PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 1 (355) 1 ianuarie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

SĂRBĂTOAREA REPUBLICII

In ziua de 30 Decembrie, anul acesta, se împlinesc 13 ani de cînd poporul nostru proclamînd Republica Populară Romînă a aruncat lestul care-i stînjenea drumul spre construirea unei vieţi noi.

Multe sînt popoarele din lume care şi-au scuturat în ultimele decenii, monarhiile de pe grumazul lor. Toate au simţit prin asta o uşurare de neuitat. Amintirile pe care le-au lăsat monarhiile şi regii pretutindeni sînt pretutindeni odioase.

In ţara noastră însă Republica înseamnă mult mai mult decît abolirea unei monarhii. La noi „Republica Populară Romînă" înseamnă preluarea deplină de către popor a tuturor puterilor în stat, înseamnă aducerea poporului la conducerea destinelor sale, nemijlocit.

Proclamarea Republicii în ţara noastră a însemnat nu numai răsturnarea monarhiei, dar şi îndepărtarea celor de pe urmă reprezentanţi ai burgheziei şi ai tuturor forţelor reacţiunii, grupaţi în jurul camarilei. Republica Populară Romînă înseamnă forma de stat a dictaturii proletariatului şi, prin aceasta, trecerea la cea de a doua etapă a revoluţiei populare, la revoluţia socialistă, parte a aceluiaşi proces unic revoluţionar neîntrerupt.

Partidul Muncitoresc Romîn, forţa conducătoare în statul democrat popular, a pornit la organizarea planificată a economiei naţionale, punînd la temelia acesteia politica de industrializare socialistă.

Sînt treisprezece ani de-atunci. Urmînd cu fidelitate linia învăţăturii marxist-leniniste şi conducînd cu fermitate şi înţelepciune procesul de construire a socialismului, Partidul Muncitoresc Romîn şi-a văzut încununată această operă cu succesele extraordinare de astăzi.

Cu aceasta s-au îndeplinit sarcinile trasate de Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Romîn, care au asigurat creşterea planificată a nivelului de trai al celor ce muncesc. Trebuie adăugate la aceasta rezultatele strălucite obţinute în desfăşurarea largă a revoluţiei culturale. Analfabetismul e doar o tristă amintire. Invăţămîntul de toate gradele, ştiinţa, arta şi cultura, înfloritoare ca niciodată în trecut, au devenit astăzi un bun al maselor. Conştiinţa socialistă triumfă tot mai mult în lupta cu rămăşiţele şi influenţele ideologiei burgheze din mentalitatea oamenilor.

Preocuparea capitală şi constantă a partidului şi guvernului de a făuri un trai tot mai bun maselor, a izbutit să creeze în ţara noastră tuturor oamenilor muncii, condiţii de viaţă pe care nici nu le puteau visa altădată. Viaţa a confirmat justeţea concepţiilor marxist-leniniste aplicate fără abateri de Partidul Muncitoresc Romîn. Azi, aceste concepţii au creat în omenire marea forţă a sistemului socialist mondial. Cu drept cuvînt Declaraţia consfătuirii de la Moscova a reprezentanţilor partidelor comuniste şi muncitoreşti constată: „Principala trăsătură distinctivă a timpurilor noastre constă în aceea că sistemul socialist mondial se transformă în factor hotărîtor al dezvoltării societăţii omeneşti". In darea de seamă a tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej, la plenara din 19—20 decembrie 1960 a C.C. al P.M.R., se arată în acelaşi sens că: Unitatea şi forţele mereu crescînde ale lagărului socialist reprezintă o garanţie de nădejde pentru fiecare ţară socialistă împotriva atentatelor reacţiunii imperialiste şi asigură, în cadrul întregului sistem socialist, victoria deplină a socialismului.

Republica Populară Romînă e parte integrantă în sistemul socialist mondial, la care îşi aduce contribuţia sa de forţă, rod al dezvoltării uriaşe a puterii ei industriale şi agricole.

Toate succesele la care sîntem părtaşi şi pe care le vedem cu ochii, sînt rezultatul noilor condiţii create în Republica noastră populară.

Ce a adus Republica Populară Romînă în viaţa oamenilor simpli?

Analfabeţii de altădată iau de la biblioteca căminului cultural, Război şi pace al lui Tolstoi, Pe Donul liniştit al lui Şolohov, le citesc şi le discută. Copiii lor sînt azi bursieri în cămine studenţeşti, învaţă la universitate tainele energiei atomice, studiază posibilităţile călătoriilor cosmice, sau pilotează avioane cu reacţie care zboară cu o viteză mai mare decît a sunetului, — ei care altfel ar fi continuat să meargă desculţi. Copiii de 14 ani din cel mai îndepărtat cătun se pot înţelege azi cu orice turist francez rătăcit pe acolo, în limba lui Moliére. Mii şi zeci de mii de flăcăi din sate, care altfel ar fi continuat să mîie cu un strujean doi boi costelivi, încalecă şeile tractoarelor, seceră şi treieră cu combine.

Colectivizarea agriculturii a transformat adînc mentalitatea şi preocupările oamenilor de la ţară. Azi ţăranii nu mai vorbesc despre vîrcolaci care mănîncă luna sau de an rău fiindcă s-a uitat soarele înapoi, ci de agrotehnică, de îngrăşăminte chimice azotoase, de productivitate, de zootehnie, de asolamente. Joacă şah la căminul cultural, fac recenzii de cărţi la biblioteca satului. Copiii nu mai joacă ţurca, ci fotbal şi volei. Unii din ei ajung şi în echipa naţională şi merg să joace la Moscova şi Paris, sau dansează dansuri populare şi ajung pe scenă tocmai la Londra ca să cîştige premiul întîi.

Filarmonica, orchestra simfonică radio, cîntă Chopin şi Beethoven la cluburile munciteşti şi întreprinderi. Muncitorii şi ţăranii fac coruri, orchestre, echipele de dans, echipe de teatru, se ridică dintre ei solişti care ajung în ansambluri celebre sau la operă. Tinerii au deschise în faţa lor toate posibilităţile. Continua dezvoltare a economiei naţionale ca şi a vieţii culturale cere tot mai mulţi specialişti, încă multe talente. Intrecerea deschisă orizon[illegible] e larg. Sim[illegible] vrednicie [illegible] face om.

In staţiunile balneoclimaterice şi balneare de la munte sau de la mare, pe unde nu călca altădată picior de muncitor decît doar pentru a cosi peluzele sau a mătura străzile, trec azi la odihnă sute de mii de muncitori, anual.

Oamenii muncii, tot mai mulţi veniţi din sate, fabrică azi, aici, în ţara noastră, maşini de tot felul, de la cele mai delicate pînă la uriaşele transformatoare electrice, fac vapoare şi locomotive, cazane şi tractoare. Mai merg şi în India, şi în Coreea şi în China să monteze fabrici, uzine şi rafinării cu utilaj făcut tot de ei.

Prestigiul Republicii Populare Romîne, ca stat, a crescut în lume considerabil. Ţara noastră e stimată şi preţuită. Glasul ei, ideile şi concepţiile ei sănătoase sînt ascultate şi luate în seamă.

La Organizaţia Naţiunilor Unite, la Unesco, în conferinţele internaţionale, la congresele mondiale, reprezentanţii noştri, oamenii noştri de ştiinţă ridică probleme noi de interes mondial şi le susţin cu succes. In frontul unit al ţărilor socialiste, în frunte cu marea Uniune Sovietică, credincioasă principiilor internaţionalismului proletar, ţara noastră păşeşte pe calea marilor victorii. Inaintea noastră, orizontul deschis de liniile directoare ale programului de dezvoltare a economiei naţionale în perspectivă, e larg şi luminos.

In Republica Populară Romînă socialismul a învins iar perspectivele lui sînt nemărginite. Ele duc înainte, sigur şi drept, la comunism, la primăvara omenirii.

Demostene BOTEZ

„Gazeta literară" urează cititorilor săi „La mulţi ani!"

Cîntec pentru Republică

Eşti codană, vatră-n veacuri legendară.
Reavăn e pămîntul, [illegible]l nou îl ară.
După vîrsta crudă nu ai trup de horă
Dar îţi saltă vremea anul într-o oră.
Boiul crud de fată zările îl cheamă,
Şi pe calzii umeri ţi-ai lăsat maramă,
Nu-i din Gorj, din Argeş, borangicul lunii.
Nu-l ţesură-n stratul norilor lăstunii,
Nici făpturi de-albastră ceaţă din poveşti;
E marama albă de la Săvineşti
Unde cîntă-n fire de păianjen, strune,
Alăuta vieţii noi spre nopţi străbune
Şi ţi-a pus Bicazu-n deget ţară-fată
Drept inel barajul cu o nestemată;
Zestrea ţi-aş cînta-o, zestrea care creşte,
Dar sărac mi-e graiul şi-am puţine „deşte"
Tot ce e adaos împlinit să număr,
Cînd porţi uriaşă soarele pe umăr.

Radu BOUREANU

Ţara

Izbită milenii, bătută de grindini şi foc,
Neclintită-ai rămas,
Tu, mireasă trezită din piatră carpată.
O mie de ape
Ţi-au plîns şi îţi rîd azi în glas,
Amiezele toate, în joc,
Iţi trec peste frunte
Borangicul zărilor vaste.
Credinţa ta mută şi munţii din loc
Cu inima şi cu braţele noastre.
Cuvîntul de pace
Ţi-l leagănă Dunărea-n jos
Să-l cînte marea şi-oceanul
Altor ţărmuri, altor gînduri şi spaţii.
Inima ta de roşii luceferi
Pulsează armonios
În lumeştile noastre noi constelaţii.

Luminii-nflorite în ochii vrăjiţi, de mireasă,
În toţi luceferii constelaţiei noastre,
Luminii ce cîntă-n cascade de la pămînt pîn-la astre,
Cu vocea mulţimilor,
Cîntecele mele toate, cîntaţi-i!

Ion BRAD

Iubiţi colegi tineri scriitori *)

La 80 de ani de viaţă şi după 60 de ani neîntrerupţi de scris, am uitat să mai vorbesc.

Daţi-mi voie să citesc. Ori de cîte ori am voit să deschid gura mare fără el, condeiul mi-a luat-o înainte şi mi-a astupat-o.

S-ar părea că între scris şi elocinţă sînt incompatibilităţi. Oratorii nu se prea pricep să scrie şi scriitorii n-au fost niciodată limbuţi, dacă nu erau şi advocaţi, ca străbunul Cicerone sau ca Delavrancea al nostru, pe care l-am auzit improvizînd în mai multe procese. Insă el a fost şi un mare actor de tribună, izbutind să impresioneze printr-un joc de scenă studiat, fără totuşi să impresioneze tot atît de mult în piesele lui de teatru...

Mă găsesc în mijlocul Dvs., cei mai tineri colegi de literatură, cu o modalitate de entuziasm simţindu-mă întinerit.

Ce să vă urez acum, în ajunul Anului Nou? Anii mulţi au inconvenientul că se adună, însă plac şi trebuiesc. Să vă urez bucuriile sănătăţii? Ca să vă urez talent nici nu încape vorba. Fiecare ştie, mîndru, despre sine, sigur şi incontestabil mai mult. Vă urez încredere în muncă, justificată, răbdare şi simplicitate. Şi v-aş mai ura să vă grăbiţi încet..

Aveţi norocul, din care ne împărtăşim şi noi mai puţin tineri, că statul socialist vă poartă in totul de grije cu măreţie. Tinereţea vîrstnicilor n-a cunoscut asemenea noroc ci numai indiferenţa forurilor conducătoare. A fi fost scriitor era o ruşine şi pentru familie şi pentru societate.

Să ne silim să fim la înălţimea generozităţilor şi atenţiilor de care ne folosim.

Nu ni se cere decît să scriem frumos şi, dacă se poate, strălucit. Asta poate că se mai poate.

Tudor ARGHEZI

*) Cuvînt rostit la Consfătuirea scriitorilor tineri 27 decembrie 1960.

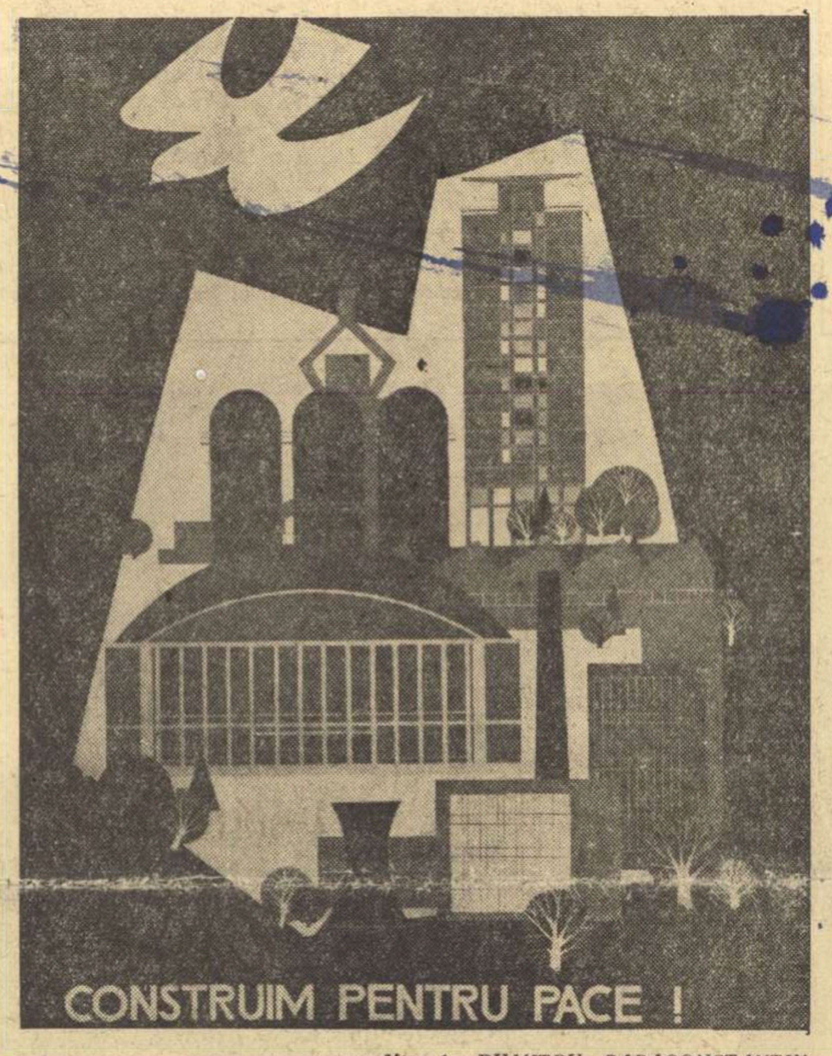
CONSTRUIM PENTRU PACE !

Afiş de DUMITRU PAPACONSTANTIN

ANUL DE PE STRADĂ

Anul 1960 se vede pe stradă. Anul 1960, de vrei să-l ştii, să-l cercetezi, du-te pe stradă. Poate că nici unul din anii aceştia din urmă nu s-a născut, nu s-a născut şi nu s-a împlinit mai izbitor, pe stradă decît 1960.

1960 ne-a lăsat drept rod şi amintire atîtea blocuri de biruinţă omenească şi civilizaţie cît zece ani de odinioară nu au izbutit (şi nici vrut) să ne dăruie. In centrul care acum e centru şi la periferie, care acum nu mai e periferie, anul a lăsat apartamente pe terenuri virane, camere cu baie şi lumină pe molozul fostelor maghernite, gazul metan în locuri unde vîntul obişnuise altădată să plesnească în voie obrajii. Anul a născut mai mult decît nişte clădiri, a oferit omului din Bucureşti un oraş: aşezarea de linii şi culoare din spatele Palatului. Să mai amintim, depărtîndu-ne de Capitală — litoralul pe care anul, împreună cu încă vreo doi din urmă, l-a dăruit mării?

1960 a construit prin truda oamenilor săi case pentru cetăţeni dar, paralel, şi case pentru cetate.

Dacă la sfîrşit de existenţă anii, de cînd au apărut pe lume, se justifică în faţa istoriei şi a unui fel de nemurire în piatră, cu monumentele create-n 12 luni, 1960 şi-a marcat trecerea prin sala Palatului Republicii, clădire vastă şi adevărat contemporană cu socialismul care, găzduind Congresul al III-lea al Partidului, s-a ridicat ca un semn de frumoasă putere, în miezul miezului ţării. Asemeni artistului muncit la sfîrşit de decembrie de gîndul lui: ce-am dat în 1960? — anul astăzi trecut pleacă în istorie mulţumit sufleteşte. El a lăsat monumente.

Anul 1960 se vede pe stradă. Orice an iese cu faptele sale în stradă, dar parcă nici unul dintre anii aceştia nu s-a născut, n-a trăit şi nu s-a împlinit mai izbitor ochiului pe stradă decît 1960. Mergi în iarna albă de lumini pe bulevardul Bălcescu şi păşeşti din metru în metru pe anul 1960. Blocul aproape gata îmbrăţişînd Dalles-ul este 1960. Şantierul cu prefabricate de peste drum e 1960. Cofetăria din pasteluri de lîngă cinematograful Republica este 1960. Trei fire de liliac pornind de la florărie, traversînd bulevardul şi suind în blocul magazinului european de vizavi şi cu autodeservire sînt 1960.

Al. MIRODAN

A III-a Consfătuire pe ţară a scriitorilor tineri

Raportul prezentat de tov. Aurel Mihale

secretar al Uniunii Scriitorilor din R. P. R.

Tovarăşi,

Consfătuirea noastră are loc la cîteva luni după lucrările celui de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, eveniment de însemnătate deosebită în istoria poporului nostru. Congresul a făcut bilanţul unei perioade de mari realizări în decursul căreia socialismul a învins în patria noastră, şi a trasat programul unei etape noi în dezvoltarea ţării — etapa desăvîrşirii construcţiei socialismului. Ne aflăm într-un moment istoric de o importanţă excepţională, caracterizat printr-un mare avînt al întregului popor muncitor pentru traducerea în viaţă a sarcinilor trasate de cel de al III-lea Congres al Partidului nostru cu privire la planul economic de şase ani şi la cel de perspectivă. Ţara noastră va deveni în următorii zece-cincisprezece ani o ţară industrială dezvoltată, cu o agricultură multilaterală şi de înaltă productivitate, în care producţia şi consumul calculate pe locuitor, vor ajunge la nivelul ţărilor dezvoltate din punct de vedere economic, iar întregul popor se va bucura de condiţii de viaţă demne de epoca socialismului victorios. Sarcinile cuprinse în raportul Comitetului Central, prezentat de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congres au şi început să fie traduse în viaţă, constituind un vast program concret de muncă şi creaţie.

Istoricele victorii ale întregului nostru lagăr, în frunte cu Uniunea Sovietică, au darul să ne dea un sentiment de mîndrie şi de neţărmurită încredere în forţa socialismului. Sub ochii noştri ştiinţa şi tehnica sovietică supun cosmosul, sporind încrederea omului în capacitatea sa de a domina forţele naturii spre folosul tuturor.

O strălucită expresie a forţei şi a prestigiului fără precedent a socialismului şi comunismului în viaţa şi destinul omenirii, o constituie recenta Consfătuire a reprezentanţilor partidelor comuniste şi muncitoreşti de la Moscova. Declaraţia adoptată la Consfătuire, rod al înţelepciunii colective a tuturor partidelor comuniste şi muncitoreşti, întruchipează generalizarea bogatei experienţe revoluţionare a mişcării comuniste mondiale.

Documentele Consfătuirii dau o profundă caracterizare ştiinţifică epocii noastre, definind-o ca o epocă a luptelor celor două sisteme sociale opuse, a revoluţiilor socialiste şi a revoluţiilor de eliberare naţională, a prăbuşirii imperialismului, a lichidării sistemului colonial, epoca trecerii pe calea socialismului a noi şi noi popoare, a triumfului socialismului şi comunismului pe scară mondială. Sistemul socialist mondial se transformă în factorul hotărîtor al dezvoltării societăţii omeneşti şi el este acela care, învingînd în mod inevitabil capitalismul, se situează în fruntea apărării intereselor vitale ale fiecărui popor, în fruntea forţelor păcii, capabile să preîntîmpine războiul. De importanţă istorică pentru destinele omenirii este programul de dezarmare generală şi totală propus de Uniunea Sovietică, program ale cărui idei de bază, sintetizate în lozinca „o lume fără arme, fără armate şi fără războaie", au prins rădăcini adînci în conştiinţa oamenilor iubitori de pace de pretutindeni.

Conştiinţa omenirii nu poate tolera ca în zilele noastre, în epoca unei minunate înfloriri a geniului uman, să mai dăinuie asemenea rămăşiţe barbare, ca robia colonială, sursă permanentă de primejdii pentru pacea popoarelor. Nu este departe vremea cînd lupta de eliberare naţională va şterge definitiv de pe suprafaţa pămîntului orice urmă a robiei coloniale, a dominaţiei unui stat asupra altuia.

Adoptarea, în urmă cu cîteva zile, de către Adunarea Generală a O.N.U. a proiectului de rezoluţie propus de către delegaţia noastră condusă de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, cu privire la măsurile pentru promovarea în rîndurile tineretului a ideilor păcii şi înţelegerii între popoare, constituie încă o dovadă a forţei şi vitalităţii ideilor coexistenţei paşnice, a rezultatelor obţinute prin eforturile consecvente depuse în această direcţie de ţările socialiste şi de toate statele iubitoare de pace.

Tovarăşi,

Congresul partidului nostru a arătat că atragerea celor mai largi mase la creaţia istorică conştientă de dezvoltare a noii orînduiri sporeşte rolul şi însemnătatea activităţii ideologice, a muncii politico-educative desfăşurate în rîndurile poporului. Formarea conştiinţei socialiste şi lichidarea influenţelor educaţiei şi moralei burgheze este o sarcină de cea mai mare însemnătate. Sub conducerea partidului se desfăşoară azi o intensă şi multilaterală activitate pentru dezvoltarea conştiinţei socialiste, şi a noilor trăsături ale omului nou, membru demn al societăţii socialiste. Muncitorii, ţăranii, tineretul patriei noastre manifestă o mare sete de carte, de cunoştinţe, de frumos. In satisfacerea acestor cerinţe, scriitorilor le revin

(Continuare în pag. 4)

R. CONSTANTIN „Republica"

234.941 P

Rectificări

Articolul „Tinerii prozatori" de George Munteanu („Contemporanul" nr. 52) începe astfel: „La cea de-a doua Consfătuire pe țară a tinerilor scriitori"... Corect: „La cea de-a treia Consfătuire pe țară a tinerilor scriitori"...

In același număr al „Contemporanului" la rubrica „Teatru" se anunță printre premierele în pregătire pentru anul viitor la „Teatrul Național Popular" al lui Jean Vilar piesa „Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită" de Bertolt Brecht. Premiera a avut loc însă anul acesta.

Despre reportaj

Trecind în revistă un număr impresionant de reportaje publicate în ultima vreme, Sergiu Fărcășan, („Reportaj în împărăția reportajului", „Contemporanul" nr. 49 și 52), distinge stiluri și procedee variate, insistînd asupra specificului literar al genului.

Condamnînd reportajul „tehnicist", sec, ca și pe cel bombastic, gălăgios, Sergiu Fărcășan militează pentru un reportaj care să reflecte lupta noului cu vechiul, și să surprindă aspectele imediate, particulare, ale construcției socialismului. Articolul e scris cu vioiciune și competență.

Mai multă solicititudine

Intîmpinînd cea de-a treia Consfătuire pe țară a scriitorilor tineri, majoritatea publicațiilor literare au acordat poeților, prozatorilor și criticilor tineri, o atenție deosebită, oferind astfel material bogat dezbaterilor. O inexplicabilă neglijare a acestor preocupări s-a manifestat însă în paginile revistei „Contemporanul".

Extrem de sărace și rare au fost articolele consacrate creației tinerilor poeți și prozatori (excepție face doar ultimul număr). De asemenea în publicarea lucrărilor originale, în special a poeziilor, „Contemporanul" chiar în ultimul număr, în preajma Consfătuirii, omite aproape pe deplin creația tinerilor.

cărți

OCTAV PANCU-IAȘI:

„Scrisori pe adresa băieților mei"

Lirismul nu exclude surîsul, ci dimpotrivă se aliază în dese rînduri cu umorul. Pancu-Iași scrie despre copii buni sau încăpățînați, despre răzbunarea unui caiet neglijat, despre revolta degetelor murdărite, găsind soluții ingenioase și hazlii. Deprinderile bune sau rele ale personajelor capătă o pregnanță extremă: un băiat îl uită pe „bună-ziua" în buzunarul șorțului său de grădiniță („Nu numai la grădiniță"), o fetiță îl ține pe „Nu" în brațe, din care cauză nu poate da ajutor nimănui. („Nu" este de fapt cuvîntul nu, format din două litere mari pe care fetița le ține în brațe — procedeul amintește de proverbele ilustrate ale lui Perahim). Prin hiperbolizare se atinge atît scopul educativ cît și efectul umoristic: obiceiul reprobabil al unui băiat de a mînca zăpadă duce la dispariția acesteia, iar copiii trag săniile pe asfaltul gol („Marele dregător al zăpezii s-a ținut de cuvînt"). O. Pancu-Iași presară glume de bună calitate, născocește nume hilare ca Măria Sa Ursul Alb cu Picățele Albastre. Toate procedeele enumerate și încă numeroase altele generează umorul, uneori buf, al poveștilor.

Dar specificul lor stilistic nu reprezintă un scop în sine: povestitorul insistă asupra unor probleme esențiale. Este de remarcat că, spre meritul autorului, respectul față de muncă și față de obligațiile copilului, elogiul adus faptelor frumoase și criticarea mofturilor sau a minciunii, se traduce în povești vesele, în care fantezia se îmbină cu neprevăzutul. Cînd însă scriitorul abdică de la o problematică stringentă lipsind povestirea de un ax coordonator sau lasă conflictul nerezolvat, procedeele amintite se înmulțesc devenind gratuite. In povestirea „Ura! Puiul de elefant a început să mănînce!" carențele nu pot fi suplinite prin înșirarea a două nume interminabile într-o singură frază de tipul „pleacă Poștașul-iute-aduce-răvașul; intră Porumbelul-călător-cu-un plic-legat-de-picior".

Seriozitatea aridă îi repugnă scriitorului. In cîteva rînduri el însuși face elogiul fanteziei care îngăduie unui cal să vorbească la telefon, unui arici să scrie bilețele, etc. etc. Cîteva povestiri duc o polemică nedeclarată cu prejudecățile în ce privește literatura pentru copii.

Ultimul volum pentru copii al lui Octav Pancu-Iași relevă un scriitor matur, cu o personalitate distinctă.

Cristian LUCIAN

ION HOBANA:

„Sfîrșitul vacanței"

Acțiunea din Sfîrșitul vacanței *se petrece în vara atît de bogată în evenimente a anului 1944. Nu-i vorba așadar de o vacanță obișnuită și de aceasta urmează să se convingă, după multe și neașteptate peripeții, și Gelu Petreanu, eroul cărții, un băiat de 14 ani.*

Vacanța începe cu jocurile și aventurile de rigoare. Nu lipsește nici dragostea pentru o tînără tovarășă de joc (Liana) cu cîțiva ani mai mare, firește, nici rivalul (Andrei Vîlcu). Dar pe măsură ce evenimentele politice se precipită, jocurile capătă alt curs decît cel obișnuit. Copilul e pus în fața unor întîmplări care îi deslușesc aspecte grave ale realității. Aparențele își dezvăluie pe neașteptate fondul lor contrariant. O partidă de călărie îl pune în fața țăranilor exasperați de samavolnicia măsurilor de rechiziție. Ceea ce îi apare întîi ca o simplă aventură sentimentală a șoferului Ilie se dovedește a fi organizarea unui îndrăzneț sabotaj antihitlerist. Adevărata structură a personajelor iese la iveală sub forța de reactiv a evenimentelor. Ilie la început băiat bun dar cam flușturatec, își recapătă identitatea pentru a deveni comunistul care își riscă viața în lupta ilegală; elegantul și rafinatul Andrei nu-i decît un josnic criminal; despuiat de poleiala sa convențională, moșierul Berbecan apare sub adevărata sa înfățișare.

Cum e și firesc, peripețiile acestei vacanțe trebuie să se graveze adînc în conștiința eroului, iar sfîrșitul ei să marcheze o etapă nouă în înțelegerea sa.

Inventivitatea epică a lui Ion Hobana este lăudabilă, dar tocmai din această calitate decurg și principalele scăderi ale romanului. Febrilitatea cu care caută să descopere noi întorsături palpitante în acțiune îl fac să piardă uneori stăpînirea materialului brut și să aglomereze prea multe episoade în dauna unei analize mai aprofundate a momentelor esențiale. Tratate în pripă, situațiile epice nu rezolvă în adîncime problematica propusă. Implicit caracterul unora dintre eroi, profilul lor psihologic se restrînge cîteodată la o gesticulație exterioară.

S-ar fi impus mai multă insistență în portretizarea Lianei. Ochii negri alungiți spre tîmple și pieptănătura à la Alida Vali nu o personifică decît ca obiect al adorației lui Gelu. In sfîrșit, însuși Gelu este construit cu destule inconsecvențe: visează infantil „planete în care mașinile cresc în copaci" și-l citește pe Arghezi spre a-l comenta cu Liana (cam mult pentru anii săi). In schimb evenimentele la care asistă nu trezesc în el atitudini bine conturate.

Ceea ce îi rămîne după atîtea peripeții este doar o vagă nostalgie: „Peste toate plutea chipul din ce în ce mai încețoșat al Lianei".

O mai mare concentrare a acțiunii prin selectarea materialului brut i-ar fi îngăduit lui I. Hobana să închidă mai multă substanță în același spațiu. Apreciem totuși fantezia și mobilitatea cu care scriitorul relatează întîmplările, un anume farmec adolescentin al cărții sale.

Modest MORARIU

TH. CONSTANTIN:

„Se destramă noaptea"

După romanele La miezul nopții va cădea o stea *și* Fiul lui Monte Cristo, *romane de aventuri cu un mesaj confuz, provenit din îngroșarea elementelor neesențiale și din cultivarea prin diluție a enigmaticului minor, Theodor Constantin s-a reîntors la speciile genului scurt, pe care le-a frecventat la începutul activității sale scriitoricești, încă din 1939. Această revenire la o modalitate de exprimare artistică ce pare a-i fi mai lesnicioasă, i-a reclamat scriitorului un efort de concentrare ce s-a soldat cu unele reușite, vizibile în noul său volum de nuvele* Se destramă noaptea, *apărut recent.*

Nuvelele lui Theodor Constantin au o tematică înrudită cu cea din romanul La miezul nopții va cădea o stea, *evocînd episoade din perioada celui de al doilea război mondial. De data aceasta însă, autorul și-a propus să depășească maniera scrierilor de aventuri și să ancoreze în zona epicului obișnuit. El și-a propus să ilustreze prin mijloacele artei, caracterul criminal al războiului antisovietic, război de jaf și cotropire, total străin de sentimentele și aspirațiile maselor populare, și să sublinieze semnificația actului întoarcerii armelor împotriva hitleriștilor săvîrșit în mod conștient, înțeles și sprijinit de masele de ostași, oameni simpli, din popor.*

Intențiile lui Theodor Constantin au fost realizate însă numai parțial, deoarece nu s-a putut smulge încă în completă măsură din clișeele senzaționalului ieftin și ale peripețiilor „complicate". Totuși în cîteva nuvele mai reușite, scriitorul nu mai acordă prioritate enigmaticului, „aventurosului" sărăcit de semnificații social-umane, ci se preocupă îndeosebi de trăsăturile morale ale oamenilor, de modul în care desfășurarea evenimentelor se răsfrînge în conștiința lor. Astfel, în nuvela „De ce a fost executat sergentul t.r. Presură Virgil" se zugrăvește procesul de conștiință prin care trece un intelectual în cîștigarea unor noi convingeri în spiritul adevărului. La începutul războiului, Presură Virgil nu știa altceva decît „să-și facă datoria", adică să execute ordinele fără să se întrebe de ce luptă. Pe front însă, în fața realităților, teteristul cunoaște adînci frămîntări lăuntrice, în urma cărora conștiința sa capătă lumini noi.

Evoluția acestui personaj este redată, în general, cu subtilitate analitică. In schimb, psihologia colectivă a ostașilor nu este atît de bine surprinsă. Intr-adevăr, întîlnim cîteva episoade, în cuprinsul nuvelelor, în care ostașii simpli își destăinuie reciproc gîndurile și sentimentele potrivnice războiului criminal anti-sovietic. Dar scriitorul rămîne la acest stadiu, neglijînd să reliefeze pregnant procesul de transformare revoluționară a conștiinței lor.

Mai realizate sub acest aspect al definirii psihologiei colective ni se par nuvelele „Mantoul de blană", „Poteca tăinuită" sau „Detașamentul căpitanului Buruiană".

Menținîndu-se încă în maniera scrierilor de aventuri, Theodor Constantin a accentuat uneori prea mult latura spectaculoasă, „senzațională" a faptelor și evenimentelor zugrăvite, insistînd mai puțin asupra structurii morale a personajelor. De pildă, nuvela „Se destramă noaptea", care descrie misiunea importantă a unui ostaș romîn în spatele frontului hitlerist, mizează prea mult pe neprevăzut, estompînd semnificațiile majore ale acțiunilor curajoase întreprinse de ostașul respectiv.

In ciuda acestor reminiscențe ale goanei după „senzațional", nuvelele lui Theodor Constantin conțin pagini vii de adevărată cronică din cel de al doilea război mondial. O serie de episoade care descriu ororile războiului, cruzimea și jafurile săvîrșite de hitleriști și de ofițerii antonescieni, precum și cele care evocă momente din lupta eroică dusă împotriva cotropitorilor fasciști, sînt realizate cu îndemînare artistică, în imagini realiste, pătrunzătoare.

Teodor VIRGOLICI

FRED MICOȘ „Brazde adînci"

O CARTE PE SĂPTĂMINĂ

TUDOR ȘOIMARU:

„Grigore Manolescu"

Tudor Șoimaru nu și-a propus numai să restabilească drumul vieții și operei unuia din ctitorii teatrului romînesc modern, ci și să pătrundă adînc în sufletul frămîntat al acestuia, să înfățișeze în același timp drama artistului neînțeles sau rău înțeles de societatea burgheză. Din cartea lui Tudor Șoimaru nu ne apare numai Grigore Manolescu în diferitele ipostaze ale unei cariere actoricești atît de scurte dar atît de prodigioase, ci un om. Un om sau mai bine zis un erou de roman care trăiește, se zbuciumă, se îndurerează, se chinuie, luptă, nu se resemnează, vrea să înfrîngă destinul, speră și se prăbușește, ducînd cu el o infinită dragoste de viață și de creație. Este neîndoielnic un merit al autorului realizarea acestei strînse unități între analiza științifică a moștenirii artistice a lui Grigore Manolescu și evocarea cu mijloacele artei a dramei vieții sale.

Unind calitățile omului de teatru și ale scriitorului, Tudor Șoimaru dă cu această carte, după părerea noastră, un răspuns fericit discuției privind profilul și structura volumelor din colecția „Oameni de seamă". Sîntem și noi încredințați că o asemenea monografie, fără să denatureze nici un moment adevărul istoric, fără să-și permită abateri și interpretări extravagante de la ceea ce a constituit esența unei anume personalități, trebuie neapărat concepută și scrisă cu mijloacele artei. Tudor Șoimaru a înțeles iarăși că aceste cărți nu urmăresc numai să informeze cititorul, dar mai ales să-l educe în spiritul unei morale înaintate, să-l facă să înțeleagă tragedia marilor personalități din trecut, să se însuflețească de exemplul lor de muncă, cinste, patriotism și dragoste de popor. Ori, cum e firesc, o expunere seacă, aridă, încălzită numai pe alocuri de focul de paie al literaturizării romanțioase, nu va reuși să-l atragă pe tînărul cititor. Tudor Șoimaru a intuit acest pericol și l-a ocolit. Cînd am spus că Tudor Șoimaru a făcut din Grigore Manolescu un erou de roman, ne-am referit la modul în care se dezvăluie în carte zbuciumul moral al marelui actor. In monografia lui Tudor Șoimaru, reconstituirea biografică nu slujește drept agrement înviorător al acțiunii, ci explică dialectic modul în care s-a constituit, s-a întregit și s-a desăvîrșit personalitatea creatorului. In acest sens, Tudor Șoimaru a eliminat detaliile nesemnificative din biografia lui Grigore Manolescu. Autorul a socotit pe bună dreptate că datoria sa era de a prezenta cititorilor latura majoră a personalității lui Grigore Manolescu, lupta lui împotriva oficialității burgheze, pentru un teatru realist, grija sa pentru dezvoltarea și promovarea tinerelor talente. Tudor Șoimaru ne dovedește că nu amănuntele sentimentale și lacrimogene dau farmecul unei biografii romanțate, ci drama autentică, răscolitoare, extrasă din ciocnirea artistului cu societatea burgheză.

Paginile cărții lui Tudor Șoimaru creionează în același timp și o imagine vie a epocii în care a trăit și s-a dezvoltat Grigore Manolescu. Dar spre deosebire de alte monografii apărute în această colecție, Tudor Șoimaru nu creează o distincție arbitrară între epocă și personalitatea studiată. Dimpotrivă, în această carte elementele de frescă socială sînt întrețesute în chiar descrierea evoluției vieții și operei lui Grigore Manolescu. Bun cunoscător al istoriei Bucureștiului și Iașului, al obiceiurilor și moravurilor de la sfîrșitul secolului trecut, Tudor Șoimaru a stabilit locul actorului în societatea vremii, cît și rolul lui în dezvoltarea teatrului romînesc. Cititorii vor reconstitui din paginile scrise cu nerv și plasticitate, o adevărată istorie a teatrului nostru din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Portretele actorilor înaintași și contemporani cu Grigore Manolescu sînt realizate atît cu exactitatea istoricului de artă, cît și cu finețea scriitorului psiholog. Din păcate însă, posibilitățile și cunoștințele autorului nu s-au dezvoltat în egală măsură atunci cînd au fost aduși în acțiune scriitorii epocii. Deși în unele pagini cititorul întîlnește interesante schițe de portret caracterologic ale lui Eminescu și Caragiale de pildă, totuși pînă la sfîrșit conturarea mai precisă a contribuției lor pe tărîmul criticii de artă nu se încheagă într-un tablou unitar. De aceea, autorul, furat uneori de imaginație, se depărtează de la linia respectării adevărului istoric. La pag. 97, de pildă, versurile citate, care de altfel sînt din „Noaptea de noiembrie", au fost scrise de Macedonski în 1882, nu în 1875, deși, cum arată Tudor Șoimaru, se refereau la evenimente din anul 1875. O precizare în acest sens ar fi fost necesară. Atunci cînd se vorbește despre repertoriul jucat de Grigore Manolescu, am fi dorit de asemenea precizări mai nete cu privire la valoarea unora din piesele pe care el era nevoit să le joace. In acest sens, credem că discuția de la pag. 310 în legătură cu eliminarea operetei din repertoriul Naționalului și înlocuirea ei cu piese ca „Doamna Chiajna" de Niger și Ținc ar fi meritat cîteva lămuriri critice în plus. Mai ales că în legătură cu lipsa de valoare a sus-amintitei piese avem și o mărturie directă din epocă, aparținînd lui Alexandru Vlahuță. Sub pseudonimul Sandu, Alexandru Vlahuță deplînge tragica soartă a marelui actor Manolescu silit să interpreteze asemenea roluri stupide: „Manolescu se zbuciumă ca în haina înveninată a lui Hercul, în mantia unui fals voevod, actorii noștri își tortură talentul pentru a da gesturi vii cuvintelor moarte, iar noi căscăm de ne trosnesc fălcile și ne facem socoteala în gînd cu cît am fi fost mai folosiți dacă ne-am fi dus la circ. Viață, viață, aduceți viață la teatru!"

O viitoare ediție — cartea s-a epuizat în cîteva zile — care nu va trebui să întîrzie, va elimina și unele greșeli de tipar existente în forma actuală (p. 29 „oțetari" nu „oțelari", p. 127, lipsesc ghilimelele de la începutul unui citat, etc.). Cu monografia literară „Grigore Manolescu", colecția „Oameni de seamă" a înregistrat un succes pe care îl sperăm continuat și de alte lucrări de aceeași valoare literară.

Valeriu RIPEANU

CRONICA LITERARĂ

NICHITA STANESCU:

„Sensul iubirii"

Tematica poeziei lui Nichita Stănescu

de Paul GEORGESCU

Nichita Stănescu e — aici — un poet al copilăriei refuzate și al adolescenței intense, un poet al ororii față de război și fascism, dar și (de aceea) al construcției pașnice, socialiste, un poet al perspectivei, al Comunei. Versul lui e o împletire personală și rară între o vitalitate care are tensiunea suplă a energiei și o anume suavitate, fără nimic sentimental și leșinat, ci transparentă, luminoasă și vibratilă. Imagist de o rară și reală forță, inundat, la-nceput tocmai de aceste țîșniri impetuoase care năpădeau ideea, n-o lăsau să cristalizeze, Nichita Stănescu învață treptat să-și strunească și să-și organizeze fertilitatea imagistică, limpezindu-și versul, tinzînd către o claritate care e a artei.

Tînăra generație de scriitori se ridică aducînd o experiență de viață proprie, o sensibilitate a ei și căutîndu-și o expresie care nu poate fi în nici un caz numai aceea a secolului trecut. Dincolo de miezul secolului nostru incandescent și uluitor, poezia nu mai poate exprima gîndurile lui noi și sentimentele sale inedite cu mijloace perimate și uneori chiar pentru vremea lor vetuste și plate. La începutul veacului nostru, poeți minori, preluînd ce puteau, adică puțin, din experiența marilor înaintași, au năpădit revistele și apoi (mare era forța mediocrității!) vechile manuale. Versul legănat adormitor, cu exces de codri și mioare, cu jind retrograd tăiat de hăulituri crîncene, versificarea moale a unei anecdotice minore cu iceneli de rîs bătrînesc, toată versificația prostească și cu miros tradiționalist, înapoiat rurală — poezie care s-a prelins pînă după primul război mondial — falsă moștenire a marilor poeți ai veacului trecut, n-are a ne învăța nimic în exprimarea gîndirii noastre comuniste. Și e foarte bine că poeții noștri resping cu dezgust asemenea false modele: acum, cînd am zdrobit conținutul scîrbos al tradiționalismului, ce să facem cu stupidele sale jucării, recte mijloace de expresie. Chiar dacă se mai pot găsi cititori — desigur cu bune intenții — care au rămas, despre poezie, cu imaginea cîlțoasă a unei cărți de citire (mustind otrăvit) și care, deci, recunosc drept poezie doar o anecdotică săltînd în vers nerod, trebuie să-i educăm fiindcă — trebuie subliniat — critica literară nu e numai expresia gustului unui cititor vag ci și o disciplină care formează gustul estetic al publicului, și acolo unde e cazul, trezește din inerție gusturi adormite pe vechi manuale stupide.

Dar, o altă primejdie — la fel de gravă — trebuie lovită: expresia ca expresie e absurdă și în afara artei. Formalismul nu e de loc o grijă deosebită acordată expresiei (niciodată grija pentru cum exprimăm nu poate fi prea mare...), ci o expresie care nu exprimă nimic sau camuflează prost un conținut retrograd sau anemic. Poezia noastră nu poate fi de cît expresia artistic adecvată a gîndurilor și sentimentelor comuniste ale omului liber care construiește Comuna, visează și acționează, iubește și urăște, se bucură de frumusețea lumii pe care o transfigurează. Numai în raport cu acest conținut al omului total dar mereu, în toate împrejurările comunist, putem judeca toate celelalte aspecte ale poeziei noastre, care nu poate fi decît gîndire comunistă formulată în imagini ale vremii noastre. O gîndire revoluționară exprimată în imagini de tip tradiționalist e un lamentabil hibrid, un monstru rizibil; o expresie care nu exprimă nimic e un nonsens, iar o expresie care acoperă sensul pe care ar trebui să-l exprime, un rebut.

Ierte-ni-se paranteza, dar vorbind despre poezia tinerilor ea e la locul său. Fără, deloc, a dori să facă o împărțire pe generații (împărțire care, cum seria recent Silvian Iosifescu în „Gazeta literară", e neclară, neștiințifică și deci derutantă) trebuie să consemnăm totuși (făcînd toate rezervele cu privire la valabilitatea generală a conceptului) că există o generație care era matură în anii războiului, primind în față, uneori în inimă, ororile sale, luptînd împotriva războiului și a ororilor sale, și o altă generație, cea a tinerilor de azi, care a resimțit războiul explodînd în candoarea copilăriei sale, mutilîndu-i copilăria. Generației cu adolescența refuzată îi urmează aceea cu copilăria refuzată. Nichita Stănescu face parte dintre aceștia. De aceea, copilăria clasică apare rar în acest volum. „Mister de băieți", cu farmecul jocului ca posibilitate a realului, e o candidă excepție. La Nichita Stănescu, imaginea copilăriei e acoperită de aceea a războiului îndurat, cu bombardamente, foamete și fasciști. De aici, tema copilăriei furate: „Drumurile țării, apăsate, / intrau în pămînt ca niște rîme. / Copilărie, netrăită minune, / îți izbira pămîntul cizmele brune, / basmele tale, și anii / otrăviți cu sunete stranii." („Cînd soarele viu...") Sau, în „Meditație de iarnă": „A fost o vreme rece, înclinată, / cu ani înceți sporind tăcerea, / ce nu se mai sfîrșeau odată / și nu plecau spre nicăierea. / Războiul înfigea-n cîmpie / săgeata trupurilor rupte / și tu priveai copilărie, / moartea, cu chinuri neîntrerupte". Ocupația fascistă e resimțită acut ca și războiul fascist, în aspecte specifice copilăriei. „Pe cîmpul de piatră" e o imagine halucinată a foamei și a frigului iar „Scurtă baladă" aduce figura tatălui reîntors schilod de pe un front care nu era al nostru, într-o casă schilodită de bombe; familia e mută în ger și deznădejde. Copilul ridică ochii spre cerul miracolelor și privește jocul avioanelor, dar jocul lor e jocul cu moartea, casele sar, explodează, dispar („Joc cu avioane"). Bombardamentul apare ca o forță ostilă, crudă și absurdă („Sfîrșit de bombardament"), o forță ce clatină ordinea lucrurilor, distruge marile simboluri ale eternității: codrul și cerul cu stele („Pădure arsă"):

„Ce căutai, copile, — acolo,
cu mîini prelungi și umeri ascuțiți,
pe care-aripile abia de se uscară,
fulgi negri, balansîndu-se în seară.

Un orizont urlînd și nevăzut
zvîrlindu-și limbile și antracitul
într-una mă tîra prin șirul mut,
aproape gol alunecîndu-mi trupul."

Și întrebarea finală, care prin candoarea ei e însăși condamnarea războiului: „Noi doi, pădure ce făcum? / De ce te-au ars în fald de scrum / Și peste tine luna nu mai trece?"

Astăzi, adolescentul privește propria sa copilărie, judecă războiul fascist și-l condamnă („Avertisment"). Din oroarea față de război izbucnește lauda pasionată a păcii, amintim cele două admirabile poeme — „O viziune a păcii" și „Nu vă jucați cu pacea" — ura față de ațîțătorii la război și de fascismul care, în țările capialiste, încearcă să reînvie („Unui fascist", „Lui Wotan", „Dans pe tobe", ș.a.). Acest ciclu de poeme e încărcat cu ură de înaltă tensiune, ura tînărului ce i s-a furat copilăria, ura constructorului amenințat în visele sale pașnice, care vede „bruna stafie și cobe": „De prin smîrcuri negre, iat-o, / stafia, dacă-ai uitat-o, / cum se-ncheagă în armură / și-n cocleli verzui de ură." („Dans pe tobe").

Stafia brună a fascismului are coșmaruri, ea dorește omenirii un nou război, mai teribil, nimicitor. Poetul ridică în fața noastră această viziune halucinantă a războiului rîvnit de imperialiști:

„Soarele s-a înfundat în cer, și-a
rămas deodată
lumina fără soare, destrămată
ca niște vergele de sticlă izbindu-se
strident.
Aerul și-a răsucit, cu trunchiuri de
om și de arbori,
coloanele care nu mai țin nici un cer.
Umbrele se rup de călcîie, și
se-ngroapă în bolovani.
Trupurile urcă, pe spinări de vultani,
și rămîn din ele numai privirile
străvezii
care nu se văd și nu se pot pipăi..."
(„Nu vă jucați cu pacea!"...)

Și poetul tînăr strigă hotărîrea noastră de a păzi pacea, hotărîrea constructorului învățat să facă schele și turle, exprimă forța lui: „Dacă zboară vreuna, prin cerul meu, în neștire, / moare, -nfigîndu-mi-se-n privire!"; „să nu mai rămîie din el decît locul / pe care-l umplea în vînt, / între norii fulgerînd și pămînt". (pag. 69). Pacea pe care-o cîntă Nichita Stănescu e pacea constructorului ce urăște războiul, pacea celor puternici și drepți.

Tema păcii se-mpletește la tînărul poet cu aceea a construcției:

„Și cărămida trupului mi-o pun —
la ridicarea lumii comuniste."
(„Cîntec")

Figura simbolică și tipică a constructorului reapare, în diferite ipostaze, în mai multe poezii („Oraș în creștere", „Nu vă jucați cu pacea", „Deodată am auzit ploaia venind", „După înălțarea zidurilor"). Trecutul (războiul fascist cu bombardamente, foame și frig) explică în parte frenezia adolescentului pentru prezentul în construcție. Sigur și mîndru de prezent, poetul visează viitorul pe care lupta noastră îl apropie:

„Privește-mi ochii
Cît de albaștri-mi sînt!
Mă gîndesc la Comună,
la bolțile-i înalte cît privirea.
Și cînd rostesc numele ei de purpură
și buzele mi se roșesc
ca de-un sărut,
atunci știu că s-a făcut dimineață
și mă grăbesc în întîmpinarea
soarelui". („Adolescență")

Și nu e, desigur, de mirare că acest viitor îl atrage cu o forță irezistibilă:

„Tai fluturînd aerul serii de toamnă,
steag omenesc, doar o chemare
mă-ndeamnă.
La orizont, lumea Comunei, sub stele,
mă va-nălța, steag omenesc, la
crenele.

Ritmic suind aeriana colină,
crește un cer, altul sub mine se-nclină,
peste întins sună a zării orbită:
— Timpul l-ajung, mi-a mai rămas
o clipită!"
(„Cîntec").

Chiar din această sumară expunere reiese, cred, conturul poeziei lui Nichita Stănescu. Tînăr poet reprezentativ pentru generația sa, el e obsedat de imaginea unei copilării fără bucurie, și se bucură, ca adolescent, de munca noastră pașnică. Urăște războiul și pe ațîțătorii la război, urăște zvîrcolirile fascismului ce-ncearcă să reînvie, dorește cu entuziasm ziua de mîine a comunismului. Ca poet reprezentativ, ca exponent al gîndirii și sentimentelor înaintate ale maselor, Nichita Stănescu mai are mult de realizat. Există, mai întîi, încă în acest volum, și mai ales în publicații, poezii nereprezentative, singulare; preocuparea pentru prezentul de luptă și efort e încă insuficientă; figura constructorului comunist e încă vagă, insuficient conturată, bogata lui viață sufletească e redusă doar la cîteva trăsături. Evident, aceste lipsuri nu sînt numai ale poeziei lui Nichita Stănescu, dar noi trebuie să cerem tuturor poeților și fiecăruia în parte să realizeze poetic imaginea excepțională a excepționalelor zile pe care le trăim.

Rămîne ca în viitoarea cronică să analizăm mai atent universul poetic în formație al tînărului poet și particularitățile artei sale.

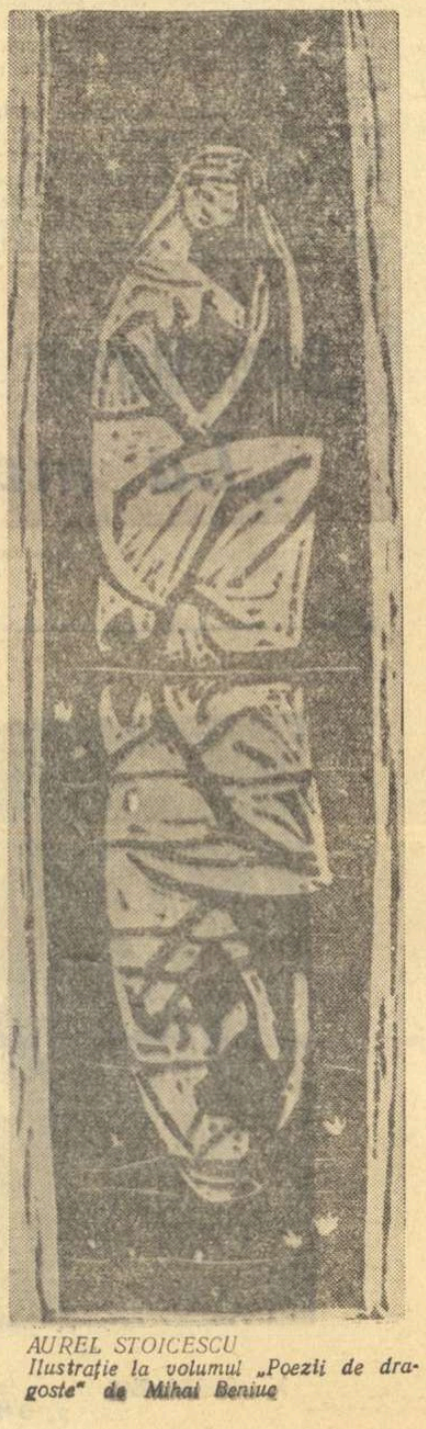

AUREL STOICESCU
Ilustrație la volumul „Poezii de dragoste" de Mihai Beniuc

Leontina

Nuvelă de

POP SIMION

La sfatul popular din comuna Huta se primi un telefon prin care Leontina Cristea, instructoarea de partid, era anunțată de urgență să revină la sediul raional, chemată fiind chiar de Darida, primul secretar.

Se nimeri la telefon referentul cu problemele agrare și-i spuse celui cu care vorbea:

— O clipă, tovărășele.

Ieși în buza șoselei și își ațintî privirile spre partea de sus a satului, să știe cît arată ceasul din turnul bisericii. Ceea ce văzu spuse în receptor:

— Ei, da, sînt ceasurile unsprezece.

— Și ce-i cu asta?

— A plecat.

— Cine a plecat?

— Nea Tache, la zece și un sfert.

— Care Tache, mă, tovarășe?

— Șoferul de pe I.R.T.A. ce doarme în capul satului, la Marița, văduva.

— Ce tot vorbești acolo omule? Eu ziceam de tovarășa Leontina. Să-i spui că o cheamă raionul — înțelegi? — ra-io-nul, silabisi celălalt.

— Păi, io ce ziceam?! Că-i tîrziu.

— Cum, adică?

— Cu alte cuvinte, cade urgența.

— Care urgență?

— Cu tovarășa Leontina.

— Nu înțeleg.

— Simplu: autobuzul I.R.T.A. a plecat, iar noi, la Huta — nu știu dacă sînteți în problemă — cu posibilitățile stăm cam...

Omul de la celălalt capăt al firului își pierdu răbdarea.

— Ia ascultă, mă tovarășe, care-i numele dumitale?

— Mitu.

— Și mai cum?

— Grigore.

— Păi nu ne înțelegem de fel. Ce naiba-i cu dumneata? Ești turc, sau...

— Referent, tovarășe, cu problemele agrare.

— Să fii sănătos.

— Mulțumesc și dumneavoastră.

— Deci să fim în clar: o anunți să vină azi. Se aude? Să ia o căruță, o mașină de ocazie.

— Pe la noi nu trec, obiectă Mitu.

— Mai slăbește-mă cu părerile dumitale. Rezolvați problema pe plan local. Dacă nu, să vină călare. Salut.

Mitu lăsă receptorul în furcă, tresări dîndu-și seama că n-a răspuns la salut. Îl lipi din nou la ureche și vorbi cu neliniște:

— Da, da. Noroc și la bună vedere.

Acoperi apoi receptorul cu palma lui mică. Stătu o vreme așa, ca vorbele înghesuite acolo să nu se piardă cumva; să ajungă la urechile raionului. Avu răgaz să-și numere degetele mîinii. Patru. Al cincilea, arătătorul, era ciung. I-l mușcase Lișca, o scroafă, în copilărie. Se amestecase printre purceii de-o zi. Nu-i părea rău lui Mitu. Scăpa de războaie.

Se așeză la masa lui să-și continuie lucrul la întocmirea unui plan pentru stațiile de montă. N-avea chef. Plopii înalți ai șoselei își strînseră mult umbra sub ei, încît arșița zilei pătrundea în voie prin geamurile mari ale fostului conac boieresc, silindu-l pe Mitu să-și mute într-una masa de scris — îl istovea soarele. Privi prin geamul deschis, pierdut, în zare, plăcîndu-i să audă țîrîitul subțire al cosașilor înnebuniți de căldura amiezii. Zări undeva un nor alb, o secerătoare ce suia panta unei coline copleșită cu grîne, apoi, își aduse aminte de tovarășa Leontina. „Auzi, domnule! Călare!“ se minună Mitu și o văzu în clipa aceea pe instructoarea de partid suită pe calul cel șarg al oficiului poștal comunal. Închipuirea lui nu ținu mult, pentru că îl cuprinsese un fel de zăpăceală amintindu-și de cuvintele „să fim în clar“.

Scoase la iveală o bicicletă s-o caute pe tovarășa Leontina. Deschise cîteva sertare să găsească un bold, să-și prindă un crac al pantalonului. Nu găsi. Dădu peste o peniță nouă. O încercă pe unghie, apoi aprinse un chibrit și o căli. O peniță călită scrie oricum mai bine decît una necălită. Mitu o încercă și neavînd ceva mai bun la îndemînă, făcu două litere rotunde, pe registrul stării civile, sub inscripția *decedați, noi născuți*. Cracul pantalonului și-l legă cu o sfoară strîns pe picior și dădu să iasă.

Sună telefonul.

— Aici vorbește tovarășul Mitu. Cu cine doriți?

— Cu dumneata.

Era tot raionul.

— Cine v-a pus să vă faceți comuna aia a voastră la dracu-n praznic?

— Aici cresc plopi italieni, dădu Mitu o motivare.

— Treaba voastră, dar tovarășa Leontina să rămînă pe loc. Tovarășul Darida i-a trimis o mașină, altminteri cine știe cînd sosea de pe coclaurii voștri.

— Foarte just, fug s-o anunț, zise Mitu și, cer[illegible]-i omului de serviciu să nu intre nimeni în clădirea [illegible]ului, sui în șaua bicicletei. Se topi în cîmp.

Mitu aprecia evenimentul ca neobișnuit, întrucît instructoarea de partid venise în Huta pentru o lună. „Sînt două posibilități. Sau o ridică în muncă, sau o fi ieșit un Haș-Ce-Me în problema agrară“, hotărî Mitu în sinea lui și socoti încheiat acest capitol. Pedală mai cu sete și începu un cîntec din partea locului care-i plăcea lui:

Foaie verde laba gîștii
Trec cotunele pe ștrec...

Slăbea cîntarea în gura lui Mitu cît hîșiia vreo galiță de sub roata bicicletei. Dînd cu ochii de careva în lanurile din preajma șoselei, striga Mitu vesel, din mers:

— Să nu mori prost, mă, nea cutare: o avansează pe tovarășa Leontina.

— Ce vorbești, Mitule!?

— Pe onoarea mea, se auzea argumentul. Gonea Mitu cu bicicleta pe cîmp deschis și cînta cîntecul acela ce-i plăcea lui.

O găsi pe Leontina în cătunul vecin, în Vreascuri, la aria de treier, certîndu-l pe mecanic — o prăjină de om — că sitele batozei lăsau boabe în pleavă.

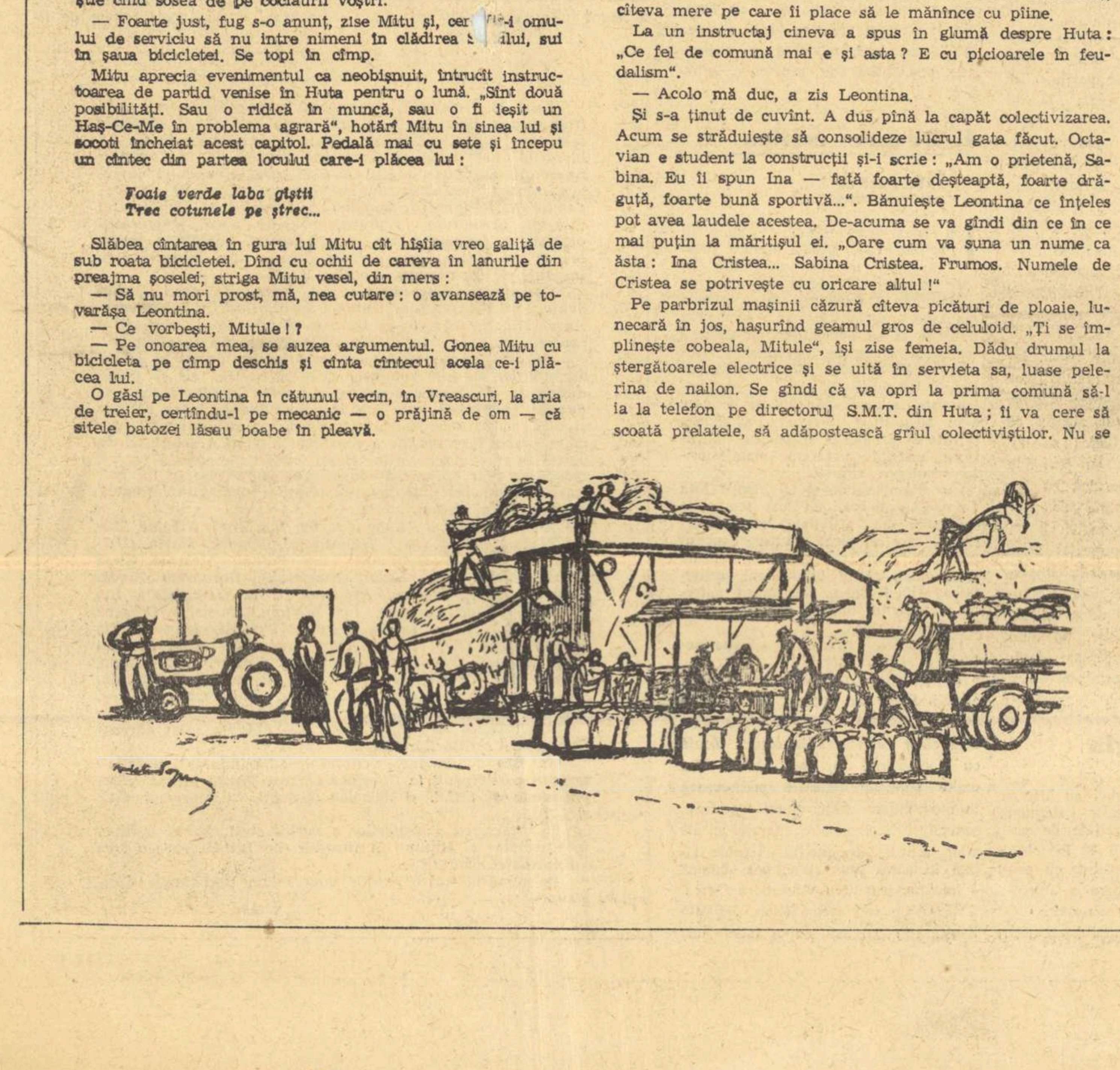

— Ori le schimbi pe loc, ori oprim treierișul. Doar n-o să ne batem joc de truda colectiviștilor, striga femeia, ca vorbele sale să răzbească peste zgomotul mașinilor, și, ghemuită, răscolea într-una cu mîinile ei mici prin plevuri. Ieși apoi de sub batoză, își scoase năframa și-o scutură de colburi. Îl zări pe Mitu, sosind val-vîrtej. Femeia îl luă în primire:

— Unde-mi umbli, referentule?! Ia vîră-ți, mă rog, nasul în pleavă, să vezi cît de frumos și de bine organizat se risipește grîușorul oamenilor.

— Raionul, tovarășă Leontina, vorbi gîfîit Mitu.

— Nici un raion, îl întrerupse Leontina, tăind aerul cu năframa. Îți cer să-ți faci datoria, că de aceea te plătește statul. Ce leafă ai dumneata?

— Zece pe trei, tovarășă Leontina, dar să vedeți... telefonul... să stați pe loc... tovarășul prim...

— Cum adică să stau pe loc? întrebă instructoarea, judecîndu-l cu ochii ei mari, căprui, pe omul cu bicicleta.

— Păi da, întîi a zis să plecați de urgență — călare... și m-a întrebat cum mă cheamă... dar a sunat din nou și Mitu își zări degetul nevolnic și tăcu.

— Și?

— I-am spus de plopii italieni.

Pe Leontina o înveseli discuția și rîse pînă-i dădură lacrimile. Rîse și lunganul de lîngă ea.

— Bată-te, să te bată, Mitule, parcă ești frate cu... ha, ha, ha și rîse din nou, pentru că văzu în chipul nedumerit al referentului pe Birlic în pantaloni de dimie, cu leafă de zece pe trei, călărind bicicleta sfatului popular din Huta.

Mitu nu pricepu motivul acestui rîs nestăpînit al instructoarei. „Ei, da, se întîmplă“... își zise omul, gîndind că a spus o glumă reușită și zîmbi. O privi cum își șterge lacrimile cu o batistă subțire, cît foița, cum își încalță sandaua de pînză din care scosese niște boabe de grîu, cum își potrivește părul lung, albit la tîmple. Ha, ha, „Vrăbiuța“ îi veni lui Mitu în minte porecla pe care i-o dăduse Leontinei președintele Sfatului, dar se sperie de îndrăzneala lui. Spuse ceva la întîmplare, uitîndu-se pe cer.

— O să plouă.

— Mușcă-ți limba, zise femeia. Scoate-ți cămașa aia de pe tine, că-i plină de nădușală. Ce-ai alergat așa? Sufli ca o locomotivă.

Îl luă ca pe un copil și-l așeză pe niște saci, să-și risipească osteneala, să-și recapete calmul. Cămașa i-o așeză pe radiatorul fierbinte al tractorului.

— Numără pînă la zece și o să-ți treacă, îl sfătui femeia lăsîndu-l gol pînă la brîu. Îmi spui pe urmă ce ai de spus, și-i dădu un măr domnesc, să aibă omul o ocupație.

— Ei, ce facem cu sitele, bădie? își reluă discuția cu lunganul.

★

„Gazul“ primului secretar al raionului de partid sosi în Huta pe la orele trei ale după amiezii. Leontina îl aștepta în șosea. Măsura cu pașii ei mici distanța dintre doi plopi bătrîni.

Mașina făcu un viraj și stopă brusc. Femeia se așeză pe canapeaua din față. Porniră.

— De ce mă cheamă, tăicuțule?

— Io-s șofer, dragă tovarășă: mă pricep doar la pene de motor, răspunse omul de la volan. Doriți o muzică? întrebă el și răsuci butonul aparatului de radio.

— Ești viclean, tăicuțule, zise femeia, și dusă pe gînduri, încercă pe rînd toate posturile. Apoi închise aparatul. Întrebă.

— N-ai un chibrit?

„Tăicuțul“ îi întinse cutia zicînd:

— Mie atîta mi s-a spus: o aduci în doi timpi și trei mișcări. Io-s șofer, tovarășă dragă.

„În doi timpi și trei mișcări“, repetă femeia cuvintele în minte, trăgînd adînc din țigară — de cînd avea muncă de teren se obișnuise să fumeze mult — și se gîndi inutil de ce o recheamă înainte de vreme. Părăsi gîndul și încercă să ațipească. Nu izbuti. O hurduca mașina.

Leontina Cristea e femeie la 40 de ani. Lucrează de mulți ani la partid, iar oamenii s-au obișnuit să o numească simplu, „tovarășa Leontina“. Pesemne numele de familie nici nu i-l mai țin minte.

Bărbatul i-a murit curînd după eliberare, în ultima săptămînă a celui de al doilea război mondial. Păstrează de la el o ilustrată din Dresda. Înfățișează o catedrală gotică, iar alături, aceste cuvinte scrise în fugă, cu creion chimic: „Nemți-s pe ducă și io am scăpat cu viață, dragă Leontină. Mi-am lăsat mustață, încît n-o să mă recunoști. Mîine, poimîine mă vezi sosind, chiar de ar trebui să fac drumul în coate și în genunchi. Simion“.

N-a apucat să-l vadă sosind. Nici după o zi, nici după două, nici după nouăzeci și nouă. Și-i pregătise horibcă îndulcită cu chimen, pe plac, și obiele din blăniță subțire de mieluț (era tăietor de pădure).

În anii următori Leontina și-a zis că se va mărita a doua oară, să-l crească mai bine pe Octavian, care ajunsese de vîrstă școlară. A tot amînat lucrul acesta, neavînd vreme. A venit naționalizarea — un timp a fost directoarea unei fabrici textile — apoi a început colectivizarea. Cea mai mare parte a cadrelor erau trimise în agricultură. I s-a propus să conducă un curs seral, ori să lucreze la cabinetul de partid — munci mai potrivite pentru o femeie. A refuzat cu încăpățînare. A ales munca la țară — drumuri fără sfîrșit, griji, somn iepuresc și nelipsita ei servietă, în care încape caietul de sarcini, o felie de pîine, cele două ouă fierte (din pricina lor a început să aibă dureri în rinichi), cîteva mere pe care îi place să le mănînce cu pîine.

La un instructaj cineva a spus în glumă despre Huta: „Ce fel de comună mai e și asta? E cu picioarele în feudalism“.

— Acolo mă duc, a zis Leontina.

Și s-a ținut de cuvînt. A dus pînă la capăt colectivizarea. Acum se străduiește să consolideze lucrul gata făcut. Octavian e student la construcții și-i scrie: „Am o prietenă, Sabina. Eu îi spun Ina — fată foarte deșteaptă, foarte drăguță, foarte bună sportivă...“. Bănuiește Leontina ce înțeles pot avea laudele acestea. De-acuma se va gîndi din ce în ce mai puțin la măritișul ei. „Oare cum va suna un nume ca ăsta: Ina Cristea... Sabina Cristea. Frumos. Numele de Cristea se potrivește cu oricare altul!“

Pe parbrizul mașinii căzură cîteva picături de ploaie, lunecară în jos, hașurînd geamul gros de celuloid. „Ți se împlinește cobeala, Mitule“, își zise femeia. Dădu drumul la ștergătoarele electrice și se uită în servieta sa, luase pelerina de nailon. Se gîndi că va opri la prima comună să-l ia la telefon pe directorul S.M.T. din Huta; îi va cere să scoată prelatele, să adăpostească grîul colectiviștilor. Nu se mai gîndi apoi la nimic. Se ghemui mai bine în pernele mașinii. Ploaia bătea darabana în pînza întinsă ca o piele de tobă. Începu să numere pentru a nu știu cîta oară cei 192 de plopi din dreapta șoselei, plantați în urmă cu patru decenii de contele Teleki.

★

Nu trecu pe acasă să-și lase rufăria. Întîrzie o clipă în secție, la „prop. agit.“, unde se pieptănă, apoi urcă la etaj. Intră la Darida, la primul secretar.

— Iată-mă sosită în doi timpi și trei mișcări, tovarășe Darida. Bună seara, zise ea bine dispusă.

— Pricep, pricep ironia, se grăbi să observe primul secretar și se ridică să o întîmpine. — Bine ai venit tovarășă Leontina. Nu ești istovită? Ia loc, în fotoliu. Aici, că-i mai moale.

Primul secretar avea pe birou o mulțime de hîrtii, cărți deschise, un mănunchi de spice de grîu. Își puse ochelarii — îi are de puțină vreme (nopțile petrecute lucrînd) și își vîrî capul sub lumina abajurului lămpii de pe birou.

— Parcă ești un academician, zise Leontina și rîse.

— Raional, adăugă Darida, apoi se scuză: Un bob zăbavă și sînt la dispoziția dumitale.

„Poate invers“ vru să zică Leontina, dar îl lăsă să lucreze. Își aprinse o țigară, să-și alunge sfiala. Primul secretar nu are nimic oficial în felul său de a lucra, de a se purta cu oamenii. Dimpotrivă. În gest, în vorbă, chiar în felul de a se mișca — da, în felul de a se mișca — are o simplitate. Un om atent o ghicește și din felul cum se îmbracă Darida — un costum bine călcat, îngrijit, fără să fie de o eleganță bătătoare la ochi — ori (fapt banal) din felul în care știe să te privească, să se uite la tine, firesc, omenește. Cu toate acestea, de cîte ori îl întîlnește (și slavă domnului, lucrează de ani de zile împreună!) Leontina e cuprinsă de un soi de timiditate. „Sînt o gîscă și gata! — se dojenește ea cu asprime. Am ajuns ceea ce se cheamă o femeie în vîrstă și mă fîstîcesc ca o elevă de liceu. Unde pui că-i și mai tînăr cu doi ani decît mine“.

Darida nu arată mai tînăr decît Leontina. Pe față i s-a întipărit o oboseală continuă și e foarte cărunt. Reumatismele lui îl sîcîie cu durerea lor mută. A fost de cîteva ori la băi — ce-i drept, zile puține, în fugă (concediu de activist!), însă în boala lui nu s-a schimbat nimic esențial. O îmbunătățire vremelnică. Atît. Cineva i-a spus adevărate minuni despre Amara — un lac miraculos, așezat undeva în cîmpie, nu departe de București. Află că se va amenaja acolo în anii ce vin o stațiune balneo-climatică modernă, un fel de Karlsbad al Romîniei. Pe Darida îl amuză această imagine de ilustrată de care e legată soarta reumatismelor lui. Pe vreme de ploaie, cînd durerile din fluierele picioarelor se întețesc, e silit să-și întrerupă lucrul, să facă cîțiva pași spre a-și minți suferința. Leontina își amintește cum în plenarele comitetului raional, ținînd instructajele, l-a văzut plimbîndu-se un minut-două prin sală, fără să întrerupă ședința, după care și-a reluat locul la tribună. Alteori, în plin cîmp, pe vijelie, ploaie ori lapoviță, oprește mașina zicînd: „Mînă încet după mine, tăicuțule“. Apoi se urcă iar. Poți vedea cum i se sbat mușchii deasupra maxilarelor, încolo nimic. Ba chiar își impune o bunăvoie silită și întreabă: „Ia zi, domnule, ce mai face Karlsbad-ul din Bărăgan“ și rîde cu poftă aruncîndu-și capul pe spate. Întregul activ de partid cunoaște această vorbă a lui.

Desene de NICKY POPESCU

Darida se ridică, își vîrî hîrtiile prin sertare. Făcu apoi cîțiva pași prin odaie. Se opri în mijlocul ei și privi făptura mică de vrabie plouată a Leontinei, afundată în pernele vechi și uzate ale fotoliului, rămas, de pe vremea grofilor, cu trei picioare (al patrulea îl înnădise șeful de evidență, fost tîmplar). Zări scrumiera din fața femeii, și se grăbi să o deșerte. Îi zise Leontinei brusc, aproape cu nedumerire.

— Nu mi-ai spus ce mai face Karlsbad-ul din Bărăgan — și își jucă mușchii maxilarelor.

— Faci haz de necaz, observă femeia ale cărei priviri mari cenușii, rămăseseră la geamurile înalte în care plîngea ploaia de iulie.

— Fumezi cam mult.

— Boală veche, tovarășe Darida, răspunse femeia și strivi în scrumieră țigara abia începută.

Primul secretar se așeză din nou la birou. Scoase un tub cu niște pastile, înghiți una și bău o gură de apă. Își vîrî degetele pe sub lentilele ochelarilor și, cu gestul oamenilor obosiți de citit, își masă pleoapele înroșite. Întrebă:

— Ce noutăți la Huta?

— Oamenii treieră.

— Care-i atmosfera?

— Bună, tovarășe Darida. Sat colectivizat, recoltă bunicică, de altfel — cunoști starea de spirit, ai fost săptămîna trecută pe acolo.

— Da, da, recunoscu Darida, și... cum să-ți spun (se vedea că n-are ce întreba) grîul... grîul, cît dă la hectar?

— Aproape 2.000; în pămînturile nisipoase mai puțin.

— Vremea?

— Ascultă, tovarășe Darida, spune-mi mai bine de ce m-ai chemat, îl întrerupse Leontina. Mie-mi place săpuneala fără introducere.

Pe Darida nu-l mirară cuvintele instructoarei. Acest mod deschis de-a discuta face parte din chiar stilul muncii de partid. Auzindu-le, primul secretar simți o plăcere, dar nu și-o trădă. Spuse doar un „da“, care putea să însemne orice. Deschise mapa pe care o avea în față (o mapă mare din material plastic pe care o are din iunie, de la Congresul al III-lea, unde fusese delegat), și scoase de acolo o hîrtie. I-o dădu Leontinei.

— Citește.

În capul paginii scria „Informare“. Instructoarea simți nevoia să fumeze. Luă chibriturile din fața lui Darida și aprinse. Mîinile îi tremurau abia perceptibil. Citi următoarele: „Tovarășe Prim. Vă răpesc din prețiosul dumneavoastră timp pentru a vă informa în legătură cu felul cum înțelege să se achite de sarcinile trasate tovarășa Leontina, venită în raza comunei noastre pentru... (sări cîteva rînduri de prisos) deoarece are niște preocupări de-a dreptul ciudate care-i știrbesc prestigiul și anume: îndeamnă pe tovarășele noastre femei să se ocupe de problemele modei, coase perdele de dantelă, face volovan, etc., cu alte cuvinte, vîră în aceeași oală niște mărunte treburi *caznice* (Leontina recunoscu „z“-ul dactilografei sfatului popular din Huta, un „Remington portable“, căruia îi lipsește litera „s“), cu problemele impetuosului nostru marș spre... (și ticul verbal al lui Pavel Ic, socotitorul colectivei). Noi calificăm manifestările tovarășei în cauză ca...“

— Da, zise Leontina, înapoindu-i primului secretar hîrtia. Totul e adevărat.

— Ce-ai spus?

— Ce-ai auzit. Totul e adevărat, zise femeia cu un glas ușor tremurat.

Darida era de-a dreptul uimit.

— Nu cred.

— N-ai nici un motiv să nu mă crezi, preciză Leontina.

— Uite, dacă vrei, îți mai pot înșira o mulțime de alte „manifestări“ care nu se află în hîrtia aceea.

— Lasă formulările, ceru Darida. Altceva mă interesează. Fondul chestiunii. Nu te-am chemat să ne ținem de glume.

— Dar nu glumesc de fel, protestă instructoarea. Ascultă-mă. Voi căuta să fiu cît mai limpede.

Darida își aprinse o țigară.

— Dă-mi și mie una, că nu mai am, ceru ea.

Primul secretar îi întinse pachetul și-i dădu foc de la țigara lui. Fața femeii avea o paloare ușoară. Întrebă:

— Nu vrei puțină apă?

— Te rog să mă tratezi ca pe o egală, refuză brutal Leontina. Orice compătimire mă jignește. Dar înainte de a intra în fondul chestiunii, cum îmi cereai adineauri, să-ți spun o chestie grozavă. De n-ar fi trebuit să fiu la această oră aici, în cabinetul dumitale, știi cu ce mi-aș fi petrecut vremea? Ai să rîzi: organizînd cu femeile din Huta un adevărat concurs pe tema: cine știe să gătească mai multe feluri de mîncare din peștele prins în balta Dihorului.

Darida o întrerupse.

— Am impresia, cum să-ți spun?... Sau eu nu pricep, sau dumneata, tovarășă Leontina, cam bați cîmpii... nu te supăra.

Ea rîse cu poftă, încît se înecă cu fumul de țigară. Vorbi cu scurte întreruperi, tușind:

— Cîmpii, da... desigur... trebuie oarecare explicații... Todor Gînj e paznic de noapte la grajduri; a fost sărac ca șoarecele bisericii; n-a cunoscut la viața lui plăcerea de a avea două cămăși deodată. Acum are mobilă „Codlea“, radio și...

— Ce vrei să spui cu asta? voi să afle Darida. Foarte bine. Înspre asta merg eforturile partidului.

— Nu te pripi... Mitu Grigore — referentul agricol — un omuleț cam slab de înger, ține la casa lui o adevărată piesă de muzeu: o pereche de pantaloni de „țaig“ pe care i-a purtat timp de 17 ani, înnădindu-i și peticindu-i. Ieri m-a întrebat un lucru, zicea el — „strict confidențial“: dacă se mai poartă vestă ori ba.

— Foarte bine.

— De acord — îi dădu dreptate femeia... dar stai să vezi, Guc Teofil, președintele sfatului — care m-a poreclit nici mai mult, nici mai puțin, auzi? „Vrăbiuță“; ce-o fi înțelegînd cu asta, nu știu, — a trăit toată viețușa lui cu capra și găinile într-o încăpere și a mîncat, cum zice el — e ardelean — „turtă friptă în vînt“. Acum nevastă-sa știe ce-i aia „escalop“ și are păreri despre cum trebuie să fie țesătura unui covor.

— Scrie un articol la ziarul raional, o îmbie Darida. Tema: „Nivel de trai, comuna Huta 1960...“

— Asta s-o facă gazetarii, continuă Leontina cu aprindere. Dar în treacăt fie zis, n-ar strica de fel să fie și ei de față la o asemenea discuție. Dar altceva vreau să-ți spun. Te-ai întrebat vreodată dacă oamenii aceștia din Huta, țăranii intrați în colectivă, știu oare să folosească așa cum trebuie bunurile primite ca răsplată dreaptă a muncii lor?

Pauză.

— Continuă, zise Darida.

— Ne-am obișnuit să-i îndemnăm pe oameni să însămînțeze în patrat, să lucreze cu mașinile, să învețe agrotehnică. Foarte bine. Îi deprindem să scoată recolte nemaivăzute, să crească vite de rasă, să-și ridice case luminoase și mari. De asemeni, foarte bine. Dar... Același „dar“, uităm, tovarășe Darida, să-i învățăm cum să-și întrebuințeze în modul cel mai potrivit bucatele, banii, nu știu dacă mă înțelegi?

— Te înțeleg foarte bine.

— Uite, femeia Gînjului — nemaipomenit! — fierbe găina și aruncă apa în care a fiert-o. Șeful poștei — om, orice ai spune, ridicat, — acum descoperă peria și pasta de dinți. Pavel Ic, cel care a întocmit hîrtia asta, îl convinge cu cureaua pe Leon, pe băiatul său — 19 ani vîrstă — că cravata e o prejudecată burgheză.

— Interesant.

— Cum s-ar spune, ca să mă exprim mai științific, aici acționează o anumită lege dialectică. Ritmul sporului economic a luat-o înaintea ritmului însușirii civilizației. Cine să rezolve acest decalaj, dacă nu comuniștii. Partidul, cel care se ocupă de recolte, care construiește fabrici, case și conștiințe.

— Interesant Vrăbiuță.

— Te-aș întreba ceva.

— Intreabă.

— Ce ar fi dacă mi-ar trăzni prin cap ca pe lîngă conferințele despre ierburile perene, situația internațională, ori purceii mangalița, să propun pentru căminul cultural niște lecții despre cum trebuie să ne hrănim cu ceea ce agonisim prin ziua-muncă, în ce mod trebuie să ne îmbrăcăm în socialism, în ce fel se cuvine să locuim, cum să ne purtăm în colectivitate, că iată, socialismul ne-a scos din bîrlogurile individualismului în lume. Să le zic așa: Stimate tovarășe, fost proletar agricol: să-ți intre bine în cap că a avea șapte cămăși — una și una! — nu-i de fel o chestie boierească — iar tu, babă Simina, poartă în bună pace combinezon de nailon, că n-o pica pisoiul în coadă! Ce-ai zice de un asemenea învățămînt seral?

— L-aș sprijini.

— Vorbești serios?

— Ai motive să te îndoiești?

— Nu. Tocmai de aceea, într-un fel — vezi — l-am și început, zise femeia și scoase de undeva un măr. Ai un briceag?

Îl tăie în două. Luă una din jumătăți în vîrful briceagului și i-l înapoie primului secretar zicînd:

— Îs moartă de foame.

Pendula din perete bătu orele două din noapte. Ploaia de afară stătuse. Darida deschise fereastra. În odaie năvăli un aer răcoros și liniștea nopților de iulie. Se auzeau doar mușcăturile zgomotoase ale celor doi, care mîncau un măr domnesc.

— Și cum e cu concursul acela de pescărie? vru să știe Darida.

— Simplu. A face dintr-un crap de baltă numai trei feluri — saramură, ciorbă și pește prăjit — înseamnă foarte puțin, ori aproape nimic.

— Adică, ce să mai faci?

— De pildă, crap cu sos remolad.

— Cum?

— Cu sos re-mo-lad, răspunse femeia silabisind și rîse de neștiința lui Darida.

— Și ce gust are așa ceva? întrebă primul secretar.

— Unul grozav. Te chem într-o zi să vezi. Cînd am să fiu mai liberă, promise Leontina. Însă mîine la Huta începe treierișul secarei. Ce fac?

— Păi, du-te înapoi.

— Și?

— Ocupă-te de toate: și de treieriș, și de problemele O.N.U., și de autoimpunere și de peștele cu sos remolad. De fapt, naiba știe: comuniștii răspund de toate pe lumea asta. Noapte bună.

— Noapte bună.

A doua zi era marți, iar „tăicuțul“ o duse pe Leontina Cristea din nou la Huta. „Vrăbiuței“ îi era dor de Mitu Grigore, de femeia Gînjului, de șoseaua cu plopi italieni.

A III-A CONSFĂTUIRE PE ȚARĂ A SCRIITORILOR TINERI

Raportul prezentat de tov. Aurel Mihale

secretar al Uniunii Scriitorilor din R. P. R.

(Urmare din pag. 1)

sarcini de răspundere. Literatura realist-socialistă este un mijloc eficace de educare a oamenilor muncii în spiritul idealurilor nobile ale marxism-leninismului, ale patriotismului socialist și internaționalismului proletar, în spiritul intransigenței față de orice influență a ideologiei burgheze. Ea contribuie la promovarea noii atitudini față de muncă și colectivitate, la statornicirea noilor trăsături morale și de caracter, proprii eroului zilelor noastre, constructor al socialismului.

Tînăra generație de scriitori — parte integrantă a întregului front scriitoricesc — își datorește dezvoltarea grijii părintești a partidului nostru, cuceririlor poporului muncitor, înfăptuirilor revoluției culturale din țara noastră. Tinerii scriitori, crescuți și educați în anii regimului democrat-popular, sînt legați organic de realitățile construcției socialismului din țara noastră.

In anii din urmă, numărul scriitorilor tineri a sporit considerabil, o bună parte din ei manifestîndu-se activ și eficient în frontul larg și unit al literaturii noastre realist-socialiste. Acești scriitori tineri se dezvoltă statornic, arta lor cîștigînd continuu în calitate. Noul detașament al tinerilor scriitori, valoros și activ, devine pe zi ce trece tot mai larg.

Cercurile literare, forme ale mișcării artistice de amatori din țara noastră, cunosc o dezvoltare impetuoasă, contribuind activ la creșterea și promovarea de noi și noi talente ridicate din rîndurile poporului și, în primul rînd, din sînul clasei muncitoare. Numărul cercurilor literare din uzine și de la sate, din școli și din facultăți, se ridică astăzi la 200 în întreaga țară, cuprinzînd aproximativ 2500 de membri.

Raportul se referă apoi la activitatea cercurilor literare, după care trece la analiza activității scriitorilor tineri și la stabilirea coordonatelor activității lor viitoare.

La consfătuire participă scriitorii tineri cei mai reprezentativi, care au lucrări publicate, membri sau nemembri ai Uniunii Scriitorilor, tineri scriitori activi, care își desfășoară munca în cadrul filialelor, precum și un număr de tineri talentați, reprezentanți ai unor cercuri literare din țară.

Sînt reprezentați, de asemenea, în această consfătuire scriitorii tineri aparținînd minorităților naționale a căror creație se dezvoltă cu tot mai mult succes în cadrul literaturii noastre realist-socialiste, problemele lor de creație fiind aceleași cu ale scriitorilor romîni.

Dorim să imprimăm dezbaterilor noastre un caracter de lucru. Raportul nu-și propune să treacă în revistă toate lucrările apărute, ci să abordeze cîteva probleme, care ne pot ajuta la lămurirea unor probleme de creație ce stau în centrul interesului nostru colectiv.

Intîia temă pe care ne-o propunem spre analiză este:

1. Proza și problemele actualității

In ansamblul creației tinerilor, unul dintre sectoarele în care s-au conturat talente interesante, cu reale posibilități de dezvoltare, este, fără îndoială, sectorul prozei. In ultimii ani au apărut numeroase lucrări în proză care s-au bucurat de aprecierea publicului cititor, dovedind o tot mai profundă cunoaștere de către tinerii prozatori a bogatelor noastre realități contemporane, marcînd totodată creșterea măiestriei artistice a unora dintre cei care la ultima noastră consfătuire se găseau la primele lor lucrări, precum și apariția unor noi tineri talentați.

Titus Popovici a tipărit în această perioadă încă un roman deosebit de valoros, „Setea", care s-a bucurat de cele mai calde aprecieri ale cititorilor și ale criticii literare și, în prezent, este tradus în mai multe limbi. Alecu Ivan Ghilia, cunoscut pînă nu de mult prin cîteva povestiri și reportaje de gazetă, a publicat romanul „Cuscrii", inspirat din lumea satului nostru de astăzi; Huszár Sándor a scris un număr de nuvele interesante despre viața clasei muncitoare; Teodor Mazilu, de la foiletoane și schițe satirice a trecut la roman, prin cartea sa „Bariera"; Nicolae Țic, depășește stadiul de reporter, prin realizarea romanului „Ora șase". Se anunță ca o carte interesantă romanul „Cordovanii" de Ion Lăncrăjan.

Trecînd, în continuare, la sublinierea succeselor prozei literare, raportul evidențiază realizările pe tărîmul reportajului literar ale unor tineri ca Pop Simion, Vasile Nicorovici, Ioan Grigorescu, Romulus Rusan, Bert Millitz și alții. Discutînd despre dezvoltarea povestirilor legate de actualitate, sînt citate apoi pozitiv numele lui Dumitru Radu Popescu, Nicolae Velea, Fănuș Neagu, Paul Schuster, Tompa István, Veress Zoltán, Vasile Rebreanu, Domokos Géza și sînt menționate nuvelele ale lui Nicuță Tănase, Corneliu Leu, Radu Cosașu, Oltean Laszlo, Ștefan Gheorghiu etc., nuvele inspirate din viața clasei muncitoare. Raportul remarcă apoi succesele importante în oglindirea transformărilor care au loc în lumea satului de către un mare număr de nuvele și povestiri remarcabile, semnate în afara celor amintiți mai sus și de alți tineri ca: Petre Sălcudeanu, Ștefan Bănulescu, Alexandru D. Lungu, Dionisie Șincan, Ion Băieșu, Viniciu Gafița, Ioniță Marin, Petre Surupăceanu, Hornyák Jozsef, Toth Mária, Petre Stoenescu, Lucian Zatti și alții.

Trebuie să arătăm însă — specifică mai departe raportul — că deși lucrările tinerilor autori de schițe și povestiri, ale reporterilor, oglindesc probleme și aspecte variate ale actualității, totuși ele exprimă încă insuficient marea bogăție și complexitate a vieții de fiecare zi a constructorilor socialismului. Clasa noastră muncitoare, întregul nostru popor, luptă cu entuziasm și abnegație pentru a da viață istoricelor hotărîri ale celui de-al III-lea Congres al P.M.R. pentru desăvîrșirea construcției socialiste. In această uriașă operă creatoare a celor care aduc mai aproape ziua de mîine, se formează trăsături noi, puternice, socialiste, ale caracterului uman, se îmbogățește viața spirituală a poporului nostru. De aceea, în ciuda succeselor, nu putem avea o atitudine de automulțumire, de ignorare a lipsurilor pe care le mai prezintă creația prozatorilor tineri.

In această ordine de idei, raportul analizează unele lipsuri ale cîtorva lucrări semnate de tineri prozatori în care se vădește prezentarea uneori simplistă a proceselor complexe care au loc în realitate.

In legătură cu lucrările de acest fel trebuie să spunem limpede — arată raportul în continuare — că orice încercare de a găsi poezie și inedit în afara problematicii sociale a realității, în afara luptei poporului pentru construirea socialismului, rămîn sterile, constituie piedici serioase în dezvoltarea talentului.

Oprindu-se asupra romanelor semnate de scriitori tineri, raportul relevă realizări remarcabile și unele deficiențe în reflectarea temelor actualității. Cu acest prilej se remarcă apariția unor cărți care aduc contribuții importante la zugrăvirea vieții clasei muncitoare, semnate de autori tineri ca: Teodor Mazilu, Nicolae Țic, Constantin Chiriță și sînt menționate volumele lui Corneliu Leu. Raportul atrage, totodată, atenția asupra unor slăbiciuni ale acestor lucrări. Incheind analiza prozei celor tineri, raportul subliniază că:

Pentru ca lucrările noastre să fie cu adevărat izvorîte din clocotul vieții clasei muncitoare — clasă conducătoare în societatea noastră — să dea chip unor eroi activi, plini de patos revoluționar, așa cum sînt prin excelență comuniștii, se cere în primul rînd o bună cunoaștere a vieții de uzină și de șantier, o participare activă la marile prefaceri prin care trece țara noastră în plin proces de industrializare. Pentru creatorul care își propune să reflecte viața clasei muncitoare, — legătura multilaterală, profundă și pe căi variate cu muncitorii, cu mediul muncitoresc, apare în chip necesar și obiectiv. Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a dat o expresie pregnantă acestui principiu al artei realist-socialiste, în cuvîntarea rostită în primăvară la conferința regională de partid de la Cluj, criticînd pe „acei scriitori care fug de viață, de realitate, nu vin în mijlocul oamenilor muncii, nu se străduiesc să cunoască viața și preocupările lor. Astfel de scriitori devin inevitabil sterpi în activitatea lor creatoare; ei pot stîrni admirația ieftină a cîtorva snobi, dar poporul — acela căruia trebuie să se adreseze orice operă de artă veritabilă — îi respinge". Aceste cuvinte trebuie să constituie pentru toți scriitorii și, cu atît mai mult pentru cei tineri, un îndreptar permanent în munca de fiecare zi.

Trecem la un alt capitol al acestui raport, și anume:

Participanți la Consfătuire cercetînd un stand cu ultimele cărți apărute.

2. Poezia și mesajul revoluționar

Tînăra generație a dat liricii realist-socialiste un însemnat număr de talente. In cursul ultimilor ani s-au afirmat: Alexandru Andrițoiu, Ion Brad, Aurel Rău, Ștefan Iureș, Tiberiu Utan, Székely János, Ion Horea și alții, prezențe efective în concertul poeziei noi din țara noastră, nume cunoscute în cercuri tot mai largi de cititori.

Amplificînd prin varietate și culoare acest peisaj al liricii, în anii din urmă o întreagă pleiadă de tineri poeți a cunoscut o promițătoare afirmare. Printre cei amintiți la consfătuirea din 1956 ca fiind la început de drum, se impunea numele mult regretatului Nicolae Labiș. Volumele sale, „Primele iubiri" și „Lupta cu inerția", se înscriu astăzi în mod vădit printre realizările de seamă ale poeziei noastre. In ultimii ani, au mai apărut numeroase plachete de versuri, din care amintim: „Fierul dracului" de Nicolae Stoian, „Căile pămîntului", de Ion Gheorghe, „Steaua polară" de Gheorghe Tomozei, „La marginea cîmpiei" de Rusalin Mureșan ș.a.

Recent, cinci poeți tineri: Ilie Constantin, Cezar Baltag, Nichita Stănescu, Leonida Neamțu, Florin Mihai Petrescu — au realizat un interesant debut editorial în colecția „Luceafărul" a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă. Culegerea de versuri „Sub semnul revoluției", apărută anul trecut, care însumează zeci de semnături, sugerează numărul mare de tineri poeți care au început să se manifeste în vremea din urmă, cum sînt: Mihai Negulescu, Miron Scorobete, Negoiță Irimie, Florența Albu, Ion Crînguleanu, Horia Zileru, Anghel Dumbrăveanu, Cristian Maurer, Andi Andrieș, Darie Novăceanu, Sina Dănciulescu, Aurora Conțescu, Adrian Munțiu și alții.

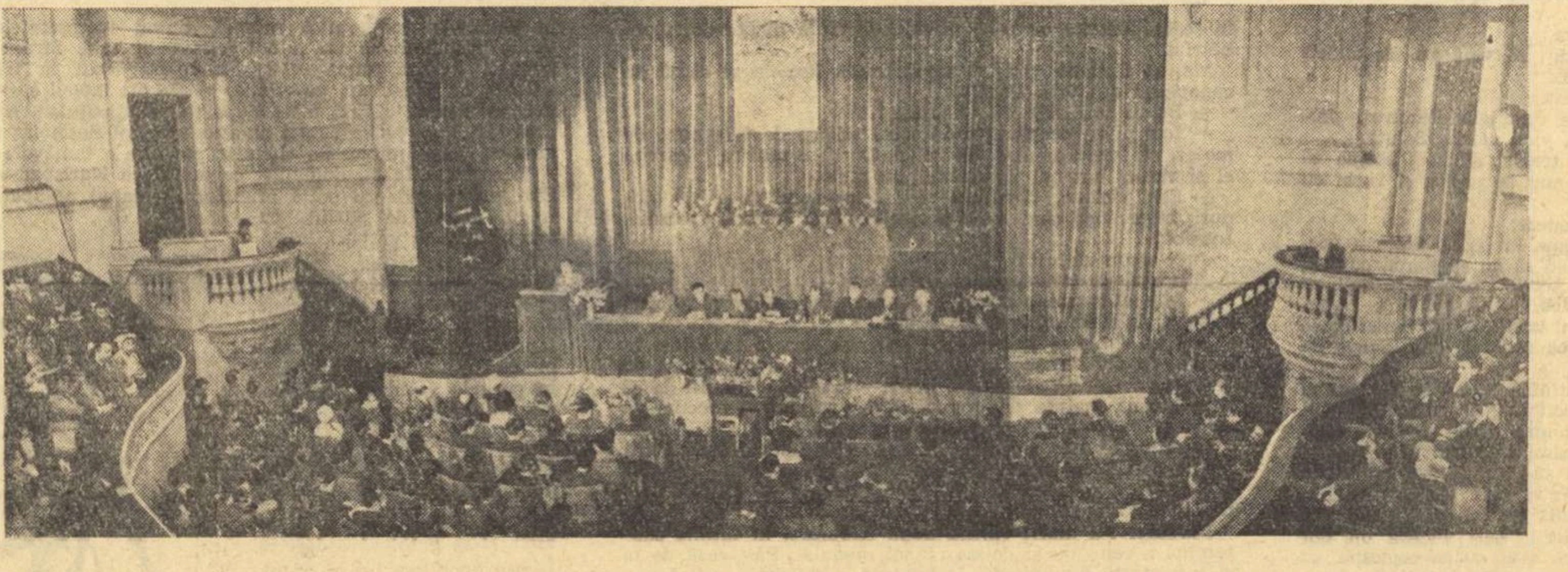

Aspect din timpul lucrărilor Consfătuirii.

Ceea ce caracterizează în ansamblu creația poetică a tinerilor, este năzuința lor de a aborda teme inspirate din actualitate, cu un mesaj înaintat, mobilizator. Diferitele manifestări de apolitism, evazionism și intimism bolnăvicios, ce puteau fi observate în anii trecuți în scrisul unora dintre poeții tineri, au devenit din ce în ce mai rare, fiind anacronice și străine realismului socialist. Sînt nu numai evidente, ci încununate de tot mai certe reușite, eforturile tinerei generații de poeți de a se apropia de realitatea construirii socialismului, de a se contopi sufletește cu ea. Pot fi amintite în această ordine de idei multe din lucrările poetice adunate recent în volumele de debut și altele publicate în reviste.

Raportul citează cîteva exemple reprezentative din volumele unor poeți tineri ca Florin Mihai Petrescu, Nichita Stănescu, Laszloffy Aladar și Szilágyi Domokos, după care trece la examinarea concretă a diferitelor modalități lirice.

Deși strădania poeților tineri de a reflecta realitatea socialistă le este o trăsătură caracteristică, ei nu reușesc încă întotdeauna să surprindă esențialul din viață, să interpreteze datele realității, să comunice prin mijlocirea unor imagini artistice inedite, marile semnificații ale transformărilor contemporane. E vorba, așadar, de ținuta ideologică a creației poetice, de forța mesajului ei revoluționar, de capacitatea de a transmite sentimentele generoase ale epocii noastre, de a-l emoționa pe cititor.

Foarte frecvent, se încearcă oglindirea vieții prin așa numitul *reportaj liric*, modalitate, fără îndoială, adecvată reflectării active a actualității. Călătorind prin țară, poetul are ocazia să descopere semnele de înnoire, să releve fenomenele interesante ce apar zi de zi în viața noastră. Condiția ca aceste observații să atingă nivelul poeziei este aceea ca ele să fie trecute prin prisma unei sensibilități contemporane vibrante, să fie puse în legătură vie cu o idee poetică profundă, astfel ca versurile să ne dezvăluie — dincolo de particularitatea faptelor — imagini veridice, încărcate de semnificație despre epoca noastră.

Ca să ne referim la poeți dintre cei mai tineri, cităm izbutita poezie „Inceput de șantier", în care Ilie Constantin înfățișează colectivul unui nou șantier stînd noaptea în jurul focului. Scenă simplă, comună. Evocarea dobîndește valoarea poetică prin sensurile comunicate. Prin văpăile focului, poetul întrevede viitorul oraș.

In această parte a raportului sînt profund analizate reușitele reportajului liric *și sînt supuse criticii relatările prozaice care apar uneori în creația unor tineri poeți talentați (ex.: Florența Albu). Arătînd că în versul alb sau liber se poate scrie poezie autentică, raportul scoate în evidență caracterul anti-artistic al emfazei simplificării sau al unor tendințe moderniste (ex.: poemul „Anul XV" de Paul Anghel și Ilie Purcaru). Sînt deasemenea supuse unei critici vii poemele de notații vagi, superficiale, lipsite de mesaj revoluționar, de capacitate mobilizatoare. In legătură cu aceasta raportul arată că:*

Ignorarea a ceea ce este esențial în realitate, a ceea ce constituie inima vie a realității, sau înfățișarea ei superficială, determină inevitabil anemierea creației literare. Nu imnuri convenționale, nu ditirambi așteaptă de la tinerii poeți oamenii muncii — eroii și cititorii lor — ci contopirea cu aspirațiile lor înălțătoare, situarea fermă pe pozițiile lor de luptă pentru socialism. Glasul poetului tînăr, pătruns de patos revoluționar, trebuie să se audă cu consecvență în dezbaterea acelor teme majore ce rețin în cel mai înalt grad atenția oamenilor muncii. Realizările obținute de tinerii poeți, pe această cale, a unor poezii mobilizatoare, agitatorice, nu sînt de loc neglijabile.

După ce demonstrează caracterul negativ al unor căutări estetizante izolate raportul spune:

Subliniind faptul pozitiv că în însușirea meșteșugului exprimării lirice tinerii au înregistrat progrese vizibile, ținem totuși să atragem atenția că adevărata măiestrie artistică se dobîndește numai o dată cu profunda cunoaștere a vieții poporului, cu neîncetata studiere a operei clasicilor poeziei romînești și universale, cu însușirea creatoare a experienței celor mai buni poeți contemporani. Impreună cu întreaga noastră poezie, creația tinerilor are menirea de a reflecta grandoarea epocii noastre, tumultul ei, înaintarea impetuoasă spre desăvîrșirea construcției socialiste, spre comunism.

3. Dramaturgia

Tinerii autori dramatici au înscris pe afișele ultimelor stagiuni cîteva lucrări apreciate de public, pe marginea cărora se pot desprinde unele tendințe pozitive cu privire la dezvoltarea viitoare a acestui sector dificil al literaturii noastre.

Este desgiur pozitiv faptul că dramaturgii tineri se îndreaptă cu precădere spre teme actuale, axîndu-și lucrările lor pe conflicte reale, reprezentative pentru fizionomia morală a oamenilor din vremea noastră. Eforturile scriitorilor de a aduce în scenă teme interesante, de a căuta soluții inedite, modalități noi de tratare a materialului dramatic, s-au soldat nu o dată cu succes. Fără să ne propunem o analiză, o constatare se impune: dramaturgii noștri tineri n-au izbutit încă să aducă în fața spectatorilor prea multe personaje pozitive de mare vigoare artistică, eroi comuniști care să se fixeze cu pregnanță în ansamblul creației dramatice originale. Cerchez, eroul lui Mirodan, prin caracterul său integru, prin umorul său acid, prin tactul și perseverența cu care știe să acționeze în împrejurări dificile și să mobilizeze în jurul său oamenii, întruchipează cu adevărat figura unui luptător comunist.

Este demn de reținut încă un alt fapt. Tinerii autori dramatici au început să abordeze, uneori cu rezultate pozitive, problemele eticii, ale noii atitudini față de viață. In acest sens, reține atenția piesa *Secunda 58*, scrisă de Dorel Dorian.

Raportul menționează de asemenea piese scrise de Ion D. Șerban, Teofil Bușecan și Aurel Storin, apreciind calitățile acestor opere de debut și relevînd — ca și în cazul Secundei 58 — *unele slăbiciuni mai însemnate la ultimii doi dintre autorii citați. Relevînd necesitatea de a fi promovate piesele cu caracter eroic, romantic-revoluționar, raportul condamnă piesele despre tineret vulgarizatoare și confuze, de felul* Scrisorilor de dragoste *de Virgil Stoenescu.*

In frontul nu prea numeros al dramaturgiei noastre — conchide, la acest capitol, raportul — tinerii reprezintă un schimb în care se investesc îndreptățite speranțe. De aceea, este imperios necesar să spunem că problema esențială de care depinde dezvoltarea lor viitoare este aceea a cunoașterii conflictelor adînci ale vremii noastre.

In continuare, raportul se oprește asupra aportului tinerilor scriitori la dezvoltarea dramaturgiei cinematografice. Citind contribuția unor scenarii ca cele semnate de Titus Popovici, Francisc Munteanu, Dimos Rendis, Ioan Grigorescu, Octav Pancu-Iași, raportul subliniază:

Trebuie precizat că așa-numita „specificitate" a scenariului cinematografic nu reprezintă un scop în sine, ci este subordonată exprimării unui mesaj ideologic și artistic înaintat, mesaj care trebuie să stea, ca și în literatură, în centrul atenției autorului.

Considerați, tovarăși, aceste cuvinte drept o invitație de a ne apropia mai mult de cea de-a „șaptea artă", complexă, modernă, cu nelimitate posibilități de exprimare artistică.

4. Despre critica literară

In dezvoltarea tinerei generații scriitoricești, critica literară îndeplinește o misiune importantă. Tinerii critici au datoria să ajute pe colegii lor în strădunița de a reflecta realitatea socialistă, să semnaleze lipsurile și să evidențieze cu căldură realizările autentice. Dezvoltarea criticilor tineri a avut loc pe baza însușirii temeinice a esteticii marxist-leniniste, a grijii permanente de care s-au bucurat ei, pentru o sănătoasă orientare ideologică și pentru combaterea hotărîtă a tuturor manifestărilor ideologiei străine.

Cu principialitate și cu atenție față de cadrele tinere, au fost semnalate confuziile din activitatea unor tineri critici, care au făcut o vreme concesii anumitor teorii retrograde. Se poate spune însă că în ultimii ani, activitatea criticii tinere s-a întărit puternic, în spiritul unității întregului nostru front literar.

Cum putem caracteriza situația actuală a criticii tinere?

In direcția articolului de analiză, criticii tineri au marcat un progres incontestabil. Se observă acum o aplecare către cercetarea la obiect, făcută cu competență și seriozitate. Mai multe publicații literare promovează în mod curent critici tineri înzestrați, semnatari ai cronicilor literare și ale altor articole de analiză. Trebuie citată în acest sens activitatea rodnică a lui Dumitru Micu, Alexandru Oprea, S Damian, Ion Dodu-Bălan, Gálfalvi Zsolt,, Ion Oarcăsu, Szöcs Istvan, ori critici aparținînd celei mai tinere generații ca: Eugen Simion, Leonard Gavriliu, Kántor Lajos, Baróti Pál, Al. Căprariu, D. Solomon și alții. Deși nu toate cronicile și articolele semnate de tineri critici se disting prin profunzimea analizei și o orientare principială, nu se poate tăgădui drumul ascendent al cronicarilor tineri. Există acum o stăruință generală pentru aplicarea unor criterii științifice, pentru relevarea unității conținutului și formei, pentru ridicarea nivelului estetic al analizei. Un efect puternic în dezvoltarea spiritului critic l-a avut articolul din *Scînteia*, intitulat „Impotriva tonului apologetic în critica literară și artistică".

Examinînd atent activitatea tinerilor critici, raportul se oprește și asupra lipsurilor arătînd că:

Unor critici tineri, prezenți adesea cu contribuții prețioase, li s-a imputat pe bună dreptate înclinația spre un stil alambicat, plin de termeni inadecvați (articole scrise de Leonard Gavriliu, Eugen Simion, Al. Căprariu). In anumite cazuri, limbajul strident se asociază cu aprecieri derutante, lipsite de temei (discuția despre cronica lui H. Zalis din *Romînia Liberă*, consacrată romanului *Zilele săptămînii*.) Mai apar sub semnătura unor critici tineri recenzii de cărți sau cronici de teatru și film care își îndeplinesc uneori superficial sarcina, utilizînd criterii simpliste de analiză.

Luînd în considerație volumele de critică și istoria literaturii scoase de autori tineri, raportul citează pozitiv cărțile scoase de Dumitru Micu, Andrei Băleanu, Valeriu Rîpeanu și Al. Săndulescu. Raportul evidențiază necesitatea abordării de către criticii tineri a articolelor de generalizare și critică faptul că mult timp tinerii cronicari nu s-au ocupat de scriitorii — confrați de vîrstă. Se observă apoi că:

In ultima vreme, situația s-a îmbunătățit. Cronicarii tineri se îndreaptă cu precădere înspre realizările literare ale noii promoții. Remarcăm în acest sens suita de portrete publicate de Alexandru Oprea și Lucia Olteanu în *Luceafărul*, articolele lui Matei Călinescu despre tinerii poeți, sau ale lui Gabriel Dimisianu despre reportaj.

Pentru elucidarea unor probleme importante de creație, trebuie să încurajăm lupta principială de idei, confruntarea opiniilor. Este un merit al tinerilor critici că au participat la unele discuții desfășurate în presa literară, ca acelea despre problemele poeziei, despre construcția romanului, despre cărți consacrate luptei ilegale — *Pe muche de cuțit*, *Rădăcinile sînt amare*, *Șoseaua Nordului*, despre cărți ca *Bariera*, *Ora șase*, etc.

Raportul ridică în continuare problema atitudinii etice a tînărului critic și a necesității îmbunătățirii pregătirii sale ideologice, culturale și estetice. Condiția legăturii strînse cu viața este, de asemenea, puternic subliniată și pentru tinerii care s-au dedicat criticii literare. Trecînd la analiza activității tinerilor pe tărîmul cercetării științifice privind reconsiderarea în spirit critic a moștenirii noastre literare, sînt arătate contribuțiile lui D. Micu, Mircea Zaciu, Gh. Achiței, T. Vîrgolici, Marin Bucur, Dan Hăulică și alții.

5. Rolul educativ al literaturii pentru copii

In primăvara acestui an a avut loc o ședință plenară a comisiei de literatură pentru copii a Uniunii Scriitorilor. E util totuși să aducem și cu acest prilej în discuția consfătuirii noastre, cîteva idei ce caracterizează activitatea scriitorilor tineri din acest important sector al literaturii noastre.

Un simplu tur de orizont asupra cărților și publicațiilor de literatură destinată micilor cititori, ne oferă o constatare îmbucurătoare: alături de cei mai buni scriitori, prieteni apropiați și părinți spirituali ai copiilor, un mare număr de scriitori tineri aduc o contribuție de preț în acest domeniu al educației socialiste a tineretului nostru.

In această ordine de idei, raportul evidențiază în continuare cărți valoroase pentru copii ca: Acțiunea P. 1500 *de Nicuță Tănase,* Cartea cu ochi albaștri *de Octav Pancu-Iași,* Seri albastre *de Costache Anton și* Cei din Crisanta *de Gică Iuteș. Sînt de asemenea citați pentru schițele și povestirile lor reușite: Petre Luscalov, Mircea Sîntimbreanu, Bájor Andor, Fodor Sándor, Hedi Hauser. Raportul scoate apoi în relief marea însemnătate educativă a literaturii de anticipație și aventuri, pătrunsă de spiritul romantismului revoluționar și amintește apreciabila contribuție adusă în acest sector al literaturii pentru copii de tinerii autori Ion Hobană și Constantin Chiriță.*

In domeniul poeziei pentru copii — arată în continuare raportul — lucrări ce rețin interesul cititorului și — noutate! — interesul criticii, sînt semnate de Elena Dragoș, Florin Mugur, Rusalin Mureșanu, Veress Zoltán, Emilia Căldăraru, Aurora Conțescu, Titel Constantinescu, Horia Aramă, Tamás Maria și alții.

Au apărut, din păcate, în această perioadă și producții pseudo-poetice, cum ar fi așa-numitul basm în versuri *Bob auriu*, aparținînd lui George Tudor, ori volumul Anei Tudoraș *Familia Bună-dimineața*, al căror nivel submediocru a fost arătat și cu alte prilejuri.

Deși literatura destinată copiilor e în continuă dezvoltare, totuși se simte încă nevoia unui număr și mai mare de cărți pentru copiii de toate vîrstele, inspirate din viața plină de eroism a poporului nostru, constructor al socialismului. Noi căutări pentru varietate tematică, pentru o mai mare diversitate a speciilor și stilurilor trebuie să înviorze activitatea tinerilor autori de literatură pentru copii.

6. Reviste, edituri, uniunea noastră de creație

Este un fapt îmbucurător că putem constata la actuala consfătuire că ponderea scriitorilor tineri în viața literară a țării noastre crește mereu. Procesul acesta este firesc, el decurgînd din structura orînduirii noastre, în care sprijinirea activă și deliberată a dezvoltării și valorificării tuturor talentelor, aptitudinilor tineretului, menite să contribuie la mersul nostru înainte, este o politică de stat, cu implicațiile morale, materiale și social-organizatorice care se impun.

Revistele literare — organe ale Uniunii Scriitorilor — au promovat în ultimii ani numeroase talente tinere. Unele publicații literare ca *Luceafărul*, *Gazeta literară*, *Tribuna*, *Utunk*, *Steaua*, *Igaz Szó*, și-au făcut un titlu de cinste din preocuparea de a promova noi scriitori tineri, de a veghea ca talentul lor să găsească climatul prielnic unei armonioase dezvoltări, de a-i îndruma spre matca sigură a literaturii noastre realist-socialiste.

Raportul înfățișează exemple grăitoare cu privire la seriozitatea cu care s-au ocupat unele reviste de ti-

Luni 26 și marți 27 decembrie, în aula Bibliotecii Centrale Universitare din Capitală, s-au desfășurat lucrările celei de-a treia Consfătuiri pe țară a scriitorilor tineri. La lucrările Consfătuirii au participat aproape 160 de scriitori tineri din București și din întreaga țară, precum și numeroși invitați academicieni, membri corespondenți ai Academiei R. P. Romîne, membri ai Biroului și Comitetului Uniunii Scriitorilor, reprezentanți ai unor organizații obștești, numeroși scriitori, critici literari, precum și membri ai celor mai bune cercuri literare din întreprinderi, institute de învățămînt superior, școli.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. Mihai Beniuc, prim-secretar al Uniunii Scriitorilor. In continuare, Aurel Mihale, secretar al Uniunii Scriitorilor, a dat citire raportului asupra creației scriitorilor tineri din țara noastră.

Au avut loc apoi discuții la raportul prezentat. In cadrul dezbaterilor au fost analizate atît realizările, cît și unele deficiențe în creația scriitorilor tineri. Vorbitorii au evidențiat necesitatea unei legături permanente între scriitor și viața nouă, socialistă, a patriei. Ei au subliniat, de asemeni, marea însemnătate a continuei întăriri a spiritului de partid în creația scriitorilor tineri, condiție esențială pentru realizarea unor opere valoroase, care să reflecte în tot mai mare măsură înfăptuirile și aspirațiile oamenilor muncii, constructori ai noii orînduiri.

Au luat cuvîntul: Eugen Barbu, Ion Brad, Nicolae Stoian, Irimie Străuț (Reg. Hunedoara), Enache Marin (Uzinele „23 August"—București), Ion Băieșu, Melania Cîrjă (Școala medie „Gh. Lazăr"—București), Haralamb Zincă, Emanoil Petruț (Teatrul Național „I. L. Caragiale"), Ion Gheorghe, Eugen Simion, Ion Meițoiu, Corneliu Omescu (Reg. Banat), Nagy István, Nicolae Țic, Al. Ivan Ghilia, Kántor Lajos (Reg. Cluj), Octav Pancu-Iași, Atila Socaciu (Reg. Brașov), Demostene Botez, Tita Chiper, I. D. Bălan, Mircea-Radu Iacoban (Reg. Iași), Titus Popovici, S. Damian, Al. Oprea, Toma George Maiorescu, Radu Cîrneci (Reg. Bacău), Constantin Chiriță.

Acad. Tudor Arghezi a rostit un călduros salut adresat Consfătuirii scriitorilor tineri.

Au luat deasemenea cuvîntul, adresîndu-se tinerilor scriitori participanți la Consfătuire, tov. Vasile Mușat, vicepreședinte al C.C.S. și Nicolae Roman, secretar al C.C. al U.T.M.

In încheierea dezbaterilor a vorbit acad. Mihai Beniuc, prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., care a tras concluziile Consfătuirii.

In numărul nostru viitor vom relata dezbaterile Consfătuirii.

nerii scriitori valoroși din redacții cît și de începători.

Tinerii scriitori — arată mai departe raportul — mai ales în perioada de debut își desfășoară activitatea literară, în mod explicabil, aproape exclusiv în paginile revistelor. Criteriile de selecție, munca dusă cu autorii în redacție capătă așadar importante funcții în opera de îndrumare a scriitorilor tineri. Lipsa de exigență față de lucrările tinerilor, care duce la promovarea falselor valori, cît și dezinteresul, blazarea, neîncrederea și plictisul manifest al unor redactori față de manuscrisele tinerilor, — sînt racile care trebuie deopotrivă blamate de la tribuna consfătuirii noastre.

Gazeta literară și-a cîștigat o binemeritată stimă pentru articolele-medalion scrise cu căldură despre un număr de tineri, iar *Luceafărul* pentru permanența și valoarea „Profilurilor literare" ori pentru aportul altor rubrici, cum ar fi „Tribuna scriitorului tînăr". Cronicile, medalioanele, recenziile, notele inserate în publicațiile literare nu au însă întotdeauna o ținută principială și profunzime științifică.

Raportul atrage atenția apoi asupra caracterului negativ al spiritului de grup și al unor racile ca boema, individualismul, cancanul.

In țara noastră se statornicește o etică nouă. Etica scriitoricească trebuie să fie în toate manifestările sale o etică comunistă. Publicațiile noastre de specialitate trebuie să devină adevărate tribune, menite să contribuie la formarea unui climat principial, tovărășesc, în viața literară. Tineretul este chemat să aibă inițiativă, curaj, să cultive cu stăruință acele înalte calități etice și cetățenești ce caracterizează pe scriitorul comunist.

Editurile joacă un rol important în înlesnirea contactului dintre scriitor și cititor, în difuzarea largă, exigentă și promptă a lucrărilor literare. Cînd e vorba de scriitori tineri, acestor instituții le revine și o sarcină sporită de îndrumare, de popularizare atentă și stăruitoare a autorului aflat la prima sa ieșire în public. Datorită transformărilor revoluționare petrecute în țara noastră, tinerii scriitori sînt scutiți astăzi de întregul cortegiu de umilințe care însoțeau odinioară publicarea volumului de debut. În ultimii ani, editurile noastre au continuat să publice volume de proză, versuri și critică ale unor autori tineri.

Raportul a prezentat apoi exemple reprezentative cu privire la munca pozitivă a editurilor cu tinerii scriitori. Observînd unele lipsuri în munca unor redactori de editură, raportul exprimă încrederea scriitorilor în înlăturarea definitivă a acestor deficiente.

Aminteam la începutul acestui capitol că ponderea scriitorilor tineri în viața literară este în continuă creștere. Acest lucru se reflectă și în viața Uniunii noastre de creație, organizația profesională a scriitorilor, care atrage în bună măsură în sfera ei de activitate pe scriitorii tineri, îi îndrumă, contribuie la ridicarea nivelului lor cultural și ideologic, prin învățătura organizată pe linie de partid și prin dezbaterile și conferințele de la Casa Scriitorilor, îi antrenează într-o bogată activitate obștească.

În mai mică măsură și-a exercitat Uniunea Scriitorilor rolul îndrumător asupra tinerei generații prin formele organizatorice create anume în acest scop. Ne referim la Comisia pentru problemele tinerilor scriitori și la Comisia de îndrumare a cercurilor literare.

Criticînd unele aspecte ale activității acestor comisii și a cenaclului „Nicolae Labiș", raportul atrage atenția că, concomitent cu îmbunătățirea muncii în formele organizatorice ale Uniunii Scriitorilor, tinerii scriitori vor trebui să aducă un aport mult mai sporit la activitatea de educare și promovare a noilor talente care se afirmă în ampla mișcare literar-artistică de amatori, în cercurile literare din întreaga țară și îndeosebi în îndrumarea acelor tineri înzestrați care apar și se dezvoltă în mediul muncitoresc.

Scriitorii tineri investesc tot mai multă încredere în rosturile stimulatoare și îndrumătoare ale Uniunii Scriitorilor. Fie că sînt sau nu membrii Uniunii, ei se simt bine în sistemul de lucru al Uniunii Scriitorilor, unde pot, alături de scriitorii vîrstnici, de maeștrii lor, să-și aducă cu modestie și răspundere aportul lor tineresc la făurirea literaturii realist-socialiste. Ei ucenicesc azi, fiind conștienți de răspunderile sporite de mîine, cînd, în mod firesc, vor trebui să ducă, prin priceperea și truda lor, destinele literaturii noastre mai departe.

7. Fermitate ideologică, cunoaștere a vieții, măiestrie artistică

Tovarăși,

In raportul Comitetului Central prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de-al III-lea Congres al partidului, sînt trasate sarcinile pe care le au creatorii de frumos pentru a făuri opere la nivelul înaltelor exigențe artistice și ideo- e ale măreței epoci pe care o . „Pentru aceasta — spune tova- Gheorghe Gheorghiu-Dej — se în afară de talent, lichidarea a e-l poate îndepărta pe artist de — spirit de castă, individua- tendință de a făuri opere pen- zul unui cerc îngust de «aleși»; re îndeosebi cunoașterea apro- ă a realităților, studierea lor ngată, contactul viu, permanent istului cu oamenii muncii — eroi ai operelor sale".

oamenii de litere și artă au de a scoate la iveală prin ri fecunde înțelesurile concrete tilaterale ale acestor prețioase , aplicîndu-le în activitatea hinată cauzei socialismului. ea ideologică, cunoașterea vie- fost și rămîn condiții funda- pentru orice om de talent a să vorbească despre, și în contemporanilor săi.

l nostru ne arată că în pre- vitatea ideologică, munca de a înrîuririlor educației bur- n conștiința oamenilor este principal al luptei de clasă, dintre vechi și nou. De ltă necesitatea consecvenței ății în combaterea concep- ologice străine: liberalismul, ul burghez, naționalismul mul; unele — moștenire a altele — reflectare a in- flu lumii capitaliste.

literaturii noastre au fost obț luptă cu ideologia burghe concepțiile străine despre artă ii care au trecut, realizările liter ealist-socialiste din întreaga lume primul rînd din țările sociali provocat atacuri înverșunate eologilor burghezi și revizioni apologeți ai imperialismului. au încercat să discrediteze realismului socialist și elem u vital — spiritul leninist al p ii, succesele însemnate obținu literatura și arta țărilor social criitorii noștri îndrumați de Pa u dat o ripostă fermă acesto uri și diversiuni ideologice.

Tînă erație de scriitori, parte integra întregului front scriitoricesc publica noastră, se manifestă totalitatea ei ca un detașamen os și unit. Ei militează cu hotă și pasiune tinerească pentru area în literatură a principiilor ii marxist-leniniste, a ideilor lui clasei muncitoare, animați rința fierbinte de a-și aduce ția neprecupețită la zestrea rii noastre realist-socialiste.

Promov onsecventă în creația literară aului de partid constituie chez succeselor literaturii noastre. est sens, se impune studierea ică de către tinerii scriitori aturii marxist-leniniste, a filozofi erialiste, care dă răspuns la întrebări pe care le pune dez contemporaneității și orientează a artistică. Inarmați cu ideolo rxist-leninistă, scriitorii tineri capabili să descopere noul în oastră socială, să înțeleagă fi ia și profilul moral în continu orire a eroului reprezentativ ior noastre. Partinitatea comu conjugată cu o bună cunoaștere eții și o înaltă măiestrie litera certitudinea înfloririi unor indi ități creatoare puternice, cu uri proprii, pregnant reliefate.

Demonstr e larg marea și deosebita însem e a legăturii scriitorului cu vi poporului, raportul arată numero căi prin care trebuie realizat aces gram de muncă perseverentă și retă.

Atrăgînd a asupra schimbărilor pe care te rmină în viața și conștiința oam dialectica construcției social ui, raportul spune mai departe:

Dar a restrîn fera de cercetare a realității, pr o numai prin prisma unor pre ri intime, limitat scriitoricești, nu te să ducă în ultimă instanță la ruperea de viață. Și acesta pericolul care pîndește — trebui o spunem deschis — pe aceia re scriitorii tineri la care s-a nifestat ori se manifestă tendința care o numim în mod obișnuit pr onalizarea timpurie. Am vrea s ecizăm cîteva idei în legătură cu astă tendință. Lucrurile se întîm cam așa: un tînăr scrie cîteva ări bune, pe care revistele literar publică, iar criticii se grăbesc le laude. De aici începe „criza s sului". Tînărul se și crede scrii și ca atare, găsește de cuviință s răsească activitatea productivă, siunea pentru care s-a pregăti ri, dacă e elev sau student, să î rupă învățătura.

Combătînd pericolul esionalizării timpurii, raportul arată în continuare:

In asemenea condiții, e firesc ca talentul, oricît de viguros, să fie atins de boala lîncezelii. Tînărul entuziast pe care nu de mult îl numeam o „speranță", devine un răsfățat, refractar la critică, un înfumurat. De aici și pînă la starea de automulțumire, cînd ți se pare că ai învățat destul, nu-i decît un pas.

Așa înțelegînd lucrurile, preîntîmpinarea și înlăturarea manifestărilor de profesionalizare înainte de vreme, trebuie privite ca probleme de etică scriitoricească — parte integrantă a moralei comuniste. Tocmai pentru că discutăm aci despre unele trăsături ale procesului de formare a scriitorului, vrem să stăruim în chip deosebit asupra modului în care ar trebui înțelese problemele măiestriei artistice, care nu de puține ori sînt limitate doar la problemele limbii. Spuneam adesea că literatura este un mijloc specific de *cunoaștere* a realității. E de la sine înțeles că posibilitatea aceasta de cunoaștere artistică crește pe măsura desăvîrșirii mijloacelor artistice, de îmbogățire necontenită cu mijloace inedite. Această căutare creatoare a unor modalități proprii care să exprime cît mai bine noul conținut de viață, ne dă cheia mult discutatei probleme a raportului dintre tradiție și inovație. Preluăm ca un tezaur prețios al tradiției tot ce a ajutat la formarea unei culturi înaintate, progresiste, umaniste, și o îmbogățim cu trăsături noi, specifice, proprii să exprime conținutul nou al epocii noastre. Așadar, nici inovație cu orice preț, nici tradiție de dragul tradiției. Noul apare astfel ca un rezultat al negării dialectice a vechiului.

Formele literare noi, adecvate exprimării conținutului nou, scriitorii tineri le vor găsi și trebuie să le găsească în studiul pătrunzător al realităților actuale. Esențial ni se pare să-ți dobîndești posibilitatea de a sesiza aceste realități, noi, pe măsura manifestării lor. Și aici intervine, fără îndoială, personalitatea scriitorului. Personalitatea artistică nu este un lucru dat o dată pentru totdeauna. Ea se dezvoltă și se manifestă ca o forță creatoare în condițiile marilor prefaceri sociale. Sîntem, așadar, împotriva acelei concepții a ideologiei burgheze potrivit căreia scriitorul este un om în afara societății și a timpului său, fruct și expresie a unei categorii suprasociale. O asemenea concepție nu-l poate duce pe scriitor decît la ruperea sa de popor, la manifestarea spiritului de castă, la care se referă în raportul prezentat la cel de al III-lea Congres al P.M.R., tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Literatura noastră este o parte integrantă din opera de construire a socialismului în țara noastră, iar scriitorii constituie o parte integrantă a făuritorilor acestei opere, ca activiști ai frontului ideologic.

Tovarăși,

Avem înaintea ochilor minții imaginea înfloritoare a viitorului orașelor țării noastre, începînd cu capitala patriei; întrezărim cu o puternică emoție amploarea și forța pe care o va avea industria romînească în 1965. Deși pe cîmpul din preajma Dunării doar țărușii indică o așezare viitoare, simțim de pe acum trepidația fierbinte a Galaților. Bicazul, săpat în piatra Ceahlăului, a intrat în epoca roadelor. Vedem cum marea sa explozie de lumină se va revărsa din belșug peste țară, auzim bătaia sacadată a motoarelor, presimțim mîna și ochiul înțelept al constructorului de mașini, pornind uzine automate. Admirăm de pe acum un adevărat festival al produselor romînești, roade ale unor ramuri industriale necunoscute pe meleagul dintre Dunăre și Carpați. Prin colectivizarea întregii țări se proclamă sub ochii noștri desprinderea pentru totdeauna a țăranului de credința în multisecularul său idol cu chip de lut, gospodăria individuală. Bunăstarea, personajul care a căpătat în anii noștri și cetățenie romînă, face casă bună cu frații lui — știința, arta, cultura.

Exprimînd sentimentul adînc de siguranță neclintită că planul de șase și cincisprezece ani va fi înfăptuit cu succes, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în raportul prezentat la cel de al III-lea Congres al Partidului, spunea:

„Tineretul nostru are în fața sa un vast cîmp de activitate, pentru afirmarea nestăvilită a energiei și entuziasmului său creator, pentru înfăptuirea celor mai îndrăznețe năzuințe închinate fericirii poporului și înfloririi patriei".

Pentru tinerii scriitori aceste planuri economice nu constituie numai un amplu și emoționant poem al vieții noastre, văzut într-o perspectivă revoluționară, ci în același timp un extraordinar de fecund program de muncă concretă, promițător de mari roade viitoare. Ei trebuie să se pătrundă de acel spirit sănătos al muncitorului care se simte în fiecare clipă răspunzător în fața colectivității pentru ceea ce face.

In anul 1975, anul încheierii planului de perspectivă, tinerii prozatori și poeți de azi nu vor fi ajuns decît la vîrsta acelor scriitori pe care, în plenitudinea forțelor, îi socotim ca făcînd parte din generația de mijloc. Vom deveni maturi în anii desăvîrșirii socialismului și vom trăi din plin zorii comunismului. Sîntem, așadar, demni de invidiat, însă totodată investiți cu înalte răspunderi. In scrisul nostru de adîncă rezonanță, tineresc și frumos, vor trebui să prindă glas ideile, sentimentele, avîntul, pasiunile celui mai înaintat om al epocii noastre — comunistul.

Partidul ne-a deschis largi perspective de afirmare, a dat aripi visului nostru tineresc, visul de a trăi viața în chip pasionat și generos. Să slujim această viață în continuă și dinamică mișcare, făcînd din scrisul nostru unealtă de construcție pașnică, armă, drapel, puse la îndemîna oamenilor muncii ridicați de revoluție la conștiința și demnitatea de om nou, care făurește o lume nouă. Avem datoria să trăim și să muncim în așa fel, încît să se verifice și în viața tineretului scriitoricesc, crescut și educat de partid, cunoscutele cuvinte ale lui Lenin:

„Noi sîntem partidul viitorului, iar viitorul aparține tineretului. Noi sîntem partidul inovatorilor, iar tineretul îi urmează întotdeauna cu dragă inimă pe inovatori. Noi sîntem partidul luptei pline de abnegație împotriva vechiului putregai, iar tineretul merge întotdeauna primul la luptă de abnegație".

Să facem din acest însuflețitor și fierbinte îndemn o torță care să lumineze lupta noastră de ostași credincioși ai Partidului Muncitoresc Romîn, creierul, inima și brațul tuturor înfăptuirilor noastre.

— Text prescurtat —

In timpul unei pauze a lucrărilor.

IMPRESII DIN SALA CONSFĂTUIRII

ENTUZIASM

Cum poți reda un astfel de moment decît prin simplitate. Dar simplitatea e strălucirea de cristal a marilor poeme — și cuvîntul, nici acesta nu mai e nimerit — simplitatea confundîndu-se adesea cu simplismul și uscăciunea. Un cuvînt nou s-a ivit, diamantin, explodind de sensuri — simplicitate — și acesta, singurul poate, e cel mai nimerit.

Așadar...

S-a întîmplat în a doua zi a Consfătuirii.

In primul moment nici n-am băgat de seamă. Eram concentrați cu toții, absorbiți de versurile citite de Tita Chiper la tribună. Poeta care a stat cinci ani la Bicaz citea versurile unui muncitor, constructor al barajului care-a lucrat pe șantier de la prima bena coborîtă „ca un paianjen" cu prima cupă de beton deasupra barajului și pînă la ultimul metru cub de betonare cînd, tulburat de marea frumusețe a muncii terminate, i-a venit pe buze prima poezie! Tita citea și-n momentul acela versul constructorului de la Bicaz s-a întîlnit cu marea poezie a țării. Pe tăcute, pe nesimțite, fără veste, între noi se ivise Tudor Arghezi. Marea poezie romînească venise să salute tînăra poezie a țării. S-a făcut liniște, apoi tumultuos, poezia tînără s-a ridicat în picioare și-au izbucnit aplauzele. Tudor Arghezi s-a urcat cătinel la masa prezidiului, s-a așezat și a ascultat cuminte și atent versurile muncitorului de la Bicaz, apoi s-a ridicat și-a atins frunțile noastre cu harul spiritualității lui tinerești:

„Ca să vă urez talent, nici nu încape vorbă. Fiecare știe, mîndru despre sine, sigur și incontestabil mai mult. Vă urez încredere în muncă, justificată, răbdare și simplicitate. Și v-aș mai ura să vă grăbiți încet..."

Consfătuirea, a treia pe țară a scriitorilor tineri — exprimă ea însăși, prin rosturile și mesajul ei, marea simplicitate și frumusețe a anilor în care trăim, anii desăvîrșirii construcției socialiste. Intreaga poezie tînără a țării adunată să găsească într-o dezbatere largă și curajoasă cele mai bune căi pentru servirea intereselor poporului, a sarcinilor care-i stau în față în următorii ani, și Tudor Arghezi salutînd acest moment politic și literar:

„Aveți norocul, din care ne împărtășim și noi, mai puțin tineri, că statul socialist vă poartă în totul de grijă, cu măreție..." „...Să ne silim să fim la înălțimea generozităților și atențiilor de care ne bucurăm. Nu ni se cere decît să scriem frumos și, dacă se poate, strălucit...".

Al. Ivan GHILIA

Partinitate

Prea aproape de terminarea lucrărilor, impresiile nu și-au putut dobîndi, firește, cuvenita rînduire, dar și-au păstrat — și nu cred că o vor pierde vreodată — căldura.

Și ca să încep cu începutul:

Ne-am adunat — într-o sală care a devenit repede prea mică nu atît pentru numărul nostru, cît pentru gîndurile, bucuriile și năzuințele în numele cărora ne-am adunat.

Scriitori tineri — unii chiar foarte tineri, în jurul a 20 de ani, iar alții constatînd cu surpriză că au trecut zece ani de la prima lor consfătuire și mergînd gospodărește... pe 30.

Formați sub îndrumarea partidului — iar recunoștinței i se adaugă totdeauna mîndria că formarea noastră ca scriitori ar fi fost de neînțeles altădată, înafara înțeleptei îndrumări de zi de zi a partidului.

Constructori ai socialismului — calitate definitorie ca generație și mărturie a înțelegerii de fiecare dintre noi a adevăratei sale meniri.

Moral-politic uniți — acesta fiind sentimentul pe care l-am încercat fiecare în parte și fără excepție în tot timpul Consfătuirii.

Conștienți de marea răspundere a actului creator — lucrările noastre viitoare urmînd s-o dovedească din ce în ce mai mult.

Ințelegînd prin cunoașterea vieții — „trăire în azi" — și implicit mărturisindu-ne prin aceasta hotărîrea de a pătrunde și reflecta toată bogăția sufletească a eroilor zilelor noastre.

Combătînd „profesionalizarea timpurie" — cu toată gama de pericole ce o poate însoți (de la desprinderea de viață și neputința sesizării adevăratelor conflicte pînă la cel al automulțumirii și infatuării).

Mereu mai exigenți — învățînd „să ne grăbim încet" și să fim la înălțimea marii încrederi acordate.

Mîndri de filiația dintre generații — continuînd cele mai valoroase tradiții ale literaturii noastre progresiste și însușindu-ne experiența scriitorilor de frunte ai anilor noștri.

Și rezumînd tot ce am scris pînă acum și tot ce am dori să mai scriem:

Partinitatea — crez și etalon al demnității noastre ca oameni, caracterizîndu-ne drumul în viață și scrisul.

Notațiile, ca orice notații, exprimă totdeauna mai puțin decît am fi vrut și rămîne firește în seama vitrinelor librăriilor și consemnărilor publiciste ale noilor apariții să confirme, în anii ce vin, angajamentele tinerei generații de scriitori.

Dorel DORIAN

Generaţia noastră

O recentă pasiune pentru meșteșugul celei de-a șaptea arte îl face pe iscălitorul rîndurilor de față să caute și pe petecul alb de hîrtie, la lumina anemică a lămpii de pe masa de lucru, ceea ce i-ar place să găsească pe uriașul platou devenit incandescent sub zecile de reflectoare: unghiul din care să vadă mai bine și mai clar, din care să surprindă mai numeroase detalii ale mișcării, ale jocului fascinant de lumină și umbră.

Ca o reacție născută, firește, din aceeași pasiune, a căutat subscrisul un asemenea unghi și în sala în care, timp de două zile, s-au desfășurat lucrările celei de-a treia Consfătuiri pe țară a scriitorilor tineri. Aici însă, din primele clipe, a observat existența unui fenomen asupra căruia nu-l avertizase nici unul dintre profesorii săi în arta cinematografiei, un fenomen care i-a răsturnat toate calculele tehnice pentru însușirea cărora a asudat cu prisosință, convins că, suspectat de necunoașterea lor, pînă și portarul studiourilor de la Buftea l-ar privi cu un aer superior de specialist înșelat grav în așteptările sale. Fenomenul observat, menit să revoluționeze lumea cineaștilor, constă în faptul că din toate unghiurile alese se vedea deopotrivă de mult și de clar.

Dacă te așezai, de pildă, pe unul din scaunele din rîndul al doilea, ocupat în timpul lucrărilor conferinței de Al. Ivan Ghilia, vedeai tot atît de mult și de clar, ca din oricare alt unghi al sălii, dorința înflăcărată, a sa și a tuturor colegilor de generație și de condei, de a pătrunde cu profunzime complexul de probleme ale actualității noastre socialiste, de a scrie ca un rezultat al unei participări vii la lupta oamenilor muncii, ca un rezultat al contopirii cauzei scriitoricești cu sarcinile de luptă ale partidului.

Dacă te așezai, iarăși, de pildă, pe unul din scaunele de la balcon, ocupat de Ion Brad, vedeai tot atît de mult și de clar ca din oricare alt unghi al sălii necesitatea unei confruntări fără odihnă a muncii sale, ca a tuturor celor prezenți, deopotrivă, cu realitatea, cu minunea pe care ne-a dăruit-o lupta clasei muncitoare condusă de partid și pe care o numim simplu și drăgăstos: viața noastră nouă.

Dacă te așezai, din nou, de pildă, pe locul ocupat de cel mai tînăr membru al prezidiului Consfătuirii, Titus Popovici, sau pe cel din mijlocul sălii al lui S. Damian, vedeai tot atît de mult și de clar, ca din oricare alt unghi al sălii, arzînd flacăra convingerii că munca scrisului comportă o responsabilitate nemărginită, că datoria scriitorului față de milioanele de cititori-prieteni nu poate fi plătită decît prin abordarea curajoasă a unei tematici inspirate din cea mai fierbinte luptă pentru socialism, printr-o continuă și asiduă desăvîrșire a mijloacelor de creație — printr-o mai mare, deci, capacitate educativă a operelor literare.

Și pentru a realiza aceasta — dacă te așezai oriunde, privind din oricare unghi al sălii, vedeai tot atît de mult și de clar importanța pe care o acordă tînăra generație de scriitori însușirii învățăturii marxist-leniniste, însușirii normelor eticii și moralei comuniste, combaterii cu fermitate a concepțiilor retrograde de viață și despre viață ale burgheziei, trăind nu aproape, ci în mijlocul vieții creatoare a poporului nostru care ne onorează cu încrederea sa.

In întreaga sală — un singur unghi (citiți ca și pînă acum: inimă!). Conul său de lumină e larg, cuprinzător, puternic. Se poate filma! Merită să se filmeze! E un document care va rămîne mereu viu pentru că atestă tinerețea, înflăcărarea și responsabilitatea generației noastre crescute de partid.

Octav PANCU-IAȘI

Sentimentul răspunderii

Ceea ce impresionează cel mai adînc la cea de-a treia Consfătuire a tinerilor scriitori este sentimentul răspunderii care se degajă din luările de cuvînt, atmosfera sobră, de lucru. S-au atribuit tinereții multe daruri: spontaneitate, pasiune, incandescență, febrilitate, dar iată că responsabilitatea poate fi socotită ca un privilegiu și al tinereții.

Fiind vorba de scriitori, sentimentul acestei înalte răspunderi este o obligație absolut indispensabilă creației. Scriitorul, chiar și scriitorul tînăr, nu este un om care are ceva de povestit, ci un om care are ceva de spus. Amintirile din copilărie, oricît ar fi de pregnante, nu sînt suficiente pentru a deveni scriitor; pentru a deveni scriitor se cere înțelegerea adîncă și multiplă a vieții.

Spuneam că sentimentul predominant a fost cel al seriozității și, pentru un scriitor chiar foarte începător, gravitatea are mai mult farmec decît orice fel de zburdălnicie. Dezbaterile conduse de poetul Mihai Beniuc cu înțelepciune, și, de ce n-am spune-o, cu viu temperament, s-au dovedit fructuoase.

Un tînăr scriitor din Brașov vorbea despre faptul că membrii cenaclului literar din care face parte au sprijinit cu versuri și proză „Procesul milimetrilor". Tînărul scriitor începător vorbea despre o literatură strîns legată de sarcinile construcției socialiste, o literatură incandescentă, o literatură „la zi". Acești scriitori începători din Brașov erau mîndri că înfăptuiseră o poezie necesară, o poezie de care oamenii aveau absolută nevoie.

Ascult întotdeauna cu emoție pe toți cei care vorbesc despre literatură cu gravitate, cînd înțeleg că ceea ce comunică ei ascultătorilor este rodul unor îndelungi ceasuri de meditație.

Acesta a fost sentimentul pe care l-au comunicat cei mai mulți dintre vorbitori, de la începătorii din cenaclurile literare care mai așteaptă cu emoție un răspuns la „poșta redacției" pînă la tinerii „stăpîni pe mijloacele lor de expresie", ca să folosim o terminologie cunoscută.

Nota de optimism a tinerilor scriitori nu venea numai din „entuziasmul specific tinereții" ci din convingerea că slujesc o literatură tînără, literatura realismului socialist

Teodor MAZILU

PARTICIPAȚI LA A III-a CONSFĂTUIRE PE ȚARA A SCRIITORILOR TINERI

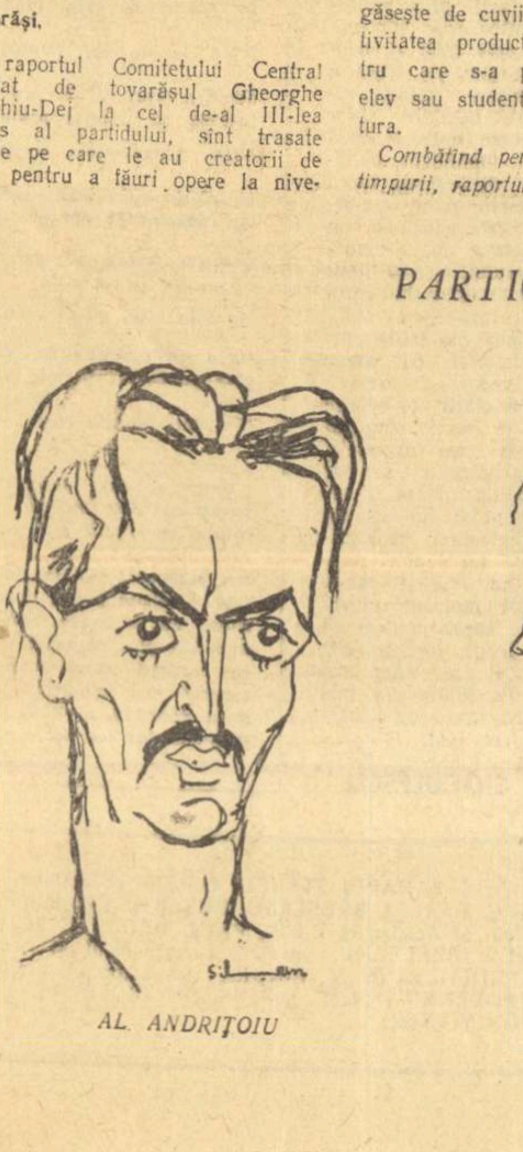

AL ANDRIȚOIU

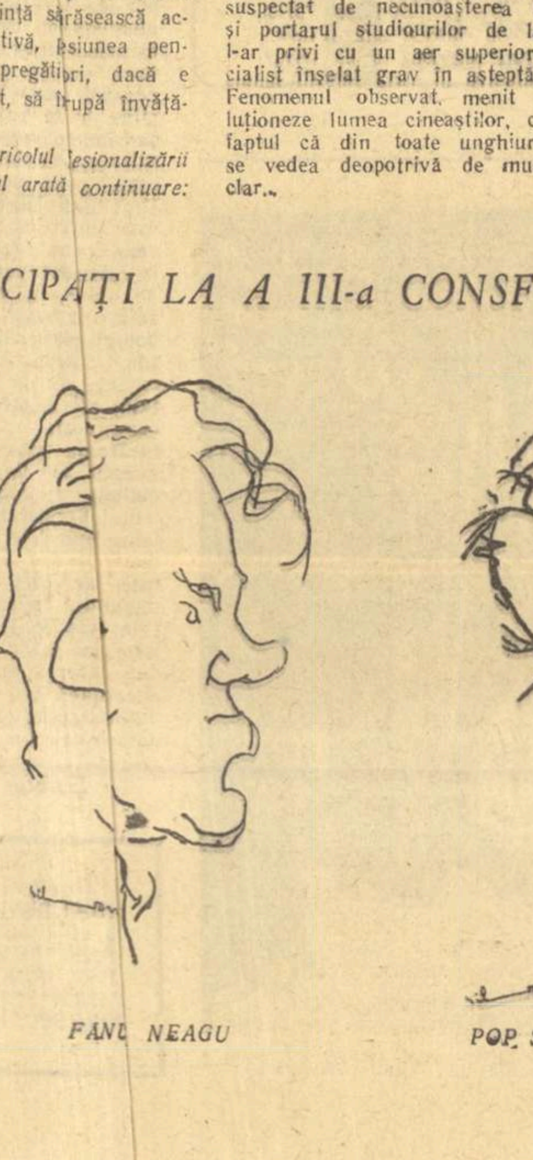

FANU NEAGU

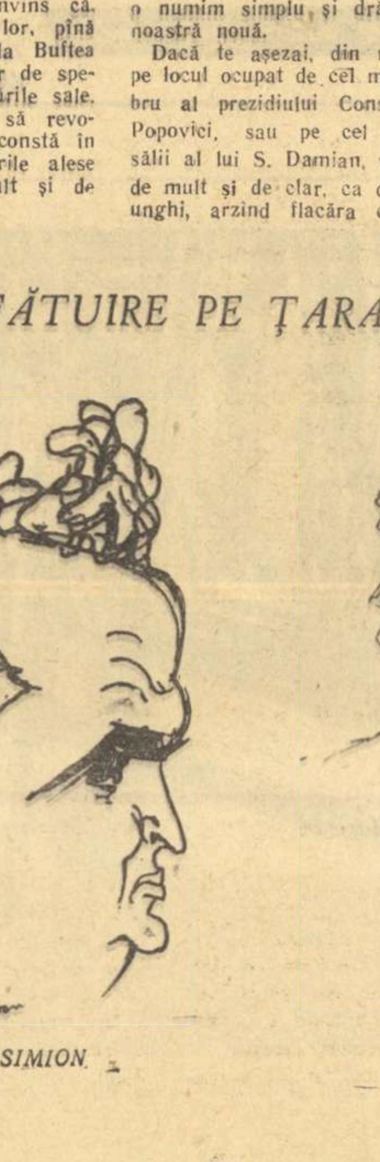

POP SIMION

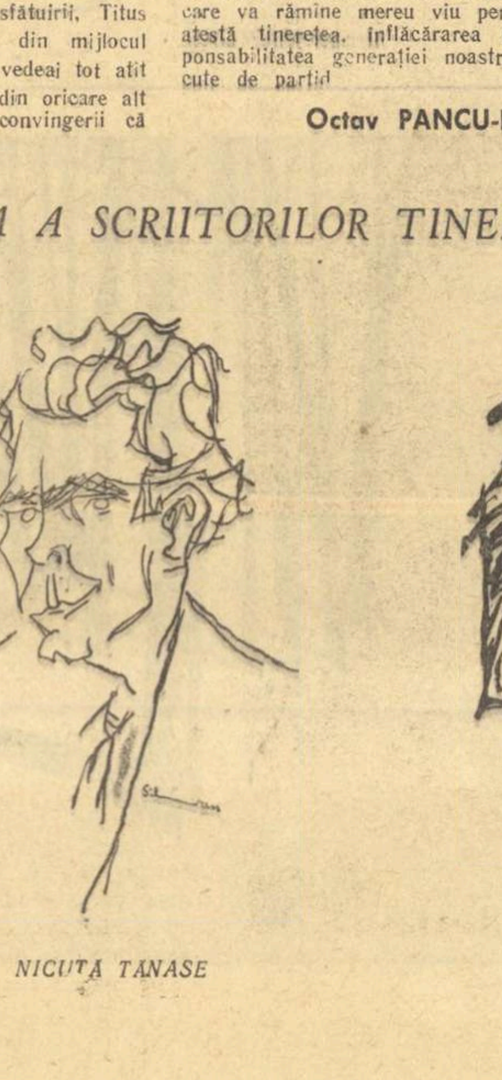

NICUȚA TANASE

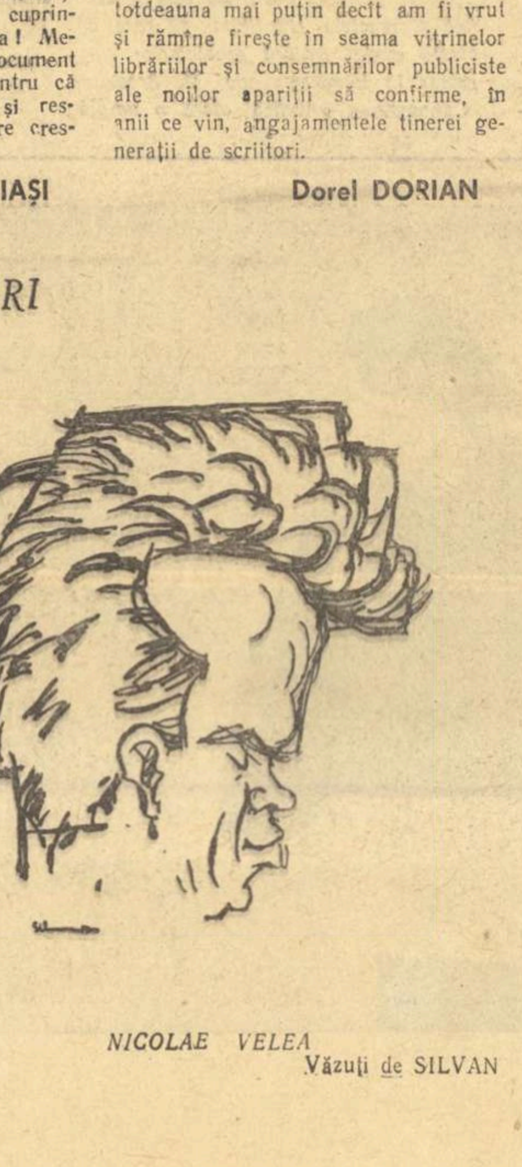

NICOLAE VELEA

Văzuți de SILVAN

nerii scriitori valoroși din redacții cît și de începători.

Tinerii scriitori — arată mai departe raportul — mai ales în perioada de debut își desfășoară activitatea literară, în mod explicabil, aproape exclusiv în paginile revistelor. Criteriile de selecție, munca dusă cu autorii în redacție capătă așadar importante funcții în opera de îndrumare a scriitorilor tineri. Lipsa de exigență față de lucrările tinerilor, care duce la promovarea falselor valori, cît și dezinteresul, blazarea, neîncrederea și plictisul manifest al unor redactori față de manuscrisele tinerilor, — sînt racile care trebuie deopotrivă blamate de la tribuna consfătuirii noastre.

Gazeta literară și-a cîștigat o binemeritată stimă pentru articolele-medalion scrise cu căldură despre un număr de tineri, iar *Luceafărul* pentru permanența și valoarea „Profilurilor literare” ori pentru aportul altor rubrici, cum ar fi „Tribuna scriitorului tînăr”. Cronicile, medalioanele, recenziile, notele inserate în publicațiile literare nu au însă întotdeauna o ținută principială și profunzime științifică.

Raportul atrage atenția apoi asupra caracterului negativ al spiritului de grup și al unor racile ca boema, individualismul, cancanul.

In țara noastră se statornicește o etică nouă. Etica scriitoricească trebuie să fie în toate manifestările sale o etică comunistă. Publicațiile noastre de specialitate trebuie să devină adevărate tribune, menite să contribuie la formarea unui climat principial, tovărășesc, în viața literară. Tineretul este chemat să aibă inițiativă, curaj, să cultive cu stăruință acele înalte calități etice și cetățenești ce caracterizează pe scriitorul comunist.

Editurile joacă un rol important în înlesnirea contactului dintre scriitor și cititor, în difuzarea largă, exigentă și promptă a lucrărilor literare. Cînd e vorba de scriitori tineri, acestor instituții le revine și o sarcină sporită de îndrumare, de popularizare atentă și stăruitoare a autorului aflat la prima sa ieșire în public. Datorită transformărilor revoluționare petrecute în țara noastră, tinerii scriitori sînt scutiți astăzi de întregul cortegiu de umilințe care însoțeau odinioară publicarea volumului de debut. In ultimii ani, editurile noastre au continuat să publice volume de proză, versuri și critică ale unor autori tineri.

Raportul a prezentat apoi exemple reprezentative cu privire la munca pozitivă a editurilor cu tinerii scriitori. Observînd unele lipsuri în munca unor redactori de editură, raportul exprimă încrederea scriitorilor în înlăturarea definitivă a acestor deficiențe.

Aminteam la începutul acestui capitol că ponderea scriitorilor tineri în viața literară este în continuă creștere. Acest lucru se reflectă și în viața Uniunii noastre de creație, organizația profesională a scriitorilor, care atrage în bună măsură în sfera ei de activitate pe scriitorii tineri, îi îndrumă, contribuie la ridicarea nivelului lor cultural și ideologic, prin învățătura organizată pe linie de partid și prin dezbaterile și conferințele de la Casa Scriitorilor, îi antrenează într-o bogată activitate obștească.

In mai mică măsură și-a exercitat Uniunea Scriitorilor rolul îndrumător asupra tinerei generații prin formele organizatorice create anume în acest scop. Ne referim la Comisia pentru problemele tinerilor scriitori și la Comisia de îndrumare a cercurilor literare.

Criticînd unele aspecte ale activității acestor comisii și a cenaclului „Nicolae Labiș”, raportul atrage atenția că, concomitent cu îmbunătățirea muncii în formele organizatorice ale Uniunii Scriitorilor, tinerii scriitori vor trebui să aducă un aport mult mai sporit la activitatea de educare și promovare a noilor talente care se afirmă în ampla mișcare literar-artistică de amatori, în cercurile literare din întreaga țară și îndeosebi în îndrumarea acelor tineri înzestrați care apar și se dezvoltă în mediul muncitoresc.

Scriitorii tineri investesc tot mai multă încredere în rosturile stimulatoare și îndrumătoare ale Uniunii Scriitorilor. Fie că sînt sau nu membrii Uniunii, ei se simt bine în sistemul de lucru al Uniunii Scriitorilor, unde pot, alături de scriitorii vîrstnici, de maeștrii lor, să-și aducă cu modestie și răspundere aportul lor tineresc la făurirea literaturii realist-socialiste. Ei ucenicesc azi, fiind conștienți de răspunderile sporite de mîine, cînd, în mod firesc, vor trebui să ducă, prin priceperea și truda lor, destinele literaturii noastre mai departe.

7. Fermitate ideologică, cunoaștere a vieții, măiestrie artistică

Tovarăși,

In raportul Comitetului Central prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de-al III-lea Congres al partidului, sînt trasate sarcinile pe care le au creatorii de frumos pentru a făuri opere la nivelul înaltelor exigențe artistice și ideo- e ale măreței epoci pe care o . „Pentru aceasta — spune tova- Gheorghe Gheorghiu-Dej — se în afară de talent, lichidarea a e-l poate îndepărta pe artist de — spirit de castă, individua- tendință de a făuri opere pen- zul unui cerc îngust de «aleși»; re îndeosebi cunoașterea apro- lă a realităților, studierea lor ngată, contactul viu, permanent istului cu oamenii muncii — eroi ai operelor sale”.

oamenii de litere și artă au de a scoate la iveală prin ri fecunde înțelesurile concrete tilaterale ale acestor prețioase i, aplicîndu-le în activitatea chinată cauzei socialismului. tea ideologică, cunoașterea vie- fost și rămîn condiții funda- pentru orice om de talent ea să vorbească despre, și în contemporanilor săi.

ul nostru ne arată că în pre- ivitatea ideologică, munca de a înrîuririlor educației bur- în conștiința oamenilor este principal al luptei de clasă, dintre vechi și nou. De ltă necesitatea consecvenței ății în combaterea concep- ologice străine: liberalismul, mul burghez, naționalismul mul; unele — moștenire a altele — reflectare a influe lumii capitaliste.

Se literaturii noastre au fost obțin luptă cu ideologia burghe concepțiile străine despre artă nii care au trecut, realizările litera ealist-socialiste din întreaga lume primul rînd din țările socialis provocat atacuri înverșunate leologilor burghezi și revizionis apologeți ai imperialismului. au încercat să discrediteze a realismului socialist și elemen u vital — spiritul leninist al pa ții, succesele însemnate obținu literatura și arta țărilor sociali scriitorii noștri îndrumați de pa au dat o ripostă fermă acestor uri și diversiuni ideologice.

Tinăr erație de scriitori, parte integrar întregului front scriitoricesc publica noastră, se manifestă totalitatea ei ca un detașamen ros și unit. Ei militează cu hotă și pasiune tinerească pentru p area în literatură a principiilor cii marxist-leniniste, a ideilor ului clasei muncitoare, animați rința fierbinte de a-și aduce uția neprecupețită la zestrea urii noastre realist-socialiste.

Promov consecventă în creația literară a tului de partid constituie chez succeselor literaturii noastre. est sens, se impune studierea nică de către tinerii scriitori a ăturii marxist-leniniste, a filozofi erialiste, care dă răspuns la e întrebări pe care le pune dezv a contemporaneității și orientează ția artistică. Inarmați cu ideolog arxist-leninistă, scriitorii tineri i capabili să descopere noul în v noastră socială, să înțeleagă fi mia și profilul moral în contin florire a eroului reprezentativ ilelor noastre. Partinitatea comu, conjugată cu o bună cunoaștere vieții și o înaltă măiestrie litera dă certitudinea înfloririi unor indiv lități creatoare puternice, cu turi proprii, pregnant reliefate.

Demonstr pe larg marea și deosebita însemn te a legăturii scriitorului cu vi poporului, raportul arată numero căi prin care trebuie realizat aces ogram de muncă perseverentă și cretă.

Atrăgînd a asupra schimbărilor pe care le ermină în viața și conștiința oame dialectica construcției sociali ui, raportul spune mai departe:

Dar a restrîn sfera de cercetare a realității, pri o numai prin prisma unor prec ări intime, limitat scriitoricești, nu ate să ducă în ultimă instanță la ruperea de viață. Și acesta e pericolul care pîndește — trebui o spunem deschis — pe aceia tre scriitorii tineri la care s-a nifestat ori se manifestă tendința care o numim în mod obișnuit pr onalizarea timpurie. Am vrea s recizăm cîteva idei în legătură cu eastă tendință. Lucrurile se întîmp cam așa: un tînăr scrie cîteva ări bune, pe care revistele literare publică, iar criticii se grăbesc le laude. De aici începe „criza s sului”. Tînărul se și crede scrii și ca atare, găsește de cuviință s răsească activitatea productivă, fesiunea pentru care s-a pregăti ori, dacă e elev sau student, să întrupă învățătura.

Combătînd pericolul fesionalizării timpurii, raportul arată continuare:

In asemenea condiții, e firesc ca talentul, oricît de viguros, să fie atins de boala lîncezelii. Tînărul entuziast pe care nu de mult îl numeam o „speranță”, devine un răsfățat, refractar la critică, un înfumurat. De aici și pînă la starea de automulțumire, cînd ți se pare că ai învățat destul, nu-i decît un pas.

Așa înțelegînd lucrurile, preîntîmpinarea și înlăturarea manifestărilor de profesionalizare înainte de vreme, trebuie privite ca probleme de etică scriitoricească — parte integrantă a moralei comuniste. Tocmai pentru că discutăm aci despre unele trăsături ale procesului de formare a scriitorului, vrem să stăruim în chip deosebit asupra modului în care ar trebui înțelese problemele măiestriei artistice, care nu de puține ori sînt limitate doar la problemele limbii. Spuneam adesea că literatura este un mijloc specific de *cunoaștere* a realității. E de la sine înțeles că posibilitatea aceasta de cunoaștere artistică crește pe măsura desăvîrșirii mijloacelor artistice, de îmbogățire necontenită cu mijloace inedite. Această căutare creatoare a unor modalități proprii care să exprime cît mai bine noul conținut de viață, ne dă cheia mult discutatei probleme a raportului dintre tradiție și inovație. Preluăm ca un tezaur prețios al tradiției tot ce a ajutat la formarea unei culturi înaintate, progresiste, umaniste, și o îmbogățim cu trăsături noi, specifice, proprii să exprime conținutul nou al epocii noastre. Așadar, nici inovație cu orice preț, nici tradiție de dragul tradiției. Noul apare astfel ca un rezultat al negării dialectice a vechiului.

Formele literare noi, adecvate exprimării conținutului nou, scriitorii tineri le vor găsi și trebuie să le găsească în studiul pătrunzător al realităților actuale. Esențial ni se pare să-ți dobîndești posibilitatea de a sesiza aceste realități, noi, pe măsura manifestării lor. Și aici intervine, fără îndoială, personalitatea scriitorului. Personalitatea artistică nu este un lucru dat o dată pentru totdeauna. Ea se dezvoltă și se manifestă ca o forță creatoare în condițiile marilor prefaceri sociale. Sîntem, așadar, împotriva acelei concepții a ideologiei burgheze potrivit căreia scriitorul este un om în afara societății și a timpului său, fruct și expresie a unei categorii suprasociale. O asemenea concepție nu-l poate duce pe scriitor decît la ruperea sa de popor, la manifestarea spiritului de castă, la care se referă în raportul prezentat la cel de al III-lea Congres al P.M.R., tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Literatura noastră este o parte integrantă din opera de construire a socialismului în țara noastră, iar scriitorii constituie o parte integrantă a făuritorilor acestei opere, ca activiști ai frontului ideologic.

Tovarăși,

Avem înaintea ochilor minții imaginea înfloritoare a viitorului orașelor țării noastre, începînd cu capitala patriei; întrezărim cu o puternică emoție amploarea și forța pe care o va avea industria romînească în 1965. Deși pe cîmpul din preajma Dunării doar țărușii indică o așezare viitoare, simțim de pe acum trepidația fierbinte a Galaților. Bicazul, săpat în piatra Ceahlăului, a intrat în epoca roadelor. Vedem cum marea sa explozie de lumină se va revărsa din belșug peste țară, auzim bătaia sacadată a motoarelor, presimțim mîna și ochiul înțelept al constructorului de mașini, pornind uzine automate. Admirăm de pe acum un adevărat festival al produselor romînești, roade ale unor ramuri industriale necunoscute pe meleagul dintre Dunăre și Carpat. Prin colectivizarea întregii țări se proclamă sub ochii noștri desprinderea pentru totdeauna a țăranului de credința în multisecularu' său idol cu chip de lut, gospodăria individuală. Bunăstarea, personaju care a căpătat în anii noștri și cetățenie romînă, face casă bună cu frații lui — știința, arta, cultura.

Exprimînd sentimentul adînc de siguranță neclintită că planul de șase și cincisprezece ani va fi înfăptuit cu succes, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în raportul prezentat la cel de al III-lea Congres al Partidului, spunea:

„Tineretul nostru are în fața sa un vast cîmp de activitate, pentru afirmarea nestăvilită a energiei și entuziasmului său creator, pentru înfăptuirea celor mai îndrăznețe năzuințe închinate fericirii poporului și înfloririi patriei”.

Pentru tinerii scriitori aceste planuri economice nu constituie numai un amplu și emoționant poem al vieții noastre, văzut într-o perspectivă revoluționară, ci în același timp un extraordinar de fecund program de muncă concretă, promițător de mari roade viitoare. Ei trebuie să se pătrundă de acel spirit sănătos al muncitorului care se simte în fiecare clipă răspunzător în fața colectivității pentru ceea ce face.

In anul 1975, anul încheierii planului de perspectivă, tinerii prozatori și poeți de azi nu vor fi ajuns decît la vîrsta acelor scriitori pe care, în plenitudinea forțelor, îi socotim ca făcînd parte din generația de mijloc. Vom deveni maturi în anii desăvîrșirii socialismului și vom trăi din plin zorii comunismului. Sîntem, așadar, demni de invidiat, însă totodată investiți cu înalte răspunderi. In scrisul nostru de adîncă rezonanță, tineresc și frumos, vor trebui să prindă glas ideile, sentimentele, avîntul, pasiunile celui mai înaintat om al epocii noastre — comunistul.

Partidul ne-a deschis largi perspective de afirmare, a dat aripi visului nostru tineresc, visul de a trăi viața în chip pasionat și generos. Să slujim această viață în continuă și dinamică mișcare, făcînd din scrisul nostru unealtă de construcție pașnică, armă, drapel, puse la îndemîna oamenilor muncii ridicați de revoluție la conștiința și demnitatea de om nou, care făurește o lume nouă. Avem datoria să trăim și să muncim în așa fel, încît să se verifice și în viața tineretului scriitoricesc, crescut și educat de partid, cunoscutele cuvinte ale lui Lenin:

„Noi sîntem partidul viitorului, iar viitorul aparține tineretului. Noi sîntem partidul inovatorilor, iar tineretul îi urmează întotdeauna cu dragă inimă pe inovatori. Noi sîntem partidul luptei pline de abnegație împotriva vechiului putregai, iar tineretul merge întotdeauna primul la luptă de abnegație”.

Să facem din acest însuflețitor și fierbinte îndemn o torță care să lumineze lupta noastră de ostași credincioși ai Partidului Muncitoresc Romîn, creierul, inima și brațul tuturor înfăptuirilor noastre.

— *Text prescurtat* —

In timpul unei pauze a lucrărilor.

IMPRESII DIN SALA CONSFĂTUIRII

ENTUZIASM

Cum poți reda un astfel de moment decît prin simplitate. Dar simplitatea e strălucirea de cristal a marilor poeme — și cuvîntul, nici acesta nu mai e nimerit — simplitatea confundîndu-se adesea cu simplismul și uscăciunea. Un cuvînt nou s-a ivit, diamantin, explodînd de sensuri — simplicitate — și acesta, singurul poate, e cel mai nimerit.

Așadar...

S-a întîmplat în a doua zi a Consfătuirii.

In primul moment nici n-am băgat de seamă. Eram concentrați cu toții, absorbiți de versurile citite de Tita Chiper la tribună. Poeta care a stat cinci ani la Bicaz citea versurile unui muncitor, constructor al barajului care-a lucrat pe șantier de la prima benă coborîtă „ca un paianjen” cu prima cupă de beton deasupra barajului și pînă la ultimul metru cub de betonare cînd, tulburat de marea frumusețe a muncii terminate, i-a venit pe buze prima poezie! Tita citea și-n momentul acela versul constructorului de la Bicaz s-a întîlnit cu marea poezie a țării. Pe tăcute, pe nesimțite, fără veste, între noi se ivise Tudor Arghezi. Marea poezie romînească venise să salute tînăra poezie a țării. S-a făcut liniște, apoi tumultuos, poezia tînără s-a ridicat în picioare și-au izbucnit aplauzele. Tudor Arghezi s-a urcat cătinel la masa prezidiului, s-a așezat și a ascultat cuminte și atent versurile muncitorului de la Bicaz, apoi s-a ridicat și-a atins frunțile noastre cu harul spiritualității lui tinerești:

„Ca să vă urez talent, nici nu încape vorbă. Fiecare știe, mîndru despre sine, sigur și incontestabil mai mult. Vă urez încredere în muncă, justificată, răbdare și simplicitate. Și v-aș mai ura să vă grăbiți încet...”

Consfătuirea, a treia pe țară a scriitorilor tineri — exprimă ea însăși, prin rosturile și mesajul ei, marea simplicitate și frumusețe a anilor în care trăim, anii desăvîrșirii construcției socialiste. Intreaga poezie tînără a țării adunată să găsească într-o dezbatere largă și curajoasă cele mai bune căi pentru servirea intereselor poporului, a sarcinilor care-i stau în față în următorii ani, și Tudor Arghezi salutînd acest moment politic și literar:

„Aveți norocul, din care ne împărtășim și noi, mai puțin tineri, că statul socialist vă poartă în totul de grijă, cu măreție...” „...Să ne silim să fim la înălțimea generozităților și atențiilor de care ne bucurăm. Nu ni se cere decît să scriem frumos și, dacă se poate, strălucit...”.

Al. Ivan GHILIA

Partinitate

Prea aproape de terminarea lucrărilor, impresiile nu și-au putut dobîndi, firește, cuvenita rînduire, dar și-au păstrat — și nu cred că o vor pierde vreodată — căldura.

Și ca să încep cu începutul:

Ne-am adunat — într-o sală care a devenit repede prea mică nu atît pentru numărul nostru, cît pentru gîndurile, bucuriile și năzuințele în numele cărora ne-am adunat.

Scriitori tineri — unii chiar foarte tineri, în jurul a 20 de ani, iar alții constatînd cu surpriză că au trecut zece ani de la prima lor consfătuire și mergînd gospodărește... pe 30.

Formați sub îndrumarea partidului — iar recunoștinței i se adaugă totdeauna mîndria că formarea noastră ca scriitori ar fi fost de neînțeles altădată, înafara înțeleptei îndrumări de zi de zi a partidului.

Constructori ai socialismului — calitate definitorie ca generație și mărturie a înțelegerii de fiecare dintre noi a adevăratei sale meniri.

Moral-politic uniți — acesta fiind sentimentul pe care l-am încercat fiecare în parte și fără excepție în tot timpul Consfătuirii.

Conștienți de marea răspundere a actului creator — lucrările noastre viitoare urmînd s-o dovedească din ce în ce mai mult.

Ințelegînd prin cunoașterea vieții — „trăire în azi” — și implicit mărturisindu-ne prin aceasta hotărîrea de a pătrunde și reflecta toată bogăția sufletească a eroilor zilelor noastre.

Combătînd „profesionalizarea timpurie” — cu toată gama de pericole ce o poate însoți (de la desprinderea de viață și neputința sesizării adevăratelor conflicte pînă la cel al automulțumirii și infatuării).

Mereu mai exigenți — învățînd „să ne grăbim încet” și să fim la înălțimea marii încrederi acordate.

Mîndri de filiația dintre generații — continuînd cele mai valoroase tradiții ale literaturii noastre progresiste și însușindu-ne experiența scriitorilor de frunte ai anilor noștri.

Și rezumînd tot ce am scris pînă acum și tot ce am dori să mai scriem:

Partinitatea — crez și etalon al demnității noastre ca oameni, caracterizîndu-ne drumul în viață și scrisul.

Notațiile, ca orice notații, exprimă totdeauna mai puțin decît am fi vrut și rămîne firește în seama vitrinelor librăriilor și consemnărilor publiciste ale noilor apariții să confirme, în anii ce vin, angajamentele tinerei generații de scriitori.

Dorel DORIAN

Generația noastră

O recentă pasiune pentru meșteșugul celei de-a șaptea arte îl face pe iscălitorul rîndurilor de față să caute și pe petecul alb de hîrtie, la lumina anemică a lămpii de pe masa de lucru, ceea ce i-ar place să găsească pe uriașul platou devenit incandescent sub zecile de reflectoare: unghiul din care să vadă mai bine și mai clar, din care să surprindă mai numeroase detalii ale mișcării, ale jocului fascinant de lumină și umbră.

Ca o reacție născută, firește, din aceeași pasiune, a căutat subscrisul un asemenea unghi și în sala în care, timp de două zile, s-au desfășurat lucrările celei de-a treia Consfătuiri pe țară a scriitorilor tineri. Aici însă, din primele clipe, a observat existența unui fenomen asupra căruia nu-l avertizase nici unul dintre profesorii săi în arta cinematografiei, un fenomen care i-a răsturnat toate calculele tehnice pentru însușirea cărora a asudat cu prisosință, convins că, suspectat de necunoașterea lor, pînă și portarul studiourilor de la Buftea l-ar privi cu un aer superior de specialist înșelat grav în așteptările sale. Fenomenul observat, menit să revoluționeze lumea cineaștilor, constă în faptul că din toate unghiurile alese se vedea deopotrivă de mult și de clar...

Dacă te așezai, de pildă, pe unul din scaunele din rîndul al doilea, ocupat în timpul lucrărilor conferinței de Al. Ivan Ghilia, vedeai tot atît de mult și de clar, ca din oricare alt unghi al sălii, dorința înflăcărată, a sa și a tuturor colegilor de generație și de condei, de a pătrunde cu profunzime complexul de probleme ale actualității noastre socialiste, de a scrie ca un rezultat al unei participări vii la lupta oamenilor muncii, ca un rezultat al contopirii cauzei scriitoricești cu sarcinile de luptă ale partidului.

Dacă te așezai, iarăși, de pildă, pe unul din scaunele de la balcon, ocupat de Ion Brad, vedeai tot atît de mult și de clar ca din oricare alt unghi al sălii necesitatea unei confruntări fără odihnă a muncii sale, ca a tuturor celor prezenți, deopotrivă, cu realitatea, cu minunea pe care ne-a dăruit-o lupta clasei muncitoare condusă de partid și pe care o numim simplu și drăgăstos: viața noastră nouă.

Dacă te așezai, din nou, de pildă, pe locul ocupat de cel mai tînăr membru al prezidiului Consfătuirii, Titus Popovici, sau pe cel din mijlocul sălii al lui S. Damian, vedeai tot atît de mult și de clar, ca din oricare alt unghi, arzînd flacăra convingerii că munca scrisului comportă o responsabilitate nemărginită, că datoria scriitorului față de milioanele de cititori-prieteni nu poate fi plătită decît prin abordarea curajoasă a unei tematici inspirate din cea mai fierbinte luptă pentru socialism, printr-o continuă și asiduă desăvîrșire a mijloacelor de creație — printr-o mai mare, deci, capacitate educativă a operelor literare.

Și pentru a realiza aceasta — dacă te așezai oriunde, privind din oricare unghi al sălii, vedeai tot atît de mult și de clar importanța pe care o acordă tînăra generație de scriitori însușirii învățăturii marxist-leniniste, însușirii normelor eticii și moralei comuniste, combaterii cu fermitate a concepțiilor retrograde de viață și despre viață ale burgheziei, trăind nu aproape, ci în mijlocul vieții creatoare a poporului nostru care ne onorează cu încrederea sa.

In întreaga sală — un singur unghi (citiți ca și pînă acum: inimă!). Conul său de lumină e larg, cuprinzător, puternic. Se poate filma! Merită să se filmeze! E un document care va rămîne mereu viu pentru că atestă tinerețea, înflăcărarea și responsabilitatea generației noastre crescute de partid

Octav PANCU-IAȘI

Sentimentul răspunderii

Ceea ce impresionează cel mai adînc la cea de-a treia Consfătuire a tinerilor scriitori este sentimentul răspunderii care se degajă din luările de cuvînt, atmosfera sobră, de lucru. S-au atribuit tinereții multe daruri: spontaneitate, pasiune, incandescență, febrilitate, dar iată că responsabilitatea poate fi socotită ca un privilegiu și al tinereții.

Fiind vorba de scriitori, sentimentul acestei înalte răspunderi este o obligație absolut indispensabilă creației. Scriitorul, chiar și scriitorul tînăr, nu este un om care are ceva de povestit, ci un om care are ceva de spus. Amintirile din copilărie, oricît ar fi de pregnante, nu sînt suficiente pentru a deveni scriitor; pentru a deveni scriitor se cere înțelegerea adîncă și multiplă a vieții.

Spuneam că sentimentul predominant a fost cel al seriozității și, pentru un scriitor chiar foarte începător, gravitatea are mai mult farmec decît orice fel de zburdălnicie. Dezbaterile conduse de poetul Mihai Beniuc cu înțelepciune, și, de ce n-am spune-o, cu viu temperament, s-au dovedit fructuoase.

Un tînăr scriitor din Brașov vorbea despre faptul că membrii cenaclului literar din care face parte au sprijinit cu versuri și proză „Procesul milimetrilor”. Tînărul scriitor începător vorbea despre o literatură strîns legată de sarcinile construcției socialiste, o literatură incandescentă, o literatură „la zi”. Acești scriitori începători din Brașov erau mîndri că înfăptuiseră o poezie necesară, o poezie de care oamenii aveau absolută nevoie.

Ascult întotdeauna cu emoție pe toți cei care vorbesc despre literatură cu gravitate, cînd înțeleg că ceea ce comunică ei ascultătorilor este rodul unor îndelungi ceasuri de meditație.

Acesta a fost sentimentul pe care l-au comunicat cei mai mulți dintre vorbitori, de la începătorii din cenaclurile literare care mai așteaptă cu emoție un răspuns la „poșta redacției” pînă la tinerii „stăpîni pe mijloacele lor de expresie”, ca să folosim o terminologie cunoscută.

Nota de optimism a tinerilor scriitori nu venea numai din „entuziasmul specific tinereții” ci din convingerea că slujesc o literatură tînără, literatura realismului socialist

Teodor MAZILU

PARTICIPANȚI LA A III-a CONSFĂTUIRE PE ȚARA A SCRIITORILOR TINERI

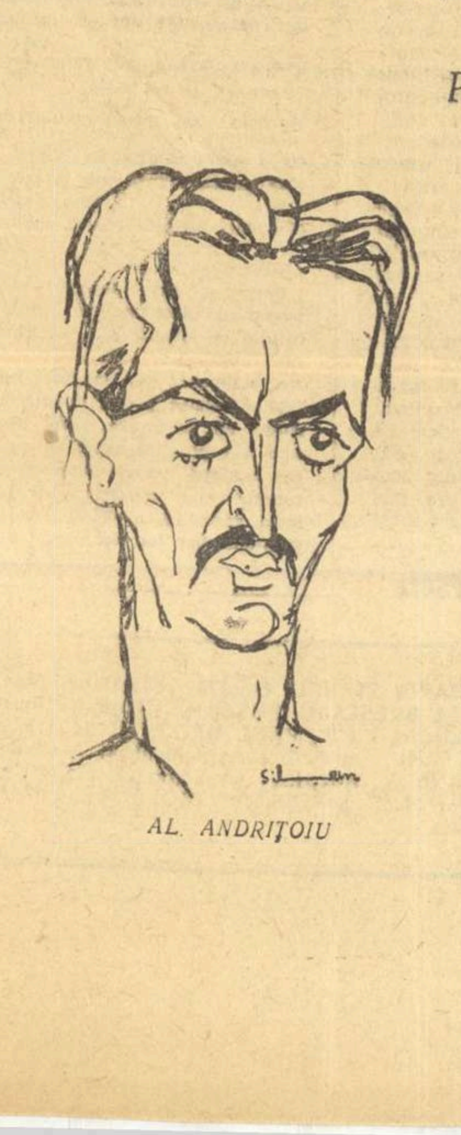

AL. ANDRIȚOIU

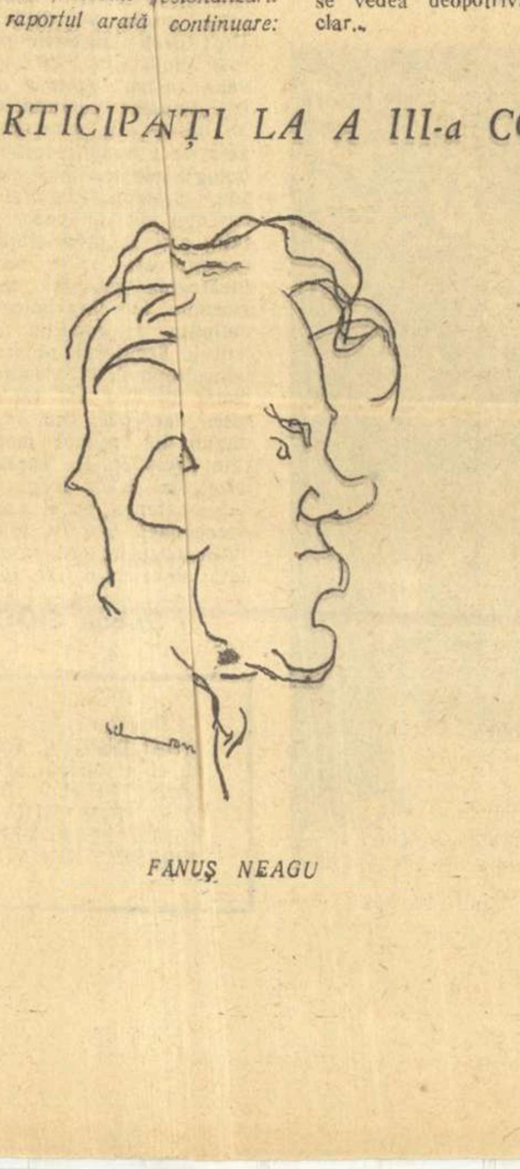

FĂNUȘ NEAGU

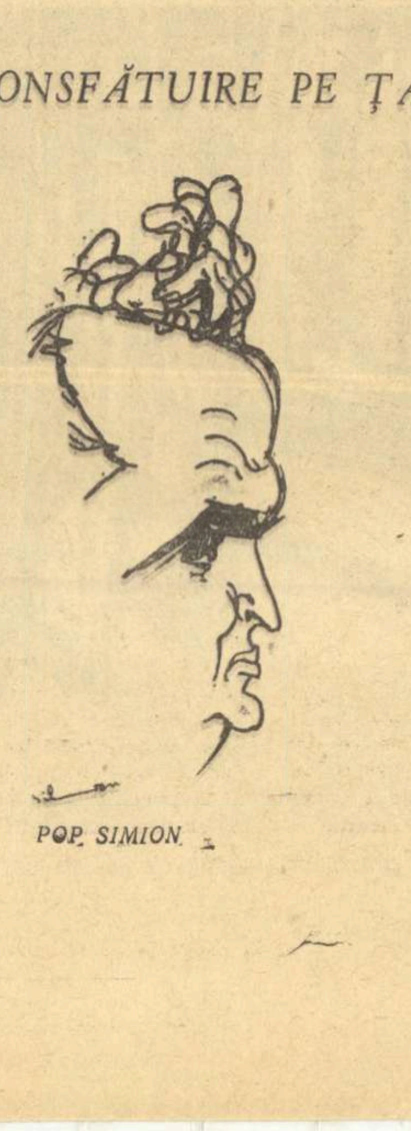

POP. SIMION

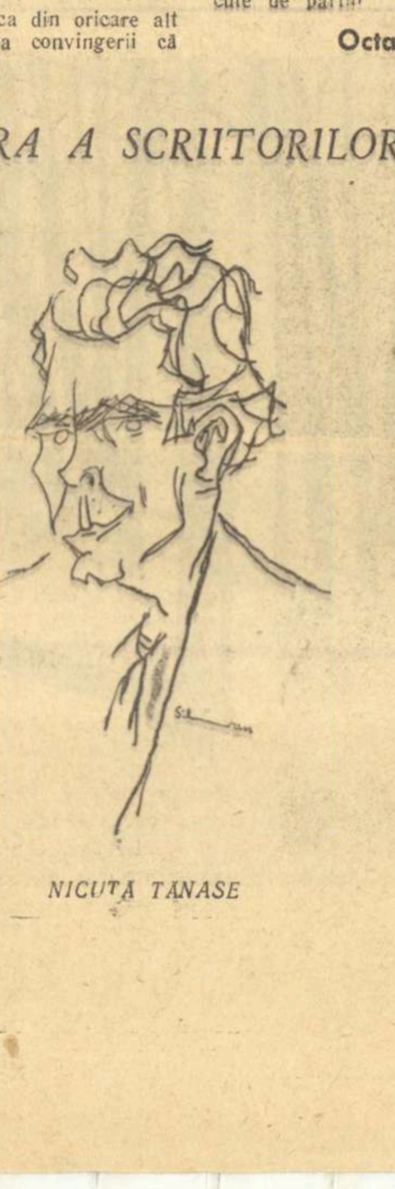

NICUȚĂ TĂNASE

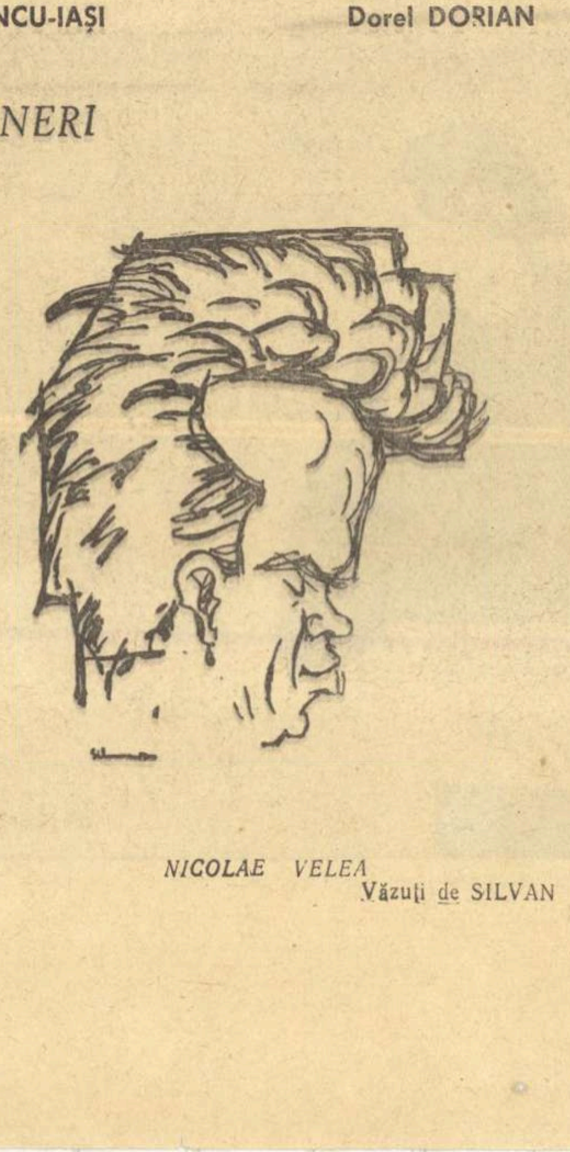

NICOLAE VELEA

Văzuți de SILVAN

CRONICA DRAMATICĂ

„OAMENI CARE TAC" de Al. Voitin

Teatrul Național „I. L. Caragiale"

Lupta eroică a comuniștilor în ilegalitate împotriva fascismului și a criminalului război antisovietic este prezentă în două piese a căror premieră a avut loc aproape simultan: Intoarcerea de Mihai Beniuc și Oameni care tac de Al. Voitin. Se încheagă astfel, și în dramaturgie, tabloul unei epoci de uriașă însemnătate din istoria luptelor și victoriilor eroicului nostru partid. In dramaturgie, procesul de oglindire a marilor bătălii ale poporului, condus de partid în „anii negri" ai dictaturii fasciste, se află încă la început. Dar fiecare piesă nouă în care se dezbate această temă aduce o contribuție efectivă la evocarea unei întregi perioade istorice. purtînd o considerabilă încărcătură de dramatism. Apar mereu pe scenă alte chipuri luminoase de comuniști, oameni animați de cele mai înalte idealuri sociale și etice, caractere puternice și ferme, luptători intransigenți pentru triumful cauzei. Viața și conduita exemplară ale comuniștilor au exercitat o atracție irezistibilă asupra acelor oameni care, deși cinstiți, bine intenționați, nu se alăturaseră încă partidului, nu aflaseră calea unică a luptei. Treptat, sub steagul comuniștilor se string mase tot mai mari de muncitori și intelectuali, uniți prin ura împotriva fascismului, prin dragostea de libertate și prin năzuința spre o viață mai bună.

Piesa lui Al. Voitin Oameni care tac evocă un astfel de moment. In beciurile siguranței, oameni de diverse categorii sociale — aduși aici din întîmplare, din greșeală sau în urma unei vinovății îndoielnice — au prilejul să cunoască tăria de caracter a comuniștilor, înalta lor ținută morală, rezistența lor la torturile călăilor. Profesorul Banu, studentul Mihai, muncitoarea textilistă Maria, ca și cîntăreața Flora sau negustorul ambulant Zigu, au de învățat și învață multe de la cei doi comuniști — Axinte și Rada — cu care au stat împreună o singură noapte, dar o noapte pe care nici unul din ei n-o va uita.

Banu e un om de știință, un savant pe care nu-l preocupă politica, confundînd-o cu politicianismul. In noaptea pe care o petrece în beciul siguranței va avea o discuție decisivă cu Axinte, în urma căreia va înțelege că așa-zisa neutralitate politică este o minciună și, în fond, o imposibilitate. Mihai e student la litere și în seminarii îi înfruntă pe legionari, apărînd poziția progresistă a lui Bălcescu, dar nu reușește să depășească acea „atitudine cinstită", declarat apolitică (deși demnă, neîncovoiată în fața agresivității primejdioase a reacționarilor). Noaptea în care descoperă în Rada o eroină, noaptea în care-l descoperă pe Axinte, noaptea în care cunoaște direct inumanitatea călăilor de la siguranță, va fi hotărîtoare și pentru Mihai. Chiar dacă în piesă el nu afirmă o adeziune directă, adeziunea o intuim în comportarea sa și în tot ceea ce spune.

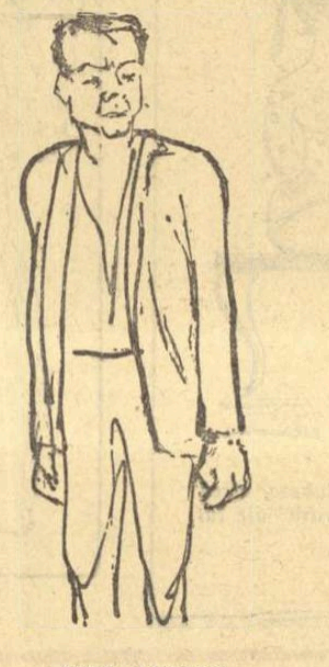
EMIL LIPTAC
(Axinte)

Un proces asemănător se petrece și cu Maria, care fusese arestată din greșeală... Dacă, la început, singurul ei gînd se îndrepta spre copilul bolnav care fusese lăsat singur acasă, la sfîrșitul piesei, Maria se alătură luptei pe care o conduc cei mai buni fii ai clasei muncitoare. In ceea ce-i privește pe Flora și pe Zigu, deși mizeria i-a împins la periferia socială, demnitatea lor umană învinge pînă la urmă, ei refuzînd să facă oficiul de spioni ai siguranței și să-i denunțe pe comuniști. Dar și această hotărîre a lor e un rezultat al întîlnirii tonifiante cu Axinte și Rada, care le dezvăluie prestanța etică și dîrzenia adevăraților luptători.

Apar deci în piesa lui Al. Voitin cîteva tipuri aparținînd unor diverse categorii sociale, care, prin contactul cu partidul, își descoperă adevărate virtuți cetățenești, apropiindu-se astfel de comuniști, de cauza pentru care luptă aceștia.

Este luminată, în piesă, o latură fundamentală a luptei partidului din ilegalitate: legătura cu poporul, atragerea maselor de exploatați în marea bătălie antifascistă și antirăzboinică, conducerea de către partid a acestor mase. Eroismul comuniștilor, fermitatea lor în gîndire și acțiune, abnegația și clarviziunea lor au un efect mobilizator. Piesa lui Al. Voitin aduce, prin eroii săi comuniști, o contribuție la evocarea unor momente istorice hotărîtoare din viața și lupta poporului nostru, sub conducerea înțeleaptă a partidului, pentru zdrobirea fascismului, pentru eliberarea patriei.

★

Mihai Berechet a realizat un spectacol în general interesant, chiar dacă pe alocuri n-a reușit să însuflețească mișcarea scenică, lăsînd zone prea mari de tensiune scăzută. Ideea celor două planuri suprapuse (biroul șefului siguranței și beciul în care se află deținuții, cu scara de legătură) este binevenită, deoarece se realizează astfel o continuitate în acțiune și un decor unic (scenografia: Mihai Tofan). Tablourile au în acest fel cursivitate: în cadrul celor trei acte nu e nevoie să se utilizeze cortina pentru a marca schimbarea tablourilor.

Grigore Vasiliu-Birlic în rolul lui Zigu oferă un veritabil recital actoricesc de virtuozitate interpretativă. Actorul creează un personaj autentic, țesut din umor și tristețe, curaj și spaimă, exuberanță și duioșie. Ca în majoritatea rolurilor pe care le interpretează, Birlic știe să nuanțeze și să dozeze, fără a forța unitatea de stil a rolului. Emil Liptac are o contribuție sensibilă în conturarea personajului interpretat (Axinte) și prezența lui în scenă exprimă vigoare și fermitate. In rolul Radei, Eva Pătrășcanu joacă inegal, intens în actul al II-lea, inexpresiv ori silit în actele I și III. Carmen Stănescu, în afară de crispările melodramatice din ultimul act, e autentică în interpretarea Florei. Irina Răchițeanu-Șirianu realizează cu înțelegere personajul Maria, tipul femeii necăjite care se ridică în cursul acțiunii deasupra dramei personale. Emil Botta în rolul profesorului Banu adaugă personajului multe accente personale, dar nu te poți reține să nu observi atît în figura, tonul și gesticulația lui, cît și în îmbrăcămintea (pelerina aceea stranie) o alură mai curînd de poet romantic, decît de om al științei pozitive. Matei Gheorghiu (Mihai) se frămîntă prea spectaculos, acuzînd adesea o trăire exterioară a rolului. Foarte bine schițat de Nicu Dimitriu e rolul lui Spiru, șeful siguranței, care combină (puțin șarjat) servilismul cu bestialitatea. Aurel Munteanu în rolul inspectorului de siguranță Casapu pune prea multă „bonomie", prea multă dezinvoltură, contrastînd, cel puțin în primul act, cu conținutul replicilor pe care le rostește.

Defecțiunile semnalate sînt parțiale. Spectacolul, în ansamblu, este meritoriu, oferind publicului încă un prilej de a cunoaște lupta eroică dusă de comuniști în anii grei ai ilegalității.

Dumitru SOLOMON

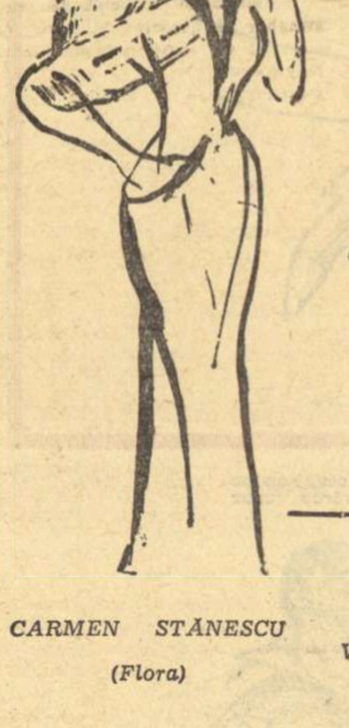
CARMEN STĂNESCU
(Flora)

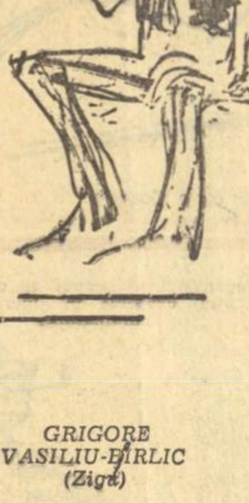
GRIGORE VASILIU-BIRLIC
(Zigu)

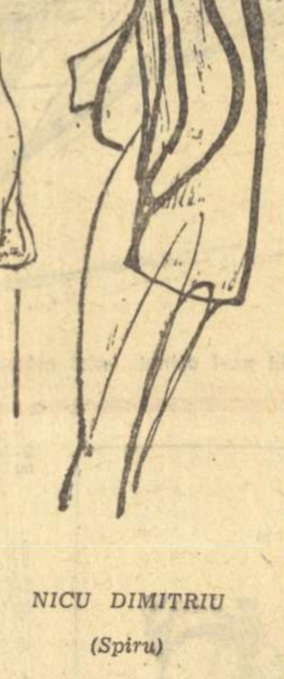
NICU DIMITRIU
(Spiru)

Desene de IONIȚĂ JIANU

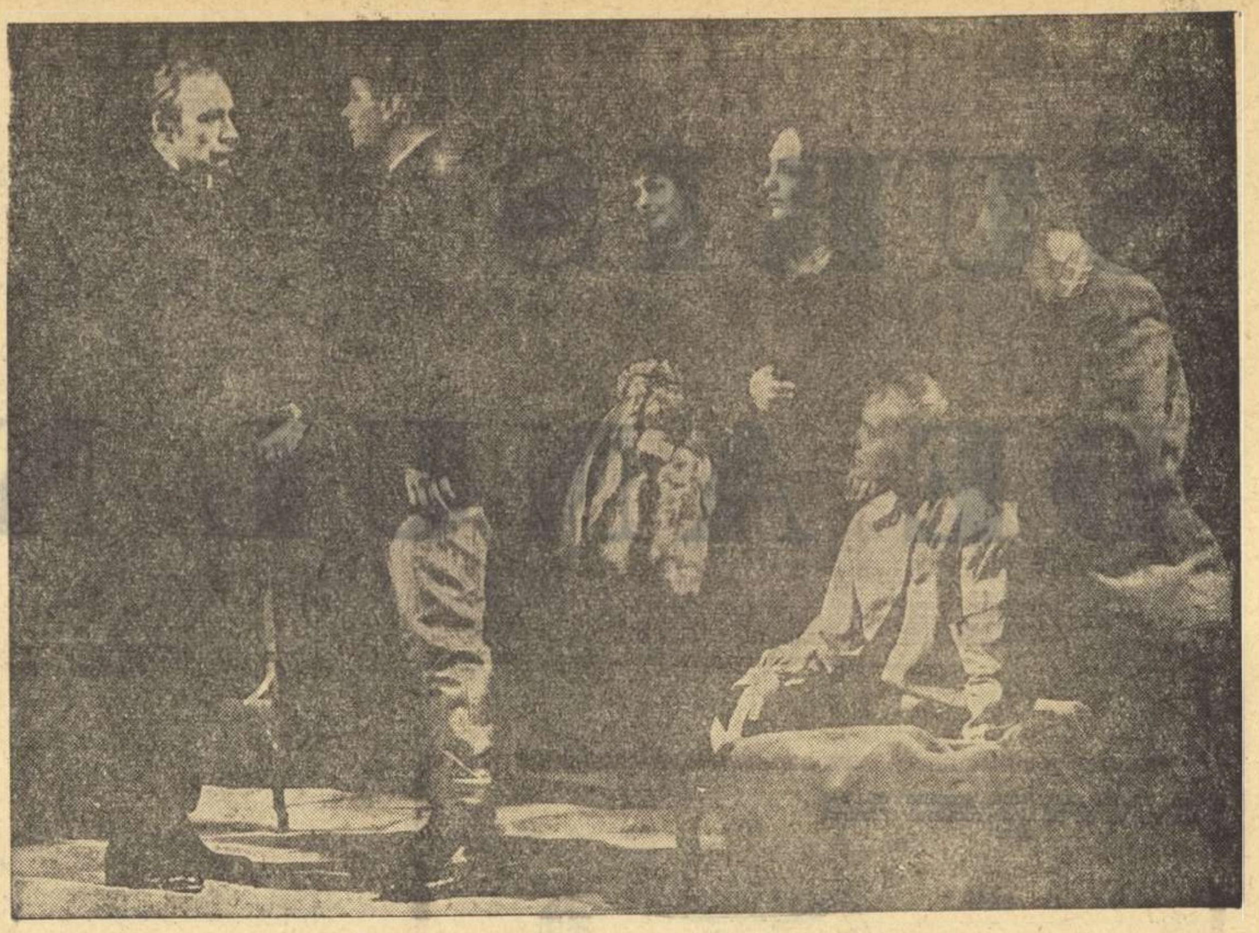
Scenă din piesa „Oameni care tac" de Al. Voitin.

PROBLEME ALE DEZVOLTĂRII ACTORILOR TINERI

Rolul „dublurilor" și alte probleme

Nu pot avea pretenția absurdă de a discuta, în cadrul unei scurte intervenții, întreaga complexitate de probleme ce ține de prezența și, deci, implicit, de creșterea profesională și ideologică, a tinerei generații în teatrul romînesc al anului 61.

Imi închipui deci că particip la o consfătuire sau că răspund la o anchetă, inițiată de „Gazeta literară" pe această temă și care deci n-ar consemna într-un număr de articole, ci în cadrul unui singur material, răspunsurile tuturor celor de față. La această „anchetă" mi-am expus și eu părerile în cîteva privințe. N-am răspuns la toate întrebările, gîndindu-mă la timpul prețios al fiecăruia și la faptul că multe lucruri s-au mai spus. Pentru dumneavoastră le-am consemnat. Iată-le.

Distribuția dublă, dublura (sau ca să nu jignim pe nimeni „doi pe rol") sînt cuvinte ce revin foarte, foarte des, în discuțiile noastre, fie de ordin particular, fie intitulate ședințe de producție, sau chiar și în ședințele cu caracter sindical, care de fapt au altă menire, fie că se numesc plenare sau de grupe. Dublajul este susținut îndeobște de cei ce au rămas în afara listei personajelor unei piese și combătut de titulari, direct, sau numai pe calea conversațiilor de culise. Arareori aceeași persoană, pusă în cele două ipostaze de mai sus, rămîne consecventă unui singur punct de vedere. Și lucrul nu trebuie să ne mire. Actorul, ca orice om ce-și iubește meseria, nu înțelege viața în afara activității, realizării, afirmării și deci vrea să ajungă pe planșa scenei. Atîta doar că atunci cînd e „titular" din dorința de-a fi „excelent" nu prea înțelege să-și împartă timpul de repetiții și consideră dublura un fel oarecum lăturalnic de-a ajunge la țintă, un ins care-l deranjează. Iată un aspect. Noi însă sîntem chemați să răspundem la o întrebare oarecum mai restrînsă: tineretul și dublarea rolurilor.

Experiența ultimilor ani ne arată clar cîteva lucruri: 1) Că majoritatea tinerilor de calitate s-au afirmat în mod direct. 2) Că teatrele (și aici nu vorbesc de cazurile condamnabile, cazuri anacronice în contextul mișcării noastre teatrale) sînt bucuroase să primească tineretul și-l promovează în roluri de răspundere. Și deci, după părerea mea 3) Că dublura nu poate avea decît menirea de-a înlesni studiul, de-a răspunde unei cerințe de ordin organizatoric a instituției, și nicidecum de-a justifica o prezență în schemă. Avem teatre, teatrele au nevoie de actori; decît „rezervă" la o „echipă" mai bine titular în altă parte. Cu singura condiție: calitatea.

Desigur, există și un alt aspect, acela a doi oameni potriviți pentru un rol, fie că ei sînt tineri, fie aparținînd generațiilor diferite. Aici, și propria mea experiență mi-a dovedit-o, n-ai dreptul să șovăi. Ii distribuim pe amîndoi, indiferent de greutățile pe care ți le provoacă un asemenea procedeu. La fel cum atuncea cînd creșterea unei promoții noi ți-o cere, recurgi chiar la distribuția dublă, la întrecerea prietenească și reciproc folositoare. Dar nu făcînd din aceasta o regulă pe care o aplici oricînd și în orice împrejurare.

Altfel vei avea surpriza de-a constata schimbarea lentă a unei speranțe reale în dublură de profesie și de credință, în funcționar dramatic ce-și justifică în acest fel prezența în București.

Și fiindcă tot veni vorba de București, cîteva cuvinte despre concursuri și ceea ce s-a întîmplat după concursuri.

Sînt teatre care „iau" tot ce-i bun, cu un spirit de așa-zis gospodar „strîngător", tip ce dispare în viața de toate zilele, dar mai scoate capul la lumină prin culisele scenelor. Apoi pun lucrul de valoare, în cazul de față actorul, la păstrare. Din nefericire actorul nu-i ca vinul. Scos din circulație, cel mult se oțetește. Așa încît conducătorii de colective de acest fel seamănă nu cu un bun viticultor, ci mai degrabă cu cîinele grădinarului ce nu se atinge de mîncare, dar nici nu lasă pe alții să se înfrupte din ea. Dar oare nu se întîmplă ca și unii solicitanți, conștienți fiind că nu-și au locul real în colectivul respectiv, să se vrea „la București" oricum și în orice fel, și să facă o sumedenie de presiuni asupra viitorilor directori? Am cunoscut oameni care se doreau la „Național" doar pentru firmă. Sînt fără îndoială și cazuri mai ciudate. Nu multe. Oameni valoroși, de care colectivul are nevoie, care stau și vegetează în țăranul III, sau conspiratorul IV și care sînt „scutiți" de dublură în cazuri în care acest procedeu ar fi cu totul indicat și cărora, sînt convins, teatrele nu le-ar da drumul, socotindu-i absolut indispensabili.

Acest „la București" cu orice preț are și un revers al monedei, care trebuie semnalat. Se întîmplă ca unii oameni de teatru din regiuni, vrînd să-și manifeste „personalitatea", să nege realizările certe ale Capitalei, asistînd la spectacole cu dorința de a-l prinde pe creator cu mîța-n sac. Unii tineri dornici de-a veni spre centru, dar cu dorința neîmplinită încă, prind maniera maeștrilor de mai sus, și negînd valoarea altora, au impresia că și-o ridică pe a lor și că astfel vor fi „aduși" cu un ceas mai devreme. Nu sînt moralist. Dar realitatea m-a convins că nu e nicidecum necesar tinerilor actori teribilismul de spectator atotștiutor. Exigență da — negativism în nici un caz.

In primul rînd să mergem la teatru. Să preferăm altor distracții un spectacol sau o carte. Numai așa vom fi feriți de rutină sau automulțumire precoce. Astăzi nouă celor din București A.T.M.-ul ne oferă spectacolele de luni dimineață (duminica actorului). Chiar de pe un scaun situat mai în fundul sălii se poate asculta și viziona o piesă. Așa cum în biblioteci se pot citi cărțile ce nu le avem în biblioteca personală. Apoi cluburile, ce există în multe teatre, ar trebui să îmbine jocurile distractive sau cele enervante (pentru cei ce pierd) ca table, rummy etc. cu lectura, discuțiile asupra altor probleme decît ale teatrului, vizionarea de filme etc. Și mai ales să știm să privim în jurul nostru, să devenim cercetători asidui ai contemporaneității și contemporanilor noștri.

Lucian GIURCHESCU
regizor
Teatrul de Comedie

Condiția stabilității

Distribuirea rolurilor este o chestiune care privește, în primul rînd, pe regizori, care — la rîndul lor — depind în mare măsură de repertoriul stabilit de conducerea teatrului și de consiliul artistic. Ideal ar fi să se poată supraveghea cu deosebită grijă evoluția fiecărui tînăr actor, dîndu-i-se posibilitatea să interpreteze roluri bune, de răspundere și mai ales potrivite. Se pare însă că problemele de ordin general, ca alegererea repertoriului, distribuirea rolurilor, fac ca preocuparea de a ajuta un actor tînăr sau vîrstnic să fie aproape o imposibilitate. Practic nu putem face altceva decît să așteptăm ca interesele teatrului să coincidă cu aspirațiile noastre. In ceea ce mă privește nu pot decît să mă consider un exemplu... fericit.

Soluții judicioase? Pot găsi mai bine decît noi conducerea teatrului și consiliul artistic, cunoscîndu-ne posibilitățile și, în același timp, acordîndu-le cu nevoile teatrului. Pentru o mai bună utilizare și dezvoltare a tinerilor actori, cred că o condiție absolut necesară este stabilitatea în colective.

Concursurile pentru anagajarea actorilor veniți din alte teatre sînt și ele deosebit de importante, dar... Căci există un dar. Direcția teatrelor trebuie să fie foarte atentă, fiindcă în unele cazuri se întîmplă ca tinerii actori să privească activitatea lor în colectiv, într-un mod îngust, egoist, personal. Se fac atunci deservicii și colectivului și acestor actori, în ciuda calităților profesionale pe care le au. Această afirmație se referă la faptul că unii dintre ei consideră lipsită de însemnătate atribuirea unui rol într-o piesă, după ce spectacolul a avut premiera. Poate că nu este numai vina tinerilor actori, ci și a celor care-i îndrumează. Fără îndoială că ar fi bine să se acorde aceeași importanță spectacolelor, atît cu prima, cît și cu a doua distribuție. Acest lucru ar stimula munca de creație a tinerilor actori.

Sînt convinsă că există o strînsă legătură între activitatea artistică și viața tinerilor în afara teatrului. Una nu poate exista fără cealaltă.

Toți dorim să ne organizăm o viață cît mai echilibrată și mai sănătoasă, în care preocuparea pentru însușirea unei culturi bogate și variate să fie pe primul plan. Numai astfel se pot crea condiții optime de dezvoltare profesională.

Dar, din păcate, avem prea puțin timp liber, fiind antrenați în repetiții și spectacole la Radio, Televiziune sau Cinematografie. Cred că unica soluție pentru a renunța la aceste risipiri este o mai deplină încadrare în munca din teatru.

Sanda TOMA
actriță
Teatrul de Comedie

Direcția teatrului și obligațiile ei pedagogice

Propuneri concrete cu privire la utilizarea actorilor tineri?

Privind afișele ce vestesc o nouă premieră, se poate vedea că în ultima vreme, în mai toate teatrele Capitalei, tineretul este prezent. Aceasta este cea mai bună dovadă de grija care ni se acordă. Ca actor, mai ales ca tînăr actor, cred că este foarte greu să-ți manifești preferințele pentru un rol sau altul (uneori poți greși). Este nevoie ca regizorii și conducerea teatrelor să dovedească simț pedagogic în folosirea actorilor tineri. Se poate ca un actor tînăr să fie bun pentru un anumit gen de roluri. El nu trebuie însă să fie etichetat și folosit ca atare, ci trebuie să fie încercat, poate uneori cu riscuri, și în altfel de roluri. Experiența Teatrului Municipal cu piesa lui Salînski Pîine și trandafiri s-a dovedit fructuoasă. Am fost distribuiți în roluri total diferite de cele pe care le interpretasem pînă atunci. A fost un exemplu de curaj, de simț pedagogic al direcțiunii teatrului nostru, pe care chiar noi l-am privit la început cu neîncredere.

Reușita a dovedit alte caracteristici ale talentului fiecărui tînăr actor.

O altă problemă foarte importantă și destul de greu de rezolvat este, cred eu, posibilitatea distribuirii tuturor actorilor într-o stagiune. Există posibilitatea distribuirii mai multor actori într-un rol. Așa cred că se pune problema și nu cum se spune de obicei că pe rol există un „titular" căruia i se pun „dubluri". O piesă se poate pregăti în două distribuții. Depinde cum crește fiecare actor în rol pentru fixarea distribuției de premieră. Pentru cea de a doua distribuție, cerința absolută este asigurarea condițiilor de muncă normale pînă la a doua premieră. La Teatrul Municipal se acordă aceeași atenție ambelor distribuții. Așa s-a întîmplat cu piesele Omul care aduce ploaie, Hamlet și așa se întîmplă și cu Un strugure în soare.

Intr-un teatru socialist, dublura — așa cum o înfățișa teatrul burghez — nu trebuie să existe.

Păcat însă că presa de specialitate nu acordă prea mare atenție celei de a doua distribuții. Eu aș ruga-o să se ocupe mai concret de ea.

Mi se pare, ținînd seama de cele spuse mai înainte, că un actor tînăr se dezvoltă numai în mijlocul unui colectiv, al aceluiași colectiv. Astfel se poate suda cu tovarășii săi, se încadrează în stilul caracteristic al teatrului. Fiecare din teatrele bucureștene are specificul său, profilul său. Umblînd azi la Municipal, mîine la Giulești, poimîine la Armatei, tînăr fiind, este greu, poate chiar imposibil, să te definești, să te maturizezi, să te desăvîrșești, să devii actor format cu o personalitate precisă.

S-ar putea obiecta că pentru un actor, chiar tînăr, cu personalitate, nu are importanță stabilitatea într-un colectiv. Eu cred că se poate desprinde personalitatea unui actor, indiferent de vîrstă, de colectivul din care face parte.

Victor REBENGIUC
actor
Teatrul Municipal

Carnet CINEMATOGRAFIC

„Asasinul din umbră"

Asasinul din umbră (Merenylet, 1959) se inspiră dintr-o întîmplare reală, petrecută în septembrie 1931. Atunci a fost aruncat în aer trenul internațional Budapesta-Viena, în dreptul viaductului Biatorbagyi, atentatul soldîndu-se cu zeci de victime omenești. Presa burgheză din întreaga Europă a făcut o vîlvă imensă în jurul acestui fapt, încercînd să arunce vina pe seama comuniștilor maghiari aflați în ilegalitate. După aproape douăzeci de ani, scenariștii Gábor Thurzó și Peter Bacsó restabilesc adevărul istoric. Atentatul, ne arată filmul, a fost pus la cale de către un industriaș vienez, Julius Marschalkó, dornic să se îmbogățească. Fiind posesorul unei invenții — frîna automată pentru tren —, Julius provoacă accidentul pentru a sili statul maghiar să-i accepte oferta la un preț cît mai ridicat. Pentru a-și atinge scopurile, el a comis în Germania un fapt criminal asemănător, cu numai cîteva luni în urmă. Inzestrîndu-l însă pe Marschalkó nu numai cu trăsăturile rechinului capitalist, ci și cu un nemăsurat sadism, scenariștii și regizorul — reputatul actor și director de scenă Zoltán Varkony — îl transformă într-un caz patologic, ceea ce diminuează nu numai vinovăția personajului ci și valoarea demascatoare a filmului.

Conflictul dramatic e trasat cu brutalitate după primele scene, cînd, odată cu perceperea accidentului, relatat cu abuz de detalii naturaliste, spectatorul se convinge, alături de eroul principal al filmului, judecătorul pensionar Joszef Hável, de vinovăția lui Julius. Din acest moment, interesul nostru față de intrigă scade vertiginos, iar acuzația adusă de către cercurile guvernante conducătorilor partidului comunist apare drept o grosolană înscenare. Regizorul încearcă să mențină atenția spectatorilor pedalînd nepermis de mult pe nebunia lui Marschalkó (vezi scena „trenului fantomă", îmbinare de un gust îndoielnic a unor detalii anatomice — cranii, schelete, etc. — cu o tehnică cinematografică ce ține de epoca lui Méliès), ceea ce imprimă pe alocuri un caracter neinteligibil acțiunii.

Valoarea filmului constă în restabilirea, uzînd de mijloace artistice, a faptelor istorice și mai ales în conturarea figurii eroului central, Joszef Hável, interpretat cu naturalețe și maximă expresivitate de actorul Antal Pager. Judecătorul pensionar, fost simpatizant al revoluției din 1919, a devenit în ultimii ani un om timorat, refuzînd să se mai amestece în politică. In calitate de detectiv amator, Hável ia parte la cumplitul accident, intuind vinovăția lui Julius (interpretat cu abuz de gestică și mimică de Lajos Básti). Acuzarea comuniștilor nu îl lasă indiferent, dar, amenințat de fostul coleg de facultate, Halmágyi, acum inspector general de poliție, Joszef Hável nu are curajul să-l demaște pe adevăratul vinovat. Iar cînd Julius e prins, în vreme ce încerca să pună la cale un nou atentat, Hável află cu surprindere că inspectorul știa de la început la fel de bine ca și el cine e criminalul... A tăcut însă, pentru ca doi dintre conducătorii partidului comunist să poată fi condamnați la moarte. Zguduit, bătrînul pensionar pornește de unul singur pe impunătorul pod de cale ferată, în vreme ce vocea conștiinței sale notează din ce în ce mai hotărîtă ideea luptei pentru adevăr, alături de clasa muncitoare. Schițînd evoluția lui Hável, autorii filmului ne-au demonstrat cu pricepere ideea necesității aderării fiecărui intelectual cinstit la cauza partidului comunist.

„Medicul și vraciul"

Monicelli e cotat de către majoritatea istoricilor burghezi de film drept un realizator cu posibilități limitate, specializat în comedii bufe, cu pronunțat caracter comercial. Imaginea ni se pare falsă. Căci Monicelli nu e numai regizorul filmelor Padri e figli *sau* Il medico ed il stregone, *ci și al* Infidelelor, *al* Solitarilor necunoscuți (I Soliti ignoti) *sau al* Marelui război (La Grande Guerra, *1959, distins cu premiul „Leul de aur" la Festivalul de la Veneția).*

Lui Mario Monicelli îi place să rîdă, nu însă de oricine și mai ales nu în același fel. Personalitatea regizorului se înrudește cu caracterele „Comediei dell'Arte", cu ale Giannilor. Scrisul său cinematografic este vioi, hazliu și spiritual, viclean cînd e nevoie, magistral în conducerea intrigilor, simplu și naiv totodată, trădînd omul care trece prin viață fără a-și pune la inimă greutățile de care s-a izbit fără încetare. Eroii săi preferați sînt oameni simpli, nevoiași, vagabonzi ce nu-și pot găsi o ocupație, sau simpli soldați tîrîți într-un război de care n-au avut nevoie. Monicelli îi conduce abil prin labirintul acțiunii, ironizîndu-i uneori, dar privindu-i întotdeauna cu dragoste. Satira regizorului își îndreaptă tăișul numai asupra personajelor aparținînd burgheziei, prezentate de multe ori caricatural, în timp ce încearcă să-și mascheze vidul sufletesc sau morala dubioasă.

Se prea poate ca destinele vagabonzilor săi să nu atingă rezonanțele tragice, de orgă, ale partiturii lui Fellini, se prea poate ca lirismul tinerilor îndrăgostiți să nu se ridice la gingășia și puritatea cuplurilor lui De Sica, se prea poate ca plasticitatea imaginilor sale să nu egaleze cadrele rafinate, de o simplitate uluitoare ale filmelor lui Visconti. Cert rămîne însă faptul că Monicelli e un creator autentic, un reprezentant valoros al neorealismului italian.

Medicul și vraciul (Il medico ed il stregone) *e un film mai vechi al regizorului, realizat după scenariul lui Age și Scarpelli. Intriga plină de peripeții se consumă într-un cătun nenorocit, Pianetta, în care sosirea unui medic tînăr (interpretat cu vervă de Marcello Mastroianni) constituie un adevărat eveniment. Oamenii nu știu exact ce înseamnă un medic — unul dintre ei fiind chiar convins că e sinonim cu bărbier, frizer — căci toate vătămăturile le sînt oblojite de vestitul vraci Don Antonio (magistrală creație a lui Vittorio De Sica). Se înțelege că cei doi vor intra în conflict și că pînă la urmă medicul va învinge. Nu ne vom opri însă asupra intrigii.*

Ceea ce ni se pare demn de remarcat e descrierea pregnantă a dezolantei înapoieri a oamenilor din cătun, a cruntei mizerii în care se zbat. Numai primarul, negustor de vinuri, e scutit de grija zilei de mîine. Vraciul o duce și el destul de greu, deși și-a cumpărat două apartamente, căci oamenii sînt săraci și nu prea au cum să-l răsplătească. Șarlatanul nu dorește să intre în conflict cu medicul. In interpretarea lui De Sica îl simțim obosit, gata să admită orice compromis pentru a-și asigura pîinea pe mai departe și mai ales neîncrezător în efectul terapeutic al leacurilor sale. De fapt, Don Antonio e un vagabond, un „bidonist", ce-i drept ajuns pe o treaptă socială superioară, dar în fond hărțuit, sătul de înșelătorii și care probabil, dacă ar găsi de lucru, s-ar lăsa de vrăjitorie.

Finalul filmului nu constituie, credem, o rezolvare facilă, pe gustul spectatorilor burghezi, cu toate că e străbătut de o ușoară tentă melodramatică, ci o replică amară la o realitate dură, inumană. Medicul e victorios în cătun, dar locuitorii rămîn la fel de necăjiți și ignoranți. Iar vraciul pornește cu tristețe în căutarea unei noi existențe, căci cele două apartamente se vor topi în curînd...

M. TOLU

MEDICUL ȘI VRACIUL
Secvență din filmul „Medicul și vraciul"

SURÎS DE ANUL NOU

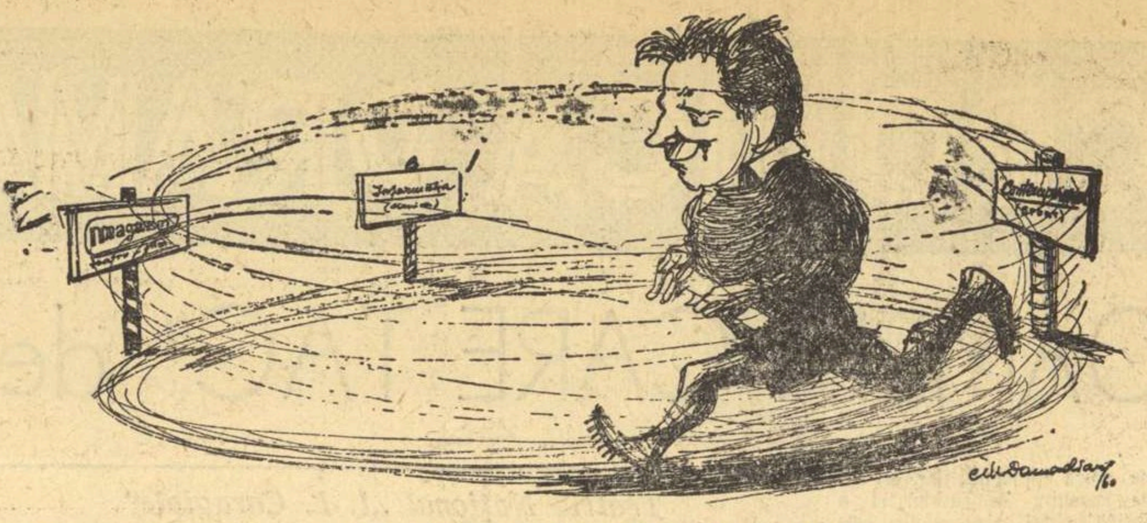
Magazin
Informaţia
Contemporanul
Cik Damadian 60

Cerc vicios sau Săptămîna lui Eugen Barbu

Ion Marin Sadoveanu promite de 2–3 ani că va da la tipar romanul „Taurul mării"

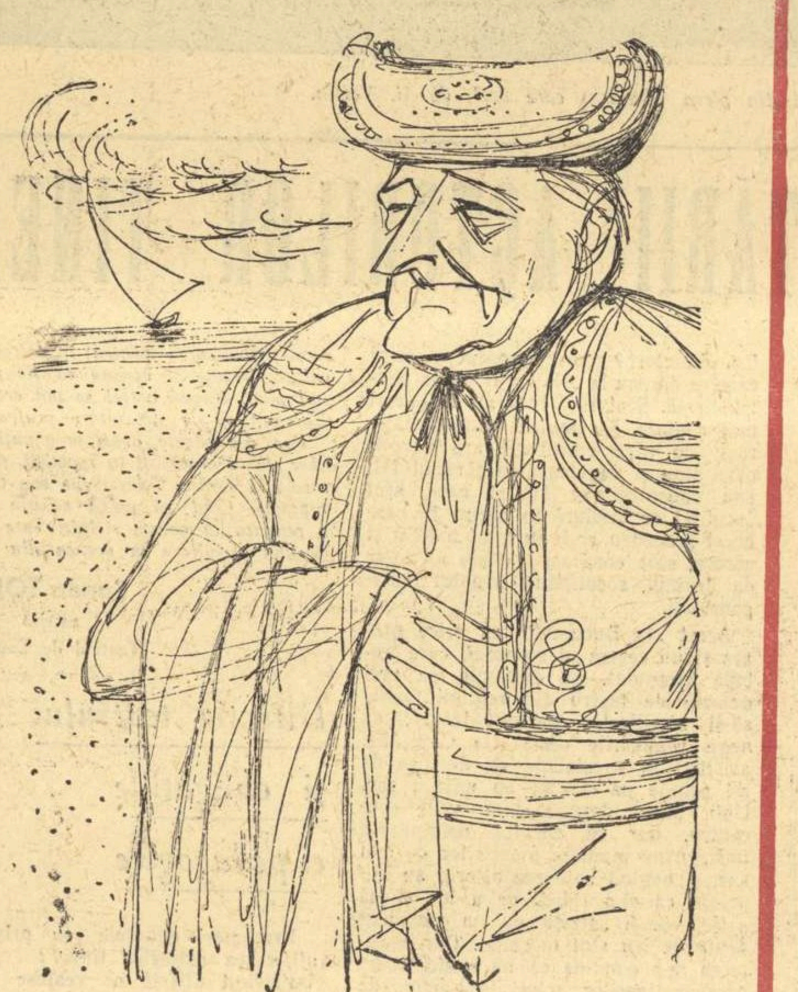

...Dar unde-i taurul ?

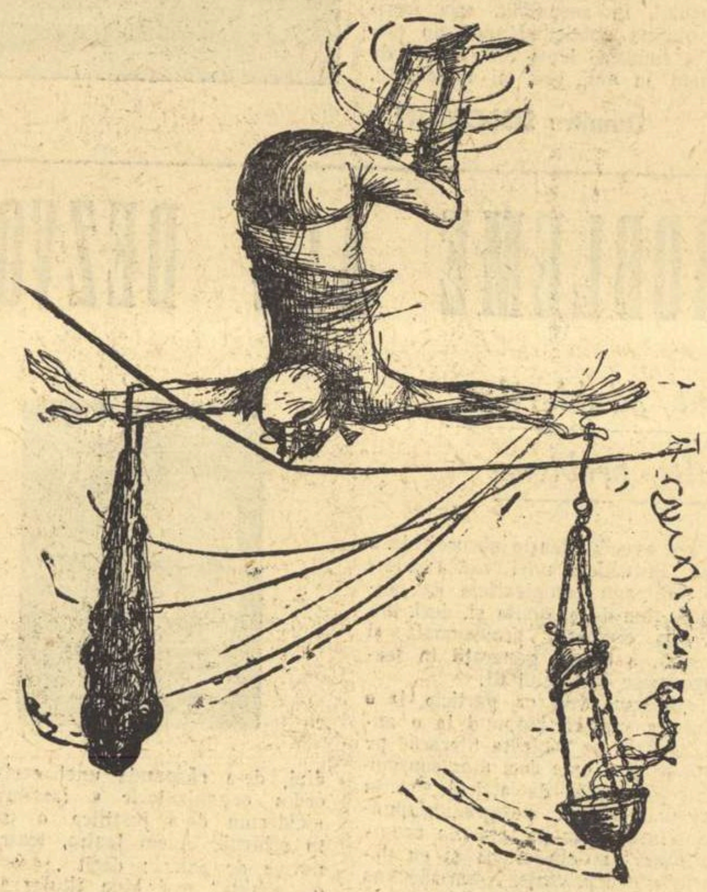

Poziţia unui critic „obiectiv"

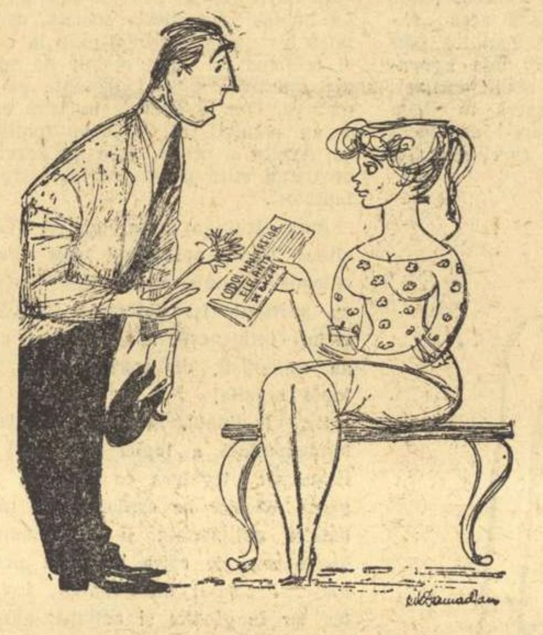
Cik Damadian

— Cum poţi pretinde să te iubesc, dacă n-ai citit articolele din „Gazeta literară" ale lui A. E. Baconsky ?
Ai numai un nasture la haină !

DRAMATURGIA a smuls în ultima vreme PROZEI şi POEZIEI pe cîţiva dintre slujitorii credincioşi ai acestora

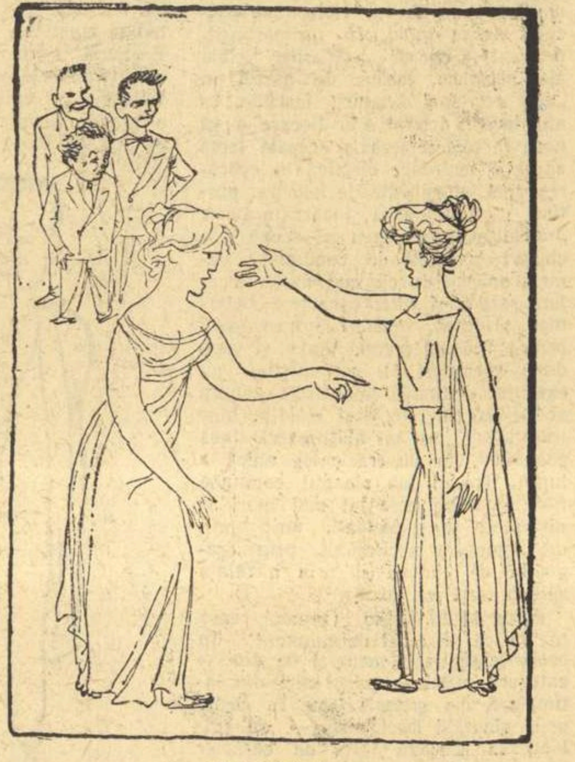

Ceartă între muze

Unii tineri scriitori nu suportă critica

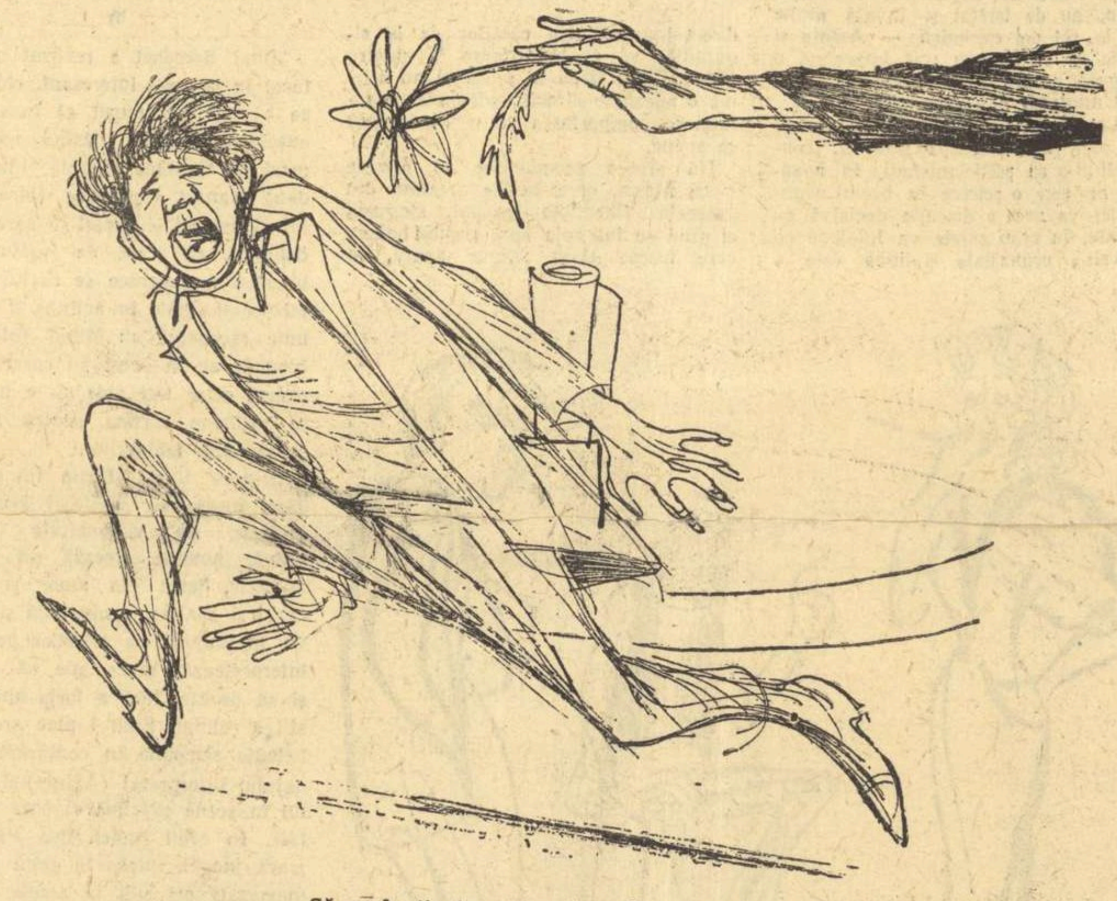

Să nu-l atingi... nici măcar cu o floare !

Revistele noastre literare nu stimulează dezvoltarea speciilor literare scurte

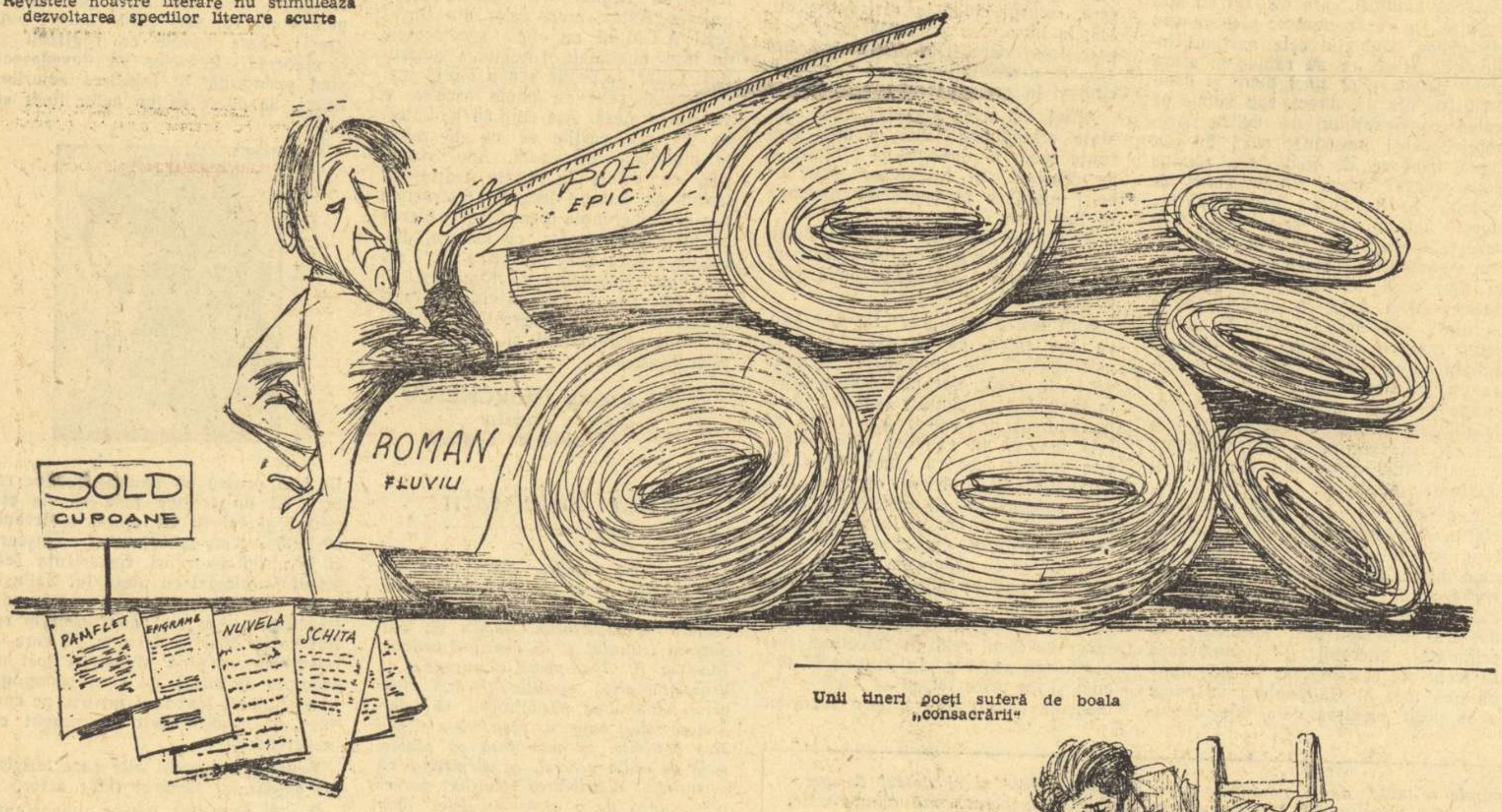
POEM EPIC
ROMAN FLUVIU
SOLD CUPOANE
PAMFLET
EPIGRAME
NUVELA
SCHIŢA

— Genul scurt ? Cupoane !

Unii tineri poeţi suferă de boala „consacrării"

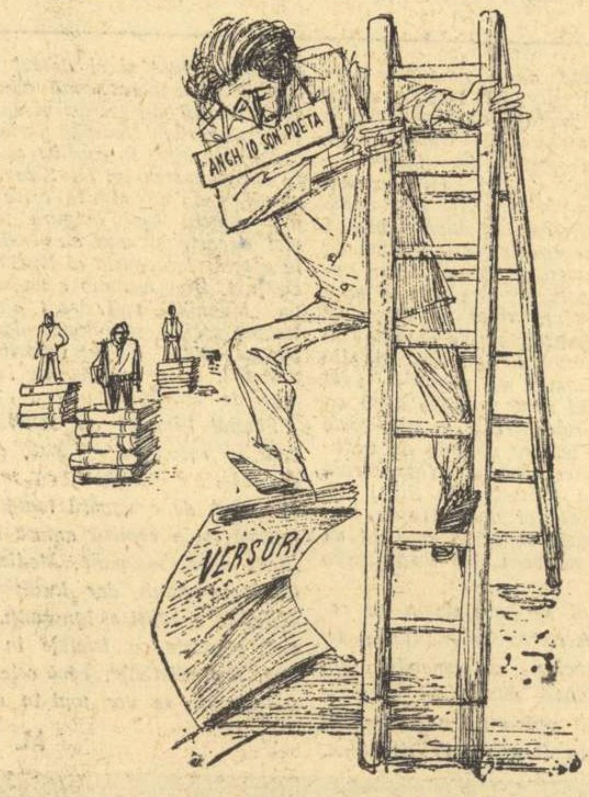
ANCH' IO SON POETA
VERSURI

— Ei, drace... nu mă ţine !

Unii scriitori se documentează pe teren în mod superficial.

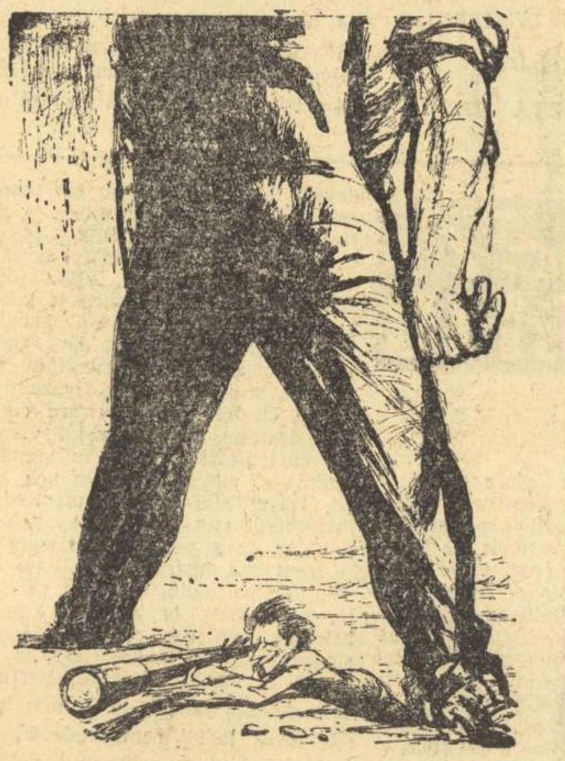

In căutarea omului epocii noastre...

Bulevardistul a început să ocupe un loc cu totul exagerat în lucrările unor dramaturgi

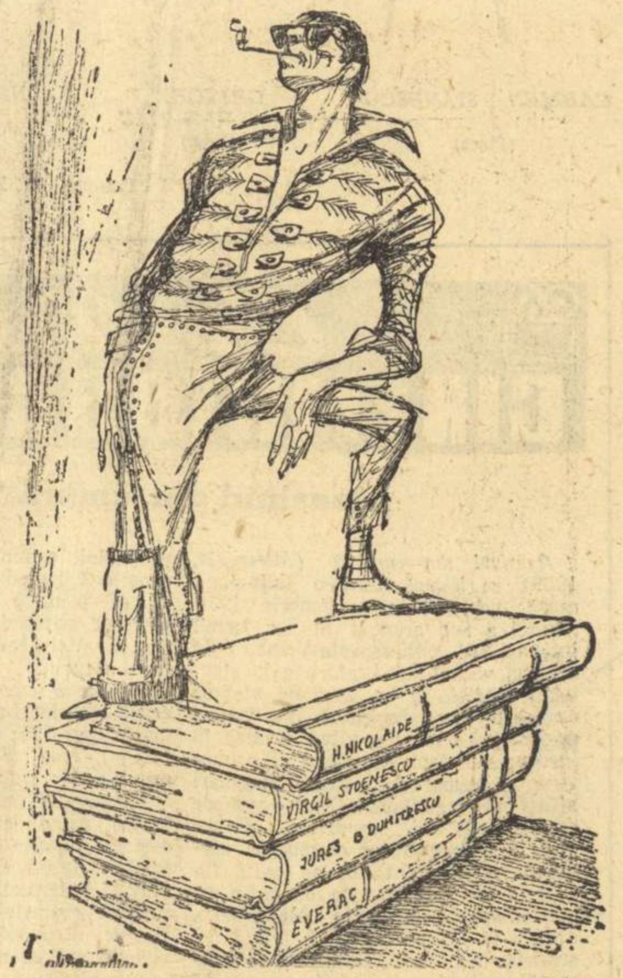
H. NICOLAIDE
VIRGIL STOENESCU
JURES G DUMITRESCU
EVERAC

Bulevardistul : — Sînt din ce în ce mai „valabil" !

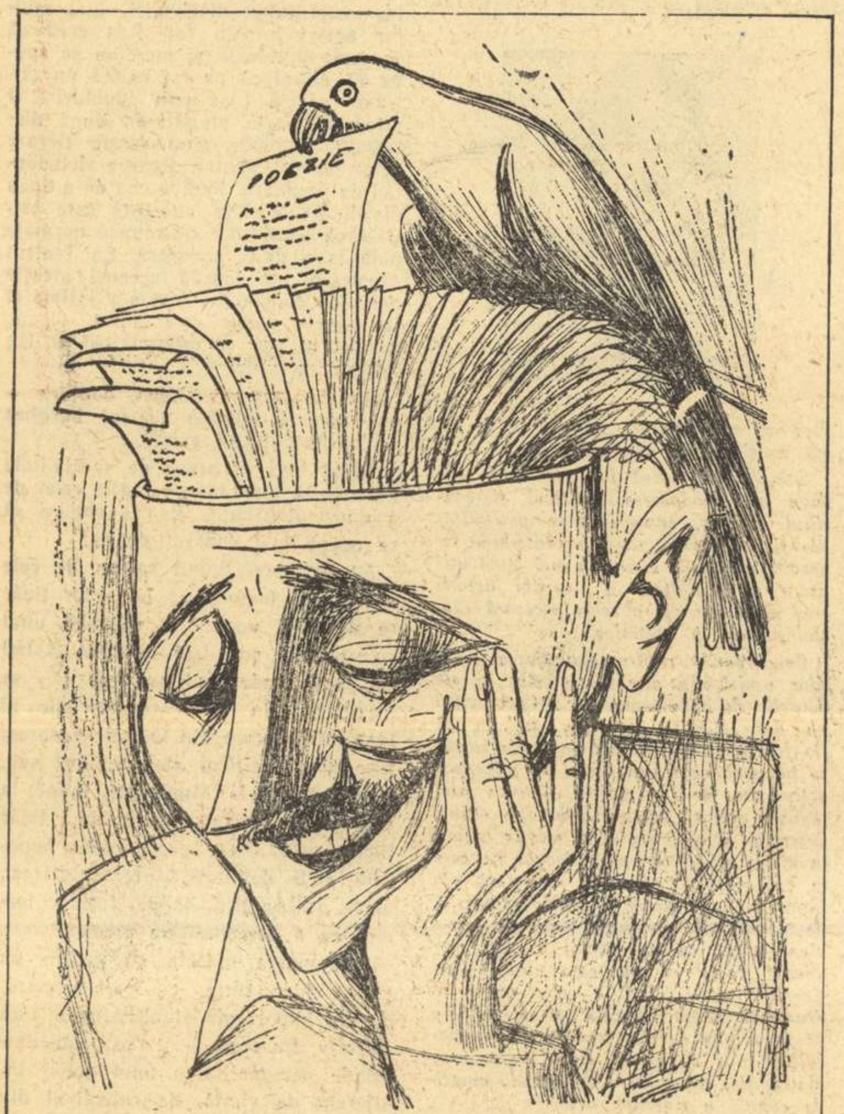

„Muza" unui poet lipsit de idei

Se scriu foarte puţine lucrări literare satirice

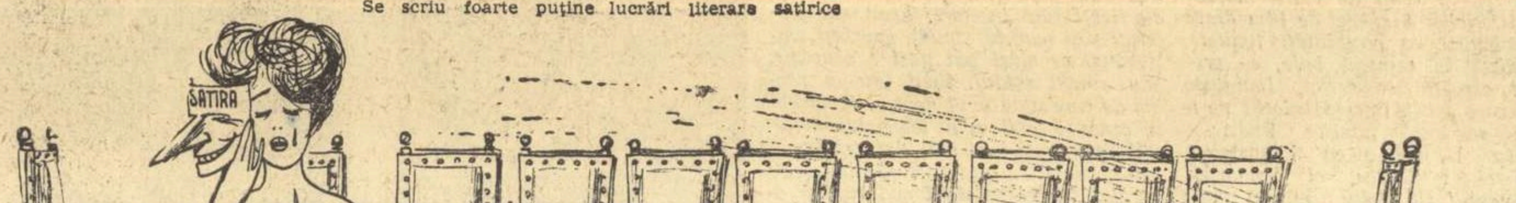
SATIRA
MUZA

Plenara autorilor de satiră la Uniunea Scriitorilor

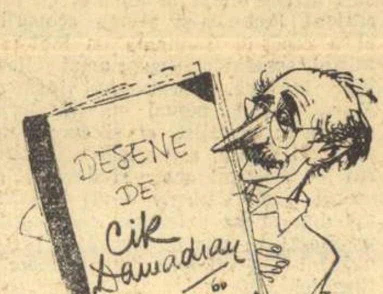
DESENE DE Cik Damadian 60

REDACŢIA : Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26 ; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA : Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.90. ABONAMENTE : 3 luni 6,50 lei ; 6 luni 13 lei ; 1 an 26 lei. Tiparul : Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23–25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 2 (356) Joi 5 ianuarie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Anul literar 1960

Anul literar 1960 a constituit încă o confirmare a justei îndrumări a literaturii de către partid. Lozinca noastră de luptă: Actualitate şi Partinitate a obţinut noi victorii, şi a consolidat poziţiile cucerite anterior, îndeosebi prin volumele publicate în cinstea sărbătoririi a cincisprezece ani de la Eliberare. Scriitorii noştri, de toate vîrstele, se îndreaptă masiv spre temele de actualitate, spre problemele omului contemporan, caută să realizeze figuri ale constructorilor socialismului. In acelaşi timp, scriitorii şi critica literară acordă o atenţie sporită problemelor de exigenţă şi măiestrie artistică. Cu toate deficienţele pe care le prezintă încă literatura noastră, nu trebuie să trecem uşor tocmai peste fenomenul general şi esenţial: scriitorii noştri, în ansamblu, scriu o literatură de actualitate, se preocupă de problemele celor ce construiesc socialismul în patria noastră. Printre momentele importante care au avut loc anul trecut amintim sărbătorirea a 80 de ani a maestrului Tudor Arghezi şi sărbătorirea tot a 80 de ani a maestrului Mihail Sadoveanu, ca şi recenta Consfătuire a tinerilor scriitori. Intre sărbătorirea celor doi mari scriitori şi sărbătoarea celor tineri se vădeşte un arc simbolic ale cărui semnificaţii n-au putut scăpa nimănui. Acest arc simbolic mărturiseşte legătura dintre toate generaţiile care constituie frontul nostru literar, mărturiseşte preţuirea şi grija partidului pentru realizările scriitoriceşti, atît ale maeştrilor consacraţi cît şi ale debutanţilor de talent.

Proza. In anul care a trecut, romanul nu a mai păstrat steagul întrecerilor dintre genuri, steag pe care îl cîştigase în mod evident în 1959. Romanul cel mai discutat şi, deci, cel mai interesant este „Scrinul negru" de G. Călinescu. S-au exprimat elogii (Radu Popescu, Dumitru Micu, Eugen Simion etc.), dar s-au formulat şi obiecţii serioase (Marin Preda, Titus Popovici, Eugen Luca ş.a.). Interesul stîrnit este explicabil atît prin puternica şi multilaterala personalitate a lui G. Călinescu, cît şi prin evidentele inegalităţi ale romanului. Problema centrală a cărţii este importantă, aria de investigaţie este mare. Anumite episoade sînt impresionante (cortegiul de înmormîntare, înnebunirea lui Hagienuş, moartea absurdă a lui Hergot, scene din lagărele fasciste, vizita la Talcioc etc.); moşierimea este satirizată cu inegalabila vervă intelectuală a lui G. Călinescu. S-a observat însă, pe drept, că anumite aspecte importante ale romanului sînt sub posibilităţile autorului „Enigmei Otiliei". Personajele care întruchipează muncitori din zilele noastre au o psihologie simplistă, relaţiile social-politice ale eroilor contemporani sînt adesea inadecvate. Ioanide, creatorul căruia personajele îi acordă genialitate, e solitar intelectualiceşte, izolat între intelectuali oportunişti de formaţie burgheză şi cu inteligenţă temperată, aristocraţi inconştienţi şi snobi, şi oameni cinstiţi dar aflaţi pe o treaptă culturală mult inferioară arhitectului. Prin lipsa unor intelectuali comunişti şi a tinerilor intelectuali formaţi de partid, ridicaţi din clasa muncitoare, Ioanide apare ca un izolat, dialogul ideilor nu se constituie. In felul acesta nu înţelegem nici cum Ioanide a părăsit vechea sa mentalitate estetistă şi s-a integrat creator regimului nostru. Şi ne pare realmente rău că un intelectual de talentul şi inteligenţa lui G. Călinescu a omis — într-un roman consacrat unui intelectual — tocmai acest aspect important, transformarea unui intelectual apolitic într-un intelectual care participă la construirea socialismului. De asemeni, absenţa (în tagma foştilor), a burgheziei, face să cadă exagerat accentul asupra unei ipotetice exnobilimi romîneşti. Fără a nega, deci, importanţa unui asemenea roman, ne exprimăm regretul de a nu afla „Scrinul negru" la înălţimea autorului său.

Viitoarele zile vor aduce în librării primele trei volume din ciclul de romane „Desculţ" de Zaharia Stancu. Autorul, reluînd cunoscuta sa carte („Desculţ"), a dezvoltat-o şi a modificat-o substanţial, anunţînd intenţia sa de a o transforma într-un ciclu de 12 volume. Fără îndoială că, primele trei volume care au apărut, vor fi amplu şi temeinic discutate.

Despre viaţa muncitorilor noştri au apărut cîteva romane, dintre care: „Ora 6" de Nicolae Ţic şi „Oţelul" de Constantin Chiriţă. Deşi despre tema principală a literaturii noastre noi s-au mai scris numeroase nuvele, povestiri şi mai ales reportaje trebuie să subliniem că proza (şi îndeosebi romanul) rămîne serios deficitară faţă de cea mai importantă cerinţă a epocii noastre. Şerban Nedelcu („Drum deschis") şi Aurel Mihale („Destin") se preocupă de probleme interesante ale satului pe calea socialismului. Alecu Ivan Ghilia („Ieşirea din apocalips") şi Dimos Rendis („Uliţa piperului sălbatic", vol. II), reflectă aspecte din lupta popoarelor împotriva fascismului. Costache Anton a publicat un roman pentru tineret („Seri albastre"), iar Sergiu Fărcăşan ne-a dat cel mai bun roman ştiinţifico-fantastic apărut pînă acum la noi („O iubire din anul 41.042").

N-are rost să încercăm aici o caracterizare a romanelor amintite: despre cele mai multe presa a scris, altele de abia au apărut şi nu ar fi bine să anticipăm printr-o pripită şi — fatal! — sumară judecată. E de reţinut însă că, deşi bine orientat tematic, romanul a fost totuşi mai puţin prezent în librării, anul acesta, decît ar fi trebuit. Nuvela însă e mai bine reprezentată: Lucia Demetrius ne-a dat un volum variat şi interesant („Nunta Ilonei"), regretatului nostru coleg Asztalos Istvan i s-a tipărit în limba romînă o nouă culegere („Omenie"), iar Sütö Andras a publicat volumul „A şaptea bucurie". De cîteva zile a apărut „Afişe de bal", nuvele de Pop Simion. Tineretul, de altfel, a fost activ în domeniul nuvelei şi schiţei: Petre Sălcudeanu, „Iubeşte ziua de mîine", Fănuş Neagu, „Somnul de la amiază", N. Velea, „Poarta", Alexandru Lungu, „Hotar" ş.a. Merită semnalată culegerea de povestiri „Vremuri şi semne" de Maria Arsene.

Trecerea dintre schiţă şi reportaj o formează „Obsesia" de Ioan Grigorescu, acuzare pasionată a fascismului; pornite de la document, reportajele sale folosesc şi fantezia, analiza, invenţia de personaje şi situaţii. Reportajul, operativ prin natură, s-a manifestat îndeosebi în presă. Editurile au fost însă destul de lente şi s-au preocupat insuficient de sprijinirea acestei specii literare care presupune legătura vie şi directă cu viaţa. Totuşi au apărut şi cîteva volume de reportaj care, prin valoarea lor literară, pot sta alături de realizările din celelalte domenii ale literaturii. Amintim: Eugen Barbu: „Cît în 7 zile", Ştefan Bănulescu: „Drum în cîmpie", Radu Cosaşu: „Energii" şi îndeosebi volumul colectiv antologic: „Te slăvim ţară nouă!" O ramură a reportajului, foarte apreciată de public, e însemnarea de călătorie reprezentată anul acesta de Scarlat Cali-

(Continuare în pag 6)

Paul GEORGESCU

SZEMLER Ferenç

Pe piscurile tinereţii

În jurul meu se desfăşoară steaguri :
nori albi pe care-i poartă-n înălţimi
o adiere lină. Dedesubt
se-ntinde trupul luminos al ţării,
asemeni unei hărţi, văzut ca-n zborul
înalt, de păsări. Cît de mîndru-i omul
la astfel de-nălţimi, de unde simte
largi armonii perfecte cum răsună-n
inima lui! Ştiind că-ntreaga ţară
se-ndreaptă fericită înainte,
urcînd neînfrîntă planurile vieţii,
el sparge munţi, ridică stăvilare
şi pune frîu puterilor obscure
şi cerurilor. Toate cîte sînt,
cu mintea le pătrunde şi le-ndrumă
spre-naltul pisc al ţelurilor sale
îndepărtate. Şi astfel, el, omul
ia-n stăpînire-ntregul univers
şi pieptul i se umflă de mîndrie.
Istoria, dacă-i va cere seamă,
semeţ el poate să-i răspundă: Iată
ce-am făcut eu! toţi cei ce-am împlinit
această muncă, toţi ne bucurăm,
noi — şi nepoţii noştri care vin...
Deci fluturaţi, frumoase steaguri! Drept e
cuvîntul cald pe care vîntul proaspăt
îl flutură pe la urechea mea!...
E drept!... E drept!... Aşa-mi şopteşte vîntul,
pe cînd eu sui cărarea către piscuri.
Se desfăşoară steagurile-ntinse
pe arătura zilnicelor munci,
pe unde milioanele de oameni,
umăr la umăr, suie-un drum de basm
spre-un viitor ca un tărîm cu zîne.
Seamănă-n cîmp, dinamitează stînca,
se bucură şi mor... Mîinile lor
şi sufletele intră în ţărînă,
sub giulgiul greu şi negru-al veşniciei.
Cine-ar putea vorbi de toate, cine,
cînd ţipătul se pierde-n larma vastă-a
popoarelor în drum spre fericire?...
De toate-aş vrea să vă vorbesc, prieteni,
cu ochii aţintiţi spre culmi albastre,
cu mîna-n mîini frăţeşti ce se-nfioară
şi de mîhnire şi de bucurie.

În romîneşte de TUDOR ROTARU

„Răgaz" (Fabrica de ciment de la Bicaz)

Foto DAN GRIGORESCU

POEZIA CIFRELOR

Nu trebuie să fii neapărat economist, om de cifre, ca să înţelegi vastele dimensii ale proiectului bugetului de stat pe anul 1961. Ba, uneori s-ar putea spune că deşi nu se pricepe să-l alcătuiască, poetul poate foarte bine, cum am spus, să-i cuprindă vastele desfăşurări practice, aplicate pe reţeaua întinsă a realizărilor pornind din pragul noului an.

Ceea ce desprinzi în primă viziune este marea cursă a cifrelor. Fac salturi impresionante cifrele, sutele de milioane de la un buget la altul, de la un an de realizări la altul. E şi acolo, în apusul capitalist, o cursă a cifrelor, dar unde duce ea, mai ales, unde vrea să ducă? E o cursă a înarmărilor, în vreme ce pe pista vieţii noastre socialiste cursa cifrelor înseamnă o cavalcadă spre bunăstare, spre fericire.

Cei care au ascultat sau au citit Raportul cu privire la proiectul bugetului de stat pe anul 1961 au avut acea grandioasă proiectare pe ecranul perceperii vizionare, a tot ce s-a creat, a tot ce se va crea în anul viitor.

Citind din Raport, vedem că: „Bugetul de stat pe anul 1959 a fost îndeplinit la venituri în sumă de 51,058 miliarde lei şi la cheltuieli în sumă de 48,260 miliarde lei, încheindu-se cu un excedent de 2,798 miliarde lei"; pe urmaşul 960, cum se spune în Raport, — „După datele preliminate, veniturile bugetare se ridică la 57,470 miliarde lei, depăşind sarcina de plan cu 670 milioane lei".

Mai departe, Raportul ne spune că: pe 1961 veniturile din sectorul socialist sînt planificate în sumă de 61,704 miliarde lei, adică 94 la sută din totalul veniturilor bugetului.

Am mai întîlnit în coloanele tipografice din pagina ce oglindea Raportul, ca o uriaşă oglindă, citarea sumei de 7,346 miliarde de lei alocată de la buoet şi din resursele proprii ale unităţilor de stat din agricultură, pentru dezvoltarea producţiei agricole, la care se adaugă pentru investiţii, din fondurile statului, circa 4 miliarde lei.

Pentru cheltuielile destinate acţiunilor social-culturale, 15,199 miliarde pe 1961, adică în paralelă cu 1960 cu 1,518 miliarde mai mult.

Pentru învăţămînt: 4,155 miliarde, pentru asigurările sociale: 3,745 miliarde.

Iată că trecînd prin procesiunea impunătoare, doveditoare şi promiţătoare a cifrelor, a cifrelor proiectului de buget, am întîlnit pe cîmpul uriaş al viziunilor, poezia cifrelor — poezia cifrelor din proiectul bugetului de stat pe anul în care am pornit.

Cum citeam acea pagină de ziar în care este imprimat Raportul, am avut viziunea nu a unei pagini, ci a unui ecran uriaş, care se dezvolta nesfîrşit, transformîndu-se în marele ecran al realităţilor, într-o hartă ideală a patriei. Pe acest ecran, pe această hartă vie, cifrele deveneau noţiuni dinamice, vii. Ele intrau în cuprinsul elementelor, dilatau simbolurile, de la esenţă, la volume şi forme.

Ecranul ne arăta tuturor, dincolo de cifre, realităţile, viaţa în mers pe care o mijloceau aceste înşirări de cifre. Toţi au văzut marea poezie a cifrelor, cuprinse în Raportul proiectului de buget. Am văzut acolo, pe harta patriei, realizările de ieri, pînă în pragul lui 961. Am văzut cele pipăite cu privirile, cu paşii noştri. Cartierele noi; oraşele noi; uzinele; fabricile noi; termocentrale; baraje; marea din culmea munţilor; marama albă care a pornit ca o şosea lunară din casa firelor de paing de la Săvineşti, pentru înveşmîntarea domniţelor muncii de peste toată întinderea patriei din fabrici ateliere şi ogoare. Am văzut acea suită de 2.500.000 de manuale şcolare gratuite, pe care dacă le-ai descompune în file, ar fi o ninsoare amplă de pagini ca lumină deasupra conştiinţelor noi, a oamenilor de mîine. Am văzut, ca într-un vis ritmul zecilor de mii de tractoare, de semănătoare, de combine. Mergeau singure, fără şoferi şi conducători, mînate de acea poezie dinamică a cifrelor. In urma lor, vedeam cum ieşea din pămînt marea de aur a viitoarei recolte. Toate acestea care derivă din poezia cifrelor înseamnă dezvoltarea sectorului socialist al agriculturii, îmbunătăţirea necontenită a condiţiilor tehnice, dezvoltarea producţiei bunurilor de larg consum, creşterea sistematică a puterii de cumpărare a celor ce muncesc, creşterea condiţiilor de viaţă şi de muncă, creşterea zîmbetului unanim în faţa unei hărţi uriaşe a realităţilor, care se împlineşte, se dezvoltă, se lasă străbătută, urmărită, în toată plinătatea frumuseţii ei grandioase, în ritm de realizare şi în devenire viitoare, stînd în faţa privirilor umanităţii, ca un exemplu al lagărului socialist, exemplul unei patrii socialiste, unde poporul e stăpîn pe uneltele sale de producţie, pe conştiinţa sa, pe rodul muncii lui, unde toţi — tehnicieni, agricultori, oţelari, zidari, studenţi, artişti şi poeţi — pot citi în jocul, în suita cifrelor proiectelor bugetelor de stat ale fiecărui an, marea poezie a cifrelor, transformate în acţiune, în muncă, în realizări, în roade de care se bucură întregul popor adăpat la izvoarele unei duble naturi poetice a elementelor: poezia muncii care se înmănunchează firesc în marele element al poeziei.

Radu BOUREANU

Însemnări la început de an literar

Belşugul cîmpului unui an întreg îl socotim la sfîrşitul toamnei. Atunci măsurăm hambarele, pivniţele, pătulele, coşarele. Roada viitoare aşteaptă undeva în ţărînă, acolo unde a fost aruncată sămînţa; aşteaptă în tainiţele rădăcinilor de copaci, prin care vor urca sevele dătătoare de putere ale frunzelor şi florilor din anul care va veni, după ce se vor ridica zăpezile; aşteaptă şi în boabele care încă stau în magazii, pentru ca abia în primăvară să se cunune cu darnicul pămînt. Între belşugul unui an şi al celuilalt care îi urmează, stă însă iarna, cînd firea adoarme; atunci viaţa aşteaptă o vreme, sau lucrează încet în adîncuri nevăzute, pentru a izbucni din nou cînd soarele cald al lui martie urcă pe cer.

În literatură nu se află o iarnă care să aştearnă un spaţiu de aşteptare şi pregătire înt[illegible] apariţiile unui an şi ale celuilalt. Noile cărţi germinează şi cresc odată cu cele care apar. În ziua în care se încheie anul calendaristic 1960, tipografiile imprimă cărţi care vor apare în ianuarie, în martie, în iunie şi chiar în septembrie — acestea din urmă, cărţi care se tipăresc în condiţii mai complicate, din cauza planşelor. Publicaţiile fac bilanţul unui an, dar acesta a fost încheiat de redacţii şi scriitori cu trei sau patru luni înainte.

Le spun acestea poate cam lung şi neîndemînatec, pentru a ajunge la o concluzie preţioasă; literatura anului 1961 este rodul muncii de adîncime, al îndrumării de fiecare zi, desfăşurate de partid între scriitori, în edituri, la publicaţii, cu un an, doi şi mai mulţi înainte; ca ploaia binefăcătoare şi ca sevele pămîntului, pădurea au hrănit-o succesele oamenilor muncii din acest an şi din anii anteriori. Le spun acestea pentru cititorul care se desfată pe paginile unei cărţi noi şi se gîndeşte cu prietenie la autorul ei. Cititorul acesta să ştie că, în acele clipe, scriitorul care a migălit cuvînt cu cuvînt cartea pe care el o are în mînă, este de mult afundat în truda la o altă carte.

Rîndurile acestea vor să aducă în faţa acestui cititor plin de prietenie şi dragoste pentru literatură cîteva lucruri despre recolta anului 1961 şi, întrucîtva, despre a anilor următori.

MAI ÎNTÎI ROMANELE

De ce mai întîi romanele? Pentru că mai cu seamă aici comparaţia literaturii cu pădurea este potrivită. Elaborarea lor a început mai demult şi este ajunsă acum la capăt, sau poate fi socotită încheiată.

1960 a fost un an cu multe volume de nuvele, schiţe, reportaje — ceea ce numeam mai demult, „genul scurt"; 1961 se anunţă îmbelşugat în romane. Începutul îl fac cărţile care au ieşit în librării chiar în ultimele zile ale anului trecut, deci care vor fi sub ochii cititorilor, firesc, în cursul lui 1961. Mă gîndesc la romanele lui Zaharia Stancu, „Clopote şi struguri", „Printre stele" şi „Carul de foc", primele din ciclul „Desculţ" pe care autorul îl anunţă alcătuit din 12 volume. Mă gîndesc de asemenea la romanul lui Alecu Ivan Ghilia, „Ieşirea din apocalips" şi la „Oţelul" de Constantin Chiriţă, primul din viaţa satului actual, al doilea despre muncitorii metalurgişti. Va urma numaidecît, în aceste zile care deschid noul an, un roman al Luciei Demetrius, „Primăvara pe Tîrnave", închinat unui sat în care se petrec adînci prefaceri socialiste.

Aşadar iată reprezentate, chiar prin apariţiile unei singure jumătăţi de lună, principalele direcţii ale romanului în anul abia început. Din cît se poate spune acum, aceste trei direcţii vor fi destul de echilibrat populate de apariţiile anului 1961, ceea ce înseamnă că tematica actuală este puternic dominată în literatura noastră ocupînd spaţiul a cel puţin două treimi din numărul total de pagini ale romanelor. Adaug tot aici că, în domeniul nuvelisticii, situaţia este încă mai favorabilă lucrărilor care îşi extrag subiectele din faptele epocii pe care o trăim.

Mediul muncitoresc al uzinei, al şantierului, trăieşte în mai multe romane. De exemplu şi în romanul lui Marin Preda, „A treia lună a primăverii" şi în „Gablonz — magazin universal" de Ury Benador, în capitole compacte, deşi romanele au în centrul lor alte probleme — primul destinul unor intelectuali în perioada 1952—53, al doilea viaţa unor oameni necăjiţi şi a celor ce-i exploatează, întîmplările începînd în 1948 şi răsucindu-se brusc către 1920. Dar sînt şi romane dedicate exclusiv muncitorimii şi vieţii ei în anii noştri, romane ale eroismului comunist: „Hunedorenii" de Nicuţă Tănase, „Anii tineri" de Nicolae Ţic, „Aceste zile şi aceste nopţi" de Teodor Mazilu sau „Dunărea revărsată" de Radu Tudoran.

Tot muncitorilor, dar în condiţiile luptei împotriva exploatării, a războiului, le sînt dedicate romanele „Minerii de la Jiu", de Nicolae Deleanu, „Pe muche de cuţit" de Mihai Beniuc, „Şoseaua Nordului" de Eugen Barbu şi „Dintre sute de catarge" de Haralamb Zincă, primul plasîndu-şi acţiunea în îndepărtatul 1848, celelalte trei în 1944, şi avînd în centru muncitorii ilegalişti. Pentru cititorii care au citit şi în 1959 romanele lui Mihai Beniuc şi Eugen Barbu, purtînd acelaşi titlu, trebuie spus că amîndouă aceste romane se vor întregi, cel dintîi continuîndu-şi desfăşurarea pînă în 1944, la 23 August, cel

(Continuare în pag 6)

Mihai GAFIŢA

IN ACEST NUMAR:

- **A III-a Consfătuire pe ţară a scriitorilor tineri**
  – Discuţii ([illegible]ag. 3)
- **De dragoste**
  – poezii de Cicerone Theodorescu (p[illegible]g. 4)
- **Vinuri de Valea Călugărească**
  – reportaj de Al. Andriţoiu (p[illegible]g. 4)

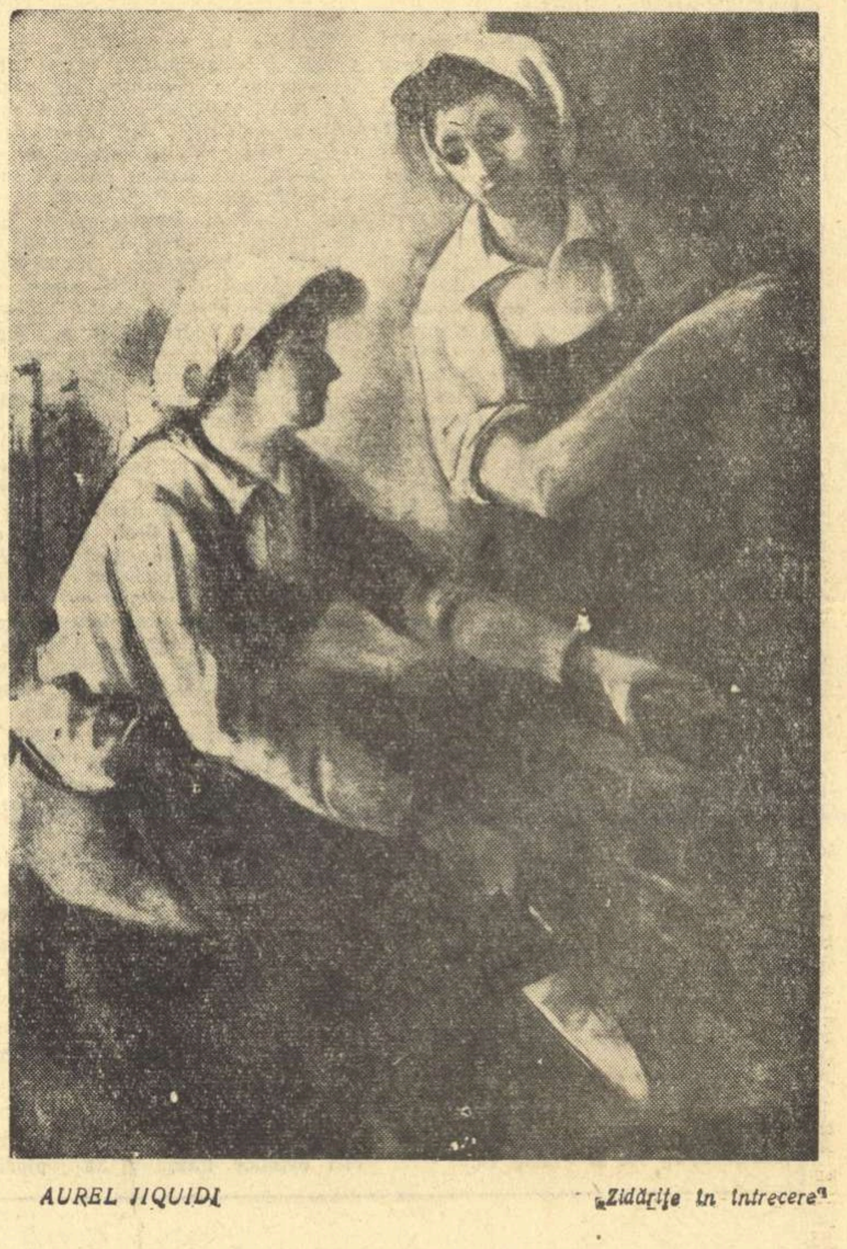

AUREL JIQUIDI „Zidăriţe în întrecere"

Biblioteca şcolarului — periodic

Editura Tineretului făgăduieşte că începînd cu anul 1961 colecţia „Biblioteca şcolarului" va apare periodic la 15 şi 30 ale fiecărei luni şi va beneficia de o prezentare grafică superioară: copertă lăcuită, format elegant şi portabil, un portret al scriitorului editat. Iată titlurile lucrărilor care vor apare în primele 6 luni: I. L. Caragiale — „O scrisoare pierdută", Gr. Ureche — „Letopiseţul Ţării Moldovei", G. Asachi — „Scrieri alese", Duiliu Zamfirescu — „Poezie şi proză", A. Bacalbaşa — „Moş Teacă", „Proza «Contemporanului»", Al. Vlahuţă — „Romînia pitorească", Fr. Schiller — „Intrigă şi iubire", I. Heliade Rădulescu — „Zburătorul", Nic. Bălcescu — „Starea socială a muncitorilor agrari", Krilov — „Fabule", I. A. Bassarabescu — „Pagini alese".

Riscurile metaforei

Ştiţi ce însuşiri au casele pentru poetul Constantin Abăluţă? În primul rînd „zîmbesc" — ceea ce, la urma urmei, ca metaforă, se poate accepta cu uşurinţă. Iată însă ce aflăm în continuare: **„Casele parcă s-au trezit după un somn îndelungat / şi-şi freacă cu putere în soare / să se dezmorţească / palmele zidurilor albe".** Dar lucrurile nu se opresc aici: **„am văzut casele şi copacii şi oamenii / (aşadar şi copacii n.n.) mergînd cu toţii în aceeaşi, direcţie, / cu paşi siguri şi netemători, înaintau / spre fericire".**

Pentru o singură poezie (vezi „Perspectivă" — „Scrisul bănăţean" nr. 11/ 1960) este totuşi prea mult.

Sfaturi pentru creşterea copiilor

În revista „Femeia" nr. 12, C. Sandu semnează un fel de schiţe moralizatoare, „Autoritatea învăţătorului şi familia", dînd sfaturi părinţilor în vederea bunei creşteri a copiilor.

Iată cum încearcă să-şi educe mama copilul, pe Andrei, care a bătut un coleg de şcoală. „Pe tăticu l-ai văzut vreodată bătîndu-şi colegii ?"

Poezie despre Bicaz

Un poem despre Bicaz publică în „Contemporanul" nr. 53, Geo Dumitrescu: „Toast pentru Bicaz". Versul sonor, imaginile de anvergură, sînt folosite de poetul Geo Dumitrescu cu discernămînt. Lumina Bicazului va pătrunde în casele oamenilor, înnobilîndu-le şi, pînă şi obiectele neînsufleţite vor simţi proaspăta boare electrică": „...brazii uşilor şi ferestrelor, stejarul şi fagii / dulapului şi-ai mesei şi-ai scaunelor, / teiul casetei cu scrisori..." Cînd poetul se lasă însă antrenat de un fals patetism, tonul devine manierist, sec, fără putere de emoţie, şi oarecum digresiv, iar asociaţiile forţate sau convenţionale: „Cotnarul electric"; „veste albastră"; „bivol al întunericului", etc.

Sfaturi în versuri pentru gospodine

Vreţi să ştiţi cum să vă apăraţi borcanele cu miere, de muşte? Nimic mai simplu! Citiţi poezia „Musca la miere" de David Florian, „Flacăra" nr. 51: „Musca dacă-n mieră pică / Nu mai iese, nici o frică! / (duioasă linîştire) / Dar e oala mai ferită / De o ţii acoperită!" (originală remarcă).

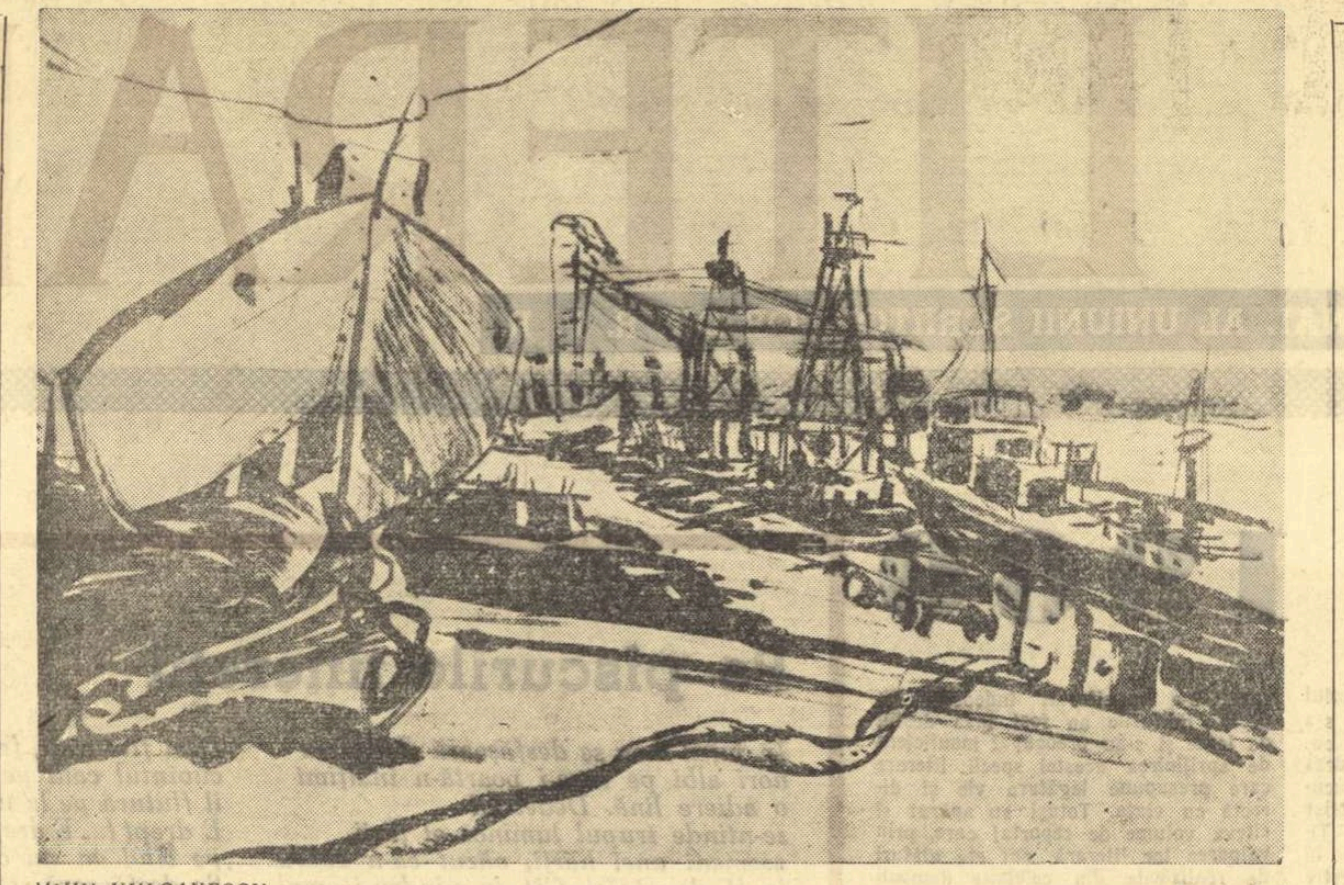

MIHU VULCANESCU „Pe şantier"

O CARTE PE SAPTAMINA

CONSTANTIN CHIRIŢA: „Oţelul"

La un an după „Intîlnirea" Constantin Chiriţă se prezintă în faţa cititorilor cu o nouă carte, deosebit de interesantă şi actuală. „Oţelul" înfăţişează aspecte din lupta siderurgiştilor pentru sporirea productivităţii muncii. „Bătălia şarjelor rapide", care formează în esenţă mobilul acţiunii romanului, antrenează mase largi de muncitori, căleşte caractere dîrze, conştiinţe înflăcărate. Este pretutindeni evident efortul tînărului prozator de a ne prezenta o imagine cît mai veridică a clasei muncitoare. Pătrundem într-un univers specific, prea puţin explorat încă în literatura noastră — universul de preocupări al muncitorului constructor al socialismului. In multe, privinţe Voicu, acest „leu", cum i se mai spune de către tovarăşii lui, seamănă cu Alexandru Severin din „Intîlnirea". Constantin Chiriţă a ştiut să folosească experienţa literară cîştigată anterior. Figura de adevărat „uriaş", a lui Voicu, om bun la suflet şi extrem de sever în acelaşi timp cu cine greşeşte, pasiunea lui pentru meseria de oţelar ne amintesc de eroul romanului anterior. Voicu însă întruchipează unele trăsături noi, manifestă mai multă hotărîre în ceea ce întreprinde, are o anumită prestanţă de „maistru" într-un cuvînt degajă mai mult farmec şi naturaleţe. El este animatorul tuturor experienţelor, încununate pînă la urmă de succes, privind reducerea timpului de realizare a şarjelor. „Oţelul" mai conturează şi alte chipuri de muncitori fruntaşi comunişti a căror frumuseţe interioară cucereşte: Crişan, Piculină, Busuioc, etc. Fiecare aduce elemente etice, specifice mediului în care s-a format. Crişan păstrează parcă semeţia tatălui său, oţelarul comunist căzut în luptă împotriva regimului burghezo-moşieresc. Busuioc apare ca o fiinţă puternic interiorizată, calm şi perseverent. Piculină are încă o conştiinţă mai puţin evoluată. Toţi, însă, sînt oţelari excelenţi şi au învăţat de la „maistrul" Voicu, „leul", să-şi iubească meseria. In romanul lui Chiriţă muncitorimea este prezentată în continuă creştere numerică; forţe noi vin să întărească „detaşamentul" de oţelari. Trebuie subliniată în primul rînd soliditatea morală şi politică a acestor oameni, unitatea de convingeri ideologice, unitatea de acţiune, surprinse veridic de către autor.

Romanul „Oţelul" a fost conceput ca o suită de biografii, expuse pe capitole, ce vin să se contopească în cadrul aceluiaşi conflict. Diversitatea de caractere e menită să demonstreze şi să confirme trăinicia unităţii politice dintre muncitori, patriotismul lor, devotamentul pentru cauza partidului. Construcţia are şi un dezavantaj: nu sînt sudate suficient episoadele acţiunii, iar unele dintre ele fiind şi gazetăreşti conflicul uneori se subţiază.

„Oţelul" ar putea fi denumit un roman-monografie. Forţa lui rezidă mai cu seamă în reuşita unor portrete oarecum de sine stătătoare.

Constantin Chiriţă deşi tînăr s-a dovedit un scriitor al surprizelor. A debutat porpriu-zis, cu „Cireşarii" o carte pentru copii. A scris apoi „Castelul fetei în alb", povestire de aventuri, de asemeni destinată celor mici. De aceea saltul către ampla frescă citadină intitulată „Intîlnirea" a fost neaşteptat. „In „Intîlnirea" prind viaţă medii şi categorii sociale diverse, fiecare cu mentalitatea sa specifică. Acest antrenant roman, ce nu s-a bucurat totuşi de atenţia cuvenită din partea criticii, cunoaşte foarte multe lungimi şi stîngăcii. „Oţelul" fără a mai fi o surpriză, marchează un incontestabil progres în creaţia lui Constantin Chiriţă şi trebuie privit totodată ca o izbîndă a literaturii noastre, realist socialiste. Romanul cucereşte prin actualitatea problemelor dezbătute, prin modul sobru şi sigur în care sînt înfăţişate chipurile de muncitori, prin intriga simplă, clară.

„Oţelul", una dintre puţinele cărţi cu tematică industrială apărute în literatura noastră, se cere discutat pe larg de către critica literară.

Gh. ACHIŢEI

cărţi

VERONICA PORUMBACU: „Pagini din Coreea"

In „Pagini din Coreea" — culegere de reportaje — Veronica Porumbacu uzează de resursele poeziei. Relatările despre oameni, fapte şi locuri, amintesc de elocvenţa versului, căci informaţia exactă nu stînjeneşte efuziunea lirică stîrnită de priveliştile Coreei. Suferinţele războiului, încă vii, transpar în imagini puternice.

Spectrul ororilor a destrămat peisajul de legendă al Coreei munţilor de basm şi diamant. Ni se evocă anii marilor prădăciuni. Pornit de japonezi, jaful mormintelor străvechi, bogate în aurul podoabelor, a fost sfîrşit de yankei (reportajul „Despre politica mormintelor"). In 1950, în urma cotropirii imperialiştilor, străzile, oraşele rămăseseră pustii. Viaţa Coreei se mutase sub pămînt. Bărbaţii Coreei continuau lupta în adăposturi subterane. Iată vestigiile luptelor. A mai rămas din bogăţia verde a pădurilor, într-un muzeu, trunchiul ars al unui pin, unul dintre cei trei copaci care au supravieţuit bombardamentului în munţii din împrejurimile unui oraş. A mai rămas în picioare o singură mînăstire din lemn, unde un călugăr se ruga pentru îndepărtarea calamităţilor războiului („Incep cu sfîrşitul") Cînd mijloacele reportericeşti nu mai sînt îndestulătoare, poeta recurge la forţa de sugestie a versului. Sîrma ghimpată e hotar în trupul sfîşiatei Corei, simbolul durerii poporului despărţit: „Intre mine şi tine e hotarul ghimpat al falezei, / între mine şi tine — spinii sîrmei ghimpate / între mine şi tine — graniţa minelor rămase-n pămînt... frumuseţi în ramă de sîrmă ghimpată! *Dar Coreea de Nord e acum ţara lanurilor aurii de orez şi a muncii de reconstrucţie. Notînd aspecte ale luptei pentru refacerea economică autoarea selectează cu pricepere detaliile: ridicat din ruine, oraşul Ha-num devine un port la mare; In Hin-Nam s-a construit cu ajutorul sovietic cea mai mare fabrică de îngrăşăminte chimice din Asia. Energia electrică, principala bogăţie a ţării, sporeşte datorită construirii cascadelor artificiale, iar împletirea subterană a fluviilor în tunele asigură irigarea solurilor. („Lînă din piatră, tunele de apă şi eroi în pantofi de tenis"). Specialiştii tehnicieni, veniţi din toate ţările lagărului socialist şi noua intelectualitate din R.P.D. Coreeană formată în mare parte pe băncile universităţilor din Moscova, Bucureşti şi Berlin — sînt un indiciu al frăţiei şi solidarităţii internaţionale a popoarelor („Coreea, un stat al solidarităţii").*

Pictura priveliştilor în care natura îmbracă haina legendei şi a mitului păgîn, inspirînd nepreţuite opere de artă muzicală şi decorativă, se realizează cu sensibilitate („Intermezzo").

Chiar vechile poveşti folclorice sînt invocate în sprijinirea datelor reportericeşti. Povestea fetei care se aruncă în valuri pentru a-şi salva tatăl şi întîmplările fermecătoarei Cuin-Hian conferă textului potenţe poetice. („O poveste clasică").

Insemnările Veronicăi Porumbacu se înscriu printre reuşitele volume de călătorie ale scriitorilor noştri.

Sînziana POP

IRIMIE STRAUŢ: „Drumul spre ziuă"

Schiţele şi povestirile pe care le reuneşte volumul de debut al lui Irimie Străuţ, relatează toate, evenimentele unei greve a minerilor din Valea Jiului, în anii întunecaţi ai exploatării capitaliste. Dispunerea în volum a schiţelor urmăreşte să puncteze etapele desfăşurării grevei. Astfel, primele bucăţi din volum descriu faza pregătitoare (în „Fluturaşii", un tînăr minier, urmărit de jandarmi, salvează „fluturaşii", un pachet de afişe-manifest). In cea de-a doua povestire, prin eroismul unui comunist, Ioachim Mutu, sînt salvaţi membrii comitetului local de partid, întruniţi în şedinţă, în podul unei colibe. Intr-a treia povestire un tînăr utecist leagă de hornul înalt al uzinei electrice cămaşa sa roşie în semn de solidaritate cu minele răsculate („Steagul"). In sfîrşit, în „Achim" asistăm chiar la momentul grevei muncitorilor care luptă pentru drepturile lor.

Autorul foloseşte cu predilecţie tehnica portretului. Se reţine dintre personaje figura lui Achim, grăjdar, om cu o confuză înţelegere a evenimentelor dar care, atunci, cînd i se cere să-şi servească stăpînii, transportînd leşurile celor ucişi, refuză şi trece, firesc, de partea clasei sale. („Achim").

Piesa de rezistenţă, care dă şi titlul volumului, este „Drumul spre ziuă". Povestirea, de dimensiuni mai mari, descrie acţiunea de salvare a unei tipografii clandestine, aflată într-un vechi gang subteran al unei mine părăsite. Cunoscîndu-şi resursele, autorul construieşte întreaga bucată cu mijloacele portretului, realizînd profilul unuia din cei mai vii şi autentici eroi ai cărţii, bătrînul comunist Vitoşin. De-a lungul peripeţiilor nenumărate care se ivesc în acţiunea de transportare a „bostonului", Vitoşin este, rînd pe rînd, îndrumător, prieten, imbold, exemplu de voinţă şi dîrzenie pentru cei doi utecişti care-l însoţesc. Paginile care zugrăvesc ceasurile petrecute de cei trei eroi într-o galerie surpată sînt de un dramatism de bună factură. Există însă în nuvela lui Străuţ şi pasaje în care emoţia slăbeşte, tonul devine factice, grija faţă de autenticitatea eroilor mai slabă.

Volumul „Drumul spre ziuă" atestă calităţi reale de prozator şi o bună cunoaştere a faptelor de viaţă tratate. Uneori însă firul epic slăbeşte sau se rupe chiar, apar lungimi, fraze declarative; personajele îşi pierd atunci conturul, caracterele lor suprapunîndu-se schematic. Autorul trebuie să depună eforturi pentru a-şi nuanţa mijloacele scriitoriceşti de care dispune şi care fac dovada unui talent real.

Nicolae BREBAN

TUDOR POPESCU: „Un băiat priveşte marea"

Viaţa lui Ion, eroul primului volum apărut din romanul lui Tudor Popescu, este asemănătoare cu a majorităţii copiilor de-acum 20-30 de ani, luptînd pentru existenţă în mijlocul unei societăţi indiferente sau chiar ostile. Autorul a vrut să sublinieze acest lucru, proiectîndu-şi personajul în cît mai multe din aventurile şi experienţele posibile unui copil sărac, în acea vreme. Ion este vagabond, şcolar şi hamal; fură, de nevoie, avînd totuşi un suflet onest, deschis comandamentelor morale; se îndrăgosteşte de-o fată bogată dar o „părăseşte" pentru că mama acesteia îi dispreţuieşte sărăcia; munceşte pînă la istovire în port şi cunoaşte, în finalul cărţii, lupta ilegală a uteciştilor şi comuniştilor. Toate acestea însă nu izbutesc să confere densitate epică romanului, pentru că nu apar ca nişte episoade necesare formării personalităţii lui Ion, ci ca simple accidente în viaţa chinuită a unui orfan. Tudor Popescu nu organizează faptele relatate în jurul unui fir conducător: evidenţierea procesului de formare a acelor trăsături care-l vor caracteriza pe eroul său la maturitate. Privit în perspectivă, Ion, ca tînăr revoluţionar, ca utecist trebuia, în mai mare măsură, dezvoltat, în reflecţiile şi gîndurile sale, în atitudinea pe care o ia faţă de întîmplările prin care trece. Or, în afară de dîrzenie, nu întîlnim nimic deosebit în comportarea lui. Insăşi participarea sa, în finalul volumului, la o acţiune de luptă antifascistă, nu exprimă un protest conştient faţă de societatea care i-a strivit adolescenţa, ci pare mai mult o aventură a unui copil hrănit cu romane poliţiste.

Deficienţele de compoziţie, insuficienta selectare şi structurare a materialului înfăţişat, dau un caracter hibrid eroului. Totuşi, talentul de povestitor al lui Tudor Popescu creează episoade reuşite în care ingenuitatea copilului se îmbină cu o anecdotică savuros comică ori dramatică. Convertirea lumii exterioare şi a problemelor ei, în imagini şi interpretări la nivelul propriilor lui preocupări de copil, este vizibilă la Ion şi prietenii săi. Prima perioadă, a vieţii lui, copilăria propriu zisă, este de altfel partea cea mai reuşită a volumului şi prin priceperea vădită de autor în lărgirea treptată a universului eroului său, care, cuprinde ograda casei, strada, portul şi marea cu orizontul ei nesfîrşit.

Dintre celelalte personaje ale cărţii, cele mai convingător create sînt moş Tălpan, cizmarul aplecat toată viaţa asupra uneltelor şi Mitruţ, scripcarul umil, admirator al artei lui Chopin şi Beethoven. Ei cuceresc prin vorbirea colorată şi omenia simplă a gesturilor. Evocarea lor, în care Tudor Popescu a pus duioşie şi discreţie, reprezintă pagini dintre cele mai reuşite ale cărţii. In schimb, Fane, bătrînul care-l ajută pe Ion să înveţe carte şi Cerbu, eroul comunist al romanului sînt cu totul inconsistenţi, schematici.

Atît cît lectura unui singur volum ne poate îndreptăţi a caracteriza un scriitor, credem că Tudor Popescu are virtuţi mai degrabă de povestitor, aducînd cu uşurinţă în faţa cititorului scene şi tipuri din Constanţa anilor mai vechi. Cînd îşi propune însă o desfăşurare epică mai complicată decît simpla evocare, autorul nu biruie întotdeauna greutăţile, nu depăşeşte maniera sentimentalistă. Am dori de aceea ca autorul, în al doilea volum, să investească cu semnificaţii mai adînci oamenii şi faptele înfăţişate.

Sorin ALEXANDRESCU

Volumul „Cîntecele inimii" de Mihai Beniuc, apărut la Editura Tineretului, se află în librării.

Un poem al certitudinii

In poemul „Spectacol în aer liber" publicat în „Viaţa Romînească" nr. 10 ca şi în alte creaţii lirice ale Ninei Cassian confesiunea nu degenerează în anecdoticul comun sau în metaforism sentimental. Euforia e lucidă. Exaltarea erotică se supune gîndului fără să piardă din intensitate, ba char dimpotrivă. Poeta repudiază discreţia filistină, exprimîndu-se direct, fără sfieli intimiste. O astfel de poezie emoţionează totdeauna prin patosul ei interior, prin alternanţa firească de nelinişte şi optimism.

Iubirea, pentru Nina Cassian, e un „spectacol în aer liber". In locul melancoliei bovarice, a reveriei banale te întîmpină gestul sincer, atitudinea eliberată de echivocul unor norme etice convenţionale. Impresia în cazul acesta (ca şi la Iannis Ritsos) este a elevaţiei sublimate într-un cadru feeric: „Printr-un cer saturat de aur/ ca o lungă suveică de aur/ Ca o cheie de aur descuind spaţii de aur/ Zburau.../ Prin aur.../ Zburau/ Prin aur/ Zburau..."

Geneza iubirii are simplitatea cotidianului. In locul tonului romanţios, cu desuetudinea corespondenţei de album, găsim meditaţia şi sfatul lucid: „Fiţi atenţi, să nu renegaţi zborul de aur/ sub pretextul gravităţii/ Totul poate fi înălţat/ Sau frînt/. Luaţi aminte:/ Aţi coborît pe pămînt". *Iată de ce fericirii prezente Nina Cassian îi opune trecutul, imaginea iubirii mutilate* „de război, de fascism, de sîrme ghimpate". *Răsturnarea lumii constituite pe inumanitate înlocuieşte spaima, gestul inhibat, cu bucuria simplă şi gravă a confidenţei depline, asimilată unui „spectacol în aer liber". Conştiinţa comunistă e mereu prezentă, însoţită de incandescenţa sentimentului. Ecourile realităţii înconjurătoare revin şi prilejuiesc Ninei Cassian numeroase reflecţii izvorîte dintr-o concepţie filozofică revoluţionară, marxistă. Nu stări difuze, suavităţi deliberate, ci afirmarea energică, optimistă, a încrederii în forţele contemporanilor săi:* „Nimic nu ni-e prea greu: nici aspra muncă —/ — domesticirea fierului —/ nici graba — migală a sculpturii unui suflet./ Căci muşchii noştri au luciditate şi conştiinţa noastră forţă./ Da,/ Lozinca noastră e: putem cunoaşte,/ Această lume, şi-o putem schimba!"

Nina Cassian reconstituie evoluţia sentimentului cu o remarcabilă acuitate. In partea dedicată evocărilor există o poezie a ambianţei, a cadrului care se integrează vieţii intime a îndrăgostiţilor. Memoria afectivă a poetei reţine faptul elocvent. Există în recentul poem al Ninei Cassian unele detalii nesemnificative, divagaţii artificioase, o transcriere uneori prea abstractă a emoţiei, dar toate acestea nu micşorează cu nimic calităţile remarcabile ale poemului. Dialogul erotic are o matură ingenuitate, o rezonanţă clară în care vibrează elanul, îndemnul înaripat: „Zborul ne fie puternic şi liber / Cuvîntul de aur, prin aur planînd / Perechi fără număr în aur, în vînt, cu zborul puternic şi liber!"

In anul poetic 1960 „Spectacol în aer liber" *se detaşează ca un succes, ca o nouă mărturie a talentului Ninei Cassian, fericită îmbinare de lirism şi meditaţie profundă.*

Liviu CALIN

CRONICA LITERARĂ

CEZAR BALTAG: „Comuna de aur"

Acum cîţiva ani, cînd a debutat în presa literară, Cezar Baltag era un adolescent timid pînă la rigiditate. Gesticula puţin, cu o sobrietate impusă, avea tăceri lungi, în spatele cărora însă puteai simţi o receptivitate vibrantă, proaspătă. Aparenţa rezervată, uneori chiar crispată, era contrazisă de pîlpîirea candidă a privirilor, nemodificată de lentilele ochelarilor, în dosul cărora ar fi vrut parcă să se ascundă. Aproape paralizat în relaţiile cu oamenii (avea probabil impresia că elanurile lui, setea lui de puritate ar deveni, manifestate exterior, cam ridicole) — el găsea în poezie o adevărată eliberare. Mişcarea bruscă (de parcă ar fi trebuit să învingă o reţinere) cu care-ţi înmîna un manuscris, contrasta cu limpezimea rotundă a versurilor aşternute pe foaia de hîrtie. Maturitatea timpurie a expresiei nu devenea o piedică în calea mărturisirii unui entuziasm juvenil care, filtrat prin imagine, prin percepţia poetică a concretului, se îndepărta de exprimarea convenţională, gesticulatorie şi grandilocventă. Dimensiunea candorii era prezentă în versurile din acea vreme: „Strugurii dorm ca nişte păsări / îngrămădite în cuibul moale şi verde al grădinii, / frunzele dorm ameţite de fierbinţeala vinului / care are să vină. / Dorm toate gîngăniile pămîntului... / Doar undeva, / sub pieliţa fină a broboanelor de sudoare / a vîntului, pămîntului şi apei, / se zbate ceva ameţitor şi cald, / ca sîngele fecioarelor istovite. / Mîine fecioarele vinului / vor dansa împrejurul luminii / şi trandafirii îşi vor deschide petalele / în ritmul dansului lor." („In ajunul culesului" — 1957). Acest „dans împrejurul luminii", era un dans al bucuriei şi al plenitudinii. Timidităţile sau crispările adolescentului nu-şi aflau loc în poezia sa.

Evoluţia lui Cezar Baltag a fost rapidă şi semnificativă pentru direcţia eforturilor creatoare ale generaţiei sale: explorarea sensului comunist al existenţei. In raport de el, Cezar Baltag s-a definit ca un poet al luminii, al marilor incendii solare — simboluri ale înţelegerii, participării patetice, entuziasmului lucid. In prefaţa volumului Comuna de aur, Paul Georgescu, discutînd această latură definitorie pentru personalitatea poetului scria: „Lumina nu este la tînărul poet o imagine sau un motiv poetic, ci expresia vibraţiei sale secrete, iradiaţia tinereţii viguroase şi pure, proiectată în viitorul comunist. Aşa se explică, între altele, circulaţia luminii în plante şi oameni, sevă transparentă şi transfiguratoare..." Fireşte, simbolica luminii nu e nouă. Ceea ce aduce însă nou Cezar Baltag e o mare capacitate de trăire poetică a semnificaţiilor ei, includerea ei în realitatea imediată a simţurilor, a trupului, şi apoi prin extindere, în toate manifestările biologicului. Lipseşte — deşi nu totdeauna — ostentaţia generalităţilor rarefiate în alegorie. Lumina e asimilabilă, în întreaga ordine naturală: „Crengile strîng în vinele lor soarele, / îşi ung cu ele mădularele, / îl dospesc în sîngele lor vegetal, / îl adună în inima tare a lemnului, / lunecîndu-l în albii de somn fluidic şi pur, / în tuburi lemnoase de orgă vie. / Ascultă arzînd pe umerii apelor, / pe tîmplele văzduhului, / pe pîntecul humei / zbaterea densă şi sonoră a soarelui: / simfonia luminii cîntată din flaute vii". Dar lumina, arderea guvernează şi legile conştiinţei umane. Inţelegerea implică incandescenţa: „Egal cu focu-n arderi, copacilor asemeni / Cînd braţe lungi cu gesturi extatice întind / Să pipăie-n frunzişe şi crengi de arbori gemeni / Amiaza coborîtă aproape, mă aprind". Fericirea comunistului apropiindu-se de ţelul său se rotunjeşte în imaginea sugestivă a unui soare interior: „In toate-s eu, în mine toată-această / ameţitoare fericire rară. / Ştiu: în alt veac, prea strîmt, atîta soare / Interior, ar fi putut să doară". E un permanent transfer de lumini şi de flăcări între lumea lăuntrică şi cea externă, între subiectiv şi obiectiv, între organic şi inorganic, care conferă dimensiunile fundamentale unui univers poetic original. Se cuvine însă să-i atragem atenţia lui Cezar Baltag asupra primejdiei pe care o reprezintă pentru creaţia sa ceea ce s-ar putea numi un manierism al incandescenţelor. Nu e vorba atît de frecvenţa imaginilor sau epitetelor care au la bază lumina, arderea („luminos", „solar", „incandescent", „fierbinte"; „foc", „scinteie", „flacără", „vîlvătaie", „vîlvoare" etc.), — căci această frecvenţă, prin ea însăşi nu poate constitui o deficienţă. Impresia de excesiv, în direcţia arătată, provine din faptul că imaginile poetului nu comunică totdeauna o tensiune reală. In astfel de împrejurări Cezar Baltag ajunge fie la un descriptivism destul de artificial („Sub şorţul de cauciuc, mai fierbinte decît crinii albi ai metalului, / inima incendiază sîngele, nervii, gîndurile / şi degetele sînt zece văpăi prelungi / cioplind imaginaţia focului. / Şi omul întreg e o flacără densă şi albă". — „In halele uzinei"), fie la un lirism discursiv, care-i contrazice adevărata vocaţie.

Poet al unor elanuri îndrăzneţe şi ample — care vădesc o înclinare romantică — Cezar Baltag are şi talentul remarcabil al expresiei sintetice, dense. Uneori, atenţia pe care o solicită versurile separate, prin calităţile lor de plasticitate şi concentrare, poate face ca — la o lectură mai grăbită — ansamblul să se constituie doar în linii palide, neclare. Comunicarea sensurilor se bazează la Cezar Baltag pe continuitatea patosului, care-şi găseşte mereu alte răsfrîngeri. Unul din cele mai izbutite poeme din volum, „Războiul" — evocare a copilăriei ucise de război — ar putea fi citat în sprijinul afirmaţiei de mai sus. Aici nu există o singură viziune, căreia imaginile să i se subsumeze spre a-i da unitate şi pregnanţă, ci o succesiune de viziuni halucinante, pe care poetul le închide în cîteva versuri, într-o strofă, pe fiecare. Alăturarea lor e justificată doar de tensiunea unei aceleiaşi trăiri, nu şi de o concepţie arhitectonică. Estetic vorbind, fragmentul, într-o astfel de împrejurare, poate căpăta şi valoare independentă, iar poemul nu se sfîrşeşte decît pentru că autorul şi-a epuizat, pentru moment, resursele inspiraţiei, continuarea lui putînd fi imaginată la infinit. Desfăşurarea rapidă a viziunilor succesive e surprinzătoare: „Eram neverosimil şi inocent altoi, / Inmugurire pură de cald şi de lumină, / Şi nu ştiam că bolta îşi scutură în noi, / Cîrpe de foc din vasta-i crinolină. / Mărăcinoase vînturi tremolizînd eterul / Imi înecau surîsul într-o oglindă rea, / Muriseră lumina şi frunzele şi cerul / Şi lilieci de sînge dansau în mintea mea. / Omizile coloane curgeau verzui şi lent, / Din ceţuri hanseate şi de la Rhin ivite, / Şi horcăia pădurea rupîndu-şi violent / Bandajul roş al frunzelor strivite."

Ideile majore ale vremii noastre, întîlnindu-se toate în idealul Comunei, stimulează neîntrerupt imaginaţia poetului. Una din laturile cele mai interesante ale poeziei lui Cezar Baltag o constituie reflecţia asupra timpului, nu numai în aspectele lui imediate, dar şi în cele de ordin mai general, cu implicaţii filozofice. Sensul fundamental al timpului (pentru a-l realiza e nevoie să înfrîngi timpul, să-l domini), — e viitorul; „Cît de mari sîntem, cît de mari! / Timpul nu putea să ne mai încapă, / de aceea l-am spart / şi am intrat în viitor". Viitorul comunist exercită o imensă putere de atracţie, e un „magnetic pol": „Ne smulge viitorul. Lumina lui ne soarbe / Cu buze de jăratec din lumi cu pas greoi". Iar dacă timpul reprezintă, prin iminenţa morţii individuale, o condiţie tragică („Ninge peste ani neaua vremii multă, / Colbul măcinat al atîtor veacuri, / Peste vremi căzînd, în culori le-mbracă / Sure-albastre. / Ce păcat că noi nu vom fi acolo / Cînd tot mai departe va păşi Comuna / In neîncetat circuit al vieţii / Veşnic în creştere"), activitatea umană, dusă în numele viitorului, e o victorie asupra timpului, asupra morţii: „Mult aş vrea să pot spune la plecare: / Noi ne-am cîştigat partea de izbîndă / Şi de viitor. Timpul pentru noi e / Fără putere". Şi tot o victorie asupra timpului e şi subordonarea de către om a cosmosului. Depăşirea tragicului apare, în viziunea poetului, nu numai subiectivă, dar şi obiectivă. O dominare a infinitului, aşadar: „Arderi se topesc abia-ncepute, / Braţul scapă vîsla prea curînd, / Trupul zvelt mi-l seceră prea iute / Timpul nevăzut alunecînd. / Dar destul! cu fruntea voi răzbi, — / Cerb al zării fulgerînd în salt — / Să despic în rotitoarea zi / Drum elastic clipei şi înalt. / Din arborescentul creştet n-o să-mi scape / Timpul, snop de arderi rectilinii, / Cînd ţîşnirea mea va fi aproape / De viteza fulgerată a luminii".

Deocamdată acest viitor e doar anticipat de imaginaţia efervescentă a poetului, care intuieşte, în imagini de mare plasticitate, devenirea: „Te-nalţi deci. Viteza ne desparte. / Şi eu te-aud acum transfigurat / In alte epoci, săgetînd departe, / Cu ritmuri care-n coaja lumii bat. / Şi în frenetic puls zvîcnesc în tîmple / Semne de lut din evi anteriori. / E vară-n lucruri. Ochiul mi se umple / De lumi în devenire şi vîlvori". Există la Cezar Baltag un optimism fundamental (de loc simplu, pentru că e rodul unei dezbateri interioare autentice şi patetice) — un optimism al forţei şi al certitudinii comuniste, care vădeşte adînca adeziune a poetului la vremurile noastre. Romantismul lui Cezar Baltag e al visului intens orientat spre viitor. Meditaţia lui asupra destinului umanităţii ajunge la faza eliberării omului pe plan cosmic. Inconjurat de zări limpezi şi sori, omul va fi iluminat egal din toate părţile, fără umbră (care semnifică, după cum scria prefaţatorul: „tragica ambiguitate din trecut a naturii umane, pînă acum prinsă între idealul infinit şi neputinţa de a se smulge legilor fizice"): „Voi privi cum toate zilele întind / Braţe limpezi către albul meu contur, / Trupul zvelt, lumina sorilor vuind / Mi-l va inunda jur-împrejur". Limitarea spaţială, dependenţa de gravitaţie vor fi considerate străvechi umilinţe, depăşite: „Invăluind din goană luceferii bălani / In jarul fără margini, bivolii mei se-adapă, / Căci să răzbun mi-e sete miile de ani / Cît am tîrşit ţărîna sub tălpi, pînă la groapă". (Imaginea bivolilor interastrali pare totuşi nepotrivită într-un asemenea context.) Poemele despre viitor (cuprinse în ultimul ciclu al volumului, „Timpul") sînt printre cele mai bune pe care le-a scris Cezar Baltag. Ele dovedesc aptitudinile tînărului poet în direcţia poeziei de meditaţie şi circumscriu exact factura romantismului său (Cezar Baltag e un hugolian mai concentrat, cu experienţa mijloacelor de expresie moderne).

Desigur, nu vrem să emitem judecăţi de valoare hazardate. Cezar Baltag e încă la începutul drumului şi deşi avem încredere în talentul său, trebuie să arătăm că, pentru a-şi da adevărata măsură sînt necesare din partea lui eforturi serioase. Volumul său de debut conţine şi unele poezii convenţionale, plate („In halele uzinei", „Angajament", „Vor ei lumina ?", „Să nu renască" etc.) In ciclul cu care se deschide volumul — Comuna de aur — pe lîngă versuri sau strofe remarcabile, se pot întîlni şi destule fragmente de o discursivitate retorică, explicabile la un poet care ştie arta concentrării, doar prin lipsa unui efort creator susţinut, prin grabă.

Considerat în ansamblu însă, volumul Comuna de aur înseamnă mai mult decît un debut promiţător; el marchează apariţia unui poet cu o personalitate în linii mari cristalizată, şi avem siguranţa că într-un viitor nu îndepărtat se vor preciza acele trăsături care acum sînt încă neclare în fizionomia sa literară.

Matei CALINESCU

A III-A CONSFĂTUIRE PE ȚARĂ A SCRIITORILOR TINERI

DISCUȚII

In cuvîntul său, EUGEN BARBU a acordat atenție formării și dezvoltării scriitorului de tip nou.

„Partidul comuniștilor — a spus vorbitorul — a restituit artistului demnitatea.

Ca unul care a mai apucat cîte ceva din vechile orînduiri, vă pot asigura că toți cei care v-ați adunat aici, v-ați născut sub o stea norocoasă. Negustorii de cuvinte, vînzătorii de maculatură și toți traficanții de idei au dispărut pe vecie din viața noastră literară. Artei adevărate i s-a deschis un drum nou. Să prețuim acest lucru și să ne străduim să fim demni de titlul nobil de scriitor.

Cel ce vă spune aceste cuvinte a cunoscut și el așteptarea înfrigurată, speranța și chinul confirmării. Poarta cea mare și grea de aramă se deschide greu și cere puteri destule. E nevoie de ani de zile de ciocănit vorbele, de renunțări și de curaj. Nu e un secret cînd vă spun că de aproape 2 ani lucrez la noua ediție a „Șoselei Nordului". Obiecțiile aduse de critică m-au îndemnat să reiau o carte socotită încheiată. N-a fost o ocupație lesnicioasă. Dar numai perseverența aduce bucurii.

Intrarea dumneavoastră în viața literară trebuie să recunosc este mai ușoară. Cenacluri, reviste, edituri, totul vă stă la dispoziție. Firește sînt și coarde mai încercate, dar în cele din urmă toți cei ce au avut fibra de aur a sensibilității au reușit s-o facă auzită.

Ce se cere fiecăruia dintre noi?

O muncă îndîrjită, o înaltă stimă pentru calitate, o dorință fierbinte de a duce cultura romînească pe cele mai înalte culmi. Condițiile oferite de către partidul și guvernul nostru au facilitat dezvoltarea unor scriitori cunoscuți acum peste granițe, pe care n-am să-i înșir aici. Pe fiecare dintre dumneavoastră vă așteaptă consacrarea (vorbesc despre cei care fac primii lor pași în literatură). Cine vede însă în intrarea în rîndul scriitorilor numai eventualele avantaje materiale trebuie sfătuit să se apuce de altă meserie.

Se cere scriitorilor, pe bună dreptate, să cunoască profund viața, să fi trăit mai multă vreme o experiență foarte utilă, asta în afara talentului — fără de care nimeni nu se poate numi om de litere. Se cere o enormă cantitate de timp dedicată studiului, o viziune politică foarte limpede. Adăugați la toate o forță nemaipomenită de muncă, fără de care nu poate fi vorba de reușită. Eu văd în scriitor un istoric, un economist, un filozof, un om foarte instruit și curios. Nu cred că se poate face poezie adevărată fără să fi citit multă astronomie, fără a ști botanica și geologia. Toți marii artiști au fost în cele din urmă, în afara studiilor școlare și universitare, mari autodidacți. Ei au citit în fiecare zi cu o patimă nedomolită și setea lor de a cunoaște nu s-a oprit decît în clipa morții.

Infatuarea, alt mare microb, bîntuie unele capete. Automulțumirea și lauda prietenilor au pierdut pe mulți. Trebuie să vă gîndiți la cele ce vă spun".

„Strîngerea noastră laolaltă trebuie să scoată la suprafață înțelegerea și armonia fără de care o cultură nu se poate naște și dezvolta. Este știut că în balanța valorilor atîrnă greu numai etalonul talent și seriozitate.

Urez vorbitorilor care mă vor urma spirit critic, luciditate și chiar mult spirit, pentru că tinereții îi stă bine să spună lucrurile cele mai interesante cu umor".

Luînd cuvîntul, ION BRAD a arătat, printre altele:

„Pentru noi toți, ca și pentru tot mai numeroșii cititori de literatură, rezultatele muncii din ultimii ani a scriitorilor tineri constituie un semn, desigur mai modest, dacă îl comparăm cu nesfîrșitul șir de uriașe semne care vorbesc pregnant, cu mare limpezime, despre faptul că politica partidului nostru a dat un avînt deosebit forțelor creatoare ale poporului.

In afara acestui avînt fără precedent în toate domeniile de construire și desăvîrșire a socialismului la noi în țară, n-ar fi putut crește și nici n-am putea concepe scrisul nostru, cu toate problemele și semnificațiile lui.

Noi avem obligații enorme față de popor și tocmai în sensul îndeplinirii lor din ce în ce mai bine — aș vrea să vă spun aici cîteva lucruri despre care s-a vorbit și în raport, să propun dezbaterea lor mai amplă și unele inițiative menite să le dezvolte. O fac și ca scriitor dar și ca redactor la „Scînteia tineretului".

Bogăția extraordinară a problemelor vieții noi, socialiste, pe care sîntem chemați s-o cuprindem în cărțile noastre ne obligă nu numai la o cunoaștere profundă a lor, dar și la sistematizare, la discernere, la așezarea pe prim plan a celor mai importante dintre toate preocupările și obiectivele „Desăvîrșirea socialismului înseamnează și desăvîrșirea morală a oamenilor care-i dau viață. Pentru a putea influența, trebuie să cunoaștem unde e nevoie de cuvîntul cel mai potrivit. Și viața noastră nouă nu e de loc zgîrcită cînd e vorba să ne pună în față chipurile minunate ale contemporanilor noștri, harnicii oameni ai muncii a căror conștiință înaintată reprezintă o mare forță în construirea țării de azi și de mîine.

I. Brad a prezentat în continuare cîteva din inițiativele ziarului „Scînteia tineretului" în vederea promovării lucrărilor de actualitate.

„Pentru a veni în sprijinul tinerilor scriitori și a le ușura munca, a acelor tineri scriitori care doresc să-și consacre fără întîrziere eforturile de zugrăvire a chipului celor mai înaintați contemporani ai noștri „Scînteia Tineretului" își deschide paginile pentru lucrări în proză și versuri care să redea înfățișarea morală a constructorilor în forma unor portrete literare".

„Pe lîngă faptul că ziarul oferă sprijin material ca unii tineri să poată pleca pentru mai multă vreme în marile centre industriale sau pe marile șantiere, devenind astfel corespondenți literari speciali, propunem ca Editura Tineretului să acorde premii, după apariția culegerilor respective, celor mai harnici și talentați scriitori tineri.

Personal, socotesc că o astfel de inițiativă, dacă se soldează cu o participare entuziastă, ar putea fi nu numai un puternic și tineresc factor educativ mobilizator ci și o etapă pregătitoare importantă pentru noi opere literare de actualitate, un bogat fișier viu, la îndemîna prozatorului, dramaturgului și poetului tînăr care se vrea un cronicar al zilelor noastre".

„Să facem totul — a spus, în încheiere, vorbitorul — ca primele rezultate ale acestei etape noi în creația noastră să le închinăm aniversării a 40 de ani de existență și luptă a Partidului Muncitoresc Romîn, conducătorul iubit, gloria și mîndria poporului nostru muncitor".

NICULAE STOIAN și-a început cuvîntul arătînd că unul din rezultatele însemnate ale călătoriilor întreprinse prin țară îl constituie faptul că a simțit o mai înaltă răspundere față de ceea ce scrie, a cîștigat mai mult, acel sentiment al datoriei care te încearcă ori de cîte ori îți este dat să-ți confrunți munca ta cu cerințele acelora pentru care scrii.

„Ca urmare a făuririi bazei economice a socialismului întreaga noastră viață s-a ridicat pe o treaptă superioară — a continuat vorbitorul. Se constată peste tot, în toate procesele ce au loc sub ochii noștri, o maturizare, o temeinicie și o siguranță care nu sînt altceva decît realitatea vie a socialismului. E firesc de aceea ca noi, tinerii scriitori, să ne punem întrebarea: oare această maturizare a devenit caracteristica predominantă și a poeziei tinere? Răspunsul este numai în parte afirmativ, căci, cu toate că pot fi citate succese certe, sub aspectul profunzimii, al maturizării, al sporirii forței artistice, poezia unora dintre tineri manifestă unele deficiențe. Mă refer, de pildă, la poeziile scrise despre oțelari, despre mineri, despre noile construcții, poezii destul de multe, care adunate la un loc ar alcătui o antologie destul de substanțială. Totuși, dacă e să judecăm aceste poezii după eficiența lor asupra cititorului, după profunzimea cu care noi oglindim gîndurile și sentimentele unor oameni din detașamentele de frunte ale clasei noastre muncitoare, atunci am constata că ele nu sînt îndeajuns de numeroase".

„Asemenea deficiențe — a spus în încheiere N. Stoian — ale unor poezii explică și faptul că ne este dat destul de rar să întîlnim versuri cu un bogat conținut de idei, conjugat cu o încărcătură emotivă, versuri care să ne rămînă în minte ca niște aforisme, asemenea versuri cu care ne-au obișnuit cei mai buni poeți ai noștri.

De un mare ajutor pentru dezvoltarea poeziei noastre tinere în acest sens, ar fi publicarea cu regularitate în paginile revistelor noastre a versurilor poeților tineri din Uniunea Sovietică, cît și din alte țări socialiste frățești".

„Noi trebuie să facem totul pentru a ne spori pe toate căile capacitatea de a cînta cu pasiune și noutate, cu vigoare și emoție această impetuoasă revărsare a tuturor energiilor poporului nostru în fluviul larg al construcției socialiste, al cărui vad a fost croit cu atîta siguranță de Partidul Muncitoresc Romîn".

IRIMIE STRĂUȚ, luînd cuvîntul în numele tinerilor scriitori membri ai celor 13 cercuri literare din regiunea Hunedoara, a subliniat rolul cercurilor literare și sarcinile ce revin membrilor săi. „Tinerii autori literari hunedoreni, majoritatea muncitori și țărani muncitori, ei înșiși fii ai măreţelor prefaceri revoluționare, care s-au petrecut pe meleagurile noastre în anii regimului de democrație populară, au reușit în bună măsură să oglindească în cele mai izbutite creații ale lor, aspecte interesante din viața oamenilor noi, educați de partid. In acest sens se poate da exemplu culegerea realizată cu sprijinul casei regionale a creației populare — „Am crescut cu tine, Hunedoară"! — tipărită în cinstea celui de-al III-lea Congres al P.M.R.". In încheiere vorbitorul a arătat necesitatea legăturii dintre activitatea cercurilor literare și viața culturală a regiunii, subliniind sprijinul pe care cercurile trebuie să-l dea brigăzilor de agitație în crearea textelor.

ENACHE MARIN, muncitor la uzinele „23 August", a schițat un viu tablou al realizărilor obținute de oamenii muncii de la Uzinele „23 August în acest an, subliniind că, pe lîngă munca în producție, în această uzină se desfășoară o bogată activitate culturală la care participă cu multă însuflețire tineretul.

„Nu spun un lucru nou dacă afirm că operele literare au o mare influență asupra tineretului. Cărțile bune, eroii cu însușiri alese, proprii omului nou, au mare înrîurire asupra tinerilor, trezesc în ei dragostea de a-i urma, îi educă în spiritul dragostei față de patrie, față de muncă.

Ne plac în mod deosebit cărțile care ne vorbesc despre lupta comuniștilor, despre lupta clasei muncitoare. Am citit cu mult interes „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Despre oțel" al lui Dan Deșliu „Bariera" de T. Mazilu, „Intîlnirea" de Constantin Chiriță, cărțile lui Nicuță Tănase, cît și alte lucrări în proză sau versuri apărute în presă.

Tocmai acest fenomen al creșterii conștiinței socialiste în rîndurile muncitorilor am dori să stea în centrul cărților dvs., tovarăși scriitori. Datorită circulației lor largi, cărțile acestea vor face cunoscuți asemenea eroi pentru ca ei să servească drept exemplu tuturor tinerilor muncitori din țară.

Or, adesea, dvs. acordați atenție mai mult aspectelor de suprafață, exterioare și nu complexelor probleme sufletești ale omului nou, omul socialist. Acesta se simte mai ales în unele poezii.

Explicația apariției unor asemenea poezii stă, credem, înainte de toate în faptul că tinerii noștri poeți nu trăiesc îndeajuns în mijlocul muncitorilor, nu participă nemijlocit la viața tineretului din uzine". In continuare vorbitorul a subliniat că trebuie să se adîncească legătura dintre viața muncitorilor și tinerii scriitori pentru crearea unor opere pe deplin valabile.

ION BĂIEȘU, referindu-se la acea parte a Raportului privind proza tinerilor, s-a oprit asupra lucrărilor: „Bariera" de Teodor Mazilu, „Ora șase" de N. Țic și „Duminica secretarului" de Radu Cosașu, amintind unele lipsuri pe care acestea le au în ceea ce privește crearea eroului comunist.

„Am spus toate acestea pentru a sublinia marea răspundere, seriozitatea și gravitatea cu care sîntem datori să scriem despre comuniști, despre cei mai buni fii ai poporului muncitor, despre cele mai luminoase figuri ale zilelor noastre".

„Nouă ne este dat prezentul și viitorul, sîntem contemporanii unor vremuri deosebite, ai unor evenimente minunate din viața poporului nostru. Desăvîrșim socialismul, nu peste mult timp se vor ivi zorii de aur ai comunismului. Noi sîntem cei care trebuie să scrim cronicile acestor vremuri, prin scrisul nostru le vor trăi și urmașii. Dar noi trebuie să trăim, să cunoaștem profund aceste vremuri, oamenii lor, altfel cum va fi posibil să le zugrăvim? Aceasta este o cerință, o chemare care trebuie pusă pe frontiscipiul adunării noastre, consfătuirea noastră trebuie să aibă în această privință un rol deosebit". In încheiere vorbitorul a subliniat necesitatea întăririi Comisiilor de îndrumare, precum și necesitatea ca tinerii scriitori să dea toată atenția terminării studiilor de stat.

Vorbind în numele comisiei Uniunii Scriitorilor de îndrumare a cercurilor literare din țară, HARALAMB ZINCĂ a evidențiat cîteva din realizările obținute în ultimii doi ani, de la reorganizarea ei, precizînd că principala sarcină a constituit-o asigurarea îndrumării ideologice și artistice a cercurilor literare

„O formă importantă de îndrumare a tinerilor începători — a spus vorbitorul — s-a dovedit a fi organizarea consfătuirilor regionale ale cercurilor literare, urmate de seminarii de creație. Numai în cursul anului 1960, s-au ținut șase consfătuiri (Constanța, Craiova, Bacău, Deva, București-oraș și Brașov).

Tudor Arghezi în mijlocul unor participanți la Consfătuire.

Trebuie să subliniem faptul că aceste consfătuiri s-au bucurat de sprijinul și îndrumarea plină de dragoste a organelor regionale de partid. De o mare popularitate printre tinerii începători în ale scrisului — participanții la consfătuiri — s-au bucurat seminariile de creație, organizate și conduse de către Comisia de îndrumare. La conducerea seminariilor au fost atrași un număr însemnat de scriitori consacrați".

„S-ar fi cuvenit ca această chemare să găsească un ecou cît mai puternic în inima scriitorilor noștri de seamă. Din păcate, la apelurile Comisiei au răspuns și răspund un număr încă restrîns de scriitori".

„O altă acțiune importantă a Comisiei s-a concretizat în cele unsprezece culegeri regionale de poezii, proză, reportaj. Membrii Comisiei s-au străduit să dea un ajutor cît mai calificat la alcătuirea culegerilor. In parte, ei au izbutit, în parte nu. Insă nici una din aceste culegeri, pînă în prezent, n-a constituit obiectul unor analize temeinice".

In continuare H. Zincă a vorbit despre problemele presei literare în privința sprijinirii cercurilor literare, a creațiilor acestora, arătînd printre altele ce importanță ar avea „Poșta redacției" dacă la toate revistele ar fi semnată de scriitori de frunte.

„Și în viitor, — a încheiat vorbitorul — Comisia de îndrumare își va îndrepta toată atenția către găsirea unor forme concrete de îndrumare a cercurilor literare. In centrul atenției noastre va sta, mai cu seamă, activitatea cercurilor literare din fabrici și uzine. In acest sens, acțiunile Comisiei vor trebui să se bucure de sprijinul organizatoric al C.C.S., al U.T.M., al Casei centrale de creație".

EMANOIL PETRUȚ, actor la Teatrul Național „I. L. Caragiale", a spus între altele: „Rezultatele consfătuirii dvs. sînt așteptate cu nerăbdare și de tineretul din teatru, ca și de fiecare cetățean ce frecventează spectacolele noastre.

Munca dvs. de pînă acum a fost îndeaproape urmărită de noi.

„Ziariștii" de Al. Mirodan, „Secunda 58" de Dorel Dorian, „In căutarea extraordinarului" de I. D. Șerban, „O lună de confort" de Ștefan Iureș și B. Dumitrescu, „Cînd scapătă luna" de Horia Stancu, piese în care rolurile de răspundere le-au avut tinerii, au provocat în colectivele teatrelor din Capitală și în provincie o vie curiozitate și s-a pornit la punerea lor în scenă cu entuziasm".

„Așteptăm piese cu conținut adînc de idei privind viața tinerilor noștri din ziua de azi, tineri care, sub conducerea Partidului, muncesc alături de întregul nostru popor, pentru realizarea celor mai frumoase visuri și idealuri — socialismul și comunismul.

Directivele celui de-al III-lea Congres al Partidului deschid oamenilor muncii din țara noastră perspectivele uriașe pe care le cunoaștem. In lupta pentru îndeplinirea acestor directive, se ivesc necontenit subiecte interesante, capabile să furnizeze material viu, emoționant, operei dramatice".

„Dorim să interpretăm piese despre eroismul tinerilor, despre faptele lor mărețe de pe șantiere și din uzine. Am vrea să vedem că oamenii se recunosc în aceste piese, că ei pleacă din sala de spectacol cu dorința de a deveni ca eroii de pe scenă. Atunci vom considera că și dvs. ca și noi ne-am îndeplinit cu adevărat misiunea de slujitori devotați ai socialismului și păcii".

EUGEN SIMION, subliniind unitatea, spiritul constructiv al generației de scriitori tineri formați în epoca de construire a socialismului, a spus în continuare: „Generația tînără în deplină armonie cu celelalte generații, învățînd de la scriitori de talia lui Arghezi, Sadoveanu, G. Călinescu, Mihai Beniuc, Zaharia Stancu — s-a străduit să oglindească în creații vibrante prefacerile structurale pe care le-a adus socialismul în viața oamenilor.

Cred că trebuie să mulțumim din toată inima Partidului pentru grija pe care a avut-o și o are mereu pentru formarea noastră ca oameni și ca scriitori. Fiecare din noi a simțit cu cîtă dragoste urmărește Partidul lucrările noastre, criticile tovărășești care ne-au fost aduse au avut darul de a ne atrage atenția asupra unor aspecte dăunătoare ale scrisului nostru sau care ar fi putut deveni dăunătoare.

In ultimii ani au apărut creații interesante aparținînd tinerilor. Au fost, pe bună dreptate, apreciate cu căldură în raport". Trecînd în revistă realizările din poezia tinerilor, vorbitorul a criticat apoi acele creații care de teama grandilocvenței, vroind să pară simple au căzut în inexpresivitate, pe cînd alte creații suferă de „uimire facilă" în fața realității. Vorbitorul a mai criticat apoi unele tendințe spre o poezie dificilă, greu accesibilă cititorilor, care însă au fost în general depășite, în ultima vreme.

„Tovarăși, trebuie să spunem că generația noastră numără poeți deosebit de înzestrați. Cele cinci plachete apărute recent constituie o confirmare.

Cred că stadiul de dezvoltare a literaturii noastre, stadiu de dezvoltare a însăși sensibilității constructorilor socialismului, impune poeților, inclusiv tinerilor, un etalon liric superior".

In finalul expunerii sale Eugen Simion după ce a amintit că nu poate fi critic literar cel care nu are perspectiva evoluției literaturii, cel care nu este și istoric literar, a arătat că în acest domeniu este necesară o muncă metodică ce trebuie să fie continuată — pe lîngă revistele literare a căror sarcină principală în domeniul criticii rămîne, totuși, încurajarea literaturii de actualitate, analiza acestei literaturi — în revistele de specialitate.

In cuvîntul rostit la Consfătuire, NAGY ISTVAN, membru corespondent al Academiei R.P.R., a spus:

„Trebuie să trăim viața în mod conștient din punct de vedere filozofic, din punctul de vedere al gîndirii marxist-leniniste, din punctul de vedere ale cunoașterii clare a direcției în care se dezvoltă societatea noastră".

Pentru ilustrare, Nagy Istvan a evocat întîmplări din experiența sa scriitoricească.

„Trebuie să trăim activ, a continuat vorbitorul, să fim la curent cu tot ce se întîmplă în uzine, la sate, în universități, în școli, cu felul cum se lucrează în organizația de pionieri etc., să cunoaștem așadar cum se realizează toate aceste lucruri pe care noi le numim „viață nouă". Viața nouă nu există numai în fabrici, sau în gospodării colective. Viața nouă e prezentă oriunde. Putem descoperi această viață nouă oriunde descoperim prezența partidului și influența lui.

Prefacerile uriașe pe care le trăim le-a adus partidul prin lupta sa revoluționară. Cînd mă duc astăzi în cartierele muncitorești din Cluj văd cîte lucruri s-au schimbat. Ca să cunoști această viață nouă, multiplă, ca să distingi ceea ce este esențial, trebuie să trăiești continuu în miezul ei.

Eu dau dreptate acelor tovarăși tineri care își iau angajamentul să meargă în uzină și să petreacă acolo un timp îndelungat.

Pentru aceasta este nevoie și de un schimb de experiență, un schimb de experiență nu numai între scriitorii mai în vîrstă și scriitorii tineri, dar și de un schimb de experiență chiar între scriitorii tineri.

Trebuie să îmbunătățim activitatea noastră, ca să ridicăm la un nivel mai înalt literatura noastră, ale cărei rezultate sînt apreciabile. Eu fac apel în numele tuturor scriitorilor și în numele meu și vă cer să mergeți înainte, să ne întreceți pe noi, cei mai vîrstnici, și să-i întreceți și pe clasici!"

După ce s-a referit la unele aspecte ale dezvoltării sale ca scriitor, NICOLAE ȚIC a spus: „Cred că nu greșesc afirmînd că cei mai mulți colegi din generația mea au început să scrie tocmai din nobila dorință de a-și împărtăși impresiile despre clasa muncitoare, de a împărtăși impresii din realitatea noastră de astăzi, de a le face cunoscute și altora, de a fi folositori, de a avea un rol în educarea cititorilor.

Citind scrierile tinerilor scriitori, poți să descoperi multe stîngăcii, pagini albe, pe care să le ironizezi, dar trebuie să recunoști că aceste cărți aduc un suflu proaspăt înviorător, sînt scrise de oameni ai epocii noastre care au ceva de spus despre această epocă și tocmai acest lucru este deosebit de important. Cărțile acestea sînt scrise de oameni cu o mare voință de a se perfecționa, de a-și ridica nivelul ideologic și artistic. Aceasta este o garanție că vom avea buni scriitori comuniști.

Sîntem o generație de scriitori fericiți, care nu avem dreptul să ne plîngem că nu avem ce și despre ce să scriem. Aceasta, bineînțeles, dacă vom urma neabătuți îndemnul înțelept al partidului, de a cunoaște viața nouă, pentru îmbogățirea neîncetată a experienței. Printre noi, cei tineri, sînt puțini aceia care nu au nimic de spus, care se agață de literatură, cei nechemați, nepoftiți, care vor să fie scriitori din dorința de a cîștiga anumite avantaje, urmărind interese meschine".

„Cînd propun dezbateri largi asupra unor cărți de actualitate mă gîndesc, nu neapărat să-l scoatem la iveală pe scriitor, să-l popularizăm, să-i auzim numele peste tot, ci să se discute probleme de interes general, în interesul scriitorului respectiv. Să-l îndemnăm tot timpul la seriozitate, la muncă susținută, împotriva succeselor ieftine care pot să-l amăgească".

Referindu-se la unele lipsuri din creația sa de pînă acum, N. Țic a arătat: „Promit că viitoarele mele cărți — mai mult decît cele apărute pînă acum — vor fi un răspuns al meu la criticile aduse.

Am început să scriu din dorința de a împărtăși unele impresii. Dar după numai cîțiva ani mi-am dat seama că trebuie să scriu bine, foarte bine, că azi, în condițiile noastre, cînd ne bucurăm de tot ajutorul, îndrumarea și înțelegerea, nu avem dreptul să fim scriitori mediocri, plîngăreți, scriitori lăturalnici care să se ocupe de jonglerii".

ALECU IVAN GHILIA a arătat în cuvîntul său că fără a clarifica în totalitatea ei, raportul dezbate cu exigență și seriozitate una din problemele importante ale tinerilor debutanți — profesionalizarea timpurie.

„Legat de aceasta — a continuat vorbitorul — aș vrea să spun cîteva cuvinte despre conștiința profesiei de scriitor. Pentru că oricît am lupta împotriva profesionalizării, există totuși o profesie de scriitor, o profesie bine definită, grea și nobilă, necesară oamenilor și care cere să i te dărui cu pasiune și luciditate.

Mulți dintre noi am auzit pe scriitorii mai vîrstnici vorbind despre experiența lor scriitoricească, despre chinuitoarea frămîntare din fața paginii albe, în fața cuvintelor care trebuiesc umplute cu incandescență".

„Acum cînd poporul nostru e angajat în lupta entuziastă pentru desăvîrșirea construcției socialismului alături de scriitorii vîrstnici, generația noastră are de dat marea bătălie pentru a face ca literatura să oglindească biruința definitivă a trăsăturilor socialiste din viața și conștiința oamenilor. Sarcinile noastre sînt grele și complexe și la rezolvarea lor îi dorim alături și pe criticii literari".

„Vrem ca ei să participe la munca noastră, să intre în atelierul creației literare și cu inteligență și gust să supravegheze munca noastră, pe cît se poate de dinăuntru. La terminarea barajului de la Bicaz nu se întrunește o comisie de expertiză să-i măsoare înălțimea și rezistența — calculele, în mare și-n mic, la milimetru, s-au făcut dinainte. O carte rebutată e mai mult decît cîteva zeci de mii de lei cheltuiți — e o armă ideologică fără încărcătură, un loc gol în front.

Personal am simțit totdeauna nevoia unei confruntări cu critica înainte de a lăsa să ajungă la tipar o carte. „Cuscrii" a fost citit în manuscris de Al. Oprea, N. Tertulian, Eugen Luca, Ion Dodu Bălan și fiecare mi-a dat sugestii interesante.

In perioada muncii la „Ieșirea din apocalips" m-am sfătuit mereu cu tovarășul Paul Georgescu care mi-a dat un ajutor substanțial în rezolvarea unor dificultăți artistice, așa cum în rezolvarea unor probleme referitoare la veridicitatea momentelor istorice descrise, editura mi-a dat o serie de sugestii prețioase.

In sfîrșit vreau să spun că sentimentul responsabilității, răspunderea în fața partidului și-n fața poporului nostru, pentru a crea opere literare care să satisfacă cerințele epocii noastre, trebuie să apese deopotrivă pe umerii prozatorului, ai romancierului, ai poetului, dar și ai criticului și redactorului de editură".

KANTOR LAJOS a spus în cuvîntul său: „Mă voi referi la unele aspecte privind creația tinerilor scriitori maghiari.

O problemă centrală proprie și creației tinerilor scriitori este oglindirea colectivității, a muncii de construcție în societatea noastră socialistă.

Pentru a înfățișa veridic tipul omului nou, tipul comunistului, nu ne putem mulțumi cu prezentarea acestui om numai la locul lui de muncă, arătînd cum își îndeplinește norma. Trebuie să înțelegem problemele lui lăuntrice, personale, latura vieții care nu se petrece în incinta uzinei, dar care este strîns legată de munca lui în producție, de viața lui în mijlocul colectivității sociale.

Vreau să vă arăt un exemplu din practica unui tînăr prozator maghiar, Veress Zoltan. La început, în scrierile lui, Veress a înfățișat viața personală a eroilor nelegată îndeajuns de viața lor în colectiv, cum s-a întîmplat de pildă în nuvelele „Intîlnirea" și „Direcția drumului", dar într-o nuvelă apărută de curînd, intulată „Intimitatea", tînărul scriitor a reușit să prezinte aceste două laturi ale vieții unite într-un singur șir de acțiuni, după cum aceste probleme apar unite și în viață.

Problemele vieții particulare se ivesc în lirică într-un mod deosebit. Cu această ocazie, vreau să vorbesc despre lirica de dragoste. Lirica de dragoste este legată de înfățișarea eroului liric și nu este o problemă de rangul doi. Totuși, în ultima vreme, în producția tinerilor poeți maghiari întîlnim puține poezii de dragoste, printre care putem cita cele scrise de Laszloffy Aladar, Szilagyi Domokos, Janosik Pal.

Tinerii cititori elevi și muncitori, așteaptă poezii de dragoste scrise de poeții tineri, ceea ce e și firesc.

S-a vorbit în raport și despre posibilitățile de publicare a tinerilor. E adevărat, despre aceste condiții create se poate vorbi numai cu mulțumire și recunoștință. Totuși, sînt și redactori care vor să publice din lucrările tinerilor numai opere pefect elaborate, uitînd de faptul că tinerii au nevoie să se formeze o opinie publică pe marginea creației lor.

Să organizăm discuții ample asupra operelor mai puțin reușite ale tinerilor scriitori încă neconsacrați. Problema respectivă este de mare importanță".

In încheiere vorbitorul s-a referit la unele probleme ale criticilor literari: „Cunoașterea vieții este și o obligație a criticilor. Criticul care stă întotdeauna în redacție nu ar putea să aibă o părere completă asupra operelor care oglindesc realitatea noastră de azi. Nici tînărul critic nu poate fi mulțumit cu așa numitele excursii documentare, ci trebuie să trăiască între oamenii muncii. După părerea mea, un mijloc foarte folositor este participarea activă la muncile obștești și reportajul. Reportajul poate folosi nu numai la o cît mai profundă cunoaștere a vieții, dar îl va ajuta pe tînărul critic ca stilul scrierilor lui să fie mai colorat, mai atractiv, mai interesant.

După părerea mea, ar fi necesar ca toate aceste probleme de creație să fie discutate cît mai des".

ATILA SOCACIU a luat cuvîntul în numele tinerilor scriitori din regiunea Brașov. „A vorbi despre activitatea scriitorilor tineri din regiunea Brașov înseamnă a vorbi despre cercurile literare în care ei sînt încadrați organic. Toți scriitorii tineri din regiunea noastră sînt membri ai unor cercuri literare ca „Vladimir Maiakovski" (Uzinele de tractoare „Ernst Thälmann") „Mihail Sadoveanu" (Uzinele de autocamioane „Steagul Roșu), „Orizonturi noi" (Sibiu), „Timotei Cipariu" (Blaj), „St. O. Iosif" (Sighișoara), „Mihail Eminescu", de pe lîngă filiala Uniunii Scriitorilor și altele.

După cum vă este cunoscut, în regiunea noastră s-a născut valoroasa inițiativă — „procesul milimetrilor", care, stimulată de organele și organizațiile de partid, s-a transformat într-o largă mișcare de masă în bătălia pentru economisirea de metal și alte materii prime. Tinerii scriitori din Brașov au susținut nemijlocit această inițiativă patriotică, care a adus economiei noastre naționale economii de ordinul zecilor de milioane.

In activitatea cercurilor literare din regiunea Brașov, sprijinirea „procesului milimetrilor" este doar un aspect. Creația tinerilor scriitori îmbracă aspecte multiple. Apariția în perioada de la ultima consfătuire și pînă acum a 12 culegeri literare, a suplimentului literar și a numeroase pagini de literatură și artă în ziarele „Drum Nou", „Volkszeitung", în ziarele raionale și de uzină, sprijinirea activă a acestor organe de presă în mobilizarea oamenilor muncii la înfăptuirea politicii partidului și guvernului, toate acestea atestă dezvoltarea mișcării literare în regiune și legarea ei tot mai strînsă de problematica vieții".

In continuare vorbitorul a făcut cîteva propuneri în legătură cu activitatea comisiei de îndrumare și a comisiei pentru problemele tinerilor de la Uniunea Scriitorilor.

DEMOSTENE BOTEZ a început prin a face o comparație grăitoare între vremurile de debut ale generației sale și condițiile în care se dezvoltă azi tinerii scriitori.

„Tînărul scriitor de astăzi nu mai este (ca în trecutul trist) în situația de a scrie fiindcă este copleșit de durerea pe care o simte față de situația oamenilor. Singurul lui mobil de a scrie este acela de a transmite îndemnurile pe care le resimte în fața vieții de astăzi. De aceea el trebuie să cunoască mereu mai adînc această viață nouă, de entuziastă construcție socialistă.

Tovarăși, acest lucru evidențiază problema mereu actuală care este nu numai a tinerilor scriitori, ci a tuturor scriitorilor și anume, problema documentării".

„In proză, a spus apoi vorbitorul, eu cred că trebuie să mergem spre analiza sufletească a personajelor, nu pentru a face cu orice preț psihologie, ci pentru a defini mai bine omul nou, pentru a arăta care este mobilul eroismului actelor pe care le săvîrșesc oamenii muncii de astăzi. Este un lucru greu de făcut, este un lucru care necesită o cunoaștere îndeaproape a eroilor noștri".

„O altă problemă pe care aș vrea s-o ridic se referă la poezie și anume la practica așa-ziselor «notații poetice». Poezia trebuie să aibă un mesaj, de asta sîntem convinși cu toții. Aș ruga pe cei care scriu după «ritmul interior» să se prezinte cu asemenea poezii la o întreprindere, la o șezătoare literară și să citească acolo o asemenea poezie cu «ritm interior». Cred că muncitorii ar face o critică mai aspră acestor notații poetice decît o fac cei mai aspri critici. Trebuie să fim atenți față de criticile pe care ni le aduc cititorii. Fiindcă cititorii noștri sînt în foarte mare măsură educatorii noștri.

Pentru ca poezia să devină mobilizatoare, este nevoie, în primul rînd, ca ea să fie bărbătească, viguroasă. «Notația poetică» nu poate să aibă această calitate agitatorică, calitatea de a transmite un mesaj profund. Iar dacă este vorba de un «ritm interior», acest «ritm interior» trebuie să-l faci să se potrivească cu ritmul interior al cîtorva zeci de mii de oameni, pentru ca să-l poți transmite lor, pentru ca ei să poată înțelege ce este în fond în acest «ritm interior»".

In încheierea cuvîntului său, Demostene Botez a spus:

„Tovarăși, noi ne întrunim astăzi, după patru ani, într-o nouă Consfătuire pe țară a tinerilor scriitori. Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn se ocupă de marele avînt și de marile succese realizate în construirea so-

(Continuare în pag 6)

Aspect dintr-o pauză a lucrărilor Consfătuirii.

De dragoste

Ciclu din volumul în pregătire,
cu același titlu,
de CICERONE THEODORESCU

NICI DRAGOSTEI

Așa cum tunet pentru tunet nu ceri,
Așa cum ceri pentru recoltă, ploaie,
Pe arătura sfîntă să se-ndoaie
Belșuguri mari de spice și de lujeri, —

Așa cum buruienile, ciulinii,
Tu nu le lași să năpădească stratul
Și nici nu-ndeși să crească zarzavatul
În inima grădinii, unde-s crinii, —

Așa cum pentru grîu nu-i veste bună
Cînd zbîrnîie, răstită strună, vîntul,
Dar ce frămîntă în adînc pămîntul.
Adînc și-n el, ca-ntr-un ghioc, răsună,

Nici dragostei nu-i place să cultive
Stridența declamației festive...

SEARĂ DE IARNĂ

Numai presuri peste șesuri
Șoapte fără înțelesuri,
Numai furi peste păduri
Zvon de aripi și conduri.

Stau, de-aseară, două stele
Tremurînd la giurgiuvele,

Stau desculțe în zăpezi
De ți-e milă să le vezi.

Ori nu vor să intre-n casă,
Ori vreo teamă nu le lasă,
Dar de-ai fi cu mine-aci
Poate tot ar îndrăzni.

CUVÎNTUL CARE GEME

Cuvîntul care geme,
Mai lasă timp să treacă,
Nu-l spune prea devreme,
Întîrzie-l o leacă.

Pierdută deodată
Și viforului pradă,
O creangă sfîșiată
Întîrzie să cadă...

Mai las-o să te cheme
Zbătîndu-se-n neștire,
Nu spune prea devreme
Cuvîntul despărțire.

ARMURA

Străin, surîsul reptilin
Mai mușcă și mai doare încă.
Mai scoate picuri de venin
Privirea rece ca o stîncă.

Dar lacrimile sînt mai tari!
Mai arzătoare ești, mai pură,
Scăldată-n ele cînd mi-apari
În orbitoarea lor armură.

NIMICURI

Revăd muzicale nimicuri banale,
Îmi umplu odaia, le-ascult și le caut:
Îmi cîntă — atinse de mîinile tale —
Din nai, din vioară, din flaut.

NEÎMPLINIRE

Cuprinde-i pieptu-n care uriașe
Oceanele iubirii respirară,
Aprinde-n ochii-i jaruri pătimașe
Ori împrumută iernii primăvară,

Zadarnic! Fastuoasa arătare
Ce-ți plăsmuise din cenușă visul,
Cu-o mie de tentacule-arzătoare
Restituie cenușei paradisul.

DESPĂRȚIRE

Nocturnă, nemiloasă,
Foșnirea le-auzeam
Hîrtiilor pe masă
Și frunzelor la geam.

O, numai împreună
Am ști la ceas tîrziu,
Hîrtiile ce sună
Și frunzele ce scriu.

Trec stelele în zale,
Călări, peste hîrtii...
Hîrtiile sînt goale
Și frunzele pustii.

Acoperă-te lună,
Nu-mi spune, ceas tîrziu,
Hîrtiile ce sună
Și frunzele ce scriu.

SUSPINUL

Suspinul tău, iubită,
Ce bine ți-l păstrezi:
O perlă tăinuită
Cu licărele verzi...

Ca din ocean voi scoate
Frumosul tău suspin
Puțin zadarnic poate
Și prea tîrziu, puțin.

TU

Sfiosul mugur și toiagul sfetnic
Și iarba crudă și catargul vrednic
Și primăvara-mi caldă și furtuna,
Ești tu, ești lîngă mine, totdeauna.

CENTAURUL

Pămîntul plutește cu noi ca un plaur...
Războiul centaur
Mai urlă în slavă,
Poruncă dînd sclavului faur
Să-i vindece iarăși copita bolnavă,
Fierbinte să-i toarne mocirla de aur
Potcoavă.

Zadarnic! A sclavului însuși fusese
Săgeata.
Stăpînul cel vechi de stăpîn înțelese.
Curînd — și mormîntul mocirlei alese
E gata.

Desene de EUGEN MIHAESCU

Privește, iubito, bătrînul centaur:
Copita-i e-n sînge și spaima îl prinde că,
Vai, nici o mocirlă de aur
De-acum nu-l mai vindecă.

Pămîntul plutește cu noi ca un plaur...
Amurgul — e-o lespede-aprinsă ca aurul
Și urlă, se-neacă-n mocirla-i de aur
Războiul, centaurul,

VINURI DE VALEA CĂLUGĂREASCĂ

Reportaj de
AL. ANDRIȚOIU

Au trecut numai cîteva zile de la Anul Nou pentru care, printre alte provizii trebuincioase, gospodarul se oprește în dreptul boloboacelor cu vin, gustă și chibzuiește, mai gustă odată și apoi,quasi-hotărît, alege. Și are din ce alege. Țara noastră se bucură de podgorii vestite. Mai serios, mai în glumă, am putea spune că în țara noastră, multiplele podgorii împrumută caracterele vinurilor de la etnografia locurilor de baștină. Așa, de pildă, vinurile moldovenești, în frunte cu Cotnarul, sînt molcome aidoma frazelor lui Neculce și Sadoveanu, au ceva din blajinitatea moldoveanului. Dimpotrivă, vinurile de la Ardeal, în special cele de pe Tîrnave, au asperități de istorie transilvană cu răscoale și revolte. Drăgășanii și Segarcea aduc cu sine dulcea limbuție a olteanului și au un duh șiret specific locului. Murfatlarul este oriental la gust, oleios și dulce, cu buchet pestriț, cum pestrițe sînt semințiile care se întîlnesc în Dobrogea. Ar mai rămîne, din geografia vinurilor noastre, Valea Călugărească, adică tocmai marea cramă de care ne ocupăm. Muntenească și subcarpatică, așezată în imediata apropiere a sondelor petrolifere, această regiune dă, ca specialitate „a casei“, un vin negru și gros, un veritabil țițel al ciorchinilor. Pămîntul din care se ivește vița de vie e feruginos, iar fierul favorizează cu precădere vinurile de purpură și întuneric. Faptul este verificabil și în Gruzia și, mai cu seamă, în Crimeea unde vinurile de „piatră roșie“ au cîștigat o mare faimă. La fel „Burgundul“ și altele.

Astea ar fi marile centre ale vinului, unde butucii trăiesc aglomerați. Adevărata geografie oenologică este însă mult mai vastă, cuprinzînd teritoriile de la Maramureș la Marea Neagră. Sus de tot încep Viile Satului Mare, apoi cele din preajma Dejului. In regiunea Crișana avem Valea lui Mihai și Săvienii, în preajma Aradului Șiria și Minișul. In Oltenia, nu numai Segarcea dar și Drăgășanii. Pînă și în plin Bărăgan, la Periș, vița de vie se simte acasă. Ba chiar și în Deltă, un vin zis Ivan Ivanovici desfată mesele pescarilor. Nu mai vorbim de Moldova, unde vinul ține de fiecare sat, de fiecare raion. S-ar părea că numai piscurile munților au rămas fără butuci de viță.

In istoria vinurilor noastre s-au întîmplat două cataclisme: unul cam legendar e acela al popii Deceneu care supărat de marea sete a dacilor a distrus viile și celălalt mai apropiat și verificabil, sosirea filoxerei. Filoxera a bîntuit în trecut podgoriile distrugînd aproape toate soiurile autohtone. S-au adus atunci soiuri de peste hotare, din Franța, Italia și Ungaria. Și s-a întîmplat miracolul care, cu mulți ani în urmă, se întîmplase cu vinul Cotnar. Discutabil sau aproape sigur, Cotnarul e din stirpea vinului de Tokai. Matei Corvinul trimisese lui Ștefan Voievod cîteva mlădițe, și un podgorean vestit, un oarecare Votnar Ianoș. Mlădițele însă au dat rezultate cu mult mai bune decît în solul pustei, copia depășind originalul. Așa s-a întîmplat cu Rieslingul italian, cu Cabernetul și Merlotul francez, cu Traminerul nemțesc, și cu celelalte specii (Pinot negru și cenușiu, Aligoté etc. au dat rezultate cu mult mai bune ca în solurile de baștină). Dintre soiurile autohtone a rămas mai cu putere Băbeasca, vechi vin moldovenesc, care a rezistat eroic filoxerei.

Firește că adevărata istorie a vinurilor ar trebui începută de la taica Noe și nu fără tîlc. Podgoriile „Dealului Mare“ în care este plasată și stațiunea despre care vom vorbi, aparținuseră fanarioților și mai apoi unor călugări greco-orientali. De aici și numele „Valea Călugărească“. Ultimele hardughii ale foștilor ghedeoni au fost dărîmate cu doi ani înainte, cedîndu-se locurile clădirilor moderne. Nu prea aveau caracter istoric niște chilii în care, la umbra crucii răstignitului, se chefuia copios.

★

Distruse de filoxera naturii și de aceea a burgheziei, viile trebuiau restabilite. Mai întîi trebuiau scoase de sub tutela marilor proprietari care le comercializau mai stupid decît în „Père Goriot“. Niște surori hrăpărețe stăpîneau hectarele Cotnarilor. Intrate în posesiunea statului, podgoriile au fost întinse, selecționate, populate cu soiuri nobile, exploatate științific. S-au creat și cîteva combinate ultramoderne dintre care unul, la Valea Călugărească, este dotat și cu o stațiune experimentală.

Stațiunea experimentală viticolă „Valea Călugărească“ (I.C.H.V.) vinifică, din 1950, toate soiurile raionate ale regiunii. In vinotecă ea posedă 400 de tipuri de vin. In anul 1959, luna februarie ziua 18, s-a bătut în pămînt, de către actualul director Laszlo Iuliu primul țăruș al Combinatului. Calculele au durat puțin. In 23 aprilie s-a turnat prima targă de beton, așezîndu-se, la temelie, un butoiaș de vin roșu. Butoiașul a fost așezat de doi muncitori: Constantin Grigorescu și Constantin Vasile, dintre care astăzi, primul este student iar al doilea muncitor de înaltă calificare.

După șase luni de la baterea țărușului a intrat în funcție întîiul sector. Era iarnă (6 ianuarie) și vinul se cerea la mese fiert cu scorțișoară. La 1 octombrie, intră în funcție o secție întreagă, și încetul cu încetul, celelalte. La sfîrșitul acestui an dau randament toate secțiile, iar în anul care vine se vor îmbutelia nu mai puțin de 2.000.000 de sticle. Și toate cu vin de viță nobilă.

Asemenea combinate se vor ridica pretutindeni în țară, ele venind în ajutorul măiestriei vinificatorului și acoperind toate nevoile interne și externe ale țării.

★

Să vizităm Combinatul. Prima impresie este aceea de farmacie. Doar ici-colo, pe cimentul lucios, urme de sticle, rotunde ca o ștampilă, urme pe care nici peria cea mai aspră nu le poate înlătura. Mirosul îmbată, sticlele și cisternele îmbie. Se aude, din cînd în cînd, un susur dulce ca de la o cramă apropiată.

Intrăm în prima încăpere în care se fermentează și se prelucrează mustul, întîlnindu-ne aici cu doi termeni, unul străvechi: linul, și celălalt modern: decantarea, ambii la fel de lirici și de voioși. Printr-o mișcare succintă și elegantă o mașină desprinde boabele și aruncă de-o parte ciorchinele. E o măsură de precauție igienică știut fiind că ciorchinii conțin tananți.

De aici mustul trece în cisterne gigantice (de cîte două vagoane cisterna) emailate pe dinlăuntru și lustruite pe dinafară. Aici vinul părăsește vechea metodă de prelucrare, refrigerîndu-se și pasteurizîndu-se, în așa fel încît să rămînă stabil și curat. Cînd va fi turnat în sticlă va fi o lacrimă albă sau roșie, va fi un cristal de amiază sau de amurg, va străluci, va înmiresma. O sută și zece vagoane intră în totalul capacității acestei secții.

De aici vinul merge alături să îmbătrînească. E o îmbătrînire normală, în butoaie de stejar care-l găzduiește timp de 4-5 ani și-i dă culoare de rubin sau chihlimbar. Apoi totul devine simplu: butelia, dopul și eticheta. Dar și aici grija față de om, față de sănătate, se dovedește necontenit prezentă. Din resturile vinului din care, odinioară, se fabrica vătămătoarea tescovină și amara drojdie, se obțin astăzi coniacuri fine unanim apreciate. Te întrebi cine lucrează în Combinat, că oameni nu se prea văd. Patru ingineri, printre care directorul Laszlo Iuliu, șef al laboratorului de vinificare, chimista Sofia Taraș care, împreună, i-au instruit pe utemiștii și proaspeții absolvenți ai Facultății, Nicolae Giosanu și Icătoiu Constantin. De asemenea, tehnicienii Constantin Grigorescu (omul cu butoiașul de la temelie și actualul student de la fără frecvență), Mihai Teodorovici, mecanic șef care, după cum am fost asigurați, cunoaște Combinatul cum își cunoaște buzunarele și care ne-a condus pe toată traiectoria vinului, de la ciorchine la sticlă și, în fine, electricianul șef Gh. Trohan.

Intregul proces tehnologic, complicat, trecut prin vase comunicante și pompe aspiratoare, prin decantări și purificări, prin spații și durate, stă sub stăpînirea acestor 16 mîini. Anul viitor, aceleași 16 mîini vor da drumul pe poarta Combinatului la 400 vagoane de vin, adică la 6 km. de vagoane cisterne.

★

Dar alături de Combinat stă munca de veghe a Institutului de cercetări. Dăm lista îndeletnicirilor acestui Institut cu cîteva amănunte interesante:

a) Eroziunea solurilor, secție condusă de inginerul Leonida Mihalache. Acest om atît de modest încît prezența sa se face aproape nesimțită, privind prin dioptriile mari ale ochelarilor parcă totul și parcă nimic, este omul care, după spusele localnicilor „a întors dealurile cu buricul în sus“, ceea ce se tălmăcește așa: le-a făcut terase. Ca de pe un atotcuprinzător amfiteatru roman, Valea Călugărească se vede măruntă de pe aceste terase practic și armonios alcătuite. Valoarea lor a fost cîntărită cu ocazia unui adevărat potop care s-a abătut asupra regiunii în vara aceasta. Toți butucii au fost covîrșiți de apă (70 mm. apă pe secundă). Bătrînii nu-și amintesc o asemenea pacoste a naturii. Cu toate acestea prezența teraselor și lupta viticultorilor cu apele au salvat butucii asigurînd, în toamnă, 7230 kg. medie de ciorchini la hectar.

b) Secția protecția plantelor îi revine inginerului Gheorghe Savin, un om care are cultul amănuntului pînă la microm, ca o caracteristică profesională. El este medicul plantelor de viță, antrenînd întreaga regiune în această luptă de igienă a podgoriilor. Cînd și cum, cu ce și cît să se stropească vița, e o problemă dificilă de știință dar, întîi de toate, de viață. El dă semnalul de alarmă cînd se ivește o nouă boală. Pune viile în carantină. Le oploșește.

c) Iată și secția de biologia și selecțiunea viței de vie, condusă de utemistul Petre Stan, inginer și poet. Poet al viței și inginer al versului. Imbinînd știința cu poezia, el a realizat și miciurinista armonizare a Combinatului cu Muscatul, dînd la iveală o nouă stirpe de vin Cabernet cu aromă de Muscat Ottonel. Un vin negru și gros (sîngele ursului) cu un buchet suav și tandru, cu un gust răcoritor și ușor, foarte ușor amar, e o poezie oenologică de cea mai aleasă calitate. Horațiu, bîndu-l, l-ar îndemna pe Taliarh să mai aducă un ol.

d) Secția de înmulțire a materialului săditor, ceea ce în limbajul nostru al profanilor (deși, fie zis eu numai profan nu sînt) înseamnează: să avem vin mai mult și mai bun, — cade în sarcina inginerului comunist Virgil Grecu. El se luptă cu restabilirea tezaurului viticol distrus de război și îndobitocit de burghezie. Un simplu amănunt: recent el a aclimatizat 1.500.000 de fire de viță nobilă.

e) Agrotehnica viticolă, condusă de inginerul Constantin Mihai, adicătelea exploatarea terenului cu ajutorul științei la zi.

f) Agrochimie și fiziologie, secție condusă de tovarășele Laszlo Iuliana și Maria Popescu, al cărei tîlc îl deduc din termeni cam atîta cît poți să-l deduci și dumneata, cititorule. Și

g) peste toate, laboratorul de vinificație, condus de inginerul Laszlo Iuliu, laboratorul către care duc toate drumurile, ca în spre o Romă oenologică.

★

Și este acest director un om foarte cumsecade, nu fiindcă ne-a servit nouă, micului grup de vizitatori vinuri excelente, ci pentru că servește la toate mesele țării aceleași vinuri, cu aceeași dărnicie. De baștină, din apropierea podgoriilor ardelene, după ce a isprăvit Institutul Agronomic la Cuj, și-a dat aspirantura în Moscova, la „Timiriazev“. A trecut prin diverse funcții „viticole“ în Capitală, sosind la Valea Călugărească parcă cu țărușul în mînă să hotărnicească viitoarele construcții. Are pasiunea vinurilor roșii, subliniindu-le cu gesturi largi componența gluconatelor, gustul tandru, suav, sănătos, liric, — și găsind mult mai multe metafore decît un poet inspirat. Nu numai epicureicii, zice el, cunosc virtuțile vinului. Pînă și Pasteur vedea în vinul roșu sănătatea trupească. Anemia, oftica și încă multe alte boli găsesc în vinul roșu, băut cu măsură, un remediu.

Comunistul Laszlo este pasionat de meserie, crește cadre tinere, crește vinuri tinere, crește viță tînără.

De altfel, zicea el cu modestie, mă ajută și solul. Cei 60 km. de podgorie de pe Dealul Mare se bucură de mult soare în decursul verii. Soarele iscă zahărul în boabe, iar zahărul trece, o parte, în alcoolul vinului. Toamna e lungă și binefăcătoare. Iernile dulci, gerul și viscolul fiind barate de dealuri. Solul, cum mai spuneam, feruginos. De aici și savuroasele vinuri roșii: Cabernet Sauvignon, Merlot, Pinot Noir, Băbească și altele care asaltează valoarea vinurilor franceze și, după cum s-a văzut la Lubliana, concurează cu succes.

Ele trebuiesc bine lucrate, bine întreținute. Prima dovadă a conținutului de vin este culoarea lui, culoarea fiind umbra calității. E spus metaforic, dar adevărat. Apoi buchetul care nu trebuie să aibă „dampf“ ci nuanță.

Apoi multe altele pe care Laszlo Iuliu le știe mai bine decît noi.

★

Părăsim Valea Călugărească cu regretul de a ne despărți de o Arcadie felix a vinurilor. La această oră, Laszlo Iuliu iscălește statele de plată ale muncitorilor, Leonida Mihalache face schița noilor terase iar poetul inginer Petre Stan privește de pe o balustradă. Ce-o fi văzînd? Il vede, poate, pe Horațiu adresîndu-i-se lui Taliarh: „Și fă să curgă vinul cîntînd din ol“ sau pe Villon rugîndu-se pentru sufletul răposatului Zehan Cotar. Iată-l și pe Omar Kayyam văzînd în argilă viitoarea cupă, sau pe Li Tai Pe, în pelerină de mătase albastră, bînd vin la lumina lunii. Sau poate că îl aude pe Anacreon rostindu-și bachanalele, dacă nu chiar pe Pușkin venind cu umbra lui Petru cel Mare la ospățul de pace. Eminescu, desigur, cu umbra lui Dabija Voievod, lîngă Petöffi care cere un „vin bătrîn ca străbunica și rumen ca o fată mare“. Iată-l și pe Goethe carele preferă, printr-un cîntăreț popular, nu premiul lanțului de aur, ci o cupă cu cel mai bun vin.

Și pe mulți alții.

Dar el, inginerul, împrejmuit de poeți, se gîndește că ar fi bine să vă comunice vouă oamenii de azi și tovarășii lui buni: cercetați cu încredere vinurile de „Valea Călugărească“,

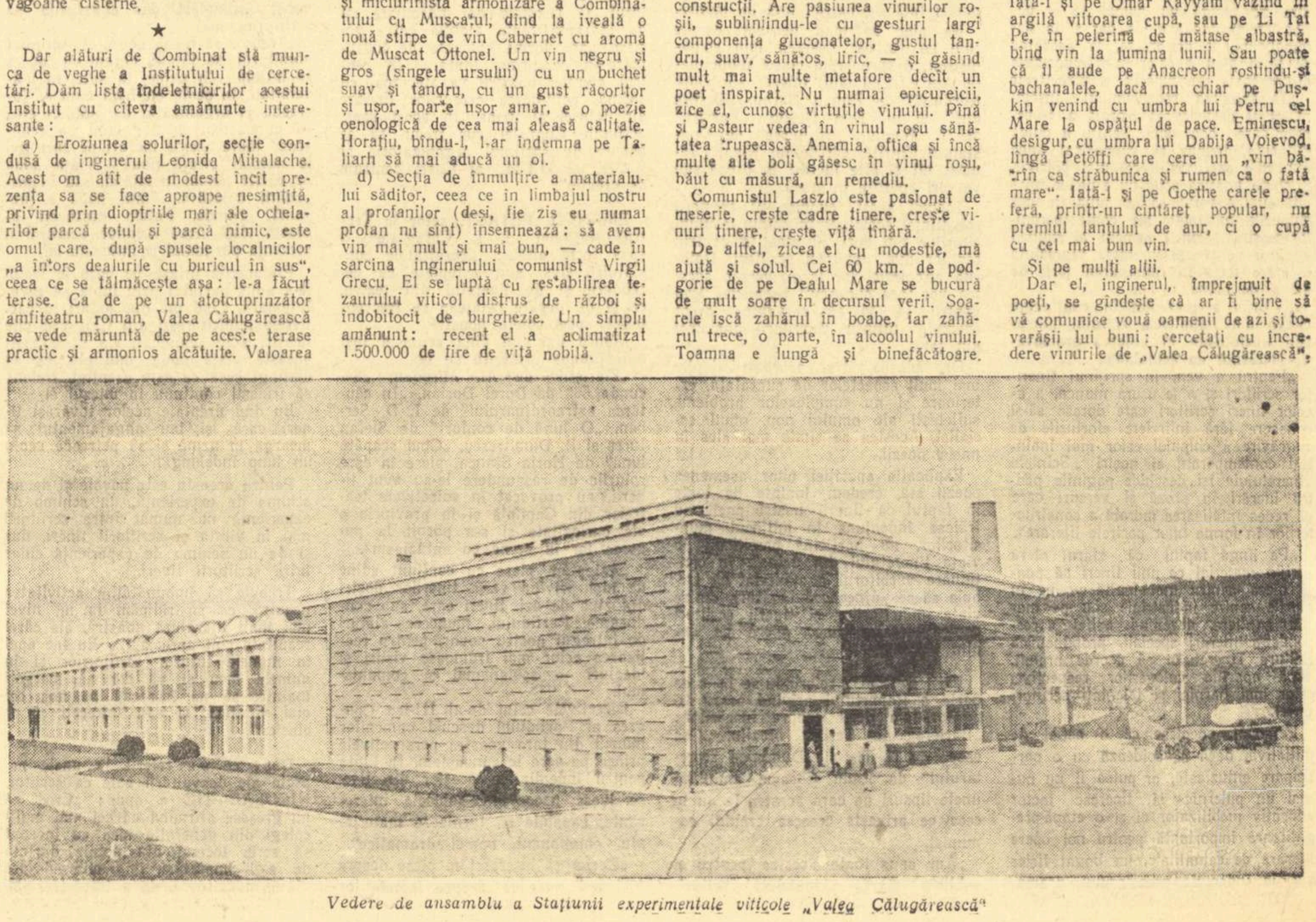

Vedere de ansamblu a Stațiunii experimentale viticole „Valea Călugărească“

ABSTRACȚIONIȘTII ȘI TOLSTOI

La ancheta întreprinsă de revista „Les lettres françaises", privind semnificația lui Tolstoi în literatura contemporană, au răspuns o serie de scriitori francezi de opiniile și formațiile cele mai diferite. Interesant este că, influențați sau nu de marele artist, ei sînt unanimi în recunoașterea rolului său considerabil în evoluția romanului. Unii îl consideră, pe drept cuvînt, un maestru al acestui gen epic complex, pe care l-a dus la desăvîrșire, alții îl socotesc un deschizător de drumuri al romanului modern.

Oricum, pe ce poziții s-ar afla, fiecare încearcă să se definească în raport cu titanul de la Iasnaia Poliana, care constituie, după cum remarcă revista, un punct de reper în discuția care se poartă în occident asupra sensului literaturii și a destinului romanului.

Printre cei solicitați să răspundă la această anchetă a fost și scriitoarea Nathalie Sarraute, care împreună cu Michel Butor, Robbe-Grillet, etc., face parte din grupul romancierilor abstracționiști, care merg către anihilarea personajului și pulverizarea acțiunii, în scopul, pretind ei, de a surprinde doar mișcarea stărilor psihice. O asemenea concepție, după cum se vede, duce la dinamitarea construcției clasice a romanului, ba chiar la imposibilitatea oricărei structuri epice.

Mărturisindu-și admirația pentru opera tolstoiană, Nathalie Sarraute observă că ea este într-atît de desăvîrșită, echilibrată și armonioasă, marcînd un apogeu, un punct ultim, încît nu poate fi depășită și unui scriitor nu-i rămîne decît s-o imite sau să încerce altă cale. Desigur, într-un fel, orice scriitor adevărat inventează alfabetul, adică mijloacele de expresie, instrumentul de investigație, silindu-se să descopere o porțiune din realitate, necunoscută.

E o ambiție legitimă și pe nimeni nu uimește această constatare a scriitoarei franceze care se sprijină în argumentația sa pe învățătura lui Flaubert: „Obligația cea mai profundă a scriitorului este să descopere noutatea. Crima sa cea mai gravă este să repete descoperirile predecesorilor".

Căutarea însă e fructuoasă în măsura în care nu se limitează la invenție lexicală, la efecte stilistice, la procedee tehnice, devenite un scop în sine, ci încearcă să comunice un conținut nou, să ne dezvăluie o zonă adîncă și reală a sufletului omenesc. In funcție de această descoperire capătă preț strădania scriitorului, altminteri „inovațiile" nu reprezintă altceva de cît un exercițiu gol și steril. Eforturile de a găsi modalitatea artistică cea mai adecvată, de a-și perfecționa și ascuți instrumentul de investigație i le dictează însăși nevoia de a întruchipa ceea ce este caracteristic și esențial în realitate.

Dar în această privință, Nathalie Sarraute se dovedește a fi captiva unei viziuni false și deformatoare a omului. Valoarea pe care ea o conferă realității este determinată în primul rînd de concepția, de atitudinea sa. Prezentînd lumea tolstoiană, scriitoarea își definește prin contrast propria sa poziție.

In acest univers limpede, armonios, senin, privirea lucidă și calmă a marelui romancier pătrunde în fiece colțișor, risipind umbrele; mobilurile eroilor, reacțiile lor ne sînt cunoscute pînă în cele mai adînci amănunte și avem impresia că știm totul despre ei. Nimic tulbure, nimic nespus în acest univers ordonat, echilibrat, care este recreat cu atîta forță, încît pare însăși realitatea. Singura realitate posibilă.

Evident, există o realitate dată, în care majoritatea oamenilor trăiesc, comunică, iar faptele de viață, dragostea, ura, interesul, ambițiile, sentimentele, sînt zugrăvite și înțelese la scara lor umană. E ceea ce a realizat Tolstoi.

Nathalie Sarraute însă nu se împacă cu această viziune. Un asemenea univers o sufocă, are limitele unui sistem închis, împotriva căruia se revoltă. Mai mult, consideră că e doar o aparență a realității, căci îndărătul acesteia ar dăinui lucruri mult mai „neliniștitoare". Și ce ne propune? Să abandonăm această poziție. Să spargem limitele sistemului, să înlăturăm aparențele, ca să ajungem la o cunoaștere mai profundă a realității, a omului.

Mai întîi trebuie să observăm că scriitoarea simplifică viziunea tolstoiană, reducîndu-i opera aproape la un soi de „images d'Épinal" lustruite și încîntătoare. Este cel puțin bizară ideea unui Tolstoi aplecat doar asupra aspectelor clare, ordonate, stabile ale existenței, străin de pasiunile și impulsiunile omului, de frămîntările lui ascunse, adesea obscure, de mișcările și viața secretă a psihicului. Conștiință zbuciumată a epocii sale, scriitorul care a trăit în modul cel mai dramatic experiența cunoașterii, tentațiile spirituale, ar fi fost cu neputință ca tocmai el să se lase înșelat de aparențe și să nu pătrundă și în straturile cele mai adînci, contradictorii și uneori tulburi ale omului. Asta o dovedește nu numai propria sa experiență, ci însăși opere ca „Moartea lui Ivan Ilici", „Stăpîn și slugă", „Jurnalul unui nebun", unde Tolstoi descoperă lucrurile „neliniștitoare" dinapoia realității obișnuite, convenționale. In ultima povestire neterminată, postumă, un moșier bogat se duce să achiziționeze o moșie. Innoptează la un han și acest proprietar practic, normal, pentru care tot ce-i în jur e natural și deci firesc, încearcă deodată o inexplicabilă teroare, percepută ca o prezență „roșie, albă, pătrată". Asupra celorlalte două nuvele nu voi insista, deoarece sînt cunoscute și atît Ivan Ilici cît și Brehunov din „Stăpîn și slugă" exprimă la maximum precaritatea, falsitatea, artificialitatea realității în care trăiesc aceste personaje, puse în fața supremei încercări.

Dar a rămîne aici, la limitele umanului, unde realul și irealul se confundă, unde pîndește nebunia și haosul, Tolstoi știa că înseamnă să ciuntească, să desfigureze imaginea omului, să n-o redea în unitatea și complexitatea ei. De aceea, cea mai mare biruință a lui este că a reușit să domine contradicțiile, luminîndu-le, organizîndu-le într-o operă echilibrată, clară, în care sensul rațional și uman să fie inteligibil. Această viziune ordonatoare este inspirată din credința în principiul unității interioare a omului.

E ceea ce nu înțelege, ceea ce nu poate înțelege Nathalie Sarraute, prizoniera unei concepții iraționale a vieții, căci pentru ea este ireală și imposibilă o lume unde „nimic nu-ți face teamă. Nici o dibuire. Nici un monstru. Nici o pasiune. Nici o violență. Nici o nebunie". A concepe un astfel de univers, ca o realitate exclusivă, adevărată, e tot una cu a nega posibilitatea dialogului între semeni, a înțelegerii umane, este a merge spre dezintegrarea, spre fărîmițarea imaginii omului.

Indreptarea instrumentului de investigație pentru a explora cu predilecție această zonă, nu duce cu un pas mai departe cunoașterea noastră în realitate. Este de fapt o scufundare într-o regiune irațională, în care domină legile imprevizibilului, în care omul își pierde propriile sale însușiri, devenind un fel de fantoșă ridicolă și inconsistentă.

Descoperirile în această direcție se restrîng deci la o sferă îngustă și specifică. Ele nu țin de căutarea autentică a scriitorului, de tendința lui permanentă de a ne releva adevărul comun, uman, general valabil din realitate.

★

Societatea lui Tolstoi a dispărut. De atunci s-au produs mari schimbări revoluționare în lume. Realitatea s-a transformat. Omul însuși a suferit modificări în mentalitatea, în psihologia sa. Dar niciodată nu vom renunța la exemplul artei tolstoiene, echilibrată și armonioasă, la îndemnul de a cunoaște realitatea, lucizi, pentru a restitui omului atributele sale profunde, umane și nobile, care și-au găsit expresia cea mai înaltă în societatea socialistă.

Ieronim ȘERBU

MIHAI COȘAN *„Laminator"*

MIHAI CAMARUȚ *„Activiști în sat"*

Arghezi, „poetul plugului"

Marginalii la un capitol de monografie

După studii de mai mică întindere axate pe o problemă sau un grup restrîns de probleme (printre care remarcăm pe acelea semnate de M. Petroveanu în „Gazeta literară" și acelea publicate în numărul 5/1960. al „Vieții romînești") avem, în sfîrșit, o primă sinteză critică, bazată pe principii marxist-leniniste, a vieții și operei lui Tudor Arghezi, pe care o datorăm lui Ov. S. Crohmălniceanu. Conținutul cărții, a fost relatat în paginile acestei reviste, așa încît n-am vrea să mai revenim pe o linie descriptivă. In articolul de față am dori să subliniem valoarea monografiei, nu atît ca cercetare de istorie literară, cît valoarea ei analitică și polemică, referindu-ne la una dintre problemele de bază discutate.

Critica veche ne-a lăsat, cum se știe, cîteva studii, interesante în multe privințe, despre poezia lui Tudor Arghezi. Dar, în ciuda observațiilor sagace pe care le cuprind, aproape toate sînt dominate de viziunea unui Arghezi-artist gratuit pînă și în răzvrătire, a unui poet genial pentru care socialul n-ar fi existat decît în... articolele de gazetă. De aceea, în chip semnificativ, critica de acum cîteva decenii neglija publicistica poetului (nu mai puțin artistică) socotind-o, potrivit concepției autonomiste, în afara artei. Cartea lui Ov. S. Crohmălniceanu realizează din acest punct de vedere o operă de restituție (restituio in integrum!) înțelegind să adauge operei argheziene o parte integrantă a ei, arbitrar decupată de către exegeții mai vechi. Astfel, argumentația autorului capătă puteri noi, confruntările dintre poezie și publicistică fiind în repetate rînduri edificatoare. Aici ni se pare a descoperi un prim aspect inedit al monografiei lui Ov. S. Crohmălniceanu, nu de mică importanță în stabilirea (atît de dificilă!) a coordonatelor ideologice ale vieții și operei creatorului.

Analiza propriu-zisă este cum spuneam una critică și mai puțin a izvoarelor, demonstrînd perspicacitate și suplețe în formularea observațiilor, menite să constituie în ansamblu replica dată partizanilor artei gratuite. Ov. S. Crohmălniceanu pornește de obicei (ca în orice polemică, deși tonul studiului nu este de loc polemic) de la constatări deja făcute, pentru a-și exprima în cursul expunerii propriile sale opinii. Iată, spre exemplu, cum înțelege criticul să prezinte problema universului țărănesc în poezia lui Arghezi. Importantă și valoroasă este aici interpretarea „Testamentului", adevărată profesie de credință care, zice Ov. S. Crohmălniceanu „anunță o modalitate nouă de militantism social în poezie". Autorul evidențiază toate acele elemente care compun protestul („seara răzvrătită", „biciul răbdat", „rodul durerii de vecii întregi") și care atestă atitudinea critică a poetului față de societatea burgheză. Invocarea unui pasaj din cronica teatrală a lui Arghezi scrisă în 1913 la piesa „Poezia depărtării" de Duiliu Zamfirescu, indică rădăcinile mai vechi ale „Testamentului", subzistente în formulări aproape identice cu anumite versuri ale poemului. Argumentele furnizate probează cu prisosință nu numai existența mesajului social, dar și profunzimea lui prin elaborarea unei estetice a urîtului, ca expresie a acelei vieți ignorate și disprețuite a generațiilor de truditori. Ov. S. Crohmălniceanu știe să descifreze așadar în versurile de foc ale „Testamentului" și un mesaj artistic în care stă înscris însuși principiul conjugării tradiției cu inovația, fundamental pentru definirea specificului artei lui Tudor Arghezi.

Urmărind formarea universului țărănesc, autorul monografiei încearcă o reconstituire psihologică în diverse etape, judicios plasate în desfășurarea lor, dar care la un moment dat contrazic, cel puțin în parte, definiția inițială. Ov. S. Crohmălniceanu își deschide capitolul — așa cum obișnuiește de fiecare dată în această carte — printr-o caracterizare lapidară. **Poetul plugului** îi apare ca „un alt Arghezi aspru, cioturos, teluric și deprins să vorbească limba oierilor". Neîndoios, acesta e Arghezi din „Plugul", din „Belșug", „Flautul descîntat", „Letopiseți" sau „1907", dar definiția se dovedește neîncăpătoare pe parcurs, atunci cînd autorul deschide o paranteză pentru analiza opticii erotice a poetului în ipostaza ei rurală. Cum observa și D. Micu în recenzia sa, poezii ca „Lingoare" și „Buna-Vestire" (nementionată de Ov. S. Crohmălniceanu) sînt specifice pentru altă latură a liricii argheziene, mai puțin „aspră" și „cioturoasă". Dacă sentimentul se relevă într-adevăr „teluric", modul de tratare cheamă gingășia „poetului boabei și al fărîmei". Ciclul erotic în lirica țărănească a lui Arghezi reia de altfel o mai veche tradiție care poate fi urmărită de la „Zburătorul" lui Eliade pînă la Coșbuc din „Cîntecul fusului" și „Fata morarului". Tot vechi este bineînțeles și motivul morții, profund tragic în „Miorița" și plin de tristețe în „De-a v-ați ascuns", unde poetul țăran își imaginează despărțirea de ai săi ca pe o plecare vremelnică, dar nu mai puțin dureroasă. Autorul monografiei, ca să-l parafrazăm, îl **integrează** și pe acesta universului rural, și pe bună dreptate, căci viziunea poetului este aici una cu a gospodarului care lasă copiilor „pășune, bordeie și oi".

Poetul plugului reprezintă, în studiul lui Ov. S. Crohmălniceanu, nu numai un aspect al poeziei lui Tudor Arghezi, dar și o temă principală a disputelor cu privire la apartenența literară a poetului. Idei ale vechii exegeze argheziene, ca acelea cu privire la „tradiționalismul" arhaic și primitiv al „Cuvintelor potrivite" sau la sinteza dintre modernism și tradiționalism pe care ar realiza-o poetul, constituie pentru autorul monografiei ținte polemice dintre cele mai importante. Recunoscînd și el că poezia lui Arghezi exaltă uneori „în spirit rousseau-ist formele de existență naturale, opuse civilizației", că **poetul plugului** se întîlnește în anumite puncte cu **poetul credinței**, Ov. S. Crohmălniceanu ajunge prin analiză pătrunzătoare la convingerea întru totul justificată că imaginea țăranului lui Arghezi este în ultimă instanță antisămănătoristă și antitradiționalistă: „Primitivismul arghezian — disociază cu perspicacitate criticul — traduce însă tot timpul, lucru extrem de important, două impulsuri contrarii. Pe de o parte, spaima de civilizație, de progres, pe de altă parte, admirația nemărginită pentru înțelepciunea și forța poporului. In cel mai viguros spirit realist, **poetul plugului** dă astfel o imagine neînfrumusețată a țăranului. Deosebindu-se izbitor de clișeele idilice sub care l-a înfățișat „Sămănătorul", ca și de stilizările hieratice prin care l-a privit „Gîndirea", acesta apare la Arghezi, dur, colțuros, purtînd afișate, la vedere, toate vestigiile traiului său rudimentar" (p. 170). Precizînd ceea ce este de precizat în legătură cu viziunea arhaică a lui Arghezi, Ov. S. Crohmălniceanu pune în relief, aproape ca niciunul dintre predecesorii săi **realismul** poetului, dur, frust, colțuros, care n-are nimic de-a face cu idilismul sămănătorist. Meritul criticului stă în a urmări această virtute esențială a lui Arghezi în specificitatea sa, în relațiile ei intime. Reconstituind universul rural al unei poezii excepționale, care a instelat mai multe universuri deodată, Ov. S. Crohmălniceanu distinge de regulă elementul definitoriu, caracteristic. Astfel profilul moral al țăranului se întregește prin semeția care exprimă dorința de afirmare rebelă a unei realități ignorate și disprețuite, prin respectul muncii, „cultul firescului", prin „necioplirea" — blazon al luptei grele, aspre și desconsiderate. Evidențiind asemenea trăsături în cadrul unei analize minuțioase și foarte la obiect, Ov. S. Crohmălniceanu îl deosebește pe țăranul lui Arghezi de oricare altul din literatura romînă, ca profund specific. Acesta, de obicei oltean de pe Jii, nu-și închide îndelung amarurile ca cel sadovenian; e mai iute la mînie, mai colțos, mai sarcastic și mai neiertător. E de fapt țăranul din 1907, care în poemul lui Arghezi a demonstrat pe deplin „cultul firescului" și curajul răzvrătirii. Indignarea, mînia, repulsia violentă reprezintă consecințele normale — arată Ov. S. Crohmălniceanu — ale unei psihologii robuste, poate arhaică prin oroarea de civilizație, dar necontenit dîrză și neresemnată.

Legată de universul țărănesc este și poezia antirăzboinică și antifascistă a lui Arghezi din „Letopiseți", văzută ca o reacție a aceluiași om pe care l zdruncină din așezările și îndeletnicirile sale nefirescul apocaliptic, stîrnit de forțe obscure. Il regăsim aici pe Arghezi din „Baroane", pe acel Arghezi care se mîndrește cu „titlurile sale de noblețe", scrise pe piele de oaie, pe un Arghezi care poartă, în ciuda aparențelor, o profundă cunoștință a istoriei poporului său. Există în ciclul „Letopiseți" (ex. „Cîntec de faur") și nu numai aici, un viu sentiment al dragostei de patrie, ce merită să fie analizat în monografie, cu atît mai mult, cu cît poetul fusese deseori atacat pentru atitudini „antipatriotice".

Sentimentul acesta care însuflețește multe din versurile de inspirație rurală din creația lui Tudor Arghezi ar fi putut fi subliniat și printr-o discutare mai sistematică (adică în cadrul unui capitol separat) a elementelor folclorice deosebit de importante pentru combaterea diverșilor partizani ai pretinsului cosmopolitism arghezian. La baza extraordinarei puteri de asimilare a poetului, de care pe bună dreptate vorbește Ov. S. Crohmălniceanu, se află tocmai aderența lui Arghezi la tradițiile cele mai vechi și mai înalte ale propriei noastre literaturi. Dar, probabil, însăși, construcția tematică a monografiei a împiedicat o mai mare insistență asupra acestui aspect, asupra căruia se fac totuși unele aprecieri în capitolul final (Concluzii).

Concepută ca un studiu analitic, monografia lui Ov. S. Crohmălniceanu își atinge scopul în primul rînd prin unitatea interpretării, care scoate poezia lui Arghezi în ceea ce are mai de preț, dintre vălurile misticismului și estetismului. Investigațiile de bibliotecă au încă terenul deschis și ele vor aduce probabil noi fapte în sprijinul solidelor argumente logice și estetice ale recentei monografii. Critic al operei literare prin excelență, Ov. S. Crohmălniceanu are meritul indiscutabil de a ne fi dat un studiu substanțial, care duce mai departe cercetarea operei lui Tudor Arghezi, oferind în afara propriilor sale contribuții — sugestii pentru altele viitoare.

Al. SĂNDULESCU

Poșta Redacției

de Nina Cassian

Victor Niță, Hunedoara. Versurile trimise îmi confirmă — pentru a cîta oară? — faptul că ești un tînăr, foarte tînăr poet înzestrat, deși îți mărturisesc că mă așteptam la un progres mai marcat. Nu cred că amărăciunea dumitale în ce privește accesul la publicațiile noastre literare este chiar atît de întemeiată; ești abia în clasa X și, recent, am citit o poezie semnată Victor Niță în revista „Tribuna". Adevărul e că talentul dumitale are nevoie de o îndrumare atentă pentru a se dezvolta mai impetuos. Iată ce mi s-a părut mai frumos din materialul expediat:

Nu știu în care miez de primăvară
am rupt o floare albă de măr
și-am aninat-o în noaptea părului tău.
Nu știu, apoi, în care ceas tîrziu de toamnă,
am zărit, răsfrînți în ochii tăi de cer,
cocorii vlăguiți de îndelungile plecări;
atunci, pentru întiia oară,
m-a durut adînc vîslitul lor spre sud...
(„Să ți-o pot spune mereu...")

și „Desăvîrșire":

Iubesc, trăiesc și lupt,
ca să pot urca pe cea mai înaltă treaptă
perfecta concordanță și-armonie
dintre alb și roșu,
dintre gînd și faptă

Totuși, poeziile dumitale despre Hunedoara sînt prea generale. Orice poet, din orice colț al țării, chiar dacă n-a fost niciodată la Hunedoara, ar putea vorbi despre „**fruntea de cărămidă a orașului**" despre vuietul uzinei, forfota străzilor, etc. Pentru acesta, un foarte slab efort de imaginație e de ajuns. Dar dumitale, care locuiești în această gigantică alcătuire industrială, ți se cere un spirit de observație sporit (meditațiile profunde se potrivesc mai puțin cu vîrsta dumitale). De pildă, sînt prea pretențioase, deși, oricum, mai particularizate, versurile acestea:

Cînd spui Hunedoara
vezi în fierberea focului
esențele tari, sănătoase,
urcînd în tulpina firului de iarbă,
vezi esențele tari, comuniste,
purificînd anatomia surîsului nostru,
purificînd nervurile ochilor noștri.

Nu te artificializa, nu te „intelectualiza" cu tot dinadinsul. Observă mereu, citește, lucrează poezie și observă din nou; fă-ți prieteni, fii răbdător și modest. Nu te repeta (spui de cîteva ori „zidul plămădit cu palmele mele", de foarte multe ori „zidul meu", „zidurile mele" și iar „se-avîntă zidul sub palmele mele" și din nou „puntea palmelor mele"). Repetiția, maniera — e semn că nu-ți împrospătezi suficient izvoarele de inspirație. Și e păcat, pentru că resurse ai și ele merită să fie valorificate. Formează-te ca om și ca poet — și vei ajunge fără îndoială să publici mai des.

Ne-am întîlnit de două ori în orașul Hunedoara; poate ne vom întîlni curînd a treia oară cu prilejul unei poezii despre Hunedoara pe care ai s-o scrii, pe măsura clocotului ei divers și înnoitor.

Mica antologie a Poștei Redacției

OLIMPIU VLADIMIROV

INTREBĂRI

— Cînd?

Chiar acum!
Să boltești orele lungi și adînci
și s-aprinzi orizonturi stinghere!

— Cum?

Cu sîngele ce fulgeră în puls,
cu ciocane, echere,
cu mistria, cu dalta,
cu palmele doar,
sau lustruind cu inima, piatra!

— Pentru ce?

Pentru floarea luceafărului
în dimineață.
Pentru comunism,
pentru om,
pentru viață!

MIHNEA RADU

O, ANI...

O, ani! Armăsari nărăvași fără frîu și zăbale,
Galopînd, galopînd peste noi pe a timpului cale,
clipă de clipă,
Măcinîndu-ne viața, de-o pierdem în vană risipă...
Dar nu vreau! O, nu vreau ca-n clipa cînd fi-va să mor
Să ajung numai praful ce-albește copitele lor!
In zidul de-oțel ce-l turnăm pentru era ce vine,
In zidul acesta-ncrustez și o parte din mine.
Cu copitele grele lovindu-ne,
Lovindu-mă-n tropot copitele anilor grei,
Nu praf or să scoată din mine, ci roi de scîntei!

GHEORGHE ARALD

CĂLĂTORIND

Trenul îmi cîntă leagănat pe șine...
Lumina-n geam e un fulger lung.
Ceva se rupe și fuge din mine.
Dealurile se-aleargă, se-ajung.

Pădurile, presimțindu-mă, sună, răsună.
Vîntul e-n frunze, neliniștit șuvoi.
Vin — și parcă tot rămîn în urmă,
Sufletul mi-e 'nainte și'napoi.

Parcă aripile trupului cineva le sfîșie
Și le țese din nou — și-mi dau tributul meu.
Tremură-n mine mări de bucurie.
Discul orizontului mă cheamă mereu...

UN MARE ROMANTIC

Acum un secol și jumătate, în decembrie 1810, s-a născut la Paris cel mai tînăr dintre romanticii francezi, copilul teribil al romantismului, Alfred de Musset. Avea cinci ani, cînd s-a prăbușit definitiv imperiul și aventura napoleoniană a luat sfîrșit. Bonaparte, care s-a proclamat „fiul revoluției", și a fost privit multă vreme ca atare, de nenumărate minți luminate, a vorbit în numele burgheziei mari; armatele lui însă, sansculotii din 1789—93, semănau, în marșul lor prin lume, sămînța revoluției. Familia lui Alfred de Musset, de veche tradiție nobiliară, nutrea totuși simpatii bonapartiste, pe care copilul le-a absorbit și adolescentul le-a păstrat, așa încît căderea lui Napoleon și restaurația Bourbonilor, urmată de reîntoarcerea nobililor din emigrație și de teroarea albă, a putut să apară scriitorului de mai tîrziu izvorul acelei neliniști, acelei nelămurite melancolii, ce s-a numit „boala veacului" și de care s-au contaminat atîția romantici. Pătrunzătoarea analiză a fenomenului, realizată de Musset în romanul confesiune *Spovedania unui copil al veacului* din 1836, ne arată însă că sursa tristeții și neliniștii era de fapt decepția adîncă, resimțită de generația poetului față de eșuarea idealurilor revoluționare, față de neîmplinirea făgăduielilor formulate de burghezie în perioada tinereții ei prerevoluționare, fățarnic menținută în epoca napoleoniană.

In 1827, cînd părăsește colegiul Henric al IV-lea, tînărul Alfred de Musset e un poet și un tînăr aproape format. Aceasta avea să rămînă vîrsta lui pînă după treizeci de ani. Cînd o va depăși, va înceta să mai fie poet. Era pe atunci un tînăr fremătător de viață, dornic de plăceri, neconformist în materie de moravuri și religie, spiritual, ironic, plin de fantezie. Alterna momentele de exaltare emotivă cu cele de luciditate ironică. „Cenaclul" romantic, dominat de personalitatea lui Victor Hugo, care în acea perioadă își cîștigase titlul de șef al școlii prin prefața-manifest la drama *Cromwell* (1827)), i se deschide cu entuziasm. Era moda călătoriilor reale sau imaginare — în orice caz cu ecou poetic — în Orient. Byron captase publicul european prin poemele lui de inspirație orientală, Victor Hugo dăduse *Orientalele*, Musset scrie *Povestirile din Spania și Italia*. Orientul lui Musset — căci Spania cu vestigiile ei maurești e acceptată de romantici drept Orient — este violent colorat, e decorul unor pasiuni vijelioase: iubire devastatoare, gelozie ucigașă, senzualitate arzătoare, dueluri, serenade etc. In plus, vers liber, ironie, sarcasm. Dar Musset, romanticul zburdalnic, își permite numeroase ironii la adresa patosului excesiv al adepților lui Hugo, își permite chiar să ia în zeflemea propria lui exaltare. Creator al ironiei romantice în Franța, și-a definit sugestiv poezia cînd a spus că-i plac cîntecele triste și melancolice, al căror acompaniament vioi și săltăreț pare să-și rîdă batjocoritor de melodie. Acest acompaniament — de fapt comentariul ironic al poetului — anihilează uneori conținutul romantic.

Cîteva din constantele pe care le vom regăsi de aci înainte în creația lui Musset ne întîmpină și în culegerea *Un spectacol într-un fotoliu*. Franck din poemul dramatic tirolez „La coupe et les levres", tînăr tumultuos, nu lipsit de tenebre, și arborînd atitudini byroniene, este unul din nenumăratele autoportrete pe care le găsim presărate în mai toată opera lui Musset; e ipostaza romantic-tenebroasă a poetului. Don Juan-ul din „Namuna" e ipostaza cinic-libertină; iar piesa de inspirație shakespeariană, *La ce visează fetele*, care întregește culegerea, cu dialogul ei spumos și ironia ei subtilă, ne apare ca o prefigurație a comediilor și proverbelor de mai tîrziu.

Intre timp se petrec în viața politică și literară a Franței evenimente răsunătoare. Revoluția din iulie 1830 duce la răsturnarea Bourbonilor. Dar regele, Ludovic Filip de Orléans, a cărui domnie începe acum, n-avea să dea satisfacție decît marii burghezii capitaliste. Musset avea să-și îndrepte nu o dată ironia împotriva regelui cu cap de pară și suflet de negustor. Anul 1830 reprezintă și victoria romantismului francez în vestita bătălie a lui *Ernani*. In prefața la *Spectacolul într-un fotoliu*, Musset pare să se detașeze de cercul lor și titlul sugerează această detașare. Cu poemul „Rolla" însă, din 1833, care-i aduce celebritatea, Musset plătește tribut greu romantismului demonic, inaugurat de Byron.

O dragoste puternică și răscolitoare avea să acorde noi dimensiuni liricii acestui poet înflăcărat și răsfățat, zburdalnic și capricios. In 1833 Alfred de Musset o cunoaște pe scriitoarea George Sand, inimă avîntată, minte receptivă la toate ideile generoase ale veacului. Printre ele, ideile socialiștilor utopiști. Indrăgostiții cunosc un răstimp de fericire, care culminează cu călătoria în Italia. Urmează neînțelegeri iscate de adînci deosebiri temperamentale, apoi ruptura. Bolnav și deznădăjduit, Musset revine în Franța. In cugetul lui, maturizat de suferință, evenimentele timpului vor răsuna cu sporită intensitate. Ecoul liric al acestei iubiri nefericite este ciclul poetic al „Nopților", suită de patru elegii ce reiau într-o tonalitate nouă motivul nopții, atît de cultivat de preromantici și romantici, care socoteau noaptea o ambianță prielnică meditației melancolice.

Un ultim ecou al iubirii dintre Alfred de Musset și George Sand, epilog poetic al „Nopților", poemul „Amintirea", glorifică iubirea — fie ea și stinsă — a cărei amintire îmbogățește sufletul. Imbogățirea era reală. Durerea dă liricii lui Musset o notă adîncă de sinceritate, necunoscută pînă atunci de tînărul teribil și uneori egoist în răsfățul lui. Acum Musset este apt de entuziasmul republican din drama *Lorenzaccio*. Intr-o Florență a veacului al XVI-lea, a cărei atmosferă o realizează Musset, punînd în mișcare nobili, burghezi, plebei într-o amplă desfășurare scenică de factură shakespeariană, se consumă drama lui Lorenzaccio, animatorul conjurației împotriva tiranului, împotriva ducelui Alexandru de Medicis, conjurație ce urmărește restaurarea republicii. Eșecul lui este eșecul unei acțiuni individuale; în sfîrșitul lui tragic deslușim și ceva din scepticismul politic al lui Musset, scepticism alimentat din plin de atmosfera Franței de după eșuarea revoluției din iulie.

In comediile lui, Musset s-a descris mereu pe sine. Fortunio, îndrăgostitul pătimaș din *Le chandelier*, Octave, libertinul din *Le caprice de Marianne* și chiar Coelio, amantul grav din aceeași comedie, nu sînt decît tot atîtea ipostaze ale romanticului Musset. La fel și Perdican din *Cu dragostea nu-i de glumit*. Cei mai mulți dintre eroii *Comediilor* și *Proverbelor* oscilează între un ideal de puritate, pe care atmosfera veacului nu-l favorizează, și atracțiile unui mărunt epicurianism, pe care-l îmbrățișează, proferînd cu cochetărie o doctrină libertină. Adeseori comediile lui Musset tratează probleme grave într-o formă spumoasă. Comediile lui Musset comunică o lucidă analiză a sentimentelor deprinsă de Musset de la înaintașul lui, Mariveaux. Personajele lui Musset marivaudează într-adevăr, dar dialogul lor spumos vibrează de lirismul și de ironia specifice romanticului Musset, prezent în fiecare din operele sale. Același lirism, aceeași ironie pătrund și în povestiri și nuvele. Musset tratează în tonalitatea lui specifică, teme agreate de romantici. In „*Mimi Pinson*", povestea grizetei generoase, el reia tema femeii „pierdute" nu cu patosul tragic, pe care-l pune Hugo în povestea Fantinei, ci cu umorul, cu care a știut Musset aproape întotdeauna să corecteze efuziunile prea violente.

In plin romantism, Musset a realizat, în momentele cele mai izbutite ale carierei sale literare, o sinteză între moștenirea clasicismului și gîndirea luminilor, pe deoparte, romantismul pe de alta, între luciditatea rațională și finețea analitică pe de o parte, elanul romantic, patosul liric pe de alta. Admirator al marilor spirite clasice, al lui Molière între altele — și admirația și-a mărturisit-o în poezia „O seară pierdută" —, a socotit stearpă disputa dintre clasici și romantici. Pe aceștia din urmă i-a privit adeseori cu detașare și uneori violent critic în opere ca „*Scrisorile lui Dupuis și Cotonnet*". Antiromantismul „poetului Nopților" devine dogmatic și anacronic în discursul de recepție la Academia Franceză: „Despre tragedie în legătură cu debutul domnișoarei Rachelle". Dar Musset academician nu mai era de mult poet; muza îl părăsise și acela care a știut să-și păstreze tinerețea celor 18 ani pînă aproape de 37, a îmbătrînit brusc.

Ce este Musset pentru noi, care îl citim și recitim astăzi, la 150 de ani de la nașterea sa? Este, fără îndoială, și poetul „Nopților", poetul iubirii înflăcărate și patetic exprimate al iubirii care, fericită sau nefericită, rămîne un tezaur al inimii. Dar este mai mult decît atît. Musset rămîne unul dintre puținele spirite lucide ale epocii romantice conștiente că efemera glorie a campaniilor războinice napoleoniene, care au lăsat mormane de oseminte și întinderi pustiite în urma lor, s-a transformat pentru o generație întreagă în dezorientare, decepție, haos moral. In orchestrația bogată a romantismului francez, Musset a mai adus sunetul ironiei, al fanteziei, al umorului. Spre deosebire de alți romantici, avîntat și tînăr fiind, n-a renunțat la dreptul analizei și al examinării lucide.

Vera CĂLIN

ANA CORDONET *„Colecționistă"*

A III-a Consfătuire pe ţară a scriitorilor tineri

(Urmare din pag. 3)

cialismului, între 1956 şi 1960, în patria noastră şi despre măreţele noastre planuri de viitor.

Eu v-aş ruga să citiţi şi să recitiţi fiecare cifră cuprinsă în Raport, pentru ca să puteţi mereu constata în ce măsură răspund scriitorii la epocalele înfăptuiri ale poporului muncitor şi ce trebuie să facă ei în viitor pentru a crea opere la înălţimea vremurilor pe care le trăim"

TITA CHIPER a arătat că cea de a treia Consfătuire a scriitorilor tineri reuneşte tinerii crescuţi în răstimpul de zece ani cîţi s-au scurs de la prima Consfătuire a tinerilor scriitori, organizată de Uniunea Scriitorilor în 1950.

Această ultimă consfătuire se caracterizează prin faptul că mulţi dintre participanţi au acum volume de versuri şi proză, unele cu tipăritura încă proaspătă, şi mulţi dintre tinerii scriitori vin în faţa consfătuirii aducînd rodul împlinirii lor.

Diversitatea temelor abordate verifică încă o dată teoria că numai un contact nemijlocit cu viaţa, cu problemele ei majore şi actuale, poate da sens şi valoare tuturor eforturilor pe care tinerii scriitori le fac pentru a da o literatură contemporană bună, eficientă.

Intre Consfătuirea din 1956 şi cea de acum, îndrumaţi de partid, tinerii scriitori s-au apropiat mai mult de realitate. Tinerilor li s-au creat posibilităţi de cunoaştere a realităţii prin documentări, şezători literare, deplasări în întreprinderi, pe şantiere, în gospodării colective etc.

In continuare, Tita Chiper s-a referit la învăţămintele culese din perioada cînd a lucrat la ziarul şantierului hidrocentralei de la Bicaz:

„In anii petrecuţi la Bicaz, atît Victoria Ionescu cît şi eu, am strîns un material vast care acum, odată cu terminarea lucrărilor la hidrocentrală, credem că poate să dea o imagine cît de cît fidelă a marelui şantier socialist. N-am fi reuşit acest lucru fără ajutorul primit din partea scriitorilor care au vizitat şantierul, deşi îndrumarea organizată din partea Uniunii Scriitorilor, prin forţa lucrurilor, a lipsit.

Fac totodată, pe această cale, un apel către tovarăşii mei de generaţie. Cu încredere să se adreseze întotdeauna partidului, de la care vor primi tot sprijinul. Mult din ceea ce am făcut noi la Bicaz se datoreşte sprijinului neprecupeţit pe care l-am primit de la organele de partid".

In încheiere, Tita Chiper a spus că ridicarea nivelului literaturii tinerilor e strîns legată de cunoaşterea tot mai profundă a unui mare număr de oameni ai muncii.

In cuvîntul său, DAN DEŞLIU s-a ocupat de munca secţiei de poezie de la revista „Luceafărul" şi de unele aspecte ale problemei legăturii tinerilor scriitori cu viaţa.

Arătînd că în activitatea publicaţiei la care lucrează s-au înregistrat succese demne de menţionat — afirmarea unor noi talente poetice, organizarea sistematică de şezători, articole de îndrumare datorate unor scriitori cu experienţă — vorbitorul a apreciat totodată drept foarte întemeiată critica pe care o aduce raportul lipsurilor şi slăbiciunilor din munca respectivei redacţii. „Luceafărul" n-a urmărit sistematic drumul tinerilor poeţi, n-a reuşit să asigure o legătură temeinică între redacţie şi debutanţi, resimţind şi în această privinţă lipsa unui sprijin susţinut din partea colegiului redacţional şi a Biroului Uniunii Scriitorilor. După ce a subliniat răspunderea personală care-i revine pentru această stare de lucruri, Dan Deşliu a spus:

„Noi avem un detaşament important de tineri poeţi de real talent, şi aceia care au fost citaţi în raport şi unii care n-au fost citaţi, dar care sînt de pe acum prezenţi în poezia noastră nouă. Sînt mulţi oameni talentaţi, animaţi de cele mai bune intenţii, adeseori cu evidente reuşite în creaţia poetică, dar nu într-un singur caz ei rămîn încă departe de esenţa fenomenelor noi din viaţa societăţii noastre. Problema esenţială rămîne aceea a cunoaşterii vieţii în aspectele ei cele mai semnificative". Vorbitorul a citat în acest sens indicaţiile cuprinse în cuvîntarea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej rostită la Cluj, în primăvara anului 1960. „După cum subliniază raportul, aceste indicaţii trebuie să constituie pentru toţi scriitorii, şi cu atît mai mult pentru cei tineri, un îndreptar permanent în munca de fiecare zi". In continuare, vorbitorul a criticat unele manifestări de confuzionism estetic, străine de principiile de bază ale realismului socialist, manifestări care şi-au găsit expresia la unii poeţi care nu acordă atenţia cuvenită cunoaşterii nemijlocite a realităţii, în tot ce are ea mai semnificativ, mai înaintat. In acest sens, vorbitorul s-a referit în mod critic la unele poezii publicate în revistele „Steaua" şi „Gazeta literară".

„Trebuie salutate din toată inima — a spus apoi vorbitorul — acele poezii care reflectă viaţa uzinei, a şantierului, noua mentalitate muncitorească. Trebuie să-l cunoaştem pe muncitor, la lucru, în hală, la furnal, pe platou. Omul nu se dezvăluie nicăieri mai profund, decît în creaţie. Ce-ar înţelege, de pildă, din mine sau din dumneata, cineva care nu ne citeşte cărţile, poemele, articolele? După cum a spus tovarăşul şi prietenul meu mai vîrstnic Nagy István, «cartea este omul, şi atîta viaţă este într-o carte cîtă există în autorul ei».

In legătură cu aceasta îmi pun întrebarea — despre ce vor scrie unii dintre noi, îndeosebi prozatorii, peste zece ani? Iată o chestiune care trebuie să ne preocupe în modul cel mai serios. Scriitorul este o albină care elaborează mierea într-un proces complex şi îndelungat. Ca să avem ce elabora mîine-poimîine, trebuie să ne îngrijim cu atenţie de ceea ce culegem astăzi".

I. D. BALAN a vorbit despre dezvoltarea criticilor tineri şi despre raporturile lor cu scriitorii.

„Formarea unui critic literar presupune o muncă foarte grea şi mai ales necesită din partea oamenilor cu mai multă experienţă, cu o mai bogată cultură, un ajutor necontenit, fiindcă profesia de critic literar, şi mai ales de tînăr critic literar, este foarte adesea pîndită de nenumărate neajunsuri.

Unul dintre cele mai grave ar fi tonul apologetic, comentariile ditirambice, nediferenţiate asupra operelor literare mai ales cînd aceste opere sînt scrise de scriitori consacraţi, cu renume.

Dintre cei care au greşit în acest sens am fost şi eu şi pe drept cuvînt am fost criticat în articolul din „Scînteia" —, critică care, aşa cum am mai arătat, în scris, mi-a fost de un real folos". Vorbitorul a considerat că mai persistă, în anumite forme, tonul apologetic în critică.

„Eu am încredere şi admiraţie pentru talentul unor tovarăşi ca Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Cezar Baltag ş.a., cred însă că se face un prost serviciu, în primul rînd acestor tovarăşi şi în al doilea rînd întregului nostru front literar, cînd se cheltuiesc epitetele şi formulările cele mai ditirambice pentru realizarea portretelor acestor tineri prozatori şi poeţi talentaţi.

Ca să fiu concret, cum se cere aici, amintiţi-vă de pildă, de portretele din „Gazeta literară" — au mai fost amintite — şi de termenii care se foloseau în comentarea acestor noi volume care, precizez, se datorează unor scriitori talentaţi. Ar fi folosit mult mai mult dacă critica s-ar fi apropiat de ei cu seriozitate, cu respect, criticîndu-i mai concret şi dîndu-le, în felul acesta, un ajutor mai substanţial".

I. D. Bălan a arătat că în analizele criticii nu trebuie omişi tineri scriitori de valoare, prea puţin discutaţi în presa literară. „Adeseori opere care reflectă foarte profund problematica bogată a vremii noastre — a adăugat vorbitorul — frămîntările oamenilor de la noi sînt discutate pe nişte coordonate abstracte ca seninătatea personajelor, echilibrul moral şi alte lucruri de natura aceasta, care cel puţin nu sînt legate într-un context social".

„Datoria noastră e de-a milita mai deschis, cu mai multă dragoste pentru promovarea ideilor fundamentale, acelea care dau în primul rînd valoare romanelor, volumelor de poezii, nuvelelor şi schiţelor pe care le prezentăm cititorilor".

In încheiere vorbitorul s-a ocupat de unele aspecte ale muncii sectorului de critică de la „Luceafărul".

MIRCEA RADU IACOBAN (Iaşi) a vorbit despre condiţiile excepţionale de creaţie pe care partidul şi statul le oferă tinerilor scriitori.

„Nouă, tinerilor, — a declarat vorbitorul — ne sînt create condiţii la care nu am fi putut visa în trecut. Munca acelora care mînuiesc condeiul este preţuită şi respectată. Şi sîntem mîndri că asupra slovelor pe care noi le aşternem pe hîrtie se apleacă ochii muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor, constructorii noii vieţi în patria noastră."

In continuare, vorbitorul s-a ocupat de cîteva probleme ale îndrumării tinerilor scriitori din provincie, de critica literară, de legătura dintre redacţiile literare şi tinerii colaboratori.

In acest sens, el a arătat că unii tineri din provincie, după ce au debutat în „Luceafărul" la rubrica „Steaua fără nume", au continuat să trimită lucrări revistei, dar nu au primit încă răspuns din partea redacţiei. Astfel, au început să colaboreze la alte reviste.

Mircea Radu Iacoban a criticat şi unele deficienţe din activitatea Casei regionale de creaţie populară-Iaşi, care a întîrziat publicarea unor plachete cu lucrări literare ale studenţilor ieşeni.

TITUS POPOVICI şi-a început cuvîntul prin a arăta condiţiile create de partidul clasei muncitoare tinerilor scriitori.

„Drumul nostru, la început stîngaci, şovăitor — aşa cum e orice început — a fost cruţat de umilinţele, de mizeria înjositoare, de fărîmarea zi de zi a demnităţii omeneşti. Faptul că ne găsim aici, că ne spunem deschis problemele e o dovadă strălucită şi grăitoare. Faptul că încercăm mîndria bărbătească de a fi nu numai martorii unui proces uriaş de transformări, dar că sîntem consideraţi o parte vie, creatoare, faptul că ni se cere să fim luptătorii celei mai înaintate idei, faptul că lucrările noastre, indiferent cum ne cheamă, sînt aşteptate cu nerăbdare, primite şi înconjurate cu dragostea oamenilor muncii, toate acestea trebuie să genereze în noi sentimentul nobil, înălţător, al responsabilităţii de scriitor şi cetăţean.

După părerea mea, diferenţa între scriitorul adevărat şi filistin depinde de răspunsul pe care îl dăm următoarei întrebări: tot ceea ce am primit de la popor şi de la partid e o răsplată a marilor şi unicelor mele merite — sau e un îndemn adînc să dau poporului care m-a crescut, m-a hrănit, mi-a îmbogăţit viaţa cu minunatele lui trăsături spirituale, tot ceea ce este mai bun în mine, pînă la capăt, fără şovăieli, deschis şi curajos?"

„Aş vrea să precizăm un lucru: a spune unui scriitor: cunoaşte viaţa, e ca şi cum ai spune unui medic că pentru a face o operaţie e nevoie să cunoască cel puţin anatomia. Si iată, viaţa ne dovedeşte că acest lucru trebuie spus cu tărie. Asta nu e de ajuns: trebuie să găsim împreună, tovărăşeşte, acele metode practice care să ne ajute în aprofundarea datelor realităţii noastre socialiste şi — dacă e nevoie — să scuture inerţia, acolo unde este nevoie.

Consider că fraza „literatura e o cauză a noastră a tuturor" e plină de multiple semnificaţii (o poate, de altfel, constata oricine, la o simplă întîlnire cu cititorii). Noi sîntem scriitori şi alcătuim un front larg pe platforma învăţăturii marxist-leniniste, pe platforma eticii comuniste.

Succesul unuia dintre noi este, în mod obiectiv, succesul fiecăruia; iar de insuccese sîntem fiecare, în mai mare sau în mai mică măsură, răspunzători".

Titus Popovici a citat apoi exemple elocvente de colaborare şi întrecere tovărăşească între scriitori, în spiritul moralei socialiste. „Acest spirit al celei mai sănătoase şi mai nobile întreceri trebuie, după părerea mea, să ne călăuzească, mult mai hotărît, de azi înainte". „Mă interesează ce crede critica, cititorii. Ştiu un lucru, că pentru scriitorul adevărat nu laudele şi coroanele de premiant clasa I-a sau a II-a rămîn — ci în primul rînd ce avem de învăţat din acest schimb de opinii, ce răspunde propriilor noastre căutări, propriei şi creatoarei nemulţumiri de sine".

Vorbitorul a subliniat importanţa cunoaşterii temeinice a realităţii socialiste: „Nu ştiu cîtă vreme trebuie să stai într-un loc — un an, doi, cinci, ca să capeţi această cunoaştere a vieţii; ştiu însă sigur, că fără a împărtăşi cu toată fiinţa ta, aspiraţiile, visurile, luptele oamenilor despre care scrii, eşecul, tristul eşec al fabricaţiei reci, fără patimă — va urmări, ca o umbră, cărţile respectivilor autori, tineri sau mai puţin tineri.

Cred cu tărie în unitatea necesară între om şi creaţia lui, între scriitorul adevărat şi oamenii adevăraţi pe care-i oglindeşte. Această unitate nu este un deziderat oarecare — ci constituie legea intimă a creaţiei, aici în epoca noastră".

„Ar fi tare multe de spus. Dar sînt convins că de la această consfătuire — şi aşa trebuie să fie — ni le vom spune toate tovărăşeşte, deschis, partinic şi că aceia care aşteaptă (ce splendid lucru e să ştii că eşti aşteptat, ca un prieten preţios!) că aceia care aşteaptă noile noastre lucrări vor simţi, prin mesajul nostru, că le justificăm încrederea".

Vorbind despre seninătatea, optimismul literaturii tinerilor, S. DAMIAN a subliniat că aceste trăsături nu se datoresc evitării problemelor grave ale veacului, ci tocmai abordării lor din perspectiva luminoasă a socialismului. „Tinerii scriitori ştiu precis care este originea neliniştilor, cine sînt vinovaţi pentru dramele care mai sînt astăzi în lume. De aceea o trăsătură esenţială în lucrările scrise despre trecut sau despre reminiscenţele lui, este oroarea faţă de burghezie. Faţă de convenienţele şi prejudecăţile capitaliste, se manifestă un dispreţ încărcat de ură, o detestare. Trebuie să remarcăm forţa aceasta în negarea unui mod de viaţă". Vorbitorul s-a referit în acest sens la lucrări care exprimă drama copilăriei ultragiate. (Titus Popovici, N. Velea, Ghilia şi alţii). „Este vorba şi de o înţelegere precisă a raporturilor burgheze, de prezentare realistă a acestor relaţii. Este o zugrăvire realistă a monstruozităţii unei clase, realizată cu violenţă în persiflare". Vorbitorul a analizat în această lumină „Străinul" de Titus Popovici, „Bariera" de Teodor Mazilu, „Obsesia" de Ioan Grigorescu.

„Trebuie apreciat efortul către o literatură problematică — a spus în continuare vorbitorul. Tinerii scriitori încearcă să dea o judecată asupra lumii, o interpretare a raporturilor între oameni, o viziune asupra realităţii, aşadar să creeze o literatură cu un orizont larg. Trebuie să se scrie despre viaţa clasei muncitoare, despre lumea satului, dar nu în mod tehnicist, ci relevîndu-se problemele de conştiinţă, trăsăturile morale noi. Acesta este mediul favorabil în care apar aceste probleme".

Cu privire la problematica ideologică şi morală a lucrărilor tinerilor, vorbitorul s-a referit la „Cuscrii" de Al. Ivan Ghilia, „Setea" de Titus Popovici, la povestiri scrise de Fănuş Neagu, Radu Cosaşu, N. Ţic., Nicolae Velea, D. R. Popescu, Costache Anton.

„De ce e importantă această subliniere? Mai apar povestiri fără nici un fel de veleităţi, în care predomină pitorescul, anecdotica cu semnificaţie restrînsă, faptele minore (de exemplu unele din povestirile lui Corneliu Leu), în dauna gîndirii, a ideilor, a problematicii. Aceste deficienţe au fost prea puţin analizate de criticii literari.

In Raportul ţinut de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R. s-a arătat clar ce sarcini înalte au scriitorii în dezvoltarea conştiinţei acelor oameni care ridică marile construcţii ale socialismului. Literatura trebuie să pună probleme majore, să reflecte înfruntarea de opinii, încleştarea ideologică a epocii, triumful filozofiei şi eticii marxiste. Tinerii scriitori trebuie să participe mai activ la elaborarea unor opere de mari semnificaţii. Să nu mai fim toleranţi cu proza mediocră, limitată ca gîndire, ca problematică!

Pe măsura acestor căutări de conţinut se vădeşte efortul către o expresie artistică mai elevată, corespunzătoare. Sînt rezultate îmbucurătoare; stiluri incipiente, valori artistice promiţătoare în creaţia tinerilor. De pildă, mi se pare ca o tendinţă pozitivă din acest punct de vedere în creaţia tinerilor înlăturarea sentimentalismului; crearea unei proze mai sobre, mai precise; o direcţie salutară spre analiza psihologică; se manifestă tendinţe realiste reunite cu încercări de a extrage simboluri de largă generalizare".

In continuare vorbitorul s-a ocupat de activitatea „Gazetei literare" în vederea sprijinirii tinerilor scriitori.

In încheiere, S. Damian a răspuns la aprecierile făcute de Dan Deşliu cu privire la creaţia unor tineri poeţi, susţinînd că este necesară o analiză atentă, obiectivă, fără omiterea aspectelor pozitive, pentru realizarea unei îndrumări ideologice şi artistice eficiente.

AL. OPREA a subliniat în cuvîntul său succesele obţinute de tinerii scriitori, oprindu-se în special asupra cîtorva debuturi care au marcat consacrarea unor scriitori ca: Titus Popovici, Nicolae Labiş, Al. Mirodan, Al. Andriţoiu, Tiberiu Utan, N. Velea etc. „Un asemenea nivel al debuturilor — a spus vorbitorul — nu ar fi fost posibil dacă nu ar fi existat evoluţia generală a literaturii noastre. Succesele tinerilor scriitori sînt succese care aparţin literaturii noastre, frontului nostru ideologic în general. Ele nu ar fi fost posibile fără acest drum sănătos pe care a mers literatura contemporană sub îndrumarea partidului".

„Literatura noastră — a spus vorbitorul — pentru a fi actuală, trebuie să răspundă frămîntărilor actuale ale contemporanilor". In perioada actuală, cînd domeniul principal al luptei de clasă îl constituie tărîmul ideologic, creşte în mod considerabil rolul literaturii în transformarea conştiinţei oamenilor, creşte rolul ei educativ".

Al. Oprea s-a referit apoi la acea parte din Raportul prezentat de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de al III-lea Congres al P.M.R. în care se spune: „Capătă o însemnătate tot mai mare judecata opiniei publice, a colectivităţii, formele obşteşti de influenţare a celor ce încalcă normele vieţii sociale, de combatere a manifestărilor nesănătoase ale unor elemente înapoiate ale societăţii". In legătură cu aceasta vorbitorul a arătat: „Tinerii scriitori, deşi au obţinut succese importante nu se poate spune că îşi dau încă în toată măsura contribuţia care se cuvine în această luptă. Am dori o creştere a combativităţii revoluţionare a tinerilor scriitori faţă de acele tare ale trecutului pe care le întîlnesc în realitate, în aşa fel încît să se poată ajuta formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste".

Din acest punct de vedere Al. Oprea a criticat părerile lui Ion Băieşu cu privire la schiţa „Duminica unui secretar" de Radu Cosaşu, apoi a analizat schiţa lui Radu Cosaşu „Irina mea", formulînd părerea că aici există tendinţa de a merge alături de problematica esenţială a actualităţii ca şi în schiţa „Drumul", publicată în „Gazeta literară" de N Velea.

Vorbind despre conştiinţa socialistă înaltă a omului contemporan, Al. Oprea a subliniat că este o datorie a tinerilor scriitori să depună toate eforturile pentru cunoaşterea şi zugrăvirea acelor trăsături ale omului viitorului, care se zămislesc în realitate.

In încheiere vorbitorul s-a oprit asupra faptului că în noua etapă istorică în care a intrat ţara noastră — etapa desăvîrşirii construcţiei socialismului — se pune cu şi mai multă ascuţime problema educării ideologice a tinerilor creatori, a combativităţii faţă de diferite influenţe ale moralei şi ideologiei burgheze.

RADU CIRNECI (Bacău) a cerut Uniunii Scriitorilor şi revistelor literare şi criticilor să se ocupe mai mult de munca de creaţie a scriitorilor tineri, din provincie. In acest sens, a făcut cîteva propuneri:

— revistele „Iaşul literar", „Gazeta literară" şi „Contemporanul" să publice mai des tineri scriitori din provincie, iar „Luceafărul" să analizeze periodic activitatea cercurilor literare din diferite regiuni ale ţării;

— editarea mai frecventă a unor culegeri din lucrările tinerilor scriitori din provincie de către casele de creaţie populară din regiune în colaborare cu editurile.

In încheiere, vorbitorul a enumerat cîteva din realizările casei regionale de creaţie populară din Bacău, arătînd că experienţa cercurilor literare oferă un material bogat pentru munca de îndrumare a tinerilor scriitori.

CONSTANTIN CHIRIŢĂ s-a referit îndeosebi la problema oglindirii clasei muncitoare în literatură, la problema cunoaşterii vieţii.

„Vreau să insist, a spus vorbitorul, asupra cîtorva lucruri, în această problemă a cunoaşterii vieţii. Eu aş fi ispitit să spun confraţilor mei că a cunoaşte clasa muncitoare înseamnă a o iubi. Adică a realiza o comuniune sufletească deschisă, caldă, cu reprezentanţii ei. Adică a simţi în acea strîngere de mînă cu muncitorul un schimb de daruri. Ne dăruim reciproc pasiunile, simţămintele, ideile".

După ce a relatat întîlnirea sa cu un muncitor şi convorbirea avută, Constantin Chiriţă a adăugat: „Dacă acest cuvînt «documentare» sună strident, cînd îl raportăm la comuniunea noastră spirituală cu viitorii noştri eroi, el îşi cîştigă locul cînd îl raportăm la cunoaşterea profesională a mediului muncitoresc. Aici documentarea trebuie să se transforme într-o documentare riguroasă, temeinică, dacă vreţi chiar în specializare. ((fără să exagerăm). Dacă vrem să scriem despre muncitori care activează într-un anumit domeniu industrial, e bine să cunoaştem cît mai în amănunt acest domeniu. Insist asupra acestui lucru, pentru că, după părerea mea, necunoaşterea domeniului poate deveni primejdioasă în munca scriitorului".

„Cunoaşterea superficială a domeniului industrial împiedică apropierea reală a scriitorului de muncitor. Neurmărindu-l în mediul lui social, profesional, neînţelegînd că aici se petrece partea esenţială a vieţii sale, riscăm, pentru a ne ascunde propriile goluri, să creăm conflicte colaterale, neesenţiale, imaginate sau fotografiate".

„Cu cît vom cunoaşte mai mulţi oameni, cu atît sarcina noastră de a cumula trăsături diverse dar revelatoare în tipuri literare va fi mai aproape de realizare. Gorki fundamentează teoretic această problemă, informîndu-se precis şi sigur.

Cunoaşterea vieţii, documentarea — mă alătur aici Raportului şi altor tovarăşi care au luat cuvîntul — trebuie pusă cel puţin cu aceeaşi tărie şi în faţa criticii. Criticii, ca şi scriitorii, doresc la urma urmei acelaşi lucru: să se înalţe literatura noastră pe o treaptă cît mai înaltă, treaptă care poate fi cucerită. Dar pentru aceasta, criteriile de judecată ale criticii trebuie să aibă la bază aceeaşi uniune dintre cunoaşterea teoretică şi practică a vieţii".

Au mai luat cuvîntul, sau au depus intervenţiile lor în scris la secretariatul Consfătuirii, tovarăşii: Melania Cîrje (elevă la Şcoala medie „Gh. Lazăr"), Ion Gheorghe, Ion Meiţoiu, Corneliu Omescu (Arad), Octav Pancu-Iaşi, Toma George Maiorescu, Ion Grecea, Udroiu Neagu (student la Institutul Politehnic — Bucureşti), Ion Cringuleanu, Viniciu Gafiţa, Kibedi Floriana (instructoare superioară de pionieri, Şcoala nr. 119 Bucureşti), I. Fedico (Sighet), C. Potîngă (Bacău), Gheorghe Tomozei, Mircea Şerbănescu, Marin Porumbescu (Constanţa), N. Osman (cercul literar al Casei de cultură M.A.I.), Leonard Gavriliu, Manole Auneanu (Iaşi), Damian Ureche (Arad), Dumitru Solomon, Miron Dragu şi alţii.

GABRIELA MANOLE „Fetiţă"

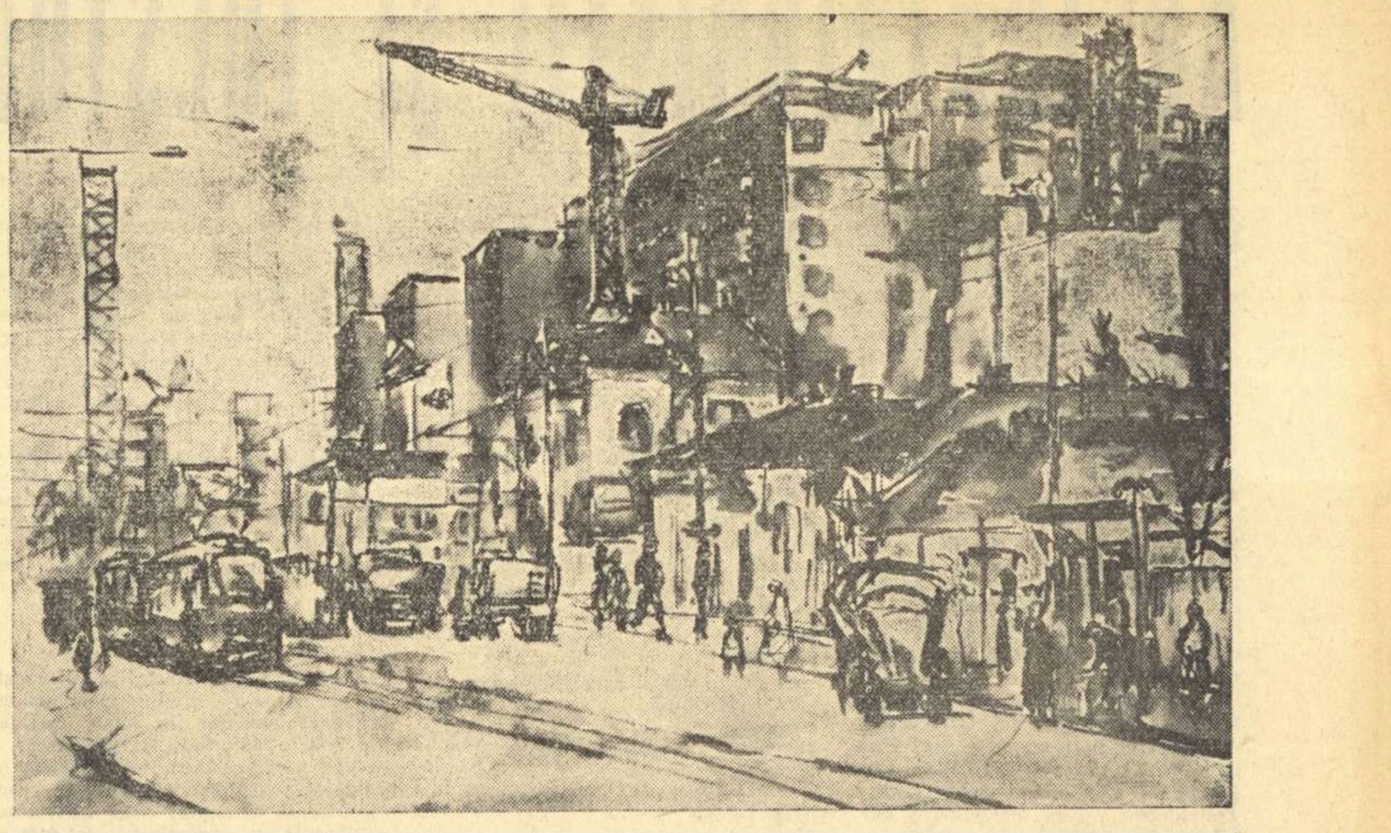

MARIA IOSIF TALAPANESCU „Calea Griviţei, azi".

ÎNSEMNĂRI LA ÎNCEPUT DE AN LITERAR

(Urmare din pag. 1)

de-al doilea întregindu-se în partea de început, despre perioada anterioară războiului.

Anii tristei aventuri a războiului hitlerist sînt evocaţi şi de Haralamb Zincă, care urmăreşte acţiunile unui grup de partizani romîni în munţii Moldovei, dar mai cu seamă în cel de-al doilea volum al ciclului „Eroica" de Laurenţiu Fulga, intitulat „Steaua bunei speranţe". Tot cam în această perioadă se plasează şi acţiunea romanului „Născut în Europa" de Francisc Munteanu, avînd în centru o figură pitorească de viitor artist. Mă întorc la tema clasei muncitoare, pentru a aminti de noua formă a romanului „Zorii robilor" de V. Em. Galan, în care trăieşte un episod semnificativ al trecutului — solidarizarea oamenilor uzinei cu ţăranii răsculaţi, în timpul răscoalelor din 1907.

Romanul satului este la fel de bogat. Trecutul i-l evocă Zaharia Stancu în următoarele trei volume ale ciclului „Desculţ", anunţate pentru 1961: „Proces la curte", „Pădurea nebună", şi „Sfinţii fără ochi"; un trecut mai îndepărtat încă reînvie în romanul lui Tudor Teodorescu-Branişte, „Primăvara apele vin turburi", a cărui acţiune se petrece în vremea răscoalelor de la 1888. Epocii noi, de după 23 August cînd biruie lumina socialismului, îi sînt dedicate cărţi ca „Satul uitat" de Eusebiu Camilar, „Dobrogea colectivistă" de Traian Coşovei, „Front fără tranşeie" de Petre Sălcudeanu şi acea încrîncenată istorie a lui Lae Cordovanul, din romanul „Cordovanii" a tînărului Ion Lăncrănjan. Alte romane le numesc doar enumerîndu-le: „Al cincilea anotimp" de Al. I. Ştefănescu, „Tinereţea bătrînului fluviu" de Theodor Constantin, „Satul hoţilor de cai" de Fănuş Neagu, „Balul intelectualilor" de Ştefan Luca.

Cititorul va înţelege că, în destule cazuri, titlurile vor fi altele; le-am dat aşa cum figurează ele pe copertele unor dosare din edituri şi cum au mai circulat prin presă. Totul e că bogăţia aceasta de romane — şi n-am indicat toate lucrările aflate în stadiul lor final — arată limpede că proza noastră se află într-un moment foarte prielnic al dezvoltării ei. Iar acest moment este caracterizat de o vie situare în contemporaneitate, începînd cu desfăşurarea propriu-zisă a faptelor şi culminînd cu spiritul partinic al autorilor.

NUVELA, REPORTAJUL ŞI POEZIA

Le-am alăturat numai pentru că voi trece enumerativ asupra lor ţinînd seamă că anumite comentarii făcute la roman sînt aceleaşi pentru nuvelă, reportaj şi poezie.

Nu numai tinerii sau nu în special ei frecventează nuvela şi reportajul. Tudor Arghezi a încredinţat editurii, în ultimele zile ale lui 1960, cartea sa de reportaje şi schiţe „Cu bastonul prin Bucureşti". Mihai Beniuc îşi încheie volumul său de schiţe şi momente; Constantin Prisnea, cartea sa de publicistică, evocare şi eseu în acelaşi timp, intitulată „Ţara vinurilor". Vor mai apare volume de nuvele şi reportaje de Dumitru Mircea, Eugen Barbu, Alecu Ivan Ghilia, Mihai Novicov, Ioan Grigorescu, Radu Lupan, Viniciu Gafiţa, Tudor Popescu, H. Rohan şi alţii.

Poezia întruneşte şi ea numele cele mai preţuite, alături de cele ale unor începători: de la Mihai Beniuc care a încheiat anul 1960 cu o culegere de poeme de dragoste şi care va apare cu un volum de poezii noi în primele luni ale lui 1961 — şi pînă la Florenţa Albu, Horia Zilieru sau Sina Dănciulescu, o întreagă pleiadă de poeţi publică versuri noi: Marcel Breslaşu, Demostene Botez, Cicerone Theodorescu, Radu Boureanu, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Mihu Dragomir, Al. Şahighian şi numeroşi alţii. Patosul noii poezii evidenţiază acea trăsătură care spuneam că defineşte şi proza: contemporaneitatea; critica literară o numeşte cu o formulă mai completă, mai explicită: actualitate şi partinitate.

CRITICA LITERARĂ

Monografii asupra unor scriitori, studii cu caracter de ansamblu asupra unor probleme, momente sau epoci literare, asupra laturilor definitorii ale unor creatori — iată ce va sta în centrul activităţii editoriale a anului 1961 în domeniul criticii literare. Se adaugă puţine culegeri de articole ale unor critici şi istorici literari cu îndelungă activitate: Tudor Vianu, Perpessicius, Al. Dima. Aş cita cîteva nume ale autorilor de studii cuprinzătoare: Silvian Iosifescu, Ion Vitner, Mihai Novicov, Ion Ianoşi, Savin Bratu, Ioan Masoff, Mihail Petroveanu, Vera Călin, G. G. Ursu, Paul Cornea, V. Mîndra, Al. Piru, Dumitru Micu. Aş cita şi cîteva momente şi probleme literare care vor sta în centrul preocupărilor lor: literatura romînă veche, perioada din jurul anului 1800, realismul în genere şi realismul socialist, momentul „Vieţii romîneşti" şi al poporanismului, problemele romanului, dezvoltarea teatrului. Vor apare, de asemeni, studii sau monografii despre scriitori ca Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, N. Beldiceanu, etc. etc. De remarcat apoi îmbogăţirea, în domeniul cercetării literare, mai puţin citată aici, a studiului asupra literaturii contemporane, prezentă deopotrivă în munca editorilor şi, fireşte, a criticilor.

★

După romanul „Tezaurul Kristofilor" de Kovacs György, apărut cu puţin înainte de sfîrşitul lui 1960, va apare romanul lui Szemler Ferenc, „Căderea Arhanghelilor" consacrat perioadei dinaintea războiului; acest roman premerge acţiunea din „Solstiţiu", publicat vara trecută şi care în 1961 va fi tipărit în romîneşte; autorul lucrează şi va încheia în cîteva luni cel de-al treilea volum al ciclului, intitulat „Vara". Nagy Istvan a terminat un roman din viaţa muncitorilor, iar „Neamul Gondoşilor" (vol. III) de Szabo Gyula se şi află în tipografie, pentru a încheia istoria contemporană a unui sat din Ardeal.

Meliusz Jószef încheie un volum de publicistică, Letay Lajos un volum de versuri, Sütö Andras, cunoscut prin apropierea sa de viaţa satului, a intrat de astă dată în lumea muncitorilor, cu volumul „Madaras în paradis".

Renunţ la simpla înşiruire de nume şi titluri pentru a spune că o activitate bogată se desfăşoară şi în acest domeniu, care se integrează în mod firesc în ritmul general al literaturii ţării noastre.

CITEVA NOUTĂŢI EDITORIALE

Mai întîi colecţia „Liliput" — cărţi de format mic, pe hîrtie foarte subţire şi cu un număr apreciabil de pagini. Prima casetă e de poezie: Alecsandri, Eminescu, Coşbuc, Arghezi.

Apoi, ediţia bibliofilă Coşbuc, de felul celor apărute cu poeziile lui Eminescu şi Arghezi. De asemenea ediţia asemănătoare Sadoveanu — „Povestiri istorice", deschizînd seria prozei în aceeaşi colecţie.

Primul volum din seria de cinci ale „Antologiei literaturii romîneşti" în limba maghiară apare la începutul anului, cuprinzînd folclor, literatură veche şi perioada 1848.

Ediţia bilingvă, maghiară şi romînă, Eminescu — este în curs de apariţie. In pregătire una asemănătoare Petöfi.

Literatura contemporană va fi prezentă în acest an, în colecţia „Biblioteca pentru toţi", cu aproape un sfert din totalul numerelor ce vor apare.

★

Drept concluzie aş ruga pe cititor să recitească începutul. Să înţeleagă că fenomenul literar este în desfăşurare, în creştere şi că aceasta se datoreşte solului fertil din care se ridică pădurea viguroasă a literaturii contemporane. Aş adăuga numai un singur lucru: că spre mijlocul lui 1961 se împlinesc 40 de ani de la crearea partidului şi că scriitorii întîmpină şi prin această bogată roadă a inimii lor sărbătoarea care e a întregului nostru popor.

Mihai GAFIŢA

Anul literar 1960

(Urmare din pag. 1)

machi („Un călător prin U.R.S.S."), A. E. Baconsky („Călătorii în Europa şi Asia"), Horia Stancu („Prin ţările nordului"), Veronica Porumbacu („Pagini din Coreea"), Aurel Rău („La marginea deşertului Gobi"). Judecată în ansamblu, proza anului 1960 apare orientată spre temele principale, variată în expresie, interesantă ca realizare literară. Merită îndeosebi a fi semnalată prezenţa tinerilor care marchează o promoţie deosebit de talentată.

Poezia. In domeniul activităţii editoriale, amintim antologia „Cîntare partidului" care constituie o evidentă dovadă a unităţii frontului nostru ideologic şi a valorii artistice a poeziei noastre partinice. Poeţii mai vîrstnici au fost prezenţi (în afara versurilor publicate în reviste) cu volume antologice: Cicerone Theodorescu, Marcel Breslaşu, Miron Radu Paraschivescu („Declaraţia patetică"), Dumitru Corbea şi, zilele acestea, Mihai Beniuc cu o culegere a versurilor sale de dragoste. Radu Boureanu a închinat un volum istoriei Bucureştiului („Cîntare cetăţii lui Bucur"), iar alţi poeţi au tipărit volume cu teme diferite (Gellu Naum, „Poem despre tinereţea noastră", Ion Bănuţă, „La hotarul dintre lumi", T. G. Maiorescu, „Ritmuri contemporane", Nicolae Tăutu, „Rapsodia Romînă", Violeta Zamfirescu, „Ceasul de slavă", Gh. Tomozei, „Steaua polară" ş.a.). A apărut recent un nou volum de Eugen Frunză. In urma discuţiilor purtate la Uniunea Scriitorilor ca şi în presă, au apărut tot mai puţine poezii nerealizate, a crescut interesul scriitorilor pentru problemele omului nou, au scăzut simţitor versurile contorsionate, căutările sterile etc. Totuşi, necesitatea unei discuţii mai aprofundate, la obiect, privind problemele specifice poeziei, se face simţită. Nu putem încheia acest paragraf fără să amintim debutul deosebit de interesant al unor poeţi printre care amintim pe Ilie Constantin („Vîntul cutreieră apele"), Cezar Baltag („Comuna de aur") şi Nichita Stănescu („Sensul iubirii"). Poezia lui Ion Gheorghe („Căile pămîntului") dovedeşte vigoare, plasticitate a imaginii, dar conţine încă elemente tradiţionaliste.

Critica. In preajma sărbătoririi a 80 de ani de viaţă ai maestrului Mihail Sadoveanu s-au publicat în presă numeroase articole interesante printre care s-au remarcat studiile lui Savin Bratu. Academicianul G. Călinescu a tipărit în „Contemporanul" un amplu articol care prin profunzimea ideilor, claritatea sintezei şi strălucirea expresiei, constituie cel mai bun text scris pînă azi, în critica romînească, despre marele prozator. O fertilă activitate a depus critica şi în preajma sărbătoririi maestrului Tudor Arghezi. Trebuie să subliniem, în această ordine de idei, apariţia remarcabilei monografii închinate marelui poet de Ov. S. Crohmălniceanu. Silvian Iosifescu a fost prezent cu un eseu despre Grigore Alexandrescu, iar T. Vianu cu un studiu despre Al. Odobescu. Printre monografii amintim: Constantin Ciopraga despre Calistrat Hogaş, Al. Piru despre opera şi S. Bratu despre viaţa lui G. Ibrăileanu, B. Elvin despre Cehov şi Tatiana Nicolescu despre opera lui Gogol în Romînia. Dintre volumele de articole şi studii semnalăm pe acelea ale lui I. Vitner, Al. Balaci şi Boris Gazacu, de asemeni amintim volumul colectiv intitulat „Probleme actuale ale literaturii realist-socialiste". Din titlurile acestea rezultă că istoria literară s-a îmbogăţit cu noi monografii. Aceste monografii, prin seriozitatea şi competenţa cu care au fost scrise, constituie o contribuţie importantă la realizarea sarcinilor care stau în faţa istoriei noastre literare. In schimb critica de actualitate a fost serios neglijată anul acesta de edituri. Critica literară operativă nu se poate dezvolta numai în reviste şi e firesc ca editurile să selecţioneze ce e mai valoros. Dacă critica literară a fost destul de activă în publicaţii pe linia analizării operelor apărute, ea continuă să fie deficitară în ceea ce priveşte studiile de sinteză, de generalizare. Volumul colectiv amintit constituie un bun început, dar care trebuie urmat de altele. Diferitele schimburi de păreri care au avut loc în presă despre o carte sau alta sînt foarte bune şi ele trebuiesc continuate şi dezvoltate, dar e nevoie, mai ales, ca ele să se transforme în discuţii pe probleme estetice. Literatura noastră are, mai mult ca oricînd, nevoie de asemenea discuţii, de asemenea studii.

Fireşte, acest sumar recapitulativ nu şi-a propus să analizeze problemele ridicate de literatura publicată în ultimul an. Aceasta ar fi fost o sarcină care depăşeşte posibilităţile unui asemenea articol. Exprimîndu-ne bucuria că ne aflăm pe un drum bun, să căutăm împreună mijloacele de a merge cît mai repede şi cît mai departe pe acest drum fertil.

Paul GEORGESCU

La Casa scriitorilor

Vineri 6 ianuarie a.c. orele 18, tovarăşul Alexandru Sencovici, ministru al Bunurilor de Consum, va ţine conferinţa: „Probleme şi perspective ale industriei uşoare pe anul 1961".

PROBLEME ALE DEZVOLTĂRII ACTORILOR TINERI

Tineretul—permanență activă a teatrului nostru

Urmăresc cu interes dezbaterea care se face în jurul unor „probleme ale dezvoltării actorilor tineri", replicile schimbate în aceste discuțiuni interesîndu-mă și ca profesor și ca om de teatru. Problema tinerilor actori — și, în general, problemele de tineret — prezintă o importanță atît de mare și de acută, încît necesită o rubrică și o anchetă permanentă, problemele rămînînd mereu actuale așa cum este tinerețea însăși.

Participarea tinerilor la discuții — este vorba doar de probleme legate de răspunderea lor! — numeric timidă pînă acum, nu a dezvelit încă sîmburele acestor probleme; în afară de răspunsul unui tînăr regizor — ciudat de confuz pentru un... ideolog al spectacolului — și de unul curajos expus al Cristinei Tacoi, care plasează niște „directe" iuți și precise cu care face knok-down regia și... presa de specialitate, răspunsurile tinerilor actori se împiedică în general de aspecte mic-practiciste.

NU EXISTĂ UN CONFLICT INTRE GENERAȚII!

In mentalitatea pedagogică burgheză se exploatează cu mare fervoare teoria conflictului între generații, îndeobște între cea tînără care vrea să se afirme și celelalte, îmbătrînite, care le împiedică, fără să-și aleagă mijloacele. Desigur, în condițiile de viață ale societății capitalist-burgheze, acest conflict există și se manifestă în chip tragic. Și aspectele așa-zise tinere ale filozofiei burgheze contemporane sînt de ordinul tragic-existențialist, cultivînd ideea bizară a vieții considerate din vizuina însingurării, ori teoria dezagregării ego-ului și alte asemenea teribilisme abisale, — antiumane, negatorii și dizolvante.

In condițiile de dezvoltare socialistă, tineretul ajuns în pragul răspunderilor sale cetățenești nu se află ca în fața unei cetăți cu punțile ridicate, pe care ar trebui s-o cucerească cu asalt. Nefiind generații concurente, ci paralele și cointeresate, sudate moralmente-patriotic, cele înaintașe le așteaptă pe cele tinere cu brațele întinse pentru a le întovărăși în munca lor de maturizare.

Așa trebuie înțeleasă problema tineretului — ca o permanență a societății noastre. Problemele de dezvoltare a tinerilor actori nu aparțin și nici nu le sînt specifice numai tinerilor de azi. Tinerii actori trebuie să învețe de pe acum, cînd caută să-și rezolve problemele lor actuale, cum vor trebui să sprijine la rîndul lor viitoarele cadre tinere care vor avea — evident — și ele problemele lor specifice.

Fiecare actor tînăr are problemele lui personale care — îi asigur! — le-am avut și noi și le vor avea și urmașii lor: problema dublurilor și a celei de a doua distribuții, a locului de producție, teama de „etichetare"... Dar din aspectele acestea particulare trebuie extrasă esența problemei și discutată apoi cu curajul caracteristic vîrstei. Eu — ca tînăr mai în vîrstă! — socotesc că toate problemele care se pun tînărului actor trebuie analizate neapărat prin prisma răspunderii sale, înainte de a face apel la răspunderea factorilor ajutători. Ceea ce se degajă din cele șase replici tinere de pînă acum nu este răspunderea lor față de sarcinile de tineret cu care intră în plinul vieții active; ei au explicat, cam la fel, că trebuie să joace cu orice preț, ceea ce nu-i deosebește de actorul de 100 de ani care, și la această treime din vîrsta matusalemică, vrea încă să joace.

Am descoperit însă un mare adevăr spus de G. Oancea care are o replică splendidă trădînd neliniștea de mînz a tînărului actor: Cine ar putea pretinde că se poate dezvolta stînd? Sub această formă, lucrurile se schimbă. Este un adevăr mare și obiectiv ca viața însăși care e în continuă mișcare. Și cum ruginește sufletul actorului cînd... „stă"! Dacă Oancea a făcut această constatare filozofică, înseamnă că sufletul actorului din el a început să îmbătrînească... Oare a sezisat cineva, la teatrul său, că procesul de maturizare al unui tînăr actor din acest colectiv se poate petrece prematur?

Așadar, sinteza tuturor problemelor de dezvoltare a tînărului actor este în responsabilitatea lui politic-profesională. Aici consider că este cheia problemei. Nu în a juca sau nu, în a dubla sau nu, în a purta sau nu o etichetă etc. care nu sînt specific tinerești, fiind general artistice, de „năravurile" semnalate suferind actorul pînă la adînci bătrînețe. Cît privește despicarea în două loturi distincte, după extrasele de naștere, a actorilor — e timpul a se reconsidera această diviziune nefirească în teatru și a nu mai privi adevărul prin broasca ușii: în teatru nu există tineri și bătrîni, ci concepție tînără sau bătrînă! Altfel cădem ușor în teoria limitelor de generații și, de la frontiere la conflict, e un pas. A fi tînăr în teatru înseamnă a fi permanent în ritmul vremii, a fi disciplinat, a avea simțul răspunderii social-profesionale, a munci serios și convins că nu se urcă de-a-ncălare treptele succesului, cum își închipuie încă unii actori — ca vîrstă — tineri.

Funcția tineretului în teatru are duble valențe: pe de o parte de a împrospăta și asigura permanența activă a cadrelor, iar pe de altă parte are rolul de continuă aclimatizare și acomodare a colectivului la actualitate, ferindu-l astfel de a rugini în forme vechi, conservatoare, ferindu-l de a îmbătrîni. Intinerirea unui teatru nu este un simplu act administrativ ca la recrutare, ci un act de concepție bazat pe un proces evolutiv, uneori revolutiv cînd — îmbătrînind prematur, tineretul lui nesatisfăcîndu-și sarcina — trebuie zgîlțiit din căpriori.

Nu este suficient ca teatrul să aibă media de vîrstă 25 de ani, dacă stilul lui e vetust sau mincinos, dacă nu are o concepție dominantă tînără și artisticește valabilă, dacă modul său de expresie îi frînează elanurile creatoare. Am avut exemplul unui teatru „al tineretului" dar cu concepție conservatoare, bătrînă; dacă s-ar analiza cauzele care au dus la îmbătrînirea prematură a acestui colectiv încadrat cu o remarcabilă echipă de tineret, la început, s-ar descoperi fără îndoială mai toate problemele reale de dezvoltare ale tinerilor actori... Problemele acestea sînt complexe și nu pot fi tratate decît în complexul lor, angajînd în discuție nu numai tineretul unui colectiv, ci întregul colectiv, de la principiile de conducere pînă la viața personală a actorului.

STILUL CONTEMPORAN — APANAJUL TINARULUI ACTOR

Discuția în jurul modalității utilizării actorului tînăr în teatru trebuie axată pe sarcina principală a acestuia de a aduce permanent, în teatru, aerul proaspăt al contemporaneității. Rezultante pozitive ale mișcării noastre teatrale, tipul uman nou din dramaturgie, vorbirea directă (nu dreaptă, otova și inertă cum o practică unii tineri), gestica simplă și economică, simplitatea artistică în expresie — toate acestea se datoresc într-o mare măsură actorilor tineri, instruiți într-un deceniu de Institut; ele sînt coordonatele stilului contemporan de teatru.

Așadar, problema utilizării actorului tînăr nu este numai una de ordin tehnic, înscriindu-se în sfera mai largă a uneia de perspectivă. Un teatru este contemporan dacă — sau în măsura în care — tinerii lui aduc elanul, stilul și o concepție de viață contemporană, vîrsta și gîndurile personajelor din repertoriul actual fiind, într-o majoritate evidentă (și logică), mai corespunzătoare vîrstei lor decît celei a noastră, a celorlalți — înaintașii. In acest cadru principial trebuie discutate problemele utilizării optime a actorului tînăr, acestea constituind aspectele tehnice ale discuției noastre, în vederea sarcinilor sale de maturitate artistică.

De la începutul carierei se ivește în calea actorului, seducătoare rusalcă, șablonul. Șablonizarea este o predispoziție, am putea spune, nativă și se cade a o depista din perioada de studii a actorului, adică din timpul cînd învață ușor a imita, începînd cu maestrul său și sfîrșind cu actorul cu care se aseamănă temperamental. Șablonul este o antimetodă pe care o practică îndeobște actorul (bun fie el!) fără conștiință artistică, măsluitorul de mesaj, trișorul emoțiilor artistice, alhimistul sau vraciul unor valori inexistente, prefabricate. Actorul comod, care nu-și poate organiza și nici supraveghia munca, utilizînd tiparele sale prefabricate, alege astfel calea cea mai leneșă pentru a repurta un succes tot atît de facil ca și mijloacele întrebuințate, alunecînd repede în manierism. Lipsit de cultură artistică și de răspundere etică, individualizîndu-se pînă la singularizare, actorul manierist crede că-și creează un gen al său, sfîrșind ca puiul de cuc în cuibul de vulturi. Tarele acestea ale artei noastre trebuie autodenunțate, ele constituind un delict față de etica actorului, cum ar fi practicarea nelegală a medicinii. In fond, practicarea sau nepracticarea șablonului, alunecarea în sau ferirea de manierism sînt probleme de autoeducație a actorului care, din pragul carierei sale, trebuie să-și cunoască mijloacele și înclinările.

Un agent extern care ajută șablonizarea este o metodă strîmt-practicistă, încă uzitată, a „etichetării" (cum îi spune Victor Rebengiuc) și de care actorii tineri, constat cu plăcere, se feresc ca dracu de tămîie. Manevrată în mod inconștient și iresponsabil de unii regizori, din aceeași comoditate care e pernicioasă în artă, „etichetarea" actorilor și transformarea lor în colete ambulante în arhiva de tipuri a regizorilor menționați duce la o paralizie progresivă în concepția de teatru a colectivului respectiv. Teatrele unde se aplică asemenea metode îmbătrînesc repede și... dispar fără regrete

Ion FINTEȘTEANU
Artist al poporului
Teatrul Național „I. L. Caragiale"

Scenă din piesa „Centrul înaintaș a murit în zori" de Augustin Cuzzani, a cărei premieră a avut loc recent la Studioul Institutului de artă dramatică și cinematografică „I. L. Caragiale".

„LYSISTRATA" la Teatrul de Operetă

Din „Lysistrata" lui Aristofan autorii noii operete romînești abia dacă au păstrat ceva mai mult decît titlul. Ceea ce ne oferă compozitorul Gherase Dendrino și libretiștii Nicușor Constantinescu și George Voinescu este o amuzantă transpunere în lumea antică a unor preocupări și raporturi contemporane. Dificultatea esențială a realizării o constituie desigur contradicția dintre gravitatea problemei dezbătute — lupta pentru pace — și mijloacele prin excelență comice, dacă nu burlești, care stau la îndemîna autorilor de operete. Nimeni nu poate tăgădui că foarte puțini libretiști au reușit să găsească soluții atît de abile încît să dea spectacolului un conținut bine precizat și în același timp o canava dramaturgică specific operetistică. Incercarea autorilor a fost îndrăzneață și rezultatele sînt meritorii.

Succesul „Lysistratei" îl va face însă în primul rînd muzica lui Gherase Dendrino. Autorul lui „Lăsați-mă să cînt" îi afirmă încă o dată excepționala vînă melodică, potențată de simțul omului de teatru rutinat. In „Lysistrata" sînt cel puțin două melodii care pot rivaliza cu refrene celebre din operetele clasice: „Spre ceruri porumbeul..." și mai ales „Frumoasă Atena..." Alături de acestea se vor mai înscrie și altele în favoarea publicului, între care cu siguranță antrenantul cîntec de inspirație populară greceasca „Barbaianis, căpitanul de vapor". O particularitate a „Lysistratei" este aceea că muzica nu apare numai sub forma intermediilor cîntate, ci formează un fond aproape continuu. Unitatea spectacolului cîștigă prin acest procedeu care atenuează impresia de artificial, creată întotdeauna de lipirea formelor de teatru vorbit și teatru cîntat. Ceea ce se poate însă reproșa „Lysistratei" (de pe o platformă, să-i spunem muzicologică, și nu de apreciere a spectacolului, unde fiecare moment muzical este adecvat momentului scenic) este lipsa unității de stil. In această operetă se întîlnesc trei idiomuri diferite: limbajul operetei moderne și al muzicii ușoare (aceasta din urmă apărînd de altfel cu intenții satirice precise mai ales în tabloul „Olimpului"), melodii și ritmuri inspirate din folclorul grecesc și în sfîrșit elemente din stilul de operă, folosite fie direct, pentru sublinierea unor situații dramatice, fie pe aceeași linie a anacronismelor și constrastelor proprie libretului, cum este în trio-ul din ultimul tablou, „In tăcere"..., care ne apare ca o spirituală parodiere a unor scene similare din opere italiene cunoscute.

Dar în aceeași măsură în care această contopire de stiluri muzicale dă partiturii un caracter eterogen, ea dezvăluie și elasticitatea mijloacelor de exprimare ale compozitorului și pe alocuri îndrăzneala sa în unele rezolvări armonice și orchestrale care sînt efectiv noi în muzica romînească de operetă. In sfîrșit, trebuie să spunem că Gherase Dendrino știe să evite și marea primejdie a clișeului, rămînînd personal și inventiv, oricare ar fi stilul în care se exprimă.

Pus în scenă de Nicușor Constantinescu „Lysistrata" este un spectacol de efect, amintind adesea formula de revistă cu „fast, lux, decor". Pe această linie, tabloul „Olimpului" cu un „Jupiter tonans" (de ce nu Zevs, din moment ce sîntem în mitologia elină?) care vorbește și cîntă prin vocea bine cunoscută a tenorului Viorel Chicideanu, cu zei îmbrăcați în costume din material plastic fosforescent și o Afrodită cu formele apetisante înălțate pe tocuri cui, reprezintă momentul culminant. Dar întregul spectacol se prezintă îngrijit, cu o plastică frumoasă în decorul artistic realizat de George Voinescu pe scena mică a Operetei. Numeroasele costume au solicitat serios fantezia pictorilor Mac Constantinescu și George Voinescu, care uneori au mers spre stilizări și spre armonizări de culori de bun gust, alteori însă adoptînd soluții care țin mai degrabă de sugestii medievale sau orientale decît de inspirația clasică. Coregrafia Elenei Penescu-Liciu se remarcă prin cîteva episoade de o plastică desprinsă parcă din motivele decorative ale vaselor cretane. De bună calitate contribuția corului, pregătit de Constantin Rădulescu și destul de îngrijită orchestra, la pupitrul căreia se afla în seara premierei compozitorul.

Numeroșii interpreți ai „Lysistratei" joacă și cîntă cu vădită plăcere în această lucrare, fiecare pe măsura posibilităților sale actoricești și muzicale. Ca observație generală, notăm că unele cupluri nu sînt echilibrate. Astfel Ion Dacian ni se impune mai mult decît Silly Popescu, iar Cella Tănăsescu își domină net partenerul, George Hazgan. Virginica Romanovski și Bimbo Mărculescu formează un perfect cuplu comic, deficitar însă în importantele părți muzicale care îi revin. In schimb Gabriel Gheorghiu și Dia Panaitescu dau un contur rotunjit celor doi corifei, iar Silviu Gurău este excelent în Polemos. Bun și Ionescu-Dodo în rolul Cleon, precum și grupul „zeilor": Viorel Chicideanu, Ruxandra Argeșiu, Ștefi Pîrvulescu, Lia Turovski, cărora li se adaugă Mugur Bogdan, Iancu Groza și Ștefan Glodariu.

Radu GHECIU

Cadru din film

„SOLDAȚI FĂRĂ UNIFORMĂ"

In ultimii ani, Francisc Munteanu s-a oprit din ce în ce mai stăruitor asupra faptelor și întîmplărilor din zilele anterioare și imediat următoare insurecției armate de la 23 August 1944. Paginilor de expoziție din „Statuile nu rîd niciodată", unora dintre schițele cuprinse în volumul „Cerul începe la etajul III" („O felie de pîine", „Viața începe din nou", „Kilometrul 1314"), scenariilor „Valurile Dunării" și „Furtuna" li se adaugă acum filmul „Soldați fără uniformă". Scriitorul dezbate aici problema necesității aderării oricărui om cinstit, a oricărui patriot la lupta împotriva hitleriștilor. Deși nu sînt comuniști, mecanicul de locomotivă Bogdan și profesorul de istorie Ion Petrescu, datorită întîmplărilor prin care trec, ajung să se situeze pe o poziție fermă, devenind, așa cum arată și titlul filmului, „soldați fără uniformă" în încleștarea purtată pentru zdrobirea pînă la capăt a fascismului...

Francisc Munteanu ne arată încă odată că știe să construiască, angrenînd într-o intrigă tumultoasă destinele unor personaje puțin numeroase, cărora le prezintă minuțios acțiunile. Filmul se deschide în zilele lui septembrie 1944, într-un oraș de la granița de vest a țării, în apropierea căruia Bogdan și profesorul vor fi făcuți prizonieri de către un grup de soldați germani în retragere. Duși peste graniță, sînt închiși într-un lagăr de muncă, fiind siliți să efectueze lucrările de minare ale unor terenuri, deoarece armatele sovietice se apropie vertiginos. In lagăr, Bogdan se împrietenește cu ostașul sovietic pe care îl va ajuta să noteze locurile de fixare a dispozitivelor de mine. Profitînd de pe urma unui bombardament, cei doi vor evada, reușind să se înapoieze în țară cu harta minelor, ce ni se sugerează că va ajunge la timp în mîinile trupelor noastre. Alături de ei fuge și profesorul, care va muri demn, la datorie, acoperind retragerea tovarășilor săi.

Personajele principale sînt conturate cu precizie, scriitorul izbutind să le evoce lapidar biografiile. „Incă n-am avut casa mea — mărturisește Bogdan. Am locuit la cămin, în internat, la depou și cu chirie". Aspirațiile mecanicului, ce-și dorește o nevastă și o casă proprie în prima zi de pace, se vor îndrepta de-a lungul filmului spre sensuri mai complexe, Bogdan ajungînd să-și refuze realizarea visului alături de Ana, în schimbul îndeplinirii unei datorii sociale, cu caracter patriotic.

O evoluție și mai accentuată o marchează profesorul. Biografia eroului ne e redată la fel de lapidar și expresiv: „Cît timp am fost suplinitor, n-am avut curaj să mă însor. Am așteptat să fiu profesor plin. Mi-am făcut și cărți de vizită, dar nu le-am putut folosi decît după 20 de ani. Și nici atunci. Au îngălbenit în sertar". Sau: „Azi au început examenele de corijență... Știi, cu anii, obiceiurile, datoriile devin o necesitate". Ion Petrescu, profesorul de istorie obosit de viață, indiferent față de evenimentele politice, care consideră că „istoria nu e făcută de oamenii mici", ajunge să-și modifice structural concepțiile de viață în lagăr, sub influența ostașului sovietic și a lui Bogdan, înțelegînd meschinăria comportării sale anterioare și necesitatea prezentă a unei acțiuni hotărîtoare, capabile să-l reabiliteze ca om. Evadarea îi va oferi prilejul, profesorul intuind că va putea fi folositor tovarășilor săi. Sacrificiul său, departe de a fi expresie a „eroismului de paradă", generează un impresionant sentiment tragic, sincera părere de rău a spectatorului în fața uciderii unei valori umane renăscute.

Carnet cinematografic

Deși minuiește puține personaje, Francisc Munteanu uzează de un bogat material epic, ajutat aici, desigur, de marea lui experiență de viață. Scenele de atmosferă sînt extrem de izbutite. Inchisoarea, apoi lagărul ne oferă o diversitate de tipuri. Există în film o sumedenie de personaje episodice — omul cu muzicuța, diplomatul, samsarul Florea — succint și expresiv caracterizate. Atmosfera mocnindă, îmbibată de ură sau deznădejde, relevînd bestialitatea comportării fasciștilor e prinsă extrem de sobru, fără ostentație.

Scriitorul excelează în scenele de tensiune, de înfruntare directă între personaje. Conflictul filmului îl constituie lupta deținuților cu fasciștii. Incercarea subofițerului german de a-i înspăimînta (vezi scena cu gamela, soldată cu uciderea lui Panait) se lovește de tăria morală a multora dintre ei. Lagărul nu va constitui deci un azil al lamentării, ci o școală a vieții, a luptei de clasă. Secretul conspirativității e păstrat în schimbul oricăror sacrificii. Bogdan își lovește cu durere prietenul cel mai bun, pe ostașul sovietic, pentru ca harta cu desenul cîmpului de mine să nu ajungă în mîinile hitleriștilor (vezi scena execuției pedepsei). Același Bogdan suferă apoi în tăcere de pe urma suspiciunilor și brutalităților celorlalți deținuți care, necunoscînd adevăratele motive ale comportării sale, îl consideră drept trădător.

Nu toate scenele de tensiune sînt însă la fel de bine realizate. Uneori, de dragul spectaculozității, al închegării unei acțiuni dramatice, palpitante, scriitorul sacrifică caracterul veridic al comportării eroilor. Asistăm astfel la o întreagă scenă gratuită, în care Bogdan iese noaptea din baracă, primejduindu-și viața, ca să aducă apă ostașului sovietic, deși acest lucru nu era absolut necesar (ostașul nesuferind de pe urma bătăii de un grav rău fizic).

Dacă Francisc Munteanu se dovedește în film un remarcabil mînuitor al materialului epic, un constructor îndrăzneț al scenelor de înaltă tensiune și un excelent pictor al acelora de atmosferă, nu același lucru îl putem afirma despre unele momente de analiză psihologică, de înfățișare a relațiilor umane sensibile.

Drama lui Bogdan, nevoit să-și lovească prietenul, e expediată cu asemenea grabă încît ne întrebăm dacă momentul era într-adevăr necesar construcției dramatice a scenariului. Emoționantă este scena în care scriitorul ne dezvăluie relațiile dintre Bogdan și Ana. Mecanicul, ajuns în casa învățătoarei al cărei soț, lucrător la căile ferate, a fost ucis în primii ani de război, își vede visul cu ochii. Femeia e tînără, atrăgătoare, așa cum și-o dorise, casa, fără a fi luxoasă, e cochetă, simplă, intimă. Un singur lucru nu corespunde — nu am ajuns încă în prima zi de pace. Bogdan înțelege acest lucru.

„Soldați fără uniformă" prilejuiește debutul în calitate de regizor al aceluiași Francisc Munteanu. Posibilitatea neînțelegerii de către regizor a sensurilor dramaturgice a fost complet înlăturată. De altfel mulți dintre marii regizori ai lumii au fost în același timp proprii lor scenariști. Eisenstein, Clair sau mai recent Fellini sînt doar cîteva exemple. Nu ne putem pronunța hotărîtor, după un singur film, asupra calităților regizorului. Cert e doar faptul că ne aflăm în fața unei personalități artistice extrem de înzestrate, ce se anunță a fi un regizor matur, stăpîn pe meșteșugul său, dornic să compună scene de înaltă tensiune, capabil să-și minuiască cu pricepere interpreții. Francisc Munteanu decupează modern, vizibil influențat de arta neorealiștilor italieni, folosind planurile largi, ce oferă posibilitatea cuprinderii ample a personajului în ambianța înconjurătoare și deci a descrierii minuțioase a comportării sale în ansamblu, fără a intra în detaliile analizei psihologice și fără a accentua momentele hotărîtoare ale evoluției eroilor. De altfel filmul uzează rar de prim planuri, poate și datorită faptului că scriitorul își cunoaște limitele în realizarea investigațiilor psihologice și a introspecțiilor.

Operatorul de imagine, Grigore Ionescu și compozitorul Theodor Grigoriu au contribuit decisiv la reușita filmului. Exterioarele scenelor de lagăr, cu nesfîrșitele rețele de sîrmă ghimpată pierdute undeva la orizont, ce sugerează teroarea și imposibilitatea fugii deținuților, accentuînd primejdia conținută de misiunea eroilor, sînt redate cu mare meșteșug, uzînd de tehnica clarobscurului. Rarele portrete sînt excelent filmate, în vreme ce interioarele sînt îngrijit luminate, fără preocupare spre efecte inedite. Despre Theodor Grigoriu s-ar cuveni a face cronică aparte, compozitorul fiind înzestrat cu rara capacitate de a înțelege și sublinia ritmul desfășurării dramatice, uneori sugerîndu-ne mai mult decît ne oferă imaginea, excelînd prin simplitate melodică și în folosirea impresionantă a tehnicii contrapunctului în raport cu imaginea.

Distribuția, îngrijit alcătuită, relevă creații actoricești în măsura în care scenariul o permite. Liviu Ciulei obține un remarcabil succes în rolul lui Bogdan, înzestrîndu-și personajul cu experiență de viață, dîrzenie, capacitate de a se orienta pe moment, transmițîndu-ne nuanțat, expresiv evoluția eroului.

Lica Gheorghiu a conturat cu inteligență și sensibilitate caracterul Anei, demonstrînd o perfectă înțelegere a personajului. Colea Răutu în rolul ostașului sovietic ne-a oferit o prezență cu accente sensibile. Mircea Constantinescu (profesorul de istorie) și-a valorificat la maximum calitățile-i actoricești — discreție, căldură interioară, simplitate. In rest, consemnăm remarcabila creație a lui Fory Etterlé în rolul episodic al diplomatului.

Privit în ansamblu, filmul lui Francisc Munteanu constituie în mod cert o realizare de valoare. Scriitorul regizor știe să construiască, să-și reliefeze convingător ideea artistică, să întrebuințeze cu folos abundentul material epic de care dispune. Francisc Munteanu va putea deveni un excelent scenarist și regizor, cu condiția să nu se grăbească, să-și realizeze pînă la capăt intențiile, evitînd rezolvările facile, superficiale de dramaturgie.

M. TOLU

PREMIERĂ LA TEATRUL DE COMEDIE: „CELEBRUL 702" de AL. MIRODAN

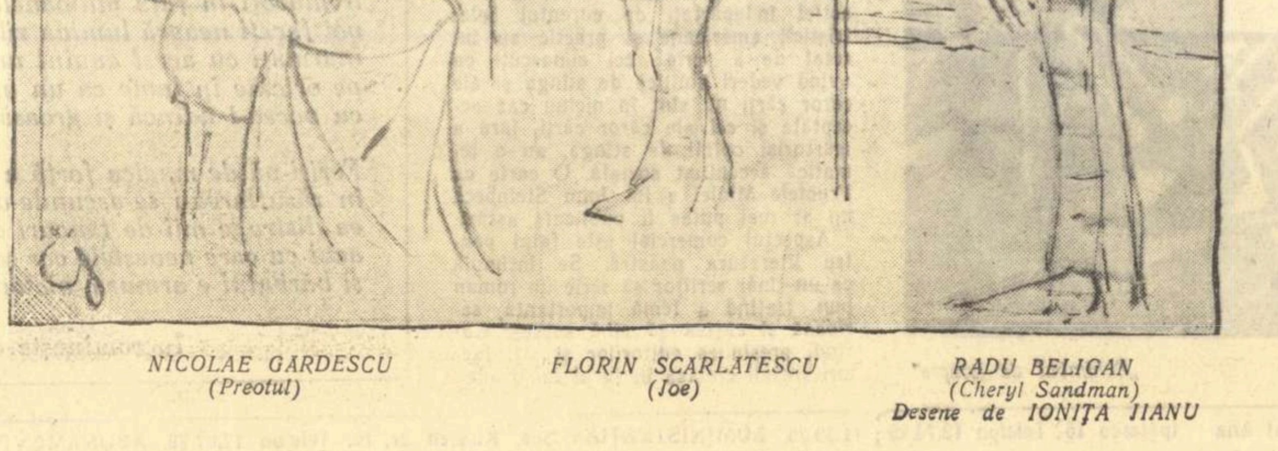

NICOLAE GARDESCU (Preotul) — FLORIN SCARLATESCU (Joe) — RADU BELIGAN (Cheryl Sandman)

Desene de IONIȚA IIANU

„Meridianul inimii"

Tînărul poet leton Oiar Vaţietis aparţine generaţiei care s-a format şi s-a impus în anii de după război. La vîrsta de 16 ani a publicat prima poezie, iar la 23 a scos prima carte. Astăzi O. Vaţietis are 27 de ani şi volumul „Meridianul inimii", apărut recent la Riga, şi în traducere rusă, s-a bucurat de calde aprecieri din partea criticii sovietice, care a relevat virtuţile artistice şi cetăţeneşti ale autorului, capacitatea sa de a oferi o perspectivă largă, cuprinzătoare, asupra realităţii.

Ca şi majoritatea colegilor de aceeaşi vîrstă, Vaţietis scrie despre generaţia lui („Prieteni, de-o seamă cu mine / ai aceluiaşi an '33 / Voi sînteţi mulţi şi puternici"...), îşi aminteşte copilăria proiectată pe fundalul sumbru al războiului, cîntă anii construcţiei Letoniei Sovietice, nobila strădanie a oamenilor de a apăra pacea. Dezvăluindu-se bogat şi variat, poetul îşi pune în valoare capacitatea analitică a talentului său, descoperind în viaţă legăturile intime dintre fenomene, psihologia omului contemporan şi natura noilor relaţii umane. El ştie să vadă valori simbolice în lucruri, evidenţiind, fără a deveni didactic, ce anume împrejurări şi fapte de viaţă conferă sensuri generale unei „Schije", de pildă :

„Tovarăşe doctor !
Te-aş ruga după operaţie
să-mi înapoiezi această schijă.
Ea a stat în vecinătatea inimii
mele
ascultîndu-i bătăile atîta vreme,
despărţită doar de un perete
mai subţire decît foiţa de ţigară.
Dar mai mult decît atît :
nu poţi da drumul unei bucăţi
de obuz
care a pătruns o dată, în pieptul unui om
şi cunoaşte acum drumul acesta.

Mesajul vibrant al acestor versuri care osîndesc perfida şi sîngeroasa faţă a războiului se transmite pregnant, cu mijloace artistice sobre, cu o discreţie simplă. În cartea poetului leton Vaţietis întîlnim multe asemenea poezii care ne relevă înzestrarea artistică a tînărului poet sovietic. Titluri ca „Requiem", „Statuia războiului", „Cîntecul exterminatorului", aparţin unor poezii remarcabile, în care întîlneşti aceeaşi preocupare majoră de a da glas năzuinţelor spre pace şi fericire a umanităţii, în simboluri grave şi cuprinzătoare.

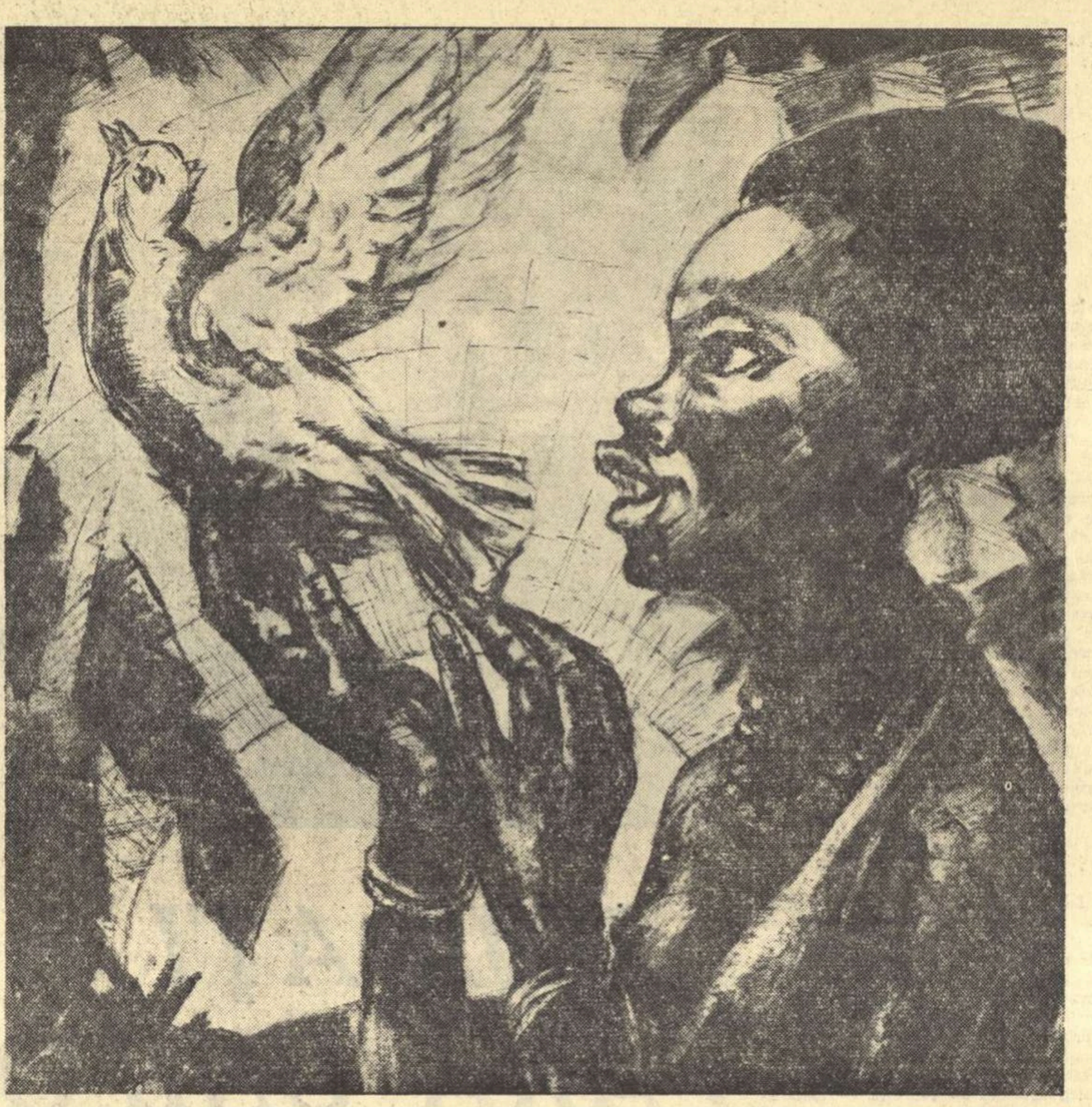
MINA BYCK-WEPPER „Pace"

PATRICE LUMUMBA

Poporul nostru să triumfe...

Plîngi, dragul meu frate negru
în milenara noapte de rob.
Cenuşa trupului tău o împrăştie pe pămînt
uraganele, simunul.

Tu, care ai înălţat cîndva piramide
pentru călăii ţării tale, tu hăituitul,
tu cel învins în toate luptele,
tu care ai învăţat de la veacul acesta
o singură lege : robie sau moarte,
tu cel ascuns în junglă
care întîlneşti tăcut moartea de o mie de ori
sub înfăţişarea galbenă a malariei
sau în chipul tigrului rînjind
ori în îmbrăţişarea mlaştinei
înăbuşindu-te treptat ca un şarpe boa...
O, şi era în plină zi cînd omul alb apăru,
mai viclean şi mai crud decît toate morţile !
şi aurul tău îl schimbă pe oglinzi amăgitoare şi pe
mărgele de sticlă.
O, şi ţi-a pîngărit surorile şi soţiile,
i-a adunat pe fraţii şi pe copiii tăi şi i-a mînat la
corăbii.
Tam-tam-uri bubuiau în păduri şi oamenii ştiau
că străina corabie se desprinde de ţărm,
plutind spre lumea unde bumbacul e zeu
şi dolarul rege atotputernic...
Lîngă focuri, năpădit de visuri amare
te-ai revărsat în refrene tînguitoare
simple, fără cuvinte, căci fără cuvinte-i şi moartea.
Şi uneori se întîmpla, tu însuţi
să-ţi amăgeşti durerea şi să joci
şi voluptatea împlinirii tale se aduna întreagă
pe strunele de aramă, în bătăile de foc ale tobelor.
Din ritmurile-acestei muzici a pornit
teribila furtună a revoltei, căci sunetele
ne-au învăţat să ne ridicăm frunţile
şi să privim în ochi eliberarea.
Fie ca malurile fluviilor şi valurile lor
curgînd în direcţia viitorului
să-ţi aparţină, fie ca acest pămînt,
cu tot ce e pe el, să fie-al tău !
Fie ca soarele amiezii să ardă
alungînd durerea, şi lacrimile strămoşilor tăi
să le prefacă în dungi de lumină !
Fie ca poporul nostru să triumfe, liber
aici, în marele Congo, în inima continentului !

În romîneşte de CEZAR BALTAG

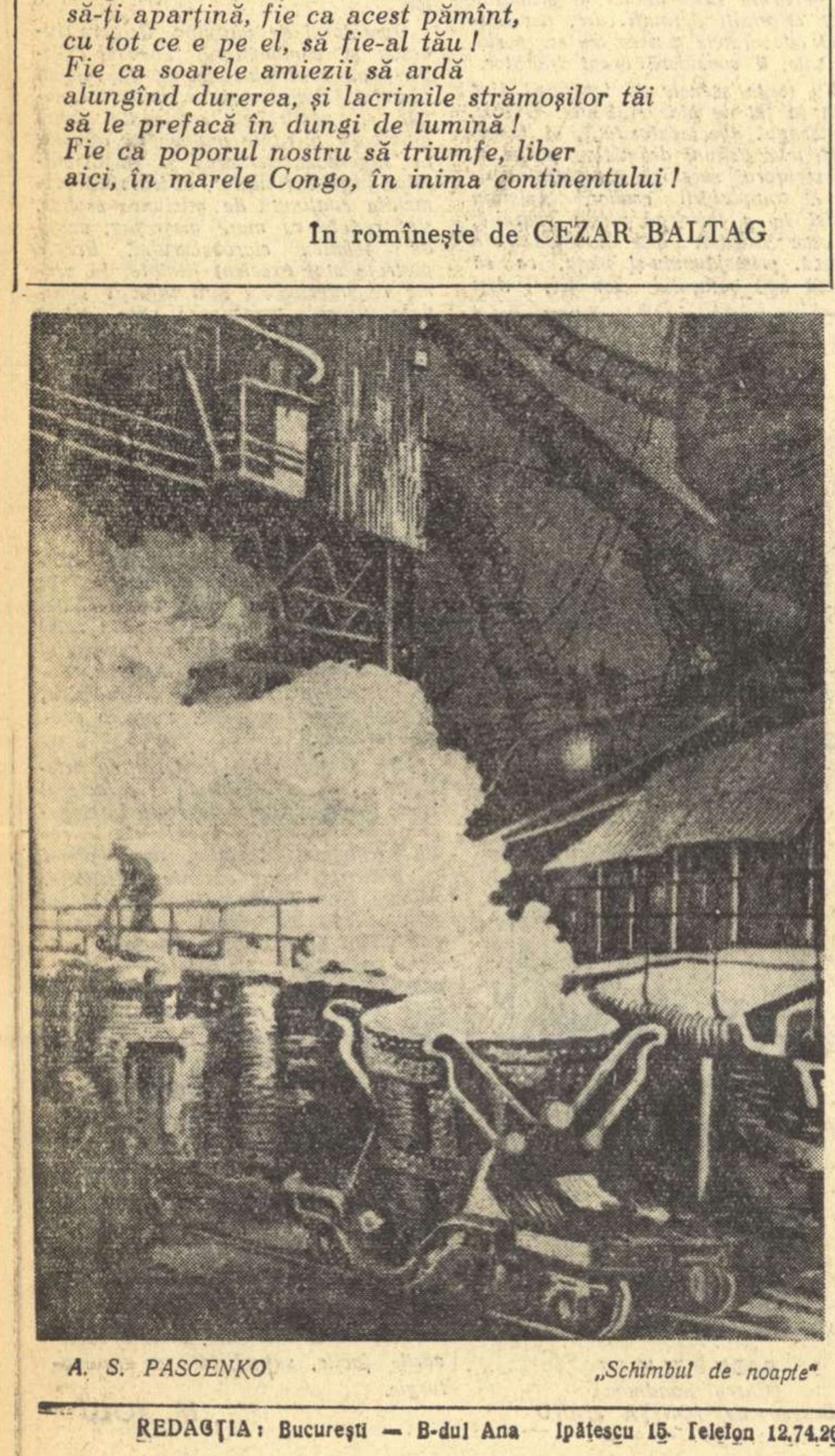
A. S. PASCENKO „Schimbul de noapte"

LANGSTON HUGHES

(poet negru din S. U. A.)

Stele

O, trenă de stele deasupra străzilor din Harlem,
O, blîndă adiere de uitare care e noaptea.
Întregul oraş se deşteaptă
La cîntul unei mame.
Întregul oraş visează
În cîntec de leagăn.

Întinde mîna, micuţule negru şi ia o stea.
Din adîncul acestei blînde-adieri de uitare
Care e noaptea,
Ia-ţi numai
O singură stea.

Tot acolo

M-au umplut de răni, m-au bătut.
Speranţele mele vîntul le-a spulberat !
Zăpada m-a îngheţat, soarele m-a ars.
Parcă anume cu toţii
Ar fi vrut să mă-mpiedice
Să rîd, să trăiesc, să mă bucur —
Dar ce-s toate-acestea !
Iată sînt tot acolo !

Epilog

Şi eu cînt America.

Sînt fratele vitreg.
Mă trimit să mănînc la bucătărie
Cînd vine lume,
Dar eu rîd,
Mănînc zdravăn
Şi capăt puteri.

Mîine
Voi rămîne la masă
Cînd va fi lume.
Nimenea nu va-ndrăzni
Să-mi mai spună
Atunci :
„Du-te la bucătărie".

Apoi vor vedea
Că şi eu sînt frumos
Şi le va fi ruşine.

Şi eu sînt America.

Traduceri de A. E. BACONSKY

O NOUĂ CARTE POLONEZĂ

În nuvela „Scorpionii", Patkowski descrie viaţa unei baze militare americane, situată în adîncul continentului. De la bază pleacă necontenit avioane de patrulare, purtînd încărcături aducătoare de moarte.

Eroul povestirii, pilotul Herbert, decolează totdeauna cu speranţa că şi de data aceasta totul se va termina cu bine şi se va înapoia la ale sale după efectuarea zborului de patrulare. Dar în timpul misiunii, din avion cade o bombă atomică deasupra unui oraş paşnic, adormit.

Herbert este un american obişnuit : inginer talentat, din lipsă de lucru în profesia lui, se angajează în industria militară. Simţul omeniei, respectul faţă de oameni, chiar ura faţă de război, nu-i sînt străine. Dar devenit pilot de experimentare, se trezeşte participant la business-ul murdar al „războiului rece".

Membrii echipajului înţeleg ce grea răspundere apasă asupra lor. Deşi bomba nu explodează, ambii piloţi înebunesc, iar radiofonistul se sinucide.

Ultimele pagini ale nuvelei au o valoare simbolică. Ieşind din avion, lui Herbert i se năzăreşte că de pe bază se ridică nu bombardiere, ci nişte imenşi scorpioni cu acul lor veninos gata pregătit. Împotriva acestor scorpioni ce zboară cu încărcătura nucleară deasupra pămîntului paşnic, împotriva forţelor care îi dirijează, este îndreptată cartea tînărului scriitor polonez.

Ce se întîmplă în cultura americană

— Articol scris pentru „Gazeta literară" —

Represiunea politică din ultimii zece ani a creat un climat favorabil celor mai retrograde şi dăunătoare tendinţe în cultura americană, în asemenea măsură încît s-au alarmat şi forurile conducătoare responsabile de această situaţie. Anul acesta au apărut în revista **Life** şi în ziarul **New York Times** numeroase articole scrise de reprezentanţi ai gîndirii burgheze care se plîngeau cu toţii de uniformitatea şi conformismul, ca şi de aspectul comercial strident ce se remarcă în toate domeniile culturii oficiale. Este interesant de semnalat că pînă şi Henry Luce, editorul revistelor **Time** şi **Life**, unul dintre cei mai înrăiţi reacţionari din America, este nemulţumit de literatura pusă în circulaţie de publicaţiile sale.

Decadenţa culturii burgheze americane a fost, desigur, observată şi în străinătate, de aceea nu m-a surprins întrebarea redactorului **Gazetei literare** : — Cum se explică faptul că o naţiune atît de mare şi dezvoltată ca cea americană a dat în vremea noastră relativ atît de puţin sub raport literar ?

Voi încerca să explic în parte acest fapt examinînd cîteva din producţiile literare recente, care se exprimă prin cărţi, reviste, ziare, teatru, filme, radio şi televiziune.

Primul şi cel mai important factor este represiunea politică. Îndreptată la început împotriva ideilor marxiste şi comuniste, prigoana şi-a lărgit sfera, înglobînd orice idei, mai ales cele critice şi temele legate de orînduirea socială. Încă din anul 1940 am fost prevenit de către o agenţie literară din New York : „dacă vrei să-ţi vinzi cărţile, nu aborda probleme sociale". După război, acesta a devenit un cuvînt de ordine. Rezultatul este că mulţi scriitori se feresc să atace probleme serioase, iar alţii care nu pot renunţa la temele ce-i preocupă încetează să mai scrie. Scriitorii progresişti şi-au continuat totuşi activitatea. Astfel Ring Lardner Jr. a scris o satiră plină de vervă la adresa catolicismului şi a vieţii americane în romanul său **Extazul lui Owen Muir.** Albert Maltz în romanul **A long day in a short life** (O zi lungă dintr-o viaţă scurtă) prezintă regimul de discriminare din închisorile americane. În **The Un-Americans** (Neamericanii), Alvah Bessie denunţă Comitetul de investigaţie a activităţii antiamericane ; în **A season of fear** (Anotimpul groazei), Abe Polonsky vorbeşte despre arderea cărţilor marxiste ; iar Carl Marzzani în **The Survivor** (Supravieţuitorul) arată dezvoltarea maccarthysmului la Washington. Toate aceste romane au fost publicate de mici editori progresişti care nu au avut posibilităţi financiare să editeze mai multe cărţi. Nici unul din aceste romane nu a fost recenzat de presa burgheză.

Două categorii de scriitori au fost astfel îndepărtaţi de curentul beletristicii americane şi practic au încetat de a scrie : cei cunoscuţi ca avînd vederi politice de stînga şi ale căror cărţi nu sînt în niciun caz acceptate şi cei ale căror cărţi, fără a mărturisi opinii de stînga, au o tematică accentuat socială. O carte ca **Fructele Mîniei** a lui John Steinbeck nu ar mai putea fi publicată astăzi.

Aspectul comercial este fatal pentru literatura noastră. Se întîmplă ca un tînăr scriitor să scrie un roman bun, tratînd o temă importantă, serioasă şi cartea să aibă succes. Curînd, presiunea editorilor şi alţi factori sociali creiază în jurul lui o adevărată conspiraţie, îndemnîndu-l să se abată de la proiectele iniţiale şi să vîneze un succes cert financiar. La al doilea roman, editorii îl împing spre o tematică ferită de probleme grave sociale şi astfel el sfîrşeşte prin a fabrica romane uşoare, superficiale, convenţionale, adeseori cu aluzii pornografice care excită, dar nu deranjează pe burghezii provinciali ce-şi pot îngădui să „arunce" cei 6 dolari cît costă de obicei un roman. Aşa s-a întîmplat cu Herman Wouk şi Norman Mailer.

Primul roman de succes al lui Norman Mailer **The Naked and the dead** (Cei goi şi cei morţi) ataca problema vieţii în armată, a disciplinii şi conducerii. Fără să fie un roman mare, punea probleme interesante şi dovedea o atitudine progresistă, antirăzboinică şi antimilitaristă. Se putea spera că în romanul următor Mailer se va dezvolta ca scriitor şi-şi va afirma mai net poziţia progresistă. Dimpotrivă, cele două romane ulterioare îl situează pe linia celor mai reacţionare poziţii antisovietice, cîntînd în struna războiului rece şi pline de aluzii pornografice. Ambele au adus autorului un mare succes comercial şi ambele sînt lipsite de orice valoare literară. Dacă în domeniul cărţilor presiunea comercială este întrucîtva ascunsă marelui public, în ce priveşte televiziunea, ea este evidentă pentru oricine. Televiziunea, dezvoltată în anii de după război, permitea la început o mare libertate şi găzduia scriitorii de talent ca Paddy Chayefsky, Rod Serling, Robert Alan, Arthur şi mulţi alţii. Piesa scrisă de Chayefsky pentru televiziune, **Marty,** a fost ulterior transpusă în filmul pe care îl cunoaşteţi şi dvs. Mulţi dintre aceşti scriitori au încetat de a mai creia pentru televiziune, pentru că în ultimii cinci ani aspectul comercial al programelor televizate a devenit atît de precumpănitor încît, aşa cum spune Chayefsky, „cele douăzeci şi două de minute din fiecare jumătate de oră ce se scurg între anunţurile comerciale sînt considerate de firmele respective ca făcînd parte din reclamă".

În prezent în cursul unei piese de o oră, se fac 6 întreruperi pentru anunţuri comerciale. În medie, la fiecare nouă minute, se întrerupe piesa şi se prezintă cîte o reclamă. Autorul trebuie să încerce să potrivească în aşa fel desfăşurarea acţiunii încît înaintea fiecărei pauze să existe cîte un moment de tensiune pentru a ţine treaz interesul telespectatorilor. Iată ce scrie dramaturgul Arthur despre una din experienţele sale : „În cazul programului „Teatru 90", dealtfel singurul pe care l-am scris pentru televiziune, după ce am trecut peste şocul resimţit la aflarea veştii că sînt prevăzute şase întreruperi, am urmărit piesa la televizor şi am văzut reclamele. Prima reclamă prezenta un preparat contra mătreţii părului, o a doua un desodorizant pentru subţiori, a treia o hîrtie higienică. Reclamele erau prezentate cu cartoane decupate şi în ansamblu emisiunea era cum nu se poate mai îngrozitoare".

Trebuie să subliniem că majoritatea colaboratorilor programelor televizate sînt scriitori burghezi, căci cei progresişti au fost puşi pe lista neagră la televiziune, ca şi actorii progresişti la studiourile de filme. Arta este tratată ca o marfă, şi aşa se explică faptul că într-o ţară mare şi dezvoltată ca Statele Unite, nivelul general al artei oficiale este foarte coborît. Numai o politică progresistă şi o gîndire progresistă pot remedia această situaţie. O asemenea înnoire este indisolubil legată de situaţia internaţională. Ca în atîtea alte domenii, şi în cultură, coexistenţa paşnică şi destinderea în situaţia internaţională fac parte dintre condiţiile absolut necesare progresului.

Carl MARZZANI
(Scriitor american)

ALFREDO CARDONA PENA

(poet argentinian)

Spun Pace

Voi spune, acoperind cadavrele de trandafiri
şi rotindu-mi arcurile către cetatea făgăduită,
un poem pentru cuvîntul care face să crească ogoarele
şi îşi pune sigiliul pe domeniile omului.
Voi spune în ciuda sirenelor de alarmă :

Pace e un cuvînt asemeni cuvîntului mamă.
Viaţa e o torţă şi pacea sublima ei smirnă.
Ea dă la o parte frunzele verzi ale istoriei
şi între statuile ei se odihnesc soldatul şi vinul.

Spun asta şi îmi împart glasul cu al fraţilor mei
făcîndu-mi o cafeluţă la vreme rea ;
şi dintr-o dată leproşii mă iau drept lepros
şi vipera îşi sparge fiola cu insulte.
Fiindcă pentru unii, pacea e blestemată
şi-i îngheaţă, cum îngheaţă varul în vine.

Fraţi întru pace, iată-mă sînt cu voi,
iertaţi-mă dacă nu ştiu prea multe
dar am clopotele mele,
ca să vestesc nunţile, focurile şi ziua ;
şi acum le stîrnesc pentru ca buzele mele
să sloboade în crepuscul calmele slove ale păcii,
ca nişte hulubi risipiţi peste cîmpuri :
P izvodind din albastru,
A din aripile zorilor zilei,
Z din străvechile seve din vine.
Toate trei ca trei înflăcărate surori
logodite !
Ele zboară bătînd din aripi asemeni dorinţei !
Furcă de tors a iubirii, solzi ai norocului,
apă şi faşă curate pentru rănile
de puroi şi de sînge ale pămîntului.

Voi, pitici mînuitori ai urii,
la o parte din faţa motivelor sacre ale albinei,
tremuraţi în faţa milioanelor de vieţi viitoare,
voi faceţi neagră lumina zilei şi totuşi a noastră e ziua,
înarmaţi cu acest cuvînt uriaş care cheamă curînd
pe oricine în lume ca un imens transatlantic
cu vocea-i adîncă şi groasă.

Feriţi-vă de magica forţă a păcii,
în răsuflarea-i se-ascunde-o putere de neînvins ;
ea distruge mii de tancuri cu un crin,
acul cu care nevestele cos se preface în spadă
şi bărbatul e armura, victoria, steaua de flăcări a păcii.

În romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

contrapunct

U. R. S. S.

„Printre comorile de la Ermitage" se intitulează schiţele scriitorului sovietic Lev Liubimov — pe marginea vestitei colecţii de tablouri din muzeul leningrădean.

Istoria Ermitage-ului, istoria faimoaselor colecţii particulare care au întregit mai tîrziu comorile de la Ermitage, istoria unor anumite tablouri (geneza lor şi calea străbătută de ele pînă la Ermitage), observaţiile competente cu caracter estetic; şi mai ales; sistemul adoptat şi unitatea; contribuie la meritul deosebit al schiţelor lui L. Liubimov. Pasiunea publicistică a autorului le face deosebit de interesante. „Te cuprinde dorinţa de a vizita întregul Ermitage avînd în mînă; în loc de ghid, schiţele lui Liubimov", — scrie Vl. Solouhin în „Literaturnaia Gazeta".

CUBA

«Eram gata să mă alătur luptătorilor lui Fidel Castro din Sierra Maestra, dar, în urma unui accident pe care l-am suferit în Africa, am căpătat o rană ce m-a împiedecat s-o fac, — a declarat Ernest Hemingway corespondentului revistei mexicane „Maniana".

Am regretat sincer. Aş fi avut o temă bună pentru o lucrare mare».

La întrebarea despre atitudinea sa faţă de revoluţie, Hemingway a răspuns fără ezitări : «Sînt pentru revoluţia cubană. Nu sînt teoretician şi nici om politic, dar pot spune cu fermitate că sînt întru totul de acord cu Cuba şi revoluţia ei».

«Nu cred nici o informaţie din cele publicate în străinătate împotriva Cubei, — a declarat Hemingway ziarului „Revolucion" din Cuba. Îmi exprim simpatia faţă de guvernul cuban şi particip la greutăţile „noastre"». Scriitorul a subliniat că foloseşte cuvîntul „noastre" pentru că nu vrea să fie considerat un reprezentant al imperialismului yankeu.

S. U. A.

„Falsa monedă" se intitulează ultimul — şi cel mai bun — după cum apreciază critica literară — roman al scriitorului american Harvey Swedos, în care este înfăţişată soarta culturii şi a artiştilor care vor să „împace goana după bani cu căutările unui ideal nebulos şi nedeterminat". Acţiunea se desfăşoară la ferma „Armonia" unde locuiesc într-o originală comună un scriitor, un regizor, un compozitor şi un sociolog. Ei urmăresc să elaboreze un plan grandios cu scopul de a da „pentru un nou cerc de cititori un nou gen de artă creată de colectiv, fără presiunile exercitate de comerţ". După cum era de aşteptat experimentul eşuează. În final, eroul principal, Ben Warder, îşi pierde iluziile şi rupe cu mediul său. Cele mai bune pagini din „Falsa monedă" dovedesc cît de grele sînt lanţurile ce leagă arta de business.

★

Scriitorul american Henry Miller a declarat că de mult nutreşte intenţia de a scrie o carte despre Arthur Rimbaud. Alţi doi scriitori americani din grupul „beatnicilor", — Ginsberg şi Kerouac, — pregătesc fiecare cîte o biografie a lui Rimbaud.

« În S.U.A. mitul „clarvăzătorului" este în plină ascensiune, constată săptămînalul „France-Observateur", publicînd aceste amănunte. Trebuie oare să credem că scriitorii americani de la sfîrşitul guvernării Eisenhower se „regăsesc" în refuzul pe care l-a opus Rimbaud Franţei de pe timpul lui Thièrs ?» se întreabă revista franceză.

FRANŢA

„Evoluţia religioasă a lui Tolstoi" este titlul unei voluminoase lucrări a prof. Nicolas Weissbein, apărută anul acesta la Paris. „Autorul a studiat cu minuţiozitate sursele literare, biografice şi memorialistice. Dar cît de puţin se simte prezenţa lui Tolstoi în acest mare opus academic !" — exclamă criticul literar sovietic Tamara Motiliova în studiul „Lev Tolstoi şi problemele romanului contemporan" apărut în revista „Inostrannaia literatura". „Izolînd în mod artificial una din laturile concepţiei despre lume a lui Tolstoi, pierzînd aproape cu totul din vedere, atît creaţia artistică a lui Tolstoi, cît şi legăturile lui multilaterale cu viaţa socială din Rusia, N. Weissbein nu-şi pune întrebarea în ce constă măreţia lui Tolstoi, forţa de atracţie a operelor lui asupra a milioane de oameni. În căutările şi concepţiile religioase ale lui Tolstoi, în ciocnirile lui cu biserica oficială, s-a reflectat conflictul general şi întreaga orînduire a guvernului ţarist, clasa conducătoare şi întreaga orînduire a societăţii burghezo-moşiereşti. În cartea lui N. Weissbein acest conflict este intenţionat înăbuşit" — scrie T. Motiliova.

ANGLIA

„Cu mîna pe pulsul unor giganţi literari din trecut" este titlul recenziei pe care ziarul londonez „Times" o consacră volumului de eseuri „Reflecţii asupra geniului" recent publicat de Russell Brain. Autorul este un medic bine cunoscut care încearcă să pună retrospectiv diagnosticul bolilor de care au suferit Ben Johnson, Jonathan Swift, Christopher Smart, Charles Dickens şi alţi clasici ai literaturii engleze. Păcat că nu a putut aplica şi tratamentul...

★

„Gelozia", romanul scriitorului francez Alain Robbe-Grillet, teoretician literar al „noului roman" a fost recent tradus în Anglia. Philip Toynbee îi consacră în săptămînalul „Observer" o cronică intitulată „Artă fără orice". Este o carte în care nu există nici temporalitate, nici sentiment, nici personaje... nici acţiune... şi în care singurul, sau aproape singurul cuvînt cu rezonanţă este numai titlul". Alţi critici englezi relevă că ceea ce „Gelozia" aduce nou „în galeria literaturii contemporane" este o senzaţie de totală „asfixie".

Director : Acad. ZAHARIA STANCU, Colegiul redacţional : Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU, (redactor-şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor-şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor-şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACŢIA : Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26 ; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA : Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99. ABONAMENTE : 3 luni 6,50 lei ; 6 luni 13 lei ; 1 an 26 lei. Tiparul : Întreprinderea Poligrafică nr. 2 Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 3 (357) joi 12 ianuarie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

O şcoală de educaţie cetăţenească

de ZAHARIA STANCU

Ne despart aproape două luni de ziua de 5 martie 1961, zi de sărbătoare pentru poporul nostru, zi în care el îşi va alege reprezentanţii pentru Marea Adunare Naţională şi pentru Sfaturile Populare. In aceste două luni candidaţii, aleşi din rîndurile celor mai înflăcăraţi luptători pentru pace şi socialism, ale celor mai destoinici muncitori, ţărani şi intelectuali, din rîndurile tineretului muncitor şi organizaţiilor obşteşti, strîns unite în jurul Partidului Muncitoresc Romîn, îşi vor spune cuvîntul lor despre problemele de seamă ale vieţii interne şi internaţionale, despre desăvîrşirea construirii socialismului în patria noastră şi despre apărarea păcii în lume. Alegerile pentru Marea Adunare Naţională şi pentru Sfaturile Populare, expresie a profundului democratism al vieţii noastre politice şi de stat, vor constitui şi de astă dată o şcoală de educaţie cetăţenească, un prilej de trecere în revistă a marilor noastre realizări şi a măreţelor noastre sarcini de viitor, un moment de reflectare asupra valorilor, asupra muncii şi izbînzilor, un moment de cîntărire a lor.

In cei patru ani care au trecut de la ultimele alegeri, poporul nostru a obţinut succese uriaşe în toate sectoarele de activitate, în toate ramurile economiei şi culturii lui. Bazele socialismului au fost puternic întărite şi lărgite, orînduirea socialistă, şi-a arătat forţa şi temeinicia. Aceste minunate rezultate, obţinute de poporul nostru, cu mîinile lui, cu mintea şi priceperea lui, fără mult cîntatele „lumini" ale burgheziei, ci împotriva lor n-ar fi fost posibile fără cîrma sigură a partidului nostru, fără înţelepciunea lui. De patruzeci de ani luptă partidul pentru înfăptuirea aspiraţiilor poporului, de patruzeci de ani poartă comuniştii prin toate furtunile flacăra libertăţii maselor, a independenţei patriei, a păcii între popoare. De mai bine de cincisprezece ani, fiii cei mai buni ai acestui popor, atît de chinuit şi de exploatat în trecut veacuri la rînd, organizează şi mobilizează muncitorimea, ţărănimea şi intelectualitatea pentru înfăptuirea orînduirii noi, socialiste, pentru înflorirea dragii noastre ţări. Este, de aceea, firesc, ca în Partidul Muncitoresc Romîn să vedem cu toţii îndreptarul cel mai sigur al vieţii noastre, al viitorului nostru luminos. Şi este de aceea firesc ca toate organizaţiile ce candidează în Frontul Democraţiei Populare să fie strîns unite în jurul partidului, să militeze pentru politica lui, atît pe plan intern cît şi extern, să adere din toată inima la hotărîrile Congresului al III-lea la punctele de vedere exprimate de delegaţia noastră, în frunte cu tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, de la tribuna Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Nu putem totuşi vorbi despre alegerile de la 5 martie fără să ne aducem aminte de răposatele alegeri din vremurile cînd guvernele coaliţiei burghezo-moşiereşti se lăudau că fericesc ţara. Este o comparaţie care se impune de cîte ori privim atîtea şi atîtea aspecte ale vieţii noastre de astăzi, de cîte ori un nou eveniment, — şi cred că în fiecare zi înregistrăm cîte unul nou — ne vorbeşte despre o etică nouă, despre oameni noi. Ce a fost şi ce este? Ce au fost alegerile în trecut şi ce sînt astăzi? Poate că nimeni pînă acum n-a vorbit despre politicianism, despre alegerile sub egida partidelor de tristă amintire, cu forţa şi măiestria cu care a făcut-o Ion Luca Caragiale, neîntrecutul nostru scriitor de satire. Discursul lui Farfuride, al lui Caţavencu programele electorale ale celor două partide „adverse", bătaia din sala de întrunire şi, în sfîrşit, epilogul luptei pentru putere pe care-l constituie alegerea delegatului de la centru, a acelui Agamiţă Dandanache, mai mîrşav, mai lipsit de scrupule, mai venal încă decît cei doi venali candidaţi locali. Este poate „Scrisoarea pierdută" cea mai fidelă şi mai acuzatoare oglindă a unor tragice stări de lucruri pe care poporul nostru a reuşit să le măture odată pentru totdeauna din viaţa lui, dar pe care multe alte popoare le mai trăiesc încă.

Şi iar nu putem să nu ne amintim şi de astă dată despre rolul pe care noi, scriitorii, îl aveam în societatea acelor vremuri, despre rolul pe care întreaga intelectualitate îl avea pe atunci, şi despre cel cu care ne-a investit astăzi partidul, cu care ne-a învestit poporul. Să mai vorbim despre atît de mult citata viaţă, — şi totuşi nu destul — a lui Eminescu, a lui Caragiale, a lui Creangă şi a lui Vlahuţă, a actorilor şi artiştilor de toate felurile şi categoriile, a lui Luchian şi a lui Tonitza, despre viaţa pe care le-au dăruit-o trecutele regimuri lui Victor Babeş sau lui Gheorghe Marinescu? Să vorbim, desigur. Niciodată nu este prea puţin, niciodată nu este suficient pentru a arunca oprobiul, dispreţul nostru asupra minciunii pe care se înălţau aceste regimuri, pentru a compara şi a trage concluzii. Concluzii care ne arată că, prima dată în istoria culturii romîneşti, intelectualitatea este preţuită, iubită, respectată, chemată să-şi unească forţele cu marile forţe creatoare ale poporului, să slujească ideile cele mai nobile ale omenirii, să-şi împlinească în întregime menirea ei de factor educativ, de factor al propăşirii, de stimulator pe calea raţionamentului logic sau a zguduirii emoţionale.

Sînt acestea gînduri pe care ni le-au trezit evenimentul, atît de important pentru noi toţi, al alegerilor de la 5 martie. Toţi cei care trăim astăzi cu ochii spre viitorul nostru minunat, dar şi cu aduceri aminte de ieri, ca şi toţi cei care, fiind prea tineri, nu pot avea aduceri aminte de felul celor pomenite de noi, dar au norocul şi fericirea să se bucure de marile binefaceri ale vieţii de astăzi, de grija părintească a partidului şi de sprijinul întregului popor, întîmpinăm cu însufleţire alegerile şi facem totul ca, prin munca noastră, prin succesele pe care ne străduim să le repurtăm, să îmbrăcăm într-o haină cît mai frumoasă marea sărbătoare a acestei zile.

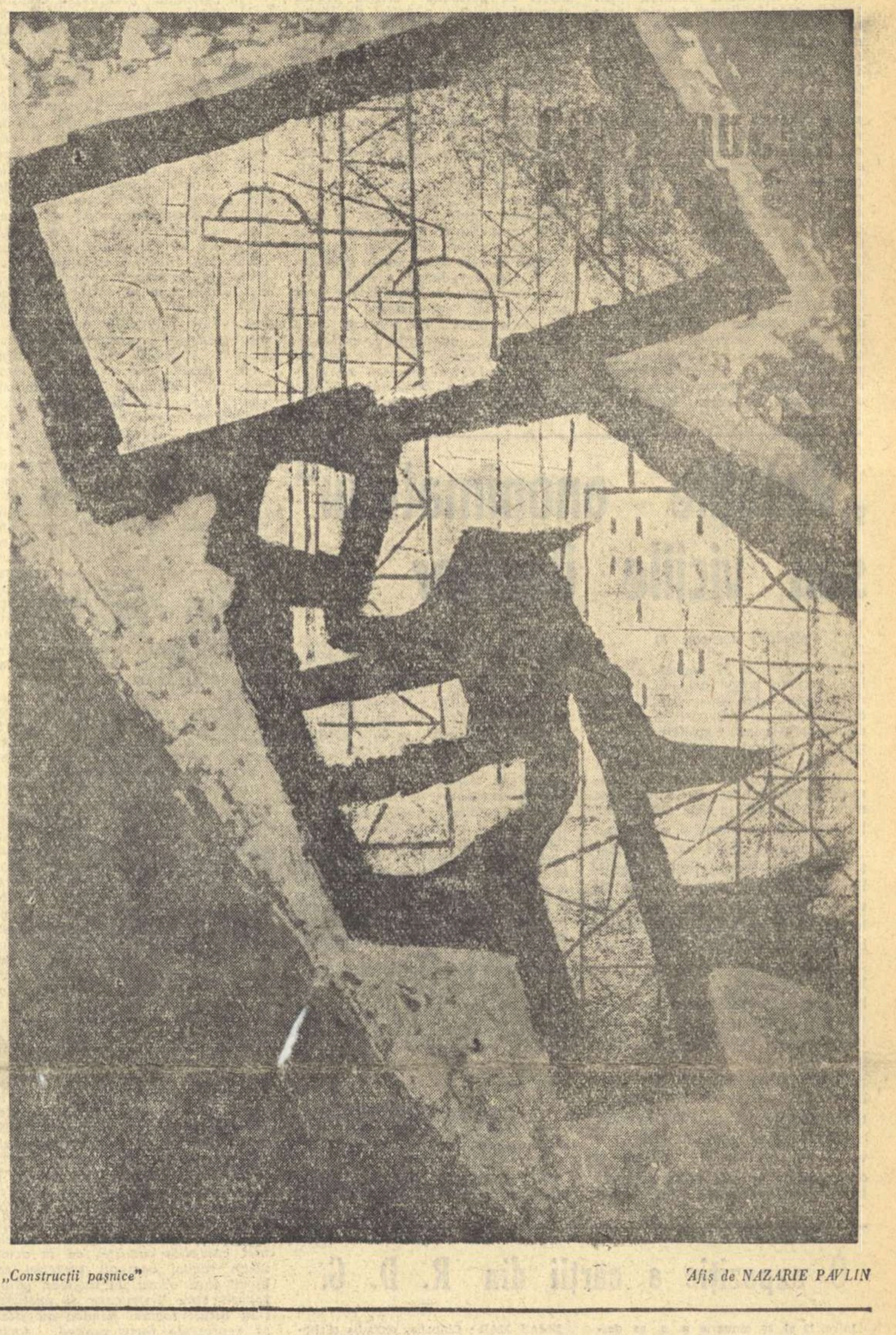

„Construcţii paşnice" Afiş de NAZARIE PAVLIN

Frumosul

Cine iubeşte marmura mai mult decît noi?
Cine ascultă viorile mai frumos decît noi?
Cine şi-ar da viaţa pentru-o pînză-a Renaşterii
şi ar apăra-o, cu pieptul, mai dîrzi decît noi?
Cine cruţă mai mult privighetorile
şi priveşte mai pătimaş aurorile
şi cultivă mai migălos trandafirii?
Cine îşi poartă, mai cu mîndrie, în braţe copiii?
Cine ridică pălăria în faţa lirei
mai respectuos decît noi?
Cine ţine cartea în mînă mai mult decît noi?
Cine ştie ce e frumosul mai mult
decît noi, comuniştii?
Nimenea!

AL. ANDRIŢOIU

AUREL STOICESCU
Ilustraţie la volumul „Cîntecele inimii" de Mihai Beniuc

„Virtuţile anonimatului" sau viciile iluziilor

Ce spui e exact, în esenţă, şi, deoarece nu vreau să te plîngi că te sîcîi într-o ceartă de cuvinte, pentru termenii limbajului dumitale prea medieval şi eclesiastic după gustul meu laic şi modern, trec peste cum spui. Da, Pierre Emanuel, lumea în care trăieşti e „sfărîmată", fără structură, fără întreg şi părţi, bine şi rău, dumnezeu şi om, fără altă direcţie decît fuga înainte în timp", da, „marele artist, altădată atlet, este acum un martir", da, poezia, un exemplu între altele, cum precizezi, — „nu izbuteşte să se elibereze de neosimbolica secolului 19, al cărei fond ţine de cea mai îndoielnică ermeneutică, de o gnoză a cărei esenţă este pretenţia că exclusiv iniţiatul poate atinge cea mai înaltă cunoaştere, prin cuvîntul lui enigmatic şi rupt de orice context real" (subl. n.). Sînt alături de dumneata cînd, acuzator înfiorat de adîncimea acuzaţiei dar inflexibil, tragi la răspundere pentru deruta şi orgoliul sterp al acestui artist, individualismul „care la început se confruntă cu lumea ca să o domine, apoi i se opune ca să o schimbe, dar în cele din urmă îşi descoperă solitudinea şi neantul, neputinţa de a reface lumea". Sînt gata să facem împreună pasul următor, admiţînd fără ezitare şi observaţia confirmată de mult, că au existat momente, perioade inspirate, „de comuniune între artist şi lume", de „plenitudine a omului", de „diversitate în unitate", deşi, strict vorbind, asemenea calificative supreme şi nostalgice au o valabilitate relativă, corespund faptelor mai mult în comparaţie, prin raport la epoca de disoluţie şi disperare pe care, veştejind-o pe drept, nu ştiu de ce nu o numeşti pe numele ei: burgheză. Te asigur în continuare că, în ciuda patetismului dumitale elegiac, de profet în deşert, eşti numai unul şi cam întîrziat printre numeroşii artişti care îţi împărtăşesc şi aplică îndemnul: „Ultimul grad de solitudine fiind atins, va trebui să reînvăţăm a fi noi înşine numai în rînd cu ceilalţi, laolaltă cu ceilalţi, numai în măsura în care îi legăm şi îi atragem pe ceilalţi (oameni), în măsura în care ne legăm şi sîntem atraşi de ceilalţi". Dar de-aci înainte, ne separăm. Oricît, în calitate de creştin, ai fi convins că toate drumurile, fie ele lăturalnice şi întunecate, sînt ale Domnului, nu ne vom întîlni niciodată în braţele lui de nori şi ceaţă. Iţi închipui că artistul rătăcit şi în divorţ cu sine, şi-ar redobîndi unitatea pierdută, s-ar reîmpăca cu viaţa, societatea şi universul, lăsîndu-se în genunchi înaintea altarului şi întorcîndu-se înspre străfundurile trecutului, acolo unde, în veacurile X şi XII, creatorii stilului roman se cufundau entuziaşti în anonimat, pentru că erau „familiarizaţi cu eternitatea, infinitul" şi cu „istoria lui Dumnezeu în lume"? Nu e locul şi nu e nici principalul în discuţia noastră să polemizăm în jurul naturii tipului de artă şi de artist pe care îl exalţi cu o pietate ce nu acoperă prea bine o surdă nelinişte. Poate că ar fi de ajuns, spre a sugera măcar necesitatea examinării critice a modelului invocat, să amintesc că André Malraux însuşi, în sintezele sale de istoric şi filozof al artei, consideră expresia religioasă, inclusiv catolică, un mod al omului de a răspunde nu pretinsei solicitări divine ci, chiar prin intermediul deformant al credinţei, prin travestiul religios propriilor lui întîmpinări, năzuinţelor omeneşti. (Eseul „Metamorfoza zeilor" e destinat în primul rînd stilului roman, obiectul apologiei d-tale). Iar Malraux, vei conveni, nu mai poate fi nici bănuit, din nefericire pentru el, de tendenţionism marxist. Intre altele, şi fiindcă viziunea sa estetică, umanistă în intenţiile şi în multe aspecte ale dezvoltării ei, este inconsecventă.

Recursul fervent la icoane şi la emulaţia unui canon artistic, cîndva prestigios şi fecund dar pe veci sleit, este o iniţiativă umilitoare, inutilă şi, cuvîntul te va scandaliza însă între indignare şi adevăr nu văd motiv de şovăire, diversionistă. Ca ruga şerbului, cerînd Domnului o intervenţie în favoarea eliberării sale, pe lîngă feudal? (Comparaţia ilustrează raporturile sociale reale din epoca la care te referi cu un respect fanatic). Recomandaţia apostolică contrazice, paralizează pînă şi revendicările pe care le formulezi în faţa artistului contemporan, cu o ardoare atît de legitimă şi contagioasă. Cum ar putea aceasta să rupă vraja blestemată a izolării, să se solidarizeze cu „ceilalţi" colaborînd la „dezlegarea omului dintr-un impas vital, real", cum deci ar putea el să se smulgă din criza personală „integrîndu-se lumii", dacă, ascultîndu-te, ar căuta adăpost în biserică, ar schimba un refugiu cu altul şi anume cu unul din cele mai arhaice şi compromise sedii ale ficţiunii?

O problemă reală reclamă o soluţie reală, prin natura ei. Mutată de pe pămînt în cer, „ridicată la ceruri", ea rămîne intactă, ba, blocată în cel mai dedalic, mai încurcat dintre mituri, abea se complică, exasperînd conştiinţele care, deşi neputincioase,

(Continuare în pag. 2)

Mihail PETROVEANU

A III-a Consfătuire pe ţară a scriitorilor tineri

In concluziile sale, M. Beniuc a mulţumit tuturor acelora care au contribuit la reuşita consfătuirii.

„Vă mărturisesc că simt o emoţie deosebită, o emoţie plăcută, putînd să afirm că această consfătuire s-a desfăşurat într-o atmosferă deosebit de bună. Am constatat din luările la cuvînt entuziasmul tinerilor scriitori, entuziasm bazat pe o experienţă serioasă de viaţă. Ei au manifestat principialitate, au manifestat exigenţă şi spirit critic în ceea ce priveşte noua noastră literatură. Avem cu ce ne mîndri atunci cînd vorbim de scriitorii formaţi în anii de după Eliberare, sub îndrumarea partidului.

Concluziile expuse de tovarăşul MIHAI BENIUC, prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din R. P. R.

Intre generaţii şi între scriitori de aceeaşi generaţie, există un spirit tovărăşesc, o armonie specifică colectivelor de muncă însufleţite de aceleaşi idealuri. Ştiţi cui datorăm acest lucru: partidului care în rîndul intelectualităţii noastre ca şi în rîndurile tuturor celor ce muncesc a dezvoltat spiritul dragostei faţă de popor, faţă de cauza socialismului.

Dvs. sînteţi, deşi foarte tineri cei mai bătrîni, scriitori crescuţi în focul luptei construcţiei socialiste, crescuţi în şcoala înaltă a partidului şi trebuie să ţineţi în permanenţă seama de aceasta şi de faptul că ceea ce aţi cîştigat trebuie dus mai departe, dezvoltat necontenit prin învăţătură, prin experienţa vieţii din ce în ce mai adîncită şi, mai presus de orice, prin opere literare de valoare.

Noi toţi aşteptăm ca scriitorii tineri să înmulţească numărul acelor opere care folosesc construirii socialismului, opere care servesc din plin cauza partidului, opere care îi educă pe oamenii noi, care le sporesc conştiinţa socialistă.

Ceea ce aţi realizat, fără îndoială că ne permite, astăzi, să avem pretenţii mai mari faţă de tinerii scriitori. Cărţile voastre sînt însă nu simple certificate de scriitori, ci nădejdi întemeiate pentru a aştepta de la voi o literatură mare, izvorîtă din construcţia socialismului.

Pentru a înainta pe acest drum cu toată fermitatea, să nu uităm ce e spuse la Congresul al III-lea al partidului, în raportul tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej, în legătură cu scriitorii. Trebuie să avem mereu prezente documentele acestui Congres, care pentru noi toţi au devenit un program de viaţă. Lucrările Congresului sînt pentru noi ca acea oglindă fermecată din poveste, în care te uiţi şi vezi dintr-o dată idealul — visul ce trebuie realizat — şi drumul pe care trebuie să mergi ca să ajungi la el.

Preţuim literatura noastră nouă, acea realizată de voi în proză, în poezie, în dramaturgie, în critica literară, tocmai pentru motivul că ea a evoluat pe acest drum, făcînd în ultimii ani progrese atît de serioase încît nu putem concepe literatura romînească de astăzi fără prezenţa voastră, fără operele dvs., care ne slujesc în educaţia poporului.

Eugen Barbu în cuvîntul său, folosind o idee a lui Tudor Arghezi, spunea că nouă, scriitorilor, ne este dat să dispunem de cea mai ieftină instalaţie, anume de o bucată de hîrtie şi un creion. Fără îndoială că aceasta costă mult mai puţin decît instalaţiile necesare lansării unei rachete. Numai că ajutîndu-ne de această instalaţie ieftină, noi trebuie să lansăm ceva asemănător cu rachetele, anume nişte lucrări literare care să se înscrie pe orbita conştiinţei omenirii sau cel puţin pe orbita conştiinţei poporului nostru, în aşa fel încît să le vadă toţi şi să impună tuturor prin forţa, prin lumina lor.

Nu există nici un fel de meserie sau de ocupaţie care să necesite mai mult timp pentru a fi bine învăţată. Maestrul Arghezi vă spunea, astăzi, că el de 60 de ani face această treabă. Şi cu cît trece timpul, iţi dai seama cîte ai mai avea de învăţat şi mai ales cîte ai mai avea de spus.

Cineva dintre voi, poate Nicolae Stoian, spunea, parafrazînd pe Maiakovski, cu cîte se simte încă dator. Aceasta o spunea Stoian, care este tînăr, dar o spunem şi noi: sîntem îndatoraţi faţă de poporul nostru, faţă de tineret, cu lucrări pe care încă n-am reuşit să le scriem sau nu le-am scris cum trebuie.

Nagy István spunea tot aici: „Atîta viaţă este într-o carte cîtă are autorul ei".

Este adevărat că viaţa ta, experienţa ta de viaţă, trebuie s-o pui în cărţile tale. Dar numai atunci merită această experienţă să fie ridicată la rangul de literatură, de artă, dacă este valabilă şi pentru viaţa altora. In acest sens un autor pune într-o carte nu atîta viaţă, cîtă are el însuşi, ci cîtă reuşeşte să absoarbă din epoca sa pentru a o transmite viitorului. Noi trăim un timp aşa de grandios încît fiecărui scriitor de talent îi este dat posibilitatea să absoarbă ceva şi să pună în cartea sa pentru a fi transmis mai departe, peste veacuri.

Este, desigur, foarte grea meseria noastră. Dar n-aş vrea, pe tinerii scriitori şi mai cu seamă pe cei care într-adevăr sînt începători în ale scrisului, să-i speriem că este vorba de o treabă în care e mai bine să nu te bagi din capul locului.

Grecii antici aveau obiceiul să spună tot felul de grozăvii despre călătoriile pe mări, cu greutăţi de neînvins, cu Scylla şi Carybda, cu monştri şi ispite unele mai înfiorătoare decît altele, cu scopul de a-i face pe vecinii lor să nu navigheze.

Eu aş vrea să spun să navigaţi, numai să fiţi curajoşi şi înţelepţi ca Ulisse. Domeniul creaţiei literare este o mare liberă, cu greutăţi şi primejdii, dar cu posibilităţi nebănuite pentru care navigator îndrăzneţ e a descoperi nenumărate insule minunate. Noi scriitorii din ţările socialiste avem şi o busolă bună: partinitatea. Arătînd cît de necesar este să crească mereu detaşamentul scriitorilor noştri, tov. Mihai Beniuc a spus în continuare:

— Pentru ca un scriitor să fie în stare să prindă noul, el trebuie să aibă o pană care să fie cea mai sensibilă ca o adevărată antenă care prinde realitatea şi care o transmite în realitate, după ce a prelucrat-o cu mijloacele artei; o antenă care prinde nişte lungimi de

(Continuare în pag. 6)

IN ACEST NUMĂR:

- **Zolovie** fragment de roman de Petru Sălcudeanu (pag. 3)
- **Poezii** de Nina Cassian, Ion Bănuţă, Violeta Zamfirescu (pag. 4)
- **Revolta sclavilor** fragment de roman de Ion Marin Sadoveanu (pag. 5)
- **O seară cu Chaplin** de Lev Şeinin (pag. 8)

NOUL ROMAN AL LUI MIHAIL ȘOLOHOV

Perfect adaptate istoriei contemporane, cărțile lui Mihail Șolohov se caracterizează (stilistic, și nu numai stilistic, dar și într-un sens moral) printr-un calm încordat, dacă se poate spune așa, printr-un dinamism stăpînit cu putere. Ele s-au impus ca înfăptuiri de prim ordin ale literaturii mondiale prin profunzimea înțelegerii istorice, prin densitatea lor epică excepțională, deplin aderentă timpului căruia i se consacră (revoluția, războiul civil, colectivizarea, Războiul de Apărare a Patriei) prin forța, cutezanța și intensitatea lor, printr-un patos continuu, tragic, violent și eroic. Serafimovici scria: „Forța lui constă în primul rînd în faptul că este un excepțional artist realist, că este profund veridic și cutezător, că nu se teme de cele mai ascuțite situații, de cele mai neașteptate ciocniri între oameni și evenimente“, Noul roman Ei au luptat pentru patrie, *al cărui prim volum fragmentar a apărut și în limba romînă, ilustrează din nou această caracterizare. În programul estetic al lui M. Șolohov revelarea situațiilor dramatice, pe măsura vieții contemporane, intră ca o condiție permanentă, ca un principiu aproape, căruia marele scriitor i-a fost credincios din totdeauna. Șolohov a dat acestei condiții, acestui principiu, cea mai înaltă și desăvîrșită expresie. „Esențialul pentru mine este să arăt personaje în momente critice... Interesul este să arăți omul în șocul unui mare eveniment... Tocmai în perioadele critice caracterele umane ni se revelează“. O astfel de perioadă critică pentru poporul sovietic, o astfel de încercare trăită cu eroism și măreție, a fost Războiul de Apărare a Patriei.*

Fără să facă excepție de la linia esențială a creației lui Șolohov, cu puternica ei densitate dramatică, capitolele noului roman, laolaltă cu cel de al doilea volum din Pămînt desțelenit *aduc o serie de elemente noi, inaugurează o fază deosebită, un climat oarecum deosebit, o preocupare și mai accentuată pentru concretul cotidian al vieții, o anumită temperanță, un aer mai destins, un curent sporit de simpatie umană. Firește că nu avem de-a-face cu o înnoire radicală, e vorba doar de promovarea, de dezvoltarea unor particularități preexistente. Problema cheie pentru scriitor este de a găsi perfecta adaptare a mijloacelor sale de astăzi, a noilor accente etc. la realitatea căreia i se aplică. Iar în cazul romanului* Ei au luptat pentru patrie *această realitate este prin sine însăși de un dramatism nemaiîntîlnit.*

Măsura exactă a realizării acestui dramatism o va da capacitatea scriitorului de a exprima încordarea eroică, greaua încercare victorioasă a războiului antihitlerist, forța morală a oamenilor sovietici — în „formula“ prezentă a creației sale. Totul ne îndreptățește să credem într-o înfăptuire grandioasă, la nivelul întregii opere. Romanul este centrat în jurul unei perioade istorice cruciale, una din acele perioade dramatice care „convin“ mijloacelor lui Șolohov. Substanța primului volum o formează lunile aspre ale retragerii, inițiia și cea mai grea fază a războiului, fază care avea să culmineze cu bătălia decisivă de la Stalingrad. Zile cînd din aceeași rădăcină cu dragostea față de patria revoluției se cristaliza în omul sovietic ura sfîntă împotriva cotropitorului. Tema aceasta, a cristalizării mîniei populare, l-a preocupat pe Șolohov din primii ani ai războiului, pe cînd scria puternica nuvelă Școala urii *(1942). Ea implică înțelegerea acelor resurse morale hotărîtoare, necesare victoriei. Miezul vechii nuvele era spovedania locotenentului Gherasimov; acesta povestea scriitorului cum învățase să-i urască pe cotropitorii fasciști: „Înțelegeam că aveam de-a-face cu niște monștri însetați de sînge și nu cu făpturi omenești. Nemții omorau, pîngăreau și chinuiau pe oamenii noștri, cu aceiași minuțiozitate pe care o depuneau altădată cînd făceau mașini... Și acum am învățat să ducem războiul, știm să urîm și știm să iubim“* (Școala urii). *În noul roman, tema aceasta, a mîniei sfinte împotriva agresorului, capătă amploare. Cum au învățat oamenii sovietici să-i înfrunte pe hitleriști, cum au învățat să-i urască — iată tema primului volum din* Ei au luptat pentru patrie, *acesta este patosul său principal.*

Dar a avea în vedere situații acute, și uneori crîncene, de felul celor existente din abundență în prima fază a războiului, nu înseamnă a scrie încrîncenat, cu ostentația acuității și pe un ton demonstrativ. Capitolele noului roman sînt, pentru aceasta, concludente. Desigur că aici nu e vorba doar de o preferință de ordin stilistic; tonul cărții decurge dintr-un complex de însușiri ale conținutului, la care participă și evoluția personalității lui Șolohov, un fel de rafinare a observației, interesul sporit față de detaliu, humorul de substanță populară căruia marele scriitor îi face acum, mai mult decît în trecut, un loc considerabil. Încordarea nu este a observației însăși, ci a faptelor observate. Ultimul război oferă o sursă nelimitată de dramatism, de elemente tragice care dau un fundal grandios eroismului — și despre aceasta oricît se va scrie nu va fi niciodată de ajuns — și această saturație de dramatism conținut în fapte, face desigur inutilă ostentația dramatismului, căutarea de situații ascuțite, și cu atît mai mult face inutilă adoptarea unui ton zguduitor la modul demonstrativ, a unui ton de relatare crîncenă. Felul cum povestește Șolohov decurge nemijlocit din credința sa că viața nu poate fi sugrumată nici în cele mai cumplite condiții, că în acest ultim război oamenii sovietici au biruit încă odată un dușman odios repezit spre distrugere și pustiire, l-au biruit tocmai fiindcă au știut să reprezinte forța umană, forța inepuizabilă a vieții, victorioasă în lupta cu moartea. De aceea acordă Șolohov atîta atenție vieții, *vieții de fiecare zi a oamenilor sovietici. Felul cum povestește nu este decît o generalizare sublimată la nivelul artei, a poziției poporului* însuși, *trecut printr-o încercare tragică, din care a ieșit învingător. Poziția celor care au trecut prin aspra încercare și acum povestesc, simplu, cu un calm grandios, de multe ori cu acel humor inerent înțelegerii, cu un humor ce nu alterează în general fondul dramatic, ci este expresia superiorității, expresia umanului triumfător asupra bestialității hitleriste, expresia depășirii tragicului. Poziția celui care a învins — și acum, cu aceeași forță morală care a dus la victorie, povestește cu înțelegere deplină ce s-a întîmplat, prin ce a trecut și de ce a învins. Dacă ar fi să numim exact „stilul“ lui Șolohov specific ultimului său roman, ne-am referi tocmai la această* forță morală. *În materie de literatură ea se poate numi forță epică, se poate numi oricum, dar în ultimă instanță ea este forță morală. Scrisul lui Șolohov, cu marea sa forță artistică, este răsfrîngerea uriașelor resurse morale ale oamenilor sovietici, educați de revoluție, de partidul comunist, de Lenin.*

Firesc este ca artistul care a înțeles revoluția și războiul civil (Pe Donul liniștit) *a înțeles construcția* (Pămînt desțelenit) *să înțeleagă și Marele Război pentru Apărarea Patriei, situat în continuitatea revoluției, a construcției. Cheia acestei înțelegeri este puternica aderență a lui Mihail Șolohov la sufletul oamenilor simpli, eroii întregii sale literaturi. Cine parcurge începutul romanului își dă seama de îndată că oamenii „simpli“, care aici se numesc Lopahin, Strelțov, Zveaghințev, Poprișcenco sînt și de astădată eroii săi, oameni în viața cărora patria socialistă, necesitatea apărării ei de invazia fascistă, intră ca noțiuni firești, crescute din fibra lor sufletească cea mai intimă. Dacă Șolohov acordă aici un mare spațiu* naturalului *vieții, ca să spunem așa, cotidianului luptei, e tocmai pentru că el urmărește sentimentul revoluționar și patriotic în înțelegerea sa firească, „normală“ pentru cei care au înfăptuit revoluția. Avem de afacc cu o discreditare a conceptelor festive în legătură cu războiul, o discreditare implicată în lucruri, și nu formal polemică. Dar și mai importantă ni se pare discreditarea unei anumite proze despre războiul antihitlerist, proză cu pretenții de sobrietate, practicată mai ales în occident și care în esență neagă orice emoție morală mai puternică, neagă acele sentimente înălțătoare care au insuflețit pe luptătorii împotriva fascismului, sacrifică sublimul în numele unui respect greșit înțeles față de viața diurnă, ploconindu-se în fața bolnavului. Șolohov discreditează această proză tocmai pentru că el e foarte aderent vieții, înțelege viața. Pe fondul sobrietății reale cu care relatează Șolohov, al respectului său real pentru datele obișnuite ale vieții, scena finală apare ca o apoteoză. Scena prezentării drapelului, această apoteoză, succede unei scene de elogiu al „cotidianului“. Cine citește cartea, va înțelege despre ce e vorba.*

Echilibrul operei este tolstoian. Aceasta nu înseamnă că Șolohov, ca și Tolstoi de altfel, ar ignora zonele de suferință. Războiul este adus în fața privirii noastre cu tot ce a însemnat el îngrozitor. Paginile care vorbesc despre „boala tranșeelor“, durerile și coșmarurile ostașului Necrasov, ori dureroasa mutilare a lui Strelțov sînt concludente pentru înțelegerea șolohoviană necruțătoare a tragicului, și pentru concepția sa comunistă, pentru încrederea sa în capacitatea omului, și cu atît mai mult a omului educat de revoluție, de a rezista puterii enorme, distructive a bolii, suferinței, morții, ravagiilor de orice fel. O mare impresie tonică, o impresie de sănătate morală se degajă din paginile cărții. Această forță morală este a poporului sovietic.

Ar mai fi de vorbit nu numai despre simplitatea de esență populară a cărții, dar și de rafinamentul său, tot de esență populară. Și despre alte însușiri specifice artei lui Șolohov, a căror sumă întreagă o vom avea la încheierea romanului Menționăm că Ei au luptat pentru patrie *este conceput la modul epopeic și va cuprinde trei volume. Capitolele la care ne-am referit sînt abia începutul primului volum.*

Lucian RAICU

„Virtuţile anonimatului" sau viciile iluziilor

(Urmare din pag. 1)

totuși nu consimt să semneze capitularea nici pe pragul magnificei catedrale de la Autun din secolul XII. Cîți dintre poeții de la Baudelaire încoace căzuți în capcana „consolării“ divine, nu s-au torturat așteptînd zadarnic realizarea unei „păci“ autentice, a „unității cu ei înșiși, cu viața și oamenii“, triumful asupra a ceea ce numești, folosind de astă dată o noțiune scumpă marxismului, alienarea...

Cine vrea să ridice vălul iluziilor și să declanșeze resorturile aspirațiilor supreme ale omului, este dator să meargă pînă la capăt, demascînd în caracterul exploatator al orînduirii burgheze, în împărțirea societății în clase antagonice, izvorul conflictelor din afara și dinlăuntrul omului, contribuția fideismului la întreținerea alienării, dar și indicînd mijlocul pentru înlăturarea suferinței: înlocuirea capitalismului cu socialismul. Ori, Pierre Emanuel, d-ta limitîndu-te la inventarierea maladiilor materiale și spirituale ale omului, la agitarea deziderATULUI pios și abstract cu privire la dispariția efectelor „răului“ și depășirea lor pe cale transcendentală perpetuezi, cu sau fără voie, ordinea detestată. Nu e nevoie să ceri omului să respire, cu atît mai puțin să-l înveți. Arată-i unde e așezată și cum trebuie deschisă fereastra și o va deschide el singur. Intr-o parte a lumii a deschis-o de mult. Cum a procedat? Călăuzindu-se după perspectiva marxistă și biruind împotrivirea forțelor și ideilor care i-au refuzat dreptul la respirație. O mărturisește fără plăcere dar constrîns de istorie, mentorul catolic Jacques Maritain, într-un articol publicat în aceeași revistă, lîngă al d-tale: „In această perspectivă (marxistă n.n.) nu e vorba de a transcende condiția umană, ci de a o transforma și finalmente a o zeifica (d-ta spui mai bine „întreprindere prometeică“) prin acțiunea istoriei și a omului însuși... noțiunea de natură umană a făcut loc aceleia de proces și de autocreație a omului prin om“. Artistul din această parte a lumii, ca și atîția din artiștii patriei d-tale îi urmează, afirmîndu-și și nu reprimîndu-și individualitatea, ieșind și nu scufundîndu-se în anonimatul „oițelor domnului“.

Mihail PETROVEANU

---

*) Vezi articolul „Virtuțile anonimatului“ din „Arts“ nr. 799/13 dec. 1960.

O expoziție a cărții din R. D. G.

Intre 13 și 30 ianuarie a. c. se deschide în localul Expoziției Permanente a R.D.G., Bd. Dacia 28, București, o expoziție a cărții din R.D.G. Reproducem mai jos cîteva din titlurile apărute în colecția de buzunar („bb.“) a editurii AUFBAU – din Berlin.

BRUNO APITZ: Gol între lupi. (Roman).

WILLI BREDEL: Părinții (Roman).

JEAN-PIERRE CHABROL: Floare cu spini (Roman).

ION CREANGĂ: Amintiri din copilărie.

JOSÉ MARIA ECA DE QUEIROZ: Relicva (Roman).

STEPHAN HERMLIN: Timpul cît am fost împreună (Povestiri).

ALEKO KONSTANTINOV: Negustorul de ulei de trandafiri (Povestiri neverosimile).

ELIAS MAR: Chibaba, chibaba (Crîmpei dintr-o aventură).

ELIN PELIN: Ispita și alte povestiri.

PREMTSCHAND: Un pumn de grîu (Povestiri).

BOLESLAV PRUS: Valul curge înapoi (Povestire).

ADOLF RUDNICKI: Ferestre din aur (Două povestiri).

ANNA SEGHERS: Răscoala pescarilor de la St. Barbara (Roman).

ERWIN STRITTMATTER: Făcătorul de minuni (Roman).

BODO UHSE: Călătorie într-o lebădă albastră (Povestiri).

ARNOLD ZWEIG: Westlandsaga (O cronică).

O carte pe săptămînă

ALECU IVAN GHILIA: „Ieșirea din apocalips"

Coșmarul cumplit al ultimului război mondial (despre care nu se va putea povesti destul niciodată!) este văzut de Alecu Ivan Ghilia din perspectiva unei familii sărace de țărani moldoveni cu puțin timp înaintea Eliberării care a făcut posibilă „ieșirea din apocalips“. În împrejurările dramatice ale apropierii frontului sub presiunea ofensivei sovietice, cînd agonia fascismului devenise evidentă, acțiunea romanului urmărește evoluția a trei dintre membrii familiei: Maria este mama, văduvă din primul război, care-și așteaptă copiii, pe Gheorghe (executat pentru dezertare din armata antonesciană) și pe Emil, muncitor ceferist, activist al partidului în ilegalitate.

Prologul romanului sugerează această așteptare apăsătoare a întoarcerii feciorilor într-o dimineață care „cernea o lumină leșioasă de cenușă“; mama și nora ei priveau cu încordare în zare drumul noroios „care se zvîrcolea ca o ființă strivită“ sub carele de război ale hitleriștilor în derută. De aici, de unde începe într-o atmosferă de înaltă tensiune acțiunea cărții, li se dezvăluie femeilor orbite „de soarele care ardea alb aprinzînd aerul și înțepînd ochi“ — viziunea înspăimîntătoare a calvarului în care se cufundase țara.

Alecu Ivan Ghilia a știut să deschidă în romanul său perspectiva unui orizont de viață întins. Vibrația apocaliptică a războiului, scrîșnetul ducerii și gemetele răniților plutesc parcă în aer, apăsător ca o turmă de nori negri. Descrierea acestei atmosfere sufocante, irespirabile, are un caracter patetic pentrucă implică o expresie largă a sentimentelor care depășesc, prin intensitatea lor, drama izolată a unei singure familii. Apocalipsul fascismului văzut din vatra țăranului romîn, omul mînat cu silnicie pe frontul criminal împotriva Uniunii Sovietice, hăituit acolo unde se ascundea după dezertare, căutat de siguranță ca militant comunist — impunea o cuprindere largă a momentului social care a precedat Eliberarea. Cuprinderea aceasta a însemnat pentru autorul „Cuscrilor“ o interpretare lirică a atmosferei, a tipurilor și a împrejurărilor în care se condensează ultimele zbateri din zbuciumul unei întregi generații.

Crearea atmosferei presupune deci concentrare, o sinteză a sentimentelor. Pentru a puncta concis momente sau aspecte caracteristice Ghilia recurge la simbol, reușind să evidențieze mai pregnant semnificația acelei crime monstruoase care este războiul fascist. Dacă Maria nu știe încă nimic de soarta fiului ei Gheorghe, mort sub gloanțele plutonului de execuție, în schimb, asistă îngrozită la moartea unui dezertor anonim care cade, într-o seară, epuizat în bătătura casei. Femeia simte sau, spus mai propriu, trăiește foarte concret tragicul sfîrșit al fiului său. Hăituit de jandarmeria antonesciană „necunoscutul cu ochi lucioși de sălbăticiune“ încetează să mai însemne în ochii Mariei doar un simplu dezertor („copac sălbatec și dezrădăcinat“...) Privindu-l chinuindu-se într-o „zbatere cumplită plină de furie, deznădejde și împotrivire“, bătrîna îl intuiește ca un ecou al morții lui Gheorghe. Veghindu-i agonia cu ochi de mamă ea îl aseamănă, așa cum notează autorul, „cu copacii aceia singuratici și tineri din marginea drumurilor de țară, culcați la pămînt fulgerați de furtună“. Și atmosfera crescînd în intensitate precizează această maternitate nouă care se zbate în pieptul bătrînei și prinde conturul ascuțit al protestului, al unei întrebări înspăimîntătoare.

Romanul lui Ghilia este un bun roman de atmosferă în care se conturează cîteva dintre figurile reprezentative — ca stare sufletească și atitudine socială — ale acelor oameni care au înfăptuit ieșirea din apocalips. Începutul și epilogul romanului au un cadru comun: casa, pe prispa căreia în fiecare dimineață mama și nora ei așteaptă parcă încremenite cu ochii ațintiți în zare, întoarcerea bărbaților. Printre cei care se întorc este și Emil, mezinul, cel care, evadînd de sub escorta agenților siguranței, îi aduce mamei sale vestea ieșirii din apocalips. Figura comunistului Emil, luptător ilegalist, este mai bine surprinsă de romancier în capitolul al 19-lea, în care Emil îndeplinește o însărcinare periculoasă. Modalitatea prezentării eroului, se încadrează la rîndul ei, în seria celorlalte mijloace de expresie specifice romanului de atmosferă. Reținem un monolog care motivează rezistența lui Emil într-un moment greu, cînd urmărit fiind, își asumă totuși sarcina de a-l anunța pe tovarășul, care răspundea de tipografie. El găsește surse de reconfortare și rezistență în amintirile copilăriei încălzite de imaginea mamei. Tandrețea și înțelegerea veche restabilește acum contactul necesar cu realitatea, aduce un impuls vital nou în clipa cea mai grea. În felul acesta epoca adolescenței, de intensă comuniune sufletească cu familia este retrăită retrospectiv. Ghilia realizează tensiunea gîndurilor observînd alternarea rapidă a stărilor de spirit; tristețea, duioșia, reflecția aprig sentențioasă (pag. 84); reacția de apărare — regăsirea forțelor numai intrînd într-un contact dureros de viu cu realitatea (pag. 85). Oamenii simt ghiara rece a emoției în misiunile pe care le desfășoară sub ochii siguranței dar o domină cu o putere lăuntrică enormă. Este puterea de a te stăpîni să-ți întorci fie și pentru o clipă fața pentru a vedea dacă ești urmărit, puterea de a zîmbi în fața unei amenințări care vine de pretutindeni. Tonul monologului creiază o stare de supra încărcare nervoasă proiectată pe tabloul fantomatic al nopții în care cerul și luna par ireale: „Candelabrul îndepărtat și palid al cerului atîrnînd deasupra și totul înmuiat într-o pîclă de var și cenușă: răsărise luna“. Și, în sfîrșit o ultimă notație care întregește atmosfera unei presiuni interioare insuportabile. Este vorba de tresărirea dureroasă de la începutul torturii și de reprimarea ei disperată cu ultima resursă de energie. Ritmul povestirii este aici sacadat, loviturile nasc reacții prompte în care tulburarea și ura sînt copleșitoare.

Romanul lui Alecu Ivan Ghilia ne aduce o imagine de mare tensiune din perioada apocaliptică a ultimului război mondial. Ghilia a știut să respecte caracterul intens dramatic al epocii, și de la un capitol la altul să desfășoare pe un front vast ofensiva speranței și a împotrivirii, în pofida disperării și a suferinței.

Miron DRAGU

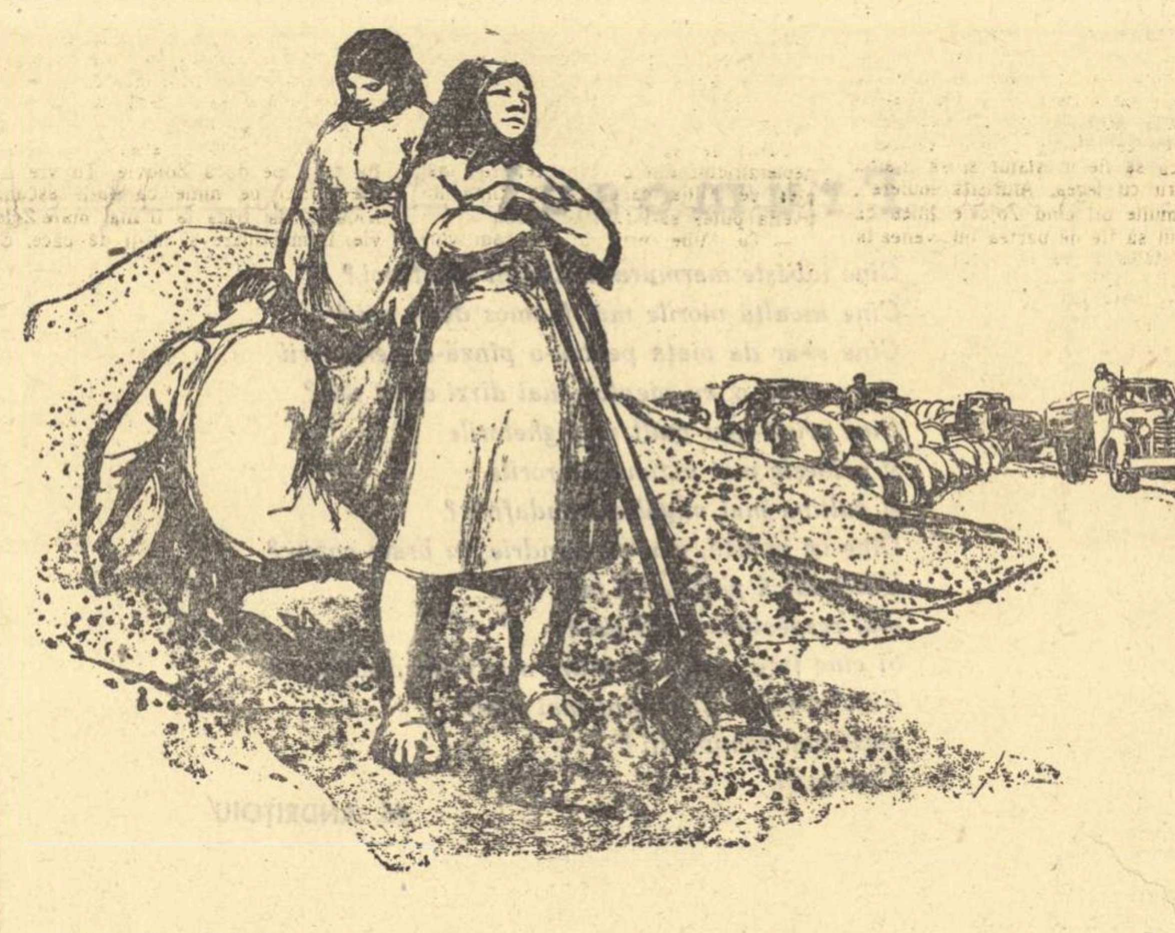

MARCEL CHIRNOAGĂ

„Recoltă"

CRONICA LITERARĂ

NICHITA STĂNESCU: „Sensul iubirii"

de Paul GEORGESCU

Zburătorul

Aminteam, în cronica precedentă, că poezia lui Nichita Stănescu e tinerețea care ia cunoștință de ea însăși, își înțelege trecuta sa copilărie — care e acoperită de război, ocupație fascistă, bombardamente — și trage certitudini pentru viitor. Desigur, copilărie estropiată de război a mai existat și de acolo a țîșnit tulbure o adolescență tulbure, nevrozată și tragic interogativă. In zilele noastre, abisului de oroare fascist i-au urmat anii de tensiune optimistă ai revoluției socialiste și apoi anii construcției socialiste, vreme a marilor realizări și perspective. Acest fapt a determinat structura specifică a noii generații, sigură pe propriile sale forțe și pe viitor: dimineața acestei generații e clară.

Ideea că, spre exemplu, copilăria sau adolescența ar fi concepte extrasociale, ar fi „etern umane“, e desigur naivă. Copilăria, adolescența (sau, în altă ordine), iubirea, prietenia — sînt categorii (evident) comune tuturor oamenilor de pretutindeni și din totdeauna și ca atare etern umane; dar desfășurîndu-se în societate, fiind impregnate și chiar condiționate de societate (ca anume raport al luptei de clasă), ele sînt categorii sociale, determinate social-istoric. Faptul că cineva și-a desfășurat o copilărie opulentă în răsfățul unei familii prospere și tihnite, nu se poate identifica unei copilării mizere, cu familia sfîșiată de război și cu cerul acoperit cu moarte. O adolescență ferecată în liniștite biblioteci universitare sau o adolescență putrezind în cazărmi, tranșee și gropi individuale — nu coincid. De altfel, în general, nu există categorii asociale, pot exista doar interpretări asociale idealiste ale unor categorii sociale. Poeții vehiculează, desigur, idei, dar ideile sînt purtate de emoții și a studia sursa emoțiilor (interferență între o situație social-istorică și un temperament), e o acțiune necesară pentru critica literară. Natura emoției este etern umană, dar sensul ei, dinamismul ei, acțiunea emoției într-o structură psihologică, sînt determinate social, au efecte sociale, participă intens la lumea valorilor, deci a ideilor social-politice.

Orice tînără generație aduce deci specificul său, are o structură proprie, nerepetabilă, care e un moment social-istoric impresionînd temperamente diferite. Față de vechile generații care erau sfărîmate în curenții ostili ai claselor în luptă, noile promoții au, între altele, marele beneficiu de a se putea dezvolta armonios într-o societate care, cu forțe unite, construiește socialismul. Am insistat asupra unor caracteristici comune ale celei mai tinere promoții de poeți, tocmai pentru că ea s-a afirmat masiv, aducînd sunetul ei propriu în concertul poeziei romînești.

A vorbi despre specificul unui poet foarte tînăr e dificil și riscant. Dificil fiindcă el însuși nu e încă suficient cristalizat, nu și-a manifestat încă potențele, deci nu s-a definit. Riscant pentru că, predefinindu-l, critica îl poate închista (poate contribui la închistarea) într-o formulă care nu era pentru el, poate, decît o formă neesențială și tranzitorie. Astfel, mulți din cei ce s-au referit la Nichita Stănescu au avut în vedere nu acest volum — el însuși reprezintă pentru poet un moment depășit — ci poezii publicate acum cîțiva ani, cînd poetul nu-și stăpînea mijloacele de expresie și cînd era în formație. Volumul unui tînăr scriitor este nu numai un dat, ci și o posibilitate sau nu. Cititorul poate face abstracție de aceasta, criticul nu. Fără a voi deci să definim ceea ce încă nu s-a manifestat și fără a desemna cursul unui rîu care e încă doar izvor, să zicem că poezia lui Nichita Stănescu e o împletire personală și rară între o vitalitate care are tensiunea suplă a energiei și o anume suavitate transparentă, luminoasă și vibratilă. Imagist de o rară și reală originalitate (semn cert al unui talent deosebit), Nichita Stănescu trebuie (cel puțin la început) să nu cedeze acestei fertile facilități, căci la poezia mare nu se accede prin îngrămădire de metafore. Desigur, darul de a converti conceptul la sensibil prin imagine e rar și nu se deprinde prin sîrguință. Dar esențialul în marea poezie e imaginea artistică — viziune generală, ceea ce presupune claritatea ideii și știința de a subordona amănuntele, viziunii de ansamblu. Spun acest adevăr cunoscut fiindcă tînărul poet, capabil adesea de a crea asemenea viziuni de ansamblu, cedează uneori tentației de a inunda oglinda cu sumedenie de imagini, numeroase dintre ele frumoase, dar imaginile nu au valoare izolată, ci prin ansamblul pe care reușesc, (sau nu) să-l creeze. Semnificativă pentru poezia lui Nichita Stănescu ni se pare „O călărire în zori“. Versul vibrează de un elan viguros, simbolizat prin cavalcada matinală sub soarele tînăr. Entuziasmul tineresc nu se impune atît prin metafore ci prin viziune, nu se folosește alegoria (formă inferioară) ci simbolul (care aici e clar, nu trebuie explicat). Tăcerea se face vînt, bat tobe de piatră, soarele crește, rupe orizontul în două, soarele saltă din lucruri, strigînd. E o perfectă unitate între dinamismul tineresc al mișcării, ce transformă universul, și imaginile sugestive încrustate în curgerea clară a versului.

Poezia lui Nichita Stănescu exprimă o integrare armonioasă în univers, realizată printr-un efort de supunere și ordonare a lucrurilor, iar acest efort, reușita lui, produc bucurie. Raporturile dintre copil și univers se schimbă prin înțelegerea obiectelor care, în copilărie, îl dominau. E aici nu numai o schimbare de vîrstă, ci, cum am mai spus, de societate. In „Imn“, această înțelegere este exprimată sensibil, schimbarea raporturilor cu universul e figurată plastic de un raport propriu:

„O, lucrurile n-au crescut odată cu mine.
Mi-ajungeau pînă la bărbie
Cîndva, în copilăria mea, acoperită cu ceturi.
Mai tîrziu,
La sfîrșitul războaielor...“ (pag. 101)

Procesul înțelegerii duce la integrarea armonioasă în univers. Corespondența e exprimată sugestiv,

bătaia inimii face să răsune discul orizontului, „parcă lovit de un răsărit de lună“ („Cîntec“). Adolescența e nu numai o vîrstă, o treaptă, ci o realizare în ea însăși, o împlinire. Dintre imaginile despre adolescență, reținem „Vasile Roaită“, ca sinteză a calităților adolescente, „Semn călător printre ere, / de tinerețe și de putere“. Aici, adolescența e o ascensiune, o depășire feerică:

„...Adolescența lui fără seamăn era,
Ca o mare — înclinată, cu corăbii pe ea.
Piscurile îi lăsau locuri rotunde
unde să-ți cațări trupul, prin ierburile scunde,
și cu mîna întinsă, să abați prin cale
liniștea vulturilor în rotogoale.

Herghelia albastră a orizontului fugea
lăsînd vise prelungi după ea.
Amurgul îi lovea cîmpiile fecunde
Cu rîuri de culori despletite în unde.

Serile i se ridicau din inimă, pline de stele
cu fulgere rătăcitoare prin ele.

Era zvelt și frumos.
Ca o pană de vultur, mlădiu.

Luna lîngă el trecea mai jos,
soarele îi răsuna pe mîini, argintiu“

(„Cîntec despre adolescența lui Vasile Roaită“).

E la Nichita Stănescu, adesea, o liniște gravă, compusă din înțelegerea marii simplități a sentimentelor fundamentale, din încredere în valorile umane, din încredere în destinul omului. Ar fi de analizat sentimentul de levitație ca încredere și raport cu lumea. Dragostea lui pentru obiecte nu e telurică — dimpotrivă — („Meditație de seară“). Obiectele, deși au densitate nu sînt opace, ci transparente și într-un fel anumit suave. Omul nu e supus obiectului, ci îl domină. De aceea, munca e împlinire, ascensiune („După înălțarea zidurilor“), lege umană și cosmică a universului. Adolescentul lui Nichita Stănescu e zburătorul cu aripi la glezne, trecînd prin imagini infernale și paradisiace, e zburătorul devenit constructor și construind pentru el și ai săi. Luceafărul a devenit om fiindcă omul devine luceafăr.

Tulpină plină de scamă

Versurile semnate de poetul Emil Bunea și intitulate „Peisaj“ au meritul căutării unor forme de expresie originale. Poezia, așa cum apare în „Steaua“ nr. 11/1960 se află însă, după părerea noastră, încă departe de claritate, în idee ca și în expresie: aglomerarea „broaștelor de piatră“, „zidurilor surpate“, „fortărețelor“, „regilor gînditori cu coroane de lut“ și a „firelor de iarbă cu tulpina plină de scamă“, respiră atmosfera unei geologii stranii, sumbră parcă din cuprinsul unei alte planete. Ne surprinde faptul că astfel de imagini servesc ca preludiu pentru cîntarea noilor construcții socialiste.

O cronică de film

Remarcăm în ultimul număr al revistei **Contemporanul** o interesantă cronică despre filmul sovietic „Scrisoare neexpediată“, semnată de Ana Maria Narti. Se întreprinde o analiză fină, competentă a reușitelor și limitelor operei lui Kalatozov.

Mica antologie

In articolul **Despre metaforă; platitudine și talent** din „Contemporanul“ nr. 1 (743), Ion Barna ne previne că filmul se deosebește de muzică. „Aceasta (muzica, n.n.) emoționează în măsura în care comunică un sentiment pur, desprins de carnație. Filmul (...) este concret. Chopin plîngea dar nu cu lacrimi. Însă lacrimile actorului de film sînt dacă nu adevărate, oricum de glicerină“.

Filmul se deosebește și de poezie. Citâm tot din articol: „«Il pleut sur la ville» plouă peste oraș, spune Verlaine... Ploaia lui Verlaine nu e udă, ci tristă... O ploaie într-un film trebuie să-i ude și pe actori...“

Și însfîrșit filmul se deosebește de ... botanică:

„Florile (din **Prima melodie**) nu sînt acele plante despre care am învățat la lecțiile de botanică, ci simțămintele pe care le-am cunoscut în trăirile noastre de puritate erotică“.

★

„In schimb, faldurile versului său liber cad perfect pe trupul ideilor și imaginilor poetice, lăsînd să se vadă și cea mai ușoară respirație a conținutului afectiv“

(D. Costea – Cronica literară din „Iașul literar“ nr. 12).

ZOLOVIE

Fragment din romanul „Front fără tranşee"
de PETRE SALCUDEANU

Zolovie o găsi pe Milia şi pe Culiţă pe pragul tinzii scărmănînd nişte pene de găină pentru umplut pernele. Preşedintele se uită roată prin curte şi cînd îl văzu pe Aurel reparînd coteţul la porci, dincolo de gardul care despărţea curtea lui de cea a părinţilor, Zolovie închipui un salut din două degete duse la pălărie şi îngînă un „bună sara" mai mult ca pentru el. Inainte de a se duce spre tindă privi cu luare-aminte la gardul care despărţea cele două ogrăzi, la şura de dincolo, unde locuia Aurel, la casa veche şi cea nouă din curtea unde se afla el şi care erau trecute în acte pe numele Miliei. „Nu lasă asta din miinile ei nimic", îşi zise Zolovie şi în sinea lui se încrîncenă că nu i-a aruncat niciodată în obraz Miliei tot ce gîndea despre ea şi despre dedesubturile pe care ea le pusese la cale. Inainte cu o jumătate de an de a se înscrie în colectivă se răspîndise vestea în sat că Milia s-a certat rău de tot cu copilul din pricina averii şi că au ajuns pînă acolo încît au tras gard în mijlocul curţii. Flăcăul îşi încropise un fel de casă din şură şi nimeni nu-şi amintea ca în răstimpul acela să-l fi văzut în casa alor săi. „Apăi aşa ceartă mai zic şi eu", spunea cîte unul mirat că Milia îi dăduse copilului opt iugăre de pămînt, vitele cele mai bune, iar ei îşi lăsase două pogoane de pămînt pietros şi nişte vaci ce de-abia îşi mişcau cozile de bătrîne ce erau. „Nu-i lucru curat la mijloc" îndrăzneau unii să spună şi după o jumătate de an de la ceartă, cînd Milia şi Culiţă au intrat cu ce aveau în gospodărie, cei mai mulţi şi-au dat seama că Milia le pusese pe toate la cale dinainte cu bună ştiinţă. La cîtva timp, Aurel iar a început să vină pe la ai săi, iar o dată cu primul îngheţ şi-a mutat patul în grajdul bătrînilor. „Asta tot ce-o făcut, o făcut de ochii lumii ca să fie în statut şi să n-aibă de lucru cu legea. Afurisită muiere".

De multe ori cînd Zolovie ţinea ca consiliul să fie de partea lui, venea la Milia, stătea cu ea de vorbă şi Milia de fiecare dată se arăta de înţeles şi săritoare. Mergea ea pe la ceilalţi membri ai consiliului, îi lămurea ca din partea ei, ca şi cînd ea n-ar fi stat de vorbă cu preşedintele, n-ar fi urmat pas cu pas hotărîrile lui. Numai că Zolovie îşi închipuise întotdeauna că Milia tot ce face, face pentru că dreptatea e de partea lui, că numai ea îi poate pricepe dintr-o singură vorbă intenţiile din cale afară de bine rînduite. Se mai întîmplă de cîteva ori să-i ceară Zolovie să-l sprijine chiar şi atunci cînd nici el nu era convins că are dreptate, dar nici atunci preşedintele n-o înţelegea pe Milia aşa cum trebuia. „Tot nu-i deşteaptă Milia, tot nu-i deşteaptă. Ştie că-s mare, că vorba mea are putere, de-aia face cum zic". Dar Milia nu era proastă, făcea ce făcea ca ea să rămînă cu ale ei în umbră, ca să-l aibă la nevoie pe preşedinte de partea ei, ca el să nu l se amestece în planuri. „Şireată muiere, al dracului de şireată", conchise Zolovie, cînd văzu gardul din mijloc pe jumătate dărîmat, ca lumea să vadă şi să ia aminte că Aronii chiar dacă îşi vorbesc sînt tot despărţiţi, despărţiţi pe viaţă. Se apropie de tindă cu gîndul să-i spună măcar o vorbă Miliei, o vorbă usturătoare, dar îşi aduse aminte că de fapt el venise pentru altceva, că altceva vroia să vorbească cu ea. Se aşeză pe o laviţă şi se uită încruntat la Culiţă, pînă ce Aron speriat începu să se foiască pe prag, dînd semne de nelinişte. Culiţă neştiind ce să facă îşi luă pălăria de pe creştetul pleşuv, zise „bună sara" îndoindu-şi uşor spinarea şi rămase locului, neprimind din partea nevesti-şi nici o poruncă. Zolovie nu răspunse la salut şi continuă să se uite stăruitor cînd la femeie cînd la bărbat. Pricepuse Milia că Zolovie voia să-i spună ceva însemnat, citise de pe faţa lui încruntată că preşedintele avea nevoie de ajutorul ei, dar ca să nu creadă că ea se dă în vînt ca să-i facă pe plac nu-l înghionti pe Culiţă ca acesta să înţeleagă, ca în alte dăţi, că trebuie să plece şi să-i lase singuri. „Las să se perpelească", îşi zise Milia şi cu aceeaşi îndemînare scărmăna mai departe la pene. Culiţă tuşi, îşi vîrî şi el miinile în coşul cu pene, dar rămase cu ele acolo auzindu-l pe Zolovie vorbind noduros cum îi era obiceiul cînd era supărat.

— Tu Milie, eu am venit...

— Văd ca-i venit, Zolovie, doar nu-s oarbă.

Culiţă se apucă şi el să scarmene nepierzîndu-i din ochi pe cei doi, mai ales pe Milia care dintr-o clipă într-alta putea să-i facă un semn.

— Tu Milie, prin sat se cam vorbeşte de voi... tărăgănă vorbele Zolovie ca să fie auzit cum trebuie. „Ce-o fi apucat-o de nu-i face vînt boşorogului", îşi spuse preşedintele şi pentru o clipă îl încercă teama că Milia se răzgîndise că nu mai voia să fie pe placul lui, să facă aşa cum voia el. Anume amintise ce se vorbea prin sat despre ei ca s-o facă pe Milia să priceapă că el auzind ar putea vorbi despre o anumită înşelătorie în privinţa împărţirii averii şi într-adevăr Milia se dovedi dintr-o dată înţelegătoare, nevoind ca Zolovie să se apuce şi să descoase lucruri pe care ea le-ar fi vrut cu orice preţ adormite. Ii dădu un ghiont lui Culiţă şi bărbatul fără să-l mai aştepte şi pe al doilea se sculă grăbit, îşi îndesă pălăria şi spuse că numa ce şi-a adus aminte că la ceasul acela el negreşit trebuia să fie la moară. Plecă scuturîndu-se de pene şi tuşind de undeva din adînc, încît din pricina efortului vinele gîtului îşi desenară ţesătura violetă sub pielea încreţită şi arsă de soare.

— De-ar muri o dată, o auzi Zolovie pe Milia, dar preşedintele nu dădu nici un semn că l-ar fi interesat dorinţa ei, că ceea ce spusese ea era într-adevăr ceva ce ar fi voit să se întîmple sau simple vorbe ca să-i schimbe gîndurile lui.

— Tu Milie, tu să nu crezi că nu văd. Eu văd, da tac cu tăte că oamenii ţi se ridică împotrivă. Da tu să nu fii de către pădure Milie, că dacă ai să fii de către pădure eu nu mai tac, auzi?

— Aud Zolovie că doar nu-s surdă.

— No dacă auzi e bine Milie, e tare bine.

— Te-ai certat azi cu cineva?

— M-am certat...

— Cu Lică...

— Cu el.

— Apăi hoherul ăsta ar trebui cuminţit.

— Ţi-e neam, Milie, ar trebui să faci tu ceva. Să-l iei cu vorba bună, ori ia-l cum ştii, că eşti pricepută. Ori poate poţi să-l prinzi cu ceva la mînă, ca să zic aşa că-i ceri bani împrumut, ca să pui pămîntul pe Aurel. Că dacă îţi dă bani după aia ştiu eu cum să-l joc. Că mi se bagă în suflet, Milie; vrea cu orice preţ să-i aducă pe Hireneşti în gospodărie, şi dacă îi aduce atunci s-o zis cu tine Milie, nu-ţi mai foloseşte nici gardul ăsta pus în mijlocul curţii.

— Ori poate s-o zis şi cu tine Zolovie.

Zolovie îşi muşcă buzele şi se făcu că n-a auzit nimic din prezicerea Miliei. Luă de jos un spin de scoruş şi începu să înţepe cu el scîndura laviţei mai mult ca să-şi facă de lucru şi să-şi adune gîndurile.

— Dacă intră Hireneştii, preşedinţia ta îi pe ducă Zolovie. Tu vrei să mă înfrici pe mine ca să-ţi ascunzi frica ta, da frica ta îi mai mare Zolovie, îi mai mare şi nu-ţi dă pace. Că altfel veneam eu la tine, da n-am venit că n-am avut de ce. Ai venit tu... Apăi dacă ai venit, zi ce vrei, nu te mai lega de nimicuri, zi ce să fac, cu ce te pot ajuta, cu ce-ţi pot fi de folos.

— Că ai tu dreptate Milie...

— Io totdeauna am avut dreptate Zolovie. Că io-s deşteaptă Zolovie, eu îs tare deşteaptă. Că eu dacă aş fi fost preşedinte, aş fi ştiut ce să fac cu Hireneştii şi cu Traian şi cu alţii. Da numa forma-i de tine, că ai şi îmbătrînit la minte şi eşti şi muieratic rău.

Zolovie se încruntă, ar fi voit s-o înjure că prea îşi dă drumul la gură, că prea nu ţine cont cu cine stă de vorbă, dar cuvintele Miliei îl luaseră prea de-a dreptul, prea ţintiseră acolo unde trebuia ca să mai poată răspunde aşa cum se cuvine.

— Dacă io-s muieratic, nici tu nu eşti mai brează. Incalte eu îs fără muiere, dar tu...

Milia aruncă penele în coş, se şterse cu basmaua la gură, îşi băgă cîteva fire de păr răsleţe sub broboadă şi îl săgetă din ochi pe Zolovie cumplit.

— Dragostea mi-i slugă Zolovie, nu mi-e stăpînă ca la tine, eu cînd vreau o calc în picioare n-o las să mă lege de gît. Da tu!... Tu... tot satul ştie de tine. Că dacă tu nu mai eşti preşedinte Zolovie, tu de coarnele plugului nu eşti bun, prea te-ai izmenit, prea te-ai învăţat cu cizmele văcsuite. Numa că dacă vrei să fii preşedinte atunci trebă să ai întîi dinţi de muşcat şi după aia de mîncat. Că io... vai doamne, io pe Hireneştii i-aş fi săturat de colectivă pentru tătă viaţa. Că ţie ţi-e prieten instructorul, Zolovie, da prieteşugul tu nu ştii cum să-l foloseşti. Te laşi călcat în picioare de Lică, de un mucos, de un oarecare.

Zolovie mai împunse banca de cîteva ori, spinul se rupse şi îi intră în deget. Apăru o mărgea de sînge, Zolovie o şterse, dar ea apăru la loc, tot mai mare, tot mai rotundă, tot mai roşie. Se legă la deget cu batista.

— Dar dacă i-am primi, Milie, numai o parte din ei. Io zic aşa, pe Lăzăruc şi pe încă cîţiva. Şi pe ăştia dacă-i primim să-i încontrăm împotriva ălorlalţi, poate or ajunge să se bată şi după aia îi dăm şi pe ăştia afară.

Milia rîse sticlos, nefiresc pentru un rîs de femeie, încît Zolovie se sperie.

— Zolovie, Zolovie mai bine te-ai lăsa de preşedinţie de p-acum, decît să faci aşa ceva. Il au pe Partenie al lor închis? Şi atunci de ce să te legi de altceva. Vorbesc eu în consiliu, îi lămuresc eu, de primit nu-i primim, da pentru asta trebă să îndreptăm şi pe colectivişti contra lor. Adică socotind drept, Zolovie, de ce să vină ei la de-a gata, de ce să se bucure ei de avutul gospodăriei acu, după ce noi am tras tăt greul. Adică să vină ei, să ne ia nouă strînsura noastră, că dacă vin ei, ei or să facă pe harnicii Zolovie, or vrea să aibe un preşedinte dintre ei. Tu nu te prosti că pe Hireneşti nu-i poţi despărţi că ăia au la un loc un singur cap şi ăia nu se lasă să le iei o jumătate de cap pentru nimic în lume.

Zolovie îşi dezlegă batista. Sîngele nu se oprise. Incepu să-şi sugă sîngele pînă ce simţi în gură un gust sărat. Scuipă cuprins de greaţă sărătura roşie şi frecă ţărina cu cizma pînă nu se mai văzu nimic.

— Tu, Milie, atunci vorbeşte tu cu oamenii. Ştii tu ce să le spui. Că azi or venit cu cererile cîţiva dintre ei. Ştii ce scriau în cereri? Că nu vor să intre în colectivă pînă nu intră şi Aurel cu pămîntul, ori dacă nu să vă dau pe voi afară din colectivă.

Milia nici nu se miră şi nici nu răspunse. Işi ţuguie doar buzele şi ochii fixaţi într-un punct căpătară nişte lumini ciudate.

— No, las numa pe mine Zolovie, las numa pe mine.

— Ori poate n-ar strica să intre Aurel cu pămîntul lui, Milie.

— Pămîntul îi al lui Aurel, Zolovie. Noi avem gospodării aşa cum scrie în statut, fiecare cu a lui. Nime nu se poate lega de noi. Nu-ţi fă tu zile amare din asta. Iar pe Traian care umple satul cu vorbe, îl pui eu la punct, Zolovie, nici o grijă. N-o să uite cîte zile are că s-o legat de Milia şi avutul ei...

Zolovie se uită la fustele Miliei strînse între genunchi, la forma picioarelor conturate rotund, ademenitor, şi voi să-i spuie ceva. Işi ridică privirile la faţa ei şi zărindu-i buzele crispate se ridică lăsînd-o în muţenia ei.

Aducîndu-şi aminte de instructorul Orghidan, Zolovie se mai linişti. Ce făcuse, făcuse în parte şi cu ştirea lui, din îndemnul lui şi nu se putea ca instructorul să nu-i ia apărarea. „Spatele frontului mi-e asigurat", îşi spuse Zolovie şi pentru că îşi avea spatele asigurat se gîndi că n-ar strica să stea altfel de vorbă cu Milia, s-o înduplece totuşi ca să-i dea o hîrtie împotriva lui Traian, să-i spună că în ultimul timp, de cînd unele lucruri s-au întors împotriva lui ea se poartă altfel, nu mai vrea să dea faţă cu el. Il trimise pe Fremu s-o caute pe Milia şi s-o aducă în birou la el. Se duse paznicul şi după cîtva timp se întoarse spunîndu-i că Milia nu vrea să vină. La vestea auzită, Zolovie se încruntă, îşi muşcă buza de sus şi bătu cu pumnul în masă. Işi dădu seama că făcuse o prostie arătîndu-se atît de pornit de faţă cu paznicul şi ca să încurce cumva lucrurile se pomeni zicînd:

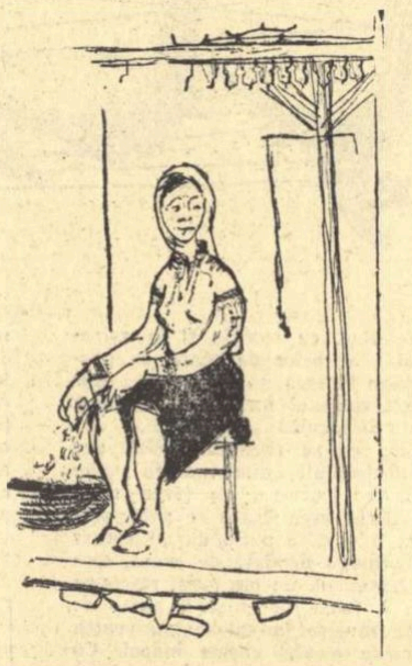

— Numai să nu ne-apuce ploaia.

Fremu căscă ochii mari neştiind ce legătură o fi avînd refuzul Miliei de a veni cu ploaia şi pumnul cu care preşedintele lovise masa.

— Du-te Fremule, o fi avînd treabă multă acu, mă duc eu s-o caut.

Zolovie coborî în curte şi furios se îndreptă spre magazie. Cînd văzu lacătul pus îşi dădu seama că Milia îi citise gîndurile, că dinadins plecase ca să nu dea ochii cu el. Trecu peste gardul viu din fundul curţii şi pe sub rîpă se îndreptă spre casa Miliei.

O găsi în tindă stînd pe scaun. Nici nu se mişcă la venirea lui, nici nu-i răspunse la ziua bună. Pe chipul ei stăruia o spaimă pe care Zolovie oricît încerca să o pătrundă nu putu să-i găsească cauzele. Observase că de cîtva timp Milia se hărnicise din cale afară. N-avea de unde să ştie că această schimbare se petrecuse de cînd femeia îi pusese furca în mîna lui Zăranie ca acesta să-l lovească pe Aurel. Pînă şi colectiviştii cu greu mai vedeau în ea pe femeia cumpătată în mişcări, pe Milia cea mîndră căreia trebuia să-i repeţi de două ori o întrebare ca ea să se simtă obligată să răspundă. Faţă de gospodăria ei nu mai arăta nici o dragoste. Rar dădea pe acasă. Zilele şi le petrecea la colectivă găsindu-şi de lucru acolo unde alţii cu greu ar fi găsit ceva. Era de ajuns să vadă că în gospodărie a picat un străin, ca să-şi simtă miinile şi picioarele tremurînd. Se ducea în podul şurii şi de acolo, printr-o ţiglă spartă se uita dacă noul venit n-are haină de miliţian. Ii era teamă, îi era o teamă cumplită că are să i se ceară socoteală pentru dovada nedreaptă scrisă împotriva lui Traian, că într-un fel sau altul s-a aflat că ea şi-a schilodit copilul, teamă pentru banii şi grăunţele de aur ascunse în salteaua de paie, teamă pentru toate. Şi numai în asemenea clipe de spaimă sufletească ar fi dorit să fie şi ea om la casa ei, cum fusese altădată, să dea porunci lui Culiţă şi copilului şi să fie ascultată. Dar ştia bine că liniştea şi tihna rămăseseră undeva în urmă şi că n-aveau să se mai întoarcă. Copilul fierbea ceva în minte, i se împotrivea pe tăcute tot mai des. Cu Culiţă nu se mai putea sta de vorbă. Doar cîteodată îşi mai aducea aminte de întîmplarea cu pruncul şi atunci se blestema zicîndu-şi că dacă nu l-ar fi lovit Zăranie, poate în el şi-ar fi găsit sprijinul acum. Nu-i păsa că descoperindu-se tot ce făcuse are să fie dată afară din colectivă; casa îi era aproape terminată, cu tot ce o putuse ajuta colectiva o ajutase, dar se cutremura la gîndul că dînd-o pe ea afară o să-l momească pe Aurel cu iugărele pe care le-a trecut pe numele lui şi atunci Zăranie o să strige la tot satul toate tărăşeniile ei, o s-o lase, o să rămînă fără avere, o să rămînă a nimănui. Işi dădea seama că lucrurile cu Zolovie s-au încurcat rău, că deşi el zbiară şi face pe stăpînul, oamenii se uită la el costiş, nu-l mai vor, nu-l mai preţuiesc. Şi decît să te ai bine cu un om care-i pe ducă, mai bine să-i dai undeva cu piciorul ca să se înfunde cît se poate mai repede.

Cu toate că Zolovie o scuturase de cîteva ori pe Milia de umeri, ea nu scosese nici un cuvînt punîndu-şi la cale mai departe gîndurile ei. Acu n-are de ce sta cu el de vorbă, nu mai are să-i spună şi să afle de la el nimic, trebuie să scape de el cît mai degrabă, cît mai iute...

Se ridică anevoie şi ieşi pe prispă, ca şi cînd ar fi fost singură, ca şi cînd n-ar fi văzut lîngă ea chipul învineţit de mînie al lui Zolovie.

Preşedintele o urmă şi smucind-o din mers de umeri o întoarse cu faţa spre el.

— Tu Milie, tu mă ocoleşti, tu acuma la greu nu vrei să mă ajuţi.

Milia i se uită în ochi, îi citi pierzania în privirile rugătoare şi văzînd-o peste umărul lui pe Luţa, surda satului, trecînd pe uliţă, îl prinse pe Zolovie de mijloc cu amîndouă miinile şi începu să ţipe ca ieşită din minţi.

— Haideţi că turbatu mi-o ridicat poalele în cap, muieraticu, duşmanu... oameni buni...

Zolovie rămase trăsnit. Voi să se desprindă, dar Milia îl încleştase de mijloc vîrtos nedîndu-i drumul. O prinse de bărbie, se împiedică şi căzu cu ea grămadă în ţărînă, ea continuînd să strige ca din gură de şarpe.

— Muieraticu... oameni buni.

Zolovie o lovi cu piciorul, cizma i se opinti de fuste şi cu greu reuşi să se desprindă din ele.

Auzind paşii cuiva, Zolovie fugi, sări gardul şi stătu ascuns între brusturi. Răsuflînd greoi se uită printre ostreţe să vadă dacă a venit cineva, dacă l-a văzut cineva.

Milia sculată dădea liniştită de mîncare la păsări iar pe drum trecea văzîndu-şi de-ale ei, Luţa, gonind înaintea ei nişte viţei.

Zolovie se strecură prin grădina pustie şi ieşi în uliţa mare. Il cuprinse o furie vecină cu nebunia pentru că îşi bătuse joc Milia de el, pentru că se arătase mai şireată şi era cît pe-aci să-l facă de ruşine la tot satul. „Bine că a fost Luţa şi nu altcineva" îşi zise Zolovie şi se gîndi să meargă spre seară pe la ea ca să o iscodească să vadă dacă într-adevăr ştie ceva.

Ajuns la fîntîna comunală se spălă pe faţă, bău apă rece ca gheaţa pînă ce îşi simţi inima bătîndu-i mai în voie şi coborî pe uliţă în jos.

„Ce-o fi apucat-o", se întrebă el şi deodată se opri locului, pricepînd că dacă cu el a fost în stare să facă aşa, atunci cu atît mai mult putuse arunca vina pe Traian, fără ca omul să aibă vreo vină. Se putea aştepta ca Milia cu gura ei să umple satul, să-i terfelească în picioare şi puţina autoritate care i-a mai rămas. Se grăbi să ajungă la sediu şi se închise în cameră. Se aşeză la masă cu capul năruit în miini punîndu-şi mereu întrebări şi dîndu-şi singur răspuns. Ajunse pînă la urmă la concluzia că Milia şi-a dat seama că el a ajuns într-un impas din care n-are cum să mai iasă, că ea îl socoteşte un om pierdut şi că pentru orice eventualitate mai bine să-l aibă ea la mînă, decît s-o aibă el. Injură cîteva minute în şir apoi se domoli zicîndu-şi că dacă îşi iese din fire este cu atît mai rău pentru el. Toate astea într-un fel sau altul plecau de la Lică şi Tofil. Ei l-au adus în starea asta şi Zolovie îşi mărturisi că Milia n-a făcut altceva decît să se dea, aşa cum a tăiat-o capul, de partea celor mai tari. Nu, Milia n-o să umple satul cu vorbe, Milia doar a vrut să scape de el, să nu fie nevoită să-l asculte şi să fie de partea lui. Nu pe ea trebuia să o pună cu botul pe labe ci pe Lică şi Tofil. Trebuia cu orice preţ să-şi recîştige puterea deplină de stăpîn, să-l înlăture pe Lică şi după aceea va şti el cu ce monedă să-i plătească Miliei purtarea. Se hotărî să stea cît mai repede posibil de vorbă cu Orghidan; motiv ca să plece acum în toiul secerişului o să găsească el. Important că găsise drumul pe care trebuia să apuce ca să iasă la liman.

Se simţi liniştit pe deplin şi cînd îşi aduse aminte de Milia aproape că-i veni să rîdă şi să se minuneze de ce-i putuse trece femeii prin cap. „Ar fi trebuit s-o duc în tindă, cel puţin să fi avut de ce să strige". Cînd îşi aduse aminte de picioarele frumoase ale Miliei aproape că-i păru rău că nu făcuse aşa.

Afară se auzea zarvă şi zarva de glasuri îl readuse la o altă realitate.

Zolovie se întoarse din Turda buimăcit de toate cele prin cîte trecuse... „Spatele frontului" în care avusese cea mai mare încredere se zdruncinase şi el, nu se mai putea aştepta de acolo la nici un ajutor. Numai cînd îşi aduse aminte că se gîndise la cuvîntul „ajutor" îşi dădu seama că toate potecile pe care sperase să iasă la liman îi fuseseră tăiate treptat şi că se afla singur ca şi cum s-ar fi găsit pe o insulă pustie. El nu făcuse altceva decît ceea ce îi dictase conştiinţa nu urmase altceva decît linia partidului, aşa cum o văzuse el şi cu toate astea pînă şi acei care reprezentau partidul la raion simţea că-i sînt ostili. Ce se întîmplase? El şi nu altul săltase colectiva de la începuturile ei, se spetise muncind, nu-şi rostuise viaţa familiară ca să aibă vreme să se ocupe de gospodărie şi cu toate astea simţea undeva înlăuntrul lui că gospodăria îl lăsase undeva în afara ei, că el era socotit de fapt preşedinte numai cu numele, că toate mergeau de cîtva timp înainte altfel decît voise, el fiind doar un simplu înregistrator nemulţumit al unor fapte care se ciocneau de el şi îl ocoleau. Cine îndrăznise să îl aducă în situaţia asta? Poate că uneori greşise, numai cine nu munceşte nu greşeşte şi judecînd astfel lucrurile Zolovie îşi spuse că Lică din acest punct de vedere putea să fie mulţumit pentru că greşise foarte puţin. Nu, Lică l-a ponegrit, ăsta era adevărul, de aici porneau toate nenorocirile şi comitetul raional va vedea mai devreme sau mai tîrziu de partea cui era dreptatea.

In privinţa lui Traian îşi dăduse seama după cele întîmplate cu Milia că se cam pripise crezînd-o, dar el nu era omul care să nu poată îndrepta un rău făcut cu mîna lui. „Eu cred în dreptatea partidului, partidul o să facă dreptate" şi pentru prima oară Zolovie îşi dădu seama că pînă acum niciodată nu îi trecuse prin minte că în afară de dreptatea lui mai putea exista şi dreptatea altcuiva. Cuvîntul partid, rostit nelegat de numele lui, nu existase pînă atunci şi Zolovie se cutremură descoperind că dacă l-ar exclude pe el, partidul va exista, nu se va clinti nimic din existenţa lui. Işi aduse aminte de ce simţise cu mulţi ani în urmă cînd făcuse o descoperire asemănătoare. Pînă atunci niciodată nu se gîndise la moarte, o punea totdeauna în legătură cu altcineva, nu cu el, şi deodată i se dezvălui adevărul că dacă el moare, lumea nu va muri, pomii vor rămîne la fel, vor înmuguri şi înverzi, apele nu se vor opri, soarele va străluci mai departe fără să se întunece. Numai el îşi va pierde urma şi toate vor merge înainte ca şi cum el nici n-ar fi fost. Inţelesese prin el partidul, substituise partidul unui individ, individul putea să dispară din traiectoria acestui întreg, iar întregul continua să existe, netulburat, nediminuat cu nimic. Ceasuri întregi frămîntase Zolovie acest lucru în drum de la Turda spre casă, transpirase de cîteva ori din cap pînă în picioare, cu toate că adia un vînt răcoros şi spre mîhnirea lui se convinsese că trăise aproape cincizeci de ani dar nu-şi amintise vreodată să se fi gîndit cu adevărat, cu pătrundere, ca acum. Urmase sfaturile lui Orghidan şi Orghidan după cum îşi dăduse seama după întîlnirea de la restaurant îşi urmase o linie a lui şi el Zolovie, ca şi cum n-ar fi avut cap, nu cumpănise în minte, nu-şi pusese întrebarea că s-ar putea ca în îndemnurile celuilalt să fie şi lucruri proaste pe care el le-ar fi putut evita. Il urmase orbeşte, nu-i pusese niciodată la îndoială vorbele lui. „Dar de ce nu l-am urmat pe Lică", se întrebă iar Zolovie, dar în zadar căută un răspuns mulţumitor că nu-l găsi. Nu voia să recunoască cu nici un preţ că toată filozofia lui nu era altceva decît o încercare de a se justifica şi tocmai ea îl lăsase descoperit în faţa unor întrebări cărora nu le putea ţine piept. „N-am făcut cum a vrut Lică, dar gospodăria eu am săltat-o, eu am schimbat faţa satului, eu am fost preşedinte atîţia ani, nu se poate, nu-i drept să fiu înlăturat ca Orghidan. Orghidan e de vină, nu eu. Eu sînt ţăran fără şcoală, el era instructor, eu am făcut ce-a zis".

Biciui caii şi cînd se mai linişti îi domoli din nou.

Cînd ajunse în sat oamenii tocmai se împrăştiau la casele lor după cele întîmplate cu Aron Culiţă. Il căută pe Lică şi după ce-l găsi îl luă de braţ, încît secretarul se miră din cale afară.

— Mă Lică, am o vorbă cu tine.

— Ce vorbă, Zolovie. Poate o fi mai bine să vorbim deseară că acu n-am vreme.

— La urma urmei nu-i mare lucru. Am tot zis că-ţi dau loc de casă. Am avut multe pe cap, am uitat. Miine să chemăm inginerul hotarnic să măsoare o grădină în capul satului.

— Bine, Zolovie, vorbim mîine despre asta.

Zolovie îşi desprinse mîna de sub braţul lui Lică şi rămase o jumătate de pas în urmă. Se bucura că secretarul nu se împotrivise cînd îi amintise de grădină şi îi păru bine că îi trecuse prin minte să înceapă aşa. Işi zise că e momentul să-l încerce pe Lică să vadă în ce ape se scaldă şi cu o voce voit sugrumată spuse:

— Mă, Lică, am făcut eu ceva pentru gospodăria asta bun?

— Ai făcut, Zolovie.

— Să ştii că în ultima vreme m-am gîndit la multe. Ce să zic, cu Traian m-am pripit. Nici pe Milia n-am înţeles-o de la început cum trebuia. Nu ştiam ce ascunde în suflet.

Il cunoştea Lică destul de bine ca să-şi dea seama că preşedintele încearcă să pară altul decît era în realitate. Unde era Zolovie cel trufaş, începînd cu îmbrăcămintea şi terminînd cu gîndurile lui? Dezbrăcat de această înfumurare, Zolovie i se arăta în toată goliciunea lui. „Uite ce înseamnă să te rupi de oamenii din mijlocul cărora te-ai ridicat, să nu mai înţelegi necesităţile lor ca o necesitate personală pentru care trebuie să te lupţi şi să te zbaţi, iată ce se întîmplă atunci cînd voinţa ta a rupt orice punte de legătură cu voinţa maselor care te-au generat." Ştia Lică foarte bine că Zolovie nu a încetat lupta ci şi-a schimbat armele de luptă, că rămînînd singur a început să-şi recunoască o parte din greşeli, nu ca să-şi continue drumul primenit sufleteşte, ci ca să existe, ca să existe pur şi simplu.

„Ce-o să mă fac dacă n-o să mai fiu preşedinte?" îşi puse întrebarea Zolovie şi ca să nu-şi dea răspuns se înfurie că a dat dovadă de slăbiciune dîndu-i posibilitatea lui Lică să-i ghicească starea sufletească. Işi zise că trebuie să se ţină tare pînă la capăt, să i se împotrivească lui Lică cu toată puterea, să rămînă la părerile lui chiar şi la şedinţă ca să nu-l poată acuza nimeni că ce-a făcut n-a făcut dintr-o fermă convingere politică. Scapă de înec numai cel care luptă ca să nu se înece şi Zolovie supărat i se adresă lui Lică pe un ton care îl făcu pe secretar să-şi dea imediat seama de gîndurile care îl frămîntaseră pe preşedinte.

— Dar în privinţa Hireneştilor tu ai făcut, Lică, jocul duşmanului şi partidul o să te judece pentru asta.

— Ţi-ai adus aminte de partid, văd. Mîine vine tovarăşul Roman, avem şedinţă, n-ai decît să-ţi susţii punctul de vedere.

— Asta vreau şi eu, să vină. O să vedem atunci noi cine are dreptate.

— Zolovie, dacă nu ţi-ar fi teamă pentru propria ta situaţie, ai pricepe de pe acum mult mai multe lucruri. Dar situaţia ta este legată strîns de viaţa ta. Şi nu te ridici împotriva situaţiei tale, pentru că atunci ar trebui să te ridici împotriva vieţii tale. Dar ţie ţi-e greu să te ridici. Iţi vine greu s-o faci. Dar noi o să te ajutăm să pricepi. Şi-o să pricepi, nici o grijă, şi Lică grăbit o luă înainte lăsîndu-l pe Zolovie în mijlocul drumului.

Preşedintele nu-l urmă. Ii păru rău, nespus de rău că încercase o apropiere faţă de Lică tocmai acum, în faţa şedinţei. Se uită în urma lui şi văzîndu-i mersul sigur, simţi în suflet pentru prima dată că îl încearcă nesiguranţa.

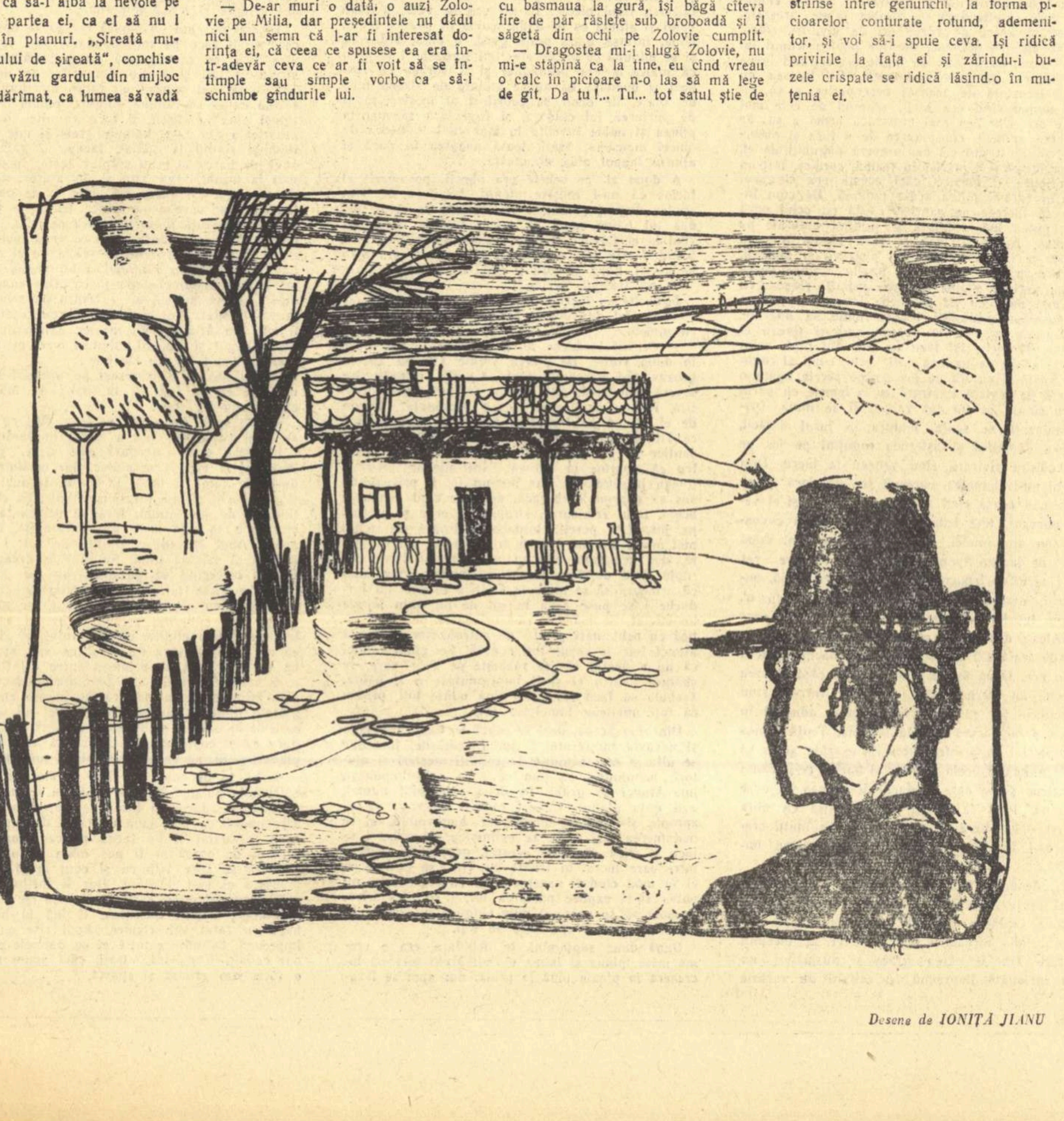

Desene de IONIŢĂ JIANU

Unei prietene

Nu mă lăsa să-ți ascund nimic;
să te cruț, să mă cruț, să te mint,
ca și cînd am fi slabi, ca și cînd
ne-am speria, cunoscînd.

Pictează pe coperta caietului meu
o lămîie de aur și două gutui ;
pune intensele tale culori
pe filele mele-amărui.

Amintirile noastre școlare,
cu șorțuri și gulere reci.
Și-acele severe plimbări ilegale
de-adolescenți din anul patruzeci —

Sînt argumentele mele și ale tale.
Privește-mi portretul. Vezi undeva
semnul declinului ? Nu mă cruța.
Oameni puri, firești, monumente,
s-au făcut cu mîini intransigente.

Inaltă cu pensule sigure, aspre
(iar eu, cu dactilii, troheii)
iedera suplă a vieților noastre
pe spirala de-oțel a ideii !

Nina CASSIAN

Nu mi-e tot una

Crizanteme albe, undeva pe maluri,
Peste ape, luna.
Dănțuiau cu ea-ntre valuri
Fete din ivoriu cald
Amețit,
Oceanul,
Culegea întotdeauna
Din cîmpii de infinit,
Scoici, și ametist, și stele,
Numai pentru ele.

Să mai cînt ?
Mă doare.
Nu-ndrăznesc azi să-și privească zîmbetu-n oglindă
Fetele cu ochii negri — lungi migdale-amare —
Fug taifunii morții, după ele, să le prindă.

Sînii-nmuguriți abia
La atomicul banchet
Scad topiți de-o umbră grea,
Umbră ce-i destramă-ncet...

Și se subție spre mijloc umbra.
Se-ncolăcește de coapse,
Lungindu-se spre călcîie.
Să le sape,
Să le-ngroape ;
Nimic să nu mai rămîie
Din fetele care dănțuiau între ape.

Și nu mi-e tot una
Dacă se mai zbat valuri murdare,
Și nu mi-e tot una
Dacă mai curge otravă-n nisipuri,
Dacă mai pîlpîie lîngă obraji lacrimi de lumînare,

Ridică-te, omule,
Să umplem pămîntul de bucurie.
Ridică-te, omule,
La poli,
La tropice,
Să-nvețe copiii, măcar în această oră tîrzie,
Să scrie cu stele
Poeme de libertate,
Poeme de omenie,
Să umplem văzduhul vieții cu ele.

Violeta ZAMFIRESCU

S-a rănit scorușul

S-a rănit scorușul,
crengile-s de sînge.
Prins de vîntul rece
nici nu știe-a plînge.

S-a rănit scorușul,
firele subțiri,
ard ca steaguri roșii
și ca vechi iubiri.

Frunzele de toamnă
și-au pierdut urcușul...
Pentru împlinire
s-a rănit scorușul.

Ion BANUȚĂ

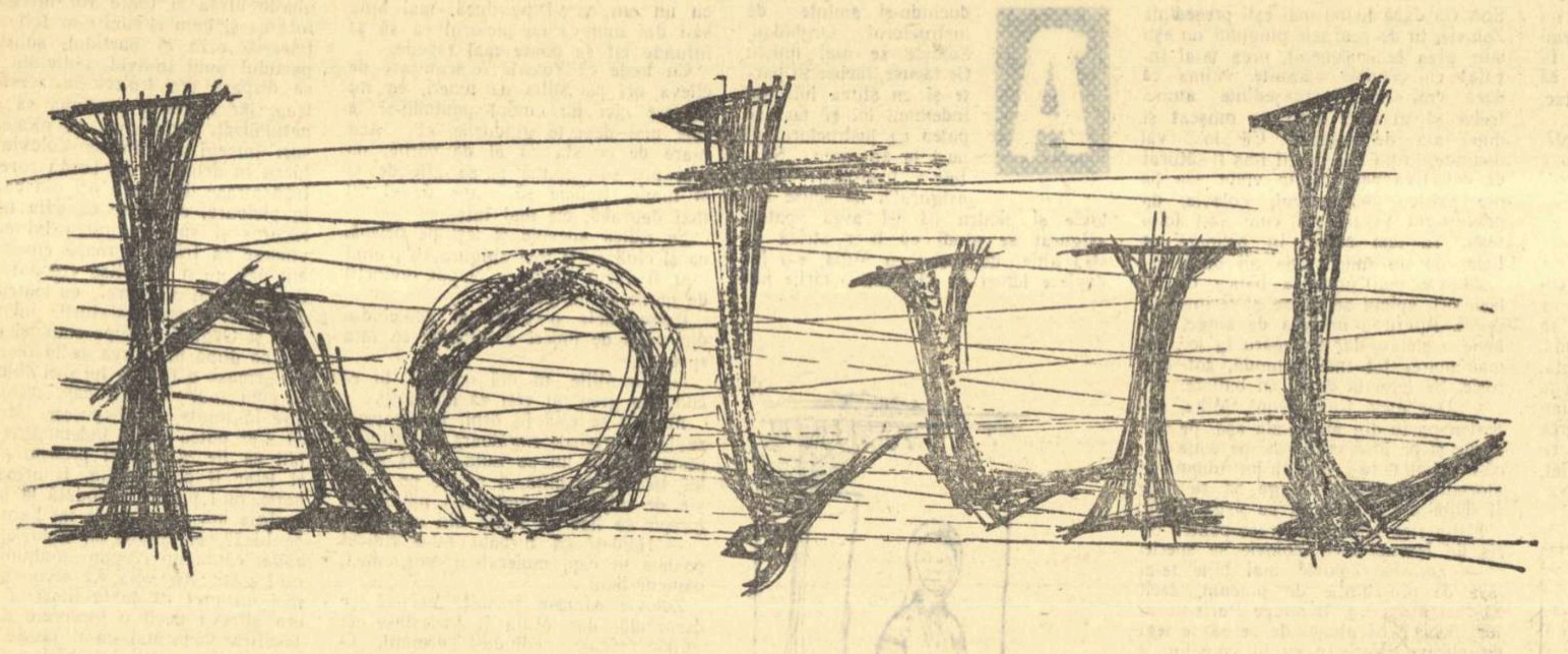

hoțul

Schiță de NICOLAE BREBAN

Și ce faci cu banii ? Două zile după leafă, n-ai țigări...

— Ii dau acasă, ce... îi dau maică-mi. Mi-a zis ea : mă — mi-a zis ea — tu ești cam nătăfleț !...

— Dă scapețatorul ! Așa... ține mai de jos ! Ziceai că nu te privește bătrînul, că aleargă cu bulgări de pămînt după tine... ori poate mințeai, mă !

Titu, meșterul, lovea puternic în piatră și Iordache ținea contra cu un ciocan, stînd ghemuit, cu capul între umeri, clipind des, ferindu-se de șcăile ce îi săreau pe lîngă față.

— Cum cu bulgări, ce... bolborosi Iordache, stînd mereu la pîndă — eu o fluier și ea vine la gard, îi dau banii și fug ! Că bătrînu e cam nebunatic... o bate și pe... — se opri deodată. Titu, meșterul, fără să se oprească și fără să întoarcă capul, rîse ușor :

— Te-am împuns la mînă, nenorocitule !

— Mi-ai făcut o injecție !... rîse și Iordache ghemuindu-se mai tare și sugîndu-și, cu buzele, locul însîngerat.

— Injecție, ha ? Ce injecție, ha ? — de fiecare dată Titu lovea piatra, icnind, iar piatra lovea ciocanul lui Iordache și pe Iordache însuși făcîndu-l să tresară puternic și dureros. Titu rîdea mereu, lovindu-l cu ciocanul și cu vorbele și deodată Iordache lăsă ciocanul, se ridică iute și făcu cîțiva pași. Placa grea de travertin alunecă ușor între genunchii lui Titu, acesta aruncă ciocanul și scapețatorul și o prinse fulgerător, o așeză cu grijă, să nu se spargă și se ridică cu greu, părînd deodată foarte obosit. Pe frunte și pe tîmplă îi apărură brusc broboane de sudoare.

Iordache stătea pe vine, cu spatele și în așteptarea înjurăturii și a vorbelor de ocară, se ghemuise ușor, ba chiar încerca să zîmbească. Dar nu auzi nimic decît ciocanul meșterului ce lucra mai departe și asta îl încurcă și îl zăpăci.

Nu era încă ceea ce se cheamă bărbat, dar dusese o viață întortochiată, nimerind de multe ori în locuri proaste. Taică-su, un țăran scurt cu fața vînătă de barba prea deasă ce și-o purta rasă, care, de mic, îi vorbise puțin dar îl bătuse mult și cu ură, îl alungă deodată de acasă, fără să-i spună de ce. Nașul lui, un om gras, roșcovan și cam nepăsător, îl luase la el și îi purta de grijă, dar Iordache rămase în sat numai pentru că credea că taică-su o să-l cheme înapoi. Cu maică-sa vorbea seara și peste gard, ea i se plîngea mereu și lui ajunsese să-i fie urît de casa cam neîngrijită unde stătea, de felul grozav în care sforăia nașul cel gras, noaptea, de văicărelile maică-si, de clevetirile din sat și, cînd nici trecuse anul, fugi la oraș, făcu fel de fel de lucruri, nimeri în fel de fel de locuri, dar nu stătea mult într-un loc, nici chiar atunci cînd muncea puțin și ușor. După cîțiva ani, experiența lui de viață nu se îmbogățise cu mult și deși gîndurile i se amestecau nelămurit încă în cap, simțea față de toți oamenii silă și ură, deoarece nici unul din cei la care lucrase, mici proprietari, mici meseșugari, nu se deosebea prea mult de taică-său, cel cu fața vînătă și mereu încruntat sau de nașu-său cel cu fața albă și grasă, murdar și nepăsător.

Lucrase prin mici ateliere, învățase pe jumătate fel de fel de meserii, apoi se angajase ajutor de șofer, apoi încărcător, și într-o vreme se încurcase cu o femeie mult mai bătrînă care lucra într-o fabrică de ciment și care-l alungase tocmai cînd începură să i se albească mîinile. Apoi se înhăitase cu niște vagabonzi ce-l învățară să fure la început de prin piețe și de prin curți, apoi prin prăvălii și birturi. N-ar fi rămas atîta vreme cu ei dacă nu l-ar fi învățat că hoția e o pedeapsă împotriva ticăloșiei oamenilor, lucru pentru care oamenii sînt foarte furioși împotriva hoților pe care îi prind. Deoarece era prima învățătură ce o primea în viață, o luă drept bună.

Fusese de două ori prins, a doua oară fu trimis însoțit de un milițian, acasă, dar taică-su nu-l bătu, ba păru chiar vesel că-l întîlnește astfel, îl lăsă în pace și-i dădu să înțeleagă că poate să plece din nou. Fugi după cîteva zile, lucră iar prin mici ateliere, prin Dudești și Obor, întreprinderi jalnice ce-și trăiau ultimele zile, (trăsese multora dintre ele oblonul) și, în cele din urmă, după cîteva luni de foame cruntă, intră să lucreze pe un șantier, ca ajutor. Cîtva timp lucră cu un consătean al său, ce era meșter și-l răbda cam în silă. Apoi, într-o zi, Titu, unul din cei mai buni meșteri pietrari ai întreprinderii, după ce-l observă o vreme, îl luă să lucreze cu el. Era acum aproape un om matur dar nu uitase vorbele acelor borfași cu care cutreiera bufetele de cartier și piețele :

— Oamenii sînt slabi și, ca să se apere, devin răi. Hoția însă e o pedeapsă pe capul oamenilor și hoțul un fel de judecător.

Iordache era un vlăjgan înalt și osos, cu ochii adînciți sub o frunte mică, cu mîinile lungi, slabe și foarte puternice. Umbla ușor aplecat de spate și în urma loviturilor și a mizeriei avea o căutătură iute și cîteodată un zîmbet jalnic, prostesc. Ca să se apere de vorbe ori de lovituri, rîdea, un rîs ascuțit, nefiresc, uimitor pentru trupul lui mare și ciolănos, încît de multe ori cel ce-l lovea sau înjura, rămînea nedumerit. Se folosea cu multă iscusință de această descoperire, a sa, rîzînd numai cînd era lovit, scăpînd de cele mai multe ori. Dar cea mai puternică armă a sa, de care era mîndru, era puterea de a fura și observase că mulți din cei ce fuseseră păgubiți de el, se speriaseră și îl priviră cu teamă, ceea ce, într-un fel tulbure, îl bucură, căci acesta era singurul mod în care-și putea arăta puterea. De cum începu să lucreze pe șantier, căută cu ochii ceva ce-ar putea lua, speriind și jignind puternic pe păgubaș. Nu găsi însă și pînă atunci muncea harnic, se împrietenise cu toți pietrarii și ajutorii, căci era în felul lui un om hazliu, spunea vorbe în doi peri și glume de care ceilalți rîdeau, cu atît mai mult cu cît Iordache le spunea într-un fel posomorît. Fiindcă n-avea unde să doarmă, îl lăsaseră să stea în baraca unde-și țineau ei hainele. Iordache își făcu un pat din niște scînduri și aduse de undeva saci vechi, rupți și rogojini. Spălă și curăță pe jos iar pe perete agăță o copertă de revistă ilustrată cu o femeie cu părul negru călare pe un cal voinic, și se mută. Dis-de-dimineață se scula, mătura în jurul barăcii, stropea pămîntul și așternea rogojini pe jos pe care călcau pietrarii cînd veneau la lucru. Deși nimeni nu-l cunoștea, oamenii se apropiară de el. Il chemau acasă cînd aveau vreo treabă și el venea bucuros, tăia lemne, căra apă, bătea covoarele sau alte munci, cu toate că era frînt după orele de lucru. Spunea cîte ceva, la care cei care-l ascultau izbucneau în rîs și apoi pleca, posomorît, nesimțit. Oamenii s-au obișnuit cu el, numele lui Iordache se alătură vorbelor pe care le rosteau des și cu plăcere, îl chemau să bea în zi de leafă și îi dădeau țigări. Iordache muncea ca un orb, făcea tot ce i se cerea și căuta mereu cu ochii un lucru prețios, de furat. Intr-un rînd își sculase tot șantierul în picioare, aducînd în baracă o mîță care trebuia să fete. Toată lumea se împotrivi ca printre lucrurile așezate acolo să umble animalul acela murdar și borțos ce-și căuta un culcuș și pe care Iordache îl hrănea cu oase și carne. Pînă la sfîrșit se obișnuiră cu mîța cum se obișnuiseră și cu Iordache, ba mulți crezură că-i făcuseră un hatîr și se simțeau împăcați.

Dar, deodată, Titu, un om tînăr, monteur specialist a-ntîia, lucrător înconjurat de un respect pe care Iordache nu și-l putea explica, îl luă ajutorul lui. Iordache se împotrivi la început, deoarece Titu îi părea străin și dușmănos, nu rîdea niciodată împreună cu ceilalți de vorbele lui spuse la întîmplare și nu bea. Dar cînd lucră cu el începu să-l urască de-a binelea deoarece Titu lucra aproape de două ori cît ceilalți meșteri. Pentru asta lui Titu îi ziceau brigadier dar asta nu-i ținea de cald lui Iordache, căci acum trebuia să-și numere mișcările, să nu se întoarcă de două ori în același loc, să fumeze mai rar, ba chiar de loc, într-un cuvînt, „să tragă" într-un ritm infernal. El cîștiga la fel ca și înainte, meșterul mai mult decît toți ceilalți, aproape de patru ori banii lui și Iordache era mirat și supărat că nu-i ia nimeni apărarea, deși îl vedeau pe Titu muncind de se spetea, trăgîndu-l și pe el în urma lui, ba chiar i se părea că îl ascultă și îl respectă pe meșter pentru asta. Asta îl înfurie și la prima zi de leafă, în ziua cînd meșterului era să-i cadă placa de travertin pe picioare, hotărî să se răzbune. In ziua aceea meșterul venise la lucru cu o haină de catifea cum nu mai avea nimeni și Iordache hotărî să i-o fure.

Iși făcu planul în amănunțime și, după pauza de prînz, cînd toți se suiră pe schele, el își îmbrăcă pantalonii, bocancii și puse deasupra haina lui nea Titu. Contrastul dintre haina scumpă și restul îmbrăcăminții era izbitor, aproape caraghios și îi venea lui Iordache foarte rău. Dar el nu se sinchisi și ieși încet, cu pași rari pe ușa barăcii, hotărît să nu se mai întoarcă niciodată. Ieși pe stradă, coti după colț, merse cîțiva pași și deodată încremeni : în întîmpinarea lui venea Titu, meșterul, zîmbind. Pe aproape era un bufet unde obișnuiau să fugă pietrarii cîteodată, dar Titu nu ieșise de acolo, căci Iordache fusese mereu atent la ușa bufetului. De altfel Titu nu bea, așa că umbla fără rost pe strada aceea, venind în întîmpinarea lui Iordache.

— Ce faci, ziceam că ești sus, pe schelă ? Ai ieșit, mă, să umbli sub soare ? — meșterul îl privea cu ochii strînși, în care sclipeau parcă niște luminițe batjocoritoare. — Ia uite, — se minună — nenorocitule, ți-ai pus haina mea ? Oi fi și tu vreun elev, vreun student, mă !

— De ce să fiu eu student ? întrebă Iordache, aplecînd capul, strîngînd dinții de furie.

— Poate de unde ai vreo întîlnire cu vreo gagică ? Ai mă, te vezi cu vreuna de mi-ai luat haina și te impopoțonezi ca un artist ? Parcă ești artist, mă Iordache !

Lui Iordache îi fu brusc frică, se uită drept în ochii meșterului, dar acesta întoarse capul și privi plictisit în sus, pe strada plină de lume. Apoi plecă, fără să-l mai privească, aruncîndu-i peste umăr :

— Vezi să n-o agăți și s-o rupi, că te înmormîntez, Iordache ! — și plecă grăbit.

Iordache se depărtă și el repede, bucuros, aproape alergînd, încercînd să nu întoarcă capul, ceea ce îi era foarte greu. Era hotărît să nu se mai întoarcă pe șantier și de bucurie se duse glonț într-o piață pe-aproape și se amestecă printre căruțele țăranilor, lucru ce-i făcea mare plăcere. Stătu pînă pe seară vorbind cu oamenii, trecu apoi pe la un văr de-al său, ce locuia într-o casă nouă, în Ferentari și cu care el se înțelegea destul de rău, adică vărul îl dăduse afară și îi poruncise să nu-i mai calce pragul. Iordache mai fusese însă de cîteva ori, ajutase cîte ceva, mai ales că nevasta vărului, o femeie mică, grasă, dar cu o față foarte frumoasă, îi zîmbea totdeauna cînd îl vedea. Nu găsi acum pe nimeni, dar auzi prin ușă și printr-un geam ce rămăsese sus deschis, muzică ce venea dinăuntru și stătu multă vreme lipit de ușa încuiată și ascultă, căci erau cîntece așa cum se cîntau în satul lui. Se depărtă apoi și se duse la gară, căci era a doua zi după leafă, să-i ducă banii mă-si. Ajuns acasă, fluieră și maică-sa veni la poartă și-l chemă în casă, taică-su fiind plecat. El nu vru să vină, îi dădu banii și atunci ea își dădu seama că avea o haină nouă, întinse mîna peste gard, o pipăi îndelung și se minună ce moale era. Lui Iordache i se păru că maică-sa era intimidată și îi vorbea cu respect și deodată își aduse aminte de strada albă de soare, de ochii batjocoritori ai meșterului și de purtarea lui ciudată, și fugi fără să mai ia pîinea și ouăle învelite în ziar ce i le dădea de obicei maică-sa. Stătu toată noaptea în gară și ajunse înapoi abia dimineață.

A doua zi pe schelă era obosit, posomorît și furios că nu-i reușise planul, iar față de Titu simțea dispreț și mirare că era atît de prost să-i dea lui haina nouă pe mînă. Inainte de prînz, veni la el Costică Pisano, italian de origine, mic, blond, foarte alb la față, dar bun meșter și-l bătu pe umeri, după ce întîi îl privi cu atenție.

— Să trăiești, vecine !

Iordache se încruntă și îi întoarse spatele.

— Ce fel de vorbe-s astea ? Eu nu sînt vecin cu nimeni.

— Ce, mă Iordache, nu știi nimic ? — și-i spuse în două vorbe. De cîtava vreme Titu se zbătea grozav să-i găsească casă. Ceilalți, o parte fuseseră împotrivă, alții nu, în cele din urmă Costică Pisano care avea „casă personală", făcută de el, îl luă pe Iordache. Dar asta numai după ce Titu strigă în ședința organizației că la ei pe șantier se găsește un om disprețuit numai pentru că doarme în baracă. Intr-adevăr, pietrarii țineau la Iordache, dar într-un fel îl priveau de sus că doarme în baracă, deși, de cînd locuia el acolo, totul era curat, stropit, ba erau și preșuri pe jos. (Pe pereți, Iordache atîrnase de acum mai multe doamne, foarte frumoase și subțiri toate, dar semănînd într-un mod izbitor între ele, rupte fiind dintr-un jurnal de modă). Cînd auzi că urmează să se mute la Costică Pisano, lui Iordache i se puse ceva în gît de nu putu scoate un cuvînt. Se mărgini să-l privească pe nea Costică cu ochi mari și atît de pătrunzător de parcă atunci l-ar fi văzut întîia dată. Se gîndi atunci că nu e destul să se răzbune pe Titu care se sbătuse pentru el și îi împrumutase o zi haina. Trebuia să facă ceva să-l țină minte toți, pentru că toți unelteau împotriva lui.

Din ziua aceea, deși se mută la Costică Pisano și nevasta meșterului îi spăla cămășile, Iordache se uita și mai bănuitor la ceilalți meșteri și ajutori, bănuindu-i că pun ceva la cale împotriva lui. Atunci se grăbi. In două săptămîni numai, avu gata planul. Cu cît ceilalți încercau să se apropie și-i dădeau dovezi de bunăvoință, ei se nedumerea mai mult, se neliniștea, ba chiar i se făcu și frică. Oamenii aceștia, grupul de oameni între care lucra, în frunte cu Titu, se purtau cu el în mod ciudat, neașteptat și cum Iordache nu putea să-și explice purtarea lor, i se făcu frică. Trebuia să se apere și cum singura lui armă era furtul, se hotărî să-i fure pe toți.

După două săptămîni, la lichidare, era o vreme urîtă, ploua și bătea vîntul. Mulți pietrari lucraseră în ploaie pînă la prînz, dar apoi se lăsaseră păgubași, muiați pînă la piele. Pe schele rămăsese numai echipa lui Titu. Iordache veni mai tîrziu din pauza de la prînz, intră de-a dreptul în baracă, așteptă pînă ce plecară ceilalți, apoi se îmbrăcă în grabă. De la unul luă cămașa, de la altul pantofii, de la al treilea cureaua și așa pînă termină cu îmbrăcatul. Ba își pusese și o cravată albastră la gît iar buzunarele și le înfundă cu țigări. Luase de la fiecare ce avea mai bun, lucruri ochite și cumpănite din vreme, astfel ca mulți să simtă pînă în inimă lovitura iar unii să nici nu se poată întoarce acasă. Fu curios să știe cum arată și căută în buzunarele vechiului său pantalon o oglindă mică, singurul lucru ce-l păstră și se privi în ea, trecîndu-și-o de-alungul corpului și adunînd apoi în cap toate părțile răsfrînte în ea. Făcea încă treaba asta, în care era adîncit, cînd auzi pași apropiindu-se de baracă. Rămase uluit, pentru că nu mai era nimeni pe șantier, decît echipa lui Titu care lucra pe schele. Se trase lîngă perete și-și auzi inima bătînd grozav în piept. Nu mai știa ce face și de zăpăceală se băgă sub pat și ascunse oglinda. Apoi ieși afară și tocmai atunci se deschise ușa și băgă capul pe ea șeful, arhitectul.

— Dumneata ești aici, Iordache ? — făcu el, apoi intră de-a binelea în baracă, scuturîndu-se de ploaie, — ai lucrat pînă acum ? Ia uite, mi s-a spart un pantof. Auzi ? Umblă apa de parcă ai fi o luntre bătrînă.

Arhitectul era un bărbat înalt, frumos, dar grozav de neglijent. Umbla mereu cu același rînd de haine și cam uita să-și schimbe cămașa, astfel că oamenii de multe ori schimbau priviri, dar în același timp lucrul ăsta îl apropia de ei. Iordache îl disprețuia ușor în fundul sufletului că arhitectul nu striga la oameni cum știa el că fac îndeobște șefii și de multe ori punea chiar la îndoială că era de fapt cine se dă, adică arhitect, și cu multă școală. Acum însă era grozav de tulburat încît stătea rezemat cu o mînă de perete, căutînd să pară că se simte în voia lui și privea spre arhitect puțin batjocoritor.

— Ce să mai lungim vorba — zise șeful, ștergîndu-și fața udă cu o batistă, — echipa lui Titu ți-a propus avansarea. Incă din luna asta ai să iei o categorie superioară de salarizare. Toată lumea îmi vorbește de Iordache. Ce fel de om e Iordache ? — și șeful se apropie de el, îi ridică cu mîna bărbia și îl privi drept și atent în ochi Apoi se întoarse și se apropie de ușă.

— Ei, plec, trebuie să ajung la centru. Cînd mă întorc, pe la cinci, mai stăm de vorbă. Noroc ! — și vru să iasă.

Iordache simți deodată usturime în tot pieptul, începu să gîfîie și se repezi după șef.

— Stați, tovarășe șef ! Vin și eu, mă urc la nivel.

— Bine, bine — vru celălalt să iasă — ne vedem la cinci !

— Nu... — se chinui Iordache să spună repede și cît mai bine ce-avea de spus, — vă rog, v-aș ruga, stați aici pe pat.. uite, e curat, aici pe margine ! — și sări de întinse de pătură, netezind-o fără rost și privind cu emoție și teamă spre arhitect.

— Să stau aici ? De ce să stau ? — zîmbi arhitectul și se așează, privindu-l mereu pe Iordache Acesta, văzîndu-l așezat, începu cu mare grabă să se dezbrace, împiedicîndu-se în haine, în propriile lui mîini și picioare, gîfîind.

— Ei, păi dumneata vrei să te dezbraci, Iordache ? Ce rost am eu aici ? Am să plec, se face unu ceasul ! și vru să se ridice, dar văzîndu-l luptîndu-se atît de amarnic cu hainele, de parcă ar fi trebuit să fugă undeva, după cineva, răsuflînd din greu și grozav de neîndemînatic, rămase și-l așteptă și ieșiră împreună.

Tocmai pe cînd terminară treaba se opri ploaia ceea ce îi făcu pe toți, deodată, mai veseli, mai ales Titu, pe care puțină lume îl văzuse rîzînd, striga la toți și dădea din mîini ca un băiețoi Erau vreo opt oameni cu totul, dar împrejurarea făcînd ca ei să rămînă singuri, ploaia oprindu-se totuși pînă la sfîrșit, îi făcu să uite ziua lungă, amorțeala din oase, hainele grele și ude și așteptîndu-și rîndul la spălat, făceau o gălăgie grozavă de parcă ei erau stăpîni acolo, Iordache era mai la urmă, lîngă Titu și un ajutor, un băiețoi de vreo șaptesprezece ani, mic și de obicei cam lenevos, dar care acum parcă își ieșise din fire : îi dădea ghionți, îi turtea șapca pe ochi, ori îl împingea de pe scîndura pe care erau înșiruiți cîte unul, în noroi. Iordache se scăpa de el cu cîte o mînă sau ferindu-se numai, fiind destul de posomorît și neavînd chef de joacă. Dar cum celălalt nu-l lăsă, se luă cu el la trîntă pe scîndura îngustă. Deodată, tot muncindu-se cu băiatul acela îl auzi pe Arcadie, un meșter bătrîn cu un păr foarte bogat și alb, întrebîndu-l încet pe Titu care fuma în felul lui, cu lăcomie :

— Da' de ce îl trimiseși pe arhitect să-i spună ? De ce nu i-ai zis tu, noi ? Ai, mă ? Poate că nici nu i-a spus.

— I-a spus, i-a spus, — făcu Titu cu blîndețe — l-am văzut eu cînd a intrat în baracă.

Iordache simți deodată că-i vîjîie capul, se muie tot și vru să se ridice, dar celălalt, simțindu-i c-a slăbit, îl trînti în noroi. Il auzi pe Titu și pe ceilalți rîzînd, nu spuse nimic, ba chiar sculîndu-se de jos, zîmbi, fără să privească spre ei și începu să rîdă ușor, din obișnuință, ca să se apere. Apoi își aduse aminte de tot, i se făcu spaimă și vru să fugă. Se uită la dreapta și la stînga, încercînd să găsească un loc potrivit și întîlni privirea lui Titu, așa cum se uita la el cîteodată : cu capul puțin înclinat, cu sprînceana stîngă mai coborîtă, privind scurt și ascuțit. Și înțelese, într-o clipită, că știe totul, el și ceilalți, că nu se speriaseră de el și ca să-i arate asta ba și mai mult, îl primeau între ei. Cine erau oare oamenii aceștia atît de puternici încît la fiecare încercare a lui să-i răspundă așa cum nu se aștepta nimeni ? Ba păreau că nici nu se sinchisesc de el, strigă, se stropesc cu apă, rîd cu toată gura ca și copiii cei mici, fără să aibe habar de planurile lui, pe cari le cunoșteau prea bine.

— Ei, tu de colo, măi ăla ce stai ca o cioară bătrînă în ploaie ? Ești la rînd, nu scuturi rîia de pe tine ? — dar cum Iordache stătea ca de lemn, Titu umplu cu apă cana de tablă de care se serveau la spălat și i-o turnă pe cap. Iordache se scutură de parcă ar fi pus mîna pe o sîrmă și se întoarse spre Titu ca și cum ar fi vrut să-l lovească și să-l doboare. Dar îi întîlni din nou ochii, acum deschiși larg, lucind de rîs și, nemaiputîndu-și stăpîni mișcarea, îl luă în brațe și-l băgă cu totul sub cișmea. Apoi rîse cu ceilalți împreună, bătîndu-se între ei cu palmele pe spate, dar ceilalți îl priviră mirați, căci acum rîdea cu o voce cam groasă și spartă.

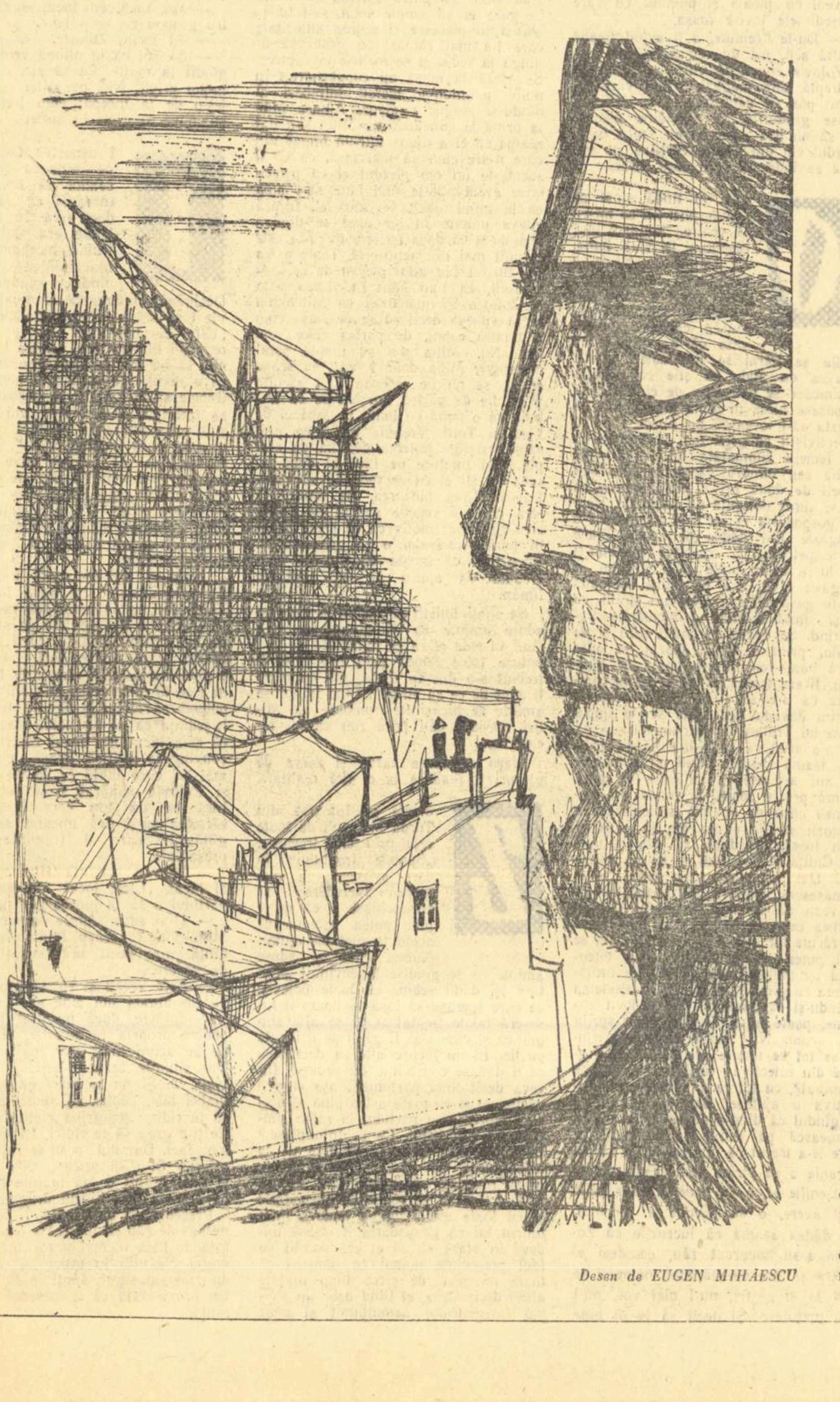

Desen de EUGEN MIHĂESCU

„BELȘUG". Foto LICĂ IOSEP.

REVOLTA SCLAVILOR

Acțiunea romanului „Taurul mării" se petrece în cetatea Histria, aflată pe teritoriul Dobrogei de astăzi, pe la sfîrșitul veacului al V-lea înaintea erei noastre. Ideea social-politică a cărții se întemeiază pe un citat din Aristot care arată că la acea epocă, la Histria, au fost serioase frămîntări sociale, pornite de meșteșugari și de sclavi împotriva posedanților și că în urma acestor mișcări regimul s-a democratizat, în cadrul societății sclavagiste, firește. Pe această idee fundamentală este urzită acțiunea romanului din care publicăm unul dintre capitolele ilustrînd revolta sclavilor.

Fragment din romanul „Taurul mării"

de ION MARIN SADOVEANU

Drumuri croite nu erau. Un șleau doar, pe pămînt negru, care se pierdea fie pe nisipul umed al plajelor, cînd dădea spre mare sau spre lacuri, fie sub înăbușeala verde, crescută nebunește din ferigi și lipan, cînd dădea spre geana pădurilor și urca la munte. Mergeau tăcuți, unul după celălalt, Actas și Thrax, trezind șopîrlele și înspăimîntînd aricii. Thrax se oprea din cînd în cînd să asculte cîntecul păsărilor. Atunci bătrînul, fără să rostească un cuvînt, începea să fluiere la fel cu pasărea ascunsă în copaci. Pasărea tăcea, minunată și ea ca și Thrax de soața aceasta venită la timp să-i răspundă cine știe ce pe limba ei păsărească. Soarele începuse să crească și cădea greu și cald pe cefele călătorilor. Au pierdut marea și au făcut un cot larg la stînga. Intraseră acum pe cline de munte unde făgetul gălbui, crud și proaspăt se amesteca în pete cu stejarii viguroși, care urcau deși ca o coamă. Și abia aci n-au mai găsit nici drum, nici potecă. Au mers așa pînă într-un luminiș de unde printre stîlpi albi de trunchiuri de mesteacăn se zărea puțin mai la vale limpezimea unui lac neted și plin de soare, slab și galben, începînd să coboare înspre apus. Și acolo au hotărît să poposească. Thrax căuta vreascuri pentru un foc de pus sub ulcelele lor, cînd, ascuns într-un aluniș, găsi un vas mare, adînc, cu trei picioare, un fel de ceaun, negru încă pe fund de un fum proaspăt. Și nu departe de el, aruncături de oase de pește, unele mai vechi și albite, altele mai de curînd, cu fîșii de carne neroasă bine pe ele. Se vedea lămurit că pe acolo fusese un ospăț și nu al unuia singur și nu de mult. Actas privi lung la vas și zîmbi fără să scoată o vorbă. Apoi hotărî să-l folosească. Aruncară în el grăunțe uscate și sare și cîteva verdețuri și așteptară să se pregătească fiertura. Bătrînul se întinse obosit, frecîndu-și cu podul palmei picioarele care în umflăturile lor mai păstrau încă două zgarde tăiate în carne de pe urma butucului. Apoi, ca și cum ar fi vorbit de unul singur, rosti cu jumătate de glas:

— Și-ncotro o fi urma lui Zoltes?

Thrax, cu ochii țintă în fiertură, dădu din umeri, făcînd semn că nu știe.

Trecu așa timp pînă să clocotească verdețurile, cînd deodată grăbit, ridicîndu-se în șezut, Actas rosti iute, ca și cum ar fi întrebat cineva:

— Știu eu cine trebuie să-i cunoască urma: Ampliata!

Și pentru că Thrax făcu ochii mari și mirați, el adăugă:

— Da, da! Fata stăpînului trebuie să știe de el: că se iubesc. Dar să taci, că e primejdie de moarte!

Era liniște. Nu se auzeau trosnind decît vreascurile în flăcări și Thrax se gîndea uimit la neînțelesele și neașteptatele lucruri pe care le aflase, cînd foșni frunzișul în jurul lor. La început au mișcat frunzele din față. Apoi, și la dreapta, și la stînga, pretutindeni în jur, și au licărit ochi ce-i priveau. Cel dintîi și-a făcut loc un cap nețesălat și mițos, căruia vițioanele năclăite de păr se amestecau cu cîlții bărbii decolorate. Actas, punîndu-și streașină palma împotriva soarelui arămiu, strigă deodată:

— Lățosule, cum de te-ai pripășit pe-aici?

Cînd i-au recunoscut glasul care le-a poruncit odinioară, toate perechile de ochi s-au făcut capete și după capete trupuri, care se apropiau frînte, încet, prudent, aproape de-a bușilea, de bătrîn și de flăcău. Semănau unul cu altul oamenii aceștia ciudați, mai ales la zdrențe și la un semn brun pe care-l purtau toți pe gît, sub urechea stîngă. Era o floare cu cinci frunze, semnul unei arsuri adînci, împlîntată în carne cu fierul roș. Erau toți din sclavii fugiți după răscoală, de la cherhanalele lui Genaios cel bătrîn. Stăpînul lor plin de duioșie pentru flori, alesese la înfierare floarea aceasta pentru sclavii săi. Actas le făcu semn prietenos să se apropie, iar Thrax îi privea cu o curiozitate crescîndă. Incolo nu semănau unul cu altul, nici la trup, nici la chip. Se vedea că fuseseră strînși după întîmplări felurite, din neamuri felurite. Erau negricioși, pistruiați, albi, roșcovani sau vineți la piele. Erau unii mai bine legați, cu mușchii umflați ca niște bolovani la fiecare mișcare, după cum erau alții, prăpădiți, cu coșul pieptului scofîlcit și scobit, cu fălcile tăioase de slăbiciune și un omușor care juca de jos în sus, ca și cum ar fi fost gata să crape pielea gîtiței. Din toți, cînd s-au apropiat, s-a răspîndit o duhoare grea, amestecată, din miros de pește și sudoare de om. Acum se gudurau în jurul lui Actas. Unii din ei abia de o rupeau grecește. Alții vorbeau mai bine, stropșind însă cuvintele și literele șuierătoare printre gingii, din care dinții zburaseră de mult sub pumnii vătafilor. Nume vor fi avut la ei, acolo, de unde erau. Dar cine se mai ținuse să-i întrebe și să le învețe? Căpătaseră fiecare cîte o poreclă, după înfățișare sau înclinare. Viermele, Gaița, Păduchele sau Porcul erau poreclele date fie între ei, fie de vătafi. Era o lume în care o îndrăzneală sălbatecă se amesteca ciudat cu frica. Fără să însemneze prea mult pentru turma aceasta frămîntată de un duh de anarhie, Lățosul se pricepea totuși să vorbească mai bine decît ceilalți. El le lămuri lui Actas și lui Thrax că mulți dintre ei, după fugă, o luaseră mai spre miazănoapte, la gurile Istrului și că ei se hotărîseră să rămînă aci avînd din lacurile apropiate hrană din belșug. Apoi făcîndu-le semn celor doi călători să-i urmeze, îi urcă pe o movilă de unde, peste văi și ape, se vedea departe în viorîul amurgului nălbind Histria, într-o ceață ușoară în care zvîcnea din cînd în cînd flacăra portocalie, hrănită cu turbă, a farului. Atunci Actas l-a întrebat dacă n-ar fi totuși mai cuminte să se întoarcă iarăși la munca lor părăsită, unde, de bine de rău, aveau o viață sigură. La început n-au înțeles bine. Se lămureau unul pe altul, vorbind și cu mîinile și explicînd cuvintele bătrînului viclean, care îi ispitise numai cu propunerea lui. Cînd au înțeles însă, a fost un urlet ca de haită de lupi. Au ridicat pumnii înspre cetate, li s-au aprins ochii, au frămîntat pămîntul într-un fel de pas mărunt bătut cu putere și unul, apoi altul, și încă altul, și pînă la urmă toți au dus mîna crăpată și murdară la floarea brună cu cinci frunze, arsă sub urechea fiecăruia. Unii strîngeau pielea, alții o rîcîiau cu unghiile, alții i-o arătau lui Actas, ca și cum acesta n-ar fi știut... Dorul de libertate zguduia ciudat, feroce, ființele acestea. Floarea și Histria erau pentru ei ura și răzbunarea. Fără de bice și fără lanțuri puteau să urle și să amenințe în voie.

Luna apăruse roșie și enormă pe orizont. Incepuse să licăre ici colo cîte o stea. Actas se întoarse zîmbind, ca atunci cînd le-a bănuit urma după ceaun, cu un pas liniștit în mijlocul poenii. Măsurase cu bună chibzuială și ura și pofta de răzbunare și libertate a sclavilor. Și se gîndea că pentru orice s-ar mai fi întîmplat, era bună cunoașterea aceasta. In mijlocul poenii se aprinsese un foc mare și în bătaia luminii luceau solzii arămii ai crapilor, măruntul zimțat al știucilor și verdele bălos bătînd în negru de pe spinările somnilor mustăcioși, cu falca de jos ieșită în afară. Era un maldăr de pește care lucea și încă mișca, adus de sclavi. Iar peste toate luminile astea apoase, cu mers stîngaci, bîjbîiau racii.

S-au făcut roată sclavi și călători, în jurul focului și au început să ospăteze. Ceaunul era prea mic pentru peștele adunat, așa că mulți dintre ei nu mai așteptau rînd la fiert și îl mîncau crud. Aruncau dintr-o desagă luată de la stăpîn și pusă la mijloc cîte un pumn de grăunțe în gură și apoi, din peștii spintecați mușcau pe dinăuntru din carne, așa că, golite, rămîneau numai pînă la sfîrșit niște zale de pești, niște coji metalice de solzi, îngrămădite unele peste celelalte. Se auzea un sunet surd de lăcomie și desfătare și singurul care vorbea, răspunzînd mai mult la întrebările lui Actas, era Lățosul. El i-a povestit, cum a putut, că bîntuiseră prin multe părți pînă să se oprească aci, că trecuseră mai afund înspre codri și fugiseră și se feriseră văzînd toate așezările de bordeie ale geților de prin partea locului sparte, băjenite și golite de oameni. Lățosul vorbea greu în greceasca lui stropșită și Actas îl lăsa să se chinuiască. Pe Thrax însă, a cărui atenție se încorda tot mai mult, îl supăra rostirea asta frîntă și nelămurită, căci Lățosul povestea tocmai de ceea ce pe tînăr îl interesa mai mult, de locurile unde nădăjduia să-și găsească pe mama sa. De aceea, încercînd să răscolească tot mai mult și să afle amănunte, el începu să-i vorbească Lățosului în dialectul pe care-l mai știau numai băștinașii fugăriți. După primele cuvinte, ochii sclavului se luminară și un zîmbet de mulțumire se așeză pe fața lui lată și roșcovană. Apoi, găsindu-și cu repeziciune vorba, el începu să-l lămurească pe Thrax că într-adevăr nu mai era nici picior de om în vechile bordeie, că toți băștinașii bătrîni, copii, femei, bărbați, fuseseră culeși de călăreții lui Tanusa și duși undeva la îngrășare în vederea îndepărtatelor tîrguri de sclavi, ce se deschideau vara și despre care blestemata Histria avea cunoștință. Pînă departe țara era pustie de oamenii ei vechi. Și de la Istros unde își avea corturile de pîslă așezarea scitică a lui Tanusa și pînă la Histria foiau călăreții sciți. Vestea aceasta deznădăjduită, pe Thrax, cu toată vîrsta lui tînără, nu-l făcu să-și piardă cumpătul și să arate în vorbe și gesturi dezordonate ce simțea. Îndurase prea multe de cînd în anii fragezi, el însuși fusese furat de acasă, își oțelise răbdarea, așa că a stat și a ascultat liniștit. A tăcut, s-a ridicat de la locul său și singur s-a pierdut printre copacii poenii. Cînd s-a reîntors, luna era sus, mai mică, mai albă, poleind roata asta de oameni adormită. Mulți nici nu-și dăduseră osteneală să se miște de la locul lor. Cu ultima îmbucătură mestecată se lăsaseră într-o parte și adormiseră. Un sforăit groaznic, cînd rupt, cînd îndesat, de icneli răspundea de pe pămîntul umezit de o ceață subțire privighetorilor agățate de crengi sub cerul ce se boltea limpede și înalt.

Thrax a stat îndelung, cu brațele încrucișate, privind grămada asta de oameni, fără călăuză, care reprezenta totuși o putere. Spre puterea aceasta din oameni, care era dar stătea turbure în trupurile chinuite și batjocorite mergeau acum toate gîndurile tînărului călător, care își pierduse ținta călătoriei sale și, odată cu ea, și toată bucuria reîntoarcerii pe aceste meleaguri. Simțea cum sub liniștea lui creștea clocotul și setea de răzbunare și cum între mînia lui și oamenii aceștia adormiți se făcea o tainică legătură. Era însă și în el numai o chemare și o ispită care nu-i arătau nici drum, nici plan. Atunci se auzi strigat pe nume. Era bătrînul Actas. Stătea rezimat de un trunchi, nu dormea și-și dezmorțea picioarele azvîrlind cu ele în gol, ca și cum s-ar fi ferit de cine știe ce dihănii. Cînd se apropie de el, bătrînul îi spuse cu glasul lui gros, neferindu-se să trezească pe careva:

— Hai să plecăm. E mai ușor de călătorit pe răcoare! Și greoi, ajutîndu-se cu brațele, el se ridică.

— Unde să plecăm? răspunse Thrax care se simțea atîrnat ca în gol și se gîndea la plecare mai puțin ca la orice.

— Spre cetate! făcu liniștit bătrînul, luîndu-și creanga de corn ce-i slujea drept toiag.

— La Histria? răspunse Thrax. Și după ce rosti, își dădu seama că au fost ca un răcnet cuvintele sale.

Bătrînul îl privi mirat. Vedea că se schimbase ceva, adînc, în tînărul său tovarăș, dar ce, în simplitatea minții sale nu-și putea lămuri.

— Acum i-am găsit pe fugari — adăugă el — măcar pe o parte din ei. Să dăm de veste, acum e de datoria noastră, și-or veni să-i prindă. Hai, că noaptea e frumoasă și, dinspre ziuă, sosim. Și făcu un pas larg, primul dintr-un drum hotărît.

Thrax se agăță de brațul său și se încordă ca pentru o luptă în care să-l oprească. Bătrînul însă nu se împotrivi și așteptă... Apoi întrebă liniștit:

— Ce am putea face, în altfel? și se desfăcu încet de încleștarea lui Thrax.

— Să rămînem aci și să ne răzbunăm, răspunse aprins celălalt.

— Impotriva cui? șopti Actas.

— Impotriva tuturor celor care ne-au schingiuit pe noi și pe ai noștri. Să ne facem arme, să fim o oaste întreagă de răzvrătiți și să pornim spre cetate!

Tînărul se înflăcărase, dogorea în pornirea sa. Pe chipul albit de lună, ochii săi păstrau văpăi vii. Actas rămăsese nemișcat. Nu se gîndise niciodată la așa ceva. Dintr-o veche urgisire și din mintea lui slabă, în el niciodată nu se urziseră astfel de gînduri. Fără să-l silească nimeni, fără stavile și metereze în jurul său, el trăia totuși închis ca între ziduri ireale dar puternice făcute din lipsa lui de voință și închipuire, dincolo de care nu trecuse niciodată. Aceasta era credința lui, din aceste oprelişti din el însuși era făcută cinstea lui de sclav bătrîn, pusă la încercare de toate chinurile și adversitățile, nerăzvrătită niciodată. Și iată că, deodată, tînărul acesta, de un neam cu el, a spart ca o poartă în bezna din jurul minții sale și că prin spărtura asta năvălea lumina. Imbătrînise fără să se gîndească vreodată că s-ar putea și așa ceva. Și cu fiecare clipă ce trecea acum în neclintirea lui, gîndul cel nou își făcea loc și prindea putere. Era ca și cum, atunci cînd le-a primit, de-a lungul unei vieți întregi, bătăile și schingiuirile nu le simțise, dar le simțea pe toate acum, deodată. Și încet, aproape fără să se gîndească, își ridică mîna și își duse și el degetele lui groase și butucănoase la floarea brună de sub urechea stîngă. Erau mai bine de cincizeci de ani de cînd i-o împlîntaseră și lui în carne, sclav din turma lui Genaios și se mai simțea și acum blestemata ei săpătură în carne. Thrax, cu ochii larg deschiși, aștepta hotărîrea bătrînului. Actas își aruncă toiagul de corn și privi o clipă turma aceasta informă, adormită printre ferigi. Își aminti de ura și lătrăturile ei de pe colină la priveliștea îndepărtată a cetății și tăcut zîmbi iarăși. Apoi, deschizînd larg gura și tăvălucindu-și limba între degete șuieră. A fost un șuier nemaiauzit, puternic ca de șarpe și cu triluri de pasăre. Și a șuierat îndelung pînă ce a trezit întreaga hoardă. Rînd pe rînd, ca zăvozii, sclavii își ridicau capetele, priveau, se rezemau pe coate, se ridicau încet, se propteau pe picioarele lor late și așteptau ca altădată ca Actas să le poruncească. Și Actas, pentru prima oară, le porunci în altfel.

Răscoala, cu căpeteniile ei în frunte, se întregise.

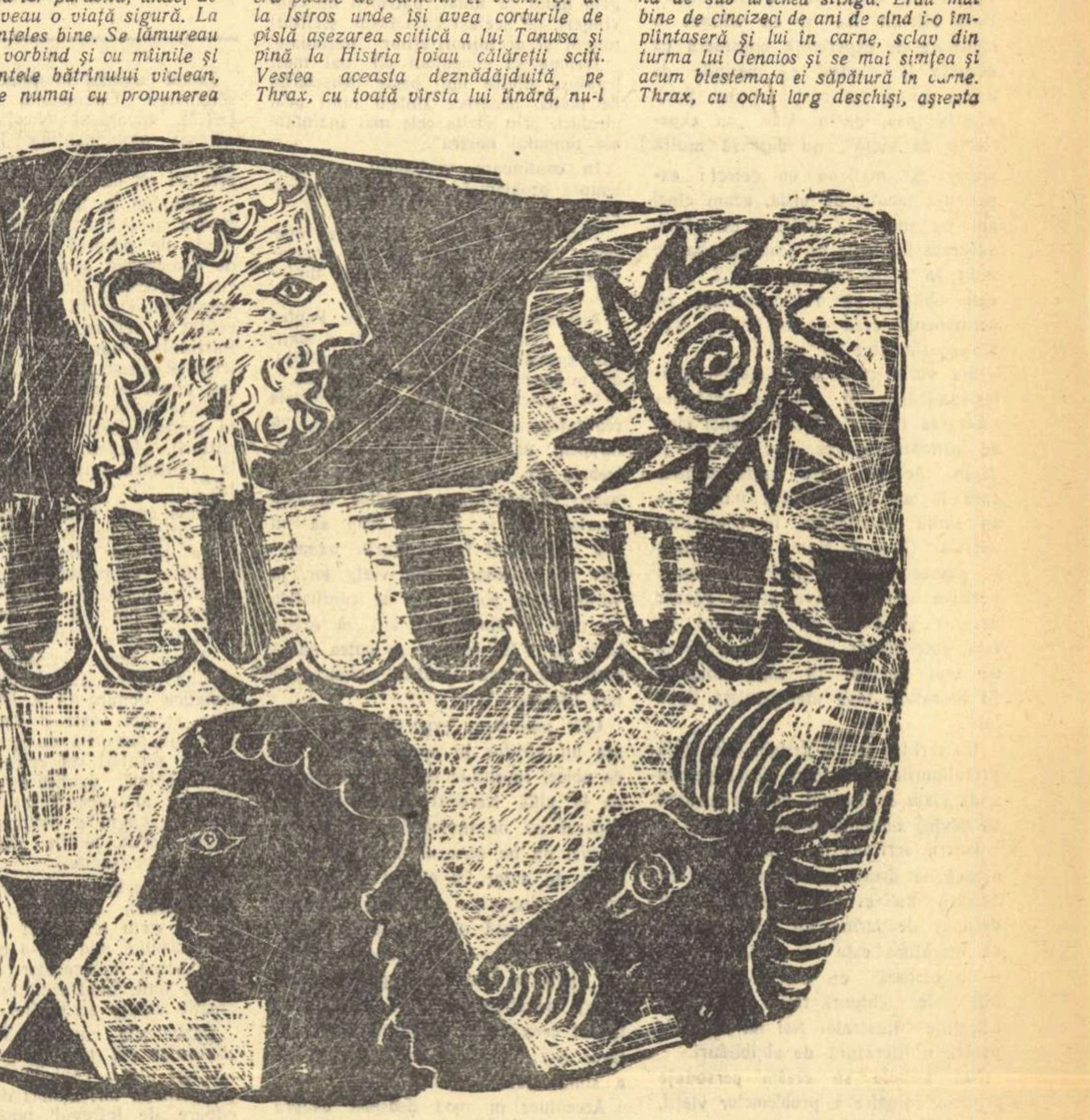

Desen de GRIGORE ONUȚ

Din corespondența unui inginer agronom

— FRAGMENTE —

de ANA NOVAC

«Dragă prietene,

Am recitit scrisoarea și zău, nu înțeleg: cum de-am luat-o așa de la coadă? Să omit chiar lucrul esențial! Căci dimineața de azi a fost una din cele mai importante pentru mine: am preluat sectorul zootehnic! Inginerul șef care mă conducea printre adăposturi (noi, spațioase, mulțumitoare în cea mai mare parte) e un bărbat mare și blond. Ar putea să treacă drept frumos dacă nu ar avea ceva stingher în privire, în toată comportarea lui; ca și cum nu s-ar simți în apele sale. El amintește de un taur stăpînit, unul speriat de propria lui natură. Mergea tot timpul înaintea mea și dădea explicații fără să se întoarcă (se ferea să mă privească oare?). „E un vițel rasă brună. Mama lui, Maria Pintzgau, a dat 3500 de litri anul trecut" — explica el oprindu-se în fața unui staul. Animalul se apropie și întinse căpșorul ca și cum l-ar fi recunoscut. Iar el îi prinse botul în palmă și începu să-l mîngîie gînditor, uitînd parcă de prezența mea. „L-am cunoscut străbunicul, eu l-am obținut cu mari sacrificii. E o rasă pe jumătate-sînge Alger — zise întorcîndu-se deodată și adăugă cu un zîmbet, ce se scuza parcă: Te obișnuiești cu ei mai rău decît cu oamenii. ...Vezi, am fost mulțumit cînd am aflat că vii. Am destulă bătaie de cap la cîmp! Munca mă depășește... Totuși, acum că mă despart de ei nu-mi vine chiar ușor. Îi vezi cum se nasc, le cunoști deprinderile, toate metehnele, veghezi lîngă ei cînd sînt bolnavi. Dimineața abia ai răbdare să îmbuci ceva, vii fuga și plin de griji ca un tată cu familie mare... Știi, cînd mă gîndesc că peste cîteva zile drăcușorul ăsta n-o să-mi mai vîre botul în mînă, n-o să mă mai recunoască, parcă mă simt gelos... Ai să-ți dai seama singur: aici, la sectorul zootehnic, oamenii sînt altfel ca la cîmp. E mult mai greu să-i urnești din loc. Și e firesc: pămîntul nu ți se vîră așa de-a dreptul în suflet, nu te recunoaște, nu se îmbolnăvește, nu-l auzi gemînd și bucurîndu-se... Munca cu animalele schimbă mult caracterul. Și o să-ți dau un exemplu: avem la ferma de vaci un muncitor, om sărac la casa lui. Dăduse printre primii cererea de înscriere la colectivă și a muncit de la început cu un fel de înverșunare. In cinci ani a reușit să-și mărească de trei ori casa. Dar să nu-ți fi dat prin cap să-i ceri cinci lei cu împrumut, sau să-l rogi să lucreze voluntar la drum o duminică! Cînd l-am mutat la ferma de vaci unde lucrurile erau încă în fașă, așa că nu se cîștiga ca la cîmp, scria omul cereri peste cereri, nu știa cum să scape mai repede de acolo. Și într-adevăr, nici nu trecuse o lună și conducerea i-a aprobat cererea. Dar ce să vezi? Se deprinsese între timp cu vacile — prinsese drag de ele; nu se mai putea hotărî să plece. Acum, dacă se îmbolnăvește vreuna, stă pînă dimineața în grajd «nenormat». E și doctor, și soră de caritate... Dar ciobanii? Să tot stai să povestești zile și nopți despre ei!".

Poți să-ți dai seama ce furtuni au stîrnit aici pentru acești oameni însămînțările artificiale! D. mă conduse drept la Moș Dumitru, veteranul stînii și cel mai înverșunat adversar al seringii — pînă în clipa cînd „a văzut și el cu ochii". „Și a văzut drăcia dracului că mieii semănau în cea mai mare parte cu tatăl, adică cu berbecul, și erau așa frumoși, de nu-ți mai aminteai de seringă!" — povesti moșul fără ca uimirea să-i fi părăsit chipul după atîta vreme. La ferma de porci am găsit un „material" destul de amestecat. Cînd i-am pomenit lui D. de planul meu de a încrucișa „Marele alb" un porc de carne care se dezvoltă foarte repede și se acomodează cel mai ușor condițiilor noastre, cu scroafele locale — obținînd astfel o rasă autohtonă, mai rezistentă și mai fecundă decît „Mangalița" sau chiar „Landros", nu mi-a dat un răspuns hotărît. Atît el cît și porcarul păreau foarte reținuți. Aici toată lumea prețuiește „Mangalița". Dar să-ți spun drept, din tot ce am văzut nimic nu m-a impresionat ca ferma de păsări! Parcă intri la infirmerie! Nu știu cum e posibil, aproape că nu simți mirosul de coteț.

„Să-ți prezint pe cea mai harnică cititoare din gospodărie, din tot raionul N. V." — zise D. Dar „cititoarea" ne făcu semn să așteptăm o clipă. Era ocupată să facă o injecție. O tătăroaică tînără într-un halat alb scrobit. Părea mai curînd studenta în medicină, decît îngrijitoare de păsări; iar pacientul, un pui suspect de holeră, se zvîrcolea disperat.

„De ieri nu mai mănîncă", zise ea cînd isprăvi cu injecția și se uită la D. plină de îngrijorare. „Deocamdată e singurul?" — o întrebă el. „Da, ceilalți nu dau încă semne. Să nu se răspîndească, doamne ferește". „Nu cred, o liniști D., e bine totuși că l-ai izolat — și deodată își aminti de mine: Să ți-l prezint pe noul inginer zootehnic". Nu mi-a întins mîna, ciudat. Ridică o clipă ochii ei fumurii și oblici la mine și-mi zîmbi cu un zîmbet care parcă spunea: „Asta sînt! Să nu vă așteptați la cine știe ce de la mine". Avea o față simplă și curată ca și halatul ei, ca tot ce o înconjura. Îmi dădeam seama că trebuie să întreb și eu ceva, dar nu știu de ce nu-mi veni nici o idee și am ieșit cu senzația că m-am purtat ca un nătîng.

E a nu știu cîta pagină pe care o umplu și totuși parcă nici nu am început cu adevărat; căci lucrurile cele mai simple și mai importante, tocmai acelea care-ți populează singurătatea, nu suportă cuvinte. Uite, de pildă, văd cu cea mai mare limpezime zîmbetul fetei de la ferma de păsări. Dar poți povesti un zîmbet? Și totuși, atîta este suficient să-ți umple o seară întreagă... Dar e foarte tîrziu. Dacă ți-aș cunoaște măcar adresa! Altfel se adună aici un volum!

Cu drag, ADRIAN

C. 23 iulie 1960».

★

«In loc să-ți scriu cele ce urmează, aș fi putut scrie un singur nume. Să umplu cu el coli, caiete întregi: „Memete". Te rog nu zîmbi! Privirea ta ironică, pe care o presimt de la atîția kilometri, mă insultă. E adevărat că la cămin treceam drept un fel de „Don Juan" cu prea multe cuceriri ușoare. — Dar nu uita că la cămin nu exista Memete!

Cred că ai ghicit, Memete e îngrijitoarea de la ferma de păsări de care pomenisem într-una din scrisorile mele. Te întrebi, ce are fata asta mai deosebit? Nu știu. Aș putea să-ți descriu cu preciziune cum erau fetele care mi-au plăcut pînă acum și de ce anume îmi plăceau. Dar despre ea nu pot spune nimic. Nu-mi dau seama măcar dacă e frumoasă sau inteligentă. E pur și simplu: Ea. Unica! In fața ei sînt dezarmat și prost, prost ca o cizmă. Cînd mi-a ciocănit la geam și am zărit chipul ei transfigurat de spaimă: „Veniți repede, holera la păsări!" — nici nu am recunoscut-o în prima clipă și m-am trezit urmînd-o automat. Am făcut injecții. Sute de injecții fără folos. Pînă dimineața numărul victimelor se ridica la peste șaizeci! Aș fi dat orice numai ca să șterg expresia chinuită, crisparea de pe buzele ei. Suferea pentru fiecare nouă suferință, dar ținea strîns păsările, în timp ce eu umpleam seringă după seringă.

Nu știu cum veni vorba de am întrebat-o odată dacă nu ar avea chef să învețe. „Am numai patru clase. E prea tîrziu..." zise ea. Am început să-i dovedesc cu înflăcărare că nu e niciodată tîrziu. Cu prea multă înflăcărare, poate, căci îmi reteză avîntul cu o frază care se prăvăli peste mine ca un bolovan: „Sînt logodită!" Poate am rănit-o cu insistența mea. „Logodită!"... Cum vine asta? Încă nu am avut curajul să mă iau la trîntă cu acest cuvînt. Ce nesigur am devenit într-o singură noapte!... Nu ți se pare și ție că îndrăgostitul e un fel de nou-născut? Cum o să mă trezesc? Ce se va alege din munca, din planurile mele? Ce mă așteaptă în viața asta nouă spre care mă mînă ceva prea puternic ca să mă împotrivesc?...

Nu mă judeca prea sever,

Cu drag, ADRIAN»

★

«Dragă prietene! Ai dreptate! Pentru o atît de lungă tăcere nu există scuză. Mai ales că nu am fost bolnav, cum presupui în ultima ta scrisoare atît de îngrijorată. Nu, nu am încetat să mănînc, chiar și cu somnul am revenit la normal. Organismul meu s-a comportat excelent, deși, să-ți spun drept, încăpățînarea cu care se conserva mă scotea adesea din sărite. De ce o simplă gripă stîrnește compasiune, toți se agită în jurul tău cu ceaiuri și comprese și nu mai pot de îngrijorare cînd mercurul în termometru se ridică cu o liniuță? În schimb „febra" care mă atinsese pe mine trebuie ascunsă ca rîia. Te scoli cu capul vîjîind, intri cu figura crispată în mijlocul unor oameni zdraveni și calmi, care se prefac din delicatețe că nici n-au băgat de seamă „accidentul" tău. Fiecare dragoste e „predestinată" într-un fel. A noastră purta chiar din primele clipe semnul neliniștii. Iubeam, nebunește, eram iubit și totuși mă zbuciumam ca și cum pasiunea mea nu ar fi fost împărtășită, sau eram amenințat s-o pierd pe ea în orice moment. Nici nu poți să-ți închipui cît m-am schimbat! De vină sînt oare nervii care nu rezistau la anumite tensiuni? Sau faptul că pentru prima oară o altă ființă umpluse sufletul meu, golindu-l cu o nefirească repeziciune de tot ceea ce nu era ea? — Sau era însăși „ființa" de vină? Căci n-am întîlnit încă niciodată ceva atît de fragil. Era curată și cuminte ca întotdeauna. Își vedea cu aceeași conștiinciozitate de treburile ei. Vorbea foarte puțin, dar cînd îi citeam sau povesteam ceva, asculta nemișcată, cu ochi înguști, strălucitori, atîta timp cît era vorba de lucruri „neutre". Însă cum se lăsa o tăcere mai lungă între noi, cum o atingea neliniștea din privirile mele, începea să se zbată ca o pasăre rănită. Teama ei mă molipsea și pe mine și poate nu ai să crezi, dar nu m-am putut hotărî să-i iau mîna decît în urma unui adevărat act de disciplină! Nu și-a retras-o, dar se făcuse atît de albă, încît m-a paralizat pentru o vreme.

Odată am vizitat împreună noul adăpost care se ridica nu departe de ferma de păsări. Era vorbăreață, zburdalnică, cum nu o mai văzusem niciodată. Îmi povesti între altele cum fusese răpită străbunica ei de străbunicul care mai trăiește și acum și are vreo 90 de ani. Deodată mă lasă și văd că se repede înainte spre zidul neterminat încă. Se cațără cu mare ușurință, ca o veveriță și oprindu-se sus, desface larg brațele și strigă rîzînd: „Vreau să fiu răpită!" M-am repezit la ea, am luat-o în brațe și am început să alerg cu ea de-a lungul zidului înainte pe cîmp. Nu se împotrivea, era liniștită.

Dar dimineața cînd ne-am trezit, stătea rezemată în coate și se uita în fața ei cu o privire străină. La ce se gîndea?

O răneau oare „comentariile" care circulau pe seama noastră în comună? Cuplul nostru agita la început valuri mari în C. Mai ales cele trei învățătoare, nu mai isprăveau cu ironii pe seama „idilei" și a faptului că-mi pierd timpul citind tătăroaicei din Eminescu. „Altceva" ar fi trecut cu vederea, dar versurile le iritau cumplit. Ei află, dragul meu, că aceste domnișoare au făcut o subită pasiune pentru lirică!... De cînd a plecat Memete mă asasinează cu citatele... E cu putință oare să nu observe că mă plictisesc?! Cea mai neînsemnată remarcă a lui Memete mi se părea originală, profundă. Întrebările cele mai naive, în gura ei mă vrăjeau! Pe cînd... Dar să le lăsăm!...

★

Cînd am sosit de la Tătăreni era aproape noapte. Grăjdarul mi-a spus că președintele a întrebat de mine. L-am întîlnit ieșind din birou. N-a suflat un cuvînt de „boboci", în schimb, planul meu, care în principiu fusese aprobat de vreo trei săptămîni, ajunsese deodată la ordinea zilei și nu mai suferea nici o amînare! Ce crezi că am făcut pînă se crăpă de ziuă: planuri pentru noile adăposturi. Așa a trecut cea mai cumplită noapte, cu țigări, proiecte, calcule. Prima noapte fără Memete. Am adormit buștean în birou pînă la opt, cînd mă trezi contabilul cu vestea că trebuie să merg la Constanța în locul lui D. pentru niște materiale. Cine a hotărît asta? „Tovarășul președinte!" Mă întreb dacă era o simplă întîmplare, sau omul acesta lucid pînă la exasperare a mai păstrat niște antene, o tainică receptivitate. Ce i-a venit să mă expedieze așa subit la Constanța? A înțeles oare, că asta mi-ar face bine, în acel moment? Mă crezi că erau clipe cînd aș fi dat fericit cei treizeci sau patruzeci de ani de viață care îmi stau în față pentru a o vedea pe Memete cinci minute?... Și totuși am plecat la Constanța, am găsit putere să mă agit, să mănînc, să dau telefoane. Durerea nu mă slăbi nici o clipă, numai că am înțeles — și ăsta era cred momentul hotărîtor — am înțeles că și cu ea se poate trăi. Și dacă m-ai întreba, nu! nu! nu regret nimic! Ar trebui să regret ceva din ființa mea, dar fără de care azi, mi-aș fi singur străin: Memete! Da, după cîteva luni, cînd scriu acest nume, inima nu se strînge mai puțin dureros ca în prima zi, totuși ea nu mai poate opri bucuriile. Nu mă mai împiedică să mă îmbrac fluierînd, să gonesc călare pe cîmp nebunește, să-mi urmăresc purceii cu pasiune! Sînt colosali, crede-mă! O să-ți trimit niște fotografii. (Ar trebui să vezi planul meu de lucru pentru o săptămînă). Poate că sufletul omenesc e suficient de întins ca să poată purta deodată ca un pîntec cu gemeni simțăminte variate. Totul e să nu ne ferim, să nu fugim de ele.

Cu drag și prietenie, al tău credincios, în ciuda „intermitențelor".

ADRIAN»

A III-A CONSFĂTUIRE PE ŢARĂ A SCRIITORILOR TINERI

Concluziile expuse de tovarăşul MIHAI BENIUC,

prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din R. P. R.

(Urmare din pag. 1)

undă pentru care încă nu există aparate fizice: lungimile de undă ale sufletului omenesc. Şi în afară de scriitor pînă acum nici un fel de oameni nu au reuşit să prindă mai bine aceste lungimi de undă.

Această sensibilitate la problemele realităţii, atît de complexe, la problemele vieţii omeneşti, priceperea de redare a lor, se cîştigă cu timpul.

Ce ni se cere nouă — şi tineri şi bătrîni — să facem, din acest punct de vedere, ca scriitori ce trăim într-o ţară socialistă? Ni se cere ca lucrările noastre să fie pătrunse de spirit de partid.

Cuvîntul partinitate este unul din cele mai frecvente care se folosesc în limbajul nostru. Partinitatea în majoritatea operelor literare care se scriu în ţara noastră a devenit un lucru firesc; spiritul de partid a devenit o dimensiune a sufletului scriitorului din ţara noastră. Ceea ce înţelegem noi prin partinitate, este abordarea oricărei probleme care ni se ridică — şi problemele sînt, din acest punct de vedere nelimitate nici de timp, nici de spaţiu (poate să fie vorba de trecut, poate să fie vorba de prezent, de ceva ce se petrece în Romînia sau în Australia), de pe poziţiile de luptă ale partidului. Este vorba ca de la un capăt la altul al unei cărţi, al unei poezii, al unei piese de teatru, să se simtă că ea a fost scrisă de un scriitor educat într-o ţară socialistă de către un partid al oamenilor muncii, în ideologia comunistă.

Noi sîntem obligaţi, prin educaţia noastră, prin ceea ce a investit partidul şi clasa muncitoare în noi, prin tot ceea ce se realizează în ţara noastră, să creăm opere pătrunse de spirit de partid. Pentru aceasta este nevoie ca, în primul rînd, să avem o pregătire ideologică corespunzătoare. Ideologia comuniştilor s-a dovedit fecundă pentru scriitorii noştri. Există însă cazuri cînd, unul sau altul, mai şchioapătă în acest sens.

Arta trebuie să pornească din realitatea omenească, din viaţa omenească şi experienţa scriitorilor mai vechi, arată că poţi ajunge în impas cînd izvorul inspiraţiei tale şi faptele la care te referi nu sînt fapte ale realităţii omeneşti. Niciodată, nici un fel de ficţiune neîntemeiată pe fapte nu poate suplini realitatea. Rişti întotdeauna să faci greşeli, măcar de logică dacă nu altfel de greşeli, atunci cînd recurgi la ficţiuni subordonate unor idei preconcepute despre realitate.

Constantin Chiriţă vorbea aci despre legăturile dintre ideologie şi practica vieţii. Fără această strînsă împletire dintre ideologie şi practica vieţii, nu este posibilă realizarea artistică.

Pe această poartă a poeziei care este realitatea nouă pe care o construiesc oamenii din ţara noastră trebuie să pătrundă nu numai poeţii, ci toţi scriitorii, dacă vor să realizeze opere valabile şi durabile.

La scriitorii tineri există cîteodată primejdia de rupere de realitate, în sensul că după ce au stat cîtva timp într-un loc şi au adunat o cantitate de experienţă, consideră că aceasta le ajunge ca merinde de drum pentru tot restul zilelor. Sacii aceştia însă, de merinde, „cu experienţă de viaţă", nu durează multă vreme. Şi mai au un defect: experienţa făcută, de pildă, acum cinci ani nu mai are valoare deosebită, deoarece lucrurile se schimbă aşa de mult în viaţa noastră socială, încît eşti obligat să reîmprospătezi în permanenţă ceea ce ai învăţat sau ai experimentat în viaţă.

S-a vorbit aici de primejdia profesionalizării. In realitate profesionalizarea timpurie începe atunci cînd se întîmplă ruperea între scriitor şi teren. Aceasta este cauza pentru care la un moment dat începe să se simtă o sărăcire în conţinutul operelor literare. Numai în realitate se găsesc elemente pentru personaje pozitive sau negative, şi se găsesc desigur şi eroii. In momentul de faţă, într-adevăr, nu există o criză de eroi pozitivi în viaţa noastră. In literatură însă mai persistă lipsa lor.

Un scriitor îşi ia, desigur, din viaţă prototipurile de la care pleacă pentru a da viaţă eroilor săi, fără ca aceasta să devină numaidecît obligator.

Tinerii scriitori nu e bine să pornească la drum cu ideea că opera literară nu este altceva decît un decupaj de forme vii din realitate, că literatura este — ca să zic aşa — o cameră cu pereţii împodobiţi de chipuri tăiate din publicaţiile ilustrate. Noi nu sîntem pentru o literatură de abţibilduri.

Noi trebuie să creăm personaje printr-o adîncire a problemelor vieţii, în aşa fel încît aceste personaje să devină „valorimetri" pentru comportarea omenească. Cineva povestea că un cunoscut al său, muncitor la Simeria, citeşte aproape tot ce apare, în dorinţa de a găsi una despre un om bun. Nu uitaţi acest lucru. Nimic nu interesează pe oamenii de astăzi mai mult decît să găsească în operele noastre tipuri vrednice de urmat sau de combătut. Dar mai ales eroi pozitivi vrea omul de azi, aşa cum întîlneşte printre semenii săi.

Aceasta nu numai pentru a califica sau categorisi pe ceilalţi, ci pentru a-şi controla el însuşi visul despre sine, despre ceea ce vrea să facă în viaţă. Ca să ajungă la întruchiparea acestui fel de eroi, scriitorul tînăr trebue să evite profesionalizarea timpurie, care rezultă din ruperea de viaţă.

O primejdie similară cu profesionalizarea timpurie îi paşte şi pe unii critici literari, anume o timpurie „academicizare" atunci cînd încep la vîrsta de 24 sau 28 de ani să vorbească în sentinţe ca nişte academicieni şi dau norme de conduită pentru întreaga literatură.

Pentru a scăpa de această timpurie academicizare, criticii trebuie să menţină un contact strîns cu realitatea, cu viaţa noastră obştească şi mai ales trebuie să urmărească necontenit pe viu, în desfăşurarea lui zilnică, fenomenul literar.

S-a vorbit aci despre „documentare". Cuvîntul „documentare" a devenit prea îngust, cînd ea se reduce la un contact cu realitatea, limitat în timp. Noi trebuie să găsim forme de documentare în care scriitorul să stea într-un contact îndelungat cu viaţa.

Ion Băieşu spunea că idealul ar fi ca scriitorii să fie legaţi de cîte o mare întreprindere socialistă. In schimb Tita Chiper spunea — după ce a stat cinci ani la Bicaz — că nu e bine să stai prea mult în acelaşi loc de muncă, fiindcă rişti să-ţi îngustezi vederile, venind în contact mereu cu aceleaşi locuri şi cu aceiaşi oameni.

Trebuie găsită o cale mijlocie. E vorba să-ţi găseşti un loc al tău pe care cu preferinţă să-l cercetezi pentru a putea cunoaşte oamenii. Dacă lucrurile de altă natură pot fi cunoscute mai uşor, pe oameni îi cunoşti mult mai greu. De aceea trebuie să te întîlneşti mai des cu aceiaşi şi aceiaşi oameni. Dar fiecăruia-i este dată posibilitatea în ţara noastră să-şi împrospăteze experienţa cu imaginile realităţii socialiste în continuă transformare şi progres.

„Pentru ca să-i putem face pe eroii pozitivi mai înţeleşi, mai iubiţi, trebuie să-i arătăm în lupta pe care o dau. Dar pentru aceasta scriitorul însuşi trebuie să participe la luptă. Documentarea, oricît ar fi ea de amplă, oricît ar fi ea de lungă durată, pentru cunoaştere, nu este suficientă atîta vreme cît scriitorii nu iau asupra lor sarcina concretă de participare la munca obştească.

Epoca noastră este de o frumuseţe cum nu a mai cunoscut istoria, iar creatorii acestei frumuseţi sînt oamenii muncii.

Caracterul fundamental al vieţii noastre îl dau succesele oamenilor muncii în construirea socialismului, îndrumaţi de partid".

După ce s-a referit la multiplele posibilităţi de cunoaştere a vieţii de către artişti, vorbitorul a spus:

„In ceea ce priveşte scopurile noastre în viaţă, să nu pornim la drum cu gîndul că nu reuşim, ci cu gîndul că trebuie să reuşim şi că trebuie să facem totul ca să reuşim. Drumul nostru, care numai uşor nu este, este totodată un drum al succeselor scontate, pentru care noi facem eforturi oricît ar fi de mari, şi nu ne dăm bătuţi în ruptul capului.

Noi nu mergem pe şosele asfaltate. Mai mult: noi nu mergem totdeauna pe şosele, cîteodată începem să facem şosele acolo unde niciodată nu a fost drum şi le asfaltăm după aceea.

Pe acest drum al construcţiei unei vieţi noi în ţara noastră, noi mergem umăr la umăr, pătrunşi de convingeri, de acelaşi entuziasm, scriitori romîni şi ai minorităţilor naţionale.

Trebuie să cimentăm cît mai mult legătura dintre noi, peste deosebirile de limbă, deoarece sîntem uniţi prin idealuri, prin ideile cele mai înaintate ale timpului nostru".

In continuare, vorbitorul s-a oprit asupra problemelor exigenţei artistice:

„Problema nivelului artistic al operelor noastre trebuie să fie preocuparea de fiecare zi a fiecăruia dintre noi.

Aici s-a vorbit de măiestrie. Pentru creaţia literară este nevoie de o adîncire specială a problemelor realităţii, de mijloace de exprimare speciale.

Noi avem obligaţia de a cunoaşte realitatea ca scriitori. Cînd mergi în mijlocul oamenilor cu orice treabă, trebuie să fii foarte interesat de a vedea ce probleme se ridică la faţa locului, dar în acelaşi timp să nu uiţi a fi atent la trăsăturile oamenilor, la schimbările din viaţa lor, la vorba şi la portul lor, la conflictele pe care le simţi sau afli că există între ei, la tot ceea ce ar putea odată să-ţi servească pentru construcţiile tale literare.

Cele mai bune expresii pe care le are un scriitor în opera sa, nu sînt de obicei invenţiile sale. El le-a auzit de la alţii. Norocul nostru este că poporul nu ne învinuieşte de plagiat şi nici nu ne cere să împărţim drepturile de autor cu el. In schimb ne pune la dispoziţie o limbă extraordinar de colorată, de plastică şi de frumoasă, ne pune în faţa unor conflicte ale vieţii, ne arată eroi pozitivi, personaje negative, ne oferă să asistăm la tot ceea ce se construieşte azi în ţară. Noi nu avem decît datoria de a studia toate acestea.

Accentuez în mod deosebit asupra problemei limbii. Ar merita discuţii ample despre limba ca noţiune scriitoricească, căci ea este altceva decît „limba literară" propriu-zisă. Ea presupune şi stil personal şi capacitate de a înfăţişa viaţa imagistic prin construcţii verbale, care să te facă să auzi, să vezi lucrurile şi oamenii, manifestîndu-se în acţiunile şi procesele lor sufleteşti.

Limba, spre deosebire de alte mijloace de construcţie, are posibilităţi cu totul nelimitate. Cărămizile sînt paralelipipedice şi le poţi aranja numai în anumite feluri. Pentru cuvinte există incomparabil mai multe posibilităţi, cîteodată cu totul surprinzătoare.

Secretul limbii nu constă în a amesteca cuvintele şi a le combina în fel si chip, ci de-a găsi îmbrăcămintea cea mai adecvată pentru faptele noi observate, expresiile cele mai sugestive, mai pline de farmec, fără a forţa natura vorbirii. Numai în sensul acesta limba scriitorului poate să aducă un plus de cunoaştere.

Ceea ce ne-a spus azi aici maestrul Arghezi, este foarte important pentru noi şi anume, că trebuie să tindem în exprimare spre simplicitate. Unul din defectele începătorilor este că prin cuvinte încearcă să devină complicaţi. E desigur şi o trăsătură a oamenilor tineri în general aceasta. Simplitate şi claritate în exprimare, iată idealul unui scriitor ce caută cuvîntul care exprimă adevărul".

Vorbitorul s-a referit apoi la relaţiile de colaborare dintre scriitori şi edituri şi publicaţii literare, după care a spus în continuare:

„Partidul este cel care ne îndrumă şi ne orientează. Partidul urmăreşte cu dragoste şi cu exigenţă literatura pe care noi o realizăm. In ceea ce priveşte însăşi munca de creaţie literară, aceasta ne aparţine nouă, scriitorilor, trebuie s-o îmbunătăţim prin forţele noastre şi s-o transmitem maselor prin colaborare strînsă cu redacţiile publicaţiilor literare şi cu editurile noastre.

Colaborarea aceasta nu merge în sensul de a face coautor din redactor, ci în sensul de a îmbunătăţi opera pentru a putea fi publicată. Ceea ce partidul ne-a dat nouă în această privinţă este un bun de nepreţuit: răspunderea faţă de creaţia noastră.

Aici, Titus Popovici a vorbit despre această răspundere. Intr-adevăr, este lucrul cel mai mare şi cel mai frumos pe care-l avem şi pe care trebuie să-l ştim preţui, căci în realitate este vorba de răspunderea ce o avem faţă de cei cărora se adresează creaţia noastră.

Uniunea Scriitorilor, în această privinţă, fără îndoială că trebuie să dovedească un spirit mai activ, o participare mai vie, secţiile ei trebuie să lucreze mai intens, urmărind cu interes şi mare atenţie munca scriitorilor, raporturile lor cu redacţiile şi cu editurile. Aceasta mai cu seamă în ceea ce-i priveşte pe tinerii scriitori.

Acum cîteva cuvinte despre criticii noştri literari. Aici au luat cuvîntul cîţiva critici. Mi-a făcut plăcere să-i aud, căci au spus într-adevăr lucruri foarte interesante, bine gîndite, şi tovarăşul Eugen Simion, şi S. Damian şi Al. Oprea. Ceea ce m-a supărat este că şi ei se plasează ades pe poziţia afirmaţiilor neargumentate, din delicateţă faţă de colegii care merită să fie criticaţi.

Consfătuirea noastră, între altele, trebuie să aducă şi un vînt proaspăt, care să risipească deplin această atmosferă de menajamente şi de tămîieri adesea. Ea ne împiedică să vedem copacii, nu de pădure, ci de ceaţă.

Noi avem obligaţia de a spune cu curaj, pe faţă, ceea ce gîndim despre o operă literară. Nu este bine ca scriitorii să fie în primul rînd aceia care să facă această treabă. S-o facă şi scriitorii, dar ea este în primul rînd treaba criticilor. Critica nenominală nu serveşte absolut nimănui. Noi avem nevoie de atitudine deschisă, de combativitate tinerească în ceea ce priveşte critica noastră tînără, cu atît mai mult cu cît criticii aproape toţi sînt tineri şi se ocupă mai ales de literatura de actualitate".

După ce a relevat necesitatea unei preocupări mai atente faţă de scriitorii tineri din regiuni, tov. M. Beniuc a adăugat:

„Nu s-au bucurat de atenţie suficientă nici cercurile literare. Iar a neglija cercurile literare înseamnă a neglija izvorul de unde porneşte literatura noastră, de unde pornesc viitoarele forţe ale scrisului nostru. Comisia care se ocupă de cercurile şi cenaclurile literare trebuie într-adevăr reorganizată şi întărită, deşi a făcut anumite eforturi apreciabile şi pînă acum.

Cercurile şi cenaclurile literare merită mult mai multă atenţie, scriitorii începători trebuie trataţi cu mult mai multă grijă. Trebuie să ducem o muncă susţinută de descoperire a lor şi aici revistele noastre toate, revistele literare, să facă eforturi mult mai mari pentru a promova fenomenele noi care se ivesc în literatura noastră prin operele acestor scriitori încă neconsacraţi.

Tovarăşi,

Consfătuirea noastră a avut loc nu la mult timp după Consfătuirea de la Moscova a reprezentanţilor partidelor comuniste şi muncitoreşti. Trebuie să ne gîndim la ceea ce înseamnă în momentul de faţă a fi scriitor într-o ţară socialistă, într-o ţară care face parte dintr-un front de o forţă extraordinară, de o unitate internă nemaicunoscută şi care dă fiecărui om, nu numai din lagărul socialist, ci din întreaga lume, dacă e un om cinstit, nădejdea că lumea va putea fi scăpată de primejdia unui nou război şi că va merge pe drumul progresului. Victoria va fi de partea comunismului.

Consfătuirea noastră se petrece într-o perioadă în care noi ne apropiem cu paşi repezi de alegerile pentru Marea Adunare Naţională şi pentru Sfaturile Populare. Există un minunat prilej pentru scriitori să contribuie la succesul acestor alegeri, prestînd o susţinută muncă obştească care-i va apropia mai mult de viaţă.

Fiecare, plecînd de aici, va trebui să se pregătească sufleteşte pentru campania de alegeri, să-şi facă un plan al său de lucru, să se gîndească prin ce va putea contribui la munca uriaşă în care este angajat întregul popor.

De asemenea, nu trebuie să uităm că ne apropiem de data cînd vom sărbători a 40-a aniversare de la înfiinţarea Partidului Comunist din Romînia. Sînt numai cîteva luni pînă în mai 1961.

Spiritul de partid care arde în inima fiecăruia şi care ne luminează tuturora drumul, ne face de pe acum să ne gîndim la întîmpinarea acestei mari sărbători care nu este numai a comuniştilor, ci a întregului popor.

Tovarăşi,

Dumnevoastră plecaţi de la această consfătuire cu convingerea că sînteţi alături de toţi creatorii de valori, mîndrie a poporului nostru constructor al socialismului şi că această mîndrie nu poate fi onorată decît prin cărţi pline de spirit revoluţionar, decît prin cărţi care să contribuie din plin la educarea oamenilor muncii, la creşterea conştiinţei socialiste în ţara noastră".

(Text prescurtat)

Tudor Arghezi în mijlocul unui grup de scriitori, într-o pauză a consfătuirii

Cuvîntarea tovarăşului VASILE MUŞAT,

vice-preşedinte al C. C. S.

„Tovarăşi,

In primul rînd vreau să mulţumesc organizatorilor acestei Consfătuiri, conducerii Uniunii Scriitorilor, că ne-a invitat să asistăm la o adunare aşa de importantă şi aşa de interesantă.

Nu vreau să repet ceea ce s-a spus de mulţi aci şi în referat că tinerii scriitori şi-au adus o contribuţie de seamă la dezvoltarea literaturii noastre. Lucrările tinerilor scriitori au avut şi au un rol important în dezvoltarea conştiinţei socialiste a oamenilor muncii, a muncitorilor, inginerilor, funcţionarilor, ţăranilor.

Tinerii scriitori, aşa cum s-a dovedit şi din discuţiile de aici, sînt plini de avînt, de entuziasm, ei sînt mai receptivi la nou, sînt oameni crescuţi de regimul nostru, în spiritul ideologiei noastre marxist-leniniste, cu dorinţa de a fi folositori poporului, clasei muncitoare.

Trebuie spus, ceea ce de asemenea s-a mai spus, că ei au şi condiţii deosebit de favorabile, pe care nu le-au avut şi nici nu puteau să le aibă niciodată vreo altă generaţie de tineri în general şi de tineri scriitori în special. Ei au toate posibilităţile pentru învăţătură şi se bucură de grija continuă a colectivităţii.

Apoi vorbitorul a arătat că nu putem fi pe deplin mulţumiţi de ceea ce s-a realizat pe frontul tinerilor scriitori. Nu putem fi mulţumiţi nici cu cantitatea şi, mai ales cu calitatea tuturor lucrărilor pe care ei le-au dat pentru a-şi aduce contribuţia la construirea socialismului în ţara noastră. Eu aş vrea să mă refer în primul rînd la faptul că avem nevoie de lucrări mai multe şi mai bune inspirate din viaţa muncitorilor. Sînt puţine lucrări, în primul rînd prea puţine romane, în al doilea rînd prea puţine piese de teatru într-un act, în două acte sau în trei acte şi în al treilea rînd prea puţine scenarii cinematografice care să reflecte munca eroică a clasei muncitoare în fruntea întregului popor, pentru făurirea socialismului, pentru făurirea unei vieţi fericite întregului popor muncitor.

Cei care au umblat mai mult au cunoscut desigur figuri înaintate ale muncitorilor noştri luptători pentru cauza socialismului. Aş vrea să mă refer — cu toate că am auzit că s-a mai referit cineva — la o astfel de figură de muncitor înaintat, cum ar fi oţelarul Ştefan Tripşa. Insăşi activitatea lui, am putea spune, îl impune în paginile unei lucrări de literatură. Acest tînăr, acest muncitor crescut în timpul regimului nostru democrat-popular, dovedeşte prin întreaga lui activitate o conştiinţă înaintată — socialistă. El nu ţine nicidecum socoteala timpului pe care-l dă societăţii; oricînd este nevoie de el la oţelărie îl găseşti. Şi Tripşa nu este singurul. Acest spirit nou comunist, de muncă, această suprapunere a intereselor colectivităţii faţă de interesele personale se manifestă la sute şi mii de oameni conducători de brigăzi de producţie, cum ar fi Niculae Militaru care, avînd în conducerea sa o brigadă fruntaşă, a cerut organizaţiei de partid şi sindicale să-i dea în primire o brigadă codaşă, care nu-şi îndeplinea normele, deşi prin aceasta cîştigul lui a scăzut pentru cîteva luni.

Sau o astfel de viaţă nouă a unui astfel de muncitor ca Chiru Alexandru, strungar dintr-o uzină din regiunea Argeş, care s-a ridicat la nivelul de activitate al unui intelectual. De cîte ori vine în Bucureşti Chiru Alexandru, care este muncitor strungar, trece pe la Academie, pe la biblioteca tehnică, şi se interesează ce mai este nou în tehnică, ce-a mai apărut în materia tăierii metalelor, în tehnica metalurgiei prelucrătoare, se interesează, se documentează, ia cărţi pentru el şi pentru tovarăşii lui, iar întreaga lui brigadă, de cîteva zeci de tineri, este o adevărată şcoală a tehnicii înaintate.

Iată deci care sînt figurile înaintate, noi, ale muncitorilor, care cred că merită cu prisosinţă, cu mult mai mult decît au fost pînă acum, să fie prezente în literatură, în lucrările tinerilor noştri scriitori, în primul rînd. Cred că trebuie mult mai mult vorbit şi despre viaţa din afară de uzină, a celor ce muncesc, despre preocupările variate ale oamenilor muncii.

Aş vrea să spun, tovarăşi, că nici despre viaţa satelor noastre nu se poate spune că sînt suficiente lucrări. Ducem lipsă de lucrări care să vorbească despre lucrurile noi, despre situaţia nouă care există în agricultura noastră, despre lupta pentru întărirea unităţilor socialiste, pentru dezvoltarea lor multilaterală.

Eu cred, tovarăşi, că tovarăşii noştri scriitori, tinerii în mod deosebit, trebuie să dea mai multă atenţie cunoaşterii vieţii. Mie mi se pare că ar fi bine să se renunţe la cuvîntul „documentare" în ceea ce priveşte cunoaşterea vieţii de către scriitori în general şi de către scriitori tineri în special. Cunoaşterea vieţii este posibilă numai printr-o participare activă, printr-o legătură nemijlocită şi îndelungată — cîteva luni, un an — cu colectivele de muncitori, ingineri, ţărani.

Consiliul Central al Sindicatelor este gata să ajute la asigurarea unor condiţii materiale şi organizatorice corespunzătoare acelor scriitori, în primul rînd tineri, care doresc să cunoască bine viaţa şi activitatea muncitorilor din diferite întreprinderi şi şantiere şi se angajează să scrie romane, nuvele, piese de teatru, scenarii cinematografice valoroase despre munca şi viaţa oamenilor muncii, în primul rînd a muncitorilor. In acest sens se vor stabili măsuri mai concrete împreună cu conducerea Uniunii Scriitorilor".

In încheierea cuvîntării sale, tovarăşul Vasile Muşat a vorbit despre calitatea artistică a lucrărilor literare şi necesitatea unei exigenţe sporite în această direcţie.

(Text prescurtat)

Cuvîntarea tovarăşului NICOLAE ROMAN,

secretar al C. C. al U. T. M.

Luînd cuvîntul în numele şi din însărcinarea Comitetului Central al U.T.M., tovarăşul Nicolae Roman a adresat participanţilor la cea de-a III-a Consfătuire pe ţară a tinerilor scriitori un călduros salut.

Infăţişînd în lumina Congresului al III-lea al P.M.R. marile succese obţinute de poporul muncitor în opera de construcţie socialistă, vorbitorul a citat aprecierea dată de tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej în raportul său prezentat la cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn contribuţiei tineretului: „alături de întregul popor muncitor, tineretul patriei noastre participă cu entuziasm la lupta pentru dezvoltarea economiei şi culturii, aducînd o contribuţie de preţ la obţinerea tuturor victoriilor noastre".

După ce a subliniat marile dificultăţi întîmpinate de scriitori în trecut, el a reliefat condiţiile deosebit de prielnice asigurate tinerilor creatori de către partid şi stat. Trecînd apoi la literatura produsă de tinerii scriitori, tovarăşul N. Roman a spus:

„După cum a reieşit din analiza şi din aprecierile făcute în raport, tematica dominantă a literaturii tinerilor scriitori este o tematică a actualităţii, pătrunsă de spirit de partid. Tinerii scriitori au reuşit să se impună opiniei publice prin lucrări de valoare, în măsura în care au cuprins în paginile cărţilor lor clocotul anilor noştri, marile teme ale construirii socialismului.

Nivelul artistic al lucrărilor tinerilor scriitori, capacitatea de cunoaştere a vieţii şi muncii constructorilor socialismului sînt într-o continuă creştere, lucru îmbucurător şi firesc totodată, date fiind condiţiile optime de creaţie oferite scriitorilor.

Dezbaterile consfătuirii noastre au confirmat din plin hotărîrea tinerilor scriitori de a contribui şi mai activ prin creaţia lor, alături de clasa muncitoare, de întregul popor muncitor, sub conducerea partidului, la opera de construire a socialismului în scumpa noastră patrie.

Subliniind aspectele pozitive şi cuceririle literaturii tinerilor, tovarăşul N. Roman s-a oprit la lipsurile şi neajunsurile ei. Atrăgînd atenţia asupra dezvoltării impetuoase a vieţii, el a semnalat că tinerii scriitori au încă înaintea lor o serie de sarcini neîmplinite. Printre aceste sarcini, cele mai de preţ sînt zugrăvirea multilaterală a chipului omului înaintat şi în primul rînd al muncitorului, oglindirea mai cuprinzătoare a vieţii tineretului şi a copiilor: „A scrie pentru copii şi tineret, nu e lucru oarecare, bun de făcut, după mentalitatea unora doar în pauzele dintre două opere aşa-zis «serioase». Literatura constituie unul din mijloacele cele mai eficace în activitatea de educaţie comunistă a copiilor şi tineretului. De aceea, ar trebui ca şi tinerii scriitori să-şi facă un titlu de onoare din munca lor pe acest tărîm al creaţiei."

Totodată, el a apelat şi la necesitatea unui stil îngrijit, a unei limbi literare expresive, alese, a unui stil curăţat de expresii vulgare, care au efecte dăunătoare şi care denotă lipsă de respect şi de grijă a acestor scriitori faţă de limba bogată şi frumoasă a poporului nostru, atît de stimată şi cultivată de marii noştri scriitori. „Cei mai tineri cititori aşteaptă cu dragoste şi interes cărţi atractive, accesibile, în paginile cărora să întîlnească personaje menite să le devină prieteni şi sfătuitori apropiaţi. Cărţile acestea trebuie să aducă, în culori puternice, chipul celui mai înaintat erou al zilelor noastre, al comunistului, exemplu viu în formarea personalităţii viitorului cetăţean al patriei socialiste. De asemenea, exemplul muncitorilor fruntaşi, al ţăranilor colectivişti, trebuie să-şi găsească o expresie artistică în pagini emoţionante, mobilizatoare.

Au rămas în mare măsură în afara preocupărilor tinerilor scriitori munca tineretului studios, a elevilor şi studenţilor, pasiunea cu care tineretul patriei noastre luptă să cucerească noi cunoştinţe la nivelul celor mai avansate date ale ştiinţei şi tehnicii. Sînt încă prea puţine romane, nuvele, schiţe în care să se reflecte morala nouă a tineretului nostru, atitudinea sa faţă de muncă, spiritul de răspundere, curajul, îndrăzneala, concepţia să sănătoasă despre dragoste şi prietenie.

Unele dintre poeziile semnate de tinerii poeţi suferă încă de pe urma unei reflectări superficiale a sentimentelor şi gîndurilor contemporanilor noştri. Este firească dorinţa tineretului de a avea mai multe poezii care să îndemne fierbinte la muncă şi luptă pentru socialism, să cînte bucuriile vieţii noi, frumuseţea şi măreţia epocii noastre, poezii capabile să mobilizeze energiile, să înflăcăreze inimile tinere, care să poată fi învăţate şi recitate oricînd se simte nevoia cuvîntului înaripat al poeziei.

Nu putem neglija faptul că într-un gen literar ca dramaturgia, atît de important şi iubit de tineret, îşi mai fac loc unele tendinţe ca înlocuirea conflictelor reale, interesante ale vieţii contemporanilor noştri, cu unele «conflicte» fabricate, artificiale.

Formarea trăsăturilor politico-morale ale omului nou al societăţii socialiste, ataşamentul fierbinte al tinerilor faţă de partid şi patria socialistă, dezvoltarea în rîndul tineretului a atitudinii noi, socialiste faţă de muncă şi avutul obştesc, a spiritului colectivist, a eroismului, cinstei şi curajului, trebuie să-şi găsească reflectarea în operele tinerilor scriitori.

Viaţa oferă prozatorilor, dramaturgilor, poeţilor subiecte nenumărate, conflicte puternice, între ceea ce este nou, viabil şi luminos, mereu biruitor în lupta cu elementele ce ţin de vechile mentalităţi, rămăşiţe sau influenţe ale educaţiei burgheze."

Ocupîndu-se de cauzele rămînerii în urmă în unele privinţe a creaţiei tinerilor scriitori faţă de cerinţele vieţii, tovarăşul N. Roman s-a oprit asupra „insuficientei cunoaşteri a faptelor şi oamenilor zilelor noastre", asupra lipsei de adîncire şi înţelegere a problemelor puse de realitatea atît de bogată a zilelor noastre.

Scoţînd în evidenţă împrejurarea că lipsa de orientare politică principială împiedică „sezisarea prezenţei ofensive a noului", tovarăşul N. Roman a stăruit asupra necesităţii „studierii de către tinerii scriitori a învăţăturii marxist-leniniste, a luptei glorioase a partidului nostru pentru făurirea regimului democrat-popular, a politicii de construire a socialismului, tocmai pentru ca operele lor să corespundă înaltelor exigenţe ale partidului şi poporului".

„Operele clasicilor marxism-leninismului şi documentele partidului nostru constituie călăuza sigură în orientarea tînărului scriitor — însuşirea temeinică a măreţelor idei ale comunismului este sarcina fundamentală a tuturor celor chemaţi să fie cronicarii timpurilor noastre în pagini de literatură.

Din acest punct de vedere, trebuie apreciat faptul că tinerii scriitori, în majoritatea lor, au înţeles această sarcină de mare răspundere. Dar, din păcate, mai sînt unii care studiază superficial, se mulţumesc cu cunoştinţele căpătate cu mulţi ani în urmă, nu se preocupă de creşterea continuă a nivelului lor politic şi ideologic."

Arătînd că „talentul trebuie asociat cu o cunoaştere temeinică şi profundă a întregului tezaur pe care l-a elaborat omenirea", vorbitorul a îndemnat pe tinerii scriitori să-şi însuşească „cultura şi arta progresistă, cultura şi arta progresistă a poporului nostru. In epoca măreţelor descoperiri ale ştiinţei şi tehnicii — a declarat el — cînd oamenii sovietici au pornit asaltul asupra Cosmosului, orizontul de cunoştinţe al tinerilor creatori trebuie să fie cît mai larg, pentru a fi la înălţimea cerinţelor epocii socialismului şi comunismului."

„Acum, cînd partidul ne-a arătat că activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuririlor educaţiei burgheze din conştiinţa oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei dintre vechi şi nou, capătă o însemnătate deosebită formarea în rîndurile tinerilor scriitori a unei opinii puternice pentru stîrpirea unor rămăşiţe ale moralei burgheze cum ar fi spiritul de boemă, atitudinea de îngîmfare şi de automulţumire, de admiraţie reciprocă neprincipială, tendinţa unora de a scrie — mai ales în versuri — lucrări ce pot fi înţelese numai de cercuri înguste de «aleşi»".

Referindu-se la etica tînărului scriitor, tovarăşul N. Roman a criticat şi „părerea care mai dăinuie în mintea unor tineri scriitori, aceea că unui om talentat îi este permisă sustragerea de la răspunderile ce revin unui activist pe tărîmul culturii şi artei. Intre cuvîntul scris şi comportarea de fiecare zi a scriitorului se cere să fie o deplină concordanţă. Insuşirea unui nou mod de a gîndi, de a te comporta în toate împrejurările vieţii în spiritul moralei comuniste, este o datorie de prim ordin pentru fiecare tînăr scriitor. E necesar de aceea să se acorde o mai mare importanţă muncii educative în rîndurile tinerilor scriitori, să ne îngrijim permanent şi concret de viaţa acestora.

Un rol de seamă în promovarea şi educaţia tinerelor talente revine organizaţiilor Uniunii Tineretului Muncitor.

In organizaţia revoluţionară a tineretului nostru se făuresc trăsăturile tînărului scriitor comunist, devotamentul său faţă de politica partidului clasei muncitoare, hotărîrea de a sluji cu toată forţa sa creatoare la înfăptuirea marilor idei ale socialismului şi comunismului.

Sub îndrumarea organizaţiilor de partid, organizaţiile U.T.M. s-au preocupat cu mai mare competinţă de ridicarea nivelului ideologic-artistic al creaţiei tinerilor scriitori, de realizarea unor opere literare care să răspundă cerinţelor înalte ale vieţii.

Apreciem unele iniţiative menite să adîncească cunoaşterea vieţii din uzine, fie sub forma alcătuirii textelor pentru brigăzile de agitaţie, fie sub forma sprijinirii concrete a gazetelor de uzină. De asemenea, organizarea unor brigăzi formate din tineri artişti şi scriitori care se deplasează în diferite locuri de producţie cu programe artistice menite să dezvolte gustul pentru literatură şi artă al tinerilor muncitori, sprijinirea concretă a desfăşurării în bune condiţiuni a concursului «Iubiţi cartea», constituie în acelaşi timp şi un bun prilej de cunoaştere mai îndeaproape a vieţii tineretului.

Socotim că tinerii noştri scriitori au obligaţii deosebite faţă de munca cercurilor literare din ţară. Şi nu numai pentru faptul că aici, în aceste ateliere literare, au poposit la început aproape cu toţii, că aci au primit primele încurajări atît de necesare talentului şi pregătirilor sale pentru un zbor lung, înalt, îndrăzneţ.

Cercurile literare constituie forme deosebit de atractive ale muncii educative şi cultural-artistice de masă, ele sînt direct legate de viaţa din uzine şi fabrici, de pe mari şantiere, din şcoli şi facultăţi, de la oraşe şi de la sate. A le sprijini în activitatea lor înseamnă nu numai a vă face o datorie politică, patriotică, dar şi a găsi una din acele modalităţi foarte potrivite pentru cunoaşterea vieţii.

Romantismul revoluţionar, care animă generaţia tînără în toate înfăptuirile sale, poate constitui un permanent izvor de inspiraţie. Lucrările dedicate tineretului au menirea să dezvăluie forţele morale care-i îndeamnă pe tinerii noştri la fapte eroice, să dezvăluie procesul de creştere a conştiinţei acelora care participă la transformarea societăţii, se transformă pe ei înşişi, eliberîndu-se de înrîuririle vechilor deprinderi şi moravuri.

Avem convingerea că nu va trece mult timp şi noi lucrări literare vor zugrăvi tabloul amplu şi bogat al vieţii poporului nostru, fericirea tineretului de a participa, sub conducerea partidului nostru drag, la desăvîrşirea construcţiei societăţii socialiste şi de a se îndrepta spre ziua comunistă de mîine."

In încheiere, tovarăşul N. Roman a adresat tinerilor urarea de „succes deplin în această muncă nobilă şi de mare răspundere".

(Text prescurtat)

CRONICA DRAMATICĂ

„CELEBRUL 702" de Al. Mirodan

TEATRUL DE COMEDIE

Cu premiera Celebrului 702 s-a inaugurat un teatru. Cu premiera Celebrului 702 s-a inaugurat un succes.

Iată că țara lui Caragiale are un teatru de comedie, iată că, în sfîrșit, comedia are o scenă a ei, numai a ei, iată locul unde va domni și se va consacra o categorie estetică — rîsul, iată „o universitate a umorului și a bucuriei", cum spune Tudor Arghezi în prefața caietului-program. Și dacă ne cutremurăm în fața tragicului, dacă ne luminăm în fața eroicului, dacă ne înfioară lirismul, de ce n-am dărui o parte din imensa noastră rezervă sufletească rîsului, de ce nu ne-am înfiora, cutremura și lumina în fața comicului? Rîsul nimicitor și constructiv, rîsul purificator și optimist, rîsul adevărat și mare merită o tribună a lui, de la înălțimea căreia să îndrepte moravurile (înțelepciunea antică), să ardă pe ticăloși (Caragiale), să ne despartă de trecut (Marx). Avem deci un teatru al rîsului și surîsului, un teatru care a și început să activeze în slujba demascării vechiului, în slujba optimismului, în slujba frumosului.

„Ne angajăm — scrie directorul Teatrului de Comedie, Radu Beligan — să continuăm marea tradiție a comediei romînești, urmînd exemplul cetățenesc al lui Caragiale", „să ducem o luptă vie și ascuțită împotriva ideologiei burgheze", „să declarăm război cenușiului, monotoniei, platitudinii", „să nu lăsăm indiferenți spectatorii".

Spectacolul cu Celebrul 702 a transformat aceste angajamente în realizări.

Intre prima și ultima cortină se desfășoară pe scenă un episod al modului de viață american (văzut pe dinăuntru, în spatele reclamelor) tragic și ridicol, comic și absurd, anticultural, antimoral, antiestetic, antiuman. Piesa dezbate o problemă gravă — destinul unui om; dar gravitatea este a autorului, căci, cu excepția lui Cheryl și a Dianei, nici un alt personaj din piesă nu deține sensul real al noțiunilor de viață și moarte, pentru nici un alt personaj viața unui om nu înseamnă ceea ce înseamnă ea în realitate. Autorului îi trebuie acest plan grav pentru a putea conduce de aici atacul îndreptat împotriva celor mai ascunse boli ale sistemului de trai și de gîndire capitalist. In lumina acestui fundament grav, a pledoriei pentru viață, demnitate și adevăr, comicul dens și viguros al lui Mirodan capătă o justificare înaltă, un sens sigur și o mare eficiență artistică.

Reprezentarea Celebrului 702 e întovărășită de un pericol, acela de a umbri sau tăia legătura dintre țesătura scînteietoare a replicilor, caracteristică dramaturgului, și programul ideologic al comediei. Pericolul este real, căci ispita replicii de virtuozitate a lui Mirodan nu e tocmai de ignorat. O dată prinși în jocul ametitor al dialogului, atît regizorul cît și interpreții pot foarte lesne deconecta înțelesurile comice de cele grave, sau pot asimila pe unele celorlalte (rezultatul e același), venind astfel împotriva intențiilor bine determinate ale autorului. In definitiv, fiecare regizor (sau interpret) are tendința, mai mult sau mai puțin activă, de a trăda textul. Regizorul, observă un critic de teatru, uită uneori că reprezentația e făcută pentru text (ca și unii dramaturgi care uită că textul e scris pentru a fi reprezentat) și acționează ca și cum textul ar fi mijlocul, iar reprezentația, scopul. Și, cu cît regizorul e mai cult, mai artist, cu cît personalitatea sa e mai viguroasă și mai originală, cu atît va fi mai înclinat să creeze în loc să recreeze.

Succesul spectacolului de la Teatrul de Comedie se datorește, după părerea noastră, în primul rînd faptului că drumul spre realizare a fost parcurs în comun de autor, regizor, interpreți, scenograf, întregindu-se și desăvîrșindu-se reciproc cele patru arte care au colaborat. In fond, meritul cel mare al unui spectacol este tocmai obținerea unei înalte unități artistice, a acordului general în transmiterea integrală a mesajului piesei, crearea unei personalități colective puternice, originale, inseparabile, care să vehiculeze acest mesaj. Spectacolul Teatrului de Comedie ni se pare un model în acest sens.

Regizorul Moni Ghelerter („deși" cult, artist, cu personalitate viguroasă și originală) a rezistat tentației de a face un spectacol „al său", o creație pe lîngă sau deasupra textului. Angajînd toate calitățile sale regizorale — și cultura, și arta, și originalitatea — Moni Ghelerter a dat o interpretare de înaltă ținută piesei lui Mirodan, făcînd ca strălucirea să se răsfrîngă deopotrivă asupra tuturor factorilor participanți la realizarea spectacolului. Gradația și surpriza scenică, conducerea impecabilă a dialogului și dinamicii, încorporarea în spectacol a tuturor nuanțelor tragice și comice pe care textul le strigă sau le șoptește, le luminează violent sau le menține în penumbră, reliefarea programului ideologic, demascator, al piesei ne întemeiază să socotim montarea lui Moni Ghelerter ca pe o adevărată reușită. De altfel, temerile, cel puțin în legătură cu păstrarea echilibrului comic-tragic, nu-și aveau rostul în ceea ce-l privește pe regizorul care a găsit atîta înțelegere pentru Cehov, în spectacolele cu Unchiul Vania și Trei surori.

Și, cu toate acestea, poate că Moni Ghelerter n-ar fi înregistrat un succes atît de deplin cu acest spectacol, dacă nu s-ar fi bucurat de colaborarea unui mare actor, Radu Beligan, care a dat personajului central al piesei conturul său, chipul său, înfățișînd în mod remarcabil universul lăuntric al personajului. Cheryl Sandman, în interpretarea lui Radu Beligan, este întocmai personajul pe care l-a conceput Mirodan: amestec de cinism și puritate, de practicism și poezie, sarcasm și duioșie, omul căruia societatea și morala capitalistă i-au ciuntit sufletul și îi pretinde și viața, dar care luptă, cu armele oferite de Harrisson, pentru a-și amîna sfîrșitul tragic, pentru a-și apăra viața amenințată de mașina insensibilă a modului de moarte capitalist, iar apoi, cu armele oferite de Diana, pentru a dezvălui adevărul. Beligan trăiește cu disperare momentele grave ale întîlnirii lui Cheryl cu moartea, cu adîncă sensibilitate clipele scurte de iubire, cu ironie aspră sau subtilă victoria morală a eroului asupra corupătorilor și corupților din jur. Replica tăioasă și încărcată de spirit a autorului are în rostirea aparte a lui Beligan cea mai potrivită expresie scenică. Nimic din umorul textului nu se risipește.

Radu Beligan (Cheryl) și Florin Scărlătescu (Joe) într-o scenă din spectacol.

Dar nici Beligan n-ar putea susține singur prestanța înaltă a spectacolului. Contribuția celorlalți interpreți, pînă la rolurile cele mai scurte, este considerabilă. Florin Scărlătescu în Joe e o întrupare a gangsterului meschin (cu numai 25 de ani închisoare!), fals-amabil și autoamuzat de calitățile sale de „prestidigitator", pungaș bătrîn, umilit de lipsa perspectivei de a deveni scriitor. Mircea Septilici, în rolul editorului Harrisson, are conștiința (și lipsa de conștiință) a puterii, manevrînd „de sus" destinele omenești. Spectacolul prilejuiește o fericită reîntîlnire cu actori apreciați de comedie: N. Gărdescu (în rolul unui preot foarte pămîntesc), Ion Lucian (avocatul Jackson, apărător de drept al lui Cheryl și de fapt al intereselor firmei Books and Books), Dem. Savu (gardianul servil sau drastic, după împrejurări, și, bineînțeles, afacerist), toți perfect încadrați rolurilor. Este de remarcat faptul că actori de talent ca N. Gărdescu, Florin Scărlătescu sau Ion Lucian, care erau înclinați nu o dată către șarjă, își reprimă aceste tendințe, semn că tonalitatea generală a spectacolului a cucerit și a unit întregul colectiv. Excelente, de asemeni, apariția zgomotoasă a Ninetei Gusti (Miss Pope — reporter-tip american) și apariția discretă, semiconcretă — dată fiind calitatea de personaj-simbol — a Sandei Toma (Diana, Fata în albastru, visul și realitatea vieții lui Cheryl). Cei doi directori de închisoare (Mircea E. Balaban și Amza Pellea), Omul lui Armitage (Al. Lungu), Miss Page (Rozalia Avram) sînt în tonul general al spectacolului.

Se cuvine o notă specială pentru scenografia și costumele ingenioase (Al. Brătășanu) care ar putea sta sub eticheta „tehnica în slujba morții": închisoare modernă, reclame amețitoare exaltînd crima și banditismul, costume vărgate tip „Sing-Sing" (și pentru deținuți și pentru directori), înghesuială americană, pictură abstractă, modă țipătoare, totul de prost gust pretențios, urît cu ostentație, dar pe deplin potrivit în reconstituirea climatului specific. Este un decor care-și rostește răspicat ideea, un decor care participă cu replica sa la spectacol. De altfel, spectacolul începe încă în foaier, unde sînt expuse panouri reprezentînd viața lui Caryl Chessman, prototipul personajului lui Mirodan. Deosebit de interesant și original, inclusiv în prezentarea sa grafică, este caietul-program de sală, conținînd date despre teatru, despre piesă, despre modul de viață capitalist împotriva căruia este îndreptat spectacolul.

Primul spectacol al Teatrului de Comedie este, așadar, primul său succes.

Dumitru SOLOMON

PROBLEME ALE DEZVOLTĂRII ACTORILOR TINERI

Tineretul — permanență activă a teatrului nostru

II

ROLUL PRIMORDIAL AL REGIEI ȘI AL PRESEI

Actorii tineri aduc cu ei, în teatru, un suflu artistic, un elan deosebit de muncă și chiar o mentalitate nouă. Zestrea aceasta trebuie apărată, căci teatrele care o pierd iarăși îmbătrînesc și-și trag cortina pe o existență efemeră și fără amintiri. Pentru a pune în valoare această zestre, conducerea artistică a colectivelor de teatru trebuie să lucreze cu mult tact pe acest material maleabil dar și susceptibil care este actorul tînăr.

Angajarea și încadrarea tinerelor cadre cere multă perspicacitate pentru a se evita greșelile făcute deja la unele teatre unde operația aceasta nu s-a făcut pe baze logice. Atrag atenția în special asupra unui sistem care este condamnabil, acela al „racolării" în genere, privind astfel alte colective de elementele fruntașe, sistem vechi, mirosind a naftalină. Cît privește distribuirea de roluri, regizorii teatrelor să nu uite că actorul tînăr este un artist încă nedefinit și că, pentru a-i da posibilitatea să-și definească personalitatea, îi sînt necesare întrebuințări variate, examene multe și felurite. Regizorul care îl definește „la ochi" nu-și cinstește locul; distribuirea „după ochi" duce la șablonizare și asemenea regizori trebuie înlăturați din calea tinerilor actori. Aceștia nu-și manifestă în același fel predispozițiile, nu-și revelează în același chip valențele; unii o fac repede, dacă se întîlnesc cu prilejul care să-i valorifice, alții mai tîrziu, definindu-se mai cu dificultate. Institutul le dă drumul în viață cu niște note care, de obicei, sînt impresionante și cu note calificative, dar, oricît ar fi de larg analizate, să o recunoaștem deschis, ele nu-i prea interesează pe unii regizori din teatre, ei avînd „ochiul" mai format... Ceea ce vreau să spun este însă altceva: nici institutul cu lungul său instructaj, nici primii ani de teatru, adesea nici actorul tînăr însuși nu-l pot defini pe acesta; numai timpul, munca, perseverența și — mai ales — încrederea mediului în care e chemat actorul să lucreze, îl promovează și-l „descoperă".

Majoritatea actorilor tineri se plîng că nu sînt suficient și bine întrebuințați. Au dreptate. Este iarăși un viciu, un „manierism" mic-practicist al regizorilor noștri care, după ce au descoperit „la ochi" cîțiva actori cu priză la public, nu ies la plimbare decît cu aceștia... O soluție pe care o propun chiar ei este aceea a dublei distribuții și iarăși au dreptate, multă dreptate, Amza Pellea și Cristina Tacoi care se plîng de lipsa de interes pe care o arată, pentru asemenea distribuții, regizorii și... presa de specialitate. Ce să mai vorbim de ei dacă eu am ajuns cu a doua distribuție la „Diplomații" (Karvas) pînă în generale și aștept de... doi ani premiera, care nu s-a mai acordat tinerilor cu care vroiam să fac o mare încercare și un succes sigur pentru ei și pentru teatru.

Problema aceasta a dublei distribuții — dacă teatrele și-o vor însuși — nu trebuie asociată de ideea subordonată de „dublură" a primei garnituri, a doua distribuție sau a „n"-a avînd dreptul la premieră ca și la glorie!* Iar actorului tînăr îi dau un sfat, să nu se ferească de a dubla, chiar dacă nu i se dă premieră, dacă simte în el nevoia de a comunica cu publicul prin personajul ales și dacă e convins că rezultatul va fi original.

Un alt factor important pentru stimularea actorilor tineri este activizarea cronicii dramatice care abia se vede la premiere și... n-aude-n-a vede, la spectacolele cu dubluri. A fost un critic francez (Sarcey) care avea ciudatul obicei de a reveni, ori de cîte ori intra în vreun rol alt actor, la aceeași piesă și de a-i analiza munca. Cu riscul de a fi iarăși „sancționat" de unii specialiști care critică virulent dar nu suportă să li se arate lipsurile, marchez această greșeală în care se complace cronica dramatică, refugiindu-se într-o activitate snobă de „premieră", restul distribuțiilor nefiind socotite demne de a deranja măcar un supleant de cronicar. Dar așa cum actorii (cu sau fără titluri, mai tineri sau mai vîrstnici) nu pregetă să se ducă în fabrici sau în turnee-fulger la sate, ar trebui și cronicarii să iasă din „academismul" lor și să trăiască mai mult în mijlocul actorilor: aci este șantierul de lucru al cronicarului!

ROLUL A.T.M.-ului IN VIAȚA ACTORILOR TINERI

Una din problemele majore ale tinerilor actori o constituie etica lor artistică: de felul cum și-o însușesc depinde și cariera lor în teatru. E adevărat că unii, foarte puțini, o cam ocolesc, dar arta noastră are legi de fier și o disciplină morală de la care nu se poate ușor și prea des dezerta. Eu socotesc teatrul o religie, — religia actorului care creează viața, pe scenă, așa cum creau zeii legendele. Actorul nu trebuie să-și piardă nici credința lui artistică, nici încrederea în puterile și sarcina lui, chiar dacă nu are, de la început, rezultatele scontate, chiar dacă nu a fost poftit în capul mesei; chiar dacă e nedreptățit el nu trebuie să se frîngă.

Viața în teatru este o luptă loială, dar o luptă în multe reprize în care poți pierde primele reprize și reface terenul în celelalte acumulînd punctele necesare victoriei, poți pierde toate reprizele chiar pentru a cîștiga în ultima prin k.o.; e un drum mai lung dar mai sigur decît al celor care înving prin k.o. din prima repriză...

Tot o chestiune de etică este și blazarea unor actori tineri care, fiind încadrați la teatrele de regiune, se socotesc „exilați"; ei trebuie să înțeleagă — încă de pe băncile institutului — că au o sarcină foarte mare, aceea de a ridica nivelul cultural al regiunilor, punîndu-li-se totul la dispoziție pentru a face acolo un teatru tot atît de valoros ca și la centru. Legăturile lor cu centrul trebuie să fie îmbunătățite prin toate mijloacele și anume: activitatea lor să fie urmărită, sprijinită și ajutată prin vizite periodice făcute de foștii lor profesori, de marii maeștri ai scenei pe linie de A.T.M., prin organele conducătoare din minister, prin cronicarii ziarelor și revistelor de specialitate, prin schimburi de experiență între regiuni și centru, între regiuni și regiuni, prin conferințe etc. In orice caz trebuie evitat acel spirit migratoriu manifestat de unii actori, inadaptabili și din lipsa de tact sau de autoritate a unor direcții de teatre.

Pentru a realiza dezideratele expuse, pentru a păstra în tinerii actori flacăra misiunii lor, pentru a face cu adevărat eficiente marile resurse materiale și spirituale pe care regimul le pune la dispoziția acestora, nu este suficient a le da roluri și prime de creație. In teatru, rolul nu este totul. Rolul este un mijloc de a servi, nu o finalitate personală. Actorul nu-și va putea realiza serviciul, dacă nu este bine înarmat cu mijloace și cu o înaltă principialitate, dacă nu-și cunoaște principala lui îndatorire de a trăi în centrul actualității.

Este vorba deci de felul în care-și organizează tineretul nostru artistic viața lui personală, sfera acesteia înglobînd și viața lui artistică de care nu poate fi despicată. In această problemă — esențială — un rol important îl va avea A.T.M.-ul, direct și prin filialele lui, cînd acestea vor lua ființă, întrucît această asociație a noastră dispune de multiple mijloace de promovare și maturizare culturală.

In cadrul ei se pot organiza cercuri cu activitate periodică de informare și, mai ales, de manifestări multiple, contribuind activ la culturalizarea cadrelor, la menținerea lor în centrul problemelor de actualitate, la crearea unor raporturi mai strînse de stimă și amiciție între tineri. Asociația va deveni veriga de legătură cu actorii din regiuni, ținîndu-i astfel aproape de viața artistică de la centru.

Teatrul nostru de azi, rod al muncii de 16 ani realizată în paralel de generațiile vîrstnice și tinere, are o față nouă, un stil contemporan, vital legat de marile probleme ale vremii noastre. Pentru el avem nevoie de cadre tinere, sănătoase, bine orientate, credincioase pînă la fanatism, căci ele formează schimbul de mîine care — depășind normele... prevederilor — au preluat, pe alocuri, schimbul chiar de azi.

Ion FINTEȘTEANU
artist al poporului
Teatrul Național „I. L. Caragiale"

---

* Felicit Teatrul de Comedie, unde al doilea spectacol al piesei „Celebrul 702" a constituit a doua premieră cu alți tineri (Liliana Țicău, D. Chesa), ceea ce înseamnă că teatrul își iubește cu adevărat actorii.

Piesa „PASSACAGLIA" de Titus Popovici la Teatrul Municipal

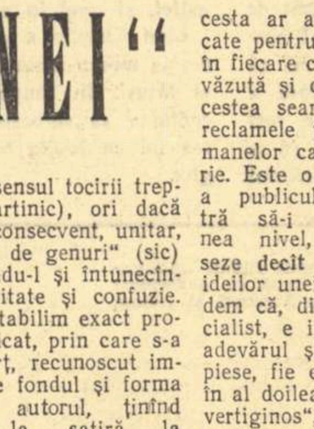

JULES CAZABAN
(Profesorul)

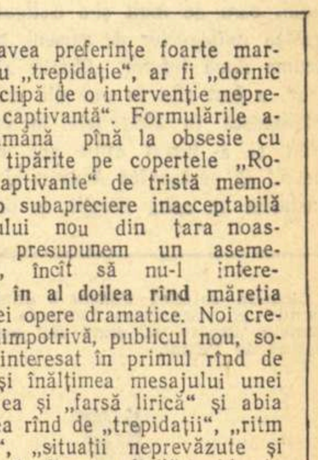

ILEANA PREDESCU
(Ada)

văzuți de SILVAN

PATUL LUI PROCUST ÎN VARIANTA „SICILIENEI"

Incercînd, în cadrul unui interviu publicat în „Gazeta literară", să dea unele lămuriri în legătură cu recenta sa lucrare, „Siciliana", dramaturgul Aurel Baranga a făcut cu acest prilej o serie de afirmații care au stîrnit pe bună dreptate serioase nedumeriri.

O primă nedumerire se naște citind considerațiile pe care scriitorul le face asupra tineretului „acestor zile ale noastre", căruia i-ar fi „inerentă o oarecare frondă, o citime de bravadă", o „atitudine de circumstanță voit teribilistă". Nu înțelegem de ce ține scriitorul să lipească pe fruntea acestui tineret asemenea etichete, care nu corespund vreunei realități, sau, în cel mai bun caz pentru autor, se potrivesc doar unei reduse, chiar foarte reduse, părți a tineretului patriei noastre. Aprecierile făcute asupra tineretului nostru, la cel de al treilea Congres al Partidului, sună cu totul altfel: „Alături de întregul popor muncitor, minunatul tineret al patriei noastre, muncind în producție și învățînd în școli și institute, participă cu entuziasm la lupta pentru dezvoltarea economiei și culturii, aducînd o contribuție de preț la obținerea tuturor victoriilor noastre".

Inventînd deci această generală „atitudine de circumstanță" (frondă, bravadă, teribilism!) scriitorul pomenește și de „unele spirite lamentate și lamentabile alarmate inutil" de sus-zisul fenomen. Nu se înțelege cine sînt retrogradele „spirite lamentate și lamentabile", dar dacă acea „oarecare frondă" ar fi atît de generală pe cît pretinde autorul, desigur că alarma acestor spirite și a altora ar fi foarte justificată și utilă. Și, în sfîrșit, o alarmă „oarecare" e necesară chiar dacă „fronda" nu afectează decît o foarte mică parte a tineretului nostru.

Vorbind despre personajele piesei „Siciliana", dramaturgul declară că „TOȚI (sublinierea noastră) eroii sînt oameni buni sau pe cale de a deveni buni" și ține să observe că „evită termenul consacrat pozitiv-negativ". Ni se dă și o definiție a „omului bun": acela „care mai are ce învăța de la viață și care mai are posibilitatea de a deveni mai bun decît e". Ei nu sînt „fantome perfecte" ci „oameni vii". Trecem peste caragialescul definiției. La o analiză cît de sumară se constată că toate cele 2,5 miliarde de cetățeni ai globului ar putea fi „oameni buni" după această definiție. Nedumerirea a doua se referă mai ales la cauza pentru care dramaturgul ține să înlocuiască termenul „pozitiv-negativ", consacrat de estetica marxist-leninistă, cu cel de „om bun". Literatura realist-socialistă are un rol educativ fățiș. Pentru a putea stabili sensul mesajului unei opere literare, valoarea educativă a eroilor prezentați, capacitatea lor de a fi „modele demne de urmat" sau dimpotrivă întruchipări a ceea ce trebuie urît, disprețuit, combătut, critica marxistă a simțit nevoia să distingă între eroi pozitivi și negativi, fără a crea o prăpastie între cele două noțiuni (în sensul că un personaj negativ poate, pe parcursul operei, să devină pozitiv și viceversa) și fără a exclude personajele în care trăsăturile pozitive și cele negative coexistă în proporții care pot fi dificil, dar în nici un caz imposibil, de stabilit. Cînd această proporție nu se poate determina cu o relativă exactitate, înseamnă că eroul, adică opera, este, voluntar sau nu, obscură, confuză, fără efect educativ, deci în afara realismului socialist.

Mulți s-au întrebat de ce fuge dramaturgul nostru de clasificarea tradițională a personajelor piesei sale, de ce inventă un nou termen, pe care-l definește cum nu se poate mai confuz, pe niște linii ale unei morale „eterne", în afara claselor și a luptei de clasă. Poate pentru că el, deși „are acest curaj să afirme că TOȚI (subl. ns.) oamenii „Sicilienei" sînt oameni buni", e foarte conștient probabil de faptul că afirmația lui va stîrni o furtună de proteste. Intr-adevăr, „oamenii buni" (maturii) din această țară refuză să se recunoască în Anton Androne, „care a avut încurcătura aia", e bețiv și mimează doar încrederea în regim, în Tache Valsamache, om slab, care nu luptă împotriva „vechiului" ci se lasă corupt de el (devenind „mai puțin bun" decît era la începutul piesei, ca să folosim terminologia scumpă a autorului), sau în Jeni Valsamache, personaj care concentrează în el toate tarele morale cele mai strict burgheze. La rîndul său, tineretul „bun" din această țară refuză și el să recunoască drept „oameni buni" pe Muchi, care este doar o mică tîrfă carieristă (inclusiv în final), pe Sicoșan, un „cretin" filistin, pe Nichi, un bulevardist repetent, care-și înșală prietenul cu Muchi și profită de bunăcredința lui Damian spre a intra într-o slujbă pentru care n-are nici calificarea morală nici pe cea legală, pe Bebe, un „cinic" care disprețuiește toate „noile valori morale", exercită în jur o influență dăunătoare, schimbă femeile mai repede decît cravatele și se mulțumește să dea drept acont al viitoarei sale discutabile „îndreptări" un strigăt final: „Fifi! Fifi! Fifi!" (Să pretinzi că comportările acestor „eroi" sînt doar o nevinovată „frondă" și că o „cunoaștere temeinică" a vieții îți arată că ele sînt „inerente tineretului acestor zile ale noastre", denotă cel puțin subiectivism).

Șapte din cele nouă personaje ale piesei nu se pot strecura, deci, nici măcar pe ușa din dos a noțiunii „erou pozitiv". Ele sînt personaje mai mult sau mai puțin negative, care trebuiesc combătute, disprețuite, înfierate, oricît am accepta desigur că reprezintă oameni „reeducabili".

Cazuri aparte sînt Fifi, Tinca și Damian. Fifi este un personaj negativ care se transformă pe parcurs („transformare" cel puțin neconvingătoare pentru noi), evadează din mediul corupt descris pînă acum și sare pe fereastră dorind „să vadă sînzienele împreună cu el", cu Damian. Mama Tinca, îngrijitoarea casei de oaspeți, care ar fi putut să înfățișeze într-o măsură bunul simț popular rămîne o posibilitate nefolosită de autor, care o prezintă drept un om cinstit, dar înapoiat, fără capacitate de a-și influența oamenii. Cît privește pe Damian, deși nu figurează pe lista personajelor piesei, pentru bunul motiv că nu apare pe scenă, el este un erou pozitiv. A spune totuși despre el că „toți lectorii mei... au fost de acord că este apariția cea mai concretă și mai atrăgătoare" nu-i o butadă, ci lipsă de modestie.

Nu-i putem contesta dramaturgului Aurel Baranga luciditatea. El știe cu siguranță că eroii săi din „Siciliana" sînt de trei categorii: pozitivi (Damian), în curs de „pozitivare", mai mult sau mai puțin forțată (Fifi, Nichi, la rigoare) și negativi, personaje care rămîn în general înghețate în profilul moral în care le-a surprins începutul piesei (Tache, Anton, Jeni, Muchi, Sicoșan și, pînă la proba contrarie, chiar Bebe). Și totuși, scriitorul le refuză această identitate precisă și bine diferențiată în schimbul unui pașaport de „om bun", valabil pentru toți cetățenii lumii, pe toate continentele tuturor eticilor. Nu vom spune că autorul a uitat de lupta de clasă, de esența de clasă a oricărei morale. Nici că el nu înțelege pe deplin că munca de lichidare a înrîuririlor educației burgheze din conștiința oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei dintre vechi și nou și că deci din aceasta rezultă necesitatea consecvenței și fermității în combaterea concepțiilor ideologice străine. Ne exprimăm doar mirarea că un dramaturg încercat nu pricepe că dînd unor eroi negativi certificate de „oameni buni", el riscă să împingă pe eventualii săi spectatori spre indulgență împăciuitoristă, spre lipsă de fermitate, spre uitarea faptului că tarele morale ale majorității eroilor „Sicilienei" sînt tare ale burgheziei, ale dușmanului de clasă sau măcar ale vechiului și că astfel de manifestări trebuie combătute, condamnate, sau măcar identificate și remediate prin luptă activă.

DISCUȚII

Dar de ce nu vrea dramaturgul să recunoască apartenența de clasă a mentalității majorității eroilor „Sicilienei", faptul că sînt personaje negative pe care el le satirizează (de altfel cu succes, în primul act)? Pentru că, răspundem noi, „Siciliana" acordă în fapt, act de act, tot mai mult credit acestor personaje, care deși nu se „îndreaptă" decît parțial, factice sau de loc, sînt propuse în final simpatiei îngăduitoare a cititorului. Pentru a putea justifica această toleranță împăciuitoristă, autorul ține cu orice preț să-și scoată eroii din categoria „rămășițelor burgheziei" sau a celor cu mentalitate puternic influențată de ideologia burgheză, trecîndu-i în categoria universală a „oamenilor buni" și prezentîndu-i drept tipici, reprezentativi pentru întregul nostru tineret.

O a treia nedumerire este generată de afirmația prezumțioasă a autorului: „...nu eu am scris piesa ci viața". Dramaturgul, mereu în căutare de argumente pentru a justifica slaba combativitate ideologică a piesei, declară: „nu vroiam să dau nici un fel de sentințe definitive și exhaustive... de la înălțimea vreunei catedre obligatorii și sentențioase". A uitat dramaturgul Aurel Baranga de „verdictul" pe care Cernîșevski îl cerea din partea unei opere de artă și care condiționa de fapt reușita ei? Nu vrem ca verdictele noastre să fie sentențioase, dar obligatorii da. Dramaturgul face apel la viață, închipuindu-și poate că ea nu dă „sentințe definitive, exhaustive, obligatorii". Fals. Viața dă astfel de verdicte sau sentințe. Viața noastră a dat sentința definitivă, obligatorie, a zdrobirii orînduirii burghezo-moșierești, a desființării claselor exploatatoare, a combaterii neobosite a ideologiei dușmane, a „lichidării" (e un termen cam „exhaustiv") înrîuririi educației burgheze în conștiința oamenilor. După cum se vede, viața oamenilor cinstiți și avansați din patria noastră (și nu doar mai mult sau mai puțin „buni") a scris o cu totul altă piesă decît „Siciliana", o piesă aproape opusă ei. Viața nu neagă necesitatea și putința reeducării, dar o face în condițiile luptei de clasă, a luptei dintre vechi și nou, a luptei și nu a cocoloșirii împăciuitoriste. Nu cumva dramaturgul, orbit de propria sa creație, începe să creadă că nu opera de artă reflectă adevărul vieții, ci viața este nevoită să se adapteze „adevărurilor" aflătoare în lucrări mediocre sau greșite?

A patra nedumerire este prilejuită de considerațiile încîlcite ale autorului cu privire la așa-zisele inovații formale ale „Sicilienei".

Piesa, declară grav autorul, oferă o inovație: „n-are unitate de stil". Ea are o „alternanță de stiluri", o „inadvertență" de stiluri, continuă el, jonglînd periculos de sincer cu termenii (alternanță e una, iar inadvertență e alta): actul întîi este comedie „satirică", al doilea „farsă", al treilea „comedie lirică". (După cum se vede „inadvertența", căci acesta e termenul indicat, nu-i de „stiluri" ci de „genuri". Intr-adevăr e o cascadă de inadvertențe).

In fața acestor afirmații ciudate, ne întrebăm dacă autorul nostru mai ține minte acel adevăr de aur al esteticii marxist-leniniste care spune că în unitatea dialectică dintre fondul și forma operei de artă, fondul, conținutul de idei și sentimente, este factorul determinant. Și dacă da, atunci din două una: ori conținutul de idei al piesei s-a schimbat act de act (ceea ce este părerea noastră, în sensul tocirii treptate a spiritului partinic), ori dacă el a rămas același, consecvent, unitar, atunci „inadvertența de genuri" (sic) s-a răzbunat, subțiindu-l și întunecîndu-l pînă la obscuritate și confuzie.

Ne-ar fi greu să stabilim exact procesul, desigur complicat, prin care s-a ajuns la acest divorț, recunoscut implicit de autor, între fondul și forma „Sicilienei". Dacă autorul, ținînd să treacă de la satiră la farsă și de-acolo la comedie lirică, și-a tocit cu bună știință ascuțișul critic, sau dacă necesitățile genurilor pe rînd abordate l-au împins să abandoneze studiul aprofundat al caracterelor în favoarea situațiilor amuzante în sine, al comicului de limbaj „șmecheresc", sau al celui buf, uneori trivial, aceasta este în fond totuna, căci opera de artă se judecă prin prisma rezultatului dobîndit. Și aceasta ne arată că încă din actul al doilea „tineretul", care deține cu exclusivitate scena, e prezentat într-o lumină ambiguă, autorul nemaiajutîndu-l pe spectator să deosebească între rîsul îngăduitor și cel sarcastic. In actul al treilea, care-i „comedie lirică", lucrurile se-ncurcă cu totul. Acum discrepanța dintre rîsul simpatetic, umorul duios, specifice genului și realitatea caracterologică dacă nu hîdă, în orice caz suscitînd disprețul, a multora dintre personajele piesei, devine stridentă, produce nedumerire și confuzie. Tache, Jeni, Muchi, Sicoșan, nu iradiază nici un fel de atmosferă lirico-simpatetică. Nichi, Bebe și Fifi rămîn grevați de urîciuni morale și de „transformări" factice. Spectatorul simte că trebuie să disprețuiască aceste personaje. Autorul solicită pentru ele clemență, toleranță, chiar simpatie. Pentru noi nu-i dificil de înțeles cine are dreptate.

Mai greu este de conceput că un dramaturg reputat poate prezenta „lipsa unității de stil", „inadvertența de genuri", ruperea conținutului de formă, drept inovații menite să aducă succesul unei piese. Este în fond aceeași încercare de a adapta universul la propria creație, socotind-o primordială și determinantă pentru realitate.

In sfîrșit, a cincea nedumerire este în legătură cu părerile pe care dramaturgul le are despre rolul și calitatea publicului nostru dramatic. Acesta ar avea preferințe foarte marcate pentru „trepidație", ar fi „dornic în fiecare clipă de o intervenție neprevăzută și captivantă". Formulările acestea seamănă pînă la obsesie cu reclamele tipărite pe copertele „Romanelor captivante" de tristă memorie. Este o subapreciere inacceptabilă a publicului nou din țara noastră să-i presupunem un asemenea nivel, încît să nu-l intereseze decît în al doilea rînd măreția ideilor unei opere dramatice. Noi credem că, dimpotrivă, publicul nou, socialist, e interesat în primul rînd de adevărul și înălțimea mesajului unei piese, fie ea și „farsă lirică" și abia în al doilea rînd de „trepidații", „ritm vertiginos", „situații neprevăzute și captivante de fiecare clipă" (subl. n.). cu atît mai mult cu cît aceste aspecte, ca să le spunem așa, nu sînt nici pe departe sinonime cu talent, măiestrie artistică, și nu constituie modalități necesare oricărui gen sau specii dramatice. Dar pentru că „Siciliana", deși pare să aibă „ritm vertiginos", „surprize de fiecare clipă", „trepidație", păcătuiește tocmai prin carența unui mesaj ideologic clar și înalt, atunci dramaturgul socotește că trebuie să-i creeze și un public special și inversează cu bună știință ierarhiile gustului obștesc.

Iată cinci dintre principalele nedumeriri ridicate de lectura profesiunii de credință a dramaturgului. Nu-i adresăm autorului acuzația că nu este conștient de aceste lipsuri. O parte importantă dintre ele i-a mai fost arătată de altfel în presă (cf. articolul lui Titus Popovici din revista „Luceafărul").

Ceea ce ni se pare profund regretabil în acest interviu este disprețul manifest pentru opinia exprimată public a unui confrate, incapacitatea autocritică, slaba cunoaștere a vieții și a esteticii marxiste pe care o dovedește, și mai ales subiectivismul vădit care-l împinge pe dramaturg să încerce a silui realitatea, așa fel ca ea să încapă în acest pat al lui Procust, care este deocamdată „farsa lirică" „Siciliana".

Al. I. ȘTEFĂNESCU

NOTA. După ce a fost scris acest articol am avut prilejul să vizionăm spectacolul. Mărturisim că în ciuda unor îmbunătățiri mărunte ale textului, spectacolul nu numai că ne-a confirmat concluziile de mai sus dar unele greșeli ale regiei (Sică Alexandrescu) au accentuat părțile slabe ale piesei.

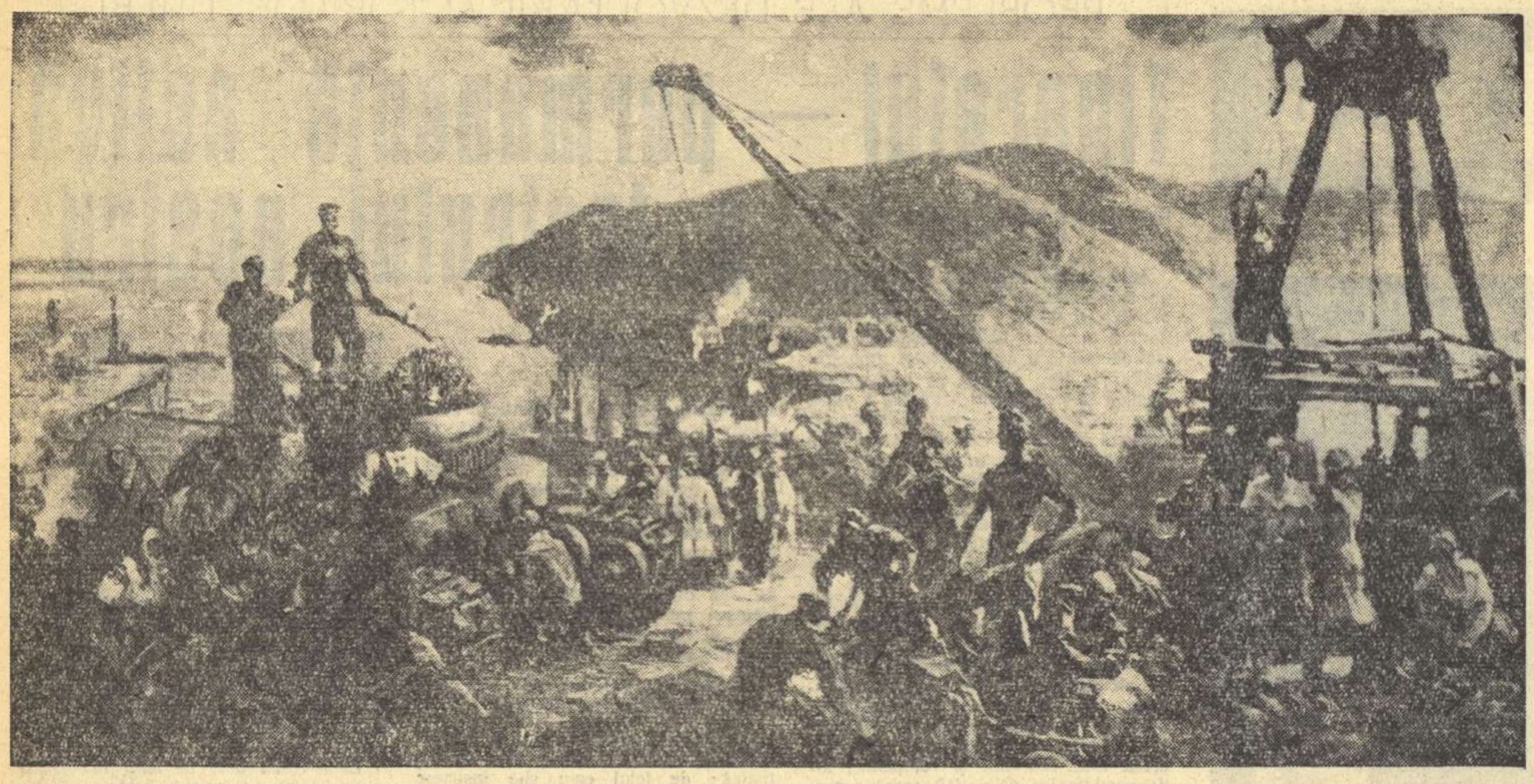

P. P. SOKOLOV-SKALEA „Pe un şantier al comunismului"

O SEARĂ CU CHAPLIN

de LEV ŞEININ

— Mister Chaplin a primit scrisoarea scriitorilor sovietici Nikolai Pogodin şi Lev Şeinin, care se găsesc în Elveţia, şi m-a rugat să vă transmit că vă invită la el vineri la orele cinci seara, pentru cel puţin o oră...

Aşa a informat prin telefon secretara lui Chaplin pe colaboratorul ambasadei sovietice din Berna. Această ştire ne-a bucurat, întrucît noi ştiam că Chaplin, care locuieşte în Elveţia din 1952 în orăşelul Vevey, nu departe de Lausanne, duce o viaţă foarte retrasă şi primeşte numai foarte rar pe cineva.

Aflînd că este imposibil să vorbim la telefon cu Chaplin, sau măcar cu secretarul său, am procedat în felul următor: Nikolai Feodorovici a luat tocul şi a scris un bilet în care scurt şi clar a arătat cine e şi din ce motive doreşte să se întîlnească cu Chaplin. Am semnat scrisoarea amîndoi, am expediat-o la vila lui Chaplin şi a doua zi la ambasadă, unde locuiam noi, a sunat secretara acestui mare actor, pe care de atîţia ani oamenii din toate ţările lumii îl numesc simplu, gingaş şi cu respect „Charlie al nostru".

In 1940 după turnarea filmului „Dictatorul" care demască atît de puternic fascismul, Chaplin a fost chemat pentru prima oară în faţa faimoasei „Comisii pentru cercetarea activităţii anti-americane". Pentru prima, dar nu şi ultima oară. Cînd în toiul celui de al doilea război mondial au început cuvîntările publice ale lui Chaplin pătrunse de simpatie faţă de Uniunea Sovietică, cînd el a început să ceară făţiş deschiderea cît mai grabnică a celui de al doilea front, el a fost din nou urmărit de presa americană reacţionară, fără a mai vorbi de cea fascistă, iar mai tîrziu în 1947 pentru filmul „Monsieur Verdoux" — care încă odată învinuia capitalismul — genialul artist a fost din nou chemat în faţa aceleiaşi „Comisii pentru cercetarea activităţii anti-americane" şi tras la răspundere. Chaplin a răspuns la aceasta printr-o telegramă care a făcut ocolul lumii întregi, în care recunoştea că este „vinovat" numai de... apărarea păcii...

Da, toate acestea au avut loc, este greu să-ţi aminteşti de ele, dar istoria nu le va uita niciodată, oamenii cinstiţi nu vor uita niciodată! Mai trebuie să ne mirăm oare că unul dintre cei mai mari artişti ai secolului, care de mult şi-a cîştigat dragostea milioanelor de oameni, atît de scump nouă tuturor, „Charlie al nostru", a fost silit în cele din urmă să părăsească în 1952 ţara în care a trăit şi a lucrat atîţia ani, a fost nevoit să părăsească America şi să se instaleze în mica Elveţie, în orăşelul Vevey, chiar la marginea acestui orăşel într-o casă albă cu două etaje?

Chaplin ne-a întîmpinat în prag zîmbitor, uimitor de tînăr pentru anii săi. Are părul cărunt, aproape alb, dar aceasta nu face decît să sublinieze strălucirea ochilor, ştrengăria zîmbetului, chipul atît de tînăr al artistului.

Convorbirea a pornit de la bun început pe un făgaş bun. Numai după cîteva minute Chaplin ne şi povestea că în 1961 după ce-şi va termina memoriile, intenţionează să vină în U. R. S. S. împreună cu familia.

— Simt de mult faţă de ţara voastră simpatie şi respect, — a spus el. Am admirat întotdeauna grandiosul experiment social pe care îl realizaţi cu atîta îndrăzneală şi eu cred în viitorul ţării dumneavoastră. Acum, cînd mi-am terminat memoriile — voi putea, însfîrşit, să plec în Uniunea Sovietică. Vreau să văd Rusia, oamenii noi, iar apoi să mă odihnesc împreună cu familia, undeva la dumneavoastră...

După aceasta, Chaplin a spus că vrea să ne arate memoriile. Am intrat împreună în biroul de lucru spaţios, dar mobilat simplu. Chaplin ne-a întins două tomuri voluminoase şi cartonate.

— Iată, acestea sînt memoriile mele, — a spus el — am lucrat la ele cîţiva ani. Aici este toată viaţa mea, de la paisprezece ani. Teatru, circ, cinematograf. Părerile mele despre artă, toate prin cîte am trecut, tot ce am înţeles eu în viaţă, concepţiile mele. Nu vreau să părăsesc viaţa fără a fi scris despre toate acestea. Acum îmi este mai uşor. A mai rămas redactarea definitivă şi ultimă. Aceasta va mai dura cîteva luni şi atunci voi începe publicarea memoriilor mele.

Ne-am aşezat la masă şi Chaplin a vorbit din nou despre ţara sovietică.

— L-am văzut în Anglia pe Hruşciov, — a spus Chaplin. El m-a subjugat prin umorul, sinceritatea şi bunăvoinţa sa. Ca actor, eu i-am preţuit faţa — bună şi puternică, rîsul lui... Imi plac oamenii care pot rîde astfel, şi cred în astfel de oameni...

Cînd Chaplin a pronunţat fraza aceasta mi-am amintit cum ştie să rîdă el însuşi. In timpul acesta, Chaplin continua să vorbească despre întîlnirea lui cu Nikita Sergheevici în Anglia.

Apoi Chaplin a cerut să fie chemaţi copiii. Cea dintîi a intrat fata lui de şaisprezece ani, subţire, brunetă şi foarte simpatică. Ne-a recomandat-o şi din convorbire am aflat că ar vrea să devină dansatoare şi în prezent ia lecţii de la o balerină. Chaplin a spus fetei că în vara viitoare vor pleca cu toţii în U.R.S.S. Tînăra a bătut bucuroasă din palme, şi-a sărutat tatăl şi a exclamat:

— O, ce fericire! Voi vedea baletul rus, pe Ulanova, de atîtea ori l-am rugat pe tata acest lucru! Ar fi o fericire pentru mine să învăţ la şcoala de balet a Teatrului Mare!

Pogodin a susţinut această dorinţă. Chaplin a stat puţin pe gînduri, apoi a spus:

— Tot ce se poate. Dar mai întîi ea trebuie să termine şcoala medie. Şi pe urmă ne vom gîndi şi la acest lucru.

In momentul acesta în salon au intrat în fugă ceilalţi copii ai lui Chaplin. Fiul lui, Michael, un băiat de vreo patru ani, altă fată de paisprezece ani şi în sfîrşit fetiţa de doi ani. Soţia lui Chaplin, după cum ne-a informat chiar el, în momentul acela alăpta pe mezin care încă nu a împlinit un an.

Intre timp privind ceasul am băgat de seamă că ne găsim în această casă de mai bine de o oră. Se înţelege că anunţul secretarei lui Chaplin că el ne aşteaptă pentru „cel puţin o oră" noi l-am înţeles ca pe o recomandare politicoasă. De aceea ridicîndu-ne am spus că nu vrem să abuzăm de ospitalitatea gazdei noastre, ţinînd seama mai ales că este atît de ocupat.

Chaplin a izbucnit în hohote.

— Ho-ho, toate acestea sînt prostii! Imi recunosc secretara! Noi petrecem minunat! Acum trebuie să bem ceva, prieteni! Aşteptaţi o clipă!

El a ieşit din cameră să dea dispoziţii. Curînd au apărut gin, gheaţă şi toate celelalte. Convorbirea a fost îndelungată, sinceră şi veselă. Chaplin a spus că va veni în U.R.S.S. fie în luna iunie, fie în august. „Şi neapărat împreună cu tot colhozul!" — am spus noi. Am vorbit despre multe. Despre politică şi artă. Despre timp şi oameni. Despre filme şi regizori. Despre evenimentele anului. Se întunecase cînd am ieşit în curte. Chaplin ne-a însoţit.

Dincolo de casa care se găseşte pe un deal înalt ce se ridică deasupra lacului imens şi rece, apăreau petele întunecate ale copacilor din marea livadă. Undeva jos ardeau luminile oraşului Vevey puţin estompate de depărtare şi de fulgii de zăpadă. Chaplin era numai în haine, cu gulerul cămăşii albe desfăcut. L-am rugat să se înapoieze în casă ca să nu răcească. Dar el a rămas pe loc, conducîndu-ne cu privirea.

(Din „IZVESTIA" nr. 3/961 — text prescurtat)

Cenzura catolică italiană a interzis filmul „Adolescenţii" al regizorului Lattuada, după ce a forfecat filmele „Rocco şi fraţii săi" de Visconti şi „Viaţa dulce" de Fellini.

Noutăţi literare din U.R.S.S.

Culegerea **Renăscuţi sau cartea prieteniei,** tradusă din limba germană şi reprezentînd o sută de impresii şi amintiri a peste 60 de persoane de cele mai diferite profesii, e menită să ilustreze sub cele mai variate forme prietenia sovieto-germană. Muncitori şi ţărani, intelectuali şi veterani ai mişcării revoluţionare germane, studenţi şi gospodine, fiecare dintre ei povesteşte în cîteva rînduri cîte un episod din viaţa sa, în care a cunoscut mai bine poporul sovietic, trăsăturile umane şi calităţile sale morale. Cartea cuprinde perioada de timp dintre 1917 şi pînă în prezent.

Republica Guineea de N. I. Gavrilov. Lucrarea, pregătită de Institutul pentru Africa, este destinată familiarizării publicului larg cu schimbările survenite în tînăra republică independentă Guineea din octombrie 1958 şi pînă în prezent sub conducerea guvernului Seku Ture. Ilustrînd succesele obţinute de poporul guinez, cu ajutorul reformelor sociale, culturale şi economice, în lupta pentru lichidarea adîncilor răni şi înapoierii generate de colonialismul francez, studiul evidenţiază perspectivele de dezvoltare a economiei naţionale respective.

Prima cunoştinţă. Impresii de peste hotare de Victor Necrasov. In aprilie la iniţiativa asociaţiei Italia–U.R.S.S., autorul a vizitat Italia. In drum spre Roma el s-a oprit la Paris. Cartea sa cuprinde o culegere de schiţe şi impresii strînse pe parcurs. Referindu-se cu deosebire la problemele legate de arhitectura şi pictura modernă, originalul reportaj este însoţit de desene şi fotografii reprezentînd monumente istorice, picturi şi sculpturi celebre, precum şi scene ale vieţii de toate zilele din porturile şi oraşele italiene.

10.000 de km. de D. Dar şi A. Emelianov. Utilizînd ca mijloc de transport doar cîte o bicicletă cu motor, autorii, pornind din Leningrad şi străbătînd 10.000 km. prin Ţara sovietelor au trecut prin Novgorod, Dzerjinsk, Torysk, prin exploatările miniere ale Tatariei şi fireşte multe alte locuri însufleţite toate de elanul caracteristic vieţii şi muncii constructorilor comunismului.

De la soldat la mareşal de V. Duşenkin. Este biografia mareşalului Bluher, primul posesor al ordinului Steaua Roşie şi care, soldat fiind în timpul războiului civil, a avansat pînă la treapta de mareşal. In calitate de comandant al armatei Extremului Orient, Vasili Constantinovici Bluher s-a identificat cu legendarii apărători ai statului sovietic.

POEŢII lumii

Poeţi indonezieni

S. BUDIIONO

Indonezia

Indonezie, slăvită ţară,
De tine orice fibră strîns mi-o leg:
Fiinţa ta, fiinţa mea, sînt una —
Îmi eşti gîndirea, sufletul întreg.

Ni-e sîngele-nfrăţit din veci de veci:
Şi te priveam mîhnit, te-au ferecat —
O, Indonezie, pe vatra ta
Feciorii dragi fiinţa lor şi-au dat.

Suspinul tău prin nopţi şi-acum l-aud.
Şi-ţi văd şi rănile mai vechi, ca-n vis:
În jugul olandezului bancher
Noian de cicatrici ţi s-au deschis

Nădăjduieşte, Irianul meu.
Sînt gata, iată, fiii tăi — pornesc
Să izgonească dincolo de zări
Pe-acei ce-n lanţul greu te chinuiesc

Revolta prinde aripi; proletari
La umăr cu iobagul umilit,
Cîntîndu-şi Irianul, frate bun,
La cea din urmă luptă au pornit.

CHAIRIL ANWAR

Paradisul

Ca buna-mi mamă, ca bunica.
Şi ca mii de neamuri de strămoşi,
Eu de-asemeni încă şi întotdeauna
Aş fi vrut să merg în Paradis...

Spune Maşumi[1]*, spune Partidul Musulman.*[2]
... „În paradis laptele curge gîrlă şi cu milioanele
sînt Urii".[3]
Dar... poate cineva să golească
malurile cotropite de cei de peste mări?
Să fugi de groaza lor din ispititoarele porturi?

Cine poate să-ţi spună
că este într-adevăr
între milioanele de monede doar una
să egaleze vocea de aur a Ninei,
ori strălucirea minunatei patrii?!

---

[1], [2] Partide reacţionare.
[3] Monedă indoneziană.

S. SETIARINI

Irianului

Tu înverzeşti acolo, în larguri de argint,
Fiu bun al libertăţii, tu, frate Irian —
Dar te sufocă ştreangul încît te-ai înegrit;
Din inimă-ţi storc miere de-a dreptul peste-ocean.

Se-mbuibă olandezul trăind din făr' de legi,
Oprindu-ne să facem un singur trup; dar noi
Nicicînd nu-ngenunchiarăm, baobab cu mii de crengi,
Salvîndu-şi fiecare crenguţă din gunoi.

Să-ţi aperi munca, gîndul! O patrie-avem doar,
Deşi acum în chinuri suspini; pe faţa ta
Tristeţe-i scris. Poporul, în visu-i temerar,
Porni-va dreapta luptă spre-a te elibera.

O, Irianul nostru, poporul muncitor
Ce-a năzuit să aibă un leagăn unic, larg,
Aude clar chemarea, şi-n ritm clocotitor
Porneşte cu iubirea şi cu al vieţii steag.

Un ţel avem, deci pumnul se strînge nu-n zadar!
Izvoarele bătrîne şi codrul mult slăvit
În ceasul ce-l grăbirăm ne cheamă tot mai clar,
Vom face-un trup şi-un suflet şi-o lege de granit.

În romîneşte de GEORGE DEMETRU PAN

---

contrapunct

U.R.S.S.

Leon Garrose îşi caută prietenul este titlul noii producţii cinematografice sovieto-franceze terminată recent la studioul „Maxim Gorki" din Moscova. Filmul înfăţişează peripeţiile a trei turişti francezi sosiţi în Uniunea Sovietică pentru a-l găsi pe prietenul unuia dintre ei, Leon Garrose, cu care acesta a fost internat în timpul războiului într-un lagăr de concentrare fascist. Mergînd pe urmele celui căutat, turiştii francezi parcurg mii de kilometri, luînd cunoştinţă de noile oraşe, hidrocentrale, uzine, ce se înalţă pretutindeni în Uniunea Sovietică.

★

Pe ecranele cinematografelor din Uniunea Sovietică va apare în curînd noul film sovieto-german — **Cinci zile, cinci nopţi.**

Între cineaştii sovietici şi indieni se duc tratative în vederea realizării în comun a filmului **Poemul a două inimi.** Oferte pentru turnarea unor noi coproducţii au fost primite în U.R.S.S. şi din partea unor regizori din S.U.A., Franţa, Anglia şi Italia.

ANGLIA

Pe ecranele londoneze se prezintă cu mult succes filmul **Sîmbătă noaptea şi duminică dimineaţa** realizat în regia lui Karl Reisz. Este pentru prima dată cînd într-o producţie artistică a cineaştilor din Marea Britanie au fost abordate în mod realist problemele majore ale muncitorimii engleze. Muncitorul Arthur Seaton — eroul principal al filmului — ripostează tuturor atacurilor patronale cu energia, curajul şi demnitatea proprie clasei sociale din care face parte. Prin atitudinea sa neînfricată, Seaton transmite tuturor celor de o seamă cu el mesajul mobilizator de a păşi pe calea luptei — singura ce poate duce pe oamenii muncii din Anglia sau oricare altă ţară capitalistă spre dobîndirea unei vieţi mai bune

★

Fecundul dramaturg englez Noel Coward a debutat, de curînd, ca romancier. Spiritul său incisiv, replica scînteietoare a dialogurilor sale se manifestă de data aceasta într-o proză însoţită şi de lirism. „Pomp and Circumstance" **(Lux şi împrejurări)** este o povestire glumeaţă despre viaţa unor europeni într-o insulă tropicală. Bineînţeles că toţi eroii sînt foarte spirituali şi cum deschid gura rostesc cîte o epigramă. Se recunoaşte în dialogul lor verva exersată a unui dramaturg atît de gustat de spectatori. E de aşteptat ca scriitorul să nu se oprească la o singură lucrare de proză. Cititorii aşteaptă să facă cunoştinţă cu o altă faţă a talentului lui Noel Coward.

ITALIA

Teatro-Club este o asociaţie de spectatori dornici să cunoască reprezentaţiile mai interesante de pe scenele celor mai diverse teatre din lume. Cea de a patra stagiune a Clubului amatorilor de teatru a fost inaugurată de comicul american Hal Holbrook la teatrul Parioli din Roma cu un spectacol intitulat: „Mark Twain T'night" (Astă-seară Mark Twain). Deşi susţinut de un singur actor spectacolul a fost foarte apreciat de publicul italian. Un sistem de traducere simultană inaugurat cu acest prilej a permis spectatorilor să urmărească în limba italiană textul strălucitului umorist american din opera căruia a citit Hal Holbrook.

R. F. GERMANA

Că reclama nu este totdeauna „sufletul comerţului" s-au convins de curînd proprietarii a două cinematografe din oraşul vest-german Köln. In intenţia de a face casă plină ei au anunţat prezentarea a şapte filme americane de război sub titlul bombă: „Săptămîna senzaţiilor. Cea mai mare demonstraţie militară a tuturor timpurilor, pe uscat, pe apă şi în aer".

Dar chiar în a doua seară, la scena „bătălia din Pacific" super-forţele armate americane au trebuit să capituleze în faţa atacului cu ouă clocite şi alte „arme albe" de acest fel, dezlănţuit de publicul spectator indignat la culme de asemenea desănţată propagandă de război.

★

„Taina cîinelui mort"... ne-o dezvăluie ziarul burghez vest-german „Frankfurter Allgemeine Zeitung" care a inserat recent următoarea notă:

„Mult s-a rîs la Mülheim (Ruhr — n.n.) de gluma pe care şi-au permis-o cîţiva tineri la expoziţia de „Artă italiană" Într-un moment în care nu erau supraveghiaţi, ei au luat o bucată dintr-un exponat alcătuit din părţi neprinse între ele şi intitulat de autorul său „Nevoie de iubire". Ei au denumit această bucată curios curbată — „Cîine mort" şi au aşezat-o cu inscripţia respectivă alături de celelalte piese din expoziţie. Această „operă de artă" a fost mult lăudată pentru „grandioasa" simplitate a formei sale şi pentru linia sa clară. Abia după 14 zile s-a descoperit că respectivul „cîine mort" este o parte a lucrării plastice „Nevoie de iubire".

Păcat că autorul acestui exponat n-a ştiut să profite de categoricul succes repurtat de bucata subtilizată şi nu a schimbat repede denumirea întregii sale „opere" în ... „Mai mulţi cîini morţi". Pentru „artă" era tot una.

ADIO, MISTER IKE!

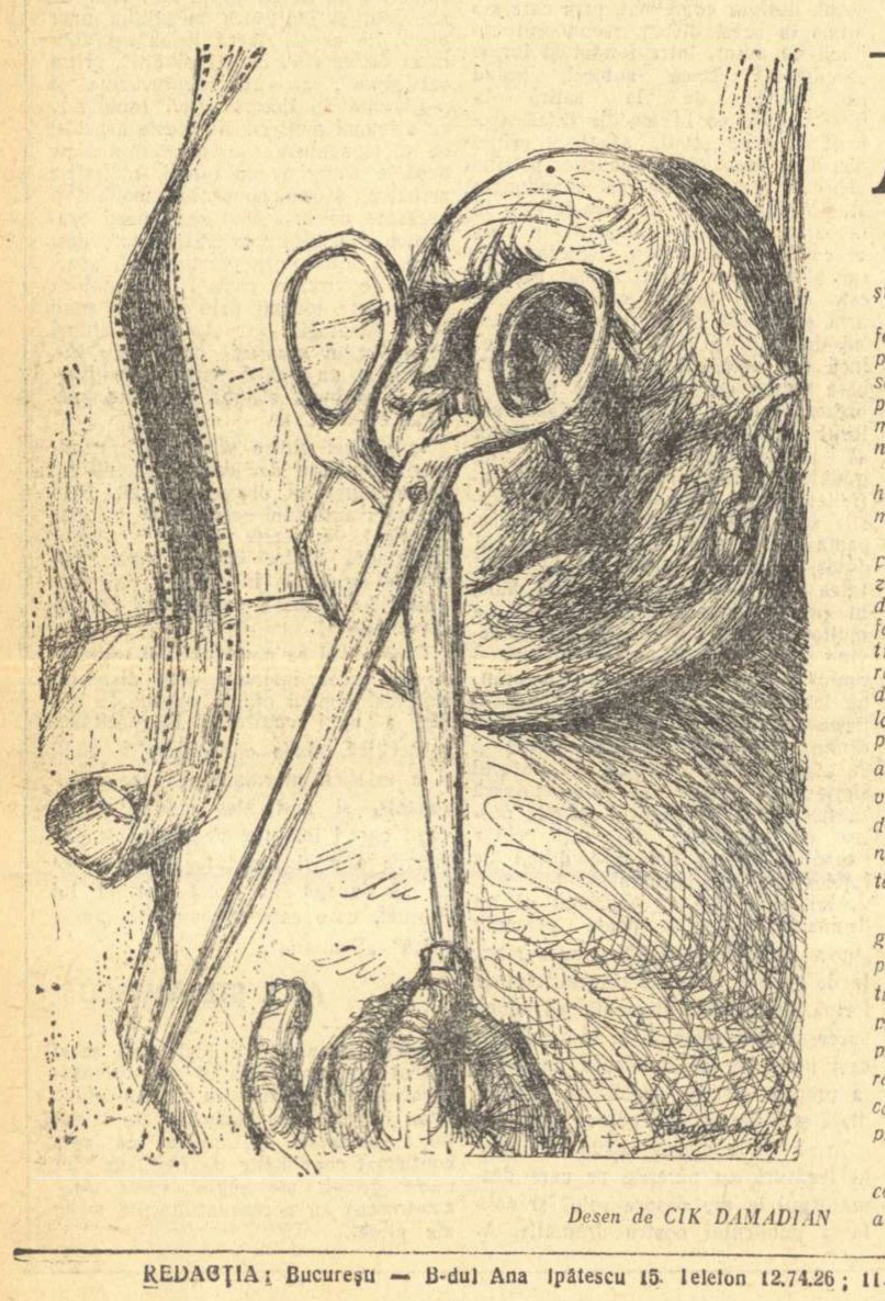

Desen de CIK DAMADIAN

Peste cîteva zile Eisenhower predă ştafeta la Casa Albă.

Peste cîteva zile Eisenhower devine fostul preşedinte Eisenhower, persoană particulară şi, prin urmare, va putea să se dedice integral pasiunii sale pentru jocul de golf, stingherită vreme de 8 ani de plicticoasă îndeletnicire de şef al statului american.

Peste cîteva zile, generalului Eisenhower i se va zice, fără regrete: Adio, mister Ike.

Fără regrete, pentru că în bagajele prezidenţiale, rămase din păcate în zestrea Casei Albe, se află un vast dosar deficitar, numeroase acţiuni şi fapte ce au înveninat atmosfera politică internaţională în anii guvernării republicane. Fără regrete, pentru că domnia generalului Eisenhower lasă, la sfîrşitul ei, prestigiul S.U.A. pe plan internaţional puternic şifonat, o atmosferă viciată de intrigile şi provocările războinice ale militarilor şi diplomaţilor americani, o situaţie economică încurcată, pe pragul unei puternice crize financiaro-industriale.

Eisenhower pleacă. Istoria a înregistrat o serie de fapte care fac din persoana generalului, un veritabil tulburător al păcii, un protector al provocatorilor (vezi cazul U-2), un partizan al forţelor agresive şi al războiului — chiar al celui nuclear — ca singură „soluţie" pentru rezolvarea problemelor internaţionale litigioase.

De numele lui Eisenhower se leagă constituirea pactului agresiv SEATO, a celuilalt pact agresiv CENTO, acţiunile provocatoare ale NATO, reînvierea militarismului german şi alimentarea lui cu fonduri şi armament. De numele său se leagă sprijinirea activă a unor regimuri corupte ca al lui Li Sîn Man, Menderes sau Ngo Dinh Diem, reanimarea artificială a cadavrului politic din Taivan, Cian Kai-şi. De numele său se leagă sabotarea hotărîrilor de la Geneva în problema indochineză — din care pricină Vietnamul a rămas neunificat, iar Laosul se află azi în plin război civil. De numele său se leagă patronarea agresiunii împotriva Egiptului din 1956 şi aceea împotriva Libanului, doi ani mai tîrziu. De numele lui Eisenhower se leagă celebra doctrină Eisenhower, care este un soi de constituţie a neocolonialismului. Elaborînd această doctrină, fostul preşedinte american considera că a sosit vremea ca în locul imperiilor coloniale englez şi francez, să-şi instaureze dominaţia neocolonialismul american.

Doctrina Eisenhower, direct şi nemijlocit legată de doctrina Rockefeller, conform căreia, pentru interesele monopolurilor, ar fi necesare nişte războaie atomice „mici" — nu mari, ferit-a sfîntul — stă la baza agresiunii mascate împotriva Congoului. Generalul Eisenhower îşi leagă numele, aşadar, de încercările de a subjuga Congoul, de agresiunea şi de ameninţările la adresa Cubei şi a Laosului. Aşa cum remarcau unii observatori politici de la Washington există impresia — aproape certitudine — că Eisenhower caută cu tot dinadinsul să provoace un război în Cuba, o nouă Coree, pentru a-i lăsa succesorului său o situaţie dificilă. De aici planurile de invadare a Cubei, demascate în ultimele şedinţe ale Consiliului de Securitate convocate în acest scop. De aici tendinţa de a deslănţui un război în Laos. De aici ajutorul nemascat acordat marionetelor americane din Congo, Mobutu şi Chombe. Eisenhower uită şi de data aceasta, aşa cum a uitat în diverse împrejurări, că alta este situaţia internaţională astăzi, alţi factori îşi exercită influenţa asupra ei decît în 1950, cînd s-a produs agresiunea împotriva R.P.D. Coreene, altul este potenţialul economic şi militar al forţelor socialismului şi păcii, — aşa cum a arătat Declaraţia reprezentanţilor partidelor comuniste şi muncitoreşti întrunite în conferinţa de la Moscova.

Lucrul acesta nu l-a înţeles Eisenhower cînd a sabotat toate încercările făcute în scopul realizării unei destinderi în raporturile dintre state, cînd a respins propunerile realiste şi raţionale ale guvernului sovietic în problema dezarmării.

Eisenhower pleacă şi poporul american n-are nici un motiv să-l regrete. Nici pentru politica externă falimentară, despre care am vorbit în linii mari, nici pentru cea internă, nu mai puţin deficitară. În timpul prezidenţiei lui Eisenhower s-a înregistrat cel mai mare număr de şomeri din perioada postbelică (peste cinci milioane în 1958), cele mai mari greve, printre care cea a oţelarilor, cel mai mare număr de locuitori ai colibelor (17.000.000), cel mai ridicat coeficient de criminali — tineri şi bătrîni, — cea mai scăzută folosire a capacităţii de producţie industrială şi, în sfîrşit, cel mai mic nivel al stocului de aur existent în tezaur. De aici creşterea preţurilor, scăderea puterii de cumpărare, devalorizarea dolarului. Dacă la toate acestea adăugăm bugetul militar (47 miliarde dolari), cel mai ridicat nivel de cheltuieli militare existent în istoria Americii, se înţelege de ce cetăţeanul american rosteşte din toată inima:

— Adio, mister Ike!

Plecarea generalului de la Casa Albă creează speranţa că succesorul va fi poate mai înţelept şi mai realist, că el va avea o gîndire politică mai flexibilă.

Deci, încă odată:

— Adio, mister Ike!

Al. GIRNEAŢĂ

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor-şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor-şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor-şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23–25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 4 (358) joi 19 ianuarie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Pentru alegerile de la 5 martie poporul nostru a propus

140.000 DE CANDIDAȚI

de acad. ZAHARIA STANCU

Acum cîteva zile un prieten tînăr care năzuie să intre în lumea literelor, după ce mi-a citit cîteva poezii, a scos din geanta voluminoasă pe care o ținea pe genunchi un teanc de hîrtii îngălbenite de vreme și mi le-a întins cu timiditate:

— Vă rog să le citiți și să le păstrați. Pe mine m-au îngrozit.

Am luat vechiturile. M-am uitat prin ele. Am zîmbit și i le-am înapoiat. Tînărul meu prieten s-a mirat.

— Nu vă trebuie?

— Nu.

— Mie mi se pare că sînt niște documente extrem de interesante.

— Mai mult decît interesante însă pentru dumneata și pentru oamenii din generația dumitale. La tot ce stă scris în aceste prăfuite hîrțoage am fost, ca să zic așa, martor ocular.

— Ați văzut toate acestea?

— Le-am văzut.

— Și le-ați auzit?

— Le-am auzit.

— Atunci... Atunci nu mai aveți nevoie de documentare...

— Asupra vremurilor pe care le-am trăit cînd aveam fericita vîrstă a dumitale, nu.

Tînărul și-a pus în geanta-i tixită cu manuscrise hîrtiile îngălbenite și a plecat.

M-am gîndit la anii mei tineri. Și m-am gîndit și la acele vechi numere — de prin 1928 — ale „Monitorului Oficial". Ce-l speriase pe tînărul meu prieten care într-un viitor apropiat s-ar putea să fie și talentatul meu confrate întru-ale scrisului? Nimic altceva decît niște obișnuite — pe acele vremuri — dezbateri parlamentare. In clădirea de pe dealul Patriarhiei, în fața unor tribune pline-ochi, țărăniștii strigau liberalilor: „Hoților! Sînteți niște hoți! De mai bine de șaptezeci de ani jefuiți și asupriți țara". Liberalii îi învinuiau pe național-țărăniști de demagogie și de tîlhărie pe seama bugetului public. Averescanii urlau: „Și unii și alții aveți dreptate. Toți sînteți bandiți". Atunci național-țărăniștii se uneau cu liberalii și se năpusteau cu pumnii asupra partizanilor generalului Averescu. Clopoțelul președintelui suna zadarnic. Sub cupola răbdătoare zburau sudalme ardeiate. Ședința se suspenda. Adversarii continuau să se apostrofeze pe culoare. La redeschidere reprezentația — ca de circ — era luată de la început.

Cine erau oamenii aceia care se dădeau în stambă și se împroșcau cu noroi zi de zi și seară de seară în fastuoasa clădire de pe dealul Patriarhiei? Deputații partidelor burghezo-moșierești și miniștrii partidelor burghezo-moșierești care se perindau la conducerea statului.

Și pe acele vremuri poporul era chemat din cînd în cînd la vot. Cum oamenii cei mulți, sătui pînă în gît de asemenea „politică" nu se prea grăbeau să se ducă, erau scoși din case și mînați din urmă de jandarmi. In jurul localurilor de vot intrau în lucru pistoalele, bîtele și reteveiele. Votanții bănuiți că simpatizează cu opoziția se alegeau cu capetele sparte, cu mîinile rupte, cu ochii scoși. Pe ici și pe colo nu lipseau nici morții. Acolo unde, totuși, opozanții înfrîngeau rezistența guvernamentalilor se furau urnele cu voturi reale și se înlocuiau cu altele pline cu voturi falsificate.

Vechea lume politică și-a bătut joc de cetățeni, mai bine de trei decenii de așa-zis „vot universal" încît aceștia priveau alegerile parlamentare și comunale cu îndreptățită scîrbă și întemeiată spaimă.

Dar acesta a fost trecutul, trecutul mort pentru totdeauna, trecutul pe care nu-l mai regretă nimeni și pe care poporul nostru l-a îngropat adînc. Nu este de mirare că oamenii tineri care au deschis ochii după Eliberare, cînd dau peste documente cu privire la acest îndepărtat trecut, se miră și se întreabă cum de a fost cu putință să se întîmple toate cîte s-au întîmplat. Mărturisesc că dacă nu aș fi apucat acele întunecate timpuri eu însumi m-aș mira. Pentru că deosebirea între ceea ce a fost altă dată și între ceea ce vedem astăzi este considerabilă.

Să ne oprim de data aceasta numai la alegeri. De cîteva zile au loc în toată țara mari și extrem de însuflețite adunări populare. In aceste adunări, oamenii muncii, mîndri de chipul nou pe care l-au dat patriei, plini de încrederea în viitorul luminos, propun candidații lor pentru alegerile de la 5 martie. In această zi, care va constitui, fără nici o îndoială, o nouă victorie a poporului nostru pe drumul construirii socialismului, vor fi aleși 140.000 de deputați ai Frontului Democrației Populare în Marea Adunare Națională și în sfaturile populare de la orașe și sate. Acești 140.000 de oameni sînt propuși de popor. Ei reprezintă, într-adevăr, interesele maselor și vor contribui și de acum înainte, prin activitatea lor, la gospodărirea tot mai bună a țării, în interesul celor mulți, la întărirea țării, la îmbogățirea ei, la înflorirea patriei. „Cu puternică însuflețire, cu dragoste și căldură — scria acum două zile Scînteia — au propus oamenii muncii drept candidați în alegeri pe fiii devotați ai poporului muncitor, conducători încercați ai partidului și statului în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Candidații Frontului Democrației Populare sînt muncitori, țărani, savanți, artiști, activiști obștești, scriitori, medici, gospodine, oameni ai muncii de toate profesiunile, de toate naționalitățile, bărbați și femei, tineri și vîrstnici, ieșiți din rîndurile poporului muncitor, legați prin mii de fire de mase, devotați cu trup și suflet intereselor poporului".

In adunările în care și-au propus candidații, oamenii muncii din țara noastră și-au arătat încrederea lor în politica partidului, au subliniat cu tărie succesele obținute pînă acum și și-au exprimat voința lor fermă de a munci mai departe, cu puteri sporite, pentru îndeplinirea directivelor Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn și a planului de stat.

Cei 140.000 de candidați, bărbați și femei, tineri și vîrstnici, muncitori, țărani muncitori și intelectuali, reprezintă într-adevăr poporul romîn, cu năzuințele sale fierbinți, cu luptele sale pline de victorii pe drumul asigurării vieții sale noi.

Cei 140.000 de candidați reprezintă încrederea întregului nostru popor în politica Partidului Muncitoresc Romîn, chezășie trainică a unor izbînzi tot mai fructuoase pe drumul desăvîrșirii socialismului în patria noastră.

Cei 140.000 de candidați reprezintă dorința fierbinte a întregului nostru popor de a munci și a prospera în condițiile păcii pe care o apără ca pe bunul cel mai de preț al umanității.

Ziua de 5 martie va constitui pentru fiecare dintre alegători o zi de bilanț și de perspective, ziua de bilanț a victoriilor repurtate pînă atunci, ziua de perspective a unor noi lupte la capătul cărora ne așteaptă bucuria victoriei.

Prietenul meu tînăr care m-a vizitat, cu geanta doldora de documente, acum cîteva zile, înspăimîntat de lectura lor, este în al nouăsprezecelea an al vieții sale.

Tînărul, dragul meu prieten, ai împlinit nu de mult majoratul tău politic. Acest majorat al anilor tăi tineri coincide cu majoratul politic după care a tînjit cu ochii arși de febră Bălcescu, majoratul politic al poporului nostru. Trăiești într-o lume nouă, într-o lume tînără, plină de viață, însuflețită de toate elanurile creației. Să fim toți, cei cu tîmplele bătrîne și cei cu obrazele tinere, demni de această tinerețe a patriei noastre scumpe. Să ne încordăm toți puterile, și la capătul fiecărei zile să putem număra, cu îndrituită mîndrie, succesele noastre. Aceste izbînzi înscrise pe răbojul marilor șantiere, în vastele uzine ridicate în anii puterii populare, pe largile tarlale ale gospodăriilor colective sau în laboratoarele în care cercetătorii caută să smulgă necunoscutului noi secrete închinate binelui obștesc, toată această muncă uriașă și pașnică, de o nobilă îndîrjire, constituie răspunsul socialist pe care poporul nostru îl dă cu hotărîre și demnitate tuturor uneltitorilor la războaie, tuturor naufragiaților istoriei.

Poporul romîn, liber și stăpîn pe soarta sa, își clădește viitorul cu nestrămutată încredere în conducătorii săi.

Ziua de 5 martie este ziua expresiei biruitoare a acestei încrederi.

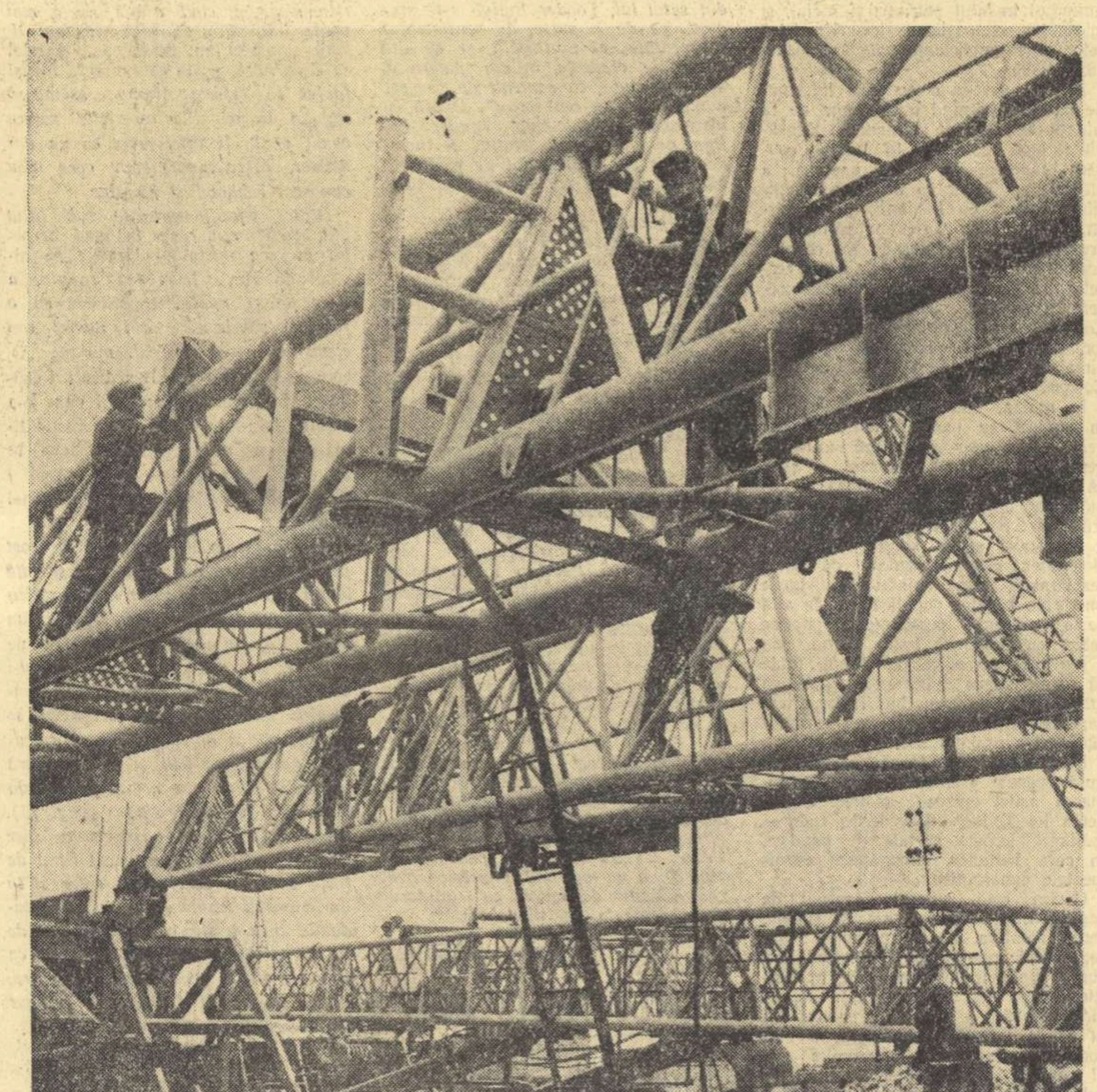

La Uzinele „1 Mai" din Ploești, pe platoul de montare a instalațiilor de foraj 4 L.D.

111 ani de la nașterea lui Mihail Eminescu

O ANIVERSARE

Amintirea lui Eminescu ne este scumpă tuturor, fără să fie numaidecît condiționată calendaristic. Frumosul său chip, și îndeosebi portretul întîiei tinereți, prefigurînd imaginea Luceafărului, în memoria tuturor iubitorilor de poezie, ne însoțește pretutindeni, cînd nu ne așteptăm, ca o arătare prietenoasă, aș spune tutelară. Crîmpeie din poemele lui, fie cele mai cunoscute, fie dintre cele mai de curînd răspîndite prin minunata ediție portativă pe hîrtie velină biblie, cuprinzînd totalitatea operei lirice eminesciene, crîmpeie de lumină, iradiind bucurie, indiferent de tonalitatea lor afectivă, ne însoțesc la tot pasul. Frate, prieten, sfătuitor, mai efectiv decît Virgil în corabia lui Dante, pînă la impresia totalei osmoze sufletești, cel mai de seamă poet al nostru ne răsare alături ca o prezență familiară, ne răspunde întrebărilor celor mai tulburătoare, ne îndeamnă, ne stimulează, ne ocrotește. De aceea, memoria noastră afectivă, în afară de capricioasele-i demersuri involuntare, simte nevoia jalonării duratei nesfîrșit de lungi a anului, cu popasuri comemorative, ca acela al onomasticei, cînd numele Mihai răspunde înaintea tuturor ca acela anume al lui Eminescu, apoi al zilei de naștere, cînd s-a ivit pe lume cea mai înaltă inteligență romînească și în sfîrșit, acela al tristei apuneri a Luceafărului. Nevoia de certitudine fiind una din manifestările cele mai specifice ale venerației (cuvîntul nu sare dincolo de conținutul noțional), încă din vremea cînd „cultul" eminescian aduna un modest mănunchi de închinători, a curs multă cerneală asupra adevăratei zile de naștere. Controversa a fost acerbă pînă în momentul descoperirii registrului pentru naștere și botez al orașului Botoșani, care deplasa numai cu treizeci de zile încoace marele eveniment. Registrul, la declarația tatălui, căminarul Gheorghi Iminovici, fixa la rubrica data nașterii, ziua de cincisprezece ghenare, iar apoi la data botezului, „doizăci și unu" ale aceleiași luni a anului 1850. Poetul, în pragul vîrstei de treizeci de ani, se crezuse cu o lună mai vîrstnic, neîntinerindu-se cu un an întreg, ca mezinul său prieten I. L. Caragiale, care-și arăta astfel o curioasă slăbiciune. De aceea registrul prietenilor literari, ținut de Iacob G. Negruzzi, îl „îmbătrînea" cu o lună. Astăzi simțim că data exactă este aproape indiferentă, sub specie aeternitatis, pe care Eminescu a învins-o, fixîndu-și în inimile noastre imaginea sa juvenilă, cu fruntea vastă și privirea inspirată. Imagine fotografic atestată ca autentică și totuși multiplicată simbolic în piatră, bronz și marmură, ca aceea a Geniului.

Sărbătorim așadar 111 ani de la nașterea lui Eminescu, prin felul cel mai simplu și mai firesc de a ni-l apropia și mai mult: răsfoindu-i cartea, descoperindu-i de fiecare dată noi tîlcuri și frumuseți. Și ca noi fac astăzi pe tot întinsul țării multe mii de semeni de amîndouă sexele și de toate vîrstele, dînd jos de pe policioară sau din raftul bibliotecii, în-

Șerban CIOCULESCU

(Continuare în pag 6)

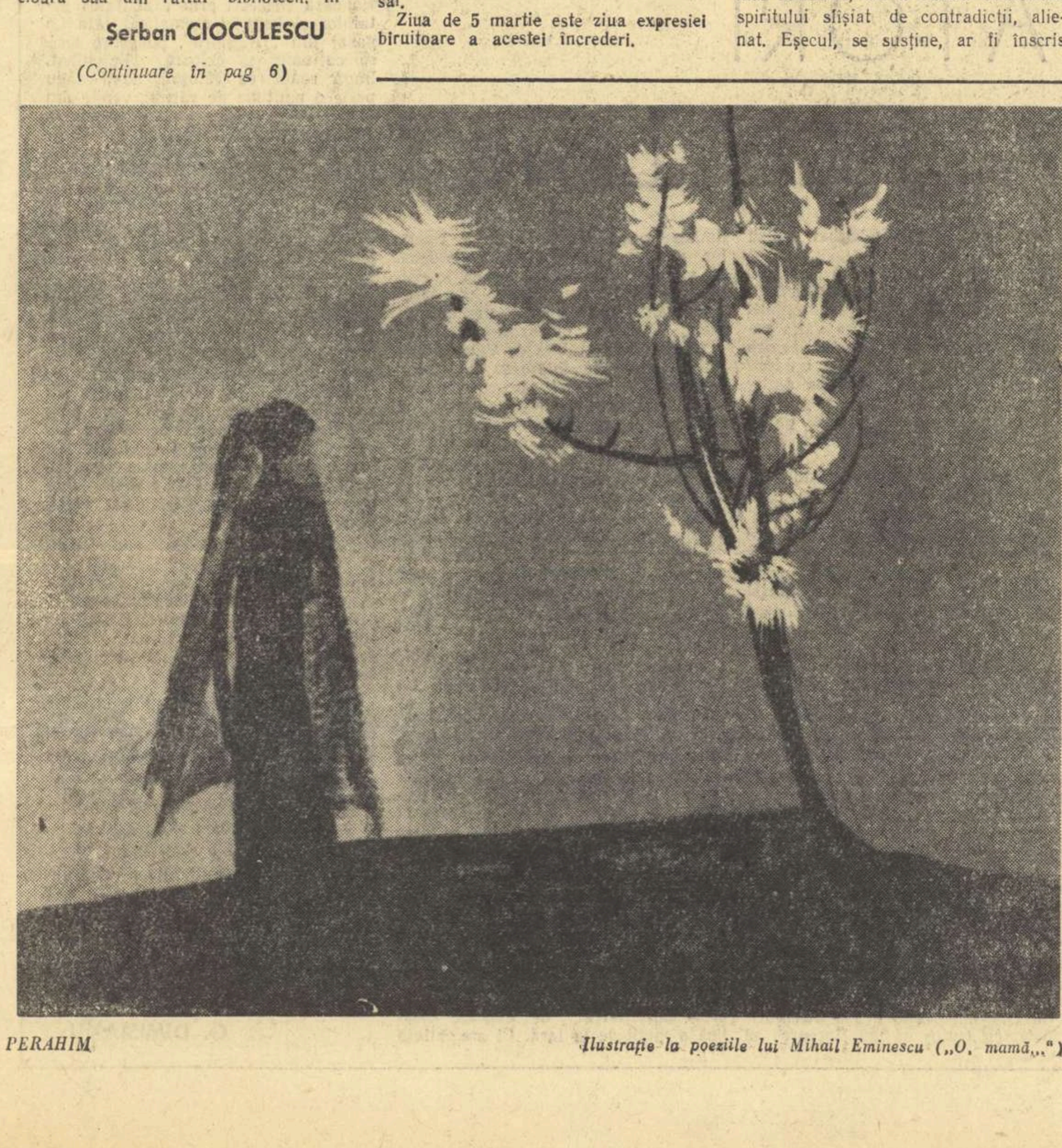

PERAHIM

Ilustrație la poeziile lui Mihail Eminescu („O, mamă...")

Umanism și realism socialist

Evidența obligă. Marile succese repurtate de lagărul socialist pe scara celui mai înalt nivel de trai au impus adversarilor revoluției o mișcare tactică nouă, deplasarea centrului de greutate al atacurilor de pe planul material pe plan spiritual. („Adaptare" elocventă pentru înfrîngerile suferite de capitalism în confruntarea dintre sisteme, dar și pentru necesitatea intensificării ofensivei împotriva ideologiei burgheze.) Da, se concede, prin lichidarea antagonismelor economice și sociale, de clasă și prin dezvoltarea neînfrînată de interese opuse, private, a producției, comunismul acoperă nevoile practice dar elementare ale vieții. Inaptă să suprime antagonismele din conștiința omului, orînduirea liberă de clase lasă însă nestinsă arșița sufletească, nepotolitele exigențe superioare de ordin etic și filozofic, ba le și disprețuiește, condamnîndu-le drept halucinații mistificatoare ale individualismului și idealismului, — adaugă experții confuzi și obtuzi, cînd nu sînt răuvoitori, ai burgheziei. La rîndul lor, scepticii „toleranți" insistă asupra zădărniciei oricărei intenții sociale, fie ea venită din partea orînduirii celei mai înaintate, de a curma zbuciumul spiritului sfîșiat de contradicții, alienat. Eșecul, se susține, ar fi înscris în natura sau condiția umană, pe veci prizonieră a propriilor limite, a unei neputințe congenitale de a sparge zidul antinomiilor din fața sa. Conform filozofiei și literaturii predominante în Apus și fanatizate de cultul „angoasei", al „disperării", al „spaimei și tremurului", unica consolare rezervată omului n-ar fi decît îndurarea lucidă a situației lui absurde de sisif, de ființă nobilă și infirmă din punct de vedere „metafizic", sortită să se prăbușească mereu, cu fiecare problemă ridicată, în ciclul infernal al unei istorii închise, în care eforturile se succed fără a se însuma și speranțele înfloresc spre a se veșteji în aceeași clipă.

Emanații ale declinului și sterilității unei clase cîndva creatoare, progresistă, tezele ce pledează pentru iraționalitatea fundamentală a omului, ignoră, foarte adesea voit, esența profund și consecvent umanistă a comunismului: *„Comunismul, în sensul desființării pozitive a proprietății private, considerată ca autoînstrăinare a omului, și deci în sensul unei reale luări în stăpînire a esenței omenești de către om și pentru om, deci ca revenire completă a omului, săvîrșită conștient și în cadrul întregei complexități a dezvoltării de pînă acum, la starea sa de om social, cu alte cuvinte de om uman"*. (Marx-Engels: *Despre literatură și artă*, Ed. pt. Lit. politică, pag. 109). Imbrățișînd omul în totalitatea aspirațiilor sale materiale și sufletești, supremul ideal al epocii noastre, comunismul, nu întunecă, nu înlătură ci așează la orizontul lui atît de încurajator tocmai obiectivul contestat, tocmai dezlegarea insului din nodul contradicțiilor din afară și dinlăuntru: *„Acest comunism, ca naturalism desăvîrșit este egal cu umanismul, ca umanism desăvîrșit este egal cu naturalismul, el este adevărata soluționare a conflictului dintre om și natură, dintre om și om, adevărata soluționare a conflictului dintre existență și esență, dintre obiectivizare și autoafirmare, dintre libertate și necesitate, dintre individ și specie"*. (ibidem). In opoziție cu teoriile burgheze capitularde înaintea fetișurilor, a tabuurilor confecționate de ele însele, negînd deci nu existența contradicțiilor ci reprezentările lor deformate, combătînd iluzia că aceste contradicții ar fi ireductibile indiferent de împrejurările sociale, de tipul societății în cadrul cărora se manifestă, marxism-leninismul citește în lupta pentru zdrobirea exploatării, pentru „desființarea proprietății private" condiția dispariției alienării, baza restabilirii fericirii, în înțelesul integral uman al noțiunii. Căci ce este fericirea de nu acordul dintre „om și om", dintre om și sine? In viziunea comunistă, științifică și militantă, despre lume și om, fericirea nu are nimic comun cu pacea spirituală de tip creștin, cu liniștea sau apatia (ataraxia) recomandată de diversele doctrine ale evaziunii sociale, ale fugii de răspundere, de fapt de orice problemă, pentru că orice problemă poate fi rezolvată numai prin înfruntarea ei deschisă. Echilibrul societății și omului socialist, este un echilibru dialectic. Forțele ce-l constituie, contradicțiile de tipul celor citate mai sus nu sînt antagonice, dar continuă să se opună, să lupte, alcătuind o unitate dinamică (unitatea contrariilor). Ele alimentează astfel progresul și promovează cerințele înalte ale spiritului, firește în timp, pe măsură ce socialismul întîi și comunismul apoi se dezvoltă, și firește, în măsura în care individul participă activ, conștient, ca luptător, la procesul și munca construcției sociale, a devenirii comuniste și nu ca un membru inert al unui grup oarecare, fără perspectivă. Știm doar că numai transformînd societatea, omul se transformă pe sine.

Dacă literatura e știința despre om, cum spunea Gorki, literatura realist-socialistă este știința despre omul socialist. Ca atare, și fidelă teoriei și practicei socialiste, noua metodă de creație nu poate să-și propună alt țel final decît înfățișarea formelor, concret inepuizabile, prin care omul, luptînd pentru colectivitatea socialistă, luptă pentru o individualitate socialistă, pentru el însuși, pentru ceea ce am arătat că reprezintă fericirea omului: echilibrul, acordul dintre „om și om", dintre om și propria sa conștiință. Oare nu acesta este sensul cuvintelor lui Gorki din raportul său la primul Congres al scriitorilor sovietici: *„După cum putem vedea din exemplele eroilor muncii, al celor ce sînt floarea clasei noastre muncitoare, individualitatea socialistă poate să se dezvolte numai în condițiile muncii colective ce tinde spre cel mai înalt și mai înțelept scop, acela de a elibera oamenii muncii din întreaga lume de sub stăpînirea capitalismului care sluțește firea omenească.*

Realismul socialist afirmă existența ca acțiune, ca o creație al cărei țel este să dezvolte fără încetare cele mai prețioase însușiri individuale ale omului pentru victoria lui asupra forțelor naturii, pentru sănătatea lui și o viață îndelungată, pentru marea fericire de a trăi pe pămînt, pămîntul a cărui față el vrea s-o schimbe cu totul, potrivit cerințelor sale în necontenită creștere, într-un minunat sălaș al omenirii unite într-o singură familie." (Gorki *Despre literatură*, Ed. Cartea Rusă, pag. 624).

Mihail PETROVEANU

(Continuare în nr. viitor)

„Secretele actului creator" și ascunzișurile esteticii burgheze

Esteticianul american Thomas Munro recunoștea acum cîțiva ani că în opiniile emise, în lumea capitalistă, asupra artei se remarcă tendința analoagă neopozitivismului din filozofia burgheză contemporană — și anume evitarea generalizărilor, limitarea la comentariul mărunt al „faptului brut" artistic. „Chiar la savanții deja avansați în cercetarea științifică — spunea Munro — se constată adesea o deficiență filozofică și absența capacității de organizare. Ei se specializează excesiv. Ei se tem sau neglijează sintezele largi și efortul de integrare". In S.U.A. se bucură de o mare extindere așa-zisa estetică experimentală sau „psihometrică", care se mulțumește numai să „observe" și să „descrie" aspecte exterioare ale emoției estetice. De altfel, încă între cele două războaie mondiale, Pius Servien se situa, în Franța, pe poziții analoage cind, în analiza estetică a valorii literare, încerca să statueze doar norme de apreciere cantitativă, ritmică, a frazei lui Chateaubriand, de exemplu.

Dar nevoia umană firească de teoretizare, necesitatea generalizării actelor de creație sau de receptare a operelor de artă, nevoia fundamentării filozofice a înseși artei burgheze decadente — împinge redacțiile revistelor literare sau de artă să caute teoreticieni, pe care îi ia de unde îi găsește.

Răspînditul săptămînal parizian „Arts" a publicat recent, nr. 797 și 798 traducerea unui studiu al „celui mai mare psiholog în viață" (cum sună prezentarea publicitară) C. G. Jung. Venerabilul psihiatru dezvoltă, pe cîteva coloane, o teorie asupra „secretelor actului creator", teorie care pune puternic în evidență indigența gîndirii burgheze contemporane, nevoită să reînvestmînteze în croială nouă, teze care stau de multă vreme la naftalină. Jung încearcă să demonstreze că arta este rezultatul travaliului subteran al inconștientului. „Opera de artă — spune el — este o ființă care utilizează pur și simplu solul nutritiv al omului și dispozițiile sale personale, ale cărui forțe le întrebuințează după propriile sale legi și care se modelează ea însăși, după ceea ce vrea să devină". Prin urmare, artistul este numai o unealtă a acestui inconștient, care se folosește de el după bunul său plac. „Concepția de libertate totală de creație a poetului — *explică Jung, pentru a nu lăsa nici un echivoc* — nu este decît o iluzie a conștiinței sale: el crede că înoată, cînd în realitate un curent invizibil îl poartă înainte". *Dar pentru că simte el însuși cît de vetust aer are o asemenea teorie, Jung încearcă să-i dea o nuanță originală. Acest inconștient care făurește, fără voia artistului, opera de artă, nu este nici măcar inconștientul său personal. Sursa operei trebuie căutată mai departe:* „în sfera mitologiei inconștiente ale cărei imagini primitive sînt proprietatea comună a umanității. Am numit de aceea — *spune Jung* — această sferă, inconștientul colectiv". *Dar pentru că teoreticianul trăiește în era atomică și pentru că trebuie să aibă, cît de cît, credit la cititorii săi de azi, el nu poate să rămînă la afirmații cu iz medieval și încearcă să dea o bază fiziologică acestui inconștient colectiv, situîndu-l în* „posibilitatea pe care noi o moștenim din timpurile cele mai vechi în unele imagini mnemonice, sau în limbaj anatomic, care ne este transmis în structura creierului nostru".

Idealismul de tip platonician își dă aici mîna cu materialismul vulgar, simplist, care avea credit scientist în veacul trecut. Iată, prin urmare, că pe de o parte, poetul acționează ca un somnambul, ascultînd dicteul unui subconștient care ar avea caracter de „esență supraindividuală". Și Platon spunea, în „Ion", că nu poeții sînt aceia „care spun lucruri admirabile, pentru că ei depășesc starea lor normală, ci

Marcel BREAZU

(Continuare în pag. 2)

IN ACEST NUMAR:

- **Versuri** de A. E. Baconsky, Gellu Naum și Niculae Stoian (pag. 4-5)
- **Povestire** de Francisc Munteanu (pag. 5)
- **Artistul și publicul muncitoresc** de Gordon Schäffer (corespondență din Londra) (pag. 8)

Cu Geo Bogza la Suceava

Citim în „Scînteia" de sîmbătă 14 ianuarie a. c. un amplu reportaj, „Suceava", scris de Geo Bogza. Creatorul reportajului romînesc modern se află aşadar mereu prezent, cu eficienţă, în miezul de foc al actualităţii socialiste.

Regăsim în reportajul despre „Suceava" trăsături caracteristice scrierilor bogziene: viziunea grandioasă, monumentală, marea forţă a fanteziei, personificarea simbolică a naturii sau a construcţiilor omului, lirismul, alternarea, în scopul reliefării contrastelor, a planurilor trecut-prezent. Evocînd vremurile de fală cînd Suceava fusese capitala Moldovei ca şi epoca lungă de declin în care oraşul ajunsese, cum îl califica, îndulcind lucrurile, o enciclopedie din 1938, „un fel de tîrg de interes mai mult local", scriitorul reconstituie cu multă elocvenţă „drumul istoriei de la Suceava voievodală la Suceava socialistă". Din perspectiva prezentului, a noilor construcţii, reporterul desfăşoară un tablou plin de măreţie al viitorului. Giganticul combinat industrial care se clădeşte la Suceava este un nou monument care se adaugă gloriei de demult, conferindu-i însă o strălucire înmiită.

„Incepînd din acest an, oricine va pătrunde în cetatea Sucevei, înainte de a fi copleşit de măreţia trecutului, înainte de a avea timp să viseze la ce va fi fost vreodată pe aici... va fi luat pe sus, într-un vîrtej de impresii şi simţăminte, şi proiectat spre viitor de forţa gigantului din vale. Aceasta este replica pe care epoca noastră, eliberînd imensa putere a poporului, o dă cetăţii lui Ştefan cel Mare".

Un poem şi o întrebare

In nr. 12/1960 al „Vieţii romîneşti", Ilie Constantin publică poemul **„Desprinderea de ţărm"**, inspirat de realizările Uniunii Sovietice în domeniul cuceririi spaţiului cosmic. Remarcăm tonul sobru al poetului, absenţa retorismului. Tratarea temei cosmice îi prilejuieşte lui Ilie Constantin reflecţii lirice din care nu lipsesc nuanţele filozofice: **„Se rupe o rachetă de pămînt / Şi-n clipa fulgerării ei spre stele / Mileniile toate se repetă / Aşa cum amintirile rezumă / O viaţă-n ochii unui muribund. / Se rupe o rachetă de pămînt... / Ca din adîncuri de fîntînă suie / spre lumea vie, spada ei de foc! / E-un zbor continuat, din stinse ere / Stăruitor orientat în sus".**

Poemul conţine însă şi pasaje neintegrate organic viziunii de ansamblu, neaderente la ideea centrală. Se pot identifica chiar părţi întregi desprinse literal din poezii publicate în volumul „Vîntul cutreieră apele", poezii care ilustrau, acolo alte teme. Iată cîteva spicuiri: **„Copaci... copaci... / Dar te-ai gîndit vreodată / Că oamenii vor fi învăţat, poate, / de la copaci / poziţia verticală?"** (imaginea este de altfel, după cum s-a mai arătat, crispantă) sau **„...Orice copil urcă spre noi / din adîncimi ameţitoare / şi e o secţiune verticală / în vîrsta omenirii, orice-copil!"**

E oare firesc ca un foarte tînăr poet (evident talentat) să se autopastişeze?

Bătrînii friguroşi şi nasurile roşii

Ultimele numere din revista „Flacăra" acordă un interes prea restrîns vieţii noastre literare. Revista preferă cronicii, sau recenziei listele de noi apariţii şi interviul superficial. Faptul este cu atît mai regretabil, cu cît „Flacăra", revistă săptămînală, ar trebui să fie la curent cu cele mai importante apariţii.

În schimb, revista acordă o mare însemnătate sfaturilor practice — preocupare utilă, dar cum e urmărită? Intr-un stil cel puţin pitoresc. Autorul (Iosiana), foarte grijuliu faţă de bătrînii „friguroşi", enunţă următoarea recomandaţie: „Dacă-i obişnuiţi (pe bătrîni, n.n.) cu o temperatură normală, după cîtăva vreme îi veţi vedea deplin împăcaţi cu această temperatură". Autorul sfătuieşte pe cei cu „nasul roşu" — ce credeţi? — „să poarte încălţăminte comodă şi călduroasă"(!).

Recoltă de ţeapă...

În ultimul număr din „Urzica" Dan Manolescu semnează foiletonul „Fel de fel". Stabilind un raport între culturile de sfeclă de zahăr din comuna Stîngăceaua, neprăşite la vreme, şi satira sa, autorul face următoarea precizare: „Din cauza celor petrecute... nu s-a recoltat ce s-a însămînţat, ci s-a recoltat prezenta ţeapă, care n-are nicio legătură cu zahărul..."

Nenorocirea e că n-are legătură nici cu sarea.

cărţi

PAUL CONSTANT:

„Tudor Vladimirescu"

Destinat tineretului, romanul istoric al lui Paul Constant relevă amploarea răscoalei lui Tudor Vladimirescu, subliniindu-i mobilul patriotic şi social, şi înlesneşte cunoaşterea evenimentelor celor mai importante ale perioadei 1820—1826.

Autorul posedă o serioasă informaţie istorică, pornind întotdeauna de la situaţii atestate de document. Zugrăvirea fugii boierilor în timpul ocupării capitalei de către panduri, a alegerii lui Tudor ca domn, a ciocnirilor acestuia cu Ipsilanti, şi, în sfîrşit, citarea unor autentice scrisori şi proclamaţii — încadrate în cronica acelor ani, — sînt rodul unor cercetări asidue. Alegînd modalitatea prezentării lineare a evenimentelor, Paul Constant urmăreşte acumularea faptelor, ducînd istorisirea pînă la zdrobirea Eteriei în Ţara Romînească şi Europa.

In roman, Tudor Vladimirescu vine în contact cu oamenii taberelor adverse, fapt ce-i subliniază intransigenţa revoluţionară. Autorul a ştiut să evidenţieze esenţa de clasă şi cupiditatea unor personaje ca boierul trădător Sava, pe rînd sluga boierilor, a lui Tudor şi, în sfîrşit, a turcilor. Boierimea este prezentată ca forţă reacţionară, concentrîndu-şi rîndurile împotriva forţelor populare. Pe de altă parte, prezenţa personajelor istorice reale, ca haiducul Iancu Jianu, sau a figurilor episodice de ţărani, tinde să demonstreze adeziunea totală a maselor la răscoala lui Tudor, mişcare ce urmărea satisfacerea revendicărilor lor profund sociale.

Paul Constant pictează cu mînă sigură scenele dramatice, dure. Se remarcă astfel epizoade realizate: uciderea lui Tudor, întrevederile Tudor—Ipsilanti, luptele purtate de panduri, în care ficţiunea îmbogăţeşte evenimentele cunoscute.

Uneori însă, autorul, copleşit de bogăţia materialului istoric, se supune servil acestuia. Atunci paginile sugerează filele unui manual, relatînd arid cursul politicii internaţionale în anii Eteriei (p. 69, 93, 109 etc.). Zugrăvirea luptelor e uneori prea extinsă în dauna adîncirii psihologice a personajelor. Ca urmare, motivului real al revoltei lui Tudor pare să i se substituie ura sa personală împotriva boierului Glogoveanu care i-a acaparat pămîntul. Construcţia personajului principal este deficitară mai ales în ce priveşte profilul psihologic. Tudor acţionează uneori inconsecvent, iar alteori aproape inexplicabil (episoadele pedepsirii căpitanilor). Relatarea unor asemenea fapte istorice presupune, însă, şi o luminare a lor prin aportul ficţiunii, o îmbinare a lor într-o viziune unitară.

Sînt şi pagini care suferă de prolixitate. După moartea eroului principal urmează numeroase capitole lipsite de tensiune şi de o linie epică sigură — un epilog inutil extins.

Prin zugrăvirea epocii de frămîntări sociale a anilor 1821, volumul lui Paul Constant este o prezenţă utilă printre cărţile destinate educaţiei patriotice a tineretului.

Cristina LUCIAN

DRAGOŞ VICOL:

„A doua tinereţe"

Eroii lui Dragoş Vicol sînt oameni puternici. Pentru reliefarea unor astfel de caractere, sînt necesare conflicte epice substanţiale, ascuţite.

Povestirile, în ansamblul lor, ne oferă un tablou al ultimilor cincisprezece ani. Este necesar de observat că bucăţile privind actualitatea noastră strictă sînt cele mai izbutite. Ilie Candrea, eroul povestirii care împrumută şi titlul volumului („A doua tinereţe"), bătrîn tăietor de lemne în pădure, retrăieşte o nouă tinereţe din momentul în care începe să lucreze cu ferăstrăul mecanic, părăsind vechiul sistem de muncă, sistem brutal, datorită căruia a îmbătrînit de timpuriu. Bucuria omului care nu renunţă la muncă, deci la condiţia lui esenţială, transpare cu sobrietate, ca o consecinţă firească a integrării lui în lupta pentru socialism.

Un erou interesant este şi Toader Buliga („Politică"), ţăranul sucevean refractar la început colectivei din satul lui. Toader Buliga este stăpînit, pe de o parte, de sentimentul singurătăţii, al inutilităţii, pe de altă parte de credinţa intimă puternică, adînc fondată, că oamenii nu greşesc numindu-l „un om serios". Odată cu înscrierea în colectivă, Toader Buliga nu va mai fi singur, şi încrederea în el, sentimentul de echilibru, bănuite neclar, vor deveni însuşirile lui fireşti.

In povestirea „Cinci minute", în care recunoaştem şi procedee reportericeşti, figura cocsarului Matei este redată prin sublinierea contrastului dintre aparenţă şi esenţă. Matei, pare un visător apatic, firav, exact inversul imaginii pe care şi-o făcuse povestitorul despre „stăpînitorii flăcărilor". Spre finalul povestirii, cînd Matei, împreună cu alţi muncitori, deblochează exhaustorul, înfruntîna pericolul morţii, adevărata lui personalitate se dezvăluie cu uşurinţă, forţa fizică fiind expresia forţei sale morale.

Evocînd seceta anului 46, bucata „Cerbul" ni se pare remarcabilă pentru intensitatea lirică, pentru concizia expresiei. Reîntors într-o pădure arsă în timpul războiului, năpăstuită acum de secetă, cerbul nu se sfieşte să se arate pădurarului: semn că primăvara se va reîntoarce. Şi dacă sătenii îl vor împuşca, pentru ca să nu moară de foame, o vor face cu tristeţe, presaţi de necesitate.

„Aerodromul", „Sergentul Sîngeorzan" şi „Pentru cea din urmă brazdă", scrise în cinstea armatei romîne luptînd împotriva hitlerismului, nu depăşesc nivelul povestirilor sentimentale, despre război. De asemeni nici dragostea lui Calomfir cu lelea Paraschiva („Să fi fost pădurea de vină?"...) nu ne mai impresionează, contrafăcută de autor cu ajutorul unor elemente tradiţionaliste.

Grigore HAGIU

HORIA ARAMA:

„De la om la om"

Horia Aramă a înţeles în focul victoriilor repurtate de comunişti după Eliberare, amploarea şi intensitatea crîncenelor bătălii precedente. Experienţa gravă a celor care trecuseră eroic de nenumărate ori pe lîngă moarte, poetul a retrăit-o cutremurat în „amintirea obştească, vie" pe care generaţia sa a preluat-o de la revoluţionarii mai vîrstnici. Această „a doua biografie" a poetului îşi găseşte în volumul De la om la om, *reflectarea ei.*

Subliniind de la început această latură a tematicii poeziilor cuprinse în volumul lui Horia Aramă (mă refer în special la ciclul „Nopţi şi zile"), dorim să evidenţiem sursa majoră a inspiraţiei sale: viaţa şi lupta muncitorimii revoluţionare. Elementele citadine care constituie cadrul poetic al primului ciclu sînt străzile, asfaltul, clădirile, curţile pestriţe, precum şi „viaţa sonoră a lumii" care se desfăşoară în „orăşele-posturi". Posturi, pentru că bătălia împotriva fascismului era în toi.

In versuri dramatice autorul înfăţişează panorama tragică a oraşului bombardat de nemţi: „Cînd plouă moartea / Cînd oraşul scapără de durere, / Noi ne unim destinele cu al său. / Tragem în piept ca şi el / Fumul primejdiei, / Şi incendiile lui / Ard şi pupilele noastre. / Pasărea neagră a nopţii / Arde şi ea, / Cernîndu-şi cenuşa / Amestecată cu stele".

Fondul aperceptiv al poetului este de esenţă citadină. Am arătat că universul său poetic are la bază elemente din sfera lumii urbane. Chiar elementele naturii sînt convertite într-o perspectivă care îi este proprie lui Horia Aramă: „Fiecare copac din pădurile mele / E acul unui cadru solar / Care arată / Cum se apropie / Libertatea" *(Poezia* Pădurea *din ciclul închinat luptei ilegale a comuniştilor).*

In ciclul intitulat semnificativ „In loc de copilărie", care poate fi numit de asemeni o „a doua biografie", copilăria pierdută „în jocul adevărat de-a războiul" *sau* „netrăita minune" *cum o numeşte un alt tînăr poet reînvie acum cînd nimic nu o mai poate împiedica să se desfăşoare liberă* „paralel cu tinereţea..., paralel cu dragostea, poate cea mare". *Insuşi faptul că Horia Aramă semnează regulat în paginile revistelor pentru copii, poate fi interpretat ca un dar delicat, oferit unor copii care n-au cunoscut războiul şi moartea.*

Dintre poeziile grupate sub titlul „Călătorii" remarcăm în mod deosebit pe cea intitulată Urmele pe nisipul de aur, *frumoasă imagine a unui peisaj marin, constituită cu o firească sobrietate din numai trei elemente: omul, nisipul, marea:* „O, cum le-a şters, cum le-a dus / Răsuflarea fecioarei albastre,/ Şi cum le-a sorbit, le-a-ngropat / Mişcarea intimă-a nisipului / Acum undeva în adînc / Sînt urmele paşilor mei / Şi în adînc aşteaptă / Paşii mei viitori".

Excursiile lirice întreprinse de poet pe şantiere, uzine şi în diverse alte locuri din ţară sau peste hotare rămîn însă de multe ori interpretări lipsite de poezie, ale peisajului. Legenda *pe care mi-am amintit-o în* tren *nu-i altceva decît o descriere plată a construirii unui tunel: un brigadier se suie pe stînca numită „Pumnul dracului", aprinde un fitil şi apoi coboară în grabă, după care urmează explozia şi drumul se eliberează (pag. 76).* Superba Dunăre *este o compunere stîngace şi emfatică. O anumită lipsă de forţă poate fi descoperită chiar şi în unele poezii izbutite din volum. Lăudabilă însă e strădiunţa autorului de a evolua către o poezie mai nouă ca expresie şi din acest punct de vedere, cartea lui Horia Aramă este desigur un succes.*

Cezar BALTAG

O CARTE PE SAPTAMINA

POP SIMION: „Afişe de bal"

Volumul de nuvele „Afişe de bal", recent apărut, mărturiseşte influenţa fertilă pe care a avut-o asupra creaţiei lui Pop Simion şcoala reportajului. Stricta localizare a nuvelelor, cunoaşterea amănunţită a oamenilor cu concepţiile şi preocupările lor, evocarea unor fapte trăite, cu profunde rezonanţe în realitatea zilelor noastre, nararea lor suplă, plină de dramatism şi încordare, elemente pe care însăşi realitatea descrisă le împrumută textului, toate acestea întăresc impresia de fapt real, de document autentic.

Pe scriitor îl preocupă alegerea amănuntului care conţine posibilitatea unei perspective generalizatoare asupra realităţii zugrăvite. Prezenţa puternică a prozatorului care nu exclude obiectivarea, încadrarea oamenilor şi a evenimentelor în ambianţa unor momente istorice cruciale, imprimă scrierilor lui Pop Simion pecetea autenticităţii, măresc forţa de propagare a mesajului exprimat.

Includerea în paginile volumului a unor episoade care oglindesc anii grei de luptă împotriva exploatării, dictaturii fasciste şi războiului hitlerist, constituie fără îndoială mărturia că generaţia lui Pop Simion nu uită şi nu trebuie să uite că a fost martora măcelului provocat de hoardele lui Hitler, că a trăit anii negri plini de obidă şi înjosire a omului.

Pop Simion ne înfăţişează oameni simpli, ţărani, surprinşi de vitregia războiului în toiul muncii lor paşnice, care călăuziţi de un simţ puternic al justiţiei îşi fac singuri dreptate, răzbunîndu-se cu propria lor mînă pe cei care le spulberaseră liniştea şi fericirea („Căţeaua").

Oamenii cresc, învaţă sub influenţa comuniştilor, a partizanilor, că prin resemnare în faţa sorţii („Scară la cer", „Pămînt tînăr") nedreptatea nu poate fi alungată, că numai calea luptei organizate, numai unirea tuturor forţelor populare vor aduce lumii „o altă faţă, de o mie de ori mai potrivită cu rosturile ei" („Afişe de bal" pag. 26).

In lupta partidului, în activitatea forţelor antifasciste, ţăranii maramureşeni încep să vadă expresia împlinirii propriilor lor aspiraţii. In pînza paraşutei pe care partizanul sovietic, Semion Radionovici Durda, i-o dăruise ţăranului sărac Petru Ponci pentru „a croi cămeşi pentru pruncii golaşi", oamenii încep să intuiască simbolul marii prietenii şi al umanismului epocii socialiste („Paraşuta").

Cea de a doua parte a volumului ilustrează evenimente şi oameni din procesul marilor înfăptuiri contemporane, eroii predilecţi fiind şi de astă dată tot ţărani. Autorul insistă mai ales asupra gesturilor şi frămîntărilor cotidiene, întreprinde incursiuni în psihologia eroilor, relevînd profundele schimbări pe care epoca noastră, epocă a marilor înfăptuiri socialiste, le determină în conştiinţa, în atitudinile oamenilor.

Prozatorul creează prin intermediul antitezei: înfăţişarea calmă şi cumpănită a personajului ascunde tumultul interior. Paşca-Grof, ţăranul rămas singur în afara colectivei simte şubrezenia poziţiei sale refractare, inconsistenţa ei. Hotărîrea de a se înscrie în colectivă survine aparent, brusc, dar ea este în fond rodul unor intense deliberări interioare. („Paşca-Grof").

Unele povestiri introduc visul ca procedeu cu valori simbolice spre a accentua ideile dezbătute. Permanenta subordonare a naraţiunii şi descrierii necesităţilor ritmului, imprimă nuvelelor lui Pop Simion un caracter dramatic, care le apropie de stilul scenariilor cinematografice („Căţeaua").

Dacă utilizarea visului ca mijloc de sugerare a gîndurilor personajului este, în majoritatea cazurilor, potrivit folosită, prezenţa acestui procedeu mai în toate nuvelele cuprinse în volum, poate să creeze impresia de monotonie şi chiar sărăcie a mijloacelor scriitoriceşti.

De asemenea, multiplele şi chinuitoarele întrebări pe care le pune Paşca-Grof, gesturile sale uneori dezechilibrate, nuanţele fals tragice pe care le iau unele dintre actele lui, scad după părerea noastră valoarea nuvelei şi contrastează flagrant cu tonul general sobru şi reţinut al volumului.

Cartea lui Pop Simion mai suferă şi printr-o anume lipsă de unitate. „Cer cuvîntul" şi „Şopîrla" de pildă, cu greu pot fi incluse în sfera noţiunii de nuvelă, trăsăturile reportajului fiind precumpănitoare.

Volumul „Afişe de bal" relevă încă odată realele calităţi ale autorului „Paralelei 45°" şi „Anului 15", impunîndu-l printre prozatorii talentaţi ai generaţiei sale.

Al. HANŢĂ

IULIAN OLARIU „Duminică după masă"

„Secretele actului creator" şi ascunzişurile esteticii burgheze

(Continuare din pag. 1)

dumnezeu este acela... care vorbeşte prin gura lor" *(„Ion" — 534, d.). Pe de altă parte, ca şi Vogt sau Büchner, Jung pune ideea poetică exclusiv pe socoteala mecanismului fiziologic cerebral.*

Dar C. G. Jung nu face doar afirmaţii, ci le exemplifică. Incercînd să nuanţeze, el distinge — după cea mai ortodoxă tradiţie psihoanalistă — între poeţi „introvertiţi" şi „extravertiţi". Mai mult: El observă în creaţia aceluiaşi artist, perioade de introvertire, în care ascultă glasul interior şi perioade de extravertire „caracterizate printr-o supunere a subiectului exigenţelor obiectului". Lăsînd la o parte faptul că în cazul „extravertirii" este cam dificil de priceput cum acţionează „inconştientul colectiv" — să vedem care sînt exemplele menite să ne convingă. Goethe — între alţii — ar da după Jung, dovada în poemele sale „de formă perfectă", de introvertire şi în partea a doua din Faust *de extravertire. Poate însă că pentru clarificarea problemei, ar fi potrivit să dăm cuvîntul şi „acuzatului".* In Dichtung und Wahreit, *autorul lui* Faust *dă cu anticipaţie, o replică răspicată unor asemenea explicaţii referitoare la procesul său de creaţie. Vorbind despre formaţia lui de artist, Goethe spune: „Astfel a luat naştere acea tendinţă* de la care nu m-am mai abătut în tot cursul vieţii mele *(sublinierea noastră, M.B.). Şi anume, de a transforma într-o imagine sau într-o poezie tot ce m-a bucurat, m-a făcut să sufăr sau m-a preocupat într-un fel oarecare,* astfel încît să pot justifica ideile mele despre lucruri exterioare". *Iar într-una din convorbirile cu Eckermann, el se ridică din nou împotriva teoriei creaţiei artistice inconştiente:* „Poetul, *spune Goethe,* trebuie să ştie ce efecte vrea să producă şi să conformeze acestui scop natura caracterelor sale"... *Ne pare rău pentru eforturile argumentative ale „celui mai mare psiholog în viaţă".*

Articolul de senzaţie pe care-l publică revista pariziană, dovedeşte odată în plus, cît de neputincioase rămîn teoriile care vor să explice un fapt social, cum este arta, pornind fie de la entităţi mistice, fie de la mecanisme pur biologice. C. G. Jung evidenţiază încă odată că gîndirea burgheză nu mai este în stare decît să reediteze, în forme epigonice, teze demult discreditate. Evitînd explicaţiile ştiinţifice, consecvente, teoriile hibride nu pot să satisfacă exigenţele omului pe care dezvoltarea contemporană a ştiinţelor l-a obişnuit cu o luciditate fără echivocuri.

Fără îndoială că procesul creaţiei artistice este extrem de complex şi pentru clarificarea lui deplină vor fi necesare încă multe cercetări. Dar marxismul a făcut limpezi adevăruri care constituie o platformă fermă pentru omul de ştiinţă, — platformă menită să evite divagaţii diletante şi explicaţii „senzaţionale". Arta este o formă a conştiinţei sociale şi ca atare orice explicaţie, care nu ţine seama că la temelia constituirii valorilor estetice stau relaţii sociale materiale *— nu poate avea pretenţia de explicaţie ştiinţifică. Artistul nu poate crea, fără discuţie, decît cu ajutorul funcţiilor sale nervoase superioare, a căror bază materială este scoarţa lui cerebrală. Dar procesul său de creaţie este actul unui* om social, *care trăieşte într-o epocă istorică determinată, aparţine unei clase şi unei naţiuni, exprimă deci — dacă este un artist autentic — interesele, sentimentele, năzuinţele, mentalitatea, idealul colectivităţii din care face parte. El exprimă întreg acest complex de elemente într-un stil personal, propriu, într-o formă specifică, care formează tocmai trăsătura ce-l caracterizează, ca artist original. Dar această formă specifică structurează neapărat un* conţinut, *izvorît din frămîntările vieţii sociale, pe care o trăieşte artistul. Lenin a arătat limpede că a trăi în societate şi a fi „liber" de societate este un lucru imposibil.*

Or, tocmai de aceste frămîntări se străduieşte estetica burgheză să-l îndepărteze pe artist. Faptul apare cu maximă claritate din însăşi concluzia articolului lui C. G. Jung. „Intorcîndu-se de la nemulţumirea prezentă, *spune el în încheiere,* aspiraţia artistului se retractează pînă cînd atinge în inconştient imaginea primitivă, care ar putea să compenseze cel mai eficace imperfecţia şi parţialitatea timpului său". *Fuga din prezent — „escapismul" după terminologia lui Santayana — fuga în adîncurile „inconştientului", în trecutul preistoric, în „irealitate", în „sexualitate", în năluciri demenţiale, oriunde numai să nu rămînă în mijlocul frămîntărilor care zguduie societatea capitalistă contemporană, această fugă i se recomandă artistului. Orice ascunziş este socotit potrivit. Mai este nevoie să explicăm pentru ce?*

Marcel BREAZU

TINERII PROZATORI ŞI DEZVOLTAREA NUVELISTICII

Este caracteristică generaţiei tinere aspiraţia de a se realiza în creaţii de amploare, reprezentative pentru epoca măreaţă de construire a socialismului. Pe planul literaturii, viaţa contemporană reclamă o reflectare capabilă să cuprindă în tablouri elocvente ansamblul transformărilor sociale petrecute în anii noştri, să reliefeze întreaga bogăţie a prefacerilor şi infinitele lor răsfrîngeri în conştiinţe.

Iată, aşadar, de ce, în mod firesc, năzuinţa cea mare a prozatorilor tineri este romanul. După D. R. Popescu, care încă în 1959 a publicat *Zilele săptămînii,* şi alţi scriitori — Vasile Rebreanu, Fănuş Neagu, Petre Sălcudeanu — pregătesc romane. Pentru realizarea lor forţele se călesc însă în cîmpul de exerciţii al speciilor scurte. Recentul volum de nuvele, *Afişe de bal,* publicat de Pop Simion, este precedat de trei cărţi de reportaje. Experienţa reportericească a fost fertilă pentru Pop Simion, îmbogăţindu-i orizontul tematic şi imprimînd în acelaşi timp stilului său un ritm viu, antrenant. In nuvela „Paşca-Grof" scriitorul expune faptele reportericeşte, ca şi cum ele ar fi avut loc aevea: „Reconstitui un episod al luptei cu vechile năravuri ţărăneşti, folosindu-mă de întîmplarea lui Paşca Simion, ţăran cu avere mijlocie din Iadara". Scenele din viaţa satului unde se întîmplă acţiunea nuvelei sînt evocate tot în stilul reportajului: „Mistuiţi de focul acestor nemaicunoscute schimbări, ţăranii se ocupă de toate şi mai ales cu ce nu s-au ocupat nicicînd. Ţin la cămin şedinţe lungi, aprinse, la miezul nopţii, în zori, la apusul soarelui. Vorbesc cîte cinci, cîte zece deodată, de-a valma".

Practicînd reportajul sau schiţa, scriitorul tînăr dobîndeşte ştiinţa selectării faptelor de viaţă în vederea extragerii esenţialului, deprinde arta portretului sau a dialogului. Proza de dimensiuni întinse cere însă deplina stăpînire a legilor construcţiei epice, şi de aceea, în general, drumul spre roman cunoaşte etapa premergătoare: nuvela amplă, cu multe personaje şi planuri de viaţă multiple care se interferează. Este stadiul la care se află cei mai mulţi dintre prozatorii tineri şi astfel asistăm, în prezent — aşteptînd scrierile epice de mari proporţii — la o înflorire a nuvelisticii.

Mai ales în ultima parte a anului trecut au apărut, semnate de tineri, cîteva cărţi care conţin nuvele remarcabile şi care dau indicii asupra dezvoltării viitoare a autorilor lor. In volumul lui Petre Sălcudeanu de pildă, piesa de rezistenţă o constituie întinsa nuvelă „Iubeşte ziua de mîine". Faţă de schiţele care o însoţesc, mai slabe sub raport artistic, viciate, unele („Roşu pe alb", „Flori de muşcată", „Viaţă irosită"), de sentimentalism, această nuvelă dovedeşte o bună stăpînire a mijloacelor scriitoriceşti, un stil personal bine conturat. Şi în scrisul lui Nicolae Velea, al cărui volum, *Poarta,* se prezintă mai unitar, nuvela „Intîlnire tîrzie" se constituie ca o treaptă calitativ superioară. Părăsind tehnica simbolurilor, interesant întrebuinţată de altfel în schiţe ca „Poarta", „Răgaz întins" sau „Ochelari cu împrumut", dar care l-ar fi putut conduce la manierism, scriitorul, menţinîndu-se în sfera observaţiei psihologice, mînuieşte acum mijloacele unui realism sobru. O comparaţie între aceste nuvele — amîndouă zugrăvesc aspecte din realitatea nouă a satului — va evidenţia deosebiri structurale între cei doi prozatori tineri, reliefînd totodată şi unele tendinţe generale în nuvelistica nouă.

„Iubeşte ziua de mîine" condensează elementele unui roman despre viaţa de azi dintr-o gospodărie agricolă colectivă. Pentru colectivistul Ion Şuştăruţu, eroul central al nuvelei, socialismul înseamnă redobîndirea demnităţii, strivită în anii de exploatare. Devotat colectivei, ca şi marea masă a ţăranilor, el duce o luptă îndîrjită pentru îndepărtarea de la conducere a lui Vasile Baciu, preşedintele necinstit. Manifestările sale, reacţiile sufleteşti sînt urmărite aşadar în cadrul acestei bătălii dramatice pentru salvarea gospodăriei primejduite. Eroul este integrat în vîrtejul faptelor, el se defineşte în acţiune, adică în relaţii variate cu cei din jur. Chipul său — celelalte personaje sînt mai puţin memorabile — se conturează deplin pe măsură ce înaintăm în lectură şi în final reţinem portretul unui ţăran dîrz, care sub o aparenţă de duritate şi stîngăcie, ascunde un suflet sensibil. Autorul intervine rareori cu comentarii, preferînd să dea curs evenimentelor care se precipită către un punct culminant.

Sălcudeanu posedă ştiinţa alternării episoadelor, a construcţiei epice, realizează bine scene de masă (vezi în acest sens capitolele 7 sau 16) dovedind că a învăţat la şcoala prozatorilor ardeleni şi mai cu seamă la cea a lui Liviu Rebreanu. Virtuţile de romancier se întrevăd limpezi în această nuvelă care afirmă un prozator cu capacităţi de obiectivare epică.

In nuvela lui Velea elementele de construcţie reţin mai puţin atenţia. Autorul se preocupă mai ales de studiul unui proces sufletesc complex petrecut între cei doi protagonişti ai scrierii sale, Vilă Vîrşan şi soţia lui, Fica. Deşi nu se luaseră din dragoste, viaţa acestora s-ar fi putut desfăşura în limitele unei armonii fireşti. Se interpune însă între ei bănuiala lui Vilă, nefondată, de altfel, că Fica l-ar fi luat de bărbat pentru pămînt.

Drama petrecută în casa lui Vilă este un efect prelungit al vechii mentalităţi ţărăneşti, nealungată complet din conştiinţe, dar pe care viaţa socialistă, treptat, o va şterge pentru totdeauna. Nuvelei îi lipseşte un conflict epic propriu-zis, ciocnirea dintre personaje fiind aproape nesesizabilă în manifestările lor exterioare. Ea se petrece mocnit, în străfunduri, între cei doi eroi, care consumă, fiecare, frămîntări pe care şi le ascund unul altuia. Ruptura provine şi din lipsa de explicare reciprocă.

Preocupat mai puţin decît Petre Sălcudeanu de echilibrul arhitectonic al nuvelei, Velea relatează digresiv momente importante din biografia eroului a cărui structură sufletească o sondează cu minuţie. Prozatorul nu are grija înnodării riguroase a faptelor, fiind interesat mai ales de logica dezvoltării relaţiilor sufleteşti între personaje. Este o modalitate a prozei analitice spre care Velea, dintre scriitorii tineri, se îndreaptă cu mai multă perseverenţă şi cu bune rezultate. Angajîndu-se pe acest drum scriitorul trebue să procedeze cu atenţie la selectarea subiectelor pe care realitatea i le furnizează. Zăbovirea asupra unor naturi sufleteşti primare (cum este cea a bătrînei din „Drumul", ultima schiţă publicată) poate duce în impas talentul său de analist.

Raportîndu-se la aspectele majore ale vieţii noi, urmărind consecinţele transformărilor revoluţionare în conştiinţa oamenilor de azi, proza de analiză psihologică constituie o direcţie importantă a literaturii actuale. (E curios că unii încearcă să limiteze această preocupare a tinerilor prozatori, menită să oglindească nuanţat pătrunderea noului în psihologia contemporanilor). Abordarea ei necesită, bineînţeles, o stăpînire sigură, matură a mijloacelor artistice.

Dacă spre deosebire de Velea, Petre Sălcudeanu este interesat de modul desfăşurării faptelor, de coordonarea lor într-o construcţie riguroasă, un epic prin excelenţă se arată şi Fănuş Neagu care a tipărit nu de mult al doilea volum de proză. „Cantonul părăsit", nuvelă mai amplă, poate fi socotită şi ea, ca şi „Iubeşte ziua de mîine", un roman-miniatură despre viaţa nouă a satului socialist. Spre deosebire însă de lucrarea lui Sălcudeanu aici episoadele nu se succed simetric. Fănuş Neagu este, literar vorbind, un tumultuos care scrie o proză saturată de epic. In neobosit elan imaginativ el construieşte febril, neocolind, cum s-a arătat, scenele „tari". Destinul absolventului de facultate trimis la ţară şi cîştigat de realitatea nouă a satului se împleteşte, în nuvela amintită, într-un chip neaşteptat, cu al profesoarei Lilica Dobrogeanu, întîlnită cîndva în copilărie într-o împrejurare tragică. Trecutul dureros al fetei este evocat în cîteva episoade retrospective în care sînt reînviate şi scene dramatice din trecutul război. Intriga ia pe alocuri o alură romantică, cam artificială, şi uneori senzaţională: asistăm la galopade în amurg încheiate cu destăinuiri de dragoste, sau la crime pasionale.

Intre ceilalţi nuvelişti, colegi de generaţie, Fănuş Neagu se distinge prin capacitatea de evocare plastică a vieţii de la ţară. El are putinţa să desfăşoare tablouri vii care impresionează adeseori prin exactitatea detaliilor şi bogăţie cromatică. Iată un pasaj din „Drăgaica", povestire scrisă cu umor şi culoare: „Pe suhat, lîngă roata cu căluşei, Sava dădu peste o mulţime de căruţe, venite din satele vecine. Oaspeţii împiedicaseră caii la păşune şi plecaseră în sat — bărbaţii să caute ceva băuturică, femeile să pălăvrăgească cu prietenele şi să se gătească în faţa oglinzii, cu rochiile şi pantofii cei buni aduşi de acasă în ladă, să nu-i umple praful. Puţină forfotă era totuşi în bîlci. Sub un brad gestionarul de la bodegă, îmbrăcat cu halat alb şi cu tichie pe cap, ţăcănea cu cleştele în grătarul care începuse de pe acum să fumege. Deasupra, la intrare, atîrna un carton pe care era desenat un chefliu cu gura la canea. Cîte două şiruri de cîrnaţi făcuţi cu cimbru mult şi cu usturoi spînzurau împletiţi în sîlpii din faţă. Chioşcurile fuseseră încărcate cu mărfuri încă de cu noapte, şi lîngă ele trăsese un camion sosit de la Brăila cu baloturi de stambă, bumbac şi unelte agricole care aveau mare căutare."

Pulsează în nuvelele lui Fănuş Neagu seva unei vieţi ţărăneşti autentice, plină de savoare. Scriitorul stăpîneşte un talent original pe care este dator să-l dezvolte. Ca primă condiţie: înfrînarea înclinării pentru senzaţional care aduce în unele lucrări o notă de facilitate.

Comentînd activitatea nuvelistică a cîtorva prozatori tineri, ale căror volume au apărut recent, ne-am referit spre ilustrare la lucrări inspirate din viaţa satului. Deşi nu se restrînge numai la acest domeniu, creaţia tinerilor cunoaşte, totuşi, sub raport tematic o limitare. Viaţa clasei muncitoare, tema principală a literaturii noi, găseşte, în scrierile lor, o reflectare încă sporadică. Se impune, aşadar, cu necesitate, extinderea preocupărilor tematice, care va aduce cu siguranţă şi o îmbogăţire a mijloacelor expresive.

G. DIMISIANU

GAZETA LITERARĂ în regiunea CRIȘANA

Mozaic orădean

Ca în toate laturile patriei, ca în toate orașele patriei, pulsează viața și noul în Oradea. Dacă o vezi în fiecare zi, dacă, localnic, grăbit către locul tău de muncă, îi străbați străzile, dacă treci peste poduri, peste Criș, dintr-o parte în alta a orașului, aproape că nu-ți dai seama, nu surprinzi ritmul în care se înfăptuiesc adausuri frumuseții și utilului gospodăresc, urbanistic.

Dacă vii din alte părți, descinzînd ca vizitator vremelnic, după o scurgere oarecare de timp, obiectivul viu al ochiului fixează pe retină imagini noi, gesturile proaspete ale muncii creatoare.

Oradea nu rămîne închistată în încremenite linii citadine, în permanența stilului arhitectonic vechi, ci își pune haine noi. Umple vechile carii ale clădirilor desuete, ale măruntelor și vetustelor forme ce strică armonia unui oraș care se vrea în ritm de progres.

Se clădește în Oradea. Era o vastă piață pustie dincolo de Criș. Se ținea acolo tîrgul în vechime. Veneau căruțe. Era gunoi. Erau clădiri sordide dincolo de întinderea uriașului maidan pietruit pe alocuri.

Azi, în pustiul unde scrîșneau roțile căruțelor pe pietrele neregulate, sau se înfundau pînă la butuc în clisă în zilele ploioase, în noroiul iernii, a apărut un parc străjuit de o aliniere de blocuri luminoase, înalte.

In curînd vor înălța spre cer nenumărate etaje, blocuri turn, cum a crescut cel din noul cartier al sălii Palatului R.P.R. din Capitală. E noua piață 1 Mai din Oradea.

Și nu e singurul loc unde urbanistica nouă își spune cuvîntul în această cetate de pe Criș. Ochii mari de piatră ai bustului lui Ady, ai poetului care a cîntat durerea și înfrățirea romînă, maghiară și slavă, privesc gesturile creatoare ale muncii. La fel de interesat asistă parcă și gînditorul Iosif Vulcan din bronzul lui, așezat într-un unghi de verdeață, ca într-o pînză verde a străzii ce-i poartă numele, acolo lîngă malul Crișului, aproape de podul îngust de fier, peste care trec grăbiți în ceasurile cînd pornesc către, sau se întorc de la muncă oamenii, sau cînd în ceasuri de răgaz și de seară, perechi tinere, apropiate și mai mult de îngustimea podețului de fier, admiră palorile amurgului, sau jocurile iernii pe vadul rîului.

Oradea este un oraș cu un trecut urbanistic, cu probleme de urbanistică de rezolvat în spiritul noului, al modernului. Ritmul în care se transformă și se împlinește îl va pune în rîndul orașelor vii, orașelor noastre moderne.

★

Se desfășoară în viața culturală și artistică orădeană o susținută activitate creatoare, pentru educarea maselor de oameni ai muncii, pentru a crește nivelul cultural și artistic. Teatru în limba romînă și maghiară, concertele Filarmonicii, conferințe, expoziții de plastică. Recent se află deschisă o expoziție colectivă a pictorilor orădeni.

Putem mărturisi că această manifestare a plasticienilor locali nu putea dezamăgi pe niciunul din obișnuiții galeriilor de pictură din Capitală, sau pe cronicarii plastici. In cadrul celor două săli, expuneau pictori realizați, cu o marcată personalitate artistică, cu o tehnică, cu o stăpînire a formelor de expresie plastică majoră. Pînzele înfățișau peisaje, portrete, aspecte din viața regiunii în continuă dezvoltare, imagini de muncă din împlinirile pe care partidul și oamenii muncii se străduiesc să le aducă hărții vii a regiunii și a orașului Oradea.

Sculpturile maestrului emerit Fekete, guașele pictorului Horovitz, pînzele pictorilor Cupsa, Goga și alții dovedesc că imaginile realității, ale vieții și ale pitorescului locurilor se reflectă în opere valoroase, că autorii care le semnează, nu întîrziat se vor clasa în linia primă a plasticii noastre.

Una din realizările remarcabile ale vieții artistice orădene însă, este fără îndoială, teatrul de păpuși.

Am văzut multe teatre de păpuși, în orașele patriei, dar mărturisesc că aci, în Oradea, am înțeles, am surprins acel imponderabil, acel dar pe care îl poate avea cineva, care mînuiește o colectivitate, dăruită și dedicată muncii creatoare, atît de dificilă și plină de nuanțe a spectacolului pentru cei mici.

Animatorul se numește Fuchs. E pictor. E inspirat și transmite colectivului său de pictori, tehnicieni, păpușari și actori, acea fervoare artistică, acea dragoste pentru fabulație, fabulos, pentru poezia realităților exprimate prin simboluri accesibile minții și sufletului copiilor.

De cum urci pe treptele vechii clădiri în care se află teatrul, pătrunzi direct în lumea familiară vîrstei fericite a copilului. Fabula, poezia și înțelepciunea hazului sînt închipuite în frescele care, desfășurate în linie și culoare pe zidul de deasupra scării, îți însoțesc pașii. Pătrunzi în sală; e o sală pe măsura și gustul pruncilor: scaune (fotolii), fiecare avînd zugrăvite o imagine, un cunoscut personaj al fabulelor, al poveștilor, al zoologiei, străbătută de un duh de haz și înțelepciune. Scene sau elemente de baladă, de poveste, redate cu o subtil de simplă stilizare, din care nu a fost alungat aburul străveziu al poeziei, formelor și fondului lumii basmului sau fabulei.

De-a lungul culoarului ce duce spre scenă, dulapuri nenumărate cu lacăte. In ele sînt închise simboluri neanimate: păpușile varii, care vor fi la ceasul ridicării micii cortine dăruite cu mișcare, grai și expresie pentru ca în fotoliile zugrăvite cu fel de fel de chipuri să se îmbujoreze de teamă, bucurie și curiozitate alte chipuri: prunci, băieți și fetițe cîrne, blonde sau brune, băieți care privesc cu ochi rotunzi lumea din mica deschidere a scenei, unde vor învia lumi și vor descoperi continente de noutăți. Trebuie să vezi toate acestea, să asiști la un spectacol privind în afara micului miracol artistic al păpușilor, gama aceasta de sentimente și expresii pe chipul spectatorilor mărunți.

Teatrul de păpuși din Oradea, după mine, este printre cele mai bune ca gen în țara noastră.

Oradea este un oraș contemporan, care se dezvoltă prodigios pe planuri multilaterale, un oraș în care muncesc oameni talentați, pasionați de munca lor închinată marilor teme ale construcției.

Radu BOUREANU

DRUM

Am ajuns la Sîntana, președintele gospodăriei colective de-aici Gheorghe Goina ne poftește sus în birou, afară cam plouă, e rece și aspru iar noi, lîngă o băutură (țuică spre palincă) de tot apreciabilă, vorbim, vorbim.

— La început, — spune Goina, un bărbat spătos, oacheș, cu ochi negri strălucitori, — a fost destul de greu. La început, acum cîțiva ani (sînt mai mulți de zece) cînd am întemeiat gospodăria, a fost destul de greu. Ceva oameni, ceva motoare, ceva pluguri. Da, la început a fost destul de greu.

Bătaie în ușă.

— Intră.

— Bună ziua, tovarășe președinte, Moskviciul este la Arad. Aveți nevoie de mașină?

★

— La început, spune președintele a fost greu. Cunoșteam pămîntul (sînt plugar) dar nu știam agrotehnica. Să scoți grîu dintr-un pogon mai merge, să conduci o uzină de cereale în veacul XX e altceva. Trebuie carte. Cunoșteam oamenii, dar nu știam să-i conduc. Să te înțelegi cu doi vecini mai merge, să îndrumi pe calea științei cîteva mii de lucrători ai pămîntului, e altceva. Trebuie carte. La început a fost greu.

Bătaie în ușă.

— Da, ce poftești?

— Voiam să știu cînd plecați la București... La sesiunea Marii Adunări Naționale.

Al. MIRODAN

Intr-o secție a Fabricii de încălțăminte „Solidaritatea" din Oradea

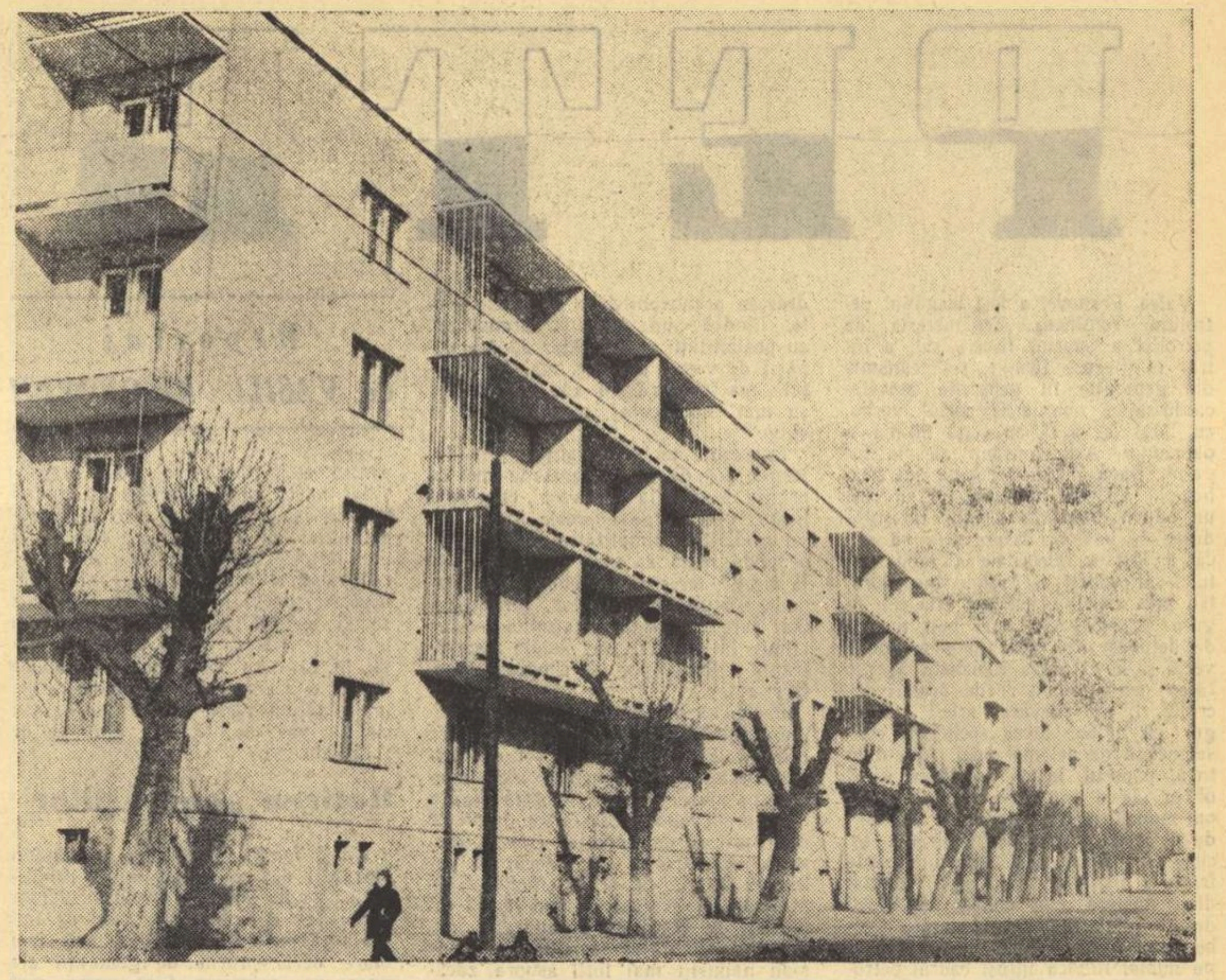

Blocuri muncitorești pe Bd. Magheru din Oradea

La „Solidaritatea"

Infățișarea fabricii de încălțăminte „Solidaritatea" are tripticul specific întreprinderilor industriale vechi care, devenite unități socialiste, au cunoscut și cunosc înviorarea socialistă.

— Aici — îmi arată tovarășul Ciubotaru, șeful secției industriale a ziarului regional, o așezare posomorîtă și neglijent proporționată, — era clădirea fabricii vechi.

— Dincolo e clădirea nouă.

— Mai încolo o să se construiască un alt corp cu cîteva etaje. Acoperișul o să fie numai din sticlă. Pentru luminozitate.

Ion Hegeduș, unul din cei mai vechi muncitori de aici, „portretizează cifric" fabrica. „Am economisit din efort propriu 1.240.000 lei. Adică 20.000 perechi de încălțăminte peste plan, 370.000 dm² de piele. Asta vine, vasăzică, trei sute șaptezeci împărțit la doișpe, odată de trei ori, zero, zero... Sînt peste 30.000 de perechi de fețe".

Și pentru că a început-o ca ucenic aici, pornește să istorisească:

—Fabrica se numea „Carmen" și avea ca patron pe Ernest Steiner; unu' gras; noi, adică nu doar noi, ucenicii, toată lumea îi zicea „borțosul". Atelierul unde lucram era lîngă grajdul de cai. Era de două ori cît biroul ăsta, fără lumină, fără aerisire. Lucram acolo 120 de oameni, umăr lîngă umăr și cînd se lăsa zăpușeală făceam niște moriști de carton cu care ne mai răcoream. Ca ucenic intram cu o oră înainte de începerea lucrului și ieșeam cu două ore după. Pe lună primeam cîte o sută de lei. Cu banii ăștia puteai să cumperi atunci doar o gîscă. Pe mine, patronul mă trimetea și după țigări. Fuma numai trabuc cuban, de o sută de lei pe zi, cît leafa mea pe o lună. Cîteodată venea și la atelier. Ședea în pragul ușii cu trabucul în gură și noi stăteam încovoiați, cine sălta capul era amendat și simțeam mirosul tutunului pînă în fundul sălii.

Să ne închipuim. Prin 1924: 120 de oameni stau înghesuiți, aplecați deasupra unor bucăți de piele. Și deodată, mirosul dulceag al pielii de încălțăminte și cel acrișor al nădușelii de cal venit din grajdul alăturat, este tăiat de aroma cubană a trabucului patronului. Și nările și gura lui lepădau în cîteva minute un fum care egala salariul fiecăruia dintre cei o sută douăzeci, pe o săptămînă.

La acestea mai trebuie adăugat că:

— In lunile de vară nu se lucra — aceasta pentru ca nici un muncitor să nu primească drepturile de concediu. Toamna se făceau reintegrările.

— Protecție a muncii nu era. Puncte sanitare nu erau. In fiecare zi curelele mașinilor rupeau degetele muncitorilor.

★

S-o lăsăm pe „Carmen" și să cunoaștem „Solidaritatea" socialistă, de azi, cum se spune „pe fluxul tehnologic".

Mai întîi sala de croit, sala „muncii abstracte" cum e numită în glumă. O încăpere imensă, luminoasă, cu ferestre mari. Pe pereți ghirlande de flori, făcute din hîrtie, arcuite în așa fel încît închipuie inimi. De tavan atîrnă din loc în loc porumbei strălucitori făcuți din hîrtie argintie. Interiorul acesta ar părea poate nefiresc dacă n-am ține seama că aici lucrează numai femei. In toată sala este o ritmicitate de gesturi mici și rotunde de femeie, care realizează o atmosferă prietenoasă.

Urmează sala de rihtuit, unde se subțiază părțile feței croite, care urmează să fie îndoite. Tripa Margareta, una din muncitoarele fruntașe, e întrebată de I. Hegeduș care mă însoțește:

— Ce mai faci Margareta?

— Dă două norme, răspunde cineva, din preajmă.

— Bine — una aici, una acasă — copii, bărbatul... glumește Hegeduș.

—Nu, două norme aici...

Apoi dînsa explică felul cum folosește la maximum capacitatea mașinii și timpul. E o femeie voinică, frumoasă, cu ochi negri. Are o față de o vioiciune stăpînită care vrea să pară severă, însă nu reușește, pentru că permanent ai, cine știe de ce, impresia că zîmbește.

Sala de ștanțat unde se fac branțurile, ștaifurile și se taie tălpile, e impunătoare și zgomotoasă. Aici lucrează numai bărbați. Lodany Ladislau, acum doi ani la concursul de ștanțare pe țară, a obținut locul doi. La ultimul concurs ținut la București — a ieșit al treilea.

Al treilea ștanțer al țării e un om scund care, pentru a ajunge la butucul de ștanțat își așează un scaun sub picioare. Reputația sa se sprijină pe iuțeala cu care croiește și pe faptul că știe să folosească, economisind, suprafața de croit. El mută tiparul fulgerător deasupra tălpii, găsind, cu un fel de intuiție și fantezie a degetelor, cele mai neașteptate formule de aplicare, pentru a evita deșeurile.

Acum să urmărim cîteva din fazele istoriei unui pantof.

Primul drum pe care-l bate e săpat în palmele muncitorilor.

Feței de piele i se alătură o căptușeală și apoi totul e pus pe calapod. Pe urmă, între piele și căptușeală se pune un ștaif ca ele să nu se întindă și să se mențină drepte.

—Pentru demnitatea pantofului, explică omul care operează întăriturile.

Tot ambalajul e așezat pe calapod și se fixează branțurile. Doi băieți sînt preocupați ca pielea să se muleze bine pe calapod. Urmează cusutul ramei. Unsul tălpii și unsul pielii pantofilor cu decalină. Apoi lipitul sau, în termeni consacrați aici, „logoditul" tălpii cu pielea. Un bătrîn ursuz taie surplusurile tălpii care depășesc pielea. O mașină și o femeie cos — chestiune de secunde — talpa. O altă mașină „cicatrizează" rana cusăturii ungînd-o cu acetonă. O alta dă siluetă pantofului, talpa e ondulată. Apoi frezată și vopsită. Pantoful are de acum contur și maturitate: tutorele (calapodul) e prisoselnic: o mașină scoate automat calapodul.

O fetiță subțirătică, îngîndurată, cu cozi lungi (cozile și aerul ei sînt foarte odihnitoare în ambianța aceasta a prefacerilor rapide), vopsește — „cosmetizează" — pantofii.

— O cheamă Molnar Rodica, mi se explică. Lucrează aici din februarie. Din prima zi și-a depășit norma.

Ea, după ce „cosmetizează", așează pantofii pe o bandă. Și din mîinile ei pantofii ajung în țară și în străinătate. („Solidaritatea" produce și pentru export). Pantofii pleacă din palmele ei în Sudan și Ghana și în Etiopia, în București și în Slatina.

Așa se termină primul drum al pantofului orădean. Aici, la finisaj, există un grafic de producție care arată, cu ajutorul unui tablou electric, din oră în oră, la ce număr de perechi s-a ajuns. Cînd m-am uitat la tablou indica 800. Norma zilnică este de 650. Și tura nici nu se încheiase.

Nicolae VELEA

NOUA IMAGINE A SATULUI

Tradiționala înfățișare a satului, cu monotonia, cumințenia și liniștea lui, întîrzie să se arate celui care colindă întinderile gospodăriei agricole colective din Sîntana. Oricîtă imaginație ai avea, e foarte greu să asociezi de imaginea vechiului sat unde fiecare apariție a civilizației echivala cu o vedenie din alte lumi, imaginea unor țărani colectiviști care se pregătesc să facă o plimbare cu motocicleta lor proprie. Faptul — deși nu are încă proporții de masă, mi s-a părut atît de semnificativ pentru marile schimbări pe care le-a adus colectivizarea în viața țăranilor muncitori, încît am asistat îndelung la această operație, urmărindu-i pe motocicliști pînă ce s-au îndepărtat în zare. Și privind această scenă splendidă și tonică, imaginea vechiului sat, cu pelagră și mizerie, devenea și mai îndepărtată. Gonind cu motocicletele pe ulițele satului, țăranii colectiviști striveau parcă la pămînt odată și încă odată trecutul de mizerie și suferință.

Colectivizarea a adus în viața țăranilor muncitori bunăstarea materială, civilizația și cultura. Un colectivist cu care am stat de vorbă, după o anume vreme, dădea semne de nerăbdare. Am aflat și pricina neliniștii, dezlegată tot de el și nu fără mîndrie în glas.

— Mă duc la liceul seral... Avem cursuri...

Imaginea unor țărani muncitori care, după sfîrșitul trudei pe ogoare se duc la liceul seral n-are nici o legătură cu imaginea vechiului sat, strivit de mizerie și întuneric. Văzînd un țăran colectivist care se pregătește să prindă ora de chimie de la liceul seral, e foarte greu să-ți mai amintești satul de odinioară. Atît de absolut nouă și revoluționară e această imagine.

Șase autocamioane ale gospodăriei colective tulbură liniștea satului cu zgomotul lor asurzitor, tonic și triumfător. A dispărut liniștea? A dispărut imaginea satului unde noaptea doar glasul răgușit al unui dulău mai tulbura liniștea? Foarte bine. Toți țăranii muncitori cu care am stat de vorbă au salutat cu bucurie această dispariție. Lor nu le e de loc dor după acea liniște tristă. A dispărut liniștea și a apărut viața, mișcarea, culoarea, lumina, luminile căminului cultural, luminile liceului, agitația sănătoasă stîrnită de o activitate bogată și multiplă.

Imaginea femeilor care nășteau în cîmp e alungată și ea: căminul de zi și creșa gospodăriei colective au transformat îngrozitoarea imagine într-o amintire. Dar și tradiția în ceea ce are ea durabil a căpătat posibilități de manifestare nemaiîntîlnite pînă acuma. Brigada artistică de agitație a gospodăriei agricole colective „Viață nouă" din Sîntana a cucerit titlul de laureată la cel de-al V-lea Concurs al festivalului de amatori.

Pe biroul președintelui gospodăriei am descoperit programul tipărit al echipelor artistice. Programul e scris în admirabile condițiuni grafice, pe hîrtie velină, condiții pe care le-ar invidia orice teatru din București. Comorilor artistice acumulate de popor de-a lungul veacurilor li se acordă toate onorurile cuvenite.

Strîns uniți sub conducerea partidului, țăranii colectiviști din Sîntana, romîni, maghiari, germani muncesc pentru înflorirea și întărirea gospodăriei colective, încep să se bucure tot mai mult de binefacerile civilizației socialiste.

Teodor MAZILU

In casa colectivistului Tăutan Teodor din Sîntana, regiunea Crișana

Consfătuirea cu cititorii din orașul Oradea

Recenta consfătuire de la Oradea a „Gazetei literare" cu cititorii săi a prilejuit un binevenit schimb de păreri între cititori, scriitori și redactori, întîlniți într-o discuție prietenească. Conținutul „Gazetei literare" a fost supus unei analize ample și pasionate.

Ce rubrici și ce articole au prilejuit mulțumirea și au stîrnit interesul cititorilor noștri?

Cititorii au arătat că parcurg cu interes paginile de reportaj și rubrica de cărți noi și doresc ca astfel de materiale scrise mai viu și cuprinzînd o mai bogată informație să nu lipsească din niciunul dintre numerele revistei noastre.

Tovarășii profesori Titus Costin, Zaharia Macovei, L. Covaci, Pop Aurel, apreciază materialele de istorie literară, cronica literară și teatrală precum și articolele privind opera unor scriitori despre care predau în școală. S-a discutat pe marginea articolelor despre Tolstoi (apărute cu ocazia comemorării a 50 de ani de la moartea scriitorului), „Alecsandri modern" *de D. Solomon,* „O întîlnire între Ibsen și Alecsandri?" *de V. Mîndra.*

Vorbind în numele elevilor și colegilor săi, tovarășul profesor Z. Macovei a arătat că cititorii au urmărit cu deosebită atenție articolele prin care scriitorii și-au spus cuvîntul manifestîndu-și totala adeziune la hotărîrile celui de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn. De asemeni, că sînt interesați asupra felului în care se desfășoară plenarele Uniunii Scriitorilor și discuțiile în jurul mesei rotunde privind probleme ale prozei, poeziei, dramaturgiei și criticii literare.

«Imi place felul în care este prezentată grafic și ilustrată pagina a șaptea. Materialul din această pagină îmi este de un real sprijin în întocmirea programelor. Vignetele apărute în „Gazeta literară" mi-au folosit la ilustrarea programului de sală pentru spectacolul „Omul care aduce ploaie"», — a spus tovarășul Vasilescu Stelian, secretar literar al Teatrului de Stat din Oradea, secția romînă.

Numeroși vorbitori s-au arătat mulțumiți de apariția regulată și de modul în care este întocmită „Poșta redacției" semnată de Nina Cassian.

Cititorii s-au declarat de acord cu apariția a cît mai multor articole la rubricile „Tineri scriitori", „Cartea străină", „Estetica vieții cotidiene".

Dar firește au fost exprimate și obiecții: de ce atît de multe fragmente de roman?; de ce nu sînt analizate mai operativ spectacolele teatrelor din diferite regiuni ale țării?; de ce nu se publică un număr mai mare de traduceri din literatura altor țări?; de ce apar atît de rar studii critice privind literatura universală?

Ne-au interesat mult propunerile făcute redacției noastre: cititorii (profesorii și elevii, mai ales) vor să găsească în paginile „Gazetei literare" cît mai multe materiale de teoria literaturii și de istorie literară (ni s-au sugerat teme privind tradiția culturală a regiunii Crișana, — un mic studiu despre Iosif Vulcan); a fost propusă o rubrică de satiră și anchete printre cititori în jurul unor cărți mult discutate de critica literară; cititorii vor informații despre cercurile literare și promovarea tinerilor talentați din aceste cercuri prin concursuri literare și poșta redacției. Cititorii vor ca în paginile „Gazetei literare" să fie găzduite texte de estradă pentru brigăzile de agitație, ilustrații și picturi prezentate la expozițiile de artă din întreaga țară.

«Socotim folositoare discuțiile cu cititorii și am vrea ca „Gazeta literară" să se reintoarcă curînd în mijlocul nostru spre a-i face o nouă analiză și... un bilanț al celor realizate după consfătuirea de acum», ne-a spus tovarășul Fodor Zeno. „Gazeta literară" dorește la rîndul său o reintîlnire cu cititorii săi din Oradea. Va fi desigur o consfătuire la care multe dintre propunerile de acum vor fi analizate ca realizări iar cititorii vor putea discuta noi propuneri și se vor putea referi la perspectiva unor noi realizări.

Adriana ILIESCU

PETROL!...

Reportaj de VASILE NICOROVICI

Valea Prahovei a fost leagănul petrolului romînesc. Aici meseria de petrolist a cuprins fiecare sat, a intrat în fiecare familie, s-a transmis din generație în generație, amestecîndu-se cu obiceiurile, portul, vorba, cu felul de a fi, cu viața intimă a oamenilor. Asta o simți aici la tot pasul. Dacă mergi printr-un sat prahovean, nu este un lucru rar să vezi un bătrîn îmbrăcat simplu. rezemîndu-se de baston, despre care să afli că a fost o celebritate a sondăritului: „Il vedeți — spune însoțitorul tău prin schelă — bătrînul ăsta e o figură istorică. Cel mai bun meșter de detubări din țară. Cumpăra sonde vechi și le extrăgea coloanele. Și n-o făcea pentru bani, ci de dragul lucrului. E un adevărat artist". Desigur că astăzi presa socialistă consemnează pe cei mai buni. Altă dată însă, poporul însuși își făcea acest oficiu, de a transmite de la om la om numele celor remarcabili, alcătuindu-și astfel o cronică neoficială. Și, cine știe, dacă peste decenii aceste frînturi disparate nu s-ar fi adunat dînd naștere unor cîntece bătrînești despre sondori, la fel ca despre Corbea sau Mihu Copilu. Afirm aceasta nu numai fiindcă însuși cadrul petrolier, spectaculos, epic e potrivit unei balade, dar și pentru că pasiunea pentru meserie și vocabularul sondăritului a intrat atît de adînc în viața oamenilor de aici, încît au căpătat acea șlefuire și simplitate a expresiei, apropiată de poezie, cum n-o mai au decît ocupațiile seculare, agricultura și păstoritul.

Ca să înțelegi bine pe prahoveni, trebuie să-i vezi în locurile lor de baștină, la Moreni, unde au rămas încă urmele vechilor incendii, la Buștenari, unde mai lăcăresc încă sonde cu turle de lemn, dar și la Boldești, unde se aplică metoda mai nouă a injecțiilor de apă și la Ploiești ,la Blocul de ulei dotat cu instalații moderne sau la Intreprinderea de carotaje, care utilizează echipament radioactiv, reprezentînd, toate la un loc, vechea și noua Prahovă, considerată în succesiunea generațiilor, cu dramele, calamitățile, luptele și izbînzile ei. Trebuie să auzi cum discută între ei bătrînii muncitori din schelă despre sonde și cum surîd, se încruntă sau ce gesturi fac. Trebuie să mergi apoi prin schelă cu vreunul din ei, care să-ți arate niște movilițe de pămînt și să-ți spună: „Aici a fost Dora, aici Mariana, aici 304, care dădea apă bună de băut după ce n-a mai dat petrol. Aici a fost o sondă care a luat foc și ardeau oamenii ca lumînările".

Oameni cu mîini de aur

Pasiunea pentru sondărit se naște la prahovean încă din vremea copilăriei. Aproape toți sondorii mai buni, care-și iubesc meseria, mi-au spus că i-au atras sondele încă de cînd erau mici, cînd plecau cu vitele la păscut sau la joacă. Sonda le stîrnea primele probleme serioase și-i împingea la cugetări filosofice asupra naturii. Cum de iese țițeiul singur din pămînt? Și pe unde a intrat, ca acum noi să-l scoatem afară? De unde se știe că aici a fost un fund de mare? E chiar așa de mult un milion de ani? Acasă ascultau cum vorbesc părinții între ei despre schelă, ce istorisea tata că auzise de la tatăl său, iar de sărbători, cînd se strîngeau frații acestuia și surorile, căsătorite tot cu petroliști, discuția ajungea în cele din urmă tot la întîmplări despre sonde. Pentru ei sondoritul nu e o simplă meserie de pe urma căruia cîștigi bani, ci ceva mai important, care se confundă cu însăși viața lor. Un inginer de la o schelă din Oltenia mi-a spus că el preferă să se adreseze prahovenilor în momente grele, fiindcă „un petrolist prahovean, cu posibilități medii, chiar dacă e depășit de vreun localnic, mai bine dotat, reacționează în caz de pericol cu mai mult curaj, are sondoria în sînge".

Expresiile tehnice, șlefuite prin folosirea lor de mii și zeci de mii de ori, au căpătat la prahoveni, cum spuneam, puterea de expresie a metaforei poetice și simplitatea proverbului: o sondă nouă se zice că începe „de la iarbă", iar o sondă amplasată anapoda e pusă cu „căciula". Stratul rebel, care amenință cu erupția trebuie „ținut la respect". iar sonda recalcitrantă trebuie, pur și simplu, „omorîtă" etc.

Prahoveanul constituie figura reprezentativă a petrolistului din țara noastră. Legătura dintre cei doi termeni este atît de strînsă, încît imediat ce zicem sondor, evocăm figura unui prahovean. Aceasta se datorește unui proces de evoluție istoric. Meseria de petrolist s-a născut în valea Prahovei, ca și la Moinești, în Moldova. A evoluat cu mai multă rapiditate în regiunea prahoveană, datorită faptului că trusturile străine s-au năpustit mai întîi asupra zăcămintelor mai bune de jefuit.

Cei mai bătrîni dintre sondori își amintesc de vechile puțuri, în care omul cobora învelit într-un burduf, cu un coif de tinichea în cap, luîndu-și parcă .rămas bun de la viață. Acești vechi puțari, — țărani iobagi sau moșneni ținuți la porunca domnitorului, iar mai tîrziu salariați ai unor mărunți întreprinzători — sînt adevărații pionieri ai petrolului romînesc. De aceea a avut dreptate acel inginer, care în 1907, la un congres internațional al petrolului a toastat pentru „țăranul romîn căruia îi datorăm în primul loc descoperirea la noi a principalelor straturi de petrol" și faptul că el a fost cel dintîi explorator și cea mai bună călăuză „și ne-a dat pe cel mai bun lucrător sondor". Vechile fotografii de la Cîmpina sau Buștenari arată pe sondori purtînd încă costume țărănești, ițari, cămașă albă și pălărie. Avîntul industriei petrolifere însă dă naștere unui rapid proces de proletarizare, de transformare a maselor țărănești sărace din Valea Prahovei în sondori și muncitori petroliști. Această transformare nu s-a făcut, ca de pildă astăzi în Oltenia, prin calificarea, școlarizarea ori printr-o intensă muncă de educație și culturaliazre a țărănimii, ci prin aplicarea barbară a disciplinei foamei și a bîtei. In anul 1901, după cum citesc într-o monografie a geologilor din Cîmpina, un oarecare inginer Dumitru Ionescu se opune obiceiului de a se bate cu biciul în schelă. Acest singur amănunt e edificator. Să mai dăm și altele? Dar cine în această țară nu cunoaște comportarea scandaloasă a societăților petrolifere? Și totuși, într-o scurtă perioadă istorică, masele de petroliști din această „Gheenă a Prahovei", cum îi zicea Ștefan Gheorghiu, se strîng laolaltă, se solidarizează, fac greve, ridică din mijlocul lor luptători, își schimbă portul și mentalitatea, devin clasă muncitoare, conștientă de rostul ei istoric. Mai ales muncitorii din rafinării, concentrați în număr mare în cîteva întreprinderi, petroliștii din Moreni și Cîmpina, care practică sondoritul de cîteva generații, fără să aibă altă avere decît brațele, formează detașamentele cele mai conștiente, mai hotărîte. Evenimentele din iarna lui 1933, insurecția armată din august 1944, o confirmă pe deplin.

După cum oamenii din Vidra sau Albac îi reprezintă de minune pe moți, după cum cei din Vulcan sau Lupeni pe mineri sau cei de la Grivița Roșie pe ceferiști — oamenii din Moreni și Cîmpina sînt reprezentativi pentru calitățile morale ale petroliștilor noștri. Aici întîlnești nu numai meșteri iscusiți pentru care industria petrolului nu are secrete, stăpîni ai unei înțelepciuni acumulate de generații, dar și suflete sincere și calde, deschise, devotate revoluției și patriei socialiste, în mod intim, firesc, ca unii care trăiesc într-o lume avansată, în care au fost lichidate racilele meschine ale speculațiilor bănești, ale proprietății private. Viața este și aici cu un pas înainte, mai aproape de socialism.

Rotirea generațiilor

Unele familii prahovene de sondori sînt atît de vaste, au atîtea ramificații. încît pot constitui adevărate „dinastii" de petroliști, a căror importanță pentru societate e mult mai mare decît șirurile de generații ale unor case princiare. Sînt cazuri, mai ales astăzi, după descoperirea noilor regiuni petrolifere, că unii membri ai aceleași familii prahovene lucrează în schelele din Moldova, Oltenia, Transilvania, și cînd se strîng la vreo ocazie împreună, pare că poposește o țară întreagă sub același acoperiș. După revoluția socialistă, în familiile sondorilor a mai intervenit un element nou. Mulți dintre membrii lor, altădată simpli muncitori, ocupă acum funcții în diverse verigi ale aparatului de stat. Iată un exemplu oarecare: tatăl lui Ion D., brigadier la reparații capitale de la schela Gura Ocniței originar din Moreni. e mecanic în petrol; fratele său mai mare, Voicu din sondor a devenit șeful secției financiare a regiunii; sora sa e căsătorită cu un dulgher, care lucrează în petrol; un alt frate, Nicolae, a fost strungar, azi e directorul Igopului din Pucioasa; un alt frate, tot strungar, — azi maior după ce a absolvit Academia militară; alt frate, Gheorghe, electrician în petrol. Exemplul acesta are o semnificație mai largă în sensul că astăzi, clasa muncitoare, chemată să joace un rol conducător în stat. își are reprezentanți în cele mai diverse domenii ale activității sociale.

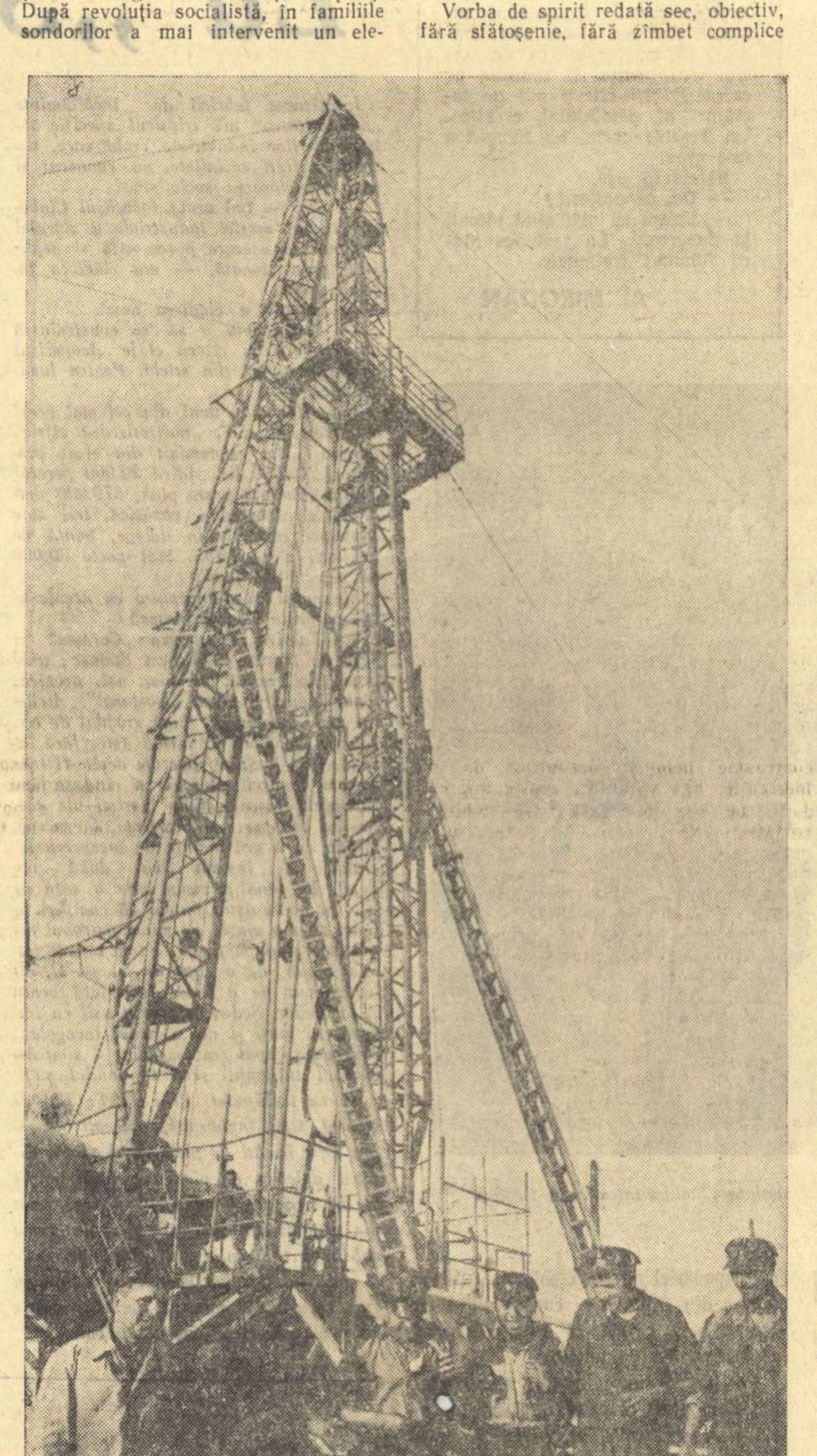

Brigada.

In genere, între petroliștii prahoveni se pot distinge trei generații (sau chiar patru, dacă se ia în considerație și cea mai tînără generație, care învață încă în școli). Cei mai bătrîni care au apucat încă vechile puțuri de petrol, forajul canadian, se află acum la pensie și-și cultivă mica grădină de lîngă casă, convinși că astfel își prelungesc viața, fiindcă „acela care nu lucrează, moare curînd". Generația următoare e constituită din aceia care se află acum în plină maturitate, (între 40—60 de ani). Aceștia și-au trăit tinerețea între cele două războaie, au luat parte la luptele politice, s-au maturizat. iar revoluția socialistă i-a găsit în plină bărbăție. Din rîndul lor s-au ridicat primii directori de schele și de trusturi după naționalizare, secretari de comitete de partid, activiști sindicali, președinți de sfaturi populare, dovedind astfel că muncitorimea e capabilă să conducă și să organizeze industria petroliferă și instituțiile de stat. Biografia oricăruia dintre ei este extrem de interesantă deoarece cunoaște, datorită revoluției, cele mai neprevăzute cotituri. Astfel am întîlnit la Uzina mecanică din Teleajen, ca director, pe un fost petrolist dela Moreni, care în curs de zece ani, a străbătut un drum aproape de neimaginat prin diversitatea lui, fiind secretar al plășii de partid Moreni, apoi directorul unei secții din Industria Lemnului la Sinaia, apoi inspector al Ministerului Petrolului, apoi reprezentant al judecătoriilor miniere, apoi director al Ogazului (Oficiul gospodăriilor agro-zootehnice din ministerul Petrolului și Cărbunelui) etc. Și-n fine, noua generație ridicată după eliberare, „generația lui 23 August", formată din tineri crescuți la școlile profesionale, în spiritul socialismului, care frecventează liceele serale și-i vezi umblînd prin schelă cu cartea de istorie și geografie în buzunar, pe care le citesc cînd prind un moment liber. In general sînt mai culți, mai citiți și cunosc baza științifică a meseriei lor. Localitățile din care provin ei, situate în jurul centrelor petrolifere, s-au schimbat și ele în ultima vreme, tinzînd a deveni din sate, mici așezări urbane, cu lumină electrică, cinematograf și rețea de radioficare, cu stadion și echipe de fotbal.

Pentru a completa acest portret colectiv, mai trebuie semnalate încă unele particularități de caracter ale prahovenilor. Le constați mai lesne, prin contrast, cînd îi întîlnești pe prahoveni în alte regiuni, în Moldova sau în Oltenia.

Vorba de spirit redată sec, obiectiv, fără sfătoșenie, fără zîmbet complice o poți auzi peste tot. Și la școală, unde un maistru rafinor, care conduce un cerc tehnic, zice copiilor cînd unul a greșit: „nu rîdeți că boala asta se ia". Și în biroul unei rafinării, unde un tînăr inginer îți spune că nu și-a cumpărat motocicletă fiindcă de fiecare dată cînd aproape a strîns suma necesară intervine ceva neprevăzut: „astă vară am fost la mare și am cheltuit o roată. Pe urmă am plecat în Cehoslovacia la un meci al naționalei noastre și s-a dus ghidonul..." Și într-o schelă, unde un ploieștean simpatic, venit cu echipamentul de carotaj, antrenează pe sondori la munca lui, vorbindu-le cam așa: „Măi, Sipică, ia vină aici.. Nu-ți zice Sipică? Scuză-mă, tu ce-ai fost în armată? Sergent? Uite aici ai să fii general. Ia cablul ăsta și fugi cu el la gura puțului. Așa, tăticule, ești bun de campion la suta de metri".

Există o preferință către gluma învăluită, mascată, ca și cum cel care ți-o spune ar vrea să-ți verifice ascuțimea inteligenței luînd o atitudine impersonală, chiar gravă, încît nu știi bine dacă e serios sau glumește. „Ce-ai zice dumneata dacă ar veni cineva să-ți spună, cum mi-a zis mie odată unul: „Dumneata ai omorît un om". Dumneata însă știi că n-ai făcut rău nici măcar unei muște. Și atunci desigur că i-ai răspunde așa cum i-am răspuns eu: „Da, domnule, l-am omorît". — „A vasăzică ești un criminal. Spune cum ai făcut asta", se prinde ăla serios. Și aici interlocutorul tău ia o figură gravă: „Cum am făcut? Am dat în el cu o greblă în glumă, iar el săracul n-a știut de glumă și a murit".

Totuși alcătuirea psihică a acestor oameni e mai complicată, decît s-ar părea la prima vedere. Departe de a fi niște firi flegmatice, sînt niște sentimentali cu o mare pudoare a sentimentelor.

Plăcîndu-le darul de a povesti al moldovenilor, calmul lor care în anumite situații este recomandabil — prahovenii totuși s-au putut adapta cu greu ritmului de activitate mai lent, obișnuit la aceștia. „Noi sîntem învățați să ne mișcăm iute. altfel ne facem nervi", ziceau brigadierii prahoveni veniți să foreze pe valea Zemeșului lîngă Ploiești. Și cam la aceasta s-au redus revendicările lor: să-i învețe pe noii angajați „să se miște mai repede", fiindcă în alte privințe moldovenii, ospitalieri și primitori, au putut fi făcuți lesne buni tovarăși de muncă și prieteni. De asemeni și transilvănenii, pentru ritmul obișnuit al prahovenilor, sînt prea domoli. Dar, după cum mi-a spus un brigadier prahovean, stabilit de vreo douăzeci de ani la Mediaș, el a ajuns să-i prețuiască fiindcă „sînt conștiincioși, se pătrund de observațiile pe care le faci și lucrează fără nervi. Sînt și buni gospodari. La început însă — mi-a spus prahoveanul — cînd i-am văzut tăcuți, credeam că le e frică să vorbească. Nu-mi spuneau dintr-o dată tot ce gîndeau și trebuia să-i descos multă vreme, sau să-i pricep din priviri sau din gesturi".

Roadele revoluției

Trebuie să fim foarte circumspecți, cînd vrem să stabilim aceste caracteristici regionale și dintr-un alt motiv. Să nu uităm că observațiile sînt făcute într-o perioadă de revoluție, și ca atare nu pot fi considerate în absolut, ca niște particularități veșnice, ci să distingem care sînt viabile și noi și care sînt vechi și condamnate la dispariție. Să nu uităm că prahovenii au venit în contact în aceste regiuni petrolifere noi, mai ales cu mediul țărănesc și este știut că țăranul, datorită faptului că a fost împilat și înșelat veacuri de-a rîndul de clasele exploatatoare a devenit mai închis, mai precaut, mai neîncrezător, sau, dimpotrivă, mai arțăgos, gata să-și facă singur dreptate. Or, asemenea particularități. legate de condiții istorice depășite, sînt pe cale de a dispărea, sub influența socialismului. Aici, în cadrul mai restrîns al industriei petrolifere, se poate observa acel proces mai vast, care se petrece în toată țara, de strîngere laolaltă, sub acțiunea clasei muncitoare, a regiunilor altă dată izolate, prin eliminarea contrastelor vechi, artificiale, pitorești, proces datorită căruia se înfăptuiește națiunea socialistă. Petroliștii prahoveni plecînd în noile regiuni, și-au adus și ei contribuția la grăbirea acestui proces transformator. Ei au învățat pe noii angajați, foști țărani, avînd mentalitatea veche a proprietarului de pămînt, ce înseamnă să-ți iubești meseria, s-o faci de dragul ei și nu neapărat pentru bani, să cîntărești echitabil interesele tale și ale schelei, și să ai în vedere că astăzi schela reprezintă nu pe patron, ci statul socialist, să nu-ți sară țandăra pentru orice fleac și să încerci să-ți faci singur dreptate, ci să te comporți după anume reguli, valabile pentru toți, deci să fii principial. In fine, prahovenii i-au învățat ce-nseamnă disciplina socialistă a muncii, le-au deschis pofta pentru cartea tehnică și învățămîntul politic, le-au arătat cum să umble cu granicul și ce să facă să preîntîmpine o erupție. Am întîlnit pe mulți prahoveni în asemenea regiuni noi, fiind perfect conștienți că rostul lor aici, conceput ca o datorie morală, constă în a pregăti dintre localnici cadre calificate, care încetul cu încetul, să le poată lua locul, deoarece mai spre bătrînețe ar fi dorit și ei să se tragă mai pe lîngă casă.

Schimbul de mîine

Am întîlnit însă destui prahoveni, chiar dintre cei mai în vîrstă, care s-au stabilit definitiv în noile regiuni, și-au construit aci case,și și-au adus nevastele și copiii. Pe alții, mai tineri, cum e firesc, i-a legat de noile schele căsătoria cu fete din partea locului: astfel un prahovean s-a căsătorit cu o olteancă, locuind în casa socrilor, la Vladimiri. La început, pe fondul unei atmosfere de neîncredere a localnicilor față de „veneticî", părinții n-au vrut să dea fata, fiindcă: cine știe ce fel de om e prahoveanul; primește salar bun, dar poate că acasă la el, are altă femeie". A trebuit flăcăul să-și ducă fata în sat la el, să-i facă cunoștință cu părinții săi, ca să obțină consimțămîntul socrilor. Și tocmai acum, cînd conflictul pare aplanat, pot izbucni noi neînțelegeri chiar dramatice, cum mi s-a întîmplat să văd, cînd socrii și soția prahoveanului găsesc de cuviință că acesta ar face bine să-și schimbe meseria care-i murdărește mîinile și hainele și să devină brigadier silvic ca tata-socru, care „toată ziua se plimbă prin pădure, și respiră aer curat". Dramatică, tenace, plină de neprevăzut, complicată, abordînd viața intimă a oamenilor, cît și problemele mari ale schelei, a fost lupta pe care au trebuit s-o dea prahovenii, cu mult tact și stăpînire de sine, pentru ca mentalitatea micilor proprietari să nu-i copleșească ci dimpotrivă, să se afirme noua mentalitate muncitorească și socialistă. Cum spuneam aceasta face parte dintr-un proces mai vast de întărire a națiunii socialiste, în fața căruia limitele regionale se șterg.

Se poate spune, că un capriciu al naturii, prin care Valea Prahovei a fost înzestrată cu zăcăminte de petrol, i-a făcut și pe prahoveni sondori. Meșteri buni însă — adevărați oameni cu „mîini de aur" în meseria lor — ei au devenit numai prin muncă. Și aceasta nu mai e o șansă întîmplătoare ci un merit al lor. Nu poate constitui decît obiectul unei mîndrii justificate, faptul că un tînăr dezghețat, căruia îi zice Costică sau Zaharia, sau un maistru mai vechi, să-i zicem Popescu sau Dobrescu, — „născut și crescut în petrol", la noi, pe Valea Prahovei, ajung astăzi să foreze sonde lîngă Himalaia sau pe malul golfului indian, sau să cerceteze, ca geologi, meleagurile afgane sau grecești, făcînd astfel ca experiența noastră cîștigată în cîteva generații de petroliști să contribuie la încetățenirea unor relații pașnice, de conlucrare și bună înțelegere între popoare.

Cînd mă plimb, seara

Cînd mă plimb seara pe străzile Bucureștiului
ca un grădinar cu ochi ageri
nu uit niciodată să privesc arborii tineri
și mă bucură fiecare mugure, fiecare frunză
dormind ca un prunc în bruma albăstrie a becurilor;
cînd mă plimb seara pe străzile Bucureștiului
ca un arhitect deosebit de atent
trec în revistă fiecare clădire,
desenez pe cer silueta etajelor neterminate încă.
pun Ursa Mare pe tapetul unei odăi de dormit
și Părul Berenicei ca o draperie subțire la fereastră.

Pe lîngă mine trec oameni pe care îi cunosc,
grădinari, arhitecți,
eu sînt fratele lor, prietenul lor,
un frate și un prieten al cărui nume n-are nici o importanță;
uneori ne aprindem țigările unii de la alții
întrebîndu-ne simplu: ai un foc?
Eu îi cunosc pe fiecare
și știu că fiecăruia îi sînt dator un poem.

Cîteodată, întîlnesc oameni veniți din cine știe ce răspîntii ale lumii,
unii poartă depărtarea pe obraz, ca un tatuaj,
în ochii altora sclipește ecoul stelelor din emisfera sudică;
mulți dintre ei sînt frații mei, prietenii mei,
grădinari, arhitecți,
veniți să se bucure de silueta arborilor și a caselor noastre

Iar cînd mă plimb mai tîrziu pe străzile Bucurestiului
cu ochii împăienjeniți de somn
în bruma albăstrie a becurilor,
deobicei întîlnesc un grup de călători.
Eu îi cunosc pe fiecare dintre ei, pe fiecare:
cel care calcă cu pași de furtună e poetul Vladimir Maiakovski,
cel care ține un trandafir în mînă e poetul Eluard
alături sînt Federico Garcia Lorca și Bertolt Brecht
și Julius Fucik și reporterul John Reed,
iar împreună cu ei sînt douăzeci și șase,
douăzeci și șase de prieteni, de frați, toți din Baku.

Și e tîrziu și mă gîndesc că ei sînt poate osteniți
că or fi căutînd un hotel, să se culce
și-atunci, ca un ghid cu ochii împăienjeniți de somn
sub bruma albăstrie a becurilor, le spun:
— Bateți la oricare ușă;
în casele Bucureștiului dorm frații mei, prietenii mei,
oțelari, grădinari, arhitecți, zidari, țesători, poeți:
inimile lor vă sînt deschise.

Gellu NAUM

Spun adio pădurilor

Spun adio pădurilor,
pădurilor negre din munți ce mi-au fost de milenii sălașul.
Am trăit laolaltă cu brazii și carpenii lor,
unde umbra bătrînilor mei rătăcește cu turmele
caprelor negre și luna de toamnă se vede prin arbori
cu coarne albastre de cerb. Vîntul lin, vîntul galben
și murmurul ploii tîrzii au umblat cale lungă
prin visele mele și viscolul iarna torcea monoton
împrejurul colibelor mele,
torcea singuratic și trist, borangic argintiu.
Vai, cîtă moarte-a-ncăput în acea ondulație dulce!
Vai, de-nchid ochii, din nou îmi învie-n auz
pieptul meu răsunînd ca un pod de aramă
lovit de copite de cai, sternul meu sîngerat,
peste care treceau hohotind nemiloase convoaie...
Iată urmele lor se mai văd — cîinii mei
de culoarea amurgului, stau mărturie de toate.

Am trăit în păduri,
și-acum iată mă-nalț și mă scutur de ierburi,
de frunze uscate, de ploi și de propria-mi vîrstă.
Mă ridic în lumină și vorba ce-o spun e adio,
spun adio tăcutelor sihle silvestre,
spun adio, adio pădurilor
și mă duc mistuindu-mă-n soare.

Noaptea în port

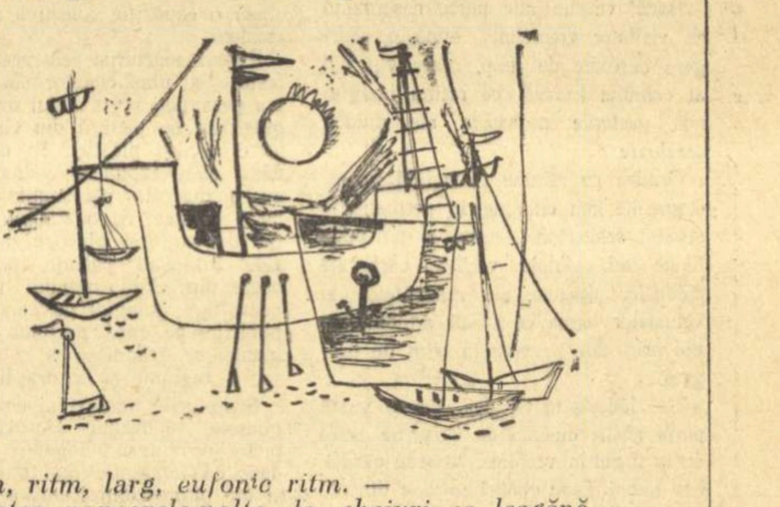

Ritm, ritm, larg, eufonic ritm. —
Noaptea vapoarele-nalte la cheiuri se leagănă,
Noaptea, vuind înfundat, macarale descarcă bumbacul
și fructele — zvelte și stranii mașini se coboară încet
înghițite de cala enormă și drumul oceanelor
doarme pe valuri strîns ca un șarpe ce șuieră
singur în somn. Ritm, ritm, ondulație lentă.
Oamenii, vasele, brațele lungi de oțel, melodiile, fumul,
toți și toate cunosc dominația ritmului — umbrele lor.
alungite pe cheiul de piatră se-ntind, se-mpletesc
laolaltă cu firele lungi, argintii ale lunii
și apele negre cu solzi sclipitori de petrol
le repetă-n auz melancolica vorbă: departe
Mîine departe. mîine departe în larg
sub destinul aceluiași ritm pe drumul oceanelor
care doarme pe valuri strîns ca un șarpe și șuieră
singur în somn.

Umbra bătrînului domn

Umbra bătrînului domn de la Mancha
Stă proiectată pe zidul odăilor mele —
Umbra bătrînului, bunului domn
Cu scut și cu sabie neagră.

Poate-i copacul, îmi spun uneori,
Ulmul tăcut care doarme și toarce la geamuri.
Sau vreun lar rătăcit
Ce-mi veghează căminul

Poate-i numai, întors în amurg.
Visul falnic al anilor tineri,
Visul acela ce seamănă
Turnului gotic. Dar vai,

Nu e nimic din acestea — copacul
Își vede umbra pe pietrele străzii
Larii demult părăsiră pe veci
Mohorîta-mi odaie.

Goticul turn cu aripile-n jos
Stăruie-n ceață departe,
Doar cîte-odată amintindu-și de numele meu
Și ritmîndu-l în clopote.

N-a mai rămas decît umbra cu mine,
Umbra bătrînului domn de la Mancha
Umbra bătrînului, bunului domn
Cu scut și cu sabie neagră

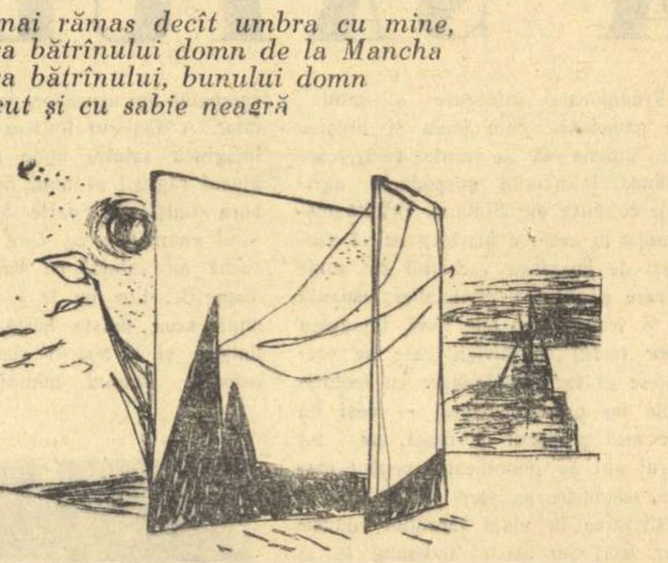

Desene de MIHU VULCANESCU

Cîntec de noapte

Stelele ard neclintite-n orbitele beznei,
ard mistuind în văzduh traiectorii de vis...
Stele în nopțile vaste, concave ale iernii
cînd liniștea-ncepe deodată să-ți fluiere blînd în auz,
stele cu iris de-argint peste codri în nopțile verii
și toamna pe mări depărtate cînd bîntuie
dorul de țară. Stele pe fluvii adînci unde-n șesuri
negrul din coamele cailor tulbură, seara,
aprinsele zări de coral, stele tîrziu în noiembrie,
stele cînd marile-orașe se-aud respirînd
după trecerea miezului nopții sau lungile drumuri
de fier, printre dealuri răsună de goana expresului
noaptea. Și chiar cînd se-nvăluie ceața sau plouă mărunt
sau turmele norilor fug îngrozite mugind, tropotind
din copite, simțind cum se-apropie vîntul
cu haitele lui, — stelele ard neclintite-n orbitele beznei:
caută zodia lor în mulțimea pierdută a străzii
sau dacă nu-i nimeni în preajmă, coboară-ți privirea
în suflet și caută singur oglinda aceea
în care te uiți numai tu
și, din cînd în cînd, timpul.

A. E. BACONSKY

JUDECĂTOR — opinia publică

> „Capătă o însemnătate tot mai mare judecata opiniei publice, a colectivității, formele obștești de influențare a celor ce încalcă normele vieții sociale...”
>
> (Din Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn).

Reporterul n-a primit niciodată invitația cu următorul cuprins:

„Stimate tovarășe,

Sînteți invitat a lua parte la ședința Consiliului de judecată ce va avea loc în ziua... luna... anul... Se va lua în discuție cazul de indisciplină la locul de muncă al...”

Totuși, cu indiscreția și stăruința ce-l caracterizează, reporterul a fost de față la judecată.

Stă în puterea reporterului să amîne, cu o clipă, începerea „procesului”. Prilejul trebuie folosit pentru a ne pune în cunoștință de cauză. Ne aflăm la Atelierele C.F.R. Grivița Roșie.

— Tovarășe Szabo, fac o anchetă, ca să spun așa, mai bine zis umblu să aflu dacă oamenii care au dat ochii cu „opinia publică”, cu consiliul de judecată adică, s-au schimbat după aceea în bine.

— S-au schimbat.

Nu numai după replica promptă, categorică, poți să-ți dai seama că topitorul Szabo Ioan este un om precis. Întreaga lui activitate, după spusele tovarășilor săi, poartă pecetea unei serioase chibzuinți. Altminteri n-ar fi izbutit, într-un timp relativ scurt, să dea numai producție de bună calitate. Astă-primăvară, viermele insatisfacției îl mai rodea pe tăcute. Ar fi dorit să-și schimbe echipa, să scape de rușinosul calificativ: codaș. Pe atunci, oțelul avea încă pentru Szabo Ioan gustul amărui al mîlului stătut (topitorul mă încredințează că, pentru el, oțelul are, pe lîngă temperatură, culoare, gust, miros și... respirație). Zadarnic încerca omul să-și strunească nemulțumirea nărăvașă, o dată tot și-a dat în petec.

— A fost grav cazul dumitale?

— Hm...

— Pare-mi-se ai subestimat calitatea maistrului.

— Da.

— Atita tot?

— Cam atît... Venise la cuptor să mă întrebe de ce se întîrzie șarja. Nu s-a putut stăpîni să nu spună: „Așa sînteți voi, ăștia, cam aveți obiceiul să vă lăsați pe tînjeală”.

— Era adevărat?

— Cum să fie! E drept, echipa mergea șontîc-șontîc cu producția, era codașă. Dar eu? I-am răspuns-o de la obraz: „Dacă dumneata zici că mă las pe tînjeală, atunci habar n-ai de oțelărie!”

— Numai atît?

— Cam atît... De ce să ne bage pe toți într-o oală?

Stăm față în față, dogoarea cuptorului ne bate deopotrivă. Continuăm discuția.

— Și judecata cum a fost, severă?

— Nu, dreaptă.

— Cred că nici nu era cazul să fie severă. Cui nu i se întîmplă să scape caii?

— Ușor de zis „să scape caii”, dar gîndește-te și dumneata ce înseamnă să subminezi prestigiul maistrului în fața celorlalți muncitori.

— Poate că și el s-a pripit cu afirmația că sînteți deprinși să vă lăsați pe tînjeală...

— Poate. Nu uita însă că echipa era într-adevăr codașă.

— Echipa da, dar dumneata lăsai adineaori să se înțeleagă că te găseai printre cei care munceau cu multă tragere de inimă. De ce să vă bage pe toți într-o oală?

— „De ce?” E normal. Într-o echipă treburile trebuie să meargă bine în ansamblu. Toți pentru unul și unul pentru toți.

— Atunci, ești mulțumit de judecată, ori ba?

Topitorul mă fixează cu o expresie de asprime și resemnare.

— Știi ce? Trage singur concluzia după faptele care-au urmat...

Ce-a întreprins comunistul Szabo Ioan după judecată? S-a supărat oare pe membrii consiliului, sau poate pe cei care au luat cuvîntul? Nu! S-a supărat, în primul rînd, pe sine. A avut un ciudat dialog interior, cam de genul acesta:

— Oricît te-ai feri de cuvinte exacte, ești codaș.

— Sînt, deocamdată! Așteaptă numai puțin...

— Te rog, fii mai meticulos: o lună de așteptare, un an, ajung?

— Mai poftește pe-aici luna viitoare.

Obiceiul topitorului de a dialoga cu propriul său „eu” s-a păstrat. În a doua lună, celălalt „Szabo Ioan” n-a venit de pomană.

— Ei, ce se mai aude?

— Mi-a plecat șeful, prim-topitorul, în concediu.

— Și ce te bucuri așa, de parcă ți-ai trimis mama la odihnă?

— Are 33 de zile...

— „33” ca la doctor. Să fie sănătos.

— Să fie! Numai că în timpul ăsta cuptorul e în puterea mea, pricepi?

— Ce să pricep?

— De acum încolo nu-l mai las, după elaborarea șarjei, să se răcească și abia apoi să-i fac reparațiile. Reparăm la cald, nu la rece, ca mai înainte...

— Nu-i tocmai plăcut.

— Nu-i plăcut, dar e folositor. Cîștigăm timp. Nu mai întîrziem cu reîncălzitul cuptorului de la început. Pornim numaidecît reparațiile, chiar noi, topitorii. Iar la șarja următoare, prindem temperatura de la vechea șarjă. Grăbim și încărcarea, care depinde de asemeni de voința noastră...

— Prea multe explicații. Uiți că stai de vorbă tot cu un topitor?

— Ai dreptate, frate. Atunci îmi poți spune tu cît timp economisim așa?

— O oră și jumătate.

— Întocmai. Și alte avantaje?

— Reparația cuptorului rămîne pe pereți la cald, magnezita se lipește de pereți și nu mai e nevoie de o intervenție mai mare la șarja viitoare.

— Deci?

— Economie de timp, de energie electrică...

— Exact!... Dar stop! Mă dau bătut. Și-apoi, cine la cine-a venit?

Ochii topitorului scapără de veselie. Rîsul său izbucnește cu mare aprindere.

— N-are nici o importanță! La urma urmei, n-a fost decît un dialog cu sine însuși.

Scurt popas în strada Păsculescu Tei, blocul 19 C, apartamentul 7. Locuința fruntașului de astăzi în producție, Szabo Ioan. Două camere, baie, bucătărie, terasă, etc. Confort maxim. Mobilă modernă. Radio. Bibliotecă personală. Volume tehnice. Din raftul de cărți beletristice, trag la întîmplare: *Desculț, Nopți înfrigurate, Pămînt desțelenit, Skutarevski,* apoi un manuscris — *Fiu al poporului.* Autor: Szabo Ioan (topitorul-romancier muncește de trei ani la cele 600 de pagini ale lucrării sale, deși nici o editură din țară nu i-a citit încă romanul, de altfel extrem de interesant ca material de viață). Sentimentul de groază pe care-l încearcă, zărindu-și truda în mîini străine, îl face să-și recapete, ca un reflex al focului din cuptor, îmbujorarea. Gesturile lui păstrează și aici gravitatea, masivitatea din atelier, deși în locul lopeții ridică în aer un biet păhărel de țuică.

— Hai noroc!

— Noroc! Și la mai mare...

Îmi zîmbește viclean și duios totodată:

— Dacă-mi amintesc bine, ai venit la Szabo Ioan pentru o anchetă, ca să spun așa, mai bine zis umblai să afli dacă oamenii care au dat ochii cu „opinia publică” s-au schimbat după aceea în bine. Îmi pare rău, dar cred că n-ai aflat mare lucru de la mine.

E rîndul meu să zîmbesc mîndru, voios:

— Ei, dac-ai putea să asculți și dialogul meu interior, Szabo-baci!

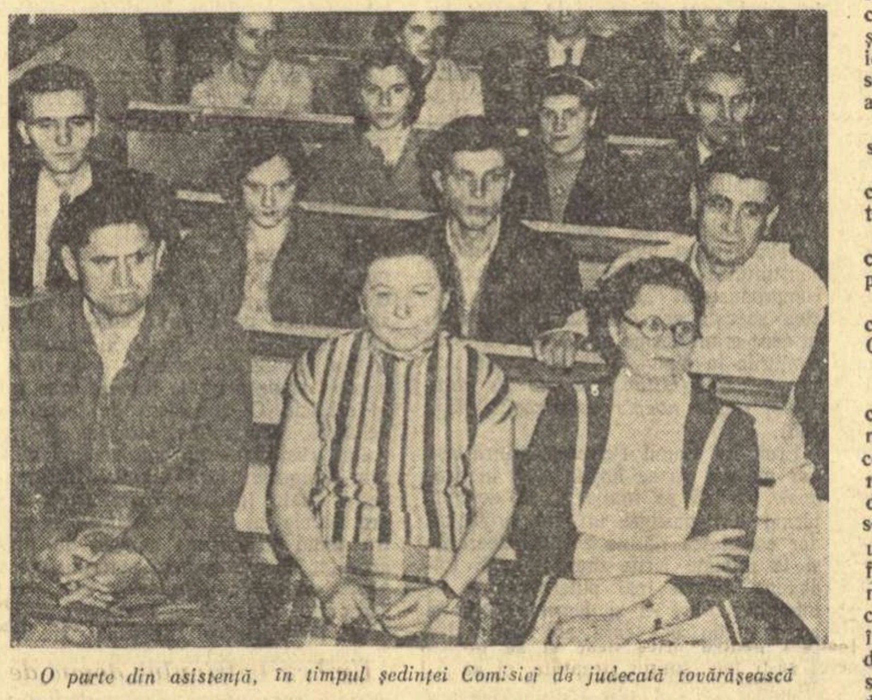

O parte din asistență, în timpul ședinței Comisiei de judecată tovărășească

LOCOMOTIVA 1.501.000

Tot întrebînd de atelierul în care aflaserăm că adevărați virtuoși ai rîndelei și ferăstrăului pregătesc modelele pieselor care urmează să fie turnate, fie în oțel, fie în bronz, aluminium sau fontă, am nimerit chiar acolo. La „Modelărie”, peisajul nu are nimic fantastic. Încăperea are atmosferă de bibliotecă. Aici se găsesc depozitate „edițiile princeps” ale locomotivelor și vagoanelor care călătoresc astăzi pe linii, sau, cine știe, au ajuns de mult piese de muzeu. Rafturi, din podea pînă-n tavan, nenumărate modele de lemn, de la mînere, robineți, supape, pînă la uriașe roți dințate. În hala spațioasă tronează sistemul zecimal de clasificare: fiecare piesă poartă un număr „mare” și altul „mic”. Alegem, nu la întîmplare, un număr.

— Dorim suporții de boltă ai locomotivei „1.501.000”.

— Aha, exclamă „bibliotecarul” Stăncioiu Petre, pricepînd ce urmărim. Cazul Dinu Nicolae?

Șeful de partidă Dinu Nicolae ne însoțește. E un bărbat de talie mijlocie, negricios, cu ochi neastîmpărați și duri. În urmă cu cîteva luni, însoțitorul nostru de astăzi a fost chemat să dea socoteală, dinaintea opiniei publice a secției de fontă, pentru distrugerea prin neglijență a avutului obștesc. Trebuind să toarne suporții de boltă ai unei locomotive, Dinu Nicolae s-a grăbit să ceară la „bibliotecă” numărul „1.501.000”, fără să mai treacă pe la recepționer. Rezultatul? Pus în lucru, un model s-a sfărîmat: pierdere de timp, cheltuială nouă...

Părăsim „Modelăria”, fără a-l părăsi însă și pe însoțitorul nostru. Dintr-un imbold propriu, ne oprește la jumătatea drumului, înnodînd firul unei discuții pe care n-am avut-o niciodată:

— Eu am spus și-atunci, la consiliu: „Judecata m-a făcut să iau seamă la valoarea bunurilor comune, ale întregului popor”. Acum mă străduiesc să transmit învățătura asta și tovarășilor mei de atelier. Grija pentru modele...

Revenim la turnătoria de fontă. Minuscule jocuri de artificii salută aici fiecare piesă nou turnată.

— Ei, și de atunci, vreo pățanie asemănătoare?

În loc de răspuns, Dinu Nicolae bate în lemn. Facem ochii mari.

— Nu, nu — surîde topitorul — n-aveți nici o teamă: nu sînt superstițios. Bat în model, să n-aibă lemnul vreo fisură. E ceva rău într-asta?!

ROMEO, ROMEO...

Eroul nostru e deprins să iasă în public. Privirile indiscrete nu-l stînjenesc nici cît mărgelele roșii pe curcan. Pășește țanțoș, ca un pintenat, ceea ce e firesc; Șerban Romeo aparține categoriei „cocoș”. Oare de aceea să fie atît de înfumurat, de bătăios, de irascibil? Deși boxeur, nu se poate spune că dumnealui „umblă cu mănuși”. Cu toate că, dac-ar fi să judecăm după opinia sa, sportivilor li s-ar potrivi să poarte și baston cu mîner de argint, semn distinctiv al „aristocrației” ce-o formează. Vezi bine, i-ar prii și lui să fie „elita” centrului I vagoane.

Deocamdată, tînărul scund, bine legat, cu nasul purtînd amprenta mănușii de box, stă chircit sub vagon. Mînjit de ulei, fluieră de zor și montează robineții pe conducta abur. Pesemne robinetul care ține sub cheie gîndurile n-are garnitură, altminteri de unde pînă unde îi trec prin minte asemenea gînduri? Fluieră a pagubă, sîcîit de ideea că anul acesta a pierdut două „meciuri” importante: unul care i-a răpit titlul de cîștigător pe faza oraș București, în favoarea lui Duță de la „Dinamo” și altul, nu mai puțin însemnat... în fața consiliului de judecată. Da, da, meditează Romeo și nu neglijează robineții, așa a socotit el, la început, judecata: un meci ușor în care binecunoscutele sale „eschive” și derutantul „joc de picioare” își vor spune cuvîntul, scăpîndu-l de confruntarea cu „directele” opiniei publice. Bineînțeles, cuvîntul și l-a spus tocmai opinia publică și, din acest punct de vedere, Șerban Romeo a fost făcut K.O. Adică? Nici unul dintre tovarășii săi de atelier nu i-a îngăduit ca, în numele sportului pe care-l practică, să pretindă un regim preferențial, întîrziind mereu la serviciu, dînd peste nas altora care nu se pot lăuda cu titluri sportive mai răsunătoare...

I-a rămas în memorie spusele tovarășilor:

— Fluierul sirenei să-l prindă la vestiar, nu la poartă, a cerut la judecată maistrul Avram Ștefan, tot așa cum fluierul arbitrului îl găsește pe ring, nu acasă.

— Sportul, condiția fizică de care se bucură, și care în atîtea rînduri ne-a dat prilej de desfătare la meciuri, să-i folosească și în producție! a adăugat maistrul Pantazi Dumitru, pare-se mare amator de box.

— Avem și noi, cei de la centrul III vagoane, sportivii noștri cu care ne mîndrim: rugbiști, boxeuri, ca Onise Florea și Voicu Alexandru, din aceeași asociație cu Șerban Romeo, urmînd la același antrenor. Ei bine, băieții ăștia lucrează strașnic, sînt mai zdraveni decît noi toți și dau dovadă, în purtări, de... sportivitate.

Ce altceva ți-a rămas atunci de făcut, Romeo, decît să-ți recunoști slăbiciunile? Omul de lîngă tine ți-a dat mîna și te-a răsplătit cu recunoștința lui, pentru drumul sănătos pe care ai hotărît să cotești în cele din urmă. Tu ai săltat din bancă, de parcă ai fi dorit să alergi în atelier, la lucru, ca să le dovedești tuturor, pe loc, cît de adîncă poate fi o schimbare dintr-asta și sub pielea bătucită a unui boxeur deprins să înghită la pumni cu nemiluita.

Ai dispărut, Romeo? Prezența ta îndărătul vagonului o mai ghicesc acum numai după fluieratul inegal, amestecat cu lovituri de ciocan, des. Asta pînă la pauză, căci nu te rabdă inima să nu-ți explici purtarea:

— Tare răsucit am mai fost anul ăsta. Închipuiți-vă: sînt, în 1959, cîștigător pe faza oraș București la categoria cocoș. Puțin lucru? Nu, nu-i puțin lucru. Un an în șir mă pregătesc zi de zi, las orice deoparte, numai să-mi păstrez titlul. Și iată că vine și ziua meciului. Ce meci, doamne! N-am să-l uit cît oi trăi, fie să trăiesc și-o mie de ani. Deci, mă scol de dimineață, fac o plimbare scurtă și cînd mă întorc acasă (nevastă-mea era plecată în provincie, la neamuri), hop, un văr de-al meu. „Salutare, Romeo!” „Salutare, vere!” „Ce mai faci?” „Bine” „Carevasăzică, după masă...” „Da, după masă” „Mai e timp destul” „Destul” „Destul ca să mor de emoție” „Pînă atunci te fac un restaurant?” „Fie”, zic. Mîncăm și bem. „În cinstea victoriei tale”. Dau șprițul pe gît. „Și încă o dată, mult noroc”. Mai sorb un pahar. Vărul strigă și, ca un făcut, ospătarul aude numaidecît: „Încă o juma'” Ce să mai lungesc vorba, că nu-i timp, pe seară abia ajung, pe picioarele mele, la sală. Vărul meu, dispărut. Lupt ca vai de lume, pierd, sînt huiduit, și gata. Nu înțeleg bine ce s-a întîmplat decît a doua zi, cînd aflu: văru-meu, rugat de maică-mea, sătulă să mă vadă într-una lovit la față, m-a amețit într-adins ca să pierd meciul și să mă lehămitesc de box. Ei, să nu turbezi? Pe bună dreptate, asociația mă suspendă. Dau din colț în colț, mă rog de unul, de altul. Să nu fii nervos? În sfîrșit, tovarășii din atelier au înțeles de unde se trage răul și nu s-au lăsat. Împreună cu antrenorul meu au hotărît să mă pună la încercare și mi-au retras suspendarea. Uitați, și acum cînd stau de vorbă cu dumneavoastră, tot la încercare sînt...

Sirena sună sfîrșitul pauzei. Stîrlează, Șerban Romeo face stînga împrejur, fără „joc de picioare”.

— O clipă numai! îl chem îndărăt. Vreau să te mai întreb...

Boxeurul plescăie din limbă:

— Nu! După ore poftiți...

Rîd. Nici nu mai am nevoie. Fără să știe, Șerban Romeo mi-a răspuns chiar la întrebarea pe care voiam să i-o pun: după judecata opiniei publice, oamenii se schimbă cu adevărat.

Dindărătul lentilelor, ochii maistrului Avram Ștefan clipesc cu satisfacție:

— De la judecată încoace, sportivul nostru și-a pierdut năravul de-a veni mai tîrziu la lucru... Era drept să întîrzie un „cocoș”? Te pomenești că și-a cumpărat pintenatul ceasornic deșteptător, să-l scoale la vreme...

Cînd îi dă mîna, „opiniei publice” îi place să și glumească.

Mihai STOIAN

„Internaționala la Havana”

„Au răsunat solemn imnul de stat al Cubei, imnul Mișcării 26 iulie, Marseillesa și Internaționala”

Din ziare.

Izvor de poezie
e totuși
și ziarul.
În orice dimineață
eu îi deschid fereastra,
Să intre aer proaspăt,
curat cum e cleștarul.
Și iată că urmînd mereu
chemarea asta,
De dincolo de pagini,
într-o zi,
Un cîntec fără moarte
vuind
se auzi,
Purtînd ozonul parcă al tuturor pădurilor.
Inimii atunci
deschisu-i-am
larg vrana;
Ansamblul revoluționar al trubadurilor
Cînta Internaționala
la Havana.
Și fremătînd sub vîntul acestei intonații
Mi-au apărut eliberatele plantații
Cu ai lui Fidel Castro soldați
cîntînd în cor:
„Pămîntul e al celor harnici,
Cei leneși plece unde vor!”
Ce uimitor
și totuși ce firesc
În glasul fiecărui neînfricat cuban
Cu cîntecul acesta
se-mpletesc
Acel nestăvilit —
„No pasaran!”
Și tunătorul —
„Înfruntînd furtuni..”
...Cîntec măreț,
de-aceea,
cînd răsuni,
Sfînt jurămînt,
acolo-n eroica Havană,
Eu foarte bine știu,
Și-aici voi spune-o
spre luare-aminte:
Ești zid ce aperi revoluția cubană!
Dintr-asta, cred,
cît nu e prea tîrziu,
Și Statele Unite
pot trage-nvățăminte!

Niculae STOIAN

Povestire

de FRANCISC MUNTEANU

Pe Serghei Sergheevici Vlascenco l-am cunoscut la Yalta. Era responsabilul cluburilor de pe litoral, amenajate pentru excursioniștii străini, și mut ca un pește. În zilele cu soare stătea închis în biblioteca clubului central și numai cînd se înnoura apărea între oameni. Cînd a aflat că-mi place marea înfuriată și pe deasupra sînt și romîn s-a oferit să mă conducă într-o zi ploioasă la plajă, să-mi arate valurile. Am petrecut sub o manta cauciucată o după-amiază frumoasă alături de Serghei Sergheevici Vlascenco.

În drum spre casă a vorbit numai el. Cum s-ar spune mi-a oferit ca pe tavă începutul povestirii.

— În timpul războiului am fost căpitan și am condus un batalion cu care am colindat aproape toată Romînia.

La început nu eram prea atent: îl ascultam cu gîndul aiurea, la valuri, la forța imensă a apelor.

— Prin 44, septembrie, am primit o misiune, continuă el, să ocup o cotă undeva pe dealurile Orșovei. Cunoști locurile acelea?

— Da, le cunosc, i-am răspuns într-o doară.

— Mergeam înșiruiți pe o coamă împădurită cînd în apropierea unei trecători unul din soldații mei descoperă niște benzi de mitralieră. Am încercuit toată cota și ne-am pregătit de atac, dar n-am tras nici un cartuș. Am dat peste un cuib de mitralieră, părăsit. Nu erau acolo decît cîțiva soldați romîni morți și, culcat pe patul mitralierei, un băiețandru de vreo 14—15 ani. Probabil de foame și nesomn era leșinat. Cînd și-a revenit mi-a povestit că au apărat trecătoarea de un contraatac nemțesc dezlănțuit de niște trupe încercuite. Era voluntar, venise împreună cu soldații, dar n-a mai apucat să îmbrace veșminte soldățești. Ne-a rugat să-l luăm cu noi. Cineva dintre băieți i-a dat o rubașcă, și a rămas tot timpul cu batalionul nostru. Ne-a fost de mare ajutor. Cunoștea bine împrejurimile, se orienta perfect în munți și în luptele de la Cerna s-a evidențiat de-a binelea. Cu aprobarea comandantului frontului a fost primit voluntar și a luptat alături de mine la Tisa, la Budapesta. În luptele de stradă din capitala Ungariei a fost rănit și internat într-un spital de campanie. L-am regăsit mai tîrziu la Dresda. Avea grad de sergent și o medalie de nichel „Pentru merite”. Rusește nu reușise să învețe decît cîteva cuvinte, dar și pe acelea le pronunța prost. Am și ajuns, încheie brusc Serghei Sergheevici. Vă pare rău că v-am dus în ploaie la malul mării?

— Nu, dimpotrivă.

La plecarea din Yalta m-am dus să-mi iau rămas bun de la Serghei Sergheevici Vlascenco. M-a primit într-un birou frumos amenajat, puțin stînjenit.

— Vă rog din nou să mă iertați că v-am lotocit atunci, pe drum... Știți, eu de obicei sînt foarte tăcut, dar nu știu ce m-a apucat atunci. Pe urmă am aflat că sînteți și scriitor, probabil erați preocupat și eu v-am răpit din timp.

L-am asigurat că nu este așa, dar el nu era prea convins. Mi-a strîns prietenește mîna și m-a condus pînă la mașină.

★

După vreo doi ani am avut treabă la Orșova. Lucram la un scenariu de film despre marinari cu Titus Popovici și într-o seară ploioasă mi-am adus aminte de Serghei Sergheevici Vlascenco. I-am trimis o telegramă în care îl rugam să-mi dea date despre tînărul voluntar pe care l-au găsit pe dealurile Orșovei. Răspunsul mi-a venit curînd și era foarte detaliat. Băiatul se numea Ion Buznea și era originar din comuna Ieșelnița. Serghei Vlascenco îl văzuse ultima oară în luptele de pe Wilhelmstrasse din Berlin.

Avînd timp am plecat la Ieșelnița și am aflat o mulțime de lucruri despre Ion Buznea. Cum tot aveam un angajament cu „Gazeta literară” am hotărît să scriu o povestire. Transcriu redactarea făcută în '58 la Orșova.

★

Ieșelnița e un sat ca oricare altul de pe dealurile Orșovei: curți mari, case mici, cu miros vag de cornute și otavă. După insurecția din august '44 satul se cufundase în liniște: noaptea nu se auzeau decît cîini și rar de tot, dacă bătea vîntul, dinspre moară, căderea apei în scoc. Sătenii se temeau de nemții în retragere: ferecau bine ușile grajdurilor și dormeau pe prispă să le fie la îndemînă. Într-una din aceste seri tăcute și lungi s-au auzit pentru prima oară tunurile artileriei romînești. La început părea numai un zgomot înfundat, pe urmă, după miezul nopții, cînd soldații au reglat tirul, s-a putut distinge fiecare bubuitură. Pricepuții care au bătut fronturile recunoșteau după explozii tipul, calibrul și marca armelor. Tunurile erau de fabricație sovietică din Minsk, de calibrul mare, 42.

Locotenentul Roeder, comandantul batalionului de nemți cazați la Ieșelnița, a dat ordin pentru retragere. Prin oficialii satului, sătenii au fost anunțați să se prezinte de urgență cu căruțele și cu vitele la primărie pentru rechiziție. Cei care se așteptau la un asemenea ordin și-și țineau vitele înhămate, au luat-o peste grădini, peste miriști, să fie cît mai departe de sat. Nicolae Buznea locuia lîngă primărie, aproape de sediul nemților, așa că n-a putut să plece din comună. A zdrobit roțile carului cu securea. A fost surprins și împușcat.

Dimineața cînd au intrat cercetașii romîni l-au găsit cu douăzeci de cartușe în stomac. Stătea chircit, cu genunchii la gură, în apropierea șurii. Fiul său Ion Buznea, un băiețandru de vreo 14 15 ani, era prin apropiere, așezat pe un butuc și privea fețele vecinilor care veniseră să vadă mortul.

Ion Buznea nu mai avea lacrimi: secaseră în cursul nopții. Acum avea ochii uscați, obosiți. Cu ani în urmă, cînd a murit maică-sa, așa l-a văzut și pe taică-său stînd cu ochii uscați, tăcuți. Spre prînz, stînd nemișcat pe butuc, i se făcu ciudă că nu se putea gîndi decît la fleacuri: taică-su avea un neg și din cauza asta trebuia să se radă cu grijă; că porumbul de sămînță înșirat pe sîrma de pe tindă trebuia să fie fără soț, asta aducea noroc.

Romînii care au intrat în Ieșelnița s-au instalat în apropierea morii. Au întins un cort, au înălțat o antenă și vorbeau toată ziua la niște telefoane ciudate, fără fir. Ion Buznea se prezentă la tabăra soldaților. O sentinelă obosită, cu mustăți lungi, nu-l lăsă să se apropie de cort.

Ion Buznea însă era încăpățînat, insistă.

— Lasă-mă, nene. Vreau să vorbesc cu comandantul vostru. În cele din urmă, sentinela, ca să scape de el, îl trimise la bucătarul grupei, un fruntaș tot mustăcios, cu hainele îmbibate cu miros de mîncare acră.

— Dumneata ești comandantul? întrebă Buznea cu neîncredere.

— Eu îs, mă. Ce vrei?

— Vreau să mă fac soldat. Voluntar.

— Soldat, zici? Da știi că meseria de soldat e cam grea?

— Nu face nimic, domnule comandant.

— Ei, dacă ești atît de hotărît, fie. Da întîi te punem la încercare. Îți place munca?

— Îmi place, domnule comandant.

— Atunci fuga, adă niște lemne pentru cazan.

Ion Buznea aduse lemne, pe urmă apă, făcu rost și de sare și de săpun. Mulțumit de munca băiatului, bucătarul îl puse la ultima încercare. Își scoase cizmele, pe urmă adună toate cizmele soldaților care dormeau și le aruncă în brațele băiatului.

— Lună mă! Da știi cum?! Să orbești cînd te uiți la ele.

Ion Buznea tocmai termină ultima pereche cînd sosi adevăratul comandant. Se uită mirat la cizmele văcsuite și cînd află de felul cum s-au văcsuit ordonă alinierea. Soldații se aliniară în flanc cîte unul cu fața spre apă. Zece perechi de cizme reflectau ultimele raze ale soarelui de toamnă. Ion Buznea nu știa dacă ar fi trebuit să se alinieze și el, dar acum era prea tîrziu și nu mai avea curaj să pună întrebări. Comandantul era încruntat și soldații așijderea.

— Spre apă, înainte marș!

Soldații porniră înainte și Ion Buznea se înspăimîntă. Malul apei era mîlos; dacă mai făceau un pas, doi, întinau cizmele. Oare comandantul să nu fi știut asta? Soldații priviră și ei spre comandant, așteptau un „stai”, dar comandantul își ținea fălcile strînse. Mai făcură un pas și nămolul începu să fleoșcăie sub cizme. La al treilea pas se înfundară în noroi pînă la genunchi.

— Înapoi! ordonă comandantul.

Soldații se întoarseră cu cizmele murdare, priveau unul la celălalt.

— Vă faceți singuri, cizmele. Să fie la fel cum le-a făcut voluntarul. Iar tu voluntarule, arătă spre Buznea, te duci acasă.

— Nu mă duc, să trăiți. N-am unde să mă duc. Părinți n-am, vreau să mă fac soldat.

Așa se aciuase Ion Buznea pe lîngă cercetașii romîni.

După cîteva zile, soldații primiră ordin să apere de un contraatac o trecătoare.

— Acum ne despărțim, puștiule... Noi avem o misiune grea, s-ar putea să folosim armele.

— Bine, dar mi-ați promis că mă faceți soldat.

N-au reușit să-l gonească: nici cu vorba și nici cu amenințarea. Cînd a pornit patrula spre dealurile satului, Ion Buznea s-a dus după ea. Cei care au văzut coloana spun că Ion Buznea era cu vreo 50 de metri în urma soldaților, dar ținea pasul cu ei. Cînd pierdea cadența sărea într-un picior și-și regla pasul. Mergea în poziție regulamentară, desculț, învăluit în colbul șoselei.

Noaptea soldații au deschis focul asupra nemților care voiau să scape înspre sat. Nemții erau mulți, se băteau cu deznădejde. Primul a murit bucătarul, pe urmă ceilalți. Ion Buznea văzuse tot măcelul dintr-un tufiș alăturat. Sări la mitralieră și se ascunse în spatele trupului sentinelei cu mustăți. Învățase încă la cort mînuirea mitralierei, încărcarea ei. Puse două degete la trăgaci și deschise din nou focul. Patul armei, ca un mai, îi tăbăci umărul, dar Ion Buznea nu se dădu bătut. Își ținea țeapăn cele două degete pe trăgaci.

Acolo, la cuibul de mitralieră, l-a găsit căpitanul Serghei Sergheevici Vlascenco.

★

În forma asta, povestirea n-a ajuns niciodată la „Gazeta literară”. Hîrtiile s-au rătăcit undeva printre filele scenariului, și prins de treburi nici nu le-am mai căutat. Și poate nu le-aș fi dezgropat niciodată dacă toamna asta n-aș fi fost la Berlin. Am fost trimis cu o delegație culturală și am vizitat capitala Germaniei. Într-unul din cimitirele eroilor sovietici am găsit următoarea inscripție făcută pe un monument de beton: Serjant ION BUZNEA, 16 ani.

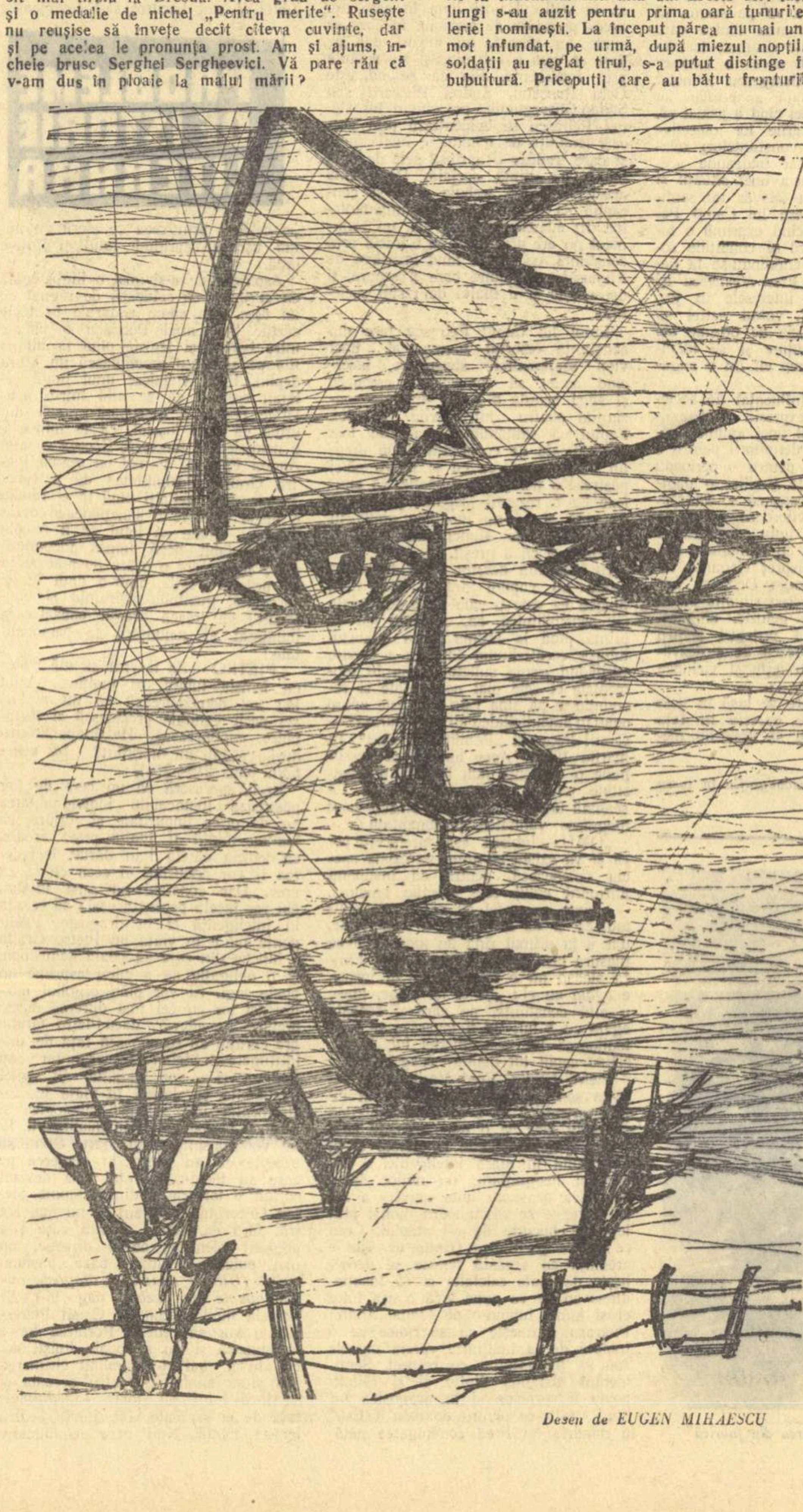

Desen de EUGEN MIHAESCU

O ANIVERSARE

(Urmare din pag. 1)

tr-un format mai modest sau mai somptuos, cartea inimii lor. Sentimentul nu-și mai cere justificarea pentru nici unul dintre nenumărații cititori eminescieni, tot atîția admiratori și adoratori. Cum nu se mai întreabă nimeni de ce-și iubește tatăl, sau fratele, sau prietenul (prin definiție, unul!), așa nu-și mai bate capul nici de ce-l iubește pe Eminescu mai mult decît pe altul, de ce controversa Alecsandri-Eminescu s-a lichidat de mult și de ce nu s-a ivit altă nouă dilemă — și aceeași soluție în favoarea poetului cu majusculă.

O aură mai mică sau mai mare înconjoară chipul oricărui om eminent, în viață sau defunct. Fotografia de artă, de cîteva decenii încoace, o materializează cu un cerc de lumină mai strîmt sau mai larg, aducînd a aureolă, banalizate prin repetiție. La Eminescu, ea traduce în simbol clar, martiriul existenței. Aura lui îmi apare de evidența unei axiome. In luptă cu societatea timpului său, marcată prin triumful burgheziei liberale nesățioase, căreia el i-a sfîșiat masca, Eminescu a căzut pe poziție, frîngîndu-i-se condeiul. Puternicii zilei au respirat ușurați la prăbușirea celui mai redutabil adversar, atît de ușurați încît nu le-a venit greu să verse lacrimi de circumstanță. Dar și așa-zișii prieteni politici îl aveau pe conștiință, pentru că-i uzaseră puterile pînă la neomenie. Șase ani aproape încheiați purtase pe umerii săi firavi mașina de război a unui ziar lăsat pe seama lui exclusivă. Eminescu a fost, de altfel, în toate însărcinările modeste ce i-au fost încredințate, omul eforturilor titanice. Ca revizor școlar pe două județe, a lăsat rapoarte de mare competență. Strigăte în pustiu! Aura lui este o încununare postumă, caldă ca o mîngîiere peste creștetul care s-a lovit în viață de cremenea indiferenței sau adversității.

Cînd Hoelderlin a simțit întîiași dată, cu trei sferturi de veac înaintea lui Eminescu, aceeași dramă a rătăcirii mintale, el a rostit formula sublimă: „Apollo m-a săgetat". Aceeași năzuință a înălțimilor caracterizează titanismul intelectual eminescian. Eminescu a vrut să dezlege de unul singur toate problemele, fizice și „metafizice", pe care și le-au pus oamenii de totdeauna. Creștinismul teologic, condamnînd demonismul cunoașterii, l-a atribuit originar lui Lucifer, îngerului răzvrătit. Ce este Luceafărul modern, decît vechiul Lucifer? Un alt revoltat împotriva limitelor ce s-au impus libertății de a investiga, de a descoperi. Aura lui nu este numai aceea a unui revoltat împotriva inechității sociale. Ea are și caracterul revoluționar al cunoașterii în toate direcțiile.

Incepînd cu aceea a comorii naționale atît de greu accesibilă care este limba. Crescut în erorile școalei latiniste, „pumnist" în adolescență, eliadist la șaisprezece ani, Eminescu se scutură din vreme de ereziile care l-au stăpînit pe un Macedonski și pe pragul secolului nostru, vițiindu-i vocabularul și ortografia. Folclorul i-a fost izvorul de apă vie din care a sorbit fără contenire. A adunat folclor din fragedă vîrstă și ultimele lui versuri sînt turnate în ritmul poeziei noastre populare. N-a fost un folclorist în sensul modern, cu respectul fonetismului regional. El înțelegea, ca Alecsandri, să intervină cu conștiința sa de artist în textul uneori inform și să ducă versul la o treaptă superioară de frumusețe. Nici un aspect al vieții populare nu i s-a părut vrednic de dispreț. Dovadă și cele cîteva cîntece de lume periferice, suburbane și cîteva trivialități, culese fără „pruderie" (Termenul e al său). „Limba veche și înțeleaptă", a cronicarilor, a poporului, atinge în lirica eminesciană cea mai pură expresie muzicală. Eminescu cîntă în metru safic setea modernă de extincție, dar în fond este un slăvitor al vieții și al poporului său, pentru a cărui eliberare luptă. Muzician, profet, folclorist, gînditor filozofic și social, pamfletar, educator. Eminescu este un cărturar de tip renascentist, care parcă trăiește zorile noi ale culturii și vrea să le străbată toate zările. Setea lui de cunoaștere universală nu este însă de tip enciclopedic, de cifre și statistici, ci năzuiește către ideile generale care dau aripi gîndirii și-și îngăduie conspectul total. De asemenea, lirismul său, încă din faza juvenilă, aspiră către cosmic, își proiectează privirile fantastic, dilatînd universul în spațiile interastrale, unde nu străbate decît gîndul. Aura lui culege pe parcurs iradierile tuturor sorilor bănuiți sau presimțiți, dincolo de spuza galaxiilor și a constelațiilor pe care le cercetează poetul nopții.

Inaintaș în toate privințele, Eminescu a excelat cel dintîi la noi în apostrofa vehementă împotriva politicianismului exploatator și a uneltelor lui, domnișori cu sticla-n ochi și cu bețișor de promenadă, „drapîndu-și nula". Și-a scandalizat adversarii și înspăimîntat chiar prietenii, prin forța vitriolantă a expresiei, prin capacitatea enormă de ură și de dispreț. A lăsat mult în urmă pe un Cezar Bolliac sau un Grigore Alexandrescu, ridicînd la demnitate poetică pamfletul liric, pe care ei doar îl presimțiseră. Neuitata imagine a Comunei din „Impărat și proletar", atestă puterea de încorporare a mesajului istoric de viitor, din partea unui gînditor politic cu limite ideologice, dublat însă de un vizionar nemărginit. Aceasta este, în ultimă analiză, explicația aurei de care rămîne chipul lui Eminescu, pentru noi toți, nedespărțit. Este un cerc luminos, de iradiere proprie, care-l însoțește pe marele poet în toate excursiile genialității sale exploratoare, spre a birui întunericul dimprejur. In pedagogie, în estetică, în folcloristică, în istorie, în filologie, pe toată aria circulară a investigației eminesciene, corespunzînd curiozității sale universale, simțim prezența unei lumini personale, care propune dezlegări proprii. Este Luciferul nostru, care a ispitit toate domeniile cunoașterii, înainte de a se prăbuși, săgetat. Evitînd iperbola subiectivă, practicată de alți poeți, care-i erau inferiori, Eminescu s-a asemuit, în finalul binecunoscut al Scrisorii a IV-a, cu un organist care nu-și mai poate controla coardele instrumentale. Zguduitoarea presimțire a sfîrșitului său, unită cu dramatismul imanent procesului eroic al cunoașterii și cu tragismul existenței sale, potențează nespus patosul aurei eminesciene. De aceea comemorarea lui zace în inimile tuturor și se sfiește să se lămurească pe de-a-ntregul asupra procesului misterios al venerației cu care-l înconjurăm pe cel mai minunat vrăjitor al limbii și al lirii noastre.

Șerban CIOCULESCU

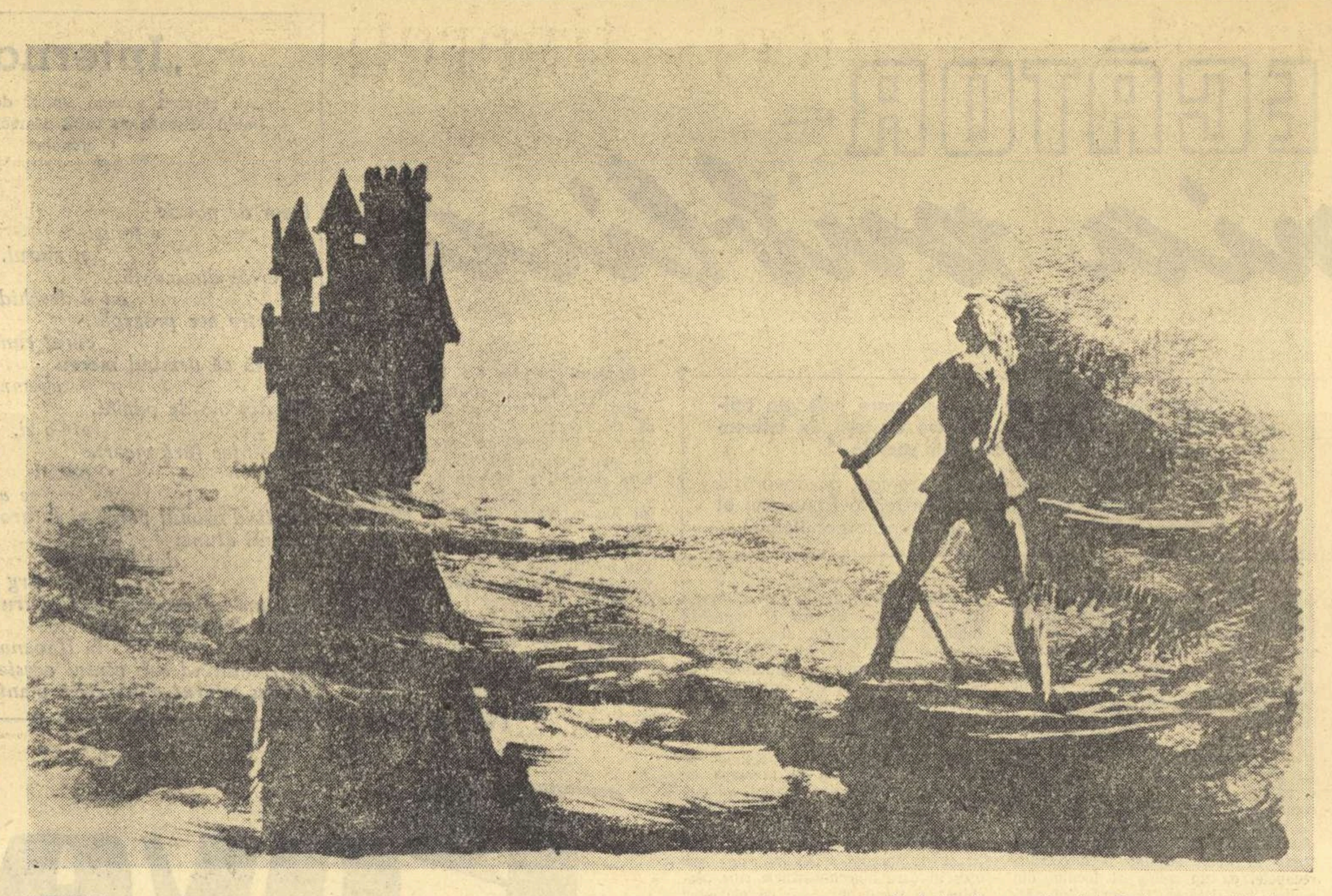

PERAHIM

Ilustrație la poeziile lui Eminescu („Călin")

Pasiunile eroului și societatea

I

Personajul lui Camil Petrescu nu poate fi lămurit în afara structurii societății din care face parte, în afara temelor de viață pe care ea i le propune. Am căuta zadarnic să-l înțelegem dincolo de mecanismul social al epocii sale și de locul pe care-l deține pe scara lui de valori. Sublocotenentul Gheorghidiu pare a fi obiectul unei drame strict sufletești, fără contingență cu societatea; gelozia care-l chinuie și-l paralizează pare a fi o „realitate internă", favorizată de un caracter pur și neliniștit, intransigent și suspicios. Fără să negăm aceste date temperamentale nu ne putem opri să observăm că infiltrația insidioasă a geloziei are loc în clipa în care eroul pășește prin averea moștenită în alt cerc social caracterizat prin frivolitatea sentimentelor și ipocrizia comportării. In carte lucrul este spus clar și în cîteva rînduri: „Simțeam că nici nu era singura inferioritate pe care mi-o găsea. Pare-se că snobii, pe care ea îi admira acum, aveau un stil al lor, pe care eu nu-l aveam; vedeam cum zi de zi femeia se înstrăina, în preocupările și în admirațiile ei de mine". De altminteri Camil Petrescu însuși revine asupra acestei probleme în *Teze și antiteze*, vorbind despre *Mioara* unde cauzele înfrîngerii sentimentale ale lui Radu sînt asemănătoare: „Actul al treilea, care trebuia să înfățișeze un atelier-mansardă, al unui pictor sărac, înfățișa un salon elegant. Ca să-l puie de acord cu piesa, regizorul tăiase în text cuvîntul sărac, ori de cîte ori îl întîlnea, înlocuindu-l, după cum se întîmpla. Evident, fără să ție seama că sărăcia eroului era una dintre cauzele determinante ale dramei: înstrăinarea femeii pentru care se jertfise" (pag. 407). Paul Georgescu a notat o trăsătură esențială a eroilor lui Camil Petrescu atunci cînd a arătat că, văzute în manifestările lor obiective sau în intimitatea conștiințelor, relațiile sociale sînt mai totdeauna acelea care ne dau cheia unei situații și a unui caracter. In adevăr un sentiment e real în opera lui Camil Petrescu doar atunci cînd exprimă o totalitate în care intră și condițiile sociale și economice. Gîndindu-se la generozitatea Emiliei, Fred Vasilescu își zice: „dacă-i sînt interesele în joc, e desigur miloasă", voind astfel să sublinieze că resursele de omenie ale personajului sînt puține și se manifestă numai atîta timp cît nu o angajează cu adevărat.

Un sentiment e influențat de societate, el constituie expresia unui anume mod de viață și unei anume concepții despre lume, definitorii pentru o categorie socială și pentru o perioadă istorică. Că va scrie Emiliei o pagină umilită de dragoste, că se va răzvrăti în pamflete viforoase împotriva injustiției, că-și va îmbrăca costumul său demodat și ros cu demnitate țeapănă, privind cu dispreț eleganța lui Fred Vasilescu, George Demetru Ladima va exprima mereu situația sa în societate. Dragoste, gelozie, singurătate sînt tot atîtea prilejuri pentru eroul lui Camil Petrescu de a dezvălui lumea în care trăiește și viziunea lui asupra ei.

Acest personaj care se lasă în voia întîiului elan și se oprește în fața primei bănuieli, care se vrea un mecanism logic și e un epicentru pasional, care trece de la o stare sufletească la alta opusă pe cel mai scurt drum și se manifestă egal cu sine tocmai prin asemenea tranziții subite, cu depresiuni și ridicări bruște, devastat de o presimțire și fericit cînd i se dăruie un surîs, constituie de altfel prin definiție un bun instrument de percepție a condițiilor, influențelor și legilor obiective al căror punct de întretăiere este. Căci el recepteează „cu o neliniște și o instabilitate în gesturi de aparat de mare precizie, sensibil la mai multe influențe deodată" (*Suflete tari* pag. 80), felul cum e privit de cei din jur. Să adăugăm la această ascuțime a simțurilor faptul că orgolios și timid, voind „totul sau nimic", fără nici o rezervă de prudență care să întîrzie adversitatea pripită sau să oprească efuziunea necugetată, eroul resimte cu acuitate dureroasă reacțiile celorlalți și pîndește cu emoție imaginea pe care o naște în conștiința generală. In fine, pentru că se știe privit, eroul lui Camil Petrescu o ia înaintea celorlalți și încearcă să se privească cu ochii altora și de aici vine atenția minuțioasă pentru ecoul trezit de fiecare gest al său. Această severitate cu care se judecă și care operează o subtilă dedublare, îngăduindu-i să se simtă judecător ori de cîte ori știe că merită să fie condamnat, reprezintă la rîndul ei un factor ce arată că mediul social nu reprezintă un simplu element al vieții sentimentelor, ci un impuls și o cauză.

Formele vieții psihice ale eroului lui Camil Petrescu manifestă condiția sa în mijlocul unei lumi în care are acces pe scara de serviciu, în care se simte un tolerat, un intrus, dar pe care ar vrea s-o domine și s-o supună prin inteligență. Fie că se numește Gelu Ruscanu, Andrei Pietraru sau Ștefan Gheorghidiu, personajul lui Camil Petrescu se evidențiază prin aceeași tendința de dominație intelectuală și care traduce o aprinsă sete de afirmare, de stimă socială. Pe seama acestei tendințe trebuie pusă și concepția sa despre noblețea simțămintelor. In adevăr, în ochii săi, un sentiment nu are preț dacă nu e trecut prin conștiință, conștiința fiind însușirea de frumusețe și gîndire care îl separă, îl deosebește și îl înalță de restul societății.

Eroul lui Camil Petrescu face din conștiință resortul suveran al unei vieți sentimentale superioare, încercînd astfel să compenseze eșecurile și să-și acorde o scuză dinainte consimțită pentru înfrîngerile suferite. Faptul că simțămintele sale au fost autentificate de conștiință îi dă dreptul în confruntarea cu el însuși să-și păstreze o neînvinsă simpatie, să anuleze cu o rezervă „legală" partea sa de vină și să nu modifice nimic în comportarea sa atunci cînd totul îl avertizează că a greșit.

In biografia acestui erou, dragostea ocupă un capitol amplu. Mai întîi, fiindcă ea este o cale de a trăi viața cu sensibilitatea sa, refăcînd de la prima pînă la ultima literă alfabetul tuturor certitudinilor în care a crezut, verificînd gama sufletului său în momentele ei cele mai neașteptate și recreîndu-se pe sine („în dragoste apare omul în autenticitatea lui structurală" — Camil Petrescu „Romînia literară", 18 martie 1933). Apoi fiindcă ea presupune o existență mai bogată, o intensitate plină; în fine, fiindcă ea înseamnă un privilegiu și o alegere care măgulesc vanitatea personalității:

„OMU — Iubirea este preferință pură și va exista cît timp va exista specia omenească, pentru că instinctul afirmării eului este specific omului...

Iubirea e un fel de a înfrunta solitudinea și de a realiza o comuniune, dar e în primul rînd un mod de a se măsura prin intermediul celuilalt. Ființa aleasă nu e întocmai cu el însuși, e *egală* cu el: „Și el își alege, liber, o altă conștiință, pe care o socoate egală cu a lui. Va fi tovarășa și moștenitoarea lui, a memoriei lui, îi vor spune copiii lui mamă" (pag. 108).

Pietro Gralla, Fred Vasilescu și într-un sens Andrei Pietraru văd în iubire un mijloc de a se izola împreună cu omul ales de o lume în care adevărurile sînt instabile și riscate și în care totul în afara inteligenței e corupt și insignifiant; un mijloc de a se ridica deasupra unui univers a cărui urîțenie se răscumpără numai prin legitima bucurie de a-l stăpîni. Ceea ce unește pe Pietro Gralla de Alta e credința că această femeie se deosebește de toate celelalte și că însoțindu-se cu ea va pune încă o ușă între el și lume. Iubind-o pe Ioana, Andrei Pietraru năzuiește să se ridice pe o treaptă de la înălțimea căreia numele său să fie ascultat cu respect. Sentimentul distanței dintre el și ceilalți poate fi surprins și în dragostea lui Fred Vasilescu pentru doamna T. Este, în mîndria lui Fred convingerea netă că această dragoste îl înnobilează. Ni se pare semnificativ să amintim în această direcție un detaliu din *Patul lui Procust*. Cînd cineva spune despre doamna T. „urîta aia" Fred îngheață îngrozit că un om pe care-l socotea unic prin frumusețea sa poate apărea altora ca o ființă respingătoare, dar și fiindcă este văzut în compania ei. Faptul acesta demască ambițiile secrete ale iubirii lui Fred și altor personaje, precizează incertitudinile dragostei și lămurește ce nesigure sînt frontierele care separă sentimentul acesta de cel al orgoliului în opera lui Camil Petrescu. Pentru toți eroii scriitorului, femeia pe care o iubesc reprezintă dreptul de a-și socoti inteligența onorată. Putem spune de aceea că personajele lui Camil Petrescu trăiesc dragostea desigur cu generozitate, dar în nici un caz cu uitare de sine. Aceasta nu presupune că nu sînt gata să piardă totul într-o iubire. Dimpotrivă. Ei se dăruie cu inima ușoară, cu nepăsare, tocmai fiindcă știu că într-o iubire adevărată fiecare contează prin ceea ce e gata să dăruiască și au orgoliul să se deosebească și în acest fel de societate în care sentimentele se drămuiesc și se împart. Pietro Gralla, Ștefan Gheorghidiu, Ladima, Fred toți sînt aprinși de dragoste, dar nici unul desfigurat de ea, toți se aruncă nebunește în joc pierzînd liniștea, bucuria, dar niciodată umbriți de vreun calcul din acelea care dezonorează. Oamenii aceștia nu se întreabă ceea ce le poate da ființa iubită și sînt bucuroși să-l covîrșească pe celălalt prin ceea ce oferă cu inima ușoară, dăruind totul și dintr-o dată.

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

Aspirația de a-și găsi o ființă egală cu ei înșiși se soldează de regulă cu un eșec. Am căuta zadarnic în toate cărțile lui Camil Petrescu o uniune între bărbat și femeie pînă la ultima filă pe care s-o pecetluiască un acord deplin. Eroii viețuiesc unul lîngă celălalt crezînd că se află într-o activitate pentru a descoperi în cele din urmă că s-au înșelat, că la mijloc e o neînțelegere funciară. E ceea ce află Andrei Pietraru și mai cu seamă Pietro Gralla. Posibilitatea de a ridica femeia peste ceilalți pînă la ei rămîne o iluzie pe care o sancționează dezamăgirea. Poate că totul ar fi simplu și suportabil dacă lumea înconjurătoare și pe care o urăsc nu s-ar arăta cu prilejul acesta dintr-o dată foarte apropiată, gustîndu-și biruința și obligîndu-i să treacă pragul apăsător și întunecat al renunțării la personalitate:

„PIETRO — Aș fi vrut să mă izolez cu femeia iubită, în înălțime. Actul tău îmi demonstrează că nu a fost aci decît vanitate prostească și închipuire copilărească. Hai, înapoi, în rînduri... ca într-un mormînt" (*Act venețian*, pag. 215—216).

Eroii speraseră că un cerc de fier păstrează inatacabilă individualitatea lor de orice impuritate și jignire, că lumina minții îi înalță peste eroare, că femeia căreia i-au dăruit încrederea îi vor confirma în ceea ce ei au unic. Dar constată că s-au înșelat. Nu vor înceta pentru aceasta să creadă în inteligență ci în dragoste. Inteligența nu e în viața lui Pietro Gralla o funcție din care să poată demisiona, ci o obligație de a cărei asprime nu poate fugi. Ei vor plăti orgoliul inteligenței lor cu cel mai dureros dintre prețuri. In adevăr, dacă Pietro Gralla are curajul să recunoască față de sine înfrîngerea, Ștefan Gheorghidiu sau Ladima și-o vor camufla. Și astfel inteligența va deveni în viața lor instrumentul unei fixații psihologice și a unei permanente automistificări. Ei nu vor consimți decît foarte tîrziu să accepte că au greșit în alegerea pe care au făcut-o. „Viața mi-a devenit curînd o tortură continuă, spune Ștefan Gheorghidiu. Știam că nu mai pot trăi fără ea. Ca o armată care și-a pregătit ofensiva pe o direcție, nu mai puteam schimba baza pasiunii mele" (*Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război*, pag. 97). Și aceasta fiindcă eroii lui Camil Petrescu nu vor să cedeze. Pornirea lor e impetuoasă și nu se poate liniști decît atunci cînd și-a împlinit chemarea sau și-au anulat-o. Pentru aceasta ei sacrifică totul, au toate îngăduințele față de ei și toate slăbiciunile pentru femeia iubită. Nu-i oare semnificativ în acest sens că în viața eroilor lui Camil Petrescu (cu excepția lui Pietro Gralla) iubirea înseamnă conciliere cu orice chip, ascunsă de lumina conștiinței, împlinită din supuneri, hrănită din indulgențe și perpetuată prin toleranțe? Intr-o asemenea iubire fericirea e făcută din nesfîrșite ocoluri, amenințată la fiecare pas, fiindcă oricînd se poate rupe stratul amintirilor, fiindcă oricînd se poate deschide o întrebare prost închisă, fiindcă oricînd conștiința se poate răzvrăti împotriva compromisului: „Pentru mine dragostea aceasta era o luptă neîntreruptă, în care eram veșnic de veghe; cu toate simțurile la pîndă, gata să previu orice pericol" (*Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război*, pag. 185).

Eroii lui Camil Petrescu aspiră așa dar nu atît să se împlinească în dragoste, cît să se înalțe și să domine, făcînd din pasiune un zid protector, dar societatea năruie această speranță și le impune jertfe dureroase. E totdeauna cineva mai puternic care se interpune între ei și femeia iubită și acela e un om care are de partea sa strălucirea averii și farmecul van al mondenității pentru a-și ascunde micimea și a-și travesti vulgaritatea. (Așa e G. din *Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război*, așa e Drumea din *Mioara*).

Gelozia e la rîndul ei mai rar un sentiment de dezolare în fața ireparabilului examinat cu mintea intactă, rece și pură (ca în *Act venețian*) și mai des o lungă și întortocheată măcinare lăuntrică *la gîndul că au fost înlăturați de o nulitate*. Ea se traduce printr-o luptă disperată pentru a se menține lîngă femeia iubită. Eroii sînt terorizați pînă la încleștare de spaima că sînt înșelați. Dar în același timp orgoliul îi împinge să nu accepte această posibilitate, iar ideea că vor pierde iubirea îi împinge să nege evidențele. Groaza că au existat situații în care au fost ridicoli fără să o știe este pentru eroii scriitorului nostru un motiv de neîncetată suferință.

Accese de îngrijorare în fața unor mici nimicuri pe lîngă care pînă mai ieri trecuseră indiferenți și care azi năvălesc în viața lor cu mari dimensiuni, cu adînci presimțiri, bucurii entuziaste la cele dintîi pretexte pe care și le pot oferi, urmate de remușcări aprige, peste care coboară apoi noi umbre, toată dialectica unui simțămînt ce pare a reclama o certitudine pentru a-și înceta acțiunea pustiitoare, dar care în fapt face totul pentru a o refuza, se regăsește în paginile lui Camil Petrescu.

Ștefan Gheorghidiu este, în acest sens, un exemplu de felul cum nevoia de a cunoaște realitatea și teama de a o afla găsesc într-o ființă complicități impure și perversiuni intelectuale, lașități și căderi, care alternează cu elanuri luminoase și cu hotărîri demne. Iar Ladima oferă o imagine sfîșietoare a necesității surde, latente, exasperate, de a obține un semn din partea femeii iubite care să-i întrețină amăgirea și să încurajeze o viață sentimentală care se cere veșnic în sacrificiu pe ea însăși.

Nicăieri ca în iubire și în gelozie nu se vede mai clar că eroul lui Camil Petrescu e departe de a accepta totdeauna condiția lucidității și că în fața evidenței sufletul său are adesea o răsucire interioară împiedicată de orgoliu care schimbă înțelesul obiectiv al faptelor. In fața unor realități brutale inima lor găsește resurse pentru o conspirație patronată obscur de inteligență și autorizată de ea cu jumătate de glas. Pornirea spre adevăr devine o neterminată și tristă piruetă lăuntrică. Știm foarte bine că de obicei un spirit lucid este îndemnat să constate la justa proporție faptul și să-l explice printr-un examen cumpănit. Analiza este însă în existența eroilor lui Camil Petrescu o ocazie de a spori și de a umfla într-un sens sau în celălalt. O atmosferă de febră, de neliniște, neașteptate strigăte de revoltă, răstoarnă violent semnificațiile prin exagerări fără număr. Inclinația de a dilata înțelesul faptelor nu mai are nevoie să fie demonstrată, e pentru toată lumea un adevăr de mult acceptat că personajele autorului complică, dar în mod ciudat e mai puțin acceptată ideea că o asemenea optică duce la falsificări flagrante și care contrazic ceea ce se înțelege prin luciditate. Nu se poate interzice vocația aceasta spre enorm, dar e absurd să credem că raporturile între elemente au fost păstrate în ciuda ei în mod judicios. Un om care resimte fiecare durere peste granițele pipăitului și ale măsurabilului („peste poate" cum ar zice Caragiale), care are în fiece clipă simțămîntul că-și joacă ultima carte a vieții, cu mintea avariată de panică, suspendat între dorința de a polemiza cu realitatea și între obligația de a o recunoaște, confundîndu-se cu idealul său pînă la obsesie, are o întocmire sufletească făcută pentru a se minți.

Dacă eroii lui Camil Petrescu nu se eliberează decît tîrziu în simțămîntul regăsit al adevărului este și fiindcă ei s-au educat insistent în sensul valorilor individualismului, că nu socotesc de resortul lor a intra în legătură cu oamenii, că sforțarea de a înțelege psihologia altora e minimă, că trăiesc mai mult din năzuințe decît din împliniri, cu toată atenția proiectată mai curînd spre viitor decît spre percepția prezentului. Iată deci că nu numai instabilitatea psihologică a eroilor lui Camil Petrescu și că nu numai excesele sensibilității lor care descompune și agravează împrejurările pînă la a le întuneca sînt cauza viziunii lor subiective. Realitatea este că personajele scriitorului nostru nu țin seama în mod deliberat de o mulțime de aspecte și de principii indistincte care exprimă mecanismul societății, tradițiile ei. Să reamintim apoi că există o seamă de frontiere care-i despart în mod obiectiv pe eroii lui Camil Petrescu de realitate împiedicîndu-i s-o judece. Am văzut doar că Ladima nu o poate controla pe Emilia din pricina condiției lui sociale, din pricina sărăciei.

Toate acestea reprezintă probe solide în sprijinul afirmației că un simțămînt traduce în opera lui Camil Petrescu un mod de viață și totodată o concepție asupra vieții și ne încurajează să explicăm și celelalte trăsături ale eroilor din același punct de vedere.

B. ELVIN

**) Fragment din monografia în lucru „Camil Petrescu".*

MARIANA PETRAȘCU „Ieșirea din fabrică"

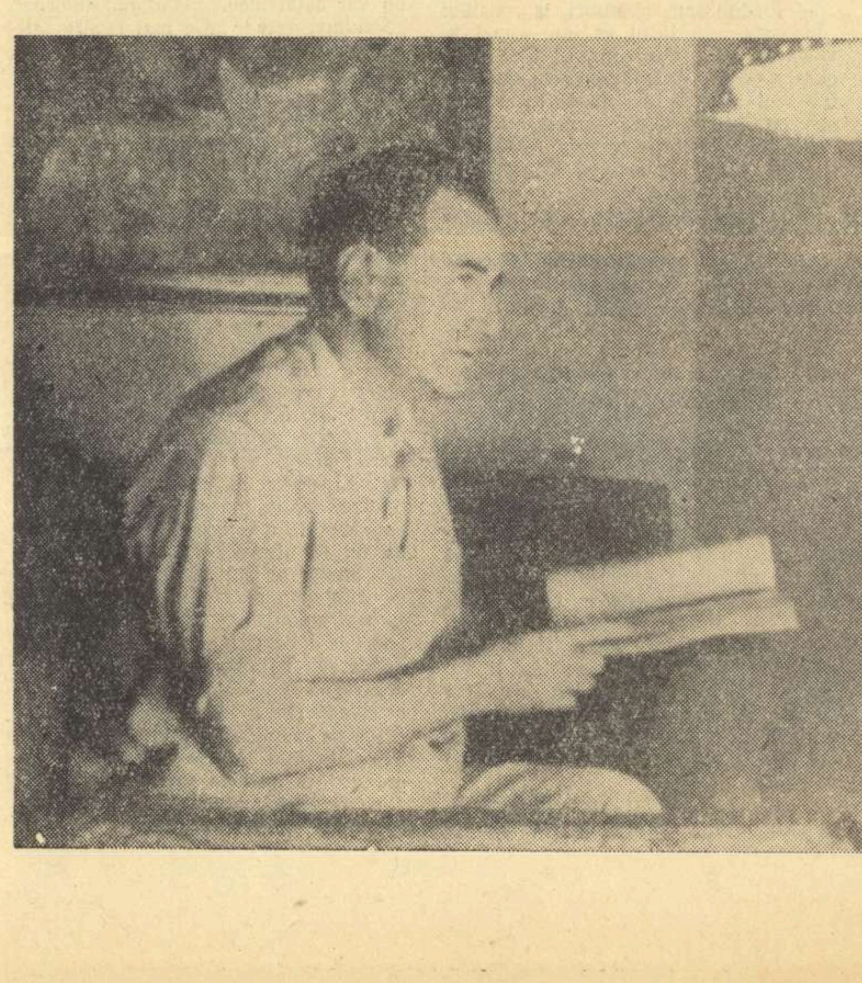

Poșta redacției

de NINA CASSIAN

Eduard Stănescu. Versurile dvs., pure și cantabile, trebuie totuși, ferite de vocabularul romanțios pe care îl folosiți cu oarecare lipsă de discernămînt, alături de expresii inedite și pregnante. Există la dvs. un vers surprinzător ca

diezii supremei mele bucurii
solare

în care tehnicismul primului cuvînt e atenuat de proprietatea imaginii (într-adevăr, accidenții suitori — diezii — par să sugereze mai degrabă o atmosferă luminoasă, de sclipiri și acuități, pe cînd bemolii catifelează tonalitatea, îi pun un cerc de umbră).

Dar originala exprimare de mai sus se găsește în contextul unor poezii în care abundă „ciutele pădurii", „brațele moi ale izvoarelor", „luminile îmi freamătă-n pupile", „ochii-faguri de scîntei", tot ochii (iubitei) „mari și umezi" în care „foșnesc pădurile și lăstunii", „trupul mlădiat", „ochi mari de stele", „dogorile amiezii", etc. — un cumul de metafore și formulări uzate pe care nu reușiți să le regenerați eventual printr-o nouă semnificație afectivă.

Mai reușită sub acest raport e poezia „Iubesc" din care citez, ca dovadă a certului dvs. talent, următoarele versuri:

Iubesc tinerețea
ca pe-o sevă cîntătoare
în carnea copacului, umanizind-o.
Iubesc soarele care nu uită pe nimeni,
nici dimineața, nici seara,
soarele amiezii,
privirea lui bărbătească
sub care se maturizează
știuleții și spicele...
Iubesc ploile îngenunchiate-n țărînă,
staturile lor frînte în dans.
Iubesc oamenii frumoși și drepți
și Imnul Republicii Populare
în care deslușesc distinct
și bătălie inimii mele...

Grișa Gheorghei. Versurile trimise în ultimul timp nu marchează, după părerea mea, un salt calitativ. Recunosc fulgerările de sensibilitate pe care le-am mai apreciat, dar persistă și o anumită diluare a imaginii, versuri parazitare, balast de cuvinte, care fac ca nici una din poezii să nu poată fi reprodusă în întregime. Cred că e vorba, în ultimă instanță, de un debit prea facil și de absența unui punct de vedere mai sever, cînd vă judecați producția. Se cuvine o asceză sporită, în sensul trierii conștiente a rîndurilor pe care le așterneți cu spontaneitate lăudabilă, dar cu o grabă reprobabilă. Așa cum dvs. scrieți, foarte frumos de altfel, „fără dragoste, am aburi doar marmura cu suflarea, neputincioși s-o cioplim", aș parafraza, referindu-mă la munca poetică, astfel: „Fără exigență și răspundere, aburim doar marmura cu suflarea noastră etc. etc."

Rodica Simion, elevă. Despre poeziile pe care mi le trimiți, scrii următoarele: „Sînt florile sufletului meu de copil, suflet ce este ca un mugur ce plesnește și-și îndreaptă petalele întredeschise spre raze de lumină și căldură. Florile însă (?) sînt fragile și curate. Să nu le rupeți! Umblați încet, cu băgare de seamă..." Nu mi-aș ierta niciodată lipsa de gingășie în vecinătatea florilor sau a oricărui țesut sufletesc în formare, dar aș fi preferat să-mi ceri să-ți spun cu sinceritate și argumente, fără concesii și dulcegării, ce cred despre poeziile tale. Nu știu dacă ești pionieră sau utemistă dar, în ambele cazuri, trebuie să iubești adevărul și să nu te temi de el.

Toate poeziile pe care mi le-ai trimis au la bază idei frumoase și juste — și sînt destul de curat versificate, aș dori însă ca, pe viitor, să nu te limitezi la a trata, oarecum pe dinafară, idei ce ți se oferă de-a gata — ci să treci tot ce vezi și auzi prin filtrul sensibilității tale. E ciudat că natura, școala, bucuria și tristețea, nu se reflectă în nici un fel în ceea ce scrii. Viața ta zilnică nu e prezentă — și de aceea aproape tot ce mi-ai expediat spre lectură, sună exterior și festiv.

Nu-ți pot spune, deci, cu certitudine, dacă vei deveni sau nu poetă, dar, dacă pasiunea ta e veritabilă, dezvoltă-ți personalitatea și fă-o să transpară în versuri. Deocamdată, sufletul tău îmi rămîne ascuns.

Nicolae Ionescu-Carmin. Ciclul „Eu și ideea", de factură autobiografică, are prospețimea trăirii autentice, în ciuda prozaismelor:

Mintea crudă nu a uitat-o
Frageda-mi copilărie.
Un atelier de tîmplărie
Și un lucrător: pe tata.

. . . .

N-am cunoscut răsfățul
Și nici îndestularea.
Prieten mi-a fost bățul
Și inamic mîncarea.

Crescut-am sub regimul
Cu putredă morală:
La hoinărit fui primul
Și ultimul la școală.

. . . .

Mărul roșu din pom adunat.
Nu l-am ascuns în traistă, ci l-am mîncat.
Cu vitaminele lui m-am hrănit,
Seva lui dulce m-a întinerit.

Sub oasele capului meu însă,
E multă jale veche pătrunsă
Ce ca o lavă țîșnește prin păr
Argintîndu-l! Vreau încă un măr.

Citatele sînt inegale, expresia încă neîndemînatică, iar celelalte poezii, pe teme generale, mult mai slabe. Dar în numele celor cîtorva versuri în care candoarea, stilul direct și nota de umor își țin bună tovărășie, așteptăm producții noi.

Probleme ale dezvoltării actorilor tineri

Tainele veșnicei tinereți

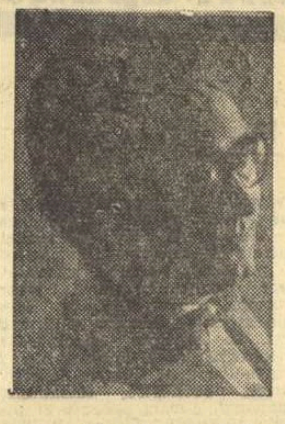

Cel care intervine mai tîrziu — așa cum mi se întîmplă mie — în dezbaterea problemelor cu privire la creșterea continuă a tineretului din teatre, are avantajul de a constata că multe din gîndurile și sugestiile care-l solicită sînt ale altora, exprimate în precedență. Faptul nu poate decît să bucure, fiindcă întărește valabilitatea gîndirii, ilustrează pasiunea tuturor de a potența valorile actuale, precum și de a asigura un viitor lumios teatrului romînesc. Avantajul are, în cazul de față, și „dezavantajul" de a fi observat că discuția despre tinerii actori prinde să lîncezească, să se „șablonizeze", una din principalele primejdii, așa cum s-a subliniat și pînă acum — în calea dezvoltării generațiilor noi. De aceea, cuvîntul autorizat al artistului și profesorului nostru Ion Finteșteanu a fost mai mult decît salutar, survenind tocmai în momentul cînd discuția începea să nu mai fie interesantă. Am reținut din această intervenție, mai ales aspectul sintetizat de maestrul Finteșteanu în cuvintele: „Problemele care se pun tînărului actor trebuie analizate prin prisma răspunderii sale, înainte de a face apel la răspunderea factorilor ajutători". In sensul acesta, eu — ca director de scenă — sînt un factor ajutător. Nu fug de răspunderile ce-mi revin în această calitate.

Dragii mei colegi și prieteni, Cristina Tacoi, Sanda Toma, G. Oancea, Victor Rebenciuc și Amza Pellea, care ați intervenit pînă acum în numele generației voastre în paginile „Gazetei literare", ne cereți imperios și pe bună dreptate, nouă regizorilor, să avem grijă de voi actori tineri și talentați, să vă distribuim, să vă utilizăm judicios și mai cu seamă să nu vă „șablonizăm" în roluri de aceeași factură.

Trăim o epocă de monumentalitate în starea materială și spirituală. Acestei epoci îi corespunde — firesc — un prototip uman de dimensiuni morale corespunzătoare. Pe scenă, aceste dimensiuni se amplifică, potrivit cu forța de tipizare și caracterizare a artei noastre realist-socialiste. In aceeași măsură, omul nou angajează conflicte noi. Eroii vechilor drame desuete au dispărut din viața teatrală contemporană și vor dispare cu desăvîrșire înainte chiar ca voi să ajungeți vîrsta tinereții mele de acum. Lungului alai din trecut, al mutilaților morali și fizici, al schizofrenicilor și paranoicilor, al scepticilor și cinicilor, i-a luat loc omul nou, întreg și frumos, la minte și trup. Să ne pregătim pentru a întruchipa acest om în toată măreția lui. Adevărul e că — oricît de mare i-ar fi talentul și puterea de transfigurare scenică — un actor nu poate împlini figura eroului timpurilor noastre, dacă nu urcă podelele scenei venind dintr-un mediu sănătos de viață. „Boema" e cel mai mare dușman al tînărului artist (nu numai de teatru), cel mai mare distrugător de talente. Cîrciuma — al doilea sau poate chiar primul templu, al unor actori amăriți de altădată — mai are credincioși și printre tinerii noștri de prin teatre. E drept, nu mulți dar îi are. Abuzîndu-se, aci se pierd energii, aci se prind palori premature, aci privirile — atît de vii mai ieri — devin obosite, împrăștiate și inexpresive pe scenă. Dar „boemă" nu înseamnă numai restaurant, înseamnă mai ales viața trăită epidermic, la suprafață, orbește, de pe o zi pe alta, fără perspectivă. Să nu confundăm zburdălnicia și — hai să fac pe plac unora — „grăunțele de nebunie", ocazionale, ale tinereții (ele sînt inerente și uneori fecunde) cu „zburdălnicia" și „nebuniile" care devin sistem permanent de viață, matcă de gîndire și de simțire, etalon. Cu părere de rău trebuie să recunosc că, în parte cel puțin, fac acum pe lupul moralist: nu am fost nici eu scutit, la începutul carierei mele teatrale, de efectele „boemei", dar mărturisesc cu sinceritate că azi aș fi mult mai satisfăcut de mine dacă le-aș fi putut evita la timp. Și tocmai de aceea, fără să risc a moraliza ca un pastor, mă văd autorizat să atrag atenția asupra acestor lucruri și totodată să-mi exprim amărăciunea că „boema" amenință să răpească din mijlocul nostru pe unii tineri de imens — am cîntărit cuvîntul — talent. Nu pomenesc nume, îi știm și se știu. Pe de altă parte, însă, nu pot să omit că și noi „factorii ajutători" (includ aci și pe colegii lor mai în vîrstă), am păcătuit adesea prin a-i „ajuta", prin a-i „încuraja" sau a le trece cu vederea greșelile, care una cîte una s-au adunat, dînd rezultate atît de neașteptate.

Așadar, dragi colegi, atenție, mare atenție la felul de viață pe care-l cultivăm acasă, în oraș, în lume. Să fugim de șablonizarea vieții intime, particulare, înainte de a ne speria de șablonizarea pe scenă, fiindcă în zadar dumneata, actriță tînără, îmi vei reproșa că te „șablonizezi" distribuindu-te în roluri de același fel, dacă dumneata prin tot ce faci, prin modul de a te îmbrăca, de a vorbi, de a te mișca, de a gîndi, nu depășești nivelul „șablonului" de rol, împotriva căruia te ridici.

Nu neg, există și în teatru „surse" care întrețin „șablonizarea" de fapt. Printre ele un rol special îl au prejudecățile și sfaturile greșite, împărtășite de unii actori mai vîrstnici. De pildă: să nu stai niciodată în planul doi; să nu te lași „mascat" de un alt partener, față de public; să-i „încaleci" replica pentru a-i lua poanta; să cauți „cîrligele" necesare etc. E recuzita și inventarul unui teatru vechi, depășit, care nu mai trăiește astăzi decît prin infiltrații la persoană și tocmai de aceea mai e primejdios.

Un aspect al acestei probleme e și prejudecata în legătură cu factura rolurilor, unii tineri considerînd rolurile clasice sau pe cele verificate de alte montări, drept singurele posibile de a-i consacra. Eroare. Mă gîndesc nici mai mult nici mai puțin decît la Greta Garbo, pe care am avut ocazia să o revăd recent într-un rol de început. O văzusem în Marguerite Gauthier din **Dama cu Camelii**, în **Contesa Valevska**, în **Regina Cristina**, dar nicăieri creația ei n-a fost mai deplină, statura ei frumoasă n-a fost mai dreaptă și chipul ei expresiv mai tulburător ca în **Ulița fără fericire** (1925, regia Pobst), unde juca rolul unei fete simple și demne din epoca respectivă. Acesta este adevărul. Rolul contemporan e cel mai divers și mai dătător de posibilități. Nicăieri nu se poate stabili o mai deplină concordanță de gîndire și sensibilitate dintre interpret și personaj ca în eroul contemporan. Ce implică toate acestea din partea tînărului actor contemporan? Firește, pe lîngă seriozitate profesională, studiu, perseverență, grabă înceată, cu deosebire un lucru asupra căruia se insistă de obicei mai puțin: curiozitate, observație atentă, pasiune pentru viața din jur. Ca și poetul sau pictorul, actorul are aceleași obligații și satisfacții ca observator al realității prezente. Actorul este, hotărît, poetul și pictorul „în carne și oase" al acestei realități, care trebuie cunoscută și trăită cu nesaț în tot ce oferă cu atîta abundență. Avem în față o mare coincidență istorică: dinamismul tinereții are un nemijlocit corespondent în dinamismul dezvoltării vieții materiale și spirituale a poporului. Fericită coincidență, nobilă sarcină! Nu e ușor, știm cu toții, nu e joacă facilă, e angajare din răsputeri. Așa se verifică talentele și caracterele. Să nu uităm: **nu poți crea caractere pe scenă înainte de a fi tu însuți un caracter!** La temelia tuturor acestor lucrări stă fără îndoială munca. Acolo unde se ivește lumina muncii dispar umbrele neputinței, ale lîncezirii, ale „boemei" ale șablonului. In viață și în teatru triumfă tinerețea, veșnica tinerețe a artei care slujește poporul și idealurile lui de fericire.

Horea POPESCU
Regizor
Teatrul Muncitoresc C.F.R.

La Teatrul Municipal

„Menajeria de sticlă" de Tennessee Wiliams

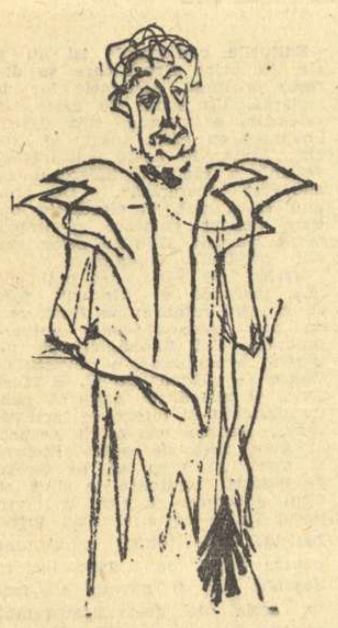

LUCIA STURDZA-BULANDRA
Artistă a poporului
(Amanda)

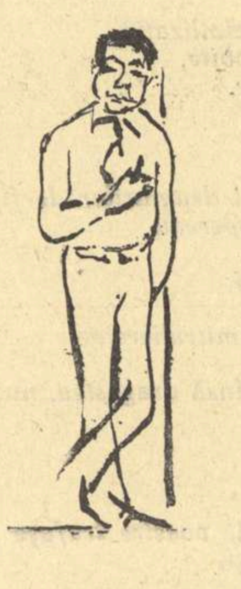

OCTAVIAN COTTESCU
(Tom)

Desene de IONIȚA JIANU

Cadru din film

„Scrisoare neexpediată"

FILM

Atracția spre faptele extraordinare, spre întîmplările neobișnuite care generează continuu ciocniri dramatice la înaltă tensiune, constituie trăsătura dominantă a artei regizorului Mihail Kalatozov. Eroii primului său film, documentarul Sarea Svanetiei *(1930), erau reprezentanții unui mic popor din Georgia, izolat de restul lumii printr-un impresionant lanț de munți, care-și primejduiau zilnic viața în temerarele lor expediții de căutare a sării.* Valerii Cikalov *(1941), film închinat faptelor extraordinare ale celebrului aviator sovietic, s-a făcut remarcat prin scene picturale de valoare, printr-un montaj vertiginos ce punea în valoare compozițiile dinamice ale cadrelor, permițîndu-ne astfel să-l întrezărim pe Kalatozov — viitorul adept al teoriei „șocului emoțional". In* Zboară cocorii *(1958), film ce relevă copleșitor vibranta frumusețe morală a tineretului sovietic, teoria și-a găsit o strălucită întruchipare, acțiunea fiind gîndită ca o succesiune de imagini menite să-l influențeze direct și continuu pe spectator prin șocul expresivității și ritmării lor. Cu acest film, Kalatozov se desprinde de sub influența lui Eisenstein, maestrul neîntrecut al filmului de idei, nemai uzînd de montajul asociativ sau de metafora cinematografică în accepția ei clasică.*

Drumul căutărilor regizorului, sinuos și nu lipsit de ezitări — vezi filmele: Complotul condamnaților *(1950), sau* Prieteni credincioși *(1956) — se prelungește cu fiecare nouă realizare.* Scrisoare neexpediată *(1959), după un scenariu de G. Koltunov, V. Osipov, V. Rozov, dezvoltă fără rezerve experimentele de creație din* Zboară cocorii.

Filmul își plasează acțiunea într-un cadru puțin comun. Ne aflăm în taigaua siberiană, printre geologii care vor descoperi zăcămintele de diamante ce se ascund aici. Conflictul central e acela dintre om și natură: o dispută aspră, de o înfrigurare rar întîlnită, ce relevă frumusețea morală a oamenilor sovietici. Teribila încleștare îi unește decisiv pe eroi, conflictele de ordin moral (vezi înfruntarea Andrei-Serghei) îi apropie în loc să-i dezbine (cum altădată ar fi părut firesc), iar prezența în conștiința fiecăruia dintre ei a „gîndului obsedant", strălucita expresie prin care Lenin a exprimat condiția succesului luptei revoluționare, îi ajută să învingă orice obstacol, le asigură biruința în muncă.

Kalatozov și Urușevski (excepționalul realizator al imaginii filmului), și-au imaginat monumentale compoziții plastice, dorind să fixeze în marmură frumusețea caracterelor personajelor (lucru demonstrat de altfel și prin alegerea interpreților — T. Samoilova, E. Urbanski, I. Smoktunovski, V. Livanov — actori excelenți, caracterizați prin expresivitate și sinceritate a trăirilor). Scenele filmului au o neasemuită plasticitate, eroii fiind surprinși continuu în acțiuni dinamice, subliniate prin montaj și prin temerarele mișcări ale aparatului, care îi urmărește pas cu pas, vibrant, iscoditor în clipele de bucurie, care aleargă odată cu ei, trădînd clocotitoare izbucniri de patimă și durere, implorînd sau ripostînd, învăluit de neasemuită tristețe în fața morții tragice a lui Andrei sau a Taniei. Cît de frumoasă e scena descoperirii diamantelor! Plînsetul de prunc al Taniei se preface pe nesimțite într-un strigăt cristalin de izbîndă, de bucurie la care participă intens întreaga taigă, care oferă parcă fetei, în goana ei înaripată, prinosul ramurilor ei. Iar crengile se aseamănă — prin mișcarea rapidă a aparatului care o urmărește obsedant — cu florile de liliac de abia înmugurite...

In lupta dintre om și natură, Kalatozov și Urușevski subliniază poetic, prin compoziții avîntate, dîrzenia și patosul muncii. Eroii se identifică cu imaginile copacilor falnici, de neclintit, proiectîndu-se pe cer învăluiți în lumina înaripată a soarelui. Iar drumului prin taigaua în flăcări i se conferă proporții monumentale. Căci eroii par înzestrați cu inima fierbinte a lui Danko, ce îi împiedică să abandoneze lupta, pentru ca munca lor dîrză să nu se dovedească a fi fără rezultat.

Traiul de zi cu zi al eroilor nu permite însă numai situații excepționale, traduse printr-un paroxism al mișcării, ci și momente de muncă sau de frămîntări la o mai joasă tensiune, momente cotidiene, dar nu lipsite de forță generalizatoare. Acestea din urmă nu-l interesează din păcate pe regizor, care, ducîndu-și de astă dată peste limită principiile „șocului emoțional", le amplifică în mod nejustificat, conferindu-le o greutate pe care, în realitate, se înțelege că nu pot s-o aibă. De aici și sentimentul unei suprasaturări a imaginii în unele scene, a unei grandilocvențe lipsite de semnificații mai profunde, a contemplării de către regizor a propriilor compoziții. Cînd Kalatozov își privește eroii prin uriașe limbi de foc, nemulțumit de acțiunea lor banală — fără de care nu ar fi însă posibilă nici cea excepțională, — construind astfel un fals dinamism al imaginii, nu putem să nu încercăm un sentiment de amărăciune. Căci numai atunci cînd oglindește veridic ritmul realității, cînd reflectă autentice trăiri omenești, imaginea de ecran poate provoca „șocul emoțional" dorit de regizor. Estomparea de către Kalatozov a premiselor conflictului dintre eroi, existente în scenariu, în favoarea relatării aspre a aceluia dintre un om în general și natură provoacă mai degrabă contemplarea rece, lucidă a imaginii de către spectator, copleșirea lui pe alocuri, în dauna receptării emoționante a unor zguduitoare pasiuni omenești — excepțional relatate în Zboară cocorii. *Iar construcțiile abstracte, exagerările lipsite de fundament, chiar dacă sînt redate în compoziții plastice de o stranie frumusețe, nu pot pleda pentru ideile pe care însăși* Scrisoarea neexpediată, *în ansamblu, le pune în valoare. De aici — nenumăratele discuții purtate în Uniunea Sovietică în jurul filmului care și-a găsit atît adepți pătimași cît și critici exigenți și care, în fond, conchid că ne aflăm în fața unei opere de artă remarcabile. Căci producțiile mediocre nu îmbie niciodată la discuții.*

M. TOLU

DISCUȚII

Cum am înțeles și cum am pus în scenă „Siciliana"

Siciliana, *ultima lucrare dramatică a lui Aurel Baranga, este o farsă.*

Așa și-a gîndit-o și subintitulat-o autorul, și pe drept cuvînt.

A nu ține socoteală de acest lucru, înseamnă a măsura lungimile cu gramul sau greutățile cu gradul. Adică a nu ne mai înțelege. Vreau să lămuresc de la început un lucru: că lirică sau nelirică, farsa e un gen major. Este suficient să ne gîndim că Noaptea furtunoasă *sau* Doctor fără voie *sînt farse. Genul își are aria sa specifică și mijloacele proprii cu care operează. Dacă satira face apel la apa tare care gravează, farsa cere agilitatea scalpelului. Farsa invită la rîs. La rîsul în hohote. Și la* Siciliana *se rîde în hohote.*

Dar să vedem întîi de cine ne invită Baranga să rîdem. Mă voi ține strict de replicile farsei, fiindcă cel mai grav lucru într-o discuție este, fie să adaugi de la tine ceea ce nu se află în lucrare, fie să omiți din greșală sau cu bună știință ceea ce găsești în text.

Iată eroii farsei Siciliana: *un fiu răzgîiat care a terminat o facultate, cu chiu-cu vai, și care nici nu se gîndește să urmeze exemplul majorității tineretului nostru, de a se angaja într-o muncă constructivă, acolo unde-l reclamă propria lui profesiune. O mamă de modă veche, „grijulie", care-și cocoloșește „odorul", eludînd orice principii morale, și un tată care nu poate scăpa de sub tirania acestei soții.*

In legătură cu aceste personaje, o primă întrebare: există ele în viață? A răspunde negativ la această chestiune, înseamnă a sfida realitatea și însuși mersul nostru înainte, mers care împinge la periferie și înlătură din ce în ce asemenea oameni cu asemenea năravuri, din calea noastră. Atunci, o altă întrebare: dacă viața le înlătură din drumul nostru, de ce să le mai înfățișăm pe scenă? Pentru că izgonirea acestor năravuri se face printr-o luptă îndîrjită, bătălie în care literatura are un cuvînt de spus. Să ne reamintim necontenit cuvintele lui Marx: „Omenirea se desparte de trecutul său rîzînd".

Poporul nostru care desăvîrșește în această perioadă opera de construcție a socialismului în patria noastră, are datoria și are puterea să rîdă în hohote de asemenea tipuri cum sînt soții Valsamache și odrasla lor. Este limpede poziția autorului în ceea ce privește condamnarea acestor eroi? Mi se pare că nu poate fi vorba de dubiu. Colectivul care a pregătit spectacolul, așa a înțeles piesa și așa a ridicat-o în picioare. Nici unul dintre noi nu s-a îndoit că spectatorii vor rîde de personajele negative ale lucrării cu un rîs pedepsitor. Vreau să văd o singură mamă sau un singur părinte care, surprinzîndu-se într-o postură analoagă lui Tache sau Jeni Valsamache, să nu roșească. Să ni se arate un singur tînăr din societatea noastră care, văzîndu-l pe Bebe Valsamache pe scenă, ar nutri dorința secretă de a-i semăna sau de a-i lua locul. Mi se pare că toți eroii negativi ai Sicilienii *sînt suficient înfierați prin zugrăvirea lor de către autor, astfel încît nici un spectator să nu fie ispitit vreodată de a-l lua drept modele de viață.*

In farsă operează exagerarea conștientă, cu scopul relevării particularităților caricaturale ale eroilor negativi. Nu este limpede pentru oricine, că Bebe e găunos, farfara, ușuratic, încrezut, leneș pînă la abulie și prostănac, cu toate tiradele sale sforăitoare? Și nu l-a pedepsit îndeajuns autorul cînd, pentru toate aceste lipsuri, îl lasă în final abandonat, desfrunzit, învins și singur? Repet, este vorba de o farsă la care lumea e chemată să rîdă. Evident, Bebe poate fi și obiectul unei satire de virulența Revizorului, *dar tot atît de bine poate fi și obiectul unui roman. Să ne lămurim întîi despre ce discutăm: despre romanul vieții lui Bebe Valsamache, care nu s-a scris încă, sau despre farsa* Siciliana *de care ne ocupăm? In această farsă e criticat nu numai Bebe, dar și prietenul său, ușuratecul și repetentul Nichi. Este clar că lumea rîde de Nichi. De aceea a și scris Baranga o farsă și nu o tragedie. Problema este: există un singur tînăr din societatea noastră care văzîndu-l pe Nichi pe scenă să dorească să-i semene sau să-i ia locul? Poate că mai este necesar încă un exemplu. Iat-o pe Muchi, creionată cu măiestrie de autor din cîteva replici. Mai poate exista vreun dubiu că autorul și-a condamnat eroina și s-ar putea găsi o singură spectatoare care să invidieze destinul acestui personaj pe care viața, din nefericire, ni-l mai relevă încă? Mi se pare în special că în acest personaj, Muchi, autorul și-a arătat deosebitul său talent satiric, tocmai pentru că rezolvarea lui vine pe linia laconică a cîtorva trăsături.*

Montînd acest spectacol, n-am avut nici o clipă îndoiala că poziția dramaturgului, în condamnarea viciilor eroilor săi, este limpede.

Această apreciere nu vrea să însemne o judecată de valoare cu privire la piesă și rîndurile acestea nu sînt inspirate de vreo dorință apologetică. Nu considerăm Siciliana *o capodoperă. De altminteri, de obicei capodoperele nu apar săptămînal. Să ne gîndim numai că în literatura noastră ultima capodoperă a acestui gen,* D'ale carnavalului, *a apărut acum optzeci de ani. Am pus deci, în scenă cu plăcere* Siciliana *pentru că, în pofida a tot ce se poate discuta în jurul acestei piese — și piesele care nu stîrnesc discuții nici nu prea interesează — noi am găsit o sumedenie de calități care ne-au solicitat munca și entuziasmul. In primul rînd pentru că noi credem că galeria negativilor este contrabalansată cu succes de două personaje: doctorița și Damian. Echilibrarea dintre personajele negative și pozitive nu se face, într-o lucrare dramatică, la cîntar și nici la număr. Ci pe calea sentimentului general, care se transmite spectatorului.* Mielul turbat *n-are decît două personaje pozitive, — pe Spiridon Biserică și pe nea Mitică, dar aceste personaje dau tonul întregii lucrări, după cum în* Siciliana *partida morală este cîștigată de Fifi și de partenerul său — e adevărat, nevăzut — Damian. Doctorița nu este un personaj ideal și fără... pete. Calea ei îi este însă arătată de viață, de tot ce vede și de tot ce o înconjoară la Rîpele, de munca plină de avînt, de elanul creator pe care-l întîlnește la tot pasul, într-un sat atît de depărtat de imaginea puțin atrăgătoare pe care și-o făcea Bebe în actul întîi, în satul de astăzi al patriei noastre, satul creației socialiste.*

Drumul fructuos parcurs de doctoriță, începînd cu actul doi al piesei, conduce la cea mai valoroasă parte a lucrării lui Aurel Baranga, — actul trei, care este de fapt actul confruntării a trei moduri de viață: modul de viață ipocrit, filistin, mic-burghez al lui Tiberiu; modul de viață desșănțat, corupt, lipsit de răspundere al lui Bebe, și modul de viață al zilelor noastre, exprimat cu atîta limpezime de o tînără doctoriță care vede în muncă și creație marea bucurie a existenței și desăvîrșirii sale. In acest act Baranga depășește limitele genului și urcă, fără didacticism, pe treapta superioară a comediei de moravuri. Intreaga farsă Siciliana *este scrisă cu vervă, cu inteligență și talent, într-o cascadă neîntreruptă de umor. Construcția piesei, atît de dificilă în acest gen, este solidă, iar fiecare personaj bine caracterizat. Discuția care a avut loc nu de mult la Teatrul Național a avut, fără îndoială, darul să releve unele lipsuri ale acestei lucrări. Autorul și-a însușit concluziile utile ale acestei ședințe spre folosul lucrării. Și în acest chip însăși discuția în jurul unei piese de teatru nu poate fi decît binevenită, în măsura în care autorii dramatici și noi, toți oamenii de teatru, știm să tragem învățăminte.*

Sică ALEXANDRESCU
Artist al poporului
Prim-regizor al Teatrului
Național „I. L. Caragiale"

N. RED. — Continuînd discuția în jurul piesei „Siciliana" de Aurel Baranga, „Gazeta literară" face loc în coloanele sale opiniilor diferite ale participanților la dezbateri, urmînd ca punctul de vedere al redacției să fie exprimat în cronica dramatică închinată piesei și spectacolului în cauză.

PE MARGINEA COMEDIEI „SICILIANA"

A scrie satiră nu este de loc un lucru simplu. Profilul moral al omului de astăzi s-a îmbogățit prin ceea ce poate fi caracteristic numai omului de tip nou, educația socialistă și-a spus cuvîntul nu asupra unui individ, ci asupra întregii noastre colectivități; viața nouă copleșește prin amploarea ei tot așa cum omul nou, făuritorul acestei vieți, purtătorul unor idei și idealuri necunoscute pînă acum, este omul prezent la fiecare pas. Dar și publicul nou vrea să rîdă, și mai ales vrea să rîdă cu un scop, cu un scop precis; rîsul nu numai că destinde, dar este în același timp o armă puternică de îndreptare, o armă veselă dar eficace. Dar ca rîsul să nimerească la țintă este nevoie ca însăși autorul să-l îndrepte spre această țintă, să „nu-l scape din mînă" nici măcar întîmplător. Nu vreau să fac un proces de intenție autorului Sicilienei, dar întîmplătorul, dialectic vorbind, este tot un rezultat al legicului, în cazul de față el ținînd de cunoaștere. Nu poate fi întîmplător faptul că în interviul din „Gazeta literară" tovarășul Aurel Baranga proclamă „ca buni" pe toți eroii **Sicilienei**, neglijînd întîmplător fundamentarea marxistă a eroilor pozitivi și negativi în condițiile luptei de clasă. Intîmplătorul aici nu face altceva decît să scoată în evidență necunoașterea sau subaprecierea de către autor a unor noțiuni estetice, verificate și susținute de practică, a căror ocolire sau falsă interpretare fac ca o operă de artă în loc să servească scopului propus, să-l deservească.

Vizionînd spectacolul **Siciliana**, ca orice spectator, am fost nevoit să-mi pun întrebarea dacă eroii de pe scenă există și în realitate. Desigur, răspunsul nu poate fi decît afirmativ: asemenea eroi există, chiar dacă nu-i întîlnești atît de des, chiar dacă ei nu reprezintă o categorie socială.

A contribui prin scris la eliminarea unor asemenea tare din mentalitatea tinerilor ca cei din Siciliana nu numai că este o dorință dar este în primul rînd o necesitate și o obligație din partea scriitorilor. Dar criticînd unele rămășițe învechite nu trebuie să uităm că lupta pentru o morală nouă nu se face între vechi și alte categorii ale vechiului, ci între vechi și nou, că reprezentanții noului, într-o majoritate covîrșitoare, nu numai că au dreptul dar și trebuie să fie oglindiți, prezenți, dacă nu prin persoana lor fizică, cel puțin prin atitudinea autorului care este obligat să-și delimiteze simpatiile și antipatiile față de eroii cărora le dă întruchipare.

Sute de mii de tineri lucrează cu hărnicie și abnegație pe toate șantierele țării, în fabrici și uzine, în gospodăriile colective, și dacă aci pot spune cu certitudine că ei sînt produsul acestui popor cinstit, rezultatul educației noi, socialiste, vrînd-nevrînd sînt obligat să mă întreb: eroii de pe scenă ai cui produs sînt? Piesa, cu părere de rău, în această privință nu dă nici un răspuns. Evident, în artă nu toate motivările trebuiesc servite pe tavă, spectatorul vine la teatru să gîndească, să tragă concluzii, acolo unde nu există răspunsuri directe să-l completeze pe autor cu propriile lui reflecții, bineînțeles, pe linia materialului existent. Dar ce concluzii se pot trage din vizionarea Sicilienei? Aceștia sînt tinerii, miile de tineri care împînzesc țara? Autorul n-a găsit printre ei NICI UNUL prin care să demonstreze că partidul și organizațiile de tineret n-au învățat pe nimeni să intre în viață pe ușa din dos utilizînd deschiderea „siciliană"? N-a găsit pe reprezentantul majorității acestui tineret care să combată asemenea deschideri pe plan social oriunde s-ar afla ele? N-a putut găsi autorul, dacă nu eroi pe măsura epocii noastre, cel puțin acel suflu nou, acele **elemente pozitive** care să oblige pe spectator să creadă că Siciliana nu a fost scrisă acum 30 de ani, ci în anii aceștia pe care îi trăim și nu în orice țară de pe glob, ci în țara aceasta minunată prin realizările ei?

Mă gîndesc la **Suflete moarte**, la romanul în care Gogol și-a bătut joc de tot ce era putred și înapoiat, într-o lume unde rar se găseau eroi pozitivi și unde autorul a găsit totuși, în marea lui dragoste pentru omul rus, loc ca acest erou — poporul — să fie prezent, uneori simbolic, dar totuși prezent.

Ce valoare pot avea discuțiile vagi despre un tot atît de vag Damian cînd acesta și ceilalți „pozitivi", se află în afara scenei și cînd autorul le acordă cam tot atîta spațiu și importanță ca și comentariile pe marginea mugetului unei vaci, pe care în lipsă de altceva, spectatorul este obligat să-l ia ca pe un element al actualității?

Există în piesă o lume din afară care nu poate pătrunde în scenă decît prin aluzii și zgomote, tot așa cum lumea de pe scenă nu se poate apropia convingător de viața adevărată, tipică, a zilelor noastre, pentru că nu poate fi născocită puntea de unire între aceste două lumi, străine una de alta și de neunit. Este cel puțin greșit să se spună că Fifi există în piesă ca personaj pozitiv. In fond „deschiderea siciliană" pleacă de la ea și femeii care nu se dă înapoi să legifereze o falsă căsătorie numai de dragul de a-și aduce pe adevăratul ei iubit (un cretin) la București nu i se poate acorda un asemenea credit moral. De aceea, transformarea eroinei principale nu convinge și, în ultimă instanță, îți se pare că este tot o deschidere „siciliană", de data asta strict a autorului, o demonstrație a teoriei că oamenii de aceea trăiesc într-un mediu nou, „să se mai schimbe". Dialogul este sclipitor, sîntem familiarizați cu el nu numai din această piesă, dar aici, mai mult decît în oricare lucrare a tovarășului Aurel Baranga, dialogul s-a transformat, dintr-un mijloc, în ceva în sine, tîrînd personajele dincolo de ceea ce se cheamă exagerare conștientă. Astfel, eroina principală, în acele momente în care ar putea interveni pentru salvarea unor idei a căror purtătoare este, rămîne lipsită de replică, iar atunci cînd o are, replica este expozitivă, evazivă, ca să nu strice curgerea dialogului spumos.

In urma realizării planului de perspectivă, diferența dintre sat și oraș va fi aproape ștearsă, dar pentru înfăptuirea acestui plan, mii și zeci de mii de tineri pleacă de bună voie în cele mai îndepărtate colțuri ale țării și rar mi s-a întîmplat ca din tinerii pe care i-am cunoscut să fie vreunul nemulțumit de munca lui. Piesa, prin negație, vrea să afirme ceva și anume că menirea tineretului este ca prin entuziasmul și abnegația lui să desțelenească ceea ce a mai rămas de desțelenit prin satele țării noastre. Mă îndoiesc însă că eroina principală ar putea convinge pe un neconvins să facă acest pas, urmînd calea parcursă de ea.

Există în piesă un director de minister, Valsamache, și se face aluzie la un alt lucrător din aceeași instituție, Coacăze, mai important ca funcție. Este vorba aici de un anumit sector al aparatului de stat și ești obligat să te întrebi dacă oamenii aceștia, așa cum sînt prezentați în piesă, au ceva comun cu cei care au în sarcina lor răspunderi atît de însemnate. Autorul arată în mod obiectivist existența unor asemenea elemente, lipsindu-l pe spectator de atitudinea critică a textului dramatic.

Spectatorul neavizat, vizionînd spectacolul **Siciliana**, poate trage concluzii false asupra realităților noastre.

In discuția care a avut loc la Teatrul Național, cineva a scuzat lipsurile piesei prin structura de farsă a acesteia. Dar atunci cînd o farsă atacă probleme grave, ea trebuie să le rezolve, cu procedeele proprii acestui gen, și nicidecum să le lase suspendate în aer. Să nu uităm că marele Caragiale și-a intitulat comediile sale „farse", dar în acest chip n-a abdicat de la ascuțimea satirei.

Multe s-ar fi putut corecta în această piesă, dacă unii dintre cei mai în vîrstă ca noi, și printre ei este și autorul piesei, sfătuindu-ne să păstrăm nemijlocit legătura cu viața, cu problemele vieții, ar face și ei din această mereu necesară îndrumare o permanentă practică. Excluzînd din piesa sa, în mod deliberat, prezența vie a unui erou al zilelor noastre, autorul ne-a lipsit de un adevăr de necontestat, de o realitate peste care nu se poate trece și care nu poate fi ocolită.

De la Siciliana pleci satisfăcut pentru replica inteligentă și mîhnit că această replică a fost pusă în slujba unei actualități frustrată de tot ce are mai frumos, că această replică dă viață exclusiv unor eroi care nu ne sînt dragi și că-i refuză tocmai pe cei care ne sînt apropiați.

Petre SĂLCUDEANU

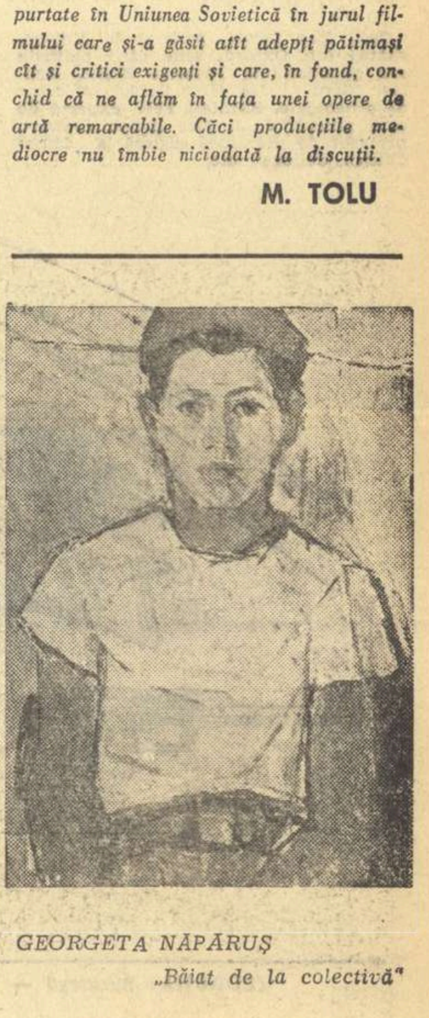

GEORGETA NĂPĂRUȘ

„Băiat de la colectivă"

ARTISTUL ȘI PUBLICUL MUNCITORESC

Unul din evenimentele cele mai de seamă din Anglia în cursul anului 1960 a fost hotărîrea adoptată în unanimitate de Congresul sindicatelor, la conferința care a avut loc în septembrie, cu privire la promovarea și încurajarea participării sindicaliștilor la activitatea culturală. Ralph Bond, delegat al sindicatului tehnicienilor din cinematografie, el însuși un regizor cunoscut, a declarat cînd a propus această rezoluție: „Vrem ca toți oamenii să aibă putința de a se bucura de frumusețea și bogățiile vieții în toate formele sale. Proprietarii caselor de filme dau în serie spectacole proaste, vulgare, adevărate deșeuri. Respingem ideea că o intelectualitate iluminată trebuie să aibă apanajul culturii, iar masele trebuie să se mulțumească cu deșeuri".

Bond n-a exagerat cituși de puțin cînd a vorbit despre deșeuri. Căci ele inundă necontenit ecranele televizoarelor, cinematografele și teatrele, noianul de cărți cu conținut pornografic sau sadic. Este deosebit de important faptul că un grup de scriitori și artiști influienți și-au însușit spiritul rezoluției sindicale și se străduiesc cu rîvnă s-o traducă în fapt. De la ei pornește impulsul, mai de grabă decît de la conducătorii sindicatelor, care au vădit pînă în prezent prea puțin interes față de rezoluția propusă de Bond. Printre cei care sprijină activ această campanie sînt personalități proeminente din viața teatrală ca Sybil Thorndyke, Louis Casson, Edith Evans și Michael Redgrave, doi dintre cei mai cunoscuți sculptori ai noștri, Henry Moore și Barbara Hepworth, conducători ai vieții muzicale ca L. Harewood și Benjamin Britten, precum și cîțiva scriitori bine cunoscuți în frunte cu Arnold Wesker, a cărui piesă „Rădăcini", a desțelenit domenii noi în dramaturgia engleză.

A Wesker dă lupta pentru atragerea sindicaliștilor la viața culturală în rîndurile oamenilor simpli. In ultimele cîteva luni el și-a părăsit aproape toate celelalte ocupații, străbătînd țara și vorbind în fața organizațiilor sindicale locale, îndemnîndu-le să exercite presiuni asupra conducătorilor în sensul traducerii în viață a rezoluției de care am amintit mai sus. Nu de mult am avut prilejul să-l ascult în timp ce vorbea unui grup de sindicaliști din Londra, și am urmărit cum, treptat, i-a înflăcărat pe oameni și cum aceștia, la sfîrșit, i-au făgăduit un sprijin deplin.

Wesker a vorbit muncitorilor despre necesitatea luptei împotriva barierei dintre artist și masa poporului, barieră creată de condițiile economice ale vieții burgheze. „Deoarece muncitorul își disprețuia patronul pentru bogăția lui obținută pe căi murdare, el a ajuns să-i disprețuiască și deprinderile. Folosirea bunurilor artei era una din deprinderile patronului, așadar muncitorul a început s-o desconsidere. Din această cauză prăpastia a devenit și mai mare, căci artistul, știindu-se respins de publicul mai larg al muncitorilor, a început să creeze pentru cei puțini, pentru o clică, iar munca sa a devenit secretă, aproape rușinoasă. N-am fost niciodată lăsați să jucăm un rol în viețile voastre. De aceea e greu pentru voi să cunoașteți valoarea operelor pe care vi le puteam oferi. Și aceasta este prăpastia peste care trebuie să aruncăm o punte".

Corespondență din Londra

Arnold Wesker nu se mulțumește numai să vorbească despre aceste idealuri. El participă activ la mișcarea pentru pace și cînd l-am rugat să-și exprime speranțele pentru anul 1961, mi-a răspuns: „Doresc campaniei pentru dezarmarea nucleară să-și mențină vigoarea și să atragă pături și mai largi ale poporului la această luptă. Toate speranțele despre care am vorbit în numele artiștilor sînt în strînsă legătură cu lupta pentru dezarmare și coexistență pașnică".

El s-a alăturat de asemenea comitetului înființat de Bertrand Russell pentru a demonstra împotriva creării bazei din Scoția, afectată submarinelor americane înarmate cu rachete Polaris. Demonstrația va avea loc în februarie, în ziua cînd vor începe lucrările de amenajare a bazei. Tot atunci se va desfășura o grevă a „șederii", la Whitehall, cartierul londonez în care sînt situate clădirile guvernamentale. Alți oameni de cultură care sprijină acest comitet sînt pictorul Augustus John, poetul Christopher Logue, Hugh Mac Diarmid, poetul național al Scoției, Robert Read, critic de artă, dramaturgii Shelegh Delaney și John Osborne. B. Russell a arătat că sînt cu toții gata să intre în închisoare pentru a-și dovedi hotărîrea și că, personal, se pregătește să scrie în închisoare o carte.

Cei mai buni artiști și scriitori ai noștri refuză din ce în ce mai mult să rămînă închiși într-un turn de fildeș și participă activ la lupta poporului și, în primul rînd, la lupta pentru pace. Iată unul din motivele de speranță pe anul 1961.

Gordon SCHÄFFER

Londra, ianuarie 1961

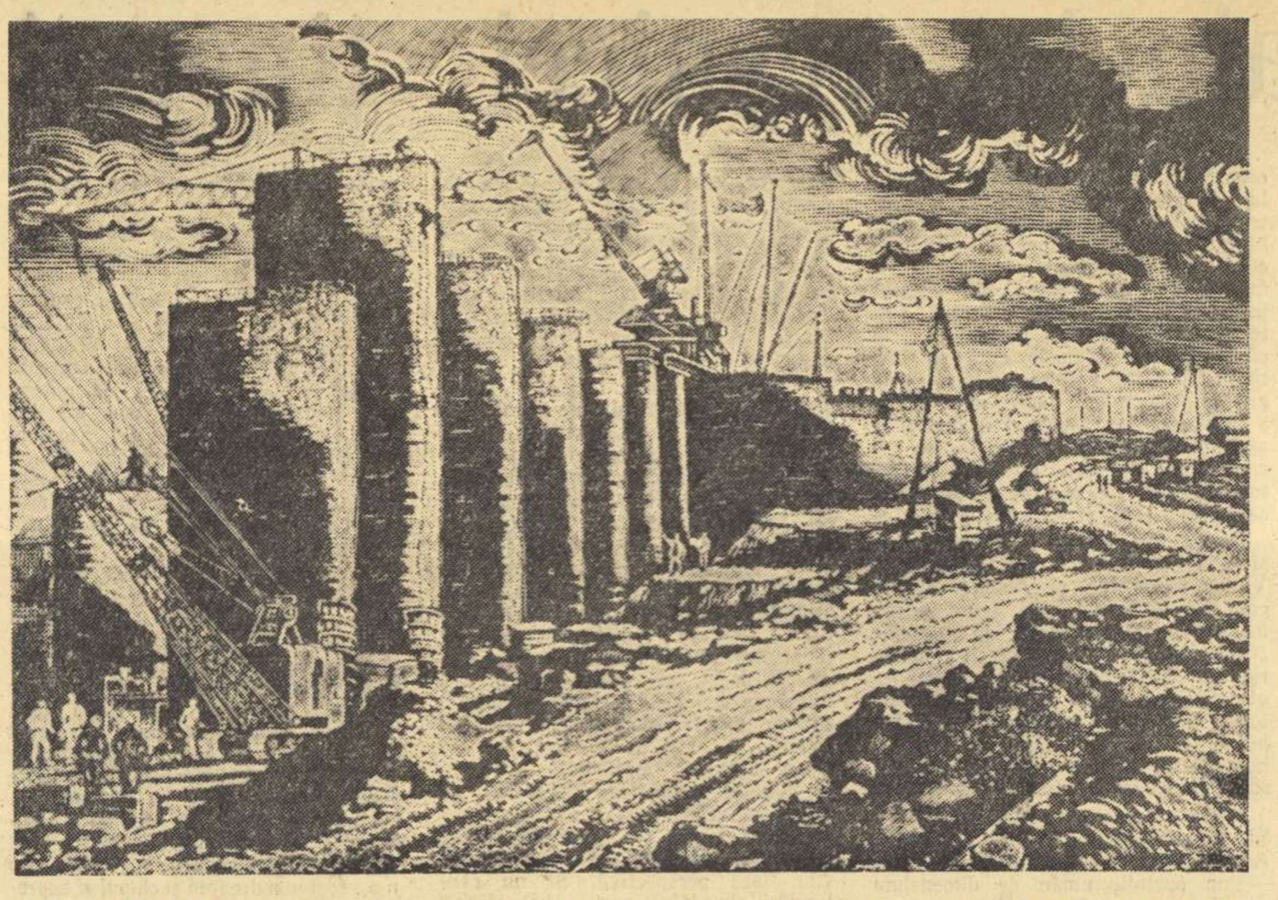

A. S. PASCENKO

„Primul bief superior"

Pelerini în „blue-jeans"

Iată că după trecerea a 690 de ani de la ultima cruciadă condusă de Ludovic al XI-lea, au reapărut cavalerii sfintei cauze. Nu undeva pe pămînturile misterioase ale Asiei, în căutarea unei himere, ci în inima bătrînului continent al Europei, care se părea că nu mai ascunde nici o enigmă. Amatorii de analogii istorice ar fi repede deziluzionați la vederea pelerinilor secolului al XX-lea. Nici un fel de asemănare cu predecesorii lor. Lipsesc crucea și sabia, rasa călugărului și zalele luptătorului. Dar obiectivul venerației nu este un alt „mormînt sfînt" descoperit după 1960 de ani la Menton, în Franța, „lumea liberă". Aci se petrece acțiunea.

Dar să lăsăm pe cronicar să grăiască: „Vila în care Brigitte Bardot a încercat recent să se sinucidă, a devenit loc de pelerinaj pentru tineretul francez. Băieți în cămăși negre și fete îmbrăcate în pantaloni strîns lipiți pe corp se așează pe ambele părți ale aleii care duce la vilă și îngenunchează plini de extaz în fața grămezii de pietre unde vedeta a fost găsită în nesimțire..." Așa relatează cronicarul nostru momentul sublim cînd pelerinii în „blousons noirs" și „blue-jeans" se plecau pocăiți în fața locului unde fecioara Brigitte, plină de evlavie, a încercat să pună capăt existenței ei pămîntești pentru a se înălța la ceruri (sînt și acolo amatori de femei goale. Scuzați paranteza apocrifă). Cronicarul, care a împărtășit smerit în ziarul elvețian „Die Tat" cele văzute, nu ne-a spus cu ce au fost înlocuite ieslea, boul și celelalte elemente ale decorului clasic.

Cu privirea plecată spre pămînt, așa cum stă bine chiar și celor care se mulțumesc doar să comenteze cazurile de evlavie laică, să-l ascultăm mai departe pe cronicar. Căci drumul pînă la fecioara Brigitte este lung, variat și presărat cu pericole de tot felul. Iată niște pelerini elvețieni tot atît de buni ochitori ca și strămoșul lor Wilhelm Tell.

Trag în mere? Vai, ce anacronism! Doar e vorba de pelerinii secolului al XX-lea. Ei preferă să ochiască direct capul. Citiți: „Cu două ore înaintea miezului nopții, în fața „Casei arcașilor" s-a adunat un grup de tineri. Unii dintre ei érau în stare de ebrietate (și-a băgat diavolul coada! n.n.) Cînd s-a așezat la masă, conducătorul serviciului sanitar a primit o puternică lovitură în cap și imediat cîțiva huligani s-au năpustit asupra lui, aruncîndu-l la pămînt. Imediat a început o adevărată bătălie cu pahare și sticle de bere, iar băncile și scaunele de lemn au fost distruse..." (Citat din „Die Tat").

Nici frații lor suedezi nu sînt mai puțin activi. Citiți: „Cam la aceeași dată, în cursul unei încăierări între bulevardiștii suedezi, un băiat de 18 ani a fost bătut pînă la nesimțire de doi tineri de aceeași vîrstă, care erau în stare de ebrietate. El a murit în drum spre spital" (citat din cuprinsul aceluiași articol din „Die Tat"). Eroism demn de cauza sacră pentru care luptă tinerii liberi ai Apusului liber!

Dar să traversăm oceanul și să poposim în țara care oferă cruciaților în „blousons noirs" și în „blue-jeans" cele mai sublime exemple de conduită. Un cronicar american, pe nume Norbert Norton ne împărtășește următoarele într-un alt număr al ziarului elvețian citat: „Conform rapoartelor poliției, în cursul acestui an s-a înregistrat în S.U.A. o uriașă creștere a numărului atentatelor la bunele moravuri. In medie, s-au semnalat lunar cîte 5.000 de cazuri de fiecare stat federal. Intr-o lună record s-a atins chiar o medie de 8.500... In același timp crește considerabil numărul cazurilor la care participă, ca făptași sau victime, tineri și copii. In fiecare zi posturile polițienești din S.U.A. publică maldăre întregi de rapoarte cu amănunte de-a dreptul înspăimîntătoare... Nu încape îndoială că tineretul american se află într-o situație tot mai îngrijorătoare". Care e cauza? Cronicarul american citat mai sus ne lămurește: „Copiii și tinerii suferă și reflectă influența mediului, prezintă tendința tot mai accentuată de a obține cît se poate de repede și de ușor cît mai mulți bani. Din filmele senzaționale, presă și televiziune, copiii „învață" cum poți să faci rost de bani dintr-o lovitură și fără muncă".

Așa sînt pregătiți cucernicii; înlocuind moaștele sfinte cu dolarul, iar crucea cu revolverul, își completează educația citind literatura crimei. Iată ce scrie un alt cronicar din aceeași lume a apusului burghez, în ziarul austriac „Arbeiter Zeitung" sub titlul „Hipnoza literaturii de proastă calitate":

« Bietul băiat prostuț, care s-a spînzurat recent în camera de toaletă, n-a ajuns singur ca și colegii lui care l-au învățat acest joc macabru, la ideea că ștreangul ar constitui o jucărie. Este evident că el a vrut să se exerseze acasă pentru a „impune". Nu ei au inventat o asemenea „distracție". Ei n-au făcut altceva decît să copieze cele văzute în filmele de proastă calitate sau cele descrise în literatura de duzină care le stă la îndemînă.

Dacă în apărarea sau minimalizarea nefastei influențe exercitate de literatura de proastă calitate se invocă argumentul că citirea ei ar fi un „înlocuitor" al adevăratei brutalități și că ea ar ajuta copiilor să-și rezolve problemele dezvoltării lor, avem aici dovada înfricoșătoare a hipnozei pe care o exercită fantomele de hîrtie și celuloză asupra sufletelor celor tineri. Pseudo-realitatea mincinoasă a acțiunilor brutale ale filmelor și povestirilor exercită ispita neliniștitoare a traducerii lor în practică...» Dar un asemenea drum nu duce spre grădinile înmiresmate ale raiului, așa cum încearcă să prezinte această lume „fantomele de hîrtie și celuloid", ci direct în iad. Aceasta este și concluzia din Die Tat, *care e nevoit să recunoască că dacă America, și desigur și restul „lumii libere", va „continua să considere succesul material de moment drept singurul țel al vieții, în loc să creeze baze morale serioase, atunci decăderea morală progresivă a tineretului va duce la o decădere generală și inevitabilă a întregii societăți". A întregii societăți capitaliste.*

S. BRAND

DESPRE POEZIE

E puțin probabil să poți afla un om care să fie împotriva tradiției naționale în literatură. Dar a respecta tradiția nu înseamnă a o repeta cum mai consideră unii scriitori. Odată un astfel de păstrător al tradiției a ajuns pînă acolo încît a inclus într-un poem al său strofe întregi din clasici. Cînd i s-a atras atenția asupra acestui lucru, poetul a răspuns senin: „Eu învăț de la clasici, le continuu tradițiile". E jignitor faptul că asemenea oameni săraci cu talentul și sufletul folosesc tradiția ca un scut personal care-i apără de critică. Tradiția nu suportă pe cei lipsiți de talent. Ea cere de la fiecare poet spirit inovator, independență, nerepetare, originalitate.

Adesea însă cînd un poet se manifestă ca inovator, inimoșii apărători ai tradiției fac multă zarvă. În zilele noastre de pildă, ar fi anacronică o discuție referitoare la faptul dacă versului rus i se potrivește sau nu troheul, iambul sau alte ritmuri. Și totuși la începutul secolului al XIX-lea ele au fost condamnate cu toată seriozitatea. Poetul N. A. Loov scria: „Anapestul, spondeul, dactilul / Nu sînt pe măsura noastră, / Pe măsura cuvîntului rus. / Ei au fost comandați peste mare". Desigur nu de asemenea apărători are nevoie tradiția. Nouă ne trebuiesc inovatori a căror deviză să fie: Căutări și descoperiri.

Dragostea oarbă pentru tradiție duce la primitivismul formei și dă cîteodată naștere la discuții despre superficialitatea, lipsa de fond a așa zisei „simplități" a poeziei. Nu poate fi socotită drept calitate simplitatea limbii unui poet, dacă îndărătul acestei simplități nu se ascund nici sentimente, nici idei. Există simplitate și simplitate. Nu întîmplător criticii noștri îi contrazic pe aceia care văd în Tvardovski un poet simplu și atît. Ca fiecare poet mare, Tvardovski posedă acea simplitate despre care Briusov spunea referindu-se la Pușkin: „Pușkin pare ușor de înțeles tot așa cum fundul unui lac limpede pare aproape deși se află uneori la o adîncime teribilă" (...)

Viața poporului, psihologia lui despre lume se schimbă continuu. Poetul care trăiește alături de popor nu poate neglija aceste transformări. Altfel autorul va da în mod inevitabil o imagine săracă, dacă nu falsă a realității.

Poezia trebuie păzită de o asemenea unilateralizare periculoasă, căci ea e menită să oglindească lumea în toată complexitatea ei. Ne trebuie, așa cum spunea tovarășul M. A. Suslov, „o artă care să atingă toate laturile sufletului". Și posibilitățile poeziei în această direcție sînt de bună seamă nelimitate.

H .M. DZUDȚEV

„Literaturnaia Gazeta" nr. 3/61

Cecil Day Lewis, profesor la Universitatea din Oxford, scrie cărți polițiste sub pseudonimul Nicholas Blake. Același lucru îl fac Glyn Daniel, profesor de arheologie, Kathleen Feet, experta de artă greacă, J. J. Mac Intosh Stewart, profesor de literatură engleză la „Christ Church College" etc.

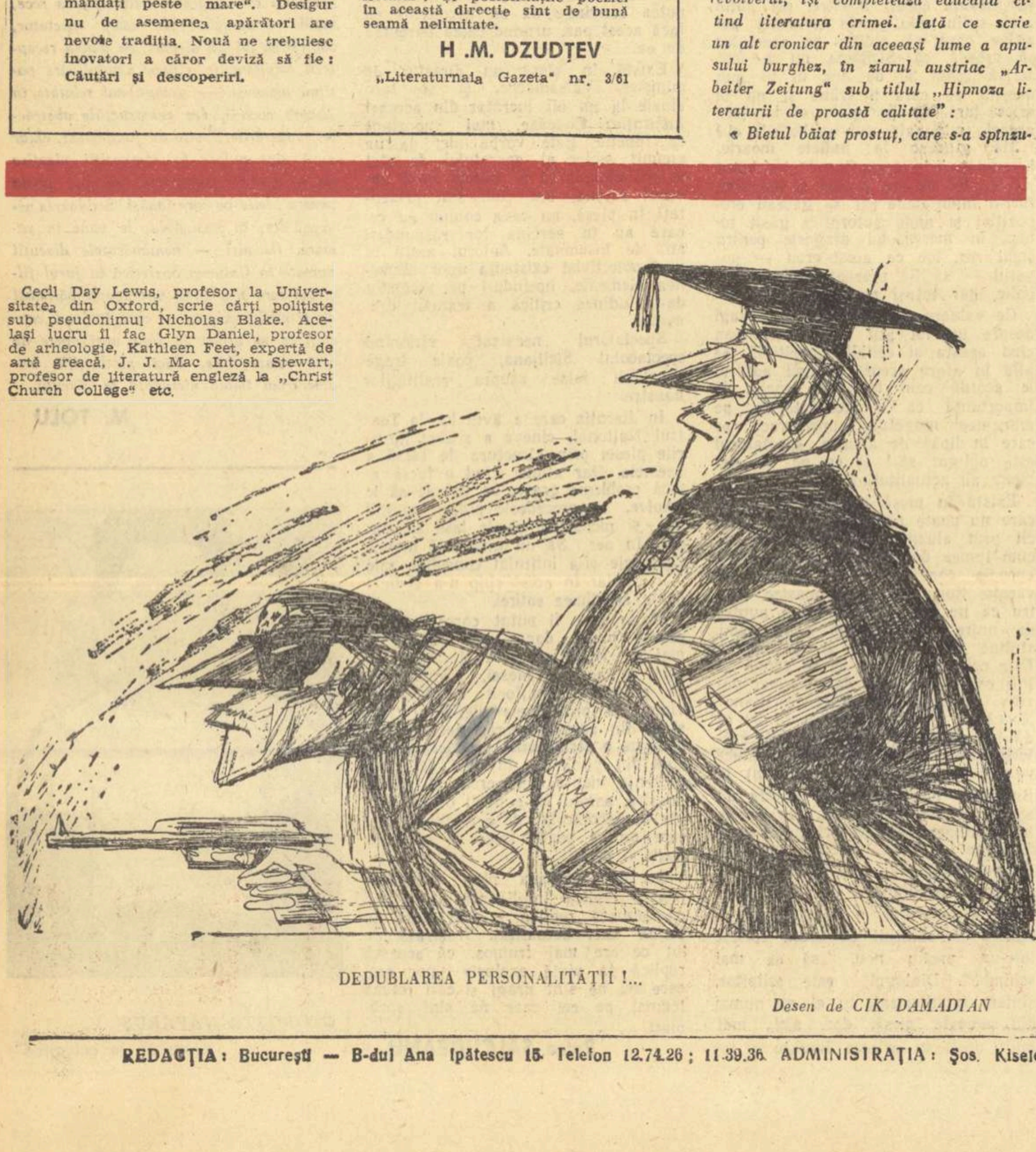

DEDUBLAREA PERSONALITĂȚII !...

Desen de CIK DAMADIAN

DAVID DIOP

(poet din Senegal)

Vulturii

În vremile acelea,
printre osanalele care proslăveau civilizația,
stropind cu apă sfințită frunțile robite,
ascunzîndu-și unghiile în întuneric,
vulturii înălțară edificiul de sînge
al epocii colonialiste.
În vremile acelea
zîmbetul omului murea în infernul drumurilor de fier
și ritmii monotoni ai psalmilor acopereau
plînsetul sclavilor din plantații.
O, amintire amară, tu mai păstrezi
sărutările tîlhărești
și făgăduințele măturate de focul mitralierelor.
Străini, voi n-ați fost oameni!
Voi cunoșteați toate cărțile lumii, însă dragostea, nu!
Nu știați că mîinile noastre
fac să rodească sînul pămîntului,
nu știați că mîinile noastre
au rădăcini, adînci ca revolta.
Nu știați, măcelari, că sub cîntecele voastre trufașe
prin satele negre pe care le jefuiați,
în Africa sfîrtecată,
se cocea speranța, singura noastră putere.
Nu știați că de la minele din Svasilenda
pînă în fabricile din Europa, unde se scurge
sudoarea noastră
sub pașii noștri limpezi
se naște înflăcăratul timp al primăverii.

Traducere de **TAȘCU GHEORGHIU**

Omenie... pentru fiare?

Există oameni care caută umanismul acolo unde nu se află, unde nu se poate afla. Avînd un cîmp limitat de vederi și concepții înguste, legați fie prin interese, fie prin structura gîndirii lor de burghezie, unii oameni de știință pierd perspectiva și din pricina copacilor nu mai văd pădurea. Din această categorie face parte și dl. Paul-Emile Victor, care într-un articol despre umanismul secolului XX publicat în „Les Nouvelles littéraires" (1729, 21 oct. 1960) scria: „Caracteristica epocii noastre este absurdul. Reacția normală în fața absurdului este pasivitatea care se traduce prin scepticism și indiferență. Omul e bolnav". Această reacție, specifică unui grup restrîns de intelectuali blazați ca și curentelor de tipul „nouvelle vague" ce influențează unele pături ale tineretului, nu este caracteristică nici epocii noastre, și nici măcar burgheziei. Poate că d-lui Paul-Emile Victor i se pare absurdă mișcarea popoarelor coloniale pentru libertate, dar burgheziei franceze, de pildă, care se cramponează de Algeria ea i se dezvăluie mult prea reală, iminentă și înfricoșătoare. Poate că d-lui Paul-Emile Victor, puternicele inițiative și acțiuni ale forțelor păcii îi apar absurde, dar imperialiștii care, din pricina acestor acțiuni, nu pot dezlănțui un nou război, ale căror provocări și planuri agresive sînt sistematic demascate și spulberate, nu au aceeași părere.

Cît privește afirmația că „omul e bolnav", ea poate fi valabilă cu condiția ca să se adauge cuvîntul „burghez". Da, omul burghez e bolnav, mai precis burghezia e bolnavă și maladia ei n-are leac, fiind cronică și progresivă. Burghezia are conștiința maladiei sale istorice, dar nu se resemnează, ci cramponîndu-se de viață, se înfățișează în toată goliciunea și urîțenia ei. Disprețul față de oameni în general și față de cei de altă culoare în special, se traduce în acte de discriminare rasială, în tendința de extindere și adîncire a exploatării, în procesul de dezumanizare cu ajutorul teoriilor despre rasa și omul superior și prin încurajarea cultului violenței, al actului „gratuit" și exceselor sexuale și alcoolice. Fapte ce ilustrează această vastă acțiune a burgheziei de corupere și pervertire a omului, de golire a lui de sentimente și idei, se găsesc din abundență în ziarele occidentale. Ele dovedesc cu prisosință că pentru burghezia apuseană, pentru vîrfurile ei, umanismul este sinonim cu barbaria.

„Umanitarismul" de această marcă poate fi ilustrat cu două fapte mai recente.

De cînd a izbucnit drama congoleză și pînă astăzi revista „Le Figaro littéraire" a publicat un singur articol, o singură luare de poziție. Cel ce impresionează pe Pierre Mazars, autorul reportajului publicat la 12 noiembrie? Cine sînt după el victimele politicii din Congo? Poporul congolez care are de suferit de pe urma stagnării economice, a pagubelor suferite de economia țării prin amestecul brutal al colonialiștilor, sutele de oameni ce mor zilnic de gloanțe și de foame, internații din lagărele supravegheate de Mobutu și acoliții săi? Nicidecum. Victimele sînt sălbăticiunile din jungla congoleză. Situîndu-se pe poziții de apărători ai speciilor rare din fauna africană, „Figaro" deplînge soarta animalelor care ar pieri în Congo mai ales din pricina operațiilor militare. Împreună cu belgianul H. de Saeger, secretarul al Comitetului de conducere a parcurilor naționale din Congo, Pierre Mazars se emoționează de soarta a doi elefanți, care din pricina evenimentelor de la Leopoldville au murit de foame, sau a unui mistreț în Liberia sau nenorocirea unor maimuțe care au trebuit să se retragă în interiorul junglei pentru că un trib de păstori a defrișat pădurea ca să obțină noi terenuri pentru pășuni.

H. de Saeger ca exponent al forței administrației colonialiste se înfurie împotriva devizei ce circulă în Congo „Trăiască oamenii înaintea animalelor" ca nejustă, și ca atare condamnabilă. De recomandat, după părerea lui Saeger, este primatul animalelor și uciderea sistematică a congolezilor care emit pretenții de a fi liberi și stăpîni pe propriile avuții.

Din altă parte a lumii, în Japonia, filmele au adus o știre ce evidențiază alt aspect al „umanismului" burghez. Un institut științific din Tokio a reeditat o experiență-crimă ca în vremurile „bune" ale lagărelor fasciste. Institutul de igienă din Tokio a închiriat de la părinți — deci respectînd legalitatea — copii de 10 ani cu cinci franci pe zi. Cazați la institut, copiii au început să fie înfometați. Li se dădea zilnic doar 40 de tablete speciale și un „praf galben" cu compoziție necunoscută. După cîteva zile copiii s-au îmbolnăvit grav și unul din ei a fost internat la spital. Scopul cercetării științifice era determinarea coeficientului minim de proteine necesare organismului uman. Folosirea oamenilor drept cobai, așa cum făceau hitleriștii la Auschwitz dovedește profundul dispreț al unei categorii de pseudo-savanți față de om. Barbaria e ridicată în acest caz la rangul de principiu umanist ca și în mare în Congo, în Laos și în Algeria.

Umanismul sec. XX nu este acesta. El apare în propunerile pentru dezarmarea generală și totală, în acțiunile pașnice ale țărilor ce alcătuiesc sistemul socialist mondial; apare pe fronturile din Congo și Laos, însuflețește poporul cuban care a stat trei săptămîni cu arma în mîini să apere Cuba de proiectata invazie americană, stăpînește pe savanții ce se străduiesc să cucerească cosmosul sau să întrebuințeze pașnic energia nucleară. Oare oamenii care acționează în numele acestui umanism au sufletul bolnav, sînt lipsiți de vlagă ori, dimpotrivă plini de viață și energie. Bineînțeles că adevărul este acesta din urmă.

E drept că această sănătate și forță grăbește deznodămîntul bolii capitaliste. Dar aceasta este menirea umanismului secolului XX să fertilizeze gîndirea, să înnobileze acțiunile omului.

Al. GIRNEAȚĂ

JACK LINDSAY: „Revolta fiilor"

„Modul de viață britanic", epopeea concepută de scriitorul englez Jack Lindsay și începută cu romanul „Primăvara care a fost trădată" s-a îmbogățit recent cu cea de a cincea parte: „Revolta fiilor". Ca și părțile precedente ale epopeei, romanul „Revolta fiilor" se caracterizează prin multitudinea planurilor. Scriitorul urmărește procesul de decădere a unei familii burgheze, de-a lungul unei anchete întreprinse de poliție în legătură cu asasinarea tinerei Gloria, (al cărei autor se dovedește a fi un aviator de la baza militară americană), descrie lupta preelectorală într-o localitate din provincie și multe altele.

Analizînd pe diverse planuri viața familiei Todd, autorul arată cum banii, devenind singura rațiune de a exista, mutilează relațiile dintre oameni: „Banii, în capetele lor este numai clinchetul banilor", spune John Todd despre frații lui.

Lindsay pictează o galerie sumbră de monștri morali, monștri ce constituie un act de acuzare la adresa regimului social care le-a dat naștere, lumea „politicianului și a criminalului, a politicianului și prostituției, a stăpînului și a sclavului mizeriei".

În roman este înfățișat tabloul îngrozitor al vieții dintr-un oraș englez de provincie. Întreaga acțiune este înfățișată în tonuri sumbre și aceasta comunică la rîndul său romanului o nuanță cam pesimistă. Apare uneori tendința lui Lindsay spre analiza minuțioasă a patologicului în psihologia personajelor, ceea ce limitează oarecum scriitorului posibilitatea de a zugrăvi deplin simptomele fundamentale caracteristice vremii noastre.

contrapunct

U. R. S. S.

Un nou și original ghid a apărut în magazinele și chioșcurile de ziare ale Moscovei: „Teatrele Moscovei". In paginile sale poți găsi scurte informații despre istoria oricărui teatru moscovit, repertoriile de spectacole și chiar schema sălilor de teatru. In capitole speciale se menționează date interesante asupra celor mai mari colective artistice, orchestre, ansambluri de dansuri, coruri precum și prețioase indicații despre muzeele teatrale și muzicale ale Moscovei.

★

Revista „Teatr", organ al Uniunii Scriitorilor și Ministerului Culturii din U.R.S.S., publică în numărul din decembrie 1960 o interesantă tragedie în versuri: „Faust și moartea" a dramaturgului ucrainean Alexandr Levada. Cele nouă tablouri ale tragediei sînt închinate pionierilor cosmici, care utilizînd o tehnică superioară reușesc să învingă greutățile începutului și rezistența dușmanilor. Subiectul ales și desfășurarea dinamică a acțiunii noului Faust, a unui Faust al viitorului, sînt captivante.

★

Pentru prima oară în Iakuția, în orașul Itik-kel, s-a deschis un teatru popular cu piesa „Caisari" a dramaturgului iacut Suorum Omolon. Spectacolele teatrului au fost vizionate în cinci luni de peste 6000 de spectatori.

ELVEȚIA

Editurile occidentale își au și ele, ca orice firmă care se dorește prosperă, sistemele lor de reclamă. Un semn de carte, un calendar, o agendă, sînt daruri „banale" cu efect „uzat" și „tocit"... Iată de ce o editură elvețiană a făcut o încercare cu adevărat „inspirată". De anul nou ea a pus în circulație batiste delicat colorate și imprimate, purtînd titlurile celor mai noi producții tipografice.

Astfel, pe fond roz poți citi „La răscruce de vînturi", titlu cu evocări sumbre; pe fond verde pal, romanul unei autoare japoneze Sei Shonagon; pe albastru, e anunțată o poveste de iubire — „Rima" de W. H Hudson... O adevărată surpriză pentru cititori! Și totuși, ce încurcătură... Pentru că, oricît respect ai avea față de opera literară și oricît ai vrea să te ferești de gesturi jignitoare, e știut că altul e scopul cu care îți vîri nasul într-o carte și altul într-o batistă... Și, totuși, mulțumind pentru darul de gust, lectorii dezolați vor fi nevoiți să facă un astfel de gest interpretabil cu batistele și deci cu proiectele de producție ale casei editoriale din Zürich...

FRANȚA

Nu de mult, Marele Dicționar al Academiei Franceze, a apărut într-o nouă ediție, prelucrată și modernizată. Schimbarea nu constă numai în adăugarea unor expresii noi, ci și în modificarea unor explicații vechi. Așa de pildă, în dreptul cuvîntului „cenușă" (cendres) se găsea mai de mult următorul exemplu lămuritor: „Castanele se coc sub cenușă". Propozițiunea a fost însă scoasă și înlocuită cu: „In cenușă se poate preface un mare oraș, sub efectul unei singure bombe atomice"... Și una și alta sînt adevăruri.. Ce e drept, nu la fel de inocente. Noi îl preferăm pe primul. Alcătuitorii dicționarului pe al doilea. Nu e numai o chestiune de gust, ci și de bun simț.

★

Doi dramaturgi francezi Marcel Achard și Marcel Pagnol fac parte din juriul care va prezida la Monte Carlo Primul Festival Internațional al Societăților de Televiziune. Printre cele 14 țări participante: U.R.S.S., S.U.A., Japonia.

S. U. A.

Două treimi din producțiile caselor de filme din Hollywood au căpătat binecuvîntarea bisericii catolice. E vorba de o conferință a episcopilor americani întrunită cu scopul de a analiza calitățile morale ale peliculelor, semnate Metro Goldwyn, Paramount etc.

Inalții prelați au încuviințat cu satisfacție cele mai multe din peliculele vizionate (inclusiv cele pentru tineret, inclusiv filmele polițiste, inclusiv filmele Western, inclusiv filmele pornografice). Și, firește, și casele de producție n-au putut decît să încuviințeze satisfacția prelaților.

★

Bertolt Brecht va fi prezentat în curînd la New York. E vorba de „Mutter Courage și copiii ei" care se va juca pe Broadway, cu muzica lui Darius Milhaud.

JAPONIA

La Tokio, în urma atacurilor repetate la adresa unor cetățeni nevinovați, poliția a executat o razie în ghiozdanele și pupitrele școlărești. Rezultatul: 6.000 de arme în majoritate stilete și pumnale.

Urmași ai samurailor? Nu, ai lui Al Capone. Căci în bănci, alături de arme, au fost găsite și inevitabilele cărți de aventuri.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor-șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 5 (359) Joi 26 ianuarie 1961
ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

În întîmpinarea alegerilor de la 5 martie

POEMUL CIFRELOR CONCRETE

de Acad. ZAHARIA STANCU

Niciodată cifra exactă, concretă, n-a avut pentru mine vreo semnificație deosebită. Am considerat-o materia primă a matematicienilor sau statisticienilor și n-am îndrăznit niciodată să trec de rama ei înghețată. Astăzi însăși cifra și-a schimbat calitatea: în locul unui simbol rece și secret, dezvăluindu-și tainele doar inițiaților, cifra conține o poezie densă, capabilă să dea emoții și uimiri smerite.

Am cunoscut ogorul țăranului romîn de acum douăzeci de ani, înțelenit, sterp și sărac, zgîriat de-un sfert de palmă de mușcătura plugului rudimentar și umilit. Lucrează astăzi pe ogoare 43.000 de tractoare, 17.000 combine, 35.000 semănători și numeroase alte mașini specializate. Cum să nu-ți tresalte inima de bucurie și să nu încerci un sentiment de legitimă mîndrie patriotică? In spatele fiecărei combine și a fiecărei semănători, a fiecărui tractor și a atîtor altor mașini agricole, stă o uriașă minte colectivă care a schimbat peisajul geografic al țării, a transformat lumea și obiceiurile noastre, a izgonit sărăcia, lipsurile și nevoile, și l-a ridicat pe om din brazda lui săracă spre un pisc al demnității umane la care a năzuit secole de-a rîndul.

Se făcea plugăria în țara noastră după străvechi obiceiuri și străvechi eresuri, după calendare magice, înșelătoare. Lucrează astăzi în agricultură 30.000 de specialiști, 30.000 de oameni care au trecut prin școli înalte și și-au însușit o cultură multilaterală, și ridică necontenit plugăria noastră preistorică de acum două decenii pe treaptă superioară a îndeletnicirii nobile, acolo unde munca brațului se logodește cu inspirația gîndului.

Am înaintea ochilor orașele țării noastre de acum douăzeci de ani și văd cohortele negre ale muncitorilor tîrînd după ei un destin blestemat de foame și de umilință. Burghezia n-a fost interesată în procesul industrializării țării romînești decît în măsura în care investițiile făcute în cîrdășie cu capitalul străin puteau să smulgă acestei țări avuțiile. Cînd citești astăzi că în unsprezece săptămîni ale anului 1960 s-a realizat întreaga producție industrială a anului 1938, în spatele acestei cifre, care încetează să fie un simbol rece și secret, descifrezi mintea colectivă, înțeleaptă ce ne conduce destinele, munca avîntată și neostoită pentru scoaterea noastră din înapoierea economică în care ne-a ținut burghezia și moșierimea decenii de-a rîndul, — înțelegi că procesul industrializării țării înseamnă procesul ridicării noastre pe o treaptă istorică și socială calitativ nouă.

Acest efort colectiv se face clipă de clipă și își dă tot clipă de clipă roadele. Cînd afli că veniturile bănești ale salariaților și pensionarilor au crescut în anul 1960 cu aproape 12 miliarde și jumătate de lei față de anul 1955, această nouă cifră, încetînd a mai fi un simbol rece și secret, arată că viața a sute de mii de oameni a devenit în anul care a trecut mai bună, mai îmbelșugată, mai plină de bucurii.

Revăd cu ochii minții cocioabele mahalalelor bucureștene din anul 1935, mahalale în care trăia — sau mai exact agoniza — o întreagă omenire oropsită și obidită.

Cînd iei cunoștință că statul a construit la orașe în ultimii ani aproape 100.000 de apartamente, această cifră încetează să mai fie un simbol rece și secret, ci relevă o realitate mirifică și încîntătoare. Sute de mii de oameni au ieșit din curți noroioase, din camere igrasioase, insalubre, care le mistuiau sănătatea și locuiesc astăzi omenește în case cu încălzire centrală, în condiții de igienă și de demnitate omenească.

Intr-o singură cameră — dintr-o casă care semăna mai curînd cu o cotineață — am locuit într-un sat de pe Valea Călmățuiului, într-o vreme, douăsprezece suflete. Cînd citesc astăzi că în ultimii patru ani țăranii și-au clădit peste 330.000 de locuințe noi, această cifră încetează a mai fi un simbol rece și secret, ci devine un semn al revoluției salutare care a scos țărănimea noastră din bezna sărăciei și a înapoierii.

Mai sînt cifre poetice, unele tragice, zguduitoare, ce se cer reamintite. In Romînia burghezo-moșierească existau patru milioane de neștiutori de carte, patru milioane de oameni ce orbecăiau în viață nepricepîndu-se să descifreze semnele cititului și ale scrisului. In Republica noastră, analfabetismul, această pecingine rușinoasă a unui trecut crîncen, a fost stîrpit și în schimb s-a impus o altă cifră, simplă dar măreață: învățămîntul de 7 ani complet gratuit s-a generalizat pe întreaga țară.

Cifrele poetice se impun la fiecare pas. In Romînia burghezo-moșierească, învățau pe an aproape 30.000 de elevi. Frecventează astăzi școlile de cultură generală, profesionale și tehnice peste 400.000 de elevi. Și această cifră încetează a fi un simbol rece și secret, și cristalizează, în simplitatea ei emoționantă, o uriașă realitate.

In fiecare an 400.000 de elevi se pregătesc fie pentru ca să intre în fabrici, unde aduc o serioasă pregătire și o serioasă instrucție, fie să pășească pragul universităților care-i așteaptă cu dragoste.

Și cifrele pot continua. Dar poate că în această clipă cea mai fierbinte cifră este aceea de 5 martie, cînd toți alegătorii își vor da asentimentul lor fără preget la uriașa operă pe care o înfăptuiește astăzi poporul nostru sub luminata conducere a Partidului Muncitoresc Romîn.

Notații în contratimp

În primăvară am făcut prin țară
Un drum sinuos — o lungă călătorie. — Poate
Că mă chemau vechi nostalgii, imagini,
Frînturi din viața mea uitată-n peisajii.
Voiam să le adun să nu se piardă
În apa timpului. Voiam să prind de coame
Din goană, telegarii plini de spumă,
Albi armăsari ai zilelor apuse...
Itinerar sentimental, cuprins în date,
Notații, amintiri, aripi de file
De blok-notes — apoi, întors acasă:
Închise-ntr-un album să-și doarmă somnul.
— „Păcat de timp, păcat de roți, de șinii;
(Nu sînt lunare, albastre traiectorii,
Nu paralele — evadări abstracte
Ci-un aliaj: sudoare, nevoi și trudă,
Și suflet și viziune, ritm spre mîine)
Păcat de bani, de nervi, păcat de suflet
Să-l prăfuiești cu mucegai de vise
Stîrnite de o goană de album...“

. . . .

De vorbă stau cu cineva din mine:
În ritm de roți scandează toate astea...
Trenul își urmărește lung ideea,
Străbate țara — primăvara — visul
Și vechiul meu depozit de imagini,
De locuri și de clipe părăsite
Din anii cînd m-au părăsit pe mine
Cel vechi — să-l caut azi, din vechi deprinderi...
Dar primăvara, țara și lumina
Îmi desfășoară-n lung metraj, imagini
Și șters e filmul vechi al amintirii,
Proiecția e nouă, veșnic alta.
E filmul nou, sînt linii și volume,
Sînt gesturi noi înscrise-n peisajul
Pe care îl credeam gravat în pagini,
În mine, cu culoarea „al-dată“!
Paragina din vis, sentimentală,
Trecutul, e înlocuit de ritmul
Acestei vieți ce-mi pune pe retină
Larg, dioptrii și obiective
Deschise de imagini noi și nuanțe.
Aleargă mîna cu condeiul, însă
Blok-notesul anemic, n-are pagini;
(E stolul mic de aripi de hîrtie,)
Cît desfășoară noile imagini,
Cît desfășoară filmul viu, călătoria,
Primăvara, țară...

Radu BOUREANU

În conștiința maselor

Jurnalul scriitorului
CANDIDAT

Cu spiritul lui de observație extraordinar și cu darul său excepțional, I. L. Caragiale a prins și fixat pentru totdeauna moravurile politice și ipocritul democratism al regimului de pomină al vechilor politicieni.

Literatura a cuprins în tabloul acestor moravuri și chipul vechiului solicitator politic. „Ce cere publicul de la un deputat“ sintetiza cu umor, puterea de imaginație, inconștiența și aviditatea alegătorului profitor, politician profesionist.

Contactul deputatului cu masele se rezuma la alergătura de chiverniseală a agenților limbuți, bătăuși inveterați și criminali ocazionali, care asiguraseră prin mijloace contondente succesul în alegeri.

Incolo, între deputatul ales și sutele de alegători se așternea de-a doua zi după alegeri, și pînă la alegerile viitoare, indiferența, ca o apă de netrecut. Parcă i-ar fi separat o inundație perpetuă. Nici ordinele răcnite nu se dădeau prin viu grai, ci, pe deasupra acelei pustii inundații, prin telefon.

Tot prin telefon sau telegraf se „bătea“ de la centru și numele candidatului pe care bieții țărani de multe ori nici nu-l puteau descifra că avea sonorități cosmopolite, și care mai totdeauna era acela al unui moșier.

Toate aceste reminiscențe îmi veneau în minte dăunăzi, cînd mă îndreptam spre Institutul de agronomie unde se adunau oamenii muncii din circumscripția Casa Scînteii ca să chibzuiască și să-și propue candidatul pentru Marea Adunare Națională.

Toate mi se păreau străvechi, ca niște suveniri dintr-o altă viață, dinaintea unei metempsihoze în care totul se petrecea ca într-o junglă nedefinită.

M-am găsit în amfiteatrul Institutului împreună cu profesori și studenți de la Agronomie, cu muncitori de la întreprinderi, cu vechi tovarăși de la Combinatul „Casa Scînteii“, cu care laolaltă colaborăm fără a ne cunoaște la chip, de ani și ani.

Erau și delegați ai organizațiilor de masă, tineri și bătrîni, și erau și prieteni scriitori, deprinși să-și ducă munca în mijlocul poporului. Am recunoscut printre ei și vechi luptători din ilegalitate pe a căror față citeam bucurie și lumină.

Demostene BOTEZ

(Continuare în pag 6)

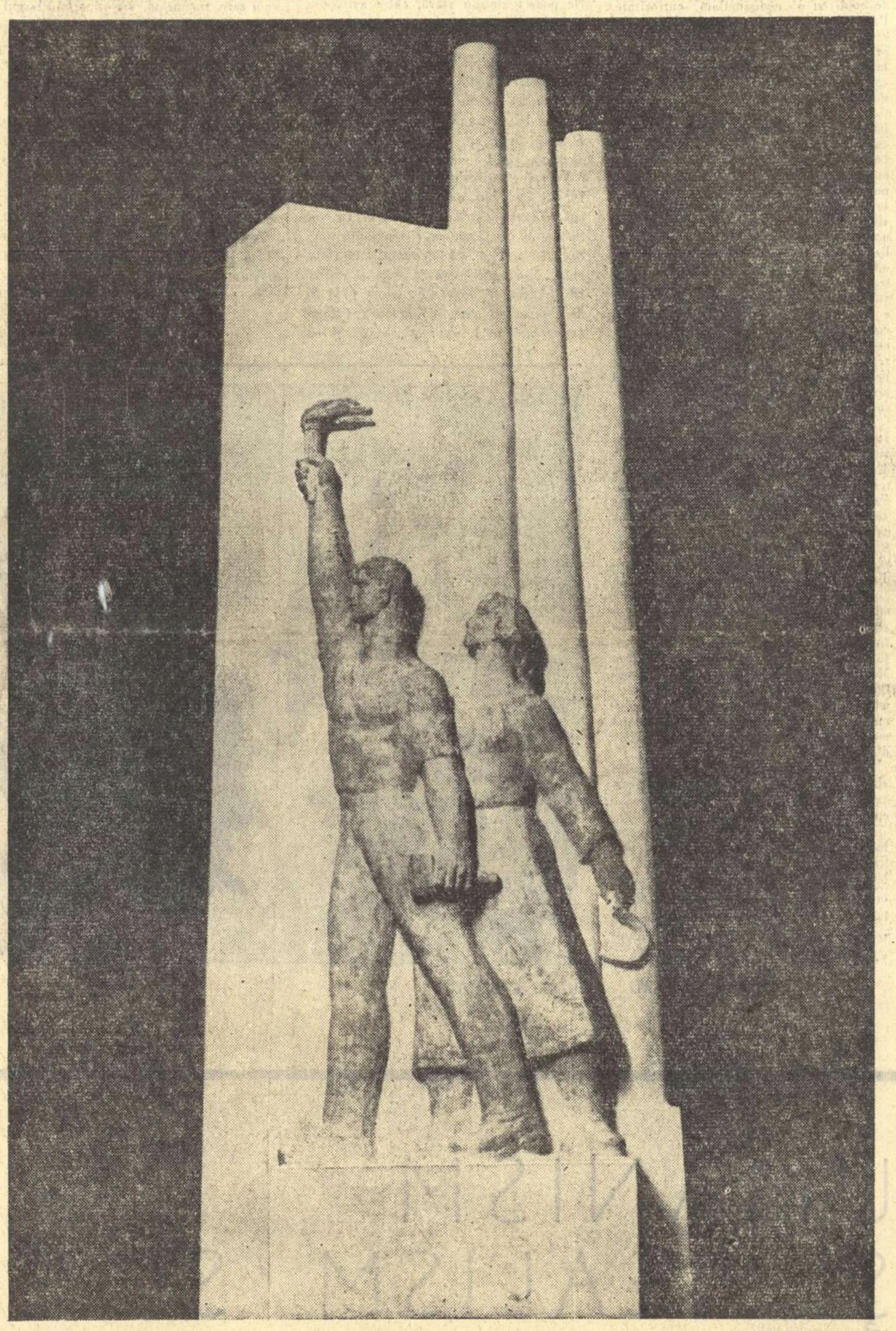

CORNELIU MEDREA „Construim socialismul“

Să fie eliberat Lumumba!

Colonialismul, „acest sistem blestemat care face să se cutremure de rușine pe oricine se simte om“, așa cum bine l-a definit tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în cuvîntarea sa la cea de-a 15-a sesiune a O.N.U., vede cum, cu fiecare clipă, existența lui se apropie de un grabnic și inevitabil sfîrșit. Dar tocmai din cauză că simt cum le fuge pămîntul de sub picioare, ultimii reprezentanți ai sistemului colonialist încearcă să-i prelungească viața, întrebuințînd în acest scop mijloacele cele mai nedemne, mai infame.

Ceea ce se întîmplă în Congo de cîteva luni de zile este rezultatul mașinațiilor odioase pe care le execută colonialiștii belgieni, protejați de puterile occidentale. Banda rebelă a lui Mobutu, susținută și pusă în mișcare de colonialiști, a izbutit, după cum se știe, să aresteze și să întemnițeze pe Patrice Lumumba, primul ministru al guvernului congolez legal constituit. Acum cîteva zile, Lumumba, sub pretextul că n-ar mai fi în siguranță în închisoarea în care era deținut, a fost transportat cu avionul în provincia Katanga, unde este instaurat un regim de ocupație belgiană; la coborîrea din avion, el a fost bătut, călcat în picioare, schingiuit și dus apoi într-o temniță mai sigură.

Sălbăticia aceasta s-a petrecut în văzul trupelor Organizației Națiunilor Unite, care asistînd cu brațele încrucișate la săvîrșirea ei și-au dat implicit asentimentul. Trupele Organizației Națiunilor Unite au fost trimise în Congo, după cît știm, ca să asigure securitatea guvernului legal al tinerei republici. După cele întîmplate zilele acestea, după această samavolnicie comisă de rebelul Mobutu împotriva primului ministru al țării, samavolnicie la care misiunea O.N.U. în Congo n-a ripostat pînă acum decît doar cu o criminală nepăsare, orice om cinstit se întreabă care este adevăratul rost al acestei misiuni.

Viața lui Lumumba este în primejdie. In toate țările lumii puternice glasuri de protest s-au ridicat și se ridică mereu cerînd punerea lui în libertate. Insuși secretarul general al O. N. U. Dag Hammarskjoeld a fost silit să recunoască că Lumumba a fost grav maltratat. Recunoașterea aceasta va trebui neapărat urmată de o acțiune a Organizației Națiunilor Unite în vederea punerii în libertate a lui Lumumba. Orice întîrziere nu este decît o agravare a acuzației pe care toți oamenii cinstiți din lume o aduc marelui for internațional pentru atitudinea sa pasivă care seamănă foarte mult cu o complicitate. Perpetuarea actualei situații din Congo, deținerea și maltratarea lui Patrice Lumumba, constituie o rușine pentru epoca noastră, rușine pe care O.N.U. are datoria s-o înlăture numaidecît.

Al. PHILIPPIDE

De vorbă cu Marin Preda

PROZA DE ANALIZĂ

Scriitorul Marin Preda lucrează, la Sinaia, la ultimul său roman, care va fi gata în curînd. Avînd în vedere lucrările sale de pînă acum, l-am rugat să vorbească cititorilor „Gazetei literare“ despre problemele prozei de analiză. Abordînd tema propusă, scriitorul ne-a spus:

— Bănuiesc că vreți să-mi puneți o mulțime de întrebări, dintre care multe teoretice. La problemele ce țin de informarea publicului cititor voi da răspunsurile pe care le doriți. Problemele teoretice generale aș vrea însă să nu le atac și iată de ce. Am avut totdeauna pentru criticii literari sentimentele cele mai colegiale, numai că au apărut unele dezamăgiri în special cu privire la unii critici tineri. Mă așteptam ca tocmai la criticii tineri să găsim o orientare foarte fermă în ce privește noile probleme ale literaturii. A apărut un roman, Scrinul negru, care a ridicat o serie de probleme importante: problema geniului și revoluției; problema raporturilor intelectualului creator cu noua societate; relațiile de prietenie, sentimentul sociabilității; problema relațiilor dintre bărbați și femei. Față de toate aceste probleme **o parte din tinerii critici care au** intervenit în discuție au demonstrat o confuzie surprinzătoare pentru un tînăr format în spiritul moralei noii societăți. Confuzie atît estetică cît și ideologică. Dați-mi voie să nu discut probleme teoretice ci să-i lăsăm pe critici, tineri și vîrstnici, să le rezolve singuri.

— Mi se pare important și, în același timp grav ceea ce spuneți despre tinerii critici: îi acuzați — cel puțin pe o parte dintre ei — de lipsă de principii și fermitate ideologică în problemele de literatură.

— Da, a fost pentru mine o surpriză. Nu mă așteptam ca tocmai niște critici tineri să exprime cele mai confuze puncte de vedere, cele mai învechite, mai prăfuite; de pildă că geniul se află în afara exigențelor morale și estetice ale societății socialiste și nu mă așteptam în general la atitudinea adulatoare, mic-burgheză, a acestor critici față de un erou declarat mare artist în paginile cărții, dar care **obiectiv** rămîne încă în mare măsură, același reprezentant al unei intelectualități individualiste.

— La ce articole vă referiți?

— Nu mă refer la articole în ansamblu cît la unele opinii ale lui I. Lungu, Eugen Simion, Dumitru Micu și într-o oarecare măsură și ale lui Horia Bratu, toți tineri.

— Dumneavoastră aveți dreptul să-i lăsați pe critici să se descurce singuri în problemele teoretice, dar cititorii sînt curioși să afle părerile dumneavoastră în legătură cu unele probleme de ordin teoretic. Ne-ar interesa părerile dumneavoastră în ceea ce privește proza de analiză psihologică. Există opinia, la anumiți scriitori, că prozatorul trebuie să se mulțumească să arate doar faptele care prin elocvența lor să scutească pe scriitor de descripția mobilurilor conștiinței. Există și părerea contrarie, că faptele în sine nu valorează prea mult fără o analiză minuțioasă a cauzalității psihologice celei mai ascunse. Problema discutată are un caracter teoretic mai larg și se discută în toate literaturile.

— Faptul că apare uneori o anumită tendință într-o literatură își găsește explicația și în afara discuțiilor teoretice propriu-zise, și anume în dorința unor scriitori mari de înnoire. Dacă există în literatura americană un exces în ce privește importanța ce se acordă faptelor, minimalizîndu-se cauzalitatea psihologică, explicația trebuie căutată și în faptul că realismul american la începutul secolului nostru (Passos, Dreiser Faulkner, Hemingway, Steinbeck) reprezintă ceva nou față de realismul european al secolului XIX, așa cum, la timpul lor, Dostoievschi și Tolstoi aduceau ceva nou în literatura mondială față de realismul balzacian. Așadar anumite modalități dominante ale unei literaturi sau ale alteia pot să aibă și această explicație. Practic vorbind, nici un scriitor cred că nu ignoră, indiferent de modalitatea inovatoare pe care o experimentează, optînd de pildă pentru analiza psihologică, utilitatea fundamentării ei pe fapte, sau dimpotrivă, dacă aglomerează fapte numeroase are grijă să le interpreteze de așa manieră

(Continuare în pag. 6)

Marin Preda la masa de lucru.

„Studii clasice"

Ca urmare a dezvoltării tot mai largi a preocupărilor pentru Antichitate la noi în țară, a fost constituită, la începutul anului 1958, „Societatea de Studii Clasice din R.P.R.". Sub îngrijirea ei apare, la Editura Academiei, publicația pe care o semnalăm astăzi. Volumele „Studii clasice", apărute primul în 1959 și al doilea în 1960, au o tematică deosebit de variată, cuprinzînd comunicări de literatură și limbă, greacă și latină, de filozofie antică, de epigrafie, de istorie veche și chiar de istorie a dreptului.

Rîndurile de față vor urmări în special problemele de istorie a literaturii. Pe această linie, parcurgînd sumarul primului volum, menționăm articolul prof. D. M. Pippidi, **Aristotel și Aristofan. In jurul teoriei aristotelice a comediei.** Articolul subliniază, împotriva părerii profesorului american Lane Cooper, deosebirile imense care există între teoria dramei, așa cum e expusă de Stagirit, și idealul artistic urmărit de Aristofan, și exclude în concluzie posibilitatea folosirii exemplelor din Vechea Comedie în partea pierdută a Poeticei. Studiul lui M. Nasta, **Recitarea orhestică, un stil de interpretare a dramei arhaice,** este o contribuție interesantă și documentată la problema genezei și evoluției tragediei și comediei preclasice.

Cel de al doilea număr al Studiilor Clasice este dedicat acad. Al. Graur, președintele Societății de Studii Clasice, cu ocazia împlinirii a 60 de ani. Volumul cuprinde bibliografia lucrărilor sărbătoritului și contribuțiile unor cunoscuți oameni de știință din străinătate și din țară. Spațiul restrîns nu ne îngăduie decît să amintim pe cercetătorii care nu se ocupă de istoria literară: acad. Vl. Georgiev din R.P. Bulgaria, cu articolul **Raporturile dintre limbile dacă, tracă și frigiană,** savanții francezi E. Benveniste, P. Chartraine și A. Ernout, prof. J. Chadwick de la Cambridge, profesorul sovietic V. V. Karakulakov, cu articolul **In legătură cu clasificarea părților de vorbire la Aristotel,** învățatul polonez J. Safarewicz și alții.

Trecînd la problemele de literatură, care ne interesează în deosebi, cităm studiul prof. K.F. Kumaniecki (R. P. Polonă). **Cicero in Cilicia,** o amplă analiză a vieții și poziției de clasă a marelui orator în timpul guvernării lui din anii 51-50. Prof. G. Guțu, în articolul **Ideile lui Seneca despre stil,** reliefează unitatea dintre vederile morale și arată că elementul esențial al acestei doctrine este necesitatea unei exprimări naturale și simple. Tot de Seneca se ocupă și E. Cizek, care sugerează o soluție interesantă cu privire la redactarea **Scrisorilor.** Invățatul belgian L. Herrmann analizează aluziile la evenimentele contemporane conținute în tratatul **De clementia** al lui Seneca și ajunge la concluzia că acesta a fost compus în toamna anului 53. O problemă deosebită abordează cercetătorul polonez M. Brozek, care interpretează în mod personal unele date în legătură cu primele reprezentații de comedie la Roma. Menționăm de asemenea studiul prof. N. I. Ștefănescu, **Gnomele monostihuri ale lui Menandru** și nota lui Tr. Costa: **Ausonius și Eminescu.** Preocupîndu-se de istoria filologiei clasice la noi, prof. M. Marinescu-Himu publică în articolul **Un elenist brașovean la începutul veacului al XVIII-lea,** consacrat vieții și activității științifice a lui Ștefan Bergler.

Pe lîngă comunicări sau articole, volumele de „Studii Clasice" cuprind și rubrici destinate informării științifice: „Studiile clasice în lume", „Studiile clasice în R.P.R." și „Recenzii". In coloanele celei dintîi, prof. A. Frenkian prezintă stadiul actual al descifrării scrierii creto-miceniene. In cadrul rubricii „Studiile clasice în R.P.R.", prof. N. I. Barbu răspunde unei probleme deosebit de actuale, aceea a traducerilor din clasicii greci și latini. Utilă pentru cercetători, cărora le oferă posibilitatea unei orientări rapide, și semnificative pentru oricine urmărește evoluția studiilor clasice la noi este **Bibliografia clasică romînească (1947-1957 în vol. I și 1958-1959 în vol. II) întocmită de I. Fischer.**

Prin problemele variate pe care le abordează și prin înaltul nivel științific la care sînt prezentate acestea, păstrîndu-și totuși caracterul accesibil, volumele de „Studii clasice" răspund pozitiv necesității care a dus la apariția lor, fiind deopotrivă folositoare specialiștilor și marelui public.

Lia LUPAȘ

cărți

EUSEBIU CAMILAR:

„Nopți udeștene"

Arta de povestitor a lui Eusebiu Camilar își spune cuvîntul în *Nopțile udeștene,* amintind nu odată de alte opere ale scriitorului. O atmosferă caldă, de șezătoare bătrînească, plutește peste ambele cicluri („Mama", „Amintirile lui Pilat Dragoman"), nuanțîndu-le adecvat. Autorul pare să se adreseze unui public imaginar așezat în preajmă-i, la o închipuită clacă, căruia îi istorisește molcom întîmplări din copilăria udeșteană sau tristele amintiri ale invalidului Dragoman. Stilul e de aceea de cele mai multe ori voit oral, mereu se fac mențiuni cu privire la sursa inițială a poveștilor („Intîmplarea asta mi-a povestit-o mama", „Iți voi istorisi multe din cîte am auzit în nopțile vechi", „Intîmplarea asta mi-a povestit-o sergentul Zlăvog Nicodim, de la a IV-a") și uneori, cînd epica trenează, publicul dă semne de nerăbdare, îmboldind povestitorul cu îndemnuri grăbite: „Ei! Și? De ce te-ai oprit?"... „Și după aceea? După aceea?" Comunicarea aceasta continuă între povestitor și auditor fixează cadrul povestirilor.

Scriitorul retrăiește cu vădită emoție neuitatele peripeții ale copilăriei și se străduie să le comunice din perspectiva acestei vîrste. Faptele narate sînt astfel despuiate de tragism. Indelungata suferință de ftizie a frățiorului e urmărită de copii cu o nedisimulată curiozitate. Paharul înroșit de sîngele bolnavului e folosit dezinvolt ca sticlă de ochelari, prin care lumea înconjurătoare apare într-o frumoasă transfigurare, iar vestea că Michiduță ar putea să moară produce o dureroasă bucurie, copiii neștiutori așteptînd evenimentul ca pe o sărbătoare. „Gîndul acestei sărbători mari, care va fi înmormîntarea fratelui, ne ispitea mereu. In fiecare zi auzeam tot mai multe lucruri care se petrec în nopțile de priveghi. Vin copii și se joacă în fel și chip. Dar mai cu seamă colacii albi ne umezeau limba". („Mandache al nostru"). In „La coasă" (cea mai realizată povestire din volum, amintind nu odată de paginile din *Turmele*), peregrinarea disperată a părintelui într-o vară secetoasă după un loc de muncă, e pentru copil un prilej de joacă și plăcută călătorie în ținuturi încă necunoscute. Dar viața intervine la vreme, restituind faptelor proporțiile reale, le dezvăluie sensurile adevărate, grăbind procesul de înțelegere al copilului, maturizat înainte de vreme.

Indureratele povestiri despre viața cazonă și de război sînt, de cele mai multe ori, pe linia realizărilor notabile din acest sector bine reprezentat în literatura noastră. Suferințele soldatului Fasolă Avesalom care nu poate desluși semnificația noțiunii de „teren" sînt narate cu umor tragic. („Drepturile"). Rătăcirea soldatului într-o noapte de război pe teritoriul dușmanului și căldura cu care e întîmpinat într-o casă „civilă" sînt zugrăvite cu economie de mijloace, povestirea degajînd omenie și sentimente acuzatoare la adresa celor ce învrăjbesc interesat semenii între ei. („Lupoaica"). Procesul de la Curtea Marțială, prin care un nevinovat, îmbolnăvit de nervi, e condamnat la moarte, amintește — prin atmosfera și sbuciumul sufletesc bine surprinse — de un moment similar (procesul lui Boculei) din *Negura.*

Dar sobrietatea narațiunii este uneori alterată de fragmente păgubitor încărcate de un lirism învecinat îndeaproape cu sentimentalismul.

Apoi, nepotrivită e și stăruitoarea încercare de a reconstitui cadrul prin limbă, forțată uneori spre expresii arhaice și o topică cronicărească. Fără îndoială însă că aceste carențe semnalate aici nu umbresc calitățile incontestabile ale unui volum care adună valoroase povestiri pentru tineret.

Tudor ROTARU

FLORIN MIHAI PETRESCU:

„Stele roșii"

In tabloul poeziei noastre tinere prezența lui Florin Mihai Petrescu, care s-a afirmat mai ales în paginile revistei „Iașul literar", se caracterizează printr-un lirism alimentat de o sensibilitate capabilă să comunice adesea în imagini clare, luminoase, aspecte din realitățile revoluționare ale țării noastre, să surprindă ceva din efervescența creatoare a contemporaneității. Florin Mihai Petrescu nu este poetul marilor efuziuni entuziaste, deși poezia sa nu e lipsită de suflu avîntat. Sensibilitatea sa, înaripată și plină de elan, se concretizează printr-o uimire sincer încîntată și printr-o contemplare senină a omului creator, văzut în perspectiva viitorului, proiectat pe fundaluri vaste de legendă: „Cum soarele își cîntă răsăritul/ Cînd lumile sclipind îi dau ocol/ Omul plutind pe raza lui în gol/ Iluminează falnic infinitul" *(„Parașuta"), sau ca în această poezie dedicată acestor noi făurari, muncitorii:*

Constructori și mineri și oțelari,
Bat vers de aur împlinirii noastre
Și-nflăcărarea-acestor oameni tari
Ne poartă cîntu-n slavă, către astre.
(„Cuptoare-nalte, martore sînteți")

In viziunea poetului imaginea oamenilor de azi înnobilați de avîntul creator al muncii capătă, uneori, dimensiuni uriașe: „Și oamenii aceștia în cămașă/ Zidesc în piatră vremea ca pe-o fată/ Și cresc înalți cu zidurile-odată/ In perspectiva vieții, uriașă" („Zidarii").

Totuși impresionabilitatea poetului, versul său, par uneori placide, obiectivul său înregistrînd mai puțin cu înfiorare și mai mult cu o seninătate factice, declarativă, sensul optimist al vieții noi: „Ni-i viața plină de avînt și soare/ De dragoste și liniște de cupe/ (?!) Și de zboruri de gînd, sclipitoare". *(„Contemporaneitate"). sau:* „Cu vîntul și cu zorii prieteni și părtași/ La-mprospătarea țării ne avîntăm pe schele/ De noi să fie mîndri, în veac de veac urmași/ Și demni de-nflăcărarea fruntașelor drapele" *(„Mereu mai sus"). Poetul este asemeni unei oglinzi care reflectă mai mult conturul imaginii proiectate în apele ei, decît nuanțele, detaliile specifice sau culorile. Există într-adevăr în poezia lui Florin Mihai Petrescu o risipă sărbătorească de lumini, raze, sclipiri, „arcuiri de vis și de cupole", de zări, de azur, piscuri, zboruri, etc. Sînt cuvinte și imagini care revin cu o insistentă aproape obositoare. Prin repetabilitate ele ajung să-și piardă strălucirea adevărată și capacitatea de emoționare.*

Florin Mihai Petrescu versifică, probabil, cu mare ușurință, dar asta se reflectă în mod nedorit în însăși substanța poeziei sale. Lipsește viziunii sale lirice, de multe ori, acea concretețe a imaginii atît de necesară reliefării ideii poetice.

Există în acest volum cîteva peisaje, cîteva miniaturi dedicate orașului copilăriei sau frumuseții mării care rețin atenția. Cităm din poezia „Bătrîn oraș": „Bătrîn oraș cu blînd profil pierdut/ In aburii albastrelor coline/ Ce vremuri zbuciumate te-au bătut/ Ce bucurii te-așteaptă-n vremi senine..." *sau din poezia „Perspectivă":* „E o amiază parcă de april/ Cu vînturi dulci ce-alungă-albastre fumuri/ Orașul drag ne-ntîmpină febril/ In toamna legănată de parfumuri".

Notabilă prin transparență e și imaginea acestei înserări de iarnă: „Amurgu-n zare, tremurînd, s-a stins./ In largul cerului, val după val/ Apar lucind albi nuferi de cristal/ Mărind sclipirea farmecului nins". *In volumul de față sînt încă multe asemenea imagini. Dar chiar și în lirica peisagistică, găsim versuri ce conțin exprimări plate, lipsite de concretețe artistică (ne gîndim de pildă la poezia „Lacul de acumulare").*

O mai adîncă și mai atentă concentrare a poetului în fața versului, ca și sporirea exigenței față de propria expresie poetică, încă facilă și din această cauză depășită, vor ajuta fără îndoială poetului ieșan să-și îmbunătățească recolta poetică viitoare.

Eugenia TUDOR

MIHAI CAMARUȚ „Se stringe fier vechi"

O carte pe săptămînă

EUGEN FRUNZA: „Cupa cu garoafe"

Dragostea e, fără îndoială, de o vîrstă cu poezia, veche și totuși mereu tînără. De aceea, nu facem nici un fel de speculație „metafizică", recunoscîndu-i caracterul de trăsătură permanentă a sufletului nostru, a năzuințelor lui spre bucurie și fericire. Dar dacă e așa, oare nu s-au istovit în cele cîteva mii de ani izvoarele poeziei erotice? Oare proeminentele și variatele generații de poeți ce s-au fixat pe boltă nu i-au sorbit întreaga lumină? Asemenea întrebări nu sînt firești decît pentru cel care ar crede într-o existență absolută și imuabilă a sentimentului. Căci, așa cum s-a mai arătat, iubirea și prietenia „desfășurîndu-se în societate, fiind impregnate și chiar condiționate de societate, sînt categorii sociale, determinate social-istoric." Intr-un fel își cîntă iubita un trubadur al evului mediu și în altul un poet al zilelor noastre. Deși comun tuturor oamenilor și timpurilor, conceptul dragostei s-a modificat în raport cu societatea și cu clasele sociale. Iată un recent volum de poeme erotice, „Cupa cu garoafe", al lui Eugen Frunză, care demonstrează noutatea, caracterul inedit al acestui sentiment așa de vechi.

Poetul e un euforic pînă la nesațietate („Și de la cîntec nu mă dau în laturi / Și nu mă saturi, lume, nu mă saturi". — „Mai știi tu clipa"); are în genere o viziune suavă, aproape idilică, a dragostei ce se nfiripă și viețuiește sub meri și zarzări înfloriți; crede în puterea creatoare și fascinantă a iubirii pe care n-ar părăsi-o nici după moarte: „Iar de m-oi frînge totuși / Cîndva, și voi sfîrși-o, / Nu, nici atunci iubirii / Eu n-am să-i spun adio." („N-aș vrea să-ți spun adio"). Variațiile și nuanțările sentimentului sînt bine individualizate în „Variantă pe aceeași temă". Despărțirea, așteptarea, regăsirea se succed într-o gradație ascendentă, culminînd cu acele gesturi patetice din final: „Vreau să rămîi, iubito... / Un veac /Un veac măcar... / Liniște, zbucium, pojar / Vreau să rămîi, iubito".

Dar cu aceste observații n-am desemnat decît o parte a specificului poeziei lui Eugen Frunză, și foarte mică în raport cu poezia noastră realist-socialistă. Ceea ce caracterizează pe deplin erotica autorului „Cupei cu garoafe", apropiind-o întrucîtva de "Cîntecele inimii" ale lui Beniuc, este sensul ei social. Poetul se simte în permanență ostaș, venind sau pornind la luptă, unde are nevoie de un puternic sprijin moral. Sentimentul erotic, stimulent al vieții sale agitate, se subsumează țelului final al societății, în eforturile ei spre mai bine. Frunză împărtășește mult din conceptul romantic al dragostei-sacrificiu („Fă-mi un semn doar și iată mă-ndemn / Din luceferi să-ți dărui cunună; / Dacă-mi ceri, mă ridic la un semn / Ca un fulger arzînd în furtună"), dar acesta e rațional, neputînd fi împins la absurd, adică dincolo de limitele devotamentului pentru cauza revoluției. A-i cere poetului trădarea, egalează cu renunțarea la o iubire blestemată: „Numai steaua nu-mi cere s-o vînd, / Ce ne străjuie suflet și vatră / Vai, pe inima-ți neagră plîngînd, / Te-aș preface în stană de piatră". („Pentru tine").

Eugen Frunză cultivă imaginea clară, directă, lipsită uneori prea mult de elementul concret și original, dar izbutind să se păstreze în cadrul poeziei prin forța mesajului ei generos, ca și lirica de idei a lui Cerna: „Și patima-ți de nu o dărui / Supremei omenești chemări, / Atunci, iubirea și-adevăru-i / Sînt doar un sfert de adevăr" („Mereu alături, nelipsită"). Poetul e îndemnat spre cîntecul melodic, ce solicită partitura compozitorului, spre versul de mare accesibilitate („Poate că n-ași iubi atît").

Incercînd să caracterizăm imaginea femeii din erotica lui Eugen Frunză, trebuie să spunem că aceasta e o femeie-tovarăș de viață, o femeie-cetățean („Iți mulțumesc", „Lîngă mine") care prin faptul de a-și cunoaște și mai bine menirea, dobîndește un soi de sporire a feminității.

„Cupa cu garoafe" conține și unele fire plăpînde, care mai tînjesc după clorofilă. Dar, cum sînt puține la număr, ele se pierd în buchetul înrourat, pe care Eugen Frunză îl aduce ofrandă iubirii omului nostru de azi.

Al. SĂNDULESCU

RĂSFOIND REVISTELE

„VIAȚA ROMÎNEASCĂ": număr închinat aniversării lui Mihail Sadoveanu

Rod, desigur, al unui efort redacțional susținut, numărul 11/1960 al **Vieții romînești,** închinat celei de a 80-a aniversări a maestrului Sadoveanu cuprinde în întregime materiale legate de marea sărbătoare a culturii romînești. Cu întîrzierea obișnuită, care e bine să nu devină cronică, **Viața romînească** a oferit cititorilor săi surpriza unui volum elegant prezentat (supracoperta e o idee bună, care mai poate fi reluată) al cărui conținut, în majoritatea cazurilor, reprezintă o substanțială contribuție la cunoașterea și aprofundarea operei sadoveniene. Viitorul autor al de mult așteptatei monografii Mihail Sadomeanu, nu va putea să evite discutarea unor idei formulate aici pentru întîia oară sau acum adîncite, și nici nu se va putea lipsi de unele amănunte comunicate de prieteni și cunoscuți ai scriitorului sau de harnici cercetători ai scrisului sadovenian, amănunte care slujesc la cunoașterea mai profundă a omului și operei. Un articol de mărimea celui de față nu se poate baza decît pe o enumerare și aceea incompletă; consemnarea semnăturilor demonstrează că la acest omagiu au contribuit condeie reprezentative ale culturii romînești și de peste hotare: Ilya Ehrenburg, I. Kojevnikov, Boris Polevoi, Gheorghi Karaslavov, apoi I. Agîrbiceanu, Victor Eftimiu, Cezar Petrescu, Al Philippide, Mihail Ralea, Iorgu Iordan, Perpessicius, Eugen Jebeleanu, ș.a.

Desigur că cititorul va poposi cu cea mai mare emoție asupra paginilor din primele capitole — inedite — ale romanului **Lisaveta** la care lucrează acum maestrul prozei romînești. Elementele autobiografice, rememorînd momente ale copilăriei scriitorului, se topesc într-o narațiune atractivă, nelipsită de aspecte ale unui umor discret, specific artei lui Sadoveanu; scena judecării nevestelor (pp. 29-32) care și-au rîs de un „tîrgoveț respectabil" ivit în calea lor tocmai cînd sărbătoreau „datina uncropului" este savuroasă și nu fără un substrat satiric.

Rubrica de „Teorie și critică" e realizată la un înalt nivel teoretic. Articole deosebit de valoroase prin observațiile lor privind probleme de ansamblu ale creației sadoveniene sînt semnate de Mihail Ralea („Mihail Sadoveanu și specificul național"), Iorgu Iordan („Observații asupra limbii romanului «Nicoară Potcoavă»"), Perpessicius („O glorie a literaturii romînești contemporane: Mihail Sadoveanu"), Șerban Cioculescu („Valori muzicale în opera lui Sadoveanu"), Ov. S. Crohmălniceanu („Țăranul romîn în opera lui Sadoveanu"), Silvian Iosifescu („Arta povestitorului"), N. Tertulian („Dialectica socială a creației sadoveniene"), Eugen Stănescu („Imaginea Evului Mediu romînesc în opera lui Mihail Sadoveanu"), Savin Bratu („Sadoveanu și anul 1907").

Mihail Ralea, subliniind de la început faptul că alături de Creangă „Sadoveanu e cel mai autentic național dintre toți scriitorii noștri", remarcă două dimensiuni caracterizatoare ale specificului național: „una temporală: momentul istoric prin care trece o națiune" și o alta „spațială", determinată de clasele sociale. Marii scriitori reprezentativi pentru literatura unei țări reflectă „o anumită față a caracterului național". Mihail Sadoveanu fiind atras de oglindirea vieții unor clase „în care caracterul «național» e mai autentic și mai permanent".

Observînd că Slavici și Rebreanu au înfățișat o lume țărănească reacționînd într-un anumit fel la extinderea relațiilor capitaliste asupra vieții rurale, Ov. S. Crohmălniceanu menționează că — în literatura scrisă înainte de Eliberare — Sadoveanu „a pus în lumină o modalitate mai neobișnuită de opoziție, retragerea țăranului din fața așezărilor «civilizate» într-o izolare naturală, protejată de pustietatea bălților sau de sălbăticia codrului". Dezvoltînd ideea din articolul lui Ov. S. Crohmălniceanu, N. Tertulian explică cu argumente convingătoare esența notelor de „arhaism" în proza lui Sadoveanu: „...cultul civilizației arhaice și al unor forme de viață primitive aflate pe teritoriul romînesc reprezintă în opera sadoveniană o formă specifică de reacție etică umanistă față de anomaliile și contradicțiile teribile pe care le-a adus cu sine triumful progresiv al civilizației capitaliste, un puternic termen de comparație, acea dialectică morală a scriitorului care trudea să se opună cu toate forțele penetrației victorioase a diverselor forme de «alienare» umană, un mod sui-generis de rezistență pe fața asaltului prozaismului, filistinismului și platitudinii burgheze". Trebuie să menționăm însă că aceste contribuții critice nu analizează în suficientă măsură operele scrise de Sadoveanu după 23 August 1944, opere în care problematica mai veche a creației sadoveniene primește o rezolvare în spiritul realismului socialist.

Menționăm unele amintiri, în majoritatea lor inedite, datorate lui Boris Polevoi, Ștefan Ciubotărașu, N. Dunăreanu, Ion Marin Sadoveanu, Vasile Sadoveanu, D. I. Suchianu, M. Sevastos, Profira Sadoveanu (despre legăturile lui Sadoveanu cu Ibrăileanu, Topîrceanu, Constanța Moscu, I. I. Mironescu, P. Istrati, ș.a.)

Utilă contribuția — mai ales sub raport documentar — a unor cercetători ca Al. Piru, Teodor Vîrgolici, Marin Bucur, Al. Săndulescu, Geo Șerban, ș.a.

A. T.

UMANISM ȘI REALISM SOCIALIST

(II)

Impotriva imputărilor de minimalizare a individului, aduse de vrăjmași, ca și împotriva monopolului arogat de curentele decadente asupra problemelor omului modern, realismul socialist, înțeles nedogmatic, în adîncimea criteriilor inspiratoare și pe baza operelor lui într-adevăr reprezentative, manifestă un respect egal față de exigențele persoanei umane ca și față de imperativele sociale. Așa cum am arătat în articolul precedent, pasiunea noii metode de creație pentru imaginea omului, văzut în diversitatea lui infinită, în destinul „oamenilor", decurge nu numai din realismul ei artistic, din fidelitatea față de viață, ci și din scopurile umaniste mărturisite, din destinația ei de armă în sprijinul comunismului, a cărui esență, fiind acordul omului cu omul, cu natura și cu sine (cum spune Marx), se confundă cu fericirea. Un acord dinamic, dialectic, promovînd și nu anulînd raporturile active, mișcarea contradictorie (dar neantagonică), conflictul (neviolent) dintre termenii ce-l compun, și postulînd reprezentarea omului ca totalitate concretă, ca exponent al societății și totodată ca persoană diferită de comunitate, ca ins ireductibil la altul prin trăsăturile sale inalienabile. In același articol se sublinia că, în literatura, să o numim a „sinistraților", din Occident, individul rătăcitor fără busolă printre ruinele lumii, în răspăr cu societatea, istoria, cu viața și propriile impulsuri, ajunge să-și piardă și umbra, pînă și conturul particular. E un dezaxat amorf, o celulă dintr-un șir anonim. *Aliteratura* sau *antiliteratura* la modă i-a tăiat și ultimele rădăcini ce-l legau cel puțin de o formă artistică pregnantă, coerentă, l-a vidat de orice conținut, fie numai biologic, l-a redus la rangul meschin și consternant pentru noțiunea omului despre om, al unei simple convenții. Individualismul exacerbat sfîrșește prin a ucide individul. In cadrul realismului socialist însă, el se înfățișează în plenitudinea sa, pentru că se afirmă ca „erou printre eroi", pentru că afirmă societatea, dezvoltîndu-se, pentru că se integrează dezvoltării societății, împlinindu-și echilibrul fundamental, *acordul* cu sine, pentru că acționează în sensul viitorului al progresului social. Nu e nevoie să recenzăm aci lista de atîtea ori și pe merit invocată a caracterelor admirabile, sculptate de literatura sovietică. Pentru obiectivul urmărit de noi, e de ajuns să reținem că pe Pavel Corceaghin și Teleghin, pe Levinsohn și Uvadiev („Soți") sau Kirilov („Drumul spre ocean"), pe Davîdov din „Pămînt desțelenit" și Sokolov din „Soarta unui om", îi unește, la antipodul tipului de om dezechilibrat, tăria morală, cu alte cuvinte armonia lor interioară, care, sudată în focul idealului revoluționar, înfruntă biruitoare experiențele grave sau dramatice „eterne" și actuale, obișnuite sau excepționale în epoca zguduită de convulsiile imperialismului și asaltul fascist, dar fecundată de elanul creator al revoluțiilor proletare. Echilibrul lor trece și examenul eșecurilor și dezamăgirilor, considerat de obsedații „ratării" și „angoaselor" drept decisiv pentru maturitatea eroului modern, răspunde sau cel puțin atacă curajos, oedipian, enigmele „metafizice" ale condiției umane. Și asta în condiții istoric potrivnice, uneori extrem de dificile, reclamînd omului sacrificiul unuia sau altuia din elementele fericirii personale și nu o dată darul vieții. Iată încă un caz literar recent: Bahirev și Tina din „Bătălia în marș" a Galinei Nikolaeva sînt supuși unor mari încercări, atît în profesia cît și în sentimentele lor, în existența lor socială și individuală. Triumful vremelnic al vechiului nu-l clintește însă pe inginerul comunist, după cum renunțarea la iubitul ei nu precipită femeia în deznădejde. Forța sau echilibrul amîndurora, alimentat de o convingere inalterabilă și susținut de perspectivele niciodată închise ale socialismului, îi face să iasă căliți din încleștare, din „bătălie".

Către valorificarea deplină a acestui privilegiu al realismului socialist țintește și literatura noastră actuală, care, astfel, poate satisface una din clauzele moștenirii clasice, poate da curs unui deziderat tradițional, continuitor dar scump, al marilor predecesori, al marilor „mistuiți" de nostalgia integrității omului în societate și în el însuși, de la Eminescu la Sadoveanu și Arghezi.

Și fiind că ne-am oprit la Sadoveanu și Arghezi, să începem tot cu ei. Unul, cu discreție, în taină, și celălalt, temperament frenetic, în văzul lumii, au căutat îndelungat cheia acordului dintre „om și om", dintre om și natură, om și el însuși. Cel ce s-a apropiat cel mai mult de locul unde era ascunsă „creanga de aur" — soluție eficientă pentru ieșirea omului la lumină — a fost, cum se știe, Sadoveanu. Totuși, nici el nu a reușit s-o descopere decît în contact cu concepțiile și practica socialistă, ca și Arghezi. Ce este „Nicoară Potcoavă", dacă nu expresia credinței în puterea regeneratoare care o reprezintă pentru orice ins, fie el excepțional, fie el o personalitate, concordanța cu ritmul colectivității, respectiv solidaritatea cu lupta pentru libertatea și demnitatea patriei sale? Ce este, pe alt plan și cu alte mijloace, „Mitrea Cocor", dacă nu încarnarea ideii că fericirea reală, socială și personală a țăranului muncitor, a uneia din cele mai năpăstuite pături, nu se obține prin retragerea în sihlă, prin răzbunarea haiducească, sau riposta individuală — în afara istoriei și civilizației — ci prin luptă alături de clasa muncitoare, împotriva exploatării? „Cîntare omului", dezlegîndu-și autorul din blestemul unor frămîntări solitare, din capcana tentațiilor individualiste și a iluziilor fideiste, consacră — odată cu viziunea victoriei totale a omului asupra exploatării, stihiilor și idolilor religioși, inaugurarea armoniei mult rîvnite. Arghezi nu este singurul dintre poeții atrași de sursa inepuizabilă de energie lirică, meditație filozofică, de retrospective și sinteze artistice, pe care o conține umanismul socialist. Atașamentul cuplului simbolic din „La porțile raiului" de Maria Banuș, la o valoare superioară „eros"-ului, comunitatea sa de gîndire și acțiune cu restul omenirii eliberate, sau încă suferinde, „alienate", întărește superbul echilibru ce îi permite să răzbată prin furtunile din afară ori dinlăuntru, asigură chiar dragostei liantul, continuitatea și avîntul impunător. Un suflu înrudit animă speranța, hotărîrea eroului sau eroilor lirici din „Surîsul Hiroshimei", de a se împotrivi tentativelor barbare, reeditărilor dezastrului atomic, urzite de dușmanii omului. Bucuria de a trăi bucuria, de a fi liber, de a fi „tu însuți", de a revărsa pornirile cele mai intime, prin contopirea cu îndîrjirea creatoare din jur, chiuie în cîntecele „toboșarului timpurilor noi". Iar aceeași stare de spirit care se recunoaște în dragostea filtrată pentru familie, ca parte din întregul noii societăți, își armonizează vocile cu „Poemul în aer liber" de Nina Cassian, într-o alternanță de consonanțe și disonanțe, de acorduri grave sau tumultuoase, uneori poate stridente, dar antrenante prin afluxul de vitalitate și prin îndemnul la reflexie etică. Iar imaginea poetului stăpîn pe instrumentele sale, mînuindu-le în funcție de adecvarea lor la registrul sentimentelor omului nou, din „Dialectica poeziei", nu completează, ca semnătura artistului un tablou, aceeași preocupare?

Revenind la proză, e de remarcat că — deși „sufletele tari" sînt deocamdată relativ puține, ele se semnalează viguros în portretele unor eroi din „Rădăcinile sînt amare", în Filip din „Bărăgan", în George Teodorescu din „Setea", care-și depășește rezervele individualiste, ca și în alți eroi din nuvelele lui Eugen Barbu, Aurel Mihale sau Francisc Munteanu. Tendința de care vorbim, s-a cristalizat la Marin Preda în expresii pline de noblețe umană și fertile literar, cum o dovedește nuvelistica debutantului plin de talent Nicolae Velea. Pare inutil să reamintim ceea ce este de mult un bun, aproape un loc comun al criticii noastre literare, și anume că prestigiul creatorului lui Ilie Moromete, al lui Ilie Barbu sau Anton Modan din „Indrăzneala", vine tocmai din sensibilitatea și înțelegerea profundă cu care a examinat declanșarea resorturilor fine, răscolitor de omenești, în cadrul socialismului, aptitudinea noii orînduiri de a instaura în suflete — complicate și pretențioase sau simple și ignorante ale propriilor lor zăcăminte — armonia sub diverse ipostaze: bucuria, sănătatea, sinceritatea, exprimarea nefalsificată și încrezătoare a sentimentelor (candoarea, puritatea). De asemenea, ținînd seama de atenția acordată de critica literară lui Nicolae Velea, de analizele foarte minuțioase și judicioase, în cea mai mare parte, ce au fost întreprinse, mi se pare, de asemenea, inutil să stăruim asupra principalei calități a lui Nicolae Velea: arta, chiar dacă încă nematurizată de a evidenția modul în care socialismul, fructificînd și aspirațiile înnăbușite într-o copilărie urgisită, restituie pe om sie însuși. In timp ce tot el a arătat în „Intîlnire tîrzie" cum mentalitatea individualistă, rămășită a vechiului, sfărîmă echilibrul interior și fericirea a doi oameni. Am amintit-o totuși, pentru că Ion Lăncrănjan într-un articol publicat în „Luceafărul" din 1 ianuarie („Momentul prielnic"), lasă să se înțeleagă că efortul atîtor dintre scriitorii noștri — de la o generație la alta — de a evidenția substratul umanist al socialismului, ar constitui o preocupare oarecum de al doilea plan și că, insistînd asupra semnificațiilor ei, critica literară ar înfățișa-o ruptă de semnificația ei politică, de condiționarea ei socială actuală, ca pe o „sete vagă" general umanistă, de „echilibru interior", deci umanitarist mic-burgheză. Obiecția autorului formulată fără adresă precisă, nu citează nume —, nu ni se pare de loc fundată. Consultînd principalele articole de critică despre Marin Preda și Nicolae Velea, — de la Paul Georgescu la Ov. S. Crohmălniceanu, de la Vitner la D. Micu, de la S. Damian la N. Tertulian, constatăm tocmai contrariul. Exegeza a scos în relief tocmai dependența „echilibrului interior" de noile împrejurări și noua morală, de devotamentul pretendentului la fericire pentru construcția socialismului.

Departe de a trece în revistă frontul literar și de a înregistra toate formele de afirmare a luptei pentru un om nou, care-și dobîndește „echilibrul" numai în luptă cu dușmanul, cu rămășițele vechiului din societate și din conștiința lui, am ținut să scoatem în evidență potențialul umanist al realismului socialist, garanție, între atîtea altele, a fecundității realismului socialist, a capacității lui educative, transformatoare a omului și sprijin temeinic în combaterea directă, efectivă a literaturii „dezechilibrului", a literaturii antiumaniste.

Mihail PETROVEANU

La Casa scriitorilor

Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" anunță pentru vineri 27 ianuarie a.c., orele 18, conferința acad. Mihai Beniuc „Deputații scriitori și legătura cu viața".

Conferința va fi urmată de un program muzical susținut de soliști ai Filarmonicii de Stat „George Enescu".

234. 941

Ilya Ehrenburg împlinește 70 de ani

Ilya Ehrenburg împlinește 70 de ani. E o veste neașteptată, oarecum de necrezut. Pentru că Ehrenburg este mereu tînăr, proaspăt, nealterat, pentru că Ilya Grigorievici păstrează și azi o vervă juvenilă, un verb corosiv și combativ, un lirism de adolescent și o dragoste pătimașă pentru marile valori umane.

Așa ni l-au dezvăluit versurile întîiei sale tinereți ca și cele scrise mai către vremea noastră.

Așa ni l-au descoperit primele sale romane unde cu temeritatea vîrstei și cu pasiunea cercetătorului dibuia o formă modernă, contemporană, accesibilă, compatibilă cu un conținut revoluționar.

Așa ni-l înfățișează răscolitoarea epopee a constructiilor primului cincinal unde sterilului, bolnăviciosului, descumpănirii întrupate de Volodea îi răspunde viața încărcată cu tumult, asprimi și iubire a constructorilor tinerei industrii socialiste.

Așa ni-l arată Căderea Parisului, Furtuna, Al nouălea val, *romanele împlinirii creației sale unde cunoașterea profundă a evenimentelor al căror martor atent și pasionat a fost, îi prilejuiește evidențierea trăsăturilor esențiale ale omului contemporan pus în fața odiosului fenomen fascist, ori a încercărilor militariștilor apuseni de a declanșa un pustiitor război atomic.*

Ehrenburg este un umanist. Din umanismul său au izvorît cele 3000 de articole și pamflete scrise în vremea celui de al doilea război mondial, — documente impresionante ale acestei epoci glorioase de luptă contra hitlerismului, în care se reflectă adîncul patriotism al omului sovietic, ura sa față de cotropitor, atașamentul pentru cauza libertății și demnității popoarelor. Verbul pătimaș al pamfletelor, mînia transformată în armă împotriva inamicilor patriei sale și omenirii au lovit în dușmani, au îmbărbătat prietenii, au aprins conștiințele, de la Volga pînă la Tamisa ori Văile Vosgilor pînă în fiordurile Nordului.

Ehrenburg, eminent scriitor și publicist, activist pe tărîm social, aparține epocii noastre. In opera și activitatea lui se răsfrîng marile evenimente ale istoriei contemporane. Le-a fost părtaș, și cronicar. Luptătorul de front cu pamfletele și romanele sale, astăzi este un neobosit ambasador al păcii și umanismului contemporan de-a lungul meridianelor.

Cu tîmple cărunte, dar în plină tinerețe spirituală, lui Ehrenburg, prietenul devotat al omului, nu i se poate spune decît:

La mulți ani, Ilya Grigorievici!

Oameni, ani, vieți

Fragment din volumul cu același titlu de

ILYA EHRENBURG

Am stat în închisoare cinci luni, eram însă un băiețandru și mi se părea că stau acolo de ani: în temniță orele au altă măsură decît în libertate și zilele pot părea neobișnuit de lungi. Uneori, seara mai ales, cînd începeau să se deslușească zgomotele străzii, mă cuprindea tristețea; încercam însă să mă stăpînesc, — în închipuirea mea închisoarea constituia un fel de examen de maturitate.

Intr-o jumătate de an am făcut cunoștință cu cîteva închisori: cu cea a secției de poliție din Miasnițkaia, cu cea din Sușevskaia, Basmannaia și, în sfîrșit, cu Butîrki. Fiecare din ele, cu obiceiurile sale.

Toate închisorile erau pe atunci arhipline, așa că o săptămînă m-au ținut la secția Perecistenki, așteptînd să se facă un loc liber. La secție era necontenit vacarm. Noaptea se aduceau bețivi care erau bătuți fără cruțare și băgați apoi în „bețivanca" — așa se numea cușca mare, asemănătoare cuștilor din parcul zoologic. Pe mine mă păzeau niște polițiști care deseori, stînd pe scaun, ațipeau și trezindu-se își suflau nasul cu zgomot și mormăiau ceva despre slujba lor agitată. Eu mă gîndeam la ale mele: ce prostie că n-ascunsesem mai bine ștampila organizației ilegale! Mă gîndeam la Asea: păcat că n-apucaserăm să ne spunem tot ceea ce voisem să ne spunem!... Am fost dus la siguranță; un fotograf mohorît, gușat, mormăia: „Capul mai sus... acum în profil...". Din copilărie eram un pasionat fotograf amator, nu puteam suferi însă să fiu eu fotografiat; la siguranță însă asta mă bucură — însemna deci că eram luat în serios.

M-au dus apoi la închisoarea din Miasnițkaia. Regimul era suportabil. In celulele strîmte se aflau cîte două paturi. Cîțiva temniceri mai îngăduitori ne permiteau să ieșim în coridor, alții înjurau. Imi amintesc de unul din aceștia. Cînd ceream să ies afară, răspundea invariabil: „Poți să mai aștepți...". Temnicerul era incult; se supăra ori de cîte ori li se aduceau deținuților cărți: niciodată nu-și putea da seama care dintre ele erau interzise. Am văzut în arhiva de stat un raport scris de el, în care anunța siguranța că a confiscat cărțile ce-mi fuseseră aduse: „Almanahul Zemlia" și operele lui Ibsen. Odată își ieși rău din fire: „Dracu știe ce-i asta! Ți s-a adus o carte despre cnut. Nu pot să ți-o dau". (După cum am aflat mai tîrziu, cartea care-l speriase atît de rău pe temnicer, era un roman al lui Knut Hamsun).

In închisoarea Miasnițkaia se afla și bolșevicul V. Radus-Zencovici: acesta era pentru mine un veteran, — avea 30 de ani, mai stătuse la închisoare, fusese în emigrație. Vecinul meu era și el „bătrîn", avea păr cărunt. Incercam în convorbirile cu cei doi să nu trădez faptul că am numai 17 ani. Intr-o zi, șeful închisorii îmi aduse un almanah literar: îl împrumutai vecinului meu care, după o oră, îmi spuse: „E aici o scrisoare pentru dumneata". Unele dintre litere erau însemnate cu niște puncte abia vizibile: cartea fusese trimisă de Asea. De fericire și de rușine, cîteva zile nu îndrăznii să mă uit în ochii vecinului meu — sentimentele mi se păreau o slăbiciune inadmisibilă.

Gardienii ne scoteau la plimbare într-o curte îngustă troienită de zăpadă. După cîtăva vreme, pe neașteptate, zăpada deveni cenușie, începu să se topească: se apropia primăvara.

Uneori eram duși la baie. Zilele acelea mi se păreau admirabile. Mergeam prin mijlocul drumului: trecătorii se uitau la deținuți — unii cu uimire, alții cu milă. O bătrînică își făcu semnul crucii și-mi strecură în palmă un pitac: eu mergeam în marginea coloanei. La baie ne spălam îndelung, intram la aburi și aveam senzația că sîntem liberi.

Paza închisorii în exterior era asigurată de soldații corpului de jandarmi: aceștia intrau în vorbă cu noi, ne spuneau că ne respectă pentru că sîntem nu hoți ci „politici". Unii consimțeau să transmită scrisori în afară. La 30 martie i-am trimis Asiei o scrisoare. Probabil, înainte de aceasta, primisem de la ea un bilet care mă mîhnise pentru că îi răspundeam: „Numai conștiința faptului că pentru cauză e important să am vești din afară, ca să nu rămîn în urma mișcării, m-a făcut să mă adresez dumitale cu rugămintea să-mi scrii". Scrisoarea mea fu găsită la percheziție asupra Asiei și anexată la dosar. După scrisoarea aceea îmi pot da seama că în închisoare continuasem să trăiesc cu aceleași preocupări pe care le avusesem și în libertate. „Imi face plăcere să aflu că trecînd peste asemenea obstacole, treburile merg înainte. Tot scrisoarea dumitale vorbește însă în favoarea planului meu — noii membri ai clubului pot fi niște băieți foarte simpatici, de social-democratismul lor însă mă îndoiesc profund, iar munca lor organizatorică aduce a joc de copii". (Recitesc rîndurile acestea și zîmbesc: un băiețandru de 17 ani demască jocurile de copii ale noilor membri ai clubului de elevi!). Mai departe vorbeam de problemele politice generale: „Asociația de autoinstruire din Zamoskvorețk a fost interzisă, „Uniunea muncii" a fost desființată: probabil, guvernul a hotărît să închidă ușa pe dinăuntru. Trebuie s-o spargem. Un singur lucru nu trebuie uitat — acesta este numai un mijloc secundar și nu central care trebuie să stea la baza muncii ilegale".

După ce găsiră la Asea scrisoarea aceasta, mă mutară de la Miasnițkaia la Sușevskaia. Noua închisoare mi se păru un rai. Intr-o sală mare, pe paturi de scînduri, dormeau o mulțime de oameni; era imposibil să te întorci pe partea cealaltă fără să-ți trezești vecinul din somn. Toți discutau, strigau, cîntau „Mare slăvită, Baikal sfînt"... Temnicerul era bețiv, îi plăceau banii, coniacul, bomboanele de ciocolată, odicolon Brocart; îi plăcea de asemeni societatea intelectualilor și spunea: „Voi politicii sînteți deștepți...". Nu recunoștea permisele de vorbitor, dacă nu i se dădeau trei ruble. Din afară se putea trimite orice, șeful închisorii reținea însă pentru sine ceea ce-i plăcea în mod deosebit. Uneori, după ce bea vîrtos, venea în celulă zîmbind, asculta disputele dintre social-democrați și socialiști revoluționari și spunea: „Uite, voi vă certați, eu însă vă iubesc pe toți și pe socialiștii revoluționari, și pe bolșevici și pe menșevici. Toți sînteți oameni deștepți, iar ce va fi cu Rusia, numai domnul dumnezeu știe...". Avea un nas cărnos, plin de coșuri și duhnea tot timpul a spirt.

Unii dintre deținuți se revoltau: toată ziua e gălăgie, nu se poate citi. Am ales un staroste — un menșevic cu ochelari care anunță solemn că, de la ora 9 dimineața pînă la orele 12 gălăgia este interzisă. La 9 fix trei anarhiști începură să urle răgușit: „Fie ca steagul negru să însemne victoria muncitorimii...". Nu recunoșteau nici un fel de regulament, pînă și temnicerul se fîstîcea în fața lor: „Voi, ăștia,... întreceți măsura". (In anul 1936, cînd s-a nimerit să stau o jumătate de an cu anarhiștii pe frontul din Aragon, mi-am amintit de multe ori de celula de la secția Sușevskaia)

De fapt, harababura aceasta nu era proprie numai celulei noastre, la poliție era la fel: în aceeași încăpere stăteau și oameni arestați din greșeală, sperînd să fie eliberați de pe o zi pe alta, și teroriști acuzați de atacuri armate, — pe aceștia îi aștepta spînzurătoarea. O săptămînă stăteau acolo și un staroste bisericesc luat din greșeală — fusese confundat cu unul care purta același nume — ne demonstra, cu răbdare, fiecăruia dintre noi, că este victima unei întîmplări, că el e un om demn de încredere pînă și în gîndurile cele mai tainice; nu putea pricepe nici în ruptul capului de ce, ascultîndu-l, rîdeam. Iar cînd veniră și-i spuseră că poate pleca acasă, se sperie de moarte și începu să spună că precis îl vor aduce din nou aici — prea multe lucruri nepermise auzise într-o singură săptămînă. Un socialist-revoluționar aștepta să fie executat. Il chema Ivanov (nu știu dacă acesta era cu adevărat numele lui). Simula nebunia. La început se limită la scurte crize furioase, apoi fie că schimbase tactica, fie că se țicnise de adevăratelea, zi și noapte ne scotea din minți cu țipetele lui, ca un croncănit de pasăre, cu rîsul lui lipsit de sens și cu discuțiile lui incoerente.

Cazul meu era anchetat de colonelul de jandarmi Vasiliev. Se străduia să-mi cîștige încrederea, vorbind despre racilele regimului și spunînd că în fundul sufletului e partizan al progresului. Uneori mă scotea din sărite cu ironiile lui de cinic bătrîn, nu lipsit de inteligență. Ar fi vrut foarte mult să afle cine este autorul articolului „Doi ani ai partidului unit", dacă se va produce sau nu curînd o nouă sciziune, care este poziția lui Lenin. Răspundeam la întrebările lui laconic: diferitele documente îmi fuseseră date de persoane diferite a căror identitate refuz să o numesc. Pornea discuții pe teme generale — Gorki, rolul tineretului, viitorul Rusiei. Imi spunea: „Am un fiu de vîrsta dumitale, un imbecil, nu-l interesează nimic. Tot timpul dansuri, domnișoare, lichioruri. Cu dumneata însă îi face plăcere omului să stea de vorbă, ești un tînăr original și citit". In timpul unuia dintre interogatorii, începu să citească cu glas tare scrisoarea Asiei, pe care mi-o confiscaseră la arestare. Imi ieșii din fire, începui să strig că asta n-are legătură cu interogatoriul și că n-am să permit nimănui să-și bată joc de mine. Se arătă foarte mulțumit, mă numi „un tînăr cu temperament", îmi propuse un ceai cu biscuiți pe care eu îl refuzai. Imi povesti că venise la el o fată care-i spusese că e verișoara mea după mamă și că solicită o întrevedere cu mine. „Am întrebat-o cum o cheamă pe mama dumitale și nu știa. De ce primiți în organizația voastră asemenea proaste? N-am oprit-o aici. Dumneata, firește, știi despre cine vorbesc? Iacovleva, Asea." Abia mă stăpînii să nu mă dau de gol și-i răspunsei calm, că toate acestea nu au nici o legătură cu ancheta.

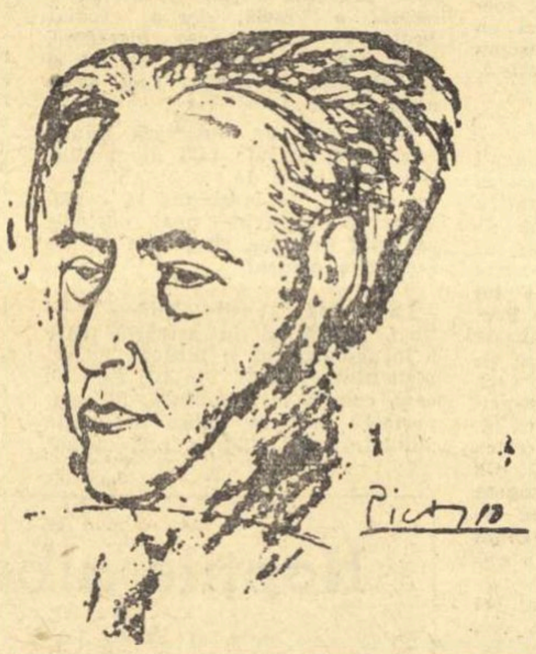

Desen de PICASSO

Colonelul mințise. Puțin după ce Asea venise să solicite o întrevedere, i se făcu acasă o percheziție; spre nenorocirea mea, scrisoarea pe care i-o trimisesem din închisoare se găsea nedesfăcută pe masă — Asea nu apucase s-o citească și s-o distrugă. La 8 aprilie, Asea fu arestată și implicată în cazul organizației de elevi; două săptămîni mai tîrziu i se dădu drumul în schimbul unei cauțiuni de 200 de ruble. Bineînțeles eu îl uram pe colonelul Vasiliev; mi se părea însă o figură interesantă, un anchetator viclean, de roman — pînă la el eram sigur că toți jandarmii erau niște bestii proaste și inculte.

Comandamentul jandarmeriei era situat în piața Kudrinskaia. Pînă acolo eram duși cu birja; lîngă mine stătea un jandarm. Priveam cu lăcomie la trecători, doar-doar oi zări un cunoscut... Treceau meseriași, filfisoni, eleve de gimnaziu, militari. In scuaruri înflorea liliacul. Nici un cunoscut...

La ultimul interogatoriu, mi se spuse că vor fi deferiți justiției ca făcînd parte din organizația de elevi a R.S.D.P. Ehrenburg, Oskolkov, Neimark, Lvova, Ivenson, Sokolov și Iakovleva.

In afară de aceasta, eu urma să fiu acuzat, conform primului paragraf al articolului 102, ca membru al organizației militare. Vasiliev îmi explică surîzînd ironic: „Dumitale personal trebuie să ți se dea șase ani, trei însă se vor tăia pentru că ești minor, apoi — domiciliu obligatoriu. De acolo ai s-o ștergi — vă cunosc eu pe voi...".

Cîțiva dintre deținuți profitînd de neglijența șefilor de la Sușevskaia, organizaseră o evadare. După cîte îmi amintesc, patru dintre ei au reușit să fugă. Pentru prima dată l-am văzut pe temnicer mohorît. Nu știu dacă după aceasta a mai rămas sau nu în slujbă, noi însă am plătit: imediat am fost mutați în locuri diferite drept complici ai evadării.

Văzîndu-mă, temnicerul secției Basmannaia se răsti: „Scoate-ți nădragii!" Incepu percheziția corporală. Din rai nimerisem în iad. O palmă grea îmi făcu repede cunoștință cu noul regim. La Basmanka noi am declarat greva foamei, cerînd să fim mutați în altă închisoare. Imi amintesc că l-am rugat pe unul din tovarăși să scuipe pîinea — mă temeam că nu voi rezista și voi rupe o bucată.

Mă transferară într-o celulă separată din închisoarea Butîrskaia; pentru mine asta era un chin — din pricina vîrstei, firește; dacă acum mi-ar propune cineva să aleg între sala comună din Sușevskaia și cea separată, n-aș sta nici o clipă pe gînduri; la 17 ani, însă, nu-i ușor să-ți petreci vremea cu tine însuți, dar încă și fără întrevederi, fără scrisori, fără hîrtie.

Am încercat să comunic cu cineva, bătînd în perete; nu-mi răspunse nimeni. Prin ochiul mic de geam năvălea lumina vie a zilei de vară. Incepui să recit versuri cu glas tare; temnicerul mă amenință că mă vîră la carceră. Am cerut o hîrtie ca să fac o declarație și am scris la direcția jandarmeriei că Ilya Ehrenburg, ținut în închisoarea de etapă nu mai vrea să stea după gratii: „Rog să fiu imediat eliberat de sub pază. Dacă vrea cineva să mă doboare sau să mă scoată din minți, să mi se aducă la cunoștință".

Transcriu acum rîndurile acestea și rîd, cînd le-am scris însă prima dată, nu-mi venea de loc să rîd. Declarația fu numerotată și adăugată la dosar.

Medicul închisorii găsi că am formă acută de neurastenie. Multe nu știa el: eu continuam să mă gîndesc la treburile de partid, la folosirea cooperației pentru munca de partid, la unii dintre muncitorii de la uzina Gujo, care ar fi trebuit promovați în muncă; compuneam în minte „răspuns lui Plehanov". Mă mai gîndeam că Asea dăduse examenele, că va intra la cursurile superioare, că e puțin probabil ca drumurile noastre să se mai împletească vreodată, în viață.

Mă mai gîndeam în închisoare și la alte lucruri: începusem să meditez asupra vieții, asupra unor probleme mari, nu tocmai limpezi, la care nu apucasem să cuget în libertate.

...Crezui că voi fi transferat într-o altă închisoare, mi se arătă însă o hîrtie: „Semnează!" Mi se dădea drumul pînă la judecată sub supravegherea permanentă a poliției; trebuia să părăsesc imediat Moscova și să plec la Kiev.

Ieșii pe strada Dolgorukovskaia și încremenii. Orice poate fi uitat, asta însă nu se poate uita! In vremuri liniștite, într-o țară liniștită, omul crește, învață, se căsătorește, lucrează, se îmbolnăvește, îmbătrînește; el își poate trăi astfel toată viața fără să înțeleagă ce este libertatea; probabil, el se simte întotdeauna liber în măsura în care trebuie să fie liber un cetățean obișnuit, cu o imaginație mediocră. Ieșind pe poarta închisorii înlemnii. Vizitii, un flăcău cu armonică, o gheretă, lăptăria lui Cicikin, brutăria lui Sebastianov, fete, cîini, zece pasaje, o sută de curți. Poți merge înainte, poți coti la dreapta sau la stînga... Atunci am înțeles eu ce înseamnă libertatea, am înțeles pentru toată viața.

(N-am putut înțelege niciodată versurile lui Pușkin: „Pe lume nu există fericire, există însă liniște și libertate..." De multe ori am cugetat la cuvintele acestea, dar de înțeles nu le-am înțeles: viața s-a schimbat. In anul 1949, stăteam alături de Marșak la parter, la Teatrul Mare; pe scenă cineva vorbea despre Pușkin — era o seară jubiliară. Merserăm apoi la cafeneaua de la podul Kuznețk, în colț. Il întrebai pe Samuel Iacovlevici despre ce fel de fericire visa Pușkin, pe lîngă liniște și libertate; Marșak nu-mi răspunse nimic).

Iar atunci pe strada Dolgorukovskaia m-am oprit și am stat îndelung, zîmbind; apoi o pornii spre casă, pe Ostojenka, pe lîngă piața Strastnaia, acolo îl salutai pe Pușkin, apoi pășii pe bulevardele înverzite, zîmbind tot timpul.

★

Din Kiev mă expulzară destul de repede și-mi interziseră nu știu de ce, să mă stabilesc în guberniile Kiev și Kameneț-Podolski. Primii o autorizație de plecare la Poltava: acolo locuia fratele mamei mele, avocat liberal.

Orașul mi se păru simpatic: străzi liniștite, grădini cu pomi aurii, căsuțe albe; „supravegherea permanentă" a poliției putea să-ți otrăvească viața și în idilica Poltavă. Bineînțeles, unchiul îmi făcu o primire amabilă, eu însă înțelesei că cu cît voi veni mai rar pe la el, cu atît se va simți mai liniștit. Incepui să-mi caut o cameră; trebuia să-i previn pe proprietari că mă aflu sub supravegherea poliției. După ce spuneam asta refuzau să mă primească — unii cu grosolănie, alții cu un aer de vinovăție, făcînd referiri la condițiile și așa destul de grele. Nimerii în sfîrșit la croitorul Bravet care se sfătui cu soția și se hotărî să-mi închirieze o cămăruță. Imi scosei cărțile, caietele, cu hotărîrea să mă stabilesc în chip trainic la Poltava. Evident, speram să continui munca ilegală; aveam adresa unui muncitor — îmi fusese dată la Kiev. Timp de o săptămînă m-am plimbat dintr-un colț în altul al orașului, vrînd să mă conving că nu se ține de mine vreun sticlete.

La 11 noiembrie, anul 1908, comandantul jandarmeriei, colonelul Nesterov scria: „In ce privește organizația P.M.S.D.R. raportez că în luna octombrie au mai intrat în sfera noastră de observație următoarele persoane" — urma o listă de nume printre care „Ilya Grigoriev Ehrenburg — student". Păcat că n-am făcut cunoștință cu raportul acesta decît cu o jumătate de secol mai tîrziu: probabil aș fi fost flatat să aflu că sînt luat drept student.

Mi-ar fi fost greu să-mi amintesc de unele amănunte ale activității mele la Poltava, îmi veniră însă încă o dată în ajutor arhivele poliției: „Copie procurată de agent, a scrisorii lui Ilya Grigorievici Ehrenburg, aflat sub supraveghere. Poltava, la 21 septembrie, anul 1908 către Sima la Kiev: „Stimate tovarășe! Vă comunic cîteva informații despre starea organizațiilor din Poltava. Există 2—3 cercuri, forțe nu sînt. In general situația e de plîns. A discuta în asemenea condiții despre o conferință este cel puțin caraghios... Pe mine ca „bolșevic" n-au vrut să mă primească multă vreme și acum încă mă consideră ca avînd o „situație specială". V-aș ruga foarte mult să-mi trimiteți cîteva zeci de exemplare din „Proletariatul din sud" și de asemeni să-mi comunicați ce e nou acolo".

Nu-mi aduc aminte cine era Sima, îmi amintesc însă că la Poltava exista o organizație menșevică și că eu, fiind bolșevic și fiind și extraordinar de tînăr și extraordinar de impertinent, l-am speriat îngrozitor pe un tînăr menșevic cu o bărbuță ca a lui Cehov care repeta în neștire: „Nu se poate așa — totul dintr-o dată, serios, nu se poate..." Izbutii totuși să fac legătură cu trei bolșevici, muncitori la depoul căilor ferate și să scriu două proclamații.

De două ori pe săptămînă eram obligat să mă prezint la poliție; supravegherea permanentă nu se limita însă la aceasta: tot timpul veneau la mine polițiști, mă trezeau în zorii zilei, îmi băteau noaptea în geam. Odată, întorcîndu-mă acasă, văzui că pe patul meu stă culcat un polițist cu glugă; îmi spuse cu reproș „vă plimbați tot timpul", luă de pe masă un caiet — conspectul după Istoria Filozofiei de Kuno Fischer — legă migălos cu o sfoară toate cărțile mele și le luă cu sine.

Croitorul Bravet mă rugă cu lacrimi în ochi să-i eliberez camera: la poliție i se spusese că dacă nu mă dă afară va avea mari neplăceri. Incepură din nou peregrinările umilitoare în căutarea unei locuințe. A treia sau a patra zi găsii o cameră bună, iar ca răspuns la cuvintele mele de prevenire, proprietarul izbucni în rîs: „Păi și eu mă aflu sub supraveghere"... El îi simpatiza pe socialiștii revoluționari și noaptea între noi doi aveau loc dispute cu privire la rolul personalității în istorie; uneori discuțiile noastre erau întrerupte de vizita obișnuită a polițistului.

Unchiul îmi propuse să merg la procesul unui nenorocit învinuit de furt. Incepui să merg în fiecare zi la procese — mi se păreau mult mai interesante decît romanele. Știam că oamenii o duc greu, îmi aminteam de cazărmile uzinei Hamovniceski, văzusem aziluri de noapte, ceainării de noapte, bețivi, oameni cruzi și ignoranți, cunoscusem închisoarea. Toate acestea fuseseră însă văzute din afară, iar la procese în fața mea se deschideau inimile oamenilor. De ce oare o țărancă liniștită, modestă, și-a ucis în chip sălbatic vecinul? De ce un bătrîn a împlîntat cuțitul în fiica sa vitregă, cu care trăise? De ce țăranii credeau în monstrul ciupit de vărsat și-l considerau „făcător de minuni"? De ce toți aceștia sînt plini de ignoranță, de prejudecăți, de patimi cumplite, pe care ei înșiși nu le înțelegeau. Știam și înainte că există „bază" și „suprastructură". Abia la Poltava însă, pentru prima dată, începui să mă gîndesc la monstruozitatea și totodată la trăinicia suprastructurii. Inainte credeam că oamenii pot fi schimbați în 24 de ore, că e deajuns ca proletariatul să ia puterea în mîinile sale. Ascultînd mărturisirile acuzaților, declarațiile martorilor, am înțeles că toate acestea nu sînt așa de simple. Am luat de la bibliotecă povestirile lui Cehov.

Am stat la Poltava numai o lună. Mă chemă șeful poliției și-mi spuse că trebuie să părăsesc orașul. „Unde intenționați să plecați?" Răspunsei ce-mi veni prima dată în minte: la Smolensk.

Nu știam că voi pricinui bătaie de cap autorităților din Smolensk. Nu de mult, R. Ostrovskaia, colaboratorul științific al arhivei din Smolensk, mi-a trimis un document. Colonelul Nesterov comunicase colegului său din Smolensk, generalului Gromiko că: „Fostul student Ilya Grigoriev Ehrenburg, la 10 noiembrie și-a dat consimțămîntul să-și mute domiciliul în orașul Smolensk, în care scop șeful poliției din Poltava i-a eliberat o autorizație de plecare". In același timp, colonelul Nesterov îl prevenea pe generalul Gromîko: „Numitul Ehrenburg, domiciliind la Poltava, a reușit să ia contact cu persoanele care fac parte din organizația locală a „Partidului social-democrat al muncitorilor din Rusia". La 24 noiembrie, comandantul jandarmeriei din Smolensk dădu ordin să i se comunice imediat sosirea mea în oraș. Mă căutară vreme îndelungată.

Din Poltava am plecat la Kiev și am stat acolo o săptămînă întreagă fără viză. In fiecare noapte trebuia să-mi caut un alt adăpost. Intr-o seară vrui să poposesc la o adresă care-mi fusese indicată: sunai, bătui în ușă, dar degeaba. Poate nu-mi notasem bine adresa, poate se întîmplase ceva — nu știu. O pornii pe bulevardul Bibikovski. Era frig, cădea o ninsoare urîtă. Intîlnii o fată tinerică în niște pantofi decoltați de vară. Mă chemă: „Mergem?" O refuzai. După o oră ne întîlnirăm din nou; ea înțelese că n-am unde dormi, mă conduse în camera ei caldă — „ai să te dezgheți" — îmi dădu un pachet de țigări (nu fumam, dar nu refuzam niciodată dacă cineva îmi oferea o țigară) și plecă pe bulevard să-și caute un client.

(Printre prostituate sînt multe femei a căror gingășie a rămas nealterată. Lucrul acesta l-a înțeles regizorul italian Fellini, creînd „Nopțile Cabiriei". Am văzut ultimul lui film „La dolce vita", un film foarte crud, în care singura adiere caldă, omenească, o aduce o prostituată din Roma, care adăpostește, cu înțelegere și delicatețe, o pereche de îndrăgostiți bogați).

La Moscova mă așteptau aceleași greutăți. Acasă nu puteam merge și nu știam unde să-mi găsesc un adăpost. A trebuit să caut niște cunoștințe care n-aveau legătură cu munca ilegală, așa numiți „simpatizanți". Unul dintre colegii mei de gimnaziu, văzîndu-mă, se sperie îngrozitor și începu să-mi spună că-și dă examenele de sfîrșit de an, că-l pot distruge pentru toată viața, apoi îmi oferi bani și mă împinse în vestibul. Am dormit la o moașă; îi era atît de frică încît nu putu să adoarmă și nu mă lăsă nici pe mine să dorm: tot timpul i se părea că umblă cineva pe scară, plîngea și înghițea cu lăcomie picături de valeriană. Curînd toate locurile în care aș fi putut rămîne peste noapte fură epuizate. Petrecui o noapte pe stradă. Mergeam și mă gîndeam: iată orașul meu, iată casa în care veneam cîndva... Pentru mine nu-i loc!... Gînduri prostești — justificate numai de tinerețe.

Mai departe, am făcut ceva și mai prostesc: mă înființai la comandamentul jandarmeriei și declarai că între închisoare și „supraveghere permanentă", prefer închisoarea. Colonelul Vasiliev făcu haz pe socoteala mea, apoi spuse: „Tatăl dumitale a făcut o cerere să ți se aprobe pe cîtăva vreme plecarea în străinătate, pentru tratament." Avui impresia că Vasiliev își bate joc de mine. El însă îmi arătă un document în legătură cu ceea ce în limbaj juridic se numește „schimbarea măsurii de siguranță". In document scria că supravegherea poliției a fost recunoscută ca insuficientă și că pentru „asigurarea prezenței la judecată", tatăl meu trebuie să depună cauțiune în valoare de 500 de ruble (pentru Kora Ivenson luaseră 400, pentru Neimark 300, pentru Iacovleva 200, pentru Osgolkov 100. Nu știu cine stabilea sumele și după ce principii se conducea!).

Actul de acuzare fu înmînat acuzaților un an și jumătate mai tîrziu, la 31 mai anul 1910. In vremea aceea, eu locuiam la Paris și scriam versuri despre cavalerii medievali. Fui înștiințat oficial că plecarea mea în străinătate fusese ilegală, pentru că „legea exclude posibilitatea de a aproba acuzaților plecarea în străinătate, adică în locuri inaccesibile". Tatăl meu fu înștiințat că „pe baza articolului 427 a regulamentului codului penal — suma depusă — „va intra în fondul de amenajare al închisorilor".

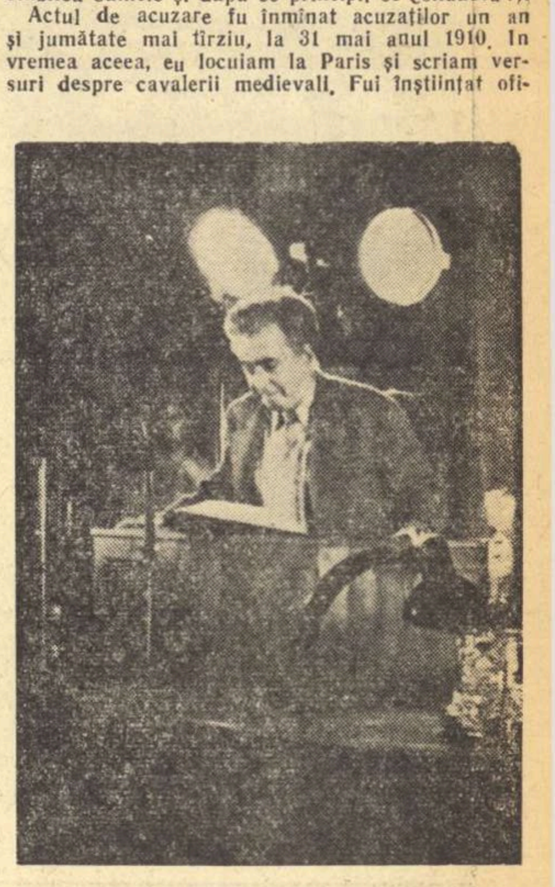

Ilya Ehrenburg vorbind la una din plenarele Comitetului pentru apărarea păcii din Uniunea Sovietică

In septembrie anul 1911 completul de judecată cercetă cazul organizației de elevi; cazurile Ehrenburg și Neimark fură separate de rest. Apărătorii arătară, nu fără temei, că șefii s-au ascuns. Oskolkov fu condamnat la opt luni de închisoare, ceilalți fură achitați.

Nu simțeam nici o dorință să plec în străinătate: tot ceea ce constituia viața mea era în Rusia. Il căutai pe unul dintre tovarăși care-mi spuse: „Pleacă. Trebuie să-ți îmbogățești cunoștințele politice. Lenin nu mai e la Geneva, ci la Paris. Pleacă la Paris, ai să-i găsești acolo pe Savcenko, pe Ludmila..."

Mă hotărîi să plec pentru un an la Paris, apoi să mă întorc ilegal în Rusia. „Numai la Paris" — le-am spus părinților. Mama plîngea: ea ar fi dorit să plec în Germania să mă înscriu la școală; la Paris erau multe ispite, femei periculoase, acolo băiatul putea s-o ia razna...

Am plecat cu inima grea. In geamantan vîrîsem cărțile mele cele mai dragi. Eram îmbrăcat într-un palton de iarnă, cu o căciulă de blană pe cap, cu șoșoni.

La 7 decembrie 1908, generalul Gromiko aduse la cunoștința colonelului Nesterov din Poltava că „Ilya Grigoriev Ehrenburg, pînă acum nu a sosit în orașul Smolensk". In aceeași zi, Ilya Grigoriev, scoțîndu-și capul pe fereastra vagonului de clasa a 3-a privea cu neîncredere la iarba verde și la căsuțele mici din împrejurimile Parisului.

In romînește de MARGARETA ȘIPOȘ

Ilya Ehrenburg, Jorge Amado cu soția și Nicolás Guillén, pe culoarele Marelui Palat al Kremlinului, cu ocazia celui de-al II-lea Congres al scriitorilor sovietici

„Obiectivul principal al planului economic pe anii 1960–1965 este dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului, încheierea procesului de făurire a relațiilor de producție socialiste în întreaga economie, în vederea desăvîrșirii construcției socialismului".

(Din Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn.)

APĂ VIE

Mi-a plăcut enorm să călătoresc. Mi-a plăcut să-mi port, cale lungă, pașii peste vii și dealuri, să mă opresc în poieni și să ascult cîntecul plural al pădurii, să mă odihnesc pe cîte o movilă în mijlocul unor regiuni sălbatice, să simt natura și să-i organizez simetria privind totul, printre degetele desfăcute ale miinii. Am stat odată, o dimineață întreagă pe muchia unui perete care întregea catedrala gigantică de marmură de la Rușchița, descoperind parcă pentru prima oară perfecțiunea geometrică. Poposind în orașe, căutam mai întotdeauna un loc înalt din care să văd în toată ciudățenia lui peisajul citadin. Mă uimea mai ales poezia și frumusețea industrială în care estetica și armonia se evidențiază din linii precise și îndrăznețe, din simetrie și forță, din acea predominantă sobrietate metalică. La Hunedoara, într-un amurg, avînd în fața ochilor uriașii de oțel ai combinatului și semeția copleșită a vechiului castel al Huniazilor, parcă am simțit clipa cînd o întreagă istorie își pleca biruită grumazul.

Ferindu-mă parcă de ispita priveliștilor, nerăbdător să scap de povara unei poezii lăturalnice, mă străduiam să cobor din acele locuri înalte, să-mi pierd și să-mi caut gîndurile și sentimentele printre oameni, descoperind astfel întotdeauna o nouă poezie, mai tînără, mai viguroasă, cu cadențe sigure de marș. Din lumea contemplației ajungeam într-o lume a acțiunii, înzestrată cu darul magic de a transforma visătorul în combatant. Pentru scriitor, întîlnirea cu această lume nervoasă, frenetică, gîlgîitoare, înseamnă un ordin, o comandă: mobilizare la masa de scris.

In toate întîlnirile mele cu clasa muncitoare, sentimentul predominant pe care l-am trăit a fost cel al înnoirii. Nu mi-a fost greu să-mi dau seama că asist de fapt la o revoluție tenace care urmărește nu numai fericirea materială a omului, ci și fericirea sa spirituală. Lumea nouă e condiționată de o morală nouă. Astăzi, această morală înflorește, răspîndind tot mai larg mireasma sa înviorătoare.

★

Era într-o duminică spre seară. In sala turbinelor, mecanicul de serviciu inspecta agregatele. In fața fiecărei turbine, pe o plăcuță de tablă, vopsită în alb, se aflau scrise cu litere roșii cîteva cuvinte:

„5 minute întrerupere la acest agregat echivalează cu următoarele pierderi: 7 tone de petrol, 1 tonă oțel, 80 metri pînză, 1,5 tone cărbune, 1 tonă ciment".

Deși cunoștea de mult pe din afară cuvintele de pe plăcuță, în cutreerul său prin sală, mecanicul se oprea uneori citindu-le cu voce neauzită. In timpul unei astfel de opriri, mecanicul sezisă ceva neobișnuit. Zgomotul turbinelor i se părea ciudat. Iși aruncă ochii pe manometru și descoperi cauza. Conducta nu mai trimetea apă. Turbinele se învîrteau în gol. Manometrul arăta zero. Mecanicul înțelese dintr-o dată primejdia: temperatura va topi cele patru lagăre. Iar topirea lagărelor ar fi însemnat aproape două luni de tăcere, de inactivitate, de moarte în uzină. Două luni... Ori numai în cinci minute... Plăcuțele de metal erau fixe și neîndurătoare.

Cîteva clipe după ce s-a dat alarma, trei oameni au sosit ca vijelia în sala turbinelor: inginerul șef, secretarul de partid și mecanicul principal. Mai întîi au fost scoase mașinile din paralel. In virtutea inerției însă, turbinele urmau să se mai învîrtească încă o jumătate de oră. Aceasta însemna topirea lagărelor. Sarcinile s-au repartizat într-o clipită: inginerul și secretarul de partid vor turna ulei peste lagăre, mecanicul principal se va cățăra sus pe conductă, la vana fluture pentru că acolo era probabil defecțiunea.

Și în timp ce în camera turbinelor cei doi, negri și mînjiți de ulei ca niște draci, alergau de la un lagăr la altul spre a ajuta luptei aparatelor cu temperatura, mecanicul principal se cățăra pe o coastă sălbatică înclinată la aproape nouăzeci de grade, spre a ajunge cît mai repede la locul accidentului. Cînd se pomeni sus, simți șuvițe calde de sînge scurgîndu-i-se din gură și din nas. Iși șterse cu mîneca plină de lut sîngele și începu căutarea. Descoperi repede cauza accidentului: o bucată de lemn pătrunsă pe conductă și ajunsă la vana-fluture. Răsuflă adînc de cîteva ori. Iși închipuia ce se petrece jos, la turbine...

...Cu bidoanele de ulei în mînă, secretarul de partid și inginerul șef priveau acul manometrului. Acul urca, urca încet spre acea cifră de douăzeci și doi virgulă cinci care însemna normalul. Se uitară apoi unul la altul. Iși închipuiau ce se petrecea sus la vana-fluture.

Era într-o duminică spre seară. Poate că în acea clipă pe bulevardele din București se aprindeau luminile...

Acest fapt s-a petrecut la uzina hidroelectrică din Moreni. Intîmplarea a făcut să fiu martorul scenei. N-am notat nimic în nici un carnet. Ar fi trebuit să însemn muncă, eroism, conștiință socialistă.

★

Am întîlnit la uzina de rulmenți din Brașov, un om cu un palmares extrem de bogat. Numele lui e Mircea Săvulescu. Vîrsta: 40 de ani. Din muncitor a ajuns șef de secție. Șeful unei secții de mare importanță. Pentru invențiile lui îndrăznețe, a fost răsplătit cu Premiul de Stat. Economiile realizate de pe urma invențiilor sale se ridică la cinci milioane de lei. Omul acesta, scund, slăbuț, negricios, cu o mustață groasă, parcă lăsată pentru a-și ascunde tinerețea care-i iradiază din priviri, din mișcări, din gînduri poate sugera unui scriitor tipul unui erou de schiță, de nuvelă, de roman. Omul e taciturn, nu se destăinuie cu una cu două.

Lucrul care m-a impresionat cel mai mult din viața acestui om, l-am aflat cu totul întîmplător, într-o convorbire, în care, ștergîndu-i cu închipuirea trăsăturile severe, i-am simțit o undă de emoție în glas. E vorba despre o problemă de familie.

Colindînd secția sa cineva mi-a vorbit despre cea mai tînără inovatoare. O fetișcană de 16 ani. Am cunoscut-o imediat. Se numea Elena Săvulescu. Puțintel emoționată, cu obrajii roșii, cu răsuflări scurte, întretăiate, mi-a vorbit despre visurile ei. Ne-am despărțit, m-am întîlnit iarăși cu șeful secției, i-am vorbit despre noua cunoștință, i-am cerut părerea și doar cu cîteva clipe înainte de a-mi lua rămas bun de la dînsul, am remarcat similitudinea de nume dintre cel mai „bătrîn" și cel mai tînăr inovator din secție. Atunci am aflat că fetișcana e fiica lui. S-a creat pe nesimțite o apropiere între noi. In convorbirea care a urmat am aflat împrejurarea pe care o cred cea mai semnificativă din viața lui Mircea Săvulescu și pe care, pentru a îndepărta orice urmă de melodramă, o relatez în toată nuditatea.

Pe scurt. Fata era elevă la liceu. In mintea ei se iviseră unele porniri care, fără să fie alarmante, nu erau totuși mai puțin îngrijorătoare. Planul lui Mircea Săvulescu a fost să-și aducă fiica în fabrică ca să învețe acolo seriozitatea, disciplina și mai ales frumusețea muncii. Tatăl a vrut ca hotărîrea să vină din partea fiicei sale. Prima dată a sfătuit-o să-și petreacă vacanța de vară în uzină. Mai mult din curiozitate, fata a primit. In al doilea an a cerut chiar ea să lucreze. Iar la sfîrșitul vacanței într-o discuție calmă, prietenească, gîndurile lor s-au întîlnit. Fata s-a angajat definitiv în uzină, înscriindu-se însă și la cursul seral. Uzina cu cele opt ore de lucru, îi face educația. Elena Săvulescu e tînără, e veselă, dar a căpătat acolo, în uzină, acea încredere, acea hotărîre pe care le reclamă și le transmit în același timp viața nouă.

Acest fapt nu ilustrează numai grija unui părinte față de familie. E vorba aici și de responsabilitatea lui socială. Te îndeamnă să cugeți adînc și să strîngi mai puternic condeiul în mînă cînd scrii despre asemenea oameni.

★

La uzina „Vasile Tudose" de lîngă Pitești și în așezările care o înconjoară pot fi întîlniți uneori niște tineri veseli, vînjoși, care au ceva comun în atitudinea, în comportarea lor. In uzină îi unește stilul de lucru (atenție, îndrăzneală, siguranță și un anumit aer ștrengăresc), îmbrăcămintea (toți poartă rubăști închise la gît), și privirile pe care le aruncă din cînd în cînd (parcă pentru a cere o confirmare) unui bărbat înalt, puternic, cu o față aspră, energică, îmbrăcat ca și dînșii, care lucrează la un strung „Iosif Rangheț". In afara uzinei, dacă te interesezi de ei, vei afla că nimeni nu i-a văzut vreodată beți.

Acești tineri constituie brigada strungarului Alexandru Chiru, cea mai strașnică unitate din uzină și care, aproape în fiecare an se mărește. A fi membru în brigada lui Alexandru Chiru înseamnă cea mai prețioasă carte de vizită în uzină. In brigadă fiecare muncește prin rotație la fiecare mașină cîteva luni de zile și numai după ce și-a făcut stagiul respectiv e considerat ca adevărat membru al brigăzii. Adică devine un muncitor de bază al uzinei. Și odată cu munca în brigadă începe și munca de educație căreia i s-a dedicat renumitul strungar. Lectură, sport, seminar, excursii, serbări îi adună deseori pe tineri și pe maistrul lor. Tinerii învață încetul cu încetul ce înseamnă disciplina, răspunderea, educația cetățenească, adevărata prietenie. Pentru că devin repede veseli, siguri, mîndri de el.

Cine e acest om care, an de an, alimentează uzina cu muncitori și oameni adevărați? L-am urmărit pe Alexandru Chiru la lucru o bucată de vreme. Am văzut mulți strungari lucrînd la mașină. Am văzut oameni lucrînd cu un curaj și cu o siguranță care te uluiesc. L-am văzut pe Vasilache al cărui stil de lucru te înspăimîntă. Chiru se deosebește de toți. Atmosfera din jurul lui aduce a vrăjitorie. O singură mișcare declanșează sau sporește mai multe forțe și mecanisme. El stă atent și supraveghează. Nu asudă, nu se crispează, nu se enervează. Conduce. Prima dată am avut impresia că mașina e o prelungire a miinilor lui. Dar nu. Miinile lui înseși sînt niște auxiliare. Mașina e dominată de fruntea sa bombată, sau (departe de mine gîndul de a încerca o imagine exagerată) e dirijată parcă de privirile sale. Și-a automatizat strungul de la prima pînă la ultima operațiune. Școala lui este școala omului care gîndește. Munca lui începe de la schițe și planuri. Modernizează totul și nu e niciodată mulțumit. I se spune „veșnicul nemulțumit" în uzină. Mereu caută.

Alexandru Chiru e deputat în Marea Adunare Națională și a fost propus candidat și pentru noua legislatură. In activitatea lui cetățenească a primit mii de scrisori, le-a citit pe toate și a găsit răspuns la toate. Campanii obștești, acțiuni utilitare, propuneri, repararea unor nedreptăți, l-au găsit întotdeauna la post pe acest om care a îmbogățit singur uzina cu zeci de ani de producție. La volanul mașinii lui, călare sau pe jos dacă este cazul, Alexandru Chiru străbate drumurile spre satele cele mai îndepărtate din circumscripția sa, pentru a-și cunoaște oamenii, pentru a fi alături de bucuriile și necazurile lor. Ziua lui de lucru are probabil mai multe ore decît ziua pe care o cunoaștem noi

Acesta este muncitorul, educatorul și cetățeanul Alexandru Chiru. Omul acesta are 35 de ani.

★

Asemenea fapte, asemenea oameni, reprezintă la un loc certitudinile noastre, ale scriitorilor. Ele sînt pentru noi o apă vie care ne întărește puterea, entuziasmul și hotărîrea de a le închina creația noastră. Nu mai trebuie, ca în basmele copilăriei, să ne adresăm forțelor supranaturale pentru a ne împrospăta puterile cu apă vie. Țara e plină de asemenea izvoare.

Constantin CHIRIȚĂ

Nopțile albe ale orașului

I

E ceasul cînd spre parcuri adormite
Îndrăgostiții cei din urmă vin,
Cînd și odihna își trimite
Pe gene vălul de răcoare, lin ;
Cînd omului i s-a atins de piept
Tîmpla de aur a femeii ; seara
Cînd, între stanțe zăbovind, aștept
O fată mlădioasă, ca secara...

Doar, flux continuu, în uzina mare
E freamăt încă, încă e vibrare :

Pornesc în schimb de noapte oameni tineri —
Și-a stelelor cunună, pentru ei,
La ușa halei cenușii, în tei,
Alt timbru poartă-n graiul de lumină...
În noaptea calmă ce a nins ușoară
Din tainițele cerului deschis,
Tot ce iubirea va-nălța în vis —
Ei vor crea aievea, pentru țară.

Și mîine, printre ceasurile albe,
Cu brațe moi, în cale le-o ieși,
Purtînd de fluturi și de frunze salbe,
O flacără, — sau poate trup va fi...

Și parcă simt acel minut fierbinte
Cînd, prin răcoarea ceții matinale,
Le vor ieși iubitele în cale
Fără tristețe, fără cuvinte ;
Torent al nopții lungi, al nopții lungi —
Minutul cînd la piept le-or năvăli
Și arbori întomnați vor tresări...
Și totul iar se va-mpăca, atunci.

II

În tulnicele nopții a sunat
Că sînt aproape zorile... Spre ele
Se-ndreaptă sufletul
Netulburat
Cum iarba crește fragedă spre stele.

Și nu e vis, nu-i numai așteptare :
Cu zorile o dată, vor veni
Severele-mplinirii bucurii,
Popas la cap de noapte creatoare...

III

Lumina albă vine de departe,
Din zarea începutului de zi ;
Sau poate revărsatul zilei arde,
Ca-n unda fermecatelor izvoare,-n
Privirile atente, scrutătoare.
De tineri turnători,
De cazangii ;
Și din izvorul lor
Orașul mare
Primi-va unda zorilor de zi.

IV

În noaptea clară ce-a trecut ușoară
Spre craterele cerului deschis,
Tot ce iubirea a zidit în vis —
Ei au creat aievea, pentru țară...
De-aceea, cînd orașul află-n pace
Odihna adăstată, cînd prin văi
Tăcerea miezul dulce și-l desface,
Cînd lunca doarme somn bogat, în clăi ;
Cînd omului i s-a lipit de piept
Tîmpla de aur a femeii ; noaptea
Cînd luna poartă stelele la piept ; —

Pe bulevardul ațipit sub tei,
În revărsatul zilei, ce-l aștept,
Mă-ndrept cu dragoste spre frații mei
Din halele în care scînteiază
Al vremii noastre tinere însemn —
Să îmi aprind a zilei mele rază
Din astrul lor incandescent și demn!

Mihai NEGULESCU

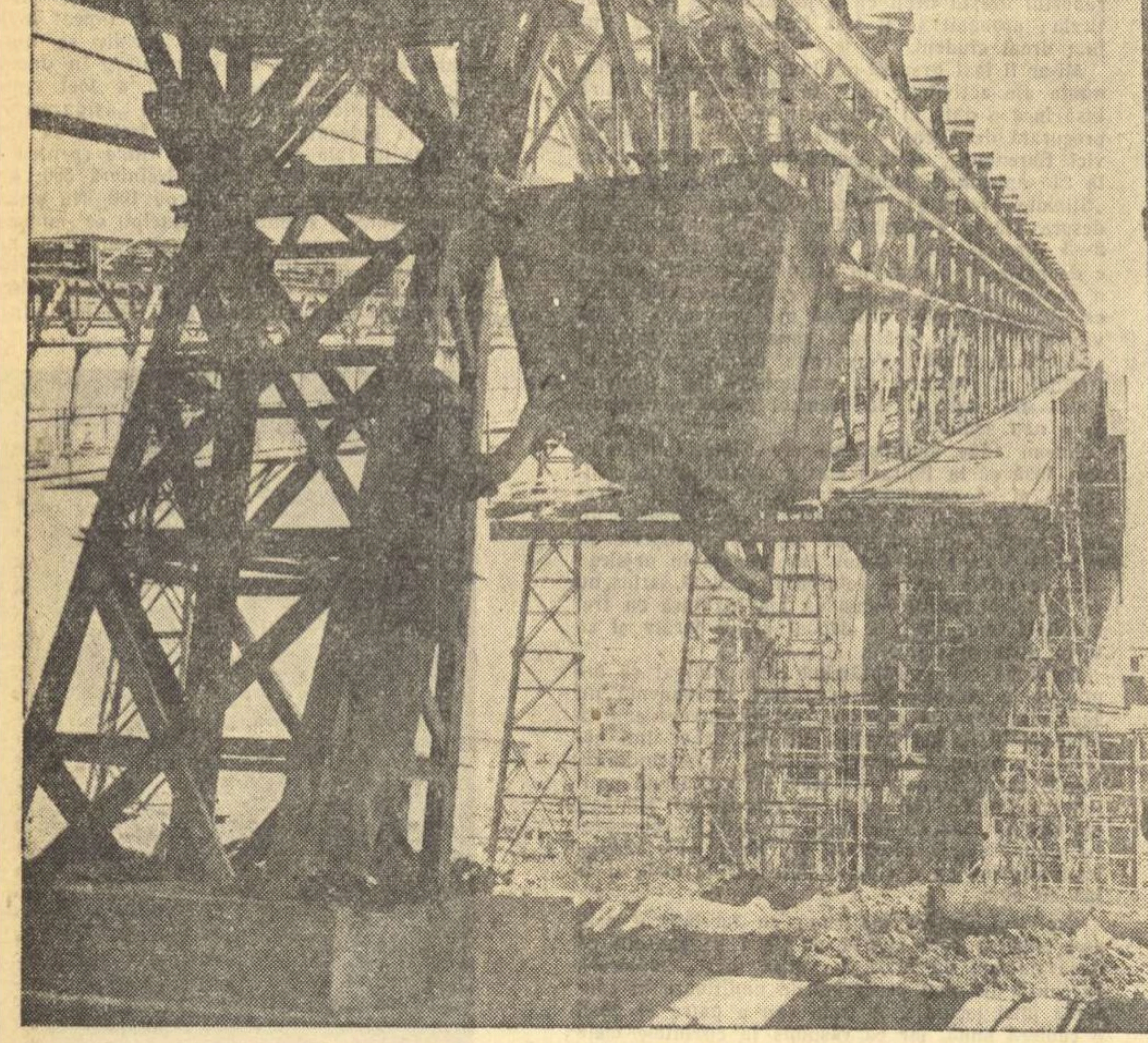

Rampa de încărcare a cuptoarelor de var, la Uzinele de produse sodice din Govora

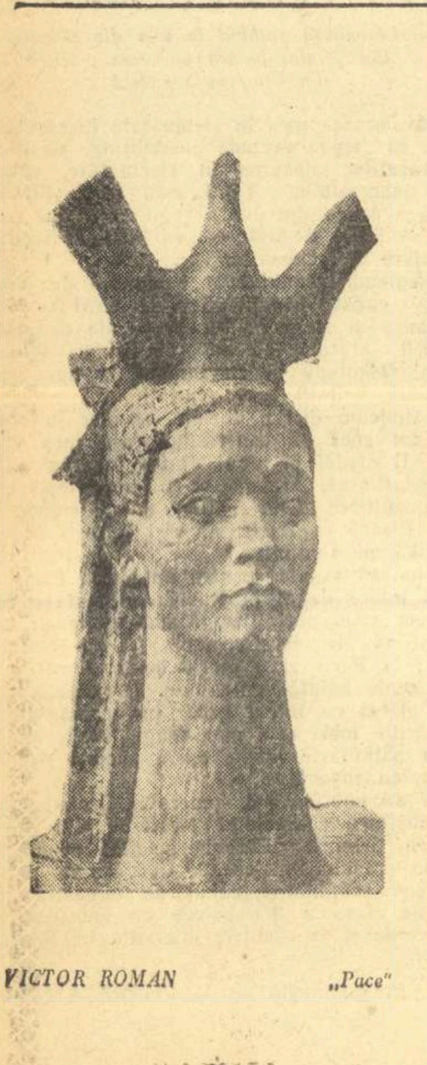

VICTOR ROMAN *„Pace"*

24 Ianuarie

Portretul

Lui Alex. Ioan Cuza

In cuta frunții — șoimul strîns ținut,
In ochii suri — un sclipet scurt de ger
De spada albă binecunoscut
Sub pumnul ce zvîcnește pe mîner.

Intîiul domn! De vînzători trădat
Sugrumă în priviri același chin :
Poporul iar în lanțuri aruncat
Și-n tron, în tron un principe străin.

Ocară, hulă veacul arunca
Pe chipul lui. Ci-n umbră ca un foc
In inima mulțimii el creștea
Cu fulgerul și spada la un loc.

Ștergînd cu palma colbul adunat,
Sub care sar pecete și zăvor,
Cu dragoste i-așează la palat
Portretul azi un tînăr muncitor.

Emil GIURGIUCA

Industrie la marginea cîmpiei

Tîrgul Lichireștilor a fost pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea o așezare măruntă de cîmpie. Se vindeau grîne, ciobanii poposeau să vîndă lînă și brînză și, după toate tipicurile vremii, tîrgul trebuia să plătească dijmă boierului Rosetti, pe moșia căruia și-ntindea vatra. Ca o consecință a păcii de la Adrianopole și a libertății pe care o obțin porturile Țărilor Romîne, de a face comerț cu Apusul Europei, sub oblăduirea Regulamentului Organic și a lui Kisselef, tîrgul devine un centru important în acel început al capitalismului în Țara Romînească. In 1833 stăpînirea județului, care se afla la Urziceni, a fost încărcată, cu însemnele puterii cu tot, în trei căruțe, și a pornit spre tîrgul de pe malul Borcei. Abia în 1853 domnitorul Barbu Știrbei avea să dea un act de slobozenie a tîrgului. Atunci a început și modernizarea tîrgului lui Știrbei, — cum i se spunea atunci.

Erau cîndva Călărașii — i-am mai apucat și eu în copilărie — un tîrg de cîmpie, prăfuit, cu multe crîșme și bodegi. In centru, pe unde se plimbau seara liceenii și „elita" orașului, pe străzile Știrbei Vodă, București și Sf. Nicolae, se înșirau casele mai arătoase, palatul administrativ, liceul „Știrbei Vodă", magazinele. Mirosea a mîncare multă, prin toate curțile și a flori de „floarea nopții". Spre barierele orașului, pe unde intrau și ieșeau căruțele țăranilor, erau multe dughene. Găseai opinci, aba, ațică, fitil și sticle de lampă, măsline și gaz, acadele și bragă. Era în Călărași un amestec de romîni, bulgari, turci, macedoneni, armeni și greci. Drumurile spre Silistra treceau pe aici. Era aproape Ostrovul cu viile și livezile, erau aproape apele, peștele și scoicile care se pregăteau cu îndemînare locală deosebită și era aproape cîmpul cu pîinea, cu grîul și sărăcia. Aceste bogății fuseseră zugrăvite și pe stema județului, cîmpul cu apele, peștele, stuful... Aici, într-un hotar al Bărăganului, singurul tîrg erau Călărașii. Veneau țăranii să vîndă grîu și porumb cu carele încărcate, veneau de departe. Ii primeau misiții, îi zăpăceau geambașii cu fel de fel de prețuri, îi păcăleau comercianții și negustorii, se tocmeau ce se tocmeau — negustorii își rezervau totdeauna cîștigul îndoit, mai ales vara, cînd grînele erau încă ieftine — și plecau înapoi țăranii, aducînd în sat cumpărăturile: gaz pentru lampă, să aibă femeile la ce toarce și țese iarna, cumpărau zahăr pentru pomenile morților, pentru sărbătorile Crăciunului, — într-adevăr, zahărul era considerat un mare lux — cumpărau călușei de zahăr pentru copii, opinci și rame colorate, pentru pozele făcute la tîrgul de Sf. Măria-Mică de către fata cea mare de-acasă, cu vreun Ion sau Ilie, cu care aveau să se mărite la 16—17 ani, îndată ce părinții ar fi socotit-o în stare să ducă o familie în spate, iar socrii destul de puternică, să le fie de-ajutor la cîmp.

Erau toate socotite cu asprime: pămîntul, dragostea, moartea, bucuria. Dar trecea în cîte un an veste din sat în sat că a fugit fata lui cutare cu băiatul cutăruia, peste voia părinților. Drumurile, curgînd printre pănușițe și costreiuri, înecau fără urmă copitele cailor fugari. Atunci bătea așa, ca un vînt slobod, peste pămînturi și uitîndu-te în Bărăgan cînd amurgul trecea nostalgice înfiorări în boarea și culoarea depărtării, parcă respirai mai lesne, parcă mai credeai în frumos.

Erau drumuri lungi care mergeau de la Ulmu, de la Crucea, Socoale, Dragalina, Dichiseni, drumuri lungi spre Călărași. Căruțele mergeau kilometri întregi și caii răscoleau colbul din drum, fără grabă. Curgea în acest hotar de Bărăgan o viață monotonă, o Borce înceată, prinsă între maluri nu prea înalte. Dealurile Bulgarului erau ca acum — albăstrii, încărcate de chemări, dincolo de zarea cîmpiei, dincolo de zarea apei. Bărăganul rămînea tot aici, să-și joace paparudele și apa morților, însetat de ploaie. Pe cît era de bogat, pe atît îl știam de flămînd. Satele trăiau în neajunsuri. Cărți găseai abia cîteva pe la domnul învățător. Aparate de radio abia de-aveau vreun domn primar sau vreun jupîn, mașini — cînd trecea vreuna, ieșea tot satul în drum să le vadă. De aceea, călătoria în orașul ăsta, în care se puteau vedea totuși mașini, lumină electrică, drumuri asfaltate, magazine mari încărcate cu de toate, era așteptată de țărani, mai ales de tineri, cu o curiozitate flămîndă.

Pe vremea aceea, huzurea orașul — cu negustorii de grîne, cu misiții, cu comercianții, dentiștii, doctorii și avocații lui. Ii vedeai pe boierii orașului cu bastoanele pe mînă, cu vesta încheiată peste pîntecul revărsat, cu pălăriile tari, picior peste picior, în birjele care treceau din Țigănie, stîrnind lătratul javrelor puricoase, și chiotul puradeilor cu buricul gol...

E aici un hotar de Bărăgan...

Un oraș de cîmpie. Capitalismul a murit. Firmele crîșmelor și dughenelor au ruginit. S-au risipit urmele misiților și boierilor. Vin din colo, dinspre cîmpurile colectivizate, noi întocmeli, aer proaspăt. S-a ridicat comuna Cuza-Vodă, cu cele trei gospodării colective fruntașe, cu cinematografe, cu școli, case noi — un adevărat plan de sistematizare — cu radio-uri, motociclete, GAZ-uri pe care le dețin conducerile gospodăriilor, cu aragazuri și magazine universale; s-a ridicat Ciulnița, cu centrul mecanic, cu noua fabrică de furaje concentrate, cu fabricile de egrenat bumbac; GAS „Partizanul", cu construcțiile moderne, blocuri, mașini, cu perspectivele celui mai înaintat centru al agriculturii socialiste în Bărăgan; s-a ridicat Dragalina, sat în care profesorul Mihalcea a inițiat deschiderea unei expoziții de pictură în anul 1960; malul Borcei cu șantierele de irigație, care transformă total acest hotar de Bărăgan.

O vreme, Călărașii păreau un oraș mort pentru totdeauna. Părea că n-are să se mai ridice niciodată la înălțimea satelor din juru-i, că ritmul dezvoltării lor are să-l depășească pentru totdeauna și părea firesc așa — că orașele ca și oamenii să se nască, să înflorească, să îmbătrînească, să moară. Călărașul părea prea bătrîn. Avea ceva de negustor care a dat faliment, care e ros de reumatisme și de furia neputinței lui. Cînd mergeai pe străzile pe care se înșirau altă dată întesate dughene și cîrciumi, te-așteptai să vezi zvîcnind, de după obloanele vechi, șobolanii. Borcea nu mai ducea șlepuri cu grînele Bărăganului. Drumurile erau altele. Pentru că și drumurile păreau a îmbătrîni firesc, cu orașul.

Anul 1961. Planul de perspectivă al raionului prevede renașterea Călărașului; prevede ridicarea lui la cinstea unui adevărat oraș al Bărăganului socialist. Cooperativele meșteșugărești au ridicat obloanele dughenelor. Fabricile, a căror construcție a început de anul trecut, continuînd în anii viitori, — fabrică de conserve, de celuloză, de valorificare a produselor lactate, industria, și mai ales industria va duce la înflorirea cu totul nouă a orașului.

S-a înființat un muzeu de istorie, o casă de cultură, cu o bogată activitate. In curînd va fi construit un teatru, sînt pavate străzile, se merge la sistematizarea orașului și primele blocuri își înalță statura elegantă, aerată, printre casele-vagon, oblonite ale vechilor comercianți. Neonul a început să lumineze primele vitrine, primii metri de stradă. Parcul de pe malul Borcei are ceva de nouă tinerețe, a tinereții noi din scolile medii, agricole și tehnice, care s-au deschis pentru copiii Bărăganului.

Incă vreo cîțiva ani — șesenalul — și Călărașul va deveni un oraș modern cu care să nu le fie rușine gospodăriilor milionare; va deveni împreună cu Ciulnița și Țîndăreii, cu Feteștiul și Urzicenii, un centru al tinerei industrii din Bărăgan.

Florența ALBU

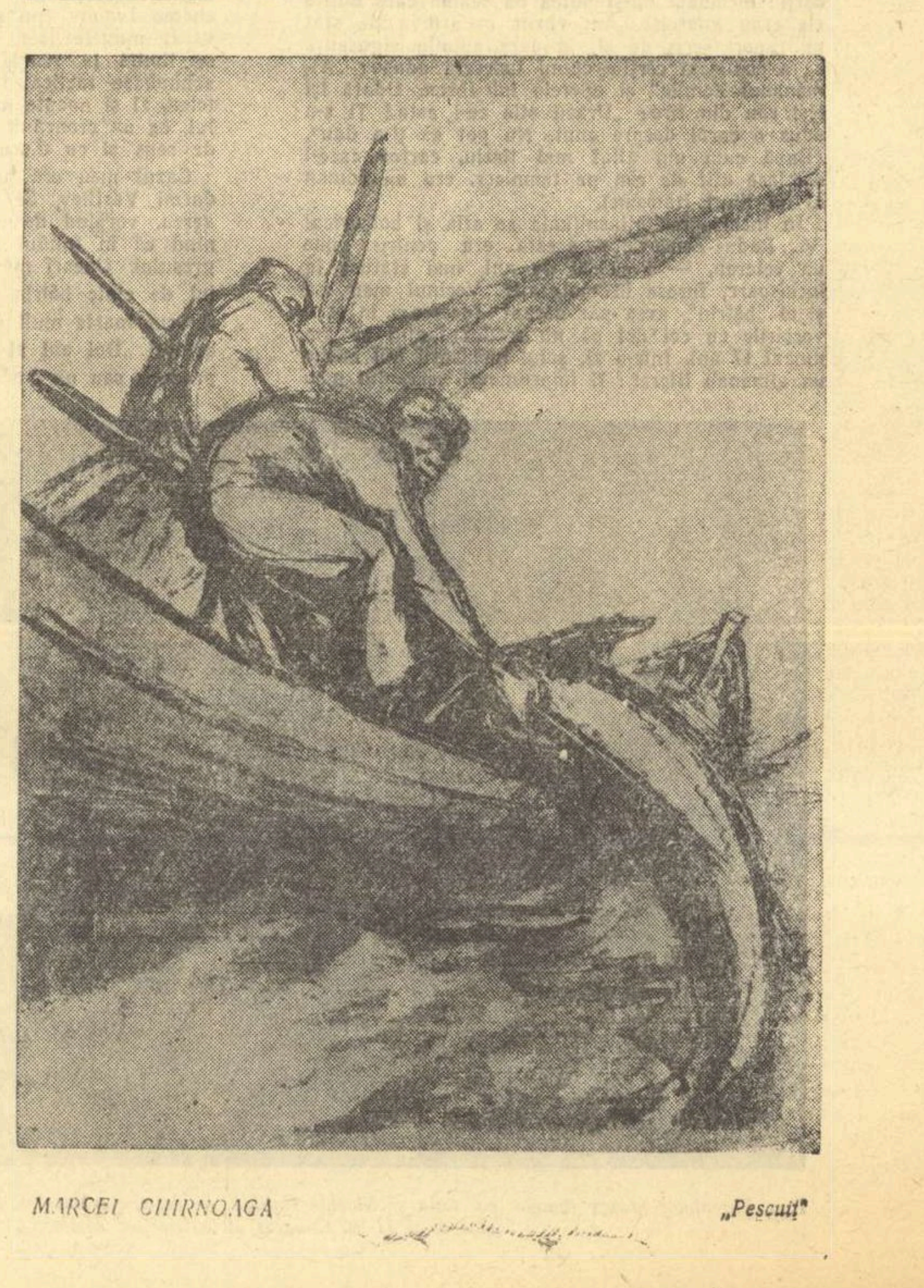

MARCEL CHIRNOAGA *„Pescuit"*

Desen de GETA BRĂTESCU

PÎNĂ LA STELE

Povestire de FRANCISC MUNTEANU

La marginea Budapestei este un cinematograf muncitoresc cu numele „Aron Barna". O clădire mică, recent renovată, cu un foaier îngust ca un coridoraș, luminat cu gaz de mercur. Pe vremuri avusese un nume pompos, ASTORIA, pictat chiar deasupra intrării pe o tablă dată cu minium. Cetățenii mai în vîrstă își aduc aminte că zidurile cinematografului roase de igrasie erau mereu acoperite cu afișe mari, colorate, reprezentînd pe celebrii călăreți de peste ocean Tom Mix, Ken Mainard, George O'Brien. Copiii muncitorilor din cartier fluierau și tropăiau în sală cînd filmele se rupeau sau se proiectau fără cîte o bobină ca spectacolul să se termine mai repede.

Nu de mult am fost la cinematograful „Aron Barna". Rula Valurile Dunării sincronizat în limba maghiară. In fața mea stăteau doi cetățeni și discutau aprins despre numele recent dat sălii.

— Aron Barna. Nici nu sună bine... Pot să spun cuiva „Vino cu mine la Aron Barna"? Nu. Astoria era cu totul altceva...

Dacă n-ar fi început spectacolul poate aș fi intrat în vorbă cu ei: le-aș fi arătat colțul din apropierea scenei unde dormise și locuise Aron Barna și aș fi povestit cîte ceva despre el. Luminile s-au stins și în zadar am privit spre tavan să caut spărtura prin care, pe vremuri, se vedeau stelele.

★

Lucram de două săptămîni într-un detașament de muncă cînd ni s-a fixat ca sediu cinematograful Astoria. Sala de proiecție fusese bombardată de curînd, spectacole nu se mai puteau ține, astfel că, cei în drept au socotit-o nimerită pentru prizonieri. Colegii mei de detențiune, marinari romîni arestați după 23 August de către autoritățile horthyste, vechi sindicaliști maghiari, oameni bănuiți de neloialitate față de regimul fascist și cîteva rude ale deținuților politici erau foarte revoltați de noul dormitor. Tavanul sălii era găurit, zidurile abia se mai țineau în picioare și din cauza băncilor montate nu s-au putut instala saltelele. Primul lot de prizonieri care fusese adus cu o noapte înainte ocupase toate lojile și spațiul din spatele ecranului. Ceilalți trebuiau să-și găsească adăpost printre șirurile de bănci ori pe culoarele foarte circulate. Eu mi-am făcut culcuș aproape în centrul sălii, lîngă un bătrînel foarte tăcut și morocănos. Noaptea îmi trăgeam pătura pînă peste cap încercînd să mă încălzesc în vreun fel în acel început de decembrie.

Intr-un colț, tavanul găurit de o schijă mai mare era susținut de un stîlp de protecție. Ingerașii de ipsos, imitație vulgară a unui baroc întîrziat, erau și ei înjumătățiți și păreau că s-au adunat în jurul ferestrei făcută de schijă. Fără îndoială, priveau ca și noi, gaura cu stele, cerul înalt și sticlos. Pe pereții care încadrau deschizătura ecranului rămăseseră cîteva afișe vechi, unele rupte, reprezentînd picioarele din spate ale unui cal în galop, coapsele unei femei plinuțe, poate Dorothy Lamour îmbrăcată à la Havai și portretul lui Frankenstein cu tîmplele prinse în șuruburi. Noi, deținuții, n-aveam voie să avem arme, instrumente de scris și bani și, după tăblițele rămase de la proprietarii Astoriei, era cu desăvîrșire interzisă consumarea semințelor sau orice fel de „manifestare" în timpul reprezentațiilor.

Vecinul meu, bătrînelul, avea părul tuns scurt, alb-nisipiu. Era tăcut, retras, nu se înghesuia nici la fîntînă la spălat și nici la cazan. De obicei, imediat ce ne întorceam de la lucru se întindea pe dușumea. Nu-mi amintesc să-l fi auzit discutînd cu cineva. Dacă era întrebat, răspundea cu cîte un scurt „da" sau „nu" și-și vedea de treabă. Numai cînd ploua sau se schimba timpul se văita din cauza unei sciatici, dar și atunci tăcut, mai mult pentru el. Nu i-am aflat nici numele decît foarte tîrziu după anchetă, după marea explozie de la Csepel. Dimineața era primul la apel și la lucru se comporta foarte corect; își îndeplinea cu conștiinciozitate norma prescrisă: dezgropa cîte o bombă pe zi.

In timpul alarmelor aeriene stătea nemișcat, își dezvelea numai fața și privea spre gaura cu stele. Prin gaură, ca într-un megafon, huruitul „Liberatoarelor" se amplifica, năvălea în sala de spectacol și, dacă bombele cădeau prin apropiere, se vedeau îngerașii clătinîndu-se. Faptul că îl vedeam lîngă mine liniștit, calm, îmi dădea și mie curaj. Incercam să par și eu nepăsător, să mă gîndesc la altceva, aiurea. De multe ori îmi propusesem să încerc să-l încadrez pe bătrîn într-un mediu social, măcar într-o breaslă. Nu-l vedeam nici frizer, nici chelner, nici muncitor și nici intelectual. Nu avea mîini fine, dar erau îngrijite. Ochii, ascunși adînc în orbite, erau neverosimil de mici și n-aveau licărirea ochilor scrutători, curioși. Păreau mai degrabă obosiți, stinși.

In ultimul timp bombardamentele se țineau lanț: dimineața eram transportați în niște mașini închise în zonele unde erau semnalizate bombe neexplodate și ne apucam de lucru. In afară de cîteva sentinele nu eram supraveghiați decît de niște specialiști pirotehnicieni. Munca nu cerea cine știe ce pregătire profesională. Trebuia să sapi pînă ajungeai la metal, apoi trebuia dezgropat cu atenție culcușul focosului și să demontezi, desigur, cu atenție, mecanismul de contact. Rar de tot se întîmpla vreun „accident" (mortal, firește) și asta de obicei din cauza neatenției sau a unui reglaj aparte, nou, necunoscut pînă atunci. Invățasem în materie de pirotehnie o sumedenie de lucruri. Știam de ce se lansează bombe cu explozie întîrziată — ca muncile de salvare de după bombardamente să întîrzie cît mai mult — știam să deosebesc o bombă englezească Vickers de cele americane, s-o ascult, s-o leagăn, să apreciez după unghiul patului înălțimea de la care a fost lansată.

La 7 decembrie am fost treziți la apel înainte de termen. Cînd am văzut că nici numărătoarea nu s-a făcut după protocolul programului, ne-am dat seama că se întîmplase ceva foarte grav. Atunci am observat pentru prima oară licăriri în ochii bătrînului. Era atent la tot: la tonul comandanților lagărului, la agitația sentinelelor și la comportarea deținuților. Am fost transportați în apropierea depozitului de muniții din Csepel. Era alarmă generală. Noaptea fuseseră aruncate, probabil întîmplător, căci depozitul era secret — îngropat în pămînt — cîteva bombe cu explozie întîrziată. Ca niciodată pînă atunci am fost însoțiți și de specialiști nemți. Echipa de șoc care lucrase încă de cu noapte la dezgropare era tot acolo, transpirată, obosită. Trebuia să o schimbăm. Acolo, la fața locului, l-am auzit pe bătrîn rostind o frază întreagă. Imi șoptea la ureche să lucrăm încet, să nu salvăm depozitul. Cînd am rămas singuri în groapă îmi dădu lămuriri:

— Rușii sînt la 10—15 kilometri. Salvarea depozitului ar însemna întîrzierea cu cel puțin încă o săptămînă a eliberării orașului. Văzînd că nu-i răspund, continuă: Asta înseamnă încă mii și mii de vieți. Inţelegi?...

Desigur că înțelegeam. Dar nu aveam decît 20 de ani, trăiți fără bucurii, fără perioada copilăriei. Incă nu văzusem și nu înțelesesem nimic din viață: nu știam de ce-i atît de înalt cerul, îl descoperisem prima oară prin gaura cu stele și aș fi vrut să visez încă mult, cu ochii deschiși, să mă tăvălesc prin zăpadă, să simt mugurii proaspăt plesniți ai pădurilor. Sapa lovi metalul bombei,

Arătai spre ea:

— Cred că are cel puțin două tone.

— E destul de mare să arunce depozitul în aer. Cîți ani ai, puștiule?

— In aprilie aș fi împlinit 20.

— Atunci nici nu știi cît de frumoasă e viața... Zîmbi larg. Atunci a zîmbit pentru prima oară. Avea dinți mici, îngălbeniți de nicotină. O cută, ca o paranteză, îi uni pentru prima oară colțul gurii cu nasul. Cuta aceasta aducea a ceva trist, nelămurit.

— Du-te după lopata aia mică. Intîrzii cît poți. In orice caz să nu te întorci înainte de a număra pînă la 100. M-ai înțeles? Tonul îi devenise poruncitor, bărbătesc.

— Lopata mică e aici. I-am arătat lopata din spatele lui.

— La 20 de ani toți oamenii sînt proști. Dacă îți spun că lopata nu e aici, atunci nu e aici... Poți să mă crezi. Eu am mai multă experiență. Du-te la mașina cu scule.

A ieșit din groapă și am semnalizat că totul e în ordine, că trebuie să aduc lopata mică. Am pornit spre mașina cu scule, reglementar, în pas alergător. Număram în gînd: 15, 16, 17. Specialiștii ascunși după blindajele de oțel îmi urmăreau goana. 39, 40, 41, 42... Magazionerul de pe camion îmi aruncă lopata. 62, 63, 64... M-am aplecat... o detunătură puternică mă trînti la pămînt. Continuam să număr 71, 72, 73... Pe urmă, o zi întreagă nu se auziră decît detunături dinspre depozitul de muniții și seara cerul deveni roșu din cauza flăcărilor...

Trupele sovietice au intrat a treia zi în oraș. După zece ani a fost reconstruit și cinematograful Astoria iar în 1960 renovat. Firma de neon, roșie, luminează peste cartierul muncitoresc: Cinematograful „Aron Barna"

SE NAȘTE POEZIA

Reportaj de la Bicaz

Cu aproape doi ani în urmă, sfatul popular al comunei Bicaz nu avea un om care să se ocupe în mod special de problemele de învățămînt și cultură. Nici acum n-are, dar peste puțină vreme va apare la sfat și acel om, în acea funcție, fiindcă de la 8 septembrie 1960 Bicazul a devenit oraș. Moș Ilie Coptură, țăran din Izvorul Muntelui, scrisese o piesă de teatru. Subiectul ei era de o arzătoare actualitate: înființarea unei întovărășiri în comună. Delegații sfatului, deputații, lămureau oamenii din comuna Izvorul Muntelui să se înscrie în întovărășire, iar moș Ilie, un cunoscut poet al satului, se simțise dator să facă și o propagandă artistică acestui eveniment. Ținuse surpriza pînă la completa scriere a piesei și apoi se prezentase la sfat cu un caiet „pentru școlari", lîngă care moșul adăugase cu cerneală „și oameni mari", caiet în care se afla „Piesa ciobanilor și alți păstori la fel, în poezii". Dar la sfat nimeni nu avea timp sau mai exact nu se încumeta să dea autorului o îndrumare competentă, așa că ascultînd sfatul unui prieten, moșul a ajuns la redacția „Constructorului hidrocentralei". Așa ne-am pomenit într-o zi cu un om scund, uscățiv, pornit către bătrînețe, dar fără grabă, viu în privire, cu mustață rară dar zbîrlită, aproape perpendiculară față de linia buzelor, cu vorbă moale, dulceagă, tărăgănată, care s-a recomandat Ilie Coptură.

Din timp în timp, zîmbea rușinat parcă de situație, vrînd să dea tuturor încercărilor sale poetice un aer de glumă, de divertisment, să le ia ușor. Am înțeles că-i sînt deosebit de dragi toate paginile caietului plin de versuri, toate întorsăturile de frază și rimele îndelung căutate, dar se teme ca nu cumva să le găsim fără valoare. S-a hotărît cu greu să lase caietul, speriat poate și de faptul că secretarul de redacție, în plină activitate, umpluse coșul cu manuscrise rupte, după ce fuseseră copiate la mașină.

Piesa avea o schemă cunoscută în dramaturgia populară, dar se citea cu interes dus pînă la încîntare. Pentru un om sărac care-și povestea viața din trecut, moșul găsise un monolog savuros, ale cărui versuri străluceau pline de umor și plasticitate:

Iar avere, ce să spui,
Ce să spui de unde nu-i,
Am numai o cloșcă cu cinci pui,
Doi în loc de puf și pene
Au cămașă și izmene
Ăștia-s Neculai și Ghiță
Ceilalți doi poartă catrință
Iar unu-i cu gîtu' gol
Și doarme cu măsa-n tol.

Angajat pe te miri ce și mai nimica la un țăran bogat dar zgîrcit, un tînăr cioban își căinează traiul:

Mulțumesc lui Lucifer
Care a căzut din cer
C-am ajuns stăpîn pe zer.

Aflînd despre apropiata constituire a întovărășirii, un boar, cam nehotărît în acțiunile sale, își descrie frămîntările:

Foaie verde miez de sîmbur
Toată vara stau pe dîmburi
Si-mi fac planuri, și-mi fac gînduri...

Voi vorbi poate cu altă ocazie despre premiera piesei care a avut loc la Izvorul Muntelui, despre succesul ei la public, despre neobosita activitate de autor, interpret și regizor artistic, macheur și costumier a lui moș Ilie. La vremea aceea, eram nevoită să observ că succesul lui trezește invidie chiar printre interpreții piesei, aleși dintre consăteni, că stimulează și ambiționează. Piesa despre argați și boieri, pe care mi-a adus-o la puțină vreme C. Nichita, un interpret, era una dintre dovezi, fiindcă, după cum îmi spunea autorul: „ce numai moș Ilie să scrie?! Pot să scriu și eu și dacă-i bună, joacă el în piesa mea". Din nefericire, încercarea lui Nichita nu dovedea decît ambiție, nimic altceva. Moș Ilie începuse lucrul la cea de a doua piesă, Moș Tănase, baba Safta și pioniera, care n-a văzut încă lumina rampei, poate fiindcă moșul se simțea mai stingher cînd trebuia să descrie noul în fapte adevărate și imagini pe măsura frumuseții sale. Piesa e deocamdată neterminată. Insuccesul celei de a doua încercări l-a descumpănit la început. O piesă și gata, restul nu-mi mai place! Mi-a făcut și o critică în versuri, plină de tot hazul, dar în care amărăciunea că nu-l mai consider poet se ghicea ușor.

— Moș Ilie, dumneata ai fost la baraj?

— Ei asta-i! Păi, nu pe acolo trec cînd viu la redacție?

— Du-te într-o zi și stai măcar jumătate de oră, te rog eu, așa fără nici o treabă.

— Și ce să fac?

— Nu ți-am spus? Nimic. Să stai și să te uiți.

A plecat contrariat. Peste două săptămîni, adus și de alte treburi, a venit la Bicaz și m-a căutat. Rîdea.

— N-am uitat. Și am scris și eu acolo două-trei prostii de-ale mele...

Cu cîtă atenție pîndea pe fața mea efectul lecturii. Am ridicat ochii.

— Bune. Nu toate. Unele.

— Chiar?

Fusese la baraj, n-aveam nici o îndoială. Observase un lucru pe care nu putea să-l vadă cu două, trei luni în urmă: rapiditatea cu care se turna betonul și se înălța marele stăvilar în calea Bistriței. In sfîrșit barajul putea să se numească munte de beton, cum i se spunea. La malul stîng și malul drept al Bistriței, se făcuseră excavații iar acum barajul se ridica din ce în ce mai falnic, mai prezent. Moș Ilie scria:

Pe laturi, doi munți se darmă
Și unu-n mijloc se ridică

Bena enormă, cu care se transporta betonul, cobora pe cablu de la mari înălțimi spre locul de turnare, legănîndu-se. Poetul îi găsise o comparație de o evidentă originalitate:

Priveam la cabluri și la fire
Pe ele, cobora din cer
Bena, păianjenul de fier.

De la publicarea în cadrul unui comentariu a cîtorva fragmente din poeziile noi, moș Ilie s-a simțit mai liniștit. L-am chemat să vie mai des la redacție, i-am dat unele cărți. Din Antologia de folclor, volumul I, a copiat versuri care-i plăceau. Dintre cărțile de proză mai mult Desfășurarea de Marin Preda l-a încîntat, fiindcă „scriitorul cunoaște la oameni, la țărani" și „...este acolo unu' Ilie, ca mine".

Inainte de 23 August anul trecut a adus din nou versuri. Intr-o poezie ruga pe constructorii de la uzina hidrocentralei dacă vor găsi bune încercările sale:

Să dea o rază de lumină
Lui moș Ilie la Izvor
Al poeziei autor.

Intr-o alta lăuda hotărîrea partidului și guvernului pentru mărirea salariilor și scăderea prețurilor. A treia respira atmosfera sărbătorii care se apropia:

Azi toți îmbracă-o haină scumpă
Mănîncă și beau mai cu gust
Chiar și copilul cel din fașă
Va fi-nnoit cu o cămașă
Spre cinstea lui 23 August!

Moș Ilie trecuse de la cîntecul trist, întunecat al trecutului, de la viața grea de atunci a ciobanilor, la o tematică nouă, generoasă, contemporană: cînta șantierul.

...A trecut un an. La 1 iulie, prin închiderea apelor Bistriței s-a născut lacul de acumulare. L-am bănuit trist pe moș Ilie. Oricum, deși trăia în satul Izvorul Muntelui, el se născuse la Secu, o așezare care fusese strămutată, iar locul ajunsese sub apă. Nu mă înșelasem total, dar moșul era de acum un partizan declarat al șantierului, așa că din cele 10 poezii pe care mi le-a adus, scrise în legătură cu lacul, numai una dovedea o oarecare tristețe. Cum mai cînta Bistrița! Ba era mireasa căreia muncitorii:

I-au pus cununa
In iulie ziua una

ba:

Cum veneai cu mult curaj
Ai făcut stop la baraj.
Nu-i posibil să mai treci
Că nu-s găuri, nici poteci.

ba cîte și mai cîte. Lacul îi plăcea și dintr-o plimbare scrisese:

Vin din toată țara,
Dimineața, seara,
Vin vizitatori,
Fete si feciori

care văd lacul și se bucură de el, iar moș Ilie avea numai cuvinte de laudă pentru Bistrița:

Bistriță frumoasă,
Tu ești norocoasă,
Ferice de tine
Că ai ajuns bine
Ca să porți uzine.

S-a întîmplat însă că a scris poezie, cu totul surprinzător, un muncitor foarte vechi de la baraj: moș Cozac. Dacă n-ar fi fost decît ochii lui mobili, foarte rotunzi, vii, sclipitori, buni și inteligenți și tot n-ar putea fi trecut cu vederea. Dar la bătrînul miner și betonist, ardeleanul Ștefan Cozac, e interesant totul: și statura mică, și mișcările agile, și umorul, și dragostea de oameni și curajul. Il cunoșteam de vreo 5 ani, scrisesem despre brigada fruntașă pe care o conducea și ne întîlnisem adesea prin Bicaz, stătusem de vorbă despre concediul de odihnă petrecut de el în R.D.G.

Intr-o zi din toamna aceasta m-am întîlnit cu el, la baraj. Bătrînul rîzînd m-a întrebat dacă noi publicăm o poezie. Credeam că pentru 7 Noiembrie, care se apropia:

— Da, o să publicăm probabil una.

— Dar pe-a mea?

— Adică?

Cozac se distra, ca pregătindu-se pentru o glumă bună:

— Am scris și eu o poezie. Mi-a venit mie așa într-o zi. Am citit-o la ai mei la baraj: lui Ionescu, tovarășului Melniciuc și m-au sfătuit că-i bună și s-o dau la ziar.

— Păi, dă-mi-o.

— N-o am, o aduc eu acolo la ziar.

După amiază l-am așteptat cu emoție. Povestisem colegilor întîmplarea, se bucuraseră toți, dar mi-era teamă: dacă nu-i bună poezia? Cine știe cum o fi așezat el rîndurile și o fi forțat accentul și ritmul cuvintelor la lectură — de le-a părut alor săi că-i poezie... Dar pe de altă parte au și ei gust, nu se poate să fi zis chiar așa. Ei, parcă n-am mai pățit-o și cu alții, călduros recomandați de tovarășii de muncă și cînd colo nici n-aveau ce reface, un cît de mic semn de poezie nu găseam. Moșul a venit îmbrăcat „de duminică". Văzîndu-l, mă gîndeam că poezia oricît de slabă ar fi, eu o să i-o refac, o să pun și de la mine, o s-o rescriu. Omul muncea de 10 ani pe șantier, era printre cei mai vechi de la baraj, urcase cu mîna lui multe din blocurile cutezătoare către cer. Și-ntr-o zi, dăruirea i se păruse puțină: entuziasmul său statornic față de construcție își găsise un nou mod de manifestare: poezia.

— Ai mai scris vreodată?

— Nu, asta-i prima. La 55 de ani!

Am oftat. Bătrînul a început molcom:

Bicazule, Bicazule,
Mîndru-ți este numele,
Oricine de tine-aude
Vine de-ar fi el oriunde
Aici toți vin să se uite
Cum crește marea pe munte
Intre munții Potocilor
Trec vapoare, dragilor!
Pot trece acum vapoare
Căci Bistrița nu coboară
Că-n Izvorul Muntelui
Tăria barajului!
Și de-acolo nu mai trece
Nici un pic de apă rece
Toată apa stă în lac
La constructori li-e pe plac.
De la mic pînă la mare
Am făcut un baraj tare
Malul stîng cu malul drept
Amîndouă sînt un piept
Un piept tare, de curaj.
Ce se numește baraj.
Bistrița cu apa sa
In tunel cînd va intra
Pe toți ne va lumina.
Azi putem cu toții spune
Că Lenin trăiește-n lume
Și Lenin nu-i printre morți
Că ne-a luminat pe toți
După sfaturile lui
Și ale partidului
Am știut să construim
Toate cîte le zărim
Că Ilici Lenin trăiește
Și la muncitori gîndește
C-așa a fost inima lui
Lîng-a muncitorului
Și-a fost pentru muncitori
Dascăl bun și-nvățător
I-a-nvățat cum să trăiască
Socialism să-și construiască

Nu știam ce să fac mai întîi de bucurie. Pînă și dactilografa a bătut cu plăcere la mașină poezia lui Ștefan Cozac. Și poezia este a lui, integrală a lui — eu n-am făcut decît rîndul de legătură „Bistrița cu apa sa", un lucru de nimic. Mă uit seara la baraj; cum e luminat, bătînd puțin, ireal, în albastru, pare o corabie grea ancorată într-unul din golfurile marelui lac care se întinde în spatele stăvilarului de beton. Mă gîndesc atunci la mulți oameni, la munca lor, și nu totdeauna, dar adesea, la munca lui moș Ștefan Cozac care l-a ajutat să vibreze artistic.

Tita CHIPER

MARIA BANUȘ

Alchimie

Devenisem cerneală, stilou.
Părul foșnea uscat, a hîrtie.
Zilele-și fărîmau coaja de ou,
Mărunt alburie.

Veverița nu mă privea.
Frunzele-și ascunseseră fața.
Uitasem cum tremură-o stea
Și cum mîngîie ceața.

Privirea ta m-a aflat, m-a cuprins,
Verde, adînc cenușie;
Arde-n aur praful cel stins,
Ca într-o veche-alchimie.

Toate-s în mine și eu sînt în tot:
Veverița, frunza și steaua.
Stîlp de sare am fost, ca femeia lui Lot.
Mă-mpăcasem cu neaua.

Privirea ta m-a aflat, m-a cuprins
Verde, adînc cenușie.
Lacrimi de sare pe stîlp s-au prelins.
Martie-n lacrimi-învie.

Funicularul

A fost o tăcere-ntre noi întocmai ca sus, acolo-n cabină.
Intrasem în alt văzduh, pe alt tărîm, în altă lumină.
Zevs ne-aștepta, nevăzut, la masa de piatră, printre piscuri și nori.
Și nu ne miram și nu mai știam că iarăși vom fi muritori.

*

N-a fost nimic spectaculos.
Nimic tragic nu s-a-ntîmplat la poarta din nori:
nici cădere-n văzduh,
nici spăimîntătoare oprire în gol.
Am coborît din funicular
ceva mai palizi ca la urcare dar tot zîmbitori.
Ne-am regăsit echilibrul uitat
și umbrele noastre lăsate pe sol.

*

E mai cald aici jos, la cabană,
iarba mai familiară, lumina de miere.
În pridvor, pe masa de brad,
șunca cea roză ne-mbie și sticla de bere.
Cîntă acordeonul. Hămăie-un cățeluș
și cerșește-o privire.
Aici nu e tăcere.
Nici zei să mănînce din veșnice blide,
la masa de piatră.
Aici iubirea se-ascunde rănită
și-ascultă, sub iarbă, vremea cum curge
ca Styxul în Hades și groaznicul Cerber cum latră.

Miracol

Dintr-un singur surîs m-am hrănit o lună.
Dintr-o floare mi-am împletit o cunună.
Dintr-o lacrimă, Bacchus mi-a umplut toată cana.
Păgîn și adînc am trăit minunea din Cana.

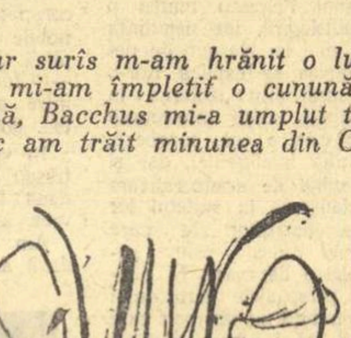

Destin

Niciodată n-o să punem alături, în noapte, coapse și creștet.
Chemarea se pierde-n văzduhul tomnatec, în maldărul veșted.
Stau viețile noastre, sub măștile anilor, la margini de vremuri,
Ca două triburi, pe veci despărțite, de două vrăjmașe totemuri.

Nesaț

O mie de guri de-aș fi avut
Tot ar fi fost prea puțin,
Universul acesta de foc și de lut
Să-l ating, să m-alin.

O mie de brațe de-aș fi avut
Tot n-ar fi strîns de ajuns,
Tot îmi scăpa, lunecînd din sărut,
Universul pătruns, nepătruns.

Fericita contradicție

La frumusețe și înseninare
Să duci stihia, vaierul strident.
Și-n plin azur, să simți urcînd din mare,
Fulgerător, al zeului trident.

Desene de G Bratu

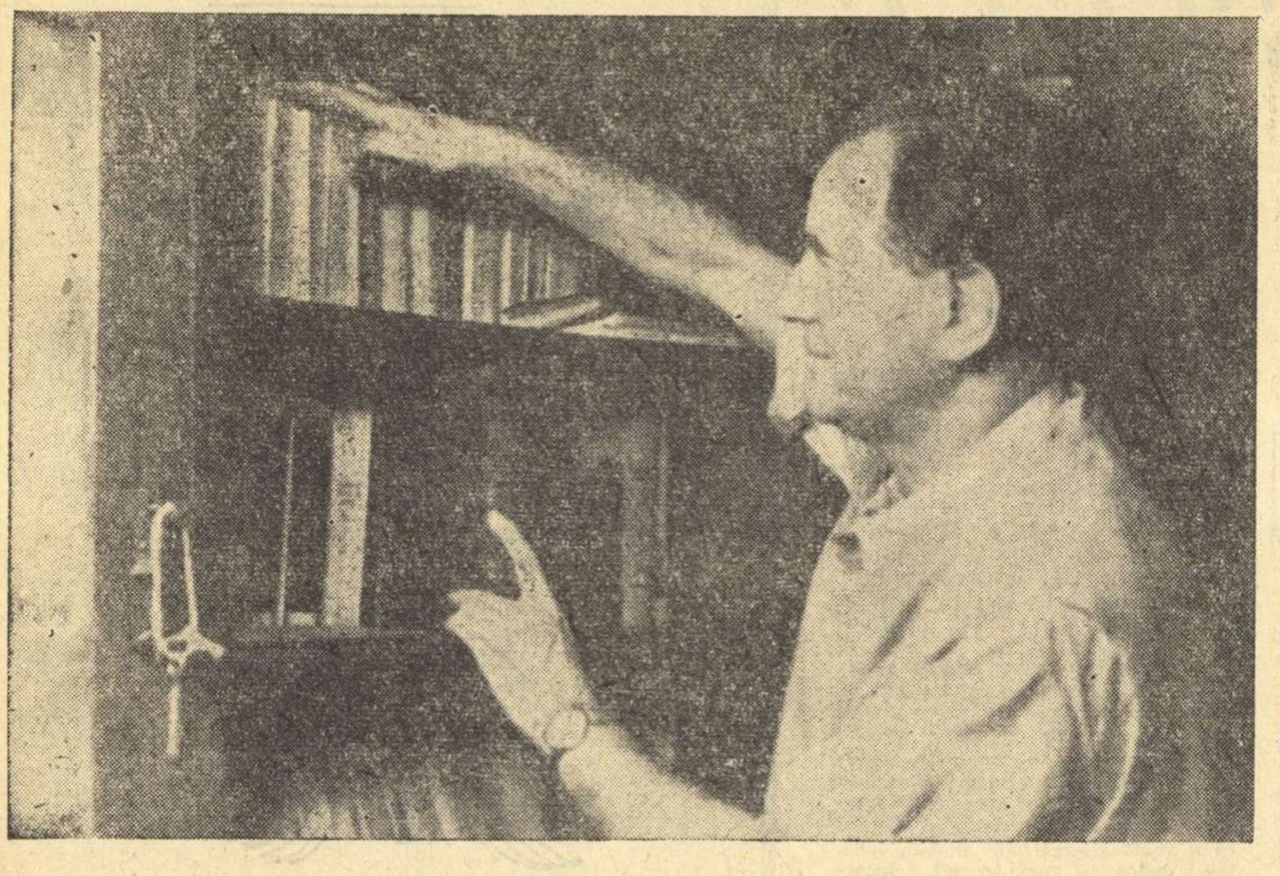

Camil Petrescu în biblioteca sa.

PASIUNILE EROULUI ŞI SOCIETATEA

(II)

S-a spus, de pildă, că drama eroilor lui Camil Petrescu este drama solitudinii, că radicala și imediata opoziție între personaje și restul lumii înseamnă un fapt fundamental al experienței lor intime pe care o explică o vocație psihologică. Nu vom trece nici o clipă peste ceea ce e adevăr în această propoziție. Eroii lui Camil Petrescu sînt, cu excepția lui Bălcescu și într-o măsură a lui Danton, împinși prin natura lor să se închidă între zidurile personalității lor. E în ei o împotrivire structurală la tot ceea ce nu-i exprimă și prin această afirmare plină de amor propriu, energică și exclusivistă, individualitatea lor se caracterizează. Evident, cu o asemenea întocmire sufletească eroii lui Camil Petrescu sînt destinați parcă să nu spargă o galerie spre ceilalți oameni. De la un capăt la celălalt al vieții lor ei rătăcesc agățați de o umbră cu care se amăgesc că întrețin un dialog pentru a observa ca Pietro Gralla de pildă că n-au înțeles nimic din ceea ce se petrece în sufletul celuilalt și că solitudinea lor a rămas impenetrabilă, chiar în momentele de fierbinte comuniune. Comedia tristă a două inimi care par a simți la fel chemîndu-se și răspunzîndu-și în cea mai limpede dintre înțelegeri și sînt de fapt două unități de viață izolate l-a urmărit pe scriitor. „Cuvîntul e oricînd un mijloc imperfect de comunicare", scrie el în *Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război*. „Tot ce e sens, tot ce e adevăr, tot ce e conținut real scapă printre silabe și propozițiuni, ca aburul prin țevile plesnite" (pag. 116). Iar într-un articol („Lumea", 7.X.1945) stăruie din nou asupra acestei convingeri notînd: „Nu există posibilitate de comunicare între diferite subiectivități".

Dar solitudinea nu e în existența eroilor lui Camil Petrescu numai o malformație psihologică, iar neputința de a comunica nu-i un blestem de neclintit. Singurătatea se explică într-o însemnată măsură prin izolarea la care sînt damnați acești intelectuali într-o societate cum e cea burgheză, refractară valorilor inteligenței, dar și prin procesul subtil de aristocratizare pe care îl declanșează în sufletul lor inaccesibilitatea pozițiilor la care aspiră și mai ales prin ruperea, prin izolarea de mase. Și adevărul este că personajele scriitorului nu sînt în singurătate un dușman care trebuie suprimat, că-și iubesc destinul și se împlinesc cu orgoliu în solitudine, așa cum toți ceilalți se împlinesc în mijlocul oamenilor. E o prietenie sinceră între ei și faptul de a fi altfel decît ceilalți. De aceea suportă singurătatea ca pe o noblețe, o acceptă ca pe o dreaptă regulă de excepție, o întăresc pe dinăuntru ca pe o fortăreață și o cuceresc ca pe o intimitate. Ei socot că în solitudine departe de ceea ce e nivelator, umilirile se vindecă mai ușor, că în climatul ei de demnitate rănile se cicatrizează mai bine. Ei nu vor să abandoneze „superioritatea" de a se deosebi în bucurie și cu atît mai mult în durere de ceilalți.

A fost întotdeauna în viața eroilor lui Camil Petrescu o înclinație de a nu gîndi prin idei gata făcute, de a nu simți prin sentimente comune. Iar această tendință se întemeia pe convingerea că omul crescut și format în societatea burgheză este îmbrăcat din oficiu cu o serie de idei și sentimente, că poartă o mască care îl ascunde față de ceilalți, dar și față de el. Personajele scriitorului nu vor să trăiască prin simțăminte care se bucură de sufragiul unanim, dar care nu sînt de fapt ale nimănui. Ei au tot disprețul pentru cei ce se prefac fără să-și dea seama dintr-un mimetism devenit organic și de loc reflectat, aliind inconștient la o brutalitate instinctivă ipocrizia și la aviditatea funciară un lustru de sensibilitate și gîndire ce nu le aparține. Există în *Mioara* un dialog revelator pentru adversitatea cu care a urmărit scriitorul mimetismul.

„EMA — Ce credeți despre Shakespeare, domnule Niculescu?

NICULESCU — Da... nu e rău, nu e rău de loc, are unele greșeli, dar în general e bine.

EMA — Păcat că mulțimea nu-l înțelege".

Cele cîteva replici de mai sus, al căror sens caricatural nu mai e nevoie să-l subliniem, dezvăluie un vid intelectual, ticuri mintale și grimase de simțire cum nu se poate mai expresive pentru fariseismul involuntar, mecanic, cu care se comportă purtătorii de cuvînt și de sensibilitate ai societății burgheze. Eroii lui Camil Petrescu repudiază cu oroare rețeaua de convenții care înăbușă un om. Ei vor să gîndească și să simtă numai ca ei înșiși, socotind că nu poți fi niciodată atît de ridicol prin defectele proprii cît prin cele imitate. Chiar cu riscul de a rămîne solitar întrucît neconformismul nu va întîrzia să fie pedepsit de societate, personajele scriitorului luptă să se elibereze de tirania regulilor de simțire și comportare, alegîndu-se în fiecare circumstanță și definindu-se așa cum sînt în adevăr.

Așadar, dacă solitudinea eroilor lui Camil Petrescu este în mare parte urmarea situației lor într-o orînduire ostilă spiritului și expresia exasperată, ocolită a furiei de a fi fost nedreptățiți, ea este în același timp un protest împotriva mimetismului, o violentă denunțare a farselor și toxinelor pe care le face posibile și le aduce cu sine un mod de simțire fals, deformat.

Cînd ne apropiem de psihologia acestor personaje și de sentimentele în care cred, vedem că sînt cîteva pe care ele le consideră elementare atribute de umanitate. Aceste atribute sînt tocmai acelea de care omul e deposedat în societatea burgheză și prin absența cărora conștiința sa e alienată. Adevărul și loialitatea și solidaritatea umană reprezintă virtuți de seamă pentru eroii lui Camil Petrescu. Și atunci cînd ei le exaltă frumusețea sau le deplîng corupția nu fac decît să-și spovedească ura împotriva unei societăți care i-a crescut în spiritul lor, îndepărtîndu-i astfel de realitate și transformîndu-i în victime. Adevărul și sinceritatea și prietenia rămîn însă aspirații puternice care răspund în viața eroilor lui Camil Petrescu unei nevoi firești, niciodată domolită și cînd sînt siliți să o nesocotească o fac cu o suferință mortală. Merită reamintit în acest sens o replică a lui Pietro Gralla:

„PIETRO — (încearcă zguduit ca de o revelație să se ridice, cade iar învins): Tocmai faptul că am fost nevoit să recurg la o minciună îți dă măsura înfrîngerii mele... Ca să vă ucid n-ar fi fost nevoie să recurg la o minciună... Am urît — atîta lucru poți să convii — toată viața, situațiile tulburi și false... și iată că acum accept să mă acopăr cu o minciună... să mă refugiez într-o situație falsă..."

Societatea se dezvăluie deci ca o corupătoare a sentimentelor realmente nobile și așa trebuie citită celebra replică din *Act venețian*: „PIETRO — Cînd ești tînăr nu mai este nimic între dumnezeu și lume decît ființa ta... poți zice nu" (pag. 141).

In viziunea greșită a lui Camil Petrescu dar nu mai puțin semnificativă dacă Danton piere e și fiindcă nu vrea să abjure sentimentul de prietenie.

Am face o nedreptate scriitorului dacă am crede că în ochii săi prietenia sau sinceritatea sînt virtuți prin ele însele. Intr-un interviu publicat în anii războiului în „Vremea" Camil Petrescu spunea: „Numai inteligența e autentică, prostia e sinceră" voind să arate astfel că sinceritatea constituie o valoare atîta vreme cît exprimă un fond sufletesc superior, că ea nu dă dreptul de a gîndi și a simți orice. Aceeași idee este reluată într-una din piese unde se spune limpede că numai funcția discriminatorie a inteligenței și noblețea de simțire dau preț sincerității și că o comportare bestială rămîne bestială, indiferent dacă-i sinceră sau nu.

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

Orice simțămînt al eroilor lui Camil Petrescu am examina, el nu va putea fi desprins de o seamă de implicații sociale și care spun foarte multe despre situația acestor eroi în lume.

Străbătînd universul de sentimente al eroilor lui Camil Petrescu observăm îndată ce loc însemnat îl ocupă moartea. In adevăr, împinși de mecanismul lor de gîndire și de pasiune, pînă la punctul unde nu există altă soluție, ei sfîrșesc aproape toți prin a pieri. Și lucrul acesta e cum nu se poate mai semnificativ. In adevăr, Camil Petrescu are o serie de idei false, determinate de condiția socială a intelectualului în societatea burgheză. E un anumit temperament în condiții date. Care e meritul său, totuși, pentru noi? Fiind realist el arată, demonstrează practic ineficacitatea, falimentul și falsitatea acestor idei anulîndu-le prin confruntarea cu realitatea.

Cum mor eroii lui Camil Petrescu? Gelu Ruscanu, Ladima, Danton, Ștefan Gheorghidiu, Bălcescu fac toți experiența de pe urmă și aduc în această experiență viziunea lor despre lume, felul lor de a înțelege și simți viața.

Gelu Ruscanu moare ca într-o ardere incandescentă, în timp ce inteligența sa caută pînă în ultima clipă o soluție întrebărilor care-l chinuie. Cînd arcul interior care-l susținuse prin tensiune plesnește, întunericul devine brusc apăsător și eroul nu năzuiește decît să-și poată duce pînă la capăt hotărîrea care în ochii săi e singura ce-l poate înălța deasupra jumătăților de adevăruri și de dreptate: „Du-te, Maria, așază-te din nou la masa vieții... eu sînt prins în gura unui cleşte de oțel care mă smulge... Nu doresc decît să nu revin și nici nu pot reveni... E cea din urmă... Cea mai mare rugăminte... Nu face să-mi șovăie mîna... Dacă mă iubești într-adevăr, du-te... (are o răsucire convulsivă, apoi apasă hotărît încet pe trăgător)".

Danton își primește sfîrșitul cu simplitate și îi surîde cu orgoliu în semn de bună primire. Își aduce aminte de femeile pe care le-a iubit, de ospețele la care a mîncat și a băut, de copiii pe care i-a văzut crescînd în jur, își amintește de toate aceste lucruri simple, de toate aceste bucurii și intră în moarte cu liniștea lor fără iluzii și cu aureola aceluia pe care istoria îl va răzbuna într-o zi:

„DANTON — (vrea să-l sărute dar călăul îl împiedică): Dobitocule, ai să poți tu împiedica capetele noastre să se sărute, în coșul cu tărîțe? (au pus mîna pe el, tresare definitiv) Așadar s-a sfîrșit... irevocabil neant... (închide ochii, gîndește o clipă, pe urmă ca o totalizare și un semn ultim): Eh! Am iubit viața, am iubit femeile. Hai la culcare, Danton..." (pag. 432—433).

Moartea sa e un fapt de demnitate. Eroul știe să moară fără deznădejde și fără luptă, aducînd și în ultima secundă sfidarea inteligenței calme. Cînd călăul îi oferă alcool, Danton refuză.

Pentru a sublinia frumusețea indiferenței lui Danton în fața morții, scriitorul a înfățișat prin contrast sfîrșitul lui Camille Desmoulins. Acesta se agață de fiecare minut, luptă cu fiecare răsuflare, de-a lungul unei agonii spasmodice care e o zbatere disperată și inutilă Suferința sa e viscerală, e tiranică și seamănă cu o descompunere. Eroul se zbate să rețină ceea ce nu se poate reține, ratînd ultima șansă de pace.

Cîtă deosebire față de Danton! In fața morții, Danton cucerește multe lucruri, dar are un lucru de pierdut și pe acela nu-l poate pierde. Obișnuința de a se socoti un geniu solitar este la el dintr-un metal prea dur ca să cedeze chiar în fața ghilotinei. Nici moartea nu-l unește cu ceilalți:

„Dumnezeu? (surîde larg) neant și pămînt, Louise. (Calm) Dar nu de asta mi-e frică... am privit atîtea lucruri în față... sînt singur, Louise, în fața dispariției definitive... singur între oameni și istorie... ca o pasăre între cer și ocean" (pag. 402).

Ștefan Gheorghidiu are în fața morții o privire atentă, de o supremă încordare, care nu-i lasă să-i scape nici un gest, nici o semnificație, nici o umbră. El analizează fiecare clipă, pregătindu-se pentru moartea sa ca pentru un destin, ca și cum ar ști că nu pe front va cădea, ci în fața plutonului de execuție: „Imi spuneam în gînd cu simplitate: Voi fi adus în fața juraților. Totdeauna am avut obsesia lor și acum mă vedeam ajuns acolo ca și cînd de pe cînd eram mic primisem destinația asta. Nici un moment nu m-am gîndit însă să mă sinucid și eu... și cu acel automatism purtat de o idee fixă, am pornit pe strada bolovănoasă în jos" (pag. 187).

Toată psihologia unui om care nu se poate împotrivi împrejurărilor vieții sale, dar nici nu le poate accepta neputincios să se desprindă de pe orbita pe care singur s-a plasat, se relevă în această confesiune.

George Demetru Ladima, care se sinucide într-o izolare ermetică avînd grijă să aibă asupra sa cîteva sute de lei și scrisori de dragoste către o femeie superioară, vrea ca cel puțin prin moarte să se elibereze de promiscuitatea vieții pe care a fost silit s-o ducă*.

Bălcescu moare recules, limpede și în ceasul care-i bate sfîrșitul e împletită o speranță. Toate drumurile de întoarcere sînt tăiate, dar cei care vin în urma lui vor duce la bun capăt ceea ce el n-a putut decît începe într-o primăvară timpurie. Moartea are firește și pentru el aceeași lipsă de familiaritate, dar destinul său se reazemă și se amestecă în vreme cu altele, opera sa se va desăvîrși în istorie iar amintirea sa va rămîne prezentă. Din frămîntările sale dramatice eternitatea va păstra mai mult decît o aducere aminte.

Astfel, chiar pe ultima linie, eroii lui Camil Petrescu nu se ajung din urmă și nu-și amestecă ființele descompunîndu-și personalitatea. Moartea exprimă într-o fulgerare condiția lor de viață, situația lor în mijlocul lumii. Și dacă fiecare din ei sfîrșește altfel, toți sfîrșesc ca niște oameni cari au făcut din revolta împotriva societății în care trăiau și în care erau disprețuiți un motiv de orgoliu legitim.

B. ELVIN

---

*) *Semnalînd într-un articol, („Țara noastră" nr. 16, 1932) aceste rînduri ale lui Mihail Eminescu: „O singură fericire ar renaște în sufletul meu, dacă aș putea să ascund nedreptatea. Posteritatea nu vreau să afle că am suferit de foame din cauza fraților mei", Camil Petrescu ne dă o cheie asupra elementelor din care e construit eroul său din* Patul lui Procust.

In conştiinţa maselor

(Urmare din pag. 1)

Oamenii vorbeau între ei, veseli. Ziua aceea era mărturia victoriei luptei lor, o manifestare a drepturilor cîștigate cu jertfa celor mai buni fii ai poporului, o manifestare de libertate, de dovadă concretă a puterii pe care poporul o are în mîinile sale.

Intre masa aceea de oameni, — poate o mie la număr, — și acel pe care aveau să-l desemneze drept candidat al lor, nu se interpunea nici o forță străină și dușmănoasă, ca altă dată. Tot ce aveau să propună, să discute, să hotărască, era la voia lor, a maselor organizate de oameni ai muncii. Toți erau inspirați de același interes unic; toți erau urmăriți de gîndul de a proceda și dispune cel mai bine în interesul tuturor.

Ceea ce m-a izbit deodată privind acea mare de capete, a fost o senzație de unitate nezdruncinată, de solidaritate. Abolirea exploatării omului de către om a îmblînzit raporturile omenești de altă dată, i-a apropiat într-un sentiment larg și minunat de ajutorare reciprocă, de tovărășie.

In circumscripție intră Combinatul „Casa Scînteii", și Uniunea Scriitorilor. Reminiscențe comune, de redacție, de rotative, de spalturi de abia imprimate, au stabilit deodată o ambianță frățească comună tuturor slujitorilor condeiului. Luptătorii pe frontul ideologiei în focul revoluției culturale din țara noastră, s-au simțit alături, într-un singur gînd. Erau acolo linotipiști, zețari, tineri tovarăși din redacții, corectori, scriitori, întregul uriaș colectiv care colaborează pentru promovarea cuvîntului scris, pentru minunata difuzare a științei și culturii în masele largi populare.

Și am simțit în sală fremătînd valul de simpatie al tuturor pentru acea atmosferă în care toți s-au simțit bine. Mi-am dat seama atunci de marele succes al revoluției culturale, de adîncimea pătrunderii ei în mase. Nimeni nu era străin de literatură, de mesajul ei social-educativ, de ajutorul pe care-l aduce în lupta clasei muncitoare.

Vorbitorii judecau munca scriitorului ca pe a oricărui muncitor, socotindu-i foloasele, partinitatea, valoarea socială.

Valoarea unei opere literare a fost cîntărită și socotită drept o valoare socială, demnă de pus în discuție pentru desemnarea unui candidat.

Putem fi mîndri de climatul spiritual la care revoluția culturală a ridicat marile mase, ținute altă dată atît de departe de literatură, artă și frumos.

Demostene BOTEZ

Leagănul biologic

De vorbă cu prof. dr. Emil Repciuc despre „Experiența Petrucci"

— Copii în eprubetă?

Răspuns prompt: zîmbet indulgent. Insist.

— Nu acesta este sensul experienței efectuate de profesorul italian Daniele Petrucci și colaboratorii săi Laura De Paoli și Raffaele Bernabeo?

— Ar însemna să ne gîndim prea departe. Viitorul apropiat oferă atîtea posibilități imaginației încît nu este nevoie să facem concurență literaturii de anticipație, ne răspunde net profesorul **EMIL REPCIUC**, șeful catedrei de anatomie și embriologie a Institutului medico-farmaceutic din București, căruia i-am solicitat unele lămuriri privind „experiența Petrucci".

— În ce constă atunci, noutatea acestei reușite?

— În timpul îndelungat în care embrionul a fost menținut în viață.

— S-au mai făcut experiențe similare?

— Nenumărate. Rezultate încununate de succes în domeniul fecundării artificiale a animalelor mamifere au fost efectuate pe iepuri de casă în U.R.S.S. de către Krasovskaia, doctor în științe biologice. Ovulul fecundat a fost transplantat în uterul unei iepuroaice de casă. Embrionul s-a dezvoltat normal și s-a născut un pui de iepure. În condiții de laborator celulele piereau. Au fost însă studiate și doi embrioni de om în vîrstă de 12 zile. Iar nu de mult au fost comunicate rezultatele cercetărilor asupra unor embrioni umani de 7 zile. După cîte știți embrionul profesorului Petrucci a trăit în condiții artificiale 29 de zile, ceea ce nu s-a mai reușit pînă acum.

— De ce? De unde provin greutățile?

— Chiar din prima fază, respectiv căutarea și izolarea în stare viabilă a ovulului, operație deosebit de delicată. În ceea ce privește culegerea spermatozoizilor, nu se pun probleme dificile.

— Presupunem prima operație reușită. Urmarea?

— Găsirea mediului de cultură, alt factor esențial. După cum se știe ovulul fecundat nu se hrănește pe seama singelui mamei ci, mai întîi, din țesuturile uterine. Aceasta, timp de aproximativ 15 zile. Abia apoi deschide vasele și se hrănește din singele mamei. Dat fiind că embrionul a trăit 29 de zile, a fost nevoie să i se schimbe hrana, ceea ce este foarte dificil. Ovulul cules de profesorul Petrucci cu ocazia unei intervenții chirurgicale, a fost plasat într-un recipient, confecționat dintr-o sticlă specială și umplut cu lichidul amniotic în care se dezvoltă fetusul uman. Apoi sperma a fost pusă în contact cu ovulul. Temperatura a fost menținută constant la 35 grade.

— După cîte înțeleg, problema aparatajului — sau ceea ce se numește „leagănul biologic", este deosebit de important.

— Da. Așteptăm în această privință amănuntele pe care ni le vor furniza revistele de specialitate și, îndeosebi, filmul realizat de profesorul Petrucci care a și fost proiectat la Roma și pentru marele public. Va fi interesant să vedem dacă ritmul de dezvoltare a embrionului a fost normal, adică dacă la 29 de zile el a avut 6 mm. iar oul în întregime, 3-4 cm. diametru. Căci în alte experiențe embrionul nu s-a dezvoltat normal.

— Mi se pare că acest film va fi un document în istoria științei, poate unul din cele care anunță „veacul biologiei", ca și acela realizat cu ocazia zborului cîinilor Belka și Strelka în cosmos.

— Într-adevăr, sîntem astăzi la porțile unor uluitoare descoperiri care, sîntem siguri, vor deschide noi căi pentru cunoașterea mecanismului eredității și a mecanicii dezvoltării umane.

— Vreți să vă explicați?

— Am să mă refer doar la un aspect. Savanți sovietici și francezi au descoperit că acizii nucleici din celule au anumite proprietăți electrice, amintind pe cele ale cristalelor semiconductoare. Or, se pare că acești acizi dețin secretele eredității, adică au „înscrise"...

— Folosiți limbajul ciberneticii...

— Da. Căci e vorba de un „program" înscris sub impulsuri electrice ca pe o bandă de magnetofon.

— Am mai vorbit cititorilor noștri de această importantă descoperire („Gazeta literară" din 10 noiembrie 1960). Ce legături se pot stabili între proprietățile feroelectrice ale acordului desoxiribonucleic (prescurtat A.D.N.) și experiența de fecundare artificială executată de profesorul Petrucci?

— Am putea spune că toate aceste reușite formează un lanț perfect, acele acumulări cantitative, care ne vor duce, într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, la saltul calitativ pe care îl va reprezenta dirijarea eredității. Se presupune că prin injectarea A.D.N.-ului tocmai unui embrion care se dezvoltă în condiții artificale, s-ar putea modifica ereditatea. E greu de crezut că o asemenea intervenție ar putea fi operată asupra unui embrion care se dezvoltă în condițiuni naturale

— Mi se pare că s-au făcut experiențe asupra unei rațe și asupra unor viruși și microbi, cărora li s-au modificat caracterele.

— Da. Numai că marea problemă se pune la mamifere, ale căror ouă nu se dezvoltă în afara organismului, ca la alte animale. Totuși aceste animale ne servesc indicații care ne permit și unele concluzii privind ereditatea la mamifere. Dar există o graniță a valabilității. De aci se naște necesitatea cercetării la obiect, care poate fi efectuată în acest caz numai „in vitro".

— Adică în afara organismului omenesc, sau cu alte cuvinte, în eprubetă. Astfel, revenim tovarășe profesor, la prima întrebare.

— Dacă vrei. Sînt greu de prevăzut toate urmările pe care le va avea o experiență de importanța celei efectuate de profesorul Petrucci. Înainte „de a fabrica" copii este necesar să cunoaștem cauzalitatea proceselor de dezvoltare a embrionului de mamifer. Dacă cunoaștem astăzi procesele ce se petrec într-un atom, nu putem spune același lucru despre celula vie. Or, aceste procese pot fi mai bine studiate tocmai în faza embrionară.

— Acum, cînd Petrucci a reușit fecundarea artificială, de ce nu s-ar încerca dirijarea eredității prin injectarea de A.D.N.?

— În primul rînd, o singură experiență reușită sau chiar mai multe (Petrucci a efectuat 40 de experiențe timp de 4 ani) nu înseamnă încă posibilitatea repetării lor în proporție de masă. Apoi, ceea ce dumneata afirmi cu atîta siguranță în ceea ce privește A.D.N.-ul, nu este decît literatură. Sîntem și aci abia în faza supozițiilor, cunoscînd deocamdată numai proprietățile feroelectrice, restul sînt presupuneri. Și, în sfîrșit, asemenea încercări trebuie mai întîi efectuate asupra animalelor. De exemplu ar fi interesant să se extragă A.D.N. din embrionul de om care a fost dezvoltat în „leagănul biologic" și care apoi să fie introdus în mediul de cultură al unui ou de cimpanzeu sau de gorilă.

— Poate se vor naște oameni?

— Greu de presupus. În orice caz fantezia lui Huxley din romanul Cea mai bună dintre lumi privind nașterea și creșterea artificială a omului este astăzi depășită, sub raport potențial, cel puțin.

— În condițiile unui asemenea progres al științei e cu atît mai indignantă atitudinea retrogradă a Vaticanului care încearcă să-l împiedice pe Petrucci să-și continue experiențele. Și, în aceeași ordine de idei, nu este semnificativ că pentru prima oară în lume știrea despre reușita fecundării artificiale a fost publicată de un ziar progresist italian — „Paese Sera"?

— Sînt sigur că un savant demn de acest nume nu se va lăsa impresionat de poveștile celor care mai propagă astăzi, în secolul XX, „imaculata concepție". De altfel cu toate că Pasteur sau Butlerov au fost și ei credincioși,au rămas materialiști în știință. Obscurantismul religios e cu atît mai pregnant în acest caz cu cît în ultima vreme Vaticanul a depus eforturi demne de o cauză mai bună pentru a convinge pe cei ușor influențabili că religia și știința nu se contrazic. Profesorul Petrucci ar putea spune unele lucruri în această privință...

— Unul din doctorii care au colaborat cu profesorul Petrucci, Bernabeo, a luat poziție categorică declarînd: „Vă spun numai atît: Citiți biografiile lui Koch și Pasteur. Eu sînt de părerea lor. Atît unul cît și celălalt au suferit ceea ce au suferit, dar au continuat pe calea pe care au pornit, obținînd acele rezultate pe care toți le cunoaștem în domeniul tuberculozei și turbării".

— Un răspuns demn.

— Ne-ați vorbit de unele cercetări romînești.

— Da. Sub conducerea acad. profesor V. Mîrza, profesorul Szekely și colaboratorii săi din Tg. Mureș, au izbutit să mențină în viață un ou de șobolan, deci al unui mamifer, timp de cinci zile. Iar la Timișoara, profesorul B. Menkes se ocupă de multă vreme și cu succes de mecanica dezvoltării, folosind oul de găină. El a reușit grefa de inimă embrionară pe membrana corioalantoidă (prima membrană de sub coaja tare) a oului de găină. Inima a funcționat. Cu acest prilej a fost realizat și un film de o deosebită valoare științifică și care a fost prezentat în țară și la diferite congrese internaționale peste hotare.

Convorbirea a continuat în atmosfera pregătirii pentru examinarea unei grupe de studenți.

... M-am gîndit la același moment ... nu știu peste cîți ani. Fiecare student va avea conectat la creier un dispozitiv electronic alimentat de mișcările materiale reale ale gîndirii. Examenul se va desfășura rapid. Mașina va prelucra într-un timp măsurat în secunde cunoștințele studentului, le va sistematiza în funcție de întrebare și răspunsul va putea fi comunicat imediat profesorului, care vine tocmai din laborator unde a dat numele unui nou-născut „in vitro". Părinții au sosit cu florile. Un gazetar îmbătrînit întreabă pe fericita mamă cum a fost sarcina, dacă a avut o naștere ușoară... Tînăra, în vîrstă de 21 de ani, cu toate că face apel și la aparatul electronic, care ajută să gîndești, nu înțelege întrebarea

— În ce an credeți că am putea fi, tovarășe profesor?

Tăcere. A început examenul la anatomie și sîntem în 1961 cînd nu avem încă aparate electronice. Iar pentru reabilitarea gazetarului nostru cităm cuvintele cunoscutului biolog și umanist francez Jean Rostand care spunea cu umor acum cîteva zile după comunicarea rezultatelor obținute de Petrucci: „Mult timp încă se va continua fabricarea de copii după metoda tradițională".

Sergiu BRAND

PROZA DE ANALIZĂ

(Urmare din pag. 1)

încît cauzalitatea psihologică să nu lipsească.

— Ați discutat problema, referindu-vă la evoluția realismului în general. Cum o vedeți în cadrul realismului socialist?

— In această problemă, în general vorbind, există cea mai mare claritate. Sînt critici și teoreticieni pentru care o asemenea problemă este foarte limpede. Practic vorbind (în practica creației) lucrurile sînt ceva mai complicate și uneori chiar și neclare: se poate face și analiză, se poate da prioritate și faptelor, și viziunii romantice, și viziunii eroice, și celei simbolice și celei satirice. Scriitorul care va reuși să îndeplinească toate aceste cerințe în același timp, va fi, cred, un scriitor greu de citit.

— Puteți da exemple?

— Există, cred, candidați destui la acest gen. Pînă acum s-au remarcat, — o spun cu părere de rău și cu credința că ei vor părăsi cu timpul acest gen — Corneliu Leu și în ultima vreme Constantin Chiriță.

— Ajunsesem cu discuția teoretică în cadrul literaturii noastre.

— Realismul socialist este o apariție inovatoare în literatura noastră. Noutatea constă în aceea că dă un răspuns just problemelor considerate insolubile în literatura secolului al XIX-lea. De aici decurge, logic vorbind, că analiza psihologică nu poate lipsi. Să mă explic. O literatură bazată exclusiv pe expunerea faptelor sugerează chiar fără voia scriitorului, sensuri ambigue. In unele romane ale lui Faulkner ni se sugerează, de pildă, sentimentul că omul este jucăria destinului. In declarațiile sale Faulkner spune că nu a fost în intenția sa să demonstreze cu tot dinadinsul chiar acest lucru. O asemenea interpretare a fost însă posibilă datorită tocmai limitelor metodei. Aceasta nu înseamnă că în ansamblu faptele pe care le prezintă Faulkner nu reprezintă o viziune critică a societății capitaliste. De pildă în „Lumină de august" (după mine capodopera scriitorului) el folosește o entitate pe care o numește „Marele Jucător" care ar determina acțiunile eroului principal ducîndu-l la nimicire. In ansamblu însă romanul constituie o critică a bigotismului, puritanismului și rasismului american cel mai bestial. Aceste contradicții pot fi găsite aproape în fiecare operă de seamă a marilor realiști americani. N-aș putea să mă hazardez să spun că analiza psihologică trebuie să fie preponderentă în metoda realismului socialist, dar analiza cred că poate fi socotită necesară pentru formarea conștiinței oamenilor, deoarece o societate în plină transformare trebuie explicată. Este părerea mea. Poate că un scriitor cu o modalitate specifică esențial epică, poate să mă contrazică prin fapte.

— In anul precedent au apărut o serie de tineri debutanți. Ce părere aveți despre ei?

— In general sînt debuturi promițătoare. Imi rezerv dreptul să vorbesc în momentul în care va fi mai folositor pentru ei.

— Am discutat despre proza psihologică în literatura noastră. După dumneavoastră critica literară ajută realmente dezvoltarea prozei de analiză?

— Asta în cazul în care considerăm că analiza este o trăsătură specifică a realismului socialist. Au fost și sînt scriitori — și nu dintre cei mai neînsemnați — care s-au îndoit de necesitatea existenței criticii. Eu fac parte dintre cei care cred în marea importanță a criticii pentru dezvoltarea literaturii și gustului public. Cred că critica poate ajuta la dezvoltarea tuturor modalităților literare specifice realismului socialist. O literatură revoluționară nu poate fi analizată de o critică estetizantă. Tot așa o literatură în care dorim să stimulăm cutare trăsătură — în cazul nostru analiza — nu poate fi pusă în valoare, judecată, explicată decît folosind mijloace foarte adecvate. De exemplu, un scriitor scrie o carte cu un pronunțat caracter romantic iar critica acestei cărți este făcută de o personalitate critică care analizează numai relațiile dintre personaje. Acestui critic îi va scăpa specificul cărții respective. Să dăm un exemplu. Fănuș Neagu a scris o nuvelă în general bună, „Cantonul părăsit". De asemenea N. Velea, „Intîlnire tîrzie". Una e de analiză (Velea) alta are un caracter epic-romantic. Ambele nuvele sînt nimicite de L. Gavriliu în „Scrisul bănățean" din pricină că criticul nu asimilează formula artistică a respectivelor lucrări. Alt exemplu: eu am scris o carte în care una din laturile esențiale este umorul, **Moromeții**. Cu toate acestea de ani de zile citesc articole în care se ignoră cu gravitate această latură. Cineva care nu a citit cartea poate să-și facă părerea, luîndu-se după asemenea critici, că este vorba de un tratat de economie agrară. Părerea mea este că se poate discuta despre probleme economice făcînd totuși critică literară.

— La noi, în „Gazeta literară", se duce o discuție despre teatru. Ați urmărit-o?

— Discuția n-am urmărit-o, dar dacă vorbim despre teatru, am văzut zilele trecute o comedie bună: **Celebrul 702** de Mirodan.

— Ați călătorit în Vietnam. După cum știm nu ați publicat nicăieri impresii de călătorie și nici articole.

— Este adevărat. Am găsit în R.D. Vietnam un subiect literar pe care nu pot să-l tratez în nici-o altă modalitate literară în afară de beletristică. Ard de nerăbdare să-l scriu și îndată ce va apărea romanul meu îl voi scrie.

— In ce stadiu vă aflați cu romanul?

— Romanul este terminat, titlul său definitiv este **Risipitorii**. In cîteva săptămîni va fi predat editurii pentru a intra la tipar.

— „Gazeta literară" își rezervă dreptul ca la apariție să vă ia un nou interviu. Totuși cîteva întrebări care țin de curiozitatea cititorului care vă cunoaște din Moromeții. **Ce deosebiri sînt între noua dumneavoastră carte și** Moromeții? **Mă refer la tematică, mediul social, formula stilistică.**

— Spre a nu intra în detalii, vă spun doar că deosebirea este totală din toate punctele de vedere.

— Spre exemplu, din punct de vedere stilistic este vorba de aceeași modalitate umoristică și de aceeași preponderență a analizei?

— Vă dau un singur exemplu, cu care aș putea zice că mă mîndresc: în acest roman sînt și cîteva scene cu țărani. Ele sînt, ca să zic așa, antirurale, adică sînt văzute cu totul din afara universului țărănesc, văzute prin prisma unui citadin. N-a mai rămas nimic din viziunea țărănească asupra lumii, din justificările specifice țărănești, din explicarea fenomenelor din punctul de vedere al unui țăran. De data aceasta nu copilăria este aceea care mi-a dictat prin acumulare de impresii acest roman ci tinerețea care s-a petrecut în mediul citadin. Unele din impresiile adunate care și-au făcut loc în roman au vechime de aproape douăzeci de ani.

— După cîte am auzit, romanul dumneavoastră e voluminos. Aceasta are vreo legătură cu noua formulă stilistică?

— Nu, romanul are extinderea necesară problemelor și subiectului ales. Dimpotrivă, față de **Moromeții** noua formulă stilistică îmi permite mai multă concentrare. Nu spun densitate întrucît aceasta ar fi, cum o spuneți dumneavoastră, o judecată de valoare.

— In ce condiții ați lucrat acest roman?

— După cum vedeți stau la Sinaia. Locuiesc aici de doi ani. Un cunoscut poet-dramaturg ne satirizează într-o piesă zicînd că stăm „tăt-lungul anului" la Sinaia, sugerînd ideea că aceste case de creație ar trebui desființate, iar scriitorii să-și scrie operele „sub umbra unui nuc, sau în vacarmul capitalei". Nu sînt de aceeași părere, fiecare scriitor să-și scrie cărțile unde îi place.

— Probabil satira se referea la faptul că scriitorii nu pleacă pe teren.

— Desigur, scriitorii trebuie să plece pe teren. Dar asta e o chestiune de conștiință profesională: cine nu se duce pe teren dispare ca scriitor.

— Dumneavoastră cum vă documentați?

— Uneori în plin lucru întrerup pagina de manuscris simțind o carență de informație. Asta e tot ce pot să spun despre documentare în timpul lucrului. O documentare de fond în această fază nu-mi mai folosește la nimic. De altfel v-am răspuns la această întrebare cînd v-am specificat că acest roman reprezintă o experiență de viață din adolescență pînă în prezent. Ar mai fi și altele de spus, dar îmi rezerv și eu dreptul la detalii pentru momentul cînd atît eu cît și cititorul vom avea în față romanul apărut.

Adriana ILIESCU

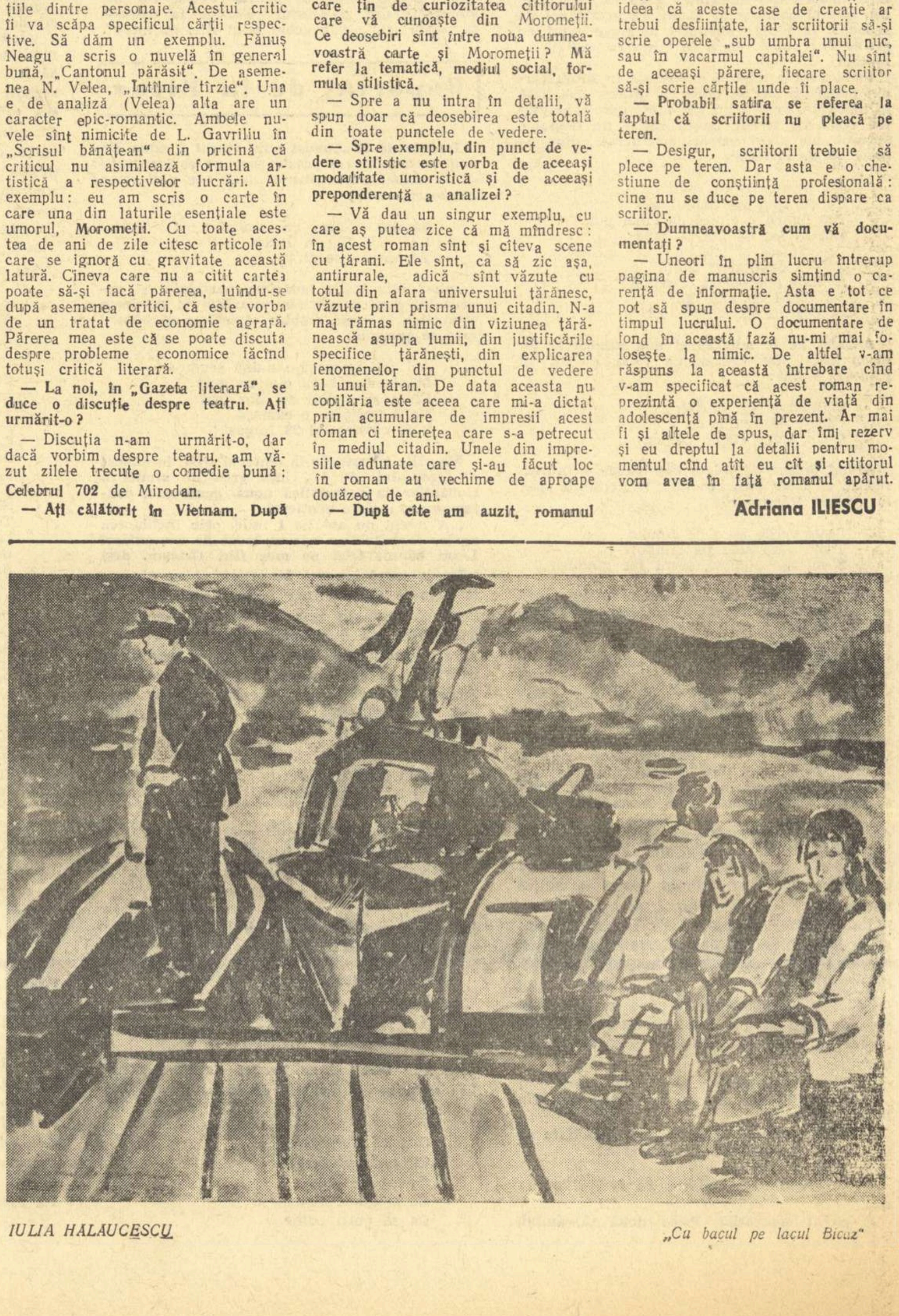

IULIA HALAUCESCU „Cu bacul pe lacul Bicaz"

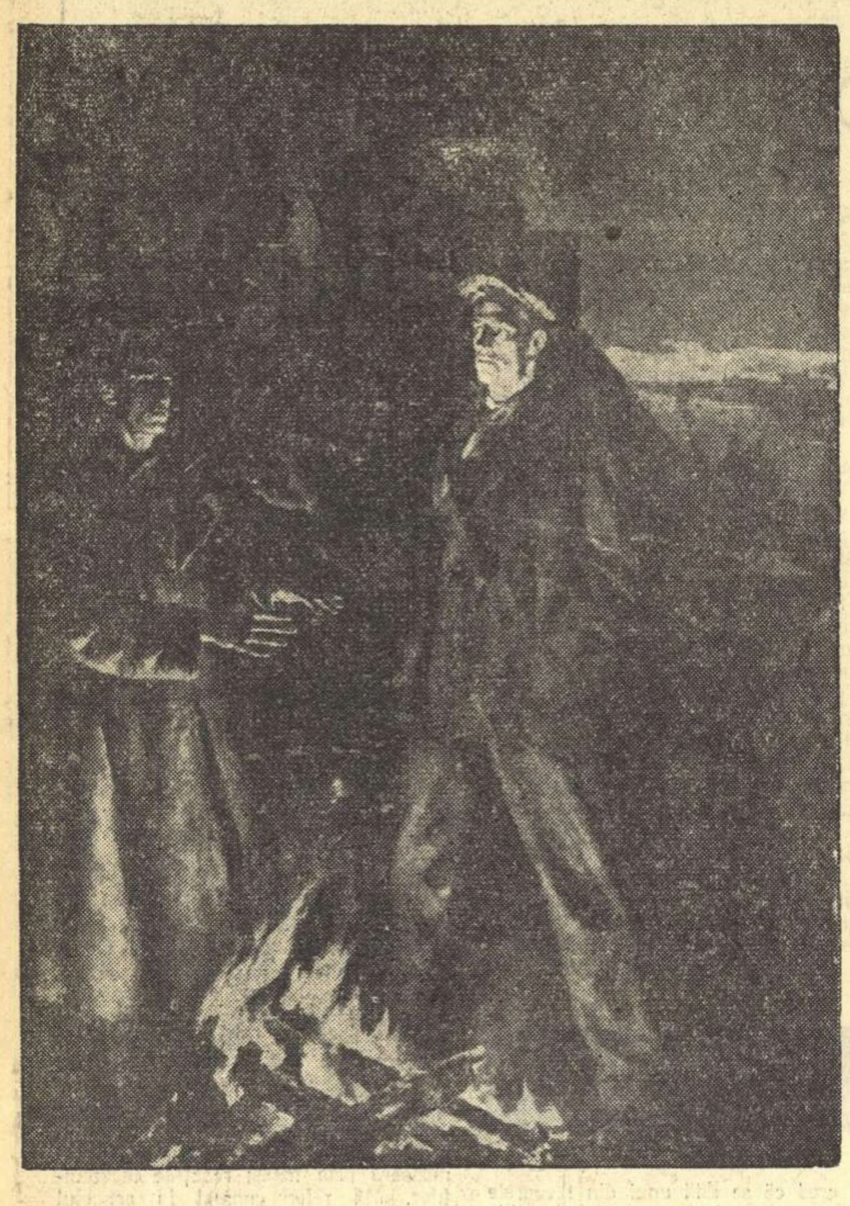

P. P. SOKOLOV-SKALEA „Poeții" (V. V. Maiakovski și A. Blok)

Marginalii

Schimbarea echipei la Casa Albă a prilejuit efectuarea unui bilanț pe toate planurile a activității dusă de Eisenhower și de guvernul său. Adulările, ditirambele la adresa lui Eisenhower au încetat mai de mult. Gazetarii occidentali au scos la iveală în ultimele luni numeroase fapte în stare să arunce o lumină destul de crudă asupra trecutei administrații republicane, fapte care explică cum de a fost cu putință o acțiune sau alta.

In cadrul unei astfel de treceri în revistă a activității lui Eisenhower, „Le Figaro" constata că „cei opt ani de guvernămînt ai lui Eisenhower se termină în condiții triste". După ce enumeră o serie de fapte ce demonstrează declinul economiei și prestigiului S.U.A. în lume, greșelile grosolane în domeniul politicii externe și închistarea diplomației americane, ziarul face următoarea interesantă dezvăluire: *„In ultimii treizeci de ani, generalul Eisenhower nu mai citise altceva decît rapoarte ale statelor majore, concentrate pe cît posibil în două pagini, romane polițiste sau romane de aventuri. In timpul guvernării sale profesorii părăsiră capitala"*.

Prin urmare, în ce privește literatura fostul președinte n-a citit decît romane de aventuri sau polițiste. Aceasta explică în adevăr multe. Explică în primul rînd profundul dezinteres pentru nevoile învățămîntului, penuria de credite acordate universităților, lipsa de cadre didactice, în special universitare și de școli, metode perimate de învățămînt. Lectura președintelui rezumată la cărțile Agathei Christie sau coșmarurile criminalistice ale lui Mike Spiilaine a influențat fără îndoială atitudinea rece, indiferentă, a trecutului guvern față de savanții ce urmăreau folosirea pașnică a tehnicii moderne, față de oamenii de cultură ce trăgeau disperați semnale de alarmă pentru proasta stare a învățămîntului și culturii americane. Această lectură a contribuit fără îndoială la disprețul față de revendicările întemeiate ale muzicienilor și oamenilor de artă care cereau sprijin de stat pentru operă, teatru, orchestre simfonice. Această lectură a contribuit probabil la surzenia acută a președintelui față de strigătele puternice ale unor oameni de litere și de artă care denunțau starea deplorabilă a culturii americane. Cînd ești lector activ al romanelor polițiste, e firesc ca să ți se pară firesc procentul excesiv de crescut al criminalității juvenile, abuzul de alcool și stupefiante, filmele și literatura cu pornografii și orori. De aceea în urma președintelui „unul din cei mai anticulturali pe care i-a avut America", cum îl caracteriza „New Week", au rămas un învățămînt în stare defectuoasă, instituții culturale lăsate pe mîna afaceriștilor veroși, și în schimb o literatură polițistă și filme de groază înfloritoare.

★

Cînd asupra orașelor Hiroșima și Nagasaki se aruncaseră bombe atomice, cînd ele pîrjoleau orașele, împăratul Hirohito, liniștit și senin, încuraja victimele atacului nuclear: „Suportați insuportabilul".

Robert Junk demonstrează în recenta și impresionanta sa carte „Vivre à Hiroshima" (A trăit la Hiroșima) ce a însemnat acest dezastru, ce ar însemna el în cazul unui război mondial dus cu mijloace nucleare.

„Bărbații, femeile și copiii Hiroșimei au fost condamnați la o moarte în torturi, la o lentă mutilare, la o ardere fără sfîrșit". După pîrjolul atomic au urmat inundații. Apoi au năvălit în Hiroșima mii de copii în căutarea părinților și neaflîndu-i, s-au transformat într-un tragic pericol social: omorau, se îmbătau, se prostituau. Bombele aruncate la Hiroșima continuau și continuă să omoare, să provoace cumplite și insolubile tragedii. Cum spune Junk:

Pe piele, da, plăgile supurează
Dar mult mai adîncă este rana
inimii, se va vindeca ea oare
vreodată?

Se vor vindeca oare rănile Hiroșimei? Fără îndoială că da. Deschise, purulente astăzi, sînt un avertisment, un crud și dramatic „memento". Să nu se repete, spun japonezii, protestînd împotriva pregătirilor făcute de militariștii apuseni pentru un exterminant război atomic. Să nu se repete, spun popoarele lumii întregi care cer dezarmarea, singura în stare să evite distrugerea unei părți a omenirii.

★

Vă amintiți desigur de „copilul minune", partenerul lui Chaplin, care la vremea lui uimise spectatorii cu talentul său. Vă amintiți de jocul său realist, profund uman, emoționant. Vă amintiți, fără îndoială de chipul bosumflat al lui Jackie Coogan, de băiețașul rotofei căruia toată lumea îi prezicea o carieră strălucită.

O telegramă venită din Malibu (California) și fotografia unui domn gras, chel, buhăit, aduce din nou în actualitate pe Jackie Coogan. In ultimul hal de decădere morală, „Piciul" de altădată a fost arestat de poliția americană în momentul în care, împreună cu alții, fuma țigări cu marijuana. Actor mărunt de revistă, „copilul minune" de altădată este astăzi o epavă.

Jackie Coogan este o ilustrare perfectă a mizeriei morale căreia îi cade pradă artistul în corupta și coruptibila societate burgheză.

Al. GÎRNEAȚĂ

REVISTA PRESEI STRĂINE

Omletă cu verdețuri în drum spre apocalips

Salvador Dali este, cu siguranță, un geniu. Dar ce fel de geniu? ...Recent, el a profitat de o călătorie-fulger la Paris, pentru a-și prezenta cu mare pompă viitoarea lucrare: o ilustrare a apocalipsului sfîntului Ion. *Muncă supraomenească, trebuie s-o recunoaștem, și care, pentru modesta sumă de 100.000.000 franci vechi, va permite, peste cîteva luni, unui amator luminat, să intre în posesia unuia dintre cele șapte exemplare ale lucrării.*

Lui Salvador Dali i s-a pus în deosebi problema experimentării în public a unui procedeu denumit „al celor 666 de culori" (cifră și ea apocaliptică). În ce constă secretul tehnic? Cu ajutorul unei prese de mînă au fost pur și simplu strivite vreo cincizeci de tuburi de culori între două foi de plexiglas. Rezultatul — inform — urma să glorifice — cităm textual și fără comentarii — „virtuțile artizanatului francez". Toată lumea a admirat opera: un vast panou împodobit cu un smarald, cu două furculițe, cu două perle și cu un cuțit de pește.

— Nu e cine știe ce, a remarcat un cunoscător, dar cîntărește totuși treizeci și cinci de kilograme...

În acest timp, în jurul lui Salvador Dali se îngrămădeau fotografii, desfășurînd acea ofensivă care nu înșeală de loc la Paris și care este dovada de necontestat a celebrității. Editorul, Joseph Forêt, care a pus la cale această ispravă, cea mai îndrăzneață care s-a văzut vreodată, spunea tuturor din atelier:

— Mai ales, să nu rîdeți, vă rog... abțineți-vă să rîdeți, cel puțin atîta timp cît se fotografiază...

După demonstrația practică, Salvador Dali, potrivit obiceiului său, a trecut la teorie:

— Brînza este elementul universal... Cel puțin în gama amoniacală... De altfel, am expediat recent la New York o omletă de verdețuri care merge absolut sigur...

Restul recepției s-a desfășurat într-un zgomot nemaipomenit. Totuși, nu pot să uit ultima imagine a lui Salvador Dali: deasupra unei tinere fete, cu cozi blonde, care stătea cu picioarele pe pereți, maestrul, împlîntînd o siringă hipodermică. plină cu un ser roșcat, în burta unei languste, pe care i-o prezentau doi asistenți...

...Am uitat să precizez că acest eveniment istoric a avut loc în sala Salpetrière, în acele clădiri în care profesorul Charcot a tratat multă vreme, dar cu succes, afecțiunile mintale.

Philippe Bouvard

(Text reprodus din ziarul „Le Figaro")

J. B. PRIESTLEY: Blestemați să fie scriitorii!

Unii din colegii mei încearcă să ne asigure că scriitorii primesc mulți bani pe cărțile lor. Un parlamentar laburist a declarat că scriitorii englezi contemporani nu au nevoie de mai mulți bani, pentru că mulți din ei cîștigă mai mult decît au cîștigat Shakespeare și Scott. Dar aceasta nu este adevărat dacă se ține seama, atît de puterea de cumpărare cît și de impozite.

Ținînd seamă de acestea, eu spun că nici un dramaturg englez contemporan nu cîștigă cît a cîștigat Shakespeare, că nici un teatru de-al nostru nu dispune de atîția bani ca de pildă Globe Theatre. Scriitorul contemporan nu numai că o duce mult mai prost decît Scott, dar capacitatea sa de a cîștiga a scăzut rapid în cursul celor 40 de ani de cînd sînt scriitor profesionist.

În țările de limbă engleză, nu numai englezii dar și americanii, canadienii, australienii, înțeleg greșit pe scriitori. Ceea ce pare foarte ciudat căci țările de limbă engleză sînt renumite pentru literatura pe care au produs-o. Politicienii noștri se referă și ei la „glorioasa moștenire a literaturii engleze". Dar se pare că nu-și dau seama că oamenii care au creat literatura au trăit numai odată și că nu erau decît autori.

În Statele Unite s-au făcut diferite anchete în rîndul opiniei publice cu privire la considerația socială acordată diverselor profesiuni și ocupații. Scriitorii sînt atît de departe de vîrf încît abia dacă mai intră pe listă. Un centimetru doar și ar fi alunecat în rîndul oamenilor de nimic și al elementelor criminale. Majoritatea membrilor parlamentului își închipuie probabil că toți poeții englezi au murit cu ani în urmă. Singura pensie pe care am reușit să o obțin — în favoarea unui poet bătrîn — a fost de 100 de lire sterline pe an!

Punctul de vedere oficial cu privire la statutul scriitorului s-a manifestat limpede în timpul războiului. Mulți scriitori de o mare inteligență, cu experiență, patrioți înflăcărați, și-au oferit atunci serviciile guvernului. N-am remarcat să i se fi dat vreunuia un post de o reală importanță. La ministerul Informațiilor s-au oferit posturi inferioare, sub conducerea unor avocați și a unor agenți de publicitate. Suspiciunea sau antipatia față de scriitori a fost chiar mai fățișă în al doilea război mondial decît în primul. Contrastul dintre Marea Britanie și alte țări a devenit și mai ascuțit. Orice scriitor englez nu are decît să se ducă în străinătate pentru a constata.

Neglijarea publică a prietenilor și colegilor mei scriitori mă indignează. Cunosc scriitori în vîrstă care au întreaga calificare și experiență pentru a li se încredința poziții de autoritate și încredere, dar sînt lăsați de-o parte. Cînd se aleg comitetele de guvernatori, directorate, comitete executive, cel mai infam politician, avocat, cămătar, este preferat unui scriitor. Același lucru se întîmplă la acordarea distincțiilor. Același lucru se întîmplă și cu gradele onorifice. Pariez că universitățile engleze acordă mai puține titluri onorifice scriitorilor decît orice alte universități din lume. Dacă o universitate engleză invită un scriitor să conferențieze la o facultate, acest lucru este ținut strict secret.

Sînt țări în care scriitorii sînt considerați ca cetățeni privilegiați pe merit. Dar la noi chiar ideea egalității este abandonată atunci cînd este vorba de impunerea scriitorilor. Sistemul de impozite este ucigător...

Editorul își poate vinde afacerea pentru o sumă globală frumușică, neimpozabilă; agentul său poate face același lucru; dar scriitorul, a cărui muncă a ajutat la dobîndirea veniturilor, trebuie să treacă printr-o mașină ucigătoare de impozite. Faptul l-a constatat pe propria sa piele bravul meu prieten Compton Mackenzie, care a trecut prin toate tribunalele. Îndată ce scriitorul moare, ceea ce era venit devine instantaneu capital, supus impozitelor asupra moștenirii, impozite care se apreciază în funcție de o valorificare arbitrară a drepturilor de autor, de o vînzare imaginară a drepturilor de filmare și de dumnezeu știe ce. Așa că un scriitor care credea că s-a îngrijit de soția și familia sa din economiile pe care le-a agonisit, le lasă practic fără un ban, deoarece moștenirea sa este supusă unor impozite asupra unor sume pe care nu le-a avut și nu le poate avea niciodată. Cunosc o fată care nu numai că s-a găsit fără un ban după moartea tatălui ei, un bine cunoscut scriitor, dar căreia i s-au luat și vîndut cele mai multe din rochii pentru plata datoriei tatălui față de ministerul Finanțelor.

(Din articolul apărut în săptămînalul britanic „New Statesman and Nation").

„Sufletul comerțului" și arta la televiziunea americană

„Nivel mediu coborît, prea puțin loc pentru talentele reale și prea puține mijloace financiare pentru a le reține. Cenzură neoficială asupra oricăror probleme ce pot fi controversate. Lupte necontenite cu comanditari idioți..." Iată cum caracterizează situația televiziunii americane D. Susskind, unul din „așii" televiziunii americane, într-un interviu publicat de „Times" la începutul acestui an. Ziarul londonez consideră că Susskind face parte dintr-un grup mic de regizori „care continuă, în pofida tuturor adversităților, lupta pentru spectacole menite să țintească undeva mai sus decît plexul solar al spectatorilor."

„Avem cîteva programe într-adevăr reușite, — a declarat D. Susskind, — dar se pare că tot ce parvine aci sînt deșeurile, comediile în serie, de proastă calitate și filmele de groază. Anglia ar fi trebuit să fie principala speranță a producătorilor americani pentru alimentarea unor programe serioase, dar în loc de aceasta voi deveniți cu repeziciune groapa de gunoi pentru tot ce producem noi mai prost".

Apoi, Susskind a expus interlocutorului său cîteva din problemele arzătoare ale televiziunii americane. După cum era de așteptat, el și-a vărsat în primul rînd amarul pe televiziunea „comercială". Se știe că în S.U.A., diversele firme comanditare, pentru a face reclamă produselor respective, nu numai că recurg la așazisele „Soap-Opera" (spectacole de prost gust), dar nu se sfiesc să întrerupă programul televiziunii de cîteva ori pe oră, în momentele cel mai puțin potrivite. În schimb posturile de televiziune încasează sume mari pentru timpul acordat reclamelor. „Partea proastă cu comanditarii, — a declarat Susskind, — este că ei nu acceptă niciodată să riște ceva. Orice problemă care ar putea supăra pe cineva este înlăturată, căci comanditarii sînt convinși că neplăcerea provocată de spectacolul respectiv se transformă în animozitate față de produsul căruia i se face reclamă. Dacă programezi astăseară o piesă despre integrarea rasială, mîine mii de oameni din Arkansas (stat din sudul S.U.A.; unde dezmățul rasiștilor albi a provocat printre altele, cunoscutele incidente de la Little Rock. — n.r.) vor purta pică automobilului sau mărcii de bere care au comandat această piesă. Partea cea mai teribilă este că, după cît se pare, temerile comanditarilor sînt îndreptățite în această privință. În prezent, orice scriitor de oarecare valoare din America ar scrie despre segregarea rasială, despre salariile insuficiente ale profesorilor sau despre condiția muncitorilor sezonieri, dar toate aceste teme stîrnesc nemulțumirea unora, așa că ele nu sînt permise de comanditari... Știți oare că faimosul program despre procesul de la Nürnberg a fost comanditat de o firmă care se ocupă de distribuirea gazelor și că reprezentanții acesteia au cerut să fie înlăturate din program toate referirile la camerele de gazare, întrucît ele ar putea crea o imagine dăunătoare pentru produsul lor(?!) O dată un comanditar mi-a spus cu tot calmul: „Vreau spectacole fericite, despre oameni fericiți care au probleme fericite".

O CARTE DESPRE UN ADEVĂR DRAMATIC

Cineva dorește să aibă o casă în care să trăiască cu familia sa; vrea o casă modestă, dar plăcută, o curte cu cîțiva copaci unde să zburde copiii, să se bucure de soare și aer... Are și banii pentru casă, dar de cîte ori găsește una pe gustul său nu o poate cumpăra, pentru că el e negru și negrilor li s-au rezervat casele mizere și înghesuite din anumite părți ale orașului. Atunci Andrew Wade se adresează unor prieteni ai săi albi, soții Braden, și îi roagă să cumpere o casă pe numele lor și apoi să i-o vîndă lui.

Nu e nici o crimă, nici o lege nu împiedică pe un cetățean care și-a cumpărat o casă să o vîndă apoi altcuiva, nici un aliniat din Constituția Statelor Unite nu obligă pe cetățenii care au pielea de o anume culoare să locuiască în anume cartiere. Dar sîntem în Louisville, Kentucky, în Sudul Statelor Unite.

Soții Anne și Carl Braden sînt dintre puținii albi din oraș care frecventează prietenii lor negri și care luptă împotriva segregației, conștienți că viitorul democrației americane depinde în mare măsură de felul cum se rezolvă problema rasială. Invoindu-se să cumpere o casă pentru familia Wade, ei se gîndesc înainte de toate să-și ajute prietenii să trăiască omenește, se gîndesc să facă o spărtură cît de mică în zidul ce desparte pe cetățenii albi de cei negri, zid care închide ca într-un țarc libertatea cetățenilor negri și care înveninează totodată întreaga concepție de viață a celor cu pielea albă.

Dar sîntem în Kentucky și un fapt inofensiv ca acela de a dori să locuiești mai confortabil poate declanșa drame nebănuite. Chiar în seara zilei în care familia Wade s-a mutat în noua locuință din cartierul alb, o mulțime furioasă începe să urle în fața ferestrelor, ca și în fața casei soților Braden. Incep amenințările de tot felul, prietenii albi care au mijlocit cumpărarea casei sînt făcuți răspunzători de accidentele ce se vor întîmpla dacă negrii nu vor părăsi imediat cartierul cel curat și alb. In noaptea următoare, se sparg geamurile casei lui Andrew Wade și se aruncă o piatră cu un bilet de amenințare cu moartea pentru întreaga lui familie. Lîngă casă se ridică un rug imens în care e arsă o cruce de lemn, ca avertisment.

Pe zi ce trece viața celor două familii devine tot mai imposibilă. Telefonul sună fără întrerupere, amenințările curg cu nemiluita, în presă se dezlănțuie o campanie furibundă, avînd ca obiect în primul rînd pe soții Braden, albi „răi" și „inconștienți" care vor să frîngă legile scrise și nescrise ale Sudului. Se construiește o întreagă teorie care înfățișează opiniei publice pe acești oameni ca elemente periculoase în slujba unor interese străine, și care ar fi sugerat lui Andrew Wade cumpărarea casei numai pentru a tulbura liniștea orașului. Fapta lor este socotită un act provocator, un complot comunist, tensiunea crește de la o zi la alta pentru a culmina cu dinamitarea casei familiei Wade. Numai printr-o întîmplare nimeni nu este omorît, dar casa e distrusă și, liniștea lor pierdută.

Cel puțin acum, cînd s-a aruncat în aer o casă și tentativa de omor e evidentă, ar trebui ca autoritățile să ia măsuri, poliția ar trebui să aresteze pe criminali. Dar arestările se amînă, cercetările lîncezesc. In sfîrșit, după luni de zile, cînd autoritățile sînt obligate să întreprindă ceva, ancheta se îndreaptă nu împotriva răufăcătorilor, ci împotriva victimelor. Soții Braden și cei cîțiva prieteni albi care au susținut cauza negrilor sînt arestați și întemnițați sub învinuirea de a fi „roșii". Sînt acuzați că au urmărit să provoace agitație și dezordine în oraș, ba chiar că ei înșiși au dinamitat casa soților Wade. Procurorul, care anchetează cazul, urmărește să stabilească convingerile lor politice iar la proces se aduc ca probe împotriva inculpaților, cărți marxiste din biblioteca lor și li se impută intenția de a răsturna guvernul. Tribunalul îl condamnă pe Carl Braden la 15 ani închisoare. Numai o luptă înverșunată de luni și luni de zile, numai hotărîrea Curții Supreme Unite a putut anula asemenea sentință.

Intîmplate în Louisville, începînd din vara anului 1954, tragicele evenimente din jurul cumpărării unei case au făcut ocolul Statelor Unite și recent au fost relatate cu adîncă obiectivitate și luciditate de către una din persoanele ce au avut mai mult de suferit: Anne Braden. Cartea Annei Braden „The Wall between" (Zidul despărțitor) este un document autentic și emoționant al ravagiilor rasismului în statele din Sud. Căutînd cele mai îndepărtate rădăcini ale prejudecăților ce stăpînesc Sudul Statelor Unite, explicînd cu înțelegere și emoție firul întîmplărilor, analizînd cu finețe reacțiile fiecărui om angrenat în ele, autoarea dă glas unui adevăr dramatic. Ni s-a înfățișat această realitate și în alte cărți ale scriitorilor americani, și poate chiar cu mai multă artă. Dar romanul Annei Braden, care este o încercată ziaristă, are în primul rînd valoarea unui document acuzator.

Crima rasială este denunțată în perfectă cunoștință de cauză de un spirit demn și generos.

S. STĂNESCU

REZOLVAREA CONFLICTULUI

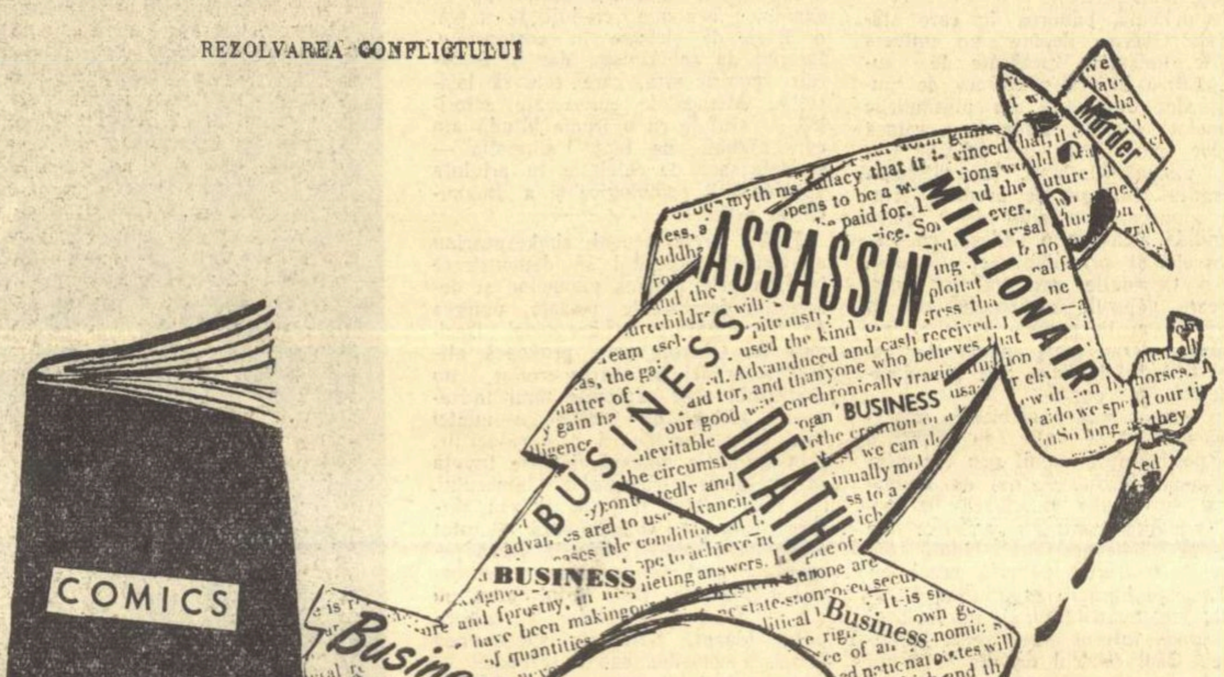

Desen de *ADRIAN LUCACI*

POEȚII LUMII

LAWRENCE FERLINGHETTI

Născut în California în 1920, Lawrence Ferlinghetti, poet, librar și editor a fost unul din liderii „mișcării din San Francisco" care a avut o neprevăzută popularitate cu ocazia scandalului suscitat de publicarea poemului neconformist „Urlet" al lui Alen Gingsberg. Micul poem satiric pe care-l reproducem aci, a fost publicat separat în 1958 și citit în fața publicului de către autor la 11 mai în același an, la San Francisco. Această pasionată demascare a politicii lui Eisenhower capătă o semnificație specială în momentul în care poporul american a retras încrederea partidului republican, negînd lui Nixon succesiunea pe care Eisenhower i-o predestinase. Este un bun rămas amar și profetic al erei caracterizate prin politica iresponsabilă de pe poziții de forță a Președintelui care a cedat lui John Kennedy frînele națiunii.

Incercare de descriere a unei cine pentru a propune destituirea lui Eisenhower

Cînd deveni limpede că ploaia aceea ciudată nu mai putea fi oprită
Și cînd deveni limpede că Președintele făcea tot ce-i stătea în putere
Și cînd deveni limpede că funcționarii Președinției
țineau încă acolo în inima Georgiei[1] legătura cu Președintele
în timp ce în inima Americii de Sud mîna stîngă a Președintelui
demonstra că toată lumea îi iubește pe americani[2]
Și cînd deveni limpede că ploaia aceea ciudată nu mai putea fi oprită
și că bătrînii soldați nu se îneacă niciodată[3] și că trandafirii-n ploaie
uitaseră cuvîntul a îmboboci și că polenul blestemat
purtat de vînt deasupra mărilor întunecate, hrănea peștele iradiat
din care zburau
roiuri de icre otrăvite depuse în străchinile noastre
Și cînd deveni limpede că Președintele se străduia
din răsputeri să asigure triumful naționalismului, —
pentru că strălucitul său cap militar nu și-a dat niciodată seama
că naționalismul este prejudecată idioată
capabilă să arunce lumea în aer
Și cînd deveni limpede că Președintele totuși
continua să poarte asupra lui în ploaia ciudată acel
minuscul dispozitiv telegrafic capabil
să deschidă (dar nu să închidă) cutia înroșită a războiului
dacă nu să judece cutare acțiune asasină a cutărui
sublocotenent izolat care ar apăsa un straniu buton undeva deasupra
unui ocean arctic iluminînd astfel lumea odată pentru totdeauna
Și cînd deveni limpede că Adevărul înseamnă
o farsă și nimic mai mult pentru Comisia Energiei Atomice în
timp ce
Președintele dansa demențial în tactul muzicii descreierate
a amiralului Strauss purtînd
dopuri speciale atomice în urechi ca să nu-l audă
pe Albert Schweitzer și pe alți 9235 de savanți
care îi vorbeau despre generațiile atinse de boala iradierii
despre copiii orbi fără oase sub ploaia de care nu e
scăpare — în afara Păcii
Și cînd deveni limpede că Președintele făcea tot
ce-i stătea în putință ca de-a lungul celor 4 ani succesivi
să nu se atingă de legumele iradiate, trimise de binevoitorii
din toată lumea, care umpleau coridoarele
și anticamerele și dormitoarele și oalele de noapte
ale Casei nu tocmai Albe și toate
cercurile de golf care au invadat țara înfloritoarei economii
Atunci cetățenii Republicii
începură să se întîlnească sub ploaia clocotitoare
de care nu e scăpare în afara Păcii
Și nimănui nu i-a trebuit invitații
pentru marea cină demonstrativă
poate numai oamenilor politici al căror nume ar fi dat greutate
proiectului
dar care oricum n-ar fi venit crezînd că e vorba
de un complot pentru a salva omenirea de bomba curată
de care nu e scăpare — în afara Păcii
Și veniră femei cărora le lipsise
disperarea, ca să fie cu adevărat tragice veniră frumoase
și tragice căci era multă disperare într-adevăr
Au disperat și cîțiva bărbați
însă prea ocupați ca să poată veni s-au așezat în Boemia[4]
Dar veniră oamenii care în ultimii ani
se mulțumiseră numai cu revendicări
Și veniră copiii în cărucioare
strîngînd la piept păpuși iradiate și înălțînd
baloane iluminate de aerul fierbinte al Hiroșimei
Și cei care niciodată nu-și părăsiseră de 7 ani
televizoarele ca să vadă cum mai e vremea
veniră înotînd prin ploaie să depună mărturie
Și veniră cei care n-au manifestat niciodată
în mașini deschise[5] și cei care n-au fost arestați pentru vina
de a fi lansat Norma de Aur[6] în oceane nepacifice
Veniră în pantaloni antiatomici de plumb
vînzătorii de pîine și steaguri americane de gumă
cerînd ca jocul de golf să fie declarat antiamerican
în aceste zile în care bombele curate
explodează cu o punctualitate admirabilă

In sfîrșit cînd toată lumea aștepta
discursurile oficiale și simbolica supă de ciuperci[7]
Veni Președintele în persoană și
azvîrlind o privire circulară proclamă:
„Demisionăm".

În romînește de CEZAR BALTAG

---

[1] Se amintește aci foarte popularul cîntec american: „Deep in the heart of Texas" (Adînc în inima Texasului).

[2] Poetul ironizează voiajul în America de Sud a vicepreședintelui Nixon, fluierat de mai multe ori în mod public.

[3] Transpunere a proverbului „old Soldiers never die". (Soldații bătrîni nu mor niciodată).

[4] Aluzie la apatia intelectualilor boemi americani.

[5] Aluzie la neconformiștii prudenți, de salon.

[6] Se referă la „Golden Rule" (sau Legea de Aur „Nu face altora ceea ce nu vrei să ți se facă și ție") care este și numele navei pe care cîțiva pacifiști americani au încercat să o lanseze pe apă, în semn de protest împotriva experiențelor atomice.

[7] Se face aluzie la „ciuperca" bombei atomice.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R P R, PAUL GEORGESCU, (redactor-șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct). CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

Probleme ale dezvoltării actorilor tineri

ROLUL REGIZORULUI ȘI DATORIILE ACTORILOR TINERI

Urmăresc cu deosebită atenție dezbaterile din „Gazeta literară", închinate dezvoltării tinerilor actori.

Mă interesează aceste dezbateri, atît ca regizor care fac parte din tînăra generație, cît și ca director al celui mai tînăr teatru din țara noastră (triplă tinerețe: ca dată de naștere, ca profil artistic și în ceea ce privește compoziția de vîrstă a colectivului).

Mărturisesc că m-a impresionat adînc contribuția maeștrilor I. Finteșteanu și Al. Finți în aceste discuții și pe această linie aș îndrăzni să merg și eu.

Prima realitate pe care mi-aș permite s-o reamintesc se referă la tinerețea de vîrstă și de concepție artistică a colectivelor teatrelor din întreaga țară. Peste tot tineretul actoricesc este predominant, deoarece condițiile în care a evoluat teatrul romînesc după Eliberare au dus la creșterea impetuoasă a numărului de slujitori ai scenei formați în timpul regimului nostru de democrație populară. Peste tot, tineretul actoricesc dispune de ample posibilități de dezvoltare, iar concursurile bienale demonstrează aceasta din plin. S-au afirmat în anii noștri zeci și zeci de tineri actori de mare talent. Teatrul romînesc al zilelor noastre este un uriaș teatru al tineretului, al tinereții. Desigur că pe alocurea se pot întîmpina greutăți cu un caracter limitat.

★

Despre aceste greutăți merită să vorbim, iar stîrnirea unui curent de opinie ca și influențarea în bine a directorilor de teatru, regizorilor și consiliilor artistice ar putea duce la rezultate foarte bune.

In tendințele de „etichetare" și „șablonizare", un rol important îl are comoditatea, poziția de minimă rezistență pe care se situează de multe ori regizorii și directorii de teatre. Mînați de cele mai bune sentimente, în numele apărării prestigiului artistic al teatrului se utilizează pînă la exasperare actori ale căror posibilități directe pentru anumite roluri sînt arhicunoscute și nu dau bătaie de cap regizorilor, directorilor de teatru.

Mai grave în urmări și deci mai periculoase sînt anumite „concepții" ale unor regizori „moderni" care, exprimate foarte pe scurt, pot suna așa: „regizorul-realizator" este și trebuie să fie preocupat numai de realizarea plastică a spectacolului, iar actorul să-și construiască singur rolul, căci de aceea e actor.

Fundarea teoretică a acestor concepții dovedește lipsa de interes, de pasiune pentru actor, pentru munca cu actorul. Astfel de concepții demonstrează și dispreț față de opera literară, față de autor și ideea lui.

Indeobște este cunoscut marele adevăr care stă la temelia teatrului: actorul este acel artist-interpret care transmite în mod nemijlocit de pe scenă ideea autorului și suprasarcina regizorală a spectacolului și-l influențează, îl educă și transformă pe spectator prin mijloacele specifice artei sale.

Or, unii regizori consideră o jignire pentru ei, pentru însăși noțiunea de regie, necesitatea de a munci cu actorul, disprețuiesc calitatea de pedagog pe care ar trebui s-o aibă (și care în mod firesc ar trebui considerată parte integrantă a artei regizorale). Să studiezi cu pasiune și răbdare inepuizabilă, cu simț și pricepere psihologică și pedagogică natura creației actoricești, să descoperi noi legi ale creației scenice, aceasta a caracterizat întotdeauna pe marii regizori ai omenirii. Și nu întîmplător, între marii regizori ai epocii noastre, care au deschis noi drumuri în teatrul lumii întregi, se înscriu la loc de frunte mari actori.

Să reviu. Dacă meșteri-profesori ai Institutului de teatru formează talentele, sarcina regizorilor este de a dezvolta pe mai departe aceste talente actoricești, de a contribui la înflorirea și maturizarea lor.

Este o sarcină de mare răspundere, de îndeplinirea căreia depinde însăși soarta teatrului romînesc.

★

In același timp nu pot să nu mă adresez și tinerilor actori pe baza unor observațiuni directe înregistrate asupra activității lor.

Mă așteptam ca actorii să ridice în primul rînd astfel de probleme:

— Există sau nu necesitatea unor întîlniri între tinerii actori din toată țara, în care ei să discute, să facă un amplu schimb de experiență pe problemele măiestriei și tehnicii actoricești?

Nu cumva ar fi foarte interesant ca ultimele 4—5 promoții ale institutului să se întîlnească cu foștii lor profesori?

Poate că ar fi bine ca, în coloanele presei de specialitate, să-și împărtășească experiența lor creatoare?

Care sînt frămîntările lor în ceea ce privește complexele aspecte ale artei actoricești?

Ce lucruri noi pentru meseria lor au descoperit, ce noi procedee au încercat în procesul creării rolului?

Care sînt relațiile lor creatoare cu regizorii? La ce noi metode de muncă creatoare au ajuns colectivele în mijlocul cărora ei lucrează?

M-ar interesa foarte mult să-i aud pe tinerii noștri actori vorbind despre munca perseverentă, încăpățînată, de antrenament psihofizic, întru menținerea întregului lor complex creator într-o stare de continuă receptivitate, creatoare. Să ne fi împărtășit din experiența lor concretă, de propriile descoperiri în procesul de naștere a imaginii personajului.

De cîte ori nu s-au organizat fără succes, în teatrele noastre, cercuri profesionale în care să se dezvolte plasticitatea corpului, în care să se educe vocea, dicțiunea, respirația.

Desigur, nu este cazul să dezvoltăm încă o dată teza contribuției culturii la lărgirea orizontului creator al omului de artă.

Vorbim atît de des în lumea noastră despre legătura cu viața ca despre o condiție esențială, fără de care arta se ofilește. Să pătrunzi în viață, să trăiești viața noastră cu patos cetățenesc, să iubești din suflet constructorii vieții noastre și să-i cunoști în toată complexitatea lor înseamnă să asiguri artei tale seva nemuritoare a vieții. Și de cîte ori nu vedem pe unii artiști tineri din teatrele noastre ducînd o viață măruntă, meschină, izolată, sortiți de a împărtăși destinul debilelor flori de seră. In plus, simt cîteodată la unii actori tineri cît de suficienți sînt, cît de puțin interesați sînt în dezvoltarea reală a personalității lor artistice. Să năzuiești și să acționezi permanent pentru dezvoltarea măiestriei artistice. Să stai cu rolul acasă de vorbă, să vii la repetiții pregătit și în permanent progres. Important nu este să joci cît mai mult și în roluri cît mai întinse. Important este să joci roluri cît mai variate posibil, ținînd seama de ceea ce spune tovarășul Al. Finți referindu-se la condiționarea psihofizică a rolului.

Și să nu uităm că, pentru a reuși depășirea acestei condiționări, de multe ori nu te poate ajuta de loc rolul, ci alți factori pe care i-ai ignorat sistematic: cultura care te înnobilează, cunoașterea plină de pasiune a vieții, a oamenilor, exersarea și dezvoltarea permanentă a fanteziei, a sensibilității, etc.

Ce faci dacă mîine, un regizor ți-l încredințează pe Hamlet? Oare te va ajuta tehnica actoricească rudimentară, ridicată pe postamentul unei lumi spirituale redusă la bîrfă și intrigă?

Poți să interpretezi întreaga partitură a marilor roluri și să fii mereu același, să te repeți la infinit și poți realiza numai eroi pozitivi desprinși

din viața prezentă a patriei noastre și să fii mereu altul, să creezi o galerie întreagă de personaje pline de originalitate, cu caractere diferite.

In ultimă instanță, calitatea creației actoricești depinde și de pasiunea, perseverența, voința creatoare cu care îți stimulezi forța talentului tău... sau de suficiența, îngîmfarea, blazarea cu care te apropii de rol.

Marele pericol pentru noi toți constă în abilitatea cu care găsim scuze pentru insuccesele noastre, cu care dăm vina pe alții. Ințelepciunea pe care trebuie să ne-o formăm constă în a nu ne îmbăta de succesele **obținute, în a ne păstra obiectivitatea față de noi înșine, în a ne judeca** întotdeauna cinstit: ce deficiențe mai ai de înlăturat, ce calități prețioase mai ai de cîștigat, de dezvoltat. Să sădim în noi setea de perfecționare pe toate planurile: cetățenesc, ideologic și profesional. Să acționăm pentru o cît mai complexă dezvoltare a tineretului nostru actoricesc.

Teatrul pentru Tineret și Copii nu va da înapoi în fața acestei sarcini atît de importante.

D. D. NELEANU

Director al Teatrului pentru Tineret și Copii

LA TEATRUL MUNICIPAL, sala „Filimon Sîrbu"

„Un strugure în soare" de Lorraine Hansberry

Scenă din spectacol: Victor Rebengiuc (Walter), *Valy Voiculescu-Pepino* (Ruth), *N. Luchian-Botez* (Lindner) *și Anca Vereşti* (Beneatha).

DISCUȚII

Ce e nou în „Siciliana"?

La prima vedere, *Siciliana* e o piesă despre niște tineri care se cramponează să rămînă în București, refractari plecării la țară, unde în mod normal urmează să-și exercite profesiunea. Dar numai la prima vedere. De fapt, *Siciliana* spune mai mult decît atît, și în acest *mai mult* constă valoarea ei. Ceea ce mi se pare nou în comedia lui Baranga este dezbaterea în jurul unor moduri de viață, ca să zic așa, lupta pe două fronturi pe care o dă în numele unei morale noi, cinstite, plină de adevăr și poezie, și care cuprinde în sfera ei trăsături pornind de la atitudinea față de muncă, față de societate, față de viața personală. Cu alte cuvinte o atitudine responsabilă, realist-romantică (și prin aceasta profund contemporană) în opoziție cu blazarea ieftină, poza cu pretenție de cinism, lipsa de răspundere față de societate și viața personală (Bebe), sau cu conformismul filistin îmbrăcat într-o așa-zisă atitudine morală (Tiberiu). Autorul și-a încredințat mesajul lui Fifi Androne care devine pînă la sfîrșit purtătoarea de cuvînt a noii morale și cred că e un merit al său faptul că n-a conceput-o pe Fifi ca pe un „raisonneur" ci a creat un personaj viu, care trăiește în fața spectatorilor o experiență, învață ceva din această experiență și-l însoțește pe spectator împreună cu concluziile piesei.

Ce te cucerește de la început la acest personaj, în ce constă noutatea lui și, implicit, noutatea mesajului piesei? Incă din primul act, apariția tinerei doctorițe în lumea Valsamachilor aduce o altă atmosferă. Nu știm încă bine cum va evolua personajul, dar simțim (și la asta contribuie în foarte mare măsură jocul Cocăi Andronescu) că Fifi este făcută din alt aluat. Există în personaj o prospețime, o simpatie directă, o putere de comunicare care te atrag și te fac să aștepți de la ea ceva mai mult decît din partea celorlalți. In literatură, lucrul cel mai plictisitor este cînd știi de la început ce se va întîmpla mai departe. Asta se petrece de obicei cu acele personaje schematice confecționate dintr-o bucată, care nu reacționează conform vieții, ci sînt supuse exclusiv voinții autorului. Cu Fifi Androne nu se întîmplă așa. In mod cu totul neașteptat, ea este cea care dă ideea căsătoriei fictive. Ce fel de personaj pozitiv e ăsta? exclamă alarmați unii comentatori. Cum se poate așa ceva? Se poate. Pentru că viața e contradictorie, pentru că un om de bună calitate se dezvoltă și își sporește calitățile trăind experiențe, greșind chiar, importantă fiind concluzia pe care o trage din această experiență. Tocmai un asemenea personaj e Fifi Androne. E îndrăgostită și, după cum se știe de cînd lumea și pămîntul, din nimic nu se poate greși atît de mult ca din dragoste. Pînă aici totul mi se pare logic. Unde însă îți dai seama că autorul a părăsit logica personajului este în momentul cînd apare omul pentru care Fifi a comis greșeala. Apariția lui Tiberiu Cezar Sicoșan derutează. In fața acestei chintesențe de mărginire, suficiență, grosolănie și platitudine solemnă, e imposibil să nu te întrebi: cum se poate? Măcar *în aparență* omul pentru care Fifi inițiază „siciliana" trebuie să aibă ceva atrăgător și pentru spectatori. Trebuie să putem crede că o fată ca Fifi, așa cum apare chiar în primul act al piesei, a putut fi indusă în eroare de un asemenea tip. Aici însă Baranga n-a mai ascultat-o pe Fifi, a uitat că ideile autorului se exprimă prin personaje și a trecut la ofensivă contra lui Sicoșan, forțînd personajele și acțiunea. Asta și face ca atît Fifi cît și Tiberiu să fie oarecum sărăciți din punct de vedere dramatic, să capete în momentul întîlnirii lor pe scenă un caracter arbitrar. Interpreta, sezisînd această lacună, a căutat să trăiască prin joc mica dramă. Spectatorul reține jena pe care eroina o resimte în fața monumentului de stupiditate, întruchipat în Tiberiu, — realizată totuși în limitele impuse de text. Asupra acestei probleme de construcție dramatică autorul are de meditat serios, pentru că aci cred că se află unul din izvoarele multor nedumeriri apărute în discuțiile ce se poartă în jurul piesei, între altele pentru că aruncă asupra personajului Fifi o lumină echivocă. Dacă Fifi e atît de îndrăgostită de logodnicul ei, încît a recurs de dragul lui la o înscenare condamnabilă, cum se face că, încă înainte de a-l descoperi în adevărata lui lumină, e atît de sensibilă la farmecul personalității lui Damian? Răspunsul la această întrebare îl dă apariția lui Tiberiu. Dar atunci se naște o altă întrebare: dacă Tiberiu e atît de superlativ idiot cum se prezintă (imagine de altfel îngroșată de regie), cum se face că Fifi s-a putut îndrăgosti de el?

Dincolo de acest gol, personajele evoluează firesc. Sub influența a tot ceea ce Fifi descoperă în realitatea vieții cotidiene a unui sat în transformare (și aici mi se pare că ideea autorului de a face din Damian o personificare a acestei vieți e foarte reușită) ea deschide focul: pe de o parte împotriva lui Bebe, pe de alta împotriva lui Tiberiu. Actele II și III ale piesei urmăresc consecvent prin Fifi Androne combaterea acestor două mentalități cu demnitate, cu inteligență, cu spirit. Și mai ales cu lirism. In împletirea dintre verva scăpărătoare și lirism, pe care *Siciliana* o aduce, îndeosebi în a doua jumătate a sa, cred că trebuie să vedem cea mai mare calitate a piesei. Dacă elementele de farsă, de satiră, nu sînt neașteptate la Baranga, filonul liric este în teatrul său ceva inedit, oglindire a climatului nou din însăși viața societății.

De aceea mi se pare că nu e folositor să măsurăm cu canoane prestabilite o lucrare care oglindind o realitate nouă — și oglindind-o cu un sentiment nou — nu respectă unele reguli (de altfel de mult depășite) ca acelea privind de pildă separația genurilor, o sarcină principală și contribuția cea mai de preț a criticii constînd în sezisarea a tot ce apare nou în fond și formă în practica creației literare, îmbogățind genurile. Și fiindcă se vorbește foarte mult despre *Siciliana* în raport cu *Mielul turbat*, aș vrea să adaug că față de mai vechea comedie a lui Baranga, noua lui lucrare aduce în plus tocmai această dezbatere mai largă, mai cuprinzătoare, realizată într-o atmosferă plină de vervă satirică dar și de poezie a noului. Acest lucru esențial a fost înțeles și pus în valoare de către regizorul Sică Alexandrescu, care a condus cu mînă sigură spectacolul pe acest drum. Aci e și principalul merit al *Sicilienii* pe scena Teatrului Național din București.

Ce este totuși mai puțin realizat în *Siciliana* decît în *Mielul turbat?* Un erou ca Spiridon Biserică, spun unii. Cred că nu numai atît. Ajunși aci, să ne oprim puțin asupra elementului principal care dă forță satirei și anume gradul de confruntare a vechiului cu noul. Nu e vorba dacă într-o piesă există personaje pozitive, sau parțial pozitive, sau nu există de loc. Important e ca *forța noului să fie dominantă,* ca ea *să țină vechiul sub focul satirei* (și aceasta poate să apară și indirect, numai prin reacțiile personajelor satirizate). In *Siciliana,* mentalitatea lui Bebe și a lui Tiberiu se prăbușesc înfrînte de poziția din ce în ce mai categorică a lui Fifi, ea însăși dinamizată de lumea pe care o descoperă și unde își găsește treptat locul. Ambii eroi sînt pedepsiți în dragostea lor. Pentru Tiberiu, care nu are în piesă altă funcție decît aceea de logodnic al lui Fifi, nici nu e nevoie de mai mult, iar jocul lui Dem. Rădulescu subliniază prăbușirea în ridicol a personajului. Dar cît de mult ar fi sporit eficiența satirei în ceea ce-l privește pe Bebe, dacă autorul nu l-ar fi claustrat în casa de oaspeți, ci l-ar fi supus confruntării directe cu viața satului! Dintr-un „erou însingurat" cum îi plăcea să se considere, el ar fi ajuns un *caraghios izolat,* ceea ce ar fi reprezentat o imagine artistică mai deplin realizată a aducerii sale la realitate. Așa cum apare acum, Bebe rămîne o lichelușă, uneori chiar simpatică (Nikaloe la fel). La asta contribuie și modul insuficient critic al interpretării, de altfel plină de vervă, a lui Florin Vasiliu și Mihai Fotino, spre deosebire de critica evidentă imprimată de Sanda Toma personajului Muki. Dacă în *Mielul turbat* eficiența satirei este superioară, aceasta nu se datorește numai lui Spiridon Biserică, ci faptului că lumea birocraților e supusă unei adevărate încercuiri, a cărei presiune crescîndă se măsoară prin însăși reacțiile încercuiților. Mă refer concret la articolul critic din ziar, la raid, într-un cuvînt la prezența permanentă a *opiniei publice.* Din experiența *Mielului turbat* și a *Sicilienii* ar trebui reținută ideea că principalul în comedia satirică realist-socialistă e tocmai *forța confruntării.* In aceasta și constă treapta superioară a satirei realist-socialiste: ea oglindește o realitate superioară, unde vechiul trăiește într-un mediu social nou, în permanentă ofensivă. In legătură cu problema confruntării ca factor hotărîtor pentru eficiența satirei se duc de fapt și cele mai multe discuții, chiar dacă nu totdeauna problema se pune cu destulă claritate. Nu mă refer bineînțeles la părerile care susțin că piesa denaturează realitatea deoarece în viața noastră nu mai există personaje ca acelea satirizate în *Siciliana,* nici la altele — mai concesive — care afirmă că există, dar că numărul lor e infim și că, în general, vechiul e pe cale de dispariție. Dacă ar fi să dăm crezare unor asemenea păreri, am putea ajunge la concluzii paradisiace despre viață. In această ipoteză, soarta satirei ar fi pecetluită. Este însă un adevăr îndeobște cunoscut că în societatea fără clase antagoniste, motorul dezvoltării îl constituie lupta între vechi și nou, că mereu ceva nou se naște și ceva se învechește, iar ceea ce se învechește nu cedează terenul fără luptă. Ce decurge de aici? Că satira trăiește și va trăi, oglindind creșterea tot mai puternică a ofensivei noului în societate, împotriva unui vechi variat în forme, dar nu mai puțin îndărătnic. Iată de ce cred că n-a făcut bine Baranga atunci cînd, unor critici aduse *Sicilienii,* a răspuns prin „pozitivarea" în final a lui Valsamache, atribuindu-i, față de fiu și soție, niște intenții educative care contravin obiectivelor piesei și liniei personajului. (Aci, mai curînd regia ar avea de regîndit tipurile părinților, creind o imagine mai actuală, așa cum de altminteri apare din text). Unei intervenții de chirurgie estetică a caracterului a fost supusă și Fifi — care nu de asta avea nevoie, după cum am arătat mai sus, pentru a fi consecventă cu sine însăși. Cu asemenea „retușări" autorul riscă să strice tocmai ceea ce reprezintă un lucru nou și de preț în satirizarea unor părinți ca Jeni și Tache Valsamache, Anton Androne, în fond principalii răspunzători de comportarea sau de greșelile copiilor lor. Dacă e vorba de tras învățăminte dintr-o dezbatere critică în jurul unei lucrări cu atîtea elemente valoroase ca *Siciliana,* mi se pare că cele mai importante sînt acelea privind clarificări de ordin teoretic, folositoare nu numai autorului, ci întregului front literar. Aportul unei lucrări literare constă nu numai în ceea ce e realizat, dar și în ceea ce — căutînd să desțelenească drumuri noi — lasă ca probleme deschise, ca sarcini de realizat în viitor, fertilizînd gîndirea creatoare.

Traian ȘELMARU

F I L M

„Mama India"

Cinematografia indiană, ignorată pînă nu de mult, s-a impus cu vigoare în ultimii ani pe plan mondial. Satyajit Ray și Bimal Roy, cei mai de seamă reprezentanți ai ei, sînt cunoscuți drept creatori ai unor filme excelente, cu un profund caracter social. Trilogia lui S. Ray, inaugurată prin Pather Panchali, *care a fost comparată cu* Jean-Christophe *al lui Romain Rolland, urmărește pregnant dezvoltarea unui băiat, ce-și petrece copilăria într-un sat nevoiaș* (Pater Panchali, *1955), care devine adolescent peregrinînd prin cîteva orașe* (Aparajito, *1957, marele premiu la Festivalul de la Veneția) și în sfîrșit se maturizează* (Lumea lui Apu). *Bimal Roy s-a impus mai ales prin ascuțimea cu care demască stările sociale nedrepte.* Doi acri de pămînt (Do Bigha Zamin, *1953), operă vizibil influențată de neorealismul italian, n-a mai fost însă egalată de viitoarele filme ale regizorului:* Biraj Bahu *sau* Sujata.

Mehboob, regizorul Mamei India, *cu toate că nu se ridică la valoarea lui S. Ray sau B. Roy, este unul din cei mai cunoscuți regizori indieni. Cu* Mangala, fiica Indiei (Aan, *1953), film somptuos în stilul lui Cecil B. de Mille, Mehboob a obținut mare succes în întregul Orient și chiar în Anglia. Subiectul istoric, de factură melodramatică, inteligent construit și ritmat, se desfășura în cadre monumentale ce dezvăluiau exterioare extrem de izbutite. Aceleași calități ale regizorului (care e și scenaristul propriilor sale filme) le regăsim în* Mama India (Mother India *1958), cu adăugirea, extrem de însemnată, că ele reliefează de astă dată aspecte sociale esențiale din viața Indiei.*

Filmul, care se petrece în zilele noastre, oglindind dezvoltarea și creșterea bunei stări materiale a poporului indian, după cucerirea independenței naționale, cuprinde într-o imensă retrospectivă viața trudită a mamei (interpretată cu sensibilitate și expresivitate de cunoscuta actriță Nargis), în timpul dominației coloniale. Destinul mamei simbolizează destinul întregii Indii, al întregului popor indian care, dînd dovadă de înțelepciune și tenacitate, de mîndrie și onoare, a izbutit să-și cucerească de-a lungul anilor dreptul la o viață mai bună.

Destinul mamei ascunde un profund tragism, nediluat odată cu scurgerea timpului, ce-i conferă proporții monumentale, caracteristice personajelor legendare din epopeile populare indiene. Accidentul bărbatului ce-și părăsește familia pentru care devenise o povară, moartea unuia dintre copii, umilințele nenumărate la care e supusă de cămătarul Suki Lala, nu pot s-o încovoaie. Nici chiar uciderea propriului ei fiu, care a încălcat legile onoarei, furînd-o pe Rupa, și care dezlănțuie o furtună viforoasă în sufletul ei, n-o poate frînge. Dîrză, nemiloasă față de ea însăși, mama își poartă grijile și durerile în tăcere, ascunzînd o înțelepciune care covîrșește, un bun simț și o tărie morală proprii poporului indian.

Din păcate, personajele secundare sînt înfățișate foarte rudimentar.

Filmul e regizat cu mînă sigură; unele cadre au o expresivitate remarcabilă, peisajele și obiceiurile poporului indian ne sînt dezvăluite cu sensibilitate și căldură. Ne aflăm, evident, în fața unei opere remarcabile, profund naționale, care merită a fi vizionată cu interes.

M. TOLU

Cadru din filmul „Mama India"

Imagini din filmul „Visul unei nopți de vară"

„Visul unei nopți de vară"

Cinematografia dă mișcării o forță de expresie rivalizînd cu fascinația pe care o exercită cuvintele în literatură. Pornind de la celebra comedie shakespeariană, Jiri Trnka a realizat o adaptare extrem de liberă, călăuzindu-se după resursele ecranului. Dacă în această viziune cinematografică, retorica „marelui brit", cum îl numea Eminescu, este inevitabil sacrificată, în schimb, zonele de feerie, cu bogata solicitare a fanteziei, găsesc la Trnka o transpunere uimitoare.

Pe peliculă, pădurea în care stăpînește Oberon devine un univers mirific. Peisajele încărcate de culori, într-o barocă alăturare de nuanțe, sînt desprinse din plăsmuirile basmelor. Mantia Titaniei, crăiasa zînelor, este țesută din mii de fluturi, violent luminați, iar mișcarea întregului cortegiu se produce printr-o alunecare în ritm de dans. Splendida alcătuire a pădurii, cu viețuitoarele și priveliștile ei nocturne, are o trepidație continuă, de balet, pe care păpușile regizorului ceh îl interpretează în gesturi suple și armonioase. Din acest punct de vedere, filmul lui Trnka este o realizare ieșită din comun.

Nu numai prin plasticitatea mișcării și vîrtejul de culori se valorifică aici posibilitățile unui gen deosebit în cinematografie. Filmul de animație al lui Trnka reliefează în special anumite contraste artistice din comedia shakespeariană. Odată pătruns în labirintul pădurii, eroul lui Trnka este hărăzit aventurilor palpitante, neprevăzutului și miraculosului, adică tuturor surprizelor imaginației. Căci decorul de vis al nopții de vară este tocmai pădurea lui Oberon, cu misterele, cu umbrele amenințătoare, cu nălucile care se plimbă în voie pînă la ivirea zorilor. In trunchiurile arborilor sau în contururile diferitelor animale se disting brusc silueta lui Puk sau ochii amenințători ai războinicului Oberon. Aspectul fantastic al întîmplărilor este dirijat cu o vervă sclipitoare, cu o exuberanță a detaliilor.

Intimidat de înfricoșătoarele apariții, grupul artiștilor amatori înaintează totuși prin hățișurile pădurii, jertfindu-se, tremurînd de teamă, pentru artă. Aici, în diferențierea tipurilor de actori-păpuși se vădește ingeniozitatea de portretist a lui Trnka. Dacă reprezentanții curții ateniene sînt de o rigiditate și solemnitate glacială, pe o linie unică de caracterizare, artiștii amatori apar în relații complexe, regizorul acordînd păpușii nebănuite posibilități de expresie: bonomie, credulitate naivă, o lipsă de șlefuire în comportare, început de cabotinism, dar și o dăruire pentru artă, care retează lașitățile. Momentele consacrate actorilor. — tratate cu o ironie blîndă din care răzbate, de fapt, simpatia — se detașează de celelalte în privința aprofundării psihologice și a dinamicii în acțiune.

Trnka preia sensul shakespearian al visului, încercînd să demonstreze în film prin mimica păpușilor și descrierile feerice de peisaje, puterea de transfigurare a dragostei. Deciziile lui Oberon, care provoacă atîtea răsturnări în soarta eroilor, nu reprezintă doar capriciile unui îndrăgostit, mîhnit de indiferența iubitei sale. Oberon crede că prin rătăcirile, prin chinurile geloziei, ființele învață să prețuiască frumusețea amorului, iar Puk, istețul și jucăușul său slujitor, care se abandonează încîntat propriilor născociri, insuflă parcă peripețiilor acel farmec creator pe care-l deține arta. Deși totul pare un joc — Oberon, spectator și arbitru puțin blazat, hotărăște succesiunea farsei, a comediei sau a tragediei — implicațiile sînt mai adînci. Ideile păstrează veșmintul miraculosului și al feericului (este vorba doar de „toastul cu spiridușii"). Regăsim însă spiritul umanist shakespearian, pledoaria în apărarea sentimentelor, în apărarea fanteziei creatoare, a artei care-și propune înălțarea omului.

S. DAMIAN

LA TEATRUL ARMATEI

„Cînd înfloresc migdalii" de Angela Niculescu-Platti

Liliana Tomescu și Cristea Avram, într-o scenă din spectacol.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 6 (360) joi 2 februarie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

În întîmpinarea alegerilor de la 5 martie

PENTRU BINELE CELOR CE MUNCESC

de acad. ZAHARIA STANCU

Deosebirea dintre țara noastră de astăzi și vechea Romînie devine pe zi ce trece tot mai mare. Tot ceea ce se înfăptuia altă dată cu sudoarea poporului era spre binele și spre folosul unui număr restrîns de privilegiați. Alături de satele mîncate de sărăcie, de foame și de pelagră se ridica bogat și fastuos, înconjurat de parc înflorit, palatul moșierului. La orașe, în imediata vecinătate a cartierelor insalubre în care viața celor mulți semăna cu iadul, se întindeau cartierele umbroase și răcoroase ale așa-zisei „lumi bune". Clinici și sanatorii ultramoderne pentru bogați. Nici măcar searbăde dispensare pentru omul lipsit de bani. Stațiuni climaterice de vis, la munte și la mare, pentru trîndăveala trîndavilor exploatatori. Pentru copiii bolnavi de friguri ai milioanelor de țărani și de muncitori, nu se găsea chinină. In vreme ce „lumea bună" organiza trimestrial expoziții de cîini, odraslele țăranilor și ale muncitorilor se stingeau cu zile pentru că nici o poartă de spital nu li se deschidea. Școli înalte — în țară și străinătate — pentru feciorii de bani gata. Uși închise pentru cei care plecau de jos și încercau să-și apropie învățătura, să cunoască arta, să se împărtășească din bunurile culturii, pentru ca, apoi, să contribuie și ei la înflorirea artei noastre, la îmbogățirea vechiului nostru tezaur de cultură.

In țara noastră de astăzi, pe care umăr la umăr o construim și o înfrumusețăm, drumul spre bunăstare, spre învățătură, spre artă și cultură este larg deschis fiecărui om al muncii. Tot ceea ce făurim și înfăptuim, făurim și înfăptuim spre binele celor ce muncesc, spre folosul celor ce muncesc. Activitatea uriașă din fabrici și uzine, în care sînt angrenați sute de mii de oameni, munca vastă care se desfășoară pe nenumăratele șantiere ce împînzesc țara, truda milioanelor de oameni de pe ogoare, lucrul migălos al oamenilor de știință, al compozitorilor, al scriitorilor și al artiștilor de tot felul au un singur scop: îmbunătățirea și înfrumusețarea necontenită a vieții întregului nostru popor.

Roadele muncii noastre a tuturor din acești ultimi ani se văd pretutindeni. Avem din belșug carne și pîine. Piețele sînt bine aprovizionate. Magazinele oferă cumpărătorilor produse din ce în ce de mai bună calitate și mai ieftine. Rezolvăm de la an la an prin noi și grandioase construcții problema locuințelor. Clădim noi spitale și sporim numărul medicilor. Inălțăm noi școli, noi teatre, noi cinematografe. Radioteleviziunea — acest minunat mijloc de popularizare a artei și de răspîndire a cunoștințelor — e în plin progres. In teatrele noastre prezentăm spectacole mai bune și începe a precumpăni în repertoriu literatura dramatică originală axată pe problemele de actualitate. Librăriile primesc în fiecare zi noutăți. Lîngă marea literatură clasică romînească și universală, lîngă literatura sovietică și literatura progresistă străină își fac tot mai mult loc operele scriitorilor noștri contemporani.

Un alt fapt important care se cuvine să fie subliniat este acela că veniturile muncitorilor, ale țăranilor și ale altor categorii de lucrători manuali sau intelectuali sînt în creștere. Din paginile unei statistici care ne stă în față vom da numai cîteva cifre care ni se par deosebit de grăitoare. Iată-le:

„In anul 1960, veniturile bănești ale salariaților și pensionarilor au crescut, față de anul 1955, cu aproape 12 miliarde și jumătate lei".

„In anul 1959 numai din vînzarea către stat a surplusului de produse, țărănimea a primit 7 miliarde și jumătate lei".

Este cu totul firesc ca veniturile oamenilor muncii de la orașe și sate crescînd, acești oameni să se hrănească mai bine, să se îmbrace mai bine, să-și ridice, în general, nivelul de trai.

Creșterea continuă a producției și îmbunătățirea ei calitativă vor constitui pentru noi toți succese și mai mari, iar aceste succese se vor răsfrînge și mai cu spor decît acum în viața oamenilor muncii, îmbogățind-o și înfrumusețînd-o și mai mult.

Socialismul nu se poate construi decît cu oameni cu mintea luminată. Nu putem să ajungem în comunism cu oameni înapoiați — fără îndoială, nu din vina lor — de felul celor pe care ni i-a lăsat moștenire burghezo-moșierimea. Poporul nostru e un popor inteligent, harnic și talentat. Pentru a ajuta la ridicarea nivelului cultural-social al poporului, statul nostru a cheltuit numai în ultimii ani 55 miliarde lei.

O grijă deosebită se arată sănătății poporului. In afară de faptul că s-a mărit considerabil numărul spitalelor, al policlinicilor, al dispensarelor, al caselor de nașteri, al creșelor și al căminelor, în fiecare an sute și sute de mii de oameni ai muncii au fost trimiși la tratament medical sau la odihnă la munte sau la mare. Bolile sînt combătute. Se îmbunătățesc mereu și se ușurează condițiile de muncă. Alimentația se îmbunătățește și ea.

Aș vrea să amintesc aci că înaintea primului război mondial, la mine în sat, în Teleorman, venea un singur ziar săptămînal. In același sat, între cele două războaie pătrundeau 4—5 ziare din capitală — oficioasele partidelor politice burgheze. De cărți, de reviste, de cinematografe, nici măcar nu putea fi vorba. Care este astăzi situația? Ne-o spun, limpede, paginile aceleiași statistici:

„La sate, orașe, șantiere merg anual 900 milioane de ziare, 67 milioane de reviste, 35 milioane cărți".

„In țară, la orașe, sate, șantiere, uzine, fabrici au loc 25 mii spectacole de teatru și concerte precum și 900 mii spectacole de cinematograf".

Ne mîndrim cu aceste realizări ale regimului nostru. Inimile ne sînt pline de bucurie. Știm că mai avem multe de înfăptuit. Dar ultimii șaptesprezece ani de lupte aprige și de victorii sînt o chezășie sigură că, sub îndrumarea înțeleaptă a Partidului, vom duce la bun sfîrșit măreața operă a desăvîrșirii socialismului în țara noastră, că vom construi apoi comunismul pe meleagurile noastre, aceasta spre fericirea și gloria poporului, veșnic creator și nemuritor.

GLOSE FRANCEZE EXISTENȚIALISTE

Unul din vechile aspecte ale politeței galice, altă dată concretizat în noțiunea de „honnête homme", se definea ca refuz al specializării sau al cunoașterii de specialitate, ca un veșmînt de modestie în conversațiile de societate. Omul de lume, „qui ne se pique de rien", care adică nu se pretinde învățat în nici un domeniu, este și astăzi deprins, chiar dacă prin puterea împrejurărilor ar fi titularul unei catedre sau al unei rubrici de critică, să propună în locul certitudinii profesionale, puncte de vedere umanizate, la îndemîna orișicui. Cam aceeași pare, pînă la un punct, comportarea distinsului estetician Gaetan Picon, în articolul editorial al periodicului „Mercure de France" din noiembrie anul trecut, articol totodată de introducere la o culegere de studii critice, cu titlul L'usage de la lecture. *In timp ce fiecare esteticían german, de pildă, în specialitatea considerată oarecum națională, era înarmat profesional cu o cheie proprie, care forțează toate încuietorile, esteticianul francez practică politețea umilirii specialistului, în favoarea cititorului de rînd (firește, cultivat și sensibil). Prefața pe care am citit-o și recitit-o cu toată luarea aminte, se intitulează printr-o copulă sugestivă:* Critică și lectură, *ca să insinueze agreabil eficiența superioară a lecturii pure și simple, cu reacțiunile ei imediate, spontane, față de critica, împiedicată în metode și deprinderi obnubilante. Desigur, înapoia acestei comportări curtenitoare, se pot surprinde, pe parcurs, elemente mai hotărîtoare decît tradiția de „honnête homme", care determină îndoielile eseistului cu care se dublează esteticianul. Numesc eseist pe gînditorul specializat, dar care nu adîncește într-un studiu o problemă strict delimitată, ci atinge în treacăt o serie de probleme, spre a le propune atenției publice. Așa procedează Gaetan Picon în articolul introductiv, în care este vorba cinematic, de toate metodele criticii contemporane, inclusiv cea marxistă, fără să adere la vreuna și în care glosează despre raporturile dintre autor și operă, dintre critic și operă, dintre cititor și operă, despre creație și emoția artistică. Se pare că scopul polemic ascuns al esteticianului-om de lume este o luare de atitudine împotriva școlii engleze* New Criticism, *dacă nu ne înșelăm, „structuralistă". Marxismul nu intră în centrul preocupărilor lui, dar îi apare ca o „convingere", raportabilă ca atare la... psihanaliză! Apropierea este cel puțin surprinzătoare. Esteticianul nu ignoră nici „poziția omului în dialectica istoriei", realitate peste care trece tot atît de ușor. Examinează psihologismul și „testul lui Roschach" cu aceeași alunecare ușoară. Esteticianul schițează însă un punct de vedere personal în privința genezei operei literare. Ea ar fi rezultatul norocos al contingenței (al întîmplării), al „întîlnirii" între o experiență de viață (el spune „existențială") și „forța limbajului", care-i cordă „vocea" (timbrul personal?). Exemplul cel mai grăitor dat în sprijinul acestei „intuiții" estetice ar fi cazul lui Marcel Proust, a cărui operă postumă,* Jean Santeuil, *de două mii de*

Şerban CIOCULESCU

(Continuare în pag 6)

ZOE BAICOIANU „Tractoristă cu copil"

(Din „Expoziția regională de artă plastică")

IN ACEST NUMĂR:

- **Candidații poporului**
  Semnează: A. E. Baconsky, N. Breban, V. Nicorovici, Szemler Ferenc și Nicolae Velea (pag. 3)
- **Dreptatea nu are număr**
  Nuvelă de Alfredo Segre (pag. 4)
- **Versuri de Mihai Beniuc** (pag. 5)
- **Scriitorii împotriva colonialismului**
  Declarații, articole, versuri: W.E.B. Du Bois, Aimé Césaire, Martin Wilde Carter, Ilya Ehrenburg, Franz Fanon, Graham Greene, Jose Marty, Alberto Moravia, Pablo Neruda, Dennis C. Osadebay, Jean Paul Sartre, Alfredo Varela (pag. 8)

Răspunderea noastră

JURNALUL SCRIITORULUI CANDIDAT

N-am carnetul de rețete al d-rului Ulieru. Intîi fiindcă nu sînt medic. Dar am în schimb, nu numai fiindcă nu sînt medic, ci fiindcă e alta și vremea în care pot face aceste însemnări, un carnet mai mare, în paginile gazetelor. Nu pot vindeca oameni, dar poate că voi putea ajuta să se vindece singuri.

Ciudat. Acum 12 ani, cînd m-au propus prima oară candidat, la o școală primară (toată viața mea, de vreau ori nu vreau, se învîrtește în jurul școlii!), eram nu doar emoționată. Puțin înfricoșată. Ce știam eu? Ce experiență de viață aveam, ca să fac față nevoilor atîtor oameni, cînd, drept să spun, nu știam să-mi rezolv multe probleme personale. Patru ani am fost deputată de raion. Țin minte anul cu zăpezile de trei metri în care a trebuit să ne tăiem noi înșine pîrtie. Noi înșine — adică cei „mobilizați" de deputații de cartier; femei în majoritate, care, printre atîtea griji domestice și extradomestice aveam în iarna aceea și legătura materială dintre casă și stradă... Țin minte încercările de a da posibilitate cîtorva tovarăși din raion să urmeze mai lesne școala serală, țin minte cîteva — mai mult sau mai puțin — rezolvate cereri de reparație a locuințelor vechi. Țin minte... Dar să las amintirile. Locuiesc în raionul Tudor Vladimirescu. Sînt legată de el din copilărie. In raionul nostru e școala primară de lîngă mormîntul lui Anton Pann, străjuit de castani seculari, în raionul nostru e țesătoria la al cărei ziar am colaborat cîteva luni în șir, în raionul nostru vechi curge Dîmbovița în care mă uitam în copilărie la luminile oglindite ca niște coloane în împărăția apelor, în raion se ridică uzinele „Timpuri Noi" unde am prieteni nu de azi de ieri; în raion sînt străzile bătrîne pe care, în timpul războiului, le cutreeram scriind pe ziduri, între alți tineri de-o seamă: Pace, Pîine, Libertate; în raion sînt căile întortochiate, cu case mici — ba nu... Iar a luat amintirea locul realității; în raion au fost ulițe vestite prin sărăcia lucie, macabră aproape. Cine nu cunoștea negreala Căii Laptelui, cine nu se înfiora la condițiile inumane ale celor care sperau, cereau, luptau pentru a fi în rîndul oamenilor... Ei bine, față de acești oameni, în numele cărora noi, tineri pe-atunci, ca tinerețea însăși, ceream o altă viață, am și eu alte răspunderi, mai grele, mai mari. Le voi putea ține?

★

Insemnările despre spațiul locativ, le țin pentru mai tîrziu. Sînt multe, foarte multe, sînt disparate, și încă n-am găsit coordonatele, sinteza. Imi rezerv dreptul de a reveni, dat fiind că sînt unele cazuri ce tot prin ziar și-ar putea afla o rezolvare mai rapidă. Inainte de S.G.L. însă, m-aș adresa zidarilor, acelei oștiri anonime de meșteri Manole, care ne creează orașul de azi, și orașele de mîine. De munca lor depinde și locul unde vor sta leagănele, și ecranul pereților ce va primi filmul nostru cotidian, de munca lor

Veronica PORUMBACU

(Continuare în pag. 5)

CUM POLEMIZĂM?

De mai multă vreme apar în „Tribuna" note mai mari și mai mici, aluzii, paranteze, care vizează un grup de articole din „Gazeta literară" și pe cîțiva din autorii acestor articole. Intepăturile — altfel nu ne vine să le numim — s-au adunat prea multe la număr ca să nu atragă atenția că e un fel de mică răfuială, deghizată însă în polemică pe chestiuni literare. Anume, s-ar părea că „Tribunei" nu-i place felul în care este făcută, în „Gazeta literară", aprecierea tinerilor scriitori, sau mai exact a unora din ei. Dacă e așa, întrebarea se pune de ce modul „Gazetei literare" de a examina problema tinerilor scriitori, nu constituie obiectul unui articol în „Tribuna", în care, în mod documentat și deschis, să se analizeze ce este bun și ce nu în această acțiune? Căci, este o realitate, cel puțin de cîteva luni, „Gazeta literară" s-a ocupat îndeaproape de tinerii scriitori, de analiza creației lor, de unele probleme ale dezvoltării lor artistice și o face, observăm, în continuare. Ce reproșează „Tribuna", „Gazetei"? S-ar părea uneori că este pusă în discuție poziția „Gazetei" față de tinerii scriitori analizați. Alteori, că nu numai poziția față de cei analizați, dar în genere față de problema tinerilor scriitori. Cred că e bine să spunem lucrurilor pe nume! O examinare mai atentă arată că nemulțumirile „Tribunei" vizează obiective mai restrînse, rezultate în special din felul în care au fost tratați în „Gazetă" mai ales doi tineri scriitori, Nichita Stănescu și Nicolae Velea, iar aceasta în special în articolele semnate de Paul Georgescu și Mihail Petroveanu. Nu mi se pare de loc indicată prelungirea acestui mod neprincipial de dispută. Și nădăjduiesc că redacția „Tribunei" nu va găsi în rîndurile de față un alt prilej de polemică pe calea intepăturilor, ci va trece la fondul problemei, pe care îl tot înconjoară, fără să-l abordeze cum s-ar cuveni. Vreau să spun că „Tribuna" poate foarte bine să se afle în dezacord față de „Gazetă", în ce privește aprecierea asupra valorii unui poet sau a unui prozator, tînăr sau mai puțin tînăr; poate să prefere modul de a scrie articole al cutărui critic sau al celuilalt și are tot dreptul să analizeze cu exigență modalitățile, criteriile, stilul, etc. al criticilor literari, indiferent care ar fi ei. Dar nu are dreptul să ducă o campanie de discreditare a unui poet sau critic, o campanie care, la urma urmei, lasă pe cititor să înțeleagă că „Tribuna" nu are curaj, nu are argumente, sau nu are dreptate în chestiunea respectivă.

Tovarășul I. Lungu publică un articol, intitulat „Căutări și rezultate promițătoare" (nr. 52/1960). Scrie aici despre Scrinul negru, *despre Fănuș Neagu, Ioan Grigorescu și despre alte cărți și alți autori. Lui Velea îi consacră spațiul cel mai mare, față de toți ceilalți autori pomeniți în articol, și o face pentru a demonstra doar că Velea „este un începător în ale scrisului" și că volumul lui de debut „nu constituie o operă clasică; dimpotrivă", — spre deosebire de „Gazeta literară" din ale cărei articole, tovarășului Lungu i s-a părut că poate trage asemenea concluzii. Mai întîi, nu cred că e bine să întîmpinăm un tînăr scriitor talentat, cu ironii de felul mențiunii despre „operă clasică", și celelalte. In al doilea rînd, nu cred că e bine nici să-i strecurăm cititorului părerea că toată bucuria pe care cu toții am simțit-o la apariția volumului lui Velea, a fost creată artificial de „colegii de redacție" ai acestuia. Tovarășul Lungu afirmă acest lucru de două ori în articolul său, ceea ce arată dorința sa de a sublinia existența unui fel de coaliție a redacției „Gazetei" în jurul lui Velea.*

Intr-o notă, semnată B. Nicoară, la numai două săptămîni mai tîrziu, (nr. 2/1961), aluzia se reia, denumind un „caz Velea". Care „caz Velea"? De ce se coboară „Tribuna" pînă la a insinua că în jurul lui Velea „colegii" au creat o zarvă fără temei?

Pe diferite planuri, chestiunea se repetă cu Nichita Stănescu. Lui Paul Maxim (nr. 3/1961) nu i-au plăcut articolele lui Paul Georgescu despre Nichita Stănescu. Nimeni nu-i va contesta acest drept. Dar de ce suita premeditată de discreditări la adresa tînărului

Mihai GAFIȚA

(Continuare în pag 6)

EPICA ȘI PREPONDERENȚA FAPTELOR

De vorbă cu EUGEN BARBU

— Eu sînt un prozator prin excelență epic.

Intîmpinîndu-ne așa, am avut impresia că Eugen Barbu vrea să se delimiteze de la început de poziția susținută teoretic de Marin Preda, în interviul acordat „Gazetei literare" în numărul trecut. Mi-am spus părerea.

— Nu este vorba de o polemică, a precizat Eugen Barbu. Sînt un admirator al lui Marin Preda. Cred că știu să scriu proză de analiză (și o voi demonstra-o), dar practic deocamdată o altă metodă de a face proză. Fără a mi se părea demodat Dostoievski, cred că romanul de analiză este ușor demodat.

— Cred că trebuie să explicăm mai clar la ce ne referim cînd vorbim despre proza de analiză. Marin Preda nu se referea numai la proza, prin excelență, de analiză psihologică, ci opta pentru literatura în care mobilul unei serii de fapte să fie explicat prin definirea clară de către scriitor a proceselor sociale și psihologice determinante. Marin Preda critica metoda behavioristă și releva, cel puțin în parte, limitele realismului american. In romanul d-voastră *Șoseaua Nordului* există scena în care Niculescu se află în mașina unor ofițeri, avînd asupra sa o încărcătură de material exploziv. In acest timp începe bombardamentul. Niculescu se gîndește febril la soluțiile posibile de ieșire din situația în care se găsește. Nu este un pasaj de analiză?

— Ba da, și nu resping analiza. Există și alte pasaje, cum este cel pe care l-aș numi „episodul torturilor", în care am încercat să arăt cum reacționează un comunist la încercările fizice, care sînt limitele rezistenței lui și ce resorturi sufletești îl fac să le depășească, suportînd toate încercările. Dar tocmai pentru că *Șoseaua Nordului* este conceput ca un roman de acțiune, cu contingențe pînă la senzațional, acest pasaj a fost găsit de unii critici cam lung (lucru pe care, totuși, eu nu-l consider îndreptățit). In ceea ce privește *Șoseaua Nordului* unele critici au subliniat absența motivelor care-i determină pe Mareș și pe Niculescu să devină adevărați eroi comuniști, așa cum îi cunoașteți din paginile cărții. Mai precis, se reproșează că nu sînt suficient explicate mobilurile sufletești. Aici ajung la o problemă foarte interesantă, după mine, aceea că în acest roman, ca și în *Groapa* de altfel, am căutat să-l las pe cititor să înțeleagă aceste ultime mobiluri, din acțiunile lor.

— In *Groapa* există un episod în care se descrie o nuntă. Sînt opere literare, în care momentul acesta este creat ca fiind de-o înaltă puritate și în același timp de o efervescență pasională. In *Groapa* se creează o atmosferă greoaie de după chef, sînt arătate feluritele mîncăruri și băuturi consumate, și mai ales resturile lor. Pentru aceasta se întreprind descrieri deosebit de minuțioase) și cititorul vede totul printr-o lumină tulbure și murdară (notată și ea cu finețe, cu precizie). Toate acestea, cred, tocmai pentru a sublinia esența sufletească joasă a celor ce au urmărit, de fapt, să încheie o afacere meschină.

— Este foarte adevărat. Aceasta pentru că o operă literară are, cred, doi autori — scriitorul și cititorul.

— Interesant!

— Am o mare stimă pentru cititor și dacă un personaj este lovit, nu vreau să mai explic: „el simțea o mare durere...". De exemplu, cînd fuge, un om are reacții sufletești foarte rapide pe care nu este nevoie să le explici căci cititorul și le poate închipui. Dar aceasta mi se pare a fi o chestiune colaterală...

— Dimpotrivă. Un exemplu poate fi episodul în care Dumitrana, mergînd la o adresă conspirativă, își dă seama că a căzut într-o cursă. Incepe o urmărire aprigă. Din felul în care sînt notate mișcările înțelegi că eroul, după un moment de uluire caută, într-o febrilitate ce-l apropie de panică, să găsească scăpare. In același timp, din acțiunile lui înțelegi că și-a recăpătat imediat sîngele rece, că se apără pe el și cauza organizației cu multă stăpînire de sine. Este o scenă din care reiese clar ce fel de om este Dumitrana.

— M-ați înțeles bine. Dacă ați observat, eu mă feresc să fac portrete fizice. Notez un amănunt, un tic verbal, un detaliu al îmbrăcăminții. Cititorul poate să-și închipuie ochii, de ce culoare vrea, dar eu sînt convins că el îi vede așa cum îi văd și eu. Sînt un scriitor realist, dar cred că în opera de artă realitatea trebuie transfigurată spre a transmite un mesaj. Vreau să spun, totodată, că procedeul lui Marin Preda din *Moromeții* este foarte interesant. Din el a ieșit o capodoperă tocmai pentru că a aplicat metoda analizei unei lumi socotită multă vreme rudimentară. El a știut să opună imaginii tradiționale a unui țăran temător și bîlbîit sau mistic (detest scena din Rebreanu în care Ion sărută pămîntul), — o imagine realistă.

— In *Groapa* există de asemeni un mediu social care pare că se refuză analizei. Il apreciați pe Marin Preda tocmai pentru că a aplicat această metodă pe o arie „geografică" la care procedeul nu se mai experimentase. Nu v-a tentat să o faceți descriind „groapa"?

— In cazul Gropii nu puteam aplica metoda analizei, căci eroii au ca trăsătură principală violența. Am încercat să-i fac pe cititori să înțeleagă ce gîndesc personajele descriindu-le gesturile. Regret faptul că în critica romanului s-a observat mai mult pitorescul și limbajul colorat, uitîndu-se că există acolo un personaj nenumit — autorul — care pînă la urmă își pedepsește eroii, luînd prin aceasta o poziție critică. Polemica cu această lume de la marginea societății burgheze se face nu cu mijloace directe, ci în subtext.

— Prin „pedeapsă" înțelegeți faptul că pînă la urmă ei nu izbutesc să iasă din Groapă?

— Este în primul rînd un protest, o critică a societății capitaliste, care face posibilă existența unei „gropi" și a faunei sociale ce viețuiește în ea. Așa înțeleg eu poziția mea de scriitor realist-socialist. Și se mai uită un lucru — faptul că *Groapa* este primul volum dintr-un ciclu de cinci romane care vor încerca să fie o monografie a Griviței.

— *Șoseaua Nordului* face parte dintre ele?

— Da, este al treilea volum;

(Continuare în pag 6)

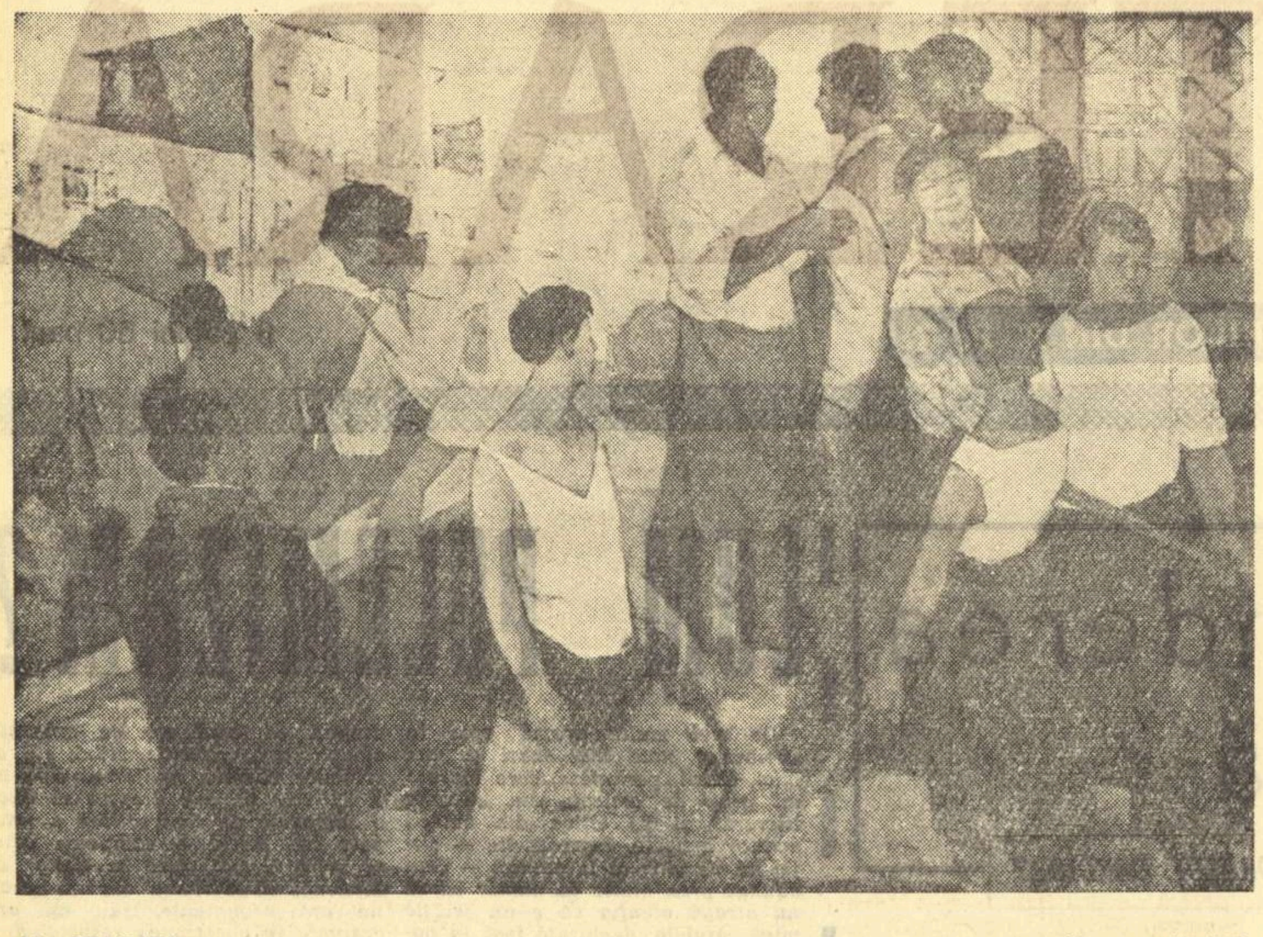

AL. CUMPĂTA (Din „Expoziția regională de artă plastică") „Muncă patriotică"

CĂRȚI

O antologie din lirica populară

Un tînăr folclorist, Ioan Șerb, pasionat cercetător al fenomenului artistic popular, a alcătuit o culegere din lirica populară (intitulată, după sugestia unui mai vechi volum al lui Ovid Densusianu: Flori alese din poezia populară), *selectînd din colecții întinse, piese trainice, în măsură a demonstra finețea și puterea de elaborare a geniului popular. In vederea alcătuirii acestui repertoriu liric au fost cercetate o seamă de culegeri din perioade diferite, începînd cu acele „pietre scumpe a comorii geniului romînesc" adunate de Vasile Alecsandri și încheind cu înregistrările recente, din lirica populară contemporană, răspîndite prin revistele de specialitate sau alte publicații. Editorul a voit să cuprindă în antologia sa creații de pe întreg teritoriul țării, punînd în valoare, în acest sens, și unele colecții inedite cum sînt acelea de folclor din Oaș și Țara Zarandului. Intinderea nu este numai în spațiu, ci și în timp. Prin lirica obiceiurilor tradiționale și prin cîntecele de ciobănie și despre natură — ne întoarcem în istorie, înregistrînd ecourile unor epoci îndepărtate; aceste creații transmit dincolo de un ritual sau altul, o filozofie, o morală ce se completează și se fixează în evoluția ulterioară.*

Prezența iminentă a morții nu are nimic deprimant. Sentimentul de tristețe cosmică, de fatalitate mistică de care vorbeau cercetătorii idealiști, nu se verifică. Ideea de integrare în circuitul peren al naturii, pe care esteții idealiști autohtoni au speculat-o în sens mistic, nu are drept urmare, în concepția creatorului anonim, o viziune pesimistă asupra lumii. Impodobit cu flori, plîns de frați și de surori, desprins de lume cu regret, dar nu cu sentimentul vidului, țăranul se supune unui proces natural, întocmai ca și celelalte viețuitoare.

Este statornic în cîntecul popular romînesc, cu temele și modalitățile sale lirice multiple (de la pamfletul politic cu accente dure, la elegia suavă ce înregistrează înstrăinarea de sat și de familie) — ceea ce s-ar putea numi „cosmicitate", sentimentul de viețuire în armonie cu universul. Observațiile făcute în această direcție de Mihail Pop, în amplul studiu introductiv, sînt prețioase, dar sumare, autorul avînd de discutat numeroasele probleme pe care le ridică editarea unei antologii din lirica populară. Aprecierile de ordin artistic sînt, în acest chip, globale. Ele se referă îndeosebi la geneza creației populare și mai puțin la substanța ei lirică propriu-zisă.

Merită o atenția deosebită clasificarea liricii după sentimentul fundamental de care vorbeam mai înainte și care reprezintă, după cîte ne dăm seama, o încercare de a ordona varietatea poeziei populare în funcție de mai multe criterii, nelipsind criteriul estetic. Categoria cîntecelor de sărăcie și de revoltă împotriva exploatării *este nouă, neîntîlnită în vechile colecții; ea scoate în evidență un filon liric foarte puternic în creația populară: protestul împotriva împilării, a exploatării, a opresiunii de orice natură. Intre această categorie de doine și cele referitoare la haiducie, la răscoalele populare, la înstrăinare și proletarizare există o legătură strînsă, uneori sferele sentimentelor se întrepătrund, ceea ce ne sugerează ideea că o grupare unică, ca un capitol mai larg, deosebit de acela al cîntecelor cu specific, să zicem, filozofic și afectiv, intim (cîntece de jale și noroc, de dragoste și dor etc.), ar fi concentrat acest univers tematic. Dar orice clasificare implică multe riscuri, așa încît lăsăm acest subiect pe seama specialiștilor.*

Din 100 de culegeri de folclor, autorul antologiei a selectat un buchet de cîntece, în marea lor majoritate de o adîncime lirică nebănuită. Inițiativa Esplei trebuie continuată.

Volumul Balade *apărut ulterior sub îngrijirea aceluiași editor, ne dă speranțe că un plan vast prevede apariția sistematică a celor mai valoroase creații artistice populare.*

Eugen SIMION

ELENA VIANU:

„Delacroix"

Intr-o colecție intitulată „Oameni de seamă", prezența lui Delacroix își găsește locul potrivit pe care i-l oferă recenta monografie a Elenei Vianu.

Corifeu al picturii romantice, Delacroix este totodată una din figurile de seamă ale artei universale. Apariția lui schimbă fizionomia picturii franceze din secolul XIX, sparge tiparele mediocrității academice, devine expresia marilor aspirații și pasiuni omenești. *„Arta sa,* așa cum afirma criticul René Huyghe, *a țîșnit în mijlocul secolului asemenea înflăcăratei Libertăți care călăuzește poporul fluturînd strălucitorul ei stindard".* Născută dintr-un permanent și neliniștit dialog cu realitatea, ea refuză gratuitul și reprezintă mijlocul suprem prin care artistul caută dezlegarea unor chinuitoare întrebări asupra condiției umane într-o epocă foarte depărtată de *„înălțimea visului"* o epocă de consolidare a burgheziei capitaliste, zbuciumată de revoluții ce anunțau emanciparea unei clase noi — proletariatul. Cu toate limitele sale în care descifrăm limitele momentului istoric, pictorul este un filozof care așterne pe pînză rodul meditației sale. *„Scutură-te mereu pentru a reveni la marile idei"* — acesta este îndemnul pe care și-l adresează oridecîteori simte că îi slăbește încordarea și fiecare tablou, de la *Barca lui Dante, Masacrul din Chios, Moartea lui Sardanapal* și pînă la *Lupta lui Iacob cu îngerul,* este răspunsul pe care și-l dă în diferitele etape ale creației. Sau, rezumînd cu propriile sale cuvinte: *„sufletul povestește desenînd o parte din ființa sa esențială".* Firește că viziunea unui astfel de artist nu poate fi decît dramatică. Ea își găsește expresia în compoziții ample și patetice care întrunesc într-o sinteză originală mijloacele de bază ale meșteșugului său: un desen precis, dinamizat prin cele mai inedite și îndrăznețe raccourciuri, o plastică excepțională și o mare bogăție coloristică.

Cartea Elenei Vianu este o seducătoare invitație la cunoașterea acestui artist de geniu, a vieții și-a operei sale, amîndouă proiectate în climatul istoric și social al epocii, analizate și explicate cu competență științifică și sensibilitate. Urmărind etapele cele mai importante ale existenței lui Delacroix, autoarea le prezintă în lumina temelor care au susținut de la un capăt la altul evoluția artei sale. Ea stabilește astfel acea unitate intimă dintre om și operă, îndemnînd cititorul la reflecții asupra problemei creației artistice în secolul trecut, asupra aspectului omenesc dureros al acestei probleme așa cum și-a pus-o însuși Delacroix: *„Spiritul meu chinuit are nevoie să se chinuie, să facă și să desfacă, să-ncerce mii de chipuri înainte de-a ajunge la scopul urmărit".*

Stăpînind o bogată informație pe care știe s-o folosească pentru a-și susține propriile comentarii, Elena Vianu aduce în cartea sa cele mai semnificative mărturii contemporane (Baudelaire, George Sand, Gauthier, Signac, Lassalle Bordes, Odilon Redon), stabilește cu finețe comparațiile posibile cu marii artiști (Rubens, Hugo, Chopin, Ingres), pune în mișcare un adevărat cortegiu de umbre glorioase din secolul trecut (Géricault, Corot, Chassériau, Millet, Courbet), totul pentru a cuprinde cît mai larg aria uriașă a personalității lui Delacroix.

Asupra reușitei marelui artist, ea își îngăduie dreptul de a conchide pe care i-l dă perspectiva timpului și interpretarea științifică a investigației sale: *„Dar oricare mare artă este o artă a mulțimilor. Din uriașul ei suflu se hrănesc operele ei. Cele mai frumoase dintre ele sînt cele adresate lor. Adînc înfipte în realitatea concretă și caldă a unui pămînt, opera de artă trebuie să crească din acesta și să hrănească cu fructele sale dulci poporul. Astfel stă astăzi opera lui Delacroix în fața noastră".*

Modest MORARIU

Muzica populară la radio

Cele de mai jos sînt ale unui profan; însă nu trebuie să fii muzician, muzicolog, folclorist, ci doar iubitor de muzică, pentru a întreba radiodifuziunea — care emite pentru mase — de ce socoate sfera muzicii populare romînești epuizată prin ce execută cîteva orchestre și cîțiva cîntăreți profesioniști, cînd se știe cît e de fecund poporul nostru în muzică și cînd se mai știe că Institutul de Folclor, înființat și crescut de puterea populară, e apreciat aci și aiurea ca un uriaș depozit de material folcloric prețios. Ce spun, se bizuie pe urmărirea îndelungată a emisiunilor radiofonice. In programul de radio e rezervat mult loc muzicii populare. După unii, prea mult. Nu e adevărat, absolut vorbind. Adevărat e că se face prea mult loc, aproape exclusv, tarafului citadin simfonizant — pentru a-l denumi astfel — și guriștilor săi, ceea ce duce la monotonie. Ar fi greșit să negi legitimitatea acestui gen de formație muzicală, constituit și evoluînd mereu, cu realizări destul de des frumoase și cîteodată excepționale, dar să-l substitui tuturor manifestărilor folclorice muzicale de la noi, îmi pare mai greșit. De altfel, cum e firesc, cele mai multe orchestre de acest gen au predilecție pentru un repertoriu alcătuit din muzică lăutărească și mai cu seamă din muzică lăutărească de oraș; pe de altă parte, cum nu e firesc, unele orchestre corup adesea, folclor străin de ele. Acesta din urmă — în cantitate nemăsurată și foarte variat — zace nedifuzat la Institutul de Folclor, cercetat și lăudat numai de specialiști (mă refer la capodopere din genul doinei, al baladei, cîntecului de leagăn, de urare etc., concepute și interpretate specific). De ce? Se cedează, evident, unui gust debil și fals, altul decît cel robust și sigur al maselor de oameni ai muncii. Incă înainte de primul război mondial, Bartok lua apărarea muzicii populare în forma ei „rudimentară", atunci cînd unui critic nu-i plăcuseră melodiile culese de compozitor în Bihor și Maramureș: „De gustibus non est disputandum!... Culegătorul însă susține că este poate cea mai minunată muzică poporală (...) care, luată chiar și în chip absolut e atît de fermecătoare, încît ar putea-o admira toți oamenii de muzică ai Europei — firește însă nu diletanții." *) (Textul e scris de Bartok direct în romînă). Așteptăm nerăbdător oglindirea întregului teritoriu folcloric al R.P.R. în emisiunile de radio.

TUDOR ȚOPA

---

*) Bartok Béla: „Insemnări asupra cîntecului popular", ESPLA, 1956.

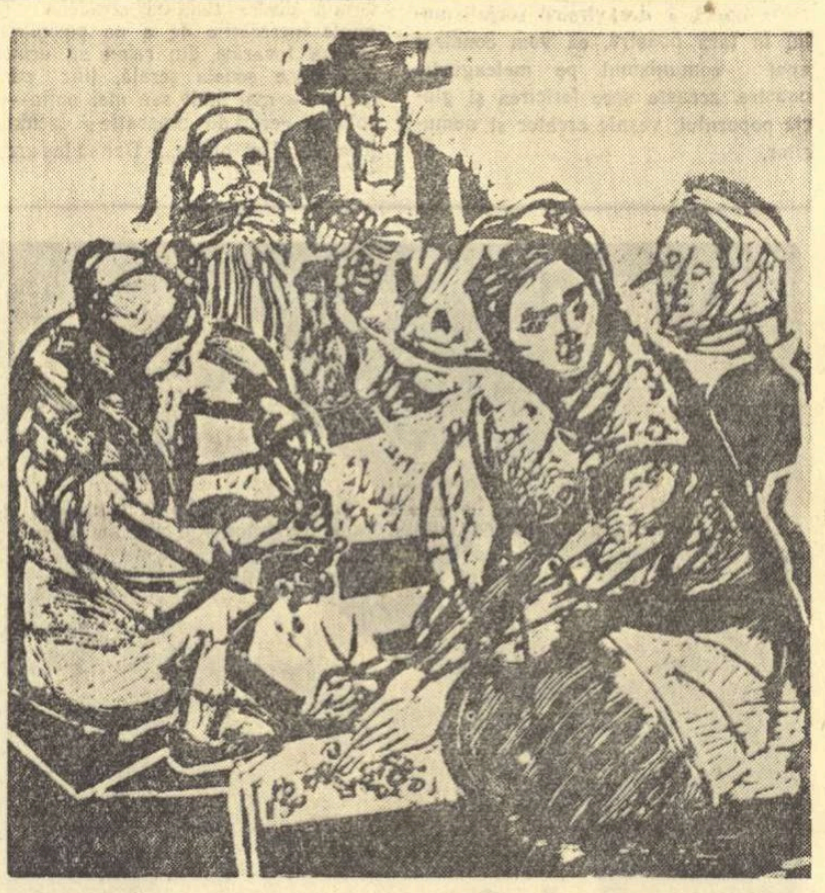

ANA ILIUȚ „La G.A.S."

O CARTE pe săptămînă

LUCIA DEMETRIUS:

„Nunta Ilonei"

Volumul de povestiri al Luciei Demetrius, modest ca întindere, are o tematică variată, axată pe primenirea conștiinței umane în funcție de prefacerile revoluționare care au intervenit în realitatea noastră socială după 1944. Pentru a zugrăvi imaginea acestor transformări, autoarea nu recurge la evenimente capitale, ci selectează, din viața cotidiană, amănuntul aparent fără semnificații răsunătoare. Reflectarea în plan moral a acestor fapte „mărunte" prilejuiește personajelor declanșarea unor procese sufletești complexe. Este cazul activistei Lisaveta din povestirea „O zi împlinită". Faptele diverse, ca deschiderea unui orășel de copii, o ședință cu comisia de femei dintr-o comună, Salcia, constituie momente în care Lisaveta reacționează afectiv, gîndindu-se la copilăria ei tristă de slugă la un boier nemilos, la suferințele îndurate din pricina sărăciei și la plinătatea bucuriilor care i-au însoțit viața odată cu intrarea în partid și încadrarea în avîntul constructiv al epocii noastre. In altă povestire, Letiția Poplicean, femeie simplă, face un act de eroism salvînd de la înec 19 copii, faptă pentru care este decorată. Ziaristei venite de la București pentru un reportaj senzațional, Letiția Poplicean nu-i spune decît că și-a făcut datoria. Dar, pentru a ajunge aici, Letiția Poplicean a trebuit să parcurgă un drum greu. Tinerețea cernită de grija zilei de mîine, dragostea de oameni, existentă în subconștientul emoțional, și îndeosebi pilda doctoriței comuniste, Maria Ceausu, cu care lucrează la început, îi facilitează schimbarea. Căldura umană, a Mariei Ceaușu topește treptat zgura egoismului imprimat caracterului ei de o societate care îl promova drept principiu de conduită. Transformarea Letiției, în contextul social al anilor noștri de avînt constructiv se susține convingător. Povestirea este dintre cele mai bune cuprinse în volum.

Percepția fină a autoarei distinge valori morale la oamenii simpli, trăiți altădată în umbra anonimatului, valori pe care se străduiește să le releve și să le promoveze. Lisaveta, Letiția, ori doctorul Pavel Ștefănescu din „Moartea fericitului" sînt astfel de oameni simpli care își găsesc împlinirea etică în societatea noastră. Internat într-un sanatoriu de boli pulmonare, Pavel Ștefănescu își continuă perseverent activitatea de cercetare cu riscul vieții, fiind de un real folos personalului medical. Lucia Demetrius reliefează pregnant munca susținută a acestui medic bolnav care nu se poate resemna la acceptarea situației de pacient. Pasiunea lui are drept suport înțelegerea superioară a rostului său.

Spre deosebire de Pavel Ștefănescu, Grigori Caligari, „Intelectualul subțire" din povestirea „Un om fermecător" este un sibarit desăvîrșit. Toată viața n-a făcut altceva decît să risipească banii altora, iar acum, cînd dezvoltarea socială îi cere o atitudine activă și utilă, el rămîne același om nefolositor nimănui, vegetînd la periferia vieții și mirîndu-se că oamenii se descotorosesc de el. Personajul prefigurează sugestiv „destinul" foarte puținilor intelectuali care, nevoind să-și potrivească pasul pe ritmul noilor realități sociale, sînt sortiți ratării.

Pentru a relata astfel de aspecte, Lucia Demetrius utilizează cu predilecție procedeul retrospecției în psihologia personajelor, dovedind finețe analitică și putere de pătrundere. Dar, pentru ca analiza stărilor interioare ale eroilor să reflecte cu plenitudine prefacerile sociale care le determină evoluția, personajele trebuie să aibe o viață sufletească bogată și complexă, să fie niște firi interiorizate. Venim în contact, așadar, cu frămîntările vieții reale, privite prin prizma receptivității bogate a personajelor, comentariul Luciei Demetrius rămînînd în permanență în subtextul narației.

Povestirea „Nunta Ilonei", care dă și titlul cărții, înfierează obtuzitatea și nonsensul conflictelor religioase, pernicioase pentru libertatea de acțiune a oamenilor, iar „Femei active" satirizează cu un umor discret fățărnicia a două domnișoare bătrîne, demonstrînd anacronismul pasiunilor mistice în societatea socialistă în care omul se afirmă muncind liber.

Preocupată mai ales de analiza psihologică, căutînd să consemneze răsfrîngerile pe care le au în conștiința oamenilor simpli transformările socialiste, Lucia Demetrius a scris un interesant volum de nuvele axat pe o problematică de actualitate.

St. VELEA

CRONICA literară

POP SIMION

„Afișe de bal"

Ca și alți tineri scriitori cu o susținută activitate în domeniul reportajului (tendința a fost, de altfel, adeseori relevată de critică), Pop Simion se apropie de epica propriu-zisă cu o optică particulară. In nuvelele și povestirile sale din volumul „Afișe de bal", normele „clasice" apar în bună măsură modificate prin împletirea lor intimă cu unele tehnici sau procedee specifice reportajului. E vorba, în primul rînd, de un anumit ritm imprimat desfășurării epice, trepidant, plin de nerv și care implică un unghi de vedere oarecum cinematografic asupra realității înfățișate. Descrierea cadrului va fi lapidară (păstrîndu-se doar amănuntele strict necesare), caracterele vor fi conturate ferm, din cîteva linii, semnificațiile psihologice vor fi deduse mai mult din reacțiile fizice, din faptele personajelor. E un program pe care scriitorul nu-l concepe rigid.

Fuziunea reportajului cu speciile scurte ale epicului (căci ne lipsește încă romanul-reportaj, așa cum s-a constituit el în literatura sovietică, la Ehrenburg de pildă), — este un fenomen literar de apariție destul de recentă. După cum se știe, avîntul constructiv de pe întreg teritoriul țării, marile prefaceri revoluționare, au avut drept consecință rapida dezvoltare a reportajului, cei mai activi în această direcție fiind — în mod firesc — tinerii scriitori. Personalitatea lor, formată în contactul imediat și fecund cu viața plină de dinamism a șantierelor, își păstrează nota caracteristică și atunci cînd ei se încearcă în epica propriu-zisă. Fuziunea de care vorbeam se realizează însă diferit, în funcție de individualitatea artistică a fiecăruia.

Revenind la discuția cărții lui Pop Simion, credem că ar fi interesant de urmărit mai îndeaproape felul cum se întrepătrund modalitățile reportajului cu cele specific narative — căci pe această linie trebuie căutate nuanțele originale ale nuvelelor din „Afișe de bal". Prima povestire, care dă și titlul volumului, ne înfățișează un episod din viața muncitorilor în perioada dinaintea războiului: meșterul cazangiu Șuta caută să-l atragă în lupta comuniștilor pe nepotul său, tînărul șofer Ionică Ciulean. Ingenioasă e folosirea resurselor umorului în relatarea unei împrejurări ca aceasta. E un umor care depășește limitele dialogului colorat, familiar, tinzînd să sublinieze un anume contrast între cele două personaje — inteligența, experiența de viață a meșterului cazangiu, în fața timidității și inexperienței pe care tînărul încearcă să si le ascundă, mai ales la începutul povestirii, sub aparența dezinvolturii. In cursul narațiunii, caracterele nu se îmbogățesc însă cu nuanțe noi și interesul e susținut numai prin vivacitatea replicii. Prezența modalității reportericești se vădește aici nu atît în surprinderea contrastului psihologic amintit, cît în tonul familiar, frecvent în relatările publicistice, pe care-l adoptă scriitorul: „Istoria porni de la o bere, la „Trei Papuci". Șoferul Ionică Ciulean avea înaintea lui o halbă și își juca pe deget veriga cu cheile de contact. Vorbea cu Șuta, cu unchiu-său, meșter la cazangerie, așa, în doru'lelii, să aibă o ocupație..."

In povestirile a căror acțiune se situează în epoca războiului, cu puțin înainte de 23 August 1944, prozatorul înfățișează aspecte ale împotrivirii țăranilor din Ardeal față de ocupanții hitleriști, ale căror ferocități și abuzuri sporiseră parcă, odată cu apropierea înfrîngerii („Hulpe", „Cățeaua", „Scară la cer", „Parașuta"). Dramatismul situațiilor e redat cu o sobrietate care reliefează pregnant eroismul luptei țăranilor împotriva cotropitorilor. Ritmul precipitat al narațiunii — care e subliniat și de frazele scurte, aproape sacadate — interzice popasurile descriptive sau analitice. Sînt totuși momente cînd mijloacele folosite de scriitor apar ca insuficiente. De pildă, un țăran, Moise Augustin, e de două zile închis într-un grajd, așteptînd să fie împușcat de nemți („Scară la cer"). Reducerea analizei psihologice, într-o astfel de împrejurare de tensiune, la o enumerare de senzații nenuanțate, e destul de artificială („Ii coboară un frig prin șira spinării. Lui Moise Augustin nu îi este frică de moarte. Mai degrabă simte o greață ce i se urcă în gîtlej, silindu-l să verse. Creierii lui înfierbîntați sînt gata să macine o mie de lucruri".)

Viziunea reportericăească e mai evidentă în nuvelele cu subiecte contemporane. Scriitorul încearcă să sporească impresia de autenticitate a faptelor relatate prin procedee caracteristice. In „Pămînt tînăr", de pildă, e citată sesizarea unui coordonator S.M.T. către un comitet raional U.T.M. Primul secretar, însoțit de ziaristul Cornel Trif, se vor deplasa pe teren iar autorul nu va face altceva decît să transcrie „povestirea publicată de Cornel Trif în ziarul raional, cu privire la cele petrecute în Valea Orbului". Dintre nuvelele care abordează o tematică actuală, cea mai interesantă ne pare „Pașca Grof". E descrisă aici drama unui țăran, sărac lipit înainte de reforma agrară, dar care, izbutind să cîștige destul de bine de pe urma pămîntului ce i-a revenit prin împroprietărire, refuză cu încăpățînare să intre în gospodăria colectivă. Fără a deveni chiabur, el capătă o mentalitate individualistă foarte accentuată, datorită căreia va avea să îndure suferința de a fi izolat de restul satului. Pînă la urmă, cu remușcări pentru purtarea lui nechibzuită și violentă, Pașca Grof va alege drumul său firesc: intrarea în colectivă. Nuvela prezintă unele inegalități: dacă fragmentele propriu-zis narative sînt bine scrise, vădind un artist matur, nu același lucru se poate afirma despre relatarea frămîntărilor morale ale lui Pașca Grof, realizată cu mijloace cam naive.

Se cuvine subliniată preocuparea lui Pop Simion pentru umor. In afară de prima povestire, aflăm o vînă umoristică în „Darida" (și în alte bucăți există umorul, de replică sau de situație, fiind folosit însă doar adiacent). Discuția secretarului raional, om inteligent și plin de haz, cu ridicolul Pavel Bică, e semnificativă în acest sens, deși se manifestă și aici un anume pericol al șarjei. Scriitorul va trebui să evite tentația pentru comicul prea facil, de tipul: „Mă uitam în ochii ei căprui, cu nedumerirea omului care a fost întrebat cîți copii a avut Nabucodonosor, ori în care an al vieții sale s-a îmbolnăvit de ulcer duodenal Darius I, regele perșilor" („Cer cuvîntul").

Ca și celelalte, nuvelele care-și extrag materialul din imediata actualitate, se caracterizează prin ritmul lor viu; scenele se succed cu repeziciune, ca niște secvențe de film, semnificațiile se desprind totdeauna ca claritate.

Aceste nuvele sînt interesante prin contopirea unor modalități reportericești și publicistice cu altele epice, într-o sinteză capabilă adeseori să exprime cu forță și pasiune aspecte ale contemporaneității socialiste.

PETRE SĂLCUDEANU

„Iubește ziua de mîine"

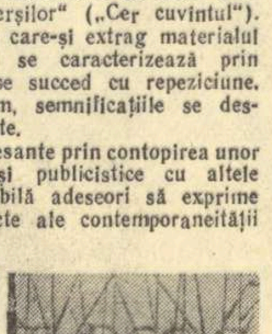

Petre Sălcudeanu abordează speciile scurte ale epicului respectînd cu strictețe ceea ce în mod curent numim „rigorile genului". Bun cunoscător al vieții rurale din trecut și de azi, scriitorul încearcă să construiască un conflict epic mai complex („Iubește ziua de mîine"), precum și să relateze concentrat împrejurări dramatice. Desigur, cea mai interesantă din întregul volum este nuvela amplă „Iubește ziua de mîine", care dă și titlul culegerii. Acțiunea ei se desfășoară în plină actualitate, într-un sat ardelean în care colectivizarea a fost îndeplinită cu mai mulți ani în urmă, iar personajul principal este țăranul colectivist Ion Șuștăruțu care și-a format o mentalitate socialistă asupra rostului muncii sale. Nuvela are meritul de a reflecta raporturile sociale și morale noi, apărute în mediul rural într-o fază înaintată a procesului de socializare a agriculturii. Mentalitatea nouă a lui Șuștăruțu se va cristaliza pe deplin și semnificativ în timpul conflictelor cu un pronunțat caracter de clasă care agită viața satului, într-o toamnă. Președintele colectivei, Vasile Baciu, om interesat și dînd dovadă de un spirit apropiat de cel chiaburesc, neglijează bunul mers al gospodăriei, căutînd să-i mulțumească pe țărani printr-o serie de avantaje materiale, obținute pe seama scăderii fondului principal al colectivei. Oamenii își construiesc case, dar gospodăria se resimte și, în cele din urmă, colectiviștii înșiși își dau seama că, din an în an, veniturile lor scad. Chiaburii folosesc prilejul pentru a lansa tot felul de zvonuri (cu privire la destrămarea apropiată a colectivei), pe care unii le cred, cu atît mai mult cu cît președintele propune să se împartă colectiviștilor vitele, pe timpul iernii, grajdurile gospodăriei fiind nereparate. In această situație, Șuștăruțu, om care fusese considerat totdeauna umil, supus, dovedește o neașteptată energie și tenacitate în acțiunea de demascare a președintelui corupt. Procesul acesta al trezirii unei dîrzenii latente, multă vreme încătușată, chiar și după ce se putea manifesta liber, nemaiavînd de întîmpinat piedici exterioare, obiective, este descris de scriitor cu remarcabil talent. E un proces rapid, aproape brusc, dar avînd totuși o mulțime de nuanțe, pe care Sălcudeanu nu le trece cu vederea. Semnificativ e faptul că acest proces are loc într-un moment de înfruntare socială în viața satului descris. Intorcîndu-se cu carul plin de bucate de la gospodărie, Ion Șuștăruțu trăiește, într-o seară, un sentiment nou pentru el: „Intoarse capul, văzu carul încărcat cu vîrf, se gîndi apoi la toată agoniseala strînsă de cînd era colectivist (...) și, inciudat, își zise că, la urma urmelor, de ce să spună tot el întîi «bună ziua», de ce nu și alții, că «el nu-i dator nimănui cu nimic», și îmbufnat, își puse capul în piept". Umilința din trecut, la care-l obliga o condiție socială mizeră, îl revoltă acum. Asemenea notații ale scriitorului sînt frecvente. La cooperativă, în fața cu un „deț" de țuică, Șuștăruțu „se înverșună dintr-o odată împotriva propriei lui ființe, împotriva temerii și-a sfioșeniei lui" etc. Colectivistul capătă conștiința unei dimensiuni necunoscute a persoanei sale: curajul, demnitatea. Dîndu-și seama de necinstea președintelui, el îl înfruntă pe acesta cu o hotărîre care-i era, înainte, străină: „Mă Baciule, eu de la tine vreau să știu, tu vrei să pui gospodăria pe drojdie?.... Adică cum să împărțim vitele? Adică de ce să le împărțim? Ori tu te-ai săturat de colectivă și acu' vrei s-o împarți?"

Șuștăruțu va întreprinde apoi acțiuni decise pentru lămurirea unor țărani cuprinși de șovăială, fiind principalul sprijin al secretarului de partid Gîmbuțan. Cînd lupta se termină și satul se liniștește, Ion Șuștăruțu e un om schimbat pe de-a-ntregul, un om care și-a învins și ultimele crispări și a cucerit o seninătate a tinereții, a puterii: „Ioane, Ioane, cum te-ai mai schimbat! Nici pașii nu ți i-am cunoscut, iar de fluierat, Ioane, de cînd erai ficior nu te-am mai auzit fluierînd" îi spune soția.

Nuvela, în ansamblu realizată, construită solid, vădește și deficiențe. Unele contraste de caracter sînt subliniate de scriitor cu mijloace artificiale, naiv-sentimentale. In capitolul 8, de pildă, Șuștăruțu salvează un porumbel urmărit de uliu: „Ion își băgă două degete în gură și începu să fluiere asurzitor. Descumpănit pentru o clipă, uliul luă înălțime și porumbelul secătuit de putere și paralizat de frică, se lăsă în jos și căzu ca un boț de cîrpe pe niște fîn pus la uscat". Președintele, care se afla în preajmă, exclamă cu răutate: „De ce nu l-ai lăsat mă, să vedem cum îl prinde?" iar Ion îl privește tăcut „într-un anumit fel, căutînd și descoperind semne pe care pînă atunci nu le băgase în seamă". Unele personaje (cum ar fi Lina, soția lui Șuștăruțu) sînt insuficient adîncite psihologic.

Celelalte bucăți care intră în componența volumului vădesc preocupări probabil mai vechi ale prozatorului, în direcția schiței. Imprejurările narate sînt în general, de un dramatism violent („Roșu pe alb", „Un gram de aur", „Vreau să trăiesc"). E semnificativ interesul lui Sălcudeanu pentru situațiile extreme. Un chiabur își ucide fiica pentru că s-a căsătorit cu un om fără avere, iar apoi, cu cinism, își lasă unul din nepoți să moară de foame („Un gram de aur"). In timpul războiului, un soldat care supraveghează un deținut în lanțuri, află de la acesta că propriul său frate, comunist, fusese împușcat („Roșu pe alb"). Alte schițe sînt îmbibate de sentimentalism („Flori de mușcată"). Toate aceste compuneri, interesante prin unele aspecte, par să aparțină unei faze de creație depășite de autorul nuvelei „Iubește ziua de mîine", al cărei realism viguros, asociat unei lucidități sensibile la nuanța psihologică, anunță un prozator cu perspective clare de dezvoltare

Matei CĂLINESCU

Candidaţii poporului

PREŞEDINTELE

Pe Marin Vasile, preşedintele colectivei „Octombrie Roşu" din Radu Vodă, raionul Lehliu, l-am întîlnit la sediul gospodăriei „Bela Brainer" din satul vecin. Aici sosiseră de la Titu nişte colectivişti intraţi de curînd în gospodărie. Marin Vasile a fost invitat şi el împreună cu cîţiva membri ai gospodăriei sale. Stau falnici lîngă uşă şi le urează oaspeţilor din Titu să-i ajungă (colectiva lor, „Octombrie Roşu" e fruntaşă pe ţară). Preşedintele îşi aminteşte cum anul trecut au mai venit din Titu nişte individuali. Au venit, au vizitat gospodăria şi chiar cei mai cusurgii n-au avut de ce se lega. Ba nu, unul singur, a mormăit ceva cînd a văzut o claie căreia vîntul din noaptea ce trecuse îi smulsese vîrful.

— Ii duceam din casă în casă, povesteşte preşedintele cuiva de la raion, le arătam bucatele fiecăruia şi muream de bucurie cînd îi auzeam cum întrebau pieriţi: — Chiar atît aveţi? Chiar, chiar atît? Cînd au plecat cîţiva au şi făcut cerere în faţa noastră.

In sală se mănîncă, se ciocnesc pahare, cîntă pikupul. Deodată faţa preşedintelui (blîndă, rotundă, foarte frumoasă) căpătă o fixitate nefirească. Se uită tăcut pe deasupra meselor însă îţi dai seama că nu vede nimic. Apoi brusc se însufleţeşte, obrazul îi este de-a dreptul transfigurat de cine ştie ce gînd cunoscut numai de el, se răsuceşte rîzînd spre oamenii lui şi-l întreabă pe unul:

— Cum e nea Dumitre, e bine?

— E bine.

— Cît mă canonii eu cu dumneata pîn' să te aduc la linie.

— De, ce să-i faci...

— Mai ştii ce „polocru" îi se pusese cînd te ţineai la o parte?

— Napoilă.

— Da acu cum e, e bine? se repetă preşedintele.

Veselia lui îl molipseşte şi pe ceilalţi. Toţi rîd, se mişcă, se bat pe spinare. E o veselie care se comunică pe deasupra cuvintelor cînd orice spui, orice faci, pare foarte potrivit şi îmbucurător.

A doua zi dimineaţa, şedinţă de consiliu. Preşedintele anunţă ordinea de zi: unu, organizarea echipelor, doi „rezolvarea cererilor oamenilor muncii". Iată felul de rezolvare al uneia. Un colectivist are doi copii mici şi i s-a îmbolnăvit nevasta. Cere să fie repartizat conductor (conductorii faţă de „pălmaşi" au posibilitatea să obţină procente în plus).

— N-are dragoste de cal, se împotriveşte cineva cererii.

— Caută doar munci „mari", de lucrul mărunt se fereşte.

— O fi, dar nevasta e bolnavă rău tare, intervine moale un bătrîn.

— Anul trecut n-a dovedit „atitudine" faţă de muncă, e indignat un brigadier tînăr.

Preşedintele răsuceşte răbdător colţul cererii, faţa lui îşi pierde iarăşi jocul voios, şi, după ce protestele şi încuviinţările se isprăvesc:

— Acu' uite părerea mea. Cum e, cum nu e, pe David trebuie să-l ajutăm. Eu zic să-i dăm căruţa şi caii pe mînă, dar să-i spunem că are înlocuitor în spate; la prima drăcie pe care-o face îi luăm şi atelajul. Şi zic să-i dăm şi o treabă mai grea: să care buteliile de aragaz la umplut. Noi avem în sat peste trei sute de aragazuri. N-are timp fiecare! să-şi umple butelia. Aşa, îl şi zgîndărim niţel.

— Da' n-au loc într-o căruţă.

— Păi îi facem o căruţă cu etaj.

— Asta aşa e, dacă-l zdruncinăm, îl aducem la linie.

— Hiţînat se îndreaptă.

Sună telefonul. E şeful staţiei CFR din Lehliu. Iată ce se întîmplase: gospodăria din Radu Vodă primise sarcină să ajute cu îngrăşăminte nişte gospodării noi din Giurgiu. Le-au dat cîteva tone, dar delegaţii din Giurgiu n-aveau forme pentru tren.

— După ce le dăm gunoi, vor şi vagoane — se supără preşedintele. Le dăm?

— Le dăm, da' să le fie gunoiul de leac.

Abia peste cîteva ore, cînd se întoarce de la gară, reuşesc să-l aflu liber şi să stăm de vorbă. Mai întîi, pe scurt, îşi povesteşte viaţa.

Taică-său a fost ciobanul satului. El însuşi, Marin Vasile, a fost un timp cioban. Apoi, după ce învaţă şase clase în sat, stă trei luni ca băiat de prăvălie în Lehliu. Se întoarce în sat şi învaţă frîngheria. Il prinde armata şi cînd, în 1949, e lăsat la vatră, satul îl alege preşedinte al Frontului Plugarilor.

In 1951 e agent agricol la sfat, însă în acelaşi an îşi dă demisia, intră în colectivă şi lucrează la „muncă directă" cu atelajele. Intr-o vară e luat delegat de batoză, se descurcă bine şi raionul îl trimite 5 luni la o şcoală de brigadieri. O termină, şi întors în colectivă ia în primire brigada I-a. A condus-o patru ani şi în fiecare an ieşea fruntaşă. In 1957 adunarea generală îl alege preşedinte.

Expune apoi metodele sale de conducere şi modul cum gospodăria a ajuns milionară. Mijloacele sînt de o simplitate şi de un bun simţ exemplare.

— Intotdeauna m-am zbătut şi mă zbat pentru dezvoltarea sectorului obştesc. Arăt oamenilor că fondul de bază se răsfrînge şi asupra veniturilor personale.

— M-am orientat împreună cu ceilalţi membri de partid din sat spre cultivarea simţului de răspundere al fiecăruia şi am hotărît în adunarea generală să dăm pămînt pe cap de om în cadrul unei echipe. Fiecare om primeşte, să zicem, cîte un hectar pe care-l munceşte de la sapa întîia pînă la recoltat. Cine depăşeşte norma e răsplătit. Aşa, vrednicul e încurajat şi leneşul, pedepsit.

— Niciodată nu reped oamenii. Dacă-l repezi pe unul se simte jignit şi crede că tot el are dreptate. Cînd unul face ceva nepotrivit îi arăt ce rău îmi pare mie pentru greşeala lui şi-l las să se consume singur.

Ştiţi ce a făcut Marin Vasile ca să dezvolte în colectiviştii săi dragostea faţă de lupta clasei muncitoare pentru socialism? I-a suit în „Steagurile Roşii" ale gospodăriei şi i-a dus mai întîi la Doftana, apoi la Peleş: uite, aici stăteau comuniştii închişi, dincolo huzureau regele şi boierii. Vedeţi cui datorăm milioanele noastre?

— Acum, se bucură el, cei care au fost în excursie, intră şi în foc dacă trebuie să apere socialismul. In primăvară mă gîndesc să facem o excursie în toată ţara numai cu bătrînii. Ei sînt cei mai buni agitatori. Cînd or vedea ce s-a realizat în anii socialismului, şi-or spune în sat că uite aşa şi aşa, o să-i întreacă şi pe propagandiştii raionului.

Imi mai vorbeşte despre grădiniţa de copii a gospodăriei, despre căminul cultural ridicat prin muncă voluntară, despre parcul cu tei, casa de naştere, dispensarul veterinar, de echipa artistică cu acordeoanele şi costumele ei, de proiectul unui dispensar cu internat care o să se înfiinţeze la Lupşanu.

— Cu colectiviştii din Lupşanu cum vă aveţi?

— Intre noi şi ei a fost altă dată luptă mare. Era o răutate venită din vremea bătrînilor. Ne desparte o gîrlă: cum trecea unul de-al nostru peste pod, ei săreau cu ciomegele. Şi noi săream la fel cînd veneau unul de-al lor. Şi după ce s-au înfiinţat colectivele un timp era la fel. In primăvara lui '60 ne-am certat odată grozav pentru nişte pămînt de la hotarul dintre gospodării şi atunci ne-am şi împăcat.

Stau eu atunci cu Costică, preşedintele lor, la sediul organizaţiei, şi n-ajungem la nici o înţelegere. Bine, zic eu la urmă, hai la sfat să studiem actele. Hai. Eu aveam şaretă. Ii spui lui Costică să se suie în ea. El — nimic. Merg eu în şaretă, el la pas alături. Pe drum, mai încerc odată:

— Bine mă, Costică, să ne certăm noi, care copilărirăm şi flăcăirăm împreună. El tace îmbufnat. Ajungem, scoatem actele, şi-i documentez că noi avem dreptate. Acu, hai să facem bornele. Le facem şi pe urmă scoatem noi nişte ţuică şi-i chemăm să treacă hotarul, să vie pe pămîntul nostru, să ne cinstim. Ne cinstim şi pe urmă aduc şi ei nişte vin şi ne cheamă peste hotar la ei. Pe urmă trecem noi la ei şi ei la noi şi ciocnim peste hotar. Aşa ne-am împăcat şi acu' colaborăm. Mai zilele trecute ne-au cerut un „Steag Roşu" la miezul nopţii şi le-am dat. Aşa trebuie.

A urmat o pauză. Căutam o întrebare ca să amîn despărţirea. El însă a luat tăcerea mea drept neîncredere şi a adăugat:

— Dovadă că e aşa, e că ei, lupşănenii, m-au propus candidat pentru sfatul raional.

Nicolae VELEA

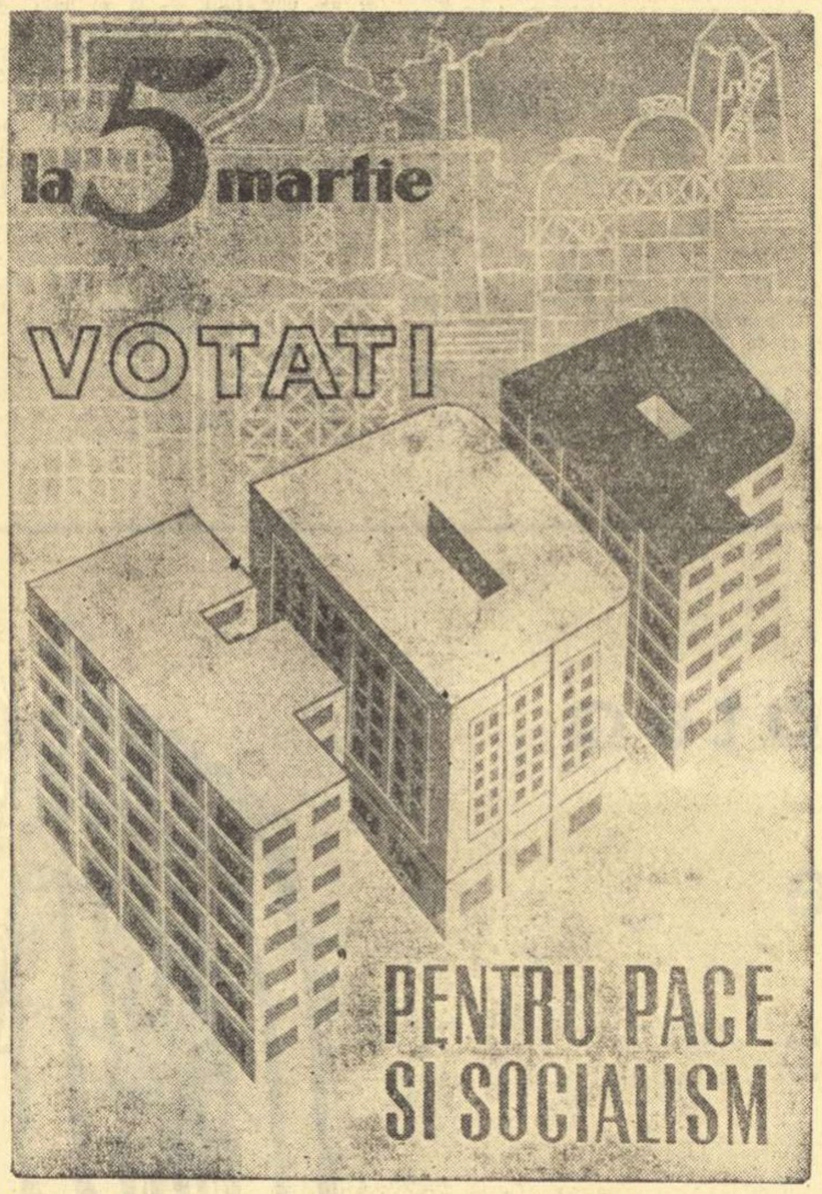

Afiş de L. ALAMARU

Semnificaţia unei biografii

„Sînt născut în anul 1929, 10 septembrie, în comuna Cisteiu de Mureş, raionul Aiud, regiunea Cluj. In '43 am terminat şcoala primară şi în primăvara lui '44 am ajuns în Bucureşti. După cîteva luni de căutări, am intrat ucenic în secţia de turnătorie a uzinei „Lemaître". Eram înalt şi cam slab, speriat de oraş, de fabrică, chiar şi de oameni care vorbeau parcă o cu totul altă limbă. Eram unsprezece copii, acasă..."

In faţa mea strungarul Ion Moldoveanu stă nefiresc de liniştit. In cele cîteva minute cît m-a rugat să-l aştept, a lămurit vreo cinci chestiuni diferite cu cei de faţă, vorbind aproape cu doi inşi deodată, a deschis de cîteva ori un dulap, aflat în dreapta, plin cu hîrtii, a comentat cu aprindere o inovaţie respinsă, răspunzînd mereu la telefoane şi făcîndu-mi cîteodată un semn pe care nu-l înţelegeam prea bine. Acum, stăm la o măsuţă, eu scriu grăbit să-i economisesc timpul şi în urechi îmi stăruie încă începutul acela de frază: — „Eram unsprezece copii..."

După trei luni de turnătorie, trece la sculărie şi învaţă meseria de strungar, locuind la căminul uzinei „Timpuri noi" care pe vremea aceea avea 20 locuri. Deci iată începutul: sfîrşitul războiului, un cămin de ucenici de 20 de locuri, primele luni într-un oraş mare, zgomotos, străin. In '49, la numai un an de la terminarea uceniciei, Ion Moldoveanu înfiinţează prima brigadă de muncă din capitală (şi din ţară). Peste doi ani această brigadă primeşte diploma de onoare a C.C. al U.T.M. ca brigadă fruntaşă pe capitală. Fapt semnificativ: după doi ani fiecare membru al acestei brigăzi devine la rîndu-i şef de brigadă şi Ion Moldoveanu, întors în '52 din armată, înfiinţează o nouă brigadă de tineret care devine din nou fruntaşă, după cîteva luni. In '55, după zece ani de voinţă şi neobişnuită perseverenţă, după sute de zile, seri şi nopţi de muncă, activitate ideologică şi obştească, strungarul Ion Moldoveanu, unul din cei unsprezece copii ai unei familii sărace din mijlocul Ardealului, e primit în partid. După această dată, viaţa lui suie în trepte:

— în 1955 I. Moldoveanu e primit în partid.

— în 1956 e ales deputat raional, în raionul T. Vladimirescu, membru în Comitetul Orăşenesc de Partid.

— în 1957 e ales deputat în Marea Adunare Naţională.

La 27 de ani, după 13 ani de cînd intrase pe poarta uzinei ca un ucenic speriat, subalimentat, furînd meseria, cu perspectiva unei vieţi grele, a unor mari obstacole sociale şi a unor multumiri tulburi. Nimic ameţitor aici, nimic spectaculos. Este aici o forţă care a modificat, a răsturnat datele prestabilite, a existat cineva care a nimicit şi înlăturat acele obstacole sociale şi care l-a ridicat, spus în sensul cel mai complex, pe Ion Moldoveanu pe cea mai înaltă treaptă socială, ca reprezentant în cel mai înalt for. Această forţă este partidul de avangardă al clasei muncitoare.

Ceea ce urmează se poate aproape prevedea. Viaţa lui Ion Moldoveanu este excepţional de bogată în preocupări, în muncă, zilele sale sînt mai lungi decît ale celorlalţi oameni, mîinile sale sînt mai tari şi mai pricepute. In '58 — deputat în Sfatul Popular al Capitalei, în '59 — reales membru în Comitetul Orăşenesc Bucureşti, în '58 şi '60 — locţiitor al secretarului de partid al uzinei. Intre '49 — '60 califică peste 20 de cadre la locul de muncă, între '54 — '59 este decorat de trei ori cu medalii şi ordine ale R.P.R. A fost trimis în trei ţări şi, fapt semnificativ, de fiecare dată, în altă calitate. In '49 în Bulgaria, delegat al oamenilor muncii din Bucureşti. In '56 în Ungaria cu ansamblul artistic al uzinei. Tot în '56 în Uniunea Sovietică ca fruntaş în producţie, delegat la festival.

E propus candidat în circumscripţia electorală Filimon Sîrbu nr. 21 şi pentru circumscripţia orăşenească 248. In timpul legislaţiei a III-a ('57—'61) printre realizări se numără un şantier de construcţii de locuinţe (Pieptănari) cu 1500 apartamente, gata în '961, pavarea Şoselei Viilor, introducerea gazului metan pe multe străzi (Sf. Apostoli, Antim, Rahova), însemnate contribuţii la cele un milion ore muncă patriotică din raion, etc., etc., etc.

Pînă la sfîrşit am vorbit şi despre... literatură. Am încercat să schiţez un zîmbet, mi-am închis carnetul şi m-am rezemat mai în voie de spătarul scaunului. Dar omul încă tînăr din faţa mea a continuat cu tot atîta gravitate, într-o continuitate perfect logică, privindu-mă cu aceeaşi hotărîre liniştită, avînd aceleaşi gesturi precise.

— La început — îmi spune şi zîmbeşte uşor vinovat — nu prea citeam, cred că nu citeam de loc. Face un semn cu braţele în lături, e primul gest oarecum mai liber şi repetă din nou, cu aceeaşi vinovăţie în glas: — Nu ştiu cum se face, dar n-am prea citit la început! Zîmbeşte şi mă priveşte mai blînd, culoarea albastră a ochilor se adînceşte şi, deodată, faţa îi devine deosebit de expresivă. Eu nu îndrăznesc să zîmbesc căci mă gîndesc la acel „atunci", de la început: unsprezece copii, sfîrşitul războiului, un cămin de ucenici cu 20 de locuri. Acum citeşte *Bătălie în marş* şi a văzut în ultimele luni *Omul cu arma* (de două ori) şi *Hoţii* (de două ori).

Apoi îmi spuse — şi asta cu o nuanţă de complicitate — că într-una din serile trecute, ieşind de la o şedinţă a Comitetului orăşenesc, împreună cu un prieten, deputat şi el, au trecut pe B-dul 6 Martie şi au privit reclamele cinematografelor. Era prea tîrziu ca să mai intre la spectacol, dar s-au oprit la vitrinele cu fotografii şi au citit titlurile. Mai ales unul din ele le-a atras atenţia şi m-a întrebat, aplecîndu-se uşor peste masă, într-un gest de nestăpînită curiozitate, dacă eu am văzut filmul. Il văzusem, dar nu ştiu ce anume m-a făcut să-i răspund că nu-l ştiam.

Nicolae BREBAN

Tudorică Marin, de la uzinele „23 August", candidat al F.D.P. în alegerile de la 5 martie, în hala de turnare.

Un om de acţiune

Pe meşterul iscusit, stăpîn pe meseria lui, îl recunoşti din cîteva replici, din cîteva gesturi, dacă îl surprinzi la munca lui de fiecare zi. Pe Teodor Lascăr l-am cunoscut tocmai într-o asemenea împrejurare. Făcea ultimele retuşuri la un dispozitiv pe care-l construise. Dispozitivul, de proporţii miniaturale, e destinat să şlefuiască dantura a tot felul de pinioane. Treabă migăloasă, ca a unui ceasornicar. In răstimpul cînd discutam cu Lascăr, tocmai a venit cineva cu nişte pinioane la şlefuit. A scos cu grijă una din aceste piese minuscule, de mărimea unui ac cu gămălie şi a fixat-o în dispozitiv. Teodor Lascăr i-a arătat cum trebuie să umble cu dispozitivul, punînd el însuşi mîna pe comenzi, cu gesturi precise şi sigure, atunci cînd era nevoie.

Omul acesta mi-a plăcut din clipa cînd l-am zărit. Uscăţiv la faţă, cu ochelari, energic, vorbeşte scurt, la obiect, fără înflorituri. Deşi originar din Huşi, unde a învăţat o şcoală de meserii, nu a păstrat nimic din sfătoşenia moldoveanului. Prin 1936 a venit la Bucureşti, în căutare de lucru, deoarece în oraşul natal nu erau pe atunci decît vreo cîteva ateliere de fierărie. De atunci e în această uzină, pe numele ei de astăzi „21 Decembrie". Reclădită, ventilată, cu maşini noi, uzina produce instrumente de măsurat de mare precizie şi aparate medicale.

Cum spun, lui Teodor Lascăr nu-i place să comenteze faptele. El acţionează sau îţi povesteşte pe scurt despre ceea ce a făcut altădată, referindu-se la fapte concrete.

— Din iulie 1959 conduc echipa de tehnică nouă. Sîntem patru inşi, trei ajustori şi un strungar, care ne ocupăm cu mecanizarea unor operaţiuni manuale şi cu modernizarea utilajelor. Dispozitivul pe care-l vezi dumneata a fost realizat de noi. Inainte şlefuirea pinioanelor se făcea la strung. Se înţelege că precizia operaţiei era mai redusă. Alt exemplu: Am făcut o presă cu aer comprimat. In loc de trei oameni, astăzi lucrează unul singur, mult mai uşor, şi dă un randament mai mare. Schiţa de proiect a plecat de la echipa noastră. De aceea i se spune şi echipa de tehnică nouă.

Instantaneul acesta care-l caracterizează ca meşter iscusit, om de acţiune, preocupat de tot ceea ce este nou, explică şi de ce Teodor Lascăr a fost propus pentru a cincea oară drept candidat în alegerile pentru sfatul popular orăşenesc al Bucureştilor. Ca şi în uzină, Teodor Lascăr, pînă acum de două ori deputat raional şi de alte două ori deputat orăşenesc, s-a remarcat prin spiritul său de iniţiativă, prin chibzuinţa şi prin hotărîrea cu care a îndeplinit multiplele misiuni ce i-au fost încredinţate de alegătorii săi: fie că a fost vorba de pavarea străzii Pantelimon, sau de aducerea luminii electrice pe străzile Popa Lascăr şi Petrilă; fie că a stăruit să se înfiinţeze un centru de pîine în localul unei foste cîrciumi, sau un centru de distribuire a apei gazoase, numit de cetăţeni „fabrică de sifoane", fie că s-a dus în fruntea circumscripţiei sale la muncă voluntară pentru construirea unui pod peste rîul Colentina, fie că a purtat discuţii cu vîrstnicii despre cum trebuie educaţi copiii. Şi aici, activitatea zilnică, neobosită a acestui om modest poate fi verificată prin fapte, prin nenumărate fapte, în aparenţă simple, cotidiene, dar care adunate la un loc, timp de zile, luni şi ani, alături de realizările din alte circumscripţii, dau imaginea unui vast proces istoric, prin care cartierele de margine ale Capitalei, neglijate de oficialităţile edilitare burgheze, şi ţinute în noroi şi întuneric, au intrat astăzi în circuitul unei vieţi noi, civilizate, la înălţimea condiţiilor oferite de statul socialist.

Cei care s-au îngrijit de crearea acestei vieţi, sînt asemenea conducători ai treburilor obşteşti, ridicaţi din masele muncitoare, ca Teodor Lascăr, inteligenţi, modeşti şi, mai presus de toate, oameni ai faptei. Ei se deosebesc radical de vechii deputaţi, care promiteau marea şi sarea înainte de alegeri ca pe urmă să nu-i mai vadă nimeni prin circumscripţii. Ei sînt aşa ca Teodor Lascăr — tot timpul în mijlocul oamenilor care i-au ales, sfătuindu-se, chibzuind împreună cu aceştia, însufleţindu-i prin exemplul lor personal, iar despre rezultatele muncii lor vorbesc faptele înseşi.

V. NICOROVICI

PAMINTUL UNDE M-AM NASCUT

de SZEMLER FERENC

„V-aşteaptă munca de ne-nvins!
de astăzi şi de mîine demnă!"
Ghenar cu foi volante-a nins —
ninsoare caldă şi solemnă.

Pe la uzine, peste fum,
ard flamurile de dogoare:
„Putere populară" spun
lozincile din februare.

Cresc mugurii tăcuţi aci,
şi carnea frunzei care vine.
Iar martie îşi pregăti
un milion de buletine.

Cînd infinitul s-a deschis
şi cosmosul de-acum ni-i casă,
cu viaţa versul meu l-am scris,
pecete — inima îşi lasă.

Sînt lîngă cei ce din trecut
ne-au dus către victorii ţara.
Pămîntul unde ne-am născut
e plin de fîlfîiri ca para.

REFLEXIUNI DE ALEGATOR

Odată, demult, am citit o poveste — numele autorului nu mi-l mai amintesc; era dintre profesioniştii, fără ambiţii de notorietate, ai vechii literaturi pentru copii — înfăţişînd într-o aureolă ideală şi fantastică, existenţa unei familii de pădureni care, continuînd în plină contemporaneitate traiul unei genealogii imemoriale, ignorau cu desăvîrşire oraşul şi civilizaţia, reuşind să găsească în mediul silvestru toate cele ce le erau de trebuinţă. Hainele şi încălţămintea şi le făceau singuri, focul îl aprindeau cu iască şi cremene, bordeiul îl luminau cu seu de oaie iar sarea o înlocuiau cu apa unui izvor mineral. Ca orice faptă ce părea neobişnuită şcolarului care eram, asemenea voinţă îmi trezea admiraţie neştiutoare dar desfăşurarea ei mă ducea cu gîndul spre lecţiile de istorie cînd profesorul ne evoca existenţa îndepărtată şi obscură a strămoşilor daco-romani pierduţi prin întunericul sclavagist. Că era o atare literatură menită să aducă în maleabilul suflet al copilului altoiul unor orgolii de troglodit pentru ca inaccesul la civilizaţie să i se pară mai tîrziu o binecuvîntare, nu-mi putusem da seama, desigur, la anii aceia puţini, cînd răgazurile extraşcolare cunoşteau deliciile jocului cu arc şi săgeată, dar nu voi uita niciodată sentimentul de groază cu care, mai tîrziu, în peregrinările vacanţelor studenţeşti, constatam undeva, în inima munţilor, că povestirea citită odinioară reprezenta o sumbră realitate. Rătăcind prin coclauri, am dat peste aşezări neverosimile, ieşite din timp şi stagnînd de o mie de ani şi cînd ochii acelor oameni mă priveau bănuitori în lumina drămuită a opaiţelor cu licăriri roşietice, am avut intuiţia ticăloşiei politicienilor din trecut, disimulîndu-se abil îndărătul cuvintelor cu înţeles viciat de scopuri ascunse; niciodată n-am detestat mai mult recuzita demagogică plină de „nestrămutate tradiţii", „vigoare strămoşească", „corupţia civilizaţiei" şi atîtea alte expresii de aceeaşi factură, care printr-o distorsiune vicleană operată de cei ce-şi jefuiau propria ţară cu lipsa de scrupule a agenţilor coloniali, deveneau odioase slogane ale înapoierii.

N-am avut niciodată — fie şi în asemenea contingenţe — complexul originii mele şi n-am suferit de nostalgia heraldicii apocrife; conştiinţa virtuţilor şi a virtualităţilor poporului nostru a compensat în sufletul meu dezolarea unor ipostaze ingrate venind din vicisitudinile istoriei. Dar am simţit mîhnire şi jenă profundă cînd mi-am dat seama, la sfîrşitul războiului, că în ambianţa Europei avioanelor supersonice, Romînia mai perpetuiază în splendorile geografiei sale fantomele mileniului trecut. Şi în lumina noilor vremi ce se prefigurau, sub zodia marelui Octombrie, toate ereziile meschinei noastre burghezii cu „ţara eminamente agricolă", „ororile maşinismului" sau „Arcadia Orientului" mi-au apărut străvezii ca nişte fiole cu otravă.

Anii trecuţi de atunci nu sînt prea mulţi dar incandescenţa lor a mistuit miraculos de repede vechile umbre. Analfabetul de odinioară a devenit stăpîn al tehnicii moderne într-o ţară în care răsar pretutindeni uzine şi combinate imense, centrale electrice îşi încrucişează reţeaua de linii de înaltă tensiune şi pînă în cele mai îndepărtate orizonturi pătrunde trinitatea noii arhitecturi: fierul, betonul şi sticla.

Am stat pînă tîrziu pe cheiurile Constanţei într-o noapte de toamnă privind în tăcere cum braţele macaralelor din port legănau în văzduh maşini complicate, purtîndu-le spre marile vase menite să le ducă în cele patru colţuri ale lumii; nu cunoşteam nici rostul, nici modul de funcţionare al acelor maşini, dar o inscripţie discretă pe luciul lor de crom şi de nichel îmi ajungea: Made in Roumanie. Poate că urmaşul va zîmbi cu îngăduinţă la lectura acestor rînduri de bucurie naivă, dar numai cel ce-a văzut în adolescenţă, asemenea mie, supravieţuitori din legenda începuturilor noastre, va putea să-şi dea seama că juxtapunerea acestui cuvînt englezesc cu rezonanţă de diminutiv feminin, la numele patriei sale, măsoară un salt de o mie de ani.

Un sentiment înrudit am încercat în octombrie al lui '956 cînd aflîndu-mă departe, la ţărmurile haşurate ale Pacificului, am văzut într-o dimineaţă pe cîmp un şir de tractoare puternice tulburînd liniştea acelor ţinuturi din Extremul Orient: cîţiva tineri din Bărăgan iniţiau pe sătenii unei ţări prietene, cu vechi şi prestigioase tradiţii de cultură, în utilizarea produselor marii uzine de la Braşov. M-am uitat îndelung la acei soli ai tehnicii aducîndu-mi aminte din nou de dacii întîlniţi în vagabondările studenţiei. Şi-am parcurs încă odată înfrigurat măreţia împlinirilor noastre.

A. E. BACONSKY

Dreptatea nu are număr

Alfredo Segre s-a născut la Torino, în 1908. Studiile și le-a făcut la Universitatea din același oraș, după care s-a expatriat, — în timpul regimului fascist al lui Mussolini, — rătăcind prin Egipt, Franța și alte țări și stabilindu-se în cele din urmă în Statele Unite, unde a lucrat ca redactor al revistei antifasciste „Il Mondo". A luat parte la războiul anti-fascist luptînd împotriva puterilor axei în Italia.

A scris două romane, dintre care unul confiscat de cenzura fascistă italiană chiar la apariție, și numeroase nuvele și articole publicate în diferite reviste americane.

NUVELĂ
DE
ALFREDO
SEGRE

Bastia se cățără înapoi, sus, pe rambleu și trase flașneta din drum proptind una din roți zdravăn în șanț. Apoi o porni din nou la vale, ținînd cu băgare de seamă colivia în care moțăia Pasqualino și se îndreptă spre tufișurile unde văzuse la început murele lucind în soare. Acolo, dinapoia tufișurilor dăduse el peste trupul unui om. Vederea acestuia l-ar fi înspăimîntat de n-ar fi fost războiul care mai bîntuia în Nord și care-l făcuse să se obișnuiască cu trupurile rispite pretutindeni. Dar faptul că omul era mort și că nu-l cunoștea de fel îi ațîțase curiozitatea. In cele din urmă își spuse: Am să-i zic Luigi. Apoi se simți mai ușurat și înghiți un pumn de mure.

Era tînăr Luigi, asta se vedea foarte bine — pulpele îi erau tari și pline. Și că abia murise era tot atît de limpede — nici urmă de duhoare, doar un miros slab ce amintea de o măcelărie în revărsatul zorilor. Mai mult nu prea aveai cum să afli și totuși el trebuia să știe, pentru că toate lucrurile au o pricină; murele luciseră sub razele soarelui iar lui i se făcuse foame anume ca să-l găsească pe Luigi lățit după tufișuri, pînă nu apuca poliția să-i pătrundă taina. Poliția!

Ura poliția, paznicii și carabinierii. De cîte ori nu-l siliseră să-și treacă noaptea după gratii, pe cînd fașneta i ruginea în ploaie, doar ca să-l întrebe de niscaiva lucruri petrecute în stradă. Lasă poliția să-și stoarcă creerii cine era mortul!: cadavrul n-avea cap.

— Au să se ducă și au să răscolească în vreun cimitir, mai încolo, făcu Bastia, întorcîndu-se spre Pasqualino.

— De ce? întrebă Pasqualino, ridicînd o ghiară și legănîndu-se molcom.

— Pentru că poliția trebuie să dea peste un cap, oricare ar fi, numai așa, ca să arate că știe toate.

— De ce? făcu iar Pasqualino; și-și rășchiră ghiarele pe stinghie cît putu.

Bastia se apropie de cadavru. O puzderie de chipuri dădură buzna pe dinaintea ochilor lui; unele se potriveau de minune cu grumazul zdravăn, altele erau prea mici și se ițeau caraghios ca un cîrlig la capătul unui lanț.

Ochii lui Bastia lunecară de-a lungul dealurilor și se opriră la pata alburie a lui Castelnuovo. Mai întîi se gîndi la Don Marco, moșierul și primarul tîrgului, care trăia într-o casă mare, jumătate fermă, jumătate vilă, și care-i spusese odată să-și caute o treabă mai cuviincioasă decît să mestece la caterincă. Gîndul primarului chemă înapoi gîndul la polițiști. Mai bine să-și vadă de drum; dacă patrula îl găsea aici, primul lucru pe care aveau să-l facă era să-i dea brînci în umezeala împuțită a vreunei celule și să-l socotească suspect. Și totuși, șovăi. Luigi ăsta era atît de neajutorat fără cap, că simți un îndemn de prietenie. Și așa, îi zise cu glas tare: „Zău că aș vrea să-ți port de grijă, Luigi". Se uită la ghetele mortului, apoi la picioarele lui. „Ți le las, spuse el, vîrîndu-și un pumn de mure în gură, pentrucă ești prietenul meu". Acu hai, adăugă și se întoarse, spre Pasqualino.

Cînd ajunse la fîntînă se plecă, îi umplu cana lui Pasqualino și îi întinse un pumn de castane uscate, cu care îl răsplătea ori de cîte ori trăgea un bilet și îl întindea clientului. Apoi, întoarse manivela caterincii și înțepeni arătătorul la o mazurcă, tot cu ochii la crîșma care nu se deschisese încă și la gaura cea neagră a oficiului poștal, unde se primeau numere de loterie și se eliberau în schimb recipise. Cînd să dea drumul muzicii își aminti că avea să-l supere pe preot. Preotul era autoritatea bisericească. Toate orașele aveau autorități care abia așteptau să se repeadă în flașnetari. Odată Bastia visase că îi strînsese pe toți ăia de pe la autorități și că îi lăsase să crape de foame, pentru că niciun țăran nu mai voia să samene pentru ei. Iar el le cînta o mazurcă.

După o jumătate de ceas se neliniști. Își dăduse seama deodată că în afară de ucigaș era singurul care știa de omor.

— Am fost ales, îi șușoti el lui Pasqualino.

— De ce?

— Pentru că sînt singurul care are să joace numerele cele bune din cartea numerelor.

Bastia nu vindea doar bilete cu numere norocoase și sfaturi personale, ci mai ținea și cartea aceea la îndemîna clienților. Toate cîte existau, toate cîte s-ar fi putut întîmpla, sau ar putea fi visate pe lumea asta, erau înscrise acolo, cu numerele lor. Bastia le cercetase ani de-a rîndul pînă le învățase pe toate pe de rost și nu odată îi uluia pe tîrgoveți zicîndu-le: „Ține minte că secerișul, sicriul, ciocîrlia, și femeia însărcinată tot un număr au", apoi lua cartea și le arăta că niciodată nu greșește.

Inchise ochii ca să ascundă numerele ce i se învîrteau în cap. 84, care răspundea la „om cu capul tăiat" se ivi înconjurat de un nimb strălucitor. Nu-i venea prea la îndemînă: nimbul ăsta mirosea a credință și pînă acum niciun sfînt nu-i purtase de grijă. Ei, doar Luigi nu era un sfînt; își pierduse capul în cine știe ce chip păcătos. In cele din urmă puse punct, acceptîndu-l ca pe un prieten bun, iar nimbul din jurul lui 84 luă înțelesul unui hatîr anume. Asta era un număr sigur. Totuși, mai trebuia să dea și peste celelalte două, pentru că trei numere dacă nimereai din cinci cîte se trăgeau în fiece sîmbătă la loteria din Roma însemna să cîștigi de 3500 ori miza... Să zicem că am să vînd lozuri de 50 de lire, — toți banii îi joc... De 3500 ori 50 face... Nicio cifră nu-i veni în minte, — văzu doar un pat și sub pat un ulcior cu vin... 84 e număr sigur... In vremea asta își împinse flașneta pînă în dreptul bisericii pîndind cele două uși, care se deschiseseră încet lăsînd lumea să iasă, fără să-i fi dat de veste. Pe la nouă, cinci sau șase femei ieșiră, își potriviră broboadele negre și se strînseră în jurul caterincii.

— Am avut un vis, făcu una din ele. Poți să mi-l tălmăcești?

— Spune-i jivinei să-mi tragă un loz norocos, făcu alta, întinzîndu-i o bacnotă de două lire.

— Nu-i jivină, mîrîi Bastia; și îi întinse castanele lui Pasqualino. Pasqualino își vîrî iute ciocul printre foițe.

— Am văzut în vis două coșuri pline cu ouă.

Ușa bisericii se deschise fără zgomot și un om se strecură afară. Bastia îl văzu că o ia repede la stînga treptelor și băgă de seamă că calcă greu.

— A fost la spovedanie? o întrebă pe una din femei. In aceiași clipă omul o apucă pe o uliță îngustă. „Fă-mi un hatîr, ai grije de astea, mă întorc într-o clipă, se grăbi Bastia și nu vă jucați cu Pasqualino, ciupește al naibii... Două coșuri pline cu ouă e doi pentru coșuri, douăzeci și unu pentru ouă și treizeci și trei pentru foame..."

O zbughi prin piață și o apucă pe ulița cea strîmtă. Omul era la vreo 50 de metri înaintea lui. Pînă la Monticello, cu siguranță că o tăiase peste cîmpuri căci avea spini pe manșetele pantalonilor. Bastia grăbi pasul. „Trebuie să fi umblat după mure chiar în urma mea". își zise el, „apoi s-a dus la spovedanie". Se pregăti să-l strige, dar se răzgîndi și cîțiva metri umblă în vîrful picioarelor, apoi, deodată, îl înhăță, julindu-se ușor la cot. Omul se smuci, dar Bastia continuă să stea cu ochii în pămînt, pășind alături de el, luînd-o spre șanț cînd omul o luă într-acolo și potrivindu-și pasul după al lui. După cîteva secunde omul începu să gîfîie și să tușească. Bastia nu ridică capul și din senin îl călcă zdravăn pe picior dîndu-i brînci cu toată greutatea într-o movilă de pietriș. Acolo omul se așeză și, cu mîini tremurînde își scoase ghetele; apoi se ridică, sări în șanț, se cățără pe cealaltă parte și o luă la goană peste cîmp.

Cînd în cele din urmă femeile plecară cu visele și bilețele lor, Bastia împinse flașneta pînă la crîșmă, intră și se așeză.

Crîșmarul se grăbi să-i spună că un pahar de vin costă zece lire. „Toate se scumpesc", observă el pe cînd ștergea paharul și îl așeza pe masă.

Bastia puse o hîrtie de cinci lire și un loz pe tavă și dădu vinul repede peste cap.

— Măcar de ne-ai da numere ca lumea, mormăi crîșmarul. Ții minte cînd ne-au bombardat aeroplanele alea?

— Da, 14 bombe, 6 aeroplane, 17 morți, și cîinele lui Salvatore săltînd în trei picioare...

— Ne-ai dat numere greșite — n-a ieșit niciunul.

— Le-am spus oamenilor că dintr-un război nu poate să iasă nimic ca lumea. Numerele bune vor dreptate...

Bastia își strînse fruntea în palme, să stoarcă celelalte două numere care, dimpreună cu 84, i-ar fi dat de 3500 de ori 50 de lire. Era greu de ales, creerul i se încețoșa. De pildă, să luăm 35 — mure. Ce e drept, murele l-au făcut să dea peste trupul acela fără cap; totuși, cui se cuvenea să dai mai multă însemnătate? Lucrurile din preajma unei nelegiuiri, ori celor din inima nelegiuirii? Și care anume erau cele din inima nelegiuirii? Să luăm altă pildă: „Moarte fără sînge" era trecută la 49 în cartea numerelor, dar cine să știe numărul „rănii fără de sînge"? Iarba era verde, un strop nu picurase din tăietura cea mare din grumazul lui Luigi. Chipul lui Bastia se încreți de tot: de undeva, un gînd i se strecurase în minte și atingîndu-i privirile luă iute un chip; un porc, spînzurînd de picioare într-un abator. Nu era nici îndoială: numai așa fusese golit de sînge trupul lui Luigi. Asta aducea a căsăpire. Și numărul pentru „căsăpire" era 14.

— Vorbești singur într-una îi zise crîșmarul de după tejghea. Baremi înțelegi ce-ți spui?

Bastia însă nu mai era acolo. Impingea flașneta în curmezișul pieței cu ochii la ferestrele deschise ale postului de carbinieri.

La poștă, unde oamenii luară lozuri iar el le dădu chitanțe pentru loteria săptămînală, Bastia se sprijini de zid. Era nefericit. Știa că pe lume totul e număr, dar mai știa și că numerele au legi ca și stelele, că se strîngeau, pentru că ceva le chema laolaltă, ceva ce era greu de aflat. Trebuia să aștepte; între 84 și 14 lipsea legătura, al treilea număr — pricina omorului.

Cînd se întoarse spre ușă, un om cu pălărie cenușie se îndreptă spre masa amploiatului și-i spuse ceva. Bastia îl auzi pe oficiant întrebîndu-l: „Ai spus 84 și 14?"

— Și 72, făcu omul, lăsîndu-se peste masa funcționarului.

Bastia împinse flașneta afară din drum pînă ce o roată se propti în șanț, încuie sertarul în care vîrîse ghetele lui Luigi și apucînd papagalul, o porni la vale.

Femeile se înșiraseră pe o parte, bărbații pe cealaltă și cu toții în spatele primarului, a brigadierului și a carabinierilor. La mijloc era trupul lui Luigi.

— Ar trebui o ambulanță să-l ducă la cimitir observă primarul.

— Aș vrea să fac o poză mai întîi, spuse brigadierul sarcastic.

— Oricum, nimeni nu l-ar putea recunoaște, răspunse Don Marco, primarul, după ce se gîndi o clipă.

— Bine, dar la Roma e un serviciu căruia îi zice Poliția antropometrică, făcu brigadierul nemulțumit. Toți se uitară la el cu admirație, iar ochii lui Don Marco se întunecară.

— Nu-s buni de nimic la Roma! mormăi el.

Pe cînd lumea era atentă cum se certau mai marii orașului, Bastia se strecură pe furiș pînă dădu peste un loc gol între primul și al doilea șir de femei. De acolo îl putea vedea bine la față pe omul cu pălărie cenușie. De ce jucase 72? In cartea numerelor 72 era „mireasă", „drum cu trăsura", „zbor fără aripi", și „cal care te urmărește". De ce oare jucase 72?

Muște verzi se strînseseră ciorchine. Una, mare cît un gîndac le tot alunga pe celelalte, zburînd jos și izbindu-le ca să-și facă loc pe unde voia să se lase. Un țăran se apropie cu o cuvertură. La un semnal al primarului o așternu peste trup, dar mai pipăi odată țesătura cu degetele de parcă s-ar fi pregătit s-o cumpere.

— Las că ți-o dăm înapoi, îi spuse primarul.

Muștele zburaseră, dar cea mare veni înapoi, o porni peste cuvertură, cercînd-o ici — colo și în cele din urmă găsi o gaură. Bastia o urmări cu atenția încordată. Deodată musca țîșni bîzîind și Bastia o văzu cum se repede la omul cu pălărie cenușie. Muștelor verzi le place putreziciunea, își zise el.

După care se tîrî înapoi, dădu ocol tufișurilor, ca să nu-l vadă cei mari și se opri lîngă omul cu pălărie cenușie. Il privi în față. Buzele omului se crîmpoțiseră ca pielea încrețită de cal. Degetele cele mari și le vîrîse la subsuoara vestei iar mîinile i se lățiseră pe piept, dezvăluind unghii groase, tivite cu dungi negre.

Targa o porni și mulțimea toată se luă după ea. Omul cu pălărie cenușie o apucase singur spre dealuri.

— Cine-i ăsta? o întrebă Bastia pe o femeie, începînd să împingă la flașnetă.

— Oamenii zic că a deschis măcelărie undeva prin vale. E măcelar, atîta știu...

. . . .

Sîmbăta veni, apoi duminica, și lunea. Luni seara, în piața mare din Monticello oamenii se strînseseră dinaintea poștei. Erau tare nerăbdători — jucătorii trebuiseră să aștepte trei zile fără de sfîrșit, ca să-și afle norocul, pentru că firul telefonic fusese rupt de ofensiva de primăvară și numerele trebuiau să sosească de la Roma cu autobuzul, care umbla doar de două ori pe săptămînă.

In inima pieței, Bastia răspundea la cîte o întrebare de-a femeilor, apoi asculta trăncănelile lor. Dar mintea-i urmărea potriveli de gînduri încurcate și în cîteva rînduri ochii-i priviră sus, peste clopotnița bisericii, acolo unde curînd avea să sclipească Casiopeea, cu cele cinci stele ale ei, care păreau că închipuie o pălărie de cardinal.

— Numerele, numerele! strigă cineva. Mulțimea se năpusti spre poștă. Bastia desprinse colivia lui Pasqualino și o porni și el cu capul în piept. Cînd ajunse la fereastră tresări și ridică fruntea.

Niciunul din numerele acelea fără înțeles nu fuseseră trase.

Bastia apucă hulubele flașnetei își trase cureaua peste umăr și o porni la vale afară din oraș. Umbra începu să urce încet spre coama dealurilor. Privi fix la lumina care se topea. Oridecîte ori noaptea îl prindea pe drum chipul unui ulcior de vin sub un pat cu saltea începea să-l urmărească într-atît încît pierdea orice urmă de realitate. La un răstimp încetini pasul și se opri. Ajunse la rambleu și la tufișurile de mure în spatele cărora zăcuse trupul decapitat al lui Luigi.

— Bine, am s-o iau de la capăt: numerele bune nu se strîng laolaltă. Așteaptă, — se întoarse el spre Pasqualino — mai întîi trebuie să pricepi că grup fără cusur, doar 3 este...

Incetă să mai împingă și se așeză pe huluba caterincii, așteptînd întrebarea lui Pasqualino. Ar fi dat oricît să-i deslușească cum s-a ivit 3-ul ăsta ori de cîte ori potrivea el numere: fericirea era alcătuită din pîine, pat și pace; pîinea, din făină, apă și drojdie; patul, din saltea, pernă și cearceafuri; pacea, din vin, femei și vise...

— Vezi, Pasqualino, spuse el, acum am un grup de 2: Luigi și măcelarul. Ei trag unul spre altul, numai că atracția asta tot nu e inelul care-i leagă... Se opri cîteva secunde. Intreabă-mă dece, Pasqualino...

Papagalul se legănă încet pe stangă.

— Intreabă-mă de ce, spuse iar Bastia începînd să dea semne de nerăbdare.

Pasqualino clipi și nu spuse nimic.

— Ieri aveam 35 de lire și 30 le-am dat pe castane pentru tine! Ascultă-mă și răspunde-mi, altminteri jur că te las să crăpi de foame.

Trase sertarul, scoase ghetele lui Luigi și castanele lui Pasqualino. Le puse grămadă pe scîndura dintre hulube.

— Acu singur te-ai prins! rîse Bastia. Ce-ai de gînd? Să mănînci pielea?

Pasqualino ciugulea într-una gheata, încercînd cu îndărătnicie rama groasă a tălpii înainte s-o muște.

Bastia îl văzu cum prinde ceva, ceva mic, vreun capăt de hîrtie pe care-l trase, îl trase, pînă se ivi un carton lunguieț.

— Dă-l încoa, îngînă el.

Pe carton era un steag și cuvintele acestea:

„Purtătorul acestei legitimații este autorizat de Comitetul Național de Eliberare să rechiziționeze vite în numele brigăzilor de partizani. Plata se va face de îndată ce va fi ales un guvern liber".

. . . .

In vinerea aceea oamenii din Monticello îl așteptară ceasuri întregi pe Bastia și lozurile lui. Dar Bastia nu se arătă. Caterinca se hurducase, — într-un val de mazurci și valsuri — pe străzile orașelor din vale și de pe dealurile din jur, pînă departe la Castelnuovo, unde se odihnea acum dinaintea unei măcelării.

De un ceas pîndea dughiana, dar măcelarul o clipă nu fusese singur. Acum mai rămăsese doar un mușteriu...

— Bună dimineața, făcu el pe cînd intra. Nu vrei 3 numere? ...Să nu-ți fie cu supărare că te turbur, dar asta e afacere, nu glumă... 3 numere noi nouțe... Ți le dau doar pe o bucată de carne... Mă prind că de cînd ești n-ai auzit de numere americane. ...Sînt sigur că nu... Vezi, numerele astea se trag din stele norocoase, de aia sînt așa bogați americanii; cerul lor are mai multe stele ca al nostru...

Măcelarul se întoarse spre perete, ridică o halcă de carne din cîrligele acelea uriașe și o izbi de tejgheaua de marmură. Dar Bastia nu se lăsă impresionat. Trase un teanc de lozuri și i le flutură pe sub nas.

— Vezi, am să le fac bucățele, îi vesti el. Nu mai sînt bune de nimic, acu c-am învățat numerele americane... Și rupse lozurile și risipi bucățelele pe jos".

Se scobi apoi în buzunar și trase un teanc de hîrtii legate cu un șiret. Incepu să le răsfoiască. Era nespus de încordat; simțea pupilele negre ale măcelarului pe vîrful degetelor lui ori de cîte ori întorcea o foiță.

— Așteaptă, am să-ți arăt... Asta e! Carolina, vădana din vale... „Carolina, încearcă numerele americane", i-am spus eu, și și-a și pus 20 de lire pe ele — 20 de lire, bagă de seamă, ea care culege cîrpe ca să-și ducă viața... Iartă-mă, dar trebuie să mă duc să întorc mașinăria.

Bastia ieși de-a-ndaratelea în stradă și cînd se isprăvi tangoul, răsuci arătătorul la o mazurcă, întoarse arcul și intră înapoi în prăvălie cu colivia lui Pasqualino cu tot.

— Asta e Pasqualino, spuse el. Da' ție... ție cum îți zice?

— Mastrantonio, răspunse tăios măcelarul.

— Pasqualino, îți prezint pe prietenul meu Mastrantonio...

— Ce-i cu femeia? întrebă măcelarul trăgîndu-se de șorț.

Bastia se lăsă pe un scaun și puse colivia jos.

— Acu e la Roma, suspină el; și văzînd că Mastrantonio e gata să izbucnească, adăugă de grabă: n-au avut bani la poștă să-i plătească de 3500 de ori 20 lire.

— Vrei să spui că a cîștigat?

— I-am spus: Carolina, dă-mi carnetul tău cu numere... am să le îndrept. Astea sînt noi nouțe, sînt bogate, vin din America... Carolina are un frate în America. Are două automobile...

— Scrie și pentru mine numerele alea, făcu Mastrantonio dintr-o suflare.

— Mai întîi să-mi dai un chil de carne, îi răspunse Bastia zîmbind.

Măcelarul se repezi după tejghea, apucă un cuțit și începu să taie.

— Ai uitat să-mi dai carnetul, îi aminti Bastia. Cum ai vrea să-ți schimbi numerele?

Mastrantonio înveli carnea într-o bucată de ziar și ieși prin ușa din fundul dughenii. Apoi intră cu un caiet și îl dădu lui Bastia, ținînd carnea la spate.

— Pentru început am să schimb cîteva... Nici măcar n-ai cîntărit-o... E slabă sau grasă?... Nu-mi place carnea grasă...

Urechile lui Bastia prinseră ceva despre milogii care n-ar trebui să fie așa de pretențioși. Ochii lui păreau să urmărească jocul balanței în sus și în jos. Iar degetele-i răsfoiau într-una carnetul pe cînd repeta fără întrerupere: oare dă cartea asta alte înțelesuri numerelor? Iar Mastrantonio a jucat pe 72 pentru că 72 e inelul de la mijloc al omorului? Cînd măcelarul îi spuse că și fără grăsime, carnea tot cîntărea peste un kilogram, Bastia încuviință din cap și întoarse pagina unde coloana începea cu 70.

— Trebuie să mă duc să văd de flașnetă, spuse el. Stai o clipă..

Ii întoarse măcelarului spatele, lăsă carnetul deschis pe scaun și se plecă să ridice colivia lui Pasqualino. Iute ca fulgerul citi: 72 — „mireasă, călătorie cu trăsura, ucigaș..."

Afară în stradă îi spuse lui Pasqualino:

— N-ai să te mai saturi nicio dată de castane?"

— De ce?

— Pentru că 72 nu se potrivește cu nimic...

Cînd se întoarse în dughiană îl văzu pe măcelar șezînd pe scaunul cel scund, cu degetele groase vîrîte la subțioara vestei.

— M-am gîndit: n-am să-ți dau numerele cele noi.

— Ce face?

— N-ai decît să-ți ții carnea. Tu nu crezi în rînduiala lumii, ești ca ăia din Monticello... O știi pe Cassiopeea?

— Unde locuiește?

— Astă noapte are să fie pe vîrful clopotniței din Monticello — nu te zgîi la mine! strigătul lui Bastia țîșni atît de neașteptat, încît măcelarul păli.

— Lasă-mă să mă salt pe tejghea. Am fost ursit să stau pe marmoră... Ehe, strălucea Cassiopeea, Cassiopeea asta norocoasă și gingașă! Iar ăi din Monticello n-au băgat de seamă că le venise ceasul, pentru că ei se uită la cer doar după ploaie și zăpadă, da' pentru semnele proaste ale stelelor, nici vorbă. Legile numerelor se trag din stele... Sub Cassiopeea zăcea un om fără cap... Și oamenii din Monticello, care tot în mintea copiilor au rămas, au jucat numerele celui fără cap, ale căsăpirii și ale ucigașului — și se bătu cu pumnul în piept și scuipă pe dușumea, — fără să se gîndească că orice poate fi fără cap dacă a fost legat cu picioarele în sus și că oricine a tăiat un cap poate fi ucigaș! Nătîngii! Legea Cassopeei zice că numerele cele însemnate nu arată nimic, că însemnătate are *ceea ce lipsește*, și că doar cînd toate sînt la loc, cu numerele și rostul lor, ca să nu se facă vreo încurcătură, abia atunci se strîng laolaltă numerele bune, strălucitoare ca cele dintîi stele după asfințit. Cuprinse colivia lui Pasqualino cu un braț. Și acu, spune-mi Mastrantonio: ce lipsea aici? Iți dai seama? Capul lipsea, capul nu era acolo; și era lucru însemnat!... Și ce mai lipsea? Pricina omorului nu era; pricina lipsea, și pricina era lucru însemnat!... Dar mai era ceva lipsă: dreptatea lipsea, dreptate nu era și dreptatea e cel mai însemnat lucru din toate, — pentru că dreptatea n-are număr pentru ea anume — *ea e cea care leagă celelalte numere laolaltă!*

Buzele lui Mastrantonio se încrețiră.

— Să-ți spun ce număr am găsit, făcu Bastia potolit, apucînd colivia. Pe urmă mă duc. Scrie-l dacă vrei... 55. E pricina omorului.

— Ce-i 55? hăpăi măcelarul și pupilele i se făcură mici și răutăcioase.

— Vite.

Mastrantonio se lăsă pe scaun.

— Cară-te!

— Bine, mă duc... Ei, da' era să uit, adăugă Bastia din prag. Rînduiala mai zice că atunci cînd găsești unul din lucrurile lipsă, el te îndrumează spre altul... Cred că am găsit al doilea număr... Cu bine, Mastrantonio...

Măcelarul îl prinse pe Bastia de braț și îl trase înapoi.

— Pot să șed aici? cuteză Bastia. Mulțumesc... Imi place marmora; e răcoroasă și netedă; după care se cățără la loc pe tejghea. Poți să-i urmărești vinele pînă la capăt ca gîndurile în mintea omului... Ia te uită: plec de la pata asta neagră și am să-ți descopăr tot. Aici sînt vite. Și te întreb eu: ale cui sînt vitele astea? Să vedem... mergi cu degetul după vinișoară, — ăsta-i un gînd care ți se răsucește în minte — și ce vezi la capătul ei? Vezi un țăran — un țăran care are vite, este? Acu pune degetul iar și ia-o după vinișoara astalaltă, așa — și cînd ajungi la capăt, peste ce dai? Peste un măcelar — un măcelar care are și el vite. Vezi cum merg lucrurile? Acu treci la a treia vinișoară, asta galbenă, dreaptă ca săgeata, și mergi cu degetul pe ea pînă ajungi la un moșier — un moșier care are vite...

Bastia se opri cu ochii la degetul lui Mastrantonio. Văzu cum degetul măcelarului înțepenește și iar i se încrețesc buzele o clipă. Apoi Bastia își ciocăni fruntea cu buricele degetelor:

— Vezi cum lucrează mintea? spuse el. Și așa, unde am ajuns? Un moșier are vite, sau un țăran, sau un măcelar... Dar ăla care ar fura vite cine e? Poate fi hoț și atunci țăranul, moșierul sau măcelarul l-ar putea ucide. Dar dacă ar fi doar hoț, l-ar omorî și i-ar tăia el capul? Le-ar fi teamă cumva să nu vadă lumea chipul hoțului? Nici vorbă. Așa că omul care a fost ucis a luat, ce e drept, vite, dar nu era hoț. Așa că nu mai rămîne decît o cale pentru al doilea număr: e singurul număr curat, norocos, pe care războiul ni l-a adus: 11, *partizanul*... Partizanii iau vitele ca să poată duce lupta mai departe în munți, dar ei nu sînt hoți...

Incet, degetul lui Mastrantonio lunecă înapoi pe marmoră de-a lungul vinișoarei galbene.

— Dacă ai și al treilea număr, bîigui el, ies cu siguranță? Cîștigi un milion de lire? Ce să fac?

— Ascultă, Mastrantonio, una duce la alta. Ți-am spus!... Bagă de seamă la cap — capul poate să-l dea în gît pe ucigaș...

— Și dacă.. dacă nu găsesc capul?

— Dacă nu găsești capul, caută ucigașul. ...Acu trebuie să plec, se face tîrziu.

— Stai, stai, ia-ți carnea...

— Ține-ți-o, îi răspunse Bastia pășind în stradă.

Două zile mai tîrziu un fermier șiroind de sudoare și plin de praf intră în piața mare din Monticello. Căra un coș și brațul lui întins îl purta cu grijă departe, de parcă ar fi dus un cîine rîios la veterinar. Cînd ajunse la postul de carabinieri, strigă: Brigadier, brigadier, vino jos, iute, iute!

Prin prăvălii și case lumea îl auzi strigînd. Intr-o clipită prăvăliile și casele se goliră. Mulțimea îl văzu în încăperea de la parter, văzu coșul pe masă și brigadierul închizînd obloanele ferestrei, așa că se năpusti înăuntru, umplu coridorul și dădu ușa de perete.

Cineva se furișă pînă la masă și țipă:

— Capul, capul!

— Zici că l-ai găsit chiar pe rambleu, făcu brigadierul... Ia să vedem... Incepu să taie ziarul.

Tăie hîrtia de jur împrejur, apoi puse foarfeca jos, își sumese mînecele cămășii și trase hîrtia dintr-o mișcare. Cu cealaltă mînă ridică capul primarului.

In lunea următoare, pe la asfințit, oamenii din Monticello se strînseseră cu toții în piață. Așteptau să fie afișate numerele în fereastră și vorbeau cu aprindere despre cumplitele întîmplări. Mureau să afle adevărul, dar adevărul era tăinuit pentru ei; brigadierul și carabinierii erau surzi și muți, iar șeful poliției care venise de la oraș cu doi agenți speciali și un medic spusese că munca justiției nu trebuie stingherită cu intervenții nedorite.

— Un caz limpede de manie a omuciderii, îi zise doctorul brigadierului. Ce-a spus măcelarul ăla — Mastrantonio? Ți-a explicat, ca și cum ar fi fost cel mai natural lucru din lume, că avea nevoie de cap, că primarul refuzase să-i arate unde e și că de aia își spusese că capul primarului e ceea ce căuta el, pentru că ar da de gol ucigașul...

— Dați-mi voie să vă spun, îi tăie vorba farmacistul, că superstiția... Numerele de care pomenea, și stelele!... Agentul ne-a spus că mulțimea din prăvălie nu vrea să lase să-l ia de acolo pînă nu le dă numerele.

— După mine, zîmbi umil brigadierul, e un caz de perversiune sexuală... Sînt unii care taie capete de pui sau rațe ca să aibă...

In celălalt capăt al pieței, Bastia ședea pe huluba caterincei, vorbind domol cu Pasqualino. „Uită-te și tu la ăia mari, îi spunea el, mă prind că se jură ce om de ispravă a fost primarul, — suflet mare. Ții minte de cîte ori scuipam cînd treceam pe dinaintea vilei lui? Totdeauna erau mașini nemțești în față. Se distra cu ticăloșii ăia... Ei, nu crede poliția povestea pe care a încercat Mastrantonio să le-o toarne în drum spre închisoare... Nu e greu să nu-i dai crezare unei secături ca Mastrantonio care a dat roată pe la fermieri să le spună că primarul are să le țină vitele la el în șură, să le păzească de nemți cu cuvîntul lui!"

Șeful poliției îi aruncă o privire severă brigadierului și îi tăie scurt povestea cu perversiunile sexuale.

— Cînd am să-mi fac raportul pentru Roma, le comunică el solemn, am să subliniez că în cazul acesta e vorba de o încercare voită de a transforma o crimă de drept comun într-o răzbunare politică și de a profita de simpatia — dacă e justificată sau nu, nu sînt eu chemat să judec — de care se bucură partizanii... In fond, toată lumea știe că primarul — și aș putea spune, noi toți — i-a privit întotdeauna cu simpatie pe partizani...

— De cît să-ți scarpini spinarea, mai bine bagă de seamă, Pasqualino, făcu Bastia nervos. Mastrantonio a tăiat vitele și toate au fost potrivite de minune ca nemții să sosească în puterea nopții sub cuvînt că vor să prade, așa ca primarul să pară victima. I-au dat peste un milion pe cireadă. Numai că în noaptea aia partizanii le-au luat-o înainte, au dus vitele cu ei și n-au lăsat decît o chitanță... Nemții puteau să plătească milioane cu banii luați de pe spinarea poporului nostru, dar partizanii n-aveau de unde, mă înțelegi?

— Ce mai colecție de minciuni! comentă șeful poliției raportul pe care îl pregătise agentul. E pur și simplu absurd să-ți închipui că primarul a ucis un partizan scăpat de la nemți, cînd chiar el întreținea familiile celorlalți trei, executați!

— Numai că vezi tu, Pasqualino, urmă Bastia, primarul se făcea doar că-i ajută pe partizani. El le făgăduise să le trimită provizii oriunde ar dori, numai să fie departe de ferma lui, ca nu cumva nemții să intre la bănuială. Și cînd toate au fost rînduite și a venit noaptea în care trebuia să le trimită mîncarea, hambarul unde așteptau partizanii a fost împresurat de nemți. Trei au fost prinși și îngropați, dar nimănui nu i-a trecut prin minte că al patrulea a scăpat. Asta era Luigi. Luigi s-a întors și a vrut să știe de ce... Primarul l-a ucis și ca să-l căsăpească l-a chemat pe Mastrantonio, care îi mai fusese părtaș cînd furaseră vitele țăranilor.

— Cina trebuie să fie gata, zise șeful poliției, simt friptura... Am fost limpede? Manstrantonio e vinovat de amîndouă crimele și e deficient mintal...

— Stați o clipă, făcu brigadierul, am uitat să vă spun... Zîmbi și tocmai se pregătea să le împărtășească că prea se arătase sigur primarul că nu se va găsi niciodată capul, cînd își aminti că avansarea lui depinde de o rudă de a lui Don Marco; așa că își ținu gura și o porni domol în jos pe scări după șeful poliției.

— Da, Pasqualino, șoșoti Bastia. Aia mari țin între ei și-și apără pielea unul altuia, iar dacă Don Marco ar mai trăi, zău dacă nu i-ar fi dat un banchet — da, da, pe loc chiar. Așa se face că a trebuit să-l învăț pe Mastrantonio legea Cassiopeei și să-l zăpăcesc, ca să lege numerele cu mîinile lui. Cînd ai tras legitimația partizanului Luigi, un gînd a fulgerat prin cer, iute și limpede ca o stea căzătoare. Don Marco, moșierul, care-și lăsa argații să crape de foame și îi ospăta pe nemți, și care s-a repezit să le dea bun venit americanilor și să țină o cuvîntare despre eliberare, a început pe urmă să le trimită bani familiilor celor trei partizani îngropați în var... De ce să le trimită un nemernic ca ăsta bani familiilor de partizani? Doar dacă i-o fi fost frică de ceva. De aia m-am dus să văd carnetul de numere al lui Mastrantonio — sigur eram că 72 e primarul. Numai că numerele lui nu mi-au spus nimic; tot de mintea mea a trebuit să mă slujesc. Și i-am vîrît în cap legea Cassiopeei: capul spune cine-i ucigașul, ucigașul spune unde-i capul... Eu mă gîndeam la capul lui Luigi, dar oricum, cap mai bun decît cel al lui Don Marco însuși, care să dea de gol ucigașul, nu putea găsi...

Bastia trase sertarul caterincii și bătu cu palma, drăgăstos, ghetele lui Luigi. Acu că dreptate se făcuse, numerele bune aveau să vină: 15, patriotul, 41, trădătorul, 67, complicele. De 3500 de ori 20 de lire... Era liniștit și plin de încredere.

Cînd mulțimea dădu năvală la fereastra oficiului poștal, Bastia își împinse caterinca în piață, se așeză pe hulubă și își încordă privirile să vadă. Niciunul din cele trei numere nu ieșise.

Se simțea atît de slab, că mai să cadă la pămînt. Domol, un gînd începu să i se strecoare în minte

— Vezi tu, Pasqualino, făcu el, sînt legi pentru numere și legi pentru stele... Sînt atîtea lucruri pe lumea asta, cîte nu poate cuprinde cartea numerelor și toate se rotesc cu cerul și mereu se strîng laolaltă în alte chipuri... Dacă omul ar cunoaște rînduielile universului, n-ar mai juca de fel la loterie.

In romînește de
MARIUS MAGUREANU

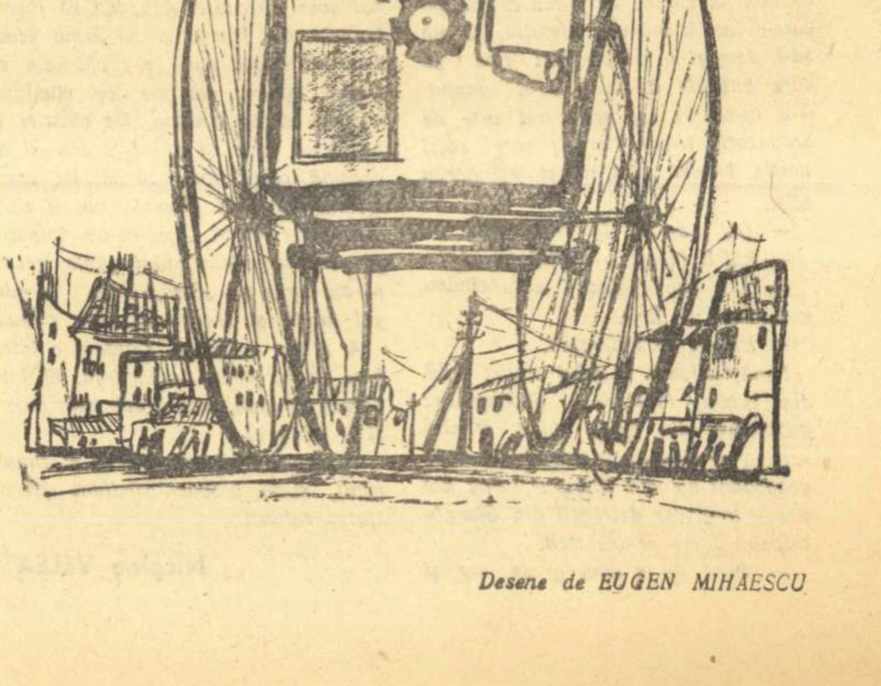

Desene de EUGEN MIHAESCU

ADAM

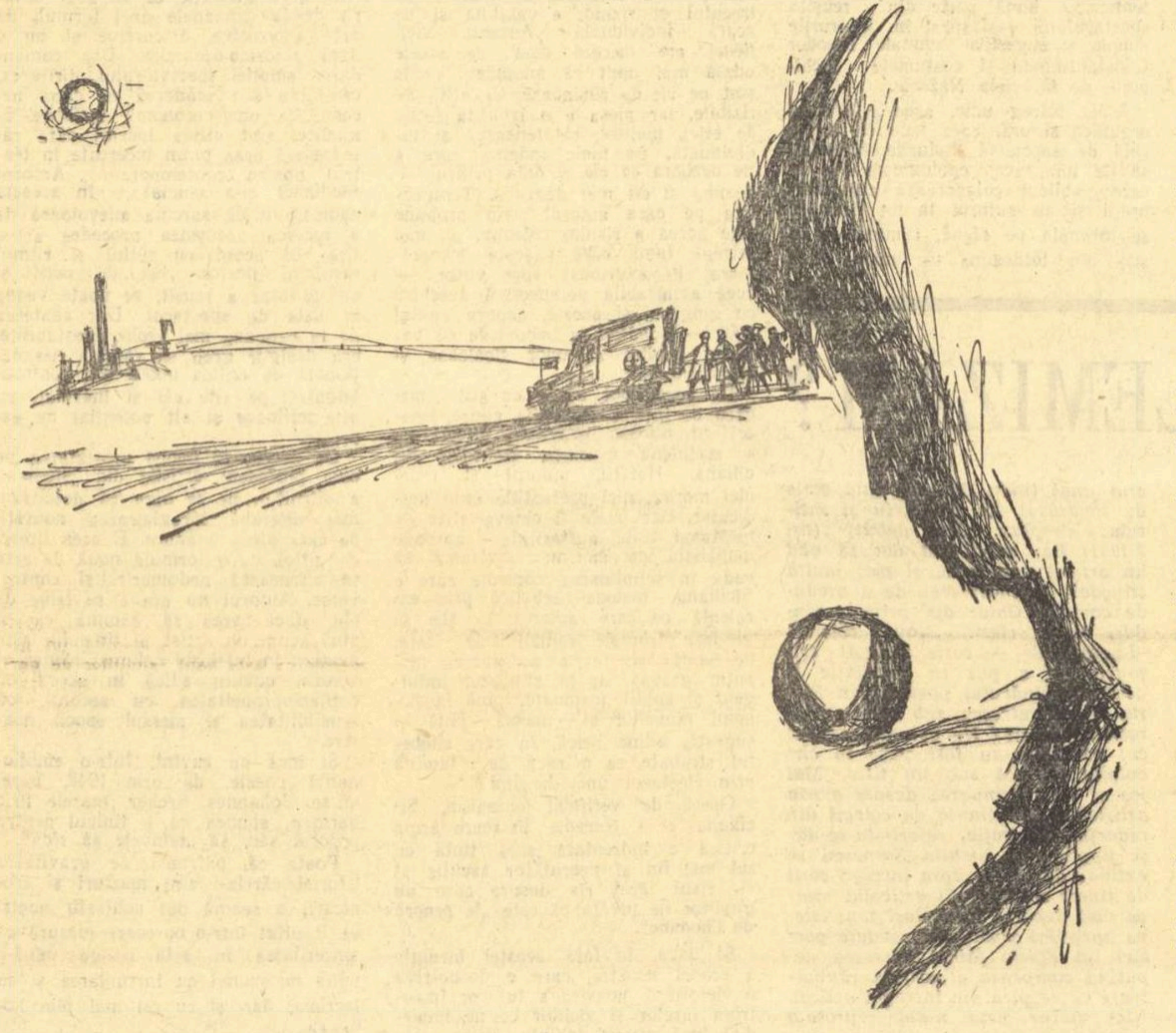

In primăvara aceea a anului 1937 nimeni nu vorbea decît despre Bîrzava, despre cursul schimbat al apei și despre vara fericită care urma să vină. Pînă și cei din uzină comentau evenimentul: meșterul meu, un lăcătuș bătrîn, șvab. le explica tuturor prietenilor cu care se întîlnea:

— Eu mi-am dat seama îndată că s-a spart gheața. Apele erau prea mari ca să încapă în vadul de pe prundiș.

Numai noi ucenicii de la cămin eram indiferenți: pentru noi schimbarea vadului Bîrzavei nu însemna nimic. Noi oricum nu aveam acces la ștrand.

Bîrzava e o apă capricioasă, influențată de ploile de pe Semenic. După iernile cu zăpadă puțină, apa se strecoară printre stîncile de la hotarul orașului și o ia peste prundișul nisipos, presărat cu sălcii. După o iarnă cu zăpadă abundentă, din cauza debitului mare de apă, Bîrzava sapă prundișul, sare peste iazul mlăștinos, intră în vadul cel vechi și inundă zăvoiul. In anii în care Bîrzava inundă zăvoiul, reșițenii fac ștrand. Incă din timp, „Intreprinderile comunale" ridică vreo zece cabine din scînduri, cerute cu împrumut de la uzină, instalează cîteva umbrele colorate, luate tot cu împrumut de la grădina clubului tehnicienilor și aduc din resursele proprii o gheretă cu ghișeu ca să poată să vîndă biletele de intrare.

Ucenicii externi și soldații au reducere. Ei nu plătesc decît jumătate din costul biletelor, în schimb n-au voie să stea decît pînă la ora șase, oră după care nu mai rămîn decît „domnii", cărora chelnerii plătiți de uzină le servesc bere și sucuri de fructe.

După ora șase, ucenicii și soldații se scaldă în apropierea zăvoiului, unde se întind terenurile de tenis ale uzinei, presărate cu zgură specială adusă de la cuptoarele Martin.

Noi, ucenicii de la cămin, aveam un regim special: nu aveam voie să intrăm la ștrand. Ori mergeam la ștrandul popular, dincolo de uzină, cu apa colorată de uleiuri și funingine, ori ne duceam încolonați, direct la zăvoi și ne spălam conform regulamentului de două ori pe săptămînă cu săpun. Același regulament prevedea pentru lunile de iarnă frecventarea băii comunale. La ștrand nu puteam intra nici clandestin. Eram îndată recunoscuți după tunsoare. Conform unui alt regulament, ucenicii interni trebuiau tunși cu mașina zero.

In duminicile lunilor de vară cînd nu aveam program administrativ la cămin mergeam cu prietenul meu Adam la gardul ștrandului și priveam înotătorii. Pe vremea aceea, imaginea concretă a libertății depline mi se înfățișa sub forma unor chiloți de baie colorați. Iar oamenii dezbrăcați mi se păreau mai frumoși decît în viața lor de toate zilele. Abia așteptam să treacă anii de ucenicie, să devenim calfe, să intrăm în viață, în rîndul oamenilor.

Adam era colegul meu de pat. La cămin, din lipsă de spațiu, în paturile metalice, suprapuse, dormeam doi cîte doi — alegerea perechii fiind liberă. Adam mi-a fost simpatic de cînd l-am văzut pentru prima oară. Era un băiat roșcovan, osos, cu trei clase de gimnaziu încheiate și învăța meseria de rabotor. Lucra la o mașină modernă, electrică, n-avea mîinile îmbibate de ulei ca ceilalți ucenici. Era și o fire mai sensibilă, visătoare: pe ascuns compunea versuri despre frunzele galbene de castani și despre fete cu fețe palide și triste. Cînd eram duși la baie ne abăteam și pe la terenurile de tenis, priveam, rezemați de gardurile înalte de sîrmă, femeile îmbrăcate în pantalonași albi, zborul neastîmpărat al mingilor.

Pe la sfîrșitul verii, într-o zi cu program de spălat, am hotărît cu Adam să nu mai intrăm în apă. Era o zi rece cu vînturi subțiri coborîte de pe dealuri. Un timp am căscat gura la terenurile de tenis, apoi ne-am dus pe malul apei să privim valurile. Din cînd în cînd ne mutam după soare, care, sus, se zbătea printre cîrpele zdrențuite ale unui nor mare cît jumătate de cer. Nu vorbeam. Lui Adam îi plăcea să tacă și, pentru că țineam la el, îi făceam pe plac. Poate de aceea ne și înțelegeam atît de bine.

O minge scăpată dintre gardurile de sîrmă căzu în apă. O clipă ne-am gîndit s-o scoatem, pe urmă, dîndu-ne seama că tot trebuia s-o înapoiem, am renunțat. De la terenuri se apropie o fată de vreo 15 sau 16 ani. O urmăream cu privirile. Fata ajunse la mal, se aplecă după minge, alunecă și căzu în apă. Totul se petrecu atît de repede, încît abia avu timp să strige. Dintr-un salt, Adam sări după ea. Locul era periculos; ne aflam chiar la intrarea apei în zăvoi, cu fundul adînc plin cu rădăcini și niște plante acvatice lungi și lipicioase ca niște șerpi.

Cei de la terenurile de tenis începură să strige: cineva alergă la telefonul instalat în bărăcile cu dușuri apoi apărură și ucenicii. Adam birui valurile, trase fata la mal, ceea ce mă făcu să fiu foarte mîndru de curajul lui. Fata își pierduse conștiința. Adam o răsturnă cu capul în jos, să scoată apa din ea, apoi o culcă pe iarbă. Un alt ucenic începu să-i mište brațele cam cum își închipuia că se face respirația artificială. In curînd fata începu să dea semne de viață. Adam îi scoase tricoul și o învălui în cămașa uscată a unui ucenic să nu răcească. Eu eram numai ochi: fata avea sînii necopți, cu sfîrcuri mici ca niște nasturi de cămașă.

Mașina de salvare a uzinei sosi în cîteva minute. Cei din mașină îi îmbrînciră pe ucenicii adunați în jurul fetei. Adam vru să spună ceva și un domn îmbrăcat foarte elegant îl plesni cu dosul palmei. Nedumerit, Adam holbă ochii: în colțul buzelor îi apăru un firicel subțire de sînge. Il priveam numai pe el: își strîngea fălcile să nu izbucnească în plîns.

In drum spre casă, încolonați milităreşte, mărșăluiam tăcuți. Nu vorbea nimeni. Nu mai știu cine ne spusese că omul care l-a lovit pe Adam era tatăl fetei și directorul general al uzinei.

Seara, Adam se culcă fără să mănînce și chiar înainte de a se suna stingerea. Cînd m-am culcat și eu, ardea ca un cuptor. Dar nu dormea: se zvîrcolea sub pături ca un apucat. Dimineața începu să tușească. La lucru se simți prost și meșterul îl trimise acasă. Directorul căminului avea nevoie de o dovadă că nu trage chiulul: îl trimise la casa cercuală. Doctorii îi dădură un concediu de boală de trei zile și Adam stătea toată ziua în pat cu ochii pironiți în plafon. Il invidiam cu toții. Ziua îl invidiam și noaptea îl înjuram că nu puteam dormi din cauza concertului de tuse. Adam tusea pe toate gamele: și gros și subțire și sec.

In cea de a treia zi de boală avu o vizită. Venise fata pe care o salvase de la înec. Au vorbit în poarta căminului. Eu eram ascuns după stiva de lemne de lîngă poartă, să nu-mi scape nici un cuvînt.

— Mă numesc Lucia Pop, spuse fata, și am venit să-ți mulțumesc că mi-ai salvat viața. (Va să zică era într-adevăr fiica directorului general, Pop). Adam întîrzie cu răspunsul și ea continuă: Cred că am alunecat... Și mai vreau să-ți cer iertare pentru că te-a lovit tata. Tu cum te numești?...

— Adam.

(Tîmpitul! nu-și spusese decît numele mic. Eram convins că n-o să iasă domn din el niciodată. Măcar că avea trei clase de gimnaziu).

Au mai vorbit ceva dar n-am mai fost atent. Toată discuția era neinteresantă, fadă.

După vreo două săptămîni, Adam scuipă sînge. Urmă o nouă vizită la casa cercuală și o internare la un spital de tuberculoși. Adam avea o cavernă subclaviculară la plămînul drept. Unii spuneau că o să moară, alții, că o să scape pentru că e tînăr.

In cele șase luni cît a stat în spital aproape că l-am uitat. E drept, eram și foarte ocupați. Aveam un program foarte sever: la cinci dimineața deșteptarea, la șase micul dejun iar lucrul îl începeam la șapte. Ne întorceam după trei, luam masa și urma programul administrativ. Programul administrativ se compunea din curățatul cartofilor, frecatul podelelor și din dereticatul în locuința directorului căminului. Directorul avea un apartament mare, patru camere cu parchetul, datorită nouă, lucios ca oglinda. Pe cei mai deștepți dintre noi ne folosea și doamna directoare pentru lucrări mai fine: lustruirea alămurilor din bucătărie și spălatul rufelor de damă. Mie, doamna directoare, care probabil că mă aprecia, îmi tăiase unghiile pînă în carne, ca nu cumva, în timp ce-i spăl ciorapii de mătase, să agăț vreun fir.

In general viața era tristă la cămin. Clădirea era veche: zidurile umede erau pline cu arabescuri colorate de o igrasie statornică, apărută probabil odată cu punerea pietrei fundamentale. Ca să nu putem privi în stradă, geamurile mici cu gratii ale dormitoarelor erau vopsite în albastru, astfel că încăperile erau întunecoase ca niște cavouri.

In primăvara următoare, în timp ce Adam era încă la spital, se opri în fața căminului o mașină luxoasă. Am dat repede de veste și ne-am adunat cu toții la poartă. Era mașina directorului general Pop. Coborîse din ea un șofer îmbrăcat în livrea verde, cu un pachet sub braț. Probabil, directorul aflase că ucenicul care îi salvase fata era bolnav și, în mărinimia lui, își trimisese șoferul cu un cadou. Fiind cel mai bun prieten al lui Adam, pachetul mi-a fost încredințat mie. Avea formă pătrată și era învelit în hîrtie de ziar. N-am avut răbdare să nu-l deschid. Erau acolo două perechi de ciorapi bărbătești purtați, o cămașă cu pieptar alb, scrobit și într-un plic 40 de lei în două monede de cîte 20. Imi părea rău că nu era și Adam de față să se bucure.

Adam s-a întors la începutul verii: venise neanunțat și abia l-am recunoscut. Era îngrășat, avea fața rotundă și puhavă și pielea albă ca de femeie. Prima seară am stat de vorbă pînă noaptea tîrziu. Mi-a vorbit de viața frumoasă de la spital, despre cearșafurile albe și despre operație.

— Și te-au operat cu adevărat? Nu-mi venea să cred. Imi închipuiam altfel oamenii operați.

— Zău, mă. Uite-te aici!... Și-a scos cămașa și mi-a arătat o tăietură lungă de-a curmezișul spatelui. Toracoplastie. Așa-i că sună frumos?...

Nu suna frumos dar era greu de pronunțat și cu asta m-a dat gata.

— Patru coaste mi-au scos. Și, ca să nu am nici un dubiu, scoase dintr-un prosop cu ciucuri patru bucăți de oase curbate. Uite-te. Sînt coastele mele. L-am rugat pe doctorul care m-a operat să mi le dea. Oricît, erau ale mele. Acum le țin ca amintire. Iți plac?...

— Sînt frumoase, i-am răspuns, deși nu aveau nimic deosebit.

— După biblie, acum ar trebui să am patru neveste și eu n-am nici una. Urmă o pauză lungă, apoi adăugă ca pentru sine: Eu m-aș mulțumi cu una singură. L-am lăsat să privească tavanul în liniște, așa cum îi plăcea lui. Din cauza geamurilor vopsite, lumina de la felinarul din stradă care se proiecta pe tavan era și ea albăstrie. Intr-un tîrziu, Adam se întoarse spre mine:

— Mă, Frantz. Tu ai fost vreodată îndrăgostit?

— Incă nu. Mi-a fost rușine să-l mărturisesc că la școală fusesem îndrăgostit de profesoara de chimie.

— Eu sînt. Și e chestie grozavă, dragostea asta. Toată ziua mă gîndesc la ea. In orice clipă. Și acuma: dacă închid ochii o văd. Știi pe cine iubesc eu?

N-aveam de unde să știu.

— Pe Luci. Pe Lucia Pop. De atunci de cînd am scos-o din apă. De atunci mă gîndesc numai la ea. In cele șase luni cît am stat la spital numai faptul că există ea mi-a dat puteri. Știi, boala de plămîni nu-i o jucărie. Am văzut oameni care s-au curățat foarte repede. Mai ales că mîncarea nu-i cine știe ce. Și medicamente ioc. Plămînii n-au leac. Pastilele de calciu nu fac nici două parale dacă omul n-are voință. Iar eu am avut. Mă gîndeam la Luci și simțeam cum prind puteri. Tu ai mai văzut-o de atunci?...

— Nu. Știu că e undeva la Timișoara la un liceu. Poate chiar la Carmen Sylva.

Pe Adam l-au repartizat într-o muncă mai ușoară. L-au vîrît într-un birou de secție, toată ziua completa niște formulare și, pentru că n-avea unde să se mute, cu aprobarea direcției uzinei l-au lăsat la cămin.

Lucia Pop s-a întors la Reșița după terminarea examenelor de sfîrșit de an. Crescuse, devenise o adevărată domnișoară. Nu avea gust prost Adam: Luci mi-ar fi plăcut și mie dacă Adam n-ar fi avut dreptul întîietății. Dar dragostea lui era o dragoste ciudată, unilaterală. Lucia nici nu știa de ea. Nu se vedeau decît foarte rar, de obicei duminica și nu se salutau. L-am întrebat pe Adam, de ce?

— Pentru că s-ar putea ca ea să nu-și mai aducă aminte de mine și apoi, așa cum sînt îmbrăcat, mi-ar întoarce imediat spatele.

Adam era într-adevăr prost îmbrăcat: purta un costum cenușiu, peticit, pătat și niște bocanci cu cuie, primiți de la fabrică.

Intr-o zi totuși nu răbdă să n-o salute. S-au întîlnit față în față și ea s-a uitat cercetător spre Adam.

— Nu ești tu Adam care m-ai scos din apă?...

— Ba da, îi răspunse emoționat Adam și-și lăsă privirile în pămînt.

Eu n-aveam nici un motiv să stau prin apropiere, așa că n-am auzit restul discuției. I-am observat numai de la depărtare. S-au despărțit zîmbind.

Adam nu-și mai încăpea în piele de fericire. Ii venea să alerge și numai faptul că-i era interzisă orice mișcare violentă se stăpîni.

— Mă, Frantz, sînt un om formidabil de norocos. Imi pare rău că n-am acostat-o pînă acum. Am pierdut o lună ca un tîmpit. Cred că mă place și ea. Nu-mi pare rău că am sărit atunci în apă. Și nici de operație nu-mi pare rău.

Vrînd să împartă fericirea cu mine mi-a făcut cadou o coastă.

— Să știi că astea, oasele astea patru mi-au adus noroc: cît timp le-am avut în mine, nimic nu mi-a reușit. Ai văzut ce frumoasă e?

Am luat coasta și am pus-o sub pernă. Il invidiam pe Adam.

— Și ce ai discutat cu ea?

— Ce n-am discutat...

Ii venea greu să-mi povestească totul dintr-o singură suflare. Imi mărturisi numai că se vor întîlni duminică dimineața.

— Și pune la socoteală că ea m-a invitat.

Asta era frumos din partea ei. Am spus că aș vrea să asist și eu la întîlnire.

— Nu fi tîmpit! Cum să vii la o întîlnire ca asta?! Intîlnirea asta e o chestie intimă, personală. Pur personală. Imi pare bine că nu ți-am spus unde o să ne întîlnim.

Inainte de a adormi am hotărît să nu-mi scape această întîlnire intimă.

Cu cît se apropia mai mult ziua întîlnirii, cu atît se întuneca Adam mai mult. Sîmbătă apăru complet abătut. L-am și întrebat dacă nu-i cumva bolnav.

— Pe dracu. Cred că aș fi în stare să mut căminul din loc. Dar ce folos. Cum să mă duc la întîlnire cu hainele astea? Mi-a arătat „franjurii" de la cracii pantalonilor.

Ce e drept, nici chiar eu, care nu prea aveam prejudecăți, nu m-aș fi dus la o întîlnire intimă cu hainele alea.

Seara în dormitor am convocat o adunare a ucenicilor și am insistat pe lîngă cei din anul patru care cîștigau ceva și aveau și haine mai ca lumea să i se împrumute lui Adam haine. După ce Adam se angajă că o să aibă grijă de haine, că n-o să le păteze, că o să tragă pantalonii cînd se așează ca să nu facă genunchi, un ucenic de la sculărie îi împrumută costumul. Adam îi oferi, ca garanție, coastele.

— Ce să fac cu oasele astea, mă? întrebă proprietarul costumului. Mai bine să ai grijă să nu ții mîinile în buzunare. Și-ți spun franc: dacă plouă nu ți-l dau.

Toată noaptea am ieșit cu schimbul în curte să privim cerul: e senin ori ba. Era senin cu puzderie de stele și cu o cale lactee albă ca o șosea.

Dimineața, Adam, îmbrăcat în costumul împrumutat, arăta ca un frizer. Era atît de emoționat, încît îmi dădu toate bonurile de masă. Din cinci în cinci minute controla ceasul de la direcție să nu întîrzie cumva. Fix la 9 și jumătate plecă spre terenurile de tenis.

L-am urmărit tot timpul înainte de masă, și în oraș și la terenurile de tenis. Am stat ascuns într-un tufiș și mi-a trebuit o mare voință să nu mă arăt, să nu-i rîd în față. La început, Adam călca atent să nu prăfuiască costumul, pe urmă uită de haine și se comportă ca și cum ar fi fost ale lui din totdeauna.

Ne-am întors pe la orele trei. Nu m-am trădat nici în drum spre casă. Am luat-o pe o scurtătură să ajung înaintea lui. Cînd a intrat în dormitor m-a găsit în pat. Mă prefăceam că dorm. Tot dormitorul s-a adunat în jurul nostru. Adam era roșu la față, transpirat. Povestea aprins de norocul care a dat peste el.

— Te-a servit cu ceva? întrebă un ucenic mai în vîrstă, care nu se gîndea decît la mîncare.

— Numai oranjadă, îi răspunse Adam într-o doară. Pe urmă ne-am plimbat pe malul Bîrzavei. In zăvoi, chiar acolo unde am scos-o din apă. Acolo m-a strîns de braț. Știți ce frumos e acum dincolo de ștrand?...

— Și ce ai făcut cu ea în zăvoi? întrebă tot ucenicul cu cele lumești!...

— In orice caz nu la ce te gîndești tu. Domnii se poartă altfel decît noi ăștia, cu palmele pline cu ulei. Nu-s mîrlani.

Ucenicii, mai ales cei noi, îl ascultau cu gura căscată. Adam povesti cu lux de amănunte toate cele întîmplate la întîlnirea cu fata directorului general. Ne-a descris palmele ei mici și albe, ochii, părul, gura, dinții. Eu îl ascultam cu ochii pironiți în fundul patului de la etaj. Abia acum îmi părea nespus de bine că nu m-am trădat la terenurile de tenis. Eram singurul martor care l-a văzut gonind după mingile scăpate dincolo de gardul de sîrmă.

Lucia Pop îl invitase să fie culegător de mingi.

Desene de V. MIHAI

Francisc MUNTEANU

MIHAI BENIUC

Invață-mă, natură...

Învață-mă, natură, să fiu tare
Ca sabia-ntr-o mînă de erou,
Virtutea ta s-o am, necruțătoare,
De-a despica ce-i vechi de ce e nou.

Dă-mi áripi cugetării, áripi largi,
Ca să mă-nalț în cosmicele spații
Și forța ta mi-o dă, cînd stele spargi
Și iar le-ntruchipezi în constelații.

Dar nu-mi răpi nicicînd imboldul tainic
De-a pune flori să crească pe morminte
La cei care-au căzut mergînd-nainte.

Iar ție, cît sînt viu, rămînu-ți crainic,
Doar de mă faci să sufăr ca un cîne,
Cît încă-n lume nu-i destulă pîne.

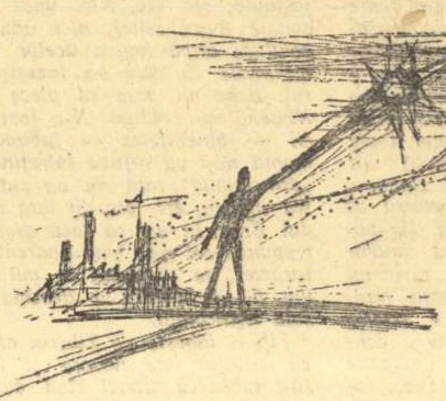

Toamnă

E anul greu de fapte ca o vie
De struguri grași în luna lui răpciune,
Cocoare pleacă, umbre-ncep să vie,
Iar soarele tot mai curînd apune.
Pornește omul harnic să-și adune
Bogatul vipt ce-așteaptă pe cîmpie,
Scîncește apa, frunze prind să sune
Și raza le sărută, colilie,
În ultimele dimineți senine.
Veniți acasă amintiri albine,
Și-nchideți-vă-n fagurii din stup.
Seminț̦e-ascunde-n sîn grăbit pămîntul,
Căci umblă crainic prin văzduhuri vîntul
Și timpul rău pe-afară ca un lup.

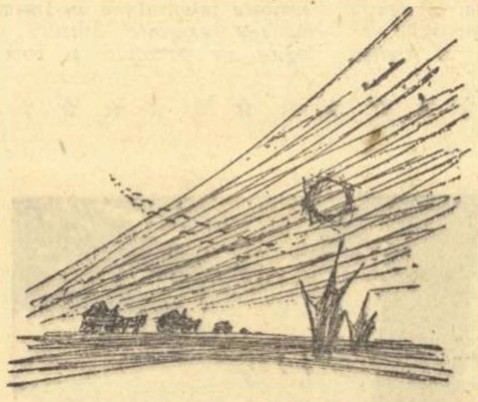

Licuriciul

De-aproape-mi pari un vierme oarecare,
O așchie de stea din depărtare,
Cînd ești acolo te doresc aici,
Ci-n palmă nu-mi mai trebui, licurici.

Și totuși ești, în noaptea mea, podoabă
Ca-n fața unui tron înalt o roabă
Invidiată de împărăteasă —
Ești tînără, și placi, și ești frumoasă.

Nu, nu e tron, nici eu nu-s împărat,
Tufișul sînt, spinos cum e ariciul
Și te-am chemat și adăpost ți-am dat
Și tu lumină-mi dai, tu, licuriciul.

Desene de MIHU VULCANESCU

RĂSPUNDEREA NOASTRĂ

(Urmare din pag. 1)

depinde bucuria și sănătatea a sute de mii de oameni. Zidarii au ridicat fabricile, zidarii ridică în ritm rapid locuințele. Azi știm cînd trecem pe stradă: aici vor cădea maghernițele. Dincolo, blocul care are numai un etaj, va ajunge curînd la al șaselea.

★

Un dialog fără comentarii; la F. D. P.:

— Tovarășe Georgescu, un deputat are dreptul să treacă de portarul Sfatului Popular?

— Firește, tovarășă candidată. Numai că vă dau de la început un sfat: cînd lucrurile merg prost, să nu scoateți vinovat pe portar; cînd ele merg bine, să nu felicitați numai pe președinte...

★

Dac-ar fi să poți ține socoteala prietenilor pe care i-ai întîlnit în viață, ai vedea singur ce bogat ești. Dar nu întotdeauna te ajută memoria vizuală. Iată, de pildă, la ședința de propunere a candidaturii, mi-a strîns mîna un om cam de vîrsta mea, poate ceva mai tînăr.

— Lucrez în direcția consulară, la Externe. Nu mă recunoașteți, tovarășă?

— După față, da. Dar nu-mi amintesc de unde vă știu.

— In 1950, cînd ați venit în valea Jiului, v-am arătat drumul spre casa de oaspeți...

Da... Filmul invers al anilor se derulează în amintire. Venisem pentru niște reportaje la Lupeni. Și, de la sediul organizației de partid, m-a condus un țesător de la „Viscoza", Vanghele Cristea. Era un tînăr cu rădăcinile printre rocile carbonifere. Cu viața deschisă înainte, ca văzduhul. Era primul om ce-mi arăta primul drum printre casele minerilor.

Ce drum a parcurs în acești zece ani, cîți ani de școală, de academie comercială a putut străbate acest țesător din Valea Jiului, ce orizonturi i-a deschis revoluția culturală, pentru ca să poată lucra astăzi cu cinste în direcția consulară a Ministerului de Externe!

Nu știu cum, dar simt că răspund și față de el. Prin ce scriu, prin ceea ce lucrez pe tărîm obștesc, prin ceea ce mă voi strădui să fac în această circumscripție.

Veronica PORUMBACU

UNDE DUCE NECUNOAŞTEREA VIEŢII

O discuție despre o lucrare literară nouă poate deveni și interesantă și rodnică atunci cînd participanții n-o reduc la acordare de calificative, ci apreciază lucrarea respectivă și în legătură cu unele probleme mai generale ale literaturii. Și se mai cere ceva: discuția să fie discuție, adică acei care discută să se numească unii pe alții. Cînd însă se emit păreri contradictorii, diametral opuse, fără ca A. să precizeze că nu e de acord cu B. și de ce, impresia rămîne confuză.

Dacă ar fi să ne conducem după articolele apărute pînă acum, ar trebui să dăm piesei o apreciere negativă. Majoritatea comentatorilor au contestat piesa, iar acei puțini care i-au luat apărarea, au făcut-o cu vizibilă stîngăcie. Tov. Sică Alexandrescu a precizat că Siciliana „nu e o capodoperă" (formula e cunoscută), iar tov. Traian Șelmaru a făcut atîtea rezerve încît, practic, a anulat toate laudele sale. Deci, despre piesă ca atare e puțin de discutat. E slabă.

E slabă, în primul rînd, pentru că e lipsită de unitate stilistică. De bună seamă nu intenționăm să canonizăm rigorile genului. Dar nici nu putem să nesocotim experiența multimilenară a creației artistice. Istoria literaturii ne arată că legile construcției interioare rămîneau valabile în folosirea unor genuri și specii atîta timp cît nu erau înlocuite cu altele mai bune. Ceea ce — trebuie s-o recunoaștem — nu e cazul cu Siciliana. Aceasta din urmă, pur și simplu, nu e construită, ci „alcătuită" prin așezare, cap la cap, a unor părți eterogene.

E slabă, în al doilea rînd, pentru că nu are conflict, nu înfruntă în fața spectatorilor caractere puternice. După ce în actul I abia se schițează o „neînțelegere" între Valsamache tatăl și restul familiei, ea se rezolvă fără urmări: între Bebe și Fifi, Bebe și Muki, Bebe și Nichi, Fifi și Tibi, Muki și Nichi, etc. etc. Dar nici una din aceste neînțelegeri nu devine conflict. Iar conflictul dintre întreaga „lume" meschină de pe scenă și cea sănătoasă de afară lipsește de asemenea dintr-un simplu și binecuvîntat motiv (subliniat și de tovarășul Traian Șelmaru): pentru că un conflict nu poate fi unilateral. In Siciliana însă de atacat atacă numai meschinăria, iar morala și ideologia socialistă se retrag prudent ori de cîte ori simt apropierea inamicului.

Siciliana e slabă în al treilea rînd pentru că n-are caractere. Valsamache, tatăl, e cînd spiritual și inteligent (în raporturile cu soția), cînd prostănac (în discuția cu Anton), cînd placid, cînd energic (după cum e nevoie). Fiul său Bebe e cînd cinic, cînd sentimental, cînd îndrăgostit de Muki (atît de îndrăgostit că nici nu se poate uita la o altă femeie), cînd enervat numai și de prezența ei, Fifi e cinică și intrigantă, în primul act, „ideologă" și patetică în celelalte, despre Tiberiu Cezar Sicoșan se spune că e șahist, însă individul nu numai că „pierde dama" dar nici nu poate descoperi cum a făcut-o (ceea ce un diletant realizează în zece minute după terminarea jocului), etc. etc. Nici unul din personaje n-are relief, nici unul nu se conduce după logica acelor trăsături minimale cu care l-a înzestrat autorul. Bebe nu vrea să plece la țară Nimeni nu-l obligă. N-a fost bursier. Și — bineînțeles — iubitoarea lui mamă nu-i va refuza întreținerea, iar „principialul" tată nu va putea riposta mamei, etc. etc. Și iată că placidul Bebe, în loc să facă ceea ce corespunde cel mai bine aparentului său caracter, se lansează în mii de acțiuni febrile pentru a deschide o casetă neîncuiată.

Fifi îl iubește pe Tiberiu atîta timp cît autorul are nevoie și încetează să-l iubească atunci cînd autorul i-o ordonă, etc. etc. Asemenea metamorfoze nu se petrec nici măcar în „farse clasice". In dramaturgie caracterele eroilor pot fi uneori liniare, însă în acest caz evoluează logic, nu se dezmint. In Siciliana nici un personaj n-are caracter, nici cel puțin Damian, pentru că e greu de înțeles de ce un om atît de „înaintat" nu se interesează, de pildă, și de comportarea agronomului proaspăt numit.

Lipsa caracterelor colorează piesa în cenușiu. In articolele despre Siciliana apărute pînă acum s-a subliniat talentul lui Baranga, iscusința sa de a conduce dialogul, de a scăpăra glume, de a crea efecte scenice. Dar toate acestea nu salvează piesa. Interminabilele discuții între Bebe, Nichi, Muki, Fifi, Tibi, se desfășoară toate la același nivel ușor zeflemitor, ușor tembel, glumele se repetă, situațiile asemenea. Piesa nu poate să intereseze pe un cititor (sau spectator) exigent. Se pare că tovarășul Baranga și-a cheltuit cu generozitate talentul nu în întîmpinarea înaltelor exigențe artistice și ideologice ale partidului și poporului ci pentru a fi aplaudat de acea parte încă mai înapoiată a publicului, căruia îi plac glumele fără conținut, încurcăturile stupide și un anumit jargon bulevardier (pusi, ciau, etc.)

Acei tovarăși (ca regizorul Sică Alexandrescu, de pildă) care încearcă să apere Siciliana susținînd că aceasta atacă o problemă reală și importantă, forțează uși deschise. Nimănui, cred, nu i-ar trece prin cap să susțină că nu există nevoia biciuirii prin satiră a acelor tineri (oricîți ar fi) care, în loc să se gîndească la felul cum își vor împlini datoria după absolvirea facultății, caută diverse „aranjamente" ca să rămîie la București. Problema există și inițiativa tovarășului Baranga de a interveni în dezbaterea ei n-ar putea fi decît salutată. Tovarășii Șelmaru (în „Gazeta literară") și V. Silvestru (în „Contemporanul") au dovedit-o cu argumente solide și nu văd ce aș putea adăuga. Dar „atacarea" unei probleme reale și importante nu asigură încă reușita. Esențialul rezidă în modul de rezolvare. Oare soluția artistică aleasă de Aurel Baranga ne ajută să simțim ceva din pulsația vieții noastre, „atît de bogate, cu faptele ei mărețe, cu ideile ei nobile, cu luptele ei victorioase"?

Personal nu cred de loc că nereușita Sicilienei se datorește absenței personajelor pozitive. Sînt de părere că realitatea artistică extrem de bogată și variată a realismului socialist ar putea încăpea și în lucrări literare fără personaje pozitive (și pe scenă și chiar în afara scenei). Socot că întrebarea patetică a tovarășului Sălcudeanu: „Aceștia sînt tinerii, miile de tineri care împînzesc țara? Autorul n-a găsit printre noi NICI UNUL prin care să demonstreze că partidul și organizațiile de tineret n-au învățat pe nimeni să intre în viață pe ușa din dos, utilizînd deschiderea „siciliană"? („Gazeta literară" din 19 ianuarie 1961) — este nepotrivită (deși mă solidarizez cu concluziile articolului). Intr-o comedie, mai ales, e foarte posibil ca o „lume" formată în exclusivitate din personaje negative să se autodemaște, zbătîndu-se ridicol sub presiunea tot mai puternică a forțelor pozitive pe care societatea socialistă le generează, în virtutea legilor sale obiective, în proporții mereu crescînde. Dar — după cum a observat-o și tovarășul Tr. Șelmaru — în Siciliana tocmai aceste forțe pozitive ale socialismului sînt ignorate. Dacă rămînem în cadrele fixate de textul piesei, aflăm că dorința arzătoare a lui Bebe de a rămîne în București nu se poate împlini numai pentru că „la tramvaie n-are reflexe, la circ n-are aptitudini, la OSTA e afon", iar la Aprozar se cere contabilitate normată. Mai mult chiar, în actul întîi se creează impresia că în ciuda refuzului momentan al lui Coacăze, insistențele soției lui Tache, precum și avertismentul acestuia de-a merge mai sus, vor da rezultate. Doar recurgerea la „siciliana" oprește ofensiva. Că împotriva lui Bebe și a altor de teapa lui luptă organizațiile de partid și de U.T.M. din institute, că ele urmăresc îndeaproape felul cum se prezintă absolvenții la posturi și depun eforturi mari pentru a bara drumul abuzurilor, că, în sfîrșit, există o opinie publică majoritară în rîndurile tineretului care blamează și înfierează comportările de genul acelora în care se complac Bebe, Nicki, Fifi — despre toate aceste realități predominante ale vieții noi, autorul nu suflă nici un cuvînt.

Necunoașterea flagrantă a vieții noi pare a fi cauza principală care a dus la eșecul Sicilienei. Piesa abundă de situații nu doar imposibile, ci chiar absurde. Am mai arătat că este de neînțeles de ce Bebe nu recurge la procedeul cel mai simplu: neprezentare la post, ceea ce i-ar da și răgaz să-și caute în continuare un post, la tramvai, la Aprozar, la circ, la OSTA, în corul patriarhiei, unde vrea. Dar „dece-urile" ce se impun sînt mult mai numeroase. De ce Bebe și Fifi sînt cazați în „casa de oaspeți" raională? De ce aceiași Bebe și Fifi plus Muki și Niki dispun de casa de oaspeți ca de propria lor moșie? De ce nu doar Bebe, dar și Fifi (care de, e fată deșteaptă) nu se îndoiește de existența unor „hașcemeuri" absurde potrivit cărora agronomii ar constitui nu o profesiune, ci un ordin călugăresc? Citind Siciliana, îți dai seama imediat că piesa n-a fost inspirată din viață, ci a fost „fabricată" în birou și „umplută" apoi la repezeală cu referiri de circumstanță. Iată de ce nemulțumirea adîncă a profesorilor și studenților îmi pare justificată.

In sfîrșit, o ultimă problemă. Cu toate că aduce piesei reproșuri grave, tov. Șelmaru o apreciază ca valoroasă pentru că ar conține o dezbatere „în jurul unor moduri de viață, ca să zic așa, luptă pe două fronturi pe care o dă în numele unei morale noi, cinstite, plină de adevăr și poezie, și care cuprinde în sfera ei trăsături pornind de la atitudinea față de muncă, față de societate, față de viața personală". Toate bune, dar argumentarea tovarășului Șelmaru are un cusur: nu se referă la text. Unde a descoperit tov. Șelmaru în Siciliana faimoasa luptă pe două fronturi? In comportarea lui Fifi? Dar cum poate fi luată în serios o fată care nu numai că se pretează la înșelăciuni, dar și antrenează într-un joc necinstit un om pe care abia l-a cunoscut? Cum poate fi luată, în sfîrșit, în serios o femeie care declamă minunat despre ce va fi în anul 2000, dar a ajuns la 23 de ani în Republica Populară Romînă fără să știe ce transformări s-au înfăptuit aici la țară?

Evident, dezvoltarea viitoare a artei ar putea să ne aducă surprize. Dar pînă acum nu s-au scris farse pentru a se dezbate probleme grave. Cît despre Siciliana, ea nu este nici farsă, nici comedie de probleme.

Greșit orientată ideologic și slab realizată artistic, Siciliana trebuie să fie întîmpinată ca un eșec regretabil în activitatea valoroasă a talentatului dramaturg. Exemplul Sicilienei dovedește, o dată în plus, cîtă dreptate are partidul, cerînd scriitorilor, în primul rînd, cunoașterea realităților, „studierea lor aprofundată, contactul viu, permanent al artistului cu oamenii muncii — viitorii eroi ai operelor sale".

Mihai NOVICOV

Vedere spre Brașov — Foto LICA IOȘEP

N. RED. — Cu publicarea articolelor de față, redacția noastră — urmînd să-și exprime punctul de vedere — consideră încheiată discuția asupra piesei „Siciliana".

Consonanțe și disonanțe

Acum cîteva zile am avut prilejul de a vedea ultima piesă, atît de mult discutată pe cît de aplaudată, a lui Aurel Baranga, **Siciliana**. Am plecat de la spectacol pe gînduri. Ceea ce dă într-adevăr de gîndit este distonanța, ca să nu-i spunem și mai răspicat: dezacordul dintre severitatea vecină uneori cu înverșunarea, a criticilor ce i s-au adus, și caldul entuziasm al aplauzelor cu care un public, pe cît de numeros pe atîta de felurit, se acordă ca să-i răsplătească pe autorul și interpreții Sicilienei. E de ajuns să privim cu atenție acest public pentru ca să ne dăm seama că el întrunește reprezentanții vremii și lumii noastre: muncitori, slujbași, studențime, ostași, intelectuali, cu toții își dăduseră întîlnire în sala devenită neîncăpătoare a teatrului „Comedia", înfăptuind acea impresionantă și armonioasă unitate care asigură unui spectacol succesul binemeritat și care, în primul rînd, e al lor. Un colectiv de interpreți, în covîrșitoare majoritate tineri, cărora publicul le-a adus calde elogii, — compus din: Coca Andronescu, convingătoare, ea însăși, structural, un erou pozitiv prin ceea ce simpla sa prezență ne comunică înainte de a fi eroina piesei, Florin Vasiliu, Dem. Rădulescu, Mihai Fotino, Natașa Alexandra, Al. Giugariu, Eugenia Bamé, N. Enache, — au asigurat, prin accentul și participarea lor autentică, o bună parte din reușita spectacolului desfășurat în decorurile simple și sugestive semnate Theodor Constantinescu și costumele închipuite de Gabriela Nazarie.

Acest întreg unic, această sudură organică sigură, care face ca într-o sală de spectacol stalurile și scena să fie una, acea comunicare vie în care publicul colaborează cu interpreții și cu autorul la tot ceea ce se întîmplă pe scenă, rămîne — se știe din totdeauna — unică certă unitate de măsură a împlinirii unui spectacol. Căci dintre toate artele, teatrul singur pretinde o fuziune într-un spațiu și timp limitat, dinainte și matematic hotărîte, între autor, actor și spectator. Dacă această unitate se confirmă, opera însăși își primește confirmarea; dacă nu, dacă publicul rămîne **în afara scenei**, străin sau indiferent la ceea ce se petrece pe ea, — sînt slabe nădejdi ca posteritatea s-o reabiliteze.

Spre bucuria noastră, a tuturor acelora care am participat la spectacolul **Sicilienei**, această fuziune s-a realizat de la primele replici. Sudura spirituală, unitatea ritmică, de emoție, cugetare și năzuințe, dintre public și eroii întrupați pe scenă, s-a dovedit cu prisosință la prezentarea **Sicilienei**. Și dacă publicul a plecat cu sentimentul plenitudinii, actorii și autorul ei au cunoscut-o în aceeași măsură. Succesul, în înțelesul adînc și serios al cuvîntului (serios, deși spectacolul era mereu întrerupt de hohotul tonic și aplauzele calde ale mulțimii), a dovedit o dată mai mult ceea ce, de paisprezece ani, autorul acestei piese n-a ostenit să o dovedească an de an, printr-o muncă acerbă și un talent verificat deopotrivă în dramă ca și în comedie: anume, că el știe să fie prezent cu poezia lui scenică în actualitatea lumii noastre.

O dată mai mult, piesa lui de astăzi ne învață să rîdem de anumite păcate, să le privim fățiș, curajos și bărbătește, să le vedem pricinile ,să le înțelegem tîlcurile și consecințele; și deopotrivă să ne convingă ca, înfruntîndu-le, să le extirpăm. Faimoasa observație a lui Marx, că o societate se dezbară de trecutul ei rîzînd, e valabilă și pe scară individuală. Autorul Sicilienei are meritul de-a ne spune odată mai mult că anumite racile sînt pe cît de rușinoase, pe atîta de rizibile, iar piesa e o izbutită lecție de etică majoră, cetățenească și individuală, un tonic îndemn spre a ne dezbăra de ele, o dată pentru totdeauna și cît mai degrabă. Terapeutica pe care autorul ne-o propune este aceea a rîsului colectiv, al unei întregi lumi care pășește încrezătoare și victorioasă spre viitor, — acea admirabilă perspectivă deschisă cu gingășie și poezie, asupra anului 2000 — lepădînd în hohote de rîs balastul penibil al unor ticăloase și nevolnice năravuri.

De aceea pot părea cu atît mai greu de înțeles obiecțiile aduse, uneori cu oțioasă gravitate, alteori cu o sprintenă ușurință, comediei **Siciliana**. Hotărît, autorul ei n-are nici morga, nici pretențiile unui predicator. Dar poate fi cineva atîta de încătușat de austeritate aproape monahală ca să nu izbutească să vadă în sclipitoarea comedie care e **Siciliana, metoda artistică prin excelență** cu care autorul ei știe să gradeze treptele criticii sale (care, în fondul ei, nu e cu nimica mai puțin gravă), de la zîmbetul indulgent și subtil insinuant, pînă la hohotul nimicitor și — uneori — pînă la sugestia adînc lirică, în care zîmbetul străbate ca o rază de lumină prin cleștarul unei lacrimi?

Operă de veritabil umanism, **Siciliana** e o comedie în care arma critică e îndreptată spre țintă cu cel mai fin și necruțător ascuțiș al ei, rîsul, acel rîs despre care un gînditor ne învăța că este **„le propre de l'homme"**.

Și dacă, în fața acestei biruințe a scenei noastre, care e deopotrivă o victorie a noastră a tuturor împotriva tarelor și viciilor ce ne împiedică încă mersul înainte, avem toate motivele să-l aplaudăm din tot sufletul pe autorul Sicilienei, — o umbră de îndoială stăruie încă atunci cînd înregistrăm discrepanța dintre entuziasmul masei care a primit piesa așa cum i se cuvenea, și rezervele unora din confrații noștri care au întîmpinat această biruință cu o crispare amară. Nici o clipă măcar nu vrem să ne închipuim că în judecățile și sentimentele uneori încruntate ce s-au rostit prin tipar, și-a putut face loc și găsi cuvînt vreun sentiment obscur, generat din straturile de mai jos de conștiință și care să dezmintă nobila solidaritate de breaslă întru succesul unuia dintre noi. Nu, hotărît că n-ar putea fi vorba de așa ceva.

Ceea ce ni se pare însă îngrijorător — o, nu pentru soarta și valoarea Sicilienei, ci pentru o anume înclinare a spiritului unora dintre noi — e, cum spuneam, marea discrepanță dintre sensibilitatea receptivă a mulțimii care constituie masa spectatorilor, și impermeabilitatea unora din critici. Fiindcă această distonanță, acest divorț, vădit dintre bunul simț comun, al masei, și partipris-ul cîtorva din scriitorii chemați să fie tocmai exponenții ei, ne-ar îngrijora, întrucît el ar aduce dovada manifestă că — pînă și în artă — instinctul, gustul și inteligența slujitorilor ei s-ar putea mărturisi mai puțin sigure și sănătoase decît acelea ale mulțimii.

Dar să sperăm că nu poate fi întemeiată o asemenea îngrijorare. Altceva ni se pare mai plauzibil: anume, că și în artă, ca și-n viață, gustul poporului se orientează cu o siguranță organică specifică lui, pe cînd artiștii și scriitorii procedează analitic, printr-o firească sau cel puțin explicabilă înclinație profesională. Cu alte cuvinte, Siciliana aduce o noutate de stil care poate deconcerta unele gusturi și sensibilități cristalizate pe anumite canoane. Inovația, suflul modern, suita dialogurilor, mijloacele de sugerare submergente celor de exprimare, spiritul în care e concepută piesa dincolo de litera ei, toate astea au în Siciliana un ritm și o gradație ce se abat hotărît de la canoanele unei formule de artă expozitive, discursive și nu o dată retorico-didactice. Dar comandarea emoției spectatorului, dirijarea, creșterea sau scăderea ei, după necesitățile unei economii artistice anumite, sînt atîtea lucruri care rămăseseră prea puțin încercate în teatrul nostru contemporan. Autorul Sicilienei și-a asumat și în această comedie lirică sarcina anevoioasă de a încerca asemenea procedee artistice, în acord cu suflul și ritmul secolului nostru. Cît de mult și cît de bine a reușit, se poate vedea în sala de spectacol. Dar abaterea de la canoane mai vechi, prestabilite, era desigur greu să rămînă nesancționată de critica unora din confrații angajați pe alte căi și înarmați cu alte mijloace și alt potențial de expresie.

De aceea, în însăși protestarea pe care procedeul artistic din Siciliana a stîrnit-o, ni se pare că descifrăm mai degrabă înregistrarea noutății pe care piesa o aduce. E prea firesc, de altfel, ca o formulă nouă de artă să stîrnească nedumeriri și controverse. Autorul nu are a se teme de ele, dacă vrea să rămînă ca și pînă acum un artist al timpului său, modern în înțelesul cel mai plenar al acestui cuvînt, adică în acord cu contemporaneitatea, cu secolul, cu sensibilitatea și mersul epocii noastre.

Și încă un cuvînt. Intr-o emoționantă poezie, de prin 1948, pare-mi-se, Johannes Becher, marele liric german, spunea că e timpul pentru poporul său, să „reînvețe să rîdă".

Poate că, pătrunși de gravitatea istoriei căreia-i sînt martori și cronicari, o seamă din confrații noștri să fi uitat într-o oarecare măsură că sinceritatea în artă merge mînă-n mînă nu numai cu încruntarea și cu lacrima, dar și cu cel mai plin hohot de rîs.

Asta nu înseamnă însă că poporul întreg, și noi alături de el, cu el împreună, nu vom rîde de tot ce ne împiedică încă să fim cu adevărat oamenii care navigăm prin spații cosmice și peste toate potrivniciile, spre radioasa comună a anului 2000.

Miron Radu PARASCHIVESCU

CUM POLEMIZĂM?

(Urmare din pag. 1)

poet? Paul Georgescu, pornind de la un motiv din poezia lui Nichita Stănescu, vorbea despre eroul ei liric, ca despre un „zburător" în diferite ipostaze. Nu spun aici dacă personal îmi place sau nu această categorisire din partea criticului. Dar Paul Maxim, utilizează ironic la adresa lui Nichita Stănescu titulatura dată de Paul Georgescu eroului liric, pentru ca pînă la urmă să arunce o vorbă cu totul deplasată, care să pună în întregime la îndoială poezia lui Nichita Stănescu: a scrie despre un poet tînăr, subliniază Paul Maxim, „trebuie făcut sobru, cu grija grădinarului pentru o floare rară, ca să zicem așa". Ce înseamnă acest „ca să zicem așa"? De ce insinuare, de ce înțepătură piezișă atunci cînd vorbim despre un poet tînăr atît de înzestrat și modest, cum e Nichita Stănescu.

In legătură cu aceasta, vreau să mai adaug că trebuie făcută o distincție netă între articolele „Tribunei" în ce privește atitudinea despre tinerii scriitori. Mi se pare un exemplu de critică plină de dragoste, de înțelegere, de exigență și grijă pentru poet, articolul lui Ion Oarcăsu, intitulat „Un tînăr poet" (nr. 2/1961), închinat lui Ilie Constantin; la fel, o analiză serioasă, caldă și exigentă a făcut tov. Radu Enescu volumului Drum în cîmpie de Ștefan Bănulescu (nr. 52/1960). De ce atunci se ivesc inegalitățile acestea de tratament în aceeași revistă, la care și tovarășul Ion Oarcăsu și tovarășul Radu Enescu, sînt nu numai critici, dar și redactori? Căci, în aceleași numere unde sînt publicate articolele lor judicioase, bune, apar și notițele la care mă refeream. Iar, la o săptămînă după articolul tov. Ion Oarcăsu, apare un alt articol, consacrat unui tînăr, de astă dată scris de tovarășul Al. Căprariu și intitulat simplu: „Un debut" (nr. 3/1961) Rar mi-a fost dat să văd un articol mai acru, și mai multă stîngăcie în încercarea de a ascunde acreala. Chiar din primele rînduri este clar: „Noua colecție «Luceafărul» — scrie tov. Al. Căprariu — a pus în circulație și versurile tînărului poet ieșean Florin Mihai Petrescu, sub titlul «Stele roșii»". Vedeți? Nu volumul apărut ci: versurile au fost puse în circulație și încă sub un titlu. Mai jos se reia insinuarea despre gloria artificială întreținută de colegii din redacție. Acuzația, referindu-se iar și jignitor la Nichita Stănescu se extinde de fapt asupra întregii serii de tineri scriitori. Și articolul merge mai departe în același ton, cîteva aprecieri pozitive concedate poeziei lui Florin Mihai Petrescu neputînd compensa atmosfera răuvoitoare ce respiră din întregul articol. Nici măcar asta n-am reproșa-o tovarășului Căprariu, dacă ar spune-o pe față, cinstit. Cred însă că trebuie să i se reproșeze serios maniera ambiguă de judecată critică, respectiv „tehnica" desființării unei cărți cu aerul laudei.

In sfîrșit, o ultimă chestiune: aceea a atitudinii criticilor față de alți critici. Aminteam și la început că este cazul ca „Tribuna" să înceteze cu insinuările și „atacurile" piezișe, cu încercările de discreditare, și să treacă la analize serioase, atunci cînd nu-i place cum scrie un critic. De exemplu, afirmația făcută de Al. Căprariu, că ne aflăm în fața unei „recrudescențe a apologetismului bătăios" la Paul Georgescu, în articolele sale despre Nichita Stănescu, trebuie luată serios în atenție și-l invităm să o și demonstreze, nu să o lanseze într-o simplă paranteză dintr-un articol despre... Florin Mihai Petrescu. In orice caz, expresia „apologetism bătăios" este gravă pentru un critic și nu știu dacă tovarășul Căprariu s-a gîndit exact la toate implicațiile ei.

Pînă la demonstrația așteptată, mă voi referi la alte cîteva expresii din „Tribuna", de natură să fie calificate ca aparținînd unor practici și unor oameni pe care dezvoltarea literaturii i-a lăsat de mult în urmă.

Citesc în nr. 2/1961 o afirmație ca aceasta: „Invățînd, se vede (creator însă) de la M. Petroveanu — mai vîrstnicul său coleg și confrate,... Matei Călinescu creionează..." etc. etc. Și mai departe: „Trebuie să recunoaștem că acest lucru i-a reușit mai bine decît maestrului său". Ce limbaj e acesta? Ce sînt aceste insinuări care, în fapt, nu vizează nimic concret, dar încearcă să anuleze și ce-a făcut Petroveanu și ce-a făcut Matei Călinescu, și tinerii scriitori despre care ei au scris!

Sau, în nr. 3/1961 citim din nou: „...Cunoscutul cronicar literar Paul Georgescu încîntă cititorii, în «Gazeta literară» nr... din... cu un nou capitol..." Sau mai departe tot despre articolele lui Paul Georgescu: „Și alte aforisme de acest fel, încununate de o filozofare exemplară..." etc.

Dacă „Gazeta literară" ar replica la fel, fără îndoială că „Tribuna" ar găsi și alte expresii de aceeași natură și s-ar ajunge la o trivializare, pe care nimeni n-o dorește și pe care cititorii n-o aprobă. Este cazul ca „Tribuna", care a deținut pînă acum inițiativa acestor practici străine de spiritul criticii noastre constructive, să-i pună capăt, trecînd la o atitudine cu adevărat principială — plină de înțelegere caldă pentru tot ce e pozitiv, nou și severă cu ceea ce e negativ — și la un ton tovărășesc, în stare să contribuie într-adevăr la îndrumarea și sprijinirea literaturii și la educarea cititorilor.

Mihai GAFIȚA

Glose franceze existențialiste

(Urmare din pag. 1)

pagini, este neglijabilă față de A la recherche du temps perdu, pentru că, în prima operă, în care autorul a propus aceeași experiență, „nu și-a găsit vocea, (...) vocea care însuflețește neobosit vastul spațiu al capodoperei". Ca într-un joc de noroc, o aruncătură norocoasă de zar, „un heureux coup de dés" hotărăște destinul operei viabile („décide de l'avenir de la partie"). De la întîiele cuvinte ale romanului — „Multă vreme, m-am culcat de vreme" (în original, fără joc de cuvinte: Longtemps, je me suis couché de bonne heure"), esteticianul simte că scriitorul și-a luat avîntul (que l'élan est pris). Norocos estetician! El deține cu modestie, fără să se laude, piatra de încercare a capodoperei cu care măsoară „titlul" giuvaerului, caratele aurului sau ale briliantului. Arta nu este pentru el decît ficțiune.

Am mai întîlnit în critica germană expresia Sprachkraft (putere a limbajului, vigoare a limbii), dar niciodată ca determinantă principală a operei literare. Desigur, literatura se exprimă prin cuvinte, așa cum pictura se folosește de culori, muzica de sunete și sculptura de diverse materii plastice (lemn, ceară, lut, piatră, marmură, bronz). Dacă însă materialul verbal ar fi esența operei literare, atunci explicația ei ar incumba filologilor și critica literară ar fi o disciplină strict formalistă. Aici intervine însă existențialismul nemărturisit al lui Gaetan Picon, spre a deplasa accentul pe actul „trăirii". La el, trăirea nu mai aparține însă scriitorului, ci trece asupra operei însăși, ca o mișcare proprie a limbajului, cu toanele lui imprevizibile, cu rătăcirile lui, cu aventura lui, într-un cuvînt. Creația ar fi așadar „hazard", cu „o vastă risipire de posibilități" și cu „o serie de părăsiri". Opera ar avea deci „o existență profundă" și prin definiție misterioasă, ca însăși viața, față de care „datele gîndirii tehnice", adică ale criticii literare, științifice nu reprezintă mai nimic. Această „gîndire tehnică" are păcatul, după Picon, de a schematiza, de a propune concepte și noțiuni în locul realității, în locul „unei iradieri confuze la care sîntem sensibili". Analiza nu este îngăduită decît operelor mediocre, singurele în care „nimic nu este întîmplător și fără legătură".

In termenii cei mai preciși: „Opera autentică este o viață, nu un obiect." Așadar o „trăire" proprie, revelabilă numai unei alte „trăiri" prin lectură, dar falsificată prin comentariul critic care vrea să introducă ordine și organizare acolo unde nu a prezidat decît hazardul, adică „mișcarea proprie a limbajului". Sau, prin alte cuvinte, opera literară, „eveniment ireductibil al limbajului", este „un fel de vibrație nedefinită, un spațiu esențialmente deschis", nerecenzabil. Percepției critice îi scapă „mirajul".

Nu știm în ce măsură gînditorul se recunoaște tributar bergsonismului. Picon este însă, cu sau fără știință, bergsonian, cînd stabilește relația de la operă la cititor ca „la perception du VIVANT par le VIVANT", adică perceperea de către un om viu a unei opere vii — o relație de viață în care domină emoția.

„Reflexia estetică" și mai cu seamă „critica totalizantă" (care manevrează date biografice, psihologice, istorice, sociale, economice, etc.) sînt pentru Picon neeficiente în „viața deschisă a operei", a operei care nu poate fi „obiect" de studiu, cu atît mai puțin de comentariu ideologic și social, ci numai un fenomen norocos al puterii limbajului.

Am greși, desigur, atribuind esteticianului o privire nouă asupra emoției estetice. La Gaetan Picon, ea este un act de simțire pur afectivă sau mai precis un act secund de „trăire", fără vreo specificitate care să îndreptățească epitetul „estetică". Ceea ce noul gînditor pretinde lectorului nu reprezintă o idee nouă. Ci o realitate frecventă. Orice cititor mai mult sau mai puțin cultivat, cînd se simte „furat" de pildă de un roman, trăiește mai mult sau mai puțin intens, după temperamentul său, desfășurarea narativă, dramatismul unor momente, se bucură sau suferă cu unele dintre personaje, disprețuiește sau urăște pe altele, rămîne indiferent față de cele episodice, respiră ușurat la deznodămîntul norocos sau este sugrumat de emoție cînd acesta este tragic. Aceleași emoții se intensifică la teatru, prin iluzia scenică superioară imaginilor lecturii și prin elementele cunoscute de psihologie colectivă, care nivelează oarecum reacțiunile afective. Pînă aci însă, emoția lecturii sau a spectacolului nu are nimic a face cu estetica d-lui Gaetan Picon. Emoția se produce și cînd opera este de nivel mediocru, și cînd se ridică pe culmile cele mai înalte ale artei. Ba chiar o comedie contemporană sau un roman din zilele noastre ne „mișcă" mai mult decît o capodoperă a lui Shakespeare — și pe mulți englezi de asemenea. Adeziunea sau neadeziunea cititorului și a spectatorului, căldura mai mare sau mai mică a participării lui sînt fenomene preestetice. Reflecția asupra calității artistice este nedespărțită de actul estetic, prin care emoția se intelectualizează și face apel, ca să se exprime, la categorii ale gîndirii, care, cum se știe, generalizează constantele, legile operei de artă și stabilește dependența artei de viață și societate

La aceleași categorii face apel și Gaetan Picon, gînditor subtil și scriitor de mare rafinament, ca să surpe temeliile propriei sale discipline și să întunece problemele pe care ar cam trebui să le limpezească. Nu este de mirare că una din lucrările sale teoretice se intitulează „Scriitorul și umbra lui". Existențialismul piconian se întîlnește cu ereziile metafizicii idealiste, care nu vede în fenomenalitate decît percepții subiective, năluci, aparențe iluzorii. „Numenul" d-lui Gaetan Picon este un vag vitalism al limbajului, un indefinisabil, servit de un impresionant aparat de abstracțiuni, cu trîmbe de scînteieri ca acelea ale tocilei, cu deosebirea că instrumentul tăios asupra căruia ea se aplică, rămîne neputincios de a „tranșa" dificultățile spiritului său aporetic. Ca și alți intelectuali apuseni burghezi, noul estetician al limbajului numenal nu face altceva decît să-și cultive impasul, să complice, inutil și confuzionist, problemele, și nu să propună o rezolvare, o soluție nouă. Mai operativ, Candide al lui Voltaire își cultiva grădina.

Șerban CIOCULESCU

De vorbă cu Eugen Barbu

(Urmare din pag. 1)

Strada va fi al doilea, al patrulea se va intitula, probabil, Lume (cuprinde perioada de după Eliberare pînă în 1948) și al cincilea, Familia, are în centru o familie de muncitori din zilele noastre. Va fi, în aceste volume, înscrisă evoluția Griviței care, în decurs de patru decenii, trece de la condiții mizere la condițiile de viață superioară ale socialismului.

Discuția revine la problema stilurilor personale.

— Ceea ce observ la scriitorii noștri, în general, — tot interviul lui Marin Preda mi-a stîrnit observația — este o anumită lene în alegerea mijloacelor de a scrie. Există prejudecata că un prozator nu poate să scrie versuri și invers: că un dramaturg cînd începe să scrie un roman, e condamnat dinainte. Lucru ciudat: croitorii croiesc și haine, și paltoane și...

— Există și croitori specializați...

— Arghezi scrie genial și versuri și proză.

— George Călinescu spune că Arghezi coboară în proză cu aripile poeziei larg desfășurate — citez din memorie. Că Arghezi, atunci cînd scrie proză, este tot poet.

— Intr-un fel este adevărat. Dar și Călinescu însuși scrie și roman, și poezie și critică literară... Revenind la Arghezi, pot spune că am învățat mult din arta sa. In ceea ce privește „tableta"... îmi pare rău că nu am inventat eu genul.

— Cursivele pe care le scrieți în „Contemporanul" le considerați tablete?

— Nu știu. Poate numai grafic. Unii cred că scriind aceste cursive mă risipesc, dar eu consider că este un fel de „a-ți face mîna", că este un bun exercițiu.

— Dumneavoastră cum rezolvați problemele ce țin de măiestrie?

— Referindu-mă la ciclul Griviței se poate observa că am încercat o trecere de la proza-poem (Groapa), la romanul de acțiune (Șoseaua Nordului) și apoi la romanul-pamflet, romanul agitatoric, care este Strada (în curînd va fi gata) în care autorul participă direct la acțiune cu considerații despre ceea ce povestește, polemizînd cu unele personaje și luînd parte activă la viața eroilor. Am voit să schimb și forma tradițională a romanului, condensînd acțiunea la o singură zi.

— Această din urmă modalitate, după cîte știu, s-a mai încercat. Dar trebuie reținută ca novatoare atitudinea activă, critică și polemică, a autorului ce trăiește printre personajele sale.

— Ultima formulă este romanul de analiză. Sub această formă voi scrie Familia.

— Nu este aici o contradicție față de ceea ce spuneați mai înainte?

— In primul rînd este vorba de modalitatea de folosire a analizei — modalitate care voi încerca să fie foarte personală. Aceasta pentru că eroul meu este un om care gîndește asupra procesului muncii.

— Am impresia că vă preocupă construcțiile din „bucăți" care se conjugă apoi într-un roman, și mai departe, în cicluri.

— Exact, este și ceea ce eu numesc „construcție în mozaic". Adunarea unor schițe nu suferă, chiar dacă lucrarea obținută nu se va numi neapărat roman. Mai mult, și piesa mea Să nu-ți faci prăvălie cu scară se va încadra în ciclul Griviței. Va fi un fel de Micii burghezi. Vreau să mă ocup de straturile cele mai umile pînă la ceea ce s-ar numi „aristocrația" Griviței.

— Cînd credeți că veți încheia ciclul?

— Probabil prin 1965. După cum vedeți, șantierul meu are un plan de perspectivă.

Am încheiat discuția cu Eugen Barbu despre problemele de metodă și măiestrie artistică a scriitorului făcînd încă o dată constatarea că problema varietății de stiluri în realismul socialist, clară din punct de vedere teoretic, este rezolvată practic, mereu mai adecvat, prin operele scriitorilor noștri.

Adriana ILIESCU

DEPINDE ŞI DE NOI...

Discutăm din nou, pe marginea acestei probleme, atît de importantă: problema tineretului, schimbul de mîine al teatrului. Incă de cînd eram în institut, ea ocupa un loc însemnat în discuţiile oamenilor de teatru. De atunci, se află mereu pe ordinea de zi. Sînt toate semnele că rezolvarea nu este chiar atît de uşoară. Nu vreau să spun că discuţiile duse pînă acum n-au dat rezultate bune; dar numai atunci cînd la rezolvarea lor şi-au adus contribuţia efectivă cei direct interesaţi, adică însuşi tineretul.

Oare privind această problemă dintr-un singur unghi, putem să-i aflăm soluţia? Aşteptînd rezolvări numai din afară, noi, tineretul, complăcîndu-ne din anumite motive într-o situaţie de comoditate, îi vom da de capăt? Nu!

Care sînt datele problemei?

Folosirea neraţională a unor tineri. Spun a unor, pentru că aş putea da din fiecare teatru exemple de tineri folosiţi în mod raţional. Aceştia din urmă ies deci din cadrul discuţiei noastre. Rămîn ceilalţi. Să vedem care sînt cauzele pentru care unii tineri nu sînt folosiţi; raţional sau neraţional. După părerea mea, ele pot fi două: obiective şi subiective. Mă voi opri întîi asupra celor subiective, care consider că au un rol tot atîta de important ca şi celelalte, dar pe care le trecem cu vederea.

Cred că greşită şi comodă este atitudinea acelora dintre noi care, văzînd că nu-şi găsesc întrebuinţare în teatrul din care fac parte, nu caută să se realizeze în alte colective. Stînd degeaba un anumit timp într-un teatru, nu trebuie neapărat să aruncăm vina pe cei care nu se ocupă de noi, ci trebuie să căutăm să ne analizăm şi pe noi, cu întregul nostru bagaj de potenţe actoriceşti şi să ne obiectivizăm. Să ne întrebăm şi să ne răspundem cinstit: oare în repertoriul impus de profilul teatrului în care mă găsesc, îmi aflu, pe drept cuvînt, şi eu locul? Oare pot învinui, tot pe drept cuvînt, pe regizorul care l-a pus în rolul „cutare" pe X în loc să mă pună pe mine, deoarece a crezut mai mult în posibilităţile aceluia de rezolvare? Nu, căci el n-a urmărit decît să facă un serviciu spectacolului. Putem să ne supărăm cînd, avînd de rezolvat roluri mici sau foarte mici ca întindere, le tratăm cu totală neglijenţă, lucru care atrage după sine o notă proastă pentru noi, în faţa tuturor? Uităm de multe ori, în asemenea cazuri, că fiecare rol, oricît de mic, poate dezvălui noi şi noi laturi ale naturii noastre actoriceşti. Ne putem supăra cînd, culcîndu-ne pe laurii cîştigaţi, nu ne mai interesăm de dezvoltarea noastră, ci ne ocupăm de alte lucruri, printre care şi... de teatru, devenind astfel manierişti neinteresanţi şi ca urmare neîntrebuinţaţi? Nu, n-avem dreptul să ne supărăm, găsind explicaţii situaţiei în care ne aflăm, numai cu argumentele care ne convin, ci să reflectăm cu multă seriozitate asupra noastră. Iar dacă simţim (de cele mai multe ori nu vrem să recunoaştem nici în ruptul capului) că locul nostru nu este în acel colectiv, trebuie să avem tăria să-l părăsim, căutînd un loc în care să putem fi de folos, adică unde să jucăm, unde să ne putem epuiza chemarea, căci, în fond, asta ne doare.

Probleme ale dezvoltării actorilor tineri

Dar şi aici intervin alte lucruri, care nu sînt competente cu noţiunea de actor conştient de rostul său. Unii dintre noi îşi sacrifică meseria în favoarea unui salariu (care merge de la sine), a unei titulaturi de teatru (că sună mai frumos), a capitalei (vai, Bucureştiul!) ş.a.m.d. In asemenea cazuri, ce facem altceva decît să punem toate celelalte înaintea meseriei noastre, pe care susţinem că o iubim din toată inima?!

Vorbind deci de „problema tineretului" nu trebuie să uităm nici o clipă şi această latură, a cărei rezolvare depinde numai şi numai de noi. Altminteri, problema care acum este a tineretului — pentru că sîntem încă tineri — va îmbătrîni odată cu noi şi se va transforma în problema actorilor de vîrstă mijlocie, iar mai tîrziu în aceea a actorilor în vîrstă, şi atunci rezolvările vor fi mult mai greu de găsit.

Există — după cum bine s-au semnalat pînă acum, în această discuţie, de către colegii mei — şi cauze obiective: tineri care ar putea fi întrebuinţaţi în mod raţional, dar nu sînt. Greşala pleacă de la angajarea tînărului în teatru. De multe ori, această angajare este făcută în mod formal, pentru ocuparea locului din schemă, dar nu pentru a completa o necesitate de ordin artistic. In mod fatal, asta duce la o neglijare a cadrului proaspăt angajat. Şi iată cum, datorită unor procedee funcţionăreşti înguste, au de suferit atîţia tineri talentaţi, muncitori şi plini de elan. De aceea angajările trebuiesc făcute numai în măsura necesităţilor artistice ale teatrului respectiv.

Odată angajat, tînărului trebuie să i se dea prilejul de a se verifica în sînul noului colectiv (de altfel asta vine de la sine, în clipa în care angajarea s-a făcut pe baza nevoilor artistice ale teatrului). Această verificare, sau, mai bine zis, cunoştinţă, este necesară la rîndul ei şi colectivului. Numai o amănunţită cunoaştere reciprocă poate duce la o colaborare fructuoasă şi raţională. Ne minunăm uneori cînd vedem un coleg realizînd un rol diferit de cele de pînă atunci. De unde vine asta? Dintr-o minune? Nu, ci dintr-o cunoaştere temeinică a resurselor actorului respectiv. Regizorul care l-a distribuit n-a vrut să rateze spectacolul făcînd o încercare nereuşită, ci a crezut în acel „ceva" care avea să-l ducă pe actorul respectiv la rol; iar pentru a crede în acel „ceva" a trebuit să-l cunoască bine. Inregistrînd o izbîndă, actorul cîştigă multă încredere în el şi în cel care-l sfătuieşte. Se creează astfel o atmosferă de încredere reciprocă, propice pentru realizări deosebit de valoroase. Această cunoaştere reciprocă, jucînd un rol atît de important în dezvoltarea raţională a unui colectiv, este împotriva fluctuaţiei inutile, pe baze neserioase, capricioase a cadrelor actoriceşti.

Un alt lucru care ne frămîntă este acela al dublurilor. Marea majoritate a regizorilor nu acordă dublurii aceeaşi atenţie pe care o acordă celui care joacă în „primul spectacol". Este un lucru lipsit de loialitate, în primul rînd faţă de piesa pe care au pus-o în scenă. Nu mai vorbim de faptul că actorii intră nepregătiţi în roluri, făcîndu-şi astfel un deserviciu care poate să-i coste scump. M-am ferit înadins de termenul „premieră" deoarece am impresia că are asupra noastră un efect magic. Şi de aici porneşte greşala. Totul pentru premieră!!! De ce? Oare spectacolul se face numai pentru „premieră"? Sau pentru a fi jucat de sute de ori? Cred că este stupid să ne formalizăm în jurul acestui termen. Atenţia pentru calitatea spectacolului ar fi de dorit să existe pînă la scoaterea lui de pe afiş. Numai astfel, cei din distribuţia a doua nu vor fi trataţi ca nişte simpli înlocuitori ai celor din prima. Cred însă că magia asta a „premierei" se datoreşte faptului (deşi n-ar trebui să fie aşa) că majoritatea criticilor teatrali care fac aprecieri asupra muncii noastre vin numai la primele spectacole. Este deci necesar să se ia măsuri în această privinţă.

După cum se vede, pentru ca lucrurile să meargă bine, e nevoie, din partea tuturor celor care slujim teatrul, de competenţă şi de un înalt nivel de conştiinţă profesională. Numai obţinerea acestora la un nivel foarte ridicat poate duce la lichidarea lipsurilor existente. Noi tineretul, în clipa de faţă, jucăm un rol important în distribuţiile teatrelor; trebuie să luptăm pentru înfăptuirea acestor deziderate, spre a deveni schimburi de încredere ale teatrului de mîine.

Gh. POPOVICI-POENARU
Actor
Teatrul Naţional „I. L. Caragiale"

La Studioul Institutului de teatru şi cinematografie

„O SCRISOARE PIERDUTĂ" de I. L. Caragiale

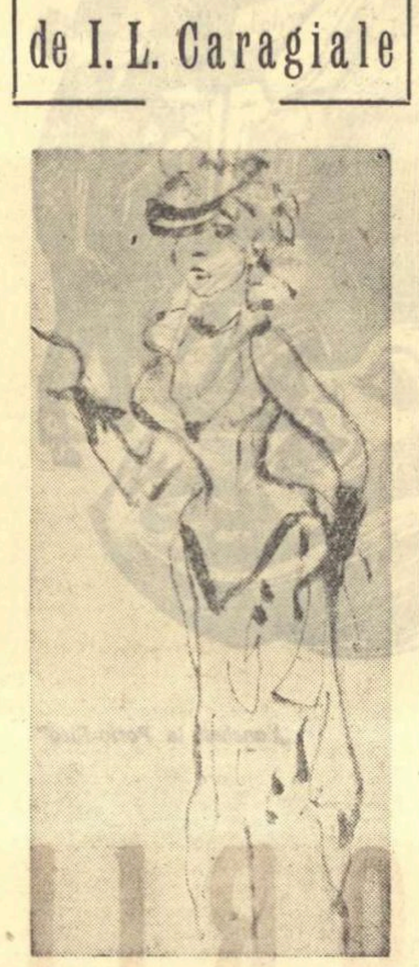

DORINA LAZĂR
(Zoe Trahanache)

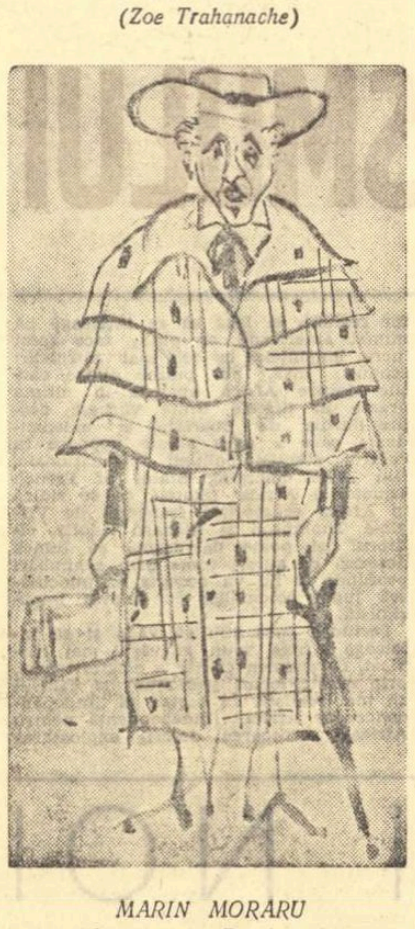

MARIN MORARU
(Agamemnon Dandanache)

Desene de IONIŢĂ JIANU

CARNET cinematografic

„PORTRETUL UNUI NECUNOSCUT"

Filmul de aventuri ca specie cinematografică s-a născut cu mai bine de cinci decenii în urmă. Victorin Jasset l-a inaugurat prin „Nick Carter" (1908) şi „Zigomar" (1911), filme foileton de acţiune. La numai cîţiva ani, tot în Franţa, Feuillade realizează seria celor cinci „Fantomas" (aprilie 1913—iulie 1914), captînd mai degrabă atenţia spectatorilor prin prezentarea fărădelegilor decît prin pedepsirea lor. Americanii dezvoltă filmul de aventuri sub forma „serial"-urilor („Aventurile Kathlynei", „Pericolele Paulinei", etc.) ce ilustrau conştiincios în fiecare săptămînă acţiunea celor şapte foiletoane ale romanului poliţist publicat în paginile cotidienelor. „Serial"-urile, inspirate de gustul magnaţilor finanţelor şi ai presei, au urmărit constant să abată atenţia maselor de la problemele vieţii sociale.

Prin Thomas Ince şi Douglas Fairbanks (1915—1917), filmul de aventuri începe să se inspire din faptele vechilor pionieri, cărora li se conferă un autentic caracter uman. Tipul de erou lansat, Western-ul, va degenera în producţiile americane ulterioare, apărînd astăzi în filme comerciale lipsite de valoare artistică

In anii ultimului război, filmul de aventuri se transformă în Occident în aşa-numitul „film negru", inspirat din romanele poliţiste de „serie neagră". De fapt, această subspecie a fost prevestită încă din anii '30 de către „Scarface" (1932, regia Howard Hawks), derivat direct din istoria banditului Al. Capone, şi de către „Frankenstein" (1931, regia James Whale), filme de groază şi teroare. Primul film negru care a provocat vîlvă a fost „The maltese Falcon" (1941) de John Huston. L-au urmat „Double Indemnity" (1944) al lui Billy Wilder şi „Gilda" (1945) de Charles Vidor. Teama, disperarea, confuzia voită, dublate de abuzul psihanalizei au dus în ultimii ani filmul negru american la paroxism.

Pe o linie diametral opusă s-a dezvoltat filmul de aventuri în Uniunea Sovietică şi celelalte ţări socialiste. El îşi educă în mod declarat spectatorii prin exemple de patriotism şi înaltă ţinută morală, de dîrzenie şi bărbăţie, de îndeplinire tenace, laborioasă a ţelului cinstit de viaţă. Filmul nostru de aventuri nu poate exista fără o opoziţie clară între personajele cu tendinţe contrarii, între „pozitiv" şi „negativ", fără înfruntarea lor într-o intrigă ascuţită, pasionantă. In filmul de aventuri realist-socialist eroul pozitiv devine în acest fel problema centrală. „Misiunea secretă" (1950) sau „Asasinatul din strada Dante" ale lui Mihail Romm, „Agentul secret" („Poedinok") sau „Oameni curajoşi" (1950), „Batalionul negru" („Cerny prapor", 1958) sau „Secretul cifrului" (1959), pledează convingător pentru tezele de mai sus.

„Portretul unui necunoscut" (scenariul: Ion Hobană, Gh. Turcu; regia: Andrei Călăraşu, Gh. Turcu) se înscrie fără rezerve în rîndul filmelor de aventuri de acest din urmă tip. El ne vorbeşte despre munca dîrză şi tenace, aspră şi înflăcărată a lucrătorilor din miliţie, pusă în slujba apărării omului, a înfrumuseţării continue a vieţii lui spirituale. Căpitanul Codruţ (unul dintre cei mai izbutiţi eroi pozitivi ai filmelor noastre, interpretat cu căldură şi inteligenţă de către Lazăr Vrabie) îşi defineşte de la primele scene poziţia activă, creatoare. Deşi toate datele presupun că ne aflăm în faţa unei sinucideri, Codruţ se îndoieşte din primele clipe. „-Irina (victima — n.n.) era un om normal — îi spune el locotenentului Dragu. — Fata asta iubea viaţa. Ştim însă prea puţine despre ea". Raţionamentele căpitanului nu sînt abstracte, înguste, subordonate faptelor ca atare, ci caracterului omenesc, din descifrarea căruia se pot trage cele mai convingătoare concluzii. Poziţia lui Codruţ, specifică omului înarmat cu o educaţie socialistă, e demonstrată de fiecare acţiune a eroului. Căpitanul nu lucrează izolat, ci ajutat de un colectiv disciplinat, bine sudat, prompt, a cărui izbîndă e primită de spectator cu satisfacţie.

Povestirea cinematografică e condusă cu nerv de către regizori, retrospecţiile se integrează organic acţiunii.

Realizatorii filmului au conturat cu precizie şi savoare cîteva tipuri episodice — meşterul (Şt. Mihăilescu-Brăila), şoferul (Boris Ciornei) sau barcagiul (magistrală creaţie a lui Ştefan Ciubotăraşu, acest mare umorist şi inepuizabil creator de caractere) — ce ilustrează pregnant ideea ajutorului pe care oamenii muncii îl acordă organelor de stat, ca expresie a formării conştiinţei lor socialiste.

Din păcate, atunci cînd reconstituie biografia victimei sau ne prezintă personajele negative, scenariştii şi regizorii cad într-un vădit schematism, provenit din lipsa de veridicitate a faptelor înfăţişate. Neînţelegerile dintre soţii Comşa sînt amplificate fără o motivare plauzibilă, numai pentru a se explica uciderea Irinei de către bărbatul ei. Filmul propune brutal vinovăţia lui Eduard Comşa, nu prin fapte de viaţă, care să ne prezinte mobilul crimei şi să ne explice psihologia personajului, ci prin interpretarea exagerată, şarjată peste limite, a lui Geo Barton (remarcabil actor de teatru şi film, condus însă simplist de către regie) sau prin împerecherea lui ostentativă cu cel de al doilea personaj negativ, Valerian, a cărui calitate de celebru borfaş duelist o intuim de la prima apariţie a interpretului. (Din nou, greşala regiei, căci Fory Etterle are posibilităţi întinse de nuanţare şi expresie).

Irina Comşa e concepută extrem de confuz în film. Căsnicia ei nereuşită cu Eduard se asociază în mod bizar cu oroarea în faţa unei posibile vieţi alături de Sever (Petre Gheorghiu) la o fermă experimentală („Să rămîn o diletantă?! Nici tu nu te-ai mulţumi cu grădina din jurul casei pentru experienţă") şi cu o exaltare spirituală nu întotdeauna inspiratoare de încredere („Eduard! Miroase a ploaie. Vom înnopta aici. Ne vom face o colibă"; sau — în muzeu, contemplînd „Portretul unui necunoscut": — „Ce farmec straniu! In ochi melancolia se luptă cu încrederea. Mîna continuă gîndul. Ce noapte frumoasă!" La care Eduard, contaminat, îi răspunde în acelaşi ton: „E frumoasă pentru că eşti dumneata aici", etc.). Lipsa de claritate a personajului e amplificată de regie, care a călăuzit-o pe debutanta Constanţa Comănoiu pe linia unei interpretări facile, exterioare şi extrem de „zgomotoase".

O menţiune specială pentru interpretarea sobră şi interiorizată cinematografică, se cuvine actorilor Petre Gheorghiu (Dan Sever) şi O. Cotescu (sublocotenent Dragu). H. Boroş, regizorul filmului „Afacerea Protar" s-a dovedit un savuros actor de comedie în Grig Balcon.

Imaginea (Lupu Gutman) e în general corectă, punînd în valoare „dramaturgia" filmului, spre deosebire de decoruri, lipsite în bună parte de autenticitate şi de un gust cel puţin îndoielnic. Muzica lui H. Mălineanu sublimează dramatismul filmului, dar construcţia melodică ne aminteşte supărător filmele de serie hollywoodiene din jurul celui de al doilea război.

M. TOLU

Cadru din film

CRONICA dramatică

„PASSACAGLIA" de TITUS POPOVICI

Teatrul Municipal

(I)

Passacaglia este o pasionantă dramă de idei în care vechea discuţie ibseniană a raporturilor dintre individ şi societate se desfăşoară, simbolic, la hotarul dintre două epoci, în zilele decisive din August 1944. Lupta pentru eliberarea ţării şi avîntul către o nouă viaţă străbat în reflexe vii de lumină acţiunea restrînsă a dramei, profilînd întreaga dezbatere pe fundalul istoriei în mers. Sensurile conflictului capătă astfel contururi adînci, poziţiile adverse îşi lărgesc considerabil semnificaţiile.

Un pianist genial stă retras vreme de 23 de ani în celula individualismului său atroce. In acest timp, în jurul său lumea se mişcă, oamenii suferă, iubesc şi acumulează înspăimîntătoare zăcăminte de ură. Andrei învaţă să nu vadă, cîntă cu ochii închişi, exersează frenetic, sublimîndu-şi existenţa în fervoarea sa egocentrică, teribilă şi naivă. Autorul piesei deschide dezbaterea silindu-l pe Andrei să dea ochi cu viaţa în formele sale cele mai dure. Pianistul fantast care nu cunoaşte altă măsură morală decît cea a participării la incantaţia muzicii mari se lasă înşelat de semnalmente şi sentimente exterioare. Neprevenit, el confundă un fascist cu un om, iar pe acest pseudo-om cu întreaga umanitate. Cu mîinile zdrobite de un cleşte ucigaş, Andrei, care a trăit tot timpul în umbra marii sale măiestrii, se vede pus, nemijlocit, faţă în faţă, cu îngrozitoarea sa singurătate.

Piesa lui Titus Popovici organizează din acest moment un remarcabil proces al individualismului, în cadrul căruia tezele burgheze care-l opun pe om colectivităţii sînt respinse cu argumente vii, pasionate.

Pregnanţa deosebită a discuţiei o dă tocmai faptul că schimbul de argumente se desfăşoară în tensiunea unor situaţii extreme. Andrei, ca şi adversarul său ideologic Mihai, vorbesc în numele unei grăitoare experienţe personale. Ei angajează în dezbatere nu pasabile opiniuni, ci covîrşitoare judecăţi desprinse din existenţa lor zbuciumată. Deosebirea dintre cei doi principali participanţi la discuţie este însă fundamentală, iar piesa nu face tot timpul decît să sublinieze, în mod variat dar consecvent, această definitorie opoziţie. Andrei se află între ruinele unui crez pe care şi-a clădit întreaga sa viziune despre lume şi viaţă. Răscolind cenuşa orgoliului său prădat, fostul pianist caută, între dărîmăturile visurilor, trista compensaţie a unei imaginare „superiorităţi" în raport cu „ceilalţi".

De fapt, lipsit de busolă pe un tărîm care-i este necunoscut, Andrei îşi înşeală propria conştiinţă, se îmbată cu sunetul propriei sale dureri.

Spre deosebire de acest rătăcit singuratec, Mihai apare din primele momente ca un remarcabil exponent al umanismului comunist, reprezentînd clasa în atac, conştientă de răspunderea oamenilor faţă de oameni. Titus Popovici nu a creat în figura lui Mihai un „pozitiv" declarativ, ci un gînditor în acţiune şi totodată un gînditor cu o cuprinzătoare experienţă. In disputa cu nefericitul Andrei, Mihai nu pronunţă simple lozinci, nu ocoleşte complicaţiile problemei. Este o pondere a maturităţii de clasă care străbate în replicile utecistului Mihai, covîrşind fragilitatea castelelor triste de nisip ale pianistului infirm.

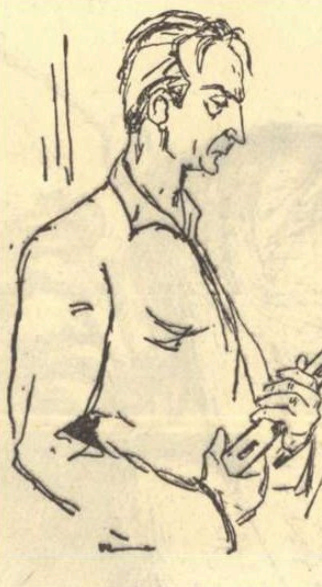

LAZĂR VRABIE
(Mihai)

Cei doi preopinenţi dispun, în organizarea dramatică a conflictului, de cîte o înfruntare prealabilă discuţiei aprinse din ultimul act, înfruntări care conturează poziţiile celor doi eroi şi adîncesc cunoaşterea caracterelor lor opuse. Trebuie să convenim astfel că ciocnirea dintre Andrei şi adevărata faţă a fascismului (actul I) deţine un loc considerabil în economia dramei şi-şi lasă amprenta pe tot ceea ce urmează. Conversaţia interpretului magistral al lui Bach cu metafizicianul asasin von Knapp declanşează întreaga problematică a dramei. O vreme Knapp pălăvrăgeşte animat despre raţiune şi despre absurd, justificînd cu eleganţă genocidul şi anulînd cu un zîmbet problemele de conştiinţă. După ce ascultă cu religiozitate „Passacaglia", Knapp rosteşte cu o asemenea fermitate crezul individualist, scump inimii lui Andrei, încît acesta crede o clipă în înrudirea sa cu acest asasin. Spectatorul asistă îngrozit la momentul în care Knapp îşi părăseşte siesta filozofardă pentru a-şi pronunţa esenţa gîndirii sale antiumane. Sinistrul cavaler al „Crucii de fier", călăul cinic care-l schingiuieşte pe pianist, pare a fi un alter-ego al manieratului von Knapp, o materializare personificată a pornirilor ucigaşe ale acestuia. Actul sîngeros prezidat de von Knapp (în ultima versiune a piesei autorul a subliniat acest moment, risipind orice confuzie) provoacă deruta totală a romanţiosului individualist Andrei, îl smulge din seninătatea sa alimentată artificial şi exclusiv de mirajul viitoarelor succese personale. De fapt, această oribilă întîmplare sădeşte în sufletul lui Andrei cumplita şi insuportabila îndoială în propriile sale principii individualiste, împărtăşite atît de generos de asasini ca von Knapp.

In vreme ce întîlnirea Andrei-von Knapp trasează liniile de plecare ale conflictului, scena paralelă care se desfăşoară în chioşcul din grădina casei ne dezvăluie trăsăturile morale ale eroului care va da răspuns întrebărilor lui Andrei. Intr-adevăr, aci are loc o pasionantă investigare a caracterului lui Mihai, un fel de interogatoriu pe plan etic. Mihai întreprinde o scurtă dar fermecătoare autobiografie selectivă, cu o permanentă urmărire a liniilor caracterologice. Convorbirea, mereu mai însufleţită, dintre Mihai şi Ada luminează laturi edificatoare ale eroului, schiţează în linii mari portretul său moral. In acest cadru sînt rostite primele formulări ale poziţiei juste faţă de problema raporturilor dintre individ şi societate. Sprijinită pe faptele eroice ale comuniştilor, evocate de Mihai în atmosfera febrilă a luptei care continuă, exprimarea sensului vieţii adevărate capătă o particulară forţă de convingere.

Ada exprimă în acest tablou înfrigurata aşteptare a unei dezlegări fericite, invitaţia stăruitoare la o viaţă în care toţi oamenii „să se bucure şi să fie cu sufletul deschis", opoziţia tacită faţă de soluţiile retractile, faţă de singurătate. Mai tîrziu, alegînd între Mihai şi Andrei, pe primul, Ada accentuează caracterul simbolic al gesturilor sale. Prin apropierea sa de colectivitate, prin înţelegerea răspunderii fiecărui om faţă de semenii săi, Ada se îndepărtează firesc de Andrei şi se opune izolării acestuia, retragerii sale laşe.

Ultimul act al piesei concentrează în discuţia dintre Andrei şi Mihai laturile cele mai grave ale controversei care străbate întregul curs al dramei. Pînă aci autorul a strîns un material faptic grăitor şi a realizat, în raport de acesta, o prealabilă conturare a situaţiei dramatice. Spectatorul a întîlnit în primul act euforia egocentrică a lui Andrei şi consecinţele tragice ale primului său contact cu duşmanul, de care fugise. In actul II a răsunat puternic concepţia despre viaţă a luptătorului comunist, încrederea sa în viitor şi în victoria care va face ca „oamenii să nu se mai simtă mici şi inutili". Momentul culminant al disputei finale consemnează o modificare calitativă a contradicţiei între cele două poziţii. Claustrîndu-se în limitele dramei sale personale, Andrei îi amplifică dimensiunile pînă la pierderea oricărei perspective. Zdrobit de întîmplarea sa tragică şi contemplînd-o hipnotic, pianistul nu înţelege cauzele nenorocirii care l-a lovit şi pierde în consecinţă posibilitatea de a găsi o cale de redresare. Dimpotrivă, Mihai se află personal în imediata apropiere a fericirii, dar cunoscînd preţul întreg al acesteia şi însemnătatea ducerii luptei comune pînă la capăt, pleacă voluntar în urmărirea trupelor hitleriste. Infirmitatea morală a lui Andrei apare de astă dată întreagă: retras în carapacea imaginarei sale „superiorităţi" pianistul pierde contactul cu sensul viu al vieţii şi odată cu aceasta capacitatea de a cunoaşte. Gravitînd în jurul „lumii sale proprii" el s-a cufundat mereu mai adînc într-o înspăimîntătoare ignoranţă. In convorbirea sa cu Mihai, Andrei constată, cu o uimire crescîndă, modul pătrunzător în care tînărul muncitor îi descifrează gîndurile şi luminozitatea construcţiilor sale logice. Individualismul său rebarbativ cedează simţămîntului inedit al inferiorităţii sale faţă de oameni de felul lui Mihai care deţin cheia cunoaşterii lucrurilor. După dialogul Mihai-Andrei, acesta din urmă are o ultimă revenire spre compromisul laş (proiectul de căsătorie cu Ada). Cînd găseşte forţa de a-şi repudia singur această întoarcere la micimea de cuget a individualismului, Andrei face primul pas spre însănătoşire. Al doilea îl schiţează interesîndu-se de oamenii care au venit la cor. Intrebînd „cum sînt oamenii aceştia...?" eroul tragic al piesei îşi manifestă dorinţa de a-şi părăsi autoizolarea şi semnalează astfel publicului victoria punctului de vedere marxist-leninist în disputa ideologică care susţine substanţa dramatică a Passacagliei. Evident, autorul s-ar fi putut lăsa tentat să precipite faptic lucrurile, înfăţişînd cu o surîzătoare grabă vindecarea morală deplină a pianistului Andrei. Titus Popovici a rămas însă consecvent caracterului filozofic al dramei sale. El a înţeles că esenţial era să pronunţe ferm în final sentinţa de condamnare a individualismului şi biruinţa viziunii înaintate care condiţionează fericirea individului de înţelegerea idealurilor întregii colectivităţi sociale. Iată în ceea ce constă şi meritul principal al acestei Passacaglia, căreia autorul ei i-a destinat acordurile grave şi ecourile tulburătoare ale dramei de idei.

★

Este adevărat că prima piesă de teatru a prozatorului Titus Popovici nu cunoaşte o constantă fluiditate scenică. Cum ne aflăm, după părerea noastră, în faţa uneia dintre creaţiile de prim ordin ale dramaturgiei noi romîneşti, se cuvine să acordăm inadvertenţelor arhitecturale o binevoitoare atenţie. O primă sursă a acestor inadvertenţe, evidentă la prima vedere, se află la confluenţa bruscă a creaţiei epice proprii operei de pînă acum a lui Titus Popovici, cu tentaţiile dramei. Scriitorul a dat literaturii noastre două romane remarcabile, care au surprins tocmai prin maturitatea construcţiei epice. Preocupările pentru cinematografie ale autorului Setei nu se depărtează nici ele în esenţă, de predilecţia pentru genul narativ, scenariul de film ţinînd mai ales de acest departament al literaturii. Aşadar dispus şi predispus să se pronunţe în ample alcătuiri epice, Titus Popovici a păşit în teatru cu un vădit trac.

Intre epică şi dramă, deosebirile sînt decisive, cu mult mai categorice decît le vedea bătrînul Aristot, care n-avea la îndemînă pentru „Poetica" sa decît formele timpurii ale celor două genuri, mai tîrziu complicate mereu de om, pe măsura propriei sale complicări.

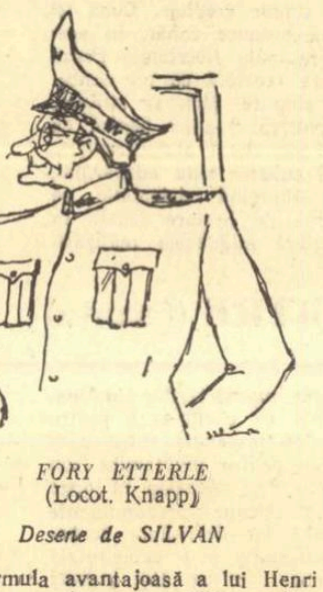

FORY ETTERLE
(Locot. Knapp)

Desene de SILVAN

Acţiunea dramatică absoarbe tiranic şi exclusiv descripţia selectivă a prozatorului ca şi comentariul său psihologic. Piesa de teatru comprimă în replică şi gest sentimente şi idei pentru a ne dezvălui într-o febrilă înfruntare caracterele dramei. Un prozator care trece pragul creaţiei dramatice ţine firesc seama de asemenea exigenţe şi se pregăteşte să le întîmpine cu succes. Trebuie însă să-i recomandăm debutantului mult stimatul „meşteşug teatral" învăţîndu-l să caute în barba lui Tristan Bernard cheia de aur a mînuirii „sforilor"? Se cuvine, poate să-l îndemnăm a deprinde de la domnul Bataille reţeta miraculoasă a intrigei sentimentale? Dacă am merge pe această cale, i-am putea indica pentru construcţia de farse un curs rapid Arnold şi Bach, pentru dramele cu aparenţe psihologice formula avantajoasă a lui Henri Bernstein, pentru compoziţiile comico-lirice pe Sacha Guitry. Dar nu de la aceste triste glorii ale unui teatru iremediabil îmbătrînit se poate învăţa arta dramaturgiei, căci specificul dramei nu stă nici în abilitatea recompunerii unor vechi tipare şi nici în deprinderea de a construi „lovituri de teatru" fără acoperire. De la un gen literar la altul, esenţiale nu sînt desigur deosebirile procedurale, ci diferenţa de structură care impune alte procedee. Uneltele sînt modelate pentru un alt unghi artistic, în raza căruia conflictele vieţii, păstrîndu-şi aceeaşi substanţă, sînt surprinse în ipostaze specifice. Iată de ce conflictul unui roman nu poate fi, pur şi simplu, transcris într-un conflict de teatru, dacă el nu conţine în germene caracteristicile proprii unei ciocniri scenice. Tragedia „dramatizărilor" este provocată tocmai de acest dezacord structural între compoziţia înfruntării ideilor şi caracterelor în planul epic faţă de cel dramatic. Mihail Sebastian redescoperea acest adevăr cînd după cîteva cărţi de proză se afla în febra primei sale lucrări dramatice („Imi dau seama că am pus mîna pe un subiect de teatru, care nu s-ar preta la nimic altceva — nici roman, nici nuvelă. Nu ştiam pînă acum ce înseamnă a vedea scenic o poveste. E cu totul alt proces de gestaţie decît pentru roman"). Cînd a acceptat să se lase sedus de farmecul teatrului, Titus Popovici a trecut bariera dintre genuri obligat de natura scenică a acestei poveşti teatrale care avea să fie Passacaglia. El a gîndit de la început o piesă, a văzut termenii dramei şi s-a supus apoi obligaţiei de a realiza o cît mai adecvată expresie artistică a proiectului său. Cînd am vorbit despre tracul care caracterizează trecerea lui Titus Popovici de la epică la dramă ne-am gîndit aşadar nu la caracterul neteatral al noii sale opere, ci dimpotrivă la unele semne de inabilitate în dezvoltarea firească, naturală a esenţei scenice a piesei pe care a scris-o. Considerînd că trecerea pe teritoriul teatrului comportă o tehnică literară specială (ceea ce e adevărat) autorul Passacagliei a supralicitat în sensul unei asemenea tehnici, mai ales pe latura „atmosferei" teatrale. Evident, Titus Popovici a apelat la cunoştinţele sale teatrale de lector pasionat al marilor dramaturgi moderni şi iată de unde provin pasagiile livreşti ale primei sale piese. Primul act foarte larg şi greoi abundă în elemente „de atmosferă".

V. MINDRA

SCRIITORII IMPOTRIVA COLONIALISMULUI

„Puterile coloniale cedează puțin cîte puțin, dar cedează totuși; după o primă înfrîngere ele au recurs la tot felul de manevre pentru a restăpîni forțe de muncă ieftine și surse de materii prime. Occidentul a pierdut controlul politic asupra celei mai mari părți din Asia, Africa fiind încă un centru de rivalități între puterile colonialiste.

Puterea colonială cedează, dar cedează încet, cu tărăgăneli și viclenii. Capitalul englez, francez și american exploatează în Africa mîna de lucru, monopolizează pămînturile și jefuiesc materiile prime. Spre a stăpîni și în viitor oameni și bogății, capitaliștii străini caută cu îndîrjire capitaliști africani și negri americani ambițioși, care ar putea deveni partenerii lor în exploatarea Africii.

Astfel se creează focare ce ar putea servi la declanșarea unui nou război mondial."

W. E. B. DU BOIS (S. U. A.)

„Pentru această cauză majoră a epocii sîntem chemați să creăm. Da, în definitiv tocmai poeții, artiștii, scriitorii, oamenii de cultură trebuie, identificîndu-se zi de zi cu suferințele și nedreptățile, cu gîndurile și speranțele, să organizeze acele mari rezerve de încredere, acele mari silozuri de forță, din care popoarele, în clipele de cumpănă, să poată să-și înaripeze curajul mersului înainte și să forțeze viitorul... Încă din societatea colonială omul de cultură trebuie să desăvîrșească în poporul său ucenicia libertății. Și omul de cultură, scriitorul, poetul, artistul face poporului său această ucenicie pentru că, chiar din starea colonială, activitatea culturală creatoare, dominînd experiența colectivă concretă, e tocmai această ucenicie".

AIMÉ CÉSAIRE (Martinica)

„Este în afara oricărei îndoieli că realitatea cea mai înfiorătoare din fostele și actualele colonii este foametea. După o părere foarte răspîndită, unele popoare s-au dovedit a fi extrem de înzestrate, de harnice, și ele au creat civilizația contemporană. Alte popoare au lenevit, au visat la Nirvana, au fumat hașiș și opiu, au lăsat să treacă veacurile de progres și acum trăiesc o viață de mizerie. Acestea sînt nu numai argumente ale rasiștilor, ci și considerații ale multor filistini, care știu despre alte părți ale globului exact ceea ce au văzut în două sau trei filme produse la Hollywood. Se încearcă să se creeze impresia că ar fi vorba de niște copii dați la școală: unii au fost sirguincioși și au ajuns prim-miniștri, fizicieni atomiști sau filozofi, iar alții au fost leneși, au rămas în urmă și nu s-a ales nimic de capul lor.

...Hotărît lucru, aici nu e vorba de un școlar care i-a luat-o altuia înainte, ci de un școlar care a continuat să învețe pe seama altuia, care îl slujea."

ILYA EHRENBURG (U.R.S.S.)

„Noi credem că această luptă măreață, organizată și conștientă a unui popor colonizat pentru recucerirea suveranității naționale, constituie manifestarea cea mai înaltă și cea mai deplină a unei culturi. Așadar, numai succesul unei atari lupte dă vigoare și validitate culturii. Nu există o întrerupere a vieții culturale antecedentă bătăliei. Lupta, în însăși cursul ei, în procesul ei intern dezvoltă diferitele orientări culturale și din acestea provoacă altele noi. Lupta de eliberare nu restituie culturii naționale valoarea ei și vechile ei caractere. Această luptă, care are drept scop o reorganizare fundamentală a raporturilor umane, nu poate lăsa intacte nici formele, nici conținuturile culturii poporului."

FRANZ FANON (Camerun)

„Clădirile din Vientiane nu valorează în realitate prea mult, iar oamenii care locuiesc în acest sărăcăcios centru administrativ nu aveau multe motive pentru a trăi și încă și mai puține pentru a muri. Să sperăm că Luang Prabang va avea o soartă mai bună. Acesta este unul din cele mai frumoase orașe ale lumii, cu un palat regal mare cît o casă de țară și cu un templu la fiecare patru case (într-unul din aceste temple se găsește urma piciorului lui Buda); un oraș al clopotelor și al păcii...

Este tragic să ne gîndim că tocmai o putere occidentală este aceea care a adus înapoi războiul. Oare lecția de la Dien Bien Fu nu a fost deajuns?

Visul despre un Laos neutru a fost un vis pozitiv... Dacă în Laos începe un război pe scară mare vom avea o serioasă povară pe conștiința noastră, chiar dacă această, povară ne-ar fi impusă de către un aliat și nu de către propriul nostru guvern. Timp de patru ierni am fost în Vietnam martorul nefericit al dezintegrării provocate de agenții subterani americani în numele unui vis irealizabil — visul celei de a treia forțe; cine cunoaște cît de cît Laosul, nu poate nega că guvernul prințului Suvanna a fost subminat de ajutorul dat de Statele Unite forțelor de dreapta.

Situația ne reamintește în mod penibil războiul civil din Spania. America a preluat rolul jucat atunci de Germania și Italia, și armele care au ajutat la distrugerea orașului Vientiane sînt americane; putem spera doar că Anglia nu va juca din nou cu diplomația ei ambiguă rolul ei laș, ajutînd forțele de dreapta..."

GRAHAM GREENE (Anglia)

„Evenimentele tragice care s-au petrecut în Algeria reprezintă din păcate încă o dovadă în fața întregii lumi, că situația s-a înrăutățit și mai mult în ultimii ani. Aș dori să sper că cele mai lucide forțe ale Franței vor reuși să învingă simțămintele mărunte ale naționalismului."

ALBERTO MORAVIA (Italia)

„Sărbătorind cei 150 de ani ai mișcării de eliberare națională din țările Americii Latine, avem necontenit în vedere lupta împotriva colonialismului.

Aceasta nu e o simplă aniversare, ci un memento și în același timp un apel, menit să însuflețească și mai mult și să continuie tradiția măreței noastre lupte împotriva dominației străine".

PABLO NERUDA (Chile)

„Monopolurile S.U.A. au introdus în Cuba un stat în stat... Așa era Cuba pînă la 1 ianuarie 1959. Avea un patron. Unul singur, un singur patron, un singur vînzător, un singur creditor. Cuba își uza forțele și își epuiza pămîntul pentru a produce zahăr, în speranța din ce în ce mai deșartă, de a-și recăpăta libertatea. Fraza lui Jose Marti a căpătat un înțeles nou, era repetată cu un zîmbet lipsit de bucurie: «Țara care vinde unei singure țări, se stinge». Merita să se ducă atîta timp lupta împotriva Spaniei pentru ca într-o zi Cuba să se găsească în fața unui nou client atotputernic?...

Ziua de 17 mai 1959 a fost pentru toți cubanii ziua adevărului. Guvernul a promulgat reforma agrară... Alungînd sistematic pe stăpînii cei răi și restituind poporului miile de hectare lăsate în paragină, se obțineau dintr-o singură lovitură mijloacele realizării unor culturi variate".

JEAN-PAUL SARTRE (Franța)

„O nebunească cursă a înarmărilor a fost impusă țărilor din America Latină în așa fel încît le-a determinat să cheltuiască pentru înarmări două miliarde dolari anual, ceea ce înseamnă între 25% și 40% din bugetele naționale, în vreme ce pentru învățămînt sau pentru dezvoltarea agriculturii se alocă circa 8%. Aceasta în niște țări unde exploatarea monopolurilor nord-americane, preponderente în economia țărilor noastre, determină slaba lor dezvoltare economică, un înspăimîntător procent al analfabetismului și o catastrofală mortalitate infantilă. Singura soluție pentru ieșirea din această situație este independența economică și politică reală, într-o lume fără război rece și fără înarmări".

ALFREDO VARELA (Argentina)

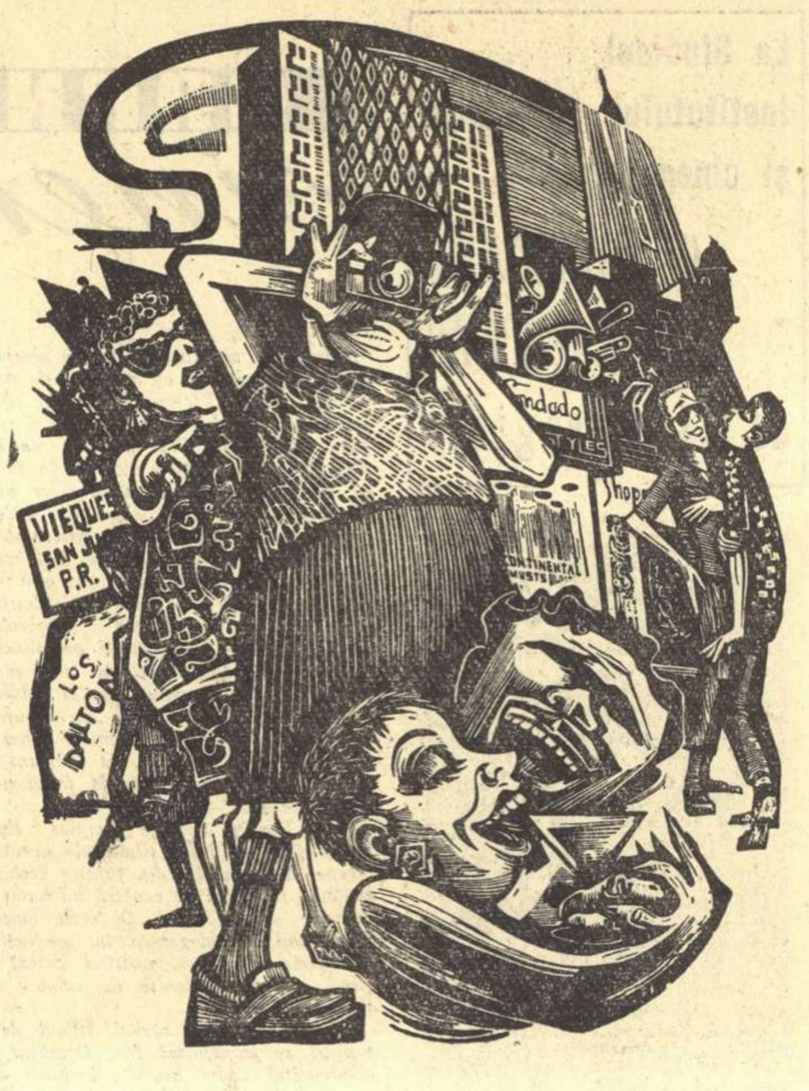

LORENSO OMAR (Porto-Rico) *„Yancheii la Porto-Rico"*

CĂRȚI NOI

K. H. POPPE:

„Războiul bananelor"

În editura Rowohlt din Hamburg a apărut de curînd romanul „Războiul bananelor" de K. H. Poppe.

În 1954, un maior cu numele de Armas, pornind din Honduras, a organizat un război de franc-tirori împotriva guvernului legal al Guatemalei. Președintele acestui guvern era Jacobe Arbenz, avînd o orientare de stînga. În timpul guvernării sale, Arbenz a împărțit marile latifundii, dînd pămînt țăranilor. El a comis și „crima" de a expropria societatea americană „United Fruit", care avea imense posesiuni în țară. S.U.A. l-au învinuit pe Arbenz de comunism. Americanii i-au înzestrat pe „rebeli" cu arme și avioane, punînd la dispoziția lor chiar și piloți care au bombardat orașele și satele țării. Delegatul american la O.N.U., Henry Cabot Lodge, acționar al companiei „United Fruit", a împiedicat Guatemala să primească ajutor din altă parte. Guvernul Arbenz a fost răsturnat folosindu-se intrigi și presiuni. Pămîntul le-a fost răpit din nou țăranilor. Roata istoriei a fost dată astfel înapoi.

Aceste evenimente constituie fundalul istoric al romanului. Dar ele nu constituie fabulația romanului. Povestea romanului este cea a unui țăran sărac. Cu o mare măiestrie este înfățișată viața acestui om, lipsurile, grijile, robia, naivitatea sa. Autorul este în mod vădit de partea țăranilor din Guatemala și a guvernului Arbenz. Firul acțiunii este punctat mereu de scurte întîmplări sau relatări despre campaniile politice duse împotriva guvernului Arbenz. Astfel aflăm printre altele că și Republica Federală Germană și-a adus contribuția sa în această afacere. Guvernul federal a împiedicat încărcarea la Hamburg a unor proiectile antiaeriene pentru guvernul legal din Guatemala. Astfel, avioanele americane ale maiorului Armas au putut bombarda nestingherite orașele și satele Guatemalei.

Toate acestea sînt descrise de K. H. Poppe într-un limbaj simplu, sobru și precis, fără patos și sentimentalism. De la Traven încoace nimeni nu a mai scris la acest nivel despre viața populației sărace din America Latină.

Din „Deutsche Woche" (18/I/1961).

Lucrări americane despre Africa

Africa era pînă nu de mult un continent necunoscut pentru americani. Știau că oamenii cu pielea cafenie sînt nepoții sclavilor aduși de colonizatori în urmă cu cîteva sute de ani din Africa. Știau că între Gibraltar și Suez, de la piramide pînă la Capul Bunei Speranțe, se întinde un continent negru plin de mistere, plin de animale exotice, plante tropicale și diamante și deci un izvor de materii prime. Despre popoarele ce trăiesc acolo, despre viața și aspirațiile lor nu știau mare lucru. De vreo cîțiva ani încoace, însă, lupta popoarelor africane împotriva jugului colonialist, independența cîștigată de tot mai multe state, importanța crescîndă a mișcărilor politice de pe acest continent, au dat de gîndit americanilor. Interesul pentru Africa e manifestat atît de cetățeanul simplu, atras de fenomenul politic african, cît și de omul de afaceri și diplomatul american, pentru care continentul negru este fie un prilej de business, fie un obiectiv politic. Acest lucru explică de ce în ultima vreme apar, tot mai des, studii științifice, enciclopedii, atlase geografice și economice în vitrinele librăriilor americane. Așa este, de exemplu, studiul prof. H. T Kimble „Tropical Africa" (Africa tropicală — 2 volume). După ce arată caracteristicile geografice, climaterice, etnice ale continentului, H. T. Kimble se ocupă de economia acestor țări și, vorbind despre necesitatea unor investiții mari de capital pentru dezvoltarea economică a acestor regiuni, el lasă să se înțeleagă că numai americanii ar putea face acest lucru, bineînțeles cu cele mai „altruiste" scopuri. Însă, nu puține dintre cărțile despre Africa apărute în ultima vreme în Statele Unite vorbesc despre nevoia de libertate și independență care a adus aceste popoare în centrul atenției politicii internaționale. Din „The emerging States of French Equatorial Africa" (Statele ce se ridică în Africa ecuatorială franceză) de Virginia Thompson și Richard Adolff, cititorul își poate da seama că lumea descrisă de autori trece prin schimbări profunde și nu va accepta să înlocuiască jugul colonialist cu sclavia imperialistă.

Scriitorii care știu să vadă și să înțeleagă Africa spun adevărul mai răspicat. Gwendolen Carter a călătorit mult prin aceste locuri și-a ajuns la concluzii mai realiste. În cartea sa „Independence for Africa" (Independență pentru Africa), scriitoarea descrie exploatarea neomenoasă la care au supus puterile colonialiste popoarele țărilor africane.

Pronunțîndu-se net împotriva politicii rasiale, Gwendolen Carter arată că mișcările tot mai năvalnice ce agită continentul african sînt rezultatul firesc al creșterii conștiinței acestor popoare care vor să se elibereze de exploatare. Ea înfățișează publicului american un adevăr de neocolit: eliberarea continentului negru nu poate fi oprită. statele africane își vor dobîndi deplina independență.

JOMO KENYATTA:

„La poalele muntelui Kenya"

De ce a fost nevoie de 23 de ani de așteptare pentru ca, datorită spiritului curios al editorului François Maspero, cartea „Facing Mount Kenya" („La poalele muntelui Kenya") de Jomo Kenyatta, să fie în sfîrșit scoasă la lumină? Fără îndoială, această întîrziere explică și faptul că redactorii englezi ai Cărții albe cu privire la Kenya au putut, în mai 1960, să vorbească de triburile kikuiu ca despre o lume „extrem de dificil de pătruns". Cheia acestui univers fusese totuși dată unui occident care n-a voit să ia cunoștință de ea.

Personalitatea autorului este suficientă pentru a dovedi importanța unei lucrări care nu s-a învechit. Erou al naționalismului din estul african, Jomo Kenyatta este un personaj simbolic, chiar de pe acum legendar. El întruchipează, în același timp, dorința de emancipare, respectarea tradițiilor, căutarea unei căi proprii africane a evoluției politice, deși admite să se adopte din Europa tot ceea ce constituie eficiența și puterea acesteia. El este, după cum menționează Georges Balandier în prefața pe care a redactat-o pentru ediția franceză, un om care luptă pentru o Africă „care nici nu-și va renega trecutul, nici nu va fi o fiică supusă a Europei".

Bogăția civilizației kikuiu poate fi cu greu bănuită de europeni, care ignorează totul despre populația din Africa răsăriteană. Și nu este lipsit de interes, după șase ani de la sîngeroasa răscoală „mau-mau", să încercăm să înțelegem că ea nu s-a datorat unui reflex xenofob și rasist — după cum le-a plăcut unora să lase să se creadă. O răscoală țărănească, o reacție împotriva unor adevărate jafuri de pămînt, așa apare în aceste pagini o mișcare care nu este lipsită de asemănare cu „războaiele indiene" cărora au trebuit să le facă față pionierii vestului american.

Dar tabloul, oricît de complet ar fi el, al unei culturi africane — nu constituie decît o revelație științifică printre alte o mie. Importanța cărții lui Jomo Kenyatta constă în aceea că ea constituie o mărturie: deoarece au ignorat etnologia popoarelor dependente de ei, colonizatorii europeni n-au știut să prevadă o evoluție politică care s-a produs în cele din urmă împotriva lor.

„La poalele muntelui Kenya" rămîne îndeosebi o operă clasică a panafricanismului și liderii popoarelor africane se vor referi la ea cu mîndrie.

Din „Le Monde" (12/I/1961)

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor-șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

POEȚII lumii

JOSE MARTY (Cuba)

Ca model pentru un zeu...

Ca model pentru un zeu, să-l ceară,
pictorul, pe fiul meu, veni:
Pentru asta nu! Dar ne-om grăbi
amîndoi să te slujim, o, țară!

Bine i-ar mai sta pe pînza lui,
fiului meu drag și alduit,
dar mai bine-n munte, pe gurgui,
față cu vrăjmașul înrăit.

E bălai, voinic, și tînăr tare,
înnăscut e nobilul său țel:
Fiule, pentru al țării soare!
Fiule, cu ochii la drapel!

Hai să mergem dar, viteze fiu!
de-oi cădea, ridică-mă de jos, —
de cazi tu, mi-ar place să te știu
mort mai bine, decît ticălos!...

În romînește de GEO DUMITRESCU

MARTIN WILDE CARTER (Guiana britanică)

Prima scrisoare

Iată ce fac ei din mine.
Mă aruncă-n închisoare, mă țin ascuns
rupt de lumea-ntreagă, tăindu-mi soarele
întunecînd cîmpia, înnegrind florile
Îmi înnăbușe răsuflarea nădăjduind că voi muri!

Dar eu le rîd în față.
Eu rîd pentru că știu că nu mă pot ucide
nici să-mi omoare gîndurile, nici să-mi înjunghie
poemul.
Eu sînt un om care trăiesc odată cu poporul meu
Cît timp poporul meu trăiește, voi trăi și eu
Și el vrea să trăiască, vă spun, vrea să trăiască!

Dar eu vă spun
Ca o maree țîșnind din inima lucrurilor
Nestăvilită și neînduplecată
Ziua va veni.

Dacă eu nu voi trăi să văd această zi
Fiul meu o va vedea
Dacă el nu va vedea această zi
Fiul lui o va vedea.
Ea va veni încremenind lumea ca o flacără
Și cînd se va-nălța eu iarăși voi trăi
rîzînd și dansînd dincolo de zidurile închisorii.

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

DENNIS C. OSADEBAY (Nigeria)

Cine-mi cumpără gîndurile

Cine cumpără gîndurile mele
nu cumpără o oală cu miere
pe gustul fiecăruia.
El cumpără zvîcnirile
a milioane de suflete,
ale celor care, flămînzi, goi și bolnavi,
tînjesc, cer și așteaptă.

Cine cumpără gîndurile mele
nu cumpără vedenii amăgitoare
de idoli și oracoli.
El cumpără gîndurile
tineretului neobosit,
al celui care printre civilizații
încearcă, cercetează și alege.

Cine cumpără gîndurile mele,
acela cumpără spiritul vremii,
un foc nepotolit.
În toate inimile generoase,
ce pătimesc, el mocnește adînc,
mocnește deasupra pămîntului,
dărîmă, primenește și-orînduiește.

În romînește de AD.BYCK

contrapunct

GHANA

Încă nu de mult un scriitor ghanez era nevoit să-și tipărească cartea din fondurile proprii, pentru ca apoi, umblînd din loc în loc, să-și caute cumpărători. Astfel cea mai mare parte a cîștigului se irosea pe costul transportului. Această situație anacronică a suscitat în paginile ziarului „Daily Grafic" vii discuții, începute prin articolul cunoscutului scriitor ghanez Kali Hași, care cere pentru scriitori un sprijin material din partea guvernului. Cititorii au propus chiar crearea unei organizații a scriitorilor, cu o editură proprie care să tipărească și să editeze operele scriitorilor ghanezi.

După cum relatează ziarul, guvernul tinerei republici africane a și instituit un fond special destinat primei asociații a scriitorilor.

NIGERIA

90% din populația Nigeriei este analfabetă — moștenire a stăpînirii engleze. După proclamarea independenței republicii, guvernul a hotărît înființarea în orașul Isuk a unei universități naționale care, din multe puncte de vedere, se va deosebi de celelalte institute de învățămînt superior din Africa occidentală. Astfel absolvenții acestei universități vor poseda pe lîngă cunoștințele ce le-ar fi acumulat în institutele engleze sau americane și cunoștințe specifice continentului negru: limbile Africii, literatură națională, istoria și geografia Nigeriei.

SENEGAL

Al treilea roman al tînărului scriitor african Sembaine Ousman „Saboții domnului dumnezeu" a fost publicat de editura „Livres contemporains" din Paris.

Volumul este un tablou viu al grevei feroviarilor africani care deservesc linia Dakar—Niger. Patronii căilor ferate vor să-i silească pe muncitori să renunțe la revendicările lor și recurg la represalii crunte. Totuși greviștii își continuă eroic lupta. După părerea exprimată de revista „Europe", romanul dezvăluie cititorilor „rana sîngerîndă pe care a făcut-o rasismul în inima africanilor".

UNIUNEA SUD-AFRICANA

Episcopul Johannesburgului, A. Reeves, a scris o carte în care sînt descrise sălbăticiile comise de autoritățile rasiste la Sharpeville, unde au fost împușcați sute de africani pașnici. Guvernul Verwoerd a interzis difuzarea și vînzarea acestei cărți. Ziarul englez de mare tiraj „Daily Mirror" consideră că interzicerea cărții episcopului Reeves este complimentul cel mai bun la adresa autorului „întrucît din actul acesta reiese că în Uniunea Sud-Africană adevărul este socotit obiect de contrabandă".

★

La sosirea sa pe aeroportul internațional din Johannesburg, cunoscutului scriitor sud-african Alan Paton i s-a prezentat ordinul guvernamental de a preda imediat pașaportul. Explicația? Paton, adversar al discriminării rasiale, și-a consacrat romanul „Plîngi țară iubită" soartei populației de culoare, oprimată de rasiștii albi. Și tot el a criticat într-o serie de cuvîntări ținute în călătoria întreprinsă recent în S.U.A., politica de „apartheid" a guvernului din Uniunea Sud-Africană.

Comportarea guvernului sud-african față de Alan Paton a stîrnit indignare în multe țări. Pînă și ziarul american „Christian Science Monitor" a fost nevoit să recunoască, că aceasta constituie „una din mărturiile cele mai dramatice de încălcare de către guvernul sud-african a libertății individuale".

O lege din Uniunea Sud-Africană, elaborată de actualul prim-ministru Verwoerd, exclude istoria, geografia și științele din programul de învățămînt.

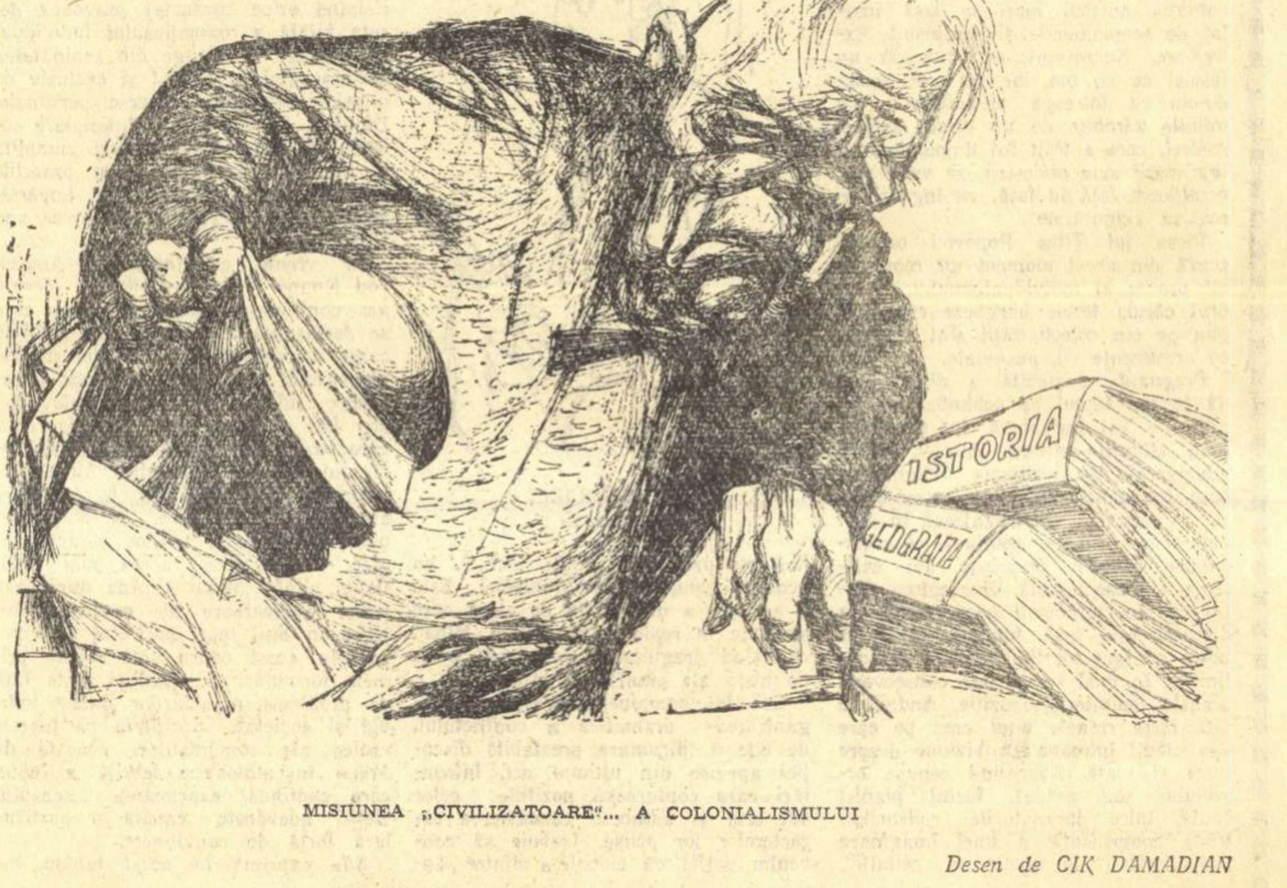

MISIUNEA „CIVILIZATOARE"... A COLONIALISMULUI

Desen de CIK DAMADIAN

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15 Telefon 12.74 26 ; 11 39 36 ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 20 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

Studenții

ANCHETA

„Statul democrat-popular le-a creat studenților noi posibilități largi de învățătură și condiții de trai din ce în ce mai bune. Datoria lor este de a învăța cu perseverență, pregătindu-se să devină slujitori devotați ai poporului, gata să se ducă acolo unde este mai mare nevoie de ei, unde pot să-și valorifice cunoștințele și aptitudinile, cu cel mai mare folos pentru construcția socialismului.

(Din Raportul C.C. al P.M.R., prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R.).

Deunăzi, în redacția noastră niște tineri au intrat cu timiditate. Ne-am uitat unii la alții, ne-am zîmbit, am devenit prieteni. Să vă facem cunoștință cu ei :

ANDREESCU NICOLAE (față vioaie, mobilă, un bun partener de discuții), e în anul IV al Institutului de construcții, secția mecanică... Lîngă el a luat loc un tînăr oacheș, nervos, Iorga Aurel. Va fi și el inginer — inginer-mecanic. Frîncu Maria, cu un chip pe care deslușești încă trăsăturile copilăriei, urmează Institutul de Petrol și Gaze, facultatea de tehnologie. La 22 de ani, Maria Eșanu va deveni, în curînd, doctoriță, ea termină anul V al Facultății de medicină generală. Voica Rujoiu: va deveni agronom... Dulgheru Gheorghe (își impune o seriozitate și o pondere cu atît mai tinerească), e economist — I.S.E anul II Finanțe. Cît despre Ion Anghel (ne va vorbi de pasiunea sa didactică), el e un viitor profesor de științe naturale — Universitatea Parhon, anul IV, biologie.

Drum liber vocației

La început discuția pornește timid:

— Care au fost motivele determinante care v-au îndreptat spre studiul ce vi l-ați ales ?

ANDREESCU NICOLAE: Ce înțelegeți prin motive determinante ?

EȘEANU MARIA (intervine prompt): Fără îndoială, întrebarea vrea să spună că în alegerea unei profesiuni, cauzele pot fi diferite : o anumită înclinație, o conjunctură oarecare, dar cu un rol determinant, pasiunea pentru o ramură științifică, și mai ales interesul stîrnit de dezvoltarea economică a regiunii în care ne-am petrecut copilăria.

„Cuvîntul liber" — 20 aprilie 1935. Cronica studențească

Sînt județe cu 70% tuberculoși și cu tot atîția pelagroși și sifilitici. Și totuși se vorbește de numărul prea mare de medici.

Analfabetismul cel mai tenebros din Europa prosperă în satele luminate cu opaițe preistorice, în timp ce cîteva mii de învățători — valahi, dragă doamne — șomează. Pămîntul se lucrează în condiții rudimentare, economia națională suferă, bogățiile stau neexploatate, pe cînd studenților din școlile tehnice li se pun în cale aceleași greutăți ca și studenților de la alte facultăți.

După cîte se vede, în calculul oficial al producției de intelectuali nu intră necesitățile maselor muncitoare.

ANDREESCU NICOLAE: In cazul acesta eu am fost influențat mai întîi de pasiunea mea de matematician. Această pasiune am trădat-o însă în adolescență, pentru marină. Sînt din Constanța și, firește, marea a avut asupra mea o atracție romantică. Marinar însă, mă adînceam în problemele de calcul și, într-o zi, din larg, mi-au apărut deodată mai atrăgătoare, mai romantice, siluetele noilor șantiere, construcțiile uriașe de pe litoral. Mi s-a părut nespus de variat acest peisaj înzestrat cu utilaj tehnic ultraperfecționat, cu macarale, cu buldozere și screpere, cu cofraje glisante. Și ancorat definitiv pe litoralul constănțean, am solicitat prin sfat o bursă, cu ajutorul căreia să pot duce o muncă inginerească pe un asemenea șantier.

IORGA AUREL: E greu de spus ceea ce m-a determinat... Au fost împrejurări, au fost oameni. Cert este că eu unul nu m-aș fi gîndit niciodată, în copilărie, că ani de-a rîndul munca mea va fi învățătura. Prima împrejurare : în 1948, plecat din sat, am intrat ucenic la industria tehnică medicală, la frezere. A doua împrejurare : maiștrii cu care m-am întîlnit îndrăgeau învățătura. A treia împrejurare: mai toți au devenit ingineri, unii sînt azi șefi de producție în sectoare importante. După exemplul lor am absolvit școala medie muncitorească „Timpuri noi". La rîndul meu, — faptul a ajuns o tradiție — mă îngrijesc ca lucrătorii și ucenicii mei să nu lase cartea... După cum vedeți, împrejurările au fost mai multe... (zîmbind) mai multe, sau una singură — revoluția culturală...

EȘANU MARIA (cu spontaneitate) : Nici eu nu m-aș fi așteptat să fac medicina. Sînt o fire impresionabilă și-mi place literatura... Ce m-a determinat ? O întîmplare personală, dar care mi se pare că are totuși semnificația ei : am văzut-o pe Bistrițkaia jucînd rolul unui medic sovietic în filmul „Poveste neterminată". Eroii pozitivi din cărți, din filme pot și ei determina vocația.

ANGHEL ION: Mi se pare că de multe ori, în alegerea profesiunii, contribuie niște situații aparent întîmplătoare, dar în realitate semnificative pentru contextul social în care ne dezvoltăm. Vocația mea de naturalist a fost trezită, de pildă, în școală la Buzău, de talentul unui profesor din ciclul mediu...

FRINCU MARIA: A mea de regiunea în care m-am născut. Sînt din Ploești... Firește că sînt petrolistă.

RUJOIU VOICA: Totuși cu mine s-a întîmplat altfel. Și eu sînt născută în regiunea petrolului, la Moreni. Dar în timpul școlii, am plecat un an la părinții mamei, într-o gospodărie colectivă din Transilvania. Am lucrat la cîmp. Cînd m-am hotărît să devin agronom, am dus mari discuții acasă, în familie. Tata e mecanic de schelă și ar fi vrut să lucrez alături de el...

„Dimineața" — 2 ianuarie 1933

„Mai întîi studenții sînt săraci, iar majoritatea părinților sînt săteni lipsiți de mijloace".

DULGHERU GHEORGHE: Poate că „vocație de economist" o să vă sune paradoxal. Și totuși, m-am înscris la I.S.E. din pasiune. După armată, lucrînd într-o rafinărie, am văzut ce înseamnă concret plan și depășire de plan: am înțeles poezia cifrelor, pe care efortul oamenilor, în luptă pentru înfăptuirea sarcinilor de producție, o face reală și verosimilă. Pentru mine, cifrele și-au pierdut valoarea abstractă dar nu și forța de generalizare. Dincolo de cifre văd oamenii și uriașa lor dragoste de muncă, străduința lor de fiecare zi pentru îndeplinirea importantelor obiective de plan. Meseria de economist cere calm și precizie; iar calmul și precizia ți le dă încrederea în forța maselor de oameni ai muncii... Aceste convingeri sînt rodul educației primite de la Partid și U.T.M.

ANDREESCU NICOLAE: Ascultîndu-l pe tovarășul Dulgheru, regretăm aproape că nu ne-am făcut economiști. Mi se pare însă că am luat cuvîntul cu toții... Să trecem la întrebarea următoare.

Viața de fiecare zi

— Ce ne puteți spune despre condițiile materiale în care vă desfășurați munca ?

ANDREESCU NICOLAE: Locuiesc în cămin unde îmi petrec o bună parte a timpului. Aici avem condiții deosebit de bune pentru studiu. In sala de lectură există anul acesta planșe de desen pentru toți, iar de curînd au fost instalate becuri de neon.

„Adevărul" — 7 octombrie 1936

Un apel studențesc adresat de către Comitetul Central al Frontului Studențesc din România către „întreaga studențime romînă".

Vă propunem convocarea imediată și de comun acord a unei mari adunări studențești pe facultăți și pe centre universitare, în care să fie alese comitete de unitate studențească în luptă pentru :

— Menținerea căminelor, ajutorarea lor efectivă și autonomia lor.

— Scăderea taxelor și mărirea burselor.

— Abrogarea tuturor regulamentelor și legilor îndreptate împotriva studențimii, în frunte cu legea limitării numărului studenților.

FRINCU MARIA: In fiecare zi se fac eforturi sporite, ca să ne simțim confortabil, ca acasă. Avem pături și perne noi, la mese vase cu flori.

IORGA AUREL: Mai bine, poate, decît acasă. Nu pot uita copilăria sub un acoperiș prin care ploua. Abia anul trecut, părinții mei, întovărășiți, și-au clădit o locuință nouă.

ANDREESCU NICOLAE: Se spune că la *agricultură* studenții au condiții excepționale.

„Cuvîntul liber" — 27 aprilie 1935.

Problema care se cere în primul rînd rezolvată e complexul de condiții impropriu de dezvoltare profesională care n-are darul să mulțumească un tineret în majoritate pauper..."

RUJOIU VOICA: Așa se spune, și este adevărat. La noi există, de pildă, săli de lectură la fiecare etaj.

IORGA AUREL: Trebuie amintit că pe lîngă obișnuitele cămine, funcționează și pavilioane speciale, unele pentru studenți căsătoriți, altele pentru cei căsătoriți și cu copii.

DULGHERU GHEORGHE: Sîntem mulți studenți căminiști... Părerea mea este că ritmul de dezvoltare al construcțiilor e nemaipomenit de rapid. Locurile în cămine și cantine sînt suficiente. Cantinele ne asigură la alegere meniuri variate și bine gătite. I.S.E.-ul a mai primit două clădiri cu circa 500 de paturi și încă două cantine cu tot atîtea locuri de mese. Dar să nu uităm că anul acesta numărul studenților a crescut mult față de anii precedenți : în anul I avem 1200.

„Reporter" — 14 martie 1934

Studenții, eternii șomeri

Ora 12 este cea mai nimerită pentru a surprinde contrastul caracteristic ce există între două clase de studenți : „bogați și săraci".

„Cuvîntul liber" — 15 iulie 1935

Se iau măsuri menite să elimine din universitate un număr de studenți considerați excedentari necesităților de viață ale burgheziei.

Iar cei ce vor fi siliți să părăsească universitatea sub titlul de baraj al unei suspecte pedagogii, nu vor fi cei ce pot da oricînd dovezi de imediate calități platnice, satisfăcînd unica disciplină căutată cu adevărat, ci fiii iobagilor „dezrobiți", ai meseriașilor „stăpîni" pe uneltele lor sau ai funcționarilor lamentabili fuduli de perpetuarea lor „intelectuală"

ANGHEL ION: Și să nu uităm că a început construcția unui nou complex studențesc, de 1000 de locuri, la Grozăvești. In 1964, la centenarul universității, toți tinerii vor locui în clădiri noi. Cît despre mine și colegii mei, la 1 Mai intrăm într-o nouă facultate de științe, în Grădina Botanică.

— In concluzie, toți vorbitorii arată cît e de important ca studenții să îngrijească, să păstreze aceste locuințe ale lor ridicate prin grija partidului.

In bibliotecă

— Frecventați bibliotecile universității și cele de specialitate ? Ce ne puteți spune despre înzestrarea lor ?

DULGHERU GHEORGHE: Cîteva cifre lămuritoare : comparativ cu anul 1938, I.S.E.-ul și-a sporit volumul bibliotecii de zece ori : de la 33.000 de volume avem azi 333.000. Dar afluența celor ce studiază crește continuu. Studenții anului I cuprind la ora actuală o treime din numărul general.

EȘANU MARIA: Și la noi sălile de lectură sînt foarte frecventate. Studenții au de asemeni acces și la bibliotecile spitalelor în care fac practică. Ele sînt dotate cu ultimele publicații și asta este bine. Ar fi însă necesar ca studenții să încerce să-și facă și o bibliotecă personală — cît mai variată. In afară de asta, cred că mai e un loc de studiu foarte important. Locul unde facem munca practică. La noi: spitalul. Fără practică, e inutil să știi pe de rost oricîte volume.

Cadre noi de intelectuali

— In legătură cu problema ridicată de tovarășa Eșanu, am vrea să vă punem o altă întrebare : In ce măsură ați reușit să îmbinați în studiul d-voastră teoria și practica ?

DULGHERU GHEORGHE: In Institutul nostru se iau în studiu probleme care au un rol imediat practic. Astfel, cîțiva colegi ai mei s-au deplasat la uzinele Republica pentru ca să studieze posibilitatea reducerii prețului de cost. Există brigăzi mixte de studenți și muncitori. Avem un contract încheiat cu Fabrica „Gheorghe Gheorghiu-Dej" pentru a rezolva probleme de raționalizare și normare. Cei de la I.S.E. aduc cunoștințele lor teoretice iar muncitorii experiența lor practică.

ANDREESCU NICOLAE: Uneori, însă, temele abordate în seminar nu sînt dintre cele mai urgente. De pildă, „Prelucrarea betonului prin așchiere" discutată la Institutul de construcții, nu era o temă utilă imediat și nici nu a existat utilajul pentru studiu... Mi se pare că din acest punct de vedere Institutul de Petrol și Gaze e foarte bine dotat.

FRINCU MARIA: Intr-adevăr, avem laboratoare bune, vestite și în străinătate. In afară de aceasta, ne folosește mult practica de producție. In timpul ei, studenții noștri s-au calificat : cei de la utilaj, strungari și sudori, iar cei de la tehnologie, laboranți.

ANDREESCU NICOLAE: Practica în producție trebuie însă privită și prin prizma rolului ei educativ. Munca transformă oamenii, schimbă atitudini uneori ușuratice, lipsite de răspundere. Intre muncitori și studenți se nasc legături amicale, bazate pe stimă și considerație reciprocă. In afară de asta, practica, așa cum se face la noi, creează adîncime și perspectivă în studiul problemelor teoretice.

IORGA AUREL: De fapt, fabrica e pentru noi într-un anumit sens un fel de laborator în care facem aplicații.

ANGHEL ION: Dați-mi voie să vorbesc și eu despre practică. Profesorii au obligația să dezvolte în elevi concepția materialistă despre lume. Facultatea de biologie, de pildă, a introdus materii noi, moderne, cum este genetica. La cursuri care păreau de neschimbat, ca anatomia comparată, s-au introdus biochimia și biofizica. Din anul III, studenții noștri fac practică pedagogică. Afară de asta, există și practica științifică de sfîrșit de an. Personal, mi-am petrecut ultimele două vacanțe în Delta Dunării, la o stațiune stuficolă, unde am început o lucrare științifică.

„Cuvîntul liber" — 13 iulie 1935.

Scurt ! 6780 de studenți vor avea anual acces la cultură.

In anul 1937, în Romînia erau 4 facultăți de teologie, 4 de drept, 3 de medicină, două școli politehnice superioare.

In anul școlar 1937—1938 bugetul învățămîntului agronomic era de 14 ori mai mic decît cel al învățămîntului umanistic, iar bugetul școlilor politehnice era de 9 ori mai mic.

Literatura și viața noastră

— In activitatea d-voastră ați rezervat și un loc lecturilor literare ? Ce cărți, ce piese ați văzut în ultima vreme ? In ce măsură v-au influențat ?

FRINCU MARIA: Deși citesc și-mi place literatura, trebuie să atrag atenția că în institutele tehnice, bibliotecile căminelor nu sînt suficient dotate cu literatură.

ANDREESCU NICOLAE: Bibliotecile noastre au cărți de literatură, dar studenții le cer cam puțin. E adevărat, că în afara cursurilor și a proiectelor, ei au de rezolvat sute de probleme... Nu-i însă mai puțin adevărat că există pericolul unei „specializări premature" pe care o resimt eu însumi... Găsesc foarte folositoare apariția Bibliotecii pentru toți... Și socotesc practică înființarea standului la care poți cumpăra cărți prin înscriere, oprindu-ți-se din bursă sume mici.

EȘANU MARIA: Am citit, în ultima vreme, „Dragoste rea" de Sidonia Drăgușanu. Romanul m-a interesat, dar drept să spun punctul de vedere al autoarei m-a nemulțumit. Mi se pare că Sidonia Drăgușanu nu cunoaște suficient adevărul de azi al vieții. Ea descrie o eroină crescută în mediul muncitoresc, care se atașează de un om nerecuperabil... Dar eu cred că o fată a zilelor noastre nu mai face orbește asemenea pași hotărîtori...

ANDREESCU NICOLAE: Chiar cînd iubește ?...

EȘANU MARIA: Chiar și atunci. Iată eu însămi am trecut printr-o asemenea întîmplare, la începutul facultății. Pînă la urmă, am izbutit să mă orientez, să-mi dau seama...

FRINCU MARIA: Influențează, dă o mînă de ajutor și colectivul... La noi studenții, Organizația U.T.M., grupa...

RUJOIU VOICA: Am o colegă în grupă, care voia să se mărite cu unul dintre cei mai neserioși studenți ai noștri, cu un soi de pierde-vară. Grupa noastră a discutat cu ea. Și fiindcă țineau foarte mult unul la altul, i-am acordat lui un termen de un an în care să-și modifice situația universitară.

ANDREESCU NICOLAE: Desigur, acestea sînt fapte de viață. Observ însă uneori la colegii mei o anumită exagerare tinerească, o oarecare rigiditate în discutarea operelor de artă. De pildă, am văzut nu de mult, la teatru, „Siciliana". Obiecțiile care s-au adus realizării artistice mi s-au părut justificate, iar lipsurile ideologice grave și evidente. Dar atitudinea îngustă de limitare a discuției la o presupusă denigrare a profesiei de agronom o socotesc absurdă. Există studenți, chiar și agronomi, care refuză să plece la țară. Aceste cazuri chiar dacă nu mai sînt frecvente, oare nu trebuie discutate ?

ANGHEL ION: Bineînțeles. Dar mai interesant ar fi să se descrie figura studențimii de astăzi. Sînt foarte multe lucruri pozitive de spus. Refuzul de a pleca a rămas un caz izolat. Cu totul altceva ar fi dacă „Siciliana" ar fi apărut în urmă cu 3–4 ani.

DULGHERU GHEORGHE: Judecînd astfel ar fi fost suficient ca autorul „Sicilianei" s-o antedateze cu 3–4 ani, pentru ca toată lumea să fie mulțumită.

ANDREESCU NICOLAE: Cred că nu e așa... Important e dacă poți crede sau nu în eroi și dacă ei îți spun ceva ție, om de astăzi...

ANGHEL ION: Citesc romanul „Frații Erșov". Acțiunea se petrece mai de mult și totuși întîlnirea mea cu eroii cărții mi se pare extrem de însemnată.

FRINCU MARIA: Poate că greșeala „Sicilianei" stă în rezolvare...

EȘANU MARIA: Oare nu trebuie prudență în descrierea tipurilor negative ? Se pune întrebarea cu ce rămîne publicul, cu ce influențe rămîn studenții ?...

FRINCU MARIA: Am mai auzit vînturîndu-se asemenea păreri. Nu sînt de acord cu ele. Oare nu mai există asemenea oameni ? Dacă da, ei trebuie demascați...

RUJOIU VOICA: Acesta e deci rolul satirei. Rămîne însă actuală necesitatea unor lucrări literare, care să descrie multilateral studenții, să scoată la lumină în complexitatea lor problemele noastre, să ofere exemple pozitive înaintate.

Vise, planuri, perspective

— Cum vă imaginați începutul muncii d-voastră ? Aveți de gînd să continuați la locul de muncă studiul științific ?

ANDREESCU NICOLAE: Văd foarte limpede înainte drumul care mă așteaptă și ceea ce am de făcut. V-am spus că mă gîndesc cu bucurie la munca mea de constructor. Totodată, însă, mă simt și eu atras, ca și tovarășul Anghel, de învățămînt. Vreau deci ca în următorii cinci ani, odată cu activitatea mea inginerească, să-mi pregătesc aspirantura. Cred că te poți prezenta onorabil la o catedră, abia după cîțiva ani de practică pe șantierele noastre ultramoderne. Sper să pot lua parte la concurs cu o lucrare personală. Planul șesenal de dezvoltare a economiei ne oferă posibilități mari de afirmare în toate domeniile.

RUJOIU VOICA: Mă voi întoarce să lucrez acasă... De fapt, nu chiar acasă. La noi, la Moreni, nu există suficient teren de activitate pentru un agronom. Cunosc însă bine locurile în care voi lucra. Este o datorie a agronomului să convingă țăranii de avantajele agriculturii pe un pămînt fără haturi. Și cel mai sigur mijloc de convingere sînt rezultatele bune obținute prin metode înaintate.

ANGHEL ION: Am spus că-mi doresc o catedră, niște bănci cu elevi, o clasă. Asta însă în timpul iernii. Vara eu voi fi la stațiunea experimentală Malîc, lîngă Tulcea. Lucrarea mea „Studiul zoocenozei nevertebratelor de pe stuf" e încă departe de a fi luat sfîrșit. Ea a fost prezentată la două seminare naționale, la Craiova și Iași, și a luat premiul I. In vacanțe am să fiu pur și simplu în continuarea practicilor de vară...

„Cuvîntul liber" — 1934.

Ieri s-a sinucis o studentă... Alaltăieri, doi studenți și-au tăiat beregata. Alți doi tineri s-au aruncat joi înaintea trenului... După cum se vede catastrofele mizeriei nu sînt individuale, mărginite la caz, ci la regiune socială... Studenții se sinucid ?

Nu, sînt asasinați...

DULGHERU GHEORGHE: Să fii un om actual, înseamnă în meseria noastră să fii multilateral. Aș ține ca după terminarea studiului, să-mi completez unele goluri în cultura generală. Vreau să cunosc muzica. Doresc de asemenea să perseverez în creația literară, căci scriu versuri. Am compus pe vremuri în întreprindere, multe scenete pentru brigăzi.

EȘANU MARIA: Poate că tovarășul Dulgheru vă va mai vizita redacția... Nu oaspete, ci colaborator...

IORGA AUREL: Planurile noastre sînt mari, după cum vedeți...

RUJOIU VOICA: Rămîne numai să le împlinim...

ANDREESCU NICOLAE: Firește că le vom împlini... Timpul ne stă înainte...

★

Intîlnirea noastră cu studenții a durat mult. Ea s-a încheiat cu strîngeri de mînă prietenești, după discuții dintre care unele au fost controversate. Și au mai rămas în redacție, pe masa de lucru, cîteva tăieturi din presa veche, înfățișînd studențimea de altă dată.

Și a mai rămas satisfacția unor redactori, care transcriind această anchetă, pot înscrie în presa de astăzi o pagină cu totul alta, fericită, vie și adevărată, a vieții studenților noștri, mărturie a cuceririlor obținute de tineretul nostru prin grija și cu sprijinul partidului.

REPORTER

AL. ANDRIȚOIU

DE PROFUNDIS

Vai ! Fost-a strangulat de-acest mesteacăn,
un comunist. Spre seară. Sub o stea.
Voi arbori clari, dați scînduri pentru leagăn ?
Sau pentru raclă dați ?.

E clipa grea.

Iar noi am plîns sub crengile suflate
în lună și în stea. Tăcuți am plîns
și ne-a fost dor nespus de libertate.

Și pumnii-am strîns.

Deci, scrupuloși, ciopli-vom o vioară
din acest vechi și plin de faimă trunchi,
iar cu vioara-n fiecare seară
cînta-vom încruntați

și în genunchi.

ABCDEFGH

Bătrînii inspirați care-au ghicit
cît e ora dintre umbră și soare,
nisipul decantîndu-l în clepsidră
și-alcătuind, din bețe, minutare,
bătrînii care deduceau cam ce vînturi
aduc seceta sau curcubeul pe glie,
ei care au creat Miorița
fără fotoliu la Academie,
bătrînii aceștia nici nu știau carte.
Ei n-au aflat ce-nsemnează grafitul
nici cum cerneala, pe-o pană de gîscă,
dezmiardă-n semne scurte infinitul.

Dar a venit litera a
și s-a rostit : iată vom scrie, apă,
și litera b să se scrie bujori
cu mîna ostenită de sapă.
Dar a venit litera c, care e carte
și litera l care e libertate, după cum vezi.
Și așa mai departe : muncă și pîine,
tinerețe, țară, virtute, zăpezi.
Și hîrtia cînta nemijlocit sub creion
și ochiul privea, spre minunea ei, fix.
Cît de elegant e un ipsilon,
Cît de ciudat e un ics.

Și literele au uimit, au vrăjit,
ochii se făceau mult mai clari, mult mai mari,
bătrînii au cumpărat cu încredere
tomuri, hîrtie, tuș, ochelari.
Ce frumos e un punct. Dar un semn de-exclamare !
Litera ca o briză bate și circulă.
Soarele e litera o,
scara e litera haș,
stelele — litera hieroglifică
iar luna, o virgulă.

Și bastonul se trezea scriind pe nisip
ca Arhimede. — Mîna, — pe ferestre-nghețate.
Și s-ar fi vrut să se scrie pe cer și pe mări
și pe văzduh și pe toate.

Jur-împrejur și în suflet partidul
se contopea cu lumina cea mare.
Lenin murmura : „Invățați ! Invățați !

. . . .

Noi dădeam lecții de-alfabetizare.

RUTĂ

Din încîntarea-a foarte multor spații
cu trandafiri în mîini, sosesc Galații.
Sînt trandafiri ai vremii viitoare
și au mireasmă proaspătă și tare.

Din cîte oglinzi mi-au arătat obrazul.
cu marea lui a jubilat Bicazul.
Venețiană parcă și toscană
ea e oglinda mea contimporană.

Din cîte linii năzuiesc 'nainte,
e una care scapără fierbinte, —
ea trece sub Carpați fără escală
și, pare-mi-se, e-o magistrală.

Din cîte căi au dus, cîndva, spre Roma,
prin vînturi preumblîndu-și lin aroma
e-o cale străjuită de pancarte
către socialism și mai departe.

In fața-i porți de aur se deschid,
nucleul ei e marele partid.

. . . .

Ferice de poetul care cîntă
Această rută-n suflete răsfrîntă !

VIGILENȚĂ

Ca între două oglinzi paralele
mă văd multiplicat peste țară.
Am brațe de vînturi prelungi,
am ochii de stele,
și port meridianele, toate, brățară.
Și stau cu mîna la tîmple
și-mi fac nopțile albe leningrădene,
ca să nu fie, ca să nu se întîmple,
să-avem pete de umbră pe vreme.
Prin întuneric privesc
cu ochi de panteră,
pentru sfîntul avut omenesc și obștesc,
pentru steagul de purpură
suit peste eră.
Căci sînt dîre de fiară culcate
cu iscusință-n zăpezi,
care jignesc marea ta libertate
și pe care numai cu ochii minții le vezi.

Partinitate, incandescență,
prezență-a destinului meu,
dă-mi via ta vigilență
să fiu ager, omniprezent și același mereu.

Că plouă, că fulgeră, că arde, că ninge,
Că-mi bat zorii-n obraz,
tu, necontenit mă încinge
și fă-mă apururea treaz.

Fă-mă enorm,
și răsfrînt din zare în zare
iar cînd oamenii ceilalți dorm,
tu fă-mă să fiu reflectoare.

Fă-mă străjer pentru veac
și pîndar la hotarele de libertate.
Fă-mă să mă rostesc cînd unii mai tac
Vigilență, amprentă de aur și de partinitate.
Vigilență amprentă de platină și de libertate.

(Dintr-un volum aflat sub tipar, închinat aniversării partidului).

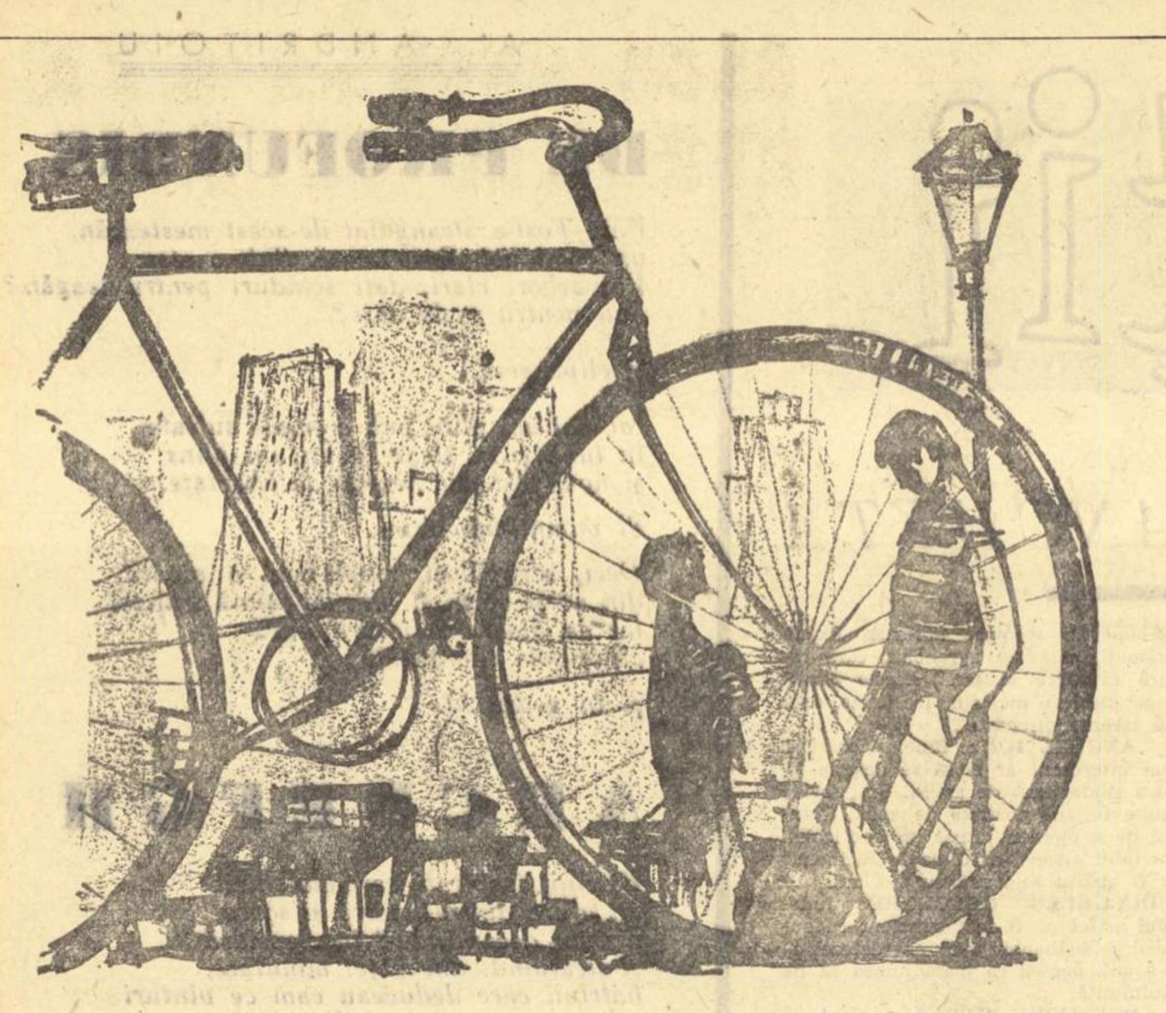

Desen de AUREL STOICESCU

Bicicleta furată

WILLIAM SAROYAN

Filmul acela din 1919 era plin de entuziasm și destul de închegat, așa că atunci cînd Ike George părăsi sala, se simțea ca unul dintre eroii filmului, energic, neînfricat și dornic să reușească în viață.

Ca și cum nu ar fi fost el, ca și cum ar fi fost o greșeală că procedează astfel, luă o bicicletă nouă din stelajul așezat în fața cinematografului și, în văzul întregii lumi, încălecă și porni cu ea.

Johnny Favagoh, care vindea biciclete pentru „Kebo the Jap", stătea în fața casei sale din strada L.

Cînd băiatul trecu prin fața lui, Johnny băgă de seamă bicicleta nouă.

— Asta-i o bicicletă șterpelită, spuse Johnny. De unde o ai?

— Mi-a dat-o dl. York cadou de ziua mea, răspunse băiatul.

Băiatul descălecă de pe bicicletă și-l lăsă pe cel mai în vîrstă să preia ghidonul. Johnny ridică bicicleta, o cîntări, se sui pe ea și începu să meargă în cerc.

— Ți-a dat una bună, puștiule. Cum te cheamă?

— Ike.

— Ike și mai cum?

— Ike George spuse băiatul.

— Ești ceva neam cu Cookie George?

— E vărul meu.

— Cookie îmi este bun prieten, spuse Johnny.

— El are întotdeauna neplăceri, îngînă Ike.

— De unde ai furat-o? întrebă Johnny. Mie poți să-mi spui.

— N-am furat-o. Dl. York mi-a dat-o cadou de ziua mea.

— Cookie e complicele meu, murmură Johnny. Altcineva ți-a dat-o. Tipul ăla, York, nu ți-ar fi dat o bicicletă, nici dacă i-ai fi salvat viața.

— El mi-a dat bicicleta, ingăimă băiatul.

— Zi că ți-a dăruit-o Cookie, îl sfătui Johnny. O să se ducă cineva la York să-l întrebe și vei avea neplăceri.

— Cookie nu are bani, explică băiatul.

— Uneori are, uneori n-are, zise Johnny. Îl văd în noaptea asta, adăugă el și am să-i vorbesc eu. Acum du-te acasă.

Cînd taică-său văzu bicicleta, îl luă la întrebări:

— Ascultă, de unde ai bicicleta asta?

— Mi-a dat-o Cookie.

— Adică văru-tău Gourken?

— Da, răspunse băiatul.

— Gourken n-are bani, murmură tatăl. Ai împrumutat-o, nu-i așa?

— Nu, replică băiatul. Este a mea.

— Du-te și mănîncă, zise taică-său.

Băiatul intră în casă și-și isprăvi cina în mai puțin de cinci minute. Cînd ieși din nou, taică-său mergea pe bicicletă prin curte.

— Ascultă, îl muștrului tatăl, du bicicleta înapoi de unde ai luat-o. Doar nu ești hoț!

— Mi-a dat-o Cookie, se încăpățînă băiatul.

Ziua următoare, porni cu bicicleta la școală, așa cum era. Nu schimbă nimic la ea, nu-i ciocăni numărul, așa cum ar fi fost firesc să facă. Numărul era 137620 R. După școală merse cu bicicleta la ziarul „The Evening Herald" (Vestitorul de seară) și le povesti tuturor, că vărul său Cookie i-a dat-o, în dar de ziua sa de naștere.

— Care e ziua ta de naștere? îl întrebă prietenul său Nick Roma.

— Șapte septembrie 1909.

— Acum sîntem în mai, spuse Nick. Vei avea neplăceri, Ike.

Dar el se duse cu bicicleta în strada Mariposa, colț cu strada Eyl, unde stătea de obicei — și vîndu ziare toată după amiaza. Cookie trecu spre seară pe la colțul acela.

— Asta-i bicicleta? întrebă el.

— Da, spuse băiatul.

— Bineînțeles că ți-am dat una grozavă — nu-i așa?

— Da. Mulțumiri.

Prin octombrie, aproape că uitase cum ajunsese bicicleta în posesia sa. În noiembrie, se rupse lanțul în timp ce sprinta. Rama roții din față se rupse și ea și furca se îndoi. Îl costă un dolar și un sfert o ramă nouă. Un alt dolar, să-și înlocuiască furca îndoită cu una dreaptă, de ocazie, și jumătate de dolar pentru lucru.

Într-o zi, — trecuse un an de cînd luase bicicleta din fața cinematografului Liberty, — o puse în același loc, în stelaj și se duse să vadă spectacolul.

Cînd ieși, bicicleta pierise. Porni pe jos spre casă, iar cînd îl zări pe taică-său, îi spuse:

— Mi-au furat bicicleta.

— E în regulă, zise tatăl. Intră în casă și mănîncă.

— Nu mi-e foame, spuse băiatul. Dacă-l prind pe cel care mi-a furat-o, o să-i dau cea mai groaznică bătaie pe care a încasat-o vreodată.

Stătea în fața tatălui său, foarte trist și deodată se întoarse și o luă la fugă. Fugi tot drumul pînă în centru și cutreieră de-a lungul fiecărei străzi, uitîndu-se după bicicleta lui.

Peste o oră se întoarse acasă, cină și se culcă.

Avea unsprezece ani.

Într-o seară, prin august, bătea mingea, împreună cu Nick Roma, la peretele clădirii telefoanelor. Nick făcu o pasă greșită, un camion pătrunse în alee, lovi mingea și o azvîrli departe. Băiatul alergă după mingea care se rostogolise pe cîteva trepte și căzuse într-un pasaj îngust, unde se-ngrămădeau resturi de cutii de conserve și lăzi pline cu gunoaie. Se uită după minge. Într-un colț văzu un cadru de bicicletă, cu vopseaua răzuită. Întoarse cadrul cu susul în jos și citi numărul. Fusese ciocănit, dar putu totuși să citească 13 și R.

Stătea în pasajul întunecos, ținînd în mînă vechiul cadru. Prietenul său Nick Roma răsări și zise: — Unde-i mingea?

— S-a pierdut — spuse băiatul. Mi-am găsit bicicleta. I-au luat tot ce s-a mai putut lua.

— Cadrul e în bună stare? întrebă Nick.

— E bun, dar ce să faci cu cadrul, fără celelalte piese?

Paul Armer venea pe jos prin alee și-i văzu pe cei doi băieți cu cadrul bicicletei.

— Cît vrei pe el, Ike? întrebă el.

— Nu știu.

Era trist și cu inima frîntă.

— A fost bicicleta mea, îi spuse el lui Paul. Pe urmă mi-au furat-o... Ne jucam cu mingea, m-am dus să caut mingea și uite, am găsit cadrul. Au luat tot ce s-a putut și l-au aruncat aici.

— Îți dau un dolar pe cadru, îi oferi Paul Armer.

— E în regulă, răspunse băiatul.

Peste o săptămînă însă, cînd revăzu bicicleta, vopsită și cu piese noi, se întristă iar și își spuse: „De l-aș găsi vreodată pe cel care a furat-o!"

In romînește de D. OPRESCU

STRADA NOASTRĂ

Desen de V. SAVONEA

CEVDET KUDRET SOLOK

Strada noastră se află la celălalt capăt al Istanbulului. E o stradă înfundată, cu vreo 20 de case. După ce merge drept pînă la cea de a 12-a casă, o cotește la dreapta și acolo se termină în zidul unei grădini. Capul străzii se deschide către drumul înclinat ce duce la portul Davutpașa, nu departe de spitalul Cerrahpașa. Toate binefacerile moderne ale municipalității trec fie prin față, fie pe lîngă, dar nu pătrund și pe strada noastră.

Generațiile se schimbă. Dar copiii din strada noastră rămîn aceiași. Intr-adevăr, după Nuri vine Ihsan, după Ihsan, Celal, după Celal, Saim — dar jocurile, glasurile, mișcările, starea de spirit rămîn aceleași. Generațiile cresc, pornesc să-și cîștige existența. Dar cei care încep să cîștige mai mult, părăsesc strada noastră. Toți ceilalți, adică funcționarii mărunți, micii meseriași, continuă să trăiască în casele lor. Locul celor plecați este luat de alții, și pe strada noastră viața se desfășoară ca mai înainte, plină de lipsuri.

★

Deși casele sînt distanțate între ele, în fața unui eveniment, sentimentele și gîndurile oamenilor devin aceleași. Poate că asemănarea condițiilor de viață i-au strîns într-atît de mult încît au devenit întocmai unor membri ai aceleiași familii. „Opinia publică", „conștiința cetățenească" — sînt atît de vii pe strada noastră încît ai impresia că sînt palpabile.

Aici viața nu ține seamă de ceas, ci de soare. Vara și iarna indiferent cît ar arăta ceasul, după apusul soarelui copiii intră în case, iar femeile își așteaptă bărbații la ferestre. Bărbații se întorc la casele lor, cu cîte o legăturică în mînă. După aruncatul gunoiului și căratul apei ușile se închid, iar noaptea, tot mai întunecată, pune stăpînire pe case și le acoperă ca într-un veșmînt. Se așterne liniștea.

Intr-o noapte la o oră nepotrivită, să fi fost 12 ori 1, în stradă se făcură auzite mai multe glasuri. Peste puțin, țipătul unei femei despică tăcerea nopții, iar apoi se stinse în întuneric. Am alergat la fereastră. La colțul străzii se distingeau umbrele a 3—4 oameni, cu felinare, alergînd descumpăniți de ici, colo. Curînd s-au deschis ferestrele tuturor caselor. Fîșii de lumină destrămară întunericul din loc în loc. M-am îmbrăcat în grabă și am ieșit pe stradă. Gîndeam că s-a comis vreo crimă. Dar nu. Soția vecinului nostru, de la cea de a patra casă, femeia marinarului Salih efendi năștea. Salih efendi era plecat pe Marea Neagră de două zile. Femeia rămăsese singură acasă, doar cu bătrîna ei soacră. Noroc că vecinele nu o lăsaseră singură în această noapte de pomină.

Bărbații la colțul străzii așteptau îngrijorați. Am aflat motivul neliniștei lor. Copilul venise invers, moașa nu se descurca și chemase de urgență un doctor. Doi oameni din mahala alergaseră după un doctor, de peste o jumătate de oră, dar nu se înapoiaseră. Chiar atunci se auzi din depărtare tropotul unui cal și roțile unei trăsuri. Toți ascultară zgomotul salvator al calului și al roților. Tropotul auzit și urmărit cu dorința omenească de a nu fi o himeră înșelătoare ajunse pe deal, iar puțin după aceea încetă chiar la capătul străzii. Cei mai nerăbdători cînd auziră că trăsura a ajuns pe deal alergară într-acolo. Il priveau pe omul cu servieta ce coborîse din trăsură, ca pe un Allah venit în ajutorul celor nenorociți. In mîinile acestuia se aflau viața și moartea. Făcură roată în jurul lui, și merseră împreună pînă la intrarea în casă. Ușa era deschisă. Doctorul, intrînd în casă, întrebă pe femeile ce îl întîmpinaseră:

— Unde se află bolnava?

— Sus! răspunseră ele.

Doctorul, privind împrejur, întrebă din nou:

— Cine este gazda?

I-o arătară pe mama marinarului Salih.

— Aceasta e.

Bărbații rămași afară vedeau holul iluminat de o lampă și auzeau toată discuția.

Doctorul se întoarse către bătrînă.

— Doamnă, mie-mi place să vorbesc deschis. Vizita mea costă 50 de lire. Intelegeți? Aceste cuvinte nu le spusese și celor care veniseră să-l ia de-acasă. Acum îi punea în fața unui fapt împlinit.

Bătrîna încremenise și nu mai spune măcar o vorbă. Vocea-i parcă dispăruse în adîncuri. Intr-un tîrziu reuși să rostească doar atît.

— 50 de lire!

Alte vorbe nu mai putu rosti. Se așează pe scară și luîndu-și capul între mîini începu să privească spre omul de 50 lire, cu servieta în mînă. Gura ei știrbă, întredeschisă de mirare, părea adîncă și întunecoasă în lumina chioară a lămpii.

Doctorul adăugă:

— E mai bine să ne lămurim acum, decît să avem neînțelegeri după aceea.

Una dintre femei interveni:

— Doctore, noi n-avem o asemenea sumă și nici n-am avut-o vreodată. Putem să vă dăm vreo 20 de lire.

Doctorul răspunse:

— Eu nu pot; poate că alții. Eu sînt doctor cunoscut. Nu pot să-mi reduc onorariul. Imposibil!

Atunci o femeie a cărei față nu se distingea prin întuneric, nemaiputîndu-se abține, strigă:

— Domnule doctor, domnule doctor, aici e casa unui biet marinar, nu a unui căpitan de vas... Vă rog să țineți seama de aceasta...

Doctorul dădu un răspuns rece și brusc:

— In tariful nostru nu se prevăd reduceri pentru marinari. Apoi se întoarse și ieși. Bărbații strînși din fața casei, îi barară drumul. Oamenii aceștia care nu puteau sta locului nici măcar două minute, acum păreau înghețați, maxilarele le erau încleștate, ochii priveau cu ură scena din capul scării. Fiecare frază rostită acolo îi îndîrjise și mai mult. Doctorul făcu doi pași, dar nu reuși să se strecoare. Se adresă unuia din față:

— Imi dați voie?

Omul părea înțepenit locului. Doctorul se apropie de un altul, dar nici acesta nu se clinti, și îl măsură cu privirea. Doctorul încercă să-i împingă pe oamenii din față, dar își retrase brusc mîna. Simți mîna ca și cum ar fi atins o bucată de marmură rece. Privi încă o dată în fața lui. Oamenii păreau niște statui încremenite de piatră, cu fețe albe. Fără să spună vreun cuvînt, intră din nou pe ușă, începu să urce scările ce scîrțîiau greu sub pașii săi. Atunci cineva dintre cei aflați în fața casei îi strigă:

— Doctore!

Doctorul se opri pe a cincea treaptă și așteptă. Vocea continuă:

— Să știți că accidente nu admitem!

Doctorul urcă grăbit scările și dispăru după o ușă. Răceala oamenilor începuse să dispară treptat. Unul, sprijinit cu coatele de ușă spuse:

— Să zicem că va munci cel mult o oră... și apoi va lua 20 de lire...

Un altul adăugă:

— Nici atît n-o să-l mulțumească...

— Pe cînd noi cîștigăm 20 de kuruși *) pe oră.

In timp ce în stradă se încingea discuția, sus se auzi un ultim țipăt de durere urmat de țipătul unui copil. In fața casei se făcu liniște. După vreo 10 minute moașa coborî în fugă pînă în mijlocul scării și strigă către suratele de jos: „A scăpat! a scăpat!" Puțin după aceea coborî și doctorul avînd o față mai puțin veselă decît a moașei.

Deși în fața casei era înghesuială, de data aceasta calea nu era închisă. Doi oameni din mahala îl conduseră pe doctor pînă la capătul străzii. Pașii celor trei bărbați sunau pe caldarîm.

In romînește de MELIKE ROMAN

**) 100 de Kuruși = 1 liră*

Publicăm în aceste pagini trei schițe de William Saroyan, Jaroslaw Iwaszkiewicz și Cevdet Kudret Solok.

William Saroyan, scriitor american de origină armeană, este cunoscut publicului nostru. Autor al mai multor volume de schițe și nuvele este considerat un maestru al genului scurt.

Iaroslaw Iwaszkiewicz, președintele Uniunii scriitorilor polonezi, romancier, dramaturg și publicist, are o bogată activitate literară. Romanele sale „Căsătoria d-lui Balzac", „Renumele și Gloria", culegerea de nuvele „Dantela de Veneția", se bucură de o mare popularitate în Polonia și peste hotare.

Cevdet Kudret Solok este unul dintre prozatorii care, aparținînd grupării „celor 7 torțe", înființată după proclamarea republicii turce, au contribuit la dezvoltarea prozei și mai ales a dramaturgiei în literatura turcă modernă. El a scris mai întîi schițe și romane, apoi piese de teatru, legate de problemele sociale ale poporului său și într-un spirit democratic, progresist.

Desen de ANDRZEJ STRUMITTO

VEVERIȚA

JAROSLAV IVASZKIEWICZ

Ieri am fost la cimitir. Dimineața frumoasă de toamnă tîrzie predispunea la melancolie. Drumul era mărginit de cireși bătrîni care păreau imense tufe de frunziș auriu roșcat. Zarea era învăluită în ceață, dar cerul era albastru fără un nor, așa cum numai la noi se poate vedea toamna.

Aplecat asupra mormintelor „mele" gîndeam cît de lipsite de sens sînt asemenea pelerinaje. Nu mai puteam ajuta cu nimic celor ce zăceau acolo, așa cum nici ei n-ar fi putut să mă ajute în vreun fel. Ei dorm și nu se mai interesează de fel de mine sau de problemele mele atît de complicate. Vizitele acestea aduceau un singur folos: din toate aceste morminte, din coroanele acestea uscate, din copacii aceștia majestuoși în bătaia vîntului de apus, simțeam cum se ridică o mare liniște. Tot ceea ce mă răscolise în ultima vreme, toate spaimele și neliniștele se domoleau în mine încet, încet. Mă aplecam spre pămînt și, în același timp, mă ridicam în sus, prindeam noi puteri. Știam că nu va dura, dar poate că ceea ce veneam să caut aici era tocmai această pace.

Împrejur totul era tăcut. Deși era o zi cum nu se poate mai strălucitoare și veselă, nu era totuși o zi de sărbătoare. Oamenii erau la muncă. Din cîmpul de cartofi ce se învecina cu cimitirul se auzea zgomotul îndepărtat al discuțiilor și, din cînd în cînd, glasul răgușit al mașinii. În cimitir, liniștea părea și mai adîncă.

În momentul cînd liniștea se întinsese ca un fir lung și subțire, cînd mi-am plecat capul, sub ușoare-i atingere, am auzit foarte clar un zgomot ușurel. Din pinul ce se înălța deasupra mormîntului, zgîriind cu ghiarele scoarța zgrunțuroasă ce părea acoperită cu petale de flori cafenii, cobora o veveriță.

Toate mișcările ei erau uimitor de precise, calculate. Micul animal îmi trezi curiozitatea și începui să-l urmăresc cu atenție. El coborî din copac, se așeză pe lăbuțele dindărăt și mă privi atent. Cum eu stăteam nemișcat, el hotărî probabil că nu prezint nici un fel de importanță și-și văzu de treabă. Alergînd cu pași mici și repezi de-a lungul mormintelor, își alese un loc unde se săpase un șanț împrejurul unui mormînt. Pe margine creștea o iarbă deasă, care, acum, era uscată.

Veverița se opri un moment, adulmecă iarba, apoi coborî în șanț și începu să scurme pămîntul ca să desprindă rădăcina ierburilor. Eram uimit de precizia mișcărilor repezi ale lăbuțelor ei. După ce a dat la o parte pămîntul din jurul rădăcinelor, veverița a smuls un smoc bun de iarbă. Lucrase cu botișorul, apoi se întorsese spre mine, ca și cum vroia să-mi arate opera ei.

Acum ședea în fața mea, odihnindu-se pe partea dinapoi, cu un smoc de iarbă între dinți. Din cîteva mișcări iuți ale lăbuțelor din față, scutură firele de iarbă și îndepărtă nisipul ce se prinsese de rădăcini. Apoi, cu mișcările unui soldat de plumb, bătu de cîteva ori smocul de iarbă, pînă ce făcu din el un ghemotoc mic, cum sînt ghiulelele de fîn ce se pot vedea cîteodată pe camioanele militare ale intendenței.

După ce și-a strîns bine ghemotocul de iarbă, șovăi o clipă, apoi, din cîteva salturi se cățără din nou în vîrful pinului.

Un moment nu se mai zări, apoi se ivi din nou, de data aceasta fără ghemotocul de iarbă, și fără să piardă timpul coborî iar printre morminte.

Scena se repetă: mă privi, desprinse rădăcinile unui alt smoc de iarbă, îl zmulse, îl scutură (cu labele dinainte), îl strînse reducîndu-l la dimensiunile dorite (cu labele dindărăt) și se cățără din nou în pin.

Exercițiul fu reluat de cinci sau șase ori. N-am avut răbdarea s-o privesc mai multă vreme, dar probabil că ziua întreagă a fost închinată acestei ocupații.

Nu era greu de ghicit scopul unei asemenea activități: veverița își pregătea culcușul pentru iarnă. Urma să-și petreacă în el lunile lungi și grele cînd tot cimitirul, cu copacii, mormintele și florile sale uscate vor fi acoperite cu un strat gros de zăpadă.

Privind gesturile însuflețite ale veveriței, am uitat gîndurile mele asupra morții. Și, de fapt, nici nu m-am mai întors la ele. Am descoperit în natura înconjurătoare amănunte și fapte care-mi deșteptară interesul. Mă miram de ce se oprește mereu mașina. Mă gîndeam, de asemeni, că vremea era cam înaintată pentru culesul cartofilor. Nu-mi puteam aminti dacă ogorul învecinat aparținea parohiei sau fusese părăsit de Volksdeutsch Bera, care fugise odată cu nemții.

Mă gîndeam cu duioșie la cuibușorul ce și-l pregătea veverița. Și pe cînd pășeam pe poarta cimitirului și mă întorceam acasă pe aleea înroșită de frunzișul cireșilor, îmi închipuiam cum odată cu primăvara, veverița își va părăsi adăpostul și, fără să-și facă griji, își va relua viața ei curajoasă — în cimitir.

In romînește de S. STANESCU

REVISTA presei străine

ВОПРОСЫ ЛИТЕРАТУРЫ

IN CĂUTAREA GENULUI

Cităm din articolul lui Serghei Mihalkov, intitulat „În căutarea genului": „Scriitorii contemporani ignoră un obicei remarcabil al clasicilor: acela de a-și scrie unul altuia cu ocazia apariției unei noi opere artistice, a unui nou nume în literatură. E adevărat, pe atunci nu exista telefonul și ca să-ți fi putut împărtăși cuiva gîndurile, trebuia vrînd-nevrînd să-i scrii. Pe cînd azi poți să-l „suni". Totuși chestiunea în ultimă instanță nu constă în forma comunicării, ci în însăși natura comunicării. E trist însă că atîția scriitori de talent se pronunță cu greutate și zgîrcenie în problemele literaturii. Nu socotesc că acești scriitori trebuie să dea sfaturi în dreapta și în stînga, în ziare și reviste, la rubrici special înființate pentru așa ceva, dar să susțină pe un tînăr scriitor, dacă socotește că acesta se află pe un drum bine ales, sau dimpotrivă să-i atragă atenția asupra eventualelor pericole posibile — toate acestea constituie o datorie directă a scriitorului (...)

Iar dacă ne situăm de partea punctului de vedere că fiecare înotător e înotător pe seama brațelor și picioarelor sale, adică înțelegem faptul că fiecare tînăr autor e dator să-și găsească singur drumul în literatură, atunci trebuie să-i arătăm că mijlocul cel mai sigur de a-și atinge scopul, este acela de „a se încerca" în cele mai diverse genuri. La noi în ultimul timp, dimpotrivă, a apărut moda celei mai „stricte specializări"; de pildă, avem poeți exclusiv lirici, sau ceea ce e și mai rău, poeți-autori de texte pentru muzică, și atît. Poetul e dator să scrie nu numai versuri, ci tot ceea ce reușește și poate să scrie, adică și proză, și publicistică. Pușkin, Lermontov, Nekrasov, Gorki (cărora le erau accesibile și poezia și proza, și dramaturgia și publicistica), sînt exemple ilustre în această privință. Cehov a scris povestiri, schițe, piese de teatru, reportaje, foiletoane. Blok a fost doar poet, dar scria nu numai versuri lirice. Bunin scria versuri și proză (...)

Eu mă străduiesc să lucrez în genuri diverse, scriu versuri, piese, scenarii pentru mari și mici, satiră politică, articole, note — într-un cuvînt de toate, în afară de roman și nuvelă. Și fac acest lucru nu pentru că m-aș simți egal de tare în toate genurile, dimpotrivă, știu foarte bine că scriu mai slab pentru oamenii mari, decît pentru copii, că nu reușesc întotdeauna să scriu articole bune. Dar cred că încercările într-un gen oarecare, te îmbogățesc și pentru celălalt gen. Consider că scriitorul este dator să participe cu propriul său scris la munca de revistă, că e dator să scrie nu numai ceea ce îi place lui ci și ceea ce este social-folositor. In timpul războiului, pe front noi nu ceream redactorului șef două săptămîni de răgaz pentru a scrie o poezie, ci scriam în pădure, pe cîte o buturugă, scriam cum puteam și despre tot ceea ce era nevoie. Puține lucruri de atunci au rămas în cărțile noastre, dar fără acea școală a operativității, fără acea experiență grea, n-am fi putut scrie lucrările noastre de azi".

(Voprosi literaturi nr. 11/1961)

ARTS

DESPRE LITERATURA CONTEMPORANĂ

In revista „Arts", Robert Kanters publică un lung articol în care încearcă să definească trăsăturile pozitive ale noii literaturi născute imediat după primul război, preluate de către arta contemporană. Dintre acestea angajarea scriitorilor în dezbaterile publice ale epocii și lupta pentru menținerea păcii i se par criticului francez esențiale.

„În 1927, Julien Benda (care se născuse înainte de războiul din 1870) cunoaște cel mai mare succes al său cu volumul „Trădarea cărturarilor" în care reamintea că datoria principală a oamenilor de litere este de a gîndi și de a nu lua parte în bătăliile secolului. Polemistul este însă în întîrziere cu o generație, așa cum statele majore (din punctul de vedere al strategiei) sînt în întîrziere la declanșarea fiecărei conflagrații cu un război. Idealul său spinozist este anacronic, mai mult decît atîta, atemporal. Ceea ce el numește trădare, va apărea scriitorilor din anii 1930 ca o datorie imperioasă și sacră, cu atît mai sacră și mai imperioasă cu cît în fața descompunerii valorilor tradiționale și ca urmare a războiului și a anilor de demență ce i-au urmat, scriitorul este împins, aproape fără voia lui, în postul de director de conștiință. Într-un sens, literatura anilor 1920 este literatura din 1900, continuată prin alte mijloace, cu alte cuvinte, o literatură de divertisment. Într-un sens, adevărata literatură a anilor 1930 este aceea a gravității și a problematicei... Întărirea regimului sovietic, pe de o parte, criza regimului capitalist, pe de altă parte, generalizează această punere în chestiune a existenței...

În acești ani, de fapt, romanul modern devine un mijloc de expresie privilegiat al existenței umanității și nu numai al elucidării soartei unui individ. În mod general, romanul încetează să mai fie o poveste pentru a deveni o meditație, încetează să se limiteze la descripție și explicație psihologică pentru a încerca descripția și interogația asupra destinului uman. Pentru ca oamenilor să nu le fie frică în întuneric, este suficient să le istorisești o poveste; pentru ca oamenilor să le aduci o lumină sau cel puțin o speranță este nevoie să le descoperi într-un fapt un înțeles. Această preocupare de a depăși anecdota pentru a elibera un sens din ea, este o trăsătură generală a epocii. Această preocupare pentru viitor, devine o grijă contagioasă în rîndurile scriitorilor și misiunea directoare a literaturii.

Dacă printre marii înaintași sînt unii care se mulțumesc să ocupe locul pe care l-au dobîndit, mulți alții se lasă cuprinși de preocupările celor care i-au urmat. Astfel în masivul roman „Vara lui 1914" Roger-Martin du Gard propune în mod lucid un prerăzboi gîndirii prerăzboinice. În general marile romane ciclice care sînt la modă acum seamănă adesea unor examene de conștiință, unor bilanțuri. Pictor al unei lumi reale, Aragon se întreabă și el asupra soluțiilor, dar el cunoaște răspunsul... În teatru Armand Salacru se străduie să spargă „Oul" comediei psihologice pentru a vedea ceea ce se ascunde înăuntru... Giraudoux încetează de a fi un grațios și prețios liric pentru a scrie monologul unei civilizații hamletice, acel „a fi sau a nu fi" al războiului. André Malraux pleacă în Spania... Obsedată, obsedantă, literatura anilor '30 este o literatură gravă. Ea multiplică avertismentele și pune la tot pasul pe drumurile care duc către Hiroșima panouri indicatoare: Atențiune, pericol!

Literatura acestor ani n-a putut să împiedice nimic, dar nu avem de ce s-o acuzăm. Nu putem cere seismografelor să evite cutremurele. Eu cred mai mult decît atît, că și-a împlinit misiunea pentru că a repetat oamenilor pe toate glasurile chiar pe cel al furiei și blestemului: Atențiune. Ceea ce țineți în mîinile voastre este prețios. Voi care sînteți, sînteți de neînlocuit.

Scriitorii au toată dreptatea să meargă astăzi pe aceeași linie a gravității.

Cinci schițe despre noi și vechi

de RADU COSAȘU

Bărbatu-meu

Bărbatu-meu e omul cel mai cinstit din lume. Nu mă laud. Bărbatu-meu e omul cel mai cinstit din lume. Tovarășii de la partid parcă au auzit acest gînd al meu și l-au propus, acum cîțiva ani, asesor popular. Bărbatu-meu a făcut un curs, scos din producție, și eu mă întrebam în fiecare seară cînd se întorcea de la școala aia nouă — ce nevoie mai are de ea, cînd el putea împărți dreptatea și noaptea, trezit din somn, ca Solomon, regele care-i plăcea cel mai mult mamei mele, femeie nu prea ridicată, cum era pe atunci. Bărbatu-meu se culca lingă mine, obosit, vezi bine, ca strungar nu era prea dedat cu lecțiile acelea încurcate, — dar părea vesel și mulțumit. — Pe bărbatu-meu n-ai să-l vezi să crîcnească la o sarcină mai grea; să se plingă, să se întristeze, — doamne ferește, ducă-se pe pustii! Dacă are de tăiat lemne, dacă trebuie să-i dea o palmă mai așa băiatului, sau trebuie să facă la strung piese imposibile — bărbatu-meu tot vesel rămîne, sau cum îi zic eu, zîmbăreț; zîmbăreț și rîsul creț. Dimineața cînd a plecat prima oară asesor popular de acasă, să-și ia serviciul în primire, tot așa a plecat — zîmbăreț nevoie mare — dar avea și motiv, nu? Cîți dintre ai noștri au stat pe scaun, sus, la tribună, să împartă dreptatea și să-i mai și judece pe judecători? Că bărbatu-meu mi-a explicat, cînd îi periam haina, înainte de plecare, că are puterea nu numai să-i judece pe împricinați ci și pe judecători. Sigur, nu să-i înlocuiască, îmi dau eu seama, dar să le spună: tovarăși, cred, ca om al muncii, că aci ați fost prea aspri, sau — în alt caz — prea blînzi. Și ei trebuie să țină cont, că bărbatu-meu e cel mai cinstit om din lume. Am vrut să viu și eu la tribunal, să-l văd cum judecă dar nu m-a lăsat. Din ușă mi-a spus, fără să-l mai întreb — că știa ce gîndesc — să nu care cumva să vii la tribunal că mă supăr. Iți spun eu ce a fost. Și a plecat, rîzînd creț, numai norocul să mi-l țină. Ii fac eu o tocană cu mămăliguță cum nu găsești nici la cel mai atene palas și-l aștept fără cuvînt. Că Antonel, pînă să se ducă la școală — atunci avea școală după masă — mă întreba: mamă, ce-i cu dumneata, mamă, nu te simți bine? Aveam inima grea. In timp ce făceam tocana, deodată mi-am simțit inima grea și mi-am spus că bărbatu-meu se întoarce trist de la tribunal. Mama, răposata, spunea întotdeauna: „Ai grijă unde face bărbatu serviciu, să nu se întoarcă trist acasă! Cel mai rău e bărbatu trist de la servici!" Da de ce să se întoarcă trist de la tribunal? — îmi spuneam să-mi fac inima ușoară. Eu cred că de la tribunal oamenii trebuie să se întoarcă veseli, cu toate că nu ne-am tras niciodată în judecată. Dar nu-mi făceam inima ușoară. Și bărbatu-meu vine trist de la tribunal, trist, amărît, tăcut ca moartea. Ii dau tocănița, o mănîncă... nu mai întreba cum o mănîncă. Parcă avea noduri, nu mămăliguță făcută cu mîna mea. Tace și oftează! Cînd a mai oftat bărbatu-meu? In viața lui! Nu-mi povestește nimic, nu-mi spune nimic. Intreabă numai unde-i Antonel? Unde să fie? La școală! Inchide radioul, se întinde pe pat, se ridică, iese în curte; și se apucă să spargă lemne. Cam o oră, sparge lemne — ziua, în amiaza mare, vara! Să mă crucesc nu alta — da el nu admite să mă crucesc și tac. Tac și ascult cum sparge lemne, în curte. Mă duc lingă el, bărbatu-meu nu scoate o vorbă. Deodată lasă toporul, intră în casă, se spală, își schimbă cămașa și-mi spune că se duce la tovarășul Bușcu. Bine, du-te. Tovarășul Bușcu conduce partidul în uzină, dar nu înțelegeam de ce se mai duce la el, dacă face serviciul la tribunal. Stau toată după masa singură în casă, vine și Antonel de la școală, îmi povestește luptele lui Ștefan cel Mare cu turcii, îi dau să mănînce, îl culc, — bărbatu-meu tot nu vine de la tovarășul Bușcu. Ce să mai cred? Avem inima cît un purice. Să fie trist bărbatu-meu și să nu-mi spună de ce? Sosește el la 10 și jumătate, tocmai se termina sportul la radio. Mie îmi place să ascult la radio, orice: și reclame, și sportul și de toate pentru toți. Bărbatu-meu închide radioul, nu mănîncă nimic și se culcă. Tot așa: tăcut ca moartea. Ce să-l mai întreb, dacă mi-a închis radioul? Mă culc și eu. Antonel se trezește, se duce pînă afară, se întoarce. Bărbatu-meu, cînd Antonel face așa, totdeauna îl ceartă — de ce nu respectă higiena, înainte de culcare. Așa-i zice, după care-l sărută. Eu i-am spus că după ceartă să nu sărute copilul, că așa zicea la radio — dar acum nu i-am spus nimic. Parcă dormea, parcă nu dormea. Pe urmă, nu știu cît era ceasul, se trezește și începe să umble prin cameră, cu pașii lui grei, — de la ușă, la pat, de la pat la ușă. Omule, ești bolnav? N-a mai putut să tacă, bărbatu-meu știe că cel mai mult mă sperie boala. Dacă Antonel sau el cad bolnavi, eu mor. Incolo nu-mi pasă de nimic. Și începe să-mi spună ce a judecat el dimineață. Au venit două, — una blondă și spălăcie, cu buzele făcute și alta mică, o pipernicită, îmbrăcată în negru. Aia mică, în negru, avea un bărbat, care nu făcea nimic toată ziua. Nu era încadrat, toată ziua stătea. Aia blondă remaia ciorapi nu știu unde dracu, pe Griviței și s-a legat de bărbatu celei în negru. Aia află, începe să-și ducă ciorapii la remaiat la blondă. Ii duce o zi, două, trei, intră în prietenie și într-o dimineață, dacă erau prietene, îi duce niște prăjituri în care pusese otravă. Aia mănîncă, i se face rău, dar nu moare. O duc la spital și se află totul. Le aduc la judecată și numai cît se văd, se aruncă una la alta, să se omoare sub ochii bărbatului meu; le despart, aia mică țipa tot timpul: „pot să mă închidă, da după aia nu te mai otrăvesc". A țipat atîta că au trebuit să o evacueze. Și din ușă — tot așa striga, că o a doua oară n-o mai otrăvește, — o omoară! Bine, mă omule, și din asta îți faci tu sînge rău? îi spun și-l mîngîi pe păr, căci ședea lîngă mine pe marginea patului. Și ce-mi răspunde? Că el în lumea aia nu mai calcă. A fost și în război, a căzut și în Tatra rănit grav, a tras la mizerie cît a putut, da acum, dacă a ajuns om, nu mai vrea să aibă de-a face cu ăia. S-a dus și la tovarășul Bușcu să-i spună: să-l trimită la bancul lui, între oamenii lui, că a doua oară să vadă ce a văzut, nu mai poate. Tovarășul Bușcu nici n-a vrut să audă și bine a făcut Mă, omule, tu ești prea cinstit — i-am spus, ești cel mai cinstit om din lume, dar cinstea te-a -nmuiat. Tu crezi că dacă noi, între muncitori, nu mai auzim de astea — gata, s-a terminat? Pe ce lume trăiești? Dar bărbatu-meu, în loc să discute cu mine — mi-a spus: Hai, hai, lasă-mă în pace, nu te pricepi în politică! și a stins lumina. Eu nu m-am supărat. Bărbatu-meu e cel mai cinstit om din lume și — dacă tot nu mă credeți — întrebați la tribunal care a fost cel mai bun asesor popular.

Figură mai demnă

Tovarășul Suciu îmi spusese de cîteva ori: Firule, nu te-ncurca cu Doina! Nu-mi place fata! Nu-i de nasul tău. Tu ești băiat ridicat! Eu nu l-am ascultat pe tovarășul Suciu, recunosc cinstit, tovarăși. Mi-a plăcut fița aia de Doina de la contabilitate. Cînd apărea pe scenă cu brigada artistică și cînta „Spune-mi dacă inima ți-e ocupată", nu mai știam ce-i cu mine, recunosc deschis. Imi plăcea și cînd mergeam la cinema, și cînd o așteptam în hol, și, cînd cineva mă întreba: n-aveți un bilet în plus, eu să spun: „Nu am. Aștept pe cineva". Im plăceau și filmele care-i plăceau ei; mie mi-ar fi plăcut dramele, dar ea nu vroia să audă de drame. Numai comedii îi plăceau — și atunci mi-au plăcut și mie comediile. Odată am vrut să merg la box, ea n-a vrut să vadă sînge, și nu ne-am dus. Imi plăcea fata, am spus că recunosc deschis. Dar eu mi-am dat seama de greșală de cînd am văzut-o prima oară pe Corso cu inginerul Dobrescu, braț la braț. Mergeam în urma lor și ea nu a simțit că-s în urma lor. Am mers așa tot Corsoul și ea nu și-a dat seama. Atunci mi-am dat seama că nu mă iubește și că nici eu nu o voi iubi. Dacă a putut să meargă un kilometru, fără să știe că-s în urma ei — gata — între noi nu mai era nimic! Am intrat la „Cadavrul viu", singur, și mi-a plăcut. După aia, zile întregi nu m-am mai uitat la ea, nici în fabrică, nici la club. Intr-o seară m-a rugat să o aștept cînd iese de la repetiții. N-am așteptat-o. Cîteva zile, nu m-a căutat. Săptămîna cealaltă a venit la freza mea: că să ieșim diseară în oraș. Bine, fetițo, ieșim. La garderobă, ne lăsăm pardesiele, și o văd cu o bluză de nylon cum n-am mai văzut la ea. O întreb imediat: De unde o ai, că eu pe la noi n-am văzut așa ceva. Imi răspunde prostește că i-a dat-o Dobrescu. Vreau să plec dar rămîn. Ea, că să bem vin. Eu nu — oranjadă. Că ei nu-i place oranjada. Da-mi place mie. Luăm oranjadă. Bem și mă gîndesc: să-l vorbesc sau să nu de rău pe Dobrescu? Să-i spun ce urmărește el cu ea? Că eu știam — Dobrescu vroia să-și îmbunătățească dosarul. Tatăl fetei știți că a ieșit la pensie strungar, la noi, iar frate-său e la Hunedoara, la furnal. Numai ea a ieșit scriptoloagă. Dar tatăl lui Dobrescu, știți ce a fost? Lasă, nu mai spun, eu nu-mi vorbesc rivalii, chiar dacă aparțin vechiului. Așa că mă hotărăsc, după oranjadă să plec. Mi se părea o figură demnă. Și într-adevăr plec. Ea— bosumflată — că n-am maniere. Bine, n-am, n-am maniere, n-am de unde să scot nici bluze de nylon. Și vreau o figură mai demnă, pe loc. O chem la „Doamna cu cățelul". Nu vrea, că-i dramă. Bun, intru singur, bună seara, bună seara. Peste patru săptămîni, domnișoara se căsătorește cu Dobrescu. După cum știți. Mă cheamă, prin Angela, la sfat. Nu mă duc. Poate ar fi vrut să mă duc, să fac ca unul despre care auzisem eu prin 40, copil fiind, că s-a dus la biserică, la nunta iubitei lui și cînd alaiul i-a trecut prin față, s-a împușcat la picioarele ei, într-un lac de sînge? Nu, eu tot timpul mă gîndeam la o figură mai demnă, vă repet. M-am dus și mi-am cumpărat o stofă gri-argint la 300 de lei metru, am dus-o la văru-meu, Alecu, să-mi trîntească un costum unic. A fost gata, la țanc, cînd mi s-a dat „Ordinul Muncii" — știți cînd, la 14 mai, 1959. Am pus Ordinul la costumul gri-argintiu, mama să leșine cînd m-a văzut. A plîns pe costum bătrîna — și am lăsat lacrimile acolo să se usuce pe stofă, să mor eu. Seara, la reuniune, e și tovarășa Doina Dobrescu cu soțul. Vine damen-tango, tovarășa mă invită. Dansăm „Ramona", nici nu mă uit la ea, mi-era și ușor, că-s mai înalt decît ea cu un cap. Simt tot timpul că ea nici nu ridică privirile spre mine, măcar de doamne-ajută, din respect. Nu. Tovarășa fixează „Ordinul" de pe costum. Parcă ar fi văzut un briliant la Bijuteria. O las. Cînd deodată, cînd melodia urcă — mm, mm, mm, știți cînd — simt că mă strînge mai bine după umăr și încearcă ușor, cu degetele stofa, mă întreabă:

— 360?

— 360.

M-am desprins din brațele ei, brusc: în sfîrșit, tovarășa m-a privit în ochi, uluită. Am condus-o pînă la soțul ei, printre celelalte perechi. Ea ar fi vrut să se împotrivească, dar n-am lăsat-o. Am tras-o de mînă, am dus-o la masa tovarășului inginer Dobrescu, am spus mulțumesc, m-am înclinat, ca să nu spună că n-am maniere și m-am întors la masa băieților mei. Cred că a fost cea mai demnă figură.

Asta a fost tot ce a fost între mine și ea, tovarăși, credeți-mă...

ROSTISLAV

Rostislav e prietenul lui Alexei Cuzmici Ivanov, turist sovietic la Eforie. Rostislav e frumos, inteligent, puternic. Din cîteva salturi pe plajă —plaja preventoriului pentru copii rahitici — îl ajunge pe Alexei Cuzmici, la fel de viguros și sănătos ca și el, Rostislav. Rostislav își bate amicul pe umăr. Acesta aruncă în mare, nu departe de țărm, un băț. Rostislav se lansează în valuri, urmărește bățul, dus mereu de apă, se rostogolește pe un val, revine din nou, e lovit de un val, îl lasă să treacă și, deodată, e la o palmă de băț. Un val aruncă bățul mai departe. Rostislav nu dezarmează; se îndreaptă spre noul front și, profitînd o clipă de liniștea mării, înhață bățul. Nebun de fericire, gata să frîngă lemnul în caninii lui, Rostislav se întoarce la țărm, pretinzînd din priviri marșul glorios din „Aida". Ajunge pe nisip, gonește spre amicul său în salturi și tumbe formidabile, celebrîndu-se parcă singur. Alexei Cuzmici glumește cu el și-i cere să se liniștească. Rostislav se întinde brusc pe nisip, la soare. Numai în adolescență se trece atît de rapid de la nebunie la calm. Rostislav e un adolescent. Decalcifiați, pe cearceafurile albe, copiii îl privesc temători; dacă ar trece pe rînd, să-l atingă cu mîna, s-ar întîmpla o minune și s-ar însănătoși mai repede. Deodată, Rostislav părăsește apatia, sare și descrie în aer, după o muscă — o traiectorie prelungă. Din încă un salt e în mare. Copiii încep să rîdă, îi fac semn cu mîinile — cum se întîmplă nu o dată cu omenirea în fața celor ce vestesc o sănătate, o frumusețe nouă, născută din spuma mării, ca Afrodita, ca Rostislav.

LA BAR

Prin 46, eram în anul doi la politehnică, aveam un coleg care cînta la pian într-un bar din București. Băiat talentat, — acum nu știu ce face, cred că-i tot pianist, pentru că avea o pasiune sinceră pentru instrumentul lui. M-a luat într-o seară cu el la bar, nu fusesem niciodată și de atunci nici n-am mai fost, nu aveam ce căuta acolo; mă dusesem așa, ca să știu și eu ce-i aia un bar; eram în anul doi, învățam ca un nebun și n-aveam timp decît pentru politica noastră, cu care atunci luam contact și care mă entuziasma. Toți colegii mă cicăleau că nu cunosc... viața. Am stat tot timpul lîngă scaunul lui; oricît îmi făcea el semn să mă avînt, să invit la dans, să mă simt ca acasă — nu mă simțeam de loc ca acasă. Orchestra, nu știu cîte saxofoane, trompete, unul la tobă, isteric, părea scăpată din iad și ceva mai cumplit decît bombardamentele mi se părea că nu trăisem încă. (Exageram, desigur). Mereu se schimbau culorile luminilor care înconjurau orchestra și de cîte ori se schimba lumina, tipul îmi făcea semn cu ochiul, cu capul, să îndrăznesc. Desigur, nu puteam să-i răspund, nu avea cum să m-audă, așa că dădeam și eu din cap, spre lumină, spre orchestră, adică să-l fac să înțeleagă că-s foarte mulțumit de muzică, de verdele care se schimbă în galben, de galbenul în roșu — și că astea-mi sînt suficiente. Incepînd de la orele 11, din sfert în sfert de oră, nu exagerez, tipul părăsea pianul — pentru care, repet, avea o dragoste sinceră și ieșea afară; după două, trei minute se întorcea, se așeza iar la pian, toți din orchestră, cu saxofoanele, cu trompetele în gură, cu viorile sub bărbie, roteau capetele spre el și el ridica din umeri; o dată, de două ori, de trei ori, l-am lăsat, a patra oară am ieșit după el pe coridor.

Tipul ieșea pe coridor și se ducea la telefonul de lîngă garderobă, forma numărul, își acoperea urechea cealaltă cu mîna, ca să poată auzi, pentru că orchestra răbufnea pînă acolo și suna la bunică-sa acasă care era pe moarte, după cum mi-a explicat, scurt, cînd m-a văzut lîngă el. Medicul îi spusese că la 11 intră în comă. Pînă la 11, omul cîntase liniștit și-mi făcea semn cu ochiul să dansez. De la 11, începu să-l intereseze starea ei, bătrîna îi lăsa o moștenire de cîteva milioane. Toată orchestra știa de moștenirea asta și de aceea toți se întorceau spre el cînd venea de la telefon. In sfîrșit, la 12 noaptea, parcă-l văd, a venit de la telefon încîntat, — micuț, rotofei, asudat, își tampona sudoarea de pe frunte cu batista; mergea grăbit printre mese, spre orchestră, cu un zîmbet care se întindea pe toată fața, mai sus de urechi, cuprinzîndu-i și începutul de chelie. Era un zîmbet rotund, cum n-am mai văzut de atunci la alți oameni; bătea chelnerii pe umăr, trăgea cunoscuții de papilloane; cînd ajunse în fața orchestrei ridică mîinile deasupra capului, ca boxerii învingători; toți erau în delir, cei de la saxofoane, cel puțin, lansau în cinstea lui sunete ca în junglă și tremurau, nu știu cum, din tot corpul. Cel de la tobă s-a ridicat și i-a dat locul, el s-a așezat la tobă, nimeni din orchestră nu a mai cîntat și omul a bătut timp de 10 minute toba, ca un descreierat. Am plecat imediat, trîntind ușile, speriind garderobierele și portarul,

UN OASPETE DE LA U.T.M.

Desene de TIA PELTZ

In 1949, prin vară, activist de cîteva luni în plasa P. (U.T.M.-ul se înființase în martie și toate astea se întîmplau în august), am avut o pană de bicicletă păcătoasă cînd treceam prin comuna V. pe-nserat. Vacile mugeau lung, trecînd pe lîngă mine, indiferente. Cîte un țînc, mînîndu-le, mă privea cu coada ochiului și-mi spunea bună-seara. Oricît m-am căznit, n-am izbutit să-mi repar rabla. Nici n-aveam cu ce, n-aveam ce-mi trebuie, nici o sculă. Am trecut pe la sediul U.T.M. nu era nimeni. Am intrat în prima curte de lîngă sediu, tîrînd bicicleta după mine, cu ghidonul frînt. Oamenii m-au primit cu plăcere, cu bucurie chiar. M-am simțit bine. Era un țăran înalt, cu burticică, trecut de 50 de ani, în putere însă, cu o cicatrice mare sub bărbie, — de la o rană căpătată pe la Triest, în primul război mondial; ajunsese pe la Triest, văzuse lumea. Imi spusese asta, din primele minute, punîndu-mi în față o farfurie de brînză cu multă smîntînă. Devenirăm prieteni dintr-o privire, a stat lîngă mine cît timp am mîncat. Nevastă-sa trecea pe lîngă noi mică și trupeșă, bine legată, femeie muncită și timidă, părea că pășește în vîrful picioarelor; a chemat, în amurg puii, cu șoapte blînde și încete. Puii alergau prin ogradă, ca furnicile, în jurul ei. Mai aveau doi puști cățărați pe gard, fiecare în mînă cu cîte o nuia cu care se duelau în tăcere, fără să țină seamă de poziția incomodă. In grajd mugea o vacă și auzeam — sau mi se părea, în ospitalitatea caldă a gospodarilor — laptele muls, țîșnind cu susur ascuțit. După un timp, cînd trăgeam cu stăpînul dintr-o țigară făcută de el, a apărut în pragul grajdului o fată înaltă — fizicul tatălui — înnodîndu-și basmaua albă sub bărbie, cam pe acolo unde era cicatricea de la Triest a bătrînului. Eram obosit, vroiam să mă culc în casa asta primitoare, în susur de lapte și piuit de pui. L-am întrebat pe țăran dacă au cu ce să-mi repar bicicleta. Mai mult într-o doară, l-am întrebat. Nu vroiam să plec. Mi-a făcut plăcere să-mi spună că nici nu vrea să audă de reparație. Mîine dimineață. Acum — la culcare. M-a condus într-o cameră curată lună, cu scoarțe pe pereți, cu un pat bogat pe care — la lumina gazorniței — strălucea macatul auriu. Simțeam, sub acoperămînt, cearceafurile albe, pernele pufoase; a potrivit flăcăruia lămpii, mi-a lăsat cîteva bețe de chibrit pe masă, dacă o să am nevoie. Mi-a spus după aceea, cînd îmi puneam haina pe scaun, să mă bucur de o noapte bună, de casa lui și de fata lui. Mi-am adus imediat aminte că la noi, la comitetul plășii, se vorbea de obiceiul ăsta din unele comune de pe aici; se vorbea, dar mai mult se glumea. Și în nici un caz, nu-mi trecuse prin minte că vreodată voi trebui să mă supun lui. Stăpînul a dispărut, parcă în vîrful picioarelor, după cum pășea nevastă-sa. O clipă mi-am spus că a aruncat o vorbă, așa, deprinsă din străbuni, — cînd spui „noapte bună" să adaugi și celelalte, și asta ... De afară am auzit un dialog întărîtat, între stăpîn și o femeie, repede acoperit de lătratul unui cîine furios. Dar eram pe adormite și nimic nu-mi părea important. Perna mirosea a flori de cîmp, cearceafurile aveau prospețimea apei de izvor, întreaga cameră cînta în șoaptă. Cînd deodată, îmi dau seama că în cameră a intrat cineva, probabil în vîrful picioarelor, cum știau să pășească toți din familie. Mă trezesc, mă ridic în capul oaselor, dar mai mult de aceste mișcări nu pot face. Privesc: pe marginea patului, cît mai departe de mine, fără să mă privească, mai mult întoarsă spre lampa în care pîlpîiau ultimele picături de gaz — fata din prag, care-și potrivise basmaua după muls. Ca dracu, simt că vine pînă la mine mirosul bun al grajdului. Dar nu pot face nici o mișcare. Nici ea. Doar un greier începe să țiriie dintr-un colț și ea parcă-și duce mîna la basma, să și-o deznoade. Și tace. Cred că tăcerea noastră, nemișcarea au durat un sfert de oră. Nu știu cîți dintre dumneavoastră au stat un sfert de oră, lîngă o fată — nemișcați și tăcuți, înghețați, fără să știe ce să facă și ce să spună. După care ea m-a întrebat:

— De unde sînteți?

— De la U.T.M. i-am răspuns. Am adăugat, după două secunde sau două minute: De la plasă.

A urmat o perioadă de timp și mai lungă decît prima — în care iar am tăcut amîndoi și nu ne-am mișcat. Mult mai mult decît un sfert de ceas. Cred că jumătate de oră, poate mai mult. După care ea mi-a spus:

— Tata m-a bătut. Ați auzit?

Am răspuns imediat:

— Nu.

— De cîte ori se întîmplă așa, mă bate, că eu nu vreau.

— Și atunci de ce te supui la asta? am întrebat-o, dintr-o răsuflare. Aveam o mie de întrebări în minte, dar în tăcerea camerei și la lumina plăpîndă a lămpii doar atît am putut s-o întreb: de ce te supui la asta?

Mi-a răspuns la fel de repede:

— Tata ține la asta. Și mama. Tot satul...

— Și dacă?... Dacă nu vrei, de ce te supui?

In loc de răspuns, desprinse două copci de la pieptarul ei, în fireturile căruia sticlea lumina gazorniții; copcile acoperiră greierele. Ca dracu — cum am mai spus — venea dinspre ea parfumul grajdului — amețitor. *Dar eu nu vroiam să mă supun.* **Ea se ridică în picioare să-și scoată pieptarul. Am sărit din pat, am nimerit, exact ca un zăbăuc, hainele mele de pe scaun. M-am îmbrăcat, în picioare, drept, lîngă ea.**

— Nu-i așa că nu vreți? șopti.

— Nu.

Am ieșit din cameră, m-am lovit de cîteva lucruri, țăranul s-a trezit și a întrebat deslușit:

— Cine-i?

— Eu.

Am ajuns afară pe prispă. Am respirat adînc, stelele jucau pe cerul ogrăzii, parcă peste clăile de fîn. Mirosul de grajd stăruia. Cocoșii au cirîit scurt. Dinăuntru am auzit limpede cum țăranul lovește fata, în tăcere și întuneric: ea nu se împotrivea prin vorbe, și, mai mult ca sigur, nici prin gesturi. Mi-am adus aminte că are fizicul lui tat-su. Pe urmă, pe prispă a apărut bătrînul, respirînd greu, ca după efort. Și-a aprins o țigară, s-a scărpinat pe cicatricea de sub bărbie, de la Triest.

— Niciodată nu vrea ... iertați-ne ...

M-am dus la lumina lunii, să-mi iau bicicleta care strălucea stins lîngă șopron. Bătrînul mă urma:

— Să nu spuneți în sat ... vă rog... iertați-ne!

Pînă la ieșirea din sat, m-a condus, rugîndu-mă să-l iert. La plasă, m-am gîndit să scriu un raport. Să arăt că trebuie să dispară acest obicei îngrozitor și cum. Dar — iertați-mă! — m-am gîndit că tovarășii — toți băieți foarte tineri și glumeți — vor rîde de mine. Așa că păstrez pînă astăzi — cînd obiceiul e cu totul dispărut — acel raport ciudat.

Opera lui Gala Galaction

Nici nu pare de crezut de cîte ori în literatura blajinului patriarh este descrisă moartea. Apar morți eroice, morți ticăloase, morți de extaz și de sublime revelații. Să ne amintim cîteva. Voinicul Stoicea zdrobește țeasta morarului și apoi se aruncă disperat în adîncul străveziu („Moara lui Călifar"). Gheorghe lovește din gelozie, dar nu nimerește ținta propusă și rămîne năucit în fața leșului străin („Gheorghe Cătălina"). Din imprudența dragostei, piere ucisă cadîna lui Kir Mustafa și apoi, sub un trandafir sălbatic, pe o lespede înverzită, găsim scrise cuvinte de copil neștiutor care confudă somnul cu moartea : „Nani, nani Soleima" („Soleima"). Fiindcă n-au vrut să se despartă cum cereau silnicile legi ale societății, Mură și Oleana sînt găsiți îmbrățișați, dar fără viață, aruncați pe mal de Oltul „dezvrăjit" („Copca Rădvanului"). Pribeagul evlavios Sandu Pantofaru are în halucinația de agonie o viziune divină, descifrînd sensul pocăințelor sale („Papucii lui Mahmud") iar sărmanei Borivoje numai clipa funestă îi prilejuiește mîngîierea omului iubit, preotul Tonea, și atunci *„ochii i se opriră ca într-un ocean de fericire încremenită și surîzătoare"* („De la noi, la Cladova"). Adesea a dat scriitorul tîrcoale morții, fascinînd-o cu privirile-i pure, scotocindu-i misterele, obsedat de datoria de a preveni și învăța pe semeni. Căci literatura lui e răscolită de grave probleme de conștiință, care implică, în ultimă instanță, gesturi decisive.

Realism și etică

La Gala Galaction darul descriptiv, verva imaginativă se subordonează unor preocupări de ordin moral. Această infuzie de problematică într-o literatură înclinată mai mult spre peisagistică și spre înfățișarea reacțiilor elementare ar trebui elogiată, dacă severele dileme de conștiință n-ar fi privite prin prizma unor concepții rigide de viață. Din nefericire autorul „Roxanei" convertește etica în mesaj evanghelic și năzuie să predice de pe amvon literar. De aceea actul de alegere al individului — temă favorită — se produce în urma disputei dintre virtute și ispită, dintre preceptele creștinești și patimile pămîntene. Cît de puternică a fost totuși fidelitatea față de adevărul vieții în creația scriitorului se poate constata și din tăria cu care imaginea operei a contrazis chiar convingerea clericului. Ne interesează tocmai victoria realismului, obținută în condiții dificile !

Gala Galaction este, cum s-a mai spus, un analist al pasiunii (vezi în acest sens studiul documentat al lui Dumitru Micu în introducerea volumului de *Opere)* Creația lui epică în aspectul ei realist nu excelează atît prin crearea de caractere migălos diferențiate, cît prin intensitatea cu care reflectă o stare sufletească. Un analist al pasiunii, dar al unei pasiuni reprimate. Nu bucuriile renunțării prin atingerea unui ideal mistic ne relevă de fapt scriitorul, ci nostalgia iubirilor abandonate, iubiri care ar fi reprezentat tocmai o expresie de viață deplină, neciuntită. Ce înălțare trăiește eroul lui Gala Galaction cînd evadează pentru un moment nesupravegheat în contemplarea frumuseții lumești! Preotul Tonea în fața Borivojei : *„O putere superioară a coborît pe inima-i, apăsînd-o cu farmec și chemînd din ea un cer și o lume sufletească, nemaicrezut de tinere și de înfloritoare"*. Dilema dezlegată în favoarea bisericii nu ne convinge decît în momentele ei de încleștare. Dacă preotul Tonea respinge iubirea Borivojei, dacă tînărul jurist se întoarce din drum spre a nu tulbura tihna Clarei („In drum spre păcat"), dacă părintele Abel Pavel preferă tentațiilor sentimentelor chinul ascezei („Roxana"), de fapt imaginea care se întipărește este aceea a pasiunii încarcerate. Chiar după consolările eclesiaste nimic nu poate alunga nostalgia iubirii. Ni-l închipuim pe preotul Tonea, posomorît și singuratic pe malul Dunării, privind turlele bisericii din sat — întruchiparea datoriei, — exclamind : *„Acum mă duc să plîng pe cununa biruinții mele"*. Iar în confesiunea preotului Abel Pavel către duhovnicul său se mărturisește tocmai năruirea : *„toate cioburile, toate puzderiile fragilului castel, ridicat ...la granița dintre ideal și realizabil"*. Fără voia autorului, scrierile realiste, care înfățișează zbuciumul pasiunii, sînt indirect un protest împotriva prejudecăților, împotriva convențiilor apăsătoare.

Nerespectarea întocmai a canoanelor se observă și din înșiruirea surselor de inspirație. Departe de a se îndrepta spre zonele moleșite ale refugiului monahal, Gala Galaction descrie în general aspecte de viață tumultuoasă. Interdicția teologică se manifestă mai mult prin limitarea ariei de viață decît prin alegerea ei. Cine sînt protagoniștii dramelor? Sînt oameni înzestrați cu firi aprige, meridionale, izbucnind violent deși au și predispoziție spre indolență și reverie (de exemplu, eroul din „Gloria Constantini"). Hotărîrea de a curma iubirea este rezultatul unei înfruntări patetice, soldată cu tragice devastări. In dorul de viață plină se relevă suflete viguroase, întregi, apte pentru nobile înfăptuiri, constrînse la o existență claustrată. Așadar Gala Galaction este, prin imaginea obiectivă, realistă a operei, un poet al nostalgiei, deplîngînd servituți tiranice. Ca doctrinar, scriitorul vrea să răspîndească spiritul de cumpătare condamnînd tentațiile demonului. Un demon care nu rareori posedă calități maxime. Cînd omul nu rezistă patimilor — și într-adevăr forța lor se arată teribilă, — atunci este tîrît de jocul puterilor drăcești, soarta îi e pecetluită tragic. Sancțiunea apare ca o efigie mortuară de blestem. *„Pe fruntea lui detunată și lividă strălucea, în sînge închegat, un Gloria Constantini"* (finalul povestirii „Gloria Constantini"). *„Mură și Oleana aveau în cap în chip de cununi și bătute cu piroane două căldări sparte"* (finalul povestirii „Copca Rădvanului").

Rămîne un capitol al istoriei noastre literare această ciocnire între tendința spre adevărul vieții și doctrina retrogradă, care s-a încheiat în multe cazuri spre lauda scriitorului cu triumful realismului.

In descrierea vieții sentimentale Gala Galaction uzează de un stil metaforic încărcat de adjective superlative (T. Vianu îl definea „stilul paroxistic"). Este însemnată din acest punct de vedere creația lui Gala Galaction în dezvoltarea limbii literare romînești. Un efect neobișnuit are transcrierea scenelor de viață frustă cu încăierări de patimi, într-un limbaj ceremonios și patetic. Un limbaj care îmbină terminologia teologică cu neologismele intelectuale și cu expresiile folclorice stilizate. Cînd dezvăluie aspectele dure ale realității prin intermediul stilului alegoric cu efecte retorice, stil atît de purificat, paginile scriitorului capătă o savoare rară. După cheful zgomotos care a însoțit poveștile de război ale sergentului Iorgu Mutafu, aprinzînd flăcări nebune în ochii pașnicilor convivi, scriitorul îl prezintă astfel pe eroul central al dramei, ucigașul care va ispăși crîncen fapta sa : *„Adevărat Abesalom cu pletele sufletului încîlcite, în întunecosul stejar al eredităților deapururi misterioase"* („Papucii dui Mahmud").

Ca evoluție a procedeelor se remarcă ofensiva treptată a realismului în creația scriitorului, un realism solemn și grandios. La început doza de fantastic este destul de mare. Lîngă moara lui Călifar *„apa fluiera cum fluieră un șarpe încolțit de flăcări ; iar de sub făcău se scurgea în spumegai de sînge"*. Năzuind din ce în ce mai mult spre o reproducere exactă a realității cu veridicitatea detaliilor, Gala Galaction nu înlătură totuși niciodată anumite înclinări romantice. Puternicele drame de conștiință se petrec într-un decor fabulos și straniu, care ia parte, ca un ecou, la zbuciumul eroului. *„Popa Tonea simțea ca niciodată în viața lui moartea anotimpului ; și tristețea apei fără caice cu aripi de lebădă i se deslușea amar întîia oară"*.

Etape decisive în desfășurarea acțiunii sînt consemnate și prin prezența simbolului. Dacă la izbucnirea dragostei Borivojei, caisul din fața casei are o înflorire splendidă, la apropierea deznodămîntului se veștejește jalnic : *„O, dar acum caisul era un schelet, care se clătina și făcea schime, izbind cu sunete de oase încoace și încolo, și cerînd stăruitor nu știu ce din casa cu lumină în geamuri"*. Comentariile autorului în momentele dinamice sînt concepute ca o revărsare de adjective patetice, comentarii îmbrăcate cum spune singur în „cojocul imaginii", *„Norocul îi apărea în astă seară ca un arhanghel solar liberator prin ușa în sfîrșit căzută în țăndări a destinului său multă vreme întemnițat! .."* („Gloria Constantini").

Critica burgheziei

Printre pornirile diavolești scriitorul așează în primul rang pofta de avere. Aici nu mai întîlnim însă nostalgia renunțărilor fiindcă scriitorul are o aversiune netă față de spiritul mercantil. Acapararea nesățioasă de avere deformează omul și-l animalizează — arată el. Incă din „Moara lui Călifar" caracterul nefast al îmbogățirii este demarcat, iar în „Gloria Constantini" ravagiile lăcomiei de avere apar cu o forță care amintește de epica lui Slavici.

Critica făcută capitalismului chiar din unghiul larg umanitarist este violentă, pătimașă. Industriașul Atanase Ceaur din romanul „Roxana" are *„figura închisă și respingătoare"*. Gala Galaction nu acceptă sistemul de viață capitalist și îl supune etic și estetic unui rechizitoriu drastic. Despre același Atanase Ceaur *„urîcios, umflat, mercantil, josnic prin toată concepția lui despre viață, mai presus de toate plin de orgoliul unui noroc stupid, acest parvenit mă răzvrătea cu toate gesturile lui, cu toate cuvintele lui"*.

Stăpînitorii de avere îi apar scriitorului ca o sfidare insolentă a umanității. Stîrnește repulsie ipocrizia, obtuzitatea, lipsa de scrupule a secretarului ministerial în romanul „Doctorul Taifun".

Trebuie să precizăm că această condamnare a modului de viață burghez este făcută, în cele din urmă, de pe pozițiile unui egalitarism creștinesc primitiv. Din pricina confuziilor de concepție, scriitorul nu poate dezvălui pînă la capăt racilele capitalismului, manifestă indulgență față de unii exponenți ai săi (filantropia bancherului Simon în „Roxana"), propune soluții false pentru lupta de eliberare socială. Critica burgheziei în limitele menționate rămîne însă valabilă. In evaluarea caracterului social al operei lui Galaction, referirea la articolele lui Lenin despre Tolstoi este esențială.

Este preocupat scriitorul de profundele probleme social-politice ale epocii? Găsim dese indicii în această privință. Eroul povestirii „O stea prin fereastra lui Manolaș" se întreabă: *„Din care izvoare, pornite din firea lucrurilor ori săpate înadins de oameni, țîșnesc inegalitatea, nedreptatea și amărăciunea socială ?"* Gala Galaction relevă indignarea eroului că în societatea burgheză triumfă cei incapabili și perverși. In romane („Papucii lui Mahmud", „Doctorul Taifun", „Roxana") tratarea problemelor sociale capătă amploare. Mobilul căutărilor preotului Abel Pavel se arată a fi starea mulțimii: *„Am văzut sărăcia, vițiul, lipsa de creștere, izina materială și morală, ignoranța sordidă, beția și destrăbălarea, setea de găteală absurdă și foamea copiilor... bîntuind ca rîia și ca gălbeaza, în sărmana mea turmă duhovnicească"*. In vechea dilemă preferată — virtute-ispită, — de data aceasta ascetismului i se conferă o justificare superioară. Preotul renunță la dragostea Roxanei, ca să se dedice cauzei obștești. Prin apostolat el năzuie să elimine mizeria din chiliile sărace. Și Sandu Pantofaru („Papucii lui Mahmud") îndură un trai de privațiuni, dăruind cu generozitate rodul muncii sale celor nevoiași. Abnegația creștinească n-are însă nicio eficacitate în soluționarea problemelor sociale (ceea ce e întrezărit în final și în romanul „Roxana").

Credincios ideii că arta are un caracter militant (arta pentru artă : „deșartă fanfaronadă"), Gala Galaction și-a afirmat de timpuriu simpatia față de oamenii simpli, față de proletariat. *„Fiecare artist ar trebui să știe să asculte, să priceapă și să se încălzească de idealul mulțimilor entuziaste și nerăbdătoare"* („Literatura pentru cei mulți și dornici" — ziarul „Socialismul"). Un articol cunoscut, în care se destăinuie același interes pentru cauza muncitorimii, este cel intitulat „La mormîntul lui Frimu".

Cu entuziasm a salutat Gala Galaction victoria Revoluției din Octombrie; *„O lume nouă se ridică uriașă și temeinică, mai bună, mai dreaptă, din profunzimile sociale"* (1919). In publicistica antișovină și antifascistă, articolele lui Gala Galaction sînt o pildă de curaj civic. De aceea adeziunea lui Gala Galaction la mărețele înfăptuiri de după Eliberare, participarea activă, pînă cînd i-a îngăduit sănătatea, la treburile cetățenești, constituie mărturia unui scriitor însuflețit de idealuri democrate, o figură de seamă a literaturii noastre.

S. DAMIAN

Partidului

M-am ținut mereu retras, departe
De seninii cîntăreți de moarte,
Nu le-am înflorit nici pragu-n peșteri
Nici nu i-am recunoscut drept meșteri,
Cîntul lor l-am ascultat o leacă,
Deșirai păstaia lui săracă
Doar să știu ce-mi stă mai bine-n fire,
Unde bate noua mea iubire.

I-am privit, sfrijiți, lunateci, văduvi,
Străvezii și seci, sleiți de măduvi,
Ba le ajutai să se consume
Cu-nvechita lor, trecută lume
Și-am fost țipăt de izbîndă clară,
Spiriduș pe groapa funerară,
Cîntec sănătos și vesel lîngă
Steagul roș crescut din mîna stîngă.

Dacă nu veneai, să mă dezlege
Vraja ta din inerția rece,
Aș fi fost putere strînsă straniu,
Neștiută-n miezul de uraniu,
Sau un chip străvechi de basm, în stîncă.
Nedesferecat și-acuma încă,
Bustu-ntors răzleț pe jumătate,
Împietrit să sprijine palate.

Părul meu umflat de vînt, cu soare,
Chipul tineresc în așteptare,
Mîna, glasul, cîntul îți ridică
Dragostea mea simplă, și unică
Și din toate, cel mai drag mi-i visul,
Să îți fiu, străbătător, trimisul
Furtunos ce-o trece primul pragul
Comunismului, nălțîndu-ți steagul.

Grigore HAGIU

De vorbă cu Silvian Iosifescu

(Urmare din pag. 1)

— Cred că e mai ales o experiență interesantă în sine, a unui scriitor tînăr, de talent incontestabil, de a-și lărgi registrul, de a se reînnoi. Interesul unei experiențe nu se poate însă transforma în judecată de valoare asupra operei. Iar experiența nu mi se pare concludentă. Nu cred că „Ieșirea din apocalips" e o carte mai bună decît „Cuscrii", deși aceasta din urmă, scriere solidă și atrăgătoare, se resimțea într-adevăr de unele procedee desuete.

Pentru moment încercarea de reînnoire a lui Ghilia nu e scutită de artificialități. Paul Georgescu a făcut observații judicioase în cronica lui. Dar nu sînt de acord cu concluziile prin care, lăudînd experiența, îl sfătuiește pe Ghilia s-o continue ca fiind adevărata cale. In stadiul actual al prozei lui Ghilia persistă întrebarea dacă încercînd să scrie sacadat, să-și transforme ritmul și tehnica Al. Ivan Ghilia nu-și forțează mijloacele. Pronosticurile într-un sens sau altul sînt nesigure. Critica trebuie să-l pună în gardă pe Ghilia împotriva procedeelor îmbătrînite, a stilului neapărat înflorit, ca și a artificiilor de orice fel. Nu e indicat însă să-i propunem anumite formule stilistice. Pînă la urmă, răspunsul trebuie să-l dea tot Ghilia în viitorul lui volum. Nu mă îndoiesc că — cumpănit și cu umor — îl va găsi.

— Sîntem informați că pregătiți ediția a doua a lucrării „In jurul romanului". Ce modificări faceți față de ediția anterioară ?

— Ediția de care vorbiți se află la editură, gata de tipar. Lucrurile noi răspund unora dintre observațiile care mi s-au părut îndreptățite. Sînt completări intercalate în textul studiilor, noi exemplificări. Ediția aceasta cuprinde și un studiu nou : „Transformare și maturizare". Pornind de la un schimb mai vechi de păreri cu Dumitru Micu, studiul discută modalitățile prin care progresele romanului nostru nou, în ultimii zece-doisprezece ani, pot fi scoase la iveală nu prin calificative, ci analizînd ceea ce denumim măiestrie.

G. DIMISIANU

Cîntec de dimineață

Imi caut chipul în
fluidul limpede al dimineții.
Seamănă cu mîinile culegătorilor
desenîndu-se pe frunzișul de aur
al porumbului.
Seamănă cu brațul macaralei
puternic și viu,
cu degetele țesătoarelor dansînd pe
albul pînzelor seamănă,
cu literele cărților,
cu siluetele sondelor profilate pe zare.
Cu diminețile oamenilor seamănă.
Nu-l caut, îl găsesc în fiecare.

Vera LUNGU

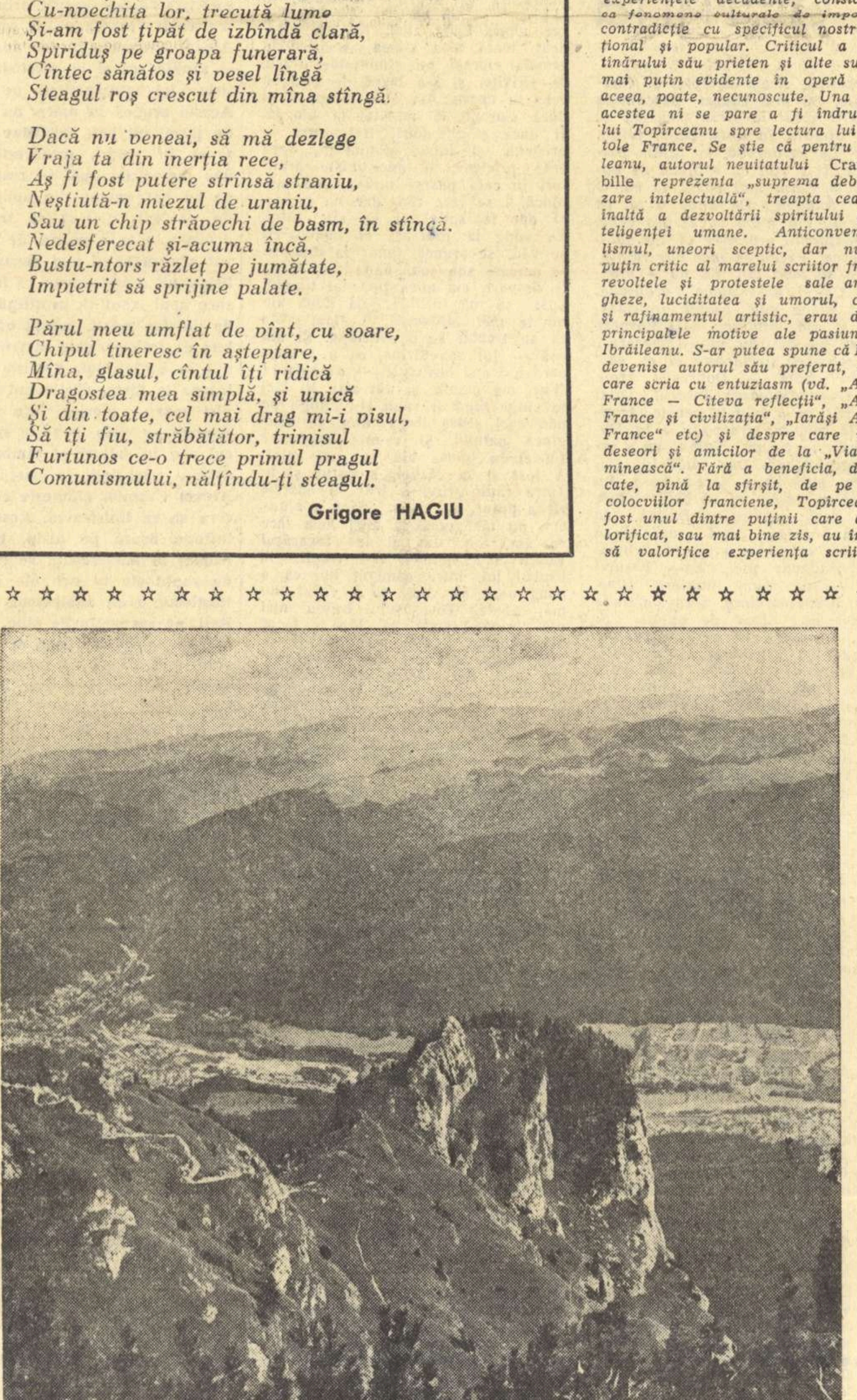

Valea Prahovei (Bușteni)

Foto GH. ȘERBAN

G. Topîrceanu

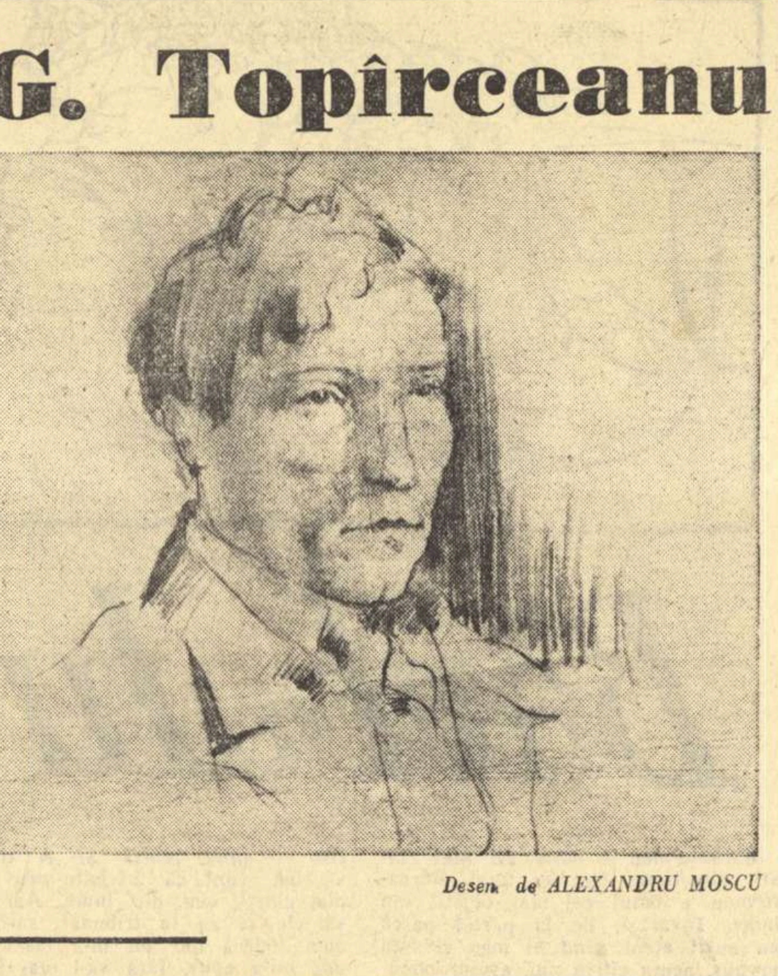

Desen de ALEXANDRU MOSCU

75 DE ANI DE LA NAȘTEREA POETULUI

Cum poetul era muntean de origine, am încercat uneori să ni-l imaginăm în afara cercului revistei ieșene, să-l vedem dezvoltîndu-se departe de Ibrăileanu și Sadoveanu, deși, literar vorbind, n-ar fi devenit niciodată adversarul acestora. Ipotezele noastre s-au sfărîmat de fiecare dată, căci opera lui Topîrceanu refuză orice altă explicație care ar contrazice ideile bunilor sfătuitori și prieteni de la „Viața romînească". Și nu numai parodiile și polemicile antimoderniste n-ar putea fi înțelese cum se cuvine, dar nici baladele și nici paginile de proză din Pirin-Planina *sau* Minunile Sfîntului Sisoie. *Inrîurirea cercului ieșean s-a manifestat pe planuri multiple, ea determinînd în bună măsură cultura, preferințele estetice realiste și însuși specificul poeziei lui Topîrceanu.*

E greu să nu observi că poetul împrumută uneori viziuni sadoveniene („Balada Munților", „Balada popii din Rudeni"), că opiniile sale în privința „poeziei noi" sau a postumelor lui Eminescu decurg direct din teoriile lui Ibrăileanu. De asemeni, oscilația între umor și melancolie, între rîsul satiric și zîmbetul duios, integrator, vine tot din afinitatea „moldovenească" a lui Topîrceanu, fecundată de ideile cercului ieșean. Ceea ce numim caracter lucid și inteligență artistică, spirit autoironic și persiflant, constituie nu simple trăsături temperamentale, ci rezultatul întîlnirii acestui temperament cu influența hotărîtoare a „Vieții romînești".

Ce și cît datorește poetul Baladelor vesele și triste *lui G. Ibrăileanu s-a spus în repetate rînduri, subliniindu-se mereu prețuirea tradiției clasice realiste și aversiunea față de experiențele decadente, considerate ca fenomene culturale de import, în contradicție cu specificul nostru național și popular. Criticul a oferit tînărului său prieten și alte sugestii, mai puțin evidente în operă și de aceea, poate, necunoscute. Una dintre acestea ni se pare a fi îndrumarea lui Topîrceanu spre lectura lui Anatole France. Se știe că pentru Ibrăileanu, autorul neuitatului* Crainquebille *reprezenta „suprema debrutalizare intelectuală", treapta cea mai înaltă a dezvoltării spiritului și inteligenței umane. Anticonvenționalismul, uneori sceptic, dar nu mai puțin critic al marelui scriitor francez, revoltele și protestele sale antiburgheze, luciditatea și umorul, cultura și rafinamentul artistic, erau desigur principalele motive ale pasiunii lui Ibrăileanu. S-ar putea spune că France devenise autorul său preferat, despre care scria cu entuziasm (vd. „Anatole France — Cîteva reflecții", „Anatole France și civilizația", „Iarăși Anatole France" etc) și despre care vorbea deseori și amicilor de la „Viața romînească". Fără a beneficia, din păcate, pînă la sfîrșit, de pe urma colocviilor franciene, Topîrceanu a fost unul dintre puținii care au valorificat, sau mai bine zis, au încercat să valorifice experiența scriitorului francez, cunoscută probabil prin mijlocirea sau, în orice caz, stimulată de Ibrăileanu. Lucid și ironic, poetul făcea parte oarecum din aceeași familie de spirite, așa încît influența găsea un teren fertil. Incepînd să lucreze la romanul* Minunile Sfîntului Sisoie, *credem că autorul* Parodiilor *n-a fost cîtuși de puțin străin de* La révolte des anges, *operă cu care se pot stabili o serie de paralelisme. E adevărat că tendința critică a romanului lui Anatole France e mult mai directă și mai explicită, că personajele celeste (ex. Arcade) exprimă o revoltă deschisă contra ordinii sociale și politice, revoltă care nu-l caracterizează pe Topîrceanu. Asemănările sînt de alt ordin, la prima vedere parțiale, dar afectînd concepția generală. Este vorba mai întîi de viziunea raiului, care, și la France și la Topîrceanu, apare ca o noțiune absurdă, în contradicție flagrantă cu legile firescului uman, ca o imagine a constrîngerii și opresiunii prin simplificarea vieții pînă la primitivism și animalitate. Cei doi scriitori văd empireul guvernat de un dictator mărginit și inflexibil, care dispune de o puternică organizație militară. Cum știm, sufletele „fericiților" din raiul închipuit de Topîrceanu formează grupe și plutoane comandate de sfinți mai mari și mai mici, după toate regulamentele cazone. Critica militarismului, subînțeleasă aici, se degajă cu putere și din cartea lui France, care ne descrie paradisul aproape cu aceleași cuvinte : „Organizația paradisului este o organizație cu totul militară, întemeiată pe ierarhie și disciplină. Supunerea pasivă este impusă aici ca o lege absolută. Ingerii compun o armată... In cerul lui Ialdabaoth nu există populație civilă ; toată lumea este înregimentată, imatriculată, numerotată. E o cazarmă și un cîmp de manevre".*

Planurile pe care se dezvoltă cele două romane sînt diferite : îngerii lui France pun la cale o revoluție contra lui Ialdabaoth (tiranul din empireu), pe cînd Sf. Sisoie urma (potrivit proiectului alcătuit de autor) să viziteze ca un Picaro instituțiile cele mai importante ale societății burgheze (parlament, justiție, cler, armată, poliție etc) și să le dea în vileag caracterul rapace, tiranic, ipocrit și inuman. Dar structura psihologică a sfinților și îngerilor ca și a pămîntenilor ne apare din nou asemănătoare. Popa Niță al lui Topîrceanu nu crede în minunile Sfîntului Sisoie, așa cum nu crede nici abatele Patouille în coborîrea îngerilor ; dorința de praznic la calendar (deci de putere) a lui Sisoie nu e străină de ambițiile dictatoriale ale tenebrosului prinț Istar ; religia ca mijloc de oprimare, ca o enormă ipocrizie a potentaților este mereu prezentă la France, dar și în acele Conseils pour moi-même *pe care le redacta poetul nostru în vederea viitorului roman.*

Ne oprim aici cu identificarea punctelor comune, nu pentru că operația s-ar părea fastidioasă, ci pentru că autorul Minunilor Sfîntului Sisoie *nu și-a terminat cartea și ar fi să ne referim prea adesea la simple intenții, netraduse în artă.*

Că Topîrceanu a receptat influența lui Anatole France prin intermediul lui Ibrăileanu este pentru noi un lucru cert. Și semnificația unei asemenea influențe nu trebuie subapreciată. Ea provenea de la un mare scriitor progresist, a unui acut ironist și spumos umorist, care nu l-a putut lăsa de loc indiferent pe autorul Parodiilor originale. *Antimilitarismul dreyfusardului și socialistului France își sporeau și mai mult actualitatea în anii premergători celui de-al doilea război mondial, cînd fascismul se pregătea să sfîșie cu tunuri și tancuri pacea lumii. Fiind un democrat și un raționalist, ca majoritatea scriitorilor din cercul revistei ieșene, Topîrceanu descoperea un motiv în plus — și nu de mică importanță — de a se apropia cu dragoste și interes de romanul Insulei pinguinilor. Școala „Vieții romînești", căci ei i se datorează ecourile franciene din romanul lui Topîrceanu, s-a dovedit și de data aceasta o școală a realismului, în care poetul a dobîndit nu numai știința scrisului, ci înainte de toate o concepție și o atitudine care-l apropie de ale noastre.*

AL. SANDULESCU

La Casa Scriitorilor

Sîmbătă 1 aprilie a.c. orele 17 va avea loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" ședința de lucru a cenaclului „Nicolae Labiș" în cadrul căreia se vor prezenta lucrări dedicate aniversării partidului.

Aurel Storin va citi piesa într-un act „Cutia cu zahăr", iar Constantin Abăluță va citi un poem închinat partidului.

★

Miercuri, 5 aprilie, ora 18, va avea loc la Casa Scriitorilor ședința de lucru a secției de proză.

Se va discuta romanul „In portul de pescari" de Ion Ruse.

Referent: B. Elvin.

POȘTA redacției

de NINA CASSIAN

In scrisorile primite în ultima vreme, întîlnesc tot mai des această frază, cu ușoare variante: „Vă rog să-mi spuneți dacă cele ce v-am trimis sînt simple versificări sau dacă pot fi numite poezii". Intr-adevăr, înclinația și posibilitatea multora de a-și formula ideile și sentimentele într-o anumită ritmică și de a le rima corect, le naște tentația de a se considera poeți, deși ei înșiși simt că acest înalt titlu implică o calificare sporită, dincolo de îndemînarea exterioară. Nu încerc să rezolv problema în rîndurile de față, dar există cu adevărat, în corespondența „Poștei redacției" un procent însemnat de versuri corecte care nu fac saltul calitativ spre poezie, în care convenția predomină asupra substanței, în care șablonul înlocuiește personalitatea. Dacă acest neajuns fundamental se întîlnește în paginile foarte tinerilor debutanți, el se poate explica prin lipsa unei individualități formate și atunci poate fi depășit cu vîrsta. Mai grav este cînd cusurul persistă la maturitate. In cazul din urmă, trebuie reafirmată cu tărie funcția de cunoaștere a poeziei, care respinge, deci, superficialitatea, stas-ul, verbalismul găunos și cere — dimpotrivă — profunzime și spirit inovator în cercetarea realității. Un poet care nu adaugă nimic la cele spuse de înaintașii lui își neagă rolul, se autodesființează.

Cînd *Bădulescu Mihai*, elev în clasa a X-a scrie:

„Sînt codrul, cerul, firea și natura
In care s-a născut poporul meu;
Sînt cel ce port în piept iubirea, ura,
Și cred în mine, în popor mereu".

voi face observația că, în ciuda pleonasmului din primul vers („firea și natura" — care, de altfel, implică și cerul și codrul), versurile lui „sună" bine fără însă a „răsuna" în sufletul nostru prin ecoul vreunui gînd sau sentiment nou sau măcar prin exprimarea inedită, pregnantă, revelatoare a vreunui gînd sau sentiment cunoscut.

La eleva *Elza Eberwein*, stîngăciile de meșteșug sînt mai marcate, în schimb mă bucură apariția, din cînd în cînd, a unor accente mai personale, ca de pildă:

„Inalta lume-a poeziei
prin muncă s-o salut aș vrea !",

sau:

„Brăzdează-n gînduri, temerar,
Creionul meu, și-n depărtare,
Spice de vers prin timp răsar".

Fiind vorba de doi aspiranți, foarte tineri, „concluzii" nu se vor putea pune decît după cercetarea producției lor viitoare.

Mai dificil este să trasezi hotarul între sonor și retoric, între măiestrie și rutină, la condeie noi formate, cu experiență, ca în cazul unor strofe semnate *George Banu*. De pildă:

„In hala asta, au murit cu el
Atîția proletari cu visu-n gene
Chemați la întrunire de sirene
Sub faldul înroșitului drapel !

Urmașii celor îngropați atunci
Căliți în jertfa lor, au rupt zăgazul
Și jugul care le rodea grumazul
In legea inventatelor porunci !", etc.
(Aniversare : 1933).

De aceeași fluență nesubstanțială, fără sclipire originală, dau dovadă și versurile „plăcute" semnate de *Ion Cobuz*, în genul:

„Toamna-i pe sfîrșite. Totuși, luminoasă,
Dimineața asta pare mai frumoasă.
Bruma-i așternută ca un voal pe
dealuri,
Frunzele de-aramă freamătă în valuri...

...Care încărcate trec încet pe drum
Hornurile-nalță caiere de fum...
...Totuși, iarna vine. Nouă nu ne pasă
Doar avem belșugul oaspete în casă !"

Prin cele de mai sus am vrut doar să indic una din preocupările cele mai perseverente și mai delicate care revin celor ce redactează „Poșta redacției": detectarea atentă a gardului de fierbere de la care versul devine poezie.

FAPTE DE SEAMĂ

(Urmare din pag. 1)

In timp ce priveam o listă de cititori la școală, mi se lua de pe ochi ca o ceață. Unde mă aflam, oare? Intr-un sat moldovenesc oarecare? Cum se poate? Ce căuta la Popricani, Alexandru Dumas? Dar Jules Verne? Dar Dickens? Dar Frații Grimm? Asudasem de bucurie. M-am foit în jilț, apoi am zîmbit îndelung către oamenii din fața mea, învățătorii din Popricani. Dintr-odată m-am simțit ca între prietenii mei cei mai buni, și nu găseam cuvîntul cald, să le arăt toată recunoștința, pentru munca lor de luminători! Ei mi-au citit în zîmbet tot sufletul, și mi-au răspuns zîmbindu-mi cu aceeași bucurie; apoi m-am plecat de-a binelea spre caetul cu autorii citiți la Popricani, și am aflat pe Creangă, Sadoveanu, Maxim Gorki, Liviu Rebreanu, Kaverin, Caragiale, Ajaev, Cezar Petrescu, Lev Tolstoi, Ostrovschi, Ispirescu, Tudor Arghezi, Slavici, Coșbuc, — toți citiți din scoarță-n scoarță.

Și tocmai pe cînd mă miram de numărul mare al scriitorilor cunoscuți între dealurile acelea, mi s-a prezentat instructoarea de pionieri, în numele copiilor. Ne-a cerut să binevoim a ne înfățișa în sala de spectacole a școlii, unde ne așteaptă pionierii... Și cum ne-am arătat în prag, micii popricăneni s-au ridicat smirnă, iar după ce unul din ei ne-a urat bun-venit, ne-a rugat să le istorisim măcar „o țîrucă" din viața scriitoricească! Țin minte cum la ieșire ni s-au cerut și autografe! Hm! Autografe, și la Popricani? Vremuri, ce distanță între voi! Cum a străbătut pînă aici cultura, această prea frumoasă cu facla de aur? M-am uitat la învățători și la copii și la soarele care lumina ferestrele și așternuse în sala de clasă cringuri generoase de lumină.

Inainte de a părăsi locurile, ne-am mai uitat odată la păsările adunate în sobor, în jurul obuzului zdrobit. Și cum ciriiau mînioase în fîșia de soare, păreau gata să-i hotărască soarta definitiv: transformarea lui în unealtă de lucru! In casca pusă ca jghiab, picurau din streșină fuioare iluzorii de beteală. Așa se despletea ceața cerului, scuturîndu-și podoabele spre mîngîierea necunoscutului tînăr, ucis în cel mai odios dintre măceluri. Și în vremea asta copiii cîntau cu glasuri înalte, înalte.

Popricanii, satul renăscut din cenușă, rîdea spre soarele călduț, rîdea din ferestrele caselor noi, din toate lucrurile se bucura, în timp ce lumina creștea, din noianurile întinderilor.

Am trecut, la întoarcere, prin Vînători. Iazul Cîrligului părea o oglindă rotundă, șlefuită de uneltele fine ale razelor de soare. Ne întorceam în Iași, după o zi plină ca inima omenească.

Eusebiu CAMILAR

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 7 (361) joi 9 februarie 1961

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

In întîmpinarea alegerilor de la 5 martie

PERSPECTIVE URIAȘE, PERSPECTIVE MĂREȚE

de acad. ZAHARIA STANCU

Marile realizări de pînă acum ale regimului nostru sînt unanim recunoscute. Harnicul și talentatul nostru popor se mîndrește cu ele. In lumina Raportului prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în fața celui de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, perspectivele care ni se deschid sînt uriașe, sînt mărețe. Mergem cu pași mari spre desăvîrșirea construirii socialismului. Ne apropiem din ce în ce mai mult de epoca în care vom intra în comunism. Ne-am obișnuit cu toții, în anii aceștia care s-au scurs, să luăm asupra noastră marile și nobilele sarcini trasate cu pricepere și înțelepciune de partid și guvern, și să le ducem la bun capăt. Nu există sector de muncă în care să fi lăsat probleme puse și nerezolvate. De pe ogoarele patriei am scos mai mult rod. Din adîncurile bogate ale pămîntului nostru străvechi am adus la suprafață mai mult petrol, mai multe minereuri, mai mult cărbune. Am dat patriei mai mult oțel. Prin tot ceea ce am înfăptuit am pus temelii trainice victoriilor și mai mari, și mai strălucite de mîine.

Nu ne culcăm pe laurii marilor victorii cîștigate. Nu stăm cîtuși de puțin pe loc. Directivele celui de al III-lea Congres al partidului vor fi împlinite sută la sută înainte de termen. Poporul nostru muncitor a primit cu entuziasm hotărîrile Congresului al III-lea și și-a luat angajamentul să le traducă în faptă. Implinirea acestui angajament va duce la progresul patriei și la înflorirea ei, la bunăstarea și fericirea tuturor celor ce muncesc. Industrializarea socialistă a țării va continua într-un ritm din ce în ce mai susținut. In viitorii șase ani, potrivit planului, vom construi noi fabrici și uzine la cel mai înalt nivel tehnic mondial. Fabricile și uzinele pe care le avem astăzi vor fi modernizate și reutilate. Datele ce ne stau la îndemînă ne îngăduie să arătăm că „în anul 1965 industria noastră va produce de peste două ori mai mult decît în 1959". Tot în anii ce vin vom construi la Galați — cu ajutorul Uniunii Sovietice — un mare centru siderurgic. Acest centru siderurgic va produce anual patru milioane tone oțel. Cred că este bine să amintim că vechea Romînie producea în 1938 numai 284 mii tone oțel. Intre ceea ce a fost și între ceea ce este și va fi, cifrele citate mai sus arată o deosebire considerabilă.

Politica partidului, cu privire la industrializarea socialistă a țării, a căpătat și ea, întreaga adeziune a poporului. Oamenii muncii din țara noastră sînt profund convinși că dezvoltarea continuă a industriei va crește bogăția patriei și va întări necontenit puterea ei economică. In anii care vin vom spori resursele de materii prime și vom trece la o superioară valorificare a lor. Industriei constructoare de mașini îi vom da un și mai mare avînt. Se va da o deosebită atenție industriei chimice. Vom înzeci cantitatea de îngrășăminte chimice. Vom produce de 14 ori mai multe mase plastice și rășini sintetice și de 43 de ori mai multe fibre și fire sintetice. Producția de hîrtie va fi sporită de trei ori. Vom transforma industria noastră ușoară și alimentară într-o producție nouă, prin modernizare și automatizare. Rezultatul: producția în aceste domenii va crește de două și de trei ori față de cea actuală. Se va urmări cu perseverență — și fără nici o îndoială se va realiza — ridicarea nivelului tehnic în întreaga noastră industrie. Aceasta va duce la o continuă îmbunătățire a tuturor produselor. Produsele noastre vor trebui să atingă și ele, calitativ, nivelul celor mai bune produse de pe piața mondială. Toate înfăptuirile la care vom ajunge în anii ce vin, toate victoriile pe care le vom obține vor fi spre binele și spre folosul tuturor oamenilor muncii din patria noastră, spre binele și spre folosul întregului nostru popor.

Tot în anii aceștia care vin va fi terminată vasta operă de colectivizare agricolă. Satele noastre își vor schimba și mai mult înfățișarea. Ele vor fi mai bogate decît sînt astăzi și mai frumoase decît ni le-am putut închipui vreodată. Pe nesfîrșitele ogoare ale patriei, în anul 1965 vor lucra 100 de mii de tractoare — adică de trei ori mai multe decît în 1959 — peste 70 de mii de semănători vor arunca semințele selecționate în brazde, peste 50 de mii de combine vor recolta îmbelșugatele roade ale colectiviștilor și ale gospodăriilor agricole de stat. Va fi de asemenea sporită producția vegetală și animală. Se prevede ca pînă în 1965 producția agricolă să crească cu 70—80 la sută față de anul 1959.

Insuflețiți de partidul marxist-leninist al clasei muncitoare, convinși că în socialism și în comunism își vor afla bunăstarea și fericirea, adînc pătrunși de faptul real că patria este a lor și numai a lor, oamenii muncii din țara noastră, care pînă astăzi au mers sub conducerea partidului din succes în succes, se vor strădui și vor împlini înainte de termen planul de șase ani. Aceasta va crea minunate condiții de trai pentru toți oamenii muncii. Nivelul de trai se va ridica și mai mult. Veniturile salariaților vor crește, în anii ce vin, cu 40—45 la sută, în comparație cu anul 1959, pe de o parte prin sporirea salariilor, pe de alta prin reducerea treptată a prețurilor mărfurilor de larg consum. Veniturile țăranilor vor crește și ele cu circa 40 la sută. Piețele și magazinele vor pune la dispoziție cumpărătorilor mărfuri de o calitate superioară și de două ori mai multe decît astăzi. O problemă grea a fost aceea a locuințelor. Prin construcțiile masive ridicate în ultimii ani în Capitală și în mai toate orașele de provincie, această problemă a fost rezolvată în parte. Orașele noastre au început să se înfrumusețeze și să capete aspecte noi. Un număr important de oameni ai muncii au astăzi locuințe confortabile. Se va merge însă, și în acest sector de activitate, mai departe. In următorii cinci ani se vor investi, în acțiunea de construire de locuințe noi, 13 miliarde lei. Cu această sumă se vor clădi 300 mii de apartamente. Cifrele ne arată, așadar, că în viitorii cinci ani se va construi de trei ori mai mult decît în ultimii șase ani.

Pentru nevoile social-culturale ale populației și pentru ocrotirea sănătății oamenilor muncii, în anii următori statul nostru va cheltui de două ori mai mult decît în ultimii cinci ani.

Experiențele prin care am trecut, realizările mari care pot fi văzute de toți, ne-au arătat că înfăptuim tot ceea ce ne propunem. Cu nemărginită încredere în partid și în guvern, cu nemărginită încredere în forța sa creatoare, poporul nostru va transforma, înainte chiar de sfîrșitul șesenalului, marile și mărețele perspective de azi, în realizări concrete.

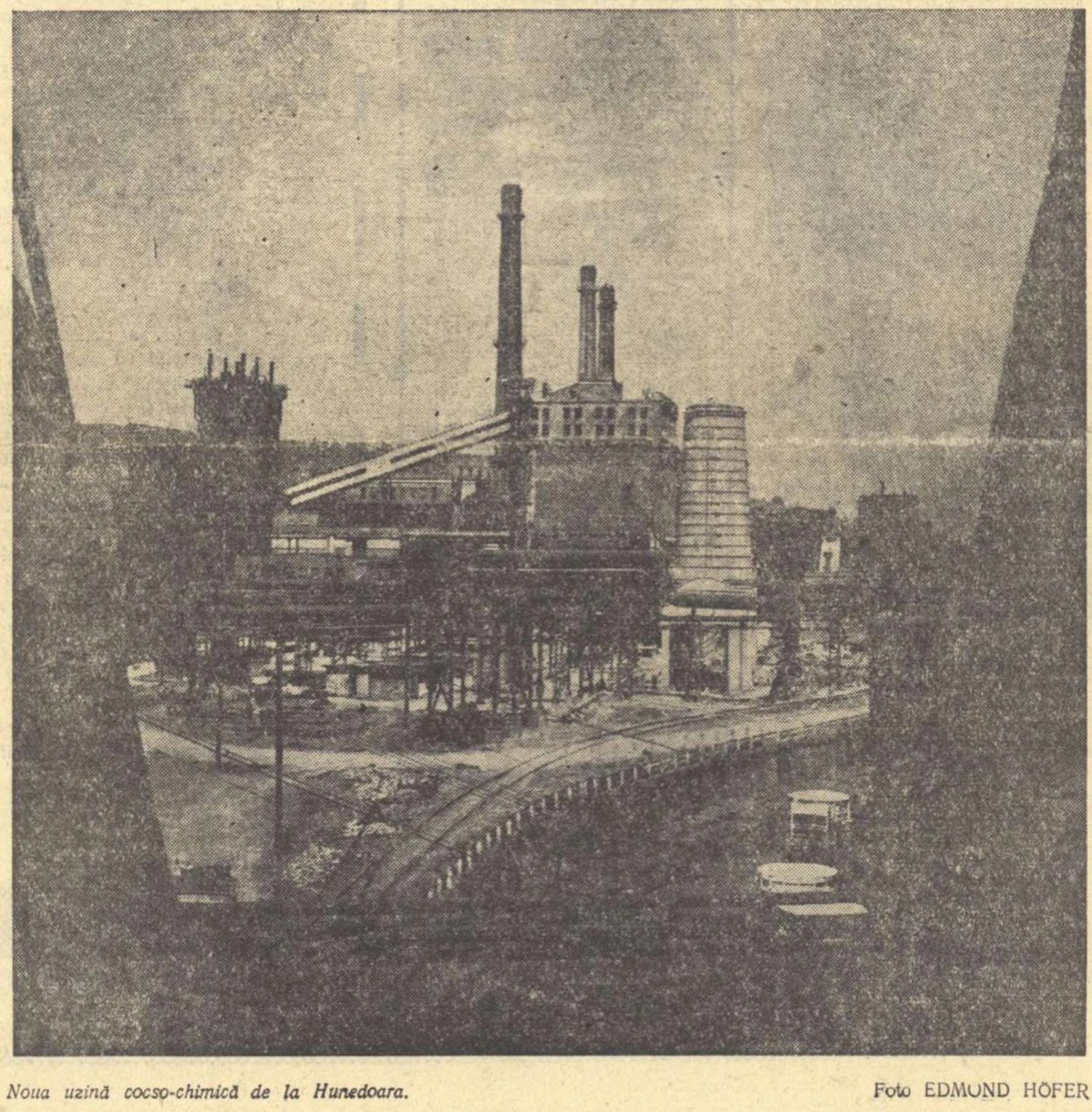

Noua uzină cocso-chimică de la Hunedoara. Foto EDMUND HOFER

JURNALUL SCRIITORULUI CANDIDAT

Drumul realizărilor

In anul 1950 am fost trimis de către un raion de U.T.M. într-un sat de pe Valea Prahovei. Aveam o sarcină specială. Trebuia să asist, cu încă un tovarăș, la desfășurarea alegerilor de deputați pentru sfatul popular al comunei aceleia de munte. Era prin decembrie, la început, și alegerile care se țineau în satul acela erau primele de felul acesta. Pînă atunci, oamenii votaseră pentru altfel de deputați, pe care, înainte vreme, nici nu-i văzuseră măcar, ori dacă-i văzuseră, asta fusese numai pentru scurt timp, pînă ce le dăduseră voturile. Și iată că acum era vorba să-și aleagă deputați și pentru comuna lor, pentru orînduirea treburilor și nevoilor lor de zi cu zi, acolo, pe loc. Asta-i bucura într-un fel, pe cei mai mulți dintre ei, dar le dădea și o stare de nedumerire, în care era și oarecare neîncredere față de lucrurile acestea noi: „Rău nu-i, dar să vedem ce-o să iasă pînă la urmă!"

Omul spunea, cu sinceritate și cu stîngăcie, care-i erau temerile, repetînd aceleași și-aceleași vorbe: „Așa ceva nu s-a mai pomenit, să avem deputați și-aicea, în sat, la noi acasă!" Eram, la urma urmelor, în 1950, la sfîrșit, la patru ani după alegerile din 1946 și la șase ani de la Eliberare. Abia se făcuse curățenie în țară, abia fusese măturat locul, ca să se poată lucra cum trebuie la fundamentul noilor construcții. Abia fuseseră naționalizate întreprinderile și fuseseră îndeplinite primele două planuri de stat, pe 1949 și 1950. Planul de zece ani de electrificare a țării — plan care a devenit realitate astăzi — fusese discutat și aprobat în Plenara C.C. al P.M.R. din octombrie. Dar cîte lucruri care există astăzi și cu care ne mîndrim, nu existau pe-atunci! Nu existau nici Bicazul, nici Săvineștii, nici Borzeștii, nici schelele Olteniei nu existau și nici Hunedoara nu era așa cum este acum. Iată însă că astăzi, numai după zece ani, aceste obiective de seamă ale industriei noastre socialiste există.

Totuși, nu despre ele aș vrea să vorbesc în aceste însemnări.

In satul de care am pomenit mai sus, n-am mai fost de curînd. Am fost, în schimb, în alte sate, în special din Ardeal, de mai multe ori, într-o perioadă mai întinsă. Sintetizînd observațiile culese în acest timp, pot spune că transformările care au avut loc în conștiința oamenilor sînt deosebit de mari, chiar dacă par neînsemnate, la o primă cercetare. Și cînd spun transformări, nu mă gîndesc la faptul că oamenii s-au obișnuit — acolo unde nu fuseseră obișnuiți cu asemenea lucruri — să întrebuințeze curentul electric, radioul, ci la schimbările care au avut loc în conștiința lor, la lărgirea orizontului lor, a preocupărilor și a felului de a gîndi și de a privi lumea și viața. Indiferenței și pasivității, atitudinii aceleia puțin fataliste, care nu caracteriza poporul nostru și care a fost înrădăcinată cu sila în viața sa, de nenumărate nedreptăți și opresiuni, i-a luat locul un interes viu pentru problemele cele mai felurite, începînd cu retribuția zilei de muncă — cu prețuirea muncii, în fond — și sfîrșind cu cele mai complicate probleme, filozofice sau morale. Noi vorbim adeseori de alianța dintre clasa muncitoare și țărănime, dar nu ne dăm seama întotdeauna de semnificațiile deosebite ale acestei alianțe, de rezultatele ei concrete, sau mai puțin concrete, dar care dau roade nebănuite. Clasa muncitoare și-a dat aportul său de neprețuit la refacerea economiei noastre și la industrializarea țării. Și acesta este un lucru palpabil, viu, ușor de depistat, ușor de relevat. Mai există însă și un alt aport, care nu-i chiar așa de ușor de relevat (în această direcție, literatura are datorii enorme față de realitate) și care ține de polarizarea și canalizarea tuturor energiilor naționale, a tuturor eforturilor, polarizare și canalizare care s-au făcut de către aceeași clasă eroică, sub conducerea directă a partidului!

In prezent, se poate spune, fără nici o teamă de exagerare — că la noi în țară s-au pus bazele unei conștiințe noi, ale unei morale noi. Nu vreau să spun că de-acum sînt rezolvate toate problemele, pentru totdeauna și că nu mai avem nimic de făcut. Din contră, cred că mai avem de lucru și pe acest tărîm deosebit de important. E mai ușor însă, ori ce s-ar zice — chiar dacă asta cere mai multă grijă și mai multă pricepere — să veghezi rodul unei grădini, după ce pomii au început să înmugurească. Astăzi, oamenii s-au obișnuit, așa cum s-au obișnuit cu atîtea și-atîtea lucruri noi, să-și aleagă deputații lor, să-și spună cuvîntul în rezolvarea tuturor treburilor obștești și să participe la această rezolvare.

★

Deocamdată, carnetul meu de însemnări nu cuprinde nici un fapt și nici o problemă care să necesite o rezolvare rapidă, care să răspundă unor cerințe firești, ale cetățenilor care m-au propus pentru a fi ales ca deputat în una din circumscripțiile electorale ale unui raion din București. Sînt unul dintre zecile de mii de cetățeni — și acesta e un titlu de mîndrie — care urmează să candideze la alegerile de la 5 martie, pentru sfaturile populare și pentru Marea Adunare Națională, care a devenit, în condițiile noastre, adevărată „Casă a țării".

Ion LĂNCRĂNJAN

Despre poezia de dragoste

Nu vom spune, desigur, un lucru nou, afirmînd că erosul, deși general-uman, își schimbă înfățișările și semnificațiile de la epocă la epocă. Acest caracter proteic nu se manifestă arbitrar, ci reflectă, cu o consecvență subtilă, uneori greu de descifrat în individualitatea complexă a actului poetic, dinamica unor idei sau valori sociale. Nu s-ar putea oare scrie — și cît de pasionantă ar fi o asemenea încercare! — o istorie, în înțelesul cei mai riguros, a sentimentului de dragoste? Insăși apariția poeziei lirice, la vechii greci, este în bună măsură legată de expresia directă a acestui sentiment care, în afara implicațiilor de ordin individual, reprezintă un anumit mod, determinat social, al omului de a concepe **valorile** sau de a-și defini atitudinea în raport cu ele. Fără a insista asupra laturii istorice a problemei, vrem totuși să ne oprim la cîteva din aspectele ei, mai apropiate în timp, care pot ilustra sensul social al erosului. Astfel, în romantismul european, capătă accente intense motivul cunoscut al **dragostei și morții,** care este o formă — bineînțeles, pasivă — de refuz adresat unei lumi rău întocmite. In dragoste se mărturisesc înclinațiile cele mai nobile ale omului care, violent contrazise de realitatea socială înconjurătoare, fac din acesta un inadaptat absolut, găsindu-și salvarea în moarte, sau într-o evaziune în imperiile imaginației. Mitul împletirii dragostei cu moartea, sau mitul dragostei într-un spațiu paradisiac (să ne gîndim, de pildă, la „Cezara" lui Eminescu) capătă ramificații și nuanțe multiple. Instaurarea definitivă a puterii burgheziei duce la o depreciere a însuși conceptului de dragoste (**L'amour c'est le goût de la prostitution,** nota cu tragică ostentație Baudelaire într-unul din caietele sale intime). Acest tip de eros era cultivat de așa-numiții „poeți damnați" — o latură de protest e implicată în atitudinea lor, — dar nu s-a impus cu exclusivitate, căci funcțiile regeneratoare sau de eliberare a unor mari energii sufletești pe care le are sentimentul acesta nu puteau fi anulate. Conceptul de dragoste trece totuși printr-o anume criză, care reflectă haosul etic propriu capitalismului. Ar fi poate interesant să amintim observația unui eseist francez care constata că dragostea pasională nu se poate manifesta decît ca înfrîngere a unei convenții, a unui tabù (de aici marile pasiuni adultere, descrise în literatura veacului trecut). Concepută inițial în mod greșit, ca o lege dincolo de social, observația aceasta poate fi aplicată condițiilor specifice orînduirii burgheze: negînd prohibițiile rigide și artificiale, erosul e un mod—indirect — de afirmare a libertății spirituale a omului.

Am citit, în ultima vreme, cîteva din recentele creații ale poeților noștri în domeniul liricii erotice. Dacă în poezia occidentală, încă din a doua jumătate a veacului trecut, ne întîmpină ceea ce am numit o criză a conceptului de dragoste, asistăm, în schimb, la reabilitarea lui totală în cadrul realismului socialist. Și nu numai la o reabilitare, ci și la înzestrarea lui cu semnificații noi. E vorba, mai întîi, de integrarea unitară și, am zice, conștientă, a erosului într-un sistem de valori etice și sociale. Apoi, prin depășirea **alienării** capitaliste, de eliberarea acestui sentiment de restricțiile sau dependențele arbitrare. Posibilitatea suferinței nu este, firește, exclusă, dar ea are acum o determinare strict individuală, nu și socială. Conceptul de dragoste în expresia lui poetică, dobîndește o nouă complexitate. Limitîndu-ne, deocamdată, doar la cîteva aspecte ale acestui fenomen, ne vom referi la poemul Ninei Cassian „Spectacol în aer liber". E interesantă, aici, în primul rînd, continuitatea și intensitatea reflecției **etice.** Dragostea apare ca un efort de permanentă înnoire, de creație umană.

Sentimentul e amenințat însă de primejdii, — inerția, gestul automatizat, fără acoperire emoțională, oboseala, stările neutre. Poeta descrie alegoric cortegiul ispitelor: **„Capcanele, ispitele, prejudecățile / se sfătuiesc: cum să facem? / Pe unde să ne facem intrarea / la serbările dragostei? / Va trebui să ne strecurăm deghizate, / cum intră ciuma-n cetate."** Efortul de înnoire întrerupt, obișnuința și monotonia ucid sentimentul: **„O știi cînd se-apropie? Nu. / Totul era ca-nainte / și, iată, deodată-apăru. / S-au schimbat toate, fără veste. / Fața de masă nu mai e vișinie. / Degetul cel mic al iubitei / nu mai seamănă cu-o corniță de melc. / Toată minunea care-a fost / nu mai este. / Intre prezență și-absență / hotarul e străveziu. / Contrastele s-au decolorat. / Iubirea se-amînă pe mai tîrziu".** Pentru a-și apăra dragostea, cei ce se iubesc trebuie să fie **„cu ochii-n patru / la modificările ei imperceptibile, / veșnic treji, veșnic pătrunzători și inventivi".** Sensul dinamic al sentimentului erotic se întîlnește cu sensul major al epocii contemporane: comunismul. Dragostea e proiectată pe fundalul unor vaste semnificații, capătă frumusețea gravă a responsabilității conștiente: **„Dragostea merge-nainte / învingîndu-și vrăjmașii. / Așa arată eroismul dragostei / în condițiile grele, sublime, / ale epocii nucleare, / cînd sînt atît de urgente lucrările păcii / tehnica și progresul obștesc".** Erosul se îmbogățește cu dimensiunile umanismului socialist.

Semnificativ prin orientarea lui, poemul Ninei Cassian are totuși un caracter prea conceptual. Reflectînd preocuparea poetei pentru ideile morale, era firesc ca limbajul să abunde în noțiuni abstracte, cu un conținut etic în general, dar integrarea acestora într-o substanță lirică autentică se realizează destul de dificil. Formații imagistice ca „magicul vaccin al

Matei CĂLINESCU

(Continuare în pag. 6)

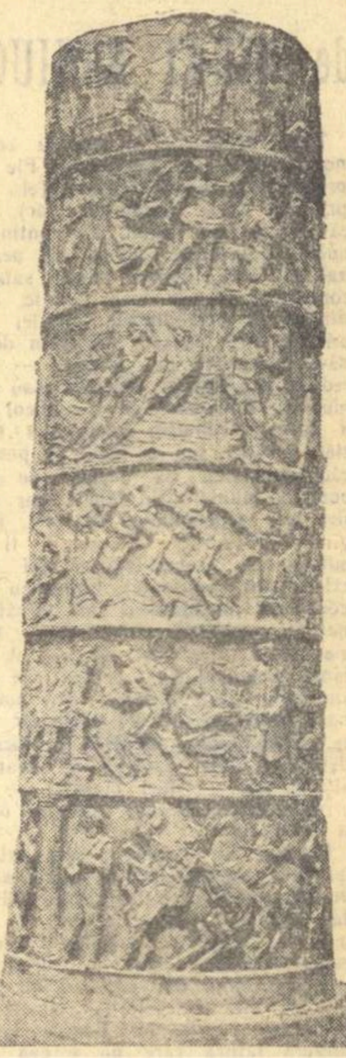

MIRCEA ȘTEFANESCU „Republica"
(Din „Expoziția regională de pictură și sculptură")

Impresii din New York

BROADWAY

Dina Cocea, care a făcut parte din delegația romînă la cea de-a XV-a sesiune a O.N.U., împărtășește în cele ce urmează cititorilor „Gazetei literare" impresiile sale despre activitatea teatrală și viața din New York.

Cine sosește la New York pe calea aerului este scutit de priveliștea idilică a Statuii Libertății pe care numai la plecarea și la ieșirea din port o vezi în adevărata ei postură: întorcînd spatele orașului, înălțînd, în loc de făclie, un uriaș cornet de înghețată, îmbrăcată în culoarea mucegaiului. Sosirea la aeroport are avantajul de a te proiecta direct și brutal în vîrtejul mașinilor care se întrec nebunește. Spre ce gonesc conducătorii lor, n-am putut afla și înțelege nici în ziua sosirii mele nici mai tîrziu. Nebunia vitezei pare să fie mai degrabă o boală, o psihoză, decît o necesitate a așa-zisei vieți trepidante americane. Alunecînd pe autostradele într-adevăr frumoase ale New Yorkului și pe marile bulevarde mă străduiam să surprind dincolo de geamurile strălucitoare ale și mai strălucitoarelor mașini, imaginea unor fețe care-mi păreau împietrite într-o plictiseală pe care nimic n-o poate tulbura. Oameni cu privirea fixă, care nu zîmbesc și nici nu vorbesc, mestecă continuu acea invenție infernală care este chewing-gumul. Pe stradă, la teatru, în magazine, în biserici, în autobuz, aceeași lipsă de expresie. Regula minimului efort intelectual, regulă care se aplică încă din primii ani de învățămînt școlarilor și care este fundamentată în manualele de filozofie prin teze care neagă rolul gîndirii în procesul cunoașterii, atribuindu-i doar facultatea de a descoperi cele mai bune mijloace de adaptare la mediul înconjurător și de autoconservare, explică succesul unor broșuri ca „Reader's digest". Acestea, vînzîndu-se în milioane de exemplare, tipăresc în treizeci de pagini rezumatele unor romane de trei sute de pagini „pentru uzul cititorilor grăbiți" și al magazinelor care dau rețete-tip asupra felului cum poți obține un „job", cîștiga prieteni și avea un cont la bancă. Americanii se pretind a fi „individualiști", dar se supun oricărei publicități care la televiziune și radio etc., sună cam așa: „Două milioane de bărbați încalță pantoful Johnston and Murphy", „nu aștepta pînă mîine, cumpără chiar azi o pereche", sau „la ora 7,09 minute se va deschide pentru tine poarta marei aventuri dacă vei cumpăra un pantalon de flanelă de la Anthony Gesture, numai 17 dolari și 95 perechea". Reclame obsedante, zgomotoase, impun cetățeanului american ce să bea, ce să mănînce, cum să se îmbrace și să se încalțe, ce să citească, unde să-și petreacă seara și ce firmă să-l înmormînteze. Și cum fiecare vrea să facă ceea ce face toată lumea, toată lumea se îmbracă la fel, fumează ace-

Dina COCEA
Artistă emerită

(Continuare în pag. 7)

ÎN ACEST NUMĂR:

- **Patru schițe sovietice**
  - **Sirena locomotivei, După ploaie** de Oleg Bușko
  - **Accent aigu, O discuție** — de Iurii Naghibin (pag 3)
- **Luna beată**
  - povestire de Costache Anton (pag. 5)
- **Poezii**
  - de Tiberiu Utan și Aurel Gurghianu (pag. 5)
- **Cerințe și obligații ale comediei satirice**
  - de Vicu Mîndra (pag. 7)
- **Mușcătura, Papării**
  - două schițe de Alberto Moravia (pag. 8)

Ai lui Urcan în proza ardeleană

„— Iar se bat ăștia ai lui Urcan, zise una.

— Iar se bat.

— Trebuie să facă și ei ceva.

— Chiar așa. Că de lucrat nu lucră, gînduri n-au. Ziua dorm și noaptea fură" — este comentariul satului la unul dintre conflictele petrecute violent între neamurile bogate ale Urcanilor. Nuvela *„Banii"*, din care am citat, se leagă de altele — *„Urcan bătrînul"* și *„Inmormîntarea lui Urcan bătrînul"* și împreună cu ele ar fi putut, dacă Pavel Dan n-ar fi murit prematur, să se închege într-o monografie a satului ardelean scrisă cu impresionanta vigoare a unui mare talent.

Pînă la Pavel Dan, Slavici și Rebreanu au arătat că jugărele de pămînt și numărul vitelor erau socotite bunul suprem, măsura definitivă a bucuriilor vieții în satul ardelean. Ei au statornicit tradiția unei proze rurale care se desfășoară sistematic, în construcții solide, gravitînd echilibrat, metodic, pe fondul unor profunde acorduri tragice, în jurul preocupării fundamentale — *„întabularea"* — înregistrarea pămîntului ca proprietate a unuia sau altuia dintre posibilii moștenitori. De fapt, în *„Urcan bătrînul"* nu se petrece nimic, sau aproape nimic, epic. Descriind lupta Ludovicăi ce vrea să împiedice încercarea fiului și nurorii sale de a *„întabula"* pe numele lor pămîntul ce i se cuvine ei, scriitorul creează însă atmosfera apăsătoare a obsesiei pămîntului și conturează ferm caractere puternice.

„In sat, frumusețea se măsura cu jugărele de pămînt" și în formulele de politețe *„mulțam, dumnezeu să-ți țină vitele"*, *„să-ți dea dumnezeu noroc la porci, că faină mustață ai"*, se simte aceeași preocupare, statornică și unică, pentru înavuțire. „Glasul iubirii" înăbușit dar răscolitor, din *Ion*, nu se face auzit niciodată în proza lui Pavel Dan. Lupta pentru acapararea pămîntului se duce însă aici, doar între neamurile de gazdă (ca cei ai lui Urcan) în timp ce satul comentează batjocoritor (mai mult cu nepăsare și mai puțin cu ură activă) privind realități ce ar aparține, parcă, altei lumi. In aceasta stă diferența între viziunea lui Pavel Dan și aceea a lui Rebreanu. Și tot aici se află și principala limită a modului său de a aborda problemele sociale ale satului.

Nu se poate spune că oamenii lui Pavel Dan vorbesc puțin, mocnind și în tăceri grele gînduri aspre. Numai unul ca Simion, prost și încrezut, cînd vede lume multă strînsă la înmormîntarea tatălui său, părîndu-i-se că *„niciodată în viață nu fusese el atît de mare"*, vorbește *„puțin, spunîndu-și gîndul scurt și apăsat"*. Este o bună remarcă psihologică, nicidecum caracteristica celor ce populează universul lui Pavel Dan! Dimpotrivă. Citim pasaje în care discuțiile purtate cu un real rafinament, vădesc, în embrion, ceea ce la Marin Preda va lua forma subtilă a comentariului interior simultan cu dialogul, trecînd prin aspectul disimulării (pe care Preda îl depășește). Este antologic momentul cînd Valer merge la preotul satului pentru a obține ca înmormîntarea bătrînului Urcan să se facă fără vinars (băutura costă bani) și în zi de post, (pentru a se consuma mîncare mai puțină):

„— Il ținem un pic mai mult, că am vrea să ne pregătim bine. De la noi și lumea așteaptă mai mult. Apoi ne-a și fost drag moșul.

Popa îl privi adînc gîndindu-se: «Il țin pe laviță o săptămînă ca să-l îngroape în zi de post. Fiindcă le-a fost drag... și cu îngropăciune mare...» (Gîndul ce-i trecu prin dosul ochilor se afunda în necunoscut). In locul lui zise cu totul altceva, ceea ce trebuia să spună ca popă:

— De bună seamă, dragul meu, se cade să-l îngropați cu cinste mare. V-a lăsat o moșie, v-a făcut oameni de frunte. Ai venit să-mi spui că vreți și vinars peste copîrșeu. Vă las, vă las cu dragă inimă (...!).

Valer își drese glasul (...), o sudalmă cumplită i se coborî pînă la vîrful limbii (...)". Impreună cu alți săteni, Valer mersese la vlădică spre a-l pîrî pe popă care nu se ține de obiceiul pămîntului și nu-i lasă pe oameni să împartă vinars la înmormîntări. Acum, popa se răzbună, punînd pe zgîrcitele neamuri ale lui Urcan să facă cheltuială mare *)

Proza lui Pavel Dan se ocupă persistent de obiceiurile de înmormîntare. El face o monografie a înmormîntării, așa cum Rebreanu făcea o monografie a horei sau a nunții. Ingropăciunea unui om sărac și chinuit de familia sa (Toader din *Priveghiul*) sau a unui bătrîn chiabur (Urcan), nu constituie nicidecum un prilej de meditație metafizică: unică și imanentă, ea prilejuiește scriitorului, mai ales sondaje în viața socială, cuprinzînd pe larg, în cercuri concentrice, familia, apoi neamurile mai îndepărtate, apoi autoritățile locale (popa, dascălul, notarul), în sfîrșit, întregul sat. Nici vorbă de atmosferă cucernică în timpul priveghiului: se discută despre recoltă, se joacă cărți se bea. Un țăran sărac, Șuta (la moartea lui Toader) și popa Tiron (la moartea lui Urcan) fac un rechizitoriu fulminant, rupînd vălurile bunei cuviințe ipocrite și dezvăluind adevărul vieții celui dispărut. Forța monologului rostit de personajele lui Pavel Dan nu o va da știința oratoriei (mai ales la Șuta), ci faptul că vorbitorul mimează și gesticulează jucînd dezinvolt o pantomimă aparent veselă, susținută însă pe pilonul unei tragedii etern umane — durerea în fața morții. Inaintea oamenilor adunați la priveghiul lui Toader, se desfășoară o reprezentație ce amintește barăcile de bîlci la care lumea se adună să asculte și să vadă pe „pehlivanul" ce joacă monologul plin de haz al soției cicălitoare. Dar scena se petrece în vecinătatea imediată, prea concretă, a morții, pentru ca moravurile batjocorite gros să nu se arate sub lumina amară ce o

reflectă existențele mărunte dar autentic chinuite.

Rechizitoriul făcut de popa Tiron la înmormîntarea bătrînului Urcan atinge coardele majore ale demascării unei pături sociale — gazdele satului ardelean. Nu se reproduce exact ce a spus, dar cuvîntarea sa este relatată prin crearea atmosferei și prin descrierea trăirilor și halucinațiilor Ludovicăi. Caricaturalul ia forme fantastice, scenele se schimbă în vîrtej de coșmar, amintind viziuni de Goya. Realul convertit în fantastic își sporește valențele de demascare socială.

Tablourile, în culori tari și rostogoliri amețitoare, sînt însoțite de o acompaniere melodică ce le adaugă încă o dimensiune, concretizîndu-le și sublimîndu-le verosimilul: *„Carul zurăia de fierărie: era și uscat din pricina secetei. Clopotele de pe boi sunau ascuțit. In ritmul lor, împletindu-se într-un cor fantastic se revărsa peste hotar bocetul"*. Este aspru rechizitoriul făcut de satul întreg la înmormîntarea acoperită de rușine a bătrînului Urcan. Și este în atitudinea lui Pavel Dan — pe care o reliefăm și o subliniem aici — un atașament sincer la cauza celor săraci ce rîd batjocoritor *„de neamul mare și bogat al Urcăneștilor"*.

Adriana ILIESCU

---

*) Urcan bătrînul ESPLA 1960 pag. 65-71

A apărut „Secolul 20"

A apărut acum cîteva zile, primul număr al revistei de literatură universală „Secolul 20". Intr-un format elegant și într-o prezentare grafică excelentă, „Secolul 20" răspunde unei necesități reale a publicului cititor — aceea de a fi informat în mod competent asupra problemelor literaturii mondiale contemporane. Sumarul variat al primului număr cuprinde articole de sinteză, interviuri, note și recenzii privind literatura sovietică și a țărilor de democrație populară, precum și literatura occidentală. Sînt publicate, de asemenea, numeroase traduceri. O singură nedumerire îl întîmpină pe cititor: este „Secolul 20" o revistă lunară, trimestrială, bianuală? Primul număr — dintr-o neglijență a redacției — nu e însoțit de nici o indicație cu privire la datele de apariție ale revistei.

Memento elementar

Penița oricărui literat ar trebui să poarte, gravate în metalul ei, cuvintele acestui memento elementar al onestității scrisului: **nu vehicula numele autorilor pe care nu-i cunoști!** (Un demon al elasticității ne șoptește un mic amendament: **sau dacă ții neapărat să vehiculezi asemenea nume, deschide un dicționar și vezi cum se transcriu exact...**). Cînd literatul nu respectă o atare prescripție, înfruntă riscul bunăoară al autorului rubricii **Literatură** din **Contemporanul**, care în numărul său trecut modifică fără voie numele unor cunoscuți scriitori sudamericani. Fără a fi scuzabil, faptul are totuși o explicație și anume, d-sa a preluat numele scriitorilor respectivi din revista **Inostrannaia Literatura**, uitînd însă că în limba rusă numele proprii se scriu fonetic — adică așa cum se pronunță. Ca să nu fie indus în eroare cititorul, ne îngăduim să facem cuvenitele rectificări: se scrie Fernandez, Paul Gonzalez Tunon, Alfonso Reyes și nu Fernandes, Raul Gonsales Tunon sau Alfonso Reies cum putem citi în nota din **Contemporanul**.

Intîmplător, în acest caz inadvertențele puteau fi evitate cu un minim de efort, pentrucă la sfîrșitul revistei sovietice, la rubrica intitulată **„Pe scurt despre autori"**, toate aceste nume se află transcrise în limba spaniolă. Soluția era deci... la cîteva pagini

Oase, mușchi și lopeți păroase

Cititorul deslușește cu greu înțelesul poeziei „Ochii" din ciclul „Utecistul" de Aurel Storin, publicată în ultimul număr al revistei „Luceafărul".

Citind primele versuri ale poeziei: **„Peste agentul răstit ca o poruncă / Leoparzii ochilor lui se aruncă"**, îți vine a crede că leoparzii ochilor sînt ai utecistului, deși nu ești sigur. În continuare, cititorul este complet derutat. Pentru că versului în care se aruncă leoparzii îi urmează: **„Ii string lopețile miinilor, păroaselor"**. Mai întîi, ale cui sînt „lopețile miinilor, păroaselor"? După descriere, „lopețile păroase", ca de gorilă — ar putea fi ale agentului. În această ipoteză, cine sînt cei care îi string lopețile?... În romînește de altfel „stringerea miinilor" nu semnifică un fapt reprobabil.

Mai departe aceiași factori necunoscuți acționează asupra unei victime greu de definit, într-un chip pe cît de îngrozitor, pe atît de greu de înțeles. După ce **„îi string lopețile miinilor, păroaselor / îi împletesc funiile albe ale oaselor / i se încolăcesc pe trup /** (Nu se știe cine: funiile sau călăii n.n.) **Pînă cînd mușchii troznesc și se rup"** (Știam că oasele troznesc, nu și mușchii).

Mai este vorba, în continuare, și despre părul victimei, care, nu se știe de ce, este comparat în poezie cu „un copac încîlcit, ce s-a uscat fiindcă nimeni nu l-a iubit", ș.a.m.d.

O CARTE pe săptămînă

ION VITNER: „Meridiane literare"

Intre criticii noștri de astăzi cu activitate mai îndelungată pe tărîmul literaturii, Ion Vitner rămîne prin excelență un eseist. Ca și Critica criticii, Pasiunea lui Pavel Korceaghin *sau* Firul Ariadnei, *recentul volum* Meridiane literare *apărut la ESPLA, reprezintă, în fond, o culegere de eseuri. Pentru cine vrea să urmărească drumul parcurs de autor, de la articolele publicate în primii ani după Eliberare și pînă în prezent, cartea la care ne referim se cere discutată într-un context mai larg. Ar fi, desigur, neconcludent dacă am judeca acest volum „în sine", netinînd seama de stadiul actual de dezvoltare la care a ajuns cercetarea fenomenului literar.*

Este clar pentru oricine că, la noi, critica literară a obținut în ultima vreme o seamă de succese remarcabile. Ea și-a cîștigat un binemeritat prestigiu în rîndurile cititorilor. Asta și explică, într-un fel, interesul unanim pentru volumele de critică literară care se tipăresc — instrumente prețioase la îndemîna oricui urmărește dezvoltarea literaturii romîne contemporane.

Meritul principal al eseurilor cuprinse în volumul Meridiane literare *este că ele depășesc stadiul unor simple comentarii pe marginea cărților. Criticul încearcă să generalizeze experiențele literare la care se referă, să tragă învățăminte, atît din ceea ce constituie aspectele pozitive în creația poeților sau prozatorilor analizați, cît și din slăbiciunile constatate, străduindu-se de fiecare dată să integreze volumele discutate în ansamblul creației scriitorului și în ansamblul literaturii noastre. Iudecata de valoare emisă va fi astfel rodul unei vaste investigații istorico-literare.*

In mare, cartea poate fi împărțită în trei părți: E vorba mai întîi despre acele studii monografice asupra poeziei lui Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, Cicerone Theodorescu, Marcel Breslașu, Dan Deșliu, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, asupra prozei lui Ion Călugăru, Titus Popovici, Aurel Mihale, Iulian Vesper. Tot aici e necesar să amintim și cîteva eseuri cu caracter ceva mai larg. Ele dezbat probleme de teorie despre criticii democrați revoluționari ruși, Realismul socialist în concepția lui Gorki, Arta revoluționară, Pentru realism socialist.

O altă parte distinctă a volumului Meridiane literare *o formează însemnările pe marginea operei unor scriitori străini: Emile Verhaeren, Lu Sin,* Povestiri de pe Don *de Șolohov și, în deosebi, ciclul de articole pe marginea romanului* Doktor Faustus *de Thomas Mann — probabil capitole ale unei viitoare monografii despre marele scriitor german.*

De reținut continua raportare a cărților discutate la realitatea zilelor noastre, la lupta dintre ideologia clasei muncitoare — marxism-leninismul — și ideologia burgheză.

Există și o a treia categorie de eseuri, poate cea mai impunătoare sub raport cantitativ. Aici tonul polemic, verva caracteristică articolelor scrise de Ion Vitner e îndreptată împotriva teoriilor estetice reacționare burgheze și revizioniste.

Bazat pe o mare bogăție de date, criticul demască rădăcinile de clasă ale diverselor opinii și curente literare idealiste vînturate în momentul de față în lumea occidentală (vezi: „O artă fără viitor", „Fenomenologia imaginii", „Politică și literatură") Prezentînd în „Antirealitate" tabloul dezolant al descompunerii literaturii și artei burgheze în epoca contemporană, criticul se referă la relația dintre „nou" *și* „modern" *în literatură și artă. Pe bună dreptate Ion Vitner consideră că* „modernul", „în accepțiunea decadentă occidentală", *este o* „expresie a învechitului, a iraționalului și antirealului. Avem în terminologia marxistă un cuvînt mult mai adecvat: NOUL. In timp ce „modernul" este împotriva realității umane și sociale, împotriva istoriei (așa cum ne arată clar literatura decadentă occidentală, NOUL este în perfectă consonanță, atît cu realitatea pe care o trăim, cît și cu viitorul umanității".

Majoritatea eseurilor, cuprinse în Meridiane literare, *dacă nu chiar toate, au apărut inițial în reviste. Autorului i-ar fi fost de aceea ușor ca unele asocieri prea forțate (cum e cazul apropierii dintre* Viețile paralele *ale lui Plutarh și* Nopți înfrigurate *de Aurel Mihale) să le înlăture. Ion Vitner se lasă uneori, atras, fascinat, de ceea ce poate apropia pe doi sau mai mulți scriitori la un moment dat, uitînd sau neobservînd ceea ce îi desparte și ceea ce adeseori reprezintă esențialul.*

Dincolo de atari mici neajunsuri, Meridiane literare *oferă o lectură plăcută, utilă și instructivă. Cititorul de literatură contemporană are la îndemînă un ghid documentat și serios în studiul problemelor ce îl interesează.*

Gh. ACHIȚEI

CRONICA CENACLULUI „NICOLAE LABIȘ"

In cadrul ședinței de lucru care a avut loc sîmbătă 4 februarie la Casa Scriitorilor, s-a discutat — pe baza unui referat ținut de Ov. S. Crohmălniceanu — despre volumele de poezie publicate de tinerii poeți Ilie Constantin, Nichita Stănescu, Leonida Neamțu, Cezar Baltag și Florin Mihai Petrescu, în colecția „Luceafărul" (ESPLA). Referatul s-a apropiat de lucrările celor cinci poeți cu finețe analitică și spirit științific discernînd atît aspectele valoroase cît și cele negative, și conturînd trăsăturile specifice fiecăruia.

In referat s-a subliniat — făcîndu-se diferențierile necesare — efortul tinerilor poeți, năzuința lor comună de a reflecta liric cît mai convingător noua realitate socialistă, de a-și îmbogăți mijloacele de expresie. Ov. S. Crohmălniceanu a pledat pentru o reînnoire structurală a mijloacelor liricii, a procedeelor poetice al căror izvor trebuie să fie tot mai mult realitățile cotidiene caracteristice epocii noastre.

Deși autorul referatului a menținut în general tonul ponderat, obiectiv, i s-ar putea reproșa totuși o anume lipsă de exigență maifestată față de cartea lui Ilie Constantin în care se găsesc și destule poezii slabe.

Discuțiile care au urmat au dezbătut ideile expuse în referat, precum și o serie întreagă de alte probleme ridicate de creația cărților analizate.

Veronica Porumbacu, Maria Banuș, Dan Deșliu și Ion Brad, au accentuat în mod deosebit asupra necesității cunoașterii aprofundate a vieții noi, ca o condiție fundamentală pentru dezvoltarea viitoare a poeziei tinere. Discutînd pe marginea referatului, Al. I. Ștefănescu a adresat tinerilor poeți îndemnul la o autoexigență severă, necesară elaborării unei poezii clare în idei și imagini. Reluînd o idee pusă în discuție de referat, Matei Călinescu a susținut că îndemnul adresat de Ov. S. Crohmălniceanu tinerilor poeți de a folosi în sistemul imagistic mai ales elementele vieții cotidiene, trebuie raportat la natura lirică a fiecărui poet. Comentînd ideea, Maria Banuș a subliniat că poeții tineri trebuie să aspire totuși către o structură lirică complexă. Deci să introducă în universul lor liric formele și obiectele „prozaice".

O altă problemă despre care au discutat mai pe larg Gh. Achiței, Al. Oprea, Gh. Tomozei, a fost tema *Comunei* foarte frecventă în poeziile tinerilor. O parte din vorbitori între care Al. Oprea și I. D. Bălan au afirmat că tinerii poeți ar manifesta tendința de a cînta Comuna ca un teritoriu al liniștii absolute, paradisiac — și nu ca o realitate dinamică, vie, dimpotrivă, M. Petroveanu a susținut în cuvîntul său, referitor la acest aspect, că tinerii poeți nu apelează totuși la această temă în scopul evaziunii din realitate, ci cîntă viitorul comunist (vezi „Comuna de aur" de Cezar Baltag) ca pe o dimensiune apropiată, concretă, ca pe o dimensiune a prezentului.

Ilie Constantin s-a angajat, în numele tinerilor poeți discutați, să se străduiască pentru realizarea unei poezii agitatorice cu un conținut revoluționar, bazată pe o profundă cunoaștere a vieții.

Discuția care a avut loc în ședința de sîmbătă a fost fructuoasă, de un real folos tinerilor poeți.

CRONICAR

ZAHARIA STANCU
DESCULȚ
Carul de foc
Printre stele
Clopote și struguri

Primele trei volume din ciclul „Desculț" de Zaharia Stancu se află în librării.

CRONICA literară

de PAUL GEORGESCU

„Cîntecele inimii"

versuri

de MIHAI BENIUC

Toate drumurile, în poezia romînească, duc la Eminescu. Fie că predecesorii l-au anunțat (el, cuprinzînd toate tendințele lor), fie că cei ce i-au urmat, au continuat, uneori dezvoltînd, laturi ale personalității sale, domul minții sale a concentrat într-un focar tragic, tendințele și posibilitățile poeziei romînești. Prin aceasta nu vrem deloc să-i micșorăm pe urmași, — a-l reduce pe Arghezi, Bacovia sau Beniuc la Eminescu ar fi ridicol — ci doar să reliefăm importanța poeziei de idei sau a ideii în poezie, căci Eminescu i-a depășit pe alți poeți nu numai prin talent, dar mai ales prin sensibilitatea de idei, prin gîndire filozofică. Oricare ar fi limitele sale social-istorice (și ele există, sînt cunoscute), Eminescu s-a consumat incadescent în vîlvătaia marilor probleme, chiar dacă, mai ales dacă, ele erau, pentru el, atunci, irezolvabile. Am vrut să reamintesc, prin aceasta, că poezia mare este poezia de idei, iar cei ce au disprețuit adevărul — formaliștii — s-au dizolvat în neantul uitării, sau — mici monștri — ne privesc din borcanele esteticii, opac și inadecvat.

Estetica lui Beniuc este latura cea mai eminesciană a operei sale. Desigur, modificări importante există, dar înainte de a le analiza e necesar să facem o precizare: culegerea versurilor sale de dragoste este binevenită dar cititorul nu trebuie să uite că selecția reduce într-un fel poezia lui Beniuc la o singură latură care nu e cea caracteristică. In realitate, poeziile cuprinse aici alternează cu mari țîșniri de revoltă (înainte de Eliberare), cu versuri militante al căror dinamism lăuntric constituie principala forță de șoc emotiv a poetului revoluționar. Cititorul își corectează deci impresia generală completînd imaginea volumului cu cealaltă, a poetului militant. Aceasta nu înseamnă, firește, că erotica beniuciană ar fi asocială, dimpotrivă, ci numai că ea este doar o latură a personalității sale.

Vedem ușor că această culegere se-mparte, firesc, în două mari capitole: primul (care ar putea fi intitulat „Indureratul Eros") conține dialectica unei despărțiri, celălalt (care ar putea fi intitulat „Implinire în amurg") este expresia iubirii împărtășite, organizată în cămin și în care femeia apare ca tovarăș de luptă și de idealuri. Prima parte e un mic roman în versuri (1937—1940), care începe cu scena despărțirii. Ceea ce urmează sînt amintiri ale momentelor fericite, imagini a ceea ce putea fi, indignări împotriva Dalilei, valuri ale suferinței care revin iarăși și lupta interioară de a păstra imaginea fetei ideale, așa cum fusese făurită de poet sau, poate, în realitate. Spuneam că imaginile urmează mișcări dialectice, cu reveniri, îndoieli, renunțări și reaprinderi iarăși, dialogul ducîndu-se cu o imagine. Din acest punct de vedere „romanul" lui Beniuc e cu totul original, el începînd cu ceea ce de obicei înseamnă sfîrșitul. Idealul erotic e formulat limpede de la început, femeia înseamnă soartă, cămin și prunci, deși bănuim că idealul vetrei, provenea din lipsa realizării lui și că realizat atunci, el ar fi venit în contradicție fundamentală cu poetul drumurilor și al marilor revolte. Poetul e aici, de fapt, acel din „Plopii fără soț", căutînd în dragoste comuniunea care salvează de tristețe: „Ci sufletul va rămînea stingher"... „Biet suflete, același încă ești, / Cuibar de vise și de suferință" („Da Capo").

Idealul de fericire casnică, expus îndepărtatei iubite, („Scrisoare") după despărțire, nu l-ar fi putut mulțumi pe poetul haiduc, el e dezirabil fiindcă e realizabil.

„Prin aceste păduri toropite de vis
Ecouri străvechi, aievea sau în minte,
Nou re-nviau pierdutul paradis
Trecut ușor prin timp inversnainte

Și în final:

„Și am strigat de trei ori semn de vrajă
Ci stîncile domol cioplite sferic
Adînc tăceau sub mușchiul de-ntuneric"

(„Tentative")

Tentativa amoroasă e respinsă și acest frumos sonet e o cheie. Dealtfel, că dinamismul său îl chema spre alte citadele, reiese și din felul în care poetul acceptă aproape grăbit ideea despărțirii, grabă aproape ciudată pentru un temperament vulcanic și tenace.

Suferința e reală dar ciudat de dulce, în adînc poetul revoltelor simțea că idealul fetei de la Cluj e imposibil pentru el. Și în timp ce ea vorbea,

„Greu frămîntată luntre mă depărta de țărm,
Din pînzele visării mai spînzurau crîmpee.
Nu mai avea nici cerul nici marea ce să-mi dee.
Doar stînca nevăzută de care să mă sfărm.

Poate-am vorbit alene, privind afară vag:
Voi colinda prin lume rătăcitor Peer Gynt
Și-am să revin, odată cu plete de argint —
Ci Solveig n-o s-aștepte pe cel întors, cu drag".

(„Jurnal")

Și — scriitorul — reacționează prompt, căci din suferința lui (autentică), va rezulta o carte: „Un om va sta de veghe zidit în ea de viu, / Stins măsurînd viața și nesupus la moarte". Iară cînd Ea îi spune că idealul căsătoresc e meschin pentru marea lui personalitate („Te-nalți în zbor pe unde noi dibuim cu trepte"), poetul e imediat de acord că vatra e o „iesle" de care el ar fi priponit. In „Ultima scrisoare", poetul formulează idealul minimal eminescian al orei supreme („O oră să fi fost..."), idealul pe care, dealtfel, Eminescu îl depășea cu prisosință.

„O, de-am fi stat alături doar o oră,
Ai fi rămas în auriul vis..."

Dar, între suspinuri și strigăte de suferință, răsună aceste teribile versuri, care ne confirmă: „În veșnicia mea de plictiseală/ Tot nu-mi închipui că puneai un rost". Altul era idealul care solicita energia poetului. Idealul fetei eminesciene devenise insuficient în acele „vremi buimace".

Romantic, poetul colindă parcurile solitare, chemînd amintirile: „Pe drumul în ierburi învins/ Stă banca de ploi putrezită. / Apusul ca fierul e stins./ Nu caut tristeților leacul/ Pe unde trecurăm visînd, / Acesta pe timpuri fu lacul.../ Pe cîmp trece vîntul plîngînd". („Versuri de seară"). Dar suferința se compensează prin sarcasm. Ironia din „După un an", ne amintește de „Scrisoarea a IV-a" și este eminesciană prin aceea că dezvelește natura socială a impasului erotic. Beniuc o spune clar, fără putință de răstălmăcire:

„Azi, fata care-mi place, pe cel din urmă Ford
N-ar șovăi să schimbe tot ce-a produs Beethoven
Și Newton laolaltă. Ea socotește mort
Pe cel ce caută rime. Admite poate slovă-n
Cămașa de mătasă-a iubitului. Dar omul
Ce nu produce sume de bani și nu se-nvîrte
E pom nerodnic, bun să-l dobori. Și eu sînt pomul
Acesta, eu sînt omul ce-n viață fără pîrte
Orbecăiesc, mă-npiedic la fiecare pas,
Mă prăbuș greu și sînger, mă-nalț și iar recad.
Chiar de-oi ajunge cîndva să-mi tai prin beznă vad,
Va fi tîrziu desigur. Voi spune bun rămas..."

(„După un an")

Este clar deci (ideile acestea sînt exprimate mai categoric în poemul amplu „Drumuri"), că opoziția antagonică nu e între idealul vetrei și cel al drumurilor (folosind terminologia lui Beniuc), ci între acesta din urmă și idealul căminului micburghez, cu tot ceea ce presupune acesta în confortul lui meschin, în obișnuință mecanică și egoism achizitiv. Fata, practică, a intuit, (oricît ar fi flatat-o văpaia unui poet) că un asemenea proiect (un antiideal) nu putea fi realizat lîngă un haiduc pe care tristețea amoroasă nu-l împiedica să strige:

„O, veacuri, voi mormane de ruine,
Să mai aștept eu timpul, care vine,
In purpuriu păun suit pe casă,
Cînd totul va fierbe, va arde
Si fluturînd din steaguri și placarde
Va lăvui biruitoarea masă!"

(„Drumuri")

Cel de-al doilea ciclu al volumului (există în culegere și poezii izolate, care nu aparțin celor două mari capitole), începe în 1954 cu frumosul poem „Iubito, nu mai sîntem tineri". E o iubire împărtășită, verificată în dureroasele zile ale războiului ca și în anii de avînt revoluționar, de construcție pașnică. Iubirea e destindere, izvor de forță nouă („In ochii tăi îmi odihnesc eu truda,/ Cum liniștită, între maluri marea"), („Fără răgaz"); femeia e „Tovarășă-n senin și pe furtună, / La cumpănă precum și-n voie bună". („Nu te-aș iubi"). Dacă prima iubire s-a destrămat, în fond, dintr-o necomunicare pe valori, aici e o concordanță de valori și poetul subliniază insistent aceasta:

„Pe-același drum ne-am întîlnit pe vremuri
Purtînd garoafă roșie la piept".

(„Din cenușia vîrstă")

Realizarea în amurg are o umbră de tristețe compensată prin generozitate:

„Hai pe alei cu tei întunecoși
De mînă, cum plecam odinioară
Și să privim la tinerii voioși
Ce se iubesc acum întîia oară."
(„Timpul onoarei").

Iubirea nu se opune luptei ci e un complement necesar al ei căci lupta e o pasiune, iar iubirea întreține tinerețea spirituală, e un izvor de energie: „Căci inima fără iubire moare/ Ca florile în umbră, fără soare". („Iubire").

Nu intenționeaz să descriu analitic aceste poezii (de altfel am făcut-o cu prilejul apariției lor în volume), vreau doar să spun că nu-mi place Beniuc cînd vorbește de rîndunele și de june pionere, îl prefer cu mult — e în elementul lui — sub zodia flacării: „Treceam prin lume, nor întunecat,/ Cu fulgere și cu potop de ploi în piept". Căci „Nu pentru gingășii sînt eu trimis" („Norul cu o stea..."). Sau în poezia de inspirație dantescă „L'amor che move il sol e l'altre stelle":

„In miez de veac, la cumpănă de viață,
M-am pomenit cu mine singur stînd
După o noapte lungă-n dimineață".

Cercetat doar de „duhuri din afara orii", cînd apare „O fată ca de marmură curată"

„Și zîna mea s-a dezvelit din noapte:
Iubirea — bucurii și doruri grele —
Ce mișcă viața noastră către fapte
Și soarele și celelalte stele".

E o bucurie gravă, vital echilibrată, mai rar întîlnită la acest poet al izbucnirilor. Și n-aș uita să amintesc acel impresionant poem al ceasului necesar — „S-o mohorî odată...".

Semnalam, cu alt prilej, că la Beniuc, în poezia de maturitate, există două mișcări contrarii ale timpului. Una este mișcarea înainte, prezentul ca mișcare spre viitor, prezentul premergător, prezentul creației socialiste. Aceasta constituie însăși mișcarea eternității spre propria ei împlinire, trăinicia prin construcția socialismului și deci — în măsura în care participăm la ridicarea Comunei — propria noastră nemurire. Există însă și un timp biologic individual pentru care graba timpului constituie negație. Se poate de aceea vorbi, la Beniuc, de o luptă cu timpul ca măsură individuală (și aici iubirea e un factor activ), ca și de efortul de a grăbi timpul colectiv care e viitorul, socialismul ce trebuie construit „cu un ceas mai devreme". Iubirea calmă și senină a maturității e împlinire, acord plin între timpul social și cel individual.

Patru schițe sovietice

ACCENT AIGU

Eram elev în clasa a X-a, cînd limba franceză fu introdusă în programa de învățămînt a anilor mai mici. Cu cîțiva ani în urmă, cotrobăind prin cărțile rămase din biblioteca bunicului, am dat de o carte misterioasă scrisă în franțuzește. Memoriile domnului d'Artagnan, am descifrat eu cu greutate. Nu știam dacă aceste memorii sînt originale (la curtea lui Ludovic al XIV-lea trăise într-adevăr un căpitan de mușchetari d'Artagnan) sau apocrife, dar de multă vreme nutream dorința de a citi această carte, în care se scria de unul din eroii mei preferați. De aceea începui să frecventez regulat orele de limbă franceză.

Franceza o preda un om în vîrstă, Serghei Petrovici Lefebvre. Făcea parte dintr-o familie de francezi stabiliți de mult timp la noi. Nu știu de ce, noi eram încredințați că Serghei Petrovici era un urmaș al mareșalului lui Napoleon, Lefebvre, duce de Danzig și al binecunoscutei doamne Saint-Jaën. Incîntat de rîvna mea, blajinul Serghei Petrovici îmi propuse să iau lecții fără plată de la nepoata sa Marie, pe care el o invitase să vină de la Paris și care sosise în țară de puțină vreme. Il întrebai pe Serghei Petrovici cum să mă adresez noii mele profesoare; căci nu puteam să-i spun Marie sau tovarășa Lefebvre.

— Adresează-i-te cu: mademoiselle Lefebvre — îmi răspunse acesta zîmbind.

Așa a intrat în viața mea mademoiselle Lefebvre.

Prima impresie pe care mi-a produs-o întîlnirea cu ea a fost ciudată. Poate pentru că numele Marie alături de cuvîntul „mademoiselle", mă făcuseră să mă aștept la o întîlnire cu o făptură tînără, înfloritoare, la o fată cam de vîrsta mea. Marie Lefebvre trecuse de prima ei tinerețe, avea aproape treizeci de ani. Fața ei își păstrase tinerețea, ca și statura-i zveltă, uscățivă. de copil aproape, dar părul, blond de la natură, începuse să devină argintiu. Stîngace, firavă, lipsită de apărare, cu o privire concentrată și absentă în același timp, răspîndind un discret miros de parfum, ea mi se părea o prințesă fermecată din basmele franțuzești, și eu voiam să fiu prințul care săvîrșind tot felul de isprăvi vitejești, să-nlătur farmecele, pe care spiritele rele le aruncaseră asupra ei. Aveam optsprezece ani și nesocotind atunci pentru prima dată fidelitatea mea față de Nina Barîșeva m-am îndrăgostit de Marie Lefebvre.

Ca toți adolescenții mă îndrăgostisem în primul rînd de ochii ei. Ii priveam degetele lungi, subțiri, luminoase și aproape transparente, ovalul întunecat de deasupra claviculei, părul ușor argintat. Dar dacă-i întîlneam cumva ochii de un violiu-pal, atunci mă zăpăceam și nu mai reușeam să-i privesc decît gleznele subțiri, dar puternice și pantofii de lac, micuți și ascuțiți.

Nu bănuia că sînt îndrăgostit, dar într-o zi m-am simțit ca și cum aș fi primit o dovadă din partea gingășiei ei, deși ea însăși nu și-a dat seama de acest lucru.

Asta s-a întîmplat odată cînd îmi dicta ceva și eu scriam cu mîinile înțepenite: „Le camarade Pétrov". Mademoiselle Lefebvre spuse:

— C'est bien! Numai că pe „e" trebuie pus accent aigu.

— Cum? — am întrebat eu tresărind.

Franțuzoaica zîmbise și ochii ei pal-viorii licăriseră ciudat.

— Accent, — repetă ea. Apoi colțurile buzelor îi vibrară, gura se deschise șovăind, buza de sus tremură abia văzut și ea șopti gingaș: — Aigu — și sunetul se stinse treptat.

De atunci, de cîte ori aveam ocazia uitam dinadins să pun accentul pe „e" și franțuzoaica din nou, cu o gingășie care mă făcea să tresar, mă corecta:

— Accent... aigu.

De ce sunau atît de tandru și tînăr aceste cuvinte pe buzele ei ușor palide? Sînt cuvinte al căror auz îți ating cele mai neașteptate laturi ale sufletului. De ce de pildă cuvîntul „stabilizator" mă face să zîmbesc, iar „creatură" să-mi încrețesc gura. de parcă aș fi gustat ceva acru? Există o magie a cuvintelor, sau mai bine zis a sunetelor... Dar pe atunci nu mă gîndeam la acest lucru, căutam să fur cît mai mult din gingășia aceasta care mă fascina și zîmbeam răspunzîndu-i profesoarei...

Am înțeles întregul farmec al acestui cuvînt, cînd am învățat să-l pronunț. Sălășluiește parcă în el un sentiment inexprimabil de intimitate, are o curgere lentă, unește parcă buzele convorbitorilor, zboară odată cu respirația. Cînd l-am pronunțat prima dată cu voce tare, m-am înroșit; mi se părea că am făcut o declarație de dragoste.

— Accent aigu! — spuneam cu răsuflarea topită.

— Accent aigu, — șoptea ea.

Odată însă am primit o puternică lovitură. Scriind un cuvînt oarecare, unde după părerea mea trebuia pus un „acsanteghiu" auzii vocea tăioasă a Mariei Lefebvre:

— Nu așa, nu așa! Accent grave!

N-am înțeles-o și mi-am pierdut cumpătul. Ea îmi luă tocul din mînă și făcu un cîrlig în partea opusă semnului dragostei, accent aigu.

— Accent grave, — și pe obrajii ei apărură niște riduri uscate, colțurile buzelor se întinseră și se lăsară în jos. Cuvîntul suna nesuferit. și tăios ca un refuz. Niciodată n-am uitat să pun acest accent și ea, cruțîndu-mă parcă, nu l-a mai pronunțat.

Ca să mă obișnuiască cu limba vorbită, Marie Lefebvre îmi povestea cu voce egală tot felul de întîmplări romanțioase „din viața cunoscuților ei". Erau întîmplări în stare să le născocească numai o inimă decepționată. O ascultam privindu-i degetele, umărul, părul, glezna și vîrful pantofului de lac.

Inaintam încet, mă obosea la lecție acest joc steril al dragostei și prindeam anevoie limba.

Cîndva, pe la începutul lui martie, în prima zi însorită dinaintea primăverii, ea veni și mai stîngace ca de obicei, dar rumenită ușor în obraji. Era neliniștită, simțeam în vocea ei o emoție reținută.

— Accent aigu — îmi corectă ea pronunția cuvintelor cu care o întîmpinasem.

Scoase din geantă un mic buchet de ghiocei, ușor striviți și mi-i întinse. Incepu să spună că a venit primăvara, că în acest anotimp fetele bolnave mor, cele sănătoase iubesc și sînt fericite. Că la ea acasă, în Avignon, toți cumpără în aceste zile flori. Bolnavii își pun florile în vază pe fereastră, oamenii sănătoși le culeg pe cîmp și le pun la butonieră.

— Și la voi, oamenilor le plac florile — oftă ea. Apoi începu din nou să-mi vorbească despre primăvară, despre neliniștea care pătrunde în inimile tinerilor și despre liniștea tristă a celor care nu iubesc. Atunci mă hotărîi. Strîng buchetul de ghiocei, vocea mea parcă se balansează pe o sîrmă subțire gata-gata să se rupă.

— Dumneavoastră puteți iubi mademoiselle?

Ea face un gest care ar vrea parcă să îndepărteze ceva, își prinde tîmplele în palme, împingînd coatele în față. Pe urmă lasă mîinile în jos, răsfoiește manualul și începe să dicteze, cu o voce indiferentă, egală ca o ploaie măruntă de toamnă.

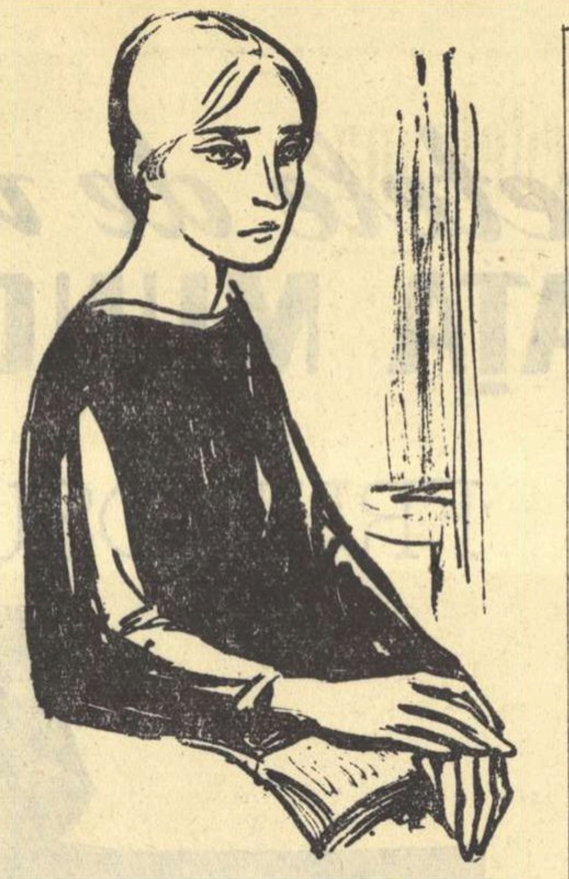

— C'est l'ouvrier Ivanov. C'est la porte. C'est la pomme. George — vocea ei schimbată mă oprește din scris. George mă iubea. Se ruga să-l sărut, numai să-l sărut... J'ouvre la porte... Je ferme la porte. Dar eu eram... cum se spune?

— Sfioasă?

— Nu...

— Mîndră, cinstită, indiferentă, rece, lipsită de inimă?..

— Nu, nu, nu! — mă întrerupe ea. — Virtuoasă, eram o fată virtuoasă. Eu îi spuneam: Am să te sărut cînd voi deveni soția ta. George trebuia să muncească mult ca să mă poată lua de soție. Il va à l'usine. Scrie, asta trebuie s-o scrii. Muncea mult dar avea pieptul slab, tușea. Dar ținea la mine și mereu mă ruga: „Sărută-mă". Dar eu eram...

— Virtuoasă.

— Da, eu eram o fată virtuoasă și-i spuneam „Nu"...

Tăcu. Roșeața din obraji părea că se topește, vocea îi tremura, dar se stăpîni și începu să-mi dicteze:

— Il travaille à l'usine... Se îmbolnăvi și căzu la pat. Treceam pe la el, îi aduceam flori și mă ruga să-l sărut. Dar eu eram... — strivit de respirația întretăiată, glasul ei devenea șuierat și atunci începea din nou să dicteze: — C'est la chaise, c'est la table...

...Pînă la urmă, m-a tot rugat și a murit în brațele mele, și cînd a închis ochii l-am sărutat pe frunte. Eu am fost fată cinstită — adăugă ea mîndră. Nu mi-am călcat cuvîntul...

Continuă să dicteze cu o liniște șovăitoare:

— Le camarade Pétrov va à l'université... Și urmă cu înverșunare: Il ne reviendra pas de là. M-ați întrebat dacă pot iubi? Il ne reviendra pas de là — sur l'a accent grave!

Accent grave! Nu se putea un „nu" mai direct. Ce pot spera? Fie, am să-i rămîn credincios, în pofida refuzului ei.

— Nu — și-mi însoțesc cuvintele cu o mișcare largă a tocului, — nu mademoiselle, eu pun aici accent aigu.

OLEG BUȘKO

Sirena locomotivei

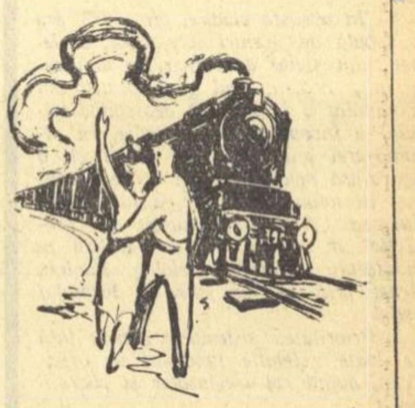

Mergeau pe cărare de-a lungul terasamentului, ținîndu-se de mînă și nu prea ocoleau băltoacele primăvăratice care le întretăiau drumul.

Din față, gîfîind greoi, o locomotivă apare trăgînd un tren de marfă imens, sau cum spun feroviarii, o garnitură de mare tonaj.

— Ce frumos fum are! — spune ea.

— E cărbunele bun, — spune el.

Fata face un semn cu mîna mașinistului care stătea la fereastră privindu-i, acesta răspunde și, fără să-și ia ochii de la ei, dă trei semnale scurte, absolut nereglementare.

— Oameni! parcă strigă sirena, sfîșiind liniștea primăverii. Perechea merge de-a lungul terasamentului. Mașinistul sfîșie liniștea. Dar ce înseamnă liniștea pe lîngă faptul că el și ea merg pe cărare ținîndu-se de mînă.

După ploaie

Ziua fusese fierbinte, zi de vară încă. Ploaia scurtă și călduroasă ca o ploaie de vară. Celor veniți în această duminică în parcul orașului, li se păru vesel la început, cu toate că rochiile scurte, fără mîneci și cămășile cadrilate se udaseră zdravăn de ploaie. Ploaia îi alungase pe toți, strîngîndu-i, în jurul arborilor cu frunzișul bogat, imens. Și unde sînt oameni strînși laolaltă, acolo se fac și glume, fără doar și poate, și oricît de nepretențioși ar fi noii veniți. sînt întîmpinați întotdeauna cu rîsete sonore.

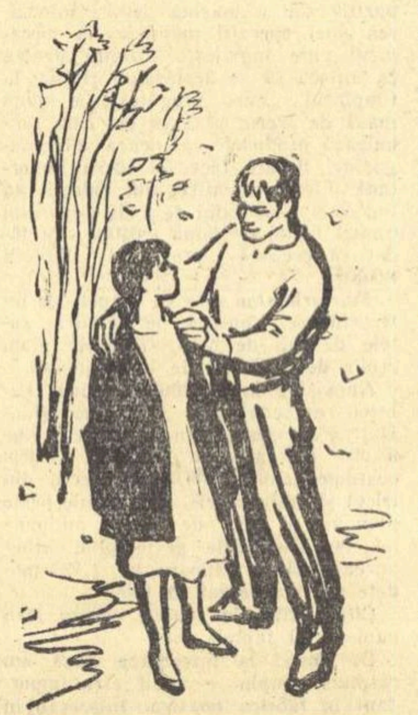

Dar ploaia încetă și odată cu ea amorțiră și ultimele valuri de căldură E toamnă totuși...

Perechile însă nu vor să se despartă. Programul plimbării nu a fost realizat nici pe departe. Nu-i prea plăcut să dai voie ploii acesteia venită cine știe de unde să-ți strice întreaga duminică.

Ingheță cel mai tare o fetiță uscățivă, cu umerii înguști, îmbrăcată într-o rochie albă, subțire. Umerii îi tremură mărunt-mărunt și oricine o vede astfel. se simte înfrigurat pînă la oase.

Singurul dintre noi care venise în haină, iese de sub copacul unde ne aflăm, își scoate haina și o pune pe umerii înguști, scuturați de răcoarea toamnei.

Nu știu ceilalți, dar eu n-am mai simțit frigul.

IURII NAGHIBIN

O DISCUȚIE

Cind Anatolii Ivanovici demisionă, după doi ani, din slujba de vînător al statului, în locul său fu ales Serghei Danilovici Strijenov, poreclit Strij, și care era poate cel mai neînsemnat om din Podsviatic. De bătrîn, nu era bătrîn, avea cam cincizeci de ani, dar slujba în care fusese era bătrînească: paznic al colhozului.

Vînător al statului, oamenii îl aleseră socotind că cineva care a păzit bunurile colhozului, va ști să apere și vînatul din pădure. Unul își aminti pe loc cum Strij nu-l lăsase pe fostul președinte să vîndă paraclisul vechi și dărîmat din curtea bisericii cu hramul Nikita Ialmanski, unde nu se mai slujea de multă vreme. Președintele, un bețiv inveterat, îl vînduse după cum spuneau oamenii, unui artel oarecare din vecinătate. Dar cînd veniseră cu camionul să-și ridice marfa, cumpărătorii întîmpinaseră împotrivirea neașteptată a paznicului.

— Nu e voie, — rostise molcom Strij — e bunul colhozului.

Nici amenințările și înjurăturile președintelui, nici făgăduielile cumpărătorilor nu reușiră să-l înduplece pe Strij. Incăpățînat și calm, rostea aceleași vorbe: nu se poate. Cînd cumpărătorii înfuriați apucară topoarele și deteră să se apropie de marfă, el își ridică pușca și cu același ton liniștit îi avertiză:

— Vă împușc... și adăugă cu tristețe: — In cap.

Era ceva atît de convingător în vocea lui scăzută, în mișcările fără grabă cu care dusese pușca la ochi, încît oamenii de la artel, se văzură nevoiți să-și arunce topoarele în mașină și să se care acasă.

Cînd se votă hotărîrea de a-l numi în noua sa muncă, Strij, care, nu mai fusese ales niciodată nici în conducerea colhozului, nici în comisia de revizie, nici în prezidiul vreunei adunări, nici delegat la întrunirile și conferințele regionale sau raionale, neobișnuit cu faptul că este votat, ridicase și el mîna odată cu ceilalți vînători.

Ședința avusese loc dimineața. Intorcîndu-se acasă, unde era pustiu, Strij în loc să doarmă în vederea rondului de noapte, șezuse cîteva ceasuri bune pe laviță, privind absent undeva în golul ferestrei și fumînd țigară după țigară. Se străduia încordat să-și deslușească ce se întîmplase, pentru că din toți vînătorii tocmai el fusese ales, cum se schimbase el, așa încît oamenii i-au arătat această încredere.

Viața lui și-o amintea pe bucăți. Dintre toate întîmplările, mai clar își amintea cum bunică-sa, o femeie de credință veche, severă, uscată, iute la mînie, îi otrăvise un cățel, care s-ar fi scăpat în casă. Era un cățel curat, cu părul de culoare deschisă și niciodată nu făcea în casă, dar odată fugise din tindă unde-și avea culcușul și intrase în odaie, fapt care i-a și pecetluit soarta. Și-și mai amintea Strij cum se îmbătase zdravăn în ziua nunții. El nu era învățat să bea, dar uimit de propria lui însurătoare, golise pahar după pahar, pînă căzuse sub masă. Iși amintea foarte limpede fața copilărească și plînsă a nevestei cînd se trezise a doua zi. Iși mai amintea nașterea copilului, făptura-i delicată, ochii vioi ca două monezi lucitoare și atunci a înțeles că el, Strij, a întemeiat un om. Iși amintea de asemenea casele înalte din Harkov, unde fusese internat în spital în timpul războiului. Mai departe, nu-și mai amintea nimic limpede. Viața lui se scursese obișnuit, fără opriri. Reparase hamuri, lucrase pe cîmp, pe urmă a venit războiul. Pe front, el, om tînăr și în putere, nimeri nu se știe cum la vehicule cu tracțiune animală. Astfel trecu pentru el războiul: iarna în sanie tot pe drumuri înzăpezite, vara în căruță pe drumeaguri îngălbenite de ud de cal, cleioase și desfundate, sau pe șosele cu pavajul stricat. Fusese și în linia frontului, dar pericolul războiului nu-l simțise cu adevărat.

Se trăgea, nu se trăgea, el își mîna înainte căluții. Cînd războiul se ducea de acum peste graniță, el nu apucă să vadă alte țări, deoarece intră în spital. Și nu pentru că ar fi fost rănit sau ar fi căpătat vreo contuzie, ci pentru o boală stupidă: dizenteria.

Tot ce a mai urmat, viața-i de aci înainte, s-a hotărît în lipsa lui. Cînd s-a întors în sat nu și-a mai văzut nici nevasta, nici fata. Nevasta se prăpădise, fata plecase cu bărbatul ei într-un ținut de pe Amur.

Din ziua în care fu ales, Strij, parcă s-ar fi trezit din somn. Imediat ce-și termina serviciul de noapte, pleca îndată pe Velikoe sau la Ozerko să se încredințeze dacă totul e în ordine, dacă nu cumva sînt pe acolo niscaiva braconieri.

De fapt îi plăcea să-și facă singur de lucru. Așa de pildă, prinse obiceiul de-a merge odată la trei-patru zile pînă la Klepiki, la asociație (fie pe jos, fie cu vreo „ocazie") și să întrebe ce dispoziții mai sînt. Ii scosese din sărite pe cei de acolo cu acest obicei sîcîitor, dar el, fie vreme frumoasă, fie furtună, se înfățișa mereu acolo cu aceeași întrebare.

Sentimentul răspunderii sale nu-l părăsea nici o clipă. Iși amintea de nevastă-sa și se întrista că nu a apucat și ea aceste zile fericite. Se apucă să-i scrie fetei și trimise cu prima poștă un plic vechi, uitat prin casă cine știe de cînd. Pentru prima oară în douăzeci și ceva de ani, luă cuvîntul la o adunare a colhozului, cerînd să i se dea paznicului o pereche de mănuși călduroase de lînă.

Dar de importanța deosebită a ocupației sale, Strij și-a dat seama mai ales în ajunul deschiderii sezonului de vînătoare, cînd sosiră vînători din toate părțile, și chiar din Moscova. Printre cei veniți era și un general. Cînd Strij, făcînd o inspecție de verificare a permiselor, trecu pe la casa lui Anatolii Ivanovici, unde trăsese generalul, acesta îi ieși în întîmpinare. Generalul îi înmînă solemn actele de vînător. Totul era în ordine.

— Noroc la vînat, tovarășe general! — spuse Strij.

— Mulțumesc, tovarășe vînător! — răspunse politicos generalul.

Pe drum Strij trecu și pe la Timofei Kulkov, unde, tot așa, trăseseră niște moscoviți. Pe Kulkov îl găsi în antreu, băgînd fîn în niște cizme înalte, de baltă.

— Ai tăi sînt în ordine? — întrebă Strij.

— In deplină ordine — răspunse Kulkov și scoase din buzunarul pantalonilor permisele de vînătoare și hărțile pregătite dinainte.

Strij privi documentele și se mira, văzînd că musafirilor lui Kulkov li se dădea voie să împuște cinci rațe pe zi în loc de trei, cît se fixa în mod obișnuit.

— Ei, vezi cu cine ai de-a face! — rosti cu importanță Kulkov. — Scriitorii!

— Ce vorbești? se minună Strij. — Și Prișvin e aici? In Meșcero toți vorbesc de Prișvin.

— Nu e — își încreți obrazul Kulkov. — Dar și ăștia sînt o forță... Iar cel mai în vîrstă nu e de loc mai prejos decît Prișvin al tău.

Strij privi încă o dată permisul de vînătoare: numele de familie al scriitorului era obișnuit, pronumele și numele tatălui, tot așa. Il chema Ivan Matveevici.

— Ascultă Danilîci, — spuse Kulkov. Ei ar avea plăcerea să vîneze pe Ozerka. Nu ai nimic împotrivă?

— In cazul ăsta ar fi trebuit să-și vizeze permisele în Frola. Or ei au hărți date de la Klepiki.

— Știu, am să le fac eu formele pe urmă.

— Intră și-om bea un păhărel. Au niște vodcă dulce. Il cunosc pe scriitor. Poate se apucă și scrie ceva despre tine, — adăugă Kulkov zîmbind ironic.

— Ce să scrie despre mine? spuse Strij, scoțîndu-și șapca și netezindu-și părul care-i mai rămăsese deasupra tîmplelor. Iși zise că discuția cu vînătorii intră și ea în atribuțiile pe care le are și, atîta timp cît își face datoria, nu are rost să se sfiască.

Intrară în izbă. In mijlocul odăii, Kulkov trăsese o perdea de stambă, despărțind astfel camera în două. Musafirii se aflau probabil de cealaltă parte, căci Kulkov cu fața către perdea, anunță pe un ton vesel, subliniind parcă ceva știut numai de el.

— A sosit vînătorul la noi, Ivan Matveevici.

Perdeaua se mișcă și apăru un om înalt, bine făcut. Purta o cămașă albastră și pantaloni din stofă țesută în diagonal, vîrîți în ciorapi de lînă. Scriitorul avea o față netedă, rumenă, ochii mici, de culoarea cerului și gene prelungi. Ii strînse mîna lui Strij, apoi turnă niște vodcă „Stolicinaia", de porumb, în pahare. Atingînd cu fundul paharului său paharul lui Strij, ură:

— Hai noroc!

Dete paharul pe gît și apoi bău niște apă de Borjom. Strij oftă și, ținînd paharul între degetul mare și cel mijlociu, îl bău încet pînă la fund. Vodca i se păru într-adevăr dulce. Kulkov abia își muie buzele, apoi puse paharul pe măsuță, lîngă oglindă.

— Iată, Ivan Matveevici — spuse el cu același ton vesel — aveți ocazia să stați de vorbă cu Danilîci. El vă poate povesti despre obiceiurile rascolnicilor.

— Nu cumva ești din secta sinepupicilor? — întrebă scriitorul și rîse. Apoi grăbit își umflă obrajii și bău din nou apă minerală.

— La noi nu sînt de ăștia, — răspunse Strij amabil. Vodca dulce îi dăduse curaj. — Or fi fiind ei — se zice — undeva mai încolo, sub Starîi Krîjaci. Ai noștri sînt de alte obiceiuri. Eu știu totul despre rascolnici. Avuseseră pe aici un cuib întreg; acum au mai rămas cîteva familii, dar numai bătrînii se mai țin de așa ceva... Strij voi să spună că el însuși se născuse într-o familie care se ținea de ritul vechi și că suferise multe de pe urma felului lor de viață aspru și inuman, și pentru membrii sectei și pentru străini, dar Kulkov îl întrerupse:

— Ascultă Strij, n-ai vrea să faci tu singur formele în privința?...

Bătrînul se simți stînjenit de felul grosolan, negustorește, în care Kulkov îi întrerupse convorbirea cu scriitorul.

— Acuma discutăm altceva! dădu el din mînă și vru să continue, dar scriitorul își umflă iar obrajii și puse mîna nervos pe sticla de Borjom.

— Am niște arsuri la stomac îngrozitoare... explică el.

— Am să vin ceva mai tîrziu, spuse Strij ridicîndu-se.

— Mă rog — răspunse înfundat, cu gura în pahar scriitorul.

In restul zilei, agitate și pline de treburi, Strij se gîndea la întîlnirea cu scriitorul și-l stăpînea o stare de încîntare și neliniște în același timp. Simțea nevoia să-l revadă cît mai repede și să continue discuția întreruptă. Alegîndu-și o oră potrivită, Strij se opri din nou pe seară la casa lui Timofei Kulkov.

— Dorm — mormăi nemulțumit acesta cînd îl zări, apoi amintindu-și că Strij promisese să rezolve chestia cu hîrtiile, privi înăuntru și spuse: Dar parcă s-au trezit.

Strij intră în cameră și se așeză lîngă masă. Perdeaua se dete la o parte, descoperind aceeași spinare, brăzdată cruciș de bretelele care susțineau pantalonii din stofă țesută în diagonal. Strij auzi doi bărbați care stăteau de vorbă.

— A, sinepupicul! — spuse scriitorul, ieșind. Avea obrajii umflați și pleoapele înroșite de somn.

— Noi nu sîntem sinepupici — răspunse fericit Strij. Noi ținem de altă sectă. Sinepupici or fi ei, da undeva mai la miazănoapte.

Scriitorul luă o sticlă de vodcă dulce, din cea de care băuseră înainte și-și turnă într-un pahar ce mai rămăsese. Apoi scoase de sub masă o altă sticlă de vodcă, cumpărată din localitate, luă o furculiță și dădu la o parte ceara roșie care acoperea dopul, și îi turnă lui Strij. Acesta n-avea nici un chef să bea, dar nu voia să-l jignească pe scriitor. Ciocniră. Strij se strîmbă, strînse pleoapele și dădu de dușcă vodca tare, pătrunzătoare, cu miros de basamac.

— Eu ți-aș putea spune ție, Ivan Matveevici, atîtea lucruri despre rascolnici, că ți-ar ajunge să scrii o carte, uite-așa...

— Ca Melnicov-Pecerski, — azvîrli într-o doară scriitorul.

— Aha, aprobă Strij fără să înțeleagă. Pricepi, Ivan Matveevici, pe rascolinicii ăștia, pe cei de credință veche, pe toți îi știu cum îmi știu mîna. Aicea-i am, și vînătorul se bătu cu palma pe buzunarul hainei. Să luăm spre pildă casa de rugăciune. Ei fără casă de rugăciune nu pot, dar ce deosebire e, dacă stai să te gîndești, între biserică și casa lor de rugăciune?

Scriitorul oftă întristat, întinse mîna după sticlă și-i mai turnă lui Strij un pahar de vodcă. Acesta privi paharul lucrat greoi din sticlă groasă, de culoare verde-gălbuie, în care vodca părea de asemenea galbenă ca petrolul, apoi luptînd cu greața îl dete pe gît. Vodca îi arse cerul gurii, îl lovi parcă undeva în fundul gîtlejului și simți cu groază că îi vine s-o dea afară. Incordîndu-se din toate puterile, reuși s-o stăpînească, apoi stete așa un timp, cu fața congestionată și cu ochii înlăcrămați.

— Poate vrei să guști ceva — spuse neglijent scriitorul.

— Mulțumesc, nu obișnuim — vorbi răgușit Strij. Așadar vream să spun... începu el după ce-și mai trase răsuflarea. Rascolnicii, știm ce sînt ei care va să zică. Ei nu pot suferi să le intre cîinele în casă. Acum, vă dați seama, dacă-ți intră cîinele, spală dușumelele, spală lavițele, că ar fi cică făptură necurată. Dar de ce e necurată cînd el vezi bine e poate mai curat decît... Strij își dădea seama că nu spune deloc ceea ce ar fi trebuit. Nu pentru asta venise să stea de vorbă cu scriitorul. Dar el nu era obișnuit să se dezvăluie în fața oamenilor. Dacă scriitorul l-ar fi ajutat cît de cît, l-ar mai fi întrebat, el poate ar fi reușit să-și adune gîndurile, să-i spuie ce-l ardea pe el mai mult la inimă, ce învățase el din viață: că omul trebuie să aibă încredere. Dar Strij nu putea deloc să se desprindă de tema rascolnicilor. Aerul închis al casei de rugăciune, rînduielile ținute de bunică-sa îi buimăciseră copilăria și determinase în multe privințe viața lui modestă și închisă de mai tîrziu. El voia să spună toate astea, altfel nu se vor înțelege alte lucruri. Și se chinuia așa, căutînd să se strecoare prin hățișul vorbelor ce-l năpădeau, și care nu erau ascultate, tot timpul umblînd după propriile-i urme, ca un elan orb, încolțit de vînători.

Din zăpăceala vînătorului, scriitorul înțelese vag că Strij voia să-i spună ceva, că nu degeaba slobozea chinuit atîtea vorbe fără șir, dar atunci se închise și mai mult în sine. El lucra la un roman, și nu voia să se lase năpădit de impresii lăturalnice, nefolositoare. „Afurisită meserie — gîndi el mohorît. Bine-i de Vaska, doarme tun, ce-i pasă, și eu stau și ascult tot felul de fleacuri. Pentru că-s scriitor fiecare se socoate îndreptățit să vină la mine cu ce-l doare. Nu pot, nu vreau, am obosit".

Vorbele vînătorului îi loveau plicticos, amețitor timpanul, ca o ploaie de toamnă țîrîind pe acoperiș.

— Na, dă-l gata — îi spuse și-i turnă în pahar ce mai rămăsese.

Intr-un moment de dureroasă luciditate, Strij înțelese deodată că omul din fața sa n-are nici un fel de treabă cu el, că stă, îl ascultă și-i dă să bea, doar pentru faptul că așteaptă un serviciu oarecare de la el.

— E în ordine... mormăi el atunci, trecîndu-și palmele peste față și lovindu-se stîngaci de masă se ridică.

Scriitorul îl privi țintă pe Strij și interpretă în felul lui această mișcare.

— Așteaptă — îi zise repede — mi-a mai rămas una de-o litră pare-mi-se... Și se opri brusc.

Ochii spălăciți ai lui Strij îl priveau rece, lucid, aspru.

— Nu mai... Pe buzele crăpate de vînt ale lui Strij flutură scurt un zîmbet. Mulțumesc pentru cea dinainte. Strij se străduia să meargă cît mai drept, dar fără să vrea șterse ușorul ușii, lovi spălătorul care scoase un sunet jalnic de aramă. In cerdac era o putină — plină ochi — cu apă de ploaie. Se aplecă și-și vîrî de trei ori capul în apa rece. Se grăbea să ajungă la lacul Velikoe.

— De ce așa? îi spuse cu amărăciune, ceva mai tîrziu Ivan Matveevici prietenului său. Dacă e vînător responsabil, înseamnă neapărat că trebuie să și bea? Oare n-au găsit în tot satul un om mai de nădejde și mai puțin interesat?

Prietenul își ridică ochii. Privirea lui leneșă luci ascuțit.

— N-ai înțeles nimica... spuse el scăzut și azvîrli pe fereastră mucul de țigară care-i frigea degetele.

— Dar ce ai?... Ce tot spui acolo?... îngăimă Ivan Matveevici și tăcu înțelegînd că jignise un om de treabă și că nu va putea uita sentimentul de rușine, care-l cuprinse deodată.

Traduceri de CEZAR BALTAG

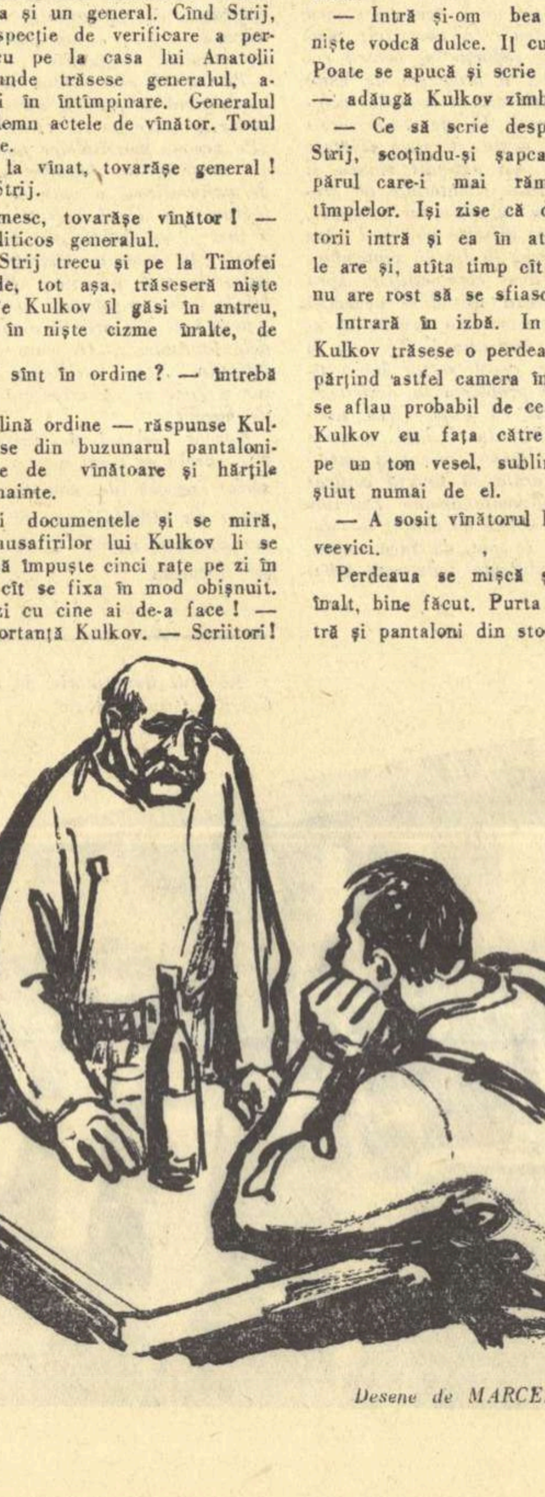

Desene de MARCEL CHIRNOAGA

Grija față de om

La maternitatea GIULEȘTI

Pe șoseaua Giulești, o clădire cu trei etaje: „Maternitatea Giulești". Ne întîmpină o atmosferă caldă, familiară. Directorul spitalului, dr. I. Găină și șeful secției, doctorul Panait Sîrbu, sînt prezenți, gata să ne dea lămuriri.

— In această clădire, prin 1935, era o școală de ucenici care, apoi, a devenit un spital de cartier. In anii regimului nostru, cînd grija pentru om a căpătat o importanță deosebită, spitalul a început să se dezvolte. In ultimii trei ani el a fost dotat cu o aparatură modernă. Ceea ce ne-a condus în noua organizare, a fost introducerea „Regimului curativ de protecție" în spital, care se bazează pe învățătura marelui fiziolog Pavlov. Acest principiu ar putea fi formulat astfel:

1. Prioritatea sistemului nervos față de toate celelalte funcțiuni în organism, avînd rol conducător și coordonator.

2. Sistemul nervos central este influențat în funcțiunea lui de factorii de mediu interni și externi.

Avînd aceste principii la bază, am pornit la înfăptuirea regimului curativ de protecție pe spital, aplicînd la terapeutică factorii de mediu extern. S-au creat condițiile de liniște, confort și alimentație a bolnavilor — adică crearea unui mediu familiar pentru o cît mai grabnică însănătoșire. A urmat apoi cîștigarea încrederii în medic, în spital, îndepărtîndu-se frica de spitalizare, ceea ce pentru medicină este foarte important.

PRINCIPIUL MAXIMEI SOLICITUDINI

— Cum ați obținut cîștigarea încrederii?

— Printr-o atentă educare a cadrelor vechi și creșterea noilor cadre în spiritul acestor principii. Comportarea personalului medical și auxiliar a fost îndrumată pentru a cîștiga încrederea bolnavilor sub semnul unei „maxime solicitudini față de omul suferind" (vorbire blîndă, serviciul prompt, înlăturarea oricărei cauze care ar putea înrăutăți boala din cauza spitalului factori iatrogeni), îndepărtarea factorilor de infecție intraspitalicească. S-au pus bazele dezvoltării tehnico-profesionale, atacîndu-se probleme din cele mai dificile și din cele mai actuale în medicină.

— Spre exemplu?

Exsanghino-transfuzie la noii născuți.

— Practic, cum ați rezolvat această atmosferă în spital?

In locul oricărui răspuns, doctorul Panait Sîrbu mă invită să vizitez spitalul. S-a înlăturat orice posibilitate de zgomot intern. Confortul este deosebit. Fiecare salon are ghețar, dulapuri pentru bagajul personal, măsuțe mobile de pat care se pot folosi pentru luat masa, lectură, scris, spătare mobile pentru pat. S-au creat legături cu exteriorul printr-o centrală telefonică a spitalului. In maternitate accesul familiei este interzis și cu ajutorul acestor telefoane se poate vorbi cu orașul la orice oră din zi și din noapte.

MUZICA, TRATAMENT MEDICAL

Urcăm scări, alte saloane. Farmacia foarte bine aprovizionată. Săli de travaliu și de nașteri de asemenea foarte modern utilate pentru asistența la naștere a gravidelor și a noilor născuți prin metoda psihoprofilactică și prin metode farmacologice. Stația de radioficare a spitalului, nenumărate benzi cu muzică clasică, muzică populară, muzică ușoară. Discuri. Cercetîndu-le, îmi atrage atenția o anvelopă: „Naștere fără dureri" prin metoda psihoprofilactică. „Reportaj științific realizat la maternitatea Giulești cu concursul doctorului Panait Sîrbu." Prezentarea discului: conf. dr. Iosefina Protopopescu — medic emerit. — Imprimare Electrecord-Microsion.

— Care este conținutul imprimării?

— Lecții de psihoprofilaxie în vederea nașterii fără dureri. Vizitarea maternității de către gravide, pentru obișnuirea cu mediul spitalicesc. Redarea unei nașteri, gravida fiind pregătită cu această metodă, demonstrîndu-se eficiența procedeului.

Pe pereții camerei un carton: Programul stației. Noțiuni de higienă, prezentarea unei cărți. Meloterapie: Romanța în fa de Beethoven.

— Ce este meloterapia?

— Folosind muzica ca terapeutică pentru crearea de reflexe condiționate, stimulînd secreția de lapte. Mai precis: o anumită muzică ascultată în timpul pregătirii pentru alăptare. Repetarea aceleiași muzici, concomitent cu pregătirea pentru alăptare, creează un reflex condiționat care mărește secreția de lapte.

CULTURA IN AJUTORUL MEDICULUI

Tot prin stația de radioficare, cu ajutorul difuzoarelor instalate în toate saloanele, se face educația sanitară a bolnavelor (noțiuni de higienă, de profilaxie). Incercăm să facem și o educație culturală. In afara programelor transmise de posturile noastre de radio, se mai transmit de două ori pe săptămînă cronici ale evenimentelor politice interne și externe, se prezintă viața culturală a Capitalei, se fac recenzii de cărți, se transmite și se recomandă muzică. Toate aceste programe sînt întocmite de personalul spitalului.

Bolnavele mai pot urmări și programele de televiziune.

— Unde?

— In sala de festivități a spitalului, unde există biblioteca medicală și biblioteca sindicală. Cînd se transmite un concert, o operă sau o piesă de teatru, cineva din personalul spitalului prezintă autorul și spectacolul, dacă este concert, dirijorul, interpretul.

Tot în această sală se fac și lecțiile de îndrumare și perfecționare cu cadrele fiecărei unități a spitalului.

— Cum ați realizat toate acestea?

— Pentru înfăptuirea acestui program este nevoie de un anumit spirit de muncă, de o înaltă ținută morală, de o etică nouă. La toate acestea s-a putut ajunge astăzi datorită grijii de care sîntem înconjurați, datorită sprijinului de care ne bucurăm din partea celor ce ne conduc, în condițiile desăvîrșirii construcției socialiste în țara noastră.

A. F.

Gazetele de uzină și VIAȚA MUNCITORILOR

In cadrul unor preocupări mai vechi ale „Gazetei Literare", presa de uzină a stat în atenția redacției noastre, mai ales în ceea ce privește modul în care această presă reflectă procesul de culturalizare.

Au fost publicate, nu de mult, la rubrica „Răsfoind revistele" scurte articole de analiză a profilului paginilor culturale din diverse gazete de uzină; această acțiune s-a limitat însă la presa întreprinderilor din București („Viața uzinei", organ al întreprinderilor „23 August" și „Republica", „Dinamo", gazeta fabricii „Klement Gootwald" etc. Sporadic, au apărut în coloanele noastre reportaje destinate special activității unor publicații de acest gen: despre gazeta fabricii de încălțăminte „Flacăra Roșie" de pildă), după cum alte reportaje au menționat rolul acestor gazete în dezvoltarea organismului social și cultural al fabricilor noastre socialiste. Astfel de inițiative însă n-au fost continuate, aprofundate și extinse pe măsura importanței problemelor pe care le ridică gazetele de uzină din punct de vedere publicistic, cît și în ceea ce privește întărirea contactului — prin mijlocirea presei din fabrici — între viața muncitorilor și scriitori. Realizarea unor raporturi strînse între publicațiile uzinelor și revistelor Uniunii Scriitorilor pot aduce rezultate generoase de o parte și de alta.

Articolele pe care le prezentăm, semnate de redactorii gazetelor de la Complexul C.F.R. „Grivița Roșie" și Fabrica de confecții „Gh. Gheorghiu-Dej" își iau sarcina de a vorbi despre aria problemelor variate din viața muncitorească, reflectînd în același timp și stadiul actual al presei de uzină. Ele constituie o chemare către gazetele de uzină din București și din provincie, în vederea unei colaborări fructuoase, care să ajute procesului de maturizare al publicisticii legate nemijlocit de realizările muncitorilor noștri. Așteptăm materiale din ce în ce mai interesante, reportaje, note scurte, portrete, pe care le dorim cît mai originale, mai izbutite din punct de vedere literar.

PENTRU FRUMOSUL COTIDIAN

Intr-o dimineață, printre tovarășii care ne-au vizitat redacția, — colegi de muncă de la diferite ziare centrale, colaboratori și corespondenți ai gazetei de uzină — am primit și vizita unui scriitor care ne-a spus: vreau să pătrund mai bine viața și activitatea marii dumneavoastre fabrici și am socotit că redacția, care cunoaște multe lucruri interesante, ar putea să-mi fie de folos.

Aveam în față colecția gazetei noastre. I-am oferit-o.

— Colecția o voi citi mai tîrziu, aș dori să aflu părerea redacției: care sector vi se pare cel mai important?

Intrebarea aceasta nu ne-am pus-o niciodată. Trăind în clocotul vieții colectivului, totul ni se pare plin de semnificație, important, angrenat în organismul viu al fabricii.

De la creatorul care concepe un nou model, la muncitorul care întinde sute și sute de metri de țesături, la șablonorul care aplică tiparul cu grijă pentru economisirea fiecărui milimetru de stofă, de la mașinista care îmbină primele piese, la verificatorul care pune stampila pe produsul finit, de la inovatorul care concepe un dispozitiv sau o mașină pentru înlocuirea unei operații manuale, la mecanicul care îngrijește utilajul pentru ca munca să se desfășoare ritmic, la tîmplarul care pregătește o nouă masă de lucru, pînă la cei care ambalează produsele ce pleacă spre magazine, fiecare face un lucru important. Eforturile întregului colectiv la îndemnul partidului de a da poporului numai haine de bună calitate, au făcut să crească prestigiul fabricii noastre.

Mărturie stau cele 16 drapele de întreprindere fruntașă pe ramură, sutele de mii de confecții peste plan, zecile de milioane de lei economii.

Numai în anul 1960 colectivul Fabricii de confecții „Gh. Gheorghiu-Dej" a dat peste plan 120.000 costume 98.000 paltoane și pardesie, 36.000 costume taior, 1.400.000 confecții din tricot și multe altele. Economiile peste plan întrec cifra de 44 de milioane lei, iar beneficiile peste plan ating aproape 43 de milioane lei. 1.429 modele noi s-au creat în 1960.

Cîteva cifre în spatele cărora stau oamenii și faptele lor.

De aceia, la întrebarea pusă am răspuns simplu — totul este important în fabrica noastră. Interesant în mod deosebit este formarea omului. Și în această privință are un mare rol și gazeta de uzină.

Ce poate să vadă un cititor răsfoind colecția gazetei noastre de uzină care numără 11 ani de existență?

Străduindu-se să devină o oglindă a activității colectivului, gazeta „Confecția" înfățișează în paginile sale activitatea plină de entuziasm a muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor îndreptată spre îndeplinirea sarcinilor trasate de cel de al III-lea Congres al P.M.R., multiplele aspecte ale formării omului nou cu o conștiință înaltă, constructor activ al socialismului.

Să deschidem colecția. Gazeta nr. 243 poartă data de 28 iunie 1960; este primul număr după încheierea lucrărilor celui de al III-lea Congres al partidului. Să citim cîteva titluri: „Directivele Congresului al III-lea al Partidului, imbold spre noi succese"; „Economiile — obiectivul nostru principal"; „Pentru titlul de: Cel mai bun șablonor"; „Perseverență de comunist"; „In șase zile"; „Intreții bine mașinile, ai rezultate bune"; „Calificarea în atenția noastră", etc... Fiecare articol este semnat de oameni din fabrică și vorbește despre entuziasmul și hotărîrea colectivului de a da viață sarcinilor trasate de partid.

Maistra curelară Elena Tudor, de la F.C. „Gh. Gheorghiu-Dej", candidată a F.D.P. în circumscripția electorală nr. 409 din Capitală.

Răsfoind gazeta „Confecția", iei cunoștință de faptele colectivului nostru harnic care muncește într-una din marile fabrici, construită în anii de democrație populară pe locul unde în trecut erau niște maghernițe (APACA) unde muncitorii trudeau din greu.

Frumosul își face loc tot mai mult în viața noastră. Și îmbrăcămintea trebuie să fie astăzi trainică și frumoasă, ca oamenii muncii s-o poarte cu mîndrie.

Redacția, îndrumată zi de zi de Comitetul de partid, se ocupă număr de număr de această problemă. In afară de articole de analiză, reportaje, informații, raiduri-anchetă, interviuri avem și rubrici permanente: Marca fabricii — un titlu de onoare; sub titlul „Educarea gustului pentru frumos" apar articole scrise de creatorii de modele, de tehnicieni, ingineri.

Fiecare material vorbește despre o categorie de îmbrăcăminte. De pildă, șefa atelierului de creații de confecții pentru femei a arătat într-un articol, pe scurt, istoricul modei pînă în zilele noastre insistînd asupra unor detalii de care trebuie să se țină seama în procesul confecționării îmbrăcăminții.

Un alt articol, trata problema confecțiilor din tricot sector tînăr în fabrica noastră — de numai un an — și care cunoaște o mare dezvoltare. In anul 1961 producția se dublează aici.

La fel s-a scris despre confecțiile pentru copii, care au atins o varietate de modele care nici nu poate fi măcar comparată cu ceea ce s-a făcut în trecut.

Simțul de răspundere față de calitatea produselor, față de „frumosul cotidian", se formează în iureșul întrecerii socialiste.

Adesea se aude prin sectoare cînd e vorba de pildă despre un fapt negativ (inactivitatea unui post U.T.M. de control, o operație greșită la o haină, un ton nepotrivit al unui meșter, sau lipsă de respect a unui tînăr față de vîrstnic): Voi scrie „Confecției". Redacția primește scrisorile, le publică sub diferite forme. Cîți oameni nu s-au îndreptat după ce faptele care nu le făceau cinste au văzut lumina tiparului? Codașii au ajuns fruntași, cei ce priveau cu dezinteres o bucățică de stofă au început să valorifice cu grijă pînă și marginea de țesături (care aduce o economie însemnată fabricii).

Un număr de peste 300 colaboratori s-au strîns în jurul gazetei, inovatori, maiștri, croitori, șablonori, mecanici, creatori, care scriu despre munca lor fructuoasă. Articolele lor constituie un schimb de experiență pentru miile de muncitori și tehnicieni din fabrică. Anul acesta aproape fiecare număr de gazetă a sprijinit inițiativa unei brigăzi de calitate dintr-un sector care a chemat la întrecere toate brigăzile pentru ca fiecare muncitor să cunoască cel puțin două operații. La chemare au răspuns multe brigăzi. Deși nu au trecut decît cîteva săptămîni de la aceste inițiative, putem afirma cu bucurie că în majoritatea brigăzilor care au răspuns acestei chemări toți muncitorii cunosc trei și patru operații.

In anul 1961 colectivul Fabricii de confecții „Gh. Gheorghiu-Dej" și-a propus să obțină succese mai mari decît în anul 1960. Aceasta este și dorința redacției. Și redacția mai are o dorință care a devenit și dorința colectivului de cititori: gazeta „Confecția" să se situeze în primele locuri în întrecerea pe țară între gazetele de uzină organizată de Consiliul Central al Sindicatelor.

Colaborează: Mariana Stoian și Larisa Corețchi de la gazeta „Confecția", Alexandru Toma, de la gazeta „Grivița Roșie"

PAGINI SCRISE DE MUNCITORI DESPRE MUNCITORI

Gazeta de uzină „Grivița Roșie" și-a început apariția acum 12 ani, în primăvară. In cele 312 numere tipărite pînă în prezent, ea a căutat să se mențină permanent ca o tribună de la care experiența și metodele bune să se extindă și să devină un bun al întregului colectiv. Cei peste 300 de corespondenți pe care-i numără astăzi gazeta au crescut odată cu ea, odată cu prestigiul Griviței, au devenit oameni cu ochi gazetăresc format. Ei sînt aceia care zilnic trăiesc în tumultul muncii, acolo unde practic se făuresc bunurile materiale. Cu aceștia s-a lucrat ceasuri în șir asupra știrilor trimise redacției, pe aceștia i-a atras gazeta și i-a făcut prietenii ei de nădejde. De multe, de foarte multe ori, cuvintele lor înșiruite stîngaci pe o foaie simplă de hîrtie sau pe glaspapir, și apărute apoi în gazeta uzinei — au trezit îndemn în muncă sau au umplut inimile multora de bucuria victoriilor întreprinderii noastre. Aceștia sînt corespondenții noștri, creierul gazetei. In bună măsură, articolele lor ferme și mobilizatoare au contribuit la îndeplinirea planului producției globale pe 1960 încă de la 6 decembrie; după cum au contribuit la ridicarea prestigiului atelierelor noastre, care au fost distinse cu ordine și medalii, le-a fost decernat drapelul Consiliului de Miniștri.

Acum doi ani, la redacție a sosit o corespondență. Vîrful unui creion bont imprimase pe hîrtie cîteva cuvinte. Ele anunțau laconic că: „Brigada de tineret de la turnătoria de fontă și-a luat angajamentul să lupte pentru «a reduce la zero rebuturile în turnare»." Iată de la ce s-a ajuns astăzi la valoroasa inițiativă „Spre zero rebuturi", inițiativă îmbrățișată și aplicată cu multă dragoste de turnătorii de la fontă, bronz și de către oțelari. Oare nu și acestor inițiative se datorește faptul că în anul 1960 oțelarii au redus cu 25% numărul rebuturilor față de 1959? Sau că acum pentru turnători aceasta a devenit o deviză! Eficacitatea ei a fost sporită datorită gazetei. Sub titluri mobilizatoare au fost publicate consecvent materiale și pagini întregi.

Fie el oțelar sau strungar, ajustor ori cazangiu, montator sau fierar, toți laolaltă caută săptămînal în paginile micii noastre publicații ceva din munca lor, din realizările și lipsurile lor. Ei vor să învețe din gazeta uzinei și găsesc în ea îndemnuri.

Inițiativa pornită de la muncitorii din Brașov — „Procesul milimetrilor" — a avut și în atelierele noastre ecou. Aici, îmbrăcînd titlul „Șublerul își spune cuvîntul" ea s-a dovedit de mare efect. Primii acuzatori în acest proces au fost strungarii; acuzați: fierarii și turnătorii. „Cearta" a plecat de la adaosurile prea mari la piese. Procesul a durat mult. Rezultatul a fost cel scontat. Turnătorii și fierarii au luat măsuri de grabnică „apărare", prin modificarea unor documentații tehnice și metode vechi de muncă, iar rezultatul: economii însemnate de materiale și de timp de muncă.

O atenție deosebită a fost acordată problemei inovațiilor și raționalizării. Sub titlurile „S-a născut o inovație", „Povestea unei inovații", „De vorbă cu un om", au apărut reportaje despre preocuparea oamenilor pentru gîndirea tehnică, despre felul cum ei elaborează proiecte de inovații. Portrete de inovatori, colțul inovatorului și al tehnicii, precum și alte materiale, au stimulat gîndirea creatoare a muncitorilor. Rezultatul acestei popularizări și acestor îndemnuri a fost remarcabil. Numai în anul 1960, de pildă, au fost făcute peste 680 propuneri de inovații, iar rezultatele celor aplicate depășesc cifra de 2.700.000 lei. Printre inovatorii de frunte care au contribuit și anul acesta la realizarea celor 46 de propuneri de inovații se numără strungarii, Marin Bănilă, Vasile Pintilie, ajustorii Dumitru Ciubotaru și mulți alții

La baza tuturor acestor rezultate a stat și stă formarea conștiinței noi socialiste, formarea trăsăturilor caracteristice omului de tip nou. Această muncă nobilă și răbdătoare, a constituit pentru colectivul de redacție și pentru colaboratorii gazetei o problemă de mare însemnătate. Tineretului i-au fost închinate pagini întregi. In ele s-a vorbit cald, părintește, despre tinerele vlăstare ale viitorului, li s-a oglindit munca și preocupările. Multe materiale pe probleme de educație au îndreptat pe tineri, le-au desrădăcinat diferite obiceiuri. Așa de pildă în numărul 36 din 28 septembrie a apărut un articol care critica aspru pe un tînăr pentru atitudine nedemnă față de logodnica sa. Ca urmare a acestui articol, organizația U.T.M. de la cazangerie — în acest sector lucra tînărul — a luat problema în dezbatere. Rezultatul a fost că după cîtva timp un membru al Biroului U.T.M. a scris un articol — „Despre prietenul meu" — articol care arăta că tînărul criticat a revenit la sentimente demne. Exemple de felul cum articolele ne-au ajutat la educarea oamenilor se pot da încă multe. Au mai fost publicate foiletoane izbutite: „Mănușa de dur", „Tunet și ploaie, ...dar artificiale" etc.

Un gen mai puțin abordat în gazeta noastră de uzină și spre care ne vom îndrepta mai mult atenția este caricatura, epigrama, și „fotografia negativă". In măsura în care le-am publicat au avut un rezultat mulțumitor.

Pentru că eficacitatea se măsoară nu în numărul de articole scrise, ci în rezultatele practice pe care le-a avut, rubrica „Pe urmele materialelor publicate" poate fi socotită un barometru. Activitatea de culturalizare a maselor ca parte integrantă a vieții întreprinderii noastre a fost și ea îmbrățișată în paginile gazetei. Au apărut portrete de activiști culturali sub titlurile: „Preocupări nobile", „De la strung la vioară", sau reportaje: „Cu artiștii amatori pe estradele Capitalei". „O seară la clubul ceferiștilor" etc. Activitatea cercului literar a fost și ea orientată și sprijinită de gazetă.

Gazeta noastră de uzină, ca atîtea alte gazete de acest gen, a intrat într-un serios proces de maturizare pentru a putea în întreaga măsură a realizărilor muncitorilor noștri și a preocupărilor culturale.

Atelierul de sculărie de la Complexul C.F.R. „Grivița Roșie".

Biografii

Cu patru ani în urmă vizitam în Ploiești, la bariera dinspre Cîmpina, pe o bunică a actualei Uzine de Fibre Sintetice de la Săvinești. Era prima stație pilot din țară, în care chimiștii căutau formule noi și experimentau procedeele cele mai nimerite pentru fabricarea ulterioară a fibrelor și firelor poliamidice.

Pe acea vreme Săvineștii erau încă un sătuc moldovenesc anodin și pașnic, în ținutul Neamțului. Actuala uzină monumentală mijea timid în proiecte, pe hîrtie de calc sau stătea cuibărită prin creiere de arhitecți, în timp ce pe zecile de hectare ce adăpostesc azi diferitele secții ale Uzinei, se cultivau porumbul și sfecla de zahăr. Pe acele tarlale au răsărit într-un interval uimitor de scurt (nici doi ani) clădiri masive, moderne, cu o arhitectonică îndrăzneață și armonioasă, nenumărate dantele de tuburi cățărate pe furci de beton — estacadele —; o varietate geometrică de cazane argintii înconjurate de o țevărie complicată, montate în aer liber și încălzite de un soare generos al acestei minunate toamne tîrzii. Ca o completare a decorului: alei asfaltate, spații verzi și peluze cu flori — întregul ansamblu alcătuind o sinteză industrială ce ar putea fi lapidar caracterizată în acești termeni: o uzină a socialismului, construită la nivelul celei mai înalte tehnici mondiale.

MACAROANE DE... MĂTASE

După ce mi-am manifestat dorința să vizitez uzina, maistrul Iulius Schulman, secretarul comitetului de partid, a ridicat receptorul, a purtat o discuție scurtă și m-a înștiințat: „vă va conduce o tovarășă inginer; veți fi așteptat la poartă". Stăteam rezemat de o bară, în spatele tabloului cu fișe de pontaj, în apropierea porții. Dinspre uzină venea cu pași mărunți o fetișcană slăbuță și măruntică, stropită cu pistrui pe obraji. „O școlăriță" — mi-am zis în gînd și mă miram că n-are cu ea ghiozdanul. Fata s-a oprit în dreptul meu:

— Dvs. sînteți...? Imi dați voie să mă prezint: inginer chimist Macoldi...

Nu-mi reveneam din uluială. Fetișcana însă nu părea de fel încurcată: „dacă doriți să cunoașteți întregul proces de producție, cu toate fazele sale, să începem de la secția de polimerizare...". N-aveam această intenție, că tot n-aș fi priceput mare lucru. Dar poți contrazice un „specialist" de o șchioapă? Am riscat o întrebare: „Lucrați de mult aici?"

— Din 1958. Am venit din Timișoara împreună cu soțul meu. Și el e inginer mecanic la secția Rolanul Mare. Dar a plecat în Uniunea Sovietică, pentru specializare...

— Veniți probabil direct din Facultate...

— De unde! — a rîs inginera copilărește. Am mai lucrat la o fabrică de textile, în Harghita. Ne-a transferat Ministerul... La început ne-a venit greu; ne lipseau părinții, prietenii, colegii... Dar ne-am obișnuit. E o muncă nouă, pasionantă... Și obrajii ei au căpătat nuanțe purpurii.

Ne-am apropiat de clădirea masivă, în cărămidă roșie. Am urcat un etaj și am pătruns într-o hală vastă, strălucitoare de curățenie. Linoleumul de pe podeaua pardosită cu dale de piatră ne reflecta chipurile; ici, colo cîteva cazane blindate cu material izolant, proaspăt vopsite. Din loc în loc, mese de comandă ornate cu felurite butoane, manete, termometre, grafice, ochi magici — toate funcționînd automat. Bărbați in salopete albastre treceau pe lîngă mașini și cazane cu pași neauziți, ascultau zumzetul produs parcă de roiuri de albine, notau cîte ceva pe foile de control și porneau mai departe într-o necontenită inspecție.

— Secția Coprolactam, faza întîi: polimerizarea... — m-a înștiințat doctoral micuța însoțitoare. Acesta este catalizatorul cu apă, dincolo stabilizatorul cu acid adipic; pe țevi curge un lichid provenit din hidrogenarea fenolului prin electroliză. Rezultă un produs impur, ciclohexanul, care, după ce e purificat și oximat, se transformă în lactamă, din care este extras în faza finală polimerul topit — materia primă pentru firele de relon. Clar?

Nu era clar de fel. Simțeam că mă paște o migrenă, dar am rezistat cu stoicism. Inginera părea că nu observă dificultatea mea de a pricepe această păsărească savantă și turna mai departe, cu o ușurință exasperantă, formule și termeni tehnici. Iar trepte, iar o hală asemănătoare, iar explicații: „faza III-a: distilarea pentru îndepărtarea impurităților. Mai urcăm un etaj și ajungem la fazele IV și V; în termeni savanți ai fetișcanei ele corespundeau cu egalizarea și înglobarea masei de polimer în bioxid de nu știu ce... La capătul acestui calvar tehnic am zărit cum apăreau pe țevi niște macaroane subțirele, de un alb imaculat și formau suluri. Le vedeam parcă pe farfurie, aburinde și asezonate cu unt și brînză.

— Polimerul — capăt noi explicații. Fibrele pe care le vedeți trec de aici la granulare, iar din granule se extrage firul de relon. Poftiți mai departe... Decorul se schimbă. Din vitrine lunguiețe se zăresc snopi de fire de păianjen. Curg în jos și se îndreaptă pe căi nevăzute către ringuri și carde, unde sînt răsucite pe bobine și copsuri. Pe nesimțite ni s-a alăturat și inginerul Herțescu Mircea, secretarul organizației de bază la secția Poliamid, care a preluat obligațiile de gazdă. In jurul ringurilor și cardelor pluteau fete în salopete albăstrii, cu găici încrucișate peste bluzele răsfrînte. Alunecau cu tîrlicii pe linoleum, scoteau ici o bobină și o aranjau pe stelaj, dincolo înodau un fir rupt, semnalat prin oprirea automată a mașinei, cu gesturi gingașe, precise.

In două vitrine se aflau expuse produsele acestor fire aproape invizibile: ciorapi de nailon, șosete bărbătești, fulare multicolore, vaporoase, bluze și tot soiul de găteli luxoase.

— Ni le-au trimis beneficiarii — mi-a strigat la ureche inginerul, ca să acopere huruitul produs de miile de spiridușii sintetici care se roteau amețitor. Am aflat cu acel prilej că „beneficiarii" sînt fabricile care țes firele de păianjen sintetic...

Poate credeți că povestea s-a sfîrșit? Eroare! Firele acestea — monofilamente, cum le numea inginerul — au prostul obicei de a se întinde la nesfîrșire, ca gumilasticul de praștie.

— De aici ele pornesc automatizat spre ultima fază — mă iniția inginerul Herțescu în tainele acestei vrăjitorii moderne — etirarea, apoi răsucirea și bobinarea, de unde sînt livrate țesătoriilor ca polifilamente...

Macaroanele ajunseseră, așadar în faza cînd sînt apte să se transforme în toate acele țesături delicate și transparente, care ciuntesc venitul conjugal.

Muncitorii care se ocupă cu treburi asemănătoare la țesătoriile de bumbac sau de lînă, poartă denumiri simple: filatori. Aici, la Săvinești, li se schimbă denumirea, adaptată la condițiile miraculoasei tehnici: li se spune operatori chimiști...

PLUTAȘUL DE PE BISTRIȚA

Cu toate că poartă acest titlu pompos, majoritatea operatorilor tehnici (din care optzeci la sută n-au împlinit încă vîrsta de 25 ani) au fost calificați în uzină, prin cursuri speciale. Am cunoscut aici băieți și fete din Săvinești și din împrejurimi, care nu cu multă vreme în urmă purtau coada sapei, tesla dulgherului sau mistria zidarului. Azi...

Iat-o pe Chifu Maria, o fată de 18 ani, fiică de țărani întovărășiți. Are doar patru clase elementare, dar prezența în raion a acestui Combinat miraculos i-a înflăcărat imaginația. S-a prezentat la secția de personal, cu doi ani în urmă, a absolvit cursurile de calificare și este azi o operatoare chimistă care deține de aproape un an titlul de fruntașă. Desigur că în alte vremuri, o fată atît de chipeșă ca Maria ar fi așteptat un Făt-Frumos, care s-o răpească într-o noapte cu lună, pe bidiviul înaripat. Dar în epoca noastră, fiica foștilor pălmași din ținutul Neamțului țintește scopuri mai practice și perfect realizabile: să ajungă inginer chimist. Va trebui, desigur, să-și completeze studiile, să se înscrie la Facultate... Și nu e exclus ca peste cîțiva ani Maria să însoțească vizitatorii prin uzină, să pronunțe denumiri greu de reținut, după ce se va prezenta cu modestie: inginera Chifu...

Pricop Marioara nu mai e tinerică: a împlinit 34 de ani. E căsătorită, are un băiat de cinci ani și e membră de partid din anul 1945. Taică-său și frații ei au minerit prin Comăneștiul de baștină, în condițiile exploatării capitaliste. Ea și cu maica trebăluiau ca pălmașe pe la bogătani, după care Maria s-a băgat fată de servici la primărie. Și-a închipuit ea oare pe atunci că va ajunge cîndva operatoare chimistă la o uzină ultramodernă? Iți mărturisește sincer că nu. In afară de munca ei profesională și în gospodărie, Marioara Pricop găsește vreme și pentru o intensă activitate sindicală (face parte din comitetul sindical al secției), se ocupă cu difuzarea presei și e o bună agitatoare de partid. Ea consideră aceste îndeletniciri obștești ca o sarcină firească pentru un membru vechi de partid.

LUNA BEATĂ

Povestire de COSTACHE ANTON

Calul merge la pas. Ilie Dănet s-a lăsat pe spătarul scaunului cu arcuri moi și ține ochii închiși. Nu doarme. Așa-i place lui să închidă ochii cînd se gîndește mult la ceva. Cu ochii închiși, gîndurile sînt mai limpezi. Uneori se uită printre gene, înainte pe șosea. Dacă se apropie vreo căruță sau vreo mașină, pune mîna pe hățuri. Calul nu-i sperios, dar e bine să-i simtă mîna.

Acum pe șosea nu se zărește nici o căruță. Ilie Dănet ține ochii închiși și zîmbește. Gîndurile-i sînt departe. Își închipuie că a ajuns acasă. In poartă îl așteaptă nevasta și copiii. Tăbărăsc toți pe el. Cei doi băieți, Șerban și Trică, îi sar în circă. Fetele, Magda și Irinuca, i se agață de pulpana hainei și nu-l mai slăbesc cu întrebările:

— Ne-ai adus panglici, tătuță?

— V-am adus.

— Și mărgele?

— Nu, mărgele n-am găsit...

Băieții sar jos din circă. Vor să-i ia pachetele, să-l ajute. El nu le dă. Cel mare, Șerban, întreabă neîncrezător?

— Creioane colorate mi-ai cumpărat? Uite pezevenghiul că ține minte! Săptămîna trecută, cînd a fost în oraș, a uitat să-i cumpere creioane colorate. Acum i-a cumpărat, dar se preface că nu l-a auzit. Băiatul cercetează cu privirea pachetele și întreabă din nou:

— Mi-ai cumpărat?

Îi răspunde Trică:

— Ți-a cumpărat. Uite-le!

Arată cu capul spre buzunarul hainei. Șerban își ia cutia cu creioane colorate și fuge sărind într-un picior. După ce le privește o clipă se întoarce să i le arate și lui Trică. Incearcă să-l facă invidios, dar Trică înalță din umeri. Nu-și poate dezlipi ochii de pe pachetele învelite în hîrtie albă. Cînd ajunge în casă, Trică nu se mai poate stăpîni. Intreabă:

— Da'n pachete ce-ai adus, tătuță?

Așteaptă răbdător să fie desfăcute. Sînt atrase și fetele. Uită de panglici și vin lîngă pat. Cînd vede pachetele desfăcute, cea mică, Irinuca, strigă uimită:

— Uite mamă! Ce sînt astea?

Mamă-sa o mîngîie pe creștet:

— Farfurii, Irinucă!

Șerban întreabă:

— Le punem pe pereți?

Ilie Dănet își privește nevasta. După asta întreabă zîmbitor:

— De ce să le punem pe pereți? Unde ai văzut tu farfurii pe pereți?

— La școală!

Nevasta spune cu blîndețe:

— Acelea nu-s farfurii. Sînt podoabe

Șerban nu se lasă:

— Și astea nu sînt podoabe?

— Nu.

Ilie Dănet deschide ochii. Zîmbetul i-a dispărut de pe față. Pune mîna pe bici. Calul tresare. Parcă pînă acum numai atît a așteptat. O pornește încet la trap. Ilie Dănet se uită îngrijorat spre pachetele de lîngă el și lasă biciul. La urma urmei n-are nici un rost să se supere. Cu ce sînt vinovați copiii? Ei de cînd se știu, mănîncă toți dintr-un blid. Nu cunosc decît strachina mare de lut. Strachina stă la mijloc pe măsuța rotundă și joasă, iar ei pe scăunașe mici, cu trei picioare, își așteaptă răbdători rîndul să ia zamă cu lingura sau să întingă mămăliguța în brînză. Poate că dimineața, cînd a plecat de-acasă, ar fi trebuit să le spună: Ia. ascultați-mă puțin, măi, copii! Voi nu v-ați săturat să tot mîncați din același blid? Ce-ați zice, dacă am lua strachina asta și-am sparge-o? Șerbane, tu ești mai voinic. Poți s-o spargi?

— Păi de ce s-o sparg?

— Așa! Ca să văd cît de voinic ești!

— Vrei să rîzi de mine?

— De ce să rîd?! Vorbesc serios! Poți sau nu poți?

— Nu!

— Tu poți, Trică?

— Eu pot!

— Ai văzut? Trică-i mai mic decît tine și poate! Hai, Trică, ce mai aștepți?!

— O sparg, să știi!

— Sparge-o!

— Da! Dar după aceea în ce mai mîncăm?...

— Lasă, nu-ți fă tu grijă din asta...

Ilie Dănet se lasă iar pe spătarul scaunului și rîde. Da, ar fi fost mult mai bine dacă stătea de vorbă cu ei. Sau să-i fi spus măcar nevestei ce are de gînd să facă. Ea ar fi găsit un prilej să-i pregătească. Așa, cine știe?! Poate că n-or să vrea să mănînce fiecare din blidul lui. Te pomenești c-or să facă mofturi. Că n-o să le placă! Asta ar fi bună! Ar vrea s-o vadă și pe asta!

In față, pe șosea, strălucește geamul unei mașini. Motorul încă nu s-aude. Numai geamul strălucește. Razele soarelui bat drept în el. Trebuie să fie un camion de la gospodăria de stat din Vlădeni! Duce roșii la piață. Și cei de la colectiva din Domnești și-au cumpărat camion! O fi al lor?!

Geamul camionului nu mai strălucește, în schimb, a început să se audă bîzîitul motorului. Ilie Dănet se uită la pachetele de lîngă el și pune mîna pe hățuri. Cînd ajunge la vreo sută de metri, șoferul claxonează. Calul e liniștit. Ilie Dănet încearcă totuși să-i vorbească.

— Fii cuminte, Roibule!

Camionul trece vuind. Ridică o coloană albă de praf. Nu adie nici-un fir de vînt și praful se împrăștie greu. După asta, șoseaua rămîne pustie. Ilie Dănet respiră parcă ușurat. Poate că de-acuma nu mai trece nici o mașină! Uneori, din șanțurile de pe o parte și alta a șoselei, apar popîndăi cu blana de culoarea ierburilor ruginite. Se ridică în două labe și așteaptă așa pînă cînd se apropie șareta. Ilie Dănet nu-i vede. Se uită înainte peste coama calului. De cînd a ieșit din oraș tot crede că are să ajungă din urmă vreun cunoscut. Arde de nerăbdare să aducă vorba de cumpărăturile pe care le-a făcut azi. Nu-i nimic. Pînă în sat, tot ajunge pe careva!

După prima piatră kilometrică, calul părăsește șoseaua. O ia la dreapta, pe-un drum de țară, singur, fără îndemn. Drumul e îngust și prăfos. Roțile șaretei nu se mai aud. Nici pașii calului. Copitele mari, brune, se afundă în praful greu. Deasupra, țiuie pîlcuri de țînțari. Se lasă răcoare. Parcă-i adusă în sulițele roșietice ale amurgului.

Drumul se pierde printre lanurile de porumb și floarea-soarelui. Departe de tot se zărește un punct negru. Ilie Dănet încă nu poate să-și dea bine seama ce-i. Se poate să fie vreun cîine, sau vreun alt animal. Sau o fi vreo cioată?! Prea stă nemișcată. Dar uite că s-a mișcat. E un om! A stat jos și acum s-a ridicat în picioare! A stat pe-un sac. L-a ridicat pe umeri și-acum merge prin mijlocul drumului. Merge spre sat. Ilie Dănet se bucură. Calul saltă ușor la pas. Saltă cu spor. Incet, încet, îl ajunge din urmă. Nu-i nevoie să se grăbească. Dacă n-ar fi cele două pachete l-ar ajunge numaidecît. Farfuriile sînt însă subțiri și cea mai mică scuturătură poate să le ciocnească sau să le spargă. Mai știi? Omul din față a pus iar sacul jos. Se șterge cu dosul mîinii pe frunte. O fi prea greu sacul, — își spune Ilie Dănet, și se uită dacă are loc unde să-l așeze. Îi găsește el! La urma urmei, îl leagă cumva la spatele șaretei. Vrea să ia hățurile, să mai dea puțin îndemn calului, dar mîna parcă nu-l mai ascultă. Omul din față e Toma Țeposu. Are chipul pămîntiu. Inainte era roșu și gras.

Nici ochii nu-i mai sînt ca înainte. Au o căutătură blîndă și mieroasă. Inainte era altfel. Ilie Dănet o știe bine. A fost zece ani slugă la el. L-a muncit de s-a deșelat și nu s-a ales nici c-un fund de izmene!

Toma Țeposu se șterge iar cu dosul mîinii pe frunte și pe obraz. E un gest al lui de mult, de cînd era roșu și gras și asuda! Poate că asudă și-acum. Numai că acum o fi asudînd de necaz. De vreo doi ani, de cînd s-a făcut gospodărie colectivă în sat, a dat pămîntul. Avea pămînt cît jumătate din sat, dar l-a dat ca pe-o obială care nu mai este bună de nimic. L-a dat ca să scape de impozite și obligații. Acum lucrează cu ziua la gospodăria de stat din Vlădeni. E muncitor agricol. Oamenii rîd. Spun despre el că vrea să-și curețe autobiografia. Pentru asta-i trebuie o lopată bună care să nu se îndoaie, și vreme. Multă vreme!

Ilie Dănet se uită senin înainte. Îi vine să rîdă. Toma Țeposu s-a așezat pe sac în marginea drumului și-așteaptă. Poate că așteaptă să-l ia în șaretă. Eh! Nu pupă el una ca asta! Incă nu s-a născut calul care să-l ducă pe el în sat! Sau mai știi, poate că Roibul vrea să-l ducă?!

— Ce zici, Roibule, îi dai voie lui Toma Țeposu să se urce în șaretă?

Roibul nechează ușor. Apoi se oprește. Incepe să urineze. Ilie Dănet rîde.

— A nu-ți pasă! Ție nu-ți pasă, dar eu ce mă fac? Toma Țeposu s-a ridicat de pe sac. Dar nu pleacă. Așteaptă șareta. Despre asta nu mai încape nici o îndoială. Ilie Dănet se uită într-acolo pe sub sprîncene. Parcă nu mai are curaj să se uite drept. Cînd își dă seama de asta se înfurie. Adică de ce trebuie să-și facă gînduri? De luat în șaretă, nu-l ia! Asta-i lucru hotărît dinainte. Atunci? Dă un bici în cal, și-a terminat! Da! Și, cu pachetele ce face? Dacă dă un bici în cal, duce acasă numai cioburi. Se sparg toate farfuriile! Și de ce să le spargă? Păi dacă-i vorba să spargă ceva, strachina de lut ar trebui spartă! De capul lui Toma Țeposu!

— Hai, Roibule!

Ilie Dănet își îndreaptă pieptul. Chipul i s-a înseninat din nou. Se uită înainte pe drum, fără să-l mai ia în seamă pe Toma Țeposu. Cînd șareta ajunge aproape, Toma Țeposu duce două degete la borul pălăriei. Rostește lucuros:

— Noroc, Ilie!

Ilie Dănet nu se uită. Duce și el două degete la pălărie și spune indiferent:

— Noroc, Tomo!

Roibul își continuă drumul cu-același pas săltat și voios. Ilie Dănet rămîne mai departe nemișcat și drept. Își simte obrazul încremenit și pumnii grei ca niște bolovani. Apoi pe nesimțite, crusta aceea severă și gravă, care i-a împietrit obrazul, se topește. Îi pare bine că n-a mînat calul repede. Ura înverșunată care-l face să-și piardă cumpătul ori de cîte ori îl vede pe Toma Țeposu, l-a părăsit sau s-a schimbat. Acum îl urăște de zece ori mai mult. Dar îl urăște altfel. E o ură stăpînită și rece, care-l face să fie vesel. Fără să-și dea seama, pune mîna pe bici. Lovește calul. O dată, de două ori. Pe la urechi începe să-i vîjie vîntul. In față, coama calului joacă și saltă. Și drumul parcă joacă și saltă.

★

Calul se domolește abia în marginea satului. S-a lăsat întunericul. In ferestrele caselor strălucesc lumini. Ilie Dănet se trezește ca dintr-un vis, sau dintr-o beție. Se trezește fără pălărie. I-a zburat-o vîntul! Nu-i pare rău după ea. Își cumpără alta! Îi pare rău de farfurii. S-or fi făcut toate numai cioburi... Vrea să desfacă pachetele, să vadă. Mai întîi le pipăie cu mîna pe deasupra. Le simte întregi. Cine știe? Poate că nu s-au spart! Vede el acasă! Acum tot s-a făcut întuneric.

In poartă, îl întîmpină numai nevasta. A auzit huruitul roților și a ieșit. Copiii dorm. Ilie Dănet pune cele două pachete pe laviță și-n timp ce-și golește buzunarele de bomboane și covrigi, îi spune nevestii:

— Ia vezi cîte au mai rămas întregi?

Nevasta îl privește lung. Intreabă:

— Unde ți-i pălăria?

Ilie Dănet, rîde:

— Am băut-o!

Nevasta nu-i mai spune nimic. Și-o fi dat seama că glumește. Farfuriile sînt toate întregi. Douăsprezece adînci și douăsprezece întinse. I-a fost frică degeaba că s-or sparge!

— De ce-ai cumpărat așa multe? întreabă nevasta. Noi sîntem numai șase

Ilie Dănet spune cu veselie în glas:

— Poate avem și noi musafiri!

Se duce spre patul copiilor, apoi se întoarce:

— Au mîncat?

Nevasta dă din cap în semn că da, au mîncat

Ilie Dănet își trece degetele groase și bătucite peste marginea subțire și albă a uneia dintre farfurii. Intreabă:

— Vrei să faci o zamă de pasăre?

Nevasta își ridică privirea.

— Acum, noaptea?

— Acum. Îți tai o găină și-apoi mă repăd să duc șareta și calul.

Nevasta consimte fără să spună nimic. Intreabă cu totul altceva:

— A venit și președintele?

— Nu. A rămas pentru mîine. Mai are treburi la raion și la bancă...

După ce taie găina, Ilie Dănet se urcă în șaretă și dă bici spre gospodărie. Acum nu mai are de ce să fie îngrijorat. Trebuie să ajungă mai repede, să lase calul și să se întoarcă. Vrea să-și vadă nevasta și copiii, în jurul mesei, fiecare cu blidul lui în față!

La grajduri, moș Vasile Potingă încearcă să-l mai țină de vorbă. Să afle ce se mai petrece pe la oraș. Ilie Dănet dă din mînă:

— Lasă că-ți spun mîine, moșule...

Pornește grăbit spre casă. De după grajdurile gospodăriei se înalță luna. E mare, rotundă și albă. Parcă-i masa pe care stătea pînă azi strachina de lut! De-acum au să stea pe ea farfuriile! Doar că pentru farfurii e prea mică. Trebuie să facă rost de-o masă mai mare! S-o împrumute de la careva. Dar de la cine s-o împrumute? Cine-i dă la ora asta, masă? Mai bine face el una. Din scîndura pregătită pentru casa cea nouă s-o facă. Dacă ia două scînduri de-acolo nu se cunoaște și nici nu se supără nimeni.

Cînd ajunge acasă se duce direct sub șopron. Ia ferăstrăul și se așterne pe lucru. N-are rindea, dar nu-i neapărat nevoie! Pentru seara asta o face numai așa, provizoriu. După o vreme se trezește lîngă el cu nevasta

— Ce faci aici?

— Păi, nu vezi?

— Văd eu, da' nu pricep.

— Ai să pricepi îndată. Ce-i cu zama? E gata?

— Aproape...

Nevasta pleacă. E învățată să nu întrebe prea multe. Cînd isprăvește, Ilie Dănet pune ferăstrăul la loc, își saltă masa pe umăr și intră cu ea în casă.

Nevasta privește mirată

— O masă!

— Păi ce, credeai că-mi fac sicriul? Pe ăsta l-am făcut de mult, pentru sărăcie.: Am îngropat-o! S-a zis cu ea!

Ilie Dănet lasă masa jos, lîngă pat. E cam din topor, dar el nu vede asta. Se așează la ea satisfăcut și spune:

— Pune farfuriile.

Nevasta se întoarce nedumerită:

— Păi, le întrebuințăm?

— Da' de ce le-am cumpărat? Să ne uităm la ele?

Femeia nu mai spune nimic. Așterne pe masă o pînză de cînepă, apoi aduce farfuriile. In timp ce le așează rostește fără convingere:

— Eu îți pusesem să mănînci în strachină. Copiii dorm.

— Scoală-i!

— Bine, dacă spui tu...

Ilie Dănet se uită la umerii firavi ai nevestei care se duce să scoale copiii, apoi, fără voie, privirea îi este atrasă de strachina de lut în care aburește zama de găină. Strachina stă în mijlocul mesei rotunde și joase. Ilie Dănet o privește și nu-i vine să creadă. Se ridică, ia strachina, pune zama înapoi în oală și iese afară.

— Unde te duci? — îl întreabă nevasta.

El n-o aude. Iese în bătătură. Luna s-a ridicat sus, deasupra copacilor. El mai privește o dată strachina de lut, apoi își face vînt s-o arunce. Se învîrtește încet, apoi din ce în ce mai repede. Cînd îi dă drumul, strachina zboară departe, peste gard, în grădină. Ilie Dănet ascultă s-o audă cum cade. Se aude un troznet sec. El încearcă să se țină drept, dar i se pare că pămîntul se clatină. Și luna se clatină. Cînd era mic ieșea noaptea pe lună cu copiii de seama lui și începeau să se învîrtă. După asta se opreau și priveau luna. Luna se clătina. Ei spuneau că-i beată. Pe-atunci erau copii. N-avea griji. Nici acum n-are griji. Îi vine și acum să se-nvîrtă. Să vadă luna beată!

Nevasta se apropie de el.

— Copiii nu vor să se scoale.

Ilie Dănet o privește. Dincolo de umerii ei, prin ușa deschisă, se vede masa învelită cu pînză de cînepă și pe ea farfuriile albe. Își prinde nevasta de mijloc și începe să se învîrtă cu ea prin bătătură. Nevasta se sperie:

— Ce te-a apucat?

După asta începe să rîdă. Rîde scuturîndu-se și [illegible] lîngă pieptul lui fierbinte. Cînd se oprește, Ilie Dănet se uită spre cer. Luna se clătina, de parcă ar fi beată.

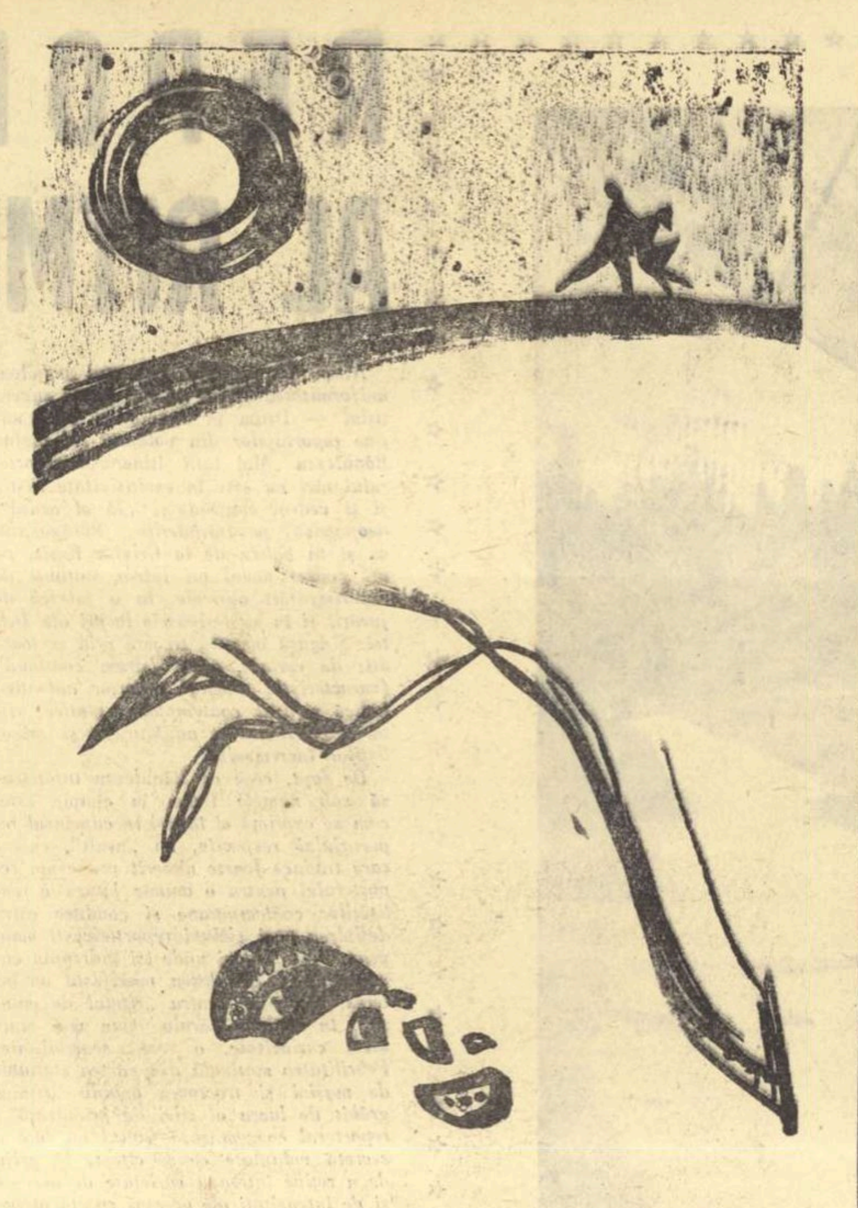

Desen de MIHU VULCĂNESCU

---

din Săvinești

Comunistul Radu Cojocaru e mecanic la secția Lactama. Lucrase într-o zi în schimbul doi, iar la zece seara avea întîlnire la autobuzul de Piatra Neamț cu soția — muncitoare și ea în uzină. Cu geanta la subțioară, Radu pusese piciorul pe scară, gata să se urce. A observat însă pe inginerul-șef al secției, Caranfil, care se apropia grăbit.

— Care-i năcazul, tovarășe inginer?

— Nu ți-a venit omul de schimb și mă întreb cum o vom scoate la capăt în noaptea asta. Dumitale, desigur, nu-ți pot cere să rămîi. Ai muncit opt ore, ești obosit, te așteaptă și soția... Ți-ar veni greu...

Nevasta lui Cojocaru presimțise ceva și-l trăgea zorit de mînecă: „Haide, omule, că pleacă autobuzul fără tine!“ Cojocaru n-a stat în cumpănă; datoria de comunist i-a biruit oboseala și foamea: „Ține tu, nevastă, geanta și du-o acasă. Vezi să-mi păstrezi și mie ceva de mîncare că eu mă-ntorc la ziuă...“ Și a pornit agale către poartă, alături de inginerul-șef.

Ionescu Maria e o femeie voinică, energică, cu fire argintii în păr. Funcția: șef al laboratorului de chimie. A absolvit facultatea în 1942, a condus șapte ani laboratorul minei de cărbuni din Vulcan, a trecut apoi la Fabrica de fire sintetice din Lupeni pînă în 1959, de unde ministerul a transferat-o la Săvinești. Toată lumea vorbește cu respect de femeia care are sub conducerea ei nu mai puțin de cinci laboratoare și o armată de laborante pe care le-a învățat meseria. Chimista e mereu în căutare de soluții noi, originale, care să ducă la îmbunătățirea procesului de producție. Nu de mult, după multe nopți nedormite, a rezolvat cu succes înlocuirea uleiului de import „Comes“ prin produse indigene, a înlocuit prin produse din țară uleiurile străine pentru preparațiile de filare și a adus economii de peste două sute la sută la costul consumului specific. Ea a mai modificat și unele metode de lucru, completînd prin studii îndelungate deficiențele din documentările primite din străinătate pentru analiza la poliurzirea rolanului. E de mirare că tovarășii ei au primit-o de curînd în rîndurile candidaților de partid? Desigur că nu, deoarece și-a cîștigat dragostea lor pentru munca neobosită și entuziasmul debordant cu care descoperă căi necunoscute în chimia sintetică.

Candidata de partid Alexandrina Tătaru a venit pe șantier în 1957, după ce absolvise școala profesională de construcții. Era faianțară... Dar șantierul devenise uzină și fata o îndrăgise atîta încît i-a venit greu să se despartă de ea. Soluția era să-și schimbe meseria. Și a făcut-o! S-a calificat ca operatoare textilistă, iar azi este și ajutoarea șefului de echipă. Fruntașă întîi ca faianțară, apoi ca operatoare, Alexandrina Tătaru se află și în fruntea muncii de educare a utemiștilor din complex. Pentru meritele ei, la ultimul congres al U.T.M., Alexandrina Tătaru a fost aleasă membră în Comitetul Central al U.T.M. și azi controlează munca tuturor organizațiilor raionale de U.T.M.

După această sumară prezentare a cîtorva dintre muncitorii și tehnicienii mai merituoși din Săvinești, aveți tot dreptul să întrebați ce rost are ultimul subtitlu. Fiindcă n-am pomenit un cuvînt despre Bistrița și plutașii săi. Am lăsat-o însă pentru la urmă și voi scrie despre candidatul de partid Radu Ioan, în vîrstă de 29 ani, operator principal la tabloul de comandă. E un flăcău înalt cît plopul, negricios la față, subțire, dar vînjos. De fel e chiar din Săvinești, plutaș din tată-n fiu. La 14 ani a pornit cu pluta la vale, către Galați, împreună cu taică-său, ca dălcăuș. După ce a mai crescut a avansat la rangul de cîrmaci și a condus o brigadă întreagă. Mînuia cu îndemînare cîrma grea și strecura pluta printre curenții apei învolburate și sub strungile de la poduri, pînă o aducea nevătămată la locul de destinație. Mușchii brațelor sale, tari ca odgoanele de oțel, stau mărturie a bătăliei pe care a purtat-o ani de-a rîndul cu stihia valurilor năbădăioase ale Bistriței. Îți vorbește cu oarecare melancolie despre corlata îngrădită cu nuiele de pe plută în care adăpostea ceaunul, traista cu mălai, ceapa și burduful cu brînză iute, despre rogojina care-i ferea echipajul în zilele cu ploaie, de nopțile cînd trăgeau pluta la mal și adormeau legănați de valuri pînă-n zori, sub licărul stelelor.

Dar plutăritul pe Bistrița e pe cale de dispariție. Din Ceahlău, de unde începe lacul de acumulare, apele au fost strînse în chingi de beton, iar de la barajul hidrocentralei pornesc pe o albie artificială, durată de mîna omului din plăci de gresie. Pe acest canal, pînă spre Bacău, se construiesc încă zece microcentrale, care vor dubla capacitatea energetică a colosului de la Bicaz. Din pricina asta, buștenii și-au ales o altă cale de umblet, motorizată, pe autoremorci... Rămas fără plute, flăcăul și-a rotit privirea în jur. A văzut mîndrețea de uzină ce se construiește la o zvîrlitură de praștie și s-a hotărît fără șovăială: va deveni muncitor industrial. In șapte luni a deprins tainele meseriei cu sprijinul inginerului Saveliuc, iar de la începutul acestui an a fost avansat: comandă un tablou principal...

HAINE FARA MOARTE

Ajung la capătul acestei odisee industriale. Am vorbit despre oamenii și faptele lor ce dau viață unei ramuri cu viitor strălucit, dar n-am pomenit nimic despre ultima minune a Săveneștilor — rolanul

Cînd mi s-a amintit, la Ploești, că stofele din rolan vor avea o viață mai îndelungată decît bătrînii din Kirghizia, care ajung uneori pînă la 150 de ani, am luat-o drept o reușită butadă a unor chimiști șugubeți. Dar experiențele din Săvinești au dovedit că acele afirmații se bizuiau pe un adevăr științific. Iar firele pentru această miraculoasă stofă vor fi fabricate, cu începere din anul viitor, la o altă uzină mare din Săvinești, aflată într-un stadiu avansat de montare. Deocamdată se produc asemenea fire, cu titlu experimental și didactic, într-o stație pilot denumită Rolanul mic. Dar și aceasta ar fi fost considerată pe vremea bunicilor noștri o uzină gigantică...

Tudor MIHAIL

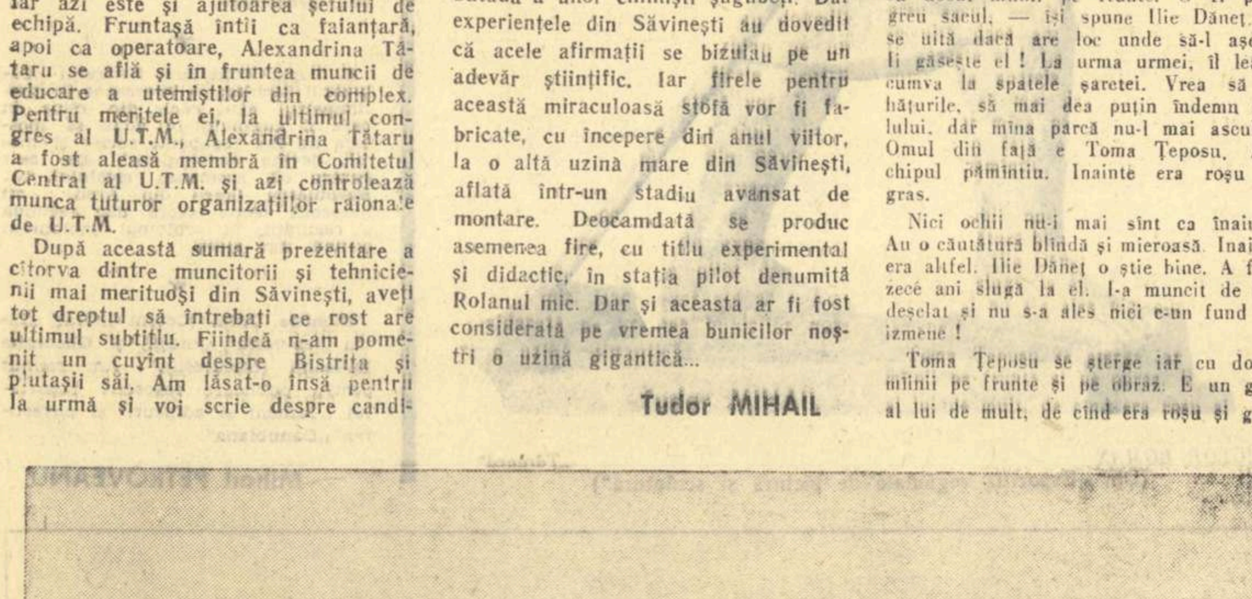

Vedere generală a uzinelor

Floare albă

Floare albă, ai deschis
ieri, învolt, peste ulucă,
gene lungi, pe ochi de vis
limpezi ca un dor de ducă.

Unde ai găsit atît
cîntec gingaș? În petale
și pe-al meu l-ai zăvorît
prins în aripile tale.

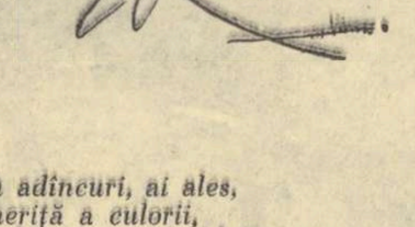

Din adîncuri, ai ales,
minerită a culorii,
albul ce în strai și-l țes
destrămați, pe fugă, norii.

O, de-aș ști că-ai răzbătut
în grădina fiecărui,
sol de liniște, alb scut, —
să-nflorești mereu, să stărui...

Începi să fugi de mine

Începi să fugi de mine, copilăria mea,
ospățul tău sfîrșit e, paharele-s deșarte.
În păr se furișează potecile de nea,
s-a rupt în urmă-o punte, un fluviu ne
desparte.
și te destrami ca fumul pe marile văpăi.

Sfîrșit îți este drumul, dar lasă-mi
ochii tăi...

Desene de GETA BRĂTESCU

Motiv de primăvară

În mirosul de cușme și tutun,
un scîncet și-o-ntrupare din zăbun
și-un glas dogit nițel :
— Uite un miel! Haide la miel!

Dai trei parale și săruți botul ud
și tremurul moale din trupul prea crud.
Îl smulgi,
sărutînd al cornițelor boț
și-ți vine-n ninsoare, afară să-l scoți,
să-l pui să alerge
fulg alb între fulgi...

„Uite ce miel! Haide la miel!“
Cîte inele de vată pe el!
Și cît de grăbit,
a venit
chemat — nechemat
de toți așteptat,
cu scîncetu-i de clopoțel...

Parcă-i un mugur ce-n pahar ți s-a spart
cu pocnet de gheață, cu țipăt de Mart,
cu mari bucurii ce te dor.
Parcă se-ntoarse întîiul cocor.

Tiberiu UTAN

La fabrica de sticlă

I

Căldura-nsuflețește cîntecul vostru materializat
În forme fragile —
Și-aceste făpturi ce pleacă din mîinile voastre
Sună-n ușoara atingere ca un dulce cuvînt.
Baloane subțiri tremură-n aer înălțîndu-se-o clipă,
Și ca-ntr-o magie își plimbă conturul gingaș.
Amețite, privirile cutreieră halele;
Auzul de ritmuri se-ncarcă, de ciudați hexametri.
Aici sudoarea-n nestemate se schimbă,
Aici e mica lume a planetelor colorate.
Aici, demiurgii — suflătorii de sticlă.

II

Se dizolvă raza de soare-n pahare,
În densul lichid ce preamărește belșugul,
Și laudă munca. Și-n strălucirea rubinelor
Se umplu de zîmbete fețele. Ochii
Parcă văd în ansamblu toate mesele pline
Și toate mîinile ce ridică-n aer paharele.
Răsfrîngerea lină-a paharelor!
În ziua ceea le-am cunoscut geneza,
Acolo-n halele-ncinse de marile focuri
Vuind în cuptoare ca apele roșii.
Cascada eprubetelor fugea ca mercurul
Și țevile retezate cădeau ca țurțurii albi.
Acolo se luminează și cîntă paharele
Și ei, creatorii — suflătorii de sticlă.

III

Un cîntec înalt pentru ei — suflătorii de sticlă!
Căci ei sînt asemenea zorilor ce-n case pătrund
Cu clinchetul vesel.
Vrăjite oglinzi ce-n ele reflectă
Clipa ce vine —
Ei — care-n marile hale transformă
Sufletul muncii-n cristal.

Aurel GURGHIANU

Vedere din Muzeul satului spre Casa Scînteii

Foto DAN GRIGORESCU

REPORTER AL RITMURILOR SOCIALISTE

Nimic din acalmia, orizontul monoton, uniformitatea şi tot ce mai poate sugera titlul — Drum în cîmpie *— nu aparţine reportajelor din volumul lui Ştefan Bănulescu. Mai întîi itinerarul reporterului nici nu este în exclusivitate rustic şi îl vedem simţindu-se „là el acasă", deopotrivă, pe întinderile Bărăganului ca şi în halele de la Griviţa Roşie, pe un şantier naval ori într-o staţiune de experimentări agricole, la o fabrică de jucării şi în misterioasele locuri ale Deltei. Singură această trecere prin sectoare atît de variate, acest „drum continuu" (caracteristic oricărui reporter autentic) indică refuzul contemplaţiei statice, evitarea constantă a unghiurilor şi priveliştilor încremenite.*

De fapt, ceea ce Bănulescu înfăţişează sub numele Drum în cîmpie *este, cum se exprimă el însuşi în cuprinsul reportajului respectiv, un „asalt", cuvînt care traduce foarte nimerit preferinţa reporterului pentru o anume latură a realităţilor contemporane şi conduce către definirea unei viziuni reportericeşti omogene. Pretutindeni unde îşi îndreaptă observaţia, Şt. Bănulescu manifestă un interes particular pentru „ritmul de muncă", în notarea căruia pune mai mult decît curiozitate, o reală sensibilitate. Febrilitatea matinală din curtea staţiunii de maşini şi tractoare anunţă „ritmul grăbit de lucru al zilei de primăvară"; reporterul consemnează faptul nu fără o secretă voluptate ce se citeşte în grija de a reţine întreaga varietate de accente şi de intensităţi ale acestui spectacol polifonic. Zgomotul accelerării motoarelor de tractor se asociază cu ţîşnirea autocamioanelor din garajele larg deschise, explozia de lumini albastre a aparatelor de sudură se însoţeşte cu loviturile ciocanelor grele, chiar fîntîna arteziană îşi saltă mai sus jetul de apă în vreme ce la megafoanele staţiei de amplificare se aude ora exactă, totul vestind inaugurarea unei intense şi spornice activităţi umane. Altădată, luînd act de realizările muncitorilor de la fabrica de jucării, reporterul reflectează asupra „ritmului de producţie". Intr-o hală de la Griviţa Roşie, printre strunguri, freze şi raboteze, se îmbată de „rezonanţe şi ritmuri adînci". La Tulcea, agitaţia „atît de febrilă şi molipsitoare" din port creează o perspectivă inedită, specifică zilelor de muncă. Pe pămînturile centrului de la Tîmbureşti, unde se fac experienţe agricole, „ritmul muncii" provoacă pur şi simplu invidia. In fine, ritmul vertiginos al construcţiei pe un şantier de locuinţe dă loc constatării polemice că etajul unei clădiri se înalţă mai iute decît se scriu, uneori, reportajele, de unde aerul acestora depăşit şi plicticos.*

După Ştefan Bănulescu, deci, reporterul are obligaţie să ţie el însuşi „ritmul" realităţilor dinamice din jur. E o chestiune de operativitate, care în reportaj influenţează decisiv asupra succesului final, dar care nu se reduce la simpla simultaneitate, la prezenţa imediată, la mobilitatea de deplasare. Mai este necesară observaţia pătrunzătoare, aptă să descifreze în trepidaţia faptelor, dincolo de succesiunea vertiginoasă, devenirea, şi să reţie semnificaţiile. Inactualitatea nu este atît o întîrziere cronologică (reporterul oricum vine un timp „după") cît un decalaj de sens, cînd reporterul înregistrează, fie şi prompt, dar nu interpretează. In predilecţia sa pentru menţionarea „ritmului de muncă", Ştefan Bănulescu evită să rămînă la impresia spontană. Agitaţia surprinsă de el n-are nimic de febră haotică, fiindcă prin reliefarea perspectivei socialiste, reporterul pune în valoare încordarea creatoare, conştientă în vederea unui scop uman înalt. Scopul socialist unit cu condiţiile socialiste (lipsa exploatării) se răsfrîng asupra muncii, astfel încît uriaşele energii desfăşurate pe altarul său concurează şi cîteodată depăşesc sublimul natural. Imaginea ritmului de pe un şantier naval este de o grandoare epopeică, conţine o emoţie dintre cele mai durabile, deşi smulsă unui moment de strictă actualitate: „Căţăraţi pe schelele din jurul navelor, sudorii, ştemuitorii, montatorii, formează ei înşişi acum marea şi valurile care asaltează bordurile, provele şi pupele, călindu-le cu răpăitul bătăilor de trăznet ale ciocanelor pneumatice, cu sclipirile albastre, albe, violete, galbene, verzi, roşii, ale aparatelor de sudură. Macaralele mobile înaintează pe şinele lucioase, îşi înalţă deasupra navelor vîrfurile lor ca nişte nori negri ascuţiţi, metalici şi coboară din colţii cîngilor în pîntecele de oţel al vaselor, punţi interioare pentru magaziile de mărfuri şi sala maşinilor, cabine marinăreşti şi de comandă peste bordurile spălate şi ele şi cutremurate de sclipirile aparatelor de sudură, de tunetele ciocanelor pneumatice. Din adîncul pîntecelor de oţel răzbat în afară flăcări, trepidaţii, se zăresc săltînd şepcile muncitorilor, mişcîndu-se şi alergînd ca într-o furtună, se aud voci strigate puternic, ca nişte comenzi hotărîtoare. Focul şi furtuna stîrnite pe ţărm în jurul vaselor în construcţie de muncitorii navalişti, sînt la fel de sublime ca marea în furtună, mai sublime decît ea, prin creaţie" (pag. 114).

Dacă aici vedem ritmul socialist, ca efort organizat, mişcare armonică, viguroasă şi suplă în acelaşi timp, alteori sîntem puşi în faţa rezultatelor, aduşi să admirăm priveliştea modificată şi înfrumuseţată prin intervenţia specifică a muncitorului. Decorul socialist al Tulcei degajă o poezie inedită, depăşind pe aceea a peisajului sălbatec obişnuit în Deltă. Insuşi procesul pătrunderii civilizaţiei implică pentru Şt. Bănulescu o poezie caracteristică şi descrierea transformărilor petrecute în anii noştri în satul pescăresc atît de oropsit altădată, dezvăluie capacitatea reporterului de a relieфа ceea ce altundeva numeşte „farmecul contemporan". Un proces de regenerare schimbă faţa lucrurilor, fie restituindu-le, fie creîndu-le o individualitate distinctă. Prin socializarea agriculturii, cîmpia îşi redobîndeşte dimensiunile impunătoare (condiţie pentru desfăşurarea muncii în ritmuri socialiste), pentru ca în altă parte, electrificarea să îmbogăţească dintr-o dată un peisaj pînă mai dăunăzi sterp de orice semnificaţie. Ritmurile socialiste, aşa cum apar zugrăvite în reportajele lui Ştefan Bănulescu, au funcţia de a integra laolaltă oameni şi aşezări acelui măreţ proces de înaintare victorioasă a întregii ţări pe drumul socialismului.

Am insistat cu deosebire asupra acestui aspect întrucît el particularizează viziunea reporterului în raport cu a altor confraţi şi ar putea da naştere la un tip original de reportaj. Uneori, Şt. Bănulescu încearcă reportajul descriptiv, practicat de pildă de Ghilia, sau cel narativ în care s-a evidenţiat Pop Simion. Insă pentru primul caz îi lipseşte lirismul direct, emoţia sa totdeauna veghează de inteligenţă apare filtrată, condensată (şi dintr-o vizibilă şi îndreptăţită oroare de neguri sentimentale), iar pentru celălalt nu denotă încă destulă mobilitate epică, acea necesară aptitudine de a vedea succesiunea situaţiilor, lanţul determinant. In schimb, posedă ceea ce n-au ceilalţi, o înclinaţie pentru transfigurarea intelectuală a proceselor tehnice, asociind cu uşurinţă şi în chip sugestiv, ridicîndu-se rapid de la fapt la concept, la generalizare şi fixîndu-se apoi în concretul particular cu ajutorul imaginii concludente. El se întîlneşte aici cu Coşaşu (acesta cu o vervă mai personală) şi îi urmează lui Eugen Barbu cu care împărtăşeşte acelaşi gust al surprizei (atenţie la manieră!) şi acelaşi mod de tratare optimistă, directă, de împletire a observaţiei cu comentariul adesea colorat cu nuanţe de umor, lipsindu-i, din păcate, sucul verbal extraordinar al aceluia. Atîtea evidente calităţi artistice adăugate unei asidue şi rodnice prezenţe în actualitate, îi dau dreptul lui Ştefan Bănulescu la mai multă îndrăzneală, la o mai fermă încredere în posibilităţile sale, care l-ar scuti de acea reţinere timidă ce duce uneori în scrisul său la mai multă impersonalitate decît ar fi nevoie. Mai mult decît îi dau dreptul, îl obligă!

Geo ŞERBAN

La Casa Scriitorilor

Miercuri 15 februarie a.c. orele 17,30 va avea loc, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", şedinţa Secţiei de traduceri a Uniunii Scriitorilor.

Va vorbi tov. Paul Alexandru Georgescu despre „Traduceri din poezia Americii Latine"

Referatul va fi urmat de lecturi din traducerile tovarăşilor N. Argintescu-Amza, A. E. Baconsky, Maria Banuş, Geo Dumitrescu, Ion Frunzetti, Taşcu Gheorghiu, Eugen Jebeleanu, Al. Philippide, Veronica Porumbacu, Romulus Vulpescu

POŞTA redacţiei

De ce să nu înfruntăm tradiţia ce îngenunchează „Poşta redacţiei" înaintea unei singure muze, a poeziei? Convinşi că Nina Cassian nu se va împotrivi „sacrilegiului", să trecem la cercetarea prozei primite de „Gazeta literară" de la cititorii săi dornici să devină scriitori.

★

Nicolae Maftei, muncitor la uzinele „Nicolae Cristea" (Galaţi). Schiţa „Noul angajat" e destul de bine proporţionată, dialogurile, — spre deosebire de pasajul descriptiv din introducere care este convenţional — au autenticitatea şi animaţia specifică mediului, iar iniţiativa inginerului care, proaspăt ivit pe şantier, preferă să rămînă anonim şi să ostenească alături de muncitori ca muncitor cît durează transportul maşinilor sub ploaia torenţială, relevă o trăsătură frumoasă de caracter, ceva din profilul intelectualului nou. Ideea, şi odată cu ea şi schiţa, ar fi cîştigat artistic, dacă „surpriza", adevărata identitate a noului angajat, ar fi fost dezvăluită abia în final şi pentru cititor, nu numai pentru ceilalţi eroi, şi dacă schimburile de replici ar fi fost în mod consecvent, fireşti. De ce inginerul nu vorbeşte cum se poartă; de ce trebuie el să stimuleze un şovăitor (cam de ocazie!) cu exemplul „omului, care sfredeleşte măruntaiele pămîntului, spintecă înălţimile, iar mîine o să zboare în Cosmos", în loc să apeleze printr-o scurtă şi caldă observaţie, la sensul imediat al efortului colectiv şi la solidaritate?! Situaţia dată, oricît de anevoioasă, nu solicită totuşi eforturi cosmice şi, cu atît mai puţin, invocări prometeice. De aceea acestea sună umflat, retoric, în dezacord cu imaginea eroului. Calităţile bucăţii şi calitatea de membru al cenaclului literar local vă obligă însă să ne trimiteţi şi alte încercări.

★

Bărbulescu Iancu. I.P.M.S. Arad; membru în cercul literar „Alexandru Sahia". Dublul obiectiv cetăţenesc al schiţei dv. „Maria" merită într-adevăr atenţie. Construcţia socialistă reclamă pretutindeni specialişti şi în primul rînd satului îi e foame de agronomi, iar femeia nu se poate mărgini la rolul meschin de îngrijitoare, fie şi pasionată, a bărbatului, mai ales cînd, precum în schiţa dv., ea însăşi este o intelectuală ca şi soţul ce-i dispreţuieşte pregătirea. Cum însă raporturile, psihologia eroilor sînt forţate, transformarea lor pozitivă apare drept o concesie făcută unei teze juste în sine, dar rămasă abstractă, introdusă „din afară". Spre a declanşa în sufletul Mariei revolta împotriva tiraniei unui sentiment orb şi hotărîrea de a pleca la ţară (într-o gospodărie colectivă, aflată de altminteri la marginea oraşului!), lectura unui articol de ziar printre, probabil, numeroase altele, şi întîlnirea întîmplătoare cu preşedintele gospodăriei trebuiau să încheie, să cristalizeze o serie de frămîntări şi aspiraţii, un proces fertil. Comentariul dv. preventiv şi redactat ziaristic nu-l poate face organic, concludent. La fel, este oare veridică dizolvarea încăpăţînării soţului, lărgirea orizontului acestuia, printr-o simplă convorbire cu secretarul comitetului de partid, intervenit ca „deus ex machina" în mijlocul dramei? In sfîrşit, chiar dacă am admite saltul de conştiinţă al personajelor ca plauzibil, întrebarea iniţială pe care soţul îşi rezema prejudecata împotriva emancipării soţiei rămîne în picioare: cum se armonizează îndatoririle obşteşti şi vocaţia profesională cu exigenţele casnice şi intime? Viaţa din jurul nostru oferă soluţii şi acestor probleme. De aceea vă sfătuim să cereţi vieţii şi nu schemelor, răspunsul.

★

Soare Avram, Rîmnicu-Vîlcea. Nu lipsită, ici-colo, de anume putere evocatoare, „Furtuna" este în ansamblu prea... potolită, prea şcolăreşte compusă, aidoma unei teme, unui exerciţiu în clasă. Chiar dacă episodul s-ar fi dovedit într-adevăr furtunos, cu alte cuvinte original, încă nu ne-am putea îngădui o apreciere responsabilă. Vibraţia unei emoţii, a unei amintiri (dumneavoastră vorbiţi de o croazieră agitată care v-ar fi inspirat), semnalează o sensibilitate. Iată însă o însuşire ce nu se confundă cu chemarea literară, cu talentul propriu-zis Talentul, da, produce emoţii, emoţiile însă, vai, nu produc talent. Oricum, vă rugăm să nu vă rezumaţi la o tentativă izolată şi la fixarea unor senzaţii sau stări sufleteşti fugare, fără finalitate sau, cel puţin, fără o dezvoltare.

★

Pădureanu N., student, Bucureşti. Nu trebuie să fiţi atît de intimidat de propria dv. îndrăzneală. „Viaţa" cuprinde pasaje pline de tensiune, de efecte patetice. Din păcate, ultima parte — cea decisivă — este artificială, „literaturizată" cu dinadinsul. Muzica (de ce-aţi ales tocmai „Sonata lunii"?) poate, evident, declanşa resorturile vitale, biciui setea de a trăi, cum se întîmplă cu soldatul rănit din momentul dramatic, de război pe care l-aţi surprins. Incursiunile psihologice şi „marginaliile" cu privire la semnificaţia filozofică a faptului (înregistrarea neaşteptată a „sonatei" la un post de radio-transmisiune bombardat) sînt pretenţioase şi cam melodramatice. Obiecţia, natural, nu e menită să vă facă a ne ocoli sau să vă... dezarmeze.

★

E. Popa, Timişoara. Portretul „Călugărul Iachint" e interesant în preliminariul său, căci, din clipa în care îl zugrăviţi în noua sa ipostază de ins recuperat social şi moral, devine convenţional. De ce? Pentru că, asemenea rivalului dv., **Bărbulescu Iancu** din Arad, aţi nesocotit lecţia aspră dar fecundă a realităţii, în schimbul şablonului comod, dar sterp.

★

Dionisie Ghiţă (Cercul literar „Liviu Rebreanu", Piteşti) şi **Gheorghe Răileanu** (Bucureşti). Am reţinut pentru publicare respectiv reportajul „Oameni şi adîncuri" şi povestirea „Danubiana".

Mihail PETROVEANU

ÎN CĂUTAREA AUTENTICITĂŢII

de vorbă cu Ov. S. Crohmălniceanu

Interviul acordat de criticul Ov. S. Crohmălniceanu „Gazetei literare" vine după ce prozatorii Marin Preda şi Eugen Barbu au ridicat, cu tendinţa certă de a teoretiza, problema prozei de analiză şi a prozei de creaţie. Incepînd discuţia cu aprecierea că, părerile scriitorilor s-au axat, în general „în jurul vechii teme, literatura de analiză şi literatura de creaţie", tov. Crohmălniceanu a adăogat:

— Pentru ca o asemenea discuţie să iasă din făgaşul tradiţional pe care i l-a trasat Ibrăileanu şi să dobîndească o reală actualitate, este necesar să o raportăm la problemele imediate ale prozei noastre actuale. Am văzut de altfel că aceasta îl şi îndeamnă pe Marin Preda să vorbească despre romanul de analiză. Eu am citit Risipitorii, noua şi masiva construcţie epică a autorului Moromeţilor, şi îl înţeleg foarte bine. A urmări procesele de conştiinţă ale unei lumi în adîncă şi dramatică transformare morală, presupune neapărat un instrument de investigaţie interioară. Greutatea specifică a literaturii de analiză pare firesc să crească în proza noastră actuală pentru că romancierilor li se pune nemijlocit problema luminării mobilurilor unor acte şi comportări opuse cursului obişnuit al vieţii, să explice cum oamenii se schimbă, adică nu mai acţionează după o mecanică foarte previzibilă a caracterului, să înfăţişeze lupta dintre vechi şi nou pe tărîm sufletesc, în conştiinţa eroilor. Il înţeleg de asemenea şi pe Eugen Barbu care subliniază dinamica vieţii noastre sociale, intensitatea dramatică a momentelor revoluţionare şi oarecum incompatibilitatea între aceste elemente şi operaţia calmă, ştiinţifică, detaliată, propusă atunci cînd autorul intervine în acţiune şi analizează minuţios mişcarea sufletească. E aici o grijă să nu se piardă cumva ritmul febril al epocii, tensiunea particulară epică a prefacerilor din jur.

— Se pare că pe plan mondial există o anumită rezistenţă faţă de romanul analitic. De unde vine această rezistenţă la analiza a unor prozatori contemporani?

— Cred că printre altele şi dintr-o nevoie de autenticitate. Mă explic imediat. O întrebare pe care şi-o pune orice scriitor dornic să dea cititorului sentimentul cît mai viu că asistă la faptele relatate este aceea referitoare la existenţa povestitorului: cine e persoana atotştiutoare şi prezentă peste tot, gata oricînd să califice actele şi să descrie lucruri care se petrec în sufletul eroilor, ca şi cum le-ar vedea, să treacă prin ziduri, să radiografieze gîndirea, să înregistreze glasuri interioare ş.a.m.d.? Analiza face mai sensibilă o convenţie literară, neconcordantă intr-un fel cu realismul cel mai complet. Intre cititor şi realitate se interpune un personaj fictiv, tulburind într-un fel evocarea, făcînd-o să se deosebească de viaţa trăită efectiv, unde nimeni nu poate vedea concomitent ce fac mai multe persoane în locuri deosebite, nici ce gîndesc şi simt în fiecare moment. Camil Petrescu a fost şi el obsedat de această întrebare şi a căutat să elimine din romanul Patul lui Procust ficţiunea povestitorului, limitînd strict relatările la lucrurile cunoscute de anumite personaje, de impresiile şi reflecţiile lor. Consideraţiile sale şi le-a pus în notă, jos, sub formă de comentarii ale jurnalelor sau de piese documentare ajutătoare.

— Totuşi, Camil Petrescu a fost un romancier prin excelenţă analist!

— Desigur, problema nu e a renunţa la investigaţia psihologică, pentru că literatura nu se poate dispensa de ea şi mişcarea sufletească a personajelor îl interesează în cel mai înalt grad pe cititor. In proza noastră actuală cred ca şi Marin Preda că această preocupare creşte prin însuşi obiectul romanelor noi. Totodată, creşte şi nevoia de autenticitate. In proza realist-socialistă apropierea cititorului de personaje e mai mare, pentru că romancierii se ocupă de o lume imediată, prezentă în faţa noastră şi ţintesc să-l facă pe cititor a se recunoaşte în reprezentanţii ei. E vorba, prin urmare, de a găsi mijloace literare pentru a face analiza în aşa fel încît sentimentul de autenticitate să nu fie alterat şi cititorul să nu aibă impresia că o făptură misterioasă îi prezintă după cum vrea ea lucrurile, ci că acestea se desfăşoară înaintea lui, întocmai ca în realitate. Absolutizată însă, preocuparea romancierilor de a înlătura complet convenţia naratorului, duce — cum o dovedeşte experienţa literară a unor curente apusene — la un complet impas. Mijlocul se substituie scopului şi conţinutul se subordonează procedeului, tehnicii, sărăcind teribil proza.

— Se pare că problema înlăturării a ceea ce numiţi ficţiunea naratorului, i-a preocupat şi pe autorii romanelor epistolare, începînd cam de la faimoasa Pamella a lui Richardson. Este, în general, o preocupare a romanticilor, pînă tîrziu.

— Exemplul modern cel mai concludent îl constituie aşa-numitul roman experimental francez. Cărţile unor autori ca Alain Robbe Grillet, sau Margueritte Duras devin un fel de jocuri, de exerciţii formale, îndărătul cărora realitatea se pulverizează. Eu cred că, în cazul ficţiunii naratorului, avem de-a face cu o convenţie fundamentală de gen literar, cu o condiţie care nu se poate înfrînge şi a cărei înlăturare antrenează distrugerea însăşi a romanului, ca formă specifică de oglindire a vieţii. Chiar Ibrăileanu, care socotea literatura de creaţie superioară literaturii de analiză, observa că în sens absolut creaţia nu există...

— ...decît în teatru. Consideraţiile autorului dispar aici complet. Indicaţiile lui Camil Petrescu atît de atente şi bogate sînt şi atît de metaforice încît fac deliciile cititorului, nu şi ale spectatorului — pentru simplul motiv că acesta din urmă nu poate lua cunoştinţă de ele.

— Aş adăuga că pe măsură ce dramaturgia tinde să cuprindă evoluţii mai largi în timp ale caracterelor, se constată că recurge ea însăşi la ficţiunea naratorului (Poveste din Irkuţk de Arbuzov sau Menajeria de sticlă de Tenessee Williams etc.). Convingerea că nu se poate infrînge uşor în artă o convenţie fundamentală de gen, mi-o dă şi anumite căutări recente ale cinematografiei, care exercită o considerabilă influenţă estetică neîndeajuns de studiată asupra tuturor artelor. Mulţi regizori au încercat în ultima vreme să filmeze realitatea subiectivă, viaţa interioară a eroilor (Resnais în Hiroshima mon Amour sau Kalotozov în Scrisoare neexpediată). Fireşte că dorinţa aceasta de a lărgi posibilităţile ecranului e nobilă şi porneşte dintr-o nevoie de adîncire a faptelor prezentate, dintr-o preocupare de a le da o dimensiune omenească în plus. Apare totuşi vizibilă o limită peste care nu se poate trece. Nu se poate fotografia gîndirea, reprezentările interioare ale omului.

— Care ar fi procedeele care ajută analizei să nu răpească autenticitatea reconstituirii epice?

— Există pe de o parte un progres al tehnicii romanului şi el nu trebuie dispreţuit. Prin puterea detaliului expresiv, Balzac a făcut considerabil să sporească impresia de viaţă a realităţilor înfăţişate în cărţile sale. Prin monologuri interioare, prin contrapunctări simfonice grandioase Tolstoi şi Dostoievski au împins mai departe capacitatea prozei de a reconstitui un univers întreg. Alţi autori după ei au îmbogăţit mijloacele de expresie ale romanului.

— Şi în proza modernă realistă de analiză?

— Da, aceasta de pildă caută să se menţină la o treaptă, unde gîndurile personajului supus investigaţiei psihologice sînt nu numai puternic individualizate, dar aproape formulate în conştiinţa lui cu expresiile sale caracteristice, cu particularităţile limbii vorbite. A le reproduce nu pare atunci un artificiu, pentru că cititorul are impresia că aude efectiv vocea interioară, că nu autorul construieşte frazele, ci acestea se închegă de la sine în mintea eroului. Hemingway, care e dat de obicei ca exemplu al literaturii comportamentiste, nu renunţă de fapt nici el la analiză, dar foloseşte această relatare trăită. Aşa procedează adesea şi Şolohov. In Munca de jos a lui Eugen Barbu tocmai un asemenea tip de monolog interior mi-a plăcut. Am citit de curînd romanul lui Al. I. Ghilia Ieşire din apocalips şi voi scrie curînd despre el. Sînt aici în ordinea discuţiei noastre şi lucruri bune şi altele rele. Analiza stărilor sufleteşti obsesive e făcută cînd cu mijloace noi, remarcabile, cînd cu evidentă stîngăcie, ca în cazul părintelui Leonida sau al doctorului Vereanu.

— Există însă şi procedeul prin care autorul părăseşte reflexiunile personajului şi trece la reflexiuni personale.

— Fireşte! Scriitorul are în definitiv dreptul să accepte deschis convenţia şi să facă mici schiţe psihologice, digresiuni asupra naturii umane, comparaţii cu alte cazuri ş.a.m.d. „Pariul" pe care îl angajează însă în acest caz e tot de conţinut. Cititorul acceptă convenţia, dar cu o condiţie: aceste consideraţii să fie foarte substanţiale şi să aducă ceva într-adevăr nou şi original în ordinea cugetării, cum se întîmplă în proza de analiză a H. P. Bengescu sau a lui G. Călinescu. E calea, pe care a mers într-o bună măsură cu succes T. Mazilu în Bariera şi fără C. Chiriţă în Intîlnirea.

A. I.

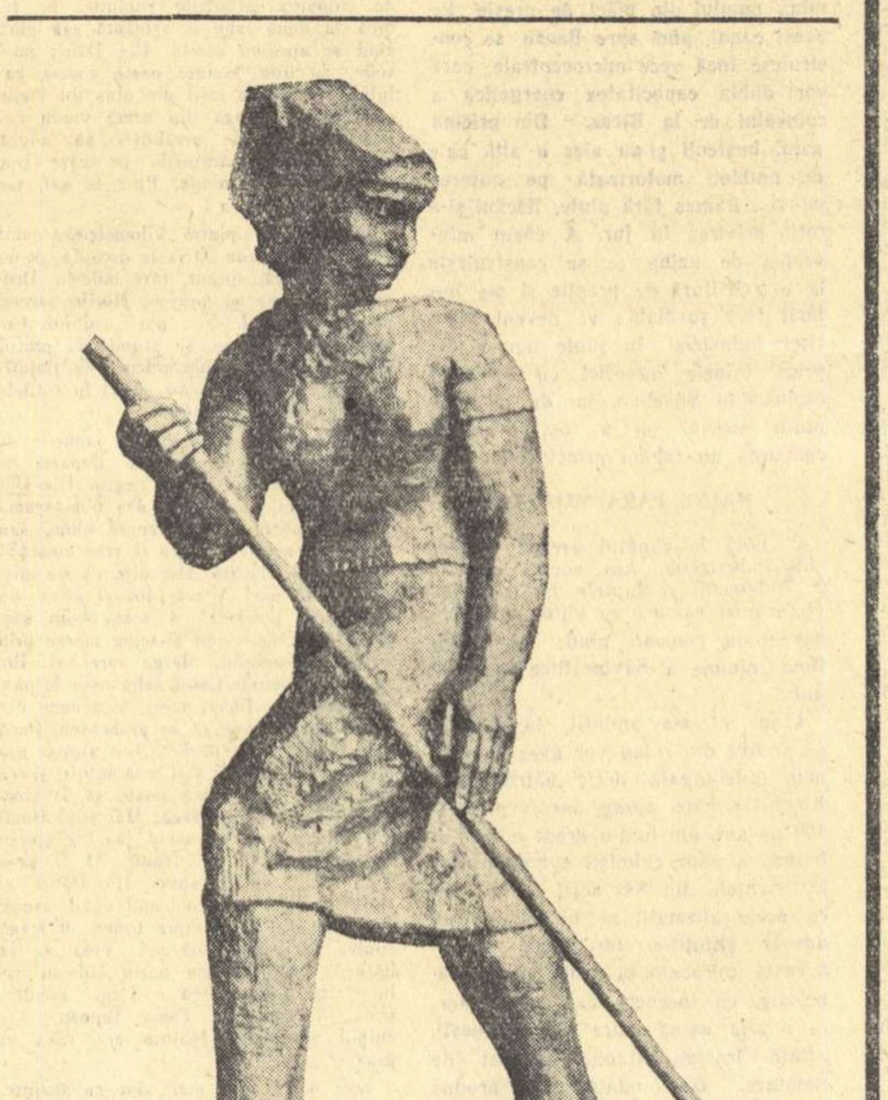

VICTOR ROMAN „Ţărancă"

(Din „Expoziţia regională de pictură şi sculptură")

DESPRE POEZIA DE DRAGOSTE

(Urmare din pag. 1)

bucuriei şi-al durerii", sau „toate durerile ei de demult o atacă, / asemenea lupilor coboară spre stînile somnului", „cei ce aşează sub ochii candorii cearcănul foamei", „despărţirea smulge / boschetul de sărutări, sădind în loc absenţa" (s-ar putea cita numeroase exemple) sînt lipsite de forţă de sugestie, prea cerebrale. Aceeaşi impresie de artificial o produce, de pildă, chemarea pe care femeia o adresează iubitului, invitîndu-l într-un decor lunar imposibil: **„Pentru întoarcerea ta, voi alcătui o privelişte nemaipomenită, / voi implanta arbori lunari în alveolele lumii, (?) / voi stîrni izvoare care să sune / ca un sînge argintiu pe cîmpiile dragostei; / din mese şi scaune-ţi voi face altare şi tronuri; / din rochia mea îţi voi toarce o flacără / care să însufleţească pădurile ochilor tăi".**

O tendinţă care merită să fie subliniată în poemul Ninei Cassian e încercarea de a degaja semnificaţiile poetice ale cotidianului. Perspectiva rămîne însă generală şi oarecum exterioară, mai ales cînd elogiul vieţii zilnice e rostit direct: **„Zilnică viaţă obişnuită, te laud. / Fiecare tramvai are un număr frumos: / cinci, douăzeci, douăzeci şi şase sau trei. / Dacă vrei, poţi merge pe jos / sau poţi telefona, dacă vrei. / Tramvaie, telefoane contemporane, vă laud."** Rezultate mai concludente obţine poeta cînd utilizează elementele cotidianului în notaţii concrete, fără ostentaţie.

Problema rămîne, oricum, interesantă, mai ales în raportarea ei la poezia de dragoste. Căci e încă prezentă la noi o viziune romantică a erosului, într-un cadru natural feeric (arbori seculari, nopţi cu lună, solitudini marine etc.), care altădată semnifica o dorinţă de evaziune, dar astăzi, în socialism, nu-şi mai află nici un rost. Intre cadrul vieţii zilnice şi cadrul natural, deşi există deosebirile fireşti, contradicţia tinde să dispară. Convenţia naturistă a frumoasei sălbăticii cu vegetaţii luxuriante, cu linişti ancestrale tulburate din cînd în cînd de bucium sau de tălăngi, cu melancolice răsărituri de lună, ţine de recuzita unei poezii învechite. Opoziţia faţă de această convenţie nu e nouă în lirica noastră, o constatăm în perioada dintre cele două războaie, chiar în forme violent polemice (dar din punctul de vedere al curentelor moderniste). Vechea prejudecată era însă înlocuită prin alta — aceea a „modernului", a exprimării brutale, nediferenţiate de ceea ce ţine de civilizaţia tehnică. Soluţia adevărată a problemei o aduce doar socialismul, care dă vieţii cotidiene perspectiva unor largi orizonturi. Dragostea nu mai are nevoie de refugiul în zonele eterice, simpla realitate îi este deajuns.

In articolul viitor vom încerca să discutăm alte aspecte ale poeziei erotice, pe marginea unor cicluri apărute în presa literară în ultima vreme.

Matei CALINESCU

Constituirea colectivei

Aici se naşte poemul, pe colţul mesei,
pe masa robustă, cu două lămpi de gaz
ca două dansatoare de sticlă.
Cine să privească dansatoarele?
Oamenii vin cîte unul,
moaie condeiu-n cerneală, se-apleacă
şi aplecîndu-se, ascund lumina
cu trupul.
Poemul se-ntunecă pentru o clipă.
cît şovăiala din urmă.
Apoi semnează şi se ridică,
trecîndu-şi mîna tulburaţi prin barba
neagră
şi toată lumina cade pe frunzişul
poemului
şi frunzişul se-aprinde, zvîrlind
frunze de flacără, ace fragile de aur

Florin MUGUR

CARNET cinematografic

CU ORICE PREȚ

Bazat pe fapte autentice, Cu orice preț *(1959, producție a Studioului din Ialta) relatează o întîmplare din primul an al războiului. Doi pionieri, Vitea și Șura, primind din partea centrului ilegal din Nikolaev o sarcină de mare răspundere, au străbătut în 31 de zile mai bine de 1000 km, izbutind să ajungă în liniile de luptă ale armatei sovietice, după grele încercări, și să transmită planul unei noi ofensive hitleriste.*

Deși formula filmului — urmărirea succesivă a itinerariului celor doi eroi — nu e inedită, ea a permis scenaristului și regizorului A. Slesarenko să dezvăluie pregnant atît eroismul pionierilor cît și rezistența dîrză a întregului popor sovietic în fața agresorilor fasciști. „Cu orice preț vom lupta pentru a învinge, pentru libertatea și independența patriei noastre!" aceasta e ideea care se degajă din fiecare acțiune a eroilor. Partizanul Prihodko se sacrifică pentru a-i trece pe băieți peste liniile hitleriste, prizonierii sovietici din tren, deși grav răniți, își cheltuiesc ultimele resurse de energie pentru a-i salva din mîinile nemților.

Remarcabile sînt scenele ample, de masă, ce ne înfățișează comportarea oamenilor sovietici. Un grup de fete, escortate de hitleriști, trec în șir, una după alta, concentrate, intonînd un vechi și trist cîntec popular, știind că le așteaptă deportarea. Imaginea nu e însă dezolantă, fetele nu sînt disperate. Ele pășesc apăsat, cu durerea împietrită pe fețe, dar demne.

Vitea și Șura privesc lumea cu gravitate deosebită, dictată de tragismul întîmplărilor la care participă. Maturizarea eroilor se produce grabnic, sub imperiul faptelor pe care regizorul le surprinde cu ascuțit spirit de observație. Personajele pozitive iubesc nespus viața, dar atunci cînd e nevoie și-o sacrifică fără ezitare. Prihodko moare într-o aprigă agonie. El caută pînă în ultima clipă, deși trupul îi e ciuruit de gloanțe, să privească avid în jurul său, să soarbă tăria aerului din pădure. Iar Petro, deși și-a serbat nunta doar cu o zi înainte, e decis să piară alături de el, luptînd pînă la ultima suflare.

Dezvăluirea resorturilor morale care au generat asemenea fapte de eroism conferă personajelor o trăsătură de înalt umanism. In aceasta constă una din principalele calități ale filmului, care, deși conține unele naivități artistice, explicabile dacă ne gîndim la tinerețea regizorului și a studioului, constituie în ansamblu o pagină vie, emoționantă din istoria Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

M. TOLU

Imagine din film

PISICA IȘI SCOATE GHEARELE

Rămîne meritoriu efortul regizorului Henri Decoin de a povesti un moment eroic al rezistenței franceze împotriva naziștilor. Cu înțelegerea adevărului, filmul insistă asupra figurilor de muncitori care au fost cei mai consecvenți patrioți antifasciști.

In mișcarea de rezistență, după cum se arată și pe peliculă, ei au deținut răspunderi însemnate, au acționat vitejește, nu s-au lăsat descurajați de enormele dificultăți. Episoadele de tensiune, asupra cărora regizorul zăbovește, evidențiază această voință de a înfrînge teroarea.

De asemenea, obtuzitatea cotropitorului, o obtuzitate a cumplitelor orori, a ferocității, apare denunțată vehement. Chiar ofițerul neamț care propune mijloace mai rafinate de persuasiune, fără folosirea torturilor fizice, se dovedește și el o bestie.

Este regretabil că intențiile lăudabile ale filmului se pierd adesea din pricina concesiilor făcute senzaționalului. Iscusit meșteșugar, Henri Decoin este mai mult preocupat de succesiunea momentelor tari, de dinamica spectaculoasă a evenimentelor, decît de verosimilitatea împrejurărilor.

Ca să obțină, cu orice preț, aventura, filmul nu mai respectă logica faptelor. Incercarea eroinei de a se opune poruncilor, dictate pe căi hipnotice de către medicul neamț, izbîndește cam arbitrar, după capriciile regizorului. Luptătorii patrioți ignoră legile conspirativității și se poartă cu naivitate și lipsă de precauțiune, toate acestea ca să faciliteze răsturnările de situații, premeditate încă din scenariu. Asistăm la scene de „suspensie", aglomerate pe o întindere limitată, dînd acțiunii turnura palpitantă. Puțina atenție acordată diferențierii caracterelor și relevării unor idei mai profunde se resimte în desfășurarea filmului.

Ce ne încîntă însă în suita de peripeții istorisite? Aplaudăm jocul actriței Françoise Arnoul, care marchează bine traversarea de la făptura delicată, plăpîndă, instrument docil în puterea unor sadici, pînă la luptătoarea temerară, neintimidată de primejdii. Ca și în alte filme, actrița îmbină grația atitudinii cu nu știu ce luciri amenințătoare, de ingenuitate periculoasă, detașîndu-se net, prin interpretare, de restul distribuției.

S. DAMIAN

Secvență din filmul „Pisica își scoate ghearele".

BROADWAY

Impresii din New York

de DINA COCEA

(Urmare din pag. 1)

leași țigări, mestecă același chewing-gum.

Populația New Yorkului nu are însă aceleași posibilități de cumpărare și aici diferențierile între categoriile de oameni sînt într-adevăr uriașe. Am văzut oameni care cumpără mașini de 5 mii de dolari și care peste un an le aruncă la cimitirul de mașini unde nimeni nu le poate cumpăra nici cu trei sute de dolari. Am văzut noaptea pe 5-th Avenue un negru fugind în mijlocul bulevardului și strigînd: „Dați-mi pîine, mi-e foame!" Am văzut în Bowery, cartierul săracilor și al șomerilor, șiruri lungi de oameni așteptînd să li se servească o supă, de către o asociație oarecare de binefacere care nu-și împărțea obolul decît după ce bieții nemîncați executau în cor un cîntec religios. Am vizitat Harlemul, care este partea orașului cea mai populată, cea mai congestionată, unde sînt cele mai multe case dărăpănate dar și unde chiriile sînt cele mai mari. Proprietarii caselor sau ai magazinelor știu bine că negrii nu pot nici locui, nici cumpăra în alte cartiere, și de aceea îi speculează îngrozitor. In New Yorkul modern, „civilizat", existența unor cartiere ca Harlem, Bowery, Bronx, în care mizeria, suprapopularea, lipsa de igienă și de îngrijire medicală reduc oamenii la condiții de viață inumane, este aproape de neînchipuit. Oare cele cîteva clădiri uriașe care se înalță ca niște săgeți spre cer, cele cîteva hoteluri de mare lux, magazinele din 5-th Avenue, un mare music-hall, un muzeu ultramodern și un altul importat din Europa, piatră cu piatră, pot fi luate drept etalon al bunăstării materiale, atunci cînd în tot New Yorkul, case vechi și prost întreținute își ascund cu greu murdăria și urîțenia, cînd magazinele pline de mărfuri sînt goale de clienți și parcurile înțesate de criminali? Poleiala de aur care acoperă orașul nu poate să înșele pe cei care înțeleg prin bunăstare un trai omenesc pentru toți locuitorii unui oraș, ai unei țări. Standardul de viață este într-adevăr foarte ridicat pentru privilegiați, mediocritatea și mizeria fiind rezervate majorității. Cunoscînd legile care guvernează sistemul capitalist și cele care-l conduc inevitabil la pieire, această stare de lucruri nu poate surprinde pe călătorul care sosește dintr-o țară unde se construiește socialismul, unde bunurile materiale aparțin poporului întreg. Ceea ce surprinde este mai degrabă starea de spirit, cenușiul care se întinde peste toate mințile, lipsa de inițiativă personală și de imaginație, de pasiune și de dorinți, platitudinea vieții ultracotidiene a oricărui american. In timpul șederii mele le New York am încercat zadarnic să descopăr ceea ce diferențiază un american de un alt american, să citesc în ochii sticloși altceva decît o perfectă indiferență, să pot vedea cum se reflectă emoția lăuntrică într-un gest, o privire, adică tot ceea ce dă viață unui chip și îl diferențiază de altul. In orice oraș din lume, dacă te repezi pînă la tutungeria din colț, ți se pot întipări în minte zeci și sute de fețe, de gesturi, cuvinte, zgomote și mirosuri diferite. La New York, cînd te întorci seara la hotel, constați: azi am văzut 300 de Cadillacuri, 500 de Buykuri, 250 de Lincolnuri, 200 de frigidere, 400 de aspiratoare. Numeri străzile, numeri magazinele, transistorii, cutiile de conserve, stilourile, numeri cele 40 de pagini ale ziarului de dimineață, numeri reclamele seara la televizor, numeri și iar numeri. Boala statisticilor, a cifrelor devine contagioasă, mașina de tocat creier intră în funcțiune, abrutizarea începe și nevoia de senzații tari te face în curînd apt pentru filmele cu gangsteri, mistere și răpiri. Personal, nealunecînd în starea de abrutizare necesară, mărturisesc că mi-a fost cu neputință să mă obișnuiesc cu revolverul care-mi apărea în „gros-plan" îndreptat spre mine, de cîte ori deschideam televizorul, cum nu am putut să mă obișnuiesc nici cu sirenele poliției, ale salvării și al pompierilor, care, din cinci în cinci minute, sfîșiau liniștea străzilor.

Priveliștea New Yorkului noaptea este feerică, de la etajul 21 al unui hotel. Dar, după cîteva zile, începi să-ți dai seama că acest oraș așa-zis „civilizat" și „liber" reflectă o lume a haosului moral, a distrugerii, o lume în care oamenii se sfîșie între ei și în care aerul este irespirabil. In acest univers, ORAȘUL apare ca o excrescență hidoasă; tentaculele sale uriașe și multicolore se închid asupra oricărei viețuitoare, mașinăriile sale mestecă zi și noapte tone de materii prime care se revarsă pe piață într-un ritm înfricoșător, — fenomen pe care specialiștii îl numesc supraproducție. Goana spre nu știi ce imprimă mașinilor o linie aerodinamică tot mai absurdă, panourile reclamelor fură ochii și întunecă mințile, iar oamenii se pierd într-o masă uniformă și informă în permanentă mișcare. Este o lume în care domnește brutalitatea și pe care o simți în pragul distrugerii. Pe marginea prăpastiei, în ritmul dement al jazzului, în țipătul sfîșietor al sirenelor de alarmă și în scrîșnetul miilor de înfometați, mult lăudatul „mod de viață american" execută un dans macabru în care fiecare pas este perfect calculat ca să-l arunce cu un ceas mai devreme în adîncurile prăpastiei. Iar dincolo de mizeria spirituală deslușești cu ușurință sentimentul de teamă care începe să-și facă loc, neîncrederea în virtuțile dolarului, care-și pierde pe zi ce trece din strălucire, timide încercări de a combate ignoranța și tot mai mulți oameni care încep să gîndească și să se trezească.

In ce fel teatrul, muzica și artele în general, trăiesc și se dezvoltă în acest climat? Deși contactul meu cu viața culturală a New Yorkului a fost mai mult întîmplător, o să încerc să vă dau o imagine cît mai exactă despre ceea ce reprezintă viața artistică a unui oraș cu opt milioane de locuitori.

In prima seară, cînd m-am putut elibera de obligațiile pe care le aveam, m-am îndreptat cum era și firesc spre Broadway — centrul tradițional al activității teatrale. Ghidul spectacolelor — „Cue", pe care-l consultasem în prealabil, pomenea și de teatre „of Broadway", dar primul șofer de taxi întîlnit nu părea să știe despre ce este vorba și am găsit mai prudent să nu mă aventurez. Am ajuns astfel la West Side story, *o comedie muzicală foarte călduros recomandată de către șoferul vorbăreț și foarte simpatic — trebuie să spun că mai toți șoferii sînt italieni — care mă condusese la „Winter Garden", — un teatru vechi și foarte prost întreținut, cum sînt de altfel aproape toate sălile de spectacol din New York. Trebuie să remarc că orașul are numai 33 de teatre, dintre care unele datează de la începutul secolului, iar majoritatea sînt foste săli de cantine sau restaurante, foste cinematografe de cartier, magazine și magazii adaptate în mod primitiv nevoilor scenei, foste localuri de noapte, etc. Anii 1910, 11, 12 și 13 au fost ani de avînt în construcția de teatre, New Yorkul ajungînd să aibă aproape 80 de clădiri de teatru. Intre timp însă, unele din ele ca „Century", au fost transformate într-un bloc de locuințe, iar altele în cinematografe, săli de televiziune, etc. Din 1927 nu s-a mai construit nici un teatru și a fost un eveniment anul trecut cînd au început primele săpături, în plin centrul Manhattanului, în vederea construirii unui nou teatru. Cu foarte mici excepții, sălile de spectacol sînt proprietatea unor negustori care nu au nimic comun cu teatrul și care le închiriază unui producător care, la rîndul său, tocmește actorii necesari unei piese. Numărul de spectacole fiind în direct raport cu succesul pe care-l obține piesa, de îndată ce scad încasările, actorii sînt licențiați și producătorul — dacă nu și-a pierdut curajul — investește bani într-un spectacol nou. Proprietarul, avînd în vedere numărul mic de săli, este întotdeauna sigur că poate să-și închirieze localul, așa că nu-l interesează să investească bani în reparații, înfrumusețări, etc. Lipsa de foaiere, covoarele rupte, lumina slabă și zidurile înnegrite de vreme produc un efect neplăcut vizitatorului care vine dintr-o țară în care grija pentru clădirile destinate producțiilor artistice este atît de mare. Caracterul comercial al relațiilor teatrale newyorkeze determină însă nu numai criteriile după care se gestionează teatrele, ci bineînțeles și criteriile după care se aleg piesele, actorii etc. Meritele artistice eventuale ale celor 50 pînă la 75 de noi lucrări prezentate într-o stagiune pe Broadway (doar 10-12 prezintă un oarecare interes, și doar una, două, pot fi apreciate ca mari succese) se datorează calității actorilor în primul rînd. Texte de valoare apar arareori și cei mai mulți autori consacrați știu că o piesă serioasă poate cu greu pătrunde pe Broadway și chiar dacă pătrunde nu are viață lungă. Arthur Miller a făcut cunoscut că nu va mai da nici o piesă de a lui pe Broadway.*

Publicul, puțin evoluat, oscilează între girls-urile cu pene de struț și unele asezonări muzicale dulcege și foarte demodate ca factură. Vulgaritatea comercială este însă rentabilă și astfel Broadwayul își duce mai departe, în străluciri de lumini și de reclame, gloria sutelor de adaptări muzicale mai mult sau mai puțin reușite. O excepție la banalitate și vulgaritate, o constituie totuși West Side story, *una din rarele producții de calitate ale Broadwayului. Canavaua acestei drame muzicale este eterna poveste a lui Romeo și Julietta transplantată într-un cartier din vestul New Yorkului, unde două bande rivale de tineri între 16 și 20 de ani — scuipătorii și rechinii — își dispută supremația cartierului. Ceea ce conferă un sens social acestui conflict e faptul că „rechinii" sînt portoricani, socotiți un fel de paria — rasă inferioară — pentru care newyorkezii nu au decît dispreț și asupra cărora comit numeroase acte criminale. „Scuipătorii" provoacă banda „rechinilor" la fiecare întîlnire pe teren, spre deznădejdea Mariei — sora lui Bernardo, șeful de bandă al „rechinilor", — care este îndrăgostită de Toni, prietenul lui Riff, șeful bandei adverse. Cei doi tineri se iubesc, se ascund, vor să fugă împreună, Bernardo își surprinde sora în brațele lui Toni, cele două bande se înfruntă într-o luptă pe viață și pe moarte, Toni din greșeală ucide pe fratele iubitei lui și povestea continuă ca în Romeo și Julietta pînă la deznodămîntul ei tragic. Tratarea modernă a acestei tragedii, muzica intens dramatică și coregrafia expresivă, impresionează puternic. Sensurile sociale sînt clare și reflectă cu mult adevăr o realitate dureroasă: ura de rasă și toate urmările ei.*

(Continuare în nr. viitor)

Partea a doua a cronicii la spectacolul cu piesa „Passacaglia" de Titus Popovici (Teatrul Municipal) va apare în numărul nostru viitor.

La Teatrul Muncitoresc — C. F. R.
„Mariana Pineda" de Federico Garcia Lorca

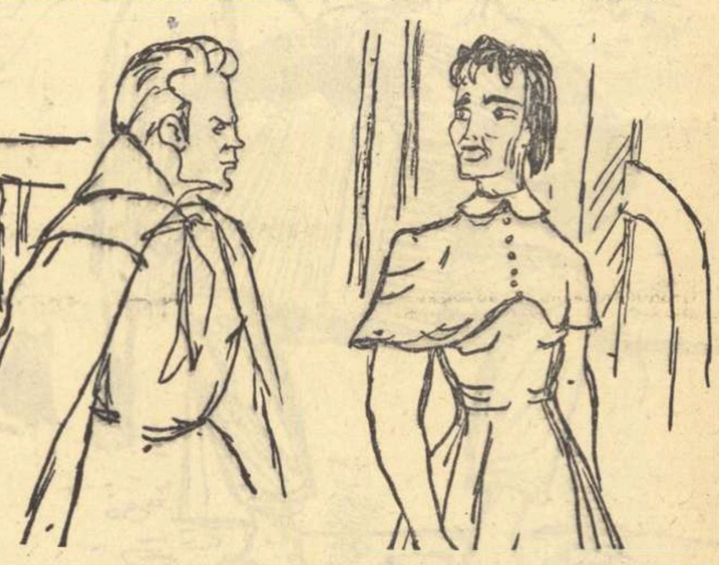

AL. AZOIȚEI *(Fernando)*

MARGA ANGHELESCU *(Mariana Pineda)*

Desene de SILVAN

Pe marginea unor probleme ale comediei satirice

Discuția în jurul piesei de teatru „Siciliana" de Aurel Baranga, discuție care s-a desfășurat în presă și la Teatrul Național „I. L. Caragiale", prezintă un cert interes. Este vorba, în fond, despre o dezbatere profitabilă pentru problemele proprii genului comic, o dezbatere referitoare la surse și mijloace ale comediei satirice și la rostul acesteia în viața oamenilor de azi. O asemenea discuție este, neîndoielnic, necesară, întrucît literatura noastră trece, în toate compartimentele sale, printr-un profund proces revoluționar de transformare. Este firesc să asistăm la o pronunțare tot mai vădită a unor noi exigențe față de compozițiile dramatice de tot felul, la o opoziție fermă a spectatorilor față de reapariția unor melodii vechi pe portativul unei noi problematici. Vorbind despre exigențele spectatorilor ne gîndim desigur la partea cea mai înaintată a publicului, la acei (foarte mulți la număr) care reprezintă în sălile de astăzi tipul nou al omului culturii socialiste. Identificînd pe acei care rîd cu ușurință la „poantele" facile, cu publicul reprezentativ al acestor vremi, poetul M. R. Paraschivescu, atît de prețuit de noi toți, săvîrșea una dintre rarele sale metafore neizbutite. In realitate, oamenii muncii devin, pe zi ce trece, mai puțin îngăduitori cu acele opere de artă care își permit să rămînă în urmă. Un număr însemnat de spectatori care și-au spus cuvîntul în discuția de la Teatrul Național, ca și cei ce au trimis redacției „Gazetei literare" scrisori ample, au analizat probleme de literatură și teatru cu competență și fermitate. Este îmbucurător faptul că în discuția provocată de comedia „Siciliana" au participat activ poeți, prozatori și dramaturgi. Prejudecata stranie după care clarificarea teoretică a unor probleme literare revine exclusiv criticilor a fost astfel încă o dată infirmată. Cititori și spectatori de toate profesiile, scriitori de toate genurile au dat un considerabil aport la luminarea unor laturi importante ale problemelor dramaturgiei comice.

In discuție s-au ivit, desigur, și unele puncte de vedere înguste și inacceptabile. Astfel, unii participanți, opunîndu-se unor trăsături deficiente ale piesei „Siciliana", au lăsat impresia că se opun, în general, satirizării vechiului, împotriva căruia luptă forțele înnoitoare care construiesc socialismul. La discuția de la Teatrul Național, unii vorbitori au pornit de la o reprezentare idilică a vieții contemporane, contestînd nu modul în care piesa discutată își îndeplinește obiectivul critic, ci însuși caracterul critic al comediei. In același cadru s-a produs și apariția unei interpretări subiective a sensurilor generale ale operei satirice, și în acest mod „Siciliana" a fost văzută ca un atac adresat profesiei de agronom. Opinii rigide, care au restrîns nedrept și nefiresc limitele dezbaterii s-au ivit și în unele articole apărute în confruntarea de păreri din coloanele revistei noastre. Astfel, în articolul «Patul lui Procust în varianta „Sicilienei"», de Al. I. Ștefănescu, pe lîngă unele obiecții justificate, se practică un mod mecanic de interpretare a unor legi ale artei, ajungîndu-se, între altele, la concluzia curioasă că „alternanța de stiluri" reprezintă „ruperea conținutului de formă". In același articol, pasajul ultim incriminează nu neajunsuri ale comediei analizate, ci persoana autorului ei, într-un limbaj mai mult violent decît convingător. Pe de altă parte, limbajul gongoric al unor articole care apără piesa a căpătat forme extatice, părînd a fi adresate nu unei comedii obișnuite, ci unei opere care nu suportă uneltele simple și firești ale analizei literare. Tonul absolut și categoric caracterizează multe dintre frazele articolului «Cum am înțeles și cum am pus în scenă „Siciliana"», de Sică Alexandrescu, articol care cultivă îndeosebi lauda superlativă: «Intreaga farsă „Siciliana" este scrisă cu vervă, cu inteligență și talent, într-o cascadă neîntreruptă de umor. Construcția piesei, atît de dificilă în acest gen, este solidă, iar fiecare personaj bine caracterizat» — ș.a.m.d. Este evident că o asemenea glorificare a unei piese supuse discuției nu favorizează buna rezolvare a unor probleme care privesc în general progresul genului comic în teatru.

In liniile sale esențiale, discuția a fost însă însuflețită de o sinceră și profundă preocupare pentru dezvoltarea teatrului romînesc de comedie în direcția cerințelor înalte ale unui public care cunoaște bucuria și valoarea rîsului superior, propriu omului care a atins culmile înalte ale rațiunii.

★

Care este, în linii mari, acțiunea farsei „Siciliana"? Doi tineri absolvenți ai unor institute de învățămînt superior, un agronom și o doctoriță, se hotărăsc să contracteze o căsătorie fictivă, pentru a obține astfel eludarea obligației sociale de a pleca să-și exercite profesia la țară. Anumite considerente ale convenției dramatice îi transportă pe cei doi „soți" într-un sat, unde băiatul, Bebe, rămîne constant pe poziția sa violent antirurală (și antisocială!) în vreme ce fata, Fifi, se adaptează de minune la viața comunei, îndrăgostindu-se totodată de Damian, președintele sfatului popular. Bebe se îndrăgostește și el de Fifi, însă zadarnic. In piesă mai apar și alți tineri, cu o comportare reprobabilă: Nikaloe, un „repetent", confident al lui Bebe, Muchi, o coristă instabilă în amor și Tibi, un șahist cu vederi retrograde asupra căsătoriei. Acestora li se adaugă soții Valsamache, părinții lui Bebe și Anton Androne, tatăl tinerei mediciniste.

Eroi pozitivi nu apar în scenă. Bineînțeles, prezența unor asemenea eroi nu este obligatorie într-o farsă burlescă, chiar dacă ea intenționează o șarjă demascatoare. Citind rezumatul acțiunii piesei, înainte de a cunoaște textul ei întreg, cititorul și-ar putea imagina că „Siciliana" încearcă un asemenea tip de farsă, în care autorul a desenat cu umor o serie de ridicule siluete caricaturale, peste care ar fi trecut apoi, hohotind, un burete îmbibat cu apă tare. Dacă ar fi fost concepută astfel, „Siciliana" ar fi urmărit negarea categorică a unor reprezentări ale moravurilor vechi, în numele unei viziuni noi aparținînd scriitorului și publicului de oameni ai muncii. Dar acțiunea povestită mai sus nu este a unei farse viguros satirice. Bebe, Muchi sau Nikaloe nu sînt niște caricaturi rizibile, iar autorul nu folosește apa tare și nu obține nici măcar efectul timid al unui masaj „cu ou și cu oțet". Așa cum ne atestă chiar tov. A. Baranga (în interviul tipărit în „Gazeta literară") în piesa sa „toți eroii sînt buni sau pe cale de a deveni buni". In ceea ce ne privește, ne vine ușor să constatăm că trăsăturile negative ale personajelor sînt înregistrate în plan declarativ, în vreme ce în acțiunea propriu-zisă a farsei, Bebe și ceilalți evoluează amabil stîrnind simpatie și, uneori, chiar aplauze de aderență. Astfel știm din unele replici că Bebe este o „lepră" incorigibilă (în scena propunerii de căsătorie din actul III el înfățișează crezul de viață al unei canalii), dar în dialogurile la care participă, acest june „subțire" deține, adeseori, supremația bunului simț și a gîndirii subtile, nesimplificate. Niki ne este prezentat întîi drept un repetent cronic, un soi de parazit al familiei Valsamache. Prin sarcinile pe care le îndeplinește în planul acțiunii, credinciosul prieten al lui Bebe pare a fi însă un băiat de ispravă și, în orice caz, simpatic foc. Alături de aceștia, Fifi (așa cum a observat M. Novicov în judiciosul său articol „Unde duce necunoașterea vieții") parcurge o dublă existență care opune fundamental personajul din primul act (în care eroina zămislește o amplă îmbinare de falsuri, de dragul unui prostănac antipatic) fetei pure din a doua parte a piesei. Nici unul dintre personajele principale ale piesei nu este consecvent supus unui viu examen critic, deoarece nici un moment nu se produce o raportare a acestor figuri lamentabile la climatul sănătos al unei societăți care le respinge. Contrastul demascator dintre vechi și nou, atît de propriu comediei realist-socialiste, nu caracterizează, din păcate, „farsa lirică" în discuție. Poate că „Siciliana" este doar un vodevil surîzător cu obiective limitate, față de care cerințele noastre apar nepotrivite, necorespunzătoare genului? La această întrebare trebuie să răspundem că structura dramatică a piesei este într-adevăr a unei glume dramatice fără pretenții satirice deosebite. Dar în fața acestei structuri derizorii se ridică caracterul grav al problemelor pe care le atacă, al întrebărilor pe care această piesă le așează la temelia sa. Aurel Baranga a subapreciat gravitatea comportării antisociale a celor de felul lui Bebe Valsamache și a crezut totodată posibil să rezolve, pe o canava mult prea rară, sarcina transformării unei conștiințe (Fifi Androne) de la josnicia unei înșelăciuni pînă la elevația morală care o „pozitivizează" total. Este probabil că autorul „Sicilienei" n-a ales pentru tema satirică abordată cele mai potrivite instrumente. Există farse și farse. Atitudinea binevoitoare a autorului față de Bebe și compania l-a condus spre o formulă mult prea ușoară față de semnificația întreagă a dezacordului dintre acești neisprăviți și colectivitatea socialistă. Această bunăvoință față de amicii succesivi ai lui Muchi, a venit desigur dintr-o incompletă înțelegere a pericolului pe care-l reprezintă fenomenul Valsamache et Co. Spectatorii care au protestat au judecat însă piesa în raport cu proporțiile exacte ale temei în viața de toate zilele. Așa cum, pe drept cuvînt, au subliniat majoritatea participanților la discuție, eșecul „Sicilienei" provine din necunoașterea vie și profundă a realității. Această insuficientă cunoaștere s-a vădit nu numai în numeroasele inadvertențe mărunte, observate pe drept în cadrul dezbaterilor, dar în primul rînd în aprecierea greșită pe care autorul a acordat-o problemei de la care a plecat. Unor sarcini dramatico-satirice de o mai mare însemnătate li se cuvin mijloace de expresie care să permită afirmarea limpede a sentințelor eticii comuniste.

★

Ceea ce surprinde în unele articole care privesc pozitiv, parțial sau total, ultima comedie a lui Aurel Baranga este încercarea de a se demonstra „noutatea" acestei piese. Privind „Siciliana", la o primă lectură, pe lîngă lipsurile sale oricum evidente, poți constata unele calități ale replicii și totodată o certă dexteritate a construcției, care indică măiestria dramaturgului în compoziția specifică farsei și care face ca piesa să i se pară autorului „cea mai limpede dintre piesele" sale. Mai tîrziu, reluînd lectura piesei sau vizionînd-o la examenul scenic multe dintre aceste calități pălesc, „limpezimea" se tulbură, dar meșteșugul autorului rămîne evident. „Noul" însă ni se pare, în orice caz, absent de la apel iar invocarea „formulei inovatoare" ca explicație a unor rezerve exprimate față de piesă, ne apare bizară. In articolul său «Ce e nou în „Siciliana"?» (articol care conține și cîteva obiecții importante cu privire la piesă), Traian Șelmaru indică drept semn al „noului" lupta pe care comedia în cauză o duce „pe două fronturi"... „în numele unei morale noi, cinstite, pline de adevăr și poezie". Mihai Novicov a arătat într-un mod care ni se pare convingător că această „luptă pe două fronturi" nu poate fi găsită în piesa lui A. Baranga și că a o privi pe Fifi Androne drept „purtătoare de cuvînt a noii morale" înseamnă a nu ține seama de datele morale ale celei care inițiază „siciliana".

Esențial este faptul că la „Siciliana" rîsul nu este îndreptat continuu și persistent împotriva moralei vechi. Hotărîtor, în analiza piesei, este faptul că rîsul nu se ridică pentru a apăra consecvent normele de viață ale proletariatului. Marile scene de haz sînt provocate de vocabularul pestriț al lui Sicoșan sau de spiritele „superioare" făcute de Bebe pe seama tuturor și a fiecăruia. Uneori intențiile caracterologice ale autorului sînt abandonate în favoarea efectului comic „în sine", ca, de pildă, în convorbirea bătrînului Valsamache cu Anton Androne (actul I) în care primul își pierde bruma de prestigiu moral pe care o acumulase, numai pentru a prilejui piesei cîteva minute de haz gratuit. Ceea ce refuză noului dreptul de acces în spațiul piesei, este faptul că nu se fac puternic simțite, în absența personajelor pozitive (ele pot lipsi), acele „elemente pozitive", acel „suflu nou" despre care vorbea, pe bună dreptate, Petre Sălcudeanu în articolul său din „Gazeta literară" nr. 4 (358).

Poate fi privită așadar „Siciliana" ca o încercare (fie ea nereușită) de a inova, de a căuta mijloace de expresie adecvate noilor conflicte, noilor răspunsuri ale epocii noastre? Credem că, dimpotrivă, necunoașterea vieții și, deci, subaprecierea contururilor neașteptat de noi ale conflictului schițat în „Siciliana" l-a condus pe autor la utilizarea unor formule artistice vechi, proprii farsei bulevardiere. Această contradicție între conținutul inedit al temei (puțin cunoscut de scriitor, prin urmare neaprofundat) și forma îmbătrînită a comediei ușoare burgheze a adîncit carențele piesei, a evidențiat mai puternic anacronismul unor situații. Inconsistența caracterelor care ating cu o uimitoare ușurință inversul ipostazelor anterioare, ca și îngăduința reciprocă pe plan moral care nu acordă însemnătate unor fapte sau atitudini — după codul nostru etic — infamante, aparțin climatului unei dramaturgii lejere care de la Tristan Bernard și pînă la André Roussin a cunoscut neînsemnate modificări de substanță. In locul unor elemente inedite, originale, desprinse din viața de azi, Aurel Baranga a crezut că poate să facă apel la poncife ale farsei de bulevard cum sînt: cinicul spiritual care cade victimă unei pasiuni penalizatoare, perechea de bătrîni comici (el funcționar zaharisit „sub papuc", ea „cață" neistovită), junele comic care primește palme, personajul ridicol printr-un gras limbaj provincial. Bineînțeles, experiența vechilor maeștri nu trebuie disprețuită, dar aceste clișee uzate nu ni se par a fi ridicat valoarea artistică a comediei, iar între maeștri se cuvine să-i alegem pe cei autentici.

Noul nu se află, după părerea noastră, nici în atît de discutata „alternanță de stiluri" pe care tov. Aurel Baranga o considera în interviul citat mai sus drept „o inovație". Conform declarației autorului, actul I aparține satirei, actul II farsei clasice, actul III comediei lirice. Trebuie să înțelegem oare, că ceea ce tov. A. Baranga denumește „farsă clasică" nu aparține în nici un fel „satirei"? Oricum, trebuie spus că formula după care primul act este închinat ironizării prealabile a unor personaje și fixării „petardelor" comice, actul doi fiind actul exploziei situațiilor comice, iar „treiul" al unor ultime izbucniri ale rîsului împletite cu o undă de poetică afectivitate, nu este o descoperire neobișnuită. Aceasta este construcția tipică a unui mare număr de vechi farse sentimentale care se încheiau, fatal, prin împlinirea unui vis (sau unor visuri) de dragoste.

Noul nu apare în „Siciliana" deoarece viziunea scriitorului asupra realității noastre socialiste se dovedește în această operă a sa, nesatisfăcătoare. Scriitorul a plecat de la o ciocnire valabilă și de un real interes, pe care a cunoscut-o însă liniar, așa cum poate apare, de pildă, într-un scurt reportaj de ziar. Pentru a o dezvolta pe plan uman, pentru a da acestei înfruntări savoare comică și autenticitate artistică, autorul „Sicilienei" ar fi trebuit să-i cunoască deosebit de bine pe eroii săi, să se apropie foarte mult de viața tineretului de azi. O farsă cu umor nu implică o documentație de viață mai limitată decît un poem grav. Mijloacele de expresie diferă, dar viața, oamenii și simțămintele oamenilor trebuie să fie pătrunse în egală măsură. Pe schema unei teme satirice interesante, scriitorul a utilizat de astă dată haine artistice împrumutate, replici și situații care nu se simt la ele acasă. Iată de ce spectatorii care au participat la discuția în jurul „Sicilienei" și-au exprimat insatisfacția. Chiar dacă nu fiecare dintre ei a vorbit fără cusur, în ansamblu a fost pronunțat convingător refuzul de a considera o comedie veche, drept o operă ce li se adresează. Participanții la discuție au arătat limpede că acolo unde se pune o problemă proprie societății noastre, trebuie — într-un fel sau altul — să transpară cu o deosebită claritate punctul de vedere marxist-leninist, punctul de vedere al clasei muncitoare. Scriitorii și nu mai puțin critica de specialitate, au primit încă o dată din partea cititorilor lor un substanțial ajutor. Autorul piesei, care a dat dramaturgiei noastre multe lucrări valoroase, va depăși desigur acest insucces, obținînd realizări de o autentică actualitate, pe care publicul său atent și cald le așteaptă cu nerăbdare. Pentru că, de această dată, privind din stalul său piesa „Siciliana", bunul nostru prieten Spiridon Biserică nu a rîs.

V. MINDRA

Două schițe de ALBERTO MORAVIA

MUȘCĂTURA

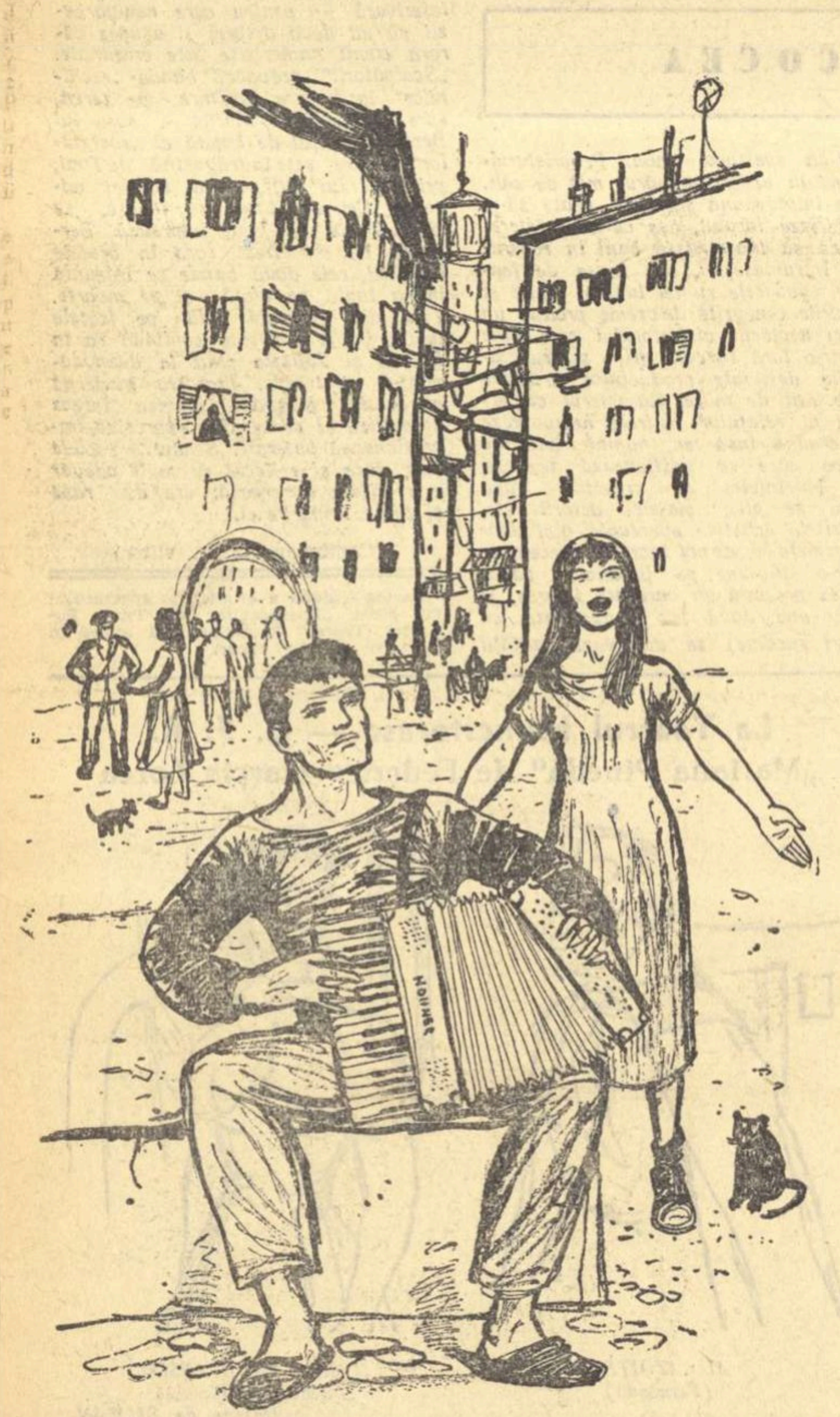

Ați locuit vreodată într-o cocioabă? Nu? Atunci înseamnă că nu cunoașteți mai nimic privitor la acest soi de adăposturi, cum nu cunoștea nici seniorul de pe Monte Mario, despre care va fi vorba în povestirea mea.

A locui într-o cocioabă, asta înseamnă să cauți cu atenție în jurul patului un loc în care să-ți poți așeza picioarele, atunci cînd, deșteptîndu-te într-o dimineață ploioasă, constați că podeaua de lut a devenit o imensă băltoacă. Inseamnă să-ți fierbi ciorba într-un bidon vechi de benzină și s-o mănînci șezînd pe pat, să-ți duci zilele la lumina lămpii de gaz sau la flacăra luminării; să-ți agăți hainele în cuie sau să le atîrni pe frînghii, încît a doua zi cînd le îmbraci arată boțite ca niște cîrpe. De veți locui vreodată într-o cocioabă, va trebui să vă încălziți unul de celălalt ca animalele cu propriul lor trup și iarna întreagă vă veți lupta cu umezeala și cu vîntul ce răzbate prin crăpături. Dar asta încă nu e nimic. Intr-o cocioabă nu găsești niciodată ce-ți trebuie. Cauți furculița, săpunul sau vreo tigaie și în locul lor găsești: o cizmă, șapca, sau poate chiar vreun uriaș șobolan negru, un șobolan cît o pisică de mare. Da, chiar așa, un șobolan, fiindcă șobolanul e privilegiul cocioabei, precum viermele este acel al smeurei. Mi s-a întîmplat într-o noapte să aud un chițcăit dezgustător venind dinspre lada cu cîrpe pitită sub pat. Cînd m-am uitat am văzut opt pui de șobolan trandafirii, de culoarea purcelușilor, ascunși printre cîrpe. I-am omorît, se înțelege, dar spuneți-mi dumneavoastră, ce vină aveau puii de șobolan? Intr-o cocioabă trebuie să locuiască doar șobolani, și nu oameni.

Prin luna octombrie, pe vremea cînd s-a petrecut întîmplarea pe care vreau să v-o povestesc, obișnuiam să-mi iau acordeonul, singura mea avere și să mă îndrept, împreună cu Giovanna și Clementina către un cartier din Roma Veche, unde mai sînt și astăzi destule femei cu suflet, dispuse să asculte un cîntec în timp ce trebăluiesc prin casă. Giovanna, o țărancă albă la chip, cu buza ca de iepure, cu părul aspru și deschis la culoare, neînchipuit de grosolană și de guralivă, neîndemînatecă în toate și bună de nimic, era ca și acordeonul, un dar al anilor de după război. Se lipise de mine, iar eu ba mă hotăram s-o iau de nevastă, ba vroiam s-o alung. Clementina era o fată ca de vreo doisprezece ani, o slăbănoagă oacheșă cu mutrișoara rotundă și gura pînă la urechi. Nu știam nimic despre ea, nici cu cine și nici pe unde trăia; de altfel nici ea nu-mi vorbise despre asta niciodată. O zărisem într-o zi printre copiii care se jucau lîngă zidul străvechi al orașului și auzind-o cîntînd, o luai cu mine fiindcă-mi plăcuse felul în care cîntase. Și uite așa, o porneam în trei către un cartier din Piazza Navona sau Campo Marcio. Eu mă așezam pe marginea trotuarului și, cu capul dat pe spate, începeam să cînt din acordeon. Giovanna împărțea trecătorilor planete, în care aceștia își puteau cerceta soarta, iar Clementina cînta. Poate vă închipuiți că vocea Clementinei era diafană, gingașă și plăcută. Nici gînd. Cînd deschidea uriașa sa gură în care dinții rari și mărunți se pierdeau, Clementina emitea sunetele cele mai stridente și mai false pe care le-am auzit vreodată în viață. Ascultînd-o te cutremurai, nu alta, ea însă cînta cu siguranță, nerușinare și obrăznicie. Și tocmai asta constituia cauza succesului ei, vreau să spun al succesului nostru. Vocea nemelodioasă a Clementinei exprima tot ceea ce aș fi avut de spus eu însumi, numai că ea izbutea mult mai bine decît izbuteam eu, cu acordeonul meu. Vocea Clementinei spunea totul: cum se trăiește într-o cocioabă, despre sărăcie, despre bursa neagră, despre veselie și despre tristețe, cum ne încălzeam unii de ceilalți, cum ne căutam tigăile și săpunul și chiar și despre șobolanii care ne săreau înainte atunci cînd ne așteptam mai puțin. Chiar la primele sunete ale acestei voci stridente și arogante care, străpungînd liniștea urca sus, tot mai sus, pînă la ultimile etaje, oamenii ieșeau la ferestre, ascultau cîntecul, apoi aruncau pe caldarîm cîte un ban.

O dată, cum îmi venise ideea să mai schimb cartierul, o pornii în sus pe Via Flaminia, spre Parioli. Era într-o după amiază de duminică. Treceam pe lîngă stadion și, zărind mulțimea amatorilor de sport înghesuiți ca de obicei în locul acela, hotărîi să mă folosesc de această împrejurare. Așezîndu-mă mai la o parte, am început să cînt din acordeon, acompaniat de Clementina care urla cît o ținea gura. Giovanna umbla de colo pînă colo, împărțind cu de-a sila planete amatorilor de sport. Dar vai, toate eforturile noastre fură zadarnice. Amatorii de sport, strînși în grupuri, discutau cu aprindere și, după toate semnele, nici nu ne băgau în seamă: sportul e, după cum se știe, dușmanul artei. Dar iată că în fața noastră se oprește deodată o mașină, apoi încă una. La volan, — un bărbat ca de șaizeci de ani a cărui figură pare a fi compusă din două părți distincte: partea de sus — rumenă și plină de prospețime, cu părul încă negru, fruntea netedă, ochii vioi; partea de jos, — galbenă, ca de mort, cu gura schimonosită într-o parte și buzele vinete, cu o bărbie dublă, umflată parcă, sub care atîrna o gușă ce făcea cute adînci, ca punga de sub ciocul unui pelican. Bărbatul cu două fețe își odihni privirea asupra noastră și păru să ne asculte cu atenție. Cînd terminarăm, îmi făcu semn din mînă să mă apropii. I-ar face multă plăcere — zise el — să asculte cîteva cîntece frumoase la vila sa, situată în apropiere; puteam urca în mașină cu toții, iar dînsul avea să poruncească să fim aduși tot cu mașina, înapoi în oraș. Mi-am spus că bogații au deseori capricii, astfel că acceptai, atras de un cîștig mai serios. Urcarăm toți trei în prima mașină care porni de îndată, urmată, la oarecare distanță, de cea de a doua.

Trecurăm podul Milvio, cotirăm spre Via Cassia și o luarăm apoi în spirală pe Camiluccio. Noi trei ședeam în spate; în față stătea bătrînul care ne invitase, cu prietenul său, un om ceva mai tînăr, gras și chel și care îl lingușea. Bătrînul mă întrebă fără să se întoarcă, în timp ce conducea:

— Unde locuiești?

— Pe lîngă apeductul Felice, într-o cocioabă, i-am răspuns.

— Intr-o cocioabă? mă îngînă el cu vocea sa neplăcută, ce răsuna metalic. Și fetișcana? E sora ta?

— Nu, nu sîntem rude de fel, cîntăm doar împreună.

— Dar cealaltă?

— Mi-e logodnică.

— Logodnică? Interesant... Dar tu de ce nu muncești?

— Am muncit, am fost zugrav... Acum sînt șomer.

Intre timp mașina ajunse la poalele unei coline joase, în dreptul unui zid dincolo de care se întindea o imensă grădină. Porțile se deschiseseră de îndată, de parcă am fi pășit pe locuri vrăjite. O luarăm apoi pe aleea mărginită de chiparoși, care ducea către o vilă elegantă, situată pe culmea colinei. In timp ce urcam, admiram fîntînile arteziene așezate în scări și dispuse de o parte și de alta a aleii, băncile, chioșcurile, statuile de marmură; mașina opri chiar la intrarea vilei și un fecior în livrea albă, ce venea în fuga mare, se ivi în prag, înclinîndu-se din mers. Bătrînul și prietenul său coborîră; din mașina care ne urma se dădură jos trei bărbați părînd să numere cam între patruzeci și cincizeci de ani. Cu toții îl lingușeau pe bătrîn, care, de partea sa, nici nu-i băga în seamă.

Pășind în frunte, bătrînul intră într-un salon mare, situat la etajul întîi și aruncă drept în fața feciorului basca sa albastră, pe care acesta o prinse din zbor. O tînără blondă, plinuță, ieși în întîmpinare cu mersu-i ondulat ca de țipar, într-o pereche de pantaloni roșii ce-i veneau atît de strîmți încît păreau gata-gata să crape. Sînii, strînși într-un scampolo marinăresc alb și cu dungi albastre i se proectau violent. Blonda îl îmbrățișă pe bătrîn adresîndu-i-se cu: „Bună, tăticule", cu toate că era limpede pentru toți că numai fiică nu-i putea fi, iar acesta, trăgîndu-i amical o palmă peste dos strigă:

— Și acum la lucru, prieteni!

Lucrul, după cum se văzu îndată, era jocul de poker. Cei cinci luară loc în jurul măsuței, și, fără să piardă vremea, începură să amestece cărțile și să împartă fise. Blonda împinse către ei o măsuță ce aluneca pe rotițe, încărcată de cupe și sticle și turnă licoarea în pahare, ondulîndu-și fără încetare șoldurile și cochetînd. Noi însă ne simțeam în acest imens salon cu podeaua de marmură și încărcat cu mobilă luxoasă, stingheri în zdrențele noastre care ne împiedicau parcă să ne mișcăm. Rămaserăm lîngă ușă. Bătrînul însă, după ce aruncă o privire în cărțile sale, se întoarse cu o mișcare bruscă:

— Curaj, spuse el, intrați... Altfel, de ce naiba ați mai venit?

Inaintînd cu cîțiva pași am început să cînt din acordeon, iar Clementina, trăgînd cu nădejde aer în piept, porni să cînte și ea cu gura larg căscată. Sunetele acordeonului pluteau sonor în camera joasă, cît despre vocea Clementinei, ea era înfiorătoare, mai stridentă și mai falsă ca oricînd. Nici gazda, nici oaspeții nu ne ascultau însă de fel, cufundați cum erau în jocul de cărți. Terminarăm primul cîntec, apoi pe al doilea și pe al treilea, fără nici un rezultat. Giovanna se apropie de jucători întinzînd fiecăruia cîte o planetă. Unul singur o deschise pe a sa, zicînd:

— Sper să-mi aducă noroc.

Incepurăm să cîntăm al patrulea cîntec, apoi al cincilea. Din cînd în cînd mă opream, dar atunci bătrînul striga numaidecît, fără să-și ia ochii de pe cărți:

— Cum, ai și terminat? Dă-i înainte, dă-i înainte!

Blonda stătea acum în spatele fotoliului său, dîndu-i sfaturi, el însă o îndepărta cu un gest enervat al mîinii ca și cînd ar fi alungat o muscă agasantă. Pe scurt, toate acestea mă dezgustară, încît, strîngînd burdufurile acordeonului într-un sunet lent, tînguitor și prelung, mă apropiai de jucători:

— Ei, cam asta a fost... Noi am terminat.

Bătrînul era însă ocupat: își descoperea tocmai cărțile, așa că nu mă auzi de fel. Apoi exclamă deodată cu bucurie: „Patru ași!", și aruncă pe masă cărțile. Indispoziția celor patru parteneri fu vizibilă, — pierduseră pesemne destul de mult. Bătrînul strînse fișele, apoi se adresă blondei în timp ce se ridica de la masă:

— Continuă tu în locul meu, mă duc să iau puțin aer.

Se îndreptă spre ușa care dădea în grădină, făcîndu-ne semn din mînă să-l urmăm. Ieșirăm cu toții la o plimbare pe pajiștea din fața vilei.

— Și așa, — mi se adresă el, în timp ce pășea pe alee în fruntea noastră, — zici că stai într-o cocioabă?

Făcui încercarea de a-l înduioșa:

— Da, chiar așa, n-am unde sta în altă parte, iar în cocioabă e atîta umezeală... Mai ales cînd plouă!...

— Intr-o cocioabă adevărată, cu podea umedă de lut, cu acoperiș de fier ruginit și cu pereții de scînduri?

— Da, sinior, în cea mai adevărată dintre cocioabe.

El tăcu o clipă, apoi vorbi rar:

— Uite că eu aș da această vilă a mea cu grădina ei și cu tot ce are în ea înăuntru în schimbul cocioabei tale, numai să pot umbla și eu pe străzi cu acordeonul și să șomez.

Zîmbii:

— Dacă e într-adevăr dorința dumneavoastră, putem face schimb.

Mai bine nu mai vorbeam. Bătrînul se aruncă asupra mea ca un tigru fioros și strigă apucîndu-mă de guler, gata să-mi rupă puloverul:

— Așa, să facem schimb?... Ei bine!... Dar cu condiția să iei, canalie, odată cu vila, și cei șaizeci de ani ai mei, și umflătura de la gît și alte podoabe încă... I-auzi, canalia!...

— Fără înjurături...

— Imi dai cei douăzeci de ani ai tăi, sănătatea și toate speranțele tale, și iei în schimb vila cu tot ce are în ea!... Faci schimb? Spune, canalie, mai vrei să faci schimb?

Incepu să gîfîie în timp ce mă zgîlțîia ca un nebun, iar umflătura de la gît i se zbătea și pulsa nervos, ca gușa pelicanului după ce a înghițit un pește viu.

Incepui să strig, alarmat:

— Hei, ia mîna de pe mine, n-auzi?

— Da, se înțelege... Hai du-te, du-te — spuse el liniștindu-se pe neașteptate și îmbrîncindu-mă în lături.

Din politețe, i-am propus:

— Să vă mai cînt ceva?

— Nu, ajunge... — răspunse el, cu un gest iritat al mîinii. — Pietro, condu-i pe cei trei nătărăi pînă la locul în care i-am întîlnit..... Na ține — îi spuse Clementinei, — asta-i pentru toți, vă împărțiți voi pe urmă, — și-i vîrî în mînă cîteva hîrtii împăturite, a cîte zece mii de lire.

Urcarăm în mașină fără să scoatem o vorbă.

— Incotro? întrebă șoferul.

Intrucît era tîrziu, am răspuns:

— Pe Fiala Castzensa, după Posta Magiore.

Tot drumul tăcurăm. Ne gîndeam cu toții la hîrtiile de cîte zece mii de lire pe care bătrînul le dăduse Clementinei. Aș fi vrut să le împărțim mai repede, dar mă rușinam de șofer. Cînd ajunserăm la Posta Magiore se întunecase de-a binelea. L-am rugat pe șofer să oprească. Și de îndată ce coborîrăm, chiar acolo în mijlocul drumului, îi spusei aspru Clementinei:

— Și acum, să împărțim banii... Dă-i încoace!.

Iar ea de colo, cu obrăznicie:

— Banii mi i-a dat mie.

— Da, dar a adăugat: îi împărțiți între voi.

— N-am auzit.

— Ei hai, nu te mai moșmondi! Scoate banii...

Incercai s-o prind, dar ea se aplecă și mă mușcă de mînă, cu toată puterea dinților ei tineri. In timp ce urlam de durere, Clementina o rupse la fugă și dispăru în întuneric.

Pe scurt, m-am înapoiat în cocioaba mea, furios, obosit și foarte prost dispus. Inchisei ușa, aprinsei lumînarea și, stors de vlagă, mă prăbușii pe pat, fără să fi scos măcar acordeonul de pe umăr.

Atunci o zării deodată pe Giovanna, care ședea liniștită într-un colț. Flacăra lumînării îi lumina ochii bulbucați, albaștri și buza ca de iepure. Mă privi un timp în tăcere apoi întrebă:

— Oare cît putea să fi fost acolo? Cred că erau pe puțin treizeci de mii de lire.

Imi venea să rîd: dacă ar fi fost numai cele treizeci de mii de lire! Dar domnul acesta mă distrusese: din pricina banilor săi, Clementina își pierduse capul, de aci înainte avea să mă ocolească și nu-mi mai rămînea prin urmare decît s-o pun să cînte pe Giovanna, cu vocea ei gingașă și melodioasă, dar care nu mergea la inimă nimănui. Clementina însă, cu vocea ei atît de stridentă și de falsă știa să spună multe, și bogătașul acela îi dăduse o grămadă de bani fiindcă în urma cîntecului ei i se deșteptase dorința de a fi din nou sănătos și tînăr, chiar vagabond, chiar înfometat, chiar fără adăpost.

PAPÀRII

Un anume Marcelloni, care învîrtea afaceri misterioase, altfel spus, era acționar la bursa neagră, izbutise să agonisească, prin mijloace nu tocmai curate, o respectabilă avere în numerar. Dar, neliniștit de scăderea vertiginoasă a cursului lirei și înfricoșat de perspectiva unui viitor incert, el hotărî să-și investească banii într-o combinație sigură. Primul gînd al lui Marcelloni fu să cumpere lire sterline, însă Eugenio, prietenul său, acționar și el la bursa neagră, îl îndemnă să renunțe, arătîndu-i că momentul nimerit pentru o asemenea investiție trecuse, — amatori se aflau cu duiumul, iar prețul crescuse enorm. Părerea lui Eugenio era că Marcelloni trebuie să-și investească banii într-o marfă serioasă, a cărei cerere nu era deocamdată mare, dar promitea să fie în viitor. In papàri, de exemplu.

Marcelloni se interesă ce drăcie erau acești papàri și amicul îi explică: era vorba de un produs nou, momentan nu prea solicitat, dar cu mari perspective de viitor. In depozitul unui cunoscut — adăugă Eugenio — exista un mare stoc de papàri. Numai că trebuia să se grăbească să-i achiziționeze la preț vechi, înainte ca speculanții să miroase combinația.

Marcelloni cîntări cu prudență argumentele pentru și contra și, hotărîndu-se în cele din urmă, telefonă la depozit. I se răspunse că papàri mai erau — un anumit stoc se afla încă în depozit. Marcelloni porni cu camioneta într-acolo și, găsind că papàrii arătau bine, cumpără o partidă întreagă, al cărei transport necesită cîteva drumuri.

Trecînd de la sentimentul de neîncredere la teama de a nu rata o afacere ce promitea să fie avantajoasă, Marcelloni nu avu liniște pînă ce nu transportă papàrii la el acasă. Proaspătul posesor al papàrilor nu avea prăvălie proprie, cum nu aveau în general acționarii de bursă neagră. Marfa și-o ținea de obicei în cufere și dulapuri, uneori și în noptiere. Tot așa fură instalați și papàrii. O cantitate oarecare, Marcelloni o ascunse chiar sub pat.

Trecură cîteva săptămîni și Marcelloni era din ce în ce mai încîntat că urmase sfatul prietenului său. Papàrii îi avea din mai, și iată că, la începutul lui iunie, prețul lor aproape se dublase. Cu siguranță — spunea Marcelloni soției sale — voi realiza la toamnă, vînzînd papàrii, un cîștig de cel puțin cinci sute la sută.

Iată însă că, o dată cu venirea caniculei, papàrii începură întrucîtva să-l stinghereasă. Dintru început, ei prinseră a răspîndi un miros de ouă clocite, ceva în genul exalației izvoarelor sulfuroase. Pe semne că în compoziția papàrilor intra și sulful. Miasmele erau dezgustătoare, mai cu seamă în timpul mesei. Din fericire, era vară și ferestrele puteau fi larg deschise, cu toate protestele vecinilor. Marcelloni încercă să acopere papàrii cu ziare, precum și cu o plapumă veche. Dar în zadar. Colac peste pupăză, cînd se încălzea prea tare, papàrii ieșeau din ascunzătorile lor și începeau să mișune prin casă. Nu s-ar fi putut spune că ofereau o priveliște prea plăcută, strînși cum stăteau ciorchine pe tavan sau înghesuiți prin colțuri. Fie și așa, ochiul se obișnuiește cu orice și un cîștig frumos cere sacrificii.

Toate ca toate, dar jigodiile mai și ciupeau, ciupeau al dracului! Noaptea ieșeau la plimbare de-a lungul patului și, la început, senzația provocată de atingerea părului des care-i acoperea părea chiar plăcută. Dar mai tîrziu, cînd Marcelloni ațipea, o durere ascuțită, ca de mușcătură de crab, îl făcea să tresară. Era desigur un fleac, dar oricum, enervant. Astfel trecea noaptea, iar în zori soții Marcelloni se deșteptau zăpăciți, cu trupul acoperit de pete roșii. Se întrebară chiar, la un moment dat, dacă nu ar fi fost bine să se descotorosească de papàri. In cele din urmă, însă, hotărîră să rabde: nimeni nu dispunea de un stoc atît de impresionant de papàri, ca Marcelloni. La toamnă, cererea avea să fie cu siguranță uriașă, cîștigul de asemenea. „Lasă-i să pută, lasă-i să muște, — conchise Marcelloni — în octombrie vom fi milionari!"

Dar mai era ceva: cuferele și dulapurile în care erau păstrați papàrii începură curînd să putrezească, producînd un soi de mucegai jilav și cleios. Lemnul putrezit putea fi ușor străpuns cu degetul. Igrasia exala și ea aceleași miasme, amplificate încă. Soții Marcelloni observaseră această particularitate a papàrilor prea tîrziu, abia atunci cînd cuferele, dulapurile, bufetele și mesele deveniseră inutilizabile. Pierderea era mare, căci în zilele noastre, cum bine se știe, mobila e scumpă. Marcelloni se consolă însă la gîndul că totul se va putea îndrepta, prin urcarea prețului de vînzare al papàrilor.

Papàrii se instalau acolo unde erau mai puțin așteptați: în crătiți, în oalele de noapte, în pantofi, în pălării, în glastrele de flori, în borcane. Un papàri se vîrî în pîlnia gramofonului. Un altul, ceva mai mic, fu descoperit de Marcelloni în propriu-i buric, după ce-l purtase cu sine, acolo, cîteva zile.

Și mai era ceva: papàrii emiteau un șuierat lugubru, asemănător celui al șerpilor. Un șuierat subțire, abia auzit, tînguitor. Cu toate acestea, nu șuieratul era cea mai neplăcută apucătură a lor. Ana-Maria, fiica lui Marcelloni, mergea chiar pînă la a susține că șuieratul îi place: o leagănă, o face să adoarmă mai ușor.

Papàrii erau lacomi. Preferau fructele, pe care le sugeau, sorbind miezul și lăsînd coaja intactă. Dar iată că, într-o noapte, ei devorară în același fel piciorul doamnei Marcelloni. Deșteptîndu-se dimineața, doamna descoperi că piciorul, de la genunchi în jos, îi devenise transparent, gălbui; își pierdu cu totul cumpătul în fața acestei ultime isprăvi a papàrilor. Soția sa îl liniști însă, spunîndu-i că acela care zice a trebuie să spună și b și că, de vreme ce afacerea fusese întreprinsă, făcea să mai aștepte pînă în octombrie. Atunci, în octombrie, cu sau fără picior, vor fi oameni bogați, și ce înseamnă oare un picior în fața bogăției?

Papàrii fuseseră achiziționați în mai. La sfîrșitul lunii septembrie, la toate nenorocirile pe care le aduseseră aceștia pînă atunci, se mai adăugă una, cu totul neașteptată. Intr-o bună zi, în timpul mesei de prînz, fiica lui Marcelloni împinse farfuria la o parte și, aruncînd șervetul cît colo, se porni dintr-o dată pe plîns. Soții Marcelloni observaseră, ce-i drept, că de la o vreme fata nu prea era în apele ei. Pălea și roșea din senin, ba, de vreo două ori, se întîmplase chiar să leșine. Părinții nu atribuiseră însă vreo importanță acestor stări ciudate, motivîndu-le prin crizele obișnuite ale fetei, care nu se bucura de o sănătate înfloritoare. După multe insistențe, adevărul ieși, în sfîrșit, la iveală. Un papàri, nu se știa precis care anume, o lăsase însărcinată. Urmă o scenă oribilă. Marcelloni-tatăl îi strigă fiicei sale că, fără voia ei, papàri n-ar fi îndrăznit niciodată să facă una ca asta. Ana-Maria susținea, plîngînd în hohote, că ispita fusese mai puternică decît ea. Singură mama își păstră cumpătul. Poruncind fetei să părăsească încăperea, ea își convinse bărbatul că țipetele erau deplasate, de vreme ce fata era însărcinată și nu se mai putea face nimic. Cu o dotă onorabilă însă, după vînzarea papàrilor, fata va găsi ușor pe cineva care să și-o ia pe cap, cu copil cu tot. Marcelloni umblă cîteva zile supărat, în cele din urmă însă cedă.

Sosi, în sfîrșit, mult așteptatul octombrie și Marcelloni hotărî să vîndă papàrii. Intocmai cum prevăzuse amicul său Eugenio, cererea era mare iar marfa, — aproape de negăsit. Marcelloni găsi fără nici o greutate un cumpărător, care acceptă un preț de-a dreptul nerușinat. Dar cînd clientul veni să-și vadă marfa, el declară că papàrii, fiind alterați, nu mai valorau cine știe ce. Marcelloni porni alergînd după alți cumpărători, în zadar însă. Starea papàrilor lăsa, într-adevăr, de dorit. Ar fi fost bine ca Marcelloni să scape de ei, fie și cu prețul unei pierderi de 80—90 la sută.

Această ultimă lovitură îl distruse pe Marcelloni. Era ruinat, mobila îi putrezise, nevastă-sa rămăsese fără picior, fiică-sa era însărcinată. Și totuși, trebuia să acționeze — starea jalnică în care se aflau papàrii nu suferea nici o întîrziere. In fiecare zi, un mare număr de papàri se dizolva pur și simplu, lăsînd în urmă doar niște rămășițe de piele, precum și un lichid dezgustător, roșiatic. Marcelloni vîndu cu chiu cu vai restul de papàri. Porni apoi spre casa amicului său Eugenio, cu intenția de a-i adresa acestuia amare imputări pentru afacerea atît de jalnic încheiată. Dar Eugenio îi explică prietenului său că papàrii se păstrau în mod obișnuit la gheață, în lăzi speciale de metal, ermetic închise. Marcelloni își aminti: amicul său îi atrăsese, într-adevăr, atenția asupra acestui detaliu. El însă, ferindu-se de cheltuială, preferase să țină papàrii în locurile în care-și păstra el marfa de obicei. Discuția se înfierbîntă. In cele din urmă, pierzîndu-și capul, Marcelloni puse mîna pe un cuțit și-și lovi prietenul. Fu imediat arestat și condus la dubă.

Marcelloni așteaptă acum la închisoare pronunțarea sentinței. Fiică-sa e în luna a șaptea, nevastă-sa bate drumurile cu un picior de lemn. Ruinate cu desăvîrșire, cele două femei pot fi văzute vînzînd țigări pe la colțuri de stradă.

Traduceri de TUDOR ROTARU

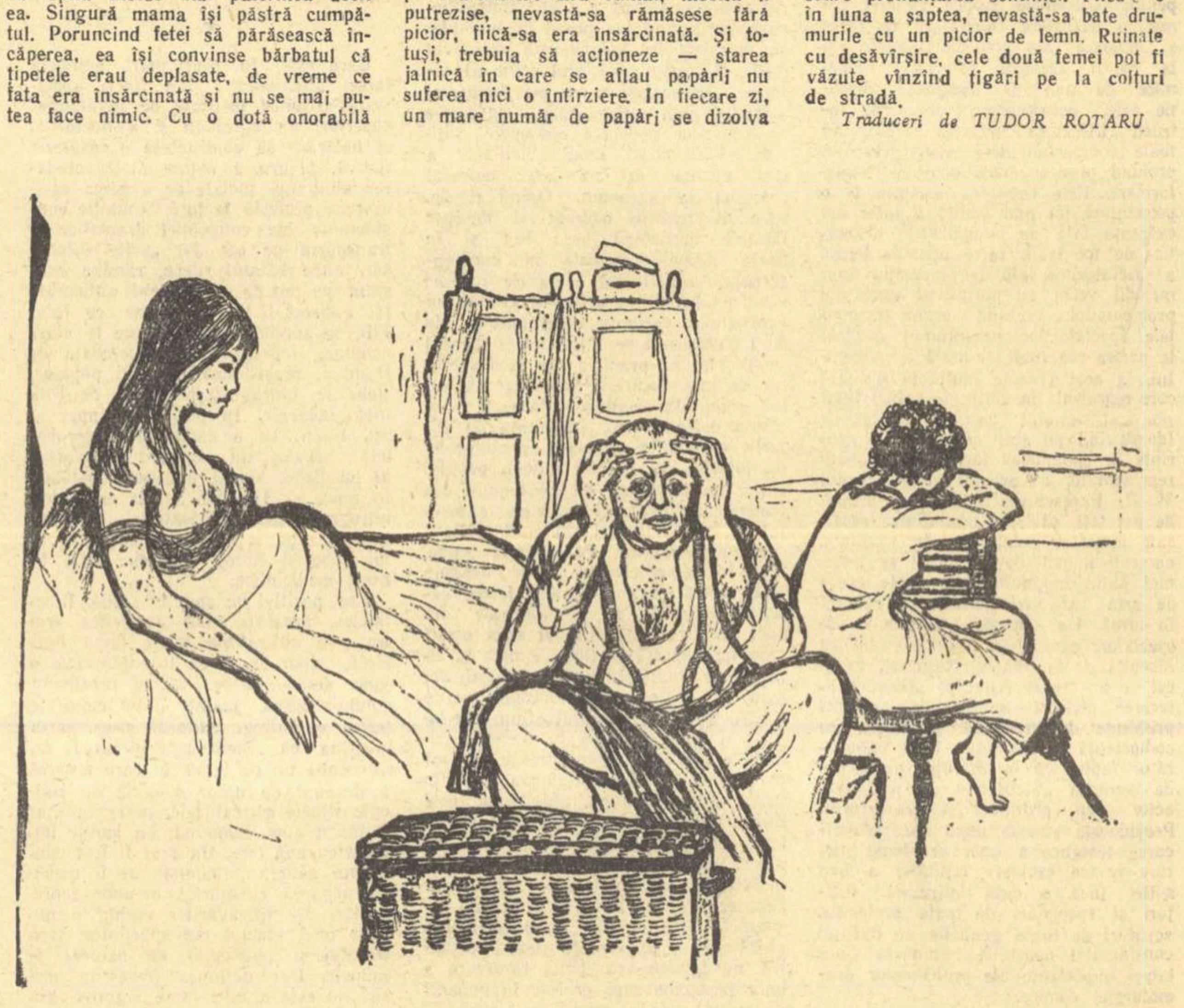

Desene de GH. BOȚAN

Director: Acad. ZAHARIA STANCU, Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15 Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 8 (362) joi 16 februarie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

ALEGERILE

tabletă

Între vocabulele cu înțelesul cel mai mobil și variabil, după epoci și țări, era în trecut cuvîntul alegeri, care n-a fost întotdeauna expresia realității. Pascal spunea că adevărul nu-i același dincoace și dincolo de Pirinei.

În Romînia veche alegerile n-au fost niciodată alegeri în sensul adevărat al cuvîntului și au mascat cîte un moment dificil care cerea o consolare artificială. Cînd nici acest cuvînt nu mai putea să satisfacă, alegerile deveneau plebiscit cu da și nu, rezultatul fiind, bineînțeles, da.

Guvernul fixa de la centru pentru toată țara numele viitorilor deputați, necunoscuți de alegători, cărora le dădeau o mînă de ajutor poliția și jandarmeria. Cînd se socotea că nici ele nu mai corespund, se intercala violența. Ieșind din sala de vot cetățeanul socotit suspect își primea porția lui de bătaie. Specialiștii ciomagului îl recunoșteau numaidecît după un semn pe spate, tras cu tibișirul.

Alegătorii erau împărțiți în categorii de avere, în așa-numitele trei colegii. Al treilea colegiu cuprindea țărănimea, care nu putea să voteze direct ci numai prin delegat, unul, nu-mi aduc aminte la cîte sute de țărani.

Pentru un rezultat mai amplu, din listele alegătorilor nu lipseau nici morții. Autoritățile se prefăceau a nu ști că morții au murit... Numărătoarea voturilor arăta mari excedente. Urnele, după caz ori se schimbau, sau erau pur și simplu furate.

Într-o provincie, un advocat descoperise un mijloc nou de asigurare a rezultatului excelent, prețul unui vot fiind în localitate o bancnotă de 20 de lei. Ingeniosul inventator tăia cu foarfeca bancnota în două, dîndu-i alegătorului înainte de vot o jumătate și după votare cealaltă jumătate.

Astăzi „alegerile" sînt alegeri iar alegătorii își fac datoria în bună cunoștință de cauză. Candidații sînt propuși de către colegii lor de muncă, din uzine, din fabrici, din birouri și întreprinderi și confirmați apoi la urne. E o diferență...

Tudor ARGHEZI

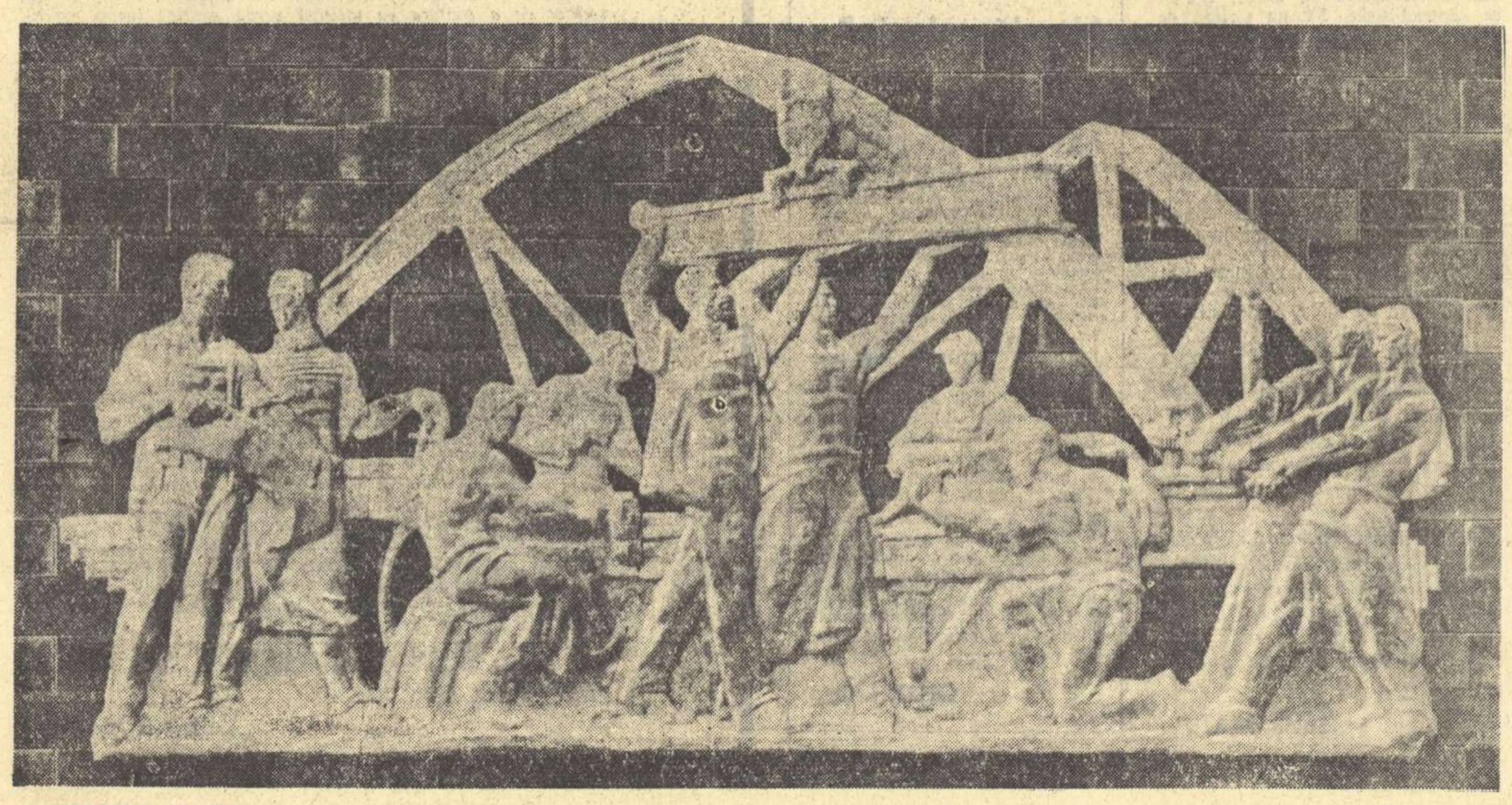

CONSTANTIN LUGACI „Constructorii"

(Din „Expoziția regională de pictură și sculptură")

JURNAL DE CANDIDAT

Actor-cetățean

Actor — iată cuvîntul care în anii republicii noastre a căpătat o înaltă semnificație.

Actor înainte însemna a fi, undeva în marginea societății, clovn, circar, saltimbanc. Era o meserie degradantă, pe care o făceai pentru a distra pe cei care se lăfăiau în fotolii. Actorul-om nu exista. Pe nimeni nu interesa frămîntările, gîndurile, grijile, năzuințele actorului. Omul — după ce își dezbrăca costumele fastuoase ale eroului a cărui viață o trăise timp de cîteva ore, își punea hainele sale ponosite spre a se îndrepta spre casă. Casa era o cameră sordidă, de cele mai multe ori neîncălzită în timpul iernii, artistul neștiind dacă va mai putea să-și asigure hrana zilei următoare.

Cîte talente nu s-au pierdut, n-au pierit din cauza mizeriei și a bolilor !...

Dar urmele adînci ale trecutului au fost șterse.

Actor azi: actor-om. Actor-cetățean, participant activ la viața țării, contribuind prin munca sa la fiecare victorie a construcției socialiste. Munca actorului este astăzi strîns legată de munca siderurgiștilor, de munca țăranilor colectiviști. Nimic din ceea ce se întîmplă în țara noastră nu-i este indiferent actorului. Grija conducătorilor este îndreptată spre noi, actorii, care am devenit un factor important de educare. Condițiile desfășurării muncii noastre sînt astăzi cu totul altele. Teatre frumoase, construite după toate cerințele tehnicii moderne. Teatre construite în orașe, unde altă dată nu ajungea nici măcar cîte o biată trupă înfometată, în turneu. Actori tineri, crescuți în Institutul de teatru, de cei mai buni actori ai teatrului romînesc, muncesc alături de vîrstnicii slujitori ai scenei. Țelul lor este un teatru de bună calitate, înfățișînd publicului lucrări valoroase ale dramaturgiei originale și ale repertoriului clasic

Nu numai fenomenul teatral cunoaște în toată țara o dezvoltare deosebită. În țară, în cele mai mici sate în care altă dată poate nu exista nici un știutor de carte, astăzi pe lîngă școli, staționare, biblioteci, există cămine culturale unde echipele își desfășoară plinătatea muncii lor artistice. Rezultatele eforturilor depuse de către aceste brigăzi și echipe se văd în concursurile pe raioane, pe regiuni, în festivalurile bienale „I. L. Caragiale". Cu ocazia acestor festivaluri se descopăr noi și noi talente, folclorul nostru nou se îmbogățește, sporesc manifestările variate ale artei noastre populare ale cărei succese sînt bine cunoscute astăzi și peste hotare. Succesele artei amatorilor se alătură succeselor teatrului nostru, artei noastre, recunoscută și în străinătate.

Sînt propus pentru a treia oară să candidez ca deputat în Marea Adunare Națională în circumscripția 32 Buftea. Pentru mine este o mare bucurie. Candidez într-o circumscripție, în care regimul nostru a dăruit cinematografiei o minunată cetate a filmului. Studioul cinematografic Buftea, acest splendid edificiu al culturii noastre socialiste, este invidiat de numeroși oaspeți străini, care ne vizitează țara. Datorită acestor condiții moderne de lucru, cinematografia noastră a căpătat un nou avînt.

Pentru mine, ca actor, dezvoltarea continuă a acestei arte tinere a țării noastre, este o mare satisfacție. Faptul că filmele noastre se bucură de aprecieri înalte la festivalurile internaționale dovedește o dată în plus, fără ca lupta cu greutățile să fie terminată, cît de bogat și variat este tezaurul artistic al țării noastre.

Pentru Sfatul Popular al Capitalei candidez în circumscripția electorală 317 a raionului Lenin. In această circumscripție, ca în tot orașul, ca în toată țara, realizările ultimilor ani sînt bogate. S-au deschis noi magazine, s-au asfaltat și electrificat străzi care înainte nu aveau, prin înfățișarea lor, nimic comun cu capitala țării, cu centrul său elegant. Aceste acțiuni de asfaltare, electrificare și înfrumusețare continuă într-un ritm foarte viu.

Răspunderile ce stau în fața noastră a candidaților sînt mari, dar munca noastră, fără a precupeți nici un efort, va fi pusă în slujba desăvîrșirii victorioase a construcției socialiste în țara noastră.

Costache ANTONIU
artist al poporului

O eră apicturală?

Am văzut în săptămînalul parizian Arts *un titlu în orice caz de natură să atragă atenția:* Une civilisation peut-elle se passer de peinture? *(„O civilizație se poate dispensa de pictură?") Evident, rîndurile stăpînite de o asemenea întrebare m-au îndemnat să le parcurg, cu atît mai mult cu cît reprezentau un dialog între doi oameni de cultură, Claude Lévi-Strauss și Georges Charbonnier, dintre care primul îmi era o mai veche cunoștință. Am fost pe rînd de acord și în dezacord cu fiecare din ei, iar rezultatele confruntării, binevoiască a le judeca lectorul.*

De pildă cînd Lévi-Strauss consideră că „pictura nu e un mod constant al culturii" și că „o anume detașare completă anunță o eră apicturală", el emite o judecată întemeiată pe cîteva premize înșelătoare și ignorează atît funcțiunea motrice a contradicției cît și dialectica acumulărilor. Că pictura e un mod constant *al culturii o poate arăta cel mai convingător însăși istoria artelor, avînd ca punct de plecare sublima operă din peșteră. Omul nu cunoștea încă metalul dar desena pe fundalul grotei cu o daltă de piatră și obținea, aproape numai prin instinct, uimitoarele* Imagini *de la Altamira, ceea ce ne arată că oricît de elementară va fi fost acea civilizație, ea totuși nu se putuse dispensa de pictură. Se spune însă adesea că grecii și latinii au creat culturi temeinice fără pictură ceea ce e fals, căci afirmațiile noastre de după două milenii nu au dreptul să ocolească un adevăr incontestabil: moștenirea artistică nu poate fi evaluată la justa ei valoare fără a ține seama de intermediile ei materiale și de posibilitățile tehnice. Desigur, arhitectura și sculptura lucrează cu materiale de o durabilitate superioară celor ale picturii și dacă astăzi Phidias e mai popular decît Pireykos din Alexandria sau Sosos din Pergam, faptul nu ne poate duce la concluzii sentențioase. E suficient să cercetezi splendidele peisaje și naturi moarte descoperite la Herculanum și Pompei ca să-ți dai seama că e greu să vorbești de o antichitate* apicturală. *Și poate că arheologii ne pregătesc încă multe surprize.*

Cea de a doua afirmație are un punct de plecare în aparență rezonabil: urmărind evoluția spre abstracționism a picturii occidentale — sau mai corect, a unei părți a acestei picturi — poți fi într-adevăr frecventat de ideea unei ere apicturale, *căci în fața unor asemenea opere ești în situația nu numai de a nu întrezări nimic dincolo de limitele unei etape, avînd astfel sentimentul unui ciclu epuizat, dar ai în mod pregnant intuiția* non picturii. *Impasul e însă local și parțial dar depășirea lui va fi ea însăși capabilă să declanșeze o forță remarcabilă pentru viitoarele manifestări. Eclipsa e în afară, nu în noi; ea afectează concepțiile, tendințele, ambițiile unor școli sau curente și nu esența fenomenului: aspirația inexorabilă a omului spre frumos, care e aceeași, unică și ireduc-*

A. E. BACONSKY

(Continuare în pag. 7)

PE DRUMUL MARILOR ÎNFĂPTUIRI

Capitala și întreaga țară se pregătesc să întîmpine alegerile de la 5 martie. Zilnic ziarele ne aduc vești despre candidaturile celor mai buni și devotați fii ai poporului destinați să fie aleși deputați, fie în Marea Adunare Națională, fie în Sfaturile populare. Sînt deschise pretutindeni Case ale alegătorului, împodobite cu afișe, bogate în broșuri și pliante. Alegerile — acest deosebit de important act politic din viața Republicii noastre — se pregătesc într-o atmosferă de optimism colectiv. Participă, la întreținerea acestei atmosfere, alegători de toate categoriile, de la cei care vor vota în anul acesta pentru prima dată, pînă la cei cărunți și care, cînd își vor depune votul în urnă, o vor face cu o mare satisfacție, în urma abolirii pentru totdeauna a practicilor electorale din vremea regimurilor apuse.

Multe decenii au fost în Romînia de altă dată lupte crîncene electorale. Literatura, cupletul, memorialistica, precum și documentul administrativ ne-au păstrat mărturiile acestor lupte ridicole în ardoarea lor, întotdeauna însă nefaste pentru marea majoritate a cetățenilor. Căci ce a rămas după victoriile electorale de atunci, ale cutărui ales sau ale cutărui partid? Nimic! Chiverniseală abjectă cu atît mai sigură cu cît era mai anonimă, cîte un mare scandal afacerist și pretutindeni mizerie, incurie, corupție. Alegerile scoteau întotdeauna la iveală șubrezenia așezărilor sociale burgheze, minate și roase de tîlhării fără limită și lipsă de scrupule. De toate aceste monstruozități îngropate definitiv, fără întoarcere, își va aduce aminte vîrstnicul alegător de astăzi cînd își va depune votul în urnă.

Bucureștean neaoș, el va purta în minte, în clipa marelui act politic pentru care e solicitat, imaginea Bucureștiului de astăzi, Bucureștiul acesta schimbat fundamental, dăruit nu numai cu monumentalitatea noilor perspective dar și cu țesătura intimă a vieții unei populații de aproape un milion și jumătate. Desigur, frumos și mîndru e Bucureștiul în creșterea clădirilor sale, creștere care nu s-a sfîrșit. Piața Palatului Republicii, cu marea sală de spectacole; cartierul Ferentari clădit pe 8 ha; cartierul nou din șoseaua Mihai Bravu pe 12 ha; Vatra luminoasă pe 4 ha dar mai ales Floreasca pe 37 ha, la care recent se adaogă clădirile splaiurilor, cartierul Gării de Nord, Griviței, Ștefan cel Mare, iată atîtea reînnoiri care în finisajul lor vor da silueta de mare oraș, Bucureștiului adormit zeci de ani în fostul său aspect de aglomerări dezordonate. Dar ceea ce este mai de seamă în creșterea aceasta — al cărui ritm nu e numai bucureștean, ci e al țării întregi — este viața nouă, a oamenilor muncii. După o severă și controlată statistică media de viață a populației bucureștene e sporită astăzi cu douăzeci de ani față de trecut. Și să nu fie oare un indiciu sigur pentru creșterea nivelului de viață la București cînd o altă statistică ne spune că bucureștenii, în ultimii ani, au dat peste 60 de milioane de lei anual, cumpărînd cărți, și au participat cu milioanele la spectacole?

Bucureștiul astăzi, mare centru industrial, politic, administrativ, cultural n-a putut să ajungă la un astfel de nivel decît în anii puterii populare.

Pentru aceste înfăptuiri uriașe, mîndrie legitimă a sistemului nostru socialist, cu bucurie, cu încredere și cu conștiința participării la o mare operă, alegătorul de mîine își va da votul pentru fericirea țării.

Ion Marin SADOVEANU

„SPIRITUL EPOCII"

Probleme de istorie literară

In ultimii ani, noua noastră istoriografie literară, întemeiată pe interpretarea marxist-leninistă a moștenirii trecutului, a căpătat o firească extindere. Capitolelor din manualele școlare și articolelor aniversare le succed, azi, sinteze competente asupra epocilor literare și monografii ce tind să rezolve exhaustiv documentația asupra unui scriitor. Tratatul academic de istorie a literaturii romîne a intrat în șantierul cercetărilor de specialitate.

Probabil că fiecare dintre cei însărcinați cu o parte mai mică sau mai mare a Tratatului se află, de pe acum, în fața unor probleme dificile, pe care le eludează adesea tratarea „în mare" a unei epoci sau a unui scriitor, dar pe care le reliefează și le supune nemijlocit rezolvării tratarea la obiect, cu grija de a interpreta exact și just fiecare fenomen literar în desfășurarea lui concret istorică. In calea fiecăruia apare, intransigentă, necesitatea de a revizui prejudecăți adînc înrădăcinate de istoriografia burgheză, sau de a depăși schemele, ușor de stabilit în valabilitatea lor generală, pentru a trece la analiza diferențiată și nuanțată a fenomenului literar propriu unei epoci.

Din sfera unor astfel de probleme scoase la iveală în munca efectivă a istoriografului literar ni se pare a fi și aceea a așa-zisului „spirit al epocii". Noțiunea aceasta vagă dar izvorîtă fără îndoială dintr-o anume generalizare teoretică a datelor reale oferite de experiență, are o persistență vizibilă și astăzi. Monografii bogat documentate evocă, nu odată cu talent, „epoca" și „integrează" obiectul studiului lor istoriografic în „spiritul epocii" (la un moment dat „romantic", mai înainte „enciclopedist," mai tîrziu „scientist" etc..). Constatarea autentică a unui „spirit comun", atribuit „epocii" în genere, se cere însă temeinic fundamentată materialist-istoric pentru a nu ceda, practic, fie unor consacrate interpretări idealiste, fie unor predeterminări sociologice forțate, care să constituie patul lui Procust pentru diferitele fenomene ale realității literare studiate.

In sensul cel mai tipic idealist, închizînd într-însa contradicții insolubile, noțiunea de „spirit al epocii" a devenit deosebit de frecventă în istoriografia romînească de după 1900, mai ales prin consacrarea așa-zisului „sincronism" care constituia teza favorită a lui Eugen Lovinescu. Persistența acestei teze în concepțiile unor critici și istoriografi de azi a putut fi sezisată la un moment dat, cînd începuse o sterilă discuție, în fond străină de marxism, despre „spiritul modern", văzut drept spirit al epocii noastre, unitar pe întreg globul, fără raportarea suprastructuralului la structural și la trăsăturile realmente definitorii ale contemporaneității.

La sfîrșitul secolului trecut, Macedonski profetiza că „poezia viitorului nu va fi decît muzică și imagină" și că „poeții ziși cu idei se vor trezi în secolul al XX-lea că n-au avut nici una". Bazat pe generalizarea arbitrară a unei singure laturi a fenomenului poetic contemporan lui, cu ignorarea altora și a determinantelor social-ideologice ale fiecăruia în parte, Macedonski, avea să fie în același timp confirmat și infirmat de realitatea secolului XX. Pentru că această realitate avea să evidențieze, mai pregnant decît oricînd, că o „epocă" istorică e adînc și ireductibil divizată atîta vreme cît, pe plan mondial, coexistă structuri sociale diverse și antagonice, cu suprastructurile spirituale corespunzătoare. Previziunea lui Macedonski, întemeiată pe aderarea la una din formele conștiinței sociale proprii burgheziei decadente, și-a găsit confirmarea numai în realizarea acelei forme acolo unde condițiile social istorice i-au fost prielnice. Transformarea acelei forme, în anumite condiții, în trăsătură spirituală dominantă pentru o țară sau pentru un grup

Savin BRATU

(Continuare în pag. 2)

Cu TITUS POPOVICI despre:

MIJLOACE ADECVATE TEMELOR MAJORE ALE EPOCII NOASTRE

Am început discuția cu tovarășul Titus Popovici rugîndu-l să ne vorbească în continuarea interviurilor anterioare, în care au fost analizate probleme ale prozei.

— Am impresia că observațiile judicioase ale lui Marin Preda ne dau posibilitatea de a purta o discuție serioasă, la obiect, despre modalitățile prozei noastre. Din interviul lui Eugen Barbu am aflat cum se reflectă unele probleme în „Eul" tînărului scriitor și cam ce părere aproximativă are acest „Eu" despre respectivele probleme. („Eu sînt un prozator prin excelență epic"... „știu să scriu proză de analiză și o vei demonstra-o" ...„resping analiza"... „detest scena din Rebreanu în care"... „Am voit să schimb și forma tradițională a romanului, condensînd acțiunea la o singură zi"... Nu e ceva chiar atît de uimitor: se pot cita cel puțin cîteva duzini de romane condensate la o singură zi. Dar în sfîrșit...)

Cred că a schematiza discuția aceasta, foarte necesară și a o reduce la o opoziție formală între proză „de analiză" și proză „prin excelență epică", înseamnă reeditarea discuției enorme și sterile despre „modernism" și „tradiționalism" în poezie, ceea ce este ultimul lucru de care avem nevoie. Mi se pare necesar de afirmat că această discuție este folositoare, rodnică, în măsura în care problemele de modalitate artistică se raportează la temele majore ale epocii noastre, la problemele și la eroii pe care vrem să-i oglindim. Toate acestea la un loc dictează (într-un proces complex, dialectic) mijloacele de oglindire: metodele proprii nu se pot discuta, după părerea mea, decît în raport cu ceea ce vrei să spui.

— Cum vedeți posibilitatea ca scriitorul să se orienteze spre mijloacele cele mai adecvate?

— Modul în care scriitorul găsește echilibrul între ceea ce vrea să exprime și modul cum exprimă artistic acest lucru, dă măsura talentului său. Nu discutăm, evident, de maculatură subliterară (pe planul „măiestriei") și nici de lucrări scrise de pe alte poziții decît ale realismului socialist.

— Care ar fi modul de selectare a unei teme?

— Aceasta depinde de unghiul de înțelegere a vieții. De pildă dacă un scriitor tînăr, al cărui bagaj de viață, de cunoștințe, a cărui filozofie despre lume e generată de epoca noastră a construcției socialiste, s-ar apuca să scrie un roman istoric (Decebal, Buerebista și chiar Mihai Viteazul), în mod obiectiv aceasta ar însemna o evadare în fața problemelor acute, reale, cunoscute, pe care i le ridică viața.

— Și totuși, se pot scrie romane istorice despre epoci asupra cărora avem astăzi perspectiva înțelegerii marxist-leniniste, ceea ce face, în același timp, să înțelegem mai profund și unele fenomene (sociale, psihologice etc.) ce se petrec în zilele noastre.

— Nu am generalizat. M-am referit la o anumită categorie definită de scriitori și ca să fiu și mai clar, hai să restrîngem problema la subsemnatul numai. Deci e o poziție strict personală. Revenind la discuția purtată, implicit, prin interviuri în Gazeta literară, mi se pare important să nu se canonizeze o modali-

(Continuare în pag. 6)

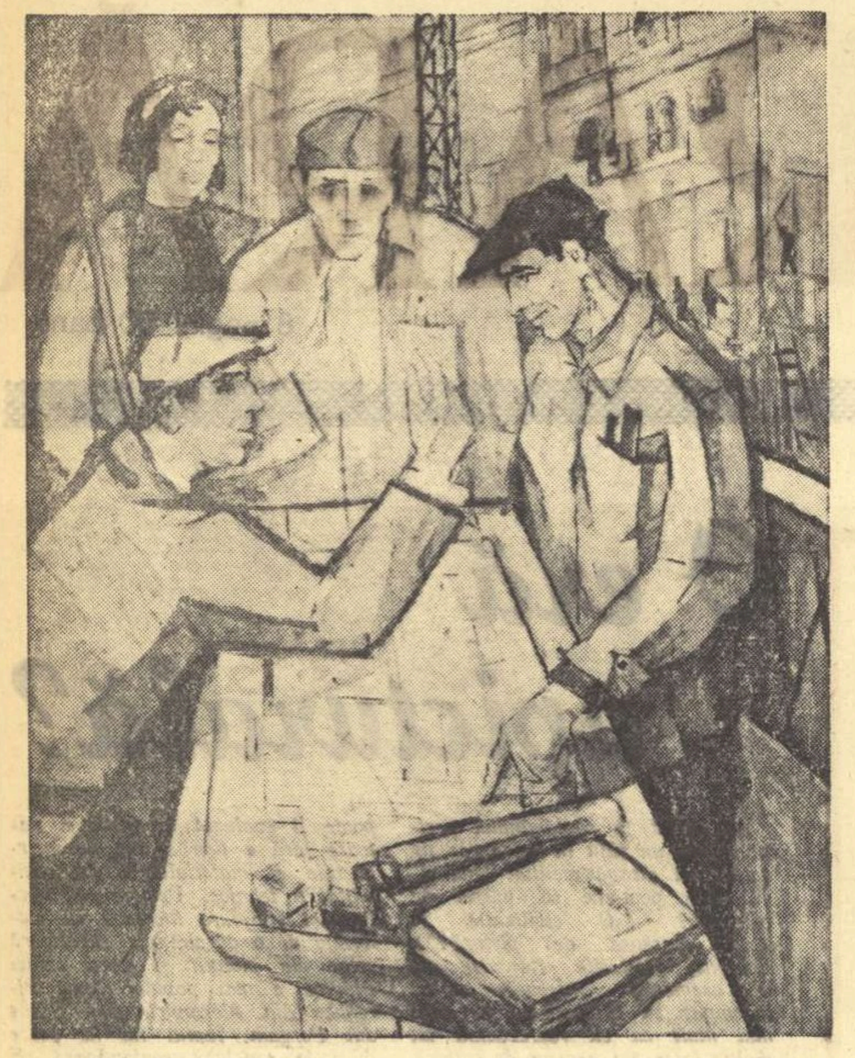

CONSTANTIN PILIUŢA „Şedinţă la punctul de lucru"

(Din „Expoziţia regională de pictură şi sculptură")

PE SCURT, DESPRE...

VLAICU BIRNA:

„Romanul Caterinei Varga"

In Romanul Caterinei Varga *Vlaicu Birna zugrăveşte una din cele mai zbuciumate perioade din istoria Transilvaniei, epoca din preajma anului 1848.*

Caterina Varga, fiica unor bocskoros nemes *(nobili săraci), rămînînd orfană, este crescută pe lîngă curtea cruntului nobil ungur Sigismund Brady, unchiul ei. Cunoscînd în mod direct viaţa grea a iobagilor ardeleni, Caterina Varga devine apărătoarea drepturilor acestora. Ca şi Horia ea se hotărăşte să facă un drum la Viena, la împărat. Cu toată aprobarea formală, printr-un act cu peceţi împărăteşti, a modestelor cereri ale moţilor, situaţia lor grea rămîne neschimbată. Caterina Varga, socotită de autorităţile locale ale imperiului austriac ca o agitatoare primejdioasă, e arestată cu concursul perfid al arhiereului Andrei Şaguna. E închisă la Alba-Iulia, înainte de a vedea izbucnind revoluţia de la 1848. Acesta este în puţine cuvinte subiectul cărţii. De aci însă pornesc numeroase ramificaţii. Vlaicu Birna s-a ferit să ofere cititorilor o simplă viaţă romanţată. Din dorinţa legitimă de a nu fi unilateral scriitorul s-a angajat însă într-o construcţie prea vastă pe care nu o încheie în paginile cărţii de faţă. Mai rămîn părţi care nu se integrează armonios ansamblului. Astfel, dacă notăm pozitiv încadrarea faptelor neînfricatei Caterina Varga în şuvoiul general al revoluţiei de la 1848, nu considerăm potrivită prezentarea acestei revoluţii printr-un lung discurs didactic asupra istoriei. Tot în tonul discursiv, cu o stereotipie supărătoare aproape fiecărui personaj care apare în roman i se alcătuieşte o fişă biografică ale cărei date nu depăşesc o informaţie de manual. Aşa sînt introduşi în roman Ludovic von Bartha, Pall Vasváry, Victor Szilagyui, împăratul Austriei, Metternich şi alţii. De fapt, în afară de figura Caterinei Varga nu aflăm în cartea lui Vlaicu Birna vreun alt personaj care să se impună printr-o construcţie şi o caracterizare multilaterală. Scriitorul ar fi avut posibilitatea, ca bun cunoscător al oamenilor din Munţii Apuseni, să închege spre exemplu, o figură expresivă de ţăran iobag, dintr-acei care l-au urmat pe Horia sau pe Avram Iancu.*

Stilul poematic al romanului este adecvat în general subiectului cu personaje şi fapte care au intrat aproape în legendă. Numai că, uneori, autorul se pierde în efluviile frazei, în dauna preciziei stilului.

Reînviind figura eroică a luptătoarei Caterina Varga, descriind o epocă frămîntată de luptele iobagilor, romanul lui Vlaicu Birna aduce o contribuţie utilă la educarea socialistă a tineretului.

Stancu ILIN

O sezisare îndreptăţită

„Gazeta literară" a publicat în nr 4/1961 nota „Bătrînii friguroşi şi nasurile roşii" în care se critica stilul folosit în redactarea unor articole din „Flacăra".

Redacţia noastră, confirmînd justeţea sezisării pe care o face „Flacăra" în articolul „La ce foloseşte o asemenea «critică» ?" consideră că este o lipsă regretabilă neverificarea afirmaţiilor cuprinse în nota respectivă şi condamnă procedeul incorect al autorului notei, care a combinat arbitrar citate din articole diferite şi publicate în numere diferite ale revistei „Flacăra". Menţionăm că autorul notei (Cristina Lucian) a fost sancţionat.

In Academia republicii literelor

„Ilie Constantin nu e, aşadar, decît cel mai nou venit, cel mai tînăr dintre poeţii cărora „Contemporanul" le-a dat prilejul de a adăuga forţele lor proaspete forţelor masive ale frontului nostru literar, redactîndu-i şi **«un act de intrare sau de chemare sau de încetăţenire»** (subl. n.) în republica literelor. Într-adevăr, în „Contemporanul", numărul 4/1958, poetul Miron Radu Paraschivescu semnala într-un foileton, **«existenţa, activitatea şi meritele»** tînărului poet (subl. n.) pe baza a numai două-trei poeme publicate ici şi colo şi mai ales a celor necunoscute, amestecate în maldărul de «corespondenţă» al revistei noastre. Au trecut, de atunci, trei ani şi Ilie Constantin, aflat azi în preajma vîrstei de douăzeci de ani (de fapt 22, n.n.), a confirmat şi îndrăzneaţa opinie a lui M R. Paraschivescu şi generoasa atenţie a lui Geo Bogza care, în acelaşi moment cu „Contemporanul", saluta apariţia tînărului poet într-o şedinţă de lucru a Secţiei de literatură a Academiei R.P. Romîne" (vezi recenzia" Ilie Constantin. «Vîntul cutreieră apele»" de Radu Popescu în „Contemporanul" nr. 6/10 febr. a.c.). Scoţînd din cauză talentul real al lui Ilie Constantin, preţuit de altfel şi în „Gazeta literară", vocaţia incontestabilă de diagnostician literar a lui M. R. Paraschivescu şi entuziasmul macedonschian faţă de tineri al lui Geo Bogza, ne întrebăm dacă nu a sosit momentul să redactăm lui Radu Popescu „un act de intrare sau de chemare sau de încetăţenire" în secţia de apologetică şi beţie verbală (subsecţia superlative-sinonime) din Academia republicii literelor. La acest titlu îl îndreptăţesc **„existenţa, activitatea şi meritele"** sale, verificate pe baza a numeroase articole publicate în „Contemporanul" căruia, mai degrabă chiar decît lui Ilie Constantin, criticul i-a şi înălţat oda citată, probabil, ca semn de recunoştinţă pentru oficiul revistei de „leagăn" nu numai al tinerilor scriitori, cum spune Radu Popescu în acelaşi articol, ci al criticilor dotaţi dar lipsiţi de cumpătare în... consumul de termeni şi aprecieri estetice.

Simplă miopie?

In „Tribuna" (nr. 6/9 febr. a. c.), în articolul „Perspectiva revoluţionară şi cunoaşterea vieţii", Ion Maniţiu caracterizează astfel „Celebrul 702" de Al Mirodan, comedia satirică atît de gustată pentru verva ei demascatoare : **„voiajul întreprins de unii dramaturgi de-alungul altor meridiane ni se pare a exprima o tentativă de evadare din realitate... Un dramaturg atît de dotat ca Al. Mirodan... a poposit imaginar în Statele Unite şi pe baza unei cunoaşteri desprinse din cărţi a vieţii americane, cheltuindu-şi inventivitatea şi spiritul, demne de o cauză mai bună, într-o întreprindere dusă pînă la urmă, să recunoaştem, datorită talentului, la bun sfîrşit... (!)** Sau, în acelaşi stil, candid paradoxal : **„Am fi aşteptat... în locul unui voiaj comod şi exotic, de altfel folositor..." (!)**

Deci, piesa lui Al Mirodan este o tentativă de evaziune, o cheltuială de spirit zadarnică şi un voiaj comod, dar, în acelaşi timp, este o întreprindere reuşită şi un voiaj folositor. Ce să semnalăm mai întîi : enormitatea dogmatică a reproşului sau caracterul contradictoriu al opiniei ?

CRONICAR

O CARTE pe săptămînă

TUDOR TEODORESCU–BRANIŞTE:

„Primăvara apele vin mari"

Noul roman al lui Tudor Teodorescu-Branişte este o frescă ce înfăţişează societatea şi evenimentele premergătoare anului 1888, o reconstituire istorică folosind uneltele romancierului, pamfletarului şi memorialistului. Vigurosul gazetar, înclinat mai ales spre polemica acidă şi minuţiosul cercetător al trecutului nostru, însoţesc mereu creatorul unor tipuri interesante şi originale. Burghezia şi mica burghezie (inclusiv cea sătească) este cea mai complex şi mai adînc conturată. De fapt personajele aparţinînd acestor pături formează şi pilonii edificiului epic. Şi dintre ţărani se desprind cîteva prezenţe pregnant caracterizate. In descrierea lumii satului însă, Tudor Teodorescu-Branişte a mers mai mult pe urmele lui Liviu Rebreanu, insistînd asupra tabloului colectiv al mizeriei şi suferinţei ţărăneşti. De aceea, scenele colective sînt cele mai bine realizate şi unele din ele, cum ar fi represiunea sîngeroasă a răscoalelor, se ridică la un deosebit nivel artistic.

Moşierimea este adusă în acţiune tangenţial, ea reprezentînd mai mult „modelul" de viaţă pe care pătura parvenită, întruchipată de „dinastia" burgheză întemeiată de Dionisie Nedelcu, o ia drept exemplu în aspiraţiile şi acţiunile ei ariviste. De altminteri, în descrierea procesului de ascensiune a burgheziei romîneşti din ultimele decenii ale veacului trecut socotim că stă punctul de greutate al romanului.

Pornit din dugheana mizeră a tatălui său, aflată undeva la marginea Bucureştiului, Dionisie Nedelcu ajunge să „învîrtească" afaceri bune în armată ca apoi, prins şi dat afară, să se apuce de cămătărie şi să devină, în cele din urmă, arendaş.

Diferit se conturează eroul cărţii lui Tudor Teodorescu-Branişte de Iancu Urmatecu din Sfîrşit de veac în Bucureşti. *Eroul lui Ion Marin Sadoveanu este omul sigur pe el, îngîmfat, volubil, care vrea să arate tuturor „cine este". Dionisie Nedelcu, dimpotrivă. Nu se arată în lume decît rareori. Preferă singurătatea, la fel ca şi prietenul său Ianache Gănescu, pielarul care se simte legat cu tot sufletul numai de prăvălia lui igrasioasă şi întunecată. De altfel, Nedelcu se depărtează şi de alţi eroi din aceeaşi categorie socială: Iosif Rodeanu (din* Arhanghelii *de I. Agîrbiceanu), Micu Braun (din* Foc în Hanul cu tei *de I. Peltz). Pe cînd aceştia trăiesc din plin bucuriile unei vieţi îmbelşugate, etalînd cu ostentaţie şi grosolănie rodul parvenirii, burghezii din cartea lui Teodorescu-Branişte se află încă în cursul ascensiunii lor, codindu-se parcă să-şi ofere existenţa luxoasă la care de fapt rîvnesc. Ianache Gănescu trăieşte meschin, îşi chinuie nevasta şi fiica, asemănîndu-se prin aceasta cu tipul de avar balzacian. Dionisie Nedelcu este şi el departe de a fi generos cu el însuşi. El n-are timp „să trăiască" fiindcă mai are de „făcut avere". Viaţa îmbelşugată, consumată din plin, este posibilă numai pentru cei din a doua generaţie, pentru Jean Nedelcu, pentru sora lui sau fiica lui Ianache Gănescu. Cu toate că ambiţia parvenirii nu-i părăseşte nici pe aceştia, mijloacele şi simţămintele ce-i animă sînt altele. Slugărnicia tatălui faţă de boierime se preface la fiu în ură şi resentiment pentru umilinţele îndurate. Jean Nedelcu rîvneşte să ajungă asemeni fiului de moşier Veruzi. Dar cum? Prin politică. Şi cu toate că nici averea, nici numele nu-i îngăduie un atac frontal. Jean Nedelcu, iscusită progenitură a lui Dionisie, porneşte, cu ajutorul unor mărunţi politicieni, de felul lui Matache Băleanu, să vîneze deocamdată posturi mici dar „sigure". Prilej pentru scriitor de a contura cu incisivă vervă satirică lumea politicienilor de mahala, mici funcţionari slugarnici, agenţi electorali, trepăduşi şi bătăuşi. Aici pamfletarul, care în trecut a lovit curajos sistemul politic burghezo-moşieresc, realizează pagini de violentă satiră.*

Primăvara apele vin mari *reprezintă un elocvent act de acuzare adus modului de viaţă şi concepţiilor mic-burgheze. Dacă în* Prinţul, *roman mai vechi al scriitorului, mica burghezie sătească era privită cu anume simpatie, acum ea este văzută cu un ochi critic necruţător.*

Din păcate însă, contopirea dintre elementele istorice şi ficţiune este mai puţin izbutită atunci cînd ni se descrie mişcarea muncitorească a vremii. In asemenea pagini, T. Teodorescu-Branişte se menţine fie la o simplă relatare istorică a situaţiei cluburilor şi presei muncitoreşti din Capitală, fie la o literaturizare lipsită de viaţă a unor episoade consemnate în cronica vremii. Documentele publicate de Vasile M. Kogălniceanu şi care au stat la baza acestei cărţi dovedesc că acţiunile muncitorilor şi ale cluburilor socialiste la sate erau destul de puternice. De asemenea, paralel cu răscoalele ţărăneşti, s-au desfăşurat importante acţiuni greviste ale proletarilor din Bucureşti şi din alte oraşe ale ţării. Ideea legăturii organice dintre aceste mişcări ale exploataţilor de la oraşe şi sate este exprimată încă din acel an într-un articol apărut în ziarul „Unirea muncitorilor" din Brăila (3 aprilie 1888). In timpul răscoalelor din 1888 au apărut ziare, cum ar fi „Vocea asupriţilor", la Ghirdoveni-Prahova, tocmai în apropierea centrelor muncitoreşti. Incorporînd în structura epică a cărţii un bogat material istoric, autorul a izbutit totuşi să dea o imagine complexă şi veridică a marilor frămîntări sociale din 1888.

Cu Primăvara apele vin mari *literatura noastră de evocare istorică şi demascare a trecutului de asuprire a înregistrat un nou succes.*

Valeriu RÎPEANU

„SPIRITUL EPOCII"

(Urmare din pag. 1)

de ţări, nu schimbă nimic. In faţa realităţii prielnice profeţiei macedonskiene, secolul XX a pus realitatea iminenţei revoluţiei socialiste, a victoriei ei şi a edificării suprastructurii ideologice corespunzătoare, care contrazice esenţial previziunea poetului nostru. „Spiritul epocii" nu e deci unul, generalizat, ci un ansamblu de concepţii ideologice şi artistice contradictorii pînă la antagonism. Sau, mai exact, „spiritul epocii" poate fi definit numai prin raportarea la ceea ce constituie trăsăturile fundamentale ale epocii respective, pe baza înţelegerii evoluţiei sociale obiective. „Spiritul epocii", în sec. XVIII, nu e acelaşi în ţările burgheze avansate din occident şi în ţările întîrziate în feudalism din orbita imperiului otoman.

„Spiritul epocii", în secolul XX, e mai divizat decît oricare altul. Ce înţelegea, de pildă, Ovid Densuşianu cînd spunea, în 1905, explicîndu-şi programul literar, că „viaţa noastră... trebuie deschisă curentelor mai mari care au prefăcut lumea din alte părţi" ? In 1905, evenimentul istoric cel mai important, cu cîteva luni ulterior articolului lui Densuşianu, dar consecinţa firească a „unor mari curente" e, evident, revoluţia burghezo-democrată din Rusia. Pe plan ideologic, epoca respectivă înseamnă în primul rînd ascensiunea victorioasă a marxismului epocii revoluţiilor proletare, ascensiunea luminoasă a leninismului. Istoria ulterioară avea să releve momentul capital 1905 — şi pentru literatură, prin apariţia articolului lui Lenin despre „Organizaţia de partid şi literatura de partid", ca şi a romanului Mama de Gorki. Cînd Densuşianu în 1912, recomanda ca literatura romînă „să se potrivească duhului vremii", înţelegea, prin aceasta, exclusiv simbolismul franco-belgian şi ramificaţiile acestuia. Dar secolul XX va rămîne în istoria omenirii ca secolul comunismului, cu tot ce implică acesta : noul umanism, realismul socialist al artei, ştiinţa şi tehnica sputnicilor şi a cuceririi cosmosului etc... Lovinescu, lucid dar inconsecvent şi, de aceea, contradictoriu, înţelegea, în **Istoria civilizaţiei romîne**, că „spiritul timpului", care ar fi „prezent pretutindeni", „se dezvoltă totuşi, în unele ţări mai intens". Este limpede că, în toate aceste cazuri, „centrul" spiritual al epocii corespunde cu centrul ei social, cu locul în care o anumită orînduire sau anumită revoluţie socială se desfăşoară cel mai tipic. La întrebarea unde se dezvoltă acum cu mai multă intensitate „spiritul veacului" — pe care Lovinescu o enunţă în 1929, răspunsul nu-l poate da decît interpretarea materialist-istorică a contemporaneităţii.

Aşadar, pentru a studia curentele literare romîneşti, „epocile" literaturii noastre în autentica lor diferenţiere, nu-i deajuns, mergînd pe urmele lui Lovinescu, să le integrăm în fenomenul literar contemporan cu care ar prezenta afinităţi sau sub a cărui influenţă s-ar afla. Influenţele şi apropierile, desigur, trebuie să-şi aibă locul în studiul ştiinţific. Locul necesar trebuie să-l ocupe şi raportarea curentelor la ceea ce poate constitui „spiritul epocii", dacă înţelegem prin acesta spiritul corespunzător forţelor ce duc înainte societatea. Dar hotărîtor este, în primul rînd, să înţelegem determinarea concret-istorică a curentelor, a „epocilor" literare romîneşti, de către evoluţia specifică a structurii noastre sociale şi a conştiinţei sociale care o reflectă. Prejudecata unei succesiuni „clasicism-romantism-realism", înrădăcinată în istoriografia franceză, nu e încă, nici azi, eliminată definitiv din cercetările noastre asupra secolului XIX, în care vedem mai ales o mixtură de influenţe străine. In realitate, trebuie să găsim axele diferitelor mişcări literare specifice ţării noastre care, în secolul al XIX-lea, îşi întemeiază literatura propriu-zisă şi, la distanţe de cîteva decenii, şi-o şi clasicizează, prin forţa unor genii ca Eminescu, Creangă, Caragiale. Se poate constata că nu imitarea unor modele literare străine, nu sincronizarea cu acestea, a dus la dezvoltarea rapidă a literaturii noastre. Dacă Eminescu, geniu naţional, poate fi „integrat" oarecum într-un „spirit al epocii" european, explicîndu-se influenţe şi afinităţi, Caragiale şi Creangă, şi mai ales ultimul, nu se pretează nici unui comparativism real, ci trebuie să fie explicaţi în primul rînd şi hotărîtor prin mişcarea literară romînească, cu propriile-i curente. Evident, a-i declara doar reprezentanţi ai „realismului critic" nu ar duce mai departe discuţia, neexplicînd nimic din specificul artistic al fiecăruia şi din tradiţia întemeiată de fiecare în parte.

Nu ne duce însă, mai departe, nici prestabilirea de scheme ale mişcării literare romîneşti, pe baza determinării ei automate, prin raportarea fiecărei mişcări literare la forţele sociale pe care le exprimă. Ne-am obişnuit să vedem, pe urmele lui Lovinescu, de altfel, şi în privinţa aceasta, în primele decenii ale secolului XX o desfăşurare a literaturii noastre pe curente bine stabilite, pe care trebuie să le înveţe şi copiii de şcoală: „sămănătorism", „poporanism", „simbolism". Cum toate acestea sînt curente diversioniste sau decadente, determinate de anumite poziţii social-ideologice, rămîne ca, în ciuda lor sau în luptă cu ele, să vedem literatura autentică a epocii, în frunte cu Sadoveanu, Arghezi şi alte valori fundamentale ale artei noastre. Aceştia sînt în afara mişcării literare, concretizaţi în curente mai mult sau mai puţin diferite? Cum continuă ei tradiţia literaturii realiste, autentice, progresiste, fără să reprezinte anumite tendinţe care nu sînt doar ale lor, izolat, ci grupează diverse forţe pozitive ale frontului literar?

Inainte de orice discuţie despre curente — cum s-a şi început — ar fi necesară o reluare sistematică a studiului la obiect. Să lăsăm la o parte ceea ce ştim cu toţii despre sămănătorism, poporanism, simbolism, etc. Să citim din scoarţă în scoarţă colecţiile „Sămănătorului", ale „Vieţii romîneşti", ale multelor şi măruntelor reviste din cenaclul macedonskian ca şi ale „Vieţii noi". Să privim epoca studiată, ţinînd seama de felul cum gîndeau şi activau, **realmente**, oamenii ei de diverse orientări, mai clare sau mai contradictorii. Să nu selectăm părerile exprimate după preconcepţiile noastre, ci să ni le explicăm în varietatea lor uneori extrem de contradictorie. Să nu sărim, de pildă, peste articolele în care Iorga apără realismul şi tematica de actualitate socială, condamnă idilismul şi paseismul, etc... Să nu trecem cu vederea că „Sămănătorul" a putut grupa, la un moment dat, nu numai pe Maria Cunţan şi Ion Ciocîrlan, ci şi pe Sadoveanu şi pe Anghel, „netipici" pentru revista în a cărei conducere se aflau şi atît de diferiţi între ei. Să încercăm să caracterizăm literatura „Vieţii romîneşti" nu raportînd-o mecanic la programul ei politic, ci, mai întîi, studiind-o pe ea însăşi, an de an şi număr de număr. Şi, de asemenea, să constatăm cît de proprii sînt pentru „simbolism" revistele macedonskiene, în care apăreau şi dispăreau diferiţi luceferi, dar în care, de asemenea, îi vedem debutînd pe Sadoveanu, C. Sandu (Aldea) sau Panait Cerna, străini şi de programul principial al revistelor şi între ei.

Şi, bineînţeles, încă multe constatări la obiect trebuie să mai facem — cum se şi face din ce în ce mai mult (v. D. Micu, M. Zaciu, ş.a.) cercetînd efectiv ceea ce e de cercetat. După aceea, discuţiile generale despre curente.

Savin BRATU

CRONICA literară

de PAUL GEORGESCU

„Ieşirea din Apocalips" roman de ALECU IVAN GHILIA

Era război. Un război absurd care se ducea împotriva propriilor soldaţi, ţărani, muncitori, intelectuali. Pentru grupul de generali, moşieri şi industriaşi care dezlănţuiseră războiul, poporul care-l suporta era inamicul, fiindcă acest popor prinsese acum să priceapă că interesele sale majore sînt alături de popoarele sovietice şi nu de grupul de generali şi bogătaşi îndîrjiţi în ura lor feroce de clasă. Era ultima vară de război şi atmosfera de tensiune crescuse pînă la acel punct maxim, dincolo de care nu putea fi decît rezolvarea acestei tensiuni. Ocupanţii hitlerişti erau într-o panică crudă şi alături de ei, suspectîndu-şi proprii lor soldaţi, suspectînd întregul popor, reprimînd haotic şi sîngeros, grupul minuscul de trădători se zbătea între ură şi spaimă. In acest timp, cu calm şi energie revoluţionară, nevăzuţi şi pretutindeni prezenţi, comuniştii organizau, pregăteau lovitura definitivă împotriva fascismului.

Acel timp teribil şi măreţ, cu incandescenta lui tensiune, cu nenumăratele sale acte de eroism popular şi cu jalnica prăbuşire în laşitate a celor ce se mai considerau încă stăpîni, acel timp va mai ispiti, desigur, multă vreme de-acum înainte, pe mulţi din scriitorii de azi ca şi din cei ce vor veni. Nu sînt sigur că unul dintre ei va putea cuprinde, într-o singură carte, complexitatea relaţiilor umane, uluitoarea modificare a conştiinţelor, grabnica lichefiere a îngîmfărilor, şi mai ales lupta eroică a comuniştilor, atît de diferenţiată în mijloacele sale şi de unitară în esenţa sa. Cred, mai de grabă, că o imagine justă şi completă va putea apare din totalitatea cărţilor închinate măreţei teme. Decurge de aici că nu e folositor să aplicăm unei singure cărţi toate exigenţele posibile, păstrînd-o intactă pe aceea a veridicităţii.

In raport cu cărţile sale anterioare, noul roman al lui Ghilia — „Ieşirea din Apocalips", — reprezintă un serios salt calitativ. Autorul s-a desprins de povestirea molcomă, uşor prăfuită, „tradiţională", — care orice s-ar zice, nu poate cuprinde complexitatea şi ritmul faptelor contemporane — optînd pentru un scris concentrat, esenţial, de tensiune şi ritm. Discutînd despre mijloacele expresiei, despre modalităţile prozei, noi nu discutăm problemele formei artistice, ci problema conţinutului. Dar realităţile noastre contemporane, revoluţionare, pot fi oare exprimate artistic în orice modalitate ? Există unele din acestea care reliefează în mod deosebit de puternic conţinutul nou de idei şi altele care îl voalează sau chiar îl deformează ? Aceasta nu e o simplă chestiune de „măestrie" ci o problemă, în această etapă a dezvoltării literaturii noastre, vitală, la care, printr-o discuţie concretă, scriitorii şi criticii trebuie să-şi dea contribuţia, elucidînd-o. Nu am încredere în teoreticienii care ignoră realitatea creaţiei, concretul artistic, estetizînd paralel sau deductiv.

Ghilia e un liric, de aici decurg specificul cărţii sale, realele sale calităţi, ca şi defectele sale. Principala sa calitate rezidă în faptul că a surprins şi redat una din caracteristicele aventurii sîngeroase despre care scrie, caracterul său antiuman, ostil, imposibil. Panica blindată, spaima criminală, dezordinea sîngeroasă a fasciştilor în retragere — sînt redate sugestiv, cu mijloace lirice. Atmosfera de coşmar, în care trăiesc oamenii simpli, a fost subliniată şi în judicioasa cronică a lui Eugen Luca, din „Contemporanul". Există o dinamică de coşmar în care camioanele cu soldaţi nemţi fug mereu, un soldat fuge de pe front, simţindu-se urmărit, pîndit şi, în fuga lui, întîlneşte ca în coşmar, duşmanul în faţă; doctorul Vereanu fuge năuc sub bombardament, terorizat de laşitate, de groaza răspunderii, popa fuge de pe front, spre a-şi ascunde crima, dar ajuns acasă, la adăpost, îi apare în faţă, ca în coşmar, mama celui ucis, în curtea bătrînii apare un om fugărit, arătare descarnată, care moare înainte de a fi putut spune ceva, Emil se strecoară printre agenţii Siguranţei, care au împînzit orăşelul moldovean, aleargă printre tancurile şi camioanele care fug în derută.... Este în această mişcare dezordonată şi generală o tensiune lirică deosebită, astfel încît impresia de destrămare, de aşteptare, la unii, şi de panică la alţii, se transmite cu forţă cititorului. Impresia generală puternică, pe care scriitorul ştie s-o creeze şi s-o transmită, constituie un merit de seamă al cărţii.

Un alt merit îl constituie faptul că o seamă de capitole, organizate ca poeme în proză, reţin prin viziunea autorului, prin tensiunea povestirii. Ghilia a evitat calofilia, dîndu-şi seama că scrisul cu floricele ar fi ridicol şi jignitor în atîta suferinţă. Să amintim primul capitol care ne şi introduce în atmosfera cărţii : „Ceaţa se destrăma, agăţîndu-se de pomi şi de garduri. Deasupra drumului se cernea o lumină leşioasă, de cenuşă. Prin lumina aceea, maşinile lunecau huruind unele după altele. Soldaţii hitlerişti şedeau ţepeni deasupra, strînşi pachet cu armele-n mîini şi feţele împietrite ; mergeau să omoare şi să fie omorîţi ; aveau căştile turtite, trase pe ochi, mîinile încleştate pe arme şi armele luceau rece în mîinile lor aspre, clătinîndu-se în acelaşi ritm, o dată cu camionul şi cu prelata de camuflaj strînsă deasupra. (...) Pe motociclete, pe alături, zburau gradaţi cu mutre spălăcite şi sătule. Tunuri grele se hurducau în urma camioanelor; ţevile lungi ameninţau cerul. Totul era nesigur, încărcat de nelinişte. La picioarele ei, năruit între garduri, drumul se zvîrcolea ca o fiinţă strivită şi femeia respira tot mai greu. (...) Privea totul în acelaşi fel intens şi dureros" (pag. 6). Era începutul prăbuşirii. O bătrînă îşi aştepta băieţii furaţi de război cu deznădejde şi speranţă.

Universul ostil, imposibil, creat de fascism e redat cu mijloace lirice în numeroase scene. Amintim, doar, scenele în care soldatul ce transportă muniţii, singur, pe un cîmp răvăşit de bombe, rănit, resimte oroarea faţă de războiul fascist, ură împotriva conducătorilor criminali care l-au declanşat şi-l continuă cu o inutilitate criminală (cap. II, IV, VI). „Hainele se-ngreunaseră pe el şi se-ntăriseră. Se mişca anevoie. Luneca şi se sprijinea de căruţă. Se proptea lunecînd cu bocancii-n noroi şi se apropia de cai. Se lipea de ei. Ii trăgea de gura hamului şi le simţea piepturile umflate, jilave de sudoare. Se-ncorda, se-nţepenea şi-i lovea peste gîturile întinse. Auzea deasupra cerul vîjîind şi prăbuşindu-se peste el, ploaia foşnind surd, adunîndu-i-se după ceafă şi strecurîndu-i-se rece pe sub guler...". „Ceva plesni greu prin pereţii fumegoşi de ploaie. Caii-şi ciuliră urechile. Sforăiră şi prinseră să se zbată. (...) Nimic. Linişte. Ploaia, zbaterea cailor şi deodată ceva ca un pumn izbit în urechi. Peste tîmple şi peste urechi. Ceva moale-n faţă. Se-necă. Ridică palmele şi şi le apăsă în jos peste obraji, scuturîndu-le. Ii auzi pe cai lovind oiştea cu piepturile. Capetele li se ciocniră. (...). In aceeaşi clipă urechile îi fură sfîşiate de nechezatul lor ascuţit şi căruţa fu smucită cu putere din loc. (...) Calul din stînga şchiopătă şi se prăbuşi. Căruţa veni peste el strivindu-i umărul. Sări în lături". „Se zbătură aşa, vînzolindu-se în tină, apoi înţelese că nu va putea face nimic şi se ridică. Se uită împrejur. Ochii îi zvîcneau şi nu vedea bine. In cele din urmă zări arătura neagră a drumului, ogrăzile ştirbite de garduri, înecate-n mocirlă, mocirla de sus care curgea peste el..." (pag. 14).

Să mai menţionăm încă scenele în care bătrîna umblă prin spitalul de răniţi, pagini saturate de suferinţă, sau drumul lui Emil prin oraş, în timp ce caută să ajungă la tipografia clandestină, spre a-l preveni pe Paul de primejdie, sau capitolul final ce încheie cartea cu un acord de speranţă.

Paginile bune, emoţionante, intense, sînt multe în această carte de 170 de pagini. Există însă şi pasaje nerealizate. Această nerealizare provine din faptul că lirismul, tensiunea, notaţia febrilă, nu pot rezolva totdeauna toate problemele unui roman. Tocmai excesul de lirism, febrilitatea nemotivată, uniformitatea procedeului (fraze scurte, gîfîite), pot crea uneori impresia de nemulţumire. După fuga sa năucă în cimitir, sub bombardament, doctorul Vereanu are un comportament excesiv, neveridic. Bătrîna, femeia ai cărei trei băieţi i-au fost, la moduri diferite, răpiţi de război, este excelent înfăţişată în durerea ei mută. Suferinţa n-o copleşeşte, umanitatea ei nu e anulată de durerea acumulată. Alte personaje, însă, nu par suficient motivate, de exemplu Ioana. Ce e cu fata asta, de la ţară, fără părinţi şi rude? De unde (prin ce maturizare) are ea legătură cu comuniştii şi ştie unde sînt ascunşi partizanii ? Ce gîndeşte ea ? Intrebări fireşti pe care autorul le lasă fără răspuns. Sau : chestorul de poliţie, înţepenit în eleganţa-i insolentă, nu pare să participe la panica conticăloşilor săi. E inconştient ? Bravează ? Impostura sa e posibilă dar autorul e dator s-o explice.

Rămîne Emil. Introducerea unui comunist în acest univers de coşmar, adică a unui om care prin acţiunea şi gîndirea lui neagă atmosfera generală, constituie o problemă interesantă. Cred că autorul a rezolvat-o bine, cu tact dialectic. Emil e urmărit, pîndit, arestat şi torturat, prin acestea el participă la vremurile acelea de coşmar. Dar el neagă coşmarul prin activitatea sa eficientă (salvează tipografia, evadează etc.), astfel încît poate fi simbolul activităţii conştiente, a umanităţii ce se opune conştient încercării de a fi dezumanizate prin spaimă. Dar gîndirea politică lucidă a lui Emil nu e redată satisfăcător şi aceasta pentru că ea nu putea fi redată prin notaţia scurtă, febrilă. Din teama de a nu rupe atmosfera generală a cărţii (şi atmosfera constituie un merit al ei), Ghilia l-a tratat pe Emil în acelaşi mod ca şi pe celelalte personaje, ceea ce l-a redus pe Emil, l-a lipsit tocmai de acele calităţi care îl făceau pe el superior celorlalţi. Emil depăşeşte coşmarul, îl supune gîndirii sale. De aici decurge că lirismul, analiza sau alte modalităţi posibile şi necesare ale prozei nu pot fi folosite exclusiv, ci acolo doar unde sînt cerute de conţinut.

Al. I. Ghilia a scris o carte despre război. O carte lirică, de atmosferă, emoţionantă, care demască războiul cu mijloacele literaturii. De aceea, cu toate lipsurile semnalate, putem afirma că „Ieşirea din Apocalips" e o realizare a literaturii noastre noi.

P.S. In cronica precedentă s-au strecurat numeroase greşeli (ex. „sensibilitatea de idei" în loc de „sensibilitatea la idei" etc.), o fantazie a virgulelor, cuvinte schimbate. N-am face totuşi această precizare dacă unele dintre ele n-ar schimba complet sensul. Astfel, în loc de : „Erotica lui Beniuc este latura cea mai eminesciană a operei sale" s-a tipărit : „Estetica lui Beniuc este latura... etc". In loc de : „Idealul de fericire casnică (...) e dezirabil fiindcă e irealizabil" s-a tipărit „... e dezirabil fiindcă e realizabil".

Cîntec de ziua alegerilor

Răsărit din şesuri cu-orizonturi rotunde,
Ca sufletul meu larg deschis,
M-am contopit cu tine partid, ca un izvor
Cu fluviul său şi cu marea,
Ca un cîntec cu inima oamenilor iubitori de frumos.
Numai în tine puteam să mă revărs!
In vinele îngheţate de sute de ani,
Partidule, ai trezit fierbintele flux
Şi patima construcţiei;
Marşul tău îl aud în urcuşul
Acestor blocuri sărbătoreşti
In stelele cu cinci colţuri de pe fruntea fabricilor noi,
Il ascult în inimile tuturor prietenilor.
Am părăsit, blestemînd, bordeiele
Şi peşterile sărăciei,
Am părăsit păşunele cu mioarele analfabetismului,
Cu descîntecele vrăjitoarelor,
Să zidim laboratoarele şi uzinele fericirii.
Imi văd proiectat conturul
Viselor de borangic în programul tău
Şi cifrele despre oţel sau electrificare
Sînt paşii cu care merg zorit
Spre orizonturile Comunismului.
Aripile tale sînt elanurile mele,
Pretutindeni te simt şi te chem!
Iar ritmurile tale trec prin mine
Fără contenire!

Al. JEBELEANU

Aleg

Acum,
în faţa urnei de vot,
sub cristalul privirilor mele,
înrourat de dragoste şi bucurie
se desenează din nou
ştiutele contururi ale patriei.
Lăsînd să cadă în urnă
buletinul de vot
eu însumi — ori mai degrabă
gîndul meu — trăiesc
un mare salt
şi mă scufund
în liniile acestei hărţi,
ca-n basmele copilăriei
în care dincolo de-o poartă
se arăta un alt tărîm.
Intr-adevăr, un alt tărîm
e-acesta,
tărîmul tot mai aievea,
mai frumos decît în gînd!
Văd lîngă Dunăre un cerc de foc,
văd cîmpuri întrerupte de oraşe,
văd codri mari înaintînd pe munţi
şi grîne-mbrăţişate pe vecie!

Aleg!
Şi vă aleg pe voi cei care
visaţi ca mine, la aceste lucruri
dar într-alt chip,
cînd visul se confundă
cu fapta; şi acesta-i modul
de a visa al viitorului!

Ilie CONSTANTIN

Portret de deputat

Toţi anii tăi au ars, coloană,
Cupola înstelării mărind-o la zenit.
O nouă tinereţe ai redescoperit
Şi aerul vibrîndu-şi membrana diafană,
Culori mai fine pune pe chipu-ntors spre răsărit.

Un orizont cu margini rotite-n jurul tău adie,
Se arcuiesc pe cercul lui clădiri,
Cupole-ntretăiate de fulgerări subţiri,
Imaginînd o vastă, modernă industrie
La înălţimea calmei destinderi de priviri.

Neîncetat, tu eşti eliberare
De neştiute încă, dar bănuite energii.
Unde se teme palma, gîndirea o învii
Şi ştii s-alegi cu linii vibrînd ameţitoare
Trunchiul de foc de zgura mocnitei inerţii.

Tu nu spui niciodată, e destul!
Orice sfîrşit bolteşte un palid început
Şi în călătoria către necunoscut,
Ii adînceşti lumina, mereu mai nesătul
De-nvins şi de ştiut.

Alăturea de tine e totul clar, familiar
Şi ce-am făcut şi ce vom face, cu deplinătate.
Privirile izbite de fruntea ta, se-ntorc purificate
Şi gesturile, altfel căzute în zadar,
Se-ncarcă de umanitate.

Tu eşti în lumea noastră, muncitor,
Un om ce vieţii mult mai multe cere.
Emani în jurul tău numai putere,
Eşti, către mîine, visul tuturor,
Sclipind conture mai decise însă, mai severe.

Grigore HAGIU

Electrificare

Cu tinereţea noastră de-o seamă
Căprioarele albe ale electricei forţe
Aleargă prin poiene lungi de aramă...

Alergînd căprioarele albe şi sprintene
Scot în cremenea nopţii, scîntei ca un pintene,
Şi pe fiecare stradă nopţile mari se destramă
In vibrarea poienelor lungi de aramă.

Asfaltul strălucitor ca o oglindă
Tot pe mai multe uliţi colindă.
Şi în fiecare dimineaţă la volan
Un Sînt Ilie bucureştean
Trece pe fiecare stradă, pe fiecare alee,
Dezlegînd ploi şi făcînd curcubeie,
Pe cînd cartierul îmbătat de lumină
Fluieră cu primul flăcău trecînd spre uzină.

Rusalin MUREŞANU

IERI şi AZI

„...Pe la noi prin Ferentari"

„Pe la noi prin Ferentari
Barbugii şi cuţitari
Iţi pîndesc piţulele
Cînd ieşi cu gagicele..."

Cartierul Ferentari a uitat aproape cîntecul acesta care răsuna mai acum 14—15 ani, cu acompaniament de acordeon, de „boxuri" şi sifoane, în „local" la Leonte. Astăzi el întîmpină pasul drumeţului de seară, liniştit şi curat, ca o casă dereticată de curînd şi ţinută în bună rînduială.

Pe atunci însă, cele mai multe din străzile de astăzi nu existau, sau purtau — dintr-un justificat dubiu asupra existenţei lor reale — un nume alfabetic: A, B, C, etc. Aceasta, cînd nu se numeau, printr-o ciudată ironie edilitară, strada Veseliei sau a Fericirii. Din strada Fericirii dădeai în strada Bacchus, sau mai bine zis în şanţul Bacchus, plin de gunoaie. Astăzi, trecînd în amurg pe aceeaşi stradă — m-am pomenit faţă în faţă cu minunata clădire a şcolii medii, fala cartierului, strălucind din ferestre şi părînd, în peisajul de case mărunte, dar noi şi curate, una din bijuteriile fostei cenuşărese.

Nu am găsit nicăieri însemnate, pe o hartă veche din 1945, străzi ca Trompetului, Ciuboţica Cucului, Lucernei, Busuiocului, Zăvoiului, Cununiţei, care au înflorit între timp — precum numele le arată — şi care astăzi, din diverse motive, fac mîndria celor din cartier. Căci încă din 1957 sînt pavate strada Trompetului şi Ciuboţica Cucului, odată cu Codrului, Rea Sylvia şi Sergent Florea (doar una din aceste străzi figurează în anuarul ghidului din 1945). In 1959, în afară de alţi aproape 8000 de metri pătraţi de străzi pavate, s-a reparat vestita stradă Peceneaga. Fosta regină neîncoronată a noroaielor, şi sediu pînă în 1945 al banditilor lui Benga, a obţinut — din ceea ce altădată nu era decît un maidan cu mături înalte cît omul călare — un vestit parc de odihnă.

Transformate pe dinafară, străzile s-au schimbat şi în ceea ce priveşte interiorul caselor care le mărginesc şi le justifică existenţa. Ochiul trecătorului indiscret descoperă de după perdeluţele croşetate cu mîna, mobilele noi, aparatul de radio. Intorcîndu-se prin strada Gruia —aleea Gruia de altădată — lungă de 3—400 de metri, acelaşi trecător descoperă, numărînd antenele, nu mai puţin de 24 de televizoare...

Pe artera principală a Ferentarilor, luminile puternice transformă în metal preţios albul liniilor de tramvaie, aşezate aici în anii noştri. Drumul trece pe lîngă piaţa nouă, animată de pitorescul cumpărăturilor de seară, pe lîngă parcul de lîngă piaţă, prin faţa dispensarului aşezat în clădirea renovată a vechii şi micuţei şcoli de patru ani şi prin faţa cinematografului cu ecran lat „30 Decembrie", care înlocuieşte sala „Barcelona", celebră pe vremuri prin mizerie, fluierături, seminţe, program deochiat, scandaluri şi razii poliţieneşti. Ceva mai departe e parcul mare de odihnă de pe lîngă blocurile Ferentari, apoi chiar blocurile, ele însele aproape un cartier, cu şcoală proprie, magazine şi bibliotecă activă şi vastă. Apoi alte clădiri înalte, ridicate în anii aceştia de avînt constructiv al Capitalei, şi — în sfîrşit — linia albă-argintie întoarce colţul, o coteşte spre Rahovei. Tramvaiul, venit din încîlcitura ciudată a luminilor, se apropie huruind şi trece calm, odată cu autocamioanele, cu autobuzele şi maşinile, animale domestice ale acestui peisaj urban. Şi farurile mai aruncă pentru tine o ultimă strălucire puternică asupra cartierului, pentru ca să vezi mai bine cum este în zilele noastre... „pe la noi prin Ferentari"...

Peisaj comparativ

„Leonte" şi localul său au dispărut, iar în locul lor funcţionează o cantină de ajutor popular pentru bătrîni singuri şi cu pensii mărunte. Benga, strîns între legile justiţiei socialiste şi neputinţa sa de a-şi mai schimba viaţa crescută sălbatic ca măturile pe maidane, s-a împuşcat. Au dispărut „La Barbu", „La Popescu" şi restul. „La Popescu" e astăzi o „Alimentară", iar în locul ciupercii unui alt asemenea local se ridică acum, ca un copac vînjos şi înalt, un bloc. La prima vedere, betonul, cimentul, cărămizile, mortarul, fierul, sticla sînt materiale moarte. Dar atunci cînd, adunate laolaltă, ele devin o construcţie, un bloc, prin interiorul lor compact simţi cum circulă ca într-un copac înalt viaţa. Pe măsură ce „seva" urcă sau coboară, se aprind lumini, se deschid ferestre, se aud zgomote, sau, dimpotrivă, se sting lumini, se închid ferestrele şi uşile de la balcoane şi zgomotele amuţesc ori ies în stradă. Dimineaţa, fluxul, într-un asemenea bloc, e descendent. Oamenii se duc la lucru: ingineri, muncitori la uzinele „23 August", „Mao Ţze-dun", „Victoria socialistă", activişti de partid, medici, gazetari şi profesori. Printre ei 4 sau 5 deputaţi şi tot atîţia candidaţi. Ceva mai tîrziu, coboară copiii.. Studenţii ies şi ei, cîţiva au halatele albe pe mînă. Iată şi maşinile cu „Atenţiune copii": e ora căminelor. Nu peste mult, fireşte, e ora gospodinelor. Ies pe uşile blocului, ducînd atîrnate de braţ coşuri de „plastic" şi plase... Cîtăva vreme clădirea rămîne într-o linişte relativă: uşile de balcon sînt deschise spre fiecare apartament, de parcă toate ar răsufla cu gurile căscate — lăsînd să se vadă albul cearşafurilor şi plăpumile trandafirii. Apoi gospodinele se întorc şi începe fluxul ascendent al lifturilor, aducînd semne noi de viaţă la fiecare fereastră...

★

După amiaza, în cartier, este vremea activităţilor obşteşti.

La centrul F.D.P. din Prelungirea Ferentari a avut loc o conferinţă urmată de program artistic. Acum scaunele se aşează oblic, în faţa televizorului, căci urmează o vizionare comună: cîţiva bătrîni s-au şi instalat cu nerăbdare copilărească dinaintea micului ecran.

Aici, la centru, aflu cîteva date extrem de importante pentru viaţa cartierului. Aflu, de pildă, că, la pavarea străzilor şi la săparea canalului din strada Semănătorului au lucrat cetăţeni cu tragere de inimă şi dragoste pentru cartier.

In carnetul meu de reporter figurează că, într-o singură circumscripţie, locuitorii au luat în păstrare cetăţenească toate străzile, că ei ies de trei ori pe săptămînă la îngrijirea parcului din piaţa Ferentari şi că au făcut 2600 de ore voluntare la construcţia şcolii medii din Bacchus şi a celor două baze sportive. In planul de activitate pe anul 1960 al aceleiaşi circumscripţii era prevăzută colectarea a 3400 kg de fier vechi, iar cetăţenii au adunat aproape 7800 de kg. Era prevăzută colectarea a 600 de kg. de cioburi de sticlă şi membrii circumscripţiei au strîns 2310. Şi erau trecute 400 kg de cîrpe, iar gospodinele, econoame, dar ambiţioase totuşi, au predat exact 400...

...Toate aceste date sînt însemnate în carnetul meu de reporter. Toate aceste date sînt mărunte doar în aparenţă. Toate aceste date aruncă o lumină strălucitoare şi nouă asupra chipului locuitorilor de astăzi ai cartierului Ferentari.

„Oameni de omenie"...

Intru în curtea măturată de curînd şi bat la uşa marchizei, unde mă întîmpină, masive şi primitoare, gazdele. Locuinţa lustruită şi dichisită dovedeşte în primul rînd curăţenie morală. Badea Ion este un fost muncitor, vîrstnic fără a fi bătrîn; e încă plin de forţă, capabil de muncă. Pe faţa lată, ochii capătă uneori strălucirea pasiunii şi atunci bat mai repede pleoapele.

— Sînt deputat în cartier de cinci ani, iar aceasta este a treia legislaţie de cînd candidez.

Această introducere oficială fiind făcută, trecem la un capitol mai personal, mai intim şi frazele devin degajate.

— Locuiesc în cartierul ăsta din 1928, aici m-am însurat, mi-am făcut casă, oamenii mă cunosc. De felul meu sînt din Slatina, de pe lîngă Olt. Acolo oamenii sînt gospodari. Mi-aduc aminte că în 1945 am fost rugat pentru prima oară de cetăţeni să-i ajut. Voiau să introducă fir electric pe strada noastră. Pe urmă, în 1955 au venit iar şi mi-au cerut să nu mă „răcesc" de cartier că e nevoie de serviciile mele...

Acum şirul vorbelor se opreşte o vreme şi se încurcă. Badea Ion nu ştie cu ce parte a muncii lui să înceapă... Propun să deschidem cîte un dosar şi să ne oprim ici-colo la întîmplare...

— Aici...?

— Aici sînt datele privitoare la strînsul fierului vechi şi al hîrtiei, pe care le ştiţi... Ore de muncă,... Ingrijirea parcului...

— Dar aici?

— O, aici e o poveste cu o pensionară. Fiindcă stau în cartier şi-s la Sfat preşedintele comisiei de prevederi sociale, oamenii vin de-a dreptul la mine.

— Dar aici?...

— Ei, aici sînt nişte certuri... Tot la mine vin... O proprietăreasă şi o chiriaşă... Pe urmă nişte vorbe între neamuri pentru o moştenire...

— Şi dincoace?

— ...Scrie despre internările în căminele de bătrîni. Mi-s foarte la suflet. Trebuie să ai întotdeauna înţelegere pentru moşnegi. Iar aici... nu ştiu ce părere o să aveţi... dar aici e vorba despre o înmormîntare... Da, da. Mi-aduc aminte că era aproape de 1 Mai, cînd am auzit că unul din cei mai bătrîni pensionari ai cartierului, om de 82 de ani, muncitor toată viaţa, era pe moarte. Fusese întotdeauna un singuratec. Şi pentru că nu avea pe nimeni, am alergat cu toţii, l-am îngrijit şi pe urmă l-am înmormîntat ca pe o rudă a străzii...

— Dar dosarul ăsta despre ce vorbeşte?

— Vorbeşte despre cum funcţionează cantinele de ajutor popular... Şi dincoace despre cei 74 de copii orfani primiţi în familii. Iar aici e vorba despre un băieţel înfiat în strada Petrache Poenaru... Şi aici...

Intîmplările, fiecare cîte un subiect de schiţă, de nuvelă, cîte o frîntură din romanul mare numit Ferentarul de astăzi şi care se scrie cu viaţă — se adună, se strîng şi deodată ai imaginea completă a ceea ce se petrece în străzile acestea, în străzile acestea cu oameni de omenie şi gospodari şi cu cîte un deputat ales dintre cei mai gospodari şi mai de omenie oameni...

„Pe la noi prin Ferentari
Barbugii şi cuţitari
Iţi pîndesc piţulele
Cînd treci cu gagicele..."

Sensul acestor vorbe s-a risipit de mult, melodia a fost de mult luată şi dusă de vînt. Pe străzi nimeni nu mai pîndeşte „gagici"; îndrăgostiţi însă mai trec şi acum, trec solemn, cu toată demnitatea iubirii lor, trec liniştiţi şi în ciuda zilelor reci, se strîng fierbinte de mînă.

In parcul de odihnă am văzut trecînd doi... Şi am văzut şi o nuntă, aşa ca-n Ferentari, cu mireasa străbătînd cartierul pe jos, însoţită de nuntaşi, o mireasă, — alta decît *Domnişoara Nastasia* a lui G. M. Zamfirescu — o frumoasă şi veselă mireasă, sub vălul ei diafan. Alaiul a străbătut iute străzile luminate şi a cotit spre fundătura Ferentari, în timp ce eu însămi ieşeam din cartier, din cartierul acesta dens şi plin de viaţă, în care vehiculele de toate soiurile fac acum parte din peisajul urban firesc, în care cetăţenii au luat în păstrarea lor străzile, în care funcţionează un cinematograf cu ecran lat, în care femeile dau la colectare fierul vechi şi cioburile, dar păstrează gospodăreşte cîrpele, în care un bătrîn de 82 de ani devine o rudă a străzii, în care 24 de familii, la 3—400 de metri, au televizoare, în care, intrînd în casa unui deputat, ai o senzaţie de curăţenie morală...

Ies din cartierul acesta în care vechi cîntece au murit odată cu „La Leonte", „La Barbu" şi „La Popescu".

Plec în timp ce de sus, din vîrful unuia din blocurile Ferentari, mă mai petrec o vreme, cu strălucirea lor, litere de o şchioapă, care spun: „Votaţi candidaţii F.D.P.-ului...".

Mioara CREMENE

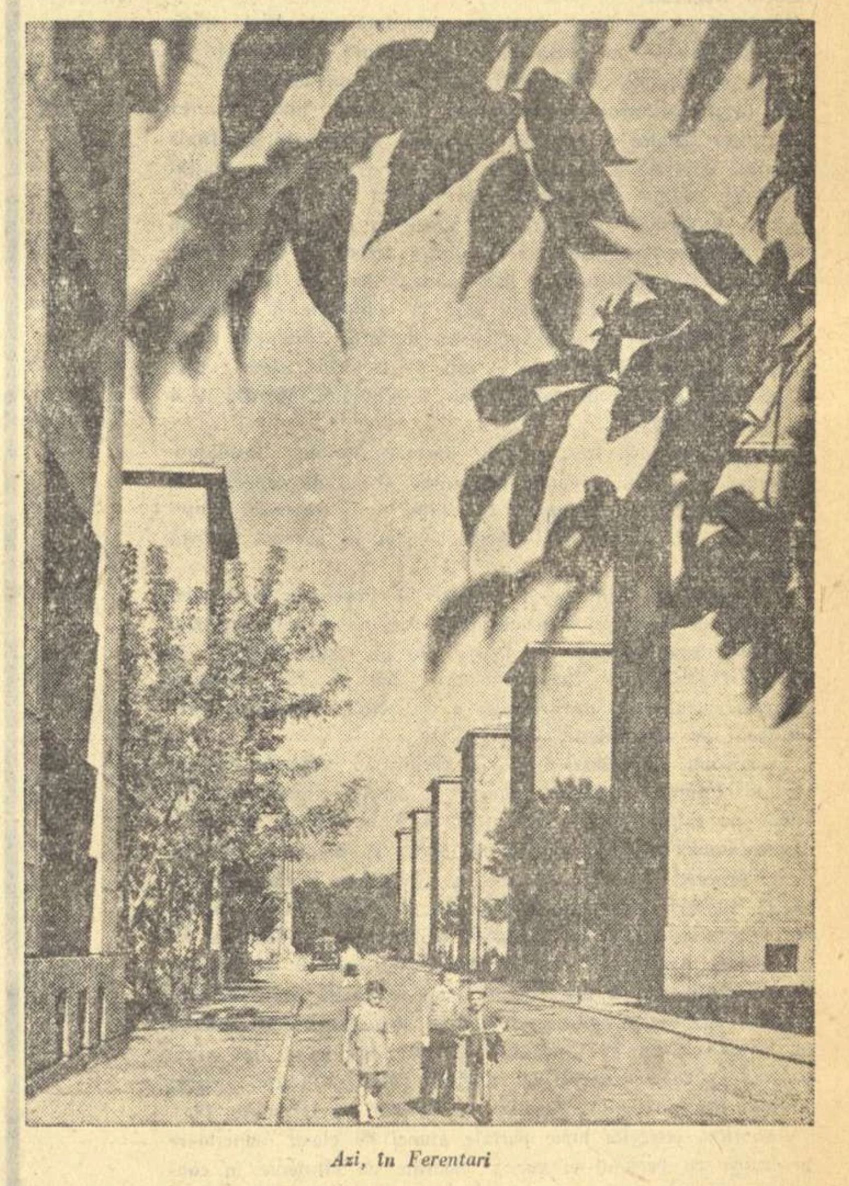

Azi, în Ferentari

„DANUBIANA"

Ploua de cîteva zile în şir. Era o ploaie măruntă şi rece care în acele zile timpurii de primăvară, pătrundea pînă în măduva oaselor. Pe un aşa timp, cartierul era învăluit într-o linişte apăsătoare. Arareori vedeai prin sita ploii, cîte un ţînc în picioarele goale, care cu o pîine în mînă, mare cît roata carului, luată pe datorie de la băcănia lui nea Florea mălăierul, se străduia să scoată cîte un picior din noroiul ce-i ajungea pe alocuri pînă la genunchi.

Liniştea asta se datora şi faptului că cei mari erau plecaţi de acasă. Odată cu cîntatul cocoşilor, în zori, lămpile cu gaz se aprindeau ca nişte licurici în beznă, iar cînd sirenele fabricilor din împrejurimi începeau să sune, oamenii ieşeau grăbiţi din case şi cu încălţămintea în mînă, că altfel nu se putea umbla, o porneau prin apă şi noroi la muncă.

Mahalaua cartierului Bacchus, din marginea Ferentarilor, se afla sub apă. Ploaia primăvăratecă spălase de pe străzi toate murdăriile adunate în cursul iernii, şi acum le ducea spre unica gură de canal din mahala, care însă era de mult înfundată. Supărată parcă de acest lucru, apa lua gunoiul înapoi şi făcea cu el un circuit continuu pe străzile strîmte şi joase, înmuind glodul ce devenise clisos. In unele curţi apa ajunsese pînă la pragul uşilor.

In perioada ploilor cartierul era complet izolat. Nimeni nu se încumeta să intre cu o maşină sau chiar cu o căruţă în „Veneţia Ferentarilor" cum îşi botezaseră cetăţenii cartierul. Anul acela ploios a fost un an de pomină. Inundaţia luase proporţii. Nici pompierii nu au putut stăvili apa care începuse să intre şi prin case. Ii obligase şi pe ei să bată în retragere, pe ei care în anumite împrejurări o foloseau cu atîta dibăcie. Un lucru mai interesant făcuseră reporterii ziarelor vremii care prin fotografii şi o suită de reportaje atrăseseră în sfîrşit atenţia şi edililor ce se îngrijeau de acest sector al oraşului.

★

Intr-una din zile, primarul sectorului III albastru a hotărît să vină să vadă şi el situaţia la faţa locului. Insoţit de o suită de consilieri şi experţi s-a oprit la podişca cîrciumarului. Mai departe nu îndrăznea să meargă. Degeaba insistau cetăţenii cartierului care stăteau desculţi în faţa lui şi îl invitau să intre în inima cartierului. Primarul se făcea că nu aude. El venise aici doar să facă act de prezenţă şi să astupe astfel gura gazetelor şi parlamentului care îl aveau la ochi tocmai atunci în preajma alegerilor.

Poate primarul ar fi plecat fără a vizita cartierul, dar atunci a apărut din mulţime un puşti de vreo 7—8 ani, pe nume Laie, care avînd două lăzi de ambalat zahăr „Danubiana" s-a apropiat de primar şi spre mirarea tuturor i-a spus:

— Vă trec io apa, don primar. P'onoarea mea. Vă trec cu lăzile astea. Nu vă ud şi vă trec pe gratis. Numai veniţi şi pe la noi pe stradă.

Văzîndu-se luat cu „apa" în rîsetele celor de faţă, primarul a acceptat să meargă mai departe. Şi astfel „Danubienele" lui Laie au avut cinstea să-l plimbe pe primar prin „Veneţia Ferentarilor".

Cînd a văzut primarul balta fără de sfîrşit cu miros de apă stătută, şi-a dat drumul — profesional — la lacrimi ca în timpul campaniei electorale, şi a promis că va lua măsuri să paveze străzile.

A trecut destul timp şi lucrurile tot aşa au rămas în cartier. Puştii cartierului, în frunte cu Laie, au continuat a fi mai departe singurii beneficiari ai transportului indigen cu lăzile de zahăr. La „taxa" de 5 lei cursa, puştii treceau cu lăzile pe cetăţenii care nu voiau să se descalţe, după sistemul o ladă înainte, — una de stat pe ea, în ritm de un, doi.

★

Locuia în cartier un cetăţean tare vrednic şi bun gospodar. Era ceferist şi lucra în triaj la depoul de locomotive. Il chema Stan, dar toată lumea îl ştia de nea Stan-cheferistul.

Omul acesta era inima cartierului. Vorba lui avea greutate. Cînd era nevoie de ceva el era întotdeauna în fruntea celor care umblau să-şi apere drepturile. Aşa a fost şi atunci cînd a venit primarul. De fapt el îl adusese în mahala şi tot lui îi promisese că va pava străzile pînă în toamnă.

A venit şi toamna. Primarul nu s-a ţinut de cuvînt. Străzile tot nepavate au rămas. Oamenii îşi cunoşteau primarul şi ştiau ce valoare au cuvintele lui, aşa că luaseră iarăşi pieptiş ploaia de toamnă care ca un făcut în acel an începuse mai devreme. Şi poate lucrurile ar mai fi continuat aşa dacă nu s-ar fi întîmplat şi nenorocirea care a zguduit cartierul în pragul iernii...

Pe un maidan ce se învecina cu o stradă îngustă şi joasă erau nişte gropi mari şi adînci. Ploaia le umpluse cu apă şi cu greu se putea observa unde se afla strada sau gropile. Şi într-o zi ploioasă, în pîcla serii, moş Anghel Cireş, paznicul de la „Apretura", în timp ce se întorcea de la muncă, a căzut într-una din gropi şi s-a înecat. L-au găsit dimineaţa nişte copii care se jucau de-a „vapoarele", plutind deasupra apei, vînăt şi cu ochii cît cepele. S-au făcut anchete, discuţii, iar a curs cerneală pe hîrtia ziarelor dar pînă la urmă totul a fost clar: mortul era vinovat — nu trebuia să cadă în groapă.

In timp ce oamenii erau încă sub apăsarea morţii tragice a bătrînului paznic, şi se făceau pregătiri de înmormîntare, alt eveniment s-a ivit în viaţa cartierului. Ce se întîmplase? Popa din parohie nu vroia să vină să-i facă slujbă mortului. Nu vroia popa cu nici um chip să se descalţe şi nici cu „Danubienele" nu vroia să se lase transportat. Atunci oamenii nu au mai putut răbda şi s-au dus iarăşi la primar. Nu l-au găsit la primărie. Era acasă şi servitorul care, ivit la zgomotul cetăţenilor, şi după ce i-a întrebat ce vor, i-a sfătuit prieteneşte să plece şi să vină altădată, deoarece primarul nu o să-i primească fiindcă este supărat că iarăşi s-a oprit apa şi nu poate să facă baie.

Culmea ironiei! Ii lipsea apă pentru duş primarului în primul oraş al ţării, în timp ce în sectorul ce-l gospodărea şi broaştele se săturaseră de atîta apă. Fără nici o ezitare, nea Stan-cheferistul, care era în fruntea oamenilor, l-a dat pe omul primarului la o parte din pragul uşii şi a intrat la primar. Oamenii au prins curaj şi au dat buzna în casă, fără să asculte sfaturile disperate ale servitorului care le recomanda să nu calce cu noroi pe covoare.

Primarul a rămas surprins văzînd atîţia oameni la el în casă, dar cînd l-a văzut şi pe nea Stan s-a schimbat la faţă şi da din colţ în colţ neştiind ce să răspundă la cele spuse de oameni. Alegerile băteau la uşă şi îşi da bine seama că de la oameni nu se putea bucura de voturi. Nu ştia cum să iasă din încurcătură. Şi mortul ăsta — gîndea el — numai belea îmi face. Şi nici popa Gheorghe nu-i mai breaz. Ce dacă se descălţa?

— De, oameni buni — zise el brusc. Duceţi aşa mortul la groapă. O să-i facă slujbă acolo...

— Da-i creştin! răspunse revoltată o femeie cu tulpan negru legat sub bărbie. Nu poate pleca din casa lui, din munca lui, aşa ca un cîine. S-a înecat din vina primăriei şi a nepăsării dumneavoastră.

O clipă s-a aşternut linişte în încăpere. Nu se auzea decît respiraţia neregulată a oamenilor. Ca de obicei, nea Stan se desprinse din grup şi se apropie de primar spunîndu-i:

— Ba eu zic, domnule primar, să te îmbraci cu ce ai şi să vii iarăşi cu noi să vezi gropile, apa şi noroiul, fiindcă atunci pe două lăzi nu ai putut simţi necazul nostru. Cînd o să vezi atîta apă ai să te saturi şi dumneata care aci îi duci lipsa. Noi facem duş zilnic, şi încă pe gratis, din „mila" dumneavoastră.

— Să vină, să vină, au prins a zice oamenii. Să vadă cum trăim, să vadă că nici cînd moare nu se bucură creştinul de toate cele.

★

Neavînd ce face, încolţit din toate părţile, primarul a fost nevoit să meargă. Cînd a văzut apa s-a oprit la marginea ei, apoi ruşinat de privirile oamenilor a pus piciorul în apă. Avea cizme. Dar, umezeala-i umezeală şi după o jumătate de oră primarul tremura din toate mădularele. Se uita şi tăcea. Şi avea ce să vadă. Mortul dus cu patul pînă la dricul ce-l aştepta tocmai la podişcă, gropile adînci cu apă, focar de boli şi ţînţari, străzile desfundate, unde spre bucuria copiilor noroiul abundent era materie primă pentru jocul cu bilele şi de-a pocnitorile.

— Ei, ce zici, domnule primar? — îi zise într-un tîrziu nea Stan. Ai locui aci? Ai trăi cum trăim noi? Te-ai duce la primărie dimineaţa în picioarele goale cum ne ducem noi la muncă? Unde sînt străzile pavate promise?

Bîlbîindu-se primarul îndruga — ca pentru sine — cuvinte neînţelese. Sta primarul şi se gîndea la cetăţenii care au avut îndrăzneala să vină peste el şi să-l oblige să meargă pe un asemenea timp în mizeria asta insuportabilă. Se gîndea la nea Stan, ceferistul cu şapcă de gărar care este totdeauna în fruntea tuturor acţiunilor. Prea îşi bagă omul ăsta nasul peste tot. Dar lasă că-l aranjez eu. O să-i înveţe minte pe broscarii ăştia să mai vină nepoftiţi la el...

Cetăţenii stau şi priveau la primar care parcă se prostise. Trezindu-se din meditaţie, călcînd rar şi cu atenţie, primarul se pregătea să plece. Se apropie zîmbind de nea Stan, îi promise solemn că va lua măsuri urgente şi apoi punîndu-i intim mîna pe umăr îi mulţumi că i-a „deschis" ochii şi că ştie ce are de făcut. Rămaşi pe loc cetăţenii au citit ura din ochii primarului care sticleau ca ochii lupului.

★

Ajuns acasă, primarul îşi chemă secretarul în birou şi încet, cu meticulozitate, începu să dicteze raportul său către siguranţă...

La o săptămînă după vizita primarului, într-o noapte rece şi ploioasă, fără să ştie vecinii, nea Stan-cheferistul a fost ridicat de acasă. Nimeni nu l-a văzut. Singurul martor a fost ploaia care a continuat să cadă pînă la venirea zorilor ce prevesteau o zi mai luminoasă...

Gh. RAILEANU
muncitor tipograf

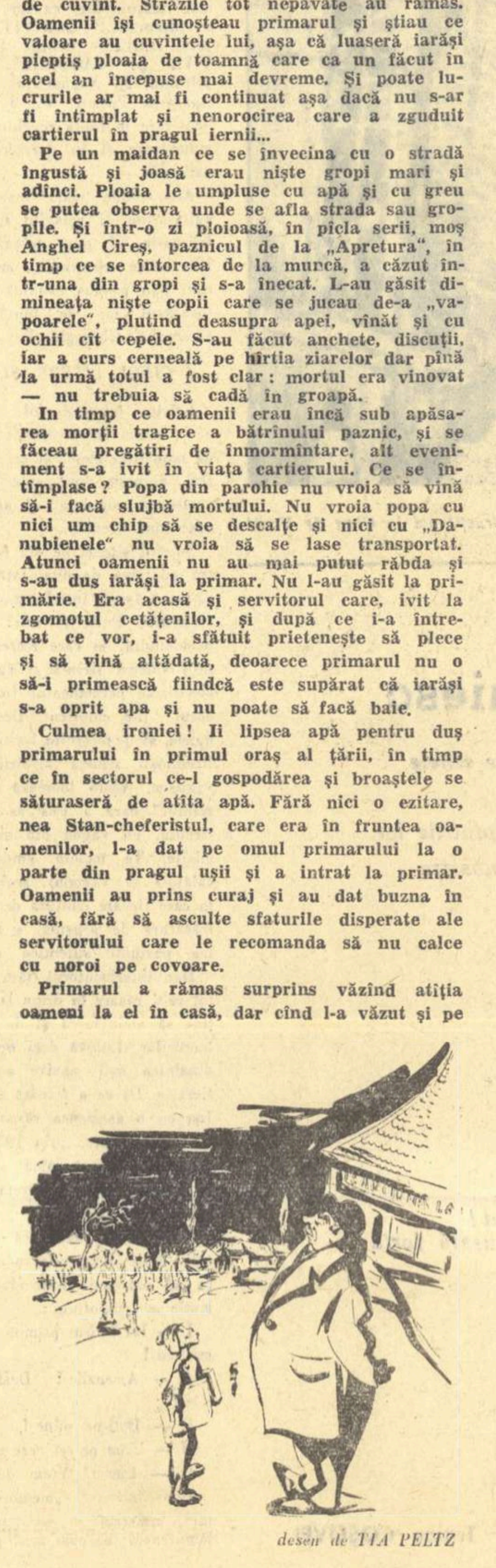

desen de TIA PELTZ

GRIVIȚA ROȘIE

Cu fiecare zi, Calea Griviței devine de nerecunoscut...

In locul băcăniilor triste și mizere au apărut magazine moderne, luminoase, spațioase care dau ori cui îi trece pragul un surîs de fericire.

A dispărut pentru totdeauna negustorul care te jefuia cu aerul că îți face un imens serviciu, a dispărut pentru totdeauna admirarea platonică a vitrinelor încărcate cu bunătăți. A dispărut pentru totdeauna teama umilitoare ca nu cumva într-o zi negustorul să nu vrea să-ți mai dea pe datorie, să nu vrea să te mai jecmănească odată... Urîtul dispare în toate consecințele lui hidoase. O stradă înnecată de noroi seamănă mai întotdeauna cu chipul unui negustor ciupit de vărsat. Ne amintește de moștenirea ticăloasă pe care ne-a lăsat-o trecutul...

In locul maghernițelor destinate altă dată unei triste inveseliri duminicale au apărut case de cultură, împodobite de sufletul și rațiunea unora dintre cei mai buni artiști.

In locul celebrelor cinematografe de cartier unde mizeria condițiilor tehnice se împletea armonios, cu mizeria spirituală degajată de tristele și vulgarele trupe de revistă, s-au înălțat adevărate lăcașuri ale culturii. Un concert de muzică simfonică la Atelierele C.F.R. „Grivița Roșie“ a devenit acuma un lucru obișnuit. Cei mai încercați dintre artiști se simt datori să-și dezvăluie măiestria în fața muncitorilor. De la glumele stupide ale trupelor vagabonde pînă la simfoniile lui Beethoven e o distanță imensă. Numai cu ajutorul revoluției omul poate parcurge atît de rapid și atît de victorios această distanță, care este și distanța dintre o orînduire strîmbă și o orînduire dreaptă.

Tot ce era urît, trist, prăfuit, dărîmat, noroios, insalubru, aparține trecutului și numai trecutului. O stradă înnecată de noroi seamănă mai totdeauna cu chipul unui negustor ciupit de vărsat. Mizeria ca și ticăloșia aparțin în aceeași măsură trecutului.

Socialismul e dușmanul de moarte al lipsei de civilizație, al lipsei de armonie și de frumos. Așa se explică agitația creatoare care domnește în aceste zile pe Calea Griviței, ca de altfel în întreaga țară. Tot ce e urît și, deci, urmă a trecutului, dispare. Calea Griviței e un adevărat șantier. Pretutindeni se construiește...

Socialismul nu creează numai o civilizație înaltă, el creează în același timp și o dreaptă folosire a acestei civilizații înalte. Nimic nu e poate mai reconfortant decît omeneasca și armonioasa împletire dintre civilizația înaltă și dreptatea socială. Cînd privești noile blocuri care se înalță în Calea Griviței nu te uimește numai arhitectura lor, nu numai faptul că ele vor fi înzestrate cu tot confortul modern ci și ideea, la fel de importantă, că ele vor fi locuite de oameni ai muncii.

...Cine privește cu luare-aminte cum se înalță noile blocuri, felul în care se schimbă fața Griviței Roșii și a țării întregi, nu poate să nu se gîndească la cei care și-au dat viața pentru ca toate acestea să devină posibile. Toate acestea vorbesc despre triumful luptelor desfășurate în februarie 1933.

Amintirea eroicelor lupte purtate atunci de clasa muncitoare în frunte cu partidul ei vor fi păstrate cu sfințenie în conștiința oamenilor. Inalta civilizație socialistă, fericirea, dreptatea socială, sînt tot atîtea monumente eterne și durabile, monumente închinate memoriei eroilor clasei muncitoare.

Teodor MAZILU

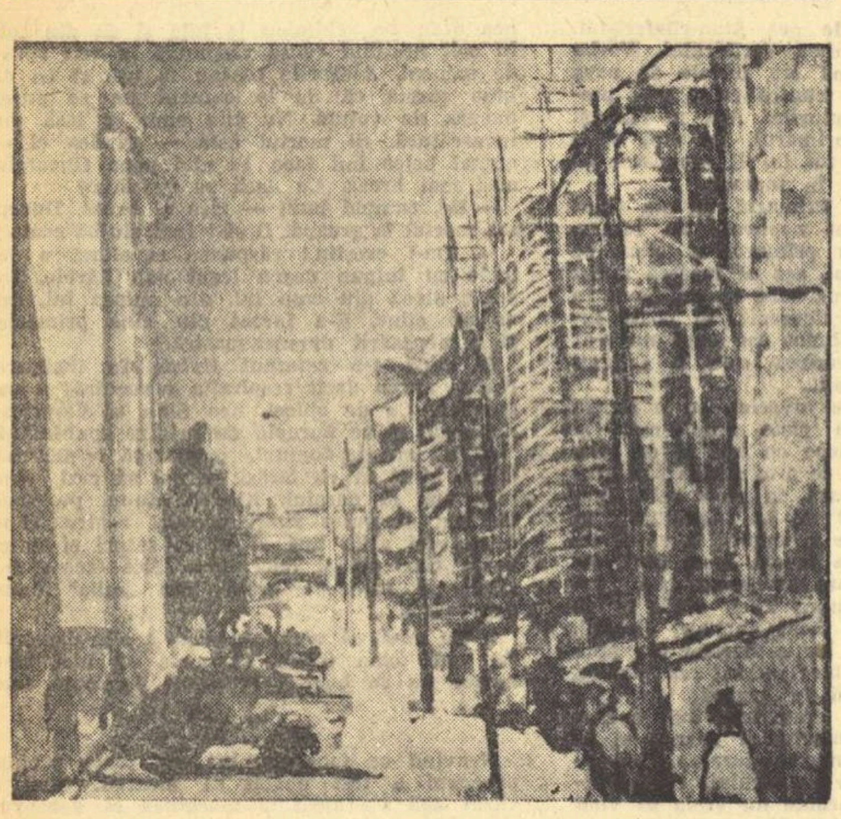

PAUL VERONA „Construcții noi la Gara de Nord“

Despre cei care construiesc

Știu că acești oameni veșnic prezenți pe schele
sînt chiar ei stăpînii marilor uzine
și-acestor mari orașe pe care le zidesc.
Nimic nu-i mai poate despărți de înfăptuirile lor.

Mai știu că lucrurile ieșite din mîinile noastre
au o viață a lor,
își au destinul lor, la fel de mare,
asemeni cu al oamenilor
și asemeni oamenilor —
rar se întîmplă ca ele să rămînă
cu totul acelor care le-au dat viață.
Cu o mare, luminoasă generozitate,
mereu dăruim, predăm viitorului.
Știu că acești oameni veșnic pe șantiere
ei înșiși sînt stăpînii
acestor mari orașe pe care le zidesc.
E mare acest lucru și cucerit acum,
Dar ce înseamnă asta,
cînd mari stăpîni sînt ei
pe uriașa forță cu care construiesc totul!
Această din urmă nemuritoare, descătușată forță
nu mă mai satur eu privind-o
pe fața strălucitoarelor orașe,
pe fața marilor cîmpuri —
pe fruntea lumii noastre.
Și cred în ea și o slăvesc.

Și este destul s-o zăresc plutind,
ca o amiază de vară, peste întinderi,
pentru ca, pe locurile cele mai retrase,
să îmbrățișez de pe acum
marile construcții care vor fi.

Traian COȘOVEI

DORU POPOVICI „Grivița Roșie“

Februarie '61

In plină zi. Pentru cine privește dinăuntrul atelierelor strada, orizontul arată roșu. Viitoarea magistrală a Griviței își înalță blocurile. Incheiate la al șaptelea etaj, ele se află deocamdată „la roșu“. Unui bloc mai semeț îi numeri douăsprezece caturi. Afli că pînă-n vară, multe ferestre își vor dobîndi identitatea. Zac la pămînt cele din urmă vestigii ale „Mahalalei Dracului“, porecla de altădată a cartierului, consemnată în însemnările de epocă.

Grivița, februarie '61. Șapte etaje, douăsprezece... Magazine ultramoderne... Magistrala...

Nu e mult de cînd casele n-aveau pe-aici decît, să zicem, parter. Construite din paiantă, chirpici sau pămînt — extrem de puține erau din cărămidă și beton, — se înșirau de-a lungul străzilor desfundate. Tarabele negoțului particular își etalau, odată cu marfa, și promiscuitatea. Numai firmele „La 5 lei“, „La Marica“, „La Vasilică“, „La Gheorghiță încurcă-lume“ încercau să înviorеze peisajul. Acum zac și ele pe undeva, rostogolite în moloz, pentru totdeauna.

Alte firme domină peisajul: „Clubul C.F.R. Grivița Roșie“, „Policlinica C.F.R. Grivița Roșie“, „Școala profesională...“, „Creșa...“. Dintre toate, mai tulburătoare, ca un piept răsplătit cu decorații, „GRIVIȚA ROȘIE — ATELIERELE C.F.R. DE LOCOMOTIVE ȘI VAGOANE“, distinsă cu „Ordinul 23 August“ cl. I și „Ordinul Apărarea Patriei“ cl. I pentru merite deosebite în lupta revoluționară a clasei muncitoare și în dezvoltarea economiei naționale.

Aici, unde viața însăși ține locul agitatorilor și peisajul tumultos al lui februarie '61 pare desprins din gigantice afișe electorale, muncitorii ceferiști l-au propus candidat în alegeri pe tovarășul lor de luptă și victorie, Gheorghe Gheorghiu-Dej.

CINCI LITERE SIMBOLICE

Grivița, februarie '61.

— Avem în învățămîntul mediu 420 de muncitori elevi, în cel superior cîteva zeci, aproape două sute urmează „Universitatea populară“ și aproximativ trei sute sînt ucenici...

Șuierul sirenei de ora unsprezece, pentru gustarea de dimineață, te îndeamnă să-ți părăsești interlocutorul și să cauți fereastra. Unde te afli? In ce școală neobișnuită, în care recreația se anunță prin șuierul sirenei și zgomotul muncii constituie permanentul fond sonor? Decorul ți-e cunoscut. Deslușești în jur halele, aleile pietruite, bustul de la intrare. Recunoști silueta clădirii centrului II vagoane. Acolo lucrează „Brigada tineretului“ care a pus pe picioare, luna trecută, un vagon din materiale economisite. Te încîntă gîndul c-ai putea călători în vagonul acela al tinereții, în care fiecare izbitură de ciocan, fiecare trăsătură de pensulă, a imprimat pecetea pasiunii autentice pentru muncă.

Dar interlocutorul tău, ca de altfel tot ce-ți răsare în drum la Grivița Roșie, ține să amintească și de vechea față a lucrurilor. Iată-vă deci opriți, împreună, dinaintea ușii masive a atelierului de fierărie. De ce o fixează maistrul Stancu Ion cu o asemenea răscolitoare emoție? Pe ușa aceasta, prin 1932, o mînă de muncitor rămasă pînă astăzi necunoscută, a scris cu cretă cinci litere: „I—A—D—U—L“.

Este parcă destul că dispui vertical cele cinci litere de odinioară, pentru ca să pătrunzi dintr-odată sensul dramatic al cuvîntului:

I — Iar? Nu primim curba de sacrificiu!

A — Amenzile! Desființați amenzile!

D — Dați-ne pîine!

U — Urîm pe cei care ne fură munca!

L — Lucru! Vrem de lucru!

Conștiincioasă „memorie a atelierului“, maistrul se socotește dator să-ți lămurească, de cum treci pragul, faptele:

— Cît îi de luminoasă hala acum, pe atît de întunecoasă era înainte; lucram cu păcură, nu cu gaz, și umblam cu ochii înroșiți, scuipînd într-una funingine; din pricina fumăraiei, nici la doi pași de tine nu vedeai omul; dogoarea te împingea să bei la apă fără socoteală, pînă ți se îmbolnăvea stomacul: astăzi, aer condiționat; avem la îndemînă, cînd vrem, cafea și sifon, să ne taie setea; și cuptoare moderne, și prese automate. Gustă din cafeaua noastră.

Gazda te cinstește cu o cană plină. Are de unde. Intr-un colț e o găleată cu cafea. Urmărești degetele ostenite și agile. Iți place să-ți închipui că ele au ținut cîndva creta care a înșirat cele cinci litere simbolice pe ușa fostului atelier de fierărie. Cine știe? Doar și Stancu Ion muncea pe-atunci în iad.

4 MILIARDE 733 MILIOANE

E puțin probabil că cititorul mai vîrstnic a reținut pe de rost textul articolului care a văzut lumina tiparului exact cu douăzeci și șase de ani în urmă.

Recitesc încordat acest articol cu titlul „Lucrătorii ceferiști sînt nemulțumiți de răspunsul d-lui ministru al comunicațiilor“, apărut la 3 februarie 1935, în ziarul „Dimineața“:

„Delegații de la atelierele C.F.R. „Grivița“... au ținut ieri la orele 5 d.a. o adunare în sala „Locomotiva“... lucrătorii... s-au arătat nemulțumiți de asistența medicală de la atelierele „Grivița“ (circa 17), unde medicamentele sînt insuficiente și prea elementare, iar medicii vin cînd vor... Aceasta are ca urmare că lucrătorul care are nevoie de consult pierde din salar (căci e plătit cu ora), așteptînd ore întregi la ușa cabinetului, pînă vine medicul respectiv la serviciu. Ba, pe lîngă că pierde din salar, adeseori mai rămîne și fără tratament medical — dacă nu vine doctorul“.

Circumscripția medicală 17 funcționa într-adevăr într-o încăpere jalnică. Lipsea dintr-însa, cu desăvîrșire, aparatura corespunzătoare. De sănătatea a mii de muncitori îngrijeau un medic și un oficiant sanitar.

— Din 1921 lucrez în Ateliere. Am intrat ca ucenic la doisprezece ani, povestește Ștefănescu Dumitru. N-aveam salopetă, n-aveam bocanci. Dacă îmi intra șpan în picior, mă doftoricea mama acasă cum se pricepea, cu ceapă sau foi de patlagină. De doctori, nici vorbă!

Grivița, februarie '61. Străbatem vastul complex medical în puterea căruia stă astăzi nu numai vindecarea bolnavilor, dar și profilaxia bolilor: douăsprezece dispensare de întreprindere, douăsprezece cabinete de specialitate, un staționar (50 de paturi) și un sanatoriu de noapte (51 de paturi), toate deservite de 57 medici și 58 cadre medii sanitare.

Scriind cu amărăciune și mînie despre „medicamentele“ de pe-atunci, „insuficiente și prea elementare“, autorul articolului, ziaristul comunist Alexandru Sahia, năzuia desigur să apuce vremea în care, într-un singur an, o policlinică cum e aceia a „Atelierelor C.F.R. Grivița Roșie“ distribuie gratuit muncitorilor internați în staționarul ei medicamente în valoare de 730.000 lei: 4 miliarde 733 milioane unități de penicilină, 9354 flacoane streptomicină, etc.

Din nefericire, tocmai boala l-a făcut pe Alexandru Sahia să-și sfîrșească zilele, asemeni muncitorilor în apărarea cărora scrisese, pe un mizer pat de spital.

NOTE PENTRU UN VIITOR REPORTAJ

Bogăția de fapte și date care ies pretutindeni la „Atelierele C.F.R. Grivița Roșie“ în calea reporterului, nu-i dau acestuia răgazul să găsească, întotdeauna, metafora corespunzătoare, capabilă să pună în valoare cifrele aride. El s-ar mulțumi de astă dată să fixeze în materialul de față, măcar ritmul impetuos al realizărilor. De aceia își și îngăduie să transcrie, direct, din „bloc-notes“:

★

In doar douăsprezece zile, s-au difuzat în ateliere 1150 bilete de spectacol.

★

Schiorii secției de turism și alpinism a „Atelierelor C.F.R. Grivița Roșie“ s-au antrenat din timp pentru concursul ce are loc la 16 februarie a.c. (de reținut: la 16 februarie 1961, muncitorii ceferiști schiază!).

★

In gazeta de uzină „Grivița Roșie“, maistrul cazangiu Ion Paraschivescu a publicat note de drum dintr-o călătorie cu avionul „IL 18“, care face cursa Moscova-București-Sofia și retur.

★

Aproape 1200 de salariați au fost trimiși, anul trecut, la odihnă sau tratament (atenție: „Facla“, VII din 1923 publică articolul lui N. D. Cocea: „...Sînt oameni care ocupă în societate un rol mult mai onorabil decît regii... care îndeplinesc o muncă mult mai utilă ca familia regală... care se prăpădesc de lipsuri și neodihnă și cărora plaja de la Mamaia nu le-ar servi ca recreații, ci ca adevărată salvatoare a vieții...“).

★

Lăcătușul Gheorghe Lăiniceanu, este, în orele libere, pictor amator. Una din lucrările lui a fost expusă la Berna. Cercul de plastică de pe lîngă club numără 12 membri activi.

★

Dintre cei 92 de ingineri tineri aflați în „Atelierele C.F.R. Grivița Roșie“, majoritatea au fost muncitori în secțiile pe care astăzi le conduc (vezi: ing. Mănăilă Ion, ing. Gheorghe Ion).

★

Pe scena „Clubului C.F.R. Grivița Roșie“ se reprezintă cu succes piesa de teatru „Și pe strada noastră“ de Horia Lovinescu. Muncitoarea Ana Gorobăț, interpreta văduvei senatorului, s-a străduit să intre în... pielea personajului. A izbutit!

★

160 de copii găzduiesc creșa și grădinița Atelierelor. Micilor „pensionari“ li se servesc patru mese pe zi, totalizînd între 2500—3000 calorii de fiecare copil. Cheltuieli pe 1960: 589.800 lei. (Citiți în paralel raportul d-rului C. Banu, fost ministru al Sănătății sub regimul burghezo-moșieresc din care spicuim: „Intr-o serie de cercetări pe care le-am întreprins asupra unui număr de 883 copii de școală, am constatat la toți un stadiu foarte grav de subnutriție. 29,7% nu mănîncă decît o singură dată pe zi, 21% nu dejunează niciodată, pentru 45,7% dejunul constă numai într-un ceai gol...“).

★

Biblioteca clubului dispune de aproximativ 50.000 volume. Corul: 106 membrii (de subliniat: un cor vorbit, de proporții ceva mai mari dar format tot din tineri muncitori, a strigat în curtea atelierelor, în timpul grevei din 1933, lozincile de luptă ale clasei muncitoare). Fanfara: 60 membrii. Taraful: 10. Dansurile: 32.

★

Faptele noi ale Griviței '61 își așteaptă condeiele, dragi confrați!

Mihai STOIAN

Amintiri despre Grivița

In fiecare an, amintirea
cu degetele ei groase de muncitor
deschide la perete porțile istoriei
ca să putem privi în curtea Griviței.

Uite: speranțele și hotărîrile noastre
s-au strîns laolaltă — sirena lui Roaită
le-a proiectat, înstelate, în inima mulțimii
de unde nici moartea nu le mai poate scoate.

In fiecare speranță:
două picături din vinul soarelui
limpezindu-se în hotărîrea noastră.

In fiecare hotărîre:
două semințe din grîul viitorului
germinînd în cuiburile palmelor noastre.

Cum să fi dat înapoi, cum să fi dat,
cum să fi dat înapoi cînd răsăritul
prevestit dincolo de ferestrele ochilor noștri,
ne îmbătase plămînii cu ozonul lui tare,
ne răscolise inima căptușită cu funinginea tăcerii
și scosese la iveală oasele măcinate ale mizeriei
pe care nu mai puteam — nu, niciodată — să le vedem
alcătuind coloana vertebrală a destinului nostru.

Constantin ABĂLUȚĂ

Februarie 1933

Cine a tras sirena a căzut.
Zăpezile de vînt au fost gonite.
Iar gloanțe ucigașe au țesut
Tighel de plumb pe buze răzvrătite.

Pe caldarîm, sub vechile palate
Din care nimeni nu mai iese să se plimbe,
Zac morții muți cu degete crispate
Infipte-n drum ca niște cuie strîmbe.

E totul mort... Chiar și orașul care
Sub fulguiala rară-ncărunțește.
Doar Roaită, ciuruit, fără suflare
La țipătul sirenei mai trăiește.

Iosif NAGHIU

Vasile Roaită

Cor de-nceput

Ursuz, februarie mormăie-n vînt și zăpezi.
Cerul putred, verde și-adînc heleșteu,
Cade peste casele Griviței. Apoi,... sirena!

Femeile și-au întîlnit gîndul peste țipătul ei.
„Al meu ce-o fi făcînd?“
„Dar al meu?“
Și gîndurile se-nlănțuie și fug spre ateliere.

Ne-agățăm de gratiile sărăciei și privim.
Un steag roșu! Dincolo de el, oamenii, greva.
Și lîngă sirenă, e Roaită.

Monolog

— „Umerii iubitei nu pot să-i strîng prea tare.
Sînt încă tînăr,
Sau poate încercîndu-i, știu c-o doare?

Nici bulgărul de pîine, plăpînd,
Să-l strîng prea tare-n degete, n-aș vrea!
Se sfarmă și rămîn din nou flămînd.

Iar cartea, de-o citesc, abia o țin,
Să nu alung din foile adînci
Comorile de gînduri, flori și vin.

Cum să vă spun, chiar palidu-mi obraz,
Nu mi-l apăs cu degetele mînii.
Poate mi-e frică... poate n-am răgaz!

Dar astăzi strîng maneta, tovarășii mi-i chem.
Ah, cîtă forță năvălită-n mine,
Și oamenii cum vin, cum nu se tem!

Și-aceste puști cu noapte încărcate,
Și gardu-acesta-nalt de fier, coloana
Cum ne-o măsoară-n romburi și pătrate!

Și strîng, și-aud sirena aiurînd
Și Grivița în marșul pentru pîine,
Călcînd al nedreptăților orînd!

Nicicînd n-au strîns aceste degete prelungi.
Mai cu putere! Sîngele-n obraz,
Mi-l taie-n mișcătoare, roșii dungi.

Văd sînge, ca-ntr-un cuib, și-n pumnul stîng
Și cad. E prima oară cînd alunec,
Cum prima oară-i pumnul cînd îl strîng!

Și doar eram sfios pe-atunci! Prea tare,
Nici umerii iubitei nu-i strîngeam.
Sau, poate încercînd, știam c-o doare!“

Cor final

Anii erau putrezi de ură.
Noi, copiii, uitasem de joc
Și visam doar un dram de noroc
Licărind peste noaptea de zgură!

Pîine rea... și sirenele lungi...
La ferestre, zăpada-negrită.
Și cădeau bobi rotunzi în ursită:
„N-ai s-ajungi!
N-ai s-ajungi!
N-ai s-ajungi!“

Cît să fie de-atunci? Ne-am văzut
Anii tineri curgînd pe sub cer,
Visul nos smuls din ierburi și lut,
Grivița de azi, șantier.

Stai ursită să-ți dau un răspuns.
Sub ce bulgăr ți-i glasul nătîng?
Ochii mei, ochii lui nu mai plîng.
Și-am ajuns!
Și-am ajuns!
Și-am ajuns!

Titel CONSTANTINESCU

Fragment din romanul

Strada

Pe Grivița, la ora 8 dimineața

de EUGEN BARBU

Strada *voiește să surprindă o zi din viața Griviței, mai precis ziua de 15 februarie a anului 1933, care a precedat masacrul greviștilor de la atelierele C.F.R. Romanul este un panoramic în genul celui cinematografic, cuprinzînd lumea pestriță a acestei străzi: mici-negustori, hamali, lucrători feroviari, etc., reacția lor diferită în fața evenimentelor. In centrul romanului se află lupta maselor conduse de comuniști. Eroii principali ai* Străzii *sînt cunoscuți cititorilor, ei se numesc Ina și Mareș și au mai apărut în romanul* Șoseaua Nordului, *ca și tipograful Dobre*-nunți-botezuri, *romanul de față fiind o retrospecție în trecutul lor.* (E. B.)

Strada aleargă înaintea omului-sandviș. Cu priviri obosite el privește vitrinele înghețate. Aici se găsesc șoșoni de damă (ce i-ar mai trebui și lui niște șoșoni!); aici se ascut cuțite și foarfeci: La Italianu; mai încolo arde o sobă cu mangal în fața dughenelor cu mezeluri. In jur: cinci căruțași joacă pe loc ca să nu înghețe. Au bice lungi la subțiori și zăpada de sub ei s-a înnegrit. A trecut și de mezelării. Stomacul scîrțîie ca un arc de ceas. Ce bun ar fi puțin leberbuș. Ia să se întoarcă. De 5 lei o să mănînce și Ina și nenea Dobre-nunți-botezuri.

La stînga-mprejur! Negustorul cîntărește cu zgîrcenie. Ajută limba de metal cu o apăsare de deget. Mareș îi face cu ochiul: Nu-i frumos, nene.

In balanță mai cade o bucată de salam, străvezie ca o petală. Gramele astea or să țină de foame încă o jumătate de ceas în plus. Pachetul foșnește plăcut între degetele lui. E iar în stradă. Aici Grivița face o burtă. In stînga, Buzeștii, în dreapta piața Matache Măcelarul. Statuia doctorului Botescu zîmbește superior la porecla asta. Pe capul său de aramă înnegrită, viscolul de azi-noapte a așezat o pălărie de dricar, albă ca foamea.

Drept înainte deverul scade. Incepe un sector liniștit. Magazinele se aristocratizează. Seara au un bec în plus în vitrină. Ziua geamurile sînt dezghețate, ceea ce înseamnă că înăuntru este cald. Aici stau ceasornicarii și giuvaergiii. Cît ar părea de curios, și Grivița noastră are giuvaergiii ei. Aici vin fetele din Cuțarida și Filantropia să tîrguie verighete. Cîte clipe fericite s-au îndesat în cîțiva metri cubi de aer încălzit, mirosind a uleiuri pentru ceasornice și a curele de ceas, nădușite pe o mînă fierbinte.

Omul-reclamă se grăbește. Trage cu ochiul în urmă. Pînă acum n-a simțit ochi de copoi în spinare, dar în munca asta trebuie să fii cu ochii în patru. Pe aici umblă și mai puțină lume, e drept. Uite cazarma unui regiment. Prin gangul rece fluieră vîntul. Se aud cîțiva soldați tropăind într-o curte ascunsă. Dacă n-ar fi ghereta cu două gemulețe, în care veghează noaptea și ziua cîte un răcan, de mult ar fi scris el o lozincă pe pereții clădirii! Să se deștepte trupa, să citească, să stea pe gînduri... Dar într-o noapte, într-o noapte cînd doarme și luna în cer tot o s-o facă și dac-or mai putea ei să șteargă vopseaua Duco-veritabil a lui nenea Dobre, să-mi spui mie cuțu...

Fluieră. Ce bine-i stă unui tînăr îndrăgostit să alerge la o întîlnire cu iubita lui, nu cu flori ci cu un pachet de leberbuș de 5 lei, leafa lui pe o zi, banii pe care trebuia să-i aducă acasă. Dar pînă la prînz, mare-i mila lui dumnezeu, poate o să găsească ceva. O să care un pachet vreunei cucoane, ei, cîte nu se pot întîmpla pînă diseară!

A trecut și de baia comunală. Aici vin bărboși cu parale și femeile grase să stea în aburi și să mai lase din grăsime. De unde or avea ăștia bani, fraților? Cum faceți, fraților, de vă îmbogățiți și la noi în buzunare bate sărăcia cu răsuflarea ei iute?

Incă cinci pași. O privire înapoi. Nimeni. O femeie bătrînă, trei copii care traversează trotuarul spre școala numărul 21 și atît. In față, un gang strîmt ca un inel de logodnă și lung ca o zi de post. La capătul lui, Mareș se oprește și se întoarce, așteptînd puțin. Nu trece nimeni. E în regulă. In față o ușă albastră, cu geamul acoperit de vopsea albă, să nu se vadă nimic înăuntru. Se aude înfundat mișcarea unei mașini de tipărit, cu roată mare. Miroase a hîrtie umezită și a cerneală de ziar. Bate și intră. Aici nu se încuie pentru că tipograful are clienți. Cîteodată se mai încuie, dar numai între orele de masă, cum scrie pe ușă: Tipografia Coresi, Dobre Gh. Marin, tipărim cărți de vizită, ferpare, invitații la nunți și botezuri, deschis de la 7 la 13 și de la 16 la 20, duminica dimineața deschis. (Ați aflat acum de ce i se spune tipografului Dobre-nunți-botezuri).

— Bună dimineața, zice Mareș.

— Bună să-ți fie inima...

Ina stă lîngă bătrîn. Nenea Dobre are o față muncită, numai șanțuri ca și cînd ar fi arat cineva pe ea. E îmbrăcat într-o haină uzată; pantalonii au genunchi; dinainte un șorț. Mîinile puternice sînt pătate de cerneală. Fata îi scoate foile din mașină, una cîte una.

— Treci în locul meu. spune ea, să-ți fac un ceai...

— O să meargă cu ce-am adus eu, face omul-reclamă triumfător.

Cei doi au mirosit îndată leberbușul.

— De unde ai luat banii? întreabă Ina.

— Ce-ți pasă? Fiorcasa crimă din calea Griviței. Pălărierul Marin Băluță a fost înjunghiat de un necunoscut. Toți banii săi din tejghea însumind frumoasa sumă de lei 5 au fost jefuiți.

— Și-acasă? întreabă bătrînul fără să se întoarcă.

— Acasă o să duc eu ceva, n-aveți nici o grijă...

Pe o lampă de gaz stă în permanență o cană de tablă. Ina o umple vîrf cu apă și în curînd se aude un sfîrîit vesel. Pisicile lichidului incolor și inodor au început să sforăie.

— Pîine aveți? întreabă tînărul.

— Cîtă vrei, cu gramul, vezi în colț, pe fereastră...

In atelier e cam frig. Mareș caută cartoane vechi și le aruncă pe ușița unei sobe rotunde cu aspect de arhiereu. Chiar așa i se spune aici sobei de tuci: arhiereul. De ce? Pentru că atunci cînd are combustibil în pîntece, cîntă popește. Focul știe liturghii...

Nenea Dobre-nunți-botezuri a oprit mașina și se șterge pe mîini cu o cîrpă murdară de unsoare. Stau acum toți trei pe grămezile de hîrtie tipărită în jurul cănii de tablă mai generoase ca norocul din care străbate mirosul paradisului. Ina a tăiat cu briceagul tipografului leberbușul. Bătrînul rupe bucata de pîine tare în trei. Trei bolovani de cocă de culoarea neagră a revoltei.

— Mîncați ca la mama acasă, spune.

Are în apele ochilor ceva bun și ocrotitor. Amîndoi îl iubesc ca pe un părinte.

— N-am pus zahărul, sare ca arsă Ina. Stați așa.

— Stăm...

In raftul cu delicatese așezat într-un perete, în afara pachețelului albastru în care doarme ceaiul și izul său, se află și o cutie nu prea mare de carton. Aici își are reședința măduva plantei numită trestie de zahăr, trecută prin distilerii.

Cu trei bucățele cele trei guri au amintirea a ceea ce se numește dulce. Simt cum se încălzesc. Apa cea chioară, fiartă pe o lampă de gaz Prima trece prin gura lor și cade în bezna stomacului. Dacă mai adăugați și bolzul de pîine și bucățica de salam, știți tot ce simt aceste pîntece. Deasupra lor cîntă fumul cartoanelor plecat prin burlanele arhiereului. Inalt prea sfinția sa are niște brațe care traversează tot atelierul, șmecherie de sărac pentru ca să nu plece căldura fără vamă. La înădituri (nu se vinde decît cu metrul, burlanul) nenea Dobre-nunți-botezuri a lipit cu foaie tipărită niște manșete care opresc oțetul fumului să curgă în ochii lui obosiți de tipograf și așa încercați destul de cerneluri.

Convorbirea care abia a început e foarte întortochiată. Se pomenește întîi de ceai.

— Eu cred că e adus din Indochina, spune fata care-i tare la geografie.

— Aș, de unde! o contrazice Mareș, care are boala asta. Cred că din Ceylon.

— Ceylon! îl strîmbă fata. Ai auzit și tu un cuvînt și gata, totul vine din Ceylon. Bumbacul vine din Ceylon, cum ai spus alaltăieri, zahărul vine din Ceylon, ce mai vine din Ceylon?

— Prostia femeiască...

Pînă să bage de seamă bătrînul, cei doi se păruiesc.

— Na și na, și na...

Pumnii sună cam cu milă pentru că Ina îi face reducere.

— Dracilor, o să-mi dărîmați tipografia! spune nenea Dobre.

— Nu-i nimic, dar pînă nu-i smulg toate firele din cap omului ăsta încăpățînat, tot nu-l las, strigă fata cu ochii aprinși.

Uite așa se joacă dragostea cu oamenii. Inăuntru e parcă mai cald.

— Gata, bătălia se amînă! Acum încep să-mi pice clienți și eu nu m-am înțeles cu voi.

Musafirii s-au potolit ca prin farmec.

— Ce mai e la Adesgo? întreabă bătrînul.

— Fierbe, spune Ina. Sînt și unele fete care se tem. Habar n-au ce-i aceea o grevă, dar pînă la urmă o să le dăm pe brazdă...

— Bine, de-aia v-am chemat. Am pregătit ceva marfă. La Ateliere se cam îngroașe gluma. Au trecut de azi dimineață o mulțime de soldați. Trebuia să-mi așezați niște fluturași pe geamuri chiar în dimineața asta. E mai greu ca noaptea, dar nu mai putem aștepta. Să afle toată lumea ce vor ceferiștii... Vă e frică?

Omul-reclamă rîde cu gura pînă la urechi.

— Unchiule (îi spune unchiule numai la ocazii solemne), crezi că mi-am tîrguit din Matache Măcelarul un curaj de tablă veche?

— Bine, bine, lăudărosule, sare fata de alături.

— Marfa trebuie scoasă numaidecît din atelier. S-ar putea să-mi facă și mie perchiziție. Am strîns de mult o literă specială și m-am gîndit la toate. Nu pun ei laba pe mine. Dar nici cu afișele nu pot rămîne aici... Așa că...

— Așa că, drepți! strigă omul-sandviș la fată.

Ina e în picioare.

— Predarea.

— Ajutați-mă...

Pachetele cu tipărituri, înalte cît odaia care adăpostește atelierul, sînt mutate unul cîte unul. Nu e o treabă ușoară. Hîrtia are greutate, deși pe ea e tipărit numărul de mîine al gazetei Căsătorii a domnului Ionică pară. Ca să mai rîdă, Mareș care și-a isprăvit porția citește cu voce tare:

— Auziți: Domnișoară serioasă, doresc căsătorie loială, cinstită. Venit sigur, proprietară de magazin, scrieți la ziar sub Cinste. Iți place, Ina?

Fata se luptă cu un pachet.

— Mai bine mi-ai ajuta.

Omul-reclamă îi ia hîrtia din mînă.

— Mai vrei o mostră? Poftim: Titrat cu situație, anonime refuză, doresc mariaj cu doamnă serioasă, venit sigur. Scrieți sub Foyer.

Nenea Dobre a găsit pachetul.

— Uite fluturașii. Ia-i, Mareș.

Omul-sandviș îi ia. O sută sau două sute de bucăți de hîrtie mică și albă acoperită cu litere negre, cu litere de foc, cuvîntul partidului: Toată lumea în grevă! Ajutați pe ceferiști, ei luptă pentru drepturile voastre. Jos exploatarea!

Iată pentru ce e bun tiparul. Buzunarele unui tînăr utecist de 19 ani sînt largi și încăpătoare. Aici s-au ascuns în multe ocazii, multe cuvinte tipărite.

— Gata, poftim și 10 exemplare din Ceferistul roșu. Nu se dă la oricine, se știe! La ușă, tipograful îl oprește.

— Nu așa, băiete, spune, un sărăcan ca tine nu are buzunarele umflate. Hăinuța ta e cam strîmtă, se vede. Mai dă-i și fetii cîte ceva.

Bătrînul așează la loc pachetele de hîrtie în spatele mașinii de tipărit. Cei doi privesc în același timp peretele de lîngă ușă.

— O să trebuiască să-i spoim zidul într-o zi, spune fata. L-am umplut cu fleacurile noastre...

Aici e scrisă istoria multor zile frumoase. Cînd nu pot să se întîlnească își comunică cu creionul cîte ceva sau își scriu răutăți printre petele de cerneală tipografică, pentru că dragostea știe să și deseneze, are imaginație...

Telegrafic, lupta o începuse Ina într-o dimineață cînd el uitase să spele de vopsea pensula cu care scriau lozincile săpate în șabloane de tablă:

Batjocorește materialul (culorile) *risipitor*	*Lup moralist* (îi răspunsese Mareș) *A uitat cutia cu duco deschisă și mai vorbește de alții.*

Convorbirea continuase fără întrerupere după aceea:

Meschin, profită de o neatenție	*Rușine, mama pensulelor!*
Vine tîrziu, cînd alții vin devreme	*Miloagă, zgîrcită, n-are ce face acasă, alții ocupați*
Cine se scoală devreme, departe ajunge	*Mersi, la tipografie*
A stricat un perete cu fleacuri	*Scrie cu pricina*
Nu iubește pisicile și pe burghezi	*Vorbește cu dracu*
Are o datorie de 5 lei la mine	*Așteaptă la leafă*
Dezordonat, vorbește în barbă	*Femeie flecară*
Minte, minte, minte!	*Lucrează prost*
Antipatic, furios, îngrozește femeile	*Ina e sașie*
Plescăie cînd mănîncă	*Și tu la fel*

Nenea Dobre a terminat treaba, dar se preface că nu vede privirile cu care se uită ochii fiecăruia la celălalt.

— Intr-un ceas să fiți înapoi!

— S-a făcut, unchiule!

Ies de mînă. Strada e urîtă cu zăpada ei murdară, cu frigul și cu soldații care o calcă în marș:

— Rap! Rap!

— Rap! Rap!

— Rap! Rap!

Vîntul scrie povești pe zăpadă. S-a stîrnit din senin și Grivița se răstește la el cu glasurile dogite ale firmelor bălăbănite. Parcă-i un sobor de fețe. Omul-reclamă trage cu ochiul înainte și în spate. Trotuarul e pustiu. Trecătorii merg mai repede. Asta-i prost, pentru că la înghesuială fluturașii se așează mai ușor pe geamuri.

— Ina, ai luat papul?

— Luat...

Paltonașul ei subțire de stofă rărită are buzunare largi. Intr-unul a fost adăpostit un borcan rotund cu o pensulă. Fata știe ce are de făcut. E o mișcare simplă și rapidă. Pașii sună pe trotuar ca pe o tobă de piatră. A început să înghețe. Capricioasă zi. De dimineață era moină și ceață. Zăpada pleca cu lacrimi de pe acoperișuri și-acum rămîne lîngă streșini. Uite-o, s-a transformat în colți de crocodil. Țurțurii cresc văzînd cu ochii. O vitrină numai bună pentru un afiș mic cît patru mărci poștale laolaltă. CEASORNICARIE DE LUX. Și ceasurile fac lux, la dracu!

— Acum, Ina.

Mîna fetei parcă mîngîie sticla. Frigul face să crească o iederă albă peste ceasurile de lux. Dinăuntru, omul aplecat deasupra unei mese luminate de un bec nu vede nimic din stradă. Bucata de hîrtie a aterizat frumos pe geam acoperind bunătate de ceas Omega — garantat. Mai departe, că nu e timp de pierdut. Uite un stîlp, numai bun pentru un manifest.

— Ina, s-alergăm puțin, să ne încălzim.

Fata fuge în jurul stîlpului. El vrea s-o ajungă. Ea se întoarce. Și iar se întoarce. Omul-sandviș a așezat fluturașul.

Ziua de iarnă, sumbră, cu vînt, cîntă în firmele Griviței. Aici, facem la stînga. Piața aglomerată trebuie să aibă și ea o podoabă. Poftim. Cinematograful „Model" prezintă de la orele 15 la 24 filmul Ben-Hur cu Ramon Navaro. și complectarea Degradarea maiorului Vărzaru, plus trupa de reviste... Pe doi tineri îi interesează pozele și nu se miră nimeni că se înghesuie în fața fotografiilor înfățișînd un circ roman, cai și lei, cvadrige și altceva. Numai că după ce au plecat, pe geam au rămas niște cuvinte de foc:

SPRIJINIȚI GREVA CEFERIȘTILOR. EI LUPTĂ PENTRU DREPTURILE TUTUROR. JOS EXPLOATAREA!

Uite cum s-adună șomerii din Matache Măcelaru și citesc. Și după ei, lumea curioasă.

— Cîți sînt, Ina?

— Vreo zece.

Omul-reclamă nu se uită înapoi. Ține mîinile în buzunar și joacă pe loc. Fata îl întreabă:

— Ții minte?

— Da, răspunde Mareș și-l ia la mîna.

Se întîlniseră la o întrunire a ceferiștilor cu doi ani în urmă. Nu-l dăduseră încă afară din calea ferată. Vorbise un tovarăș Dumitrana, un om cu fața aspră și cu vorba la fel. 400 de oameni strînși într-o sală prea mică pentru atîta lume. Cuvintele vorbitorului zburau peste capetele netunse ale muncitorilor și se loveau de geamuri. Afară, sub ferestre stăteau cei care nu putuseră să pătrundă înăuntru. Inăuntru era cald, frunțile oamenilor asudaseră. In stradă, la ieșire s-a trezit lîngă ea. O fată mică, cu basc alb pe cap, prinsă cu un ac lung de metal, terminat cu o piatră albastră, falsă, o sticlă de nimic. Același palton verzui, mai proaspăt și mai bine călcat. Nu știuseră nici ei cînd își vorbiseră. Se întuneca deși era devreme. Nu mai ningea. Zăpada afînată avea un fîșîit moale. Călcau cum ai călca pe un covor dintr-o casă străină. Se aflau undeva pe aici, în jurul pieții. Geamurile vitrinelor sărăcăcioase ale Griviței străluceau tot așa de palid, ca ochii muribunzilor.

— Cum te cheamă? o întrebase în cele din urmă, pentru că uitaseră să-și spună numele.

— Valentina, Valentina Ionescu...

— Pe mine, Mareș.

— Atît?

— Gheorghe Mareș.

— Și ce faceți?

Pluralul îl intimidase.

— Lucrez la Depou, lîngă Ateliere. Dumneavoastră?

— Tot la Depou. Sînt soră la dispensar.

Pe urmă rîseseră și-și spuseseră pe nume. Cînd trecuseră atîtea zile, cu așteptări în colțul unei străzi de piatră, cu un felinar cu gaz care arsese de-a lungul timpului sub un pom negru, încărcat de zăpadă, apoi încărcat de frunze și iar dezgolit de toamnă și de iarnă? Drumul comun spre casă, cîteva baluri de cartier cu lume multă și muzică de doi bani, cu dans stîngaci. Și mereu Grivița pe care o străbăteau împreună. Ea stătea undeva lîngă biserica Sfîntul Gheorghe, pe lîngă ateliere, el mai departe, către linia Constanța. Ceasuri de seară. Plimbări scurte cînd se puteau întîlni. Pe undeva pe lîngă Dîmbovița, spre podul Grozăvești, pe lîngă uzina electrică unde primăvara mirosea a gunoaie și a iarbă tînără. Apa susura încet între malurile de pămînt care se rodeau cu timpul. Sălciile în mai au pe aici, dumneavoastră n-aveți de unde să știți, niște coame verzi aruncate deasupra curgerii leneșe a rîului. La amurg se vede cerul în apă cu toate păsările lui și e liniște. Trec vînzătorii de zdrențe sau țigănci pătimașe cu salbe de aur la gît. Spre Giulești, în groapa cea cheală se aprind atunci focuri. Șătrarii cîntă și joacă și fumul iute se tîrăște spre oraș ca fiara. Ce-și spun doi tineri după atîtea zile? Dacă aduni, mai nimic. Dar vine o seară gravă. Mi se pare era vară. Cerul ardea încă deasupra lor și se auzea tunete sus de tot, prevestind ploaia și furtuna. Șătrarii își strîngeau corturile pentru că nomazii simt cu o clipă mai devreme timpul rău. Și a început ploaia pe neașteptate. Herghelii lichide s-au aruncat spre ei și unde să te duci? Au fugit sub podul Dîmboviței. Cerul întunecat deodată purta o amenințare și o beznă umblătoare care acoperea orașul. Norii se aruncau asupra caselor ca și cînd ar fi vrut să le smulgă acoperișurile și fulgere electrice cutreerau deasupra apei în depărtare. Ploaia avea ceva bărbătesc în ea, izbea înverșunat plopii de la Grozăvești și trecea nepăsătoare peste toate locurile cu picioarele ei de păianjen.

— Știi să ții un secret? o întrebase Mareș

— Poate.

— Nu merge cu poate...

— Bine.

— Uite, ia pachetul ăsta, îl vezi?

— ...

Ploaia nu apucase să ude hîrtia. Nu era prea mare și nici prea greu.

— Vîră-l în geanta ta și du-l acasă. Ascunde-l și nu întreba nimic.

Asta se întîmpla înaintea primelor sărutări. Ploua încă și Ina îl privea adînc în ochi sub un pod al Dîmboviței. Nu întrebase nimic. Ascunsese pachetul și-l dusese acasă. Mai tîrziu cu trei luni. într-o după masă, Mareș o rugase să-i înapoieze pachetul încredințat. Voia să știe cum îl ținuse ascuns. Cînd i-l restituise, în fața ochilor ei uimiți, el desfăcuse sfoara înnodată bine și o întrebase.

— Știi ce-i aici?

— Nu.

— Hîrtie albă.

— Un pachet de hîrtie albă.

— Nu întreba nimic. Răspunde numai: Vrei să faci parte din U.T.C.?

— Ce-i asta U.T.C.?

— Uniunea tineretului comunist.

— Inețeleg.

Acum pricepea unele convorbiri de mai demult. Acum pricepea multe.

— Vrei să înveți?

— Vreau...

Primele lecții la cercurile de studierea marxismului. Cămăruțe reci, mereu altele, în curți dosnice, oameni necunoscuți adunați laolaltă. Vorbitori care veneau cu broșuri ascunse în buzunare. Oboseala de după orele de muncă, dar cîtă frumusețe în cuvintele auzite! Altfel gîndești, altfel privești lumea cînd înveți.

— Ce-aș fi fost eu, gîndește în clipa aceasta fata, decît o femeie proastă?

Uite aici, chiar în fața cinematografului „Model", stă și-acum nemișcat în frig, studentul Samuel, anticarul, fiul stămbarului Haim de pe Grivița. E înalt și puțin adus de spate. Poartă ochelari și citește într-una. Nu l-a văzut niciodată așezat pe un scaun. Ca să nu-i înghețe picioarele, se plimbă încolo și-ncoace, cu capul în cărțuliile lui.

— Ne trebuie Plehanov și Gorki, spusese Mareș într-o seară. Mergi la anticar, în piață și cere-i. E de-ai noștri.

— Ce să-i spun?

— Să-i ceri, pur și simplu un abecedar. Aveți un abecedar? O să se uite puțin la tine, dar să nu te sperii. O să caute ce i-ai cerut și o să-ți dea. Eu am să stau peste drum.

Adică aici, în locul unde se aflau acum.

— Treci drumul și nu privești încoace. Eu am să pîndesc dacă nu s-amestecă cineva în afacerile noastre culturale.

Strada era pustie. Fata trecuse drumul. Anticarul tocmai încuia cu un lacăt obloanele rafturilor sale cu cărți. Taraba lui era ancorată cu doi drugi de fier de un perete de pe care cădea tencuiala.

— Bună seara, spusese Ina. Ați închis?

Anticarul întorsese fața și zîmbise.

— Ce să închid? N-am o prăvălie... am un dulap...

Era foarte tînăr. Părea foarte înalt și slab. Vocea lui de timid semăna cu vocea femeilor.

— Doriți ceva?

— Da, mi-ar trebui un abecedar...

Trotuarul era pustiu. La cinematograful „Model" se aprindeau becurile. Un afiș țipător era jupuit de pe un zid. (Cum ții minte toate astea!)

Anticarul zîmbise și spusese:

— Sînteți o tînără studioasă.

Nu era frig, dar el își sufla în palme ca și cînd ar fi vrut să și le încălzească. Avea cheile lacătelor, niște lacăte mari de metal, cît niște ceasornice deșteptătoare.

— E greu?

— Da de unde! Deschid numaidecît. Vreți, deci, un abecedar?

Privise în lungul străzii cu o atenție ce scăpa altora. Lentilele groase ale ochelarilor îi acopereau ochii.

— Da.

— Cine v-a trimis la mine?

— Sînt într-un cerc de studii...

Ii întorsese spatele și umblase la lacăte. Broaștele săriseră și drugii de fier fuseseră dați la o parte. Mareș stătea peste drum, cu mîinile în buzunare, fluierînd. Totul mersese bine. Din rafturi se simțea un miros de hîrtie veche și arsă de timp.

Anticarul îi întinsese cîteva broșuri ascunse după alte cărți.

— Știi ce ai de făcut cu ele. Bagă-le sub palton. Nu le dai decît la oameni cunoscuți. Cînd termini, le aduci înapoi. Acum pleacă, repede. Ești însoțită?

— Da, de omul de peste drum.

— La revedere. Pe mine mă cheamă Samuel. Cînd mai ai nevoie, treci pe aici, seara, cînd nu prea sînt clienți. Dacă nu mă găsești sau ai ceva să-mi spui, caută-mă pe Grivița, peste drum de gară, la stămbarul Haim. Intri, dai bună ziua și spui c-ai venit de la Tecuci cu trenul. Atît. El o să se mire, dar o să mă găsească. Noapte bună.

Ii întinsese o mînă rece și subțire. Mareș o luase apoi de braț.

— Cum a mers?

— Foarte bine.

— Ți-e frică?

— Nu mi-e frică...

— Arată-mi cărțile.

— Nu se poate. Anticarul mi-a spus să le dau numai la oameni de încredere.

— Și eu nu sînt? Dă-mi să mă uit, nu e nimeni pe stradă.

— Nu ți le dau.

— Ba, da. Le vreau!

Bătuse din picior și se oprise. Ajunseseră dincolo de piața doctor Botescu, pe o stradă albă, acoperită de zăpadă. Ieșiseră stelele, lucru ciudat pentru o noapte de iarnă.

— Ina, haide mai repede, e tîrziu, o să te bată mătușa ta...

— Și ce-ți pasă?

Ea nu avea părinți. O crescuse o mătușă. Copil de pripas, săracă, batjocorită, cu o viață de 17 ani în spate din care nu ținea minte nici un lucru frumos.

— Dă-mi broșurile.

Nu-i trebuiau dar se încăpățînase.

— Nu ți le arăt.

— Ba ai să mi le arăți.

O luase deodată pe sus, strîngînd-o lîngă el, ridicînd-o de la pămînt.

— Poftim, mai vrei ceva?

— Ludărosule, te crezi puternic?

Il bătea cu pumnii ei mici în piept, repede, repede.

— Dă-mi drumul!

— Nu vreau.

— Dă-mi drumul, n-auzi?

— N-aud, sînt surd...

Și-o sărutase o dată, de două ori, de trei ori.

— Ce faci? întrebase ea după aceea.

— Nu simți?

Fata căzuse în zăpadă, cu mîinile uitate pe umerii lui. Lumea cînta cu lucrurile, cu arborii și cu cerul de iarnă, încărcat de stele.

Era într-o noapte de iarnă cu zăpadă moale sub pași, pe o stradă pustie din București. De aia o ținea minte atît de bine.

Broșuri de Plehanov într-un buzunar, speranță multă undeva în inimă, oameni necunoscuți laolaltă cu ei în cămăruțe reci, mereu altele, primele lecții de studierea marxismului și această noapte de iarnă.

— Oare nu sîntem prea tineri?

— Nu cred. Noi n-avem timp să fim tineri, spusese Mareș.

— Haide mai repede, e tîrziu.

— Nu e tîrziu. Sărută-mă...

Nu era tîrziu. Nu era tîrziu...

— De la o vreme, nu mai dorm bine, spusese el.

— Vrei să spui că dormi puțin?

— Nu, altceva...

Asta era și multe altele.

Urmase concedierea lui, primele sarcini de partid și ziua asta atît de gravă, începută pe Grivița, în urletele sirenelor, care se auzeau și-acum, stinse ca de pe un vapor al disperaților aflați undeva în larg. Strigătele acelea îl chemau într-acolo, dar mai aveau în buzunare cîteva afișe mici.

— Gata, plecăm. Uite că s-arată și sergentul...

Șomerii din fața cinematografului „Model" sînt împrăștiați și omul legii citește textul tipărit cu litere aldine.

Omul-reclamă face un semn cu mîna lui Samuel.

— E-n regulă!

Anticarul a văzut și și-a scos nasul dintre cărțile lui.

Deasupra străzii plutește o amenințare surdă. Incă mai trec soldați. Să ne strecurăm în mulțime. Uite și-aici un geam, și-aici un geam. Un țăran înalt, cu un coș de paie în care gîgîie o gîscă i-a văzut cînd au lipit afișul. Trebuie s-o șteargă repede. Omul citește și face cu ochiul. E bine. Strada trăiește. Strada e însuflețită. Strada citește. Strada înțelege.

Iată și Loteria duduii Carmen Popescu. Aici vine lume multă în căutarea norocului. Intre invitația de a cumpăra lozuri cîștigătoare. nu strică un afiș...

Pînă la Ateliere mai este destul. Fluturașii s-au mai împuținat, dar tot o să le-ajungă pînă la podul Grand, unde aveau să lipească ultima bucată de hîrtie. Să ne grăbim, astăzi mai avem atîta treabă de făcut...

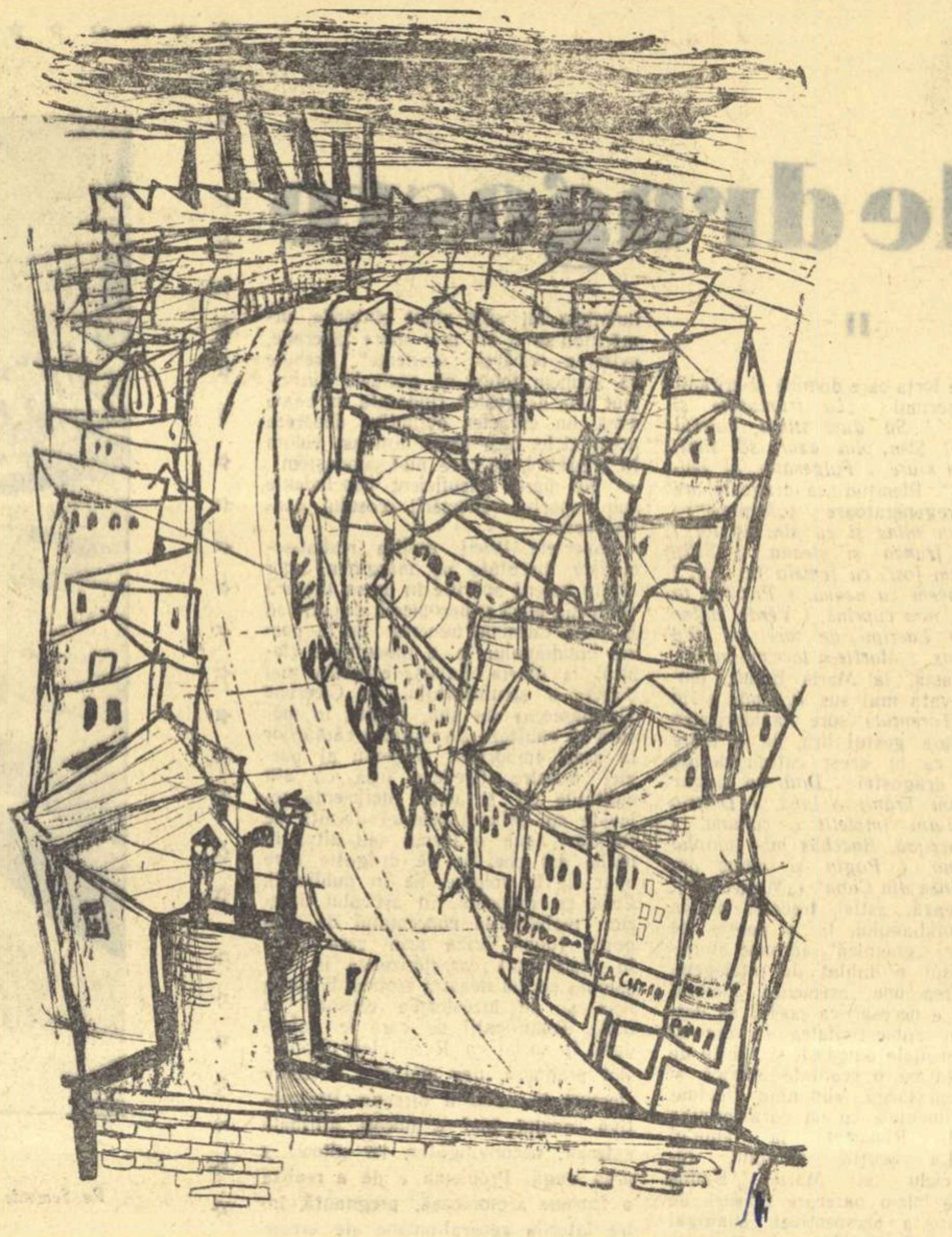

Desene de EUGEN MIHAESCU

Despre poezia de dragoste

II

Realismul socialist aduce o lărgire firească a ariei cotidianului în poezie, impunînd totodată o revalorificare fundamentală a însăși noțiunii ca atare. Incercări de reabilitare a cotidianului în lirică au mai avut loc. Vom reaminti doar exemplul poeziei umaniste și progresiste americane, de la Whitman la Sandburg, al cărei rol pozitiv în această direcție e departe de a fi minor. In poezia veacului nostru (în afara tendințelor extremiste, steril polemice) integrarea cotidianului în spațiul liric reprezintă o preocupare adeseori evidentă. Viața zilnică, elementele ei specifice sînt menite să marcheze însă o prezență concretă a tragicului și absurdului (ca în marele poem al lui Robert Desnos — „The Night of Loveless Nights", „Noaptea nopților fără dragoste").

In ceea ce privește apropierea poeziei erotice romîne de cotidian, trebuie să ținem seama, în perioada dintre cele două războaie, de experiența argheziană. Există, la Arghezi, alături de expresia puternică a unui eros dramatic, sfîșiat de mari contradicții, și o poezie a dragostei împlinite, a fericirii casnice. Elementele cadrului cotidian (într-o viziune patriarhală însă, care semnifică un refuz al modului de viață burghez), sînt încărcate de un lirism autentic și major. Femeia e invitată să exploreze gospodăria rustică a soțului: *„Cu cireșe la cercei / Să mergem la purcei, / Să dăm vițelor tărîțele / Mulgîndu-le țîțele / In ciubere. / Dă-mi mîna ta fără putere / Cu fînul de-a valma* („Ingenuncheare") sau *„Trebuie să mergem să cunoască / Tirla, coteţele, grajdul, balta, / Cine are să le domnească..."* („Căsnicie").

O tratare interesantă a cotidianului se putea observa în volumul de debut al Mariei Banuș. Transferurile între vis și realitate, în viziunile unei copilării halucinate, alcătuiau substanța lirică a unei bune părți din poemele cuprinse în *Țara fetelor*. Eroul adolescentin, violent senzual, nu excludea nici el, în expresia poetică, asocierea cu obiectul uzual, cu evenimentul mărunt desprins din curgerea uniformă a vieții zilnice. In poezia Mariei Banuș de după Eliberare — și, mai cu seamă, în creația ultimilor ani — preocuparea aceasta revine, dar în coordonate cu totul noi, proprii unei perspective realist-socialiste, care poate descifra în faptul diurn semnificații umane și sociale deosebit de importante (un exemplu edificator ni-l oferă frumosul poem „Pietrele sfinte", publicat de curînd în „Viața romînească").

Revenind la poezia de dragoste, am vrea să ne oprim asupra unora din ultimele creații ale Mariei Banuș (ciclul apărut într-unul din numerele trecute ale „Gazetei literare"). Regăsim interesul pentru cotidian într-un poem ca „Funicularul": *„N-a fost nimic spectaculos. / Nimic tragic nu s-a întîmplat la poarta din nori: nici cădere-n văzduh, / nici spăimîntătoare oprire în gol. / Am coborît din funicular / ceva mai palizi ca la urcare dar tot zîmbitori. / Ne-am regăsit echilibrul uitat / și umbrele noastre lăsate pe sol"*. Atmosfera tinde să devină obișnuită. Poeta nu ezită să denumească detaliul concret și banal: *„E mai cald, aici, jos, la cabană, / iarba mai familiară, lumina de miere. / In pridvor, pe masa de brad, / șunca cea roză ne-mbie și sticla de bere. / Cîntă acordeonul. Hămăie-un cățeluș / și cerșește-o privire. / Aici nu e tăcere. / Nici zei să mănînce din veșnice blide, la masa de piatră"*. Dar aceasta nu împiedică mărturisirea unui presentiment dureros, transpus simbolic: *„Aici iubirea se-ascunde rănită / și-ascultă, sub iarbă, vremea cum curge / ca Styxul în Hades și groaznicul Cerber cum latră"* („Funicularul"). Avem totuși impresia că poemul acesta e oarecum deficient sub raportul unității lui de structură. Poate că alternanța între planul cotidianului și cel simbolic e prea bruscă. Tonul de meditație gravă, ritmul cu sugestii de prozodie clasică, comparațiile mitologice nu se sudează organic cu evocarea atmosferei familiare de la cabană. Poemul rămîne însă interesant pentru că în el se confruntă două orientări lirice care definesc preocupările poetei din ultimii ani: pe de o parte, apropierea de cotidian, pe de altă parte, efortul spre o poezie a sentimentelor generale, de tip „clasic".

Erosul e forța care domină și organizează informul: *„La frumusețe și înseninare / Să duci stihia, valerul strident. / Și-n plin azur, să simți urcînd din mare, / Fulgerător, al zeului trident"*. Plenitudinea dragostei are virtuți regeneratoare („Alhimie"): *„Toate-s în mine și eu sînt în tot: / Veverița, frunza și steaua. / Stîlp de sare am fost, ca femeia lui Lot. / Mă-mpăcasem cu neaua. / Privirea ta m-a aflat, m-a cuprins, / Verde, adînc cenușie. / Lacrimi de sare pe stîlp s-au prelins. / Martie-n lacrimi învie"*. Se manifestă, la Maria Banuș, tendința relevată mai sus (vizibilă și în volumul *Torentul*) spre lapidaritatea clasică, spre gestul liric de o mare concizie; ca în acest catren despre miracolul dragostei: *„Dintr-un singur surîs m-am hrănit o lună. / Dintr-o floare mi-am împletit o cunună. / Dintr-o lacrimă, Bacchus mi-a umplut toată cana. / Păgîn și adînc am trăit minunea din Cana"* („Miracolul"). Se realizează, astfel, trecerea de la poezia cotidianului la o poezie de concentrare „gnomică", aproape aforistică: erosul e dublat de înțelegere. In folosirea unei asemenea modalități lirice e necesar ca poetul să descifreze în subiectivitatea sa paralel cu permanențele omenești și zonele de interferență cu o realitate istorică și socială mai largă, eliminînd fluctuațiile, sentimentele cu un caracter prea individual. Raportat la amplul poem „La porțile raiului", recentul ciclu al Mariei Banuș se resimte într-o oarecare măsură de o îngustare a perspectivei. Dialogul poetei — realizat adesea cu mijloace lirice remarcabile — are aici un caracter exclusiv erotic.

Există în ciclul „De dragoste" al lui Cicerone Theodorescu („Gazeta literară" nr. 2/1961) două versuri care închid în ele o recomandare în ceea ce privește tratarea poetică a erosului: *„Nici dragostei nu-i place să cultive / Stridența declamației festive"*. Regăsim aci repulsia dintotdeauna a poetului pentru retorică. O anume discreție a sentimentului, o anume duioșie caldă și calmă par a caracteriza ultimele poeme de dragoste ale lui Cicerone Theodorescu. Absența iubitei nu e clamată, ci sugerată în ritm vioi: *„Stau de-aseară două stele / Tremurînd la giurgiuvele, / Stau desculțe în zăpezi / De ți-e milă să le vezi. / Ori nu vor să intre-n casă, / Ori vreo teamă nu le lasă. / Dar de-i fi cu mine-aci / Poate tot ar îndrăzni"*. („Seară de iarnă"). Altă dată, iubita e definită prin antiteze: *„Sfiosul mugur și toiagul sfetnic / Și iarbă crudă și catargul vrednic / Și primăvara-mi caldă și furtuna / Ești tu, ești lîngă mine, totdeauna"* („Tu"). Poetul pare însă a prefera, în acest ciclu, să descrie erosul în ipostazele sale de neîmplinire. Dar suferința în dragoste nu e umilință, înjosire, ci are o funcție înnobilatoare, lacrimile umanizează și purifică; *„Străin, surîsul reptilin / Mai mușcă și mai doare încă. / Mai scoate picuri de venin / Privirea rece ca o stîncă. / Dar lacrimile sînt mai tari! / Mai arzătoare ești, mai pură, / Scăldată-n ele cînd mi-apari / In orbitoarea lor armură"*. Alte poezii au titluri sugestive în această direcție: „Cuvîntul care geme", „Neîmplinire", „Despărțire", „Suspinul". Perspectiva actualității e prezentă într-un poem ca „Centaurul". Iubita e chemată să privească simbolica moarte a războiului în versuri cărora le-am putea reproșa o anume crispație: *„Privește, iubit-o, bătrînul centaur: / Copita-i e-n sînge și spaima îl prinde că, / Vai, nici o mocirlă de aur / De-acum nu-l mai vindecă. / Pămîntul plutește cu noi ca un plaur... / Amurgul — e-o lespede-aprinsă ca aurul / Și urlă, se-neacă-n mocirla-i de aur / Războiul, centaurul"*.

La Cicerone Theodorescu gestul poetic este o factură oarecum neoromantică. Sentimentul e exprimat direct, dar fără ostentație și în acest sens nuanțele lui sînt atent cîntărite, urmărindu-se o cît mai mare discreție, evitarea oricărei „stridențe". Trebuie să spunem totuși că poemele din ciclul „De dragoste" (judecata nu poate avea un caracter definitiv, deoarece acest ciclu face parte dintr-un volum în pregătire, pe care nu-l cunoaștem), — pot părea insuficient concludente sub raportul reflectării erosului contemporan.

Aspectele liricii erotice realist-socialiste discutate pe marginea unor cicluri recent apărute în presa literară (reflecția etică și apropierea de cotidian la Nina Cassian, trecerea de la poezia cotidianului la o modalitate clasică, la Maria Banuș, expresia mai directă a sentimentului, la Cicerone Theodorescu) nu sînt, firește, în măsură să epuizeze diversitatea căutărilor în acest important domeniu al poeziei noastre. Credem însă că atît calitățile cît și unele deficiențe relevate cu prilejul acestei discuții se regăsesc, sub o formă sau alta, în multe din poeziile de dragoste care apar fie în volume, fie în publicații. Ceea ce numeam, în articolul anterior, reabilitarea conceptului de dragoste (după criza prin care trece în capitalism) caracterizează în ansamblu poezia noastră erotică. E vorba însă și de înzestrarea erosului cu noile semnificații pe care le dobîndește în socialism. Rezultatele obținute sînt prețioase, dar mai sînt necesare eforturi în această direcție. Perspectiva noului mai e uneori afirmată exterior, neconvingător, iar alteori e prea vagă. Problema e de a realiza o fuziune armonioasă, pregnantă, între laturile general-umane ale erosului și cele specifice noii orînduiri.

Matei CĂLINESCU

Blues pentru Columba Neagră *)

„Și dacă trebuie să murim pentru popor — vom muri!"
PATRICE LUMUMBA

— Africă Neagră, cu fructe de aur,
Africă Neagră, cu fructe de aur,
Bate-ți tam-tamul din piele de taur!

Sună-ți din cornul de fildeș, din surlă,
Sună-ți din cornul de fildeș, din surlă,
Neagra mînie de veacuri — ți-o urlă:

„Ai! din pămîntul Africei mele,
„Ai! din pămîntul Africei mele —
Sînge țîșnește pînă la stele!"

Ochi de pucioasă-n noapte scînteie,
Ochi de pucioasă-n noapte scînteie —
Bufnițe albe-n túnici yankee...

O.N.U. flutură steagu-i albastru,
O.N.U. flutură steagu-i albastru —
Flasc liliac peste-al țării dezastru.

Și mercenarii cruzi, cu caschete
Și mercenarii cruzi, cu caschete
Țin o columbă sub baionete,

Neagră columbă cu-aripi gigante,
Neagră columbă cu-aripi gigante,
Ochii de flăcări și diamante.

Ulii în gheare înhață columba,
Ulii în gheare înhață columba,
Sufletul luptei: PATRICE LUMUMBA!

Piere eroul în fumul de pușcă,
Piere eroul în fumul de pușcă —
Dinții lui lucii țărîna o mușcă.

Flăcări îi mistuie trupul — bazaltu
Flăcări îi mistuie trupul — bazaltul
Inima-i fulgeră cît tot înaltul!

Soarele-n tremur intră-n penumbră,
Soarele-n tremur intră-n penumbră —
Duhul Columbei Negre l-adumbră...

Ploaia în hohote jungla deplînge,
Ploaia în hohote jungla deplînge,
Congo își umflă vadu-i de sînge

— Spumegă, Congo, alb de mînie,
Spumegă, Congo, alb de mînie,
ALB ELEFANT ce cu colții sfîșie!

Scapără ochi și lucii macete,
Scapără ochi și lucii macete,
Jungla coboară cu arborii-n cete.

Fiece Negru e un Lumumba,
Fiece Negru e un Lumumba —
Fîlfîie-n inimi vie COLUMBA!

George DAN

---

*) Din *Fildeșul negru rîde* (crochiu de epopee neagră).

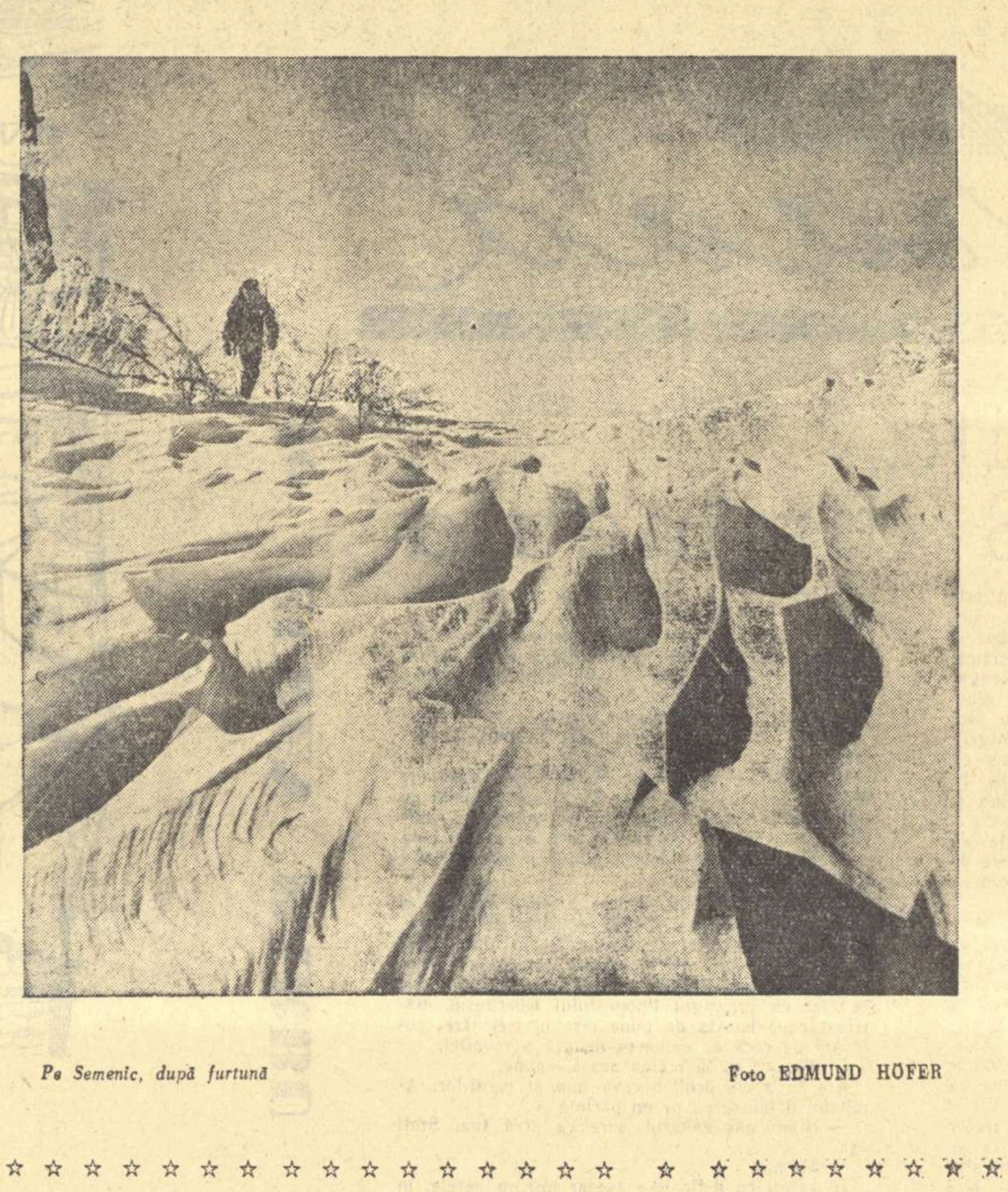
Pe Semenic, după furtună

Foto EDMUND HOFER

DE VORBA CU TITUS POPOVICI

(Urmare din pag. 1)

tate sau alta. La Tolstoi se împletesc în mod genial analiza și creația, de aceea Tolstoi este modern, prezent, mereu nou, iar opera lui constituie (privită în perspectiva analizei lui Lenin) o școală literară de-o excepțională însemnătate.

Pentru epoca de mari prefaceri pe care o trăim, este fundamental să vezi lumea, conflictele, eroii din perspectiva comunistului. Este un proces greu pentru scriitor dar cred că numai așa se pot crea acele opere, cerute de esența nouă a vremurilor noastre, cerute din ce în ce mai insistent de logica dezvoltării literaturii romîne, așteptate cu nerăbdare de cititori.

— Stabilind raporturile cu „antevorbitorii" trebuie deci să precizăm că important și definitoriu în alegerea unei modalități artistice vi se pare eroul principal și de aici perspectiva social-politică din care este privită realitatea (starea civilă, apartenența socială și mai ales politică). Cum se rezolvă armonizarea artistică a existenței unui erou principal mic-burghez (chiar dacă acesta are căutări, frămîntări sincere, cinstite) cu perspectiva comunistului din care este privită realitatea? Mă refer la romanul Străinul.

— Să facem (de dragul discuției, nu al meu) abstracție de stîngăciile artistice, de construcție, de ton care abundă. Critica a observat caracterul de „frescă" al cărții, un anumit „istorism". Am crezut necesar să încerc a cuprinde diferite medii sociale, pentru a putea explica procesul de transformare a eroului. In mod obiectiv însă eroul trece pe plan secundar deoarece soluțiile esențiale vin din partea altei forțe sociale și anume din partea clasei muncitoare. Sînt perfect convins (și aceasta nu este o declarație oarecare, ci rezultatul unui proces nu prea ușor prin care am trecut) că problemele, conflictele inedite ale vremii noastre nu pot fi oglindite în adevărata lor semnificație, cu adevărat curajos decît atunci cînd forța principală a vieții devine și forța principală a cărții. Și acum mai departe: de multă vreme lucrez la volumul II al romanului Străinul. Cartea cuprinde cîțiva ani extrem de plini, de bogați, dar... tot ce am scris pînă acum mă nemulțumește. De ce? Pentru că frămîntările (cinstite, sincere, profunde, dramatice, cum vreți) prin care trece un intelectual mic-burghez în epoca noastră de transformări sînt palide (iarăși, în mod obiectiv palide) față de conflictele prin care trece, pe care le rezolvă, un reprezentant al clasei muncitoare. Mai mult decît atît: acest drum, al intelectualului mic-burghez, cinstit, această evoluție chiar pozitivă, există în literatura noastră. Mai bine sau mai puțin bine, dar există. In timp ce nu avem o carte, cu adevărat importantă, în care eroul reprezentativ al epocii noastre să-și găsească locul pe care-l are — și cam de mult! — în viața de fiecare zi. Pentru mine, ca scriitor tînăr, aceasta este problema. Ca s-o iau înaintea întrebării care se pune de obicei la sfîrșitul unui interviu: „Ce aveți de gînd să scrieți? Sau la ce lucrați?" profit de amabilitatea Gazetei ca să spun că am început să lucrez la un roman a cărui figură centrală va fi un activist de partid. Pentru că altfel, toate declarațiile frumoase, oricît de sincere și adevărate ar fi ele, rămîn doar literă tipărită.

Despre modalitatea estetică (analiză sau creație) cred că va fi bine să vorbim mai tîrziu și pe concret.

— Răspunsurile ce ni le-ați dat, sînt o pledoarie pentru cunoașterea vieții. Intrebarea oportună și necesară ar fi acum — „ce înțelegeți prin cunoașterea vieții?"

— In special această problemă nu trebuie discutată enunțiativ. Dacă am face o medie a celor ce rezultă din toate articolele, și luările de cuvînt pe această temă, am ajunge la această formulare: „trebuie să cunoaștem viața". Sîntem cu toții de acord cu aceasta; cred că e cazul să trecem de la constatare la practică. Nu mă refer la cazul individual. Modul în care un scriitor, vîrstnic sau tînăr, își face prima datorie elementară de scriitor: aceea de-a se ține la curent cu procesul neîntrerupt de formare a conștiinței socialiste, dă măsura propriei sale conștiințe socialiste. Asta se reflectă (și nu se poate deghiza niciodată, nici în poem, nici în roman, nici în „farsă") în opera lui.

Se petrec însă uneori (se petrec în realitate în fiecare zi, în toată țara) procese mai ascuțite (nu în sensul proceselor negative, evident, deși acestea nu trebuiesc de loc neglijate!) discuții pasionate, lupte de opinii, ședințe furtunoase, în care noul luptă să se afirme, în care noul învinge. Uniunea Scriitorilor ar trebui să găsească mijloacele ca scriitorii, și nu unul, și nu doi, să fie acolo. A existat în iarna trecută o asemenea inițiativă. Ea n-a fost continuată și e păcat. Sînt sigur, de asemenea, că mai pot fi găsite o infinitate de metode ca oriunde se întîmplă ceva interesant, să fie și scriitorii acolo. (Aceia care vor, desigur; dar mă îndoiesc că ar exista și alții care să spună „nu"). In orice caz, poate chiar în paginile Gazetei, o discuție concretă, simplă, de lucru (să declarăm război „declarativismului"!) ar fi iarăși binevenită.

— In această rezolvare personală se ține seama, cred, și de existența unor elemente aperceptive. Dacă Marin Preda se duce la țară să cunoască o gospodărie agricolă colectivă, pentru el aceasta este relativ ușor. Un scriitor născut și crescut la oraș va întîmpina, categoric greutăți mai mari tocmai pentru că îi lipsesc acele elemente aperceptive de care vorbeam: el nu știe ce face un țăran cînd se scoală dimineața, cum se strînge familia în jurul mesei de seară și alte momente de viață care constituie carnea unei povestiri bine orientată din punct de vedere ideologic. Cum vedeți problema documentării și a raportului între scriitor și experiența lui de pînă atunci?

— Cred că un scriitor trebuie să încerce să scrie despre orice mediu. Nu ca „exercițiu", doamne ferește. Revoluția socialistă se caracterizează și prin aceea că, în cadrul acestui proces gigantic, diferențele, zidurile dintre medii se șterg treptat, într-un proces complex, nespus de interesant și de inedit, literar vorbind. Cum scriitorul scrie despre oameni și nu despre mașini, ogoare, sau bănci de școală, ci despre oameni în raport cu mașinile, ogoarele și băncile de școală și despre oameni în raport cu oamenii, această „specializare" (specialist în țărani, specialist în intelectuali etc.) nu are nici un fel de fundament teoretic. Este evident însă că în etapa actuală sînt scriitori care cunosc mai bine un anumit mediu. Pentru ei problema este ca, lărgindu-și totodată experiența de viață, să țină un contact permanent cu acest mediu mai cunoscut, cu noile procese de viață, cu noile trăsături omenești care apar.

— Un scriitor care nu cunoaște un mediu ar putea folosi un personaj care descoperă treptat o lume nouă. Este o metodă posibilă...

— ...și pozitivă. Altfel se spun niște platitudini înfricoșătoare și înzorzonate stilistic. Un scriitor își dă măsura talentului și în modul în care reușește să cunoască, să pătrundă și să înțeleagă realități care pînă atunci i-au fost străine. Este însă destul de îngrijorător faptul că sînt unii scriitori care, după 16 ani de revoluție, nu cunosc unele sectoare importante în construirea socialismului.

— V-am ruga să ne vorbiți despre tinerii scriitori...

— Cu plăcere. Cel puțin noi care avem aproximativ aceeași vîrstă e bine să ne spunem deschis, tovărășește părerea unii despre alții.

Nu am instrumente critice pentru discutarea poeziei, dar țin să spun că tinerii poeți Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ilie Constantin, au adus în poezia noastră realmente ceva nou. Nu numai o imagine lirică emoționantă a tinereții și grave și naive și gînditoare și în căutare, ci și o expresie proaspătă și cuceritoare. (Am început să fac rime, am luat-o pe un drum rău!)

O precizare: mă refer numai la lucrări recent apărute. Omisiunile, cîte vor fi fiind, se datoresc faptului că n-am putut să citesc unele lucrări. Tinerii prozatori aduc un bagaj de viață foarte proaspăt, comunicarea artistică a acestui material de viață are un suflu inedit, mai ales că ei oglindesc conflicte ale zilelor noastre, și le exprimă cu o surprinzătoare maturitate artistică, uneori. Mă refer la Velea. Cred că N. Velea ar trebui să aibă curajul să-și concretizeze experiența, să-și călească mijloacele de expresie într-o lucrare mai „grea", într-un roman de pildă, pentru că după părerea mea are foarte multe date pentru a deveni un interesant romancier. P. Sălcudeanu știe foarte multe lucruri noi, interesante, în majoritatea cazurilor dă dovadă de maturitate artistică, dar există la el tendința de-a a spune prea multe lucruri dintr-o dată, de-a pune de pildă în aceeași lucrare două conflicte care nu se îmbină decît prin dorința subiectivă a autorului. (Nuvela „Iubește ziua de mîine"). Fănuș Neagu mi se pare un tînăr prozator de mari resurse, dar am impresia (nefiind critic, mulțumesc proniei, nu pot emite „judecăți" și nici nu e cazul) că mijloacele sale sînt încă „crude", așa că personalitatea lui mi se pare mai dificil de definit. Ioan Grigorescu este un temperament artistic original, viu, inteligent, foarte permeabil la nou, cu o expresie nervoasă și contemporană. Obsesia este cartea unui autentic prozator, cu primejdia ca uneori în raportul dintre faptul de viață și expresie să existe un decalaj „calofil" în sensul că printr-un ton intens și cam „făcut" să se comunice fapte relativ banale. N-am terminat noul roman al lui G. Chiriță, Oțelul (din motive independente de voința mea) dar pot să afirm că pe lîngă preocuparea foarte importantă pentru procesele înaintate ale vremii, scriitorul a „lăsat pe drum" multe din acele procedee cam baroce, ale Intîlnirii. Oțelul merită o discuție serioasă, și dacă după această demonstrație de limbuție, „Gazeta" îmi va mai acorda un spațiu cîndva, voi participa cu multă plăcere la această discuție.

— Cum vedeți modul în care critica a primit noua promoție de scriitori?

— Important, foarte important, mi se pare faptul că critica a început să-și spună cuvîntul, curajos, în special în promovarea tinerilor, fără a aștepta să le albească părul, (sau să le cadă) — detectînd judicios, cu dragoste și înțelegere, realele valori. Aceasta „absolvă" (nu chiar de tot, dar „absolvă") niște mici tăceri în cazul unor lucrări care ar fi putut constitui, de asemenea, obiectul unei discuții largi, în spirit partinic. In cazul dramaturgiei, de asemenea, după părerea mea, discuția a fost rodnică. Cu o singură excepție: aceea a tov. Traian Șelmaru, care a căutat „noul" într-un loc în care el nu putea fi găsit, cu toată bunăvoința, înțelegerea, prietenia și alte sentimente firești, pe care cu toții le respectăm, atîta timp cît nu dau tonul într-o discuție de principii. Poate că ar fi fost bine să se arate în concluzia discuțiilor — dîndu-i-se astfel un real ajutor tov. Șelmaru — că unele exagerări dogmatice nu se pot repara niciodată prin unele exagerări liberaliste. Ne găsim într-o etapă nouă în care problemele acestea au fost clarificate prin îndrumarea de partid.

— Deși într-un fel v-ați „grăbit" să ne răspundeți la întrebarea, presupusă imanentă într-un interviu, „ce proiecte de creație aveți?", ne permitem să o „repetăm" pentru un răspuns mai complet.

— Am avut șansa de-a fi în Cuba, cinci săptămîni, în momente de reală primejdie de agresiune pentru revoluția cubană. Am umblat mult, am cunoscut multe lucruri și mulți oameni, am văzut un popor mic și eroic gata să-și apere cu arma în mînă cuceririle revoluționare și demnitatea națională atît de greu cucerite. Am văzut pe viu cum în epoca noastră războiul poate fi oprit; am văzut cum forța lagărului păcii face ca posibilitatea eliminării războiului — ca mijloc de rezolvare a problemelor internaționale — să fie o realitate concretă, indiscutabilă. Despre toate acestea și despre multe altele încă, voi scrie o carte pe care aș numi-o Steaua nu e singuratică (Cubanii vorbesc cu mîndrie despre „la bandera con la estrella solitaria"). Voi face un efort ca să termin cît se poate de repede această carte, deoarece aș dori să mă pot consacra în întregime romanului de care v-am vorbit. L-aș numi Mai presus de orice... dacă... nu mi-ar fi luat-o înainte, demult, romancierul englez Erik Knight. Ce să-i faci, sînt tare puțini oamenii care să fie primii în toate: în sport, în artă (plastică, cinematografică, teatrală, arhitecturală) și... în găsirea unor titluri bune.

Vă mulțumesc pentru atenție.

Adriana ILIESCU

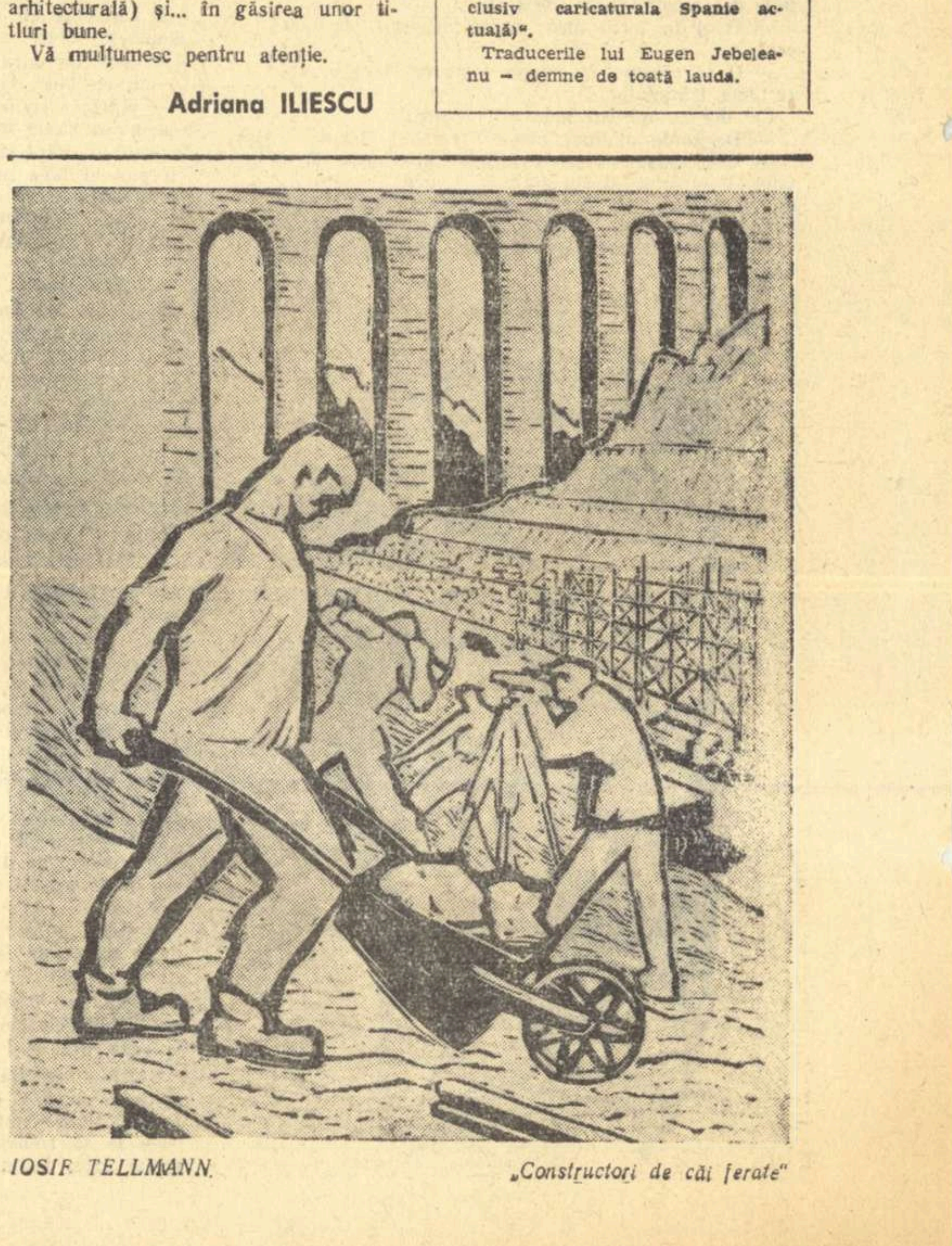
IOSIF TELLMANN

„Constructori de căi ferate"

POȘTA redacției

Octavian G. Rădăuți — Aiud. „Phanta rei" nu e o schiță cum spuneți dvs., pentru că „nu se întîmplă nimic" și nici nu asistăm cumva la vreun moment unic dar decisiv din biografia eroilor. E un portret, mai exact două portrete, de altfel izbutite. Perechea de maeștri bîntuiți în ratarea lor acră, de delirul grandoarei — arhitectul unui proiect utopic, nici măcar redactat și autorul unui singur manuscris pierdut la Paris — este fixată cu obiectivitate malițioasă, incisivă și o curiozitate de moralist amuzat, aproape satiric. Stilul are nota intelectuală cerută de natura personajelor și a genului analitic adoptat. Ne-a plăcut de asemeni scena finală de „desumflare" a bietelor ifose, pentru că sugerează și aptitudinile dvs. epice propriu-zise. Din păcate însă, literatura realist-critică și recent Scrinul negru abundă în asemenea modele și chiar factură. De aceea, indiferent de procedeele care vă convin, analitice, descriptive sau narative, vă îndemnăm să vă îndreptați atenția nu spre eroii gata făcuți din cărți ilustre și spre fantomele vii ale trecutului mort ci, așa cum spuneți singur, spre „materialul din jurul meu" — trecut prin „laminoarele" imaginației dvs. — ca să vă cităm din nou.

Pastor Constantin — Constanța, cercul literar „Filimon Sîrbu". Schița „Scaieții" vădește însușiri certe: anume putere de observație, sensibilitate stăpînită la impresiile naturii și ale vieții cotidiene, frază nu lipsită de nerv și plasticitate. Nucleul epic însă, sentimental și moralizator, e neputincios să adăpostească ideea urmărită și enunțată chiar de dvs. în scrisoarea ce însoțește mss.: „Cînd noul se naște, vechiul trebuie să moară". De ce nu ne trimiteți și alte bucăți, mai ales că „în sertarul meu s-au strîns destule manuscrise"?

Florin Galan — București. Valoarea povestirii „Vine Irina" stă mai mult în semnificația temei ca atare decît în realizarea ei artistică, în limbajul pitoresc al moșului Chirilă și nu în autenticitatea celorlalte personaje și în primul rînd a Irinei. Realismul în general, și cel socialist în special, ocolesc de departe atmosfera patriarhală, tipul sfătos, de origină sămănătoristă, al țăranului ca și orice formă de convențional. (Viața și cariera Irinei, orfană, culeasă de pe drumuri de un „moș și o babă", ajunsă tractoristă și măritată tot cu un tractorist seamănă a poveste de abecedar). Realitatea nu suportă imagini dulcege

Giurca C. Antonie — Alba Iulia. „Tulburelul" și „Glasul pămîntului" nu sînt articole ci, am spune, apologuri sau istorii alegorice de tipul celor ale lui Creangă („Moș Ion Roată și Unirea") iar dintre ele, preferăm pe a doua, pentru că e mai puțin artificială. Tot ce spuneți cu privire la exploatarea moșierească și nenorocirile proprietății private (lupta pentru pămînt) este adevărat și, pentru scopul didactic pe care l-ați vizat probabil, alegînd acest procedeu, tonul e foarte indicat: expozitiv, net, bazat pe antiteze fără echivoc. Publicațiile noastre pentru sate ar face loc, sperăm, scrierilor dvs. Noi așteptăm de la dvs. literatură. Dar, dacă țineți la acest gen, atunci e nevoie de un conținut de idei mai bogat sau mai puțin dezbătut.

Dorel Corin — București. Nu putem să vă sfătuim decît să părăsiți repede și pentru totdeauna tipul povestirii lacrimogene — de fapt poveste — a fetei îndrăgostite, fără să știe, tocmai de fratele ei dispărut de mic de acasă. Dvs vorbiți, episodic, de un șantier și eroul dvs. e un zidar. Căutați acolo, în lumea muncii noi, adevăratele subiecte și caractere.

Mihail PETROVEANU

BLAS DE OTERO IN ROMINEȘTE

La rubrica „Poeții lumii", „Viața romînească" nr 1/1961 publică, în tălmăcirea lui Eugen Jebeleanu, un frumos ciclu de versuri ale poetului spaniol Blas de Otero. În condițiile aspre ale dictaturii fasciste a lui Franco, Blas de Otero, însuflețit de un mare curaj cetățenesc, scrie înfruntînd cenzura și riscîndu-și libertatea, despre „caricaturala Spanie actuală".

Versurile sale au o rezonanță profundă, gravă: **„Scriu / din / necesitate / pentru / a contribui / (un pic) / la ștergerea sîngelui / și / a nedreptății / din lume / (inclusiv caricaturala Spanie actuală)".**

Traducerile lui Eugen Jebeleanu — demne de toată lauda.

AKIMOV sau Teatrul de Comedie din Leningrad

Văzut înainte de spectacolele lui, e o anticipare, după ele, o confirmare: Akimov e una cu Teatrul de Comedie din Leningrad. Intre sclipirile vioaie și mucalite ale ochilor lui limpezi și montările spirituale de pe scena al cărei suflet este — s-a statornicit o corelație directă și durabilă. Intru în biroul lui și odată cu mîna întinsă prietenește, mă întîmpină de pe pereți nenumărate afișe multicolore, opera lui Akimov, ca și spectacolele pe care le anunță. Un palmares remarcabil: peste 60 de piese regizate, peste 200 de decoruri realizate la spectacolele proprii și ale altora. Regizorul nu poate fi despărțit de scenograf sau mai degrabă în cazul lui scenograful de regizor; înainte de a mișca actorii, Akimov le-a și creat cadrul plastic. Akimov e un om al penelului — al pensulei subțiri — și al culorilor, asta se vede cît de colo în spectacole. Din păcate n-am văzut decît trei. Trei spectacole de o dramaturgie felurită, neavînd aproape nimic comun, în afară bineînțeles de un oarecare filon comic. E vorba de contemporana Poveste a unei tinere fete *de Alexei Tverskoi,* Labirint *de italianul Paolo Levi și de fermecătoarele* Povestiri pestrițe *după Cehov. De altfel, aceste spectacole nu seamănă între ele nici ca tratare regizoral-plastică, toate semănînd însă din plin cu Akimov. De unde — ca o observație de reținut — prodigioasa capacitate a regizorului-scenograf de a-și diversifica stilul, rămînind mereu fidel teatrului și mai cu seamă mereu fidel sieși.*

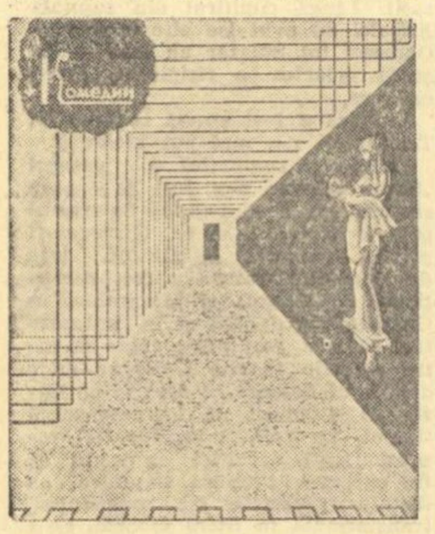

Programul executat de N. P. AKIMOV pentru spectacolul cu piesa „Labirint". de Paolo Levy

In Povestea unei tinere fete *uluiește varietatea de mijloace, de modalități, întrunite într-un singur spectacol. Incepînd cu decorul: proiecții colorate, proiecții în alb-negru, panouri pictate, panouri cu desene ca ilustrațiile pentru copii, cortine pictate, machete de oraș ș.a.m.d. Orchestra e mereu prezentă în fosă și punctează acțiunea cu ritmuri bine marcate (O discuție între două personaje se desfășoară în întregime pe un ritm de dans). Fețele de cortină abundă, dar nu pentru a înlesni schimbări de decor, ci pentru a detașa personajele (ca în cinematografie, tehnica denumită a „gros-planurilor") pentru a le „impune" mai subliniat atenției și memoriei publicului. Textul are repeziciunea și expresivitatea unor secvențe de film, în care actorii își trăiesc cu profunzime „stanislavskian" ideile și sentimentele. De neuitat pentru mine rămîne interpreta rolului principal, V. A. Karpova (fermecătoare și în rolul „Ninocica" din povestirea cu același nume de Cehov). M-am gîndit mult, după aceea, la îndrăzneala lui Akimov de a amesteca atîtea lucruri în aparență eterogene, distonante chiar, și de-a dobîndi totuși din acest amestec un fapt de artă atît de unitar. Adevărul e că Akimov trece orice „motiv", orice „împrumut" de mijloace prin proba de foc a teatralității, adică a acordării cu scena. Și proba, odată trecută, folosește un ligament special, care unește părțile în armoniosul întreg (Ligamentul? Un elixir în care intră: concepția, viziunea, gustul și sensibilitatea scenografului-regizor). Cred că Akimov deține taina — neștiută de aritmeticieni — de a aduna, într-un singur total, lămpi cu scaune, cu perdele, cu umbre...*

Despre Labirint *— o tragicomedie care aduce pe departe aminte de* Celebrul 702 *— mă voi mărgini să spun că și aici soluția plastică e de o remarcabilă expresivitate, creînd dintr-odată densa atmosferă specifică piesei.*

Cel mai încîntător spectacol văzut la Leningrad rămîne fără îndoială Povestirile pestrițe, *aduse de Akimov din paginile lui Cehov, pe scenă. Ca și în celelalte cazuri, și aci uimește ingeniozitatea, grația și expresivitatea soluțiilor în decor. Pe un fundal negru coboară detalii scenografice în alb care dau un cadru de poetică transparență. Așa e în* Cauza pierdută *sau în* La țară. *In* Cu sula în traistă *care se reduce de fapt la un dialog între două personaje în sanie, foarte ingenios e redată mișcarea vehiculului, printr-o crupă de cal în mers care, chipurile, trage sania, sugerînd perfect alunecarea pe zăpadă. In alte povestiri, cum ar fi* Nu-i nimic de făcut, Ninocika, *sau* Oaspetele, *decorul e în lumină, integrat prin elemente clare de recuzită și mobilier. Totdeauna, însă, atmosfera e exactă și nu-ți poți imagina un cadru mai adecvat. Jocul actoricesc ce nu poate avea aci o analiză ci doar o sumară apreciere — e clasic, parcă ai fi la M.H.A.T. In* Vodevil *interpretările au fost chiar mai complexe ca mijloace, recurgîndu-se la dans și cînt. Totul, însă, realizat cu o invidiabilă măsură, cu o rotunjime și o finisare de bijutier. Intr-adevăr, aceste* Povestiri pestrițe *(poate traducerea ar fi mai fidelă prin* Povestiri de tot felul) *sînt pietre prețioase înșirate cu migală și gust perfect, într-o salbă cu monturi și cataramă de aur. Nu voi putea uita curînd excepționalele creații ale actorilor E. V. Iungher în rolul „Doamnei N. N.", B. I. Osipov în* Cu sula în traistă *și în* Vodevil *— N. N. Trofimov și E. M. Jarov în* Tragedian fără voie *precum și pe L. E. Leonidov în* Ninocika.

Aș fi vrut — dar spațiul nu o mai permite — să scriu mai pe larg de conversația avută într-o duminică, la prînz, cu Akimov. Totuși nu voi încheia aceste palide însemnări — palide față de strălucirea obiectului lor — înainte de a comunica cititorilor noștri dorința expresă a artistului poporului N. P. Akimov de a veni împreună cu colectivul său în Romînia, țară despre a cărei mișcare teatrală a auzit și o apreciază. Vrea să ne aducă — acesta nu era decît un proiect — Revizorul, Povestirile pestrițe *și* Umbra *de Șvarț, o piesă la care ține nespus de mult, pe care a montat-o înainte cu 25 de ani și pe care o va relua, refăcînd-o, acum. La acestea se va adăuga — e de la sine înțeles — o piesă de strictă actualitate, cea mai bună dintre comediile scrise, sau care va fi scrisă pînă la acea dată, de unul dintre autorii grupați în jurul teatrului și cultivați cu hărnicie și străşnicie de grădinar de către maestru.*

Aș dori din suflet ca publicul romînesc să cunoască măcar în parte — așa cum l-am cunoscut și eu — și să se bucure de chipul luminos, cald, spiritual al Teatrului de Comedie din Leningrad și al animatorului său, scenograful-regizor Nikolai Pavlovici Akimov, febril căutător de idei și forme noi, care face să coboare vraja artei pe tot ce pune mîna.

Horea POPESCU
prim-regizor artistic
Teatrul Muncitoresc C.F.R.

OLGA PORUMBARU *„Teatru și muzică"*
(Compoziție pentru fațada Teatrului Muncitoresc din Reșița)

LA TEATRUL „ȚANDARICA"

Premiera „Doctorul Aumădoare" de V. Korostîlev

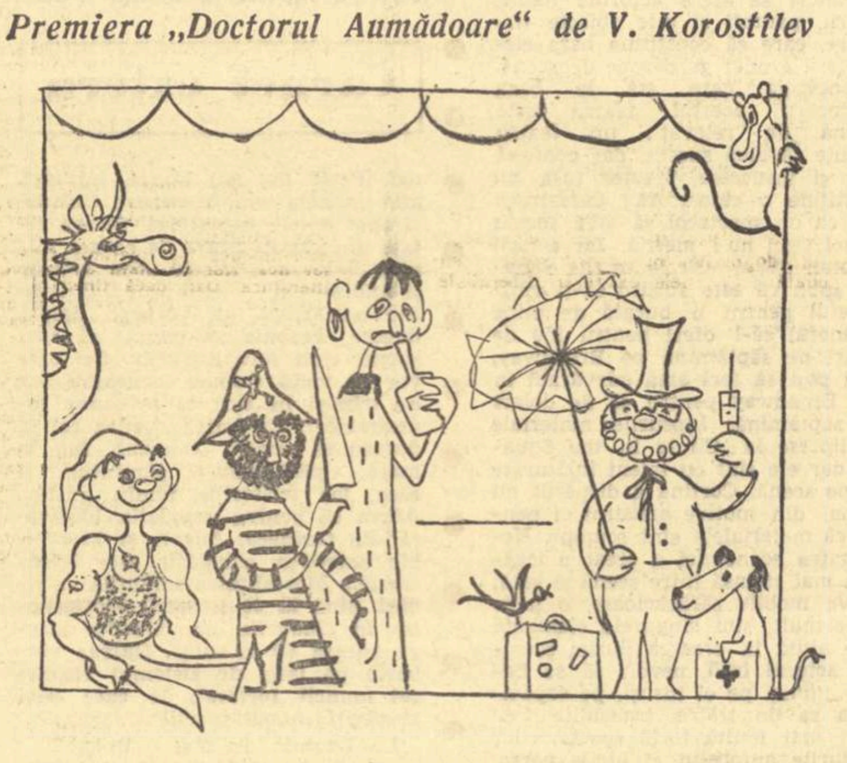

Desen de IONIȚĂ JIANU

CARNET cinematografic

„VAN GOGH"

Van Gogh? Da, Van Gogh! Adică, un film închinat pictorului, despre care unul dintre entuziaștii discipoli spunea: „Il iubesc mai mult decît pe tatăl meu!" Ce l-ar fi putut reține pe un regizor temerar de la o asemenea întreprindere? Biografia omului are un caracter senzațional și se pretează la o depănare pe secvențe cinematografice: dese perioade de cruntă mizerie, nefericirile dragostei, neputința de a se acomoda vieții mondene și preferința pentru un mediu rudimentar, sălbatec, lupta cu amenințările nebuniei, accesele de irascibilitate, picturile zguduitoare, pentru care Vincent van Gogh a sacrificat totul, picturile care nu au stîrnit nici un ecou în societatea vremii. Așadar, un subiect pentru un scenariu patetic, cu interpreți de valoare, de felul lui Kirk Douglas. Mai rămîn zonele anevoie de definit prin contururi liniare, perfect accesibile, misterul creației cu gravele răscoliri de conștiință, cu apocaliptice încleștări, stăruința de a desluși un țel superior în viață și în artă. Dacă Vincente Minneli, regizorul filmului, nu e un vizionar, el este în schimb un priceput analist, care știe să lege istoria omului de succesiunea tablourilor și să recompună cinematografic universul operei, lumea miraculoasă de ritmuri și culori, căutîndu-i sensul uman, tragic. Acolo unde profundele probleme de concepție nu găsesc un echivalent în scene de înfruntare dramatică, regizorul rămîne, precaut, la marginea faptelor.

Este un merit al filmului că păstrează unghiul realist, urmărind conținutul social al operei, nerenunțînd la ideea că pictura lui Van Gogh are un caracter angajat, de atitudine. Pentru Minneli, viața lui Van Gogh este o continuă încercare de comunicare cu oamenii, de transmitere a unui mesaj, spărgînd „cușca singurătății". După tentative repetate, de a înlătura teroarea lipsei de înțelegere cu contemporanii, soldate cu eșecuri în profesie, în dragoste, Van Gogh își concentrează întreaga aspirație eroică de fericire în pictură, care devine, oricît ar fi de năucitor, modul său de a trăi. Momentelor frenetice ale existenței pictura trebuia să le confere o justificare și o ordine, arată filmul. Minneli a refuzat interpretarea estetizantă a artei lui Van Gogh ca un joc abstract de lumini și culori, fără contingență cu viața. Detaliile evoluției estetice — influența impresioniștilor sau a stampelor japoneze, tradiția olandeză — sînt menționate în măsura în care explică efortul lăuntric de interpretare a epocii, setea de viață concretă, tangibilă, a marelui artist. Se subliniază pe peliculă înclinația constantă a lui Van Gogh către realitate, către o anumită realitate, cea a muncii și a oamenilor simpli. Van Gogh își alege modele oameni din popor, muncitori și țărani, fără a atenua priveliștea înfiorătoare a abrutizării din pricina condițiilor de viață. Pe Minneli l-a interesat atitudinea morală a lui Van Gogh și a conceput filmul ca un elogiu al frumuseții sufletești: caracterul integru (abnegația și simțămîntul fanatic de dreptate în activitatea de predicator printre mineri), nevoia organică de sinceritate dusă pînă la ultimele limite (mărturisirea impulsivă a dragostei pentru verișoara Kay), dorința comuniunii spirituale fără a face vreun compromis în convingeri, cu detestarea ipocriziei (furtunoasele întîlniri cu Gauguin, un dor de prietenie care nu poate însă concilia două firi divergente), tandrețea și un prisos de duioșie, în ciuda izbucnirilor mînioase, cum se destăinuie bunului său frate Théo („este în mine o armonie și o muzică calmă, pură").

Dacă a ocolit zonele căutărilor „metafizice", regizorul a năzuit să reconstituie ambianța specifică, să integreze pe om în peisajul operei, cu știința decorării și a ornamentării plastice. Folosind procedeul tălmăcirii vizuale a scrisorilor către Théo, Minneli insistă aici pînă în detalii, căutînd corespondențe cu opera. Sub cerul ploios al orășelului minier, zidurile apar cenușii și umede, luminile tremurînde licăresc prin ceață, oamenii sînt livizi și încruntați. Și avalanșa gesturilor și a mișcărilor, înregistrate în timpul catastrofei miniere, semn al exasperării, concordă pe ecran cu ardoarea sumbră din perioada respectivă în creația lui Van Gogh. Apoi erupția de lumină solară în peisajele de la Arles, cînd nimic nu mai stăvilește nostalgia Sudului: cîmpiile de grîne cu galben încins („ce frumos este galbenul!"), beția de viață, aviditatea de lumină, care sugerează suita de tablouri: „Floarea-soarelui". Prin restituirea decorului caracteristic, Minneli dezvăluie sensurile operei. De pildă, leit-motivul luminii, ca un focar de ordine, de pace, de încredere în vălmășagul senzațiilor de spaimă în fața realității moderne burgheze. Cînd, invocînd momente cunoscute din viața lui Van Gogh desparte pe etape istoria cuprinsă în cîte un tablou, regizorul așează în prim plan sursa de lumină: în cafeneaua unde se dezlănțuie „teribilele patimi omenești"; în scena înfruntării demente cu Gauguin, pe străzile înguste și pustii, din care răzbate numai sclipirea felinarului; în nopțile albe cînd pictorul lucrează în transă, avînd fixate pe pălărie lumînări aprinse; în vagabondările pe cîmpiile copleșite de arșiță în care iradiația soarelui germinează parcă viața, sau în viziunile halucinante, pe pragul nebuniei, cînd tenebrele sînt tăiate de o scînteiere stelară.

Ce este nespus de emoționant în acest film, oricare ar fi coeficientul de adevăr în transpunerea esenței artei și omului? Noi cunoaștem astăzi proporția exactă între lucruri, raportul între Van Gogh și contemporanii săi. Rămas în fond necunoscut chiar pentru cei mai apropiați, supus persecuțiilor, batjocorit și evitat cu repulsie, din pricina simptomelor de nebunie, de către indivizi sătui și stilați, ce martiraj a parcurs acest om ciudat, solitar în vîrtejul civilizației burgheze, fugind de zgomotul marilor orașe și de obtuzitatea mondenă, îmbrăcat în haine grosolane, plăcîndu-i primitivitatea, lucrurile elementare, franchețea spiritului!

Filmul apasă pe ideea supliciului, a umilirii îndurate de geniul căruia consiliul clerical îi acordă favoarea unei slujbe modeste și refuzate de toți înaintea lui, pe care familia și cunoscuții îl dăscălesc chiar în privința artei sale, asupra căruia, în sfîrșit, burghezia provincială aruncă anatema disprețului ei. Ca un episod culminant, regizorul alege scena sărbătorii populare din Anvers, cînd în sunetele trompetelor este aclamat un primar oarecare, iar piața publică e invadată de veselie zgomotoasă, în timp ce în micul restaurant, Van Gogh, singuratec, neștiut de nimeni, zace prăbușit într-o criză de disperare. E bine că din palpitanta istorisire cinematografică, cu nu puține concesii făcute procedeelor convenționale, răzbate totuși puternic pietatea legitimă față de marele pictor răzvrătit.

S. DAMIAN

Imagine din film

O ERĂ APICTURALĂ?

(Urmare din pag. 1)

tibilă. Dînd cuvîntului poezie *înțelesul generos de artă și creație, să spunem împreună cu Baudelaire: „Orice om sănătos se poate lipsi de mîncare două zile — de poezie, niciodată".*

Viitorul abstracționismului e legat, după cum precizează G. Charbonnier, citîndu-l aprocrif pe Max Ernst, de lumea afaceriștilor. Nu sînt de loc un admirator al pictorului suprarealist Max Ernst dar această opinie ce i se atribuie o găsesc pe deplin întemeiată. Cred și eu că într-adevăr succesul de care se bucură abstracționiștii în lumea industriașilor și a acționarilor de tot felul e profund semnificativ și le definește substanța. Omul de afaceri nu vrea „probleme" fie ele etice, sociale sau umane în general — și nu dorește neliniștea, emoția, exaltarea. El dorește ca ori de cîte ori își ridică ochii dintre hîrtii să și-i odihnească în gol — ori nimic mai mult decît o pînză pătată de culori aruncate sub zodia hazardului nu-i poate oferi o mai clară idee de gol. Dar a lega viitorul abstracționismului, sortit să dispară odată cu lumea burgheză căreia i se adresează, de soarta picturii în general e egal cu a avea sentimentul că lumea moare odată cu tine. Și însuși Levi-Strauss o admite cînd spune că arta în societate e menită să-i învețe pe oameni a cunoaște și aprofunda realitatea ambiantă, ceea ce înseamnă că evoluția ei e paralelă cu propria evoluție a realității și că ea răspunde unei necesități permanente. Această evoluție se împlinește independent de amploarea și strălucirea unor contribuții individuale. In sec. XVIII italian nu mai găsim uriași de talia lui Tizian, Coreggio sau Veronese, dar pictura nu încetează să existe și să însemne o acțiune de revelație a noilor frumuseți specifice epocii: apar frumoasele peisaje de Canaletto și Guardi, acești strămoși ai impresioniștilor, iar portretele lui Longhi ne înfățișează lumea tîrgoveților goldonieni. Chiar cubiștii — și aici sînt de acord cu Levi-Strauss — au încercat să exprime frumusețea ambianței industriale, familiarizîndu-ne cu acest aspect al civilizației moderne, dar eșecul lor e datorat în mare parte greșitei concepții despre raportul dintre om și civilizația secolului, pentru că în loc să apară în pînzele lor imaginea triumfătoare și majoră a creatorului acestui nou univers, vedem un om abstract și schematic, zdrobit și dizolvat într-un mediu tentacular, devenind el însuși o mașină, un automat geometric și sumbru, după cum la suprarealiști omul delirează în cuprinsurile propriei sale civilizații, ca într-un ospiciu fosforescent.

Societatea burgheză în amurgul ei nu putea da naștere decît unei arte crepusculare și abstracționismul reprezintă paroxismul acestei degringolade. Dar moartea lui nu va putea anula pictura și era apicturală *e o absurditate monstruoasă. Noile realități ce se impun tot mai mult în istorie, noua înfățișare a lumii atrag o corespunzătoare înnoire a tuturor artelor și deci, implicit, și a picturii care va căuta să ne atragă atenția asupra frumuseții din preajma noastră. Nu va proiecta frumusețea asupra unor lucruri urîte, așa cum se exprima G. Charbonnier, pentru că ea există pretutindeni — în viață, în om — chiar dacă e adesea disimulată, ci ne va dezvălui mereu frumosul în miraculoasa polimorfie a devenirilor sale.*

A. E. BACONSKY

CRONICA dramatică

„Passacaglia" de Titus Popovici

(II)

— Teatrul Municipal —

Cronica noastră a început prin a demonstra modul deosebit de interesant prin care, în Passacaglia, vechea dilemă ibseniană a relațiilor dintre individ și societate este reluată în coordonatele contemporane ale temei și soluționată în perspectiva concepției marxist-leniniste. Trecînd la cercetarea particularităților de construcție ale piesei, cronica observa trăsături demne de a fi remarcate și se oprea apoi pe pragul deslușirii unor deficiențe arhitectonice laterale.

Cum am văzut, mai cu seamă întîiul tablou (în versiunea tipărită, actul I) acumulează numeroase efecte teatrale, pe care le-am situa în categoria poantelor psihologice. Intîlnim un exces de accente grave puse pe un număr prea mare de replici și momente, pentru ca ele să poată fi luate în serios, de fiecare dată. Controversa nodală a piesei, care va ocupa întregul spațiu dramatic în actele următoare, își anunță dificultuos primele acorduri într-un prim act înțesat de promisiuni sonore. De ce este necesar, de pildă, să se acorde în prima parte a piesei atîta culoare profesorului și dramei ratării sale, cînd pentru sarcinile acestui personaj în conflictul central, el ar fi avut nevoie mai curînd de cristalizarea deplină a punctului său de vedere? In aceeași ordine a lucrurilor, agitația și febrilitatea Adei în raporturile sale cu Andrei (înaintea apariției lui Mihai) este desigur excesivă, implicînd și sensuri străine rolului fetei în ciocnirea centrală a piesei. In compartimentul prim, rezervat preludiului dramei, Titus Popovici anunță aproape cu fiecare personaj o altă piesă, fiind tentat să distingă în sufletul fiecărui erou embrionul unei teribile tragedii. Complicîndu-se astfel, autorul simplifică întrucîtva punctul de plecare al conflictului, retranșîndu-se însă mai tîrziu într-o revenire salutară.

Trebuie să vedem în această tendință de complicare insistentă a fiecărui personaj și o reacție explicabilă față de anume practici simplificatoare, proprii unor creații minore ale dramaturgiei noastre. Un rol considerabil în această supraîncărcare dramatică l-a jucat însă tocmai „tracul" atît de propriu scriitorului care trece întîia dată pragul compozițiilor teatrale. Bineînțeles că asemenea neajunsuri arhitectonice au prilejuit unele ezitări în profilarea dezbaterii de idei. Astfel „complicarea" intempestivă a locotenentului hitlerist Knapp a adus prejudicii rolului exact și strict al acestui fascist în confruntarea concepțiilor despre viață. Prelungind nefiresc convorbirea dintre Andrei și Knapp cu un pasaj de introspecție umanizantă a ofițerului nazist, autorul a ocazionat (într-o primă viziune scenică) o interpretare ambiguă a personajului care reducea caracterul negativ al acestuia și mina astfel acuitatea conflictului. Tensiunea dramatică exagerată și, uneori, nejustificată a unor momente din prima parte a dus la „teatralizarea" unor replici care devin nedorit, declamatorii („De ce ai făcut asta? De ce ai făcut asta?" îi spune Ada lui Andrei, după ce acesta o mîngîie pe obraz). Pe aceeași linie a supralicitării „teatrale" se abuzează de amănuntele pitorești de atmosferă, care fac din casa profesorului un soi de „Circ Sanger" fără raporturi directe cu drama care se dezlănțuie și care nu seamănă cu cea a Tessei*). De altminteri, acest cadru artificios își dovedește repede inutilitatea și este părăsit în actele cu adevărat dense ale piesei, actele care dau nota majoră dominantă în constituția dramei.

Passacaglia lui Titus Popovici începe, așadar, printr-o stăruitoare alăturare de motive grave care se diversifică. In această ambianță, motivele conducătoare se afirmă cu oarecare dificultate, din pricina unei exuberanțe dramatice neașteptate. După ce liniile principale ale acestei compoziții de reală efervescență ideologică se desemnează, conflictul se desfășoară cu o consecventă sobrietate. Confruntarea ideilor se desfășoară amplu în ultimele două acte, înlesnind pronunțarea finalului care anunță victoria concepției despre viață a clasei muncitoare.

Este adevărat că drama personală a pianistului Andrei cunoaște în piesă o asemenea dezvoltare încît poziției adverse, apărată de comunistul Mihai, nu îi revin sarcini prea comode. De aci provin și unele neregularități ale conflictului, dar meritul principal al autorului stă tocmai în crearea unor condiții de maximă seriozitate confruntării decisive care stă în centrul dramei. Actul de acuzare pe care Titus Popovici îl dresează în Passacaglia individualismului capătă forță tocmai pentru că dezbaterea dramatică nu este ferită de împotriviri și intemperii. Superioritatea lui Mihai este subliniată într-un spectaculos duel de argumente grele și în tăcerea proprie situațiilor extreme. Am fi dorit uneori ca replicile purtătorului nostru de cuvînt să capete o mai deplină consistență, dar este drept să recunoaștem că acest erou pozitiv memorabil cîștigă net și convingător bătălia ideologică în numele proletariatului.

Inainte de a încheia, trebuie să mărturisim că relevînd meritele piesei de care ne ocupăm sau observînd unele deficiențe, am urmărit să-i comunicăm cititorului bucuria noastră de a vorbi despre o piesă de teatru care este în același timp o operă literară certă. Replica scenică capătă în Passacaglia conturul unic al frazei artistice, iar autorul ei, prozator reputat, calcă pe scîndurile scenei cu un același respect înfiorat pentru rigorile artei literare.

★

Passacaglia a găsit la Teatrul Municipal o potrivită ambianță artistică. Dialogul lucid al acestei piese închinată unei dezbateri capitale a beneficiat de o transpunere scenică matură. Liviu Ciulei, asistat efectiv de Lucian Pintilie, a relevat încă o dată înclinația sa pentru spectacolul de idei. Preluînd de la autor un text zgîrcit în artificii teatrale, regia n-a făcut greșeala să „sprijine" piesa prin exploatarea exasperantă a momentelor „tari", sau prin extravaganța elementelor scenografice. S-a mers, în general, pe linia unei sobrietăți favorabile urmăririi colocviului filozofic, fără a se pierde din vedere nuanțarea mișcărilor sufletești ale eroilor dramei.

Reprezentativ pentru concepția spectacolului este faptul că cel mai izbutit dintre tablourile spectacolului de la Municipal (scena din chioșc) este și cel mai puțin dinamic dintre toate episoadele dramei. Doi oameni, numai doi oameni, într-un perimetru scenic foarte îngust, stau de vorbă vreme de o jumătate de ceas. Lazăr Vrabie (care realizează în rolul lui Mihai una din cele mai izbutite creații de „pozitivi" din ultimii ani) și Ileana Predescu (exprimînd conștiința pură a Adei într-un joc febril, pe portativul unei sensibilități feminine care se dăruie avîntat dragostei de viață) alcătuiesc un remarcabil cuplu dramatic. Sub îndrumarea regiei, cei doi interpreți mențin viu interesul publicului, considerînd fiecare replică ca încă o treaptă în opera pasionantă de dezvăluire a unor caractere omenești de o fermecătoare complexitate. Spectatorul asistă cu o superioară curiozitate la această uimitoare convorbire banală despre viață și despre fericire. Ținuta spectacolului este menținută cu consecvență.

In ultimul act, discuția hotărîtoare dintre Mihai și Andrei capătă gravitatea necesară, ocolind cu succes primejdia uniformizării tonului și a repetirii atitudinilor. In rolul atît de bogat și atît de dificil al pianistului Andrei, actorul Liviu Ciulei izbutește să realizeze conturul impresionant al momentelor de adîncă depresiune morală, refuzînd sincer și convingător pateticul declamator. Totuși, ni se pare că, în interpretarea lui Ciulei, pianistul intră prea devreme în circuitul tragic, semnalînd de la prima sa apariție, din primele sale scene, destinul amar al unui damnat. Or, în textul literar, între Andrei din prima parte a piesei și cel pe care-l cunoaștem din înfruntarea cu Mihai, este o distanță marcată, care face posibilă și însănătoșirea sa incipientă din final. Iată de ce preferăm creația în același rol a lui Gh. Ghițulescu, care joacă primul act în lumina unui orgoliu candid ce pregătește și explică deruta sa de mai tîrziu. In interpretarea lui Ghițulescu, perspectiva schimbării lui Andrei apare deosebit de pregnantă, în final. Tînărul actor este însă, spre deosebire de Ciulei, tributar încă unor supărătoare tonalități cantabile, ca și unor stridențe (rare) care apar în momentele vii ale discuției. In rolul Profesorului, Jules Cazaban reușește încă o dată să realizeze pitorescul amar al unui bătrîn trist cu neașteptate rezerve de tinerețe. Excelent în primul act, Jules Cazaban aduce pe neașteptate, în scenele de emoție din actul III, un stil de joc anacronic, în dezacord cu restul distribuției. Este de crezut că primul act al piesei ar fi putut cîștiga prin contactul cu scena, dacă regia ar fi renunțat la tratarea minuțioasă a unor detalii vădit livrești ale piesei, cum ar fi călătoria imaginară a lui Andrei și a Adei „în jurul lumii", insistentele manifestări de bețiv ale Profesorului și — mai ales — nuanțarea nefericită (în prima versiune a spectacolului) a divagațiilor lui von Knapp. Ni se pare, de asemeni, ratată reprezentarea cavalerului Crucii de fier (V. Boghiță) sub chipul unui gimnast șăgalnic în locul caricaturii vindicative pe care o distingi în text. Asemenea inadvertențe și neîmpliniri pot fi cu certitudine eliminate, ținînd seama de liniile directoare ale viziunii regizorale și de însuflețirea cu care Teatrul Municipal a valorificat scenic piesa lui Titus Popovici.

Passacaglia se alătură ferm acelor creații ale dramaturgiei care acordă gîndirii un rol precumpănitor. „Sforile" nu funcționează în piesă cu o ireproșabilă facilitate ca în produsele meșteșugărești ale teatrului cu bun lustru. Zîmbind însă cu înțelegere la auzul ultimei replici a piesei, omul din stal se simte mai înțelept și învață să prețuiască farmecul cuvîntului plin.

V. MÎNDRA

---

*) Ne referim, desigur, aflîndu-ne în planul dramaturgiei, la piesa lui Jean Giraudoux și nu la romanul lui Margaret Kennedy.

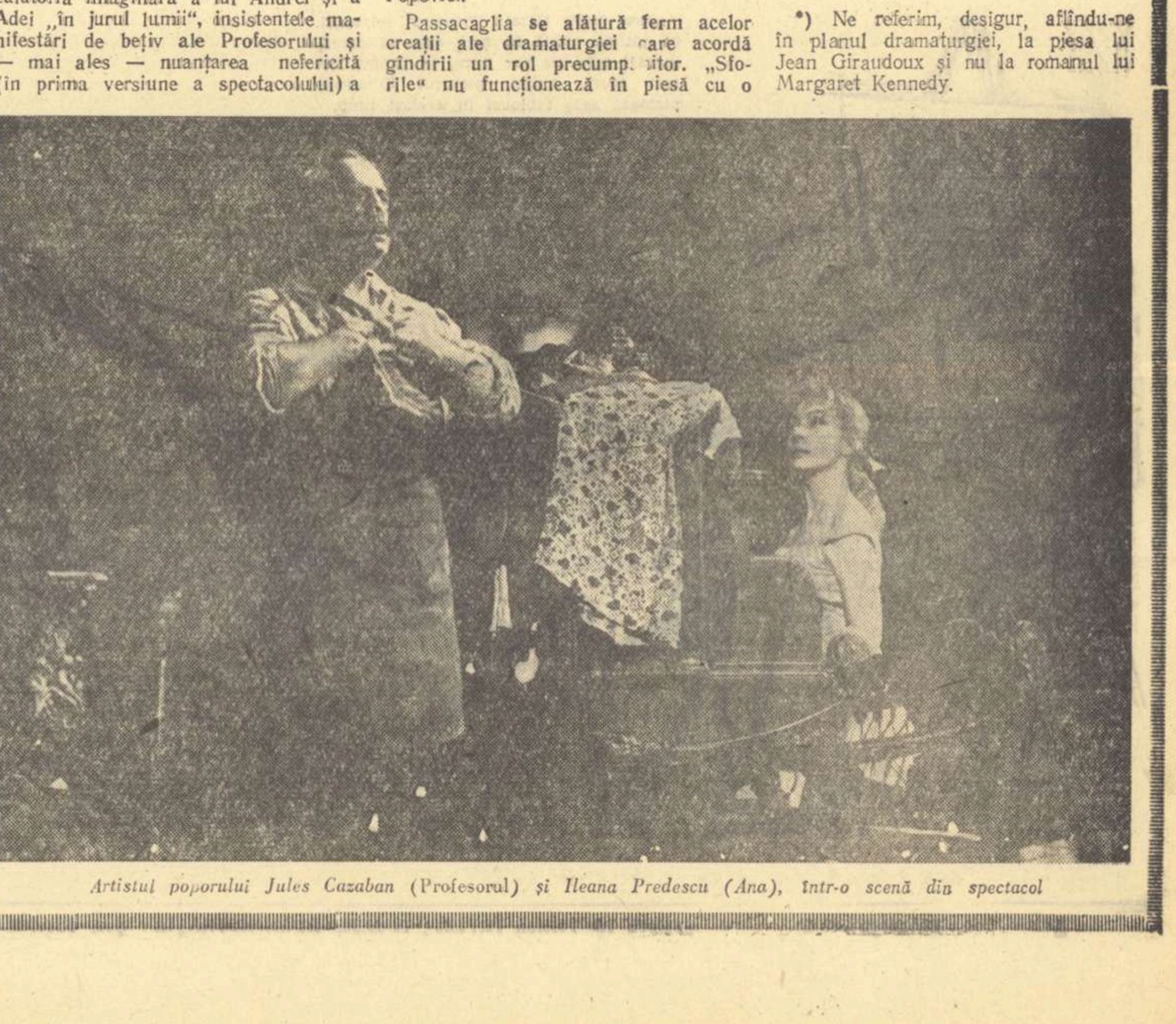

Artistul poporului Jules Cazaban (Profesorul) și Ileana Predescu (Ana), într-o scenă din spectacol

Intr-un singur glas

Cutremurătoare veste! Ea ar trebui să aprindă de rușine obrazul oricărui om cu conștiința trează, dacă astăzi, în împrejurarea aceasta, nu s-ar ridica în lume o neclintită unanimitate și un singur glas, pentru înfierarea și sancțiunea exemplară a mișelescului asasinat ale cărui victime sînt Patrice Lumumba, luptătorul și martirul congolez, împreună cu devotații săi tovarăși de luptă și moarte.

Dolarii cu care ei nu au putut fi cumpărați au fost strecurați în mîna călăilor lui, de culoare mai mult sau mai puțin internațională. Fața acestora nu are, deocamdată, culoare și chip. Ea se străvede însă în filigranul unor bancnote, încleiate cu sînge și țărînă. Viața se desparte astăzi de moarte simbolic. Pe bolta cerească, mult dincolo de raza privirii noastre, între jocul constelațiilor, o aripă omenească se îndreaptă către treptele miezului solar, desprinsă din cugetul îndrăzneț al omului socialist. La o altă latitudine, dar nu la ei acasă, vechii vătafi de sclavi care au vlăguit vreme îndelungată Africa de puterile ei, își mai încearcă o dată veninul, înainte de a se prăbuși în hăul pe care sîngeroasa lăcomie l-a săpat în noaptea junglei.

Se încearcă acum înfrîngerea unui popor, ridicat la conștiința drepturilor lui, prin asasinarea celor mai buni dintre fiii lui. Fapta criminală încearcă să se pună la adăpostul unui lamentabil roman polițist, atît de prost ticluit, încît n-ar putea convinge nici pe cel mai naiv cititor de fapte-diverse și nici chiar pe cei interesați să-și frece mîinile de satisfacție, ca la primirea unei optime știri de bursă. Ea nu poate justifica în nici un fel suprimarea adversarului ireductibil, șeful legal al guvernului țării sale, investit cu încrederea aleșilor națiunii. Asasinatul rămîne asasinat în fața prezentului și în fața istoriei, oricîte argutii ar interveni în forurile internaționale în care s-au rostit protocolarele cuvinte fățarnice de consternare.

Subtilitățile de procedură, anchetele tergiversante, declarațiile oficiale, menite să întîrzie la nesfîrșit sancțiunile, vor avea un sigur efect, dar acela cu totul imprevizibil: trezirea înfricoșătoare a poporului congolez, hotărît să-și răzbune victimile și să-și sancționeze călăii.

Patrice Lumumba! Așa cum fără îndoială a știut, moartea lui nu s-a înfăptuit sub zodia zădărniciei. Mîna care i-a lovit obrajii va fi smulsă din cot și nu va mai chinui poporul lui. Arginții trădării, arma morții, ucigașii năimiți și năimitorii vor fi spulberați, pentru ca nici un popor să nu le mai sufere mușcătura și insulta. Oamenii ce vor poposi pe planetele și pe stelele al căror licăr îi luminau chipul de poet, de luptător și de mucenic, îi vor rosti numele și îl vor preschimba în imnul, mîine cîntat în toate limbile planetei înfrățite.

Șerban CIOCULESCU

ERA COSMICĂ

— Era cosmică?

— Da, I se întrevede începutul. Un savant englez de la cel mai mare observator astronomic din Europa occidentală, Jodrell Bank, afirma că lansarea unei nave cosmice avînd la bord un om este o operație mai ușoară decît aruncarea în spațiu a unei stații interplanetare cu direcția Venus.

— Deci adio „era atomică".

— Nu o spun eu, ci savantul sovietic Valentin Petuhov care declară că era atomică va fi cea mai scurtă perioadă pe care a cunoscut-o omenirea, nu mai mult de 50 de ani. Și această afirmație categorică a fost făcută în 1958. Or, de atunci...

— ...de atunci s-au petrecut evenimente. Am putea face un bilanț provizoriu.

— Sputnik I, primul corp cosmic artificial, prima planetă artificială, prima rachetă spre lună, fotografierea părții invizibile a lunii, primele experiențe biologice pe sateliți artificiali, primele viețuitoare care au făcut un zbor cu o navă cosmică și s-au reîntors pe pămînt. Și acum primul traseu către o planetă a sistemului solar.

— Toate aceste uluitoare reușite științifice au fost obținute de Uniunea Sovietică.

— Intr-un timp record: 4 octombrie 1957, lansarea primului sputnik; 12 februarie 1961, racheta spre Venus. Nu cred să existe în istorie știință care să fi parcurs în 3 ani și ceva etapele de la copilărie și pînă la deplina maturizare.

— Copil minune.

— Numai în Uniunea Sovietică sînt posibili asemenea „copii minune". Acești copii minune sînt rezultatul cercetării a nenumărate ramuri ale științei, mergînd de la electronică și automatică pînă la astronomie și comunicații interplanetare. Iar în ceea ce privește moștenirea lăsată de regimul țarist iată o apreciere despre Rusia anilor de după revoluție: o țară cu „țărani analfabeți, fără resurse hidraulice, fără resurse tehnice, unde comerțul și industria sînt pe marginea prăpastiei".

— Cui aparține?

— Lui Wells, marele visător, dar care s-a încurcat în aprecierea potențialului Uniunii Sovietice. El nu credea nici măcar în posibilitatea înfăptuirii planului GOELRO pe care îl numea „utopia electricității". In schimb, cine nu cînta imnuri de slavă tehnicii americane? Un compatriot al lui Wells prezicea chiar că în viitor oamenii îl vor zeifica pe Ford, ca simbol al Americii supertehnicizate, i se vor închina ca unui stăpîn absolut, iar anii se vor număra de la nașterea lui Ford. Aceasta se întîmpla numai cu 29 de ani în urmă cînd, la Londra, Aldous Huxley își publica celebrul său roman de anticipație științifică. De altfel vom mai avea ocazia să vorbim despre o nouă carte a lui Huxley, un fel de continuare a celei apărute în 1931. Nu se poate spune că americanii au renunțat să calculeze timpul istoric. Dar nu în funcție de Ford, ci în raport cu întîrzierea pe care o au față de sovietici, în problema cuceririi cosmosului: 2, 3, 4 ani — cifra variază.

— Deci americanii vor afla vești despre ceea ce numeam „era cosmică" de la corespondenții din Moscova...

— ...care îl asaltau în ultimele două zile pe directorul planetariului din capitala Uniunii Sovietice, în goană după informații. Ca să putem aprecia avansul pe care îl dețin savanții sovietici, este de ajuns să ne oprim doar la un singur domeniu, expedierea unor stații interplanetare, operație care depinde în mare măsură de puterea rachetelor. Acesta este și subiectul principal de discuție în cercurile științifice. In ceea ce privește cursa spre Venus, vom mai avea ocazia să discutăm în următoarele săptămîni.

In primul rînd baza de lansare nu se mai află pe pămînt ci în cosmos. In al doilea rînd, dat fiind că stația automată interplanetară are o greutate de 643,5 kg., racheta lansată de pe platforma satelit trebuie să fie un instrument deosebit de puternic și perfecționat, ca să nu mai vorbim de racheta care a înscris pe orbită satelitul greu, „gara sau aeroportul cosmic".

— Ce înseamnă, în traducere pentru profani, rachetă puternică? S-ar putea face unele aproximații?

— Aproximații? Da. Iată rezultatele unor calcule aproximative, ale unora dintre caracteristicile trenului de rachete care a plasat pe orbită satelitul de 6483 kg lansat la 4 februarie în U.R.S.S. Inălțimea, peste 50 m, adică un bloc cu peste 10 etaje; greutatea, cîteva sute de tone; puterea motoarelor, cîteva milioane de cai putere; consumul de combustibil al motoarelor rachetelor în minutele care se scurg între pornire și stabilirea pe orbită, cîteva sute de tone.

— Dar aceasta nu-i totul. „Gara cosmică" trebuie să fie înzestrată cu aparatură deosebit de complexă, care să permită controlarea poziției în spațiu, viteza și direcția de mișcare, — elemente esențiale pentru lansarea rachetei; lansare care necesită ea însăși o altă aparatură, alte controale pentru plasarea pe traiectoria anterior calculată.

— Probabil că, bazîndu-se pe acest uriaș succes, savanți din occident afirmă că într-o lună sau două Uniunea Sovietică va trimite în cosmos o navă avînd la bord ființe umane.

— Cu aceasta revenim la „era cosmică", cu care, sînt sigur, vom fi contemporani. Și nu e vorba numai de mașini automate ci și de oamenii acestor vremi, de sufletul și mintea lor. Iată două imagini ale viitorului: „societatea superorganizată transformă bărbații și femeile în automate, înăbușind forțele lor creatoare și lichidînd însăși posibilitatea libertății" (pag. 38). Și o altă imagine: Cînd necesitățile umane vor fi satisfăcute la fel de ușor cum respirăm aerul care ne este necesar, omul va putea să-și îndrepte toată atenția spre ceea ce este țelul său principal în viață: să trăiască eliberat de orice povară fizică pentru a se desăvîrși. Noi vom atinge acest stadiu. Omenirea se îndreaptă spre acest țel.

Primul autor: A. Huxley în „Brave new world revisited" („Din nou în temerara lume nouă"), Londra 1959. Al doilea autor: savantul sovietic Petuhov, Moscova 1959. Mai e nevoie ca cineva să precizeze cărei lumi îi aparține viitorul cu călătorii în spații cosmice, cu mașini care înlătură orice muncă fizică, cu posibilitatea dirijării materiei vii? Iată și o adresă concretă: Era cosmică. Societatea comunistă. (Pentru detalii, vezi Uniunea Sovietică, 39 ani înaintea anului 2000).

— Și 43 de ani de la Revoluția din Octombrie care, prin salvele Aurorei, a deschis drumul semnalelor Bip-bip-bip trimise din cosmos.

— In încheiere, un amănunt de ordin istoric: exact acum 200 de ani, în 1761, mi se pare chiar în luna mai, Lomonosov descoperă existența unei atmosfere dense pe Venus. Urmașii lui se îndreaptă spre planeta misterioasă pentru a verifica „la fața locului" afirmația marelui savant rus.

S. BRAND

Carnet extern

Nu mai e liniște la Luanda!

La Luanda nu mai e liniște!

Cel mai sigur imperiu colonial, locul unde nu se întîmpla nimic și de care Salazar era mîndru, dă semne de neliniște. In Angola au fost tulburări. Negrii și albii antifasciști au pornit către închisoarea din Luanda să elibereze deținuții politici. Mitraliere și tancuri au respins pe manifestanți. Pe caldarîm au rămas morți. A doua zi s-a repetat atacul împotriva închisorii. Din nou au răpăit mitralierele, din nou pietrele caldarîmului s-au înroșit. Lîngă cimitirul din capitala Angolei au avut loc alte încăierări. Oamenii lui Salazar au tras — pe șosea moartea a risipit în cale-i cadavre.

Liniștea a fost spartă la Luanda! Temnicerii n-o mai pot încătușa.

Odiseea romantică a vasului „Santa Maria" n-a fost se pare stearpă așa cum o dorea Salazar și cum o bănuiau unii observatori pripiți. Semnalul de alarmă tras de Henrique Galvao a fost recepționat în Angola și Mozambic, în Guineea portugheză și în îndepărtata Goa, a fost auzit chiar și între zidurile tăcutei Lisabone unde dictatorul Salazar se desfăta cu iluzia că a reușit să încremenească timpul. La palatul prezidențial reprezentanții opoziției au cerut să fie curmată tiranica stăpînire a dictaturii fasciste, iar constituției, transformată în literă moartă, să i se insufle din nou viață, coloniilor să li se acorde dreptul de a trăi.

La Luanda nu mai e liniște!

In imperiul colonial portughez singurul în care noaptea sclaviei domnea densă și nepătrunsă au început să apară primele lumini. Sînt semne că mișcarea antifascistă și anticolonială, mocnită, înnăbușită, se aprinde și că nu vom aștepta mult pînă vor izbucni vîlvătăile.

Cu 14 ani în urmă, de aici, din această Luanda, unde apar zorii mișcării de eliberare, a pornit un raport. Il semna un fost prieten al lui Salazar, părtaș la instaurarea dictaturii, deputat în Adunarea Națională portugheză, trimis al guvernului să verifice activitatea autorităților coloniale. Trebuia anume să se cerceteze dacă verigile lanțului sînt bine strînse, dacă teascul colonial funcționează bine în beneficiul celor 50 de familii ce consumă la Lisabona bogățiile Portugaliei și ale coloniilor sale. Trimisul a cercetat cu atenție și a întocmit un raport amănunțit. Salazar a citit. Raportul a fost azvîrlit într-un sertar, iar semnatarul său în închisoare. Mai întîi pentru 3 ani și deoarece nu s-a îndreptat, pentru alți 16. In 1959, autorul raportului care l-a supărat pe Salazar a evadat. Peste doi ani lumea întreagă afla numele său, Henrique Galvao, și apoi datele raportului. Cîteva citate din raport arată de ce s-a mîniat Salazar. „Cifrele sînt exacte și indiferente — scria atunci Galvao. Ele nu strigă, nu vorbesc despre durere. Trebuie să mergi, să vezi singur cum stau lucrurile. Cei care vor să vadă trebuie încurajați, iar nu trimiși în exil ca persoane indezirabile". Cu puteau vedea cei ce doreau să vadă? „Oamenii fug în masă, părăsindu-și pămîntul și casa, iar teritoriile rămîn pustii... Afirm că pentru populația băștinașă din Guineea, Angola și Mozambic ocrotirea sănătății este inexistentă... Mortalitatea infantilă se ridică pînă la 60 la sută. Mortalitatea în rîndurile muncitorilor atinge adesea 40 la sută". Galvao vorbește pe larg de sistemul rușinos „al muncii forțate", de care „sînt absolviți numai morții".

La Luanda nu mai e liniște!

Sclavii nu mai vor să fie „contractați", nu mai vor să coboare de pe trotuar cînd trec albii, nu mai vor să moară, nu mai vor să rămînă o viață întreagă analfabeți. La Luanda valul mîniei populare se îndreaptă mereu către închisoarea San Paolo, pentru a elibera deținuții politici. O dată, de două, de trei ori. Nu se oprește valul nici în fața mitralierelor, nici a tancurilor, nici a noilor contingente de trupe ce vin din metropolă. La Luanda se fac bagaje. Stăpînitorii care se legănau cu iluzia că timpurile noi trec peste Angola și Mozambic, că acolo nu pot fi mișcări de eliberare, se înghesuie la casele aeroportului. Au fost vîndute bilete la toate cursele spre Lisabona pînă la sfîrșitul lui martie. Stăpînii nu se mai uită dacă sînt sau nu salutați de negri, dacă aceștia se feresc din drumul lor și aleargă spre avioane cît mai sînt locuri, cît mai e timp. La Luanda nu mai e liniște. Se aud sgomotele premergătoare eliberării. Colonialiștii simt nevoia să fie în siguranță și pleacă la Lisabona.

Dar e oare liniște și la Lisabona? La toate hotarele dictaturii lui Salazar, fie că e vorba de peninsula Iberică sau de Goa se aude freamăt de voci, mișcarea trupurilor amorțite. Semnalului tras de Galvao și Delgado îi răspund glasurile patrioților portughezi aflați în întreaga lume, glasul robilor din coloniile portugheze. Căci nu mai e liniște nici la Luanda, nici la Lisabona, nici în Mozambic.

Pe ordinea de zi a istoriei, alături de lichidarea silniciei colonialiste și în teritoriile ocupate de portughezi, se află acuma, în strînsă legătură cu ea și abolirea regimului fascist al lui Salazar.

Al. GÎRNEAȚĂ

Impresii din New York

„OFF BROADWAY"

de DINA COCEA

In afară de *West Side Story*, un alt spectacol muzical de mare succes este *My Fair Lady*, o adaptare după *Pygmalion* a lui Bernard Shaw, care a fost creat la New York în 1955—1956 și care de atunci se reprezintă fără întrerupere, avînd un tot atît de mare succes la Londra, Stockholm, Copenhaga etc. Socotită a fi cea mai bună comedie muzicală din ultimii zece ani, mi s-a părut totuși că îi lipsește acel spirit caustic care caracterizează opera celebrului irlandez și că libretul lui Alan Jay Larner reflectă prea puțin umorul lui Shaw.

Lăsînd la o parte aceste producții muzicale americane și altele ca: *Bye, bye birdie, Fiorello!* sau *Gipsy*, importul de spectacole londoneze sau franceze este frecvent pe Broadway, fie că e vorba de unii protagoniști englezi care își prelungesc succesele de la Londra și New York, fie că e vorba de unele adaptări după revistele pariziene. L-am văzut de pildă pe Laurence Olivier în piesa lui Anouilh *Becket sau Onoarea lui Dumnezeu*, jucînd alături de marele actor american Anthony Quinn. Acțiunea piesei se petrece în Anglia secolului al XII-lea, sub domnia regelui Henric al II-lea și zugrăvește lupta dintre acesta și Thomas Becket, arhiepiscop de Canterburry — unul apărînd drepturile constituționale care aveau un pronunțat caracter progresist în epoca respectivă, iar altul apărînd drepturile bisericii. Asasinarea prea zelosului apărător al dreptului canonic, statornicind victoria de partea regelui, readuce pentru un timp ordinea și liniștea în regat. Autorul pune accentul pe prietenia și dragostea care-i leagă pe acești apărători ai unor cauze contrarii, sentimente care dau și mai multă forță urii pătimașe cu care se înfruntă. Intrecerea dintre Laurence Olivier și Anthony Quinn este una din atracțiile spectacolului; montarea ingenioasă constituie de asemeni o noutate pentru publicul de pe Broadway. Mi s-a părut interesant faptul că același public care în fiecare duminică umple pînă la refuz bisericile New Yorkului nu participă afectiv la pledoaria pe care o face Becket în favoarea bisericii, întreaga lor simpatie îndreptîndu-se către regele brutal, primitiv în manifestările sale, dar sincer, drept, jovial și cîteodată plin de candoare.

O altă producție de import este o comedie muzicală *Irma la Douce*, care se bucură de cîțiva ani la Paris de un mare succes. Este de mirare cum un regizor de talia lui Peter Brooks s-a putut deplasa de la Londra la New York pentru a pune în scenă searbăda poveste de dragoste a unei femei de stradă și să speculeze exotismul lumei apașilor parizieni. Un spectacol care iese din comun este piesa *The Best Mann* de Gore Vidal, care aduce într-o oarecare măsură un punct de vedere critic asupra alegerilor prezidențiale din America. Actori foarte buni ca Melvyn Douglas, Lee Tracy și Leora Dana imprimă personajelor o nuanță de ironie foarte fină, sugerată în mod mai evident de Melvyn Douglas, un actor cunoscut pentru părerile sale progresiste.

Fenomenul cel mai interesant al vieții teatrale însă îl reprezintă evadarea actorilor și a publicului spre periferia orașului, fenomen care a apărut acum zece ani și care poartă denumirea de „Off Broadway" adică în afară de Broadway. Off Broadway era inițial un termen geografic care se aplica teatrelor mici din New York, situate în cele mai diferite cartiere dar în orice caz, departe de Broadway. Aceste teatre — majoritatea din ele au scene improvizate și cîte 200—300 locuri maximum — au apărut spontan în ultimul deceniu, în special în „Greenwich Village", un fel de cartier latin al orașului și care exercită o mare fascinație asupra tineretului. Cu patruzeci și cinci de ani în urmă O'Neill a debutat în unul din aceste teatre iar de atunci și pînă azi orice nou experiment teatral a luat naștere într-unul din zecile de teatre care au răsărit pretutindeni în cartierele mărginașe ale New Yorkului. Numeroși actori americani care au avut cumințenia de a lucra departe de Broadway pentru a-și salva libertatea de creație au izbutit în aceste mici teatre improvizate și datorită unor valoroase strădanii să-și impună concepțiile și să aducă ceva nou în mișcarea teatrală americană. Astfel, nenumărați animatori au adoptat sistemul lui Stanislavski. Deosebit de interesant este în acest sens cursul de artă dramatică pentru actori de la „Actor's Studio" sub conducerea lui Lee Strasberg. Mulți oameni de teatru tind să atribuie teatrului un rol social iar unii dintre aceștia, cum este Robert Gard de pildă, se străduie să creeze un public cît mai numeros, iubitor de teatru bun. Majoritatea acestor oameni de teatru recunosc necesitatea unor teatre cu colective permanente, actualmente existînd doar patru teatre cu o trupă mai mult sau mai puțin stabilă. Numeroase voci se ridică în favoarea creării unei universități de artă dramatică.

Cum arată și cum lucrează un astfel de teatru de pe Off Broadway? Intrarea nu este mai largă de trei metri, teatrul nu e cu mult mai mare decît un salon — în medie 150 de locuri — covorul ți se prinde în tocuri iar fotoliile stau gata să se desfacă din toate încheieturile. Publicul? Eterogen. Scena? Un miracol de echilibru între actori, decor și mobilier. Foaierele? Strada. Culisele, cabinele? O mărturisire a abnegației și dragostei de teatru pe care o au actorii. Cam astfel arată de pildă „Actor's Playhouse" care juca în acest început de stagiune o piesă de Philip Barry: *Here come the clowns*, cu Michael Dunn. Repertoriul acestui teatru a cuprins în anii trecuți: *Nopțile însîngerate* de Garcia Lorca, *Un dușman al poporului* de Ibsen, precum și opera unui debutant, Jack Richardson, lucrare de altfel premiată. După cum se vede, un repertoriu cu serioase preocupări artistice și promovarea unor tineri dramaturgi constituie cartea de vizită a animatorilor acestui teatru minuscul.

„The Gate Repertory Company" constituit abia în această stagiune ca trupă permanentă, joacă o nouă adaptare după *Idiotul*, a lui Dostoievski în dramatizarea lui Boris Tumarin și Jack Sydow. Spectatorii acestui teatru — studenți, medici, profesori, elevi — găsind la un preț abordabil texte valoroase, actori buni și o ambianță creatoare — devin obișnuiții teatrului și alcătuiesc cea mai dezinteresată „presă vorbită". Unul dintre teatrele cele mai căutate de noul public spectator este „Circle in the Square" — 241 de locuri — din Greenwich Village, care își datorează succesul animatorului și talentatului regizor Jose Quinterro. Acest teatru a relevat publicului o serie de actori excelenți ca Jason Robarts în *The iceman cometh* de O'Neill — acest actor a avut un răsunător succes și în rolul fiului cel mare din piesa lui O'Neill *Lungă călătorie în noapte* — și pe Geraldine Page în *Vară și fum* de Tennessy Williams. „Circle in the Square" are de zece ani o activitate continuă, ceea ce reprezintă un record în climatul veșnic schimbător al trupelor care apar și dispar după cîteva luni. Povestea acestui teatru este destul de interesantă pentru noi și merită cred a fi reținută. La începuturile sale, adică acum zece ani, organizatorii lui, fiind cu totul lipsiți de mijloace financiare, treceau în sală în antracte, întindeau pălăria și strîngeau obolul spectatorilor. Trupa dormea în comun, într-un dormitor care se afla deasupra sălii de spectacol și se hrănea cu un fel unic de mîncare. Teatrul neavînd mijloace pentru confecționarea costumelor, direcțiunea s-a văzut obligată, la unul din primele spectacole, să invite pe spectatori să ofere actorilor haine, pălării, pantofi și alte obiecte necesare, care să constituie baza elementară a unei garderobe de scenă.

Concepția care stă la baza conducerii acestui teatru este demnă de relevat: un teatru trebuie să aibă succes, dar poate să aibă și insuccese, acestea însă nu constituie o catastrofă; dezastruos este ca un spectacol să aibă succes atunci cînd nu-l merită. Iar actorii devotați ai lui „Circle in the Square" spun că este absurd să-ți vinzi sufletul pentru o bucată de pîine și imoral să-l oferi pentru 150 de dolari pe săptămînă pe Broadway, cînd poți să faci artă adevărată în Off Broadway pentru 45 de dolari pe săptămînă. Lipsurile materiale nu lipsesc la „Circle in the Square" dar ele sînt cu talent înlăturate de pe scenă. Cortina a dispărut nu numai din motive artistice ci pentru că materialele sînt scumpe. Necesitatea economiei a creat o legătură mai strînsă între scenă și sală; cîteva mobile sărăcăcioase, o lampă cel mult, sînt singurele elemente care ajută la crearea iluziei scenice; actorul însă, nevoit să se bazeze numai pe el însuși, pe capacitatea sa de trăire, transmite cu mult mai multă forță spectatorilor gîndurile autorului și ideile personajului. Necesitatea a impus și o inovație interesantă care este reeditată și în alte săli de spectacol. Quinterro nu concentrează acțiunea scenică pe o platformă în fața publicului, ci de-a lungul unei axe care trece prin mijlocul sălii. Actorul nu intră nici prin dreapta nici prin stînga, apare din întuneric, din orice punct al sălii, inclusiv prin intrările publicului. Acțiunea se desfășoară în mijlocul spectatorilor, ceea ce îi obligă pe actori să fie expuși atenției din orice parte. Scena centrală are ca efect crearea unei intimități între actor și spectator, care cu greu se poate realiza prin dispozitivul obișnuit al scenei clasice. Totuși acest nou dispozitiv are și inconvenientele sale: decorul este alungat cu desăvîrșire, lumina nu poate fi dirijată și concentrată asupra actorului, iar atmosfera specifică unui loc de acțiune nu poate fi realizată. Se pot crea, e drept, momente de o rară frumusețe, dar cred că imaginea de ansamblu, pînă la un stadiu mai adînc al tuturor posibilităților pe care le poate oferi teatrul în cerc, se pierde și se anulează. Experimentul teatrului „Circle in the Square" este îndrăzneț mai ales în procedeul montărilor, care în mod cert are o influență pozitivă asupra relațiilor actor-spectator și asupra desăvîrșirii măiestriei actoricești, dar îndrăzneala se oprește aci. In materie de repertoriu, îndrăzneala nu merge prea departe și se reduce la prezentarea într-o formă mai artistică a acelorași texte care uneori le întîlnești pe Broadway. Conducătorii acestui teatru sînt destul de conservatori în ceea ce privește repertoriul și preferă operele sigure celor care pot prezenta riscuri eventuale. Orientarea repertoriului este lipsită de osatura unei concepții clare; și mulți dintre admiratorii acestui teatru îi reproșează că nu descoperă autori noi și îi cer să-și înviorează repertoriul cu aportul proaspăt al unor opere noi, inedite.

UYS KRIGE

(Uniunea Sud-Africană)

Lună tînără

Lună tînără.
Petală albă în beznă.
In vîrful cerului.
Slavă ție
Lună tînără!

Lună nouă,
Albă lună,
Lună neagră.
Scînteind în întuneric
Auzi-mă!
Induplecă-te și arată-mi
Acel lucru mai cald decît primăvara.
Mai rece decît zăpezile veșnice,
Mai adînc decît întunecimile peșterilor,
Mai înalt decît crestele munților...

Cînd va sosi ora cenușie
De dinaintea zorilor
Și va răsări soarele
Prevestind lupta din urmă
o, calebas,
viață nocturnă de aur,
cît te voi ruga,
să mă vezi, să mă sfătuiești
cum să alung primejdia
care mă înconjoară,
moartea pe care mi-au sortit-o zorile.

Și acum mă voi așeza pe pămînt
și voi aștepta dimineața urînd-o,
căci vreau să trăiesc
la fel ca primul lăstar.
Lună privește-mă și spune-mi
că-i voi răpune pe vrăjmașii pămîntului meu,
că nu voi pieri.

Lună tînără,
lună cenușie,
subțire lună,
în curînd vei dispare topindu-te
în palma largă a zilei.

Lună tînără,
lună palidă,
spune-mi încă odată povestea
— pe care o știu de demult —
despre sîngele tînăr veșnic viu,
despre negrul tînăr care nu va muri.

Lună albastră,
lună tînără,
lună topindu-te
în palma albă a zilei...

In romînește de CEZAR BALTAG

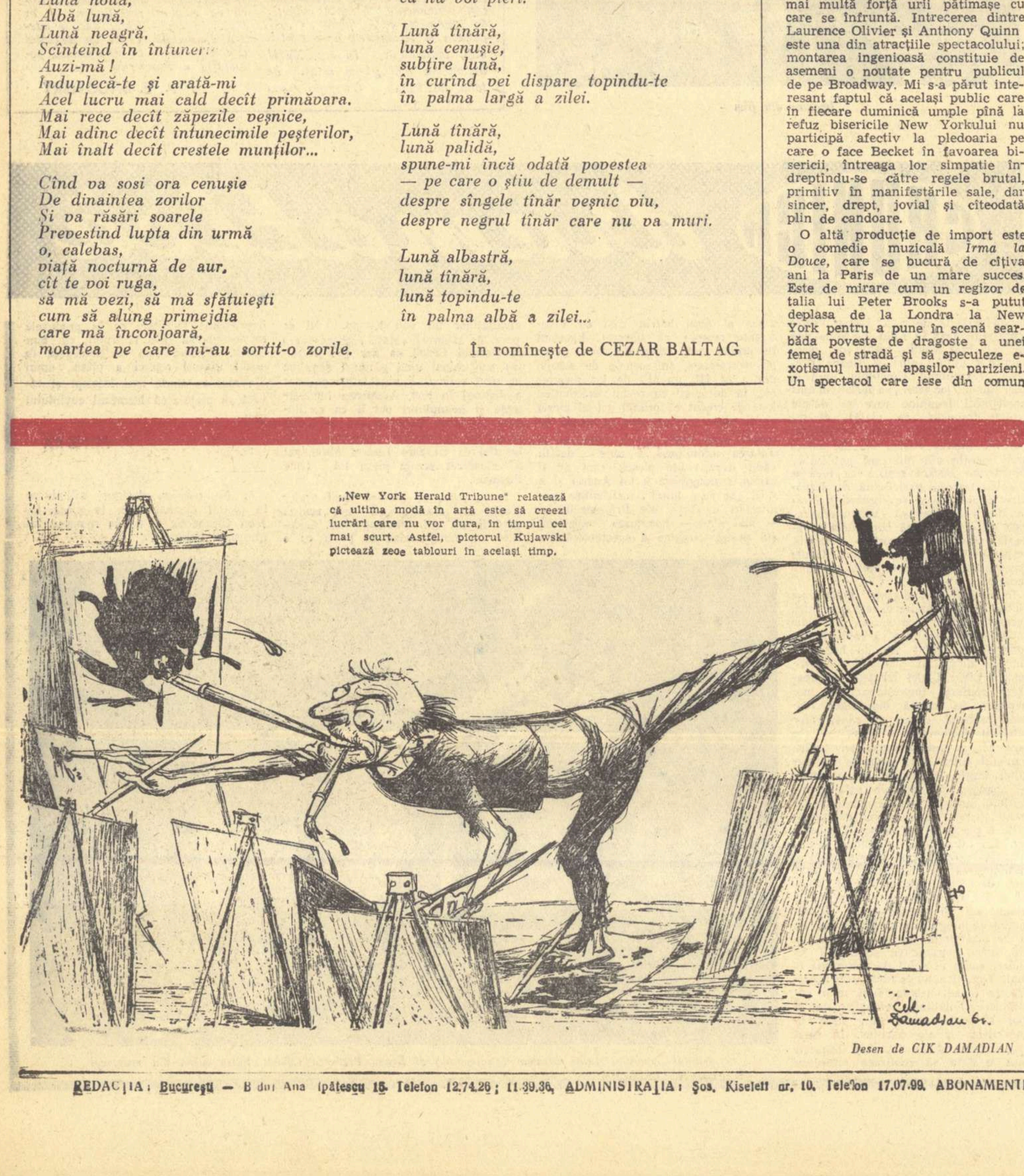
Cik. Damadian 61.

„New York Herald Tribune" relatează că ultima modă în artă este să creezi lucrări care nu vor dura, în timpul cel mai scurt. Astfel, pictorul Kujawski pictează zece tablouri în același timp.

Desen de CIK DAMADIAN

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 9 (363) joi 23 februarie 1961
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

PENTRU ÎNTĂRIREA ŞI ÎNFLORIREA PATRIEI

de acad.
ZAHARIA STANCU

Manifestul Consiliului Central al Frontului Democrației Populare, publicat acum o săptămînă în ziarele noastre și editat apoi în tiraj de mase, a stîrnit, în întreaga țară, un deosebit interes și un mare entuziasm. Din cuprinsul Manifestului, care cheamă poporul să-și aleagă la 5 martie noii deputați ai Marii Adunări Naționale și ai sfaturilor populare, se desprind, limpezi ca lumina soarelui, uriașele înfăptuiri din ultimii patru ani ale regimului nostru democrat popular. Toate hotărîrile Congresului al II-lea al Partidului Muncitoresc Romîn, toate prevederile puse acum patru ani în dezbaterea oamenilor muncii de la orașe și sate au fost realizate. In cei patru ani care s-au scurs de la ultimele alegeri și pînă acum, țara noastră a devenit mai puternică, mai bogată iar prestigiul ei pe plan internațional a crescut. De asemenea, în acest timp destul de scurt, nivelul de trai s-a ridicat considerabil. Manifestul, oglindind adevărul și mîndria constructorilor socialismului din țara noastră, între altele, spune: „Oriunde îți îndrepți astăzi privirea, pe întregul cuprins al țării, vezi semnele minunate ale vieții noi, marile schimbări aduse de orînduirea socialistă care a învins pentru totdeauna. In țara noastră nu mai sînt nici capitaliști, nici moșieri, nici chiaburi. A fost înlăturată pentru totdeauna exploatarea omului de către om. Poporul muncitor este deplin stăpîn pe munca lui, stăpîn în țara sa liberă și independentă". Frumoase sînt cuvintele acestea care exprimă adevărul deplin, minunate sînt și nu este nici o mirare că ele merg drept la inima omului. In anii din urmă, arată Manifestul, „s-au înălțat sute de fabrici și uzine, combinate, termo și hidrocentrale: un mare număr de întreprinderi au fost mărite și modernizate". Oamenii citesc Manifestul și spun: „Așa este. Tot ce scrie aici este adevărat. Intr-adevăr, vedem cu ochii noștri realizările grandioase ale regimului nostru și simțim în viața noastră zi de zi binefacerile noii orînduiri. Sîntem mîndri că, sub conducerea înțeleaptă a partidului, prin puterea minții noastre și a brațelor noastre, am făcut ca producția industriei noastre să întreacă astăzi de cinci ori nivelul dinainte de război". Bunurile de larg consum sînt pretutindeni la îndemîna oamenilor muncii. Nu numai pe vremea îndepărtatei mele copilării dar și în anii următori celui de al doilea război mondial se aflau în țara noastră mii și mii de copii de muncitori și țărani care nu cunoșteau gustul zahărului. Astăzi producția de zahăr a crescut de patru ori iar acest prețios aliment se găsește în fiecare casă.

Schimbări adînci și înnoitoare s-au petrecut în agricultura țării noastre. Aceasta s-a reflectat în viața țăranilor noștri și în înfățișarea satelor noastre. Manifestul subliniază: „Cea mai mare parte a țărănimii a pășit pe calea arătată de partid — calea agriculturii socialiste". Și adaugă: „La sfîrșitul anului 1960 sectorul socialist cuprindea 81,6 la sută din suprafața agricolă și 83,7 la sută din suprafața arabilă a țării". Zecile de mii de tractoare, de combine, de semănători și numeroase alte mașini fabricate la noi, ușurează munca țăranilor. In agricultură țărănimea muncitoare este ajutată de peste 30 de mii de specialiști. Recoltele sînt mai bogate. Oamenii cîștigă mai mult. Se hrănesc mai bine. Se îmbracă mai bine. Iși construiesc locuințe noi, confortabile. Iși cumpără mobilă. Intr-unul din satele dintre Olt și Dunăre unde am avut recent îndelungi convorbiri cu alegătorii, un țăran trecut de 60 de ani, mi-a spus: „Cînd mă uit la viața noastră de astăzi, îmi pare grozav de rău că aceste timpuri n-au venit mai devreme. Mi-am irosit cea mai mare parte din viață muncind, pe mai nimic, pe pămînturile altora. Să fi făcut noi gospodărie agricolă cînd aveam 20 de ani! Aș fi trăit altfel, mult mai bine. Acum munca e mai ușoară, cîștigul e bun, să tot muncești, pentru că ai pentru ce. Aproape în toate casele avem lumină electrică și radio și rar se întîlnește un tînăr fără bicicletă". M-am uitat nu numai la chipurile lor pline și bucuroase, ci și la picioarele lor. Cizme. Pantofi. Ghete. „Opinci nu mai purtați?" Răspunsul a căzut prompt: „Am rupt-o și cu această tradiție, tovarășe! O s-o mai rupem și cu altele. De pildă: o să ne apucăm să ne pietruim ulițele, să scăpăm de noroaie și de pulbere". Astăzi oamenii muncii, în fața realizărilor regimului nostru, sînt adînc convinși că, într-adevăr, „tot ceea ce se înfăptuiește este spre binele și în folosul lor". Oamenii muncii din țara noastră se mîndresc, și pe bună dreptate, cu uzinele și fabricile pe care le-au ridicat, cu producția din ce în ce mai mare și de mai bună calitate care iese într-un necontenit șuvoi din aceste uzine și fabrici și cu uriașa operă de construire de edificii publice, și de vaste cartiere de locuințe. Peste 100 de mii de apartamente construite în ultimii ani în capitală și în orașe de provincie! Peste 300 de mii de apartamente de construit în anii imediat următori!... Am moștenit de la burghezo-moșierime cartiere și orașe pline de gropi și de cocioabe. Construim — astupînd gropile și măturînd tot ce e insalubru — clădiri monumentale, frumoase, confortabile, pentru oamenii muncii și pentru familiile lor. Toate acestea se văd. Toate acestea conving. Cuvintele partidului, bine cîntărite și înțelept chibzuite se transformă, conform planului, în fapte. Cîtă deosebire între conținutul Manifestului nostru și manifestele sforăitoare și demagogice ale partidelor burghezo-moșierești de altădată!... Vorbele erau folosite de vechile partide politice burghezo-moșierești din țara noastră să înșele alegătorul, să-i smulgă votul. Cînd vorbele mieroase și mincinoase nu ajungeau, intra în funcție pușca jandarmului și ciomagul noduros al bătăușului îmbătat cu rachiu!... Și cîtă deosebire între candidații de azi ai poporului nostru, — muncitori, țărani, activiști de partid și de stat, intelectuali credincioși clasei muncitoare — și candidații de altădată ai partidelor burghezo-moșierești — clănțăi escroci și mincinoși puși pe jaf și pricopseală. Astăzi nu există om cinstit în țara noastră care să nu privească cu ură și scîrbă spre trecutul negru și care să nu privească cu dragoste și încredere partidul nostru, regimul nostru.

Manifestul se ocupă pe larg de ocrotirea vieții omului și de avîntul măreț pe care l-a luat învățămîntul de toate gradele. „Grija pentru ocrotirea sănătății poporului — spune Manifestul — constituie una din preocupările permanente ale statului nostru. S-a lărgit considerabil rețeaua de spitale, policlinici, dispensare, case de naștere, creșe și cămine. Anul trecut aproape 600.000 de persoane și-au petrecut concediul de odihnă sau au beneficiat de tratament în stațiuni balneo-climaterice. Datorită îmbunătățirii condițiilor de trai, alimentării și deservirii medicale mai bune, ușurării condițiilor de muncă și celorlalte măsuri prin care statul nostru ocrotește viața celor ce muncesc, în Republica Populară Romînă a crescut durata medie a vieții".

„In învățămîntul elementar și mediu de cultură generală, în școlile pedagogice, în învățămîntul profesional și tehnic sînt cuprinși aproape 2.800.000 elevi. Numai în școlile medii de cultură generală, profesionale și tehnice învață astăzi 435.000 elevi, față de 88.500 în 1938".

Tuturor copiilor și întregului nostru tineret li s-au deschis în față, larg, porțile școlilor. Am trecut la învățămîntul de 7 ani cu manuale gratuite, fapt unic în istoria poporului nostru. Ne pregătim să generalizăm învățămîntul de 8 ani.

Statul nostru democrat-popular pregătește cu înțelepciune viitorul. El dă o deosebită atenție și învățămîntului superior, adică acelui învățămînt „care pregătește cadrele de înaltă calificare necesare dezvoltării economiei și culturii socialiste".

Astăzi avem de patru ori mai multe facultăți decît în 1938. Numărul studenților a crescut considerabil. Două treimi din studenți — fii de muncitori și țărani — primesc burse, locuiesc la cămine, iau masa la cantine... Tinerii de astăzi sînt feriți, prin grija părintească a regimului, de toate suferințele și lipsurile care au întunecat tinerețea miilor și miilor de studenți din generația mea și din nenumărate alte generații.

Manifestul Consiliului Central al Frontului Democrației Populare este mult prea bogat pentru a-l comenta astăzi, pînă la capăt. O vom face pe larg, săptămîna viitoare.

Intelectuali,

Puneți întreaga voastră pricepere și energie, tot talentul vostru, în slujba introducerii cuceririlor științei și tehnicii moderne în economie, a dezvoltării învățămîntului, artei și culturii la nivelul marilor cerințe ale epocii noastre socialiste!

(Din Manifestul Consiliului Central
al Frontului Democrației Populare)

Sub neînvinse flamuri

Ce-nseamnă să alegi? Din mii de stele,
sub una numai, fruntea să-ți așezi
și să te ningă albele zăpezi
vibrînd sub purpuriile drapele.

Din mii de arbori să ajungi, în seară
sub un stejar, același, din trecut,
cel ce-a știut întîiul tău sărut
și-a fost cîndva, întîia ta vioară...

Atunci, păduri cu uriașe fructe
prind rădăcini în tine și prin fum,
trec păsările-n șiruri lungi, precum
își arcuiesc spinarea, viaducte.

Ce-nseamnă să alegi? Să porți văpaia
superbă-a tinereții. Vreau să zic,
să-nalți un lan de aur dintr-un spic.
să luminezi c-un fulg de nea, odaia...

Să vrei să fii, tu trecător nocturn,
tînăr ca ramul, vîntul să-l înfrunți,
ori ca o mare poposind în munți,
ori ca pe-o stradă nouă, un bloc-turn...

Alegi pe cel mai bun și se cuvine,
întreagă, bucuria să i-o spui,
iar visul, logodește-l cu al lui
și — alegîndu-l — te alegi pe tine!

Păstrezi, din miile de vorbe spuse,
cuvinte care-n inimi se deschid
măreț ca o chemare de partid,
ori ca un cîntec fluturînd pe buze...

Și vinele de sînge-n trup, sînt toate,
pline, în veci, de-ai cîntecului aburi,
asemeni telefonicelor cabluri
prin care zboară glasuri așteptate.

Iubita cînd dispare-n alba oră,
în urma-i, drumul pare gol de-un veac
și ca pe-o haină de argint, îmbrac,
rămasă-n aer, umbra ei sonoră...

Tot astfel, porți pe umeri, vechi elanuri,
mari umbre de luceferi și de sori,
Ce-nseamnă să alegi! În viitor
înaintezi, sub neînvinse flamuri.

Peste lumina treptelor tăriei,
te depărtezi, în sboruri atingînd
viteza cucerită pe pămînt:
viteza cosmică a poeziei!

Gh. TOMOZEI

ALEGERI — IERI ŞI AZI

de acad. **VICTOR EFTIMIU**

N-ajungeau ciomegele electorilor locali, butoaiele de țuică desfundate în fața primăriei, concursul contondent al jandarmilor, teroarea administrației și decretarea „localitate contaminată" a comunelor unde opoziția avea șanse de reușită. In acele așezări „contaminate" nu puteau pătrunde candidații adverși: pasămite, circulau prea mulți microbi și nu trebuia, ferit-a sfîntul, să se bolnăvească domnul opozant, băiat subțire și dumnealui!

Pînă la descoperirea care simplifica toate: furtul urnelor, se mai practica și sistemul cu buletinul de vot al morților.

Agenți ai guvernului se prezentau cu cărțile de alegător ale cetățenilor defuncți și votau. Votau bineînțeles, cu stăpînirea, fiindcă stăpînirea le procura acele postume legitimații.

Ajunseseră la șaisprezece partidele mai mult sau mai puțin istorice, care luptau să pună mîna pe putere și să ne fericească. Cu această putere nu-i investea poporul, ci camarila regală. „Palatul" însărcina pe un șef cu alcătuirea guvernului. Șeful acesta își alegea sfetnicii după cum îi erau sau nu oameni de casă. Incepea campania electorală. Ca printr-o minune, guvernul realiza majorități zdrobitoare. Ședea cît ședea în fruntea bucatelor și iată-l primind în cap cărămida fatidică, adică trimiterea la plimbare.

Și iarăși, ca prin minune, partida care, la preluarea puterii avusese majorități zdrobitoare, înregistra, în opoziție, minorități strivitoare.

Pe-atunci, alegerile făceau parte din tehnica parvenirii. Băiatul, nepotul sau ginerele cutărui potentat sau bogătaș era destinat de familie să ajungă ministru, orice familie „bună" fiind obligată să aibă un ministru în familie.

Tînărul era trimis la Paris, de unde se întorcea doctor în drept. Incepea prin a fi numit șef de cabinet al unui influent prieten al casei. Prima treaptă. Apoi, iată prefectura și iată deputăția. Protectorul junelui era mare elector la Severin sau la Tecuci. Iși punea protejatul pe o listă la Medgidia sau la Baia-Mare, unde n-auzise nimeni de el. Noul candidat bătea județul, făgăduind alegătorilor poduri, șosele, școli, biserici, spitale, recolte miraculoase, desființarea secetei și a viermilor din varză.

Unul se lăuda că va face o lege prin care se interzice apendicita.

Cu ajutorul zapciului, al jandarmilor și al morților, ieșea din urnă ca puiul de găină din ou. Și iată-mi-l instalat la București, în Dealul Mitropoliei, cu mandatul de deputat în buzunar. Nu mai dădea pe la Baia-Mare sau pe la Medgidia, ca să nu-i ceară oamenii socoteală că i-a tras pe sfoară.

Pe urmă, cînd venea numita cărămidă, își făcea o organizație de opoziție la Caracal sau la Sighetul-Marmației și o lua da-capo, făgăduind alegătorilor o cale ferată locală, un tunel subteran, conducte cu apă de la munte și o intervenție la Sfîntul Sinod pentru iertarea păcatelor.

Azi așa, mîine așa, scamatorie după scamatorie, într-o bună zi iată-mi-l acolo unde-l proiectase familia: a ajuns ministru. La rîndul său, protejează nepoți și veri, cumnați și oameni de casă. Și trista comedie a durat așa decenii întregi.

Iată, însă, că lucrurile s-au schimbat. Pămîntul s-a zguduit din temelii, vechile așezăminte s-au năruit. Sîntem în anii puterii populare. Politicianismul a fost lichidat. Cele șaisprezece partide și-au dat sufletul. Citesc listele de deputați pentru alegerile care se apropie. Candidații nu sînt băieți de bani gata, nu sînt aleși pentru ceea ce făgăduiesc că vor face în viitor, ci pentru realizările lor prezente. Sînt oameni încercați, cunoscuți de către cei care îi propun și care îi votează. Muncitori, intelectuali, gospodari, eroi ai muncii socialiste, scriitori, profesori, savanți, academicieni.

O selecție. O sinteză.

Unii dintre ei sînt propuși a doua și a treia oară.

In cele două legislaturi, ei au contribuit la marile realizări care au schimbat în cîțiva ani fața țării. De la grandioasa epopee a Bicazului, pînă la feeriile de pe coasta dobrogeană, întregul pămînt romînesc este un șantier imens, un uriaș freamăt de albine, o muncă plină de roade, scăldată în valurile electricității, care gonește de pretutindeni întunericul.

Mintea și mîna omului domină și prefac materia. Peisajul industrial se încadrează armonios în decorul natural. Lemnul, fierul, piatra, betonul, focul și apa se împreună, se contopesc, ridicînd orașe, tăind tuneluri, netezind drumuri. Din fundul minelor pînă-n văzduhul străbătut de avioane e un freamăt, o întrecere, o vibrație cuceritoare. Omul nou, călit la învățătura lui Marx și Lenin, se adapă la izvoarele culturii, își făurește o viață materială demnă de cel care și-a cîștigat-o prin muncă, o înfrumusețează cu lecturi, spectacole și sport în aer liber, pregătind generația de odrasle puternice, fericirei cărora sînt închinate toate sforțările de acum.

Reunirea atîtor forțe în viitorul parlament e chezășie că marile înfăptuiri de pînă acum ale Partidului Muncitoresc Romîn vor continua într-un ritm tot mai amplu, consolidînd puterea populară, desăvîrșind construirea socialismului.

Creația literară și sarcinile concrete ale construirii socialismului

Aparițiile unui an literar sînt rezultatul muncii scriitoricești anterioare, cel mai adesea de unul sau doi ani, cîteodată chiar de mai mulți, — iată o realitate pe care o cunoaște astăzi bine cititorul. Fragmente din romanele pe care le vom vedea curînd în librării au apărut încă din 1959 în paginile revistelor; de asemenea unele din nuvele; nu mai puțin poeziile.

De ce menționez aceste fapte îndeobște știute? Nu pentru a repeta, că în anii trecuți s-a dus o intensă activitate de creație, ci pentru a scoate în evidență că acum se află pe șantier cărțile care vor apare în 1962 și 63, și chiar multe din cele ale anilor 64 și 65. Unele n-au prins pînă acum suficient contur; eroii încă sînt estompați; în caietele în care se vor șlefui atîtea poezii, se înscriu deocamdată versuri răzlețe, imagini, uneori adevărate pagini de proză; dar ochiul ager poate vedea de pe acum siluetele svelte ale viitoarelor Tanagre. Trebuie să mai adăugăm, totuși, că multe din cărțile lui 1964 ori 65 sînt încă în stadiul de proiect. Poate că viitorii lor autori nici nu s-au gîndit îndeajuns la ele pînă acum.

Este drept că autorii lor încă nu le bănuiesc — dar oamenii, dar obiectivele care îi însuflețesc pe acești eroi, dar forțele motrice ale vremii noastre — partidul, construcția noii orînduiri, ideologia socialismului și comunismului care vede și întruchipează viitorul, — aceștia sau acestea sînt realitățile clare, strălucitoare, care există și care aduc viitorul încă de pe acum în fața ochilor noștri.

Problema este că atîtea din romanele, nuvelele, poeziile, piesele de teatru, care se zămislesc și se conturează acum, care se elaborează cu înțelegerea de acum a scriitorului, — se vor afla pentru prima dată în librării peste trei sau patru ani, le va lua în mîna sa cititorul acelei perioade, privindu-le cu ochiul și cu înțelegerea, cu orizontul lui de atunci.

Ce sînt însă, trei sau patru ani, față cu durata și puterea artei? va spune cineva și nu fără oarecare dreptate. Drept răspuns acestei mirări sau întrebări aș cita cîteva cuvinte spuse în Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de-al III-lea Congres al P.M.R.: „Pășim într-o etapă nouă de dezvoltare, care deschide poporului nostru perspectiva luminoasă a victoriei depline a socialismului și trecerii treptate la comunism..."

Miezul chestiunii stă în această situație: în momentul de față, cînd ne aflăm abia la începutul celui de-al doilea an al planului de șase ani, se concep cărți pe care le vom citi în perioada cînd planul se va fi apropiat de îndeplinirea lui sau cînd va fi chiar îndeplinit. Care va fi nivelul de gîndire al cititorului de atunci? Care vor fi exigențele lui, perspectiva din care va privi el prezentul — de atunci — și viitorul lui?

Să ne întoarcem la cîteva din cifrele și realitățile expuse în același Raport prezentat la Congresul al III-lea al Partidului. Și să ne oprim, pentru exemplificare, la lumea satului. In 1965, satul, pînă acum izvor de conflicte între petecul de ogor individual și marea cultură socialistă a pămîntului, va fi terminat procesul de colectivizare. De pe acum sectorul socialist în agricultură cuprinde patru cincimi din numărul gospodăriilor țărănești și din suprafața arabilă a țării. Dacă ar fi numai atît, numai încheierea procesului de colectivizare, am putea vorbi însă de un sat care a făcut doar pasul de la conștiința micului producător la cea socialistă, adică am rămîne în cadrul unor conflicte cunoscute în literatură, între individualism și spirit colectiv. Dar în 1965 producția agricolă va crește cu 70—80 la sută față de

Mihai GAFIȚA

(Continuare în pag. 2)

Hunedoara — Uzina cocsochimică

CU LUCIA DEMETRIUS DESPRE:

- **Analiză și creație**
- **Relația dintre dramă și proză**
- **Stiluri diferite în teatrul contemporan**
- **Tineri dramaturgi**

— **Știm că se află în curs de apariție primul volum din romanul dv. Primăvara pe Tîrnave, care oglindește perioada de după 23 August și reforma agrară într-o comună din Ardeal. Este, se pare, o temă nouă în creația dv. în proză. O primă imagine a problemelor țărănești am întîlnit-o în Oglinda și, recent, în paginile nuvelei Nunta Ilonei din volumul cu același titlu. Romanul se axează pe ideea transformării conștiinței social-politice a țăranului muncitor (ca și Nunta Ilonei), după cît am putut să deducem din fragmentele apărute în „Gazeta literară". Ați considerat necesară aici abordarea unei anumite modalități epice?**

— **Cred că proza mea a fost totdeauna o proză de analiză psihologică. Acest mijloc de coborîre în adîncul eroilor, fie și detașîndu-te din cînd în cînd de înnodarea și deznodarea firului acțiunii, oprindu-te asupra eroilor nu ca să-i comentezi ci ca să-i surprinzi în procesele sufletești cele mai profunde care le determină faptele, mi-a părut o soluție de întregire a ceea ce voiam să spun despre lume. Uneori am abuzat poate de acest mijloc. Pe măsură însă ce am vrut — convinsă fiind de necesitatea și frumusețea lucrului — să oglindesc în scrisul meu cu cît mai multă autenticitate, realitatea zilelor noastre, am priceput că utilizarea abuzivă a mijloacelor analizei psihologice se desfășoară în paguba faptelor vii, a acțiunii și a acțiunilor, că viața din jurul nostru fiind în necontenită mișcare revoluționară, cere literaturii o modalitate corespunzătoare, un ritm corespunzător.**

— Cu toate acestea se pare că analiza proceselor sufletești ocupă un loc important în proza d-voastră!...

— **Da, pentru că eu cred că, încercînd să zugrăvești viața în mișcare, cu „mijloacele specifice" ale epicului, nu înseamnă că trebuie sau se cuvine să părăsești analiza psihologică, să-i reduci rostul pînă la sărăcire. Nu vorbim în literatură numai despre fapte și nici nu ne limităm să scriem despre cum sînt oamenii. Noi zugrăvim oameni care făptuiesc, oameni care trăiesc o revoluție psihică, morală și acționează ca urmare a schimbării care se petrece în ei, datorită faptului că înțeleg pe zi ce trece mai mult rostul lor determinant în schimbarea societății, în construirea socialismului. Cititorul poate afla cum sînt ei, din acțiunile lor, dar îi poate desluși și din gîndurile și frămîntările lor interioare, înfățișate de autor. De ce ar renunța scriitorul la una din aceste două căi, cînd ele se completează și completează imaginea lumii, a omului, a vieții, a perspectivelor spre care ne îndreptăm?**

— Nu mă refeream la o „renunțare", și nu asta, evident, ne interesează.

— **Atunci de ce subliniați problema preponderenței, ca și cum ea ar trebui să încline atît de tare balanța spre unul dintre talgere, încît celălalt ar deveni aproape neînsemnat? A împleti desfășurarea epică cu analiza psihologică nu mi se pare că ar însemna să amesteci două genuri, două stiluri disparate. Chestiunea este în ce măsură e scriitorul în stare s-o facă. Șolohov sau Thomas Mann, ca să mă refer la doi dintre cei mai mari**

(Continuare în pag. 6)

CEVA DESPRE POVESTIRILE PENTRU COPII

Apar, în ultima vreme, scrieri care vădesc o efervescentă creatoare în literatura pentru copii și pe care critica este datoare să le ia în discuție. Iată, de pildă, o carte: **S-au întors graurii** de Titel Constantinescu și o problemă, interesantă credem, pe care ea o ridică: introducerea lirismului în narațiunile pentru copii. Este știută atracția ce o exercită asupra micilor cititori scrierile care excelează prin fabulație, prin prisos de „întîmplări" ingenios înnodate. La vîrsta fragedă, potrivit unei predispoziții firești, primează interesul pentru epic, chiar „poezia pentru copii" este de multe ori tot povestire (în versuri), receptivitatea la valorile lirice trezindu-se în genere mai tîrziu, în prima perioadă a adolescenței.

Aceasta nu înseamnă că cititorul copil nu poate fi făcut sensibil la exprimarea lirică a unor sentimente legate de realitățile în mijlocul cărora se dezvoltă, ajutîndu-l să-și îmbogățească treptat universul sufletesc. Acordînd o atenție mai redusă fabulației, dînd amploare lirismului, scriitorul se angajează însă pe un drum dificil pe care îl pîndesc fie riscul de a rămîne impenetrabil micului cititor, fie facilitatea.

Chiar dacă nu evită întotdeauna astfel de impasuri, cartea lui Titel Constantinescu, pe marginea căreia facem aceste însemnări, aduce totuși cîteva rezolvări interesante problemei în discuție.

În schița **„Nimeni nu mai e supărat în casa noastră"**, de pildă, — în care viața actuală într-o gospodărie colectivă este viu oglindită — scriitorul se substituie eroului-copil, care devine povestitor. Cele cîteva întîmplări relatate, deși nu ieșite din comun, cotidiene, au în sufletul copilului un răsunet special, căci el le interpretează potrivit opticii sale. Astfel, băiețașul e fericit cînd în familia sa — nimic mai firesc de altfel — toată lumea e voioasă. „Supărarea" între părinți, chiar cea trecătoare, pornită din lucruri mărunte, îl neliniștește. Asistă de aceea cu inima îndoită la o ședință de la gospodărie unde tata, tot supărat, aduce mustrări unor chiulangii. Iată de ce seara, la întoarcerea acasă, cînd totul pare să fi revenit la normal, copilul se simte inundat de o mare bucurie comunicată într-un monolog nu lipsit de gingășie: **„Tata e tare frumos cînd rîde. I se văd niște dinți albi ca zăpada. Mîinile smucesc hățurile. Sania pleacă. Se-aud clopoțeii de la gîtul calului. Tata întoarce iar capul spre noi. Eu rîd. Dar tata ar vrea s-o vadă și pe mama rîzînd. Și mama rîde clătinînd din cap. Eu ridic felinarul s-o poată vedea tata mai bine.**

Ce fericit sînt! Dacă rîde și mama, asta-nseamnă că nimeni nu mai e supărat în casa noastră".

Aceeași perspectivă „dinlăuntru", adică din unghiul copilăriei, este adoptată și în schița **„Cireșe pentru mama"**, al cărei lirism nu stă atît în cadrul evocat — pronunțat poetic — cît în portretul sufletesc (delicatețe și candoare) al eroinei. Acest portret se conturează mai ales în lumina unei întîmplări revelatoare, relatată tot la persoana I-a: copila își surprinde mama în fața oglinzii jucîndu-se asemenea ei, cu cercei de cireșe. Gestul „copilăresc" al mamei o tulbură, umplînd-o de afecțiune și duioșie.

Asemenea momente văzute, cum spuneam, din perspectiva copilăriei, impresionează sensibilitatea micului cititor. Lirismul există aici pentru că eroul-copil este pus în legătură cu niște realități care îl mișcă sufletește.

Cred însă că nu același lucru se poate spune despre schițele cu caracter mai mult descriptiv, poeme în proză ca **„Drumul"**, **„Dimineața"**, **„Intr-o noapte ca asta"**, **„S-au întors graurii"**. Poezia este aici de natură exterioară, constînd într-o anume atmosferă la care mă îndoiesc că micul lector ar tresări.

G. DIMISIANU

PE SCURT, DESPRE...

AL. GHEORGHIU-POGONEȘTI

„Rînduri de ieri și de azi"

Poetul acesta muncitor s-a putut manifesta ca scriitor abia după Eliberare. Poeziile volumului său oglindesc, în prima parte, „Rînduri de ieri", epoca neagră dinainte de 1944, epocă de prigoană și asuprire, pe care poetul a cunoscut-o la propriu. In versurile acestea se descrie viața de oprimare și teroare trăită de clasa muncitoare în acei ani. Autorul înfățișează realități dramatice în tablouri realiste, zguduitoare. Zugrăvind lumea muncitorilor oprimați, poetul folosește o paletă nuanțată, uneori xilogravura, ades gravura în aqua forte. Fie că biciuiește pe comisari, sau descrie moartea eroică a lui Pavel Tcacenco, în versurile sale este mereu prezentă conștiința de luptător comunist a celui care întrezărește, în clocotul luptei aprinse, perspectiva Eliberării.

Al. Gheorghiu-Pogonești își alege subiectele din lumea muncii, fiindcă aceste teme îl preocupă cu precădere. In evocarea acestei lumi și a luptei oamenilor ei, autorul folosește expresia promptă, epitetul expresiv, pictorul realist îmbinîndu-se cu biciuitorul satiric, ca în poezia „Comisare" sau în „Hașul". Multe din versurile lui Al. Gheorghiu-Pogonești au tensiune, ca de pildă: „Intrebare", „La Jilava prin zăbrele", „Dungile" și altele. Negreșit, poetul are și versuri stîngace, aritmice, uneori prozaice. Dar e o flacără, o pasiune ce străbate ca un fir electric, îndeosebi poeziile din primul ciclu, care atrag, însuflețesc și mobilizează. Al. Gheorghiu-Pogonești este un mesager autentic al clasei muncitoare, ale cărei idealuri le slujește cu abnegație evocîndu-i împotrivirea și lupta pentru încetarea asupririi și exploatării.

Dacă atunci cînd prezintă vremea de teroare și asuprire poetul folosește mai ales procedeele pamfletului, în evocarea și cîntarea perioadei de după Eliberare întîlnim o viziune luminoasă.

Prefața caldă a lui Al. Sahighian, vechi luptător, întregește volumul, constituind un îndreptar prețios pentru acei ce voiesc să ia contact cu poezia poetului-luptător Al. Gheorghiu-Pogonești.

Camil BALTAZAR

HORIA PANAITESCU

„Tirbozel și Tirbozina pe insula misterelor"

Insula misterelor pe care nimeresc Tirbozel și Tirbozina, eroii lui Horia Panaitescu, nu este o variantă a insulei misterioase creată de fantezia lui Jules Verne. De data aceasta cîmpia, pădurea, rîul sînt elemente de decor fixate pe platforme mobile; soarele poate fi stins și reaprins, iar peisajul transformat după dorință. Tot acest arsenal cu roboți și încăperi prevăzute cu casete și careuri purtînd inscripții matematice sau de gramatică, este menit să inspire celor doi copii leneși pasiunea pentru efortul intelectual. Complexul mecanizat este comandat de la distanță de bătrînul Delta care urmărește printr-un sistem de televiziune comportarea copiilor. Bătrînul nu le va întrerupe șederea pe insulă decît în momentul în care studiul devine, atît pentru Tirbozel cît și pentru Tirbozina, o bucurie și o necesitate.

Cartea lui Horia Panaitescu adresată micilor școlari rezolvă astfel o problemă de educație, nu cu elemente de fantastic tradițional ci cu elemente caracteristice erei sputnicilor, care îi pasionează în cea mai mare măsură pe copii

Horia Panaitescu are fantezie și spirit. Dar procedeul prin care își educă eroii, folosit excesiv, devine monoton. I se poate de asemenea reproșa autorului uscăciunea descrierilor („Cîmpia... era de o frumusețe fără seamăn. Coloritul viu și diferit al florilor care o împînzeau, ca și mireasma lor îmbătătoare te făcea să nu te înduri să o mai părăsești").

Elogiul cunoașterii, care constituie mesajul povestirii, va fi însă cu siguranță receptat de micul cititor.

Ilustrațiile Cleliei Ottone sînt adecvate conținutului și sugestive. Coperta, în schimb, nedumerește: ce legătură există între cei doi copii cu bidinele și universul mecanizat al „Insulei misterelor"?

Mircea TACCIU

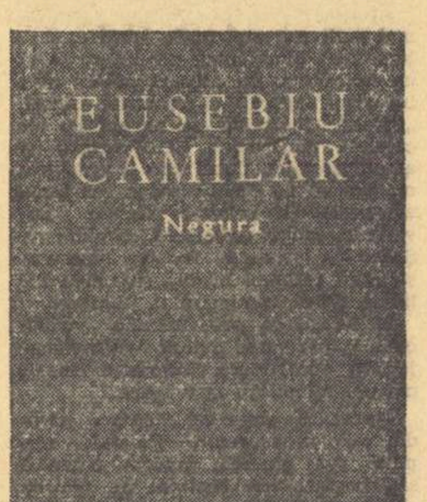

La E.S.P.L.A., în colecția „Biblioteca pentru toți" (nr. 57) a apărut o nouă ediție, revăzută, a romanului „Negura" de Eusebiu Camilar.

JUSTIN NĂSTASE „Imn"

PREMIILE ACADEMIEI

Recent, în cadrul sesiunii științifice a Academiei R.P. Romîne, s-au decernat premiile Academiei pentru literatură pe perioada 1957—1959. Menite să stimuleze apropierea din ce în ce mai fructuoasă a creației literare contemporane de tematica majoră a actualității, aceste premii au fost acordate în mod semnificativ unor opere care reflectă din plin problematica amplă a epocii de construire a socialismului.

Scriitorii premiați fac parte din generația afirmată după Eliberare, educați de partid în spiritul ideilor noi și îndrumați pe calea fecundă a realismului socialist. După dezbaterile celei de a III-a Consfătuiri pe țară a tinerilor scriitori, dezbateri care au relevat dezvoltarea unor talente noi, puternice și originale, decernarea premiilor Academiei constituie încă o afirmare a contribuției valoroase adusă frontului nostru literar de tînăra generație scriitoricească.

Premiile pentru poezie au revenit lui Ion Brad (Cu timpul meu) *și Aurel Rău* (Focurile sacre), *ale căror versuri dovedesc pe lîngă un patos autentic contemporan, o stăpînire remarcabilă a mijloacelor artistice.*

La proză au fost premiați Al. I. Ghilia (Cuscrii), *Teodor Mazilu* (Bariera). *Critica literară a subliniat la timpul potrivit meritele acestor cărți în tratarea artistică a unor importante probleme social-politice. Cartea lui Ghilia,* Cuscrii, *se înscrie printre romanele reușite care oglindesc momentul crucial în procesul de transformare revoluționară a satului: constituirea unei gospodării agricole colective.* Bariera *de Teodor Mazilu, zugrăvind lupta partidului în anii războiului criminal antisovietic, a creat un tip memorabil de muncitor comunist: Vițu.*

Pentru reportaj au fost premiate cărțile Profiluri *de Nicolae Țic și* Paralela 45 *de Pop Simion. Pentru dezvoltarea acestei specii literare, în plină evoluție în anii noștri, cele două volume reprezintă contribuții semnificative ale unor scriitori deosebit de receptivi la tumultul construcției socialiste.*

Premiul de critică a fost atribuit lui Dumitru Micu pentru amplul volum Romanul romînesc contemporan. *Dumitru Micu s-a afirmat în ultimii ani ca unul din criticii cei mai reprezentativi ai generației tinere prin studii și articole judicioase și competente.*

Distincțiile acordate de Academia R.P.R. reprezintă, atît pentru scriitorii premiați cît și pentru întregul front scriitoricesc, un îndemn prețios de a se apropia tot mai mult de problemele actualității socialiste, de a răspunde sarcinilor mărețe trasate literaturii de Congresul al III-lea al Partidului.

A. L.

O CARTE pe săptămînă

ALEXANDRU BALACI: „Noi studii italiene"

Volumul ar fi putut avea ca titlu „De la școala siciliană la romanul contemporan italian" *adică opt secole de literatură. Alexandru Balaci se oprește asupra acelor scriitori care în epoci diferite au știut să exprime în opera lor ideea de progres, cele mai nobile sentimente umane.*

Studiile, ca și în volumul anterior, sînt cele mai multe dintre ele încercări de sinteză. Autorul evită voit amănuntul pentru a pune în lumină acele trăsături pregnante, care definesc personalități ca Dante, Luigi Pulci, Ariosto, Macchiavelli, Giordano Bruno etc. Fără să fie didactic, Alexandru Balaci ori de cîte ori este vorba de o altă perioadă începe printr-o succintă prezentare a momentului social-istoric. Informația e întotdeauna însoțită de entuziasmul lucid. De aici tonul cald, avîntat, un anume lirism care nu dăunează abordării în spirit științific a fenomenului literar. Stilul e alert, datele esențiale. Preocuparea pentru ceea ce numim ambianță, pentru condițiile social-istorice se menține și atunci cînd trece la examinarea operelor propriu-zise. Un exemplu în acest sens este studiul despre Ludovico Ariosto. Biografia poetului și opera lui sînt urmărite paralel, cu interesul de a releva semnificații majore.

Din poezia lui Francesco d'Assisi sau Jacopone de Todi autorul desprinde acele accente vibrante care fac din aceștia precursorii lui Dante. Există la ei un panteism și o iubire de oameni pe care Alexandru Balaci le comentează, încadrîndu-le tradiției umaniste și realiste a literaturii italiene.

In volumul anterior Studii italiene *se făcea remarcată exegeza operei lui Dante. De rîndul acesta găsim discutată o nouă latură care vizează cultura marelui poet florentin, atitudinea lui față de antichitate, felul cum este interpretată mitologia în* Divina Comedie. *De acest lucru s-a ocupat și un cunoscut cercetător și profesor italian la sfîrșitul secolului trecut, Domenico Comparetti, într-o vastă lucrare intitulată* Virgilio nel medio evo. *Alexandru Balaci are un punct de vedere personal la baza căruia stă interpretarea marxistă a operei lui Dante. Concluzia sa este cît se poate de limpede, convingătoare: „Dante a acordat mitologiei în afară de aceea alegorică și o funcție moralizatoare" iar cînd nu o identificăm, „ne aflăm în domeniul poeziei în care mitologia este utilizată numai figurativ".*

Inainte de a trece la scriitorii din Cinquecento, Alexandru Balaci se oprește la concepția lui Herzen asupra renașterii italiene Sînt în lucrările acestuia — Diletantismul în știință *și* Scrisoare asupra studiului naturii *— referiri dintre cele mai prețioase la problema cercetătorului romîn, întrucît, așa cum arată Al. Balaci, marele democrat revoluționar rus aducea un punct de vedere înaintat, materialist, „în contrast direct cu majoritatea teoreticienilor literari ai artei, contemporani ai săi".*

Studiul dedicat lui Torquato Tasso analizează îndeosebi opera sa principală, poemul epic Gerusalemme liberata. *Istoriografia literară burgheză a ignorat sau subapreciază și în cazul acesta elementele care atestă disprețul profund față de curia papală, față de instituțiile feudale. Alexandru Balaci stăruie asupra unor aspecte esențiale în care Torquato Tasso, poetul care a străbătut ca un vagabond Italia, se înfățișează ca o conștiință înaintată a epocii sale. In continuare, Al. Balaci se ocupă și de* Aminta, *sublima patorală care prin prospețimea sentimentelor emoționează și cititorul de astăzi.*

Valoarea Principelui *lui Macchiavelli e discutată pe larg, pornindu-se de la opiniile clasicilor marxismului. Alte două studii despre* Giordano Bruno *și* Galileo Galilei *completează ciclul în care se înscrie imaginea literaturii italiene în secolul ei de aur. Umanismul, afirmarea curajoasă a idealului de progres, intensitatea mesajului sînt atributele pe care Alexandru Balaci le comentează atent, cu finețe.*

Cele două volume nu urmăresc să fie un compendiu de istorie a literaturii italiene. Totuși, principalele momente le găsim abordate, autorul respectînd criteriul cronologiei. Trei scriitori satirici din sec. al XVI-lea sînt obiectul unui alt studiu. Alexandru Balaci se oprește asupra mijloacelor specifice de expresie prin care acești scriitori au urmărit să satirizeze venalitatea papală, practicile retrograde, iezuitismul. O astfel de literatură a stat la baza Comediei dell'arte al cărei strălucit și prestigios reprezentant a fost Carlo Goldoni. (Remarcăm în paginile despre popularul dramaturg italian și datele noi cu privire la primele traduceri din opera lui în limba romînă). Cu aceeași grijă găsim semnalate de-a lungul studiilor elementele convenționale, caduce. Putem cita Geambatista Marino *în care autorul, după ce se referă la influența în epoca exercitată de poet, alege cîteva exemple grăitoare pentru a dovedi inspirația facilă, metaforismul artificios al acestuia. Grija de a înfățișa cititorului trăsături definitorii ale scriitorilor examinați se vădește și în studiile despre cei doi romantici Leopardi și Alessandro Manzoni.*

Volumul se încheie cu cîteva note despre romanul actual italian. Din păcate analiza diverselor romane contemporane e mult prea sumară. Oricum, cititorul este informat asupra orientării unor scriitori de prestigiu, care în scrisul lor se dovedesc din ce în ce mai clarificați ideologic, mai apropiați de problemele și aspirațiile omului simplu.

In aceste Noi studii italiene *Alexandru Balaci aduce spirit științific, sensibilitate și o cursivitate care fac lectura în același timp instructivă și plăcută.*

Liviu CALIN

CREAȚIA LITERARĂ ȘI SARCINILE CONCRETE ALE CONSTRUIRII SOCIALISMULUI

(Urmare din pag. 1)

1959, adică în acești patru-cinci ani în care se vor scrie cărțile concepute acum, cîmpiile noastre vor ajunge să-și dubleze aproape recolta. „Sporirea producției agricole vegetale și animale se va realiza pe calea dezvoltării intensive și multilaterale a agriculturii, prin îmbinarea armonioasă a diferitelor ramuri de producție, ținînd seama de condițiile economice și pedoclimatice" *se arată în Raportul la Congresul al III-lea al Partidului.*

Inainte de a discuta această situație aș face o paranteză: cîți ani s-au scurs între Ion *și* Răscoala? *Dacă avem în vedere prima versiune a lui* Ion, *trebuie să socotim două decenii. Dar între* Clăcașul *lui Boliac și* Județ al sărmanilor? *De data aceasta trei sferturi de veac. Și aproape nimic sau prea puțin s-a schimbat în condițiile țăranului romîn, în practica agriculturii de-a lungul acelei vremi.*

Dar să măsurăm imensa distanță între Moromete și Ilie Barbu — distanță de o epocă, de un întreg stadiu de evoluție a conștiinței. Și să încercăm acum o discuție despre situația indicată în Raportul la Congresul Partidului. Ni se pare că încă mai adînci vor fi concluziile. Pe Moromete și Ilie Barbu îi desparte o epocă, deși în realitate e vorba de numai un deceniu și jumătate. Tot un deceniu și jumătate desparte și momentul lui Ilie Barbu de acela al sfîrșitului lui 1965, cînd pămîntul va da roade încă o dată pe atîta cît în 1959 — iar în 1959 Ilie Barbu își și sporise recolta lui, (de cîte ori, oare?) față de clipa cînd „se desfășura" în cancelaria Sfatului popular din satul lui!

Deosebirea dintre Ilie Barbu al anului 1951 și același Ilie Barbu, dar al anului 1965, o putem numi uriașă. Eroul făcuse un mare pas: intrase în colectivă — și devenise alt om —, așa ne dovedește literar Marin Preda și avem cuvînt să-l credem pe deplin. Dar Ilie Barbu, odată intrat în gospodărie, va avea să-și schimbe întregul fel de viață, relațiile cu oamenii, el este socotitor — deci începe a mînui cifre, a participa la dezbaterea problemei de a realiza „dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii, prin îmbinarea armonioasă a diferitelor ramuri de producție, ținînd seama de condițiile economice și pedoclimatice".

Să luăm bine seama: Ilie Barbu va trebui poate să înțeleagă sau să pledeze în fața consătenilor săi pentru renunțarea la unele culturi, pe care strămoșii lui le-au făcut de mii de ani; să îngrijească plante care numai din întîmplare creșteau pe meleagurile satului său. Să facă aceasta cu metode noi, științifice, care să ducă, la sfîrșitul lui 1965, la un spor de 70—80 la sută față de producția lui 1959. Acest Ilie Barbu este un tehnician, un intelectual, nu numai un om cu o nouă înțelegere politică a deosebirii dintre cultura individuală a unui petec de ogor și avantajele culturii ogoarelor alăturate într-o mare tarla. Ce fel de țăran este acum Ilie Barbu? Ce asemănare se mai poate stabili, la sfîrșitul lui 1965, între el și Moromete, între el și Ion al lui Rebreanu?

Conflicte noi?

Aș începe prin a spune că altceva e și mai nou: situația lui întreagă, faptul că el nu mai e țăran, sau e un alt tip, prin excelență nou, de țăran. In timpul procesului de trecere de la Ilie Barbu al Desfășurării *pînă la acela din 1965, firește se ivesc conflicte noi, dar esența acestor conflicte nu mai este contradicția între individual și colectiv, ci cu totul alta — una generată de noua problematică a vieții satului. Epocile economice, spunea Marx, se deosebesc între ele nu prin ceea ce se produce, ci prin modul cum se produce,* cu ce mijloace *de muncă. Și preciza că mijloacele de muncă indică nu numai gradul de dezvoltare a forței de muncă omenești, dar și relațiile sociale în care se lucrează. Ilie Barbu va fi în 1965 pe de-a-ntregul un om al secolului său, al celei mai înalte civilizații, chiar dacă el va mai avea de parcurs un drum încă lung.*

Ce cărți, cu ce probleme, cu ce perspective îi vom da lui Ilie Barbu al anului 1965? Și lui Mitru Moț al acelui an? Și lui Andrei Sabin, și lui Petru Arjoca ai anului 1965? Aceasta mi se pare o chestiune de natură să incite nu numai discuție, dar și căi de rezolvare, printr-o situare directă, mereu mai curajoasă, a scriitorilor în acea perspectivă care să reprezinte pornirea și preocupările și nivelul cel mai înalt ale conștiinței anului 1965 și — de ce nu? — ale anilor următori. Dacă vom deschide paginile Raportului la Congres vom găsi indicate și aceste căi de înțelegere a unei perspective încă mai îndepărtate. Conflicte, întîmplări, eroi, probleme actuale, dar privite la nivelul viitorului, din perspectiva viitorului, cu ochii viitorului.

In aceste săptămîni și luni, editurile noastre literare vor desfășura o activitate de concepere și așezare a liniilor unui plan de perspectivă, deocamdată pe un spațiu de timp mai scurt — pînă în 1965. Dar care și constituie o primă etapă, o temelie pentru activitatea viitoare. Au avut loc discuții cu scriitorii, despre proiectele de creație, mai apropiate și mai îndepărtate. Această preocupare — de a privi prezentul și trecutul cu ochii viitorului, cum ne îndeamnă și ne călăuzesc documentele partidului — rămîne sarcina cea mai de seamă, condiția esențială care asigură și scriitorilor și unităților de muncă în cîmpul literaturii baza succeselor pentru literatura de mîine. Problema merită discutată și în alte implicații și ne propunem să revenim în curînd.

Mihai GAFIȚA

PUTEREA DE SELECȚIE A ROMANCIERULUI

ION RUSE: „In portul de pescari"

Cartea lui Ion Ruse In portul de pescari *ne prilejuiește cunoașterea unui scriitor dotat cu reale însușiri de portretist, sensibil la culoare și mai cu seamă ne dă ocazia să revenim asupra unei probleme dintre cele mai importante. In adevăr, Ion Ruse, atras de tipurile și de incidentele spectaculoase ale unei lumi care-i este familiară, dornic să cuprindă cît mai mult din sufletul ei și simțind nevoia să o descrie în pitoreasca ei varietate, este ispitit, ca și alți tineri, să creeze o frescă în care accentul cade mai puțin pe destinul personajelor, cît pe elementele de culoare ale unei situații, în dauna observației și în defavoarea unei idei urmărite cu rigoare. Nu vrem să anticipăm asupra romanului lăsînd să cadă asupra lui o umbră încă înainte de a-l judeca și de aceia vom spune din capul locului că scriitorul ne surprinde prin bogăția informațiilor sale, prin sensibilitatea arătată sufletului simplu, prin suflul său artistic.*

In portul de pescari *este un roman în care autorul a urmărit să zugrăvească soarta unei colectivități între anii 1940-1944, oferindu-ne imaginea unor eroi și a unor obiceiuri din care au pătruns puține ecouri în literatura noastră. Sîntem într-o mică așezare de pescari, Getuza, în care viața oamenilor simpli e grea, amenințată mereu pe apă de sărăcia mijloacelor lor de lucru și obsedată continuu pe uscat de foamea de azi și de cea de mîine. Pescarii lui Ion Ruse sînt muncitori, aprigi, cu patimile vii, aprinse de femei iubețe și de rachiul crîșmei în care s-au obișnuit să-și omoare visul unei existențe mai senine. O dușmănie veche întreținută de cei avuți, împarte locuitorii portului în tabere (cuțitarii și colivarii) ce se înfruntă pe viață și pe moarte. Viața se desfășoară la Getuza după un ritual bătrîn. Dimineața în zori bărbații pleacă în larg, iar femeile se frămîntă să înșele foamea puzderiilor de copii și pregătesc din ce au și din ce n-au cina. Războiul curmă brutal firul obișnuinței: bărbații sînt trimiși pe front, iar condiția materială a femeilor și a celor rămași devine de neîndurat. Privirile getuzenilor se îndreaptă atunci spre capetele cele mai limpezi, spre frunțile cele mai mîndre: Radu Ceafalan la „cuțitari" și Marin Buloi la „colivari", vechi conducători ai pescarilor. Atenția autorului se oprește mai cu seamă asupra lui Ceafalan, care la îndemnul comunistului Vetrineanu, organizează rezistența antifascistă (în paranteză fie zis, nu se înțelege prea clar dacă Ceafalan sesizează întreaga însemnătate a acțiunilor sale și dacă le leagă de lupta generală a comuniștilor). Un moment culminant în acțiunea romanului îl marchează hotărîrea ocupanților naziști de a transforma Getuza într-o bază militară și de a-i evacua locuitorii. Aruncați cu forța în lotci, lăsați în voia apei și în prada furtunei care izbucnește, pescarii, cuțitari și colivari, se aliază pentru întîia oară descoperind solidaritatea intereselor lor. De aici înainte getuzenii vor lua parte în comun la lupta antifascistă, maturizîndu-și conștiințele.*

Dăruit sarcinii de a transmite cu autenticitate întîmplările și mai ales moravurile unei lumi pe care o cunoaște bine, Ion Ruse creiază dealungul romanului său o seamă de momente în care viața palpită puternic și adevărat. Merită semnalată în acest sens scena în care asistăm la o vînzare a peștelui. Rivalitățile, bănuielile, bucuria umbrită de teamă și din nou speranța că vor obține un preț omenos pentru truda lor, jocul concurenței între cuțitari și colivari, toate sînt dezvăluite cu exactitate scoțînd la iveală cruda mașinărie de exploatat munca și de învins rezistențele. Trebuie să remarcăm apoi că Ceafalan este un personaj care se reține. Sobra lui inteligență nativă, calmul și siguranța lui lăuntrică, simțul situațiilor și al psihologiei colective explică ascendentul său asupra celorlalți și ne conving. În fine, autorul a știut să prezinte în linii certe creșterea unui personaj (Culae Torlac) pe care-l cunoaștem la început nestatornic, bețiv și muieratic, pentru a-l reîntîlni mai tîrziu împlinit sufletește și purificat moral. (Cu finețe este sugerat rolul Ivancăi, această femeie pasionată, dîrză, vitează, în transformarea lui Culai).

Trebuie să spunem deasemeni că impresia de firesc, de viguros se ridică biruitoare din cartea lui Ion Ruse. Romancierul evoluează printre eroii săi cu ușurință și face să curgă șirul întîmplărilor cu o indiscutabilă putere epică. Nu cunoaștem mulți alți debutanți care să dea cu atîta forță această senzație de real atunci cînd descriu viața unei mulțimi. (Amintim scena evacuării portului).

Nu sînt acestea singurele semne care arată că Ion Ruse are în penița sa virtuți de scriitor, nu sînt acestea singurele lucruri realizate care dovedesc o vocație. Dar din păcate multe din filele reușite se pierd în masa cărții. De ce?

Mai întîi, fiindcă scriitorul neavînd o privire artistică suficient de cuprinzătoare, care să-i îngăduie o judecată de ansamblu, trece de la un aspect la altul, străduindu-se să nu omită nimic. În adevăr, este de un neplăcut efect duelul între voința de a descrie totul și facultatea limitată (deocamdată) de a sublinia esențialul. În roman abundă scenele din cîrciumă, prisosesc cele de la pescuit, se intercalează un cortegiu de fapte secundare (repetatele bătăi între cuțitari și colivari, scenele dela culesul viilor, aventurile amoroase ale lui Marin de la Coajă cu țigăncile, certurile și crimele băieților lui Ion Chirpiz) și de personaje neimportante pentru ideea cărții (Nache Lunganul, Cîrnu, Miu Cocoșatul), autorul nefiind deloc selectiv și neintegrînd episoadele și eroii subsidiari pe linia unui conflict unitar.

Apoi paginile bune — și care, încădodată, nu lipsesc în roman — trec fără consecințe prea mari întrucît autorul, robit unei mentalități artistice încă naive nu are curajul de a-și duce eroii la întîlnirea cu destinul lor, dealungul situațiilor dramatice, grave în care aceștia sînt implicați. Că lucrurile stau așa ne-o dovedește scena executării partizanilor (amintind de altfel o întîmplare reală povestită de Ignatov în „Însemnările unui partizan" pentru caracterul ei excepțional) și în care scriitorul preferă unei tratări sobre o fericită, aventuroasă și cu totul excepțională întorsătură. Din această pagină ca și din altele reiese că romancierul ignoră și forța și viclenia naziștilor. (Sabotajele pregătite destul de pueril, sînt duse totdeauna la capăt fără greutăți). Realitatea este că eroii lui Ion Ruse nu încercuiesc cu viața lor un eveniment. Deaceia și Ceafalan, și Vetrineanu urmează un drum liniar, fără surprize psihologice, fără ridicări și fără căderi. Așa se face că întorcînd pagina și crezînd că schimbi perspectiva și dai de o nouă față a personajului întîlnești aceleași vechi chipuri. Or, a trăi, într-un roman de 500 de pagini, între aceleași figuri cunoscute din primele file e împovărător.

Nu ne propunem să cercetăm în amănunțime romanul lui Ion Ruse, care comportă un examen mai larg, fiind egal de fecund în calități (scriitorul știe să execute nu numai un desen cu tușa groasă și sumară, dar totodată să vadă fără să insiste cu privirea și să descrie un moment sufletesc delicat fără să-l deformeze, așa cum rezultă din scenele consacrate relațiilor dintre Ivanca-Culai și Vetrineanu) și în lipsuri (felul cum se leagă rezistența antifascistă a getuzenilor de lupta poporului întreg este cu totul neclarificată), figurile membrilor claselor exploatatoare sînt palide, convenționale). Și nici nu vrem să vedem în volumul In portul de pescari *numai valoarea momentană a acestei opere (de loc neglijabilă) ci, subliniind resursele unui scriitor tînăr, să repetăm un adevăr. Și anume că un roman se reazimă pe eroi ce definesc o idee artistică și nu pe pitorescul sau spectaculosul faptelor. Să nădăjduim că scriitorul va ști să vadă dincolo de fapte zgomotoase interesul lor mai tăcut și mai durabil, arătînd că ceea ce în ochii altora putea să pară un simplu accident, e o linie de expresie dintr-o lege istorică și dintr-o viață omenească, transformînd sub pana sa totul într-un prilej de cunoaștere a realității.*

B. ELVIN

PRAGUL

povestire

de IOAN GRIGORESCU

Primul lucru care i-a căzut sub priviri a fost acvariul aşezat jos, pe duşumeaua cu vopseaua scorojită. Vedea lucrul acesta în fiecare dimineaţă, dar acum, apa verzuie în care se mişcau amorţiţi, cu ochi reci, absenţi, idiotizaţi patru peşti pămîntii, i se păru groasă şi stătută ca aerul din cameră. In gură simţea un gust sălciu iar în trup o oboseală aspră, de parcă toată noaptea ar fi dormit înghesuit într-un pat străin. Visase urît, un vis spălăcit, cenuşiu, lipsit de orice culoare. Se gîndi un minut încercînd să-şi amintească ce anume visase, dar se trezi întrebîndu-se dacă visele i-au fost vreodată colorate. Nu-şi putu răspunde precis. I se părea că întotdeauna, lumea din visele lui, feţele oamenilor, florile, cerul, apa şi pămîntul se vedeau ca într-un film în care tonalităţile erau date numai de amestecul între negru şi alb.

Se uită din nou la cei patru peşti care îşi plimbau gurile căscate pe sticla murdară a acvariului şi fu convins că prin apa verzuie, trecută poate de zeci de ori prin bronhiile lor degenerate, peştii vedeau cele din jur în culori la fel de reci şi cenuşii. Gîndul acesta îl făcu să stabilească o legătură tainică între el şi peştii muţi, lipsiţi de orice simţ protestatar, supuşi doar instinctelor care îi ducea întotdeauna spre capcana cu hrană, deşi fiecare fusese prins de cîteva ori în vîrful de oţel al undiţei. Omul se mişca greu, căruţul de paralitic, cu roţile sale înalte nu îi permitea să circule în camera cu pereţii afumaţi, decît două învîrtituri de roată înainte şi două înapoi. In dimineaţa aceea îşi simţea picioarele mai grele şi mai străine ca oricînd, sub cicatricea din şale; rana provocată cîndva, în toamna lui 1944 cînd au dat ultima luptă înainte de părăsirea baricadei de care se apropiau huruind tancurile hitleriste, îl ardea trezită parcă din amorţire. Visul din noaptea abia trecută, cu urmele lui grele, apăsătoare, pe care acum le percepea fizic, îl urmărea ca o obsesie. Şi totuşi, ce anume visase, rămînea ascuns înapoia unei cortine opace care nu lăsa să întrezărească decît siluetele confuze plutind fără sens într-o atmosferă cenuşie. De obicei uita visele plăcute, în schimb cele rele, coşmarurile din nopţile atît de pline de nelinişti, îi persistau în memorie trăindu-le încă mult timp după trezire, uneori lăsîndu-i asupra gîndurilor şi preocupărilor întregei zile o amprentă vădită, aproape de neşters. Atunci încerca să uite, se străduia să alunge imaginile ce i se păreau mai puternice decît însăşi realitatea, aşa cum după un vis frumos, dar uitat din prima clipă a trezirii, se străduia să-şi amintească detaliile dispărute care nu lăsau în urma lor decît certitudinea unor întîmplări plăcute dar confuze, cu neputinţă de reamintit. Gîndea mult, gîndea tot restul zilei cînd nu ştia ce să facă cu timpul lui şi, luînd lucrurile metodic, reuşea pînă în cele din urmă să-şi reconstituie visele. De data aceasta însă, îşi aminti brusc, în vreme ce împingea roţile căruţului său spre fereastră. Asta visase: Cei de acolo, de afară, care de două săptămîni clădeau în cîmpul de ruine o casă nouă, părăsiseră lucrul, plecaseră, iar ruinele invadaseră locul abia curăţit, cerniseră cu cenuşiul lor murdar prospeţimea betonului şi roşul cărămizilor. Ii strigase, alergase după ei cu căruţul său de paralitic, dar cei ce plecau mergeau prea repede iar el rămînea tot mai mult în urmă. Se trezise strigîndu-i, dar nu găsise lîngă el decît faţa blîndă, plină de creţuri, a soţiei sale care îl liniştea cu vorbe dulci ca pe un copil. Adormise din nou şi totul reîncepu de la capăt cu perseverenţă. Şi din nou s-a trezit strigînd, şi din nou n-a aflat decît răspunsul calm, mîngîietor, dar neputincios al femeii. Işi amintea că, înainte de a pleca la lucrul ei de femeie de serviciu a unei cooperative de frizeri, ea l-a mîngîiat din nou, a auzit-o cum îi aşeza ceainicul fierbinte pe noptieră, rugîndu-l să doarmă liniştit.

Se apropie, cît putu de repede, de fereastră şi privi lacom afară. Erau acolo, lucrau cu toţii, zidul sporea, undeva huruia o betonieră pe care el nu o putea vedea. O bucurie năvalnică îl cuprinse, îşi luă cîrja şi cu ajutorul ei deschise fereastra, pentru a auzi mai bine zgomotele construcţiei. Privi îndelung la tabloul pe care coşmarul voise să i-l răpească, rămase cu faţa în aerul de dimineaţă crudă care năvălea pe fereastră şi, în huruitul constant al betonierei, aţipi liniştit.

După cîtva timp, uşa veche cu vopseaua băşicată ca de pîrjol, se deschise scîrţîind prelung şi prin deschizătura ei, apăru capul ciufulit al unui băiat de vreo opt ani.

Oprit în deschizătura uşii băiatul trase cu urechea dar în cameră nu tresări nimeni. Intră sfios şi trecînd printre lucruri ca într-o casă bine ştiută, se îndreptă spre fotoliul cu roate.

— Pane Woitysz!...

Cel din fotoliu i se părea şi mai bătrîn, şi mai uscat, cu o faţă obosită, cenuşie ca o bancnotă umblată mult în lume. Avea picioarele înfăşurate într-un pled vechi, soios, pe care se lipiseră o mulţime de solzi de peşte. La picioarele lui, pe podea, se afla acvariul cu peşti pămîntii, ei înşişi tociţi şi vechi parcă de cînd lumea. Alături de acvariu, se afla un borcan cu apă în care se zbătea buimac un singur peşte. De perete se rezema o undiţă cu mînerul scurt, retezat. Deasupra ei erau prinse în cuie două colivii în care moţăiau izolaţi unul de altul doi canari, unul alb ca neaua, altul galben ca şofranul. Cîteva mobile vechi, ciuntite şi reparate grosolan, un paravan în dosul căruia se zărea un pat alb, iar între ferestre, o oglindă de frizerie şi o mescioară cu placă de piatră pe care se vedeau cîteva foarfeci, un brici, un pămătuf de bărbierit cu spuma de săpun uscată pe el, două maşini de tuns şi un pulverizator cu băşică de cauciuc de un cărămiziu murdar. Alături de toate acestea, pe măsuţa de frizer, un manechin de ghips colorat, cu ochii adînciţi în orbite negre, cu faţa verzuie, cu privirile dezolate înţepenite într-un punct de pe perete. Pe creştetul manechinului se înălţa o coafură savantă, atît de grea şi atît de încîlcită, încît faţa verzuie parcă exprima o nemărginită oprimare şi resemnare. Pereţii erau goi, afumaţi, cu tencuiala cojită, parcă bolnavi de pelagră. Din tavan atîrna un bec cu abajur verde ca un castron de fier legat cu fundul în sus. In jurul lui se învîrtea o muscă plictisită, care din cînd în cînd cobora pe fruntea ori pe obrazul celui din fotoliu, făcea cîţiva paşi grăbiţi, apoi se oprea meditativ, şi imediat îşi lua zborul spre bec, încredinţată că cel de sub picioarele ei trăieşte încă.

— Pane Woitysz! — băiatul îl chemă aproape în şoaptă scuturîndu-i uşor braţul. In aceeaşi clipă, canarii treziţi din toropeală începură să ciripească nervoşi. Un peşte din acvariu plescăi suprafaţa apei cu coada. Speriat, băiatul se trase în spatele fotoliului.

— Pane Woitysz!

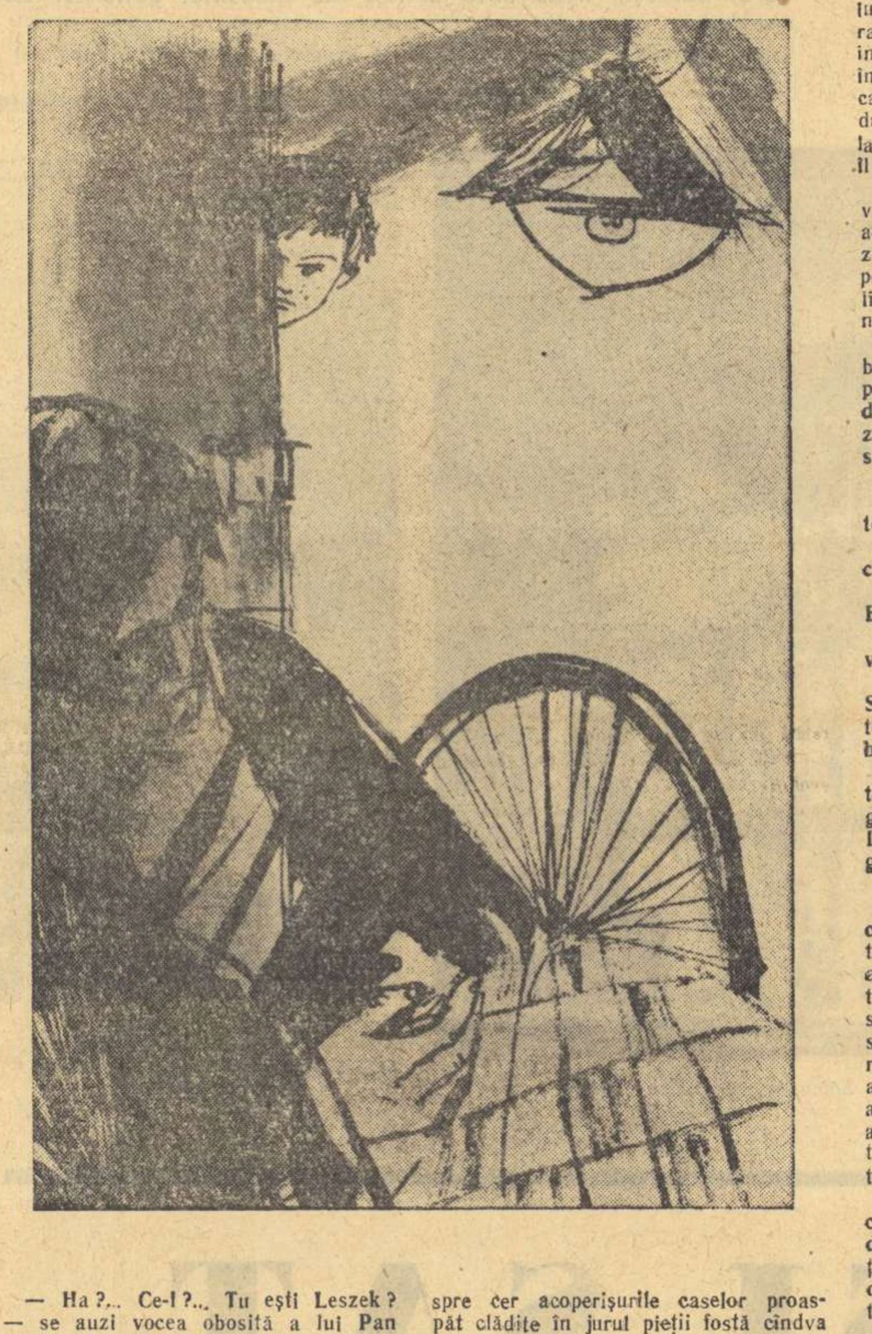

— Ha?... Ce-i?... Tu eşti Leszek? — se auzi vocea obosită a lui Pan Woitysz şi de după rezemătoarea înaltă a fotoliului, se arătă faţa suptă a celui ce întrebase. — Ai adus?

Leszek întinse mîna şi fără a spune un cuvînt deschise pumnul. Ochii bătrînului scînteiară vioi, pe faţa ponosită alunecă un zîmbet. In palma băiatului, cîteva rîme umezi şi reci se zbăteau buimăcite de strînsoare. Pan Woitysz le răsturnă într-o cutie de chibrituri goală.

— Sînt şapte — zise Leszek, ştergîndu-şi palma de pantaloni. A mai fost una dar a căzut între treptele scării.

— Bravo, eşti băiat de ispravă Leszek. Cînd o să mă fac sănătos, te iau la pescuit pe Vistula.

Deşi auzise promisiunea aceasta de zeci de ori, lucru care îi întărise convingerea că Pane Woitysz nu se va face bine şi nu se va scula din fotoliul lui niciodată, Leszek şi-l închipui (oare pentru a cîta oară?), mergînd alături de el pe malul Vistulei şi arătîndu-i locurile bogate în peşte.

Rîmele ocupară curînd toată atenţia bătrînului. Acesta scoase una din cutie, o puse în podul palmei şi, făcîndu-şi cealaltă palmă căuş, începu să izbească o mînă de alta scoţînd nişte pocnete seci de parcă degetele osoase ale bătrînului n-ar fi fost acoperite cu piele. Cînd rîma ameţită de lovituri nu mai mişcă de loc, Pan Woitysz apucă undiţa şi, în vreme ce înfigea cîrligul în lungul viermelui, mormăia:

— He! He!... Leszek băiatule... Rîma asta e cea mai proastă rîmă de pe tot pămîntul... Ştii ce-a făcut înainte de a o prinde tu?... A ieşit din gaura ei...

După ce spuse acestea, Pan Woitysz se cufundă cu totul în preocupările lui de pescar. Apucă undiţa de mînerul de plută, cufundă cîrligul agăţat cu un fir de mătase în apa din acvariu, şi rămase cu privirile pironite la peştii care îndată începură să dea tîrcoale momelii. Leszek aşteptă o vreme atent la cele ce se petreceau între pereţii de sticlă dar curînd începu să dea semne de nerăbdare. Pan Woitysz uitase cu totul de el. Leszek îi atinse braţul şi cînd bătrînul tresări i se uită în ochi întrebător. Acesta păru că se miră de prezenţa lui dar înţelese imediat şi întinzînd mîna apucă de pe măsuţă pulverizatorul cu apă parfumată. Rîzînd ştirb, strînse de cîteva ori băşica roşie de cauciuc şi cînd pe ţevuţa subţire ţîşni aburul mirositor îl îndreptă spre faţa băiatului.

Leszek închise ochii şi zîmbind, se cufundă în boarea plăcută, răcoritoare. Aerul gros, stătut, se învioră şi băiatul îmbătat de plăcere respiră de cîteva ori adînc. Apoi fugi spre uşă.

— Leszek! Stai o clipă — strigă în urma lui Pan Woitysz parcă amintindu-şi ceva. — Spune-mi Leszek, băiatule, ai aflat?

— Tata zice că a citit în ziare ceva... Dar că nu e pentru noi. Se mută acolo cei de pe strada Viorii... Apoi dărîmă pe Viorii şi face o stradă nouă... Tata zicea că poate acolo... Am vorbit şi cu Pan inginerul... M-a ridicat pe umeri să văd cum se mestecă betonul în burta betonierii.

— N-a zis că vine să se radă?

— Nu, Pan inginerul n-a zis!...

— Bine Leszek... Treci pe la Pan Didic şi spune-i că-l aştept... O să-i crească barba pînă la brîu diavolului ăluia bătrîn şi tot n-o să-şi mai amintească de mine.

★

Casa în care locuia Pan Woitysz se afla între ruinele de la marginea dinspre Vistula a fostei pieţe medievale. In stînga, jos, se vedea aburind tomnatec fluviul, iar în dreapta, ca nişte trepte roşii urcau spre cer acoperişurile caselor proaspăt clădite în jurul pieţii fostă cîndva inima citadelei varşoviene. In faţă, încălecînd fluviul ca un gigantic miriapod de oţel, se vedea podul Dabrowski.

De sub zidurile casei pînă la malul fluviului coborau în valuri sfîşiate lanţuri de ruini negre invadate de ierburi şi mărăcini. Pe strada înfundată cu mormane de moloz, puţinii locatari care numai prin cine ştie ce minune au mai găsit în casele pîrjolite şi dărîmate o aproximativă locuinţă, treceau grăbiţi, trăgîndu-şi instinctiv capul între umeri, copleşiţi de teama prăbuşirilor.

Casa în care locuia Pan Woitysz era numită „casă" numai în virtutea trecutului ei, ea fiind în realitate ceva pentru care omul n-a născocit denumire.

A avut cinci etaje şi trei aripi în formă de careu. O aripă a ars incendiată de bombe, alta s-a prăbuşit sub canonadă iar mijlocul a avut parte şi de foc şi de explozie. Au rămas doar pereţii negri, cu ferestrele oarbe, pustii, întunecate. Aripa dinspre fluviu, cea prăbuşită, s-a rupt de restul casei în dreptul scării care urca în spirală încolăcindu-se pe un fus de piatră. Prăbuşindu-se, aripa a smuls din scară treptele care erau prinse de trupul ei, lăsînd din spirală numai cîteva fragmente disparate pe care niciodată n-a mai putut urca ori coborî cineva. Sus au rămas, prin cine ştie ce capriciu al rezistenţei materialelor, suspendate din trei părţi deasupra golului, două cămăruţe, ca două cutii cu capacele smulse, dezvăluind între pereţii cu tencuiala spălată de ploi, rămăşiţele unei mese şi ale cîtorva scaune spre care nu a riscat nimeni să se caţere.

Locuinţa lui Pan Woitysz, frizerul invalid, era unica locuinţă din toată casa.

In mijlocul cimitirului de ruini unde, seara, puţinele lumini aprinse erau triste ca nişte candele, cele două ferestre ale camerei rămasă prin cine ştie ce minune întreagă, luminau noapte de noapte, ca doi ochi stranii, deschişi între zeci de orbite seci. Fără această unică prezenţă a vieţii, casa ar fi părut cu totul moartă. Pînă la camera lui Woitysz, ducea o scară dărăpănată, cu balustrada smulsă, prăbuşită dincolo de etajul doi între zidurile sfîşiate.

Şi deodată în acest cîmp de ruine care părea uitat, părăsit pentru cine ştie ce planuri îndepărtate, s-a deschis un şantier. Pan Woitysz a urmărit lucrul celor de afară, ceas de ceas, de la săpatul fundaţiei şi pînă la ridicatul zidurilor, privindu-i cu ochi severi, avizi, nerăbdători; parcă cei de afară ar fi lucrat pentru el. I se părea că oamenii atît de îndelung aşteptaţi lucrau în pripă, dorind să termine şi să plece cît mai repede. Ei nu bănuiau că în casa ruinată, aflată vis-à-vis de şantierul lor, de cîteva săptămîni, învia un om. Pan Woitysz vedea puţini oameni, doar pe cei care, ca şi el, locuiau în casele ruinate din acea parte a Varşoviei. Se obişnuise atît de mult cu ei încît i se părea că feţele unora seamănă leit cu faţada casei în care locuia şi, după acest semn, le identifica chiar adresa. Mai vedea cîteva grupuri de copii care aici îşi găsiseră cel mai bun loc de joacă şi, în depărtare, zărea trecînd pe podul Dabrowski un necontenit furnicar de oameni, de tramvaie şi maşini, toate grăbite, zorind undeva, într-un loc necunoscut de el. Il mai vedea pe Leszek care îi aducea rîme pentru pescuit şi cîţiva clienţi care îi rămăseseră credincioşi, deşi aspectul lui şi felul cum era nevoit să-şi facă meseria puteau îndepărta pe oricine. Acum, de cînd cu forfota de lîngă ruina lui, le-ar fi plătit el numai ca cei de jos să urce pînă la camera lui, să-i ceară să-i tundă ori să-i radă. Il chinuia o întrebare, pe care însă nu ar fi îndrăznit, pentru nimic în lume să le-o pună. O întrebare care îl obseda zi şi noapte, răpindu-i şi ultimul dram de linişte, şi la care, presupusul răspuns afirmativ îl bucura aproape pînă la extaz.

Sub imperiul acestei noi pasiuni, vechea lui preocupare de pescuitor în acvariu, păli. După o jumătate de zi, cînd în uşa camerei sale se auziră primele bătăi, în borcanul cu apă de lîngă acvariu nu se mai adăugase nici un peşte.

Uşa se deschise cu scîrţîitul ei obişnuit şi în cameră intră aproape prelins un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu plete blonde, cu ochii arzînd ca de febră. In loc de bună ziua strigă:

— Biip!... Biip!... Bip!...

Pan Woitysz îşi întoarse brusc fotoliul spre uşă:

— A, Pan poetul era!... Şi mă rog, ce-i asta?

— N-auzi? Sputnikul!... Aşa face: Biip!... Biip!... Biip!...

— Zău?... Te razi, te tunzi, ce vrei?

Poetul îşi dădu pletele peste cap. Se uită prin cameră cu ochii arzători, îşi opri privirile în faţa întrebătoare a frizerului:

— Ce? De tuns mă întrebi pămîntene? Ascultă: Dormeam. Visam tragedia pămîntului. Şi am strigat... Dar exploziile mi-au acoperit strigătul.

— Ce strigai?

— Să se oprească, să se stăvilească prefacerea omului în gaz... Şi atunci, trezindu-mă, am auzit... Am auzit clar, aşa cum mă auzi şi cum te aud: Biip!... Biip!... Biip!... Răsunau toate megafoanele în lungul străzii: Biip!... Biip!... Biip!... El mi-a vestit eliberarea... El a trecut atunci, prin faţa gratiilor sfărîmate, ale celulei mele milenare... Şi-atunci, am înţeles că mi-a fost vestit secretul eternităţii şi toate tainele libertăţii... Am aflat bătrîne!

— Ce-i, frate? Ce tot vorbeşti acolo? Ai început ca atunci, imediat după război, cînd veneai la mine şi ţineai discursuri în faţa aparatului de coafat zicînd că e microfon? Ce tot aiurezi?

— Taci! Crezusem că voi putea părăsi pămîntul în care, unii pregătesc arme cumplite pentru a ucide omul, iar alţii pentru a-l salva... Am crezut că murind, voi evada de pe acest pămînt... Uitasem că trupul meu va fi îngropat tot aici, şi că acelaşi pămînt îl va macera pentru a reface din el aceeaşi viaţă.

Pan Woitysz îşi împinse fotoliul spre poet. Il privi compătimitor şi-i zise cu bunătate:

— Eşti bolnav! De ce nu-ţi cauţi ceva de lucru? Doar sputnikul a fost făcut de oameni... Şi cîtă muncă o fi cerut!... Ia priveşte la cei de afară...

— Voi pleca! Voi fi primul om ale cărui rămăşiţe nu vor mai fi macerate de acest pămînt... Voi fi primul care va cunoaşte cu adevărat libertatea!

— Ce? Unde pleci?

— Auzi: Biip!... Biip!... Biip!... Aceasta va fi respiraţia mea şi bătaia inimii mele. Mă vor despărţi de voi, de cerul vostru, de trecutul şi de viitorul vostru... Voi fi singur, etern şi de neajuns... Auzi bătrîne?

Lui Pan Woitysz îi veni să rîdă, dar se opri. Fruntea poetului pletos era acoperită de sudoare. Ochii îi căpătaseră o strălucire stranie. In acelaşi timp pe faţă i se întipărise o expresie de extaz nemărginit.

Poetul privi în jur de parcă numai atunci ar fi descoperit unde se află. Făcu un gest a dispreţ şi lehamite, şi se trînti pe scaunul cu picioare scurte, în faţa manechinului. Pan Woitysz îşi pregăti uneltele şi, cu o agilitate şi o deprindere surprinzătoare, începu să-şi manevreze fotoliul pe roţi în jurul clientului. Poetul şedea absent, răsucindu-şi capul după briciul frizerului, cu cea mai grozavă mină de jertfă a neînţelegerii.

— Cînd ţi-a venit asta? — întrebă Woitysz.

— Ce?

— Chestia cu sputnikul... Cu Galaxia...

— Lasă-mă în pace! Eşti prea ţintuit de fotoliul ăsta de invalid şi prea legat de acest pămînt ca să înţelegi demiurgii!

— Adică buricii pămîntului?

— Eşti un prost!

Poetul se bosumflă. Nu mai scoase nici un cuvînt, deşi Woitysz căută să-l irite spunîndu-i cele mai nesuferite lucruri.

Cînd plecă, Pan Woitysz zîmbi îngăduitor şi se întoarse la fereastră. Incercă să numere rîndurile de cărămizi crescute în zid în ziua aceea, dar nu reuşi. Ochii nu-i mai distingeau bine liniile dintre rînduri. Reîncepu de cîteva ori, de jos, de la temelie, dar pînă sus, aproape de plafonul etajului doi, se încurcă, şi în cele din urmă renunţă. Aţipi.

★

A doua zi, Leszek îi aduse la tuns doi muncitori de la construcţie. Woitysz fu atît de emoţionat, încît uită cu totul de băiatul care îşi aştepta răsplata: boarea frumos mirositoare din sticluţa cu băşică de cauciuc. Ii tunse „artistic" dar nu află mai nimic de la ei. I-au mărturisit că nu s-au prea interesat despre cine se va muta în casele construite de ei. Atît ştiau, că noua construcţie trebuie terminată în mai puţin de trei luni şi că, apoi, vor începe alături alta, iar în primăvară vor trebui să lichideze toate ruinele rămase în această margine a Varşoviei. Plecară vădit nemulţumiţi de aspectul „salonului" în care îi „ajustase" Woitysz.

Pan Didic, căruia Woitysz îi trimisese vorbă prin Leszek, veni abia a treia zi. Urcă scara călcînd greoi şi oprindu-se la fiecare cinci trepte pentru a-şi trage sufletul. Era un om rotofei, cu mîini scurte, cu capul chel, cu o faţă rotundă, cu mustăţi roşcate. Purta un şorţ dintr-o ţesătură păroasă, ca pîsla, în care se prinseseră coji de răchită şi aşchii mărunte, albe, urme care îi trădau meseria de împletitor.

Locuia cu nevastă-sa şi cu cel cinci copii ai săi în subsolul unei case învecinate, de la care se putea ajunge în casa lui Pan Woitysz trecînd direct prin spărturile zidurilor. Acolo, în subsol, îşi avea în acelaşi timp locuinţa şi atelierul de împletitor. Din mîinile lui şi ale celor trei fii ai săi, ieşeau zilnic cîteva pătucuri şi leagăne de prunci pe care pînă să vină vinerea pentru a le putea duce la bazarul oraşului vechi, le cărau în casa lui Pan Woitysz şi le grămădeau în aripa dinspre Vistula, pe scara arsă, făcînd astfel din spirala de beton o vitrină ciudată, care, prin etajele ei de pătucuri şi leagăne atrăgea numaidecît atenţia trecătorilor.

Ajuns în faţa uşii intră fără să mai bată.

— Mai poţi, mai poţi, bătrîne? întrebă el, iar Pan Woitysz îi răspunse morocănos:

— Eh!... Mi se pare c-o să mai ţin pămîntului umbră o vreme...

— Necazuri?

— Şi necazuri! Dar acum cel puţin am la ce mă uita. Uite-o, în trei zile a crescut cît în toată săptămîna trecută.

— N-avea grijă, nu pentru tine creşte. Cum merge pescuitul?

— Prost! răspunse Woitysz supărat de răspunsul primit. Aştia-s buni numai de ciorbă... I-am impuns de cîteva ori şi aşa s-au speriat că nici nu se mai uită la rîmă... Mîine o să-mi cumpere Ira alţii...

Pan Didic se uită la peştii din borcan, băgă mîna în apă şi prinse unul, îi cercetă buza de sus apoi îl aruncă înapoi stropind în jur:

— Asta nu se mai dă la cîrlig nici să-l tai. Se vede că i-a fost foame şi prima muşcătură nu i-a folosit... Are buza ferfeniţă.

Pan Woitysz se aplecă atent peste acvariu, dădu din mînă a lehamite, apoi îşi împinse fotoliul pînă în faţa oglinzii. Pan Didic se aşeză pe scaunul de alături.

— Zi-i rapid, Pane Woitysz... Munculiţa e caldă, aşteaptă...

— Cătinel vecine... Rămîne timp destul şi pentru altele... Dacă ai face sicrie în loc de leagăne tot aşa te-ai grăbi?

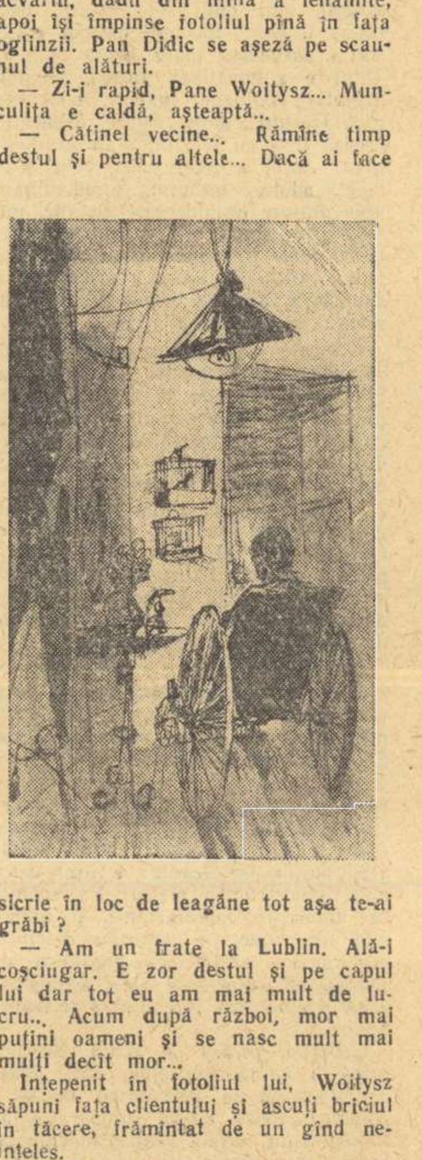

— Am un frate la Lublin. Ală-i coşciugar. E zor destul şi pe capul lui dar tot eu am mai mult de lucru... Acum după război, mor mai puţini oameni şi se nasc mult mai mulţi decît mor...

Inţepenit în fotoliul lui, Woitysz săpuni faţa clientului şi ascuţi briciul în tăcere, frămîntat de un gînd neînţeles.

— Zici că ai un frate la Lublin?... Doi ani înainte de război cît am locuit acolo nici n-am băgat în seamă existenţa vreunui coşciugar în Lublin. Dar atunci eram şi eu tînăr, iar gîndurile mele n-aveau de lucru cu moartea... Dar spune-mi, n-ai aflat nimic?

— Ce să aflu?

Pan Woitysz îi arătă cu briciul spre fereastră.

— Ascultă: Eu sînt „iniţiativă particulară". O să-mi ridice mie statul casă? Ce să mai mă interesez?

— Da, dar se lichidează...

— Ce se lichidează?

— Toate ruinele de aici!

— Fugi, că sînt prea multe!

— Dar în alte părţi? Mi-a spus baba că în locul ghettoului a apărut un întreg oraş nou... Şi că e aşezat ca pe nişte coline, mai înalte decît restul Varşoviei, după cît de înalte au fost grămezile de ruini... Tare aş vrea să văd şi eu. O fi adevărat?

— Este, să vezi şi să nu crezi!

— Păi atunci, le-a venit rîndul şi ăstora, alor „noastre".

— Le-o fi venit. Eu unul nu-mi fac griji.

— Parcă ai fi ăla, pletos... Aşa vorbeşti acum.

— Care pletos?

— Poetul. Zicea că pleacă în lună...

— Cînd Pane Woitysz?

— Alaltăieri!

— Serios? Şi încă n-ai aflat?

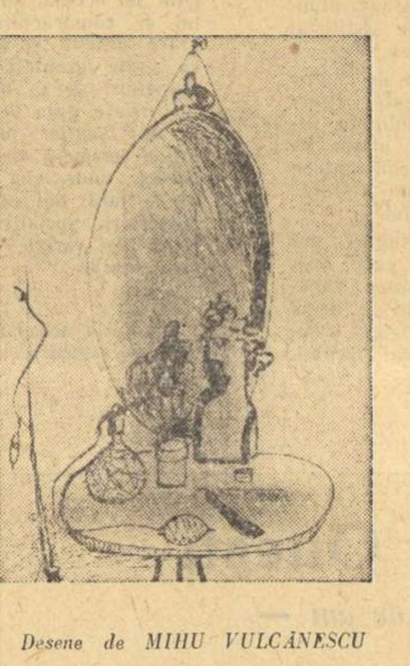

Desene de MIHU VULCĂNESCU

— Ce să aflu?

— Intr-adevăr, nu ştii nimic?

— Ce să ştiu Pane, spune-mi odată!

— Despre poet!

— A plecat?

— A plecat acolo de unde nu se mai întoarce nimeni.

Pan Woitysz se opri cu briciul în aer. Privea fix în ochii clientului său din oglindă. Pe faţa acestuia, pe jumătate acoperită de săpun, se strîmba un zîmbet:

— Zău nu-mi vine să cred că nu ai auzit încă. A murit săracu! Era el scrintit, dar nu supăra pe nimeni... A murit ieri dimineaţă, aşa, pe neaşteptate, înghesuit la coadă, după peşte.

Pan Woitysz primi vestea ca pe un trăznet din senin. Cîteva minute nu scoase nici un cuvînt. Ii venea să rîdă şi să plîngă în acelaşi timp. O tristeţe adîncă îl cuprinse şi, într-un tîrziu, se trezi că îşi rosteşte cu glas tare gîndurile:

— S-a dus va-să-zică. Atît cît a trăit a făcut umbră degeaba şi abia cînd ţicneala lui i-a adus o bucurie, s-a vîrît la înghesuială!... Ce ţi-e şi cu omul!... Trăieşte, se zbate, aleargă, pînă îi bate ceasul... Uite şi noi amîndoi... Ne ciondănim pentru fotoliul ăla de răchită pe care mi l-ai promis de un an întreg... vii aici şi te rad prost că nu mă pot scula, cînd te-ai putea duce la oricare frizerie cu chiuvetă şi halate albe... Şi ce sîntem noi? Nişte gîngănii, nişte fărîmituri de viaţă, nişte firişoare de praf. In comparaţie cu universul, cu lumea aceasta colosală de aştri şi planete, ce sîntem noi?.. Asta-i Pane Didic: firişoare de praf.

— Hap-ciu! strănută sonor Pan Didic.

— Să-ţi fie de bine Pane... Lumea e uriaşă, deasupra noastră trăiesc alte lumi, se nasc şi mor sori care au luminat şi au încălzit mii de pămînturi.

— Hap-ciu!

— Să-ţi fie de bine. Eu vorbesc de lucruri mari şi el strănută... Firişorul tot firişor rămîne...

— Eh Pane Woitysz eu n-am vreme să gîndesc la savantlîcuri de astea. Impletesc, cobor pe Vistula la tăiatul răchitei, o pun la uscat, o curăţ, o lustruiesc, ies cu pătuţele la bazar, am cinci guri de hrănit şi o casă de ridicat pentru a ieşi din ruini înainte de a-mi face frate-miu sicriul. Ce firişoare de praf, ce aştri bre?

Pan Woitysz se posomorî. O vreme nu se mai auzi decît pîrîitul bărbii sub lama briciului şi sfada canarilor din colivii. Spre sfîrşit, parcă smuls dintr-o nouă frămîntare, Pan Woitysz zise:

— Dumneata ai un rost, l-ai avut întotdeauna, dar eu? Inţelegi Pane Didic? Eu am trăit ca un castan sălbatic... In tinereţe am crescut înalt, puternic, am făcut flori frumoase şi o mulţime de castane! Poame sălbatice... Ptiu! Cui i-au trebuit oare castanele mele!

— Ei lasă, lasă...

— Nu, nu poţi înţelege... Viaţa ta a fost croită altfel, după alt calapod... Fiecare cu soarta lui... şi soarta aşa e: cu unul mumă, cu altul ciumă... Castane! Cui i-au trebuit astfel de roade? Copacul frumos, frunza lată, florile ca nişte ciorchini... Dar roadelor le-au dat trecătorii cu piciorul. Şi n-a mai rămas decît umbra. Ştii ce înseamnă o viaţă care nu lasă lumii decît o umbră? Războiul a luat cu el totul!... Ea mai mi-a rămas. — Şi Pan Woitysz arătă cu briciul spre manechinul cu priviri dezolate. Ea, şi... castanul.

Parcă înţelegînd toate acestea, femeia de ceară privea trist la obrazul curat al împletitorului.

Woitysz strînse băşica roşie de cauciuc şi pe ţeava subţire ţîşni aburul parfumat. Pan Didic închise ochii şi o clipă chipul lui luă asemănarea lui Leszek copilul, atunci cînd în faţa acestuia, şuiera la fel pulverizatorul. Dar cînd deschise ochii, în locul luminiţelor clare, încadrate de gene lungi, apărură două pupile verzui, spălăcite, prinse într-un ţesut de vinişoare roşii.

Se sculă.

— Ştii ce? Cred că luni o să-ţi aduc fotoliul. Ţine-te bine.

— Mi-l faci? Zău, spune-mi, chiar mi-l aduci?... Ce bine!... Fotoliul de răchită scîrţîie şi n-o să mai fiu aşa de singur...

★

Pan Woitysz îşi împinse căruciorul spre fereastră. Se uită îndelung la cei ce forfoteau în jurul construcţiei de afară, încercînd să descopere cu ce anume se îndeletnicea fiecare muncitor din jurul casei care creştea în mijlocul ruinelor. Acolo era un furnicar neîntrerupt în care chipurile oamenilor se confundau estompate de distanţă. Doar pe cîţiva zidari Pan Woitysz îi recunoştea după îmbrăcăminte şi, mai ales, după gesturile cu care aşezau acolo sus, proiectaţi pe cer, rîndurile de cărămizi. Incolo, omul de la betonieră, mare, vînjos, parcă el însuşi îndesat cu beton, apoi şoferul basculantei mereu arţăgos, mecanicul de pe macara cu care toţi vorbeau doar cu mîinile şi, un om cu cămaşa roşcată, descheiată la piept, blond, energic, pe care toţi îl ascultau ca pe un comandant. In mintea lui Pan Woitysz acesta trebuia să fie inginerul construcţiei. Il urmărea fără încetare şi cînd îl vedea că se îndepărtează de construcţie şi se apropia de casa ruinată, Woitysz tresărea îmbătat de emoţia pe care i-o dădea gîndul că acum, acum, inginerul va urca pînă la el şi îl va putea întreba pentru cine clădeşte casa de jos. Dar omul nu intra niciodată în casa ruinată. Nici chiar acum cînd văzîndu-l atît de aproape, parcă şi canarii au amuţit în coliviile lor, iar peştii din acvarium simţind şi ei emoţia lui Pan Woitysz au început să plescăie cu cozile suprafaţa apei. Dar inginerul reveni în mijlocul oamenilor lui, iar Pan Woitysz, aruncînd o privire spre manechinul cu coafura savantă, văzu o faţă şi mai dezolată şi mai plină de resemnare. Rămase aşa îndelung, nici el nu putea spune cît anume, cu ochii în ochii chipului de ceară, cu pledul alunecat de pe genunchii vlăguiţi, cu mîinile bătrîne, uscate, căzute fără viaţă. In minte, cuvintele lui Didic i se amestecau cu halucinaţiile geniale ale poetului pletos, ori cu scîrţîitul fotoliului de răchită pe care încă nu-l avea dar pe care îl simţea confundat cu fiinţa lui, moale, proaspăt şi cu miros de luncă verde. Nici nu îşi dădu seama cînd lîngă el apăru rîzînd, cu ochii sclipitori de energie, inginerul cu cămaşa roşcată.

— Dobry dzien, Pane Woitysz! — strigă el de cum îşi făcu apariţia.

Pan Woitysz se fîstîcise însă cu totul. De emoţie nici n-a putut să răspundă la bineţe, se simţea încurcat, atît de încurcat, încît uită că este imobilizat în scaunul său pe roţi şi chiar puse un picior pe podea să se scoale; şi dacă inginerul nu i-ar fi făcut un gest mustrător şi în acelaşi timp liniştitor, s-ar fi ridicat poate şi ar fi pornit în întîmpinarea lui. Dar omul atît de mult aşteptat s-a apropiat de el şi i-a apăsat uşor umărul cu palma:

— Nu, nu te deranja, Pane Woitysz, eu am intrat doar pentru o clipă să mă faci frumos. Zi-i repede, că treaba nu aşteaptă.

Pan Woitysz şi-a luat repede foarfecele, şi-a pus pieptenul pe după ureche, şi-a aşezat mai la îndemînă maşina veche de tuns, maşina aceea cu nichelul jupuit, pe alocuri ruginită, unsă din belşug cu gaz. Nici nu şi-a dat seama cînd a început să-i vorbească inginerului despre fotoliul promis de Didic, despre moartea poetului care vroia să evadeze de pe pămînt, despre peştii lui şi despre canarii din colivii. Işi dădea seama că ar fi trebuit să vorbească cu totul despre altceva, să-l întrebe pe inginer despre casa nouă, să-i spună ce se petrece cu el de cînd între ruinele uitate la marginea oraşului a apărut şantierul de construcţii. Dar oricum întorcea vorba, tot despre altceva îi vorbea, iar inginerul zîmbea privindu-se în oglinda cu argintul parcă muşcat de pelagră, tot întrebîndu-l cine e Didic şi cum anume a vrut poetul să evadeze.

— A vrut s-o ia pe una, Gioconda, cu el, acolo, unde n-ajung nici păsările cerului.. Zicea că să aibă părul ca noaptea şi surîsul Madonei...

— Şi ce să facă cu ea acolo?

— Ei, ce să facă!... Zicea că să ia foc... Şi să le cadă cenuşa pe alte stele... La spate cum vreţi părul?... Mai scăzut, mai bogat?... Aşa zicea, că dacă o găseşte pe aia, pe Gioconda, pleacă cu ea...

— Poţi să iei puţin mai scăzut... Mi se pare că te mişti tot mai greu, nu-i aşa? De cînd te chinui în felul ăsta?

— Din 1941... Din timpul răscoalei. M-a îngropat un obuz şi după trei zile, cînd au dat ai noştri de mine, picioarele nu mai erau ale mele... O duceam aşa, liniştit, aş zice chiar resemnat, dacă nu apăreaţi cu aia...

— Cu ce anume?

— Păi, cum să vă spun?... cu casa...

— A da, cu casa... Vor răsări multe case aici... Un cartier întreg... Eşti gata?

— Gata? Să vă fie de bine...

— Cît mă costă?

— Pentru dumneavoastră nimic... Bucuria asta cu atîtea nelinişti... N-aş fi crezut că o să mai am parte de ea...

— Bine, o să facem la urmă socoteala rotundă.

Din uşă, inginerul s-a întors spre Woitysz:

— Uitasem să-ţi spun. Am pus să se facă la intrarea din fund un prag cu marginile rotunjite, să poţi intra singur cu căruţul.

— Cum?... Ce anume?.. Cine să aibă marginile rotunjite?

— Pragul. In casa nouă.

— Pragul?

— Da. Crezi că vei avea tot timpul pe cineva care să te ajute să-ţi salţi căruţul cînd vei veni de la plimbare?...

—...

Adormiseră, în coliviile lor, şi canarii,

GAZETA LITERARĂ în regiunea BACĂU

Însemnări

BICAZ - ONEȘTI

de MARIA BANUȘ

1950—51, 53, 57, 59, 60... Am cunoscut șantierul hidrocentralei de la Bicaz de la primele barăci, de la prima colonie, cea de la Dodeni. Am revenit de-a lungul anilor la el, întîi pe șosele proaste care nenoroceau camioanele, mai tîrziu pe o splendidă șosea asfaltată; am dormit într-o casă țărănească la Bicaz, mai tîrziu în casa de oaspeți, cu miros proaspăt de tencuială udă; am ascultat corul unor adolescenți îmbrăcați în pufoaice, în jurul unei sobițe reci, dintr-o baracă de la Stejaru și în '59 am asistat, în sala cea mare a căminului cultural, la concursul brigăzilor artistice de pe șantier: am urmărit avatarurile Bistriței, în lupta ei cu betonul, și în '51 am încercat, într-un poem idilic, să mi-l închipui pe fostul ciobănaș, plimbîndu-se, ca student, pe viitorul lac artificial ce se pierdea în cețurile unui fabulos Mîine.

Mîine e azi. Un soare de început de decembrie străbate prin pînzele subțiri de ceață, licăre în apa plumburie a lacului și ne mîngîie delicat fețele îmbujorate de vînt. Ne aflăm pe vaporașul condus de un marinar constănțean — grupul de scriitori veniți cu „Gazeta literară" și trei tovarăși de la ziarul șantierului.

Desigur că nu asemenea notații fugare pot consemna emoția vecină cu extazul care ne-a cuprins cînd am pus piciorul pe puntea vaporașului, cînd am pornit în larg, lăsînd în urma noastră grătarul uriaș de deasupra intrării tunelului, cînd am privit în depărtarea lacului, sub neguri subțiri, dealurile Potociului și Botoșanilor și undeva, și mai departe, venerabilul Ceahlău...

Am întrebat-o pe tînăra scriitoare Tita Chiper, care lucrează de cinci ani pe șantier:

— N-a plîns nimeni de emoție pe malul acestui lac?

— Au plîns. Mai ales minerii care au lucrat la tunel. Locuiseră ani de zile în colonia acoperită acum de apă. Anul trecut am petrecut ultimul revelion la cantina coloniei din... fundul lacului: „Unde vom fi la anu? Pe ce șantier o să ne găsească revelionul viitor? Ciocneam paharele de vin, rîdeam și ne venea să și plîngem".

Există lacrimi noi. Trebuie scris despre ele.

Il revăd cu bucurie (după debarcare) pe maistrul artificier Ivancioni Ștefan, cunoștință veche din '51. Tot tînăr se ține, tot vesel, tot cîrn.

— Mai e puțin și se termină. Ce gînduri ai, unde pleci?

— Pe șantierul de pe Argeș. S-ar putea altfel?

Și Cozac Ștefan și Mucenicu Gheorghe, mineri vechi, de bază, ai șantierului îl susțin: „S-ar putea altfel, de bună seamă, la Argeș...".

★

Nu o dată, pe marile șantiere ale construcției socialiste am auzit răsunînd frînturi ale unei splendide teme eroice: mîndria, onoarea, spiritul de echipă, solidaritatea romantică a nucleului de constructori, care încep împreună o lucrare dificilă și de lungă durată, care se bat cu toate greutățile, care ajută noile cadre de muncitori să se formeze și care — atunci cînd lucrarea e gata — pleacă împreună mai departe, pe alt șantier, unde se bat primii țăruși, se întind primele fire electrice, se ridică primele barăci, unde vin primii băieți și primele fete de la țară, din care ei vor scoate noi cadre de muncitori socialiști. Temă bogată, generoasă, plină de variate implicații, prea puțin exploatată literar.

★

Călătoria aceasta nu a fost pentru mine numai prilejul regăsirii unor peisaje, locuri și oameni dragi, ci și revelația unor așezări necunoscute: Onești, Borzești... E prima dată cînd pun piciorul pe aceste locuri. Cu toate că am citit atîtea reportaje despre tînărul colos al industriei petrochimice și despre orașele noi ce au crescut în jurul lui, totuși șocul de uimire de încîntare, nu e cu nimic atenuat. Am intrat noaptea în Onești. Era frig, umed, sufla un vînt subțire, pătrunzător, parcă am fi fost undeva, mai la nord, într-o țară germanică. Poate că de aceea și strania impresie căreia i-am căzut pradă în mijlocul cvartalelor de blocuri, printre scuarurile despuiate de iarnă și aleile geometrice și felinarele răspîndind o blîndă lumină difuză: aveam impresia că mă aflu la Berlin, undeva pe lîngă Stalinalee. Aveam impresia că am intrat într-o metropolă. Acum cîțiva ani pe aici era cîmp. Și nu departe, ultimele dughene ale tristului tîrgușor Onești.

★

La combinatul petrochimic, majoritatea salariaților sînt tineri; și inginerii și muncitorii.

La termocentrală, în secția turbinelor, stau de vorbă cu doi mașiniști: Antohi Ion și Cîntea Vasile.

— Aici unde sîntem noi acum, la turbogenerator, lucrau înainte Nicolae Coman și Rusu Vasile. Au plecat, unul la București, celălalt la Iași.

— Dar ce fac acolo?

— La politehnică și la filologie. Sperăm că și noi, pe curînd...

★

Aproape nu există muncitor neîncadrat într-o formă sau alta de învățămînt. Peste 600 de tineri de la combinat urmează anul acesta clasa a VIII-a la învățămîntul seral.

La clubul din Onești am stat de vorbă cu mai mulți tineri muncitori din clasa a XI-a seral. Ei au ridicat — după părerea mea — serioase și justificate revendicări cu privire la inexistența manualului de literatură romînă pentru clasa a XI-a, (partea a doua), la lipsa unor scurte biografii despre autorii contemporani și altele. „Principalul nostru dușman e lipsa de timp", spunea elevul Mitu Paul. „Gîndiți-vă, cum putem noi să răscolim colecții de reviste vechi pentru vreun studiu sau articol. Avem nevoie de prezentări succinte, sistematice..."

Cîțiva tineri muncitori mi-au cerut părerea cu privire la versurile scrise de ei: erau pline de prospețime și de dragoste pentru uzina lor, pentru orașul lor, pentru socialism.

La Onești am avut cea mai entuziastă și mai receptivă asistență, cea mai reușită șezătoare literară din cursul întregii călătorii.

Peste 600 de oameni, majoritatea tineri muncitori și elevi, în sala tixită pînă la refuz, ne-au ascultat cu acea atenție, dublată de simpatie și înțelegere ce se transmite nemijlocit și care fericește pe scriitor.

Tot timpul cît am străbătut uriașele hale ale combinatului petrochimic de la Onești-Borzești am avut, într-o anumită privință, senzația că ne aflăm în sălile și pe culoarele unei vaste universități: tinerii muncitori ne întîmpinau cu zîmbetul deschis și cu entuziasmul cuceritor al tineretului studios pentru artiștii și scriitorii cunoscuți de pe băncile școlii sau din lecturile particulare.

Ceva aerat și pur și vast, propriu noilor noastre cetăți industriale, se aliază cu atmosfera de studiu, de intelectualitate, într-o tulburătoare prefigurare a vieții de mîine.

★

Șiruri nesfîrșite de răsaduri în lădițe, ghivece de cineraria, crizanteme, primule și garoafe, arbuști exotici, sub pereții și tavanul de sticlă.

Seră în incinta unei uzine? Da. Seră. Aparține termocentralei. Există o întrecere între uzinele din Onești pentru cea mai frumoasă grădină.

Lămîiul e splendid, cu foi verzi, lucioase, uleioase, aproape negre. A stat în sala tablourilor de comandă. Acolo e o lumină egală, permanentă, de neon. Nu i-a priit. I-a lipsit alternanța de zi și de noapte. Acum o are. Se dezvoltă și rodește, splendid, verde, fantastic de vegetal în cetatea chimiei, a cracărilor catalitice, a electrolizei, a sodei caustice, a benzinei și a cauciucului sintetic.

O vizită la Onești

— după treizeci de ani —

Se dărîmă casa copilăriei mele
în care am descifrat primul abecedar,
pe unde alergam cu rodia lunii în brațe
ascultînd artera Trotușului pulsînd lîngă maluri,
sau seva curgînd prin tulpini ca prin ulucă,
seva amară ca o coajă de nucă,
seva dulce ca zeama de harbuzi prelinsă pe față
cînd jucam țintarul pe bumbi sau pe stele
sau pe ultimele frunze rămase în plop!
Se dărîmă casa copilăriei mele
ca o navă părăsită am zărit-o în mîlul amurgului,
în fundul albastru de prund și de ape,
o navă în care dacă aș vrea să intru cu visul,
cu cîntecul, cu iubirea-mi de azi nu mă mai încape,
o navă prin care vîntul șuieră prin spărturi ca o
sirenă,
ca o sirenă de vapor depărtată, depărtată,
amintind plecările din rada portului de altădată!...
Se dărîmă casa copilăriei mele,
ca un rest de navă ruginită va fi scoasă la mal
și îngropată în cimitirul epavelor uitate,
să facă loc transatlanticelor uriașe și bogate
care vor naviga de la Borzești spre țărmul de aur
spre țărmul comunismului și fericirii!
Am admirat imensele vapoare cu catarguri de neon
pe care străluceau stelele roșii ale omenirii,
își tăiau drumul prin oceanul istoriei noastre,
puteai să le numești combinate, uzine sau astre
și cu ele plutim spre țărmul Comunei de aur
și spre înălțimi nebănuite de neîntinat ozon!

Numai inima-mi ca un pescăruș, numai ea poate,
va mai roti peste apele amurgului încă o dată
să caute locul de demult unde o casă demodată
așa ca o navă de vremi naufragiată
a dispărut în mîlul trecutului ca o pată
îngropînd cu ea și copilăria-mi uitată...

Să nu-i fluturați nici-o batistă! Priviți în zare
ce hotărîte, ce calme plutesc spre fericire
uriașele și modernele uzine-vapoare!

Nicolae TAUTU

Mare tînără

Apa-mi joacă cercuri peste față
transparente cercuri în declin.
Și o piatră, din Bicaz, mă-nvață
cît un cer de Mai, catifelin.

Chipul lung al meu cu ochi albaștri
mi-l răsfrînge marea modulînd
într-un larg, sub înclinări de aștri,
luntre-argonautǎ e-curînd.

Mare, te-am săltat pe umeri pînă-n
piscul aromitului Ceahlău
chipul lung al țării să rămînă
tandru oglindit în largul tău.

Vezi, ridic o mînă și îmi pare
că resfir cu palma mai aproape
arcuita cerului spinare
peste două maluri, între ape.

Liniștit cum stau aici, pilastru,
ritmul suitoarelor idei
din sprînceana mea cu ochi albastru
luna o răsare în scîntei.

Nichita STĂNESCU

Termocentrala

Bătrînii munți mai ascundeau în pîntec
Comorile ce-n ere s-au tot strîns
Și pîlpîiau cu flăcări de descîntec —
Iar oamenii gustau din chin și plîns.

Munții tăceau cu gurile-ncleștate,
Pîrjol și moarte cînd băteau pe-aici —
Dar azi țesu lumina peste toate
Flori albe, albe, cu boboci voinici.

Căci azi — ca Prometeu odinioară —
Din soare-am smuls lumina vîlvătăi
Și focul veșnic i-l hrănim în seară
Cu aur negru din străfund de văi...

...Hăli uriașe trepidă de cîntul
Mașinilor — izvor de energii —
Sus la comandă oamenii, — pămîntul,
Tăcînd îl țes cu albe melodii.

Și oamenii se dăruie-n tăcere
Și oamenii trimit spre calme zări
Mari fluvii de lumină, prin artere
Aeriene, proaspete cărări.

Radu CÎRNECI

S-au înălțat sute de fabrici și uzine, combinate, termo și hidrocentrale; un mare număr de întreprinderi au fost mărite și modernizate. Vechile centre siderurgice de la Hunedoara și Reșița s-au dezvoltat puternic; a fost sporită puterea termocentralelor de la Paroșeni, Borzești, Sîngeorgiu de Pădure; au început să producă energie electrică primele agregate ale hidrocentralei V. I. Lenin de la Bicaz; au intrat în funcțiune laminorul de țevi de la Roman, fabrica de fire și fibre sintetice de la Săvinești, uzinele chimice moderne de la Năvodari, Făgăraș, Govora, Borzești, numeroase unități ale industriei bunurilor de consum.

(Din Manifestul Consiliului Central al Frontului Democrației Populare)

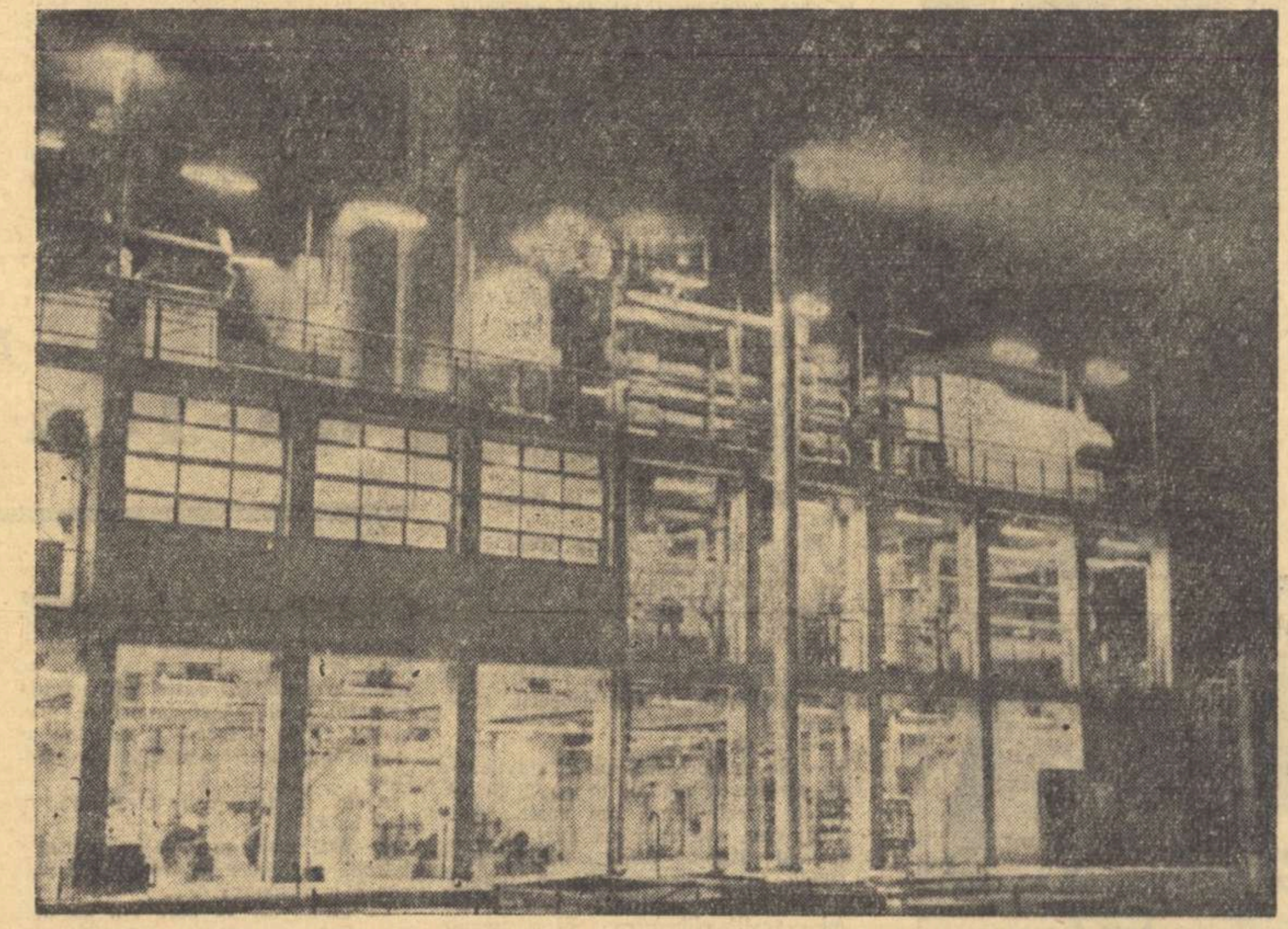

Instalația Lactama a Uzinelor de fire și fibre sintetice de la Săvinești în timpul nopții.

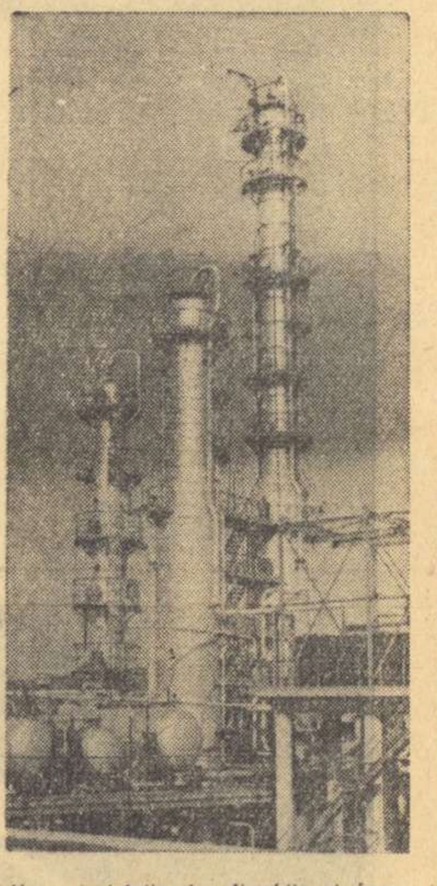

Noua instalație de absorbție și fracționare a gazelor de la Rafinăria nr. 10 Onești.

Consfătuirile noastre

Un grup de redactori și colaboratori ai „Gazetei Literare" s-au deplasat în regiunea Bacău pentru a organiza consfătuiri cu cititorii „Gazetei literare", și a cunoaște cele mai importante dintre realizările obținute de oamenii muncii din această regiune.

Au avut loc întîlniri cu cititorii la Bacău, Onești și Săvinești, s-a organizat o șezătoare literară la gospodăria agricolă colectivă Homocea și a fost vizitată gospodăria agricolă colectivă Țibucani.

Cu acest prilej au luat cuvîntul numeroși dintre cititorii „Gazetei literare" care au făcut o seamă de aprecieri critice și de propuneri privitoare la conținutul și aspectul grafic al revistei.

In această direcție s-a făcut propunerea ca în paginile „Gazetei literare" să-și facă mai des apariția lucrări literare ale tinerilor scriitori din regiunea Bacău, și de asemenea ca în răspunsurile pe care le dă „Gazeta literară" la poșta redacției să se acorde toată atenția membrilor din cenaclurile literare care funcționează în această regiune.

Numeroși vorbitori au insistat în cuvîntul lor asupra caracterului divers al revistei care ar trebui însă să cuprindă rubrici cît mai variate și, în genere, mai multe caricaturi și ilustrații la materialele literare. Una dintre cele mai citite rubrici s-a dovedit a fi cea de istorie literară, pe care cititorii o doresc permanent prezentă în paginile „Gazetei literare".

ORAȘ ȘI SAT

Caprolactama! Cuvîntul are o rezonanță stranie. Consoanele și vocalele par anume îngemănate încît parcă după rostirea lor trebuie să se întîmple neapărat un miracol.

Oamenii care muncesc aici la Săvinești, sînt mult mai puțini, decît mi-aș fi putut închipui că pot exista într-o asemenea mare uzină chimică. Totul e automatizat, închis, emailat, argintat; butoane, manete, ochi magici. Gesturi calme, sigure. Mintea lucrează însă cu febrilitate în locul mîinilor. Aerul e iute, dens, cald și-un vuiet, adînc, uniform, predominant, vine dinspre pachidermul metalic, mașina care după cîte pricep e matca generatoare de energie, a complicatelor instalații, înlăuntrul cărora se zămislește materia primă a fibrei de relon: caprolactama.

Operația acestei gingașe și fecunde zămisliri este urmărită pe indicatoarele cadranelor de la tabloul de comandă. Zărim acolo un tînăr bărbat cu privirea atentă, încordată. Notează din cînd în cînd într-un registru și n-am curajul să-l distrag nici o clipă cu vreo întrebare. După un timp inginerul Isaia Maghiar, unul din tinerii „veterani" ai Săveneștiului care a preluat „caldă" uzina din mîinile constructorilor, caută să ne introducă cu destulă răbdare în tainele procesului de fabricație a caprolactamei.

Mă poftește să urc niște scări, nenumărate, care am bănuiala că urcă undeva în văzduh. Pe parcurs, întîlnim retorta în care radiumul și platina înnobilează caprolactama cu rangul „de materie primă" a relonului. Deși la prima vedere ea nu pare decît o substanță albă de consistența unor cristale de omăt, nu-și pierde proprietățile terorizante: e ușor corosivă, poate ataca pielea. Ne spălăm pe mîini de caprolactamă și urcăm mai sus, unde, pe platforme deschise, admirăm o arhitectură gigantică de coloane și serpentine care evoluează argintii sub cerul incendiat spre soare-apune...

Coborîm, pentru a vizita cealaltă aripă a uzinii de relon, locul unde caprolactama se transformă în fibră sintetică. Peste cîteva minute ne aflăm într-un coridor spațios în care ne întîmpină o lumină de neon și o boare abia perceptibilă dar intrigantă de parfum.

In secția de etirat fire, ochiul se încîntă, începînd cu înfățișarea îngrijită, plăcută, a tinerelor fete care lucrează aici: poartă salopete de doc maron, sandale ușoare, bluzițe vernil. Mîinile care se mișcă fac impresia că lunecă pe coardele unor harfe. Aici se „toarce" din caprolactamă firul de relon. Inginerul Romulus Căciularu, șeful secției textile, ne dă unele amănunte senzaționale despre firul de relon.

Nu-i un fir obișnuit, ci un fir multiplifil, format din filamente. Filamentele acestea de o infinită finețe, subțiri cît ața de păianjen, izbucnesc din niște site metalice, sînt înmănunchiate cîte 15—24 laolaltă de fusele de bobinare care le răsucesc cu o viteză fantastică de aproape 240 de turații pe secundă, abea atunci devenind ceia ce se chiamă fir de relon.

Pentru ținere de minte, e bine de memorat că un kilogram de fir relon calitate 15 denier are o lungime de 600.000 de metri.

Ceva mai în fundul sălii văd o scenă care mi se pare de necrezut. O manichiuristă cu tot dichisul și tacîmul în exercițiul funcțiunii.

— Asta ce înseamnă, tovarășe inginer?

— Mărioara Pricop își face manechiura...! Aceasta ca să zic așa face parte din procesul de producție. Muncitoarele noastre trebuie să aibă degete nu numai iscusite și agere, dar și fine; de finețea simțului tactil, depinde într-un fel și finețea firului de relon. Aflu că în afara instalației de neon, pentru asigurarea la locul de muncă a unei luminozități perfecte, există și o instalație automată de climatizare (temperatură constantă de 22 grade, și o umiditate de 60-65%. Toate aceste condițiuni sînt neapărat necesare calității firului de relon.

Pricop Mărioara se uită amuzată la mine și flutură mîna masată cu cold-cream. Frumoasă mînuță, dar aud că și harnică. Și mîini din astea mai au și Olaru Aneta, Leonte Ana și Lazăr Elena, exemple la locul de muncă în secția de etirat fire. (De altfel în întreaga uzină se dă lupta pentru gram și calitate. Unde te întorci, cîte-un panou de agitație; mostre de țesături cu fir defect și fir bun; ce se poate țese din cîteva grame de fir risipite, cîte se pot confecționa din atîtea sute de grame economisite). Ar mai fi atîtea de văzut! Interesant este și la controlul calității firului, dar trebuie să ne grăbim. Șezătoarea literară are loc la ora șase.

CITITORII

N-am să uit niciodată sentimentul care mi l-a lăsat seara literară de la Săvinești. „Gazeta literară" e acolo o gazetă citită, poetul Radu Boureanu e aplaudat încă înainte de recitare cu aplauze prelungite, criticul Mihai Petroveanu e cercetat asupra arhitecturi romanului, „cei de la Crisanta" sînt cunoscuți în sală, unui dramaturg băcăuan i se cere socoteală asupra unei piese de actualitate care trebuia s-o prezinte în premieră la Teatrul de Stat din Bacău, se perindă pe scenă premianții cu insigna de „prieteni ai cărții" cum au fost tinerii utemiști Ardeleanu Silvia, șefă de echipă la secția „Desfășurare fire", Atudosie Vasile, muncitor la șantierul de instalații, Mihăilă Emil de la combinatul de îngrășăminte azotoase și alții.

Spectacolul dat de brigada artistică de agitație, prin înflăcărarea cu care tinerii au dansat și au cîntat, a arătat că aceștia iubesc munca lor la uzină, că sînt fericiți și liberi de griji. Nimic silit în jocul și expresia lor, nimic greoi, chiar unele stîngăcii aveau farmec.

Printre fetele care au cîntat, era și o muncitoare de la cantină, singura, ca să spun așa necalificată dintre toți acești tineri muncitori săvineșteni majoritatea lor, urmînd cursuri de specializare ori liceul seral.

Ei bine, cînd ar fi fost posibil ca o fată de la bucătărie să apară pe scenă cu o asemenea fermecătoare siguranță? Nu e decît un caz care să sublinieze faptul că peste cîțiva ani drăgălașa mea cîntăreață o voi afla poate în secția textilă, ori poate chiar cîntăreață de muzică populară.

Oare nu e semnificativ că tocmai inginerul Romulus Căciularu, fiu de fierar, lăcătuș el însuși de meserie, acum inginer-șef al Secției textile, mi-a spus la plecare:

— Nu cred că ați văzut însă ceia ce era mai esențial. Pentru asta trebuia mai mult timp. E vorba de încă un element în procesul nostru de fabricație... Să nu-l uitați cumva... In termenii dumneavoastră se cheamă, pare-mi-se „constructori ai vieții noi...".

DIMINEAȚA

Dimineața pornim spre Țibucani. E o zi mohorîtă cu cerul scund rotunjit peste cîmpie. In depărtare peste păduri și munți ceturile albe prevestesc ninsori cu toate că fagii care străjuesc o bună bucată de vreme șoseaua mai poartă ceva din armura tomnatecă a frunzelor de aramă coclită.

E zi de tîrg la Neamț. Șoferul nostru oprește drept la răscrucea iarmarocului și dispare. In piață e furnicar nu alta! Se vînd și se cumpără pieiicele albe și brumării de miel, lînă țigaie și stămburi viu colorate. Coșuri cu ouă, cununi de ceapă, purcei care guiță lung, sfîșietor. Cumpărăm și noi niște covrigi calzi și rumeni, bunătatea pămîntului.

Șoferul se întoarce destul de repede cu o balercuță cît un dovleac mare. O așază ca pe un odor de preț în port-bagaj și ne destăinuie „ce vin, nu șagă o să aducă în ea de anul nou de la Davideni!". Apoi pune viteza întîia.

ȚIBUCANI

Ajungem la Țibucani la vremea prînzului. Satul e mare, frumos, electrificat. Casele noi înflorite ca niște codane stau cu obrazuri zîmbitoare spre uliță. Acoperișuri de tablă ori de draniță, ogrăzi curate. Mergem pe o uliță căreia i se spune „Ulița colectiviștilor". Vestita gospodărie agricolă-colectivă din Țibucani are un președinte care e și deputat în Marea Adunare Națională. Tovarășul Maftei Gheorghe.

Vizităm acareturile din preajma gospodăriei, grajdurile, atelierele, dar gazdele aduc mereu vorba tot despre celelalte averi, silozurile, saivanele, ferma de animale și păsări pe care nu avem cum le cerceta decît stînd în ospeție mai multe zile la rînd.

Cîțiva dintre fruntașii colectivului se află printre cei de față. De Ion Onisei am mai auzit. El lucrează pe lotul experimental al gospodăriei, aplică șase prașile și alte lucrări agrotehnice înaintate pentru ca să obțină porumbul hibrid irigat. Pronosticurile viitoarelor recolte sînt ispititoare: 15 mii de kilograme la hectar! Mi se șoptește la ureche că țăranii individuali de prin sate mai îndepărtate își fac din întîmplare drum prin Țibucani și tot ca din întîmplare îl cercetează pe Ion Onisei cum e cu spicele de grîu colectivist și badea Onisei le povestește tot tîlcul. Spicele țibucănene față de spicul individual care nu trece de 10—12 boabe ajung să numere fiecare pînă la 49 pentru că-s crescute pe pămînt cu arătură adîncă pe miriștea din vara trecută, după aplicarea îngrășămintelor și efectuarea plivitului la timp.

Strădania, perseverența, entuziasmul și experiența sînt însușirile de bază ale acestor gospodari pricepuți. Veniturile colectivei lor milionare ajung la valoarea de 50 de lei ziua de muncă. Fondul de bază urcă la 3 milioane nouă sute șaizeci de mii de lei; socotind și anexele, trece de cinci milioane și jumătate.

De la înființarea colectivei tinerii însurăței, majoritatea, și-au ridicat 170 de case noi. Țibucănenii au o școală nouă de șapte ani, casă de nașteri, club.

— Dacă ar fi să facem o socoteală se cheamă că am băgat anual în chimir cîte un milion. Omul care a intrat în vorbă are o mustăcioară mică à la „Charlot" care-i împrumută obrazului uscățiv, încrețit, mărunt o voioasă blîndețe. Dar în privirea iute, neastîmpărată, citesc un fel de fălosenie care e cît se poate de firească. E Constantin Ana Rusu, fruntaș în creșterea și îngrijirea animalelor. Mai înainte a fost văcar, acum vorbește despre zootehnie. Dobîndind cîte 3.000 kg carne de fiecare vacă furajată, Constantin Ana Rusu aduce colectivei un venit de peste 50.000 lei.

Vasile Olaru, cimoție cu celălalt Olaru, ține să-i vedem gospodăria proprie. Chiar deunăzi i-a adus în dar nevestii-sii o mașină de cusut.

In prag ne întîmpină stăpîna casei; nu-și pierde cumpătul cînd vede atîția oaspeți străini. Casa ei poate primi oaspeți. Măruntică, negricioasă și iute ca argintul viu, strigă către aia mică cu rochiță ca macul și cîrlionți negri:

— Fugi drace de te-ncalță.

Aia mică o rupe de fugă și duduie podeaua sub picioarele ei, grăsuțe și dolofane. Casa e curată pahar. Odaia de sus împodobită cu scoarțe viu colorate și ștergare ca niște fluturi. Pe cele două crivaturi sînt așternute cuverturi cu canafi roșii pe margini, peste care se răsfață perne mari albe și „puișori" cu broderie în colțuri. Pe radio o dantelă. Intr-o ramă o fotografie de familie. In odaia de toată ziua mașina de cusut se pare că a și intrat în funcțiune. Tînăra mamă se îmbujorează. Vine Verona din vacanță și-i pregătește o rochie nouă. Din bucătărie vine o căldură bine aromitoare de pîine coaptă. Pe pereți, în blidar, oale albastre și tavele smălțuite. Aia mică se ițe pe după maică-sa și tropăie pe loc de nerăbdare. Se pare că are și ea un cuvînt de spus:

— Eu am și pantofi noi și Verona o să-mi aducă o păpușică. Taică-său o privește fălos:

— Se ține de fusta maică-si ca bobocul de floare pe creangă! zice Vasile Olaru. Comparația e mai mult decît izbutită. E un vers despre bunăstare.

Gica IUTEȘ

Prestigiul internațional al tehnicii noastre

Reazimul păcii

Munca e reazimul păcii între oameni. Munca leagă ins cu ins toată omenirea, așa cum valențele leagă moleculele, așa cum armonia leagă sunetele, așa cum gravitatea leagă astrele între ele. Numai cei care trăiesc parazitar și asupresc pe alții provoacă discordii. Eliminîndu-i, ca pe o excrescență dăunătoare, înțelegerea între popoare e perfect posibilă. Va veni și acea vreme. Pînă atunci, prieteni, să intonăm un preludiu.

Mister Marin. Cînd am fost la sonda aceea de la Boldești, tocmai se făcea carotajul electric. Operatorul, băiat de viață, avînd nevoie de ajutor la manevra troliului, găsise pentru fiecare sondor cîte un cuvînt potrivit ca să-l miște din loc. Cu unul, mai ales, avea ce avea, că-i striga într-una: „Hai, Indianule". Sau se adresa celorlalți: „Lăsați ca treaba asta subțire s-o facă Indianul, că e băiat deștept..." Sondorul se mișca repede, sprinten, dar era destul de în vîrstă, ca să crezi că o face în joacă. Intrigat, am cerut lămuriri brigadierului.

— Îi mai spun unii așa, răspunse acesta, fiindcă a lucrat un an în India. Abia de cîteva zile s-a întors.

Asemenea discuții despre țări îndepărtate poți auzi astăzi în mod curent printre petroliști. Mai ales în Valea Prahovei, de unde provin cei mai buni specialiști, care sînt trimiși deseori peste hotare. Considerați deci și această discuție printre cele mai obișnuite.

— Ia spune-ne și nouă cum e în India. Tot am vrut să te întreb și n-am găsit vreme — intră în vorbă unul tînăr care, în tot timpul discuției, va juca rolul personajului curios.

— Păi cum să fie în India?... eziță celălalt, Marin, pus în situația să definească o țară. E altfel ca la noi.

— Adică cum altfel?

— Adică așa... Și pădurile sînt altfel acolo. Mîncarea lor e mai ardeiată, mai piperată. Au alte obiceiuri. Pe morți îi așează pe ruguri și le dau foc... Vacile, pentru ei, sînt animale sfinte și le lasă să umble slobode. Prin orașe e foarte multă lume și mulți oameni săraci... Ce să vă mai spun?

— Dar cum te înțelegeai cu ei? Pe ce limbă?

— A, noi ne înțelegeam foarte bine. Asta nu era o problemă mare. Le arătam cum se pune foarfeca, cum se agață pasul, cum se umblă la pompe. Și ei prindeau repede. Erau oameni cu carte, foști ofițeri și vroiau să se califice, ca India să aibe specialiștii ei, să nu mai apeleze la englezi. După ce le arătam îi lăsam să umble singuri la pompe. Mă rugau chiar ei să-i las să-și vază singuri de treabă. După ce meștereau ce meștereau, mă chemau pe mine și mă întrebau: „E bine, Mister Marin?" Așa-mi ziceau: Mister Marin, adică domnule. Ei n-au ajuns încă acolo ca să-și spună: tovarășe.

— Da' pe ce limbă te întrebau dacă e bine? — se interesă eternul curios.

— Păi ziceau: „bine", ca și noi, pe romînește. La fel și bucătarii care au învățat cîteva cuvinte pe limba noastră. Mă întrebau dimineața: „Ce doriți, Mister Marin?".

Am învățat și noi cîteva vorbe de-ale lor. Așa că ne înțelegeam unii cu alții destul de bine. Indienii toți prinseseră drag de noi. Pe unde mergeam, lumea vorbea de noi: „Ăștia sînt romînii de la Javalamuki". Javalamuki e orașul unde stăteam noi. De-acolo se văd în zare munții Himalaia. Și-acum să vă spun o întîmplare interesantă. Odată am plecat într-un alt oraș, la vreo trei-patru sute de kilometri, mai la sud. Eram cu A., tot de la sonda noastră, mecanic de motoare. Am făcut fel de fel de cumpărături prin magazine și seara am plecat spre casă. Pe la jumătatea drumului, A. își aduce aminte că și-a uitat servieta în magazinul unde făcuserăm cumpărături ultima dată. Dar nu mai era nimic de făcut. Nu ne puteam întoarce. Și ce să vezi: a doua zi, omul se pomenește cu un indian care-i aduce servieta drept în cameră cu toate lucrurile. Indianul era șofer la o mașină care făcea cursa spre Javalamuki. Și negustorul l-a rugat să ne aducă servieta. Ce mai, toată lumea ne cunoștea pe distanța de sute de kilometri: „Ăștia sînt sondorii romîni de la Javalamuki". Așa ne ziceau oamenii, cînd ne vedeau pe stradă.

★

Farmecul Siberiei. Era tînăr, blond, înalt, cu ochi albaștri și-l chema Troșenkin, Boris Troșenkin, student la Institutul de petrol și gaze din București, facultatea de utilaj, din 1957. Cum se simte la noi în țară? Oceni harașo! Foarte bine. A făcut practică în schela din Cîmpina, a vizitat marile uzine metalurgice din Brașov și București. In Romînia are mulți și foarte buni prieteni. Viața de fiece zi? O viață de student. Cursuri, lucrări de laborator, din cînd în cînd un spectacol de teatru, o excursie. E în echipa de gimnastică a facultății. A, da, să nu uităm, i-au plăcut foarte mult Carpații noștri. Ce l-a determinat să se înscrie la Institutul din București? Dorința de a face un interesant și util schimb de experiență, de a cunoaște mai bine o țară prietenă.

Familia lui e stabilită la Kuibîșev. Da, acolo unde e hidrocentrala. Un frate e student la Tehnicum, altul ofițer. Nu, întrebările dumneavoastră nu mă deranjează. Ce l-a făcut să-și aleagă meseria de petrolist? O veche tradiție a familiei. Tatăl său e mecanic la atelierele de reparații din schele, și a umblat mult prin Uniunea Sovietică. Unde? Să le luăm pe rînd. Boris s-a născut într-o localitate din Ural, ceva mai la nord de orașele coloșilor siderurgici, apoi familia s-a stabilit rînd pe rînd în diferite regiuni din preajma Volgăi, la Kostroma, ținut de șesuri deluroase și lacuri, la Ulianovsk — fostul Simbirsk — unde a copilărit Lenin; în timpul războiului au fost plecați în nord, în regiunea nopților albe, apoi s-au întors iarăși, în preajma marelui fluviu, la Penza, apoi la Kuibîșev, vechea Samara, locul răscoalelor lui Pugaciov și Stenka Razin, azi un mare centru industrial. El, Boris, a fost plecat în Siberia, la Krasnoiarskii Krai, dar despre asta va veni vorba mai tîrziu. Dacă te deprinzi să cutreieri țara, ești pe jumătate petrolist. Da, așa e, îi spun eu, și la noi prahovenii umblă mult prin țară, petrolistul e un fel de marinar de uscat. Lui Boris Troșenkin îi place viața în mijlocul naturii, a unei naturi puternice și uriașe. Îi place și specialitatea lui de mecanic de utilaje. Meseria de inginer petrolist le împacă pe amîndouă. Oceni harașo! Foarte bine!

In vacanța de vară a lucrat voluntar la strînsul recoltei de pe pămînturile desțelenite din Kazahstan. Nu în vara asta, nici în vara trecută, ci acum doi ani cînd mai era încă student la Moscova. Kazahstan! Pămînturile desțelenite!... Lanuri enorme de spice!. Boris Troșenkin le-a străbătut în lung și lat, conducînd o combină, ca o corabie cu pînze. Locuia într-o baracă de placaj, care se deplasa zilnic spre inima stepei Kazahstanului, pe urma pîrtiilor deschise de combine. A fost foarte frumos!

Și totuși pasiunea lui cea mare este Siberia. Cînd a venit vorba de Siberia, Troșenkin mi-a cerut îngăduința să se exprime în limba rusă. De doi ani de zile (discuția aceasta a avut loc în primăvara lui 1959) învățase romînește destul de bine, vorbea curgător. Dar ca să-mi descrie Siberia îi trebuiau cuvinte deosebite. Siberia e o agromnaia strana! O țară măreață. Are fluvii uriașe. Totul e grandios.

Ce va face Boris Troșenkin după terminarea institutului? Mai încape vorbă? Va pleca în Siberia. Septenalul a dezlegat și aici noi surse de petrol. E nevoie de specialiști. O colegă mai în vîrstă, absolventă a institutului bucureștean, a plecat la Omsk. Le-a trimis de acolo scrisori voind să-i convingă de-un lucru de care, el, Troșenkin, este de multă vreme convins. Omskul este un oraș interesant. E așezat pe malul Intîșului, într-un ținut de șes. In preajma orașului sînt rafinării care prelucrează petrolul ce vine pe conducte din Bașkiria. Iernile sînt cam aspre, dar... principalul este că Omskul e în Siberia și de acolo nici pînă la Altai, nici pînă la Ienisei nu-i chiar așa de departe. O mie, o mie și cîteva sute de kilometri pentru distanțele siberiene nu contează... Da, îi place Siberia și meseria de petrolist... Desigur, va păstra o bună amintire despre țara noastră, unde învață pentru a deveni un bun inginer.

Vasile NICOROVICI

Fragment din volumul de reportaje: „Marele arc petrolifer"".

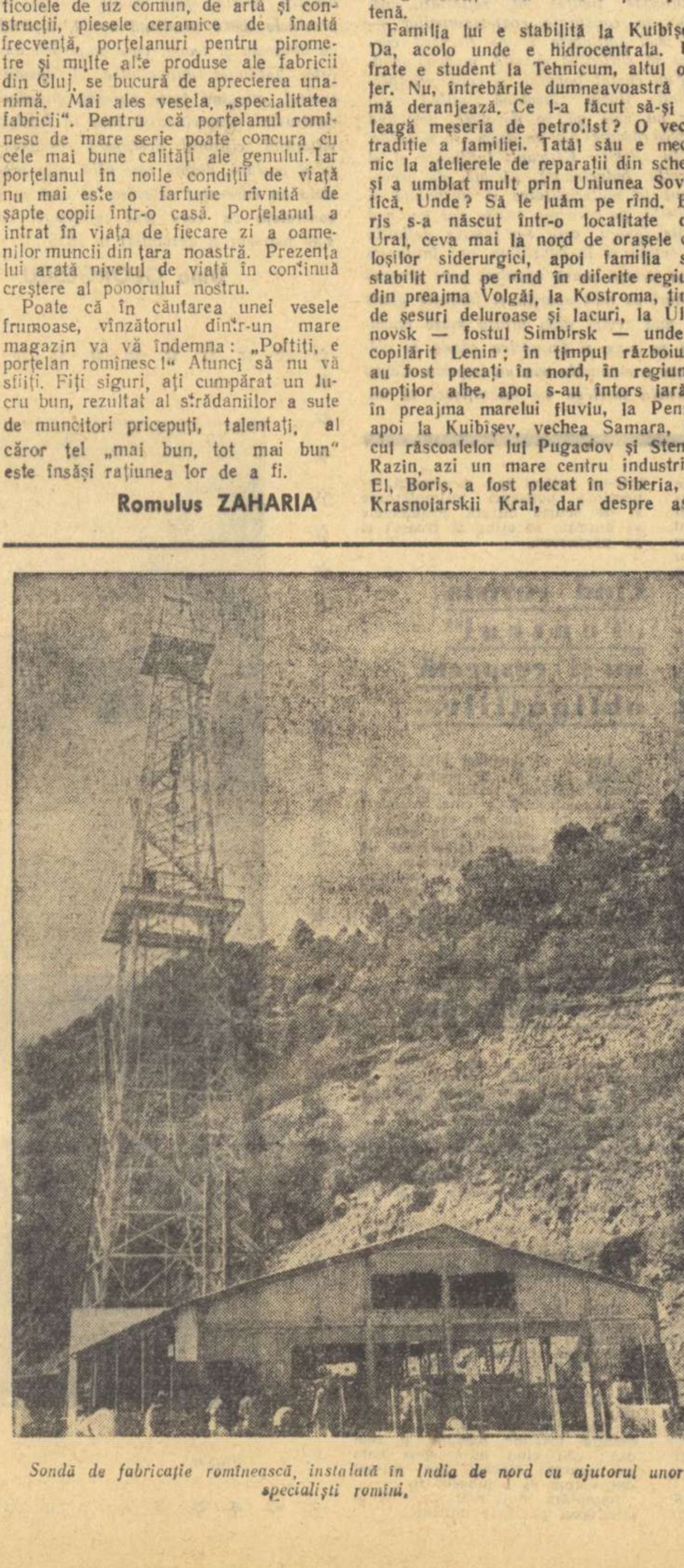

Sondă de fabricație romînească, instalată în India de nord cu ajutorul unor specialiști romîni.

Ceramistul Brül Isac verificînd serviciul de cafea din porțelan

HUSARUL DIN FARFURIE

LA FABRICA „PORȚELANUL"-CLUJ

Aveam în casă o farfurie cu o transparență albăstruie. Dacă în adîncul ei se găsea lapte, albeața ei devenea mai luminoasă. Pentru că era mare, mai mare decît toate farfuriile de faianță, oricare ar fi căpătat-o era un fericit. Prețul ei mare îl dădea încă un lucru: pe diametrul farfuriei se afla un desen în culori. Anume, se răschira în valurile date de forma ei un husar țanțoș, îmbrăcat cu dolman. Nasturii erau aurii, fireturile, eghileții, tot aurii. Roșul puternic al dolmanului, petlițele, tivitura albastră și pantalonii atrăgeau privirile. Mama ne spunea că ar fi căpătat-o de la o mătușă, Verona pe nume, care la rîndul ei ar fi căpătat-o de la Dominica Suciu care la rîndul ei a căpătat-o de la casa grofului Tișler Laszlo, care pe vremuri avea jumătate din satul de pe malurile Someșului. A stat farfuria a ta mulți ani păzită cu străşnicie de fiecare dintre noi copiii, dar mai cu seamă de un frate al meu căruia îi plăcea să deseneze și căruia, haidamacul mustăcios și viu colorat îi stîrnea nu atît pofta de mîncare, ce, slava domnului! fiecare o avea deopotrivă, cît dorința de a zugrăvi pereții de dinafară ai casei, gardurile, tot ce întîlnea în cale, cu chipul vajnicului slujitor al lui Ioșca-Împăratul. Asta, cu toate că mult mai încoace mama cumpărase șapte farfurii de faianță pe care se găseau, de astă dată, nelipsitul honved, moara de vînt și lacul albastru cu o lună mare, albastră și ea...

236 DE FARFURII ȘI POVESTEA LOR

Ucenicii fabricii de ceramică „Iris" aveau căminul pe strada Moților la numărul 84. Locuiau laolaltă 236 de ucenici din toate întreprinderile manufacturiere din Cluj. Drumul din cartierul nou „Iris" pînă în Mînăștur străbate orașul de la un capăt la altul. La cămin aceeași cină: varză murată veche de patru ani, linte mîncată de gărgărițe. Varza coclită îmbolnăvise cîțiva ucenici. Cei 12 de la fabrica „Iris", „olarii" — cum îi numeau ceilalți, au hotărît să nu mai meargă la lucru. Cinci zile a ținut hotărîrea lor. In cea de a șasea, minune! Patronii, adunați la Camera de Comerț, au hotărît să le îmbunătățească hrana. In sfîrșit, vor avea o cină bună. Varză, dar fără viermi. Linte — niciodată. Vor avea și carne. Asta a fost mai cu seamă cerința ucenicilor de la Ravag, atelierul metalurgic din Dîmbul Rotund.

...La bucătărie se fac pregătiri intense. Nimeni nu avea voie să intre acolo, nici cei care erau de serviciu. Se pregătea o surpriză. Totuși, unul își ițise privirile și aduse o veste bună: mîncarea se va servi în farfurii noi. Aveau aur pe margine, iar din loc în loc, flori colorate. Și erau albe, curate.

S-a servit cina.

Tot varză coclită. Tot linte. Doar farfuriile erau altele. Din porțelan!

Așa au îmbunătățit patronii cina ucenicilor din căminul de pe strada Moților nr. 84 în toamna anului 1945...

„ROATA OLARULUI" DUPĂ MULTE VEACURI

O hală mare, ferestre mari, luminoase. Peste tot, pămînt frămîntat. Lut umed. Simți mirosul pămîntului. Mașini. Un ax pe verticală, un segment de cilindru jos, un altul sus. Deasupra lutul.

...In fața „roții" — olarul. Truda lui a fost cîntată de Omar Kaiam cu sute de ani în urmă. Invîrte roata cu picioarele. Axul rotește segmentul de cilindru, acesta la rîndul lui, lutul. Mîna, nemuritoarea mînă a olarului, frămîntă lutul, și, așa cum spune poetul „și capete de regi și de sărmani". Lutul capătă forme. Forma se înalță, are rotunjimi. Mîna netezește cu finețe, adună, subțiază, roata se învîrtește cu repeziciune mînată de picioarele olarului. Iată și vasul. Fața olarului e chinuită de trudă...

Ciudat. In fața mea nu e olarul desprins din gravuri, ci o femeie surîzătoare, cu mișcări iuți, precise, Bria Maria din secția strungărie a fabricii „Porțelanul" Cluj. Brațe de pantograf dau formă amestecului. Mîna poartă pantograful cu gingășie, cu un fel de artă aș spune. Roata se învîrte singură, lenevos sau cu iuțeală, după comanda dată de Bria Maria. Și multe, multe alte „roți ale olarului" pe care nenumărate vase își desăvîrșesc forma, o formă deosebită, elegantă... Bria Maria zîmbește... Din mîinile ei, din lutul frămîntat de ea, gingașe servicii de ceai, veselă, figurine prind contururi. Secția strungărie a realizat o depășire a planului de producție de 139 la sută. Bria Maria, fruntașă pe secție, a depășit planul cu 223 la sută. O altă strungăriță, Braica Maria, cu 178 la sută. Munca strungărițelor de la „Porțelanul" Cluj este mult ușurată de mica mecanizare.

Zîmbesc și eu. Poate la gîndul că „roata olarului" în principiu e aceeași de multe veacuri. Dar cîtă deosebire atunci cînd este mecanizată. Sau poate la caraghioasa transpunere de planuri în care „roata olarului" apare în două epoci distincte? Discut cu Bria Maria. Ea îmi povestește minunatul basm al tribului okamba din Africa răsăriteană, menționat de Iulius Lips în mult prețuita sa carte: „Obîrșia lucrurilor".

Povestește cu umor, subliniază cu ironie anumite părți. Cînd, în sfîrșit, amintește că bătrînii, chemați să vadă oalele făurite de mîna femeilor, le-au sfătuit să nu îngăduie niciodată prezența bărbaților, am întrebat-o dacă au urmat sfatul înțelepților.

— Cum să-ți spun, dacă l-am fi urmat și noi, mulți nu ar fi învățat meseria. Or, vezi și dumneata: cei mai mulți dintre noi, bărbați și femei, au învățat meseria asta atît de frumoasă...

Adaug acum ceva ce trebuie spus: „sfatul înțelepților" ar trebui să îngăduie oricui să fie de față cînd faceți oalele de... porțelan pentru a vă cunoaște truda, talentul, marea voastră dragoste pentru meserie, destoinicia.

BARBOTINA ȘI MIRAJUL EI

Ne aflăm în inima fabricii. Termenul este propriu. In locul unde ne aflăm, o instalație de mare putere împinge, ca o inimă prin venele unui organism, o cantitate uriașă de barbotină. Ce este această barbotină? S-ar putea răspunde simplu: un amestec de pastă de porțelan cu apă. S-ar putea răspunde tot simplu: pasta de porțelan se obține din amestecul de nisip de Miorcani (Moldova), feldspat din regiunea Cluj și argilă de Aghireș, — un caolin cu destule calități, caolin chinezesc sau cehoslovac de Zettlitz.

Și totuși barbotina este mai mult decît atîta.

Priviți-o cum lunecă uleioasă, cu colorația ei gălbuie, prin sutele de metri de țeavă. Iată, a țîșnit din pompa care gîfîie ritmic, asemeni respirației omenești. Zvîcnește cu putere, urcă etajul, alunecînd felin pe țeava groasă. Alte brațe, alte țevi se umplu cu barbotină — sîngele fabricii. A ajuns la presatoarea Chira Ana. Ochii ei mari, luminoși, urmăresc cum forma de ipsos își umple golurile. Barbotina pătrunde peste tot. Un minut, două. O altă formă; barbotina curge, umple din nou forma de ipsos, cu repeziciune, într-un marș neîntrerupt. Zeci de forme se înșiruie pe masa lungă, lungă de tot, ca într-o turnătorie metalurgică. Barbotina este vie. Mirosul de lut umed stăruie peste tot. Ai senzația a ceva făinos care te învăluie. Asta-i barbotina.

Și totuși.

Barbotina curge în formele de ipsos. Acolo se transformă în cele 24 de piese care alcătuiesc vesela completă, în variate tipuri de figurine. Barbotina curge prin venele fabricii. Cîndva, aceeași barbotină se transporta cu căldările. O muncă grea, istovitoare. Simionescu Eva, presatoare fruntașă, știe bine ce înseamnă să ridici căldarea, să torni, să pierzi materie primă prețioasă, să cîștigi puțin, să ai o productivitate scăzută. A apucat timpurile acelea...

200 la sută este astăzi depășirea constantă a planului de producție în graficul presatoarei Chira Ana. Modelierii Trifan Leontina și Păcuraru Ion, fruntași și ei, au stabilit recorduri de productivitate. Saltul hotărîtor a fost făcut pentru că fabricii i s-au dat vene prin care să curgă barbotina. Mersul ei nu e altceva decît mică mecanizare. Trei milioane de lei s-au cheltuit pentru strunguri manuale, prese cu fricțiune, mașini semiautomate pentru fasonat. In 1959 doar 85.000 de lei, în anul 1960 cifra amintită. Cea mai mare parte s-a cheltuit pentru extinderea instalației de barbotină. Ce înseamnă aceasta? Cifrele ilustrînd dinamica valorii producției globale și a cîștigului mediu ne-o spun mai bine: Intre anii comparați 1949 și 1959 valoarea producției a crescut cu 372 la sută iar cea a cîștigului mediu cu 278 la sută.

Asta-i barbotina și mirajul ei.

O LUME A COPIILOR

Secția glazurare. Nu mai persistă mirosul de lut umed. Altceva o separă de restul fabricii. Uscăciunea. Poate chiar asta e deosebirea esențială. Tot ce s-a modelat a trecut în cuptoare, la o primă coacere. Stivele au culoarea biscuiților, porozitatea lor și, aș spune, fragilitatea lor. Părăsind formele de ipsos, pasta intră într-un stadiu apropiat cu ceea ce va fi porțelanul.

— Aici, piesele trebuie să îmbrace o cămașă care să le dea strălucire — ne spune Fodor Maria, fruntașa secției. Intr-adevăr, în transparența glazurei „crude", văd hlamida albă a porțelanului. Munca noastră pare simplă. Dar cîtă îndemînare cere... Uită-te, piesele astea sînt necesare industriei textile. Aparțin unui dispozitiv prin care trece firul de ață. Porțelanul nu-i numai un material rezistent. El are o finețe care permite firului scurgerea lină, fără frecare mare, fără efort. In tehnologia porțelanului, glazurarea este un proces de mare finețe...

In secția „decor", un număr însemnat de muncitoare se îndeletnicesc cu o treabă, pare-mi-se, amuzantă. Cunoașteți abțibildurile? Fără îndoială. Oricare dintre noi le-a lipit pe caietele de școală. Același lucru se face aici. In industrie procedeul poartă numele de decalcografie. Kun Elisabeta face operația aceasta cu o repeziciune uimitoare.

Fără îndoială viteza execuției, chibzuiala și economia mișcărilor sînt un bun cîștigat. Lucrul de căpetenie rămîne însă calitatea lucrului. Orice greșeală săvîrșită în sectorul „Decor" este ireparabilă.

Pînă aici, muncă încordată, concentrare, strădanie. De aici încolo o lume a copiilor, cu abțibilduri, cu nenumărate flori viu colorate...

LA 1450°

Cu fața măslinie, cu ochii negri jucînd în lumina flăcărilor de la alte cuptoare, cu trupul uscat, dar mușchiulos, cuptorarul Kerekes Alexandru dirijează stivuirea la „ardere II". Stivuirea trebuie făcută cu pricepere. Focul trebuie să cuprindă uniform cele 15.000 capsule de șamot în care se găsesc tot atîtea produse. Construite din material refractar, la fel boltit, cuptorul pare o iurtă de eschimoși.

Toth Andrei și Costa Nicolae, ajutoarele cuptorarului Kerekes Alexandru, au „gătat" stivuirea. Gura cuptorului, înaltă de doi metri, se închide cu materialele refractare. Se face aprinderea.

Ce se întîmplă în adîncul cuptorului? Kerekes Alexandru îmi explică amănunțit. Arderea are mai multe secrete. Zona de ardere trebuie să fie uniformă. Apoi, fierul. Metalul acesta este dușmanul cel mai neîmpăcat al porțelanistului. Dacă arderea nu este bine făcută, oxizii de fier dau porțelanului o colorație galbenă. Această colorație se numește „rușinea porțelanului". Ea se înlătură științific cu ajutorul flăcării reductoare... La ardere porțelanul se înmoaie. Privește, — mă îndeamnă el.

In lumina orbitoare, cu greu disting înmuierea porțelanului. Intr-adevăr, porțelanul din capsula de șamotă suferă. Ai senzația că se moleșește.

Kerekes Alexandru mărește temperatura, caută cu privirile în adîncul cuptorului. Termometrul se ridică la 1450°.

La această temperatură se săvîrșește îngemănarea cuarțului, feldspatului și argilei. In această clipă, da, chiar acum, formele glazurate se transformă în porțelan...

ȘTIINȚA ȘI MIT

Weingärtner Richard, șef maistru la „ardere I" lucrează la „Porțelanul" Cluj de 4 ani. A absolvit Facultatea de mineralogie și petrografie, specializîndu-se în ceramică. Inalt, blond, cu o mustăcioară tunsă scurt, demonstrează cu calm, așezat, că odinioară exista un mit al ceramistului.

De pildă, plasticitatea unui caolin, umiditatea lui, se determinau cu un al șaselea simț. Rezistența porțelanului crud se determina cu un al șaptelea simț. Innobilarea materiei prime cu un al optulea ș.a.m.d. Or, lucrul în sine nu servea ceramica, o frîna chiar. Astăzi totul este știință. Umiditatea se determină în laborator, ca și plasticitatea, rezistența etc.

Așadar, nu mai există mitul ceramistului.

Știința ceramicii, însușită de toți muncitorii, a dus la dispariția unui mit, a ceramistului empiric.

ARTIȘTI ȘI MODELE

Creatorii de modele ai fabricii „Porțelanul" Cluj: Șimon Lenke, Biro Maria, Gros Ana, Solomon Edvin, Dănilă Dumitru și Ciolban Vasile și modelierii Muntean Dumitru, Lazăr Zoltan și Dărămuș Cornel, au obținut în activitatea lor succese, mai ales în ceea ce privește „unicatele". Expoziția internațională a florilor care a avut loc la Triest și la care standul nostru prezentat de cunoscutul Palacsay, a fost premiat, a consacrat și modelele de vaze de porțelan executate în țara noastră. In ceea ce privește porțelanul de mare serie, industrial, încă e mult loc pentru mai bine. Ceramicei decorative, bibelourilor nu le este proprie abordarea unei tematici majore. Asta nu înseamnă că înțelegerea cu adevărat artistică a formelor se poate limita la un nivel de gust scăzut. O serie de produse ca: iepurași, cerbi, șoricei, etc. nu sînt chiar atît de reușite. O stilizare mai rafinată a formei, o mișcare mai inteligent construită, pot da acestor bibelouri calitatea de a educa gustul estetic. Trebuie atrași însă artiști care să contribuie ca această producție de serie să fie mai frumoasă.

Folclorul nostru deosebit de bogat este prețuit peste hotare în ceea ce privește gustul și noblețea formei vaselor de lut, a smalțului colorat și a colorației aplicate. Un studiu atent și competent ar duce la folosirea sa pentru îmbogățirea sortimentelor de produse ceramice, a pieselor decorative, a armoniilor cromatice.

„Porțelanul" Cluj a anunțat pentru anul 1961 producerea a 40 de sortimente noi. Nu ne îndoim că artiștii, în necontenita lor căutare, vor rezolva aceste probleme.

POFTIȚI, E PORȚELAN ROMÎNESC

Muncitorii șantierului Chișcani au mulțumit porțelaniștilor de la Cluj pentru materialul de calitate trimis de ei în vederea căptușirii bazinelor de celuloză. Muncitorii de la Onești au mulțumit și ei pentru miile de inele „rașel" necesare distileriei și care s-au dovedit de o foarte bună calitate. Articolele de uz comun, de artă și construcții, piesele ceramice de înaltă frecvență, porțelanuri pentru pirometre și multe alte produse ale fabricii din Cluj, se bucură de aprecierea unanimă. Mai ales vesela, „specialitatea fabricii". Pentru că porțelanul romînesc de mare serie poate concura cu cele mai bune calități ale genului. Iar porțelanul în noile condiții de viață nu mai este o farfurie rîvnită de șapte copii într-o casă. Porțelanul a intrat în viața de fiecare zi a oamenilor muncii din țara noastră. Prezența lui arată nivelul de viață în continuă creștere al poporului nostru.

Poate că în căutarea unei vesele frumoase, vînzătorul dintr-un mare magazin va vă îndemna: „Poftiți, e porțelan romînesc!" Atunci să nu vă sfiiți. Fiți siguri, ați cumpărat un lucru bun, rezultat al strădaniilor a sute de muncitori pricepuți, talentați, al căror țel „mai bun, tot mai bun" este însăși rațiunea lor de a fi.

Romulus ZAHARIA

Creierul uzinei...

Sîrme, vrejuri groase, subțiri, nervi și nervuri,
fire de ață, albe, albastre, galbene, roșii,
fire și vrejuri răsucite, adunate în snopi și în ghemuri,
împletite sau răzlețe, șerpuind,
ieșind și pierind, din tuburi, în tuburi, prin casete lucioase,
printre ochi de sticlă de culoarea perlelor
nasturi de aur, vitrine, inele, lentile,
cutii, cutioare, clopote și ecrane,
manete, butoane și vrejuri groase, subțiri...
Clip-clap, ușor palpită, în șoaptă, creierul uzinei...
In odaia vastă, verzuie, cu pereți de metal,
se întretaie, într-o stranie logică tehnică,
farmacia, biroul de mișcare din gară
și atelierul ceasornicarului...
Clip-clap, un singur sunet răzbate la răstimpuri, răzleț,
de undeva, dintr-o nebănuită cutie cu ochelari albaștri...
Sînt două scaune în vasta odaie verzuie,
în fața mesei lucioase, enorme, de cabinet ministerial:
pe unul stă înaltă, atotputernică, tăcerea,
clip-clap, tăcerea electrică,
pe celălalt stă Ion ciobanul,
Ion, fostul cioban.
Mă uit adînc, cu mirare, la omul în salopetă albastră,
clip-clap, electricianul șef,
și, deodată, pereții vastei odăi liniștite
fug în lături foșnind,
depărtîndu-se larg și înalt,
și-n tufișurile marelui luminiș verde
clipesc din ochii lor mari, luminoși,
ghemuri vii de lînă multicoloră,
păscînd ușor, mărunt, liniștit, stufoasa vegetație
(clip-clap, tăcerea electrică)
în sunetul dulce al tălăngilor,
clip-clap, al tălăngilor electrice...
Și răsună sub bolta imensă, verzuie,
hăuind puternic peste culmile anilor,
străvechiul strigăt al stînei:
...băăă, Iooaneee, băăă...
Străvechiul strigăt ancestral al stînei.
al stînei părăsite
din care ciobanul a plecat acum cinci ani
ca să se facă, clip-clap, electrician...

Ușor palpită, în șoaptă, clip-clap, creierul uzinei,
ochi verzi, albaștri, galbeni, roșii,
privesc cu mirare la omul în salopetă
ce stăpînește liniștit stufoasa vegetație tehnică,
sîrme, vrejuri, groase, subțiri, nervi și nervuri,
nasturi de aur, lentile, manete.
Degetul pipăie ușor buchiile butoanelor
și prin nervii subțiri, încolăciți, multicolori,
pornesc, cu susur lin, ca al apelor Bistriței,
poruncile electrice ale lui Ion ciobanul,
pornesc ușor, fluierînd subțire,
ca șuierul subțire, înflorit, cu care Ion, altă dată,
își chema cîinii în preajmă...
Clip-clap, și dulăii de oțel, încolăciți dedesubt,
la trei caturi mai jos, în beciurile uzinei,
răspund, clip-clap, hămăind cu putere,
gudurîndu-se circular, alergînd după propria coadă,
scăpărînd kilowați, clip-clap, kilowați...
Alo, dispecer unu!, clip-clap („pe un picior de plai"...)
alo, barajul
(...„unu-i moldovan"... „mîndru ciobănel"...)
clip-clap — aleargă pe pereții verzui
săgeți aprinse, frînte, fulgerate,
roșii, albastre, galbene: Bacău, Suceava, Gheorghieni...
purtînd spre toate colțurile țării
daruri noi din stîna electrică a lui Ion ciobanul...

Voi, neamuri tinere, neamuri negre,
ce vă luați azi în stăpînire continentul, —
cînd vă veți apuca să supuneți uriașele voastre fluvii,
fierbințile voastre ape cu reflexe de sînge și cacao,
cînd veți începe să risipiți milenara noapte a Africii.
chemați-ne și pe noi,
întrebați de Romînia, de țara lui Cremene
de fosta țară a opaițului,
întrebați de Bicaz și de Ion ciobanul,
întrebați de hidrotehnica romînească,
sau, dacă nu, mai lesne: desfaceți hărțile pămîntului
și căutați pe ele cea mai nouă pată de lumină —
acolo e țara mea, țara unde,
în marele clocot al revoluției,
stînca oarbă se preface în cremene electrică,
apele se prefac în lumină,
ciobanii în ingineri...
Cînd vă veți apuca de lucru, chemați-ne,
vom auzi tam-tam-ul chemării voastre
și vă vom răspunde
nu numai prin străvechea inimă caldă a lui Ion ciobanul.
ci și prin înalta magie tehnică socialistă
a aceluiași Ion ciobanul,
Ion, fostul cioban,
clip-clap, electricianul șef...

Geo DUMITRESCU

Cartea străină

ARAGON:

„Săptămîna patimilor"

Nu. Săptămîna patimilor *nu este numai epopeea grotescă a unei cauze fără glorie, condamnată de istorie. Deși această tragicomică epopee se află pe primul plan și constituie aspectul cel mai realizat al cărții. In* Săptămîna patimilor, *oamenii, personajele cărții, și sînt foarte multe, optează, aleg un drum, un scop și o semnificație, făurindu-și viața și făcînd istoria, ceea ce constituie aspectul cel mai interesant al romanului. Și personajele lui Aragon aleg așa cum aleg oamenii: din interes, din generozitate, din teamă, din eroism, aleg cu speranță, cu cinism, pornesc într-o direcție sau alta orbiți de pasiuni și prejudecăți, amăgiți de iluzii, sau pur și simplu pentru că așa s-a întîmplat, din inerție, din pasivitate sau cu luciditate și spirit critic, evaluînd obiectiv evenimentele și propriile tendințe, spulberînd analitic falsa lor aureolă sau aparenta degradare, cu cea mai umană dintre pasiunile omenești, aceea de a înțelege sensul istoriei și a i se integra, realizînd astfel propria existență.*

Alternativa este, sau pare cel puțin a fi, monarhia burbonilor sau imperiul napoleonian, căci iată, Bonaparte, evadînd din insula Elba, a debarcat la Golful Juan și se îndreaptă spre Paris. Cine, ce este Bonaparte? Uzurpatorul sau Impăratul ?

Aragon descrie calvarul steril al celor ce au ales steagul alb, o epocă apusă și o cauză pierdută fără măreție, fuga lor, înfrînți fără luptă, dintr-o țară recucerită pentru o sută de zile, de prestigiul, avantajele și iluziile napoleoniene. Există momente în care întrebările sînt mai fecunde decît răspunsurile grăbite și deformant simplificatoare, în care îndoielile sînt mai fertile decît concluziile premature, operative și eronate. Acesta este cazul pictorului Théodore Géricault, unul din numeroasele personaje ale cărții. Pentru Géricault, a-l escorta pe Ludovic al XVIII-lea pînă la graniță sau a-l ajunge pe Napoleon la Paris înseamnă a urma două drumuri deosebite, care însă, nici unul nu duce nicăieri: căci Ludovic reprezintă omul adus de invazia străină, iar Napoleon pe cel care, prin măcelurile și jafurile-i glorioase, a adus invazia străină. Pentru Géricault, a alege între o monarhie caducă și un imperiu sîngeros înseamnă a alege între un simbol fără semnificație și o iluzie spulberată, a alege de fapt între venalitatea cu blazon și cea cu spadă. Dezorientarea lui este profund dramatică, nu pentru că, fiind atras în egală măsură de ambele posibilități, nu poate opta pentru una din ele, ci pentru că nu poate accepta nici una; căci atît floarea de crin cît și vulturul napoleonian, adversari neîmpăcați, pe calea lașității capitularde sau cea a agresiunii apoteotice, duc de fapt la unul și același lucru: îngrămădirea aurului. Drama lui Géricault nu constă în imposibilitatea de a discerne care dintre posibilități reprezintă reala soluție, ci din sentimentul și conștiința că nici una dintre soluții nu rezolvă de fapt nimic, deoarece nici una nu i-ar putea justifica nici viața, nici moartea. Și atunci lasă hazardul să aleagă pentru el. Fiind la debarcarea „Căpcăunului", care în puține zile avea să redevină Napoleon, mușchetar al regelui, Géricault preferă să-și păstreze livreaua militară care nu-l reprezenta, decît să și-o schimbe cu alta care l-ar exprima tot atît de puțin. Aragon l-a ales pe acest băiat de bani gata, violent și stăpînit, căruia-i plăceau caii și pictura, ca interpret al său, nu numai pentru autenticitatea dramei sale pe care o trăiește cu un patos lipsit de grandilocvență, ostentație și complezență, ci și pentru onestitatea sa față de evenimente și de sine, pentru bunăvoința lui față de oameni și intransigența față de valori, pentru receptivitatea și disponibilitatea lui. Tocmai această intransigență îl determină să-și suspende hotărîrea, neacceptînd alternativa pe care părea să i-o ofere la un moment dat istoria, preferind să recurgă la un provizorat neliniștit, descurajat dar nu lipsit de speranță, decît să îmbrățișeze o cauză căreia nu i s-ar putea dărui integral: iar receptivitatea sa deosebită îl face să descopere, la sfîrșitul Săptămînii patimilor, *escortîndu-l pe Ludovic la frontiera Belgiei, străbătînd Franța și depășindu-și îndoielile, valoarea fundamentală și sensul adevărat al istoriei: „uriașa masă anonimă, care pînă la urmă plătește cu sîngele, cu viața și cu munca ei, lupta dintre cei puternici" valoare pe care înțelege să o servească prin mijloacele sale specifice: arta. Drumul lui Géricault de la Paris la Béthune și Lille este drumul de la întrebare la răspuns, evoluția de la îndoială la certitudine. Să refacem împreună cu el și autorul acest drum. Iată-i pe cei ce sînt „voiți sau preferă să fugă: uniforme de sîngeroasă operetă mobilizate pentru fugă, mareșali fără stat major, conducători fără strategie, calești, căruțe, furgoane, diligențe, berline încărcate cu privilegii și burghezi care mizaseră pe monarhie, tineri care-și caută patria dincolo de granițele ei, gentilomi care-și apără onoarea și feudele, adolescenți devotați unei erori, prinți purtîndu-și tristețea și butoiașele cu aur, un convoi tragicomic de interese, iluzii, fidelitate și trădări.* Săptămîna patimilor *este o carte a trădărilor. Titlurile singure de prinț de Wagram, duce de Tarent, duce de Ragusa, duce de Trevisa, obținute pe cîmpurile victoriilor napoleoniene, îi numește pe mareșalii Berthier Macdonald, Marmont și Mortier trădători, atunci cînd îi escortează pe Burboni, și sună ca tot atîtea reproșuri și mustrări cînd sînt alăturate celor de duce de Berry, conte d'Artois.*

Aragon se apropie de toate personajele sale, istorice sau fictive, cu o dorință infinită de a le înțelege, dar nu cu aceea de a le absolvi; iar verdictul său este însăși sentința istoriei, a unei istorii cercetate cu metoda materialismului istoric. Suferințele, erorile, iluziile, trădările personajelor sale capătă deplinul lor sens în vasta și severa perspectivă a istoriei. Receptiv la subiectivitatea eroilor săi, și mă refer aci cu precădere la personajele sale istorice, Aragon îi condamnă sau îi absolvă în funcție de rolul obiectiv pe care l-au jucat în istorie. Condamnați de istorie, în Săptămîna patimilor, *Ludovic al XVIII-lea și curtea sa sînt condamnați de Aragon la ridicol. Grotescul acestui rege fără majestate, care-și apără tronul nu monarhia, care nu acționează conform unor idei, ci unui sentiment, frica, fugind în panică și de inamicii și de escorta sa, care pare a avea o unică pasiune — cea gastronomică —, și o unică dilemă — unde să-și părăsească țara și prietenii, — mediocritatea binecrescută și sentimentală sau teatrală a Prinților, duce de Berry sau conte d'Artois, spulberă a doua oară, în mod comic, un simbol distrus în mod tragic la 1793. Nu același este cazul mareșalilor napoleonieni raliați temporar monarhiei: „marele vînt al istoriei trece și purifică", scrie Aragon. Dincolo de oscilațiile, slăbiciunile și erorile lor temporare, istoria îi judecă pe oameni după întreaga traiectorie a destinului lor, păstrînd dintr-o existență plină de contradicții semnificația ei generală. Dincolo de chipurile mohorîte și neliniștite ale mareșalilor trădători, autorul lasă să se întrevadă trăsăturile neuitate ale celor ce, contribuind la gloria împăratului trădat, dăduseră alături de el lovituri mortale feudalismului european. Și poate că, despărțindu-se de Napoleon, ei părăseau nu atît un stăpîn înfrînt, cît moartea victorioasă, războiul permanent. Nicăieri în carte nu apare chipul lui Napoleon dar asupra întregii* Săptămîni a patimilor *planează, ca o amenințare sau o speranță, gigantica sa umbră: prezența sa nevăzută și tumultuoasă polarizează interesele și conștiințele. Aragon a știut să reflecte în cartea sa, ca în oglinda fidelă a lui Clio, imaginea complexă a celui ce a retezat în Franța atît avîntul revoluției cît și lanțurile feudalismului; consolidînd proprietatea și „adevărul" burghez, imaginea împăratului care a surpat și inundat triumfal în sînge temeliile Europei feudale, dăruind patriei sale gloria, tirania, aurul jefuit și înfrîngerea. Această prezență nevăzută este atît de concretă pentru că se reflectă în conștiințele oamenilor care, alegîndu-și destinul, creează istoria. De altfel avem sentimentul profund că romanul lui Aragon este „istoric" nu pentru că de acțiunea sa ne despart anii și evenimentele, și nici pentru că cele șapte zile ale* Săptămînii patimilor *vor fi zguduit lumea, ci pentru că în această carte cotidianul poartă pecetea istoriei, pentru că din cotidian se întrupează istoria, pentru că în această carte fiecare om apare ca un personaj istoric. De aceea este de altfel un roman contemporan. Cînd colonelul Simonneau, sau locotenentul Dieudonné, siluete sugestiv schițate, împreună cu alți ofițeri și subofițeri, băieți veseli și bravi, își smulg cocarda albă și arborează pe cea tricoloră pentru că sînt plictisiți, da, plictisiți de țîfna blazonată și avansările privilegiate ale marchizilor și conților, pentru că Împăratul le deschide un drum de-a lungul căruia vor găsi triumful și decorațiile, și cine știe, poate moartea, înțelegem și de ce armata l-a ales pe Napoleon dar vedem și cum fiecare om, prin interesele, reprezentările și acțiunea sa modifică, imperceptibil dar real, cursul istoriei. In drumul său, Géricault întîlnește nu numai trădarea ci și fidelitatea, și astfel* Săptămîna patimilor *apare ca o carte a trădării și fidelității, ca orice carte în care oamenii aleg. Figura de o pasionată austeritate a comandantului Degeorge este o mărturie, dintr-o epocă de labilități și compromisuri, a unei neabătute fidelități, a unui nesfîrșit devotament, nu față de un stăpîn ci față de o idee: votînd împotriva consulatului și a imperiului, republicanul Degeorge a renunțat la carieră și la realizarea sa, dar nu la principiile sale și la sine.*

Și mai întîlnește iacobini gata să-l sprijine pe Bonaparte care i-a martirizat, crezînd, cu o sinceritate eronată și o bună credință ineficientă în noua ipostază a acestuia de împărat al norodului. Dorind să respecte adevărul istoric, Aragon respectă întocmai caracterul istoric al ideilor, caracterul istoricește limitat al reflectării unei epoci în conștiința contemporanilor — și-l mai întîlnește și pe Bernard care vrea să slujească mizeria, munca, omul, într-un cuvînt poporul, și care, neîmpărtășind iluzia iacobină știind cui dar nu cum să se devoteze, negăsind la acea răscruce nici un drum, se sinucide. Și în sfîrșit Géricault întîlnește și el mizeria, halucinantă, ireală, de neconceput în materialitatea ei despuiată și înjosită, pe care n-o știuse dar n-o mai poate ignora, care s-a înscris definitiv pe retina și în conștiința sa; întîlnește acea uriașă masă anonimă care creează bunuri ce nu-i aparțin și făurește glorii ce nu-i revin, acea uriașă masă anonimă pe care și împotriva căreia se clădește o monarhie sau un imperiu. Cauza acesteia înțelege s-o îmbrățișeze în numele unei mari descoperiri: din zbuciumata sa odisee la capătul îndoielii revine cu o certitudine — omul; căci din naufragiul tuturor falselor valori una singură supraviețuiește — cea umană: din spulberarea, în contact cu realitatea, a tuturor miturilor, unul singur dăinuiește — al omului. Cartea lui Aragon este profund umanistă. Pictorul Géricault va servi oamenii, la acea cotitură a istoriei, cu mijloacele sale specifice: arta.

Géricault nu începe prin a pune probleme artei, dar sfîrșește prin a le rezolva. Problemele lui Géricault nu sînt, de-a lungul romanului, probleme specifice artistului (semnificația dezbaterii lui ar fi fost limitată) ci problemele verificării și reîntocmirii unei table de valori; răspunzînd întrebărilor existenței, Géricault răspunde și întrebărilor artei. Cartea lui Aragon, dintr-o carte a îndoielii devine o carte a certitudinii. Acest roman care descrie o epocă apusă constituie o investigare și o adevărată profesie de credință în viitor „... poate că această carte, întoarsă strîmb și numai aparent spre trecut, nu e din parte-mi decît o îndîrjită căutare a viitorului", scrie autorul. „...mi-am pus toată vlaga și toată voința în truda nesăbuită..., de a întoarce tot trecutul spre viitor", adaugă el. In documentata și interesanta sa prefață la ediția romînească a romanului lui Aragon, (admirabila traducere e semnată de scriitorul Sergiu Dan) Valentin Lipatti afirmă pe drept cuvînt că în cartea aceasta aflăm „trăsături ale metodei realist-socialiste, aplicate nu cercetării prezentului, ci evocării trecutului" și că datorită acestei metode „romancierul reînnoiește categoria romanului istoric prin optica democratică a întregii viziuni, prin evoluția dialectică a personajelor și ideilor, prin perspectiva viitorului sub multiplele lui fațete, prin optimismul adînc care-l caracterizează pe autor".

Cartea aceasta trebuie judecată ca un ansamblu: căci cel mai realizat personaj al cărții este epoca. Oamenii apar ca figuri de prim plan, de plan secund, sau chiar ca profiluri fugare, pe un vast fond întunecat de incertitudine, suferință și elan. Reușita cărții nu constă atît în descrierea unuia sau altuia dintre personaje, în analiza unui destin individual cît în sinteza unor multiple destine, în viziunea epocii. De altfel capacitatea lui Aragon de a ordona și echilibra artisticește mișcările haotice ale unei mase în fierbere sau în derută este excepțională în acest roman de o epică lentă, densă dar foarte sigură. Drumul lui Géricault de la Paris la Béthune și Lille, drum pe care l-am analizat, în șapte zile străbate și descrie o epocă: oameni, patimi, locuri, valori și fapte. Călătorind alături de Géricault pe drumurile dezolate — aglomerate și pustiite de panică — ale Franței, sub ploaia tenace și obsesivă, sub cerul întunecat de nori și îndoieli, printre mușchetarii bine crescuți și neliniștiți, trecînd prin micile orășele de provincie de o prudență ostilă, luptînd cu oboseala și teama care amplifică durata, întîlnind duplicitatea și devotamentul, stingînd false aureole, cucerind certitudini, întorcîndu-și fața în lumina viitorului, cititorul descoperă evenimente și pasiuni, despre care află, prin precizia cu care sînt descrise, și uită prin concretețea cu care sînt înfățișate, că s-au petrecut și dezlănțuit în 1815.

Dina GEORGESCU

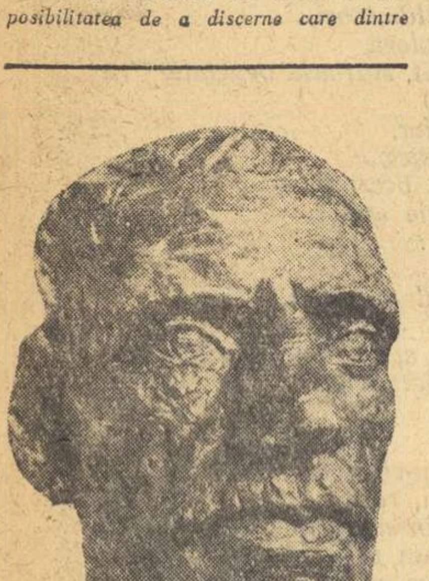

CORINA IONIȚA
„Portret de colectivist"

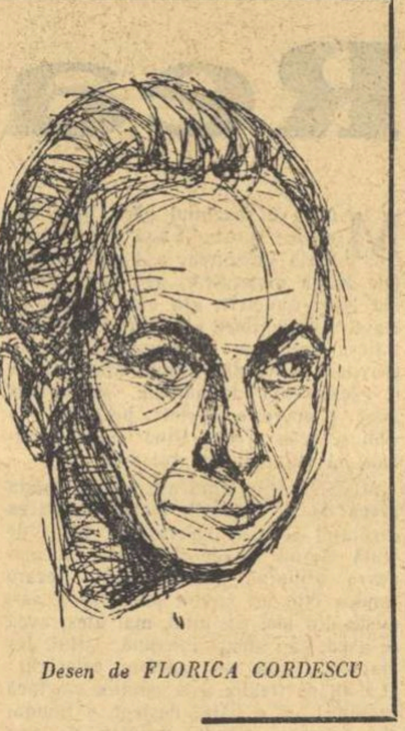

Desen de FLORICA CORDESCU

Interviu cu LUCIA DEMETRIUS

(Urmare din pag. 1)

scriitori ai acestui mijloc de veac au făcut-o foarte bine, deși la primul se poate vorbi despre preponderența desfășurării epice, la celălalt despre accentul pus pe analiza psihologică. Aceste accente puse cu tărie pe o modalitate sau pe cealaltă, au lăsat loc destul și celei pe care d-voastră o înfățișați ca pe opusul ei. La scriitorii noștri cred că putem vedea același lucru în cărțile lor izbutite, în cărțile lor pe care le iubim. Nici o trăsătură, nici cealaltă nu-i lipsesc lui Zaharia Stancu, lui Marin Preda, lui Titus Popovici, oricare ar fi părerea lor în această chestiune.

— Vă referiți la o operă anume?

— Și la Desculț, și la Moromeții și la Setea. Autorii lor au întrebuințat, după necesitate, cînd una, cînd cealaltă metodă și din această împletire au ieșit operele echilibrate pe care le știm.

— Credeți că în cazul unei personalități literare care se exercită în genuri diferite, de pildă în proză și în dramă, este posibilă o influențare reciprocă între aceste genuri? Ne-ar interesa părerea d-voastră formată pe temeiul unei experiențe personale de creație.

— Propria mea experiență în genul dramatic m-a ajutat să ies dintr-o anumită lîncezeală pe care o avea la început proza mea. Absoluta necesitate a acțiunii în teatru, mi-a făcut evidentă aceeași necesitate și în proză, pentru că oricît ar fi de deosebite aceste două genuri ca arhitectură și mijloace de expresie, ele exprimă același om în luptă cu sine pentru a deveni mai bun, în luptă cu piedicile care îi mai stau azi în cale — rămășițe ale trecutului, natura pe care se trudește s-o cucerească și s-o învingă, — aceeași lume în mersul ei viguros înainte. Dar o piesă de teatru trebuie să se limiteze la un număr mic de pagini ca să cuprindă, în același timp, fapte și om, pe om făptuind și definindu-se prin acțiune și prin replica limitată ca întindere, care îi exprimă gîndul sau care încearcă să-i acopere gîndul.

— Oare dramaturgul l-ar putea influența pe prozator pentru abordarea unei construcții exclusiv epice atunci cînd este vorba de unul și același scriitor?

— Dacă teatrul m-a învățat să caut dinamismul în proză, nu înseamnă că m-a îndemnat să renunț la căile care îi sînt numai ei posibile și care o îmbogățesc. Și mai vreau să spun, cu toată sinceritatea, că dacă am învățat și dacă sînt convinsă de aceste lucruri, nu sînt tot atît de convinsă că izbutesc să le realizez. Eu aspir către ele. In ce măsură îmi ating aspirațiile, asta o știu mai bine cei care mă citesc.

— Credeți că se pot recunoaște stiluri deosebite în lucrările unor dramaturgi contemporani, în privința compoziției și mai ales a realizării imaginii acestui „om în luptă cu sine pentru a deveni mai bun"?

— Fără îndoială. Cred că nu numai eu, dar orice cititor care a urmărit cu interes și continuitate dramaturgia noastră din ultimii ani, ar recunoaște, chiar nesemnate, o piesă de Davidoglu, una de Lovinescu sau de Baranga. Pe Davidoglu, îl caracterizează multitudinea de acțiuni secundare paralele cu acțiunea principală (ceea ce uneori i se poate și reproșa) din care eroii, în luptă cu ei înșiși sau cu alții, se conturează, se clădesc din piatră parcă, cu ceva monumental, vulcanic în făptura lor morală. Pe Baranga, îl caracterizează înlănțuirea firească a unor evenimente și ele mai firești (afară, bineînțeles, de momentele caracteristice de comedie, în care convenția teatrală este mult mai largă, mă gîndesc la Mielul turbat). Pe Lovinescu, împingerea acțiunii dramatice pînă la limita faptelor neașteptate, a senzaționalului chiar, trăite cu intensitate de o categorie de eroi care nu contenesc o clipă să gîndească și care rezolvă problemele pe această linie, pentru că, în primul rînd vor să priceapă. Nu fac aici aprecieri de valoare, încerc să definesc stiluri personale, toate valabile.

— Ce părere aveți despre creația unor dramaturgi mai tineri care s-au afirmat în ultimii ani?

— Cred că literatura noastră dramatică se îmbogățește prin ei, prin darul de construcție, prin umorul și scînteierea lui Al. Mirodan, prin sensibilitate în necontenită căutare a lui Dorel Dorian, prin diversitatea de teme și forme pe care le găsește Paul Everac.

— Dar, să revenim la tema centrală a discuțiilor noastre: modalitățile prozei. Se simte în povestirile dv. o anumită tonalitate lirică (în monologul interior, în compoziția portretului); ce anume credeți că a inspirat pe alocuri viziunea sentimentală în caracterizarea eroilor dvs.?

— Dă-mi voie să cred că atunci cînd vorbești de lirismul prozei mele, nu te referi la o spargere a cadrului epic, la intrusiunea lirică a autorului între eroii lui, în desfășurarea acțiunii care le aparține lor, din momentul în care ei s-au desenat în mintea ta și s-au așezat față în față. Dacă eroii mei sînt uneori lirici sau sentimentali, e din pricină că sînt convinsă că asemenea oameni există, că sînt bogați sufletește, că sînt umani, că sînt interesanți, că aceste trăsături departe de a-i împiedica să fie oameni noi, dinamici, îi ajută și le dau o complexitate rodnică. Sper însă că personajele mele nu păcătuiesc prin exces de lirism. Aș considera asta o slăbiciune de care aș încerca să mă tămăduiesc.

— Exprimîndu-și punctul său de vedere referitor la preponderența faptelor în proză, Eugen Barbu atrăgea atenția asupra necesității de a face sensibile mobilurile sufletești ale eroilor contemporani prin intermediul prezentării obiective a acțiunilor acestora.

— Cred că am spus mai adineauri că omul nou al epocii noastre, autorul marilor acțiuni ale vremii, își justifică zugrăvirea lui completă, atît în desfășurare, în acțiune, cît și în lumea lui interioară, infinit de bogată. Cu alte cuvinte sensul social politic al evenimentelor, creat de un anume tip de om și creator la rîndul lui al acestui om, cere literaturii realiste să fie pe cît de dinamică, pe atît de profundă, întrebuințînd toate mijloacele pentru a atinge aceste obiective. Trebuie oare să mai precizăm că analiza psihologică în sensul realismului socialist nu înseamnă psihologism, întîrziere pe direcția amănunțită și bolnăvicioasă a unor cazuri bolnăvicioase și singulare de dragul bizarului și anormalului, ci coborîrea, cu mijloace cît mai lucide în psihicul unor eroi care ne interesează pentru că sînt aleși dintre noi, dintre cei mai caracteristici din jurul nostru, dintre cei care azi pregătesc ziua de mîine?

— Ce anume v-a determinat să abordați una dintre aceste două alternative în paginile romanului dv. și dacă se poate, care credeți că va fi modalitatea compoziției în cazul celui de al doilea volum?

— Cuprind, în volumul I din Primăvara pe Tîrnave **epoca dintre 1944-1946. In următoarele volume voi merge cu viața acestor sate pînă în zilele noastre. Firesc este ca o asemenea frescă să nu încapă decît în proză, cu atît mai mult cu cît e vorba de viața a două sate gemene, de evoluția lor. Năzuința mea e să urmăresc de aproape și evoluția unui număr de eroi, pe planurile vieții lor personale, încadrate în viața satelor și să demonstrez cum cresc oamenii laolaltă, cum se cresc reciproc și luptă fiecare cu sine ca să ajungă la înălțimea pe care tot ce stă în fața noastră, uluitor de frumos, o cere de la noi. Am încercat și mă voi strădui și la volumul următor, să fac aceste lucruri cu mijloace foarte puțin retorice, foarte puțin demonstrative, așa cum o fac scriitorii din jurul meu, socotind că numai un mod de înfățișare simplu și sincer e vrednic de o mare temă. Rămîne de văzut în ce măsură voi izbuti.**

Miron DRAGU

NOTE

Date noi?

„O contribuție interesantă" se intitulează o notă din nr. 12/1960 al „Vieții romînești", referitor la un articol de Tiberiu Rebreanu despre geneza **Pădurii spînzuraților** de Liviu Rebreanu. Subscriem cu autorul notiței că articolul apărut în nr. 9/1960 în „Steaua" e o contribuție interesantă la cunoașterea operei lui Rebreanu. Nu subscriem însă la elogiile nejustificate aduse articolului sub motiv că ar conține o serie de amănunte inedite în ce privește geneza romanului amintit și anume povestea celor 300 de cadeți cehi spînzurați. Amănuntele acestea sînt VECHI ȘI CUNOSCUTE DE 29 DE ANI, cînd au apărut în „Mărturisiri" de Liviu Rebreanu, unde autorul lui **Ion** narează geneza romanelor **Ion, Pădurea spînzuraților, Răscoala** și **Adam și Eva** (și din care Tiberiu Rebreanu a folosit în chip substanțial). „Mărturisirile" acestea, apărute în 1932, au fost republicate de Liviu Rebreanu în volumul **Amalgam**, apărut în 1940 în editura Socec, unde aflăm „amănunte" relevate de autorul notei din V.R., la p. 48 a volumului și ele sună astfel: „Pădurea spînzuraților **s-a născut dintr-o fotografie pe care mi-a arătat-o un prieten la sfîrșitul anului 1918. Fotografia înfățișa o pădure plină de cehi spînzurați în dosul frontului austriac dinspre Italia**". Tot în acel articol, Liviu Rebreanu se înscrie de pe atunci în alb împotriva afirmației din articolul lui Tiberiu Rebreanu, citată de autorul notei din V.R., anume că Apostol Bologa e **prototipul propriului frate al autorului.** Liviu Rebreanu scrie textual: **„În Apostol Bologa am vrut să sintetizez PROTOTIPUL PROPRIEI MELE GENERAȚII".** Romancierul adaugă: **„Apostol Bologa însă n-are nimic din fratele meu. Cel mult cîteva trăsături exterioare și poate unele momente de exaltare Tragedia lui mi-a prilejuit doar cadrul în care se petrece romanul și puține personaje localnice: preotul, groparul, Ilona etc. Pentru zugrăvirea militarilor, am utilizat cunoștințele și prieteniile mele cu ofițerii noștri. Klapka de pildă are multe asemănări cu un ofițer romîn, azi colonel. În Apostol am vrut să sintetizez prototipul propriei mele generații. Șovăirile lui Apostol Bologa sînt șovăirile noastre, ale tuturora, ca și zbuciumările lui.. Numai un astfel de om putea să fie personajul central al unui roman în care lupta dintre datorie și sentiment amenința mereu să degenereze în frazeologie goală, patriotardă".** (Amalgan, p. 52). Și Rebreanu sfîrșește, în spirit realist: **„Subiectul Pădurii spînzuraților, o construcție cerebrală la-nceput, s-a umanizat numai cînd a intervenit contactul cu viața reală, cu pămîntul (adică drama propriului său frate, ucis tot prin spînzurare n.n.)" Fără tragedia fratelui meu continua L. Rebreanu** Pădurea spînzuraților **sau nu ar fi ieșit de loc sau ar fi avut o înfățișare anemică, livrescă, precum au toate cărțile ticluite din cap, la birou, lipsite de seva vie și înviorătoare pe care numai experiența vieții o zămislește în sufletul creatorului".**

Dacă autorul notei din „Viața romînească" ar fi citit aceste rînduri ca și altele din interviurile date de Liviu Rebreanu pe aceeași temă a genezei operelor sale, ar fi constatat că așa-zisa contribuție a lui Tiberiu Rebreanu se datorește în foarte bună măsură amănuntelor oferite, cu generozitate, în scris de însuși Liviu Rebreanu, cu aproape 30 de ani în urmă.

Un articol util

În „Viața romînească" nr. 12, Vera Călin publică un amplu articol despre activitatea publicistică a tinerilor critici. Ideea de bază a articolului, urmărirea modului în care tînăra generație de critici literari contribuie la dezvoltarea teoriei estetice — ni se pare de o deosebită importanță. Autoarea constată că există preocupări teoretice, de estetică literară, la criticii noștri tineri care, în general, vădesc un nivel tot mai ridicat de pregătire ideologică și teoretică. Se comentează în articol cîteva preocupări cum ar fi estetica genurilor literare, probleme de stilistică, sau discutarea influențelor posibile între scriitori. Autoarea articolului arată însă, și pe drept cuvînt, că în acest domeniu criticii tineri mai au încă mult de făcut: „De cele mai multe ori, aprecierile teoretice, care ne întîmpină într-un articol sau o cronică, reprezintă popasuri întîmplătoare și de scurtă durată. Problemele se anunță, se ating în treacăt și se părăsesc".

Cînd revista „Teatrul" nu-și respectă obligațiile...

...trebuie să așteptăm pînă în februarie 1961 (nr. 2) pentru a cunoaște părerea revistei despre o piesă romînească a cărei premieră a avut loc (cum se arată, cu o periculoasă exactitate în subsolul articolului despre *Intoarcerea* de Mihai Beniuc) la 27 noiembrie 1960. Ca unică revistă de specialitate, „Teatrul" se cuvine a fi mai operativ, cel puțin în privința spectacolelor cu noile piese originale.

Dramaturgia nu e literatură?

„Luceafărul" a avut cîndva (e mult de atunci...) obiceiul bun de a scrie și despre piesele romînești actuale. De ce în ultimul timp revista ocolește sistematic acest sector al literaturii? De ce nu se ocupă măcar de piesele despre tineret, pentru tineret sau scrise de tineri? E vreo incompatibilitate între profilul revistei și această preocupare?

Mai mult!

Citim în „Steaua" nr. 12/1960 nuvela-reportaj „Peron" de D. R. Popescu, în care personaje cu o psihologie simplificată folosesc un limbaj poetizat artificial (cînd nu se exprimă în argou), purced la rezolvarea problemelor capitale retrăgîndu-se în solitudine și răzîndu-se pe cap, sau au revelația marilor pasiuni la modul: „Și cînd mi-a spus cum s-a marcat fiecare gol, mi-am dat seama că o iubesc" (!)

Așteptăm mult mai mult de la talentatul prozator clujean.

Brașov

Foto DAN GRIGORESCU

POȘTA redacției

Spădaru Gheorghe. — Satu Mare. Nu credem că prietenul dvs., ziaristul, are dreptate, văzînd în tema povestirii „Tabloul de absolvire" o problemă minoră. Dimpotrivă, este și interesant și educativ să înfățișezi demnitatea și curajul neostentativ cu care un licean dintr-un orășel de provincie s-a opus, în plin război hitlerist, politicii oficiale de fascizare a țării și a tineretului în special. Tema, de altfel se încrucișează cu aceea din romanul **Străinul**, care vă este probabil cunoscut. Nu aveți motive să vă plîngeți de „greșeli de stil", pentru că exprimarea deși neoriginală, e corectă și cursivă, potrivită tipului de narațiune expozitivă, „neutră" pe care l-ați folosit. Nici „sărăcia dialogului", deși exactă, nu constituie principala meteahnă a încercării. „Tabloul de absolvire" suferă, pe de o parte de lipsa unui obiectiv consecvent iar pe de altă parte de conformism față de niște șabloane azvîrlite de mult din literatură, încă de către vechiul realism. Să ne explicăm. Dacă, așa cum rezultă din atîtea elemente referitoare la copilăria, familia, școala și comportarea în dragoste a eroului, dvs. ați urmărit prezentarea acestuia pe mai multe planuri și în evoluție atunci de ce povestirea se sfîrșește arbitrar, tocmai cînd trebuia să continue, în momentul transformării tînărului dintr-un simplu spirit cinstit, spontan antifascist într-o conștiință? Dacă, din contră, nu ați vrut decît să ilustrați o singură trăsătură a personajului — caracterul său drept — era suficient episodul care a dat și titlul bucății, restul devenind inutil. În al doilea rînd, cu excepția scenei decisive din clasă, unde absolventul înfruntă perfidia profesorului legionar, celelalte situații apar convenționale, cu un rol strict demonstrativ iar atitudinea adolescentului, de o „cumințenie" moralizatoare, rămîne neconvingătoare. Preocuparea dvs trebuie să fie fidelitatea față de viață și claritatea țelului, desăvîrșirea intențiilor. Studiați, odată cu oamenii, și marile modele literare, elocvente pentru arta compoziției, a conflictului și închegării eroilor.

Popescu I. — Drăgușeni-Iași. Cumulardă în nenorociri artificiale, eroina din „Ultimul dar" nu trăiește artistic. (Există încă destulă suferință pe lume ca să nu fie nevoie să o căutăm cu dinadinsul). Mai conturată este „Într-un sat ca-n altele". Rafinamentul chiaburilor în exploatarea efectelor secetei din 1946 asupra țăranilor săraci, siliți să-și vîndă pămîntul pe un preț derizoriu sau pentru cîțiva saci de grîu, indignează fără retorism. Ciocnirea dintre cele două tabere se rezolvă însă schematic, intimidarea și „retragerea" foștilor stăpîni ai satului din fața masei exasperate nu poate fi rezultatul doar al unui mic discurs și al dîrzeniei unui singur om. Ca să vă parafrazăm, e bine să vă grăbiți încet, înainte de a bate la ușa redacției.

Nicolae Cotar — Ploiești. „Inimă de mamă" e neconcludentă. Ce ne poate spune despre posibilitățile dvs. o notație de atmosferă dintr-un local oarecare, în timpul războiului? În orice caz semnificația atribuită romanței e mai degrabă sentimentală decît protestatară. Trimiteți-ne și alte manuscrise, pentru a vă comunica răspunsul edificator pe care-l doriți.

Abdișa A. — Constanța. „Viața nouă într-un sat al Dobrogei" e o simplă mărturie cetățenească a transformărilor de care vorbiți și pe care cu toții le cunoaștem. Spre a deveni literară, schița are nevoie de un personaj autentic, de un Memet Ali original, capabil să privească din unghiul și cu limbajul lui propriu evenimentele revoluționare. Mai aproape de minimele exigențe artistice este introducerea. De asemeni, șoferul cel misterios ar fi putut deveni un „tip" dacă nu l-ați fi abandonat dvs. pe... drum. (Revenirea din final e tardivă și nu adaugă nimic la portretul său.) Ce-ar fi să abordați reportajul, cel puțin ca exercițiu preliminar? V-o spunem, pentru că am deslușit în primele pagini o înclinație mai pronunțată către înregistrarea instantaneului de viață.

Ghenu C. — Constanța. Mica însemnare „Făuritorul propriei sale fericiri" e prea banală ca situație și soluționare ca să fie, așa cum ați sperat, o satiră usturătoare la adresa tineretului frivol. Fiți atent: autorul trebuie să se delimiteze net de personajele sale pentru ca nu cumva, așa cum se întîmpla la dvs., să nu știm unde începe unul și unde sfîrșește celălalt.

Octavian G. — Ca și rîndul trecut, sîntem bucuroși a vă recunoaște calități literare. Dar ce legătură organică sau măcar de semnificație există între cele două momente petrecute în mijlocul „Peisajului feroviar"? În afară de asta, primul este un fapt divers oarecare (cîte schițe de serie nu s-au alimentat din confuzia de persoane!) iar al doilea, deși mai consistent, mai grav și mai actual, nu beneficiază de un potențial emotiv deosebit. Micul act de cruzime gratuită săvîrșită de SS-iști, care nu lasă nici o bomboană copilului, pălește de departe față de șirul de orori hitleriste, „consacrate". Așteptăm de la dvs. încă un plic, cu speranța că vă vom putea publica

Mihail PETROVEANU

La Casa Scriitorilor

Miercuri 1 martie ora 17 va avea loc la Casa Scriitorilor ședința de lucru a Comisiei pentru literatura minorităților naționale cu tema: „Volumul «Mesaj de pe culmi» de Dános Miklós și problemele romanului-reportaj".

Referent: Beke György.

IN FAȚA MICULUI ECRAN

La noi, în Mărțișor, care e o fărîmă depărtată de București, și unde acoperișurile strîmbe sau mai înalte au cîte o antenă de televizor, au venit serile trecute, pe la șapte, niște imagini frumoase din văzduh. O emisiune dedicată micilor spectatori și care este de obicei urmărită cu ochi mari, atît de părinți cît și de copii și mai interesantă decît unele dintre emisiunile pentru „oameni mari". Regretăm mărturisirea că sîntem cîteodată nevoiți să stingem imaginea din pricina cîte unei voci cîntărețe care zgîrie auzul, sau a unor hazuri de care nu ride nimeni...

Programul văzut era al unor fetițe de școală — de la școala de șapte ani, numărul 50. Cine o fi avut ideia să aducă în fața aparatelor un program de gimnastică? Cine a dat cu ciocanul în vechile tipare și cine s-o fi încumetat să rupă calapoadele strîmbe, ca să așeze acest nou gen de spectacol pe portativul notelor de sus?

Poate că nu erați atunci, pe scaun, lîngă televizor. Să vă povestim: o mînă de fetițe îmbrăcate în alb, schimbînd formații și direcții în mișcare, umblau pe muzică, toate deodată, în ritm viol și într-un nemaivăzut elan. Arcuiri, legănări, cumpănă, rostogoliri, roată prin trecere pe mîini cu capul în jos, alunecare în deschiderea maximă a picioarelor, în grup, în perechi, singular. Prinderi și desprinderi, armonie, siguranță, corectitudine, dantelate, pe ici pe colo, de stîngăciile frumoase și inevitabile ale grațioaselor copile.

Era un program de gimnastică alcătuit din exercițiile pe care le fac la școală toți copiii — și toate școlile s-ar putea mîndri cu asemenea echipe de băieți și fete gata să dea un spectacol de mișcare de zece ori mai bun ca o piesă de teatru, grea și complicată, neînțeleasă nici de copii și nici de ascultători...

Spectacolul televizat a dovedit că gimnastica nu se rezumă numai la *unu* și *doi*, comandați soldățește. Fără să semene a circ și de loc monotonă, gimnastica de care s-a agățat corectivul „artistic" și numindu-se *gimnastică artistică*, a deschis una din porțile frumuseților ei, lăsîndu-l pe privitor să le ghicească pe celelalte.

Ambianța s-a consacrat. Personajul Așchiuță al emisiunilor pentru copii nu se va mai putea lipsi de-aici încolo de asemenea momente, iar surîzătoarea Daniela, pe lîngă regizori, redactori și aparate speciale, va trebui să le anunțe mai des într-un program, îndeobște, bun.

Mai trebuiesc felicitați adevărații autori: profesorii care au conceput programul și Televiziunea. Fără priceputa osteneală a profesorilor pe care nu-i prea cunoaște nimeni, nu s-ar fi făcut nimic. Invățătorul ca și profesorul, obișnuit să rămînă cu numele în anonimat și discret lîngă catedră, este poate cel mai prezent în conștiința copilului ajuns *om* și *cetățean*: de la el învață scrisul, cititul, limba, istoria...

Profesorul de gimnastică a fost o profesoară: Margareta Bondoc. Ne mai aducem aminte că am mai întîlnit-o de cîteva ori pe la mare printre pionieri, pe la schi, pe la săniuș, pe la diversele întreceri școlărești, întotdeauna sprintenă și inimoasă.

Desigur că unele inițiative aparțin și școlii și directorului și colegilor de alte activități: realizarea nu poate decît să-i înalțe.

Nu de mult ascultam orchestra nouă a școlii din Apărătorii Patriei: un profesor entuziast a selectat talentele, școala a adus instrumentele muzicale necesare și în locul timpului risipit, copiii se întrunesc și cîntă și dau din cînd în cînd cîte un spectacol bun.

Paralele, ambele exemple nu aparțin decît timpului nostru. Putea, pînă mai ieri, fata lăcătușului să debuteze în costum de balerină sau băiatul lui nea Costache de la capătul orașului să concerteze pe scene adevărate și să fie unanim aplaudat?

Ca să fim în ton, ar trebui să încheiem, ca și copilele gimnaste, cu o piramidă, din vîrful căreia să legănăm pentru toți, un buchet de flori. Spațiul nu ne îngăduie însă decît cîteva vorbe scrise...

Baruțu T. ARGHEZI

Scenă din spectacol

CARNET teatral

„Mercadet" la Teatrul Evreesc de Stat

Balzac este mai puțin cunoscut ca dramaturg, iar **Le faiseur — Omul de afaceri — „comedie în cinci acte și în proză"** (apărută în 1851) ni-l dezvăluie de fapt pe prozator atît prin reluarea problematicei esențiale din „**Comedia umană**" cît și în construcția dramatică. Faptul că **Mercadet**, spectacolul pus în scenă de George Teodorescu, este o „**comedie în trei acte**" vorbește dintru început de o viziune originală a spectacolului și în primul rînd de căutarea valențelor scenice ale unei piese cu mari valori artistice dar lipsită de fixarea clară a osaturii dramatice.

Epoca de exploatare „**deschisă, nerușinată, directă și brutală**" anunță banul ca unic etalon al valorilor umane iar burghezia cinică poate declara prin „**oamenii săi de afaceri**": „Ah, cunoașteți prea bine epoca noastră! Azi, toate sentimentele au dispărut și argintul le-a luat locul" (**Le faiseur**). In epoca haosului economic, afacerile, cu tot ceea ce înseamnă ele ingeniozitate și hazard, atrag o burghezie rapace, oscilînd între îmbogățire rapidă și faliment. Mercadet este în pragul falimentului (precum César Biroteau), dar, va urmări la un moment dat și realizarea unei invenții (ca David Séchard din **Iluzii pierdute**, ca atîtea alte personaje ale lui Balzac și, de altfel, ca autorul însuși). Mercadet plănuiește pentru fiica sa o căsătorie ce îmbogățindu-l îl va scăpa de creditori. Pentru aceasta izbutește să-l înspăimînte (în piesă, nu și în spectacol, unde a fost utilizată prelucrarea lui D'Ennery după opera lui Balzac) pe Minard — mic funcționar, pretendent la căsătorie — cu perspectiva mizeriei (dezvăluindu-i realul dezastru financiar în care se află) și încearcă, în același timp, să-l atragă pe așa-zisul domn De la Brive, în realitate un dandy impostor și șarlatan, bănuit a fi o partidă rentabilă. Julie, o angelică în felul Eugeniei Grandet, capabilă de sacrificiu și devotament („iubită", „soră", „prietenă"), va fi refuzată brutal de De la Brive și cu unele complicații în piesă (scena II, actul III), și de Minard (finalul scenei X, Minard—Mercadet, actul II), dar nu și în spectacol. La Teatrul Evreesc de Stat am întîlnit un Minard pur și autentic îndrăgostit, care, mai ales în interpretarea lui Carol Feldman, nu mai are nimic din realele veleități de Rastignac. De fapt, regizorul nu a greșit în interpretarea operei balzaciene: din conviețuirea în epocă cu curentul romantic, Balzac a luat antiteza violentă și ireductibilă. Prin Julie, în piesă, prin cuplul Julie—Minard în spectacol, asistăm la o confruntare tranșantă cu bătrînul Mercadet, fapt care generează un rechizitoriu aspru al epocei capitaliste în ceea ce ea a însemnat pervertirea ființei umane și triumful unei unice valori — Banul. Mercadet va scăpa de faliment printr-o întîmplare fericită — venirea unui vechi tovarăș de afaceri îmbogățit în Indii, Godeau. Momentul capătă în spectacol valoare de lovitură de teatru, în timp ce piesa accentuează mai ales pe simbolul speranței și hazardului ce guvernează modul de viață capitalist, nu doar prin replica „**Fiecare are un Godeau al său**" („Tout le monde a son Godeau") ci prin întreaga atmosferă.

Nu întîmplător am semnalat o parte din deosebirile dintre textul piesei lui Balzac și spectacolul, de real interes, vizionat la Teatrul Evreesc de Stat. Căci regizorul George Teodorescu a înțeles să interpreteze creator o piesă care altfel risca să rămînă în catalogul celor ușor prăfuite. Spectacolul de la T.E.S. este o realizare remarcabilă și tocmai de aceea trebuie analizat pe linia unei originale creații regizorale.

Balzac creează cu forță artistică puternice caractere — oameni care știi cum vor gîndi și vor acționa puși în cutare împrejurare, și care urmăresc tenace și cu pasiune un scop anume — de obicei banii și puterea. Pornind de aici și desigur și de la ideea că operei lui Balzac nu îi sînt străine figurile de monomani, regizorul a convertit trăsătura dominantă a caracterului pe linia molierescă a maniei, (Brunetière vorbea de „viciul esențial") cu toate consecințele ce decurg din aceasta. Regizorul a speculat apoi, firesc și inteligent, uriașele resurse de comic ce le oferă o atare interpretare a textului. In consecință, Mercadet nu are nici grandoarea tragică a galeriei balzaciene de inventatori geniali amenințați de faliment, nici înfățișarea cinică și mîrșav vicleană a capitalistului pentru care trocul între iubire și bani pare posibil chiar dacă distruge viața propriei fiice. Mercadet este mai degrabă un **maniac al afacerilor**, dacă vreți, și se complace surîzător în cele mai teribile încurcături financiare, cucerind simpatia publicului, în primul rînd. Din acest punct de vedere interpretarea artistului emerit Mauriciu Sekler este magistrală. Sekler are darul minunat de a crea un personaj așa cum îl înțelege el, astfel încît, **originalitatea** este nota caracteristică a jocului său, ce poartă, fără îndoială, amprenta marii arte. Dar panica, nesiguranța existenței în regimul capitalist (cu accentele critice ce decurg din aceasta) precum și portretul moral odios al omului de afaceri așa cum l-a înfierat Balzac, răzbat, din nefericire, mult prea palid. Este chiar derutantă scena finală (inexistentă în Balzac) cînd Mercadet se transformă într-un fermecător... creditor. Nu putem dori decît armonizarea unitară a acestui rol prin renunțarea la unele atribute și adoptarea critică a altora. Am admirat în acest sens realizarea actorului Isac Cassvan în rolul lui Père Violette. Există, însă, în spectacol, pe această linie de critică socială, scene memorabile, ca venirea creditorilor al căror lătrat sacadat subliniază mecanismul sufletesc, uniformizarea întru rapacitate. Remarcăm, de asemeni, în interpretarea spirituală a lui Willi Rieber, sublinierea necesară a monologului șarlatanului De la Brive (scena V, actul III), identic (!) cu un memorabil pasaj rostit de ambițiosul Du Tillet în paginile romanului **César Biroteau**, și prin care Balzac face o vehementă critică politicianismului, carierismului burghez cu goliciunea și platitudinea sa sforăitoare și ridicolă. In spectacolul de la T.E.S. moliereşti sînt și deznodămîntul grăbit și convențional, și tehnica loviturilor de teatru (subliniată gros prin pregătirea venirii lui Godeau) și scenele-farsă (realizate după tehnica din **Femeile savante**, unde Trisotin, ca și De la Brive, nu și ca Minard, renunță la căsătorie aflînd de la tatăl logodnicei că aceasta nu are zestre). Din mișcarea plină de spirit, de inițiativă și optimism a valetului molieresc a rămas doar o știință a facilității în debitarea neadevărurilor salvatoare, o istețime veselă (nu rareori redusă la șiretlic meschin) dar totuși, umorul care este al discuțiilor în care sînt criticate savuros și fără cruțare moravurile stăpînilor. Acestor trăsături existente în piesa lui Balzac, regizorul le-a dat o surprinzătoare strălucire molierescă iar actorii Elias Bercovici, Lily Elinovschi și Ruth Schneker s-au apropiat cu grație și vervă de farmecul faimosului Scapin. Menționăm tabloul mut în care cei trei, sprijiniți de coada lungă a unei mături, ascultă cîteva secunde, în pietrificarea unei mișcări de dans, discuțiile dintre stăpîni. Confuze în rol (poate nici regia nu le-a definit prea bine locul) — *Sonia Gurman* (madame Mercadet) și, mai puțin, *Erica* Beneș (Julie).

In realizarea decorurilor și costumelor, Adina Reich a înțeles ideea regizorală. Nu avem un Balzac în care „să poți reconstitui un om dintr-o mănușă" cum cerea autorul (**Studii de moravuri pornind de la mănuși**) și cum însuși a făcut în descrierea interioarelor și îmbrăcămintii personajelor sale. In schimb, am admirat un decor luminos, aerat și elegant, în care personajele se pot mișca în pas de dans (influența lui Molière din comediile-balet?) gesticulînd în voie și cu o vervă tonică și... uluitoare.

Adriana ILIESCU

DESPRE O PAGINĂ A FILMULUI

In ultima vreme „Contemporanul" acordă un spațiu mai larg problemelor cinematografului. Semnalăm varietatea aspectelor tratate: informații bogate din țară și străinătate, cronici la ultimele vizionări, încercări de teoretizare în domeniul esteticii filmului.

Din cel mai recent număr desprindem spirituala însemnare a lui Ion Popescu-Gopo consacrată poveștilor cu desene animate. Cu regret, nu putem formula aceleași aprecieri favorabile asupra notelor cinematografice inserate în rubrica „Spectacolele săptămînii".

In comentariul (semnat N.M.) asupra filmului **Sfioasa** se exprimă un punct de vedere îngust profesional. Cele cîteva rînduri se rezumă la o anostă relatare a subiectului, cronicarul fiind preocupat pînă la urmă de false dileme, ca și cum autorii filmului ar rivaliza cu genialul scriitor rus („Fără a atinge, ca realizare cinematografică, desăvîrșirea scrierii dostoievskiene..."). Chiar dacă remarcă deficiențele scenariului, cronicarul nu trebuia să omită originalitatea viziunii regizorale și îndrumarea jocului actorilor pe o linie remarcabilă în cinematografie. Albul pereților goliți de orice podoabe, decorul interioarelor redus la minimum, cu elemente simbolice (o ușă capitonată. un cuier. o masă austeră), insistența asupra expresiilor feței abia perceptibile — un zîmbet. o grimasă — toate acestea denotă o stăruință de demarcare, prin mijloacele peliculei, a unor stări de spirit specifice. Din perspectiva regizorului ne întîmpină un Petersburg apăsător și straniu, adăpost al teribilelor spasme de conștiință, descrise de Dostoievski Consemnarea seacă a meritelor și scăderilor filmului, reținînd orice exclamație, împiedică evidențierea ineditului, definirea căilor interesante, cu orizont vast, pe care le parcurge cinematografia sovietică.

Nesatisfăcătoare ni se pare și cronica alăturată (iscălită M. Comșa). Despre **Van Gogh** se emit păreri critice extrem de drastice. Nu criticile stîrnesc însă nedumerire — unele dintre ele sînt îndreptățite — cît suficiența cu care sînt expuse. Sîntem încunoștințați că autorul cronicii deține scrisorile lui Vincent Van Gogh către fratele său Théo, dar că îi lipsește romanul lui Irving Stone, din care s-a inspirat filmul. Ceea ce nu constituie pentru cronicar o stavilă, căci numai pe baza materialului, pe care-l are la îndemînă el stabilește nestingherit pe ce coordonate trebuia să se desfășoare filmul. După ce recunoaște că personalitatea lui Van Gogh e complexă și că prezentarea concepțiilor despre viață și artă ale acestuia implică multe dificultăți, cronicarul decide totuși, cu o siguranță de invidiat și pe un ton profesoral, cele două puncte cardinale (apropierea de natură și starea de mizerie materială) care ar sintetiza creația marelui artist. Folosind epitete categorice, cronica anulează orice calitate a filmului (chiar capacitatea de transpunere a picturilor și a vieții cuprinse în ele), ignorînd de fapt intențiile regizorului. De ce zăbovim asupra acestor aspecte? Pentru că și în domeniul cronicii de film, opiniile trebuie susținute cu spirit de răspundere.

I. G.

CARNET cinematografic

„Sfioasa"

In caietul din octombrie 1876 al „Jurnalului său", Dostoievski nota lapidar următorul fapt: ...„de la etajul IV al unei clădiri se aruncase pe fereastră o tînără fată, de profesie croitoreasă, din pricină că n-a putut să-și găsească de lucru pentru asigurarea existenței. Fata se aruncase pe fereastră și căzuse pe caldarîm ținînd în mînă o iconiță. Cînd mă gîndesc la această iconiță pe care o ținea în mînă! — Ce trăsătură ciudată și nemaiauzită la un sinucigaș! Este într-un fel o sinucidere «smerită», plină de cucernică resemnare".

După o lună, Dostoievski dă la iveală „povestirea fantastică" — **Smerita (Krotkaia)**. Smerita realizează identic actul sinuciderii, numai că motivarea lui cuprinde nuanțe infinit mai complexe. Gestul tragic îi confirmă revolta în fața vieții înjositoare pe care i-a creat-o societatea timpului și pe care o încarnează căsnicia ei cu un soț cămătar: „Nu voia să mă înșele, dîndu-mi numai jumătate sau un sfert din dragostea ei drept o dragoste deplină" — monologhează soțul. „Era prea curată, prea virtuoasă ca să se împace cu o asemenea dragoste". Povestirea, „fantastică prin forma ei plăsmuită", dar „cît se poate de reală", se rezumă la aducerile aminte ale soțului, în fața cadavrului „smeritei".

Smerita și cămătarul sînt firi mîndre, neînduplecate, care urăsc compromisul: „O. întotdeauna am fost un om mîndru, întotdeauna am rîvnit ori totul, ori nimic". Om lucid, plin de bun simț, soțul devine cămătar după trei ani de vagabondaj, pricinuiți de refuzul de a se bate într-un duel absurd, pentru a apăra „onoarea" regimentului său. Noua „meserie" îl face aspru, nemilos, meschin, dar, în el, omul care a dorit „să se răzbune astfel pe societate" rămîne sensibil, generos. E evidentă dualitatea firii sale, — dualitate proprie eroilor dostoievskieni — gesturile impulsive și trufia contrastînd violent cu puterea de înțelegere și căldura sa sufletească.

Smerita, sau „sfioasa" cum i se spune în traducerea romînească a filmului, orfana ce-l acceptă pe cămătar drept soț pentru a nu se căsători cu un băcan bătrîn, e șocată de purtarea lui brutală, aspră. „Vroiam ca ea singură să afle, fără mine și nu după spusele ticăloșilor, ci să deslușească ea singură și să învețe a-l cunoaște cu adevărat pe omul care eram eu!"

Sursa tragicului în **Smerita** o constituie deci eroarea. Soțul greșește profund conformîndu-se opiniei degradante potrivit căreia „femeile sînt lipsite de personalitate". „Axioma aceasta circulă și în ziua de azi și pentru mine rămîne o axiomă!" — conchide el la începutul povestirii. Considerînd că se umilește, apropiindu-se cu gingășie de soție și povestindu-i trecutul său, cămătarul adoptă de la început o atitudine rece, severă. Izbucnirile de bucurie ale smeritei se lovesc de rigiditatea și tăcerea vag binevoitoare a soțului, care încearcă să țeasă în jurul său o atmosferă enigmatică. Comportarea meschină a cămătarului o înstrăinează pe femeie, ducînd-o la disperare. Cînd acesta își înțelege greșeala, e prea tîrziu.

Smerita nu-și poate ierta că s-a gîndit o clipă să-l ucidă, iar dragostea lui înflăcărată o sperie de-a binelea. Cu cît pricepe mai bine sentimentele curate ale soțului, femeia se simte mai vinovată, căci după cele întîmplate ea nu-i poate răspunde cu totală dăruire. Sinuciderea i se pare singura soluție cinstită. Iconița semnifică nu bigotismul, ci necesitatea îmbrățișării în momentul fatal a singurei relicve dragi ce-i amintește copilăria și visele curmate violent. In fond — și aceasta e concluzia povestirii — nu soțul e principalul vinovat, ci societatea nedreaptă care l-a determinat să adopte o concepție și un mod de viață improprie, ostilă omului.

Principalul merit al creatorilor filmului (scenariul A. Borisov, A. Golburt; regia — A. Borisov, imaginea D. Meschiev) îl constituie interpretarea dată textului lui Dostoievski. Atmosfera Petersburgului de altă dată, trist și cenușiu, indiferent în fața destinelor omenești e reconstituită cu finețe, iar personajele poartă pecetea autenticității și complexității contradictorii ale caracterelor dostoievskiene. Debutînd în regie, cunoscutul actor A. Borisov (interpretul rolurilor lui Pavlov și Mussorgski din filmele lui G. Roșal) și-a dirijat cu iscusință interpreții. I. Savina (protagonista filmului **Doamna cu cățelul**) a conferit gestului tragic al smeritei semnificații deosebit de profunde, apropiindu-și personajul de proeminentele caractere femenine protestatare ale literaturii ruse (Katerina și Anna Karenina, Larissa și Nina Zarecinaia). In rolul cămătarului, A. Popov a creionat cu fidelitate biografia personajului, estompînd însă caracterul „fantastic" al povestirii sale printr-o relatare mai seacă și mai puțin nuanțată.

Cu totul remarcabile ni s-au părut decorurile filmului. (P. Manevici, B. Kropacev). Variind cu pricepere volumele, pictorii creează atmosferă, sugerează biografii, dau viață detaliilor. Decorul apartamentului soților, cu cele două odăi extrem de înalte, cu pereții de un alb imaculat, mobilate extrem de sumar — un birou bătrînesc, un cuier și un pat strîmt pe noptiera căruia zace întotdeauna un revolver (semnul de precauție al cămătarului) — ne dezvăluie nu numai lipsa de intimitate și căldură a interiorului, ci și biografia eroului, a cărui asprime și meschinărie contrastează cu rezerva sa de sentimente.

M. TOLU

Cadru din film

Cum mai poate fi jucat Caragiale

„O SCRISOARE PIERDUTĂ" la Studioul Institutului de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale"

Critica și istoria literară și-au spus, în nenumărate rînduri și feluri, cuvîntul asupra comediilor lui Caragiale. Teatrul, însă, nu. Exegeza caragialiană alcătuiește un volum incomparabil mai amplu decît însăși opera marelui scriitor (și cît de contradictoriu!), în timp ce reprezentarea comediilor lui Caragiale cunoaște, în general, o singură linie principală, linia valorificată și consfințită de tradiția și prestigiul Naționalului.

Că *O scrisoare pierdută* sau *O noapte furtunoasă* pot fi jucate și altfel decît pînă acum, nu încape îndoială. Răspunsul ni-l sugerează nu numai colosala bogăție de sensuri și mijloace ale dramaturgiei comice caragialiene, dar și varietatea considerabilă a interpretărilor care s-au dat acestor sensuri și mijloace de către critica literară. Practic, ne-o demonstrează și interesanta încercare a colectivului studențesc de sub conducerea profesorului Ion Finteșteanu. Firește, nu e vorba de o îngropare a tradiției, de o viziune absolut inedită, care de altminteri nici nu e posibilă fără o trădare a textului. (Apoi, Finteșteanu însuși este, ca actor, un vechi și magistral interpret al „Scrisorii" tradiționale). Ne aflăm însă în fața tentativei lăudabile (chiar dacă nu întotdeauna reușite) de a deschide spectatorului, printr-o nuanțare sporită sau, dimpotrivă, printr-o îngroșare dirijată, unghiuri noi asupra personajelor și atmosferei, asupra valorilor comice ale *Scrisorii pierdute*. Să vedem, prin urmare, ce este bun și ce este rău în elementele tradiționale, ce este bun și ce este rău în elementele inedite ale spectacolului studențesc. Să urmărim totodată drumul concepției regizorale a lui Ion Finteșteanu, căreia îi datorăm dezvăluirea unor semnificații noi ale capodoperei caragealiene.

Trahanache a fost văzut ca un președinte local de partid, suficient și ramolit, uzînd de formule inadecvate ale politeții englezești: „stimabile", „onorabile" etc. („forme fără fond", ar zice Maiorescu), înghețat într-o blajinătate stupidă („aveți puțintică răbdare"), vioara a doua în treburile județului condus de Tipătescu, dar și în treburile familiale unde același Tipătescu are (vorbind cum se cade) cuvîntul de ordine; un jupîn Dumitrache la alt etaj social, zaharisit și tont, cu tabieturi și marote între care și aceea a „onoarei de familist". In sfîrșit, un tip ridicol și inofensiv, neutralizat prin senilitate. Dar Trahanache poate fi privit și altfel și, după opinia noastră, trebuie privit altfel. Cine îl pune la punct pe Cațavencu, folosind chiar armele acestuia? Tipătescu? El uzează de forță, arestîndu-l; bineînțeles fără a obține scrisoarea compromițătoare. Zoe? Ea îi oferă lui Cațavencu, nici mai mult nici mai puțin decît ceea ce voia el: candidatura și, implicit, alegerea sa în colegiul II. „Ramolitul" Trahanache însă, mascat în „mai aveți puțintică răbdare", îl prinde pe „onorabil" cu o plastografie care poate compromite însăși autenticitatea scrisorii pe care o deținea Cațavencu. Cine îi „îmbrobodește" pe Farfuride și Brînzovenescu alarmați de trădare? Tipătescu? Acesta, absolut dezarmat în fața celor doi, se retrage. Trahanache însă, sub aceeași mască („să n-am parte de Joițica"), îi amețește frumos și le smulge, deocamdată, o exclamație de sinceră admirație: „E tare.., tare de tot... Solid bărbat!". Dar să dăm cuvîntul unui scriitor care, neîndoielnic, l-a înțeles bine pe Caragiale. Iată ce spunea Camil Petrescu referitor la acest personaj: „...sub aparențe bonome, afabile și naive, uneori chiar făcînd de-a dreptul pe prostul, Zaharia Trahanache este unul dintre politicienii cei mai abili, un președinte județean de partid, care vede tot, silește pe toată lumea să facă așa cum dorește el, fără să aibă aerul că are pic de voință. Și e firesc să fie așa, fiindcă într-o concurență de lupi flămînzi, el n-ar fi putut — fără o viclenie excepțională — să fie șeful unei organizații oligarhice. N-avem decît să privim cum îi joacă pe degete pe Farfuride și pe Brînzovenescu, ori cum prezidează adunarea, să bănuim perfidia cu care nu observă legătura Zoe-Tipătescu, ducîndu-l unde vrea el pe Tipătescu. Pentru un om atît de viclean, prevăzător și extrem de autoritar, sub aparența perfid naivă, este o jucărie să-l zdrobească pe un imbecil imprudent și frazeolog cum e Nae Cațavencu".

In acest sens s-a străduit să-l înfățișeze pe Trahanache spectacolul de la studioul studențesc. Marian Hudac a realizat nu un bătrîn naiv și abulic, lipsit de inițiativă, ci un personaj încă viol, cu priviri și gesturi viclene, cu un calm semnificativ în clipa în care Cațavencu vrea să dea pe față, înaintea alegătorilor, scrisoarea lui Tipătescu (pentru că are în buzunar „docomentul" fatal lui Cațavencu), un prezident autoritar și măsurat, singurul care nu-și pierde cumpătul în toată zăpăceala politico-sentimentală provocată de pierderea scrisorii. Trahanache își dă seama și de idioțenia monstruoasă a lui Dandanache, subliniind-o prin cîteva zîmbete complice adresate fie publicului, fie celorlalte personaje. Interpretul — a cărui prezență scenică e demnă de laudă — n-a mers însă pînă la capăt în reliefarea acestei fețe a personajului, păstrînd tradiționala ignoranță a lui Trahanache în ceea ce privește relațiile Zoe-Tipătescu, probabil pe linia concepției că în situația de încornorat neștiutor, Trahanache e de un comic mai gras. Poate că ar trebui încercată — găsindu-se mijloace noi de ilustrare a comicului — și cealaltă ipostază.

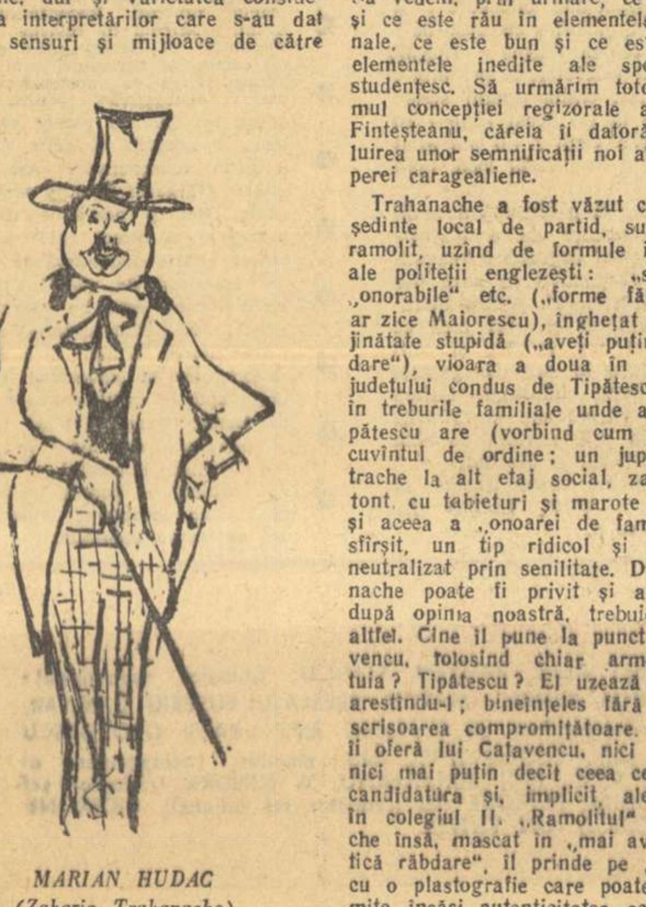

MARIAN HUDAC
(Zaharia Trahanache)

Spre deosebire de Trahanache, Dandanache, mare ticălos și el, a ajuns în faza ramolismentului deplin, excelent înfățișat de Marin Moraru mai ales prin pauzele prelungite în vorbire, demonstrînd o totală inaderență logică la ceea ce se petrece în jur. Sînt momente în care aceste tăceri marcînd incapacitatea de a lega nu ideile (conservate de altfel în formule stereotipe: „eu, care familia mea de la patuzsopt în Cameră...") ci cuvintele, stîrnesc un rîs mai degajat decît sîsîiala tîmpă a personajului.

S-a accentuat de asemeni distincția tipologică între cei doi demagogi: Farfuride și Cațavencu. Farfuride — interpretat cu lux de mijloace scenice de Constantin Rășchitor — este, diferențiindu-se de Cațavencu, un demagog care nu are absolut nimic de spus, în mintea căruia e o nemaipomenită încurcătură istorico-politică și care depune un efort real pentru a spune ceea ce, evident, nu are de spus. De aici și înecările, poticnirile etc. care-i însoțesc incoerența paroxistică a discursului. Interpretul a prelungit și întărit șarja, leșinînd în două rînduri în mod sincer: prima dată pe masa-tribună, a doua oară în brațele amicului său Brînzovenescu. Disperarea golului interior se citește perfect în întreaga înfățișare a personajului, epuizat (nu senin ca Dandanache) de dificultatea sudării vorbelor.

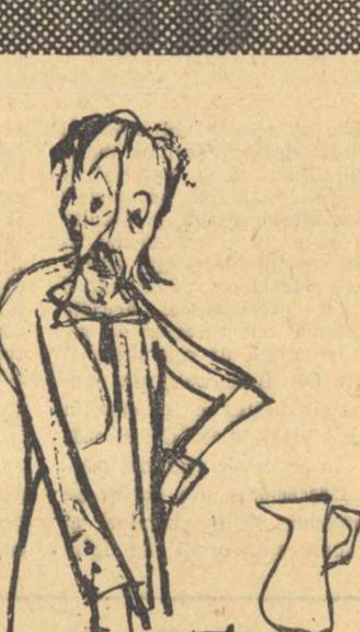

CONSTANTIN RASCHITOR
(Tache Farfuridi)

Desene de IONIȚA JIANU

In schimb, Cațavencu se bazează pe cîteva idei (să avem și noi faliții noștri, descentralizarea etc.) de care e mîndru, iar emoția sa este perfect simulată. Voicu Jorj, interpretîndu-l, adoptă o vorbire sacadată, o gestică aproape geometrică, precum și o poză studiată pentru a pune în evidență auto-admirația și conștiința superiorității, proprii demagogului „rafinat".

Ghiță Pristanda a fost văzut ca un Polonius funcționînd întocmai unui ecou (G. Călinescu), adică tipul funcționarului servil, docil, umil. Dar Pristanda are și el o idee fixă: „famelia", cele 11 suflete. Ca atare, va acționa cît se poate de elastic, făcînd un joc multiplu pentru a nu-și pierde „renumerația", așa mică cum e: îi va servi paralel, luîndu-și măsurile de precauție, pe Tipătescu, pe Trahanache și pe Zoe, chiar dacă interesele acestora vor veni pentru un moment în contradicție. Mai mult, El va da dovadă de cel mai cras oportunism social (nu politic, fiindcă în politică nu se pricepe), arătîndu-se gata să-l servească și pe Cațavencu, în eventualitatea că acesta ar fi ales. Se simte în spectacol intenția de a da prioritate acestei duplicități a personajului (privirile piezișe, viclene, modificările de ton etc.), dar interpretul (Mihai Pruteanu) o compromite într-o anumită măsură printr-un joc care urmărește să exploateze efectele comice mai cu seamă din postura de „ecou docil". Se încearcă și conceperea unui Cetățean turmentat mai zglobiu, mai vesel, dar și de data aceasta intenția ni se pare dejucată de interpretare. Veselia pe care Ion Gheorghe-Arcudeanu o impune Cetățeanului turmentat e excesivă și exterioară, ca atare falsă, imprimînd personajului un nu știu ce antipatic.

Există în comedia lui Caragiale două partituri, deosebite de celelalte, pe care mai toate interpretările nu le-au voit comice: Tipătescu și Zoe. Textele acestor personaje nu se bucură, într-adevăr, de acele explozii succesive de comic verbal pe care toate celelalte personaje le declanșează cu prisosință. Dar într-o comedie satirică de tipul *Scrisorii pierdute* în care atît Zoe cît și Tipătescu își au partea lor de critică, partea lor de ridicol, nu se poate concepe existența paralelă și detașată a două categorii de personaje: comice și... grave. Spectacolul trebuie să atragă în circuitul comic și aceste personaje, să le pună în lumina ridicolă a celorlalte, să le dea mișcarea comică acolo unde textul e avar în această direcție. Zoe a reușit în bună măsură să se integreze acestui circuit. In interpretarea Dorinei Lazăr, Zoe devine Coana Joițica: vulgaritatea și ambiguitatea ei primesc un veșmînt comic. Plimbările nervoase de-a lungul scenei, trecerile bruște de la tonul sentimental-patetic-implorator la tonul autoritar, îngroșarea vocii în momentele de simulare a dramei, leșinul mimat începînd prin aruncarea succesivă a obiectelor din mînă și culminînd cu spasme isterice (excesiv prelungite, însă) sînt cîteva din mijloacele prin care actrița își cheamă personajul în angrenajul comic al piesei. In schimb, Vasile Gheorghiu nu se abate nici un pas de la interpretarea tradițională (susținută îndeobște de actori de dramă) și croiește un Tipătescu după alte legi decît ale comediei. Intr-o cronică mai veche remarcam talentul lui Vasile Gheorghiu — bun actor de dramă — care a realizat cu multă înțelegere figura lui Julius Fucik în *Reportaj cu ștreangul de gît*. Distribuirea lui în rolul Tipătescu urmînd, cum spuneam, o tradiție nejustificată — nu ni se pare inspirată. Oare Tipătescu e mai puțin lichea decît ceilalți? Nu se teme oare și el de Cațavencu (dovadă că-l arestează)? Nu tremură la gîndul că își va pierde situația și pe Zoe? De aici s-ar fi putut extrage efecte comice de incontestabilă autenticitate.

Spectacolul încearcă unele inovații în scenele de ansamblu. Astfel, întrunirea electorală din actul III se desfășoară nu numai pe scenă, ci și în sală, cîțiva din „alegători" ocupînd locuri în primele bănci destinate publicului. Ideea — la modul teoretic — nu este rea. In cazul *Scrisorii pierdute* nu ni se pare însă potrivită, întrucît se anulează acea detașare pe care publicul contemporan trebuie s-o aibă față de acțiunea și personajele piesei, mai ales ținînd seama de stilul șarjat, caricatural, în care e jucată comedia de către colectivul studențesc. Acțiunea se cere privită de la distanță, ca un tablou viu, colorat, căruia trebuie să-i prinzi dintr-o dată imaginea, asamblînd detaliile.

Un ajutor pe linia viziunii caricaturale îi dă, în schimb, scenografia (Yvonne Vlăduț, Camille Ossorovitz) care oferă decoruri fără relief, de schiță, un mobilier sumar dar sugestiv și o a doua cortină rezumînd în cîteva linii grotești întreaga mascaradă electorală pe care o va dezvălui spectacolul.

Salutăm în spectacolul studenților suflul nou al interpretării, încercarea creatoare (și promițătoare) de a juca *O scrisoare pierdută* într-un chip personal, contemporan, cu mijloace inedite.

Dumitru SOLOMON

De vorbă cu MIHAI BENIUC despre:

- Comunitatea Europeană a Scriitorilor
- Sărbătorirea lui Sadoveanu și Arghezi la Roma
- Literatura romînă în Italia

I-am solicitat tovarășului Mihai Beniuc — întors recent dintr-o călătorie la Roma — un interviu.

— Care a fost scopul călătoriei dumneavoastră?

— Am participat la Adunarea Consiliului de conducere al Comunității Europene a Scriitorilor, adunare care a avut loc la 10—11 februarie. Pe ordinea de zi figurau: primirea de noi membri; stabilirea programului de lucru pe anul 1961. In activitatea Comunității Europene s-a simțit o mai mare înviorare datorită și participării numeroase a scriitorilor la dezbateri. Reprezentanții diferitelor țări au adus noi și bogate liste suplimentare de membri, astfel încît numărul membrilor Comunității s-a dublat. Comunitatea cuprinde acum peste 700 de scriitori, fără îndoială cele mai cunoscute personalități literare europene. Țara noastră are înscriși 40 de membri în Comunitatea Europeană, deci aproape 10 la sută din membrii Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

— Ce prevede programul de lucru pe anul 1961?

— Pentru acest an, Consiliul a stabilit un program cu un bogat conținut și de mare semnificație în dezvoltarea relațiilor culturale internaționale. Urmează ca în luna iunie, bunăoară, să aibă loc la Sorrento o întîlnire pentru discutarea pe plan european a legăturilor dintre literatură, cinematografie, radio și televiziune — problemă ce preocupă în general pe scriitorii din întreaga lume. In luna iulie se va ține un congres al Comunității la Torino, cu următoarea temă: Care a fost rolul scriitorilor în perioada mișcării de eliberare și unificare a Italiei (1840—1870, Rissorgimento). De altfel, în Italia sînt preconizate mari manifestări cu caracter multiplu, național și internațional, cu prilejul centenarului Unirii (1861—1961). La Torino va avea loc și o expoziție internațională la care va participa și țara noastră. In luna septembrie, conducerea Comunității Europene a Scriitorilor organizează sărbătorirea lui Pirandello în Sicilia. In afară de discutarea programului și de primirea de noi membri, după cum știți, conducerea Comunității Europene a Scriitorilor a inițiat, cu prilejul acestei întruniri, sărbătorirea octogenarilor Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi, cele mai reprezentative personalități ale scrisului romînesc de astăzi și a inaugurat astfel seria aniversărilor și comemorărilor sale pe plan european.

— Cum au decurs aceste manifestări literare?

— Manifestările s-au bucurat de un interes deosebit. In fața unui numeros public, adunat în sălile devenite neîncăpătoare ale marei librării „Einaudi", public compus din reprezentanți de seamă ai vieții intelectuale și culturale din Roma, au vorbit despre cei doi maeștri ai scrisului nostru, G. B. Angioletti, președintele Comunității Europene și rectorul universității din Roma, Angelo Monteverdi, rectorul Academiei Lincei, iar Giancarlo Vigorelli a prezentat antologia recent apărută a poeziei romîne. Sărbătorirea s-a desfășurat într-o atmosferă cu adevărat prietenească și publicul a primit cu multă căldură pe vorbitori. La festivitate a participat întreaga conducere a Comunității Europene a Scriitorilor. Din partea scriitorilor romîni am vorbit eu.

— Ce ne puteți spune despre popularizarea literaturii romîne în Italia?

— A apărut în editura „Parenti" din Milano Antologia poeziei romînești cu o prefață a poetului Salvatore Quasimodo, laureat al Premiului Nobel, și cu un cuvînt introductiv al traducătorului antologiei, Mario de Micheli (traducerea e realizată împreună cu Dragoș Vrînceanu). Atît artisticește — ca tălmăcire — cît și din punct de vedere tehnic Antologia poeziei romînești se prezintă admirabil. Ea începe cu poezia populară și consemnează și pe mulți poeți ai zilelor noastre. Această antologie apare după nu de mult tipărita culegere de piese de teatru romînești. Foarte curînd se va publica și traducerea în limba italiană a romanului Setea de Titus Popovici, precum și diferite culegeri de versuri, dintre care putem menționa pe ale lui Tudor Arghezi, Surîsul Hiroșimei de Eugen Jebeleanu și altele. De altfel, vreau să vă informez că recent a apărut și o mică plachetă din versurile Ninei Cassian. Literatura romînă este intens popularizată în Italia. In revista „L'Europa Letteraria" care, în ultimul număr, a publicat traduceri din poezia lui Tudor Arghezi, se va reflecta — după cum arată programul revistei — tot mai mult și activitatea literară din țara noastră, proza și poezia romînească ocupînd un loc de cinste. Se poate spune, în general, că avem buni prieteni și ne bucurăm de simpatie în rîndul scriitorilor italieni. De pe acum se dovedește rodnică activitatea Comunității Europene a Scriitorilor.

S. D.

Antologia poeziei romînești în limba italiană

M. De Micheli e D. Vrînceanu
Antologia della poesia romena

Un eveniment de seamă care subliniază prestigiul din ce în ce mai mare dobîndit de literatura noastră peste hotarele țării, în anii puterii populare, este apariția în limba italiană a unei bogate antologii a poeziei romînești, prezentată publicului italian de către poetul Salvatore Quasimodo, deținător al premiului Nobel.

Ingrijită și tradusă de Mario de Micheli — poet și critic de seamă — și de Dragoș Vrînceanu, însoțită de un amplu studiu introductiv asupra poeziei romînești, semnat de Mario de Micheli, antologia a apărut în excelente condițiuni grafice, la marea casă de editură Parenti din Florența-Milano. Volumul cuprinde poezii dintre cele mai reprezentative, începînd cu cele populare și cu versuri ale clasicilor noștri din secolul XIX (în primul rînd Alecsandri și Eminescu) continuînd apoi cu tot ce e mai valoros în poezia contemporană. Opera poeților noștri de astăzi, prin puternicul suflu înnoitor care o animă, deține în mod firesc un loc important în tabloul general al poeziei romînești, înfățișat publicului italian. Cartea este însoțită de un material bio-bibliografic privind fiecare dintre poeții incluși în antologie.

In prezentarea pe care o publicăm alăturat, Salvatore Quasimodo subliniază originalitatea poeziei romînești, care nu este tributară nici unor „valori istovite sau înțepenite, ca la alte națiuni ale Occidentului", cum se afirma în trecut.

Mario de Micheli trasează în studiul său introductiv o linie de desfășurare generală a poeziei romînești, de la origini și pînă astăzi și caută, prin date și caracterizări sintetice, să ofere cititorului italian o bază de orientare istorico-critică cît mai justă, asupra evoluției poeziei romînești și asupra reprezentanților acestei poezii. El subliniază valoarea poeziei populare și influența ei statornică asupra poeziei noastre în general. O atentă privire este îndreptată în chip firesc către Eminescu. Oprindu-se între altele asupra poeziilor „Impărat și proletar" și „Luceafărul", incluse în antologie, Micheli observă că Eminescu „a dus limba romînă la cea mai înaltă desăvîrșire, fără a o despărți de rădăcinile ei populare". El stăruie de asemenea în mod deosebit asupra personalității puternice a lui Tudor Arghezi, notînd „lupta sa cu dumnezeu și căutarea unui adevăr terestru, luptă și căutare care numai în acești ultimi ani au putut ajunge la o concluzie pozitivă, într-o serie de opere de o rară intensitate". De Micheli identifică aceste opere în volumele „1907" și „Cîntare omului". Criticul italian trece apoi la generațiile mai noi, consemnînd în rînduri succinte fizionomia a numeroși poeți, de la M. Beniuc și E. Jebeleanu, a căror poezie o definește „fermă, biruitoare, plină" și continuînd cu alți reprezentanți de seamă ai mișcării noastre poetice actuale.

PREZENTARE

Această antologie nu propune italienilor o cunoaștere academică și fărîmițată a poeziei romînești — poezie tînără, născută din inspirația populară, care în mai puțin de un secol a dat literaturii europene nume ca Eminescu și Arghezi. Numeroși poeți ca Mihai Beniuc, Paraschivescu, Cicerone Theodorescu, Jebeleanu, Nina Cassian și alții din generațiile recente, prin structurile lor epice sau lirice, ne oferă prilejul să ni-i reprezentăm în complexa și zbuciumata căutare contemporană care, istoricește, depășește variabile bariere tradiționale. Prezenta „lectură" italiană e mai mult critică decît dependentă de proiecțiunile unui sentiment încă romantic. Ea legitimează o secțiune în spiritul uman care aspiră la comunicarea directă. Găsim în acest sens elocvența cu reveniri fluctuante la unii poeți de formație clasică, în timp ce ea este învinsă de o participare lirică sau dramatică la viață, cu noii poeți, ultimii, cei mai tineri, — tocmai aceia care duc mai departe cultura Romîniei. Poeții dau totdeauna și istoriei o interpretare prin imagini, iar aezii acestei națiuni de amintire latină rezervă puține semne metamorfozelor lăuntrice sau individuale, pentru a se opri fără nici un fel de reverie, la natura intensă a luptelor lor umane, politice sau cetățenești. Conținuturi de dragoste și de stări eroice sau simplu, populare: o lege a vieții, care se desfășoară în toată această poezie, fără năluci ale inconștientului.

Impulsurile firești ale liricilor romîni palpită în densitatea sensibilității moderne. Ar fi o greșeală să ne gîndim la poezia romînă ca la o oglindire fierbinte a unor valori istovite sau înțepenite, ca la alte națiuni ale Occidentului: temporalitatea acestei poezii e altceva, în succesiune, decît istoria acelor națiuni. Italienii vor citi cartea de față ca pe o descoperire, ca măsură a glasului unui popor ce vrea să fie ascultat și în infinitul timpului gingășiei umane și în acela aspru al civilizației cucerite zi de zi.

Salvatore QUASIMODO

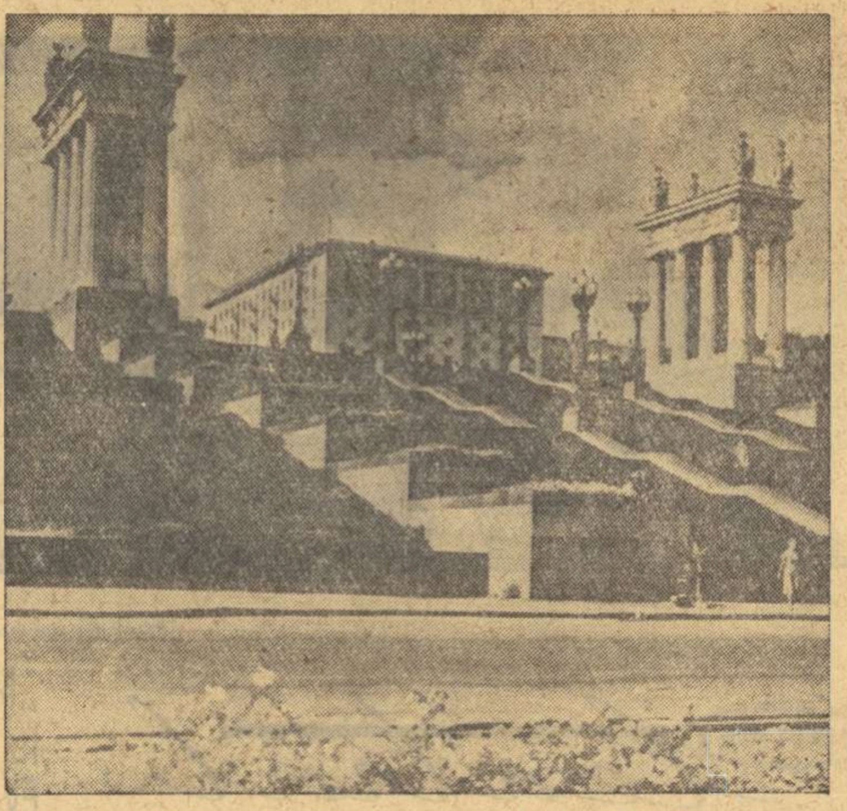

Stalingrad. — Scara de granit a cheiului principal

LECTURA ÎNSEAMNĂ TOT CREAȚIE

Articolul criticilor sovietici L. Lazarev, St. Rassadin și B. Sarnov intitulat „Știm oare să citim?", apărut în „Literaturnaia Gazeta" (nr. 4/7 ianuarie 1961), tratează problema relațiilor dintre cititori și scriitori, a datoriei cititorului de a se apleca cu înțelegere și profunzime de gîndire asupra literaturii, ajutînd în felul acesta procesului de dezvoltare a muncii literare, contribuind în mod activ la obținerea de noi succese pe tărîmul creației. Reproducem în formă prescurtată textul acestui articol.

Cititorul F. R. a citit o povestire a lui L. N. Tolstoi în culegerea de texte pentru clasa a II-a elementară, „Rodnaia reci". Iată cum termină el o scrisoare adresată redacției noastre: „Concluzia mea e că această povestire nu aparține lui Lev Tolstoi. Și dacă totuși e a lui, atunci trebuie s-o fi scris-o în tinerețe, și după părerea mea ea nu-și justifică locul în culegerea de texte pentru școlari."

Ce nu i-a plăcut autorului scrisorii în povestirea lui Tolstoi? Literalmente totul. Inainte de toate, nu i se pare veridică:

„...Chiar din primul rînd citim: «Cînd eram mic, am fost trimis în pădure după ciuperci.» Care mamă sau care tată are curajul să-și trimită copilul de vîrstă foarte fragedă după ciuperci?... In rîndul al doilea al bucății: «Am mers pînă în pădure, am cules ciuperci...» Reiese că băiatul nu a intrat în pădure și totuși a cules ciuperci. A cules ciuperci la marginea pădurii! Iată un lucru puțin probabil..."

La modul acesta este comentată toată povestirea lui Tolstoi. Ceea ce îl nemulțumește pe cititorul F. R. nu e numai slaba cunoaștere a vieții de care dă dovadă Tolstoi în această povestire. El ridică pretenții și de măiestrie artistică. Intr-un loc propune să se scoată ceva, în altul să se mai șlefuiască, iar pe alocuri conchide superior: „Cu restul ne putem declara de acord."

Nu ca să-l apărăm pe Lev Tolstoi am citat această scrisoare. Este binecunoscut faptul că Tolstoi a scris povestiri pentru copii și nu în tinerețe, cum presupune autorul scrisorii, ci în plină înflorire a geniului său creator, imediat după terminarea romanului „Război și Pace". Tolstoi spunea undeva despre stilul povestirilor sale pentru copii: „Il consider un model de limbă și manieră, al modului în care am scris și voi scrie pentru cei mari".

Chestiunea constă în altceva însă. Cazuri ca cel relatat mai sus (desigur, nu în forme atît de exagerate) pot fi întîlnite adeseori. Oricît ar părea de straniu, intențiile unui astfel de cititor sînt de bună credință. Avînd o încredere nelimitată, o evlavie aproape față de cuvîntul tipărit, el uită că opera de artă nu e un regulament de stingere a incendiilor, nu e o adresă oficială. După cum e sincer convins că dacă, de pildă, într-un roman oarecare, un doctor sau un învățător e prezentat într-o lumină comică, atunci înseamnă că neapărat lucrarea respectivă „se ia" de medicină sau de pedagogie. Iar dacă în roman nu e prezentat nici doctorul, nici învățătorul, atunci autorul neglijează rolul educației și al igienei.

Iată, de pildă, ce ne scrie un cititor din Tașkent: „Nimeni nu poate nega marile posibilități ale literaturii beletristice în educarea calităților pe care orice om trebuie să le întrunească. Fiind mai multă vreme activist sindical, am regretat mult, neîntîlnind zugrăvit în literatură chipul activistului sindical." Impărtășindu-ne impresiile sale despre cîteva cărți citite în ultimii ani, autorul scrisorii conchide că în literatură există tendința de a se „zugrăvi palid rolul sindicatelor".

Contabili-șefi și simpli contabili de la trustul construcții-montaje „Tambovhimstroi" ni se adresează astfel: „Vă rugăm să publicați în cel mai apropiat număr al revistei «Literaturnaia Gazeta» articolul profesorului N. Veițman «Figura contabilului sovietic în literatură și cinematografie», apărut în numărul 3/1960, în revista «Buhgalterskii uciot», pe care v-o anexăm alăturat."

Articolul prof. Veițman conține două teze principale: unor scriitori li se aduce învinuirea că denaturează figura contabilului sovietic, iar celorlalți că ignoră în operele lor această profesiune.

Acest articol demonstrează încă o dată că unii oameni nu știu să citească. Atitudinea vulgarizatoare față de literatură se vădește și acolo unde, după ce termină cu reproșurile, profesorul trece la expunerea programului său. Citind un alineat dintr-un roman al lui Alphonse Daudet, în care este vorba despre calcule bancare și contabili, el arată: „Și toate acestea zugrăvesc bilanțul comercial al unei întreprinderi capitaliste, ai cărei acționari urmăresc un singur scop, calcularea veniturilor personale. Cît de minunat ar putea fi descris conținutul muncii de calcul în condițiile economiei socialiste, dacă un meșter al cuvîntului și-ar da puțină osteneală!"

Dar să discutăm serios. Problema „chipul contabilului în literatură" nu există. După cum tot așa nu există probleme ca „figura farmacistului în nuvelă și roman" sau „figura milițianului în teatru și film".

După cunoscuta definiție a lui Gorki, literatura este știința despre om. Nu știința despre contabili, nici știința despre milițieni, ci știința despre om. Problema fundamentală a literaturii noastre este crearea figurii vii, luminoase, a omului sovietic, erou al timpului nostru. Firește, nici un scriitor nu poate crea un tip concret și veridic în afara relațiilor sociale, rupt de muncă și activitate, care determină gîndurile și conținutul vieții sale.

Profesia își imprimă pecetea asupra caracterului unui om, determină cutare sau cutare însușiri ale personalității sale. Dar pentru un adevărat artist, coloratura, specificul profesional, e o nuanță, e un mijloc de caracterizare și nu esența caracterului, a personajului. Căci esența unui caracter sovietic, noutatea lui socială, atitudinea lui față de muncă, față de societate, pot fi dezvăluite în cadrul oricăror relații profesionale.

Un cititor, candidat în științe filologice, îl acuza pe un prozator, tocmai pentru faptul de a fi comis „ficțiuni". Cui, dacă nu unui om de cultură i se poate pretinde să știe că fără „ficțiune" nu există literatură? Cui, dacă nu lui, i se poate pretinde să știe ce înseamnă „intenție artistică", „imagine generalizatoare" etc.?

Unor cititori le place să vorbească despre rolul educativ al literaturii. Dar ei înțeleg strîmt această problemă. Dacă în nuvelă un erou bea, atunci — conchid ei — cititorul trebuie să-i urmeze exemplul. Dacă un film tratează o dramă de familie, înseamnă că spectatorul riscă să nu-și mai iubească nevasta.

Un astfel de cititor are mare respect pentru clasici, pentru scriitorii consfințiți prin tradiție. Dar inerția atitudinii vulgarizatoare față de literatură e atît de inevitabilă și de puternică, încît pentru a fi consecvent, el e nevoit să se atingă și de clasici.

Iată, de pildă, un extras dintr-o scrisoare: „Trebuie să recunoaștem sincer că în epoca noastră multe opere ale trecutului (sec. XIX) și-au pierdut valoarea educativă. Cernîșevski, de pildă, numea romanul lui Goncearov, «Oblomov», un «manual de viață...». Dar ce trăsături ale viitorilor membri ai societății comuniste poate să educe exemplul unui leneș ca Oblomov, sau al unui șmecher ca Cicicov?..."

Discuția între scriitor și cititor se desfășoară în permanență. Această discuție poate părea ciudată uneori. Se fac, cînd declarații de dragoste, care recunosc că cel mai bun lucru pe lume este cititorul, cînd „liste de necazuri și critici reciproce".

Alexandr Tvardovski în poemul său „Din depărtare în depărtare" se adresează astfel către cititor:

„Tu ești cel mai bun și mai credincios prieten / Sever îndrumător și tată / Dar ești și un lingușitor neprecaut / Și primejdios cîteodată / Și cîteodată prea îngăduitor cu lipsurile / Prea pus pe ceartă uneori / Tipicar, citatoman / Nu judecător, ci procuror". Și despre același cititor poetul scrie: „Fără încetare în tot acest timp / In toate întîmplările vieții / Eu am aflat sprijin în tine / Prieten al meu, înalt judecător".

Este oare aceasta o formulă de politețe sau o încercare de a linguși? Hotărît, nu! E mai degrabă o reamintire a înaltei răspunderi pe care trebuie să o aibă cititorul, pentru literatură, pentru viitorul ei. Tot ceea ce creează artistul are valoare și sens numai în măsura în care își găsește răsunet în sufletul cititorului. Cartea nu trăiește în vitrină sau în rafturile bibliotecilor. Ea prinde viață de abia atunci cînd cititorul o deschide.

Dar așa cum am văzut, trebuie să știi să citești o carte, Lectura înseamnă tot creație.

PREZENȚE ROMÎNEȘTI

Poezia lui Tudor Arghezi devine tot mai cunoscută peste hotare. Revista italiană „L'Europa Letteraria", organ al Comunității Europene a Scriitorilor, publică în numărul 5-6 cîteva poezii, printre care „Testament". De la Paris ne sosește vestea că Luc André Marcel a predat unei edituri pariziene traducerea în limba franceză a unui volum din poezia lui Arghezi. De asemeni, Rafaelo Alberti și Maria Teresa Leon anunță că au terminat aproape traducerea în limba spaniolă a unui volum de poezii argheziene ce urmează să apară la Buenos Aires.

★

In numărul 10/1960 al revistei chineze „Literatura Universală" au apărut fragmente din romanul „Nada Florilor", precum și un articol al Profirei Sadoveanu consacrat maestrului Mihail Sadoveanu.

★

In ziarul brazilian „Al Hamishmar" nr. 71 din octombrie 1960, au apărut nuvela „Pictorul Ghettoului" de Francisc Munteanu, traducere și note de Nelson Vainer, precum și articolul lui N. Vainer „Povestiri din timpul întunecat" care însoțește nuvelele „Obsesia" și „Ringul" de Ioan Grigorescu.

★

Remarcînd apariția în limba romînă a unei culegeri din opera lui Saadi („Grădina florilor"), ziarul iranian „Etelaat" reproduce articolul consacrat de acad. Tudor Vianu marelui poet persan.

★

Ultimul număr al revistei belgiene „Synthèses" închinat R. P. Romîne cuprinde și o serie de articole în domeniul cultural-artistic: „Literatura romînă clasică și contemporană" de Savin Bratu, „Muzica romînească de astăzi" de George Bălan, „Dezvoltarea relațiilor culturale cu străinătatea" de Valentin Lipatti, „Folclorul romîn contemporan" de Mihai Pop.

★

Revista bilunară „Ciné-Presse" care apare la Paris, a publicat recent o pagină consacrată cinematografiei romînești intitulată „Panorama — du film roumain", în care face cunoscute publicului o serie de filme artistice, documentare și producții de scurt metraj.

Despre filmul „Valurile Dunării" se spune:

„Acțiunea se desfășoară în timpul războiului 1939—45 și pune în evidență, cu o mare putere de convingere, forțele patriotice romînești, care luptă împotriva naziștilor. Diversele episoade, care relevă pe lîngă actorii Liviu Ciulei, Lazăr Vrabie și pe sensibila Irina Petrescu, se petrec pe bordul unui cargou, încărcat cu muniții. Acest film, adevărat fragment de istorie trăită, este impregnat de cea mai mare sinceritate". După ce analizează mai pe larg producția lui Ion Popescu-Gopo „Homo Sapiens", revista apreciază de asemenea filmele sale „O dimineață sub ploaie", „De dragul prințesei", povestire feerică în culori. Cît despre „Imaginile Deltei" și „In vîrtejul dansului" prin calitatea realizării lor și frumusețea fotografiilor, filmele acestea documentare merită să figureze în această panoramă a filmului romînesc".

Uniunea Sovietică

In cinstea celui de al XXII-lea Congres al PCUS, filiala din Leningrad a editurii „Scriitorul sovietic" a început pregătirea editării unei culegeri de nuvele și schițe, povestiri și interviuri, ai căror eroi sînt cetățenii Leningradului de astăzi.

★

La Ulan Ude, capitala republicii Buriat Mongole, a avut loc cea de-a 5-a conferință a tinerilor scriitori ai republicii.

Pe lîngă cei 120 de scriitori autohtoni, la lucrările conferinței au participat scriitorii moscoviți A. Samsonia, V. Demetriev și V. Iacovleva.

R. S. Cehoslovacă

In ultima vreme au văzut lumina tiparului două culegeri de poezii ale poetului slovac Voiteh Migalik. In poemul „Răzvrătitul Iov", apărut într-unul din volume, poetul transpune în zilele noastre legenda biblică a sărmanului Iov, din care face un puternic protest împotriva moralei religioase. In același volum este de menționat și un poem cu un puternic caracter polemic împotriva altui aspect al eticei creștine și anume resemnarea în fața „răului".

Și cel de-al doilea volum de poezii distins cu „premiul pentru literatură" cu ocazia celei de a 15-a aniversări a eliberării Cehoslovaciei și intitulat „Cercurile lui Arhimede", e remarcabil prin pasiunea cu care Migalik cîntă revoluția.

S. U. A.

Ultima carte a scriitorului John Hersey, romanul-pamflet „Cumpărătorul de copii" a stîrnit în S.U.A. un mare interes. Romanul arată cum unul din marile monopoluri, aflînd despre un băiat talentat, îl cumpără și supunîndu-l la diferite operații, îl transformă într-un robot științific genial, dar lipsit de sentimente umane. Monopoliștii intenționează să-l opună savanților din țările socialiste.

Maniera grotească în care este scris romanul și, în special, modul în care autorul descrie pe senatorii americani, n-a fost pe placul tuturor. Recenzentul B. Skinner afirmă în revista „New Republic" că Hersey „și-a populat cartea cu caricaturi cam exagerate și că ea încetează de a mai fi distractivă". Totuși, alți critici nu sînt de părere că autorul a urmărit să scrie numai o carte „distractivă". Așa, de pildă, Margaret Healthy scrie că „John Hersey dezvăluie cu îndrăzneală și direct ceea ce, de obicei, poartă denumirea de „modul american de viață". Criticul Karl Hansen este de părere că cititorul va primi lucrarea cu un mare interes. William Jary Smith referindu-se la adversarii romanului spune: „Cititorii care cred că Hersey exagerează ar trebui să privească mai atent în jurul lor. Meritul autorului, — continuă criticul, — constă în atacarea unor probleme importante ale contemporaneității".

Impresii din New York (III)

Teatrul de avangardă

de DINA COCEA

O mai mare îndrăzneală în alcătuirea repertoriului — cu inevitabilele confuzii, explicabile în stadiul în care se află teatrul american — o manifestă un alt teatru, situat la etajul I al unei case de locuit. Spectacolele sale sînt considerate printre cele mai originale pe Off Broadway. „Living Theatre" este un așa-zis teatru de avangardă. Un spectacol caracteristic pentru acest teatru îl constituie **Connection**, piesa de debut a unui scriitor de 27 ani. Piesa înfățișează un grup de adepți ai stupefiantelor, care-și așteaptă rația zilnică de heroină și drama constă în expunerea resemnatei și disperatei lor singurătăți. Personajele nu se consideră nici martiri și nici eroi, ci mai degrabă izolați, indiferenți, străini de colectivitate și problemele ei. Intr-un dialog laconic și lucid, ei discută despre situația lor: trăiesc într-o lume a cărei singură preocupare este dolarul, avînd ca unică perspectivă supraviețuirea animalică. Dacă această lume a banului își găsește astfel fericirea, de ce nu și-ar putea-o afla ei pe-a lor în euforia dată de stupefiante? Modul de viață american este socotit degradant, dar eroii piesei nu văd altă ieșire decît scufundarea în aceeași degradare. Marele succes înregistrat de această piesă și filozofia ei disperată a lăsat cu mult în urmă revolta tinerilor „beatniks", afișînd pînă de curînd o filozofie care voia mai mult scandalizarea burghezilor. Astăzi, beatniksii, combatanții cu jazz și poezie din tavernele Greenvich Village-ului s-au demodat și sînt înlocuiți treptat cu alte și numeroase grupuri de tineri. In cabarete și case particulare aceștia strîng în jurul lor un public tot mai numeros, căruia îi recită texte pline de o aprigă mînie față de tot ce-i înconjoară. Dar în aceste texte uneori, în afară de disperare, mai apar și alte elemente cu o semnificație nu lipsită de interes. Obișnuitul public al acestor noi revoltați sînt miile de elevi ai școlilor medii și studenții celor două universități din New York. Așezați pe podele și mestecînd chewing-gum, ei ascultă un limbaj care nu e cel oficial și întrevăd că modul de viață american nu este ideal, iar unele mituri încep să se prăbușească. Această mișcare artistică cu caracter de revoltă se diferențiază de celelalte manifestări din Off Broadway, prin noutatea și originalitatea ei și este în mod curent situată în Off-Off Broadway, adică în cartierele cele mai mărginașe și sărăcăcioase din partea de vest a orașului. Mulți vizitatori ai New Yorkului sînt orbiți de falsa strălucire de pe Broadway, sau încîntați de aspectele pitorești ale Off Broadwayului. Off-Off Broadway însă, încă nu și-a spus cuvîntul — și s-ar putea ca de acolo să se ridice adevăratul teatru, un teatru care să depășească stadiul pur descriptiv al realității și să treacă la protest, la explicarea și interpretarea realității. Vremea unui astfel de teatru se spune că nu a sosit încă și călătorul care parcurge orașul și teatrul american nu poate decît să regrete că numeroase talente trebuie să parcurgă un drum atît de greu, pentru a descoperi adevărul, a-l dezvălui și a-l reda poporului prin mijlocirea artei.

Condițiile extrem de grele materiale în care artiștii sînt nevoiți să învețe profesiunea de actor și să-și ducă activitatea profesională au determinat crearea numeroaselor grupuri de animatori. Lipsiți de orice sprijin, actorii de toate categoriile fac sacrificii supraomenești, mai întîi ca să se afirme, iar apoi ca să nu sucombe: plătesc taxe peste puterile lor școlilor particulare de teatru, sînt exploatați de manageri și sînt nevoiți să achite impozite exorbitante, statului. O să fac o simplă socoteală în stare să dea măsura greutăților cărora trebuie să le facă față de pildă un actor tînăr, la începutul carierei sale. Una din școlile particulare de teatru vizitată de mine stabilește durata studiilor la un an și cuprinde patru perioade: perioada de iarnă, care începe în ianuarie, perioada de primăvară cu începere din aprilie, perioada de vară care se deschide în iulie și ultima perioadă, cea din octombrie. Fiecare perioadă cuprinde 12 săptămîni, deci în total 48 de săptămîni de studii. Taxa pentru fiecare perioadă este de 395 de dolari, deci pentru 48 de săptămîni de studii, viitorul actor trebuie să achite suma de 1580 de dolari. Tînărul actor, absolvent al acestei școli sau al alteia asemănătoare, poate avea norocul să fie admis —, în urma unei audiții la care se prezintă sute de tineri — într-unul din cele 33 de teatre din New York, primind 5 dolari de spectacol. Un succes onorabil nu depășește însă 60—70 de spectacole într-o stagiune, deci în cel mai fericit caz va putea cîștiga aproximativ trei sute sau patru sute de dolari într-o stagiune, ceea ce înseamnă că abia în decurs de patru ani va putea să recupereze cheltuielile anului de studiu, fără să socotim necesitățile sale cele mai imediate. Față de această situație, nu se poate vorbi despre condițiile de viață prospere ale actorului american. Totuși, în ciuda condițiilor nefavorabile, atît materiale cît și morale, la New York teatrul realist american cu o bogată tradiție se manifestă cu pregnanță în repertoriul acestei stagiuni, atît în ceea ce privește tematica, cît și în ce privește maniera de interpretare. Lucrul acesta îl vădesc și Tennesse Williams în ultimele piese, reprezentarea pe Broadway a pieselor „Un strugure în soare", „Westside Story" etc. Numeroși oameni de teatru doresc să ridice nivelul intelectual al spectatorilor, prin reprezentarea unor autori ca: Shakespeare, Cehov, Shaw, Sean O'Casy, Brecht Miller etc. și să determine un mai mare interes pentru teatru din partea unui public cît mai larg.

★

Am privit timp de o lună cu multă atenție și viața orașului și reflectarea acestei vieți pe scenă; am căutat să cuprind aspectele unui sistem de viață străin de al nostru și să înțeleg mai bine drumul de la cauză la efect. M-am străduit să desprind din încîlcite desișuri sterpe, mugurii care pot înflori și să descopăr drumul de viitor al artistului, care azi, în cetatea dolarului, nu poate fi om și al omului care, mîine poate, va fi un artist liber, un adevărat creator.

Pe drumul întoarcerii, pe cînd trimeteam un ultim salut împietritei „Libertăți", în mine creștea tot mai puternic sentimentul de mîndrie pentru orașele-grădini din patria mea, care se îmbracă zilnic în haine de sărbătoare, pentru furnalele care străpung cerul, pentru bărbații, femeile și copiii care învață cum se făurește fericirea și pentru operele noastre de artă, în care generațiile viitoare vor citi povestea minunată a oamenilor care zidesc azi o lume nouă. Singură între cer și mare, am avut atunci cel mai fierbinte gînd pentru **Libertatea** patriei mele, pentru cei ce o apără și construiesc în pace o viață fericită.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU, Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 10 (364) joi 2 martie 1961 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. — 8 pagini 50 bani

TRĂIASCĂ
VICTORIA
ÎN ALEGERI
A FRONTULUI
DEMOCRAȚIEI
POPULARE!

Glorioasa aniversare a partidului

Comunismul este primăvara lumii. În anul acesta, la cîteva zile după sărbătorirea tradiționalului 1 Mai, comuniștii din țara noastră și întregul popor, în frunte cu clasa muncitoare, vor sărbători — tot într-o radioasă zi de primăvară — cea de-a patruzecea aniversare a întemeierii Partidului Comunist din Romînia. Cu nețărmurită bucurie și cu mîndrie legitimă întîmpinăm acest eveniment de însemnătate istorică, salutîndu-l nu cu salve de tun ci cu noi și pașnice victorii în toate domeniile activității noastre, prin alte mărețe și înălțătoare înfăptuiri ale construirii socialismului în patria noastră.

Directivele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn către toate organele și organizațiile de partid, sindicale, ale U.T.M. cu privire la criteriile principale ale întrecerii socialiste în cinstea aniversării a 40 de ani de la înființarea Partidului Comunist din Romînia, constituie nu numai o chemare și un îndreptar pentru toți oamenii muncii din întreaga țară, ci și o expresie a încrederii conducătorilor noștri în energia creatoare a maselor, în devotamentul și disciplina lor, în capacitatea mereu sporită a acestora, de a împlini și a depăși cele mai îndrăznețe și mai nobile sarcini puse în fața lor. La rîndul ei această încredere este rodul prestigiului cucerit de eroica noastră clasă muncitoare în toți acești ani care au adus-o, sub înțeleapta conducere a partidului, la această înaintată etapă a construcției socialiste, la certitudinea desăvîrșirii ei, înlăuntrul planului de șase ani și al celui de perspectivă. Așa cum se spune în manifestul consiliului central al Frontului Democrației Populare: *„Am ajuns pe o culme de unde se înfățișează limpede priveliștea viitorului minunat al patriei noastre“.* Aniversarea celor patruzeci de ani de glorioasă muncă și luptă a partidului nostru, constituie pentru fiecare dintre noi prilejul de a cerceta, de a cunoaște și înțelege mai bine depărtatele premize ale acestei culmi pe care am ajuns, ale acestei priveliști larg deschise în fața ochilor noștri.

Primăvara noastră a încolțit sub asprimea iernilor grele, în trecutul întunecat al lungii ilegalități, străluminat de credința neclintită în triumful cauzei nobile a partidului, în neostoita luptă cu clasele stăpînitoare care abăteau viforul nelegiuirilor asupra noastră, care închideau în hrubele înghețate ale temnițelor pe cei mai buni fii ai poporului, gîndind că vor putea să stingă flacăra care-i însuflețea. Dar sub troienii adunați de rigorile cumplitei ierni, sămînța a germinat, a răzbit către soare, s-a-nvolburat și crește, strălucitoare și puternică în marea noastră primăvară. Să nu uităm anevoiosul drum al înaintașilor, pe eroii și martirii clasei, pe cei care s-au jertfit cu minunată simplitate dar în deplină conștiință a faptelor lor, la temelia mărețului edificiu pe care îl înălțăm astăzi. Să nu uităm insurecția armată al cărei stegar a fost partidul, nici ajutorul internaționalist al popoarelor sovietice, alături de noi în toate victoriile, de la Eliberare și în toți anii aceștia de cînd am pornit la făurirea vieții noi și fericite, a unei vieți visată în lungi veacuri de crîncenă împilare și de zadarnică mînie și răzvrătire. Numai de cînd Partidul marxist-leninist, partidul comuniștilor din Romînia, a luat în mîinile lui ferme și sigure soarta poporului nostru întreg, am putut înainta, neabătuți, către cucerirea puterii, către înscăunarea dictaturii proletariatului, către construirea socialismului — către culmea de pe care întrezărim îmbelșugatul, pacificul tărîm al erei comuniste. Cuvintele se simt mărunte și stîngace pentru a rosti toată dragostea și recunoștința întreagă, față de acela căruia îi datorăm inițiativa și ducerea la capăt a tuturor victoriilor noastre, încrederea și atașamentul nostru, de fii credincioși, de participanți entuziaști la toate acțiunile pe care, și de azi înainte, le va iniția părintele nostru înțelept, Partidul Muncitoresc Romîn.

Scriitorii, comuniști și fără de partid, se vor strădui să cinstească așa cum se cuvine această mare sărbătoare a întregului popor, cîntînd în versurile lor, zugrăvind în paginile lor de proză cei patruzeci de ani de glorioasă existență a partidului, inspirîndu-se din lupta revoluționară a clasei muncitoare, evocînd glorioasele figuri ale ilegaliștilor — și mai ales, dar mai ales — încununarea acestei îndelungate și statornice strădanii a partidului: actualitatea, faptele pilduitoare ale oamenilor de azi, crescuți la școala învățăturii comuniste, pe aceia ce continuă, în muncă, tradițiile atîtor generații de luptători cari au alcătuit de-a lungul a patru decenii avangarda eroică a clasei muncitoare: iubirea de patrie, abnegația, rîvna de a sluji cu toate puterile, cu întregul avînt, cauza revoluției noastre.

Să încercăm și noi, scriitorii, să ținem pasul eroilor cărților noastre, să-i ajungem din urmă, pe culmea unde i-a condus partidul, pentru a *„înfățișa limpede priveliștile de azi și de mîine“* ale țării, la acest sărbătoresc popas în urcuș.

Marcel BRESLAȘU

ÎNCREDERE

Primăvara asta somnoroasă cu cer nehotărît mi-arată prin geamuri o înflorire neașteptată. Zidurile orașului s-au împodobit cu afișe electorale. Cînd au trecut patru ani? Tot pe o astfel de vreme am făcut cu mașina „Gazetei literare“ un raid în jurul Bucureștiului ca să scriu un reportaj despre alegeri. Deschid caietul cu tăieturi vechi din ziare și recitesc rîndurile negre, culese cu litere de plumb unul sub altul.

Pe atunci niște țărani din comuna Săftica cereau deputatului lor înființarea unei stații de încărcare a aragazului și electrificarea unui sat din apropiere. Notasem și cifra operației: 1350 lei de familie. Îmi aduc aminte că autovehicolul ce mă transporta ajunsese pînă în centrul Ploeștilor. Acolo nu existau încă acele clădiri albe pe care le-am zărit acum cîteva luni, ocupate de locatari. Dar cîte nu existau în urmă cu patru ani? Ia să facem o scurtă recapitulare: la Bicaz se mai lustruia stînca într-o muncă pe cît de migăloasă și atentă pe atît de necesară. Marea aceea dintre munți nu luase ființă decît în imaginația poeților (care au năvălit literalmente să o vadă născîndu-se). Se construiseră Săvineștii? Memoria începe să-mi joace farse, dar recunoașteți și dumneavoastră că lista înfăptuirilor e lungă! Exista *litoralul,* cum i se spune pe scurt, rivalizînd cu cele mai renumite plăji din lumea întreagă? Existau uzinele acelea nenumărate, presărate în lungul și în latul țării — opera *noastră?* O sală de sport acoperită la Constanța? Un bazin tot acoperit la Oradea? Sala Palatului și cartierul nou din fața sa, toate acestea au existat acum patru ani? Nu, memoria nu mă înșeală de loc. Avem în paginile ziarelor fotografii de blocuri cu care un regim burghez s-ar fi lăudat 300 de ani (Nu mai țineți minte ce larmă se făcea în presă la *sfeștania* vreunei biserici sau spital cu 50 de paturi?). N-am terminat încă: exista șoseaua Mihai Bravu. Floreasca cu noile clădiri, Grivița mea exista acum patru ani? Exista șoseaua Giulești cu noile locuințe? Dacă m-ar lăsa hîrtia aș acoperi-o cu cifre la infinit. Cred însă că e timpul să închei.

Peste cîteva zile numai, fiecare va depune în urne buletinul de vot. Este un lucru pe care-l așteptăm cu nerăbdare pentru că bucățica de hîrtie depusă în lăzile sigilate este o

Eugen BARBU

(Continuare în pag. 4)

CUVINTE ADEVĂRATE, CUVINTE DE AUR

de acad. ZAHARIA STANCU

Manifestul Consiliului Central al Frontului Democrației Populare arată că, în ultimii ani, cultura, arta și știința puse în slujba poporului au luat în țara noastră un puternic avînt. Cercetătorilor științifici, scriitorilor, artiștilor și celorlalți oameni de cultură li s-au asigurat condiții de creație deosebit de favorabile. Un număr din ce în ce mai mare de oameni de știință din Republica noastră Populară participă la Congrese internaționale, iau acolo cuvîntul, fac comunicări interesante, ajutînd astfel la creșterea prestigiului pe plan mondial al poporului nostru. Literatura noastră străbate din ce în ce mai mult peste hotare. Artiștii plastici încep să fie cunoscuți și prețuiți și în țări străine. Teatrele noastre au dat spectacole și s-au bucurat de mari succese în U.R.S.S., în Franța, în Italia. Cîntăreții și dirijorii noștri străbat lumea. Toate acestea dovedesc încă o dată că în regimul nostru talentele se dezvoltă, că arta noastră, literatura noastră, știința noastră încep să contribuie din plin la tezaurul cultural, artistic și științific al întregii omeniri, lucru de care, sub vechiul regim burghezo-moșieresc, nici măcar nu putea să fie vorba. Inlăuntrul țării „se desfășoară o largă activitate de ridicare a nivelului de cultură al maselor, de răspîndire a cunoștințelor științifice“. Astfel — subliniază Manifestul — numai „anul trecut s-au difuzat în orașe, în sate și pe șantiere 50 milioane de cărți și broșuri, multe sute de milioane de ziare și reviste“. De asemenea, tot numai în cursul anului trecut „s-au prezentat oamenilor muncii aproape un milion spectacole de cinematograf și peste 28 mii spectacole de teatru și concerte“. Progresul, așa cum îl arată faptele, este considerabil și nici dușmanii noștri cei mai înrăiți nu-l pot contesta. Trebuie să se știe însă bine că „dacă țara noastră a obținut asemenea succese în dezvoltarea sa, dacă trăim din ce în ce mai bine și avem încredințarea că fiecare zi ne va aduce noi victorii — aceasta se datorește faptului că la cîrma țării se află Partidul Muncitoresc Romîn, neobosit luptător pentru fericirea poporului“. Cuvinte adevărate, cuvinte de aur conține Manifestul. Partidul comuniștilor, în cei patruzeci de ani de existență, a dus o luptă eroică, o luptă dîrză, neînchipuit de grea. Această luptă s-a caracterizat „prin devotamentul neclintit față de cauza celor ce muncesc, prin politica sa înțeleaptă și clarvăzătoare“. In chip firesc partidul a cîștigat încrederea poporului nostru, prețuirea și dragostea sa fierbinte. Astăzi întreaga noastră țară ascultă cuvîntul partidului, construiește socialismul sub îndrumarea partidului. Un factor de seamă în obținerea marilor noastre succese îl constituie ajutorul frățesc al Uniunii Sovietice, colaborarea și într-ajutorarea cu toate țările socialiste.

Aproape cinci milioane de cetățeni au participat la întocmirea programului trasat de Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn, fapt fără precedent în istoria acestui popor și care dovedește profundul democratism al regimului nostru democrat-popular. Prevederile planului de șase ani aprobat de Congres au și început a fi împlinite. Oamenii muncii de la orașe și sate știu astăzi că muncesc pentru propria lor bunăstare, pentru propria lor fericire, pentru întărirea și înflorirea patriei socialiste care este a lor și care, mîine, va fi a urmașilor lor. Realizarea prevederilor planului de 6 ani va da un și mai mare avînt dezvoltării economice a întregii țări, ridicării tuturor regiunilor. Prin aceasta, bunăstarea fiecăruia va spori iar patria noastră va face mari progrese în toate domeniile de activitate. „Peste cinci ani, țara noastră va produce în mai puțin de 40 de zile atît cît s-a produs în Romînia burghezo-moșierească în întregul an 1938“. In anii care vin 400 de întreprinderi vor fi modernizate, lărgite, reutilate. Se vor construi 180 întreprinderi noi. Vor lua ființă 300 noi secții industriale. Se vor deschide noi mine de cărbuni și de minereuri. Va fi construită o nouă uzină de cocs. Se va ridica un combinat de aluminium cu o capacitate de 50 mii tone anual. La Ploești se va construi un mare complex petrochimic, iar la Galați un uriaș complex siderurgic. Manifestul dă, la acest important capitol, nenumărate alte precizări. Pînă la sfîrșitul șesenalului toate aceste chibzuite prevederi vor fi, fără nici o îndoială, înfăptuite prin puterea minții noastre și prin puterea brațelor noastre. Tot în anii șesenalului se va dezvolta baza energetică a economiei naționale prin creșterea producției de țiței și a energiei electrice. Extragerea de cărbuni se va ridica la circa 12 milioane tone. In aceeași perioadă va cunoaște o creștere însemnată industria siderurgică. Manifestul ne spune că: „Extracția minereului de fier va ajunge la circa 4 milioane de tone. Producția de fontă se va mări la 2 milioane de tone. Se va lărgi baza de materii prime necesară producției de oțel. In 1965 țara noastră va produce 3,3 milioane tone de oțel, iar în 1970 circa 7,5 milioane tone. Ce reprezintă aceste cifre apare limpede dacă ne gîndim că în 1938 în Romînia nu se produceau nici 0,3 milioane tone oțel“. Va lua o mare dezvoltare și industria constructoare de mașini care „va produce instalații moderne de foraj, utilaje pentru rafinării și industria chimică, locomotive Diesel electrice, nave maritime și fluviale, utilaje pentru industria construcțiilor și a materialelor de construcție, mașini unelte, camioane, tractoare, mașini agricole“. Față de 1959, în anul 1965 industria noastră chimică va produce de peste 14 ori mai multe mase plastice și rășini sintetice și de 43 de ori mai multe fibre și fire sintetice. Agricultura noastră socialistă va avea la dispoziție în 1965 de 10 ori mai multe îngrășăminte chimice decît astăzi. In anii șesenalului producția industriei ușoare și alimentare „va spori de 2 ori și își va îmbogăți sortimentele“. Una din principalele bătălii se va da pentru ca nivelul tehnic al industriei să se ridice cît mai mult, pentru a se ajunge neîntîrziat la îmbunătățirea calității tuturor produselor.

Trecînd la problemele privitoare la dezvoltarea agriculturii noastre socialiste, Manifestul Consiliului Central al Frontului Demorcației Populare precizează că: „Se va asigura un belșug tot mai mare de produse agro-alimentare în interesul îmbunătățirii necontenite a traiului populației muncitoare de la orașe și sate“. Se vor dezvolta și întări gospodăriile agricole colective și gospodăriile agricole de stat. „Oamenii muncii de la sate vor dispune în 1965 de 100.000 tractoare, peste 70.000 semănători, peste 43.000 combine pentru recoltatul păioaselor, peste 8.000 combine pentru recoltatul porumbului“.

Se vor dezvolta mult mijloacele de transport și telecomunicații. Se va mări parcul de locomotive Diesel. Unele linii ferate vor fi electrificate. Transporturile auto își vor dezvolta traficul de peste 3 ori. Se vor da în folosință 50.000 camioane și 13.000 remorci. Se vor moderniza mii și mii de kilometri drumuri. Transportul maritim va crește în 1965 de 7,5 ori față de 1959.

Manifestul ne mai arată că în comerț „volumul de mărfuri de toate felurile pus în vînzare va crește an de an“, și că, în domeniul gospodăriei comunale „va continua acțiunea de sistematizare urbană, de înfrumusețare a orașelor și satelor patriei“. In ceea ce privește nivelul de trai al populației în anii care vin „oamenii muncii vor cîștiga mai mult, vor trăi și mai bine“.

Pînă în 1965 statul nostru democrat-popular va investi în construcția de locuințe 13 miliarde lei, dînd în folosința oamenilor muncii 300.000 apartamente. In aproximativ 15 ani de acum înainte — așa cum a hotărît Congresul al III-lea al P.M.R. — problema locuințelor va fi rezolvată în linii generale în țara noastră. O deosebită atenție se va da ocrotirii sănătății oamenilor muncii. In învățămînt se va ajunge ca în 1962 „aproape întregul tineret de vîrstă școlară va fi absolvit școala de 7 ani“. In anii următori se va trece treptat „la învățămîntul general de 8 ani, durata școlii medii de cultură generală ajungînd la 12 ani“. Se vor construi noi școli, noi cămine culturale, noi case de cultură, noi teatre, noi cinematografe, noi baze sportive, noi posturi de radio și televiziune.

In alegerile de la 5 martie — alegeri de care ne despart numai cîteva zile — Frontul Democrației Populare se prezintă cu mari succese, cu uriașe realizări și cu acest nou program de muncă și luptă pentru întărirea, îmbogățirea și înflorirea patriei noastre, cu acest nou program care va duce la bunăstarea și fericirea celor ce muncesc, cu acest nou program pentru construirea socialismului în patria noastră, pentru pace.

Partidul este puternic și are o conducere fermă, încercată și pricepută. Țara noastră are bogății uriașe. Poporul nostru este harnic și talentat.

Nu încape nici o îndoială că tot ceea ce s-a prevăzut va fi realizat.

La 5 martie poporul nostru va cîștiga încă o biruință, acea biruință care îi va deschide și mai larg, în față, viitorul luminos.

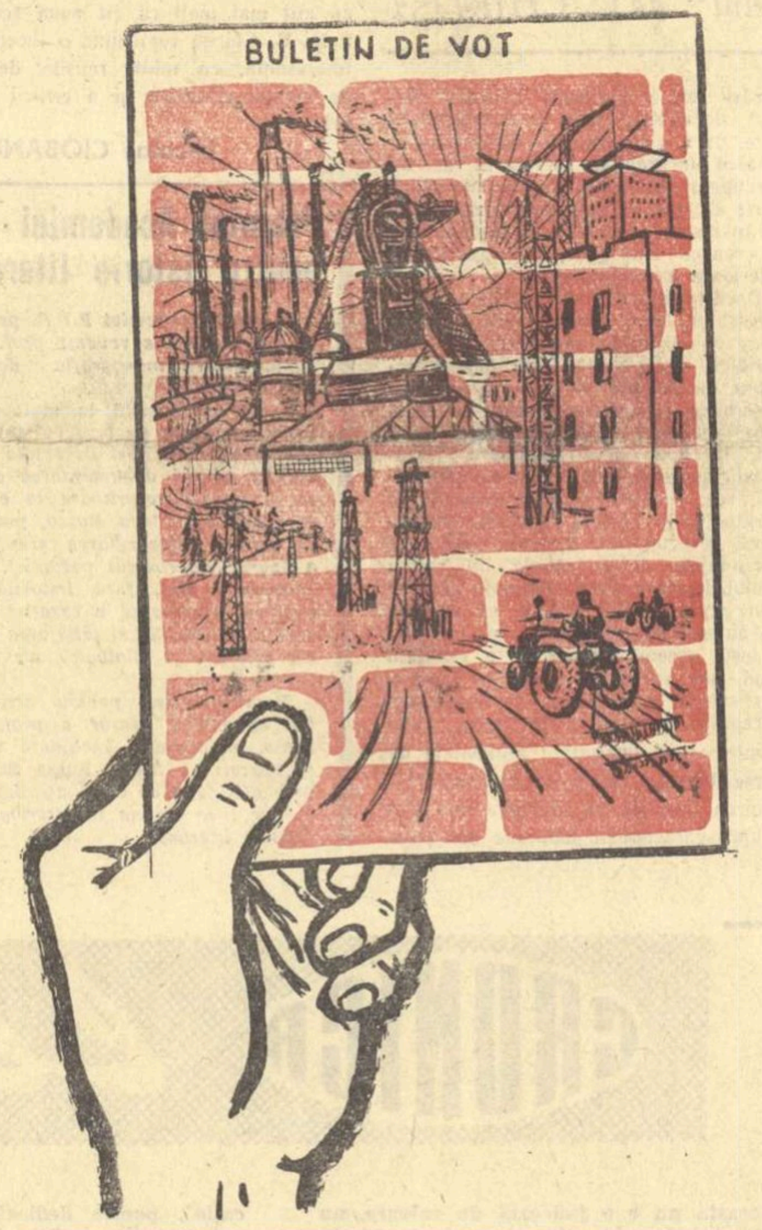

VOTUL NOSTRU — Desen de GH. BOȚAN

Trecut și viitor

Cîți ani au trecut din acel 1946 cînd, luptînd împotriva partidelor „istorice“ îndemnam, noi tineretul vremii, pe oameni să voteze „soarele“? Era secetă și călcam prin molozul lăsat de război, și țara era sărăcită și bîntuia tifosul și în Maramureș am întîlnit ciobani care întrebau ce mai face Franz Josef și la Capșa se dădeau asigurări că americanii vor debarca mîine la Constanța. Era secetă și, pe atunci, oamenii erau încleștați în bătălia deschisă cu dușmanul de clasă. Era greu. Partidul se afla abia la începuturile construcției, adică ale reconstrucției. Și noi am votat speranța noastră, am votat cu toată încrederea noastră. Votînd așa cum s-a întîmplat în toamna aceea, „soarele“, oamenii, milioanele de alegători votau viitorul.

★

Au trecut anii, tinerii care împrăștiau seara „Strîmbătatea“ la Cercul Militar, înfruntîndu-se cu maniștii, au prins o cută și fire albe și iată, întorcînd privirea, descoperim cu surprindere parcă, existența unui trecut. A apărut din scurgerea timpului un trecut. Am construit un trecut. *Speranța, încrederea oferite din suflet partidului în 1946, au fost onorate. Programul electoral de ieri s-a preschimbat în furnale, cuvîntările din Piața Națiunii într-o mare, la Bicaz. Dacă atunci alegeam o nădejde (singura cu putință), de mult și cu atît mai mult astăzi votăm o certitudine (singura existentă). Prin uluitor de rapidă mișcare dialectică (nici măcar o generație nu s-a dus), viitorul s-a transformat, brusc, ca-ntr-o răsturnare, în trecut.*

Așadar a venit, hotărît și definitiv, vremea cînd omul are posibilitatea de a vota pentru o istorie. La 5 martie vom vota victoria construcției socialismului.

Ducîndu-ne duminică dimineața la centrele de vot, vom alege uzina cocso-chimică de la Hunedoara.

Intrînd în cabină să cercetăm buletinele, vom vota pentru construcția din sticlă și neon de la Săvinești.

Indreptîndu-ne înspre urnă, vom alege blocurile din Piața Palatului. Ieșind din cabina unde vom vota pentru Frontul Democrației Populare, vom alege pe autorii uzinei cocso-chimice de la Hunedoara, ai uzinei de la Săvinești, ai blocurilor din Piața Palatului R.P.R. Alegînd pe candidații poporului condus de comuniști, alegem pe făuritorii cuceririlor noastre și ai viitorului nostru.

Al. MIRODAN

PE MUREȘ ȘI PE TÎRNAVE...

Am mai urcat și altădată pe Mureș, tot într-un început de primăvară timpurie. Atunci am cunoscut și Sînpaulul și Oarba, iar la Vaidei, am stat cîteva ceasuri bune la un prieten, și țin minte cît am admirat cîmpia mureșană, cît ne-au încîntat culmile și glasurile vîntului! Trecusem Mureșul pe la pornirea zăpoarelor, pe pod umblător, și lunecau ghețarii ca insule plutitoare...

De data asta căile noastre ne-au dus către alte puncte cardinale. Am ieșit din Tîrgu-Mureș pe drumul Acățarilor, țintă ultimă fiindu-ne depărtatul Odorhei. Și astfel, după ce am trecut și prin Bălăușer și prin Fîntînele, s-au deslușit deodată fumurile înalte de la termocentrala Sîngiorzul-de-Pădure! Am stat locului, dînd toată admirația acestei construcții a anilor puterii populare, și stîlpilor care duc către patru zări, prin cablurile de înaltă tensiune, energia și lumina.

Pe urmă, dintr-o vale a Tîrnavelor, unde mai dăinuiau palide raze de soare, am urcat serpentinele Goaghiului, tot mai sus și mai sus, pînă la pădurile cu spic fumuriu de promoroacă...

Și am trecut și prin Cristurul-Secuesc. Curînd se zăreau și Tăurenii. Apoi, odată cu seara, am intrat în tîrg la Odorhei, și după o clipă de hodină, am prins să ne facem „bilanțul“ zilei: ce văzusem și ce ne impresionase...

Doar în cîteva ceasuri străbătuserăm atîtea noutăți, încît, acum, la ceasul chibzuirii, simțeam cum pune stăpînire pe noi o tot mai mare mîndrie. N-am numărat în lungul drumului nici căminele culturale, nici cinematografele sătești, nici dispensarele, nici casele de nașteri, — însă le-am văzut pretutindeni, mai toate ridicate în ultimii ani! Stîlpii noi indicau și ei că electrificările de pe văile Mureșului și Tîrnavelor se înfăptuiseră tot în anii aceștia, iar ulițele întregi de case noi de prin sate, arătau și ele tragerea de inimă, hărnicia și entuziasmul harnicului și înțeleptului popor romîn, creator genial de opere spirituale și edificii...

Ar fi, poate, fără folos să arăt și cu acest prilej că în țara noastră nu se mai află sat fără măcar un început de bibliotecă, după cum nu se află văzduh spre care să nu se fi repezit semeață antena aparatului de radio... In privința aceasta, văile Mureșului și Tîrnavelor se pot lăuda cu toată inima! Și pe aceste meleaguri odată cu energia electrică a pătruns și lumina cunoașterii, izgonind pe totdeauna, înapoierea, la groapa neființei!

Văzusem gospodarii de prin satele mureșene și tîrnăvene, văzusem copiii

Eusebiu CAMILAR

(Continuare în pag. 6)

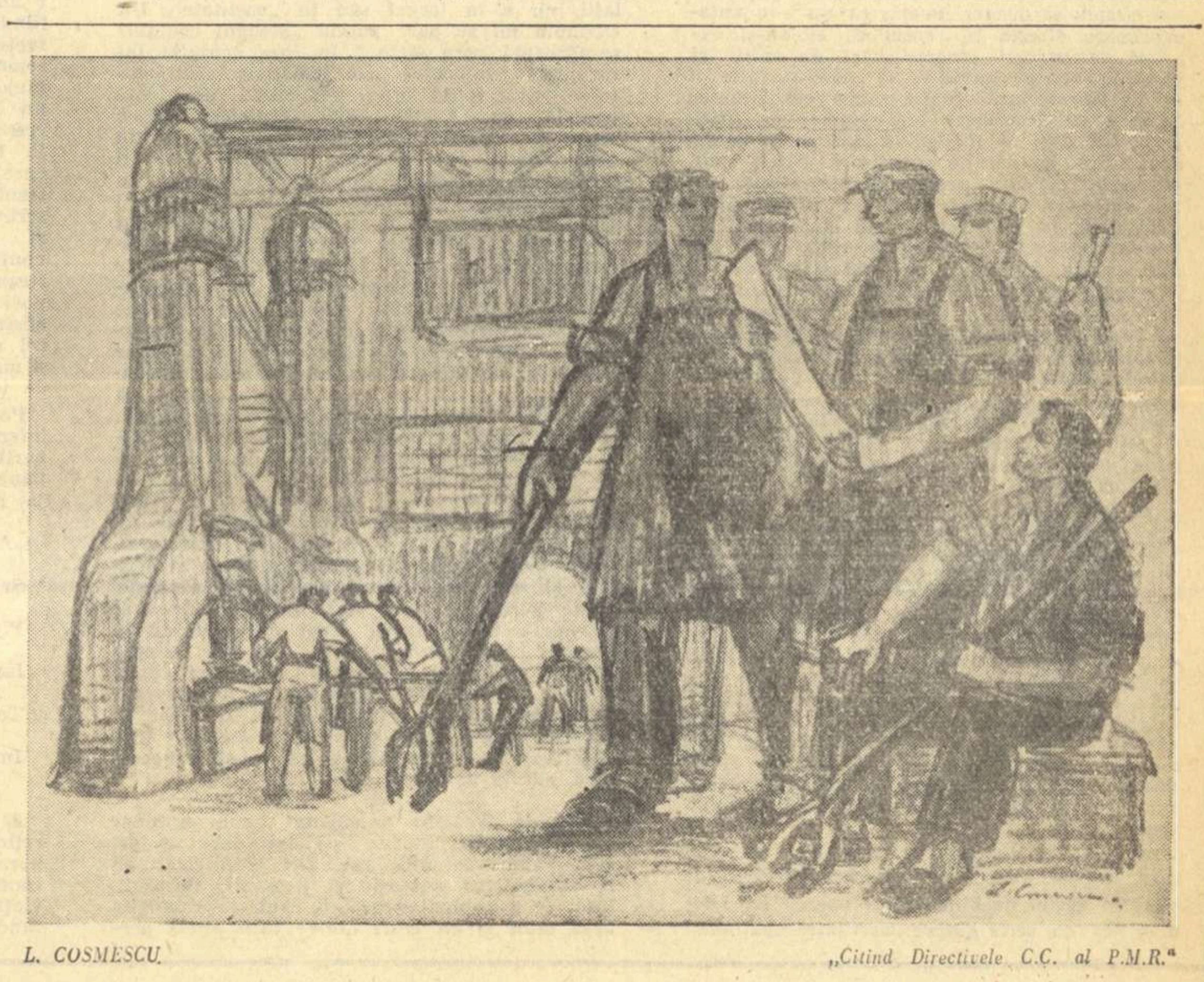

L. COSMESCU — „Citind Directivele C.C. al P.M.R.“

ÎN ACEST NUMĂR:

- **Prin țară, în preajma alegerilor**
  - reportaje de Mioara Cremene, Miko Erwin, Vasile Nicorovici — pag. 3-a
- **Alegem**
  - ciclu de versuri de Cicerone Theodorescu — pag. 4-a
- **Candidați ai poporului**
  - portrete de Ioan Grecea, Dumitru Ignea, Toma George Maiorescu, Lascăr Sebastian, Al. I. Ștefănescu, Mihail Stoian — pag. 5-a
- **Versuri în cinstea alegerilor**
  - de Ion Bănuță, Camil Baltazar, Al. Gheorghiu-Pogonești — Pag. 6-a

„Victimele" noastre

Intr-un articol din „Tribuna" (nr. 7/1961), semnat de Leonard Gavriliu și referitor la atitudinea „Gazetei literare" față de tinerii scriitori se spune la un moment dat (pe lîngă alte afirmații pe care nu le discutăm acum) că „Gazeta literară" ar fi ignorat disprețuitor atîtea „nume egale sau aproape egale în merite cu cele așa de mult răsfățate în paginile săptămînalului bucureștean" (adică N. Velea, Nichita Stănescu și Cezar Baltag). Printre „victimile" pe care le semnalează Leonard Gavriliu se numără D. R. Popescu, Leonida Neamțu, Petre Sălcudeanu, Radu Cosașu, Vasile Rebreanu, Horia Zilieru etc. Trebuie să facem cîteva precizări. Talentatul prozator D. R. Popescu a fost oare chiar atît de ignorat de „Gazeta literară" pe cît se plînge L. G.? În afara volumului de debut „Fuga", apreciat de „Gazeta literară" (vezi în acest sens cronica lui Mihail Petroveanu), să ne referim doar la primirea făcută romanului „Zilele săptămînii", apărut mai recent, în 1959. S-au scris următoarele articole: „Un roman despre satul contemporan" de Matei Călinescu (nr. 37/1959), „O construcție critică fragilă" de Eugen Simion (articol apărut în nr. 44/1959, în care sînt respinse unele critici aduse de către H. Zalis romanului) și cronica literară a lui Paul Georgescu (nr. 43/1959). Pe marginea nuvelelor publicate în presă de către D. R. Popescu a apărut articolul „Dialog cu trecutul" de G. Dimisianu (nr. 42/1959). În anul 1960 — an în care n-a mai apărut vreun nou volum al lui D. R. Popescu — „Gazeta literară" a publicat un articol asupra scriitorului de Al. Hanță (nr. 33/1960). Despre Leonida Neamțu — înainte de apariția volumului „Cîntecul constelației" — s-a publicat un articol semnat de N. Ciobanu (nr. 33/1960), iar imediat după apariție articolul lui Matei Călinescu (nr. 52/1960). Primul volum al lui Vasile Rebreanu a fost întîmpinat cu obiectivitate (după cum recunoștea însuși L. G. într-un articol din „Gazeta literară" nr 48/1959 — în care polemiza violent cu revista „Tribuna", constatînd recrudescențe apologetice în atitudinea săptămînalului clujean față de „martirul" „Gazetei literare", — V. Rebreanu). S-a publicat prezentarea volumului „In plină zi" (Liviu Călin, nr. 43/1959) și cronica literară de Paul Georgescu (nr. 50/1959). În nr. 23/1960 al „Gazetei literare" a apărut un articol despre Vasile Rebreanu de Adriana Iliescu. Ar fi ciudat să se vorbească, în privința lui Petre Sălcudeanu, de lipsa de ospitalitate a „Gazetei literare" (cum sugerează L. G.). În această revistă prozatorul a publicat mai multe nuvele și fragmente de roman, iar recentul său volum „Iubește ziua de mîine" a fost curînd recenzat, apoi discutat la cronica literară (nr 6/1961). „Gazeta literară" are însă deficiența criticabilă de a nu fi acordat atenție unor scriitori valoroși ca Miron Scorobete și I. Arieșanu, cum pe bună dreptate remarca L. G. Revista își rezervă dreptul de a scrie despre ei cînd vor apare volumele lor de debut.

Pocnete sublime

„Poemul despre Cuba" publicat de Gh. Tomozei în numărul trecut al „Luceafărului" se înscrie pe linia poeziei politice de actualitate și denotă receptivitatea tînărului poet pentru temele cetățenești. Poemul, vădind pe alocuri un autentic patos revoluționar, se remarcă prin varietatea modalităților lirice (pamflet antiimperialist, odă eroică etc.). Din păcate poetul se lasă furat de sonorități facile; *(„Cuba"! / Numele tău ni se apropie de auz / Și ne încălzește sîngele. / Cuba! / O, aceste sunete seamănă* cu pocnetul sublim */ al nucilor de cocos, în cădere / aceste sunete-s gemene cu* plescăitul oceanului...").*Alte imagini sînt cel puțin bizare („Toba nu știe să rîdă, / Ca un pîntec alb de stea. (?!) / Cuba da!" Nu lipsește nici calambrul: „Cuba. Un cub de zahăr".*

GH. COMAN „Demonstrația muncitorească la 24 februarie 1945"

CARACTERUL EROULUI MUNCITOR

Pe marginea romanului „Oțelul" de C. CHIRIȚĂ

Privită în lumina perspectivelor deschise de documentele celui de al III-lea Congres al Partidului cu privire la sarcinile ce revin clasei muncitoare în opera de desăvîrșire a construcției socialiste în anii ce vin, necesitatea reflectării chipurilor de eroi muncitori în proza noastră — ca de altminteri în toate celelalte genuri literare — apare cu atît mai evidentă. Cum s-a observat adesea, prezența clasei muncitoare în literatură trebuie să devină o preocupare centrală a scriitorilor. Eforturile făcute de către prozatorii noștri sînt întru totul meritorii, mai ales în direcția evocării luptei clasei muncitoare în anii de dinainte de eliberarea țării, luptă despre care literatura interbelică ne-a lăsat extrem de puține scrieri în proză. Viața de azi a clasei muncitoare apare de asemenea descrisă în operele epice ale multor scriitori, aparținînd diferitelor generații. Să amintim mai întîi de romanul Oțel și pîine al lui Ion Călugăru, apoi de romanele și schițele lui Francisc Munteanu, Nicuță Tănase, Nicolae Țic, după cum și de nuvelele lui Eugen Barbu, Pop Simion, Radu Cosașu și ale altora.

In ultimii doi ani, acestor nume li s-a alăturat și acela al tînărului prozator Constantin Chiriță, pînă atunci autor de cărți despre și pentru copii și tineret. După numai un an și cîteva luni de la apariția stufosului roman industrial Intîlnirea (1959), Constantin Chiriță se prezintă în fața cititorilor cu o nouă carte Oțelul vădind aceleași preocupări. Oțelul constituie o încercare de a rezolva cu mai multă eficiență artistică decît In tîlnirea problematica majoră a reflectării clasei muncitoare în literatură. Progresul înregistrat de data aceasta de către scriitor este neîndoielnic. El constă în primul rînd în aceea că romancierul și-a definit cu mai multă vigoare obiectivul. Progresul realizat este vizibil în primul rînd în modul de realizare a personajelor. Natura acestora, în funcție de activitatea socială în care sînt angrenate, se reliefează mai puternic, particularizîndu-se și sugerînd specificul etico-politic al clasei din care fac parte. Insuși titlul romanului se pare că exprimă un anume tîlc în această privință: avem deaface cu un roman al oțelului și al protagoniștilor acestuia. Se subînțelege, aproape din fiecare pagină a cărții, că dimensiunile spirituale, caracterologice ale muncitorului se evidențiază în primul rînd în procesul muncii desfășurate de el. Spre deosebire de Intîlnirea, în Oțelul acțiunea se petrece în cea mai mare parte în uzină. Se conturează figuri de oțelari ca bătrînul maistru Voicu, tînărul său prieten Crișan, maistru și el, prim-topitorii Covaci, Dumitrașcu, Melinte, Piculină, organizatorul de partid Pavel și alții.

Am putea spune totuși că romanul lui Constantin Chiriță își soarbe substanța epică din explorarea a două conflicte, neantagonice în fond; cel mai sus indicat — încleștarea dintre om și oțel, — și acela pricinuit de adoptarea de către oțelari a unor atitudini și concepții diferite în fața problemelor ridicate de sarcinile de producție. Deși cel de al doilea „conflict" derivă din primul, el îl preocupă pe scriitor în cea mai mare măsură. Lucrul nu-i întîmplător: tînărul prozator a sesizat natura specifică a noilor atitudini, ce se ivesc între oameni animați de aceleași idealuri în sînul societății socialiste. Astfel, între cele două personaje principale ale romanului, maiștrii Voicu și Crișan, între care există legături de strînsă prietenie, la un moment dat se ivesc nepotriviri în privința modului de a vedea căile de mărire a producției de oțel. Amîndoi comuniști de nădejde, ei ajung să aibă puncte de vedere diferite: în timp ce încercatul Voicu, „Leul" cum îi spun tovarășii săi de muncă, este de părere că oțelul trebuie „înduplecat" întocmai ca o ființă, căreia să-i pătrunzi în „suflet" și s-o stăpînești ca atare, cu toată puterea, Crișan, viitor inginer, își sprijină acțiunile pe metode științifice, pe calculul matematic, comportîndu-se lucid, nesentimental. Crișan este un studios, un rațional prin definiție, a cărui dorință supremă, ca metalurgist, este de a găsi puntea de legătură dintre adevărul abstract, rezultat din calcul, și adevărul practic, invederat în producție.

Interesul cărții lui C. Chiriță constă tocmai în urmărirea cu abilitate și, am spune, cu competența romancierului bine inițiat în tainele tehnice ale subiectului abordat, a evoluției în plan epic — cu repercusiunile sale psihologice — a acestor „rivalități", formă de fapt a întrecerii socialiste. Intr-adevăr, de aici, cum constată organele de conducere ale combinatului metalurgic și cele de partid, producția de oțel n-are decît de cîștigat, atît în stimularea elanului și a avîntului în muncă, pe de o parte (provocate de poziția lui Voicu), cît și în elanul de care masa de metalurgiști este cuprinsă în privința promovării curajoase a celor mai moderne cuceriri tehnice. Cele mai multe dintre ele sînt rod al eforturilor creatoare ale muncitorilor, cărora maistrul cel tînăr, Crișan, le este un exemplu viu. Ultimele capitole ale romanului relatează firesc cum cele două „stiluri" de muncă fuzionează în conștiința oamenilor, într-o sinteză care încorporează toate elementele pozitive apărute în timpul întrecerii. Aici credem că scriitorul a comis însă o eroare destul de mare: inițiativa realizării acestei sinteze nu o are în roman unul dintre protagoniștii duelului ce se desfășoară, sau vreunul dintre tovarășii lor, ci inginerul Benedict Moruzi, un cabotin pînă la despersonalizare, de o mărginire mic-burghezo-ciocoiască incurabilă. Incercarea de a-l „recupera" pe acest inginer în ultima parte a cărții — prin atribuirea rolului de mai sus — eșuiază în plan artistic și, ceea ce-i mai grav, dăunează logicii interioare a romanului.

Dacă în planul vieții sociale a metalurgiștilor, cum am încercat să arătăm, chipurile de muncitori ne apar veridice, de o reală forță generalizatoare, în schimb, în ceea ce privește descrierea universului intim al acestora, modalitățile folosite de romancier ne apar nesatisfăcătoare. Și aceasta nu pentru că Voicu, Crișan, Pavel, sau Piculină n-ar fi urmăriți de scriitor și în această ipostază. Dimpotrivă, preocupărilor de ordin intim ale personajelor li se acordă un spațiu destul de mare. Ce se întîmplă atunci? Din capul locului trebuie să spunem că autorul acestui roman, nu mai dovedește aceeași cunoaștere a realității cînd este vorba de viața de familie, particulară, a oțelarilor. Cu unele mici excepții, pătrund și în Oțelul elementele unei imaginații alimentate de surse livrești, ca și în romanul Intîlnirea. Aceasta se restrînge mai ales asupra felului în care sînt descrise relațiile erotice sau, în genere, de familie. Cel mai curios lucru este că personajele feminine din romanul „Oțelul", sînt protagonistele unei vieți așa-zis „intelectualizate", în sensul că ele suferă de „spleen"... De altfel imixtiunea supărătoare a unor astfel de elemente quasi-intelectuale se resimte și în preferința autorului pentru maxime de o valoare cam dubioasă care apar fie în dialoguri, fie în partea narativă: ... „amintirile apar numai atunci cînd trebuie umplut un gol în suflet". „Am devenit și eu o mobilă în această încăpere, cu singura deosebire că nu mai trebuie să-i șteargă nimeni praful" etc.

Evident că personajele romanului Oțelul n-ar fi avut decît de cîștigat în veridicitate dacă autorul s-ar fi dezbărat complet de tentațiile artificiului, care apar mai ales atunci cînd este vorba de viața din afara uzinei, — de reconstituirile livrești, anacronice și lipsite de fiorul autenticității. Aceasta cu atît mai mult cu cît noua scriere a lui C. Chiriță reprezintă o încercare interesantă, cu multe reușite, demnă de atenția cititorilor și a criticii literare.

Nicolae CIOBANU

Premiul Academiei pentru istorie literară

Premiul Academiei R.P.R. pentru istorie literară a revenit prof. Al. Dima pentru monografia despre Alecu Russo.

Lucrarea, primită cu mult interes și analizată pe larg în momentul apariției, a fost apreciată de cititori pentru documentarea atentă și bogată referitoare la epoca și opera lui Alecu Russo, precum și pentru interpretarea științifică a operei valorosului pașoptist. Remarcabile sînt, fără îndoială, și analiza competentă a creației literare a scriitorului și reliefarea ideilor istorice și filologice ale lui Alecu Russo.

Reprezentativă pentru activitatea de istoric literar a prof. Al. Dima, monografia închinată vieții și operei lui Alecu Russo capătă, prin distincția ce i s-a acordat, locul ce i se cuvine în istoriografia noastră literară.

O CARTE pe săptămînă

Între autenticitate și idilism

Există, în primul volum de versuri al ieșeanului Florin Mihai Petrescu — Stele roșii *— mărturii ale unui talent autentic. Uneori, chiar în ciuda versificărilor plate, în ciuda asociațiilor idilic-convenționale, simțim o mișcare lirică generoasă, plină de prospețime intensă, dar pe care poetul însuși pare a o întîmpina cu neîncredere. Această rezervă, am zice chiar rezistență, îl face pe Florin Mihai Petrescu să-și formeze o concepție greșită asupra talentului său, dînd preponderență unor laturi mai degrabă exterioare ale acestuia (o anume cursivitate prozodică, o anume plasticitate a formulărilor lirice). Poetul e, de fapt, un romantic a cărui candoare nu exclude patosul participării la pulsația vieții reale. Intre fondul emotiv inițial și actul de comunicare există însă de multe ori o discrepanță evidentă, provenită din încercarea stăruitoare de a dilata sentimentul, de a-i conferi un fel de noblețe și de măreție, la modul general, declarativ. Efortul acesta, angajat într-o direcție care ignoră adevărata personalitate a poetului, sfîrșește în facilitate. O profuzie de imagini luminoase, de cupole albastre, de limpezimi cristaline cu „arătări de zîne" și atmosferă de basm ne avertizează că ne aflăm în plină convenție idilică.*

Fl. M. Petrescu, atîta vreme cît se păstrează în marginile unei percepții lirice directe a realității, știe să deseneze sugestiv, ca în acest „Instantaneu industrial: „În aer fumul lunecă într-una / De parcă-ntreg orașul e o gară, / Și ca un ochi de tren, roșită, luna / Răsare-n pînza fumului, ușoară. / Mereu e-un vuiet ca de roți, semnale / Ce se-ntretaie și se prelungesc. / Se scurge-n rîuri fonta din furnale / Și pînă-n ceruri flăcările cresc". *Explicitarea simbolului, în finalul poeziei, e însă supărătoare; ea reprezintă o ilustrare a acelei dilatații artificiale a sentimentului, de care vorbeam mai sus. Fumul e „înnobilat" prin asocierea lui cu polenul (!) iar poetul ascultă cum din orașul-gară pleacă „mii de trenuri" care transportă „viitor"*: „Și fumul se așterne în polenuri, / Și-o mare energie mă străbate, / Și-ascult cum pleacă-n țară mii de trenuri / Cu viitoru-n ele încărcate". *Avîntul tineresc pe care-l inspiră poetului construcția socialistă are nu odată accentele autenticității*: „Și gîndul meu urmează pe toți acei ce pleacă / Să-nalțe ziua-n piscuri aprinse de amiezi / Și albia tăcerii în aur s-o prefacă / Și solurile moarte în foșnet de livezi; / Să toarne peste-abisuri solidele planșee, / S-aducă din străfunduri sclipiri de minereu / Și-ntr-un vîrtej albastru și alb de curcubee / În flăcări să unească metalul surd și greu; / Viteza moleculei s-o prindă-n ritmuri lente / Ori în iuțeli nebune să o accelereze, / S-oprească aurora în frăgezimi de tente / Și furiile mării în diguri și faleze" *(„În dimineața asta"). Multe din versurile lui Florin Mihai Petrescu au densitate și strălucire. Intr-un poem de factură modestă ca „Renaștere", distihul final comunică singurul gest liric care justifică titlul*: „Adolescența frîntă de război /E-n arcul tău spre culmi de-argint — săgeată". *In „Chirurgul", alături de versuri în care proiecția simbolică se realizează fastidios, aflăm două strofe remarcabile, care concentrează substanța întregului poem. Ideea luptei împotriva morții e bine reliefată*: „Stau suspendate grelele secunde / Și-s gata ca o lespede să cadă... / În liniștea adîncă de zăpadă / O mare-aripă neagră se ascunde. / Mișcările sînt repezi și precise, / Și lamele cu luciul de oțel / Sclipesc necruțător, ca-ntr-un duel / Cu moartea fluturînd peste abise". *Asemenea exemple s-ar mai putea da.*

FLORIN MIHAI PETRESCU: „Stele roșii"

Elementele viziunii idilice predomină însă, cum am mai arătat. Fără vreun fior original, poetul vorbește de „viața plină de avînt și soare, / de dragoste și liniște de cupe / Și de zboruri de gînd sclipitoare". *Intensitatea patetică a efortului constructiv, a luptei pentru socialism, e comunicată palid, în versuri corecte și retorice*: „Urcînd în spre culmea abruptă, / De marginea ei nu am teamă,/ Iubirea de viață mă cheamă / În primele rînduri de luptă / Cu vuiet de gonguri de-aramă". *(„Contemporaneitate"). Supără în special dorința poetului de a „înfrumuseța" realitatea cu ajutorul unor mijloace care țin de recuzita unei poezii depășite. „Lacul de acumulare" de la Bicaz prilejuiește o „contemplație" vrăjită*: „Privirile se odihnesc vrăjite / Pe-un lac sclipind de cerul fără nori, / În adîncimi cu limpezimi de zori, / Dînd sufletului aripi nesfîrșite". *Altădată („Inscripție pe barajul de la Bicaz") poetul evocă un „lac de basm". Electricitatea e comparată cu „izvoare" care vor țîșni „ca-n basme din stîncă", lumina va pluti „ca munții lunii în palat feeric, / Scufundați în ape", bucuria „va sclipi și mai vie" („Rămas bun"). Iubita e o „căprioară albă/ și, gîndindu-se la ea, poetul ascultă bucolice „tălăngi" în amurg. Curînd se va lăsa o noapte feerică*: „Noaptea-și va cerne-n pădure curînd / Lucirea de vrăji și poveste" *(„Cîntec trist").*

Am insistat asupra acestor deficiențe pentru că îl considerăm pe Florin Mihai Petrescu un poet capabil să le depășească. Dotat cu o sensibilitate delicată dar intensă, cu fantezie plastică, și avînd certe aptitudini în direcția concentrării lirice, — poetul trebuie să-și înfrîneze înclinațiile spre grandilocvență și să renunțe la încercarea de a „poetiza" realul, prin mijloace care, de altfel, nu sînt potrivite talentului său.

Matei CĂLINESCU

CRONICA literară

„Cîntecul constelației" versuri de LEONIDA NEAMȚU

de PAUL GEORGESCU

Impresia pe care ne-o dă Leonida Neamțu este a unui poet al cotidianului care vibrează în fața oamenilor, a lucrărilor lor și a lucrurilor, descoperind semnificații pe care le cîntă (căci poeziile sale bune sînt cantabile) pe un ton simplu și discret. Poezia sa nu e o autoexprimare directă în sensul că el nu-și exprimă în versuri diverse stări de spirit ci oamenii, actele, lucrurile și semnificațiile îl fac să vibreze, iară vibrația se face vers. Leonida Neamțu se deosebește nu numai de liricii explosivi, cum ar fi Beniuc, dar și de poezia descriptivă, de narație versificată. Altfel spus, elementul obiectiv precumpănește asupra celui subiectiv, acesta rămînînd totuși activ. Căci dacă, la orice poet, cele două elemente (obiectiv și subiectiv) coexistă, ceea ce se modifică este raportul lor. Această idee o exprimă, destul de altfel, D. Micu în prefața sa la „Cîntecul constelației": „... poeziile lui Leonida Nemțu se diferențiază în totalitatea lor de producția altor poeți printr-o ingenuitate proprie, de neconfundat: ingenuitatea unui spirit vibrant și reflexiv, dăruit cu frenezie decentă impresiilor spontane și totodată înclinat spre generalizări, descifrînd un simbol în cutare priveliște contemplată cu înfiorare". Firește, „frenezie decentă" e un mod plastic de a se exprima al criticului, „ingenuitatea" un epitet care se aplică mai mult constelațiilor din filme, dar D. Micu vrea să sugereze o anume transparență a poetului în fața lucrurilor, o anume modestie mirată a tonului ce tinde spre simplitatea autenticei poezii. Nu pot fi însă de loc de acord cu colegul meu cînd acesta numește ca poezie-cheie a volumului „Un cîntec aripilor": „Aud din văzduh un puls nevăzut: / Inima mea este sus, / Este sus!" D. Micu descoperă aici „...o aspirație emoționantă spre tot ce e înălțător, spre mai sus". In realitate e o naivitate comună și nu orice declarație, chiar versificată, a unui poet, îl definește artistic.

Nu pot fi de acord nici cu Matei Călinescu care, într-un articol din „Gazeta literară" ce clarifică destul de bine sensul poeziei lui Leonida Neamțu, scrie despre „vastitatea spațiului" în care ar evolua această poezie. Dezacordul meu nu provine din faptul că nu s-ar găsi în acest volum versuri despre spațiul vast ci pentru că ele nu mi se par semnificative pentru poetul acesta, care zboară greu printre constelații, nu e în largul său în „vastitate". Un exemplu mi se pare poezia „Steagul comunei se-ndreaptă spre stele..." în care senzația infinitului e înlocuită prin banalități sentimentale. Și încă un dezacord, de data aceasta cu I. D. Bălan. Colegul meu scrie în cronica pe care a făcut-o în „Luceafărul" că Leonida Neamțu i-ar fi influențat pe ceilalți poeți tineri apăruți în noua colecție a „Esplei" și că ar fi cel mai bun dintre toți. In ceea ce mă privește sînt împotriva clasificărilor, în general. Există subliteratură și literatură. Un scriitor bun, o carte autentică sînt expresia personală, nerepetabilă a cunoașterii. Un scriitor bun nu scrie mai bine cartea altuia (dacă face asta e pierdut) și nici măcar o altă carte a sa ci spune adevăruri noi despre om, într-un moment concret istoric, într-un mod propriu. Cred că ideea de valoare nu presupune comparația. Dacă această afirmație (care presupune numeroase amendamente pe care nu e cazul să le fac aici) e contestabilă, mi se pare însă că ea e incontestabilă cînd e vorba de tineri care se află la primul lor volum și care nu s-au cristalizat încă și nici nu s-au desfășurat. Cred, de asemeni, că efortul continuu și solidar al criticilor trebuie să frîneze tendința, cam violentă, a unor scriitori tineri de a se considera pe ei înșiși drept cai alergînd la curse, îndemnîndu-i să-și îndrepte atenția spre propriile lor dificultăți, spre ceea ce au ei de exprimat. Cred, de aceea, că nu se poate vorbi de Leonida Neamțu ca de un „șef de școală" pentru bunul motiv că el însuși e încă neformat și am impresia că nu-și cunoaște încă natura talentului său.

*

Leonida Neamțu a debutat acum aproape un deceniu în „Steaua" și acest debut a fost remarcabil. Talentul său s-a manifestat de la început ca autentic și deosebit. Cu anii, însă, el a evoluat greu, cu căutări prelungite prea mult și cu erori dintre care unele persistă. Aceasta nu e o judecată de valoare, nu numai fiindcă Leonida Neamțu e încă extrem de tînăr, ci mai ales pentru că promptitudinea cristalizării nu e totdeauna semnul talentului, ba uneori duce la închistări și manierism adică la senilizare artistică precoce. Leonida Neamțu a debutat cu un ton propriu. Cu o voce voalată, caldă, el spunea uimirea sa în fața cotidianului, a oamenilor noi, a faptelor mărețe, simplu ca-ntr-o baladă. Dar, cu timpul, a alunecat spre o poezie idilică, minoră. Reacționînd la această primejdie, reală, el s-a îndreptat spre o poezie monumentală. Dar patetismul declamatoriu din „Adio armelor!" nu-i priește, vocea sa sună stins în furtună. Din fericire, în volumul de față sînt numeroase poezii în care Leonida Neamțu e autentic. Talentul său specific nu e minor, fiindcă poetul nu se mulțumește să „zică" faptele, adică să descrie versificat, el caută semnificația lor. D. Micu semnala ca o primejdie „O anumită tendință spre abstract, un fel de intelectualism, înclinația spre livresc..." O asemenea primejdie nu există la Leonida Neamțu, (și nici la alți tineri) care nu e deloc livresc (O! cînd vom termina cu spaima pășunistă a unor scriitori față de ...cărți!). Apoi, livrescul și „tendința spre abstract" nu sînt sinonime. Tentația ideilor există la Leonida Neamțu și tocmai de aceea, poate, nu e un poet minor căci „O anumită tendință spre abstract..." a făcut ca Eminescu să devină cel mai mare poet romîn. Poezia, în general și mai ales poezia noastră, socialistă, are nevoie de idei, de cît mai multe idei!

Pe această linie a emoției sobre, a luminii interiorizate, a faptelor răsfrînte prin vibrația particulară a poetului, se înscriu multe poezii bune. Tonul de care am amintit se reține de la început:

„Am dormit lîngă drumul brigadierilor cu obrazul în iarbă
Și toată noaptea am auzit numai cîntece, numai cîntece...
Pînă și stelele nu mai cădeau de-atîtea cîntece
Iar brazii bătrîni se pregăteau să pornească în marș.
Toată noaptea am visat nesfîrșite coloane de tineri
Inaintînd cu furtuna pașnică a steagurilor..."
(„Drumul brigadierilor")

E un tablou, dacă vreți, dar în care nu ne rețin elementele plastice ci o atmosferă generală care e aceea a unui entuziasm profund, necesar, care se contopește cu însăși viața noastră, devine unul din elementele ei fundamentale. Amintim în continuare „Invocație", poezie dedicată păcii, „Flacăra metanului" (cităm: „Liberă, zveltă, naturii te dai, / E răzbunarea dorită a ta / Pentru durerea combustiei lente, / Pentru milenii de temniță grea."), „Munca minerului", „Balada rusă", dedicată crucișătorului Potemkin, „Gravură" care nu e vizuală ci armonios cantabilă, „A nins...", „Imi place..." poezie vag nostalgică, despre frumusețile patriei în care se simte influența lui A. E. Baconsky, ca de altfel și în „Cîntecul constelației". Aș da un citat dintr-un poem de pace unde se vede capacitatea lui Leonida Neamțu de a converti vizualul într-o stare de spirit:

„Aici unde ai noștri au dat în zorii zilei atacul
Impingînd cu vîrfurile baionetelor linia frontului,
Aici unde tranșeele ude ca șerpii încolăceau zarea
Și se căscau ca niște orbite pîlniile obuzelor,
Aici pămîntul și-a vindecat toate rănile,
Pămîntul negru și gras, pămîntul bogat,
Pămîntul frumos și curat și dulce..."
(„Aici unde ai noștri...")

O certitudine senină a viitorului parcurge volumul, concretizîndu-se îndeosebi în „Cîntecul din zori al luntrașului" și „Viitorul". E o încredere profundă și liniștită proiectată temporal și nu o viziune a viitorului:

„Ziua era nesfîrșit de senină,
Cerul sonor — ca un timpan.
Eram sigur că nu-i bucurie să-mi fie străină,
Și nici un gînd nu-i prea nebun".
(„Viitorul").

Tematic vorbind, volumul e variat și se dedică poezii multor teme actuale și majore. Totuși, Leonida Neamțu nu e (încă?) un citadin, ritmul contemporan nu-l angrenează, iar marile șantiere sînt mai degrabă un decor. In „Balada unei nopți pe vîrf de munte", un grup de tineri vorbesc toată noaptea despre dragoste, pe munte, în apropierea unei hidrocentrale care ne apare depărtată și exterioară. Firește, nu se pot trage concluzii dintr-o singură poezie, dar prin liniștea visătoare a versurilor lui Leonida Neamțu, ritmul construcției socialiste ne ajunge ușor estompat. Uneori, la aceasta contribuie și metafora diminuantă. De exemplu, într-un poem închinat lui Maiakovski, într-o cascadă de imagini solemne și combatante, poetul spune „ceramica mării" și asta reduce totul la nivelul domestic. Sau, în „Topitorii dau ultima șarjă", vrînd să redea măreția luptei cu giganticele furnale, Leonida Neamțu diminuează totul scriind: „Cuptoarele își deschid porțile roșii ca niște maci înflorind..." Uneori, tema e tratată convențional și vioi ca în „Venirea constructorilor" unde solemnitatea temei e distrusă prin asemenea prepașoptisme:

„Ca glasul unei fete ce urcă pe cărare,
Ca mîna care pune pe frunte-o dezmierdare."

Sau, în „Venea trenul blindat":

„La un geam, străinul zîmbea:
Ba-i a Antantei și-a mea!"

De ce să-și îngăduie un poet autentic și cu oarecare experiență, asemenea împleticiri de vers.

Am lăsat, pentru o mențiune specială, poeziile pe care le credem cele mai bune din volum: „Coborînd prin suitor", „Muritori, a noastră e patima mării", „Peste o clipă gărzile roșii pornesc" (pe aceasta aș cita-o în întregime!). Dacă Leonida Neamțu nu reușește în monumental și narațiunea versificată, aceasta nu înseamnă de loc că e lipsit de sensul măreției, nu înseamnă de loc că ar fi un poet minor. El e sensibil la sensurile majore ale epocii, pe care le transmite la modul său. In „...gărzile roșii pornesc", baladă a eroismului, nu ni se descrie o bătălie ci, din mici instantanee, din impresii și reflecții se creează atmosfera de eroism a legendarelor gărzi roșii:

„O armonică-n stepă, undeva, delirează
Și stepa-mprejuru-i dansează cu ea.
Cineva se laudă că de nimica nu-i pasă
Și se plînge că-l taie la piept o curea.

Un detașament se rupe în două pe-un drum.
Cineva șoptește o vorbă despre noroc.
Pe unde o fi Maiakovski acum?
Pe unde-or fi cei doisprezece 'ai lui Block?"

„Mîna istoriei acuma începe să taie
Cablul ce ține nava comunei la mal.
Undeva își încarcă naganul Ceapaev
Iar tovarășul Kogan se urcă pe cal."

Poezia de notație, de impresie este posibilă doar atunci cînd poetul reușește (și Leonida Neamțu reușește) să depășească notația, să degajeze semnificațiile majore, să subsumeze notațiile unui ansamblu care cristalizează o idee. O idee comunistă. Aș vrea să subliniez deasemeni că, după părerea mea, Leonida Neamțu se va putea realiza pe deplin cîntînd cu tonul său propriu cotidianul socialist, oamenii, faptele și semnificațiile.

Prin țară, ÎN PREAJMA ALEGERILOR

PORTUL OȚELULUI

LA GALAȚI

Astăzi gălățenii trăiesc în așteptarea marelui eveniment industrial. Gigantul siderurgic e abia schițat în planuri. Șantierele nu și-au început încă forfota zgomotoasă. Dar e o liniște plină de prevestiri.

Și aceasta o simți în atmosfera orașului. In viața localnicilor. Ei așteaptă cu un calm concentrat și totuși copilărește de nerăbdători, ca șantierele de construcție să-și înceapă activitatea lor tumultuoasă. Toți știu că vor fi martorii și participanții direcți la realizarea unei opere mărețe. Cum se va desfășura totul în concret? Oamenii își imaginează ca niciodată. Sentimentul de nerăbdare, de curiozitate, e prezent pretutindeni. Gălățenii sînt în situația în care eram de pildă noi toți acum cîțiva ani, înainte de lansarea primului sputnic. Știam că acest lucru e posibil, că se va produce într-o zi, și totuși cînd am aflat știrea despre lansarea lui am fost surprinși, uimiți, plini de neastîmpăr de a cunoaște cît mai de aproape amănuntele...

Gălățenii trăiesc mai intens sentimentul comun nouă tuturor și anume sentimentul care însoțește prefigurarea viitorului în imaginație. Marele titan siderurgic trăiește de acum în inimile lor. E prezent în discuțiile lor de fiecare zi, în planurile lor de muncă apropiată. Mai mult, gălățenii știu că spre orașul lor sînt ațintiți ochii întregii țări. Aceasta le trezește un sentiment de justificată mîndrie, dar și dorința de a fi la înălțimea misiunii care le revine. Un șantier mult mai vast decît Bicazul sau Hunedoara sau Oneștiul, care ne-au uimit la vremea lor, își va face aici apariția nu departe de Dunăre. Localnicii nu vor fi numai niște gazde primitoare ale constructorilor, dar vor deveni ei înșiși constructori și siderurgiști, viața lor întreagă va lua o cotitură hotărîtoare.

Aceste planuri, năzuințe și sentimente, îi caracterizează acum, în aceste zile pe gălățeni. Luind parte, în preajma alegerilor, cu un grup de scriitori la cîteva întruniri cu publicul cititor din Galați — muncitori, elevi, studenți, țărani colectiviști — am fost impresionați de întrebarea stăruitoare care revenea ca un leit-motiv: „Ce anume v-a plăcut în orașul nostru? Veți veni să scrieți despre marele combinat?" — ne-a întrebat o studentă într-un murmur de aprobare a întregii săli. „Să scrieți despre întreprinderile noastre, dar mai ales despre combinatul siderurgic" ne-au spus muncitorii feroviari cu care ne-am întîlnit duminică dimineața. „Ce planuri de viitor au tovarășii scriitori? Se știe că la Galați va începe construirea celui mai mare combinat siderurgic din țară? Ați inclus în planurile dvs. și acest mare șantier?" Așa am fost întrebați și în comuna Tudor Vladimirescu, aflată la mulți kilometri de Galați, dovedindu-se că nu numai în oraș dar și în toată regiunea oamenii se interesează îndeaproape ca de un lucru al lor de soarta colosalei construcții.

Totuși gălățenii pot avea la îndemînă de pe acum unele elemente de comparație în domeniul grandiosului. Mă refer la cargourile de 4500 tone care iau naștere pe șantierul naval din apropiere. Cargoul este un colos de oțel de vreo sută m lungime. Ridicați-l în poziție verticală fixîndu-l pe un postament și veți obține ceva asemănător cu furnalul de 700 m.c.

Vizitînd cele două cargouri aflate în fază finală — „Iași" și „Suceava", pregătite în cinstea alegerilor, am admirat atît comoditatea și aspectul estetic al cabinelor, cît și aspectul general al vasului, construit după proiecte romînești. Mai important ca toate este faptul că vasul are certe calități privind trăinicia lui. In luna decembrie — ne spun constructorii — fratele geamăn al cargourilor aflate pe șantier a fost surprins de o puternică furtună în golful Biscaia și a trecut cu bine examenul sever al valurilor oceanului. Destinat pentru a fi folosit în mările Levantului, cargoul ar putea face cu succes călătorii pe oricare din căile de navigație ale lumii. Constructorii navali se găsesc acum într-o nouă etapă a muncii lor, pregătind proiectele viitorului cargou de 10.000 de tone, dornici de a fi în ritm cu dezvoltarea generală a orașului lor, care va deveni în curind, și un mare port al oțelului.

★

Am privit din viteza mașinii la acele locuri, astăzi doar niște nesfîrșite întinderi plane, pe care va crește noul oraș și noul combinat siderurgic. Am căutat să-mi închipui cum va arăta aici colosala construcție, de patru ori mai mare decît Hunedoara de astăzi. Cred că peisajul va fi unic. La Hunedoara, combinatul de fier este ascuns într-o vale lungă, concavă, lăsînd impresia unui cer răsturnat. Aici însă, la Galați, combinatul se va întinde pe un imens spațiu de șes, profilîndu-și pe orizonturile deschise siluetele titanice ale furnalelor și oțelăriilor sale. Dar e foarte greu, chiar pentru cineva care a cunoscut șantierele și cetățile siderurgice ca să-și dea seama cum va arăta aevea o construcție care nu are termen de comparație în țară și care va însemna mai mult decît patru Hunedoare. La Galați vom construi la un nivel tehnic mai înalt, pe baza unei experiențe acumulate, vom construi în condiții sociale noi, în perioada de desăvîrșire a socialismului, deci cu oameni mai conștienți, mai culți, mai pătrunși de importanța muncii lor. Iată atîtea probleme tehnice, sociale, omenești, inedite, care justifică interesul întregii țări pentru ceea ce este azi orașul Galați, dar mai ales pentru ceea ce va însemna acest oraș în viitorul foarte apropiat: Galați, giganticul port al oțelului.

Vasile NICOROVICI

Șantierul naval Galați. Cargouri de 4.500 tone în construcție

Un vis împlinit

IN REGIUNEA CLUJ

de MIKO Erwin

Oare care era — cu douăzeci de ani în urmă — cel mai neglijat colț de țară? Nu-i ușor să răspunzi la întrebare. Țara Moților deținea recordul mortalității infantile; alte ținuturi își aveau și ele „gloriile lor". Aici existau cei mai mulți analfabeți... Dincolo era procentul de șomaj cel mai ridicat... Străbătînd astăzi regiunile bîntuite odinioară de mizerie, îți vine greu să-ți dai seama care din ele a progresat mai mult în anii de după Eliberare. Mortalitatea infantilă este astăzi mai scăzută în Țara Moților decît în cele mai avansate țări capitaliste. In depresiunea Gheorghienilor — celebră odinioară pentru surplusul mîinii de lucru — s-au deschis mine, s-au construit fabrici, șomajul este azi o noțiune necunoscută.

Iată gîndurile care mă preocupă în momentul cînd pornesc la drum cu grădinarul Rudolf Palocsay, unul din cei 140.000 de deputați care au fost totodată grijulii grădinari ai belșugului zilelor noastre. Mergem la Bistrița, în cel mai periferic raion al regiunii Cluj. Satele s-au pitulat în văi îndepărtate unele de altele; casele se cațără pe alocuri pînă în deșertul pădurii înfiorate doar de boncăluitul cerbilor. Și, totuși, întregul ținut va fi peste cîțiva ani o uriașă și înfloritoare livadă. Pe fiecare palmă de loc se va planta un pom roditor. De pe acum, raionul are peste un milion de arbori fructiferi.

Candidatul nostru cunoaște la perfecție locurile: a cutreierat prin toate colțișoarele, s-a sfătuit de nenumărate ori cu locuitorii satelor de munte, cu muncitorii din pădurile seculare, cu păstorii sau cultivatorii de livezi. Și s-au înțeles cu toții bine. El și acești oameni legați de pămînt, de natură și flori. Palocsay e, ca și ei, un om simplu, de origină modestă. Candidatul de acum, care a fost în trecuta legislatură deputat în Marea Adunare Națională și în Sfatul Popular al Regiunii era, înainte de primul război mondial, un firav ucenic zugrav în „mahalaua dintre ape" a Clujului și împingea o cotigă plină de gălețí și scări... Mai apoi, muncitor morar, pe urmă lucrător la fabrica de bere, peste o vreme pompier... Și pe urmă, alte și alte meserii întîmplătoare, pînă cînd, tîrziu, s-a putut dedica florilor, pasiunii care îl stăpînea încă din copilărie. Iar azi, la 60 de ani, muncitorul modest de odinioară, nu odată șomer în căutare de lucru, grădinarul Rudolf Palocsay este un biolog miciurinist cunoscut în lumea întreagă. Vechiul său vis — acela de a planta coastele pustii ale dealurilor cu pomi capabili să reziste intemperiilor și să dea totuși roade gustoase, — nu mai este de mult un vis, ci politică de stat. Alături de mica sa grădină, partidul a înființat în zilele noastre un adevărat institut științific înzestrat cu utilaj modern, cu laboratoare, cu un numeros colectiv de cercetători și cu o stațiune experimentală care cuprinde peste 200 de ha. E un adevărat orășel de sere, acolo, la marginea Clujului, în strada ce poartă numele lui Miciurin... Și necunoscutul de odinioară publică astăzi cărți; și florile sale aduc țării gloria și admirația cucerită la expoziții internaționale. Și conferințele pe care le-a ținut în Uniunea Sovietică și Franța despre hibrizii realizați de el au stîrnit curiozitatea tuturor... Sute de oaspeți din străinătate îi vizitează stațiunea, dornici să-i cunoască realizările.

...Am ajuns la Bistrița. Prima vizită e într-o florărie! A doua, într-o stațiune pomicolă, și între livezile plantate cu puieți pitici „Palocsay". In sfîrșit, în aceeași după amiază, întîlnirea cu alegătorii. Oamenii povestesc: s-au clădit în raion uzine pentru prelucrarea lemnului, laptelui și cărnii — bogății ale ținutului. S-au înființat 70 de cămine culturale. Departe, sus, în creierul munților, s-au construit, în anii puterii populare pentru muncitorii forestieri, cabane noi cu cantine, cluburi și biblioteci. Tot aici muncește și harnicul grădinar care este Rudolf Palocsay. Toți îl știu bine, toți îl stimează. Deunăzi, după o întîlnire, alegătorii unui sat i-au comandat 15.000 de puieți. Sătencele l-au rugat să le țină o conferință despre grădinăritul florilor. Iar deputatul a venit, și nu cu mîna goală: le-a adus semințe de flori.

Cîndva, Bistrița se număra printre cele mai înapoiate colțuri de țară. Curînd însă, numele „Bistrița" va fi tot una cu cuvîntul grădină. Bistrița va fi o grădină care va purta printre flori și livezi gospodăriile ei de stat celebre și vestitele ei colective milionare...

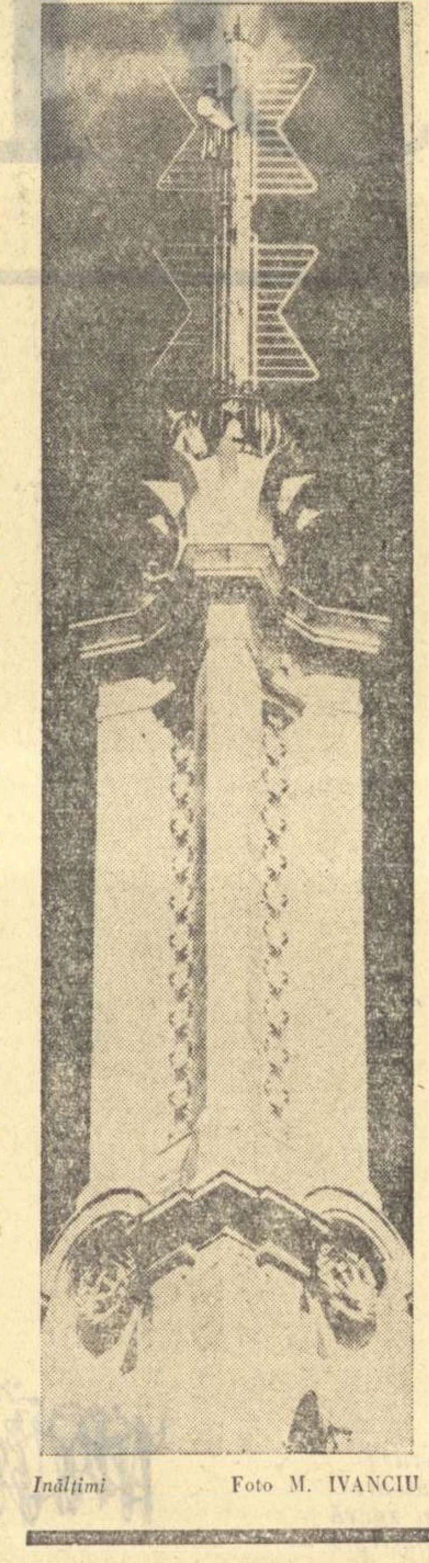

Înălțimi Foto M. IVANCIU

Un alegător

IN BUCUREȘTI

...Are douăzeci de ani și în ziua de 5 martie va vota pentru întiia oară. Are douăzeci de ani și în curind va fi chemat să-și spună și el cuvintul într-o importantă problemă de stat. Perspectiva gestului care, asemenea majoratului, îl va scoate din adolescență, a gestului care va sublinia că a devenit un tînăr matur și conștient, un adevărat om politic, — îi dă firește emoții. In ceea ce privește practica acestui gest, el e însă liniștit: la club s-au ținut conferințe despre tehnica votării.

Numele alegătorului: Gheorghe Balaci. Semnalmentele: statura mijlocie a celor pe care viața i-a construit dintr-un material rezistent (sub salopetă, sub haină și chiar pe sub mantaua de ploaie, vezi jocul mușchilor prinși în resorturi sensibile.) Fața lată, energică, (în ea barba nu și-a cîștigat încă deplin terenul) poartă pe frunte, pe ochi strălucirea romantică a vîrstei.

Profesiunea alegătorului: un tînăr muncitor al zilelor noastre — mai exact lucrător mozaicar pe vastul șantier al noilor locuințe din susul Căii Griviței.

Domiciliul: Căminul constructorilor din „Pecetei", colț cu „Pajurei", două străzi noi, așezate aci de mîna alegătorului și a tovarășilor lui.

...Gheorghe Balaci nu e demult bucureștean. Vine din comuna Băilești, de lingă Calafat și seara, cînd se întinde în patul îngust al căminului, înainte de a adormi mai strînge sub pleoape perspectivele peisajelor dunărene. Patul de fier cu două caturi și așternuturi albe, are ceva sever și marinăresc și cîtăva vreme noaptea în curgerea ei, seamănă cu o apă imensă și legănătoare... Dar ziua își are și ea farmecul ei. Farmecul lucrului energic și al realizărilor concrete. Munca de mozaicar:

– Pun, zice el, frumosul sub pașii oamenilor...

Să adăugăm deci la semnalmente: nostalgii dunărene, dar și o hotărîtă axare pe problemele făuririi prezentului. Și, semne de loc particulare, cîteva vise îndrăznețe de viitor: cîndva, după liceul seral, munca pe un mare șantier de construcții navale.

...Pînă una-alta, însă, Gheorghe Balaci este un pasionat constructor al înaltelor catarge bucureștene. Catarge gata să înfrunte și ele distanțe – în spațiu și timp. Pentru tînărul acesta, Bucureștiul e mai ales Calea Griviței, pe care a cunoscut-o în plină transformare tumultoasă. O Cale a Griviței crescînd vertiginos în înălțime, o Cale a Griviței, șantier imens și impunător, o Cale a Griviței din care se șterg urmele „Maidanului cu dragoste" și ale „Gropii". Iar urmele acestea le șterg cu mîinile lor tinerii constructori. Tîrnăcoapele demolează maghernițe șubrede, cad pereți pe care e ușor să citești, ceea ce anii au însemnat cu fum și mucegai.

Nu de mult, un grup de alegători din cartier a vizitat șantierul și întreprinderea de prefabricate, organizată ad-hoc. Și acolo, sub cerul deschis, în fața macaralelor și a transportoarelor, care duceau spre schelării ciudate secțiuni de clădire, o gospodină bătrînă a evocat pentru vecinii ei prețul de muncă și sacrificii chinuitoare pe care îl plătea altădată o familie pentru una din bietele maghernițe care s-au demolat.

– Și, ascultind-o, a povestit mai apoi Gheorghe Balaci, mi-am spus că e minunat. E minunat că lucrez azi, aici. Și că îmi așez munca sub pașii acestor oameni.

Pentru tînărul acesta, care dă afirmațiilor sale un ritm energic și sustinut, fiecare casă care crește poartă în ea și afirmația dragostei lui față de oameni și încrederea sa în viitor, în viață.

– Cartierul din jurul căminului, istorisește el, l-am crescut noi din iunie și pînă acum. Cînd am venit nu se vedea nimic pînă la club...

„Căminul" are un aspect tineresc și confortabil. „Clubul" e Casa Tineretului „Vasile Alecsandri", clădită abia în urmă cu doi ani, cu sală imensă de dans și spectacole, cu o bibliotecă de 18.000 de volume, cu terenuri de sport. Uneori, seara, tînărul alegător vine la club. Mai ales miercurea cînd e „ziua constructorilor". O frescă mare, Grivița anilor 33, evocă și ea, la intrarea sălii de dans, trecutul. Dar în Casa Tineretului se vorbește cel mai mult despre viitor. Au loc seri tematice. Conferințe intitulate: „Călătorind pe harta țării în anul 1965"... sau „Bucureștiul, orașul marilor construcții"... Și Gheorghe Balaci are perspectiva orașului sistematizat, a unui oraș cu o imensitate de clădiri noi și moderne în care el va fi pus peste tot frumosul sub pașii oamenilor...

Il cheamă Gheorghe Balaci, are 20 de ani și la 5 martie va vota pentru prima dată. Are 20 de ani și în curînd va fi chemat să-și spună și el cuvîntul într-o importantă problemă de stat... Gestul său e o frîntură din vastul mozaic al zilelor noastre.

Mioara CREMENE

ÎNTR-UN ORAȘ NOU

LA BICAZ

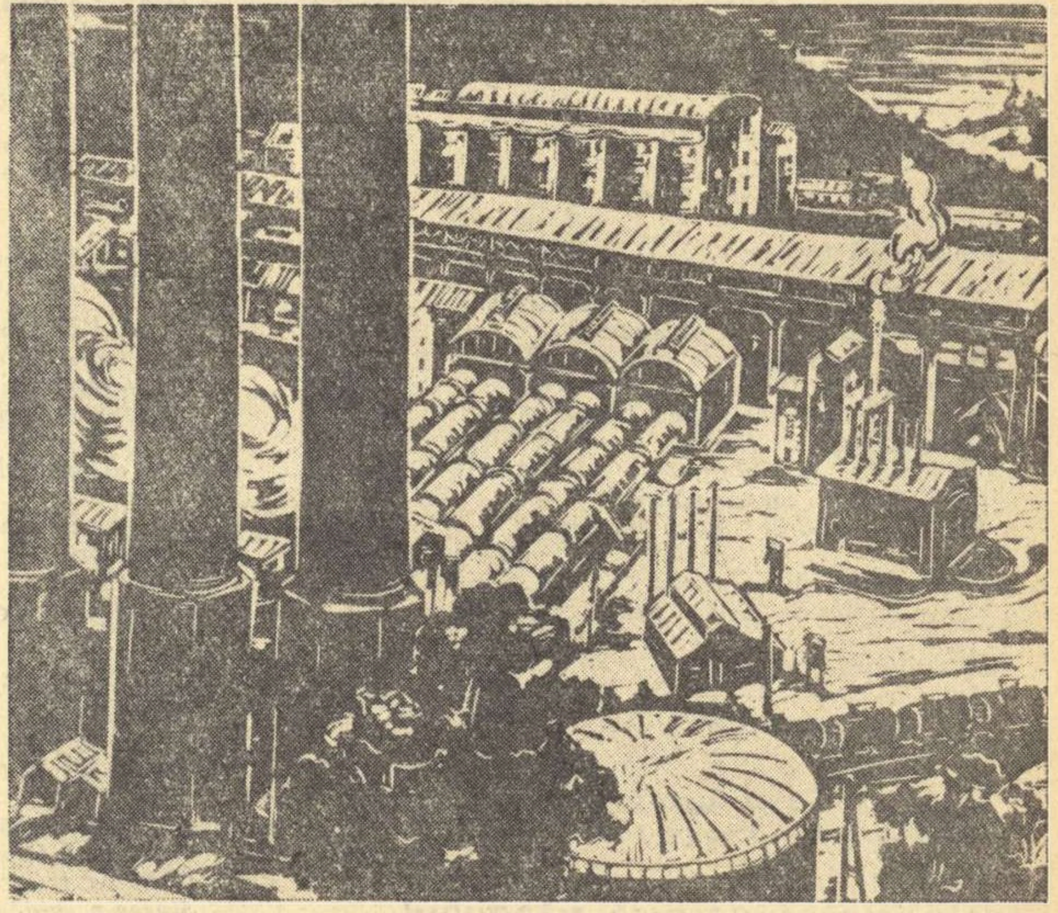

IOAN PETROVICI

„Fabrica de ciment de la Bicaz"

Bicazul a devenit oraș la 8 septembrie 1960.

Unul din portretele de muncitori pe care le-am scris cu mare plăcere, (faptele de viață comunicîndu-mi întreaga lor temperatură) a fost cel al lui Gheorghe Țăpuc, mecanic de locomotivă la Fabrica de ciment-Bicaz. Pe Țăpuc l-am văzut prima oară înfuriat, certîndu-se:

— Păi se poate? Nu există așa ceva! Își bat joc de noi? Unde există așa ceva?

— Ce nu există?

— Tovarășe de două zile se oprește apa la ora 4 după masă. Vin de la lucru și nu pot să fac baie. Nici măcar pentru un duș nu găsesc apă. Așa nu mai merge.

— S-a mai întîmplat asta de multe ori?

— Nu știu, că eu m-am mutat la blocuri de două săptămîni abia.

— Locatar nou, vasăzică.

— Păi da, că după-ntii Mai, zice tovarășu' director: „Hai măi Țăpuc, iei și tu un apartament în Mărceni, nu mai stai la Tașca, la bătrîni". Eu, știți, stăteam în casa bătrînească, la Tașca.

Tașca e un sat din apropierea Bicazului, electrificat de cîțiva ani. Case noi multe, frumoase, înveselite de grădinile proaspete. Dar, deocamdată în sat nu există nici o baie. De unde pretenția lui Țăpuc, atît de afirmată? Țăpuc, locatar al unuia din sutele de apartamente confortabile din colonia muncitorească Mărceni, apreciază confortul încă din primele zile și nu vrea cu nici un chip să renunțe la el, pentru că la uzina de apă întîrzie o reparație.

★

...In aceeași colonie se află plantați cei mai tineri copaci din Bicaz. I-au plantat locuitorii prin muncă voluntară. Și florile învolte, strălucitoare, din straturile perfect aliniate, tot prin muncă voluntară au fost răsădite. Asta, cu ani în urmă. In primăvara aceasta copacii înfrunzesc pentru a patra oară. Parcul din Bicaz! Ce ciudate păreau — pe șantierul care te făcea să gîndești la un provizorat — cele 5 bănci de grădină. In primăvară, parcul va primi cărucioarele, în care copiii dolofani se joacă-n perne cu piciorul, precum și vizita „căminiștilor" între 3 și 5 ani, înarmați cu lopățele și căldărușe. Ei găsesc parcul în firea lucrurilor.

Copiii care locuiesc spre Piatra Corbului n-au încă un părculeț de joacă și de aceea opoziția mamelor era foarte fermă, atunci cînd neastîmpărații vroiau să iasă în stradă. De vreo doi-trei ani, mamele fac totuși o concesie:

— Dacă ieșiți din curte, să vă jucați numai pe trotuar... ați auzit? Să nu vă prind în șosea că-i vai de voi!

★

...In vara aceasta, restaurantul „Ceahlău" din Bicaz se pregătește să primească vreo 10.000 de turiști. Cel puțin aceasta e cifra comunicată oficial, aproximativă desigur, fiindcă în realitate numărul celor care vor veni să viziteze hidrocentrala, marele lac de acumulare, pitoreștile împrejurimi va fi mult mai mare, cum s-a întîmplat vara trecută. Și totuși personalul noului restaurant nu se sperie: capacitatea localului e mare, perspectiva barajului, contemplat de pe terasă, încîntătoare, aprovizionarea bună. Vizitatorii vor fi desigur mulțumiți.

★

...La 23 August 1960 numeroși reporteri din Capitală, sau de la regiune, aflați la Bicaz căutau cu înfrigurare niște telefoane libere. Cele două cabine telefonice ale oficiului poștal fuseseră ocupate de doi norocoși, care se-ntreceau să transmită redacțiilor lor desfășurarea manifestației oamenilor muncii. Nu știu cîți dintre ziariști au remarcat că la acel 23 August cîțiva privitori se bucurau de o priveliște neașteptată, nouă și amplă, admirind manifestația de pe o tribună improvizată de ei, pe schelele viitorului local de poștă din centrul Bicazului. Acum acea clădire este gata și nu știi ce să admiri mai întîi: culorile dulci, plăcute, ale fațadei, cele 5 cabine telefonice capitonate cu plăci aglomerate cu ajutorul cărora se obține o bună izolație fonică, ori faptul că noua centrală poate deservi 600 de abonați? (Unde se vor duce oare telefoanele acelea cu manivelă, de campanie parcă, prin intermediul cărora au fost comunicate atîtea victorii ale șantierului sau ale fabricii de ciment? A trecut atîta viață intensă prin ele! Firește, aparatele cele noi vor fi superioare; e mai bine așa).

★

...Inceputul anului școlar 1960/1961. Festivitatea de deschidere. Emoții firești. Totuși una domină, copleșește, la auzul cuvintelor pe care le rostește președintele sfatului popular:

— Vă felicit în numele comitetului executiv al Sfatului Popular al orașului Bicaz!

Sala a aplaudat puternic, îndelung. De la 8 septembrie 1960, de-o săptămînă deci, Bicazul devenise oraș. Era firesc să devină: la Bicaz se construise hidrocentrala „V. I. Lenin" — cea mai mare din țară pînă acum, la Bicaz funcționa fabrica de ciment și cea de azbociment; satul uitat, de pe domeniile coroanei devenise datorită grijii partidului și guvernului un important centru industrial al țării. La nașterea orașului Bicaz au contribuit atîtea elemente disparate, mergînd însă într-un consens anumit — mari, mici, importante toate: confortul lui Țăpuc și al atîtor alții ca el, florile și parcul din Mărceni, modernul dispensar al fabricii de ciment și diagramele științifice ale doctorului Voichiță, tînărul medic șef al dispensarului, casa pionierilor în care copiii de țărani și muncitori iau lecții de orgă. ...Cum spunea un poet popular local înregistrînd fenomenul:

„Și-așa bine, frumușel,
Traiu-a ajuns la nivel
Și Bicazu' orășel"

★

Directorul casei pionierilor este un tînăr învățător, Alexandru Gîrbuleț, care la 27 de ani are cinstea de a fi ales pentru a doua oară deputat în Sfatul Popular Bicaz. Prima dată al comunei, acum al orașului. Și acțiunile lui au contribuit la nașterea orașului: întrecerea între circumscripții pentru cele mai curate străzi și case, (circumscripția sa a fost evidențiată) crearea de spații verzi pe lingă gospodării și în centre de cartiere, activitatea lăudabilă depusă ca președinte al comisiei de împăciuire etc. (In treacăt fie spus, multe din reclamații priveau pe cei care se împotriveau unui trai civilizat în coloniile muncitorești, degradînd camerele, coridoarele, etc.). Acum cetățenii l-au propus din nou pe tînărul Gîrbuleț, bicăzean din tată-n fiu, să facă parte din rîndurile candidaților F.D.P.

Adunările cu candidatul n-au fost puține: în comuna Capșa ar trebui înființat un chioșc Aprozar, s-ar putea extinde rețeaua de apă potabilă, ar fi de făcut... Există certitudinea că toate acestea vor fi îndeplinite.

La 5 martie cetățenii Bicazului vor vota pentru prima oară într-un oraș. Cei de la ciment vor veni desigur cu brigăzi de tineri de 18 ani, cu steaguri, vor sărbători evenimentul prin cîntec și dans la clubul lor. In numeroase discuții va fi vorba desigur despre perspectivele localității; cimentiștii au o înflăcărare anume cînd visează:

— Din Bicazul vechi cît crezi că mai rămîne? Acolo, dacă mai rămîn 2—3 clădiri mai importante... maximum. Păi aici ai loc să faci ce vrei... construcții una și una. Am văzut proiectul noului oraș: piață sistematizată, clădiri gen vilă între centru și cantina D.G.H. ...ei, multe, ce să mai vorbim. Pe urmă ai lacul, dom'le, Ceahlăul la doi pași, Cheile Bicazului aproape ...o frumusețe.

— Și n-ai nevoie de multe la-nceput: o bază nautică, un hotel cu vreo sută de camere.

— 120 de camere, am văzut eu proiectul. Și se mai prevede și un camping de 250 de persoane în corturi de 2 persoane. Știi ceva? Eu zic că în 2—3 ani fabrica noastră o să refuze biletele de odihnă în alte stațiuni... N-o să mai vrea omul să-ți plece din Bicaz în altă parte... te gîndești cum o să fie?

★

Constructorii hidrocentralei, cîți au mai rămas, se pregătesc probabil de o apropiată plecare. Votul din 5 martie îl vor da la Bicaz, în locul pe care l-au transformat total prin șantier. Dar în curînd vor pleca pe alte meleaguri, să adauge noi construcții, să lase în urma lor alte orașe, alte centre industriale.

Visele celor din Bicaz privesc întreaga țară. Așa cum, în anii din urmă întreaga țară gîndea cu mîndrie și la Bicaz atunci cînd vota pentru frumusețe, putere, socialism.

Tita Chiper

ALEGEM

de CICERONE THEODORESCU

Ne cheamă în stradă, iubito,
Mulţimea cu flamuri, tot tineri ne vrea!
Şi viaţa nicicum n-am sfîrşit-o —
Şi-ncepe, abia.

Alegem văpaia de spuză,
Jăratecul viu licărind peste scrum.
Un drum şi o stea călăuză
Cunoaştem acum.

Creşteam lîngă jertfe şi ruguri,
Copii sub iernaticul soare puţin.
E-acum primăvară în muguri
Şi mugurii ţin.

Nu, vîrsta nu-şi simte povara —
Şi-alegem al sevelor proaspăt norod,
Cum mugurii-aleg primăvara
Dînd floare şi rod.

Platoşa duratei

Nefericirii-acestui demon peneş
Ce-n golurile bolţii înstelate
S-a săturat de mult să-şi plimbe leneş
Nesăţioasa lui singurătate,

De vrei cu-adevărat să-i afli leacul
Nefericirii-acestui prinţ din basme
La miezul nopţii vizitat de dracul
Şi-n miezul zilei bîntuit de iasme,

Dărîmă-i fără pregete Olimpul,
Aruncă-i panoplia seculară,
Trimite-l om de oaste, că e timpul,
De vrei să-nveţe paloşul de pară,

Zorzoanele, mătăsurile, scoate-i
Şi-mbracă-i — aspră — platoşa duratei.

Şantier

Te uiţi ? Maşina dă-n vileag nu numai
Tehnicianul, şcoala, utilajul...
Ce-nveţi aici pe şantier acuma-i
Increderea în om. Inveţi curajul..

Construcţii mari — dar ce-ţi rămîne-n minte
Nu-i doar un dig, un viaduct, un pod :
Aici, ce se destăinuie fierbinte
E omul simplu, munca, viaţa, tot.

Lumea din vis

Greu vindecate, pîrjoluri şi crime,
Soli de războaie şi întunecime,
Lumea e încă o rană amară —
Arde, apasă,
Lumea de-afară.

Lumea visului nostru e-o floare aleasă.
Află-i cărarea care-o ascunde !
Nu vine singură, nu-ţi intră-n casă
Gata gătită ca o mireasă.
Nici nu se cumpără, gata frumoasă,
Ca o păpuşă cu funde.

Rănile omului au un văleat.
Ştii să le vindeci ? Le-ai vindecat ?

Rănile lumii au un sfîrşit.
Vin şi-mplinirile ! Au şi venit.

La-mplinirile grele
Acolo te-aştept.
Să te baţi pentru ele,
Aşa e drept.

Lumea e-o rană, se vindecă-ncet,
Domnule doctor, scumpe poet...

Un cîntec despică văzduhul

Pămîntul cu limpezi oceane
— Ca tine cu ochii albaştri —
Curînd va privi universul
Supus pămîntenilor aştri.

Pe unde, cu tine alături,
Mă duce acum numai gîndul,
Văzduhul — în trenuri stelare —
Copiii mi-i văd străbătîndu-l.

Cu-obraji mîngîind viitorul
Cu fruntea lipită de zare
Şi gîndu-ajungîndu-l din urmă
Vor trece prin zări planetare.

Rachete, asalt al gîndirii,
Prin ceruri învinse pătrund
Şi marea tăcere-o dezleagă
Cu zumzet adînc şi fecund.

Un cîntec despică văzduhul,
Văzduhul cu cîntec se face...
Prin cosmos aud luminosul
Decret leninist pentru pace.

Zale

Plătind îndelungata mea tortură
Crezare dînd minciunii trădătoare
Am prefăcut cetatea scrum şi zgură
— A visului ce-ţi dasem în păstrare —

Şi rugul tău e pregătit şi sigur
Şi-auzi bătîndu-ţi ceasul de ispaşă
Şi-aştepţi de-asupra capului, în friguri,
Să fulgere o spadă uriaşă,

Dar iat-o zornăindu-ţi la picioare
Şi mă trezesc îngenunchiat pierdut
Şi dreapta mea s-a-ntins tremurătoare
Cînd, licărind, nălucă-ai apărut

Inveşmîntată-n lacrimile tale,
Ca-n ochiurile unor sfinte zale...

O, nu-l lăsa, iubire!

O, nu-l lăsa, iubire, pe luptătoru-nvins
Şi-o lacrimă ferită cînd totuşi s-a prelins
Pe pieptu-i panoplie de răni, o stea sărmană
Adăogînd fierbinte necunoscuta-i rană,

Din deznădejde scoate-l, din întuneric
smulge-l
Şi-n ciotul spadei pune-i să gîlgîie un fulger

Chipul dragostei

Mugur de-aş rămîne-n crîng
Sau albind ca un mesteacăn
Vreau să fim, de rîd ori plîng,
Eu — un cîntec, tu — un leagăn.

Dacă vii, dacă te duci,
Ai, Ileană Cosînzeană,
Ochi ca frunzele de nuci —
Marea-n şold, pădurea-n geană.

Le-am furat să ţi le cînt,
Zică oamenii că-s lotru,
Le-am furat cu ochiul sfînt
Şoldul leagăn, geana codru.

O, năvoadele de-argint
Iar te scapă, iar te-mbie,
Inimă ce baţi sclipind
Ca o mreană aurie...

Secoli fără număr sînt,
Imblînziră-mi timpul-gîde
Lîngă vraja ta de cînd
Stîngu-mi plînge, dreptu-mi rîde.

Azi, cu viaţa de măsori
Tinerii puţin lunatici,
Capetele nu-s în nori :
Bat la aştri singuratici...

Dacă vede bun şi rău
Dacă-şi află drumul, rostul,
Fiecare-n chipul său —
Chipul dragostei *e-al nostru !*

Lumea-ntreagă poţi s-o iei :
Nu vorbeşte-aceeaşi limbă...
Dragostea, în chipul ei
Vede toate şi le schimbă.

Du-le aştrilor în mers,
Du, Ileană Cosînzeană,
Dragostea — un univers
Licărind fără prihană...

Oameni, ceruri, zboruri, stînci,
Ne cunosc, ne dau bineţe,
Dragi — din secolii adînci,
Tineri — fără bătrîneţe.

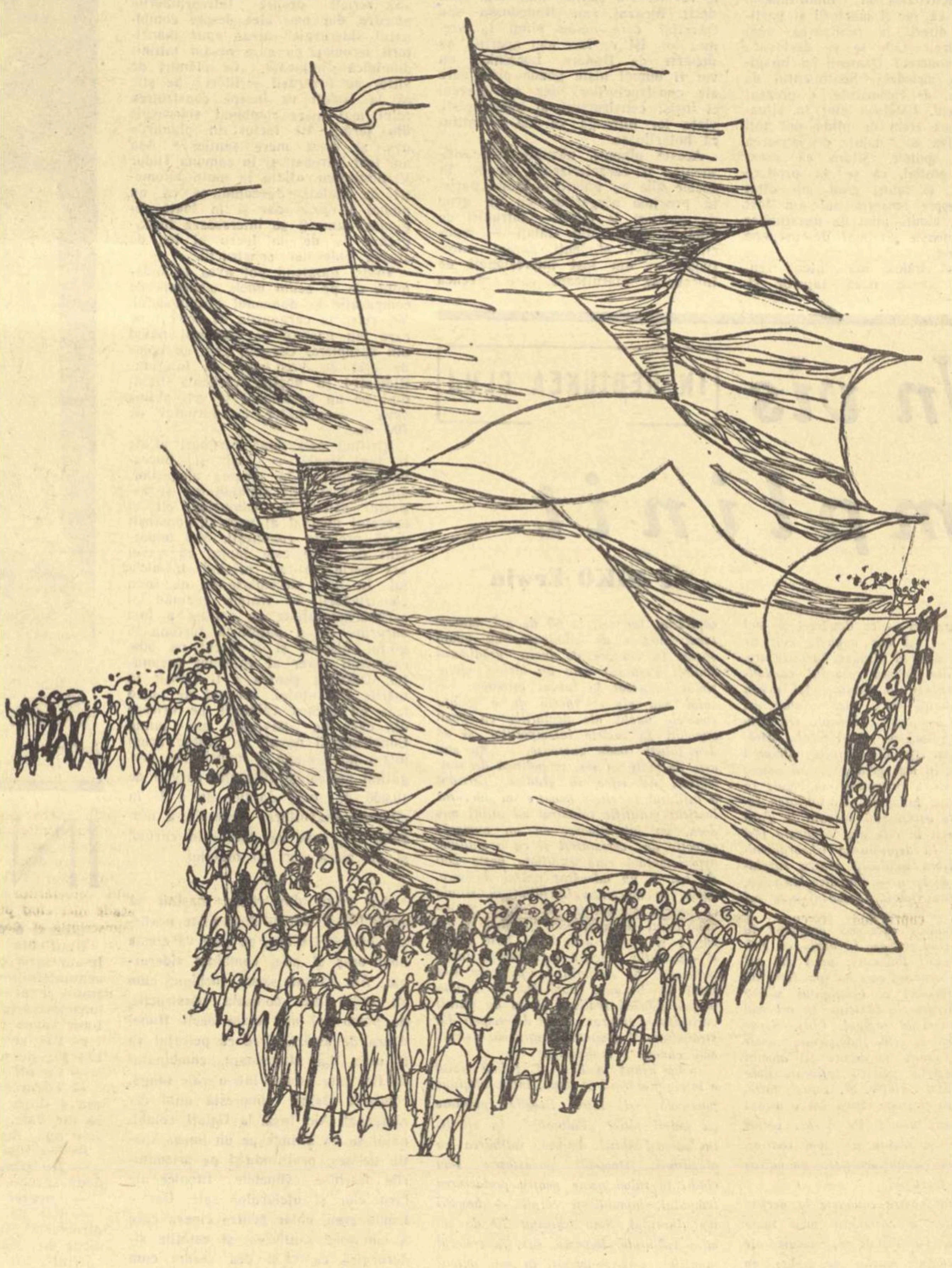

Desene de EUGEN MIHĂESCU

ÎNCREDERE

(Urmare din pag. 1)

confirmare a voinţei noastre, a tuturor ca acest proces furtunos al revoluţiei din ţara romînească să continuie intr-un ritm sporit. Pentru un străin neavizat realităţile zilelor noastre pot părea mai greu de înţeles. Citesc declaraţiile unor turişti ce revin după un an sau doi în Romînia. Ei spun pur şi simplu că nu mai recunosc, să zicem, Capitala. Te cred şi eu.

Teritoriul acesta de la Dunăre, de „undeva de pe la Marea Neagră“, — nici ea prea cunoscută, — avea reputaţia de a naşte numai miniştri care fugeau cu cîte un buget în buzunar la cazinourile din occident. Unele filme ne înfăţişau şi mai prozaic, sub chipul lui Florică Florescu, uitîndu-se de Capone, aflat mai la îndemînă. Ştirile cele mai contradictorii vin în ultimii ani dintr-aici : Romînia are un reactor atomic, Romînia are o fabrică de cel mai modern tip, Romînia concurează pentru titlul de cel mai frumos trandafir din lume (în schimb, oroare, Romînia nu trimite nici o *Miss* la concursurile de frumuseţe). In Romînia se nasc oraşe noi în cîteva luni...

Oricît ai fi de rău voitor trebuie să te gîndeşti că în Romînia s-a petrecut şi se petrece ceva foarte ciudat. Şi pentru că veni vorba, să vă relatez o convorbire particulară.

— Domnule, îmi spune cineva, am descoperit un lucru miraculos.

— Ce anume ?

— S-a creat o altă opinie de masă. Vezi dumneata, clădirile astea care se ridică de la o zi la alta în jur, dau trecătorului o altă psihologie. Industrializarea era încă ceva abstract. Vedeam fiecare o uzină fotografiată din avion, dar ea rămînea pentru mulţi numai o fotografie. Nu poţi să înţelegi de aici ce-i acela Bicazul sau Laminorul de la Roman, dacă nu mergi acolo, să-l vezi, să-l auzi, să-l *înţelegi*. Un carton de 10 cm pe 5 nu poate să redea măreţia bluminguluí de la Hunedoara. Este clar... Pe cînd cu oraşele astea care se ridică în jurul nostru pe neaşteptate este altceva.

— Nu-mi spui un lucru nou.

— Ştiu, dar abia acum înţeleg. Aş fi dorit să se fi început cu asta, cu locuinţele...

— Adică să aşezăm carul înaintea boilor. Nu se putea. Intîi ne trebuia baza materială, fabrici de case, oţelul pentru armătură, etc, etc... Altfel am fi pierdut timpul şi l-am fi concurat pe meşterul Manole.

— Imi dau seama.

Un aspect. Al doilea.

Incursiune în jurul Griviţei cu prilejul unui reportaj. Convorbire cu o „localnică“ în dulcea noastră limbă de mahala...

— Ei, ţaţă Cutare, ce mai spui : se dărîmă Griviţa !

— Se dărîmă, maică.

— Dar parcă îţi pare rău ?

— Nu-mi pare rău (cam sceptică)

— Da, dar ai nod, undeva.

— Am.

— Care, maică ?

— Mi-e frică să nu ne mute.

— Şi dacă te mută, ce-i rău ?

— E rău, că mă duce la bloc.

— De-asta ţi-e dumitale teamă ? Păi dai dracului cişmeaua din curte, ligheanul. Iţi face statul baie, odaie sănătoasă de zid, stai la etaj, te uiţi pe Griviţa ca-ntr-un caiet.

— Mă uit, maică, da'mai e ceva.

— Ce mai e, cumătră Cutare ?

— Mai e că omul, de, ţine cîte o pasăre, cîte un animal...

— Şi ce dacă ?

— Păi pe urmă mă dai dumneata la jurnal că l-am urcat în baie...

(Vine şi *omul* cumetrei Cutare)

— Nu te lua după gura muierii, mai bine întreabă-mă pe mine. Drept să-ţi zic, snoavele astea le mai spun femeile, că nu le mai tace gura, dar cine are minte-n cap, abia aşteaptă să se mute. Parcă n-a fost tot aşa cînd cu electrica: nu, că e nesănătoasă, că mai bine rămîneam la lampa de gaz. N-a fost aşa cu uneltele automate ? Omul se obişnuieşte ca găina-n puf şi cînd îi vine binele sub nas se strîmbă, dar s-a terminat şi cu asta. Am deschis şi noi ochii. Ia spune, muiere, ai mai sta la fitilul de lampă cu acu-n mînă, acum cînd o să ai neon ?

— De...

Era vorba evident de o cochetărie. Conştiinţa tuturor oamenilor s-a schimbat mult în anii din urmă. Pentru cei mai înapoiaţi este evident acum că ne aflăm în faţa unui proces de transformare şi a sufletelor şi a filozofiei sociale.

Evenimentul alegerilor este o sărbătoare autentică, este bucuria legitimă a poporului căruia i s-a redat casa lui. Deputaţii noştri sînt gospodarii noştri. Ei sînt aleşi dintre cei mai pricepuţi oameni din diferite domenii de muncă. Omul de la strung lasă maşina şi aleargă în parlament ca să semnaleze ce ne mai lipseşte. Ziarele de sîmbătă 23 Februarie publică directivele Comitetului Central asupra întrecerilor viitoare, desfăşurate în cinstea celor 40 de ani de luptă ai partidului. In două sau trei pagini de jurnal avem imaginea viitoare a efortului făcut de poporul nostru pentru a cîştiga timpul pierdut în letargia dominaţiei burgheze. Sub conducerea acestor oameni aleşi dintre noi, ducem mai departe, către ţărmul socialismului, corabia.

Votul nostru nu-l obligă numai pe candidatul respectiv. Mica bucăţică de hîrtie este şi un angajament al votantului. Dacă vă mîndriţi cu zidurile înălţate de braţele voastre vrednice, dacă vreţi să puneţi umărul la munca plină de eroism a ridicării de noi hidrocentrale, cheltuiţi picătura voastră de sudoare în folosul tuturor. Va fi timp de plimbări şi de visare, vom cînta şi mai mult şi mai bine, dar acum este timpul să zidim !

Daţi-mi voie să închei cu un îndemn, adresat confraţilor :

Copii ai muzelor, constructori de versuri, cu toţii în jurul celor mai buni fii ai poporului ! Votul vostru înseamnă angajamentul de a croi aripi celor de pe schele şi celor din fundul munţilor de pămînt. Căldurii cu care ei vă răsplătesc îi trebuieşte o cîntare înaltă, un imn solemn despre anii noştri fericiţi...

Eugen BARBU

Candidați ai poporului

ȚESĂTOAREA

Frînturile unei discuții începute mai de mult păreau curioase auzite pe stradă, în înserarea ce se lăsase peste cartier aducînd cu ea și primii fulgi de zăpadă:

— Eu îmi susțin punctul de vedere. Plopi. Cei mai nimeriți pentru strada noastră sînt plopii.

— Ba teii. Plopii cresc ca niște țepușe și nu țin umbră nici unui cîine. Teiul crește rotat, înflorește, parfumează. La primăvară sădim tei.

— ...La parterul blocului din colț, care-i pe terminate, ar fi bine să se deschidă o „Alimentară".

— Și un magazin de confecții. A intrat în funcțiune fabrica de mobilă. Se mărește cartierul.

Ieșiți de la adunarea în care propuseseră candidatura viitoarei lor deputate, Maria Călin, oamenii, în drum spre casă, continuau încă discuțiile. Cetățenii, în grupuri, mergeau domol și pașii răsunau pînă departe pe cuburile de granit.

Maria Călin pășește tăcută alături de cetățeni. Cu toți cei aproape cincizeci de ani pe care-i are, se simte încă destul de sprintenă. De cîte ori calcă drumul acesta spre casă, ori de acasă spre fabrică, se simte copleșită de amintiri. De strada aceasta pe care a văzut lumina zilei e legată toată viața ei. Privirea îi lunecă în susul străzii. In noaptea ce cuprinde tot mai adînc strada, siluetele oamenilor se lungesc și scad în coroanele de lumină ale becurilor. „Cum mai lucesc calupurile acestea de granit. Ce gloduri erau pe strada asta, ce gloduri!"

Ajunsă în fața casei sale, Maria își ia rămas bun de la însoțitori.

Casa e aceeași de acum douăzeci de ani, ridicată de mîinele ei și-ale lui bărbatu-său. De multe ori tovarășii de muncă au îndemnat-o să se mute în unul din blocurile noi, construite în centrul orașului. Dar ea a reparat temeinic cele două camere, le-a mobilat cu gust așa cum visase o viață întreagă și nu s-a mutat. „Aproape cincizeci de ani am frămîntat glodul străzii Primăverii și acum cînd strada e pavată și luminată, să mă mut? Nici nu mă gîndesc, spunea ea cu înverșunare. Cînd se vor construi blocuri și pe strada asta — poate mă voi muta".

Ce repede au trecut anii! O parte din ei au trecut tare greu. Ea muncea în fabrică, mamă-sa era bătrînă și bolnavă. Casa, ca vai de ea. L-a cunoscut pe Sandu, s-au plăcut și s-au căsătorit. In același an a murit mamă-sa. Sandu blestema glodul străzii, dar visa o alta mai bună. Au dărîmat casa veche și din cîrpeli au făcut alta, chipurile mai bună. „Va veni vremea și vom zidi palate, pentru noi", spunea cîteodată Sandu. A venit războiul; Sandu a dezertat, a stat ascuns o vreme, apoi... la pușcărie. In '44 a plecat spre vest să-i urmărească pe hitleriști. Nu s-a mai întors. A căzut undeva în Cehoslovacia. Maria a pornit cu o înverșunată voință să clădească alături de tovarășii de muncă, viața ce o visase ani de-a rîndul alăturea de Sandu. Fabrica s-a ridicat din dărîmături. Cu vremea cartierul a început să se transforme din temelii. Au crescut și oamenii. A crescut și ea: fruntașă în producție, deputată. Și încă o dată deputată. In seara aceasta tovarășii ei de muncă o propuseseră din nou.

Mariei Călin nu-i este la îndemînă că se află în casă la această oră. Își controlează ceasul. Acum trebuia să fie în schimb pînă la zece. A fost învoită special pentru adunare. Ce să facă acum? O plimbare?... Zîmbește. Și de ce n-ar face o plimbare? Afară e cald, ninge ... Își îmbracă repede paltonul și iese.

Strada e liniștită. Trecătorii sînt rari. Maria Călin pornește în pas domol, în susul străzii, spre fabrică. Fulgii moi, apoși, reci îi răcoresc fața. Cu douăzeci de ani în urmă, cînd o conducea Sandu acasă, pe o vreme moale ca asta, el își suflecа pantalonii de trei ori. Ce mai gropi erau, ce mai apăraie.

— Macaraua doi, liberă. Incă, încă... Stop!

Pe nesimțite, a ajuns în apropierea fabricii. Duduitul înfundat al războaielor de țesut trece prin ziduri și i se strecoară în auz. Veche melodie, cunoscută de urechile Mariei. Acuși iese schimbul ei. Pentru un timp strada va deveni veselă, gălăgioasă, apoi se va liniști din nou. „Aici l-au arestat pe Sandu în 1942, pe cînd o aștepta să iasă de la fabrică. De ce l-au arestat? Pentru că era împotriva unui război criminal, nedrept. Acum visurile se împlinesc toate. „Mă întorc. Cu gîndurile mele ajung pe nesimțite în celălalt capăt al orașului".

Dumitru IGNEA

LUCREȚIA FILIOREANU „Bogățiile patriei"

Pe cine alegem

Se spune că de la o vîrstă încolo, omul trăiește din amintiri. Și, noi, mai vîrstnicii, trebuie să recunoaștem că spusa aceasta are oarecare temei. Numai că pentru vremile pe care le străbatem azi, se cuvine o rectificare, un amendament. Anume: omul vîrstnic trăiește din comparații.

Iată, zilele acestea, niscai treburi m-au mînat pe vechea stradă Mîntuleasa, pe unde s-a depănat o parte a copilăriei noastre. La școala Mîntulesei am făcut două din cele patru clase primare. Faptul, oricît de întîmplător, dă loc la mîndrie. Căci, la aceeași școală — și azi în ființă — a absolvit cursul primar Barbu Ștefănescu Delavrancea, autorul „Bunicului" și „Bunicii", care ne-au delectat copilăria. Lîngă școală, aproape lipită de ea, se află „o casă boierească", un „palat", cum ni se părea nouă școlarilor. In curtea acestei case, se adunau dis-de-dimineață, așteptînd să se scoale boierul, puzderie de țărani și mahalagii încărcați de desagi și pachete. Ne țiuie și azi în urechi, în chip de evocare, guițatul vehement al unui rozaliu purcel de lapte, ținut în brațe de un „vizitator" al boierului. Guițatul a ajuns pînă la noi tocmai cînd să dăm, dimineața, pe poarta școlii. Boierul nu era altul decît domnul deputat ajuns prefect, ajuns ministru al justiției, pre nume Jean Th. Florescu, căruia i se spunea pe scurt, alintat și familiar, Jantehaș.

Dar în curtea boierească, alături de școală, mai întîlneai și o făptură deosebită, un ins impozant, o figură „clasică". Venea la dom' ministru ori mai degrabă la „conu Jantehaș", unul mătăhălos, bine îndesat, cu un nas cărnos de Cyrano, dar vinețit de basamac, purtînd cu demnitate jurprejurul rotunjimii sale abdominale un brîu lat și roș ca cireașa coaptă, iar în pumnu-i solid, noduros, o frumusețe de retevei ale cărui protuberanțe, ca niște buboaie, vorbeau despre autoritatea personajului.

Era „delegatul mahalalei".

In zilele acestea, școala adăpostește circumscripția orășenească de votare numărul 86, cuprinzînd circumscripțiile raionale 44, 45, 46, 47. Aici, se țin întîlniri ale alegătorilor cu candidații pentru locurile de deputat în sfaturile populare. La asemenea întîlnire, ne-am întîmplat și noi. Și am făcut cunoștința a doi candidați. Mai precis: două candidate. Această dublă cunoștință ne-a contrariat brusc și profund amintirile, și ne-a impus comparațiile. Cele două candidate vor reprezenta în Sfat interesele cetățenilor din Mîntuleasa.

Una din cele două candidate, Ana Micu, e de meserie croitoreasă, acum casnică; cealaltă, Valentina Nițulescu, e inginer hidrotehnic și lucrează la secția „Ape" a Sfatului Popular regional București. Dacă le întrebi, separat, de ce cred dînsele că au fost propuse candidate, îți vor răspunde la fel, parcă dinainte înțelese:

— Vreți să mă laud? Pe semne că majoritatea concetățenilor mei au luat în seamă activitatea mea obștească de pîn'acum și au apreciat-o pozitiv.

Mai întreabă-le ce au de gînd să facă, odată alese. Inginerul Valentina Nițulescu, specialist hidrotehnic, îți va spune cu înflăcărare că, mai ales, va avea de susținut punerea la punct a curentului de apă la cele două blocuri mari, mai vechi, care-s cuprinse în raza circumscripției sale.

Ana Micu nu se va lăsa — susține dînsa — pînă nu va vedea toate fațadele caselor din cartier proaspăt zugrăvite („luptăm și pentru frumos, tovarășe"), pînă nu va netezi un teren de sport sortit copiilor din cartier.

Ana Micu mai are în vedere și grăbirea construirii unei școli noi. Valentina Nițulescu este și dînsa de aceeași părere. Apă, canalizare, teren de sport, școală și — pentru toate acestea — economii. La întîlnirile cu alegătorii, acestea s-au declarat gata să sprijine temeinic viitoarea activitate a deputaților.

Astfel, amintirile noastre, ale celor vîrstnici, sînt năpustite de scîrbă. Și totuși sînt un deliciu. Pentru că sînt luminate de comparația îmbucurătoare.

Lascăr SEBASTIAN

UNUL DIN CEI 140.000

N-ai mereu prilejul să vizitezi un laborator de cercetări. De aceea aviditatea cu care notezi orice amănunt. Incăperea în care te afli nu are nimic spectaculos. O masă lungă, hîrtii, multe hîrtii, un microscop, cărți, nenumărate cărți, planșe, un portret, tuburi de sticlă, cam atît. O atmosferă de muncă susținută, paradoxal creată nu printr-o dezordine justificată, ci, dimpotrivă, printr-o exemplară ordine și simplitate. Incerci, nu-i așa, să afli de unde împrumută laboratorul farmecul acesta deosebit, modest și calm.

— Conferențiar universitar Adriana Murgoci?

— Eu sînt.

„Desigur, surprind o scăpărare veselă în ochii interlocutoarei, m-a ghicit după coafura prea cuminte, cu părul lins, după gravitatea ochelarilor și, dacă are spirit de observație, după mîini".

— Candidați la 5 martie în alegerile pentru sfaturile raionale, rostesc observind mîinile mari, frumoase și muncite, pe care doctorița Murgoci le retrage, timidă, de pe masa de lucru, ca să le încrucișeze, școlărește, la piept.

„Nu scăpa din vedere, îmi impun, gesturile grațioase și precise de giuvaergiu, proprii cercetătorului care are de-a face cu fragilitatea gizelor".

— Intocmai! mi se replică prompt. Candidez pentru a patra oară, ceea ce înseamnă că la sfîrșitul viitoarei legislaturi împlinesc un deceniu de deputăție.

Cît de calmă, hotărîtă și binevoitoare este expresia ei cînd încearcă să analizeze precis resortul intim al activității sale cetățenești:

— Pentru un cercetător veșnic mistuit de pasiunea noului, a descoperirii, munca de deputat e continuarea cea mai firească a profesiunii. Pentru că nu poți exista ca om de știință autentic, fără să fii animat de dorința de-a afla ce se ascunde îndărătul fenomenelor naturii, de-a le ajuta să răzbească la lumină. Or, ca deputat ai tocmai misiunea să descifrezi *noul* în cele mai mărunte împrejurări ale vieții cotidiene, să-l sprijini, să-l răspîndești, într-un cuvînt să-l consolidezi.

Un moment de tăcere, în care îți formulezi repede întrebarea următoare.

— Și care este pasiunea dumneavoastră științifică de ultimă oră?

— Trichopterele! Nu face ochii mari, te lămuresc numaidecît. E un grup de insecte minuscule care au o larvă acvatică. Privește atent tubulețul acesta: într-însul se află pe puțin o sută de exemplare. Scrie: Tri-chop-te-re! Vrei să-ți notezi și adresa expeditorului? Poftim, ține cutia.

Descifrez, intii, cu majuscule: „FRAGIL". Apoi: „Stațiunea biologică Stejaru".

— E lîngă Hidrocentrala V.I. Lenin de la Bicaz. Asta-i și rostul cercetărilor. Ce te minunezi așa? Te întrebi ce raport există între electrificare și științele naturale? Un raport direct. Ascultă: lucrările hidrocentralei puteau primejdui fauna împrejurimilor construcției. De aceea, s-a pornit, simultan cu construcția, și la studierea metodică a faunei. Eu personal am cercetat fauna apelor, de care se leagă direct productivitatea piscicolă. Minuscula mea insectă, cu larva ei acvatică, constituie o hrană prețioasă pentru pești. Așa că urmărim dezvoltarea ei pe căi științifice. Vezi portretul din perete? E al Sofiei Lepneva din Leningrad, eminentă profesoară de științe naturale și specialistă în grupul Trichopterelor. Sîntem de mult în corespondență. M-a ajutat în nenumărate rînduri, trimițîndu-mi bibliografie, îndrumări. Era normal ca pînă la urmă să-i cer acestei admirabile prietene și o fotografie. Mi-a trimis-o. Iat-o! Să-ți mai pomenesc și despre alte preocupări... de laborator? Pentru că, știi, munca aceasta a noastră e asemeni muncii marinarilor îndrăgostiți de larg: dornici întotdeauna de uscat, dar gata oricînd pentru o nouă plecare. Cît mă privește, am și ridicat ancora unor alte căutări, ce-i drept legate de aceleași Trichoptere pomenite mai înainte.

O hartă însemnată cu săgeți roșii în anumite puncte ale Dunării devine obiectul atenției noastre.

— Alături de toate țările dunărene, Romînia întreprinde o mare operă de studiere a viețuitoarelor din apele Dunării. Eu capăt material de Trichoptere de la un grup de cercetători ai Academiei R.P.R., care draghează și triază materialul. Studiul complex al bazinului Dunării, de la izvor la vărsare, este vast, unic în felul lui în ceea ce privește fluviul respectiv și va dura ani și ani de zile. El urmărește să cuprindă aspectul fizic, fiziologic, biologic, al productivității. In acest angrenaj uriaș, sînt și eu o modestă rotiță.

Aduc vorba despre Panduri. Acolo e circumscripția electorală 115, pe străzile căreia am întîlnit, la fiecare pas, numele candidatei Adriana Murgoci. Entuziasmul cu care mi-a lămurit stadiul cercetărilor de laborator nu scade nici cînd povestește despre circumscripția ei electorală. Imi propune o scurtă plimbare prin cartier. Iată-ne salutați de cetățenii care-o cunosc și-o stimează. Fiecare salut ține să sublinieze, pentru reporterul neinițiat, cîte ceva din realizările deputatei lor. Un „bună ziua, tovarășă deputată" rostit pe trotuarul pe care pășim alături, vrea să spună: „Trotuarele acestea au fost refăcute prin grija dumneaei". Alt salut, pe-o străduță lăturalnică: „Canalizarea de-aici se datorește și deputatei, stăruinței depusă de ea personal la Uzinele Grozăvești". O explozie de rîsete și sănătate, urmată de zeci de salutări respectuoase afirmă: „Curtea asta interioară a blocurilor noi, în care ne jucăm în voie, a luat naștere prin munca voluntară a deputatei și a cetățenilor, care-au lucrat cot la cot".

Aproape orice pas făcut prin cartier își are salutul său. Ințeleg sensul și nu mai stărui cu întrebările. Poate de aceea, cînd ne oprim o clipă lîngă „Uzinele Chimice Romîne", însoțitoarea mea are nevoie să șoptească, fără pic de afectare:

— Aici m-au propus candidat. In mijlocul muncitorilor m-am simțit mulțumită.

E mărturisirea discretă a unui muncitor pe tărîmul științei.

Mihai STOIAN

Inginer și pictor

Intr-o librărie, în fața tejghelei, un cumpărător cerceta atent un șevalet din placaj. Era un bărbat voinic, nu prea înalt, cam de vreo cincizeci de ani, cu ochi albaștri, sprîncene alburii și părul ușor încărunțit la tîmple. Cu o mînă pipăia fața lucie a șevaletului, iar în cealaltă ținea un tablou, pe care, pesemne tocmai îl luase de la înrămat. Pînza înfățișa un aspect din timpul treierișului la țară: sub un cer albastru, curat ca o imensă cupolă de peruzea, înainta încet o combină, afundîndu-se tot mai mult în lanul de grîu. În jurul ei se țineau în mers unul lîngă altul o mulțime de oameni, bărbați, femei și copii.

...Așa l-am întîlnit pe inginerul Florescu Ion, de la uzinele „Semănătoarea", candidat al F.D.P. pentru a fi deputat în Sfatul Popular al orașului București. Și dorind să-l cunosc mai îndeaproape am plecat alături de el către unul din noile blocuri în care locuia în Piața Palatului R.P.R.

— Sînt fiul unui meistru cazangiu din Ploești. Am învățat carte în condițiile grele ale regimului burghezo-moșieresc. Cum am ajuns să fiu inginer, numai eu știu! Foame, mizerie, lipsă de material didactic, ce să mai spun... Mai am trei frați care lucrează ca și mine în metalurgie. Iar soția... tot în metalurgie, a adăugat rîzînd. E laborantă la uzinele „Vasile Roaită".

— Cum s-ar spune o familie de metalurgiști...

— Întocmai.

— Aș dori să cunosc activitatea dumneavoastră ca inginer, l-am întrebat într-un tîrziu.

— Cu plăcere. Poftiți mîine la uzinele „Semănătoarea", m-a invitat cu multă amabilitate interlocutorul meu. Acolo vă puteți documenta mai bine.

...Uzinele „Semănătoarea" se înalță pe locul vechii pirotehnii a armatei, în cartierul Grozăvești. Aci colectivul de muncitori, tehnicieni și ingineri produce principalele mașini agricole cu care este înzestrată agricultura noastră socialistă: combine C1, secerători-legători, cositori, mașini de tocat nutreț etc.

Am oprit pe primul muncitor întîlnit să-l întreb unde-l pot găsi pe inginerul Florescu Ion.

— Este șeful serviciului control tehnic de calitate, mi-a răspuns el. Dar nu-l găsiți în birou.

— Atunci unde?

— „Misiunea" dînsului e să fie peste tot locul unde se lucrează. Face controlul și recepția întregii materii prime care intră în uzină, veghează asupra felului cum sînt lucrate piesele, cum sînt asamblate ca să ia naștere combina sau secerătoarea, ia parte la rodajul mașinii și tot dînsul urmărește pe teren produsele noastre în exploatare. Și uite, vezi dumneata, pentru că serviciul ăsta al dînsului merge ca pe „roate", nu-i de mirare că, așa cum vorbeam mai alaltăieri într-o ședință de producție, din cele 1.700 de cositori și tot atîtea mașini de recoltat porumb ce le-am scos pe poarta uzinei în ultima vreme, toate sînt în stare bună.

A dat să plece. L-am reținut însă printr-un gest al mîinii.

— Spune, te rog, toate sarcinile acelea pe care mi le-ai înșiruit dumneata le îndeplinește singur tovarășul Florescu?

— Nu. Este ajutat de 172 de controlori orari și 32 de ingineri. Însă el e șeful serviciului și totodată „sufletul" întregului mecanism de control al calității! Nu degeaba a fost propus și candidat al F.D.P. Duceți-vă, găsiți-l prin uzină și-o să vă spună dînsul mai multe...

L-am găsit pe viitorul deputat în mijlocul unei brigăzi de muncitori ce trebăluiau în jurul unei combine cu vopseaua lăcuită, gata pentru a părăsi curtea uzinei. Bucuros de reîntîlnire, mi-a strîns mîna și mi-a arătat uriașa mașină:

— Iată, aceasta e seria 17.000. Ați nimerit tocmai bine, că-i facem recepția să-i dăm drumul. In planul de perspectivă sînt prevăzute să intre în lanurile de grîu pe întreg teritoriul țării 43.000 de bucăți. Faceți diferența și vedeți cum stă uzina noastră cu planul pentru următorii 6 ani!

Într-adevăr, colectivul uzinei e unul dintre cele fruntașe în cadrul Ministerului Industriei Grele. De 53 de luni, uzina „Semănătoarea" și-a îndeplinit și depășit planul anual mereu, primind de 4 ori „Steagul roșu de fruntașă pe ramură" și o mențiune din partea Consiliului de Miniștri. Și la aceste succese a contribuit și inginerul Florescu Ion, care datorită spiritului său gospodăresc, a felului cum organizează munca întregului colectiv, prin felul cum veghează la buna calitate a muncii, a produselor finite, a fost de nenumărate ori evidențiat. Iată pentru ce, la sfîrșitul lunii ianuarie în acest an, în sala ICAB de pe strada Sărindar, cetățenii circumscripției electorale 371, cunoscîndu-i rodnica activitate din uzină, l-au propus drept candidat al F.D.P. pentru Sfatul Popular orășenesc.

— Ce ziceți, tovarășe inginer, vă veți achita tot atît de bine și de sarcinile de deputat? l-am întrebat în timp ce mă conducea către una din halele uzinei.

— Mai încape vorbă? s-a oprit el privindu-mă drept în ochi. În cartier ca și în uzină trebuie să ne gospodărim cum trebuie. Numai așa ajungem să îndreptățim încrederea celor care ne dau asemenea sarcini de mare răspundere.

Ion GRECEA

Răspunsul

De ce te-au propus oamenii din cartier tocmai pe tine, Maria Udrea, să le fii deputată?

Tu ești puțintică la trup, chiar slăbuță. Vorbești rar, aproape de loc și trudești cît cinci. Vorbești mai mult cu ochii tăi mari, căprui, muiați în griji și duioșii materne: ai doar patru copii și abia treizeci și patru de ani. Ești textilistă și te-nvîrtești iute și sigur printre războaiele de țesut, dar printre oameni treci modestă și cît mai neobservată. Da, e adevărat că ți se zice că ești „fruntașă în muncă", dar, te gîndești tu, oare se poate munci altfel decît bine și repede? Cum ai putea să-l ții în frîu pe cei patru neastîmpărați, să te-ngrijești de bărbat și gospodărie, să faci mîncare pentru toți sau să „scuturi prin casă", dacă n-ai îndeplini toate astea, repede, tăcut, trainic? Că așa faci tu, o spun mîinile tale cu degete puternice care-și găsesc cu greu locul pe pînza roșie a mesei prezidiului. Micul „pix" negru n-are nevoie să alerge pe foaia dictando din fața ta ca să însemne acolo cu slove tremurate — căci ești foarte emoționată! — „realizările din cartier" și „lipsurile încă existente".

Hei! Dacă nici tu nu mai cunoști viața acestor străzi cărora vorbitorii le spun solemn „circumscripția" ta! Și nu greșesc numind-o „a ta". Oare nu-i „a ta" ulița copilăriei desculțe și flămînde? Dar cînd laba manistului te-a plesnit peste față, atunci în primii ani după Eliberare, n-ai căzut în praful uneia din aceste străzi „ale tale"? „Al tău" este drumul spre fabrică. Ai călcat pe el de mii de ori pînă acum. Îi cunoști fiecare piatră și păpădiile fiecărei primăveri. „Ale tale" sînt și străzile pe unde pășește bărbatul la munca lui pe unde tropăie copiii spre școală! Dar chiar strada aceasta foarte nouă despre care se pomenește mereu, care n-are încă nici nume, nici lumină și unde apa trebuie adusă de departe, e tot „a ta". Nu locuiesc acolo două tinere țesătoare cărora tu le-ai fost „nașă" în fabrică?

Dar ai să fii tu în stare să faci atîtea lucruri cîte îți cer „străzile tale? Cîte înșiră vorbitorii la această întîlnire cu candidata lor? Cîte par să-ți pretindă „scriitorii" aceștia doi, care au venit tocmai de la București, aici, într-o suburbie a Piteștilor și se uită lung la tine, de parcă n-au mai văzut în viața lor o textilistă? Buzele tale se strîng cu hotărîre, îți mai desfaci un pic paltonul la gît, cu toate că în sală nu-i prea cald, rotești o privire peste capetele tuturor, le zici în gînd: „Da, am să pot, dac-o să mă ajutați" și privirea ta se urcă liniștită și luminoasă pe peretele din față.

De-acolo, de sus, din tablou, se uită la întreaga adunare, cu ochii lui oblici, surîzători, părintești și atotstrăbătători, Lenin.

Al. I. ȘTEFĂNESCU

ZILE DE CAMPANIE

Jurnalul scriitorului candidat

Îmi amintesc de acea toamnă reșițeană a lui '46 cu mitingurile ei însuflețite, cînd, demascînd reacțiunea manisto-brătienistă, constituiam Blocul Partidelor Democrate.

Duminicile plecam la sate. Făceam parte dintr-un grup care pleca într-o duminică la Văliug, sat în care partidele „istorice", de ce n-am spune-o, ne dădeau destulă bătaie de cap. Știam că n-o să fim întîmpinați de ei cu flori. Totuși, noi n-aveam în buzunare decît Platforma-Program a Blocului Partidelor Democrate, cîteva manifeste, broșuri, și în inimi un crez de neclintit.

Camionul a intrat pe străzile Văliugului împreună cu cîntecele noastre: „Sîntem stegari ai veacului ce vine" sau „Noi sîntem armata muncitoare, cauzei poporului slujim"... Am oprit pe un loc viran, împărțindu-ne sarcinile. Unii plecau să ia legătura cu cei cîțiva comuniști din sat, iar alții trebuiau să umble din casă în casă convingînd țăranii să vină la o adunare. „Istoricii" lucraseră destul de bine: zvonul că au venit „comuniștii să-i silească să-și dea grîul și vitele", întărit de autoritatea economică a găzdoilor, a prins crezare la unii. Impreună cu comuniștii din sat și semiproletarii navetiști care locuiau la Văliug și lucrau la Reșița am început să batem din casă în casă. Am reușit să convingem sărăcimea de curînd împroprietărită și o parte dintre mijlocași că zvonurile sînt născociri ale reacțiunii. În fața primăriei am dat un program artistic. Corul nostru a cîntat: „Pășiți înainte tovarăși", am interpretat scenete comice ca „Speculantul și agentul" sau „Flăcăul îndrăgostit"... Oamenii rîdeau cu poftă... Incet-încet am trecut la obiect. Un tînăr a început să recite „Între Maniu și Brătianu"... Așteptam cu inima strînsă, reacția publicului. Aplauze furtunoase! E bine, deci — am răsuflat ușurați.

Am împărțit broșuri și ziare și am anunțat că vom repeta spectacolul, de astă dată complet, după amiază, la 5, în sala cooperativei. Eram siguri că fiecare din cei care participaseră va deveni un bun propagandist. Că sala va fi plină de săteni.

Ne-am întors la camion. Intr-o roată era înfipt un cuțit care pironea o hîrtie. O amenințare. Un cap de mort și inscripția: „Dacă n-o ștergeți imediat vă rămîn oasele aici". Șoferul, plin de sînge, era legat. Ne-a povestit că au venit trei indivizi îmbrăcați de oraș care l-au amenințat și l-au bătut.

La ora 4 sala cooperativei era plină pînă la refuz. Venise și un grup compact de „istorici" înarmați cu ciomege. „Spectacolul" l-am început cu un „număr" în afara programului: am urcat pe scenă împreună cu șoferul nostru cu fața plină de vînătăi, desfășurînd în fața oamenilor fițuica cu cap de mort. Indignarea a cuprins sala. Strigăte de „Jos cu fasciștii", „Rușine"! au izbucnit. Amenințarea „istoricilor" s-a transformat într-un excelent mijloc de agitație. Expunerea Platformei-Program a fost repetat subliniată de aplauze, lozinci mobilizatoare și invective la adresa reacțiunii. „Spectacolul" a devenit o uriașă și puternică manifestare pentru Blocul Partidelor Democrate, pentru guvern, pentru unitatea de luptă dintre muncitori și țărani. In fața acestui val de ură, grupul de provocatori a dispărut de la adunare. Seara tîrziu, pînă la hotarul satului, țăranii ne-au petrecut cu cîntece și urări.

Se sfîrșise încă o zi de campanie.

★

Iată-mă, după 15 ani, la o altă adunare electorală. Mi s-a făcut marea cinste de a fi propus ca unul din cei 140.000 candidați la alegerile în Sfaturile Populare și în Marea Adunare Națională.

Stau atent într-o sală de clasă a Școlii medii nr. 19 din Capitală și-mi notez în carnet cuvintele alegătorilor. Unul după altul iau cuvîntul muncitori, femei, profesori, funcționari, tineri care participă pentru prima oară la vot, la fel cum votam și eu cu 15 ani înainte. Dar cîte nu s-au schimbat de atunci! Am lichidat reacțiunea în frunte cu capul ei, regele. Am înălțat o puternică industrie socialistă. Peste 80% din pămîntul arabil al țării e socializat. A crescut o nouă intelectualitate. S-a făurit în acești ani în jurul Partidului Muncitoresc Romîn unitatea morală și politică a întregului popor.

Cei care iau cuvîntul vorbesc cu însuflețire despre marile realizări ale regimului nostru democrat-popular și fac propuneri concrete, gospodărești, pentru circumscripția lor electorală.

Propunerile vădesc o înaltă conștiință civică, un dezvoltat simț al responsabilității pentru strada lor, pentru raionul lor, pentru întreaga noastră țară.

„Trebuie să ne îngrijim de estetica străzii..." „Nu putem pretinde copiilor liniște fără să avem grijă să le creăm locuri de joacă..." „Să amenajăm prin muncă patriotică un parc..." „Să...". Fiecare propunere pornește dintr-o profundă convingere că ceea ce e azi o dorință — mîine va fi realitate.

Alături, în sala de clasă, lecțiile își urmează cursul obișnuit. Nu știu ce se predă. Dar alăturea, în bănci, stau și elevi care s-au născut în urmă cu cincisprezece ani. Atunci, cînd am participat pentru prima oară la întîiele alegeri libere din Romînia. Din Platforma-Program a Frontului Democrației Populare, ei învață cum devin, sub conducerea partidului, toate visele — certitudini.

Toma George MAIORESCU

DAN HATMANU „Masă la G.A.S."

Am ales

'Am ales edificiile grandioase
aruncate în văzduhul imens
unde meșteri cu mîini de aur, —
meșterii Republicii din 30 Decembrie —
au aflat soarele și fericirea terestră.

'Am ales marile drumuri de vis
pe care lunecă giganții de fier
ducînd munți de pîine albă,
rochii de albastru,
portocale de aur,
basmele romînilor
și poezia fără de hotare,
giganți anteici, cu umeri de fier,
făuriți de 23 August
care poartă tot ce este omenesc.

'Am ales floarea dragostei depline
neîntinate de întuneric și de avere
omagiu fără precedent adus femeii.

'Am ales floarea imaculată a libertății,
a omului negru, alb sau galben,
floarea iubirii dintre pămînteni ;
și am ales dragostea pămîntenilor
pentru încă necunoscuții din Univei
pe care omul îl va goli de taine.

'Am ales pe omul
care și-a închinat viața omului,
fiu al patriei mele și al lumii,
responsabil cu libertatea și fericirea
Republicii visate, de demult, la Doftana.
Doftana, imagine mucedă a timpului apus.

Am ales zborul alb și nevinovat al
porumbeilor,
zborul lor delicat,
ca o floare dulce de cireș,
ca un joc albastru de copii ;
am ales zborul lor tulburător de alb
de la întîiul Mai roșu,
roșu ca steagul lui Lenin,
ce flutură înalt
în toate piețele lumii.

Și am ales ura cea mai neagră
pentru toți dușmanii omului,
întru apărarea aleșilor mei,
a prietenilor mei de zile negre și bune
cărora le strig, din obicei,
cînd îi întîlnesc pe locomotivă,
printre spicele înalte de grîu,
pe Victoria, sau în Piața Republicii,
în blocul Turn, cînd adăst la un Cotnar :

— „O MIE DE ANI, TOVARĂȘI!"

Ion BĂNUȚĂ

Călăuze noi

Cînd răsări-vor ghioceii
de sub buchete de zăpadă,
pe aripi albe porumbeii
purta-vor zapis de paradă.

Și zîmbi-va mărțișorul
cu ochi înlăcrimați de rouă,
c-atunci v-o-ncredința poporul
cea mai măreață muncă vouă...

Căci drumurile-ncîlcite-n viață
cotesc, se urcă și coboară,
mulți cătat-au calea dreaptă
pîn' s-au trezit cu viața-n seară...

Dar drumurile vieții noastre
îs drepte, largi și în urcuș,
priviți la degetul ce-arată
pe drumu-orcărui cărăuș.

Spre-acolo unde-arătătorul
e-ntins de brațul magistral,
acolo îndrumați poporul,
spre culmea țelului final.

Fiți mîndre, călăuze noi,
a vieții care clocotește.
Brațul, Partidul, v-arată calea
ce-n Comunism doar se sfîrșește...

Al. GHEORGHIU-POGONEȘTI

Deputatul

Cîmpuri... omături...
Mașina zbura...
— Unul din frați
Mi-a fost ucis între dîmburi.
— Activist ? — Da.
Îi priveam mîinile.
Despicau expresiv
Fiecare cuvînt pînă-n sîmburi.
În priviri îi luceau ciudate oglinzi.
— Tot un singur ogor cît cu ochii cuprinzi.
Zece ani l-am umblat.
Amarnic de greu mi-a fost într-un sat.
Luni întregi n-am știut c-aveam casă.
Cînd e-așa poți și femeia iubită să-ți pierzi.
Și a mea e frumoasă.
Băiatu-mi zăcea, îi da moartea tîrcol.
Nu l-am văzut.
Jivine sînt grijile cînd mușcă din tine.
Cum aveam inima de-au încăput ?
Să-ți arăt acel sat.
Aproape oraș.
De fapt, eu am fost un simplu părtaș,
O singură voce în corul imens dirijat
de partid.

Vorbeau ochii lui.
Mîinile lui.
Mașina zbura.
De sub albele pături
Orizontul ieșea albastru, fluid...
Alături,
Un secretar de raion.
Parcă-l aud :
...Am fost un simplu părtaș
În corul imens dirijat de partid.

Violeta ZAMFIRESCU

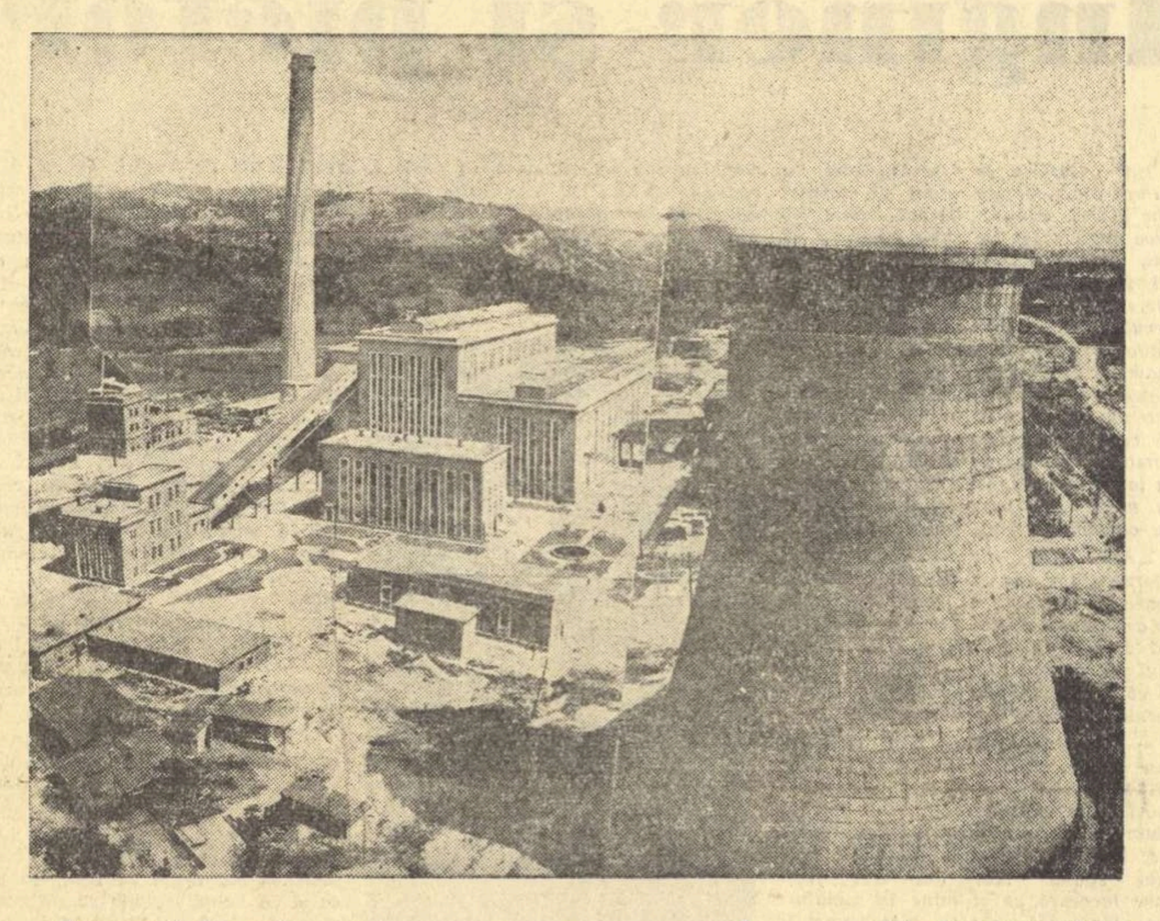

Termocentrala Paroșeni

Foto EDMOND HÖFER

Votezi pentru prima dată

Ca mugurii ce fragezi se îmbie
Mlădițele să-și scoată ciucuri verzi, —
Ești, plină, fata mea, de voioșie,
Întîia oară tu acum votezi.

Cunoști, ai îndrăgit pe candidată,
E dăscăliță. Pașii ți-a condus
Pe-o cale cu lumină presărată,
Ca inima-i, ce-n toate ea a pus.

O primăvară, cea neprihănită, —
Vestindu-se prin zboruri de lăstuni, —
E martie 5, clipita mult rîvnită
Cînd om alege dintre buni, pe ăi mai buni,

Soli drepți ai noii noastre-orînduiri,
Ce-și sorb din socialism tărie,

Chezași ai bunei stări și fericiri,
Cu firea lor cea dîrză și cinstită,
Pe care îi alegi cu bucurie
Ca pe o primăvară mult dorită.

Camil BALTAZAR

POȘTA redacției

Bărbulescu I. — Arad. Fără a exagera politicos, dați semne de progres destul de rapid : „Sora Irina" e superioară povestirii precedente. Pledoaria dvs. pentru conștiinciozitatea profesională a personalului nostru medical de a sate, în general pentru o etică socialistă, corespunde unui imperativ util. Cadrul și situațiile sînt alese bine, constituind într-adevăr premizele unui conflict caracteristic relațiilor sociale din țara noastră, actualei faze din ciocnirea între nou și vechi. Personajele centrale, sora Irina cea inimoasă și perseverentă și doctorița carieristă, sînt însă alcătuite simplist, în chip de antiteze abstracte, nu ca individualități vii. Linia de desfășurare a „dramei" e lesne, încă de la primele „replici", previzibilă, în ciuda piedicii impuse eroului pozitiv, iar intervenția reparatoare a secretarului organizației pare dictată nu de cerința vieții, ci de a autorului care nu știe cum să iasă din încurcătură. Fie chiar pe jumătate, succesul dvs. cu „Sora Irina" ne obligă să vă pretindem eforturi noi.

Iftinchi I. — Huedin. Pentru ca o influență să fie creatoare trebuie asimilată, cu alte cuvinte să nu aibă alt rol decît acela de resort, de declanșator al resurselor proprii. Dvs. însă v-ați lăsat copleșit într-atît de stilul (limbajul, maniera, ritmul) lui Zaharia Stancu, încît nu vedem cum ați putea măcar respira normal într-o asemenea postură. Lucru intolerabil în sine și mîhnitor în cazul dvs., deoarece costumul străin pe care l-ați îmbrăcat ascunde o sensibilitate personală, capabilă — după cum o dovedește povestirea „Alegerile" — de revoltă autentică față de barbariile trecutului și de o solidaritate aprinsă cu victimele dăruite de popor. Îndemnîndu-vă să vă scoateți un buletin de identitate pe numele dvs., trebuie să vă invităm și către actualitate. Oricît de odios și încă proaspăt în amintire ar fi fostul regim de opresiune, imaginea lui e destul de frecventă și elocventă în literatura noastră, realist-critică și socialistă. Cine are nevoie de toate energiile creatoare, este prezentul.

C. Alexandrescu — Petroșani. Scrupulul legat de „lipsa unei școli mai înalte" și a unei „culturi solide" vă onorează dar neîncrederea în posibilitățile dvs. nu se justifică. În afară că scrieți corect și cu un lexic destul de variat și propriu nuanței dorite, dovediți claritate în concepție, precizie în conturarea scenelor din „Atacul", ingeniozitate și aptitudine pentru elementul surpriză (tot în „Atacul"), anume elan liric (poemul în proză „Zidarul"), putere de observație și generalizare moral-psihologică ca în portretul demascator al „Panglicarului". În dvs. se încrucișează deci înclinații variate ; ar fi însă arbitrar și neserios din parte-ne ca, numai pe temeiul celor trei scurte bucăți, să vă trasăm un drum. Puțin sceptici față de ceea ce ar fi aspirația către poezie („Zidarul" e cam convențional și pretențios), sîntem convinși că puteți aborda în continuare genul portretului critic-satiric ca și schița. Important rămîne, în oricare dintre eventualități, să utilizați experiența dvs. de viață. Sînteți doar muncitor și, dacă nu miner, muncitor printre mineri. De ce nu-i zugrăviți pe ei în primul rînd și apoi pe profitorii ticăloși ai cuceririlor noastre ?

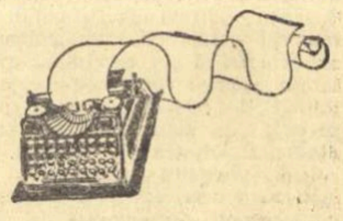

A. Pascu — Lupeni. Vibrant pe alocuri, izbutind a răscoli în noi indignarea și durerea, poemul în proză „Cîntec pentru un erou", închinat martirajului lui Lumumba , se istovește prea repede sub povara retorismului, a repetițiilor de idei, în genere a unui mod prea ziaristic de tratare. În orice caz, pe baza unui singur „eșantion" nu putem spune nimic despre calitățile țesătorului, despre talentul dvs. Trimiteți-ne toate încercările.

Dincică Constantin. — Constanța. „Puștiu" e emoționantă în pofida unor elemente banale (figura clasică a impresarului electoral, tabloul bieților vînzători de ziare, etc.) și poate chiar a finalului, sinistru cu tot dinadinsul. Pentru a ne înduioșa de soarta „puștiului" era suficientă tocmirea lui ca „propagandist" de nevoie al partidului liberal și nu de moartea sa prin accident. De ce însă, elev fiind, cauți subiecte și eroi dintr-un trecut pe care nu-l poți cunoaște decît prin alții ? Vorbește-ne de viața d-tale, a colegilor ca și a tuturor celor cu care vii direct în contact. La vîrsta d-tale, exercițiile de proză pot reuși dacă se reazimă pe impresii nemijlocite.

Mihail PETROVEANU

SCRIITORUL ȘI VIAȚA

DUMITRU MIRCEA: „Oameni și pămînturi"

La aproape zece ani de la apariția romanului Pîine albă, *Dumitru Mircea publică volumul* Oameni și pămînturi. *E vorba de o culegere de nuvele și povestiri. Majoritatea acestora au ca temă transformarea revoluționară a satului nostru contemporan.*

Cu sensibilă economie de mijloace, Dumitru Mircea încearcă să schițeze cîteva portrete. Il reținem pe acela al secretarului de partid, eroul povestirii In ploaie. *Omenescul, maturitatea politică se îmbină spre a da conturul acestui personaj, care nu constituie singura dovadă că autorului îi sînt cunoscute unele aspecte specifice satului actual. Povestirile mai ample* Tata *și* Pămînturile *conțin și ele pagini nu lipsite de autenticitate. Cea dintîi surprinde frămîntările unui țăran care ajunge la înțelegerea adîncă și definitivă a necesității unui mod de viață superior. Această împrejurare îl ajută pe Dumitru Mircea să pună față în față imaginea întunecată a satului din trecut cu imaginea satului nou, luminată de sensul muncii colective. Ioana Onu din* Pămînturile *e un izbutit portret de țărancă înaintată, exemplu de atașament față de cauza clasei muncitoare. După ce în trecut suferise, pierzîndu-și bărbatul în războiul criminal împotriva Uniunii Sovietice, curînd după Eliberare Ioana Onu devine un luptător împotriva vechii mentalități țărănești, individualiste Scriitorul nu se arată însă consecvent pe această linie a relatării sobre și în multe din povestirile volmului* Oameni și pămînturi *se face vizibilă artificialitatea, idilismul, o evidentă tendință de simplificare a faptelor. Din ciclul* Prietenul cel bun *cu greu desprinzi semnificații adînci, caracteristice procesului profund de transformare socialistă a satului. Figura activistului de partid e legată de cele mai multe ori de întîmplări confecționate. In „Cîntecul greerilor" instructorul își dă seama, după un proces sufletesc foarte convențional redat, că nu trebuie s-o iubească pe Marioara, pentru că fata „cu cosițe lungi care se legănau amețitor pe spate" era îndrăgostită de Petre. Un prim-secretar, cînd află că va fi transferat își manifestă frămîntările interioare devenind enigmatic, adoptînd o rigiditate fotogenică („Pe drum"). Povestirea „Greșala tovarășului Corpădean" pornește de la un fapt care ar fi putut avea o desfășurare epică interesantă. Instructorul de partid nu a găsit încă argumentul hotărîtor prin care să-l convingă pe Bodor-baci să intre în gospodăria colectivă. Intîmplarea face însă ca mergînd la raion s-o întîlnească pe fiica acestuia, care fusese sedusă de un proxenet. Cu ajutorul unui prieten milițian identifică proxenetul, discută cu fiica lui Bodor-baci, care e foarte aproape de a se îndrăgosti de Corpădean. Dar în sat se află, și acest lucru e de natură să-l compromită pe instructor. Pentru a risipi orice suspiciune el se decide să plece noaptea la raion. Nu izbutește însă să ajungă acolo, fiind victima unui accident absurd de cale ferată. Iată acum și „epilogul" care oferă „rezolvarea" conflictului :*

„Bodor-baci e azi președintele gospodăriei colective «Ștefan Corpădean». Cît despre Marica, n-am ce-ți spune, tovarășe Ai văzut-o. E mama copiilor mei, profesoară, mamă și nevastă de activist... Păstrează ca un lucru de mare preț scrisoarea lui Corpădean scrisă cu o jumătate de ceas înainte de moarte. Sînt acolo cîteva cuvinte pe care oricît m-ar forța cineva n-aș putea fi gelos : «Cred că te iubesc!». A fost găsită îngropată în gunoi pe cîmp, laolaltă cu carnetul de partid, cu actele lui Ștefan Corpădean, învăluite în haina de lînă albă cu fireturi și brandemburguri negre" (p. 86).

Am stăruit îndeosebi asupra acestei povestiri întrucît aici ne apar pînă la stridență artificialitatea, convenționalul. Cu astfel de mijloace e greu să convingi cititorul care așteaptă emoția contactului cu realitatea surprinsă în ceea ce are ea mai semnificativ, mai complex. Din păcate, povestirea lui Dumitru Mircea e o însăilare artificioasă de fapte care urmăresc efecte facile, melodramatice. Aceeași tendință de simplificare a realității o găsim și în povestiri ca „Prietenul cel bun", „Porunca", „Seară de iarnă". Viața sufletească a personajelor e în genere săracă, redusă la reacții primare. Impresia de monotonie o accentuează și faptul că Dumitru Mircea recurge mult prea frecvent la același epitet, la elemente sumare în prezentarea personajelor Emoția înseamnă „zîmbet subțire", starea reflexivă, frămîntările sufletești se vădesc în „privirea fixă" sau dacă nu, în pasaje de acest fel : „Bun! A venit dinspre Tudor un fel de muget, iar colectivistului i s-a părut că trece din moarte în viață și că pălăria lui Tudor s-a mișcat în sus. Semn bun ; deci poți lega o vorbă măcar că n-ai nici o spijoană cît ține întinderea, nici martor de se întîmplă ceva; ori poate tocmai din pricina asta...".

Cînd încearcă să creeze atmosferă, Dumitru Mircea cade uneori în vulgaritate așa cum se întîmplă în povestirea „Ianoș-baci are oaspeți", din care reproducem spre edificare : „Stăm împrejurul mesei și sporovăim prietenește. Pe masă, la loc de cinste, cana cu vin gălbui limpede, rece, așa cum l-a adus Ianoș-baci din pivniță. Lîngă sobă nevasta dumisale umblă fuguța dar nesimțită *(subl n.) știind mai bine decît oricare ce anume face trebuință unor oameni porniți pe vorbă. Nici n-am simțit cînd a ajuns castronul pe plită, cum s-au ivit într-însul carnea și cîrnațul proaspăt de porc, cum s-a așternut o față de masă peste mușamaua dinainte-ne... Stați să nu merg prea departe (?)... Cîteva cuvinte despre fața de masă. Cred că dacă ar fi văzut-o albă, călcată strălucitoare, așadar curată ochi, tovarășii din conducerea restaurantului „Carpați" din Tîrgu-Mureș ar fi crăpat de invidie... Și te pomenești că s-ar fi rușinat dacă, bineînțeles, sînt în stare să-și facă autocritica. Se vede treaba că s-ar cădea să mai învețe ce-i aia masă rînduită bine".*

Astfel de notații prin care autorul se străduiește să sugereze un cadru familiar, să obțină efecte de umor, sînt de fapt de un prost gust evident care ne scutește de comentarii.

E drept că Dumitru Mircea nu încheie povestirea înainte de a se adresa eroului său cu aceste cuvinte : „Aș dori să mă ierți dacă n-am izbutit să înfățișez în aceste rînduri toată dulceața, să împrăștii în aceste rînduri toată căldura simțită în inima dumitale..." Ianoș-baci s-ar putea să-l ierte pe autor, dar de ce și cititorul ?

Dumitru Mircea va trebui să-și supravegheze mai atent scrisul, părăsind descrierea calpă, idilică a fenomenelor. Proza lui se va elibera în felul acesta de convenția plată ca și de unele obsesii lexicale, va deveni mai fluidă. La deficiențele semnalate se adaugă și aceea că volumul Oameni și pămînturi *se referă la o etapă ceva mai veche din viața satului, a constituirii gospodăriilor colective. Nu figurează în această culegere un număr de povestiri care să înfățișeze munca plină de elan a colectiviștilor, felul cum sînt rezolvate în activitatea lor de fiecare zi variatele probleme pe care le ridică viața nouă. Prin urmare Dumitru Mircea ne rămîne dator cu scrieri orientate spre ceea ce este puternic semnificativ în contemporaneitate*

După zece ani de la Pîine albă *— carte care aborda tematica, pe atunci de o mare actualitate, a înființării gospodăriei colective — Dumitru Mircea trebuie să se îndrepte spre momentele mai noi ale dezvoltării satului socialist, meditînd de asemenea la o innoire și la o îmbogățire a mijloacelor sale artistice.*

Liviu CĂLIN

Pe Mureș și pe Tîrnave...

(Urmare din pag. 1)

îmbrăcați bine, în ogrăzile școlilor sau pe maidane, și le-am citit pe fețele sănătoase bucuria de a trăi, setea de zile luminoase, încrederea nezdruncinată în viitor... Era ușor de înțeles de unde izvorau aceste sentimente : copiii Mureșului și Tîrnavelor n-au decît să se urce pe dealurile natale, și numaidecît văd cum se despletesc fumurile uriașelor cuptoare ale termocentralei de la Sîngiorzul-de-Pădure, și cum vin în șirag plin de forță creatoare și maiestate, stîlpii aducători de cabluri cu energie și lumină...

Intr-adevăr, șiragurile de stîlpi de pe acele văi, par ciclopi de veghe asupra viitorului, deschizători de orizonturi care ating văzduhul cu umerii.

Nici o generație a Romîniei de altădată n-a cunoscut astfel de epoci profund creatoare, niciodată așezările noi n-au răsărit ca din pămînt, după cum niciodată cartea n-a răsărit pe masa ciobanului ca raza luceafărului de ziuă. .

Iată doar cîteva temeiuri care ne îndreptățeau sentimentul de mîndrie ; iată doar cîteva temeiuri care ne îndreptățesc deplina credință că în ziua de 5 martie toți electorii Republicii Populare Romîne vor merge la vot cu inima deschisă, innobilînd cu încrederea lor pe candidații propuși de oamenii muncii alegînd alți creatori care nu-și vor precupeți nici timpul, nici energia, pentru a înfrumuseța și înzestra înzecit leagănul dăinuirii noastre...

Sînt deplin încredințat că dacă drumul ne va duce din nou către Acățari, într-un an-doi, ceea ce azi e doar plan sau proiect, pe atunci va fi demult și îndeplinit și depășit ! Ceea ce astăzi e doar scăpărare de idee în mintea unui constructor, în ziua aceea a viitorului va fi demult întrupat, în beton, oțel sau marmură... Că va fi astfel, nici orbii nu se pot îndoi, cînd avem ca dovadă istoria faptelor oamenilor muncii din ultimii ani !

Iată, iubiți cititori, cîteva reflexii de călător, dintr-o seară petrecută la Odorhei, după ce străbătuserăm văile Mureșului și Tîrnavelor.

La întoarcere, peste pădurile Goaghiului se lăsase mai bine promoroaca, acoperind înălțimile ca-ntr-un fum. Din nou am ajuns la Porumbenii Mari, din nou am trecut prin Cristurul-Secuiesc. Iar la Sîngiorzul-de-Pădure am stat iar și am admirat fumegările înalte despletindu-se spre văzduhul limpede.

Am lăsat în urmă Fîntînelele și Bălăușerul. Ne-am întors la Tîrgu-Mureș, la gazdele noastre vremelnice, cu inimile pline. Parcă tot timpul călătoriei ascultasem o extraordinară poezie, învăluitoare ca unda Mării și ca mătasa, pătrunzătoare ca sinceritatea.

Și pe Mureș și pe Tîrnave ascultasem profunda poezie a realității.

1 martie, 1961.

Eusebiu CAMILAR

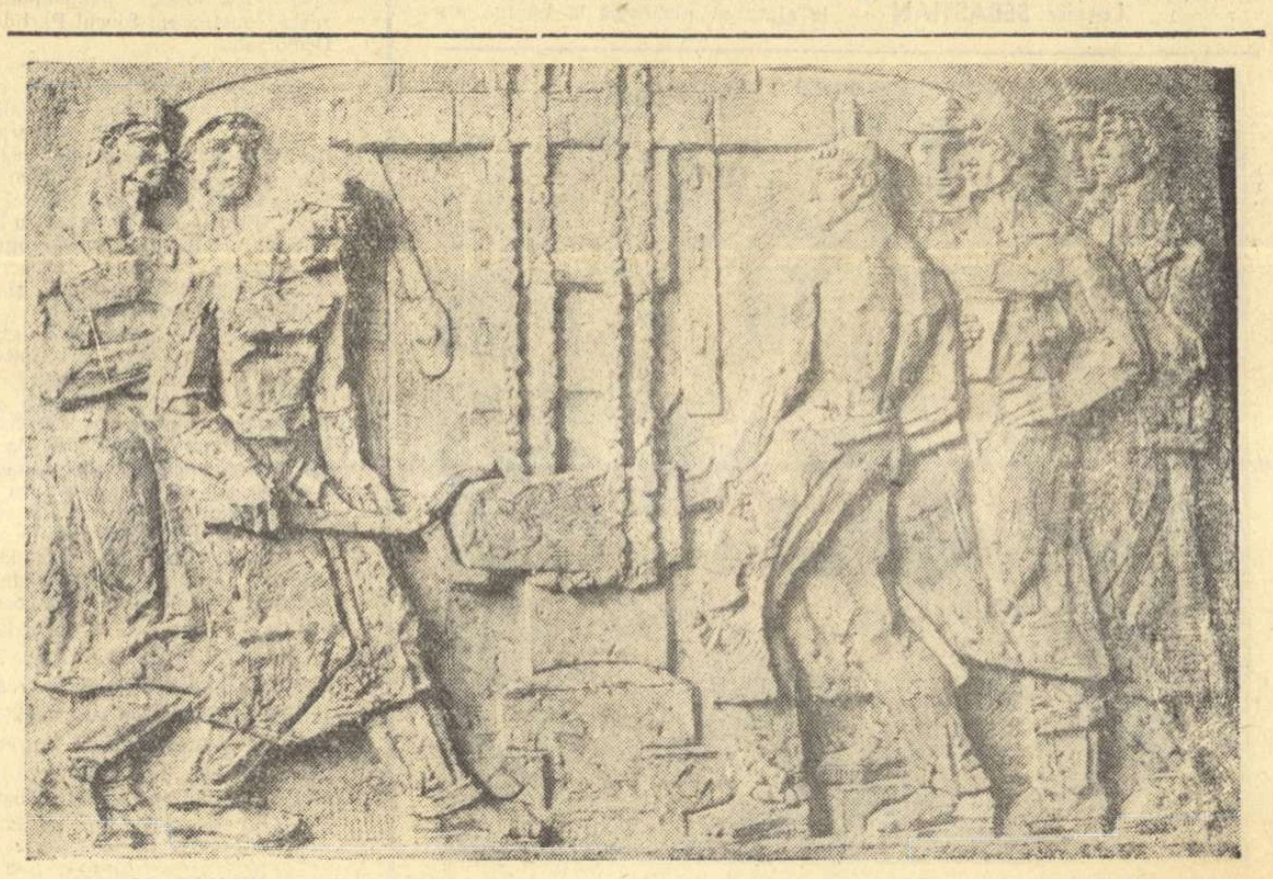

VICTOR ROMAN „Metalurgiști"

CARNET cinematografic

Nu vreau să mă însor

Nu vreau să mă însor (scenariul: S. Macovei) e o comedie spumoasă, care pledează pentru etica nouă, socialistă, în rîndurile tineretului. Acţiunea se desfăşoară într-o fabrică nouă de ţesături din fibre sintetice, în care muncitoarele, mai toate tinere, se comportă demn, demonstrînd că o nouă concepţie etică, socialistă, le însufleţeşte. Conflictul se naşte o dată cu apariţia unor personaje cu mentalităţi învechite, care împiedică dezvoltarea colectivului. Acestea se dovedesc a fi Burlacu, responsabilul cultural şi Geta, dactilografa de care obtuzul şi slugarnicul funcţionar s-a îndrăgostit. Caracterele acestora sînt satirizate de la primele scene, dar prezentarea lor e uniformă, monotonă, de-a lungul filmului. Burlacu e lăudăros (se dă drept prieten bun din copilărie cu compozitorul Petru Grigorescu Manta), despotic, fals principial, afişînd o dubioasă competenţă în materie de muzică. Geta, dactilografa complet incultă, îl favorizează pentru ca acesta să-i faciliteze cunoştinţa cu Manta, în care vede un posibil protector atotputernic care să-i încurajeze veleităţile muzicale.

Imagine din film

Planurile celor doi sînt dejucate prin intervenţia tinerilor din fabrică, reuniţi în cadrul formaţiei de muzică uşoară. Obligîndu-i să repete opereta „Vreau să mă însor“ a rutinatului compozitor Manta, Burlacu îşi face un imens deserviciu. Căci în locul compozitorului solicitat să vină în fabrică pentru finisarea spectacolului soseşte fagotistul Marius Popescu, pe care Geta şi Burlacu îl confundă cu maestrul Grigorescu Manta. In consecinţă Geta îl copleşeşte pe fagotist cu atenţii afectuoase, spre disperarea tînărului care s-a îndrăgostit de studioasa şi severa muncitoare Sanda. Qui-pro-quo-urile abundă; pînă la urmă Burlacu e îndepărtat din funcţia de responsabil cultural, iar Geta rămîne singură, izolată.

Din păcate, eroii pozitivi nu i-au reuşit scenaristului în egală măsură. Ei sînt prezentaţi drept oameni cinstiţi, optimişti, muncitori, care urăsc oportunismul şi folosesc curajos arma criticii şi autocriticii, dar se comportă de multe ori după scheme cunoscute, fiind deseori estompaţi în noianul unor situaţii comice care nu întotdeauna se integrează acţiunii principale (vezi scena scoaterii verighetei în timpul spectacolului cu „Vreau să mă însor“ sau scena examenului de istorie). Relaţiile dintre Preda şi Rodica nu sînt înfăţişate destul de convingător. Mai bine prinse sînt caracterele lui Marius şi ale Sandei, dar motivele supărării dintre ei ca şi solemnitatea împăcării finale îi apropie de eroii romanelor sentimentale.

Regizorul Manole Marcus a sezisat slăbiciunile scenariului, izbutind să-şi reliefeze eroii pozitivi prin compoziţiile cadrelor, prin alegerea actorilor sau prin accentuarea unor dialoguri. Spectacolul cinematografic e de bună calitate, regizorul imprimînd comediei un caracter alert, uzînd cu siguranţă de armele comicului, de la satiră şi ironie pînă la umorul îngăduitor. Regizorul a avut tot timpul în vedere caracterul muzical al filmului, valorificînd cu pricepere partiturile antrenante, optimiste ale compozitorilor Gelu Solomonescu şi Edmond Deda.

Interpretarea actoricească, omogenă, constituie o certă reuşită a filmului. Geo Barton, în rolul compozitorului Manta, ni se relevă ca un actor de comedie înzestrat, conferindu-i compozitorului un aer distrat, o privire superioară şi o ţinută sigură, mult studiată, ce ne explică dorinţa ilustrului personaj de a-şi „reorchestra“ opereta pentru „a o lega mai mult de viaţă“. Vasile Tomazian creează cu binecunoscuta-i savoare rolul maistrului Barbu, iar Nae Roman compune cu dezinvoltură personajul responsabilului cultural, apelind la cunoscutele sale resurse comice. Mai puţin reuşită în unele momente ne-a apărut interpretarea Lilianei Tomescu (Geta) căci actriţa s-a lăsat sedusă nu numai de comicul gras al rolului, ci şi de vulgarităţile pe care le conţinea textul.

Meritorii creaţii obţin interpreţii tineri ai filmului care, cu ajutorul regizorului, au izbutit să îmbogăţească universul sufletesc al eroilor pozitivi. Irina Petrescu ni se relevă ca o actriţă complexă, la fel de înzestrată pentru dramă şi pentru comedie. Există o notă aparte în jocul Irinei Petrescu, care-i dă un farmec deosebit — o sobrietate perfect naturală, o interiorizare care, aplicată pe o partitură comică, dă naştere unor efecte neaşteptate. Cristea Avram cucereşte prin sinceritate şi căldură, actorul interpretîndu-şi personajul (inginerul Preda) cu discreţie. Ştefan Tapalagă, în rolul timidului fagotist Marius Popescu, obţine o evidentă reuşită. Debutantă în film, Maria Dumitrache conferă Sandei inocenţă şi prospeţime,în vreme ce Coca Andronescu îşi înzestrează eroina (fata şugubeaţă) cu dezinvoltură, dovedindu-se a fi şi o valoroasă intenpretă vocală.

Un însemnat merit în realizarea filmului revine autorilor imaginii. George Cornea şi Sandu Intorsureanu, cadrele fiind caracterizate prin tonuri deschise, luminoase, evitînd contrastele mari şi reflectînd în ultima instanţă optimismul eroilor şi finalul fericit al povestirii cinematografice. Remarcabile sînt exterioarele filmului,în care ni se dezvăluie impresionantul decor al noilor construcţii bucureştene.

Constantin Simionescu, autorul decorurilor, acordîndu-se perfect cu operatorii, a conceput interioare moderne, caracterizate prin simplitate şi discreţie, întotdeauna cu o valoare precisă, servind dramaturgiei filmului.

M. TOLU

Contemporanul secolului

Orice epocă şi-a găsit eroii pe măsura veleităţilor ei. Filmul sovietic îşi propune tocmai să ofere o imagine a epocii socialiste, printr-un exemplu reprezentativ. Pe ecran ni se prezintă istoria unui om care „s-a născut odată cu veacul“. Este eroul timpului nostru, „contemporanul secolului“, cel care a parcurs evenimente atît de importante deţinînd un rol activ, angajat, **responsabil.**

Cum arată creatorul măreţelor construcţii intrat în legendă? Un om înalt, masiv, cu trăsături ferme, cu mişcări energice, de o vitalitate inepuizabilă. Mitul constructorului — ne arată filmul — este plăsmuit din realitate exactă. Ermakov, lăcătuş, comisar în războiul civil, numit director al unei gigantice uzine, înfringe prin **tenacitate** cele mai crîncene dificultăţi. Nu este o tenacitate oarbă, — îndărătnicia omului fără credinţă — ci o tenacitate animată, iluminată de nestrămutata convingere în victorie, de devotamentul faţă de cauza Revoluţiei.

Ce a fost la început? Un cîmp întins, cu decorul tradiţional, neschimbat de milenii. Spre uimirea copilei care păzea vacile, un bărbat vinjos, cu ochi lucitori, pronunţind cuvinte înflăcărate despre viitor, despre monumentalele aşezări care se vor înălţa pe acele meleaguri, a înfipt o tăbliţă în pămîntul reavăn, tăbliţă pe care scria: „Uzina gigantică de maşini“. Romantismul inclus în munca aspră, în teribila încleştare cotidiană este evidenţiat prin viziunea regizorală a lui S. Samsonov.

Pe ecranul larg privim imensa forfotă de oameni care înfruntă noroiul, mijloacele rudimentare de lucru, lipsa de experienţă şi nimiceşte opoziţia duşmanului, construind în locuri de înapoiere pastorală o uriaşă citadelă industrială. Nikolai Lebedev în rolul lui Ermakov insistă asupra momentelor de încordare supraumană, cînd se cere o voinţă de fier ca să rezişti oboselii, scepticismului vechilor specialişti, piedicilor neprevăzute ivite continuu. Cu statura impunătoare, gesturile hotărîte, privirea scînteietoare, Lebedev îl prezintă pe Ermakov ca o explozie de energie.

Scenele de entuziasm colectiv sînt realizate în tablouri de anvergură. Rămîne memorabil episodul salvării cimentului: prin ploaie, oamenii epuizaţi de muncă au feţele zîmbitoare, rîd voios după revelaţia puterii pe care o naşte solidaritatea. Intoarcerea în zori, în sunetele cîntecului ostăşesc, evocă parcă sărbătoririle eroilor antici.

A fi contemporan al secolului XX înseamnă a împărtăşi şi durerea celor loviţi de marile cataclisme, dar printr-o nouă înţelegere a fiorului tragic. Şi pe Ermakov războiul l-a atins neiertător, răpindu-i soţia şi fiul. Tragedia nu se exprimă în expansiuni sentimentale, ci e întîmpinată cu o bărbăţie de luptător. Eroul nu se lasă copleşit de istorie, — el o biruie ca un creator al ei.

Filmul conceput ca o întinsă cronică a istoriei secolului este o demonstraţie a superiorităţii orînduirii pe care o întruchipează oameni cu nume legendar ca Ermakov.

S. DAMIAN

Aveau 19 ani

Producţie a studioului cinematografic din Odesa — filmul **Aveau 19 ani** este un poem despre tinereţe şi visuri tinereşti, despre frumuseţea luptei pentru împlinirea unei autentice pasiuni. Filmul emoţionează prin lirismul său şi adînca umanitate — care se transmit spectatorilor datorită interpretării pline de naturaleţe şi convingere a principalilor interpreţi. Autorii filmului (scenarist: Starkov, regizor: V. Kocetkov) aduc pe ecran lumea ostaşilor sovietici, în momentul pregătirii lor cotidiene. Protagonistul — Anatoli Beskov — este animat de o dorinţă fierbinte: aceea de a deveni aviator. Insă comisia medicală îl respinge sfătuindu-l să se mai antreneze. Şi iată că simpaticul Tolea este obligat să-şi facă stagiul militar într-o companie de artilerie, specialitate pentru care nu simte nici o atracţie. De acum înainte va începe o etapă nouă în viaţa tînărului. Firea lui voluntară nu-i permite să se acomodeze uşor noilor condiţii. Tolea are unele abateri de la disciplină, face şi greşeli. Uită cîteodată îndatoririle lui în faţa colectivului şi a comandanţilor şi e sancţionat pentru aceasta. Insă eforturile lui pentru a-şi vedea visul cu ochii îl vor duce la izbîndă. Va putea fi aviator. Just îndrumaţi de regizor, actorii au ştiut să creeze tipuri veridice, şi astfel conving prin intensitatea trăirii stărilor sufleteşti. Actorul K. Stolearov (Tolea Beskov) a avut o partitură dificilă, pe care o susţine cu succes, evidenţiind gama de sentimente a personajului.

Filmul este o pledoarie pentru visarea entuziastă, constructivă, animată de ţeluri înalte.

Mihai BOTEZ

Cadru din filmul „Contemporanul secolului“

La repetiţie

Este, cred, potrivit să vorbim despre un spectacol nu numai în clipa în care, desăvîrşit, el este prezentat publicului. Repetiţiile sînt foarte adesea semnificative pentru ţinuta unui teatru, pentru strădaniile regizorului, în general pentru spiritul în care se concepe şi se realizează scenic o piesă. Din acest punct de vedere, munca depusă de colectivul „Teatrului Muncitoresc CFR“, sub îndrumarea tînărului Mihai Dimiu la „Puterea întunericului“, merită o atenţie deosebită. Mai întîi, pentru că în puţine ocazii am avut prilejul să vedem mai clar, mai pregnant, progresînd un spectacol de la o repetiţie la alta. Şi apoi pentru că se cuvine apreciată strădania tuturor membrilor echipei de a se subordona ideilor generale ale spectacolului.

Regizorul a lucrat cu minuţiozitate, reliefînd nu numai liniile mari ale piesei, dar şi adîncind cu fiecare interpret în parte rolul său. Aşa de pildă, Mihai Dimiu, ţinînd să valorifice jocul lui N. N. Matei (care apare în piesă în rolul lui Mitrici) a consacrat cîteva ore de lucru montării fiecărei replici rostite de actor şi sensibilizării fiecărei inflexiuni vocale. Cît priveşte sugestiile sale de mişcare, ele sînt foarte precise şi numai cine a asistat la repetiţie ştie cît de mult a cîştigat jocul actorilor de pe urma acestor indicaţii. Aşa, de exemplu, regizorul l-a sfătuit pe Ernest Maftei (interpretul lui Piotr) să dea o atenţie specială felului cum se aşează. „Să te uneşti cu lemnul scaunului, ca un om obosit, ros de boală, legat însă cu o veche afecţiune de acest obiect“, i-a recomandat el actorului. Este un amănunt, dar şi din asemenea amănunte se compune un caracter şi o atmosferă.

CARNET teatral

„MARŢIENII“

Teatrul pentru tineret şi copii

Pe acoperişurile caselor, printre antene de televizor, pisici şi porumbei, îşi petrec timpul liber Vasca, Lionea şi Katia, cei trei pionieri pe care spectatorii (care în majoritatea lor au cam aceeaşi vîrstă) îi *cunosc* în spectacolul *Marţienii*. Dacă începem aşa, este pentru că cele trei actriţe care au interpretat rolurile copiilor în comedia lui Mihail Liber, au reuşit să aducă pe scenă nu doar personajele profund autentice ale unei piese izbutite, ci nişte adevăraţi prieteni ai spectatorilor. Căci în timpul spectacolului am asistat cu mirare şi bucurie la acea fuziune reală şi rapidă între sală şi scenă, la care aspiră orice teatru şi care, în ceea ce priveşte „Teatrul pentru tineret şi copii“ era desigur o sarcină principală — dacă avem în vedere scopul direct educativ al reprezentaţiilor sale. Aici, trecerea „peste rampă“ a căpătat forma neîngrădită a entuziasmului manifestat fără rezerve, spontan şi... sonor. Am avut impresia însă că exclamaţiile, strigătele, mişcarea vie din sală nu au împiedicat, ci, dimpotrivă, au stimulat pe actori care au jucat legat, firesc. Ei se prezintă în faţa spectatorilor nu pentru a „da de exemplu“, ci pentru a le arăta, atractiv şi convingător, felul cum gîndesc, cum visează, cum se solidarizează şi se încurajează în momente grele, cît de întreprinzători şi de inventivi sînt aceşti pionieri sovietici.

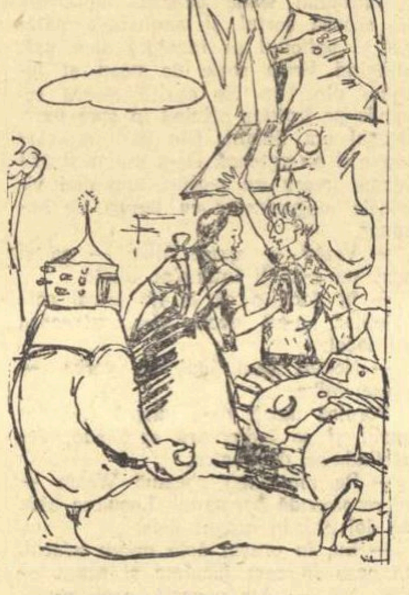

GENOVEVA PREDA (Katia)
TATIANA POPA (Lionea)
şi marţienii

Vasca este o fire îndrăzneaţă, totdeauna gata de acţiune, care înlătură cu o dîrzenie amuzantă tot ce i se pare a fi „dulcegărie“ sau „prietenia cu fetele“ (care „le ştiu eu, toate sînt la fel“), care a inventat o ştiinţă — labografia şi şi-a confecţionat o labotecă conţinînd amprentele labelor cîinilor şi pisicilor din bloc. El va sluji cauza pedepsirii celor vinovaţi (deocamdată a pisoiului care a furat porumbelul Katiei) şi-l va urma pe visătorul Lionea — astronom îndrăgostit de stele, pe insula misterioasă unde-i vor întîlni nici mai mult, nici mai puţin, pe marţieni.

Katia, care la început pare a nu avea altă preocupare decît porumbeii, îi va face o subită declaraţie „de dragoste“ lui Lionea şi se va dovedi inteligentă şi curajoasă, cînd prietenii săi vor fi în primejdie.

Interesant, în modul în care au fost interpretate rolurile protagoniştilor, mi se pare faptul că regizorul Ion Cojar şi actriţele au înţeles psihologia copilului şi au nuanţat datele iniţiale, sugerînd viitoarele caractere îmbogăţite, mai complexe. Vasca, în interpretarea Marianei Oprescu, este un puşti zbîrlit care muşcă cu poftă din mere şi cartofi copţi, care pare uneori brutal şi repezit, care rîde de slăbiciunea Katiei pentru porumbei şi de visurile sincer înaripate, dar, fireşte, nu foarte „ştiinţifice“, ale colegului său. Dar el ştie să se entuziasmeze, şi asta a arătat-o foarte bine Mariana Oprescu, să se înflăcăreze durabil odată ce fantezia i-a fost aprinsă (cu dovezi reale, palpabile) şi simte fiorul marilor prietenii, marilor explorări, marilor despărţiri. Mariana Oprescu a ştiut cît trebuie să arate din acestea şi cît să convertească în comic: dacă prietenia este reală şi puternică, explorarea ar fi de fapt o excursie cu ruksac şi ceainic, iar despărţirea n-ar fi decît o îndepărtare cu cîteva sute de metri, dacă subiectivitatea, (sub forma fericită a unei imaginaţii generoase), nu şi-ar spune cuvîntul. Tatiana Popa — figură suavă, palidă, perucă blondă, ochelari — a înţeles foarte bine pe acel Lionea care este încredinţat că se va înţelege cu marţienii, demostrîndu-le teorema lui Pitagora: care are viziunea, mai degrabă poetică, a unor imense deşerturi roşii; care se vrea astronom şi nu ştie să se orienteze decît după steaua polară: dacă cerul ar fi înnourat ar propune amînarea eventualei expediţii pînă cînd se va însenina, iar la sugestia prietenului de a folosi busola, nu uită să explice că aceasta este, nu mai puţin (fireşte!) o invenţie a astronomilor. Fire visătoare, Lionea poate fi însă şi un om de acţiune, dar nu ştie (deocamdată) să fie un îndrăgostit. Iar Katia, în încîntătoarea interpretare a Genovevei Preda, deşi aleargă pe acoperiş plîngînd după porumbel, cu ciorapii albi, trei-sferturi, răsuciţi şi cu pantofii în mîini, ştie să spună, mînuind cu o stîngăcie cuceritoare pantofii, o declaraţie de dragoste de o naivitate ciudată, la care mai ales „oamenii mari“, începînd cu spectatorii de 15 ani, nu zîmbesc. Genoveva Preda a ştiut să nu forţeze şi nici să nu prozaizeze, a ştiut să privească „răpită“ — copilăresc, totuşi — pe Lionea desfăşurîndu-şi visele în care se repetă mereu cuvintele „stele“ şi „cosmos“, şi să dezaprobe, din priviri, intervenţiile terre-à-terre ale lui Vasca.

Curiozitatea firească tuturor copiilor şi imaginaţia caracteristică acestor pionieri ce trăiesc în ţara sputnicilor şi a epocalelor descoperiri, îi face pe cei trei să bănuiască şi să cerceteze într-o insulă apropiată de oraşul în care locuiesc, apariţia subită a marţienilor. Prietenoşi cînd văd în cosmonauţi prieteni, gata să-şi dea viaţa cînd aceştia „ameninţă“ oraşul lor, cei trei eroi (căci atitudinea lor este, chiar dacă fără motiv real, eroică) devin pînă la urmă eroii unui film ştiinţifico-fantastic în care marţienii de pe insulă sînt actori costumaţi.

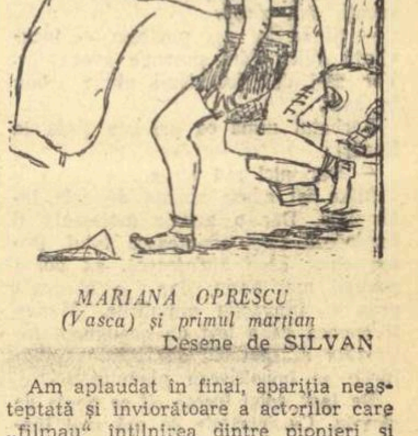

MARIANA OPRESCU
(Vasca) şi primul marţian
Desene de SILVAN

Am aplaudat în final, apariţia neaşteptată şi înviorătoare a actorilor care „filmau“ întîlnirea dintre pionieri şi „marţieni“. Am aplaudat talentatele actriţe, şi, mai ales, acea atmosferă plăcută şi caldă, acea *împrietenire* a scenei cu sala, rezultat al eforturilor întregului colectiv care a realizat spectacolul. O menţiune pentru decorurile semnate de Bragalia Natalia, ca şi pentru ingenioasa idee de a transforma programul de sală într-o machetă a decorului din actul II. Şi am regretat că „operatorul“ din piesă nu a putut filma, cu adevărat, în timp ce-şi purta, zîmbind, obiectivul spre sală, pe micii spectatori ce, ridicaţi în picioare, îi făceau semne cu mîna şi strigau, voind să atragă atenţia lui Vasca, Lionea şi Katiei, asupra lor.

Adriana ILIESCU

LA TEATRUL DE COMEDIE

„Burghezul gentilom“ de MOLIÈRE

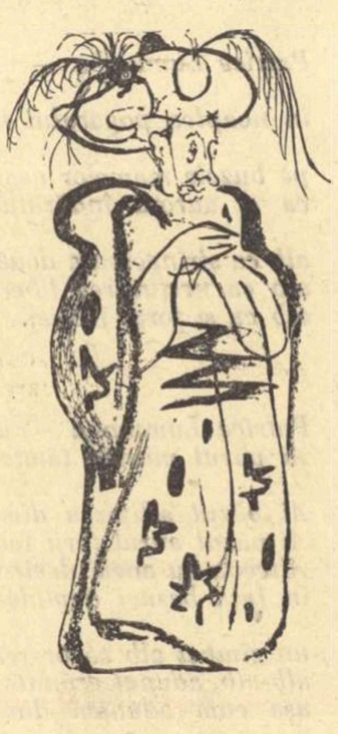

GR. VASILIU-BIRLIC
(Domnul Jourdain)

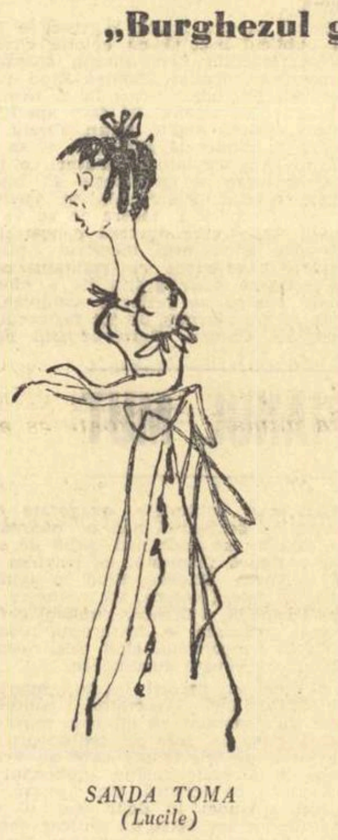

SANDA TOMA
(Lucile)

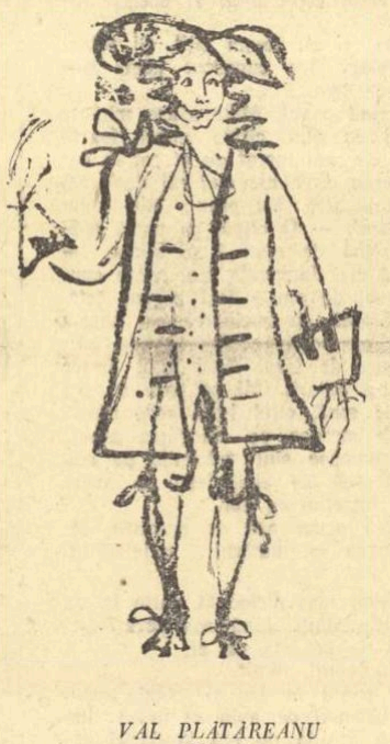

VAL PLĂTĂREANU
(Cléante)

Desene de IONIŢĂ JIANU

NOUTATE DE SUBSTANŢĂ SAU NOUTATE DE EXPRESIE?

Pe marginea pamfletului dramatic „Simpaticul Charlie“ de Horia Aramă

*Datorăm revistei „Teatrul“ tipărirea, promovarea şi impunerea cîtorva opere dramatice originale dintre cele mai interesante (*Secunda 58, Celebrul 702, Prietena mea Pix*). Şi mai ales trebuie să recunoaştem acestei publicaţii meritul de a se fi străduit să aducă în circulaţia literară cîteva nume noi. Apariţia în nr. 1/1961 a piesei lui Horia Aramă intitulată* Simpaticul Charlie *ne dă prilejul binevenit de a discuta pe marginea uneia din lucrările tipărite în «Teatrul» şi ne cheamă să afirmăm dreptul tuturor acestor lucrări la un examen prompt, indiferent de soarta pe care le-o rezervă scena. Căci revista îndeplineşte, printre altele, în mişcarea noastră teatrală şi funcţia unui laborator de creaţie. Ea dă posibilitatea dramaturgilor să se confrunte cu cititorii, desăvîrşindu-şi lucrările înainte ca ele să treacă lumina rampei. Cîştigurile acestei metode de lucru sînt atestate de interesul sporit pe care-l trezeşte publicaţia în rîndul cititorilor şi al oamenilor de teatru.*

Pamfletul dramatic Simpaticul Charlie *este produsul unui condei tînăr, care după ce s-a exersat un timp în domeniul literaturii pentru copii şi a evoluat cu sensibilitate şi delicateţe pe firul subţire, miraculos, al versului, încearcă să imagineze un conflict, să individualizeze prin chip şi prin destin cîteva tipuri umane, proiectîndu-le pe fondul unui acut conflict istoric, de clasă.* Simpaticul Charlie *exprimă ambiţii artistice deosebite. Este vizibilă încercarea autorului de a ocoli clasica tehnică a dramei şi de a căuta forme artistice noi, menite a fi vocabularul unor idei noi. Această însuşire a piesei se cuvine, în mod deosebit, subliniată.*

Piesa ne poartă de-a lungul unei acţiuni ce ne oferă surprize modeste şi taine accesibile, prin lumea de coşmar a societăţii capitaliste. Ne aflăm „în ţara tuturor posibilităţilor“ în care exploatarea a luat forme crude, ascunse însă sub un val de minciuni menite să paralizeze elanurile fireşti ale conştiinţei şi să le cîştige complicitatea. Mitul unui mod de viaţă „superior“ care îngăduie oricărui cetăţean putinţa de a deveni peste noapte, din victimă înjosită şi speculată, stăpîn bogat, temut şi atotputernic, întunecă şi perverteşte. In penumbra acestui mit, în oameni izolaţi prin sălbăticia egoismului lor şi împinşi înainte de vinovata lor iluzie, irump porniri pe cît de lacome şi de vane, pe atît de îndărătnice. Charlie este un astfel de individ, decis să-şi cucerească fără muncă, prin afaceri răsunătoare, un loc de frunte „în ţara tuturor posibilităţilor“. Personajul nu e lipsit de dîrzenie şi e gata să străbată cele mai grele încercări pentru a-şi împlini visul său întinat. Există o scenă în piesă în care Charlie se supune de bună voie unei probe aspre (se lasă legat de un fel de scaun electric) şi pe care o trece în modul cel mai exemplar, scenă ce ne pune în faţa unei voinţe tenace, chiar fanatică. Dar dincolo de această voinţă, Charlie nu are nimic care să-i îngăduie să-şi realizeze tiranica sa ambiţie. Nu are perfidia unui arivist de carieră şi nici ipocrizia lui. Este un om foarte simplu, franc, cum nu se poate mai uşor de păcălit, cu o trainică vocaţie de învins, în ochii căruia morala şi-a pierdut sensul şi valoarea, rătăcit în vîrtejul unei societăţi care sfîrşeşte prin a-l strivi. Loviturile lui Charlie se întorc înapoi împotriva sa, ca un glonte ricoşat, lovindu-l tot pe el, mereu la un pas de catastrofă, dar senin şi încrezător. (Vezi scena între Charlie şi miliardarul Senior, vezi scena grevei, cea de la Institutul Foamei şi mai cu seamă scena în care Charlie, pentru a-şi deruta urmăritorii, schimbă şapca sa cu a lui Till, intrînd în felul acesta într-un proces care-l va duce de-a dreptul pe scaunul electric). Charlie, eroul lui Horia Aramă, e construit din multiple linii frînte (cînd lucid, cînd naiv, cînd inocent, cînd cinic) şi dacă uneori cadranul vieţii sale sufleteşti e totuşi redus, el nu-i o personalitate mai puţin interesantă şi mai puţin semnificativă pentru darurile de dramaturg ale autorului.

Peripeţiile tragi-comice pe care le traversează Charlie oferă autorului ocazia să deseneze (în culori pe care el le vrea vii, puternice, violente) aspecte definitorii pentru o lume în care justiţia a cedat locul celor mai brutale interese de clasă şi în care ideea de libertate rămîne exclusiv tema unor înfloritoare exerciţii de demagogie. Asistăm la farsa alegerilor, luăm parte la o grevă, pătrundem în incinta tribunalelor, într-o succesiune de 29 de momente scurte, rapide, al căror caracter imediat polemic scriitorul l-a evidenţiat prin cîteva antracte în care eroul este pus să discute cu maşinistul şi să afle prin gura acestuia, în modul cel mai răspicat, adevărurile de lumina cărora fuge zadarnic.

Alegîndu-şi această formulă dramatică, Horia Aramă a căutat, probabil, nu numai să părăsească drumurile învăţate ale teatrului, deprinderile lui şi astfel să dea o noutate de expresie piesei sale, dar şi să ne sugereze, printr-o imagine caleidoscopică, lanţul felurit de ticăloşii al societăţii capitaliste şi sentimentul efemerului pe care-l întreţine lumea lui Charlie.

Atras, apoi constrîns de formula sa dramatică, autorul a pierdut însă din vedere că pentru a realiza în adîncime soarta lui Charlie, eroul trebuie să se confrunte cu existenţe diverse, surprinse în cadrul şi în detaliile lor proprii, unice. Or, psihologia tuturor celorlalte personaje e sumară şi de loc inedită (Senior, Junior, Till). Peisajul sufletesc al acestor eroi este redus la o linie, linie mărită apoi exagerat, pentru ca să compenseze prin proporţii sărăcia elementelor observate. Ce aflăm nou, de pildă, din piesa lui Horia Aramă, despre fizionomia morală a unui miliardar sau despre moravurile care domnesc în casa lui? Ce notaţie inedită face scriitorul cu privire la raporturile de clasă specifice societăţii capitaliste? Dacă autorul şi-a propus (şi aceasta i-a fost probabil intenţia) să-şi ridice personajele la rangul unor simboluri — ceea ce le-ar fi putut explica silueta sumară, — ele ar fi trebuit să aibă o pregnanţă caracterologică aptă să justifice profilul lor nenuanţat.

In fine, chiar dacă piesa, prin structura ei nu şi-a propus un conflict propriu-zis, ci a ţinut să se închege dintr-o succesiune de scenete (Charlie şi trustmanii, Charlie şi muncitorii, Charlie şi politica, Charlie şi escrocii, Charlie şi justiţia) ea trebuie să contureze ceilalţi eroi, dacă nu cu o vigoare egală, cel puţin cu aceeaşi atenţie la reacţiile lor specifice. Putem accepta drept o lege a piesei, ca raporturile celorlalte personaje cu eroul principal să nu marcheze momente într-o intrigă în care un episod cheamă cu necesitate pe celălalt. Putem accepta ca întîmplările să asalteze viaţa eroului, fără o strînsă relaţie dramatică, după însuşi hazardul existenţei lui Charlie, care cerînd sancţionarea lui Junior pentru încercarea de asasinat, se vede acuzat de complot împotriva statului. De aceea, nu-i vom reproşa autorului lipsa de stringenţă în construirea conflictului, dar îi vom imputa că nu adînceşte fiecare moment în parte, extrăgîndu-i toate semnificaţiile. Bunăoară, scena în care destinul lui Charlie cunoaşte întorsătura fatală, de care am vorbit mai înainte, rămîne numai un dialog plat între Procuror şi Senior:

„Procurorul: În orice caz, pînă la urmă Charlie nu şi-a îndeplinit angajamentul, aşa că domnul Junior a tras în cel care i s-a părut a fi Till. O mică greşeală, din cauza şepcii pe care Charlie o schimbase cu Till — şi iată-l pe domnul Junior asasin!

Senior: Să fim serioşi! Cum foloseşti asemenea termeni!...

Procurorul: Justiţia...

Senior: Rahat. Charlie ăsta nici măcar n-a murit.

Procurorul: Într-adevăr mai poate trăncăni...

Senior (energic): Pînă mîine la ora asta, să am dosarul complet al lui Charlie. Complot antistatal. Scaunul electric. Şi dă-i imediat drumul lui Junior.

Procurorul: Se face, domnule Senior, se face“.

Or, ar fi trebuit să fie această scenă ilustrarea dramatică a unei legi de viaţă, caracteristică societăţii capitaliste şi o analiză a relaţiilor sociale, a mecanismului care face posibil ca existenţa unui om să ia o cale atît de neaşteptată, atît de absurdă. Pagina e scrisă însă cu o peniţă groasă, iar mişcarea psihologică a personajelor rămîne sumară şi abruptă.

Şi mai este ceva: episoadele se aliniază pe acelaşi plan, fără adîncime, asemenea obiectelor pe blocnotesul celui ce n-a învăţat încă meşteşugul perspectivei. Momentul „Charlie la Institutul Foamei“ are în piesă aceeaşi pondere cu „Charlie şi alegerile“, iar eroul nu cîştigă în înţelegere mai mult într-un episod decît în celălalt.

Rezultă, aşadar, că există un decalaj vădit între ambiţiile inovatoare ale dramaturgului şi substanţa propriu-zisă a piesei. Am fi dorit ca ceea ce este inedit în formula dramatică a piesei să se valorifice prin caractere şi conflict, elementele de bază ale oricărei opere literare.

Acestea sînt cîteva din deficienţele care fac din Simpaticul Charlie *(piesă interesantă prin subiect, călăuzită de dorinţa de a găsi noi mijloace de expresie scenică), o lucrare dramatică neîmplinită prin tratare.*

In opera unui scriitor tînăr chiar o asemenea lucrare poate constitui însă o experienţă fecundă, căci dacă el resimte în adevăr nevoia şi voluptatea de a proiecta o lumină nouă asupra realităţii, va culege din contactul cu publicul cititor confirmările şi împotrivirile de care arta are totdeauna nevoie.

B. ELVIN

JOHN STEINBECK

Soarta rasistului

Rasismul feroce care bîntuie în special în statele din sudul S.U.A. a fost obiectul înfierării de către numeroşi scriitori americani. Schiţa de faţă a lui John Steinbeck demască figura inumană a unui rasist care a participat activ la un linşaj.

Dezordinea şi strigătele din parcul oraşului începuseră să se stingă. Mulţimea mai zăbovea încă sub lumina slabă a becurilor gălbui suspendate pînă departe, de-a lungul străzilor. O linişte apăsătoare coborîse peste cei prezenţi. Oamenii se desprindeau pe rînd din mulţime şi se pierdeau în întuneric. Gazonul era călcat în picioare.

Mike ştia că totul se sfîrşise. Simţea în el un gol pustiitor. Il cuprinsese o oboseală puternică, ca şi cum zile şi nopţi în şir nu s-ar fi odihnit. Işi trase şapca pe ochi şi se depărtă. Dar înainte de a părăsi definitiv parcul, se întoarse pentru a mai arunca o ultimă privire îndărăt.

Cineva din mulţime aprinse un ziar făcut sul şi-l ridică deasupra capului. Mike văzu cum flacăra şerpuieşte spre picioarele trupului gol şi cenuşiu ce spînzura de frînghie. I se păru straniu că după moarte, negrii prind o culoare galben-cenuşie. Ziarul aprins lumina capetele ridicate ale oamenilor tăcuţi şi nemişcaţi. Fără să se îndepărteze, priveau la spînzurat. Pe Mike, spectacolul îl irita. Se întoarse spre cel de lîngă el care abia se deslușea în noapte.

— Nu-i nimic bun în asta — spuse el.

Bărbatul se îndepărtă fără a spune vreun cuvînt.

Făclia de ziar se stinse şi în parc se lăsă întunericul. Dar aproape imediat cineva aprinse din nou un sul de hîrtie şi-l apropie de picioarele spînzuratului. Mike se îndreptă spre alt spectator.

— Nu-i nimic bun în asta — repetă el — negrul a şi murit şi nu mai simte nici o durere.

Vecinul murmură ceva drept răspuns, neluîndu-şi ochii de la hîrtia în flăcări.

— Bună treabă — spune el. Asta îi scuteşte de cheltuieli pe cei de la primărie, şi s-a isprăvit totul fără avocaţii ăia şireţi.

— Şi eu tot aşa gîndeam — încuviinţă Mike. Fără şiretenia avocaţilor. Vor să-i dea foc. Nu-i nimic bun în asta.

Bărbatul urmă cu privirea ţintă la flăcări:

— Dar nici rău nu e...

Mike îşi aduse aminte de cele întîmplate. Dar o anume moleşeală îl împiedecă să-şi amintească totul. Dorea chiar să-şi amintească, să poată povesti mai tîrziu, dar o oboseală grea îi împrăştia amintirile. Mintea îi spunea că a fost un eveniment îngrozitor şi deosebit, dar ochii şi simţurile se împotriveau gîndului.

De fapt, totul fusese cît se poate de simplu. Cu jumătate de oră mai înainte, cînd Mike se agita laolaltă cu ceilalţi şi se bătea să ajute şi el la tragerea frînghiei, pieptul i se umflase şi începuse să strige. Acum însă parcă toate muriseră, toate păreau ireale. Mulţimea întunecată îi amintea de chipul împietrit al unor manechine. La lumina făcliei, şi feţele celor din jur şi gesturile lor păreau neînchegate şi Mike îşi simţi gura încleştată. In cele din urmă se întoarse şi ieşi din parc.

De îndată ce ultimele grupuri de oameni se pierdură în noapte, lui Mike i se păru că e îngrozitor de singur. Porni repede pe străzi, dornic să aibă pe cineva alături. Strada largă era pustie şi la fel de ireală ca şi parcul. Doar urmele lăsate de maşini se întindeau de-a lungul ei, strălucind în lumina felinarelor. Cerul înstelat se reflecta în vitrinele întunecate ale magazinelor. Simţi o durere surdă în coşul pieptului. Il dureau muşchii. Apoi îşi aduse aminte. Cînd mulţimea se aruncase asupra porţilor închisorii, el fusese în primele rînduri. O grămadă de oameni — vreo patruzeci — îl împingea din toate părţile ţintuindu-l de poartă. Atunci nu simţise aproape nimic, durerea ca şi cea de acum nu era de fapt decît durerea apăsătoare a singurătăţii...

...Inaintea lui, atîrnînd deasupra trotuarului, văzu pe o firmă de neon cuvîntul „bere". Mike se grăbi într-acolo cu speranţa că va da ochii cu oamenii, că le va auzi glasurile, şi că tăcerea se va risipi în sfîrşit. Socotea că acolo nu va aduce nimeni vorba despre linşaj.

In micul bar, Mike nu-l găsi decît pe barman, un om mic de stat, mijlociu ca vîrstă, cu mustăţile noştite, semănînd cu un şoricel bătrîn. înţelept, murdar şi sperios. Barmanul îl salută grăbit pe Mike.

— Umblaţi ca un somnambul!

Mike privi la el cu mirare: „Este exact ceea ce simt şi eu — hoinăresc ca în vis."

— Să vă servesc un vin?

Mike se codi o clipă.

— Nu,... nu vreau să mă îmbăt. Dă-mi mai bine bere... Ai fost acolo?

Omul mărunt înclină capul său de şoricel.

— Abia la urmă, cînd era gata spînzurat şi totul se sfîrşise. Credeam că vor veni mulţi să bea. Dar deocamdată în afară de dumneata n-a mai intrat nimeni. Probabil că mi-am greşit socotelile...

— S-ar putea să vină mai tîrziu cineva — reflectă Mike, — în parc e încă multă lume, deşi nu mi-a părut nimeni cu chef. Cîţiva încearcă să-i dea foc cu ziare aprinse. Nu-i nimic bun în asta.

— Nu-i bun — spuse barmanul. ciupindu-şi mustaţa.

Mike puse în bere puţină sare, rădăcină de ţelină uscată şi începu să bea încet.

— Aşa-i mai vesel — spuse el — se pare că am obosit.

Barmanul se apleacă spre Mike peste tejghea. Ochii îi străluceau.

— Ai fost acolo tot timpul? — Şi la închisoare şi pe urmă?

Mike mai sorbi odată din pahar. apoi privi berea prin sticlă. Urmărea cu atenţie băşicuţele ce se desprindeau ca nişte mărgele din cristalele de sare de pe fund.

— Da, — răspunse el — Am fost şi la închisoare printre primii. am ajutat şi la trasul frînghiei. Cetăţenii au făcut dreptate cu mîinile lor. Altfel îşi mai băga nasul vreun avocat şiret care să-l scoată basma curată pe ticălos.

Capul de şoricel se scutură nervos.

— Al dracului să fiu dacă n-ai dreptate. Avocaţii sînt în stare să se strecoare în orice situaţie. Iar eu sînt convins că negrul a fost vinovat.

— O, poţi să fii sigur! Cineva spunea chiar că a recunoscut.

Barmanul se aplecă din nou peste tejghea.

— Dar cum a început, mister? Vezi, eu am ajuns după ce totul se sfîrşise; am stat doar un minut şi apoi m-am întors să deschid barul că poate cineva ar fi avut chef să bea.

Mike sorbi paharul pînă la fund şi-l împinse apoi spre barman ca să-l umple din nou.

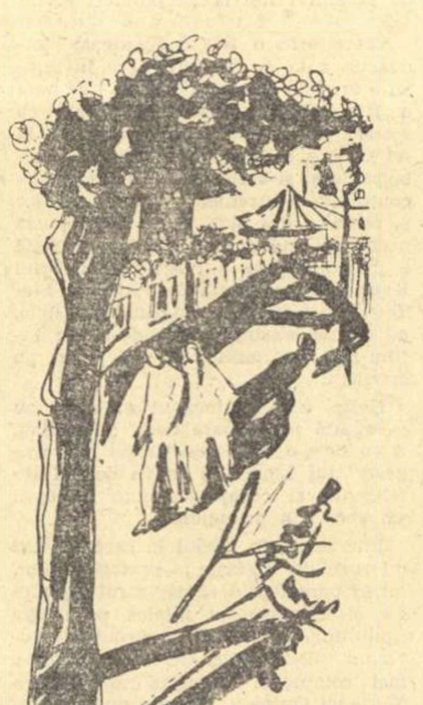

— Evident, toţi ştiau că aşa se va întîmpla. Am stat aproape toată ziua în barul de peste drum de închisoare. La un moment dat a intrat un tînăr necunoscut şi a întrebat: „Ce naiba mai aşteptăm?" Atunci am trecut de partea cealaltă a străzii. Se adunaseră acolo o mulţime de băieţi şi încă mai veneau. Toţi strigau asurzitor. Pe urmă a venit şeriful, şi ne-a ţinut un discurs, dar l-am alungat cu mare scandal. Unul din băieţi avea o armă cu care trăgea în becurile felinarelor. După aceea ne-am repezit la porţile închisorii şi am pătruns înăuntru. Şeriful nu avea de gînd să intervină. La ce bun — să tragă în nişte oameni cinstiţi pentru un ticălos de negru.

— Şi apoi în curînd sînt alegerile — întrerupse barmanul.

— Şeriful începuse să strige: „Pentru dumnezeu, să nu luaţi altul! Ăla e jos, în celula patru!" Mi-era oarecum milă — continuă încet Mike, ceilalţi deţinuţi arătau îngrozitor de speriaţi. I-am văzut printre gratii. N-am mai zărit niciodată asemenea feţe.

— Nu poţi să-i condamni. Inchipuie-ţi, stai închis o lună de zile şi deodată să vină peste tine un puhoi de oameni. Dumneata să fi fost şi tot te-ai fi înspăimîntat, darămite ei — barmanul îşi turnă emoţionat un pahar de whiski pe care-l bău dintr-o înghiţitură.

— De-aia spuneam... Imi era oarecum milă. In fine am ajuns pînă la celula negrului. Stătea cu ochii închişi, ca şi cum ar fi fost beat mort. Un băiat pe care nu-l cunosc a tras în el. Negrul a căzut, dar chiar atunci cineva l-a prins în aşa fel încît l-a răsturnat şi i-a spart capul de podea.

Intinzîndu-se peste tejghea şi bătînd toba cu degetul pe lemnul lustruit, Mike adăugă:

— După mine asta l-a şi dat gata. Mai tîrziu, cînd am dat o mînă de ajutor ca să-i scoatem hainele, nu mai mişca. Cînd l-au spînzurat nu a tresărit nici măcar o dată. Nu domnule, eu cred că negrul era mort de la a doua lovitură.

— Dar în fond nu e tot una?

— Nu e acelaşi lucru. Orice lucru trebuie făcut cumsecade. Odată ce tot trebuia să se întîmple, atunci măcar să o simtă.

Mike băgă mîna în buzunarul pantalonilor şi scoase o bucată groasă de ştofă albastră şi ruptă.

— E de la pantalonii lui.

Barmanul se aplecă ca să vadă mai bine.

— Dau un dolar pe ea.

— Nu, nu ţine.

— Bine; dau un dolar pentru jumătate.

Mike se uită bănuitor la el.

— Pentru ce-ţi trebuie?

— Ei, dă paharul încoace: fac cinste cu bere... uite, am să atîrn petecul ăsta pe perete şi o să pun sub el o mică explicaţie. Băieţilor o să li se pară interesant să se uite la el.

Mike tăie cu briceagul bucata de ştofă şi primi pe ea de la barman doi dolari de argint.

— Cunosc eu unul care scrie inscripţii — spuse barmanul. Vine zilnic pe aici. — O să-mi facă explicaţia scrisă frumos. — Şi adăugă cu teamă: Ce crezi, şeriful va aresta pe cineva?

— In nici un caz. Pentru ce să creeze nemulţumiri? Printre cei adunaţi astă-seară erau oameni de tot soiul. Cum se vor împrăştia, şeriful va tăia frînghia de care spînzură negrul şi va face curăţenie.

Barmanul privi spre uşă.

— Se vede că am socotit greşit; nimeni nu vrea să bea. E prea tîrziu.

— Da, e timpul să mă car şi eu acasă. Sînt cam obosit.

— Dacă mergi spre cartierul de sud, închid şi eu şi te conduc. Locuiesc pe strada a 8-a din sud.

— Păi stai doar două străzi mai departe de mine. Eu locuiesc pe a 6-a. Treci chiar pe lîngă casa mea. Curios că nu te-am văzut niciodată acolo.

Barmanul spălă paharul lui Mike, îşi scoase şorţul şi punîndu-şi pălăria şi paltonul se îndreptă spre uşă, stingînd firma roşie de neon şi lumina din bar. Se opriră cîteva secunde pe trotuar privind în spre parc. Oraşul era liniştit. Din parc nu răzbea nici un zgomot. De-a lungul străzii vecine trecea un poliţist luminînd vitrinele magazinelor cu lampa de buzunar.

— Vezi? — spuse Mike — ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Şi dacă o să le fie totuşi sete băieţilor, n-au decît să-şi găsească alt local.

— Ne-am cam luat cu vorba — spuse Mike.

Porniră tăcuţi de-a lungul străzilor pustii şi se îndreptară spre sud, depărtîndu-se de centru.

— Pe mine mă cheamă Welch — se recomandă barmanul. Locuiesc abia de doi ani în oraşul ăsta.

— Eu, în oraşul ăsta m-am născut. In casa în care locuiesc şi acum — spuse el. — Am nevastă, copii n-am. Amîndoi ne-am născut aici. Toţi ne ştiu.

Mai merseră cîteva străzi, lăsînd în urmă magazinele şi casele cu grădini frumoase, bogate şi cu gazonul tuns. Din loc în loc, luminaţi de lămpile străzii, pomii înalţi îşi aruncau umbrele pe trotuar. Doi cîini vagabonzi trecură mirosindu-se reciproc.

— Interesant, cine o fi fost omul ăsta? mă refer la negru — întrebă Welch.

— Toate ziarele au scris că e un ticălos — răspunse Mike. Le-am citit şi în toate scria unul şi acelaşi lucru.

— Da, şi eu le-am citit. Şi totuşi nu înţeleg. Am cunoscut negri minunat de buni...

Intorcînd capul, Mike spuse mînios:

— Şi eu ştiu cîţiva negri foarte cumsecade, am lucrat cu ei cot la cot şi nu erau cu nimic mai răi decît cei mai buni albi. Nu erau nicidecum răufăcători. — O clipă, pe urmă pornirea plină de elan i se stinse. — Cred că nici dumneata n-ai putea spune ce soi de om a fost negrul ăsta. Nu? Stătea în picioare, cu buzele strînse, cu ochii închişi şi cu mîinile lipite de trup. Apoi unul dintre băieţi l-a omorît. Mi se pare că era mort de mult, cînd l-am scos afară.

Welch mergea pe marginea aleii.

— Frumoase sînt grădinile pe aci. Pesemne că se cheltuieşte o avere pentru întreţinerea lor.

Mergea acum atît de aproape, încît atingea cu umărul mîinile lui Mike.

— N-am luat niciodată parte la un linşaj. Ce simţi după aşa ceva?

Mike se depărtă de el.

— Nu simţi nimic.

Lăsă capul în jos şi grăbi pasul. Micul barman de abia se putea ţine după el. Strada nu era luminată decît din loc în loc. Era întuneric şi linişte. Şi deodată Mike parcă explodă.

— Te simţi stors ca o lămîie şi obosit ca după o muncă pe care ai făcut-o bine. Ai obosit şi vrei să dormi. — Incetini pasul — Uite, în bucătărie e lumină. Eu aici locuiesc. Bătrîna mea mă aşteaptă.

Se opri dinaintea unei case micuţe. Welch rămăsese lîngă el şi se mişca nervos.

— Treci pe la mine oricînd vrei să bei ceva. Ţin deschis pînă la miezul nopţii. Şi-mi servesc bine prietenii buni. — Apoi barmanul dispăru în grabă, ca un şoricel bătrîn.

— Noapte bună, — strigă în urma lui Mike.

Ocoli casa şi intră pe uşa din dos. O femeie slabă se încălzea neliniştită lîngă soba de gaz. Privi cu nemulţumire la Mike care se oprise în uşă. Făcu ochii mari şi rămase cu privirea aţintită asupra lui.

— Ai fost la femei! — spuse ea cu o voce răguşită. — Cu cine?

Mike începu să rîdă.

— Pesemne că te socoţi foarte pătrunzătoare? Cum ai ajuns la concluzia că am fost la femei?

— Crezi că nu pot să-mi dau seama dintr-o privire, dacă ai fost sau nu la femei? — spuse ea cu cruzime.

— Ei bine — spuse Mike — dacă tu eşti atît de deşteaptă încît pe toate le afli singură, nu-ţi mai spun nimic. Aşteaptă ziarele de dimineaţă.

El băgă de seamă cum în privirea ei nemulţumită apare o licărire de neîncredere.

— Despre negru? — întrebă ea. Va să zică l-au prins totuşi. Era vorba peste tot, că se pregăteşte răpirea lui.

— Las că afli tu singură din ziare, dacă eşti atît de deşteaptă. Nu am de gînd să-ţi spun nimic.

El trecu prin bucătărie spre baie. Pe perete era o oglindă mică. Mike îşi scoase şapca şi îşi privi faţa. „Al dracului să fiu dacă nu are dreptate — gîndi el. — Se pare că şi eu pot simţi".

Traducere de S. DIMITRIU

E sîmbătă seara. In sala de concerte „Wig-More" s-a adunat tot „high-life-ul" londonez, venit să aplaude pe cel mai excentric muzician, ultima descoperire în domeniul muzicii abstracţioniste, un fel de Salvador Dali al pianului. Este evenimentul monden cel mai de seamă al sezonului, de la care nu poate lipsi nici un meloman de familie bună.

Exact la ora fixată, cortina se ridică şi publicul ascultă cu emoţie cuvintele prezentatorului care anunţă solemn că „talentatul pianist Thomas Blod va interpreta Preludiul Nr. 4 în la bemol de Chopin" Muzicianul îşi face apariţia pe scenă, salută demn, puţin absent, probabil cu gîndul la partitură, şi se aşează în faţa claviaturii. Alături, o tînără fermecătoare se pregăteşte să întoarcă filele notelor. Peste sală se aşterne o tăcere desăvîrşită, tăcere ce se va prelungi cîtă vreme durează concertul, căci Thomas Blod este maestrul „pianului mut". E suficient ca rafinatul pianist să schiţeze doar gestul de a cînta la pian, pentru ca rafinaţii melomani din sală să fie pătrunşi de tot farmecul muzicii lui Chopin. Gesturile sînt bineînţeles mult subliniate, exagerate chiar, ca să nu se piardă nici o nuanţă, deşi în sală nu se aude nici urmă de sunet. Cu o figură inspirată, cu privirea topită în visare, Thomas Blod îşi agită mîinile, îşi mişcă coama, îşi zvîcneşte umerii, freamătă, vibrează, publicul e transportat. Tăcerea e întreruptă doar la sfîrşitul concertului, cînd sala răsună de aplauze şi ovaţii furtunoase.

PIANUL MUT

A doua zi, aşezaţi în faţa aparatelor de televiziune, spectatorii concertului mut au constatat că au luat parte la o farsă pusă la cale de realizatorii unei emisiuni de televiziune care au vrut să vadă pînă unde merge snobismul „iubitorilor" de muzică din Londra. Pianistul aplaudat în delir cu o seară înainte nu era decît un anticar care şi-a bătut joc de selectul auditoriu. De unde se vede că pe malul Tamisei nu s-a pierdut simţul umorului, dar mai ales că blazaţii esteţi, mereu în căutare de formule inedite, au pierdut simţul ridicolului. Alegînd „antiarta", căci ce este un concert mut dacă nu antiartă — ei nu fac dovadă nici măcar de inventivitate. In urmă cu vreun sfert de secol, poeţii suprarealişti din ţara noastră au scos o revistă conţinînd o pagină albă. Titlul era „Omul invizibil". Poeţii suprarealişti, pictorii abstracţionişti, admiratorii pianului mut se întîlnesc cu toţii în exaltarea... nimicului sau neantului, dacă preferaţi un termen mai snob.

s. r.

Televiziunea engleză a transmis ultima inovaţie în materie de muzică: un concert mut concertul „Patru pauze". Publicul snob a aplaudat frenetic. După concert, s-au vîndut nenumărate discuri cu „înregistrarea"... concertului.

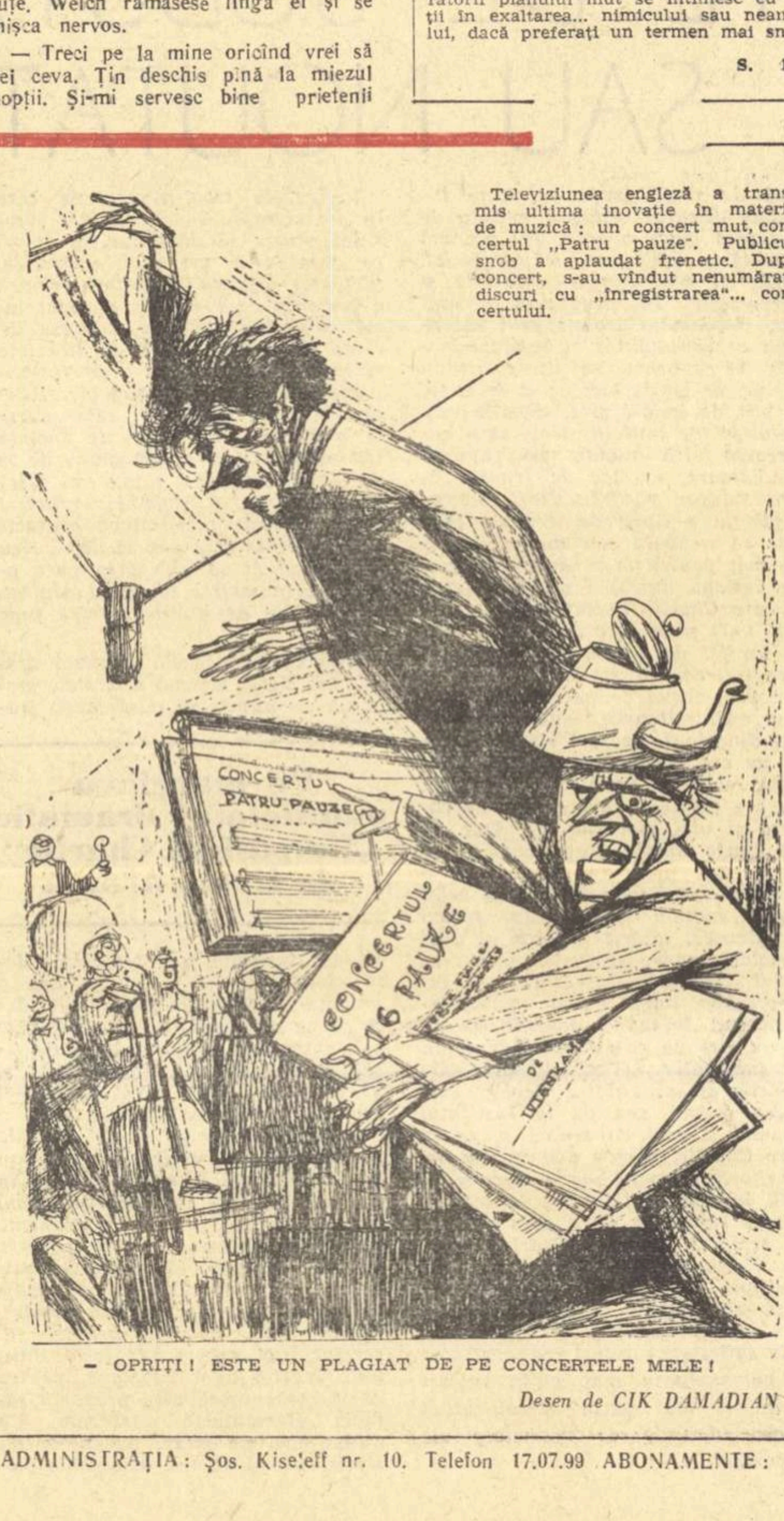

— OPRIŢI! ESTE UN PLAGIAT DE PE CONCERTELE MELE!

Desen de CIK DAMADIAN

Desene de TIA PELTZ

IANNIS RITSOS

Patrice Lumumba

Patrice Lumumba — un imens zîmbet în noaptea chipului tău,
în noaptea poporului tău, în noaptea ţării tale — un alb zîmbet sclipea în uşa cocioabelor,
pe buzele mamelor negre, copiilor negri,
ca şi aurora îndărătul pădurilor, îndărătul munţilor de cărbune,
alb ca strîngerea a două mîini negre
alb ca neclintirea libertăţii
alb ca şi forţa frăţiei.

Patrice Lumumba — un alb zîmbet prin nopţile toate —
Ai văzut mîinile tăiate ale fraţilor tăi, păstrate-n sare, în tîrnele stăpînilor,
Ai văzut sclipirea diamantelor luminînd ospeţe străine,
Ai văzut aurul ţării tale încărcînd puştile ucigaşilor ei.
Altceva nu aveai decît un alb zîmbet în faţa beznei depline
în faţa beznei depline a morţii, beznei depline a nedreptăţii, —
un zîmbet alb ca vrerea dreptăţii,
alb-alb, adunat grăunte cu grăunte din inima poporului tău.
aşa cum adunăm din stelele-mprăştiate în noaptea fără margini
amintirea albă, aşteptarea albă, mîndria albă.
alba forţă a bătăliei drepte în faţa ucigaşilor albi
în faţa tuturor negrelor năpaste.

Patrice Lumumba — un zîmbet alb în noaptea poporului tău.

Toate puştile ţinteau în zîmbetul tău
în zîmbetul tău luau la ţintă fericirea de mîine-a poporului tău
ţinteau inima libertăţii. Ce mult rîdeai, Patrice Lumumba!
Ce mult credeai în dreptatea celor nedreptăţiţi! Te ofereai ca ţintă, Patrice Lumumba.
Patrice Lumumba.
Toate puştile ţinteau în zîmbetul tău. Fereşte-te, Patrice! îţi strigam noi.
Fereşte-te, frate al nostru, strigam.
Ocroteşte zîmbetul poporului tău, ocroteşte-ni-l!
Ce mult credeai în libertate, ce mult rîdeai tu, negrul nostru frate!

Patrice Lumumba, te-au ucis fiindcă ţi-era drag ca fraţii tăi negri să rîdă,
un zîmbet alb în faţa nopţilor toate. Şi te-au ucis.
Dar albul zîmbet, Patrice Lumumba, pe-acesta nu l-au ucis, nu l-au putut ucide,
Patrice Lumumba.
n-au ucis albul tău zîmbet, credinţa ta albă, alba ta forţă,
credinţa în zîmbetul alb al tuturor gurilor negre.
Patrice Lumumba, zîmbetul tău n-a fost ucis — fluvii mari
de albă lumină pogoară într-a negrilor noapte.
Bună ziua, frate al nostru —
mari cuţite albe din zîmbetul tău se înfig
în inimile negre ale ucigaşilor albi. Bună ziua, Patrice Lumumba!
Neluat la ţintă, albul tău zîmbet răsare deasupra negrei tale ţări,
prin toate nopţile-n surpare ale sclavilor treziţi.
Patrice Lumumba,
albul tău zîmbet, ţintind fără greş, zboară astă seară spre Venus.

Seara din 13 februarie 1961.

Traducere din greceşte de IANNIS VEAKIS

Director: Acad. ZAHARIA STANCU, Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

CONTRAPUNCT

R. P. Bulgaria

Mulţi scriitori bulgari lucrează la noi opere dramatice. Săptămînalul „Literaturen Front" arată că drama lui B. Balabanov „Inaintea furtunei", consacrată eroilor din mişcarea de rezistenţă, a atras în mod deosebit atenţia specialiştilor şi a spectatorilor.

Alte piese noi sînt: „Cine este vinovat?" de D. Dimov, „Moneda lui Justinian" de I. Radoev, care tratează probleme ale moralei socialiste şi „Direcţii" de I. Rusev, în care se confruntă ideile inovatoare cu tendinţele învechite, conservatoare.

Belgia

Cucerirea spaţiilor cosmice, chemarea lumilor necunoscute înflăcărează imaginaţia artiştilor. Poeţi, prozatori, muzicieni însoţesc în visul lor pe oamenii de ştiinţă în marea întreprindere interplanetară. Opera compozitorului suedez Karl-Birger Blomdahl înfăţişează călătoria unor pămînteni spre planeta Marte. Prezentată în stagiunea trecută la opera din Stockholm, opera „Aniara" a fost pusă în scenă în versiunea franceză la Théâtre Royal de la Monnaie din Bruxelles. Rolul principal este interpretat de cunoscuta actriţă americană Joan Caroll, devenită în ultima vreme cîntăreaţă de operă. Coregrafia este semnată de Béjart.

R. P. Ungară

Cunoscuta scriitoare maghiară Klara Feher a terminat un nou roman pentru tineret, precum şi un volum de note de drum din Cehoslovacia. In prezent lucrează la ultimele retuşuri ale comediei „Criză de bărbaţi", în care tratează problema tinerelor căsnicii. Scriitoarea pregăteşte de asemenea publicarea unei culegeri de proză sub titlul „Povestiri fericite", precum şi a treia parte a romanului „Marea".

Scriitorul András Berkesi va termina în cursul acestui an ultima parte a trilogiei „Focuri de mai", precum şi al doilea volum al romanului „Cronica lui Adam Maioros", şi culegerea de povestiri „Lungimea a 100 de ace".

Franţa

Făcînd bilanţul cinematografiei anului 1960 în numărul din ianuarie al revistei „Arts", cineastul francez Jean Domarchi pune în fruntea celor mai bune filme vizionate anul trecut filmul sovietic „Poemul mării" realizat de Dovjenko.

R. D. Germană

Cu puţin timp înainte de prăbuşirea nazismului, Hanna s-a îndrăgostit de locotenentul Erdman, fiul unui chiabur. Aflînd că urmează să nască un copil, locotenentul răspîndeşte zvonul că adevăratul tată ar fi un prizonier de război olandez, care lucra la aceeaşi fermă. Hanna este închisă într-un lagăr de concentrare.

După 1945, Erdman se întoarce acasă şi, recurgînd la diverse presiuni, reia legătura cu Hanna, care între timp devenise primar al comunei. El încearcă să folosească această legătură în interesele chiaburimii. După o grea luptă sufletească, Hanna îl predă pe Erdman judecăţii populare.

Istoria aceasta formează subiectul noii piese „Logodnica olandeză" de Erwin Strittmatter, pusă în scenă de „Deutsches Theater".

Relevînd valoarea artistică şi politică a noii piese, presa din R. D. Germană subliniază că E. Strittmatter a înfăţişat în chip realist oamenii din satul german contemporan şi lupta pentru construirea noii societăţi socialiste.

Anglia

Nu puţini oameni de cultură din occident sînt conştienţi de influenţa dezastruoasă pe care propaganda războiului rece o are asupra mentalităţii tineretului. Romanele, nuvelele, piesele de teatru scrise de tineri sau pentru tineri reflectă plictiseala, indiferenţa, lipsa unui ideal, caracteristice unei mari părţi a tinerei generaţii apusene. Simptomele acestea îngrijorătoare pun pe gînduri pe purtătorii de cuvînt autorizaţi ai generaţiilor mai vîrstnice de intelectuali. Şi glasul multor scriitori şi oameni de cultură se aude ca o chemare la o politică înţeleaptă, care să permită tineretului o dezvoltare armonioasă. La o recepţie dată de „Comisia pentru o politică nucleară sănătoasă", prozatorul şi dramaturgul englez J. B. Priestley a spus: „N-are nici un rost să stăm şi să vorbim numai despre dezarmare nucleară, cînd problema este atît de gravă şi urgentă, cînd avem o planetă pe care să putem trăi. Trebuie să acţionăm. Indicaţi tineretului ce trebuie să facă, daţi-i un anume obiectiv şi ajutaţi-l să se angajeze în lupta pentru pace. Nu studenţii de azi sînt vinovaţi de indiferenţă, ci cei care-i învaţă".

R. P. D. Coreeană

După cum ne informează gazeta „Phenian Sinmun", scriitorul coreean Han Ser Ia pregăteşte o lucrare închinată eroicei lupte a poporului din Coreea de Sud împotriva imperialismului american şi a marionetelor lui. Romancierul Li Hi En lucrează la terminarea celui de-al doilea volum al romanului „Pămînt", iar Cion Se Bon — la povestirea „O nouă primăvară", închinată satului coreean de după eliberare.

Senegal

Cel de al patrulea roman al tînărului scriitor african Sembene Usman „Picioarele de lemn ale domnului dumnezeu" a văzut lumina tiparului în editura pariziană „Livre contemporaine".

Cartea istoriseşte o grevă a unor muncitori africani de la calea ferată Dakar-Niger. Greviştii îndură represiuni îngrozitoare din partea patronilor albi, dar ei continuă eroic lupta.

După cum arată revista „Europe", romanul dezvăluie „rana sîngerindă în inima africanilor provocată de

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon 17.07.90 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 11 (365) joi 9 martie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

In acest număr:

- Prezența lui Ibrăileanu de Savin Bratu (pag. 3)
- Construcția socialismului și sarcinile reportajului de G. Dimisianu (pag. 3)
- „Romeo, Julieta și întunericul" (fragmente) de Jan Otcenasek (pag. 5)
- Probleme ale dezvoltării actorilor tineri de D. Solomon (pag. 7)
- Interviu cu George Vraca (pag. 7)

Cea mai măreață cucerire a poporului o constituie victoria socialismului în țara noastră, crearea bazei economice a noii orînduiri sociale, astfel înfăptuindu-se marele ideal al clasei muncitoare: lichidarea exploatării omului de către om. Poporul muncitor este stăpîn al tuturor bunurilor materiale și spirituale pe care le produce.

(Din cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la adunarea electorală din sala Floreasca)

O MĂREAȚĂ VICTORIE

de acad.

ZAHARIA STANCU

Am luat parte la toate alegerile care au avut loc la noi din toamna anului 1946 pînă astăzi. In acest interval de timp, relativ scurt, am străbătut de nenumărate ori țara de la o margine la alta. Pot spune, așadar, cu mîna pe inimă, că am fost martorul ocular al tuturor prefacerilor, al tuturor schimbărilor adînci, istorice, prin care a trecut poporul nostru. Am văzut cum s-au înfiripat primele șantiere. Am văzut cum au luat ființă întîiele gospodării agricole calective. Și nu o dată i-am auzit, în acea vreme de început de orînduire nouă și de viață nouă, pe dușmanii noștri dinlăuntrul și dinafară, afirmînd că „niciodată Romînia nu va deveni o țară industrială". Aceiași dușmani se puneau chezași pentru multe și felurite neizbînzi. Intre altele ei susțineau sus și tare că: „Opera de colectivizare agricolă pe care au inițiat-o comuniștii, nu va izbuti". Anii au trecut. Și cu fiecare an care a trecut noi am făcut un mare pas înainte în construcția socialismului. Iar dușmanii au rămas — așa cum se și cuvenea — de rușine.

De la întîiele alegeri libere din toamna anului 1946 pînă astăzi influența comuniștilor asupra întregului nostru popor a crescut de la zi la zi. Din ce în ce tot mai mare a fost numărul oamenilor care s-au convins de justețea liniei partidului. Din ce în ce tot mai mare a fost numărul oamenilor care au îmbrățișat cu căldură cauza partidului, cauza întregului nostru popor muncitor. Cu fiecare alegere de deputați pentru Marea Adunare Națională sau sfaturile populare, numărul voturilor acordate de către cetățeni candidaților Frontului Democrației Populare a crescut. In comunicatul dat publicității ieri de Comisia Electorală Centrală cu privire la rezultatele alegerilor din 5 martie, se arată: „In întreaga țară au fost înscriși în listele de alegători 12.444.977 cetățeni. Din numărul total al alegătorilor înscriși în liste s-au prezentat la vot 12.417.800 alegători, adică 99,78 la sută. Au votat pentru candidații Frontului Democrației Populare 12.388.787 alegători reprezentînd 99,77 la sută din numărul total al alegătorilor care au luat parte la vot". Aceste cifre sînt, într-adevăr, impresionante. Ele dovedesc cu claritate că, în unanimitate, poporul nostru este astăzi profund atașat partidului nostru, regimului nostru democrat popular și că el este întru totul de acord cu politica internă și externă a partidului și a guvernului.

Așa cum s-a subliniat de către întreaga noastră presă, alegerile de la 5 martie s-au desfășurat într-un cadru de însorită și măreață sărbătoare. Fiecare cetățean a căutat ca, și cu acest prilej, să-și manifeste dragostea lui pentru partid și guvern, încrederea lui în viitorul mîndru și luminos al patriei, dorința lui fierbinte de a participa și de acum înainte, cu forțe sporite, la desăvîrșirea construcției socialismului în țara noastră.

Romînia a devenit o țară a cărei putere industrială este în necontenită creștere. Șantierele de ieri s-au transformat în vaste uzine și în mari fabrici. Nu va trece mult și acolo unde astăzi se văd noi șantiere vor apare noi uzine, noi fabrici, noi întreprinderi care vor spori bogăția patriei și bunastare a oamenilor muncii.

Pe harta țării au apărut orașe noi. Nu va trece mult și pe aceeași hartă vor apare noi orașe industriale, unele mai frumoase decît altele.

Pe planurile vechilor noastre orașe au apărut cartiere noi. Nenumărate alte cartiere sînt în construcție. Comuniștii au schimbat înfățișarea patriei. In anii care vin o vor face — prin munca noastră, a tuturor — de nerecunoscut. Colectivizarea agricolă este aproape de sfîrșit. Țărănimea noastră muncitoare este adînc convinsă că numai desăvîrșirea construirii socialismului o va duce nu numai la bunăstare, ci și la fericire.

Martor ocular al atîtor evenimente prin care a trecut poporul nostru în mai bine de o jumătate de veac, am fost și martor ocular al alegerilor de la 5 martie. Mă aflam undeva, pe lîngă Dunăre, unde, între alți tovarăși, mă însoțea un străin, un prieten dintr-o îndepărtată țară nordică, aflat la noi, în vizită. A văzut, ca și mine, satele în sărbătoare. In apropierea localurilor de vot cîntau orchestre și coruri locale. Tineretul juca hore venite din vechime. Pionierii pregătiseră și ei serbări, cu steaguri și trîmbițe. A vizitat prietenul din nord școli noi, cămine culturale, biblioteci, spitale, creșe, case de naștere, gospodării agricole colective. A intrat și în cîteva case țărănești. A fost primit pretutindeni cu tradiționala, cu calda noastră ospitalitate. A pus și nenumărate întrebări:

— Unde sînt boierii?

— S-au dus. I-a luat vîntul revoluției.

— Vă pare rău?

— Bine ne pare, nu rău. Ne-au stors de puteri, ne-au ținut flămînzi și în sărăcie.

— Alegerile sînt libere?

— Cum să nu fie libere dacă sînt ale noastre? Acum totul e al nostru. Candidații sînt ai noștri. Pămîntul e al nostru. Școlile sînt ale noastre. Toată țara a noastră.

— Iubiți partidul?

— Ca pe lumina ochilor.

— Există copii care nu merg la școală?

— Nu îngăduim ca în satul nostru să se petreacă o astfel de rușine.

Intr-o casă de nașteri prietenul din miazănoapte a aflat că, în ultimii ani, n-a existat nici un caz în care o femeie să nască acasă sau, născînd cu asistență medicală, să-i moară copilul.

— Ce se întîmplă totuși în cazuri grave?

— Un telefon, și în mai puțin de jumătate de oră femeia e dusă cu mașina sanitară la spitalul din oraș unde sînt mulți doctori.

— Cum era altădată?

— Rău, cum să fie! Nășteam singure, acasă, sau și pe cîmp, unde ne apucau durerile.

Femeia care i-a dat prietenului meu acest răspuns era în vîrstă. Născuse nouă copii din care cinci îi muriseră de mici.

— Din ce cauză?

— Sărăcia. Lipsurile. N-avea nimeni ochi să ne vadă și nici urechi să ne audă.

Către seară ne aflam în cîmp la o gospodărie agricolă colectivă. Grajduri noi. Magazii noi, vaste. De jur-împrejurul nostru cîmpuri, nesfîrșite cîmpuri.

— Ale cui sînt pămînturile acestea?

— Ale gospodăriei noastre colective.

— Și altădată ale cui au fost?

— Cîte pămînturi se văd de aici, și chiar cîte nu se văd, au fost ale unui singur om. Il chema Dumba și trăia la Viena. Venea pe aici o dată pe an la vremea culesului și lua socotelile.

— Dar cum a fost cu putință așa ceva?

— A fost. Cînd ne-am răsculat, la 1907, au tras cu armele în noi.

Poporul nostru, care în trecut a îndurat suferințe greu de închipuit pentru generațiile mai tinere, a votat la 5 martie pentru definitiva îngropare a rămășițelor trecutului, pentru o viață nouă, pentru bunăstare și fericire, pentru socialism, pentru pace. Fiecare vot introdus în urnă a fost însoțit de dragostea pentru partid și pentru regim, de încredere nețărmurită în viitorul oamenilor muncii și al patriei noastre socialiste.

Etic și estetic

Dezvoltarea literaturii contemporane reclamă imperios intensificarea discuțiilor ideologice. Dar nu pentru că nivelul ideologic actual al criticii literare ar fi scăzut. Dimpotrivă, din acest punct de vedere critica e în progres vizibil. Se simte efortul susținut de a descifra mesajul de idei al operei analizate, de a-l raporta la problemele contemporaneității, dar și de a aprecia eficiența lui educativă în funcție de realizarea artistică. Dacă în urmă cu cîțiva ani asistam numai la pendularea supărătoare între analiza sociologică conjugată cu nesocotirea particularităților artistice pe deoparte, și la predilecția de nuanță estetizantă de a „descrie" particularitățile artistice în sine pe de altă parte, astăzi această fază a „căutărilor" e depășită. Critica noastră e o critică științifică, marxist-leninistă care știe să îmbine organic criteriul politic cu cel estetic. Ca dovezi ar putea fi citate, de pildă, cele mai multe cronici ale „Gazetei literare".

Vorbind despre necesitatea intensificării dezbaterilor ideologice, mă refer la altceva și anume la sfera de probleme specific literare care decurg din foarte des citata apreciere cuprinsă în raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn că *„în prezent, activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuririlor educației burgheze din conștiința oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei între vechi și nou"*. Care sînt formele concrete pe care le îmbracă lupta de clasă pe tărîm ideologic în domeniul creației literare? Ar trebui să ne debarasăm de prejudecata potrivit căreia sîntem datori a ne mobiliza în combaterea ideologiei burgheze doar atunci cînd identificăm vreo manifestare violentă a ei, mai mult sau mai puțin deschisă. Astăzi, în etapa actuală a construcției socialismului în țara noastră, *„înrîuririle educației burgheze în conștiința oamenilor"* se manifestă doar arareori sub această formă, și mult mai des voalat, prin tot felul de „adaptări" la condițiunile noi.

In legătură cu aceasta e util să ne referim și la cunoscuta precizare a lui Marx și Engels referitoare la caracterul indirect, mijlocit, al înrîuririi economice asupra unor domenii ale suprastructurii ideologice. *„Economia nu creează aci nimic a novo (nemijlocit din ea însăși),* — scrie Engels lui Kondrad Schmidt, — *dar ea determină felul modificării și dezvoltării mai departe a materialului ideologic preexistent, ba și aceasta în majoritatea cazurilor indirect"*. (K. Marx-F. Engels — *Despre artă și literatură*, „Editura pentru literartură politică", București, 1955, pag. 11). In cazul literaturii (și al artei în general) revoluționarea relațiilor economice în societate, influențează în special prin intermediul politicii, al filozofiei și al moralei. Una din tezele fundamentale ale esteticii marxist-leniniste, în opoziție ireductibilă cu estetica burgheză, este și aceea a strînsei legături dintre etic și estetic. Pentru esteticienii burghezi de toate nuanțele (iar la remorca lor se află și revizioniștii) creația artistică este asocială și amorală, în sensul că din punct de vedere al aprecierii estetice ar fi indiferentă natura idealului moral pe care-l promovează artistul. Literatura realist-socialistă este, dimpotrivă, o literatură prin excelență angajată, care folosește mijloacele artei și categoriile estetice pentru a afirma valabilitatea (sau nevalabilitatea) unui ideal moral sau politic, superioritatea (sau dimpotrivă. condamnarea din punct de vedere istoric) a unei orînduiri sociale.

Dar în creația literară aprecierea fenomenelor vieții se face, în primul rînd, din punct de vedere estetic. Idealurile sociale, politice și morale ale scriitorului se convertesc întotdeauna prin actul creației într-un anumit mod de a aprecia lumea cu ajutorul categoriilor estetice. Luînd contact cu această apreciere cititorul o transformă din nou în concluzie de ordin politic, social sau moral. Această mișcare dialectică e explicită în unele specii literare ca fabula, de pildă (enunțarea tezei-alegorie-morală), dar în majoritatea cazurilor e implicită, inclusă organic în substanța operei. (Ba chiar, atunci cînd scriitorul subliniază ostentativ semnificația politică sau morală a aprecierilor sale estetice, rezultatul e negativ).

Ar fi interesant de văzut în ce măsură *„înrîuririle educației burgheze"* se strecoară în literatură, în cadrul procesului de convertire a idealurilor politice și morale pe care le apără scriitorul în aprecieri estetice adecvate. Asemenea înrîuriri apar fie sub forma unor *„moșteniri ale trecutului"*, adică după terminologia lui Engels ale *„materialului ideologic preexistent"*, fie ca *„reflectare a influențelor lumii capitaliste"*.

In continuare mă voi referi la două aspecte concrete care ar putea ilustra fenomenul la care m-am referit.

In articolul „Umanism și realism socialist", tov. Al. Oprea se ridică împotriva tendinței manifestate în unele articole și cronici literare de a *„discuta diferite stări sufletești în abstract și nu într-o determinare precisă socială"*. Personal cred că problema discutată de tov. Al. Oprea e reală și însemnată. I-aș reproșa doar tînărului critic, că nu se ridică pînă la capăt și în apărarea *„Manuscriselor economico-filozofice"* ale lui Marx, împotriva denaturărilor revizioniste. In aceste manuscrise Marx vorbește de esența umană, pe care societatea bazată pe exploatarea omului de către om și mai ales societatea burgheză o alterează, înstrăinîndu-l pe om de propria sa esență (*„ceea ce-i animalic devine uman, iar ceea ce-i uman animalic"* și *„munca înstrăinată răstoarnă relația în sensul că omul transformă activitatea sa vitală, esența sa, într-un simplu mijloc al existenței sale..."* (vol. cit. pp. 44—45). Lupta pentru victoria socialismului, pentru comunism este deci nu numai lupta pentru libertate, dreptate socială și bunăstare, dar și lupta pentru reabilitarea esenței umane, pentru regenerarea completă a tuturor facultăților specific umane (*„Comunismul în sensul desființării pozitive a proprietății private, considerate ca autoînstrăinare a omului, și deci în sensul unei reale luări în stăpînire a esenței umane de către om și pentru om, deci ca revenire completă a omului, săvîrșită conștient și în cadrul întregii complexități a dezvoltării pînă acum, la starea sa de om social, cu alte cuvinte de om uman"* — ibidem, pag. 109). Tendința scriitorilor (și a criticilor) de a reliefa *cum*, în procesul escaladării succesive a treptelor către victoria comunismului, se produce și eliberarea esenței umane de tot ce o încătușa și o înjosea în trecut, este de bună seamă pozitivă. Dar are dreptate tov. Al. Oprea atunci cînd îi critică pe unii scriitori și critici pentru modul abstract (neconform adevărului obiectiv) în care înfățișează această eliberare ca un fel de revenire la o sumă oarecare de însușiri și emoții umane existente în afara determinărilor sociale. Are de o mie de ori dreptate tovarășul Paul Georgescu, atunci cînd spune: *„Natura emoției este etern umană, dar sensul ei, dinamismul ei, acțiunea emoției într-o structură psihologică sînt determinate social, au efecte sociale, participă intens la lumea valorilor, deci a ideilor social-politice"*. Tocmai acest mod de a privi problemele „etern umane" este inacceptabil pentru burghezie, care tinde să fetișizeze nu

Mihai NOVICOV

(Continuare în pag. 6)

EROTISMUL ȘI ARTA

Erotismul continuă să se situeze în centrul atenției literaților occidentali — francezi mai cu seamă; deopotrivă creatorii și exegeții, esteticienii, psihologii și eseiștii consacră acestei probleme o preocupare neadormită. Recent, filozoful francez Denis de Rougemont încearcă, în paginile unui săptămînal parizian, să elucideze cîteva dintre aspectele unor asemenea manifestări.

Apariția sexualității *obsedante înseamnă, după Rougemont, o revoluție psihologică avînd ca precedent doar secolul al XII-lea, cînd trubadurii încep a vorbi deschis despre dragoste. Faptul e adevărat fără ca frecvența erotismului să aibă totuși caracterul explosiv pe care i-l atribuie filozoful francez. In sînul acestui fenomen complex e de operat o disociere indispensabilă. A vorbi deschis despre dragoste, despre toate problemele ei e desigur necesar și dacă marii artiști contemporani o fac înseamnă că ei, — sezisînd importanța acestui domeniu al manifestărilor umane, înțeleg să desăvîrșească triumful asupra ipocriziei, preluat de morala burgheză din întunecata panoplie medievală. Succesul deosebit de care se bucură asemenea opere de artă are însă două laturi profund diferite: dacă, pe de o parte, intervine setea de adevăr a publicului de astăzi eliberat de prejudecăți, nu e mai puțin evidentă însă și implicația comercială, tendința negustorului fără scrupule de a deplasa lucrurile de pe terenul artei, căutînd să imprime funcții de stupefiant voluptuos și secret unor procedee de terapeutică legitimă, și convertind în bancnote pasionatul dialog al artistului cu lumea.*

Pentru a înțelege fenomenul, va trebui să pornim de la ideea dezvoltată de Engels că dragostea dintre sexe situată în principiu la temelia mariajului modern e o apariție oarecum tardivă. Căsătoria antică și aceea a epocii cavalerești era o simplă convenție între părinți întemeiată pe criterii nobiliare. Mai tîrziu, în epoca burgheză, ele sînt înlocuite de altele de ordin economic, încît dragostea rămîne întotdeauna stînjenită de nenumărate bariere. E suficient să ne gîndim că pînă în zilele noastre mai apar în limbajul curent noțiuni ca mezalianța *sau — fie și metaforic —* căsătoria morganatică, *pentru a ne da seama cît de înverșunată a putut fi tirania prejudecăților ce alcătuiau secole de-a rîndul inexpugnabile precepte de conduită. Lupta împotriva acestei rețele de obstacole a fost lungă și grea, dar — îmi îngădui aici să-l contrazic pe Denis de Rougemont — n-a încetat nici o clipă de atunci de cînd* provensalii *în acele* albas *au proclamat dreptul oamenilor de a se iubi în ciuda restricțiilor impuse dinafară. Despre dragoste s-a vorbit și scris, cu toate riscurile inerente, întotdeauna în cursul acestor opt secole și s-a vorbit despre voluptatea erotică și despre senzualitate și despre perversiune. Au vorbit oameni ca Boccacio care, cum bine spune Settembrini, „n-a făcut decît să culeagă ceea ce toți simțeau și spuneau" (și se străduiau să și facă, aș adăuga) sau Rabelais, Villon sau Montaigne, ca să numim doar pe cei mai consacrați. Dacă sybaritul Saint Evremond, ale cărui opere erau smulse din mîinile librarilor vremii, ar fi avut la dispoziție mijloacele moderne de difuzare, ar fi atins de bună seamă o popularitate imensă iar Restif de la Bretonne ar fi cunoscut din timpul vieții circulația pe care o are astăzi în Occident. Și despre dragoste au vorbit pictorii din cele mai vechi timpuri — despre pasiunea și voluptatea erotică; ce oare alt sens poate avea de pildă frecvența obsesivă în Renaștere, a motivului Suzanei sau diferitele scene mitologice cu zeități în toată splendoarea nudității lor, dacă nu pe acela al unui imn închinat plenitudinii și voluptății senzuale? Va spune poate cineva că asemenea scene erau puse pe seama Bibliei și a mitologiei? Dar* Concertul *campestru al lui Giorgione, reprezentînd doi bravi contemporani ai săi desfătîndu-se în tovărășia unor priet... în costumul*

A. E. BACONSKY

(Continuare în pag. 6)

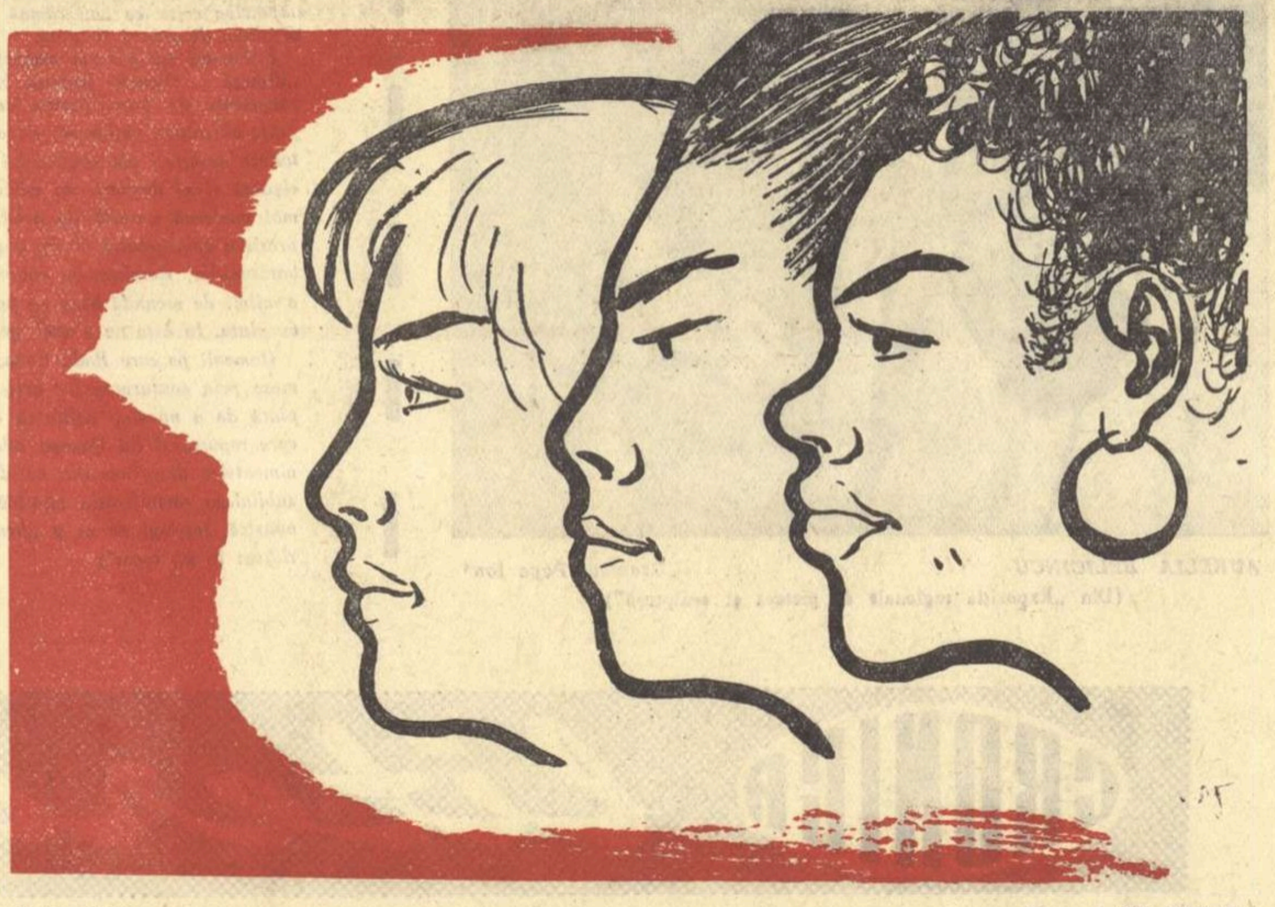

8 MARTIE

Desen de GH. BOȚAN

AM VOTAT

Am votat pentru săgeata hulubului în larguri,
pentru tăria betonului turnat în palate,
pentru noile cargouri cu pașnice catarguri,
pentru antenele înfipte, pe case noi, la sate!

Am votat pentru omul ce va struni atomul
gigantica-i putere urnind-o pentru viață,
cînd vom rodi sub raza-i mai strașnic cernoziomul
iar în pustiu vom crește întinderi de verdeață!

Am votat pentru demnitatea profilului țării,
pentru simfonia lui Enescu audiată-n uzină,
pentru neonul aprins pe litoralul mării,
pentru marea Bicazului cu vulturii vecină!

Am votat pentru frumusețea simplă din fiecare zi,
pentru „bună-dimineața" rostit fără-ngrijorare,
pentru mingile-albastre zvîrlite de copii
ca primii toporași țîșniți de sub ninsoare!

Am votat pentru puritatea iubirilor noastre,
pentru poemele noi ce vor cuprinde-n ele
întîiul zbor de flăcări, înaripat spre astre,
cînd vom străbate ceruri de brume și de stele!

Nicolae TĂUTU

De vorbă cu AL. I. GHILIA

despre:

- **Romanul de atmosferă**
- **Lirism în proză**
- **Unele prejudecăți ale criticii literare**

— Am urmărit cu atenție interviurile Gazetei literare și am observat, între altele, tendința celor mai mulți dintre cei care au luat cuvîntul, de a-și descrie modalitatea lor artistică, de a-și caracteriza trăsăturile lor specifice — ne-a spus Al. I. Ghilia.

Mi s-a părut aceasta un fel de cochetărie oarecum nefirească, de vreme ce există în librării și biblioteci operele acestor autori și fără îndoială, ele definesc incomparabil mai bine și mai adevărat personalitatea fiecăruia dintre ei. Iată pentru ce n-aș mai vrea să mai încarc și eu lista acestor autodefiniri... Poate și pentru că prietenii mei, criticii literari, mi-au stabilit de mult, odată pentru totdeauna, regnul și încrengătura. După cum se știe, sînt un liric. Scriu reportaje din anul 1951 și de atunci n-am primit atîtea critici pentru toată proza mea, atîta cît am fost admonestat pentru reportajele din ultimii ani, care ar fi, spun criticii, excesiv lirice, lipsite de obiectivitate artistică. La recenta consfătuire a tinerilor scriitori, pînă și bunul meu amic Al. Oprea, m-a denumit extatic liric, așa că ce-mi rămîne de făcut? Autocritic, să abandonez reportajul pentru proza obiectivă?

— Totuși există proză obiectivă în romanul Cuscrii.

— Fără îndoială... Dar dacă vrei să-ți fac o mărturisire, nici atunci cînd am scris cartea și nici acum cînd mă gîndesc la acest roman, nu catalogul care clasează un procedeu literar sau altul m-a preocupat ci, aș spune, în primul rînd problematica fundamentală pe plan social și uman, pe care actualitatea mă determină s-o exprim artistic.

— Ajungem la obiectul discuției noastre: credeți că există oare o anumită modalitate artistică în stare să pretindă cu necesitate reflectarea unui anumit conflict social, a fenomenelor vieții contemporane?

— Eu cred că a judeca astfel înseamnă — spus mai pe șleau — a pune carul înaintea boilor. Toți marii scriitori au realizat opere de valoare incontestabilă, aducînd un punct de vedere nou asupra epocii, realizînd o viziune personală asupra vieții. Marin Preda, a găsit o rezolvare definitivă, polemică, prin romanul său Moromeții în prezentarea țăranului romîn în trecut. Marin Preda ne-a prezentat o viziune anti-semănătoristă anti-idilică, fixind, aș spune, aproape cu cruzime, adevărata personalitate a acestui tip uman în condițiile lumii capitaliste. Marea noutate, originalitatea unui roman de tipul Moromeților nu se datorește doar unei neobișnuite inovații formale (deși această inovație există realmente și are o mare valoare artistică), ci pornește de fapt, din căutarea celei mai adecvate expresii literare la sensul social istoric al fenomenului descris.

— Spunînd aceasta, vă referiți la punctul de vedere al lui Titus Popovici, care vorbea despre aceeași necesitate și anume detectarea celor mai potrivite mijloace de expresie a temelor majore reprezentative pentru epoca noastră.

— Probabil. Eu cred însă că în această sferă a discuției există un aspect important al problemei asupra căruia dezbaterile Gazetei literare au stăruit prea puțin încă. Este vorba de un element fundamental: realitatea cere „modalitatea" și nu invers. Sigur că există un risc inevitabil aici. Unii vor obiecta că descoperim abia acum adevăruri ultra-cunoscute... Să nu uităm însă că tot adevărurile elementare sînt cele care ne descurcă de obicei.

— De acord... Dar ați putea da un exemplu prin care să vă explicați?

— Evident, exemplele pe care le am la îndemînă sînt foarte multe. Mi se pare însă că cea mai bună ilustrare a necesității de a porni de la cerințele realității atunci cînd dis-

(Continuare în pag. 6)

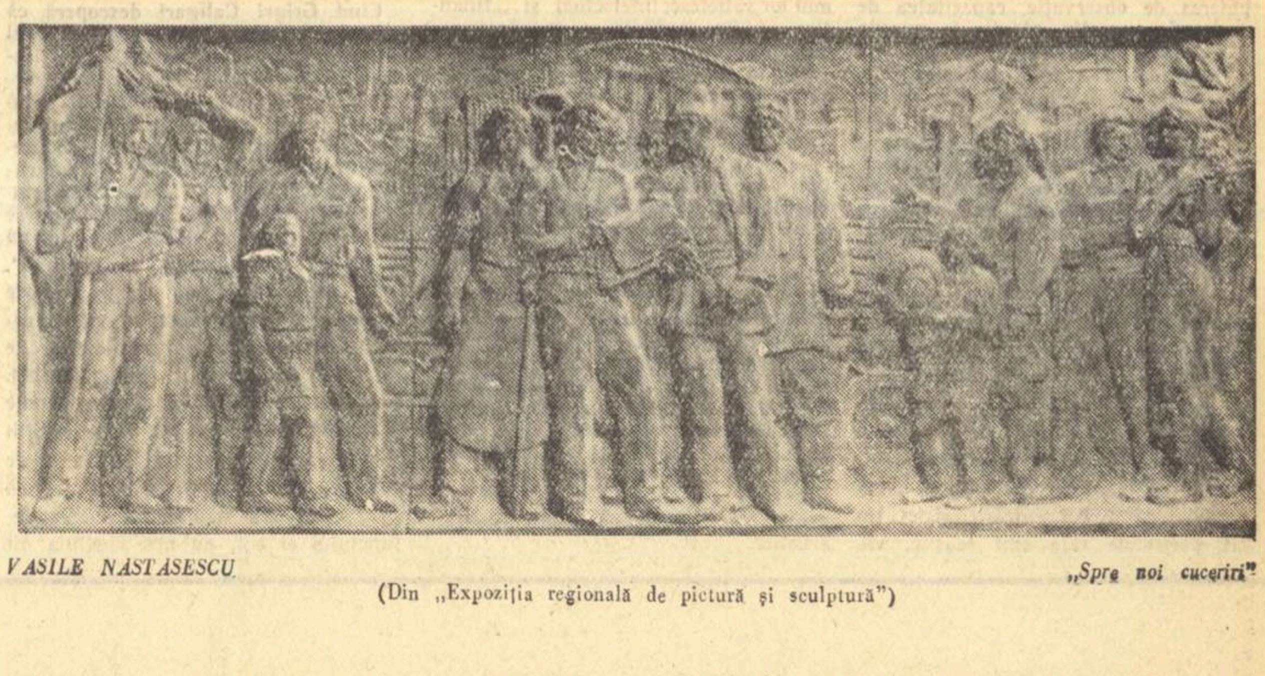

VASILE NĂSTĂSESCU (Din „Expoziția regională de pictură și sculptură") *„Spre noi cuceriri"*

„Publicistică obișnuită" ?

Intr-o notă din „Contemporanul" (nr. din 3 martie a.c.), intitulată „Un premiu al Academiei", în care, pe drept cuvînt, e salutată premierea valorosului volum „Romanul romînesc contemporan" de Dumitru Micu, se fac și cîteva afirmații cu caracter „general" cel puțin discutabile. După autorul notei, meritul principal al cărții lui D. Micu, ar fi că ea „nu reprezintă o simplă înjghebare de articole, cronici (sau chiar recenzii !) cu care unii critici s-au obișnuit să se prezinte publicului încă odată, după ce le-au publicat — și foarte recent — prin reviste". Definirea valorii volumului prin negație e reluată la sfîrșitul notei : „Diferențiindu-se deci, substanțial de acele «volume» care nu cuprind decît reproducerea unor obișnuite îndeletniciri publicistice, lucrarea lui D. Micu..." etc. Trebuie să facem mai întîi o precizare. Multe din capitolele „Romanului romînesc contemporan" au apărut în presa literară, ca articole, studii, și chiar... cronici, lucru care nu anulează calitățile volumului lui D. Micu, dar pe care autorul notei trebuia să-l cunoască (și-ar fi schimbat el oare părerea despre valoarea volumului lui D. Micu dacă ar fi știut ?...). Redutabilul polemist ajunge chiar să deplîngă soarta acelor critici, foarte puțini, care : „într-un scrupul elementar, nu-și string producția lor publicistică obișnuită în volum și riscă să treacă în ochii opiniei publice neprevenite (?) ca «fără activitate științifică»". Ce să mai spunem însă de acei „critici" care — probabil dintr-un scrupul dus la extrem — nu-și alcătuiesc volume pentru că de fapt nici nu au „producție publicistică obișnuită" ?

Dar, să revenim la fondul discuției. E oare critica publicistică o modalitate atît de limitată încît să-i fie refuzată posibilitatea de a surprinde fenomenul literar altfel decît în concretul său ? Exemple ilustre contrazic afirmațiile cam grăbite (și de altfel fără adresă precisă) din nota „Contemporanului". „Les Causeries de Lundi" ale lui Sainte-Beuve, întemeietorul genului, nu erau altceva decît niște simple „articole, cronici" care apăreau săptămînal — critică publicistică, deci. Criticii democrat-revoluționari ruși foloseau și ei această modalitate militantă. „Notele și impresiile" lui G. Ibrăileanu — de pildă —, „Mențiunile critice" ale lui Perpessicius etc., se înscriu și ele în blamabila categorie etichetată ca „publicistică obișnuită". Am aminti că multe din cronicile lui G. Călinescu, apărute în „Adevărul literar și artistic", sau din articolele publicate în „Jurnalul literar", revăzute ulterior, s-au constituit în capitole din „Istoria literaturii romîne".

Dacă autorul notei din „Contemporanul" s-ar fi referit la faptul că uneori critica publicistică actuală e expeditivă, superficială, — i-am fi dat dreptate. El se ridică însă împotriva modalității ca atare, minimalizîndu-i importanța. Firește, sînt necesare și „studiile de sinteză și de orientare", dar e nepotrivit să se creeze impresia că ar exista între acestea și critica publicistică vreo incompatibilitate. De altfel, studii de sinteză sau de orientare nu apar numai în volum, ci, de foarte multe ori, în presa literară care nu numai că le acordă ospitalitate dar le și solicită.

I. G.

Bibliografie

CĂRȚI APĂRUTE LA „EDITURA TINERETULUI" ÎN ANUL 1961

- — Tudor Arghezi : **„Povestind copiilor".**
- — I. Agîrbiceanu : **„Povestind copiilor".**
- — **Balade oltenești,** colecția „Miorița".
- — George Cătană : **„Povești populare din Banat",** colecția „Miorița".
- — Titel Constantinescu : **„S-au întors graurii".**
- — Radu Cosașu : **„L[illegible]!".**
- — Virgil Chiriac : **„Dimineața cerul e mai albastru".**
- — Sidonia Drăgușanu : **„Dra[illegible]oste rea".**
- — Victor Eftimiu : **„Povestind copiilor".**
- — Georgeta Moraru : **„Cindrel".**
- — Aurel Mihale : **„Nopți înfrigurate",** reeditare.
- — George Nestor : **„Cineva scutură cuibul".**
- — Horia Panaitescu : **„Tîrbozel și Tîrbozina pe insula misterelor".**
- — Victor Ion Popa : **„Sfîrlează cu fofează",** reeditare.
- — I. Wainberg : **„Doctor Carol Davilla",** colecția „Oameni de seamă".
- — Violeta Zamfirescu : **„Grădina soarelui".**

PE SCURT, DESPRE...

A. TVARDOVSKI :

„Cronică de front"

Pentru noi, Tvardovski se confundă în bună măsură cu Vasili Tiorkin, eroul glumeț și năstrușnic dar nu mai puțin brav din poemul admirabil. tradus de Cicerone Theodorescu. Recenta culegere de versuri apărută la „Editura militară", în tălmăcirea lui Ioan Meițoiu, ne dezvăluie un poet sobru, în ale cărui atitudini lirice descifrăm încordarea emoției, caracterul grav și solemn. Și e firesc să fie așa, căci Marele Război de Apărare a fost o epopee dramatică, ce a confirmat eroismul și dragostea de patrie a milioane de conștiințe comuniste. Insuflețirea luptei, sentimentul dreptății și al răzbunării, apar acum în poemele lui Tvardovski, cu o seriozitate, cu o fermitate pe care n-o poate avea decît ostașul pornit să-l pedepsească pe cotropitor. Un poem ca *„Răzbunare"*, în a cărui transpunere romînească, traducătorul a atins, uneori, accente emoționante, exprimă toată duritatea luptei cu un dușman crud și bestial. In *„Am fost ucis la Rjev"* sau *„La mormîntul glorios"* ascultăm un testament și un jurămînt patriotic ce-și transmit ecourile profunde aproape în toate versurile volumului *„Cronică de front"*.

Traducătorul a surprins, cel mai adesea, specificul și tonalitatea originalului, a știut să vadă eroismul ca pe o trăsătură umană concretă a luptei de fiecare zi a ostașului sovietic. Remarcabile din acest punct de vedere ni s-au părut traducerile poeziilor *„Scrisoare"*, *„Compatriotul"*, *„Două rînduri"*, și capitolul IV din poemul *„Casa de lîngă drum"*. Există însă în versiunea romînească realizată de I. Meițoiu și unele opacități, provenite fie dintr-o neasimilare suficientă a textului original, fie din dorința de a fi cît mai simplu și mai „pe înțeles". Credem că traducătorul abuzează rimînd substantiv cu substantiv (patul — soldatul ; solie — vitejie etc.), că folosește uneori cuvinte cu sensuri aproximative (se vorbește, de ex. de „al canonadei *zvon*") și că exagerează în inversiunea pronumelui, în detrimentul efectului poetic („Piciorul dacă *scapu-l*"...). Semnalez toate acestea, întrucît activitatea de traducător a lui Ioan Meițoiu mi se pare a fi susceptibilă de progrese, așa cum o dovedește în bună măsură volumul *Cronică de front.*

Al. SĂNDULESCU

KOVACS GYÖRGY :

„Fata din Ojdola"

Concentrat, scris cu vădită înclinație pentru stilul nud, ultimul roman al lui Kovacs György își propune să înfățișeze viața unui sat de la munte, care se află în preajma marilor dezbateri impuse de trecerea la o viață nouă, socialistă.

„Pasul cel mare", pas hotărîtor pentru țăranii din Ojdola, se referă, în narațiune, la constituirea unei întovărășiri. Romanul lui Kovacs György solicită din plin interesul și participarea cititorului. Și nu numai ca document literar capabil să înregistreze unele din primele etape ale procesului de colectivizare. Cartea lui Kovacs György, care se adresează tineretului, ni se pare interesantă datorită faptului că ea surprinde imagini semnificative ale procesului de transformare socialistă a agriculturii transcriind cu finețe reacțiile și atitudinile copiilor din sat față de evenimente.

In felul acesta psihologia copiilor și în primul rînd psihologia Mariei Boroș, fiica comunistului Laioș Boroș. unul din oamenii cei mai înaintați din sat, este aceea care asigură dinamica întregii desfășurări epice.

Prin forța împrejurărilor Maria Boroș, eroul central al romanului, — un „nod de fată", după cum îi spun vecinii — se află în mijlocul conflictului declanșat de vestea constituirii unei întovărășiri. De ea se leagă, încercînd să o sperie, lelea Juci, unealta chiaburilor. Pe ea o descos femeile din sat căutînd să afle amănunte în legătură cu amenințările pe care banditii conduși de chiaburul Dezsi le proferaseră la adresa tatălui ei. Și tot pe Maria Boroș o urmăresc răzbunările urzite de bogătanii de mai ieri.

In finalul unei narațiuni nelipsite de accente dramatice, Maria Boroș aduce o contribuție substanțială la zdrobirea bandiților care încercau să frîneze avîntul țărănimii muncitoare către o viață nouă, contribuind totodată și la salvarea tatălui ei.

Bine construit, romanul lui Kovacs György se remarcă în primul rînd datorită acuității materialului de viață utilizat de autor. Mai puțin edificatoare în ceea ce privește posibilitățile sale portretistice Fata din Ojdola *se înscrie ca una din realizările merituoase ale literaturii noastre pentru copii și tineret.*

H. FABIAN

T. TEODORESCU-BRANIȘTE :

„Prințul"

Romanul lui Tudor Teodorescu-Braniște, a cărui acțiune se desfășoară în perioada dintre cele două războaie mondiale, înfățișează procesul de dezagregare a clasei moșierești de la noi, condamnată la moarte de către logica inexorabilă a istoriei. Soarta prințului Jean Andrei Munteanu, eroul romanului, coborîtor dintr-o străveche familie de mari latifundiari, este tipică pentru destinul întregii aristocrații în faza ei crepusculară. Viața lui, ca și aceea a clasei sale, devine după pierderea pozițiilor politice și materiale un joc al vanității deșarte. Moștenitor al unei averi imense, Jean Andrei duce mai întîi la Paris traiul strălucitor al unui parazit. Cînd averea înghițită de ruletă și orgii nu-i mai îngăduie continuarea acestui fel de viață, atitudinea de sfidare trufașă încetează. Urmează etapa jalnică a politicii struțului, etapa refuzului realității, care e forma specifică a nevolniciei muribundului (pe plan social) și modul său de a supraviețui prin iluzia suspendării curgerii timpului. Sărăcit, prințul se retrage la conacul părintesc, și cu bruma de avere ce i-a rămas încearcă să reconstituie în proporții liliputane viața de altădată refuzînd cu înverșunare să renunțe la vreunul din principiile sau la deprinderile de odinioară. Intr-un suprem efort de automistificare, prințul suplinește huzurul parizian, devenit inaccesibil pentru el, cu simulacrul unei vieți de mare senior provincial, umplînd conacul părăginit de la Munteni cu fictiva splendoare a unei supremații sociale. Claustrat în conacul său, prințul caută să ignoreze mersul istoriei ațintindu-și privirile spre propriul său trecut de trîndăvie scînteietoare. Lipsit de satisfacțiile pe care i le procurau altă dată banii, Jean Andrei se consolează ieftin cu fascinația pe care o exercită asupra micii burghezii locale, incapabilă să descifreze dincolo de eleganța făcută a prințului și de aparenta-i umanitate, imensa indiferență față de semeni. Realitatea sfîrșește însă prin a perfora într-o zi pojghița fragilă a acestei însingurări orgolioase și fără suport. Prin breșa deschisă năvălește necruțătoare lumina adevărului, ucigînd iluziile moșierului decăzut și alungîndu-l în locul ce i se cuvine : în moarte.

Cartea — care aparține prin viziunea sa realismului critic — dezvăluie viciile aristocrației și iminența pieirii ei fără a desluși însă forța care va executa sentința istoriei. Demascarea se face în numele unei umanități vagi al cărui reprezentant — silvicultorul Vasile Gărdescu, mic-burghez ratat, bețiv și în orele de euforie, „filozof" — e și principalul acuzator al prințului, într-un rechizitoriu în etape care începe cu constatarea neomeniei prințului și sfîrșește cu concluzia că acesta e o făptură imposibil de recuperat. Celălalt pion al demascării e un tînăr și exuberant vlăstar aristocratic — Bob Frunzetti — dușman declarat al conservatorismului și adept al acomodării la actualitate, reprezentînd acea parte a aristocrației care a adoptat o cale realistă de supraviețuire : alianța cu burghezia. Niciunul din cei care îl condamnă pe prinț nu aparține așadar clasei chemate să măture de pe arena istoriei moșierimea parazitară și să mîntuie omenirea de exploatare statornicind dreptul maselor la fericire.

Prin demascarea și condamnarea aristocrației — făcută cu luciditate și talent — cartea prezintă însă un cert interes. Reeditarea ei după aproape două decenii de la apariție aduce un bun serviciu cititorului contemporan furnizîndu-i un concludent document despre viața socială de la noi în perioada dinaintea Eliberării.

Maria NICOARĂ

Cenaclul „Nicolae Labiș"

Sîmbătă, 11 martie a.c., ora 17, va avea loc la „Casa scriitorilor" ședința cenaclului „Nicolae Labiș" în cadrul căreia vor citi din lucrările lor Tita Chiper și Constanța Buzea.

NICOLAE MANEA :

„Anii de foc"

„Anii de foc" înfățișează cititorului epoca revoluționară a „tragediei optimiste". Cartea are tensiune dramatică și prezintă, în același timp, interesul documentului inedit care consemnează evenimente ale războiului civil purtat de tînărul stat socialist rus (1918—1919). Povestitorul este marinarul romîn Nicolae Manea, participant la bătăliile acelor ani.

Relatarea lui Nicolae Manea începe cu zilele reprimării grevei din Galați (1916), iar împrejurările care revin ulterior — înjosirile pricinuite de maiorul Maftei, încarcerarea în „puțul de lanț", în sfîrșit încadrarea în detașamentul bolșevic din Odesa, îi cristalizează profilul de luptător revoluționar, de ostaș curajos. Din carte nu lipsesc episoade spectaculoase care să sublinieze aceste calități (urmărirea și lichidarea misteriosului „diavol cu sutană", de pildă).

In centrul cărții stă formarea mentalității revoluționare a eroului — calitățile sale desăvîrșindu-se prin însușirea „pe viu", în „anii de foc", a internaționalismului proletar. Luptînd pe fronturile războiului civil, Nicolae Manea relevă solidaritatea care se închează între oamenii legați de activitatea în numele unui țel comun : victoria revoluției.

Ingrijirea literară a volumului nu suferă de „literaturizare"; Mihail Pop a respectat caracterul direct, de document autentic, al cărții.

Salutînd apariția volumului lui N. Manea, sperăm că inițiativa Editurii tineretului de a tipări memoriile unor vechi luptători, nu se va opri aici.

Mircea TACCIU

La Casa scriitorilor

— Marți 14 martie a. c., orele 17, va avea loc o seară de poezie Al. Philippide. Despre opera poetului va vorbi acad Tudor Vianu.

Valentin Gheorghiu, artist emerit, Ștefan Gheorghiu, artist emerit, Emilia Petrescu și Martha Kessler, soliști ai Filarmonicii de stat George Enescu, vor susține un concert.

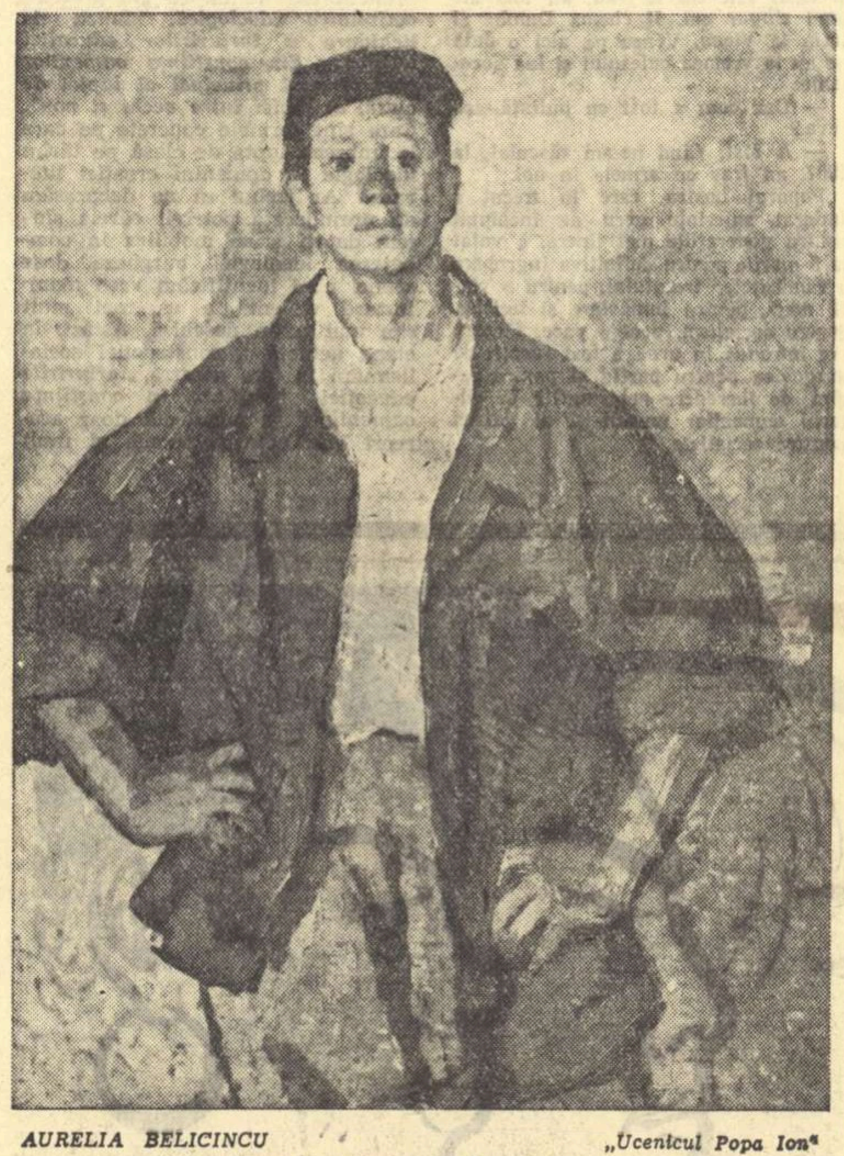

AURELIA BELICINCU „Ucenicul Popa Ion"
(Din „Expoziția regională de pictură și sculptură")

O CARTE pe săptămînă

NOUA CONȘTIINȚA

RADU COSAȘU: „Lumină"

Ultimul volum de reportaje de Radu Cosașu se deschide enunțînd unele probleme ale construcției și ale formării omului de tip nou, așa cum autorul le-a cunoscut pe șantierul hidrocentralei „Vladimir Ilici Lenin" de la Bicaz. In capitolele următoare — cartea are o unitate a ei, organică, oamenii circulă, se întîlnesc, participă la aceleași evenimente — cititorul ia, treptat, contact cu șantierul. El va cunoaște dispunerea clădirilor mai importante din „centru", locurile de muncă, uneltele și mașinile, descrise cu atenție și cu obiectivitate, în spatele căreia însă ghicești privirea cînd curioasă, cînd mirată, cînd de-a dreptul emoționată a reporterului.

„Eu îți povestesc punct cu punct, nu te supără cred, după aceea să nu scrii cai verzi pe pereți" — îi spune un tînăr cu care stă de vorbă. Și ne-a interesat să observăm cum scrie Radu Cosașu această carte. Dacă ar fi să încercăm comparații cu volumele cele mai recent (relativ) apărute, am spune că reportajul lui Radu Cosașu este structural deosebit de cel al lui Eugen Barbu care, în contact cu uzinele și șantierele, își dezvăluie mai ales capacitatea asociativă și care, percepînd lumea cu mare finețe senzitivă, atribuie uneltelor și diferitelor obiecte, proprietăți ale regnurilor vegetal și animal —, prezentîndu-le astfel, cititorului, într-o viziune nouă. Viziunea filtrată prin imaginația autorului corespunde în același timp, pe deplin, realității. Procedeul ajută cititorului mai puțin familiarizat cu un anumit mediu industrial să-l asimileze cu mai multă acuitate și să-și pună în mișcare fantezia. Cosașu ni s-a părut mai apropiat de Ștefan Bănulescu. Faptele își păstrează savoarea autenticității și sînt redate (în sensul respins de G. Călinescu ca fiind impropriu literaturii) literar *în așa fel încît se string și se coordonează cele mai adesea sub forma unor autentice nuvele („Luni despre sîmbătă", „O altă duminică", „Inceputurile muzicii și cumva sfîrșitul"). Aici autorul „dispare", modest, făcînd dovada măiestriei sale în arta monologului. G. Călinescu nu greșește înlăturînd din analiza literară termenul „a reda", căci scriitorul nu redă, ci reflectă, creează cu imaginația și personalitatea sa pe baza realității. Există, cred un gen literar, reportajul-nuvelă, reportajul-schiță, în care autorul are ca scop artistic tocmai de a reda ceea ce a văzut. Firește, „mîna" autorului se face simțită în coordonarea evenimentelor pe care le relatează, în distribuirea accentelor, în gradarea epică. In acest sens, termenul „personaje" mi se pare justificat în discutarea unui volum de reportaje. Decurge cu necesitate că numai o bună cunoaștere a oamenilor cu care a venit în contact reporterul, poate fi pilonul unor bucăți literare în care trebuie să primeze autenticitatea, în înțelesul ei deplin, strict.*

Oamenii cu care stă de vorbă Cosașu relatează savuros și pasionat evenimentele de pe șantier, decisive pentru formarea lor, iar prezența secretarului de partid și a activistului e determinantă. In împrejurări grele, comportamentul propagandistului este criteriu de valoare și exemplul ce trebuie urmat („Nici n-am știut ce să spun la ședință ; am mormăit eu ceva, dar n-am vocabularul lui Mielu, dacă-l cunoști, de la macarale... cînd ia cuvîntul Mielu, ți-e mai mare dragul, are omul vocabular, lecturi, cultură, știe să plece dintr-un punct și să se oprească în altul, experiență de propagandist..."). *In acest volum, bătălia pentru îndeplinirea sarcinilor de plan, se împletește cu eforturile continue pentru ridicarea nivelului politic și cultural. Personajele își explică unele lipsuri prin nivelul politic mai puțin ridicat pe care l-au avut în momentul respectiv („Eu abia aveam un an de învățămînt politic...") ; înțeleg importanța legăturii cu colectivul în care trăiesc și se feresc de primejdia solitudinii („vezi dumneata, dacă între ziua de sîmbătă și luni n-ar fi existat duminica asta* de unul singur — *subl, ns. — ar fi fost mai bine") ; citesc lucrări fundamentale pentru înțelegerea și aprofundarea marxism-leninismului. Este evidentă, la oamenii pe care-i întîlnești în aceste reportaje, acea prețuire reală a marilor valori artistice ce angajează puternice resurse intelectuale și afective. Este evidentă și semnificația simbolică a faptelor de ordin cultural care, intrînd în cotidian, sînt înregistrate ca atare în conștiința tinerilor (împiegatul cînta la pian deși avea degete butucănoase ca ale mele — tot timpul numai la ele m-am uitat). Nu este deloc izolată dorința de a citi, de a asculta conferințe, de a fi mereu aproape de muzică („mi-aș cumpăra un pian, aș începe să învăț de la do — re — mi fa și n-aș cînta decît muzică serioasă", sau „magnetofonul și l-a făcut singur, terminaseră cu tîmpeniile alea de table"). Este caracteristică atitudinea tînărului care își afirmă totdeauna lucid și ferm, punctul de vedere în aceeași direcție. („mie la un film, într-o carte, îmi place să țin cu cineva, atunci e bună").*

Intîlnești în carte oameni care, tineri și totodată maturi, își analizează critic „nivelul" afirmînd cu încredere, „voi mai crește" și luptă decis împotriva celor ce „au rămas în urmă" și care privesc superficial ritmul continuu de muncă și luptă.

Frumosul își găsește semnificații și valențe noi iar titlul unui capitol „Ciment ... Oameni frumoși în praf de ciment" *vorbește tocmai de acea capacitate de transfigurare ce dezvăluie valoarea reprezentativă a unor fapte obișnuite, cotidiene. Autorul știe să desprindă din contextul unor detailate descrieri ale șantierului acel moment în care se întîlnesc, se încrucișează și se despart, un mijloc de muncă rudimentar — pluta — și cea mai modernă unealtă de producție — bena, — și să-l comenteze ca expresie a contrastului dintre nou și vechi. „O plută trece acum prin dreptul batardoului, simultan cu coborîrea automată a benei cu beton. In spațiu, o miime de secundă bena — pe verticala ei — devine într-un punct paralelă cu pluta. In asta nu e atît geometrie, cît istorie".*

Oamenii pe care Radu Cosașu i-a cunoscut pe șantierul de la Bicaz primesc prin conturarea lor artistică în reportajele cu structură epică apropiată de a nuvelei, calitatea de personaje. Aceasta este modalitatea prin care reportajul lui Cosașu relevează valențele simbolice și tipice ale evenimentelor desprinse din cotidian. Și în acest context artistic ce tinde să sublinieze semnificația istorică și politică a unui imens șantier din țara noastră, înțelegi de ce o „bena" poate avea „ceva sărbătoresc, de pahar ridicat la un toast".

Adriana ILIESCU

CRONICA literară

„Nunta Ilonei"

nuvele

de LUCIA DEMETRIUS

de **PAUL GEORGESCU**

Uitînd că Lucia Demetrius este și prozatoare (aș fi spus: în primul rînd prozatoare — dacă, spaima de a mă aventura pe teritoriul incert mie, al dramaturgiei, nu m-ar fi oprit la timp de la această afirmație), critica ne-a prezentat-o numai ca autoare dramatică. In realitate, activitatea de prozatoare a Luciei Demetrius (care a terminat, de curînd, și un roman) este îndelungată și experiența sa se trădează, de la primele pagini, prin puterea de observație, capacitatea de a descrie sugestiv, atenția la nuanța psihologică, tactul artistic cu care știe a trece de la analiză la epică, etc. Am dori să atragem atenția asupra capacității sale de a descrie sugestiv, de a dispune amănuntele semnificative într-un ansamblu de atmosferă, nu numai pentru că aceasta constituie o calitate literară importantă (ea comunică cititorului senzația de autentic, de trăit) dar mai ales fiindcă destul de mulți dintre tinerii prozatori nu prea știu să facă asemenea descrieri pe care le privesc — mi-e teamă... — cu o superioritate nejustificată. In același timp, Lucia Demetrius știe să reconstituie din cîteva linii un destin, să concentreze în cîteva pagini o existență, ceea ce presupune o tehnică a tipizării. Scriitoarea îmbină cu gust știința amănuntului și a concentrării astfel încît, portretele sale sînt reușite, vii.

Defectul principal al nuvelelor îl constituie o oarecare atenuare a conflictului, o oarecare blîndețe față de personaje, nu totdeauna justificată. De aceea, personajele negative, față de care autoarea nu-și îngăduie nici o tandrețe (Grigri Caligari, domnișoara Elvira, ș.a.) sînt net superioare celorlalte.

Să ne întoarcem la spiritul de observație al autoarei. Pentru ca personajele să fie reale, pentru ca zbuciumul lor sufletesc, intelectual și ...financiar să fie credibile, e neapărat necesar ca mediul concret, decorul, dacă vreți, în care se desfășoară acțiunea, să fie pregnant, plastic, vizibil. Altfel, personajele riscă să devină fantoșe. Este o condiție necesară dar nu suficientă a prozei, asupra căreia insistăm doar pentru că — repet — mulți din tinerii prozatori consideră drept o oboseală inutilă descrierea plastică a mediului, ceea ce face ca, de multe ori, imaginea vizuală a scriitorului să nu treacă la cititor. Știu că Valéry detesta romanul pentru că — zicea el — nu se simțea în stare să scrie „La ora cinci după-amiază, marchiza se sui în trăsură" (citez din memorie), dar Valéry nu a scris romane și dacă cineva își dă osteneala să fie prozator, el trebuie să-și dea osteneala să-l scrie. De altfel, dozarea și selectarea amănuntelor e o treabă tare grea, care presupune multe calități artistice.

In legătură cu calitățile plastice ale scriitoarei, voi da un singur exemplu, din numeroasele posibile: „Petrecerea era pe sfîrșite. In geamurile mici pătrate, printre perdele croșetate din ață groasă, începea să se zărească o lumină alburie. Pe masa lungă, care se prelungea din odaie în tindă, stăteau farfurii murdare pe care nimeni nu le mai ridica de la o vreme, farfurii lungi cu resturi de friptură, străchinioare cu prăjituri albicioase, făinoase. Unele scaune erau goale în jurul mesei, altele, ceva mai depărtate de ea, scîrțîiau încă, ba trase, ba împinse de ultimii cheflii. Nimeni nu mai mînca. Cei din jurul mesei, numai bărbați strînși în vestele lor negre, înfierbîntați în hainele lor negre de postav gros, plini de băutură și de mîncare, încercau încă să mai bea cîte un strop, mai ridicau paharele de noroc, apoi le trînteau nedibaci pe masă, cu hotărîrea nesinchisită a omului băut, veseli, congestionați, asudați. Femeile se trăseseră către paturi în odaia gătită, unele pe marginea lor, unele pe scaune alături; și vorbeau încet, adormit, așteptîndu-și bărbații". „Cîte un glas încerca să ridice greu un cîntec, de parcă ar fi ridicat un sac de jos, alte glasuri cătau să i se unească, apoi toate tăceau, frînte" (pag. 6). Atenție manifestă scriitoarea și față de viața sufletească a personajelor sale, notînd nuanțe care caracterizează un personaj.

Cînd Grigri Caligari descoperă că soția lui bogată îl înșela cu prietenul său bogat, autoarea notează cu o ironie sobră: „Mîndria lui rănită și virtutea lui revoltată nu puteau fi potolite cu nimic. Se lăsa greu de tot înduplecat, rezista cu o mutră îndurerată și scîrbită la inutilele și încurcatele explicații ale lui Paul și se gîndea cu desperare la zestrea care se ducea dacă el se încăpățîna să nu ierte, să nu înțeleagă, să nu uite". (pag. 141). Mai tîrziu, Grigri trăiește cu nevasta unui general bogat. Generalul moare în timpul războiului, de aplopexie la sfîrșitul unui banchet. Scriitoarea notează cu aceeași ironie deghizată în indiferență, noile relații: „Il supărau însă uneori crizele ei de avariție, pricinuite de sentimentul că acum, cînd era stăpînă pe averea defunctului ei soț, nu mai cheltuia din banii lui, ci dintr-ai ei. Șovăia să-i pună la dispoziție automobilul ei pînă la Sinaia, de teama cauciucurilor, lăsa să-i scape ocazii de stofe rare și scumpe, chiar cînd erau cenușii, culoarea lui preferată, nu se mai interesa la administrația hotelului dacă domnul Grigri Caligari își plătise nota la timp, ca să nu-l scutească de griji meschine". („Un om fermecător, pag. 147).

Sensibilitatea discretă a stilului ne refuză efectele spectaculoase, totul fiind povestit cu un ton egal, aparent neutru, deși nimic nu a fost neglijat pentru ca cititorul să poată trage concluziile potrivite. Din cele spuse mai înainte, în legătură cu amănuntele și nuanțele, nu trebuie de loc să se tragă concluzia că aceste nuvele ar fi analitice, dimpotrivă, proza Luciei Demetrius este aici sintetică: în cîteva pagini, autoarea ne înfățișează un caracter, un destin, o existență. Modalitatea dominantă a cărții e portretistica, portretul reieșind din povestirea unei vieți, astfel încît nuvelele acestea cu excepția primei („Nunta Ilonei"), ar fi putut fi intitulate și „fișe de roman", sau „portrete pentru un roman". Amănuntul, nuanța sînt folosite cu știință și discreție, dînd povestirii senzația de real, de autentic.

★

Prima nuvelă, care dă și titlul volumului, — „Nunta Ilonei", —, este cea mai amplă; ea se desfășoară, în zilele noastre, într-un sat transilvan. E povestea iubirii clasice dintre un flăcău și o fată, o iubire cu văpăile, candorile și visurile ei, liniștită și profundă, care înflorește sub privirile aprobatoare și gospodărești ale celor două perechi de părinți. Ritualul vizitelor, discuțiile calme despre zestre, despre gospodăria viitoare a tinerilor, totul curge calm și ceremonios cînd, un incident neprevăzut pare, o clipă, a distruge fericirea organizată cu atîta grijă: băiatul e catolic, fata protestantă. Și nu deosebirea aceasta pare a fi importantă, căci tinerii și chiar bătrînii par a nu-i mai acorda o deosebită importanță, dar problema întîietății (la care din biserici se va face nunta), îi zgîndărește pe cuscrii pentru care totul e o chestiune de prestigiu. Intre aceste mîndrii neînduplecate, tinerii suferă: „Dar ce frică le era de părerea satului! Vezi, ăsta era cusurul lor. Și Ilona, Ilona sigur că ar fi venit cu el, dar și ei i-ar fi fost foarte milă de mama ei, și greu chiar să-i facă. atîta supărare tatălui ăsta aprig (...)! De, să rupi chiar așa inima părinților, nu-i ușor, nu-i bine !" (pag. 47). In cele din urmă, mișcați de durerea tinerilor, cuscrii cedează. ajung la un compromis: se vor face două nunți una la biserica ei, apoi cealaltă la biserica lui.

Alternanța dintre pasiune și ceremonial susține nuvela a cărei forță, însă, e diminuată de slăbiciunea conflictului. Desigur, autoarea demască prejudecățile religioase, și bine face ! dar pentru noi, azi, conflictul dintre catolici și protestanți pare ceva vechi, îndepărtat. (Conflictul din „Mara" și din „Haia Sanis" e mult mai puternic !) Și apoi, pe băiatul acesta îndrăgostit, noi l-am simpatiza, dar ne vine greu căci, statornic în iubirea sa, el n-are în schimb forță să atace prejudecățile religioase (în care nu prea crede) cum n-are forța nici să discute deschis cu taică-său, despre colectivizare (pe care flăcăul o dorește): „Gyuri se gîndea că în ziua cînd s-o face colectivă, are să aibă vreme de vorbit cu taică-său și pe urmă vreme destulă să vadă bătrînul că n-a avut dreptate, așa că ce să mai vorbească de acum ? Nu vrea să audă taică-său ? Să n-audă ! O să vadă !" (pag. 52). Dar așa e băiatul, ce să-i faci... De ce însă autoarea e atît de blîndă cu el ? Suferința lui Gyuri nu mă prea impresionează fiindcă ea provine din acceptarea lașă a unor prejudecăți stupide care nici măcar nu sînt ale lui...

„Moartea fericitului" e o nuvelă interesantă: doctorul Pavel Ștefănescu e rău bolnav, își trăiește ultimele zile. Dar cu un eroism discret el caută să fie încă util, își prelungește viața pentru că alții au nevoie de ea... In locul egoismului morocănos, rău, al celui silit să piară, doctorul dedică vieții un cult surizător, își trăiește ultimele zile cu un rafinament blînd. Comportarea lui stîrnește dragoste și stimă colegilor prea grăbiți pe care moartea lui Ștefănescu îi silește să mediteze asupra misiunii lor. N-aș fi de acord cu obiecția care i s-a adus nuvelei și anume că doctorul Ștefănescu nu poate fi un erou fiindcă... e bolnav. Firește, nu toți eroii trebuie să fie bolnavi, firește, boala nu e o caracteristică a eroismului, dar N. Ostrovski rămîne un exemplu de eroism, căci aici nu e vorba de atitudinea în fața morții ci de dragostea de viață, de oameni. Il cităm pe doctorul Ștefănescu: „Da, poate că oamenii sănătoși aveau felurite și multe satisfacții, dar satisfacția aceasta de a te comporta ca om sănătos, de a munci ca un sănătos, știind numai tu ce eroic ai învins slăbiciunea, de a ajunge necurmat la țintă, asta n-o cunoșteau ceilalți și nu-i puteau bănui intensitatea și dulceața. Cine mai avusese ca el deplina știință și bucurie de a învinge moartea în fiecare zi, de a o amîna în fiecare zi ? Asta era partea lui și era frumoasă". (pag. 90). O idee interesantă, extrem de greu de realizat artistic și pe care autoarea a tratat-o sobru, poate pe alocuri puțin cam sentimental, în orice caz cu o bună stăpînire a mijloacelor.

„Un om fermecător" e cea mai bună nuvelă din volum. Ca și în „Femei active", ironia e puțin vizibilă dar adîncă, capacitatea de sinteză, de cuprindere a unor existențe în cîteva fraze, remarcabilă. Cu acești reprezentanți ai vechii lumi, autoarea e fără milă, fără sentimentalism, totul e spus sobru, atît cît trebuie și atunci cînd trebuie. Domnul Grigri și domnișoara Elvira sînt sancționați fără violențe inutile, într-un stil precis ca o ghilotină. „O zi împlinită" e portretul reușit al unei activiste, Lisaveta, evocare emoționată a eroismului cotidian, fără gesturi spectaculoase. Aici, spiritul de observație al autoarei se face simțit din plin. „Cînd au crescut apele", descoperă un alt aspect al eroismului. gestul simplu, dar măreț, al unei femei simple, care salvează de la înnec mai mulți copii. Partea cea mai interesantă a nuvelei demonstrează o altă calitate a scriitoarei: capacitatea de a analiza convingător transformarea psihologică a unui om, modul în care ideile noastre pătrund în sufletele cele mai opace, fertilizează inimi sterpe. Actualitatea există în toate aceste nuvele dar, cu excepția ultimelor două, ea pare mai mult un fond muzical, o atmosferă a cărei influență se manifestă ocolit și secret. De aceea, ultimele două nuvele amintite, prin reușita lor, constituie o garanție că Lucia Demetrius poate fi tot atît de eficientă și în reflectarea problemelor celor mai acute ale actualității. Aș vrea să închei atrăgînd atenția editurilor noastre că se face simțită necesitatea tipăririi unui volum antologic din nuvelistica Luciei Demetrius.

CONSTRUCȚIA SOCIALISTĂ ȘI SARCINILE REPORTAJULUI

● Confruntarea cu actualitatea

● Necesitatea reflectării complexe

● Direcții de dezvoltare

Reportajul, iată o temă pe care critica noastră literară o aduce mereu în discuție dar, curios, aproape totdeauna lateral, insistînd asupra unor aspecte secundare. Se dă amploare, de pildă, încercărilor de clasificare a reportajului pe baza analizării procedeelor reporterecești, neaccentuîndu-se însă îndeajuns că această varietate de formule este ea însăși un rezultat al bogăției de înfățișări pe care le ia actualitatea în transformare revoluționară. In general, se acordă mai puțină atenție în discuții, tocmai acelor aspecte care, determinante pentru evoluția reportajului, apar ca forme de reflectare a realității socialiste. Or, cum s-a mai spus, actuala înflorire a reportajului, marcată prin apariția unor personalități scriitoricești distincte, prin sensibila diversificare a stilurilor, se explică prin condițiile propice oferite de epoca noastră, a construirii socialismului. Ritmul febril al transformărilor, dinamismul vieții contemporane solicită literaturii o reflectare operativă, îndatorire ce revine firesc, în primul rînd, reportajului.

In actuala etapă de mare avînt constructiv, cînd potrivit sarcinilor trasate literaturii de Congresul al III-lea al Partidului se cere **„cunoașterea aprofundată a realităților, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent al artistului cu oamenii muncii“**, critica va trebui să se preocupe în mai mare măsură de modul în care se răsfrînge în literatură viața contemporană, să tragă concluzii asupra valorii operelor pe baza unei confruntări cît mai atente între realitate și imaginea ei literară.

Dintre toate speciile literaturii, reportajul oferă, desigur, unei astfel de confruntări elementele cele mai concludente. Pînă la un punct, reporterul îndeplinește o misiune de cronicar, înregistrînd evenimentele importante petrecute în timpul său. Faptele relatate de el sînt reale, eroii — identificabili, viața ajunge în paginile sale fără modelările ficțiunii. Care va fi atunci sarcina reportajului în privința reflectării vieții noi? Desigur aceea a întregii literaturi, de a se îndrepta spre aspectele esențiale ale actualității, de a sezisa lupta dialectică a noului cu vechiul în împrejurările cele mai semnificative, de a oglindi efortul întregului popor condus de partid în domeniile cele mai importante ale luptei pentru construirea socialismului. Respectînd întrutotul datele realității, reporterul nu procedează, așadar, fotografic, ci selectînd cu rigoare principială.

Itinerariile străbătute în ultimii ani de reporterii noștri compun într-adevăr o hartă elocventă a Romîniei socialiste. Cele mai importante obiective ale muncii de construcție, marile șantiere ale socialismului, au atras într-un flux neîntrerupt cele mai multe forțe reporterești, acțiune din care au rezultat cîteva importante cărți de reportaje-monografii. Astfel, după volumul despre Hunedoara socialistă, V. Nicorovici va tipări în curînd unul despre „Marele arc petrolifer“. După cartea lui Coșovei închinată „Dobrogii de aur“, Petru Vintilă va publica o alta despre aceeași regiune. De cîteva zile a apărut „Lumină“, de Radu Cosașu, scriere închinată Bicazului. Viitoarele cărți de reportaj vor consemna desigur istoria nouă a Galaților unde reporterii și-au început deja investigațiile (vezi „Dimineața unui șantier“ de H. Rohan — „Luceafărul“ Nr. 18/1960 sau „Galați, oraș deschis“ de Mikó Erwin — „Tribuna“ Nr. 3/1961).

Nu ne vom referi în aceste însemnări la volumele de reportaje — despre care cronicile și recenziile au vorbit la timpul potrivit — ci vom face unele observații privitoare la modul de oglindire a actualității în reportajele din publicațiile literare.

Năzuind să realizeze cu operativitate o cuprindere cît mai largă a principalelor obiective în jurul cărora se dă bătălia pentru socialism, revistele acordă reportajului un spațiu destul de întins. Se axează aceste reportaje pe problematica esențială a unei realități în necontenită prefacere revoluționară? Desprind reporterii din noianul de probleme întîlnite în „documentare“, pe acelea care stîrnesc cel mai mult interesul oamenilor muncii? Răspunzînd la astfel de întrebări vom realiza, credem, acea confruntare necesară, de care vorbeam mai sus, între realitatea descrisă de reportaje și transpunerea ei literară. Și întrebările se pot înmulți. Raportul ținut de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de al III-lea Congres al Partidului conține sugestii bogate în acest sens. **„Propaganda și agitația, presa și radioul**, se spune în Raport, **trebuie să-și concentreze eforturile pentru ca prevederile planului de șase ani, atît cele generale cît și cele privind fiecare ramură și fiecare colectiv, să devină temeinic cunoscute de oamenii muncii, să mobilizeze cele mai largi mase la îndeplinirea sarcinilor economice; ele trebuie să militeze pentru extinderea a tot ce este înaintat și valoros în experiența participanților la întrecerea socialistă și a unităților fruntașe, să combată rutina și indolența care împiedică răspîndirea noului“.** Au așadar reportajele noastre un pronunțat caracter agitatoric, mobilizator, își dovedesc eficiența pe care cititorii o așteaptă printr-un conținut combativ îndreptat acolo unde e cazul împotriva rămînerilor în urmă, a manifestărilor vechii mentalități, asupra cărora Raportul atrage atenția? Se menționează în Raport și alte aspecte la fel de importante. Citām în continuare: **„Ca urmare a transformărilor social-economice, în țara noastră a luat naștere și se dezvoltă tot mai mult o morală nouă, socialistă, o nouă atitudine față de muncă, față de bunurile obștești și îndatoririle sociale, noi relații de într-ajutorare tovărășească între cei ce muncesc“.**

Iată deci, sugerate de textul Raportului direcțiile fertile pe care cred că trebuie să se dezvolte reportajul actual, direcții nu totdeauna fructificate de reportajele care apar în revistele noastre.

Urmărind să ofere imagini de ansamblu asupra marilor construcții, revistele au inițiat deplasări ale grupurilor de scriitori în anumite regiuni ale țării. Rezultatele s-au concretizat prin realizarea unor pagini speciale de reportaj, cum am citit în ultimul timp în „Luceafărul“: „Țara de sus“ (nr. 23/960) și „Hunedoara“ (nr. 3/961) sau în „Gazeta literară“ despre regiunile Crișana (nr. 4/1961) și Bacău (nr. 9/961). Inițiativa este desigur bună, dar din păcate nu totdeauna grupajele amintite reușesc să aducă o imagine concludentă asupra aspectelor descrise. Explicația: cunoașterea realităților a fost sumară, turistică și de aici caracterul expeditiv al „însemnărilor“ inserate în revistă. Nu înțelegem totuși cum de la Hunedoara, care a furnizat unui confrate datele unei pasionante cărți de reportaj, Corneliu Leu se întoarce, ca să ne exprimăm astfel, cu mîinile goale. Cele cîteva generalități, expuse prin intermediul unui dialog între doi oțelari aflați la teatru, sînt de multă vreme cunoscute: „— Vezi, nene Roman, acum intrăm, stăm, ne plimbăm prin sălile astea, ca și cum ar fi aici de cînd lumea!... Roman zîmbește bun, blînd, cu fața lui mare mărginită de tîmple cărunte: — Iți închipuiai tu că din noroaiele pe care le-ai găsit în 1948, o să se înalțe așa ceva?... — Dar, matale?“ („Luceafărul“ nr. 3/960 — pagina despre Hunedoara). Nici unii semnatari ai grupajelor din „Gazeta literară“ (chiar și Teodor Mazilu sau Nicolae Velea) nu fac dovada unei aprofundări a realităților întîlnite, nu umplu schema antitezei trecut-prezent cu date prea elocvente, în stare să sublinieze contrastul dintre vechea stare de lucruri și viața nouă. Semnalăm deficiențele acestor pagini de reportaje tocmai spre a evidenția necesitatea aprofundării, a cunoașterii temeinice a realităților. Altfel, chiar o inițiativă interesantă ca aceasta poate fi compromisă. Dacă paginile mai sus menționate vădesc din partea autorilor cel puțin tendința de a se orienta spre obiective importante ale construcției socialiste, alți reporteri se lasă captivați de aspectele pitorești, neglijînd tocmai evidențierea noului, a progresului înregistrat în acești ani în oricare din colțurile țării. Vom aminti în acest sens, în treacăt acele destul de multe reportaje despre pescari, care zugrăvesc static viața acestora, ignorînd conținutul ei nou, radical deosebit de trecutul de exploatare. Ne vom mărgini la un singur exemplu („Toamna în Deltă“ de Em. Valeriu, „Luceafărul“ nr. 23/1960) din care cităm: „Ești la poarta depărtărilor, dar noaptea le ascunde și numai odată cu zorile le vei vedea cununa lor de lumină, orizontul. Noaptea petrecută pe vas în legănarea valurilor mult cîntate ale Dunării, a fost noaptea viselor vrăjitoare... Se făcea că Dunărea, frumoasă fată de împărat (?), cu părul revărsat pe umeri, fugise din castelul ei pitit în fund nepătruns de pădure și se lăsase prada, cuminte, chemării pornite din adîncuri de ape și depărtări de zări, pășind cu zîmbet nevinovat pe tărîmul necunoscut al celui care o chemase“... etc. etc. etc. Ne mai pot impresiona astăzi, după ce am citit pe Fucik, pe Kisch sau pe Geo Bogza astfel de povestioare duioase?

Contemporaneitatea socialistă se caracterizează prin dinamism și marea bogăție a problemelor de viață. Cîteva reportaje publicate în ultima vreme de „Viața romînească“ sînt remarcabile tocmai prin surprinderea acestor laturi. Din lectura lor, imaginea vieții noi ne apare pasionantă, plină de sens și tocmai de aceea vom spune despre ele că realizează cerințele unei reflectări literare veridice. Reportajul lui Radu Cosașu, de pildă, „Din mișcarea ideilor și sentimentelor la uzina de tractoare“ (V. R. nr. 1/1961) se preocupă de implicațiile morale și sociale ale unei probleme care animă în cel mai înalt grad interesul eroilor săi muncitori: inovațiile.

Pe aceeași direcție a aprofundării temei abordate se înscriu și reportaje ample ca „Oameni din lumea petrolului“ de V. Nicorovici (V. R. nr. 10), în care capătă relief, văzuți în plină desfășurare a activității productive, cîteva chipuri exemplare de petroliști, „Porumb“ de Ștefan Luca (V. R. nr. 12) unde scriitorul dezbate, fără a cădea în tehnicism, probleme legate de adoptarea unor metode agrotehnice înaintate sau „Emanciparea lemnului“ de Ilie Purcaru („Luceafărul“ nr. 21/960) din care luăm cunoștință cum dezvoltarea, în anii noștri, a unei noi ramuri industriale reînsuflețește, sub toate aspectele, o întreagă provincie.

Astfel de reportaje surprind din unghiuri interesante aspecte din sfera producției, pledează convingător pentru însușirea tehnicii noi, a metodelor avansate de muncă. Eficiența reportajelor va crește deci pe măsura introducerii cititorului în multiplele probleme de interes general pe care le ridică, în toate sectoarele de activitate, munca constructivă.

Putem prevedea de aceea, pentru anii următori, o și mai mare înflorire a reportajului romînesc.

G. DIMISIANU

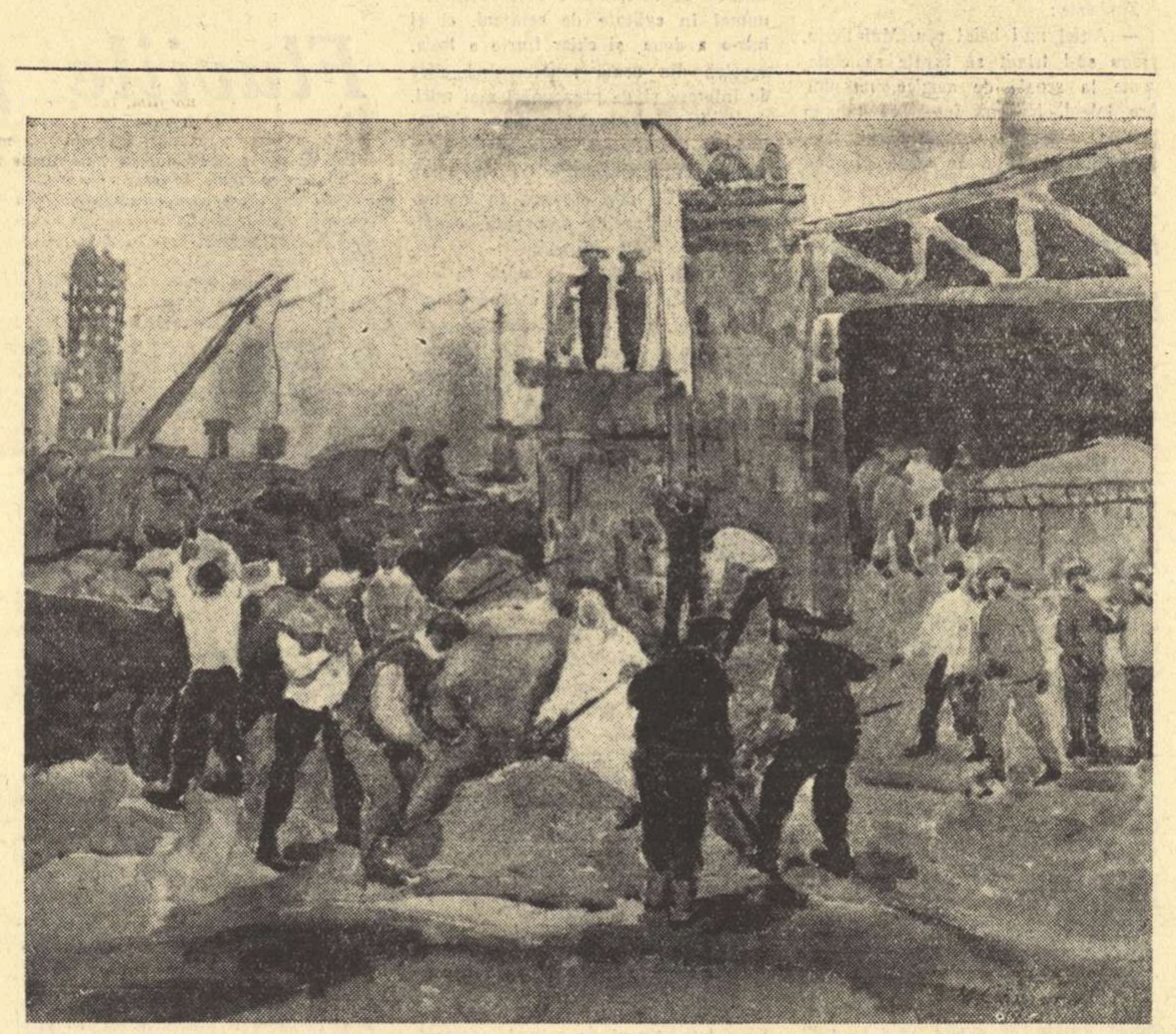

MIHAI CĂMĂRUȚ „Construcție“

GY SZABO BELA „Chermeză de primăvară“

Prezența lui Ibrăileanu

25 de ani de la moartea scriitorului

Acum un sfert de veac, în noaptea de 11 spre 12 martie 1936, G. Ibrăileanu s-a stins din viață, după ani de suferință imobilizantă.

25 de ani constituie un timp de verificare intransigentă a valorilor la un moment dat consacrate. Posteritatea e crudă nu odată, cînd e dreaptă. Factorul subiectiv în judecarea omului și a operei sale începe să-și piardă greutatea specifică. Contemporanii celui de altădată, cu simpatiile și antipatiile lor de origini diferite, sînt din ce în ce mai rari. Generația imediat următoare, legată direct de cercurile favorabile sau defavorabile dispărutului, începe să facă loc alteia, detașată de prejudecățile înaintașilor.

In 1936, Ibrăileanu lipsea de cîțiva ani din frontul literar activ al momentului. De mulți ani principala sa tribună de luptă, Viața Romînească, nu-i mai aparținea direct. Nici măcar cercul său redacțional nu-l mai înconjura nemijlocit. In anii următori, „critica modernistă“ a școlii lui Eugen Lovinescu putea să apară învingătoare, dominantă în publicațiile vremii, pătrunzînd în chiar paginile Vieții Romînești. In anii negri ai dictaturii fasciste, cînd Lovinescu însuși își făcea mea culpa în fața cotropitorului nazist și aducea un omagiu tîrziu filo-germanului reacționar P. P. Carp, numele lui Ibrăileanu era pus la index, iar Istoria literaturii a lui G. Călinescu, care-i dădea o înaltă apreciere, era confiscată și blamată. Primul deceniu de după moarte încerca să șteargă memoria lui Ibrăileanu. Tînăra critică marxistă înflorită după 1944, desființînd atacurile anti-științifice și retrograde ale judecății pro-fasciste, ca și ale aceleia estetiste, a supus amintirea lui Ibrăileanu unui nou examen, realmente intransigent, pe baza principiilor leniniste ale moștenirii culturale. Din cei 25 de ani trecuți de la moartea omului, ultimii 10—15 ani aparțin astfel unei etape calitativ noi, al cărei examen critic, desfăcut din chingile prejudecăților și campaniilor denaturante într-un sens sau altul, avea să fie cel mai sever principial. Faptul că opera lui Ibrăileanu a rezistat acestui examen critic, care e al istoriei însăși, al poporului, constructor al socialismului, care-și face bilanțul valorilor autentice moștenite, e determinant pentru stabilirea locului său în posteritate. Academia R.P.R., l-a ales printre membrii ei postumi, alături de Eminescu, Creangă și Caragiale, pe acela pe care vechea Academie burgheză îl respinsese.

Ibrăileanu și-a cîștigat definitiv, în posteritate, viața inalterată și inalterabilă a unui luptător spiritual iubit de popor.

Ibrăileanu e actual prin tot ceea ce, în opera lui, s-a păstrat tînăr și stenic, de-a lungul a cîtorva decenii de activitate considerată neîncetat ca o luptă ideologică și socială în slujba omului.

Nu e vorba de a atenua caracterul nu odată eclectic, nu odată concesiv, al ideologiei literare a lui Ibrăileanu. Criticul a fost al timpului său, în primul rînd, și, în timpul său, n-a mers totdeauna cu o consecvență netă în pas cu progresul forțelor celor mai înaintate ale societății. S-a format sub anumite influențe, contradictorii, a exercitat la rîndu-i o influență contradictorie. A rămas în multe privințe un om al secolului XIX, mai puțin al secolului XX. Evoluat, în adolescență, la școala Contemporanului, a trecut direct și indirect, prin învățături diferite, uneori opuse, față de care nu a optat întotdeauna categoric. A rămas, în esență, un discipol „gherist“ cu toate contradicțiile cuprinse în gherismul însuși, amestecînd elemente ale marxismului cu ale determinismului francez pre — și uneori antimarxist, cu democrații revoluționari ruși și cu filozofia pozitivistă, cu Guyau ca și cu Spencer. Depășirea secolului XIX a realizat-o, despărțit de mișcarea muncitorească și de cercurile ei ideologice, adeseori nu în sensul materialismului și dialecticii, furat de succesorii pozitivismului (pragmatici, behavioriști, sociologiști burghezi) sau ai psihologiei moderne burgheze. Ideologia lui literară oferă destule contradicții, în fiecare etapă a evoluției ei. Dar filonul progresist al activității sale e continuu, cu germenele de materialism istoric, cu anti-estetismul și militantismul social (capabil să-l fi făcut, în cele din urmă, receptiv la istorică revoluție socialistă), cu înțelegerea structurală pentru ceea ce reprezintă realmente umanitatea și acțiunea eficientă a frumosului artistic. Actualitatea operei sale rezidă în puterea ei de a ne fi și azi nu numai prețioasă ca document al unor sforțări înaintașe ci și utilă, de a ne fi și azi de un sprijin real în lupta pentru formarea conștiinței socialiste, pentru combaterea ideologiei străine, pentru promovarea noului.

Unitatea dintre concepție și metodă, în creația noastră artistică, e un punct esențial în acțiunea literară de azi, îndrumată de partid, fortificată împotriva esteticii burgheze și revizioniste. Ibrăileanu ne poate aminti, cînd uităm că, pentru noi, „concepția asupra vieții este chiar o condiție estetică a operei de artă“. „Intrebarea mea capitală — mai scrie el — e: ce spune, ce are de spus, cum privește scriitorul viața?“ Intrebare pe care, poate, uneori, uităm noi înșine să ne-o punem cu intransigența lui Ibrăileanu, cînd analizăm opere literare prezente și trecute, naționale și universale, deși e întrebarea fundamentală a criticii noastre partinice.

„Specificul național“ — teoria fundamentală a Vieții Romînești, — nu a fost definit de Ibrăileanu cu precizia științifică pe care o poate da numai marxism-leninismul. Dar orientarea lui consecventă împotriva cosmopolitismului, care, mai ales în lirism, se strecoară adesea fără de veste, ne poate sta neîncetat de exemplu. Căci complexitatea expresiei ne face adesea să uităm că nu numai „afirmativ“ se manifestă cosmopolitismul ci și „negativ“, prin renunțarea poetului la vibrația specific națională a sentimentelor destăinuite liric. Contribuția romînească a poeziei revoluționare trebuie să aducă o notă aparte, pe care liricii epocii noastre n-o pot eluda fără a eluda însuși caracterul popular al creației lor. Și, bătîndu-ne pe drept cuvînt joc de tradiționalismul neo-semănătorist care încearcă uneori să cuprindă imaginea vieții socialiste în răsuflate șabloane (carul cu boi, buciume și fluiere, ițari și foi verzi) trebuie să veghem asupra primejdiei de a ne vedea poeți „ai lumii“ înainte de a ne ști poeți ai poporului nostru. Impotriva „sincronismului“ modernist propagat de Lovinescu și nu total dezrădăcinat din aspirațiile secrete ale unora, se ridică, de arzătoare actualitate, polemica neîntreruptă a lui Ibrăileanu la adresa „poeziei noi“.

Ibrăileanu e un aliat al criticii noastre militante, stă în preajma noastră în lupta pe care o ducem, pe plan general și pe multe planuri speciale, pentru apărarea unei literaturi adevărate, bogată în conținut de idei, just orientată și originală, demnă să consolideze neîntrerupt aportul nostru la tezaurul culturii mondiale. De aceea numele său e citat atît de des în critica ultimilor ani.

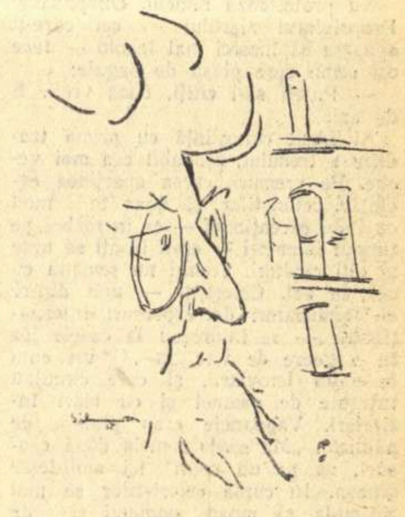

Desen de SILVAN (1935)

Dar Ibrăileanu, plecat dintre cei vii acum 25 de ani, e viu pentru noi și altfel. Ca Om.

Nu e vorba numai de autorul unei opere critice pe care o valorificăm. Nu e vorba nici de a adăuga acestui autor doar imaginea artistului fin care s-a manifestat, odată și tîrziu, prin romanul Adela, atît de citit și azi.

Ibrăileanu-omul e o imagine care, prin sfera ei, sporește calitativ prezența printre noi a celui dispărut. Numai o minte mărginită, incomprehensivă își poate închipui că principiile leniniste ale moștenirii văd omul și opera într-o echivalență perfectă. Metodologia leninistă a istoriei literare, genial ilustrată în articole ca cele despre Tolstoi sau despre Herzen, ne arată sarcina de a studia, în fiecare caz, raportul special dintre om și operă, de a da nu numai aprecierea științifică a operei ci și reconstituirea omului care poate fi depășit de operă cum o poate, de asemenea, depăși.

Ibrăileanu a fost un om a cărui operă scrisă nu l-a păstrat în întregul său. Individul pe care istoriografia burgheză a încercat să-l evoce drept un izolat maladiv, încercuit de cărți, de ziduri și de manii, a fost în realitate un mare om de acțiune, un conducător de școală și un profesor al generațiilor tinere. Opera lui e mult mai amplă decît aceea cuprinsă în cele cîteva volume, în paginile rămase încă prin publicații (din care nenumărate pagini nesemnate), în eventualele manuscrise încă inedite. O parte de mare însemnătate a operei sale este aceea de întemeietor și conducător al Vieții Romînești, — al revistei ca atare și al întregului cerc din jurul ei. E, aici, o operă nu numai de redactor al revistei, ci și de educator care și-a lăsat amprenta, profund, asupra celor formați în sînul ei.

Ibrăileanu, care s-a avîntat juvenil în vechea mișcare socialistă de la sfîrșitul secolului trecut, a parcurs un drum dramatic de căutări fără răspuns limpede vreme de trei decenii și și-a regăsit, la finele vieții, entuziasmul tineresc pentru marele ideal al construcției socialiste, — acest Ibrăileanu-omul e viu în amintirea celor care l-au urmat și i-au înfăptuit aspirațiile ce au țintit mai departe decît a putut ajunge propria-i operă scrisă.

Tinerii noștri pot simți în el un înalt maestru, cu care să se sfătuiască, asemeni discipolilor săi, în activitatea lor scriitoricească sau critică. Pentru că omul bărbos, cu înfățișarea desuetă, cu privirea fierbinte, pe care ni-l înfățișează fotografiile, ne poate răspunde adesea: cu înțelegere proaspătă pentru ceea ce e nou și frumos; cu un simț de răspundere dus la extrem, într-o infinită scrutare a cutelor sufletești celor mai fine; cu o puritate a năzuințelor pe care numai adolescentul o are — puritate inutil ascunsă îndărătul unor poze de bătrîn stingherit să se arate astfel și rănită adesea de trivialitatea celor din jur; cu o delicatețe a sentimentelor care dezarmează și înarmează din nou, altfel, pe orice interlocutor cinstit; cu pasiunea neistovită a ideilor care se asociază și cuceresc tărîmuri necunoscute, chiar dacă năvălesc impetuoase, fruste, inelegante și nestilizate — sau poate tocmai de aceea; cu încrederea neștirbită în progresul omenirii, în victoria binelui asupra răului, oricît de mult ar putea fi ascunsă această încredere de un scepticism izbucnit cu deznădejdea înfrîngerilor; și, mai ales, cu neistovita convingere a militantului pe care trebuie să o dovedească orice intelectual legat de popor.

Savin BRATU

REVISTA presei străine

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

ЛИТЕРАТУРНАЯ ГАЗЕТА

Орган правления Союза писателей СССР

Teme actuale

„Literaturnaia gazeta“ din ultimul timp se remarcă prin profilul ei variat, printr-o tematică bogată și interesantă. Continuînd discuția asupra operelor literare propuse pentru premiul Lenin, Konstantin Vanșenkin, în articolul „Datoria a fost îndeplinită“ din nr. 23/21 februarie 1961, scrie, referindu-se la poemul lui A. Tvardovski, „Din depărtare-n depărtare“: „Această carte este pătrunsă de un înalt lirism. La fel cum un meșter cu experiență e capabil să facă dintr-un trunchi de copac, uimitor de frumos, o mulțime de obiecte minunate, tot astfel poemul lui Tvardovski conține în el sute de aspecte lirice, într-o unitate deplină“. Relevînd valoarea cetățenească și artistică a acestei ultime lucrări poetice, K. Vanșenkin încheie: „Poetul ne-a promis noi depărtări cucerite, pe care le așteptăm cu încredere, căci el și-a ținut întotdeauna promisiunile. Deocamdată lucrul a fost terminat. Datoria a fost îndeplinită...“

În același număr remarcăm reportajul din Cuba al lui S. Smirnov, conducătorul primei delegații de scriitori sovietici care a vizitat Cuba timp de trei săptămîni, în decembrie 1960 și ianuarie 1961.

La rubrica „Din străinătate“, scriitorul vest-german Karlludwig Opitz semnează foiletonul „Bonul de carte“, în care critică maculatura, pusă în vînzare de librăriile occidentale și demască influența otrăvitoare pe care o exercită asupra publicului, literatura „comics-urilor“.

Un deosebit interes prezintă articolul lui V. Șklovski consacrat filmului „Povestea anilor înflăcărați“, realizat de cineaștii sovietici, după scenariul regretatului regizor A. P. Dovjenko. „Trăim un nou moment de îmbogățire a cinematografiei sovietice. Se poate demonstra că timpul marilor succese cinematografice nu a trecut, că cinematografia nu s-a învechit, ci e capabilă de noi victorii. Se poate demonstra că Dovjenko trăiește“ — arată V. Șklovski, relevînd virtuțile noii realizări de artă cinematografică.

K. Bukovski discută în articolul „Reportaj sau schiță“ probleme legate de specificul genurilor literare. În presa literară sovietică se discută de mai multă vreme dacă așa zisul „ocerk“ (schiță după natură) este mai aproape de schiță sau de reportaj. Cert este că noul gen de proză a obținut succese reale în zugrăvirea imediată, operativă a actualității.

LITERÁRNÍ NOVINY

Ca noua poezie să fie nouă

Acțiunile întreprinse în ultimii ani de Uniunea scriitorilor cehoslovaci și revistele de specialitate pentru dezvoltarea tinerei poezii cunosc o mare amploare. Calculați procentul de poezii publicate în revistele de specialitate de autori care pînă în prezent nu și-au publicat o culegere de versuri. Numărul lor e mare, tematica variată, modurile de exprimare diverse.

Discuțiile de la seminarul din Dobres al tinerilor poeți care a avut loc în toamna trecută și în special discuțiile care s-au purtat în jurul propunerii pentru editarea cărților noi, au arătat că este necesară o exigență mărită față de calitatea materialului literar publicat.

In timp ce în trecut stilurile tinerei generații scriitoricești au avut nevoe să lupte pentru a se afirma ceea ce era nou apărut, stiluri care au împrospătat și îmbogățit poezia, astăzi poezia tînără și cea mai nouă e într-o situație specială: are drumul deschis încă înainte ca noutatea de expresie pe care o aduce să devină definitivă în ansamblul ei. E drept că în momentul de față există o puternică febră creatoare, că noile tendințe nu s-au cristalizat, și că se simte nevoia de a sintetiza noile tendințe, de a găsi și concentra tendința dominantă. Trebuie să fie ajutate în primul rînd valorile reale.

Ca să se afirme, să se consacre, poeții valoroși trebuie să muncească cu perseverență, în profunzime. Trebuie combătută comoditatea unor poeți tineri, care merg pe căi bătute sau folosesc versul alb, neconcentrat. Creația valoroasă se realizează numai în urma unor căutări reale, îndelungate.

JIRI PISTORA

(Literárni Noviny — 12.XI.1960)

L'EXPRESS

Un roman al neantului și absurdului

Scriind despre ultimul roman al lui Samuel Beckett intitulat „Asta este“, Maurice Nadeau semnează în „Express“ un elogiu neacoperit de nici o rezervă. Dar simpla povestire a cărții, și pe care o reproducem fără să modificăm nimic din rîndurile criticului francez, sună de fapt ca o acuzație dintre cele mai grave la adresa literaturii practicate de Samuel Beckett.

„După „Ceea ce nu se poate numi“ îmi închipuiam în mod naiv că Samuel Beckett nu poate să meargă mai departe pe drumul său, că nu poate să coboare mai jos în prăpastia neantului și a solitudinii. Scriam: autorul se va vedea obligat să tacă sau să se repete. După „Ceea ce nu se poate numi“ au apărut însă „Texte pentru nimic“, „Sfîrșit de partidă“, „Toți cei ce cad“, „Cenușă“, iar de curînd romanul „Asta este“ și aș fi din nou tentat, dacă nu aș fi avertizat de experiență, de a reface aceeași aventuroasă profeție. Este cu putință să progresezi în neant? Trebuie s-o credem de vreme ce plecînd totdeauna de la un punct situat mai jos decît punctele de plecare precedente, el ajunge într-un fel de univers al nimănui și mai pustiu și mai absurd.

În „Asta este“ partea pe care o ocupă povestirea, personajele și raporturile dintre ele, sau ceea ce se cheamă gradația unei intrigi este inexistentă. Nu se petrece aproape nimic. Naratorul din „Asta este“ ne înfățișează un om care a pierdut obiceiul de a sta în poziția verticală. Întins în noroi, cu fața pe jumătate îngropată în pămîntul cleios, el progresează tîrîndu-se lent. A pierdut glasul și vocea lui interioară e un fel de murmur după o mecanică imposibil de oprit și de înțeles. Naratorul o spune într-o frază fără sintaxă, fără semne de punctuație în mici și mari pachete de vocabule: „O zic așa cum îmi vine în ordinea buzelor mele care se mișcă sinturile îmi sînt în noroi viața care mi-a rămas e greșit povestită greșit pricepută iar noroiul este prezent în toate lucrurile ordinea naturii călătoriile dragostea între oameni sînt crîmpeie în adîncuri“. Orice artist își dă silința ca prin frazele sale să comunice direct cu realitatea, dar aici frazele pulverizează această realitate.

Cartea se compune din trei părți: „Inainte de Pim“, „O dată cu Pim“ și „După Pim“.

„Inainte de Pim“ reprezintă un om care întins pe burtă, înfricoșat și singur, înaintînd cu ajutorul mîinii drepte, ținînd în cea stîngă un vechi sac de cărbuni umplut cu cutii de conserve, se tîrăște timp de luni, de ani, de secole.

„Cu Pim“ ne înfățișează întîlnirea naratorului cu o ființă identică lui. Ca pentru dresajul unui animal și pentru a-i crea reflexe condiționate, naratorul înfige cuțitul de conserve în fesa dreaptă a lui Pim: acesta vorbește. Îi înțeapă șalele: Pim cîntă. Apoi îi scrie pe spate, cu lungile sale unghii, scrisori însîngerate. Pim răspunde misivelor primite. În fine, îl determină să istorisească întîmplări, dar poveștile lui Pim sînt plictisitoare. „Cu Pim“ rămîne totuși o vacanță de fericire în viața naratorului care împreună cu victima sa compune un cuplu amoros. Grație lui Pim, naratorul simte că trăiește, că există.

În „După Pim“ asistăm la tristețea unui abandon. În adevăr, tropismul care-l îndeamnă pe narator să meargă mereu mai departe îl obligă să-l părăsească pe Pim. În aceste momente de durere naratorul găsește puterea să se ridice cu spiritul deasupra propriei sale soarte. El vede pămîntul acoperit de la un capăt la celălalt de ființe tîrîtoare, singuratice, dispuse într-o vastă constelație de călăi și victime și în care călăii devin la rîndul lor victime“.

Că un critic ca Maurice Nadeau poate lăuda pe eroul lui Samuel Beckett distingînd în el întruchiparea condiției umane, reprezintă un fapt dezgustător. Dar dincolo de opiniile sale personale rămîne cartea lui Beckett, cartea aceasta foșnind de idei promiscue și care neagă viața, speranța, existența, ridicînd la rangul unui principiu suprem înfundarea în neant, în cruzime, în absurditate. Cît este de sumbră eflorescența putregaiului.

TRENUL - CURSĂ PLEACĂ ÎN FIECARE DIMINEAȚĂ

Reportaj-anchetă de FLORIN MUGUR

Mai e vreun loc liber?

Ai urcat în vagon și deschizi ușa primului compartiment. Patru locuri sînt ocupate de ceferiști. Pe banchete se mai află cîte o șapcă, un ghiozdan, o „Scînteie".

— Mai e vreun loc liber?

Trei dintre ceferiști au și adormit: vin de la lucru. Cel de-al patrulea te privește în treacăt:

— Nu. Incercați mai încolo.

Și îți arată plictisit obiectele.

— Toate locurile sînt ocupate.

In compartimentul următor, povestea se repetă. Și în celălalt. Din acest moment ai două soluții:

Prima: să protestezi, să te agiți. Soluție greșită. Apar imediat cel puțin zece persoane care pretind că șepcile (ghiozdanele, ziarele) sînt lăsate de ei. Locurile libere se ocupă. Aici, mai toți călătorii se cunosc și își sar în ajutor.

Cea de-a doua: intri calm în compartiment, ridici „Scînteia" de pe locul aparent reținut, o așezi în plasa de bagaje și spui:

— Stau numai pînă sosește tovarășul cu ziarul. Cum vine, îi dau locul.

Nu protestează nimeni. Dimpotrivă. Proprietarul ziarului — cel care-ți spusese să încerci mai încolo — face un semn spre plasa de bagaje:

— Puteți să-l citiți, dacă vreți. E de azi.

Ai făcut cunoștință cu prima tradiție a trenului, probabil cea mai veche. Pe vremuri, cursa aparținea exclusiv ceferiștilor și doar în mod cu totul excepțional — ca în război, pe timpul foametei — erau lăsați să urce și alți călători. Trenul nu semăna cu cel de azi. Ceferiștii — unii dintre ei conducători de expresuri internaționale — se întorceau la casele lor în vagoane de vite, în „G"-uri cum le spun feroviarii, și care circulau înțesate de oameni și cu mari întîrzieri. Vagoanele erau pline de păduchi. „Mă spăla femeia două ceasuri, ca pe un copil" își amintește cineva. In cursa ceferiștilor se mai întîmpla să moară oamenii și de foame. Așa s-a sfîrșit într-o vară Gheorghe Iorga — Burciu, îi spuneau tovarășii — și era încă om în putere. Ce se petrecea cînd în vagoanele arhipline năvăleau oameni înfricoșați de bombardamente și hotărîți cu orice preț să plece în refugiu, era de neînchipuit. In vremurile acelea își are izvorul tradiția aceasta: trebuie cu orice sacrificiu să păstrezi loc tovarășilor tăi, că oamenii vin de la muncă (pe atunci se muncea și 14 ore pe zi) și sînt frînți de oboseală. Fără obiect astăzi — că locuri sînt mai întotdeauna destule — tradiția se păstrează.

Oamenii adorm pe rînd. N-are grijă nimeni să se trezească. Rămîne întotdeauna o persoană care, la momentul potrivit, să-l scuture de umăr pe cel care trebuie să coboare. Așa-i obiceiul. Incă buimac de somn, omul se ridică, își ia ghiozdanul sau sacoșa plină și iese, fără a uita să-l salute pe cel care a rămas treaz:

— Să trăiești.

— Socru mare.

Adică: să te văd cît mai curînd socru mare. Răspunsurile diferă: uneori e acesta, alteori: „Să fii sănătos", dar cel mai adesea se răspunde tot cu luminosul, umanul „Să trăiești". Să trăiești, salut plin de o intimă solidaritate, lipsit de emfază. Și cu sensul cel mai înalt dintre toate saluturile, pentru că se referă la esențial: să trăiești...

Călătorii lui 1311

Ceferiști, cîte un activist, țărani colectiviști... Da, dar cine sînt ei? Ii întîlnești odată, de două ori, observi astăzi un gest, afli mîine o întîmplare, într-o bună zi omul a luat chenzina și e pus pe vorbă... Treptat, înveți să-i cunoști.

★

Sfîrșit de ianuarie. In compartiment, un ceferist, om apropiindu-se de 60 de ani, cu fața nu calmă, ci calmată. Riduri adînci, înegrite de cărbune, destinse. Mîini cu unghii care și-au pierdut transparența, tari și incolore ca niște scoici roase. Ochi albaștri, sadovenian de albaștri, și nici un fir de praf pe uniformă. Alături de el, nepoatele (10—12 ani), fiecare cu o carte (Fenimore Cooper, Mihai Beniuc), amîndouă frumoase, blonde cu ochi negri. Au mișcări pline de grație juvenilă, dansate parcă; e acel dans natural pe care-l nasc mișcările adolescenților. La halta Militari a intrat în compartiment și un țăran mai în vîrstă; picăturile de argint viu ale zăpezii topite îi mai scînteiază încă pe căciula neagră.

Lîngă el, un orășan, cu părul prea devreme încărunțit.

Despre colectivist îți va povesti omul cărunt, care e activist la un raion de partid. Țăranul nu l-a recunoscut. Nici nu e de mirare: s-au întîlnit o singură dată. Și într-adevăr, în curtea omului, a văzut o căprioară îmblînzită, albă, cu pete cafenii: alerga cu salturi delicate și fără să se teamă de cei doi dulăi. Mijlocașul era printre ultimii „individuali" din sat. Nu se împotrivise intrării în gospodărie, spunea însă mereu că vrea să mai **aștepte, să se mai gîndească.**

Pînă n-au stat cu toții, stăpînul casei nu s-a așezat nici el. Femeia, cuibărită într-un ungher, avea o față cu pielea subțire și fruntea bombată, albă și cu umbre viorii. Ii străluceau ochii cenușii, deschiși cu mirare asupra bărbatului ei, parcă nu-l văzuse pînă atunci: Omul se mișca greoi, concentrat, și fiecare gest îl făcea cu grijă, silabisindu-l. Purta cu sine ceva și se temea să nu lovească acel ceva sau să-l clatine: poate era o întrebare pe care nu și-o mai pusese pînă atunci. Cînd a stat jos, toate lucrurile s-au așezat odată cu el, temeinic și cu întreaga lor greutate. A vorbit abia atunci cînd i-a văzut pe toți în fața lui, ca și cum în clipa aceea le-ar fi venit rîndul și cuvintelor, după o ordine pe care el o gîndise din vreme:

— Ei, bine-ați venit.

Pe masă era un ziar împăturit. Dintre foile lui, ca dintr-o copertă, a scos o pagină de caiet scrisă caligrafic și cu titlul subliniat cu o linie roșie, școlărește. Cererea pe care au citit-o în fugă era alcătuită după toate regulile: „Vin în gospodăria agricolă colectivă cu 5 hectare de pămînt arabil, situat în locurile..."

— E bună, a spus cineva.

Și oamenii s-au înveselit.

Dar țăranul a rămas încruntat. Se vedea că-l supăra ceva, dar era o supărare ușoară, fără tristețe. Și toți și-au dat seama că nu o întrebare poartă cu sine, ci o bucurie mare și foarte curată. Dar el, atunci, era supărat:

— Nu așa: „e bună". Ce înseamnă că „e bună"? Citiți-o!

— Am citit-o.

— Citiți-o ca lumea. Ințelegeți ce e scris?

Și oamenii au înțeles și au citit cu glas tare și grav cererea lui, despărțind fiecare cuvînt.

— Vezi, așa!

Și i-a aruncat o privire, nevestei, să vadă: ea ce spune, îi place? Au **venit tovarășii să stea de vorbă cu el și uite că nu privesc cu ușurință** vorbele lui, le citesc una cîte una, tare și răspicat!

Dar nevasta nu-l mai privea: se uita la buzele celui care citea cererea, de parcă ar fi vrut să vadă fiecare cuvînt, cum se ridică în aerul limpede al odăii și cum nu se împrăștie și nu dispare, deși nu mai poate fi văzut, ci se așează lîngă celălalt cuvînt, dinaintea lui, fără grabă și în deplină rînduială. Și îi părea bine că se citește cu glas tare, să-și audă și ei cuvintele și să le audă și lucrurile din casă, toate, că doar sînt lucruri agonisite cu trudă, merită să știe și ele pe ce drum pornesc stăpînii lor. Stăpînii lor care au străbătut în viață multe drumuri și au obosit să meargă singuri.

★

Activistul, deși a lucrat 10 ani la Grivița, păstrează în el ceva de țăran — într-adevăr afli cu alt prilej că e băiat de colectivist de prin Moldova. Pare aspru și nu e vorbăreț. Deodată, după o lungă tăcere, pronunță cîteva cuvinte — și glasul lui răsună muzical și blînd. Vorbele, puțin cîntate, n-au muchii, ci se pierd într-o lumină plăpîndă și egală. Lumina vine din mirarea lui fericită că uite, rostește cuvinte, și cuvintele sună frumos și spun întocmai ce-a vrut el să zică. Te uiți la omul cu chipul sever, îi asculți cuvintele — și parcă nu-s ale lui. Dar o licărire din ochi, blajină, confirmă că de fapt el așa e, blînd, dar nu merge să fii numai așa: viața îți cioplește alt chip, cum vrea ea. Poate că asprimea i-o sporește și părul cărunt, oțelit.

Despre el ți se pot povesti următoarele:

Intr-o seară de toamnă tîrzie, foarte friguroasă, tăia peste cîmp cu bicicleta. I-a ieșit în cale un lup. Armă nu avea și nici chibrituri. In afară de asta se grăbea, că trebuia să conducă adunarea de constituire a colectivei. Singura scăpare era farul bicicletei, dar dinamul nu producea energie decît acționat prin învîrtirile roții din față. Omul nostru a luat bicicleta în spinare și a mers cu spatele nouă kilometri, cît mai avea de străbătut. Cu o mînă ținea bicicleta pe umăr, să nu cadă, cu cealaltă învîrtea roata care acționa dinamul. Cînd lumina scădea, lupul se apropia pînă la doi pași și i se auzea răsuflarea. N-a întîrziat la adunare, iar întîmplarea a povestit-o un an mai tîrziu, la o țuică.

— De-atunci, firele albe din păr? a fost întrebat.

— Nu. Astă iarnă s-a îmbolnăvit grav nevastă-mea. Credeam că moare.

Au toți oamenii lipsuri?

Călătorii lui 1311 sînt oameni care gîndesc mult și au păreri despre toate. Nu cunosc, ca unii intelectuali prea timizi, „pudoarea" cuvintelor esențiale și nu păstrează asemenea cuvinte numai pentru anume ocazii, deosebite. Il poți auzi pe un ceferist conchizînd simplu, după o discuție despre ajutorul pe care l-a primit cineva de la tovarășii lui:

— Asta e, frate, comuniștii sînt oameni cum n-au mai fost: totu-i numai adevăr.

In ultima lună, cu lansarea rachetelor sovietice și cu eclipsa totală de soare, astronomia a fost la ordinea zilei. Cineva își amintește că a contemplat căderea unei comete:

— A fost o lumină mare pe cer, de vedeai în miezul nopții cum merg furnicile.

Cuvinte pline de înțelepciune populară se rostesc aparent în treacăt:

— Numai să-ți fie sufletul senin, că moartea te ocolește. Moartea trage la durere, ca fulgerul la copacul înalt.

Un impegat de mișcare a fost găsit picotind în timpul serviciului și i s-a desfăcut contractul de muncă. Nu-i ia nimeni apărarea:

— Dacă se întîmpla vreun accident? Să se apuce de altă meserie.

— Găsește el unde să lucreze, nu-i vorba de asta.

— Doar partidul i-a spus de la început: „Uite, frate, asta ai de făcut. Ești mulțumit?" „Mulțumit". „Atunci vezi-ți de treabă și dă-i înainte!" Și el cum și-a văzut de treabă? Cinci ore dormea și trei căsca. Asta nu-i conștiință, e bătaie de joc. Opt ore ai de muncit, păi muncește opt ore, că noi am mai lucrat în timp de război și paisprezece. Și n-aveam voie să zicem nici pîs, că ne trimetea în fața plutonului de execuție; și ăia din pluton își făceau treaba conștiincios.

Se judecă bărbătește, cu simțul responsabilității și cu exigență. Discută doi oameni, trecuți de prima tinerețe (tehnicieni sau ingineri la I.R.T.A.) despre un șef de echipă:

— A greșit omul. Greșala-i omenească.

— Dar lipsa greșelii cum e? Cei care greșesc sînt oameni, perfect. Dar cu cei care nu greșesc, ce ne facem? Și pe urmă nu e vorba numai de-o greșeală, știi prea bine...

— Toți oamenii au lipsuri.

— Și fără ele, nu se poate trăi? Nu zic că nu e muncitor bun, meserie știe, dar poate să fie altul șef de echipă.

— Sigur că poate, dar el a acumulat experiență. Greșeli or să facă oamenii și în comunism.

— S-ar putea, dar de unde știi cu atîta siguranță? Și oricum, asta nu-i argument. Are de gînd să aștepte comunismul, ca să se lase de chiul? Or fi existat pe vremuri și șmecheri simpatici, chiulangii simpatici, poate chiar și ticăloși simpatici, te pomenești. Dar mie șmecheria mi se pare meschină și stupidă. N-are farmec, nici urmă de farmec, și să trăiești chiulind și făcînd pe șmecherul simpatic e treabă de prost. Numai cineva care n-are nimic în cap poate să ajungă la concluzia că nu există nimic mai bun de făcut pe lume decît să tragi chiulul. Și să-ți înșeli tovarășii...

Exigență — și nu numai față de tovarășii de muncă. Doi prieteni, Dumitru Stancu — revizor de ace la stația București-Grivița — și Gheorghe Comănescu — lucrător tot la Grivița, la turnătoria de bronz — își vorbesc despre fiii lor. Băiatul lui Comănescu a făcut prin '48 școala de acari, dar nu s-a ținut de carte. Doi ani a fost acar, numai prin gări ușoare. Pe urmă a moștenit niște pămînt și a plecat la țară.

— Acum, am iar nădejde în el, că a intrat în colectivă. Poate o să mi-l facă gospodăria om. Că mă uit la nepotu-meu, băiatul soră-mi. A fost cazangiu, l-a trimis partidul la învățătură. Cinci ani în U.R.S.S., trei în R.D.G., acum e inginer-șef și cînd îl vezi, tot mai citește. „Mă, o să înebunești, mă, de-atîta citit!" „Nu înebunesc, neică". Parcă eu nu știu că bine face! Mă uit la el și îmi pare rău de-al meu, că n-a fost în stare. Dar vreme mai e, că-i tînăr.

Stancu vrea să pară și el nemulțumit:

— Al meu e bun, nimic de zis, învață, nu lipsește de la școală niciodată. Dar mie nu-mi place altceva: ia notele prea ușor, imediat prinde. Nu-l văd să se bată ca să știe, să se amărască, să lupte. Vine acasă cu zece. La romînă și la istorie — n-am cum să-l controlez. Dar la matematică îl bat, că-n meseria mea nu faci nimic fără matematică. Și-l ascult: „Ia spune, mă, cutare și cutare". Știe, răspunde cum trebuie, dar și un răspuns la o problemă poate fi combativ; la el nu e. Școala o ia așa, ca pe un lucru care vine de la sine. Are grijă tata! Ghiozdan, ghiozdan. Bocancii noi i-a rupt în trei luni. Acum i-am luat cizme. Dimineața, pîine cu slănină sau cu marmeladă. Cînd îi spun că eu mă duceam la școală cu opinci de vacă necurățate, umede încă, și cu boabe de porumb fripte, în traistă, mă ascultă parcă i-aș ține o lecție de istorie, nu-l doare destul. Le-am spus și la școală, la ședința cu părinții: „Mie copilul să-mi vină supărat acasă, să-l certe tovarășul profesor și să-l văd c-a simțit". Răsfățați nu-mi plac. Il mîngîi și eu, că-l iubesc de nu mai poci, dar numai cînd doarme. Mi-au promis profesorii că n-au să-l mai laude atît.

Zîmbește:

— Altfel nu-i băiat rău. Mai tîrziu, vreau să-l trimit să învețe să cînte, poate la școala de muzică, nu știu. Are talent. Nu mă înșel, că toți în familia noastră au avut darul ăsta, dar pînă la el n-am avut niciunul vreme.

Respectul față de om și timp

Muncitorul e astăzi stăpîn pe munca lui și el știe lucrul acesta măreț și se respectă mai mult din pricina asta. Călătorii nu folosesc vorbe spurcate, nu se poreclesc, nu se înjură (cîte o excepție printre cei tineri care, învățați de mici cu lipsa de griji, risipesc uneori sentimente, mișcări, vorbe). Se respectă și sînt respectați. Vînzătorul de ziare le întinde „Magazinul" sau „Cuvinte încrucișate" și ei le iau. Apoi se scotocesc prin buzunare și spun:

— N-am mărunțiș.

Sau:

— Ne socotim noi.

Băiatul cu ziarele își arată cu un deget obrazul și clatină din cap mustrător: adică: „Mai era nevoie să spuneți? La chenzină". Nici nu-și pune problema că ar putea fi înșelat: are de-a face cu muncitori.

Faptul că oamenii aceștia se respectă se oglindește și în gesturi aparent neînsemnate. In modul cum își privesc mai vîrstnicii ceasurile de buzunar, groase, de alamă, care nu i-au înșelat niciodată. Sau în mișcările liniștite și sigure ale mîinii care scoate dintr-o pungulița o bucată de zahăr, că așa s-a învățat omul nostru, să ia după lucru o bucățică, două, de zahăr; i-a spus și doctorul că face bine. Sudorul cu zahărul e chiar cel care povestește despre moartea lui Burciu, cu care era prieten bun: „Pe atunci era kilul de mălai, 3 milioane. Duceai un braț de bani și luai un pumn de mălai". Nu se gîndea nimeni la bucățica de zahăr.

Despre ospitalitatea și generozitatea oamenilor de la noi s-a dus vestea, dar cînd ceferistul bătrîn oferă celorlalți cîte o „Virginie" nu mai e vorba numai de amabilitate, ci și de bună stare.

Cei mai mulți călători coboară în gara Titu. In apropierea gării îi așteaptă pe muncitorii care coboară aci, peste o sută de biciclete. Imprejurarea are și ea o semnificație. Oamenii înțeleg să nu-și piardă vremea umblînd pe jos, și e bine așa. Respectîndu-se pe sine, își respectă și timpul. Iar timpul merită întotdeauna să i se arate respect. Respectul față de timp, la călătorii unui tren care nu întîrzie niciodată.

---

8 MARTIE

Femeia

Așteptări adunate,
Munți mari de așteptare,
Colți ascuțiți de-așteptare
Pe praguri de case, de veacuri, de lumi,
Cu mîini bătute de sape și roase, și arse,
Cu pleoape arse de sare
Am așteptat.
Din oasele mele au răsărit codri de oameni,
Din pîntecul meu s-au născut veacuri.
Am așteptat,
Roabă a robilor, în amurguri reci
Ducînd la buze lingura umilinței.

Așteptam un cînt și nu știam că-l aștept,
Răzbătea la urechile mele
Și nu știam că-l aud:
„Sculați voi oropsiți ai vieții",
Iar șuvoiul lacrimilor mele
S-a vărsat în marea fierbinte a răscoalei.
Și-mpreună
Am urcat pe toate baricadele țării.
Urc pe toate schelele țării,
Inalț și cioplesc,
Zidesc și samăn,
Zmulg și descopăr
Bucuria.

Și, nemaipomenită găteală
De ziua mea, de zilele mele,
Simt cum pe umeri îmi cresc
Marile-aripi ale Victoriei.

Letiția PAPU

ÎNSEMNĂRI DE LA ALEGERI

NE BUCURĂM

Cetățenii din circumscripția orășenească în care locuiesc au propus drept candidat al lor pe un muncitor strungar de la „Uzinele 23 August", despre care înainte de a-l fi văzut cu ocazia mitingurilor electorale, aflasem că e fruntaș în muncă și membru al P.M.R. Printre atîția cetățeni care participau la întîlniri, și căruia i se adresau cu întrebări, cu sugestii și cu critici, m-am mulțumit să-i vorbesc mai mult în gînd. Mergînd, ieri, spre secția de votare am continuat să-l „interpelez", cum se spune în limbaj parlamentar, într-o mulțime de feluri dar pe tăcute. Ieșind din cabina de vot, mi s-a părut că e nedrept pentru el să nu-i comunic ideile mele, că îl încarc cu o răspundere și un angajament pe care nu le cunoaște. Cu toate că faptul era consumat, m-am simțit că vorbesc tare.

Iată ce-i spuneam: „Să știi tovarășe candidat, că eu te votez nu numai în calitate de cetățean, ci și în calitate de intelectual. Toți votăm nu numai în calitate de cetățeni, ci și într-o a doua, și chiar într-o a treia, acestea din urmă reprezentînd cifre de interese și de preocupări mai mici, decît sfera interesului și preocupărilor tuturor; din fericire, toate aceste sfere sînt astăzi, concentrice față de sfera generală. Cu alte cuvinte, ca intelectual, mă bucur că dumneata, candidatul meu, ești muncitor.

Să nu-ți închipui că dacă în circumscripția mea ar fi candidat doctorul Lupu, care e medic, sau Athanase Joja, care e filosof, sau Mihail Ralea, care e psiholog și sociolog, sau Hulubei, care e fizician, sau Ion Jalea, care e sculptor, sau G. Călinescu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Geo Bogza, care sînt scriitori cum aproape sînt și eu, nu m-ar fi bucurat. Imi dau seama mai bine ca mulți alții și de reușitele lor, și mai ales, de semnificația prezenței lor în Marea Adunare Națională.

Pe vremuri, ca foarte tînăr cetățean și intelectual (lipsit, de altfel, de drepturile ambelor calități), am observat că în parlament se alegeau numai intelectuali, oameni cu diplomă și cu patalama, unii chiar cu multe diplome și patalamale. Toți studiaseră, domnule, de tociseră cărțile și băncile (cel puțin așa spuneau patalamalele), cărțile și băncile tuturor universităților din lume, în toate limbile lumii și culturii universale, — unii chiar și în limba romînă. In țara cu cei mai mulți analfabeți alegători din lume, pot să-ți garantez că în parlament nu exista nici un analfabet. Erau toți oameni de cultură, „aleasă", erau toți intelectuali, cum se spunea, „superiori."

S-a întîmplat, tovarășe candidat și strungar, că în vremea aceea, a tinereții mele, să asist la un lucru extraordinar pe care l-au văzut de altfel, mult mai mulți: am văzut muncitorii coborînd în stradă și apărînd împotriva unor sacrilegii, împotriva focurilor aprinse de bandele fasciste și legionare, crescute la sînul democrației burgheze, cărțile lui Sadoveanu și Arghezi, ale lui Galaction și Rebreanu, ale lui Camil Petrescu și Bacovia, — apărîndu-le cu prețul libertății, al vieții lor tot așa cum cumpăraram cu prețul pîinii și al vieții lor revistele și ziarele editate sub îndrumarea sau influența partidului ca „Bluze albastre"... Atunci mulți, și din ce în ce mai mulți, au început să înțeleagă că opera de intelectualitate, opera de cultură, nu e o creație a intelectualității, așa cum floarea nu e o creație a florii ci a pămîntului care o crește, o modelează și îi dă viață, culoare și parfum. Atunci am început să înțelegem că intelectualitatea și cultura nu pot fi decît creația poporului și a celui care îl reprezintă în adevărul său cel mai profund și în perspectiva sa cea mai vastă...

A venit apoi momentul în care clasa muncitoare a condus poporul spre funcția propriei sale conduceri. Deputații muncitori și deputații țărani, au votat legi care spuneau în esență: Mai multă știință, mai multă artă, mai multă cultură! Și de atunci, știința și arta, cultura romînă a poporului și a socialismului, crește și se întărește, și se revarsă peste hotarele țării noastre, și circulă în rîndul valorilor universale, — cultura noastră, pe care burghezia nu știa cum s-o convingă că nu e decît o biată cenușărească a unui colț provincial al lumii, minoră, searbădă, tristă și săracă...

Iată de ce, tovarășe muncitor și deputat, și membru al Partidului Muncitoresc Romîn, mă bucur, ca intelectual, că dumneata ai fost candidatul și al infimei mele particule de funcție a poporului alegător. Pentru că ești muncitor, pentru că ești comunist!..

Radu POPESCU

Fluviile patriei

Era de ajuns să te afli la orele șapte în Piața Palatului, să vezi cum simultan, ca din niște vase comunicante, din blocurile care o străjuiesc, coborau, inundînd trotuarele largi sute și sute de cetățeni. Apoi, în lungi coloane se îndreptau spre secțiile de votare din împrejurime. Erau printre ei muncitori, ingineri, activiști de stat, ziariști, militari. Iată-l de mînă cu cei doi copii ai săi pe maistrul Zamfir Vasile de la întreprinderea „Semagra". El e unul dintre cele cîteva mii de locatari care s-au mutat anul trecut în cvartalul din Piața Palatului. Copiii săi se trezesc în fiecare dimineață cu imaginea falnică a blocului-turn în față. De aceea, în desenele lor copilărești, casele apar numai ca niște blocuri turn cu nenumărate etaje. E firesc deci ca privind la copiii săi, prin contrast, tatăl să-și amintească de maghernițele de pe Teiul Doamnei, în care a deschis ochii. Amintirea aceasta îl cuprinde ca un fior rece și scuturîndu-se deodată, grăbește pașii spre secția de votare, alături de ceilalți tovarăși ai săi. Votul care-l dă reprezintă un „da" din toată inima pentru viața nouă a întregii țări, la a cărei făurire, ca muncitor comunist, a contribuit din plin.

Fluviile de oameni s-au pus pretutindeni în mișcare. Impetuozitatea cu care prin mii și mii de brațe s-au revărsat nu e greu de închipuit, dacă raioane întregi, printre care Urzicenii, Călărașii, Alexandria, Calafatul, terminaseră de votat încă înainte de orele 18.

Va să zică printre cei care și-au ales printre primii pe noii deputați se numărau și consătenii mei, membri ai proaspetei gospodării colective „Olga Bancic" din satul Vărăști, raionul Urziceni. Aveau și de ce să se grăbească la vot. In satul copilăriei mele necăjite s-a aprins nu de mult lumina electrică iar deasupra caselor, multe construite în anii din urmă, antenele de radio formează un adevărat păienjeniș. Copiii nu mai sînt nevoiți să se lase de învățătură din clasa a doua pentru a se încovoia pe seceră. Copiii aceștia sînt preocupați acum de complicate probleme de algebră ori de fizică, vara, cei mai buni dintre ei, îi poți întîlni în Gara de Nord pornind cu trenul spre munte sau spre mare.

Dintre acești copii, care nu mai trebuie să se mărginească la două-trei clase primare se vor ridica neîndoielnic, așa cum s-au ridicat an de an oameni luminați, tractoriști și oțelari, agronomi și artiști, noua generație a comunismului. Dintr-un asemenea sat a pornit și studenta Brătianu Atena, fiică de colectiviști din Palazu-Mare, regiunea Dobrogea, ori studentul Marcu Tudor din Dăbuleni, sat cu șasesprezece mii de locuitori așezat la confluența Jiului cu Dunărea. Ei sînt numai doi din zecile de mii de studenți, fii de muncitori și țărani, ori ei înșiși muncitori, precum Enache Marin de la uzinele „23 August", care vor spori rîndurile noii noastre intelectualități, legată prin sînge de poporul muncitor.

Imaginea aceasta a fluviilor de oameni care au brăzdat țara de la Sighetul Maramureșului, unde am poposit nu demult și pînă în Dăbulenii Olteniei, prin sate, pe străzile orașelor mi-a apărut și mai grandioasă în Piața Republicii în clipa cînd, primiți cu urale nesfîrșite conducători ai Partidului și guvernului în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej s-au îndreptat spre secția de votare. Parcă toate aceste fluvii năvăliseră în piață. La ieșirea conducătorilor din secția de votare, aștepta o mulțime imensă de cetățeni. Cîntecul popular se ridica — ciocîrlie — în văzduh, iar oamenii prinși în horă, jucau plini de veselie. In acest fel șirurile concentrice de dansatori au străbătut în vîrtejul jocului întreaga piață, pînă la intrarea clădirii Comitetului Central, unde uralele au izbucnit și mai vii, cetățenii prezenți în piață manifestînd entuziast pentru Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Romîn, pentru victoria în alegeri a Frontului Democrației Populare.

Niculae STOIAN

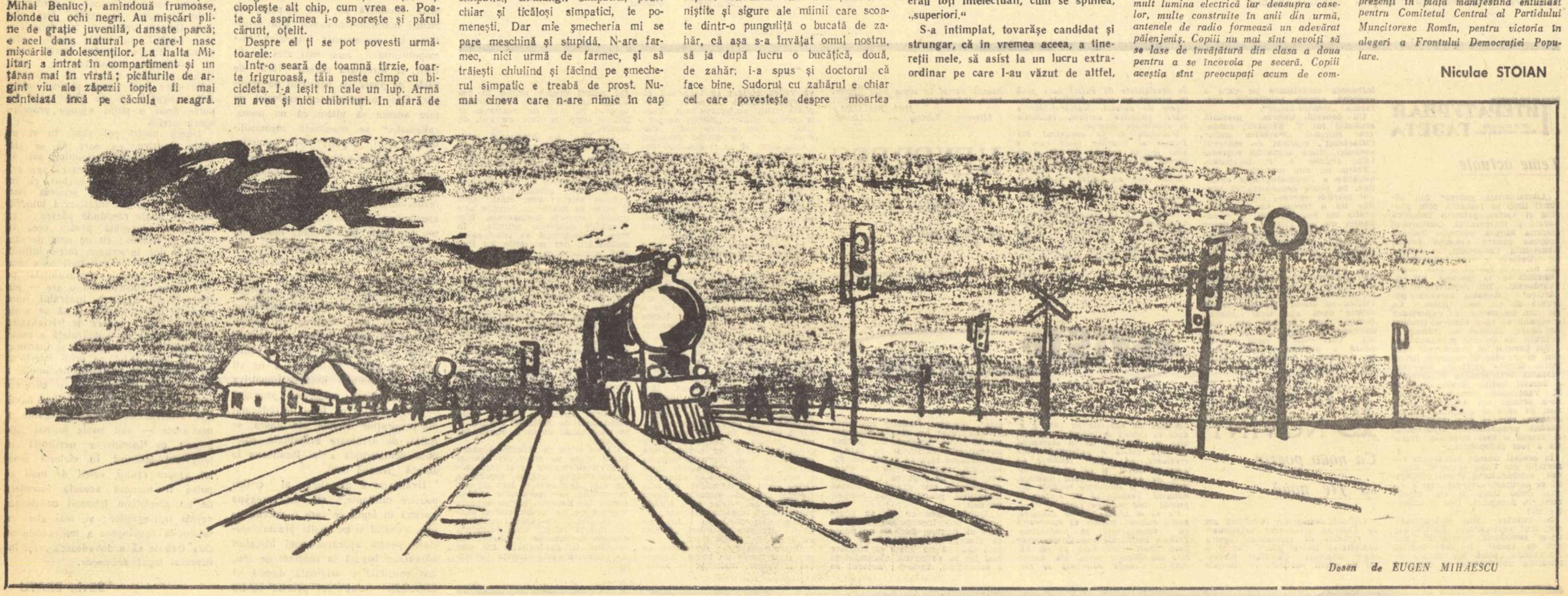

Desen de EUGEN MIHĂESCU

ROMEO, JULIETA și ÎNTUNERICUL

de JAN OTČENAŠEK

Fiecare dragoste își are istoria ei, chiar dacă uneori foarte scurtă. Un fel de istorie în miniatură, cu perioada ei de creștere și de maturizare; cu piscuri însorite și căderi abrupte; cu ploile și zăpezile ei.

In drum spre casă, Paul avu impresia că străzile erau inundate de lumina zilei. Firește, era o iluzie. Lumina era numai în el, în jurul lui domnea întunericul. In lumina aceasta se simțea puternic și se minuna de energia simțămintelor ce se descătușau înăuntrul său. Il cuprinse un sentiment confuz, de milă, față de Paul cel de altădată care încă n-o cunoscuse, față de adolescentul acela imberb și uscățiv, atît de simplu și de comun. De fapt, cum trăise el? Trăise măcar? Se ducea la școală, citea cărți, în sinea lui își făgăduia ceva de la viață, avea aspirații neclare, prieteni obișnuiți. Intr-un cuvint, era altul. Altul decît acum.

Acasă, totul se repetă punct cu punct, plicticos și minuțios, ca de obicei. Lumina becului de deasupra mesei de bucătărie îl făcu să clipească nervos. Părinții ședeau pe scaune, unul în fața celuilalt, și tăceau. Pe bufet, cînta în surdină aparatul de radio cu undele scurte amputate, pe al cărui buton atîrna un bilețel de carton cu inscripția: „Nu uita că ascultarea posturilor de radio străine se pedepsește cu închisoarea sau moartea!“ Mama țesea pe ciupercuța de lemn ciorapii destrămați. Ce se mai jucase în copilărie cu ciupercuța asta! își aminti fără să vrea. Și deodată îi veni în minte că bătrînii se înțeleseseră asupra unui joc. Jocul de-a liniștea. Bine! S-a făcut! Intră și el în acest joc; căscă ostentativ și începu să caute ceva de mîncare. Abia în clipa în care, absent, își bea zeama neagră și rară, ce duhnea a cicoare, prefăcîndu-se că nimic nu-l interesa mai mult decît cana aceea ciocănită, de tinichea, se auzi glasul tatii:

— N-ai nimic să ne spui, Paul? întrebă el, așezînd cartea deschisă pe fața de masă.

— Nu... nu văd ce — răspunse Paul, după ce pusese cana goală pe masă.

— Umbli ca un lunatic. Ai optsprezece ani, dar tare mi-e teamă că-ți mai lipsește încă multă minte. Știi doar ce s-a întîmplat. Mai înțelept ar fi să stai acasă...

Bătrînul amuți în clipa în care surprinse privirea băiatului. Nu descoperi în ea decît dezaprobare; o dezaprobare mută și încăpățînată, față de spusele lui.

— Nu știu ce aveți mereu cu mine — rosti Paul și se ridică de pe scaun.

Apăsă pe clanță și fără să mai scoată un cuvînt, se strecură în odăița lui, trîntind în urmă ușa cu o violență nedorită.

Cînd părinții rămaseră singuri, mama lăsă din mînă ciupercuța de lemn, care căzu zgomotos pe masă și, pe deasupra ochelarilor cu rama de os, se uită tăcută la soțul ei.

Acesta se ridicase și el, pregătindu-se să se ducă la culcare.

— Nu, nu știe să mintă. Și nici nu vrea — spusese el ca pentru sine. Incă nu!

Strînse din umeri dezorientat și închise cartea, zgomotos.

★

In afara mîniei neputincioase care clocotea în inima oricui, sentimentul precumpănitor, în zilele care au urmat, a fost frica. Acoperise orașul ca o pilotă țărănească năclăită de sudoare, sub care te apasă visurile cele mai urîte. Omul o simțea sub piele, în preajma inimii, în timpul mesei, în somn, cînd își îmbrățișa iubita, cînd își purta în brațe pruncul.

Fumega din megafoanele atîrnate pe străzi, din coloanele ziarelor.

— La ce te gîndești? îl întreba ea, ori de cîte ori îl surprindea posomorît și îngîndurat, cu fruntea încrețită de riduri.

Atunci el își petrecea palma peste obraji, își impunea un zîmbet palid, dar neconvingător:

— La prostii! Griji obișnuite... nimic deosebit.

Dar își dădea seama că nu era în stare s-o înșele. O ridica în brațe, îi închidea ochii cu buzele, apoi își cufunda fața în părul ei, refugiindu-se în bezna aceea mătăsoasă și parfumată, pentru a scăpa de gîndurile care săpau în el fără încetare.

„Ah dacă ai ști — își spunea în sinea lui — dacă ai bănui măcar...“

Iunie își sufla dogoarea fierbinte pe străzi, parcurile străluceau în risipa de culori a florilor de vară, cărăbușii se cățărau pe degetul întins și își desfăceau aripioarele, la fel ca altădată. Era ceva crud în această totală nepăsare a naturii; sub razele fierbinți ale soarelui, proaspete și efervescente, părea cuprinsă de delir, în timp ce ecourile salvelor de pușcă se revărsau peste oraș, dinspre poligonul de la Kobylisy. Plutoanele de execuție ale comandamentului teritorial nazist nu mai pridideau de atîta zor. Țevile puștilor n-apucau să se răcească.

...de asemenea vor fi împușcate persoanele care...

— Te iubesc — îi șoptea ea printre sărutări. Se îmbrățișau cu aceeași sete nepotolită, dar gîndurile obsedante îl urmăreau chiar și atunci cînd simțea atingerea buzelor ei. Pe dinaintea ochilor i se perindau liste cu nume obișnuite, din cele mai comune, nume pe care ar fi putut să le poarte oricine.

Se înșirau pe primele pagini ale ziarelor, printre declarațiile gifiite ale guvernului protectoratului și comunicatul comandamentului suprem al forțelor armate asupra bătăliei de lîngă Harkov; puteau fi citite pe afișele lipite alături de programele de cinema și reclamele pentru apa de gură. Expunerea de motive era scurtă și nimicitoare: condamnații au oferit cu bună știință adăpost unor persoane nedeclarate la poliție — poc! — au aprobat atentatul — poc! — au îndemnat populația să-i sprijine pe autorii atentatului — poc, poc! — condamnați pentru port ilegal de arme — poc! — Te iubesc!

Doamne sfinte, pentru ce motive mai au de gînd să împuște? Pentru o privire, pentru un suspin, pentru port ilegal de viață!

. . . .

Te iubesc...

Nume, nume și iar nume. Și adrese. Și împușcături.

Acum pînă și lucrătorul Cepek a lăsat-o mai moale cu comentariile lui. In fiecare dimineață, după tradiționala lectură a ziarului, se ridica solemn în picioare, își îndrepta spinarea încovoiată de anii aplecați deasupra mașinii de cusut, își scotea, în liniștea apăsătoare a întregului atelier, șapca, și închina un moment de tăcere celor executați.

Era atît de patetic gestul lui, încît ceilalți simțeau cum îi treceau fiori de gheață.

Paul citea listele cu o încordare mută. Se oprea în dreptul afișelor, cu răsuflarea tăiată, ochii îi alunecau peste numele tipărite; mîna dreaptă în buzunar, pumnul strîns, maxilarele încleștate. Soarele de iunie își sprijinea razele în spatele lui, cămașa îi era leoarcă de sudoare. Fugea din fața acestor afișe cu trupul cuprins de o puternică moleșeală; dar a doua zi, apăreau altele, jilave încă de pap, mai cuprinzătoare, cu nume noi. Fără prea mare efort de imaginație, își închipuia printre ele și numele lui. Sub al lui, al tatii, al mamei; iar ceva mai încolo, al lui Cepek. Antonin Cepek, muncitor croitor, domiciliat în... etc. etc. Apoi numele ei! Și al cui încă? Cu nimic nu s-ar fi deosebit aceste nume de ale celorlalți, iar ochii ar fi alunecat peste ele cu un interes fugitiv, apoi cunoscuta salvă de puști, al cărei ecou, de data aceasta, n-ar mai fi apucat să-l audă...

Casa, apăsată de o încordare tăcută, îi devenise insuportabilă. Trăia acum la intersecția celor două priviri, încercuit de un interes mut, pe care îl ocolea cît putea. Mai rămăseseră străzile albite de soare, aparent indiferente. Caldarîmul încins. Totul se petrecea sub pojghița feței, printre ocheade piezișe. In cuvinte rostite doar din colțul gurii, și numai după o atentă privire împrejur. Roțile tramvaielor, suferind de subalimentație cronică de ulei, gemeau întristător, urletele claxoanelor îți sfredeleau creierul. Geamurile vitrinelor reflectau o imagine ștearsă a siluetei adolescentului care trecea prin fața lor, agale, cu mîinile în buzunare; răcoarea pasajelor și a gangurilor, mirosul înțepător al closetelor publice, dogoarea cheiului descoperit și apa rîului molcomită de căldura înăbușitoare. Un soldat invalid se căznea să surprindă, cu un aparat ieftin, imaginea Hradului. Clipește din ochi, orbit de soare, satisfăcut de soarta lui; apasă pe declanșator. Avea o înfățișare blajină, liniștită și de bună seamă că această cunoscută vedere, de mii de ori contemplată, pictată și răsfotografiată, o va trimite la el acasă, însoțită de răsuflatele cuvinte: „Meine liebste Monika!“[1])

Bătăile de tobă aminteau organizarea unor manifestații. O haită de miniștri îmblînziți se ducea să primească porunca de la noul stăpîn, cu o pompoasă și interminabilă titulatură. Se trăia sub teroare.

Paul își sprijini capul în palme. Stătea pe chei, așezat pe o barcă răsurnată, la umbra unei arcade de pod; un cățeluș rătăcit se apropie de el gudurîndu-se; îi mirosi atent pantalonii, dar se îndepărtă numaidecît de omul acesta inert și porni în căutarea stăpînului.

Dacă o descoperă, dacă o găsește acolo, ce se va întîmpla?

Ce întrebare prostească! Pentru asta fusese fixată doar o taxă oficială: o vor împușca fără milă, ca pe o vită. O vor tîrî cu forța din adăpost, la lumină; apoi au să urmeze: el, tata, mama, poate și Cepek, și ucenicul Pepik, toți, chiar și acei care nu bănuiesc nimic; s-ar putea să-i urmărească și pe colegii lui de școală, să-i înhațe pe Vojta, pe Kemil, pe Pidia, pe dirigintele clasei... și Dumnezeu mai știe pe cine!

Totul se năruia peste spinarea lui. Un munte, un munte de piatră. Il pătrunsese spaima atît de înfiorătoare, încît ar fi dorit să se despoaie de propria lui piele ca de o îmbrăcăminte îmbibată de microbul unei boli contagioase. Și ea, care nu știe nimic! Nici nu trebuia să știe, taina asta trebuie s-o poarte el singur în lume, căci dacă ar fi aflat ea ceva, primejdia ar fi devenit și mai mare.

Nimeni nu trebuia să știe nimic! Chiar nimeni? Cît timp va mai putea oare să o ducă în felul acesta? Și cum? Cînd nervii lui nu vor mai rezista și va începe să urle? Cînd va înnebuni ea de groază, între cei patru pereți goi ai odăiței? Dar nu, ea trebuie să supraviețuiască, trebuie, altfel totul și-ar pierde orice rațiune. Cînd se va sfîrși odată cu toate astea? Cînd se va termina acest război? Cînd își vor lua tălpășița? Se gîndea acum la ei, altfel decît înainte, cu o ură vecină cu furia, cu o sete arzătoare de a lupta împotriva tuturor. Ah, să fi avut o mitralieră! S-o fi îndreptat spre piepturile lor umflate pe care zornăiau decorațiile! Să fi apăsat pe trăgaci — tra-ta-ta-ta! — să fi aruncat cu grenade asupra lor; da, să se bată cu ei ca o fiară încolțită — să facă ceva, să facă ceva!

— Ce crezi, domnule Cepek — îl întrebă într-o zi pe lucrător, cu prefăcută indiferență — cînd se va sfîrși cu povestea asta?

— Ce anume? Ce să se sfîrșească, tinere?

— Ce, războiul! Ce altceva!

— A, da! Războiul ăsta afurisit...

Potrivit obiceiului, lucrătorul își rotește privirile prin atelier, își freacă firele rare de pe bărbie cu aerul omului care gîndește, lasă foarfeca pe masă și face din ochi, conspirativ.

— La toamnă, rusul îi face mat, ține minte ce-ți spun. Pentru asta, băiete, pun capu!

. . . .

Intr-una din seri se repezi pînă la Vojta, care izbutise să monteze într-un aparat de radio cu două lămpi, amputat de undele scurte, o instalație provizorie. Astfel, cu ușile bine închise, putu să asculte posturile străine. Cele auzite îl mai încurajară puțin, dar sobrietatea comentariilor și a știrilor nu avură darul să-l încînte! Poate chiar dimpotrivă! Pronosticurile erau lipsite de optimismul minunat de simplu al prorocirilor lui Cepek. Ce să întreprindă? Gîndește, gîndește băiete! Să fugă împreună? Dar unde? Incotro? Se apucă să cerceteze în odăița lui harta Europei și-și mușcă neputincios buzele. Am înnebunit de-a binelea! Pretutindeni, unde te uiți, e plin de ei! In nord, în apus, în răsărit, în sud, s-au împrăștiat în toată Europa ca gîndacii, ca lăcustele hămesite. Nu mai există scăpare decît sub pămînt, cu o gaură rotundă în țeastă. Il scutură un fior rece, bolnăvicios. Abia acum începuse să simtă unde trăia — un lucru de care nu-și dăduse seama pînă atunci. O cușcă!

Te iubesc!

Trebuia să facă ceva. Dar ce? Să se căsătorească cu ea, de pildă! Ar fi ajutat la ceva? Naiv, se informase, cu prudență, și asupra acestei posibilități. Nu — inutil! Acum ea era în afara oricărei legi; era în aer, oficial nu mai exista nici ca evreică. Și toate drumurile înapoi erau blocate. Incetă să se mai ocupe de tot ceea ce nu era legat de ființa ei; examenele orale se apropiau amenințător; pe el însă îl lăsau indiferent. Nici cu prietenii nu se mai întîlnea; din cînd în cînd, cîte unul mai întreprinzător ciocănea cu putere în ușă; atunci cei doi din odăiță își opreau răsuflarea. Nu le deschidea, îi ocolea. Incetase să și citească, și nici stelele nu-l mai atrăgeau. De ce să-mi pierd vremea cu ele? Ce-mi pasă mie de ele acum, cînd nici măcar pe propria-mi viață nu sînt stăpîn?

. . . .

Cel mai rău era însă acasă. Paulică încoa, Paulică încolo! Asta era, firește, mama. Ce dracu', doar nu mai sînt un copil! Mama era de-a dreptul imposibilă! Dar supără-te pe ea dacă poți! O vedea serile cum ședea în bucătărie, singură, aplecată asupra bibliei și cum în șoaptă, cu ochii întredeschiși și mîinile împreunate, stătea de vorbă cu dumnezeul ei. Ah! îi venea să plîngă ca un băiețandru! Mătușa Beta scrie să vii să-ți petreci vacanța la ei. O să le ajuți la seceriș; vezi ce frumos se poartă acum cu noi? La vară! Știu eu ce are să fie la vară! — Paulică! Taci, te rog, și nu mă necăji! — De cînd obiceiul ăsta să-ți duc masa de seară la tine în odaie? Intotdeauna am mîncat împreună! Ce-i cu tine, copilul meu? Ești bolnav? Iar pleci? Unde te duci? — Minciuni și iar minciuni! Se văzu nevoit să-i înhame la ele și pe prietenii lui, care îi acopereau plimbările nocturne; dar aceștia, la rîndul lor, ardeau de curiozitate. Din cînd în cînd își întorcea din mers privirea să vadă dacă nu-l urmăreau. Tata tăcea cu înverșunare, cu un aer distant și jignit. Nu se mai înțelegeau, dar Paul simțea cum nu-l scăpau o clipă din ochi. Era în așteptare.

Odată, pe asfințite, cînd se ducea spre ea, se opri puțin la un colț de stradă și își aruncă, peste umeri, privirea înapoi; îl zări, nu departe de el. Mergea grăbit în urma lui, tîrîndu-și piciorul drept, simplu, în scurteica lui de stofă păroasă, cu pălăria peste părul cărunt și rar. La primul val de mînie, Paul grăbi pasul. Mergea din ce în ce mai repede. Aproape că alerga. Din fugă, își întoarse capul și, cu o spaimă penibilă, constată că și tatăl lui alerga. Ce spectacol îngrozitor! O fugă gîfîită de om bătrîn și infirm ce abia își trăgea răsuflarea. Uf! O coti după un colț ca un ștrengar, se strecură într-un gang și se ascunse în spatele porții. Cu inima bătîndu-i sălbatec în piept, își urmări părintele prin crăpătura ușii întredeschise. Il văzu rotindu-și întristat privirile prin stradă, în timp ce întunericul se lăsa pe nesimțite; sufla din greu și se învîrtea în loc, ca un dop de undiță pe luciul apei, gîrbovit de bătrînețe, istovit de hăituiala aceea rușinoasă. Iși ștergea cu batista fruntea nădușită, iar cu pălăria își făcea vînt să se răcorească. I se păru deodată nespus de îmbătrînit și părăsit, micșorat și încinchit de griji acest croitoraș obosit, acest meseriaș mărunt și lipsit de noroc, care trăia și respira numai pentru ai săi. Trebui să facă un efort ca să nu țîșnească din ascunzișul lui și să nu i se agațe plîngînd de gît. Tata! Ce poți tu să-mi spui? Nimic! Mi-e frică de teama ta, abia o suport pe a mea, mi-e teamă de ochii tăi. Mi-ai vorbit despre rațiune, știu, dar la ce-mi poate folosi ea mie, acum? La urma urmei, ce e rațiunea? Unde e? O ai tu? O am eu? Nu știu, stau și mă întreb, tată! Cu rațiunea n-aș putea decît s-o alung. S-o izgonesc din adăpostul ei. Poate chiar... s-o și omor. Mi-aș putea spune: din motive de autoapărare. Incet, în liniște și cu premeditare. Apoi s-o iau în brațe, s-o scot în beznă și s-o arunc, ca un laș, peste zidul cimitirului. Acum, nicăieri în altă parte, n-ar mai fi primită. Ea nu mai aparține nimănui. Numai mie. Și întunericului.

In seara aceea auziră un ciocănit ușor în ușa dinspre culoar. Paul duse degetul la gură, stinse lampa și-și reținu răsuflarea. Recunoscu vocea lui: — Paul! Intunericul îi adăpostea. Clipa aceea, cînd bătrînul zăbovi în spatele ușii, i se păru o veșnicie. Paul auzi bătăile inimii ei.

Ii puse mîna pe piept și îi simți zvîcnirile speriate sub palmă.

Dar omul de după ușă nu se dădu bătut cu una cu două. Intră pe cealaltă scară, în atelierul său, și începu să bată în ușa ce dădea dintr-acolo. Zadarnic. Ușa era încuiată. Cheia stătea țeapănă în broască. Clanța alunecă ușor, în jos, în sus și iar în jos și în sus. Dar nu cedă.

Bătrînul plecă, dar plăcerea acelei seri se mistuise. De undeva, de jos, se auzi un zgomot de ușă trîntită.

Ea nu mai încercă să-l rețină cînd el se ridică de pe divan, tras la față, pregătindu-se de plecare. Iși dădea seama ce era în sufletul lui. Un amestec penibil de stupoare și spaimă, o rușine grea, ce-i stătea ca un nod în gît. O mîngîie ușor pe păr și pe fața-i miji un zîmbet chinuit. Ea dădu din cap și răspunse la rîndul ei cu un zîmbet trist. Il înțelegea.

★

In seara aceea se retrase fără să mănînce în odăița lui, se trînti pe pat, sleit de puteri, dar somnul nu se lipea de el; zăcea întins pe spate, cu mîinile sub ceafă și nu era în stare nici măcar să stingă lampa. Deodată auzi scîrțîitul ușii; nu deschise ochii. Se prefăcu că doarme. Știa bine cine intrase. Printre genele întredeschise îi vedea fața sub săgețile razelor de lumină. Se aplecă asupra lui cu fața acum obosită, brăzdată de cute; ochii bătrînului încercau să-i citească pe față gîndurile. Ii auzea de aproape răsuflarea înăbușită.

— Paul...

Strînse pleoapele cu nădejde și se strădui să respire uniform prefăcîndu-se că doarme. Undeva, în adîncul pieptului, îl apăsa plînsul. Ca o piatră acoperită de mîzgă. Mint! Il mint pe el, care m-a învățat să spun întotdeauna adevărul. De ce m-a învățat așa, cînd eu acuma mint și trebuie să mint!

— Paul, dormi? M-auzi, băiete?

Palma ofilită a croitorului îi alunecă pe păr, ușoară ca o adiere de vînt, apoi el stinse lampa de deasupra capului. Și bătrînul, mergînd în vîrful picioarelor și scoțînd un oftat abia perceptibil, se întoarse în bucătărie să-și continue lectura ziarului, a cărui primă pagină anunța, deasupra unei uriașe fotografii încadrate în chenar negru, că SS Obergruppenfuehrerul Heydrich murise în urma rănilor grave pricinuite de atacul criminal.

★

Zgomotul vieții cotidiene răzbătea pînă aici, de departe. Nu stînjenea. Cheagul de spaimă și deznădejde pe care-l purta toată ziua în el, cînd rămînea singur, era spălat de o singură atingere, de un sărut, o mișcare din gene. In zilele acelea viața lui era împărțită între două existențe foarte puțin asemănătoare. Intre ele se ridica un zid.

Aici trăiau împreună serile acelea dulci de iunie, singuri, cu stelele și răsuflarea lor, fericiți unul de existența celuilalt; în jurul lor respira bătrîna casă. Vorbeau în șoaptă, adeseori se tachinau, îndrugau vrute și nevrute, și rîdeau pe înfundate, pentru că, potrivit firescului tinereții, în ei mai sălășluia totuși bucuria de viață. In asemenea clipe li se părea că totul mergea strună, că au izbutit să scape de ceva urît, că se pierduseră între zidurile orașului și acum se odihneau în deplină siguranță.

Da, siguranță! Cinci pași înainte, cinci pași înapoi.

Din cînd în cînd el amuțea, nemaigăsind cuvinte și atunci îi vorbea din ochi: Vezi tu... nici n-am știut că pe lumea asta poate fi ceva așa de frumos — înainte de a te întîlni, pentru mine totul nu era decît indiferență... așteptare și... iar așteptare. Prostii! La paisprezece ani visam o aventură dulceagă: eram pilot și deasupra Oceanului Pacific am salvat o fată nespus de frumoasă... apoi m-am îndrăgostit de ea și am luat-o de soție. I-am născocit chiar și un nume. Văzusem, poate, toate astea undeva, la vreun cinematograf. Caraghios, nu? Nu-ți semăna de loc. N-a fost decît o umbră de care astăzi mă rușinez. Acum ești aici tu, te sprijini de umărul meu și părul tău miroase atît de plăcut. A ce miroase oare?

In asemenea clipe timpul se oprea în loc și între ei se desfășura un dialog fără cuvinte, o înlănțuire de imagini mute. Umblau lipiți unul de altul pe alte drumuri decît acelea care se încrucișează acolo jos, dincolo de fereastră; lumea se îneca în potopul luminii solare și pămîntul era sigur sub picioarele lor. Alergau împreună pe o costișă năpădită de iarbă, vîntul tăios de munte se juca prin părul ei și-l despletea. Deasupra lor, pajiștea bătută de vînturi a cerului albastru. Ah, și cum știa ea să rîdă! Un rîs al cărui ecou răsuna în cascade peste văi. O ridica în brațe. O așeza în iarba înaltă și se lipea de ea ca să poată contempla de aproape buzele acelea vii, umede și tremurătoare, genele ei întredeschise în spatele cărora scăpăra o lucire neagră ca tăciunele stins. Iși lăsa fața pe pieptu-i dezgolit, pe sînii ei zvîcnitori și închidea ochii. Auzi lumea cum freamătă? Ah, cum sună! Ești aici, lîngă mine? Simțea apăsarea ușoară a sînilor, o trăgea mai aproape de el și amîndoi aveau senzația că pămîntul pornea să se miște sub ei, îi legăna cu brațele lui puternice și sigure și totul în jur se cufunda în tăcere. Inotau într-o apă verzuie și străvezie, ea, la cinci metri înaintea lui, se întorcea și-i flutura din mînă. Unde am văzut toate astea? îl frămînta gîndul. De unde cunosc iazul cu malurile acoperite de stuf, închis între luncile drepte și netede, aleea de plopi cu drumul bătătorit ce se pierdea în umbra albă a crîngului de mesteceni? Unde era această lume? Cum se putea ajunge la ea? Apoi totul revenea de la început; stăteau înghesuiți unul lîngă altul pe culoarul îngust al vagonului de cale ferată, și peisajul ce se desfășura dincolo de fereastră era cînd alb, cînd cafeniu, cînd auriu...

. . . .

— Spune-mi: tu știi să dansezi?

— Ce... ce-ți veni... răspunse el încurcat. Știu... așa și așa. Oricît, am fost și eu pe la saloanele de dans...

— Mie mi-a fost interzis. Am avut o rochie frumoasă, dar pînă la urmă mama a trebuit să mi-o prefacă. Să dansez m-a învățat tata.

— Pe mine lucrul ăsta nu prea m-a amuzat. Asta-i distracție făcută parcă anume pentru filfizoni și fandosiți. Să-ți trîntești în chică o creastă de cocoș și alte aiureli. Intotdeauna înainte de începerea seratei, mulți o ștergeau la toaletă. Eu, după ei...

— Mie grozav mi-a plăcut să dansez.

— Și, mă rog, unde dansați voi, de fapt? întrebă neîncrezător.

— Acasă, unde în altă parte? In hol. Lăsam camuflajul, nimeni nu trebuia să ne vadă, și nici să ne audă. Mama se așeza la pian și cînta un vals, iar tata îmi arăta pașii. Un, doi trei, imta-ta, imta-ta, se pricepea grozav; curînd am învățat și eu. E ușor. Au vrut să-mi facă o bucurie. Hai, vrei să dansăm împreună?

— Tu ai înnebunit de-a binelea! Căscă niște ochi mirați, dar n-apucă să se mire prea mult, că ea și sărise de pe divan, în papuci, trăgîndu-l și pe el după dînsa. Se ridică fără nici un chef, scărpinîndu-se în capul ciufulit și opunîndu-i o ușoară rezistență.

— Paul, dacă ai ști ce mult doresc! îl imploră ea cu obrajii aprinși, cuprinsă deodată de o emoție greu de înțeles — nu ne vede nimeni și eu... eu mă simt aici lîngă tine nespus de fericită! Știi ce? Hai să-ți arăt ceva! Așteaptă puțin! Mă întorc numaidecît, între timp tu încearcă să prinzi la radio o muzică de dans, vrei?

Pînă să se dezmeticească, ea învîrti cheia în ușă, se strecură în atelierul întunecat și aprinse lumina.

El rămase uluit, uitîndu-se după ea, și se înspăimîntă.

— Pentru Dumnezeu, stinge! Nu-i lăsat camuflajul! Stinge lumina!

Răsuci butonul cutiei caraghioase de pe pervazul ferestrei, încercînd zadarnic să găsească o muzică după care să se poată face cîțiva pași de dans.

In afara hîrîiturilor și pocniturilor, tot ce se putea prinde la postul de radio Praga erau niște sunete lugubre și triste de trompetă și un duduit prelung de tobă. Se transmitea reportajul transportării de la spital la Hrad a trupului neînsuflețit al protectorului.

Fiori de gheață îi trecură pe șira spinării. Invîrti repede butonul, închise aparatul și răsuflă ușurat.

Cînd se întoarse, nu putu să-și stăpînească rîsul. Ea stătea proțăpită în pragul ușii, într-o ținută de-a dreptul caraghioasă; trăsese la iuțeală de pe un manechin de croitorie o haină aproape terminată, cu mînecile prinse numai în ace, și se îmbrăcase cu ea. Ii era mult prea mare, pumnii ei micuți dispăruseră de tot în mînecile largi, bărbătești; umerii îndesați cu vată atîrnau în jos de greutate, iar lungimea hainei îi ajungea pînă mai jos de genunchi.

De uimire, își împreună mîinile deasupra capului:

— Țineți-mă, oameni buni, că nu mai pot! Ce-i halul ăsta pe tine, fetițo?

— Nu cumva nu-ți plac? spuse ea și se înecă rîzînd de fericire. Apoi, cu pași curtenitori de menuet, se apropie de el țanțoșă și-i făcu o plecăciune adîncă:

Desene de TIA PELTZ

— Imi permiteți, milord, să vă solicit dansul următor?

— Cu plăcere — răspunse el, complăcîndu-se în jocul ei. Arboră o mină gravă, plină de importanță. Dar știți, lady, programul muzical l-am uitat pe pian, acasă. Muzică nu vom avea!

Ii scoase haina aceea caraghioasă, cusută dintr-o stofă ce foșnea de atîta lemn și celofibră. Cu o stîngăcie caracteristică bărbaților, o cuprinse de mijloc și începu să fluiere în surdină un vals banal care îi mai persista în minte de la seratele dansante. Imta-ta, imta-ta — se învîrtea în piruete scurte, în spațiul îngust dintre divanul cu arcurile uzate, măsuța și scăunelul descleiat; gîfîind, abia trăgîndu-și răsuflarea, deveniră deodată gravi, preocupați de jocul de-a viața; dansau și umbra pîntecoasă a celor două trupuri lipite aluneca pe pereți, se cățăra pe tavan, fîlfîia în aer, se frîngea în colțuri; lumina și umbra cădeau alternativ pe chipul ei în timpul piruetelor. Deodată i se păru că o vede altfel. Se lipise de el cu capul lăsat pe spate, cu ochii și buzele întredeschise.

Și era atît de suplă, înfierbîntată de mișcarea ritmică, fragilă și ușoară, nefiresc de ușoară, ca o libelulă, ca un fulg de zăpadă sau ca suflarea omenească.

Se împiedică de valijoara ei și își pierdu echilibrul. Ea îi alunecă din brațe și căzu pe divan cu fața în sus.

El se prăbuși peste ea ca un copac retezat din rădăcină și amîndoi izbucniră, simultan, într-un hohot năvalnic de rîs. Se jucă cu mîinile prin părul ei bogat.

— Sîntem niște nebuni!

— Și ce! Și ce dacă sîntem...

Rîsul se stinse, subit.

— Ester...

— Da...?

In clipa aceea, el nu-i mai recunoscu ochii. Luceau de febră. Ii contemplă, hipnotizat de strălucirea lor stranie; răsuflarea i se opri cînd simți trupul ei fierbinte, încins încă de dans.

Sînii îi săltau de emoție.

Apoi, pe neașteptate, ea îl îmbrățișă violent. Il strînse cu putere la pieptul ei, cu o forță străină, nebănuită, și își cufundă buzele adînc în buzele lui. El închise fără voie ochii și nu mai îndrăzni să facă vreo mișcare.

— Dragul meu... — auzi el ca într-un vis amețitor șoaptele ei pline de tandrețe și teamă; dragul meu... să nu mă părăsești... niciodată... Paul, dragul meu! Aș vrea să mă cuibăresc în tine, să mă ascund de toate...

O strînse la pieptul lui cu toată puterea. Focul se încingea în ei deopotrivă, le tulbura mințile. Totul se mistuia, se risipea; nu rămînea pentru el decît ea, focarul dătător de viață. Visul lui se asemăna cu un zbor amețitor. O mîngîie pe obraji cu o tandrețe aspră, orbit de senzații necunoscute. Ah, inima lui! Bătea deasupra ei ca un clopot. Și răsuflarea ei! I se prelingea pe fața aprinsă, i se furișa tulburător printre firele de păr, spre tîmple. Abia cînd își lăsă buzele pe pieptu-i dezgolit, între sînii ei cu sfîrcurile micuțe, ea își încordă tot trupul într-o supremă sforțare și se apără cu înverșunare.

. . . .

Ii căută capul bîjbîind prin întuneric, îi umblă cu degetele prin păr, o scutură ușor, dar tot ceea ce trăiseră cu cîteva clipe în urmă se dusese pentru totdeauna. Nu fură în stare să ascundă acest lucru. Nici nu voiau.

Ea își lăsă capul pe pieptul lui și își lipi urechea în partea inimii.

— Ce-ți mai veni?

— Ascult. Ascult cum bate. O inimă vie. Stai, nu te mișca, să pot auzi. Acum, buf-buf! Ca o pompă. Ce poftă aș avea s-o sărut, dacă aș putea...

— Ești o zăpăcită. De ce n-ar bate, ce lucru grozav vezi tu în asta?

— Cînd omul moare, nu mai bate...

— Și ce ți se pare atît de ciudat? replică el, morocănos.

— Nimic, știu. Și respirația se oprește. Pe mine, cel mai mult mă înspăimîntă că n-am să mai pot respira. Uneori, cînd mi-e inima grea, îmi zic: „Ah, fetiță prostuță ce ești, nu vezi că respiri, că poți respira? Ce voluptate, ajunge numai să-ți dai seama la timp. Hai să încercăm împreună, vrei? Respiră... inspiră adînc, așa, ah! simți aerul? Și în timpul acesta spune-ți în gînd: Respir, respir, încă respir... sînt bogat...“

Fără voie, se lăsă prins de ideea ei năstrușnică. Traseră adînc din aerul umed al nopții de iunie. Era ca un fel de scurt exercițiu de înviorare nocturnă, din cele mai comune, care putea ispiti pe oricine. Ne prostim, își zicea el în sinea lui, dar fie: respiră, respiră Ester, te implor, respiră pe această lume și nu te mai opri niciodată, fie chiar și numai pentru mine — respiră! La un moment dat se ridică și se duse să închidă fereastra.

— Nu lăsa camuflajul, vreau să văd cerul! Mă simt aici ca într-o văgăună. Urăsc întunericul.

— Și eu!

Ii făcu pe plac și reveni pe divan; își aprinse o țigară și lumina roșie se legăna deasupra lor ca o geamandură pe luciul unei ape unduite. O cuprinse cu mîna stîngă pe după umeri, încercînd să-și îndrepte gîndurile pe făgașul preocupărilor comune. Ura cu toată ființa lui reflecțiile acelea

Jan Otcenasek (născut la 19 noiembrie 1924) este astăzi unul dintre cei mai de seamă scriitori ai Cehoslovaciei socialiste. Prozator de mari resurse, el și-a îndreptat atenția, de la începutul activității sale scriitoricești, spre actualitate, socotind, pe bună dreptate, că aceasta îi oferă un vast cîmp de inspirație. Primul său roman **Cu pasul mare**, apărut în anul 1952, înfățișează eforturile depuse de clasa muncitoare cehoslovacă pentru îndeplinirea primului plan cincinal. Coordonatele acțiunii sînt determinate de noile condiții de viață care s-au statornicit în țară după memorabilele evenimente din februarie 1948. Intr-un roman de mare răsunet, **Cetățeanul Brych** (1955), distins cu premiul de stat, Otcenasek dezvăluie modul în care aceleași evenimente s-au răsfrînt în conștiința intelectualității cehoslovace.

Cu **Romeo, Julieta și întunericul** (1958), autorul devine cunoscut și peste hotare. Cadrul romanului îl constituie vremurile sumbre ale ocupației fasciste; eroii sînt doi adolescenți care descoperă, în condițiile barbariei, dragostea. Pentru Paul, un tînăr ceh, absolvent de liceu, și Ester, o tînără evreică, care urma să plece pe drumul fără de întoarcere al lagărului de la Terezin, dragostea este o sursă de bucurii intense, dar și de mari primejdii.

Dragostea lor se petrece între cei patru pereți ai odăiței de elev a lui Paul, pe care bătrînul lui tată i-o amenajase în spatele atelierului său de croitorie. Ascunzătoarea e o mică oază în mijlocul unui deșert. Afară domnește teroarea ocupației: hitleriști patrulînd pe străzi, afișe care anunță executarea a mii de patrioți, lagărul de la Terezin, trădătorii care ascultă și transmit șoaptele.

Romeo, Julieta și întunericul — din care reproducem în această pagină cîteva fragmente — subliniază maturitatea artistică a autorului ei, care a reușit să transmită milioanelor de cititori din lumea întreagă — a fost tradusă în 18 limbi — un mesaj vibrant.

Menționăm că **Romeo, Julieta și întunericul** se află în curs de apariție la Editura tineretului.

---

[1] „Iubitei mele Monica“ (în limba germană în text) — (n.t.).

NOTE

Un poem agitatoric

Poetul Eugen Jebeleanu publică în ultimul număr al „Contemporanului" un poem de reală forţă agitatorică închinat alegerilor. Poemul scoate în relief ideea că viaţa nouă a poporului eliberat, care a obţinut putinţa de a alege socialismul — se datoreşte luptei necurmate, eroice, dusă de comunişti în anii asupririi capitaliste. Dramatismul acestei lupte este evocat în accente de mare intensitate lirică, deşi mijloacele poetice sînt sobre, lipsite de patetism exterior: „Ei nu puteau să aleagă, / ei trebuiau / să înainteze / orice-ar fi fost să fie, / prin aparenta placiditate a pietrei, / prin noaptea fluidă devenită deodată oţel, / prin vijelia care îi pîndea după / zidul mut / ca o haită ce-şi scutură perii metalici. / Ei nu puteau să aleagă, ei trebuiau să străbată / cu traspiraţia vieţii / prin chiar porii pietrei, / prin stînci născînd alte stînci, / prin peşteri căscînd alte peşteri, inele uriaşe de monştri, / viitori din viitori infinite". Imaginea finală transmite sentimentul unei mari împliniri, al siguranţei dobîndite prin victoria comuniştilor luptători.

Simplu sau simplist?

„Trei povestiri" de un simplism regretabil, publică într-un număr trecut al revistei „Tribuna" (nr. 9/a.c.) tînărul Pavel Aioanei. Concepute ca nişte istorisiri la persoana întîia, ele sînt de fapt nişte lungi monologuri fără adîncime şi culoare. Intenţia autorului n-ar fi în sine lipsită de interes. Este vorba de înfăţişarea cîtorva momente din peregrinarea familiei unui cizmar moldovean, gonit de seceta anilor de după război pînă în Transilvania. Desigur, întîmplările privite prin prisma unui băieţel abia răsărit, vioi şi naiv în acelaşi timp, ar fi putut fi interesante la lectură dacă... dacă băieţelul ar fi fost într-adevăr vioi şi nu numai naiv; şi dacă, prin intermediul lui, am fi ajuns totuşi să ne facem o idee asupra oamenilor pe lîngă care trece, asupra locurilor, asupra împrejurărilor etc. Din păcate, e greu să stabilim la eroii povestirilor o fizionomie, cîteva trăsături psihologice, o identitate chiar aproximativă. Oamenii se împart în categorii mari, buni — răi. Cei plecaţi în bejenie sînt buni, generoşi. Grădinarii, brutarii, cizmarii, precupeţele, cei ce cumpără casa familiei etc. în decursul povestirii sînt prezentaţi sumar, caricatural aproape. Un medic, care îngrijeşte vederea cizmarului, fiind dintre cei avuţi, o face doar „ca să experimenteze nişte injecţii". Comunistul îi dă băiatului bani să-şi cumpere bomboane (gestul e necaracteristic şi rămîne şi el anonim). Nimeni nu are o înfăţişare proprie, oricît de sumar schiţată; nici chiar membrii familiei în care mama şi sora rămîn nişte umbre, iar despre tată aflăm doar că are vederea scurtă.

Vrînd să povestească simplu, Pavel Aioanei n-a povestit decît simplist. Pe seama lui şi nu a eroului povestirii trebuie să punem lipsa simţului de observaţie, stîngăcia în caracterizare, slăbiciunea în construcţie...

DUMITRU DEMU „Pentru viaţă"
(Din „Expoziţia regională de pictură şi sculptură")

ETIC ŞI ESTETIC

(Urmare din pag. 1)

„esenţa umană", ci alterarea ei sub imperiul relaţiilor capitaliste, mobilizînd în acest scop şi pe scriitorii aflaţi sub influenţa ei ideologică. Arta „amorală" a burgheziei nu este amorală în sensul absolut al cuvîntului (pentru că o atare artă e imposibilă), ci o artă care tinde să releve cu ajutorul esteticului concepţiile şi moralitatea burgheză. Arta realismului socialist, dimpotrivă, militează pentru eliberarea esenţei umane, militează implicit pentru triumful conştiinţei socialiste, întrucît eliberarea esenţei umane, cucerirea de către om a condiţiei de „om uman", este posibilă numai cu condiţia dezvoltării şi consolidării construcţiei socialiste.

Problema concretă, de creaţie, care se ridică în raport cu această latură a bătăliei ideologice, este aceea de a se vedea în ce măsură, exaltînd bucuria manifestării unor emoţii specific umane, scriitorii (mai ales poeţii) o fac ţinînd seama de condiţiunile concret-istorice datorită cărora firea umană are posibilitatea de a se manifesta azi, în ţara noastră şi în orice ţară socialistă, atît de deplin şi atît de superb?

Nu intră în planul acestui articol să propunem soluţii. Mă voi mărgini să continui într-un fel şirul întrebărilor. In poezia lirică, senzaţia „eliberării" se traduce deobicei printr-un extaz nestăvilit, contaminatoriu. Tocmai acest extaz (transfigurat în imagini) este forma estetică a aderării la o anumită concepţie asupra lumii, la o anumită moralitate. Dar să nu uităm că şi individualismul maschează conţinutul său burghez tot printr-un soi de elogiu al eliberării individului. Dar în timp ce eliberarea cîştigată în socialism este a omului social, eliberarea preconizată de individualism este asocială, chiar antisocială.

Intrebarea e următoarea: optimismul ostentativ, extazul imagistic, bucuria trăirii, în creaţia poeţilor tineri, sînt întotdeauna de esenţă socialistă antiburgheză? Sau în procesul convertirii poziţiei eticopolitice se strecoară — pe neobservate — şi vreo „rămăşită" a materialului ideologic preexistent, adică a „individualismului burghez"?

Rezervîndu-mi dreptul de a reveni la „obiect" într-un articol consacrat volumelor recent apărute ale tinerilor poeţi, mă limitez a sugera criticii că ar trebui să se ocupe mai mult şi de aspectul ideologic pe care am încercat să-l înfăţişăm.

Mihai NOVICOV

(Continuare în nr. viitor)

Erotismul şi arta

(Urmare din pag. 1)

Evei? Dar atîtea şi atîtea ilustraţii de Holbein, ca să nu mai vorbim de celebrele desene licenţioase ale maeştrilor italieni, aflate la dispoziţia oricui în conştiincioase reproduceri germane? Iată dar că erotismul în artă nu e nici nou şi nu reprezintă nici un fel de revoluţie, cum opinează Denis de Rougemont.

E adevărat însă că literatura şi arta Occidentului manifestă în acest domeniu şi simptome fără precedent, vădind înclinaţii spre paroxism şi obsesie sexuală, dar din turnura ambiguă a frazelor menite să le constate, trebuiesc detaşate două categorii distincte şi alogene: scriitorii serioşi şi publicul. Filozoful francez spune că un european cultivat nu va putea să nu vadă în Proust, Musil, Lawrence, Breton, Miller decît freamătul obscur al unor aberaţii sexuale capabile să-l indigneze şi să-l nelinişteascǎ. Cu permisiunea d-sale, mă consider un european cultivat, dar mărturisesc că, neavînd înclinaţie spre deliciul nocturn al cercetării paginilor la lumină, cînd imaginaţia surescitată caută în hîrtie filigranul propriilor tale refulări, am văzut întotdeauna în Proust altceva decît pederastie, în Musil altceva decît incest, iar în Lawrence cu totul altceva decît un De Luxuria. *Şi nici măcar în Breton n-am putut realiza asemenea dezlănţuiri ale erotismului, ci mai curînd delirul contrafăcut al unui intelectual care şi-a alcătuit cu luciditate o mască de inovator, după cum în Nabocov disting cu claritate trucajul, farsa şi tentativa scandalului. Faptul că o carte ca* Lolita *s-a putut vinde în tiraje enorme, deşi ilustrează interesul unora pentru literatura perversiunii sexuale, arată totuşi, după noi, şi aspiraţia — fie şi confuză — a publicului spre cunoaşterea celor mai intime resorturi ale existenţei umane, aspiraţie pe care o exploatează fără scrupule o echipă dubioasă de editori abili în ticluirea de etichete înşelătoare. Pentru ca scopurile lor financiare să fie disimulate, asemenea editori caută să-şi asimileze clientela cu marii scriitori de la începutul secolului sau cu cei de astăzi care, preocupaţi de problematica omului contemporan, abordează viaţa erotică. O încercare de acest fel s-a făcut recent cu ultimul roman al lui Moravia,* La Noia, *al cărui erou însă nu poate fi pus sub semnul identităţii cu fauna din cărţile de erotomanie pentru că, după judicioasa observaţie a criticului italian Vigorelli, cititorul simte în sexualitatea paroxistică a acestui erou un impas al omului singuratic, fără raporturi cu societatea şi cu sine însuşi: „Valerie mi piaceva,* spune eroul, *dunque, perchè probabilmente vedevo in lei una specie di incarnazione del sentimento di incomunicabilità di cui soffrivo tanto"* *); *evident, cititorul nu va putea să nu-şi dea seama că remarcabilul scriitor denunţă de fapt în acest roman tocmai substratul uman şi social al maniei sexuale, drama izolării, groaza de sine, de propriul vid sufletesc al individului singuratic, stări de spirit în perimetrul cărora erotismul devine însăşi negaţia sa şi care sînt proprii condiţiei omului înstrăinat, în societatea bazată pe exploatare.*

Scriitorul adevărat are datoria de a nu ocoli aspectele moderne ale iubirii pentru ca ultimele rezidii ale minciunii sexuale să fie spulberate definitiv, dar cititorul aşteaptă să vadă în literatura actuală eroi nobili şi echilibraţi, cultivînd dragostea şi voluptatea în toată splendoarea plenitudinii sale şi nu trista paradă a perversiunilor cu care îl ispitesc autorii de duzină şi negustorii de cărţi gata oricînd să trucheze obscenităţi şi să prezinte în ambalaje insinuante operele marilor scriitori de altădată sau de astăzi. Pictorului de asemeni nu-i va refuza nimeni dreptul la cele mai subtile expresii ale voluptăţii şi emoţiei erotice, dar dacă omul va vibra în faţa nudului de o ingenuitate sublimă al lui Renoir sau chiar la acela al lui Modigliani stăpînit de o melancolică sexualitate, va încerca în schimb un sentiment dezagreabil privind cum pe o pînză de Van Dongen o femeie se descompune în tonuri de verde sau cum pe panoul unui suprarealist nudul are în locul sînului drept un fier de călcat!

Sîntem obligaţi să ascultăm cu atenţie toate întrebările omului, dar avem în acelaşi timp şi datoria de a-i răspunde cinstit.

A. E. BACONSKY

---

*) *Valeria îmi plăcea deci pentru că, probabil, vedeam în ea un fel de încarnare a sentimentului incomunicabilităţii de care sufeream atîta.*

POŞTA redacţiei

Nicolae Ionescu – Brăila. De ce atîta sfială şi atîtea precauţii în a vă mărturisi dorinţa de publicare? Nu stau bine unui marinar (şi încă ofiţer!) prevăzut cu însuşiri nespectaculoase dar certe, dintre care evidente sînt umorul şi pitorescul. Şi apoi, nu sînteţi la primul păcat public, de vreme ce aţi fost tipărit de „Cravata roşie". Să revenim însă la povestirea „Ambiţia lui Ilie Vîrtej". Sfada, jumătate în glumă, jumătate serioasă dintre bărbat şi nevastă, ca şi aceea dintre acelaşi căpăţînos Vîrtej — om de treabă şi sentimental, în fond — şi cumătra pentru destinul fetei, nasc scene savuroase, pilduitoare şi bine dozate. Hotărît, aveţi harul povestirii, al snoavei cu tîlc, insuficient dezvoltat şi original, dar autentic, miezos. Cel mai preţios dar este simţul actualităţii care, poate neaşteptat în raport cu profesia dvs., se manifestă într-unul din domeniile... uscatului, în lumea satului. Folosind limbajul matrozilor, aţi abordat o problemă deosebit de importantă pentru mersul nostru înainte: ciocnirea, foarte ascuţită în mediul rural, dintre condiţia şi conştiinţa socialistă pe de o parte şi mentalitatea veche pe de alta. Aşa cum precizaţi prin gura unui personaj, în voinţa lui Vîrtej de a-şi scuti fata de orice muncă fizică şi intelectuală peste cea gospodărească şi şcolară minimă, ca inutilă şi nedemnă de reputaţia sa de colectivist înstărit şi tată iubitor, dornic să evite copilului reeditarea eforturilor lui, — în această voinţă se vădeşte un ideal de fericire îngust, mic-burghez. Ba şi iluzoriu, căci presupusa beneficiară îl refuză, pregătindu-se să slujească colectivităţii şi ei înseşi, învăţînd şi lucrînd cu sprijinul gospodăriei, în ciuda părintelui. Conflictul lăuntric e însă tare comod rezolvat şi de aceea „poanta" povestirii e sigur previzibilă. Oare „ambiţia" lui Vîrtej, concepţia sa adînc înrădăcinată poate fi înfrîntă în decursul unei „prelucrări", la care participă convenţional absolut toţi factorii îndrumători? N-ar fi fost mai firesc, mai conform cu logica vieţii noi ca zguduit, să presupunem, de convorbirea aceasta, eroul să fie pus, de exemplu, faţă în faţă cu fiica sa care, crescută cum spuneţi în mentalitatea socialistă, pătrunsă de îndatoririle obşteşti şi de setea legitimă a afirmării de sine, să se arate capabilă să-l combată şi să-i topească definitiv rezistenţa? Exemplul viu e totdeauna şi, în primul rînd, în literatură, argumentul cel mai convingător.

Buiuc R. – Bacău. — Nu aveţi nevoie de o încurajare specială. Schiţele şi „momentele" numeroase şi fixate în medii variate la ţară şi la oraş indică experienţă de viaţă, un orizont social destul de întins, iar simplitatea construcţiei, concentrarea „anecdotei" şi concizia frazei presupun o vocaţie exersată cel puţin între patru pereţi şi, sperăm, făgăduită unei realizări depline. Mai puţin inspirat în evocarea suferinţelor şi samavolniciei trecutului, urmelor acestuia (Lona) dovediţi o sensibilitate merituoasă la aspectele cotidiene, minore aparent, ale prezentului socialist. Lăudabile sînt „Răbojul", unde expresia ruşinii celui care, neputînd învăţa în continuare, nu îndrăzneşte să se înscrie la cursuri de „teama" noii opinii publice, este exactă şi delicată iar strădania „profesorului" de a-i risipi stînjenirea, degajă o căldură, o afecţiune sugestivă pentru tipul nou de „apostol" al satului. De asemeni ne-au plăcut „Au cîntat dimineaţa cucoşii" (afară de titlu, impropriu!), în care devotamentul bătrînului cantonier e notat în modestia şi spontaneitatea sa, „Gardul", „Nu asfinţise soarele" pentru sobrietate şi în special „Piatra de hotar". Aci aţi reuşit să vă înfăţişaţi intenţia, interesantă, aproape perfect, printr-o economie de mijloace remarcabilă. Gestul bătrînei care scoate noaptea, pe furiş, pietrele îngropate tot de ea în momentul constituirii colectivei spre a marca locul unde a avut o biată sfoară de pămînt (cine ştie! Poate că...), este adînc emoţionant. Şi prezenţa bruscă a moşneagului îndărătul nevestei, subliniază prin muţenia ei ironică şi înţelegătoare totodată, zădărnicia, naivitatea primului impuls, în contrast cu luciditatea celuilalt. Păstrăm schiţa pentru publicare. Restul bucăţilor denotă însă o înclinaţie, împotriva căreia trebuie să luptaţi, către caricatural, către fiorosul schematic („Mascaţii") şi gustul ieftin, sentimental („Mărul") sau pur şi simplu spre convenţional („Un om fericit").

Mihail PETROVEANU

De vorbă cu AL. I. GHILIA

(Urmare din pag. 1)

cutăm modalităţile prozei, ar constitui-o analiza romanului Bărăgan de V. Em. Galan. M-a interesat întotdeauna proza acestuia, şi-n deosebi Bărăganul. Am citit cartea cu o senzaţie caracteristică: mi-am dat seama că analiza tipurilor umane, ca şi compoziţia generală a conflictului nu sînt decît emanaţia directă a vieţii. Spunînd aceasta, nu cred că simplific un proces creator complex pentru că îmi dau seama că un romancier ca V. Em. Galan nu s-a dus în Bărăgan cu un tratat de estetică în buzunar, ci în primul rînd însufleţit de dorinţa de a rezolva problemele literare ale romanului său în funcţie de realitate.

— Totuşi, există un element foarte concret în discuţia unei opere literare — originalitatea ei. Ce credeţi că determină acea sumă de trăsături particulare în stare să recomande personalitatea unică a unui artist?

— După părerea mea, originalitatea unui scriitor constă, în ultimă instanţă, în surprinderea crîmpeielor esenţiale de viaţă, în stare să arunce o lumină semnificativă asupra stadiului prezent al conştiinţei sociale, şi, dacă se poate, asupra viitorului.

— Originalitatea presupune şi o anumită expresie care ţine de arta propriu zisă, de opera literară. Distingeţi asemenea căutări în planul mijloacelor de expresie ale prozatorilor noştri?

— Căutări, căutări... Un romancier autentic e într-o continuă, febrilă căutare, dar nu angajat într-un joc steril. Originalitatea vine din ce ai să spui. Evident, şi din modul cum spui... între ce şi cum existînd obligatoriu o perfectă legătură logică şi dialectică. După mine, căutările sînt momentele de răgaz dintre două cărţi, respiraţia înainte de a te arunca de pe trambulină. Cu condiţia însă ca, odată aruncat să fii tu însuţi. Uite ce se întîmplă în plastica tînără. Colegii noştri de penel caută şi ei. Vizitează ultima expoziţie. Căutări, căutări... Incercăm formule Ciucurenco, formule italiene, franţuzeşti, mai sînt cîte unii, pe ici, pe colo babişti. Şi ce-i cu asta? La Modigliani, ochii enormi, stilizaţi, intens albaştri sau intens verzi, deschid ferestre adînci spre cunoaşterea fiinţei umane şi secretul unei anumite nuanţe de gris nu constă în modul cum îl aşterni pe pînză ci în ce anume vrei să exprimi prin el. Piliuţă cu al său 1907 interesează în primul rînd prin viziunea contemporană pe care o are asupra evenimentului istoric şi nu prin procedeele matissiene sau nematissiene pe care le foloseşte. Deci cam asta ar fi cu prezenta dilemă: analiză sau epică de acţiune? Nu ştiu. Nu se poate absolutiza nimic. Inţeleg preocuparea unui scriitor de a-şi impune, să zicem, punctul lui de vedere asupra creaţiei, modalitatea sa artistică, dar tot atît de adevărat este că un alt scriitor autentic, oricît de convins ar fi de izbînzile confratelui nu va renunţa niciodată la propriile lui mijloace prin care şi ei pot ajunge la izbînzi similare. Şi asta e foarte bine. In coordonatele largi ale realismului socialist este loc pentru orice temperament artistic, pentru cea mai mare diversitate de stiluri, inclusiv aş zice, şi pentru romanul de atmosferă.

— Tocmai, cum explicaţi folosirea procedeului acesta în ultimul dvs. roman Ieşirea din Apocalips?

— L-am scris aşa pentru că asta a fost modalitatea artistică cea mai eficientă în transmiterea stării de coşmar, de „apocalips", din anii dictaturii fasciste. Pentru că atmosfera impregnată cu notaţia psihologică şi cu un ritm alert, cinematografic, obţinut prin alternanţa planurilor, materializează artistic absurdul. Pe de o parte, absurdul (fascismul, războiul) în prezentarea lucrurilor şi oamenilor văzuţi în planul normal, un absurd care distruge logica şi normalul, proiectînd lumea în ireal. Pe de altă parte, prezenţa lucidităţii, care se opune, adică prezenţa puternică a comuniştilor care distrug absurdul în numele logicii şi al vieţii. O altă carte n-o s-o mai scriu aşa. O să scriu aşa cum îmi va cere intransigent, înainte de toate, MATERIALUL DE VIAŢĂ. După părerea mea, revenind la dilema „analiză-creaţie", mi se pare că singurul lucru de care trebuie să ne ferim e să nu absolutizăm. Personal, înclin mai mult spre atmosferă şi analiză, dar aici se ridică problema ritmului. Epoca noastră e plină de dinamism, de prefaceri. Foarte adevărat. Dar acest ritm trepidant, acest continuu asalt dat împotriva timpului, constituie de fapt elementul esenţial al atmosferei contemporane. Cum Sadoveanu zugrăvea atmosfera vechilor tîrguri prăfuite de provincie prin dilatarea timpului şi golirea lui de orice mişcare, cine îl poate opri pe un romancier al realismului socialist să opereze azi cu procedee inverse şi să obţină prin ritm şi alternanţă de planuri, mişcări de mase, etc. un foarte bun roman de atmosferă.

— Personal nefiind implicat, să-i sancţionăm pe vinovaţi, dar să ştim: de ce?

— Pentru o proză artistică superioară, obiectivă, criticii făcînd un lucru excelent pentru care nu pot fi îndeajuns felicitaţi, au deschis focul împotriva tradiţionalismului, păşunismului, a tuturor anacronismelor primitive, dar nu ştiu de ce, pe ici, pe colo, s-a creat prejudecata că şi lirismul trebuie pus la stîlpul infamiei. E o falsă înţelegere a problemei. S-a produs o confuzie între esenţă şi aparenţă. Lirism s-a crezut a fi pur şi simplu poezia contrafăcută a reporterilor superficiali, care au compromis, e adevărat, din lipsă de simţire autentică, noţiunea de lirism. S-a uitat faptul că mari opere din literatura romînă şi universală sînt străbătute de un autentic fior liric, care le face cu atît mai tulburătoare şi mai apropiate de sufletul cititorilor. Dacă n-ar fi să dau decît cîteva exemple: Sadoveanu, Şolohov, Hemingway, Steinbeck, Faulkner şi încă ar fi de ajuns. Nu ştiu cum să spun, dar decît uscăciune artistică, decît senzaţia că — citind o carte — umbli prin nisipul Saharei, mai bine, fie chiar şi exces

de lirism! Lirismul autentic, de mare suflu, dezgheaţă şi zăpezile Nordului. Dar destul! Incep să mă aprind şi eu cînd mă aprind devin liric... liric şi sentimental.

— Deci, în ceea ce vă priveşte, s-ar părea că tot criticii ar avea dreptate...

— Bineînţeles, poţi spune altceva despre critici!

Miron DRAGU

Romeo, Julieta şi întunericul

zadarnice şi inutile despre moarte, care n-aveau decît darul să chinuiască omul, fără rost. Ce i-a venit să înceapă cu ele? Nu era de ajuns că moartea împînzea tot oraşul? Dar ea nu avea de unde să ştie.

— Ce ai de gînd să faci după război? Vreau să spun, în afară de faptul că vei deveni soţia mea?

O simţi lipindu-se de el cu recunoştinţă:

— Soţia ta? Paul...

— Da. Ce ţi se pare aşa de extraordinar? E un lucru firesc.

— Firesc... — repetă ea în şoaptă, ca pentru sine.

— Nu crezi?

— Ba cred. Pe tine te cred. Incolo, pe nimeni, numai pe tine. Ştii? Acum eu nu mai am pe nimeni, în afară de tine... Dar totul mi se pare atît de ciudat! Cînd va fi asta? Şi ce-ai să te faci cu mine? O să mă mai iubeşti oare, cînd s-o termina cu povestea asta? Poate că dacă nu ar fi venit nenorocirea asta, nici nu ne-am fi cunoscut şi nu ne-am fi iubit cum ne iubim. Ce zici? Poate că am fi trecut pe stradă, unul pe lîngă celălalt, tu ai fi mers cu alta şi nici n-ai fi întors capul...

— Asta nu-i adevărat — se apără el, violent.

— Nu ştiu. Dar totul mi se pare atît de aparte. Şi... pe urmă... ne deosebim mult unul de celălalt. Tu eşti aşa... serios...

— Inainte nu am fost aşa...

— ...şi puţin cam morocănos. Pe cînd eu...

— Tu eşti o zvăpăiată.

— Tata spunea... trăsnită.

— Avea dreptate. Dar mie nu-mi pasă. Eu te iubesc cu adevărat. Pe nimeni încă n-am iubit pe lumea asta, aşa cum te iubesc pe tine. Crede-mă!

— Şi eşti fericit aici, lîngă mine?

Ezită să răspundă. Cuvîntul i se păru puţin nelalocul lui, fără rost, artificial, ca dintr-un roman siropos pentru fetele de pension.

Incuviinţă în tăcere şi fugi cu privirea în altă parte. Simţi pe ceafă mîna ei mîngîietoare; îi alunecă pe umăr; îşi întoarse capul şi surprinse privirea ei fixă şi gravă.

— Eu sînt tare fericită lîngă tine!

……

O cuprinse în braţe şi îi închise gura cu buzele. Femeie pălăvrăgioaică, îşi zise în sinea lui. Dar se simţea fericit că era tocmai aşa cum era, vioaie şi neastîmpărată, clocotind de idei surprinzătoare, plină de o curiozitate nepotolită, de o fantezie uluitoare şi cu o variaţie spontană de dispoziţii şi sentimente; o idee o fugărea pe cealaltă, abia izbutea să le urmărească.

— Paul — întrebă deodată, ca din senin — dar dincolo de stele ce se mai află?

— Cum adică...? Ce vrei să fie, alte stele. Universul. Nesfîrşitul...

— Şi mai departe? Dincolo de toate astea?

— Alte stele, alte lumi, şi tot aşa mai departe... li se spune galaxii...

— Şi acolo e Dumnezeu?

Nu şi-a pus niciodată asemenea probleme; pentru un viitor om de ştiinţă i se păreau de-a dreptul umilitoare.

— Nu ştiu — mormăi el, fără nici un chef. Strînse din umeri. Nu m-am gîndit la asta. Ştii, eu sînt pentru ştiinţă. Celelalte nu sînt decît basme fără cap şi fără coadă. Dar tu? Tu crezi în Dumnezeu? In care? In al vostru?

— Eu? Nici eu nu ştiu. Iţi mărturisesc sincer că uneori aproape că aş vrea să existe. Ştii, un bătrînel bun şi drept, căruia omul să i se poată plînge atunci cînd alţi oameni îl persecută fără să ştie de ce. E o prostie, nu-i aşa? Dar poate că atunci nu mi-ar mai fi aşa de frică... Poate că mi-ar face un semn cu degetul şi mi-ar spune: „Hai, Ester, vino aici la mine sus, şi nu te mai teme de nimic, fetiţa mea! Acolo jos nu te mai vor, fiindcă nu eşti ariană..."

— Ester! ţipă el, înspăimîntat. Dar eu te vreau!

— Da, ştiu. Dar el probabil că nu există, nu-i aşa? Ar putea oare să stea şi să privească la toate astea, numai aşa...? Ştii, acasă noi nu am trăit de loc în spirit religios. Tata se ducea o dată pe an la Cadiş[2]. Cred că o făcea mai mult din obişnuinţă şi din respect pentru bunicul. Tata credea în ştiinţă, ca şi tine. Şi eu cred în ea. Şi sînt fericită că eşti aşa de înţelept, că ştii atît de multe.

— Iar eu sînt fericit că exişti — spuse el oftînd, dureros înduioşat de cuvintele ei. O cuprinse în braţe, o acoperi cu trupul lui şi o sărută pe buze pur, de data aceasta fără vijelia simţurilor învolburate; o mîngîie pe obraji, biruit de ecoul surd care răsuna între ei. Un fel de cîntec în surdină, fără cuvinte, vibra în el; un cîntec pe care nimeni altul decît ei nu putea să-l audă şi totuşi era atît de material şi de prezent. Se ridică, lăsă hîrtia şifonată a camuflajului şi aprinse lampa. Dorea nespus să-i privească faţa.

Il aşteptă cu ochii strălucitori şi cu braţele deschise; el îşi lăsă capul pe pernă alături de al ei şi îi şopti în păr tot ce-i venea pe limbă, un refren fără cuvinte pe care nimeni altul decît el nu-l putea auzi şi totuşi era atît de material şi de prezent: „Ştii, eu sînt fericit că te-ai născut. Ester? O stea? Am descoperit-o din întîmplare într-un parc, pe o bancă. Ah, ce prostie! Dar nu-i nimic, fie! Din ce constelaţie o fi căzut? Nu ştiu. Trebuie să devii soţia mea, m-auzi? M-auzi? Poate că vorbesc stîngaci, prosteşte, nu mă pricep să vorbesc altfel... dar crede-mă, aşa e! Tu-mi eşti atît de aproape... mai aproape chiar decît tata, decît mama. De acum înainte mi-ar fi teamă pe lumea aceasta fără tine! Nici nu-mi pot închipui aşa ceva. O dată, cînd o să-i întîlnesc pe părinţii tăi, o să le spun: Vă mulţumesc! Şi o să le mai spun că niciodată nu voi înceta să te iubesc. Te voi iubi mereu...

In romîneşte de JEAN GROSU

---

[2] Cadiş — rugăciune pentru pomenirea morţilor la evrei (n.t.).

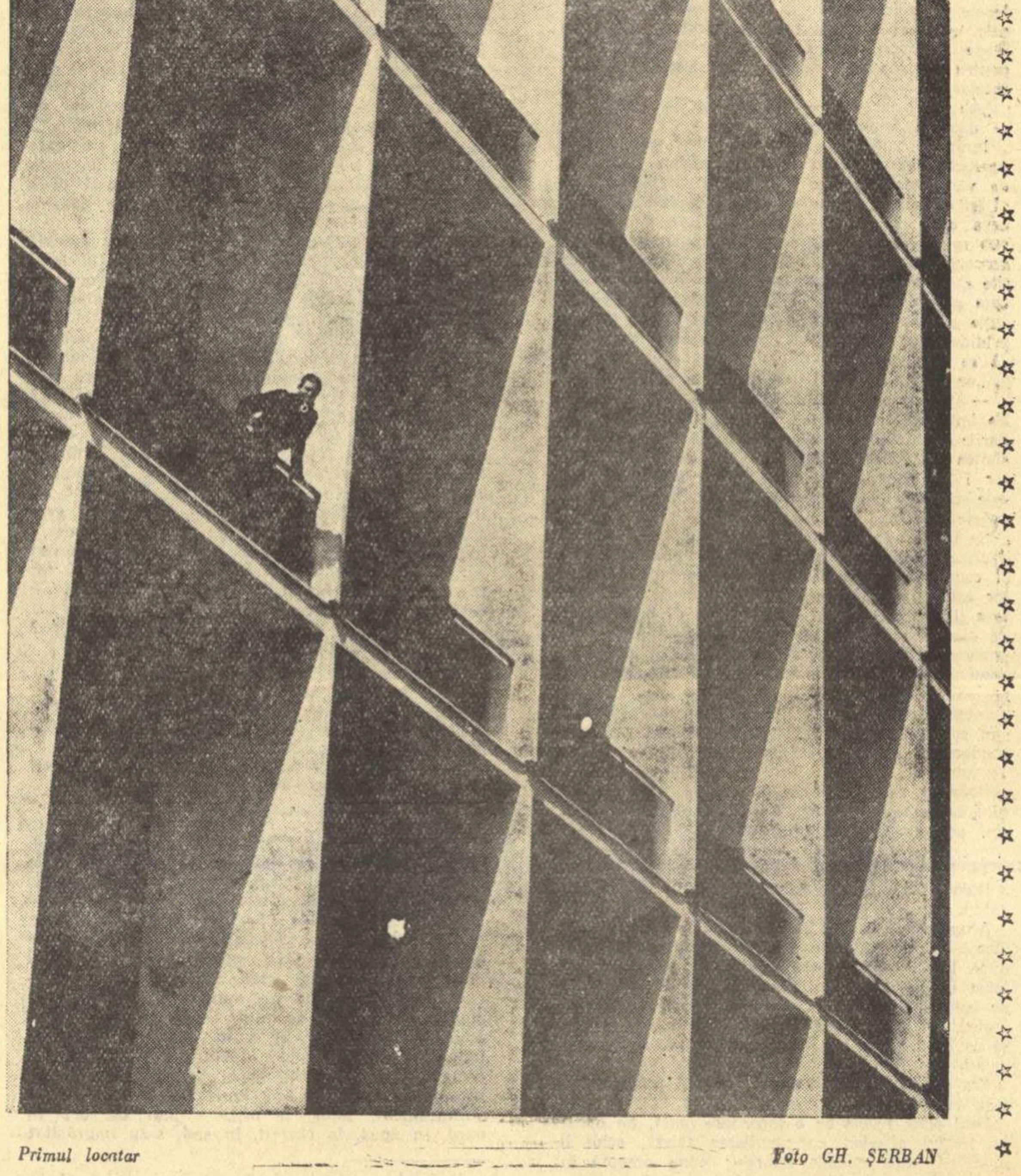

Primul locatar

Foto GH. ŞERBAN

O piesă pentru teatrul de amatori

Povestea cu șorțurile schimbate de Constanța Bratu, apărută în nr. 2/1961 al revistei „Teatrul", e mai mult o farsă (nelirică!) decît o comedie, cum o numește autoarea. Premiată în cadrul concursului „Vasile Alecsandri", piesa e destinată spre a fi jucată în special de echipele de amatori; pledează pentru aceasta faptul că problemele de regie și de interpretare pe care le ridică nu sînt prea dificile (ceea ce nu înseamnă că sînt neinteresante) și, bineînțeles actualitatea subiectului tratat. Căci ne aflăm în fața unei încercări de abordare, — cu mijloace care o fac să depășească nivelul multora dintre producțiile teatrale pentru echipele de amatori, — a unor aspecte semnificative ale vieții de azi. Acțiunea, care reunește pe scenă figurile unor tinere țesătoare de la o întreprindere textilă, e urmărită cu suplețe, cursivitate, și atmosfera de voie bună pe care o degajă piesa se poate transmite cu ușurință spectatorului. Se cuvine relevat, de asemenea, mobilul educativ al piesei (transformarea morală, cu ajutorul colectivului, a Elenei Aioanei II), deși în această direcție s-ar putea spune că autoarea nu găsește totdeauna soluții artistice adecvate (discuțiile pe care le poartă Elena Aioanei I, Catinca, Varvara cu colega lor sînt artificial pedagogice).

Comicul de situații predomină, mai ales în tabloul al doilea. S-ar putea spune chiar că primul tablou nu reprezintă decît o pregătire a celui de al doilea, o stabilire a premizelor comice. Sînt prezentate personajele: Elena Aioanei I și Elena Aioanei II (identitatea lor nominală va da naștere, mai tîrziu, la tot felul de confuzii burlești) și sora geamănă a celei din urmă, Irina Aioanei (deci străvechiul motiv comic al „gemenilor", pe care-l folosea și comedia latină). O stîngăcie de construcție o constituie faptul că primul tablou e prea expozitiv și de o vervă comică mai redusă, în timp ce resorturile propriu-zise ale farsei se declanșează abia în tabloul II. Limitele impuse de „gen" nu făceau posibilă decît schițarea unor caractere (aici autoarea dovedește îndeminare), dar în tabloul II e abandonată în prea mare măsură această preocupare, în favoarea unor efecte comice bazate pe simple confuzii de situații. In afara funcției de a sancționa anumite defecte (în piesa de care ne ocupăm se intentează, prin comic, un proces lenei, birocratismului etc.) rîsul are și funcția de a crea o destindere (poate că se exagerează în acest sens în tabloul II al Poveștii cu șorțurile schimbate). I s-ar putea de asemenea reproșa autoarei că nu exploatează toate premizele stabilite în tabloul I al farsei. Un personaj cum e Catinca e aproape total părăsit în vîrtejul de imbroglio-uri din tabloul II. Același lucru se poate spune despre Varvara, tînără cam romanțioasă și naivă care-și pune întrebări de acest fel: „Adică, dacă lucrezi pentru construirea socialismului, n-ai voie să iubești?" La care Irina îi răspunde sentențios: „Dragostea adevărată îți dă mai multă sete de viață și putere de muncă" (asemenea remarci obișnuite se mai întîlnesc în piesă). Umorul e introdus în replică prin calambururi nu totdeauna de cea mai bună calitate (Eforie-euforie; trandafiri moldovenești — în sensul de „cîrnați", — și trandafiri etc.). In ce constau meritele acestei farse?

In primul rînd, în actualitatea temei alese de autoare, pe care am subliniat-o și mai sus; apoi, în faptul că, — în ciuda unor estompări nepotrivite sau a unor stîngăcii — resursele comicului sînt folosite cu o abilitate care nu o dată depășește simplul meșteșug. In tratarea personajului Elenei Aioanei I (țesătoarea care devine fruntașă pe fabrică) autoarea izbutește să evite clișeul facil (cum nu se întîmplă în cazul funcționarului birocrat Pigulete, de pildă) și să transmită o undă de simpatie autentică, care nuanțează atmosfera comică a piesei.

Comicul burlesc — mai rudimentar în resorturile lui, dar și de o accesibilitate mai directă — își păstrează, în fața modalităților mai complexe, dreptul lui la existența artistică. In părțile ei izbutite, piesa Constanței Bratu e o confirmare a acestui

CALINESCU

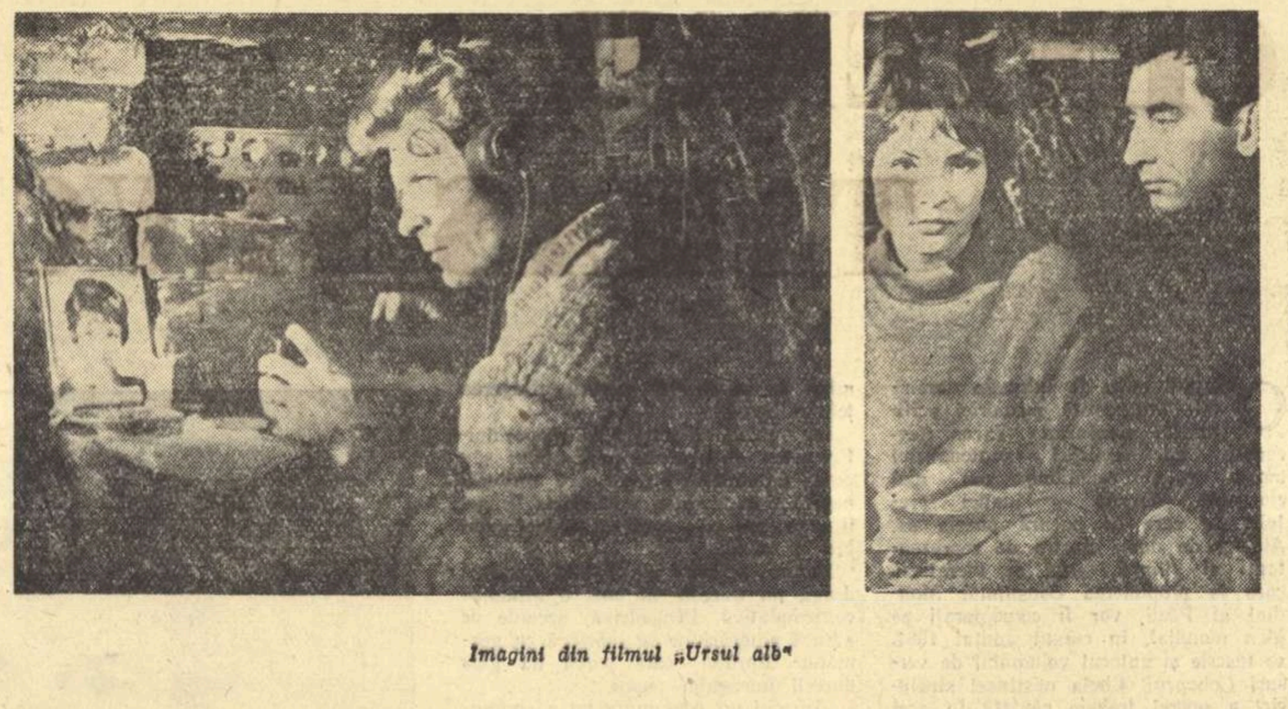

Imagini din filmul „Ursul alb"

MAI MULTA ATENȚIE !

Numărul 4/1960 al culegerii „Probleme de teatru și cinematografie", editată de Institutul de studii romîno-sovietic, cuprinde un bogat și variat material tradus din presa de specialitate. Sînt prezentate piesele: „Deasupra Niprului" de Al. Korneiciuk și „Nuvelă siberiană" de L. Mitrofanov. K. Scerbakov și A. Tamarcenko semnează cronicile dramatice ale piesei „In ceasul al doisprezecelea" de A. Arbuzov, jucată la Moscova pe scena M.H.A.T.-ului și la Leningrad, pe scena Teatrului Academic de Dramă „A.S. Puskin". Interesante studii și articole aparținînd lui G. Tovstonogov, N. Pogodin, N. Ohlopkov, I. Zavadski, L. Vivien, S. Gherasimov, M. Bleiman alcătuiesc un material de studiu deosebit de important.

Așa cum s-a mai menționat într-o altă notă apărută în „Gazeta literară" (care se referea la un număr anterior al publicației), ar fi de dorit ca traducerea în limba romînă a acestor texte să fie mai îngrijită. Transcrierea numelor este greșită (*Trepilov* — pag. 43 și *Teplev* — pag. 81. ambele în loc de *Treplev*; Mossovet pag. 72 în loc de *Mossoviet* etc.) In cuprinsul aceluiași articol („Eroii și temele lui Victor Rozov" de I. Solovieva), piesa „In căutarea bucuriei" (titlu sub care s-a jucat și pe scenele noastre) apare cînd „In căutarea bucuriei" la pagina 10, cînd „In căutarea fericirii" — pagina 27. Scenariul lui B. Metalnikov este intitulat în articolul semnat de M. Bleiman „Dragostea lui Aleșka" (pag. 119), iar într-o notă care-i anunță publicarea în „Iskusstvo kino", același scenariu se numește „Iubirea lui Alioșa". Dată fiind importanța deosebită a textelor publicate s-ar cuveni o deosebită atenție în redactarea acestora.

CARNET cinematografic

URSUL ALB

După primele episoade de întîmplări dinamice, filmul polonez se anunță palpitant. Un deținut dintr-un lagăr de concentrare evadează din trenul care-l duce spre moarte și nimerește într-o localitate poloneză, vestită pentru sporturile ei de iarnă.

Pe străzile acoperite de zăpadă cutreieră soldații nemți înarmați pînă în dinți, menținînd teroarea. Adăpostit de mica familie a fotografului, evadatul vrea să ferească gazdele de primejdiile complicității. Este bine surprinsă atmosfera de încordare care domnește cîteva zile în sărăcăcioasa locuință. Deținutul se poartă discret, tăcut, nevrînd să stinjenească pe cei din jur, interpretînd asprimea tînărului Michal ca o acuzație indirectă pentru amenințările suplimentare pe care le-a adus cu sine în această casă

Cînd părăsește locuința într-o seară și urmele lui se întipăresc în zăpadă pe drumul spre pădure, Michal aleargă după el, îl cuprinde protector de umăr și-l întoarce în adăpostul comun. Michal se arată a fi un partizan temerar, care îndeplinește complicate sarcini conspirative. Din efortul de a îndepărta înfiorătorul pericol, se naște solidaritatea dură, bărbătească între oameni atît de diferiți ca temperament și experiență de viață.

Resemnarea care se degajă din privirile blajine ale deținutului, o anume înțelepciune a răbdării și a rezistenței, învățată prin imensa suferință, sînt relevate în interpretarea actorului Gustav Holoubek.

Cineaștii polonezi tratează cu insistență tema tragică a războiului, urmărind consecințele pe care le produce asupra oamenilor contactul cu bestialitatea fascistă. Ne amintim din filmul *Adevăratul sfîrșit al războiului*, stăruința cu care regizorul Jerzy Kawalerovicz înfățișa convulsiile nebuniei ca rezultat al spaimei de teroare. Și aici, în filmul *Ursul alb*, tema inițială a solidarității umane deviază într-o cercetare oarecum abstractă a acumulării fricii în fața morții, care atinge pînă la urmă un fel de nepăsare stranie.

Deghizat în urs alb ca distracție de bîlci, și fotografiat în cele mai diverse poziții împreună cu ofițerii hitleriști și amantele lor — „amintire din Zakopane" —, evadatul devine pentru regizorul Jerzy Żarzycki un simbol al umilirii omului. Ursul este supus capriciilor jignitoare, cumpărat ca o jucărie vie pentru amanta maiorului neamț, hărțuit de soldați și de copii. Din ciudatele situații alese, regizorul încearcă să sugereze o anume detașare a eroului care suportă stoic totul, deprins, prin îndelunga tortură fascistă, cu invazia de sălbăticie. Intr-o conversație cu maiorul neamț, evadatul explică teoria lui asupra spaimei de moarte, epuizată prin aglomerare, prin prisos.

In această parte a filmului, regia abdică de la linia realistă; abundă împrejurările neverosimile, încheiate cu o nouă evadare senzațională a eroului, evadare chiar din bîrlogul nazist, în fața unei asistențe numeroase, formate din ofițeri fasciști, gata de orice crimă. Mult mai bine ar fi fost dacă regizorul și-ar fi valorificat talentul zăbovind asupra momentelor de confruntare a evadatului cu partizanii polonezi, cînd convins de dovezile lor de prietenie și generozitate el întrezărește sensul luptei care trebuie purtată. In loc de aceasta, filmul se înfundă într-un labirint al confuziei, evidențiind o ciocnire teoretică, arbitrară, neveridică între un ofițer hitlerist, pretentat de experimente filozofice și un condamnat la moarte, predispus la îndurarea docilă a umilințelor fără un scop activ precis.

Dacă preocuparea regizorului de a da un conținut aventurilor captivante, stării de „suspensie", neocolind sensul tragic al războiului, este salutară, mai puțin acceptabilă ne apare abandonarea direcției principale, realiste, de elogiere a rezistenței hotărîte în fața fascismului, în favoarea unor construcții abstracte despre groază și umilință.

S. DAMIAN

INTERVIU CU ARTISTUL POPORULUI GEORGE VRACA DESPRE:

- **Noi piese romînești în pregătire**
- **Activitatea teatrului „C. Nottara" în deplasare**
- **George Vraca-regizor**

Ne-am adresat artistului poporului George Vraca, directorul Teatrului „Constantin Nottara", rugîndu-l să ne vorbească despre noile proiecte ale teatrului pe care îl conduce.

— *Colectivul teatrului nostru dorește ca activitatea sa viitoare să fie demnă de exemplul cetățenesc și profesional al marelui actor Constantin Nottara. Ne vom strădui în primul rînd să promovăm literatura dramatică originală.*

Dacă în prima parte a stagiunii, teatrul nostru a avut realizări mai mult sau mai puțin izbutite cu spectacolele: Scandaloasa legătură dintre domnul Kettle și doamna Moon, Fiul secolului, Nopți în Madrid, Cînd înfloresc migdalii, *partea a doua a stagiunii noastre este închinată literaturii dramatice romînești.*

— Ce piese originale noi aveți în pregătire?

— *Am început repetițiile la poemul dramatic* Primăvara *de Aurel Mihale, închinat celei de a 40-a aniversări a partidului și la comedia* Cîntă privighetorile *de Lucia Demetrius, muzica fiind compusă de Aurel Giroveanu. Mai avem în vedere piesele:* Prietenul meu *de Ana Novac,* Caravana *de Dinu Bondi și* In noaptea asta nu doarme nimeni *de Florian Potra. Dorința noastră este ca toate aceste piese să le înfățișăm spectatorilor pînă la sfîrșitul acestei stagiuni.*

Autorii noștri se străduiesc ca personajele pieselor lor să reflecte poezia, visul constructiv, eroismul anilor pe care îi trăim. Viața noastră nouă și oamenii care o făuresc sînt surse inepuizabile de inspirație pentru dramaturgie.

— Vă rugăm să ne vorbiți despre felul cum își vor desfășura munca, în teatrul dumneavoastră, tinerii actori.

— *A doua noastră sarcină importantă este promovarea tineretului. Iubesc tineretul și în special tineretul din teatrul pe care-l conduc. Au talent și ambiții artistice. Toți tinerii noștri actori au crescut și se dezvoltă în spiritul artei noi, socialiste. Generația tînără este formată din actori ce vor ocupa cu cinste locurile noastre. Ei vor trebui să-și continue studiile, munca severă și vor avea mari satisfacții descoperind forme noi de exprimare în artă. Contactul permanent cu viața constituie o condiție importantă pentru înfățișarea eroilor contemporani. Cred în generația tînără și, în teatrul pe care-l conduc, voi încredința tinerilor actori sarcini grele, care le vor face cinste.*

Vom căuta să mai aducem în teatrul nostru tineri înzestrați. Deocamdată l-am angajat pe I. Dichiseanu și joacă la noi în reprezentație — „împrumutat" de la Teatrul de Stat din Timișoara — Cristea Avram (cunoscut și din filme). De asemenea, vom mai utiliza în spectacole și actori de la alte teatre, dacă necesitățile repertoriului o vor cere. Deocamdată, pentru rolul Cleopatrei din piesa lui Shakespeare Antoniu și Cleopatra, *am apelat la Olga Tudorache de la Teatrul pentru tineret și copii. Pe lîngă colectivul nostru de regizori (G. Rafael, Sanda Manu și Gh. Cheța) vom mai invita să monteze spectacole și regizori de la alte teatre. Acest lucru nu e o inițiativă nouă, fiindcă pînă acum au mai realizat spectacole în teatrul nostru regizorii Mircea Avram* (Cînd înfloresc migdalii) *și George Teodorescu* (Antoniu și Cleopatra).

— Dacă ați vrea să ne dați cîteva date în legătură cu activitatea teatrului în afara spectacolelor date pe cele două scene...

— *Teatrul nostru are o bună tradiție în prezentarea unor spectacole în regiune, cu piese din repertoriul său. Aceste deplasări sînt săptămînale. In campania de pregătire a alegerilor, actorii noștri, constituiți în trei brigăzi, au făcut peste 80 de deplasări în întreprinderile mari din București și în regiune.*

— Știm că teatrul „Constantin Nottara" și-a alcătuit un proiect de repertoriu.

— *Am alcătuit într-adevăr un proiect pe 18 luni — ceea ce, în limbaj teatral, înseamnă două stagiuni. Urmărim să înfățișăm publicului nostru piese cu o tematică variată, aparținînd literaturii romîne, sovietice și altor literaturi. Piesele pe care ne-am propus să le jucăm vor asigura repertoriul ambelor scene.*

— Am aflat că dumneavoastră veți regiza poemul dramatic *Primăvara* de Aurel Mihale. Ce ne puteți spune despre acest debut?

— *Mi-am luat această sarcină grea, îndemînat de factura acestei piese, — un poem închinat omului și vieții noi, învingătoare. Sper că voi putea duce la bun sfîrșit această muncă deosebit de grea și de plăcută. Presa și spectatorii își vor spune cuvîntul.*

A. FIANU

Teatrul Muncitoresc C. F. R.

„Puterea întunericului" de Lev Tolstoi

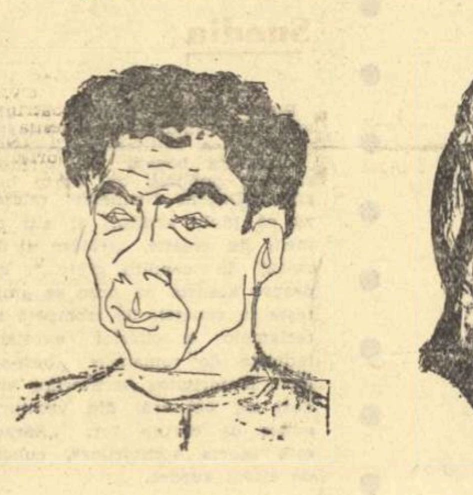

COLEA RAUTU
(Nichita)

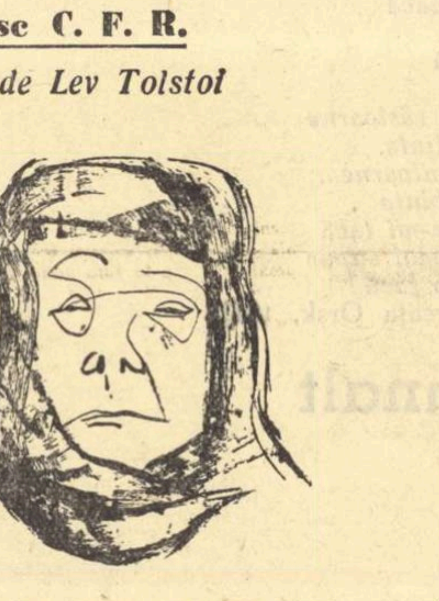

NELLY NICOLAU-ȘTEFANESCU
(Matriona)

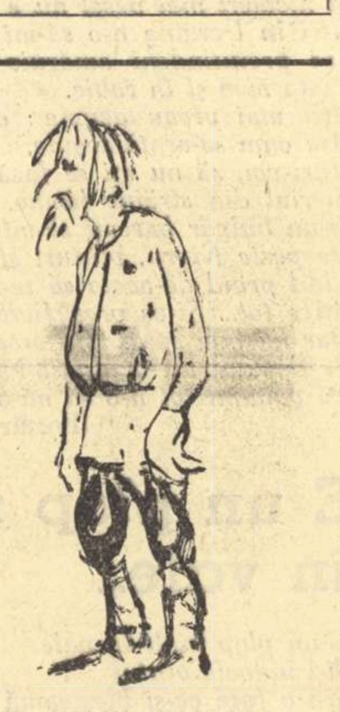

ȘT. MIHAILESCU-BRAILA
(Achim)

Desene de IONIȚĂ JIANU

Pe marginea unor probleme ale dezvoltării actorilor tineri

„Gazeta literară" a inițiat o discuție asupra unor probleme ale promovării și dezvoltării actorilor tineri în teatrele noastre, discuție la care au participat, deopotrivă, actori și regizori tineri de la teatrele din Capitală precum și actori sau regizori cu veche experiență în teatru și cu răspunderi în procesul de formare și valorificare a noilor cadre actoricești. Insăși amploarea și diversitatea acestei participări dovedesc interesul și stringența problemelor puse în discuție, preocuparea continuă a teatrului nostru pentru dezvoltarea tineretului actoricesc, pentru creșterea unor generații noi de actori talentați.

Discuția purtată în paginile „Gazetei literare" a pus încă o dată în lumină grija partidului și a statului nostru pentru formarea și dezvoltarea cadrelor noi de actori — schimbul de mîine al teatrului —, condițiile excepționale care îi întîmpină pe absolvenții Institutului de teatru oriunde vor fi repartizați, dragostea și căldura cu care tinerii actori sînt primiți de către spectatori.

Trăim incontestabil o epocă în care fiecare tînăr actor — ca orice om de artă din patria noastră — își poate valorifica pe deplin talentul, are posibilități nelimitate de a-și pune întreaga sa energie creatoare în slujba unei arte superioare, strîns legată de viața, năzuințele și sensibilitatea estetică a omului nou, constructor al socialismului. Tînărul actor contemporan nu mai trăiește sub spectrul ratării sau al mizeriei materiale, nu mai gîndește cu spaimă la concurența „bătrînilor" sau la faptul că nu-și va putea abandona vreodată livreaua de valet și replica totalizînd două propoziții simple și nici un sentiment.

Discuția a evidențiat de asemeni și unele deficiențe care mai există în promovarea tinerilor actori, în sudarea legăturii lor cu colectivul teatrului, în distribuirea lor, în răspunderile care le revin ca artiști și ca cetățeni ai patriei socialiste. Din păcate, în afara cîtorva excepții, participanții la discuție au relevat niște lipsuri „în general", fără a-și încerca ascuțișul părerilor pe concret, cum se spune. S-au formulat și unele propuneri privind îmbunătățirea activității teatrale și extrateatrale a tinerilor actori, propuneri care vor trebui să stea în atenția directorilor de teatre, a regizorilor, a criticilor de specialitate și a tinerilor actori înșiși.

Actorii tineri și colectivul teatrului

Grija pentru promovarea și educația etică și estetică a tinerilor actori se manifestă încă din institut; aici se formează deprinderile, preferințele și „meșteșugul", se însușesc cunoștințele generale și speciale, conduita morală și cea profesională, în sfîrșit totul (în afară de talent!). Aici, viitorii actori profesioniști au și prilejul să joace, pentru prima oară, pe scena unui teatru al lor. Spectacolele din ultimul timp ale studenților dovedesc nu numai prezența unor talente reale, dar și a unei unități de concepție, a unor elemente (evident, incipiente) de măiestrie artistică. Intreagă această prețioasă încărcătură de mijloace și cunoștințe acumulată în perioada studiului, se va putea valorifica însă pe deplin abia în cursul unei experiențe de ani de zile în teatru, pe scenele unde tinerii actori vor evolua alături de actori cu vechime, alături de maeștrii consacrați ai artei dramatice. Repartizarea absolvenților în diferite teatre din regiuni vine nu numai în întîmpinarea necesității de împrospătare și consolidare a acestor teatre, dar și în întîmpinarea necesității tînărului actor de a juca, de a-și împlini menirea, de a-și verifica talentul în cele mai diverse roluri. Absolvenții care au fost repartizați în urmă cu cîțiva ani la Teatrul Național din Craiova, ca și cei care au pus bazele Teatrului de Stat din Botoșani au adus cu ei un suflu de înnoire, de înviorare sensibilă, obținînd frumoase rezultate în munca lor artistică. Din păcate, nu toți actorii tineri au înțeles că activitatea lor în teatrele din regiuni este importantă și utilă pentru ei.

Pe drept cuvînt, artistul poporului Ion Finteșteanu a criticat blazarea unor actori tineri care, fiind repartizați la teatrele din regiuni, se socotesc „exilați": „ei trebuie să înțeleagă încă de pe băncile institutului că au o sarcină foarte mare, aceea de a ridica nivelul cultural al regiunilor, punîndu-li-se totul la dispoziție pentru a face acolo un teatru tot atît de valoros ca și la centru". Este regretabil că tinerii actori de la teatrele din regiuni nu și-au spus și ei cuvîntul în această problemă, lăsînd întreaga discuție în seama actorilor și regizorilor din București.

Pentru ca actorii tineri să-și poată îndeplini rostul artistic, ei trebuie să se integreze organic colectivului din care fac parte, să participe cu însuflețire și entuziasm la opera de creație colectivă, caracteristică artei teatrale. Munca lor trebuie „să se desfășoare — așa cum arăta maestrul emerit al artei Al. Finți — într-un colectiv omogen, sudat, cu stil propriu". Integrarea în colectivul teatrului presupune cel puțin două condiții elementare: 1) acest colectiv să existe ca un tot unitar, omogen, sudat, cu stil propriu, și — așa cum s-a mai subliniat în cadrul discuției — să manifeste încredere dar și exigență față de tinerii actori; 2) tinerii actori să vină, la rîndul lor, cu dragoste și cu încredere în acest colectiv, să contribuie activ la cristalizarea spiritului său artistic, a profilului său. Această din urmă condiție a fost relevată în dezbatere de către Dinu Negreanu și G. Oancea (Teatrul Municipal), Gh. Popovici-Poenaru (Teatrul Național „I. L. Caragiale"). Din păcate, nu toți actorii tineri s-au pătruns de necesitatea angrenării lor într-un colectiv de muncă. Nu puțini dintre ei au părăsit teatrele unde au fost repartizați pentru a căuta „altceva". Această fluctuație duce la o fărîmițare a unității de stil a teatrelor, la subminarea spiritului colectiv de lucru, la o întîrziere în afirmarea personalității actorilor respectivi. Fenomenul a fost combătut de unii participanți la discuție ca Amza Pellea (Teatrul de Comedie) și Dinu Negreanu.

Cauzele peregrinărilor inutile, dăunătoare ale unor tineri actori de la un teatru la altul ar trebui examinate cu atenție pentru a se putea stabili dacă este vorba de simple capricii, în acest caz condamnabile, sau de nemulțumiri întemeiate.

In legătură cu problema mai largă a integrării tinerilor actori în colectivele teatrale se înfățișează două aspecte de primă importanță: a) atitudinea colectivului față de tinerii actori, folosirea lor judicioasă în spectacole și b) atitudinea acestora față de colectiv, contribuția pe care o aduc sau nu la întărirea și cristalizarea lui. In discutarea acestor aspecte s-au angajat aproape toți participanții la dezbatere. Le vom analiza pe rînd.

Distribuirea tinerilor actori

Există o preocupare continuă în majoritatea teatrelor noastre pentru utilizarea cît mai rodnică a tineretului actoricesc, pentru asigurarea condițiilor dezvoltării firești, armonioase, în pas cu cerințele noi ale teatrului contemporan. Faptul că Teatrul Municipal, de pildă, a pus în scenă spectacole realizate numai de tineri (Pîine și trandafiri) sau a dat posibilitatea celei de-a doua distribuții la unele spectacole (Omul care aduce ploaie, Hamlet, Un strugure în soare) să se ridice la înălțimea primei distribuții este concludent în acest sens. Victor Rebengiuc (Teatrul Municipal) a pus în evidență în cadrul discuției aceste realizări lăudabile, iar Ion Finteșteanu a felicitat Teatrul de Comedie pentru folosirea tinerilor actori Liliana Țicău și D. Chesa, la a doua premieră a spectacolului Celebrul 702.

Așadar, una din modalitățile de afirmare a celor mai mulți dintre tinerii actori este participarea lor la cea de-a doua distribuție a unui spectacol. Pentru ca această participare să fie un stimulent al activității artistice, un prilej de afirmare și împlinire a personalității actorului, trebuie să fie înlăturată prejudecata după care a doua distribuție ar fi un mod convențional și comod de a-i folosi pe tineri, deschizîndu-le în acest fel doar o portiță de serviciu către scenă. Denunțînd ideea de anonimat al dublurii, Al. Finți a spus, pe bună dreptate: „Tînărul actor trebuie să fie conștient că participarea sa în spectacolul care a trecut premiera este la fel de importantă, că nu este o concesie față de calitatea spectacolului, ci, dimpotrivă, o angajare". Iar Ion Finteșteanu, după ce a subliniat rolul deopotrivă de important al celor două distribuții ale unui spectacol, l-a sfătuit pe actorul tînăr „să nu se ferească de a dubla, chiar dacă nu i se dă premieră, dacă simte în el nevoia de a comunica cu publicul prin personajul ales și dacă e convins că rezultatul va fi original". Dar aici intervine și neglijarea inexplicabilă de către unii regizori sau conducători de teatre a celei de-a doua distribuții, întreaga lor atenție fiind îndeobște concentrată asupra premierei. Astfel, Cristina Tacoi (Teatrul „C. Nottara") a arătat că tinerii actori de la teatrul din care face parte sînt rar distribuiți iar cînd li se acordă o „dublură", ei sînt lipsiți de îndrumarea regizorală necesară. Pe aceeași linie, tînăra actriță a combătut și greșala unor regizori de a-i „eticheta« de la început pe tinerii actori, de a-i hărăzi irevocabil pentru un anumit gen de roluri („țăran", „cochetă" sau „dramă", „comedie"...) lipsindu-i astfel de posibilitatea unei dezvoltări multilaterale. Lucian Giurchescu a prevenit asupra pericolului de a-i transforma pe unii tineri actori în „dubluri de profesie", permanentizîndu-i în a doua distribuție.

Dar răspunderea pentru aceste deficiențe în folosirea tinerilor actori nu revine numai unor regizori și directori de teatre. Critica de specialitate, care ar trebui să se ocupe în aceeași măsură de toți interpreții unui spectacol, acordă atenție cu deosebire primei distribuții, neglijînd în mod cu totul nejustificat spectacolele care urmează premierei și în care evoluează de multe ori așa-numitele „dubluri". Nu numai tinerii actori (Sanda Toma, Victor Rebengiuc, G. Oancea, Amza Pellea etc.) dar și maeștri ai scenei, ca Ion Finteșteanu, au solicitat criticii dramatice o atenție mai susținută acordată tinerilor actori care dublează în diferite roluri.

Au reieșit astfel cîteva neajunsuri în promovarea tinerilor actori, datorate fie neîncrederii, fie lipsei de atenție pe care unii membri ai colectivelor teatrale le manifestă față de aceștia. Nu se poate considera, de asemeni, că presa de specialitate, cronicarii teatrali își fac pe deplin datoria față de spectacole și interpreți — ca și față de public — atît timp cît neglijează sistematic a doua distribuție a unui spectacol care este, nu o dată, a doua sa strălucire. Sînt probleme de reală ascuțime care nu dispar o dată cu încheierea discuției din paginile „Gazetei literare" și asupra cărora, fără îndoială, se va mai reveni și se va mai medita.

Profilul etic

Ceea ce a constituit totuși ideea dominantă a dezbaterii, ridicînd-o deasupra unor nemulțumiri sau revendicări cu caracter personal, a fost discutarea deschisă, curajoasă și plină de răspundere a problemelor privind formarea spirituală și etică a tinerilor actori, conduita lor profesională și cetățenească, atitudinea lor față de colectivitate.

In acest sens ni s-a părut bine venită precizarea lui Ion Finteșteanu care a pus accentul pe „responsabilitatea politico-profesională" a tînărului actor. Intr-adevăr, nu poate fi concepută integrarea și dezvoltarea tînărului într-un colectiv teatral decît pe baza conștiinței că aceasta presupune o mare răspundere morală din partea lui, o comportare demnă, exemplară, pe toate planurile activității sale. Majoritatea participanților la discuție au acordat o atenție deosebită formării profilului etic al tînărului actor. S-a vorbit, în primul rînd, de necesitatea participării directe a tînărului actor la viața contemporană, de necesitatea cunoașterii actualității socialiste.

Cunoscînd multilateral viața constructorilor socialismului, participînd efectiv la formarea unei conștiințe noi, actorii tineri vor fi mai aproape de eroii contemporani pe care-i vor interpreta, vor trăi cu însuflețire, cu autenticitate, procesul de înnoire socială și morală a omului de astăzi. Mai ales tinerilor actori le revine înalta sarcină de a aduce pe scenă suflul contemporaneității socialiste, dînd viață eroilor epocii noastre revoluționare. Profilul unui teatru va fi în mare parte influențat sau determinat de stilul pe care i-l vor impune generațiile noi de actori, educați în anii noștri. Așa cum arăta Ion Finteșteanu, „un teatru este contemporan dacă — sau în măsura în care — tinerii lui aduc elanul, stilul și o concepție de viață contemporană, vîrsta și gîndurile personajelor din repertoriul actual fiind, într-o majoritate evidentă (și logică), mai corespunzătoare vîrstei lor decît celei a noastre, a celorlalți — înaintașii". La rîndul său, Horea Popescu (Teatrul Muncitoresc C.F.R.) a făcut o caracterizare a eroului nou al dramaturgiei contemporane, chemîndu-i pe actorii tineri să se pregătească a întruchipa acest om în toată măreția lui. „Rolul contemporan — sublinia Horea Popescu — e cel mai divers și mai dătător de posibilități. Nicăieri nu se poate stabili o mai deplină concordanță de gîndire și sensibilitate dintre interpret și personaj ca în eroul contemporan".

In lumina înaltelor misiuni ce revin actorului contemporan, cei mai mulți dintre participanții la discuție au militat pentru un profil etic corespunzător vremii pe care o trăim. D. D. Neleanu, director al Teatrului pentru tineret și copii, a criticat cu justificată asprime pe acei actori tineri care duc „o viață măruntă, meschină, izolată", iar Horea Popescu a denunțat convingător acele manifestări ale spiritului de „boemă", superficialitatea și neseriozitatea unor tineri actori „șablonizarea vieții lor intime", care e mai gravă și mai primejdioasă chiar decît „șablonizarea" de pe scenă, atunci cînd „prin tot ceea ce faci, prin modul de a te îmbrăca, de a vorbi, de a te mișca, de a gîndi, nu depășești nivelul «șablonului» de rol...".

Preocuparea constantă pentru formarea ținutei morale a actorului tînăr, pentru ridicarea continuă a nivelului său profesional și cultural a dovedit că participanții la discuție s-au orientat către una din problemele cele mai însemnate care însoțesc și definesc dezvoltarea tinerii generații actoricești, crescută și educată în spiritul eticii socialiste, a dragostei față de muncă și față de profesie.

★

Dezbaterea găzduită de „Gazeta literară" a avut meritul de a angaja un viu și util schimb de păreri asupra unora dintre cele mai importante probleme legate de dezvoltarea tînărului actor. A reieșit astfel încă o dată grija neabătută față de tot ceea ce ține de formarea și punerea în valoare a talentelor actoricești noi. Fără îndoială că acest schimb de opinii a dat de gîndit tinerilor actori și celor care se ocupă de îndrumarea lor (directorii de teatre, regizorii, criticii dramatici, actorii cu experiență), constituind încă un stimulent în îmbunătățirea activității profesionale a tinerilor actori și în formarea profilului lor moral.

Dumitru SOLOMON

Scriitorii spanioli împotriva lui Franco

Amărăciune, indignare, speranță — acestea sînt componentele noii literaturi spaniole. Componente firești și necesare întrucît reflectă etapele importantului proces de trezire și limpezire a conștiințelor ce se desfășoară astăzi în Spania. Cărțile și veștile sosite de acolo dovedesc că scriitorii spanioli — vorbim de cei mai buni și cei mai lucizi, sînt angajați patetic într-o dublă „luare de cunoștință". Ei dobîndesc tot mai clar pe de o parte conștiința realității prezente — mizeria a douăzeci de ani de dictatură fascistă — pe de altă parte, conștiința răspunderii lor în promovarea tendințelor de schimbare democratică și reconciliere națională, ce se afirmă ilegal. Piedicile sînt considerabile: regimul franchist, cenzura ecleziastică, presiunea ideologiei imperialiste. In aceste condiții vehemența noii literaturi fie în direcția criticii sociale, fie în cea a entuziasmului patriotic este de înțeles și prețuit, iar scriitorii care știu să opună cu atîta vigoare trecutul și viitorul (negrul și roșul au format întotdeauna în Spania un contrast impresionant) aparțin cu depline drepturi marelui curent al realismului critic.

La începutul acestei noi literaturi stau două cărți care se bucură astăzi, în Spania și mai ales în afara hotarelor ei, de toate formele celebrității: ediții repetate, premii, traduceri, ecranizare etc. E vorba de Nada (Nimic), cartea de debut a tinerei scriitoare Carmen Laforet (n. 1927) și La colmena (Stupul) a lui Camilo José Cela, nici el prea vîrstnic (n. 1916). Romanele sînt scrise în chei diferite, de doi scriitori cu calități și tehnici literare diferite. Acuitate de percepție, analiză și atmosferă, realism poetic la Carmen Laforet; ochi „teribil", viziune cinematografică rapidă și fragmentată, realism crud la Cela. Și totuși într-o carte ca și în alta, același vid interior, aceeași lipsă înăbușitoare de orizont și de scopuri umane, aceeași stagnare, același marasm, surprinse odată în cercul închis, steril, înnebunitor, al familiei barceloneze din Calle Arribau și altădată în agitația la fel de înnebunitoare și sterilă din cafenelele și străzile Madridului din anii următori războiului civil.

După 1952, anul de apariție al romanului Colmena, lucrurile nu au rămas pe loc, nici social, nici literar. Grevele muncitorești, demonstrațiile de stradă ale studenților și „zilele de solidaritate națională" organizate de partidul comunist în cadrul luptei pentru instaurarea pașnică a unui regim democrat, au deschis drumuri noi scriitorilor progresiști, îmbogățindu-le esențial experiența de viață și viziunea artistică.

Dovadă stau cărțile recent apărute în Spania — în primul rînd romanele. Problemele sînt mai adînc ancorate în social, atitudinile mai îndrăznețe. Desigur ne întîmpină încă multe inerții și inconsecvențe, dar pe deasupra lor sunetul „noului" se percepe limpede și puternic. Astfel La boda (Nunta) de Angel Maria de Lora se apropie uneori primejdios de melodramă și totuși toate elementele narațiunii cuprind mai mult și mai semnificativ adevăr social decît a vrut poate chiar autorul. „Cumpărarea" unei fete de la țară de un văduv străin de sat, ura față de „venetic", înfruntarea cu cuțitele din noaptea nunții și moartea soțului sînt evenimente curente în multe sate spaniole, victime ale „încremenirii" sociale. Nuevas amistades (Noi prietenii) de Juan Garcia Hortelano include și el un viraj periculos — spre romanul polițist — dar și de data aceasta esențialul stă în altă parte și anume în zugrăvirea veridică, necruțătoare, a unei părți din tineretul burghez madrilen.

Mai dense artistic și mai înaintate ideologic ni se par La piqueta (Tîrnăcopul) de Antonio Ferres și La Mina de Armando de López Salinas. Sînt romane — mărturii, scrise de pe poziția claselor asuprite. Și — lucru meritos, demn de semnalat — nu se desvăluie doar faptele, ci și cauzele și responsabilitățile. Premisa romanelor e aceeași: seculara foame care urcă din Andalusia spre nord. Tabloul mizeriei rurale e cutremurător: moșieri absenteiști, pămînturi întinse nelucrate și mulțimea țăranilor, fără pămînt, sărăcia neagră și exodul dureros în căutarea muncii și a pîinii. Pe acești braceros (muncitori cu brațele) Ferres ni-i arată ajungînd în muriendas (cocioabele în care se moare) din apropierea Madridului, López Salinas îi urmărește în minele din Sierra Morena. Munca ucigătoare, spectrul concedierii, jefuirea salariului sub diferite pretexte, accidentele și moartea celor îngropați în galerii alcătuiesc un fond sumbru pe care se proiectează mai pregnant lupta muncitorilor de tipul bravului și înțeleptului Ruiz, fost soldat al republicii, organizator al solidarității de clasă. Ruiz e purtătorul conștient al zilei de mîine și, după lectura romanului, în mintea cititorului stăruie cuvintele lui deschise larg viitorului: „nu există adevăr mai mare — spune el — decît că omul a făcut totul și el schimbă totul".

Lupta și speranța sînt încă mai prezente în romanul lui Jose Corrales Egea: Cealaltă față care, interzis în Spania, a apărut la Paris în traducere franceză. Personajele sînt intelectuali de diferite profesii și cu trecut diferit, dar deopotrivă de dezgustați de prezent. Dacă o parte din intelectualii bătrîni rămîn la protestul anarhic, alții se alătură celor mulți, influențați fiind de lecția de speranță a tinerilor intelectuali care luptă în clandestinitate.

Și iată-ne ajunși pe drumul prozei, la tînăra poezie spaniolă „esperanzada y esperanzadora": care captează și redă, cu podoabele artei, speranțele. Spațiul nu ne îngăduie decît să menționăm noua culegere de poeme a lui Blas Otero En castellano (în spaniolă). Insuflețite de o nesfîrșită „sete de mîine", versurile lui au o vibrație adînc umană, cunoscută cititorilor săi din volumul precedent: Cer pacea și cuvîntul. Ceea ce vrem totuși să înfățișăm, oricît de fugar, este itinerariul liric în atîtea privințe exemplar al altui poet, Gil de Biedma, așa cum se reflectă în cartea sa Companeros de viaje (Tovarăși de călătorie). Prima parte a culegerii intitulată Ayer (Ieri), cuprinde mărturia sbaterilor poetului de a ieși din captivitatea propriei singurătăți. Evaziunea în trecut nu-l scapă de „noapte", ci îl adîncește în ea.

In a doua parte, Pentru a trăi aici, poetul înțelege nevoia și noblețea trecerii de la iluzie la realitate, de la contemplație la acțiune.

Neîndoielnic, clipa a sosit
De a-mi da seama că faptul de a fi viu
Cere ceva : poate eroism.

In ultima parte Historia para todos (Istoria pentru toți), el face pasul hotărîtor, înțelegînd că indignarea și chiar protestul sînt zadarnice dacă nu duc la integrarea în lupta celor mulți pentru un viitor luminos. Poetul se pătrunde acum de adevărată durere a poporului

Durerea-atitor ființe urgisite
Jignite, aruncate dușmănos
Pe treapta ultimă a vieții.

Cuvintele lui se vor aduna acum într-o chemare aprinsă la emanciparea tuturor, la lupta pentru o Spanie nouă.

CÎNTEC PENTRU ZIUA ACEASTA

Iată că vine vremea de a da drumul porumbeilor
In mijlocul piețelor cu statui,
Se apropie, va bate acum ora noastră...
Se aude zgomot de pași și fîlfîieli de aripi.

Aceasta este, astăzi, vocea, speranța Spaniei.

Al. GEORGESCU

CENTENAR TARAS ȘEVCENKO

Omagiul adus de întreaga umanitate progresistă memoriei scriitorului ucrainean Taras Șevcenko, cu prilejul centenarului morții sale, constituie cea mai elocventă dovadă a înaltei prețuiri de care se bucură poezia sa. Alături de nume ilustre de reprezentanți ai științei, artei și literaturii, care la propunerea Consiliului Mondial al Păcii, vor fi comemorați pe plan mondial, în cursul anului 1961, se înscrie și autorul volumului de versuri Cobzarul. Cheia nestinsei străluciri a operei trebuie căutată în acel izvor primordial, de-a pururi îmbelșugat, din care își trage seva înflăcăratul mesaj artistic al scriitorului-cetățean, care „a ieșit din popor, a trăit în mijlocul poporului și, nu numai prin cuget, dar și prin împrejurările vieții, a fost organic, indisolubil, legat de popor". Definindu-i personalitatea și esența operei poetice, N. A. Dobroliubov stăruie tocmai asupra acestei laturi definitorii pentru omul și artistul Șevcenko.

Reconstituind traiectoria vieții lui Taras Șevcenko din datele biografice și propriile sale confesiuni lirice, se configurează un profil aproape legendar de erou-luptător pentru libertatea poporului, al cărui martiraj, precum acela al lui Radîșcev, al decembriștilor sau al lui Cernîșevski, rămîne exemplu al sacrificiului de sine.

Născut pe meleagurile însorite ale Ucrainei (1812), viitorul poet a gustat din plin amarul vieții de iobag cu tot alaiul de umilințe, de mizerie și oprimări din monstruosul sistem iobăgist al Rusiei autocrate, fără să îngenuncheze, cu sentimentul demnității omenești alimentat de încrederea în triumful dreptății maselor înrobite.

S-ar putea spune că darul poeziei la Taras Șevcenko se îmbină într-o unitate armonioasă cu măiestria de pictor, întregindu-se cu aptitudinile reale de interpret plin de sensibilitate al cîntecelor populare. Iată de ce elementele plastice și cele muzicale sînt atît de pronunțate în versurile marelui poet, care pictează parcă în imagini sonore pe un diapazon coloristic bogat și variat, tablouri ca acesta: „Livada vișinelor coapte / E zumzet lung de cărăbuși. / Plugarii trec. Curînd e noapte. / Cîntînd vin fetele. Le așteaptă / Bătrîne mume-n prag de uși. / Miroase cald. E masa-ntinsă. / Pe ceruri stele noi se țes."

Odată cu apariția primului ciclu de versuri intitulat Cobzarul (1840) se definește orientarea poetului spre tematica majoră a poeziei militante, polarizînd aspectele cardinale din întreaga lui creație: pe de o parte, dezvăluirea inegalităților generate de o strîmbă întocmire socială, pe de alta, evocarea trecutului eroic legat de lupta poporului ucrainean, alături de celelalte naționalități împilate în acea „mare închisoare a popoarelor" care a fost Rusia „călăilor încoronați — cumpliți călăi!" Ideea unității și a frăției între popoarele subjugate revine în accente dominante, ca un leitmotiv în opera lui Taras Șevcenko, versul plin de foc al poetului chemînd la solidaritate pentru atingerea țelului comun.

Iar, chipul simbolic al Poporului-Prometeu (figurat în admirabilul său poem „Caucazul") pe care vulturul negru al autocrației nu-l poate frînge, îi sugerează prin contrast tabloul sumbru al robiei.

Natura, peisajul pitoresc al Ucrainei dragi, nu trezește în poet o atitudine contemplativă. Dimpotrivă, accente de adîncă amărăciune se asociază cu geamătul Niprului, care parcă dă glas durerii întregului popor.

„In nici un poet mare nu e concentrată atîta gingașă și nestrămutată iubire pentru popor și atîta durere pentru suferințele lui", scria la sfîrșitul veacului trecut G. Dobrogeanu-Gherea, primul care l-a făcut cunoscut la noi pe „Tarasul cel drept", tălmăcind poemul acestuia, „Maria" și comentînd pe larg lucrările lui de căpetenie. In zilele noastre, mărturisindu-și afinitățile elective cu autorul poemului „Ivan Pitkova", Mihail Sadoveanu menționează referitor la romanul său istoric Nicoară Potcoavă: „Am avut o deosebită mișcare sufletească regăsindu-mi eroul în opera poetului ucrainean. De altminteri îmi mai găsesc și alte corespondențe în opera lui Taras Șevcenko, în acel sentiment de dragoste pentru cei mulți și obijduiți, la care inima mea răspunde din toată puterea. Căci lumea din care a ieșit Șevcenko are identități cu lumea pe care am cunoscut-o și am înțeles-o în peisajul nostru moldovenesc".

Zece ani grei de surghiun (1847 — 1857) în îndepărtata fortăreață Orsk de pe malul fluviului Ural, apoi pe insula Kos-Aral și în pustiul stepei Orenburgului, l-au rupt pe Șevcenko de activitatea revoluționară pe care a desfășurat-o la Petersburg și Kiev: „E greu să te stingi pe meleagul / Pustiu... dar și mai amarnic e chinul / Cînd știi Ucraina gemînd — / Și să taci, 'năbușindu-ți suspinul".

Interdicția de a scrie și picta a fost poate cea mai grea și suprema încercare din perioada surghiunului. Insă poetul „pribeag", „Cazacul cu tîmple de-omăt" va persevera, scriind poeme „pe tăinuite foi," cu gîndul la meleagurile natale în care „curge sînge țărănesc".

Patosul denunțător din scurtele poeme: „Visul", „Ereticul", din drama romantică „Nikita Gaidai", ca și din nuvelele scrise în limba rusă („Argata", „Căpităneasa", „Viața de artist", „Ocnașul") va culmina cu îndemnuri fățișe la răscoală populară în poezia „Testament": „Cu sînge de tirani mișei / Stropiți a voastră libertate! / Loviți cu ură-adîncă-n ei / Și rupeți lanțurile toate!"

Versurile de încheiere ale „Testamentului" se adresează generațiilor urmașe, prevestindu-le acel viitor luminos pe care noi îl înfăptuim astăzi și pentru care marele poet democrat-revoluționar a militat pînă la ultima clipă a vieții sale zbuciumate:

„Și cînd veți fi mai fericiți / In libera și noua lume, / Cu glasul bun să v-amintiți / De viața mea și de-al meu nume."

Tamara GANE

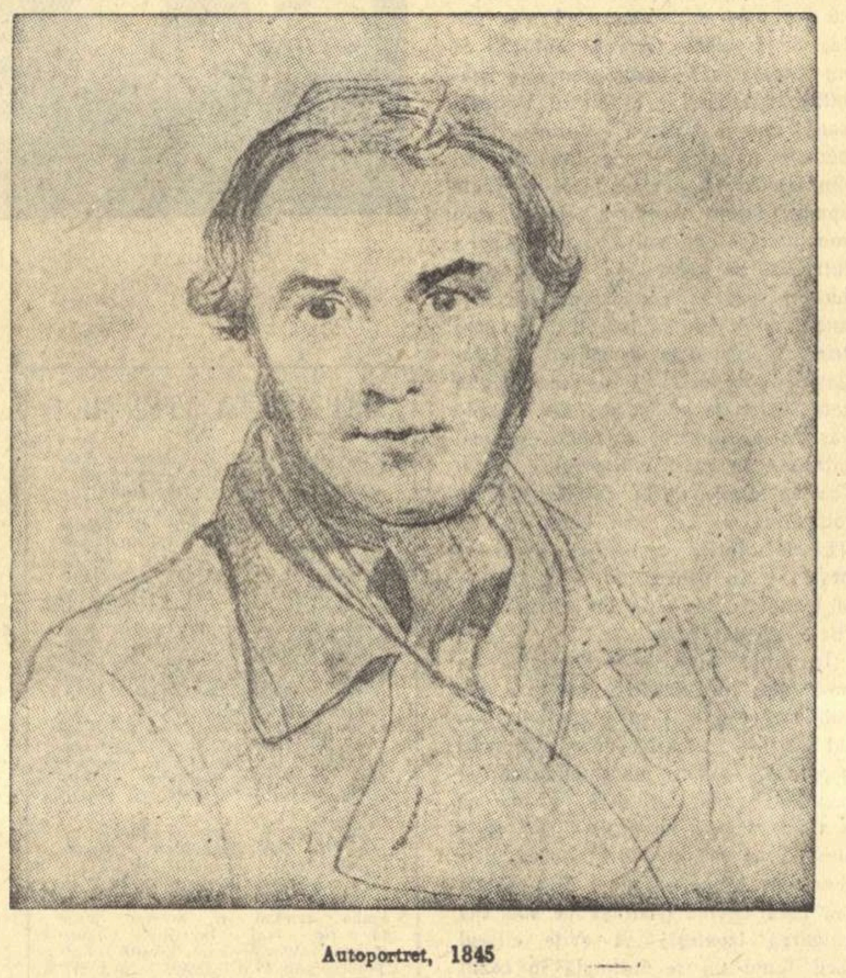

Autoportret, 1845

Nu mă-ncălzește...

Nu mă-ncălzește sfîntul soare
Printre străini, dar nici acasă,
Nu-i vorbă, nu ardea prea tare
Și n-aveam fața bucuroasă.
Nu m-a iubit pe mine nime
Nici de prieteni n-avui parte
Ci mă rugam și-n boierime
Zvîrleam blestemul meu de moarte
Și nicăieri mai vesel nu e
Nici în Ucraina n-o să-mi fie
Și-i pretutindeni amăruie
Viața mea și în robie.
Atît mai vreau acuma : dacă
Așa cum se-arată semne,
Muri-voi, să nu mi se facă
Sicriul din străine lemne.
Și-un bulgăr baremi să-mi răstoarne
De peste Nipru, vînturi sfinte,
Cînd prind de-acolo să se-ntoarne...
Atîta tot... Și-aș vrea fierbinte
Dar nu mai spun. Suflarea-mi tacă
Pe domnul nu vreau să-l mai supăr
Că voia-mi tot n-o să mi-o facă!

(Fortăreața Orsk, 1847)

E un plop înalt în vale...

E un plop înalt în vale
Și-l îndoaie vîntul
Și-i o fată ce-și blesteamă
Soarta și pămîntul.
— Deie domnul, deie domnul
Să te-neci în mare,
Soartă crudă, soartă neagră
Și înșelătoare.
Că-n curînd o să mă cheme
În adîncu-i lutul,
Și eu nu știu ce-i iubirea,
Nu știu ce-i sărutul.
Nu cunosc îmbrățișarea
Am trăit hulită,
Singură pe lumea asta
Și neîndrăgită.

(Kos Aral, 1848)

Tîlharii nu atît te fură...

Tîlharii nu atît te fură,
Cît oamenii cei buni de gură,
Blajini cînd vin să ți se-arate
Și te bîrfesc-apoi din spate
În casa lor, tu, nu te teme!
Ei bucuroși sînt să te cheme!
Te-ntîmpină cum se cuvine.
Și rîd apoi, cînd pleci, de tine.
Să te doboare vor anume...
Fără tîlhari mai treci prin lume
Că-i ocolești... Dar n-ai norocul
De ăștia buni că-s în tot locul.
De ei ai pretutindeni parte...
Nu te-or uita nici după moarte.

(Kos Aral, 1848)

Mă tot uit...

Mă tot uit la stepa largă,
Și în zări curate.
Îmi vor da la bătrînețe,
Oare libertate?
Și m-aș duce-n Ucraina!
Și m-aș duce-acasă
Unde-n calea mea e totul
Bucuros să iasă!
M-aș culca puțin în tihnă,
Aș uita ce-i frica...
Dar în van mă zbat.. Totuna,
Nu va fi nimica.
În amară deznădejde
Să mă las s-alunec?
Învățați-mă, voi oameni...
Altfel, mă întunec.

(Fortăreața Orsk, 1848)

În romînește de VICTOR TULBURE

CONTRAPUNCT

R. P. Ungară

Intr-un editorial al revistei „Elét és Irodalom" se arată că cititorii maghiari așteaptă cu mult interes apariția unei culegeri de poezii de Mihail Eminescu și a poemului „Surîsul Hiroșimei" de Eugen Jebeleanu, în tălmăcirea lui Franyo Zoltan. Ambele volume vor apare în cursul anului 1961 sub îngrijirea Editurii de stat pentru literatură și artă.

Austria

„Piele de lup" se intitulează romanul scriitorului austriac Hans Lebert, publicat de editura „Klaasen Verlag" și consacrat consecințelor grele ale hitlerismului și războiului. Acțiunea se petrece în orășelul austriac Schweigen. Viața îl scoate din amorțire, aduce surprize neplăcute unora și este binevoitoare față de alții. In special față de un fost criminal de război vinovat de executarea, la sfîrșitul războiului, a șase muncitori străini, și complicele unui nou asasinat... In cele din urmă el devine consilier al landului. Critica consideră romanul ca o interesantă lucrare epică.

Franța

Pentru ziua de 14 martie, programul televiziunii franceze prevedea elevilor din Franța o emisiune dedicată marelui poet Paul Eluard. Emisiunea a fost însă interzisă de autorități. La protestele opiniei publice care arăta că opera poetică a lui Eluard nu poate fi pusă la index pentru că fiecare francez, fiecare patriot a găsit în versurile sale o îmbărbătare, un îndemn în zilele grele ale războiului și ocupației, Ministerul Informațiilor a afirmat că ar fi de acord cu emisiunea Paul Eluard, dacă s-ar trece sub tăcere calitatea poetului de membru al Partidului Comunist și dacă s-ar suprima un pasaj „prea tare" din poemul „Intîlnirea cu nemții". Compromisul propus de oficialități aruncă o lumină crudă asupra declarațiilor despre libertatea de opinie care s-ar bucura, conform părerilor exprimate de ministrul Informațiilor, de acordul deplin al autorităților.

R. P. Polonă

Amintirile lui Rudolf Hoess, comandantul lagărului din Auschwitz, scrise înainte de execuție au apărut recent în a doua ediție la Varșovia. Cartea dezvăluie gradul de desumanizare la care ideologia fascistă i-a coborît pe adepții ei și confirmă printr-o mărturie „autorizată" lanțul de orori săvîrșite de hitlerism pe teritoriile pe care le cotropise.

Suedia

Presa suedeză acordă în ultimul timp multă atenție situației materiale a scriitorilor. Articolul „Literatura bogată și scriitorii săraci", publicat de ziarul burghez „Dagens Neuheter" relatează că mulți scriitori și alți oameni de creație, „trăiesc și lucrează în condiții grele...", dar despre aceasta nu prea se amintește în sunetele de trompetă ale reclamelor și cifrelor excelente indicate de romanele „best-seller". Majoritatea scriitorilor suedezi nu pot trăi din veniturile aduse de cărțile lor. „Sărăcia este soarta scriitorilor", conchide ziarul suedez.

Vatican

Vaticanul se străduiește să îmbine învățătura bibliei cu cele mai moderne mijloace de propagandă. În acest scop, s-a alocat o parte din buget pentru realizarea unor producții cinematografice „corespunzătoare". Pentru filmul despre viața Sfîntului Pavel s-au alocat două miliarde de lire, iar o comisie de exegeți ai bibliei întreprinde cercetări în lumea întreagă pentru a descoperi noi... documente în legătură cu viața apostolilor.

R. D. Germană

La casa centrală pentru artă populară (Zentralhaus für Volkkunst) din Leipzig s-a înființat un cenaclu central pentru scriitorii muncitori. Această nouă inițiativă este strîns legată de hotărîrile conferinței de la Bitterfeld, menite să intensifice contactul scriitorilor cu problemele de producție și viața clasei muncitoare, să formeze cît mai mulți scriitori din rîndurile muncitorilor. Președintele cenaclului este cunoscutul scriitor Hasso Grabner, el însuși fost muncitor.

Italia

Ultimul film al regizorului italian Antonioni „La Notte" (Noaptea) a fost interzis de procuratura din Milano. Care este subiectul filmului și de ce a indispus el cenzura italiană?

Tînărul Giovanni, scriitor talentat și apreciat, nu mai scrie nimic, pentru că este nemulțumit de ceea ce vede în jurul său și consideră propria sa viață un eșec. Soția sa, Lidia, nu-l mai iubește și nu are curajul să i-o spună. În primele imagini din film îi vedem la căpătîiul prietenului lor care se stinge într-o elegantă clinică milaneză. Ieșind din camera muribundului, Giovanni este întîmpinat de o tînără nimfomană care i se aruncă în brațe. Mai tîrziu, împreună cu Lidia, se duce la un cocktail organizat de editorul său spre a semna un contract. Seara se duc la un bar, unde se plictisesc și de acolo la o serată dată de un industriaș multimilionar. O plictiseală și mai sumbră apasă numeroasa societate elegantă și snobă. Industriașul îi propune lui Giovanni să-l angajeze pentru a face reclama produselor sale contra unui salariu foarte mare. Și așa, între întîlniri mondene de o plictiseală densă, cenușie, și propuneri mai mult sau mai puțin înjositoare se scurge noaptea tinerei perechi. Dimineața îi găsește dezamăgiți, străini unul de celălalt, goliți de orice sentiment, mărturisindu-și eșecul căsătoriei lor, a vieții lor sufletești.

Dacă procurorul din Milano a interzis filmul nu este numai fiindcă el a fost „neplăcut impresionat" de descrierea severă dar dreaptă a înaltelor medii sociale, dar și fiindcă filmul nu propune o soluție creștină la problemele dezvăluite.

Scriitorul vest-german Karl Ludwig Opitz e cunoscut ca autor de opere satirice în care demască războiul, clica revanșardă de la Bonn, neo-fascismul.

S-a născut în Bavaria în 1914. In anii hitlerismului a fost întemnițat de două ori, fiind acuzat de „complot antistatal".

Din operele sale, amintim cărțile: „Generalul", „In raniță — un baston de mareșal", precum și piesa „Oameni, veghiați!"

Actualmente trăiește la Hamburg, unde conduce ziarul progresist „Die andere Zeitung".

Anul trecut, în Editura Eulenspiegel din Berlin, Opitz a tipărit culegerea de pamflete și foiletoane „O, tu, Germania mea", din care reproducem pamfletele „Bine ați venit!" și „Casa mea e fortăreața mea".

„BINE AȚI VENIT!"

Bine ați venit, domnilor, bine ați venit, în rîndurile Bundeswehrului Republicii Federale Germane, întru apărarea culturii vest-europene, ca să păstrați dividendele de 17% ale acționarilor și să faceți să atîrne în continuare, pe pereții claselor unde învață copiii noștri scumpi, crucifixul mîntuitorului.

Bine ați venit, domnilor, bine ați venit în rîndurile Bundeswehrului Republicii Federale Germane, întru apărarea agitației electorale desfășurate din amvoanele bisericilor, întru păstrarea veneratelor statui ale lui Bismark al nostru, întru susținerea modestelor rente ale respectabilei noastre aristocrații germane.

Bine ați venit, domnilor, bine ați venit în rîndurile Bundeswehrului ca să apărați nivelul de trai al vitejilor noștri generali emeriți, ca și al domnilor din corpul diplomatic, și al familiilor lor, ca să apărați bilanțurile anuale ale concernurilor și caselor noastre de comerț.

Bine ați venit, domnilor, bine ați venit în rîndurile Bundeswehrului ca să apărați jalnica noastră cinematografie, ca să apărați prosperitatea mult iubitei noastre „Gazete militare" și, ah, a valoroaselor noastre romane de dragoste și a dumnezeieștilor, strălucitelor noastre radioemisiuni. Bine ați venit, domnilor întru apărarea moșierilor noștri, a sudoarei celor care ne dau pîine; întru apărarea îngrășămintelor minerale și naturale, pe care statul nostru le livrează în chip de ajutor proprietarilor.

Bine ați venit, domnilor, bine ați venit în rîndurile Bundeswehrului, întru apărarea bordelurilor pentru turiștii străini, întru apărarea politicienilor noștri cinstiți, preocupați, perspicace, deștepți, venerabili și de nădejde, întru apărarea vilelor, iahturilor, moșiilor, briliantelor și hîrtiilor lor de valoare.

Bine ați venit, domnilor, bine ați venit în rîndurile Bundeswehrului, întru apărarea stîlpilor învățați ai industriei noastre și a lozincilor lor învățate în străinătate, a avioanelor lor personale, a vaselor lor de pescuit, admirabil utilate, mereu stînd cu pînzele întinse, ca s-o poată șterge oricînd.

Bine ați venit, domnilor, întru apărarea directorilor din uzinele de prelucrare a laptelui, din uzinele de falsificare a untului; întru apărarea caselor noastre de bani, a obiectelor preferate în furturile senzaționale; întru apărarea asasinatelor și a violurilor, a proceselor de otrăvitori (atît de obișnuite în maculatura livrată abonaților noștri); întru apărarea concernelor noastre și a balurilor strălucitoare date în cinstea stelelor filmului din Berlinul Occidental, care contribuie la înflorirea artei; întru apărarea duelurilor vitezelor noastre asociații studențești.

Bine ați venit, domnilor, bine ați venit în rîndurile Bundeswehrului, întru apărarea inteligenților și venerabililor ocrotitori ai constituției noastre, și a domnilor lor colegi din ministerul apărării, care admit în țară pe prietenii lor străini înarmați, pe soțiile acestor prieteni, pe soacrele, nepoții, bunicii și bunicele lor. Bine ați venit, domnilor întru apărarea mizerelor salarii lunare ale lor, întru apărarea vilelor construite din banii noștri, întru apărarea ideologiei noastre a cărei lozincă e: libertate, egalitate, fraternitate, tuturor. Intru apărarea aceluia care crede în asaltul Apusului, care crede în superioritatea americanilor în industria de rachete, care se mîngîie cu ideea revanșismului; în apărarea celor care cred în stabilitatea prețurilor, în superioritatea calității laptelui din sînurile mamelor germane.

Bine ați venit, berbeci afurisiți. Sau nu vă e milă de sărmanii noștri fabricanți, semănători de morminte? Ei?

CASA MEA E FORTAREAȚA MEA

Noi nu ne-am mîhnit prea tare, deși am pierdut războiul. Plini de optimism și de cele mai fermecătoare speranțe, ne-am apucat să construim case — nu numai pentru locuit —, case mari, confortabile, executate artistic după ultimul cuvînt al tehnicii arhitecturale. Azi poți vedea pretutindeni vile minunate, cu livezi răcoroase, umbroase, cu bazine scînteietoare, cu chioșcuri discrete, cu gazonuri și pajiști năpădite de iarbă servind plimbărilor și jocurilor.

Mobilierul acestor locuințe e și el pe deplin adecvat noului stil. Ah, noi trăim astăzi mai bine ca oricînd.

Dar a sosit timpul să privim și în viitor, să ne gîndim la securitatea noastră, să asigurăm viața scumpă a ființelor care ne înconjoară. Pe scurt: în locuințele noastre nu avem adăposturi, unde în caz de nevoie să ne ascundem pentru un timp mai îndelungat familiile. Toamna e sezonul cel mai potrivit pentru executarea unor astfel de proiecte. Constructorii vor putea călca în voie gazonul inert, florile ofilite. Trebuie ales stratul superior dintr-o poiană și săpat în pămînt pînă la o adîncime de doisprezece metri. Jos se va instala un buncher masiv, cu toate accesoriile necesare.

Expuneți-vă amănunțit arhitectului toate dorințele în privința detaliilor. Stăpîna casei, firește, va dori o bucătărioară, cît de mică, iar bărbatul, cu atît mai mult o instalație de duș. Copiilor le trebuie camere aparte, spațioase, unde să se poată juca nestingheriți, feriți de orice iritare nervoasă exterioară. Sînt absolut necesare două ieșiri de rezervă, o ventilație bună și o instalație electrică proprie. Procurați-vă și un instrument muzical, chiar o vioară de pildă, și firește un purificator de gaze.

Tavanul de beton al locuinței trebuie proiectat astfel, încît să fie gros de cel puțin cinci metri.

După terminarea lucrărilor, pe acoperișul adăpostului se va așterne pămîntul scos din groapă, care urmează să fie bine bătătorit. Ventilatoarele le veți masca cu iederă, iar ieșirile de rezervă vor arăta ca niște minunate firide de piatră în verdele grădinii.

Odată cu venirea primăverii, cînd grădina va înflori, verdeața o să acopere complet adăpostul. E adevărat, întreprinderea comportă oarecari griji și schimbări în cursul obișnuit al vieții de familie. Ce să-i faci? Fiecare construcție înseamnă întreruperea confortului și a tihnei. Insă cîtă fericire veți simți la gîndul, că în caz de pericol veți avea asigurat un acoperiș trainic.

De un lucru mai trebuie să vă îngrijiți: nu uitați să procurați grădinarului, portarului, șoferului dumneavoastră și celorlalte persoane de serviciu, cîte o lopată, să-și sape fiecare cîte o groapă, în care să fie pe deplin asigurați pentru orice pericol.

Karl Ludwig OPITZ

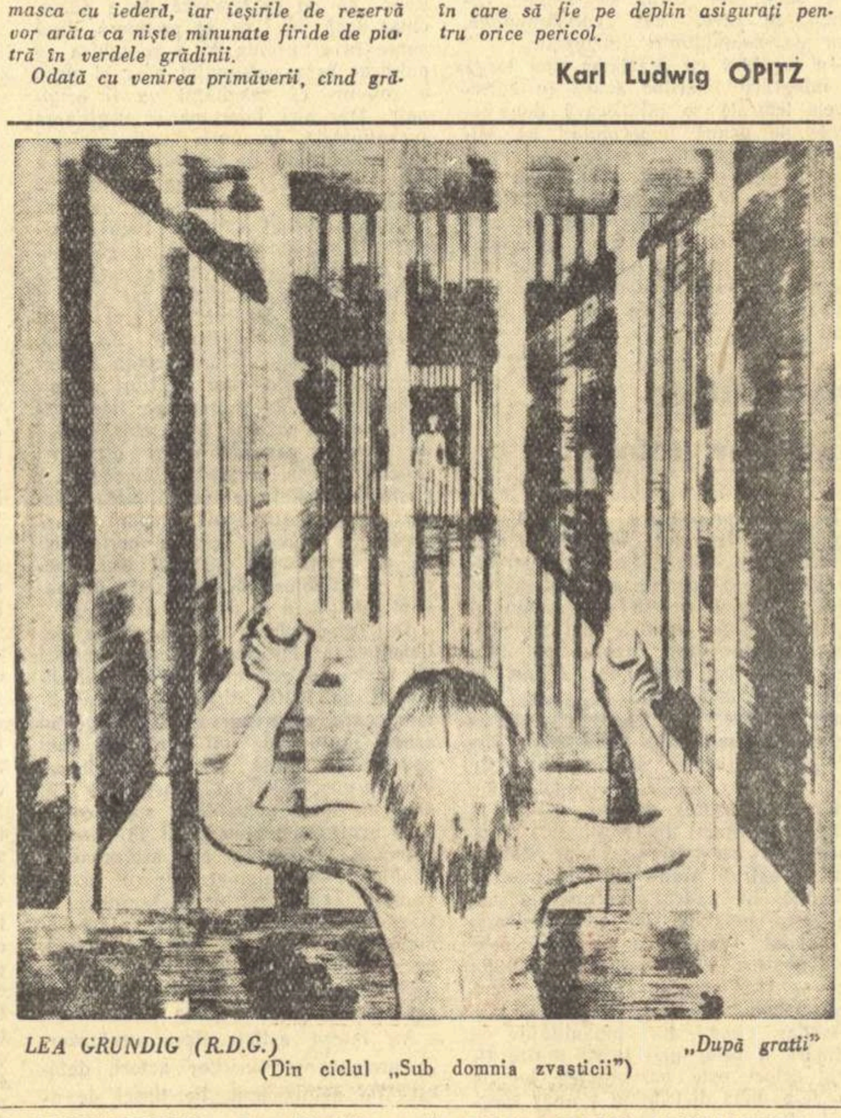

LEA GRUNDIG (R.D.G.) „După gratii"
(Din ciclul „Sub domnia zvasticii")

Director: Acad. ZAHARIA STANCU, Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 13 (367)
joi 23 martie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Sub conducerea încercatului nostru partid, care desfășoară o muncă uriașă de organizare a maselor muncitoare, mobilizîndu-le și însuflețindu-le în luptă, muncitorii, țăranii, oamenii de cultură muncesc cu înflăcărare patriotică, cu perseverență și eroism pentru a da viață măreţului program elaborat de partid, creînd condițiile îndeplinirii și chiar depășirii prevederilor lui.

(Din cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, rostită la sesiunea Marii Adunări Naționale).

INDESTRUCTIBILA UNITATE POLITICO-MORALĂ A POPORULUI NOSTRU

Prima sesiune a celei de a patra legislaturi a Marii Adunări Naționale și-a încheiat lucrările cu o seamă de importante hotărîri, printre care în primul rînd alegerea Consiliului de Stat și a guvernului Republicii Populare Romîne. Marea Adunare Națională, aleasă la 5 martie, este o întruchipare elocventă a unității politico-morale a poporului nostru. Ultimele alegeri au fost o demonstrație făcută de poporul nostru în spiritul atașamentului său și a adeziunii sale totale față de politica internă și internațională a statului nostru, expresie nestrămutată a voinței de a realiza noi succese în opera vastă de construire a socialismului în patria noastră. Lucrările primei sesiuni a celei de a patra legislaturi a Marii Adunări Naționale au constituit o mărturie grăitoare că istoricele hotărîri luate de cel de-al treilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn vor deveni, prin voința încordată a întregului nostru popor, o realitate vie. Hotărîrile celui de al treilea Congres al partidului au devenit programul de luptă căruia îi sînt închinate toate energiile și toate inițiativele creatoare pentru atingerea unui scop limpede definit în documentele Congresului și tinzînd la creșterea continuă a puterii noastre industriale, la necontenita dezvoltare a unei agriculturi intensive și înfloritoare, la ridicarea permanentă a culturii socialiste.

Marea Adunare Națională a luat o serie de măsuri de o importanță hotărîtoare, care vor spori eficiența efortului nostru comun și vor mări condițiile îndeplinirii și depășirii prevederilor planului de șase ani. Alegerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej în postul de înaltă răspundere și de încredere de președinte al Consiliului de Stat al Republicii noastre constituie o chezășie că politica noastră internă și externă, definită cu atîta limpezime în documentele Congresului al treilea, va fi aplicată cu consecvență și strălucire. In cuvîntarea sa, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, președintele Consiliului de Stat și primul secretar al partidului a spus: „In opera de construcție socialistă, sarcini de mare însemnătate revin statului democrat popular, organelor sale centrale și locale. Aceasta impune o permanentă preocupare pentru îmbunătățirea legislației noastre, perfecționarea funcționării organelor de stat, dezvoltarea democrației socialiste, asigurarea participării tot mai largi a maselor populare la conducerea treburilor obștești".

Cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej a trasat în mod clar linia dezvoltării relațiilor noastre pe plan internațional. Temelia politicii externe a Republicii Populare Romîne o constituie prietenia de nezdruncinat ce ne leagă de marea Uniune Sovietică și de celelalte țări ale lagărului socialist. In frățească și strînsă colaborare cu toate statele ce nutresc nobilul ideal al păcii, Republica Populară Romînă luptă pentru destinderea în relațiile internaționale, pentru înlăturarea oricăror neînțelegeri pe calea tratativelor, acțiuni ce trebuie coroborate cu o vigilență permanent trează, care să zădărnicească poftele nesățioase ale cercurilor imperialiste și agresive de pretutindeni, care mai năzuie la dezlănțuirea unei noi conflagrații. Toate măsurile, hotărîrile și legile adoptate în lucrările primei sesiuni a celei de a patra legislaturi a Marii Adunări Naționale sînt exprimarea sinceră a acestei năzuințe pe care o nutrește întregul nostru popor: munca pașnică și creatoare închinată binelui obștesc și apărării păcii în lume.

In cuvîntarea sa, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus: „Credincioasă principiilor coexistenței pașnice, Romînia își va aduce și în viitor contribuția activă la lupta pentru apărarea și consolidarea păcii. Republica Populară Romînă va milita cu și mai mare perseverență pentru realizarea propunerilor făcute la Organizația Națiunilor Unite de Uniunea Sovietică cu privire la dezarmarea generală și totală, pentru lichidarea oricăror forme de asuprire colonială și dreptul tuturor popoarelor la deplina independență și suveranitate, pentru încheierea tratatului de pace cu Germania și înlăturarea primejdiei militarismului revanșard, în interesul consolidării păcii în Europa".

In acest spirit lucrările primei sesiuni a celei de a patra legislaturi a Marii Adunări Naționale au exprimat idealul întregului nostru popor și convingerea unanimă că viitorii patru ani de legislatură a Marii Adunări Naționale ce și-a început munca vor însemna o nouă etapă, fructuoasă, în dezvoltarea patriei noastre, etapă care va fi plină de succese, sub conducerea partidului marxist-leninist al clasei muncitoare, partid ce ne conduce necontenit pașii pe drumul luminos al desăvîrșirii construcției socialiste.

Acad. Zaharia STANCU

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, președintele Consiliului de Stat al R.P.R., la tribuna Marii Adunări Naționale

Inaltul democratism al orînduirii socialiste

Rezultatul alegerilor din ziua de 5 martie 1961, în analiza făcută de Comisia de validare a Marii Adunări Naționale, este mărturie vie a profundului democratism al orînduirii noastre socialiste.

In adevăr, componența Marii Adunări Naționale reflectă marea forță a întregului nostru popor.

Cuvîntul „democrație", cu bine cunoscuta lui origine greacă, figura demult în dicționarul limbii noastre, dar nu pentru a exprima și defini o noțiune, ci pentru a masca tiranii de toate speciile, de la cele mai hazlii pînă la cele mai tragice. A fost desigur cuvîntul care a mințit cel mai mult, în trecut, din tot fondul nostru de cuvinte. El a acoperit turpitudini și crime ale burghezo-moșierimii cu un egal cinism.

Democratic era poreclit și regimul în care un popor de milioane de ***muncitori și țărani era „reprezentat" în*** *conducerea statului exclusiv de cei mai hapsîni capitaliști și de cei mai cumpliți moșieri, în care țăranii muncitori, cei fără pămînt dar doldora de pelagră, apăreau ca fiind reprezentați în parlamentul țării de nababul Cantacuzino, cel mai mare latifundiar, „ales" la colegiul al treilea de desculții poporului.*

„Finita la commedia!"

Azi, în Republica Populară Romînă — puterea aparține oamenilor muncii de la orașe și sate, care o exercită prin Marea Adunare Națională și Sfaturile Populare.

Azi, democrația este cu adevărat o organizare a statului în care puterea este exercitată de popor.

Nu o spune numai constituția. E o realitate vie, e însăși viața noastră socială și de stat de fiecare zi. E ceea ce dovedește strălucit componența Marii Adunări Naționale care este ***organul suprem al puterii de stat a*** *Republicii Populare Romîne și unicul ei organ legiuitor.*

Cine exercită această supremă putere?

Cei 465 de deputați care compun Marea Adunare Națională.

Cine sînt aceștia?

Sînt într-adevăr oameni ai muncii de la orașe și sate, muncitori, țărani, intelectuali.

Forțele sociale din țara noastră, după curățarea ei de paraziți, de clasele exploatatoare, sînt: clasa muncitoare, țărănimea muncitoare, intelectualitatea.

Aceste forțe, conduse de clasa muncitoare în frunte cu Partidul Muncitoresc Romîn, au făurit în acești 17 ani, țara înfloritoare, țara nouă pe care o vedem astăzi. Ele nu sînt nu-

Demostene BOTEZ

(Continuare în pag. 5)

Impresii de la sesiunea Marii Adunări Naționale

Entuziasm

A doua zi a lucrărilor sesiunii Marii Adunări Naționale. Sub lumina albă a imensei roze de sticlă a plafonului, sub lumina puternică a reflectoarelor care cuprind din cînd în cînd în îmbrățișarea lor solară incinta, — înfloresc, în parterul larg, chipurile luminoase ale deputaților. Sînt cei pe care țara întreagă i-a ales mai zilele trecute ca pe cei mai buni dintre noi, oameni care fac ca fîntînile forate în inima pămîntului să dea și mai multă păcură, care scot din minele întunecate în timp scurt mai mult minereu, sînt oameni care toarnă oțelul în forme desăvîrșite, care fac mașini iuți și perfecte, sînt țărani și țărance care lucrează cu metode noi ogoare nesfîrșite, fără hat, sînt medici care împuținează bolile, sînt profesori care luminează mințile, sînt scriitori și artiști pătrunși de frumusețea mesajului pe care-l aduc lumii. Noi toți i-am ales ca să ducă pînă la îndeplinire năzuințele noastre, ale tuturor.

In lojile de la parter sînt de față conducători ai statului și conducători ai partidului, a cărui mare înțelepciune ne-a adus la conștiința clară, la belșugul de care ne bucurăm azi.

In loji invitați, fruntași în producție, oameni de știință și artă, membri ai corpului diplomatic care urmăresc cu interes și emoție desfășurarea acestei ședințe de mare însemnătate.

Lucrările din această dimineață au cuprins propunerea și votarea modificărilor unor articole din Constituție referitoare la reglementarea activității și precizarea atribuțiilor Marii Adunări Naționale, la crearea Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, cu atribuții sporite față de acelea pe care le avea pînă acum Prezidiul Marii Adunări Naționale.

In clipa în care tovarășul Nicolae Ceaușescu, membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R., a făcut, din însărcinarea C.C. al P.M.R. și după consultarea unui mare număr de deputați, propunerea ca tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej să fie ales președinte al Consiliului de Stat, dragostea și devotamentul pentru partid, pentru conducătorul lui, s-a manifestat îndelung prin urale, prin aplauze care nu mai luau sfîrșit.

Unanimitatea cu care Marea Adunare Națională a votat propunerile pentru alegerea Consiliului de Stat, pentru alegerea noului guvern, pentru modificările aduse Constituției arată, pe deplin concludent, că toate aceste noi măsuri răspund unei adînci necesități legate de actuala etapă în dezvoltarea patriei noastre.

Unitatea de concepție și de acțiune a deputaților din Marea Adunare Națională reflectă unitatea de voință a întregului nostru popor, chezășie a viitoarelor succese în opera de construire a socialismului.

Lucia DEMETRIUS

Istoria la accelerator

Ridicarea la conștiința politică a continentului african constituie neîndoielnic revelația zilelor noastre.

Lacrimile și sîngele a două sute de milioane de africani au alcătuit, de-a lungul unui șir nesfîrșit de suferințe, mare parte din „zestrea" imperialismului, au stat la baza imenselor acumulări de capitaluri, a industrializării, a acaparării piețelor străine, într-un cuvînt a huzurului profund imoral, caracteristic epocii de descompunere a celei din urmă orînduiri ce-și trage existența din exploatare. Dar tocmai în perioada celor mai grave convulsii ale imperialismului monopolist, lupta popoarelor înrobite, care are loc în condițiile existenței sistemului socialist mondial, face să se prăbușească și colonialismul, punîndu-se capăt unuia din cele mai întunecate capitole din istoria umanității.

Popoare întregi care adesea nu dispuneau de nici un profesor, medic sau inginer, s-au trezit la viață, și-au cîștigat drepturile. Era și timpul.

Intr-un uriaș efort, Africa și-a scuturat lanțurile care-i strîngeau pumnii. Și este un fapt semnificativ că astăzi cel mai mare complex universitar din lume poartă numele lui Patrice Lumumba, simbolul continentului care s-a deșteptat. Lupta poporului congolez ca și a celorlalte popoare africane arată calea lichidării totale a colonialismului.

Privind în atlasuri emblemele noilor state africane ne întrebam cu legitimă curiozitate, cum va decurge mai departe procesul prăbușirii colonialismului în Africa. Oare va reuși această plagă să-și asigure, acolo unde mai supurează, o agonie lentă și confortabilă? Recentele evenimente vin să ne spulbere această aprehensiune: la 15 martie Commonwealthul britanic a mai scăpat o perlă și cea mai scumpă — Uniunea Sud-Africană.

Desigur, acesta nu este decît un pas. Popoarele din această regiune atît de bogată a Africei au acum să se descotorosească de unii din cei mai vechi și înrăiți exploatatori, care cu inumană încăpățînare nu vor să înțeleagă că trăiesc în ultimele decenii ale veacului al XX-lea. Semnificația excluderii Africei de Sud din atît de suav și pudic numita „comunitate" britanică de națiuni este dintre cele mai profunde, căci ea s-a produs împotriva avizului guvernului englez și i-a fost zmulsă. Negustorimea de la conducerea Marii Britanii purtase pentru acapararea vastelor teritorii aurifere din sudul Africei unul din cele mai rușinoase războaie ale sale, destul de bogată în războaie prădalnice. Hotărît lucru, situația premierului britanic nu este de invidiat! El a trebuit să se supună cerințelor exprimate imperios de reprezentantul Ghanei, Nkrumah, și să renunțe la sprijinul sfios al primului ministru australian, în favoarea guvernului rasist al lui Verwoerd. Așadar grupul de țări afro-asiatice au impus leului britanic acea politică de „decență" care se plătește cu incalculabile pierderi de capitaluri. Și aceasta nu este totul! Lucrurile se înlănțuie și pierderea ireparabilă a Uniunii Sud-Africane amenință să surpe stăpînirea britanică în tot centrul Africei. Artificiala și impopulara Federație a Rodeziei, unde domnesc aceiași obtuzi și rapaci stăpînitori de sclavi, vreo treizeci de mii de pistolari care terorizează o populație de mai multe milioane de localnici, se poate și ea disloca din clipă în clipă, roasă de aceleași racile și, eventual, evada din orbita peticitului imperiu.

Dacă de curînd coloana vertebrală a colonialismului african s-a frînt, pe toată lungimea Nilului, acum același colonialism riscă să fie rupt în două în însuși miezul vital al Africei. Apoi — culme a nenorocirii — poporul negru din Angola își revendică și el drepturile! In ciuda metodelor medievale, caracteristice retrogradului regim salazarian, sau poate tocmai de aceea, în Angola se petrec mari frămîntări. Grijulii „doctori" yankei prescriu un tratament tergiversant de reforme treptate, care să pună pe colonialiștii portughezi la adăpost de pățania celor belgieni din Congo. Zadarnic însă! Mai cu seamă că stăpînii de sclavi din Angola, unde bîntuie răul acesta pe scară întinsă, nici nu vor să audă de asemenea măsuri, oricît ele s-ar întoarce în favoarea lor. Sfaturilor prudente ale Washingtonului li se răspunde cu acela, „impertinent" față de S.U.A., ca americanii să se ocupe de negrii lor. Oricum ar fi, colonialiștii portughezi sînt avizați din vreme să-și pregătească bagajele. Condoleanțele tovarășilor de afaceri britanici vor fi cu atît mai sincere cu cît, după cum se știe, însăși Portugalia pare a fi cea mai credincioasă dependință britanică.

Cine va lua locul Marii Britanii pe „piețele" Africii de Sud? Sau al Belgiei, în centrul Africei? Intrebări fără rost. Nu trebuie să uităm că trăim istoria la accelerator. Deocamdată, marile companii internaționale din Katanga vor schimba patronul belgian cu unul de același ten și de aceeași grosime a pielei. Englezi, belgieni, portughezi, colonialiștii au o singură patrie: a dividendelor comune. O vreme, afacerile mai pot continua și la umbra neliniștitoare a unui steag african. Apoi însă, pe drumul firesc și implacabil al istoriei, peste toate conflictele de interese ale colonialiștilor și în ciuda frontului comun al acestora, Africa întreagă va fi a africanilor, în Congo ca și în Rodezia sau în sudul Africei.

Șerban CIOCULESCU

Vă mulțumesc

Orgolios ca Maldoror,
aș fi putut prin lume trece,
cu ochiul desenat și rece,
de patimi disprețuitor...

...Dar mi-a plăcut să smulg cu dinții
un fruct, cînd nu voia să cadă —
și, mai ales, distinsa roadă
din arborele cunoștinții.

Cu-aripile curgînd din umăr
s-au perindat pînă-n prezent,
drapați în veacul decadent,
o mie de poeți la număr.

Eu am ales veșmîntul suplu
bun pentru dragoste și luptă
și, pe-o spirală ne-ntreruptă,
am fost mulțime și-am fost cuplu.

Vă mulțumesc, vă mulțumesc,
minerii mei, voi, lăcătuși
— cinstiți deschizători de uși —
pentru-acest abur omenesc

ce m-a urcat în Poezie
— ca-ntr-o furtună străvezie.

Nina CASSIAN

Prefață

Constructorilor hidrocentralei de pe Argeș

Urmașii noștri vor putea-nțelege
Din lumea lor, așa cum vor primi-o,
Frumoasa mea zeiță Clio,
Ce dragoste e-n stare să ne lege?
E-o dragoste ce-și împletește firul
De cînd ne știm, și nu de multă vreme,
Același, cu zenitul și nadirul,
Cu tot ce poate-n lume să ne cheme
Spre fericirea noastră pămîntească,
Spre liniștea și bucuria mare
În care omul poate să-și găsească
Prea mult visatul „Carmen Saeculare".
Mă uit la chipul tău cum o să fie,
Și-l văd întinerit nu peste mult,
De-a pururea ca o lumină vie
Al cărei licăr pot să-l și ascult.
Mă uit la fața ta și în tăcere
Cobor la poala muntelui să-ncep
Lucrarea mea acol'unde se cere
Cu brațul meu, atît cît mă pricep.
În fața mea văd încă dealuri sterpe,
Mai văd în preajmă bălți și loc pustiu.
Vreau vinul toamnei să-l aud cum fierbe,
Împrejmuit de holde vreau să fiu.
Sub pașii mei adîncuri neștiute
Ascund luceferi și mărgăritare.
Să poruncesc adîncului vreau: „Du-te,
Flăcăule ieșit dintre hotare,
Întinde-ți brațele și te îndreaptă,
Uzine noi ți-am ridicat în cale,
Să urci sub soare treaptă după treaptă
În măreția zborurilor tale".
În jurul meu sînt apele cu stufuri,
Cu plopi și sălcii, — și păduri la poale
Îmi scot în cale munții din văzduhuri
Trufași în piscurile goale.
E țara-n frumusețea ei primară
Țesută din lumină și din ploaie,
Tărîmurile ei ce mă chemară
Să le despătur foaie după foaie.
Sînt unul dintre meșterii cei mari,
Și mie-mi curge Argeșul în sînge.
Hei, voi, de-acolo, calfe și zidari,
Al cărui suflet zidul îl mai strînge?
E sufletul durerii și robiei
Al cărui geamăt nici nu-l mai ascult:
Sub vraja cărămizii și mistriei
L-au îngropat zidarii mei demult,
Și-acum furat de apa ce-și răstoarnă
Puterile din munte-n fire lungi,
De dealurile mirosind a coarnă,
Dus de ecoul toamnelor prelungi,
Eu descifrez contururile clare
Ale acelei lumi ce voi zidi-o
Să te întîmpine din depărtare
Frumoasa mea zeiță Clio.

Ion HOREA

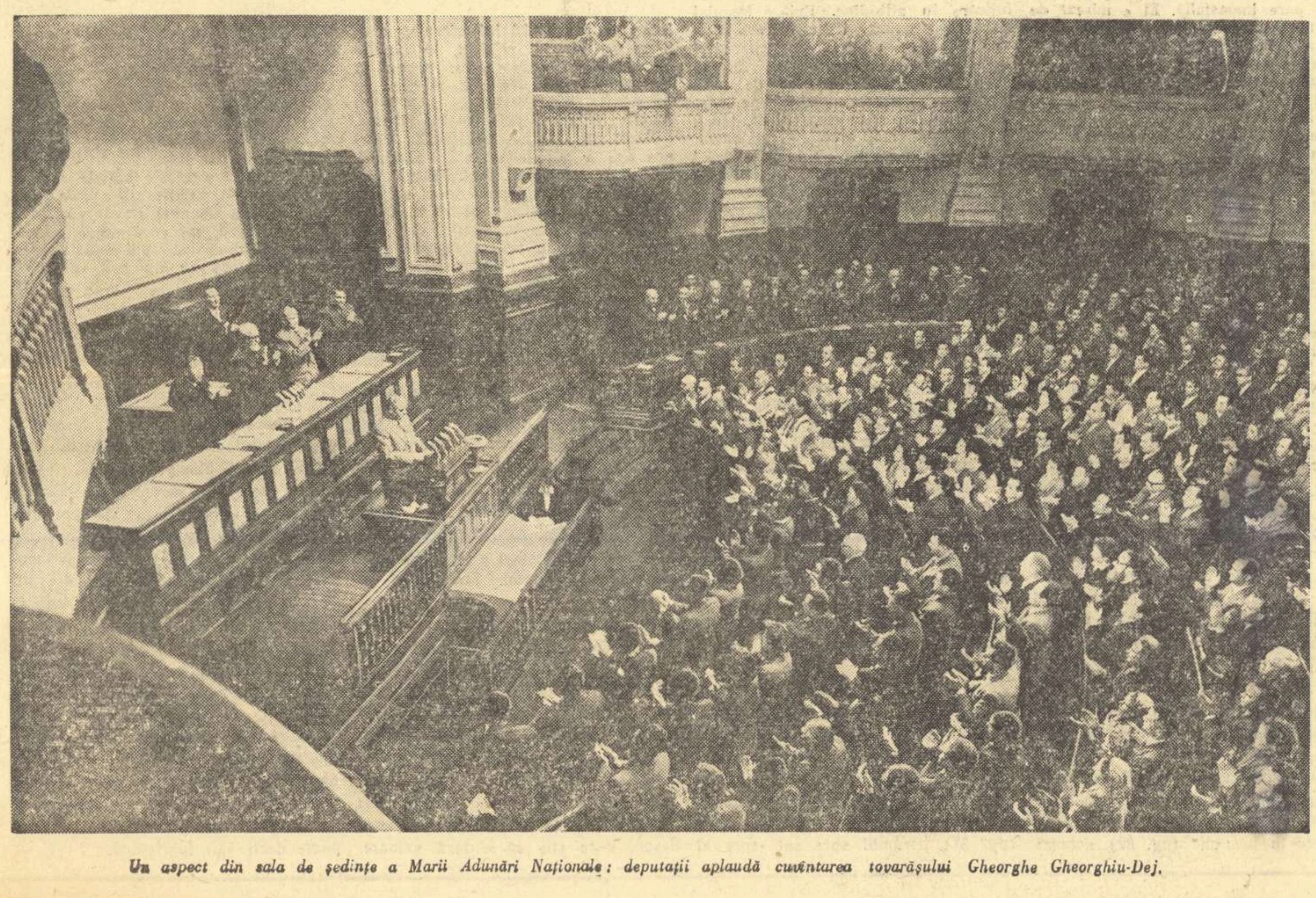

Un aspect din sala de ședințe a Marii Adunări Naționale: deputații aplaudă cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

NOTE

Poem cetățenesc

In „Scrisul bănățean" nr. 2/1961 mai multe poeme sînt dedicate alegerilor de la 5 martie. Dintre ele remarcăm „Gînduri în fața urnei" de Haralambie Țugui prin simplitatea imaginilor și autentic elan cetățenesc. Meditînd în fața urnelor poetul desprinde semnificația politică, dar și poetică a evenimentului: „*Modest, cuprind din nou în palme mătasa hîrtiei / Cu nume de oameni patetic vibrînd ca niște poeme... / Și fericit că-i sînt și astfel vieții, zidar / O privesc, și ascult ecoul bogatei lumini... / .. Să votezi bucuria și pacea, fericirea poporului — / Ce poate fi mai înalt, mai nespus de uman?*

Critic tînăr...

Trebuie salutată hotărîrea ‚Contemporanului" de a acorda, în sfîrșit, mai mult credit criticilor din cea mai tînără generație. La „cronica literară" a numărului din 3 martie a.c., citim articolul lui George Gană despre volumul „Afișe de bal" de Pop Simion. Recomandînd tînărului critic să-și supravegheze expresia pentru a-i imprima cursivitatea necesară, apreciem în mod deosebit capacitatea sa analitică și ponderea în formularea judecăților de valoare

Interesant!

In „Luceafărul" Nr. 4 a.c., Vasile Rebreanu publică un nou fragment din romanul anunțat în paginile „Tribunei". Renunțînd la proza de notație lirică, Vasile Rebreanu se îndreaptă decis și, mai ales, cu reale posibilități, spre o proză epică viguroasă. Situîndu-se în buna tradiție a epicii ardelene, el arată că poate să realizeze scene în care personajele se înfruntă dîrz sau cu abilă șiretenie, conform caracterului și temperamentului specific. Tînărul prozator știe să alterneze pasaje în care eroii se confruntă direct, cu altele în care intervențiile povestitorului relatează întîmplări petrecute cu ani în urmă. Figurile chiaburilor ce sabotează înființarea gospodăriei se conturează de pe acum cu o siguranță artistică care justifică interesul pe care îl suscită romanul în pregătire al tînărului prozator.

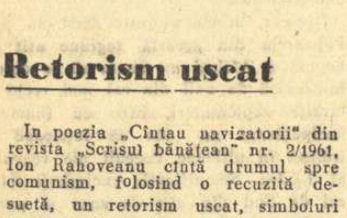

Retorism uscat

In poezia „Cîntau navigatorii" din revista „Scrisul bănățean" nr. 2/1961, Ion Rahoveanu cîntă drumul spre comunism, folosind o recuzită desuetă, un retorism uscat, simboluri inutil încîlcite într-o topică greoaie: „*Mare de viață cu spade talazuri / In spadele tale oglindește-ne drumul / Drumul săgetător și demn / Spre portul comunismului, spre portul suprem*".

In poezia „Fără spaime" a aceluiași, întîlnim imagini asemănătoare: „*Ieșim ca din mări tulburi din venin / Adînc vărsat de șerpii mulți, metalici / Pe care luptăm să-i zdrobim*". Fără îndoială, versuri prozaice ca „*Din vremea de tristețe provocată de războaie / aproape neverosimil ieșim...*" ar fi putut fi spuse cel puțin într-o corectă limbă romînească.

O VIZIUNE A SATULUI

Pe marginea romanului „DESCULȚ" (II)

In viziunea epică a lui Zaharia Stancu, satul nu apare unitar. Țăranii din Omida, Belitori, Secara și Saiele nu cunosc armonia socială pe care o ilustra literatura sămănătoristă, satele lor — jalnice așezări primitive, roase de sărăcie și ignoranță, pustiite de secetă, jefuite sistematic de boieri și de *acriturile* care se socotesc reprezentanți ai stăpînirii și, ei înșiși, o parte din stăpînire — sînt departe de a părea oaze paradisiace unde, izolat de mediul orășenesc „stricător", poate crește un om blajin, cu idealul său moral și religios. Desculții nu sînt nici blajini, nici religioși, iar viața lor este frămîntată de atîtea contradicții, încît imaginea potrivită nu este aceea a unei așezări liniștite, reconfortante, ci a unui vulcan ale cărui măruntaie incandescente se agită scoțînd sunete rău prevestitoare.

O barieră de netrecut desparte pe țărani de pătura de sus, boierească, formată din exemplare a căror unică trăsătură este abjecția, eventual un anumit rafinament al abjecției. Boierul olog de la Băneasa, Milarezi, nu se mărginește, ca orice exploatator grijuliu cu avutul său, a supraveghea culesul strugurilor pentru ca țăranii să nu-i aducă pagube prea mari ci, socotind pe învoitorii săi drept dobitoace, le pune botnițe.

Scena este de mare efect artistic. Cinismul lui Milarezi, enorm și trivial, este ascuns sub o crustă de ipocrizie. Boierul care nu se dăduse la o parte a pune botnițe învoitorilor săi, stîrnind pînă și uimirea unui vechi cunoscător al metodelor prusace (vierul Franț Kapka) se arată, deodată, scandalizat că o văduvă protestează împotriva batjocurii la care sînt supuși oamenii și amintește de judecata aspră a divinității.

Pirțolino! — vociferează Milarezi, atins de o suspectă intoleranță morală. *Ești văduvă, ai rămas borțoasă, nici măcar nu știi cu cine, și vii aici să-mi vorbești mie de dumnezeu...*

Același spectacol de ferocitate morală și ipocrizie îl oferă și Gogu Cristofor, boierul de la Belitori... de la care țăranii din Omida, disperați de mizeria în care îi aruncase seceta, cer împrumuturi. Ascultînd plîngerile țăranilor, Gogu Cristofor, *burticosul*, se arată la început compasiv, apoi teribil de supărat că logofeții nu l-au înștiințat de soarta grea a oamenilor de pe moșia sa. Este îngrijorat, s-ar părea, că învoitorii săi mănîncă pămînt ars și coajă de copac, că vitele mor pe capete, că mor pe capete și copiii și el nu știe! Ii invită la curte, le vorbește cu blîndețe, ca un ocrotitor, pentru ca apoi să-i lase în viscol, să asmută dulăii pe ei și să pună slugile să tragă cu puștile. Mitul *boierului bun, care nu poate să ne lase la nevoie*, se destramă și pentru acei, foarte puțini, dintre desculți care mai credeau în omenia celor de sus.

După ce a omorît un om și a batjocorit, printr-o sinistră farsă, pe alții — boierul se dă drept victimă, speculează situația în scopuri politice, întorcînd faptele în favoarea sa și apelează la jandarmi. El are de partea sa legile, aspre pentru țărani, elastice și blînde pentru cei bogați.

Se conturează, în acest mod, două lumi, impenetrabile, definite de autor mai puțin prin structuri individuale, tipologice în sensul clasic al noțiunii, cît printr-o prezentare colectivă, plenară, așa cum procedează, de altfel și Rebreanu în *Răscoala*, cînd pune față în față pe țărani și pe boieri, ca două armate vrăjmașe pe care nu le mai leagă nimic altceva decît glasul tunurilor. Aspectul polemic este însă în *Desculț* mult mai pronunțat, nefiind străin de viziunea autorului asupra dinamicii sociale a epocii. Pentru Rebreanu, exemplarele clasei boierești tradiționale mai puteau întruni, ca Grigore Iuga, trăsăturile unor caractere omenești, o posibilă distincție morală și spirituală. Zaharia Stancu condiționează aceste aspecte morale de brutalitatea relațiilor sociale care le determină, și în acest caz, luminile unei posibile valori morale se întunecă. Parafrazînd pe Marx, am spune că — boierul poate să fie bun ca om, el este însă rău, odios de crud ca exploatator, și atîta vreme cît el acceptă aceste relații, cruzimea va fi cea dintîi trăsătură a lui ca individ social. Intrucît prozatorul observă indivizii și viața sub aspect social imediat, șarjarea este explicabilă, reducerea la o singură dimensiune morală nu poate fi suspectată, aici, de lipsa unei viziuni caracterologice asupra personajelor.

Intre boieri și țărani există o categorie de interpuși. Sînt *acriturile* satului, notabilitățile cu surtuc, ghete „șanticler" și gambetă, sau cu nădragi largi împodobiți de găitane: notarul Gică Stănescu, Bubulete, primarul, nenea Tone, negustor de vite, vărul Dimozel, dirigintele poștei (care vorbește și mai „pe radical", întrebîndu-și mama, în ce anume *ocaziune a* venit la el și la soția lui, cucoana Polina), jandarmul Juvete cu „paceaura" sa, coana Chiva, făptură „delicată" de oraș, părintele Toma Bulbuc, dăruit cu totul celor lumești, avocatul Mitiță Bîrcă, figură de răpitoare, cu o anumită enormitate a șireteniei combinată cu stupiditatea, sau Nichifor Budu, comandantul jandarmilor de la Băneasa, gurmand, sadic, convins că sub pumnii săi nu numai oamenii dar și sfinții din biserică mărturisesc și ce-au făcut și ce n-au făcut. Acestora li se adaugă proaspeții îmbogățiți, dominați de patima înavuțirii, ca Toma Ocî pornit de jos, ajuns misit și apoi cîrciumar, sau alții, intrați în afaceri bănoase.

După ce au adunat oarecare stare, acriturile și bogătanii devin reazimul de nădejde al stăpînirii. Ei privesc de sus pe desculți și-i îndeamnă să se supună legilor. — „*Legile sînt tari* — spune notarul. *Pe temeiul legii, noi, mă, am putea, dacă am vrea, să vă și belim de vii*". In ciocnirile dintre țărani și boieri *acriturile* sînt, se înțelege, de partea boierilor. Ca oameni ai stăpînirii, ei scot desculții din Omida la muncă pe moșia boierului, la săditul viei și la corvezi. Cînd unii se împotrivesc, notarul și primarul îi amenință cu asprimea legilor, iar părintele Bulbuc cu sancțiunea divină; atunci cînd nu reușesc nici primii, nici ultimul, intervin cu autoritatea lor de reprezentanți ai forței publice, Juvete și Nichifor Budu, bucuroși că au prilejul de a se remarca față de superiori.

Din această categorie tipologică, definită de prozator în mod global, ca fiind stăpînită de rapacitate și sete de înavuțire, reținem figura de pungaș limbut, de escroc deprins cu chițibușurile legii a avocatului Mitică Bîrcă, erijat în apărătorul țăranilor. Prin numeroasele sale antene, Bîrcă află locul prăzii și se infiltrează neîntîrziat, îngrijorat ca victima să nu încapă pe mîinile altuia.

Cînd țăranii din Omida sînt arestați, avocatul vine de îndată și pune la cale un plan de acțiune în virtutea căruia un număr apreciabil de pogoane ale năpăstuiților treceau în posesiunea sa. Convingerea lui este că în lume „*interesul poartă fesul*" și numai proștii uită de acest lucru. Cinstea i se pare ceva straniu, ca o făptură nemaiîntîlnită la care trebuie să te uiți și să te amuzi. „*Dacă s-ar afla undeva* — mărturisește el încîntat de această idee plină de ciudățenie — *m-aș duce și eu s-o cumpăr, nu ca să fac uz de ea, Doamne ferește, ci ca s-o pun la păstrare în ladă, s-o scot din cînd în cînd să mă uit la ea, să rîd să mă prăpădesc.*"

Țăranii rămîn însă neclintiți și toată diplomația lui Mitică Bîrcă se dovedește a fi neputincioasă, după cum neputincios rămîne și rafinamentul de schingiuitor al lui Nichifor Budu. Răbdarea și supunerea țăranilor din Omida nu sînt statornice. Răzvrătirea lor împotriva autorităților nu este decît preludiul sîngeroaselor evenimente din 1907.

Ceea ce impresionează, în primul rînd, cînd este vorba de viața satului, este evocarea ei în ansamblu, sub aspect monografic, am spune, fără individualități detașate, fără o ierarhie a personajelor. In evocările lui Darie trăiește nu numai un personaj sau altul, ci satul în totalitatea lui, cu trăsături morale distincte, cu o viață spirituală, cu dramele pe care le provoacă vechea problemă a pămîntului. In peisajul literaturii noastre, dominat de epica rurală, satul din *Desculț*, se deosebește de satul sadovenian sau de satul din opera lui Rebreanu, deși dramele țărănești sînt, în genere, aceleași, iar epocile sînt adesea similare: Există mai întîi, un tip de țăran, determinat colectiv, întruchipat fie de Gruia Potozină, fie de Tudor, tatăl lui Darie, fie de oricare alt țăran din Omida. Aș vedea acest tip, reprezentativ pentru o colectivitate, ca fiindu-i proprie o demnitate intangibilă, — neafectată de privațiuni, în stare a înfrînge pînă și pumnii lui Budu — și o poezie amară, împletită cu luciditate în modul cum vede și apreciază lumea, cu bogăția ei de lucruri și fenomene. Țăranul lui Zaharia Stancu nu acceptă lumea așa cum este, respinge fatalitatea. Este refractar față de religie, refractar față de ordinea stăpînilor și a acriturilor, refractar față de tot ceea ce atinge demnitatea, fondul său moral.

S-a observat cu prilejul apariției romanului *Desculț* că nu există eroi principali și eroi secundari. Observația nu este lipsită de adevăr. Există totuși unele individualități care nu infirmă tipul general, ci pun în lumină o variantă a lui, fiind posibilă varietatea în unitate.

Trăiește, înainte de toți, Darie, eroul povestitor, receptacolul dramelor petrecute în Omida și împrejurimi. Este, fără îndoială, una dintre figurile cele mai interesante de copil din literatura noastră.

Ca orice copil cu imaginația incandescentă, Darie antropomorfizează. Visurile sale, dincolo de latura fantastică și spectaculoasă, sînt proiecții ale unor scene și episoade din viața agitată a satului. Prozatorul consacră un capitol masiv reconstituirii unei aventuri celeste a lui Darie: *Printre stele*. Atîta vreme cît visul proiectează o ordine a realității, o retrăire în lumea fantasticului a unor întîmplări reale, el se integrează lumii lui Darie, nu constituie derogări de la linia epică a cărții. Condus de o stea, Mega-Lega, Darie cutreeră spațiul ceresc, cunoaște fel de fel de întîmplări și ascultă povești ciudate. El asistă la o scenă obișnuită în viața familiilor din Omida. Această reconstituirea în cadrul fantastic al vieții obișnuite, cu o firească notă de umor, este interesantă, nouă într-un anumit sens în literatura noastră. Sînt de relevat aici pagini de un lirism autentic, de mare frumusețe imagistică. Dar aventura cosmică a lui Darie este completată de o poveste a ficțiunii sale onirice, Mega-Lega, și anume, despre întîmplările din împărăția lui Gad, cu un deznodămînt simbolic. Luată în sine, ca ficțiune autonomă, povestea este plină de neprevăzut și implică semnificații ce nu scapă cititorului. Trebuie reținută de pildă, o viziune a dezagregării pămîntului. Ea nu se integrează însă cărții, scapă din raza evocărilor și chiar de spiritul lor. Narațiunea este în acest caz dilatată, fără să existe o necesitate logică, vreau să spun epică, în această proiecție fantastică mult prea îndepărtată de firul central al cărții, de obiectivul ei epic, riguros eșalonat în celelalte capitole.

Eugen SIMION

O seară de poezie Aragon

Vineri 24 martie a.c., orele 17,30, va avea loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" o seară de poezie Aragon.

Conferențiază scriitorul francez Hubert Juin.

Recită din opera lui Aragon: Tantzi Cocea, artistă emerită, Fory Etterle, artist emerit, Mircea Balaban, Constantin Codrescu, Octavian Cotescu, Gheorghe Cozorici, Dumitru Furdui, George Oancea, Val Săndulescu, Septimiu Sever, C. Pomoje, Anca Roșu, Traian Stănescu.

Regia: Letiția Popa.

Scenografia: St. Norris.

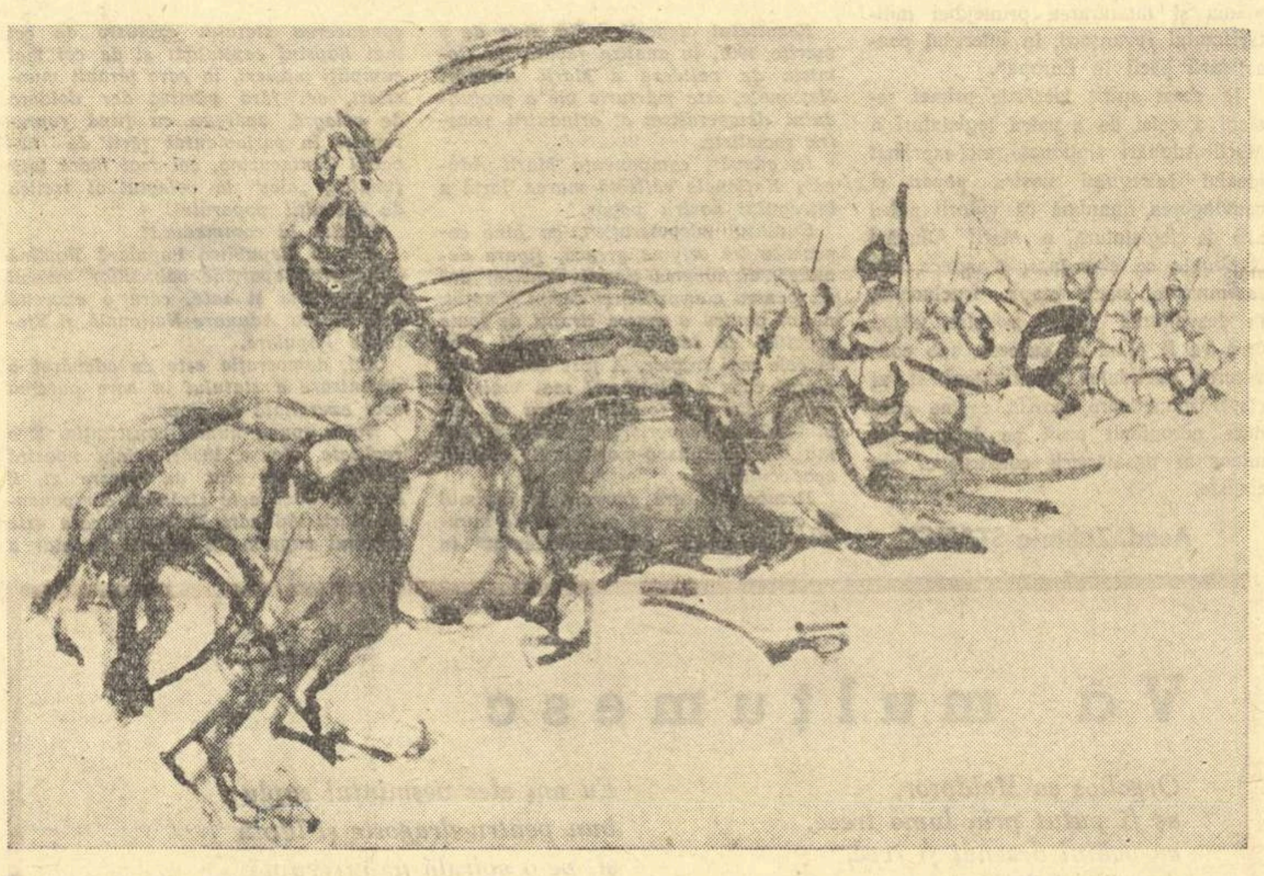

FLORICA CORDESCU

„Potop de sînge-i pînă-n vale,
cînd, în galop, vin călăreții"

(Ilustrație la „Ruslan și Ludmila" de A. S. Pușkin)

PE SCURT DESPRE...

VERA HUDICI:

„Zile de primăvară"

Stăruința de a cuprinde în țesătura unui mic roman cîteva din cele mai caracteristice episoade din viața petroliștilor, tendința de a evidenția dramatismul cotidian al unei profesii eroice, pasiunea pentru marile confruntări generate de practica construirii socialismului, constituie doar cîteva din laturile ultimului volum al Verei Hudici. Pe această linie există o serie întreagă de elemente care ne permit să tragem concluzia că Vera Hudici s-a aplecat asupra unor aspecte importante din realitatea noastră, aspecte care ar fi putut genera o carte interesantă. In ceea ce privește însă arta conturării personajelor și a conflictelor se resimte un mare decalaj între intențiile, bune, ale autoarei și transpunerea lor literară.

Conflictul *Zilelor de primăvară* e declanșat de reîntîlnirea dintre Ana, ziarista venită în mijlocul petroliștilor pentru a le consemna succesele în producție, și Andrei, inginerul petrolist care, în urmă cu cincisprezece ani, i-a provocat, ceea ce denumește prozatoarea „o scăpărare în cremenea inimii". Desele retrospective ne vorbesc despre trecutul Anei, despre perioada în care era „gardiancă" la spital (probabil îngrijitoare), despre mizeria războiului, despre greutățile care au urmat în primii ani după 23 August. Același procedeu e folosit și în cazul lui Andrei. In cele din urmă eroii descoperă că în marea lor dragoste a survenit un sentiment de înstrăinare, cauzat nu atît de lunga lor despărțire cît de faptul că în conștiința și comportamentul lui Andrei se resimt puternice reziduuri mic-burgheze și o evidentă dezorientare ideologică. Intr-adevăr Andrei, influențat de prietenul său, inginerul Cărăușu, un individ dubios, care, în cele din urmă, se va dovedi a fi un periculos sabotor —, pierde încrederea în forțele și elanul tinerilor petroliști. El ascunde în fața conducerii întreprinderii o serie de probleme legate de bunul mers al producției. In cele din urmă, sub influența Anei și a tovarășilor din colectiv, tot acest noian de probleme va fi rezolvat. Și odată cu aceasta, sau mai bine zis ca o consecință firească, munca la sonda 705 va cunoaște un nou avînt.

Acesta ar fi pe scurt subiectul cărții. Dar ce fel de oameni, ce fel de caractere populează romanul? Pentru a ilustra capacitatea unui secretar de partid de a conduce și îndruma oamenii, Vera Hudici nu ne poate oferi decît o replică „cheie" de felul aceleia rostite de Andrei: „Dumneata parcă ai fi Mafalda, pe toate le știi". Pentru a ilustra perfidia dușmanului de clasă, Vera Hudici ne informează că inginerul Cărăușu a sabotat un timp „pe ici, pe colo" (aceasta pentru a-i face plăcere unui bătrîn ramolit, tatăl femeii cu care trăiește) și că, în cele din urmă, eroul negativ a trecut la un sabotaj de mari proporții folosind... o pilă de unghii!

Există ceva exterior, artificios, lucrat de mîntuială în toată construcția romanului *Zile de primăvară*. Oamenii nu trăiesc, diferențierea caracterologică este sumară, reacțiile rămîn, în ciuda unor momente de tensiune care punctează narațiunea, anodine, schematice, iar dialogurile sînt seci, „ca din carte". Există o notă de superficialitate în sondarea universului sufletesc al omului nou. Există, în sfîrșit o categorică lipsă de autocontrol critic.

H. FABIAN

GEORGE NESTOR:

„Cineva scutură cuibul"

Peste sat plutește umbra morții. Războiul pustiește casele oamenilor. De pe front sosesc anunțuri de moarte; țăranii soldați se întorc invalizi, bolnavi, incapabili de muncă. „Cineva scutură cuibul" — spune autorul, adică familiile se destramă lovite de urgia fascistă. Romanul aparține prozei autobiografice, Andrei, mezinul familiei învățătorului Novac, își povestește copilăria și, din unghiul micului martor al cumplitelor evenimente, se descriu primii ani ai celui de al doilea război mondial. La un moment dat, cadrul acțiunii se deplasează din viața satului spre tabloul posomorît al mahalalei Bîrladului, unde eroul începe cursul liceal.

Modalitatea alternării celor două planuri, mai ales către sfîrșitul cărții, permite consemnarea unor aspecte reprezentative pentru cronica epocii.

Sînt zugrăviți critic reprezentanții protipendadei satului — popa Motoșanu, Cornel Motoșanu, primarul Titi Costăchel, care obțin privilegii de pe urma războiului. Se arată cum se întărește mișcarea de rezistență antifascistă condusă de partid: muncitorii din Bacău pleacă la țară să facă agitație, iar țăranii săraci dezertează pentru a se înrola în detașamentele de partizani organizate de comuniști. Primul volum relatează totuși acte izolate de revoltă, fără a izbuti să realizeze o imagine de ansamblu, convingătoare, a luptei politice. Trebuie făcute unele observații cu privire la consecvența ideii principale a cărții. Există tendința de a neglija tema abordată inițial — viața familiei învățătorului, prin accentuarea unor situații subordonate, ca întîmplările din viața lui Grigore Rancea (întemnițarea, evadarea și fuga la partizani). Imbinarea problematicii sociale cu drama individuală nu e urmărită pînă la capăt.

De asemenea, autorul depășește în unele cazuri unghiul artistic ales, cel al copilului. Erou al unor întîmplări (convorbirea cu Rancea pe terenul de lîngă închisoare, întîlnirea din pădure) mezinul Novac devine numai un observator în alte împrejurări (conflictul lui Șerban cu popa Motoșanu, disputa tatei cu Motoșanu și colonelul Isidor Vasilescu). Unele fragmente pot fi considerate autonome, nefiind bine sudate în cadrul romanului: episodul fetei care-și caută iubitul și îl găsește mutilat, povestea cireșului și a zarzărului de pe maidan, unde întîlnim și accente lirice nepotrivite.

O apreciere mai detailată și concludentă a romanului se va putea efectua odată cu apariția volumelor următoare.

Sînziana POP

CRONICA literară

„Insemnările lui Neculai Manea" de MIHAIL SADOVEANU

de PAUL GEORGESCU

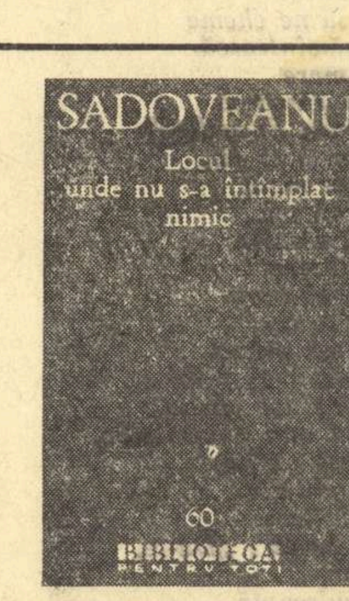

Este limpede că, aplecîndu-se cu înțelegere asupra celor umiliți și obidiți, marele scriitor a dorit conștient să arate că viețile acestora sînt tot atît de dramatice, de interesante estetic, ca și cele ale așa numitei elite care părea să constituie, pe atunci, unicul subiect demn de interes pentru un scriitor. Această poziție estetică și cetățenească a biruit de mult, așa că nu văd de ce am menține anumite prejudecăți teoretice pe care practica literară le-a sfărîmat acum cîteva decenii. Ideea că anumite opere ale scriitorului nu sînt romane ci... povestiri mi se pare a fi dintre acestea. Eroarea se bizuia pe disprețul general (a cărei proveniență de clasă mi se pare inutil a mai fi demonstrată) față de oamenii simpli, de exploatații de ieri, cărora li se atribuia din oficiu „reducția psihologică și intelectuală", afară de cazul în care, unul dintre acești anonimi, printr-o crimă crudă sau printr-o alienare interesantă, deveneau demni de roman. Or, Sadoveanu și Rebreanu, fiecare în modul său, au demonstrat artistic că „reducția psihologică" era aparentă, o idee preconcepută, un tabu social impus de clasele exploatatoare. Cu o altă viziune artistică, Marin Preda a refăcut experiența, creînd cu „Moromeții", primul mare roman psihologic țărănesc din literatura romînă.

Dacă Sadoveanu a refuzat modalitatea comună a romanului epic (pe care Rebreanu a dus-o la cea mai înaltă expresie în „Ion" și „Răscoala"), sau pe aceea a romanului de analiză (după Dostoievski, această modalitate poate fi negată doar de la un nivel intelectual foarte jos, care deci nu trebuie luat în considerație) este evident că a făcut aceasta nu din neștiință, nici din neputință literară, ci refuzul său era dictat de necesitatea conținutului, de ideea sa artistică principală. Cu alte cuvinte, în romanele tîrgului moldovinesc (ne limităm aici la acest ciclu), Sadoveanu a pornit de la ideea imposibilității acțiunii — și aceasta era, atunci și acolo singura idee reală — ceea ce l-a obligat (artisticește vorbind) să scrie romane de atmosferă. Romanul să-i zicem balzacian (și descendența sa predominant epică) e construit, se știe, pe un conflict central în jurul căruia se desfășoară, independent sau cîteva conflicte secundare. El presupune o creștere a conflictului și un moment culminant, final. Acest fel de construcție presupune însă oameni care acționează în vederea unui scop, conduși fie de pasiune, fie de interes, fie de un ideal. Ceeace e esențial într-un roman nu e atît ce se întîmplă, ci cum se întîmplă. Romanul de analiză, respectînd în mare schema organizatorică a romanului de acțiune, predominant epic, pune un accent deosebit nu atît pe ce se întîmplă ci pe de ce se întîmplă. Or, romanul sadovenian al tîrgului e locul unde nu se poate întîmpla nimic.

Intrebarea la care are deci de răspuns scriitorul este de ce nu se întîmplă nimic... Dar, mai întîi, ce-nseamnă nimic? Firește, orice lector al acestor romane, poate constata ușor că, în cărțile respective se-ntîmplă destul de multe întîmplări, oamenii iubesc și urăsc, suferă și produc suferință, au un trecut și chiar își fac planuri de viitor. Și cu toate acestea, atmosfera în care trăiesc e nimicnicia. In romanele consacrate tîrgului moldovinesc, personajele sînt mici funcționari, mici negustori, mici intelectuali, care au ieșit de curînd din masa țărănească, dar n-au putut pătrunde în clasa burgheză. Ei resping o lume și sînt respinși de cealaltă. Tîrgul, aglomerare urîtă, aproape sat, fără a fi însă, tinzînd spre oraș, fără a putea fi însă, e materializarea însăși a stagnării între două realități în luptă, o suspensie urîtă între două clase, mișcare oprită între refuz și neputință. E deci o colectivitate care nu poate acționa, fiindcă acțiunea e o mișcare spre un scop, care nu poate tinde (căci acumularea pe loc nu are sens), care nu are viitor, din pricina obstacolelor sociale rigide. (De abia după primul război mondial, mobilitatea socială în cadrul burgheziei a crescut). Pe acest fond social al neputinței înflorește mucigaiul valorilor meschine, cu toate derivatele psihologiei dospite.

Neculai Manea nu e un Oblomov, fiindcă Oblomov dorește să acționeze dar nu acționează, pe cînd Neculai Manea nu dorește decît tihna. Intelectual ieșit din mijlocul țărănimii, e îngrozit de București unde viața i se pare imposibilă. El e mișcat de un tropism rural, pe care G. Călinescu îl denumește mișcare de regresiune. Nu reluăm cazul tipic al lui Neculai Manea decît pentru a-l privi și din alt unghi de vedere. Prima durere a sa e căsătoria Sofiei, fată de oameni bogați, cu altcineva, din clasa ei socială. Umilul meditator îndrăgostit, nu e însă un Julien Sorel ci se mulțumește să sufere: „Dintr-odată înțelesei că sînt un om slab, că puțina voință ce aveam fusese sorbită toată de patima aceasta iute." (B.p.t. pg. 21). E întîi amețit de durere, apoi suferința țîșnește romantic: „Și pe urmă, tîrziu, abia mi-am dat socoteală că se surpă ceva în ființa mea. Tîrziu au venit lacrimile, valurile de durere surdă, disperarea, și parcă m-am simțit dus de un viforos vîrtej de moarte. Și acum mă mai ajung uneori vibrările acelei dureri din tinerețe. Poate am fost și pe pragul nebuniei, poate m-a ajuns umbra morții, multă vreme n-am trăit în lumea aceasta..." (pg. 22). Dar Neculai Manea nu înnebunește ci se însoară cu fata unui băcan alături de care trăiește chinuit (era vulgară, făcea scandaluri...) pînă cînd aceasta moare. Am reamintit acestea pentru că în caietul său de însemnări, profesorul Manea scrie mereu despre groaznicele sale chinuri din trecut, e permanent în stare de suferință. Or, o dragoste neîmplinită în tinerețe e un fapt frecvent; iar dacă soția i-ar fi trăit, Manea ar fi suferit tot atît de mult...

„Prea am fost nepregătit la lovituri și prea nu puteam vedea ce se petrece în juru-mi" (pg. 22), notează el la începutul jurnalului intim, dar nici ultima filă nu dovedește vreo modificare în atitudine. Este Neculai Manea un învins? De ce? Ce-și dorise? Iată-l scăpat din infernalul București și strecurîndu-se „în amurg în orășelul în care de mult doream să vin, un orășel pe care niciodată nu-l văzusem, liniștit, tăcut, foarte tăcut mai ales. Mă gîndeam: Da-acum voi dormi ani de liniște..." (pg. 51) Dar și tîrgul i se pare un Vavilon drept care Manea se refugiază într-o margine liniștită ca un sat: „La dreapta, la stînga, pînă în cîmp, se întindeau ulițele acestei liniștite mahalale. Ș-acolo în cîmp, la margine, o dumbravă întinsă de mesteceni se dezvăluia deodată, luminînd cîmpurile de luternă din jur. Printre pletele aurii ale copacilor, două mierle se alungau cîrcîind înăbușit din gușă, apoi se așezau undeva în frunziș, nevăzute, și fluieratul lor subțire și dulce curgea răsunător în pacea dimineții". (pg. 54). De-abia instalat: „Am început să mă bucur de singurătatea mea, de sihăstria așa de îndelung visată." Și: ...„era liniște desăvîrșită". Asemenea fraze revin adesea în decursul cărții... „Nu ieșeam decît cînd trebuia să mă duc la școală. Vremea cealaltă mă înmormîntam: sufletul avea nevoie de pace..." (pg. 57). Manea nu fusese așadar silit la singurătate ci o dorise, o căutase.

Mișcarea lui de regresiune nu este însă indefinită, ea are o limită dureroasă: întors acasă să-și vadă părinții, el se simte străin în sat, străin alături de părinții săi cu care nu poate comunica: „Străin cum intrasem am ieșit din satul meu" (pg. 51). Drumul spre sat, spre al lui, spre popor și-l interzicea așa cum îi fusese interzis celălalt, în familia bogatei domnișoare Sofia. Străin în București, străin în sat, străin în orășelul de provincie, străin în familia bogată, străin printre țărani... Refuzat de clasele antagonice, Manea are o poziție socială absurdă, de unde izolarea, înstrăinarea sa. Revolta l-ar fi apropiat de ai săi, de popor, oportunismul l-ar fi putut sălta social spre burghezie, dar Manea e prea slab pentru revoltă, prea cinstit pentru oportunism. De altfel, nici o preocupare socială, filozofică, pedagogică nu transpare în jurnalul său resemnat. Manea își refuză și ieșirea teoretică din situația sa imposibilă. Cu oarecari variante, acesta este modelele erou al acestor romane, superior mediului prin sensibilitate, inteligență și etică dar în prea mică măsură, totuși, pentru a-l depăși. Radianu e mai tare decît Manea, de aceea se frînge, cade în alcool. Nu mediul îi duce la ratare pe acești oameni ci imposibilitatea lor de a respinge mediul, de a se revolta, de a se apropia din nou de marele izvor de energie, poporul. Străinul e un înstrăinat.

Un străin e și prințul Lai Cantacuzin (din „Locul unde nu s-a întîmplat nimic"). Superior lui Neculai Manea el își dă seama că aparține unei clase sortită pieirii. Prea sensibil pentru a deveni un strîngător de averi și mult prea slab pentru a deveni un luptător pentru cauza celor mulți (pe care preferă să-i ignore), Lai dorește să rămînă ceva despre care știe că e fără valoare. Nici despre el nu trebuie să spunem că e o victimă a mediului: Lai se plictisește agreabil în tîrgușorul moldovinesc așa cum — pe cînd avusese mai mulți bani — se plictisise agreabil prin marile orașe ale Europei. Ca și Manea, Lai Cantacuzin fuge de pasiuni, caută liniștea, tihna. Singurul om viu printre aceste suflete moarte este Daria Mazu. Despre ea s-a spus că e o mică doamnă Bovary, afirmație care, cred, nu corespunde adevărului fiindcă bovarismul constă în a te crede ceea ce nu ești, pe cînd Daria Mazu nu poate fi ceea ce este. Cu sensibilitate și cultură, fata are aspirații care nu sînt colosale: ea ar fi putut fi soția unui bărbat sensibil și cult; dar de singurul care răspundea la asemenea semnalmente, Lai Cantacuzin, ea era despărțită prin puternice obstacole sociale. Tragedia Dariei Mazu e socială.

Am încercat să schițăm situația în care se află cîteva din personajele reprezentative ale celor două romane — „Insemnările lui Neculai Manea" și „Locul unde nu s-a întîmplat nimic" — cuprinse într-un volum recent al „Bibliotecii pentru toți", subliniind că o asemenea situație nu putea fi redată artistic decît prin romanul de atmosferă. Această modalitate a romanului nu poate fi judecată cu criteriile valabile altor modalități ale romanului. De altfel, opera lui Sadoveanu obligă critica să-și perfecționeze instrumentele, ceea ce — dacă ne gîndim bine — nu poate decît să-i folosească.

ANTONIO

HEMINGWAY

Presa americană a anunțat că noua carte a lui Hemingway Vara periculoasă („The Dangerous Summer"), din care publicăm aceste fragmente, urmează să apară în 1961 la New York. Dintre ecourile presei străine cu privire la fragmentele publicate, pînă acum, cele mai zgomotoase și „originale" opinii sînt lansate de ziarele franchiste. Săptăminalul englez „Observer", scrie: „Spania, țara atît de îndrăgită de Ernest Hemingway, i-a adus scriitorului mari neplăceri. Ziarele sînt pline de titluri jignitoare. «Nu dorim să vă mai vedem în Spania» — strigă unul din aceste ziare, și adaugă: «Trăiască Hemingway și o sută de ani, dar departe de noi. Să nu ne mai calce străzile, să nu mai vie pe la noi, să nu mai mănînce cu noi, să nu ne mai bea vinul, să nu-l mai încălzească razele soarelui spaniol»".

Ce i-a determinat pe scribii lui Franco să se dedea la atacuri atît de furioase, incompatibile nu numai cu respectul datorat faimei mondiale a scriitorului, ci și cu regulile elementare de politețe. Motivul declarat al acestei răfuieli rușinoase este acela că scriitorul ar fi ponegrit figura cunoscutului matador spaniol Manolete. Pe de altă parte, același „Observer" recunoaște că „ținta atacurilor presei spaniole o constituie și vederile politice ale lui Hemingway".

Un ziarist al lui Franco nu s-a dat în lături să scrie această absurditate: „La nimic altceva mai bun nu puteai să te aștepți de la un comunist atît de cunoscut ca Hemingway".

„Destui jurnaliști spanioli — arată „Observer" — au scris lucruri și mai rele despre Manolete. Ceea ce îi supără însă pe spanioli e că aceste lucruri vin de astădată de la un străin".

Am adăuga: „spaniolii" adică scribii lui Franco, își amintesc foarte bine faptul că „străinul" nu e altcineva decît același Hemingway care a luptat în războiul civil spaniol împotriva fascismului. Oare nu aceasta e cauza principală a isteriei de care e cuprinsă presa franchistă la auzul numelui lui Hemingway?

Nu prea trăgeam nădejde să fiu lăsat să vizitez din nou Spania, pe care, după patria mea, o iubesc cel mai mult și în afară de asta eu însumi nu doream să fac acest lucru atîta vreme cît vreunul din prietenii mei spanioli mai zăcea încă în temniță. Dar, în primăvara anului 1953, cînd ne pregăteam să plecăm în Africa, îmi trecu prin minte să trec în drum și prin Spania. Cîțiva cunoscuți, foști combatanți în războiul civil spaniol, au fost de părere că pot foarte bine să mă întorc în Spania, dacă, fără să mă dezic de tot ce am scris, o să-mi țin gura în ceea ce privește politica. Problema vizei nu se punea. Turiștilor de origină americană nu li se mai cere azi viză.

In 1953, niciunul din prietenii mei nu se mai afla în închisoare și iată-mă făcînd planuri cum să-i arăt soției mele, Mary, iarmarocul din Pampelon, cum să mergem la Madrid și să vizităm muzeul Prado și dacă între timp nu sîntem arestați, înainte de a ne îmbarca pentru Africa, să mai dăm o raită și în Valencia, unde să vedem lupte cu tauri. Eu știam că Mary nu era cu nimic amenințată, mai ales că ea nu mai fusese vreodată în Spania. Ea are mulți cunoscuți care aparțin unor cercuri influente. In cazul cînd s-ar fi întîmplat ceva, i-ar fi sărit grabnic în ajutor.

Fără să zăbovim la Paris, am traversat în grabă Franța prin Chartres, pe Valea Loirei și prin Bordeaux, ajungînd la Biarritz, unde unul din acei cunoscuți aparținînd cercurilor alese, ne aștepta ca să treacă granița odată cu noi. Am luat împreună o masă cumpătată și ne-am învoit ca la ora cutare să ne întîlnim la hotelul cutare, de unde să pornim mai departe. Unul dintre prietenii noștri făcuse rost de o scrisoare de la ducele Miguel Primo de Rivera, ambasadorul Spaniei la Londra, ale cărui forțe miraculoase ne-ar fi putut scăpa, chipurile, din orice nenorocire. Aflînd despre toate acestea, ne-am mai îmbărbătat puțin.

Era un cer posomorît și ploua cînd am ajuns la hotel. Tot așa și în dimineața următoare. Norii atîrnau jos de tot, ascunzînd vederea munților spanioli. Prietenii noștri n-au sosit la ora fixată. Am așteptat o oră, apoi încă o jumătate de oră. Pe urmă am pornit-o spre graniță.

Cei de la frontieră ne priveau și ei destul de sumbru. Am prezentat pașapoartele și un inspector de poliție l-a studiat îndelung pe al meu, fără să-și ridice ochii. Un obicei spaniol, dar destul de neplăcut.

— Sînteți cumva rudă cu scriitorul Hemingway? — mă întreabă inspectorul, ca și înainte, fără să se uite la mine.

— Din aceeași familie.

El mai răsfoi pașaportul, pe urmă se uită la fotografie.

— Sînteți Hemingway.

Imi îndreptai spatele, aproape milităreşte, și spusei: „A sus ordenes", care în spaniolă înseamnă și „Ascult" și „La ordinele dumneavoastră". Mi se întîmplase să aud și să văd cum erau pronunțate, în cele mai diverse împrejurări, aceste cuvinte și sper că am știut să le dau nuanța cuvenită.

In orice caz, inspectorul se ridică, îmi întinse mîna și spuse:

— Am citit cărțile dumneavoastră și mi-au plăcut. Am să înregistrez îndată actele și dacă trebuie vă voi însoți la vamă.

Cam așa am revenit eu în Spania; aproape nu-mi venea să cred că e aevea. La fiecare nouă cercetare a actelor — și au mai fost vreo trei, numai pînă ce am ajuns la rîul Bidassoa — așteptam mereu să fim reținuți sau să fim trimiși înapoi.

Cartea de față a fost concepută ca o cronică a luptelor de tauri, dar în același timp luptele de tauri mă lăsau destul de rece, voiam numai ca Mary și Gianfranco să vadă și ei acest spectacol. Mary îl văzuse pe Manolete cînd acesta luptase ultima oară în Mexic. Fusese o zi cu vînt, taurii nu erau buni de nimica, dar Mary-ei îi plăcuse, și atunci am înțeles că dacă o corrida atît de slabă putuse s-o impresioneze, înseamnă că va deveni o strașnică amatoare a luptelor de tauri. Se spune că cine poate trăi un an fără să asiste la o corrida, acela poate trăi astfel toată viața. Nu cred că e adevărat întru totul, dar o parte de adevăr tot este. Eu, timp de paisprezece ani n-am mai văzut lupte de tauri, dacă nu pun la socoteală corridele din Mexic. E adevărat, acești ani au fost pentru mine în multe privințe asemănători unor ani de temniță, petrecuți însă nu înăuntrul ci înafara închisorii.

Am citit și am auzit de la oameni de încredere despre trucurile nedemne care s-au încetățenit în practica lui Manolete. Ca să micșoreze riscul pentru matador, taurului i se taie vîrfurile coarnelor și apoi, ca să li se dea un aspect cît mai natural, coarnele se dau la rindea. Coarnele astfel tăiate sînt sensibile ca niște degete în care unghiile au fost tăiate pînă la sînge, și dacă taurul împunge cu ele măcar o singură dată în barieră, simte o asemenea durere, încît a doua oară se lasă păgubaș.

In afară de asta, cînd i se scurtează coarnele taurul pierde simțul distanței și matadorul se poate eschiva ușor. La fermă taurii se încaieră adesea între ei și în aceste lupte, de multe ori sîngeroase, învață să bată cu coarnele, așa încît taurul, cu cît e mai bătrîn cu atît are mai multă experiență și pricepere. Impresarii, care au întotdeauna și matadori mai mărunți nu numai „stele", îi pun pe crescătorii de vite să le facă rost și de așa-numiții „semitauri" — mediotoro. Mediotor — e un tăuraș nu mai mare de trei ani, care încă n-a învățat să împungă. Pășunea e întotdeauna aproape de apă, așa încît el nu aleargă prea mult și are picioarele slabe. Este hrănit cu grăunțe și atinge repede greutatea necesară, iar ca aspect nu se deosebește cu nimic de taurii vîrstnici. Dar în realitate el este numai jumătate de taur și matadorului nu-i vine prea greu să-l răpună, iar uneori trebuie chiar să-i menajeze ca să nu-și piardă forțele înainte de vreme.

Dar și un taur cu coarnele scurte poate să omoare un om. Mulți matadori au primit răni destul de grave de la taurii cu coarnele scurte. Oricum însă, să lupți cu astfel de tauri e de zece ori mai lesne și de zece ori mai ușor să-i ucizi.

Spectatorul obișnuit nu observă nimic. El nu distinge și nu-l pune pe gînduri asprimea albă a locului strunjit. Vede numai vîrfurile negre, lucioase ale coarnelor și n-are cum ghici că strălucirea și negrul sînt artificiale. Cu ajutorul unei mașini de uns coarnele pilite pot fi aranjate astfel, încît să strălucească tot așa ca o cizmă veche, bine văxuită. Dar un ochi priceput descoperă îndată șiretlicul, așa cum ochiul giuvaergiului descoperă defectul unui briliant chiar de la o oarecare distanță.

In timpul lui Manolete, și mai tîrziu, existau mulți impresari necinstiți, care în același timp erau și antreprenori sau aveau legături cu antreprenorii și cu crescătorii de vite.

Taurii ideali pentru matadorii lor erau socotiți mediotoro și mulți proprietari creșteau special pentru ei, în număr mare, asemenea jumătăți de taur. Un taur îngrășat pare mult mai mare decît este; în fond, el nu-i decît un simplu tăuraș, ușor de înfuriat și ușor de stăpînit. In privința coarnelor nu poate fi vorba de teamă. Le poți scurta și ului publicul cu minunile pe care orice matador le săvîrșește cu un asemenea taur: să-l aștepte cu spatele, să-l treacă pe sub braț privind spre băncile spectatorilor; să stea într-un genunchi în fața animalului înfuriat, atingîndu-i urechea cu cotul, ca și cum i-ar vorbi la telefon; sau să-l mîngîie pe coarne și, aruncînd muleta și spada, să arunce peste rîndurile spectatorilor o privire de comediant, în timp ce taurul prostit și cu sîngele curgînd, șade în fața lui parcă vrăjit, iar publicul, uimit de un asemenea bîlci, să creadă că a renăscut veacul de aur al tauromahiei.

Astfel, din diverse cauze, și înainte de toate pentru faptul că am trecut de mult de vîrsta amatorului pasionat, mi se răcise aproape entuziasmul pentru corride. Cum însă apăruse o nouă generație de matadori, voiam să o cunosc. Cîndva îi cunoșteam pe părinții lor, cu mulți dintre ei fusesem prieten, dar unii muriseră, alții părăsiseră arena, din teamă sau din alte pricini, iar eu îmi dădusem cuvîntul să nu mă mai împrietenesc cu alți matadori; suferisem de multe ori alături de ei în acele momente cînd frica sau neîncrederea născută din frică îi împiedica să mai lupte cum trebuie. Eu însumi am cunoscut această frică mortală, cînd în arenă era vreunul din prietenii mei, dar cum nimeni nu-mi plătea pentru asta și nu puteam să-l ajut în nici un fel pe prietenul în cauză, hotărîsem că n-are rost să te chinui astfel și încă pe banii tăi. Pe urmă, datorită unui concurs de împrejurări și faptului că timpul ne învață să vedem multe lucruri mai clar, aproape că m-am eliberat de frică. Aș putea chiar să-i învăț și pe alții — în clipe de mare tensiune sau așa, în general — capacitatea de a privi pericolul fără teamă și chiar fără respect. Un asemenea dar este o fericire sau o nefericire, depinde cît îl prețuiești și cum știi să te folosești de el. Din partea mea, mă străduiesc să nu întrebuințez rău această calitate și știu bine că o voi pierde, îndată ce voi încerca din nou sentimentul de teamă. Iar teama se poate întoarce curînd — totul e atît de nesigur. Personal consider că singurul lucru sigur este știința. Insă ajunge să încerci să exprimi ceea ce știi și atunci nimeni nu te poate ajuta.

Des-de-dimineață ieșirăm cu Bill Davis din hotel unde toți dormeau încă și am pornit-o spre centrul orășelului din vechea provincie La Mancha, trecînd pe lîngă un zid circular cu tencuiala căzută. Aici era cîndva o arenă, acea arenă în care Ignacio Sanchez Mejias a primit rana fatală în lupta cîntată de Garcia Lorca. Prin niște străzi înguste am ieșit în piața bisericii și am intrat în mulțimea orășenilor care se întorceau de la piață. Era o piață plină de zgomot și de lume, dar majoritatea cumpărătorilor se plîngeau de prețurile ridicate, îndeosebi la carne și pește. După Malaga, unde oamenii vorbesc într-un dialect care-mi este necunoscut, îmi era plăcut să ascult vorbirea spaniolă, sonoră, frumoasă și să înțeleg fiecare cuvînt.

Un spaniol în vîrstă se apropie de mine și-mi spuse:

— Nu cumpărați nimic. E prea scump. Eu nu cumpăr nimic.

— Dar ce mănînci?

— Aștept pînă la spartul pieței — spuse el — către sfîrșit, vrînd-nevrînd au să coboare prețurile.

— Dacă e vorba de pește, o să ai cam mult de așteptat.

— E drept — spuse omul. Dar sardelele de colo au să devină curînd abordabile. Eu sînt localnic. N-am de ce mă grăbi. Dar dumneavoastră, să nu cumpărați. Trebuie să fiți un exemplu pentru alții.

Băurăm într-o tavernă cafea cu lapte, muind în lapte bucăți de pîine, apoi terminarăm dejunul cu brînză și vin. Vinul alb era mai bun decît cel roșu. Orașul rămăsese în urmă, dincolo de șoseaua cea nouă și omul de la tejghea îmi spuse că acum rar mai calcă cineva în taverna sa.

— E mort orașul — spuse el. — Numai în zilele de tîrg mai înviază oarecum.

— Cum merge vinul anul acesta?

— Acum e încă devreme să vorbim — răspunse el. Știu cam tot atîta cît și dumneavoastră. Deobicei la noi e bun și cam mereu același. Vița crește ca buruienile.

— Imi place vinul ăsta.

— Și mie îmi place, de aceea îl înjur. Ferește-te să înjuri, ceea ce nu-ți place. Așa-i obiceiul azi.

Am parcurs repede cei trei kilometri pînă la hotel. Orașul pe care îl părăseam acum, era trist și nu ne venea prea greu să ne despărțim de el. Cînd ne urcarăm în mașină care apucă pe un drum îngust ca să ajungă la șoseaua cea nouă, șoferul se închină plin de zel.

— Ce nu-i în ordine? — îl întrebai. Se mai închinase așa odată, în prima seară cînd, călătorind spre Malaga am crezut că trecem pe lîngă un loc unde s-a întîmplat cîndva o nenorocire și, gînditor, mi-am înclinat cu respect fruntea. Dar acum era dimineață plină, trebuia numai să parcurgem un drum scurt pînă în capitală, pe o șosea bună și, judecînd după felul cum vorbea șoferul, îți dădeai seama că nu se distingea prin cine știe ce religiozitate.

— Nimic, totul e în ordine — îmi răspunse el. Asta, ca să ajungem cu bine la Madrid.

Nu pentru asta te-am angajat, ca să te lași pe seama minunilor lui dumnezeu, gîndii eu. Trebuie să-ți cunoști meseria dacă te-ai așezat la volan, să cercetezi cauciucurile înainte de a-l invita pe dumnezeu să-ți vină în ajutor. Dar, aducîndu-mi aminte de copii și femei și de importanța înțelegerii depline în această lume trecătoare, m-am închinat și eu. Apoi, dorind să justific oarecum această grijă pentru integritatea și paza noastră, cam prematură, dacă ne gîndim că ne-am propus să călătorim trei luni bune, ziua și noaptea, pe drumurile Spaniei, și destul de egoistă din moment ce trebuia să petrecem acest interval de timp în mijlocul matadorilor, am început să mă rog pentru toți ostaticii soartei, pentru toți prietenii bolnavi de cancer, pentru toate femeile cunoscute vii sau moarte și pentru Antonio, să i se dea tauri buni, pe măsura dibăciei lui. Ultima rugăminte nu mi-a fost ascultată. In schimb, după o cursă riscantă prin La Mancha și prin stepele castiliene, am ajuns totuși cu bine la Madrid, unde am dat drumul șoferului să se întoarcă înapoi, deoarece nu cunoștea orașul.

Acest lucru a trebuit să-l facă Bill care și-a luat de atunci sarcina să se ocupe în persoană de treburile volanului, pentru întreg sezonul. A ieșit la iveală că experiența șoferului nostru era cu totul redusă și că, înainte de asta, nu fusese decît ajutor de șofer pe un camion. Ne fusese recomandat cu o seninătate de-a dreptul spaniolă, pentru că era rudă de departe cu nu știu cine, pentru că era un băiat corect și cinstit și își vedea de treabă. Am căutat să-i explicăm cu delicatețe, că nu ne putem folosi de serviciile sale întrucît nu cunoaște străzile madrilene și regulile de circulație în oraș — ceea ce era perfect adevărat.

★

Imprejurul circului mic, bătrîn, neîncăpător, noroiul uscat se transformase în praf. Am intrat, am găsit locurile și am început să privim nisipul galben al arenei care era atît de aproape de noi.

Antonio primi primul dintre taurii de la ferma lui Sanchez. Era un taur imens, negru, frumos, cu coarne lungi și foarte ascuțite. Antonio făcu cîteva veronica, cu grația lui înăscută, fără grabă, plutind, avîntînd încrezător eșarfa aproape lipit de taur, silindu-l să se miște mai lent, tot mai lent și lăsînd să-i treacă taurul atît de aproape, încît mai-mai să fie atins cu coarnele în piept. Totuși, publicul rămînea nepăsător — lucru care la Madrid nu s-ar fi întîmplat — și de aceea Antonio lucră mai departe, oarecum altfel, îndepărtîndu-se întrucîtva de stilul clasic, înclinîndu-se într-o parte cu mai mult efect și cu mai puține șanse de pericol. Intindea eșarfa în fața taurului, ținînd-o cu amîndouă mîinile la nivelul pieptului. Apoi făcea lent o întoarcere întreagă cu eșarfa care flutura împrejurul său, aci apropiindu-se de taur, aci depărtîndu-se. Dar asemenea figuri, în ultimă instanță sînt niște trucuri. Indată ce cornul taurului se apropie periculos matadorul se înclină ușor și taurul trece pe alături. Publicului îi plăcea figura. Și nouă la fel. In această parte a Spaniei oamenii, care știau ce înseamnă un taur adevărat și o adevărată luptă de tauri, au murit în război.

Cînd Antonio luă muleta în mîini, de taur era încă greu să te apropii și Antonio începu să-l pregătească căutînd să-i insufle răbdător încredere și bărbăție. Părea că taurul se plictisise de eșarfă. Mi s-a mai întîmplat să văd asemenea lucruri. Ca să-l înviorcze, Antonio era nevoit să se apropie foarte mult de taur. Cîteodată, la sfîrșitul luptei, taurul nu mai vede bine. Dar acum era altceva, și acest altceva trebuia să învingă Antonio în acele zece minute cînd un matador își învață taurul să moară.

Antonio căută să îmbărbăteze taurul, apropiindu-și piciorul drept și coapsa, apoi îi arătă că poate urmări nepedepsit muleta roșie și că acest lucru nu era la urma urmei decît un joc.

Apoi începu alt joc. Muleta juca, cînd în dreapta, cînd în stînga, cînd mai sus, cînd mai jos. Taurul îl ocoli pe Antonio. O dată, încă o dată. Na, ține. Treci împrejur. Așa. Incă o dată. Mai.

Pe urmă, taurului îi dete ceva prin cap. Rupse jocul pe neașteptate și în loc să mai facă un ocol împrejurul lui Antonio, se năpusti asupra lui. Cornul trecu la o sutime de țol de trupul omului și taurul îl lovi pe Antonio, cu fruntea. Antonio se întoarse, întinse taurului muleta, la înălțimea pieptului.

Apoi el începu jocul din nou și îl sili pe taur să mai facă două întoarceri, în care taurul era cît pe-aci să-l străpungă. Acum publicul își prețuia matadorul și ceru ca orchestra să cînte în cinstea lui. In sfîrșit, Antonio ucise taurul. L-a ucis din prima lovitură, înfigînd spada ceva mai la stînga, în ceafa taurului. Publicul flutura batiste, cerîndu-i lui Antonio urechea taurului. Dar cînd taurul căzuse, îi țîșnise sîngele pe gură (lucru ce se întîmplă adeseori cînd taurul e ucis după toate regulile) și președintele nu-i dădu voie lui Antonio să-i taie urechea, deși publicul flutură din batiste pînă cînd taurul fu scos din arenă. Salutînd mulțimea, Antonio ocoli arena și trebui să mai iasă încă de două ori. Spre barieră se întoarse crunt, străduindu-se însă să pară indiferent și cînd Miguelillo îi întinse un pahar de apă, strecură ceva printre dinți. Bău fără să se uite la nimeni, pe urmă își clăti gura și scuipă apa pe nisip. Mai tîrziu l-am întrebat pe Miguelillo ce i-a spus Antonio:

— A spus: „Grozav aș fi vrut să tai urechea taurului". Dar e totuna, le-a arătat ce e în stare.

Al doilea taur al lui Antonio era frumos, cu pielea neagră, strălucitoare, cu coarne admirabile, viteaz. Cînd Antonio păși în arenă, ținînd eșarfa pregătită, din rîndurile spectatorilor sări în partea însorită a ringului circular un matador amator, un flăcău frumos, sprinten, în cămașă de culoare deschisă și pantaloni albaștri și întinse muleta în direcția taurului.

Nimic nu poate strica mai mult lucrul matadorului și dispoziția taurului, decît un amestec neașteptat din afară. In sfîrșit oamenii reușiră să-l prindă pe băiat care se strecură supus îndărătul barierii. Antonio cu eșarfa în mînă alergă spre el, îi spuse ceva repede și îl îmbrățișă puternic, apoi ieși în mijlocul arenei și începu să se ocupe de taur. Spectatorii simțeau că ceea ce văd acum, e ceva cum încă n-au văzut, și că nu e nici o prefăcătorie la mijloc. Niciodată nu s-a mai întîmplat ca un matador nu numai să ierte, dar să și-l îmbrățișeze pe cel care putea ușor să-i „strice" taurul. Nimeni însă nu mai avîntase cu atîta perfecțiune eșarfa ca Antonio, azi. El apropie taurul de picador — unul din frații Salas — și-i spuse:

— Păzește-l și fă ce-ți poruncesc.

Puternic și curajos taurul, cînd simți arsura lăncii exact țintite, se năpusti năvalnic asupra calului. Antonio îl devie cu eșarfa și iar execută cîteva veronica, măsurate, ușoare. La a doua străpungere de lance, taurul răsturnă calul și picadorul fu turtit între scîndurile barierei.

Juan, fratele lui Antonio și banderilierul său principal, se străduia să silească taurul să năvălească încă o dată asupra calului, pentru ca, obosindu-și mușchii cefei și aplecîndu-și gîtul mai jos, să poată fi mai bine ucis.

— Nu mă învăța tu pe mine — spuse Antonio. — Imi trebuie așa cum este.

Prin semne ceru apoi președintelui voie să treacă la banderii. După ce înfipse o pereche în ceafa taurului, ceru din nou voie să treacă la muletă.

Mînuia atît de moale, de simplu și de plastic muleta încît fiecare din mișcările sale părea sculptată. Cînd sfîrși de lucrat cu muleta și-i rămase doar să ucidă taurul istovit cu măiestrie de matador, Antonio, parcă își ieși dintr-o dată din minți. Incepu să execute o serie de trucuri, ca să ia ochii, în genul lui Manolete, trucuri pe care le mai făcea numai al doilea matador, Cicuello. Parcă voia să spună publicului, că dacă îi place și așa ceva, atunci să privească. Stătea cu taurul în față în acel loc în care ultimii trei tauri, năpustindu-se asupra calului picadorului, răscoliseră nisipul. Cînd Antonio, executînd o celebră figură, se întoarse cu spatele spre taur, acesta se poticni, alunecă pe piciorul drept de dinapoi și cornul drept intră în fesa lui Antonio.

Nu există loc mai prozaic și mai periculos în același timp și Antonio știa că singur și-a căutat-o, știa că rana e grea și nu-i vor mai ajunge probabil puterile să răpună taurul, ca să-și îndrepte greșeala. Taurul îl lovise puternic, — văzusem și eu cum l-a pătruns cornul, azvîrlindu-l pe Antonio. Aruncat la marginea arenei, el se ținu pe picioare și nu căzu. Iși lipi șalele de barieră, parcă vrînd să oprească sîngele, care-i țîșnea îmbelșugat din rană. Mă uitam numai la Antonio și n-am văzut cine stăpînea acum taurul. Cînd oamenii săriră să-l susțină, îi dete la o parte și se îndreptă spre taur fierbînd de mînie și cu sîngele curgînd. Il mai văzusem și înainte și încă destul de des înfuriindu-se în timpul lucrului în arenă, lăsîndu-se tîrît de beția luptei, abia mai putînd să respire de mînie. Hotărî să ucidă taurul cum nu se poate mai bine și știa că trebuie să facă acest lucru imediat, cît timp nu i s-a scurs tot sîngele și nu și-a pierdut conștiința. Iși potrivi taurul ținînd jos, foarte jos muleta, ținti, înfipse spada în cel mai înalt loc, între omoplații taurului și se aplecă pe cornul din dreapta. Apoi ridică mîna și-i provocă taurului moartea, pe care el, Antonio i-o menise.

Stătea în fața taurului pierzînd sînge, nelăsînd pe nimeni să se apropie, pînă cînd taurul se clătină cu ochii împăienjeniți și se prăvăli greoi în nisip. Stătea singur, pierzînd sînge, fiindcă niciunul din prietenii lui nu îndrăzneau să se apropie de el. Ca răspuns la batistele fluturate în bănci, președintele acceptă să i se taie taurului urechile, copitele și coada. Strecurîndu-se prin mulțime către ieșirea care ducea la ambulanță, îl vedeam cum stă, pierzînd sînge și așteaptă să i se înmîneze trofeele. Pe urmă se întoarse, vrînd să ocolească arena și căzu în brațele lui Domingo și Ferrero. Nu-și pierduse cunoștința, dar știa că sîngele curge și că nu mai poate face nimic. Lupta de azi se sfîrșise și trebuia să se pregătească pentru cea următoare.

Cînd am sosit la spital, de-abia se trezise după operație. Rana era adîncă de vreo șase țoli. Doctorul Tamoces îmi spuse că dacă lovitura ar fi fost cu trei milimetri mai la dreapta i-ar fi perforat intestinul.

In romînește de CEZAR BALTAG

Desene de IONIȚĂ IANU

PRINTRE OAMENI

Schiță de COSTACHE ANTON

După ce se despărți de președinte, Grigore Țurcaș rămase un timp înțepenit în capul scării. Pe chipul lui smead își făcuse loc un zîmbet de teamă sau de neîncredere. Felul în care îl primise Gheorghe Jderu, dărnicia și mai ales vorbele de laudă i se păreau aproape de neînțeles. Dacă n-ar fi avut în mînă bonul pentru căruțe, ar fi crezut că totul se petrecuse numai în închipuirea lui. Avea uneori obiceiul să-și închipuie lucruri, care în realitate nu se întîmplau niciodată. Era un obicei vechi, deprins în tinerețe pe vremea cînd muncea la stăpîni. In sat, duminica se făcea horă; el ieșea în fața grajdului unde-și avea culcușul, asculta zumzetul îndepărtat al viorilor și-i plăcea să-și închipuie că se află acolo printre flăcăi. Chema la joc fetele cele mai frumoase ori se lua la întrecere cu fruntea jucătorilor.

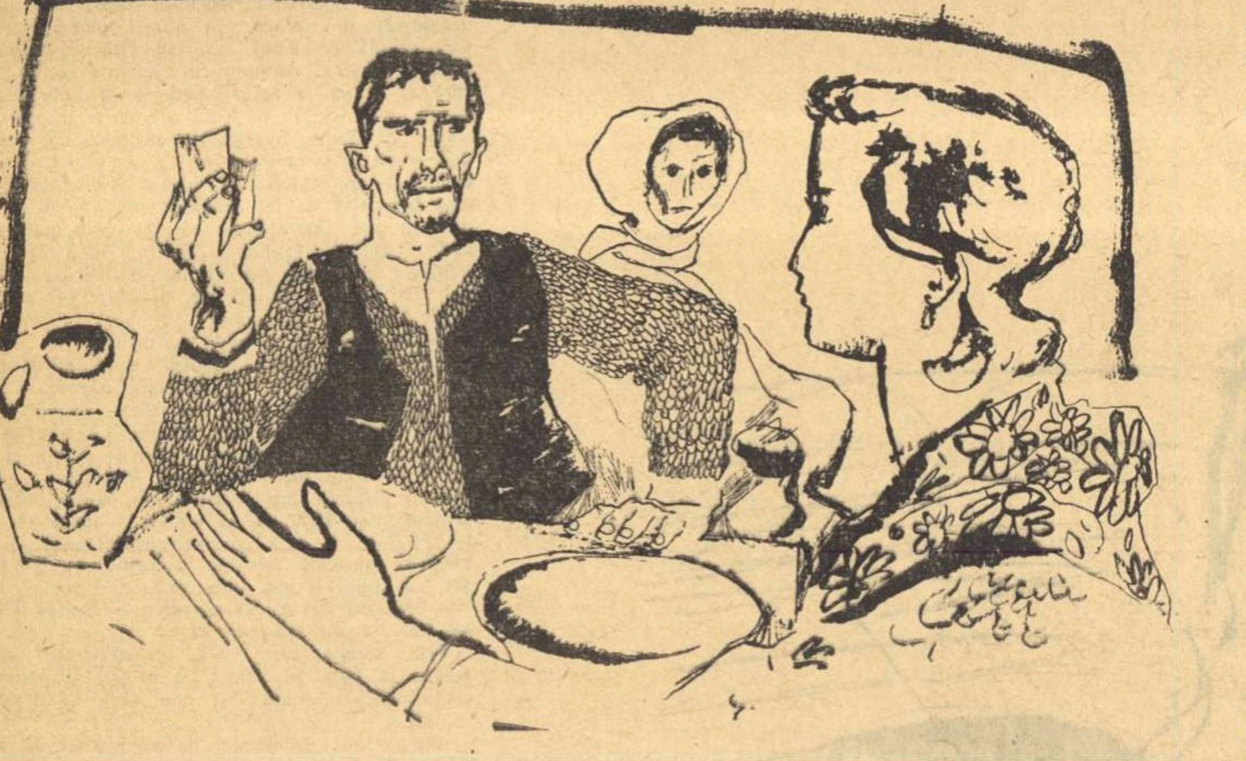

Desen de DEVIS GREBU

In seara cînd și-a adus nevasta acasă, au stat pînă tîrziu afară, pe prispă. N-au făcut nuntă și nici nu s-au cununat cu popă, dar el a jucat și la nuntă, a fost și-n fața altarului, îmbrăcat în costum de mire. Și Lica, nevastă-sa, avea rochie albă de mireasă, lungă pînă în pămînt; pe frunte își prinsese o cunună din beteală aurie. Șuvițe lungi de beteală îi cădeau și pe spate.

De multe ori după aceea își închipuia că merge cu Lica la obor, cumpărau o pereche de juncani și începeau să trăiască altfel.

In ziua cînd și-a dus fata, pe Zinovica, la școală, a stat aproape un ceas lîngă fereastra clasei. Vroia să-i audă glasul, așa cum îl auzea pe-al altor copii. In timp ce stătea acolo o vedea cum crește de la an la an, cum se duce după aceea să învețe la oraș și ajunge doctoriță sau profesoară.

Și întîlnirea cu Gheorghe Jderu pe care o amîna de vreo două săptămîni și-o închipuise de nenumărate ori. Gheorghe Jderu era cînd încruntat și nici nu vroia să audă ce-i spune el, cînd senin și binevoitor, dar îi cerea să-l lase să se mai gîndească.

Incepu să coboare treptele rar, una cîte una, fără să-și desprindă palma de pe balustrada lucioasă. Cînd ajunse jos împături bonul cu grijă și-i puse în buzunarul de la piept. De data asta întîlnirea cu președintele nu fusese numai în închipuire! Se lăsă furat de-o bucurie plăcută și ușoară. Era ceva nou în bucuria asta, deosebit de tot ce simțise pînă acum. In ultima vreme se surprindea tot mai des bucurîndu-se de lucruri mici, pe care altădată nici nu le-ar fi luat în seamă. Dacă răsăritul soarelui era mai roșu ca în alte dimineți, el se bucura nu pentru că faptul acesta ar fi avut vreo legătură cu ce avea să se întîmple peste zi. Putea să plouă sau să fie zăduf, nu asta îl interesa. Se bucura numai pentru că răsăritul era mai roșu ca ieri și pentru că nu-l mai văzuse pînă atunci așa. Se bucura și cînd vedea codițele purceilor de lapte mișcîndu-se voioase ca niște sfredelușe, sau cînd auzea grohăitul scroafelor care-l anunțau că-i vremea să le dea mîncare. Se bucura aproape pentru fiecare lucru pe care îl făcea, dar pe obrazul lui nu se vedea nimic. Rămînea neclintit și aspru, de parcă ar fi avut o crustă de fier. Acum crusta aceea se topise. Își simțea obrazul fierbinte, așa cum era uneori dimineața, după ce se spăla cu apă rece la fîntînă.

Vru să se îndrepte spre fermă, dar își aduse aminte că lăsase pe altcineva în locul lui. Acasă îi venea greu să plece. Simți o dorință vagă de a rămîne și el acolo în curte, printre oameni. Pașii îl purtară însă spre poartă. Totdeauna cînd vedea un grup de oameni îl ocolea. Merse vreo zece pași, își dădu seama și se opri. Ar fi vrut măcar să întîlnească pe careva să mai schimbe o vorbă. La fermă era o scroafă bătrînă, Măndica; stătea zilnic de vorbă cu ea. Ingrijitorii tineri făceau haz pe socoteala lui și-l întrebau de ce stă de vorbă cu Măndica. El răspundea serios: „Pentru că nu mă contrazice niciodată". Acum simțea că nu i-ar folosi la nimic să stea de vorbă cu Măndica. Ar fi vrut să întîlnească pe careva să-l contrazică. Să-i spună că tot ce-i promisese Gheorghe Jderu, era o promisiune și-atît. El ar scoate atunci bonul și i l-ar flutura în față. Se întoarse și se apropie de primul grup de oameni. Cineva îi făcu loc și-l întrebă:

— Ai fost la socotitor, Grigore?

Dădu din cap în semn de încuviințare. Imediat își aminti speriat că nu fusese la socotitor. Vru să-și repare greșeala, dar se gîndi că-i tot una dacă a fost la socotitor sau la președinte. Se lăsă iarăși în voia simțămîntului acela nou de bucurie. Oamenii din fața lui erau toți veseli. Cineva povestea o întîmplare cu amănunte piperate și ei rîdeau zgomotos, scuturîndu-și umerii sau dîndu-și capetele pe spate. Intîmplarea-i plăcu și se trezi rîzînd și el zgomotos așa cum rîdeau toți.

Dumitru Bunduc cel Mare își lovi vîrful bocancilor cu bățul de corn ars, de care nu se despărțea niciodată și rosti cu glasul lui zgrunțuros:

— Să vă spun eu una cu niște nemți pe care i-am făcut prizonieri în munții Tatra.

Își plecă privirile și continuă să-și lovească bocancii cu bățul ca și cînd n-ar fi observat că oamenii așteaptă să înceapă. Se gîndea parcă la ceea ce avea să spună. In sfîrșit, glasul i se auzi din nou. Intîmplarea cu nemții era destul de veselă, dar Grigore Țurcaș n-o ascultă pînă la capăt. Il supăra ceva în glasul acela zgrunțuros. Nu știa ce anume, dar simțea că-i risipește toată buna dispoziție. Își opri ochii pe bățul de corn, ca și cînd ar fi găsit în el salvarea. Bățul lovea din cînd în cînd vîrful bocancilor. De pe băț își ridică ochii spre mîna care-l ținea. Era o mînă mare, cu degete scurte și groase, acoperite cu smocuri roșietice de păr. O privi mult c-un fel de mirare. Avea ceva caraghios în felul cum ținea bățul, care-l făcea să-și recapete veselia. De pe mînă își ridică ochii pe chipul lui Dumitru Bunduc cel Mare. Il privi lung cu-aceeași mirare și curiozitate cu care-i privise și mîna. Descoperi în trăsăturile lui alt om. Nu-l privise niciodată în față de la o distanță așa mică. Se uitase la el numai de departe. Dar de departe avea altă înfățișare.

Își mută privirea la Năstase Truș, apoi la Vasile Costraș. Năstase Truș avea ochi albaștri, iar în mustața stufoasă îi străluceau fire cărunte. La Vasile Costraș îl surprinseră pleoapele roșii cu gene albe ca la purcei. Se uită și la alții. Se uită mult, la fiecare în parte, fără sfială. Toți i se păreau acum altfel. Era ca și cînd i-ar fi văzut întîia oară.

Cînd Dumitru Bunduc cel Mare isprăvi întîmplarea cu nemții, Mitriță Cafeniu începu o istorie tot cu niște prizonieri nemți. Povestea se asemăna întrucîtva cu aceea de mai înainte, dar Mitriță Cafeniu, avea glasul cîntat și puțin fonfăit, fusese vreo cîțiva ani dascăl la biserică unde prinsese obiceiul să vorbească pe nas și-aproape fiecare cuvînt pe care-l spunea stîrnea rîsul. Grigore Țurcaș rîdea și nu prea rîdea. In timp ce vorbea Mitriță Cafeniu îi trecu și lui prin minte o întîmplare hazlie, care se petrecuse la maternitatea de scroafe. Cu cîteva zile în urmă întîmplarea asta îi dăduse multă bătaie de cap, dar acum i se părea din cale-afară de veselă. Aștepta răbdător să sfîrșească Mitriță Cafeniu, să poată spune și el întîmplarea. Sfîrșitul veni însă atît de neașteptat și stîrni atîtea hohote de rîs, că uită de ea. In clipa în care își aduse aminte auzi puțin mai încolo un glas gros:

— Să vă spun și eu una bună.

Il văzu pe Ion Săcăleanu dîndu-și căciula pe ceafă și cuprinzîndu-i pe toți cîți erau acolo într-o privire senină și veselă. Era un omuleț scund, îndesat, c-un cojocel nou, alb cu găitane roșii, 'cu pantaloni bufanți și bocanci galbeni din piele de box. Il privi lung și-avu iarăși simțămîntul că-l vede întîia oară. Ar fi trebuit să se supere pe el, că i-o luase înainte. Dar nu se supără. Își dădu seama că de fapt, Ion Săcăleanu n-avea de unde să știe ce-și pusese el în gînd să facă.

— O știți pe Drăguța, de la noi, de la fermă... Toată tărășenia de la ea a pornit.

Rîsul acela senin și vesel din privirea lui Ion Săcăleanu, dispăruse. Acum după fiecare cuvînt, buzele i se răsfrîngeau într-un zîmbet vinovat și chinuit.

— Știți că săptămîna trecută a fătat. Asta n-ar fi nimic. Toate vacile fată la noi... Numai că ea nu vrea să fete așa cum fată ori ce vacă. Incepe să geamă și să se frămînte cu două trei zile înainte. Noi, pe lîngă dînsa, că nu poți s-o lași fără ajutor. Azi așa, mîine la fel, dar degeaba. Ea nici gînd să fete... O lăsăm și noi în pace. Ne vedem fiecare de treburi. Și ea ce credeți?

Ion Săcăleanu se opri să răsufle parcă. In privire îi apăru iar zîmbetul acela curat și vesel. Dumitru Bunduc cel Mare spuse c-un rîs subțire și răutăcios.

— A fătat cînd nu era nimeni lîngă ea. Da! Doi viței a fătat. Bouleni amîndoi .

Năstase Truș întrebă cu glasul lui potolit:

— Și mai departe?

Ion Săcăleanu rosti vesel:

— Atît. A fătat doi bouleni! Ce ziceți?

Se porni iar să rîdă. Cîțiva zîmbiră nehotărîți. Cei mai mulți își plecară capetele sau începură să discute între ei. Mitriță Cafeniu se scărpină sub căciulă și strigă:

— Care mergi acasă, leatule?

Unii parcă numai atît așteptară. Cercul se frînse cît ai clipi. Se adunau cîte doi-trei și se îndreptau spre poartă ori spre celelalte două grupuri mari din fața magaziei de unelte. Grigore Țurcaș se trezi între Dumitru Bunduc cel Mare și Năstase Truș. Cînd ajunseră lîngă poartă întoarse capul spre cele două grămezi de oameni rămase lîngă magazie. Ii părea parcă rău că pleacă. Dumitru Bunduc cel Mare îl întreabă:

— Cum merg treburile la voi, la crescătorie, Grigore?

— Merg!...

Privi spre nasul coroiat al lui Dumitru Bunduc cel Mare, cu însuflețire. Își adusese aminte de întîmplare. Putea să le-o spună celor doi. Incepu nu tocmai sigur.

— Numai azi i-o săptămînă, una dintre scroafe a fătat cincisprezece purcei...

Dumitru Bunduc cel Mare plescăi din limbă.

— Cincisprezece! Care-i asta, nu-i Flămînda?

Țurcaș îl privi uimit:

— Da! O scroafă de-acum două veri...

— Știu. Mi-a povestit președintele. Credeam că-i alta...

Grigore Țurcaș clipi zăpăcit. Voia bună de pe chipul lui dispăru cu-aceeași grabă cu care dispare lumina cînd soarele intră în nori. Deveni tăcut, cu obrazul negru, pămîntiu. In fața cooperativei Dumitru Bunduc cel Mare rămase să-și cumpere țigări. Năstase Truș mai merse o bucată, dar tăcu tot timpul. Numai cînd ajunse în fața porții, se opri și rosti moale:

— Păi, mergi sănătos, Grigore.

Grigore Țurcaș nu-l auzi. Se depărtă cu mersul lui cunoscut de toți, puțin legănat și grăbit. Cînd intră în ogradă, nevastă-sa, Lica, o femeie înaltă, și zveltă, pe chipul căreia se vedea o frumusețe ofilită timpuriu, se opri în colțul prispei. Venea c-un braț de lemne dinspre stiva care ce zărea, sub un șopron acoperit cu carton gudronat. In picioare avea o pereche de bocanci bărbătești descheiați. Il privi cîteva clipe cercetătoare, apoi se strecură în casă înaintea lui, fără să-i fi adresat nici-un cuvînt. Casa era mică. Avea o tindă, fără ferestre, în care nu era lumină decît cînd se deschidea ușa. Tinda n-avea nici tavan. Numai două grinzi rotunde din lemn de tei. De jos se vedeau căpriorii, acoperișul de stuf și hornoaica. Peste stuful acoperișului și peste căpriori se zărea un strat gras de funingine. Uneori, la sărbători, cînd se tăia porcul, de căpriori se atîrnau pentru afumat bucăți de carne. Coșul se astupa și tot fumul era lăsat să iasă în pod.

Din tindă se intra pe ușa din dreapta într-o odaie mai mărișoară, cu lut pe jos; pereții zugrăviți cu flori mari roșii și albastre, pe-un fond alb, îi dădeau un aer de voioșie și sprinteneală, în ciuda patului greoi, cu tăbliile întunecate care imitau strident lemnul de nuc. Pe pat îți lua ochii un vraf de scoarțe și lăicere colorate, și altul de perne cu fețele lucrate din broderie. Amîndouă se înălțau pînă aproape în tavan. O oglindă mare, cu ramele din același lemn care imita nucul, lîngă fereastră o mașină de cusut „Singer" și-o laviță joasă pentru dormit.

Cealaltă ușă, vopsită cu humă, dădea în bucătărie. Pereții bucătăriei erau văruiți simplu, într-un portocaliu șters. Aproape jumătate din încăpere era ocupată de-o sobă din cărămidă cu plită, care încălzea de fapt și camera mare. O masă dreptunghiulară de brad, două scaune și-o laviță înaltă și tare, ocupau cealaltă jumătate. Pe jos, peste podeaua de lut, era așternută o rogojină.

Grigore Țurcaș intră mai întîi în camera mare; se opri în prag. Aici, în ultima vreme dormea fiică-sa, Zenovia. El și nevasta intrau foarte rar. Stăteau la bucătărie. Acum, ca și cînd și-ar fi adus aminte că pusese piciorul, pe-un teritoriu străin, se întoarse și intră tăcut la bucătărie. Se așeză pe laviță. Își scoase căciula o puse în fața lui pe masă, dar imediat o luă și-o aruncă peste umăr. Nevastă-sa își făcea de lucru în fața plitei. Stătea cu spatele spre el ca și cînd n-ar fi știut că intrase. Grigore Țurcaș își puse coatele pe masă și începu să-și frece rar obrazul țepos. După o vreme, Lica îl întrebă fără să se întoarcă:

— Ți-i foame?

Grigore Țurcaș nu răspunse. Parcă nici n-auzise. Își freca mai departe obrazul. Lica nu ținu seama de tăcerea lui. Spuse c-un glas lipsit de căldură și tot fără să se întoarcă:

— Mîncăm îndată.

Vorbele păreau spuse mai mult pentru ea, ca să-i indice ce are de făcut sau pur și simplu erau vorbe care se spuneau înainte de orice masă. Ieși în tindă și începu să strige:

— Zinovico! Ce faci, fată? N-ai de gînd să mai vii odată?

Pașii i se îndepărtară. Cînd se întoarse spuse:

— S-a dus la beci, să scoată niște murături și-a uitat-o Dumnezeu acolo...

Luă de pe polița prinsă pe perete, în fața plitei, niște farfurii, peste care după ce-și trecea poala pestelcii, le așeza pe masă. In tindă se auziră pași. Fata intră ținînd în mînă o strachină cu murături. O puse pe masă, duse mîinele neobișnuit de roșii la gură și spuse chicotind:

— Mi-au înghețat degetele. Lingura a dispărut nu știu unde. A trebuit să le scot cu mîna.

Avea pe ea o flanea albă de lînă, încheiată cu nasturi mici, pînă sus la gît. Ceva din croiala maică-sii, în linia umerilor, a taliei, a șoldurilor, izbea ochii din prima clipă. Era însă mai subțire și mai zveltă. Luă broboada de pe cap și-o puse peste umeri cu-o mișcare sprintenă a brațelor. Ochii ei limpezi îl fixară o clipă pe Grigore Țurcaș. Buza de jos i se răsfrînse într-un zîmbet vag, care dispăru în aceeași clipă. Intrebă cu glasul puțin îngroșat de lipsa aceea de căldură care se simțea și-n glasul maică-si:

— Nu ți-a dat căruța? Trebuia să mă lași pe mine să-i cer. Grigore Țurcaș ridică spre ea ochii închiși. O măsură lung cu privirea posacă pe jumătate adormită. Dar pe măsură ce o privea, ochii i se deschideau; în irișii mici apăru un zîmbet care-i trecu repede și pe obraz. Intrebă cu-o voioșie neașteptată, fără să-și fi clintit coatele de pe masă:

— Cine ți-a spus ție cu nu mi-a dat căruță? Uite aici!... Se căută cu însuflețire în buzunarul de la piept și flutură bonul eliberat de președinte. Citește! Atîta lucru n-are să-ți fie greu să faci.

Fata îl privea veselă, și parcă nu vedea bonul pe care-l flutură el.

— Citește!

Lica se întorsese și privea mirată, fără veselie. Zinovica luă bonul, îl citi, apoi se apropie de mamă-sa:

— I-a dat, mamă. Uite-aici. I-a dat două căruțe.

Grigore Țurcaș se foi la locul lui. Vru să se ridice, dar se răzgîndi parcă și se așeză mai bine. Spuse cu — aceeași însuflețire:

— Și zidari îmi dă...

Lica nu arătă nici-un fel de bucurie. Chipul brăzdat de riduri îi rămase neclintit. Doar buza de jos se răsfrînse ușor într-un zîmbet chinuit.

— Treceți să mîncăm.

Indemnul o privea mai mult pe fată, de care se lovi cînd luă de pe foc oala cu mîncare.

In timpul mesei Grigore Țurcaș povesti de trei sau patru ori cum decursese discuția cu președintele, și de fiecare dată își mai amintea cîte-un cuvînt sau cîte-un amănunt care-i scăpase înainte. De mîncare aproape că nici nu se atingea. Zinovica se făcuse roșie la față și ochii îi străluceau. Din cînd în cînd îl întreba, nu că n-ar fi avut încredere sau că n-ar fi fost convinsă, ci numai așa, ca să mai audă o dată:

— Și-ți dă și lemnar?

— Imi dă!

Lica mînca în tăcere fără să-i privească. La sfîrșitul mesei, cînd se ridică să strîngă vasele, întrebă:

— Or să ia masa la noi?

Fata îi dădu curaj:

— Lasă, mamă, nu-ți fă griji. Am să te ajut și eu... .

Grigore Țurcaș ieși în ogradă. Luă roaba și se duse în grădina din spatele casei să sape pămînt pentru temelia de la casa cea nouă. Dar groapa începută cu vreo cîteva zile în urmă era plină cu apă. Nu se putea lucra. Se întoarse cu roaba goală. Pe uliță trecea Păvălache Goarnă. Capul lui mare pe care purta o căciulă mițoasă, dintr-o blană roșcată de cîrlan, plutea parcă deasupra gardului. Cînd îl văzu pe Grigore Țurcaș se opri și strigă vesel:

— Ce faci, Grigore? Zice lumea că-ți ridici casă.

Grigore Țurcaș lăsă roaba și se apropie de gard. Spuse reținut:

— Imi ridic... De ce să nu-mi ridic?

— Vrasăzică e drept ce vorbește lumea?

Grigore Țurcaș își ridică privirea.

— Lumea de asta-i lume să vorbească...

Păvălache Goarnă vru să mai spună ceva, dar se răzgîndi. Inălță din umeri și se depărtă. După cîțiva pași întoarse capul și spuse mai mult pentru el decît pentru Grigore Țurcaș:

— Ai haz, Grigore!

Țurcaș înălță și el din umeri și se întoarse spre roabă. O duse sub șopron lîngă stiva de lemne, apoi începu să umble prin ogradă fără nici-un rost. Își aduse aminte că nu trecuse să arate bonul și se mai pomenea mîine fără cai. Cine știe cu ce treburi puteau fi trimiși. Era bine să treacă să-i spună lui Ilie Fîrfoagă din timp. Cînd puse piciorul în uliță își dădu seama că de fapt povestea cu bonul era numai un pretext să poată pleca de-acasă. Simțea nelămurit nevoia să se întîlnească cu cît mai mulți oameni, să se laude cum l-a primit Gheorghe Jderu și ce ajutor i-a promis.

Cînd ieși Lica să scuture fața de masă, îl văzu depărtîndu-se pe uliță. Avea în mers ceva neobișnuit. Femeia scutură fața de masă fără să-și ia privirea de la el. Cînd termină, întoarse capul și întrebă mirată:

— Unde s-o fi ducînd tatu-to, Zinovie?

Intîlnire cu Venus

Trupul tău alb pe care marmora însăși îl jinduia
ori de cîte ori zburai spre Olimp,
buzele tale bucurînd cu-al dragostei nectar doar zeescul sălaș,
tălpile roz pe care Zefirul se sfia să le-atingă vreodată,
în marea timpului s-au depărtat
fericind doar în vis muritorii,
tot mereu depărtîndu-se,
preschimbîndu-se-n stea.

Ci, iată,
după-o vecie aproape
mîinile mele libere,
aspre, puternice,
străfulgerînd firea,
cu o creangă de mai înflorită,
către tine se-ndreaptă,
demn, omenește.
Și zborul acesta năvalnic
înmiit întețește
lumina din mine.

Vasile NICOLESCU

A. E. BACONSKY

Harpe electrice

Linii de-naltă tensiune fluieră noaptea.
Fluieră noaptea-n cîmpiile Dunării —
Linii de-naltă tensiune, harpe electrice
Noaptea sub lună în marile șesuri din Sud
Caut pe coardele lor de oțel și de cupru
Sunete lungi cu spirale albastre — noaptea ascult
Contrapunctul ciudat al destinelor noastre,
Purtat de iluzii ascult nevăzutele unde cîntînd,
Lin dizolvînd în memorie vechile umbre.
O, am să uit, am atîtea să uit...
Ca un stîlp de beton aș susține în noapte
Acest fluviu sonor, energie fluidă,
Muzica noilor vîrste-ale țării să-mi geamă-n auz
Fulgerînd prin înaltele cabluri.
Chipuri de mîine, imagini iubite,
Vouă totul: lumina și sufletul meu,
Visele mele gonind în spirale albastre,
Melodii paralele zburînd în văzduh,
Noaptea-n văzduh obsedante-armonii,
Sunete, ritmuri prelungi, reveniri disonante,
Visele mele pe linii de-naltă tensiune,
Harpe electrice noaptea
In marile șesuri din Sud.

Vis de zugrav

Cînt frumusețea femeilor care au vîrsta mea.
Ca un tînăr zugrav mistuit de ardoare
încerc pe o sticlă umilă singur să prind
infinitele forme și linii, înainte ca muzica dulce,
vîntul înalt s-o răpească departe, lăsînd
tot mai stinse ecouri. O, frumusețile lor
care trec ne-ncetat prin oglinzile uimite —
cine va spune că-n fiece seară veneau
adormindu-mi în suflet, cum stelele-adorm
într-o deltă vegheată de trestii.
Lin se duc apele — trec printre genele mele pești aurii,
și crîmpeie de lucruri văzute dau ochilor mei
străluciri de vitralii; tandră, imaginea străzilor
fremătînd de statuile vii îmi acoperă somnul.
Rîuri dragi, dați conturelor mele neliniștea voastră fluidă,
linii pe care alunecă anii și nu le pot șterge,
linii marcînd intersecția vremii cu drumul cocorilor,
pogorîți-vă harul în visul zugravului.

Voci din necunoscut

Aud orașele mari care dorm în nisipuri și-n codri,
aud așezări viitoare ce dorm ghemuite în stînci, în văzduh
și-n tăcutele nopți ale minelor. Țara aceasta
trezită din lungi rătăciri și din vise
va sui la zenit. Știu că nu voi fi eu
să-i cînt slava de mîine — pieptul meu larg
poartă urme de lănci și de roată, glasul adînc
mi-e de doine prea plin iar ochii mai văd
în amurguri incendii și oști risipite.
Vor veni cîntăreți străluciți în veșmînt de lumină,
siluetele lor le zăresc uneori în mesteceni, în vînt
și făptura le-o simt împlinindu-se-n propriu meu craniu
ca Athena în capul lui Zeus. Noaptea cînd luna
mi-aduce aminte de chipul meu tînăr, încerc să zăresc
imaginea mea viitoare și caut un straniu profil de bătrîn
ca un mag stăruind la hotarele zilei cu stelele.
Dar nu văd nimic — poate Oltului nu-i va fi dat —
niciodată să-mi poarte-n oglinzi acea vîrstă înaltă și albă,
și toamna sfîrșind mă vor plînge-n văzduhuri cocorii.
Nu văd nimic decît zări verticale și schele
și oameni cu steaguri pe străzi care trec ne-ncetat
mai departe. Iată vuietul dens
al orașelor mari care dorm ghemuite în stînci, iată vuietul dens
repetîndu-mi refrenul știut: vor veni cîntăreți străluciți
în veșmînt de lumină și sunetul coardelor fi-va
aproape de tot și vei sta nevăzut să-l asculți încă mult
după ce-și vor fi rezemat de piatra enormă
care-ți va străjui la căpătîi
lirele lungi și albastre.

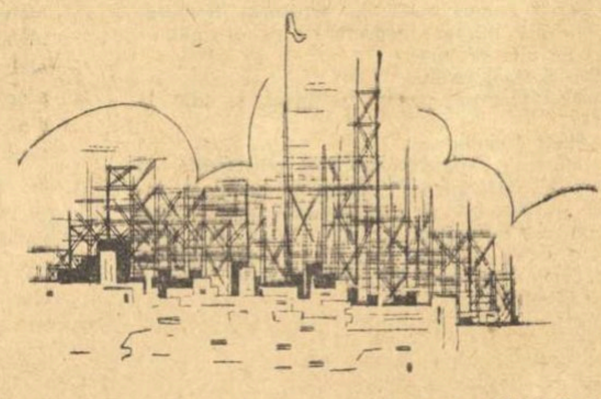

Desene de LUCIAN POPA

Moartea cailor*)

Luptele mari încetară și focul clipind adormi.
Au trecut sgomotoasele-armate cu frontul mereu mai departe.
N-au rămas decît umbrele celor uciși și cuvintele lor
rătăcind în văzduh și la marginea satului caii răniți
care mor în amurg. Iată roibul înalt cu picioarele
lungi care abia atingeau în goană pămîntul și sargul
voinic învățat să-și cunoască stăpînul cu care vorbea
ore-n șir și pagul care purta zurgălăi de argint undeva prin
ținutul Moldovei și iepele albe dansînd la auzul fanfarei.
O, iată coamele lor cum se-ntorc în pădure
și lungile drumuri pe care-au umblat sîngerîndu-și copita,
tresar — vîntul vine încet nechezînd ca un cal
cînd îi cade răpus călărețul, vîntul,
ce pare geamănul lor, suflă trist
lîngă botul lor umed și iarba capătă grai.
Și soarele-n ochii lor mari se răstoarnă ucis
ca un pește de aur.

---

*) Dintr-un ciclu antirăzboinic.

Nuvelă de TEODOR MAZILU

ŞEDINŢA DE ANALIZĂ

Larisa, bibliotecara uzinei şi soţia tovarăşului Cucu, venise şi ea la şedinţa în care se discuta situaţia cabinetului tehnic. N-ar fi venit poate la şedinţă dacă în dimineaţa aceea bărbatul nu i s-ar fi înfăţişat într-o stare sufletească cu totul neobişnuită. Inainte de plecare o întrebase de cîteva ori : „In definitiv, ce aş putea să păţesc ? Tu ce crezi, Larisa ?“ Nu-i prea plăcuse Larisei întrebarea asta, dar i-o trecuse cu vederea fiindcă înţelegea că, oricum, nu prea e plăcut să fii supus unei judecăţi publice. O înfiorase mai ales tandreţea cu care-i rostise numele : „Tu, ce crezi, Larisa o să păţesc ceva ?“ — amestecul acela insuportabil de frică şi duioşie.

Acuzaţiile aduse bărbatului i se părură Larisei îngrozitoare, deşi, după cum se precizase de cîteva ori în referat, nu el fusese „capul răutăţilor“. Nici această precizare nu-i făcuse plăcere Larisei care judeca lucrurile prin prizma vanităţii ei de femeie. „Mai bine să fi fost capul răutăţilor decît să se comporte atît de jalnic“.

Larisa trăia sentimentul îngrozitor şi jignitor pentru ea că oamenii înţeleg frica bărbatului ei de a nu păţi ceva concret, pe plan administrativ şi de aceea îi dau mereu asigurări în această direcţie : „Desigur, tovarăşul Cucu va avea şi pe mai departe posibilitatea de a munci în cadrul colectivului nostru.“ Larisa era înfuriată pe toţi cei care se purtau atît de gingaş cu bărbatul ei, care îi dădeau asigurări de toate felurile, că tovarăşul Cucu se poate reeduca, se poate califica, se poate schimba... „Să nu mai aveţi atîta grijă de el. E bărbat în toată firea, şi nu e nici olog, nici chior“.

La şedinţă Cucu îi apăruse altfel de cum îl cunoscuse ea, îl crezuse un om cinstit, integru, şi mai ales curajos, capabil să privească adevărul în faţă, şi nu era. Vedea acolo un bărbat, mai scund parcă decît acel pe care-l cunoştea ea, palid şi înfricoşat. Ştia că se împiedică realizarea unei inovaţii importante şi totuşi nu avusese curajul să mişte un deget în apărarea unui om cinstit. „E totuşi el... — încerca Larisa să pună de acord ceea ce vedea acuma, în şedinţă, cu imaginea pe care şi-o formase despre bărbatu-său — e totuşi bărbatul meu...“

O supăra mai ales pe Larisa, condescendenţa cu care cei înscrişi la cuvînt vorbeau despre Cucu, nu-l socoteau capabil nici de bine, nici de rău...

— E un tovarăş cam închis, dar modest, nu se poate spune că n-are şi calităţi...

Bietul om care se înscrisese la cuvînt era plin de cele mai bune intenţii ; el voia să aducă în discuţie un ton mai echilibrat. Dar, cînd ajunse la calităţi, în afară de modestie nu găsise nimic. Şi tot vorbea despre modestie, cu un fel de disperare... „podoaba omului“, „mărturia seriozităţii...“ Vorbitorul credea că în acest fel măreşte numărul calităţilor.

„O, voi ăştia care vreţi să fiţi iubiţi, de ce nu vă întrebaţi, şi pentru ce anume să fiţi iubiţi ? Fiindcă sînteţi ursuzi, să fiţi iubiţi ? Fiindcă tremuraţi, să fiţi iubiţi ? Fiindcă nu faceţi nimic, să fiţi iubiţi ? Bine, vă iubim, dar daţi-ne şi voi un motiv“.

— Desigur, Mehedinţi e principalul vinovat. El şi-a însuşit prin fraudă bani necinstiţi... De tovarăşul Cucu ce să spun ? Cînd ajungeau la „tovarăşul Cucu“ toţi vorbitorii căpătau o expresie blîndă şi batjocoritoare. Păi ce-o mai fi şi cu tovarăşul ăsta Cucu. In fond, dînsul e un element cinstit. Dar îi e aşa de frică să nu păţească ceva încît n-ar mişca un deget pentru nimeni... De ce tovarăşe Cucu ? Ce e în capul dumitale ? Cum vezi dumneata problemele ?

Bărbatul Larisei nu era cîtuşi de puţin jignit de tonul condescendent folosit la adresa lui, dimpotrivă, ochii îi străluceau de recunoştinţă cînd cineva rostea fraza aceea salvatoare — „în fond, tovarăşul Cucu e un element cinstit“.

„Nu vorbiţi aşa cu el... — se ruga parcă Larisa de fiecare om care lua cuvîntul — nu vorbiţi aşa cu el... Nu e un copil, e un bărbat în toată firea... A scris şi atîtea scrisori de dragoste, nu mai fiţi aşa blînzi şi îngăduitori. O dată m-a aşteptat vreo zece ore în stradă, nu-i mai treceţi toate cu vederea... Gîndiţi-vă şi la mine, nu vă gîndiţi numai la el“.

Pînă şi directorul, de obicei atît de necruţător, înşelase aşteptările Larisei, se purtase neaşteptat de blînd. „Ce-i cu tovarăşul director ? A obosit ?“ se arăta mirată Larisa.

— Toată lumea recunoaşte că tovarăşul Cucu e un om bun, un om pe care nedreptatea făcută de Mehedinţi l-a indignat. Te-ai indignat tovarăşe Cucu ?

— Foarte mult... — recunoscu prompt Cucu, bucuros că i se adresase această întrebare.

— Vedeţi, şi el recunoaşte... Atunci ce-i reproşăm noi ? Lipsa de răspundere şi ideea greşită, care mai circulă, că nu e bine să te bagi într-o problemă, că tot tu o păţeşti...

Singur Matei se arătase mai necruţător :

— Mie, tovarăşi, mi-e scîrbă de elementele care dîrdîie de frică. Personal, mă apucă greaţa... — spuse cu o voce ceva mai domoală Matei, înţelegînd că intervenţia lui prea aspră nu fusese bine primită. Şi nu fără o anumită viclenie, Matei punea toate acestea pe seama temperamentului său, pe seama felului său de a fi — eu personal nu pot să-i văd în ochi. După discuţia cu Mehedinţi, cînd rima aia de Mehedinţi mi-a spus că nu-mi aprobă inovaţia dacă nu fac jumajuma cu el, tovarăşul Cucu a venit la mine şi mi-a spus : „Ai dreptate... dar eu nu pot să mă opun şefului că dau de dracu“. Cînd am auzit astea m-am uitat cam aşa la tovarăşul Cucu... E adevărat, sau inventez eu ceva, tovarăşe Cucu ?

— Nu inventaţi nimic, tovarăşe Matei. Spuneţi aşa cum a fost...

— Păi ce-a mai fost ? încercă Matei să-şi amintească. Ce-a mai fost p-ormă ? Eu ţi-am zis, şi aici poate m-am pripit eu, că dacă ţi-e frică, stai dracului acasă... — Asta ţi-am spus după cîte mi-aduc aminte eu ? !

— Ce, „poate“ ? se auzi vocea tunătoare a directorului de la masa prezidiului. Te-ai pripit în mod sigur. Te-a luat gura pe dinainte, tovarăşe Matei... Nu se procedează aşa...

Spre sfîrşit i se dădu cuvîntul tovarăşului Cucu. In sufletul femeii renăscu speranţa : de data aceasta bărbatul se va purta altfel. Dacă o să ia o atitudine curajoasă ? Dacă n-o să se smiorcăie şi n-o să mai dea vina pe mediul mic-burghez în care s-a format ?

Femeia socotea că bărbatul e obligat să ia o atitudine curajoasă, cinstită. Şi e dator nu numai faţă de oamenii care-l ascultau cu atîta încredere şi bunăvoinţă, ci şi faţă de ea. Faţă de iubirea lor, faţă de nopţile lor de dragoste, chinurile, neliniştile, zorile de zi care i-au găsit împreună...

„Ce o să facă ?“ se întreba Larisa în timp ce Cucu părăsea cu o figură răvăşită locul lui din sală şi se îndrepta spre masa prezidiului.

Dragostea lor trecea printr-o mare încercare şi Larisa nu înţelegea cum bărbatul nu-şi dădea seama de acest lucru. „Dacă o singură dată se mai uită cu ochii ăia speriaţi, plec din sală !“.

In timp ce vorbea, Cucu înţelegea că oamenii nu-l mai privesc cu bunăvoinţa şi încrederea cu care îl priviseră la început.

— Credeai că o să dai de dracu' dacă îţi critici şeful ? Uite că dai de dracu' fiindcă nu l-ai criticat ! îl întrerupse Tabarcea plictisit de caracterul prea conştiincios şi prea ştiinţific al autocriticii. Cum îţi explici concepţia asta a dumitale ?

Intrebarea directorului nu intra în planurile lui Cucu, de aceea intervenţia acestuia îl descumpănise, şi se uita în sală ca şi cum ar fi aşteptat ca cineva din sală să răspundă în locul lui.

— Bine, du-te la loc... dar analizează-te mai adînc... — îi propuse Tabarcea de data aceasta cu o voce ceva mai prietenească.

„Nu-şi dă seama ce face, e inconştient“ — îşi spuse mîhnită Larisa.

„Aşa vorbeşte un bărbat care m-a strîns pe mine în braţe ?“

...„Şi cînd te gîndeşti că aş fi putut să am un copil de la el...“ Ascultîndu-i cuvintele jalnice, penibile de om care cere tuturor îngăduinţă, Larisa avea impresia că de-acum înainte bărbatu-su va veni la ea, cam în felul în care se purtase la şedinţă.

Spectacolul care i se înfăţişase în faţa ochilor era tot ce-şi închipuise Larisa mai urît şi mai respingător.

— Iubita mea, soarele sufletului meu, poţi să te dezbraci ? — Nu vrei să te dezbraci ? Ţi-e frică, iubita mea ? N-are de ce să-ţi fie frică... Ce poate să ţi se întîmple dacă te dezbraci în faţa soţului tău legitim ? In cel mai rău caz... Am vorbit şi cu tovarăşul Mehedinţi... Nici nu poţi să-ţi închipui Larisa cît de simpatic a fost tovarăşul Mehedinţi. Şi ce bine dispus... Cum a înţeles el totul din cîteva cuvinte... E şi dînsul de acord să mă iubeşti cu pasiune... Ce frumos s-a purtat ! „Iubeşte-ţi nevasta, tovarăşe Cucu, n-o să păţeşti nimic, nu văd nimic rău în asta !“ Auzi iubita mea, nu vede nimic rău în asta ! Nu te bucuri iubita mea ? Şi dacă tovarăşul Mehedinţi, de care depind direct a spus că nu vede nimic rău, tu de ce nu te dezbraci, de ce te uiţi aşa la mine ?

Şi Larisei i se păruse că Mehedinţi îl ia de braţ pe bărbat-su şi-l conduce spre biroul lui. „Am analizat şi cererea ta de a săruta ochii soţiei dumitale, tovarăşe Cucu, se aprobă, e pe deplin întemeiată“.

— M-am gîndit bine, Larisa, am cumpănit totul, poţi să stingi lumina. Ce bucurie pentru mine să-ţi sărut ochii şi să nu păţesc nimica ! Ce, iubita mea ? Poţi să ţi-i şi mîngîi ? Imi dai voie, ce bună eşti tu, îţi mulţumesc...

A, iubita mea, uite şi părul tău mătăsos, odihna sufletului meu... Imi vorbea şi tovarăşul Mehedinţi de el... dar eu nu voiam să cred... De ce nu credeam ? Din prostie, din dorinţa mea de a fi personal, din dorinţa mea de a contrazice pe şef... Şi tovarăşul Mehedinţi a avut dreptate... Ce păr mătăsos, ce păr odihnitor...

„A, astea-s picioarele, şi astea-s gleznele, ce bună eşti tu Larisa. Tu nu eşti ca Mehedinţi, tu eşti mai bună...‘

Şi deodată, în clipele cele mai decisive, se făcea că bărbatul o părăseşte brusc. O frică animalică punea stăpînire pe el.

— N-auzi paşii lui Mehedinţi ? !

— Sărută-mă...

— Cum să te sărut, n-auzi paşii lui Mehedinţi ?

— Mîngîie-mă...

— Cum să te mîngîi, n-auzi paşii lui Mehedinţi ?

Şi bărbatul, înfricoşat, pleca de acasă, o părăsea.

... Şi se întorcea acasă după luni sau ani de zile...

— Mi s-a părut, nu erau paşii lui... spunea bărbatul îndată ce intra în casă după o despărţire de luni sau ani de zile. Şi iarăşi căuta cu înfrigurare trupul femeii.

★

Oricît ar părea de simplu, de la acea şedinţă, Larisa nu-şi mai iubea bărbatul. Şi nu din alt motiv, decît cel legat de felul în care luase cuvîntul la şedinţă. Dacă Larisa ar fi mărturisit cuiva acest lucru — „nu-mi iubesc bărbatul fiindcă nu mi-a plăcut comportarea lui la ultima şedinţă“ — mulţi s-ar fi uitat ca la o fiinţă ciudată. Adevărul, prea simplu, ori prea complicat, acesta era : Larisa nu-şi mai iubea soţul cu care trăise aproape de cinci ani de zile, din acest motiv, şi numai din acest motiv.

Ceea ce o copleşise pe Larisa, ceea ce pusese în întregime stăpînire pe ea era o nemaivăzută repulsie fizică :

— Nu-l las să se mai atingă de mine... Şi din păcate în noaptea asta n-am unde să mă culc. Trebuie să dorm acasă...

In ziua aceea, Cucu se întorsese tîrziu; se oprise la o cîrciumă şi nu plecase de acolo, pînă ce ospătarul nu-l împinsese afară.

Larisa dormea sau se prefăcea că doarme. Cucu se furişă în pat şi încercă s-o întoarcă cu faţa spre el.

— Pleacă...

Cucu era prea ameţit de băutură şi de apropierea femeii ca să se dea învins.

— Lariso, mi-e dor de tine...

Femeia se ridică în picioare, trecu sprintenă peste trupul bărbatului şi se refugie pe canapeaua din apropiere.

— Eu am să dorm aici... Noapte bună...

In asemenea cazuri, ceea ce înfurie întotdeauna pe om este un refuz net, limpede şi laconic. Şi în această situaţie omul nu e întărîtat atît din cauza refuzului cît pentru simplitatea cu care este îndepărtat.

— Cum adică ? se arătă mirat bărbatul. Eu am să dorm aici... şi noapte bună. Ţie ţi se pare foarte simplu.

De cînd e lumea acel care respinge vede lucrurile mai simplu; el ştie de ce respinge; cel care e respins vede lucrurile altfel, mai complex, el nu ştie din ce pricină i se refuză anumite privilegii.

— Eu nu te înţeleg de loc... Ce-i atitudinea asta ?

— Ce nu înţelegi ? Ce e aşa complicat ? Nu vreau să dorm în acelaşi pat cu tine. Nu e simplu...?

— Cum o să fie simplu ? se arătă iarăşi nedumerit bărbatul la ideea că această realitate îngrozitoare i se înfăţişează femeii atît de simplu. Nu e de loc simplu. Ştii foarte bine că te iubesc... N-are nici un rost...

— Nu mă iubeşti... Ai spus asta în plină şedinţă... „Larisa, nu te iubesc!“. Ţipai de se auzea pînă afară în stradă... Tu n-aveai nici o vină... Te-a influenţat Mehedinţi, te-a influenţat familia, te-au influenţat elementele nesănătoase. Dar tu nu exişti ? Oricine te poate influenţa...

— Minţi. La şedinţă nu-mi ardea mie de amor, cînd toţi de la prezidiu se uitau la mine...

— Vezi că-ţi aduci aminte... — rîse triumfător Larisa.

— Nu înţeleg...

— Păi dacă acolo te-ai smiorcăit de li se făcuse oamenilor greaţă... Cum ai crezut tu că eu am să te iubesc ? Judecă şi tu omeneşte.

Inţelegînd de ce anume e supărată soţia, bărbatul se mai liniştise.

— Nici o nevastă nu se desparte de un bărbat, fiindcă la o şedinţă s-a făcut de rîs. Aşa-s şedinţele, parcă tu nu ştii... Şi ce încolţit eram cu tot felul de întrebări... „De ce ai făcut asta ? Cum se explică ? Care-s rădăcinile ?“

— Nici nu ştii ce jalnic arătai, dacă ai şti, n-ai mai vorbi aşa... Ce haz are un bărbat care tremură de frică?... Dacă ai şti ce mutră aveai cînd te îndreptai spre masa prezidiului...

— Imi închipui. Nu arătam ca un toreador...

Se părea că Larisa nu se mai gîndeşte la ceea ce îi spunea bărbatul. Se gîndea la ceea ce o frămînta pe ea şi numai pe ea.

— Trebuie să te emoţionezi în faţa unui bărbat, nu ?

Larisa rostise această întrebare cu o candoare uimitoare, cu naivitatea fetelor care nu cunosc încă iubirea dar vor să ştie dacă aspiraţiile lor au vreo legătură cu viaţa.

— Sigur că trebuie să te emoţionezi... — o încuviinţă bărbatul... Altfel ce rost ar avea ?

— Eu de ce să mă emoţionez din pricina ta, spune şi tu omeneşte ? De ce să tremur numai cînd te văd ? De ce să mă tulbure apropierea ta ? De ce să mă încolăcesc de gîtul tău ? Fiindcă directorul ţi-a spus: „Ia mai vezi, Cucule, poate te-a mai influenţat cineva, ia mai vezi tu...“ ?

— Eşti prea crudă. Nu-mi aminti toate astea, ştii că nu-mi face de loc plăcere...

— Poate să-ţi fie dor de un om care nu ştie pe unde să-şi scoată cămaşa şi dă din colţ în colţ ? spuse Larisa cu voce înceată, adresînd parcă ei însăşi această întrebare. Cînd bărbatul lipseşte de acasă, femeia trebuie să se întrebe : „Oare ce o fi făcînd iubitul meu ?“

— Intreabă... — o încurajă Cucu. Oare ce o fi făcînd iubitul meu ?

Larisa izbucni în rîs.

— Eu nu mai pot să pun această întrebare... — şi Larisa se întristă brusc, ţinea la această întrebare, şi-i părea rău că bărbatul nu-i mai dădea posibilitatea să şi-o pună. Oare ce o fi făcînd iubitul meu ? mă întrebam eu foarte visătoare şi foarte îndrăgostită. Toată lumea ştie ce face iubitul meu, tremură de frică... Oare ce-o fi făcînd iubitul meu...

Bărbatul asculta cu îngăduinţă ironică mărturisirile nevesti-si.

— Cum mai simplifici tu toate lucrurile... — se simţi bărbatul jignit în amorul lui propriu.

Teama cea mare a oamenilor care greşesc e să nu li se simplifice personalitatea, să nu se dea abaterilor săvîrşite de ei o explicaţie rudimentară. Le e groază de această posibilitate mai mult decît de orice alte consecinţe. Nerecunoaşterea complexităţii greşelilor săvîrşite de ei, îi face să scadă în proprii lor ochi.

— Cine vrea să înţeleagă, simplifică... — i-o reteză cu răutate Larisa — mai bine vezi ce ai făcut cu atitudinea ta la şedinţă... Cu mutra ta miorlăită ai distrus totul.

— Totul ? întrebă bărbatul cu o voce din care ţi-era greu să-ţi dai seama dacă e o mare suferinţă sau o simplă curiozitate.

— Totul... chiar dacă aş vrea să te iubesc, n-aş mai putea. Dacă mi-aş da silinţa, dacă aş închide ochii... Ce mai există pentru mine ? Tot farmecul s-a dus...

— Acolo la şedinţă ? o întrebă bărbatul fără să se hotărască dacă e bine să fie ironic sau nedumerit.

— Acolo la şedinţa în care s-a analizat situaţia cabinetului tehnic... Acolo la şedinţă...

— Acolo la şedinţă... repeta bărbatul de data aceasta hotărît în ceea ce priveşte atitudinea lui ; renunţa la nedumerirea lui atît de adîncă şi de sinceră, numai pentru satisfacţia de a-şi privi nevasta cu ironie.

Desene de MIHU VULCĂNESCU

— Nici aşteptarea nu mai există pentru mine... — spuse femeia cu voce tristă, plîngîndu-se pe ea şi numai pe ea. Ce bine e să aştepţi un bărbat pe care îl iubeşti... Auzi paşi pe scări... Sînt paşii lui ? Eu ce să mai aştept ? striga Larisa uitîndu-se dispreţuitoare la soţul care se refugiase într-un continuu zîmbet ironic ca într-o ascunzătoare sigură, unde nu exista nici o primejdie. Pe cine să mai aştept eu ceasuri întregi cu lampa nestinsă? Pentru cine să tresar eu la fiecare zgomot ? Pe un bărbat care e fericit că în ziua aceea a ieşit basma curată? Face să tresari la fiecare zgomot pentru un asemenea bărbat ?

— Poate că face, cine ştie ! ? Depinde de femeie...

— Eu vorbesc de mine... Nu mă interesează cum procedează alte femei... Sînt unele care numai cînd văd un bărbat le apucă ameţeala. Pe mine nu mă încîntă de loc ideea că am să petrec o noapte de dragoste cu unul care tremură de frică...

— Dîrdîie... e mai plastic... — o corectă bărbatul. Tu ce crezi ? Cuvîntul „dîrdîie“ nu e mult mai sugestiv ?...

— Ai dreptate... — recunoscu Larisa — Cu unul care dîrdîie de frică... Ce vrei tu să mai existe ? Ce-ar mai putea să existe ? Unde ar mai putea să existe ispita, bucuria, aşteptarea? Nici o femeie nu se întreabă, sau, în orice caz eu nu mă întreb : „oare cum sărută un bărbat care-şi neglijează sarcinile pe tărîm profesional ? Oare cum o fi o noapte de dragoste cu unul care lipseşte în timpul producţiei ?“ Nu sînt de loc curioasă...

— In viaţă se întîmplă altfel, nu-i adevărat ce spui tu... Ce, parcă toate femeile se îndrăgostesc de fruntaşii în producţie ? Crezi că femeile frumoase se dau în vînt după cei ce se află în primele rînduri? Şi parcă toţi fruntaşii în producţie se îndrăgostesc de fetele cele mai bune ? Viaţa e nedreaptă...

— Eu vorbesc de mine, nu de celelalte femei... Dar noi unde ne aflăm acuma? Cînd o să încep să-mi fac bagajele o să-ţi dai seama mai uşor... Pe mine un bărbat care tremură în şedinţă nu mă mai tulbură ca bărbat. Aşa, spus mai grosolan, o să înţelegi şi tu mai uşor... Ce vrei să fac? Nu e vorba numai de idei, de concepţii, cum crezi tu, e vorba de simţuri... Inţelegi? N-am numai o repulsie morală, ci şi una fizică...

— Şi una fizică ?... S-a produs acea contopire de care vorbeau vechii greci?

— Probabil...

— Astea-s sentimentele pe care le ai tu faţă de mine ? Deci nu mai există nimic între noi ?... o întrebă cu voce liniştită Cucu pe care amorul propriu jignit îl ajuta să nu vadă toate consecinţele evenimentului. De multe ori vanitatea ajută oamenilor să treacă mai uşor peste o durere. Cel ameninţat de a fi părăsit, îşi descoperă în grabă, cu febrilitate şi disperare noi şi noi calităţi şi se miră că celălalt nu le apreciază. „Pe mine mă părăseşte ? Unde o să mai găsească unul ca mine ?“. Sub ameninţarea suferinţei pricinuite de gîndul despărţirii, oamenii cresc brusc şi violent în proprii lor ochi, devin repede mai cinstiţi şi mai frumoşi, în aşa fel încît nu ei să piardă, nu ei să plîngă, ci cei care-i părăsesc.

☆

Acuzaţiile Larisei nu mai atingeau sufletul bărbatului. Despărţirea era atît de inevitabilă, încît niciodată Cucu nu avusese o părere aşa de bună despre el însuşi, cum o avea atunci. Despărţirea era atît de sigură şi de neînlăturat, încît dacă omul ameninţat cu sfîrşitul iubirii s-ar fi examinat în acea clipă în faţa oglinzii ar fi rămas uimit de statura lui zveltă, de ochii lui albaştri şi inteligenţi, şi chiar de dantura lui albă, sănătoasă şi tonică.

„In definitiv nu sînt mai tînăr decît cu doi ani. Şi sînt mai bine ca bărbat decît ea ca femeie. Şi numai aspectul fizic ? Dar sensibilitatea reală? Dar inteligenţa pătrunzătoare ?...“ — o avalanşă de calităţi fizice şi spirituale îşi descoperea bărbatul numai din dorinţa de a nu cunoaşte suferinţa, de a nu plînge, de a nu regreta nimic.

Atît de mult era cotropit de vanitate încît aştepta ca femeia să-i ceară iertare, să sufere ea, să regrete tot ce a spus.

Larisa nu suferea. Era numai obosită.

— Vorbeşti numai prostii... Stinge lampa că vreau să dorm...

„Ce vulgară, e...“ — constată cu satisfacţie bărbatul din aceeaşi teamă de suferinţă. „Eu n-aş fi spus aşa ceva“.

Incapacitatea de a suferi îl făcuse pe Cucu să-şi dea seama de valoarea lui cu totul excepţională şi totodată să înţeleagă că supraapreciase într-un mod inadmisibil calităţile Larisei : „Nu e femeia pe care o credeam eu“.

Bărbatului îi era greu să admită ideea despărţirii de o femeie inteligentă, frumoasă şi tînără, şi de aceea — dorind să-şi alunge suferinţa care — admisă — ar fi fost insuportabilă, Larisa îi apărea şi cam prostuţă, şi cam urîţică, şi mai ales bătrînă, brăzdată de riduri. Teama de suferinţă era atît de mare încît bărbatul îşi urîţea fără milă şi fără părere de rău fosta iubită, o dispreţuia, o călca în picioare, o înzestra cu păcate imaginare, îi atribuia meschinării, îi punea în seamă gesturi vulgare. Cu preţul acestei mutilări, despărţirea devenea posibilă. Şi nu numai că devenea posibilă dar îi apărea şi ca o urmare inevitabilă a superiorităţii lui, ca o consecinţă a exigenţelor lui înalte, ca o eliberare binefăcătoare dintr-un coşmar îngrozitor.

Teama de suferinţă îl făcuse pe Cucu să creadă că el fusese înşelat în aspiraţiile lui prea înalte, şi mai ales, să se mire că pînă acum nu-şi dăduse seama de caracterul meschin al Larisei.

— Nu te-am crezut aşa vulgară... — se arătă dezamăgit bărbatul. Spuse aceste cuvinte fără răutate, cu resemnarea omului care ştie că celălalt n-are cum să priceapă toată mîhnirea care i se adunase în suflet.

Avînd de ales între a nu dormi nopţi întregi de dorul femeii pe care o iubea nebuneşte şi a se arăta trădat în aspiraţiile lui nobile, bărbatul opta fără şovăire pentru cea de a doua soluţie.

Larisa înţelese ce se petrece în sufletul bărbatului.

Inţelese şi se îngrozise.

„Nici să sufere nu vrea... — preferă să mă ponegrească, decît să sufere. Preferă să se mintă decît să sufere de dorul meu“.

Cucu se cunoştea foarte bine în această privinţă: el ştia că nu poate să îndure suferinţa, că nu poate realiza lucid ideea despărţirii de Larisa. De aceea, întărîtat de suferinţele pe care i le-ar fi pricinuit plecarea Larisei, dacă el nu s-ar fi împotrivit lor cu atîta îndîrjire, continua s-o ponegrească, s-o discrediteze în ochii lui... Nu voia să sufere, ura suferinţa, detesta suferinţa şi din această pricină îşi ponegrea nu numai iubita, dar şi iubirea lor şi iubirea lui şi tot ce se petrecuse între ei.

— Nici n-a fost de fapt iubire... — se arătă dezamăgit bărbatul. Cu preţul acestei minciuni speră să se trezească mîine dimineaţa bine dispus.

Femeia înţelese că bărbatul fuge din faţa suferinţei şi această fugă o jignea mai mult decît orice alt lucru. Dar femeia nu voia ca bărbatul să scape de povara suferinţelor, încerca să-l oblige să privească adevărul în faţă, să-i audă ţipetele de durere, să-i vadă chipul răvăşit de nelinişte.

Larisa nu se împăca de loc cu gîndul că după toate acestea, Cucu se va purta ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Ideea că el nu-i va duce dorul, nu se va gîndi la ea, i se păru insuportabilă. Trebuia să sufere... Să înţeleagă şi el ce a pierdut... Să nu doarmă nopţile, să umble nebun pe străzi, să nu se îndrăgostească de alte femei...

— Cum n-a fost iubire ? îşi apără Larisa energia pe care o cheltuise în această dragoste. Atunci ce a fost, dacă n-a fost iubire ?

— Nu ştiu ce a fost. Nu pot să-mi mai dau seama — respinse Cucu atacul femeii. Sau n-a fost o iubire mare...

— A fost iubire... — strigă Larisa întărîtată de îndîrjirea cu care bărbatul se îngrijea de propria lui soartă. Ce-i aia, iubire mare sau iubire mică ?

— Există o iubire mare în viaţa fiecărui om... Ceea ce s-a petrecut cu noi, nu neg totul...

— Nu-ţi aminteşti că mă rugai în genunchi să fiu a ta ?

... Incercările femeii dădură greş. Teama de suferinţă era prea mare, atît de mare încît bărbatul nu mai avea memorie. Nimicise fără să stea mult pe gînduri tot ce ar fi ajutat suferinţei să pună stăpînire pe el, toate căile prin intermediul cărora suferinţa ar fi putut să străbată pînă la el.

— Eu în genunchi în faţa ta ? Glumeşti... Şi începu să rîdă ca şi cum acea realitate incontestabilă ar fi fost ceva cu totul nefiresc, grotesc aproape. — Eu în genunchi în faţa ta ? Eşti comică, cum o să stau eu în genunchi în faţa ta ?...

E foarte anevoioasă o despărţire în care nimeni nu vrea să sufere, nimeni nu regretă, nimeni nu plînge, nimeni nu se zbate să evite tristul deznodămînt. Cînd sfîrşitul se petrece prea firesc, fără dureri şi fără păreri de rău, tot ce a fost pînă atunci trece sub semnul îndoielilor. Nimic nu e poate mai trist decît o iubire care nu s-a dovedit indispensabilă, absolut necesară, pe deplin inevitabilă, nimic nu e mai trist decît o iubire care putea să nu fie, decît sărutări sau îmbrăţişări care puteau, la fel de firesc, să nu aibă loc.

Dar desigur nu acesta era cazul legăturii dintre Larisa şi soţul ei. Vanitatea are însă puterea de a distruge, cu o cruzime nemiloasă, absolut totul, inclusiv amintirile, suferinţele, inclusiv lupta desfăşurată pentru a fi iubit de celălalt.

Incapacitatea bărbatului de a-şi smulge măcar o lacrimă pentru tot ce se petrecuse între ei, pentru tot ceea ce fusese omenesc frumos, inevitabil, pentru tot ceea ce fusese dorit cu frenezie de amîndoi — îi spunea Larisei că energia consumată în această dragoste se dovedise cu desăvîrşire inutilă. Şi acest lucru Larisa refuza să-l înţeleagă, acest lucru Larisa nu voia să-l admită.

Suferinţele bărbatului oricît ar fi fost ele de sfîşietoare, oricîte dovezi de pasiune ar fi scos el la iveală cu acest prilej n-ar fi avut nici o influenţă asupra hotărîrii ei. Larisa ştia, din proprie experienţă că, de cele mai multe ori, în dragoste, ataşamentul orbesc şi nelimitat nu e neapărat o calitate ci o metodă, poate omenească, poate inteligentă, de a suplini alte calităţi, tot atît de importante. Ataşamentul orb, puterea de a ierta orice, e calitatea celor care nu ştiu să dea şi altceva, nici bucurie, nici încîntare, nici veselie, nici duioşie, nici putere — ei vor să compenseze toate aceste calităţi prin imaginea unui om, care, în orice vreme, te aşteaptă cu credinţă. Bineînţeles, e mai greu să ai celelalte calităţi, căldură sufletească, veselie, farmec personal, nobleţe, puritate — acestea cer mai multe eforturi şi în orice caz mult mai multă generozitate decît un ataşament gol şi ursuz. Larisa nu avea nevoie de dragostea bărbatului deşi nu punea la îndoială capacitatea acestuia de a o iubi cu credinţă şi devotament. Ea voia mult mai puţin ; voia ca bărbatul să privească lucid şi cinstit despărţirea lor, să realizeze acest fapt în toate consecinţele lui. Larisa avea nevoie de lacrimile, suferinţele şi părerile de rău ale bărbatului iubit, aceste lacrimi, aceste suferinţe şi aceste păreri de rău ar fi răsplătit-o, într-un anume fel, pentru energia cheltuită, pentru tot ceea ce dăduse acestui om slab. In felul acesta, Larisa ar fi simţit că a iubit un om viu, că se desparte de un om viu.

Omul acela slab, timorat, omul acela care ar fi tremurat numai la ideea că ea l-ar părăsi, incapabil să se descurce în viaţă, incapabil să înţeleagă legile vieţii, căpătase, prin nu ştiu ce tainică minune, putere, o putere rea şi vicleană, o putere urîtă, o putere netrebnică, puterea de a nu suferi, puterea de a nu înţelege ceea ce se petrece.

— Şi, zi, nu-ţi pare rău că mă despart de tine ?

Bărbatului i se păru foarte ciudată această întrebare.

— Nu, nu-mi pare rău. De ce să-mi pară rău ?

Femeia îl asculta uimită. De unde luase fricosul acesta putere ? Ce făcuse ca să nu-i tremure vocea ? Ce făcuse ca să se obişnuiască atît de repede cu gîndul despărţirii ?

Larisa înţelese un lucru foarte trist, atît de trist încît îi era greu să-l trăiască. Dacă ar fi presimţit cum acel lucru trist i se furişează în suflet, l-ar fi curmat din faşă, nu i-ar fi dat voie să crească, să capete amploare. Nu-l simţise din vreme, nu-l simţise cînd adevărul era încă firav şi neclar şi acum se dovedise prea tîrziu. Adevărul acela devenise puternic, viguros, independent de ea.

Larisa înţelese că în această despărţire trebuie neapărat să fie şi cineva care să plîngă, şi cineva pe care să-l încerce părerile de rău. Şi ea şi bărbatul priveau foarte firesc ideea despărţirii, doi oameni cu acest punct de vedere e prea mult, trebuia să fie şi unul căruia să nu i se pară atît de firească despărţirea, trebuia să fie şi unul care să sufere. Amîndoi rosteau cuvinte rezonabile, înţelepte, amîndoi se împăcau uşor cu noua situaţie ; trebuia să fie şi unul care să rostească şi alte cuvinte, mai pătimaşe, mai dureroase, mai puţin rezonabile. Larisa înţelese că trebuie să fie şi cineva care să plîngă după clipele lor frumoase şi înţelese că acel cineva trebuie să fie tot ea.

„Totul trebuie să fac eu, în dragostea asta. Eu am provocat despărţirea şi tot mie trebuie să-mi pară rău că se sfîrşeşte iubirea noastră. El nu e capabil de nimic. Nici să sufere nu mai e capabil. Am să sufăr eu în locul lui. Cineva trebuie s-o facă şi pe asta...“

„Au fost atîtea clipe frumoase... Cînd ne-am plimbat o zi întreagă prin ploaie ţinîndu-ne de mînă ca doi copii... Trebuie să-i pară cuiva rău de ele... Nu putem să le aruncăm, nu putem să le uităm...“

„Asta e soarta noastră, a acelor puternici. Noi ştim să şi suferim. Nu ne temem de suferinţă...“

Larisa se uită îndelung, cu duioşie şi tristeţe maternă la bărbatul cu care trăise împreună aproape cinci ani de zile... Cum o să se descurce singur ?... Cum s-a destrămat iubirea lor ! Ce lucru trist... N-am crezut că doi oameni care s-au iubit se pot despărţi... Cum adică ? „Nu te mai iubesc, descurcă-te cum vrei“ ? Şi el, care te iubeşte, ce se va întîmpla cu el ? Cum o să fie zilele lui, ceasurile lui, nopţile lui ?... Cum o să arate mai tîrziu ? O să ne întîlnim în oraş, o să ne salutăm ca doi străini. Şi Larisa izbucni în plîns, într-un plîns amarnic şi sfîşietor. Bărbatul o privea triumfător şi ironic, mîndru că el se purtase atît de sobru.

... Trebuia să fie şi cineva care să sufere. „Bine — îşi spuse Larisa — am să sufăr eu !“

Inaltul democratism al orînduirii socialiste

(Urmare din pag. 1)

mai la locul de muncă, acolo unde se făureşte zi de zi, socialismul, ci şi la cîrma ţării, în Marea Adunare Naţională, deţinătoarea puterii supreme în stat ; aici, în Marea Adunare Naţională, în care din 465 de deputaţi, 335 (adică 72,04 la sută) sînt muncitori şi ţărani muncitori şi 130 (adică 27,96 la sută) intelectuali.

Aici, ca deputaţi, sînt oamenii cei mai destoinici, cei mai bravi, din marile uzine, din mine, de pe şantiere: oţelari şi strungari, ingineri şi tehnicieni, laolaltă cu colectivişti din toate regiunile ţării, cu oameni de ştiinţă şi de artă ; profesori şi jurişti, medici, ziarişti şi militari.

Marea Adunare Naţională e ca o stemă vie a ţării noastre. Sînt în ea petroliştii care au ridicat sondele şi colectiviştii care au strîns mănunchiurile de spice de grîu. Tot ce contribuie la construirea socialismului îşi are un reprezentant aici. Marile întreprinderi industriale ca şi marile şantiere de construcţii îşi au aici conducătorii lor încercaţi. Sînt în Marea Adunare Naţională 43 de preşedinţi de gospodării agricole colective, laolaltă cu 26 conducători de instituţii ştiinţifice, artistice şi de învăţămînt. Sînt 95 de conducători ai organizaţiilor de partid şi de masă din regiuni, raioane, oraşe şi comune. Sînt de asemeni 81 de conducători centrali ai organelor de partid şi ai organizaţiilor de masă şi de stat.

Sînt aici 77 de femei : muncitoare, ţărănci, intelectuale, membre ale Academiei ca şi preşedinte de gospodării colective ; sînt 61 de maghiari, germani, evrei, ucraineni, sîrbi, etc; sînt 82 de tineri între 23 şi 30 de ani care aduc entuziasmul şi avîntul lor, minunatul lor romantism revoluţionar, după cum sînt 85 de deputaţi peste 50 de ani, care aduc înţelepciunea calmă a unei îndelungi experienţe.

Pe pieptul multora, — sînt 248 la număr, — vezi însemnele meritelor lor faţă de patrie.

Porturi şi costume din toate regiunile ţării se amestecă firesc cu uniformele militarilor, cu ale minerilor, cu ale ceferiştilor.

Vezi cum poporul şi-a trimis în Marea Adunare Naţională oamenii în care şi-a pus cea mai mare încredere.

Citeşti pe chipuri şi în ochi dogoarea oţelăriilor, lumina şarjelor, arşiţa soarelui pe ogoare.

Pe unii îi cunoşti după port, dar pe toţi după francheţa privirii, după măsura vorbelor, după seriozitatea chibzuinţii, după problemele care-i frămîntă.

Marea Adunare Naţională e poporul însuşi, — poporul muncitor de la oraşe şi sate.

Demostene BOTEZ

1932
1892
30

MOȘTENIREA LUI CEZAR PETRESCU

Schiță istoric-literară

Primul volum al lui Cezar Petrescu, o culegere de foiletoane, schițe și nuvele, *Scrisorile unui răzeș*, a apărut în 1922; ultimul, cuprinzînd articole literare și reportaje (*Insemnări de călător, reflecții de scriitor*), în 1958. Intre aceste două date s-a desfășurat o activitate literară foarte bogată, alcătuită în special din romane, dar și din nuvele, piese de teatru, articole literare și publicistice. Acestea din urmă, reprezintă partea cea mai puțin rezistentă din toată activitatea scriitorului, cu toate că o selecție atentă va îngădui valorificarea a prețioase pagini, mai ales dintre acelea privind problemele literaturii romînești și străine. După un debut mai mult întîmplător în „Semănătorul", în anii liceului, cu o schiță (1909), după un al doilea, publicistic, în „Facla" lui N. D. Cocea în anii universității (1912), Cezar Petrescu desfășoară o intensă activitate de gazetar la revista „Hiena", apărută în ianuarie 1919 la București, publicație cu apariție neregulată, întemeiată de scriitorul însuși, dar a cărei redacție o va părăsi la mijlocul lui 1920 și la care nu va mai publica aproape de loc începînd cu primăvara lui 1921. In „Hiena" a început, la 20 iunie 1920 (an II. nr. 1), publicarea *Scrisorilor unui răzeș*, — trimise de la Cluj, unde se afla în acea vreme, — lucrări cu caracter publicistic, caracterizate de tristețea în fața spulberării tuturor nădejdilor pe care, ca atîția alți tineri, și le pusese în schimbările așteptate după război. Aceste lucrări care îmbină pamfletul, schița, reportajul și nuvela au fost semnate C. Robul, în amintirea tatălui său, Dumitru lui Petrea Robului, fiu de țăran clăcaș fugit de acasă și ajuns, întîi argat, apoi, după ani de muncă îndîrjită, doctor în științe agricole de la Sorbona.

Scrisorile unui răzeș n-au constituit singura activitate a lui Cezar Petrescu la „Hiena", în ai cărei primi ani de apariție scriitorul acoperea o bună parte din sumar, sub semnătură proprie, ca și sub cele mai diferite pseudonime. Dar aceste „Scrisori" reprezintă latura cea mai durabilă a publicisticii inițiale și ele vor constitui o bună parte din conținutul primului său volum, restul volumului fiind alcătuit din „scrisorile" apărute, începînd cu 1 mai 1921, în „Gîndirea" din Cluj, revistă care, de asemenea, îl are pe Cezar Petrescu principalul inițiator.

Intre 1909 și 1919, între „Semănătorul" și „Hiena", se mai pot consemna un număr de colaborări sporadice, pastișe de literatură modernistă în „Versuri și proză" în „Cronica" lui Tudor Arghezi, și în „Opinia" din Iași, înainte de intrarea țării în război. Spre sfîrșitul războiului scrie la ziarele ieșene „Iașul" și „Chemarea" lui N. D. Cocea (titlul inițial: „Depeșa"). Concomitent cu „Hiena", e redactor și scrie la „Adevărul" și „Dimineața", apoi la un ziar din Cernăuți, și din nou la București, la „Țară nouă". La Cluj scrie, de asemenea, în „Voința" și „Romînia".

Toată această activitate ziaristică lăsa să se întrevadă scriitorul de mai tîrziu, prin meșteșugul cuvîntului și prin motivele literare de la care pornea adesea și care au fost în mare parte valorificate în nuvelele și romanele de mai tîrziu. In *Scrisorile unui răzeș*, publicate în „Hiena" și „Gîndirea" de la începutul lui 1919 pînă la sfîrșitul lui 1922, cînd apare volumul cu acest titlu precum și alte episoade și articole ale sale publicate în această perioadă, se află motivele inițiale ale multora din lucrările literare importante de mai tîrziu ale lui Cezar Petrescu, ca *Intunecare, Apostol, Calea Victoriei, Oraș patriarhal, 1907 etc.* Aceste motive se întăresc și se clarifică treptat, se concretizează în mai multe cărți, pînă cînd, în 1929, într-un interviu, și apoi în 1931, în prefața romanului *Plecat fără adresă*, scriitorul își anunță proiectul ansamblului creației sale, pe care o intitulează balzacian „Cronica romînească a veacului XX" care urma să fie un ciclu „vast de romane menite să înfățișeze aspectele vieții romînești contemporane, stăruind nu asupra problemelor sociale, cum s-ar părea din enumerația de mai la vale, cît asupra analizei și conflictelor psihologice", în ciclu aveau să fie incluse „un roman din atmosfera atît de pitorească, necunoscută și dramatică, a regiunilor petrolifere: *Aurul negru*. Un roman al moravurilor politice. Altul de presă. Unul al vieții provinciale și altul al căsătoriei, etc."

Scriitorul anunța acest proiect în momentul cînd, după apariția romanelor *Intunecare* și *Simfonia fantastică*, publicate începînd cu 1927, lucra la romanele *La Paradis general* și *Calea Victoriei* și cînd apăruseră cinci volume de articole, schițe și nuvele (*Scrisorile unui răzeș, Drumul cu plopi, Omul din vis, Carnet de vară* și *Omul care și-a găsit umbra*). Unele din romanele proiectate le-a scris, la altele a renunțat sau le-a amînat, a treia parte au fost înlocuite cu altele pe care nu le avusese în vedere. „Cronica" intenționată s-a alcătuit însă, în special prin aparițiile numeroase din deceniul 1930—1940, cînd Cezar Petrescu a publicat vreo 20 de cărți totalizînd peste 30 volume, unele (ca *Aurul negru, 1907, Oraș patriarhal, Luceafărul — Romanul lui Eminescu, Ochii strigoiului*) cuprinzînd cîte două sau trei volume. Paralel cu activitatea literară, cea ziaristică n-a slăbit nici ea ritmul inițial, gazetăria fiind nedespărțită de destinul operei lui Cezar Petrescu.

Sensul „Cronicii romînești a secolului XX" este unul în principal critic față de societatea vremii. Dacă scriitorul află și suflete mai curate ca învățătorul Neculai Apostol (*Apostol*), ca Zaharia Duhu (*Aurul negru*) sau ca Mara și Gabriel Doicescu (*Ochii strigoiului*); dacă el învăluie cu privire înțelegătoare oameni care pornesc cu încredere în posibilitatea înfăptuirii unui ideal pozitiv, în slujba umanității, și e îndurerat cînd entuziasmul lor se frînge, e îngenuncheat în contact cu realitățile; — totodată Cezar Petrescu nu află nici o latură pozitivă întregului edificiu al societății capitaliste și nu cruță niciunul din aspectele vieții burgheze. De aici un sens tragic al „Cronicii" sale, un conținut acuzator la adresa orînduirii trecute, conținut pe care scriitorul însuși l-a recunoscut și l-a explicat în mai multe rînduri, dar mai cu seamă în prefața la romanul *Plecat fără adresă*, unde își definește eroii prin *„acea identitate în deznădejde, acea unitate crepusculară, acel pesimism de atîtea ori imputat, de către unii cu un semn de întrebare, de către alții cu precisa învinuire a unei predilecții pentru dezarmații vieții, pentru obsedați, pentru cei osîndiți capitulărilor"*.

Expunînd în continuare punctul său de vedere cu privire la soarta omului din diferite categorii sociale în societatea burgheză a secolului XX, scriitorul arată că *„niciodată omul n-a fost mai nefericit decît astăzi, fiindcă niciodată nu s-a găsit mai înalt suspendat în vid, fiindcă niciodată nu s-a aflat ca astăzi, fără reazăm interior, într-o societate în lichidare, care se autodevoră"*.

Generalizarea este pripită, întrucît în societatea secolului XX, existau, la data cînd erau scrise aceste rînduri, puternice forțe pozitive, de natură să salveze omenirea de la naufragiu. Dar, înțelegînd că scriitorul vorbește de pe pozițiile intelectualului cinstit, care, totuși, n-a cunoscut lupta clasei muncitoare, a comuniștilor, — vom putea aprecia că acuzarea pe care o rostește se referă la societatea capitalistă și la forțele pe care ea se sprijină, la instituțiile, oamenii, practicile și morala ei. Chiar și în cărțile cu un mesaj încețoșat, scriitorul nu condamnă mai puțin aceeași societate, a cărei prăbușire iminentă o vestește cu o siguranță înfricoșată în preajma celui de-al doilea război mondial prin romane ca *1907, Ochii strigoiului* sau *Carlton*, în care deruta mesajului izvorăște și din faptul că, dincolo de dezastrul pe care-l anunță, nu știe, nu are elementele să înțeleagă ce va urma pentru omenire.

Opera lui Cezar Petrescu este o vastă frescă a societății romînești a secolului XX, din care nu lipsește decît clasa muncitoare, adică tocmai acea forță care ar fi dat sens, finalitate, spirit militant pozitiv acestei construcții. Ea fixează momente principale din istoria primei jumătăți a acestui secol. Scriitorul a intenționat să lărgească investigația sa nu numai în aspectele vieții din sec. XX dar să caute și izvoarele îndepărtate ale acestor realități, urmărind într-un nou ciclu, de 7 volume, intitulat *Neamul Vardarilor*, istoria burgheziei romînești, începînd de la răscoala lui Tudor. Din această proiectată lucrare nu a apărut decît un singur episod, *Ajun de revoluție 1848*, în perioada de după Eliberare.

O asemenea activitate este inevitabil să se caracterizeze și prin inegalități artistice, care nu lipsesc în scrisul lui Cezar Petrescu încă de la primele sale scrieri. O accentuare tot mai mare se petrece după 1936 în ce privește diluția textului, prin invazia gazetăriei în ce are ea mai puțin literar și mai puțin durabil. Odată cu aceasta are loc și o scădere a realismului, ezitări tot mai accentuate, chiar derută în dezbaterea și surprinderea problematicii sociale. Acestea fac ca multe lucrări ale scriitorului, cu toate că pornind de la motive interesante, valoroase, și avînd laturi de critică socială valabilă și de observație realistă prețioasă, să nu poată fi totuși incluse în rîndul operelor sale cele mai importante. In această categorie intră romane ca *Plecat fără adresă, Ochii strigoiului, Carlton, Baletul mecanic, Greta Garbo, Cheia visurilor* etc. Din rîndul acestora face parte, din păcate, și ciclul *Luceafărul* închinat lui Eminescu și alcătuit din trei romane: *Luceafărul, Nirvana* și *Carmen Saeculare*.

Partea durabilă a operei lui Cezar Petrescu se situează în două perioade de creație: prima, de la *Scrisorile unui răzeș* și pînă prin 1936, cuprinzînd nuvele și romane ca *Intunecare, Calea Victoriei, Aurul negru, Apostol, Oraș Patriarhal, 1907, Duminica orbului* sau povestirea pentru copii *Fram, ursul polar*; cealaltă — după Eliberare, cuprinzînd romanul *Războiul lui Ion Săracu* (1945) reluat și transformat în întregime după patru ani în *Oameni de ieri, oameni de azi, oameni de mîine*, volumul *Vino și vezi* (1954) întrunind activitatea nuvelistică a acestor perioade, apoi episodul *Ajun de revoluție 1848*, piesa *Pîrjolul*, scenariul *Nepoții gornistului* (acestea din urmă scrise în colaborare) și două cărți de articole și reportaje, *Despre scris și scriitori* și *Insemnări de călător, rereflecții de scriitor*. In afară de acestea Cezar Petrescu a scris cîteva cărți pentru copii și un mare număr de foiletoane jurnalistice, continuîndu-și vechea sa pasiune pentru gazetărie.

In această a doua perioadă, nu numai fecundă, dar și valoroasă, desfășurată după Eliberare, s-au manifestat totuși în primii doi ani, unele din consecințele scăderii care a atins scrisul său după 1937 și în anii războiului. Două romane publicate acum, *Adăpostul Sobolia* și *Tapirul* suferă în special din cauza diluării; sensul lor general vorbește însă împotriva războiului și a aceleiași lumi, condamnate și în restul „Cronicii" sale. Cezar Petrescu a fost preocupat să întregească și să clarifice „Cronica" sa, în special în direcțiile în care ea era deficitară: în prezentarea laturilor pozitive, a forțelor progresiste, militante, care-i rămăseseră ascunse anterior. A făcut-o atît prin lucrări noi, cît mai ales prin publicistică și prin definitivarea pentru tipar a unora din lucrările sale dintre cele două războaie. Firește, cărțile respective au rămas aceleași, dar tabloul social s-a limpezit întrucîtva. De asemenea, scriitorul a adăugit numeroase pagini valoroase, pline de semnificație, izvorîte din contactul său cu viața nouă, de care s-a atașat cu convingere.

Moartea l-a surprins în toiul muncii, în plin proces de definitivare a nuvelelor din prima sa perioadă de creație, pregătind astfel volumul I al ciclului de „Opere", a cărui apariție începe în acest an la „Editura pentru literatură". A rămas neterminat, nefinisat și fără ultimul capitol, romanul de peste 1500 pagini, *Vladim*, în care este înfățișat tipul intelectualului care-și trădează idealurile generoase cu care a pornit la drum. Acțiunea cărții, începînd prin 1910, cam odată cu perioada universitară a autorului însuși, urma să se sfîrșească în anii noștri, cu falimentul total al lui Vladim, dar cu salvarea savantului biolog, coleg de generație cu primul, și rămas să păstreze de-a lungul jumătății de secol străbătute, legătura cu poporul din mijlocul căruia plecase. Au mai rămas, în diferite stadii, începuturi ale unor romane, anunțate recent, ca de pildă *Bună țară, rea tocmeală*, intenționat ca o urmare la *Aurul Negru*, în care să apară eroi din clasa muncitoare, aparținînd mișcării revoluționare.

Oglinda realistă pe care a intenționat-o, a prins în apele ei tot felul de aspecte, pe care avem datoria să le cercetăm și să le apreciem cu grijă, cu înțelegere, conștienți că sîntem în fața unei moșteniri care și-a cîștigat, prin părțile ei durabile, un loc de cinste în literatura romînă contemporană.

Moștenirea lui Cezar Petrescu este, deci, foarte vastă, complexă, cu inegalități și contradicții, dar și cu o importantă parte de mare valoare, ca una ce a reflectat viața societății romînești într-o epocă frămîntată, contradictorie, făcînd acest lucru fără altă busolă decît dorința scriitorului de a spune adevărul.

Mihai GAFIȚA

Lîngă vîrful Goșna

Foto: EDMUND HÖFER

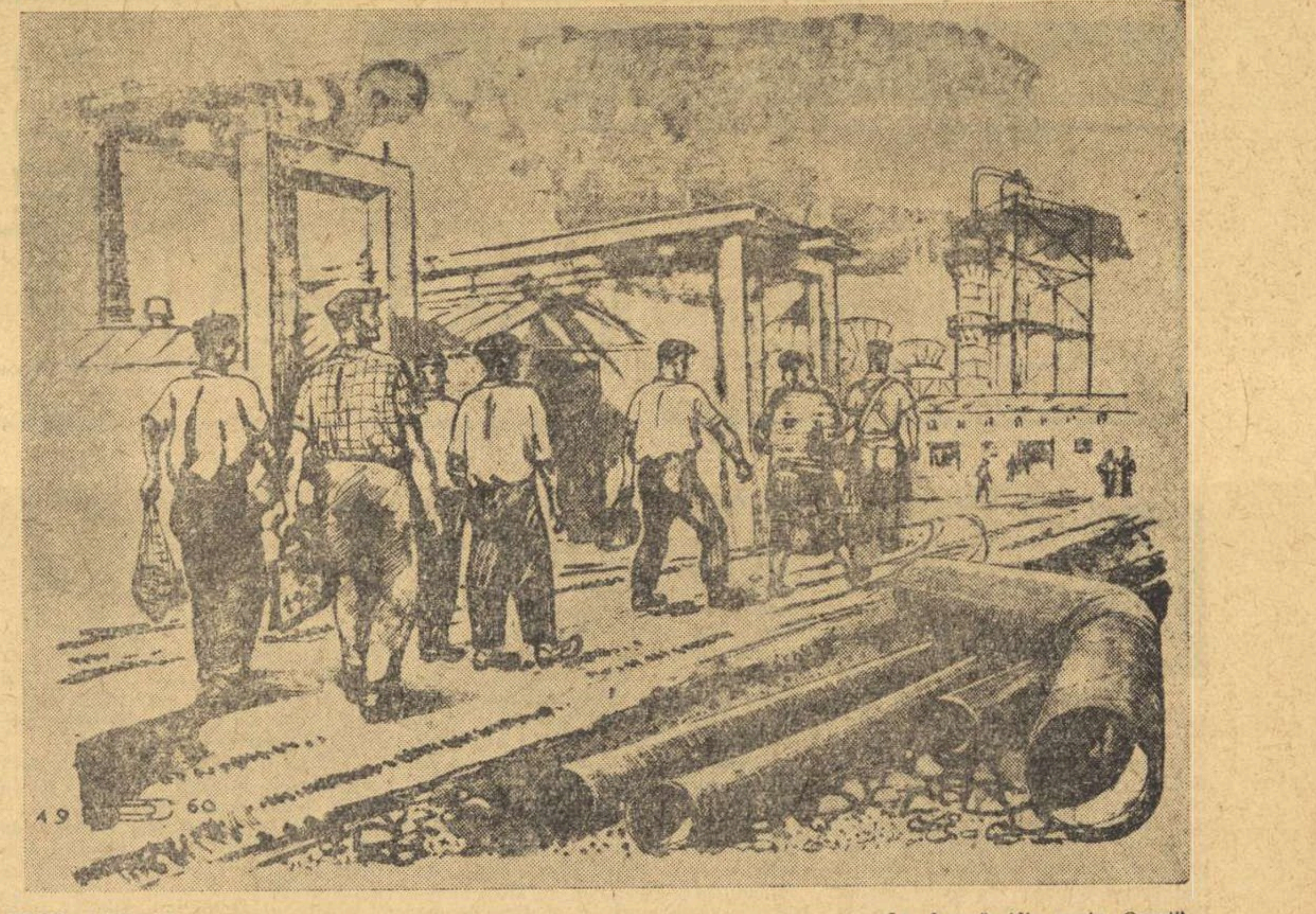

RUSU · CIOBANU

„La lucru" (din seria Onești)

De vorbă cu DUMITRU MICU despre:

- ● *Sarcinile criticii literare*
- ● *Etapa actuală a dezvoltării prozei noastre*

Ne-am adresat criticului Dumitru Micu, rugîndu-l să ne vorbească despre felul în care vede, în lumina documentelor celui de al III-lea Congres al P.M.R., situația actuală a literaturii și criticii literare. Dintru început l-am rugat pe tovarășul Micu să ne vorbească despre sarcinile actuale ale criticii literare, despre rolul său îndrumător și agitator în rîndul scriitorilor.

— Pe lîngă rolul de a urmări evoluția fenomenului literar, de a călăuzi cititorul în geografia literară contemporană, critica literară a avut și rolul de a orienta creația spre cele mai importante dintre problemele ce se pun într-o anumită perioadă, rol pe care critica și l-a îndeplinit uneori cu mai mult, alteori cu mai puțin succes. In această direcție ar trebui concentrate toate forțele de care dispune critica contemporană. Problema rolului îndrumător se pune acum cu o ascuțime deosebită. După cum s-a arătat la Congresul al III-lea al P.M.R., prin construirea unei puternice baze tehnico-materiale, țara noastră a intrat într-o perioadă nouă pe drumul construirii socialismului. Această transformare trebuie să fie înregistrată și de literatură prin marcarea unei etape noi.

— In lucrarea d-voastră Romanul romînesc contemporan vorbeați despre „romanul industrial", „romanul citadin" etc. Considerați că o atare împărțire este valabilă și de acum înainte, sau că aceasta a devenit, cumva, prea strîmtă, că e nevoie de categorii mai precise în discutarea romanului contemporan?

— Cred că pînă la un anumit moment această împărțire a fost foarte ușor vizibilă prin însăși natura creației literare din primii ani de după Eliberare. E adevărat însă că am fost și eu tributar unor clasificări ale criticii din trecut. Pînă la primul război mondial, cu anumite excepții, în proza noastră era predominantă inspirația rurală. După primul război mondial dezvoltarea capitalismului s-a accelerat, s-a dezvoltat viața citadină, pe care scriitorii dintre cele două războaie au reflectat-o adeseori veridic, exact și cu mare forță artistică, dezvăluind mai ales descompunerea lumii burgheze. Ei nu au văzut însă lumea oamenilor simpli, lumea clasei muncitoare. In Romanul romînesc am încercat să arăt cum în proza actuală se continuă această preocupare de a zugrăvi satul din trecut, cît și cel contemporan și, mai ales, cum scriitori actuali dau atenție acelor sectoare sociale care nu au fost reprezentate pînă acum în literatură. Aceasta a fost bine pînă la un punct — și anume atît cît am analizat romanul satului din trecut, al orașului din trecut. Pentru literatura de după Eliberare, așa cum au observat numeroși comentatori, împărțirea a devenit rigidă, deși în analize m-am străduit s-o fac cît mai elastică, mai cuprinzătoare. Acum, această împărțire nu ar duce la rezultate bune. Ar fi fost mai nimerite, poate, capitole în care să se urmărească figura comunistului, a țăranului colectivist, a mijlocașului etc. Dacă voi avea prilejul să refac lucrarea mea, voi încerca să o refac în acest mod.

— Cum vedeți dezvoltarea prozei în etapa actuală?

— Literatura noastră realist-socialistă a descoperit laturi noi, inedite, din viața din trecut a țărănimii sărace (Zaharia Stancu) a țăranului mijlocaș, (Marin Preda), a boierimii (G. Călinescu). Era însă necesar ca după 23 August să se afle pe întîiul plan aspectele majore ale vieții sociale de astăzi. Era foarte necesar ca literatura să surprindă fenomene ale construcției socialiste: lupta în industria grea, lupta pentru electrificarea țării. Aceste preocupări au existat și vor continua să se oglindească în literatura noastră. Dar, totodată, această nouă etapă scoate la iveală și probleme mai de amănunt ale construirii socialismului. In Directivele C.C. al P.M.R. pentru sărbătorirea aniversării Partidului, obiectivul principal al întrecerii socialiste este lupta pentru calitate. Acesta este un lucru foarte semnificativ și pentru scriitori, un obiect de meditație. Lupta pentru calitate presupune o înaltă conștiință.

— Care trebuie să fie în această etapă activitatea criticului literar?

— Cred că în această etapă, rolul îndrumător al criticii este de o importanță primordială: prin discuții și articole, criticul trebuie să îndrume pe scriitor, să-l orienteze spre ceea ce este mai specific, mai important, subliniind că îndeplinirea sarcinilor de producție implică eforturi deosebite, dar nu numai eforturi fizice. Literaturii îi revine un rol deosebit în cultivarea celor mai înalte sentimente omenești, în popularizarea oamenilor celor mai înaintați și a atitudinii lor morale.

— Aceasta presupune o adîncă cunoaștere a sufletului omenesc și a muncitorului zilelor noastre, în special. Trebuie să înțelegem că dvs considerați că literatura, în mod necesar, va acorda de acum înainte un loc tot mai important analizei psihologice?

— La Congresul al III-lea al P.M.R. tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus că dușmanul de clasă a fost răpus și anumite rămășițe ale claselor din trecut nu mai pot opune o opoziție serioasă. Principalul sector al luptei de clasă a devenit domeniul ideologic. Se pune problema ca socialismul, ca ideologie, să pătrundă tot mai adînc în viața intimă a oamenilor. Omul trebuie să fie comunist și cînd iubește și cînd se simte nedreptățit de cineva și cînd stă la un pahar de vin. Literatura are menirea de a nu se limita numai la înfățișarea acțiunii unor colective pentru îndeplinirea sarcinilor în cadrul planului economic, ci și de a aborda probleme sufletești mai complexe. In afară de romanul-frescă e de presupus că vor apare tot mai multe romane care, fără ambiția de a îmbrățișa o epocă sub toate aspectele, vor înfățișa aspecte foarte concrete din viața omului. Vor fi necesare romane ca Moromeții, care să înfățișeze probleme ale epocii noastre.

— Ce părere aveți despre modul în care a decurs discuția despre proza de analiză și proza obiectivă, în „Gazeta literară"?

— Unii din participanți au considerat că este o discuție neinteresantă și că e treaba scriitorului ce modalitate își alege. Este foarte adevărat că metoda îi privește pe scriitori. Dar ideea redacției nu a fost cred de a cere scriitorilor să opteze declarativ pentru o tehnică sau alta, ci s-a pus problema dacă a sosit momentul ca scriitorii să sondeze mai adînc și mai subtil lumea sufletească a personajelor. In acest sens, eu cred că în noua etapă va dobîndi din ce în ce mai multă amploare preocuparea pentru individ, nu privit izolat de societate, ci în relațiile sale cu mediul social. Vorbind teoretic, și eu cred că, în principiu, amîndouă modalitățile sînt valabile. Dar pentru că acum se vorbește mult de problemele sufletești ale omului, în literatura viitorului analiza psihologică va fi cultivată în mod necesar. De altfel, în operele inspirate de anii construirii socialismului s-au creat opere foarte bune și cele mai bune sînt acelea în care scriitorii s-au preocupat și de viața interioară a eroilor lor. Așa sînt La cea mai înaltă tensiune sau Bărăgan.

— Cum vă explicați totuși rezistența unora dintre scriitorii noștri în fața analizei — mai ales în fața termenului ca atare?

— Probabil, pentru că analiza a fost compromisă de literatura psihologistă, stimulată de cenaclul lovinescian.

— Care este contribuția criticii realist-socialiste în ceea ce privește teoria romanului?

— Printre slăbiciunile criticii noastre este și insuficienta preocupare pentru lucrări de sinteză (Bineînțeles, trebuie să nu uităm lucrarea lui S. Iosifescu). Totuși, din modul în care se discută diferite cărți, este evident saltul pe care critica noastră l-a săvîrșit față de teoriile despre epică din trecut. Aceasta se datorește nu doar talentului criticilor, ci, în primul rînd, metodei estetice marxiste care a stabilit raportul dintre artă și realitate, dintre etic și estetic, dintre general și individual. Una dintre cele mai susținute preocupări în ceea ce privește epica, a fost aceea de a învedera necesitatea ca scrierile în proză să prezinte caractere tipice în situații tipice, reprezentative pentru categorii sociale și morale. S-a luptat împotriva literaturii de „cazuri", împotriva naturalismului și psihologismului, împotriva influenței burgheze în creația epică.

— Credeți că în analizele literare criticii au izbutit să țină seamă de modalitatea specifică a fiecărui autor?

— In cele mai numeroase cazuri, da. S-au constatat însă și abateri. Să mă opresc la un exemplu mai recent, volumul Poarta al tînărului Nicolae Velea. Aici, evident, avem de-a face cu o carte în care felurite fenomene din realitate sînt privite printr-o optică personală, printr-o sensibilitate de o prospețime și ascuțime puțin obișnuite. Un critic ca Leonard Gavriliu nu a izbutit însă să sesizeze timbrul original. Aici avem de-a face cu o lipsă de suplețe, atît în înțelegerea fenomenelor de viață cît și a fenomenului literar.

In încheierea interviului său, referindu-se la problemele intelectualului de tip nou, D. Micu ne-a spus:

Intelectual este acel ins care stăpînește măcar în linii generale suma celor mai importante cunoștințe ale epocii sale și care trece prin conștiința lui problemele epocii sale. Pentru aceasta e vorba întîi de cunoașterea directă, căci pentru a-și da seama de veridicitate, criticul trebuie să cunoască viața. Un îndreptar, o busolă permanentă sînt documentele de partid — rezultatul cunoașterii în ansamblu a realităților din țară și internaționale, a perspectivelor de viitor, o sinteză politică, sociologică, etică și filozofică. In ele se află concentrat spiritul epocii.

Adriana ILIESCU

REVISTA presei străine

Zycie literackie
TYGODNIK

Despre reportaj

In ultimul timp, în Polonia populară au apărut numeroase volume de reportaje și povestiri. Promptă, presa literară din țara prietenă le-a recomandat cu căldură cititorului la puțină vreme după apariție. De cele mai multe ori, recenziile cuprind și considerații interesante asupra tehnicii reportajului — ca gen literar — recomandări adresate autorilor cu privire la depășirea stadiului actual.

O dublă manieră de a privi contemporaneitatea e subliniată în cronica lui Aleksander Wilkon asupra ultimei cărți a lui Kazimir Brandys — „Romantism" — considerată ca una dintre cele mai bune cărți ale anului 1960. În scrisul său, Brandys vădește două modalități de a privi lumea contemporană: o lume pe care artistul o „creează", completînd-o cu propria biografie, cu experiența sa proprie și o lume pe care scriitorul o „descrie", completînd-o cu materialul observației și generalizărilor sociale și obștești ș.a.m.d.

Cu deosebită grijă și minuțiozitate sînt analizate și volumele unor reporteri tineri. Printre cei mai talentați se numără și Tadeusz Kajan, unul dintre laureații pe anul 1960 al revistei „Zycie literackie". Recenzîndu-i volumul de „schițe publicistice", recent apărut și intitulat „Fapte și oameni", criticul Vlodzimierz Maciag relevă minuțiozitatea documentării, conștiinciozitatea redării informațiilor; nu putem însă să nu fim de acord cu recenzentul care, arătînd că „reportajul nu este o lucrare științifică și are legile lui artistice", recomandă tînărului reporter „mai multă îndrăzneală în folosirea metodelor ce țin strict de arsenalul literaturii".

Interesantă și actuală este cartea tînărului scriitor Andrzej Zeromski intitulată: „In umbra preoțimii" — o culegere de reportaje ce dezbat manifestările de obscurantism și supune criticii amestecul clerului în două din punctele nodale ale politicii statului polon: laicizarea învățămîntului și reglementarea natalității. „Demnă de remarcat — arată recenzentul — este — «tehnica» reportericească a lui Zeromski, felul lui de a scrie. Tonul este stăpînit, laconic, neexaltat". Pe bună dreptate însă se arată în continuare că autorul „dă dovadă de oarecare simplism, de sărăcire a conținutului de idei legat de actuala activitate a clerului" care, în momentul de față își concentrează atenția mai ales asupra tineretului.

Tematica variată, strîns ancorată în actualitate, strădania scriitorilor de a găsi noi forme artistice de înfățișare a evenimentelor pe gustul cititorului contemporan, preocuparea criticilor literari pentru îndrumarea reporterilor pe făgașul impus de cerințele arzătoare ale construcției socialiste, confirmă încă o dată că literații din Polonia prietenă, se situează activ pe frontul luptei pentru o artă nouă, combativă

ARTS

Drama lui Cehov „Unchiul Vania" se reprezintă la Paris pe scena Comediei Franceze și spectacolul cunoaște unanim succes de critică și de public. Este a treia piesă a ilustrului dramaturg rus care vede în ultimii ani lumina rampei în Franța. (În stagiunile precedente s-au jucat „Trei surori" și „Ivanov"). Asistînd la „Unchiul Vania" spectatorii au prilejul să reîntîlnească acel univers de ființe care-și consumă viața într-o așteptare vană, dezolată, dar la liziera căreia strălucesc aparențe tinere și mai ales ei au ocazia să rețină într-un chip mai exact lecția de viață și de artă a scriitorului. În adevăr, ceea ce subliniază întreaga presă este spiritul realist în care se reprezintă piesa.

Extragem două citate semnificative:

„Dintr-un teatru lent, cu accente de sfîșietoare nostalgie, caracterizat printr-o aparentă imobilitate, Jacques Mauclair a extras un adevăr viu și dramatic, fără să umbrească ceea ce e disperare și în același timp nădejde în opera cehoviană. Unchiul Vania care ne-a fost înfățișat întotdeauna ca o piesă scrisă în culori stinse, înnăbușitoare, ia pe scena „Comediei Franceze" un alt chip, un alt sens.

Comicul situațiilor se trezește. Personajele nu mai traversează clipele de emoție cu aceeași siguranță. Simți că în felul cum sînt tratate există o nuanță de ridicol în lacrimile lor și un fel de luciditate care se îmbină cu ironia.

In acest chip textul își afirmă în mod categoric virtuțile. La această afirmare contribuie traducerea Elsei Triolet prin limpezime și exactitate. Este o traducere care nu refuză atît de necesara (în cazul lui Cehov) modestie și simplitate cotidiană a dialogurilor fără de care teatrul marelui scriitor rus se devalorizează. Trebuie ca frazele și cuvintele să îmbine familiaritatea cu o gingășie care să nu turbure intenția poetică. Trebuie ca viața eroilor să treacă încet, liniștit, comun pentru ca melancolia ei să ne impresioneze.

Regia lui Mauclair pune o distanță între piesa lui Cehov și spectatori, iar personajele își regăsesc o independență pe care excesiva duioșie cu care fuseseră învăluite o minase... Realismul se impune și odată cu el o nouă lumină dezmiardă moliciunea contururilor". („Arts", 1 martie 1961).

LES LETTRES françaises ARTS Spectacles

„Numele lui Jacques Mauclair (regizorul piesei lui Cehov — „Ivanov") este strîns legat de al altor regizori și autori care au făgăduit să reînoiască teatrul francez. Unul din colaboratorii săi favoriți este René Allie. În cîțiva ani René Allie, a devenit unul din cei mai buni scenografi francezi. În același spectacol își face debutul în casa lui Molière, Daniel Ivernel. Mai util decît să-i descriem interpretarea ni se pare să-i dăm cuvîntul pentru a vedea ce idei l-au călăuzit: «Alături de Cehov te simți devenind un om cu totul modest. În teatrele de pe bulevard, fiecare actor își pregătește micul lui succes personal. Aici și în acest spectacol toată lumea colaborează pentru a face să trăiască „o piesă", a crea o lume făcută din tristețe și din speranță, pe care-și pune pecetea timpul ireversibil. Te simți pur și simplu copleșit»". („Lettres françaises", 23 februarie 1961).

CARNET cinematografic

Faptele eroice ale Leningradului

Intre numele orașului lui Lenin și cuvîntul „eroism" există o legătură indestructibilă. Orașul în care s-au ivit zorii socialismului a înfruntat blocada fascistă, trezind admirația întregii lumi. Recenta producție a studioului „Lenfilm", „Faptele eroice ale Leningradului" este un documentar care evocă aspecte din rezistența locuitorilor în anii blocadei. Autorii (scenarist N. Kotenko, regizori E. Ucitel, V. Solovțov), au folosit materialul filmat în acele zile de către operatori care au participat la luptă. Imaginilor de atunci li se adaugă și altele, realizate în Leningradul de azi.

Printre ruinele unei case s-a găsit jurnalul de însemnări al unei fetițe de 10 ani: Tania Saviceva. Fetița a scris cu mîna ei mică și înghețată cuvinte puține, înfiorătoare prin tragismul lor cumplit: „A murit Jenea", „a murit mama", „am rămas singură". Aceste file de jurnal sînt expuse azi la muzeu și turiștii le cercetează cutremurați de emoție. Documentarul selectează și alte momente tulburătoare. Ii cunoaștem pe apărătorii orașului: în primele rînduri se află comuniștii. Frontul e aproape. Se poate merge pînă acolo cu tramvaiul. Filmate în planuri largi, coloanele de luptători în marș emană forță, bărbăție neîncovoiată. Munca și viața continuă în orașul asediat. O mare emoție ne transmite scena de la școală: micuții stau în bănci cu fețele serioase, ca ale oamenilor maturi și scriu ceea ce spune profesorul. In biblioteci și laboratoare, oamenii de știință caută soluții pentru întărirea capacității de luptă. In fabrici — femeile — tinere și vîrstnice i-au înlocuit pe bărbați. Creatorii filmului aduc pe ecran oameni care au existat, — dintre care unii trăiesc și azi — și-și continuă munca. Profesorul

Ogorodnikov — spre exemplu — a apărat orașul chiar de la locul lui de muncă, iar azi scrie tratate de astronomie. In timpul blocadei, acad. arhitect Nikolski făcea proiecte de reconstrucție a orașului. Șostakovici își compunea simfonia binecunoscută, în șuierul bombelor. Alți combatanți ca Bașilov, Cerneatin, Tobin, Iaroslavțev sînt prezentați și în zilele blocadei, și azi, cînd își desfășoară munca pașnică. Micuța Jenea a fost lovită în bombardament de o schijă. Părinții voiau s-o facă muziciană. Astăzi întîlnim pe ecran o fată bălaie, care exersează perseverentă la pian. Este Jenea de atunci — studentă la Conservator.

Filmul „Faptele eroice ale Leningradului" reamintește spectatorilor de pretutindeni un trecut plin de durere și jertfă, pentru ca niciodată oamenii să nu uite, și niciodată ororile războiului să nu se mai repete. Comentariul lui Kotenko evidențiază aceste semnificații adînci.

Mihai BOTEZ

Cadru din film

O fereastră deschisă spre cer

Unde am mai văzut aceste scene? Pe o mică piață publică un grup de tineri, stînd ore în șir împreună, pierzînd vremea, contemplînd cu insolență trecătorii și neezitînd să recurgă la violență pentru cine știe ce impresie capricioasă. Apoi hoinăreala pe străzi, conversațiile de cafenea — amestec de cinism și plictiseală — farsele, unele de o cruzime feroce, pornite din nevoia de amuzament, din rușinea de a părea onest, visător, dornic de muncă, din poza mult studiată care se răspîndește contagios, a nepăsării morale, a independenței depline în atitudine. O energie disponibilă care se irosește, care nu găsește un ideal de susținut din pricină că societatea burgheză închide porțile tineretului, îi oferă spectacolul unei vieți de calvar, — anostă, monotonă și epuizantă —, îi insuflă groază și pesimism. O energie care explodează de aceea în acțiuni degradante.

Mulți regizori de renume au fost solicitați de această zonă de viață: tineretul semidelicvent. Menționăm cîteva exemple ilustre: „Los Olvidados" — Cei uitați (Luis Bunuel), „I Vitelloni" — Viței — (Fellini), „I Vinti" — Invinșii — (Michelangelo Antonioni), „Trișorii" (Marcel Carné), „Strada mare" (Bardem), „Fata în negru" (Kakoianis).

Ne amintim din filmul lui Bardem întoarcerea zgomotoasă, noaptea, a celor cîțiva amici, colindînd ulițele pustii, jucînd fotbal cu pietrele caldarîmului, pregătind o cumplită poznă, menită să spargă stereotipia traiului.

Ce aduce nou în această tematică filmul maghiar? Blazarea unor tineri, dezgustați de ideea muncii, contrastează aci cu mediul social. De data aceasta colectivul are posibilitatea să-i recupereze pe „Los Olvidados", dîndu-le ocazia să se evidențieze în activități de folos obștesc, valorificîndu-le aptitudinile. Cel mai tînăr dintre frații Fazecas, poreclit „Pițigoiul", conducătorul bandei de golani din cartier, inspirînd jocurile crude, care produc panică printre vecini, se integrează treptat vieții de uzină, învață binefacerile disciplinei și părăsește pînă la urmă cu voioșie vechile nărăvuri. Pe ecran se înfățișează convingător superioritatea unui alt sistem de viață, în cadrul căruia soarta tineretului se bucură de o atenție specială.

Preluînd tema reabilitării unor tineri vagabonzi, regizorul Iosef Kiss nu și-a dus totuși pînă la capăt intențiile. Dacă efortul colectivității socialiste de a corija și atrage în muncă pe cei recalcitranți apare bine sugerat, momentele de tensiune ale întîmplării sînt tratate prea expeditiv. Tipul demonic, a cărui influență nefastă o resimte „Pițigoiul", este conceput în trăsături cam grosolane, atenuînd mult din dificultățile conflictului. In ceea ce privește aventura senzațională din final ne-am fi așteptat la mai multă noutate și ingeniozitate regizorală. Nici grupul de naivi derbedei nu este prezentat destul de pitoresc și de nuanțat psihologic.

S. DAMIAN

Rațiunea împotriva demenței

Rațiunea împotriva demenței (scenariul: B. Leontiev, A. Medvedkin, regia: A. Medvedkin) e un film de montaj, bazat pe documente autentice. Filmul constituie un apel patetic adresat vigilenței tuturor popoarelor lumii. Rațiunea va învinge demența — conchide în final comentatorul acțiunii documentarului. Dar pentru asta e nevoie ca oamenii să lupte și mai ales să nu uite!

10 milioane de morți și 20 de milioane răniți sau schingiuiți — acesta e bilanțul primului război mondial. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a însemnat primul mare triumf al rațiunii împotriva demenței, consfințit prin decretul asupra păcii din 8 noiembrie 1917.

Politica de pace a poporului sovietic s-a impus pe plan internațional încă din 1922, la Conferința de la Geneva și mai tîrziu în cadrul „Ligii națiunilor". Filmul subliniază patetic propunerile reprezentanților guvernului sovietic pentru menținerea păcii, pentru desființarea forțelor armate din toate țările lumii. Diplomații occidentali au împiedicat însă prin toate mijloacele înfăptuirea unor asemenea măsuri mulțumindu-se cu discursuri demagogice, încercînd să adoarmă vigilența popoarelor și să camufleze acțiunile demente ale național-socialiștilor veniți la putere în Germania.

La München, Chamberlain și Daladier au vîndut Cehoslovacia lui Hitler, sperînd că urgia fascistă se va abate doar asupra Europei estice. Fascismul nu a cunoscut însă limite în acțiunile sale agresive. Orașe întregi — și din vest — au fost prefăcute în ruine, milioane de oameni au fost uciși, pentru ca rasa „ariană" să-și impună dominația asupra lumii. — „Dar ce să facă nearienii?" întreabă comentatorul filmului. Vor fi exterminați în lagărele de concentrare — răspund cinic fasciștii.

Filmul acuză necruțător cercurile militariste din Occident, pe magnații industriei de război care au stors profituri uriașe de pe urma celor 22 de milioane de vieți omenești nimicite în cel de al doilea război mondial. „Un glonț — relatează aspru comentatorul filmului — aduce 5 cenți profit; 100 de gloanțe — 5 dolari profit; un tanc — un profit de mii de dolari; un avion — zeci de mii de dolari, un vas — sute de mii de dolari"...

Forțele ostile păcii, în frunte cu cercurile militariste din Statele Unite întrețin și astăzi cu furie cursa înarmărilor, ațîțînd isteria războinică. În vreme ce Uniunea Sovietică lansează cu succes sputnici, demonstrînd victoriile omului liber în cucerirea cosmosului. În Statele Unite se agită ideea lansării satelitului spion sau se emit planuri pentru instalarea de baze militare în craterele vulcanilor din Lună!

Demența și lipsa de rațiune a hitlerismului au fost dezvăluite magistral cu ani în urmă de Brecht și Chaplin, de Șolohov și Hemingway. Azi imperialiștii din Statele Unite sprijină reînvierea lui în Germania federală, uitînd cu seninătate crimele monstruoase pe care le-a generat. Sute de milioane de dolari sînt cheltuiți pentru reînvierea Wehrmacht-ului sau pentru finanțarea acțiunilor agresive îndreptate împotriva independenței unor state. „Războiul a înăsprit moravurile", apreciază cu tristețe comentatorul filmului. Oamenii fac orice pentru a-și agonisi pîinea cea de toate zilele. Ii vedem schimonosindu-se sau mergînd în mîini pe străzile capitalelor occidentale, luptîndu-se dement în noroi, spre satisfacția spectatorilor idiotizați, sau cerșind cu disperarea întipărită pe fețe...

Forțele păcii și ale progresului cresc însă impetuos. Țărilor socialiste iubitoare de pace, în frunte cu Uniunea Sovietică, li se adaugă astăzi populația Indiei, a Indoneziei, a celor 24 de state africane care și-au cucerit recent independența națională, a Cubei revoluționare. Cuvîntarea tovarășului Hrușciov la Organizația Națiunilor Unite a demonstrat biruința ideilor rațiunii împotriva demenței războiului. Ideea necesității dezarmării generale și totale cîștigă tot mai mulți adepți. Primirea entuziastă pe care poporul american și cel francez au făcut-o premierului sovietic, căldura cu care el a fost întîmpinat în timpul vizitelor prietenești în Austria, India sau Indonezia relevă dorința fierbinte a popoarelor de a trăi în pace, în spiritul ideilor coexistenței pașnice.

Omenirea nu va mai admite să existe un nou Auschwitz sau un nou Mauthausen, a doua Hiroșimă, nu va mai admite ca ideile umaniste ale lui Newton și Shakespeare, ale lui Goethe și Tolstoi, ale lui Gorki și Romain Rolland să fie terfelite, ca aspirațiile de veacuri ale popoarelor spre pace și progres să fie batjocorite. „Rațiunea va învinge demența".

Filmul realizat de cineaștii sovietici impresionează prin autenticitatea și forța de expresie a imaginilor, prin contrastele subliniate, printr-un comentariu sobru și convingător, menit să dezvăluie toate semnificațiile faptelor prezentate.

M. TOLU

Vaca și prizonierul

Charles Bailly, prizonier francez, evadează dintr-o fermă germană cu concursul camarazilor săi și a Josephei — stăpîna fermei. Fără nici un act de identitate, cu un veston care poartă inscripția K. G. (Kriegs-gefangene, prizonier de război), ingeniosul prizonier duce cu sine o vacă și, oricît de uimiți am fi s-o constatăm, ea îi va înlesni lui Bailly libera trecere prin teritoriul german pînă în apropierea frontierei cu Franța.

Acest cuplu cu efecte hilare — Bailly și Margueritte — se constituie însă ca expresie a unui protest. Poate că Bailly nu înțelege esența fascismului, dar situația sa incertă din captivitate, setea de libertate, sentimentul patriotic îl vor face să aleagă soluția evadării.

Filmul lui H. Verneuil nu este „o comedie cu Fernandel". Peregrinările celor două personaje sînt însoțite și de o poezie discretă, subliniată de leit-motivul muzical nostalgic (muzica de Paul Durand). Teama lui Bailly de a o pierde pe Margueritte, regăsirile și, în sfîrșit, despărțirea de pe malul Dunării sînt lirice. Deși nu înfățișează scene de bătălie, filmul se desfășoară în atmosfera proprie războiului. Verneuil folosește de altfel pelicula de documentar (bombardamente, orașe devastate de incendii) amplificînd astfel ideea antirăzboinică a filmului său.

Fernandel în filmul francez „Vaca și prizonierul"

Secvențele grotești alternează cu altele tragice, iar spectatorul trece de la rîs la o concentrare gravă și dramatică.

Fernandel își dezvăluie personalitatea artistică complexă în scene comice ca aceea în care, împiedicat să se explice, e trecut în rîndul tăietorilor de lemne, și în scene dramatice (furtul inutil al medicamentelor în pădure, epilogul întîlnirii cu cei doi francezi travestiți în ofițeri germani), sau în alte episoade, lirice. Sub aparența glumei, Fernandel exprimă un umanism profund.

Dar Bailly nu întîlnește în drumul său numai reprezentanți ai noii ordini. Josepha, care îi facilitează evadarea, dîndu-i una din cele mai bune vaci ale ei, fermierul care îl invită la masă, și care și-a pierdut un fiu pe frontul din răsărit, sînt oamenii simpli ai Germaniei care au de suferit în urma războiului și se simt solidari cu prizonierul francez.

Deși realizat într-o altă tonalitate decît filmele obișnuite „de război", întrunind elemente comice și tragice, pe un permanent fundal liric, filmul lui Henri Verneuil nu este mai puțin dramatic, iar mesajul său antirăzboinic nu răsună mai puțin hotărît.

Mircea TACCIU

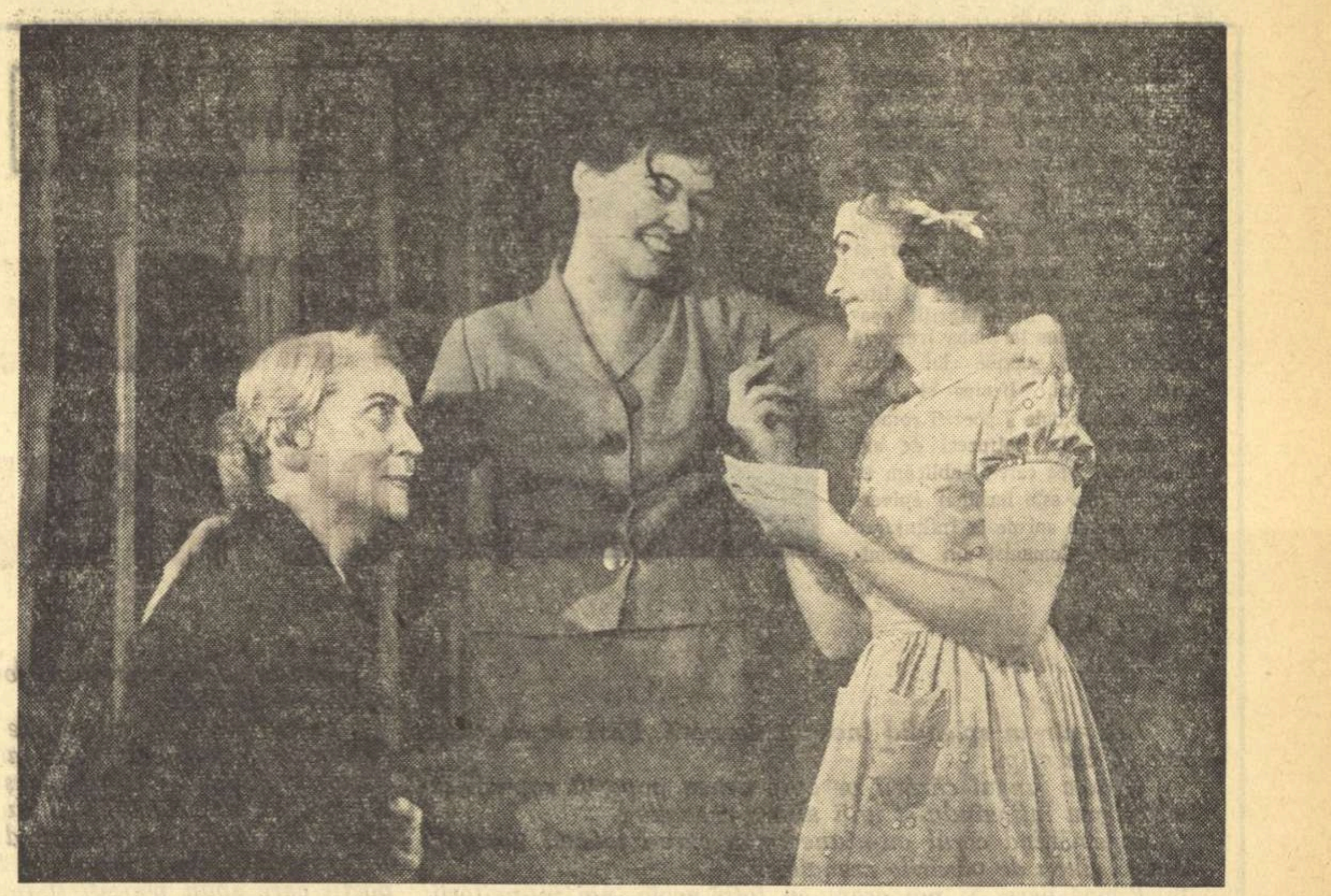

Lili Popovici, Liliana Tomescu și Mariana Oprescu într-o scenă din spectacol

CARNET teatral

„Cînd înfloresc migdalii"

Teatrul „C. I. NOTTARA"

Ideea de a dramatiza însemnările Marinei Sereni, apărute la noi sub titlul *Zilele vieții noastre*, este prin ea însăși demnă de a trezi un viu interes. Cu atît mai mult lucrarea ca atare, care se joacă acum pe scena teatrului „Constantin Nottara".

Departe de a fi fost redactate cu intenție literară, aceste însemnări sînt, totuși, mai mult decît o carte de literatură: un copleșitor sentiment de sinceritate, de autenticitate, transfigurează fiecare rînd al puținelor pagini scrise de Maria Sereni înaintea și cu conștiința morții apropiate. Cititorul se află astfel în fața unui „neasemuit document de dragoste familială și de iubire față de oameni", care — așa cum arată prietenul apropiat al Marinei Sereni și prefațatorul amintirilor ei, Ambrogio Donini — „s-ar putea compara numai cu una din scrisorile condamnaților la moarte din Rezistență scrise în timpurile eroice ale acelei lupte armate împotriva egoismului și cruzimii claselor dominante".

Iată, așadar, principala și cea mai grea sarcină a dramatizării: aceea de a păstra nestinsă flacăra puternicei emoții care se degajă din autoportretul acestei minunate soții, mame și luptătoare, pentru care viața a însemnat dăruire totală, pînă la ultima suflare, idealurilor comuniste.

Angela Niculescu-Plati, autoarea dramatizării, a făcut reale eforturi în această direcție și ele trebuiesc salutate. Așa cum se întîmplă însă de obicei în cazul dramatizărilor, și de data aceasta textul dramatic (în afara ultimului act) pălește în fața comparației cu însemnările originale. Reconstituirea cronologică a faptelor celor mai importante relatate de Maria Sereni (realizată cu corectitudine) se desfășoară în primele două acte prea liniar. Nu toate episoadele izbutesc să configureze, așa cum s-ar fi cerut și cum ne-am fi așteptat, o atmosferă cu adevărat dramatică. Nu se poate nega realizarea unei imagini scenice conforme cu textul Marinei Sereni, în ceea ce privește foctologia și chiar unele caractere. Acesta este un merit al dramatizării. Nivelul adecvat al tensiunii dramatice este atins însă abia în ultimul act, construit cu simț teatral.

Aici se dezvăluie cu adevărat chipul moral al eroinei, așa cum l-am întîlnit în propriile ei mărturisiri.

Valorificarea scenică a textului dramatic cunoaște și ea aceleași slăbiciuni și calități. Regia (Mircea Avram) a făcut prea puțin în primele două acte pentru a imprima ritm și tensiune dramatică unui text care se desfășura liniar prin excelență, dar s-a regăsit în ultimul act, unde și atmosfera, și caracterul eroinei, și mișcarea, și replica se dovedesc a fi rezultatul unui studiu atent, al unei munci susținute.

Păcat că, în toate cele trei acte, decorul Lidiei Iovănescu este atît de puțin inspirat, distingîndu-se prin platitudine greoaie și seacă.

Distribuită în rolul Marinei Sereni, — în piesă, Licia Alberti, (de ce și Cristea Avram și alți interpreți, pronunță Ligia ?)' Liliana Tomescu face din nou dovada remarcabilului ei talent. Nu putem să nu facem însă observația că lectura mai atentă a însemnărilor ar fi ajutat-o să depășească lacunele dramatizării. Mai ales la început, cînd sînt stabilite aluziv trăsăturile de caracter ale fetei simple, neștiutoare, preocupată, cu vagi intermitențe, de soarta propriei căsnicii. Este însă în afară de orice îndoială că în rolul acesta Liliana Tomescu realizează un succes. Jocul ei este nuanțat fin, sensibil. Aceste calități sînt și mai evidente în ultimul act, în care actrița dezvăluie cu maturitate artistică portretul tulburător, prin noblețea lui spirituală, al comunistei Marina Sereni.

Cristea Avrem (Antonio Alberti) nu are prestanța personajului interpretat (e prea „june prim"), iar acele trăsături ale personajului care îl definesc pe comunist nu se realizează. Se mai adaugă și supărătoarele deficiențe de dicție, asupra cărora actorul trebuie să-și îndrepte cu stăruință atenția.

Din distribuția bogată a piesei apar, printre alții, Mariana Oprescu în Rea Alberti, rol frumos construit, Athena Marcopol, într-o interpretare care frizează uneori vulgaritatea, Napoleon Crețu un Vittore Pavoni în nota rolului, Gheorghe Cimpeanu în Giamino, stîngaci și fără greutatea impusă de rolul muncitorului comunist prin care se face legătura cu masele, Vera Lazăr, în Stela-Flamingo, total lipsită de căldură și emoție, Lili Popovici creionînd cu talent, în Celestina, rolul bătrînei și iubitoarei mătuși a familiei Sereni.

Dar acolo unde și textul îi ajută pe actori, respectiv în ultimul act, multe dintre deficiențele semnalate se estompează, iar spectacolul capătă ținuta pe care i-am dori-o de la început.

Dinu SĂRARU

LA TEATRUL MUNICIPAL

Premieră cu piesa „Regele și cîinele" de Spiros Melas

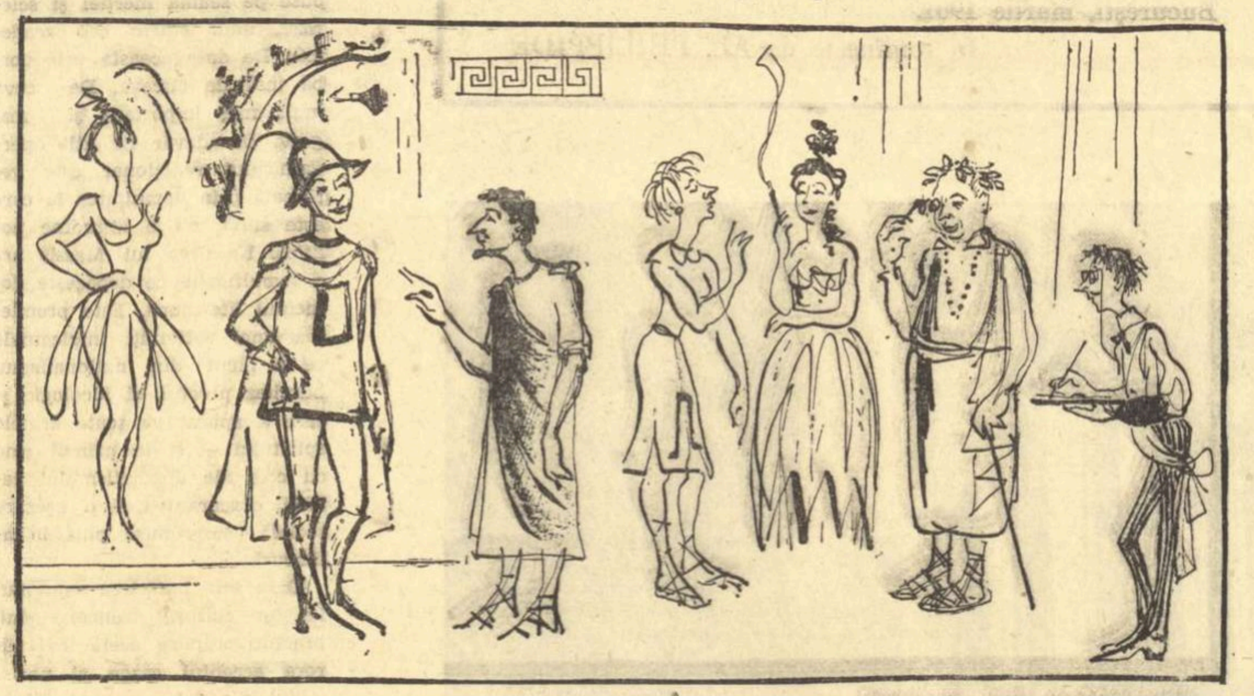

Desen de ION ALEXANDRU

EDUCAȚIA COMUNISTĂ, TEMĂ MAJORĂ

De vorbă cu scriitorii sovietici SERGHEI BARUZDIN, DMITRI UGRIUMOV și ILIA KONSTANTINOVSKI

Se află în țara noastră, într-o excursie prietenească, un grup de scriitori sovietici. Ne-am adresat lui Serghei Baruzdin, secretar al Uniunii Scriitorilor din R.S.F.S.R., dramaturgului Dmitri Ugriumov și scriitorului Ilia Konstantinovski rugîndu-i să ne vorbească despre activitatea lor, despre preocupările actuale ale scriitorilor sovietici, precum și despre impresiile culese cu prilejul vizitei lor.

— Sînt pentru prima oară în Rominia, ne declară Serghei Baruzdin. După ce v-am vizitat capitala și am cunoscut oamenii, pot să vă declar că atît eu cît și ceilalți membri ai delegației ne vom număra printre cei mai devotați prieteni ai țării voastre. Impresionantă a fost vizita făcută la fabrica de confecții „Gh. Gheorghiu-Dej". Calitatea producției, amploarea procesului muncii, educația oamenilor nu pot lăsa indiferent pe nimeni. Am putut vedea și urmări rezultatele revoluției culturale (cultura tehnică de specialitate, cultura artistico-literară). Problemele de educație, de etică, îi preocupă necontenit pe oamenii muncii. La o întîlnire avută la Casa Scriitorilor cu un grup dintre cei mai valoroși scriitori romîni am discutat despre tinerii scriitori. Problemele dezvoltării tinerilor scriitori m-au interesat îndeosebi fiindcă preocuparea pentru educarea și creșterea tinerilor ocupă un loc de frunte și în activitatea Uniunii Scriitorilor sovietici.

— Vă rugăm să ne vorbiți despre ultimele dv. lucrări.

— Etica nouă a oamenilor societății comuniste este una din temele principale ale literaturii noastre. Cele două lucrări pe care le-am scris: „Noul Dvorike", și „Noua adresă a Ninei Strejnova" au ca obiectiv educația comunistă. Cu toate că sînt scrise pentru copii, datorită semnificației lor, aceste cărți găsesc ecou și în rîndurile cititorilor adulți.

— Problemele educației constituie una din temele majore ale literaturii noastre, — intervine Dmitri Ugriumov, autorul piesei „Fotoliul 16" care s-a jucat cu succes și în țara noastră. Ultima mea piesă „Valiza cu etichetă" satirizează rămășițele cosmopolitismului în viața tineretului nostru. Se va juca la Teatrul de Comedie din Leningrad și la Teatrul Komsomolului din Moscova.

— Fiindcă sînteți unul dintre autorii prezentați la Teatrul de Comedie din Leningrad, condus de N. Akimov, v-am ruga să ne spuneți cîteva cuvinte despre ultimele proiecte ale teatrului.

— Nu de mult a fost prezentată într-o nouă versiune scenică piesa lui E. Svarț „Umbra". Acum se fac pregătiri pentru jubileul care va avea loc în aprilie. Se vor prezenta: „Povestiri pestrițe" d Cehov (II) și „Valiza cu etichetă".

— In aceste zile ați vizionat cîteva spectacole. Ce părere v-ați format cu privire la arta noastră teatrală?

— Am văzut spectacolul de la sala Palatului cu „Tartuffe" de Molière. M-au bucurat înalta ținută scenică a spectacolului și receptivitatea spectatorilor. „Intoarcerea", piesa lui Mihai Beniuc, este deosebit de interesantă și desfășurarea faptelor este emoționantă. Regret că nu cunosc limba romînă pentru a urmări nuanțele piesei. Același regret l-am resimțit și cu prilejul spectacolului „Celebrul 702" la Teatrul de Comedie. Văzînd aceste trei spectacole mi-am dat seama că teatrul romînesc are o pleiadă de actori valoroși, cu un joc modern, inteligent și nuanțat. M-am bucurat să fiu cel care în această primăvară bucureșteană transmite urările de succes din partea Teatrului de Comedie din Leningrad și din partea animatorului său N. Akimov Teatrului de Comedie din București și directorului său Radu Beligan.

Am adresat apoi cîteva întrebări scriitorului Ilia Konstantinovski, unul dintre cei mai cunoscuți traducători ai literaturii clasice și contemporane romînești în limba rusă, autor al romanului „Prima arestare". În acest roman este vorba despre formarea conștiinței revoluționare a unui luptător antifascist în condițiile Rominiei burghezo-moșierești.

— Lucrez la definitivarea unui nou roman a cărui acțiune se petrece în Rominia. Mai precis, este vorba de trecerea Armatei Sovietice prin București. Sînt din nou în țara dumneavoastră pentru a mai culege unele date. Trebuie să vă spun, cu acest prilej, că noul aspect al Bucureștiului încîntă ochiul vizitatorului.

— V-am ruga să ne vorbiți despre felul cum este primită literatura romînă în rîndurile cititorilor din Uniunea Sovietică.

— Literatura romînă devine mereu mai bine cunoscută cititorilor sovietici. Numele clasicilor romîni Caragiale, Eminescu, numele lui Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi sînt cunoscute nu numai de cititorii de limbă rusă, ci și de cititorii din Ukraina, Republicile baltice, Uzbekistan și din alte părți ale țării. Același lucru se poate spune și despre scriitorii contemporani. Versurile lui Mihai Beniuc, Maria Banus, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Veronica Porumbacu, romanele lui Zaharia Stancu, Marin Preda, Titus Popovici, Francisc Munteanu sînt cunoscute și prețuite în Uniunea Sovietică. Publicul sovietic îi cunoaște pe dramaturgii Mihail Davidoglu, Horia Lovinescu, Aurel Baranga, Al. Mirodan, nu numai din reprezentarea operelor lor pe scenă, ci și din publicarea lor în volume. Piesele lui Mihail Sebastian se bucură de un succes continuu. In curînd, urmează să apară o ediție a poeziilor lui G. Topîrceanu, traduse de poetul Steinberg, cu o prefață de K. Paustovski. Urmează să se traducă și „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu. Literatura romînă și-a făcut nenumărați prieteni care așteaptă cu nerăbdare noile traduceri.

A. FIANU

ACTUALITATEA ȘI REPERTORIUL PENTRU AMATORI

Se spune, pe drept cuvînt, despre teatrul de amatori că e teatrul cu cel mai mare număr de spectatori. Am putea adăuga: și cu cel mai mare număr de actori. Iată rațiuni suficiente care să justifice preocuparea pentru asigurarea unui repertoriu bogat, variat și de bună calitate acestui teatru. Nu se poate spune că nu există realizări pe această linie. Dimpotrivă. O dovadă dintre cele mai elocvente o constituie apariția în librării a prezentabilelor volume din colecția „Teatrul de amatori". Am citit cu interes cîteva din ultimele piese ce au văzut lumina tiparului în această colecție. Două dintre ele, Cine-i primul ? *și* Inimi frînte *sînt traduceri din dramaturgia sovietică pentru teatrul de amatori.*

I. Lukovski își plasează acțiunea dramei într-un act Inimi frînte *într-un orășel minier din Marea Britanie. In ciuda sărăciei generale, casa bătrînului miner John Folinsby se bucură de o oarecare prosperitate. Taina nu întîrzie să se lămurească. Băiatul lui John lucrează undeva în țări străine și trimite familiei sale importantele sume cîștigate. Pilda lui este pe cale de a deveni molipsitoare și pentru alți tineri localnici, printre care Dick, iubitul nepoatei lui Folinsby. Iată însă că fiul cel mult pomenit se întoarce acasă mai înainte de cît era așteptat și se dezvăluie astfel adevărata taină, înfricoșătoare, hidoasă. David Folinsby s-a lăsat momit de un cîștig mare și a lucrat în serviciul unei societăți misterioase, aflînd prea tîrziu teribilul adevăr: colabora fără știrea lui la experiențele cu arme atomice și organismul i-a fost infectat de primejdioasele radiații. O profundă răsturnare psihologică are loc în sufletul acelora care admirau belșugul lui David Folinsby, ceea ce determină în ultimă instanță o luare hotărîtă de poziție din partea lor împotriva experiențelor nucleare întreprinse de cercurile imperialiste.*

După cum se vede, tema acestei piese este de o mare actualitate. Valoarea ei rezidă în priceperea cu care e dusă acțiunea, în modalitatea de a oferi publicului concluzia majoră a dramei într-un chip original și autentic, ceea ce trezește rezonanțe cu atît mai profunde în spectator.

Mesajul educativ al lucrării Cine-i primul ? *de Vl. Nefed și I. Stabovoi este adresat tineretului. Acțiunea se petrece în internatul unei școli profesionale. Dezbaterea scoate la lumină daunele pe care le aduc mersului înainte al colectivului, rămășițele individualiste ale unor tineri, goana după gloria personală în pofida ajutorării tovărășești.*

Un interes deosebit prezintă pentru amatorii noștri lucrările originale. Să ne oprim puțin asupra a două dintre ele. La comisia de împăciuire *se intitulează scenele din viața satului, datorate lui Tiberiu Vornic. Nu întîmplător și-a numit Tiberiu Vornic lucrarea — „scene din viața satului". Forma în care și-a îmbrăcat conflictul, mai puțin frecvent, se apropie mai curînd de caracterul viu și variat al unei șezători sătești. Cu ironie și ingeniozitate creează și leagă autorul situațiile și personajele, astfel încît toate liniile intrigii să ducă la demascarea acelora care nu respectă normele bunei conviețuiri socialiste, a celor care caută nod în papură, amenință și poartă oamenii pe la judecăți pentru orice fleac.*

Fără îndoială însă că sezisările critice ale piesei ar fi căpătat mai multă acuitate dacă ar fost îndreptate asupra unor aspecte din viața satului de un mai mare interes.

Ar fi fost oricum necesar să se adîncească ideea biruinței noilor relații, a spiritului colectivist în concepția unor țărani muncitori, renunțîndu-se la problemele minore, lăturalnice.

Tot unei probleme de etică îi este închinată și piesa lui Dragoș Vicol A doua tinerețe. *Este vorba aici de atașamentul față de munca pusă în slujba socialismului. Personajele lui Dragoș Vicol, bine conturate, umorul de bun gust, aduc pe scenă imagini pline de viață din lumea tăietorilor de pădure. În legătură cu această piesă se ridică însă două întrebări. Drama lui Ilie Candrea, tăietor de pădure pe care vîrsta îl împiedică să mai doboare copacii cu securea se stinge prin introducerea în parchetul forestier a ferestrăului electric. Deci rezolvarea vine aici adusă de un element din afara conflictului, un fel de „deus ex machina". (Deși în cazul de față zeul este el însuși o mașină). O asemenea rezolvare nu poate convinge deoarece nu antrenează ciocnirea a două concepții de viață, nu scoate la iveală în mod artistic superioritatea uneia față de cealaltă. Soluționarea, ca să spun așa, administrativă a unei probleme, care nu dezvăluie profunde transformări morale, este un procedeu facil în general în literatură dar mai ales în dramaturgie unde totul trebuie demonstrat în fața ochilor spectatorului iar mișcările sufletești trebuie justificate cu precizie.*

Cea de a doua întrebare se referă la faptul că azi exploatările noastre de pădure sînt prevăzute în general cu o tehnică înaintată și deci problema ridicată de piesă este, în fapt, depășită de viață. E drept că autorul își plasează acțiunea în anul 1953, poate că atunci a și scris piesa; dar în acest caz e firesc să ne întrebăm de ce a mai fost ea publicată în 1961 în colecția despre care vorbeam dată fiind și condiția operativității atît de proprie teatrului pentru amatori.

Teatrul de amatori, adresîndu-se unui public atît de numeros, trebuie să fie în cea mai mare măsură eficient și, pentru aceasta, implîntat în cea mai stringentă actualitate. Ar fi de salutat de aceea prezența în repertoriul pentru amatori, implicit în catalogul acestei colecții, a pieselor tratînd probleme la ordinea zilei ca bătălia pentru ridicarea nivelului calitativ al producției în industrie, viața pe marile șantiere ale socialismului, lupta pentru întărirea gospodăriilor agricole colective, educarea morală a tineretului. Legătura organică, strînsă, cu preocupările de azi ale celor ce muncesc trebuie să fie un obiectiv principal și în activitatea colecției „Teatru de amatori" a Editurii pentru literatură.

B. DUMITRESCU

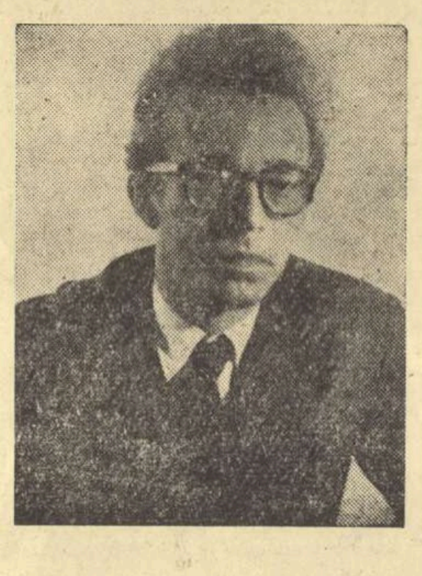

Hubert Juin, poet şi publicist francez, depune o bogată activitate literară, mărturie fiind numeroasele volume publicate şi articolele scrise în diverse reviste. Autor al unor volume de poezii („Cartea pustiurilor", „Patru poeme", „Călătoria arborelui" etc.), al romanului „Sîngeroşii" şi al cîtorva eseuri şi monografii literare (Puşkin, Aragon), Juin este un prieten al literaturii romîne. El a îngrijit apariţia şi a tradus în limba franceză culegeri din poeziile lui Eminescu, Arghezi, Beniuc şi Jebeleanu, o antologie a poeziei romîne

Poemul „Sînt patruzeci de ani de-atunci...", pe care-l publicăm în acest număr, este închinat aniversării a 40 de ani de la înfiinţarea Partidului Comunist din Romînia.

Hubert Juin

SINT PATRUZECI DE ANI DE-ATUNCI...

1

Era -ntr-un splendid început de vară. Păsările sîngelui băteau din aripi,

şi de-a lungul cărării pe care venea poporul copacii se îmbrăţişau întinzîndu-şi unii altora crengile ;

îngemănînd cerul cu-ntunecimea care-i miezul umbrei, copacii uitau de păsările crengilor.

Venea vara. Şi noi eram cu toţii acolo, noi muncitorii care făcusem cerul şi-acuma ridicăm pumnii noştri negri cum sînt ramurile în vînt, atunci cînd pădurea se uneşte şi porneşte de-a valma cu vîntul, pădurea care e chezaşa pămîntului.

Eram acolo noi ţăranii, avînd în preajma noastră atelierele naturii, întinsele uzine ale holdelor, manufacturile scoarţei şi ale iazului.

Eram acolo noi, poporul.

Intunericul pierise. Pe pielea ţării se împrăştia un murmur de trestii, o stea. Nimic nu mai era fără vedere. Nimeni nu mai era singur.

Se strecura printre colibe-un cîntec, un cîntec ce vorbea de libertate şi mereu, mereu se-auzea,

un cîntec asemănător cu ducipalul Poezie şi care drept la inimă mergea şi ne străpungea cu-o vorbă : Libertate ; şi cîntecul era totodată un cîntec de jale,

un cîntec de jale singuratec şi firav, ca un copil ce tremură pe întuneric într-o odaie goală, în inima oraşului mare, şi care plînge-ncetişor, apoi se-ncîntă cu poveşti minunate care preschimbă-n bine tot ce-a fost rău ; un cîntec de jale care şoptea tuturor la ureche : Libertate. Şi mai era un cîntec vast şi-ntins cît toate pietrele drumului. Bărăgan, Bărăgan, ca un cal ce-şi încovoaie genunchii ca să poată bea mai uşor apele Dunării şi care-şi vede ochii oglindiţi în frumoasele ape ale Dunării. Bărăgan,

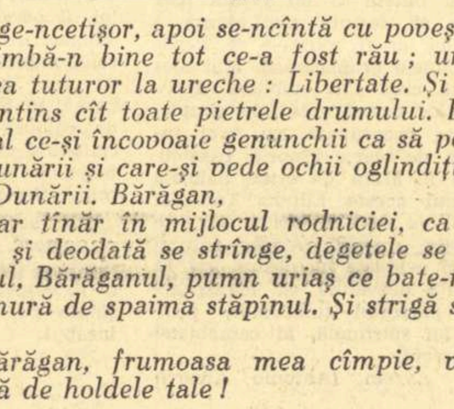

ca un armăsar tînăr în mijlocul rodniciei, ca săracul care-ntinde mîna, şi deodată se strînge, degetele se îndoaie,

şi iată pumnul, Bărăganul, pumn uriaş ce bate-n poarta stăpînului, şi tremură de spaimă stăpînul. Şi strigă stăpînul, strigă,

zadarnic ! Bărăgan, frumoasa mea cîmpie, verde la nesfîrşit şi mîndră de holdele tale !

Sînt patruzeci de ani de-atunci...

2

Era în freamătu-nceputului de vară. Şi la rădăcinile curajului erau nişte oameni care-nnodau împrejurul lor, aşa cum meşterul se-ncinge cu şorţul de piele,

păpurişurile şi mlaştinile nedreptăţii, aurul negru al Ploieştilor şi miile de peşti minunaţi care îşi lasă solzii pe cheiurile Sulinei, şi mîna uriaşă a Carpaţilor lăsată pe pieptul gol al Romîniei, şi dealurile cu podgorii ce-şi moaie picioarele în Marea Neagră de-a lungul falezelor de cretă, şi vacile roşii ale Dobrogei şi ţiganii tălmăcitori de visuri şi poeţii care spun poveşti şi inginerii şi toate cifrele ţărînei, şi Clujul cu voevodul lui, şi Braşovul cu case vechi şi tăcute, şi Delta ca un pîntec de femeie, şi şesul larg cu zăpezi şi cu lupi care tălăzuieşte pînă-n suburbiile Iaşilor, —

acestea toate, şi amintirea lui Ştefan cel Mare, şi Tudor din Vladimiri alergînd repede cu speranţa către turnurile Bucureştilor, pe calul său Libertate,

şi Horia şi Doja şi Crişan, şi Bălcescu triumfînd, şi ca un steag de doliu Bălcescu murind la Palermo, —

toate acestea, şi amarele nopţi ale lui Eminescu, şi vocea din exil a lui Russo,

toate, toate acestea,

cîţiva oameni şi le strîngeau în jurul lor cingătoare, şi ei se-nveşmîntau în aceste cîmpii şi în aceste strigăte, în rănile acestea şi-n sîngele acesta, şi îşi puneau pe umeri mantaua asta grea, şi erau vrednici de ea,

şi acei oameni erau comunişti.

3

Dîrzenia prevestitoare
de minunate roade viitoare,
şi inimile treze, femeile viteze,
şi tinerii porniţi să-nfrunte
şi să supună apă, cîmp şi munte :
sub steagul roş de sînge mergeau compacte trupe
cum voci aleargă-n noaptea ce-şi uită de ea însăşi.

Jocul copiilor pe uliţi triste
nu va tămădui în veci
inima Guernicei distruse.

Nu mă născusem încă şi oameni dîrzi mureau :
exemplul lor şi-acuma e tot sămînţă vie.

Voinţa creatoare pre-ntîmpină recolta ; —
şi înălţînd în roşul Octombrie, în faţa
întregii omeniri
supremul, marele-adevăr uman,
Lenin a spus — cum numai el ştia să spună —
că lumea cea visată e o lume
ce trebuie din temelii creată.
Pumni, numai pumni cu-ncheieturi rănite,
şi un curaj statornic, neclintit,
spre-nfăptuirea ţării celei noi,
domesticind şi cerul şi pămîntul,
şi supunînd cirezi şi holde.
Nu mă născusem încă şi oameni se jertfeau
pentru ca alţii să existe.

Sînt patruzeci de ani de-atunci...

4

Vocea :

Străine, tu care-ţi împrăştii glasul în mari cuvinte-adînc cuprinzătoare, ce ştii tu oare despre cei care-au murit pe vremuri (şi tu nu te născuseşi încă !), ce ştii tu despre acel avînt cumplit care-ncerca să-nalţe tot pămîntul pînă-n capacul cerului şi să transforme deopotrivă şi valurile-ogoarelor mănoase şi valurile-amare ale mării, ce ştii tu care nici nu te născuseşi încă despre imnurile-n şoaptă pe care oamenii le cîntau în adunări cu grijă tăinuite (o, tu străine, tu cu glasu-n şoaptă !) în faţa puştilor care-i ţinteau, în temniţe plătite pentru dînşii ?

Străinule, poţi şti tu oare, cu glasul tău spre laude-nălţat, ce-au plătit însutit cu sîngele lor oamenii acestei ţări ?

Tu nu ştii nici Doftana,

nici pe eroii cu nume glorioase, nici chiar pe-acei anonimi care nu şi-au dat decît sîngele, sîngele preţios, sîngele pămîntului romînesc care curge în oamenii acestei ţări !

Ce ştii tu despre ţăranii fugăriţi prin stuhării aşa cum se vînează mistreţii, ce ştii despre muncitori cu ochii arşi de-oţelul înroşit

şi care purtau pe umerii lor Romînia ?

Străine, tu n-ai pentru tine, tu n-ai pentru noi, decît doar strofe sonore. Vii către mine cu braţele-ntinse, şi inima mea roşie-ai atins-o cu degetele tale, şi ştii că eu cînt mai tare decît poţi tu cînta. Vocea mea ? Priveşte ! Contemplă !

Ici uzinele scuipă foc, colo cîmpiile respiră zi şi noapte,
Sînt o ţară liberă !

Poetul :

Te salut. Am pentru tine numai libertatea de-a spune. Şi ţi-o dăruiesc. In amintirea naşterii glasului tău...

Vocea :

(Şi tu nu te născuseşi încă). Sînt patruzeci de ani de-atunci...

5

M-aplec aici în faţa unui steag pe care l-au cinstit cei drepţi.

Soarele străluceşte mai vesel deasupra unei ţări libere.

Oamenii aceştia care au făcut pămîntul mai frumos au cîntece de mulţumire drept ofrandă.

S-au ivit oameni buni şi drepţi.
Noi trebuie să-i salutăm, şi totodată
stăruitor să ducem mai departe
fericirea pe care au visat-o

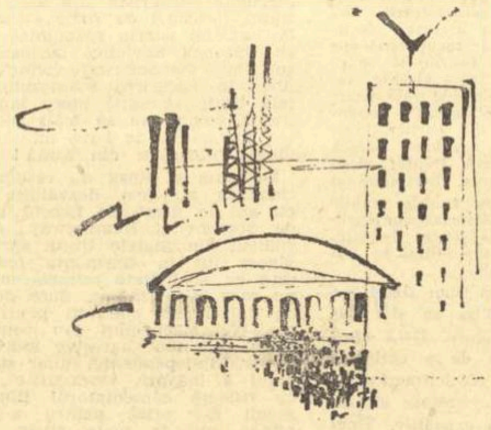

Desene de GETA BRĂTESCU

sînt patruzeci de ani de-atunci...

Bucureşti, martie 1961.

În romîneşte de AL. PHILIPPIDE

Sunet şi lumină

Însemnări din Grecia

de IOAN GRIGORESCU

Plăcuţa de pe peretele carlingii s-a aprins : „Legaţi-vă centurile de siguranţă. In timpul decolajului şi aterizajului fumatul interzis".

Aterizăm la Atena. „TAROM-ul" nostru, cursa regulată Bucureşti-Atena-Bucureşti via Sofia şi Belgrad, face virajul convenţional coborînd vertiginos. Vasta metropolă de sub noi cu puzderia ei de lumini se înclină ameninţător cînd într-o parte, cînd în alta, ridicîndu-se sau coborîndu-se odată cu linia orizontului după fantastica alunecare a spiralei noastre aeriene, ca şi cînd acolo, jos, cineva s-ar strădui să fixeze la locul său decorul unui mare spectacol.

Intr-adevăr, din clipa aterizării, pînă cînd din nou în acelaşi „TAROM" ne legam centurile de siguranţă, de astă dată pentru decolare, aveam să asistăm la spectacolul atenian o lună întreagă. Cea de a douăsprezecea lună a anului 1960. Artiştii, şi în acelaşi timp spectatorii lui — un milion de oameni, locuitorii Atenei şi ai Pireului, portul care, de la înălţimea voltei noastre aeriene face în noapte corp comun cu străvechea capitală a Eladei.

Şi iată-ne descinşi. Seară de început de decembrie cu picuri rari de ploaie caldă stropiţi de un cer prin ferestrele căruia se vede sclipind ici, colo, firmamentul mediteranean. Cine n-a văzut Atena, poate fi sigur că nu e aşa cum şi-a închipuit-o. Ne-o imaginam dominată de pretutindeni de ruini, un oraş-muzeu în care orice piatră e o relicvă a trecutului, o capitală a vestigiilor ajunse pînă în zilele noastre din geniala copilărie a omului, un vast templu, la picioarele căruia, în valea strînsă între mare şi crestele aride ale munţilor s-a prosternat lumea contemporaneităţii mică, insignifiantă în comparaţie cu vatra de marmoră sclipitoare a antichităţii. In realitate, metropola modernă cu tot ceea ce îi formează specificul, de la periferiile pescăreşti ale Pireului şi pînă la bulevardele scăldate în neon ale Atenei, asaltează şi domină rămăşiţele străvechei capitale a grecilor antici din care s-au înfruptat copios atîtea saloane particulare şi mari muzee occidentale. Noaptea, marea de lumini care se revarsă pe tot orizontul pînă la zece-cincisprezece kilometri depărtare, cuprinzînd într-o singură fiinţă citadină Pireul — fereastra Greciei spre mările lumii şi Atena — Mecca laică a turiştilor de pe cinci continente, formează imaginea unui oraş care ar putea concura în împrăştiere cu multe din capitalele europene.

Ni s-a explicat lucrul acesta prin individualismul grecilor. Fiecare visează, dar bineînţeles numai cine are veniturile corespunzătoare îşi înfăptuieşte visul, de a avea o căsuţă proprie, uneori numai patru pereţi cu acoperiş plat — cutie albă de piatră — alături de care creşte anemic un pin, un portocal sau un lămîi plantat în pămîntul adus cu găleata de la mari distanţe şi revărsat în „grădiniţa" de mărimea unei cărţi poştale. Oraşul s-a răspîndit în zeci de cartiere fărîmiţate, alunecînd în văi ori căţărîndu-se pe poalele munţilor după un strop de verdeaţă, indiferent de existenţa sau inexistenţa instalaţiilor de salubritate şi spre marele cîştig al companiilor de autobuze.

Deasupra metropolei, la zece kilometri de coasta mării ticsită de casele bătrînului Pireu, care numai de puritanism n-ar putea fi acuzat, se înalţă cele trei coline istorice ale Atenei. Spre răsărit Likavitul, o izbucnire de granit şi calcar pe vîrful căreia sălăşluieşte ca un cuib de vulturi o mînăstire albă, la mijloc Acropolea, imens altar de piatră pe care omul înălţînd casă zeilor şi-a durat cel mai strălucitor monument al inteligenţei şi talentului său, iar la vest Pnyx-ul cu rămăşiţa unui monument antic care în popor a fost denumită „templul zeului necunoscut".

Asaltate de blocurile oraşului modern, aceste trei coline apar ca nişte insule pe crestele cărora sclipeşte albeaţa ruinelor. Printre ele se strecoară în larma citadină cohorte nesfîrşite de maşini. De-a lungul bulevardelor, pe trotuare, palpită sufletul comerţului — reclame, izbucnind violent în stridenţe sonore şi fluorescente.

Intre această lume şi vestigiile Acropolei, de sub zidurile cetăţii milenare şi pînă la forfota bulevardelor, se prelinge un cartier vechi. „Plaka" cu străzi înguste, întortocheate, cu case de lut şi de piatră spoite cu var, cu ogrăzi strangulate între ziduri escaladate de viţă de vie, ori de cîte un smochin sau un lămîi firav. E cartierul „romantic" al Atenei, plin de taverne cu viaţă de noapte, cartierul cu ochi încercănaţi, cu şorţ alb sub poalele căruia îşi arată faţa o insalubritate mai mult feudală decît romantică, „Plaka" chefliilor cu lăutari, a îndrăgostiţilor din cîrciumioare şi a turiştilor snobi. Urcînd pe străduţele fără trotuare, cu case chircite, parcă strivite de imensitatea Acropolei antice şi strangulate de stridenţa şi verticalele Atenei moderne, poţi fi uşor acostat de un descendent dintr-a 50-a generaţie coborîtă din cei ce au încrustat în lespedea istoriei secolul de aur al lui Pericle, un prîslea de 6—7 ani care, luîndu-te de mînă ca un ghid versat, să înceapă a-ţi vorbi profesional :

— Sir... Akropolis... Akropolis Sir... Parthenon ? Taverna Sir... Drahma... Drahma Sir... Drahma...

In jur, departe, orizontul e acoperit de trupul munţilor suri din piatră cenuşie, culcaţi ca nişte balene pe un semicerc tras în jurul golfului Pireului. Pe culmile lor pe care altădată, ajungînd după lungi drumuri, armatele cuceritoare se prosternau în faţa sclipitoarelor temple din valea mănoasă, se înalţă sfidătoare templele de oţel şi aluminiu ale noii Elade : staţiile de radar americane, imense ciuperci crescute pe piscurile munţilor ospitalieri ai Greciei, şi îndreptate cu pălăriile lor metalice spre cele patru zări ale pămîntului.

De pe Pnyx sau de pe celebra culme a Areopagului unde în antichitate se ţinea judecata criminalilor, Acropolea se vede luminată în noapte de cele cinci sute de reflectoare dispuse printre stînci şi ruine cu atîta măiestrie încît lumina pare a izbucni din însăşi strălucirea marmurei, ca o imensă corabie albă străbătînd înălţimile înnegurate. E un tablou feeric, capabil a stîrni admiraţia şi entuziasmul. Izolat de fiinţa metropolei moderne prin pereţii granitici ai colinelor, Parthenonul, această splendidă întruchipare a cutezanţei geniului omenesc, apare printre coroanele pinilor de pe Pnyx ca o fantomă albă de o frumuseţe aproape ireală. Mai de aproape, Propyleele magnifica intrare în cetatea Acropolei, îţi poartă imaginaţia spre o lume fantastică, moartă de milenii, dar pe care în fiecare clipă o aştepţi să tresalte într-o gigantică respiraţie.

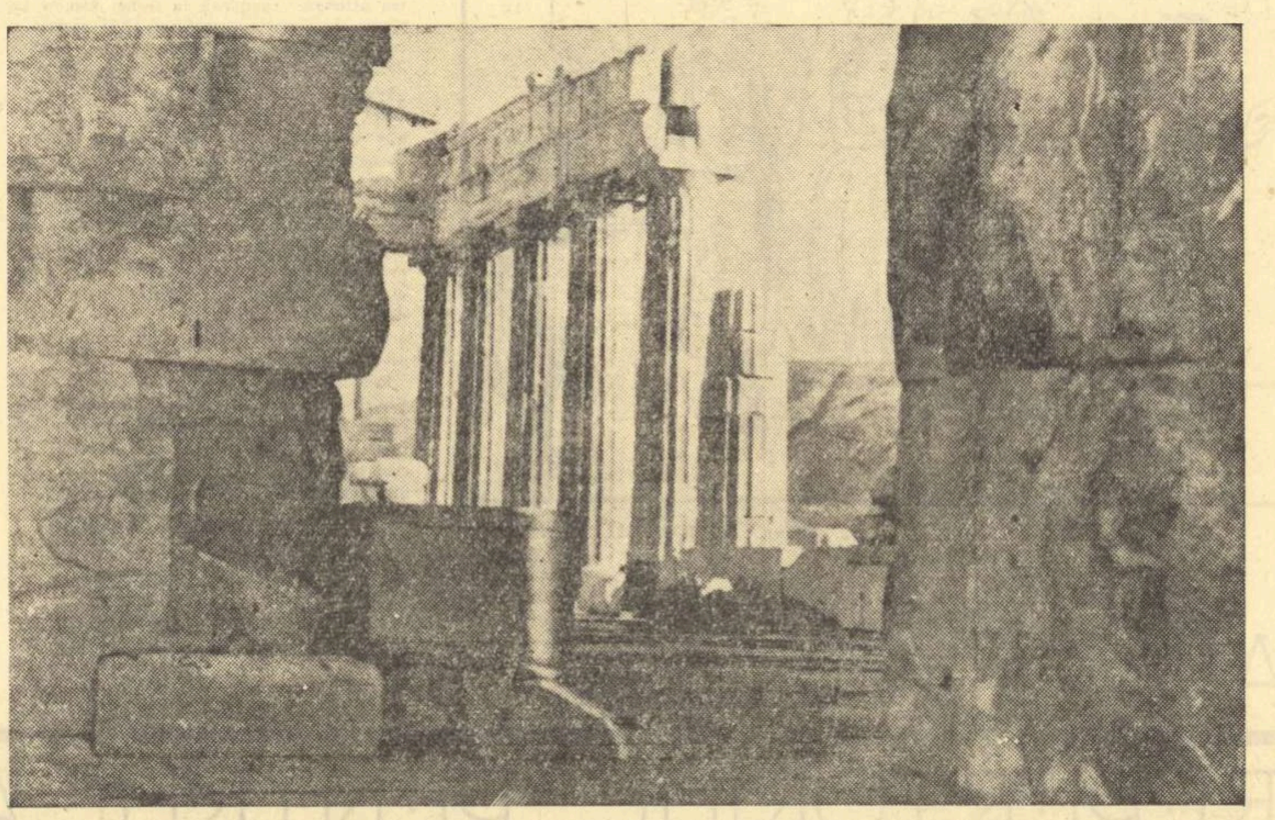

Un obuz englez a sfîşiat Parthenonul, transformat de turci în depozit de pulbere

Jos, doarme Odeonul milenar, amfiteatrul antic cu bănci de marmură, pe scena căruia acum, la două mii de ani de la construcţia sa, se mai joacă încă tragediile antice, doarme teatrul lui Dionisos cu galeria sa de statui spintecate de lăncile persane, de iataganele otomane şi de obuzele englezeşti.

Pe Areopag, încremeniţi în tăcerea nopţii, oamenii ascultă. E un spectacol unic, intrat în tradiţia Atenei şi pentru care, vara, turiştii bogaţi bat căile a cinci continente spre a-l privi şi asculta. Se numeşte „Sunet şi lumină". E o măiastră îmbinare a celor două elemente senzoriale care, plantate pe decorul feeric al Acropolei cufundată în noapte, poate oferi cel mai măreţ spectacol al antichităţii, realizat cu cele mai noi mijloace ale lumii moderne. Scăldată în lumina reflectoarelor, odiseea Acropolei e povestită de un crainic a cărei voce e transmisă prin megafoane sensibile peste spaţii vaste. O muzică adecvată secundează cuvintele povestitorului dîndu-i nuanţe şi colorit de basm. O mînă meşteră mînuie comutatoarele electrice care fac să scadă sau să crească intensitatea luminii, colorînd-o în rubiniul pîrjolului sau dîndu-i sclipirea aurului şi argintului.

Cînd Atena începe să se construiască, primele raze de lumină sparg întunericul. Cînd vocea povestitorului ajunge la secolul lui Pericle, lumini de aur izbucnesc din toate colţurile scăldînd Propyleele şi Parthenonul. Cînd perşii cuceresc Atena, flacăra şi sîngele joacă pe coloanele albe mistuite de pîrjolul războaielor. Şi din nou sunetul şi lumina aduc tonurile şi nuanţele izbînzii cînd Temistocle eliberează Atena, pentru ca din nou totul să se înnegureze la subjugarea Eladei de otomani.

Intr-o seară, Atena retrăieşte în sunet şi lumină două milenii şi jumătate de istorie.

Din păcate, nu ne-am putut decît imagina un astfel de spectacol la porţile Acropolei. Iarna, stîncile Areopagului sînt reci, vîntul suflă tăios, şi vechile ruini hibernează pînă la venirea altor seri de vară toridă. In schimb am rămas de nenumărate ori, îndelung, în faţa spectacolului alb pe care, gratuit, ni-l oferea seară de seară Acropolea luminată. Stîlpi de lumină se înălţau străpungînd negurile deasupra coloanelor de marmură ce parcă aveau transparenţele sticlei, iar strălucirea izbucnea chiar din trupul lor.

Ne gîndeam privind lumea de la picioarele Acropolei în ce lumină va scălda posteritatea istoria Eladei de astăzi cînd le va fi povestită strănepoţilor contemporanilor noştri? Nu ne putem răspunde.

Priveam la nesfîrşit fantasma albă pînă cînd tîrziu după ce oraşul adormea, luminile se stingeau pe neaşteptate şi Acropolea dispărea înghiţită de întuneric. Rămîneau la capetele orizontului, pe crestele munţilor, ochii roşii ai radarurilor americane îndreptaţi spre toate zările, în vreme ce jos, în oraşul de neon, clipea întîrziat o reclamă fără adresă :

„La orice prilej, beţi numai Coca-Cola" !

Henri Massis la Academia Franceză !

„Nu există, în stilul de viaţă fascist, elemente nobile, virtuţi superioare, pe care noi francezii mai mult decît toate celelalte popoare sîntem chemate să le preţuim şi să le admirăm ?" («Ideile rămîn» pag. 18) Citind aceste rînduri într-o carte semnată H. Massis şi apărută în 1941 la Vichy pe vremea cînd naziştii stăpîneau Franţa, gîndeam că ele vor şedea bine într-o zi pe masa unei instanţe de judecare a colaboraţioniştilor. M-am înşelat. Ele i-au servit lui H. Massis ca permis de intrare în Academia Franceză.

„Il aud pe Salazar spunîndu-mi : «N-am decît un ţel. Vreau ca Portugalia să trăiască aşa ca întotdeauna». Ca întotdeauna ! Ce admirabil cuvînt... *In această simplă noţiune străluceşte adevăratul naţionalism. Căci a trăi ca întotdeauna înseamnă a fi mulţumit de ţara ta aşa cum este, înseamnă să fii mulţumit de sîngele care curge de veacuri prin vinele naţiunii, înseamnă să fii cuprins de euforie gîndindu-te la elementele ei teritoriale şi etnice"* (idem pag. 21). Citind aceste rînduri ale lui H. Massis caracterizate prin refuzul opus innoirilor şi acceptarea absolută a regimului dictatorial fascist, credeam că ele îl vor urmări ca un stigmat ruşinos. Am greşit. Ele i-au slujit ca parolă la uşa Academiei Franceze.

Aşadar camaradul de idei al lui Charles Maurras, aşadar cel ce a făcut elogiul lui Petain şi al capitulării, îndemnîndu-şi ţara să trăiască din magnificenţa singeroasă a hitlerismului a sărit din umbra oprobriului în incinta nemuritorilor.

Academia a ezitat un moment între el şi Montherlant, alt prieten al nazismului, dar, socotind probabil literatura acestuia din urmă opera unui diletant în politică, l-a ales pe H. Massis. Ce-i drept autorul *Apărării Occidentului* are asupra lui Montherlant trista superioritate de a fi făcut rău patriei sale în mod direct şi statornic. El a profesat cu energie ideea sugrumării democraţiei şi a înrolării Franţei sub steagul negru al hitlerismului. N-a alunecat la dreapta pe panta frivolităţii, prin mici compromisuri şi dezinvolte pactizări, cu aerul unui scriitor străin de lupta partidelor. Şi-a păstrat cu îndîrjire atitudinea sa iniţială de violent politician conservator, legat de biserica catolică. S-a vrut din capul locului un director de conştiinţă şi a fost mentorul calificat al trădării.

Nu fără să mediteze la toate aceste însuşiri ale lui Henri Massis, l-a primit în rîndurile ei Academia Franceză. Ea a făcut un act de selecţie care dacă nu o onorează, cel puţin defineşte spiritul retrograd ce i-a prezidat decizia.

Şi alte hotărîri ale instituţiei de pe Quai de Conti au fost contestate, dar ele puteau fi puse pe seama inerţiei şi sclerozei unui bătrîn cap academic. De data aceasta este vorba însă de altceva. De ceva mult mai important şi mai grav. In adevăr nu atît opera vajnicului reacţionar este verificată prin demnitatea la care este suită, cît o atitudine politică. Numirea lui Massis are o semnificaţie ce depăşeşte domeniul literaturii. Este premierea unei activităţi intelectuale ce a făcut din naţionalismul burghez pivotul ei ideologic şi care a apărat cu toate armele spiritului — şi în primul rînd cu cele ale dogmatismului catolic, obscurantist — o aşezare socială compromisă pînă în adîncuri.

Oare prin hotărîrea supremului for cultural francez sînt, practic, propuse acele idei căror accentul cazon al nazismului le-a dat o sumbră vigoare ? Oare prin hotărîrea supremului for cultural francez sînt practic ratificate acele opere care au pregătit şi au susţinut ocupaţia hitleristă ?

Cînd ştim foarte bine că o alegere la Academia Franceză reprezintă o bătălie în care sînt angajate nu atît forţe literare, cît interese politice ; cînd ştim că o alegere la Academia Franceză mai rar răsplăteşte o carieră şi mai des recomandă a orientare, nu putem decît să reprobăm actul venerabilei instituţii.

Prietenii de ieri ai lui Henri Massis înrolau mormintele ilustre în rîndul combatanţilor fascişti. (Aşa au devenit Goethe şi Wagner naţional-socialişti). Prietenii de astăzi ai lui Henri Massis aşează pe combatanţii fascişti alături de nemuritorii iluştri. Nu e mai puţin trist, nu e mai puţin îngrijorător.

B. ELVIN

Director : Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional : Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACŢIA : Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26 ; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA : Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99 ABONAMENTE : 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul : Intreprinderea Poligra fică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 15 (369)
joi 6 aprilie 1961

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Eroul meu, mulțimea

Din toate jertfele trecute
Un cîntec am să-nalț mereu
Acestei lumi necunoscute,
Mulțimii mari — eroul meu.

Străbate ceruri nou-i jind!
Aprinde-n sboruri bolta rece.
Eroul meu, mulțimea, trece
Prin vremea nouă, biruind.

Pe Grivița, cu vîntu-n față...
Ai noștri toți au tras din greu.
...Dînd vieții slavă — gîndul meu
Sărută fruntea lor de gheață.

Cicerone Theodorescu

Ritm și calitate

In pragul marii aniversări, în pragul împlinirii acestor patruzeci de ani de jertfe, de luptă, de biruințe ale partidului, fiecare om din țara noastră, a cărui viață s-a schimbat, s-a așezat pe alte temeiuri, are în fața lui, pentru el însuși și pentru copiii lui alte perspective, și posibilitatea fără capăt a împlinirii oricăror curajoase năzuințe. Fiecare om din țara noastră, care simte — și nu se poate să nu simtă — în ce măsură pentru el însuși și pentru noi toți laolaltă, marea masă a muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, a trăi înseamnă a te realiza din plin, își perindă prin minte cît datorește el însuși partidului, cît îi datorește țării. tot ceea ce a realizat partidul, cu înțelepciunea și devotamentul său neclintit față de cauza celor ce muncesc. El a trezit și a organizat clasa muncitoare la luptă împotriva exploatării, el a condus poporul în lupta pentru independența patriei, sub conducerea lui poporul a răsturnat puterea capitaliștilor și a moșierilor, și, conștient de puterea lui, a pășit la construirea unei vieți noi.

In anii puțini la număr, dar plini de fapte neobișnuite, de luptă și de muncă, ani în care conștiințele s-au deșteptat, s-au întărit, în anii puțini la număr dar trăiți cu intensitate, în care, clasa muncitoare în ofensivă, a fost îndrumată și luminată pas cu pas de partid, în anii aceștia care vor rămîne în istorie scriși cu litere de foc și de orbitoare lumină, s-au săvîrșit și s-au așezat schimbări adînci, fundamentale, care fac viața maselor — fără putință de comparație cu trecutul — mai bună, mai frumoasă, mai larg cuprinzătoare. Congresul al III-lea al partidului a consfințit măreața victorie a făuririi bazei materiale a socialismului și trecerea la desăvîrșirea construcției socialiste.

Hotărîrea C.C. al P.M.R. de a se sărbători glorioasa aniversare din acest an găsește ecou fierbinte în toate piepturile. Chipul în care toți cei ce muncesc vor întîmpina sărbătoarea, este acela al întrecerii socialiste, a noi succese în producție și în toate sectoarele de activitate, punîndu-se accentul pe îmbunătățirea calității produselor în toate ramurile economiei naționale. Această luptă pentru calitate este parte integrantă din îndeplinirea sarcinilor pe 1961 și din îndeplinirea planului de șase ani. In același timp, și în același sens, desigur, activitatea ideologică își va crește ritmul și calitatea.

Scriitorii, a căror minunată sarcină este de a oglindi realitatea în necontenitul ei mers, de a pune în fața cititorului imaginea adîncă a conștiinței lui noi față de o lume nouă, a făpturii lui morale și intelectuale cu toate dimensiunile ei, vor întîmpina și ei aniversarea a 40 de ani de la înființarea partidului cu o serie de opere inedite.

Scriitorul care trăiește într-o țară socialistă și este el însuși un convins factor constructor al socialismului are cel mai generos și cel mai nobil material de viață la îndemînă, pentru a-l reflecta în literatură. Acest material este conștiința socialistă a omului, conștiința răspunderii lui față de oameni, față de viitor, față de patrie, conștiința socialistă față de muncă. Oamenii muncii din patria noastră posedă în cel mai înalt grad sentimentul binelui colectiv care atîrnă și de agerimea minții tale și de dibăcia mîinilor tale, și de ardoarea ta de a duce pînă la capăt un lucru, de a-l face bine, desăvîrșit. Acest sentiment pe care nu-l poate avea un muncitor dintr-o țară capitalistă care știe că lucrează pentru beneficiile patronului, este unul dinte cele mai admirabile sentimente omenești.

Conștiința socialistă dă artei o vigoare, un interes uman, o profunzime pe care arta unor țări altfel alcătuite din punct de vedere politic și social, n-o poate cunoaște.

Lupta pentru calitate, care constituie azi o directivă esențială pentru toți oamenii din patria noastră, înseamnă, pentru scriitor, o temă pentru care se cuvine să-și ducă susținut și atent munca de cunoaștere a tot ce se petrece în uzine, pe șantiere, în gospodării colective, în laboratoare, pretutindeni.

Lupta pentru calitate trebuie să se oglindească în scrisul nostru, să fie o luptă a noastră, o luptă a scriitorului pentru a influența conștiința socialistă față de muncă. Trebuie să reflectăm în creațiile noastre situațiile cele mai adevărate și mai expresive, chipurile cele mai înaintate și mai nobile, pentru a pune în fața cititorilor lui, ca pe niște îndemnuri vii, imaginile cele mai aprinse și mai concludente pentru felul în care ceea ce e adevărat și puternic, învinge vechiul fals și depășit.

Sărbătorind acum, în luna mai, aniversarea partidului, în cugetul nostru noi înțelegem că îl sărbătorim, că-l vom sărbători mereu. Și planul de 6 ani, și acela de perspectivă înseamnă desăvîrșirea continuă a realizărilor noastre sub conducerea partidului pentru frumusețea vieții noastre, pentru pacea la care năzuiește întreaga lume.

Lucia DEMETRIUS

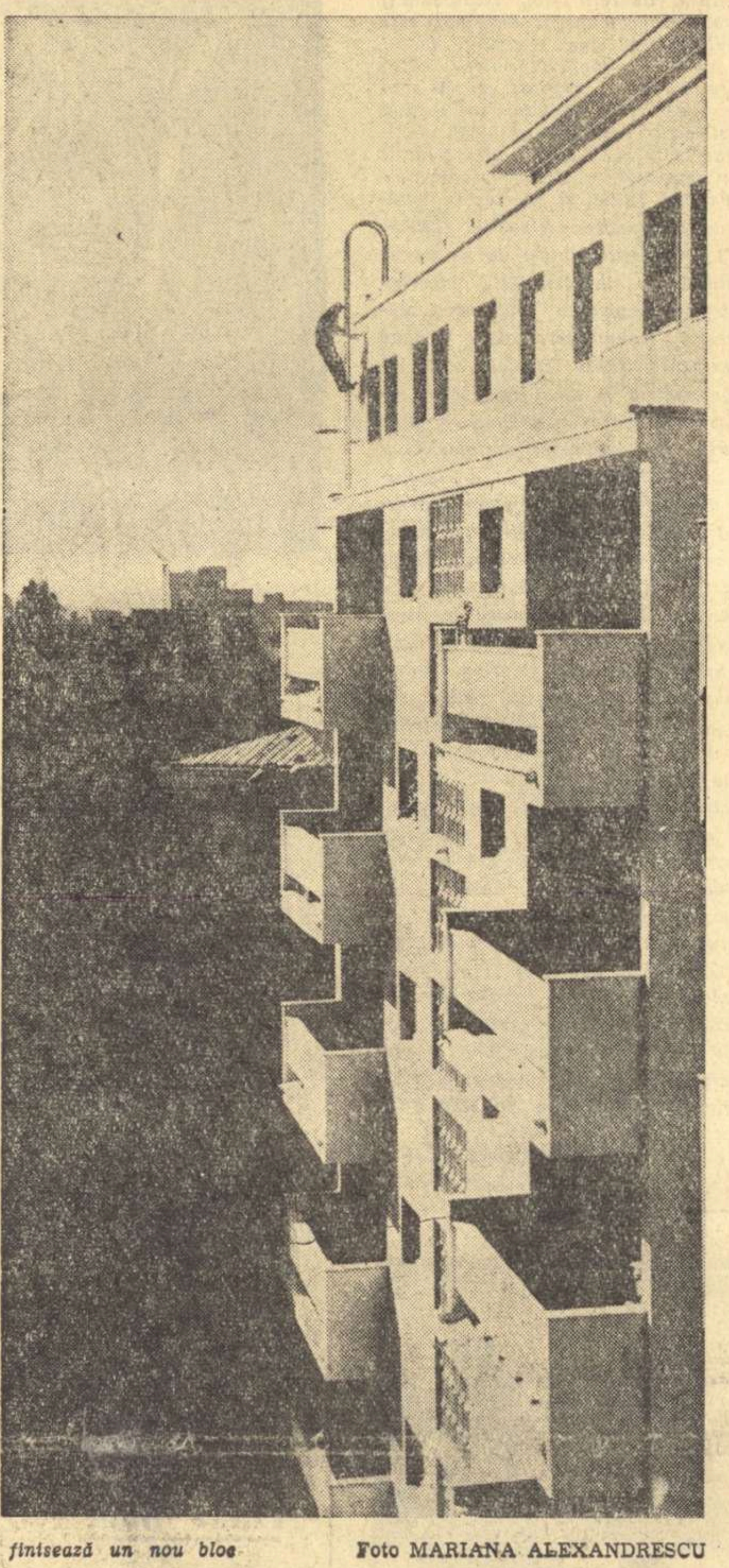

Se finisează un nou bloc — Foto MARIANA ALEXANDRESCU

Oameni şi cărţi în R. P. Ungară

Iarna, străzile Budapestei nu-ți pot oferi tot ceea ce le face memorabile. In cîteva din cele paisprezece zile pe care le-am petrecut anul trecut în capitala Ungariei a domnit un ger țeapăn. Urcați pe Muntele celor trei hotare am putut dezluși, prin ceață, puțin din panorama orașului așezat pe dealuri și fluviu.

Și totuși, întîlnirea cu străzile Budapestei a însemnat bucuria unei regăsiri. Prin gerul de ianuarie străzile își păstrează foșnetul voios, ziua și noaptea. Foșnetul acesta l-am cunoscut acum cîțiva ani. Apoi, la jumătatea lui 1957, am privit cîteva ore în trecere, străzile centrale. Acuma recunoșteam însuflețirea orașului care pare să nu doarmă niciodată, circulația de la amiază din piața Octogon, autobuzele și tramvaiele adunate noaptea în fața sălilor de spectacol și așteptîndu-și călătorii.

Pe străzi, în vizitele făcute, ne-am reintîlnit mereu cu cartea maghiară. Se poate spune că am însoțit-o în principalele faze ale călătoriei ei spre cititori.

Am cunoscut-o încă nematerializată, în discuțiile cu cei care o gîndeau. La Uniunea Scriitorilor am luat parte la o dezbatere a secției de dramă. Se discuta, în prezența autorului, o piesă contemporană. Referatul îl făcea Tolnay Gabor, cunoscut critic și istoric literar. Am asistat la un schimb de păreri prelungit, aprig pe alocuri, dar fără răfuieli personale, fără iritări.

Am revăzut cartea maghiară în vizitele la edituri: Editura pentru literatură, Editura de bibliofilie. Iar în biroul directorului general al editurilor am cunoscut, într-o expunere inteligentă și clară, înfăptuirile anilor de democrație populară. Tovarășul Kopeczi, directorul general al editurilor, vorbește perfect romînește. Frazele și cifrele pe care le rostea primeau încuviințarea șirurilor de cărți întinse pe masa din fața noastră sau care umpleau bibliotecile din încăpere: colecții variate de clasici maghiari și universali, opusuri groase, strînse în casete, și multe colecții de popularizare; beletristică maghiară contemporană, traduceri foarte felurite din literaturile străine. Am întîlnit, printre acestea, lucrări ale scriitorilor noștri vechi și noi.

Cartea legată domină și prezentarea grafică e, în genere, impresionantă. Tiparul unguresc are tradiții cunoscute. In varietatea de titluri care presupuneau o operă de culturalizare sistematică, masivă, în tirajele indicate de casetele tehnice și concretiza spiritul revoluției culturale. L-am simțit și cu alt prilej.

Pe cititori i-am întîlnit fugar în popasurile făcute prin librării și anticariate. Dar într-una din ultimele zile de ședere am vizitat la marginea orașului șantierul naval „Gheorghe Gheorghiu-Dej", de pe malul fluviului.

Stăteam așezați în jurul mesei și ascultam gazdele povestindu-ne despre întreprinderea lor. Erau acolo inginerul șef al șantierului, secretarul comitetului de partid, muncitori din comitetul sindical. Pe masă, în apropiere, între păhăruțele cu palincă, cîteva cărți. Am recunoscut pe copertele multicolore, titluri din biblioteca direcției generale a editurilor: un roman maghiar contemporan, un roman de Steinbeck. Cînd ne-am ridicat să vizităm șantierul, vecinul meu, un muncitor de vreo cincizeci de ani, cu care, în lipsa traducătoarei, așezată mai departe, schimbasem doar zîmbete și urări bilingve și-a luat cu grijă cărțile. N-a mai fost nevoie să-i pun, prin traducătoare, întrebări de reporter. Cartea își încheiase circuitul firesc.

Silvian IOSIFESCU

IN PAGINA 5 TREI SCHITE:

- **Palma lui „Hercules"** de Haralamb Zincă
- **Bani cu împrumut** de Petre Sălcudeanu
- **Prietenie** de Sorin Titel

Paradox despre critică

de K. ZELINSKI

Stăteam cîțiva oameni în fața ecranului televizorului și discutam cu voce scăzută. Erau toți scriitori, împreună cu soțiile lor. Iarna, veneau mai des pe la mine.

La televizor se juca o adaptare după schița lui Nilin „Jucika". Sora unei colhoznice venise de la oraș, gătită la modă și foarte vorbăreață. Ea voi cu orice preț să le epateze pe prietenele sale, rămase acasă. „La ce fel de strung lucrezi", o întreabă ele. — „La un saturator" — le răspunde ea cu demnitate.

— La drept vorbind, și noi lucrăm la saturator, vorbi un critic, aplecîndu-se cu un gest amabil spre prietenul său.

— De ce mă rog? răspunse acesta parcă jignit. Ce este un saturator?

— E un aparat cu care faci sifon. Ai observat cît de deosebit suna pentru cei de la țară, cuvîntul. Profesia de critic se aseamănă în multe privințe aceleia de a face sifon din apă.

— Inseamnă că operele noastre nu sînt altceva decît apă chioară, din care voi faceți sifon. E prea de tot — spuse un scriitor cărunt. Sînt gata să recunosc că articolele de critică sînt un fel de cidru, foarte mirositor și foarte inconsistent.

— Trebuie să înțelegi că vorbesc numai despre mine însumi. La drept vorbind critica este o meserie destul de ciudată: toată viața trebuie să deguști operele de artă, să scotocești în avutul altuia, să dai explicații cititorului, să-i spui ce trebuie să citească și cum trebuie să înțeleagă.

Pedagogie? In parte... Dacă e să-i întrebăm pe artiști, cu atît mai mult pe cei de seamă, în foarte rare cazuri aceștia vor recunoaște folosul articolelor de critică...

Și eu și voi, continuă criticul, trăim în mijlocul oamenilor, le simțim căldura, nemulțumirea lor față de tine cînd e cazul, sprijinul lor sau răceala. Ați simțit vreodată acel sentiment greu de definit, dar perceptibil, ca o durere surdă, cînd cineva te cuprinde, de la înălțimea talentului său, cu o privire superioară, îngîmfată? Nu o dată am avut ocazia să încerc acest sentiment. Am întîlnit și alt aspect al relațiilor dintre critic și scriitor. Nu voi încerca să judec care din aceste două atitudini este cea mai rea sau cea mai bună. Unii scriitori, dimpotrivă, manifestă un interes consecvent față de critici. „Scrieți — spun ei — scrieți despre noi mai mult, mai des. Cine să-l informeze pe cititor despre cărțile pe care le scriem? Asta e menirea voastră".

— Și ce e rău în asta?

— Nu spun că e rău. E necesar în literatură și serviciul de a informa, trebuie să știi să-ți cîștigi abonații. Sînt lucruri absolut necesare. Această cerere însă nu se referă la critica care îmbină știința și arta. Se prea poate ca eu să nu înțeleg rostul adevărat al criticii. Sau poate sînt pentru aceasta prea sensibil, prea impresionabil. Fără îndoială, Diderot avea perfectă dreptate, atunci cînd spunea că impresionabilitatea derutează. Este mai util să nu simți, ci să gîndești, cînd acest lucru e necesar și să te preocupe mai mult exactitatea exprimării decît calitatea ei emoțională. Să lăsăm emoționalitatea poeților. Iar criticul să se facă general sau soldat *), sau santinelă cum spunea Longfelow vorbind despre critici.

Aș vrea să vă împărtășesc, sentimentul încercat de mine, cînd m-am dus la Congresul internațional de automatizare, de la Moscova, unde l-am ascultat pe un renumit profesor străin. Nu vorbesc de tema dezvoltată de el. Multe lucruri îmi depășeau cunoștin-

(Continuare în pag. 6)

JUDECATA DE VALOARE ȘI ROLUL EDUCATIV AL CRITICII LITERARE

Probleme ale literaturii în lumina Congresului al III-lea al P.M.R.

Este evident că una din îndatoririle principale ale criticii constă în a formula judecăți de valoare asupra operelor literare. Aici se verifică, în modul cel mai concludent, responsabilitatea criticului. Stabilirea valorii unei opere literare presupune un proces delicat și complex în care sînt implicate, direct sau indirect, modalitățile esențiale ale actului critic, atît confruntarea cu realitatea, elucidarea mesajului, cît și analiza, descrierea, situarea operei în contextul literar al epocii, aprecierea elementelor noi, originale, pe care le conține. Firește, aceste modalități, în evaluarea estetică, trebuiesc folosite într-o strînsă împletire, preponderența acordată uneia sau alteia ducînd întotdeauna la exagerări sau deformări condamnabile. Problemele în legătură cu judecata de valoare au revenit în discuția criticii noastre, ca o preocupare constantă, după apariția articolului din „Scînteia": „Impotriva tonului apologetic în critica literară și artistică" (sfîrșitul anului 1959). Cu acest prilej a fost reafirmată, în termeni teoretici și cu solide argumentări, necesitatea judecății de valoare, au fost analizate, adeseori cu discernămînt fin, consecințele renunțării la ea. Totuși, se mai observă, din cînd în cînd, urmări ale spiritului apologetic în critica noastră. Asemenea manifestări, deși izolate, nu trebuiesc trecute cu vederea. In perioada actuală cînd — după cum se spune în Raportul la cel de-al III-lea Congres al P.M.R. — *„creatorii noștri au îndatorirea de a făuri opere la nivelul înaltelor exigențe artistice și ideologice ale partidului și poporului"* e necesar ca rezultatele muncii literare să fie apreciate cu acea obiectivitate care constituie o trăsătură fundamentală a spiritului partinic.

Renunțarea la judecata de valoare, în critica apologetică, se traducea prin ceea ce s-a numit *descriptivismul critic*. Relatarea, sumară sau amplă, a conținutului unei cărți, presărată cu numeroase comentarii laudative (dar fără „acoperire" obiectivă și exprimate, de asemenea, fără entuziasm), devenise la un moment dat un procedeu la care se recurgea frecvent în critica noastră. Se producea astfel o nivelare artificială a valorilor, peisajul literar — așa cum îl oglindea critica — apărea lipsit de relief și varietate, monocrom. Dacă acum descriptivismul nu mai reprezintă un pericol pentru critică, trebuie să remarcăm că el n-a fost întotdeauna înlocuit printr-o atitudine consecvent obiectivă, față de fenomenul literar. Se mai întîmplă ca obiecțiile aduse unei cărți să fie considerate o simplă formalitate, eventual să fie trecute pe seama unor limite firești ale „temperamentului artistic" al scriitorului.

Se mai întîmplă, de asemenea, ca valoarea unei opere literare, incontestabilă, să fie afirmată pe un ton neutral, de proces verbal administrativ; ca lipsurile și calitățile unei cărți să fie „dozate" farmaceutic, dintr-o perspectivă exterioară creatorului și cu o suficiență doctorală. Obiectivitatea nu exclude pasiunea, entuziasmul criticului. Am putea spune că, dimpotrivă, ea exclude „neutralitatea" de care vorbeam adineauri.

De fapt, consecințele spiritului apologetic — în afara unor rare cazuri cînd se exprimă evident, chiar strident, cum s-a întîmplat cu prilejul discuției în jurul „Scrinului negru" — poartă cel mai adesea masca „neutralității". A fost încă mai de mult relevat, drept unul din rezultatele apologetismului, folosirea de către critică a unor criterii de judecată estetică primitive, nediferențiate. Primitivitatea judecăților aplogetice consta, de fapt, în generalitatea lor (în termeni de logică s-ar putea spune că ele defineau opera literară numai prin *genul proxim*, ignorînd *diferența specifică*). Dar — oricît de paradoxal ar părea — generalitatea e comodă nu numai pentru a elogia, ci și pentru a adopta o perspectivă „neutră", ba chiar și pentru a critica! Reversul laudei superlative e negativismul (așa cum îl mai constatăm la unii critici ai revistei clujene „Tribuna") și între aceste atitudini extreme există destule asemănări de fond. Pericolul comodității expeditive, eludînd formularea, cu deplină responsabilitate, a unor judecăți de valoare exacte, se face simțit în ultima vreme mai ales în unele recenzii sau prezentări de cărți (în „Viața romînească", în „Gazeta literară" etc.). Un exemplu în acest sens — ales la întîmplare — l-ar putea constitui recenzia la „Ultimul batalion" de I. Ludo (V.R. nr. 2 a.c.) semnată D. Petrescu. Singura obiecție adusă cărții e de un ordin abstract, ignoră realitatea ei artistică: „Cartea ar fi cîștigat în profunzime dacă războiul ar fi fost privit și prin prizma coaliției antihitleriste". Dar autorul nici nu și-a propus aceasta — el a vrut să scrie un roman pamflet, de tip publicistic, în care să demaște prin satiră atitudinea claselor exploatatoare în timpul ultimului război mondial. Recenzentul crede însă că e vorba de o „cronică a celui de-al doilea război mondial", de o „istorie în imagini artistice" a perioadei. Netinînd seama de specificul romanului lui I. Ludo el ajunge să vorbească, la un moment dat, de „țesătura epică foarte densă" a cărții și să constate că autorul folosește adeseori mijloace comice (ca și cum acest lucru n-ar fi absolut firesc într-un roman-pamflet). Optica generală duce la o confuzie de criterii care face imposibilă aprecierea riguroasă a valorii unei opere literare.

Din fericire, orientarea de ansamblu a criticii noastre conferă unor fenomene ca acelea discutate mai sus un caracter periferic, de excepție. Asistăm în tot mai mare măsură la un efort susținut, conștient, de a formula judecăți de valoare exacte în legătură cu operele literare care apar și, paralel, de a combate punctele de vedere apologetice sau negativiste, atunci cînd ele se mai exprimă.

Exactitatea judecăților de valoare ale criticii este, în ultimă instanță, verificată de timp (cum se spune printr-o aproximație). De fapt, e vorba de o selecție între valorile literare pe care o operează generațiile succesive de cititori, conform cu normele și aspirațiile lor etice, sociale, estetice. Judecata emisă de critic are caracterul unei *ipoteze*, publicul trebuie s-o *confirme*. Și totuși, activitatea criticului literar nu poate fi pusă sub semnul unui relativism care ar justifica, la urma urmelor, o atitudine direct sau indirect sceptică. In primul rînd, pentru că un critic nu este o persoană abstractă, ci face parte dintr-un grup social cu ale cărui reacții, exigențe, concepții se identifică în bună măsură reacțiile, exigențele, concepțiile lui. Problema nu ne preocupă în coordonatele ei generale, ci în cele specifice contemporaneității noastre socialiste. Noțiunea de *public* n-o folosim aici într-un sens abstract, — prin ea înțelegem pe constructorii noii orînduiri cărora, în chip nemijlocit, li se adresează literatura de azi. Apare limpede ca una din îndatoririle fundamentale ale criticului, aceea de a se identifica publicului în numele căruia

Matei CALINESCU

(Continuare în pag. 3)

PETRUS BROVKA:

patru răspunsuri pentru cititorii „Gazetei literare"

Zilele acestea a sosit în București scriitorul sovietic Petrus Brovka, cunoscut publicului romînesc, atît prin versurile sale, cît și prin romanul „Cînd se unesc rîurile".

In seara de 31 martie Petrus Brovka s-a întîlnit la Casa Scriitorilor cu biroul și secretariatul Uniunii Scriitorilor. In cadrul unei întîlniri tovărășești, el a vorbit despre proza și poezia bielorusă. In dimineața zilei de 1 aprilie, în calitate de președinte al Uniunii Scriitorilor din R.S.S. Bielorusă și de secretar al Uniunii Scriitorilor sovietici, el a făcut o vizită la sediul Uniunii Scriitorilor din R.P.R. și a purtat discuții în vederea unor și mai strînse legături între literații romîni și sovietici.

Ne-am adresat lui Petrus Brovka, rugîndu-l să ne răspundă la cîteva întrebări.

— La ce lucrați în prezent?

— Am terminat de curînd culegerea de versuri „Cei care merg înainte..." care cuprinde poemele ultimilor doi-trei ani. Vorbesc în ele despre oamenii Bielorusiei care creează în anii noștri noi valori. Descriu mai ales figura entuziastă a tineretului sovietic angajat în mari construcții și în munca din industrie. Volumul cuprinde de asemenea descrierea lirică a naturii bogate bieloruse. Un ciclu special e consacrat vizitei mele în Statele Unite unde am stat un an în calitate de delegat la O.N.U.

Proiectele mele: un volumaș de povestiri din copilăria și adolescența mea. Sînt născut în 1905 și trebuie să vă spun că de la 13 ani am participat activ la viața obștească a satului în care m-am născut. Am deci de istorisit lucruri interesante.

— Am dori să ne vorbiți despre cîteva din trăsăturile noi și importante care se fac simțite în creația beletristică din Republica Socialistă Sovietică Bielorusă.

— In prezent, proza, poezia și drama sînt preocupate de o temă nouă. Pînă nu de mult, în literatura bielorusă au jucat un mare rol cărțile consacrate acțiunilor de partizani. Lumea întreagă cunoaște intensa activitate desfășurată în timpul războiului în jurul orașului Minsk. Dar viața merge înainte și nici literatura nu poate rămîne mereu la aceleași teme. E foarte firesc ca, odată cu marile transformări care prefac peisajul bielorus într-un peisaj industrial, să apară și o serie de romane dedicate construcției noi. Aș putea indica vreo cîteva romane: „Torent profund", de Ivan Semiakin, „Zile de neuitat" de Mihas Limkov, „An după an" de Vladimir Karpov etc. Aș vrea să remarc, de asemeni, versurile și poemele unor poeți de-ai noștri, ale căror opere se bucură de o mare popularitate în întreaga Uniune Sovietică. Printre aceștia sînt: Arkadii Kuleșov, Maxim Tank, Pimen Pancenco, Maxim Lujanin.

— In ce măsură îi e cunoscută lectorului din Republica Socialistă Sovietică Bielorusă, literatura țării noastre?

— Literatura romînă a fost reprezentată la noi mai ales prin sectorul poeziei. Cititorii noștri au fost cuceriți, la apariția Antologiei romînești, — în care intrau și pagini substanțiale de folclor. Ei au observat vigoarea și farmecul poeziei populare romînești și de asemeni faptul că în lirica dumneavoastră actuală sînt mulți poeți de talent. Prin intermediul unor traducători buni, au devenit apropiați publicului nostru, poeți ca Mihai Beniuc, Maria Banuș, Veronica Porumbacu, Eugen Frunză. Vreau să precizez însă că ne simțim datori să traducem de aci încolo mai multă proză, mai ales că am remarcat multe titluri interesante cu prilejul Decadei literaturii romîne care s-a desfășurat în primăvara anului trecut la noi.

— Cum vedeți pe viitor desfășurarea unor relații din ce în ce mai bune și mai apropiate între scriitorii romîni și scriitorii sovietici din Republicile Unionale?

— După cum se știe, există relații bune și frățești între creatorii noștri, dar întrebarea își are rostul ei. Cititorului romîn îi e mai greu să aibă o perspectivă asupra hărții literare a întregii noastre țări. Lucrul e cu atît mai necesar, cu cît în prezent au apărut pe arena culturii popoare care pînă nu de mult nu au avut literatură scrisă. Ele au produs însă în anii noștri talente absolut remarcabile, cum sînt scriitorul ciuc Ritheu, Solceak Toka din Republica Tuva și alții. Ca să nu mai vorbim de literaturile cu tradiție, cum sînt cea gruzină sau armeană, care adăpostesc adevărate comori. Bineînțeles că cititorii romîni trebuie să-și îndrepte atenția și spre

(Continuare în pag. 4)

CITIȚI ÎN PAGINA 3:

IN LUMEA UNDELOR

- Lupta pentru calitate la „ELECTRONICA" -

Reportaj de Toma George Maiorescu

PE SCURT, DESPRE...

COSTACHE ANTON:

„Colegi de școală"

Familiarizat cu psihologia sinuoasă a copilului, mișcîndu-se cu abilitate în acest univers complex și delicat, autorul romanului „Seri albastre" ne dezvăluie și în recentele schițe și povestiri incontestabilele sale calități de scriitor pentru cei mici.

Istorioarele înmănunchiate în volumul „Colegi de școală" surprind imagini din viața elevilor, întîmplări din care se desprind cu pregnanță preocupările, frămîntările sufletești, viața în școală și în afară de școală a copiilor de azi. Scriitorul dovedește experiență în mînuirea acțiunii, îmbinînd cu îndemînare elementul artistic și pe cel educativ, „învățătura" desprinzîndu-se fără ostentație didacticistă.

In schița „Colegi de școală", de exemplu, scriitorul descrie înfiriparea sentimentelor de prietenie la o vîrstă în care limita dintre copilărie și adolescență este abia perceptibilă. In „Chițibuș", una dintre cele mai izbutite povestiri din volum, urmărim cu interes cum Gheorghe, băiatul de la țară venind să urmeze școala la oraș, unde are un frate muncitor, biruie diferite încercări devenind pînă la urmă unul dintre cei mai buni elevi din clasă.

Mînuind cu dibăcie acțiunea, Costache Anton își situează eroii în diverse împrejurări dificile urmărind modul în care aceștia reușesc să se descurce. Corectitudinea, cinstea, demnitatea de pionier iau locul pînă la urmă fricii, lenei sau minciunii („Ochelari", „Fără grijă", „Cruciulița").

Fără un fir epic consistent și lipsite de nerv ni s-au părut în schimb schițele „Bucurie" și „Buchetul de crizanteme". In „Bucurie", în special, transformarea Albăstriței dintr-o elevă conștiincioasă și cu o fire meditativă într-o fată distrată și zglobie, o dată cu primirea cravatei de pionier, este neargumentată artistic și deci neconvingătoare. Nu este îndeajuns de argumentat psihologic procesul de transformare morală a Sănduței care falsificase iscălitura mamei pe carnetul cu note proaste („Fără grijă").

Ni se pare de asemeni palid reliefat rolul efectiv pe care-l au și trebuie să-l aibă oamenii maturi în viața copilului și în primul rînd educatorii și părinții, singura încercare în acest sens fiind schița „Buchetul de crizanteme".

Dovedind și calități de umorist, scriitorul Costache Anton este un atent cunoscător al psihologiei copiilor, urmărind cu dragoste viața personală sau în colectiv a acestora, relevind procesul de formare a calităților morale specifice școlarului de azi.

Elis BUSNEAG

DRAGOȘ VICOL:

„Povestiri la umbra cetinii"

Destinată micilor cititori, cartea lui Dragoș Vicol, „Povestiri la umbra cetinii" este o culegere de istorioare despre copilărie. Cu cît „viața mare" este descifrată mai lesne cu atît eroii povestirilor pot relata mai pătrunzător, întîmplări caracteristice epocii.

Trecutul e reanimat prin destăinuirile autobiografice ale autorului. Inlănțuirea și prezentarea evenimentelor poartă pecetea sensibilității micului observator, care abia descoperă gravele probleme ale existenței. Astfel, încercările copiilor săraci din sat de a se înfrupta din merele strașnic păzite ale părintelui paroh stîrnesc primele comentarii despre originile asupririi sociale („Martin Găiță"), iar gestul colindătorilor care-și cedează avutul pentru ca unul dintre ei să-și împlinească în sfîrșit visul unei perechi de bocanci („O pereche de bocanci") accentuează imaginea cumplită a mizeriei țărănimii în regimul burghezo-moșieresc.

Copilăriei triste autorul îi opune imaginea tinereții noi, îndrumată și apărată de comuniști. Eroismul este un rezultat al unei conștiințe înalte, al unor convingeri etice superioare. De aci o serie de calități morale care sînt elogiate, influențînd astfel activ educația socialistă a tinerilor cititori. La 17 ani, Nemțuc e un muncitor calificat, mecanic pe o locomotivă Diesel și fruntaș în bătălia de străpungere a tunelului („Nemțuc"). Doi tineri plutași de pe Dorna înfruntă cu îndrăzneală moartea pentru a împiedeca prăbușirea stăvilarului amenințat de furtună („Furtuna"). Ilarie Dobincă, își învinge spaima și ajută unui grup de mineri să oprească prăbușirea unei galerii („Cu muntele pe umeri").

Este evidentă capacitatea autorului de a intui coordonatele universului infantil. Viața sufletească a celor mici e bogat reprezentată. Ambițioși și entuziaști, fluierașii baciului Toma iau lecții de muzică la stînă și cîștigă concursul regional („Ucenicii baciului Toma"). Valerian, fratele mai mare al lui Nemțuc, rîvnind gloria „fruntașului" renunță la pasiunea fotbalului și se face ajutor de mecanic („Nemțuc").

Adresîndu-se cititorilor tineri autorul neglijează însă uneori claritatea expunerii, folosind abuziv termeni tehnici greu accesibili. Credem de asemenea că intercalarea unor povestiri cu subiect din afara lumii copiilor („Vaca lui Trifon") precum și maniera reportajului folosită în descrierea cataclismelor naturii („Furtuna"), ca și în relatarea unor împrejurări de viață, dăunează unității tematice și artistice a volumului.

Sînziana POP

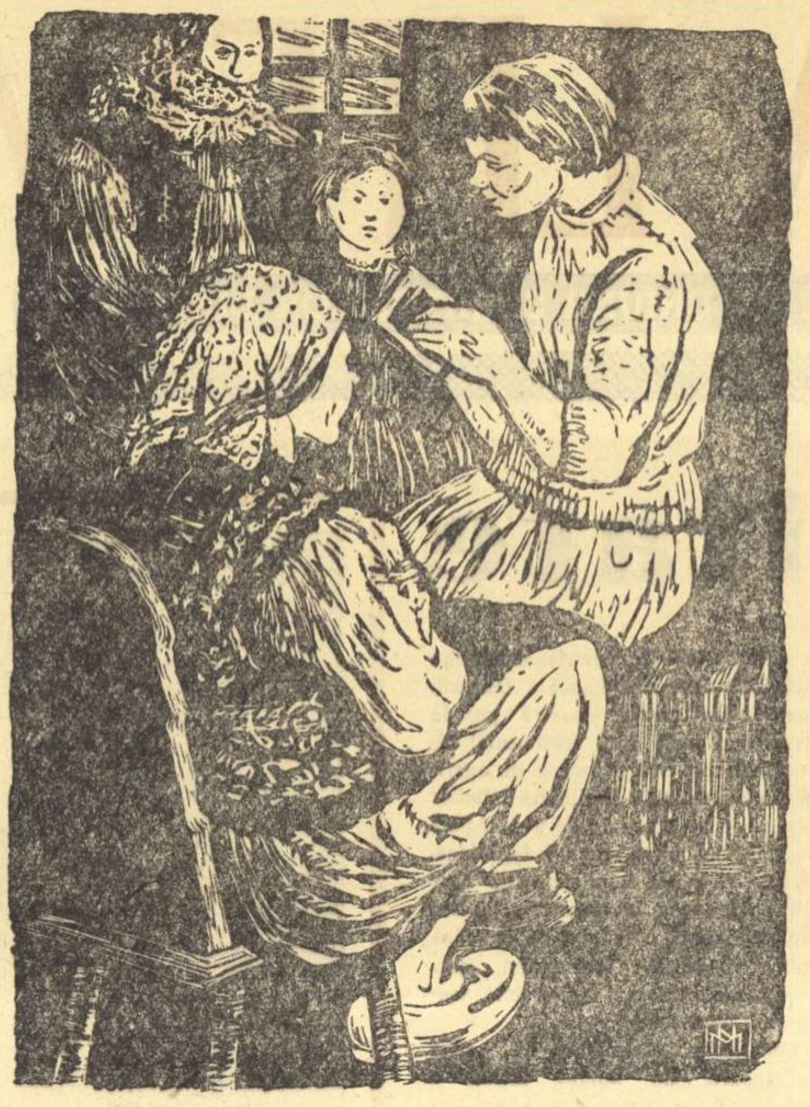

NATALIA MATEI „Invățătoarea"
(Din ciclul „Femeia în construcția socialistă")

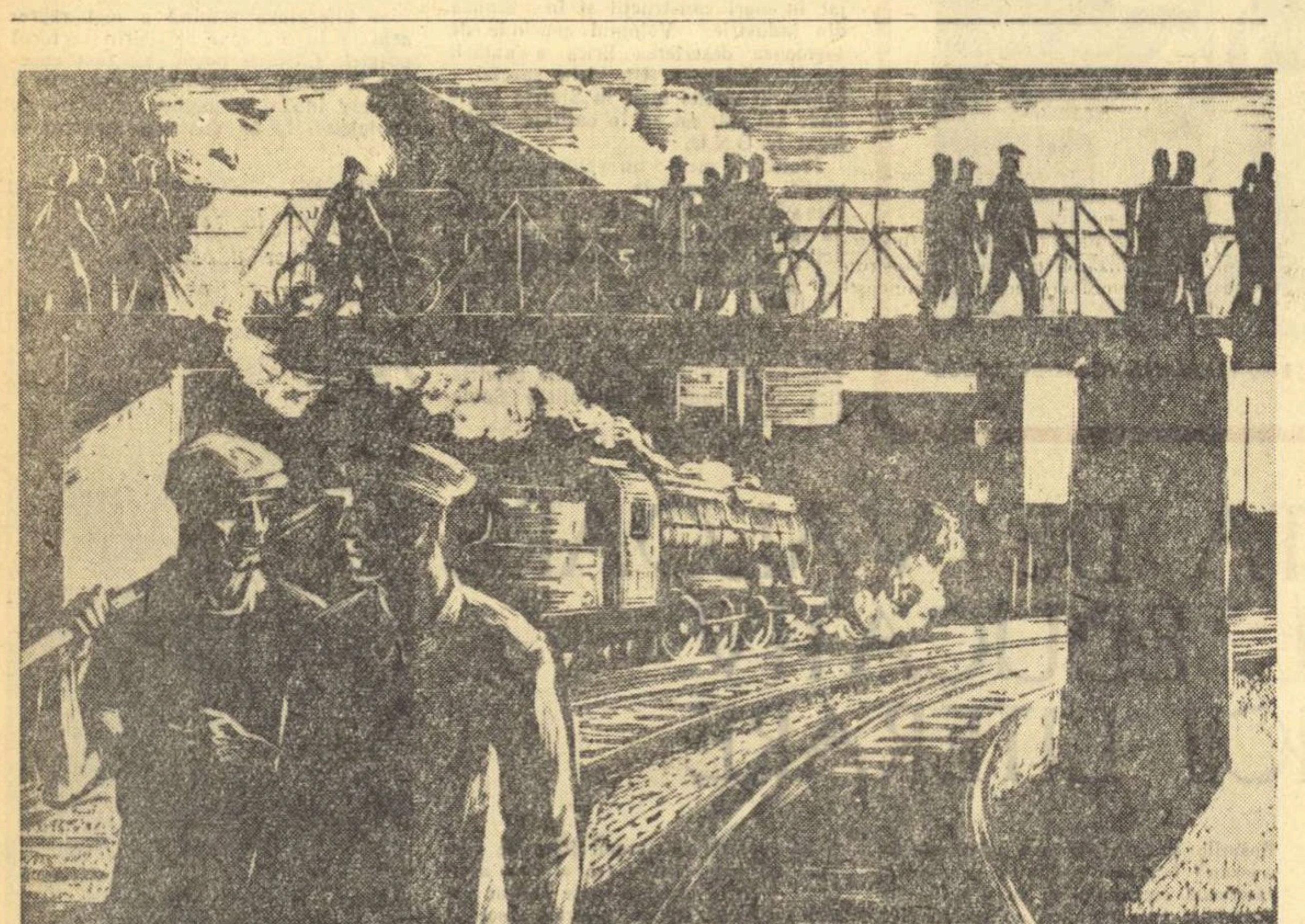

HELFRIED WEISS „Schimbul de dimineață"

„La țărm"

In *Viața Romînească* Nr. 2/1961, Veronica Porumbacu publică un grupaj de poeme sub titlul *„La țărm"* (fragmente).

Remarcăm viziunea largă ce tinde să îmbrățișeze ere și spații. Poeta se mișcă cu ușurință în timp, știind să vadă în *„aceste țărmuri marine"* succesiunea epocilor de la *„porturi eline îngropate-n pămînt / unde unghia zgîrie ori un mormînt / ori scoate frînturi din Joe și din Here / cu falduri de bronz, ca vestigii ale subpămîntenelor ere"*, pînă la *„albele blocuri de piatră" „orizontale ca linia mării"*, ridicate pe *„țărmul de azi"*.

Prezența mării solicită un nou sistem de referință în care *permanența* (viabilitatea) este coordonata principală în judecata valorilor: *„Altă măsură au toate / Lîngă eternitate / Altă cadență, adîncă / dă marea izbindu-se-n stîncă"*. Permanența, eternitatea, este verificată de istorie, de mersul înainte al celor mulți, al creatorilor de bunuri, socotiți „sarea pămîntului". Poeta retrăiește evoluția continuă a omenirii, se simte integrată în această evoluție pe care, ca om al epocii comuniste, se simte datoare să o ducă mai departe: *„Cei care-au fost de demult, sînt în mine, în suflet, în vine; / anonimi au intrat în umbră de moarte, / dar eu răzbunîndu-i, trec azi mai departe / pe robul ieșind statuar / din trecut milenar, / cu purpura vremii pe umăr (...) Noi, încovoiații / trudiții / măreții / noi am deschis cu pumnul de Octombrie / porțile vieții"*.

Tînăr poet

Remarcăm în ultimele numere ale revistei „Luceafărul" poemele foarte tînărului Adrian Păunescu (a debutat în mai 1960 la aceeași revistă) care se diferențiază prin prospețimea lor metaforică: *„In drum spre Comună / Vom trece prin Cosmos / Văzduhul săgetat de respirații / S-a prăbușit pe pămînt / Văzduhul n-are putere să plece / Văzduhul nu va pleca nicicînd de aici"* — („Viteza").

Desigur ar fi prematur să determinăm liniile de dezvoltare ale acestui interesant talent, fie și numai din pricină că el se află încă în stadiul febril al căutărilor în care izbînzile și eșecurile sînt posibile. Ne vom mărgini să consemnăm cîteva izbînzi autentice, care-i certifică talentul și care ne îndreptățesc să vedem în Adrian Păunescu pe unul din înzestrații poeți ai generației sale. Iată un scurt poem intitulat „Vibrație", dialogînd cu frumusețea construcției socialiste în care sentimentul irupe rimbaldian: *„Din aer berzele lovesc ușor / în clopotele verzi ale privirii / ... / Din orice gînd pornește un compas / Pe-ntinderi de oțel, de cer, de piatră / Căci fiecare gînd e inginer / In marele proiect al primăverii / ...Și berzele trecînd lovesc ușor / In clopotele verzi ale privirii"*.

Adrian Păunescu are și o deosebită capacitate de a sensibiliza peisajul nou așa cum ne-o demonstrează nenumărate versuri ale sale din care desprindem: *„Peste oraș din stele cade somnul / Și turlele culcate-n Jiu adorm / La Combinat buștenii bat continuu / In clopotul pămîntului enorm"* („Preajba") sau cum vădesc și aceste versuri din poemul intitulat „Microcentrala de pe Sohodol": *„Deasupra văilor privea-n adînc, / Pădurea clătinînd albastre sulițî / Se aprindeau luminile în Runc / In casele de piatră și pe ulițî"*.

Așteptăm cu interes viitoarele poezii ale lui Adrian Păunescu.

Abstractizare

In ultimul număr al **„Luceafărului"**, tînărul critic Dan Grigorescu semnează poezia **„Numele dealului"** dedicată petroliștilor. Dacă în articolele și recenziile sale ne-a obișnuit cu un stil care se caracterizează în primul rînd prin limpezime, nu același lucru îl putem spune și despre încercările sale poetice. Aici, emoția lirică suferă de o anume abstractizare care ascunde pe alocuri sensul exact al ideii pe care autorul vrea s-o comunice. „Geologii își așezau cu grijă uneltele / în cutiile lor tăcute, / gata de plecare, (cine, geologii sau cutiile ? n.n.) Atunci, cuvîntul tău / a trezit ecourile ostenite ale elanurilor" (!)

I-am atrage atenția, de asemeni, și asupra unor metafore nepotrivite: „Treceau săptămînile... / **ca niște dulăi uriași**".

Un poem al muncii

Citim în ultimul număr al „Luceafărului" poemul **„Deasupra tuturor"** de **Ion Horea**, subintitulat „La cariera de piatră din Turda". Poemul denotă o preocupare nouă în creația lui Ion Horea, o etapă superioară în evoluția sa lirică. Nu vom regăsi aici viziunea bucolică, frecventă în poezia sa mai veche și devenită, la un moment dat, manieră. Versul său se caracterizează acum printr-o anume lapidaritate, mai adecvată, credem, tratării unor teme contemporane. Lirica lui Ion Horea a dobîndit, acum, mai multă vigoare. Iată un pasaj: **„In fiecare zi trec pe lîngă voi / exploratori ai acestei tărîmuri, / cînd deschid ușa casei, / și ies în stradă, / călcînd pe palmele voastre de piatră. / Cînd deschid ușa casei / Și întors de la lucru / vă regăsesc, / Oameni — pereți, / Oameni-lumină / oameni-căldură. / Iau cuțitul în mînă / să-mi tai bucata de pîine, / și simt în lucirea lui / lucirea discretă a pietrei trimisă de voi la furnale"**.

O CARTE pe săptămînă

AMPLĂ FRESCĂ SOCIALĂ

Evoluția scriitoricească a lui Ion Pas a dus în mod firesc la cele două ample romane-frescă: „Lanțuri" și „Zilele vieții tale", care sintetizează o strădanie artistică de mai multe decenii. Pînă la aceste vaste creații, Ion Pas urcase toate treptele epicii, oprindu-se cu predilecție la romanul de mică întindere, în care urmărea cu înduioșare mai ales destinele din „lumea celor necăjiți". Era, ca și George Mihail-Zamfirescu, Ion Călugăru, I. Peltz — colegii săi de generație — un sentimental, impresionat de tragismul existenței oamenilor sărmani din periferiile și cartierele industriale ale capitalei. Dar spre deosebire de ei, Ion Pas era și un moralist, apropiat parcă mai ales de Gala Galaction a cărui publicistică militantă l-a influențat în perioada începuturilor sale literare. Structura artistică a lui Ion Pas se mai definea și prin acea ironie abia ascunsă și dozată cu multă grijă. Toate aceste trăsături ale artei sale de scriitor și ziarist se concretizau în instantanee epice, care își propuneau în acea vreme o finalitate limitată. De aceea, în cărțile sale îl întîlneam mai de grabă pe portretistul Ion Pas, care detașa din pînza vremii unul sau două chipuri definite cu minuțiozitate. Și totuși, de la o carte la alta întrevedem tentativa marii construcții epice. Pentru că lui Ion Pas nu-i lipsea darul observației adînci, multilaterale a fenomenelor sociale. Spre deosebire însă de ceilalți scriitori care s-au aplecat în aceiași ani asupra vieții periferiei noastre, Ion Pas a mers spre esența faptelor, căutînd să explice și cauzele sociale care dădeau naștere dramelor surprinse de el, să vadă mai clar antagonismele de clasă.

Viziunea nouă asupra istoriei a dus în mod necesar la marele ciclu din istoria contemporană a Romîniei, unul din primele edificii artistice de acest gen din literatura noastră. In „Lanțuri", regăsim trăsăturile specifice artei lui Ion Pas. De data aceasta însă, ele sînt coordonate într-o viziune ce cuprinde viața unui întreg popor. Ion Pas realizează acum expunerea dialectică a destinelor omenești văzute într-o strînsă interdependență, ca urmare a unei lucide și mature priviri asupra evoluției vieții sociale. Deși cartea de față nu reprezintă o realitate nemijlocit cunoscută, deși ea reînvie epoca pe baza unor fapte atestate de istorie, nu ai nici un moment impresia că Ion Pas a întreprins o simplă acțiune de reconstituire romanțată. Dimpotrivă, în „Lanțuri" epoca atît de agitată care a urmat instaurării domniei silnice a lui Carol I este recreată cu mijloacele artistului. Atunci cînd vorbește de fauna politică burgheză, de marile panamale economico-financiare, de tipurile protipendadei, ale lumii literare și artistice, autorul folosește nu odată nume, întîmplări, date reale.

„Lanțuri" este o frescă a vremii nu numai prin multitudinea de tipuri aduse în scenă, dar și prin relieful lor artistic. Autorul a operat o selecție severă în datele furnizate de istorie și a păstrat pentru romanul său numai ceea ce putea contribui la definirea claselor sociale și a epocii. Există și în „Lanțuri" figuri așa-zise pitorești (Ion Isvoranu, Mișu Văcărescu) dar prezența lor se explică prin dorința autorului de a contura cît mai complex și cît mai elocvent aspectul moral decăzut al burghezo-moșierimii. Important este faptul că toate personajele se integrează organic în țesătura epică a cărții. Și aceasta pentru că Ion Pas nu s-a lăsat niciodată furat de anecdoticul în sine, ci a folosit un imens material faptic în scopul de a da imaginea cea mai autentică a vremurilor respective. (Multe din întîmplările și oamenii prezentați de scriitor au căzut la vremea lor sub incidența satirei lui Hasdeu, Caragiale sau Vlahuță).

ION PAS:
„Lanțuri" — ed. III

Folosind aceste documente literare, plecînd uneori de la ele în conturarea personajelor sale, citind chiar fragmente din aceste opere, Ion Pas le înfățișează însă într-o perspectivă nouă, actuală, înglobîndu-le în contextul social-politic al epocii, arătînd care a fost rolul și ecoul lor atunci.

Reîntîlnim în „Lanțuri" ironia caustică și totuși fină, caracteristică lui Ion Pas, însă acum efectul ei este nimicitor. Cu verva unui adevărat pamfletar, el realizează imaginea dezmățului politic și moral al claselor exploatatoare. Această ironie zdrobitoare se realizează printr-o diversitate de mijloace: uneori prin comentariul autorului, alteori prin intermediul unor povestiri în aparență nevinovate sau prin relatarea voit obiectivă a unor scene, discuții.

Cu această carte a sa Ion Pas are de asemenea meritul de a fi dat, primul, expresie artistică unui fenomen istoric, insuficient reflectat de scriitor pînă la apariția „Lanțurilor". Ne referim la apariția și dezvoltarea clasei muncitoare din țara noastră. Urmărind cu minuțiozitate procesul de formare al cercurilor socialiste, de radicalizare a conștiinței celor ce muncesc, urmărind primele mari înfruntări de clasă, Ion Pas ne-a dat în cartea sa o frescă a societății din cea de-a doua jumătate a secolului. Viziunea nouă, cuprinzătoare asupra istoriei, i-a dat posibilitatea să reflecte în adevărata ei lumină viața societății romînești de atunci. De aceea, existența mizeră a celor asupriți nu mai este privită numai cu compasiune, ci dezvăluită în aspectele ei profund tragice.

Sînt numai cîteva considerații prilejuite de cea de-a treia ediție a romanului „Lanțuri", carte care se înscrie printre realizările literaturii noastre realist-socialiste de inspirație istorică.

Valeriu RÎPEANU

CRONICA literară

„Oțelul" roman de CONSTANTIN CHIRIȚĂ

(II)

de PAUL GEORGESCU

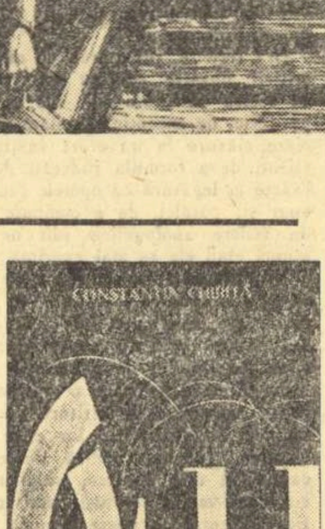

Cartea lui C. Chiriță abordează tema esențială a vremii noastre, ridică problema conflictului dintre nou și vechi, aduce în scenă figuri de muncitori preocupați de ridicarea neîncetată a producției. In cronica sa din „Contemporanul" — cu care sîntem de acord — Eugen Luca scrie cu drept cuvînt că: „In general Chiriță știe să zugrăvească atmosfera însuflețită dintr-o uzină, să arate cum se ivesc inițiativele, cum se organizează întrecerile și cum cuprind ele masele, legăturile din sînul colectivului și felul cum, în luptă, se dezvoltă fiecare muncitor în parte și colectivul în ansamblul lui". De asemeni e adevărată observația: „Un merit al lui C. Chiriță e și acela că referințele tehnice nu sînt, în «Oțelul», supărătoare, nu sfîrșesc prin a-l plictisi pe cititor". Personajul principal, care domină romanul este maistrul Voicu, om puternic, autoritar și pasionat. Adversarii săi, Pavel și Crișan — care atacă nu un om ci un stil de muncă depășit — îl admiră și îl iubesc, vor să-l atragă și nu să-l înlăture. Spuneam, în cronica precedentă, că — în general — conflictul central e interesant dar că el a fost lungit și exagerat mult, ceea ce a dus și la hipertrofierea caracterului lui Voicu dincolo de limitele verosimilului. Această exagerare a dus, între altele, și la deformarea relațiilor de muncă din uzină, fiindcă pare de necrezut ca o întreagă uzină să aștepte cu sufletul la gură dacă și cînd Voicu va admite existența tehnicii înaintate.

„Ion" de Liviu Rebreanu a fost adesea criticat pentru un anume „misticism al pămîntului". Această critică se referă la un pasaj de patru rînduri (!) în care Ion sărută pămîntul. Trecem peste faptul că în romanul lui Rebreanu setea de pămînt e determinată de cauze economice și sociale și că în roman, greutatea specifică a scenei e practic nulă. Nu putem însă trece ușor peste un anumit misticism al oțelului existent în cartea lui C. Chiriță. Că asemenea atitudine ar mai exista la anumiți oțelari bătrîni, e de înțeles, dar nici proporția exagerată ce i se acordă în carte, nici atitudinea autorului față de „fetișismul oțelului" (E. Luca) nu e admisibilă. Vom da cîteva exemple: „Vă bateți joc de tot ce-i sfînt în sălbăticiunea asta pe care oamenii o numesc oțel"; „...vrei să smintești și oțelul..." (pag. 302). „Ințelegeri necinstite cu oțelul eu nu pot să fac". (308). „Eu vreau să se apropie omul de oțel, nu să se despartă de dînsul..." (326). „Pentru prima dată Voicu avea senzația că fusese jefuit. Și-i era teamă ca acest simțămînt să nu-l obosească, să nu-l înstrăineze de oțel". (327). „Eu simt un singur lucru. Că e pe cale să se încerce tot felul de vicleșuguri cu oțelul". (363). „Mi-i teamă că atacă pe nedrept oțelul, că-l îndîrjește, că-l zgîndără..." (401). Se mai pot da numeroase alte citate.

Firește, se poate replica, așa vorbește Voicu, aceasta e mentalitatea lui Voicu, mentalitate pe care Pavel și Crișan o critică. Dar lucrurile nu stau așa. Niciunul dintre acei cărora Voicu le vorbește astfel nu ia atitudine (Voicu e comunist, și el), nicăieri autorul nu condamnă o asemenea atitudine primitiv animistă, iar personajele înaintate par ele însele fascinate de personalitatea oțelului cel irascibil. Chiar cei ce critică stilul de lucru rutinier al lui Voicu par a găsi normală atitudinea acestuia față de „sufletul oțelului". De altfel, conflictul central propriu-zis e sărăcit din cauza modului abstract în care se duc discuțiile în probleme concrete. In roman există două scene puternice: prima, în care Pavel deschide focul împotriva stilului Voicu, cea de-a doua în care Crișan e numit șeful halei noi. In toate celelalte discuții însă — și se discută mult în această carte! — se fac mereu declarații vagi, de principii, ca și cînd n-ar fi în joc probleme concrete, de producție, ca și cînd cei ce discută n-ar fi oameni practici ce răspund direct de o producție concretă.

Dar să exemplificăm. Pavel hotărăște să atace stilul de muncă al lui Voicu, stil ce domină uzina. El declanșează atacul de la primele pagini, dar planul său rămîne pentru cititor neclar, vag, multe sute de pagini. La pagina 148 are loc o discuție — hotărîtoare — între Pavel și primul secretar al comitetului orășenesc, Andrei Popa. Modul în care autorul ne prezintă această discuție e tipic pentru discuțiile ce au loc în carte: „Primul secretar zîmbi și dădu complice din cap: — Cu alte cuvinte, ești hotărît. Ești gata să pornești la atac. Am spus atac, Pavele! (...) Știi ce înțelegem prin atac? — Știu, răspunse Pavel. In primul rînd siguranța reușitei... — Sau mai degrabă convingerea în necesitatea atacului. Asta-i tovarășe Pavel. Zece oameni pot să atace ușor pe alți doi, fiind siguri că-i vor bate. Dar merită s-o facă? — Merită, tovarășe Andrei... Numai că în cazul nostru doi oameni vor să atace zece... Și dac-ar fi măcar răsfirați — acești zece. Dar stau într-o cetate cu ziduri trainice". Și după ce discuția continuă: „— Se poate da oțel mai mult spuse foarte calm Pavel. — Hm... Sigur că da... E util atacul... Dar cum vrei să pornești la atac numai cu doi oameni? Pavel răspunse zîmbind: — Nici pe aceștia doi nu-i am... Crișan încă ezită... Se ferește, fuge..." Și discuția, apoi se încheie astfel: „— Eu cred în conștiința comuniștilor. Nu se poate să nu învingă pînă la urmă. — Crezi adică în roadele muncii tale... Inseamnă că ai dat tot... Eu... da, admir siguranța ta... Vreau să fac însă o precizare. Chiar dacă rămîi cu un singur ostaș, chiar dacă rămîi singur, înțelegi, Pavele, singur să nu dai înapoi atîta timp cît crezi în adevărul cauzei tale". (pag. 149). Foarte bine! O asemenea discuție poate avea loc, cu condiția însă ca cititorul să afle și el care e adevărul cauzei lui Pavel, ce vrea el, concret, să facă!

De altfel, pînă la urmă, Pavel nici nu face nimic și dacă se schimbă ceva, aceasta se datorează lui Crișan, inovațiilor sale. Nu face nimic nici Andrei Popa, nici Stanciu, secretarul de partid, nici directorul. Toți aceștia se mulțumesc să emită principii de tot generale. De aceea, nici nu trăiesc ca personaje literare. Un merit al autorului îl constituie faptul că, în general, personajele sale nu sînt scindate în două, între viața de la uzină și viața lor personală există o legătură firească. Crișan, Moruzi, Piculină, Busuioc, Spiridon, Iulia, Maria, Ilona, Olga — sînt bine creionați, diverși și interesanți. Are dreptate Eugen Luca: „E în cartea aceasta, un abuz de elemente duios-lacrimogene, un abuz de melodramă și de dramoletă; accentul cade prea puternic pe elementele «tari», spectaculoase sau pitorești". Credem însă că exagerează cînd spune că „... îndată ce acești muncitori părăsesc uzina și frămîntările legate de ea încetează să mai fie veridici, sînt falși neconvingători". Există elemente de dramoletă și destule concesii făcute prostului gust al romanului burghez de duzină, dar personajele amintite ca și conflictele lor nu trebuiesc sancționate prea aspru. De unde vine însă profunda nemulțumire a cititorului?

Spuneam încă în cronica precedentă că, din motive ce-mi sînt necunoscute, autorul a prelungit conflictul central dincolo de posibilitățile conținutului. Această greșeală de compoziție a dus, în parte, la deformarea caracterului principalelor personaje. Dar nu numai atît. Autorul s-a simțit obligat să declanșeze toate conflictele secundare în primele pagini și să le rezolve pe toate în finalul cărții. Dar substanța niciunuia dintre aceste conflicte nu era de natură să suporte șase sute de pagini, de aceea acțiunea înaintează extrem de lent, pentru ca totul să se precipite neglijent în ultimele pagini. Scenele în care apar Ilona, Iulia, Maria ș.a. se succed inutil, fără nici un element nou, într-o monotonie dezolantă. Spuneam, de asemeni, că se vorbește mult în această carte. Autorul a pornit de la un principiu realist și anume că, în vorbirea curentă, oamenii nu se exprimă coerent totdeauna, unele fraze pot rămîne neterminate, încheiate cu un gest etc. Dar procedeul poate fi aplicat în in marginile coerentului și inteligibilului, altfel, literatura e desființată.

Există, însă, în romanul lui Chiriță discuții (sentimentale), absolut de neînțeles: — „Stai! Stai! o opri Crișan încă nedumerit. Nu înțeleg... Adică... Imi dai voie să-ți prind mîna?... Spaima încolți și mai puternic în sufletul Mariei: — Nu... Nu mă prefac... Vreau să... Nici n-am să mai vin la lecții... Eu singură știu... Iți amintești de ceea ce ți-am scris atunci?..." (pag. 314). Alt citat: „Mă gîndesc la o sanie... Tu nu știi... Simt că alunec simt că nu mă mai pot opri... dar... — Iuli!... Trebuie mai întîi să te gîndești la tine! — La mine mă gîndesc... N-am putere să mă gîndesc la altcineva... Toate celelalte sînt decoruri, fotografii. Le privesc în treacăt... Unele însă amintesc... Nici nu știi unde te poate duce gîndul privind o simplă ramură de mălin... Oare de ce simt un gust amar?... Atunci a fost frumos... Poate că ceea ce nu poți trăi ți se pare plăcut, iar ceea ce nu poți retrăi ți se pare amar... Nu știu..." (pag. 318). Asemenea monoloage sau discuții incoerente există multe în carte (amintim pe cele de la pag. 313, 416, 449, 487 etc.) și sînt pur și simplu inadmisibile.

Nu pot înțelege cum Editura Tineretului a putut trece cu ușurință condamnabilă peste atîtea greșeli evidente. Firește, redactorul de carte nu poate da unui scriitor nici mai mult talent decît acesta are, nici cunoașterea vieții și nici nu are rost să se amestece în probleme de tehnică și măestrie literară. (Noi nici nu ne-am ocupat aici de numeroase deficiențe secundare). Dar redactorul de carte poate să-i ajute unui scriitor să-și privească lucid manuscrisul pe care l-a elaborat cu înfrigurare. Cartea lui Chiriță are mult material interesant, multe figuri bine schițate multe conflicte incipient dramatice; dar această carte nu poate fi considerată decît prima formă a unui roman care, rescris și concentrat la jumătate, ar putea fi un roman util și interesant.

„Lupta pentru o calitate superioară a produselor – împreună cu sporirea producţiei, a productivităţii muncii şi reducerea cheltuielilor de producţie – trebuie privită ca o sarcină centrală în îndeplinirea planului de stat, cu caracter permanent, a cărei înfăptuire are efecte favorabile în toate domeniile activităţii economice".

(Din Directivele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn către toate organele şi organizaţiile de partid, sindicale, ale U.T.M. cu privire la criteriile principale ale întrecerii socialiste în cinstea aniversării a 40 de ani de la înfiinţarea Partidului Comunist din Romînia).

IN LUMEA UNDELOR

Lupta pentru calitate la „ELECTRONICA"

Bătălia pentru calitate în lumea undelor, în universul frecvenţelor, în lumea tensiunilor perceptibile doar prin sinusoidele verzi ale osciloscopului, a dimensiunilor cu un pronunţat caracter subiectiv, însemnate cu noţiuni ca: sensibilitate, selectivitate, fidelitate – iată o treabă cît se poate de palpitantă.

In secvenţe de cîteva ore am fost şi eu martorul unei asemenea bătălii egal antrenante atît pentru muncitor, cît şi pentru tehnician sau inginer, la una din uzinele bucureştene care, alături de toată ţara, şi-a înscris pe frontispiciul activităţii sale obiectivul numărul 1: o calitate la nivelul produselor pieţii mondiale.

Ce înseamnă bătălia pentru calitate la o întreprindere de profilul „Electronicii", de pildă, unde, evident, nu poate exista nimic în afara calităţii? Oare o impreciziune infinitezimală la o singură piesă nu va afecta toate celelalte? Hotărît că da! Dosarul uzinei cuprinde încă destule reclamaţii din partea cumpărătorilor, mai există încă la „Electronica", de ce n-am spune-o deschis, greutăţi cu asigurarea ritmicităţii producţiei. Şi nu-i deloc uşor. Dar e vorba de o bătălie pentru calitate în însuşi conţinutul calităţii. E vorba, deci, nu de o simplă bătălie pentru calitate, ci de realizarea unei calităţi din ce în ce mai superioare al cărei etalon de comparaţie ne obişnuim, tot mai mult, să devină produsele similare ale celor mai izbutite creaţii ale genului în tehnica mondială.

Dar ca să înţelegem mai bine unde am ajuns, să aruncăm o sumară privire în trecut. Intrînd pe porţile uzinei privirea ne va fi atrasă de o construcţie modernă, suplă, şi boltită, de trei etaje, cu geamuri largi prin care răzbate lumina fluorescentă. Clădirea se întinde pe o suprafaţă de aproape 13 mii metri pătraţi. E noul edificiu al „Electronicii". Dar alături de ea vom descoperi, adevărate piese de muzeu, nişte ateliere cocoşate, înghesuite, semănînd mai mult cu nişte hambare în miniatură decît cu hale de uzină. Sînt vechile ateliere ale concernului Philips. Aşa a început de fapt „industria" noastră radiotehnică. Desigur de industrie nu putea fi vorba. Cîţiva acţionari ai concernului olandez au descoperit în ţara semianalfabetă de pe malul Dunării, cu o protipendadă huzurind în lux, un bun debuşeu pentru produsele ei. Obţinerea unei concesii din partea guvernului burghezo-moşieresc nu ridica probleme prea complicate. Cîteva acţiuni transferate miniştrilor şi directorilor generali de resort şi totul se perfecta într-o armonie ideală. Infiinţarea unei industrii radiotehnice oferea perspectivele unei afaceri veroase. Prin 1937–1938, concernul îşi construieşte primele ateliere de montaj. Cei cu puţin peste 100 de muncitori prost plătiţi asamblează, respectînd riguros documentaţia Philipsului, din piese importate de la aceeaşi sursă, primele aparate de radio aşa-zis „fabricat în Romînia". Afacerea se arăta a fi rentabilă. Mîna de lucru ieftină, meşteşugari pricepuţi şi îndemînatici, o piaţă fără concurenţă oferea profituri considerabile. A venit însă războiul care a redus anvergura afacerii ce se arăta a fi atît de promiţătoare. După război, brusc, întreprinzătorii afacerii radiofonice se arată complet dezinteresaţi de investiţiile făcute cu atîta optimism pe strada Baicului. Au cam început să înţeleagă încotro bate vîntul. Şi nu le pria. Era mai sigur şi mai rentabil să fabrice în anii aceia jucării de tablă sau lemn, cutii pentru cremă de ghete...

Actul de naţionalizare a acestei aşa-zise prime întreprinderi romîneşti, proprietate a acţionarilor concernului olandez, pune, de fapt, piatra de temelie a unei noi industrii în ţara noastră. Acum nu mai era vorba de o afacere pur comercială. Ţara pornită pe drumul construcţiei socialiste avea şi în această problemă, a radiofoniei, un punct de vedere diametral opus. Noul raţionament era simplu şi solid. Poporul ţinut veacuri de-a rîndul în bezna ignoranţei, a superstiţiilor, a analfabetismului, avea nevoie de cultură. Radioul era unul din mijloacele eficace în această uriaşă activitate de răspîndire a culturii socialiste. Poporul avea nevoie, deci, de cît mai multe difuzoare, de cît mai multe aparate de radio. Să pătrundă în fiecare casă, pînă şi în cel mai depărtat cătun, vibraţia profundă a versului eminescian şi unduirile fermecate ale arcuşului de vioară, replicile pline de adevăr ale noilor piese de teatru, pulsul intens al vieţii de construcţie de pe plaiurile întregii ţări, ştirile izbînzilor politicii de pace a ţărilor socialiste. Oamenii încep să pună bazele unei adevărate industrii de radio socialiste. Se înfiinţează cursuri de specializare, se instalează utilaje moderne, se creează o solidă bază tehnică pentru cercetări în domeniul proiectării, al tehnologiei şi al experimentării de laborator.

Apare primul aparat: „Record". Vi-l amintiţi? 1.706 aparate de radio! Iată bilanţul primului an 1948. De atunci fiecare an aduce schimbări şi modernizări, secţii şi ateliere noi, utilaje mai perfecţionate, cadre tot mai bine specializate şi tot mai multe aparate de radio.

Faţă de 1948 numărul aparatelor fabricate în 1960 a crescut de aproape 100 ori. 167 de mii. Iar anul 1961 va aduce alte 220 de mii de aparate de radio şi 20 de mii de televizoare. În curînd de pe una din benzile rulante ale Electronicii va ieşi aparatul de radio cu numărul un milion. *Un milion* va fi în curînd numărul aparatelor fabricate pînă acum.

Dar „Electronica" se măreşte şi se modernizează neîntrerupt. Sînt concludente pentru ritmul acestei creşteri două cifre: primăvara lui 1960 circa 1.500 de angajaţi – primăvara lui 1961 – circa 4 mii. Dacă adăugăm la aceste cifre şi procentul de calificare, sporit de cursurile de specializare şi în schimburile de experienţă făcute în străinătate, procentul de tehnicitate pe care îl aduc noile utilaje ultramoderne, vom obţine, cît de cît, coeficientul ritmului impetuos în care se dezvoltă uzina. Dar acest ritm nu se referă numai la creşterea cantitativă. Ci, în aceeaşi măsură, la trecerea la o calitate din ce în ce mai superioară. Prin ce se defineşte calitatea la un aparat de radio? Specialiştii susţin că cele mai importante criterii se referă la realizarea unor performanţe tehnice care pot fi măsurate obiectiv. Şi anume: mai multe game, o fidelitate acustică mai mare, o sensibilitate mai bună, selectivitate. Dar există şi criterii subiective ale cumpărătorului: linia şi aspectul exterior al aparatului, comportarea în exploatare. In bătălia pentru calitate, an de an, „Electronica" a trecut la fabricarea unor sortimente din ce în ce mai perfecţionate. Astfel, de la simplul „Record" sau „Pionier" cu două lungimi de undă, în sortimentul actual se află aparate complexe cu claviatură, cu reglaj de ton, ochi magic, antenă de ferită, mai multe difuzoare, etc. 1960 a adus primele aparate cu semiconductori din import: Sport, Solistor, Litoral. Şi, ceea ce e mai important, proiectele şi prototipurile sînt realizate în birourile de proiectări ale „Electronicii", iar marea majoritate a pieselor componente fabricate în uzină.

Transformatorii, difuzoarele, frecvenţele, comutatorii, potenţiometrii, condensatorii de diferite tipuri, toată partea mecanică se realizează astăzi la „Electronica".

– Dar lămpile? – întreb.

– Lămpile le importăm, mi se răspunde.

Nu înţeleg. Se fabrică doar la Electronica piese mult mai complexe, mult mai greu de asimilat în fabricaţie. Răspunsul e edificator pentru gîndirea creatoare de largă perspectivă care îi insufleţeşte pe lucrătorii radiotehnicii noastre.

– Avea rost să mai construim o secţie specială pentru fabricarea lămpilor cînd tendinţa generală a radiotehnicii e trecerea la semiconductori, la tranzistori?

Şi pe lîngă liniile tehnologice moderne care au apărut la „Electronica", iată şi o secţie specială pentru fabricarea semiconductorilor, viitorul radiotehnicii. În cursul acestui an va fi dată în funcţiune o nouă unitate a uzinei, care se construieşte în prezent la Băneasa, unde se va concentra producţia pieselor radio şi a semiconductorilor.

In fabricarea pieselor de radio au fost introduse o seamă de verificări în conformitate cu normele internaţionale: probe de comportare la uzură, probe de comportare la condiţii climatice deosebite, la şocuri şi vibraţii. Calitatea fiecărei piese componente trebuie să fie la nivelul tehnicii mondiale.

Am privit cu uimire şi admiraţie preciziunea şi iuţeala cu care sînt executate operaţiile de montaj pe benzile rulante. Numai o tehnologie perfectă şi o superioară calificare a muncitorilor (majoritatea absolvenţi ai şcolii profesionale radio „Iosif Rangheţ" şi ai cursurilor de specializare din uzină), poate permite realizarea unei asemenea performanţe: *în fiecare minut un aparat de radio!*

M-am oprit îndelung la laboratorul de radio-receptoare. Un grup de tineri ingineri proiectanţi (marea majoritate a lucrătorilor uzinei nu depăşeşte vîrsta de 30 de ani) verifică atenţi un aparat. Aici, în laboratorul de radio-receptoare, se proiectează toate prototipurile care intră în fabricaţie.

Grupul lîngă care mă oprisem lucra la prototipul aparatului „Enescu" destinat seriei experimentale. La milivoltmetre electronice, la generatoare de audiofrecvenţă, la distiometre şi alte aparate ciudate şi neînţelese pentru un simplu observator, se făceau ultimele măsurători. Sinusoidele verzi de pe ecrane arătau că rezultatele confirmau aşteptările: corespundeau normelor internaţionale. In prezent – ne spune Gheorghe Terzea, un bărbat de vîrstă mijlocie cu o vechime de peste două decenii în radiotehnică, şeful colectivului „Enescu" – la uzinele „Grigore Preoteasa" se fac ultimele probe mecanice (se verifică rezistenţa aparatului la şocuri, vibraţii etc.) iar, paralel, verificăm, aici, reproductivitatea în serie.

Construcţia radio-receptorului „Enescu", primul aparat complex cu multe game, claviatură etc. – a constituit pentru colectivul „Electronicii" un serios examen.

La seria zero aparatul prezenta greutăţi la asamblarea pe bandă. De asemenea, aparatul marca instabilităţi pe gama de ultra-scurte („Enescu" e primul aparat asimilat în ţara noastră cu gamă de ultra-scurte). A urmat o activitate febrilă de căutări şi experienţe. O colaborare rodnică cu profesorii Facultăţii de Electronică (prof. Rulea, Cartianu, Nicolescu şi asistentul Slăvescu) au dus la rezultatele aşteptate. S-a simplificat schema electrică, s-au redus o serie de repere mecanice care uşurează simţitor asamblarea de bandă, s-au definit toţi parametrii care duceau la instabilităţi... Cu această susţinută bătălie pentru *calitate*, la fel de pasionantă pentru lucrătorii uzinei cît şi pentru cadrele didactice ale Politehnicii, au fost eliminate nu numai toate deficienţele, dar, s-a ajuns la o nouă, superioară, calitate de aparat şi... la crearea unei noi piese de radio... In curînd noul aparat de radio complex romînesc „Enescu" va intra pe rafturile magazinelor, stînd, în acelaşi timp, la baza combinei „Electronica" (cu pik-up, magnetofon, discotecă şi fonotecă) şi a dulapului muzical „Armonia" – noi produse ale industriei noastre radiotehnice pe 1961.

1961 aduce în magazine alături de sortimentele anului 1960 tipuri noi şi perfecţionate de aparate de radio: Intim, Rîndunica, Opera cu pik-up, Turist cu tranzistori fabricaţi în ţară, etc. In acelaşi timp trimestrul doi al lui 1961 va marca şi ieşirea pe piaţă a primelor televizoare romîneşti.

Bătălia pentru calitate la nivelul tehnicii mondiale trece ca un flux tonic şi vitalizator prin toate secţiile uzinei. O amploare deosebită cunoaşte în aceste zile mişcarea de inovaţii.

– Care sînt economiile antecalculate la cele 26 de inovaţii acceptate pînă în prezent? – întreb la biroul de inovaţii pe tovarăşul Nicolae Ivan, şeful secţiei matriţerie.

– 112.000 lei.

– Numai?

Nicolae Ivan zîmbeşte. Majoritatea inovaţiilor nu concură atît la economii, cît la îmbunătăţirea calităţii. Iată noua deosebire *calitativă* a propunerilor de inovaţii făcute în ultima perioadă.

Comunistul Nicolae Ivan e şi el inovator. Printre ultimele inovaţii – o sculă pentru injectat tamburul din masă plastică înlocuind presarea aceleiaşi piese din bachelită. In loc de 8 minute – 1 minut. Economii: 55.020 – plus o calitate superioară a piesei.

– Cea mai importantă preocupare, a noastră, a matriţerilor, în aceste zile, este aceea de a găsi soluţii pentru înlocuirea sculelor simple, care se pretează la o singură operaţie, cu scule complexe care pot executa mai multe operaţii în acelaşi timp. De felul în care e concepută şi executată scula depinde şi calitatea pieselor. O execuţie ireproşabilă, o activitate creatoare – acesta e răspunsul nostru la chemarea Partidului.

Toate secţiile „Electronicii" cunosc în aceste zile aceeaşi efervescenţă creatoare. Căutările unor inovatori şi fruntaşi în producţie ca Ilie Răducanu, Vasile Zgureanu, Florica Marinescu, Tiberiu Vătafu, Leonida Teodora sau Nicolae Ivan sînt larg cunoscute în uzină.

O atmosferă plină de căutări insufleţeşte în zilele acestea de primăvară colectivul „Electronicii". După ce Directivele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn privind criteriile întrecerii socialiste în cinstea celei de-a 40-a aniversări de la înfiinţarea Partidului au fost larg dezbătute în toate colectivele uzinei, nici o secţie, nici un om n-a rămas în afara întrecerii care şi-a stabilit ca principal obiectiv calitatea. Mitingul entuziast din uzină, la care s-a dat citire unui plan de măsuri alcătuit pe baza angajamentelor tuturor secţiilor, a însemnat, de fapt, începutul trecerii la bătălia pentru o calitate superioară a aparatelor de radio romîneşti. Bătălia condusă de comunişti prevede o seamă de măsuri concrete. Măsuri pentru ridicarea nivelului performanţelor, măsuri pentru lărgirea sortimentelor, punerea în funcţiune a noilor benzi de montaj pentru asamblarea televizoarelor la cel mai înalt nivel tehnic, lărgirea sortimentelor de semiconductori, îmbunătăţirea aspectului estetic al produselor.

O atenţie deosebită se acordă în planul de măsuri ridicării nivelului de specializare al muncitorilor, tehnicienilor şi inginerilor ce lucrează la noile linii de producţie: tranzistoare, condensatoare şi televizoare. Se vor ţine cursuri speciale, comunicări ale proiectanţilor, conferinţe ştiinţifice în colaborare cu Academia Republicii Populare Romîne, se va organiza un studiu sistematic al tehnologiei celor mai moderne modele de aparate şi piese de radio produse de industriile de peste hotare.

Bătălia pentru calitatea superioară a aparatelor de radio şi televiziune, iată o bătălie nobilă. Spiritul creator, optimismul, seriozitatea şi perseverenţa celor de la „Electronica" ne îndreptăţesc să credem că vor cîştiga şi această mare bătălie pentru calitate în universul vast al undelor de radio.

Toma George MAIORESCU

In secţia de montaj a noilor aparate cu tranzistori

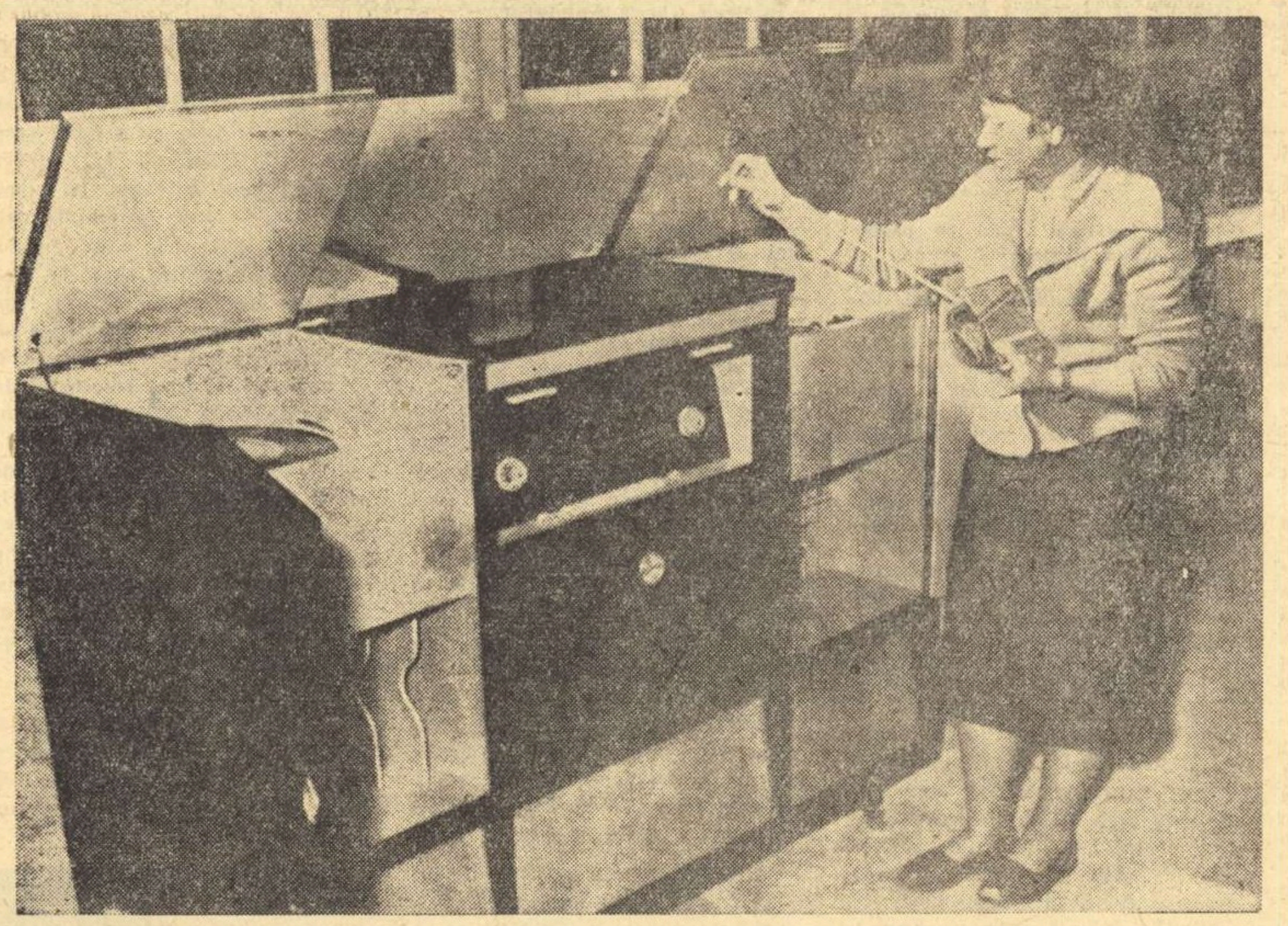

In anul 1961 magazinele noastre vor fi bogat aprovizionate cu noile combine „Electronica"

Judecata de valoare şi rolul educativ al criticii literare

(Urmare din pag. 1)

pronunţă judecăţi de valoare asupra producţiei literare actuale. Dacă cititorul este un „consumator de valori", criticul trebuie să verifice autenticitatea valorilor care sînt puse la dispoziţia cititorului, măsura în care ele corespund unor necesităţi spirituale reale ale acestuia. Numai identificarea de care vorbeam mai sus îi dă criticului posibilitatea să-şi exercite în mod eficient şi funcţia educativă care-i revine.

Din documentele Congresului al III-lea al P.M.R. reiese însemnătatea deosebită pe care-o capătă, în etapa desăvîrşirii construcţiei socialiste, activitatea ideologică — principalul domeniu în care se desfăşoară lupta de clasă. In aceste condiţii, rolul educativ al criticii trebuie să crească. Nu e vorba numai de a *explica* opera literară, de a facilita înţelegerea ei, ci de a stimula în cititor pasiunea pentru nou, repulsia pentru vechi, curajul formulării unor păreri nete, eliberate de orice prejudecăţi. Simţim nevoia de a reveni la pledoaria noastră pentru *pasiune* în critică: pasiune a obiectivităţii, a lucidităţii, a noului autentic; pasiune contagioasă, care să se transmită şi cititorului, sporindu-i receptivitatea şi îndrăzneala, situîndu-l în postura dialogului viu, intens, cu valorile.

Se cere din partea criticului literar de astăzi o contribuţie substanţială în „munca de lichidare a înrîuririi educaţiei burgheze din conştiinţa oamenilor". Cum trebuie privită activitatea lui în această direcţie? Mai întîi, se impune o permanentă preocupare de a combate tot ceea ce ţine de un fel învechit, îngust şi greşit de a concepe literatura. Mai există cititori al căror gust literar, format în şcoala burgheză, cu ajutorul unor manuale propagînd, sub diverse forme, idei nocive, nu s-a eliberat deplin de vechi prejudecăţi. Mai există, de asemenea, cititori care sînt într-o măsură sensibili la unele procedee ale literaturii de proastă calitate, abundent produsă în trecut de autori industrioşi. Se mai pot găsi — desigur ei nu sînt reprezentativi pentru publicul nostru literar — oameni dispuşi să accepte modalităţi artistice de tipul melodramei lacrimogene sau al comediei ieftine, bulevardiere. Pledînd pentru nou, criticul trebuie totodată să combată, în numele majorităţii cititorilor de azi, asemenea rămăşiţe ale unei mentalităţi învechite şi greşite.

Discuţiile critice în jurul fenomenului literar trebuie să ţină mereu seama de acest aspect important. In ultima vreme s-au obţinut, credem, unele rezultate îmbucurătoare. Se observă o îmbogăţire a modalităţilor criticii — o preocupare *publicistică* mai accentuată, efortul de a împleti exegeza literară strictă cu dezbaterea de idei: stabilirea valorii unei cărţi tinde să devină o operaţie *explicită* în toate fazele ei; pledoaria pentru nou, polemica împotriva vechiului au un caracter mai direct. O discuţie cum a fost cea în legătură cu „farsa lirică" „Siciliana" de Aurel Baranga a vădit, la majoritatea participanţilor, o orientare concludentă în acest sens. S-au manifestat şi atitudini apologetice (Sică Alexandrescu, M.R. Paraschivescu); s-au făcut auzite şi voci „neutrale" (Valentin Silvestru care, afirmînd că unui scriitor nu i se pot pretinde numai opere de bună calitate, părea a nega însăşi utilitatea discuţiei); în general, însă, cei care au luat parte la dezbatere au căutat să situeze problemele ridicate de piesa lui Aurel Baranga în contextul larg al actualităţii socialiste. Nu a fost numai o discuţie literară, ci şi o discuţie pe importante teme etice şi cetăţeneşti.

Insemnătatea deosebită pe care o dobîndeşte, în prezent, munca ideologică, reprezintă un îndemn pentru critici de a medita şi asupra altor probleme legate în chip direct de activitatea lor. Ne rezervăm dreptul de a examina, într-un articol viitor, raporturile între critică şi teoria literară, pe de o parte precum şi pe cele între critică şi filozofie, pe de altă parte, căutînd să deducem unele din implicaţiile lor pentru actul critic în condiţiile actuale.

Matei CALINESCU

NICHITA STANESCU

Partidului

Iţi mulţumesc pentru această primăvară
în care glasurile noastre fac să fluture
copacii
şi pentru gîndurile mele care s-au
cristalizat
asemenea quarţului.

Adevărul îmi surîde din fiecare
amintire,
conul de lumină al soarelui aleargă
înaintea mea;
e o scară în trepte, o izbucnire,
la capătul căreia străluceşte o singură
stea.

Autoportret în timp de veghe

Veghez la poarta lumii fără de canate:
aici, ideile, cuvintele noastre, devin adevărate;
iau chipul zvelt al podurilor de beton,
iau trupul suplu-al schelelor de fier,
le-atingi cu auzul şi ele au sunet, au ton,
le izbeşti cu privirea şi ele nu pier,
le pipăi cu trupul, cu sufletul şi vezi că există.
Aici începe lumea nouă, comunistă.
Cuvintele goale, ideile ciunte rămîn afară.
Aer se fac, înnorat; tigvă-ngropată-n nisipuri, de fiară.
Veghez şi sînt drept şi înaltă e umbra mea.
Constelaţia ochilor mei e atrasă de o roşie stea.
Privirile mele sînt drepte, sînt nemişcate.
O, păsările s-ar putea odihni în ele
ca pe nişte ramuri colorate.

Luminiscenţă

Febra cerului noptatic alungeşte-n sus copacii
şi vîrtejuri de miresme din corolele lor suple
printre schelele sticloase, printre zidurile albe
le resfiră, le înclină, le-nteţeşte, le irupe.

Şi un gînd pulsează-n mine decupînd conture repezi:
Numai lumea comunistă a ajuns la frumuseţe!
O, e-un răsărit de stele. Febra lor umană suie
dulci ovaluri de lumină peste umeri, peste feţe.

Clar de inimă

Dragostea pe care ţi-o purtam pe-atunci,
făcea din mine un bărbat aproape frumos.
Mă gîndeam pînă la orizont
şi chiar
izbutisem să mă gîndesc pînă la soare.

Erai atît de subţire şi coama neagră
ţi-o lăsai adînc, peste umeri.
O, cînd vorbeai, glasul tău ucidea fantome
Şi bătaia inimii mele îţi dădea ocol
ca o planetă ce-ntîrzie...

Acum,
cînd întîmplarea binecuvîntată
mi te-aduce în cale,
soarele meu se întunecă
şi cerul şi-arată stelele sticloase
ca să mă gîndesc încordat, dincolo de stele!

Cîntec de lună nouă

Plutitorul lac al lunii
de mercur e, şi coboară
revărsat din înclinarea
cerului prelung, în seară

E mai jos de umeri parcă
şi mai jos de coama neagră
care-o laşi să taie-n două
ceaţa cîmpului, întreagă.

Uite-l, curge peste iarbă,
iarba-n spini metalici trece
şi o să-ţi izbească glezna
c-un fior de cald şi rece.

Şi crescînd, o să ne ţină
nemişcaţi, în largul sclipăt
al mercurului acesta
de tăcere şi de ţipăt.

Dacă-ntind spre tine-o mînă,
pînă la genunchi îmi creşte
apa lui, cu peşti de umbră
mai izbindu-mă hoţeşte.

Dacă las spre tine numai
o privire să se-ndrepte,
luna-mi creşte pîn-la mijloc,
pîn-la piept îşi taie trepte.

Las-o dar s-alerge-n noapte
şi să-i fim, noi doi, catarge.
Nici o piatră n-o sfîşie,
nici un răsărit n-o sparge.

SECERIŞ LA BZENEC

de HORIA LIMAN

În primăvara aceea, nimeni n-a mai semănat. Era pămîntul semănat de nemţi. Cu mine. Pe cîmpiile arate de tancuri şi pe costişele dealurilor înverzite din jurul Bzenecului, patruzeci de hectare de mine cu explozie întîrziată pîndeau ca nişte capcane viclene. Aşa cum îi pîndeau, în vremuri mai îndepărtate, pe bravii ţărani care le grijeau podgoriile, alde contele Proskovsky şi al său urmaş, nu mai puţin hapsînul conte Mognitz. Spiţă teutonă — atunci, sămînţă prusacă — acum. Căutătură de vulpe, rînjet de lup. De parcă fasciştii au fost de cînd au supt laptele mamei.

Fasciştii... La Bzenec, fascişti. La Rehus, fascişti. La Brezova, şi Dobra Voda, şi în Mjava mişunau fasciştii. La Velka nad Velickou aveau întărituri puternice. Şi în jurul Bzenecului, pămîntul rănit acoperea capcanele blestemate : patruzeci de hectare de mine. Le semănaseră fasciştii, cu o răbdare de fiară la pîndă. Lor, celor din Fajnor, din Huska, din Sagat, ce le-a mai rămas, după asemenea semănat? Secerişul, numai secerişul. Răzbătea pînă la ei, bubuitul îndepărtat al tunului şi fremătau de nerăbdare : se apropia secerişul cel roşu.

— Aţi auzit ce au făcut nemţii la Bzenec ? După ce au găsit arme în casa lui Hohna, au decretat starea de asediu şi au percheziţionat tot oraşul. Au prins un partizan sovietic pe nume Ivan şi l-au dus, împreună cu alţi patru bărbaţi şi o femeie, la Gestapo, la Kyjov. După ce i-au torturat, i-au îngropat pe toţi de vii. Acum nu le mai taie urechile şi nu-i mai bagă cu capul în apă clocotindă; îi îngroapă de vii.

Jan Repta scruta desişul pădurii în care se adunaseră oamenii săi. Ar fi vrut să le vadă chipurile, dar lumina palidă a cornului lunii abia de răzbătea printre ramurile potopite de frunzişul primăverii. Numai celor mai apropiaţi le desluşea privirile încremenite între pomeţii ca de piatră. Se înduioşă, la vederea lor — şi tare i-ar fi plăcut să-i prindă în braţele lui vînjoase, să-i sărute pe obrajii osteniţi, umbriţi de bărbile crescute ca o mirişte. Oamenii lui de ispravă! Partizani de nădejde! Cît erau fasciştii de turbaţi în retragere, nu i-au putut îndupleca. A lor era cununa Carpaţilor Mici, ale lor pădurile şi văile de pe la Matejkova şi Klenova, Siroka şi Husti Snoh. Parcă de cînd lumea au trăit prin hăţişurile codrilor.

Cornul lunii dispăru într-o pală de nori şi întunericul deveni mai dens, în tăcerea ferecată a codrului încremenit. Jan Repta îşi aminti de oamenii lui pierduţi prin lagăre de concentrare, la Mauthausen sau la Dachau, de propriul lui frate împuşcat, de oamenii smulşi de ţărani din ghiarele hitleriştilor — şi reluă cu vocea mai dîrză :

— Vă amintiţi de lupta de la Rehus? Am pus şi noi umărul, la eliberarea celor din lagărul de la Senice. Noi l-am căsăpit pe Weiss, vătaful lagărului. Şi azi, sovieticii sînt stăpîni pe Senice. Acum, spre Trencin trebuie să ne îndreptăm privirile. Trupele sovietice şi romîne dau lupte grele cu tancurile naziştilor. Nemţii au fortificaţii puternice, acolo, la Mjava, la Velka nad Velickou. Dar încearcă să pătrundă în munţi dinspre miazăzi, de la Dobra Voda, ca să cadă în flancul a lor noştri. Pînă acum nu le-am îngăduit. Să-i împiedicăm şi de-acum înainte. Dacă nu ajung în munţi, trebuie să dea bătălia de front. Au încercat să reia Vracovul, dar romînii îl ţin cu dinţii. Îi bat pe nemţi cu artileria, cu mitralierele, cu aruncătoarele de mine. Sînt luptători foarte buni. Şi sovieticii îi laudă. Au spart frontul la Rohatec şi Hodonin şi i-au pus pe fugă pînă în pădurea din marginea Vracovului. Acum împing spre apus, între Strazovice şi Bzenec. E un cleşte mare care se strînge mereu. Dacă le sparg măselele nemţilor, se duce dracului şi frontul de la Brno. Sarcina noastră este să menţinem cu orice preţ legătura cu cei de la Bzenec şi împreună, slovaci şi moravi, să ţinem munţii cu foc concentrat. Planul, îl cunoaşteţi. Pe poziţii !

Un foşnet prelung, ca şi cum o pală de vînt ar fi bătut pădurea, răspunse comandantului. Departe, văzduhul vuia de clocotul exploziilor. De odată, o pălălaie roşie-vineţie zvîcni deasupra desişurilor învăluite-n beznă.

— Se-ncinge hora dracului, se auzi o voce şuierată şi-i răspunse un rîs înfundat.

Partizanii se furişară grabnic printre copaci, înşiruindu-se pe cărările tăinuite. Liniştea se risipise însă, odată cu vîlvătaia izbucnită spre cer, peste codri. Acum, totul era freamăt, furtună, vuiet ce se lăţea neostoit din zare în zare, însufleţindu-le. Un bărbat înalt, noduros ca un ciot de stejar, alergă gîfîind spre comandant:

— Se bat la Strazovice, Jan. Nemţii trag cu tunurile din castel şi romînii atacă dinspre miazăzi.

Repta îl apucă de braţ şi, ca şi cum gîndurile i s-ar fi concentrat în degetele osoase, îl strînse cu putere.

— Bine, Zdenek, foarte bine. Trebuie să ajungi neapărat la Bzenec. Vlasta să-i vestească pe ai noştri, cei din Brezova. Consemnul: „Nimeni nu mai rămîne acasă!" Lupii trebuie loviţi din toate părţile. Înaintarea romînilor înseamnă viaţa noastră.

Dinspre Strazovice şi Kyjov, Mistrin şi Nenkovice — taifunul creştea clipă cu clipă. Obuzele şi minele se spărgeau în văzduh şi pe pămînt, răbufneau în pădurile de pe colnice cu un urlet asurzitor. Romînii înaintau cu greu, sîngerînd pentru fiecare petec de pămînt, răzbătînd printre exploziile minelor semănate de nemţi. În gara Bzenec, vînătoarea de lupi a fost mai grea. Apoi duşmanul s-a refugiat pe coline, printre vii, căzînd în propriile sale cîmpuri de mine. Partizanii nu se mai deosebeau de ostaşii romîni. Chipuri încleiate de sînge şi ţărînă. Femei, bărbaţi, partizani moravi şi soldaţi romîni se tîrîiau printre case şi vii, la vînătoare de fascişti. Zile şi nopţi la rînd, într-o încleştare nepotolită. Abia după nouă zile, cînd cleştele s-a strîns fără cruţare, naziştii s-au opintit către Vekos şi Kyjov, într-o încercare supremă de a stăvili atacul. Dar nu mai erau o haită de lupi, ci nişte şobolani fugăriţi din toate părţile.

Se aflau prin fundăturile munţilor, cînd oamenii lui Jan Repta s-au adunat în jurul unui foc cu flăcări vesele, străduindu-se să aline durerile ostaşilor răniţi.

— Vorbim două limbi cu totul deosebite, observă surîzînd cu duioşie Zdenek, dar ne înţelegem de minune. Sînt de-ai noştri.

— Al dracului seceriş a fost, răspunse un caporal romîn. Seceriş de primăvară...

Pe valea rîului Nitra (Slovacia)

VITEZSLAV NEZVAL

Balada speranţei

Eu nu mă risipesc pe-alei stinghere,
Nu-mi îmbîcsesc prin săli de teatru timpul!
Eu sînt clarvăzătorul! Lume veche,
Vulcanii îţi vor zdruncina Olimpul.
Credeţi că forţa noastră veţi opri-o ?
Vom trece peste frîne, semafoare,
E totul pregătit de multă vreme,
Privirile s-au adîncit mai clare.

Temeţi-vă! Mînia proletară
Nu v-a izbit a uşilor canaturi
Şi voi cu pulbere-ndopaţi cartuşe,
Sudoripaţi înspăimîntat în paturi.
Greoaie păsări frînte-n zboruri joase,
Voi jalnic presimţiţi furtuna-n zare,
Dar noi, avizi de fulgeru-noirii,
Privirile le vom sui mai clare.

Rămîne doar o dîră de cenuşă
Din voi, o umbră despicată-n două,
Puteţi schimba şi alte măşti, puterea
Pe drept ni se cuvine numai nouă.
Gingaşi, cutezători prin fapte,
Noi ducem lumea către mîine,
Stăpîni ai munţilor de fier, cărbune
Şi-al proaspătului miez de pîine.

Ieşim cu soarele în marş, alături,
În bluze colorate-albastru tare
Şi oamenii se-ncolonează-n rînduri,
În ochi li se aprind lumini mai clare.
Vom reclădi pămîntul, fără ordin,
Vom face tot ce e de trebuinţă
Şi oamenii îşi vor deschide ochii,
Slujind cea mai înaltă conştiinţă.

Inima mea

Parcă s-a zgîrcit în piept un pumn străin.
Sub un cer imens şi dur, pustiu.
Inimă, inevitabilul declin,
Clatină necruţătorul : prea tîrziu.

Munţi de treburi mă aşteaptă-n univers,
Trebuie să zvîrl mănuşa, să-i provoc
Pe duşmani. Dar inima îmi bate şters,
Sincopat, şi cu greşeli din loc în loc.

Inimă, mai ai de pus pe foi peceţi!
Palidă, spre ţărm de pat te tragi...
Nu-ţi îngădui pe duşmani să îi desfeţi,
Întristînd tovarăşii de arme, dragi.

Vezi tu, viaţa un bilet comun ne-a dat.
Cine-i mai în vîrstă, mai bolnav acum ?
Tunetul orchestrei, reîmprospătat,
Vreau să ne găsească pe acelaşi drum.

În romîneşte de GRIGORE HAGIU

Discuţii la Atena

Însemnări

de IOAN GRIGORESCU

Ceva ne leagă. O prietenie care durează de secole, o simpatie reciprocă între popoarele noastre, o nestăvilită căldură întotdeauna evidentă atunci cînd am avut prilejul să ne apropiem de acei oameni simpli în inimile cărara în ciuda propagandei oficiale, ni se păstrează sentimente de profundă afecţiune.

Într-o dimineaţă, căutam să surprind imaginea Acropolei profilată undeva în depărtare pe cerul senin, atît de redusă de distanţă încît întreaga ei panoramă pătrundea în obiectivul fotografic strecurîndu-se printre două din giganticele coloane ale templului lui Zeus.

Cîţiva muncitori pietrari care cioplеau în nişte blocuri de marmoră de Paros fragmente de coloane şi capiteluri pentru lucrările de reconstituire a templului, mi-au strigat văzîndu-mă că îi fotografiez :

— Deutsch ? Deutsch ?...

— Ohi, ohi... Rumanos... Rumania...

— A ! — au exclamat ei lăsîndu-şi dălţile şi ciocanele şi înconjurîndu-mă. — Rumania ?... Constanţa, Brăila, muncare kirios, berechet muncare ! Galaţi kirios, ei, Dunavis, Dunărea, kirios ! — şi, cu latul palmei făceau de-a curmezişul pîntecelor gestul caracteristic pe care îl însoţeau cu un rîs plin de seninătate.

Am avut prilejul să ascult la Atena, în casa unui excelent folclorist grec, o sută de cîntece de emigraţie greceşti. Triste, cu unduirile meridionale caracteristice, pline de o melodicitate răscolitoare, nouăzeci şi nouă din aceste cîntece, ascultate unul după altul, puteau stoarce lacrimi pînă şi din piatra seacă a Parnasului. Erau strigate de deznădejde, jurăminte cutremurătoare faţă de mamă şi patrie, tînguiri pline de alean după frumosul pămînt al ţării îndepărtate. Şi între toate acestea, unul singur cu accente de voioşie, unul singur cu o rază de lumină, cîntec vechi, aproape bătrînesc, „cîntecul lui Rovas" care decenii întregi a tulburat nostalgia, smulsă din rărunchii emigranţilor greci şi aşternută pe miraculoasele benzi de magnetofon ale prietenului meu folclorist din Atena : „Pigeno sti Rumania! Pigeno sti Rumania!" („Plec în Romînia! Plec în Romînia!").

Şi, într-o lună de zile am văzut şase mii de greci venind în Romînia!... Nu în cea geografică, nu trecînd frontiere ci, pur şi simplu, păşind pragul sălii Parnassos din centrul Atenei unde poposiseră ţăranii lui Baba şi Camil Resu prinşi pe pereţii primei expoziţii de artă plastică contemporană romînească, printre peisajele campestre ale lui Lucian Grigorescu şi florile lui Ghiaţă, muncitorii lui Jalea şi fetele lui Medrea, portretele lui Ciucurenco, plutaşii de pe Bistriţa ai lui Szöni, oamenii de bronz ai lui Irimescu şi alte cîteva zeci de picturi şi sculpturi trimise de artiştii noştri la Atena, o dată cu mesajul lor călduros de prietenie.

Şase mii de greci au trecut în răstimp de 25 de zile prin dreptul acestei ferestre deschisă spre frumuseţile ţării noastre şi spre inima poporului romîn. Mulţi dintre aceştia şi-au repetat vizita de cîte, două, trei ori, iar decanul de vîrstă al pictorilor greci, excelentul maestru al penelului, academicianul Thomopoulos ne-a trecut pragul expoziţiei de nu mai puţin de cinci ori. L-am văzut în faţa pînzelor pictorilor noştri oprit în mijlocul discipolilor săi de la Bellearte din Atena cărora le recomanda cu căldură operele artiştilor romîni. „Ceea ce îmi place în primul rînd în expoziţia voastră, ne-a declarat el, este virilitatea artistică a acestor creatori, maturitatea lor în stăpînirea mijloacelor de expresie, legătura fermă cu pămîntul, cu viaţa în mijlocul căreia ei trăiesc".

I-am văzut păşindu-ne pragul, unii sfioşi, alţii cu o vădită neîncredere, cîţiva chiar cu o grimasă de scepticism ori de dispreţ. I-am urmărit de la o pînză la alta, de la o operă sculpturală la alta. După primele minute, de fiecare dată, se încălcau normele clasice ale comportării muzeale, nu se mai vorbea în şoaptă, nu se mai călca pe vîrfuri iar, la ieşire, nu se mai aborda surîsul de complezenţă acordat gazdelor după o privire fugară aruncată într-o expoziţie, din snobism ori din obişnuinţă. Mulţi dintre aceştia făceau calea întoarsă aducîndu-şi prietenii şi cunoştinţele sau se opreau îndelung asupra paginilor din cartea de aur a expoziţiei dîndu-şi frîu liber sentimentelor. Dl. Tsouklos preşedintele Uniunii Artiştilor plastici greci a ţinut să remarce: „Expoziţia artelor plastice contemporane romîneşti, deschisă la Atena, rămîne pentru mine una din cele mai bune expoziţii pe care le-am putut vedea la Atena în ultimul timp".

Lucrul cel mai uluitor pentru cei ce luau pentru prima dată contact cu artele noastre plastice contemporane devenea, fără îndoială faptul că imensa majoritate a lucrărilor expuse în sala Parnassos, au fost create de artiştii noştri în anii de după eliberare, în anii puterii populare. Pentru cei neavizaţi era aproape neverosimilă o înflorire atît de bună a artelor într-o ţară despre care autorităţile nu ţin de loc să se ştie prea multe. Excelentul sculptor grec Nicolaidis, creatorul unei remarcabile serii de sculpturi închinate luptei poporului grec pentru eliberarea de sub jugul fascist, pictorul şi sculptorul Tombros, pictorul Kanas ca şi pictorul Gheorghiadis, unul din cei mai reprezentativi artişti ai Greciei contemporane, ne-au făcut cinstea de a ne invita în atelierele lor de creaţie şi de a ne arăta operele lor. Pictorul Gheorghiadis mi-a spus : „Artiştii romîni se exprimă într-o formă atît de umanitară încît găsesc răsunet direct în sufletul nostru reuşind să ne devină prieteni şi să-i simţim ai noştri. Se vede clar că artiştii aceştia nu îşi înşeală societatea, n-o trădează şi nu-şi renegă credinţele. Ei sînt purtătorii sentimentelor şi ai vieţii patriei lor, şi poporului din mijlocul căruia s-au ridicat".

Prietenie, prietenie, prietenie : acesta a fost cuvîntul repetat de sute de ori în însemnările care au umplut paginile cărţii de aur a expoziţiei noastre de la Atena. Cuvîntul a fost scris în greacă, în turcă, în engleză, în franceză şi deseori în romînă de către cei ce, vizitîndu-ne cîndva ţara, şi cunoscînd sufletul poporului nostru încă mai de mult, veneau în sala de la Parnassos cu sentimente nostalgice, dar şi de bucurie, pe care nu ţineau să şi le ascundă.

L-am văzut pe Iannis Ritsos, poetul veşnic tînăr, vulcanic în creaţie dar sfios ca un adolescent în viaţa de fiecare zi, grozav de preocupat deoarece găsise un editor care să-i tipărească opera poetică strînsă în patru volume. L-am mai văzut pe excelentul prozator Mirivilis pe care într-o seară l-am putut asculta vorbind unei asistenţe numeroase despre ultimul său drum în Romînia şi despre creaţia lui Mihail Sadoveanu. Am văzut-o pe Dido Sotiriu, scriitoarea care îl găzduieşte în casa ei pe fiul lui Nikos Beloiannis, un băieţaş de vreo nouă ani născut într-o închisoare şi am putut-o bucura cu vestea că peste puţin timp îi va apărea în limba romînă romanul „Morţii aşteaptă" Şi mulţi, mulţi alţi prieteni ai ţării noastre. M-au invitat la seratele lor amicale cu vin bun dar cumpătat, de Rodos şi cu nesfîrşite probleme de discutat, la mesele lor mai modeste ori mai îmbelşugate ca pentru prieteni, în mijlocul familiilor lor.

Într-un mic birt atenian l-am cunoscut mai bine pe scriitorul şi publicistul Kostas Birka, autorul unei vaste lucrări închinate epopeii poporului grec în lupta lui pentru eliberarea de sub fascism. Fiu de macedonean, înalt, stors de oboseală, dar inepuizabil, locuia singur într-o cameră studenţească, mai mult decît modestă. Era veşnic obosit pentru că toată ziua bătea străzile ciocănind pe la uşile oamenilor şi prezentîndu-le cartea sa cu invitaţia de a i-o cumpăra. I-o cumpărau destui oameni dar tot săraci, din aceia care n-aveau niciodată bani pentru o carte. Şi le-o lăsa în rate aşa că, pentru fiecare volum vîndut, trebuia să vină de trei-patru ori plus drumul la editorul inimos pentru a-i vărsa banii încasaţi cu ţîrîiala pe o carte nesprijinită de oficialităţi. Mă gîndeam, văzîndu-l cum se zbate, la interioarele colegilor mei de breaslă de la Bucureşti, la tirajele editurilor noastre, la confortabilele case de creaţie deschise prin fostele castele regale. Iar el îmi spunea: — Cunosc pe unul, de aici, de la noi, scriitor mare cu maşină, cu vilă, cu bani berechet. O dată, într-un moment de sinceritate mi-a spus: Colega, învaţă de la mine: Eu am în sertarul biroului meu două scufii. Una neagră, alta roşie. Dacă văd intrîndu-mi pe uşă pe unul pe care îl ştiu a fi comunist, îmi pun repede pe cap scufia roşie, sau dacă, după el intră un altul, îmi scot scufia şi mi-o pun pe cea neagră. Ei, vezi? Asta-i secretul!

— Şi dumneata?

— Eu? Eu am doar şapca asta ponosită, iar culoarea nu mi-o pun pe frunte ci, o păstrez aici, în piept, unde nu se schimbă aşa de uşor. Şi n-am de ce mă plînge!

Lecţie despre teatrul antic, în amfi teatrul lui Dionis.

REVISTA presei străine

LES LETTRES françaises

Romancierul ecuadorian Jorge Icaza a acordat revistei „Lettres françaises" (2 martie) un interviu din care spicuim cîteva pagini :

„Oraşul meu natal — a spus Jorge Icaza este situat în Anzii Cordilieri, la o înălţime de 2.800 de metri. În oraşul Quito, soarele străluceşte cu o intensitate extraordinară, ceea ce face să apară mai întunecate siluetele munţilor şi platoul înalt. Vorbind despre oraşul meu, trebuie pomenit şi peisajul înconjurător, cîmpurile care intră pînă în oraş, pe versantele dealurilor, în curţile din spatele caselor. De aceea Quito are un miros de porumb şi portocali, care se amestecă cu mirosul trist de sudoare al muncitorilor indieni. Pe bulevardele moderne ale acestui oraş cu peste 400.000 de locuitori, ca şi pe străduţele întortochiate din epoca colonială, întîlneşti indieni şi metişi".

Vorbind despre situaţia indienilor în Ecuador, romancierul spune : „Ei reprezintă cam 40% din populaţia ţării. Încă nu s-a făcut o statistică, poate tocmai ca să nu apară atît de evidentă această realitate. Pe teritoriul ţării existau diferite rase în urma cuceririi spaniole, cît şi datorită imigraţiei dinaintea descoperirii Americii. În afară de populaţia Shiris din regiunea Quito, despre care v-am vorbit, în fiecare provincie mai existau ayllus, care mai tîrziu, în epoca quichuas s-au contopit cu incaşii.

Indianul, aşa cum l-am înfăţişat în cărţile mele, are la dispoziţia sa doar platoul înalt şi pămînturile cele mai aride din Cordilieri. Aci îşi construieşte coliba sa primitivă şi săracă, aci îşi aduce familia şi-şi petrece viaţa trudind pentru stăpînii pămînturilor Ecuadorului — douăzeci, treizeci de familii de mari proprietari. La oraş, indienii sînt folosiţi deobicei ca personal de serviciu şi trăiesc în locurile cele mai mizere : în curţile interioare ale caselor vechi, în gangurile imobilelor părăsite, prin preajma mînăstirilor sau a bisericilor. Cîteodată ei evoluează şi se asimilează — e ceea ce numim noi acholamiento. Fenomenul n-a fost încă studiat de sociologia americană ; dar literatura a produs numeroase exemple pe această temă"

Scriitorul a vorbit şi despre acţiuni de revoltă ale indienilor împotriva latifundiarilor : „Am asistat la două răscoale ale indienilor. Una, care s-ar putea numi regională, a avut loc pe hacienda (domeniul unchiului meu Enrique), cînd indienii s-au ridicat împotriva unui vechil sălbatic care-i chinuise ani de zile pe ţăranii din Chaquarpata. A trebuit să intervină preotul ca vechilul să nu fie ucis. A doua revoltă, care a avut loc în provinciile Canar şi Azuaru, a neliniştit întreaga ţară de-a lungul anilor 1928—30. Ţăranii, care ocupaseră drumurile de acces, au fost împrăştiaţi de armată cu puşti şi mitraliere. Au fost mulţi morţi şi răniţi printre indieni. Ziarele au relatat, bineînţeles, cazul în felul lor, arătînd că indienii sînt nişte barbari, nişte criminali iar conducătorii politici şi militari ai ţării nişte meluşei blînzi..."

Jorge Icaza a vorbit şi despre mişcarea literară din patria sa : „Există o realitate a Americii Latine care începe să se contureze în preajma anilor 30. Cînd am încercat să explic literatura contemporană a Ecuadorului am observat că cele trei grupuri în care se constituiseră scriitorii din generaţia mea corespundeau unui număr de trei regiuni geografice : „grupul celor de pe coastă" reunind pe Joaquin Gallegos Lara, Enrique Gil Gilbert şi Demetrio Aguilera Malta, care au publicat în colaborare prima lor carte, „Cei ce se duc" (1930) ; apoi „grupul din Sierra" din care făceam şi eu parte alături de Humberto Salvador şi Jorge Fernandez ; în sfîrşit „grupul din Sud" constituit de G. Humberto Mata, Angel Feliciano Rojas şi Alfonso Cuesta. În elaborarea operei lor, aceste trei grupuri au folosit un material extrem de variat, după cum îl oferă peisajul, oamenii, economia şi condiţiile diferite din provinciile respective. Pe coastă, întîlnim locuinţe lacustre, mlaştină, febra pădurilor, moartea pîndind la tot pasul, animale sălbatice, dar şi aroma de cacao, banane şi ananas, exuberanţa tropicală şi violenţa temperamentului. În Sierra (lanţul muntos — n.t.) se află indieni, colibe, văile cu cîmpuri de porumb, de orz, de cartofi ; e frig şi vîntul şuieră în fiece noapte. În Sud se află platoul înalt cu oamenii săi singuratici. Şi totuşi, în ciuda acestor diferenţe ţinînd de geografie, aceste trei grupuri au dovedit un spirit comun, au răspîndit acelaşi mesaj de revoltă şi de sete de dreptate socială. Ca de altfel toate grupurile apărute în ţările Americii Latine. Aceste opere de revoltă, denunţînd cu violenţă injustiţia, ne unesc pe noi, toţi scriitorii hispano-americani, care considerăm că America Latină este „unită în spirit şi sînge".

New York Herald Tribune

„A dispărut meşteşugul"?

Sub acest titlu, criticul american John Crosby publică în ziarul „New York Herald Tribune" un interesant articol în care analizează unele probleme acute ale dramaturgiei occidentale în general, şi ale celei americane, în special.

«Din Londra aflăm dintr-o recenzie de ziar că meşteşugul „a dispărut" din piese. Marile succese teatrale au prea puţine puncte de asemănare, în afară de faptul că ele nu sînt bine scrise; aci există o repulsie faţă de abilitate, se întoarce spatele obişnuitelor convenţionalităţi scenice.

Tot din Londra, Dwight Mac Donald, criticul cinematografic al revistei „Esquire" relatează că o mişcare aproape similară îşi croieşte drum şi în cinematografie. — continuă John Crosby. Într-un cuvînt jos cu piesele searbăde dar scrise abil!, meşteşugăreşte, trăiască cele adevărate. Marile succese convenţionale sprijinite de cluburile particulare, ca de pildă „Tenderloin" continuă să atragă spectatori cu feţe împietrite care plătesc banii la intrare şi stau nemişcaţi.

Părerea mea este că ne găsim nu atît în faţa unei revolte împotriva pieselor sau a filmelor abil concepute, cît împotriva pieselor artizanale şi lipsite de conţinut...

Am convingerea — continuă Crosby — că la noi în America s-a format un grup profesional de dramaturgi, regizori, directori de scenă şi actori care vin în contact numai unii cu alţii, îşi frecventează reciproc cocteilurile, şi încep să vorbească o limbă aparte, oarecum convenţională. Din această „colaborare" rezultă astfel de piese ca „Do Re Mi", în care personajele nu seamănă a oameni, situaţiile sînt identice cu cele existente în alte piese, fără prea multă legătură cu viaţa, dialogul este pur şi simplu dialog iar nu vorbire omenească.

Pe scurt, ceea ce Shelagh Delaney (autoare progresistă engleză — n. r.) nu cunoaşte din meşteşugul dramaturgului, ea suplineşte cu vîrf şi îndesat prin cunoaşterea oamenilor despre care scrie. Personajele ei te interesează, în vreme ce eroii din „Toys in the Attic" („Jucării la mansardă") nu fac doi bani. Şi această piesă n-a avut succes la Londra.

De mult timp am fost de părere că scriitorii noştri sînt îngrozitor de depărtaţi de oamenii despre care scriu. În anii '30 noi l-am avut pe John Steinbeck care a scris „Fructele mîniei", pe un subiect din viaţa muncitorilor sezonieri. Dar Steinbeck a trăit împreună cu muncitorii sezonieri şi a cunoscut nu numai viaţa, dar şi ritmul, atitudinea, mirosul şi înfăţişarea oamenilor pe care i-a descris.

Această separare a scriitorilor de oameni are loc în toate domeniile literare, dar cred că în teatru şi cinematografie ea este mai mare decît în oricare altul. Lumea teatrală este o lume îngrozitor de restrînsă şi se pare că ea creează piese pentru uz personal iar nu pentru publicul „vulgar" care cumpără bilete.

Editorialul din luna februarie al revistei „Theater Arts" este semnat de George Spelvin, (un pseudonim probabil al lui John Chapman, criticul dramatic de la „The News"), în care autorul se arată foarte irascibil faţă de oricine îndrăzneşte să-şi exprime în presă părerea despre o piesă, dacă nu este recenzent dramatic. Spelvin foloseşte necontenit expresia „părerea oficială"... Dar eu cred că teatrul are nevoie nu atît de experţi cît de prospeţime, de o Willa Cather sau de un Sinclair Lewis, proaspăt veniţi din preerii, care n-au luat niciodată masa la Sardi şi nici măcar nu ştiu unde se află acest local. Nu vom putea găsi prea multă prospeţime printre cei care cinează la Sardi, noapte de noapte. Aceştia sînt prea graşi, prea bogaţi, prea izolaţi, prea sectari, prea leneşi şi — probabil — prea bătrîni».

De vorbă cu PETRUS BROVKA

(Urmare din pag. 1)

aceste literaturi, cu atît mai mult cu cît ei sînt apreciaţi la noi pentru capacitatea multilaterală de a aprecia valori extrem de diverse.

După părerea mea ar fi bine să se organizeze brigăzi interunionale de scriitori sovietici care să viziteze Romînia, astfel încît legăturile prieteneşti să se facă şi direct. Deasemenea consider că ar fi bine ca grupurile de scriitori romîni care vizitează Uniunea Sovietică, să fie invitaţi în diferite regiuni, pentru ca să cunoască oamenii, locurile, natura şi să înţeleagă din aceasta mai bine literaturile naţionale.

— Şi acum, la despărţire, cîteva impresii din ţara noastră.

— Ţin să subliniez că şi la prima mea vizită, făcută acum nouă ani în patria d-voastră, m-a impresionat în mod deosebit poporul romîn, sufletul său ospitalier, sensibil, deschis pentru artă şi muzică. Atunci încă am constatat marele entuziasm cu care poporul eliberat pornise pe drumul construcţiei. Acest entuziasm este astăzi şi mai puternic şi rezultatele lui se văd la tot pasul. Bucureştiul mi se pare de nerecunoscut. Periferiile au devenit cartiere uriaşe. Am fost bucuros să văd vigoarea cu care tineretul îşi clădeşte o nouă viaţă.

M-am bucurat, de asemeni, să întîlnesc printre scriitori cunoştinţe vechi şi sînt încredinţat că ne vom revedea din nou, fie la Bucureşti, fie la Moscova sau la Minsk şi întotdeauna cu aceleaşi sentimente bune şi frăţeşti.

Mioara CREMENE

Palma lui „HERCULES"

haralamb zincă

Crescuse înalt, voinic, spătos. La optsprezece ani cît avea în anul acela de război, ridica ușor piese de zeci de kilograme, cărîndu-le ca pe niște jucării dintr-un atelier într-altul. De altfel, pentru treaba asta și fusese angajat. Oamenii se minunau de forța lui și exclamau: „E un Hercules!" Apoi se întrebau: „De unde atîta putere la flăcăul ăsta?" Unii, mai răutăcioși din fire sau, cine știe, poate chiar proști din fire, se grăbeau să răspundă: „Așa-s copiii din flori!" De fapt, ei nu țineau decît să-i amintească lui „Hercules", că-i un bastard, un om ivit pe lume altfel decît toți ceilalți. Mai trăgeau nădejdea să-l vadă mîniindu-se și aruncînd cît colo piesele grele. Dar „Hercules", ca și cînd n-ar fi auzit nimic, își vedea mai departe de ale lui... Căra fără contenire. Ceea ce l-a și făcut pe patron să declare cu satisfacție: „Domnilor, vă dați seama, băiatul acesta are într-însul ceva de macara". Intr-adevăr, „Hercules" asemenea unui mecanism bine pus la punct, nu se oprea nici o clipă din lucru; nu se odihnea, nu vorbea, nu mînca. Părea că nimic nu-l poate scoate din tăcerea lui adîncă. Iar atunci cînd îi era dat să audă în spatele său vorbele: „Macaraua! Tace ca mutu'!" nu se supăra. Ba dimpotrivă, fața i se destindea într-un surîs blajin, îngăduitor. S-ar fi putut spune că dintr-odată i s-a făcut milă de semenii săi. „Uitați-vă la dînsul, se hlizește ca ‚prostu'!" Dar el nu „se hlizea ca prostu'". Avea doar o față de copil cuminte, care nu se potrivea deloc cu statura și robustețea sa. Iar unii îi înțelegeau greșit surîsu-i copilăresc și naiv.

Intr-una din zile, ieșind din curtea uzinei după terminarea lucrului, se auzi strigat. Se opri uimit. „O fată!" N-avusese niciodată de-a face cu ele... Și, de îndată, uimirii i se adăugă un sentiment de stinghereală.

— Hei, măi „Hercule"!

Pe fata asta scundă, care salahorea la turnătorie, o cunoștea doar din vedere. Se întrebă îngrijorat: „Ce vrea de la mine?"

— Mă știi, nu-i așa? fură primele ei cuvinte.

— Da..

Ea abia auzi vocea lui stinsă.

— Știi și cum mă cheamă?

— Da... parcă Iulia.

— Aha! Iulia... zîmbi arătîndu-se încîntată de cunoștințele lui „Hercule". Apoi, pe neașteptate, îi propuse: N-ai vrea să mă conduci un pic?

— Te conduc, consimți el roșind. De ce să nu te conduc?

Se însera. Pe cer cîteva stele se grăbiră să răsară. Dar cei doi nu le zăriră. Mergeau alături — el înalt și voinic, ea scundă și firavă. Păreau amîndoi copleșiți de o povară fără seamăn de grea. In răstimpuri se iscodeau cu coada ochiului. Ceva mai tîrziu, Iulia observă pe fruntea lui broboane de sudoare și se bucură în taină. Deschise vorba:

— Spun oamenii că tu taci... că taci ca mutu' De ce „Hercule", de ce taci?

— Păi... ce să vorbesc? n-am ce vorbi.

— „Hercule", da' de ce oamenii îți spun bastard?

— Pentru că-s proști.

— „Hercule", da' ce-i aia bastard?

— Un copil din flori.

— Și tu... ești... din flori?

— Dacă dragostea se poate numi floare, eu dintr-o floare ca asta m-am născut.

Fetei îi plăcu răspunsul și, fără să vrea, mîna ei lovi mîna lui. Și tot fără să vrea, ea îl apucă de mînă și exclamă:

— Vai, ce mînă mare ai!

El și-o retrase parcă stînjenit de ceva. De fapt, se simțea bine în tovărășia fetei.

— Și ai tăi, continuă Iulia... știi de ei? Ai tată... sau poate mamă?..

— Nu știu

— Cum așa, nu știi?

— Uite așa... După ce m-am născut, mama a făcut din mine un pachet. Pachetul l-a lăsat lîngă un gard, iar ea a fugit, adică m-a părăsit. Mie nu mi-a plăcut în pachet și am început să țip și să plîng. Un gardian m-a auzit. Dumnealui m-a dus la poliție, mi s-a dresat un proces-verbal și așa am ajuns la orfelinat.

Iulia se opri și-și ridică privirile. Atunci „Hercules" descoperi în ochii ei strălucirea lacrimilor și spuse speriat:

— Nu..., nu.. te rog.., nu trebuie...

Fata ar fi vrut să-l întrebe cum de-a putut să povestească totul cu atîta indiferență, de parcă n-ar fi povestit despre viața lui, ci a altcuiva. Ar mai fi vrut să-l întrebe cum de-a crescut atît de mare și voinic, dar se fîstîci și rosti alte cuvinte, abia stăpînindu-și tulburarea:

— Să-mi dai să-ți cos nasturele la cămașă.

— Lasă, fată, mi-l cos singur.

— Atunci să-mi dai să-ți spăl cămașa.

— Vai, Iulia... nu trebuie.. o spăl eu singur.

Se despărțiră în seara aceea de primăvară de parcă s-ar fi cunoscut de cînd lumea.

A doua zi, la uzină, cineva îndrăzni să strige în auzul tuturora:

— Bravo, „Hercule", ți-a venit și ție rîndul să faci copii din flori! Crezi că nu te-am văzut? Fată drăguță, Iulia!

„Hercules" se opri brusc din drumul său. Lăsă încet la picioare greutatea din brațe. Apoi, tot încet, dar palid la față, se apropie... Ridică mîna... Nimeni nu încercă să-l oprească; știau că are dreptate. Și pentru întîia oară în viața sa, lovi. Palma răsună ca un pocnet sec de armă. Își reluă lucrul la fel de calm ca și înainte. Totuși, își dădu repede seama că nu mai era atît de stăpîn pe mișcările sale: ceva se frînsese în sufletul său. Aproape după fiecare „transport" se oprea și-și cerceta palma ca pe un lucru străin, neplăcut. Palma îl ardea. Neliniștit, se apuca să caute cu privirile omul pe care-l lovise; nu izbutea însă să-l găsească. Ziua de muncă trecu greu. Niciodată nu așteptase cu o nerăbdare mai mare șuierul sirenei. Și cînd, în sfîrșit, îl auzi, porni în grabă spre poartă. Iulia îl aștepta. O zări de departe. Ea auzise de cele petrecute și alergă bucuroasă în întîmpinarea lui:

— Mă conduci și astăzi, Hercule?

Răspunse afirmativ, fără vlagă, printr-un semn al capului. Palma continua să-l ardă, iar tristețea să-i apese sufletul.

O apucară pe același drum. Inserase, dar cerul nu mai era senin ca-n ajun. Adia însă un vînt cald, de primăvară. Ajunseră, după un timp, în dreptul unei grădinițe. Iulia îl luă de mînă și-l trase către o bancă mai ferită. Se așezară și ea se lipi toată de dînsul, iar „Hercules" instinctiv, întinse brațul și-i cuprinse umerii firavi. Simți atunci cum inima i se zbate în piept nefiresc de tare și zbaterea asta îi plăcu. Apoi mai simți o amețeală necunoscută încă și se lăsă în voia ei. Ceva mai tîrziu se pomeni mîngîind-o. Iși petrecea duios degetele-i mari prin părul negru și des, și ea nu se împotrivea: stătea lipită cuminte de pieptul său, cu ochii închiși, visătoare. Apoi, palma lui alunecă în neștire pe sînul fetei și, la atingerea aceasta, ea deschise ochii, scînci ca un copil și-i închise repede înapoi.

O senzație nouă puse atunci stăpînire pe el, dar, după un timp, amintindu-și parcă de ceva, își trase repede mîna. Iulia tresări și-l văzu cercetîndu-și palma. Simțind privirile întrebătoare ale fetei, el zise:

— Știi, Iulia..

Nu-l lăsă să termine. Știa ce vroia să spună — pentru întîia oară cu palma aceea lovise, pentru întîia oară cu palma aceea mîngîiase. Ii luă încet mîna, îi sărută palma, apoi o lipi de obrazul ei fierbinte și închise iarăși ochii coborînd împreună cu el într-o lume pe care abia acum începeau s-o descopere.

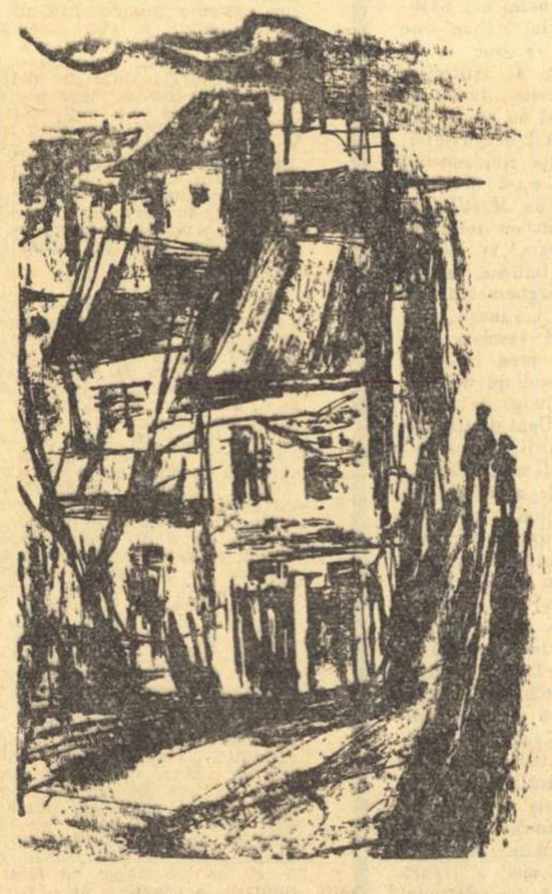

Desen de MIHU VULCANESCU

Desen de LUCIAN POPA

Bani cu împrumut

petre sălcudeanu

După ce închise ușa în urma lui, Vasilea Nuțului se opri pe prag, își pipăi buzunarul din dreptul inimii, apoi, ștergîndu-și borurile pălăriei cu mîneca de la haină, zîmbi sfios ca și cum și-ar fi luat rămas bun de la un om ce-i făcuse un neprețuit dar. In încăperea pe care de-abia o părăsise se auzea încă zarva colectiviștilor, potolită din cînd în cînd de vocea contabilului, care rostea cu un timbru egal numele oamenilor și suma de bani ce se cuvenea fiecăruia pentru zilele muncă. Munca lui, a lui Vasilea Nuțului era acolo în buzunarul de la piept, îi înfoia haina neagră de postav.

— Mă Vasile, ce te faci cu atîta bănet, mă? îi zise în treacăt cineva și, la spusele omului, Vasile, temător, își pipăi iar banii, înghițind în sec ca să-și umezească cerul gurii uscat și amărui de atîta fumat. De-abia acum i se întipărise în minte cu tărie că avea asupra lui zece mii de lei fără ceva, o avere, că averea aceea era a lui, nu o furase, o muncise cinstit, zi de zi, că putea s-o folosească cum vroia el, dar tot atît de bine putea s-o și piardă sau vrun om rău să pună stăpînire pe ea. Coborî cele cîteva trepte, uitîndu-se în dreapta și-n stînga, de emoție se împiedică și fu cît p-aci să se-ntindă în colbul drumului cît era de lung și nu se liniști decît atunci cînd văzu că-n spatele lui nu era nimeni, că nimeni nu încercase să-i pună piedică, rîvnind să-i ia agoniseala trudită de el. Dădu din cap amărît zicîndu-și că-i slab de înger, se mustră că-i putuseră trece prin minte asemenea gînduri și cu pasul cumpănit, fluierînd, se îndreptă spre casă. Multe se gîndise să-și cumpere cu banii căpătați, săptămîni de-a rîndul, seară de seară, cu nevastă-sa alături socotiseră și răssocotiseră ce să facă cu fiecare leu, cum să-l împartă și cum să-l cheltuiască mai cu folos. N-avusese niciodată asemenea bănet, de cînd se știuse ca om la casa lui își dorise totdeauna să țină în palme trei mii de lei, să i le arate nevestei și să-i spună că de acum sînt oameni cu stare și că le dă mîna să-și cumpere două juninci. Asta fusese visul lui, să aibă trei mii, nici patru și nici cinci, numai trei, că omul fără juninci nu e om, iar ca să fie om trebuia să aibă banii ăștia și să le poată cumpăra. Adunase odată vreo mie șapte sute, trăgîndu-și de la gură, dar toate încercările de-a mai strînge ceva lîngă banii adunați rămăseseră în zadar. Umblase tot satul să ceară cu împrumut, dar cei care aveau nu dădeau iar cei care i-ar fi dat, nu aveau de unde. Numai Ionul Ticăului îi putuse face rost de o sută de lei iar Gligorul Duțului îi dăduse trei sute, toată agoniseala lui, cu gînd că dacă el nu-și poate cumpăra vite atunci cel puțin că-și cumpere altul. Se duse pentru rest la Tofil, dar cînd a auzit că i se cere pentru 900 de lei să-și pună garanție pămîntul și casa, Vasile a dat înapoi, socotind că avînd casă și ceva pămînt mai poate trăi, dar cu juninci și fără o palmă de loc nu-i rămîne altceva de făcut decît să-și ia lumea în cap. Și-acum deodată, numai la avans atîția bani. Se și vedea în tîrgul Ludușului, îmbrăcat frumos și curat, cu nevasta lîngă el, slobod să-și cumpere tot ce-l poftea inima,

— Ce dai din cap Vasile, cu cine te cerți? îl apostrofă o femeie și Vasile, salutînd încurcat, își zise că la fericire se mai prostesc oamenii și că el pesemne, vorbise singur.

— Da mobilă îți iei Vasile? îl mai întrebă femeia din mers, întorcînd doar capul.

— Imi iau, Elviră.

— Vezi numa' Vasile să nu dai de bocluc, că tu n-ai avut niciodată atîția bani.

— Mde, mai putu să spună Vasile și-l răsări dintr-o dată în minte un gînd, că ce-ar fi ca tocmai cînd s-o afla în magazin să vină cineva la el și să-l ia repede la întrebări. „Ia spune de unde ai atîția bani, tu Vasilea Nuțului care n-ai fost în stare să strîngi trei mii de lei în toată viața ta. Spune de unde i-ai furat, pe cine ai găjbit, pe cine ai sugrumat?"

Vasilea Nuțului se opri în drum, se uită iar împrejur, se șterse de transpirație pe frunte și pe grumaz și-și pipăi banii. Hîrtiile erau la locul lor, noi, foșnitoare și în dreptul lor simți cum părul de pe piept i se umpluse de sudoare.

„Măi al dracului", își zise el, ce gînduri cumplite îmi trec prin minte.

Se căută în buzunar și după ce găsi ceea ce căuta, scoase cu înfrigurare un petec de hîrtie împăturit frumos. „Păi eu îs colectivist, scrie negru pe alb, adică eu... Doamne. Doamne ce prost îs", își mărturisi Vasile și cătrănit că se lăsase purtat de asemenea gînduri uită să mai salute pe un om ce tocmai trecea pe lîngă el.

— Ce mă Vasile, de cînd ești burdușit de bani nu mai vezi lumea?

Vasile se întoarse, își crăcănă picioarele de se miră și el cum de e în stare să-și dea atîta importanță și zise oțărît de parcă cineva l-ar fi călcat pe bătături:

— De, cu cinșpe ani în urmă nu mă vedeai dumneata, acu nu te mai văd eu, și de-acum bade Tofile s-ar putea să nu te mai văd niciodată. Nu-ți place? fă plîngere sau cumpără-mi ochelari, și văzînd că celălalt strînge din buze, pregătindu-se să-i mai spună ceva, Vasile făcu militărește la dreapta văzîndu-și de-ale lui. De-abia după ce făcu cîțiva pași își dădu seama cam pe ce ton vorbise cu Tofil și ce vorbe întrebuințase. Se întrebă dacă mai îndrăznise cîndva să răspundă așa și se socoti că dacă avusese puterea s-o facă, pesemne cu el, cu Vasilea Nuțului s-a întîmplat ceva, ceva ce trebuia să-l pună pe gînduri.

Intră în curte, dar în fața tinzii se opri, cum se oprise de atîtea ori cînd avea asupra lui un ban pe care vroia să-l pună la loc sigur, la loc de nădejde, la adăpost.

„La locul lor", își zise Vasile și se îndreptă spre grădină. La rădăcina unui trunchi se opri, iscodi să vadă dacă-l zărește cineva și, cînd se convinse că nimeni nu-l cerceta curtea începu să înlăture cu mîinile pămîntul afînat de sub o rădăcină noduroasă, ieșită în afară. Găsi o cutie ruginită în care-și ascunsese totdeauna banii și privind iar prin prejur voi să-și bage și de data asta acolo teancul de sute. Se strădui în zadar, hîrtiile erau prea multe, nu intrau, oricum încercase să le boțească, să le fac sul. Se întrebă apoi cam de ce anume vroia să le ascundă și fu deajuns ca să-și pună întrebarea ca să se lase în șezut lîngă prun și să zîmbească încurcat. Nu mai venea perceptorul pe capul lui luîndu-i ultimul leu, nu mai avea de ce să se teamă. Nici pentru juninci nu mai trebuia să strîngă. Avea o vacă bună de lapte, iar la gospodărie avea juninci cîte voia și nimeni nu-l putea împiedica să le mîngîie, să le țesale și să le socotească ale lui.

— Mă Vasile, ce faci acolo, cu banii în mînă? îl întrebă peste gard Niculiță, stupind și proptindu-se în furcă.

— Vreau să-i ascund, Niculiță.

— Mă Vasile, tu ești prost.

— Că ziceam și eu că de ce să-i ascund, că doar frică n-are de ce să-mi fie, bade Niculiță. Că eu ca să zic așa... adică noi... cum să zic... toți laolaltă, tot satul... ca să zic așa de ce să ne temem unii de alții, că sîntem... că toți am luat bani, toți sîntem oameni.

Niculiță plecă să așeze gunoiul, clătinînd din cap, în timp ce Vasile stînd rezemat de prun simți că i se urcă un nod în gît. Rostise cuvîntul oameni, se avusese în vedere și pe el de bună seamă, pe el Vasilea Nuțului, care n-avusese niciodată avere, care nu fusese socotit niciodată om între oameni. Mai zise odată în gînd tot ce-i spusese lui Niculiță, se miră cum de-a putut el spune asemenea vorbe nemărturisite pînă atunci. Adică el era om, nici nu băgase în seamă ce casă și-a făcut, ce cotețe are, ce rînduită îi e ograda, cum nu băgase în seamă că nici el nu mai era Vasilea Nuțului de altă dată. Se bucură nespus, aproape că-i veni să rîdă ca un prost că descoperise că nu mai era ca altă dată și de-abia atunci văzu cît de frumoase erau florile pomilor și cît de măestru sînt alcătuite culorile de pe aripile fluturelui ce-i da tîrcoale.

Se ridică fluierînd, bucurat sufletește, ușor ca un fulg și uitîndu-se iar la bani îi păru rău pentru ei că nu mai aveau putere asupra lui. Ii băgă într-un buzunar, numai ca să nu-i țină în mînă și ieși din curte, cu pălăria trasă spre ceafă.

Iși aminti de cîte ori trecuse el nădușit pe drum, în ziua aceea cînd umblase după bani împrumut, cum se căciulise pe la toți pentru cinci lei, pentru zece lei, cum își simțise sufletul frînt ori de cîte ori i se spunea nu, ori de cîte ori trebuia să-și calce mîndria de om și să se umilească. Umblase o zi întreagă și tot o zi întreagă stătuse atunci Saveta, nevastă-sa, la biserică, îngenunchiată în fața icoanelor ca bărbatul ei să aibă noroc și oamenii să capete inimă bună cînd Vasile al ei va merge să le ceară bani. Numai Ion și Gligor l-au ajutat, numai ei l-au înțeles, dintre cei care aveau și puteau să-i dea, numai ei l-au sprijinit.

Vasile urcă ulița spre capul satului și cînd ajunse în dreptul casei lui Ionu Țicăului intră înăuntru. Il găsi pe Ion stînd la masă cu feciorul cel mare în fața unei sticle de țuică.

— Ce faci bade Ioane?

—Ne omenim Vasile, că de aia sîntem oameni.

— Păi oameni, da, oameni, răspunse Vasile la propriile lui gînduri și se așeză pe scaun.

— Bade Ioane mai ții dumneata minte pentru ce am venit eu aici acum douăzeci și unu de ani?

— De unde să știu Vasile? Poate te-oi fi supărat atunci cu ceva.

— Nu bade Ioane. Nu m-ai supărat. M-ai împrumutat atunci cu o sută de lei, numai dumneata te-ai arătat om de omenie cu mine. Uite am venit să-ți dau cu împrumut cît vrei bade Ioane, cît îi poftì, și Vasile scoase teancul de sute și-l puse pe masă. Și cinci mii îți dau, că eu omenia nu o uit, bade Ioane, n-o pot uita.

— Pentru asta ai venit Vasile?

— Pentru asta.

— Apoi Vasile mulțam, numai că vezi, n-am nevoe de împrumut. Eu cu Toria am luat cinci mii și flăcăul trei, adică de ce să iau cu împrumut de la tine cînd nu i-am cheltuit încă pe ai mei.

Vasile se încruntă pentru o clipă, dădu din cap, zîmbi cînd își aduse aminte că într-adevăr Ionu Țicăului luase atîțea bani cît a zis, mai trase o dușcă și se ridică.

— Bade Ioane poate cîndva vei avea trebuință. Nu uita să-mi treci pragul, și Vasile ieși în drum însoțit pînă la poartă de cei doi. Nu ajunse bine în dreptul sfatului cînd Vasile se auzi strigat de Gligorul Duțului.

— Vasile, unde-ai fost Vasile, de un ceas te caut.

— Da ce-i mă, s-a-ntîmplat ceva?

— Ce să se-ntîmple? Mă gîndeam că poate ai vrea niște bani împrumut că pînă-n toamnă eu nu vreau să-mi cumpăr nimic, și de...

Vasile crezu că Gligor vrea să-și bată joc de el, dar cînd auzi a doua oară același lucru, își dădu seama că Gligor nu glumise de loc.

— Păi eu Gligore.. eu... ce să zic... și eu aș fi vrut... dar ce mai, n-am trebuință, mulțam de întrebare.

— Măi al dracului. Și omul supărat făcu calea întoarsă.

Nemaiavînd de ce merge la Gligor, Vasilea Nuțului se îndreptă spre casă.

—Mă Vasile, mă Vasile, tu pe unde umbli, mă omule, se auzi Vasile strigat de nevastă-sa și la auzul glasului ei i se păru că aude o chemare, o chemare ce i se părea de mult apusă și uitată. Se uită de departe la femeia cu care trăise o viață de om, cu care-și împărțise multele necazuri și puținele bucurii, și cînd o văzu ofilită și trecută îi păru rău ca și cînd el ar fi fost vinovat pentru toate cutele ce-i brăzdau obrazul, pentru toate firele de păr alb ieșite pe frunte din broboadă. Ii promisese înainte de nuntă că-i cumpără un pulovăr maron, cum văzuse ea în tîrg, dar de cumpărat nu-i cumpărase niciodată. „Nu-i nimic Savetă o să-ți iau acum și pulovăr o să-ți iau și de toate".

— Tu unde umbli, ha, no unde umbli? Dacă-ți lua cineva banii? Că cum ai ieșit cu banii nu te-am mai văzut. Ascunsu-i-ai?

— Ce să ascund Savetă?

— Banii!

— De ce să-i ascund și de cine?

Intrară în curte și Vasile prinzîndu-și soția de mînă o așeză lîngă el pe prag.

— Ție îți arde de șezut și banii nu-i ascunzi... Ori ai și făcut ceva cu ei. No zi mă omule!...

Vasile se uită în ochii ei, ochii ei atît de strălucitori și umezi altădată, acum șterși și împînziți cu vinișoare roșii și albe și iar îi păru rău, nespus de rău că în tinerețe n-a făcut tot ce i-a stat în putință să-i cumpere pulovărul pe care-l dorise atît.

— Savetă, n-ascund nimic. Uite ia banii, și cumpără-ți tot ce vrei.

— Eu să-mi cumpăr? Da ce-s proastă? Să cheltui banii...

— Pulovăr din ăla să-ți cumperi Savetă...

Saveta se uită la el, parcă vrînd să-și aducă aminte de ceva, se încruntă, apoi se îmbujoră dintr-o dată la față, întinerind pentru o clipă și lăsîndu-și capul pe umărul bărbatului, se uită undeva, în depărtare.

— Iți, cumperi, Savetă?

— Dacă tu zici...

— Că noi sîntem oameni.

— Oameni, Vasile,... oameni.

PRIETENIE

sorin titel

Mergeau amîndoi printre tulujii de porumb cu frunzele încă verzi. Bunea mergea înainte. Drăgan, cu cîțiva pași în urma lui. Se oprea din cînd în cînd și se uita la cocenii de porumb culeși cu tot cu ghijă, în așa fel încît de departe nu vedeai lipsa lor. Altădată ar fi înjurat, dar astăzi, fiind și Bunea cu el, preferă să tacă din gură. Prea era așezat în mișcări Bunea ăsta, nu-ți venea în fața lui să dai prea mult din mîini și din gură. El, Drăgan, care și așa era un om destul de așezat se simțea în prezența lui Bunea vorbăreț.

– Urîtă treabă, spuse deodată Bunea cu voce înceată, ca pentru el, fără să se întoarcă. Urîtă treabă.

Apoi Bunea se întoarse și-și dădu șapca cu vîrful degetului ușor pe spate, cu un gest băiețesc, uimitor la omul ăsta atît de măsurat. In clipa aceea Drăgan îi văzu cicatricea de pe față și deodată îi trecu prin gînd că desigur Bunea a fost și el în război și de acolo are cicatricea aceea. Ce curios că ei doi n-au vorbit niciodată de război. Erau tovarăși vechi și uite că despre asta n-au vorbit niciodată. Lui Drăgan îi trecu prin gînd că Bunea s-a distins în Tatra. „Numai din Tatra poate avea el cicatricea", își spuse cu toată convingerea Drăgan.

– Ai fost în război, tovarășe Bunea? îl întreabă el deodată, fără nici o legătură cu supărarea lui Bunea.

– Ce-ți veni să mă întrebi de război? spuse încruntat Bunea. Cineva a furat de aici aproape un car de porumb, și dumneata mă întrebi, tamnesam, de război.

Lui Drăgan îi fu rușine și-i fu ciudă că nu-l înțeles. Dacă pentru o clipă se gîndise la cicatricea lui Bunea, asta se datora faptului că lui îi era drag omul ăsta înalt și tăcut și descoperindu-i abia acum cicatricea nu putuse să nu-și abată pentru o clipă gîndul de la porumb. „Va trebui într-o zi să vorbim și de cicatricele noastre, va trebui neapărat. Fiecare avem cîte una din război."

O luară mai departe prin tarlaua de porumb a colectivei și încet, gîndurile lui Drăgan se întoarseră și ele de la cicatrice la porumb. „Bunea e nedrept, își spuse el în gînd. Dacă ar ști el că de cîteva nopți furtul ăsta nu mă lasă să dorm, nu s-ar mai uita așa încruntat la mine". Deodată Drăgan spuse tot așa de încet, ca pentru el, așa cum vorbise la început Bunea:

– O să-i prindem, n-avea tu nici-o grijă. Bunea nu se întoarse de parcă nu l-ar fi auzit.

– O să vezi tu c-o să-i prindem, spuse încă o dată Drăgan și apăsă intenționat pe tu. Așa făcea el întotdeauna: nu-l scotea din dumneavoastră pînă cînd era vorba de luptă. Atunci Drăgan îi spunea pe nume. In clipele acelea sufletul lui se apropia cel mai mult de Bunea.

Cam în mijlocul tarlalei de porumb se opriră.

– Cam cît cucuruz crezi că s-a furat? întrebă Bunea.

– In tot cazul aproape un car, spuse Drăgan.

– Și paznicii voștri ce fac? se înfurie deodată Bunea. Ați pornit-o bine, și uite așa deodată vă împotmoliți în drum. Trebuie să descoperiți pe hoț, fie ce-o fi. Ce-ai păzit tu pînă acuma aici? făcu furios Bunea. Voi, ce ați păzit pînă acum?

★

Intre timp toamna trecuse și ea, iar într-o noapte de decembrie, pe la unu noaptea, începu o ploaie puternică, caldă, care nu conteni pînă în zori. In timpul zilei vremea se schimbă. Un vînt puternic înghețǎ băltoacele și drumurile, și mașinile, din cauza poleiului, mergeau cu multă atenție să nu derapeze. In după-masa aceea Bunea îl luă cu el pe Drăgan la regionala de partid la o consfătuire. Inainte de a pleca se încălziră cu un pahar cu țuică fiartă. De altfel, în mașină era destul de cald. Afară începuse să ningă, mașina trecea încet, datorită poleiului, pe lîngă pămîntul colectiviștilor, peste care zăpada se așternea moale și ușoară. Cînd trecură prin dreptul Rovinii, Bunea se întoarse cu un zîmbet ascuțit către Drăgan. Acesta nu zise nimic, știa la ce se referă zîmbetul acesta. In primul an al gospodăriei, colectiviștii nu săpaseră porumbul de aci și toamna în loc de rod oamenii fuseseră obligați să taie tulujii pipernicițí și să-i deie la vite. De cîte ori avea ocazia, Bunea nu neglija să-i aducă aminte lui Drăgan acest lucru. Povestea asta și cu furtul din toamna trecută erau cele două pete negre din istoria gospodăriei. Drăgan știa că nici un lucru nu merge bine de la început, dar tot el știa că asta nu putea fi o scuză. „Atîta timp cît Bunea nu uită să mi-o spună înseamnă că prietenia noastră, sentimentul ăsta cald de tovarăș e încă proaspăt în noi" își spuse în gînd Drăgan, privind fulgii care se loveau de geamul mașinii. Apoi își aduse aminte cum îl descoperise în toamnă pe hoțul porumbului. Era unul care nu se înscrisese în gospodărie, și cu cîtă bucurie îi telefonase lui Bunea vestea. Din gîndurile lui fu trezit de glasul liniștit al lui Bunea. Intrebarea acestuia era atît de neașteptată încît îl miră pe Drăgan.

– Ascultă Drăgane, îl întrebă el, tu cum de nu ești însurat?

Cu toate că erau prieteni de vreme îndelungată, Bunea nu-l întrebase niciodată nimic de viața lui personală pe Drăgan. Așa că auzind acum întrebarea asta, Drăgan tresări. Cîteva clipe nu-i răspunse, ba se gîndi la început să nu-i vorbească despre asta dintr-un ciudat sentiment care te oprește să-l spui omului celui mai apropiat ceea ce altuia i-ai mărturisi cu ușurință. Cînd începu să vorbească, se întoarse oarecum cu spatele către Bunea, în așa fel ca Bunea să nu-i vadă fața.

– Am fost însurat, începu el să spună. – Am fost însurat, ba am avut și un copil. In război primeam uneori scrisori de la nevastă. Imi scria că băiatul crește, că mi-a pus sub pernă o sticlă cu țuică (– „asta pentru tăticu pe cînd se întoarce" –) și în fiecare seară se uita la sticlă. Am fost rănit la stomac, undeva prin Ungaria, am stat un an în spital. Cu nevasta și copilul s-a întîmplat ceva, nu pot să-ți spun, iartă-mă...

Bunea privi și el afară pe geam, nu se întoarse spre Drăgan, și pentru cîteva clipe se așternu tăcerea. Așa că Bunea nu află ce s-a întîmplat cu cei doi. In timpul războiului se pot întîmpla multe, asta o știa și el. Acum îi părea rău că răscolise amintiri dureroase.

Mașina trecea pe lîngă sate cufundate în liniștea moale a ninsorii, și înaintea fiecărui sat era cîte o tablă albă pe care scria: „Sat în întregime colectivizat". Inima celor doi tresărea atunci. In povestea asta minunată cei doi tovarăși și prieteni buni își aveau locul lor pe care îl știau și erau mîndri de asta.

– Am să-mi caut o femeie, spuse deodată Drăgan cu voce scăzută. – Cît am fost în spital tot timpul mi-am dorit o casă a mea. Nu mai sînt așa tînăr ca ani, am aproape patruzeci, dar de îmbătrînit tot nu îmbătrînesc. O familie e mare lucru. Fratele meu care e impiegat îmi spune că băiatul lui mai mare vrea un acordeon. Acum și-a luat mașina de calculat a lui taică-su și a legat-o, nu știu cum, ca pe-un acordeon. Cîntă din gură și apasă pe clapele mașinii...

In glasul bărbatului tremura ceva atît de tineresc și de proaspăt încît Bunea fu emoționat de tinerețea aceasta a prietenului.

Din nou cei doi tovarăși rămaseră în tăcere. Se auzeau doar fulgii de zăpadă lovind în parbrizul mașinii. In curînd îi va primi orașul cu luminile lui, luminile care se răsfrîngeau în geamul înghețat al mașinii.

Desen de TIA PELTZ

Cum lucra CAMIL PETRESCU

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

Răscolind printre carnetele de însemnări, printre manuscrisele începute și neterminate, printre filele răzlețe ale acelei opere pe care Camil Petrescu n-o va mai scrie niciodată, am găsit stenograma unei discuții în legătură cu procesul său de creație. Se află în acest material o seamă de date dintre cele mai importante cu privire la liniile directoare ale cărților lui, la concepția operei, la legile de psihologie pe care ea se întemeiază, la atitudinea scriitorului față de viață și de artă. Aceste documente sînt cu atît mai pasionante cu cît ele se datorează unui autor care dacă și-a înțeles foarte bine mecanismul operei a făcut totodată și foarte mult pentru a-l ascunde (și-a distrus mai totdeauna primele versiuni, a ars paginile la care dintr-un motiv sau altul a renunțat, etc.). Este cazul să ne întrebăm : ce l-a determinat la o asemenea atitudine. Discreția ? Nu. Mai curînd ea trebuie pusă pe seama dorinței de a se înfățișa cititorilor cu rezultatele definitive ale travaliului său extrem de laborios și de-a lungul căruia textul suferea, de regulă, transformări hotărîtoare. Camil Petrescu nu a invitat niciodată pe nimeni în laboratorul său și n-a permis nimănui să urmărească treptele pe care le urca un manuscris de la o formă la alta, convins că un scriitor poate fi surprins cu adevărat în intimitatea sa numai atunci cînd el se înfățișează cu un text care-l reprezintă în mod real. Și apoi mai este ceva. Camil Petrescu și-a scris opera în momente de înaltă încordare a spiritului, de tensiune nervoasă, cu istovitoare eforturi fizice și nu voia ca cineva să-l surprindă, fie din curiozitate, fie chiar din devotament, în astfel de clipe.

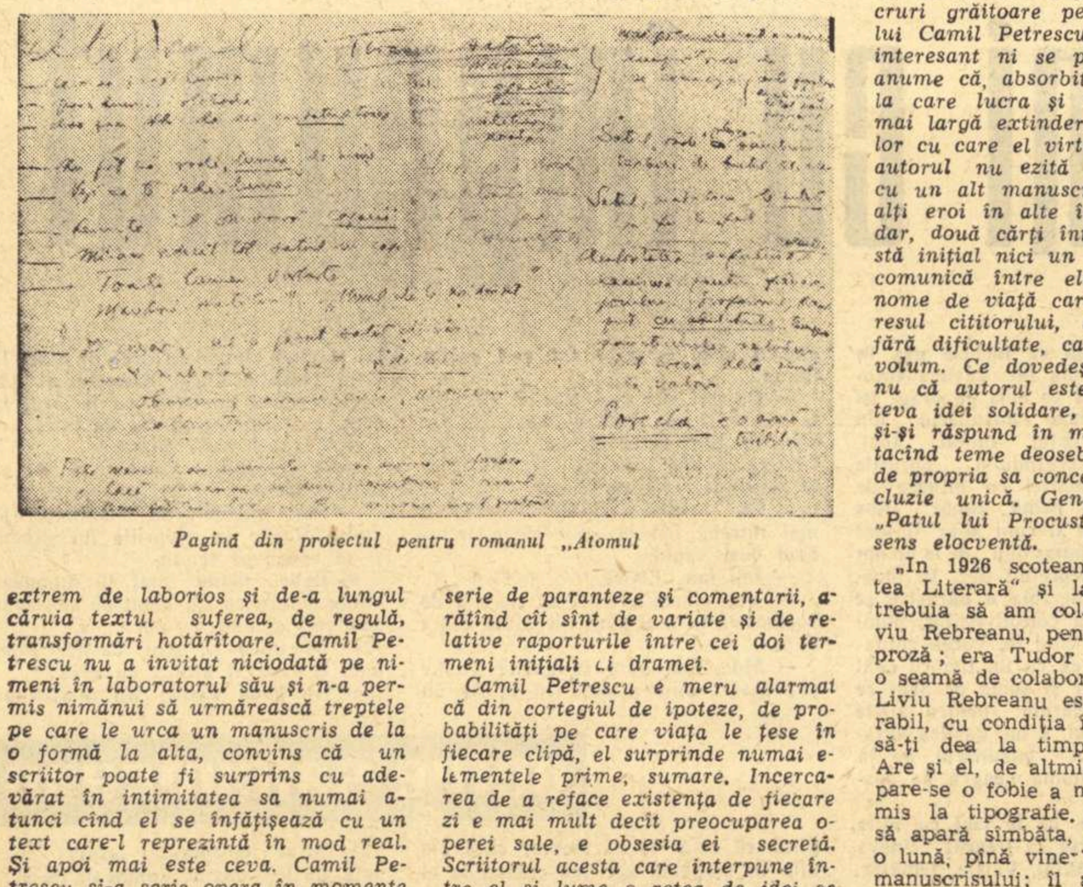

Pagină din proiectul pentru romanul „Atomul

Subiectele operelor sale i-au fost sugerate, de obicei, de întîmplări la care fusese martor („niciodată o întîmplare determinată; e uneori o conversație, alteori o necesitate de a plăti chiria, alteori este furia de a pedepsi pe cineva, arătînd în culorile ei, într-o lucrare, societatea") *sau de idei pe care le purta de mult cu sine. Intr-o zi aceste opere care păreau proiecte fără termen deveneau obligații urgente și scriitorul le redacta febril, zorit de ceea ce avea de spus („Jocul ielelor") sau pregătindu-le minuțios („Bălcescu"). Situația de la care pornea inițial și care părea a cuprinde și a epuiza sensurile întregului volum devenea de-a lungul procesului de creație un fapt care-și chema replica, provocînd o serie de explicații, de reveniri, de puneri la punct, de clarificări, de noi rezerve, de noi adnotări.*

Odată declanșat mecanismul unei opere, scriitorul este împins de legile propriei sale creații să răspundă pe larg tuturor întrebărilor tăinuite în ea și care i se relevă abia acum, față în față cu eroii și împrejurările. Sînt mai întîi, firește, chestiuni elementare (de tipul: cine sînt personajele, ce gîndesc ele despre sine, ce gîndesc despre ceilalți, ce afirmă că urmăresc și ce urmăresc în realitate, etc.) Sînt apoi problemele grave (de tipul : de ce eroii acționează așa și nu altfel, de ce într-o anume situație nu pot decît să se comporte într-un singur chip, etc.) și care alimentează tragismul cărților lui Camil Petrescu fiindcă, de obicei, personajele sale sînt determinate iremediabil de crezul lor intelectual, de structura lor sufletească, spre o soluție strictă, categorică și pe care n-o pot ocoli. Pe măsură ce aceste întrebări își reclamă răspunsul, firele conflictului se complică, iar faptele descoperă implicațiile nebănuite, zonele lor necunoscute. (Mă gîndesc, de pildă, la „Jocul ielelor" unde fiecare scenă aduce un alt punct de vedere asupra dramei, adîncindu-se într-un joc de contradicții). Este ca și cum propoziția simplă, formată dintr-un substantiv și dintr-un verb rostită la începutul unei opere devine la sfîrșitul ei o frază ramificată, plină de propozițiuni incidente care despart subiectul de predicat printr-o serie de paranteze și comentarii, arătînd cît sînt de variate și de relative raporturile între cei doi termeni inițiali ai dramei.

Camil Petrescu e meru alarmat că din cortegiul de ipoteze, de probabilități pe care viața le țese în fiecare clipă, el surprinde numai elementele prime, sumare. Incercarea de a reface existența de fiecare zi e mai mult decît preocuparea operei sale, e obsesia ei secretă. Scriitorul acesta care interpune între el și lume o rețea de idei se teme că arta sa nu reține din lunga zbatere a ceasurilor, din palpitația lor inimitabilă acel înțeles mai tăcut, mai complex și mai durabil care se află dincolo de faptul propriu-zis. El se teme că opera sa nu atinge „intensitatea vieții" și de aceea sfarmă de-a lungul elaborării cărții fiecare propoziție, eliberînd toate sensurile captive și toate umbrele ascunse în colțuri.

Să nu se creadă însă că scriitorul se lasă antrenat de farmecul unui amănunt sau că acordă unui personaj o linie mai mult decît comportă echilibrul ansamblului. Intreg materialul este ținut sub control, iar parantezele nu devin în nici un caz digresiuni. Oricît de mult a adăugat romancierul în „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război" nu e nimic de prisos. Pentru metoda de lucru a scriitorului mi se pare semnificativă această mărturisire :

„Numind aici condițiunile în care s-a născut „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război", trebuie să spun că nu m-am gîndit să scriu un roman. Profesorul Rosetti mi-a cerut un volum de nuvele și am scris o primă nuvelă care trebuia să-i dea și titlul și se numea „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război". Ei bine, nuvela în loc să rămînă la vreo 30—40 de pagini cum credeam, a devenit un manuscris de vreo 160 de pagini, pentru că în fiecare clipă personajele care se iscau în roman se cereau aprofundate, lămurite, în organicitatea lor, erau o irumpere spre lumea din afară. Am dus lectorului caietul la data fixată, și am spus că mai adaug încă 60 de pagini și că vor fi 220 de pagini. Dar, de fiecare dată, îmi dădeam seama, cum am și sentimentul acum, că am spus numai ceva de suprafață și că trebuie să adîncesc lucrul și atunci, la a doua corectură am adăugat încă 40 de pagini. Editorul a crezut că e destul. La a treia încă 60 de pagini, erau 340. Editorul mi-a spus că închide pur si simplu corectura, însă cum era un om cu totul superior, pînă la urmă a înțeles că am dreptate și plin de curiozitate m-a lăsat să-mi fac de cap, încît am făcut încă trei corecturi și aș mai fi făcut pînă ar fi dat-o bună de tipar. Toate personajele atît de puțin m-au mulțumit, încît le-am reluat în romanul următor și acum în cel nou".

Că scriitorul nu pleca la drum cu întregul plan de cărți desenat dinainte, că prima versiune dispărea covîrșită pur și simplu sub straturile succesive de observații și adausuri, că artistul alătura o pagină alteia, condus de simțul economicos al întregului și avînd mereu sentimentul că nu au fost acoperite toate înțelesurile subiectului de la care a pornit — sînt lucruri grăitoare pentru psihologia lui Camil Petrescu. Dar mult mai interesant ni se pare alt fapt. Și anume că, absorbit de manuscrisul la care lucra și meditînd la cea mai largă extindere a semnificațiilor cu care el virtual este investit, autorul nu ezită să-l completeze cu un alt manuscris în care apar alți eroi în alte împrejurări. Așadar, două cărți între care nu există inițial nici un contact, care nu comunică între ele, cercuri autonome de viață care-și împart interesul cititorului, devin într-o zi, fără dificultate, capitolele aceluiași volum. Ce dovedește aceasta, dacă nu că autorul este urmărit de cîteva idei solidare, care se cheamă și-și răspund în mod firesc, că atacînd teme deosebite el este adus de propria sa concepție spre o concluzie unică. Geneza romanului „Patul lui Procust" este în acest sens elocventă.

„In 1926 scoteam revista „Cetatea Literară" și la primul număr trebuia să am colaborarea lui Liviu Rebreanu, pentru o bucată de proză ; era Tudor Arghezi și erau o seamă de colaboratori importanți. Liviu Rebreanu este un om admirabil, cu condiția însă să nu-i ceri să-ți dea la timp un manuscris. Are și el, de altminteri ca și mine, pare-se o fobie a manuscrisului trimis la tipografie. Revista trebuia să apară sîmbăta, el mă amîna de o lună, pînă vineri seara cu darea manuscrisului; îl așteptam cu publicația paginată și cu locul liber pentru eventualul lui manuscris. Nu mi-a venit vinei seară și atunci, la orele 10, am început eu să scriu acolo. Intențiunea mea era să public niște scrisori imaginare ale unei doamne, care mai tîrziu a devenit doamna T., fiindcă a semnat prima scrisoare cu litera T și pare că a fost o senzație neobișnuită. Au început tot felul de presupuneri în presă, cine să fie această doamnă. Eugen Lovinescu a scris chiar în numărul doi al revistei „Cetatea Literară", un articol prin care saluta intrarea în literatură a doamnei T., spunînd că este o mare prozatoare. Și timp de trei ani nu s-a știut cine era doamna T, care continua scrisul și pentru care s-au făcut fel de fel de ipoteze. Eu am susținut că sînt scrisorile unei doamne trimise mie. După trei ani a trebuit însă să mărturisesc într-o convorbire intimă și astfel s-a aflat că sînt eu.

Avînd nevoie de bani, după „Ultima noapte..." m-am gîndit să scriu un roman nou. Dar pentru ca să mai cîștig timp și pentru că aveam tipul doamnei T creat și pentru că acest tip lăsa un loc liber pentru trei personaje care apăreau în alt roman, l-am întregit cu manuscrisul început mai de mult, cu care nu avea nici un fel de conjunctură inițială, cînd într-o după-amiază de august apare alt tînăr pe care l-am identificat și care se numea Fred Vasilescu.

Toate personajele acestea sînt făcute în „Patul lui Procust"; spre deosebire de „Ultima noapte", exclusiv cu incidente de viață, nu autentice, că autenticitatea are după mine alt sens, ci strict adevărate; adică propriu-zis, nu este nici un incident în toată lumea aceasta, care să nu fie luat dintr-o întîmplare din viață. Insă distribuția acestor incidente este făcută după legile de organicitate ale personajelor.

Prin urmare, rămîne stabilit că prima mea lucrare, prima mea bucată de proză a fost scrisă din carența tipografică a lui Liviu Rebreanu, ceea ce malițioșii vor interpreta cum vor crede de cuviință".

Nimeni nu-i desigur atît de naiv, pentru ca să-și închipuie că narînd circumstanțele exterioare care au favorizat scrierea uneia sau alteia din cărțile lui Camil Petrescu am numit resorturile operei sale. De aceea, nici nu voi insista asupra împrejurărilor în care au luat ființă volumele lui Camil Petrescu și le vom aminti numai atunci cînd socotim că ele pot deschide un drum spre camera obscură a scrisului său. Aruncînd o privire generală asupra acestor volume reținem însă că ele sînt de fiecare dată expresia sentimentului de a fi fost nedreptățit, frustrat, ele sînt o explozie de revoltă în fața unei injustiții. Cînd Camil Petrescu spune în această discuție despre procesul său de creație „Nu pot concepe o valoare de artă, nefundată pe o valoare etică", *el ne oferă cheia pentru înțelegerea mecanismului operei sale.*

B. ELVIN

(Continuare în nr. viitor)

Fragment din monografia „Camil Petrescu", predată la E.P.L.

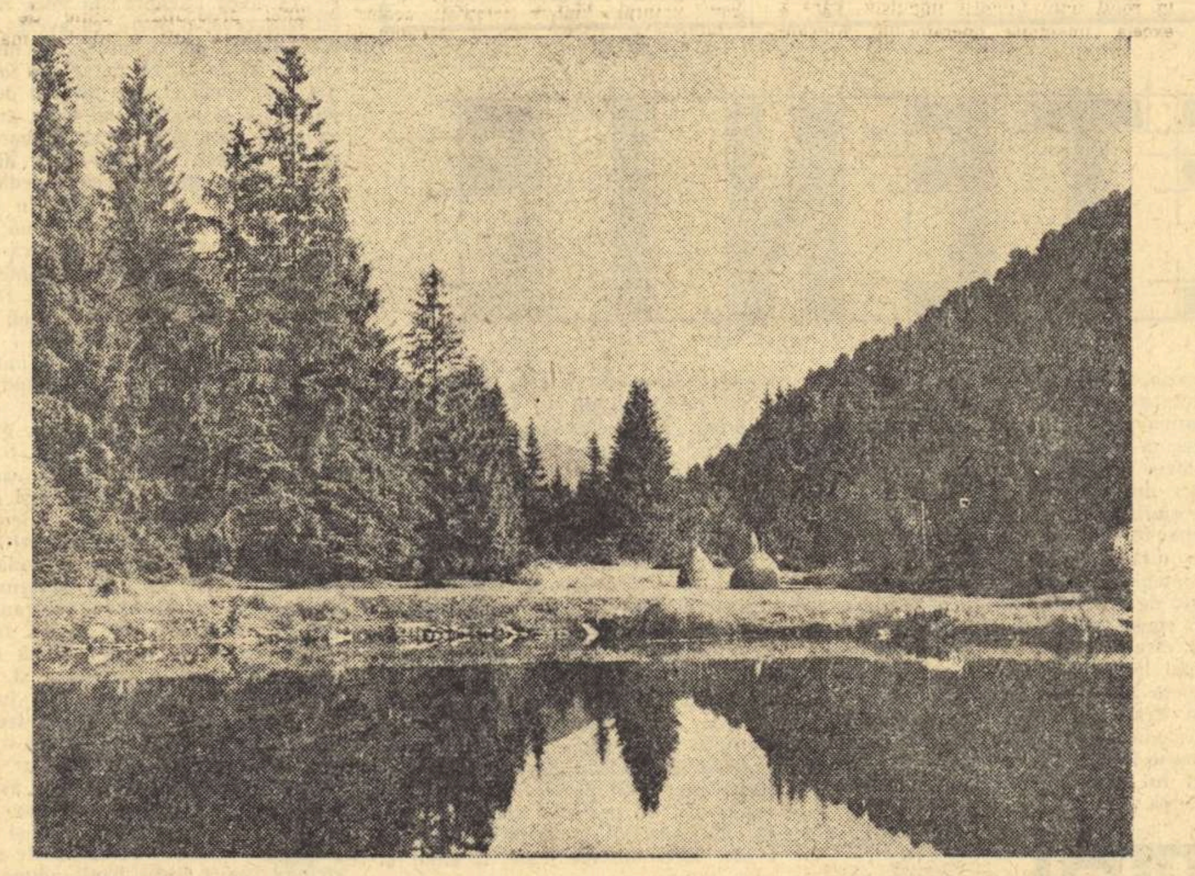

Lacul Cumpăna *Foto DAN GRIGORESCU*

Vasco Pratolini: „Lo Scialo"

Cartea străină

Desigur că evoluția literară a lui Vasco Pratolini a putut să fie considerată dintre cele mai caracteristice pentru un scriitor contemporan a cărui artă tinde să oglindească realitățile țării sale.

Incă de la prima sa operă, *Il tappeto Verde* („Tapetul verde"), 1941, în care se reflectă cu profunde ecouri amintirea copilăriei sale florentine, putem să descoperim caracteristica artei sale : fuga de introspecția excesivă, de săparea în straturile inconștientului (moda „artistică" occidentală a anilor respectivi), dar mai ales tendința de a înfățișa în narațiune mediul social și sentimentele simple, solidaritatea umană în fața vicisitudinilor, ca un alt protest împotriva dominantului gust literar care preconiza starea solitară și ermetismul.

Aceste caracteristici au fost și mai subliniate în cărțile ulterioare ale lui Pratolini dintre care amintim doar *Il Qartiere*, („Cartierul"), *Un eroe del nostro tempo*, („Un erou al timpului nostru"), *Cronache di poveri amanti*, („Cronica bieților îndrăgostiți"), dar mai ales *Metello*.

Arta lui Pratolini se dovedea a fi străbătută de puternicul filon al simpatiei absolute pentru cei mulți, pentru umanitatea lor, pentru dîrzenia și curajul lor în fața vieții. In paginile cărților sale a existat o atotcuprinzătoare atmosferă de autentică și vibrantă poezie, generată în deosebi de oglindirea sentimentelor de prietenie și solidaritate, de tendința oamenilor mulți și simpli de a rămîne cinstiți în mijlocul nenorocirilor și al mizeriei, de tendința lor de a considera totdeauna munca drept fundament al construirii unei modeste fericiri. Este apoi dominantă în cărțile lui Pratolini prezența sensului nedreptății sociale, precum și conștiința profundă a acestei injustiții care apasă de veacuri pe cei mulți.

Pentru oglindirea în sens coral a vieții celor simpli, pentru ilustrarea unor asemenea teze estetice care se revendică de la un profund realism, Pratolini și-a ales drept fundal Florența și cartierele ei populare în care freamătă viața intensă.

De aceea ne putem da seama de ce poate că nici un alt roman din proza contemporană italiană nu a fost așteptat cu mai multă nerăbdare decît acest *Lo Scialo*, care trebuia să fie continuarea lui *Metello*, în cadrul unei vaste cronici pe care o anunța Vasco Pratolini, sub titlul general de *Una storia italiana*.

In toate romanele sale precedente, cu profunde accente realiste, Pratolini ajungea la concluzia pe care o demonstra luminos și artistic, că istoria este făcută de oameni. Culminația acestei concepții înaintate o constituia *Metello*, care reprezintă formarea ideologică, creșterea conștiinței clasei muncitoare italiene precum și primele ei experiențe de organizare și de luptă. *Metello* se sfîrșea odată cu începutul secolului XX. In concepția autorului *Lo Scialo* (traducerea acestui titular ar fi *Destrămarea*), începea cu acest sfîrșit și mergea către anii 1930. Un al treilea roman anunțat de Pratolini ca parte ultimă a *Istoriei italiene : I fidanzati del Mugnone* („Logodnicii din Mugnone"), se va încheia cu magnifica luptă a rezistenței italiene.

Lo Scialo, roman masiv în două volume, de peste 1300 de pagini, încearcă să fie cronica fidelă a burgheziei italiene dintre anii 1910—1930, punîndu-se accentul principal pe zugrăvirea evenimentelor determinate de facism. In centrul romanului, care vrea să fie o oglindire a dezagregării, a destrămării ei, (iată și explicația titlului), stau două familii reprezentative ale burgheziei cu care se identifică o întreagă epocă.

Trebuie arătat de la început că din nefericire, *Lo Scialo* nu este o reușită artistică. Ultimul roman înseamnează de fapt o întoarcere a lui Pratolini spre poziții pe care le putem numi net naturaliste. Romanul scriitorului italian este în realitate o concesie aproape totală făcută gustului decadent al cititorilor burghezi, abundînd în scene „tari", de un senzualism de multe ori nu numai dubios artistic ci de-a dreptul dezgustător. Romanul lui Pratolini este fundamental orientat injust, fiind o mare deziluzie artistică. Spre deosebire de *Metello*, în *Lo Scialo*, nu există decît cu totul întîmplător muncitori și care, în loc să fie creatori ai istoriei italiene, ajung pînă la urmă să se îmburghezească sau să facă multe concesii burgheziei. In același timp, blestematul fascism este privit de către autor, în mod cu totul obiectivist, cu anumite tendințe de „înțelegere", care pot să ajungă la atitudini cu totul reprobabile. Unul dintre personajele principale ale cărții, Folco Malesci, este un „erou" fascist de tip „romantic", îndrăgostit de aventură, însetat de putere și de glorie, viril, cu succese extraordinare politice, dar mai ales la femei. Cu toate că nu pledăm pentru schematism, pentru tehnica artistică monocromatică, sau de contrast simplist alb-negru, trebuie să ne arătăm indignarea pentru felul cum Pratolini își îngăduie să prezinte un fascist contursionat psihologic, „cu probleme", nedemascîndu-l în mod clar, cu vigoare, niciodată. Nu există nici un sens de luptă, nici o vibrație protestatară împotriva fascismului, acceptat general, ca o fatalitate implacabilă. Pe sute și sute de pagini se desfășoară asemenea „teorii" cărora nu li se opune nimeni. In realitate în carte nu există nici o figură luminoasă. Considerăm că tematica dezagregării burgheziei nu putea tîrî în mocirlă pe absolut toate personajele, pentru că unele dintre ele reprezintă și alte clase și pături sociale. Astfel, în afară de o revoltă în genunchi, „economistă", a unor țărani, care sucombă lamentabil, (partidul comunist italian sau grupurile comuniste aflate în luptă, în vremea aceasta, nu sînt pomenite niciodată), reprezentanții acestei pături sociale, sînt înfățișați în totalitatea lor cu mentalitatea unor sclavi resemnați, fără urmă de conștiință morală, care acceptă totul din partea stăpînilor. Iar țărăncile, care oriunde în lume sînt mai apropiate de viața naturală a simțurilor și de puritatea ei necomplicată, pe zeci și zeci de pagini în cartea lui Pratolini, satisfac poftele bestiale ale unei nevropate stăpîne de moșii. Ba mai mult, adesea, ele sînt acelea care provoacă, interesate, asemenea acțiuni. Chiar și copiii sînt murdăriți în cartea lui Pratolini, înfățișați îndeosebi într-o perioadă de deșteptare a sexualității și a căutării exclusive a satisfacerii ei.

Protagonistele feminine burgheze sînt sau bovarice, ca un personaj numit Nella, care după o căsnicie „fericită" de mai mulți ani descoperă iubirea intensă, sexuală, sub îmbrățișările fasciștilor pe care îi schimbă continuu, cu explicații și alambicări psihologice penibile, ținînd „jurnale" intime, în care își descriu cu cele mai precise detalii, senzațiile provocate de o profundă pervertire a sufletului și a simțurilor.

Cartierul cel mai popular al Florenței, San Frediano, pe care în alte cărți ale sale, Pratolini l-a exaltat ca pe un loc iubit din care au țîșnit mari energii populare, este reprezentat acum numai prin femei ușoare care sînt și excroace, sau prin întreținuți.

Romanul ultim al lui Vasco Pratolini este o mare dezamăgire pe care o încearcă toți aceia care au crezut în profunzimea și luminozitatea mesajului scrisului său. Ne apare cu totul clar că scriitorul italian, în mod injust artistic, a jertfit gustului burghez

Sîntem siguri că *Lo Scialo* va fi o carte de „scandal", cu toate că este scrisă într-un stil alambicat care nici el nu amintește pe vigurosul artist al *Cronicii bieților îndrăgostiți* sau al lui *Metello*. Nu știm cui va folosi această carte a unei umanități triste. In niciun caz nici prestigiului artistic al autorului și nici eventualilor săi cititori. Cititorii din țara noastră care au iubit pe autorul lui *Metello*, sau al *Cronicii bieților îndrăgostiți*, dezamăgiți profund de *Lo Scialo*, așteaptă reabilitarea artistică a vigurosului prozator italian în romanul care va oglindi marea luptă a poporului italian în anii rezistenței.

Al. BALACI

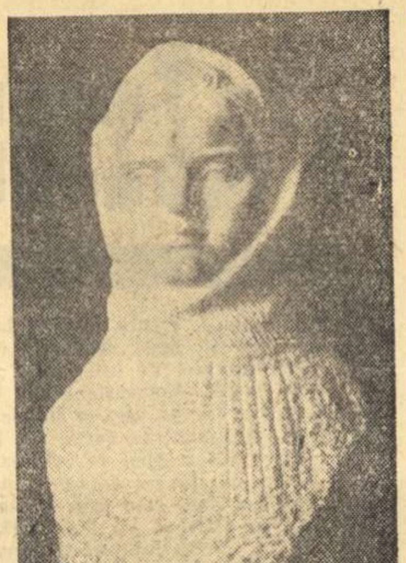

MARIA BISCA-NELEANU
„Țărăncuță"

POȘTA redacției

Verona Brateș-Brașov. „O amintire" are căldura sentimentelor păstrate intacte, într-un colț al sufletului și, cum rezultă și din precizările biografice din scrisoare, figura militantului răpit de boală înainte de înfăptuirea țelului pentru care s-a consumat merită din plin pietatea dvs. gingașă. Nu știm însă cu ce scop v-ați adresat redacției · ocazional (așa s-ar crede, din scrisoare) sau literar ? In cazul din urmă, trebuie să ne trimiteți alte încercări, în care mijloacele literaturii să nu se amestece cu cele publicistice, cum se întîmplă în „O amintire".

C. Bucovineanu-Cluj. — „Călugărul" suscită o anume încordare în partea a doua. Totuși, în ansamblu, schița nu este decît o nouă și destul de ștearsă redactare a numeroase istorii similare sau aproape similare, descrise pînă acum de multe ori și mai bine. In afară de asta, modul de acțiune a eroului este complet neclar și prea senzațional, atingînd neverosimilul : cum poate cineva, izolat într-un schit din creierul munților, să fabrice de unul singur explozibile și să săvîrșească acte spectaculoase de sabotaj antihitlerist ? Mai realistă — uneori pitorească și cu vervă — și oricum mai personală este „Mitru gardianu". (Poate că, împinse stăruitor în această direcție, căutările dvs. se vor fructifica). Aci însă ne-a dezamăgit orizontul îngust al personajului, pe care influența educativă a comuniștilor părea că îl vor transforma, dacă nu în cursul captivității, măcar după eliberarea lor. Mitru gardianu rămîne doar un soi de om de treabă, recunoscător celor ce, odată ieșiți din închisoare, nu l-au asimilat zbirilor, apreciindu-i omenia, — și atît, un mic-burghez fericit că „a scăpat cu fața curată" și încîntat de generozitatea fostelor victime ale opresiunii. Ori, intențiile dvs., judecînd după începutul monologului, erau altele, mai adînci. Evenimentul căruia i-ați închinat bucățile, aniversarea partidului, reclamă o considerație politică și artistică cel puțin corespunzătoare. Am voi să vă citim și în alte ipostaze, mai apropiate de cercul și aspirațiile dvs. de viață, de problemele mediului studențesc.

Bărbulescu I.-Arad. — Reintîlnirea ne bucură, pentru că progresul dvs. e vizibil în autenticitatea tonului narativ, în jocul mai îndeminatic al tablourilor și planurilor, în pătrunderea personajelor. Ușurată de cîteva episoade sentimentale și oricum de prisos, acumulate probabil spre a stimula tensiunea (scena finală) și purificată de notații vulgare (scena amoroasă și a intervenției materne), „S-a stabilit un om" ar fi publicabilă. Continuați să scrieți, consultîndu-ne fără... scrupul.

Alexandrescu C-tin-Petroșani. — Și evoluția dvs. se arată tot mai încurajatoare. Eliminînd urmele stilului și formele jurnalistice de expresie și tratare, atît de apăsătoare prin convenționalul și monotonia lor mai cu seamă în lunga introducere istorică și biografică a grevelor, povestea lui „Ioji-baci" poate fi publicată.

C. Bujinschi-Bacău, este rugat să nu-și piardă răbdarea : va fi tipărit de îndată ce spațiul va îngădui (curînd).

C. Slabu-Constanța. — Trecînd peste grafia foarte greu descifrabilă, nu putem fi indulgenți față de confuzia internă a textului : unde sfîrșește realitatea și unde începe coșmarul, care este natura exactă a suferinței țăranului (s-ar părea că nu e chinuit numai de mizerie), ce reprezintă gesturile bizare ale eroilor ? Limpeziți-vă intențiile și nu vă lăsați stăpînit doar de seducțiile atmosferei semi-misterioase în care plutesc personajele. Scriitor este cel care știe să domine, el, mijloacele.

Nicolae Maftei-Galați. — „Lupii" este surprinzătoare prin seriozitatea interpretării „cazului"; varietatea situațiilor și desenul sigur, ferm, aproape matur al personajelor și savoarea limbajului. Dramatismul bucății este însă puțin forțat prin prelungirea excesivă a peripețiilor — ceea ce și suspendă la un moment dat atenția —, iar oierii sînt cam idilizați în gîndire și în comportare. E probabil că la această impresie contribuie și abuzul „neaoșist", vag semănătorist, de regionalisme și în general comportarea nițel stilizată, decorativă a țăranilor. Defectele nu ne împiedică însă a reține pentru tipar „Lupii" și a vă exprima încă o dată satisfacția și interesul nostru pentru dezvoltarea talentului dvs.

Mihail PETROVEANU

PARADOX DESPRE CRITICĂ

(Urmare din pag. 1)

țele. Priveam la cei din sală, ascultam cum reacționează, cum pun întrebări. Mi-a plăcut în special traducătorul, un tînăr fizician, care traducea liber și exact lecția ținută de renumitul profesor. Mi-a plăcut de el pentru că în felul său de a fi, în comentariile ironice cu privire la propria sa traducere, în faptul că gîndea pe urmele marelui savant și împreună cu el și cu noi — în toate acestea era o degajare interioară și o încredere subjugantă în traiectoria sigură a drumului ales de el. O astfel de senzație o mai poți simți cînd pe o pîrtie de ski săgetezi ferm și puternic, ocolind trunchiurile copacilor. Știi ce îți dă senzația încrederii și a plenitudinii? Sentimentul sprijinului pe care se bazează eforturile tale. Arhimede a spus-o genial, că dacă i s-ar da un punct de sprijin ar mișca pămîntul din loc. Și mi-a venit în gînd atunci, ascultînd cursul profesorului, că în mod evident eu am greșit în alegerea sprijinului. Poate nu trebuia să „mă profilez" în sensul criticii literare.

După un răstimp de tăcere, scriitorul spuse :

— Dar de ce vă uitați la ce spunem noi, scriitorii. Socotiți că nu vă prețuim cum se cuvine, nu vă recunoaștem etc. Să ne ia naiba ! Careva dintre voi a spus sau a scris că criticul trăiește nu prin literatură, ci prin „popor".

Criticul își întoarse repede fața :

— O, ăsta e un minunat punct de discuție. Dar trebuie arătat că disjuncția scriitor-cititor e neavenită. Mama mea, văzîndu-mă odată că stau toată ziua aplecat deasupra mesei de scris mi-a spus : „Ce-i cu tine dragule, tot scrii și scrii, mai bine te-ai apuca să mai citești ceva".

Inainte de toate ar trebui lărgit înțelesul noțiunii de critică. Sînt o mulțime de aspecte și forme în cadrul acestui gen, o situație asemănătoare celei din poezie, căci noțiunea de poezie include și eposul și lirica, și drama și poetica și oda și elegia, etc. Cu privire la critică însă avem păreri mult mai simple. Prin critică înțelegem o lucrare oarecare, adică ceva intermediar între articol, analiză, sentință. Ca în orice rezoluție, în lucrarea critică există un preambul sau o parte introductivă comună, o motivare, o indicare a părților pozitive și negative, și în sfîrșit concluzii de care trebuie să țină seamă și scriitorul în viitor și cititorul cînd citește opera dată. Vorbesc despre forma conținutului operei critice. Acest lucru are o mare importanță. Critica poate și trebuie să fie științifică, militantă, cu caracter publicistic. Dar ea nu are dreptul să fie plicticoasă, prolixă. Cînd spunem că ne-am ales ca model forma rezoluțiilor, acest lucru îl avem în vedere. Așa și numai așa se explică faptul că multe articole pot fi iscălite de nume diferite, sau numele pot fi ușor amestecate. Partea rea constă în faptul că înșiși criticii se străduiesc parcă să dea la iveală opere nedistincte, în limitele unor standarduri recunoscute. Noi, oamenii cu gusturi proprii, cu stil propriu, ne ascundem uneori îndărătul unor astfel de standarduri.

— Dar fii atent — l-am întrerupt eu — critica nu e numai artă ci și știință. Iar pentru știință adevărul este unul, unul pentru toți. Ideea divizibilității și a standardului, dacă vrei, sînt conținute și în adevărurile matematice.

— Nu consider adevărul științific drept standard. Ințelegeți, vreau să spun că critica nu e un „gen al locurilor comune", ci gîndire înainte de toate. Critica presupune talent, conștiință, dragoste pentru artă. Gîndesc, deci critic, ca să-l parafrazez pe Descartes. Critica nu e simplă informare, nu e o repetare a frazelor gazetărești, a unor idei străine, ci cugetare și descoperire. Cîndva Cehov își bătea joc de „locurile comune", dînd exemplu astfel de fraze : „Volga se varsă în Marea Caspică", „Caii mănîncă fîn și ovăz", etc. Rutina, obișnuința de a uzita fraze comune de tipul „viața dă mereu la iveală noi fenomene", „oamenii sovietici cresc și se dezvoltă sub ochii noștri", „e necesară o maturizare a ideilor" etc. distruge critica.

Nu pot suferi critica lipsită de profil. Vreau ca ea să pună în mișcare viața însăși. De ce luați adesea din raft cutare sau cutare carte ca s-o recitiți ? Nu numai pentru a vă reaminti lumea imaginilor create de autor ci și pentru a fi în societatea scriitorului preferat.

— Deci apelați la autoritatea lui Diderot, care arăta că la adunări, procese, oriunde, cei care vor să cucerească cugetele se prefac ba miniați, ba înspăimîntați, ba compătimitori, pentru ca să trezească în ceilalți asemenea sentimente. Ceea ce nu poate atinge pasiunea însăși, poate dobîndi imitarea acelei pasiuni, spunea Diderot.

— La baza criticii stă un paradox oarecum asemănător celui din cugetările lui Diderot cu privire la arta dramatică. Cu cît critica e mai artistică, cu atît ea se va impune mai mult ca știință. Critica va deveni cu atît mai mult un „loc comun" (adică va dobîndi un caracter mai larg social) cu cît va abuza mai puțin de locurile comune.

Paradoxul constă în faptul că cu cît critica va fi mai puțin ceea ce ne-am obișnuit să înțelegem prin acest cuvînt, cu atît mai mult va cîștiga în semnificație, și va acționa mai mult și asupra cititorului și a scriitorului.

— Consideri că critica literară trebuie ca printr-un mijloc oarecare să unească știința cu arta ? Dar ele au metode diferite. Știința se exprimă în formule, noțiuni, iar arta în imagini. Nu cumva ai folosit exemplul pentru a arăta că antagonismul între scriitori și critici derivă din diferența dintre instrumentele cu care lucrează ?

— In ultimă instanță gîndirea umană, reflectînd relațiile omului cu natura înconjurătoare și cu sine însuși (prin autocunoaștere) reprezintă o unitate a multiplicității aspectelor proceselor de cunoaștere și a caracterului abstract (știință) și al celui sensibil (artă). Cu cît este mai mare un gînditor cu atît e mai bogat și multilateral în cunoaștere. Despre acest lucru au vorbit și matematicieni mari și fizicieni și astronomi, au scris Pavlov, Eddington, Maxwell. Vă amintiți ce spunea Lenin : „Trebuie să visăm", subliniind importanța pentru activistul politic a unei cunoașteri multilaterale.

E fals Diderot atunci cînd demonstrează că acel orator este mai puternic, care imită mînia dar nu se lasă copleșit de ea. Poate pentru arta dramatică imitarea sentimentului e mai puternică decît însuși sentimentul. Dar în literatură, în critică, lucrurile nu stau așa. Imi place să citesc articolele acelui critic, în care îl văd și pe el ca om. Vreau să simt și nemulțumirea lui și lirismul și ironia pe care i-o trezește opera de artă. Să nu mai aud de critică în general. Vreau să aud de oameni, de talente. Ele vor forma ceea ce numim critică literară. Filozofie plus personalitate. Insă personalitate artistică.

K. ZELINSKI

— Text prescurtat —

---

*) — *Consider că sensibilitatea nu e nicidecum însușirea caracteristică a unui om foarte talentat. Un astfel de om iubește adevărul. Dar autentic fiind, el nu simte binefacerile acestei virtuți. Insă inima, mintea sa creează totul. Un om sensibil se pierde la cel mai mic eveniment neprevăzut, un astfel de om nu va fi niciodată un valoros om de stat, ministru, conducător de oști, nu va fi niciodată un mare doctor sau avocat.* (Paradox despre un actor. — *Diderot*)

Casa noastră

Casa noastră cu tălpi de piatră urcă, —
Antena de televizor ia holda cerului în furcă.

Liniștea se mai culcă-n unghere
Printre flori de beton și de var,
Ecoul pașilor ne vibrează peste tăcere
Treptele albe, carte deschisă ne par.

Urcăm treptele cu răsuflarea ușoară
Sus la etaj ne așteaptă casa noastră.
Cu stele și luceferi noaptea ne-o-nfășoară
Cuibul ivit sub streașină de zare albastră.

Casa noastră împodobită în cicori de neon —
Intre pămînt și stele ni-i primul peron.

Iulian RISTELEANU

CARNET cinematografic

„MINDRIE“

Cadru din film

Exigențele cu care întîmpinăm cea mai recentă producție cinematografică a studioului „București“ sînt determinate de însăși problematica aleasă. Căci realizatorii filmului „Mîndrie“ nu s-au mulțumit cu relatări vioaie de întîmplări, cu descripții pitorești. Se întrevede stăruința de a urmări o idee legată de etica nouă, socialistă, de modificarea relațiilor între oameni. Delimitarea atitudinii față de interesele obștești, în activitatea de construcție, indică pînă la urmă și concepția omului asupra prieteniei, asupra solidarității, asupra dragostei. De la o reminiscență a spiritului individualist, de izolare de colectiv, de supraestimare a propriilor calități, pornesc gravele erori pe care le săvîrșește inginerul Liviu Bota. Fiindcă se agață penibil de opinii învechite asupra muncii, Liviu Bota încetează să mai aibă încredere în bunul său prieten, inginerul Andrei, îl bănuiește chiar de trădare, se poartă tiranic cu sora sa, Marina, căreia neputîndu-i explica răbufnirea de orgoliu, îi impune autoritar despărțirea de logodnicul ei.

Focarul conflictului se află deci în activitatea de producție. Și Liviu și Andrei sînt tehnicieni înzestrați, capabili să dirijeze mecanismele perfecționate. Numai că ei se deosebesc în înțelegerea mai complexă a atitudinii socialiste față de muncă: Bota preferă o activitate zgomotoasă, de senzație, de evidențiere a aptitudinilor proprii și se arată neatent la părerile oamenilor, desconsiderîndu-i. De aci înfruntarea dintre cei doi prieteni, soldată cu învinuiri reciproce, cu ruperea prieteniei. Dar și asupra sentimentelor veghează colectivul socialist, care-i ajută pe cei doi protagoniști să se regăsească. Abia, mai tîrziu, în încercarea grea prin care trece uzina, Liviu Bota își va recunoaște rătăcirea și, în elanul generos de care se simte cuprins, va bate pocăit și la ușa prietenului.

Destinat, evident, să dezbată probleme de formare a moralei noi, scenariul filmului manifestă însă lacune serioase. Conflictul puternic nu beneficiază de o motivare destul de profundă. Schimbările prea bruște în comportarea eroilor nu apar întotdeauna ca un efect logic al împrejurărilor zugrăvite. De unde pornește suspiciunea lui Bota față de prietenul său, verificat cu atîtea alte prilejuri? De la o banală convorbire telefonică cu maistrul Trifan. Acesta, variantă modernă de Iago, pune la cale intrigi josnice, fără ca să se vadă limpede folosul pe care îl extrage de pe urma lor. Deoarece mobilul divergențelor nu reiese cu claritate, rămîn neargumentate, în ultimă instanță, intensitatea coliziunii, totala răsturnare a prieteniei. Patetice frămîntări de conștiință par întreținute artificial și, de aceea, rezolvate arbitrar, la momentul fixat de scenarist.

Este bine că cineaștii noștri au pătruns în uzină, că se preocupă de transformarea mentalității oamenilor în cadrul ofensivei socialismului. Numai că adesea sondajul se desfășoară la suprafață și abundă clișeele.

Analiza filmului „Mîndrie“ relevă încăodată importanța scenariului literar. Într-adevăr cinematografia utilizează alte mijloace decît literatura în reflectarea realității. Ideea specificului ecranului, esențială pentru dezvoltarea cinematografiei, nu trebuie să ducă însă la desconsiderarea scenariului. Aici textul literar nu a fost suficient elaborat, deși, cum am menționat, intențiile tematice au fost extrem de prețioase. Avem nevoie de filme care să se refere la muncă și prietenie, evidențiind trăsăturile moralei socialiste, adresîndu-se maselor largi de tineri, filme alcătuite însă cu deplină autenticitate artistică!

Dacă în misiunea de scenarist, munca lui stîrnește rezerve critice, ca regizor, Marius Teodorescu vădește certe însușiri în reconstituirea mediului muncitoresc. Sînt reușite scenele de masă, cînd numeroase echipe din combinat participă la salvarea șarjei. În general, regizorul a găsit soluții bune și în îndrumarea actorilor. Merită apreciată înclinația spre un joc firesc, evitîndu-se declamația teatrală. Dotat pentru cinematografie, Victor Rebengiuc interpretează sobru, reținut, chiar în momente de zbucium sufletesc. Sensul înalt pe care-l acordă inginerul Andrei prieteniei, ocrotind-o cu orice preț, este subliniat în privirea caldă, umană a actorului. Constantin Codrescu, a cărui dicțiune izbutește să marcheze atîtea nuanțe, a făcut eforturi ca să creeze un rol de compoziție. Este bine cuprinsă oscilația lui Liviu Bota între pasiunea muncii și mentalitatea individualistă. Credem că actorul a completat fericit scenariul regizoral, adăugind gesturi, ticuri, menite să reliefeze caracterul eroului.

Cu multă tandrețe și gingășie a înzestrat Ilinca Tomoroveanu personajul ei: sora inginerului Bota. Debutul tinerei actrițe este promițător. Din păcate, scenele de mare încordare nu sînt realizate cu aceeași naturalețe. Nici regizorul n-a acordat acestor momente un sprijin eficient. Prea strident a fost jocul Ioanei Bulcă, distribuită în rolul unei femei pasionate, Silvia, care se decide să-l seducă pe Andrei, logodnicul Marinei. În acțiunile Silviei se află, desigur, o însemnată doză de sinceritate, amorul ei fiind real și dezinteresat. Dar actrița pune un accent exagerat pe caracterul „fatal“ al personajului.

Din restul distribuției remarcăm pe Ștefan Ciubotărașu, ca de obicei de o spontaneitate cuceritoare, întruchipînd un secretar de organizație de partid din combinat și pe Gheorghe Cozorici în rolul unui utemist impulsiv. Fără a excela, imaginile operatorului Alexandru Roșianu rămîn corecte.

Un ultim cuvînt despre interpretare. Persistă încă anumite clișee în prezentarea stărilor sufletești. La aflarea unei vești triste, Marina închide ochii, își mușcă buzele, își afișează durerea. Nervos, fiindcă nu mai merge la uzină, inginerul Bota se plimbă prin cameră, negăsindu-și locul. În preocuparea reală pentru inovațiile de muncă — de pildă inițiativa lui Andrei în „Mîndrie“ — cînd vor fi mai întreprinzători regizorii noștri în abandonarea unor formule de joc prăfuite?

S. DAMIAN

„Două etaje de fericire“

Prin „Două etaje de fericire“ scenaristul Imre Bencsik și regizorul Janos Hersko au intenționat să ia în derîdere unele concepții învechite despre viața de familie. Pretextul pătrunderii în intimitățile unei căsnicii e oferit de mutarea locatarilor în blocul nou construit, ale cărui două etaje ascund în aparență „doze“ însemnate de „fericire“. In realitate, în mai toate familiile domnesc discordia, neînțelegerile mărunte ce sînt interpretate de eroi drept catastrofe, dezordinea, indiscreția și chiar lipsa de moralitate. Comedia nu-și propune să biciuiască consecvent, uzînd de arma rîsului, mentalitățile retrograde ce țin de rămășițile mic-burgheze. Satira nu are, de cele mai multe ori, o țintă precisă, iar deznodămîntul acțiunii nu implică și concluziile cineaștilor asupra comportării eroilor. Autorii comediei au ținut cu orice preț să rîdă și să-i facă pe spectatori să rîdă, ignorînd însă imaginea de ansamblu rezultată, care nu ararcori deformează și prezintă unilateral viața spirituală a eroilor, concepuți de altfel inițial, mai toți, drept personaje pozitive (cu excepția cochetei Manci, a cuceritorului ce posedă un turism alb și a motociclistului). Cum sînt concepuți eroii în film?

Desigur, nu e tocmai ușor să creezi personaje pozitive de comedie. Autorii filmului au îmbrățișat din păcate o soluție facilă, înzestrîndu-și eroii pozitivi cu mici „pete“, din care au stors toate valențele umoristice posibile. Ei au răpit astfel eroilor posibilitatea de a acționa în direcția transformării vieții spre mai bine, încurcîndu-i în ițele unor situații comice minore, care, amplificate nejustificat, au creat o imagine stranie a realităților.

Să ne oprim asupra cuplului soților Birkas. El e un tînăr savant ornitolog, iar ea — bibliotecară. Distrată și dezordonată, soția îl ține pe savant nemîncat. Soțul evită explicațiile, devenind un maniac căutător de hrană, în permanență flămînd și nesatisfăcut. Cu mii de precauții (!) intră într-un birt unde devorează cîrnați sau își prepară găluște cu prune în cantități industriale. Dispus să o seducă pe Manci, savantul se arată în schimb necruțător față de propria-i soție, pe care o învinuiește de infidelitate fiindcă... împrumută cărți unui vecin de bloc, lăcătușul Farsang! Iar cînd Manci se dovedește a nu fi chiar atît de accesibilă, nu se sfiește să o bîrfească alături de Ocsi, elev la o școală tehnică, și el în căutarea unei facile legături amoroase. Autorii adoptă față de doctorul Birkas o atitudine extrem de blîndă, din care cauză personajul apare confuz, părînd mai degrabă un pseudo-savant filistin decît un intelectual capabil, crescut în anii puterii populare.

La fel de confuz sînt prezentați și ceilalți eroi pozitivi, Ianos Korbusz, secretarul organizației de tineret la o fabrică de mobilă, și soția lui, tot muncitoare, amîndoi obsedați, fără putință de vindecare, de ideea că bătrîna mamă aude tot ce se întîmplă noaptea în dormitorul lor. In consecință, Ianos se înfurie, urlă ca un isteric, pentru ca apoi, fără motiv, să îi distrugă lui Ocsi aparatul de radio și să-i arunce mamei vorbe grele, învinuind-o că-i strică căsnicia. La rîndu-i, Ocsi apare ca un adolescent refulat, de o curiozitate bolnăvicioasă, lăudăros și suficient.

Modul facil în care autorii și-au rezolvat comedia reiese și din prezentarea familiei frizerului.

Mai izbutit înfățișată în film e doar familia Farsang. Gustav, după nenumărate certuri copilărești cu soția, căreia îi place să danseze și să se distreze, înțelege că va trebui să fie mai îngăduitor față de Kati, pe care n-o va mai considera drept o păpușă, ci un tovarăș de viață. La rîndu-i Kati se înscrie la școala medie serală, maturizîndu-se și reușind să privească viața cu mai multă seriozitate.

Gustav și Kati Farsang sînt singurele personaje care evoluează firesc, dovedindu-se receptive în fața evenimentelor. Toți ceilalți eroi rămîn prizonierii propriului lor univers de idei, limitat și învechit, refuzînd să mediteze asupra vieții. Pesimismul autorilor e inexplicabil, fiind infirmat de realitate, ca și de întreaga dezvoltare a noii cinematografii maghiare, care ne-a oferit în anii din urmă creații artistice remarcabile („Furtuna“, „Paisprezece vieți“ și „Călușeii“ ale lui Zoltan Fabri sau filmele regizorului Felix Mariassy — „Intr-o primăvară la Budapesta“ și „Un pahar cu bere“.)

Mihai TOLU

Secvență din filmul „Două etaje de fericire“

„CÎNT CA PENTRU CEI DE ACASA“

Interviu cu IMA SUMAK și M. VIVANCO

A răsunat aseară în sala imensă, de construcție modernă, prin mijlocirea unei voci excepționale, mesajul venit din țara incașilor. Și nici un moment nu am avut senzația unei discrepanțe între edificiul „secolul XX“ și ceea ce muzica ne aducea de undeva din pădurile Amazonului.

Ascultînd-o pe Ima Sumak înțeleg și mai bine ceea ce spunea în cursul unei discuții:

— De ce nu cînt muzică populară fără aranjamente? Ar fi dificil de înțeles pentru un om care se întîlnește pentru prima oară cu muzica populară a indienilor din America de Sud, sau mai exact, a celor din Peru, urmașii mîndrilor incași.

— Și de ce să nu folosim ceea ce a cucerit muzica în cursul veacurilor, făcînd apel la instrumentele orchestrei moderne pentru a reda melodiile indiene? — intervine în discuție soțul Imei Sumak, compozitorul peruvian Moise Vivanco.

— Peru, ca și restul țărilor sud-americane, e un punct de întîlnire a mai multor civilizații. Se reflectă aceasta în muzica pe care o cîntați?

— Desigur. E vorba de intonații specifice muzicii populare spaniole sau de cele ale muzicii negrilor. Astfel s-a născut, și procesul continuă, muzica nouă a Americii.

— De altfel influența este reciprocă. De exemplu jazzul, mă refer la cel autentic, din America de Nord se îmbogățește și cu ritmuri sud-americane, completează M. Vivanco.

— Dar predominantă în repertoriul meu este muzica indienilor incași, pe care o îndrăgesc nespus.

— Cum ați cunoscut-o?

— M-am născut în nordul Perului, într-o regiune locuită de indieni. De cînd eram copil m-am obișnuit cu muzica incașilor. Și am început să cînt acasă, la joacă cu copiii. La 11 ani am debutat pe scenă în cadrul unui concert. La 14 ani am cîntat pentru prima oară la Lima, capitala Perului. De atunci cînt, cînt mereu. Am vizitat toate continentele.

— Prilej să vă îmbogățiți repertoriul?

— Desigur. Împreună cu soțul meu culegem cîntece populare din toate țările pe care le vizităm. Unele dintre ele le cînt apoi în cadrul recitalelor mele. Dar nu este ușor.

— De ce?

— Nu e de ajuns să cunoști textul și notele pentru a reuși o interpretare autentică. E nevoie să te apropii de sufletul poporului, de obiceiurile lui pentru a-i înțelege cîntecul. Așa că vă propun să continuăm discuția la Muzeul Satului. Sîntem așteptați acolo.

Iată-ne în cîteva minute transportați din modernul centru al Bucureștiului în plin sat romînesc, unde casa olteanului e vecină cu bărcile lipovenilor.

— Înțeleg acum mai bine muzica populară romînească, pe care o cunosc încă din străinătate. E deosebit de vie, ritmată. La fel de frumoasă ca și tot ceea ce văd aci, ca și această zi uluitor de însorită.

— Poate o să prezentați odată și un cîntec popular romînesc.

— Sper. Numai un popor cu un suflet minunat poate produce asemenea lucruri ca acelea pe care le văd aci..

— Cred că este un muzeu unic în lume, spune M. Vivanco. Cel puțin eu nu am mai văzut un altul și am călătorit foarte mult.

— Ar fi bine pentru dvs., de altfel ca și pentru alți vizitatori dacă la fiecare grup de case s-ar difuza, în interiorul locuințelor muzică populară, specifică regiunii respective. Cum vă culegeți cîntecele?

— Ascultînd, ascultînd pe toată lumea. Și apoi selecția. E o muncă la care ne ajută, în fapt, tot poporul. Dar nu ne limităm la aceasta.

Cerem ajutorul folcloriștilor. Studiem în marile biblioteci muzicale, completează compozitorul Vivanco.

— Aceasta pentru muzică. Dar textul?

— În ce privește textul nu-l modificăm nici cu o literă. Îl veți asculta așa cum îl cîntă indienii în patria lor.

...L-am ascultat. Nu-l vom uita. Mii de spectatori nu o vor uita pe cîntăreața cu un registru vocal ce se întinde pe cinci octave, nu vor uita că la mii de kilometri de noi, oamenii iubesc și suferă, luptă și visează aspirînd spre fericire. Despre toate acestea vorbesc cîntecele Imei Sumak. Le-am înțeles, ne sînt apropiate ca și cei care le cîntă în lungul Amazonului. Iar Ima Sumak ne spune:

— Bucureștiul, oamenii de aci ne sînt apropiați de parcă am sta împreună de multă vreme. Cînt ca pentru cei de acasă...

S. BRAND

CARNET teatral

„MARIANA PINEDA“ de Federico Garcia Lorca

Teatrul Muncitoresc C. F. R.

Marga Anghelescu (Mariana Pineda) și Costel Gheorghiu (Don Pedro de Sotomayor), într-o scenă din spectacol.

Scrisă în 1925, această primă dramă a lui Lorca se inspiră dintr-un fapt real, căruia timpul și poporul Spaniei i-au acordat aureolă de legendă. Este vorba de actul de sacrificiu eroic săvîrșit la începutul secolului trecut (1831) de o frumoasă și tînără andaluză care n-a ezitat să-și jertfească viața în slujba idealurilor de libertate ale patriei sale.

Ajunsă — pe căile dragostei — în centrul unei mișcări conspirative al cărei scop era răsturnarea tiranicei monarhii a lui Ferdinand VII — eroina, care cususe „La bandera de la Libertad“ (Steagul libertății) a republicanilor, își sfîrșește viața înțelegînd că, mai presus de orice, oamenii trebuie să iubească libertatea.

Vorbind despre cei căzuți în „lupta pentru o Spanie liberă și constituțională“, Dolores Ibarruri amintește cu admirație de „eroica Mariana Pineda, exemplu de loialitate, executată prin strangulare la Granada...“

Federico Garcia Lorca avea 26 de ani cînd a scris vibranta dramă eroică a Pinedei. Era un act de curaj scrierea și reprezentarea unei asemenea lucrări în acea vreme în care teroarea bîntuia Spania ca și azi. Destinul a făcut ca numai peste cîțiva ani, zece abia, Lorca însuși să repete gestul cutremurător și înălțător al eroinei sale — căzînd răpus sub gloanțele fascismului, martir al aceleiași necurmate lupte pentru libertatea poporului spaniol.

Concepută asemeni unei balade — de altfel și este intitulată de către autor „baladă în trei stampe“ — drama Marianei Pineda respiră din plin parfumul bogatului și minunatului folclor spaniol pe care poetul supranumit „privighetoarea Granadei“ — l-a făcut să strălucească în replici și tirade de o mare frumusețe.

Transpunerea textului în limba romînă a cerut astfel din partea traducătorilor, între care se numără și talentatul poet Al. Andrițoiu, eforturi deosebite. Nu credem însă că întotdeauna s-a izbutit transpunerea romînească a acestei opere nu numai cu fidelitate, ci și cu strălucire. Sînt multe momente în care poezia șchioapătă — deoarece șlefuirea n-a fost dusă pînă la capăt.

„Teatrul — scria Lorca — este poezie care se înalță din text și devine umană. Și devenind, ea vorbește și strigă, plînge și disperă. Teatrul vrea ca personajele ce vor apare pe scenă să poarte un strai de poezie, lăsînd totodată să se vadă oasele și sîngele lor“.

Aplicația acestor idei la drama „Marianei Pineda“ nu mai trebuie demonstrată. Frazele citate conțin însă și indicația regizorală de bază, iar interpreta principală își află aici modalitatea în care va trebui să-și joace rolul.

Regia Getei Vlad a ținut seamă de aceste indicații. Spectacolul, în ansamblu, s-a dovedit a fi rezultatul unei preocupări pline de grijă în reliefarea atît a ideilor majore vehiculate de către autor, cît și a frumuseții versurilor. Interpreta principală a răspuns punctului de vedere al lui Lorca despre teatru, așa cum a fost exprimat el în rîndurile citate. Actriță cu mari resurse pentru tragedie, Marga Anghelescu a făcut să trăiască pe scenă complexa dramă a Pinedei, și atunci cînd eroina dă glas suspinelor de dragoste și atunci cînd face să vibreze revolta împotriva tiraniei, cîntînd libertatea. În nota rolurilor se înscriu realizările în acest spectacol ale lui Corado Negreanu (Redraza) și Ion Vîlcu (al patrulea conspirator).

Nu întreaga distribuție a reușit să susțină replica Marianei Pineda.

În intenția lor de a realiza două fete zglobii, pline de viață — Astra Dan și Dori Costin (Amparo și Lucia) au exagerat în exuberanță. Greoi, obositori, și mai ales fără dicția pe care o presupune spunerea versurilor, primul, al doilea și al treilea conspirator.

Costel Gheorghiu, un actor incontestabil înzestrat, în Don Pedro de Sotomayor ni s-a părut prea puțin preocupat de rol și întrucîtva rigid. Prea puțin din alura romantică a conspiratorului îndrăgit de Pineda, prea puțin din frămîntarea și chinul celui care-și pierde încrederea în cauza pentru care luptase.

Atragem atenția regiei asupra modului defectuos și supărător în care se face transmisia în sală a corului imprimat pe bandă de magnetofon: nu se înțelege nimic din versurile lui Lorca, totul fiind învăluit într-un hîrîit supărător.

Decorurile Sandei Mușatescu fac exces de stilizare, dînd impresia de sărăcie a imaginației — mai ales cînd aceeași ușă este mutată cînd în dreapta cînd în stînga, supraapreciindu-se fantezia spectatorului.

Dinu SARARU

LA TEATRUL „C. I. NOTTARA“:

„Antoniu și Cleopatra“ de W. Shakespeare

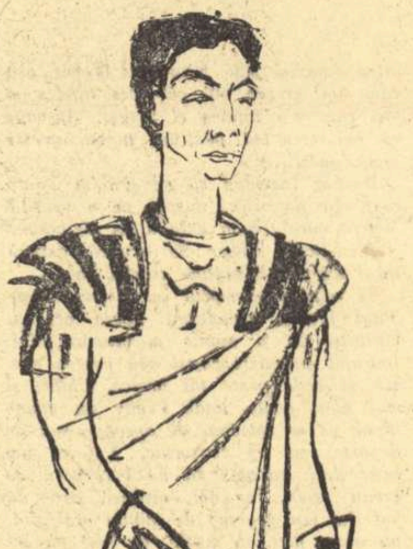

CRISTEA AVRAM (Cezar)

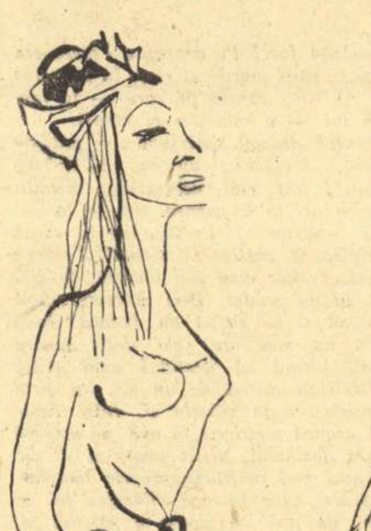

OLGA TUDORACHE (Cleopatra)

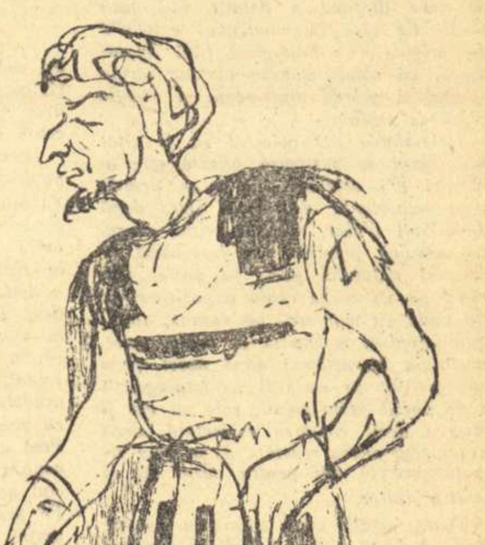

ION DICHISEANU (Antoniu)

Desene de ION ALEXANDRU

CRONICA dramatică

„Ascultă-ți inima“ de A. KORNEICIUK

Teatrul Național „I. L. Caragiale“

Ascultă-ți inima“ e o comedie fără intrigă (școlărește: nu se încurcă și nu se descurcă nimic), dar nu și fără conflicte. Conflicte între și în personaje. Lupta dintre nou și vechi se desfășoară în comedia lui Korneiciuk pe un plan superior, ca un reflex al depășirii antagonismelor: conștiința dinamică e în dispută acerbă cu stagnarea, nemulțumirea creatoare comunistă atacă în plin automulțumirea placidă, ineficientă.

Prin urmare, aspră va fi critica pe care dramaturgul o dezlănțuie, prin mijloacele comicului, împotriva concepției de viață a președintelui de colhoz Makedon Nikolaevici Somn. Aparent, Somn nu e ceea ce s-ar numi un personaj negativ. Colhozul pe care-l conduce este unul din acele colhozuri milionare, înfloritoare, el însuși, președintele, e decorat pentru meritele sale în dezvoltarea agriculturii din regiune. Dar dramaturgul, departe de a se lăsa sedus de aceste însușiri pozitive ale personajului, îl supune unui necruțător control efectuat de pe pozițiile cele mai înaintate ale noului. Și iată ce ne dezvăluie controlul: Makedon e într-adevăr președintele unui colhoz milionar, dar o mare parte din beneficiile colhozului sînt obținute prin desfacerea cu suprapreț a produselor, planul de livrări e îndeplinit cu ajutorul mărfurilor pe care Makedon le cumpără de la colhozurile învecinate, belșugul se realizează în dauna altor colhozuri sau a cumpărătorilor din orașe. Pe deasupra, lui Makedon îi place să poruncească, să se prefacă, să bea mult, să mănînce mult, să fie admirat și respectat fără rezerve.

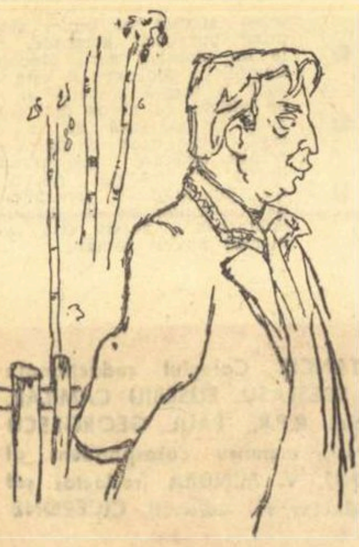

MARCEL ANGHELESCU (Rodion Ivanovici Neceai)

Cît privește concepția despre viață a personajului, ea se zbate într-o colivie îngrozitor de strîmtă. De ce să ne grăbim — spune Makedon — să construim comunismul? Ce le va mai rămîne de făcut, atunci, nepoților și strănepoților noștri? Doar n-au să meargă înapoi...

Îngîmfarea, automulțumirea și aviditatea lui Makedon vor fi supuse unei critici publice de către Rodion Ivanovici Neceai, președintele colhozului vecin, adevăratul tip al colhoznicului de azi, cu un orizont larg care nu cuprinde doar interesele colectivului său, ci ale întregului popor, un visător comunist pentru care viitorul se conturează de pe acum cu limpezime. Figura lui Rodion, complexă și interesantă, a fost investită de autor cu însușirile omului sovietic înaintat, de o mare vitalitate și bogăție sufletească, un creator pasionat și sincer, decis să contribuie cu întreaga sa energie și fantezie la întemeierea mult visatului viitor comunist. E drept, Rodion are și scăderi, mai ales în viața personală (raporturile sale cu Marina sînt ciudate, indecise, dragostea lor fiind amenințată la un moment dat de simplul fapt că Marina l-a contrazis pe Rodion într-o ședință), dar simțim în acest erou frumusețea interioară, simplă, care îl înnobilează pe omul nou. Rodion își imaginează, transfigurat de emoție, silueta impresionantă a viitorului și dezbate cu înflăcărare marile probleme ale construcției comuniste. Cu mult bun simț și umor, președintele ironizează poezia tehnicistă și pictura naturalistă, exprimînd punctul de vedere popular, profund sănătos asupra artei.

Nu există domeniu care să nu-l intereseze, să nu-i suscite părerea, deoarece un adevărat constructor al comunismului este un om multilateral, angajat într-o bătălie pe fronturi multiple împotriva vechiului.

Conflictul dintre cei doi președinți nu e atît un conflict de acțiune, cît un conflict de contrast, sugerîndu-se lupta dintre vechi și nou prin incompatibilitatea dintre cele două atitudini, prin infirmarea tezei lui Makedon după care între el și Rodion ar trebui să existe „relații de coexistență pașnică“. Noul nu poate coexista pașnic cu vechiul în procesul de desăvîrșire a comunismului — este concluzia piesei lui Korneiciuk.

În comedie mai apar cîteva personaje care, printr-un complex de date caracterologice bine reliefate, se impun ca tipuri reprezentative pentru o mentalitate ori alta sau care, fără a se subordona direct liniei principale a conflictului, contribuie la realizarea acelei policromii umane caracteristice dramaturgiei lui Korneiciuk. Gavril Ivanovici Neceai, fratele lui Rodion, (obtuz, opac, îngăduitor, lipsit de elan, impresionat de inventivitatea mercantilă și de prestigiul lui Makedon nu însă de energia creatoare, de sufletul minunat al fratelui său). Piotr Andreevici Oriol (mecanizatorul excelent, timid cînd va cere o recomandație pentru a deveni candidat de partid, îndrăzneț cînd își va propune să cucerească o fată). Anton Lukici Mak (eroul modest, visător și calm), Natalia Orestovna Golubi (eroină și ea, tot atît de modestă, visătoare romantică, absorbită infinit de despărțirea ei de tinerețe), Marina (femeie a Niprului, aprigă și duioasă, expresie a modulațiilor sufletului feminin) sînt cîteva dintre personajele care aduc culoare și haz în comedie.

Spectacolul realizat de Al. Finți este împărțit judicios între dezbaterea etică și situațiile comice, evidențiindu-le cu egală strălucire și suplețe. E undeva o lumină tonică, și în afara și înlăuntrul oamenilor, care îndeamnă la limpezire și visare, la o veselie robustă, dezinvoltă. Se adaugă, desigur, și contribuția scenografului M. Tofan care s-a lansat într-o adevărată beție de alb și diafan, cînd accentuînd, cînd atenuînd intensitatea celorlalte culori. Armoniei coloristice i se potrivește și o armonie a mișcării scenice pe care regizorul a obținut-o în bună parte din repetări și contrapunctări.

Deși interpreților textul le-a oferit mai curînd partituri individuale, spectacolul a reușit să prindă curentul interior care apropie și leagă aceste partituri.

Marcel Anghelescu, într-un rol cu totul diferit de cele pe care le joacă de obicei (mai exigent, dacă vreți) l-a creat pe Rodion din măsuri aproape egale de replici și tăceri, cu naturalețe vie și multă combustie lăuntrică. Mișcare chibzuită, acordată cu dinamica gîndirii, alternare de vremelnică oboseală și organică vitalitate. Poate, uneori, prea multă moliciune — în tonalitatea generală a gesturilor și glasului bine găsită, — la un om care trece drept aspru și neînduplecat. Al. Giugaru a servit cu savoare rolul ridicolului Makedon, folosind generos, dar fără exces, întreaga gamă a mijloacelor sale comice. Irezistibil prin hazul său aparte e Gavril Ivanovici Neceai în interpretarea lui Matei Alexandru care — se vede — și-a studiat cu meticulozitate rolul. Ne-a plăcut jocul Eugeniei Popovici (Natalia Orestovna Golubi), nedezmințită în capacitatea ei de a figura discret și nuanțat stările sufletești ale personajelor interpretate. O simplitate spontană caracterizează jocul lui Emanoil Petruț (Piotr Andreevici Oriol) și al lui N. Gr. Bălănescu (secretarul de partid Gurii Vlasovici Struna). Tinerețe tumultoasă și molipsitoare în interpretarea Orinei (Coca Andronescu). Draga Olteanu (Marina), nu fără a păstra un farmec de „culoare locală“, e însă prea tînără! Pe Maria, Eva Pătrășcanu a înțeles-o bine, ca pe o ființă dornică să se realizeze, atît în activitatea socială cît și în iubire. Constantin Stănescu (în Anton Lukici Mak) a fost prea calm, aproape inert. E drept, rolul reclama o liniște dobîndită, dar actorul se pare că a șovăit între vigoare reținută și placiditate, preferînd-o pe aceasta din urmă. Eliza Plopeanu (Lidia) e aprigă și duioasă (ca și Marina în interpretarea Dragăi Olteanu, ca și celelalte fiice ale Niprului). Corect, deci sub posibilități, Florin Piersic în Casian Rodionovici Neceai. Intr-un rol de culoare (Kvak), Constantin Rauțchi a realizat o bună miniatură comică. Păcat că trebuie să menționăm aici și aportul sufleurilor, foarte activi, nu vom spune însă în favoarea (adică în defavoarea) cui.

In ansamblu, spectacolul are fluență și, altfel spus, muzicalitate.

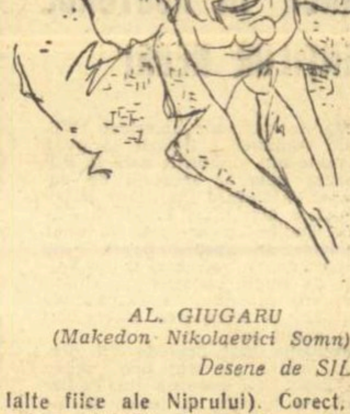

AL. GIUGARU (Makedon Nikolaevici Somn)

Desene de SILVAN

Dumitru SOLOMON

SĂPTĂMÎNA FESTIVĂ A CĂRȚII MAGHIARE

Intre 28 mai și 4 iunie se va organiza în R. P. Ungară o săptămînă festivă a cărții. Cu acest prilej vor apare cca. 60 de noi titluri de lucrări politice, beletristice, științifice și pentru tineret, în aproximativ 900.000 de exemplare.

Printre lucrările în pregătire în vederea săptămînii cărții se află volumul de reportaje: „De-a lungul și de-a latul «Saharei» unguresti" de Darvas Jozsef, un volum de nuvele alese de Illés Béla intitulat „Piine" și „Poezii alese", reprezentînd cele mai frumoase versuri ale poetului Keszthely Zoltan. Mesterhazi Lajos pregătește un roman cu subiect din zilele noastre

Vor apare de asemeni: un volum de eseuri de Németh Laszlo, un volum de nuvele de Sandor Kalman și un nou roman al lui Szabo Pal, intitulat „Distribuire de roluri", reflectînd transformări survenite în satul unguresc. De asemenea vor vedea lumina tiparului niște nuvele noi de Goda Gabor, ce vor apare sub titlul „Însemnate povestiri", povestiri de Thurzo Gabor și un volum de versuri ale renumitei poete Varnai Zseni.

Planul editurilor prevede totodată și publicarea multor opere clasice valoroase din literatura maghiară și universală. Printre altele, Editura „Europa" are în pregătire și un volum de versuri de Tudor Arghezi în traducere maghiară.

16 ani de la eliberarea Ungariei

Case noi într-un sat din R. P. Ungară

GÖRE IMRE

(R. P. Ungară)

SA NU UITAȚI

Să nu uitați numele de aur al păcii.

Eu îl rostesc și de trei ori în gînd,
așa cum cer de mîncare cînd simt că mi-e foame.

Să nu uitați nici pe cel al războiului.

Eu îl rostesc de mai multe ori pe zi,
ca un blestem pentru asasinii mamelor noastre.

Cînd vorbesc despre pace
eu mă gîndesc doar la dulcele dialog al hulubilor
care zburînd prin tării își desfac
în rotire aripile.

Mă gîndesc mai ales la mașini, la motoare,
la roți și rotițe de-oțel șlefuite cu grijă,
mă gîndesc mai ales la mineri
la comorile-ascunse-ale minelor.

Mă gîndesc mai ales la uzine, la case,
la fetele și femeile cu sînii voinici
și la bărbații
care se trezesc dimineața privind îndelung

cu grijă și dragoste chipul iubitei,
mă gîndesc la cei care pleacă la muncă în zori
și care, ca din pîinea rumenită a prînzului
se înfruptă de trei ori pe zi

din numele păcii
și mai ales al socialismului
și al comunismului.

In romînește de TAȘCU GHEORGHIU

CERCETĂRI NUCLEARE IN POEZIE

de JEAN GAUJARD

Inainte de a fi fost hirotonisit doctor în litere, Jean-Paul Weber se și lansase ca profesor de filozofie, pianist, ziarist, dramaturg, eseist și romancier. De la un asemenea om-orchestră, ne-am fi așteptat la o simfonie de idei. Dar a sunat mai degrabă ca un fluier oriental: sfîșietor și monoton, pătrunzător chiar, dar plictisitor dacă-l asculți prea mult. „Geneza operei poetice" era un titlu rebarbativ, simplu și general. Parc-ar fi fost scos dintr-un număr vechi al unei reviste ca „Fontaine" sau „Confluences", cu teorii cețoase în genul „Poezia și mistica". Din partea lui Jean-Paul Weber era de așteptat așa ceva. Dar ca întotdeauna nu se știe de unde sare iepurele.

Teza a fost tocmai dimpotrivă: precisă, incisivă, argumentată solid.

— Lucrarea dumneavoastră merită din plin numele de teză de doctorat. Sînteți creatorul unei teorii originale.

Complimentul acesta este emis de D. Jankelevici. Si totuși de ce pare rostit cam în silă?

— Poate că nu-l voi mai putea citi pe Baudelaire ca mai înainte — adaugă Jankelevici pe un ton funebru.

Oare ce să-i fi făcut Jean-Paul Weber lui Baudelaire? Să fie vorba într-adevăr de „Geneză" sau de „Judecata de apoi", de nașterea sau de înmormîntarea poeziei?

Ei bine, iată despre ce e vorba:

După Jean-Paul Weber, totul se decide cînd omul numără între 6 și 7 ani. Sensibilitatea copilului s-a și trezit dar conștiința sa fiind încă confuză, el uită repede. Intervine atunci, întîmplător și necesar, „traumatismul estetic", la aceia pe care destinul a hotărît să-i facă poeți. Ce este „traumatismul estetic"? La origine e o întîmplare fără importanță, un obiect neînsemnat dar căruia copilul îi acordă dintr-odată o atenție plină de pasiune.

Intîmplarea sau obiectul va fi uitat sau, dacă se păstrează printre alte amintiri din copilărie, nu i se acordă vreo importanță deosebită. Dar, după Jean-Paul Weber, această primă senzație estetică puternică se instalează în creierul viitorului poet, pe vecie. Mai rău! ea va ocupa acolo o poziție-cheie de unde va manevra, pe ascuns, totul. Sub impulsul ei copilul va deveni poet, nostalgia inconștientă după acest prim șoc pierdut pe vecie îl va împinge să scrie poezii peste poezii, care nu vor fi altceva decît căutarea neîncetată, decît apropierea mereu repetată de o temă secretă, secretă atît pentru autor cît și pentru cititor.

Toată poezia unui autor nu constă deci, decît în niște „modulații analoge" care tind să exprime, sub cele mai neașteptate travestiri, aceeași unică obsesie. Poetul își închipuie, poate, că adresează o odă unei femei iubite, că invocă cerul, că el cîntă natura sau plînge, pentru omenirea ce suferă. Iluzie! Ce naivitate! Ceea ce-l tot iscodește și-l tot mînă într-una — și încă fără să-și dea seama — este amintirea vreunei pendule sau aroma unui anume fel de mîncare. Vrînd-nevrînd — și desigur nu poate fi vorba în acest caz de voință — dacă îi este scris să dea glas Ornicului sau Mîncării, el va cînta Ornicul sau Mîncarea și nimic altceva, căci restul nu-i decît aparență și amăgire.

După natura autorilor studiați — și a posibilităților — Jean-Paul Weber merge de la biografie la text sau viceversa, pornind de la texte, face „inducție tematică". Dar ținta lui este întotdeauna miezul, motorul, nucleul unei sensibilități și al unei opere și el vrea să afle exact din ce se compune acest nucleu. Ca să folosim un termen modern, am putea spune că el face „cercetări nucleare" în poezie. Deocamdată Jean-Paul Weber se mulțumește cu „poezia dar a dat a înțelege că într-o bună zi s-ar putea ca și oamenii de stat, strategii și chiar savanții să fie trecuți prin furcile metodei sale.

Copilărie, traumatisme, inconștient... Asta cam miroase a psihanaliză. Dar Jean-Paul Weber, grijuliu, păstrează distanța.

Mai întîi vîrsta. Psihanaliza se interesează mai ales de reacțiile infantile. Iar Jean-Paul Weber de reacțiile copilului. E vorba despre reacții diferențiate și poezia ce se va naște din ele — chiar „traumatizată" — va rămîne inimitabilă. Psihanaliza, vezi bine, presupune complexe și purcede la o „reducere identică de o monotonie înfiorătoare".

Ca să-și ilustreze teoria, Jean-Paul Weber a tras la sorți opt victime: Vigny, Hugo, Baudelaire, Verlaine, Mallarmé, Apollinaire, Valéry și Claudel. Cred că trei exemple ne vor fi de ajuns.

Poezia lui Vingny s-a născut sub ursita orniculul, căci tatăl micului Alfred a năvălit într-o bună zi în sufragerie, ținînd în mîini o pendulă care păru familiei o adevărată minune și care a dominat întreaga copilărie a poetului și apoi toată viața sa. La Hugo a fost o gravură atîrnată deasupra patului și care înfățișa un turn gotic. Turnul avea o legendă cu șobolani pe care i-a povestit-o servitoarea și din care s-a născut toată poezia lui Hugo. Cît despre Valéry, el n-avea decît trei ani cînd a primit botezul estetic și traumatizant. Nu e vîrsta prescrisă de Weber, dar de, ce să-i faci! Pe deasupra Valéry era cît pe ce să-și piardă și viața în povestea asta. O mică dramă pe care — în inocența lui — a relatat-o el însuși.

Decorul dramei valéryene: o grădină publică. Accesorii: un lac cu lebede (atenție! cel mai neînsemnat detaliu poate avea, în asemenea caz, o importanță hotărîtoare). Personajele în scenă la ridicarea cortinei: micuțul Valéry; o dădacă. Dar cînd zici dădacă, te gîndești la un soldat. Deci militarul intră în scenă și se ocupă de dădacă. Iună copilă nu mai are ochi decît pentru soldat, uitînd că destinul unui viitor academician atîrnă de un fir, iar firul cu pricina e în mîinile ei. Intre timp, Paul aruncă pietricele în apă, se apleacă asupra bazinului, uimit poate și de luciul apei ce-i răsfrînge propria imagine. Pe scurt, cade în apă. Rochița lui se umflă de apă ca aceea a Ofeliei și, timp de cîteva clipe de neuitat, micuțul poet plutește, plutește ca în basme între viață și moarte, între ființă și neființă: (viitoarele teme valéryene. Echilibrul acesta imposibil nu durează. Copilul se scufundă și își pierde cunoștința. Un trecător îl scoate din apă și-l readuce la viață.

Ce mai vreți? Nu-i revelator? Nu dețineți astfel bine în mînă cheia lui Valéry, a poeziei sale, secretul său acvatic și metafizic? Și adevărata explicație a „Cimitirului marin"? Acoperișul liniștit pe care pășesc gungurind porumbeii. Ah! porumbeii care ciugulesc. Dacă adîncim imaginea, regăsim lebedele ce se scufundă căutîndu-și hrana. Și „Narcisse" atît de îndrăgit de Valéry încît a compus trei versiuni succesive, Narcis îndrăgostit de imaginea-i acvatică, dar vai!! dispărînd la apusul soarelui. Ceea ce ne pune în încurcătură e totuși faptul că poezia apei și a stărilor de suflet tulburi sînt atît de comune iar naufragiile în bazinul din parcul Tuilleries atît de rare.

Jean-Paul Weber a trebuit să o înfrunte pe doamna Durry, ca și pe domnii Souriau și Jankelevici. D. Souriau a rămas destul de calm, dar la doamna Durry și la domnul Jankelevici a fost vădită o oarecare jenă, o anume împotrivire față de teoria lui Jean-Paul Weber, ca și cum acesta ar primejdui poezia însăși. D. Jankelevici a exprimat un sentiment aproape general declarînd că această teorie este „iritantă".

Prin această „iritare", prin această rezistență surdă răspunde întotdeauna simțul nostru de libertate la incursiunile, sub diferite forme, ale psihologiei aplicate. Ne repugnă ideea că niște forțe obscure, iraționale, incontrolabile ne-ar determina împotriva voinței noastre. Un filozof ca D. Jankelevici nu a încercat să-și ascundă acest sentiment:

— Spuneți că numai nouă dintre poeziile lui Baudelaire scapă analizei dvs. Cu ce bucurie am alergat la ele!

Ce oază, într-adevăr, aceste nouă poezii! Nouă poezii în care Charles Baudelaire să fie Charles Baudelaire, așa cum l-am cunoscut și cum l-am îndrăgit înaintea domniei sale Jean-Paul Weber, așa cum am crezut noi că l-am înțeles și așa cum s-a înțeles el însuși. Aproape că am vrea să păstrăm numai aceste nouă poezii.

Dar ar însemna să ne grăbim fără rost. In definitiv, despre ce e vorba? Merită oare treaba asta atîta tămbălău?

Jean-Paul Weber se aruncă asupra lui Vigny și-l supune teoriei sale.

Să reluăm exemplul lui Vigny. Jean-Paul Weber consideră opera acestuia bîntuită de o manie a ceasornicului. Inarmat cu microscopul său pentru poezie, el vede peste tot ornice. Chiar, și mai ales, acolo unde Vigny nu spune nimic ce ar semăna, de aproape sau de departe, cu un ceasornic. Autorul n-a avut deci intenția să ne vorbească de vreun ornic, iar noi, cititorii care nu suferim (în genere) de mania ornicului, nu avem nici un motiv, de nici un ordin, să-i simțim prezența. [illegible] ornicul a motivat. In mod secret, cutare imagine poetică, dar, de fapt, ornicul n-a apărut de fel în poezia respectivă. Jean-Paul Weber îl întrezărește totuși „prin transparență". Dar trebuie neapărat un „microscop". Or, o poezie este o realitate sensibilă și nu o viziune „microscopică".

D. Jankelevici a vrut să-și uite „iritarea" și a cerut să se încerce a se stabili dacă, pînă la urmă Jean-Paul Weber „greșește sau are dreptate". D. Souriau i-a spus primul părerea:

— Dumneavoastră ne propuneți niște chei secrete și deschideți niște perspective dureroase. Dar analizele dvs. sînt uneori contestabile. Aveți tendința de a sistematiza. Se simte că sînteți urmărit de scolastică. Plecați, astfel, de la o idee unică și ajungeți la concluzia automatismului. Aveți niște marote. De cîte ori Vigny exprimă ideea de timp, vedeți aci obsesia lui pentru ceasornic. Ideea de timp e totuși universală. De ce nu v-ați folosit oare de niște metode riguroase, de exemplu statistica aplicată limbajului întrebuințat?

— Eu nu cred în statistici. Absența unui cuvînt este la fel de grăitoare ca și prezența lui.

— Cunosc acest fel de a judeca: „Ceea ce nu se spune e important" sau „Ceea ce contează în muzică e tăcerea". Să nu exagerăm! Știți ce am găsit eu, de pildă, la Vigny? O curioasă frecvență a cuvîntului „picior", care nu are totuși nimic poetic.

Intervenția doamnei Durry s-a declanșat ca un violent atac frontal, ca o șarjă de cavalerie:

— Este nemaipomenit cum la dvs. orice lucru devine ce vreți dvs. Dacă la Hugo găsiți păianjeni, îi vedeți șobolani. Iar dacă găsiți șerpi, tot șobolani sînt". Și bietul Vigny! Dacă în „Chatterton" se întoarce la unitatea de timp, nu e din rațiuni literare. Pe el îl urmărește mania lui ornicărească. Cicatricea verticală de pe fruntea căpitanului Renaud cică va fi unul din minutarele ceasornicului. Dacă Vigny introduce două personaje într-o poezie, ele sînt neapărat cele două ace ale ceasului. Și nu vă e deajuns că vedeți peste tot ornice, aveți pretenția că puteți citi și cît e ora! Și dacă v-ați mărgini la un ciclu. Dar nu! Vă trebuie toată opera. Nu e o garnitură de chei ceea ce ne oferiți, e un passepartou. Ei bine, eu mă prind că pot să descui opera lui Baudelaire cu cheia pe care dvs. i-o rezervați lui Vigny... Cu puțină ingeniozitate s-ar putea găsi alte elemente traumatizante decît cele ale dvs. Drept să vă spun, după ce v-am citit, mi-ar plăcea să descopăr „tema temei", traumatismul de care pare să fie atins d. Jean-Paul Weber însuși...

D. Jankelevici preia schimbul de la d-na Durry:

— Sînteți oare esteticianul, în sensul strict al cuvîntului?

Jean-Paul Weber nu prea știe cum să reacționeze la această întrebare neașteptată și atît de personală.

— Eu nu mă îndoiesc, continuă d. Jankelevici. De fapt, preocuparea dvs. nu e frumosul. Nu căutați o explicație a creației poetice, ci o explicație antropologică. Parcă ați depista originea unei maladii... Peste tot căutați tema și supratema. Asta seamănă a manie, a joc de societate! Dar temele dvs. nu sînt decît niște scheme care lasă să le scape tocmai poezia. In definitiv, ce putem spune, aveți dreptate sau nu? In ce mă privește, am impresia că ne aduceți o explicație mai curînd decît o înțelegere, o găselniță și nu o descoperire.

Articol apărut în revista „Lettres françaises" nr. 867/16—22 martie 1961.

Sinatra și Maltz

de HERBERT J. BIBERMAN *)

Hollywood, decembrie 1960

Vechea iluzie că în Statele Unite ale Americii există libertatea de expresie pentru toți — pentru toți, desigur, afară de comuniști — a fost spulberată din cufărul mucegăit în care zăcea și batjocorită de cel mai simpatic june din lumea aceasta. Plin de umanitate, el e un artist extraordinar de dotat și un abil om de afaceri: Frank Sinatra.

Sinatra a învățat într-o săptămînă ceea ce sute de milioane din semenii săi învățaseră în toate lagărele de concentrare ale lui Hitler, ceea ce noi toți știusem un timp și apoi am preferat să uităm! Că pentru a cunoaște întinderea libertății noastre noncomuniste e necesar a măsura cantitatea libertății permise comuniștilor și aliaților lor. Frank Sinatra ignora acest principiu. [illegible] Lucrul apare și atît mai serios dacă ne gîndim că Frank Sinatra nu e un om oarecare, ci dimpotrivă idolul tinerilor, al persoanelor de vîrstă mijlocie, al celor mai în vîrstă, foarte căutat de la Las Vegas la Washington, vedeta tuturor instrumentelor de comunicație audiovizuală, răsplătit cu zeci și zeci de milioane, liber să plece unde vrea și să facă tot ce vrea.

Pentru motive pur comerciale și pentru îndreptățita dorință ca scenariul primului său film, produs și regizat de el, să fie scris de cel mai bun scenarist, Frank Sinatra a ales pe Albert Maltz, unul dintre scriitorii al căruia nume figurează pe „listele negre". Dar dintr-o dată, Sinatra trebui să descopere că el, la fel cu toți ceilalți artiști americani, se bucura de libertatea completă de a fi un conformist și că, cu toată bogăția sa, popularitatea sa, influența sa, și chiar puterea sa, el nu era, în realitate mai liber decît Albert Maltz, fără să posede, totuși nici măcar jumătate din tăria de caracter a acestuia. Astfel, în timp ce Maltz rămînea ferm pe pozițiile sale, Sinatra se dădea cu fugiții, [illegible] clandestinitate. [illegible]

al acestei experiențe. Avem datoria de a întreba dacă cineva are dreptul de a părăsi încă odată pe Albert Maltz în voia valurilor, [illegible]

Unde începe, totuși, și unde sfîrșește obligativitatea de conduită a oamenilor [illegible] Libertatea nu e un joc de copii, și nici un joc al elitelor restrînse. Nu e nici o distracție pentru cucoane. Ea e o chestiune de viață și de moarte, ea este etica și cultura unei națiuni. [illegible]

[illegible]

Sinatra a descoperit că libertatea costă mai mult decît un film [illegible]

[illegible]

O schimbare la față lipsită de demnitate, într-adevăr, din partea unui om de bine, plin de bune intenții, dar care nu-i mai puțin [illegible]

La sfîrșitul dramei, pe scenă a rămas numai balaurul, iar Albert Maltz în burtă [illegible]

Pot adăuga un post-scriptum, un post-scriptum în chip de morală? In cele din urmă ore ale războiului din Spania [illegible] Mexico City [illegible]

— Trebuie să-mi lămurești un lucru, Miaya, era, ca și noi, un luptător leal Spaniei republicane?

— Da.

— S-a luptat cu fidelitate pentru democrația spaniolă?

— Da.

— Atunci, explică-mi: cum ai putut să ai încredere în el, timp de patru ani și cincizeci și patru de zile [illegible]

— Cred că tu cunoști definiția cuvîntului trădare.

— Care e?

— Lealitatea poate fi verificată după patru ani și cincizeci și cinci de zile.

*) H. J. Biberman, regizorul filmului „Sarea pămîntului" și unul din cei „zece de la Hollywood", care au fost, acum cîțiva ani, condamnați de un tribunal maccarthist pentru opiniile lor, prin înscenarea unui adevărat proces de vrăjitorie și suspendați din muncă [illegible]

FAULKNER ÎN AJUTORUL STUDENȚILOR NEGRI

Marele prozator american William Faulkner a hotărît să pună o parte din veniturile sale la dispoziția tinerilor studenți de culoare. La Oxford, în statul Mississippi, a luat ființă Fundația William Faulkner, care asigură unor studenți, în special negri din Mississippi, întreținerea și posibilitatea de studiu. Aceștia, la rîndul lor, vor contribui la răspîndirea culturii și la ridicarea tineretului din statul lor.

Fundația mai prevede un premiu pentru cel mai bun roman de debut. La sugestia lui Faulkner, s-a hotărît ca juriul să fie constituit din 3 membri negri ai Facultății de Litere a Universității din Virginia, [illegible] pentru aprecierea unui scriitor tînăr.

Fondurile fundației provin, printre altele, din premiul Nobel pentru literatura pe anul 1949 atribuit lui Faulkner și din vînzarea unora din manuscrisele scriitorului.

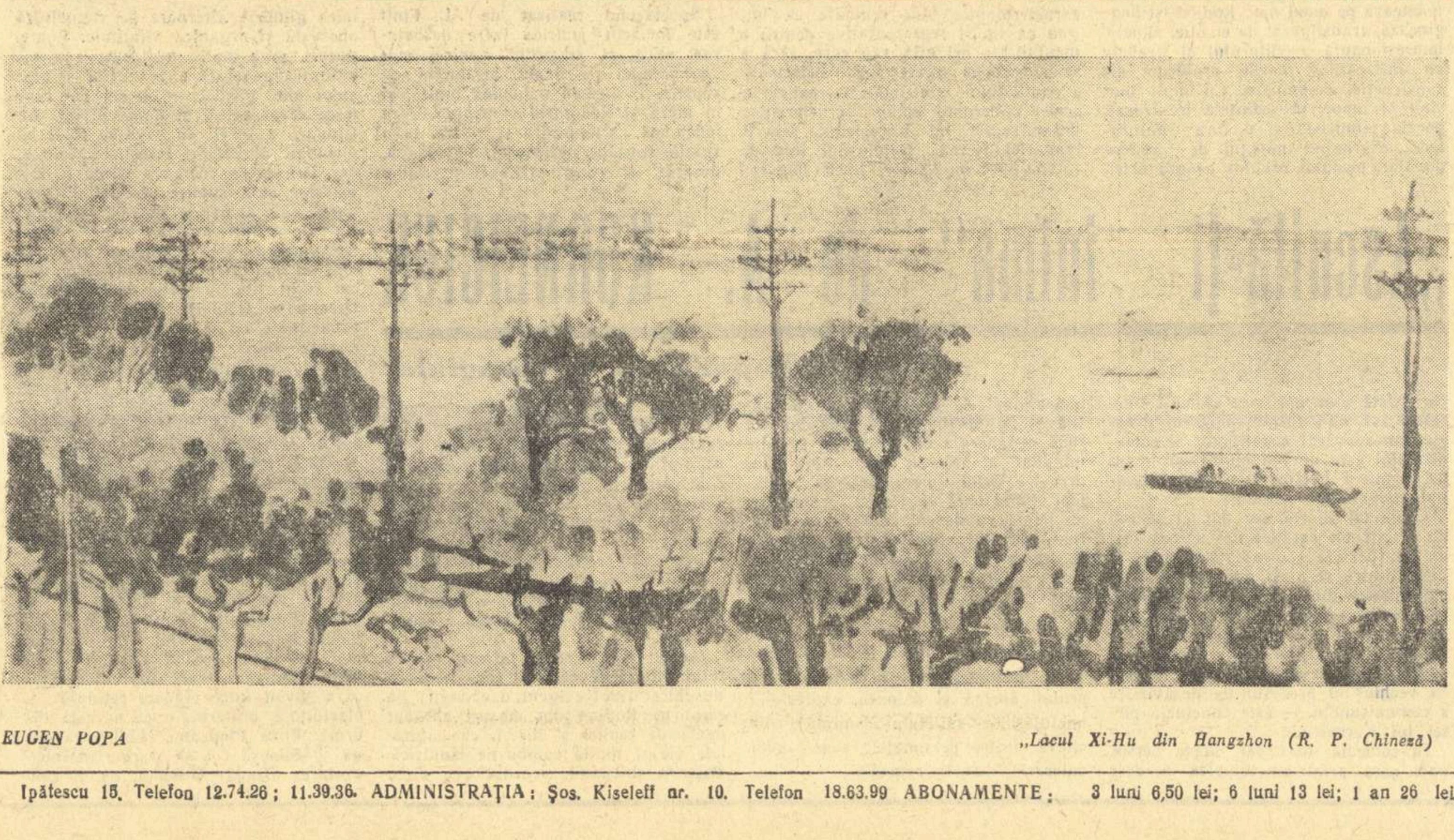

EUGEN POPA „Lacul Xi-Hu din Hangzhou (R. P. Chineză)

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

La Moscova, în „Editura politică" a apărut traducerea volumului de memorii al lui Harry Politt, secretar al Partidului Comunist Englez, care cuprinde un material prețios cu privire la istoria mișcării muncitorești engleze din perioada interbelică.

Italia

De un mare succes se bucură în Italia volumul lui Augusto Livi „Anchetă în rîndurile tineretului sovietic", apărut la Einaudi. Autorul, bun cunoscător al realităților sovietice, (este de cîțiva ani corespondentul la Moscova al ziarelor „Paese" și „Paese Sera"), analizează în profunzime o serie de aspecte revelatorii ale vieții și preocupărilor tineretului din cele mai diferite părți ale Uniunii Sovietice, nu fără a trage paralele semnificative la situația tineretului din Occident. O bună parte din volum este alcătuită din discuții ale autorului cu tineri studenți, muncitori, colhoznici.

R. D. Germană

„Cei trecuți de patruzeci" este titlul noului film al regizorului Kurt Gung-Alsen consacrat soartei celor care au trecut prin anii grei ai fascismului și războiului, și care în perioada postbelică trebuie să decidă calea pe care va merge Germania.

Cei doi eroi ai filmului s-au născut în aceeași zi, într-un orășel din Thuringia. Unul este fiu de fabricant, celălalt de meseriaș. Au crescut împreună, dar au trăit deosebit. Kristoph, fiul fabricantului, a început războiul ca ofițer, iar Georg ca soldat. După război, Georg se întoarce din prizonierat și începe o viață nouă. Kristoph fuge în Vest

De curînd – cînd ambii au trecut de patruzeci de ani – ei se întîlnesc la Frankfurt pe Main, primul – în calitate de conducător al delegației comerciale a R.D.G., cel de al doilea ca reprezentant al unui concern vest-german.

Și aci – în pofida interdicției autorităților de la Bonn – ei semnează un acord comercial.

Presa democrată apreciază că filmul va face pe mulți oameni simpli din Germania de Vest să reflecteze asupra destinului patriei lor.

Grecia

Scriitorul progresist grec K. Kotzias și-a închinat noul său roman „Galeria nr. 7" luptei minerilor pentru dreptul la muncă și la o viață demnă. Cunoscutul critic Tasos Burnas, apreciind în mod deosebit romanul, îl califică drept „cel mai adevărat și mai impresionant din tot ce a fost scris de tînăra generație pînă în prezent. Este o frescă a vieții Greciei contemporane, în centrul căreia se găsește clasa muncitoare".

R. S. Cehoslovacă

Revoluția culturală se desfășoară pe un front larg cuprinzînd domenii dintre cele mai variate. Astfel:

– la cercurile artistice de amatori participă două milioane de cetățeni;

– în fiecare secundă de sub tiparul editurilor ies 44 de exemplare de reviste și cărți. Tirajul anual al publicațiilor periodice atinge cifra de 1,4 miliarde de exemplare;

– în ultimii 5 ani televiziunea cehoslovacă a prezentat telespectatorilor peste 1000 spectacole de operă și balet;

– studiourile de filme ale republicii au produs în 1960 857 de filme dintre care 36 de lung metraj. Sălile cinematografelor au fost frecventate în aceeași perioadă de 176 milioane de spectatori;

– numărul posesorilor de radio a atins cifra de 800.000 față de 32.000, cîți erau în 1945.

Franța

La cea de-a V-a ediție a festivalului „Théâtre des Nations", care va avea loc în aprilie, vor lua parte 35 de formații teatrale, care vor prezenta 47 de spectacole. Printre teatrele participante se numără: Teatrul Vahtangov (Moscova), Teatrul Municipal (Casablanca), Teatrul Național (Cairo), Teatrul Schlesspark (Berlin), English Stage Company și altele

R. F. Germană

Săptămînalul vest-german „Deutsche Volkszeitung" caracterizează noul roman al scriitoarei Ingeborg Vendt „Piticii din grădină", publicat de editura „Ronalt-Verlag" ca un eveniment deosebit în viața literară, ca o „satiră caustică la adresa țării miracolului mic-burghez".

Micul orășel Hamelischprung unde se petrece acțiunea romanului este – după cum spune unul dintre eroi – unul din miile de astfel de orașe din care este formată Republica Federală și în fruntea cărora stă micul Bonn. Lupta pentru locul de primar ce se duce în acest orășel se termină prin victoria industriașului Schmantz, care este „substanțial" ajutat de prietenul său, fostul fascist Kranze. Noul primar visează să-și transforme orașul natal într-un exemplu concludent al „miracolului economic". Romanul trece în revistă o bogată galerie de orășeni, asemănători micilor statuete de ghips care se fac la fabrica de ceramică din localitate sub numele de „Piticii din grădină". Scriitoarea însăși, referindu-se la acest simbol al bunei stări a micii burghezii germane, spune la un moment dat: „Incomodei bombe cu hidrogen îi este necesară o mască comodă și iată-l pe piticul de ghips din grădină care te salvează de la meditații... Mi-e frică că există o oarecare legătură între tunuri și piticii din grădină". Astăzi „Piticii din grădină", iar mîine soldați înarmați de la uzinele lui Schmantz – acesta este avertismentul noului roman.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 16 (370)
joi 13 aprilie 1961
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

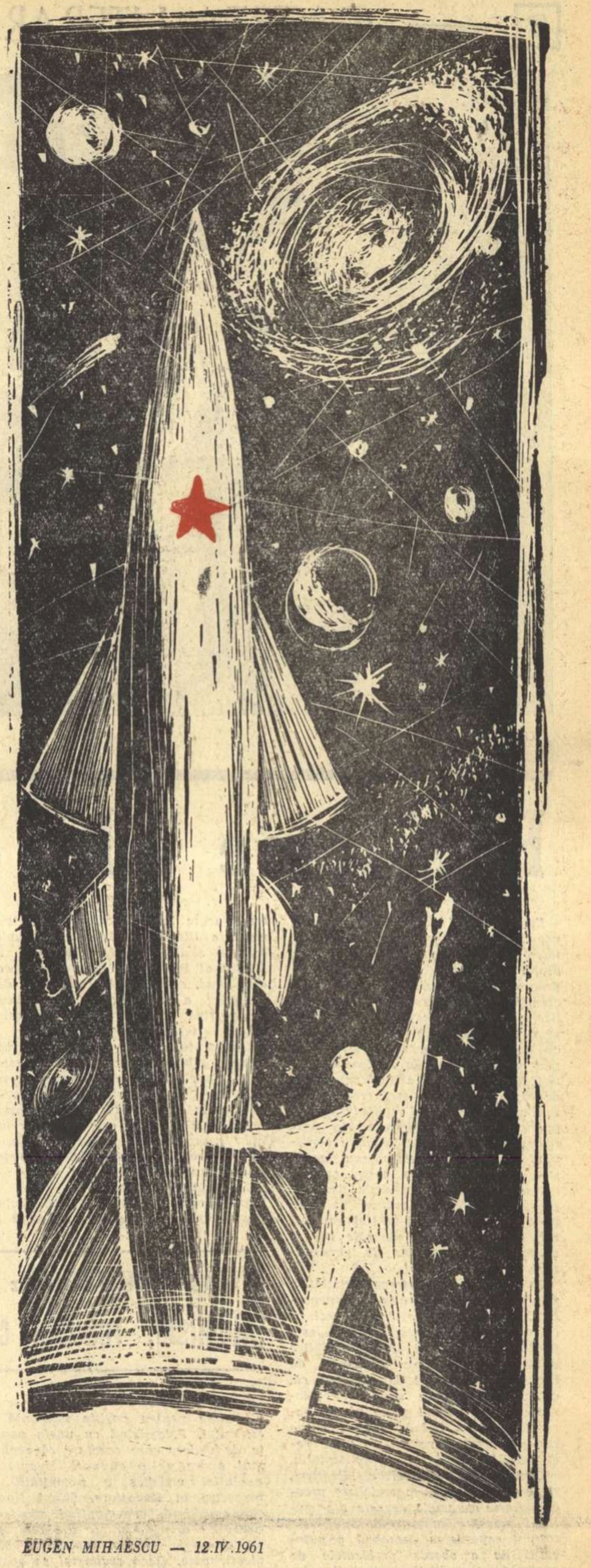

EUGEN MIHĂESCU — 12.IV.1961

Epocala realizare a științei sovietice
Primul om în spațiul cosmic

Telegramă

Primului secretar al C.C. al P.C.U.S.,
Președintelui Consiliului de Miniștri al U.R.S.S.,
Tovarășului N. S. HRUȘCIOV,

Președintelui Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.,
Tovarășului L. I. BREJNEV,

In numele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, al Consiliului de Stat și al Guvernului Republicii Populare Romîne, în numele poporului romîn, adresăm Comitetului Central al P.C.U.S., Prezidiului Sovietului Suprem, Consiliului de Miniștri, dv. personal și întregului popor sovietic, cele mai calde felicitări cu prilejul lansării în Cosmos și a întoarcerii cu succes pe pămînt a primului om, a omului sovietic.

Vă rugăm să transmiteți de asemenea calde felicitări și urări de bine savanților, inginerilor, tehnicienilor și muncitorilor care au contribuit la înfăptuirea acestei epocale realizări, precum și lui Iuri Alexeevici Gagarin, primul cosmonaut din lume.

Inaugurarea erei călătoriilor omului în spațiile interplanetare este rezultatul uriașelor realizări ale poporului sovietic sub conducerea Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, reprezintă o nouă confirmare a locului de frunte pe care-l ocupă știința și tehnica sovietică pe plan mondial, o strălucită afirmare a superiorității orînduirii socialiste.

Este o mare bucurie și mîndrie pentru poporul nostru ca și pentru popoarele celorlalte țări socialiste și întreaga omenire progresistă că această victorie istorică a fost obținută de Uniunea Sovietică, țara care a deschis drumul omenirii spre socialism și comunism.

Poporul romîn urează poporului sovietic noi victorii în munca și lupta sa nobilă pentru construirea comunismului, pentru progresul științei și tehnicii, pentru pacea și fericirea omenirii.

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ
Prim-secretar al C.C. al P.M.R.
Președintele Consiliului de Stat al R. P. Romîne
ION GHEORGHE MAURER
Președintele Consiliului de Miniștri al R. P. Romîne

12 aprilie 1961

CHEMAREA
Comitetului Central al P. C. U. S., Prezidiului Sovietului Suprem al U. R. S. S. și Guvernului Uniunii Sovietice

Către Partidul Comunist și poporul Uniunii Sovietice!
Către popoarele și guvernele tuturor țărilor!
Către întreaga omenire progresistă!

A avut loc un eveniment măreț. Pentru prima dată în istorie un om a efectuat un zbor în Cosmos.

La 12 aprilie 1961, ora 9,07 (ora Moscovei) nava cosmică satelit „Vostok", avînd un om la bord a pornit spre Cosmos și, după ce a efectuat un zbor în jurul globului pămîntesc, a revenit cu succes pe pămîntul sacru al patriei noastre — Țara Sovietelor.

Primul om care a pătruns în Cosmos este un om sovietic, un cetățean al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste!

Aceasta este o victorie fără precedent a omului asupra forțelor naturii, cea mai măreață cucerire a științei și tehnicii, triumful rațiunii umane. Au început zborurile omului în spațiul cosmic.

In această faptă de eroism, care va trece peste veacuri, sînt întruchipate geniul poporului sovietic, puternica forță a socialismului.

Comitetul Central al Partidului Comunist, Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. și guvernul sovietic relevă cu un sentiment de mare bucurie și de legitimă mîndrie că această eră nouă în dezvoltarea progresivă a omenirii a fost deschisă de țara noastră — țara socialismului victorios.

In trecut Rusia țaristă înapoiată nu putea nici să viseze la astfel de fapte de eroism în lupta pentru progres, la întrecerea cu țări mai dezvoltate din punct de vedere tehnico-economic.

Prin voința clasei muncitoare, prin voința poporului, inspirați de partidul comuniștilor, în frunte cu Lenin, țara noastră s-a transformat într-un puternic stat socialist, a atins culmi fără precedent în dezvoltarea științei și tehnicii.

Cînd în octombrie 1917 clasa muncitoare a luat puterea în mîinile sale mulți oameni, chiar și oameni cinstiți, se îndoiau că ea va putea să conducă țara, să mențină fie și nivelul atins în dezvoltarea economiei, științei și tehnicii.

Și iată că în prezent, în fața întregii lumi clasa muncitoare, țărănimea colhoznică sovietică, intelectualitatea sovietică, întregul popor sovietic aduce o victorie fără precedent a științei și tehnicii. Țara noastră a depășit toate celelalte state ale lumii și a deschis pentru prima dată drumul spre Cosmos.

Uniunea Sovietică a fost aceea care a lansat pentru prima dată o rachetă balistică intercontinentală, care a lansat pentru prima dată un satelit artificial al Pămîntului, care a trimis pentru prima dată o navă cosmică spre Lună, care a creat primul satelit artificial al Soarelui, care a înfăptuit zborul unei nave cosmice în direcția planetei Venus. Rînd pe rînd nave satelit sovietice, purtînd la bord ființe vii au efectuat zboruri în Cosmos și au revenit pe Pămînt.

Zborul triumfal în jurul Pămîntului al unui om sovietic la bordul navei cosmice constituie o încununare a victoriilor noastre în cucerirea spațiului cosmic.

Cinste și glorie clasei muncitoare, țărănimii sovietice, intelectualității sovietice, întregului popor sovietic!

Cinste și glorie oamenilor de știință, inginerilor și tehnicienilor — creatorii navei cosmice!

Cinste și glorie primului cosmonaut — tovarășului Gagarin Iuri Alexeevici — pionierul cuceririi Cosmosului!

Noi, oamenii sovietici care construim comunismul avem marea cinste de a fi primii care pătrundem în Cosmos. Noi considerăm victoriile în cucerirea Cosmosului drept realizări nu numai ale poporului nostru, ci și ale întregii omeniri. Le punem cu bucurie în slujba tuturor popoarelor, în numele progresului, fericirii și binelui tuturor oamenilor de pe Pămînt. Nu punem realizările și descoperirile noastre în slujba războiului, ci în slujba păcii și securității popoarelor.

Dezvoltarea științei și tehnicii deschide posibilități nelimitate în domeniul cuceririi forțelor naturii și folosirii lor spre binele omenirii, iar pentru aceasta trebuie în primul rînd să fie asigurată pacea.

In această zi solemnă ne adresăm din nou popoarelor și guvernelor tuturor țărilor chemîndu-le la pace.

Fie ca toți oamenii, indiferent de rasă și naționalitate, culoarea pielii, credință religioasă și apartenență socială să depună toate eforturile pentru asigurarea unei păci trainice în întreaga lume. Să punem capăt cursei înarmărilor! Să înfăptuim dezarmarea generală și totală sub un sever control internațional! Aceasta va fi o contribuție hotărîtoare la cauza sacră a apărării păcii.

Glorioasa victorie a patriei noastre însuflețește pe toți oamenii sovietici la noi fapte de eroism în construirea comunismului!

Inainte spre noi victorii în numele progresului și fericirii omenirii!

COMITETUL CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST
AL UNIUNII SOVIETICE

PREZIDIUL
SOVIETULUI SUPREM AL U.R.S.S.

CONSILIUL DE MINIȘTRI
AL UNIUNII REPUBLICILOR
SOVIETICE SOCIALISTE

Moscova, Kremlin,

12 aprilie 1961

TRIUMF

12 aprilie, zi în care pentru prima oară un om a călătorit în cosmos se înscrie în istoria omenirii ca ziua unuia din cele mai mari succese ale științei și tehnicii.

O epocă nouă în istoria tehnicii a început cu primul sputnik. Ceea ce ni se părea pînă acum cîțiva ani o pură fantezie, călătoria interplanetară a devenit atunci o posibilitate. Dar pentru a ajunge la triumful de azi a fost mare efortul care a trebuit să fie depus.

Era de așteptat ca după cum primul sputnik a fost sovietic, tot astfel prima călătorie în cosmos să fie făcută de o navă sovietică cu un om sovietic.

Ziua de azi ne face să ne mîndrim că sîntem oameni. Și îndreptățirea acestei mîndrii ne vine și de data aceasta din Uniunea Sovietică.

Acad. prof. GR. MOISIL

IURI ALEXEEVICI GAGARIN

Cerul cucerit

Frumos era și mitologic cerul,
Casiopeia, Orion, Perseu,
Dar ne părea de nepătruns misteru
Ce-l dezlegase numai Prometeu,
Smulgînd scînteia din temuta vatră
A zeilor, s-o puie-n lut pe piatră
Umanei seminții la îndemînă
Precum legenda spune, cea bătrîn

Frumos era și cerul teoretic
Ce-n trudă-l calculase Galileu, —
Dar astăzi iată-l, omul sovietic
În porți izbi misterul cel mai greu
Și Cosmosul, eternul, zise : Intră!
Ești pămînteanul prim ce se prezint
Ești viața ce-și încreastă rostu-n sp
Ești cea mai mîndră dintre constelaț

Pleiadele, Hercule, Ursa Mare,
Lacteia Cale-ți zic : Bine-ai venit!
Tu, gînd și vrere, ți-ai tăiat cărare
Prin pînza de orbite-n infinit.
Erai al meu, minusculă ființă,
Pierdut între visări și neputință.
De-acum puterea mea, nemărginirea,
A ta va fi, ia Sceptrul, stăpînirea!

12 aprilie 1961

Mihai BENIUC

GLORIE OMULUI SOVIETIC!

Intreaga omenire trăiește un sentiment de o nemaipomenită măreție: unul dintre semenii noștri a zburat în cosmos. Visul de veacuri al umanității a fost împlinit, ziua de 12 aprilie 1961 echivalînd în calendarul marilor izbînzi cu datele cruciale ce au marcat întotdeauna începuturi de ev.

In cartea de aur a lumii se înscrie, din această clipă, cu litere de glorie, numele maiorului Gagarin, primul cosmonaut. Este o performanță a minții omenești și a poeziei, asigurînd un nimb de eternitate acestui Cristofor Columb contemporan, mîndra ființă umană ce a împlinit legendara cutezanță a lui Icar.

Zborul spre astre al navei sovietice și a maiorului Gagarin reprezintă o fericită încununare a îndrăznețelor cercetări sovietice, a uimitoarelor realizări ale științei comuniste. Savanții care la 4 octombrie 1957 au lansat în cosmos primul sputnik, neasemuiții magicieni contemporani care au zvîrlit în lună primul semn al omului și au implantat în crusta astrului palid fanionul cu secera și ciocanul, energiile fermecătoare și concrete ce au dirijat spre Venus prima navă și spre Soare primul satelit, au asigurat omului primul său voiaj în spațiul cerului, demonstrație fără pereche și fără asemuire a geniale științe comuniste.

Surprinse în uimirile lor, primele comentarii ale agențiilor occidentale subliniază, alături de gigantica, de glorioasa victorie, un fapt ce merită într-adevăr a fi reținut: savanții sovietici au anunțat zborul lui Gagarin înainte ca nava-satelit să se întoarcă pe pămînt la locul prevăzut. Este — menționează comentariile — încă o dovadă a formidabilei încrederi și a minuțioasei precizii pe care o vădește știința sovietică.

Alături de acest simțămînt, se cuvine a fi relevat încă unul, desprins din comunicatul Agenției TASS, și anume acela raportat la biografia primului cosmonaut: un om al muncii, vlăstar al școlii sovietice, fiu credincios al cosmosului și al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Iată datele omului ce deschide o pagină nouă și patetică în istoria lumii.

In clipa în care scrim aceste rînduri, vestea biruinței sovietice împînzește eterul, fermecînd toate conștiințele și dînd fiecărui locuitor al planetei noastre prilejul dobîndirii unui spor de încredere în destinul nostru comun. Intr-adevăr, nimic pe lume nu sună mai în contra-sens, mai în contra-timp și mai distonant decît tentativele penibile preistorice și dușmănoase ale atentatorilor la pacea lumii, față de această uluitoare biruință a spiritului uman.

Zborul lui Gagarin printre constelații împinge poftele nesățioase ale făcătorilor de război undeva în întunericul cavernelor, în depărtata și tenebroasa legendă antediluviană, despărțindu-ne pe noi, contemporanii lui Gagarin de neguștorii de moarte și de aventură îndoliată prin mii și mii de veacuri.

Au fost, în lunga și controversata noastră istorie umană, clipe în care omul a parcurs prin scînteierea geniului său neliniștit și veșnic scormonitor, milenii. Mă gîndesc la secunda de grație cînd a fost supus focul și cînd Prometeu a fost pedepsit pentru cutezanța lui. Prometeul nostru contemporan beneficiază de admirația unanimă a omenirii, care vede în splendida lui victorie un apel luminos la depășirea condiției umane. Iar știința sovietică, această matcă inepuizabilă a celor mai înaripate victorii, constituie farul călăuzitor spre care țintesc privirile uimite și fermecate ale tuturor oamenilor lumii, care văd în cuceririle ei izvoare nesecate de viață, de încredere, de speranță și de fericire.

In această clipă, toate ziarele lumii publică pe primele pagini foto-

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 3)

Oda bucuriei

— Știi? Ai aflat? Văd pe fața ta că ai aflat...

— Mai iute, deschide radioul...

Bucureștiul vuiește de știrea care e pe buzele tuturor. Sînt un strop de emoție, în oceanul emoției obștești. In văzduh plutește o splendidă bună vestire... De azi începe o nouă era pentru pămînt. Omul a fost corăbier, a fost mecanic de locomotivă, a fost aviator. De azi, 12 aprilie 1961, omul a devenit cosmonaut.

Penița șovăie, cuvîntul se rușinează că e numai cuvînt, se împleticește în urma faptului zguduitor, se pulverizează în explozia viziunilor cosmice ce ne asaltează imaginația răvășită.

Nu. Greșesc. Explozia nu e a viziunilor. E a realității care irupe în domeniul imaginației, al fantasticului, obligîndu-ne să ne restructurăm relațiile psihice cele mai gingașe: raporturile dintre real și ficțiune.

Trebuie să ne deprindem în primul rînd cu ideea că faptul e real. Nu că „omul va începe în curînd marile sale expediții în cosmos" — idee, cu care, într-un fel, ne-am deprins, ci că „marea călătorie a început".

Intre „va fi" și „este", distanța — fie ea doar cît un fir de păr — e incomensurabilă. Oamenii sovietici au străbătut această distanță.

Uniunea Sovietică a deprins lumea, de 44 ani încoace, să asiste la cel mai fantastic traseu străbătut de om de-a lungul întregii sale istorii.

Ultima performanță, epocală, a științei sovietice, oricît de extraordinară, se situează în ordinea firească a lucrurilor.

Așa e și altfel nu putea fi: nepoții celor care au lansat prima salvă de tun de pe „Aurora", trebuiau să lanseze primul om în cosmos, simbol al omenirii prometeice.

Sînt clipe, puține într-o viață, ce seamănă cu finalul simfoniei a 9-a beethoviene. E acel moment sublim cînd dinăuntrul orchestrei se înalță — presimțite și totuși uluitoare — vocile omenești.

Momentul cînd „Oda bucuriei" începe.

E ca o imensă fîntînă arteziană, cu rădăcini în sufletul colectiv ce-și azvîrle tulpinele strălucitoare sus, sus, în regiuni amețitoare, acolo unde, pentru o clipă, nu există nimic altceva decît mîndria și fericirea de a fi om, de a fi o celulă vie a umanității.

Mulțumim Uniunii Sovietice pentru pragul acesta sublim dintre două ere!

Maria BANUȘ

ÎN PAGINA 3:

Poezii și articole închinate primului zbor în cosmos, de:

Radu Boureanu, Mioara Cremene, Lucia Demetrius, Grigore Hagiu, Stefan Heym, Eugen Jebeleanu, Eugen Macovschi, Al. Mirodan, Nichita Stănescu, Al. I. Ștefănescu.

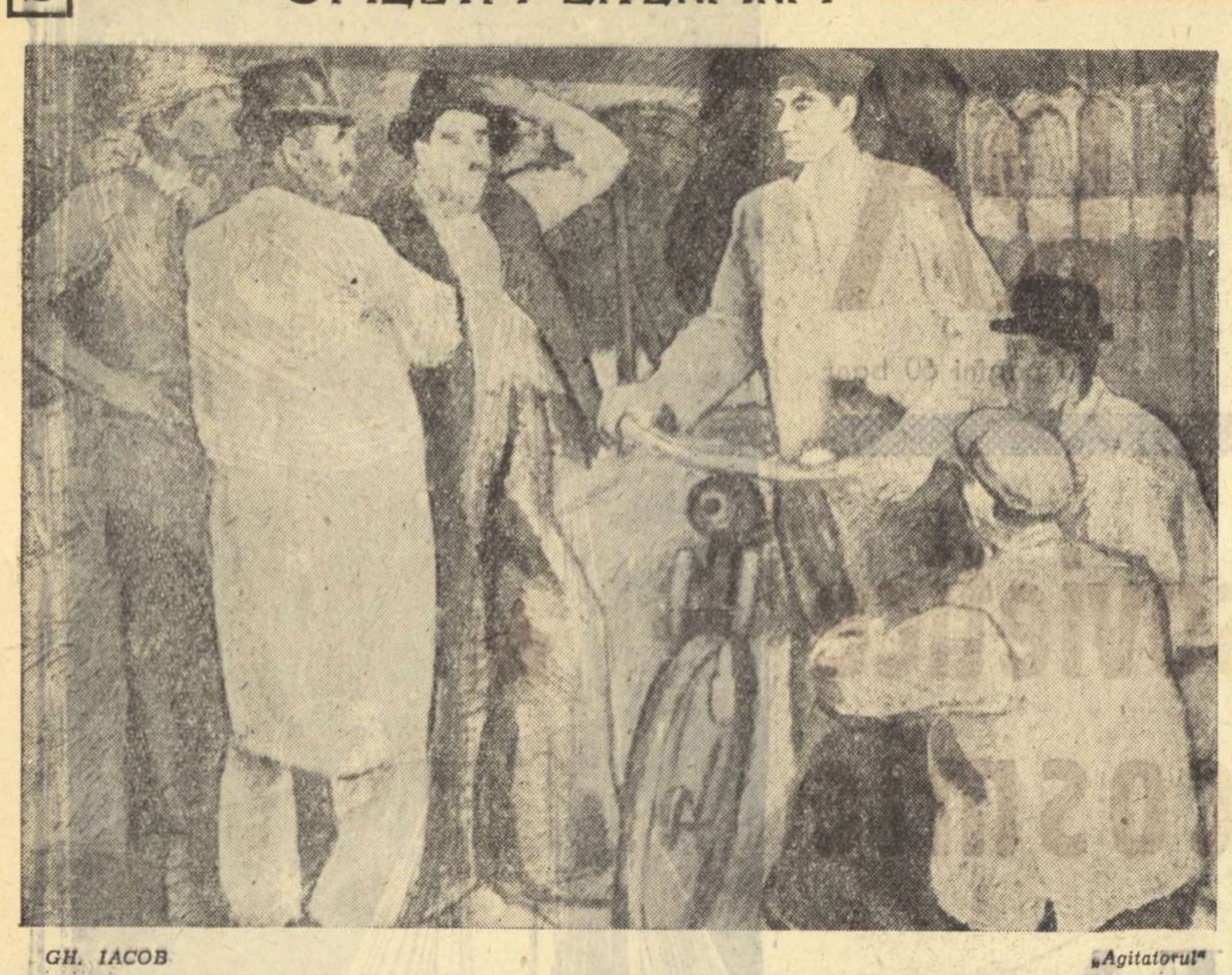

GH. IACOB „Agitatorul"

RASFOIND REVISTELE

secolul 20
REVISTĂ DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Nu s-a scris destul în presă despre această publicație lunară și care deși aflată la numai cel de al doilea număr al ei a și reușit să-și asigure numeroși cititori. Succesul revistei „Secolul 20" se datorează materialului în mare parte foarte interesant pe care îl face cunoscut. Nu-i o misiune dintre cele mai ușoare să prezinți mișcarea de ansamblu a literaturii universale, să numești principalele ei direcții, să arăți curentele care-și dispută adeziunea scriitorilor, prezentind un tablou „la zi" al ciocnirilor de idei. Cum și-a propus revista să se achite de această nobilă și severă îndatorire? Mai ales publicînd operele unor autori de renume și autoritate care de pe platforma realismului socialist sau a realismului dezbat problemele omului de astăzi și descriu realitățile țării lor.

Astfel numărul 2 al revistei reunește sub aceleași coperți o amplă nuvelă a cunoscutului scriitor american E. Hemingway, o piesă de teatru semnată Nazim Hikmet, versuri de Pablo Neruda și Solouhin, o povestire de Tabak Andras, o nuvelă de Heinrich Böll, etc. Rezultă chiar din această simplă enumerare varietatea de nume și de stiluri care-și găsește loc în paginile publicației. In general, textele alese îi reprezintă pe scriitorii tipăriți. Nuvela lui Hemingway, de pildă, este una din cele mai frumoase pagini din opera sa. Sobrietatea expresiei, adincimea analizei psihologice și mai cu seamă asprimea cu care autorul dezvăluie legile de viață ale unei lumi ce și-a pierdut în vîrtejul bogăției și al luxurii axul moral transformînd relațiile dintre oameni într-o solidaritate în micime și abjecție, fac din „Scurta fericire a lui Francis Macomber" o lucrare memorabilă. Semnificativă pentru orientarea anti-militaristă, anti-războinică a scriitorului vest-german Heinrich Böll, nuvela sa „Călătorule, de treci prin Spar..." aduce înaintea cititorilor imaginea unui autor preocupat de problema centrală a epocii noastre: apărarea și menținerea păcii.

Trebuie semnalată în mod special schița lui Oto Safranek intitulată „Un domn gras" (schița relatează un episod din lupta anti-fascistă) fiindcă ea relevă un prozator care știe să povestească limpede, cu o mare putere de concentrare artistică, folosind în chip cu totul remarcabil elementele de sugestie.

Din păcate, însușirile unor producții nu sînt bine valorificate. E greu, de exemplu, să apreciezi o piesă din care ai la dispoziție cîteva fragmente. Și este și mai greu să prețuiești un poet după o singură poezie (așa cum se întîmplă cu G. Solouhin). Ce se poate spune despre trăsăturile operei sale din cîteva strofe rupte din contextul întregii sale lirici și neînsoțite de o prezentare, fie ea cît de sumară?

In dorința de a analiza ceea ce este nou în cultura mondială revista a hotărît să tipărească și o serie de studii sintetice.

Dar sub acest raport ea este încă deficitară și aceasta nu fiindcă subiectele puse în discuție ar fi secundare, ci pur și simplu fiindcă spațiul acordat în publicație acestor articole e prea restrîns. Ce fel de sinteză se poate face în 7-8 pagini, cît de adinc poate să meargă examenul critic într-un astfel de material? Se pot aduce informații inedite, se pot face comentarii interesante, dar e disproporționat să-ți închipui că vei întreprinde o cercetare solidă a unei generații de scriitori sau vei oferi o cuprinzătoare judecată asupra a două decenii de poezie, fără să ai răgazul să explici o mișcare de sentimente și gînduri, să nuanțezi o sentință. De aceea, citind acest capitol al revistei, încerci regretul că autorii diferitelor articole nu au loc să desfășoare o argumentare bogată.

„Secolul 20" are toate posibilitățile să îndrepte aceste neajunsuri pentru ca în viitorul apropiat partea rezervată studiilor de sinteză să însoțească cu mai mare folos atît de interesantele pagini de literatură.

O mențiune deosebită se cuvine frumoasei prezentări grafice.

Personaje anacronice

SIDONIA DRĂGUȘANU: „Dragoste rea"

Rămîn încă puține la număr cărțile care se ocupă de zugrăvirea vieții tineretului, în care să fie dezbătute probleme de viață, de etică și mai ales de dragoste care frămîntă generația tînără de cititori.

Puținătatea unor asemenea cărți nu prea poate fi justificată. Nici măcar prin deosebita răspundere ce revine scriitorului în abordarea unei problematici dificile și complexe, cum este aceea pe care o presupune o carte adresată noii generații de tineri, fie ei muncitori, țărani sau intelectuali. Scriitorii rămîn încă foarte datori cititorilor în această privință. Totuși mai apar și cărți care se adresează direct tineretului și, în mod firesc, cele mai multe nu pierd din vedere rolul educativ, atît de important, al literaturii. O asemenea carte am crezut că este — și de fapt intenționează să fie — „Dragoste rea" de Sidonia Drăgușanu. Lectura ei spulberă însă o asemenea iluzie și, dimpotrivă, contrariază pe cititor. Eroii cărții sînt, într-adevăr, doi tineri: Magdalena și Luky, care pe parcursul celor aproape 300 de pagini își consumă drama dragostei lor nefericite. Dar cine sînt acești eroi și care este cauza nefericirii lor? Magdalena, ni se spune, e studentă la medicină. Ea se mută în casa unor pensionari pentru ca, fiind singură în cameră, să poată învăța mai repede și să-i ajungă din urmă pe colegii săi (după o boală destul de lungă ea rămăsese mult în urmă cu studiile). Aici îl întîlnește pe Luky — nepotul proprietarului — funcționar la Sfatul Popular, fost student, cu fumuri de muzician neînțeles, de care se îndrăgostește subit. Orbită de dragoste, Magdalena va îndura chinuri și umilințe, alternînd cu clipe de fragilă și iluzorie fericire, pînă la finele acestei povești amoroase cînd va descoperi, destul de tîrziu — de altfel — înșelătoria și meschinăria partenerului. Pînă aici toate bune, numai că autoarea a scăpat din vedere un lucru esențial: punerea de acord a psihologiei personajelor cu biografia socială și, în ultimă instanță, cu vremea în care trăiesc. In cartea Sidoniei Drăgușanu izbește în mod neplăcut încă de la primele pagini atmosfera stătută, nesănătoasă în care se consumă drama celor doi eroi.

Dacă în zugrăvirea lui Luky, a acestui mic-burghez, iremediabil ratat, care se lamentează continuu, pozînd în „dezrădăcinat" și „neînțeles", și a cărei goliciune spirituală se poate lesne ghici dincolo de frazeologia umflată de care face uz ca s-o amețească pe Magdalena, dacă în zugrăvirea acestui personaj autoarea vădește suficientă pătrundere psihologică și exactitate în caracterizare, nu același lucru îl putem afirma despre Magdalena, eroul pozitiv al romanului „Dragoste rea".

E foarte greu de crezut că o fată de muncitor, crescută într-un mediu social sănătos, educată în spiritul moralei noi, socialiste, în respectul pentru adevăr și pentru muncă, să se poată lăsa vrăjită de „filozofia" ieftină și total străină concepțiilor ei, pe care o proferează Luky. E de neconceput ca ea să nu fi putut descoperi, de la început, impostura, evidentă de altfel, a micului burghez care refuză să trăiască în spiritul vremii noi sub pretextul revoltei împotriva „mediocrității cotidiene".

Dacă Luky — despre a cărei proveniență socială, în treacăt fie spus, cititorul află destul de puțin — ar fi avut față de Magdalena un comportament care să nu contrazică, măcar pentru o vreme, principiile ei sănătoase de viață, atunci poate că această intrigă amoroasă, care umple în exclusivitate cartea „Dragoste rea" — ar fi fost mai verosimilă.

In cazul de față însă Sidonia Drăgușanu îl lasă pe eroul său să afișeze o boemă ostentativă, unindu-l să debiteze nestingherit banalități semidocte. Cum reacționează Magdalena în fața avalanșei de fraze care mai de care găunoase? In mod foarte neașteptat, luîndu-le drept genialități, drept mărturisirile sincere ale unui însingurat, care o înduioșează și-i stîrnesc compasiunea: — „Este frumos și înfricoșător ce spui!" lăsîndu-se, cu o ușurință condamnabilă, prinsă în mrejele unei escrocherii prost camuflate. In cazul Magdalenei autoarea nu a reușit să pună de acord biografia socială a personajului cu psihologia lui. Aflăm, în treacăt de altfel, că Magdalena este utemistă, că are niște colegi care se interesează de ea (dar foarte vag), că e chemată la organizația de tineret ca să-și explice purtarea de neînțeles în Facultate (adoarme la cursuri și e gata să piardă examenele etc.). Tot ceea ce ține de existența socială a personajului este amintit în fugă. Nu e de loc de crezut că în anul 1958, cînd se petrece acțiunea, doi tineri să vrea și să poată să trăiască claustrați, ca doi Robinsoni pe o insulă pustie, în atmosfera sufocantă din apartamenetul pensionarilor Sîrzea (altfel bine creionați în roman).

Din păcate, anacronismele abundă în cartea Sidoniei Drăgușanu, de la prezentarea tribulațiilor sentimentale ale eroinei principale, care parcă e singură într-o lume ce nu se interesează decît formal de dînsa, în care nu există decît o singură, mare problemă de dezlegat: „Luky", și pînă la chestiunile de amănunt privitoare mai ales la acest erou dubios. E greu de crezut că un personaj cu biografia lui Luky și mai ales cu manifestările lui, să fi putut pătrunde și rămîne în facultate în condițiile noi, existente în învățămîntul nostru. Dar acestea sînt doar amănunte. Important este, cum afirmam, că autoarea nu a reușit, să înfățișeze în acest roman adevăratele relații de dragoste și de prietenie dintre tinerii patriei noastre — ci a transplantat în mod artificial în romanul său o intrigă sentimentală mic-burgheză, care nu are corespondențe nici în planul social contemporan nici în cel etic. Axînd conflictul lucrării sale pe o problematică falsă, neveridică, Sidonia Drăgușanu n-a reușit să ofere tineretului o carte educativă.

Eugenia TUDOR

Probleme ale criticii marxiste

MIHAI NOVICOV: „Realism, realism critic, realism socialist"

Este un fapt real că în critica noastră literară predomină modalitatea analitică. Unii văd aici o tendință alarmantă, de îngustare a preocupărilor criticii care n-ar da atenția cuvenită lucrărilor de generalizare teoretică, de sinteză. De fapt preponderența numerică a articolelor de analiză este firească pentru simplul motiv că studiile de teorie estetică se ivesc în urma unei acumulări de fapte literare pe care cronica sau recenzia (în general critica numită publicistică) le înregistrează cu operativitate. Limitîndu-și obiectul cercetării la o singură carte, sau la un singur aspect dintr-o carte, criticul își asumă răspunderea de a da o apreciere științifică asupra valabilității ei artistice. Intr-un fel sau altul, aceste concluzii ale sale vor fi valorificate în studiile de generalizare.

Iată deci că cercetarea detailată a fenomenului literar este indispensabilă progresului general al literaturii (și al criticii, se înțelege, care este permanent stimulată să-și multiplice și să-și perfecționeze mijloacele de lucru). Dar e la fel de adevărat că, deprinzîndu-se prea mult să folosească lupa, criticul poate pierde capacitatea de a îmbrățișa cu privirea întreg cîmpul literaturii, de unde pericolul fărîmițării și al empirismului.

Cartea lui Mihai Novicov, „Realism, realism critic, realism socialist" preocupîndu-se de unele aspecte ale metodei noastre de creație, o dovedește tocmai capacitatea deosebită a autorului de a aborda problemele de ansamblu ale criticii și esteticii marxiste.

Discuția despre realism socialist — a trăsăturilor sale caracteristice, a relațiilor cu celelalte metode — revine periodic în atenția criticii pe măsură ce literatura nouă se îmbogățește cu noi scrieri reprezentative pentru orientarea ei realist-socialistă. Odată cu 1959, al cincisprezecelea an de la Eliberare, dezvoltarea literaturii noastre a cunoscut un ritm și mai viu. Deși inegale ca valoare artistică, numeroasele cărți apărute cu acest prilej au lărgit, prin problematica lor, domeniul experienței scriitoricești. Ia extindere și sfera discuțiilor criticii. Meditind asupra concluziilor celui de al III-lea Congres al scriitorilor sovietici (mai 1959), la tezele cuprinse în articolul din „Scînteia" (septembrie 1959) împotriva manifestărilor apologetice, se trece acum la o cercetare mai riguroasă a literaturii. Sarcinile actuale, trasate scriitorilor de Congresul al III-lea al Partidului, aduc o perspectivă nouă, caracteristică etapei de desăvîrșire a construcției socialiste, perspectivă care fortifică arsenalul nostru estetic.

Cartea lui Mihai Novicov, dezbătind probleme importante ale esteticii marxiste, adoptă această perspectivă a momentului actual. Menționăm în acest sens și numeroasele referiri la opiniile cele mai recente ale cercetărilor sovietici, menite să lărgească considerabil orizontul criticii noastre literare.

M. Novicov acordă, de pildă, o mare atenție definirii realismului, considerînd că atitudinea adoptată în această problemă are consecințe semnificative pentru poziția militantă a criticului. Polemizind cu unele puncte de vedere care socotesc că realismul apare pe o anumită treaptă a evoluției artistice a umanității — respectiv în Renaștere, Mihai Novicov consideră, argumentind bogat, că realismul este o calitate din totdeauna a artei, precum tipicitatea sau plasticitatea. Dacă realismul ar apare doar într-o anume etapă a evoluției sociale, înseamnă că pînă atunci umanității i-a fost proprie (deci necesară) arta nerealistă. Dar atunci, arată M. Novikov, s-ar infirma însăși funcția artei ca formă specifică de cunoaștere. Nu întîmplător tendințele de a îndepărta arta de realism se soldează, în ultimă instanță, cu dizolvarea artei.

Comentind în spiritul unei principialități ferme acest caracter fundamental al metodei noastre de creație, Mihai Novicov atinge, fără a intra în detalii, și problema modului specific în care conținutul socialist al literaturii noastre solicită noi forme de expresie. Cercetări ulterioare pornind de la unele idei expuse de Mihai Novicov, ar putea duce în această direcție la dezbateri fructuoase, menite să clarifice probleme importante. Ne gîndim astfel la faptul că, potrivit interacțiunii dialectice dintre conținut și formă (conținutul se înnoiește întotdeauna înaintea formei) lirica noastră, de pildă, devenind tot mai mult o lirică revoluționară resimte din ce în ce mai evident necesitatea unei primeniri a expresiei. Universul liric al poetului contemporan cunoaște cel puțin o dimensiune palid reprezentată în trecut, viața sufletească a muncitorului. Am văzut că tehnica modernistă (fals revoluționară) este improprie exprimării acestui fond liric nou. Poemul „Anul XV" de Ilie Purcaru și Paul Anghel, care prelua procedee futuriste e ilustrativ în acest sens. Este însă la fel de evident că și prozodia coșbuciană de pildă, perfect valabilă la timpul ei ca expresie a realității sufletești rurale, devine anacronică. Insușindu-și tradiția realistă a trecutului în ceea ce are durabil, poeții socialismului sînt datori să o dezvolte creator potrivit necesităților contemporaneității.

Iată probleme, de real interes pentru viața noastră literară, cărora cartea lui Mihai Novicov le oferă o fructuoasă bază de discuții. Dacă criticul s-ar fi sprijinit în special în construcțiile sale teoretice, pe elementele concrete pe care le oferă dezvoltarea literaturii noastre din ultimii 16 ani, desigur că multe probleme de acest fel ar fi fost pe deplin elucidate chiar în paginile cărții de față.

Iată de ce ne-a intersat în mod deosebit studiul „Literatura romînă pe drumul realismului socialist", care se referă mai în amănunt la probleme ale literaturii noastre.

Criticul pornește de la ideea că deși tendința tuturor literaturilor socialiste este comună: afirmarea idealului estetic al socialismului, fiecare dintre ele urmează o evoluție proprie determinată de condițiile naționale specifice. Care este atunci aportul particular al noii literaturi romînești la dezvoltarea literaturii socialiste mondiale? Spre a răspunde la această întrebare, Mihai Novicov întreprinde o incursiune în trecutul literaturii noastre, urmărind modul în care temele tradiționale ale literaturii romîne evoluează în anii noștri. Criticul desprinde caracterul nou al literaturii actuale tocmai în replica pe care concepția socialistă o dă vechilor teme. Literatura despre țăranii de azi, zugrăvind relațiile sociale actuale și noua mentalitate a săteanului, este totodată expresia unei polemici antisemănătoriste și antipoporaniste. Literatura muncitorească din anii noștri dă și ea un răspuns polemic literaturii „periferiei" care în epoca interbelică aducea o viziune deformată, naturalistă a realităților muncitorești.

Străduindu-se să descifreze caracterele noi ale literaturii romînești, criticul se oprește la acest criteriu al raportării la tradiție. Desigur, operația poate fi împinsă mai departe, amplificată, invocînd și alte criterii. Important este ca ea să devină una din preocupările centrale ale esteticii marxiste.

In critică, M. Novicov nu are veleități de stilist. Eforturile sale nu se îndreaptă spre plasticitatea expresiei critice sau spre conciziune. Paginile sale se caracterizează însă, în general, prin cursivitate și limpezime. Mai puțin potrivite ne apar, în niște studii de estetică, formele nu totdeauna cenzurate ale unui stil uneori prea oral.

Apreciem, citind cartea lui Mihai Novicov amploarea, sub aspect tematic, a incursiunilor sale eseistice. Criticul nu ezită să abordeze, cu rigoare dialectică și metodă, temele fundamentale ale esteticii marxiste, aducîndu-și contribuția la elucidarea lor teoretică. Nu ne-am referit în aceste însemnări la cercetările de istorie literară referitoare la influența literaturii sovietice asupra dezvoltării realismului socialist în literatura noastră. Nu ne-am referit de asemenea nici la profilurile de scriitori sovietici — Gorki, Maiakovski, Ostrovski, Alexei Tolstoi etc. Aceste aspecte ar putea constitui subiectul unui alt articol.

G. DIMISIANU

Cenaclul „Nicolae Labiș"

Sîmbătă, 15 aprilie a.c., ora 17,30, va avea loc la Casa scriitorilor ședința de lucru a cenaclului „Nicolae Labiș". Vor citi: Corneliu Leu — proză și Cezar Baltag — versuri.

Bibliografie

CARȚI APARUTE IN EDITURA PENTRU LITERATURA IN ANUL 1961

G. Călinescu — **„Enigma Otiliei"**, B.P.T.
Zaharia Stancu — **„Desculț"**
Vol. I — **„Clopote și struguri"**
Vol. II — **„Printre stele"**
Vol. III — **„Carul de foc"**
Cezar Petrescu — **„Oraș patriarhal"**, reeditare.
Mihail Sadoveanu — **„Locul unde nu s-a intimplat nimic", „Însemnările lui Neculai Manea"**, B.P.T.
Ion Pas — **„Lanțuri"**, reeditare.
I. Peltz — **„Foc în Hanul cu tei"**, reeditare.
T. Teodorescu-Braniște — **„Prințul"**, reeditare.
Eusebiu Camilar — **„Negura"**, B.P.T.
G. Topîrceanu — **„Balade vesele și triste"**, B.P.T.
Vera Hudici — **„Zile de primăvară"**, nuvelă.
Ion Creangă — **„Povestea lui Stan Pățitul"**.
M. Novicov — **„Realism, realism critic, realism socialist"**.
D. Bolintineanu — **„Opere alese"**, 2 vol. Colecția „Scriitori romîni".

CRONICA literară

„Căile pămîntului" versuri de ION GHEORGHE

O autobiografie lirică — proiectată pe un fundal social vast — încearcă să compună Ion Gheorghe în „Căile pămîntului". Poetul se simte depozitarul fantasticelor suferințe îndurate în trecut de „seminția" sa, menit să înfățișeze secularele ei zbateri tragice, precum și orizonturile noi spre care tinde astăzi, eliberată prin socialism. In numele „neamului" său, Ion Gheorghe denunță cu un patetism adeseori autentic, puternic, condițiile inumane de viață impuse de vechea orînduire țărănimii. Spectrul foamei se desenează halucinant: „Se-ntorc cu blide-ntinse, vin ancestral / și se zbat în mine străbunicii mei / și mi-e foame-n somn ca unui animal / care-a-nceput să-și roadă funia de tei... / Gemînd se urcă vîntul după poame / și crengile se rup și vîntul cade jos / și mă pătrund de mari furtuni de foame / și simt căzînd în mine un gol nesățios". („Nu pot să uit"). Identificîndu-se înfometaților, poetul simte „buruiana fiartă" care i-a „coclit în pîntec" și-l „roade ca rugina", „pelagra vînătă" își lipește „de piele mucegaiul și urzicile ce ard". O vacă moartă adună în jurul ei copii care se îmbulzesc să sugă: „Plîng cu neamul meu la căpătîiul vacii, / sărutîndu-i capul ca o buturugă / și mă uit cum sar copiii ca gîndacii / foșcăind spre ugerul cel mort, să-l sugă". Poemul are un dramatism dur, bolovănos, care exclude sentimentalismul. Imaginea teribilă a foamei revine și în alte poeme: „Lîngă șleaul țarinii, pe sub salcîmi, / iarba geme, fluturînd din coame / și păstrează încă urma altei lumi, / unde s-au întins bătrînii meu de foame: / Unde-au scheunat, rupîndu-și între dinți, / pumnii-rădăcini sălbatice de hrean, / unde au tăcut gemîndu-și rănile fierbinți / și s-au dus tîriș spre locuri de alean".

In volumul lui Ion Gheorghe, elementul central îl constituie ceea ce s-a numit „drama pămîntului", dorința de posesiune asupra pămîntului ca sursă de „alienare", de înstrăinare de propria sa esență umană (cum spunea Marx) a țăranului. Poetul mărturisește de la început: „Sînt născut din dragostea pentru pămînt străin / ce-o nutrea Anton D. Gheorghe, însurat / cu-o săteancă, — Filofteia D. Marin, / căreia atîția ani de flori i-a scuturat". Climatul copilăriei e sever, rece: „Eram deci părinții mei pe-atunci / și duceam în suflet două cimitire, / începînd o cale chinuită-n munci / fără ploile albastre de iubire". Lumea interioară, lipsită de raporturi afective reale e dominată de uscăciune, de „mari pustietăți": „De aceea suie-n mine seacă / seceta cu dureros tumult, / pașii mei cei proaspeți încercînd să-i treacă / înspre mari pustietăți, trăite de demult". („Pustiu"). Constatarea „alienării" generează în poet revolta împotriva dragostei de pămînt a părintelui: „Țarnă, țarnă nu-ți înfige sînii / să mă frigă-n piept ca niște coarne. / Am văzut la tata dragostea țărînii / cu minciuna care-i arde-n carne". („Dragostea țărînii"). Atîta vreme cît se păstrează în cadrul autobiografiei lirice, fără a urmări implicațiile mai largi, coordonatele dramei pe care-o prezintă poetul sînt adevărate, impresionante.

Ion Gheorghe dorește însă să atribuie poemelor sale semnificații mai generale și aici intervin cîteva serioase erori de ordin ideologic. Dragostea de pămînt apare ca o caracteristică permanentă a țăranului, ca un impuls ancestral necontrolabil. Nu sînt relevate — firește, în modalități specific lirice — cauzele sociale ale dorinței de posesiune. Se produc astfel confuzii care se răsfrîng și asupra valorii volumului luat în ansamblu. Intr-un poem ca „Jertfe" se vorbește, de pildă, despre mocanii coborîți în Bărăgan din Ardeal, și dintre care mulți „făceau risipă / și-și dădeau iubirea-ntreagă pe hectare. / De aceea, în pămîntul nostru țipă / fiecare bulgăr plîns de-o fată mare. / Doar mîndria ce le mai rămase / N-o vindeau de dragul niciunei țărîni. / Insă din trufie-au vrut să aibă case / și-au voit să-și pună pe la drum fîntîni". Ca și cînd mobilul dragostei de pămînt ar fi fost o „trufie" abstractă, o trăsătură de caracter apriorică! Ideea revine în „Căruțe de Brăila": „Se urca, bag seamă, pe atuncea-n mine, / cu înfierbîntatul sînge-al seminției, / foamea de ogoarele străine / pentru-această rătăcire-a semeției". „Rătăcirea semeției" este însă aici determinată de „sărăcie": „Iar în urmă m-alerga ca o lupoaică / sărăcia ce mușca din țarini sparte, / și călcînd cu haitele peste orzoaică / m-alunga către-mpli nirile deșarte". In condițiile orînduirii trecute, dorința de pămînt a țăranului sărac — singurul mijloc pentru el de a-și asigura existența — era legitimă. Cenzura etică a poetului apare, în acest caz, nejustificată. Cu atît mai mult cu cît sărăcia la care se fac referiri frecvente este și ea prezentată mai mult în rezultatele ei decît în cauzele ei. Se vorbește foarte puțin în volum despre exploatarea boierească, despre păturile sociale în care era împărțită țărănimea (cîteva aluzii la chiaburi, doar atît, și acelea destul de neconcludente). Viziunea asupra satului din trecut pe care ne-o oferă Ion Gheorghe e incompletă și, de aceea, deficitară. Dorința de pămînt a țăranului sărac tinde să se satisfacă (așa s-ar deduce din cartea lui Ion Gheorghe) prin deposedarea unui alt țăran („foamea de ogoarele străine"); această pornire acaparatoare, fără scrupule, e însă specifică, în realitate, doar chiaburilor. Revolta justificată împotriva proprietății boierești — care a dus la numeroasele răscoale ale țăranilor, — 1888, 1907 etc. — nu-și găsește ecouri în versurile din „Căile pămîntului".

Poate că o consecință a perspectivei ideologice limitate a poetului o constituie — în planul estetic — accentele tradiționaliste care se pot identifica în volum: e vorba de un anume „misticism al pămîntului". Pămîntul e personificat, văzut ca o ființă mitologică, asupra căreia plutește un străvechi blestem: „Tăvălindu-se, cîmpia se-auzea cum geme / Flăcările-acelea, duhul gliei noastre, / se căzneau să iasă din blesteme". („Bunica"). Altădată, țarina pe care a fost necinstită o fată, se „zvîrcolește" de „blestemul de la maică": „De cîți ani se zvîrcolește în blesteme, / și nu poate țarina să nască? / Cine știe de cîți ani, de cîtă vreme / țipă cu orăcăit de broască?" („Legendă"). Perspectiva animistă asupra pămîntului se poate constata, sub diferite forme, în multe poeme „Era gras pămîntul nostru și greoi / și-i lucea întinsă-ntunecata piele, / că în valuri unsuroase și cu ploi / veneau zînele recoltei să se spele; / se iubeau cu nopțile de mai în el / spicele cu țîțe pline de colastră, / și-o plîngeam și-o luam în brațe ca pe un miel — / pîinea cea de toate zilele a noastră". („Nașterea statorniciei moșii"). Sau: „Și ce lapte urcă-n țîțele de iarbă / și ce dulce e pămîntul în ovăz: / frămîntat cu soare mînjii or să-l soarbă / curățindu-și de copite botul roz. / E pămîntul dulce pentru cai și pentru noi / prefăcut în lanuri și de pomi în roade; / mestecat cu sare și cu pulbere de ploi, / urcă viu sub tîmple și în tălpi ne șade..." („Pămîntu-i dulce"). Țarina „cu greabănul fierbinte" așteaptă să fie „mulsă" de colectiviști: „Ia ascult-o cum mai zbiară, cum mai zbiară! / Trebuie să cumperi un ceanac de brad; / o vom mulge noi de-acuma într-o vara / fiindcă ugerele pînă la pietriș îi cad". („Poem"). Recoltele „dorm cu gușe pline" ca niște imense șopîrle („Belșug"), picioarele „strivesc miriștea — piele de arici" („Ploaia"), pămîntul pleacă „din așezări străvechi, / galopînd..." etc.

Nu putem nega că multe din aceste imagini au sevă, sînt — considerate în ele însele — de o reală plasticitate, vădind un poet de incontestabil talent. Judecate însă în context și în interdepedențele care se stabilesc între ele, imaginile la care ne referim (am citat doar o parte din ele) definesc o viziune, un punct de vedere asupra realității pe care nu-l putem aprecia decît ca restrictiv. Față de volumul de debut al lui Ion Gheorghe (romanul în versuri „Pîine și sare"), „Căile pămîntului" reprezintă un evident progres în ceea ce privește modalitățile de expresie. Sînt în noua culegere poeme care izbutesc să transmită o tensiune, un dramatism, pline de autenticitate. Nu e însă mai puțin adevărat că ne întîmpină și destule confuzii, asperități, încrîncenări sterile care provin, poate tocmai din efortul poetului de a explora noi zone de expresie, asociat însă cu neglijarea unui riguros control al ansamblului pe care-l constituie poemele cuprinse în volum. Impresia, la lectură, e adeseori aceea a unui tumult liric care se revarsă haotic.

Inzestrat cu o acută sensibilitate față de tot ce e viață, dinamică organică, poetul a încercat să folosească o tehnică a transferului metaforic între regnuri, a „întrepătrunderii": el regăsește în vegetal atributele maternității, în gestația animală atributele germinației („Pe cîmpie mînjii încolțesc în iepe etc.). Tehnica aceasta — dedusă dintr-o necesitate de ordinul expresiei — capătă o folosire uneori abuzivă. Transfigurarea permanentă a „pămîntului" în sens biologic transformă preocuparea inițială pe care a intenționat Ion Gheorghe s-o înfățișeze liric („fetișismul" pămîntului) într-o adevărată mitologie a pămîntului. Viziunea capătă ceva arhaic și panteistic, într-o atmosferă cețos amenințătoare (în prima parte a volumului) și într-o viziune cam bucolică (în partea a doua). In ceea ce privește procedeele poetice propriu-zise, trebuie să spunem că Ion Gheorghe nu s-a eliberat încă de influențe (Arghezi, Esenin etc.).

Prezentarea rezolvării contemporane, prin socialism, a dramei pămîntului, reprezintă o preocupare importantă a poetului. In „Căile pămîntului" aflăm multe poeme în care sînt descrise realizările de azi ale țăranilor colectiviști, raporturile noi dintre sat și oraș, munca plină de abnegație a activiștilor de partid la sate. Procesul transformării socialiste a agriculturii e proiectat într-o imagine cuprinzătoare: „Prea mici erau cîmpiile de grîu / și legile recoltei viitoare / nu mai puteau pe datine bătrîne / aceleași aripi vechi să-și desfășoare. / Și-au început hotarele să crape / din cercuri vechi de vîrstă și de jind / curgînd ca răzmerițele de ape / ogoare pe ogoare năvălind". Sentimentul de insatisfacție pe care ni-l trezesc unele din aceste poeme provine dintr-o inadecvare a mijloacelor de expresie față de conținutul pe care sînt chemate să-l comunice (inadecvare care ține, de fapt, tot de o anumită viziune a poetului). Se vorbește de „hrisoavele domniei proletare", „parafa roșie" e comparată cu o „potcoavă", „limuzinele" fac „pași de cerbi", orașul e văzut uneori ca un burg medieval, o „cetate" cu „porți". Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare e redusă la dimensiuni simplist-arhaice: „Și-au făcut atuncea legămînt nescris / și-aducîndu-și nicovalele în care, / dinspre porțile orașului deschis / au venit oștiri meșteșugare". Irită asemenea demonstrații de sfătoșenie anacronică (ce înseamnă „oștirile meșteșugare" care vin, ca într-un fel de transhumanță, cu „nicovalele în care"?).

Judecat în ansamblu, volumul lui Ion Gheorghe ne apare inegal; alături de versuri vibrante, de un aspru patetism, întîlnim altele de un „neaoșism" strident; alături de imagini impresionante, întîlnim altele ostentativ telurice, neconvingătoare. Mai grav e că în unele poeme se vădesc confuzii, contradicții, care limitează însuși mesajul poetului. Ion Gheorghe, mai ales în prima parte a volumului, în care înfățișează condiția tragică a țărănimii din trecut, se complace în postura de profet neguros, pronunțînd amenințări vagi însoțite de gesturi cam teatrale. In ciuda deficiențelor semnalate, trebuie să arătăm că avem încredere în talentul puternic al acestui poet care, cîștigînd în luciditate va cîștiga totodată, în profunzime.

Matei CALINESCU

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 16 (370)
joi 13 aprilie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Epocala realizare a științei sovietice
Primul om în spațiul cosmic

Telegramă

Primului secretar al C.C. al P.C.U.S.,
Președintelui Consiliului de Miniștri al U.R.S.S.,
Tovarășului N. S. HRUȘCIOV,

Președintelui Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.,
Tovarășului L. I. BREJNEV,

In numele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, al Consiliului de Stat și al Guvernului Republicii Populare Romîne, în numele poporului romîn, adresăm Comitetului Central al P.C.U.S., Prezidiului Sovietului Suprem, Consiliului de Miniștri, dv. personal și întregului popor sovietic, cele mai calde felicitări cu prilejul lansării în Cosmos și a întoarcerii cu succes pe pămînt a primului om, a omului sovietic.

Vă rugăm să transmiteți de asemenea calde felicitări și urări de bine savanților, inginerilor, tehnicienilor și muncitorilor care au contribuit la înfăptuirea acestei epocale realizări, precum și lui Iuri Alexeevici Gagarin, primul cosmonaut din lume.

Inaugurarea erei călătoriilor omului în spațiile interplanetare este rezultatul uriașelor realizări ale poporului sovietic sub conducerea Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, reprezintă o nouă confirmare a locului de frunte pe care-l ocupă știința și tehnica sovietică pe plan mondial, o strălucită afirmare a superiorității orînduirii socialiste.

Este o mare bucurie și mîndrie pentru poporul nostru ca și pentru popoarele celorlalte țări socialiste și întreaga omenire progresistă că această victorie istorică a fost obținută de Uniunea Sovietică, țara care a deschis drumul omenirii spre socialism și comunism.

Poporul romîn urează poporului sovietic noi victorii în munca și lupta sa nobilă pentru construirea comunismului, pentru progresul științei și tehnicii, pentru pacea și fericirea omenirii.

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ
Prim-secretar al C.C. al P.M.R.
Președintele Consiliului de Stat al R. P. Romîne

ION GHEORGHE MAURER
Președintele Consiliului de Miniștri al R. P. Romîne

12 aprilie 1961

TRIUMF

12 aprilie, zi în care pentru prima oară un om a călătorit în cosmos se înscrie în istoria omenirii ca ziua unuia din cele mai mari succese ale științei și tehnicii.

O epocă nouă în istoria tehnicii a început cu primul sputnik. Ceea ce ni se părea pînă acum cîțiva ani o pură fantezie, călătoria interplanetară a devenit atunci o posibilitate. Dar pentru a ajunge la triumful de azi a fost mare efortul care a trebuit să fie depus.

Era de așteptat ca după cum primul sputnik a fost sovietic, tot astfel prima călătorie în cosmos să fie făcută de o navă sovietică cu un om sovietic.

Ziua de azi ne face să ne mîndrim că sîntem oameni. Și îndreptățirea acestei mîndrii ne vine și de data aceasta din Uniunea Sovietică.

Acad. prof. GR. MOISIL

IURI ALEXEEVICI GAGARIN

CHEMAREA

Comitetului Central al P. C. U. S., Prezidiului Sovietului Suprem al U. R. S. S. și Guvernului Uniunii Sovietice

Către Partidul Comunist și poporul Uniunii Sovietice!
Către popoarele și guvernele tuturor țărilor!
Către întreaga omenire progresistă!

A avut loc un eveniment măreț. Pentru prima dată în istorie un om a efectuat un zbor în Cosmos.

La 12 aprilie 1961, ora 9,07 (ora Moscovei) nava cosmică satelit „Vostok", avînd un om la bord a pornit spre Cosmos și, după ce a efectuat un zbor în jurul globului pămîntesc, a revenit cu succes pe pămîntul sacru al patriei noastre — Țara Sovietelor.

Primul om care a pătruns în Cosmos este un om sovietic, un cetățean al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste!

Aceasta este o victorie fără precedent a omului asupra forțelor naturii, cea mai măreață cucerire a științei și tehnicii, triumful rațiunii umane. Au început zborurile omului în spațiul cosmic.

In această faptă de eroism, care va trece peste veacuri, sînt întruchipate geniul poporului sovietic, puternica forță a socialismului.

Comitetul Central al Partidului Comunist, Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. și guvernul sovietic relevă cu un sentiment de mare bucurie și de legitimă mîndrie că această eră nouă în dezvoltarea progresivă a omenirii a fost deschisă de țara noastră — țara socialismului victorios.

In trecut Rusia țaristă înapoiată nu putea nici să viseze la astfel de fapte de eroism în lupta pentru progres, la întrecerea cu țări mai dezvoltate din punct de vedere tehnico-economic.

Prin voința clasei muncitoare, prin voința poporului, inspirați de partidul comuniștilor, în frunte cu Lenin, țara noastră s-a transformat într-un puternic stat socialist, a atins culmi fără precedent în dezvoltarea științei și tehnicii.

Cînd în octombrie 1917 clasa muncitoare a luat puterea în mîinile sale mulți oameni, chiar și oameni cinstiți, se îndoiau că ea va putea să conducă țara, să mențină fie și nivelul atins în dezvoltarea economiei, științei și tehnicii.

Și iată că în prezent, în fața întregii lumi clasa muncitoare, țărănimea colhoznică sovietică, intelectualitatea sovietică, întregul popor sovietic aduce o victorie fără precedent a științei și tehnicii. Țara noastră a depășit toate celelalte state ale lumii și a deschis pentru prima dată drumul spre Cosmos.

Uniunea Sovietică a fost aceea care a lansat pentru prima dată o rachetă balistică intercontinentală, care a lansat pentru prima dată un satelit artificial al Pămîntului, care a trimis pentru prima dată o navă cosmică spre Lună, care a creat primul satelit artificial al Soarelui, care a înfăptuit zborul unei nave cosmice în direcția planetei Venus. Rînd pe rînd nave satelit sovietice, purtînd la bord ființe vii au efectuat zboruri în Cosmos și au revenit pe Pămînt.

Zborul triumfal în jurul Pămîntului al unui om sovietic la bordul navei cosmice constituie o încununare a victoriilor noastre în cucerirea spațiului cosmic.

Cinste și glorie clasei muncitoare, țărănimii sovietice, intelectualității sovietice, întregului popor sovietic!

Cinste și glorie oamenilor de știință, inginerilor și tehnicienilor — creatorii navei cosmice!

Cinste și glorie primului cosmonaut — tovarășului Gagarin Iuri Alexeevici — pionierul cuceririi Cosmosului!

Noi, oamenii sovietici care construim comunismul avem marea cinste de a fi primii care pătrundem în Cosmos. Noi considerăm victoriile în cucerirea Cosmosului drept realizări nu numai ale poporului nostru, ci și ale întregii omeniri. Le punem cu bucurie în slujba tuturor popoarelor, în numele progresului, fericirii și binelui tuturor oamenilor de pe Pămînt. Nu punem realizările și descoperirile noastre în slujba războiului, ci în slujba păcii și securității popoarelor.

Dezvoltarea științei și tehnicii deschide posibilități nelimitate în domeniul cuceririi forțelor naturii și folosirii lor spre binele omenirii, iar pentru aceasta trebuie în primul rînd să fie asigurată pacea.

In această zi solemnă ne adresăm din nou popoarelor și guvernelor tuturor țărilor chemîndu-le la pace.

Fie ca toți oamenii, indiferent de rasă și naționalitate, culoarea pielii, credință religioasă și apartenență socială să depună toate eforturile pentru asigurarea unei păci trainice în întreaga lume. Să punem capăt cursei înarmărilor! Să înfăptuim dezarmarea generală și totală sub un sever control internațional! Aceasta va fi o contribuție hotărîtoare la cauza sacră a apărării păcii.

Glorioasa victorie a patriei noastre însuflețește pe toți oamenii sovietici la noi fapte de eroism în construirea comunismului!

Inainte spre noi victorii în numele progresului și fericirii omenirii!

COMITETUL CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST
AL UNIUNII SOVIETICE

PREZIDIUL
SOVIETULUI SUPREM AL U.R.S.S.

CONSILIUL DE MINIȘTRI
AL UNIUNII REPUBLICILOR
SOVIETICE SOCIALISTE

Moscova, Kremlin,

12 aprilie 1961

Cerul cucerit

Frumos era și mitologic cerul,
Casiopeia, Orion, Perseu,
Dar ne părea de nepătruns misteru
Ce-l dezlegase numai Prometeu,
Smulgînd scînteia din temuta vatră
A zeilor, s-o puie-n lut pe piatră
Umanei seminții la îndemînă
Precum legenda spune, cea bătrîn

Frumos era și cerul teoretic
Ce-n trudă-l calculase Galileu, —
Dar astăzi iată-l, omul sovietic
În porți izbi misterul cel mai greu
Și Cosmosul, eternul, zise : Intră!
Ești pămînteanul prim ce se prezint
Ești viața ce-și încreastă rostu-n spa
Ești cea mai mîndră dintre constelaț

Pleiadele, Hercule, Ursa Mare,
Lacteia Cale-ți zic : Bine-ai venit!
Tu, gînd și vrere, ți-ai tăiat cărare
Prin pînza de orbite-n infinit.
Erai al meu, minusculă ființă,
Pierdut între visări și neputință.
De-acum puterea mea, nemărginirea,
A ta va fi, ia Sceptrul, stăpînirea!

12 aprilie 1961

Mihai BENIUC

Oda bucuriei

— Știi? Ai aflat? Văd pe fața ta că ai aflat...

— Mai iute, deschide radioul...

Bucureștiul vuiește de știrea care e pe buzele tuturor. Sînt un strop de emoție, în oceanul emoției obștești. In văzduh plutește o splendidă bună vestire... De azi începe o nouă eră pentru pămînt. Omul a fost corăbier, a fost mecanic de locomotivă, a fost aviator. De azi, 12 aprilie 1961, omul a devenit cosmonaut.

Penița șovăie, cuvîntul se rușinează că e numai cuvînt, se împleticește în urma faptului zguduitor, se pulverizează în explozia viziunilor cosmice ce ne asaltează imaginația răvășită.

Nu. Greșesc. Explozia nu e a viziunilor. E a realității care irupe în domeniul imaginației, al fantasticului, obligîndu-ne să ne restructurăm relațiile psihice cele mai gingașe: raporturile dintre real și ficțiune.

Trebuie să ne deprindem în primul rînd cu ideea că faptul e real. Nu că „omul va începe în curînd marile sale expediții în cosmos" — idee, cu care, într-un fel, ne-am deprins, ci că „marea călătorie a început".

Intre „va fi" și „este", distanța — fie ea doar cît un fir de păr — e incomensurabilă. Oamenii sovietici au străbătut această distanță.

Uniunea Sovietică a deprins lumea, de 44 ani încoace, să asiste la cel mai fantastic traseu străbătut de om de-a lungul întregii sale istorii.

Ultima performanță, epocală, a științei sovietice, oricît de extraordinară, se situează în ordinea firească a lucrurilor.

Așa e și altfel nu putea fi: nepoții celor care au lansat prima salvă de tun de pe „Aurora", trebuiau să lanseze primul om în cosmos, simbol al omenirii prometeice.

Sînt clipe, puține într-o viață, ce seamănă cu finalul simfoniei a 9-a beethoviene. E acel moment sublim cînd dinăuntrul orchestrei se înalță — presimțite și totuși uluitoare — vocile omenești.

Momentul cînd „Oda bucuriei" începe.

E ca o imensă fîntînă arteziană, cu rădăcini în sufletul colectiv ce-și azvîrle tulpinele strălucitoare sus, sus, în regiuni amețitoare, acolo unde, pentru o clipă, nu există nimic altceva decît mîndria și fericirea de a fi om, de a fi o celulă vie a umanității.

Mulțumim Uniunii Sovietice pentru pragul acesta sublim dintre două ere!

Maria BANUȘ

EUGEN MIHĂESCU — 12.IV.1961

GLORIE OMULUI SOVIETIC!

Intreaga omenire trăiește un sentiment de o nemaipomenită măreție: unul dintre semenii noștri a zburat în cosmos. Visul de veacuri al umanității a fost împlinit, ziua de 12 aprilie 1961 echivalînd în calendarul marilor izbînzi cu datele cruciale ce au marcat întotdeauna începuturi de ev.

In cartea de aur a lumii se înscrie, din această clipă, cu litere de glorie, numele maiorului Gagarin, primul cosmonaut. Este o performanță a minții omenești și a poeziei, asigurînd un nimb de eternitate acestui Cristofor Columb contemporan, mîndra ființă umană ce a împlinit legendara cutezanță a lui Icar.

Zborul spre astre al navei sovietice și a maiorului Gagarin reprezintă o fericită încununare a îndrăznețelor cercetări sovietice, a uimitoarelor realizări ale științei comuniste. Savanții care la 4 octombrie 1957 au lansat în cosmos primul sputnik, neasemuiții magicieni contemporani care au zvîrlit în lună primul semn al omului și au implantat în crusta astrului palid fanionul cu secera și ciocanul, energiile fermecătoare și concrete ce au dirijat spre Venus prima navă și spre Soare primul satelit, au asigurat omului primul său voiaj în spațiul cerului, demonstrație fără pereche și fără asemuire a genialei științe comuniste.

Surprinse în uimirile lor, primele comentarii ale agențiilor occidentale subliniază, alături de gigantica, de glorioasa victorie, un fapt ce merită într-adevăr a fi reținut: savanții sovietici au anunțat zborul lui Gagarin înainte ca nava-satelit să se întoarcă pe pămînt la locul prevăzut. Este — menționează comentariile — încă o dovadă a formidabilei încrederi și a minuțioasei precizii pe care o vădește știința sovietică.

Alături de acest simțămînt, se cuvine a fi relevat încă unul, desprins din comunicatul Agenției TASS, și anume acela raportat la biografia primului cosmonaut: un om al muncii, vlăstar al școlii sovietice, fiu credincios al cosmosului și al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Iată datele omului ce deschide o pagină nouă și patetică în istoria lumii.

In clipa în care scrim aceste rînduri, vestea biruinței sovietice împînzește eterul, fermecînd toate conștiințele și dînd fiecărui locuitor al planetei noastre prilejul dobîndirii unui spor de încredere în destinul nostru comun. Intr-adevăr, nimic pe lume nu sună mai în contra-sens, mai în contra-timp și mai distonant decît tentativele penibile preistorice și dușmănoase ale atentatorilor la pacea lumii, față de această uluitoare biruință a spiritului uman.

Zborul lui Gagarin printre constelații împinge poftele nesățioase ale făcătorilor de război undeva în întunericul cavernelor, în depărtata și tenebroasa legendă antediluviană, despărțindu-ne pe noi, contemporanii lui Gagarin de negustorii de moarte și de aventură îndoliată prin mii și mii de veacuri.

Au fost, în lunga și controversata noastră istorie umană, clipe în care omul a parcurs prin scînteierea geniului său neliniștit și veșnic scormonitor, milenii. Mă gîndesc la secunda de grație cînd a fost supus focul și cînd Prometeu a fost pedepsit pentru cutezanța lui. Prometeul nostru contemporan beneficiază de admirația unanimă a omenirii, care vede în splendida lui victorie un apel luminos la depășirea condiției umane. Iar știința sovietică, această matcă inepuizabilă a celor mai înaripate victorii, constituie farul călăuzitor spre care țintesc privirile uimite și fermecate ale tuturor oamenilor lumii, care văd în cuceririle ei izvoare nesecate de viață, de încredere, de speranță și de fericire.

In această clipă, toate ziarele lumii publică pe primele pagini foto-

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 3)

ÎN PAGINA 3:

Poezii și articole închinate primului zbor în cosmos, de:
Radu Boureanu, Mioara Cremene, Lucia Demetrius, Grigore Hagiu, Stefan Heym, Eugen Jebeleanu, Eugen Macovschi, Al. Mirodan, Nichita Stănescu, Al. I. Ștefănescu.

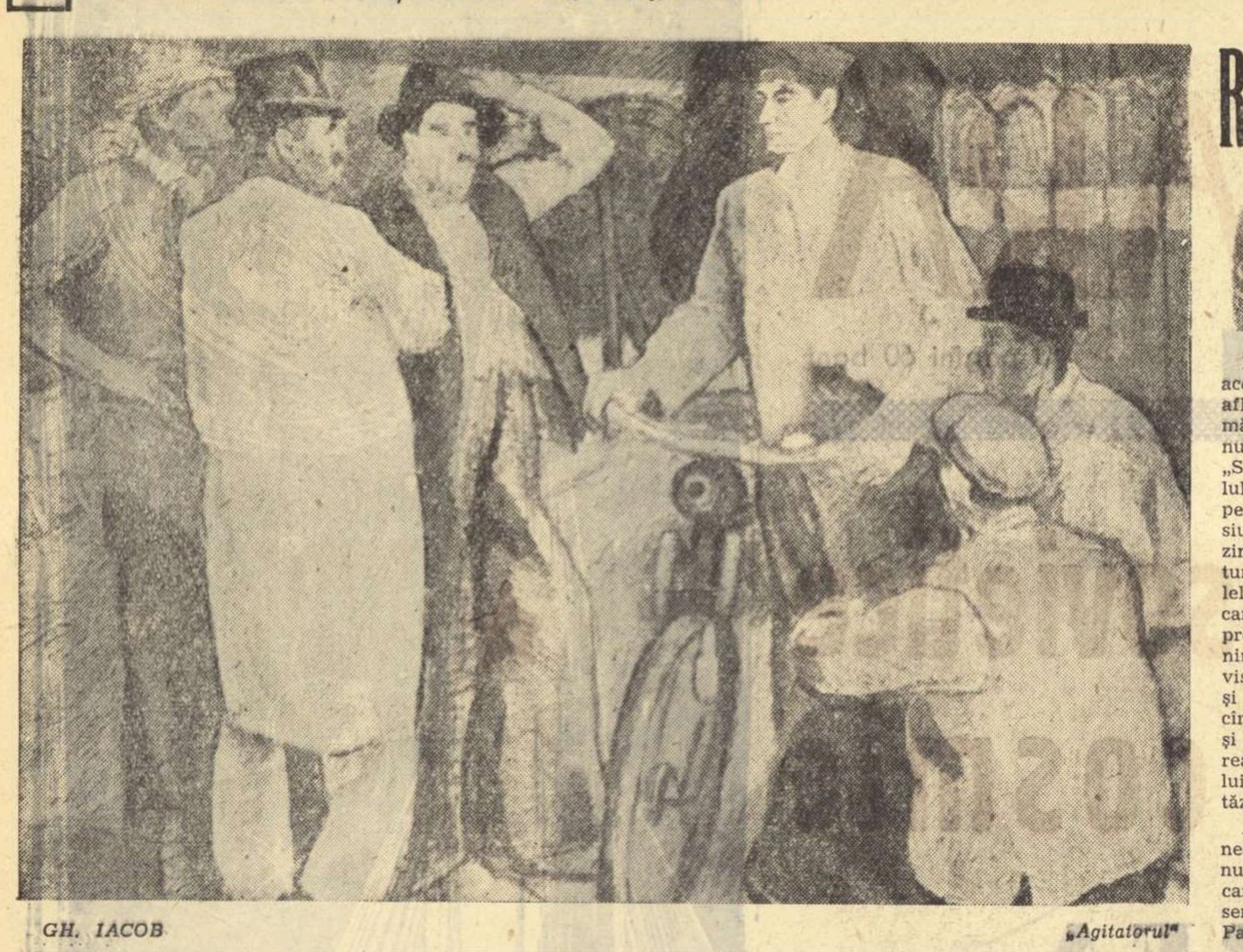

GH. IACOB „Agitatorul"

RASFOIND REVISTELE

secolul 20 — revistă de literatură universală

Nu s-a scris destul în presă despre această publicaţie lunară şi care deşi aflată la numai cel de al doilea număr al ei a şi reuşit să-şi asigure numeroşi cititori. Succesul revistei „Secolul 20" se datorează materialului în mare parte foarte interesant pe care îl face cunoscut. Nu-i o misiune dintre cele mai uşoare să prezinţi mişcarea de ansamblu a literaturii universale, să numeşti principalele ei direcţii, să arăţi curentele care-şi dispută adeziunea scriitorilor, prezentînd un tablou „la zi" al ciocnirilor de idei. Cum şi-a propus revista să se achite de această nobilă şi severă îndatorire? Mai ales publicînd operele unor autori de renume şi autoritate care de pe platforma realismului socialist sau a realismului dezbat problemele omului de astăzi şi descriu realităţile ţării lor.

Astfel numărul 2 al revistei reuneşte sub aceleaşi coperţi o amplă nuvelă a cunoscutului scriitor american E. Hemingway, o piesă de teatru semnată Nazim Hikmet, versuri de Pablo Neruda şi Solouhin, o povestire de Tabak Andras, o nuvelă de Heinrich Böll, etc. Rezultă chiar din această simplă enumerare varietatea de nume şi de stiluri care-şi găseşte loc în paginile publicaţiei. In general, textele alese îi reprezintă pe scriitorii tipăriţi. Nuvela lui Hemingway, de pildă, este una din cele mai frumoase pagini din opera sa. Sobrietatea expresiei, adîncimea analizei psihologice şi mai cu seamă asprimea cu care autorul dezvăluie legile de viaţă ale unei lumi ce şi-a pierdut în vîrtejul bogăţiei şi al luxurii axul moral transformînd relaţiile dintre oameni într-o solidaritate în micime şi abjecţie, fac din „Scurta fericire a lui Francis Macomber" o lucrare memorabilă. Semnificativă pentru orientarea anti-militaristă, anti-războinică a scriitorului vest-german Heinrich Böll, nuvela sa „Călătorule, de treci prin Spar..." aduce înaintea cititorilor imaginea unui autor preocupat de problema centrală a epocii noastre: apărarea şi menţinerea păcii.

Trebuie semnalată în mod special schiţa lui Oto Safranek intitulată „Un domn gras" (schiţa relatează un episod din lupta anti-fascistă) fiindcă ea relevă un prozator care ştie să povestească limpede, cu o mare putere de concentrare artistică, folosind în chip cu totul remarcabil elementele de sugestie.

Din păcate, însuşirile unor producţii nu sînt bine valorificate. E greu, de exemplu, să apreciezi o piesă din care ai la dispoziţie cîteva fragmente. Şi este şi mai greu să preţuieşti un poet după o singură poezie (aşa cum se întîmplă cu G. Solouhin). Ce se poate spune despre trăsăturile operei sale din cîteva strofe rupte din contextul întregii sale lirici şi neînsoţite de o prezentare, fie ea cît de sumară?

In dorinţa de a analiza ceea ce este nou în cultura mondială revista a hotărît să tipărească şi o serie de studii sintetice.

Dar sub acest raport ea este încă deficitară şi aceasta nu fiindcă subiectele puse în discuţie ar fi secundare, ci pur şi simplu fiindcă spaţiul acordat în publicaţie acestor articole e prea restrîns. Ce fel de sinteză se poate face în 7-8 pagini, cît de adînc poate să meargă examenul critic într-un astfel de material? Se pot aduce informaţii inedite, se pot face comentarii interesante, dar e disproporţionat să-ţi închipui că vei întreprinde o cercetare solidă a unei generaţii de scriitori sau vei oferi o cuprinzătoare judecată asupra a două decenii de poezie, fără să ai răgazul să explici o mişcare de sentimente şi gînduri, să nuanţezi o sentinţă. De aceea, citind acest capitol al revistei, încerci regretul că autorii diferitelor articole nu au loc să desfăşoare o argumentare bogată.

„Secolul 20" are toate posibilităţile să îndrepte aceste neajunsuri pentru ca în viitorul apropiat partea rezervată studiilor de sinteză să însoţească cu mai mare folos atît de interesantele pagini de literatură.

O menţiune deosebită se cuvine frumoasei prezentări grafice.

Bibliografie

CARŢI APARUTE ÎN EDITURA PENTRU LITERATURA ÎN ANUL 1961

G. Călinescu — „Enigma Otiliei", B.P.T.
Zaharia Stancu — „Desculţ"
  Vol. I — „Clopote şi struguri"
  Vol. II — „Printre stele"
  Vol. III — „Carul de foc"
Cezar Petrescu — „Oraş patriarhal", reeditare.
Mihail Sadoveanu — „Locul unde nu s-a întîmplat nimic", „Însemnările lui Neculai Manea", B.P.T.
Ion Pas — „Lanţuri", reeditare.
I. Peltz — „Foc în Hanul cu tei", reeditare.
T. Teodorescu-Branişte — „Prinţul", reeditare.
Eusebiu Camilar — „Negura", B.P.T.
G. Topîrceanu — „Balade vesele şi triste", B.P.T.
Vera Hudici — „Zile de primăvară", nuvelă.
Ion Creangă — „Povestea lui Stan Păţitul"".
M. Novicov — „Realism, realism critic, realism socialist".
D. Bolintineanu — „Opere alese", 2 vol. Colecţia „Scriitori romîni".

Personaje anacronice

Rămîn încă puţine la număr cărţile care se ocupă de zugrăvirea vieţii tineretului, în care să fie dezbătute probleme de viaţă, de etică şi mai ales de dragoste care frămîntă generaţia tînără de cititori.

Puţinătatea unor asemenea cărţi nu prea poate fi justificată. Nici măcar prin deosebita răspundere ce revine scriitorului în abordarea unei problematici dificile şi complexe, cum este aceea pe care o presupune o carte adresată noii generaţii de tineri, fie ei muncitori, ţărani sau intelectuali. Scriitorii rămîn încă foarte datori cititorilor în această privinţă. Totuşi mai apar şi cărţi care se adresează direct tineretului şi, în mod firesc, cele mai multe nu pierd din vedere rolul educativ, atît de important, al literaturii. O asemenea carte am crezut că este — şi de fapt intenţionează să fie — „Dragoste rea" de Sidonia Drăguşanu. Lectura ei spulberă însă o asemenea iluzie şi, dimpotrivă, contrariază pe cititor. Eroii cărţii sînt, într-adevăr, doi tineri: Magdalena şi Luky, care pe parcursul celor aproape 300 de pagini îşi consumă drama dragostei lor nefericite. Dar cine sînt aceşti eroi şi care este cauza nefericirii lor? Magdalena, ni se spune, e studentă la medicină. Ea se mută în casa unor pensionari pentru ca, fiind singură în cameră, să poată învăţa mai repede şi să-i ajungă din urmă pe colegii săi (după o boală destul de lungă ea rămăsese mult în urmă cu studiile). Aici îl întîlneşte pe Luky — nepotul proprietarului — funcţionar la Sfatul Popular, fost student, cu fumuri de muzician neînţeles, de care se îndrăgosteşte subit. Orbită de dragoste, Magdalena va îndura chinuri şi umilinţe, alternînd cu clipe de fragilă şi iluzorie fericire, pînă la finele acestei poveşti amoroase cînd va descoperi, destul de tîrziu — de altfel — înşelătoria şi meschinăria partenerului. Pînă aici toate bune, numai că autoarea a scăpat din vedere un lucru esenţial: punerea de acord a psihologiei personajelor cu biografia socială şi, în ultimă instanţă, cu vremea în care trăiesc. In cartea Sidoniei Drăguşanu izbeşte în mod neplăcut încă de la primele pagini atmosfera stătută, nesănătoasă în care se consumă drama celor doi eroi.

Dacă în zugrăvirea lui Luky, a acestui mic-burghez, iremediabil ratat, care se lamentează continuu, pozînd în „dezrădăcinat" şi „neînţeles", şi a cărei goliciune spirituală se poate lesne ghici dincolo de frazeologia umflată de care face uz ca s-o ameţească pe Magdalena, dacă în zugrăvirea acestui personaj autoarea vădeşte suficientă pătrundere psihologică şi exactitate în caracterizare, nu acelaşi lucru îl putem afirma despre Magdalena, eroul pozitiv al romanului „Dragoste rea".

SIDONIA DRĂGUŞANU: „Dragoste rea"

E foarte greu de crezut că o fată de muncitor, crescută într-un mediu social sănătos, educată în spiritul moralei noi, socialiste, în respectul pentru adevăr şi pentru muncă, să se poată lăsa vrăjită de „filozofia" ieftină şi total străină concepţiilor ei, pe care o profesează Luky. E de neconceput ca ea să nu fi putut descoperi, de la început, impostura, evidentă de altfel, a micului burghez care refuză să trăiască în spiritul vremii noi sub pretextul revoltei împotriva „mediocrităţii cotidiene".

Dacă Luky — despre a cărei provenienţă socială, în treacăt fie spus, cititorul află destul de puţin — ar fi avut faţă de Magdalena un comportament care să nu contrazică, măcar pentru o vreme, principiile ei sănătoase de viaţă, atunci poate că această intrigă amoroasă, care umple în exclusivitate cartea „Dragoste rea" — ar fi fost mai verosimilă.

In cazul de faţă însă Sidonia Drăguşanu îl lasă pe eroul său să afişeze o boemă ostentativă, lăsîndu-l să debiteze nestingherit banalităţi semidocte. Cum reacţionează Magdalena în faţa avalanşei de fraze care mai de care găunoase? In mod foarte neaşteptat, luîndu-le drept genialităţi, drept mărturisirile sincere ale unui însingurat, care o înduioşează şi-i stîrnesc compasiunea: — „Este frumos şi înfricoşător ce spui!" lăsîndu-se, cu o uşurinţă condamnabilă, prinsă în mrejele unei escrocherii prost camuflate. In cazul Magdalenei autoarea nu a reuşit să pună de acord biografia socială a personajului cu psihologia lui. Aflăm, în treacăt de altfel, că Magdalena este utemistă, că are nişte colegi care se interesează de ea (dar foarte vag), că e chemată la organizaţia de tineret ca să-şi explice purtarea de neînţeles în Facultate (adoarme la cursuri şi e gata să piardă examenele etc.). Tot ceea ce ţine de existenţa socială a personajului este amintit în fugă. Nu e de loc de crezut că în anul 1958, cînd se petrece acţiunea, doi tineri să vrea şi să poată să trăiască claustraţi, ca doi Robinsoni pe o insulă pustie, în atmosfera sufocantă din apartamenetul pensionarilor Sîrzea (altfel bine creionaţi în roman).

Din păcate, anacronismele abundă în cartea Sidoniei Drăguşanu, de la prezentarea tribulaţiilor sentimentale ale eroinei principale, care parcă e singură într-o lume ce nu se interesează decît formal de dînsa, în care nu există decît o singură, mare problemă de dezlegat: „Luky", şi pînă la chestiunile de amănunt privitoare mai ales la acest erou dubios. E greu de crezut că un personaj cu biografia lui Luky şi mai ales cu manifestările lui, să fi putut pătrunde şi rămîne în facultate în condiţiile noi, existente în învăţămîntul nostru. Dar acestea sînt doar amănunte. Important este, cum afirmam, că autoarea nu a reuşit, să înfăţişeze în acest roman adevăratele relaţii de dragoste şi de prietenie dintre tinerii patriei noastre — ci a transplantat în mod artificial în romanul său o intrigă sentimentală mic-burgheză, care nu are corespondenţe nici în planul social contemporan nici în cel etic. Axînd conflictul lucrării sale pe o problematică falsă, neveridică, Sidonia Drăguşanu n-a reuşit să ofere tineretului o carte educativă.

Eugenia TUDOR

Probleme ale criticii marxiste

MIHAI NOVICOV: „Realism, realism critic, realism socialist"

Este un fapt real că în critica noastră literară prodomină modalitatea analitică. Unii văd aici o tendinţă alarmantă, de îngustare a preocupărilor criticii care n-ar da atenţia cuvenită lucrărilor de generalizare teoretică, de sinteză. De fapt preponderenţa numerică a articolelor de analiză este firească pentru simplul motiv că studiile de teorie estetică se ivesc în urma unei acumulări de fapte literare pe care cronica sau recenzia (în general critica numită publicistică) le înregistrează cu operativitate. Limitîndu-şi obiectul cercetării la o singură carte, sau la un singur aspect dintr-o carte, criticul îşi asumă răspunderea de a da o apreciere ştiinţifică asupra valabilităţii ei artistice. Într-un fel sau altul, aceste concluzii ale sale vor fi valorificate în studiile de generalizare.

Iată deci că cercetarea detailată a fenomenului literar este indispensabilă progresului general al literaturii (şi al criticii, se înţelege, care este permanent stimulată să-şi multiplice şi să-şi perfecţioneze mijloacele de lucru). Dar e la fel de adevărat că, deprinzîndu-se prea mult să folosească lupa, criticul poate pierde capacitatea de a îmbrăţişa cu privirea întreg cîmpul literaturii, de unde pericolul fărîmiţării şi al empirismului.

Cartea lui Mihai Novicov, „Realism, realism critic, realism socialist" preocupîndu-se de unele aspecte ale metodei noastre de creaţie, o vădeşte tocmai capacitatea deosebită a autorului de a aborda problemele de ansamblu ale criticii şi esteticii marxiste.

Discuţia despre realism socialist — a trăsăturilor sale caracteristice, a relaţiilor cu celelalte metode — revine periodic în atenţia criticii pe măsură ce literatura nouă se îmbogăţeşte cu noi scrieri reprezentative pentru orientarea ei realist-socialistă. Odată cu 1959, al cincisprezecelea an de la Eliberare, dezvoltarea literaturii noastre a cunoscut un ritm şi mai viu. Deşi inegale ca valoare artistică, numeroasele cărţi apărute cu acest prilej au lărgit, prin problematica lor, domeniul experienţei scriitoriceşti. Ia extindere şi sfera discuţiilor criticii. Meditînd asupra concluziilor celui de al III-lea Congres al scriitorilor sovietici (mai 1959), la tezele cuprinse în articolul din „Scînteia" (septembrie 1959) împotriva manifestărilor apologetice, se trece acum la o cercetare mai riguroasă a literaturii. Sarcinile actuale, trasate scriitorilor de Congresul al III-lea al Partidului, aduc o perspectivă nouă, caracteristică etapei de desăvîrşire a construcţiei socialiste, perspectivă care fortifică arsenalul nostru estetic.

Cartea lui Mihai Novicov, dezbătînd probleme importante ale esteticii marxiste, adoptă această perspectivă a momentului actual. Menţionăm în acest sens şi numeroasele referiri la opiniile cele mai recente ale cercetărilor sovietici, menite să lărgească considerabil orizontul criticii noastre literare.

M. Novicov acordă, de pildă, o mare atenţie definirii realismului, considerînd că atitudinea adoptată în această problemă are consecinţe semnificative pentru poziţia militantă a criticului. Polemizînd cu unele puncte de vedere care socotesc că realismul apare pe o anumită treaptă a evoluţiei artistice a umanităţii — respectiv în Renaştere, Mihai Novicov consideră, argumentînd bogat, că realismul este o calitate din totdeauna a artei, precum tipicitatea sau plasticitatea. Dacă realismul ar apare doar într-o anume etapă a evoluţiei sociale, înseamnă că pînă atunci umanităţii i-a fost proprie (deci necesară) arta nerealistă. Dar atunci, arată M. Novikov, s-ar infirma însăşi funcţia artei ca formă specifică de cunoaştere. Nu întîmplător tendinţele de a îndepărta arta de realism se soldează, în ultimă instanţă, cu dizolvarea artei.

Comentînd în spiritul unei principialităţi ferme acest caracter fundamental al metodei noastre de creaţie, Mihai Novicov atinge, fără a intra în detalii, şi problema modului specific în care conţinutul socialist al literaturii noastre solicită noi forme de expresie. Cercetări ulterioare pornind de la unele idei expuse de Mihai Novicov, ar putea duce în această direcţie la dezbateri fructuoase, menite să clarifice probleme importante. Ne gîndim astfel la faptul că, potrivit interacţiunii dialectice dintre conţinut şi formă (conţinutul se înnoieşte întotdeauna înaintea formei) lirica noastră, de pildă, devenind tot mai mult o lirică revoluţionară resimte din ce în ce mai evident necesitatea unei primeniri a expresiei. Universul liric al poetului contemporan cunoaşte cel puţin o dimensiune palid reprezentată în trecut, viaţa sufletească a muncitorului. Am văzut că tehnica modernistă (fals revoluţionară) este improprie exprimării acestui fond liric nou. Poemul „Anul XV" de Ilie Purcaru şi Paul Anghel, care prelua procedee futuriste e ilustrativ în acest sens. Este însă la fel de evident că şi prozodia coşbuciană de pildă, perfect valabilă la timpul ei ca expresie a realităţii sufleteşti rurale, devine anacronică. Însuşindu-şi tradiţia realistă a trecutului în ceea ce are durabil, poeţii socialismului sînt datori să o dezvolte creator potrivit necesităţilor contemporaneităţii.

Iată probleme, de real interes pentru viaţa noastră literară, cărora cartea lui Mihai Novicov le oferă o fructuoasă bază de discuţii. Dacă criticul s-ar fi sprijinit în special în construcţiile sale teoretice, pe elementele concrete pe care le oferă dezvoltarea literaturii noastre din ultimii 16 ani, desigur că multe probleme de acest fel ar fi fost pe deplin elucidate chiar în paginile cărţii de faţă.

Iată de ce ne-a intersat în mod deosebit studiul „Literatura romînă pe drumul realismului socialist", care se referă mai în amănunt la probleme ale literaturii noastre.

Criticul porneşte de la ideea că deşi tendinţa tuturor literaturilor socialiste este comună: afirmarea idealului estetic al socialismului, fiecare dintre ele urmează o evoluţie proprie determinată de condiţiile naţionale specifice. Care este atunci aportul particular al noii literaturi romîneşti la dezvoltarea literaturii socialiste mondiale? Spre a răspunde la această întrebare, Mihai Novicov întreprinde o incursiune în trecutul literaturii noastre, urmărind modul în care temele tradiţionale ale literaturii romîne evoluează în anii noştri. Criticul desprinde caracterul nou al literaturii actuale tocmai în replica pe care concepţia socialistă o dă vechilor teme. Literatura despre ţăranii de azi, zugrăvind relaţiile sociale actuale şi noua mentalitate a săteanului, este totodată expresia unei polemici antisemănătoriste şi antipoporaniste. Literatura muncitorească din anii noştri dă şi ea un răspuns polemic literaturii „periferiei" care în epoca interbelică aducea o viziune deformată, naturalistă a realităţilor muncitoreşti.

Străduindu-se să descifreze caracterele noi ale literaturii romîneşti, criticul se opreşte la acest criteriu al raportării la tradiţie. Desigur, operaţia poate fi împinsă mai departe, amplificată, invocînd şi alte criterii. Important este ca ea să devină una din preocupările centrale ale esteticii marxiste.

In critică, M. Novicov nu are veleităţi de stilist. Eforturile sale nu se îndreaptă spre plasticitatea expresiei critice sau spre conciziune. Paginile sale se caracterizează însă, în general, prin cursivitate şi limpezime. Mai puţin potrivite ne apar, în nişte studii de estetică, formele nu totdeauna cenzurate ale unui stil uneori prea oral.

Apreciem, citind cartea lui Mihai Novicov amploarea, sub aspect tematic, a incursiunilor sale eseistice. Criticul nu ezită să abordeze, cu rigoare dialectică şi metodă, temele fundamentale ale esteticii marxiste, aducîndu-şi contribuţia la elucidarea lor teoretică. Nu ne-am referit în aceste însemnări la cercetările de istorie literară referitoare la influenţa literaturii sovietice asupra dezvoltării realismului socialist în literatura noastră. Nu ne-am referit de asemenea nici la profilurile de scriitori sovietici — Gorki, Maiakovski, Ostrovski, Alexei Tolstoi etc. Aceste aspecte ar putea constitui subiectul unui alt articol.

G. DIMISIANU

Cenaclul „Nicolae Labiş"

Sîmbătă, 15 aprilie a.c., ora 17,30, va avea loc la Casa scriitorilor şedinţa de lucru a cenaclului „Nicolae Labiş". Vor citi: Corneliu Leu — proză şi Cezar Baltag — versuri.

CRONICA literară

„Căile pămîntului" versuri de ION GHEORGHE

O autobiografie lirică — proiectată pe un fundal social vast — încearcă să compună Ion Gheorghe în „Căile pămîntului". Poetul se simte depozitarul fantasticelor suferinţe îndurate în trecut de „seminţia" sa, menit să înfăţişeze secularele ei zbateri tragice, precum şi orizonturile noi spre care tinde astăzi, eliberată prin socialism. In numele „neamului" său, Ion Gheorghe denunţă cu un patetism adeseori autentic, puternic, condiţiile inumane de viaţă impuse de vechea orînduire ţărănimii. Spectrul foamei se desenează halucinant: „Se-ntorc cu blide-ntinse, vin ancestral / şi se zbat în mine străbunicii mei / şi mi-e foame-n somn ca unui animal / care-a-nceput să-şi roadă funia de tei... / Gemînd se urcă vîntul după poame / şi crengile se rup şi vîntul cade jos / şi mă pătrund de mari furtuni de foame / şi simt căzînd în mine un gol nesăţios". („Nu pot să uit"). Identificîndu-se înfometaţilor, poetul simte „buruiana fiartă" care i-a „coclit în pîntec" şi-l „roade ca rugina". „pelagra vînătă" îşi lipeşte „de piele mucegaiul şi urzicile ce ard". O vacă moartă adună în jurul ei copii care se îmbulzesc să sugă: „Plîng cu neamul meu la căpătîiul vacii, / sărutîndu-i capul ca o buturugă / şi mă uit cum sar copiii ca gîndacii / foşcăind spre ugerul cel mort, să-l sugă". Poemul are un dramatism dur, bolovănos, care exclude sentimentalismul. Imaginea teribilă a foamei revine şi în alte poeme: „Lîngă şleaul ţarinii, pe sub salcîmi, / iarba geme, fluturînd din coame / şi păstrează încă urma altei lumi, / unde s-au întins bătrînii mei de foame: / Unde-au scheunat, rupîndu-şi între dinţi, / pumnii-rădăcini sălbatice de hrean, / unde au tăcut gemîndu-şi rănile fierbinţi / şi s-au dus tîrîş spre locuri de alean".

In volumul lui Ion Gheorghe, elementul central îl constituie ceea ce s-a numit „drama pămîntului", dorinţa de posesiune asupra pămîntului ca sursă de „alienare", de înstrăinare de propria sa esenţă umană (cum spunea Marx) a ţăranului. Poetul mărturiseşte de la început: „Sînt născut din dragostea pentru pămînt străin / ce-o nutrea Anton D. Gheorghe, însurat / cu-o săteancă, — Filofteia D. Marin, / căreia atîţia ani de flori i-a scuturat". Climatul copilăriei e sever, rece: „Eram deci părinţii mei pe-atunci / şi duceam în suflet două cimitire, / începînd o cale chinuită-n munci / fără ploile albastre de iubire". Lumea interioară, lipsită de raporturi afective reale e dominată de uscăciune, de „mari pustietăţi": „De aceea suie-n mine seacă / seceta cu dureros tumult, / paşii mei cei proaspeţi încercînd să-i / treacă / înspre mari pustietăţi, trăite de demult". („Pustiu"). Constatarea „alienării" generează în poet revolta împotriva dragostei de pămînt a părintelui: „Ţarnă, ţarnă nu-ţi înfige sînii / să mă frigă-n piept ca nişte coarne. / Am văzut la tata dragostea ţărînii / cu minciuna care-i arde-n carne". („Dragostea ţărînii"). Atîta vreme cît se păstrează în cadrul autobiografiei lirice, fără a urmări implicaţiile mai largi, coordonatele dramei pe care-o prezintă poetul sînt adevărate, impresionante.

Ion Gheorghe doreşte însă să atribuie poemelor sale semnificaţii mai generale şi aici intervin cîteva serioase erori de ordin ideologic. Dragostea de pămînt apare ca o caracteristică permanentă a ţăranului, ca un impuls ancestral necontrolabil. Nu sînt relevate — fireşte, în modalităţi specific lirice — cauzele sociale ale dorinţei de posesiune. Se produc astfel confuzii care se răsfrîng şi asupra valorii volumului luat în ansamblu. Într-un poem ca „Jertfe" se vorbeşte, de pildă, despre mocanii coborîţi în Bărăgan din Ardeal, şi dintre care mulţi „făceau risipă / şi-şi dădeau iubirea-ntreagă pe hectare. / De aceea, în pămîntul nostru ţipă / fiecare bulgăr plîns de-o fată mare. / Doar mîndria ce le mai rămase /N-o vindeau de dragul niciunei ţărîni. / Însă din trufie-au vrut să aibă case / şi-au voit să-şi pună pe la drum fîntîni". Ca şi cînd mobilul dragostei de pămînt ar fi fost o „trufie" abstractă, o trăsătură de caracter apriorică! Ideea revine în „Căruţe de Brăila": „Se urca, bag seamă, pe atuncea-n mine, / cu înfierbîntatul sînge-al seminţiei, / foamea de ogoarele străine / pentru-această rătăcire-a semeţiei". „Rătăcirea semeţiei" este însă aici determinată de „sărăcie": „Iar în urmă m-alerga ca o lupoaică / sărăcia ce muşca din ţarini sparte, / şi călcînd cu haitele peste orzoaică / m-alunga către-mplinirile deşarte". In condiţiile orînduirii trecute, dorinţa de pămînt a ţăranului sărac — singurul mijloc pentru el de a-şi asigura existenţa — era legitimă. Cenzura etică a poetului apare, în acest caz, nejustificată. Cu atît mai mult cu cît sărăcia la care se fac referiri frecvente este şi ea prezentată mai mult în rezultatele ei, decît în cauzele ei. Se vorbeşte foarte puţin în volum despre exploatarea boierească, despre păturile sociale în care era împărţită ţărănimea (cîteva aluzii la chiaburi, doar atît, şi acelea destul de neconcludente). Viziunea asupra satului din trecut pe care ne-o oferă Ion Gheorghe e incompletă şi, de aceea, deficitară. Dorinţa de pămînt a ţăranului sărac tinde să se satisfacă (aşa s-ar deduce din cartea lui Ion Gheorghe) prin deposedarea unui alt ţăran („foamea de ogoarele străine"); această pornire acaparatoare, fără scrupule, e însă specifică, în realitate, doar chiaburilor. Revolta justificată împotriva proprietăţii boiereşti — care a dus la numeroasele răscoale ale ţăranilor, — 1888, 1907 etc. — nu-şi găseşte ecouri în versurile din „Căile pămîntului".

Poate că o consecinţă a perspectivei ideologice limitate a poetului o constituie — în planul estetic — accentele tradiţionaliste care se pot identifica în volum: e vorba de un anume „misticism al pămîntului". Pămîntul e personificat, văzut ca o fiinţă mitologică, asupra căreia pluteşte un străvechi blestem: „Tăvălindu-se, cîmpia se-auzea cum geme / Flăcările-acelea, duhul gliei noastre, / se căzneau să iasă din blesteme". („Bunica"). Altădată, ţarina pe care a fost necinstită o fată, se „zvîrcoleşte" de „blestemul de la maică": „De cîţi ani se zvîrcoleşte în blesteme, / şi nu poate ţarina să nască? / Cine ştie de cîţi ani, de cîtă vreme / ţipă cu orăcăit de broască?" („Legendă"). Perspectiva animistă asupra pămîntului se poate constata, sub diferite forme, în multe poeme „Era gras pămîntul nostru şi greoi / şi-i lucea întinsă-ntunecata piele, / că în valuri unsuroase şi cu ploi / veneau zînele recoltei să se spele; / se iubeau cu nopţile de mai în el / spicele cu ţîţe pline de colastră, / şi-o plîngeam şi-o luam în braţe ca pe un miel — / pîinea cea de toate zilele a noastră". („Naşterea statorniciei moşii"). Sau: „Şi ce lapte urcă-n ţîţele de iarbă / şi ce dulce e pămîntul în ovăz: / frămîntat cu soare mînjii or să-l soarbă / curăţindu-şi de copite botul roz. / E pămîntul dulce pentru cai şi pentru noi / prefăcut în lanuri şi de pomi în roade; / mestecat cu sare şi cu pulbere de ploi, / urcă viu sub tîmple şi în tălpi ne şade..." („Pămîntu-i dulce"). Ţarina „cu greabănul fierbinte" aşteaptă să fie „mulsă" de colectivişti: „Ia ascult-o cum mai zbiară, cum mai zbiară! / Trebuie să cumperi un ceanac de brad; / o vom mulge noi de-acuma într-o vară / fiindcă ugerele pînă la pietriş îi cad". („Poem"). Recoltele „dorm cu guşe pline" ca nişte imense şopîrle („Belşug"), picioarele „strivesc miriştea — piele de arici" („Ploaia"). Pămîntul pleacă „din aşezări străvechi, / galopînd..." etc.

Nu putem nega că multe din aceste imagini au sevă, sînt — considerate în ele însele — de o reală plasticitate, vădind un poet de incontestabil talent. Judecate însă în context şi în interdepedenţele care se stabilesc între ele, imaginile la care ne referim (am citat doar o parte din ele) definesc o viziune, un punct de vedere asupra realităţii pe care nu-l putem aprecia decît ca restrictiv. Faţă de volumul de debut al lui Ion Gheorghe (romanul în versuri „Pîine şi sare"), „Căile pămîntului" reprezintă un evident progres în ceea ce priveşte modalităţile de expresie. Sînt în noua culegere poeme care izbutesc să transmită o tensiune, un dramatism, pline de autenticitate. Nu e însă mai puţin adevărat că ne întîmpină şi destule confuzii, asperităţi, încrîncenări sterile care provin, poate tocmai din efortul poetului de a explora noi zone de expresie, asociat însă cu neglijarea unui riguros control al ansamblului pe care-l constituie poemele cuprinse în volum. Impresia, la lectură, e adeseori aceea a unui tumult liric care se revarsă haotic.

Înzestrat cu o acută sensibilitate faţă de tot ce e viaţă, dinamică organică, poetul a încercat să folosească o tehnică a transferului metaforic între regnuri, a „întrepătrunderii": el regăseşte în vegetal atributele maternităţii, în gestaţia animală atributele germinaţiei („Pe cîmpie mînjii încolţesc în iepe etc.). Tehnica aceasta — dedusă dintr-o necesitate de ordinul expresiei — capătă o folosire uneori abuzivă. Transfigurarea permanentă a „pămîntului" în sens biologic transformă preocuparea iniţială pe care a intenţionat Ion Gheorghe s-o înfăţişeze liric („fetişismul" pămîntului) într-o adevărată mitologie a pămîntului. Viziunea capătă ceva arhaic şi panteistic, într-o atmosferă ceţos ameninţătoare (în prima parte a volumului) şi într-o viziune cam bucolică (în partea a doua). In ceea ce priveşte procedeele poetice propriu-zise, trebuie să spunem că Ion Gheorghe nu s-a eliberat încă de influenţe (Arghezi, Esenin etc.).

Prezentarea rezolvării contemporane, prin socialism, a dramei pămîntului, reprezintă o preocupare importantă a poetului. In „Căile pămîntului" aflăm multe poeme în care sînt descrise realizările de azi ale ţăranilor colectivişti, raporturile noi dintre sat şi oraş, munca plină de abnegaţie a activiştilor de partid la sate. Procesul transformării socialiste a agriculturii e proiectat într-o imagine cuprinzătoare: „Prea mici erau cîmpiile de grîu / şi legile recoltei viitoare / nu mai puteau pe datine bătrîne / aceleaşi aripi vechi să-şi desfăşoare. / Şi-au început hotarele să crape / din cercuri vechi de vîrstă şi de jind / curgînd ca răzmeriţele de ape / ogoare pe ogoare năvălind". Sentimentul de insatisfacţie pe care ni-l trezesc unele din aceste poeme provine dintr-o inadecvare a mijloacelor de expresie faţă de conţinutul pe care sînt chemate să-l comunice (inadecvare care ţine, de fapt, tot de o anumită viziune a poetului). Se vorbeşte de „hrisoavele domniei proletare", „parafa roşie" e comparată cu o „potcoavă", „limuzinele" fac „paşi de cerbi", oraşul e văzut uneori ca un burg medieval, o „cetate" cu „porţi". Alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare e redusă la dimensiuni simplist-arhaice „Şi-au făcut atuncea legămînt nescris / şi-aducîndu-şi nicovalele în care, / dinspre porţile oraşului deschis / au venit oştiri meşteşugare". Irită asemenea demonstraţii de sfătoşenie anacronică (ce înseamnă „oştirile meşteşugare" care vin, ca într-un fel de transhumanţă, cu „nicovalele în care"?).

Judecat în ansamblu, volumul lui Ion Gheorghe ne apare inegal; alături de versuri vibrante, de un aspru patetism, întîlnim altele de un „neaoşism" strident; alături de imagini impresionante, întîlnim altele ostentativ telurice, neconvingătoare. Mai grav e că în unele poeme se vădesc confuzii, contradicţii, care limitează însuşi mesajul poetului. Ion Gheorghe, mai ales în prima parte a volumului, în care înfăţişează condiţia tragică a ţărănimii din trecut, se complace în postura de profet neguros, pronunţînd ameninţări vagi însoţite de gesturi cam teatrale. In ciuda deficienţelor semnalate, trebuie să arătăm că avem încredere în talentul puternic al acestui poet care, cîştigînd în luciditate va cîştiga totodată, în profunzime.

Matei CALINESCU

A fost înfrîntă Umbra...

Primului cosmonaut,
lui Iuri Alexeevici Gagarin

Nu doar materia a fost înfrînta,
nu doar materia ce țintuiește pădurile
iscîndu-le crispate rădăcini
ca niște ghiare
menite să le țină-n loc...
Nu doar oroarea de-abisurile, populate
cu semințiile fantastice
adăpostite în noaptea sutanelor
și-ntre oribilii sîni înghețați
ai palei superstiții...

Au fost înfrînte
nu numai legea gravitației
și toate legile de fier,
toate cătușele de fier,
și cele invizibile,
și toate
necruțătoarele vămi negustorești,
deasupra cărora sclipește
un firmament cu aștri de procente
și de sudoare tragică,
și galaxii de lacrimi smulse
mulțimilor în zdrențe...

Oh, glas al meu, fii mîndru,
și puternic,
puternic chiar dacă întretăiat
de ritmurile nemaistăpînite ale inimii.
de-această zburătoare
cu pliscul roșu,
ce ciocănește-n mine ca-ntr-o scorbură,
și-ar vrea s-ajungă fîlfîind la stele,
să consteleze universul
cu triluri de argint nepieritoare.
Inalță-te, o, cîntec zburător!
Nu doar materia a fost înfrîntă..
A fost înfrîntă Umbra...

Umbra ce-l însoțea pe om
asemeni unei arme negre,
care-l pîndește pe nevinovat, șoptindu-i
cu-n rînjet :
— De mine n-o să scapi,
de mine n-o să scapi în veci!...

A fost înfrîntă Umbra...
și Rînjetul — care-și întinde umbra
ca să roadă
profilul păcii
și-al seninătății —
a fost și el înfrînt.
Rînjetul ce-a ținut
sub armă omenirea
milenii nesfîrșite.
A fost înfrîntă Umbra...
Și-asemeni unei jumătăți de mască
lăsată de-ntuneric, a fost smulsă
de pe obrazul
Umanității.

Fii mîndru, glas al meu.
și fii puternic,
puternic chiar dacă întretăiat
de ritmurile nemaistăpînite
ale acestei inimi,
de-această zburătoare
cu pliscul roșu,
ce ciocănește-n mine ca-ntr-o scorbură,
și-ar vrea s-ajungă fîlfîind la stele,
să consteleze universul
cu triluri de argint nepieritoare!...

Eugen JEBELEANU

București, 12 aprilie 1961.

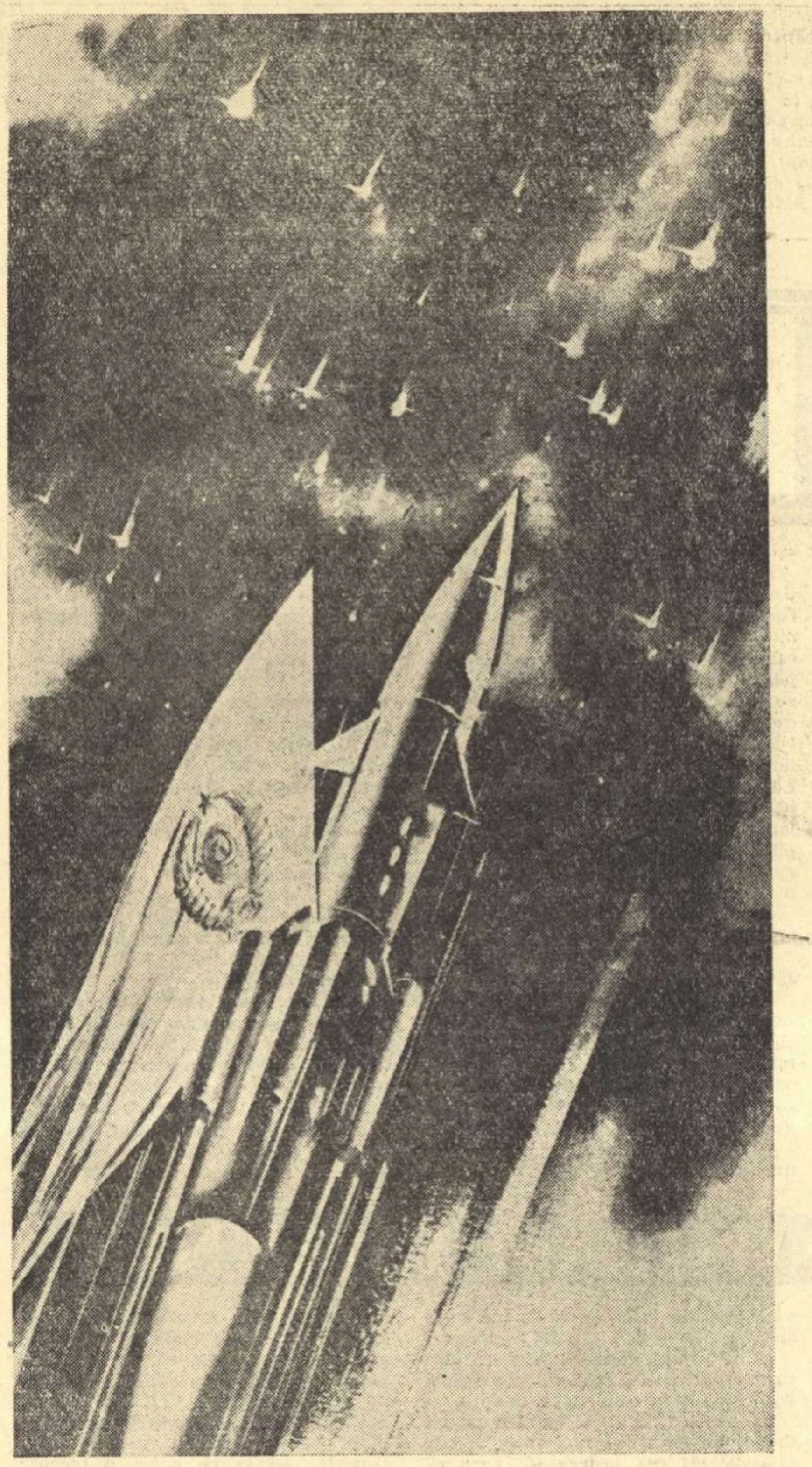

Desen de V. VIKTOROV

Explozie de aur

Lui Iuri Alexeevici Gagarin

Oameni, pămînt, planete cu necunoscute popoare!
Azi s-a născut noul Adam, pruncul voinței umane;
Cu viteza neatinsă de uragane
Un om sovietic a izbucnit către soare.

Explozie de aur umană a veacului
Dincolo de culmile închipuirii;
Nadirul visului omenirii
Atins ca norul de brațul copacului.

O astronavă străbate oceanul nopții și al luminii
Un om depășește viteza cuvîntului;
Magelan și Columb pe valuri de plumb
In căutarea pămîntului
Se întreceau cu doradele și delfinii.

Iată, azi s-a născut noul Adam al voinței umane,
Iuri Gagarin, de douăzeci și șapte de ani.
Sinteza veacurilor de Columbi și Magelani
Pornit în cosmos cu viteza neatinsă de uragane.

Munți ne simțim plămînii, inima ocean de sînge, pulsînd,
Crescînd uriaș în dilatarea mîndriei;
Numai în comunism ni se întorc Icarii, fiii,
De-acolo, din căile aștrilor, de pe pămînt plecînd.

Mult timp urechea omenirii
Va auzi vibrarea
Exploziei de aur umane a veacului
Ce-a depășit coroana copacului
Genezei — dînd sensuri și drumuri abisului,
Luminînd căile de veacuri ale visului
Cu gesturile păcii și ale iubirii.

Radu BOUREANU

Cerul pămîntului

Acolo unde soarele nu se vede
niciodată apunînd
și timpul lumii e curbat de stele
inima omului sovietic s-a ridicat bătînd
ca-n trupul zburător al gîndurilor mele.

Iar chipul meu e baza unui con
ce fulgeră în sus cuvinte-adevărate
și sfîșie tot ce-i inconștient și monoton
azi, cînd spre tine mi-l ridic,
tovarășe și frate.

O, gîndurile mele și ochii amîndoi
te însoțesc pe boltă, într-adevăr văzînd
a cerului spinare de rob cum o dezdoi
acolo unde soarele nu se vede
niciodată apunînd.

Nichita STĂNESCU

SE DESCHID NEMĂRGINITE ORIZONTURI

Adîncile ape, cele fără culoare, fără cărări, fără de margini, adîncile ape necercetate încă de ochi omenesc, nestrăbătute de pas omenesc, ghicitele, bănuitele, au fost cucerite de om! Cutezătoarea făptură a veacului douăzeci, admirabilul cetățean al Uniunii Sovietice, al țării care-și îndreaptă gîndul pătrunzător dincolo de limitele de pînă acum ale cunoașterii, care-și îndreaptă geniul spre cuceriri fără precedent, nu de țări și de robi, ci de spații, de astre, spre incursiuni pînă ieri imposibile, a zburat în spațiul cosmic și s-a întors nevătămat pe pămînt!

Contemporani, care măsurați cu pasul vostru grăbit și totuși atît de încet pentru drumurile noastre de piatră și lut, depărtările terestre, voi care purtați în auz ca pe o muzică dulce și parcă încă nouă, ritmul trenului născocit acum un veac și ceva, voi care găsiți că mersul avionului a devenit uluitor de iute, contemporani care măsurați distanțele pămîntești în zile, în săptămîni, voi care priviți spre cer cu ochii străbunilor voștri, ca spre un etern și străin necunoscut, auziți! Omul a pătruns în cosmos! Spațiul, infinitul, imposibilul, noțiuni vechi, toate sînt pe cale să capete sensuri noi, clare, altele.

Infrîngînd temeri atavice, înfrîngînd neînceputul, înfrîngînd tot ceea ce era socotit „condiție" pentru existența omului de la începutul lumii pînă azi, încrezător în geniul celor care au aruncat pînă acum în spații sateliți și nave și au știut să le primească înapoi, maiorul Iuri Alexeevici Gagarin a pătruns în cosmos.

Contemporani din toate unghiurile pămîntului, auziți! E fiul țării care a pus pentru întreaga lume temeiurile libertății, și el însuși, Iuri, croiește pentru oameni potecă nouă în univers!

Cît de puternic, cît de măreț e omul veacului al douăzecelea! Cît de puternic și de măreț e primul pilot astronaut al lumii, care s-a desprins de familia lui, de patria lui, de pămîntul lui și al nostru, de legile gravității și plin de încredere în puterea științei, în puterea omului, a dat marea dovadă că necunoscutul cognoscibil e și cu putință de cucerit. Gloria sa, este gloria patriei lui. Mîndria care pîlpîia azi și crește în fiecare piept omenesc la gîndul: „un om a făcut asta!" o vom datora întotdeauna țării sovietice.

Contemporani care urmăriți cu febrilitate și emoții, cu recunoștință și dragoste, ziarele, comunicatele, articolele, putem noi oare măsura frumusețea, înălțimea veacului, clipei pe care o trăim? Putem cîntări în conștiința noastră cît de mare, cît de nesfîrșită e forța omului comunist? Incercăm să măsurăm, încercăm să cîntărim și să cuprindem, și mai ales căutăm din fundul sufletului nostru, să-l salutăm pe Iuri Alexeevici Gagarin, să slăvim Uniunea Sovietică care i-a dat naștere, l-a crescut și, prin el, a deschis nemărginite orizonturi ființei omenești și i-a dat dimensiuni uriașe.

Lucia DEMETRIUS

Un eveniment epocal

Prima călătorie a omului în cosmos, realizată de Uniunea Sovietică, reprezintă un eveniment de importanță epocală.

Pentru prima oară în istorie omul a reușit să părăsească planeta noastră, să se elibereze de forța gravitației și să efectueze, în condiții de imponderabilitate cu totul noi pentru om, o călătorie de cîteva ore în cosmos, întorcîndu-se apoi sănătos pe pămînt.

Cu greu mintea noastră se poate obișnui cu ideea zborului omului în cosmos. Maiorul de aviație Gagarin care a zburat cu o viteză fantastică în jurul pămîntului, în nava cosmică „Vostok", este din nou pe pămîntul patriei sale. E o victorie fără precedent în istoria științei și tehnicii, e o realizare fără seamăn a forței creatoare a omului sovietic.

Această nouă reușită a științei sovietice deschide drumuri noi omului spre cucerirea spațiului cosmic. Omul a reușit să spargă zăgazurile gravitației, avînd drum liber spre cosmos.

Felicităm din toată inima pe savanții și tehnicienii sovietici pentru grandioasa lor realizare.

Acad. prof. E. MACOVSCHI
Directorul Institutului de Biochimie
al Academiei R.P.R.

Inalță-te, om sovietic!

Veacuri de-a rîndul te-ai visat
zburător printre astre ovale —
zbor melodios, nuanțat
de vîrstele omului, și-ale tale.

Vis peste vis se suprapune...
din rotire s-a născut miezul hotărîtor,
sigur în propria-i dimensiune:
zbor lung printre astre ovale, lung zbor

Inalță-te, om sovietic, mai sus, tot mai sus
șfichiuie luceferii măriți de aproape,
nedomolita depășire te încape
și lumii mai ai atîtea de spus:
priveliști și gînduri din pragul înălțimii amețitoare,
multiplicate sonor între galbene discuri de soare.

Grigore HAGIU

Să fii întîiul...

Să fii întîiul om, țîșnit în spații
și să transmiți: „Totu-i normal... normal!"
Să ai timpul cu tine, în ceasul de bord
și distanța în niște ecuații
— fără nimic transcendental...
Să fii în vîrful unor fuzee de vise și nădejdi,
pe cea de-a treia treaptă a voinții
și să descoperi alte peisaje omenești
și alte perspective ale minții...
Să lași în urmă poeme scrise pe nenumărate pagini
și să privești culorile iubirii eterne și poezia unor alte imagini,
să fii,
întîiul cartograf al unor noi geografii,
să descoperi universul — plutind pe-un unic și minuscul atol,
să te numești simplu, cetățeanul Iuri Alexeevici Gagarin
și-ntr-o singură zi, să devii un simbol,
să-ți joace infinitul la ferestre
și să-l notezi în jurnalul de bord cu scris calm și egal,
să rupi vechile lanțuri terestre
și să transmiți: „Totu-i normal... normal!" —
și să plutești, să plutești, în spațiu, fără nici o piedică:
Da, e-o tărie normală,
pe care ți-o dă puterea sovietică!

Mioara CREMENE

Uluitorul zbor spre stele

Zborul primului cosmonaut înseamnă un pas nou, gigantic, pe drumul spre noua eră cosmică pe care o deschide omul prin această uluitoare călătorie în spațiul cosmic.

Faptul că primul cosmonaut este un om sovietic constituie o nouă dovadă — dacă mai era necesară o asemenea dovadă! — că această eră nouă va fi o eră a comunismului victorios.

Omul călătorind spre stele și ajungînd acolo va pleca de pe pămînt unde va domni pacea și justiția socială, unde grijile și privațiunile vor dispare pentru totdeauna.

In acest ceas de cotitură a istoriei urările noastre cele mai fierbinți se îndreaptă spre noul Columb și spre poporul care i-a deschis acest drum, poporul care a rupt lanțurile robiei în 1917 și care acum, în 1961, depășește limitele pămîntului.

Stefan HEYM

Primul om în cosmos

Omul a înfrînt legea gravitației terestre.

Omul a supus legea gravitației terestre și evoluează astăzi în zona gravitației universale pe care de asemenea, respectînd-o, o stăpînește.

Omul acesta nu putea fi altul decît omul sovietic, omul eliberat de exploatare și de servituțile morale, omul liber și stăpîn pe el, omul comunist.

Iuri Alexeevici Gagarin, maiorul de douăzeci și șapte de ani, tatăl Elenei, modelierul ajuns pilot, comsomolistul din 1949, membru al Partidului Comunist, este eroul asupra căruia sînt ațintite privirile a peste două miliarde și jumătate de oameni. Primul dintre ei care și-a privit patria, globul pămîntesc din afară, *depărtîndu-se de ea și ajungînd astfel cu atît mai aproape de inima ei, așa cum recomanda Lenin celor ce voiau să cunoască adînc realitatea și esența ei.*

De la înălțimea lui, variind deocamdată între 175 și 302 kilometri, cosmonautul comunist și-a îndreptat privirea dreaptă și senină asupra Terrei oferindu-i darul nemaipomenit al forței și demnității umane, arătîndu-i calea spre pace și progres, drumul biruitor spre realizarea celor mai mărețe aspirații ale sistemului nostru solar.

Inimile tuturor și mai ales ale poeților bat puternic!

Să cîntăm gloria oamenilor care prin truda lor necurmată de-a lungul mileniilor de istorie scrisă sau nu au pus temeliile geniului uman.

Să cîntăm pe contemporanii secolului al douăzecilea care au făcut Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

Să cîntăm munca neobosită a popoarelor sovietice care l-au născut pe Gagarin, l-au crescut cu dragoste, l-au trimis în cosmos și l-au readus surîzător printre noi.

Să cîntăm omul comunist și faptele sale eroice.

Al. I. ȘTEFĂNESCU

КОСМОНАВТУ!

Locuitorii Moscovei salută cu entuziasm mărețul eveniment

Glorie omului sovietic!

(Urmare din pag. 1-a)

grafia maiorului Gagarin și a navei sale legendare. Cît de desuete, de meschine și de condamnabile par telegramele care, în loc să constituie imnuri de laudă și de glorie ale acestei zile, unice, pe care am avut fericirea s-o trăim, — vorbesc de invazii, de distrugeri, de războaie, — de atîtea mizerabile catastrofe cîte pot îndolia și înjosi spiritul uman!

Nava lui Gagarin poartă însă un nume simbolic: „Răsăritul". Este răsăritul de unde ne vin în fiecare zi binecuvîntatele raze ale soarelui. Este răsăritul de unde au plecat spre lume primele rumori ale biruitoarei „Aurore": nava de pe Neva ce a vestit omenirii eliberarea omului din cătușele preistoriei sociale. Este răsăritul unde se află Uniunea Sovietică, locul de pornire și de aterizare a celui dintîi cosmonaut terestru.

Nava-satelit „Răsăritul", purtătoarea unui nume intrat, din această clipă, într-o mitologie severă, lucidă și exactă, nesperata mitologie a vremii noastre, va însemna, fără îndoială, nava ce va iradia asupra lumii o nouă lumină, încălzind toate inimile, într-aripînd toate îndrăznelile, stîrnind fantezii rodnice și neprevăzute, deschizînd timpului nostru înspre viitor o poartă de aur de o gravă și solemnă măreție.

Aurel BARANGA

Primul este comunist

Primul om care a zburat în cosmos este comunist. Primul om care a înfrînt limitele îngăduite, pînă la 12 aprilie 1961, ființelor pămîntene, este comunist. Primul om care a preschimbat utopia de ieri în realitatea de azi este cetățean al Uniunii Sovietice, tînăr crescut din școală în spiritul socialismului, comunist, unul din multele milioane de comuniști ai țării sale și ai lumii. Acestea sînt faptele. Acesta este faptul. Carne din carnea adevărului. Precis. Cu neputință de discutat. Și, odată acest fapt asvîrlit cu o putere formidabilă în cosmos, a luat sfîrșit una din cele mai pasionante întreceri din istoria contemporană, pe marginea căreia, desigur, urmașii vor scrie sute de volume. Cine a fost mai tare? Știința lumii capitaliste sau știința lumii socialiste? Civilizația capitalistă, ajunsă la culmea dezvoltării ei, sau civilizația socialistă, încă tînără, foarte tînără? Individul produs de stilul de viață al capitalismului sau acela creat de spiritul socialist? E foarte simplu de răspuns la această întrebare. Numele celui dintîi cosmonaut este Iuri Alexeevici Gagarin. A mai fost cineva, înaintea lui, în cosmos? Nu! A mai fost cineva — un american, sau un german, sau un englez — în același timp cu el în cosmos? Nu. Atunci este limpede că trecînd primul — ca într-o cumplit de încordată olimpiadă a civilizațiilor — „linia de sosire" în cosmos, Iuri Alexeevici Gagarin a cucerit titlul de campion al secolului pentru orînduirea socialistă, capitalismul rămînînd, limpede, în urmă.

Mai presus de interesul științific al performanței; mai presus de caracterul pasionant al zborului; mai presus de orice cucerire tehnică, — rămîne faptul că azi, mîine și peste un an de zile, o generație, două, șapte, o carte de istorie, cinci, o sută vor cuprinde toate, întipărită pe o anume pagină, propozițiunea: primul om care a călătorit în cosmos a fost comunist.

Al. MIRODAN

In plină isterie rasială, bătrînul negru Lucas Beauchamp — un om demn, care nu înţelege să plece spinarea în faţa nimănui şi despre care rasiştii spun: „Trebuie să-i vîrim în cap că e negru. Trebuie să priceapă că e negru", — acuzat pe nedrept de uciderea unui alb, este în primejdie să fie linşat. Un avocat cinstit, — hotărît să-i împiedice pe rasişti să treacă la acţiune, încearcă, împreună cu nepotul lui, un băiat de 16 ani, Chick, să-l salveze, izbutind în cele din urmă. Acesta e pe scurt subiectul romanului marelui scriitor american William Faulkner „Scormonind ţărina", din care publicăm mai jos cîteva fragmente. Ele sînt ilustrative pentru furia rasistă care bîntuie Statele Unite şi dezvăluie o stare de fapt cu atît mai acută şi mai tragică, cu cît pînă şi oamenii care se ridică împotriva prejudecăţilor rasiale le descoperă ascunse undeva, în ei, în gîndurile lor, punîndu-i astfel, uneori, în rînd cu cei pe care îi combat. Subiectul aparent poliţist al romanului, prilejuieşte, de fapt, o incursiune în conştiinţa oamenilor din sudul S.U.A.

VINOVATUL

de WILLIAM FAULKNER

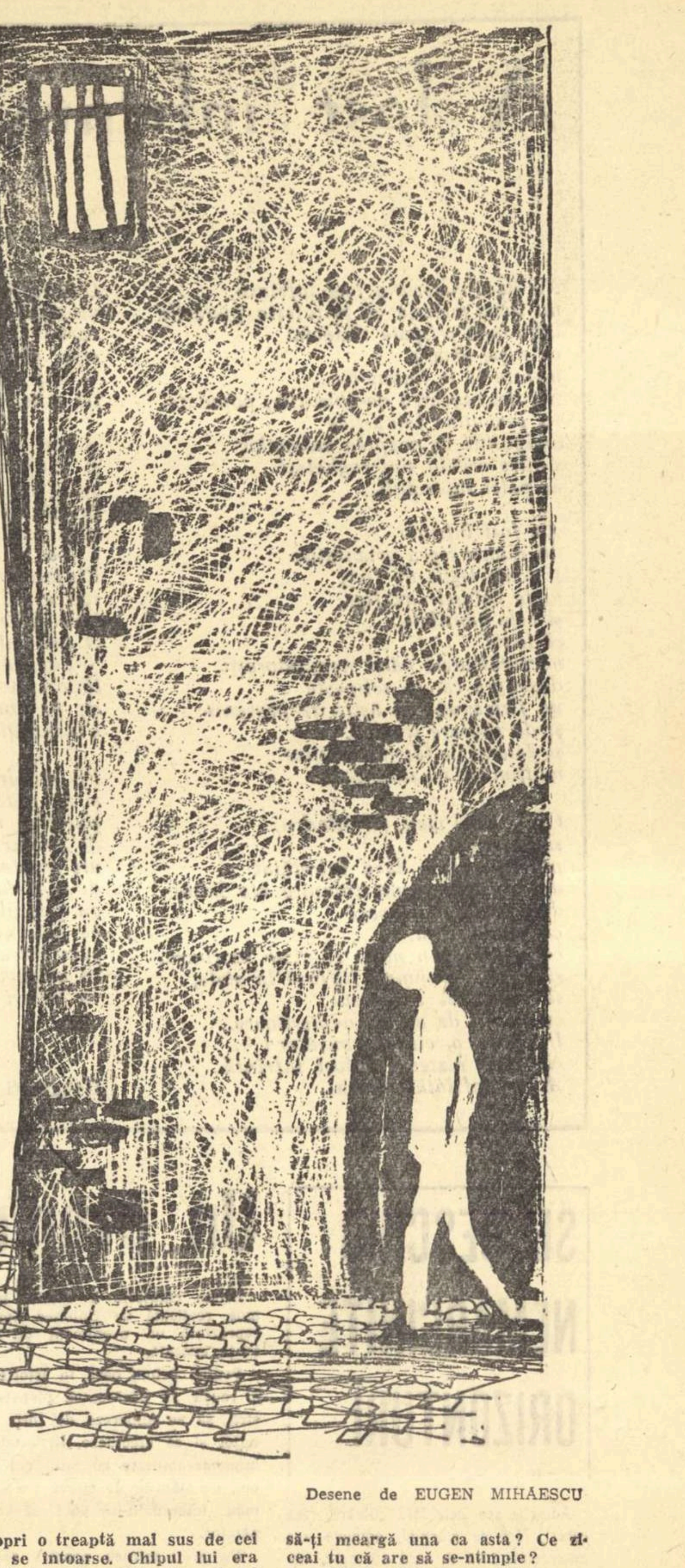

Desene de EUGEN MIHĂESCU

Era tocmai duminică la amiază, cînd şeriful intră în clădirea închisorii cu Lucas Beauchamp, deşi tot oraşul (ba chiar districtul întreg) aflase încă din ajun că Lucas omorîse un alb.

Chick era şi el acolo şi aştepta. Fusese primul şi acum — vrînd să pară că ar avea vreo treabă sau că, oricum, nici nu i-ar păsa de cele ce se petreceau — se foia pe sub şopronul din faţa fierăriei zăvorite, peste drum de temniţă, acolo unde unchiul lui nu avea sorţi să-l vadă dacă, sau mai degrabă, cînd va traversa Piaţa spre poştă, ca să prindă cursa de unsprezece·

Pentru că îl ştia şi el pe Lucas Beauchamp — aşa cum îl ştia oricare alb. Ba, poate mai bine chiar — afară doar de Carothers Edmonds, pe pămîntul căruia Lucas se aciuase, la 17 mile de oraş — fiindcă mîncase odată sub acoperişul lui... Auzise că Vinson fusese omorît la dugheana lui Frazer; pe la 3 trimiseseră după şerif şi-i dăduseră mai departe de veste prin telefon, tocmai la capătul celălalt al districtului unde se dusese după treburi chiar în dimineaţa aceea, şi unde o ştafetă lesne ar fi putut da de el pînă a doua zi în zori, — ceea ce la mare lucru n-ar mai fi slujit, căci să fi fost şeriful la post şi tot n-ar fi ajuns la timp, de vreme ce dugheana lui Frazer era aşezată în Beat Four, — şi dacă districtul Yoknapatawpha nu era locul unde un negru să poată trage într-un alb pe la spate, apoi Beat Four era ultimul loc din district pe care un negru cu mintea întreagă — sau oricare alt străin, de orice culoare ar fi fost — l-ar fi ales ca să împuşte pe cineva şi mai puţin decît pe oricine, pe un Gowrie, din faţă sau din spate; ultimul automobil înţesat de bărbaţi vîrstnici şi mai puţin vîrstnici, — care toată săptămîna, nu numai sîmbetele după-amiaza, îşi au sediul la cazinou sau pe la frizerie, unii lucrînd chiar şi în bumbac, automobile sau vînzări de terenuri şi vite, ori încheind pariuri la lupte, bîlci şi fotbal — părăsise de mult Piaţa şi zorea de-a lungul celor 15 mile, ca să parcheze în cele din urmă pe şosea, dinaintea casei agentului de poliţie care-l adusese pe Lucas la el şi — aşa zicea lumea — îi pusese cătuşe, îl legase de un stîlp al patului şi acum îl păzea cu pistolul în mînă (trebuie să fi sosit şi Edmonds între timp; pînă şi un nătîng de agent de la ţară ar fi trimis după Edmonds, care stătea la abia 4 mile — înainte chiar să-l fi chemat pe şerif) dacă alde Gowrie ar fi hotărît cumva să nu mai aştepte şi să-l îngroape mai întîi pe Vinson...

...Lucas stătea legat de pat, potolit, iar gardianul îl păzea cu pistolul alături... Şeriful trimisese vorbă că avea să se întoarcă la noapte şi să-l ia pe Lucas spre revărsatul zorilor...

Chick traversă Piaţa spre curtea de peste drum şi se aşeză pe o bancă în singurătatea întunecată şi răcoroasă.·. Işi zise că poate ştia el şeriful ce face... Părea că se pricepuse bine cum să se dea pe lîngă alde Gowrie şi ceilalţi, înduplecîndu-i să-l voteze la fiece 8 ani, aşa că poate ştia şi cam ce ar fi făcut ei într-o împrejurare anume...

. . . .

Chick spumega... auzi, să împuşti pe la spate un alb, oricare ar fi fost el! şi dintre toţi albii tocmai pe ăsta; mezinul între şase fraţi, — dintre care unul stătuse un an la penitenciarul federal pentru împotrivire armată după dezertare şi mai executase şi o condamnare la o închisoare-fermă pentru fabricare de whisky, — şi într-o încrengătură de veri şi cumetri... un neam întreg de scandalagii, de fermieri, vînători de vulpi, negustori de vite şi chiristigii, care n-ar fi îngăduit nici în ruptul capului ca unul de ai lor să fie ucis de un străin, deoarece el, la rîndu-i, era cuprins, înlănţuit, legat prin căsătorie cu alţi scandalagii şi vînători de vulpi şi fabricanţi de whisky, alcătuind nu un simplu clan sau trib, ci o rasă, o specie, care-şi întărise fortăreaţa dealurilor din stăpînirea ei, împotriva administraţiei districtului şi a celei federale; care nu numai că locuia acolo aducînd un vînt nesănătos în ţinut, dar schimbase, prefăcuse pămînturile acelea ca prin minune într-un simbol al neascultării şi silniciei, într-un ţinut unde slujbaşii statului nu veneau de la oraş decît dacă aveau vreo misiune, iar albii străini de locuri nu se încumetau departe de şosea după asfinţit, şi negrii la nici o vreme (acolo unde, cum se glumise prin împrejurimi odată, singurul străin care intra nepedepsit era dumnezeu şi chiar şi el, doar la lumina zilei şi duminica).

. . . .

Deodată, strada goală se umplu de lume. Prea mulţi nu erau totuşi, — nici două duzini, răsăriţi ca din pămînt, fără ca măcar să-i fi auzit cineva venind, şi cu toate acestea păreau să umple strada, gîtuind-o, oprind din senin circulaţia, încît nu numai că nimeni n-ar fi putut trece de ei, n-ar fi putut-o străbate şi nu s-ar fi putut folosi de ea cum te foloseşti de o stradă, dar nici nu s-ar mai fi apropiat să treacă, aşa cum nu trec oamenii cînd văd un aviz „Tensiune înaltă" sau „Explozibile". Chick îi ştia, îi recunoscuse pe toţi; ba pe unii îi văzuse şi îi auzise discutînd cu două ceasuri mai înainte la frizerie — tinerii sau bărbaţii aceia sub 40, burlaci, fără cămin, oameni care se duc sîmbetele şi duminicile să facă baie la bărbier — camionagii, băieţi de la garaje, ungătorul de la maşina de decorticat bumbac, un vainburş; şi alţii, pe care-i puteai vedea cît e săptămîna de lungă la cazinou sau dînd tîrcoale pe afară, oameni despre care nimeni nu ştia ce învîrtesc, care aveau automobil şi cheltuiau bani în bordelurile din Memphis şi New Orleans, — bani pe care nimeni nu ştia cu siguranţă cum îi cîştigau·

Apoi Chick văzu maşina... Portiera din spate se deschise şi şeriful ieşi. Pe urmă ieşi şi Lucas, domol, ţeapăn, — întocmai ca omul care şi-a petrecut noaptea legat de parul patului; călca împiedicat şi se poticni, ori poate că se şterse cu capul de pragul de sus al portierei, fiindcă în clipa în care coborî, pălăria-i strivită căzu pe caldarîm... Lucas începu să bîjbîie ţeapăn după pălărie. Dar şeriful, cu o mişcare largă şi surprinzător de suplă se plecă, o ridică şi i-o întinse, pe cînd Lucas părea că mai bîjbîie încă după ea.

— Zboară-i-o iar, şerifule. Dar ia-l şi capul de data asta!

— Ia, căraţi-vă de aici, flăcăi, făcu şeriful· Duceţi-vă înapoi la frizerie; apoi, întorcîndu-se, îi spuse lui Lucas: Gata, hai... Şeriful o şi pornise spre uşa închisorii, cînd într-un tîrziu, Lucas se întoarse să-l urmeze... Chick îl văzu apoi cum se opreşte şi se întoarce, privind de-a dreptul la el şi zicîndu-i:

— Ascultă, băiete. Spune-i lui unchiu-tu, avocatul, că vreau să-l văd, apoi se întoarse şi se luă după şerif, pe cînd din gloată se auzea:

— Pe dracu, avocat! Nici de dricar n-are să mai aibă nevoie dacă-l isprăvesc alde Gowrie la noapte.

Lucas se uită la ei pentru prima dată.·. privirea lui nici nu-i vedea, ci doar cît era îndreptată spre ei, mîndră şi liniştită, fără urmă de sfidare, dar nici de teamă...

. . . .

In seara asta strada părea goală. Inseşi casele păreau ferecate, la pîndă, cuprinse de încordare, de parcă erau chiar oamenii care le locuiau, şi care altminteri în înserarea cea blîndă de mai (cei care nu se duseseră la biserică) ar fi adăstat un răstimp în pridvoarele întunecate, după cină, în balansoare sau în leagăne, sporovăind domol, între ei, sau de la un pridvor la altul, dacă erau casele de ajuns de aproape. Dar Chick şi unchiul lui trecură doar pe lîngă un om şi nici acela nu era în stradă, ci după poarta unei căsuţe cît o nucă, ridicată anul trecut·.. Un om de la ţară care deschisese o băcănioară prăpădită pe o străduţă dosnică, cu muşterii mai toţi negri... Chick şi unchiul lui îl zăriră abia cînd ajunseră în dreptul lui, cu toate că el îi recunoscuse — dacă nu pe amîndoi, oricum pe unchi — cînd încă mai erau departe, iar acum îi aştepta, ba se şi porni să-i vorbească unchiului pînă nu apucaseră încă să ajungă lîngă el.

— Cam devreme, domnule avocat, nu zici? Ăia de la Beat Four trebuie să mulgă mai întîi vacile, să spargă lemne pentru gustarea de mîine dimineaţă pînă n-apucă să se aşeze la cină şi abia pe urmă or să vină la oraş.

— Poate că au să stea acasă. Tot e duminică noaptea.

— Ei, ce-i vina lor dacă e duminică? Nemernicul ăla n-avea decît să se gîndească la asta înainte să se apuce să omoare albi sîmbăta după amiază.

Apoi, cum ei îşi văzură de drum, le strigă pe urmă, ridicînd glasul:

— Nevesti-mi nu-i e prea bine astă seară şi nici n-am poftă să pierd vremea cu ochii la puşcărie. Spuneţi-le ălora de-acolo să mă cheme dacă le trebuie o mînă de ajutor·

— Ştiu ei că se pot bizui pe dumneata, domnule Lilley, făcu unchiul şi îşi văzură de drum. Vezi? adaugă el. N-are nimic împotriva negrilor. Dacă ai să-l întrebi, s-ar putea să-ţi spună că-i plac mai mult chiar decît unii albi. Şi să ştii că şi crede ce spune... Tot ce le cere el însă, e să se poarte cum se cuvine din partea unor negri. Adică tocmai cum a făcut şi Lucas: i-a sărit muştarul şi a omorît un alb — lucru care, probabil, domnul Lilley crede că toţi negri ar voi să-l facă — iar acum albii au să-l ia şi-au să-l ardă, — toate după tipic şi în linişte, procedînd întocmai cum ar socoti şi Lucas, — zice el — că se cade să facă ei: adică să se poarte ca albii, amîndouă părţile respectînd regulile: negrul purtîndu-se ca un negru, albii ca albii, fără vreo urmă de pică (doar domnul Lilley nu e Gowrie), odată ce valul a trecut; de fapt domnul Lilley va fi probabil printre primii care să subscrie numerar pentru înmormîntarea lui Lucas şi să o ajute pe văduvă şi pe orfani, dacă ar avea·.

In faţa lor zăriră piaţa... Apoi închisoarea. In aceeaşi clipă, din senin, cu o fulgerare de faruri, o roată de lumină şi un duduit de motor, o maşină ţîşni de nicăieri, mare cît un bob — dar cutezătoare — în noaptea aceea uriaşă din oraşul cel gol, şi dădu ocol pieţii; un glas, glasul unui tînăr se auzi răcnind dinăuntru — nici o vorbă, nici măcar o chemare: un urlet fără noimă şi totuşi plin de tîlc — apoi automobilul se năpusti în jurul pieţii, închizînd cercul şi se pierdu în depărtare spre nicăieri. Chick şi unchiul intrară în clădirea închisorii. ..·Chick se gîndi la nopţile de duminică, ce păreau acum să aparţină unor vremi tot atît de depărtate ca Ninive — cînd de la cină pînă cînd stingea gardianul luminile şi striga sus să fie linişte, mîinile cele negre şi mlădioase se odihneau în golul prăfuit dintre gratiile ferestrei, pe cînd glasuri mieroase şi fără urmă de căinţă în ele, strigau în jos, la femelle cu şorţuri de bucătăreasă, la guvernante, la fetele în rochii ieftine şi ţipătoare de la oficiul poştal sau la băieţii care nu fuseseră încă prinşi, ori dacă fuseseră, li se dăduse drumul în ajun şi acum se strîngeau în stradă. In noaptea aceasta însă, pînă şi în încăperea din fund a închisorii era beznă, deşi nu se făcuse încă opt, iar Chick îi putu vedea, — şi-i închipui adică, dacă nu grămădiţi unii în alţii, cu siguranţă strînşi măcar laolaltă, cot la cot — chiar dacă nu se atingeau — încremeniţi, fără să rîdă sau să scoată o vorbă, şezînd în întuneric şi pîndind capul scărilor, pentru că n-ar fi fost prima dată cînd pentru o gloată de albi, nu numai că toate pisicile erau negre, dar nici măcar nu-şi mai dădeau osteneala să le numere...

. . . .

Uşa din faţă era dată de perete, căscîndu-se largă spre stradă, — lucru pe care nu-l mai pomenise Chick pînă atunci, nici chiar vara, cu toate că la parter îşi avea locuinţa paznicul — şi lăsat pe spate, într-un scaun, proptit cu spinarea de zidul din fund, încît să cuprindă prin uşă întreaga stradă, şedea un bărbat; nu era paznicul şi nici măcar vreunul din ajutoarele şerifului. Pentru că Chick îl recunoscuse: era Will Legate, care locuia o mică fermă la două mile dincolo de oraş, — pădurar căruia greu i-ai fi găsit pereche, ţintaş iscusit şi cel mai bun vînător din tot ţinutul, — şi care şedea acum în scaunul lăsat pe spate ţinînd în mînă suplimentul umoristic în culori al ziarului din Memphis şi, sprijinită de perete, lîngă el, nu flinta aceea roasă de cît o folosise, ci o puşcă cu două ţevi, — Will Legate, care fără să coboare ziarul sau să-l clintească măcar, îi zărise şi-i recunoscuse, pînă nu apucaseră să intre pe poartă, iar acum îi urmărea neclintit cum se apropiau pe aleie, urcau treptele, traversau pridvorul şi intrau; în aceeaşi clipă paznicul se ivi şi el printr-o uşă din dreapta şi strigă către avocat:

— Nici măcar să închidă uşa din faţă şi să tragă zăvorul nu vrea! Stă aici cu păcătosul ăsta de ziar de glume, cu ochii la cui i s-ar abate să intre.

— Fac cum mi-a spus şeriful, zise Legate·

— Nu cumva îşi închipuie şeriful că o revistă de umor poate să-i ţină în loc pe ăi de la Beat Four? strigă paznicul..

Unchiul lui Chick se uită o clipă la Legate:

— Au şi început· Adineauri, cînd veneam încoace, am văzut maşina — sau una din maşini — dînd ocol pieţii. Au fost şi pe-aici?

— Odată sau de două ori, făcu Legate. Poate de trei...

— Al naibii să fiu dacă n-aş vrea să-i dea aşa înainte, zise paznicul. Tot nu văd cum ai să le ţii piept doar cu puşca asta de vînătoare·

— Nici nu mă aştept să le pot ţine piept. Dacă le intră ceva în cap la mai mulţi şi se şi ţin de vorbă, nu prea văd cum am să-i opresc eu. Noroc că mai eşti şi dumneata pe-aici şi puşca asta să mă ajute.

— Eu? sări paznicul. Eu să le stau în cale Gowrie-lor pentru 75 de dolari pe lună? Şi încă pentru un negru? Dacă nu te-ai zmintit cumva, n-ai s-o faci nici dumneata.

— Păi eu trebuie, răspunse Legate... Trebuie să le ţin piept. Şeriful îmi dă cinci dolari pentru treaba asta. Apoi către unchiul lui Chick: Vreţi să-l vedeţi, nu-i aşa?

— Da, făcu avocatul·

Paznicul se uită la el iritat şi sîcîit:

— Acum mai lipsea să vă amestecaţi şi d-voastră... După care se întoarse pe neaşteptate: Hai! şi o porni înainte trecînd prin uşa lîngă care scaunul lui Legate stătea înclinat... Deodată, paznicul păru că vrea să se oprească; şi avocatului i se păru aşa şi se opri şi el, dar paznicul îşi văzu de drum, vorbind peste umăr:

— Nu vă potriviţi la mine. Am să fac tot ce pot. Doar am depus şi eu jurămînt. Glasul lui crescu puţin, fără să se tulbure, numai ceva mai tare:

— Dar nimeni nu mă poate sili să-mi placă. Am nevastă şi doi copii· Cui îi foloseşte dacă-i fac să mă omoare păzind un păcătos de negru împuţit?

Glasul lui crescu iar. Acum nu mai era calm:

— Dar cum să mai trăiesc împăcat dacă las o haită de derbedei fără căpătîi să-mi ia un deţinut?

Se opri o treaptă mai sus de cei doi şi se întoarse. Chipul lui era mai aţîţat, mai aprins, iar glasul lui, pornit, mînios:

— Mai bine să-l fi luat ieri, de cum au pus mîna pe el.·.

— Numai că n-au făcut aşa, zise avocatul. Şi nici nu cred că au s-o facă. Iar dacă tot au să încerce, n-avem de ales! Din două una, ori se lasă păgubaşi şi atunci, bine; ori dacă nu, o să facem şi noi ce-o să ne stea în putere, dumneata şi şeriful şi Legate şi noi ceilalţi — tot ce se cade să facem, tot ce putem.

. . . .

Un braţ de ziare aşternute cu grijă peste arcurile goale ale patului scund şi altul potrivit la fel de grijuliu pe deasupra, ca să-i ferească ochii de lumină, — şi apoi Lucas însuşi, lungit pe ziare şi odihnindu-se cu faţa în sus şi creştetul sprijinit de un pantof, pe cînd mîinile le ţinea cruciş pe piept, dormind cum nu se poate mai împăcat, ori tot atît de împăcat pe cît le e bătrînilor somnul... Chick simţi cum îl cuprinde o undă de necaz, ba chiar de mînie, căreia cu greu îi putea ţine piept şi îşi zise: Zi-i negru şi gata!... Numai un negru poate să ucidă un om şi încă să tragă pe la spate şi pe urmă să doarmă ca un pui...

— Ei, moşule, vorbi unchiul lui Chick. Tot ai făcut-o de oaie pînă la urmă·

— Aşa s-ar zice, răspunse Lucas...

— Acum spune-mi exact cum s-a întîmplat.

O clipă Lucas nu răspunse, ci rămase locului, pe culcuş, cu palmele pe genunchi, calm şi îndărătnic, ţinînd privirile întoarse şi mişcînd din buze de parcă ar fi gustat ceva. Vorbi:

— Erau doi, — tovarăşi la gater...

— Despre cine e vorba? întrebă avocatul.

— Vinson Gowrie era unul.

Avocatul se uită lung la Lucas· Glasul lui era însă potolit acum.

— Ascultă, Lucas, făcu el, îţi dai seama că ajungea să le fi vorbit albilor cu „domnule" şi s-o fi făcut cum se cuvine, şi poate n-ai fi fost acum aici?

— Mai e vreme, răspunse Lucas. Pot să încep cu cei care o să mă tîrască de-aici şi o să-mi dea foc.

— Cine era celălalt? întrebă avocatul.

Lucas nu răspunse.

— Bine. Atunci spune-mi ce făceau cu cheresteaua.

— O depozitau pînă s-o taie gaterul.·. Numai că celălalt o încărca peste noapte şi o căra de-acolo. Venea tîrziu pe întuneric cu un camion, lua un transport şi îl ducea la Glasgow şi Hollymount unde îl vindea şi vîra banii în buzunar

— De unde ştii?

— I-am văzut. I-am pîndit.

— Bun, făcu unchiul. Şi pe urmă?

— Asta-i tot, spuse Lucas. Aşa fura el cîte un transport cam în fiece noapte.

Unchiul lui Chick îl fixă vreo zece secunde. Apoi vorbi cu un glas în care pătrundea mirarea, o mirare potolită, aproape mută:

— Şi aşa, ţi-ai luat pistolul şi te-ai dus să îndrepţi lucrurile. Tu, un negru, ai luat un pistol şi te-ai dus să îndrepţi o nedreptate între doi albi. Da' cum credeai că are să-ţi meargă una ca asta? Ce ziceai tu că are să se-ntîmple?

— Nimic, făcu Lucas. Voiam...

— Te-ai dus la magazin, îi dădu unchiul înainte, numai că s-a întîmplat să dai peste Vinson Gowrie mai întîi şi te-ai luat după el în pădure şi i-ai spus că tovarăşul lui îl jefuieşte, iar el, bineînţeles că te-a suduit şi te-a făcut mincinos, chiar dacă aveai dreptate, pentru că aşa trebuia el să facă: poate că te-a şi doborît cu un pumn şi pe urmă s-a dus, iar tu ai tras pe la spate...

— Nimeni nu m-a doborît, spuse Lucas.

— Cu atît mai rău. Cu atît mai rău pentru tine. Nici măcar legitimă apărare nu era· Pur şi simplu ai tras pe la spate... Unchiul se opri. Ai nevoie de ceva?

— Aţi putea să-mi trimiteţi ceva tutun. Dacă alde Gowrie mi-or mai lăsa timp să-l fumez...

Avocatul ieşi şi, în spatele lui, Chick. Chick şi Lucas se mai priviră prin gratiile de oţel.·. Lucas se uită la el cu o asemenea expresie pe faţă, încît o clipă băiatului i se păru că îi vorbeşte cu glas tare. Nu scosese însă nici o vorbă, nici un sunet; doar cît se uitase la el cu stăruinţa aceea mută, pînă ce paşii paznicului se apropiară înfundaţi... Paznicul trase zăvorul iar.

Afară Chick vorbi:

— S-ar putea să dau peste Skeets Mc Gowan hoinărind prin piaţă. El are o cheie la drugstore. Am să-i iau lui Lucas tutun

— Bine, făcu unchiul. Dar să nu stai mult·.. şi se întoarse, apoi se întoarse şi Chick în partea cealaltă şi o porni spre piaţă, mergînd înainte, pînă ce paşii avocatului se topiră... Atunci intră iar pe poartă, o porni pe alee, străbătu pridvorul, şi paznicul ieşi îndată prin uşa din dreapta, mînios:

— Iar? Nu vă mai ajunge?

— Am uitat ceva.

— Lasă pe mîine dimineaţă.

— Las' să i-o dea acum, făcu Legate.

...apoi uşa de oţel se deschise.

— Am venit· Ce vrei de la mine?

— Du-te acolo şi uită-te la el. spuse Lucas.

— Să mă duc, unde? Şi la ce să mă uit? întrebă Chick, deşi pricepuse bine... Eu să mă duc acolo şi să răscolesc mormîntul?...

— Du-te şi uită-te la mort.

— Şi dacă mă prind ai lui Gowrie. Măcar să ştiu şi cu de ce.

— Pistolul meu e un Colt de 41·.

— Foarte bine. Şi?

— Vinson n-a fost omorît cu un Colt 41.

Chick trase aer adînc în piept..· era vorba acum de viaţa unui om care avea să fie doborît fără ruşine, nu pentru că era un ucigaş, ci pentru că pielea lui era neagră...

— Primul lucru e să-l dezgropăm ca să-l poată cerceta cineva înainte să se...

— Se uită la Lucas.

— Trebuie să mă duc acolo să-l dezgrop şi să mă întorc în oraş pînă la miezul nopţii sau pînă în unu, dacă nu cumva la miezul nopţii e prea tîrziu·. Nu prea văd cum am s-o fac.

— Am să încerc să aştept, răspunse Lucas.

In romîneşte
de MARIUS MĂGUREANU

fragment din romanul „SCORMONIND ŢARINA"

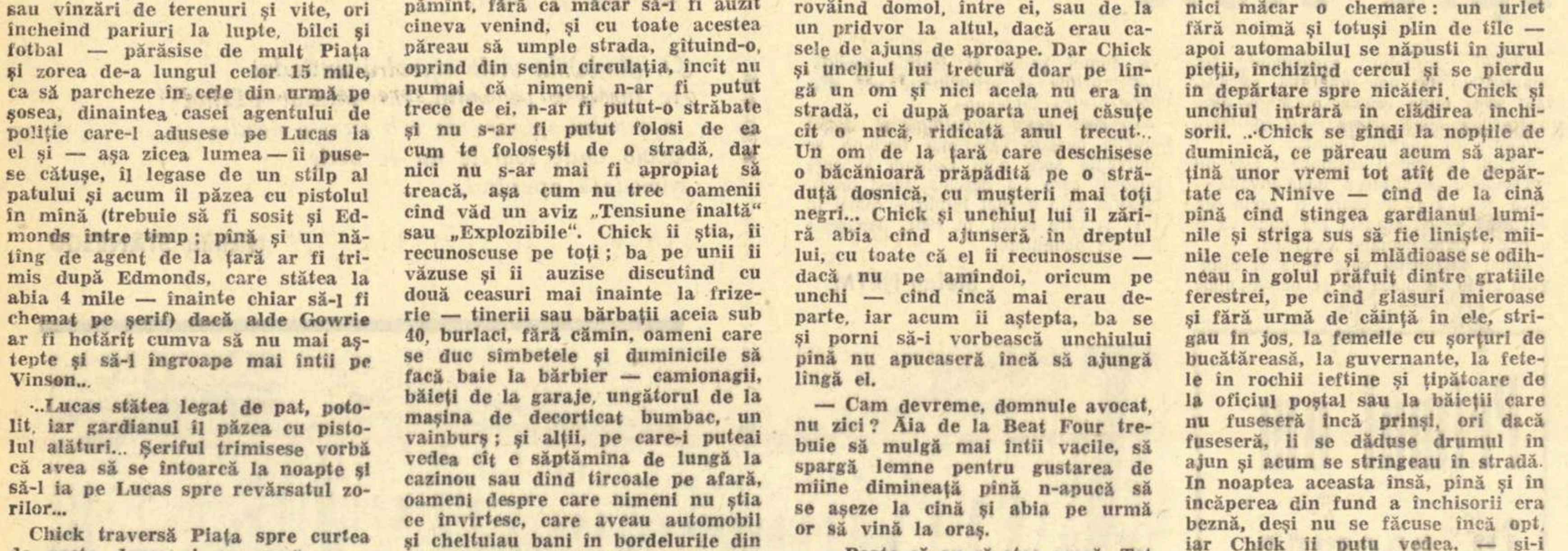

ПРОЛЕТАРИИ ВСЕХ СТРАН, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!
ЛИТЕРАТУРНАЯ ГАЗЕТА
ОРГАН ПРАВЛЕНИЯ СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ СССР

Considerînd că pentru scriitori această discuţie „despre şah", prezintă un cert interes, o reproducem din „Literaturnaia Gazeta":

„Trei amatori de şah, buni prieteni mergeau discutînd împreună. Unul dintre ei scria romane, altul lucra într-un institut ştiinţific, al treilea era actor.

– Aşa dar, Tal trebuie să bată în retragere – spuse primul, cu o voce domoală şi melancolică. Asta e trist. Trist căci mă obişnuisem cu ideea că în lume a apărut un nou Morphy. Inţelegeţi, au trecut o sută de ani şi din nou cerul şahului a fost brăzdat de această, cum spune Puşkin, „cometă fără oprelişti, în rîndul făcliilor numărate". De-aţi şti cît de greu îmi vine să mă despart de această părere pe care mi-o făcusem despre tînărul cezar al şahului, care a venit, a văzut, a învins.

– Ce ţi-e şi cu scriitorii – clătină din cap omul de ştiinţă – cît de repede se grăbesc să tragă concluzii. Meciul e abia la început. E drept că eu ţin cu Botvinnik.

– Botvinnik a fost tinereţea mea – oftă scriitorul. Dar Tal îmi e apropiat pentru că pe lîngă talentul său de şahist, este şi filolog. Mi-e coleg, întrucîtva, pentru că a făcut o lucrare de diplomă despre Ilf şi Petrov, pentru că gîndeşte viu şi personal, iar creaţia înseamnă întotdeauna, pentru el, o bucurie.

– Nu prea s-a pregătit cum trebuie pentru meci – spuse savantul. Arta pregătirii este după cum ştiţi o treabă foarte complicată. La baza ei stă întotdeauna disciplina severă şi autoconstrîngerea.

– După părerea mea – spuse actorul – startul nereuşit al lui Tal nu poate fi explicat atît de simplu.

– Te exprimi cam încurcat – replică savantul.

– De de unde! – se supără artistul. Pentru mintea voastră logică, e încurcat tot ceea ce nu poate fi încadrat într-o formulă. Jucătorii se pregătesc admirabil, şi totuşi jocul uneori nu „se leagă". Lipseşte acel puternic avînt interior care este inspiraţia.

– Talentul este nouăzeci şi nouă la sută muncă şi numai unu la sută inspiraţie – spuse candidatul în ştiinţe.

– Ştim, ştim – răspunse artistul – şi noi avem acest sistem de lucru. Şi totuşi fără acel unic procent, nu iese nimic. El are o foarte mare greutate specifică. Aţi spus că aproape nu l-aţi recunoscut pe Tal, în primele sale partide. Nu înseamnă oare că într-o oarecare măsură el şi-a contrafăcut individualitatea, care este calitatea cea mai preţioasă a unui artist? Iar acest lucru se întîmplă cînd te părăseşte libertatea interioară. Să vă explic. Tal – pretendentul juca uimitor de liber, de degajat. El avea în stilul său acea uşurinţă minunată care face din jocul de şah o artă, o sărbătoare (de altfel arta este întotdeauna sărbătoare), şi nu-l transformă într-o muncă epuizantă, aproape ascetică. Acel început, mozartian aş spune, te-a cucerit atît de mult atunci – spuse el, adresîndu-se scriitorului.

– Ai găsit cuvîntul cel mai propriu – spuse acesta.

– Mi se pare, văzîndu-l acum atît de prudent, că titlul îl apasă oarecum – continuă artistul. El ştie acum – din proprie experienţă cît de greu e să stai la înălţimea talentului tău, să te menţii. El era obişnuit să atace această înălţime, iar acum trebuie să o apere, şi asta nu-i lucru uşor.

– Cine va cîştiga oare? întrebă omul de ştiinţă. Sau consideri că meciul e jucat?

– Nicidecum – răspunse artistul. Ştiu că Mihail cel tînăr are multe surprize în rezervă. Dar ca să atingă succesul, îi este necesar un lucru.

– Care anume? întrebă scriitorul.

– Să uite în timpul întrecerii că e campionul lumii şi să-şi aducă aminte că e Mihail Tal".

LEONID ZORIN

(„Literaturnaia Gazeta" nr. 37)

REVISTA presei străine

CONTACT

DESPRE CRIMINALITATE

Revista americană „Contact", care apare trimestrial la Sausalite, California, aduce un suflu înnoitor în peisajul editorial — labirintic şi anarhic — al Statelor Unite. Fiecare număr al revistei grupează contribuţii dintre cele mai diferite: poezie, eseuri, nuvele, schiţe, reportaje fotografice, desene, caricaturi — toate axate pe cîte o temă unică, dinainte stabilită. Tema numărului din octombrie 1960 este „criminalul". Printre colaboratori se numără personalităţi de seamă ale mişcării progresiste din Statele Unite ca Alvah Bessie şi Nelson Algren. Eseul acestuia din urmă, „Mafia inimii" analizează cu luciditate şi vervă amară raporturile dintre micul burghez conformist, de o imoralitate standardizată şi împăcată cu sine şi criminalul propriu zis. Deşi sondajele autorului nu ating totdeauna consecvent cauzele ultime ale unor asemenea stări de lucruri, eseul se menţine pe linia unei demascări eficiente a raporturilor între criminalitate şi condiţiile sociale dintr-un Chicago despre care ni se spune că se întinde „de la coasta Atlanticului la coasta Pacificului". Alvah Bessie, care face parte din grupul celor „10 de la Hollywood" vorbeşte despre „Omul inexistent". Omul inexistent în Statele Unite este deţinutul politic, spun funcţionarii federali ai S.U.A. Naraţiunea sobră şi circumstanţială a lui A. Bessie pune foarte clar în lumină activitatea faimosului „Comitet pentru cercetarea activităţilor anti-americane" şi ilustrează prin amintiri din închisoare „libertatea de gîndire şi exprimare" din S.U.A. Cel puţin tot atît de edificatoare este istorisirea anilor ce au urmat închisorii — ani de boicotare, şicanare şi suspiciune împotriva celor ce se ridicaseră în numele raţiunii şi demnităţii umane.

Trei dintre nuvelele cuprinse în revistă (semnate de tineri autori: P. Herr, J. Cope, şi Ed. Pomerantz) prezintă aspecte ale criminalităţii. In toate se simte năzuinţa sinceră de a înţelege raporturile dintre conformism şi criminalitate, de a smulge masca surîzătoare a „prosperităţii" şi de a expune cu sinceritate (o sinceritate uneori naturalist-virulentă, alteori naiv-indignată) adevăratele rădăcini ale criminalităţii în lumea occidentală. O a patra nuvelă, semnată de Th. Gallagher, se ridică de-asupra celorlalte printr-o reală forţă emotivă şi dură autenticitate. Execuţia pe scaunul electric prezentată în schiţă condensează o confruntare dramatică între ritmul desumanizării şi dragostea de oameni.

Mai puţin concludente sînt cele cîteva poeme de T. McAfee, Levine şi Schevill. O contribuţie interesantă sînt în schimb versurile şi desenele unor deţinuţi, reproduse după arhivele penitenciarelor din Folsom şi San Quentin, California, imagini realiste din viaţa celor cărora poezia lui Hayakawa „Omul criminal?" le aduce vina de a fi crezut în reclame.

In ciuda unor inegalităţi şi inconsecvenţe, revista „Contact" se remarcă prin efortul curajos de a rupe vălul de ipocrizie, platitudine şi propagandă deşănţată, de a prezenta cinstit realităţile din S.U.A.

DESCOPERIRILE LUI ION DURA...

vasile rebreanu

În lumina puțină din magazie, oamenii stăteau aplecați și fețele lor abia se deslușeau.

— Norocu' meu, tovarășe Dura, că am venit azi în sat, vorbi Luțoaie, oprindu-se o clipă și privind spre activist în timp ce ștergea în neștire, cu șorțul, un cartof rece, aproape înghețat. Numai norocul m-a adus aici...

— Nu-ți fie de deochi, tu Savetă, că toată vara ai asudat muncind, o apostrofă aproape rîzînd Irina lui Anton Bota. Tare-ai mai muncit: unde mergeai pe cîmp numai de tine dădeai...

— Apoi eu tot în cîmp eram, ce-i drept, Irină fătu-meu. Ce-ți pasă ție, că bărbatul ți-i la normă, tu iară ești tare. Copilu' apucă și el la normă, azi-mîine...

— Erai, îi drept în hîmp, hă aholo stai..., se întoarse spre ea Pahone.

— Mă, fonfăilă, îl lovi Saveta peste umăr, uite aici, vezi că baraboul ăsta n-are gît?

— Să nu mui mînurile pă mine, să nu le mui mînurile, se supără Pahone, întorcîndu-și spre femeie fața lui ascuțită.

— Uite-te numai la el, cum clipește din ochi, de gîndești, doamne feri-mă, că-i un pește, zău așa... Și de ce te superi, mă, Pahone, mă, cînd îți arăt și eu că cartofu' n-are grumaz?

Saveta Luțoaie făcea aluzie la porecla lui, la faptul că Pahone avea gîtul scurt, încît îți făcea impresia că avea capul ca o prelungire a bustului, înălțîndu-i-se, fără gît, direct de pe umeri. După trecerea frontului, Pahone găsise un tanc german avariat lîngă pădure. Se gîndise că poate să-i fie de folos la ceva și, lucru absurd, se zice că încercase să-l ridice, să-l mute cu brațele — de atunci suferea de hernie. În cele din urmă făcu deasupra tancului o claie de fîn, acoperindu-l. După vreo doi ani, niște copii care păzeau vitele, îl descoperiră. Fu anunțată jandarmeria. Se spune că Pahone se speriase și încercase să se spînzure în șură. După ce-și puse lațul și răsturnă scaunul pe care se urcase, funia îi lunecă. De-atunci îi rămăsese porecla de Pahone cel fără gît.

Era să fie dus la plasă, la Bercea și se miră nespus cînd, un om cu aceeași stare ca a lui, un om sărac ca Antim Bota, avu o trecere care îl ului pe Pahone în fața autorităților. El îl scăpă pe Pahone. Acesta se gîndise mult apoi, amintindu-și că tot Antim Bota fusese, ce lucru nemaipomenit, președintele comisiei de împropietărire, atunci după război. Ce avea oare în plus acest om, față de el, de Pahone?! Antim Bota, i se părea lui Pahone, nu avea nimic în plus. Era un om tăcut, vorbea măsurat și într-un fel foarte cuviincios.

Și el, Pahone, era un om așezat și vorbea cuviincios. Cu toate acestea el nu putea fi ca Antim; omul acela avea totuși ceva în plus — ce anume, Pahone nu-și putea da seama. Căută însă, de atunci de cînd l-a scăpat de închisoare, să se poarte altfel cu Antim. Pînă atunci Antim aproape că nu existase pentru el, îl văzuse, îl cunoștea, se întîlniseră, stătuseră chiar de vorbă, dar niciodată nu-l cunoscuse pe omul acesta cu adevărat. Pentru el aveau însemnătate altfel de oameni: Iroftei Udilă, fratele său Salustiu, Cornelu' lui Cîrcoană și într-un fel, chiar Patie Dumitru, care era primar, după ce-l schimbară pe Iroftei. Uite însă că nici unul din oamenii aceștia care, socotea el, aveau puterea să-l ajute, nu-l ajutară. Chiar se dusese la Patie și-l rugase, dar acesta, după ce îl așteptase, îl bătu pe umăr, spunîndu-i: „Noa, lasă, că s-or aranja toate". Atunci veni, spre uimirea lui, un om care-i fusese indiferent, un om care pentru el nu reprezentase nimic și tocmai omul acela, fără să-i ceară, îl ajutase. De ce, ce-l determinase oare să facă aceasta? Îl chinuiseră mult aceste gînduri și pînă la urmă căută să-i fie și el de folos lui Antim, voia să-i ajute, ar fi mers bucuros chiar la lucru, să-i are, ori ar fi mers la coasă, dar Antim nu avea nevoie de așa ceva, era sărac. Căci Pahone era una dintre acele ființe nespus de simple, a căror principală însușire, mai presus de rațiune și inteligență, este de-a înconjura pe cineva cu devotamentul său. Simțise, acest om singuratic și cu un defect de vorbire, nevoia de-a fi credincios cuiva, de-a fi recunoscător. Pe el doar nimeni nu-l ajutase vreodată pînă atunci. Dusese o viață umilă, cenușie, trăind pe lîngă casele celor cu pămînt mult, slugărind, ascultînd poruncile tăcut, împlinindu-le. „Pahone, du-te adu apă", striga stăpîna. Și Pahone lua găleata, se prelingea ca o umbră și aducea apă. Venise, se pare, din alt sat, se aciuase la casa unui bătrîn și cînd acesta muri, Pahone îl moștenise. Trăise singuratic, retras și din cauza sărăciei, nici nu îndrăznise să iasă între oameni. Tot pe seama lui se povestea că nu intrase niciodată în horă. Cineva scornise chiar că-l văzuse într-o duminică, în șură, jucînd cu oiștea căruței. O sucea într-o parte și alta, își lovea călcîiele desculțe, bătînd în pinteni, ridica mîinile în sus, pușca din degete; jucînd așa, în ritmul unei melodii numai de el auzite... Iată de ce, pentru acest om fusese un lucru nemaipomenit cînd, pentru prima oară în viața lui cineva îi venise în ajutor. De aceea îi purta lui Antim o nemăsurată recunoștință, o recunoștință tăcută, adîncă și vie. Iar atunci, în anii imediat următori întîmplării, cînd cei de-o seamă cu Iroftei ațîțaseră o parte a satului împotriva comunistului, îndemnînd oamenii să nu-l sorcovească pe Antim, omul acesta luase hotărîrea capitală, de mare curaj și îndrăzneală pentru el, de-a înfrunta opinia unora din sat. Se dusese la Antim să-i facă urări, singur, stăpînit de un sentiment neobișnuit, întîi de frică pentru fapta lui, apoi de o teribilă mîndrie. Dar, spre uimirea lui întîlni acolo și alți oameni: Maxim Iota, George Draja și alții.

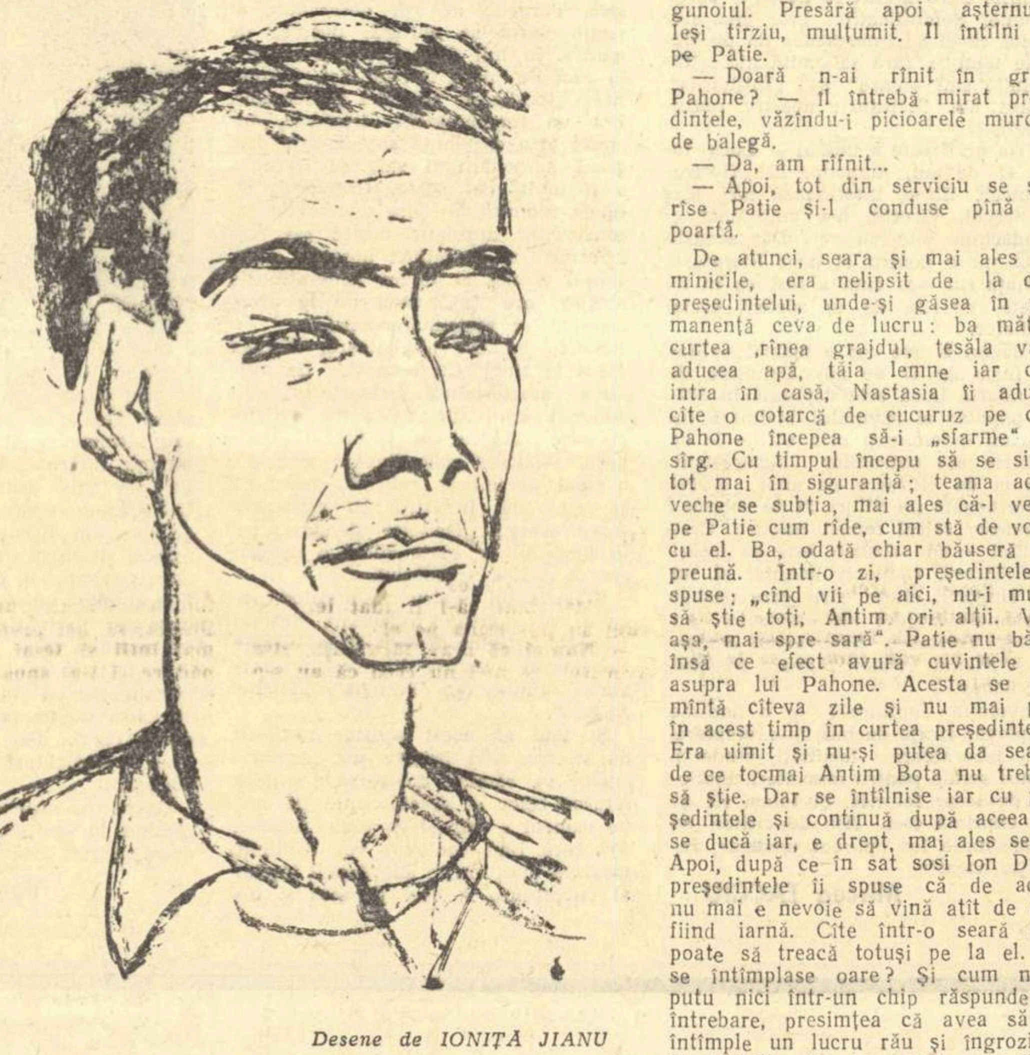

Desene de IONIȚĂ JIANU

Crezuse că Antim este singur dar se bucură cînd îi văzu pe ceilalți. Se zvonise că Irina, nevasta lui Bota, vroise să divorțeze, că bărbatul ei e comunist. Apoi, spre uimirea multora, se înscrisese și ea în partid.

Cînd luă ființă gospodăria colectivă Pahone intră fără vreo rezervă, ca și cum ar fi fost de mult pregătit pentru acest lucru. O parte a hotărîrii sale era împletită cu un fel de datorie personală față de Antim, unul din oamenii care luptaseră pentru înființarea gospodăriei. Avu totuși o dezamăgire: vroise, ar fi dorit din adîncul ființei sale ca Antim să fie ales președinte. Iar cînd adunarea îl propusese și îl votase pe Dumitru Patie, el, Pahone, simțise că acel ceva rotund și luminos, învăluitor, — poate o firavă și necunoscută bucurie — nu mai era întreg. Ceva căzuse și se știrbise. Avu cîteva zile un simțămînt de neliniște, de neîmplinire și mai ales i se părea că plutește în jurul lui un aer rău. Poate faptul că se așteptase să fie ales Antim și nu Patie determina acest lucru. De ce căzuse într-o astfel de stare, el nu-și putea precis da seama. Se temea poate că acea lume nouă în care intrase și care-l făcuse la început — de unde pînă atunci i se păruse mulți ani că totul e nesigur, gol în jurul lui și că nu are de ce să se reazime — această nouă stare de lucruri, intrarea lui în gospodărie, îl făcuse atunci la început să simtă că a dispărut din jurul lui golul înfricoșător. I se păruse că-l înconjoară ceva luminos, bun și tare. Chiar aerul și lumina zilei i se părea că au devenit tari, atît de materiale și sigure le simțea încît își spunea că dacă și-ar desface mîinile, voind să se sprijine, s-ar putea rezema de ele. Dar dacă toate acestea ar dispare deodată? Atunci el ar trebui să intre iar în văgăuna neștiută a umilinții. De ce nu fusese ales Antim? Îl duru nespus de mult acest lucru și de aceea începu să bea.

Tocmai se repartizaseră produsele. Vinul și țuica ce le primise, le bău în cîteva zile. Începu apoi să-și vîndă din grîu, din porumb. În zilele în care era treaz, se scula — bea de obicei singur, închis în casă — buhăit și umflat ca omul stătut și așa negru la față ieșea prin sat. Nu intra însă între oameni, îi era rușine și stătea deoparte, ca un cîine lungat. Spre primăvară își terminase toate bucatele și cum se apropiau paștele și știa că în biserică se află vin pentru cuminecătură, intră într-o noapte și bău vinul. Beat fiind, se îmbrăcă în odăjdiile preotului. Dimineața îl găsi o babă, adormit în ușa altarului, îmbrăcat în odăjdii. Cînd se trezi, se sperie de propria-i faptă și nu mai bău. Deveni însă foarte credincios, poate acest fapt îl făcu să fie cuprins de acel sentiment de teamă nelămurită. Începu apoi să muncească și fiind în brigada lui Antim acesta îl lăuda, se purta nespus de atent cu el. Pahone crezuse la început că este o încercare. Apoi, în una din ședințele gospodăriei, îl lăudă chiar președintele, Dumitru Patie. Iată de ce sentimentul acela de teamă începu încet să se spulbere. Și, cum și de data aceasta simțea că trebuie să-și arate recunoștința față de cineva, se gîndi la președinte.

Într-o duminică dimineața întîlnindu-l pe Patie îl salută foarte respectuos și, nici el nu-și dădu seama cum, ajunse pînă la poarta acestuia. Nastasia, nevasta președintelui, tocmai aducea o găleată cu apă din sat. Pahone se repezi, luă găleata din mîna femeii și i-o duse în casă. Ieși repede, rușinat, ca și cum ar fi săvîrșit o necuviință. Privi prin curtea mare, presărată cu nisip, la gardul nou: aici nu era nimic de făcut. Se îndreptă de aceea spre grajd și cum acolo nu era rînit, luă furca și începu să arunce gunoiul. Presără apoi așternutul. Ieși tîrziu, mulțumit. Îl întîlni iar pe Patie.

— Doară n-ai rînit în grajd, Pahone? — îl întrebă mirat președintele, văzîndu-i picioarele murdare de balegă.

— Da, am rîfnit...

— Apoi, tot din serviciu se știe, rîse Patie și-l conduse pînă la poartă.

De atunci, seara și mai ales duminicile, era nelipsit de la casa președintelui, unde-și găsea în permanență ceva de lucru: ba mătura curtea, rînea grajdul, țesăla vaca, aducea apă, tăia lemne iar cînd intra în casă, Nastasia îi aducea cîte o cotarcă de cucuruz pe care Pahone începea să-i „sfarme" cu sîrg. Cu timpul începu să se simtă tot mai în siguranță; teama aceea veche se subția, mai ales că-l vedea pe Patie cum rîde, cum stă de vorbă cu el. Ba, odată chiar băuseră împreună. Într-o zi, președintele îi spuse: „cînd vii pe aici, nu-i musai să știe toți, Antim ori alții. Vino așa, mai spre sară". Patie nu bănui însă ce efect avură cuvintele lui asupra lui Pahone. Acesta se frămîntă cîteva zile și nu mai păși în acest timp în curtea președintelui. Era uimit și nu-și putea da seama de ce tocmai Antim Bota nu trebuia să știe. Dar se întîlnise iar cu președintele și continuă după aceea să se ducă iar, e drept, mai ales seara. Apoi, după ce în sat sosi Ion Dura, președintele îi spuse că de acum nu mai e nevoie să vină atît de des, fiind iarnă. Cîte într-o seară mai poate să treacă totuși pe la el. Ce se întîmplase oare? Și cum nu-și putu nici într-un chip răspunde la întrebare, presimțea că avea să se întîmple un lucru rău și îngrozitor. Îl străbătu din nou și i se cuibări în suflet teama aceea, îi cuprinsese apoi toată ființa și crescu, copleșindu-l. Iată de ce acum, stînd aici aplecat în lumina puțină din magazie și alegînd cartofii nedegerați, privea mereu spre Dura, cu uimire, cu teamă, de parcă omul acesta putea să-i facă dintr-o clipă într-alta ceva. Iar acum cînd Luțoaie îl împinsese cu mîna, strigă înspăimîntat să nu pună mîinile pe el.

— Lasă-l în pace, Savetă, de ce-ți bați joc de om! — strigă Irina Bota. Ce ai cu el? De ce nu-l lași în pace și-l ții de la lucru și nici tu nu-ți vezi de treabă?!

— Eu din gură dirig și cu mînurile lucru, răspunse Luțoaie, gura-mi mere da' nici mînurile nu-mi stau, că eu de-abia am așteptat să mai pot prinde o normă, că pe ziua de azi socot că am făcut vreo normă și șaizeci de procente...

— Azi poate să fi făcut tu, nu zice nimeni, vorbi gros Todoru' Diacului, împingîndu-și burta mare și ascuțită înainte și îndreptîndu-și șalele, da' cît a fost vara de lungă nu te-o putut zări în ochi omu' pă cîmp...

— Ba că greșești, Todore dragă, spui vorbă cu greșeală; da' doamne beteagă am mai fost, de-am gîndit că și mor și nu mai văd soarele șohan...

— Lucră acolo, tu, și mai tacă-ți gura, spuse cineva din partea mai îndepărtată a magaziei. Uită-te la tovarășul Dura cum lucră, că doară lîngă dumnealui ești.

— Ne poate fi de exemplu.

— Da', tovarășe activist, i se adresă cu interes Luțoaie lui Dura, dumneata pîntru cine stai aicea aplecat și-ți cotozăști degetele...

— Am și eu o drăguță aici, spuse Dura și oamenii rîseră. Tresărise cînd auzise că se vorbește de el. Muncise pînă acum cufundat adînc în gînduri, lucra mecanic, și într-adevăr foarte repede, fără să-și dea seama. Îl preocupa un singur gînd: cum de înghețaseră cartofii? din vina cui? Era o muncă de prisos aceasta ce o făceau ei acum; de prisos în sensul că se putea, fără o deosebită pricepere, ca aceste cantități de cartofi pe care ei le aruncau, să fie folosite. Cum de se ajunsese oare aici, cum de s-a putut ajunge aici și din vina cui?

— Oare nu sînt șoareci aici, mă Pahone? — întrebă cu prefăcută nevinovăție Luțoaie.

— Ba că tocma am văzut unu', tu, s-o băgat la tine sub rochie, îi replică Todoru' Diacului și privi apoi peste ceilalți mulțumit și mîndru că oamenii rîseră de gluma lui.

— De ce nu-l lași în pace, lele? Nu vezi ce bine și frumos lucrează tovarășul... se auzi deodată vocea lui Dura și Pahone se răsuci și-l privi uluit, oprindu-se deodată din lucru. Se aplecă apoi iar și începu să lucreze.

— Decît să vă răciți gura pe gratis, mai bine v-ați gîndi de ce s-or stricat atîta amar de cartofi, vorbi Irina și glasul ei limpede fu auzit de toți.

Ce ciudat, își spuse Dura, auzind-o pe Irina, înseamnă că și alții se gîndesc la acest lucru — și asta era bine.

— Președintele ce zicea, tovarășe Dura? — întrebă Todor. Din a cui vină s-o prăpădit atîta amar de barabou?

— Ba să ne spună Irina, că și ea trebuie să știe, că doară bărbatu'-so îi secretar peste comuniști. Îi comunist doară.

— Îi comunist, sigur că-i comunist, spuse cu mîndrie și aprindere Irina.

— Și tu ești în partid, tu...

— Și eu îs comunistă, îi replică ea Savetei. Și tocmai de aceea eu am descoperit că au înghețat cartofii. Eu am descoperit, tu, dacă vrei să știi! De-aia, că îs comunistă!

Femeia tăcu deodată: în ușa magaziei apăruse un om înalt și lumina puțină cît era, se împuțină și mai mult. Omul umplea cu statura lui aproape tot cadrul ușii și oprea lumina: era Dumitru Patie, președintele.

II

— Pe unde mi-ai umblat, bătrîne? — îl întrebă Dura pe președinte după ce intrară în încăperea mică în care fusese mutat biroul lui Patie — în camera cealaltă se instalase, provizoriu, activistul.

— Am fost pe teren, cu motocicleta. Să vedem ce se mai întîmplă.

„Ce limbaj la el, se amuză Dura: a fost pe teren".

— Zici că ai fost pe teren, vorbi absent Dura, în timp ce-și scutura șapca de zăpadă.

— Pe teren, tovarășe, pe teren, că pînă la campanie nu mai este chiar așa de mult și, vorba ceea, timpul trece și tace, fir-ar el al dracului de timp. Nici nu știi cum a trecut, numai te trezești în primăvară și atunci vine frate, tovarășul Dura, frate și te-ntreabă: ce-ai făcut tovarășe?

— Uite însă că tovarășul Dura vrea să-ți pună acum o întrebare, îi tăie activistul vorba.

— Amu? — se interesă grav și curios Patie. Unde-am fost pe teren? Am fost să vedem unde trebe să gunoim, drum de sanie este și dacă punem în șfung treizeci, patruzeci de sănii, în cîteva zile am și gunoit.

— Nu asta: ce s-a întîmplat cu cartofii?

— Au înghețat.

— Și tu ce zici la asta?

— Nu mai pot zice nimic, sîntem în fața unui fapt. Atît.

— Buun.. Deci așa.

— Așa, tovarășe. Ce-aș putea eu să zic? Realitatea îi că ne trebuie o pivniță. Una mare, ca pentru o adevărată gospodărie colectivă...

— Vezi, acu ai zis un lucru mare: ca pentru o adevărată gospodărie colectivă. Așa este. Așa, tovarășe. Gospodăria asta a noastră, nu mai corespunde. Pricepi? Nu mai corespunde.

— Cum nu corespunde? — se miră sincer Patie.

— Nu mai corespunde stadiului actual de dezvoltare, tovarășe. Înțelegi? Trebuie să facem o gospodărie puternică, bogată, să-i meargă vestea!

— Să facem, tovarășe Dura. Eu n-am nimic împotrivă. Da' te întreb pe dumneata, poți? N-am oameni. Cu cine? Îmi trebuie satul întreg. Toate pămînturile să le am în mîna mea, uite-aici — și președintele strînse pumnul și îl ridică în aer. Atunci putem sta de vorbă.

— Ai fost în Doru? Ai văzut ce au ăia?

— Am fost...

— Și crezi că gospodăria asta n-ar putea să ajungă tot atît de bogată, ba și mai bogată ca cea din Doru?

— Cu o condiție: am spus, să fie tot satul în gospodărie.

— Ascultă aici, vorbi activistul și ochii i se aprinseră deodată, ascultă: atîta timp cît se întîmplă chestiuni de genul ăsta al cartofilor, n-o să se înscrie nimeni în gospodărie. O să ajungem la primăvară să cumpărăm cartofi, ori să cerem cu împrumut.

— Dacă nu avem pivniță...

— Și cine îi de vină că nu aveți? Cine vrei să ți-o facă?

— Desigur că tot noi trebuie să ne-o facem, vorbi stins președintele.

— Nu aveți pivniță! se miră Dura. De ce nu ați făcut atunci o groapă? În pămînt nu înghețau.

— Ne-am gîndit noi, ehe, ne-am gîndit. Nu sîntem nici noi așa de proști...

— Atunci?

— N-am mai avut timp, tovarășe. Muncile erau pe noi. Campania de toamnă, însămînțările. Mi-a părut bine că am văzut scoși cartofii din pămînt, unde să le mai sap și gropi?!... De-aia zic că dacă tot satul ar fi colectivizat, s-ar schimba socoteala.

— Orice ai spune, realitatea e una singură: au înghețat cartofii. Și acest lucru nu trebuia să se întîmple.

— Asta-i drept, au înghețat, confirmă cu seninătate Patie.

— Vezi? De aceea nu se înscriu oamenii, că ți-au înghețat dumitale cartofii...

— Măcar ăștia a lui Grancea de s-ar înscrie, făcu gînditor Patie. Îs un neam mare și...

— Ai vorbit cu ei?

— Pompei nici nu mă salută.

— Tu-l saluți?

— Să mă salute el pe mine! Ce, îs sluga lui?

— Dar el îi sluga ta?

— N-am zis asta...

— Rău. Rău, tovarășe.

Tăcură un timp, fără să se privească. Apoi, Dura se ridică și lăsîndu-și fruntea în pămînt, îl întrebă surd:

— Și-acu ce planuri mai ai?

— Să facem ceva bani. Șeptelul, știi doar că s-au dus la tîrg să vîndă vacile alea.. O să cumpere niște scroafe.

— Păcat că n-am fost eu mai devreme aici, că nu vă lăsam să faceți asta, spuse gînditor Dura, mai mult pentru sine Păcat... Apoi, în timp ce se îndrepta spre ușă: Și mai este un păcat, că te-ai dus pe... teren și că n-ai venit acolo să asculți ce vorbeau colectiviștii de cartofi.

— Ce vorbeau?! Da' mă mir cum nu li-i rușine că toată ziua îmi vin pe cap și-mi zic că nu le dau de lucru, că de aia nu-s bani, că nu-și pot face ei norme cîte vreau! Și-acu tot ei umblă cu scorneli împotriva conducerii, în loc să le pară bine că au înghețat o țîră cartofii și mai au și ei ocazie de norme.

— Deci asta era, spuse activistul deodată, hotărît și cu satisfacție, ca și cum pînă atunci căutase un lucru și abia acum îl găsise. Mai gîndește-te, bătrîne, îl sfătui zîmbind, nu se știe de ce, pe Patie și ieși.

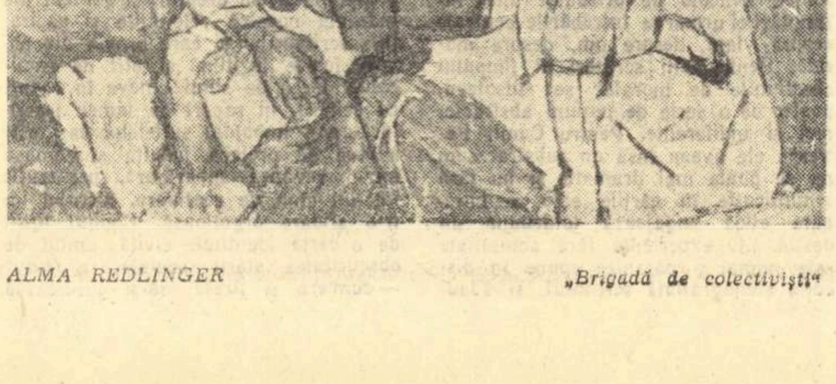

ALMA REDLINGER „Brigadă de colectiviști"

CEZAR BALTAG

Soare roșu

Celor care îmi vor purta numele

Surîsul meu abia desprins începe
și stăruie în voi fără popas,
ca sîmburele-pomul, așa atotcuprinde
cu văi și pante drumul întreg, întîiul pas.

Căci nepăsarea dacă m-ar fi acoperit
sau umbra îndoielii cu desfrînări de linii
o, înapoi m-ar fi împins uimit
reculul formidabil al luminii.

Negat aș fi plutit în tulburi plasme
pe treptele materiei în spasme.

Dar mai presus de toate neabătut am mers
uman tinzînd cu trupu-ntreg spre infinit,
vecia s-o apropii de ochiul meu bogat
am existat, am ars necontenit.

Sudoarea de pe umeri cînd o atinge vîntul
împreunîndu-ți vîrsta cu-amiezile de vară
tu, să-ți continui calea neistovit în sensul
în care sorii roșii suind te fascinară.

Inscripție la Doftana

Sub cerul ferecat treceau pe jos
apusul, apele și ceru-ncremenit.
Pînă și măduva închisă în fîntîni de os
fierbea-năuntrul ei necontenit.

Ei atrăgeau văzduhul respirînd
amiaza după gratii și țărîna
și libere arterele curgînd
cutreierară sub cătușe mîna.

Gîndindu-se la antipozi cu fiecare
mișcare nouă dezlegau acest pămînt
și-n noaptea-ntretăiată de zăvoare
simțiră soarele sub tălpi, arzînd.

Drum

Ecoul în văi fără de număr
îmi soarbe tot mai repezi bătăile din piept.
O, cîte culmi severe nebiruite încă
vor crește în amiaza spre care mă îndrept!

Imn de constructor

Mîinile mi s-au deschis
pipăind marginile gîndului
și împlinindu-l.
Umbrele oamenilor
se desfac de pămînt
și saltă pe zidurile înălțate de mine
căutîndu-mă.
Piatra vibrează visîndu-se zid
și văzduhul atinge
acoperișul pe care-l voi crește.
Cu fiecare răsuflare zidul îl simt
și nu-mi mai e povară
greutatea caldă
a trupului.

Gînduri pentru comunism

Din timp
răsare chipul meu întreg,
și-mi tai mereu spre fericire drum.
Ce n-am putut în ere să dezleg
Partidul îmi deschide larg
acum.

Întreaga lume, știu, ne va urma
drumu-n spirale vii al tuturor.
Aud vuind în mers spre roșia stea
discul pămîntului lunecător.

Muncitor citind

Supuse tîmplelor se nasc idei
în liniștea pe lucruri ce veghează
și-n seară albul înclinat al frunții
să le cuprindă se înmlădiază,

în aerul uscat să taie lespezi
să urce-n vîrful culminat al zării.
Ochiul însumă orizonturi repezi
încinse de orbitele mișcării.

Ieșind treptat din înnoptatul unghi
iau forme lucrurile în afară
și sar din umbra propriului trunchi
din ele înseși parcă se strecoară.

E-un schimb de energie îndelung
ecouri largi cutreieră-ntre gînduri.
Calm el înclină timpul ca la strung
cu umerii, magnetic, peste rînduri.

CARTEA – PRIETENA NOASTRA

> **„Muncitorii, ţăranii, tineretul manifestă o mare sete de carte, de cunoştinţe, de frumos. Partidul şi statul nostru desfăşoară o muncă vastă pentru a transforma cultura într-un bun al tuturor, alocă mari fonduri pentru dezvoltarea bazei materiale a activităţii culturale".**
>
> *(Din Raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R.).*

Ancheta noastră

In fiecare zi de la ora 10 dimineaţa pînă la 1 şi după – amiază de la 4 la 8, sute de oameni de toate vîrstele şi de toate profesiile deschid uşile bibliotecilor populare bucureştene. Mii de cărţi sînt răsfoite în faţa rafturilor, sînt cerute sau sînt înapoiate.

Joia trecută, la ora 4 şi jumătate de pildă, încăperea Bibliotecii Populare „Vasile Roaită" din str. Petru Maior 95, raionul Griviţa Roşie, devenise neîncăpătoare. Cineva răsfoia o revistă, un elev adusese „Obsesia" de Ioan Grigorescu, un ceferist cerea cu insistenţă „Patul lui Procust"; alţi cîţiva îşi aşteptau rîndul şi o fetiţă de vreo 10 ani refuza rînd pe rînd cărţile pe care i le oferea bibliotecara:

– Asta am citit-o, şi pe asta am citit-o, şi pe asta am citit-o.

– Ia „Poveştile" lui Slavici.

– Bine.

Ce reprezintă cifra 1600

Aurora Iancu, bibliotecara, e o fată de 22–23 de ani, înaltă, subţire, păr lung, negru, pe umeri. Dau bună ziua, îi spun ce caut: uite aşa şi aşa, o anchetă, mă rog...

– Da, zice ea, vă răspund, doar că trebuie să aşteptaţi puţin.

După o jumătate de ceas:

– Cîte cărţi aveţi în bibliotecă?

– 17.000 de volume.

– Şi cîţi cititori?

– 1600 dacă nu adăugăm cititorii bibliotecilor de bloc.

– Ce reprezintă această cifră? Inseamnă oare că numărul cititorilor dumneavoastră este în creştere?

– Desigur. In primele 3 luni ale anului trecut au frecventat biblioteca 500 de cititori; în anul acesta, în aceeaşi perioadă – cu 364 mai mult. Cititorii noştri ne sînt credincioşi. Lucrez aici de 4 ani şi în tot timpul acesta nu s-a retras nimeni. Nu s-au retras decît cei care şi-au schimbat domiciliul – ştiţi doar că pe Calea Griviţei s-au făcut mari demolări; de la Gara de Nord pînă dincolo de Ateliere se ridică blocuri noi. Inregistrăm însă în fiecare zi noi înscrişi. Cred că împrejur nu există stradă fără cititori de-ai noştri... – Oamenilor le place să citească. Dar, uneori, nu au timp să vină la noi – şi atunci mergem noi la ei.

– Cum adică?

– Mergem la întreprinderile din vecinătatea noastră: la „Bucureşti-mărfuri", la „Textila-Griviţa", la „Electro-bobinaj". Intr-un cuvînt, prezentăm cartea la locul de muncă. Şi ne bucurăm cînd muncitorii devin cititori permanenţi ai bibliotecii noastre. Şi pe urmă v-am spus, sînt bibliotecile de casă – tot mai multe şi cu cititori tot mai numeroşi.

Da, şi aici în sala bibliotecii, cititorii au devenit numeroşi... tot mai numeroşi. Stau de o parte şi de alta a biroului bibliotecarei şi ascultă cu atenţie discuţia noastră.

– Am adus cărţile, spune unul. Ce-mi recomandaţi?...

– Păi... aş fi de părere...

Discuţia se prelungeşte. Degeaba mă pregătisem să întreb „ce acţiuni de popularizare a cărţii aţi avut anul trecut". Iau singur registrul bibliotecii şi-l răsfoiesc. Aşadar, 1960-61. Acţiunile extrem de diferite, întreprinse, converg de fapt spre un scop unic: formarea unui gust literar sigur, lărgirea orizontului cultural şi asta atît la copii cît şi la maturi. Tradiţia revoluţionară a Griviţei a determinat alegerea unor teme specifice pentru serile literare. („Eroii ceferişti în literatură", „Griviţa cîntată de poeţi şi prozatori", întîlnirea cu Eugen Barbu autorul romanului „Şoseaua Nordului").

In sfîrşit un moment de acalmie. Intreb:

– Cum au întîmpinat cititorii ultimele apariţii romîneşti?

– Am să vă răspund. Oamenii cer mereu cărţi romîneşti noi; văd titlurile în vitrine şi vin numaidecît să ni le ceară. Toate cărţile noastre sînt citite, nu avem un fond mort. Şi totdeauna cărţile sînt prea puţine.

– Totuşi, cîteva titluri mai cerute...

– Iată ... Volumele „Setea" şi „Străinul" – au ajuns ferfeniţă. (Semnul cel mai bun, zîmbesc eu). Cititorii cer şi „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, „Şoseaua Nordului", „Scrinul negru". De asemeni, s-a cerut „Intîlnirea" de C. Chiriţă. Dintre cărţile mai noi, e cerut „In portul de pescari" de Ion Ruse. Apoi „Obsesia" de Ioan Grigorescu, „Amintiri" de Lucia Sturdza Bulandra, „Oţelul" de C. Chiriţă.

– Clasicii se citesc?

– Nu vă mai spun. Tolstoi nu rămîne niciodată în raft, nici Balzac, Sadoveanu, Stendhal, Shakespeare, Rebreanu... Publicul apreciază mai ales cărţile cu subiect strîns, fără digresiuni inutile, cu substanţă epică densă.

– Ce spun cititorii despre colecţii?

– Sînt unele care îi pasionează: „In jurul lumii", „Oameni de seamă", „Cutezătorii". In ultima vreme este tot mai mult cerută „Biblioteca pentru toţi".

– Spuneţi-ne părerea despre prefeţe şi despre aspectul grafic al cărţilor...

– Prefeţele sînt foarte utile. Intîi pentru noi (şi zîmbeşte cerîndu-şi parcă scuze). Dar şi pe cititori îi informează; lectorul capătă o orientare asupra autorului şi a cărţii. Nu ştim de ce nu se obişnuiesc prefeţe la cărţile romîneşti noi (la „Şoseaua Nordului", la „Moromeţii"). Cît despre prezentarea grafică, în ultimul timp ea s-a îmbunătăţit simţitor. Am vrea însă încă un rînd de supracoperte (sau de foi detaşate) pentru popularizarea cărţilor...

(De jur împrejur, lumea vine şi pleacă. Muncitori mai tineri – fac liceu seral – muncitori mai vîrstnici, pensionari, şcolari, gospodine. Oamenilor le place să citească: niciodată în acest cartier al Griviţei nu s-a citit atît.) Repetăm de aceea ultima frază, o întrebare a bibliotecarei: de ce trebuie să treacă o lună de la apariţia cărţii în librării pînă la ivirea ei în biblioteci? E adevărat. De ce? Oare secţia culturală a Sfatului Popular nu poate găsi modalităţi pentru grăbirea operaţiei? Cititorii tovarăşei Aurora Iancu vor să primească mai repede cărţile noi!

Intrebări, dorinţe, propuneri

Casa de Cultură a raionului 1 Mai, inaugurată recent, adăposteşte Biblioteca Populară „Mihail Eminescu" cu 18.000 de volume, frecventată de la începutul anului pînă în prezent de 1288 de cititori. La concursul bienal de anul trecut, Biblioteca „Mihail Eminescu" a obţinut o menţiune pe Capitală şi titlul de bibliotecă fruntaşă.

Sarcina principală a bibliotecii a fost şi este mărirea numărului de cititori-muncitori din cartier.

Bibliotecara, tovarăşa Elvira Rădulescu, trece repede printre rafturi, iese şi revine numaidecît, alege cu iuţeală cărţile – într-un cuvînt are rezerve inepuizabile de energie. Vorbeşte cu cititorii puţin protector, ca o profesoară la copii, dar oamenii pleacă mulţumiţi, punîndu-şi cărţile în serviete, în sacoşe sau strîngîndu-le simplu în mîini.

Iniţiată asupra temei anchetei, tovarăşa Elvira Rădulescu vorbeşte curent, cu siguranţa omului de iniţiativă.

– Unul din obiectivele concursului bibliotecilor a fost difuzarea cărţii de ştiinţă popularizată în colecţiile S.R.S.C. Drept să spun, la început, oamenii nu prea luau aceste cărţi. Trebuia să-i conving eu, să arăt cît sînt de interesante. Acum, însă, le cer singuri. Cititorii solicită mult „Biblia pentru credincioşi şi necredincioşi", „Astronautica" „Vieţuitoarele din trecutul pămîntului romînesc" de Mircea Paucă, Colecţia „Pe harta lumii" (India, Iranul, Mexicul, Egiptul). O altă colecţie, extrem de solicitată: „Oameni de seamă", („Ibrăileanu" de S. Bratu, „Mark Twain" de P. Solomon). Cititorii vin la noi să citească reviste şi ziare, dar nu se mulţumesc cu atît, ci cer broşuri de ideologie, cărţi politico-sociale. De pildă: „Procesul de la Nürnberg", „Prăbuşirea planurilor americane de cucerire a dominaţiei mondiale", „Faţă în faţă cu America".

O întrerup.

– Ceea ce-mi spuneţi e interesant –dar literatura?

– Bineinţeles că se citeşte. Şi încă foarte mult! Dintre autorii contemporani? „Bariera" de Mazilu, „Intîlnirea" de Chiriţă, „Setea" şi „Străinul" de Titus Popovici, „Şoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Moromeţii", „Bărăgan", „Pe muche de cuţit" şi mai rar cărţile de reportaje. Reportajele lui Bogza însă sînt foarte iubite. Şi vreau să vă spun că lumea e nemulţumită cînd cărţile anunţate în mai multe volume se lasă aşteptate. Cititorii mă întreabă adeseori unde e volumul II la „Şoseaua Nordului", volumul III la „Uliţa piperului sălbatec", volumele următoare ale „Rădăcinilor sînt amare". Eu ce să le spun? Că se mai scriu încă... Dar pînă cînd?... Transmiteţi-le d-voastră autorilor, că lectorii lor îi aşteaptă.

– Se poate vorbi de rolul bibliotecarului ca îndrumător?

– Desigur – în multe privinţe. Am să vă dau un exemplu: Vin cititori vîrstnici care s-au obişnuit să ceară numai clasici; îi citesc, îi recitesc şi aşa, tot timpul. Noi am discutat cu ei, le-am recomandat cu căldură creaţia contemporană realist-socialistă şi ei au început să citească apariţiile noastre noi şi literatură sovietică. De asemenea, recomandăm scriitori tineri, necunoscuţi încă de cititori.

Trebuie să observ că frecvenţa cititorilor la Biblioteca „Mihail Eminescu" nu este de fel mai redusă decît la Biblioteca Griviţa.

Intreb ceva despre rolul prefeţelor. Problema o preocupă foarte mult. Lipsa prefeţelor nemulţumeşte cititorii care, foarte des, cer să fie informaţi asupra autorilor.

– Oare în munca de îndrumare a cititorilor vă ajută pagina de critică a „Gazetei literare?"

– Desigur, mai ales prezentările de cărţi şi recenziile.

– Aveţi observaţii în privinţa prezentării grafice a cărţilor?

– Am şi aici. Unele cărţi au o supracopertă vie, frumoasă, iar după deteriorarea ei, ceea ce se întîmplă destul de repede şi de lesne, rămîne un carton alb, urît şi nepractic, fără nici o inscripţie. E cazul lui „Mess-Mend" de Marietta Şaghinian. Mi-a plăcut în ultimul timp, prezentarea la „Nunta Ilonei" de Lucia Demetrius. Cărţile pentru copii sînt frumoase – dar prea puţine.

La biblioteca populară „Vasile Roaită" din Raionul Griviţa Roşie.

Colocviu cu trei fişe de cititori

La biblioteca raională fruntaşă „Alexandru Vlahuţă" a raionului I. V. Stalin am purtat o discuţie pasionantă ...cu cartoteca.

Cele peste 1400 de fişe mărturisesc anumite preferinţe ale cititorilor. După cum se vede, unii dintre aceştia cer mai ales romane istorice. Pe fişele lor figurează titlurile romanelor istorice sadoveniene, apoi „Un om între oameni", „Două ambasade" de Mihnea Gheorghiu, „Pugaciov" de Şişkov, „Petru I" de A. Tolstoi. O a doua categorie de cititori preferă romane ştiinţifico-fantastice, de călătorie şi de aventuri: „Un romîn în lună", „O iubire din anul 41042" de S. Fărcăşan, „Aelita" de A. Tolstoi, „Norul lui Magelan" de Stanislav Lem, „Călătorie în Suedia, Norvegia, Franţa" de A. Şiperko şi în general colecţia „Cutezătorii".

A treia categorie şi cea mai numeroasă nu efectuează delimitări tematice de acest gen ci se adresează marii literaturi şi fişele lor includ şi pe Sadoveanu şi „Aelita" şi „Petru I" şi poezia lui Arghezi sau a lui Beniuc sau a Mariei Banuş.

Iată de pildă fişele nr. 1, nr. 2, nr. 3 – primii cititori înscrişi pe anul 1961 la această bibliotecă. Nu întîmplător este vorba de o întreagă familie, familia Luca. Fişa nr. 1 este a fiului Luca Mircea de 17 ani, elev în anul III al şcolii profesionale de ucenici de pe lîngă uzinele Republica. In cele trei luni ale anului 1961 mezinul familiei Luca a citit 10 titluri – 20 de volume. Semnificativ este mai ales faptul că el se interesează de problemele tehnice, fără să omită nici „Rădăcinile sînt amare", sau „Intîlnirea", creaţii ale literaturii noastre realist socialiste.

Fişa nr. 2 este a tatălui – Luca Iosif, 47 de ani, muncitor la „Electrotehnica". El se interesează mai ales de trecut. Fireşte, n-a omis nici el „Rădăcinile sînt amare". Dar această carte nu e pentru el doar literatură. E viaţa lui, aşa cum a fost ea în tinereţe, strivită de un sistem social impilator.

Fişa nr. 3 este cea a mamei – Maria Luca de 47 de ani. Deputata de azi (Maria Luca este deputată în Sfatul popular al raionului Stalin) a lucrat ani îndelungaţi prin atelierele de croitorie ale patronilor bucureşteni. Fişa ei de cititoare pe anul acesta foarte bogată (14 titluri, 21 de volume), oglindeşte saltul femeii noastre. Casa familiei – am văzut-o, este ea însăşi o bibliotecă. Oamenii aceştia, şi nu sînt singurii, citesc cărţi care dezbat problemele majore ale existenţei. Au citit L. Tolstoi şi Sadoveanu, Stendhal şi Alexei Tolstoi, Romain Rolland şi Şolohov.

Revoluţia culturală e o noţiune complexă: tiraje de mii de exemplare, şcoli, laboratoare, facultăţi, studenţi, cursuri serale pentru muncitori, biblioteci de toate felurile. Şi totuşi cît de clar exprimă trei fişe de cititor, cu dimensiunile lor aparent modeste, revoluţia aceasta.

Mircea TACCIU

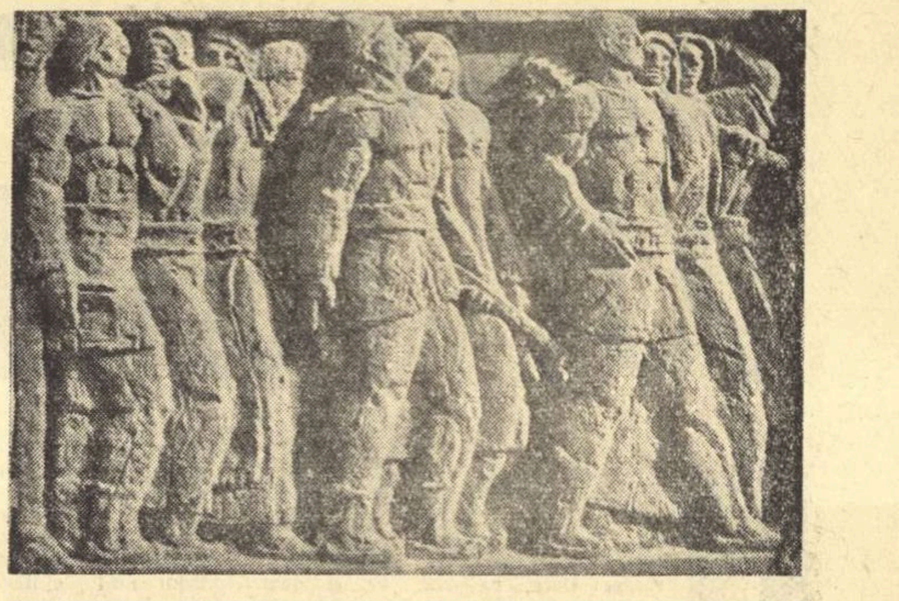

GEORGE APOSTU *„Colectiviştii"*

ALEXANDRU KIRIŢESCU

Ne-a îndurerat pe toţi vestea morţii lui Alexandru Kiriţescu. Cine l-a văzut în ultimele luni ale vieţii, încrezător în ziua cînd va putea din nou să se aşeze la masa de lucru, gîndindu-se la viitoarea premieră a „Gaiţelor", interesîndu-se de noutăţile din lumea teatrului, credea că Alexandru Kiriţescu nu se află pe patul de suferinţă decît pentru un scurt răstimp.

Omul acesta entuziast, energic, s-a dăruit cu o patimă rar întîlnită teatrului nostru. Pentru că numele lui Alexandru Kiriţescu nu poate fi despărţit de istoria scenei romîneşti din ultimii cincizeci de ani. Am putea spune că Alexandru Kiriţescu a trăit pentru teatru şi prin teatru. Noi îl cunoaştem mai mult pe autorul dramatic şi mai cu seamă pe cel ce a scris „Gaiţele". Dar Alexandru Kiriţescu şi-a risipit cu generozitatea caracteristică personalităţii sale, darurile de fin observator al vieţii, vasta sa cultură, puterea de muncă, în mii de articole şi cronici, în zeci de piese într-un act, dramatizări, localizări, adaptări radiofonice. Era un temperament dramatic, înclinat prin excelenţă spre satiră, deşi gama personalităţii sale se dovedea a fi mult mai vastă. Creatorul de tipuri nemuritoare era dublat de un constructor dramatic dintre cei mai înzestraţi ai literaturii noastre. Avea simţul scenei şi tînăra generaţie de scriitori are de învăţat de la acest maestru al teatrului nostru.

Satira lui era nimicitoare, mergea drept la ţintă. Cu economia de mijloace caracteristică scrisului său, a creionat unul din cele mai reuşite portrete satirice ale boierimii romîneşti. „Gaiţele" sale fixează tipologic o clasă parazitară, ridicolă, meschină şi criminală. Investită cu atributele marii creaţii, „Gaiţele" denumesc şi în limbajul de toate zilele o categorie socială a trecutului.

A scris un teatru al marilor pasiuni, al marilor înfruntări dramatice. Ne referim în special la trilogia Renaşterii, compusă din piesele „Borgia", „Nunta din Perugia", „Michel Angelo".

Şi iată că acest scriitor neobosit nu se mai află printre noi. Amintirea lui va rămîne neştearsă în inimile tuturor celor – şi sînt sute de mii de oameni – care i-au văzut piesele. Cei care l-au cunoscut vor deplînge moartea unui om în adevăratul înţeles al cuvîntului. A fost generos şi înţelegător cu cei tineri, care au aflat necontenit în el un sfătuitor înţelept, dezinteresat. Il bucurau succesele confraţilor tot atît cît şi propriile sale succese. A fost o pildă de muncă şi de entuziasm creator. S-a alăturat cu elan tineresc frontului scriitoricesc realist-socialist. A avut satisfacţia ca în anii regimului de democraţie-populară să-şi vadă opera preţuită pentru prima dată la adevărata ei valoare. Pe scenele teatrelor noastre, în ultimii ani, numai „Gaiţele" au depăşit 1.500 de reprezentaţii. Un volum de opere alese a fost tipărit în anul 1956. Unele piese ale sale, cum ar fi „Gaiţele" sau „Ruxandra şi Timotei" au văzut lumina tiparului în volume separate. La posturile noastre de radio s-au transmis în repetate rînduri „Gaiţele", „Nunta din Perugia", scenarii radiofonice, dramatizări etc. A activat cu elan tineresc, a scris articole despre înfăptuirile clasei muncitoare conduse de partid, a militat pentru o literatură nouă.

In ultimii ani plănuia o piesă inspirată din viaţa unor tineri constructori de pe şantierul unei fabrici din Ardeal. Dar boala şi moartea l-au împiedicat să-şi realizeze această dorinţă.

Opera lui Alexandru Kiriţescu va rămîne la loc de cinste în tezaurul dramaturgiei noastre.

Valeriu RÎPEANU

Cum lucra CAMIL PETRESCU

II

Există o necesitate intimă care comandă opera lui Camil Petrescu şi asupra ei aproape fiecare carte aruncă lumini decisive. Scriitorul numeşte răspicat în această discuţie despre procesul său de creaţie, ca de altminteri şi în alte confesiuni, simţămîntul care a declanşat prima sa lucrare („Jocul ielelor") şi care nu a încetat niciodată în faţa hîrtiei albe să-i mobilizeze talentul. Este nevoia de a afirma ideea de justiţie, de a pune cu violenţă sub semnul îndoielii bazele pe care se întemeia situaţia unor categorii sociale privilegiate în societatea burgheză, descalificînd principiile etice ale acestei orînduiri. Aversiunea lui Camil Petrescu împotriva lumii burgheze în care trăia a căpătat desigur o formă acută la o vîrstă mai tîrzie, dar ea a crescut odată cu el, încă din copilărie şi adolescenţă. Să reamintim în acest sens cîteva elemente biografice care nu se poate să nu fi întreţinut şi sporit revolta scriitorului chiar din primii săi ani de viaţă. In adevăr copilul care nu şi-a cunoscut niciodată nici tatăl nici mama, care a fost crescut într-o casă săracă de la periferia Bucureştiului, copilul care trebuia să devină în ciuda însuşirilor sale deosebite băiat de prăvălie la „Dragomir Niculescu", copilul care a descoperit umilit că părinţii săi nu sînt părinţii săi, elevul care ca bursier al Liceului Sf. Sava a avut de suportat dispreţul colegilor din protipendada orgolioasă şi sfidătoare, cu un cuvînt cel care a trebuit să biruie atîtea lovituri dureroase a simţit încă de timpuriu şi cu acuitatea pe care o au la această vîrstă pură şi intransigentă sentimentele, că normele morale ale societăţii burgheze sînt profund injuste. Războiul, cu bestialităţile lui absurde, apoi anii în care clasele dominante voind să uite de măcelurile şi crimele abia săvîrşite îşi întunecau memoria în orgii fără capăt, ca şi tot ce a urmat, au întărit în scriitor credinţa că societatea burgheză e vinovată şi că nimic n-o poate ierta în faţa unei judecăţi severe. Povestind cum a scris Mioara, Camil Petrescu deschide o poartă spre acest sentiment dominant al creaţiei sale:

„Eram la Techirghiol în 1920, cîţiva invalizi de război şi făceam un fel de tratament, pentru că nu erau alte instalaţii atunci, într-un soi de baraci, pe malul lacului, iar în barăci căzile erau despărţite prin paravane. Şi o dată m-am pomenit strigat pe nume; am căutat în toate părţile şi am văzut deasupra mea un cap în care nu exista oarecum partea de deasupra. Am rămas cutremurat şi nu ştiam ce să spun, mă bîlbîiam. Atunci cel care mă întreba a insistat: cum, Camil Petrescu, nu mă cunoşti? El nu-şi dădea seama că fiind în baie şi neavînd bandajul şi fiind întors cu partea stîngă spre mine, eu nu vedeam decît rana. Mi-a spus numele lui, pe care totuşi d-tale ţi-l arăt, deoarece săptămîna trecută am văzut în ziar ferparul pentru parastasul lui de un an de zile. Era un cunoscut cu care luptasem împreună. Eu plecasem rănit de pe front şi-l lăsasem acolo, căzînd rănit apoi şi el de o schijă de obuz care i-a retezat partea ochiului.

Am plecat de la baie împreună şi a doua zi el m-a prezentat uneia dintre cele mai frumoase femei pe care am văzut-o în viaţa mea, pe care o văzusem numai în treacăt înainte şi o admirasem; mă prezentase soţiei lui. Ei bine, un an de zile am fost obsedat de ce trebuie să fie viaţa în acest cămin.

Nu l-am mai revăzut multă vreme şi nici nu ştiu ce se va fi întîmplat în căsnicia lui. Eu însă am tras experienţa mea din alte împrejurări şi am crezut că este o problemă sufletească asupra căreia trebuie să se aplece toată lumea din acea epocă.

Eram indignat de desfrîul unei societăţi care înţelegea acum, după ce scăpase de necazurile războiului, că nu are altceva de făcut decît să petreacă, fără nici o consideraţie pentru nimic. Am vrut să-i pun înainte propria ei oglindă".

Şi prin problemele care l-au atras şi prin spiritul în care rezolva aceste probleme, Camil Petrescu a vrut să facă din literatură o dezbatere a conştiinţei. Dincolo de orizontul unei întîmplări el urmărea întrebările centrale despre viaţă, despre om, despre morală. Pentru alţi scriitori ai timpului chestiunile de morală se însoţeau, poate, de o serie de noţiuni abstracte, reci şi indiferente. Pentru Camil Petrescu ele aveau însă un substrat cum nu se poate mai dramatic şi nu fără semnificaţie în cărţile sale, o întrebare etică angajează totdeauna un destin. „O experienţă fără actualitate este numai o păţanie" spune în discuţia stenografiată scriitorul, şi adaugă „experienţa înseamnă luciditate". Intîmplările prin care i-a fost dat să treacă lui Camil Petrescu au lăsat o urmă adîncă în structura sa sufletească, dar această urmă nu e numai o cicatrice, este şi o concluzie de viaţă. Ea şi-a pus sigiliul pe toate volumele sale. Referindu-se la Jocul ielelor, scriitorul o afirmă explicit.

„Dacă voi ţine să reprezint această piesă şi dacă voi răspunde invitaţiei d-lui Liviu Rebreanu aducînd-o pentru Teatrul Naţional, este în primul rînd pentru tema ei, care este tema fundamentală a întregei mele cariere de scriitor. De altminteri este lucrarea, – pe care mulţi prieteni spun, probabil ca victime a unor nostalgii sau a unor judecăţi formale, – că este, după ei, lucrarea mea cea mai importantă".

Intrebat, în această discuţie despre procesul său de creaţie (datată 1943), dacă în scrierea unei cărţi este urmărit mai ales de chipul unor eroi pe care simte obligaţia să-i facă să circule pe meridianul artei, scriitorul nu ezită să răspundă negativ. Personajele îl atrag numai ca expresie a unei lumi şi îi reţin atenţia numai atunci cînd o dezvăluie şi o explică. De altminteri în constituirea unui personaj spiritul de invenţie şi spiritul de observaţie colaborează de regulă în opera sa, pentru a defini relaţiile unui erou cu ceilalţi şi cu sine în lumina legilor de viaţă ale grupului social din care face parte sau din care este exclus. Acesta este unghiul de refracţie artistică sub care priveşte soarta unui erou, iar eroul în sine nu reprezintă în cazul creaţiei sale izvorul nici unei opere. „Nu personajele mă obsedează ci societatea romînească. Consider personajele elemente componente ale societăţii".

Examinînd motivele lăuntrice care au stimulat opera lui Camil Petrescu şi arătînd principalul ei factor de direcţie, nu avem dreptul să omitem din judecata noastră veleităţile şi aspiraţiile scriitorului şi care provin din nevoia foarte legitimă şi atît de explicabilă de a se simţi cineva în raport cu ceilalţi, în raport cu lumea înconjurătoare. Imboldul sufletelor tari este adesea să prefacă insulta sîngeroasă într-o revanşă superioară, persecuţia într-un elan de realizare, ultrajul într-o sfidare orgolioasă. Copilul lipsit de o certă identitate civilă, umilit de obscuritatea stării sociale, a ţintit – cum era şi firesc, să-şi cucerească o altă identitate, gata să provoace şi să accepte pentru aceasta fie şi un scandal public. Talentul l-a îndemnat spre literatură şi aici el a dobîndit ceea ce visa: un nume real, o faimă şi chiar mai mult decît atît, o familie. De aceea cînd cercetăm împrejurările imediate care au dus la scrierea uneia sau alteia dintre cărţile sale nu trebuie să pierdem din vedere cît de întinsă era una din coardele sufletului său şi anume aceea a orgoliului. Vorbind în această discuţie despre procesul său de creaţie Camil Petrescu arată că Suflete tari ca şi Act veneţian au vrut să fie dovada absolută că el este un autor dramatic stăpîn pe meşteşug şi ale cărei piese dezmint ideea că ar fi un autor de teatru nejucabil.

Ca să adune, să verifice şi să transcrie artistic materialul pentru opera destinată să pedepsească o societate şi să afirme dreptul unei personalităţi, Camil Petrescu a depus o muncă puţin obişnuită. Căci să nu uităm că talentul său nu era din familia celor care se disting prin abundenţă, înzestrată cu darul uşurinţii de a se exprima, şi că de asemenea el avea într-o mică măsură putere de invenţie:

„Pentru mine orice roman este o ocupaţie care mă istoveşte, este prea acaparator. De aceea am scris puţin, două romane şi al treilea mă gîndesc cu groază că trebuie să-l scriu. Adunarea materialului îmi ia cîţiva ani. Zece ani pentru cel din 1930. De zece ani adun material pentru romanul început acum şi nu ştiu cînd se va sfîrşi, avînd obligaţia prin contract să-l predau la toamnă. Pentru acest roman adun tot ce-mi cade la îndemînă, încît la mine acasă fiecare lucrare are cîte un dulap al ei, cu fişele ei, materialul documentar, cărţi, tăieturi din ziare, magazine ilustrate, tot ce constituie atmosfera unei epoci, fotografii, cărţi poştale, sînt o mulţime de lucruri care contribuie mai tîrziu ca să-mi înlesnească realizarea, dacă nu a unor momente de efectivă creaţiune, măcar a atmosferei".

Lucra apoi greu şi îndelung şi din pricina spiritului de exactitate care-l silea ca după ce aşternuse cartea într-un moment de încordare nervoasă să revină asupra ei încercînd să lumineze neclarităţi, să învingă rezistenţe care nu cedaseră din primul foc, să işte o undă fluidă în trupul poros al unui cuvînt. Toate acestea cereau un şir de eforturi fizice repetate.

„Am sertare întregi, aşa, de lucrări începute, care pot fi terminate în scurtă vreme, dacă este o necesitate.

Este neapărat ca orice lucrare să treacă prin cele două faze, à chaud, în care totul se aşterne pe hîrtie în mod tumultuos, şi cu febră şi pe urmă, o foarte lungă perioadă de reexaminare, de cizelare, de ciocnire a fiecărui cuvînt. Totdeauna lucrul în sine este înspăimîntător de obositor pentru mine. Am fost bolnav cînd am scris Ultima noapte. Am stat trei luni în pat. La fel am fost bolnav după ce am scris Patul lui Procust".

Cunoaştem cu toţii imensa cantitate de muncă înmagazinată în cartea Un om între oameni şi scrupulozitatea, erudiţia cu care autorul şi-a construit volumele. Romanul acesta rămîne elocvent pentru felul cum lucra scriitorul, pentru lărgimea cîmpului său de investigaţii, pentru soliditatea datelor la care recurgea. Jurnale intime din zilele lui 1845, ziare, mărturii tipărite, stampe, opinii ale istoricilor, totul e strîns cu grijă în zeci de dosare. Adresîndu-se în lucrarea Un om între oameni unei epoci mai îndepărtate, scriitorul a căutat cu înfrigurare modele pentru eroii anonimi ai cărţii. Indemnat apoi de subiectul cărţii să se ocupe de oameni din popor, şi pentru a face să rodească silinţa sa de a înţelege marxist istoria, prin perspectiva maselor populare şi a vieţii lor curente, Camil Petrescu apelează la folclor, făcînd din el o sursă de cunoaştere şi înţelegere a psihologiei populare.

„Am cunoscut asemenea oameni, dar sporul a venit mai ales din poezia populară. De unde vrei să iasă poezia asta populară dacă n-ar fi existat oameni ca Miai şi Sultănica? E un postulat inevitabil. A concepe satul fără această poezie este o viziune naturalistă, obtuză, şi în fond falsă, cum falsă este şi cealaltă viziune, cea idilică. Poezia populară autentică are un gust amar şi o tărie de vis care exclude şi naturalismul şi idilismul. In cazul de faţă era vorba, fireşte, de o inducţie concretă, de la un om care iubeşte pătimaş poezia, cîntecul popular, la creatorii înşişi ai acestei poezii şi acestui cîntec. Este o inducţie tot aşa de firească ca şi aceea care te face să deduci din rotocoale de fum ieşite pe coş, existenţa unei vetre cu văpăi şi jăratec" („Contemporanul" 16 aprilie 1954).

Sînt aceste fapte o ilustrare, dacă mai era nevoie, a seriozităţii şi a adîncimii muncii de pregătire a unei cărţi semnate de Camil Petrescu. Ele arată că autorul împletea intuiţia artistică şi cunoaşterea mediată prin documente.

Opera lui Camil Petrescu constituie şi sub raportul metodei sale de lucru exemplul viu al unei înalte conştiinţe de scriitor.

B. ELVIN

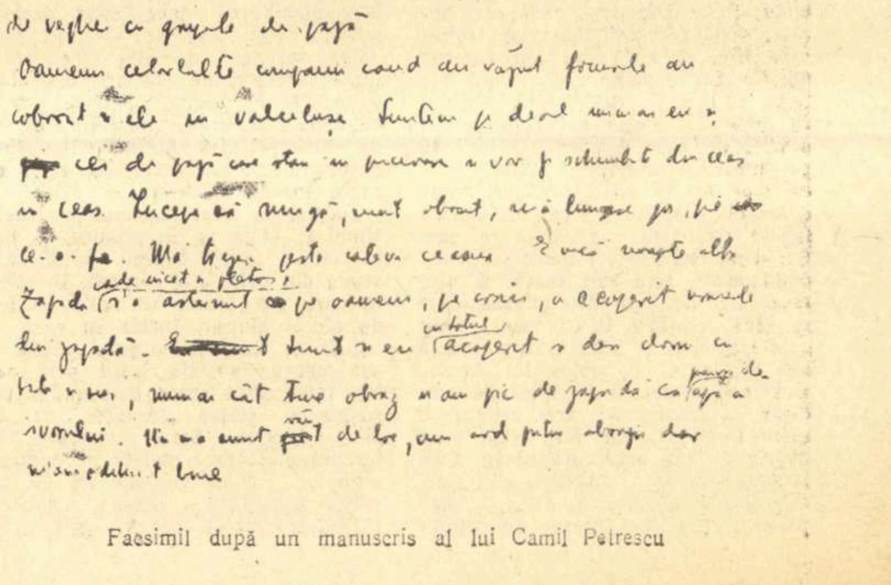

Facsimil după un manuscris al lui Camil Petrescu

CARNET cinematografic

Urmașii

Cu doi ani în urmă, au rulat pe ecranele noastre primele două serii ale filmului „Fata din Kiev" – producție a studioului „Dovjenko". „Urmașii" – a treia serie, recent prezentată – încheie vigurosul roman cinematografic. Creatorii sînt aceiași – scenarist : I. Lukovski, regizor : T. Levciuk, operator : N. Kulcițki. Unii interpreți apar și aici. Însă problematica filmului este acum alta. În primele două serii am urmărit viața Galiei – fata care s-a născut în ziua Marii Revoluții din Octombrie și a crescut odată cu țara sa, participînd intens la evenimentele petrecute. Luam cunoștință atunci cu familia muncitorului Iakov Sereda în cadrul căreia micuța orfană Galea a găsit dragoste părintească. Aflam și de Miguel – copilul unor luptători spanioli republicani înfiat de aceeași familie. „Urmașii" este un film închinat tinerilor de azi, noii generații de constructori ai comunismului. Modul în care tinerii sovietici își însușesc stilul comunist de viață și muncă – iată tema filmului. O coloratură romantică pronunțată străbate întreaga partitură. Eroii vorbesc și acționează cu entuziasmul și înflăcărarea tinereții dar și cu maturitate și certitudine deplină. Optimismul tonic, avîntul spre înălțimi se degajă în fiecare moment. Autorii filmului subliniază ideea că acești tineri trăiesc viața din plin –, în accepția comunistă a cuvîntului. Ei se dăruie total muncii, iubirii, prieteniei – sentimentele lor sînt profunde, generoase. Asistăm pe parcursul filmului la constituirea brigăzii comuniste – care lucrează în condițiile automatizării. Matvei primește din mîinile bunicului Iakov fanionul de onoare. Scena capătă grandoare simbolică, cuvintele adresate de Iakov tineretului – au rezonanțe adînci. „Vechea gardă" a revoluției a parcurs un drum glorios. A venit acum rîndul urmașilor să-i continue opera. Tinerii aceștia repudiază tot ceea ce ține de falsitate, jumătăți de măsură, individualism. Greșelile pe care le săvîrșește Jenea Levcenko – și în muncă și în dragoste – stau în centrul atenției colectivului. El e necinstit față de iubita sa, are intenții carieriste, întreținute și de un inginer cu mentalități învechite, trezind indignarea legitimă. În fața adunării, Jenea este mustrat de bătrînul Iakov – deoarece a uitat cît de mari sînt îndatoririle lui de „urmaș" al revoluționarilor. Autorii filmului au găsit o soluție ingenioasă, proiectînd viața sovietică pe fundalul întregii lumi contemporane. Contrastul dintre realitatea sovietică și cea spaniolă (oferit de călătoria lui Miguel la părinții săi în Spania) primește valori generalizatoare. Ni se dezvăluie încă odată – în imagini sugestive – lumea capitalistă care se susține prin teroare și obscurantism. În film întîlnim remarcabile creații actoricești. Boris Cirkov continuă și aici să-și desfășoare gama sa amplă de mijloace expresive – pe care o cunoaștem și din celelalte serii. Gusev (Matvei), V. Kvitka (Miguel), Nadia (Drozdovskaia), S. Larinov (Jenea) interpretează cu deosebită veridicitate rolurile ce le-au fost încredințate. Operatorul N. Kulcițki – un poet al imaginii – folosește aparatul cu fantezie și lirism. Regizorul T. Levciuk a dirijat cu o baghetă de maestru creația colectivă pînă la acordurile finale.

Mihai BOTEZ

Cadru din filmul „Drumul spre înalta societate"

Drumul spre înalta societate

Ecranizîndu-l pe John Braine, unul din reprezentanții de seamă ai mișcării „tinerilor furioși" din Anglia, scenaristul Neil Paterson și regizorul Jack Clayton au creat un film remarcabil. Analizînd „Drumul spre înalta societate" („Room at the Top", 1959), mai toți criticii burghezi de film au stabilit analogii cu „A Place in the Sun", filmul lui George Stevens realizat după „An American Tragedy" sau cu „Le Rouge et le Noir" al lui Claude-Autant Larra. Joe Lampton, eroul lui John Braine, a fost comparat insistent cu Clyde Griffiths al lui Dreiser și chiar cu Julien Sorel al lui Stendhal, fără a se insista însă suficient asupra specificului și particularităților personajului, ce poate fi înțeles doar în contextul social-politic al Angliei de după război.

Joe Lampton e un intelectual mic burghez, care și-a spulberat de timpuriu iluziile asupra societății contemporane. E unul din reprezentanții unei însemnate părți a tineretului englez, indignat de necinstea laburiștilor, care și-au renegat fără ezitare programul după victoria electorală. E unul din acei tineri în fața căruia porțile colegiilor aristocratice de la Oxford și Cambridge sînt întotdeauna închise, ca și drumul spre obținerea unor funcții sociale corespunzătoare capacităților lor intelectuale. Lampton se angajează într-o luptă asiduă cu societatea, ale cărei convenții burgheze și bariere de clasă îl dezgustă și îl irită. Atitudinea conformistă a eroului se dovedește însă extrem de limitată, căci ea țintește nu spre înlocuirea orînduirii sociale existente cu o alta, mai dreaptă, ci spre obținerea unui „loc în frunte", în cadrul aceleiași societăți, pe care o disprețuiește. Bazîndu-se pe propriile sale însușiri fizice și spirituale, Lampton va trebui să se integreze „înaltei societăți", pierzîndu-și însă treptat calitățile umane, transformîndu-se într-un cinic.

Principalul merit al filmului lui Clayton constă în sublinierea pregnantă a sensului urmărit de evoluția eroului. Aflat la primul său lung metraj, regizorul (care în 1955 a realizat discutatul film scurt „The Bespoke Overcoat") se dovedește a fi un artist matur, echilibrat, cu spirit analitic, gîndind minuțios compoziția fiecărui cadru.

Laurence Harvey, în rolul lui Lampton, își înzestrează personajul cu farmec, sinceritate și cutezanță cuceritoare, justificînd atracția pe care o exercită asupra capricioasei Susan, fiica industriașului Brown (interpretată de Heather Sears), ca și asupra Alicei Aisgill (rol excepțional creat de Simone Signoret, pentru care i s-a decernat la Cannes „premiul de interpretare feminină").

Sosit din lîncedul Dufton la Warnley, centru industrial cu o pulsație intensă, unde i se oferă un post de funcționar, Joe își propune de la bun început să obțină ... o mașină și o vilă în cartierul bogătașilor. Susan Brown îi apare drept cel mai potrivit mijloc prin care să parvină. Curtea asiduă pe care o face fetei, spre disperarea părinților potrivnici unei legături cu un om ce nu aparține „înaltei societăți", nu e determinată deci de o pasiune reală. Susan nu-și dă seama de aceasta și devine o victimă sigură în mîinile ambițiosului Joe. Parvenirea tînărului încetează brusc prin apariția Alicei Aisgill. Soția unui burghez prosper, femeie matură, atrăgătoare, Alice a parcurs la rîndu-i drumul pe care se grăbește acum să-l străbată Joe. Dar căsnicia cu un om bogat n-a făcut-o fericită. Legătura ce se înfiripă între Joe și Alice se dovedește a fi de altă natură decît relațiile dintre erou și Susan Brown. În vreme ce fata industriașului rămîne tot timpul o gisculiță înfatuată, plictisindu-l pe Lampton („nu ești de loc sentimental" îi spune ea, naivă, după ce-i cedează), Alice se dovedește a fi, în interpretarea Simonei Signoret, o femeie inteligentă și sensibilă, cu un excepțional bun simț, care-l iubește sincer pe Joe și care, extrem de lucidă, se teme în taină că tînărul ambițios și lipsit de scrupule o va părăsi. Alături de Alice, Joe se împlinește ca om, descoperind adevăruri pe care contactul cu „înalta societate" i le refuza sistematic. Datorită Alicei, Joe își dezvoltă armonios personalitatea, intuiește direcția în care anticonformismul său trebuie să se orienteze.

Ezitînd să opteze pentru Alice Aisgill, timorat de amenințările soțului ei, tentat, pe de altă parte, de perspectiva traiului facil pe care i-l oferă Brown, Lampton comite o greșeală pe care o va regreta întreaga viață –, acceptînd căsătoria cu Susan. Alice, dezamăgită, se sinucide. De abia acum începe Joe să realizeze gravitatea faptei sale, care l-a transformat într-un conformist, cinic și calculat. Disperat, simțindu-se vinovat de moartea Alicei, el hoinărește absent pe străzile orașului și se îmbată crunt în tovărășia unei prostituate. E una din cele mai bune scene ale filmului. Umbrele celor doi se proiectează pe zidul unei case dărăpănate. Vedem două profiluri deformate, abrutizate, grotești și auzim banalele vorbe de dragoste ale prostituatei amețite, întretăiate de cuvintele incoerente ale lui Joe. Regizorul și operatorul (Freddie Francis) ne sugerează aici excelent decăderea iminentă, atrofierea celor mai bune trăsături de caracter ale eroului.

Ajuns în rîndurile „înaltei societăți" Joe își dă seama de eroarea săvîrșită. Romanul ne-o arată, filmul o sugerează. Ajuns pe culmile „înaltei societăți", Joe Lampton a devenit un lamentabil învins.

Mihai TOLU

Stele în plină zi

Numai cineva care a privit munții prin binoclu, din Predeal, considerînd cabana de la Cioplea ca supremă ascensiune, poate rămîne indiferent la ceea ce un ochi îndrăzneț a suprins prin intermediul aparatului de filmat pe un vîrf din Mont Blanc (documentarul „Stele în plină zi").

Doi oameni în luptă cu stînca. Stînca aceasta plină de... personalitate, care găsește mereu noi soluții pentru a înfrînge temeritatea alpiniștilor. Alt colț care trebuie ocolit, alt perete fără nici o proeminență. Înapoi nu există. Înapoi e abisul, înfrîngerea, rușinea. Așadar, mai sus, spre vîrful Capucinilor. Lionel Terray, celebrul ghid din Alpi, a obosit. Îi lipsește curajul ? Poate. Se schimbă capul de coardă. Un tînăr, căruia nu i-am reținut numele, continuă lupta cu stînca. Va reuși oare ? Mă gîndesc în aceste clipe la cei care filmau scena (nu pot evita termenul de specialitate, cu toate că sună fals în acest documentar fără „scene") și care urmăreau de aproape ascensiunea. În sala cinematografului, sigur de reușită, păstrezi totuși o urmă de îndoială și de teamă. Dar dacă... De aceea mă gîndesc la regizor, la operator, la emoțiile lor, nu atît strict profesionale, cît, mai ales, ca participanți la escaladă.

Alături de performanța sportivă există și recorduri cinematografice. Căci filmarea a cerut nu numai pregătire de specialitate, ci și curaj. Iar cînd la aceasta se adaugă o deplină reușită nu poți decît să aplauzi, să aplauzi alegerea unghiurilor de filmare, care ne redau nu vederi de ilustrată ci munțele dimineața sau seara în toată frumusețea copleșitoare, culoarea, în special cafeniul deschis și, mai ales demonstrația că se poate face un documentar de lung metraj care să fie sută în sută documentar fără surogate de film artistic. De altfel și în „Stele în plină zi" părțile mai slabe sînt cele unde intervin secvențele „fabricate". De exemplu, reconstituirile după povești ale alpiniștilor puteau lipsi, în special, cea cu soldatul german. Se vede că bîntuie o adevărată modă la Paris, cu rochiile scurte sau coafura à la garçon pentru glorificarea „amiciției" franco-germane din anii... 40–45 Moda are și un substrat fără nici o legătură cu cinematografia.

Dar să revenim la ... munții noștri pentru a vă transcrie numele realizatorilor acestui documentar reușit : regizor, Roger Ichach, un nume care trebuie reținut (Resnais și Franju au început tot ca documentariști).

Un singur actor profesionist cunoscut, Roger Blin, și acela alături de rol

Tudor ROTARU

„FANTEZIE DE IARNA"

Baletul pe gheață al Ansamblului de Stat din Moscova

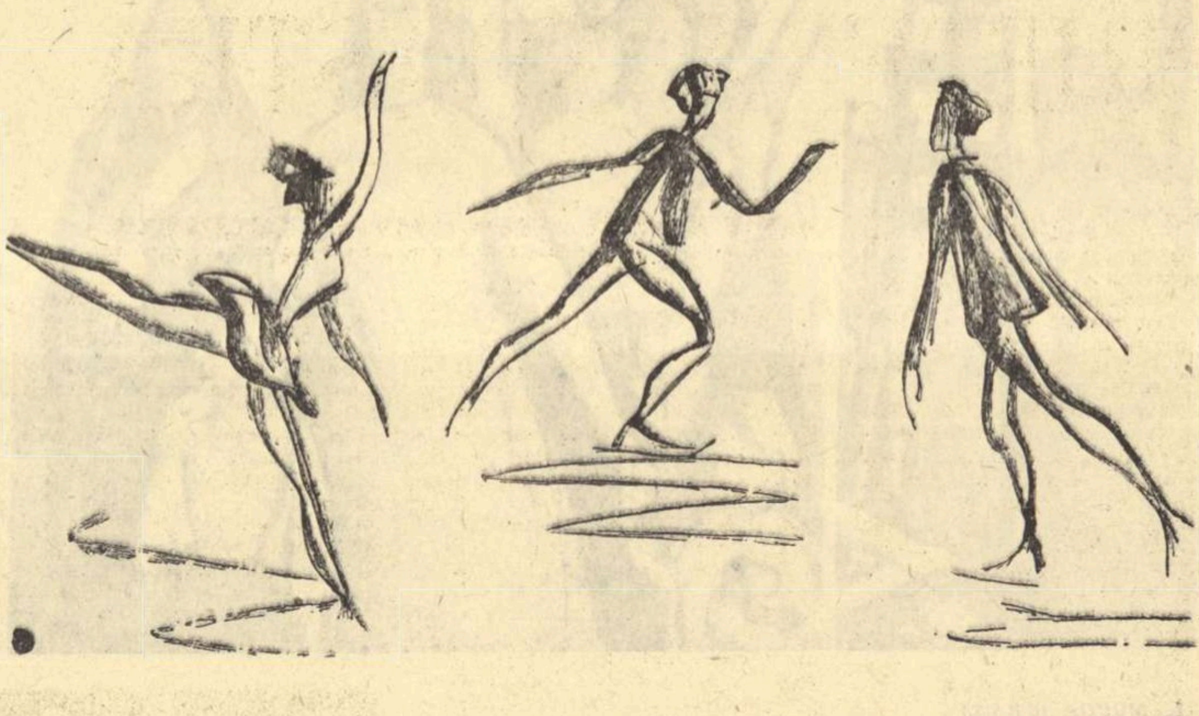

Desene de ION ALEXANDRU

Roberto Benzi la repetiție

Repetă Filarmonica. La pupitru, Roberto Benzi. Instrumentiști de valoare, mulți dintre ei soliști ai concertelor simfonice, vor trebui să-și unifice „glasurile" sub conducerea unui tînăr de 23 de ani. Ba mai mult. Să se modeleze în funcție de concepția dirijorului, de cerințele lui. „A citi" o partitură este un act de creație. Iar de la citire și pînă la interpretare e un drum lung, presărat de cele mai diferite obstacole.

Acest drum anevoios trebuia parcurs în cîteva repetiții. Benzi avea la dispoziție doar două zile și jumătate. Va reuși? Sînt piese muzicale dificile care nu au mai fost de mult cîntate de Filarmonică. Ele aparțin unor compozitori cu totul diferiți, fiecare marcînd o anumită epocă în istoria muzicii de la Haydn pînă la Stravinsky.

Miercuri dimineața, prima repetiție. Se începe cu „Petrușka" de Igor Stravinsky. Roberto Benzi nu-și pierde timpul cu explicații teoretice. Are încredere în cunoștințele instrumentiștilor. Iar aceștia, de la primele indicații, văd că au în față un maestru și nu un oarecare copil-minune lansat de un film. Pentru a face uitată prima impresie nu dau nici o dată biografică. Numele lui Benzi nu are nevoie de complimentări romanțioase. Cunoaște pe dinafară partitura la fiecare instrument. Imită cu precizie sunetele diferitelor instrumente. Aude că la suflătorii de alamă a fost înlocuit un do natural cu un alt do. Și aceasta în complexul de sunete ale masei orchestrale. La toba mare lipsește o măsură. Stop. Se verifică partitura. Dirijorul are dreptate.

— Să fie spînzurat copistul, propune Benzi.

Umorul destinde fețele. Fiecare reia cu plăcere, de la început.

Pianul mai viguros, în forță. Atenție clarinet : și natural. Și încă o dată de la început. Fiecare instrumentist cîntă cu atenția sporită. Dirijorul are un auz excepțional.

— Cum vi se pare orchestra ? întreb în pauză cu o oarecare reținere, după atîtea întreruperi, reluări.

— Foarte muzicală, instrumentiști de valoare.

Încurajat, insist ;

— Dar cînd veți avea timpul să repetați tot programul dacă lucrați atît pentru fiecare amănunt ?

— Vom reuși.

Sar peste ordinea cronologică pentru a ajunge în seara concertului de vineri.

În cabina maestrului, cu zece minute înainte de concert :

— Aveți emoții ?

— Nu. Sînt liniștit.

Remarcați aceeași siguranță, aceeași încredere în orchestră, în forțele proprii. Falsa modestie nu își are locul. Benzi intră în scenă fără trac.

Dar să revenim la repetiție. Să încercăm să descifrăm și alte laturi ale personalității lui Roberto Benzi, în această sumară schiță de portret.

Miercuri opt ore de repetiție. Toată lumea este încîntată cu tot efortul pe care l-au cerut repetițiile dimineața și după-amiaza. Benzi își mai găsește timp să-l asculte pe Ionel Dumitru, un excelent instrumentist, care cîntă la tubă, reușind modulații deosebite. Se interesează cum le obține. Discută despre construcția instrumentelor. Execută cîteva măsuri la xilofon.

— Cine a fost profesorul dvs. în anii de cînd locuiți în Franța?

— Marele dirijor francez André Cluytens. Stau la Paris de 14 ani.

— Continuați să lucrați în afara orelor de repetiție?

— Da. Trebuie să-mi îmbogățesc repertoriul. La Bruxelles am condus anul acesta o primă audiție a unui compozitor belgian. La Tokio poate alta.

— Cînd plecați la Tokio ?

— Nu știu exact. Plec cu opera din Paris care va prezenta „Carmen", spectacol pe care îl dirijez.

— Se spune că punerea în scenă a operei „Carmen" de către Raymond Rouleau (cu Jane Rhodes în rolul principal) este de o factură nouă. Nu se creează o ruptură între convenționalul inevitabil al operei și jocul cîntăreților?

— Nu.

— Se poate vorbi de o concepție modernă în interpretarea partiturii ?

— Partitura rămîne partitură. Trebuie respectate intențiile compozitorului. Vă propun să continuăm discuția după repetiția de mîine.

Joi. Nouă ore de lucru cu orchestra, dimineața și după-amiaza. „Carnavalul animalelor" de Saint-Saëns e un prilej de a verifica, din nou, ca și în „Petrușka", posibilitățile solistice ale unor membri ai orchestrei, în special ale prim-violoncelistului, Iuliu Boniș, care cîntă celebra „Lebădă", intrată în repertoriul marilor virtuoși ai acestui instrument.

Reluăm convorbirea, după ce, timp de o oră, după terminarea repetiției, Benzi a mai lucrat cu cei doi pianiști care au un rol important în suita lui Saint-Saëns.

— Nu e greu să treceți de la Bizet la Stravinsky?

— Totul este să-i situezi în cadrul epocii în care au creat. De aceea poate să pară sirop, dulcegărie, o compoziție a unui autor care creează în 1961 și să apreciem lucrările romanticilor.

— În legătură cu muzica modernă vreau să vă întreb dacă la Paris marele public apreciază compozițiile unor autori ca Boulez sau Webern, campioni ai modernismului, în sensul negativ al cuvîntului.

Răspunsul este prompt.

— Nu.

Discuția a continuat despre marile orchestre pe care le-a dirijat Benzi, despre soliștii pe care i-a întîlnit (Ferras, Samson François, Zino Francescatti și alții), despre Bucureștiul însorit care prin construcțiile moderne, prin pulsația sa vie i-a făcut o impresie deosebită. Totul spus cu pondere, fără originalități ieftine, fiecare răspuns fiind bine gîndit.

Vineri dimineața încă cinci ore de repetiție. Iar seara concertul condus cu gestică sigură, fără excese, gestică care impune instrumentiștilor. Benzi transmite orchestrei, cu o economie de mijloace, tot ceea ce dorește să obțină prin precizia și siguranța mișcării. Iar publicul îi înțelege clar intențiile.

O seară de muzică bună, prezentată excelent de Roberto Benzi și orchestra Filarmonică.

Sergiu BRAND

CRONICA dramatică

„STEAUA FARA NUME" de M. Sebastian

Studioul Institutului de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale"

Unde se întîlnesc cei doi evadați, Miroiu și Mona? În Ursa Mare. Pentru că pămîntul și oamenii, domnișoara Cucu și Grig, și, prin ei, o întreagă societate, se opun cu vehemență aspirațiilor înalte, tentativelor de a sfărîma granițele strîmte, sufocante ale unei vieți lipsite de orizont, de frumusețe și de idealuri.

Drama nerealizării intelectualului de tip superior în condițiile orînduirii burgheze se consumă aici în decorul cenușiu apăsător al „locului unde nu s-a întîmplat nimic", al tîrgului anost care atrage în mîlul banalității și deznădejdii orice scînteie de frumos, orice licăr de umanitate. Între profesorul visător, mistuit de năzuința nobilă a cunoașterii și această lume populată de automate janice, purtînd pecetea galbenă a tipurilor sadoveniene sau pe cea a universului ridicol caragialesc, există o tragică incompatibilitate, evoluînd în dușmănie și conflict. Miroiu este urmărit, suspectat, bîrfit pentru marea sa vină de a nu se fi adaptat, de a se dărui ideilor, de a se refugia în studiu și în visare.

Și totuși, în mijlocul acestui ocean de platitudine și meschinărie, în pofida atacurilor domnișoarei Cucu, a reproșurilor șefului de gară a privirilor spioane din dosul perdelelor, profesorul — insulă de puritate și gîndire — continuă să comunice cu stelele, să desfășoare pe deasupra lumii searbede din jur, spirala năzuințelor sale către cunoaștere. Iată că în „locul unde nu s-a întîmplat nimic" se întîmplă totuși acest miracol de umanitate și împotrivire : noaptea, cînd tîrgul își rumegă în somn monotonia și micimea cotidiană, se realizează cutezătoarea și emoționanta călătorie a minții în spații siderale.

Ideii că domnia monotoniei și plictisului s-ar întinde doar între hotarele mediului provincial, Mihail Sebastian îi dă o replică elocventă prin figura necunoscutei care descinde în tîrgul d-rei Cucu, venind din înaltele cercuri ale societății bucureștene. Mona aduce cu ea dezgustul pentru lumea saturată și insipidă pe care o părăsise vremelnic (acest bovarism de metropolă !) aspirația către zone mai luminoase. Prin suficiența și vidul său interior, universul părăsit de Mona este foarte asemănător cu acela din orășelul în a cărui gară nu oprește automotorul București-Brașov. Cele două lumi, aparent deosebite, se unesc și se completează în structura lor, lăsînd să se vadă limpede că diferențele sînt doar de lustru. Între aceste două lumi și dincolo de ele, se întîlnesc pentru o clipă aspirațiile profesorului și ale necunoscutei, cuceriți și amețiți de farmecul fantasticei evaziuni.

Bineînțeles, realitatea va fi și de data aceasta, mai puternică, retezînd avîntul și spulberînd poezia, sacrificînd rece sublimul pentru a dovedi că evadarea e oricînd descoperită, sancționată și, prin urmare, practic, imposibilă

În spectacolul realizat de studenți sub conducerea regizorală a profesorului Moni Ghelerter am descoperit încă odată și mai deplin poezia aparte a dramaturgiei lui Sebastian tragismul nerealizării și însingurării, monstruozitatea unei așezări sociale potrivnice gîndirii, visului și dragostei. În mica sală a studioului studențesc am asistat la un nou spectacol de ținută și vigoare contemporană, servit cu nealterată energie tinerească și cu autentic talent de un colectiv bine îndrumat și armonizat. N-a lipsit nici sublinierea satirei de extracție caragialiană a tipurilor și moravurilor caracteristice mediului provincial (micile pungășii ale șefului de gară, escapadele de spionaj și represalii ale domnișoarei Cucu), nici ironia discretă și înțelegătoare cu care dramaturgul și-a însoțit personajele preferate.

A fost mai ales prezența continuă, consecventă și accentuată a poeziei, această notă distinctivă a pieselor lui Sebastian, timbrul lor definitoriu.

Mona, în deosebita interpretare a Ancăi Roșu, n-a avut numai frumusețea și distincția recomandate de text, dar și un zbucium interior, o viață sufletească plină, nervozitate și nemulțumire, spaimă și neliniște, mult lirism. Tînăra actriță posedă o certă capacitate de a trăi rolul pe coordonate psihologice, stăpînindu-l cu siguranța pe care o dă, de obicei numai o experiență artistică dobîndită. Partenerul ei, Nicolae Pomoje, a păstrat ingenuitatea și stînjeneala profesorului de matematică, dar nu a fost suficient de receptiv la elanul intelectual al personajului. Și aceasta din cauză că, deși avea — prin tinerețea lui și, firește, prin talent — datele elementare ale eroului (candoare, reținere, modestie, incontingență), a stăruit suplimentar asupra acestor trăsături, unilateralizîndu-și într-un fel rolul. Miroiu ne apare astfel prea reținut, prea naiv, mai cu seamă în acele momente în care, aflat în elementul său, personajul își eliberează gîndurile și visurile desfășurînd cu pasiune în fața Monei imaginea universului său misterios și atrăgător. Pe deplin integrat rolului, interpretîndu-l cu maturitate și personalitate, Alexandru Hasnaș a creat un șef de gară pe tipar caragialesc, mărginit și „deștept" („dăștept" — în sensul sugerat de Camil Petrescu), de un comic reprezentativ. Același lucru se poate spune și despre Ichim, în interpretarea precisă și degajînd autenticitate a lui Constantin Florescu.

Ceea ce a caracterizat jocul multor interpreți a fost prea vizibila tinerețe, simțindu-se acut vîrsta și inexperiența actorilor. Dacă domnișoara Cucu (Ileana Angelescu), în general bine compusă, a fost pe alocuri excesiv caricată, Udrea (Dumitru Stoica), Pascu (Eftimie Popovici), eleva Zamfirescu (Violeta Pop) au fost șarjați, cu ideea, probabil, a depășirii diferenței de vîrstă sau, în cazul elevei, prin înclinarea necreatoare în fața unor interpretări mai vechi. În Grig, Vasile Gheorghiu a prins cîteva din trăsăturile personajului, dar n-a avut dezinvoltura, mărginirea și poza distinsă a acestuia. Apt pentru roluri de interiorizare, Vasile Gheorghiu se mișcă mai anevoios în rolurile „de suprafață", în interpretarea unor personaje comice.

Reprezentarea „Stelei fără nume" la studioul Institutului a adus cîteva corectări montărilor anterioare, în sensul redării cît mai depline a acelei poezii amare proprii comediilor lui Mihail Sebastian.

Dumitru SOLOMON

ANCA ROȘU
(Necunoscuta)

NICOLAE POMOJE
(Profesorul)

ILEANA ANGELESCU
(Dra Cucu)
Desene de SILVAN

Imagini din noul film romînesc „Setea"

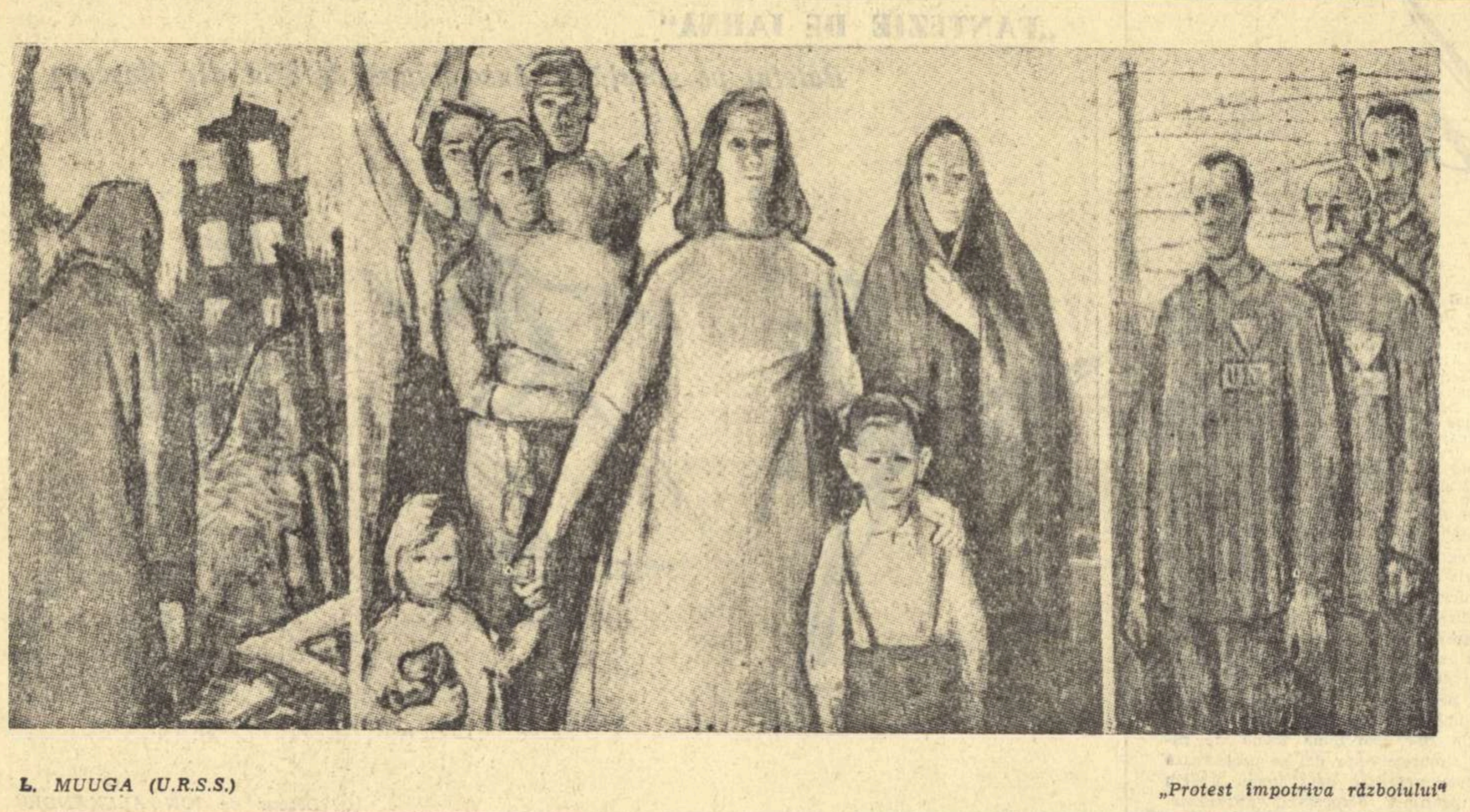

L. MUUGA (U.R.S.S.) „Protest împotriva războiului"

CINGHIZ AITMATOV: „Djamila"

Cărți propuse pentru Premiul Lenin

Printre operele propuse pentru Premiul Lenin pe anul 1960 se numără și „Djamila" de Cinghiz Aitmatov. Publicată încă din 1958, această nuvelă a atras de la început simpatia cititorilor și prețuirile criticilor. Povestea fetei dintr-un îndepărtat aul din Kirghizia care a găsit putere să se împotrivească vechilor prejudecăți tradiționale și să se îndrăgostească îndepărtîndu-se de litera aspră a acestora, a fost văzută de autor pe cînd era copil. Lirismul reținut și captivant al acestei nuvele a găsit ecou nu numai în Uniunea Sovietică ci și peste hotare.

„Djamila" a apărut în Franța, tradusă și prefațată de Louis Aragon. Presa franceză, belgiană, poloneză a relevat talentul tînărului prozator kirghiz, forța morală a eroilor cărții sale, în lupta lor împotriva psihologiei înguste, patriarhale, „străbune", a arătat măreția omului nou și liber, crescut de viața sovietică.

Iată cîteva din aceste ecouri:

„Era necesar ca nuvela acestui tînăr, — născut în 1928, la granița între Kazahstan și Kirghizia, între stepă și munți, într-un ținut vecin cu China și India, locuri în care am început să cunoaștem viața unor oameni asemănători și totodată diferiți nouă — era necesar, spun, ca nuvela lui Aitmatov să devină cît mai repede o mărturie a faptului că numai realismul e în stare să ne zugrăvească o poveste de dragoste. Căci dragostea, ca să o simt, ca să mă cucerească, trebuie să fie reală, iar mijloacele cu care arta mi-o comunică trebuie să fie realiste.

LOUIS ARAGON

★

„Aceste două cărți*) sînt laconice. In ce constă veridicitatea și farmecul lor? Consider că tocmai în legătura organică a dragostei cu timpul ei, cu epoca în care se petrec faptele descrise. In fața noastră nu evoluează eroi în afara relațiilor de familie și a preocupărilor zilnice. Ei nu sînt niște abstracți — El și Ea, ale căror relații reciproce sîntem invitați să le analizăm, rece, ca trupurile unor necunoscuți pe masa de disecție. În aceste două cărți nu ni se înfățișează povestea de dragoste a unor oameni care trăiesc în afară de spațiu și timp. Celui care îl citește pe Aitmatov, îi rămîn în minte nu numai ochii negri și cozile Djamilei, nu numai cîntecele minunate ale lui Daniar, el își va aminti și largile întinderi de stepă, și rîurile și căruțele pline de grîne și furtunile de august, noaptea, în stepă...

Aceste două cărți sînt două pledoarii scînteietoare pentru dreptul de a fi fericit.

ANDRE WURMSER

★

„Djamila" nu se aseamănă cu poveștile de dragoste consacrate. Fiica unui conducător de herghelie din aulul de munte Bakair, Djamila știe și să dreseze cai și să se ia la întrecere cu cei mai buni călăreți, iar dacă e nevoie, să conducă la stația de recepție căruțele încărcate cu grîne destinate frontului. Stația e departe de sat, așa încît ea trebuie să se întoarcă noaptea tîrziu. Intr-una din acele nopți de august, în al treilea an de război, într-una din acele nopți cînd stelele par aproape, Djamila cunoaște pentru prima oară dragostea. Și deodată, fiecare fapt capătă o nouă înfățișare: și dragostea de patrie și noțiunea de datorie. In fața ei se deschide pe neașteptate frumusețea deplină a lumii, frumusețea sufletului omenesc, pe care povestitorul acestei nuvele, băiatul Seit, o numește „adevărul vieții" (...)

Dijamila este personificarea dragostei pentru aceste zile emoționante pe care le trăim. Lucrurile în viață nu stau de loc simplu. Căci îndrăgostiții nu au fost niciodată singuri pe lume. In roman, împrejurul lor e o întreagă lume în mișcare, o lume care, deși nouă din rădăcini, mai conține încă strîmte tradiții bătrînești. In fine, în carte pulsează întreaga viață a unui aul de pe malurile Kurkureului".

JULIETTA DARLE

★

„Atmosfera ținutului kirghiz e redată în cuvinte puține, cu economie de mijloace, comportarea interioară a eroilor, precum și gesturile lor sînt abia schițate, sentimentele lor sînt aproape fără manifestări exterioare exprimîndu-se în linii discrete, emoționante".

PIERRE DE LESCURRE

★

„Tînărul scriitor kirghiz Cinghiz Aitmatov afirmă, într-o manieră artistică impunătoare, în nuvela „Djamila" tradusă nu de mult în limba franceză de Louis Aragon, participarea poporului său la viața culturală sovietică".

VITOLD BILLIP

---

*) A. Würmser compară Djamila cu cartea scriitorului ceh Jan Otcenașek Romeo, Julieta și întunericul.

Adevăruri despre presa burgheză

In ultima vreme au avut loc în Anglia discuții asupra corupției și imoralității ce domnesc în presa britanică. Scriitorul și dramaturgul John Osborne a luat parte la această discuție printr-un articol publicat în revista „Newstatsmen". În numărul următor, ziaristul Paul Slickey îi răspunde, demonstrînd că dracul e chiar mai negru decît îl expune Osborne.

Reproducem, în cele ce urmează, fragmente din cele două articole, la care adăugăm un pamflet al cunoscutului publicist american Art Buchwald, înfierînd de asemeni moravurile presei burgheze.

John Osborne: PRESA LIBERA

The Spectator" a avut deplină dreptate cînd aprecia Consiliul Presei drept un organism comic, remarcă John Osborne. Structura lui este exact aceeași ca și cum Comitetul Wolfenden (comitet care a anchetat prostituția în Anglia — n.r.) ar fi fost alcătuit din proxeneți și homosexuali. Numai un astfel de criteriu de selecționare poate să creeze posibilitatea ca reprezentanți ai revistelor „News of the World" și „People" să încrunte sprîncenele către George Roby și să arate cu degetul la „Observer", „Guardian" și „Spectator".

Ipocrizia referitoare la libertatea presei este demascată ori de cîte ori diverși cetățeni sau personalități ale vieții publice protestează împotriva unor apucături nedemne cum sînt inoportunarea, privitul prin gaura cheii, minciuna, spionarea, înșelarea și calomnierea. „Vindecarea excesului poate fi mai periculoasă decît maladia", declară Mr. Christiansen. Tot așa după cum amenzile date conducătorilor de vehicule în stare de ebrietate sînt, fără îndoială, un pericol pentru prosperitatea vînzătorilor de băuturi spirtoase. Dacă unii reporteri de ziare nu pot respecta limitele raționale ale meseriei, aceasta le-ar trebui impusă, căci în caz contrariu ei vor distruge viața privată a oricărui individ care are norocul să le iasă în cale. Întrucît ei par să fie împovărați de o falsă și murdară interpretare a spiritului de concurență, pe care-l poartă ca o casă pe spatele lor, mulți ziariști au o ură patologică față de critici.

Deși nivelul multor ziare și reviste din Anglia este acceptabil, altele au adesea un nivel abject, și noi păcătuim față de viață cînd nu ducem lupta împotriva lipsei lor de decență. Prin urmare, Consiliul Presei se menține la folosirea metodelor sale comice. Există cîteva măsuri elementare pe care le poate lua oricine pentru a se apăra de amestecul lipsit de răspundere în viața lui particulară și în libertatea lui de acțiune.

Osborne recomandă cîteva metode de autoapărare celor atacați de gazetari. Să înainteze o plîngere lordului presei. Ar putea avea totuși o surpriză plăcută cu privire la rezultat; să nu spună nimic; să închidă telefonul. Dacă sînteți mai înalți decît ei, împingeți-i din calea voastră; sau, dacă preferați, cumpărați-vă un cîine cu colții zdraveni și lipsit de scrupule; intentați proces ori de cîte ori este cu putință; dacă aveți prieteni, recurgeți la ajutorul lor.

Paul Slickey:

CONȘTIINȚA MEA ESTE O MARFA

John Osborne a rămas în urma timpului. Se termină cu perioada gazetarilor ca Paul Slickey. Ei nu sînt măturați, ci doar lustruiți. În mod ironic, ei sînt victime ale patronilor care au contribuit să-i plaseze acolo unde se află acum. Datorită acestui fapt orice publicație, chiar și o revistă de club, cum este „Queen", are puterea să taie și să spînzure. Adesea rubricile de cancanuri sînt expresia răutății patronilor față de dușmani și a bunăvoinții lor față de prieteni. Știu lucrurile acestea pentru că eu însumi am fost reporter de genul Slickey.

Acum specialitatea mea este ceea ce li se spune cititorilor că ar fi „înalta societate"... In trecut, înainte de a fi devenit atît de respectabil, trebuia să-mi bat capul cu aventurile maritale, extramaritale și premaritale ale nobilimii sau cu „cine a stat lîngă cine" la premierele cinematografice. Atît și nimic mai mult. Întrucît cei mai mulți dintre redactorii șefi sînt foști băieți de birou, dornici să cunoască intimitățile înaltei societăți, n-a fost prea greu să conving pe unul din ei că și eu însumi fac parte din ea...

John Osborne (eu am contribuit la crearea lui, dar știu că nu pot să-l dau jos) poate fulgera cît poftește. Eu sînt în siguranță. Rubrica mea disprețuiește „bussines-ul" spectacolelor, inclusiv nobilimea teatrală. Eu nu mai primesc telegrame de la Frank Sinatra în care sînt denunțat ca păduche și rușine a jurnalismului. Nu, în rubrica mea prefer mai curînd să vorbesc despre cocteilul unui lord neînsemnat... decît despre destăinuirile sentimentale ale unei stele de cinematograf. Și trebuie să spun că este mult mai ușor. Mie nu mi-au plăcut niciodată interviurile luate în pragul ușii. Șampania pe care o bei înăuntru este mai bună decît „să dîrdîi de frig afară". Cincisprezece ani petrecuți în această meserie m-au învățat multe lucruri care nu se potrivesc cu idealismul ce m-a minat la început. Este o pungășie, sau, ca să fiu mai precis, sectorul în care lucrez eu este o pungășie.

Lordul Beaverbrook s-a vîrît pînă peste cap în presă pentru a avea puterea care l-a scăpat. Lordul Rothermere se găsește în ea pentru bani. Cecil Harmsworth King este în meserie pentru mîndria familială, ceea ce întîmplător se îmbină foarte bine cu dorința lui de cîștiguri ușoare. Și eu sînt în meserie pentru bani. Conștiința mea nu se vinde ușor, dar este o marfă ce poate fi cumpărată și venitul meu de pe urma gazetăriei este în creștere.

Trebuie să spun că rîd cu poftă citind declarațiile solemne făcute de oamenii creduli care cer comisii regale pentru presă. În mod evident ei cred că ziarele sînt conștiința publicului, bastionul democrației, cea de a patra putere în stat, și toate flecărelile de genul acesta ... Ziarele sînt o afacere. Noi absorbim materia primă, fără să ne pese că este vorba de viețile unor altor oameni și scuipăm afară într-o formă reconstituită. Faptul că majoritatea proprietarilor sînt oameni de afaceri inapți nu schimbă acest adevăr.

Știți ce aș face dacă aș poseda un ziar de scandal? Aș tipări paginile exterioare pe hîrtie care nu se pătează, iar paginile interioare le-aș perfora în pătrățele. O astfel de paginație ar fi o recunoaștere curajoasă a rolului cel mai folositor pe care-l au ziarele.

Dar mi-e teamă că aceasta l-ar șoca pe John Osborne.

Art Buchwald:

CRIMA ESTE MAI RENTABILĂ

Am primit o scrisoare din partea unui deținut de la o închisoare din America care spune că iese peste o lună, după ce a ispășit trei ani, și că atunci cînd va fi pus în libertate dorește să devină ziarist. El ne-a întrebat cum poate reuși. De obicei nu ne dăm osteneala să răspundem la acest gen de scrisori, dar în cazul de față considerăm că ar trebui s-o facem deoarece acest om, care și-a plătit datoria față de societate, nu are rost să revină la o viață de criminal, — ceea ce s-ar întîmpla cu siguranță dacă ar deveni ziarist.

Dragă 189654,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea dv. M-ați întrebat cum am devenit ziarist și-mi este foarte greu să știu ce să vă răspund.

Întîi trebuie să furi o mașină de scris.

Apoi șterpelești ceva hîrtie din birou. Pui hîrtia în mașină și începi să te dedai la sperjur. Cînd termini articolul, îl predai unui secretar de redacție care se pornește să ucidă tot ceea ce ai scris. Cînd materialul definitiv apare în ziar, nu-l mai recunoști, și ești gata să ataci pe orice om din redacție.

★

A doua zi persoana de care te ocupai în articol vine la tine și îți spune că ești un hoț de cai ticălos. Protestezi, afirmînd că ești nevinovat și că vinovatul este secretarul de redacție. Persoana spune că ar trebui să fii închis pentru că ai scris un articol ca acela și că dacă te mai vede vreodată te împușcă.

Te duci la redactorul șef și protestezi împotriva felului în care a fost mutilat textul tău. El răspunde: „Nu ai drepturi aici. Ești încă în probă".

„Dar am dreptul să mă apăr" — spui tu.

„Mă ataci — strigă redactorul șef. Șterge-o, înainte de a-mi provoca o criză de inimă".

Intri într-un bar ca să încerci să uiți și dai peste un agent de presă care te invită la o băutură. Firește, acum îi datorezi o favoare. Apoi îți dă încă un pahar și-i datorezi două favoruri. Apoi te mituiește cu un dejun. În cele din urmă te șantajează să scrii un material despre clientul său.

Odată ce te-ai prins, nu mai există scăpare, și devii complice la fiecare din crimele lui.

★

Un agent de presă duce la alt agent de presă și un dejun duce la alt dejun. Foarte curînd depinzi de pomeni și nu poți lucra dacă nu ai una în fiecare zi. Apoi vine ziua cînd nu ai nici o pomană și încep să te treacă sudori reci, începi să tremuri și să-ți clănțăne dinții. Nu poți lucra, nu poți face nimic. Ai face orice pentru a avea un material publicat, orice. Agenții de presă știu aceasta și atunci intră ei în scenă și îți impuie capul cum vor.

Dar, dragă 189654, motivul real pentru care te sfătuiesc să nu intri în ziaristică este faptul că va veni neapărat o zi, așa cum vine pentru toți ziariștii, cînd vei primi primul tău cec. Și cînd vei vedea cît de bine este plătit un ziarist, nu-ți mai rămîne de făcut altceva decît să pleci și să prădezi o stație de benzină.

Luînd în considerare toate elementele, te-aș sfătui să fii cinstit și să devii director la una din marile societăți producătoare de utilaj electric americane.

(Din „New York Herald Tribune")

POEȚII lumii

ARAGON

Cauplican*)

Nimic n-avea la moartea lui Umen să lipsească
Iar soarele fierbinte se-nfășurase-n nori
Să nu dea eșafodul vreo umbră omenească
În loji cuceritorii rîdeau triumfători.

Un cal strunit își mușcă zăbala lui în sînge
Proptiți în lănci soldații Castiliei privesc
Înădușiți în vesta de piele care-i strînge
Cum muștele dușmane în jurul lor roiesc

Un prunc gonindu-și mingea s-o prindă vrea din urmă
Iar mama lui de teamă cu brațul l-a cuprins
Zmulgîndu-l din mulțimea cu-adînc miros de turmă
Și ochi ce ard cenușa în jar încă nestins

Pași grei se-aud de preoți cu zei de peste mare
În liniștea solemnă pe cruce ridicați
Și-un freamăt lung cînd trupul de uriaș apare
Gol cum l-au strîns în lanțuri străinii blestemați

Și-n timp ce-ncep gealații uneltele să-și poarte
El trece prin tăcerea poporului înfrînt
Și parcă nici nu-l vede și merge drept spre moarte
Dorita libertate s-o afle în mormînt.

Apoi suind estrada încet din treaptă-n treaptă
Mulțimea fără număr privind-o-n fața sa
Surîde schingiuirii ce știe că-l așteaptă
Ca un ciorchine mîndru de vinul ce-l va da.

Așa precum casapul la abator măsoară
Cît cîntărește boul care va fi jertfit
Îl pipăie călăul pe cel sortit să moară
Rănind în el mîndria de chilian jignit.

Le-ar fi-nfruntat pe toate și rugul și tortura
Și oasele zdrobite și trupul sfîrtecat
Dar nu și pe groparul ce-i ia de viu măsura
Batjocorindu-i carnea cu degetu-i spurcat.

Atunci luînd lumina drept martoră-a jignirii
Cerînd putere scîrbei din cîte i-au rămas
Izbește cu piciorul obrazul nesimțirii
Înfierînd călăul cu-al țării sale pas

Și moare uriașul în chinuri nesfîrșite
Și rîde cum va rîde Istoria mai tîrziu
Căci Viitorul peste durerile cumplite
A biruit neantul și-n ochii lui e viu.

Mai mult se schimbă omul cu armele-i viclene
Mereu pe-aceleași drumuri vin alți cotropitori
Lucesc aceleași lacrimi mereu pe alte gene
Și sîngele tot roșu a curs de-atîtea ori.

Au fost cîndva doi vulturi pe-austriace flamuri
Alți vulturi zboară încă pe fie ce dolar
În zarea-nțelenită vor crește-o dată ramuri
Ce-nseamnă prețul morții cînd viața-nvie iar

În romînește de TUDOR MAINESCU

---

*) Erou național al poporului chilian.

DOSITEI OBRADOVICI

150 de ani de la moartea clasicului sîrb

Se împlinesc o sută și cincizeci de ani de la încetarea din viață a lui Dositei Obradovici, întemeietorul prozei literare sîrbești. Marele scriitor a fost totodată un adevărat luptător pentru libertate morală, împotriva constringerii autorității bisericești obscurantiste, pentru libertate politică, împotriva tiranicei stăpîniri turcești și pentru apropierea de poporul rus, eliberator al țărilor supuse semilunei. Figură de cărturar umanist, Dositei Obradovici este considerat ca personalitatea culturală sîrbă cea mai reprezentativă a sfîrșitului secolului „luminilor", precum și a începutului culturii moderne a poporului său. El mai este cinstit ca o figură expresivă a scriitorului militant, deoarece a fost unul dintre conducătorii răscoalei populare din 1805—1813 împotriva jugului otoman, iar în 1810, membru în consiliul de miniștri sîrbesc. Literatura sîrbă salută într-însul pe animatorul curentului realist, pe întemeietorul fabulei și al memorialisticei. Biografia lui pe care a povestit-o în prima sa carte, cu titlul „Viața și pățaniile lui Dimitrie Obradovici, numit în călugărie Dositei" (Lipsca, 1783), a fost foarte bogată în peripeții. Ea ne interesează îndeosebi, pentru că de două ori firul vieții lui Dositei s-a împletit cu istoria culturală și politică a țării noastre. Ca fiu al Banatului, născut la Ciacova, lîngă Timișoara (cca 1742), cunoștea limba noastră, iar ca învățăcel în ale teologiei, citise vechile cazanii romînești. In periplul călătoriilor lui, prin peninsula balcanică, Asia mică și țările dunărene, i-a fost dat să se statornicească pentru cîtva timp în Moldova, pe lîngă familia boierească Balș, ca preceptor și pe lîngă episcopul de Roman, Leon Gheuca (1769—1786, apoi mitropolit al Moldovei, 1786—1788). Aceasta în anii zbuciumatei sale tinereți, înainte de stabilirea lui temporară în Austria și Germania, unde și-a desăvîrșit studiile, alcătuindu-și o vastă cultură clasicistă și fixîndu-și coordonatele spiritului raționalist modern. Dar și omul public la apogeul carierei sale, avea să revadă meleagurile noastre, ca șef al misiunii sîrbe pe lîngă cartierul general al armatei ruse, în Țara Romînească.

In sfîrșit, întîiul nostru fabulist Dimitrie Țichindeal, cleric și dînsul, tot din Banat, a tradus și adaptat fabulele moralicești și filozoficești ale ilustrului său contemporan, suferind și el persecuții din partea autorităților bisericești, pentru că își însușise cu totul vederile înaintate ale maestrului în chestiunile de resortul teologiei (despre „icoane, relicvii, tradițiune, sinoade și păcatul strămoșesc", cum precizează pr. Ioan Russu în *Fabulele lui Demetriu Chichindeal* în traducere nouă din originalul sîrbesc al lui Dositei Obradovici, Arad, 1885, cu un important studiu biografic închinat acestuia).

Poate că numele modelului a fost tăinuit ca să nu se atragă atenția cenzurii, prevenită asupra eterodoxiei lui Dositei. Adaptatorul romîn își ia deci o măsură de precauție, fără gîndul culpabil al deposedării autorului ilustru pe care-l respecta.

Să ne întoarcem însă la relațiile lui Obradovici cu fruntașii vieții moldovenești, înainte de trecerea lui în Occident! El venea din insula Chio, a cărei climă mediteraneană, iarna, era „ca la noi în Banat, cîteodată în octomvrie". Umanistul momentului preromantic era așadar simțitor la deliciile naturii Arhipelagului. După o carantină impusă de ciumă, la Constantinopole, s-a îmbarcat pe mare, iar prin gurile Dunării a ajuns în Moldova, după ce vînturile dușmănoase opriseră corabia între Dardanele timp de trei săptămîni. La Galați, un membru al puternicii familii bălșești îl primește cu multă omenie (La I. Russu: „cu multă humanitate"). De aci trece la Focșani, la spătarul Teodor Balș, starostele ținutului, unde cunoaște pe episcopul de Roman mai sus-numit, care, precum spune Dositei în autobiografia lui „după aceea mi-a fost mare amic". La Iași, dimpreună cu ciracul său, fiul lui Teodor Balș, stă la marele vistier Gheorghe Balș, fratele acestuia, unde află bună găzduire și remunerație. Aci dă și lecții de franceză nepoților mitropolitului Gavril Callimachi. Iernînd episcopul de Roman la Iași, petrec împreună în ceasurile libere, iar în primăvara și vara viitoare trece, dimpreună cu elevii săi, la reședința prietenului său, unde trăiește două anotimpuri fericite, pe care „nu-mi este cu putință să descriu". De teamă să nu se dedulcească cu bunul trai și odihna „pînă la mormînt" și dornic de învățătură înaltă, părăsește Moldova, primind sub îngrijirea lui pe doi tineri moldoveni, Alexandru Gheuca, nepotul episcopului și un diacon Gherasim mai tîrziu episcop, și se înscrie la vestita universitate din Halle, după un itinerariu prin Lemberg, Silezia și Lipsca. In Germania își tipărește autobiografia, iar a doua scriere a lui, o traducere în limba sîrbă a predicatorului Zolikofer, o dedică episcopului de Roman într-o frumoasă limbă romînească și cu accentul celei mai calde prietenii.

Era așadar marele patriot și scriitor Dositei Obradovici un bun cunoscător al limbii noastre și un iubitor al țării unde găsise o neuitată primire, cu nimic tulburată. Iar într-o epistolă tipărită la Lipsca în 1783, amintind de „timpul norocos de acum", cînd „au străbătut razele învățăturii și ale filozofiei pînă în marginile tătărești", Dositei afirma că „nu este acum tînăr în Iași, care nu știe afară de limba sa, elinește și franțuzește, mulți latinește și italienește" și încheia cu lauda lui Leon, „al cărui zel către învățătură și iubire către patrie nu se poate descrie pe deplin". Tot Leon, adaugă Obradovici, și-a propus să tipărească cu cheltuiala sa Teatrul politic al lui Ochsenstierna (scriitorul suedez răspîndit în manuscrise, din care unul va ajunge în colecția lui Eminescu!) și Telemac al lui Fénelon.

In Germania se desăvîrșește formația spirituală umanistă și iluministă a lui Dositei Obradovici. Ce relații își va fi făcut la București, printre romîni, în timpul războiului ruso-turc din preajma morții sale, nu știm. Gîndirea lui generoasă trăiește însă printre filele cărților lui Țichindeal și contribuie la luminarea tinerelor vlăstare romînești, pînă în ajunul revoluției din 1848.

Sărbătorirea lui Dositei Obradovici nu este numai o bucurie a poporului vecin, este și o dată comemorativă pentru cultura noastră.

Șerban CIOCULESCU

Din viața culturală a țărilor socialiste

U. R. S. S.

Studioul cineaștilor amatori de pe lîngă renumita fabrică de aparate de radio din Riga VEF a intitulat ultimul său film „Muncă și artă". Filmul este închinat inginerului inovator A. Frinthberg, totodată pedagog și pasionat artist al bibelourilor din sticlă. Textul filmului este redactat în limbile lituaniană, rusă și engleză. El va fi vizionat în cadrul festivalului internațional al filmelor de amatori de la Belgrad care se va deschide în curînd.

R. S. Cehoslovacă

In cadrul manifestărilor consacrate apropiatei aniversări a 40 de ani de la întemeierea Partidului Comunist Cehoslovac, Societatea etnografică cehoslovacă a luat inițiativa organizării unui simpozion internațional pentru studiul cîntecelor muncitorești revoluționare.

Vor participa reprezentanți ai Uniunii Sovietice, ai țărilor de democrație populară, S.U.A.; Angliei, Franței, Italiei; R.F.G.; Austriei etc.

Este cea dintîi întîlnire internațională de acest fel.

La ultimul concurs internațional de scenarii radiofonice, premiul al II-lea a fost atribuit tînărului scriitor slovac Ludovik Filan pentru scenariul „...Era lumină". Scenariul a fost tradus în polonă și germană, iar regizorul-prim al Radiodifuziunii din Bratislava a fost invitat să regizeze această piesă la Varșovia.

Talentata scriitoare slovacă Margita Figuli lucrează în prezent la romanul „Intîlnirea" — roman ce descrie evenimente dintre anii 1945—1948 localizate în Orava (Slovacia de nord). Paralel, scriitoarea pregătește și volumul de povestiri „Copii de sub stele" inspirat din viața nouă a copiilor din satele Cehoslovaciei.

R. D. Germană

Editura Dietz a pus în vînzare trei volume dintr-o ediție în 16 volume a unei culegeri din lucrările lui Franz Mehring.

Anna Seghers, președintele Uniunii Scriitorilor Germani, și Jerzy Putrament, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor Polonezi, au semnat un „contract de prietenie" cu privire la colaborarea pe anii 1961 și 1962 dintre uniunile scriitorilor din cele două țări. Printre altele se prevede editarea unei antologii care să cuprindă cele mai valoroase scrieri ale unor autori din R.D.G. și din Republica Populară Polonă.

R. P. Bulgaria

Săptămînalul „Literaturen Front" relatează despre conferința comitetului internațional de slavistică ce a avut loc de curînd la Sofia în scopul pregătirii celui de al V-lea congres al slaviștilor ce se va întruni în 1963 în capitala R. P. Bulgaria. Subliniind importanța acestui congres revista scrie: „La congres se va demonstra rolul pe care l-au jucat națiunile slave și în special cea rusă în apropierea spirituală dintre popoare".

După cum arată săptămînalul „Narodna Cultura" în repertoriul teatrelor din R. P. Bulgaria au fost introduse două noi piese scrise de dramaturgi bulgari. Prima este drama lui Vasili Mirciovski „Celula nr. 26" căreia i s-a decernat premiul Ministerului Invățămîntului și Culturii — o descriere profund dramatică a transformărilor sufletești prin care trec oameni cu concepții și preocupări diferite, închiși printr-o întîmplare în aceeași celulă a siguranței fasciste.

Cea de a doua piesă intitulată „Ultima noapte" a dramaturgilor Leo Conforti și Dimitre Boceva, readuce pe scenă imagini din zilele luptei duse împotriva cotropitorilor fasciști.

R. P. Ungară

In 1954, s-a creat pe lîngă Fondul Plastic o editură care și-a propus popularizarea operelor plastice maghiare și universale. In primul an de activitate, noua editură a publicat 18 volume de artă plastică cu un tiraj mediu de 2000 exemplare. Editura a creat colecții care se bucură de o mare popularitate ca „Mica bibliotecă de artă" și cea de „Istoria artelor".

In cursul anului trecut editura a publicat 38 de lucrări și albume într-un tiraj mediu de 7300 exemplare ca și 300.000 de reproduceri după capodoperele picturii naționale și universale, milioane de cărți poștale avînd ca teme reproduceri din arta plastică. Planul pe 1961 prevede între altele editarea unui album dedicat sculptorului maghiar Mednyánszki, unul pictorului Dési-Huber. Va apare și un volum dedicat maeștrilor caricaturii maghiare.

De curînd a apărut o nouă revistă în R.P. Ungară: „Cartea" (A. könyv) menită să informeze pe cei de specialitate și cei interesați despre unele probleme editoriale și de difuzare a cărții. Primul număr al revistei se ocupă în mod special de noua colecție de lucrări literare ale tinerilor scriitori înființată de editura „Magvetö" (Semănătorul) din Budapesta. Pe marginea apropiatei apariții a traducerii lui Platon (Lakoma), revista publică un studiu despre genurile literare specifice literaturii antice. Revista pornește o discuție pe marginea apariției primelor volume ale „Noului Lexicon Maghiar". Alte articole sînt închinate succeselor obținute de regimul popular din Ungaria în domeniul editorial

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 17 (371)
joi 20 aprilie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

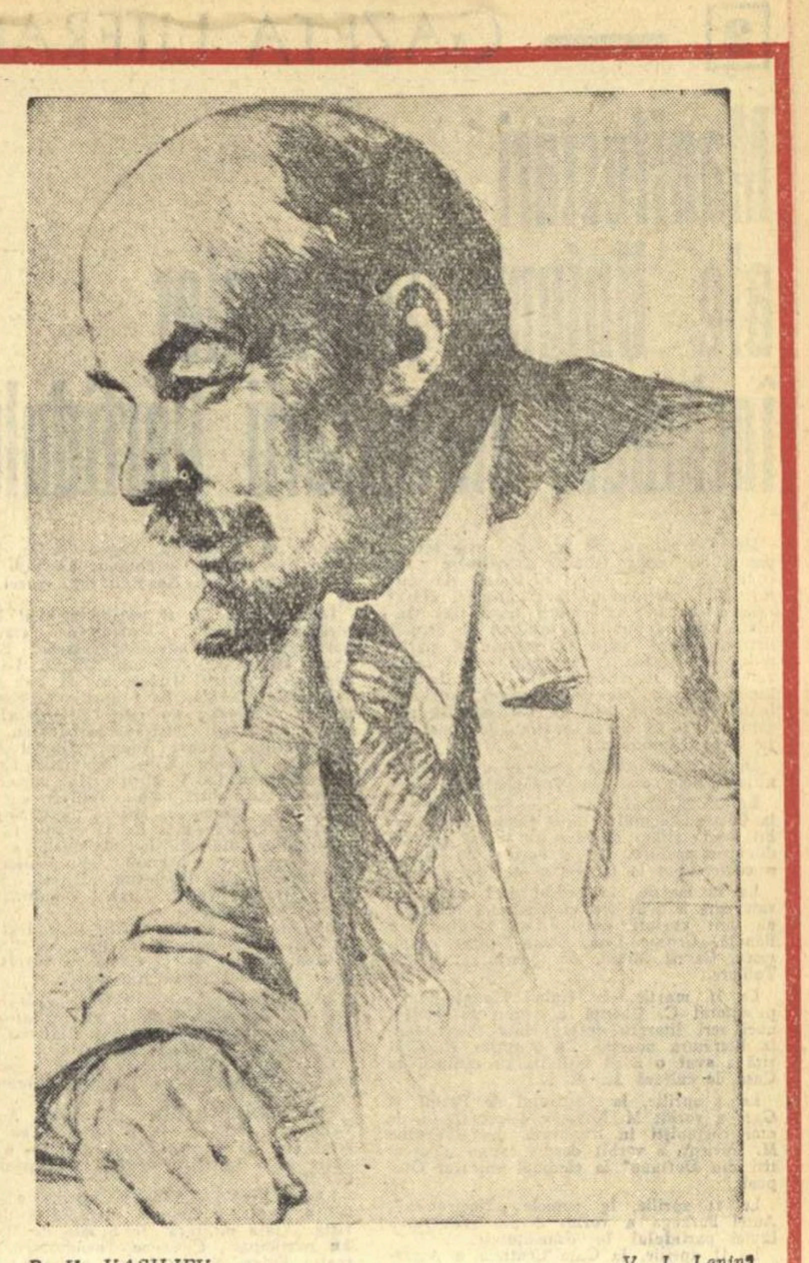
P. V. VASILIEV „V. I. Lenin"

ŢARA ÎNTREAGĂ ÎN ÎNTRECERE

de DEMOSTENE BOTEZ

Bolta de cristal a imensei săli de la Floreasca, albăstrea ca azurul. Sub ea, mii şi mii de oameni ai muncii erau adunaţi într-un miting uriaş. Era în preajma alegerilor de la 5 martie 1961.

In tăcerea care stăpînea suflarea mulţimii au răsunat cuvintele tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej: „Menţinînd şi întărind poziţiile cîştigate în lupta pentru economii, pentru o productivitate ridicată, trebuie totodată, aşa cum se arată în Directivele C.C. al P.M.R. publicate recent în presă, să deschidem larg frontul luptei pentru o producţie de calitate superioară, să desfăşurăm cu toată energia o acţiune generală pentru realizarea de produse la nivelul celor mai bune produse similare de pe piaţa mondială. Aceasta este o sarcină de mare răspundere la îndeplinirea căreia partidul cheamă pe toţi oamenii muncii să pună întregul lor spirit de iniţiativă creatoare, întreaga lor energie şi pricepere".

Şi imensa cupolă a răsunat de aplauze.

Aplauzele n-au însemnat numai o aprobare ci şi un angajament. Şi nu numai al celor de faţă, ci al tuturor oamenilor muncii din patria noastră.

Cuvîntul a cuprins întreaga ţară. L-au auzit oamenii muncii din uzine, din fabrici şi mine, din ateliere şi şantiere, din gospodării colective şi de stat, din laboratoarele de cercetări. S-au întrunit colective de muncă şi brigăzi, şi-au analizat adînc procesul muncii, şi-au stimulat ingeniozitatea pentru a răspunde marii chemări a partidului, pentru a-l cinsti pe măsura lui, cu valoarea cea mai preţuită de el.

La gura furnalelor, la ochiul clocotitor al oţelăriilor, la masa strungului, — pretutindeni unde mişcarea şi munca dau sens vieţii omeneşti şi gîndirii lui, oamenii s-au adunat, s-au consfătuit, au făcut planuri, s-au dedicat lor cu toată puterea. Fiecare om din milioanele de oameni ai muncii din ţara noastră este în întrecere cu tovarăşul lui de lucru, este în întrecere cu el însuşi, pentru a-şi depăşi capacitatea şi însuşirile.

Suflul acesta de mare epopee a cuprins întreaga ţară, dînd naştere unui unic şi uriaş torent al cărui zvon impresionant întovărăşeşte prodigioasa exuberanţă a primăverii. Fiecare om este ridicat mai presus de propriile şi obişnuitele lui puteri. E forţa de îndemn şi stimulare a partidului, e forţa mobilizatoare a dragostei de partid, e energia încrederei în partid care animă acest flux de muncă şi creaţie.

Acest entuziasm sincer şi fierbinte nu a întîrziat să dea roade, în toate întreprinderile.

Colectivul de muncitori şi tehnicieni din turnătoria veche a uzinei „Victoria" din Calan nu numai că a realizat peste plan mai mult de 25 de tone de produse, dar a sporit cu doi la sută procentul produselor de calitate superioară; colectivul laminorului de 650 mm. de la Hunedoara a redus cu 9 la sută procentul de rebuturi admis; la uzinele textile Timişoara, producţia ţesăturilor de calitate extra a crescut cu 5% faţă de indicele planificat; strungarii de la Uzinele „23 August" au dovedit ingeniozitate în aplicarea disciplinei tehnologice şi în confecţionarea unor noi dispozitive; întreprinderea „Nikos Beloiannis" din Timişoara a înscris în planul acestui an 40 de modele noi de pantofi, cu talpă ultraflexibilă, cu linie modernă şi elegantă... Se întrec rafinăriile, agrotehnicienii, constructorii de utilaj petrolifer, laminatorii, constructorii de motoare electrice, de maşini agricole, de aparate de radio, de frigidere.

Intrecerea nu angajează numai destoinicia şi iscusinţa mîinilor, ci şi sclipirea minţii şi căldura dragostei. Calitatea superioară nu se poate obţine fără o înaltă conştiinţă socialistă, fără o deosebită dragoste pentru ceea ce produc mîinile, — dragoste în muncă şi bucurie în contemplarea rezultatului, ca aceea pe care le au în genere creatorii de artă. Căci un lucru de calitate, un lucru frumos făcut, e totdeauna un lucru de artă. El răspunde pentru cel care-l foloseşte nu numai unei necesităţi ci unei adevărate exigenţe estetice.

In întrecerea de astăzi pentru calitate superioară, se dezvoltă mai puternic pasiunea artistică pentru ceea ce se realizează, — pasiune care angajează cele mai înalte calităţi ale omului.

Epopeea pe care o trăiesc azi oamenii muncii nu poate rămîne neconsemnată în literatura noastră. Ea cuprinde prea adînc preocupări sufleteşti şi estetice, o mare dezvoltare a conştiinţei noi pentru ca literatura să nu le analizeze şi să le dea trăinicie, şi încă... în condiţiile îmbunătăţirii calităţii, căci scriitorii nu pot rămîne în afara acestui măreţ marş spre calitate.

O datorăm cinstirii partidului.

Cuba nu este singură

Agresiunea militară împotriva Cubei, săvîrşită de bande mercenare contrarevoluţionare şi sprijinită în chip făţiş de Statele Unite ale Americii, este un act criminal şi sălbatec. Imperialismul american afirmă cu ipocrizie că agresiunea împotriva Cubei revoluţionare este doar o chestiune „internă", în care Statele Unite nu ar avea, chipurile, niciun amestec; în acelaşi timp însă, în văzul şi cu ştirea tuturor, bandele agresoare întrebuinţează armament livrat de Statele Unite, debarcă de pe nave americane, lansează paraşutişti din avioane aparţinînd Statelor Unite şi, mai mult chiar decît atît, în aceste bande se află militari, cetăţeni ai Statelor Unite. A afirma prin urmare că guvernul Statelor Unite nu are niciun amestec în atacul armat împotriva Cubei înseamnă tăgăduirea evidenţei. Un popor de şase milioane, muncitor, valoros, eroic, pornit pe calea luminoasă a progresului, un popor care de-abia şi-a cucerit cu preţul unor lupte cumplite independenţa şi libertatea este atacat de nişte bande alcătuite din reacţionari alungaţi de revoluţie, din aventurieri de tot felul, plătiţi şi înarmaţi de guvernul imperialist al unei ţări de peste treizeci de ori mai numeroasă ca populaţie.

Indignarea care a cuprins întreaga lume iubitoare de pace e fără margini. Cuba nu este singură. Alături de ea sînt toate popoarele iubitoare de pace, sînt ţările socialiste în frunte cu Uniunea Sovietică. In Comitetul politic al O.N.U., delegaţia R. P. Romîne a prezentat un proiect de rezoluţie a Adunării generale a O.N.U., prin care se cere „în interesul păcii generale, încetarea imediată a operaţiunilor militare împotriva Republicii Cuba".

Nu, Cuba nu este singură. In sprijinul ei, forţele puternice ale păcii se grăbesc să intervină. Iar Organizaţia Naţiunilor Unite are acum prilejul să-şi arate hotărîrea şi capacitatea de acţiune; pentru că, altfel, mai ales după penibilul exemplu de pasivitate şi chiar de complicitate cu puterile colonialiste pe care l-a dat cu ocazia evenimentelor din Congo, marele for internaţional îşi va vedea prestigiul compromis în chip serios. E timpul ca Organizaţia Naţiunilor Unite să nu mai facă jocul manevrelor oculte ale imperialismului şi să-şi realizeze adevărata ei menire, păstrînd pacea în relaţiile dintre state.

Triumful Cubei în lupta sa împotriva agresiunii imperialiste a Statelor Unite ale Americii va fi o victorie a luptei pentru apărarea păcii.

Al. PHILIPPIDE

CORESPONDENŢA DIN MOSCOVA

L-am văzut pe Iuri Gagarin

Cînd l-am văzut pe Iuri Alexeevici Gagarin rostindu-şi de la tribuna mausoleului cuvîntul de mulţumire faţă de partidul şi poporul care i-au arătat încrederea de a-l trimite pe el, primul în cosmos, mi-am dat seama că la 300 de kilometri departe de pămînt acest om sovietic, simplu şi modest, n-a fost de fapt nici o clipă singur, că întreg poporul sovietic era alături de el, dăruindu-i putere, sprijin, încredere şi curaj.

Cînd l-am auzit pe Iuri Alexeevici Gagarin că este gata oricînd să îndeplinească o nouă sarcină, mi-am dat seama că eroismul unui om nu poate fi rupt de eroismul poporului său, că numai acolo unde există un eroism al muncii de fiecare zi, măreţ, pentru că este al tuturor, pot exista asemenea oameni. Atît la sosirea pe aerodrom cît şi în discursul său din Piaţa Roşie sau la conferinţa de presă nu l-am auzit niciodată pe maiorul Gagarin spunînd eu, vorbind numai despre sine, dar l-am auzit de nenumărate ori pronunţînd cuvîntul noi. *De fapt, diferenţa dintre eu şi noi este diferenţa dintre două lumi, dintre două istorii, este diferenţa dintre eroismul unui individ — posibil pînă la un anumit nivel oriunde — şi eroismul unui întreg popor stăpîn pe soarta sa.*

L-am văzut pe Iuri Gagarin în cea mai frumoasă dintre primăveri, unică, pentru că evenimentul este unic. Simt nevoia să spun că l-am văzut pe Iuri Gagarin, pe omul acesta potrivit de statură, cu ochii limpezi şi profunzi, cu zîmbetul copilăresc, plin de optimism, pe acest om care a deschis o nouă eră întruchipînd izbînda unui popor. Simt nevoia să spun că l-am văzut pe Iuri Gagarin în ochii fiecărui trecător moscovit, în zîmbetul muncitorului care se îndreaptă spre locul de muncă mai înaripat şi mai puternic, în pasul plin de demnitate al fiecărui soldat, în aerul acestei nemaiîntîlnite primăveri.

La Moscova a început primăvara. Timp de 108 minute un om a văzut cu ochii lui ceea ce nu i-a fost dat să vadă nimănui pînă acum, timp de 108 minute zeci de milioane de oameni au stat cu ochii aţintiţi spre cer, în timp de 108 minute s-a născut primăvara unei epoci noi. Această primăvară s-a născut pe pămîntul sovietic şi poporul sovietic a dăruit-o întregii lumi.

Petre SĂLCUDEANU

Moscova, prin telefon

Gîndirea leninistă — gîndirea epocii noastre

Convingerea că sîntem contemporanii unei epoci fără seamăn în istoria omenirii ne-o întăresc mereu evenimentele pe care le trăim an de an, zi de zi. In toate domeniile activităţii omeneşti, etaloanele socotite sacrosancte veacuri de-a rîndul se perimează cu mare repeziciune. Uneltele noastre — în cel mai amplu înţeles al cuvîntului — nu mai suferă nici o comparaţie cu cele pe care omul le-a utilizat milenii în şir, de la descoperirea focului şi de la născocirea roţii şi a pîrghiei. Relaţiile economice pe o mare parte a globului pămîntesc sînt radical altele decît acelea care i-au încătuşat pe oamenii muncii, de-a lungul unor îndelungate perioade istorice. Epoca al cărei conţinut principal îl constituie trecerea de la capitalism la socialism şi în care omul a izbutit să depăşească graniţa infimului fir de pulbere care este globul nostru în imensitatea Cosmosului — această epocă determină un alt diapazon de sensibilitate, un nou mod de abordare a problemelor cu o dezvoltare corespunzătoare a gîndirii, presupune neapărat o conştiinţă de altă calitate. Anchiloza raţiunii, unilateralitatea metafizică, „teoretizarea" searbădă şi şablonardă, ruperea de viaţă, lipsa de supleţe dialectică, înseamnă astăzi, mai mult decît oricînd, incapacitate de a înţelege cît de cît realitatea, înseamnă mumificare intelectuală, zvîrlire în afara istoriei, care înaintează accelerat.

Se împlinesc nouăzeci şi unu de ani, de cînd, într-un mic orăşel al Rusiei ţariste, s-a născut omul care ne-a învăţat să gîndim în conformitate cu epoca noastră, omul care ne-a deprins să descifrăm semnificaţiile acestei epoci, care a ştiut totodată să ne înflăcăreze entuziasmul şi să ne cheme la luciditatea deplină, pentru a înţelege drumul ce-l avem de urmat. Opera lui luminează epoca noastră, iar desfăşurarea evenimentelor acestei epoci pune mereu, în mai intensă incandescenţă, această operă.

Cine s-ar putea încumeta să vorbească, într-un spaţiu restrîns, de multiplele laturi ale gîndirii leniniste? Complexitatea acestei gîndiri reflectă însăşi complexitatea imensă a epocii contemporane şi analiza ei amplă, multilaterală, nu poate fi decît rezultatul a numeroase lucrări, a unor numeroşi cercetători.

91 de ani

de la naşterea lui

V. I. LENIN

Nu se poate însă să nu amintim, cu acest prilej aniversar, de unele trăsături, ce ni se par esenţiale, ale gîndirii leniniste. In primul rînd, de caracterul ei concret. Divagaţiile nebuloase, vagul care generează inevitabil confuzii primejdioase, au fost nu o dată obiectul ironiei nimicitoare a lui Lenin. „Adevărul este totdeauna concret" — ne învaţă el. Fie că analizează dezvoltarea capitalismului în Rusia, fie că se referă la numeroasele şcoli şi şcolişoare ale empiriocriticiştilor, fie că examinează problemele cooperaţiei, Lenin disociază faptul sau procesul studiat, în toate componentele lui, situîndu-l precis în condiţiile de timp şi de loc, în care a apărut şi s-a dezvoltat, determinîndu-i specificul, făcînd distincţiile nete cerute de necesitatea caracterizării lui riguroase. Această analiză minuţioasă i-a dat posibilitate lui Lenin să demaşte necruţător tot ceea ce a însemnat încercare de strecurare diversionistă, la adăpostul frazeologiei vagi a tezelor oportuniste şi revizioniste, a ideologiei burgheze în ultimă analiză. Lenin a cercetat totdeauna cu deosebită atenţie detaliul concret, ironizînd acid pe cei ce „preferă adevărurile prozaice, minciuna care înalţă" şi condamnînd aspru pe cei „cărora le place să strecoare contrabandă politică sub steagul raţionamentelor generale". Realismul gîndirii leniniste, eficienţa concluziilor care se conturează tocmai pe baza acestui realism, constituie chezăşia succeselor pe care le repurtează astăzi partidele comuniste şi muncitoreşti. In activitatea lor teoretică, izvorîtă din necesităţile practicii şi îndreptate spre rezolvarea problemelor puse de viaţă, partidele orientate de învăţătura leninistă studiază procesele sociale ţinînd seama de etapele concrete în care aceste procese se desfăşoară. Invăţînd din documentele teoretice ale partidului, activiştii frontului ideologic au sarcina, — aşa cum arată tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej — „să-şi dea contribuţia la tratarea problemelor construcţiei socialismului în etapa actuală. Munca

Marcel BREAZU

(Continuare în pag. 3)

Cauza poporului cuban va învinge!

Cuba tînără

Cubă, tînără Cubă!
Sîngele tău să aprindă flacăra memoriei noastre!
Paradis legănat pe valuri albastre,
Treaptă înaltă a demnităţii umane,
Fiecare inimă despicată, va revărsa peste chipurile urii
Valurile jertfelor, munţi de valuri,
Pedepsitoare oceane.

O, Nicolas Guillen, orga durerilor!
Şi-a culmilor poporului tău,
La tine mă gîndesc
La milioanele de oameni
Pe care-i cînţi, cu care te-asameni,
La tine, la ei şi la cîntecele tale
În care o să vibreze
Cuba triumfătoare!

Radu BOUREANU

Manifestaţie antiimperialistă pe străzile Havanei

In apărarea libertăţii

Mercenarii lui Battista, organizaţi şi plătiţi la Miami, găzduiţi în Guatemala şi Florida, cumpăraţi însă în chip evident în dolari, cotropesc în această clipă Cuba. Colţul de pămînt ce constituie singurul refugiu de libertate şi speranţă al continentelor transoceanice este bombardat din ordinul administraţiei Kennedy. Explicaţia limpede, elementară se impune oricărei conştiinţe lucide. De doi ani latifundiile exploatării ciinoase au fost împărţite şi odată cu revoluţia lui Fidel Castro, trestia de zahăr creşte pe pămîntul celor ce-l muncesc. Uzinele, fabricile Cubei sînt de 700 de zile bunul poporului cuban. De doi ani, şase milioane de suflete se trudesc pentru ca viaţa lor de fiecare clipă să fie mai bogată şi mai plină de nădejdi. Acest statut moral a intrat în flagrantă contradicţie cu interesele moşierilor, bancherilor şi cămătarilor lui Battista, ocrotiţi de comanditarii lor yankei. De doi ani de zile se pregăteşte împotriva Cubei un atac mîrşav, atentatul spoliatorilor împotriva oamenilor ce încearcă să-şi clădească o viaţă de demnitate. Oraşele Cubei sînt bombardate. Şi e limpede pentru oricine că bombele ce explodează în Havana sînt fabricate în Statele Unite. Că trupele aeropurtate sînt trimise din Statele Unite sau din teritorii vasale lor. Fondurile acestei expediţii tîlhăreşti vin din Statele Unite. Bate moartea la Havana expediată din Statele Unite. Dar e tot atît de limpede pentru orice conştiinţă omenească, că această agresiune banditească nu poate rămîne fără răspuns. Poporul cuban îşi apără libertatea. Şi în această luptă el nu e singur. Mesajul personal trimis de tovarăşul Hruşciov lui John Kennedy constituie un avertisment şi o chemare la ordine a raţiunii bărbăteşti. Este un ceas grav în istoria lumii. În Cuba a fost aprins un focar periculos. El mai poate fi stins înainte ca flăcările să cuprindă întreaga planetă.

Poporul cuban are alături de sine inimile tuturor oamenilor cinstiţi din întreaga lume.

Cauza poporului cuban este sfîntă. Cauza libertăţii şi a demnităţii sale va învinge!

Aurel BARANGA

Mitingul oamenilor de artă din Capitală

Sub impulsul aceleiaşi indignări care cuprinde oamenii cinstiţi de pretutindeni în urma atacării mişeleşti a Cubei libere, miercuri 19 aprilie, în sala Teatrului Naţional Studio a avut loc mitingul oamenilor de artă din Capitală. Scriitori, compozitori, artişti plastici, actori au umplut pînă la refuz sala, balcoanele, lojile teatrului ascultînd şi susţinînd cuvîntul celor care înfierau actul samavolnic săvîrşit de imperialiştii yankei şi de mercenarii lor.

Mitingul a fost deschis de academicianul MIHAI BENIUC, prim-secretar al Uniunii scriitorilor din R. P. R. care a arătat că lovitura dată Cubei este o lovitură dată libertăţii, cauzei sfinte pentru care curge de veacuri sîngele celor ce muncesc.

A luat cuvîntul în continuare acad. ZAHARIA STANCU, zugrăvind chipul mîrşav al celor interesaţi în îngenuncherea şi exploatarea poporului cuban, al celor care de pe plaja Miami nu au încetat să viseze la dulcile profituri trase de pe urma bogăţiilor pămîntului cuban. Acelaşi chip hid al imperialismului l-a înfierat şi poetul CICERONE THEODORESCU, recitind în încheierea cuvîntului său versurile lui Vladimir Maiakovski despre America.

Cu mînie clocotitoare pictorul CORNELIU BABA a exprimat protestul său şi al celorlalţi artişti plastici faţă de atentatul banditesc săvîrşit împotriva unui popor care a pornit pe drumul îmbunătăţirii soartei sale, pe drumul construirii unei vieţi paşnice şi libere. Compozitorul GHEORGHE DUMITRESCU, maestru emerit al artei, şi-a arătat în cuvinte înflăcărate încrederea în izbînda cauzei poporului cuban.

Prozatorul TITUS POPOVICI, întors de curînd dintr-o călătorie în ţinuturile care se apără astăzi cu succes împotriva cotropitorilor, a descris cîteva momente din trecutul zbuciumat şi din drumul constructiv al Cubei de astăzi. „Cuba non e solla!" a răsunat în sală în aplauzele îndelungate ale asistenţei.

Artistul poporului I. FINTEŞTEANU a spus între altele: „Noi, cetăţenii unei ţări în care totul este închinat demnităţii şi fericirii umane, nu putem rămîne indiferenţi faţă de o acţiune îndreptată împotriva demnităţii umane. Poporul cuban va reuşi să respingă bandele contrarevoluţionare, să-şi cureţe ţara de orice urmă de cotropitori. Cauza sfîntă a libertăţii va învinge". Artista emerită ARTA FLORESCU şi-a exprimat indignarea faţă de samavolnicia agresiunii din Cuba.

Poeţii ION BRAD şi ŞTEFAN IUREŞ au citit versurile lor închinate patriei lui Fidel Castro şi luptei de apărare care se desfăşoară pe ţărmurile Mării Caraibilor. EUGEN JEBELEANU a citit în traducerea sa versurile poetului revoluţionar cuban Nicolas Guillen.

În încheierea mitingului acad. Mihai Beniuc a propus adunării o moţiune adresată Organizaţiei Naţiunilor Unite, în care cei prezenţi cer încetarea acţiunilor criminale organizate de imperialiştii americani împotriva Cubei, luarea unor măsuri urgente de către O.N.U. împotriva acţiunilor agresive ale S.U.A. Moţiunea a fost aprobată cu multă căldură de întreaga asistenţă.

REP.

In aceeaşi lună...

În luna aprilie a anului 1961, undeva în Uniunea Sovietică, un om se pregătea să zboare — primul — în Cosmos.

In aceeaşi lună, a aceluiaşi an, undeva în Statele Unite, un general punea la punct ultimele pregătiri pentru atacarea Cubei libere.

În luna aprilie a anului 1961 specialiştii sovietici verificau, cu atenţia încordată la maximum, aparatele navei cosmice care urma să se înalţe peste cîteva ceasuri în sferele înalte şi, purtînd un om înăuntru, să înfrîngă legile imponderabilităţii.

In aceeaşi lună, a aceluiaşi an, specialiştii americani verificau, cu atenţia încordată la maximum, aparatele navelor care urmau să debarce peste cîteva ceasuri pe ţărmurile Cubei şi, purtînd înăuntru cîteva mii de mercenari, să atace un popor liber şi paşnic.

În luna aprilie a anului 1961, un maior de aviaţie sovietică, Gagarin, se urca în cabina navei cosmice.

In aceeaşi lună, a aceluiaşi an, un maior aflat în slujba americanilor se urca în cabina avionului de bombardament cu patru motoare.

În luna aprilie a anului 1961, maiorul sovietic transmitea prin radio: Văd pămîntul. Mă simt bine.

In aceeaşi lună aprilie, a aceluiaşi an, maiorul care pilota avionul american, transmitea prin radio: Văd Cuba. Bombardez oraşele Cubei.

În luna aprilie a anului 1961, pe două meridiane diferite se înfăptuiau două fapte diferite: maiorul sovietic Iuri Gagarin zbura primul în Cosmos, cucerind una din cele mai strălucite victorii ale istoriei umane, iar în Marea Caraibilor cîteva mii de mercenari debarcau pe teritoriul liber al Cubei, săvîrşind unul din cele mai ruşinoase fapte ale istoriei contemporane. Asemenea fapte nu pot fi însă tolerate de istorie. Cuba va triumfa. Cuba îi va arunca pe agresori în mare.

Al. MIRODAN

Manifestări ale Uniunii Scriitorilor închinate aniversării Partidului

Marea sărbătoare de la 8 mai este întîmpinată de întreg frontul scriitoricesc prin contactul tot mai strîns cu masele de cititori, prin participarea la manifestări culturale consacrate aniversării partidului. Intîlnindu-se cu publicul, scriitorii şi criticii literari relevă rolul îndrumator al partidului în literatură, succesele mari realizate în anii socialismului pe tărîmul revoluţiei culturale. Se citesc scrieri închinate luptei partidului, atît în perioada ilegalităţii, cît şi în epoca noastră, de construcţie a noii orînduiri.

Dintre manifestările care au avut loc în ultimul timp amintim următoarele :

LA BUCUREŞTI. In ziua de 27 martie, la Comandamentul Miliţiei Capitalei, a vorbit acad. Mihai Beniuc. Au urmat recitări din opera poetului. La 8 aprilie M Beniuc a conferenţiat la facultatea de filologie.

La 29 martie, în cadrul unei seri literare care a avut loc la Academia Militară, au citit versuri poeţii: Dan Deşliu, Ion Bănuţă, George Dan, Toma George Maiorescu, Gavril Mihai, Al. Şahighian, Victor Tulbure.

La 31 martie, la clubul Finanţe-Bănci, prozatorul C. Chiriţă a vorbit în cadrul unei seri literare despre clasa muncitoare în literatura noastră. La 6 aprilie C. Chiriţă a avut o nouă întîlnire cu cititorii la Casa de cultură M. A. I.

La 1 aprilie, la Institutul de Petrol şi Gaze a vorbit M. Novicov despre figuri de eroi comunişti în literatură. La 9 aprilie M. Novicov a vorbit despre cartea „Povestiri din Doftana" la căminul cultural Otopeni.

La 11 aprilie, la uzinele „Electronica", Aurel Baranga a vorbit despre reflectarea luptei partidului în dramaturgie.

La 11 aprilie, la Casa Centrală a Armatei a avut loc o seară de poezie. Au participat: M. Beniuc, Ion Bănuţă, Radu Boureanu, Nina Cassian, Mihu Dragomir, N. Tăutu, Victor Tulbure.

La 12 aprilie la Casa de cultură a Sfatului Popular al raionului „Griviţa Roşie" au citit versuri: Eugen Frunză, I. Bănuţă, Ion Gheorghe.

La 13 aprilie, la Ministerul industriei petrolului şi chimiei s-au întîlnit cu cititorii Nina Cassian şi Al. I. Ştefănescu.

Tot la Bucureşti au mai participat la manifestări închinate partidului: Ben Corlaciu, Florian Grecea, Aurel Lambrino, N. Moraru, Rusalin Mureşanu, Olga Monta, Nicolae Stoian.

LA IAŞI. La 7 aprilie a avut loc o şezătoare literară la Clubul M.A.I.

Au participat : George Lesnea, Dumitru Ignea, Florin Mihai Petrescu şi Corneliu Sturzu.

La 13 aprilie la Comitetul regional U.T.M. au citit: Radu Boureanu, George Lesnea, Szemler Ferenc, A.G. Vaida, Ion Horea, Gavril Mihai, Florin Mihai Petrescu şi Horia Zilieru.

Tot la 13 aprilie la Universitatea Al. I. Cuza a avut loc o seară literară cu tema: „Poeţii noştri cîntă Partidul".

Au citit versuri şi proză : Radu Boureanu, George Lesnea, Szemler Ferenc, A.G. Vaida, N. Ţatomir, Ion Horea, Gavril Mihai, Florin Mihai Petrescu, Sorin Stoian şi Horia Zilieru.

La 16 aprilie a avut loc o şezătoare literară în sala Casei de cultură a Sindicatelor, din cartierul muncitoresc Nicolina.

Au participat : George Lesnea, Ion Istrati, Dumitru Ignea, Sandu Teleajen, N. Ţatomir, Fl. M. Petrescu, Andi Andreieş, Horia Zilieru, Corneliu Sturzu şi Aurel Butnariu.

LA CLUJ. La 6 aprilie a avut loc o întîlnire cu studenţii Facultăţii de Filologie „Babeş Bolyai". Au participat Nagy Istvan, Aurel Rău, Aurel Gurghianu, Letay Lajos, Kiss Jenö, Bajor Andor.

La 7 aprilie la facultatea de Medicină, a vorbit Dumitru Mircea.

La 9 aprilie la Casa Ofiţerilor, Dumitru Mircea a conferenţiat despre rolul partidului în dezvoltarea literaturii noi.

La 12 aprilie în cadrul unei şezători literare la Direcţia regională a Miliţiei au citit : Dumitru Mircea, Aurel Rău, Aurel Gurghianu, Victor Felea, Miron Scorobete. D. R. Popescu, Grigore Beuran şi Al. Căpraru.

La 14 aprilie, la Casa de cultură a studenţilor, s-a ţinut o şezătoare literară prezidată de Nagy Istvan. Au participat : M. Beniuc, Al. Andriţoiu, Eugen Barbu, Lucia Demetrius, Aurel Gurghianu, Kanyadi Sandor, Letay Lajos, Nagy Istvan, Aurel Rău şi Al. Sahighian.

LA TURDA. La 15 aprilie a avut loc o şezătoare literară la Teatrul, de stat. Au participat: Al. Andriţoiu, Eugen Barbu, Lucia Demetrius, Kanyadi Sandor, Laszlofi Aladar, Dumitru Mircea, şi Al Sahighian.

LA TIMIŞOARA. La 1 aprilie la Facultatea de Filologie, au citit: Al. Jebeleanu, Franz Liebhardt, Mircea Şerbănescu, Andreas Hillis, Anavi Adam, Anghel Dumbrăveanu, Lucian Valea, Vladimir Ciocov, Hans Kehrer. La 3 aprilie la cariera de marmoră Ruşchiţa, s-au întîlnit cu cititorii : Al. Jebeleanu, Mircea Şerbănescu şi Anghel Dumbrăveanu. La 13 aprilie în faţa lucrătorilor din Miliţia Regională a avut loc o şezătoare literară, cu participarea scriitorilor Al. Jebeleanu, Mircea Şerbănescu, Lucian Valea, Anghel Dumbrăveanu, Gheorghe Pavelescu.

LA REŞIŢA. La 14 aprilie în cadrul unei întîlniri cu muncitorii, la Casa de Cultură a Combinatului, M. Davidoglu a vorbit despre : „Partidul şi creaţia mea".

LA BRAŞOV. La 1 aprilie în cadrul unei şezători la Casa Ofiţerilor, au recitat poeţii braşoveni : Ion Lupu, Ştefan Stătescu. Ştefan Bănaru şi Gheorghe Sorin.

La 11 aprilie Demostene Botez a participat la o întîlnire cu tineretul, organizată de U.T.M.

LA PLOIEŞTI. La 11 aprilie A. G. Vaida a participat la o întîlnire cu tineretul. La 13 aprilie Eugen Frunză a luat parte la o întîlnire similară organizată de U.T.M.

LA CONSTANŢA la 9 aprilie a avut loc o şezătoare literară, organizată de revista „Viaţa militară" la Şcoala de Marină. Au participat : Cicerone Theodorescu, Laurenţiu Fulga, N. Dumbravă şi N. Răşinari.

LA CENACLUL „NICOLAE LABIŞ"

Simbătă 15 aprilie urma să se ţină şedinţa obişnuită de lucru a cenaclului „Nicolae Labiş". Tinerii poeţi aflaţi într-un mare număr în sală, au propus în mod spontan să se transforme şedinţa cenaclului într-o seară festivă închinată primului cosmonaut, Iuri Alexeevici Gagarin.

Au citit versuri : Mioara Cremene, G. Tomozei, Adrian Păunescu, Horia Gane, Grigore Hagiu, C. Abăluţă, Constanţa Buzea, Ion Ivan, Nichita Stănescu, Niculae Stoian, Ion Crînguleanu, Victor Maşek, Ion Gheorghe, Iulian Risteleanu.

Apoi au luat cuvîntul: Niculae Stoian, Matei Călinescu, Dan Hăulică şi I. D. Bălan, care au făcut o analiză a versurilor citite, relevînd totodată entuziasmul şi promptitudinea cu care au răspuns tinerii poeţi la acest eveniment de mare însemnătate istorică.

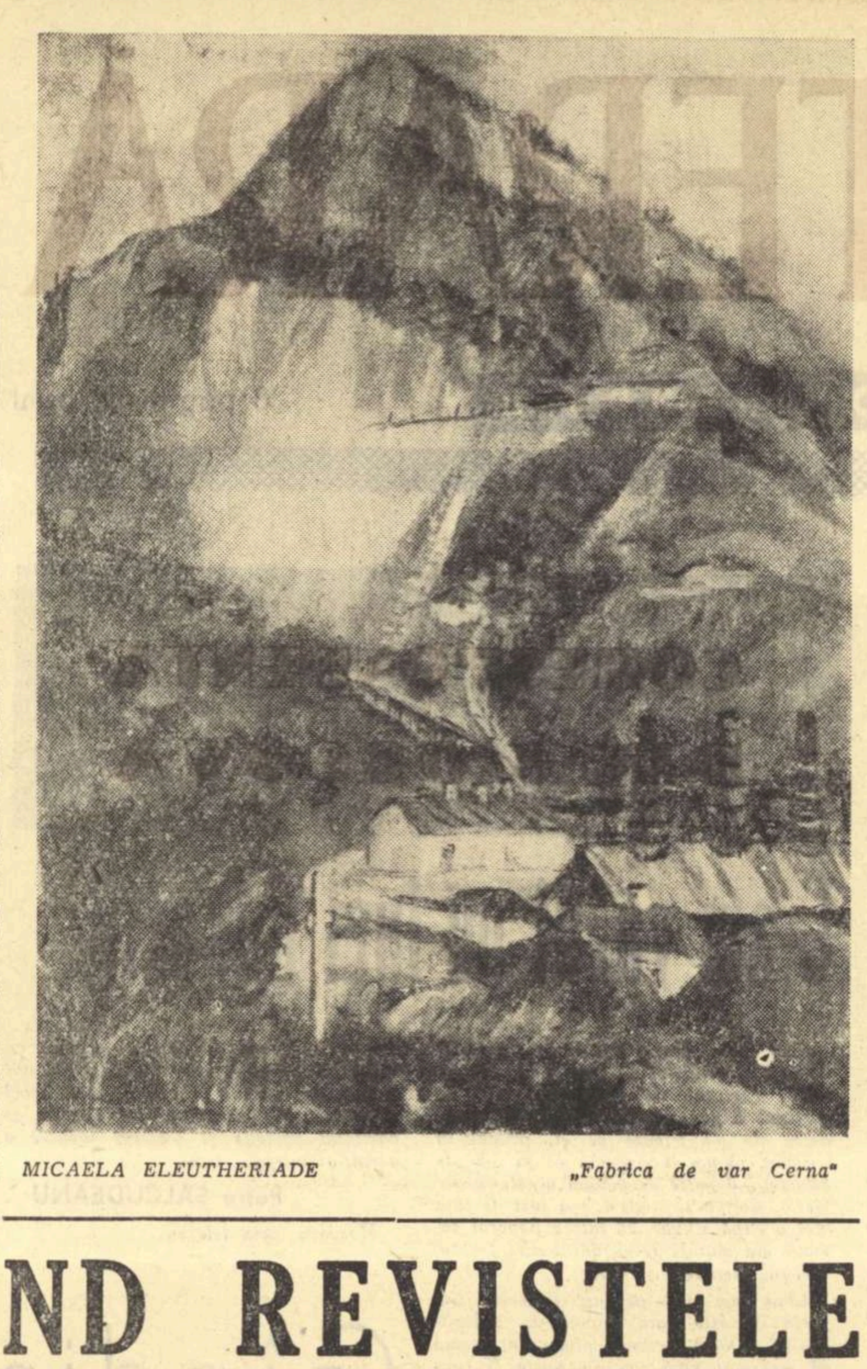

MICAELA ELEUTHERIADE „Fabrica de var Cerna"

RASFOIND REVISTELE

„Scrisul bănăţean"

Nr. 3 - 1961

„Mănuca" de Ion Istrati *este un izbutit portret literar în care figura personajului se detaşează pregnant din contextul evenimentului descris — alegerea unui nou preşedinte de cooperativă, prin anul 1949. Cu economie în folosirea mijloacelor artistice şi cu o reală artă a concentrării epice, Ion Istrati crează figura unei tinere fete de 16 ani dintr-un sat izolat de pe fosta moşie a Ghiculeştilor, care, cu mulţi ani în urmă, a fost întemeiat de nişte sărmani ţigani colonizaţi de pe cine ştie unde. Autorul ştie să folosească pitorescul, descrierea „portretului fizic" şi mînuieşte cu uşurinţă arta monologului în relatarea cuvîntării pătimaşe, spirituală cu un lexic viu şi colorat, al „fetişcanei" care peste zece ani va ajunge studentă la Agronomie*

★

„Fata care nu e sora mea" de Ion Arieşanu, *abordează o temă actuală : prezentarea absolvenţilor la locul de producţie. Personajele acestei piese într-un act sînt simbolice, fiecare replică este scrisă vizînd mai ales semnificaţiile generale ale gesturilor lor. (Elvira : „Eu am făcut-o sănătoasă pe copila asta. Eu am redat-o vieţii deplină, întreagă. Acum ţi-o dau dumitale (învăţătoarei — n.n.). Eu i-am sărutat mîna vindecată. Mîna asta vroiam să o sărute şi sora mea, învăţătoarea.. Mîna care ar fi rotunjit prima literă învăţată de ea. Dar sora mea va săruta oare această mînă ?").*

Piesa are o construcţie interesantă, (acţiunea se petrece paralel în două locuri diferite), simbolurile sînt clare, pledoaria pentru o activitate închinată colectivităţii e meritorie. Din păcate personajele plutesc într-o atmosferă de sentimentalism. Doctoriţa ca şi învăţătoarea suferă prea deseori de singurătate şi se complac în nefericirile dragostei.

★

Sinteze : Eugen Barbu (II) de Traian Liviu Birăescu.

In partea a doua a articolului său despre Eugen Barbu, Traian Liviu Birăescu încearcă să definească caracteristicile reportajului la scriitorul de care se ocupă. Respingînd asemănarea cu Bogza ca şi încadrarea în „specia" eseului, autorul nu izbuteşte totuşi să stabilească sintetic profilul lui Eugen Barbu — reporterul. In decursul analizei prozei lui Barbu au fost făcute şi afirmaţii judicioase dar în efortul evident de a găsi specificul artei sale de reporter, articolul rămîne fărămiţat, lipsit de forţă de generalizare. Aflăm că Eugen Barbu „e un reporter original şi interesant" că „tonalităţile predominante ale scrisului său sînt familiaritatea şi simplitatea", că „reporterul e un poet şi nicidecum un gînditor", dar şi că „alături de descriere şi de meditaţie solitară" (deci totuşi meditează !). „procedee suverane în reportajele în care scriitorul se mărginea a contempla natura, apare şi evocarea istorică".

Din articol aflăm că reportajul cunoaşte două forme : cea „contemplativă" şi anume „cîntarea naturii" şi cea „activă" — „cîntarea omului" !

Pornind la analiză cu formule prestabilite, Traian Liviu Birăescu are prejudecata „personajului puternic individualizat" chiar şi în reportaj : „...lipsa de personaje puternic individualizate e cusurul de căpetenie ale acestei cărţi" („Pe-un picior de plai" n.n.).

★

Cronica literară. *Nicolae Ciobanu întîmpină călduros* „Destin" *de Aurel Mihale, relevînd îmbunătăţirile făcute în comparaţie cu prima versiune a romanului : „In noua versiune se fac eforturi simţitoare pentru substanţializarea frămîntărilor şi faptelor îndeplinite de eroii pozitiv ai cărţii (...), frămîntări şi fapte generate de acţiunea de desţelenire a bălţilor de la Zăvoiu" şi „...adîncirea şi definirea mai sigură a caracterelor, prin urmărirea mai insistentă a destinelor" de care au parte eroii romanului pe care cronicarul îi analizează judicios*

In ceea ce priveşte, „Ieşirea din Apocalips", *N. Ciobanu reia afirmaţiile criticii în legătură cu noua carte a lui Ghilia şi anume că avem de-a face cu un roman de atmosferă cu un evident caracter liric — dar neagă tocmai autenticitatea artistică a pasajelor în care aceste caracteristici sînt foarte evidente. In consecinţă, romanul este „situat undeva între experiment şi opera literară întru totul realizată. Ni se par forţate afirmaţiile după care autorul ar fi avut „intenţii monografice realizînd un roman pluriplan cu caracter de frescă". Este interesantă însă încercarea de a defini modalităţile lirice folosite de Ghilia în noul său roman*

CRONICAR

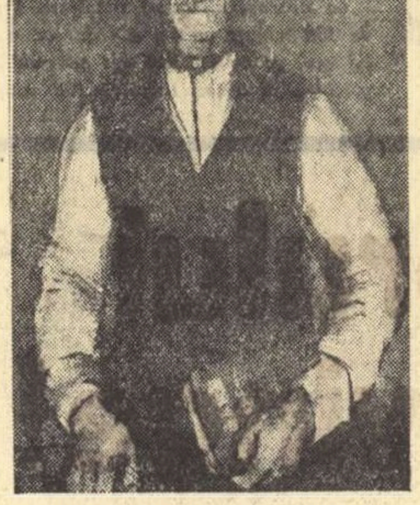

RODICA POPESCU „Colectivist"

NOTE

Macedonski în limba maghiară

Sub numele lui Macedonski, dominînd eleganta copertă a unei cărţi, stă scris Decemberi éj (Noapte de decembrie). In ciuda titlului limitativ, cartea închide una din cele mai bune culegeri ce le-a tradus în maghiară poetul care şi-a închinat decenii de trudă devotată, cunoaşterii şi transmiterii mesajului poeziei romîne în graiul lui Petöfi. E vorba de o antologie din opera lui Macedonski, tradusă şi prefaţată de Szemlér Ferenc.

Parcurgînd poemul care dă titlul culegerii, constaţi cele două calităţi ale lui Szemlér Ferenc : fidelitatea faţă de original şi eleganţa tălmăcirii. Cît despre rondele — gen atît de greu „in sine", e de semnalat priceperea cu care traducătorul reface în alt grai arta „cuvintelor potrivite" în rondel, respectînd prozodia iniţială.

Cît despre introducere, trebuie remarcată grija de a-l prezenta pe poetul romîn pentru prima oară publicului maghiar, plasîndu-l în timp, de a-i găsi nu false filiaţii, ci ecouri contemporane cu Ady, şi de a se ridica peste amănunte, peste meritele de traducător, în tinereţe, ale lui Macedonsky la semnificaţia amplă a poetului pentru poezia noastră ca şi pentru lirica timpului său în genere.

Culegerea aceasta, trecînd mesajul artistic de la o literatură la alta, răspunde, prin alcătuirea şi realizarea ei, unuia din principiile ce însufleţeşte socialismul : acela de a apropia, şi prin artă, popor de popor. Avem în faţă un volum de înaltă poezie romînească, deschis în faţa cititorilor maghiari. Ceea ce e, în sine, un act de cultură şi de artă !

V. P.

Poem despre pace

Remarcăm poemul „Dezarmare" semnat de Miron Radu Paraschivescu în ultimul număr al „Tribunei" pentru plasticitatea deosebită a imaginilor şi prezenţa versurilor închinate păcii : „Vor trece armele-n tăcere / Şi florile vor creşte iar / Peste pămîntul ce-n viscere / Clădi un abator barbar / Pe cînd deasupra, un altar".

„Din mers"

Tot în ultimul număr al revistei clujene „Tribuna", Miron Scorobete semnează un „Poem pe o piatră de kilometraj"". Lectura atentă ne lasă un sentiment de regret pentru că fluenţa poemului e ştirbită de unele formulări obscure : „Crimele se agăţau de marginea furgoanelor / să nu rămînă de cei ce biciuiau caii şchiopi / ca să scape de ele". „Poem pe o piatră de klometraj" ar fi putut să fie istoria drumului care: „a cunoscut greutatea şenilelor tîrîndu-se spre front / şi a furgoanelor (pe care nu ştiu de ce / le asociez / totdeauna ploilor nesfîrşite)", dar cîteva versuri scrise „din mers" îl împiedică.

„Eroica"

In activitatea tînărului poet Constantin Abăluţă, poemul „Eroica", publicat în ultimul număr al „Luceafărului", marchează un progres evident. Eroismul comuniştilor ilegalişti este evocat cu multă forţă, lirismul e dens, autentic. Inchis într-o celulă de „piatră şi fier", eroul se luptă cu singurătatea, cu gîndul morţii apropiate. Versurile transmit dramatismul acestei frămîntări într-un monolog liric convingător : *„Nu ştiu ce-i cu mine, / Stele sărate mi se zbat în privire. / Umerii vlăguiţi sînt coborîşuri line, / Sub tîmple sîngele cîntă-n neştire / ca o ploaie monotonă de toamnă, subţire. / Mîine unde voi fi, unde ? / Vîntul se-nvolbură şi-n mine pătrunde / Ca-ntr-o peşteră. Pe perete scrijelată / e viaţa mea toată"* Izolat de tovarăşii de luptă, comunistul nu poate să cadă însă pradă deznădejdii : *„Aşa va fi ? Nu ! trebuie să trăiesc, / să-nalţ steagul roşu în mii de priviri — / Coborîţi către mine, gesturi uitate, / Umpleţi-mi pieptul, speranţe-amintiri"*. Cu excepţia unor inflexiuni declamatorii, nu multe de altfel, poemul lui Constantin Abăluţă se prezintă ca o realizare închegată, relevabilă.

O CARTE pe săptămînă

O NOUĂ EDIŢIE

Reeditarea implică singură o judecată de valoare. Negura *a apărut recent în „Biblioteca pentru toţi", colecţie al cărei principiu este acela de a însuma cele mai reprezentative opere din literatura universală şi din literatura romînă clasică şi contemporană.*

Prima ediţie a Negurii a întrunit aprecierea favorabilă a criticii şi a publicului larg. Aceasta nu l-a împiedicat pe Eusebiu Camilar să-şi revadă atent textul, care în această nouă versiune îl defineşte ca romancier cu o înţelegere nuanţată a procesului social-istoric. Dacă autorul e în general, prin structura sa, un liric dispus mai totdeauna să găsească expresia metaforică, în Negura *el se arată şi un bun observator, cu incontestabile virtuţi epice. (De comparat cu* Turmele *şi* Valea hoţilor).

Confruntarea celor două ediţii pune în lumină evoluţia scriitorului care în răstimpul a zece ani şi-a îmbogăţit experienţa artistică cu date noi capabile să reflecte mai profund tragedia pe care a trăit-o poporul nostru în anii dictaturii antonesciene. Costan Cimpoeşu a devenit un personaj simbolic. El întruchipează în linii de o simplitate gravă, emoţionantă, ura împotriva fascismului, dar şi năzuinţa către echitate, către o viaţă demnă, umană. Comunistul Silivestru ca şi Zaharia Dimbău au rămas aceleaşi personaje episodice, dar care, potrivit adevărului istoric, exercită asupra lui Cimpoeşu o influenţă hotărîtoare. De la revolta mută, fără perspectivă, firească şi comună în rîndurile ţărănimii exploatate, Cimpoeşu — printr-un proces mai nuanţat de rîndul acesta — ajunge să înţeleagă caracterul odios al războiului împotriva Uniunii Sovietice. Situaţia frontului pusă faţă în faţă cu aceea din ţară dă senzaţia apăsătoare, dureroasă, a ceea ce a însemnat pentru oamenii cinstiţi războiul antisovietic. Atitudinea acestor oameni o găsim sintetizată în Cimpoeşu, Silivestru, Măgură, Jimborean. În contrast cu aceste personaje — şi aici Eusebiu Camilar a intervenit cu detalii care sporesc nota de autenticitate a romanului — apar figurile crispate în mecanica lor demenţială ale unor ofiţeri fără scrupule ca Vieru, Sculy, colonelul Vartic.

Construit pe o antiteză (uman-inuman) romanul lui Eusebiu Camilar dă imaginea de coşmar a unei epoci sumbre din istoria ţării noastre. O fină şi mai emoţionantă participare a scriitorului la viaţa personajelor investite cu virtuţi etice superioare, sporeşte meritele noii ediţii, sensibil îmbogăţită faţă de prima versiune. Scenele (ca o prelungire a nelegiuirilor de pe front) care se petrec în satul lui Costan Cimpoeşu, unde chiaburii de comun acord cu autorităţile locale nu cunosc limita abuzurilor, sînt de rîndul acesta eliberate de unele descripţii inutile sau accente naturaliste. De altfel, pe întreg parcursul romanului, Eusebiu Camilar a întreprins o operaţie utilă şi uşor de sesizat, înlocuind elementele strident naturaliste cu prezentarea sobră, obiectivă a diverselor aspecte ale vieţii sociale. Afecţiunea autorului este tălmăcită uneori într-un limbaj cu inflexiuni lirice şi se îndreaptă exclusiv către acele personaje care se reţin în solidaritatea lor cu ura întregului popor faţă de dictatura lui Antonescu. Din această îmbinare între liric şi epic se degajă atmosfera cărţii, care în ansamblul literaturii noastre contemporane îşi are un loc bine determinat.

EUSEBIU CAMILAR „Negura"

Spuneam că lectura ultimei ediţii e semnificativă pentru evoluţia scriitorului. Reluînd şi adîncind episoade importante, Eusebiu Camilar a dat romanului său unitate, relief şi complexitate psihologică. În manifestările fiecărui personaj descoperi mentalitatea lumii căreia îi aparţine, cu determinările ei de clasă. Indiferent dacă este pe front sau în spatele frontului, cel care aparţine clasei exploatatoare e acelaşi cinic, egoist, spre deosebire de omul din popor, generos şi sensibil. „Negura" *transmite convingător pînă la emoţia tragică această realitate. Să ne amintim cele două procese, unul pe front, în urma căruia soldaţii Toader Făclie şi Vasile Boculei sînt condamnaţi la moarte, iar celălalt, din spatele frontului, în satul lui Cimpoeşu, unde chiaburul Darie fură pămînturile ţăranilor cu acoperire juridică.*

Apropierea lui Cimpoeşu de comunişti Silvestru şi Dimbău, în general influenţa oamenilor înaintaţi, e urmărită cu mult mai multă atenţie. Panica din rîndul armatelor hitleriste, actele de inumanitate săvîrşite de acestea, îşi găsesc în „Negura" *una din cele mai puternice demascări. Colaborarea criminală dintre conducătorii antonescieni şi hitlerişti cu toate implicaţiile ei, care au avut ca rezultat subjugarea ţării, e prezentată paralel cu trezirea conştiinţei maselor, cu refuzul îndîrjit de a accepta situaţia umilitoare şi tragică a războiului împotriva Uniunii Sovietice.*

Au mai rămas din vechea ediţie unele detalii inutile, oarecare sentimentalism, dar acestea nu modifică în prea mare măsură aprecierile de mai sus de vreme ce scriitorul a dovedit atîta exigenţă faţă de sine, aducînd numeroase şi substanţiale îmbunătăţiri romanului său.

Liviu CĂLIN

CRONICA literară

G. TOPIRCEANU

„Balade vesele şi triste" (B. p. t.)

Integrată în contextul literar al epocii — primele patru decenii ale secolului nostru — poezia lui Topîrceanu a fost considerată ca o reacţie faţă de simbolism, faţă de curentele moderniste în general, accentuîndu-se în acelaşi timp şi asupra implicaţiilor ei polemice în raport cu semănătorismul care promova, într-o viziune artificial-patriarhală, o artă cu caracter naţionalist şi retrograd. O asemenea judecată de situare, exactă, uşurează descoperirea unor coordonate importante ale personalităţii poetului. Umorul lui nu mai apare doar ca o soluţie de ordin intim (cenzură a unor elanuri sentimentale, a unor înclinări naturale spre înduioşări romanţioase), ci şi ca o modalitate adecvată de expresie a unor concepţii, a unor idei de ordin general. Respingerea modernismului şi a idilismului semănătorist relevă, într-un plan mai adînc, orientarea socială înaintată a poetului. Rîsul lui Topîrceanu e — ca să spunem aşa — „polivalent", dar el exprimă, dincolo de numeroasele lui nuanţe şi particularităţi, o atitudine de viaţă („şi pînă la un punct o soluţie filozofică" spunea odată Mihai Ralea) cu precise implicaţii : negare a modului de viaţă burghez , a filistinismului, cu tot ce are el convenţional pînă la absurd, dar şi a snobismului, strident sau rafinat ; simpatie faţă de cei oprimaţi, faţă de oamenii simpli expuşi vicisitudinilor sistemului capitalist ; un optimism sănătos (acel „optimism popular" de care vorbea un critic), care reprezintă un alt aspect al solidarităţii poetului cu cei mulţi. Căci rîsul nu numai neagă, dar şi afirmă ceva, direct sau indirect, are deci şi o funcţie constructivă.

Desigur, raporturile lui Topîrceanu cu epoca sa sînt mai complexe. Simplificarea lor a dus, cîteodată, la formularea unor judecăţi generale şi destul de aproximative, însoţite de calificări superlative, aplicate nediferenţiat. O discuţie asupra umorului lui Topîrceanu, asupra surselor şi caracteristicilor lui, nu ni se pare, de aceea, inutilă. Viaţa literară a anilor în care s-a cristalizat personalitatea poetului era destul de contradictorie în tendinţele ei. Revistele nu aveau o orientare unilineară. „Sămănătorul" publica, în primii ani, şi poezie simbolistă, o revistă ca „Viaţa socială" a lui N. D. Cocea (1910—1911), cu nete înclinări spre socialism, se arăta şi ea receptivă la curente literare diverse (apăreau aici, pe lîngă Arghezi, numele unor poeţi ca Ion Minulescu, Iuliu Cezar Săvescu etc.). O poziţie estetică mai consecventă avea doar „Viaţa romînească", dar, după cum s-a mai arătat, aportul ei specific în literatura noastră l-a constituit mai ales proza, poeţii publicaţi de ea (Topîrceanu, Demonstene Botez, Al. Philippide, Otilia Cazimir, M. Codreanu), diferiţi prin temperament şi orientare, nereprezentînd o direcţie literară anumită. Antisimbolismul lui Topîrceanu s-a născut ca o reacţie faţă de ostentaţia gratuită, faţă de confuzia, „absconsitatea" pretenţioasă de care dădeau dovadă mulţi din reprezentanţii acestui curent. Altfel poetul era sensibil la farmecul unui Verlaine, şi Dimitrie Anghel — într-o măsură simbolist şi el — a exercitat o incontestabilă influenţă asupra lui Topîrceanu (prin „Caleidoscopul lui A. Mirea" în special). Opera de tinereţe a poetului, în afară de ecourile distincte din Eminescu, Coşbuc, chiar Vlahuţă, nu e lipsită de unele accente simboliste. Mai tîrziu, cînd talentul lui Topîrceanu ajunge la maturizare, asemenea accente dispar. Simbolismul însă, într-una din laturile lui mai viabile, preluase tradiţia ironiei romantice. Evaziunea din social în vagul metafizic, sau pesimismul iremediabil — proprii multor simbolişti — erau contrazise astfel de viziunea comică, mai apropiată prin înseşi sursele ei de realitate. Linia aceasta a simbolismului francez (chiar şi melancolicul Jules Laforgue era un umorist), n-a fost lipsită de ecouri în poezia romînească. Minulescu, de pildă, practica un simbolism de ostentaţie comică. Poetul, care era de fapt un sentimental, se complăcea adesea în a debita enormităţi cu un aer serios (G. Călinescu îl intuieşte excelent ca pe un „Mitică" de tip caragialian devenit liric), dar bravada lui, conştientă, implică atitudinea parodistului (nu ascunde oare repetarea, exagerat solemnă, a unor formule fatidice, intenţia umorului ?). Dacă Topîrceanu respingea modalitatea lui Minulescu, pentru că o găsea gratuită, el s-a apropiat cu vădit interes de „Caleidoscopul lui A. Mirea" (în elaborarea căruia rolul preponderent îi revine lui Anghel, nu lui Iosif). Aici el descoperă un umor strălucitor, poetic, îndreptat spre denunţarea adeseori directă a unor rele sociale ale timpului. Comicul fantezist al „Caleidoscopului" (derivînd într-o măsură din Rostand, pe care Anghel îl admira) nu poate fi, desigur, explicat prin simpla raportare la unele modele străine. In epocă el reprezenta o manifestare curajoasă şi originală a spiritului polemic, determinată de condiţii obiective. Viziunea citadină, lexicul neologistic al „Caleidoscopului" însemnau prin ele înşile o respingere a idealului patriarhal al tradiţionalismului, adoptarea unei atitudini cu implicaţii sociale definite. Fără a intra în detalii, e suficient să spunem că Topîrceanu este îndatorat lui A. Mirea, — mai cu seamă în ceea ce priveşte procedeele artistice folosite (găsim şi la Topîrceanu un vocabular poetic variat, cu numeroase neologisme, un sistem de rime care aminteşte de „Caleidoscop", puncte comune în obţinerea efectelor de umor).

Originalitatea lui Topîrceanu constă în efortul de a îmbina, într-un mod organic, umorul cu afectivitatea lui naturală. De aici complexitatea comicului liric practicat de el. „Sub privirea cam sceptică şi cu uşurinţă ironică a semenilor lui — mărturisea odată el — poetul devine circumspect. El simte că nu poate să-şi etaleze sufletul ca centru indiscutabil al universului şi că nu se mai poate juca în voie cu marile absoluturi, ca un copil cu nişte mingi de cauciuc, fără să apară ridicol şi inoportun. In cazuri rare, cînd mîndria şi sentimentul acesta de jenă sînt excesive, poetul se răzbună întrecîndu-şi contemporanii în ironie şi luînd în rîs pînă şi propriile-i sentimente" („Cîteva păreri inactuale"). E o justificare a auto-ironiei în dialogul cu socialul. de care trebuie să ţină seamă comentatorul poetului. S-a vorbit mult, în legătură cu Topîrceanu, de pudoare. de discreţia sentimentului. Asemenea trăsături la un om sensibil, dublat însă de un lucid, sînt desigur o reacţie semnificativă faţă de împrejurări ostile sincerităţii. Expansiunea liberă a sentimentelor, într-o societate în care domina egoismul, ipocrizia, necinstea, însemna o expunere. Totuşi, în atitudinea auto-ironică a lui Topîrceanu identificăm nu o slăbiciune ci — oricit de paradoxal ar părea — tocmai un triumf al sincerităţii artistice. Căci rîsul te eliberează de complexe. Şi întreg temperamentul poetului, cu toate caracteristicile lui, e prezent în generoasa revărsare a umorului : sentimentalul, lucidul, exuberantul cam naiv, optimistul, şi uneori scepticul binevoitor, îşi găsesc expresia adecvată.

O problemă interesantă care se pune în legătură cu poezia lui Topîrceanu este aceea a „Parodiilor originale". Poetul însuşi reflecta teoretic asupra speciei, pe care, în literatura noastră, el a creat-o. E delimitat coeficientul creator, originalitatea, de simpla imitaţie : „Imitaţia mărturisită vrea să treacă uneori drept parodie. Dar o imitaţie nu poate fi o parodie. Imitaţia e totdeauna ceva mort, inexistent". Şi, mai departe, în aceeaşi conferinţă — „Cum am devenit ieşean" — rostită în 1933, Topîrceanu încerca să stabilească o ierarhie a tipurilor de parodie : „O încercare mai uşoară în acest gen este parodierea unei bucăţi literare anumite. E vorba în acest caz de un soi de parafrazare spirituală, în care autorul parodiei abundă în sensul bucăţii parodiate, bagatelizîndu-i tonul şi vulgarizîndu-i conţinutul. O încercare mai dificilă însă este parodierea, nu a unei bucăţi anumite, ci a unui scriitor, luat în întregime, cu felul lui de a gîndi, de a simţi şi de a se exprima. Iar în acest din urmă caz, mi se pare că parodia începe să devină originală, adică operă de creaţie pură". Remarcabilă este la Topîrceanu nu capacitatea mimetică (descalificatoare sub raport estetic) ci mobilitatea inteligenţei artistice, sensibilitatea diversă care se filtrează mereu prin intelect, prin spiritul critic. E adevărată însă şi observaţia lui G. Călinescu, după care, uneori, depăşindu-şi intenţia umoristică, poetul se identifică felului de a crea al autorului parodiat, „se uită în model" — „semn al clasicei inspiraţii". Important e de remarcat că parodiile lui Topîrceanu capătă uneori un sens critic care implică, dincolo de descompunerea comică a „mecanismului" de a scrie al unui poet anume, aspecte sociale şi ideologice mai largi. Astfel, parodia la Al. Depărăţeanu („Vara la ţară") e plină de aluzii ironice la adresa perspectivei semănătoriste asupra satului, răsturnînd o viziune idilică fără nici o bază în realitatea vremii. Asemenea exemple s-ar mai putea cita.

Umorul lui Topîrceanu, cu desele lui nuanţări afective, descinde, pe una din laturile sale, şi din Eminescu. Boema mizeră a artistului, tratată în spiritul „witz"-ului romantic, din „Cugetările sărmanului Dionis" sau din alte poezii, revine uneori la Topîrceanu : „Musafiri la mine-acasă, / fără să-i poftesc vreodată, / Am un şoarec, doi paianjeni / Şi, din cînd în cînd, o fată". Alteori, cîte un accent satiric mai intens aminteşte cumva de Eminescu : „Frumos ca un erou de melodramă, / El se expune-n poze studiate : /Profil... trois quarts ... din faţă... de la spate. / Şi tuturor surîde ca o damă" („Poetul"). Bucata se încheie însă facil, printr-o poantă ieftină, cam infantilă : „Zadarnic, totdeauna, la intrare / Cu poliţetă i se taie nasul, / că-i creşte iar, din ce în ce mai mare !" Mult mai concludentă, în sensul celor afirmate mai sus, e preluarea unor elemente din viziunea eminesciană asupra universului mic (ne gîndim, de pildă, la nunta gînganiilor din „Călin"). Eminescianul „mire flutur", însoţit de lanţul de fluturi „şagalnici şi berbanţi" sau „furnicile ducînd în gură de făină marii saci" sau „ţînţarii lăutarii" etc. îşi află un corespondent (nu e vorba de o identitate, ci de o filiaţie) în „lăstunul în frac" al lui Topîrceanu, în „cocostîrcii pe catalige" sau în ţînţarul „slab de constituţie" care „în zadar vrea să ia parte / şi el la discuţie" („Rapsodii de toamnă"). Deosebirea constă în aceea că la Eminescu „umanizarea" umoristică a universului mic se făcea în spiritul unei mitologii folclorice, în timp ce la Topîrceanu ea e obţinută adesea prin raportarea la cadrele sociale ale vieţii burgheze : „Cînd deodată un erete, / Poliţai din naştere, / Peste baltă şi boschete / Vine-n recunoaştere / Cu poruncă de la centru / Contra vinovatului, / Ca să-l aresteze pentru /Siguranţa statului". Preocuparea pentru miniaturalul din natură se asociază însă şi la Topîrceanu cu o nuanţă de duioşie. care este caracteristică şi altor poeţi romîni (de pildă Arghezi).

Fireşte, n-am circumscris decît cîteva din modalităţile umorului lui Topîrceanu. Judecat în cadrul tradiţiilor, pe aceasta linie, ale poeziei romîneşti, rolul lui Topîrceanu ne apare limpede. El a făcut din comicul liric un instrument de comunicare destul de nuanţat şi de divers. Experienţele anterioare au fost asimilate de poet şi creaţia lui are o certă originalitate. Elementele de critică socială, nu totdeauna în forme directe, sînt în general prezente în umorul lui Topîrceanu, dar există la el şi unele înclinări spre exerciţiile gratuit fanteziste, facile. Cîteodată, poetul se complace în glume superficiale, de o calitate îndoielnică, deşi în linii mari opera sa este o mărturie a exigenţei artistice şi a bunului gust. Fără Topîrceanu, poezia noastră dintre cele două războaie mondiale ar fi lipsită de una din dimensiunile ei semnificative.

Matei CALINESCU

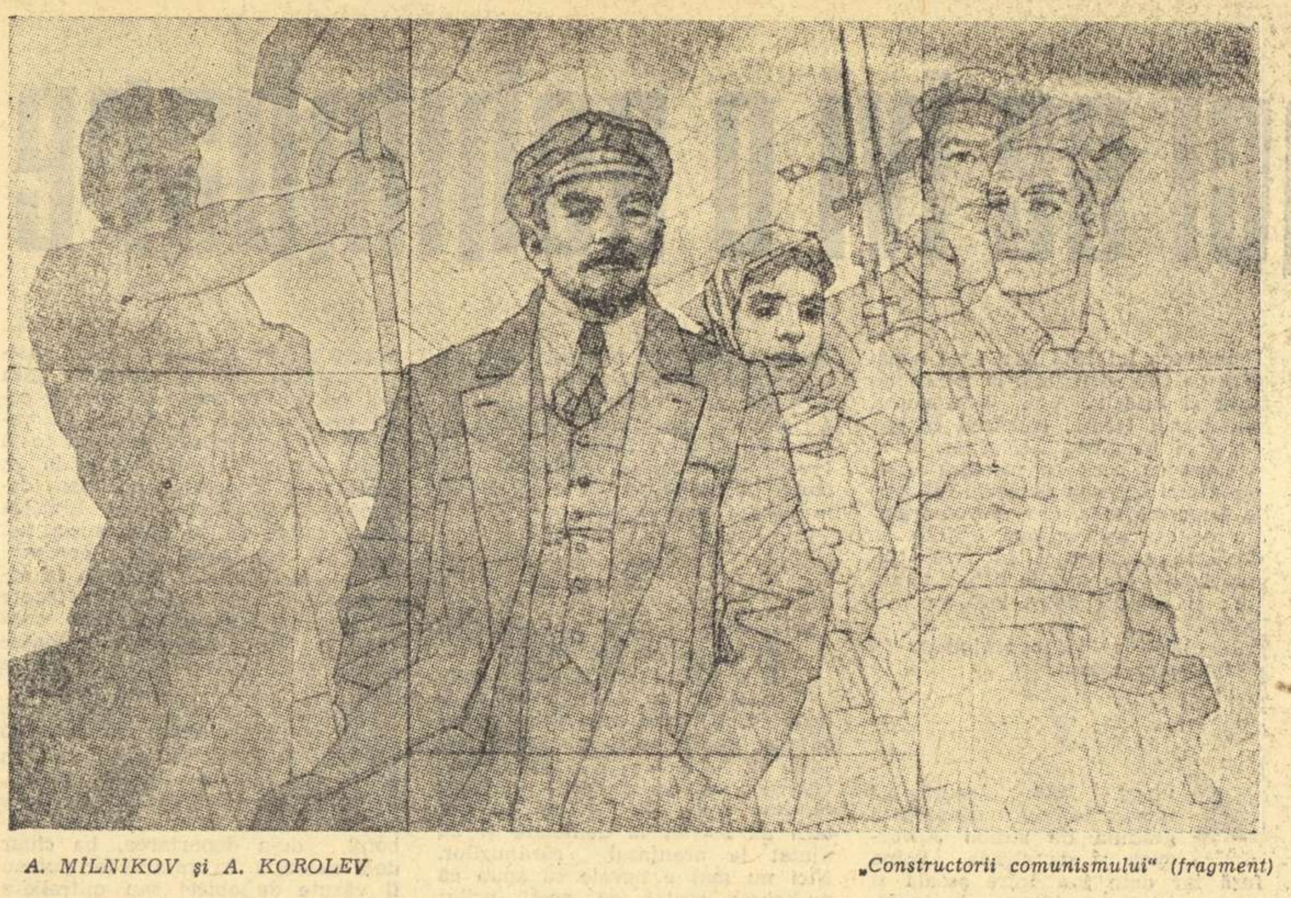

A. MILNIKOV și A. KOROLEV „Constructorii comunismului" (fragment)

MĂNUȘILE

Povestire despre Lenin
de VIKTOR TELPUGOV

Daria primi scrisoarea din Moscova cînd încă nu încetase să o aștepte, deși toți vecinii îi spuneau:

— Nu-ți scrie. N-are el timp să-ți trimită ție scrisori. Citește ziarele!

Daria citea ziarele în fiecare zi. Ea își dădea seama: cel căruia îi scrisese era foarte ocupat, dar nici o clipă nu s-a îndoit că va primi răspuns.

— E vorba de o treabă serioasă, de soarta unui om!

Și răspunsul sosi. Intr-o bună zi, în zori, în fața întregului sat, neica Sașa-lunganul, poștarul, tropăind pe poteca de zăpadă cu geanta lui cea grea pe umăr, răzbătu pînă la coliba bătrînei și bătu în ușă.

— Un plic important pentru tine, Daria. Deschide!

Nimeni n-a aflat atunci despre ce a fost vorba în scrisoare, dar se vedea că bătrîna și-a atins țelul.

Nu trecu o săptămînă și ferestruicile din sat fură martorele unui tablou nemaipomenit — Daria, care din cauza bolii și a bătrîneții nu mai ieșise de zece ani din casă, străbătea ulița spre gară, ținînd în mînă o legăturică...

. . . .

Orașul o întîmpină cu gălăgie și îmbulzeală, dar băbuța, fără să se oprească nicăieri, se îndreptă direct de la gară spre centru și, curînd, ca printr-o minune, ajunse în locul dorit.

— La cine vrei să mergi, mătușică? — o opri în fața ușii înalte de sticlă un om în uniformă militară.

— E musai să-l văd chiar pe el.

— Stai puțin. El e ocupat. Și apoi, se obișnuiește să ai permis de intrare.

— Știu, dar n-am decît puțină vreme — azi sosii, azi plec înapoi. Mai bine cheamă tu, fiule, unde trebuie.

Bătrîna ajunse la Lenin, peste toate dispozițiile și regulile, trecînd printre militari și civili:

— Am, vă zic, o treabă serioasă. Grabnică.

Incă din tren, Daria s-a gîndit ce și cum să spună cînd îl va întîlni pe Ilici, a ieșit însă cu totul altfel. Trecînd pragul cabinetului în care lucra Lenin, a uitat toate cuvintele pregătite. Dar el se ridică repede de la masa încărcată cu cărți, veni în întîmpinarea ei și vorbi primul.

— Bună ziua Daria Semionovna. Așezați-vă aici, la lumină, și povestiți. Ce vreți să discutați cu mine?

Daria tăcea, încă odată se strădui să-și adune gîndurile. Nu-i venea în minte nici unul din cuvintele pe care și le repetase:

— Văd, bătaie de cap ai destulă pe aici și fără mine. D-aia, nu o să vorbesc mult. Am venit numai să mulțumesc. Nu pentru mine, pentru altul m-am străduit. Mulțumesc că mi-ai dat o mînă de ajutor.

Vladimir Ilici o privea atent, încercînd să înțeleagă și să-și aducă mai repede aminte despre ce și despre cine era vorba, dar nu reuși.

Bătrîna observă, dar se făcu că nu vede, se ridică, se apropie și desnodă legăturica pe care o purtase cu ea:

— Iar asta-i pentru tine. Nu te mînia, primește, așa cum ai primi de la mama.

Pe marginea mesei apărură două mănuși din acelea cu un deget. Se întinseră atît de molatec și își descrețiră cutele atît de liniștit, ca și cum ar fi oftat gînditoare.

Scăpă și bătrînei un oftat ușor, aproape neobservat.

— Sînt d-ale noastre, simple. Poartă-le sănătos.

Lenin, atent, luă o mănușă și o încercă. Ii venea ca turnată:

— Și femeile de prin părțile noastre împletesc mănuși ca astea. Lînă răsucită. Vă mulțumesc mult.

Ar fi vrut să mai spună ceva, dar mătușica agitată, își luă rămas bun și plecă tot atît de neașteptat cum venise.

— Iartă-mă sînt zorită. Trebuie să trec noaptea prin Mojai.

Totuși, de îndată ce ieși pe ușa de sticlă uită că este grăbită și porni prin curtea mare cît tot satul, încet, cu un aer grav, de parcă ar fi pășit prin propria-i ogradă. Și tot ca acasă, la țară, pe umerii ei înfășurați în șal, căzu un fulg mare de nea.

Bătrîna se opri, privi în jur la cupolele aurite ale străvechilor biserici, la zidurile crenelate, de asemenea vechi, dar atît de roșiatice, ca și cum de curînd ar fi fost ridicate, la rîndurile egale ale tunurilor care de mult au amuțit — și în suflet îi era atît de bine...

De două ori izbucni și își luă zborul peste rîul Moscova sunetul clopotului, iar ea continuă să se sprijine cînd pe un picior, cînd pe altul, zîmbind în sine.

S-a întors în sat veselă, îmbujorată. Consătenii, ascultîndu-i povestea, tot glumeau:

— Daria, tu parcă ai întinerit!

— Da ce să fac! Uite, stau tunurile în oraș sub omăt, de poate să treacă și trei sute de ierni, și tot nu ruginesc. Fier bun, dar sînt și îngrijite...

Numai un lucru nu știa Daria — oare cel căruia i le împletise, poartă mănușile?

— La ce i-o fi trebuind, gîndește-te singură, îi spuneau vecinii. El, vezi bine, o fi avînd d-alea de piele cu puf de eider. Ba — și mai ales calde, poate chiar din lînă de Angora.

— E adevărat, le dădu dreptate bătrîna, ce să facă cu ale mele! Dar cine știe, poate că tot le poartă în zilele cînd gerul e mai aspru.

Dar în adîncul sufletului spera: le poartă.

Curînd cîțiva flăcăi din sat plecară în oraș. La întoarcere veniră direct la Daria:

— Le poartă. Chiar noi am văzut.

— Le poartă și le laudă. Sînt, zice, foarte călduroase. Mai călduroase ca cele de Angora.

Daria îi asculta pe băieți în tăcere, iar prin fața ochelarilor scînteiau în lumina slabă a serii andrelele ascuțite de oțel.

Alături, pe pervazul ferestrei se odihnea o mănușe gata. Degetul ei de lînă stătea țeapăn de parcă ar fi fost îmbrăcat pe o mînă uriașă.

— Și astea, pentru cine mai sînt, Daria Semionovna?

— Astea-s pentru poștașul nostru, Sașa-lunganul. Nu vezi ce geantă grea cu scrisori cară el în fiecare zi prin ger?

... Au trecut mulți ani de atunci. Nu mai e Lenin, de mult nu mai e nici Daria. Un alt poștaș străbate în zori cărăruile înzăpezite din satul ei, dar andrelele cu care bătrîna își împletea neprețuitele-i daruri trăiesc și lucrează, pare-se, fără odihnă.

Vecinul nostru, un erou aviator, a primit de Anul Nou un pachet de la consătenii lui, din satul „de după Mojai". A deschis cutia de placaj: mănuși!

La fel, la fel ca acelea...

In romînește de DAN LAZĂRESCU

A coborît un om din cer

A coborît un om din vechiul cer
în cea mai dulce clipă de april
și cu-n surîs albastru de copil
el a descins din pasărea de fier.

Mulțimile-l aclamă în delir.
Icarul nou, — de soare neînfrînt —
sărută sovieticul pămînt
și-și bea nemuritorul lui potir.

Gagarin este noul Prometeu
și nu-i zăgăzuit de stîncă, jos;
Cosmonaut, cu chip de Făt-Frumos,
înfrînse cerul și pe dumnezeu,

Și-i slobodă de-acum cărarea
spre Venus și spre noi luceferi
și vom zbura prin spații teferi
făcîndu-ne prin cer plimbarea.

Gagarin a venit din naltul cer
cu un mesaj, — ca vremea de bătrîn: —
— Să-i fim noi Universului stăpîni!
iar vrajbei lumii: Spadă, temnicer.

Ion BĂNUȚĂ

Statuia lui Lenin

Pe Pămînt
Se află statuia lui Lenin,
Moment
al trecerii lui
— din aprilie spre nemurire.

Urcînd,
o frunte de bronz
arcuiește-nălțimile
Iar norii
Sub un ultim orizont
ricoșează.

Pe treptele respirației
viețile suie
spre timpul cel nou.
Mîinile-ntinse îl caută
o, cum îl caută!

Iar timpul trecînd
prin mîna întinsă
A statuii de bronz
vine-n mîinile noastre
Și se preschimbă-n uzine, în fabrici,
În rachete
și în coloane de marmură.

Lenin privește oamenii,
pe fiecare din noi
Și zările lumii
îi trec prin manta
fluturînd.

Adrian PĂUNESCU

Sub semnul lui Lenin

Vă amintiți, oameni, în Octombrie de flăcări,
un marinar cu chipul de explozii înegrit,
cu banda de cartușe prinsă-n bandulieră,
coborînd de pe marmora Palatului de Iarnă,
a raportat simplu: „Palatul a fost cucerit!"

...A început pămîntul de-atunci o altă eră!

Sîntem cu toții martori în Aprilie de aur,
calm, un pilot, pe frunte simțind stelara rouă,
purtînd în ochi întinsul tulburător de astre,
coboară svelt din navă în inimile noastre
și raportează simplu: „Cosmosul a fost cucerit!"

...A început și cerul de azi o eră nouă!

Ce i-a unit în slavă, unul durînd o punte
spre zborul lui Gagarin ce-a dus ca un bolid
lumina lui Octombrie și-n beznele din cer?
Știm: dragostea lui Ilici, leniniana frunte
cu gîndu-i fără margini filon aurifer
iar lîngă piept, voința-i: carnetul de partid!

Nicolae TAUTU

Corăbierul cerului

Duc ca pe niște tainice vești,
Printre mutele, recile stele,
Printre orbii planeți,
Sclipirile ochilor mei omenești,
Purtînd încă sub pleoape
În oglinzile lor
Ale patriei ape.

Rotitoare planetă cu sînge fierbinte
Duc printre aștri
Zvîcnetul viu din artere,
Desfac în cosmicul dom,
Nebănuita putere,
Fără de margini aripe de om.

Setea de soare, spin de lumină,
Dar de milenii
Al omenirii, fără răgaz.
Prin buzele mele le-astîmpără azi
Un fiu din țara lui Lenin.

Umăr la umăr
S-au adunat cenușii,
De veacuri numere aride
Tainicul lor grăunte de foc
Sub pasul meu se deschide.

La cosmice praguri am adăstat
Cu talpa pe-un număr.
Dezrobitul pămînt m-avînta, îmi vorbea,
Legile vechi îmi cădeau de pe umăr,
Și-am pornit să plutesc în înalt ca o stea.

Prin largile spații de ametist,
Peste al astrelor șirag,
Îmi port inima de comunist
Aprinsă pe cer ca un steag.

Letiția PAPU

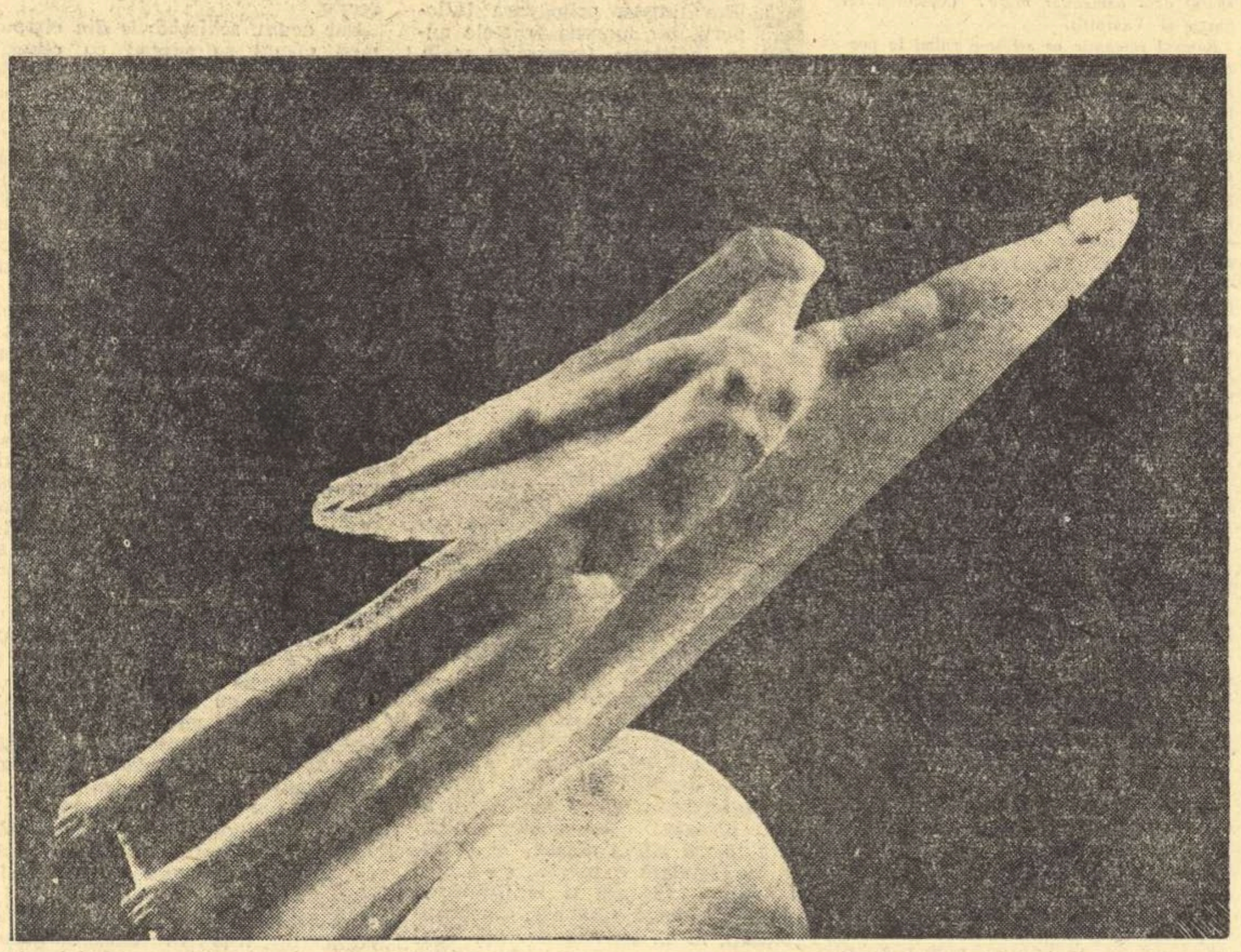

ADA GEO „Spre Cosmos"

Gîndirea leninistă — gîndire a epocii noastre

(Urmare din pag. 1)

lor va fi rodnică și utilă dacă vor ține seama de cerințele obiective ale fiecărei etape (sublinierea mea, M. B.) dacă la temelia lucrărilor lor va sta studierea atentă a politicii și activității practice a partidului, a ceea ce este esențial în experiența maselor muncitoare". Acest principiu leninist al necesității stabilirii adevărului concret, în raport cu fiecare etapă concretă a desfășurării istorice a dezvoltării societății, este singurul care poate da actualitate efortului teoretic, care-l poate situa cu adevărat în contemporaneitate, care-l poate feri de primejdia izului arhivistic. Acest principiu leninist stă și la temelia metodei realismului socialist. Oglindirea artistică veridică a realității, în arta epocii noastre, nu poate fi decît concret-istorică. Numai așa se poate vorbi sensibilității artistice a făuritorilor unei lumi noi, a unor oameni din a căror mentalitate dispare mitul unor valori etern valabile, imuabile, care ar fi situate undeva în afara istoriei.

Dar caracterul concret al adevărului nu înseamnă nicidecum pentru Lenin, simplificare, sărăcire, schematizare care îngustează orizontul. Incă Marx arătase, reluînd în sens materialist o teză hegeliană, că întotdeauna „Concretul este concret pentru că constituie sinteza a numeroase determinări, deci unitatea diversității". Lenin dezvoltă larg această idee: „Existența individuală (obiectul, fenomenul, etc.) este (numai) o latură a ideii (a adevărului). Adevărul are nevoie și de alte laturi ale realității, care și ele par numai de sine stătătoare și izolate (existente aparte pentru ele însele). Numai în ansamblul lor (zusammen) și în raportul lor (Beziehung) se realizează adevărul". Ceea ce Hegel „a ghicit în mod genial... în dialectica conceptelor" — cum spune Lenin — devine, în gîndirea leninistă, înțelegere profundă a realității obiective, a vieții, și se transformă în articulație organică a modului de analiză a faptelor. Disocierea este totdeauna urmată de ierarhizare, elementele procesului studiat integrîndu-se în ansamblul lor și mai cu seamă în raportul lor real. Numai așa putem alunga eclectismul și putem da gîndirii dialectice rigoarea ei, capacitatea de a reflecta autentic o realitate ce ni se dezvăluie astăzi, grație progreselor cunoașterii umane, într-o complexitate mereu crescîndă. Nu a existat problemă abordată, pe care Lenin să nu o fi privit în ansamblul laturilor ei și căreia să nu-i fi precizat ordinea reală a raporturilor existente între diferitele ei aspecte. De la problemele ideologice și tactice ale partidului de tip nou pînă la analiza stadiului ultim al capitalismului, de la problemele revoluției și dictaturii proletariatului pînă la cercetarea căilor concrete de construire a socialismului, de la problemele războiului și păcii și pînă la trasarea liniilor de dezvoltare a revoluției culturale — Lenin a ținut totdeauna seama în nenumărat de variatele chestiuni, pe care istoria le-a pus în fața contemporaneității, de întreaga lor complexitate și a făcut totdeauna ierarhizarea care i-a permis să distingă principalul de secundar, ceea ce nu suferă amînare, de ceea ce poate să mai aștepte.

Acestor trăsături care dau gîndirii leniniste rigoarea ei științifică, li se adaugă și o a treia: patosul său partinic. Incă în una din primele sale lucrări — Conținutul economic al narodnicismului și critica lui în cartea d-lui Struve — Lenin arăta că: „materialismul implică ca să zicem așa, spiritul partinic, obligînd ca, la orice apreciere a evenimentului, să se adopte deschis și pe față punctul de vedere al unui anumit grup social". Această implicație a poziției materialiste, științifice, în abordarea problemelor, este consubstanțială gîndirii leniniste. Obiectivismul leșinat, în cel mai bun caz inconștient, al unor intelectuali burghezi cade, mai cu seamă astăzi, cu totul în afara ținutei științifice. Lenin sfîșie vălul cu care acest obiectivism încearcă să mascheze apartenența de fapt la clasele condamnate de istorie și situarea pe poziții, pe care zguduirile trecerii într-o altă eră le-a șubrezit iremediabil. Fiecare cuvînt al lui Lenin vibrează de adeziunea lui conștientă, fățișă și entuziastă la cauza clasei care stă în fruntea înaintării către zările viitorului. Tocmai de aceea gîndirea lui convinge și înflăcărează totodată, dă siguranța în justețea ei și bucuria acțiunii pe liniile trasate cu limpezime.

In timpurile noastre de nemaiîntîlnite prefaceri, a căror principală trăsătură distinctivă este transformarea sistemului mondial socialist în factorul hotărîtor al dezvoltării societății omenești, gîndirea lui Lenin orientează întreaga noastră activitate. Invățîndu-ne să descoperim noul autentic, printr-o disociere minuțioasă a elementelor realității și prin căutarea raporturilor lor reale, prin ierarhizarea lor obiectivă, insuflîndu-ne patosul partinității sale vii, înflăcărate, Lenin ne arată că gîndind concret, gîndim îndrăzneț, izbutim să ne smulgem anchilozei trecutului și să înaintăm cu cutezanță către vremuri care deschid omenirii posibilități nelimitate.

Marcel BREAZU

REVISTA presei străine

НЕВА

Nr. 3 din acest an al revistei „Neva", organ al Uniunii Scriitorilor din R.S.F.S.R. și al filialei din Leningrad a Uniunii Scriitorilor, cuprinde în paginile sale două fragmente de roman („Nu e liniște" al lui V. Voevodin și „Zanoza" de L. Obuhova), precum și o nuvelă: „Grecii antici" de I. Rîthău.

La rubrica „Note de călătorie", P. Kustov semnează o serie de impresii dintr-o călătorie în Karelia sovietică, descriind viața orașelor și colhozurilor pescărești de la Marea Albă, iar doctorița E. Bonner-Alihanova schițează cîteva imagini caracteristice ale Irakului de astăzi.

Revista publică de asemenea articole critice pe marginea activității unor colective de artă teatrală. Remarcabil e în special articolul „Cum se lucra cu Stanislavski", scris de P. Rumeanțev, un fost elev al marelui pedagog. Autorul dă o serie de indicații deosebit de prețioase pentru organizarea și activitatea cercurilor dramatice de amatori și profesionale, indicații bazate atît pe experiența sa personală cît și pe o serie de documente inedite, aparținînd lui Stanislavski.

Cronica literară este semnată în acest număr de Boris Soloviov, care în cîteva note polemice ia în discuție unele păreri literare curente. Analizînd pe de o parte părerea lui Victor Nekrasov: „Nu, feriți-vă de cuvinte mari!" — (deoarece acestea ar antrena neapărat retorizarea stilului ca și alte denaturări ale adevărului vieții), precum și cea a lui Dovjenko: „Nu vă feriți de cuvinte mari!", Soloviov ajunge la concluzia că scriitorul nu trebuie să fugă nici de cuvintele „mari" și nici de cele „mici" ci să folosească întreaga bogăție a limbii.

Autorul recurge la o serie de exemple elocvente din literatura clasică rusă (Cehov, Gorki, Tolstoi, etc.). Lui Cehov, de pildă, îi era străină „frica de cuvinte". Pentru Cehov, ca și pentru oricare mare artist scriitor, această „problemă" nu există pur și simplu. Orice cuvînt „mare" sau „mic" este potrivit dacă răspunde unei necesități.

Combătînd energic și documentat o serie de scriitori și critici care, într-un fel sau altul, tind să limiteze orizontul și posibilitățile de exprimare și de redare a măreției realității și a eroismului de masă al constructorilor comunismului, prin rețete mai mult sau mai puțin subiective sau dogmatice, B. Soloviov conchide:

„Literatura sovietică este înainte de toate o literatură înarmată din punct de vedere ideologic, care știe căror țeluri mărețe îi slujește...

In condițiile noastre, capătă o deosebită importanță sarcinile ce stau în fața literaturii, legate de educarea omului, de lărgirea orizontului concepțiilor sale; literatura trebuie să tindă să-l facă să înțeleagă pe cetățean adîncul sens și importanța istorico-socială a activității sale zilnice, să-l facă să lupte perseverent cu toate rămășițele trecutului. Toate acestea impun scriitorului o deosebită clarviziune, îndrăzneală și pricepere în a sezisa noul și în a privi „ziua de azi" din înălțimea viitorului...

„Aceasta este trăsătura organică și inalienabilă a literaturii noastre, baza ei; iată dar de ce sînt anacronice orice încercări de a restrînge sau de a limita orizontul scriitorului, de a reduce arta sa la simple observații directe".

In paginile revistei se acordă de asemenea un spațiu larg poeziei contemporane. Versurile publicate sînt semnate de M. Dudin, N. Poleakov, P. Oifa și L. Scipahina.

Nouvelles Littéraires

Revista reacționară franceză „Nouvelles Littéraires" publică în numărul său din 16 martie cu continuare în numărul din 23 martie 1961 o anchetă întreprinsă de ziaristul Jean Daleveze în rîndurile tinerilor francezi din diferite straturi sociale și care se intitulează *Tineri fără „blouson noir"*.

In introducerea la ancheta sa, Daleveze, care nu poate fi cituși de puțin suspectat de simpatii progresiste, se vede totuși silit să recunoască o serie de fapte incontestabile. „Se întîmplă ca privind prea mult copacii să nu mai vezi pădurea. Este cazul în momentul de față cu o anume categorie de tineri care ne împiedică să vedem adevăratul tineret al Franței. Pentru că ziarele le acordă publicitatea titlurilor mari din pagina întîia, cîțiva băieți și fete fără ocupație au devenit pînă la urmă un fel de eroi. Cinematograful le-a dat un chip și o uniformă. Film după film, ei au devenit un simbol care a convins publicul că trebuie să vadă în ei oglinda tineretului francez din zilele noastre. E fals și e suficient să deschizi ochii și să privești puțin împrejur pentru a te convinge.

Tinerii „blousons noirs", „trișorii", adolescenții dezaxați animați de o furie de a trăi, există. Dar cît sînt de numeroși? Cîteva sute care își strică viața, bătîndu-și joc de ea. Dar ceilalți, toți ceilalți despre care nu se vorbește niciodată, pentru că adesea a trăi cinstit, demn, nu este spectaculos și interesant? Acestora vreau să le dau cuvîntul în ancheta de față. Nu am căutat excepții, pur și simplu am întors spatele cafenelelor din Saint Germain, barurilor și sălilor secrete de pe lîngă Palais Royal unde se întîlnesc fete și băieți mult prea tineri. Am bătut la alte uși, la întîmplare, căutînd să pătrund în diverse medii sociale".

Iată cum se prezintă cîțiva dintre tinerii cu care a stat de vorbă ziaristul francez:

„Jean B. are 18 ani. E ucenic și urmează cursurile profesionale de pe lîngă uzinele Renault. Am stat de vorbă cu el în timpul unei pauze.

— Și după examenul de la sfîrșitul ultimului an?

— Voi deveni maistru. Dar...

Imi aruncă o privire pe furiș, surîzînd timid, ca și cum ar fi vrut să se scuze dinainte pentru îndrăzneala lui.

— Ei bine iată, aceasta nu-i destul — îmi explică el. N-aș vrea să mă opresc aici. Anul viitor, aș vrea să urmez, după ziua de lucru, cursurile conservatorului național de arte și meserii. Nu credeți că este foarte important să și iubești munca? Meseria fiecăruia ocupă un loc mare în viața noastră.

Jean B. mi-a mărturisit că pune prietenia mai presus de toate, că-i place să citească mai ales cărți care vorbesc despre lucruri adevărate. Se duce la cinema cam de două ori pe lună, dar nu este de acord cu felul cum se poartă tinerii „nouvelle vague" de pe ecran cu fetele.

— Dacă nu există un sentiment — spune el — nu merită.

Cadrul în care m-am întîlnit cu un alt interlocutor — spune Daleveze — a fost o galerie de tablouri de pe malul stîng al Senei, unde Jean B. venise de la Perpignan cu un tablou al său. Vorbind despre viața sa, Jean B. spune: „Eram trei copii: eu, un frate și o soră mai mare. Trebuia să trăim cu toții din ce cîștiga mama, care era muncitoare, țesătoare. Trebuia, înainte de toate să cîștig ceva bani ca să putem trăi. A deveni un artist era un lux de neînchipuit. Și totuși voiam să ajung. Aveam într-atîta impresia că împrejurul meu totul era terfelit încît voiam să reușesc ceva. Și atunci desenam tot timpul de cum aveam un moment liber.

Aș vrea să înfăptuiesc ceva pentru ceilalți oameni. A picta, a sculpta, este un fel de a stabili o comunicare cu ei.

In orice caz — spune el la despărțire — nu regret nimic. Eu iubesc lupta și cred că voi avea întotdeauna o rațiune de a lupta. In viață totul se cîștigă".

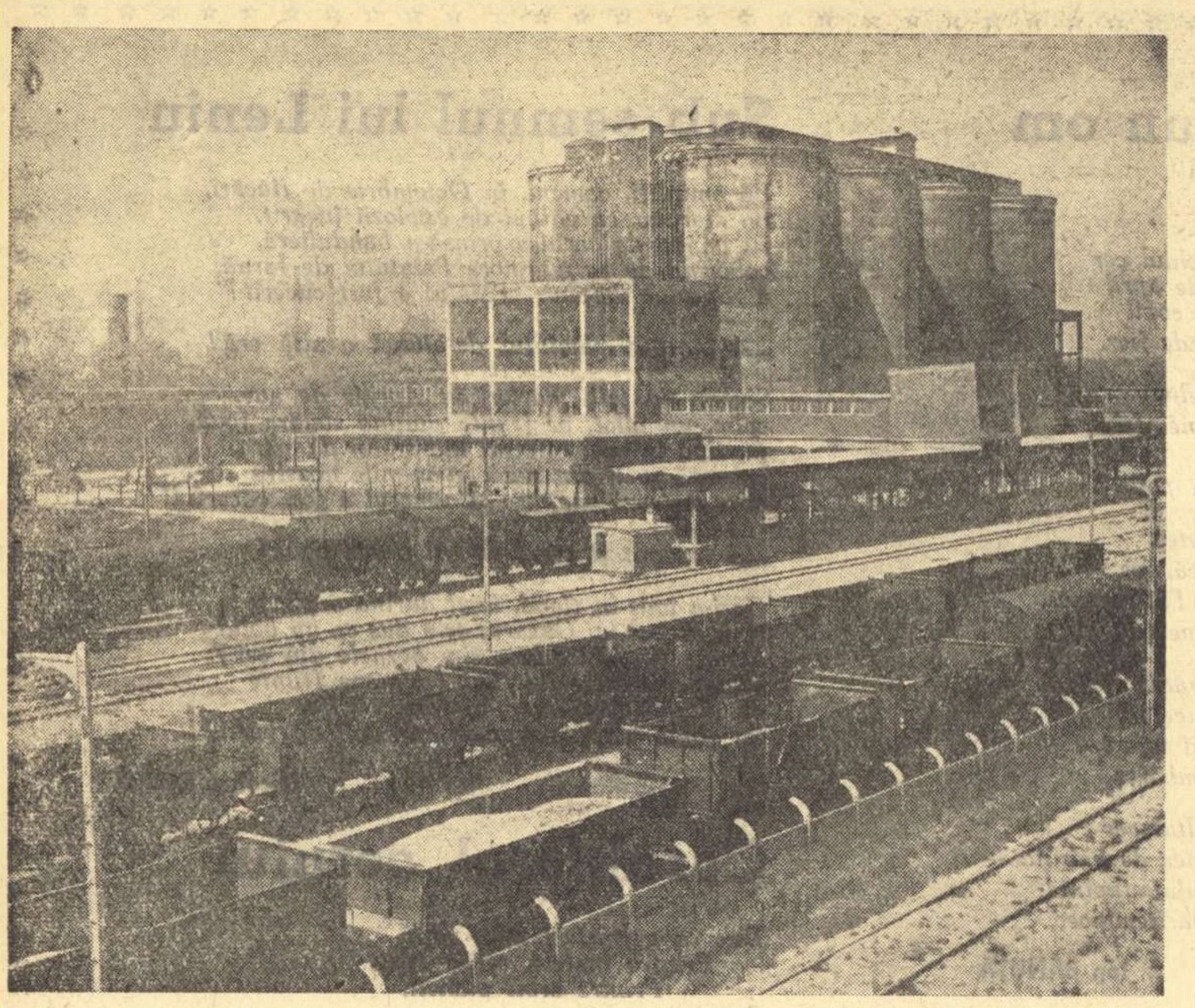

Uzina de ciment siderurgic din zgură de furnal, de la Nowa Huta (R.P. Polonă)

WLADISLAW BRONIEWSKI

Despre cruzimea privighetorii

Îmi ceruși să scriu despre crînguri și lunci,
Bine, încep, însă gîndul meu iară
se rătăcește, prin universul lunii mai, ca atunci,
ca în primăvară.

Știu, radio, ziarele, atomul,
numeroșii Churchilli, deghizîndu-se-n pripă...
Prefer să dau cuvîntul florilor
pentru o clipă.

Și mai întîi, celor suav mirositoare:
Liliac, lăcrămioare, — și după-aceea,
în aurul ei mă-nfășoare
Luna — Arachnea.

Și apoi voi cînta candelabrul castanilor
ca pe un arhimandrit în stiharele florii,
și voi eterniza la sfîrșit
suspinul privighetorii.

O, nu, ea nu plînge, căci la un pas de aici,
de dragoste cîntă să moare.
Luscinia canta noctu —
e scris și în dicționare.

Dicționaru-i mai simplu ca viața, mai clar...
Fetițo, zorii s-au deschis,
să mi se-ngăduie-așa dar
să visez iar în vis,

să visez că ești... așa cum ești
că părul tău, ca astăzi, e aurit,
că ai vrea să trăiești pînă la sfîrșitul lumii
și chiar după sfîrșit...

In acestă strofă, aproape saphică,
o înșelătorie surprind:
pentru că aș vrea să vorbesc
cu Icek Gutkind,

despre ce gîndea în ghetto,
cînd gloanțele i se terminară.
Totuși, pe atunci privighetorile cîntau
să moară!

Poate și mai tîrziu glasul lor a sunat
în august, 44, în septembrie, oare?...
O, privighetori, cîntători, e păcat,
un oraș moare!...

O, fetițo, Varșovia, primăvara, hai,
suflați peste fantome, destul, și mi-e silă,
să fie-n sfîrșit bucurie în mai,
aveți milă!

Să-ți scriu de păduri și de lunci mi-ai cerut,
privighetoarea cîntase în farmecul serii
cînd generalul Walter a căzut
în iarba durerii...
„Pace peste culmile-nalte..." (Goethe),
*„Pe lacu-ntins strălucitor..." *)*
Descoperă un alt poet, să se-mbete
De harul tău, mai creator.

---

*) Primele cuvinte ale unui celebru poem de Mickiewicz, scris la Lausanne.

JAROSLAW IWASZKIEWICZ

Ars poetica

Să nu te-ntorci, chiar dacă o frunte grea întinzi
În iarba unor crezuri trecute, uneori,
Și urmărește zborul, pe turnuri, de cocori,
Și urma verii-n iazul cu tainice oglinzi.

Să nu te-ntorci, lăstunii se-nșiruie sub nori,
Dar vor găsi pe alții prin casele de grinzi.
Și-aceste fire dense ce între poli le prinzi
Nu-ți dăruie un cîntec, ci harta unui zbor.

Trenul a trecut de lac, a fluierat... s-a dus.
O cărămidărie-și înalță hornu-n sus.
Și nopții, neguri grele-i împiedică venirea.

Te înfășoară umbra. O, doamne, trebuia,
Din sarcinile toate, uitam de cea mai grea:
Să mergi cu-a tale visuri, să nu-ți întorci privirea.

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

Poezia unui tribun

Wladislaw Broniewski

Poezia lui Wladislaw Broniewski este o cronică lirică a Poloniei și a luptei clasei muncitoare poloneze încununată de victorie după eliberarea Varșoviei (la 17 ianuarie 1945) de către armatele polone și sovietice: *„Ce zi frumoasă! / Rusie, Polonie, ce cotitură frumoasă, ce zi frumoasă! / Sărut fiece cărămidă a Varșoviei / fiece piatră rămasă... / Oameni să ne iubim! / Ce zi frumoasă!"* („Speranța").

„Ministru al trebilor visului" cum se autodefinește cu mîndrie, și ale cărui slove „Știu ca obuzul / să spargă cetăți", poetul are dimensiunea majoră a liricii cetățenești, revoluționare, înrudindu-se prin orientare și forța expresiei cu Maiakovski (din care a și tradus încă din perioada anilor 1923—1925, și pe a cărui influență a asimilat-o creator), și cu revolta tragică a bardului maghiar Josef Attilla.

Adresîndu-se celei mai largi pături de cititori, Broniewski se învestește cu însemnele tribunului între care în primul rînd simplitatea, — capabilă să exprime adevărul imediat și esențial al luptei de clasă: *„E-n toate pînda morții lașe, / mor doi — dar numai atît — / din stîrvuri cresc aceste-orașe, / te-nnăbușe, te string de gît. / Sătul de sînge și vadavre, / pămînt al muncii roditoare, / îți spun: vei duce alte nave / spălat de-a oamenilor mare!"* (Memoriei lui Sacco și Vanzetti).

Patosul romantic ce atinsese culmi în poezia lui Mickiewicz și Slovacki, și a cărui menire este de a înflăcăra mulțimile se împlinește din nou în poemele lui Wladislav Broniewski, fiind dublat de înțelegerea nouă, marxist-leninistă a lumii: *„Croitorii, bătrînii — elevul e bun / îi spun despre sîngele muncitoresc, / de Marx și de Liebknecht îi spun, / de Lenin vorbesc / ... / În Piața Băncii sînt mitinguri, greve / demonstrații de masă"*. („Luna pe ulița Pawia").

Dacă ar fi numai să înșiruim titlurile volumelor lui Broniewski și tot ne-am putea face o idee precisă asupra evoluției sale care este paralelă cu istoria poporului polonez: „Morile de vînt" (1925), „Neguri deasupra orașului" (1926), „Comuna din Paris" (1929), „Îngrijorare și cîntec" (1932), „Strigăt suprem" (1939), „Speranța" (1951), „Puterile firii" (1959).

Încă de la primul volum, în tematica poeziei lui Broniewski un rol principal îl joacă clasa muncitoare. Astfel în „Muncitorii" este celebrată demnitatea și tăria singurei clase consecvent revoluționare: *„Deschidem aripile-n zbor, / mulțimea e-un vifor pe stradă. / Iar sus, peste Lodz, retează-orice nor / a văpăilor roșie spadă... / Poduri, la răsărit și apus... / Mai departe! Mai sus! Mai departe! Mai sus! / Făurim / fără tihnă / spre-orizonturi / mai mari... / Noi, / milioane de făurari. / E tunetul, cîntecul aspru-al vitezei / ce sfarmă-orice piedică-n drum, / Scînteia de-alt'dată a Marsiliezei / incendiu e-acum"*.

Există la Broniewski o mare capacitate de a conjuga datele vieții personale cu temele generale, amănuntul intim cu perspectiva cea mai amplă. Cele două categorii nu fuzionează, ci coexistă. Această particularitate a artei sale este mai evidentă în poemele în care evocă moartea soției sale ucisă de către fasciști în lagărul de la Auschwitz și cea de mai tîrziu a fiicei sale pe care o plînge în cîntecele funerare zguduitoare, pe care le-a publicat în volumul *Anka* (1956).

Aria tematică a lui Broniewski se dezvoltă nu numai pe coordonatele evenimentelor istorice, ci și pe coordonatele intime ale conștiinței omului nou. În acest sens, volumul „Baioneta la armă" din 1943, din care desprindem poemele „Baioneta la armă", „Soldatul polon", „Nu-mi pasă" și „Mazurka de Chopin" este un exemplu de atitudine militantă antifascistă.

Cînd descrie, Broniewski preferă contrastul puternic alb-negru, de xilogravură, folosind epitetul general în stilul poeziei clasice. Impresia e de soliditate: *„Pașii mei calcă pe vechi mozaicuri / Este aici un mormînt de tiran / Temnițe, visuri, basme, nimicuri... / Întru-n mormîntul lui Tamerlan"*. („Mormîntul lui Tamerlan").

De o mare mobilitate tematică, poet al comenzii sociale, Broniewski este mereu proaspăt. La el, poezia ocazională are sensul goethean. Mesajul lui ultim este mesajul comunismului:

„Nu ne-om da singuri al morții veșmînt
Răsăritul frăției, roșu crin, se desface.
Pace asupra acestui pămînt,
Pace, pace...
OMUL
Pace!

Este meritul poetului Cicerone Theodorescu de a fi îmbogățit literatura noastră de traduceri cu un volum de versuri alese, al cărui sumar larg cuprinde poezii reprezentative din principalele etape de dezvoltare ale lui Wladislaw Broniewski. Echivalența poemelor în limba romînă este fluentă și sugestivă, permițînd lectorului să ia cunoștință de lirica acestui însemnat poet al poporului polonez prieten.

Nichita STĂNESCU

Și atunci se ivi o schimbare

de Maria DABROWSKA

Locuiesc de treizeci și patru de ani la Varșovia în aceeași casă, pe aceeași stradă. Aici mi-am petrecut cea mai mare parte a vieții mele, aici s-au născut cele mai multe dintre lucrările mele literare. S-ar părea că e plictisitor și monoton să locuiești atîta vreme în același loc, cînd alții se perindă de-a lungul unei vieți prin zeci de apartamente diferite, orașe, țări. Și totuși, dacă aș scrie un roman care să se mărginească numai la povestea acestei case, s-ar dovedi în cele din urmă că el reprezintă povestea emoționantă a unui oraș, istoria Poloniei, istoria chiar a oamenilor în mai toate aspectele destinului lor, atît personal cît și social. Povestea aceasta nu ar fi lipsită de întîmplări. Să luăm, de pildă, doar vederea de la fereastra camerei în care lucrez. De cîte ori, contemplînd-o de-a lungul anilor, am repetat ca un refren aceste cuvinte din poemul lui Mickiewicz „Visul" (al lui Byron): „Și atunci se ivi o schimbare în cîmpul meu vizual"...

Voi povesti deci istoria priveliștii de la fereastra mea.

1

Înghesuite pe o parte între clădirea școlii ce se numea pe vremuri școala Rontaler și spatele clădirilor din strada Polna, iar în partea cealaltă între intrarea străzii Javorzynska și aripa clădirilor din strada ce se numea pe atunci „6 august", se aflau în fața ferestrelor mele trei căsuțe dintre care eu n-o puteam vedea decît pe prima. Celelalte două se ascundeau în spatele ei și numai din întîmplare am descoperit mai tîrziu existența lor. Cea din fața ferestrelor mele era chiar de tipul acelor case pe jumătate de țară, atît de numeroase la periferia Varșoviei la începutul secolului. Un acoperiș cu olane vechi bătînd în diverse nuanțe de roșu, la fațadă zece ferestre la parter și la etaj, o verandă de lemn frumos înnegrit de ani, totul îmbrăcat într-o rețea deasă de viță sălbatecă cățărată pe acoperișul roșietic, încadrînd ferestrele ce luceau în mijlocul verdeții ca niște lacuri micuțe între tufișuri. De la vila aceasta și pînă sub ferestrele mele se întindea o grădină plină de verdeață, cu pomi fructiferi, cu legume și flori, îngrijită cu dragoste. Într-o parte, de-a lungul zidului școlii, erau niște construcții mărunte, coteţe de păsări, despărțite de grădină printr-un gard. Cotcodăceau acolo găini, cîntau cocoși, măcăiau rațe, cîteodată grohăia și cîte un purcel. Bine înțeles, în grădină era și un cîine, mereu altul pe măsură ce treceau anii. Întîi Lulu, apoi un cîine lup, un baset; îi cunoșteam pe toți, așa cum cunoșteam de minune siluetele și fețele oamenilor, mai ales ale femeilor în vîrstă care aveau de lucru în curtea cu păsări sau se plimbau prin grădină. Era aproape ca la țară. Era liniște, primăvara înfloreau perii, iar toamna fructele aureau la înălțimea ferestrelor mele. E adevărat că alături era școala, roind zgomotoasă cît era ziua de lungă. Dar mă obișnuisem cu zgomotul acela ce izbucnea la fiecare oră și se spărgea de gardul grădinii ca un val nedorit ce se izbește de un dig solid. Eu nu-l auzeam; eu auzeam liniștea parfumată, înverzită sau înzăpezită a grădinii, o liniște atît de mare încît era ca o surdină peste tot zgomotul orașului. Așa a fost vreme îndelungată, *pînă ce se ivi o schimbare în cîmpul meu vizual.*

2

Septembrie 1939. Gardurile ce despărțeau colțișorul acesta rustic de strada Jaworzyka și de străduța ce dădea în strada Polna, fură dărîmate pe ambele laturi. În grădină staționa un detașament de cavalerie, caii nechezau și ronțăiau frunzele copacilor. O doamnă bătrînă, îmbrăcată într-o rochie de casă galbenă-cafenie și cu niște ciorapi ciudați roșii, ieși pe verandă. Oferi ulanilor niște roșii coapte dintr-un coșuleț. Deasupra grădinii să auzea țiuitul obuzelor și urletul bombardierelor. Puțin mai tîrziu ulanii plecară. Veniră alți soldați care tăiară cîțiva copaci, în grădină fu instalată o baterie de tunuri de cîmp. Plecară și ei lăsînd în urmă straturile răscolite, arbuștii retezați, iarba strivită de roți. Veni apoi noaptea ocupației, în mijlocul căreia pîlpîia, așa cum se întîmplă în beznă, o flacără mică de viață, chiar pe măsura casei și grădinii din fața ferestrelor mele. Casa cea tăcută și liniștită își pansa încet rănile. Gardul fu pus la loc, se făcură iar straturi și se puse sămînță, olanele acoperișului lovite de schijele bombelor fură înlocuite cu altele noi.

În noaptea de 12 spre 13 mai 1943, nu lipsi mult ca să dispară casa cu tot cu grădină. Raidul începu cam pe la zece seara; a durat vreo două ore și cartierul nostru avu cel mai mult de suferit de rîndul acesta. O bombă căzu chiar în mijlocul grădinii făcînd o groapă adîncă. De n-ar fi fost, după spusele „experților", de calibrul cel mai mic, desigur că ar fi distrus cu totul căsuța și odată cu ea și zidul casei noastre și, se înțelege, camera în care scriu. Așa, nu făcu decît să împrăștie toate olanele acoperișului care nu erau ținute de cîrceii viței de vie și făcu praf toate geamurile. Următoarea a fost o bombă de 500 de kg. Ea distruse imobilul din strada „6 august" de la nr. 15, de care țineau două căsuțe cărora le aparținea aceeași grădină; una din ele fu incendiată, mulți oameni muriră și unii fură îngropați de vii sub dărîmături. Prin podul primei case lipsită de acoperiș se puteau zări acum acoperișurile celorlalte două.

Cele trei case trecură, de bine de rău, și prin această încercare. Acoperișul ars fu reparat și toate trei fură acoperite cu olane noi. Ferestrele fură înlocuite și se umplu cu pămînt groapa din grădină.

Primăvara lui 1944 găsi casa năpădită de viță sălbatecă, la fel de tăcută și liniștită, ca întodeauna, parcă mai tăcută, cuibărită în trecutul ei ce părea nepieritor. E adevărat că perii ce fuseseră tăiați nu-și mai legănau ramurile înflorite la fereastra mea, dar plopul argintiu ce era ascuns mai înainte, se desfăcea acum mai în voie, tremurîndu-și frunzele în bătaia vîntului; și liliacul bătut înflorea mai bogat.

Și atunci se ivi o schimbare în cîmpul meu vizual.

3

August 1944. Insurecția! Gardurile ce despărțeau grădina de strada Jawcrzyna și de strada Polna fură iar date jos. Între școală și casa noastră s-a ridicat o baricadă. Tineri cu bășți negre, îmbrăcați în salopete și purtînd brasarde alb-roșu fac de gardă în grădină. Doamna cea bătrînă în rochie de casă galbenă-cafenie și cu ciorapi roșii coboară treptele verandei și, în tumultul bătăliei încleștate, împarte insurgenților roșii coapte din coșulețul ei.

În septembrie apăru în grădină primul mormînt al unui insurecționist, apoi un al doilea, al treilea, al patrulea. Grădina se schimbă în cimitir, așa cum s-a întîmplat cu întreaga Varșovie timp de multe luni de zile. Am părăsit casa și orașul mergînd pe un drum ce trecea chiar pe lîngă cele trei căsuțe rînduite una lîngă alta sub cerul întunecat al lui octombrie; erau năpădite de viță sălbatecă și încă întregi și de data asta.

Și atunci se ivi o schimbare în cîmpul meu vizual.

4

Varșovia eliberată. 1945. În primele zile ale lui februarie, în picioare la fereastra camerei mele, într-o îngrămădire de hîrtii, de cărți și... de zăpadă, privesc grădina-cimitir răscolită, plină de zăpadă și noroi. Sînt acum peste douăzeci de morminte. După plecarea noastră, în octombrie, au mai murit mulți oameni aici. Nu mai e nici urmă de coteţe, nu mai există casa îmbrăcată în viță sălbatecă. Se văd numai niște ziduri arse, cu găuri dreptunghiulare în locurile unde erau uși și ferestre și prin ele se zăresc grămezi de ruine. Cele trei căsuțe, vestigii ale secolului trecut, au fost incendiate în timpul iernii cumplite, cînd dușmanul a dat foc sistematic întregului oraș, însutind pierderile din timpul Insurecției.

Dar acum, *schimbările din cîmpul meu vizual* se succed cu repeziciune ca pe o scenă turnantă. Se repară în mare grabă școala; ea răsună de pe acum de zumzetul mulțimii de copii și adolescenți; funcționează din nou ziua întreagă. Dimineața învață elevii unui liceu, după masă cei ai altui liceu; iar seara, la început la lumina lămpii cu gaz și mai apoi la lumina electrică, pulsează viața unui întreg șir de cursuri de calificare.

Se apropie prima vară după război. Resturile grădinii înverzesc cum pot și cu ce pot. Vița sălbatecă se cațără iar pe ruinele înnegrite. Vechile straturi de legume și flori sînt năpădite de buruieni. Mormintele de asemeni; abia se zăresc dintre măghiranul și măcrișul ce le acoperă. Vechea grădină a devenit terenul de joc al școlarilor mici și mari. Strigînd și țipînd, plini de dor de viață, ei aleargă prin grădină și peste morminte fără să le ia în seamă. Uneori, cîte unul din ei se lovește de vreo cruce putrezită, o îndreaptă, rămîne o clipă pe gînduri și apoi reîncepe goana și joaca.

Nepotul meu Jurek, copil de suflet de pe urma războiului, în vîrstă de treisprezece ani, merge la liceul de după-amiază. Într-o zi, arătîndu-i de la fereastră copiii ce se fugăresc printre morminte, îi spun: „Privește. Sînt mormintele celor ce au luptat în timpul Insurecției. Le profanați sărind peste ele. Nu le-ați putea oare îngriji cum se cuvine? Propune lucrul acesta la tine în clasă". Jurek roșește timid. „Eu nu îndrăznesc; n-ar voi să mă asculte. Dar tu ai putea să explici mai bine. Scrie un bilet la școală". „Bine! Ai dreptate, băiete! Mă așez deci și scriu o scrisoare pe care Jurek o va preda profesorului ca s-o citească în clasă. A doua zi, în timp ce scriu la masa mea de lucru în înserarea de toamnă, Jurek năvălește în casă venind de la școală și strigă: „Ei? Ai văzut?" —

Furată de gînduri, întreb distrată: „Ce anume? Ce trebuia să văd?"

— Vai, mătușică — se indignează el decepționat. Scrii scrisori și apoi aici nu-ți mai arunci ochii pe fereastră! Noi am lucrat toată dimineața. Ia privește!

Din păcate, era aproape întuneric. Jurek era dezolat.

— Să nu uiți să privești mîine de îndată ce te scoli.

Așa cum m-a sfătuit Jurek, „de îndată ce m-am sculat", m-am uitat pe fereastră. Micul cimitir era curățat de toate buruienile. Fiecare mormînt era împodobit cu flori de toamnă și înconjurat cu bucăți de cărămizi sau pietricele. Crucile puse la locul lor cu grijă și între morminte, alei netezite.

— Sînteți niște băieți de ispravă — îi spusei lui Jurek. Veți deveni niște oameni adevărați. deși deocamdată tare mă împiedecați să lucrez cu gălăgia voastră. N-ați vrea să mergeți să vă jucați pe maidan? Poate că i-ai putea convinge pe colegii tăi.

— S-a făcut — promise el din toată inima. Dar deodată rămase pe gînduri și adăugă:

— Știi, mătușică dragă, mulți dintre colegii mei au fost deportați la muncă obligatorie în Germania, alții au luat parte la Insurecție. Eu sînt cel mai tînăr din clasă...

— Bine, bine înțeleg. Du-te de învață — îi spusei bătîndu-l pe umăr. *Și atunci se ivi o schimbare în cîmpul meu vizual.*

5

Într-o noapte de decembrie în grădina cea veche se ivi o echipă de gropari însărcinați cu exhumările și a doua zi, în locul mormintelor, nu se mai vedea decît pămîntul răscolit. În vară, se dărîmară ruinele zidurilor ce se clătinau în fața ferestrei mele. Se înțelege că școlarii au asistat la demolare și au ajutat la aranjatul cărămizilor. Nici nu mai e nevoie să spun că nu și-au cruțat cu acest prilej nici gîtlejurile nici plămînii și au țipat cît au putut.

Am observat în urmă cum arbuștii ce mai rămăseseră și resturile grădinii au dispărut sub picioarele flăcăilor noștri. Am mai văzut cum, într-o dimineață, a venit cineva și a tăiat și apoi a scos rădăcina ultimului copac, plopul argintiu. Ceea ce fusese cîndva o grădină devenise un maidan bătătorit în voia jocurilor năstrușnice ale copiilor. Și, avînd în vedere lipsa de clădiri pentru școli, orele de curs se prelungeau pînă seara, așa că nu era oră din zi în care maidanul să nu răsune de bucuria de a trăi a speranțelor națiunii, mai tineri sau mai puțin tineri. Ajungea pînă în camera mea, în ciuda ferestrelor duble închise, și deci, chiar iarna. Cărarea bătătorită dintre niște movile de ruine era un derdeluș minunat pentru săniuțe, băltoacele mari înghețate deveneau patinoare, ba chiar se juca acolo un hochei pe gheață improvizat. Larma jocurilor nu înceta decît în timpul ploilor mari, de aceea am și început să le apreciez, cu toate că cel mai drag mi-e un cer senin. În primii ani de după război, hărmălaia nu înceta nici în vremea vacanțelor. Veneau alți tineri și jucau fotbal. Zgomotul înfundat al mingii lovite era acompaniat de astfel de strigăte încît ai fi crezut că se desfășura cine știe ce meci în fața a mii de spectatori. Și asta ținea pînă seara tîrziu. Tinerii au ochi buni și vara zilele sînt lungi.

Și atunci se ivi o schimbare în cîmpul meu vizual.

6

De data aceasta schimbarea se produse nu atît în cîmpul vizual exterior ce-l aveam de la fereastra mea cît mai ales în atitudinea mea față de ceea ce se petrecea afară. Începeam pur și simplu să mă obișnuiesc cu gălăgia și forfota, începeam să-i înțeleg proveniența și să reflectez asupra ei ca un filozof. Și așa se face că acum, după un număr de ani din noua epocă istorică ce o trăim, recapitulez schimbările esențiale ce au survenit pe cei cîțiva zeci de metri pătrați ce-i zăresc de la fereastra mea. Cum am spus, la început larma maidanului nu înceta cît era anul de lung. Dar în 1948 și 1949 am observat că în timpul verii terenul era adesea pustiu zile de-a rîndul. Astfel vederea de la fereastra mea îmi anunța că mare parte din copii erau plecați în colonii în vacanță. În 1950 mi-am petrecut toată luna august la Varșovia și în tot acest timp a domnit o liniște deplină sub ferestrele mele. Liniștea aceea spune că în anul acela toți copiii și toți tinerii din cartierul nostru își petreceau vacanța în vilegiatură, în colonii sau în tabere de vară. Aceasta arăta cum viața cea nouă ce se instaurase alungase tinerii din praful ruinelor către cîmpii, la munte sau la mare.

Al doilea fapt care mi-a dat de gîndit au fost observațiile mele în legătură cu jocurile copiilor. În primii doi ani de după război, puștii jucau cel mai adesea niște jocuri sinistre. Se jucau de-a războiul, de-a deportarea, ba chiar de-a execuția. În mîinile lor puteau fi văzute de obicei sau mitraliere mici sau pistoale de lemn. Chiar și fetițele luau parte la aceste jocuri, imitînd urletul sirenelor de alarmă, explozia bombelor, refugiul prin pivnițe. Cîteodată urmărind asemenea jocuri, îmi spuneam cu îngrijorare că atîta vreme cît copiii se vor juca în felul acesta, războiul n-o să dispară de pe pămînt. Astăzi, copiii se joacă altfel sub fereastra mea. Va ține multă vreme? Pentru totdeauna? Hotărîtor va fi cu ce se vor juca cei mari. Din păcate, mi s-a îmtînplat să aud un copil întrebînd-o pe maică-sa într-un magazin de jucării dacă nu i-ar putea cumpăra o mică bombă atomică.

Și atunci se ivi o schimbare în cîmpul meu vizual. A început construcția cartierului de locuințe Marszalkowska. Mult timp, numai brațul unei macarale enorme purtînd nisip sau cărămizi se deplasa în peisajul alcătuit din colinele de dărîmături și ruine ale imobilelor din strada „6 august". Dar într-o bună dimineață au sosit două excavatoare și două buldozere mari în fața ferestrelor mele; au apărut echipe de tineri lucrători din Serviciul pentru reconstrucția Poloniei.

A răsunat o gălăgie și-o zarvă pe lîngă care tot ce auzisem pînă atunci nu era decît murmurul zefirului și totuși pe aceasta o suport cu mult mai bine. Poate pentru că larma dinainte era într-un fel dovada stadiului ruinelor, pe cînd zgomotul de acum al mașinilor reprezintă tumultul efortului creator. El răscolește totul ca un izvor dătător de viață, chiar dacă aici nu se văd decît niște nori de praf. Dar, dincolo de bucuria de a vedea și cartierul nostru mutilat intrînd în reconstrucție, în afară de grija de a afla ce înfățișare va lua ei, casa noastră a fost cuprinsă de teama că ar putea fi dărîmată. Umbla zvonul că va fi dărîmată pentru că pe aici va trece o stradă nouă, se spunea că „au și venit să vadă și să măsoare" etc. Bunul simț striga: „e imposibil!" După o mulțime de zvonuri alarmante, după ce am studiat machete, planuri, schițe, am ajuns cu toți la concluzia că clădirea noastră, scăpată din atîtea cataclisme, rămîne în picioare.

Din camera mea, de care s-au legat viața și inima mea, contemplu deci vederea ce se zărește prin ferestre și care s-a schimbat de atîtea ori și încerc să-mi imaginez casele și edificiile ce se vor ridica. Poate că nu-mi vor ascunde albastrul cerului. Poate că pe locul fostei grădini va fi una nouă, un spațiu verde între blocurile de locuințe destinate celor ce muncesc. Cei ce muncesc pentru noua măreție a Poloniei.

În romînește de S. STANESCU

Există o forță...

Sînt pe lume religii
și credințe
în felurite forțe supranaturale.

Dar e o putere
care a zidit această Varșovie;
e o putere care-a înălțat Nowa Huta
și Gdanskul, cu uriașe vapoare
și care săvîrșește minuni, în Silezia.
E una și aceeași forță,
care, la mine acasă,
a înălțat Bicazul și Hunedoara
și alte uriașe, nemaivăzute minuni
săvîrșite în toată lumea.
Sînt pe lume
religii și credințe
în tot felul de forțe.
Dar există în Polonia, ca și la mine acasă,
o putere nouă și uriașă:
eu acestei forțe, pînă la pămînt mă-nclin
și mă confund cu Ea.

Polonia romantică

La Varșovia,
în cîmpia Mazoviei,
de-a lungul Sileziei:
pe deasupra giganților de la Nowa Huta.
peste vapoarele din Gdansk —
în sute de locuri,
mereu am stat și am ascultat
cîntecul unei femei.
O femeie cîntă în toată Polonia
un cîntec mare cît Vistula —
un cîntec mare curge încet și amplu
și scaldă întreaga Polonie.
E un cîntec pe care îl recunoști
dintre toate melodiile pămîntului.
Dar căutați să vedeți singuri
cum va arăta Polonia, cînd întreg acest cîntec
va fi proiectat în uriașe construcții
de oțel și beton.

Traian COȘOVEI

„La aniversarea a 40 de ani de la crearea partidului nostru să pornim cu toată hotărîrea la îmbunătăţirea calităţii produselor, să deschidem larg frontul luptei pentru produse de înalt nivel calitativ prin ridicarea indicilor tehnico-economici ai maşinilor, agregatelor, utilajelor, prin sporirea durabilităţii şi desăvîrşirea finisajului produselor, astfel ca acestea să corespundă tot mai mult condiţiilor create de dezvoltarea tehnicii şi ştiinţei".

(Din Directivele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn cu privire la criteriile principale ale întrecerii socialiste în cinstea aniversării a 40 de ani de la înfiinţarea Partidului Comunist din Romînia).

„CURSA CALITĂŢII"

1

Primul tur de manivelă : Gara de Nord. Ora : 10,30. Difuzorul anunţă: „Atenţiune ! Atenţiune ! Trenul de persoane 1007 pleacă peste cinci minute, adică la orele 10,35, de la linia treia, în direcţia..."

2

Sintem la linia treia. Auzim şi noi anunţul : „...în direcţia Titu, Goleşti, Piteşti..." Controlăm ceasornicele de buzunar. Cu solemnitate, mecanicul învîrte arcul uriaşului ceas – „aparatul de viteză" care înregistrează pe parcurs, pe-o bandă de hîrtie, secundă cu secundă, timpul de mers, viteza, staţionarea. Subit, trăsăturile blînde i-au devenit aspre, prelungi, alcătuind ceea ce am putea denumi „expresia de serviciu" a ceferistului: încordare, gravitate, simţ de răspundere.

Prim-plan : bordul locomotivei 213.074. Întreaga maşină vibrează : palpită manometrele, ţevile, calorimetrul, tubul de nivel, tresaltă acele. „Aparatul de viteză" ticăie la bord ca sub efectul unei emoţii puternice.

Încă patru minute... trei... două... Minute preţioase : ultimele verificări. Încă un minut... Tacticos, mecanicul se aşează pe scăunelul lui cu arc şi dornic să-şi adune gîndurile, nu mai clinteşte.

„Liber" – pare să strige indicatorul impiegatului de mişcare.

Din nou prim plan : ceasornicul de buzunar arată fix ora 10,35.

– Liber ! strigă mecanicul peste umăr.

– Liber ! îi răspunde fochistul din cealaltă parte a locomotivei, lăsîndu-şi privirea să fugă înaintea trenului.

Sirena fluieră, roţile scrîşnesc. Mecanicul scrutează însă lungul peronului, atent la ce se petrece jos. Oamenii îşi iau rămas bun, veşnicul întîrziat prinde ultimul vagon. Abia acum, trenul de persoane 1007 îşi sporeşte viteza. Destinaţia : Titu, Goleşti, Piteşti...

O cursă oarecare, dintr-o zi oarecare...

Şi totuşi, cu o semnificaţie deosebită : e una din multiplele *curse ale calităţii*, realizate de membrii brigăzii „7 Noiembrie" a Depoului Bucureşti-Călători, în cinstea aniversării a 40 de ani de la înfiinţarea Partidului Comunist din Romînia.

3

Panoramic lung : gonim paralel cu noua cale a Griviţei.

Fără să părăsească vizorul, mecanicul – om în vîrstă, cu aer de unchiaş sfătos şi poznaş, spune :

– Liber, tovarăşe ! Hai, fă-ţi meseria ! De aia te-am luat în cursă. Aici vezi „pe viu" ce-i cu calitatea la căile ferate.

– Ştiu că-i vorba, de pildă, despre „îndeplinirea planului de transport în cele mai bune condiţii de siguranţă şi regularitate", de „reducerea consumurilor specifice de materiale, materii prime, piese de schimb, combustibil şi lubrefianţi"...

– Aşa, îşi arată interlocutorul meu, numai pentru o clipă, mustaţa vioaie, văd că te-ai pregătit. Dacă bei şi apă din tender, eşti un om pierdut.

– Cum adică ?

– E-o vorbă la noi : cine bea apă din tenderul maşinii, se face sigur mecanic. Eu am păţit-o cu fiu-meu mic. Doar c-o fi băut prea puţină, că iese inginer, ca ălălalt băiat, mare.

Îmi zîmbeşte în pripă. Mîinile lui ştiu toate rosturile fără să aibă nevoie de ajutorul ochilor.

– Cursa a început la 7,30, nu cum ştii dumneata şi cred călătorii, la 10,35, din Gara de Nord. La depou ne-am prezentat dis-de-dimineaţă, odihniţi, da, da, scrie acolo aşa, neapărat bine odihniţi. Noi (arată spre fochistul cu surîs irezistibil) am preluat maşina de la celălalt schimb, am aflat ce defecţiuni s-au ivit pe parcurs...

– Un exemplu, două ?

– Două ! dar de-acelaşi fel: o pereche de bare de la siguranţa de frînă se slăbiseră în parcurs. Sudorul brigăzii noastre a remediat pe loc defectul. Da, da, fireşte, vrei să pricepi ce s-ar fi putut întîmpla acum, pe drum, dac-am fi neglijat... Păi închipuie-ţi că trepidaţia le-ar fi slăbit de tot, pîn-ar fi căzut aiurea. Rămîneam cu trenul de căruţă ? Mai întîi întîrziaţi, deci nu *regularitate* cum se cuvine, şi-apoi lipsă de *siguranţă* în călătorie. Este ?

4

Fochistul e tînăr de tot, are un zîmbet veşnic care pare să nu-i îngăduie nici o taină şi fluieră întruna (foarte corect) „Marina, Marina, Marina..." Cîmpul e verde crud, odihnitor. Mecanicul priveşte lung înapoi, la gîrla rămasă în urmă, poate la raţele care se bălăcesc...

Are ureche băiatul ! A tresărit : o notă falsă. Nota falsă îi aparţine mecanicului. E un semnal de-al lor. Aici, la bordul locomotivei, se practică un cod care ascunde într-însul experienţa a ani şi ani de muncă : fiecare înclinare a capului, ridicare a braţului, exclamaţie şi fluierătură. îşi are înţelesul ei neînţeles pentru profan.

Grabnic fochistul închide valva de păcură, mecanicul face acelaşi lucru cu schimbătorul de mers.

– Aşa, nea Fănică ! exclamă tînărul, ştergîndu-şi gospodăreşte mîinile cu cîlţi – la ce bun oare – şi reia „Marina"...

Cercetînd – pentru a cîta oară – limbile ceasornicului, „nea Fănică" vorbeşte cu voioşia lui băieţoasă şi înţeleaptă :

– Vezi ? Fă cunoştinţă cu „forţa vie a trenului"!...

„Forţa vie a trenului" îmi sună ca titlul unui poem de Whitman.

– Zburăm la vale fără să ardem pic de păcură. Mergem pe gratis vreo patru kilometri. Economisim între 50 şi 100 kilograme de păcură...

– Straşnic !... Dar de unde ştiţi că-i pantă ?

– Ai băgat de seamă gîrla aceea unde se zbenguiau raţele ? Ştiam dintr-altă cursă că e între Conţeşti şi Titu. De-acolo începe linia „să fugă". Întotdeauna îmi stabilesc puncte de reper. Nimic nu-i mai uşor : pretutindeni întîlneşti acum case noi, o linie nouă de înaltă tensiune, coşuri de fabrică nouă, un pod nou. Dar stai oleacă...

Altă notă falsă. Fochistul înşfacă lopata cu fier lunguieţ, cuprinzător, mecanicul apucă mînerul clapei care astupă cutia de foc. O mişcare precisă – clapa se deschide. Încă o mişcare precisă – lopata încărcată se deşartă înăuntru. Cînd azvîrle încărcătura, tînărul cu aspect de discobol cască gura şi suflă puternic, să nu inspire fierbinţeala. Dogoarea ne izbeşte deopotrivă în obraz. Totuşi, ritmul rotirii sale într-un spaţiu extrem de redus, de la cupa cu lignit la deschizătura cuptorului, nu scade. Precizia e uimitoare. Nu se iroseşte nici o clipire, nici o secundă...

Număr la rînd douăzeci şi unu de lopeţi, pînă îşi recapătă „Marina" drepturile. Şi reporterul de asemeni:

– De ce îndopaţi cutia de foc, cînd trenul merge cu „forţa vie"?

– Aşteptam întrebarea... Cutia de foc e închisă ermetic. Pînă deschid iar regulatorul, cărbunele e bine activat şi sînt sigur că presiunea va fi normală în cazan, după ce trecem valea. E o chestiune legată tot de regularitate.

Viteza descreşte. Pătrundem în gara Titu. Oprim. Pe primul plan, verificarea ceasornicelor : orele 11,28. Sosiţi în timp !

5

– Vasile, fuga la apă !

Fochistul sare de pe locomotivă. Are în mîini două pastile cam de vreo jumătate kilogram fiecare.

– Dau hapuri elefantului, să nu se îmbolnăvească – rîde el şi în soare dantura nu-i mai pare atît de strălucitoare.

„Nea Fănică" îl zoreşte, agitîndu-şi braţele scurte. Ajutîndu-se de aceleaşi braţe, încearcă să mă lămurească :

– Pastilele-s dezincrustante. Se pun în tender, pentru ca apa să nu depună piatră pe pereţii cazanului şi să astupe ţevile. Este, dacă vrei, un soi de vaccin.

– Şi „purjarea"?

„Marina" a revenit la bordul locomotivei.

– Vorbeşte tu despre purjare, Vasile.

Lui „nea Fănică" îi place să dea prilejul şi altora să se evidenţieze. E pentru prima oară că fochistul nu mai zîmbeşte. Dă din colţ în colţ.

– Păi... purjarea e... cînd purjezi.

Se răsuceşte, încurcat, către mecanic :

– Nu-i aşa, nea Fănică ?

Mecanicul e cu ochii pe ceas. Trage de mînerul sirenei. Pornim.

– Liber !

– Liber !

– Şi cu purjarea cum rămîne ? e rîndul reporterului să se neliniştească.

Tînărul îşi ia inima-n dinţi. Dantura e iarăşi orbitoare.

– Purjarea e... scoaterea nămolului lăsat pe fundul cazanului, după ce l-ai îndopat cu pastilele dintr-alea. Purjezi la 25 de kilometri. N-o faci, apa din cazan devine leşioasă... se revoltă... se agită adică şi se antre-

FILM=REPORTAJ

nează cu aburii... Trece prin capul regulator, mai departe, prin tuburile de comunicaţii...

Trage cu coada ochiului la mecanic. „Nea Fănică" pare în stare să-i dirijeze vorbele pînă şi după o tresărire cît de imperceptibilă, a feţii sau mustăţii : „Dă-i înainte, Vasile!" Fire nevăzute îi leagă...

– Pe urmă... trece prin elementele de supraîncălzire... pînă la sertare şi cilindri... În bani mai mărunţi, s-ar zice : apa nămoloasă depune, azi niţel, mîine niţel, pînă cînd aburul nu mai umblă de loc. Se înfundă ţevile. Cîte pocinoage după aceea : ţevile se încălzesc prea rău, se sparg elementele. Apa leşioasă, dacă pătrunde în sertare şi pistoane, spală unsoarea din cilindri. Locomotiva trage din greu, merge pe uscat, numai cu apă. Şi mecanicul, dacă vede că merge greu, deschide şi deschide „regulatorul de aburi", să-i mărească viteza. Aşa duce şi mai multă apă... Poate să se spargă cilindrul sau capacul...

Cuvintele nu i se mai aud. Ne cutremurăm peste macazuri. Doar strigătul lui, după ce-a desluşit culoarea semaforului din depărtare :

– Liber !

– Liber !

Un prim-plan care se repetă : ceasornicul de buzunar în palma mecanicului.

– Încă o condiţie a *regularităţii* este ca acel care conduce trenul, adică eu, să ştie în tot momentul unde se află. Nu e deajuns că eşti pe şine, nu în văzduh sau pe apă, şi trenul te duce oarecum de la sine. E ca la balansul ceasornicului. Are o bătaie uşoară într-o parte, face diferenţe. Locomotiva se poate antrena la drum, sau dimpotrivă, lenevi, şi te pomeneşti dintr-o dată fie prea devreme, fie prea tîrziu, într-o staţie unde încurci lucrurile : ori stai la semnal, ori trebuie să forţezi maşina, risipeşti combustibilul (notez amănuntul acesta şi la capitolul economii), ce mai, e de rău.

– Cîţi ani ai, tovarăşe Lungu ?

– 37... la căile ferate. În anii aceştia am prins şi eu, ca mai toţi mecanicii, un fel de simţ al timpului. Dar în ăsta nu trebuie să te încrezi niciodată. Ceasul e sfînt.

Iar e cu ochii pe cadran. Fochistul comunică :

– Liber !

– Liber !... Poate vrei să mă întrebi, tovarăşe ziarist, şi ce rost are să strigăm într-una „liber". Nu, nu, degeaba scuturi din cap, nu ştii totul. E drept, aşa cum spui, ne comunicăm unul altuia ce semnalizări avem pe parcurs, ca să vedem dacă-s aceleaşi, să nu se facă vreo greşeală (consemnez explicaţia la capitolul siguranţa circulaţiei). În afară de asta, preîntîmpinăm şi moţăiala pe maşină. Hiţinitul... Acum nu-i primejdie : cît e un ziarist pe locomotivă şi plouă cu întrebări, nu mai aţipeşte nimeni...

Rîdem împreună. Încetinim, oprim. Gara Mătăsaru. Orele : 11,46.

– La ţanc ! priveşte fochistul peste umărul mecanicului.

În cursă. Lung panoramic : de-o parte şi de alta a locomotivei 213.074 trec livezi care suie, ca pe nişte trepte, coline şi dealuri. Pomii sînt brumării, la fel cu tîmplele mecanicului nostru. „Nea Fănică" oftează stăruind cu privirea asupra unui dud scorburos, frînt lîngă şină.

– Ieşit la pensie... murmură doar şi ciudat, îl aud totuşi.

L-a însoţit îndelung cu privirea, oare numai ca să-şi stabilească un nou punct de reper ?

Dintr-o dată, se agaţă de mînerul sirenei şi nu-l mai scapă din mînă.

– Ce se întîmplă ?

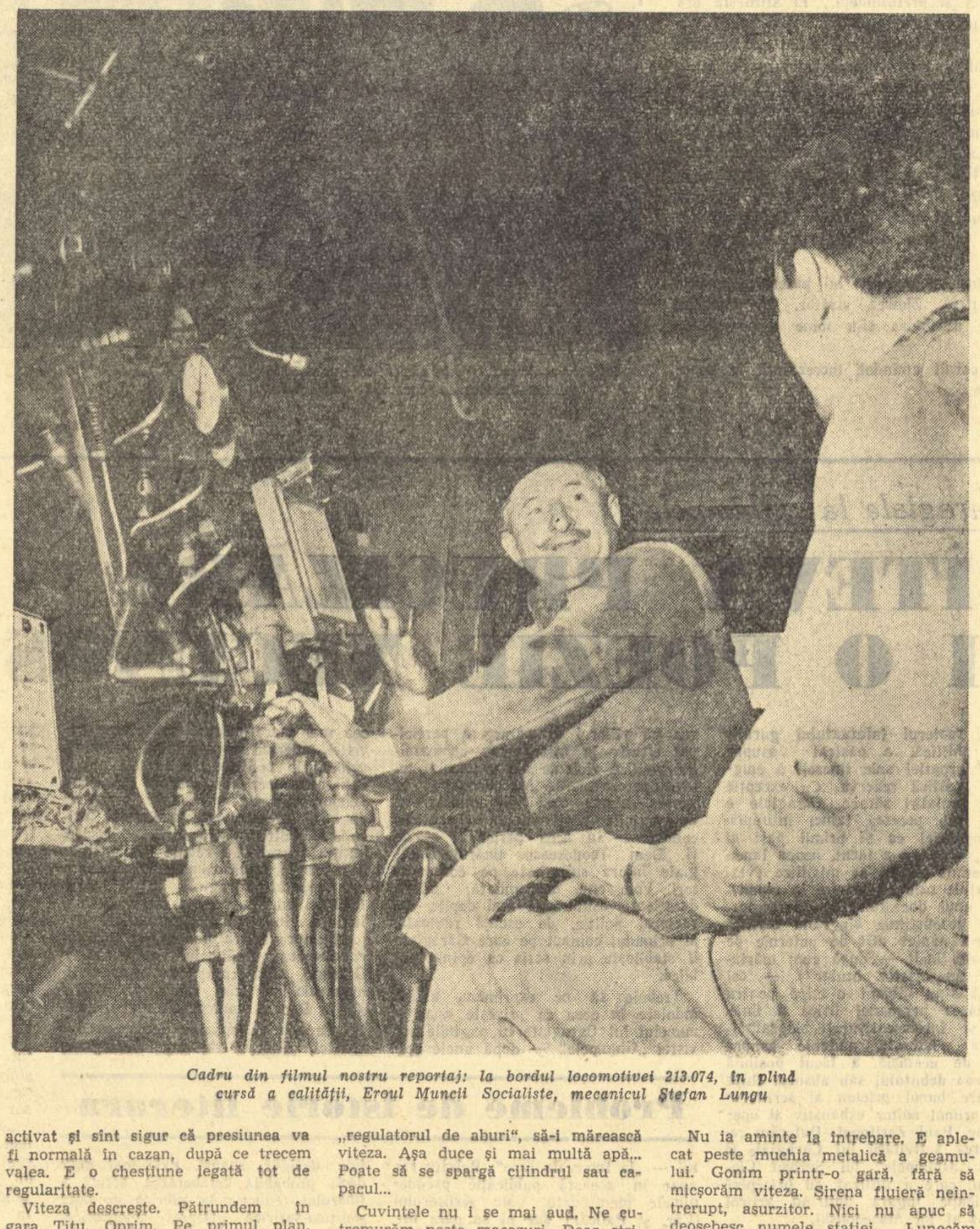

Cadru din filmul nostru reportaj: la bordul locomotivei 213.074, în plină cursă a calităţii, Eroul Muncii Socialiste, mecanicul Ştefan Lungu

Nu ia aminte la întrebare. E aplecat peste muchia metalică a geamului. Gonim printr-o gară, fără să micşorăm viteza. Sirena fluieră neîntrerupt, asurzitor. Nici nu apuc să deosebesc numele staţiei. Lunecăm vertiginos pe lîngă alt tren, garat pe linia vecină. Desluşesc doar, la ferestre, feţe tinere. Cît ţin vagoanele, sirena ţiuie prevenitor.

– Liber !

– Liber !

Gara-i mult în urmă. Sirena tace, în sfîrşit.

– Siguranţa călătoriei ! înalţă „nea Fănică" arătătorul. Se întorc acum elevii la şcoală. Astăzi e ultima zi de vacanţă. Trenurile sînt pline de tineret. E nevoie să fim cu ochii-n patru. Tineretul e zburdalnic.

Înclină capul spre Vasile.

– Din păcate n-am nepoţi, că băieţii mei încă nu-s însuraţi. Prieteni printre copii am cu duiumul. Asta-i norocul mecanicilor de locomotivă. Şi mai am nişte băieţi buni în brigadă... Lasă, că-ţi vorbesc şi despre ei...

Ca şi cînd am folosi un obiectiv anume care apropie şi depărtează instantaneu obiectele (transfocatorul), o clădire ne iese în cale.

Stop ! Găieşti. Orele: 12,01. Parc-am avea la bord instalaţiile de mare precizie ale Institutului Meteorologic...

6

Trec de cealaltă parte. Stau cot la cot cu fochistul, rezemat de pervazul metalic. Vasile Chioreanu pare să fi prins curaj :

– Să vrei să faci lucru de calitate, să scoţi economii, e uşor ...la început, cînd te hotărăşti. Altfel, treaba-i încurcată : uite, focul de pildă. E ca un copil neastîmpărat şi eu-s ca o doică.

Bineînţeles, zîmbeşte.

– Am eu mutră de doică ? Şi totuşi aşa mă simt. Pentru că vezi dumneata, nu ies din depou pînă nu curăţ focul, asta înseamnă să nu las un strat mai gros de trei centimetri de zgură pe grătar. Îmi zic apoi : „Vasile, cu economie, Vasile !" Şi pun mai puţin cărbune. Pun mai puţin cărbune, arde şi focul mai slab, e şi presiunea mai mică. „Vasile, îmi zic repede, o faci de oaie, Vasile ! Dă-i de mîncare elefantului !" Şi îndop cutia de foc cu lignit. Creşte consumul şi irosesc cărbunele în van. Cînd pui cărbunele orbeşte, rişti să-l azvîrli peste cel nears, îl înăbuşi şi rămîi cu combustibil în cutie, pe care îl azvîrli pînă la urmă pe parcurs.

– Şi cum o scoţi la capăt ?

– Simplu, tovarăşe, simplu. Deşert lopata numai acolo unde văd pe grătar locuri albe. Alea-s locurile în care cărbunele e ars. Isprava asta cere pe jumătate din ce i se cere scamatorului : iuţeală de mînă şi... băgare de seamă. Iuţeală de mînă, pentru că fără ea înseamnă să ţii prea mult deschisă clapa cutiei de foc şi tăria lui să se moaie, faţă-n faţă cu aerul. Băgare de seamă înţelegi dumneata şi singur de ce e nevoie...

Prinde în palme „cociorba" – un vătrai respectabil şi egalizează jăraticul pe grătar. Focul se învîrtoşează, dănţuie, iar tînărul îşi dă mulţumit boneta pe ceafă, ca s-o aducă la loc pe frunte numai printr-o simplă scuturare a capului. Fluieră „Marina", de parcă focul s-ar îmblînzi cu muzică...

De-a lungul drumului, trunchiuri văruite, curăţenie primăvăratică.

Şi aici, la bordul lui „213.074", fochistul mătură sfărîmăturile de lignit, risipite pe podea. Cutia de foc a căpătat o nouă „raţie".

– Cu grijă, Vasile, cu grijă ! şi-a îndemnat „nea Fănică" ajutorul.

Şi către reporter, cu răbdare şi modestie :

– Uite ce să mai însemni acolo, în carnet : mai tot ce-ai aflat că facem noi pentru o cursă de calitate, nu-s lucruri grozave. Dacă vrei, fac parte din abecedarul mecanicului şi fochistului de locomotivă. Dar ia încearcă dumneata să scrii „b" în loc de „a" sau să zicem „n" în loc de „m", ce-o să iasă din materialul dumitale ? Aşa-i şi la noi : alfabetul trebuie respectat cu stricteţe, dacă e să realizezi lucru de calitate, economicos... De altfel, calitatea umblă braţ la braţ cu economia, ca ăia doi tineri de colo, de pe peron.

Sîntem în staţia Leordeni. Orele : 12,21. Nici o secundă prea devreme, nici o secundă mai tîrziu. Perechea tînără urcă în tren. Poate-s logodnici, un sondor şi-o sondoriţă care s-au cunoscut în echipa de muncă. În jur, pretutindeni, sonde petrolifere.

– Regiunea-i vestită acum nu numai pentru livezile de prune, constată mecanicul, ci şi pentru cele de sonde.

– Asta băutură ! sare Vasile. Băutura industriei...

7

Omul îndesat şi zdravăn, cu umeri laţi şi un calm care se ghiceşte în gesturi, în poziţia pe care-o are (bine înfipt în picioare), ba pînă şi-n basc-ul potrivit liniştit pe creştet, conduce cu mînă fermă locomotiva. Fochistul nu mai fredonează „Marina". Se apropie Piteştiul şi acum întrebările se nasc lanţ în minte, fără concursul reporterului : ce consum de păcură a avut maşina în parcurs ? Sosirea la capătul secţiei va fi...

Macazurile ne zgîlţîie din nou. Steguleţe galbene, semafoare, ne deschid drum.

– Liber !

– Liber !

Orele : 12,59 punct. Prim-plan : ceasornicul mecanicului. Fochistul sare jos plin de îndemînare, ca să revină, fireşte, cu zîmbetul pe buze.

– 800 !

– Ce cifră-i asta, tovarăşe Lungu?

– Consumul de păcură.

– Cît ar fi fost normal ?

– 1500. Am economisit 700. La înapoiere ne străduim să nu folosim numai economia asta şi predăm la depou 1500 kilograme de păcură, economisite în parcurs.

Ne strîngem mîinile (la ce bun şi le şterg iarăşi ?).

– A fost într-adevăr o *cursă a calităţii*...

– Atunci, mă îndeamnă mecanicul, n-ai decît să realizezi acelaşi lucru şi dumneata... Cînd scrii materialul...

Sar pe peron. Oamenii se îndreaptă spre ieşire. Cîţiva arată spre locomotivă. „Nea Fănică" îşi netezeşte mustaţa. Călătorii l-au recunoscut pe acela care i-a adus în cele mai bune condiţii de siguranţă şi regularitate, pînă la ţintă : mecanicul de locomotivă Ştefan Lungu, Erou al Muncii Socialiste.

Mihai STOIAN

Blocuri pe litoral

Sînt cu zidarii pe schelele albe —
Lucrăm o pădure de blocuri pe litoral.
Unul, zece, cincisprezece etaje
Din zvelt beton şi din jocul mîinilor
În numai cincisprezece zile albastre.

Sînt cu zidarii la etajul cincisprezece.
Cu mîini tremurînde desprind din juru-mi,
Cum aş desprinde-un brîu, toate schelele albe
Şi deasupra mării — Cum mai coborîm ?
Îmi caut statura în vastele-oglinzi
Aprinse de soare pe-acoperişuri.

Lucrăm o pădure de blocuri pe litoral.
Plantăm aici, între două clipite,
Un geam îngust prin care se va filtra
Venind dinspre Tuzla, steaua de seară.
Desfăşurăm o terasă... Văzînd cum umblăm
Pe muchia subţire a balustradei în aer
Pescăruşii se-apropie cu aripi de-ncredinţare.

Am desprins schelele şi stau în cer cu zidarii.
Nu mai coborîm. Aşteptăm făptura
De fata morgana a verii mijind
Pe drumurile galbene de ierbi ale stepei ?
Aşteptăm, cum bate sub noi larg marea,
Să-ncepem a crede că-ncet plutim
Pe mari vapoare prin apele timpului ;
Să-nceapă agale, abia auzit,
Din harfele de bronz ale zilei, să murmure
Un nou motiv de baladă ?

Aurel RĂU

Eu niciodată, lumea...

Eu niciodată, lumea n-am pus-o mai aproape,
Nu i-am simţit căldura sau inima bătînd,
Nu i-am iubit obrazul, nici lacrima din pleoape,
Nu i-am gustat dulceaţa, n-o auzii vibrînd,

Cît se-adună acuma, în mine, ca pădurea
Şi cîntă-adînc în ramuri cum harfele, sub vînt
Pornit din răsărituri să-nlăture securea,
Stejari şi fagi să-şi urce tulpina din pămînt ;

Cum o ascult de-o vreme frunzişul că-şi desface
Şi-i saltă-n luminişuri buchetele de maci.

De cînd răsună cornul de dragoste şi pace
Mă simt un cerb de aur chemînd printre copaci.

Al ŞAHIGHIAN

Poem simplu

Comunistul nu aşteaptă să-i cadă
primăvara în palme ca o fructă coaptă,
el luptă cu iarna, o învinge,
o prinde de coarne şi o înjugă la plugul lui
ca să-i facă primăverii pîrtie prin zăpadă.

Privind în inima omului, comunistul
învaţă să cunoască ziua bună de dimineaţă,
învaţă să nu lase grîul
să fie sufocat de neghină,
învaţă să frămînte bine ideile
şi să plămădească din ele
pîinea hrănitoare şi gustoasă de mîine.

Comunistul nu-şi aruncă niciodată
cuvîntul la întîmplare, ca pe o piatră
care ţi-e indiferent unde cade,
el îşi cîntăreşte atent şi cu înţelepciune
cuvintele, pe balanţa de aur
a învăţăturii marxist-leniniste,
şi caută cu multă răbdare pămîntul
în care le seamănă cu inima deschisă larg,
pentru că l-a ales pe cel mai fertil.

Nu-nu, prieteni !
Niciodată comunistul nu poartă
cu sine vre-un baston vrăjit
pe care să-l izbească de pămînt
de cîte ori îşi pune în gînd
să supună natura,
să-i pătrundă tainele
şi să folosească fenomenele ei
pentru binele omului.

El face să crească peste noapte
oraşe mai frumoase ca în basme
iar pe unde seceta, ca o bucată
de sugativă pusă peste o pată
de cerneală, a supt toate izvoarele,
comunistul face să răsară în nisipuri
o mare întinsă şi liniştită
pe care plutesc vapore
transportînd grînele crescute
în pustiul sălbatic pînă mai ieri...

Acestea toate şi altele şi altele...
comunistul nu le socoteşte minuni,
el le socoteşte o izbîndă a omului,
a muncii sale, simple, de zi cu zi !

Constantin NISIPEANU

Patruzeci de ani

Săgeţi de oţel,
vibrînd în aer, scînteietoare,
patruzeci de săgeţi înfigîndu-se
în inima dură a nopţii —

superbe şarje de cavalerie,
cu făclii care-şi flutură pletele roşii,
cu scîntei care cad pe pămîntul rupt de copite
şi prind rădăcini şi-nfloresc —

patruzeci de cercuri în trunchiul copacului
şi copacul se-nalţă gigantic,
rotind în juru-i
cercul de-argint, înseninat, al dimineţii —

patruzeci de ani, vîrsta dîrzeniei,
vîrsta demnităţii neclătinate,
anii gloriei, anii partidului nostru
mereu în atac !

Vibrează săgeţi, scîntei înfloresc, şi copacul
umple pămîntul smuls beznei, de forţă şi cîntec —
şi primăvara însăşi porneşte de la el,
în prelungirea ramurilor demne.

Florin MUGUR

PRIMA SARCINĂ DE PARTID

de ȘTEFAN GHEORGHIU

În tîrziul nopții, cînd începusem să-mi pierd speranța că va mai veni, strungarul deschisese binișor ușa, se furișase înăuntru. Apoi, pe rînd, la fel de grijulii și la fel de misterioși, intraseră și Ioan, și Vlase, și Oprea.

— E o beznă de-ți bagi degetele-n ochi! șoptise cu voce stinsă nichelatorul. L-am întîlnit pe Pagu și el nici nu m-a văzut.

Nenea Costică tresărise.

— Pe unde l-ai întîlnit?

— Propriu-zis nu l-am întîlnit. Eu eram încă departe cînd el a intrat în curtea lui Willy. Am traversat drumul, mi-am lăsat șapca peste sprîncene, am sărit într-un tramvai...

După această grăbită și scurtă explicație, liniștea se înstăpîni pentru un timp în mica mea locuință. Camuflată, lampa pîlpîia în peretele negru, răspîndind o lumină albastră-verzuie peste chipurile înnegurate ale lucrătorilor.

— La ce te gîndești, Costică? se pomenise nichelatorul întrebînd. Doar nu crezi că sînt atît de prost...

— Nu fi copil, omule! Mă tot muncesc să-mi aduc aminte... Pe Armand Pagu ăsta l-am mai văzut undeva și nu mai știu unde...

— Poate că te înșeli, nene, am îndrăznit și eu să-mi dau cu părerea. Pare într-adevăr să fie din Craiova... Willy i-a închiriat o cămăruță...

— Iar eu îți spun că nu mă înșel, băiete! îmi șoptise omul. Îmi este de-ajuns să văd o mutră și...

Nenea Vlase își trecuse palma peste obrazul neras, mormăise ca din fundul unei fîntîni:

— Ei, și mai dă-l naibii de ghimizdroc! Nici nu merită să-ți frămînți creierii...

Strungarul își întorsese cu o mișcare înceată obrazul. Ochii lui cărbunii aveau reflexe de oțel.

— Ba merită, frățioare, merită, vorbise el cu glas încet dar apăsat. Trebuie să fim treji și atenți cu cei din jurul nostru... Fascismul este o fiară în zvîrcolire... Iar fiara, în zvîrcolirea ei turbată, devine și mai oarbă, și mai răzbunătoare... Voi n-ați văzut!? Willy a început să nu mai aibă încredere nici în Florea, care... Da, i-a luat cheile atelierelor, i le-a dat lui Pagu... De unde pînă unde această schimbare!? Unui om abia cunoscut nu-i dai pe mînă puterea de a deschide și de a închide o fabricuță...

— N-a mai vrut nici Florea să țină cheile, a încercat nichelatorul o lămurire.

— Asta o spune el acum, ca să ne ia piuitul! Prea ești încrezător în el, Vlase! S-a lepădat patronul de-o slugă, iar sluga se jură cu lacrimi de crocodil că nu și-a iubit niciodată stăpînul...

Au tăcut. Noaptea era caldă, zăpușitoare. Înăuntru, între pereții scunzi și înguști, aerul era și mai fierbinte. Ghemuit pe-o buturugă, sudorul Oprea fuma cu privirile coborîte, în timp ce Ioan, stînd pe marginea patului, își înăbușa cu greu tusea.

— Ei, ce facem? a întrebat nichelatorul nerăbdător. La ce oră trebuie să vină..

— La unsprezece fix, răspunsese nenea Costică. Peste un sfert de oră.

— Și știe unde?

— I-am explicat cu de-amănuntul... Însă, vezi tu, Vlase, nu prea știu ce-o să facem... Sîntem doar cinci și unul dintre noi...

— Eu unul, fii sigur că n-am să renunț! mormăise nichelatorul.

— Nici eu! adăugase cu voce șuierătoare Ioan

— Nici eu! tresărise sudorul Oprea.

Nenea Costică îi cercetase pe rînd, surîzînd.

— Și-ați vrea ca tocmai eu!?...

Cîteva secunde se priviră în liniște, cu niște ochi ce păreau să scormonească lumea de dincolo de pereții încăperii. Apoi nenea Vlase, înseninîndu-se, făcuse în șoaptă propunerea:

— Atunci să tragem la sorți... Da, da, bilețelul să decidă...

— Să tragem la sorți, aprobase și Oprea.

— Sau să facem o echipă din trei, una din doi, adăugase Ioan, parcă de teamă să nu-i cadă tocmai lui bilețelul cel buclucaș.

Nenea Costică întîrzia însă cu răspunsul. Peste obrazul lui smead, peste fața lui ușor întoarsă spre lampa camuflată în foiță de culoarea cernelei, subțire și ciuruită pe alocuri, trecuse unda tainică a unei dezlegări neașteptate.

— Nu, o echipă din trei oameni mai rău m-ar încurca, murmurase strungarul.

Tăcuse și se uitase cu priviri calde spre mine. Parcă acum, după atîta vreme, își dădea seama de prezența mea. Și-a întins palma lui mare și și-a lăsat-o fierbinte și grea pe umărul meu dezgolit sub cămașa ruptă.

— Nici la sorț n-o să tragem, continuase el cu aceeași voce misterioasă. De ce să se simtă vreunul dintre noi nedreptățit... Pătru o să mă însoțească... Ei, mergi, flăcăule, cu mine?

Un fior de gheață mi-a trecut prin șira spinării. Apoi am răspuns fără să-mi pot stăpîni emoția:

— Cu dumneata merg pînă la capătul pămîntului...

Strungarul s-a oglindit o clipă în ochii mei, a rîs clătinînd capul dat în cărunțire.

— Pămîntul n-are capăt, flăcăule. Are în schimb răni, multe, foarte multe răni.. Iar aceste răni, nimeni nu le poate vindeca mai bine decît muncitorii... Da, noi, muncitorii, sîntem medicii pămîntului... Deci vrei să devii medic, chirurg, vindecător de suferință...

— Vreau...

El iar a zîmbit, ciufulindu-mi părul zbîrlit după un vechi și duios obicei.

— Dar să știi, nu-i o treabă ușoară, flăcăule. Mulți dintre medicii pămîntului stau prin închisori, sînt schingiuiți... Alții își dau viața, ciuruiți de gloanțele plutoanelor de execuție... Știi...

— Bănuiesc...

— Și tot mai vrei să fii medic al pămîntului?

— Vreau... Nu mi-e frică...

— Chiar dacă-ți vei vărsa sîngele pentru cauza partidului...

— Chiar... O jur...

Cred că-mi ardeau în flăcări vii privirile. Lucrătorii mă cercetau pe sub gene, cu interes, buni și prietenoși ca întotdeauna. Iar inima mea, sărmana, bătea cu putere de ornic, gata să-mi spargă coșul pieptului, să iasă, să zboare, pasăre măiastră peste o lume rănită ce-și aștepta vindecarea. „Medic al pămîntului — a tresărit un glas tainic în mine. Medic al pămîntului!" Și m-am uitat deodată, cu dragoste la strungarul din fața mea care, cu măiestria neîntrecută a unui grădinar, mai sădise încă o floare minunată în sufletul meu oropsit.

— Bine, bine, a încuviințat el. Atunci o să mă însoțești, Pătrule. Am, după cum știi, încredere în tine... Vom merge amîndoi pe străzi, vei fi ucenicul meu în noaptea asta de păcură... Da, vom merge și...

Dar cuvintele i se opriseră aici. Dincolo de pragul magaziei se auziseră pași, iar în scîndura ușii răsunaseră trei ciocănituri scurte, apoi încă una, și încă una.

— A sosit tovarășul! șoptise strungarul înseninat și sărise din locul lui ca să dea în lături drugul de fier ce bara intrarea.

Îmi amintesc și acum de omul acela înalt, îmbrăcat în niște haine închise la culoare, cam roase dar curate, strînse pe trupu-i atletic, cu brațe vînjoase și umeri largi de hercule. Nu era tînăr, sau, poate, așa mi se păruse mie în semiîntunericul încăperii, în noaptea aceea tulburătoare, cînd mi-a fost dat să-l ascult și să-l văd pentru prima oară în viață.

Intrase înăuntru ca vijelia, surîzînd și ascunzîndu-și parcă cu ajutorul vioiciunii oboseala multor ore de veghe, de trudă și de nesomn. Mișcările lui sigure, precise, de loc calculate, exprimau vigoare, prospețime, o robustețe dură, greu de supus, de stăpînit, de înfrînt.

— Bună seara, tovarăși! rostise el simplu, în șoaptă, cu un glas melodios, profund, ce-mi părea cunoscut de cînd lumea.

— Bine-ai venit! răspunsese în numele tuturora Vlase.

Tovarășul ne dăduse mîna pe rînd, zorit, și în timp ce nenea Costică proptea cu grijă drugul cel greu în ușă, el își golise buzunarele și căptușeala hainei de pachețele mici, roșii, albe, galbene, înșirîndu-le în fața noastră, pe patul acoperit de țoale mototolite și putrede.

— Sectoarele cred că le știți? întrebase omul după aceea.

— Le știm, îl încredințase strungarul.

Musafirul clipise mulțumit. Apoi, în ochii rotunzi și adînci, îi jucaseră luminițe vii, sclipitoare ca două mărgele de oțel, atunci cînd mă zărise.

— El este flăcăul despre care mi-ai vorbit? îl mai întrebase pe strungar.

— El...

Omul mă bătuse prietenește pe umăr, își cercetase ceasul de buzunar, rostise:

— Foarte bine... Atunci eu am plecat... Peste zece minute pornesc următorii...

Alesese cîteva pachețele cu fluturași, și le îndesase la loc, în buzunarele hainei. Pe urmă își rotise privirea în jur, exclamase:

— Grozavă ascunzătoare mai aveți, tovarăși... Pot să te adulmece o sută de copoi... Cînd te văd dispărînd pe poarta catedralei, rămîn cu gurile căscate...

— Mai avem și alte ieșiri, zîmbise nenea Costică. Una trece prin grădina spitalului, spre calea Victoriei... Iar alta, dacă arunci buturugile de colo în lături, duce prin spatele atelierului de-a dreptul către Luterană...

— Minunat... minunat... Deci, ne-am înțeles; peste zece minute...

Strungarul îi deschisese ușa și el plecase la fel de vijelios, lăsîndu-mi o amintire vagă și un cuvînt misterios: „tovarășul", purtat ca un talisman drag peste furtuna nedomolită a anilor.

Curînd, după ce ieșise și sudorul Oprea, ne-am privit toți patru în tăcere. Apoi nenea Costică se apropiase de pat, împărțise egal fluturașii, îi dăduse o parte nichelatorului.

— Sectorul lor este cel mai greu! murmurase fără veste Ioan. Nu-i lucru ușor să lipești lozinci tocmai în inima orașului...

Nenea Vlase, perechea lăcătușului, tresărise.

— Lasă, Ioane, nici al nostru nu-i de lepădat... O să trecem și prin fața casei lui Willy... Nu te bucuri? Să vezi ce-o să-i mai căptușim șarpelui vitrina... O să-i lipesc o sută de hîrtiuțe în chip de ciocan și seceră... Și pe ușă o să-i lipesc cîteva...

— Tu mai bine să fii om socotit, Vlase, simțise nenea Costică nevoia să-l povățuiască. N-are nici un rost să-i „înfrumusețezi" patronului prăvălia... Fluturașii trebuiesc răspîndiți pe toată strada, să vadă lumea, să citească și să simtă că partidul nu doarme, că luptă...

Nichelatorul își trecuse palma peste bărbia aspră, înălțîndu-și sprîncenele într-un mare semn al mirării.

— Măi, Costică, mormăise el, zău dacă i-ar strica șarpelui cu ochelari o țîră de sperietură...

— Și tu crezi că așa nu-i destul de speriat? Ce copil ești, Vlase. Se-apropie Armata Roșie, muncitorii se-agită, țărănimea se frămîntă, ostașii nu vor să mai lupte... Tremură pielea capitaliștilor, frățioare... Chițcăie ca șobolanii, varsă venin în gazete, dau ordine bezmetice prin comandamentele fasciste: „ardeți, ucideți, spînzurați", mai rău decît pe timpul lui Atila și Gingis-han...

Nichelatorul n-a mai spus nimic. O încruntare mută îi umbrea fruntea. Nenea Costică și-a privit cu luare-aminte ceasul argintiu, prins într-un lănțișor subțire și ruginit, a urmurat:

— Ar fi timpul, băieți...

Ioan a sărit sprinten de pe marginea patului. În lumina ștearsă și albăstrie a lămpii cu petrol, fața îi apărea palidă, vînătă, de-o culoare neomenească.

— O iei pe lîngă catedrală, îi șoptise strungarul. Apoi îl aștepți pe Vlase în stația din Grivița... El te urmează la un minut.

Lăcătușul îi strînsese cu nădejde mîna. Apoi dăduse cu ochii de mine, se apropiase.

— Cu bine, Pătrule... cu bine... Și-ți urez succes în îndeplinirea sarcinei de partid...

L-am ascultat. Emoția mă-nvăluia amețitoare. O clipă închisesem pleoapele. Cînd m-am uitat din nou, cei doi nu mai erau. Pășind în noaptea de smoală, Ioan și Vlase lăsaseră în inima mea, alături de cuvîntul tovarăș, acel nou și tulburător cuvînt: „partidul".

Priveam la nenea Costică, îl vedeam cum își cercetează cu nerăbdare ceasul, rosteam ca pe-o taină ultima șoaptă a tînărului lăcătuș:

— Partidul... Partidul...

Strungarul își ridicase ochii din cadranul mare, fumuriu, însemnat cu litere colțuroase, romane, mă cercetase cu nedumerire.

— Partidul!? a tresărit el. Da, ai dreptate... ar fi trebuit să-ți spun măcar o vorbă despre partid...

Un val fierbinte de sînge îmi năvălise în obraji. Glasul acela blînd, prietenos, încrezător, răscolise simțiri și mai adînci în mine. Stăteam țeapăn pe pat, nerăbdător și plin de așteptare. Strungarul înălțase însă din umeri, oftase:

— Ar fi trebuit, Pătrule... sigur c-ar fi trebuit.. Timpul însă nu ține seama de noi... Vezi, mai sînt trei minute... Ei, nu te întrista, băiete... Partidul este aici și pretutindeni... El stîrnește ura noastră, ne îndeamnă la luptă... Vezi tu, îl găsești pînă și în fluturașii ce-i lipim pe garduri: „Jos fascismul!", sau: „Trăiască Uniunea Sovietică, prietena și eliberatoarea popoarelor!" Partidul nu-i un om, nici doi, nici o sută, ci milioane și milioane de oameni ce lovesc fără cruțare în hitleriști, în dușmanii păcii... El plutește în aerul ce-l respirăm, fîlfîie în faldul cel roșu, tresare în inima ta... Da, și în inima ta este o părticică din partid, un grăunte de mînie, de împotrivire față de tot ce este nedreptate și asuprire pe pămînt...

Mi-a cuprins cu palmele lui puternice umerii, m-a privit țintă. Zîmbea visător. Iar zîmbetul acela tainic, deschidea și-n mine o poartă de lumină...

Apoi am pornit amîndoi, încrezători, în noaptea de afară...

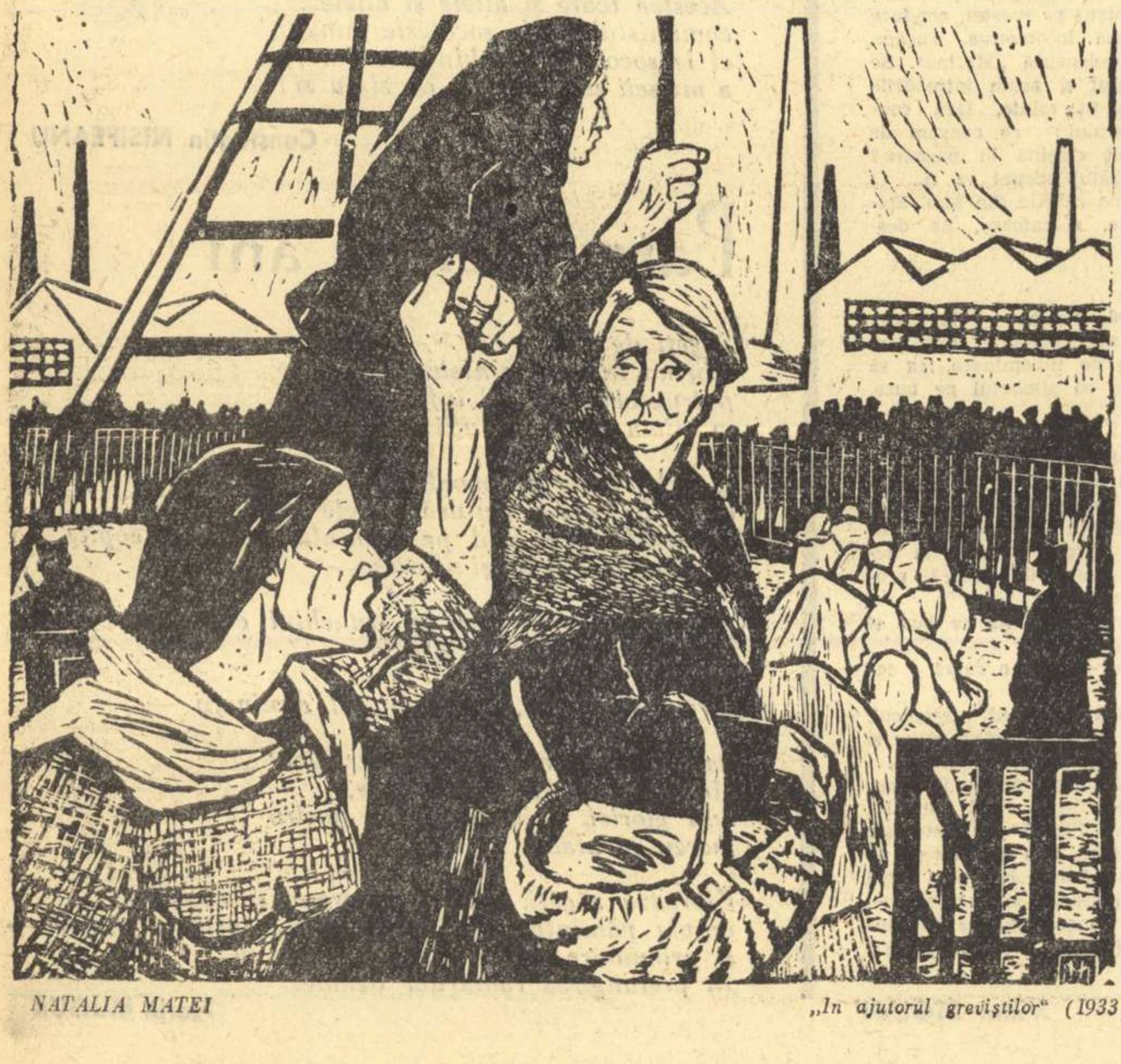

NATALIA MATEI „În ajutorul greviștilor" (1933)

POȘTA redacției

de NINA CASSIAN

Ina Otilia. — Pentru simplitatea ei proaspătă, vă publicăm poezia „Ruine vesele":

Există ruine care nu plîng,
bătute de vînturi și ploi...
nu hodinesc sub zăpezi... nu strîng,
în adînc, amintiri de război...
E tristă numai ruina
pe care s-a prins mucegaiul și geme rugina...

Strigînd despre mîine, te-nconjoară desele
ruine vesele!

Chiar tu, în fața unei dureri fără zare,
să capeți puterea dărîmării,
să sapi, cu unghiile, două cuvinte:
„Atenție, demolare!"

Și, construind, pe-un nou temei, o altă viață,
să-ntîmpini, cu un cat mai sus,
soarele pur crescînd în dimineață!

V. S., București. — Nu sînteți singurul căruia nu i-am răspuns la scrisori anterioare. Criteriile după care selecționez materialul (cîteva zeci de plicuri, săptămînal) le-am expus nu odată în cadrul prezentei rubrici. Îmi pare rău că mulți corespondenți, uitînd de aceste criterii, stăruie să li se răspundă „cît de cît" la versurile trimise, chiar dacă aceasta ar încărca spațiul restrîns al rubricii noastre cu o lungă înșirare de nume, după care ar urma laconicul „deocamdată, nu". În acest „deocamdată, nu" s-ar include manuscrise dovedind fie necunoașterea ortografiei, fie o tematică și o formulare desuetă, fie chiar lipsa celei mai firave scîntei de talent, și aceste defecte — în producții fără pregnanță exemplificatoare, a căror analizare, deci, n-ar prezenta un cîștig și pentru ceilalți cititori. „Cazul" dvs. nu e chiar atît de grav, totuși puținele dvs. rînduri n-au fost și nu sînt încă, nici de astă dată, coapte pentru o discuție.

Popescu N. Nicolae, electrician. — În ciuda unei ortografii nesupravegheate și a unei anumite nesiguranțe în folosirea vocabularului, versurile dvs. plutesc în pagină încărcate de sinceritate, grație și talent. Citez din poezia închinată partidului:

De vînturi aprige, îmi ocrotești profilul crud...
Și-n diminețile cu ochii albaștri și irisul ud,
Gingaș, tu mă cuprinzi cu mîinile-ți puternice, solare...
Lacom, sorb prin rădăcinile minții,
ploaia slovei tale de aur...

Rețin de asemeni epigrama, îndemn pe care îl adresați colegilor dvs de aspirații:

Nu vă mîhniți că n-ați fost publicați,
că, uneori, condeiul sub critică se-apleacă.
Vîsliți cu putere; muza credincioasă vă așteaptă
precum soția lui Ulisse în vechea ei Ithacă!

Ioan Andronic, colonia mineră Cozla. — Comparînd Africa (în primele rînduri ale manuscrisului dvs.) cu un „triunghi negru de diamant, șlefuit de polizorul mîniei", ați izbutit o imagine-reflector care mi-a înlesnit lectura și aprecierea versurilor dvs. Desigur, metaforele, ca atare, nu asigură valoarea unei poezii, dar, folosite în mod necesar, ele pot constitui un fel de „fixativ" al ideii și al emoției, pot colora și dilata, ajutînd la comunicarea intenției. De aceea, poate, după alte versuri pregnante, din aceeași poezie, ca „armata neagră a spart cu mușchii pieptului cătușele colonialismului", „acesta-i războiul cascadelor, al pădurii" etc. sfîrșitul sună sec, constatativ:

În luptă — au căzut
mulți fii credincioși ai libertății,
eroi neuitați

. . . .

După victorie o să le ridicați
monumentul eroilor negri căzuți
jertfă colonialismului.

Se pare că, după un prim avînt emoțional concretizat, ați ostenit. Poetul nu trebuie să-și îngăduie așa ceva, iar, cînd se-ntîmplă, totuși, — atunci să revină la manuscris, într-un moment mai propice, sau să facă efortul de a se reîncărca de emoție, de a-și regenera sufletul obosit pentru o clipă, gîndind din nou, mai adînc, retrăindu-și subiectul odată și încă o dată.

Celelalte poezii au, de asemeni incontestabile calități, fără a fi reușite în întregime, din pricina aceleiași intermitente intransigențe în fața expresiei. Aștept cu interes versuri noi.

Cercul literar „Al. Vlahuță", Tr. Severin. — Culegerea de poezii trimisă de cîțiva membri ai cenaclului dvs. nu este, din păcate, foarte concludentă. Firește, orientarea ei tematică e lăudabilă, dar, cu excepția, poate, a versurilor elevului Rusu Victor, celelalte materiale suferă de un pronunțat convenționalism. Așa cum reiese, din puținele pagini oferite, personalitățile par nediferențiate, limbajul sărac, expresia standardizată. Dacă fiecare din semnatari ar trimite un grupaj de poezii, judecata noastră s-ar putea exercita mai riguros.

N. V., Hunedoara. — Cea mai realizată dintre poeziile recente, mi se pare „În orașul meu":

În orașul meu, unde-n fiecare zi
pomii sînt o explozie de clorofilă
și trandafirii
sînt o notă firească în decorul industrial,

în orașul meu, unde-n fiecare zi
se vorbește despre socialism
și despre un băiat îndrăgostit de-o fată,

în orașul meu, unde simt adunîndu-se în mine —
tot visul și toată puterea străbunilor mei,
cum adunate-n straturi de cărbune și țiței
stau încremenite energiile solare;

în orașul meu
e locul de-ntîlnire
al energiilor potențiale;

în orașul meu,
înalt și dens,
lung și lat cît toată țara,
în orașul meu, Hunedoara!

În celelalte, stăruie o anumită anemie a ideilor și sentimentelor, suplinite insuficient prin exclamații. Aștept din partea dumitale un efort spre substanță și originalitate și combaterea activă a rutinei.

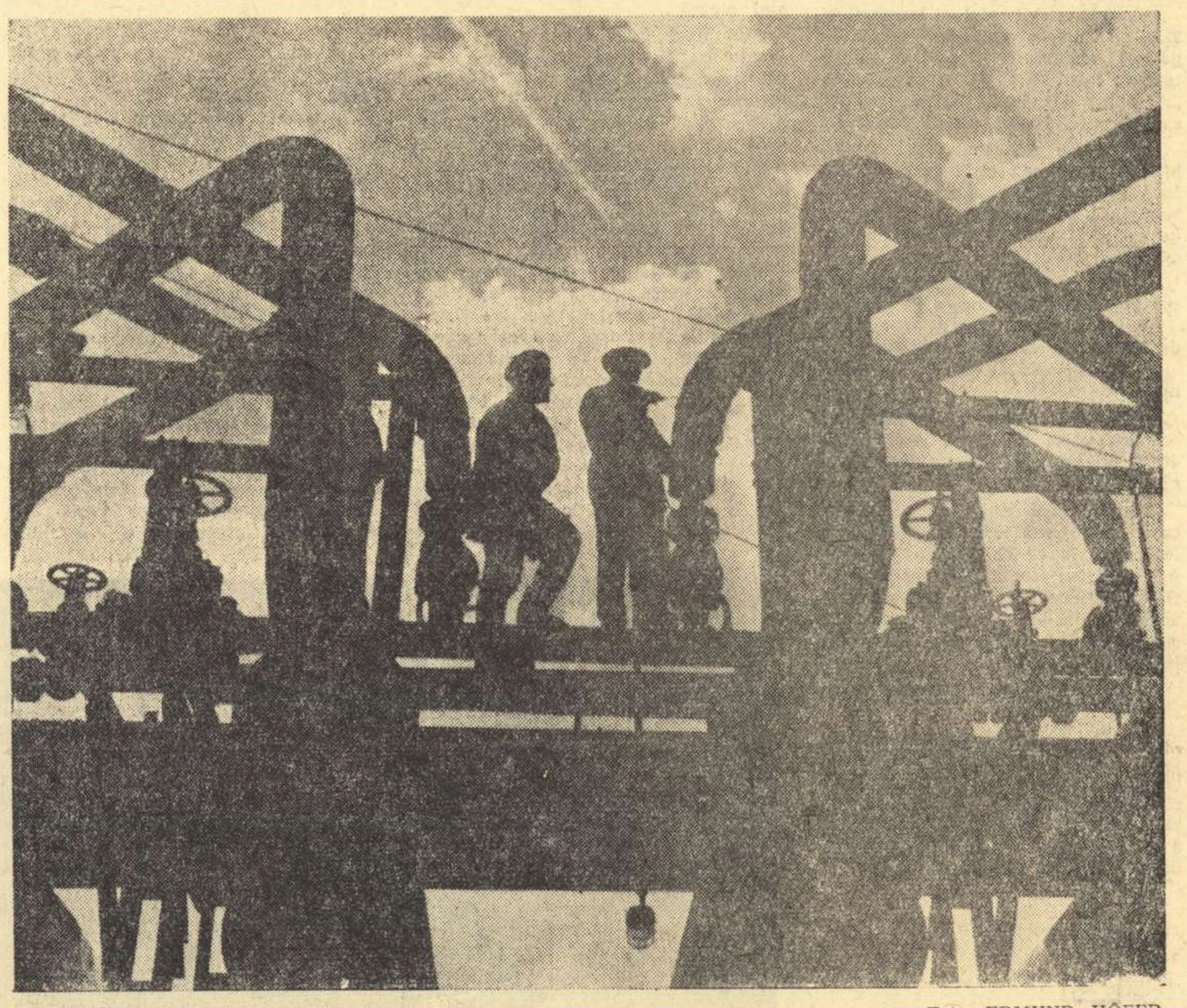

Rafinăria Onești. Vedere parțială a noii secții pentru fabricarea cocsului - din gudron.

Foto EDMUND HÖFER

Probleme de istorie literară

Caragiale la „Ghimpele"

CÎTEVA PRECIZĂRI ȘI O POEZIE NECUNOSCUTĂ

Creatorul infatuatului guraliv Mitică, a păstrat asupra propriei sale tinereți o enigmatică rezervă. Cu excepția cîtorva amintiri sărace, Caragiale a așezat sub pecetea tainei întîmplările copilăriei ca și primii pași ai juneței. Cînd nu a tăcut, nenea Iancu și-a permis uneori să mistifice (vezi declarațiile sale cu privire la studii). Rîvna unui doctorand în litere dornic să reconstituie biografia scriitorului l-a miniat atît de puternic pe Caragiale, încît — după cum mărturisește un martor ocular 1) — cei de față s-au „temut o clipă pentru integritatea persoanei fizice a tînărului și intempestivului biograf" 2). Această obstinată muțenie asupra anilor de ucenicie, a făcut posibilă ignorarea debutului său absolut chiar de către bunul prieten al scriitorului și primul editor exhaustiv al operei sale, Paul Zarifopol. Datorăm recuperarea activității lui Caragiale la revista „Ghimpele" lui Șerban Cioculescu, care a utilizat cu pricepere o indicație fugară dintr-un articol malițios al lui Macedonski.

Nu ne putem îndoi că perioada de la „Ghimpele" prezintă un deosebit interes pentru cercetarea operei marelui scriitor. După cum s-a observat, colaborarea activă la această publicație liberală de extremă rosettistă, venind după participarea la mișcarea ploeșteană a lui Candiano-Popescu și precedînd prezența scriitorului la alte publicații de opoziție anticonservatoare, desemnează între anii 1870—1877 o lungă etapă de adeziune la lozincile politice liberale. Ni se pare extrem de important faptul că episodul „liberalismului" lui Caragiale coincide cu aflarea în opoziție a acestei grupări politice, pe care scriitorul o va părăsi scurtă vreme după ce liberalii preiau guvernarea țării. Veșnic opozant și sistematic dizident, autorul „Scrisorii pierdute" nu și-a dezmințit de la primii săi pași în publicistica literară pasiunea civică. Credem că nu poate fi acceptată opinia exprimată în unele studii mai vechi și după care contribuția lui Caragiale la „Ghimpele" este de natură exclusiv literară. O cercetare mai amănunțită a acestei publicații între anii 1873—1876 ne-a condus la convingerea că viitorul dramaturg a participat efectiv la întreținerea campaniilor politice violente ale urmașului lui „Nichipercea". Al. Macedonski nu greșea atunci cînd își amintea că în paginile săptămînalului satiric, condus — în acea perioadă — de G. Dem. Teodorescu, tînărul Caragiale înjura surugiește pe conservatori. Vom cita, deocamdată, cîteva date care conturează mai deplin caracterul politic, de esență radicală, al primului contact pe care Caragiale îl stabilește prin scris cu opinia publică.

Trebuie să ne exprimăm, astfel, îndoiala în ceea ce privește apariția numelui lui Caragiale în paginile revistei „Ghimpele" — după unele opinii — „la intervale rare". Relativ rar apar în această publicație pseudonimele identificate ale scriitorului (Car. și Palicar) dar ni se pare îndreptățit să admitem că printre numeroasele poezii și foiletoane satirice nesemnate sau semnate cu iscălituri fanteziste (și care alcătuiesc într-o mare măsură materia literară a „Ghimpelui") unele aparțin viitorului mare satiric. În sprijinul acestei decente presupuneri trebuie să cităm în primul rînd faptul că începînd de la 15 decembrie 1874 (pînă la o dată pe care nu o putem preciza, dar care poate fi situată — judecînd după prezența semnăturilor sale cunoscute — spre sfîrșitul anului 1875) Caragiale face parte din comitetul revistei. Într-adevăr, în nr. 50 — anul XV apare pe prima pagină următoarea comunicare:

„Anunciăm cu mare părere de rău că unul din membri comitetului, care scria sub pseudonimul Alexe s-a retras din redacțiunea Ghimpelui, și a privat astfel ziarul de humoristicile și spiritualele d-sale ispirațiuni. Comitetul a și procedat la înlocuirea d-sale și d. Car. a binevoit a-i lua însărcinările, astfel ca comitetul se găsește iarăși complect".

Caragiale nu era, așadar, un colaborator pasager. Este de crezut că membrii comitetului își asumau în cea mai mare măsură redactarea revistei, aderînd și sprijinind nelimitat obiectivele politice ale acestei publicații belicoase. Atît Ghedem (G. Dem. Teodorescu) cît și ceilalți redactori de bază acționau spectaculos și furibund împotriva „ciocoimii... pocite, fatale... ursuze". Trebuie să menționăm că formația comitetului în care este cooptat Caragiale în decembrie 1874, își anunța, cu aproape două luni înainte, înnoirea programatică, legată de revenirea pentru un timp în conducerea „Ghimpelui" a lui N. T. Orășanu. Cunoscutul pamfletar antimonarhic, partizan înflăcărat al lui C. A. Rosetti conturează mai dramatic direcția de opoziție dezesperată a revistei, direcție de care Caragiale ține, desigur, seama. Este mai mult decît probabilă colaborarea activă a tînărului redactor la rubrica de note politico-satirice „Depeși telegrafice, fără telegraf". Această rubrică, de mai veche tradiție în publicațiile lui Orășanu, este redactată de diferiți autori, supunîndu-se unei tonalități comune și cultivînd cu aplomb zeflemeaua groasă ca și calamburul strident. Oricum, trebuie să semnalăm — fapt neglijat pînă astăzi — că semnătura lui Caragiale apare sub titlul rubricii de „Depeși" în nr. 52 (XV) din 29 decembrie 1874 (la sumar: „Depeși telegrafice, fără telegraf" de CAR și Cucurigu). Proaspătul membru în comitet își lua, așadar, în serios obligațiile.

La unele „ciupeli" anticonservatoare din „cronicile" consemnate în ultimele ediții, la cele două producții antimonarhice cunoscute (semnate Car și I.L.C.) putem să adăugăm ca o nouă dovadă a contribuției tînărului debutant la tirul politic al „Ghimpelui", o poezie pînă acum neidentificată. În numărul din 26 ianuarie 1875 apare violentul pamflet antiguvernamental (redactat în versuri sprințare) „Jalba hoților din închisori", semnat Rac și Sir Kock 3). Într-o perioadă în care pseudonimul Car apare în revistă destul de frecvent, inversiunea ghidușe a acestei semnături este transparentă. Poezia se înscrie, nu fără grație satirică, în linia incriminărilor ascuțite, adresate guvernanților conservatori. Trăgînd o linie de unire între furii umili din temnițe și hoții „onorabili" bugetivori, „Jalba" contestă solvabilitatea morală a miniștrilor corupți, în stilul extrem și categoric al lui Orășanu și Ghedem. Situarea autorilor stilați ai fraudelor și spolierilor licite în aceeași categorie morală cu tîlharii de rînd, se realizează în versuri care transcriu parodic emfaza compozițiilor grandilocvente: „Dați-ne drumul! / Fără zăbavă! / Dați-ne posturi / Cu bune rosturi, /Dați ne totul, fiți de ispravă / La tîlhărie / Țara să fie / Pe mîna noastră a tuturor, / Iar nu voi care / Ați făcut stare, / S-o smulgeți singuri ca din topor! / Dați-ne drumul cu mare zor!..."

„Jalba hoților de închisori" semnalează mai pregnant prezența lui Caragiale în liniile frontului opoziționist al „Ghimpelui". Viitorul redactor al „Claponului" își colorează pana în distileria de esențe satirice a grupului de la „Ghimpele", grup care se recomanda în octombrie 1874 a fi „o asociațiune de scriitori cu o reputațiune stabilită, de care nu este necesitate a se ști cine sunt". Această carte de vizită enigmatică trezește suspiciuni dar și incită la o cercetare minuțioasă a acestei publicații în care urmele peniței lui Caragiale se cer, în primul rînd, urmărite cu o mai stăruitoare rîvnă

V. MÎNDRA

---

1) Paul Zarifopol: Caragiale în „Convorbiri literare" LXVII — 6 — iunie 1934.

2) Este vorba, desigur, de Horia Petra-Petrescu, care a cîștigat apoi simpatia lui Caragiale.

3) Sir Kock, colaboratorul lui Caragiale este Constantin Cristescu („funcționar mi se pare la Ministerul lucrărilor publice" scrie C. Bacalbașa în „Bucureștii de altădată" I, p. 82). C. Cristescu este unul dintre redactorii cei mai activi ai „Ghimpelui" între 1871—1876, semnînd cu pseudonimele Sir Kock, Cocris, Zaplan, Clucerul Ciocan ot Fefelei.

Teatrul nostru contemporan, creaţie a Partidului

Cît de deosebită este viaţa noastră de astăzi faţă de cea de odinioară! Cît de mult s-a schimbat felul în care judecăm evenimentele ce se petrec în jurul nostru. Trăsături noi, necunoscute altădată, apar în felul de-a gîndi, în mentalitatea oamenilor. fapte neobişnuite, împlinite de oamenii „simpli" dezvăluie apariţia unor noi virtuţi, unei noi conştiinţe sociale. Sub ochii noştri s-a format un tip de om nou, în continuă dezvoltare şi împlinire.

A oglindi în artă şi a interpreta pe scenă prefaceri de asemenea proporţii şi consecinţele lor în conştiinţa oamenilor nu este uşor. Putem oare înfăţişa scenic numai cu mijloacele noastre din trecut acest proces de transformare, ale cărui aspecte nu seamănă de la o zi la alta? Mai ieri, învăţam noi actorii şi deprindeam pe studenţii noştri să interpreteze viaţa satului — de pildă — în condiţiile existenţei chiaburimii; astăzi se pune problema întruchipării unor fruntaşi ai gospodăriilor colective milionare, care călătoresc în capitala ţării, vizitează în grup muzee şi spectacole, călătoresc în străinătate, studiază şi aplică agrotehnica înaintată.

Desigur, punctul de pornire pe drumul creaţiei actoriceşti rămîne talentul. Dar în condiţiile societăţii socialiste arta este un fenomen social cu o mult mai largă sferă de acţiune. Astăzi răspunderea actului artistic este infinit mai mare. Talentul actorului trebuie să se sprijine pe o cunoaştere aprofundată a actualităţii. Conştiinţa actorului, ca interpret al unor fenomene în permanentă schimbare, cunoaşterea acestor fenomene şi participarea lui emoţională la noile transformări, sezisarea esenţei fenomenului şi înfăţişarea lui pe scenă cu cea mai înaltă expresivitate, caracterizează, cred, noul stil contemporan de interpretare.

Eroul nou nu trebuie înfăţişat schematic, conform unui şablon, el trebuie interpretat în dezvoltarea lui, în continua sa desăvîrşire, cu contradicţiile pe care trebuie să le învingă, în lupta dintre nou şi vechi. Înţelegerea faptului că teatrul, în condiţiile regimului nostru, are o importantă misiune socială, de a influenţa, de a transforma conştiinţa maselor, de a le mobiliza, dă actorului credinţa unei responsabilităţi crescute, din care derivă o nouă atitudine faţă de profesiunea sa, o nouă etică.

In această direcţie trebuie îndreptate atenţia şi eforturile noastre. Moştenirea trecutului se resimte încă în mentalitatea şi în unele comportări ale noastre. Lichidarea influenţelor educaţiei şi moralei burgheze, formarea conştiinţei socialiste constituie o sarcină importantă şi în lumea teatrelor.

„Partidul nostru — spunea tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej — desfăşoară o intensă activitate pentru dezvoltarea conştiinţei socialiste şi a noilor trăsături de comportare a oamenilor, pentru plămădirea omului nou, membru demn al societăţii socialiste".

Dorinţa actorului ca munca sa să aibă un ecou cît mai larg, să fie preţuită, este condiţionată de materialul dramatic pe care se sprijină. Noua treaptă de dezvoltare a teatrului în R.P.R. datorează mult dramaturgiei naţionale contemporane. Dar mai există mulţi interpreţi de talent care încă nu şi-au putut satisface dorinţa de a interpreta noi roluri din dramaturgia naţională. Cred că trebuiesc găsite forme noi de colaborare cu autorii noştri dramatici, care să contribuie la îmbogăţirea tematicii şi la desăvîrşirea artistică a dramaturgiei noastre. Căutările comune, chiar dacă nu sînt urmate imediat de succes, nu trebuie să întrerupă această muncă bazată pe bună credinţă şi încredere reciprocă.

Perspectivele mişcării noastre teatrale sînt strîns legate şi de modul cum sînt pregătite tinerele cadre de actori. Condiţiile care au fost create în acest scop deosebesc mult institutele noastre de învăţămînt teatral de conservatoarele de odinioară. Viitorii actori capătă astăzi o pregătire multilaterală care asigură dezvoltarea talentului lor, după metodele cele mai înaintate. Datorită sprijinului partidului şi guvernului, Institutul de teatru „Ion Luca Caragiale" din Bucureşti are astăzi un studio propriu, în care clasele de studenţi reprezintă nu fragmente şi scene ca în trecut, ci spectacole întregi, realizate sub îndrumarea profesorilor lor. Acest tînăr teatru, de curînd creat, a început să se impună atenţiei spectatorilor, atît prin repertoriu, cît şi prin calitatea spectacolelor. Faptul că absolvenţii institutelor noastre de teatru sînt de îndată repartizaţi la numeroasele teatre din ţară constituie o altă înfăptuire de seamă. În trecut nu exista decît un număr redus de teatre în ţară, repertoriul în cele mai multe cazuri era subordonat unor scopuri mercantile, angajamentele actorilor se făceau pentru maximum 9 luni pe an, iar nesiguranţa angajamentului pentru stagiunea următoare exista şi pentru actorii consacraţi.

Un aspect caracteristic al revoluţiei culturale în domeniul artistic este mişcarea teatrală de amatori care s-a răspîndit în mase, căpătînd o amploare deosebită. Numeroşi actori profesionişti din capitală şi din regiuni îndrumă cercurile de amatori. În cursul muncii lor, actorii-instructori au prilejul să cunoască îndeaproape aspecte multiple din cele mai diferite ramuri ale industriei sau agriculturii socialiste, să ia contact cu problemele care preocupă azi pe muncitori şi pe ţărani, să întîlnească chipuri noi de oameni ai timpului nostru.

Ar fi încă multe de spus în legătură cu tot ceea ce datoreşte partidului teatrul nostru contemporan în impetuoasa sa dezvoltare — astăzi, cînd sute de mii de oameni închină munca lor creatoare, entuziasmul lor, aniversării a 40 de ani de la înfiinţarea Partidului Comunist din Romînia, exprimîndu-şi astfel încrederea şi ataşamentul lor faţă de partid.

Nu pot încheia aceste rînduri, fără a mărturisi unele gînduri ale mele în legătură cu propria mea viaţă: mă gîndesc cît de mult datorez partidului pentru felul în care mi-a dezvăluit adevărul, pentru modul cum m-a îndrumat, pentru faptul că a sădit în mine — încă din anii dominaţiei fascismului — încrederea nestrămutată într-un viitor mai bun, în socialism.

Beate FREDANOV
artistă emerită

„FANTEZIE DE IARNA"

Baletul pe gheaţă moscovit are un an şi jumătate, iar cei mai în vîrstă dintre balerini au doar 24. Frăgezimea, laolaltă cu modul impecabil al tuturor mişcărilor, trezesc gradat (cum e şi spectacolul, alcătuit cu ştiinţă) întreaga simpatie a privitorului şi-l minunează: aplaudă tot mai dezlănţuit. Zece minute după început, cine a venit pentru performanţe unilaterale, bănuind că va găsi strict specialişti în ale patinajului, tehnicieni şi atîta tot, uită de ce a venit, fiindcă virtuozitatea, clară din prima clipă, se cuprinde iute în arta completă a acestui corp de balet. Programul e variat, nicăieri dulceag sau brutal. Apare întîi iarna, legendara fată de zăpadă împreună cu o ninsoare de balerini; apoi, sub semnul ei, se succed diferitele momente. Alternează „tablouri din trecut", romantice, cu scene bufe, dansuri de ţară cu vechi sau noi dansuri de bal citadin şi acrobaţii. Vine deodată în vîrtej cavaleria roşie a lui Budionnîi organizîndu-se la urmă într-o spadă de lumină din vîrful căreia erupe un steag uriaş. Incă tiptil se insinuează soarele de primăvară, căutînd în jur cu ochi mobili şi străvezii să facă loc unui şir lin de iele. Mai tîrziu te încîntă apariţia unor „cai" negri plini de graţie în trap sau galopînd, bine struniţi de eminentul lor dresor care pocneşte ritmic din biciuşcă, pînă răsare calul alb cel mai iubit şi nărăvaş, care evoluează prodigios. Ar fi de descris fiecare moment al serii în detaliu şi denumit fiecare membru al trupei în parte. Oricum, e de subliniat arta de geometru fantast a regizorului şef L. M. Lavroski şi a colaboratorilor săi (regizorul numerelor de circ şi al momentelor vesele A. S. Arnold, pictorul scenograf E. G. Cemodurov, regizorul baletului N. N. Svetlov, maestrul de balet T. Saţ, etc.). Iţi pare de la un timp firească această lunecare pe gheaţă, iar depăşirea intenţionată, în rîs, a rampei de către unul sau altul (în două numere comice) dă şocul nefirescului; pentru tine pista de gheaţă se întinsese cît pămîntul, asemeni unei ierni de Brueghel mult privite, ale cărei limite — rama de lemn şi bidimensionalitatea pînzei — au «dispărut». Intoarcerea în elementul lor, a celor căzuţi adineaori afară, ca a peştelui în apă, te consolează, reface o lume şi rîzi uşurat. Umorul excelent al numerelor de circ şi momentelor vesele, datorit clovnului V. Ianovskis şi grupului său — toţi degajaţi, mărturisindu-şi franc publicului funcţia comică şi „justificînd" cu mare haz prin luciditatea vădită a jocului cea mai liberă nebunie tinerească — face sala să izbucnească în hohote. După aceea se face linişte, întuneric, şi se strecoară rapid şase coloane arhitectonice cu accesorii rococo de o parte şi de alta a patrulaterului îngheţat — trei şi trei; tot aşa, în dreptul coloanei, cîte un negru mititel cu turban, cum şi-i închipuiau primii cititori ai traducerii lui Galland din „1001 de nopţi"; în fine o curte princiară cu peruci albe, foşnindu-şi mătasea şi voalurile, condusă de un şambelan maiestuos, toţi dansînd complicat şi divers sub jocul reflectoarelor multicolore agăţate pretutindeni ca nişte pietre rare cu lumină proprie. Prinţul rîvnit de atîtea frumuseţi rămîne indiferent pînă la venirea Cenuşăresei. Apoi aleargă să o prindă, odată cu coloanele care se fugăresc şi ele înmiind astfel spaţiul. Pierzînd pantofiorul, Cenuşăreasa scapă şi, pentru a o vedea afară din castel, coloanele fac un cerc îngrădind nenumăratele personaje. Cenuşăreasa revine şi toate sfîrşesc cu bine, în bucuria şi mulţumirea publicului entuziast care aplaudă furtunos.

Tudor ŢOPA

CARNET cinematografic

Manuscrisele lui Lenin

„Manuscrisele lui Lenin" (scenariul: G. Fradkin, regia: F. Tiapkin) constituie un pasionant film documentar. Autorii ne dezvăluie pregnant gîndirea intimă a lui Lenin, bazîndu-se pe analiza unuia din manuscrisele sale — „Sarcini noi şi forţe noi", publicat în numărul 9 al ziarului „Vpered" din 8 martie 1905.

Pe atunci, Lenin avea 35 de ani şi se afla la Geneva, unde conducea munca partidului în emigraţie. Iată-l alcătuind sumarul numărului 5 al ziarului „Vpered". De fapt, îl bănuim numai aplecat asupra colii de hîrtie, căci filmul nu-l prezintă fizic pe Lenin nici măcar o clipă. Totul se rezumă la înfăţişarea ciornelor, a însemnărilor, notiţelor şi manuscrisului său definitiv. Iar comentariul reface, odată cu imaginea, procesul gîndirii lui Lenin, explică fiecare observaţie, fiecare punct din planul lucrării. Pentru viitorul număr din „Vpered" Lenin îşi propune să scrie un articol cu titlul „Mobilizare de probă?" Asistăm cu încordare la munca de culegere a materialului, la extragerea esenţialului din cifrele şi faptele de viaţă, asistăm cu emoţie la naşterea genialelor idei leniniste.

După numai cîteva zile, datorită dezvoltării impetuoase a evenimentelor din Rusia, Lenin transformă radical planul articolului, intitulîndu-l „La ordinea zilei". Numărul impunător al acelora care s-au răsculat, după 9 ianuarie, împotriva ţarismului — mai bine de o jumătate de milion — îl duce la concluzia că cea mai însemnată sarcină tactică a partidului constă acum în organizarea forţelor proletariatului. Articolul e compus şi transcris cu febrilitate. Apoi Lenin începe să-l recitească. „Proletariatul a ridicat noua mişcare revoluţionară, pe o treaptă nouă, superioară". „— In comparaţie cu ce altă treaptă?" — se aude vocea gîndului său. Şi acum, Lenin îşi dă seama că materialului îi lipseşte un lucru esenţial. Textul îl nemulţumeşte. Conchide că a scris un eseu, cu multe notaţii interesante, dar nu un articol care să contribuie la determinarea sarcinilor tactice ale revoluţiei. Exigenţa lui Lenin faţă de sine însuşi e maximă şi extrem de pilduitoare. Cu o voinţă de fier se apleacă din nou asupra materialului, analizînd minuţios ce anume îi lipseşte. Da! A găsit! Lipseşte analiza etapelor prin care a trecut „mişcarea muncitorească de masă din Rusia în legătură cu dezvoltarea social-democraţiei".

Lenin rescrie acum cu siguranţă şi profunzime articolul. Îi schimbă şi titlul. Nu „La ordinea zilei", ci „Sarcini noi şi forţe noi". In finalul materialului, Lenin îşi exprimă încrederea nestrămutată în victoria proletariatului din Rusia, dezvăluindu-ne profund entuziasmul său revoluţionar. Cuvintele lui Lenin răsună vibrant, în vreme ce pe ecran se perindă coloanele nesfîrşite ale demonstranţilor ce manifestează împotriva ţarismului. Pe imaginea lor, prin suprapunere, apare acum o fotografie a lui Lenin din timpul emigraţiei. Ţinuta lui dîrză, neînfricată, privirea mîndră, înflăcărată ne întăresc credinţa în adevărul pe care-l exprimă ultimele cuvinte ale articolului, care se aud în continuare.

Realizat cu pasiune şi respect nemărginit pentru personalitatea genialului conducător al primului stat socialist din lume, „Manuscrisele lui Lenin" constituie o izbîndă de seamă a filmului documentar.

Mihai TOLU

Garibaldi

Cadru din film

Raf Vallone în rolul lui Garibaldi, Anna Magnani interpretînd pe cel al soţiei eroului italian — iată două nume cu succes sigur la public.

Dar e de ajuns?

După ce vezi filmul răspunzi în mod cert, nu. Căci lăudabila intenţie a realizatorilor de a prezenta un episod din lupta eroică a garibaldienilor, de a reliefa figura conducătorului acestei mişcări pentru eliberarea şi unitatea Italiei se pierde din cauza nereuşitei artistice.

Urmărind un episod dramatic al ciocnirilor dintre ocupanţii franco-austrieci şi trupele lui Garibaldi, filmul este departe de oamenii pe care vrea să-i prezinte. Cele cîteva fraze ale dialogului nu reuşesc să ne convingă, să ne înflăcăreze pentru idealurile acestor luptători. Imaginea se limitează la descriere, în încercarea de frescă. Dar chiar aşa, filmul nu este realizat. Căci lipseşte imaginea de ansamblu, prezentarea forţelor care se înfruntă, prezentare prin intermediul mijloacelor cinematografice şi nu prin frazele, şi acelea nefireşti, ale eroilor. Comparaţia cu „Război şi pace", alt film cu temă istorică realizat de cinematografia occidentală, e net defavorabilă producţiei studiourilor italiene. In „Război şi pace" se realiza o îmbinare organică între dramele individuale ale eroilor şi problematica de ordin general. De pe cîmpul de bătălie în saloane şi invers, aparatul de filmat trecea firesc. Pe cînd în „Garibaldi" toată povestea sentimentală este situată undeva între melodramă şi operetă, parcă special făcută pentru a complica în mod inutil lucrurile.

Cu aceasta ajungem la interpretare. Să ne fie permis să spunem că e pe măsura filmului, adică teatrală, cu poze. Chiar şi marea artistă Anna Magnani, ne-a deziluzionat de data aceasta. Crisparea continuă, tonul patetic pe care sînt spuse o seamă de banalităţi, creează impresia de căutat, de nefiresc. Lipseşte naturalul, acea cursivitate a interpretării care a adus atîtea succese filmelor neorealiste italiene.

Iar Raf Vallone este mereu ... Raf Vallone. Ar fi fost necesar să fie din din cînd în cînd şi Garibaldi.

In concluzie: două nume de artişti de seamă nu este egal film bun. Lăudabilă, în orice caz, alegerea temei.

S. MINCU

Pas cu pas

Recenta realizare a studioului DEFA-Berlin tratează o temă interesantă. Autorii s-au oprit asupra unei probleme actuale: transformarea mentalităţii unor oameni cinstiţi în climatul nou, regenerator al vieţii socialiste. Motivul tematic se conjugă cu o idee majoră: necesitatea vigilenţei revoluţionare şi a apărării patriei. – Inspirîndu-se dintr-o povestire a lui Rappel, scenariştii R. Böhm, V. Kahlau şi J. Weiczi au găsit un bun punct de plecare pentru viitorul film. Cum au conceput ei scenariul? Maistrul strungar Karl Kochlitz are un conflict cu fiul său Hanne, pentru că acesta, la terminarea studiilor, se angajează voluntar în armata populară pe o perioadă de doi ani. Tînărul ştie că acţiunea sa şi a tovarăşilor este necesară patriei. Tatăl se împotriveşte, iar cauza rezistenţei se află în concepţiile sale politice confuze. Drama tatălui nu se consumă în cadrul îngust al familiei, ci trezeşte interesul colectivului uzinei, devine o preocupare a tuturor. Alături de Karl, inginerul Bringmann trăieşte – pe alt plan – o experienţă similară. El este şantajat de un agent al monopoliştilor vest-germani, Schroeder. Trimisul urmăreşte să-l aducă pe Bringmann la Hamburg, lipsind uzina din Leipzig de un bun specialist. Pe parcurs, Karl şi Bringmann capătă noi certitudini. Aceste elemente ale conflictului converg către chemarea la vigilenţă şi apărarea cuceririlor obţinute, pe care o declanşează finalul. Autorii au aglomerat însă mult material faptic, fără o selectare riguroasă. Episoade nesemnificative (complicaţiile nemotivate în dragostea dintre Hanne şi Juttas, „idila" dintre mama Juttei şi inginerul Bringmann, desele apariţii ale copiilor etc.) dăunează economiei filmului. Regizorul J. Weiczi nu a explorat în profunzime stările sufleteşti ale personajelor – ceea ce face ca unele aspecte ale evoluţiei lor să fie convenţionale. Reducţia psihologică este evidentă chiar şi în momentele în care apare Karl. O deficienţă serioasă au dialogurile – de multe ori – declarative, lipsite de expresivitate. Interpreţii principali (R. Scheicher şi W. Hubnev) nu reliefează în suficientă măsură zbuciumul interior al personajelor.

Regizorul a introdus cîteva secvenţe care înfăţişează lagărul-muzeu de la Buchenwald. Scena în care copiii, tinerii militari şi Karl se află pe treptele monumentului privind înfioraţi urmele barbariilor fasciste – este un reuşit simbol cinematografic de forţă agitatorică.

Mihai BOTEZ

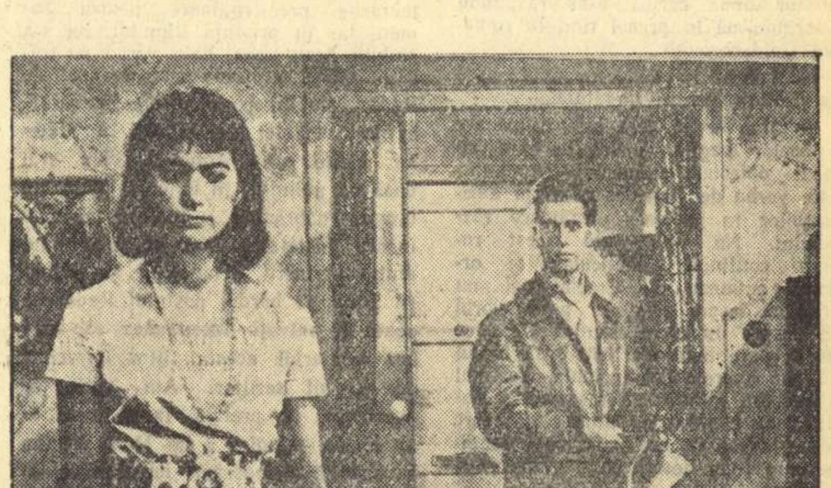

Secvenţă din filmul „Pas cu pas"

CRONICA dramatică

CONCERT-EXPRES

Teatrul satiric-muzical „Constantin Tănase"

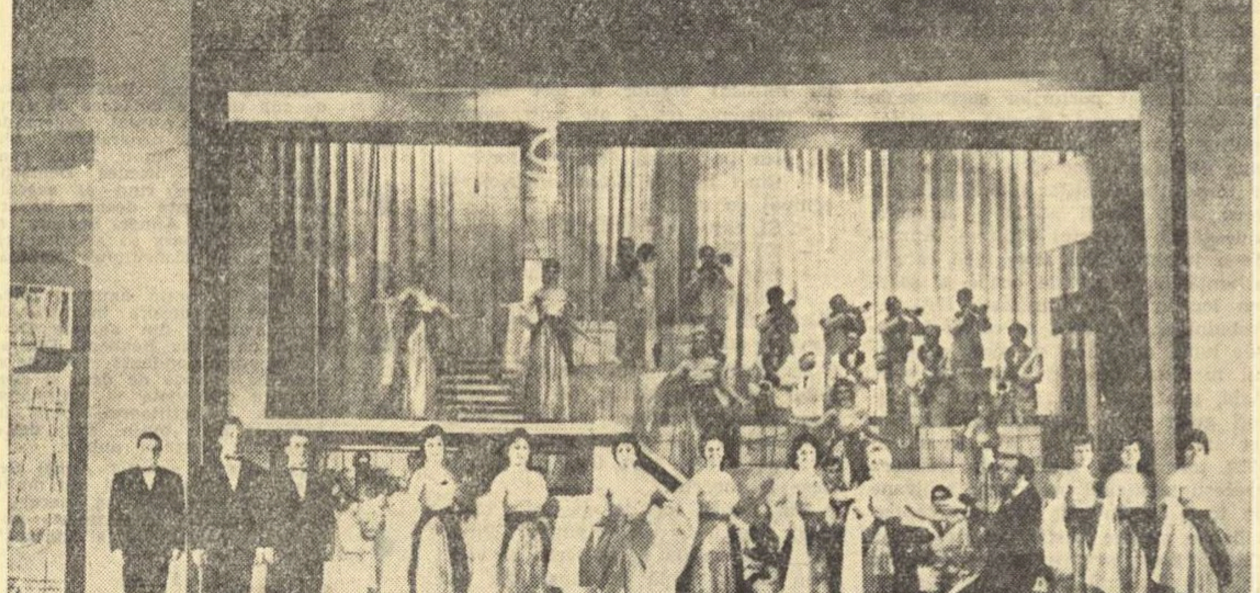

Final din actul I: „Oraşul meu văzut de sus".

Unui concert i se potriveşte, desigur, o cronică muzicală şi nu dramatică, o cronică muzicală scrisă cu competenţă (şi, bineînţeles, cu acea doză de ininteligibil „tehnic" care plasează într-o penumbră misterioasă consideraţiile „de specialitate"). Ceea ce ne determină totuşi să analizăm „Concertul-expres" de la Teatrul satiric-muzical este construcţia de spectacol şi, mai ales, latura dramatică care justifică cel de-al doilea termen al titulaturii „concert-spectacol".

Se mai adaugă şi ambiţia profesională de a înfrunta prejudecăţile ţesute în jurul acestui gen de spectacole, prejudecăţi care treptat, l-au eliminat din sfera preocupărilor criticii de teatru. Atenţia, spiritul analitic, exigenţa cronicarilor dramatici au fost îndreptate masiv şi aproape în exclusivitate către teatrele de dramă, teatrul de revistă fiind considerat, probabil, un obiectiv minor, iar interesul pentru el o uşurinţă condamnabilă, admisă din cînd în cînd — ca destindere — şi pe cît posibil fără păcatul opiniei în presă. Nu vom ancora, din exces de zel polemic, în extrema opusă, încercînd să descoperim acestui gen calităţi pe care nu le are sau demonstrînd nu ştiu ce legături, invizibile pentru „profani", între dramaturgia estradei şi marea dramaturgie clasică. (In paranteză fie spus, scenetele sau cînticelele comice ale lui Alecsandri, „Conu Leonida faţă cu reacţiunea", dramatizările după schiţele lui Caragiale nu sînt incompatibile cu spectacolul de revistă). Nu vom face nici greşeala de a arunca întreaga vină a acestor „relaţii reci" numai în seama factorului subiectiv, ţinînd de rezerva criticii de specialitate. Realitatea este că multă vreme dezinteresul cronicarului a fost nutrit cu perseverenţă de ceea ce numim factorul obiectiv, adică de calitatea cu totul necorespunzătoare a anumitor spectacole de revistă, antrenate pe drumul satisfacerii unor gusturi învechite şi îndoielnice, improprii spectatorului de azi. Dorim să plecăm de la un spectacol de acest fel nu doar cu ecoul unei glume reuşite sau cu un refren de cuplet, ci şi cu imaginea unor tipuri reprezentative, a unor situaţii comice originale, cu un cîntec sau două care s-au impus atît prin frumuseţea melodiei, cît şi prin expresivitatea şi acurateţea textului. Fără îndoială că o parte din ultimele spectacole ale Teatrului satiric-muzical „Constantin Tănase" au venit în întîmpinarea cerinţelor întemeiate ale spectatorului contemporan. „Revista oglinzilor", de pildă, a constituit o dovadă concludentă a capacităţii colectivului teatral de a acorda într-un spectacol unitar şi original, fără să-şi trădeze specificul, textele dramatice propriu-zise cu elementele caracteristice revistei (muzica, dansul, cupletul etc.). Indiscutabil că „Revista oglinzilor" este un spectacol reuşit, cu personalitate şi cu ţinută artistică. Dar pentru a se realiza o mai mare varietate şi pentru a se asigura un nivel artistic sporit al fiecărui spectacol în parte, se impune o îmbogăţire substanţială atît a repertoriului dramatic, cît şi a celui muzical, convocîndu-se în acest sens cît mai multe condeie inspirate (inclusiv cele de peste hotare, inclusiv clasicii, inclusiv scriitorii noştri contemporani). Dispreţul teatrelor de revistă pentru scriitorii care nu s-au consacrat genului şi care n-au devenit „autori de texte satirico-umoristice" sau „autori de texte pentru cîntece", ni se pare tot atît de condamnabil ca şi dispreţul scriitorilor şi poeţilor pentru acest sector artistic cu mare răspîndire în public. Nu putem înţelege de ce, bunăoară, textele (oribil şi compromiţător termen!) unor cîntece aparţinînd muzicii uşoare trebuie să fie neapărat scrise de aşa numiţii „textieri" (unii dintre ei atît de departe de poezie, încît şi regulile prozodice le sînt necunoscute) şi nu de poeţi care au dat liricii contemporane versuri inspirate şi viabile. De ce textul de muzică uşoară să nu-şi intre în drepturile legitime, primindu-şi numele meritat de poezie?

Se impune de asemeni teatrului satiric-muzical o lărgire a colaboratorilor în ce priveşte interpretarea. Socotim că teatrul ar obţine o sensibilă ridicare a nivelului artistic al interpretării, solicitînd participarea la spectacole a unor actori de prestigiu (Ion Finteşteanu, Gr. Vasiliu-Birlic, Radu Beligan, Al. Giugaru, Marcel Anghelescu, Mircea Constantinescu, Nicolae Gărdescu şi alţii) precum şi a unor actori tineri care şi-au confirmat talentul în rolurile de comedie. Cu atît mai mult cu cît mulţi dintre aceşti actori au realizat creaţii memorabile în scenete sau în alte specii ale dramaturgiei satirice de mică întindere. (In definitiv „împrumutul" ar putea fi reciproc).

In mişcarea noastră teatrală cu o frumoasă tradiţie a comediei, contribuţia Teatrului satiric-muzical — care, fireşte, nu se confundă nici cu Teatrul de comedie, nici cu Teatrul de operetă, nici cu diferitele formaţii de estradă — se cuvine a fi în permanenţă alimentată şi sporită, conform exigenţelor în creştere ale publicului nou.

★

Ultimul spectacol al Teatrului satiric-muzical, „Concert-expres" de Sadi Rudeanu şi Horia Şerbănescu întruneşte atît calităţile dobîndite în ultimul timp de acest să-l numim gen al concertului spectacol, cît şi deficienţele pe care, în linii mari, le relevam mai sus. Colaborarea celor doi umorişti a dat rezultate bune în realizarea unor scenete comice şi mai puţin în alcătuirea textului, destul de banal şi de arid, al comperajului. Fantezia şi umorul (în general, de bună calitate), servite cu talent de cuplul Horia Şerbănescu-Radu Zaharescu, caracterizează îndeosebi scenetele „Carlotescu" (replică de spirit la cunoscutul dialog cu o ghitară — „Carlotina"), „Om potrivit la loc potrivit", „Puiul mamii pui", în parte „Marţienii". Pentru cele mai multe scenete, tragica dilemă „satiră sau umor?" a fost rezolvată în sensul dorit: satiră cu umor. „Olimpiada" e însă o improvizaţie nu întotdeauna bine inspirată, (salvată în bună parte de interpretarea plină de vervă a lui Zizi Şerban), iar „La masă" cuprinde, alături de momente reuşite, cîteva glume şi vechi, şi îndoielnice, de tipul: „De ce?" „De zmeură" care nu se mai potrivesc actualei ţinute a spectacolelor.

Un sector rămas încă descoperit este cel al textelor de cîntece. Cu puţine excepţii (colaborarea tînărului poet Aurel Storin e binevenită în acest sens), textele cîntecelor se menţin, din păcate, la nivelul terestru al... „textului", distingîndu-se prin platitudine, prozaism, inexpresivitate. Din nou „oftez de mă topesc" şi alte asemenea reminiscenţe lăutăreşti, la care se adaugă nota „contemporană", formulată îndeobşte agramat: „face sport la pentatlon". E suficient pentru ca o melodie reuşită să fie astfel minată „pe dinăuntru" de propriul text (cazul „Niculinei" de George Grigoriu, pe cuvintele lui Mircea Block).

Partea muzicală a spectacolului s-a bucurat de data aceasta de participarea mai multor compozitori decît de obicei: **Radu Şerban, Gelu Solomonescu**, Vasile Veselovski, George Grigoriu, Temistocle Popa şi Radu Zaharescu. Surpriza a constituit-o, fără îndoială, **George Grigoriu**, ale cărui melodii („Niculina", „Bolero", „Cireşica") s-au bucurat, toate, de un succes bine meritat.

Au mai fost însă două surprize nu tocmai plăcute: talentaţii compozitori Gelu Solomonescu şi Vasile Veselovski care ne-au obişnuit cu melodii valoroase originale, s-au înfăţişat acum sub nivelul posibilităţilor, prezenţa lor în concertul-spectacol fiind palidă, nesatisfăcătoare. Radu Şerban, talentat dar inegal, a oferit numai două melodii reuşite: „Un cîntec de dragoste" şi „A fost de-ajuns o melodie".

Dintre interpreţii de muzică s-au impus de data aceasta printr-un stil personal, conturat: Dorina Drăghici, Aida Moga, George Bunea şi trio Grigoriu.

Punerea în scenă a lui Nicolae Frunzetti a dispus de fantezie, dar fără generozitatea cu care ne-au copleşit unele spectacole de revistă.

Oglindind, cum arătam, atît succesele cît şi lipsurile Teatrului satiric-muzical, spectacolul „Concert expres" constituie o nouă invitaţie la o dezbatere serioasă, plină de răspundere, a problemelor interesante şi actuale ridicate de „genul" estradei.

Dumitru SOLOMON

Horia Şerbănescu şi Radu Zaharescu în cupletul „Marţienii".

De vorbă cu
STEFAN HEYM

In holul hotelului ne-a întîmpinat un bărbat de statură înaltă, masiv și puternic, avînd aerul că ne așteaptă de mult și că cele ce avea să ne spună se cereau împărtășite grabnic. Stefan Heym, autorul romanelor Cruciații, Ostatecii și Goldsborough este un scriitor bucuros să vorbească despre literatură și despre oameni și, mai ales, în cazul de față, să se adreseze cititorilor romîni.

— Mă aflu pentru prima oară în Romînia. Și totuși sînt profund convins că pot cunoaște de pe acum foarte bine oamenii și țara d-voastră, pe care îi reprezintă excelent această atmosferă de primăvară, ce se simte acum pretutindeni.

— Cititorii romîni cunosc romanele dvs., ele au apărut în traducere în cîteva ediții pînă acum. Și ar fi interesant să le împărtășiți cîteva dintre proiectele dvs. de viitor; ce se întîmplă cu personajele din Cruciații sau Ostatecii, revin și în alte lucrări?

— Nu mă număr printre autorii romanelor în continuare. Mie mi se pare

că după ce am terminat o carte, am reușit (în orice caz m-am străduit) să tratez tema respectivă, în așa fel încît ulterior să nu se mai poată adăuga nimic. Desigur că este foarte posibil să te gîndești ca cititor și mai ales ca scriitor la destinul virtual al eroilor unor cărți... V-aș răspunde referindu-mă în primul rînd la romanul Goldsborough...

— Apărut în traducere romînească la Editura pentru literatură...

— Știu — și care este o urmare a acelor pagini de istorie care au făcut obiectul romanului Cruciații; este vorba de fapt despre viața americanilor în perioada următoare războiului. Nu știu dacă acest roman continuă meticulos și ordonat acțiunea din Cruciații și nu cred că despre asta s-ar putea vorbi ca despre un lucru esențial. Ceea ce mi se pare important este însă faptul că, în împrejurările actuale, destinul oamenilor, atitudinea lor socială și politică au căpătat un interes deosebit. Mă gîndesc la acei americani simpli pe care i-am descris în paginile Cruciaților.

— Ce ne-ați putea spune despre viața acestor eroi în realitatea contemporană, așa cum trăiesc ei astăzi în America?

— Cred că acum în Statele Unite ale Americii se simte, crescînd progresiv și sigur, o viguroasă opinie publică favorabilă rezolvării pașnice a problemelor litigioase internaționale. Am cunoscut mulți oameni care au trăit dramele și tensiunea chinuitoare a celui de al doilea război mondial; unii dintre ei sînt eroii pe care-i cunoașteți din romanele mele. Cred că actualmente s-a creat un foarte puternic curent potrivnic dezlănțuirii unui al treilea război mondial și că un asemenea curent este determinat în primul rînd de acei veterani de acum 17 ani, urmărind să nu mai îngăduie o nouă vărsare de sînge.

— Cititorul care a urmărit ultimele dvs. povestiri și nuvele observă că sfera tematică din Ostatecii și Goldsborough s-a îmbogățit simțitor și că d-voastră acordați o atenție crescîndă aspectelor vieții cotidiene, ale oamenilor din Republica Democrată Germană.

— Am terminat în urmă cu cîtva timp lucrul la o culegere de nuvele inspirate din realitatea contemporană. Cartea cuprinde opt povestiri, consacrate, în marea lor majoritate, vieții populației din ambele părți ale Berlinului. O trăsătură generală a acestor nuvele constă în aceea că ele reflectă o complexitate de probleme determinate de scindarea orașului și a țării în două părți. Volumul, intitulat Umbră și lumină reflectă influența socialismului care a făcut să renască viața în Germania democrată și care se resimte puternic și în Germania federală.

— Ați mai scris, recent, un volum de reportaje pe temele marilor descoperiri tehnico-științifice realizate anii aceștia în U.R.S.S. intitulat Era atomică. Ce v-a îndemnat să abordați genul reportajului literar?

— M-au entuziasmat realizările excepționale pe care le-au avut în epoca noastră savanții sovietici. In același timp mi s-a părut necesar să scriu o carte despre faptul că intrăm într-o eră nouă și transformările la care vom asista vor avea urmări atît asupra societății capitaliste, cît și asupra societății socialiste. Urmările dezvoltării vertiginoase a științei și tehnicii vor avea consecințe tot atît de profunde precum a avut revoluția industrială de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Dacă ar fi să ne referim numai la mașinile de gîndit și vă dați seama cît de directă va fi influența, chiar și asupra omului...

— Alte proiecte?

— Un roman istoric și un film cu temă actuală. Pînă acum nu sînt gata lucrările premergătoare pentru roman, iar în privința filmului, nu s-a stabilit decît tema. Este vorba de tragicul sfîrșit al unui post avansat de Radar, stabilit pe o insulă artificială în fața coastei de sud-est a Statelor Unite ale Americii. Nu știu dacă vă amintiți, în ianuarie 1961, un uragan năprasnic a măturat o asemenea instalație, fără ca nici unul dintre inginerii, tehnicienii și militarii aflați pe bordul postului Radar să poată fi salvați. Intenționez să semnez scenariul acestui film împreună cu un alt scriitor. Am scris, de asemenea, o prefață la o carte — aș spune — unică a lui Mark Twain, consacrată demascării imperialismului american și belgian, o carte despre oprimarea poporului din Congo. Este vorba de Monologul regelui Leopold (King Leopold's Soliloquy) volum apărut în 1907 și de atunci dispărut din toate librăriile, needitat din nou decît de abia astăzi, la sugestia mea. Cartea a fost trecută sub tăcere în țările din apusul Europei precum și în S.U.A., interesate decenii de-a rîndul să ascundă acest atac teribil al lui Twain îndreptat împotriva colonialismului belgian și american, a ipocriziei religioase, a dramei și mizeriei din Congo. Este, precum vedeți, o carte de mare actualitate!

— Ce ne-ați putea spune despre literatura contemporană din Republica Democrată Germană?

— Nu cred că se poate vorbi astăzi despre literatura uneia dintre cele două Germanii, fără a vorbi despre scriitorii care trăiesc de o parte și de alta a graniței dintre R.D.G. și R.F.G. Spun asta pentru că scriitorul din R.D.G. poartă o răspundere mare pentru viitorul întregii țări. Desigur, aceasta se referă și la scriitorul din Germania federală. Numai că la noi, în Germania democrată, temele scriitorului sînt teme adevărate, inspirate de viața clasei muncitoare. Scriitorul din Germania democrată are un îndrumător care imprimă un sens nobil comenzii sociale. Lupta pentru reunificarea pașnică a celor două Germanii, apărarea cauzei socialismului și a păcii constituie temele centrale ale scriitorului din Germania democrată.

REPORTER

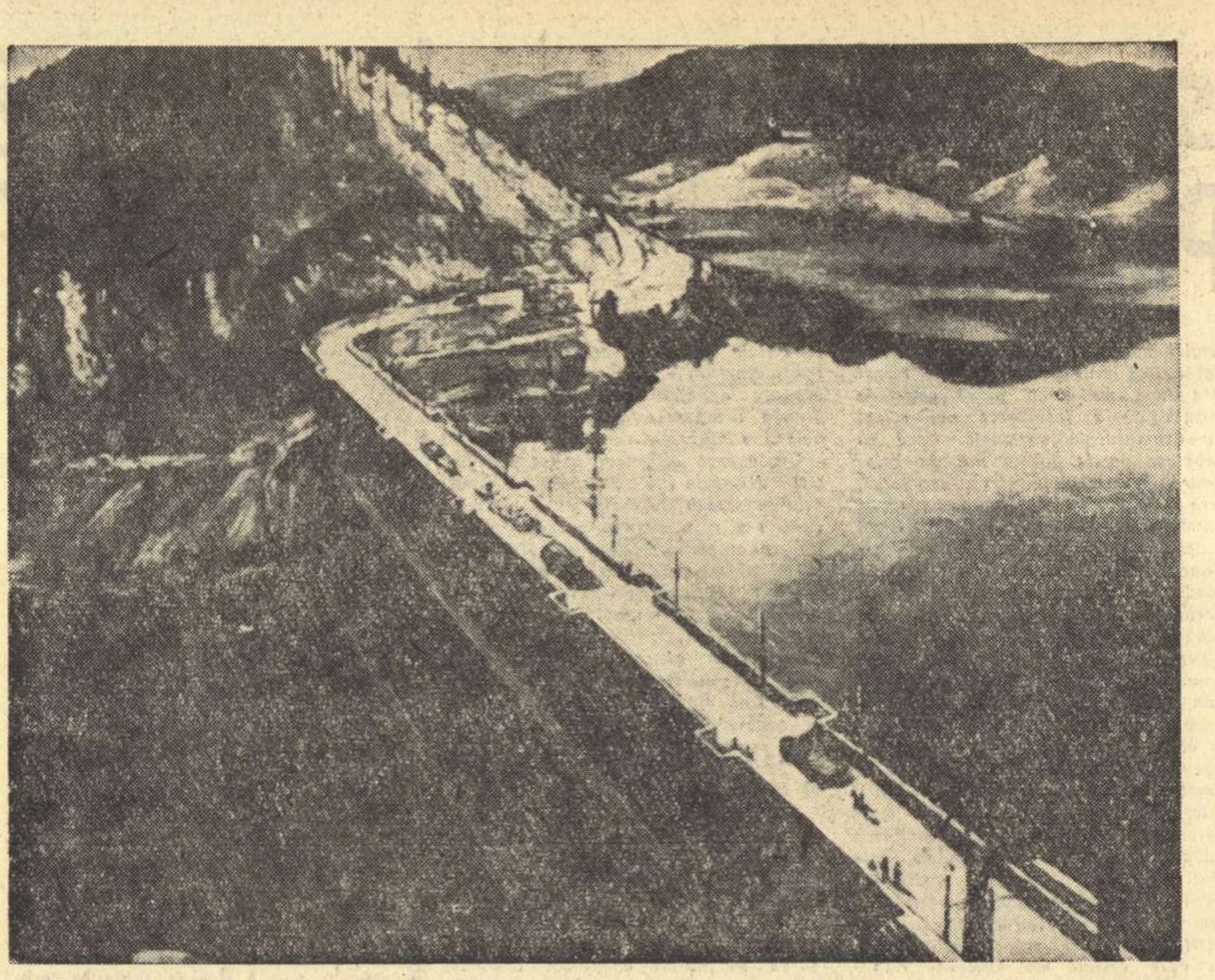

MANKO LAVRENOV (R.P. Bulgaria) „Barajul V. Kolarov”

Cimitirul vapoarelor obosite

Insemnări din Grecia (IV)

de IOAN GRIGORESCU

Locurile de pe pămînt unde s-au stabilit cimitirele sînt ocolite cu sfioșenie de clocotul vieții. Dar există cimitire și cimitire. Un cimitir de sonde moarte în schelele petrolifere abandonate e cu totul altceva decît unul din acele cimitire de mașini stîlcite, de tancuri cu șenilele sparte și turlele smulse, ori de rămășițe de avioane prăbușite, apărute la marginea orașelor europene imediat după zdrobirea fascismului în 1945. Nu e același lucru cimitirul nebunilor și al oamenilor săraci de la marginea orășelului belgian Gheel și cimitirul cîinilor bogați de pe malul Senei la ieșirea din Paris spre Joumentville. Cimitirele au întotdeauna o identitate a lor și nu seamănă între ele precum oamenii nu se aseamănă aidoma unul cu altul. Și totuși, o notă distinctă le înrudește, ca și pe oameni, indiferent dacă sînt numai o îngrămădire de fiare ruginite, aruncate claie peste grămadă la o margine de oraș, sau un loc cu pietre funerare și epitafuri în versuri, ca cimitirul cîinilor ce au aparținut unor oameni bogați. E poate spectrul morții sau cel al eternității sau și unul și altul; ambele la fel de stranii ca să oblige viața să le ocolească.

Ei, bine, un cimitir de vapoare e cu totul altceva. Așa cum elefanții, cînd simt că le vine clipa din urmă, se retrag într-un colț ascuns din hățișul junglei pentru a-și da ultima suflare, tot așa, vapoarele vin să moară la Pireu. Corăbiile deșertului, cămilele mor pe tot cuprinsul pustiului, întotdeauna în dogoarea fără apă și aproape niciodată la umbra oazelor răcoroase, dar corăbiile mărilor, dacă nu le-au sfărîmat furtunile în plin ocean, vin să-și dea duhul în cel mai mare cimitir internațional al lor, la Pireu. O, cît e de sfîșietor ultimul drum al elefantului vlăguit, prin împărăția plină de mișcare a junglei, spre locul mai întotdeauna necunoscut oamenilor, albit de fildeșul încremenit al generațiilor de gigantici patrupezi plecați să moară în tăcere departe de potecile vieții... Dar și mai sfîșietor e ultimul drum al navelor care, dacă nu s-au scufundat lovite de stînci ori sabotate de mirajul poliței de asigurare, vin să moară de bătrînețe în cimitirul vapoarelor din golful Pireului. Cu cît e mai epopeic naufragiul tragic al vasului înghițit la primul său drum de adîncuri decît spectrul unei abandonări undeva la cheiul corăbiilor moarte din cimitirul fără seamăn al Pireului! Coloși de metal ruginit stau aliniați la țărmul mucegăit plîngîndu-și inutilitatea în scrîșnet de fiare smulse din nituri și consemnîndu-și veșnicia în clătinarea melancolică pe care le-o dă valurile mării neliniștite. Ici, colo, cîte o corabie anacronică, atît de veche încît lemnul smolit al calei i s-a pietrificat, cu catargele mîncate de carii, cu punțile putrede, sparte, ține companie unui iacht fost cîndva luxos, cu tapetele cabinelor cojite ca de pelagră, cu luciul alămurilor înverzit de umezeală, cu otgoanele înmuiate și atît de descompuse încît strînse în mînă se pulverizează ori se destramă lipsite total de consistență.

Ce le dictează vapoarelor această ultimă destinație și de ce nu se duc să moară în alte părți cînd sînt atîtea porturi pe lume?

Mai întîi, trebuie să știm că spre deosebire de cimitirul cîinilor bogați, Pireul e cimitirul vapoarelor sărace... Niciodată trufașul transoceanic „Queen Elizabeth“ sau giganticul „Normandie“ care, de altfel, întotdeauna au ignorat Pireul, și nici faimoasa flotă a 6-a americană care își plimbă din cînd în cînd cuirasatele cu tunuri și portavioanele cu turboreactoare prin fața acestei ferestre a Elladei spre lume, nu vor veni să-și depună osemintele ruginite în cimitirul vapoarelor de aici. Asta numai pentru că primelor două transoceanice le sînt rezervate cimitire mai dihai cu incinerare imediată, adică cu demolare și vînzare la kilogram, iar vaselor din flota înnegurată a unchiului Sam li s-a asigurat o moarte mai puțin pașnică decît latenta mucegăire dintr-un port periferic al Europei.

Dovada a fost făcută chiar în zilele cînd cu pași fantomatici, copleșiți de pioșenie ca în orice drum prin locurile de veci, cutreeram cimitirul vapoarelor din Pireu. Faimoasa flotă a unchiului Sam a luat foc în mijlocul mării, undeva între Atica și Creta în timpul unuia din prea pașnicele sale drumuri în jurul frumoasei Ellade. N-a ars toată, ci numai un portavion pe bordul căruia se aflau cîteva bombe atomice a căror explozie ar fi putut compromite existența vieții pe o rază de cîteva sute de kilometri. Ca puii de potîrniche s-au împrăștiat celelalte vase din flota americană la izbucnirea incendiului. Și s-au împrăștiat din preajma confratelui în flăcări cu atîta iuțeală încît au uitat la bordul incendiat întregul echipaj al portavionului sacrificat de paranoia propriei lor demențe. Din fericire încărcătura atomică a fost la timp scoasă din raza pericolului și între insulele care au legănat cîndva copilăria geniului uman n-a mai înflorit teribila ciupercă atomică a unchiului Sam.

S-ar fi dus în neant odată cu viața Cretei și a Aticei și cimitirul vapoarelor obosite de la Pireu. Așa, sentința le-a fost amînată și gidele cenușiu a rămas să-și plimbe în continuare gurile tunurilor sale atomice pe la porțile Elladei. A rămas să-și primească mai departe defuncții și cimitirul vapoarelor răposate de la Pireu.

Între pensionarii cheiurilor mucegăite au început însă să-și facă loc, mai ales în ultimii ani și vapoare sănătoase. În 1958 și-au aruncat ancora în milul de pe fundul Pireului 514 vapoare zdravene, dar scoase din lucru din lipsa de comenzi. Embargo-ul declarat porturilor socialiste de la Marea Neagră macină liniștea multor armatori greci, care, din pricina aceasta, în loc să-și pună vasele la dispoziția clienților interziși de guvern, sînt forțați să le condamne mucegăirii în portul Pireului. Aproape o jumătate din flota țării care în privința forței navale ocupă al șaselea loc în lume lîncezește fără întrebuințare. Iar ceea ce cutreeră mările lumii nu aduce pe masa poporului nici un dram de pîine în plus. Asta, pentru că cei mai mari armatori greci s-au răzbunat pe propriul lor stat așa cum i-a tăiat capul. În 1960 un imens număr de vapoare grecești totalizînd peste zece milioane de tone au navigat sub diverse pavilioane străine. Asta, pentru ca bogătașii greci proprietari de vapoare grecești să nu plătească impozite statului grec și să tragă chiulul pînă și infimei părți din venitul lor pe care s-ar cuveni să-l aducă în bugetul statului. Domnul Niarhos — viceregele neîncoronat al flotei comerciale grecești, care se declară a fi descendent direct din osul lui Posseidon — a declarat că de pe urma celor cîteva sute de vapoare ale sale, a avut în 1960 un venit impozabil de numai 11.000 de drahme, ceea ce egalează cu cîștigul unui șofer pe șase luni. După cum a scris însă presa greacă, venitul real al progeniturii descendentă din tot ce a putut oferi mai degenerat osul lui Posseidon, s-a ridicat la treisprezece milioane de drahme din care s-ar fi cuvenit să dea statului și prin aceasta o părticică propriului său popor, numai opt milioane de drahme, adică de vreo opt sute de mii de ori mai mult decît a declarat el.

Vapoarele lui încă nu agonizează în portul Pireului. Ele cutreieră mările și oceanele sub cele mai diferite pavilioane, ocolind deocamdată fantomatica apariție a cimitirului vaselor obosite.

La Pireu vin să moară numai „chiripilele“ sau „cosciugele plutitoare“ cum mai sînt acestea supranumite în suava limbă a marinarilor greci. Se știe bine că un armator grec n-ar cumpăra niciodată decît un chiripil, adică ceva ce nu întrece prețul fierului vechi și care mai poate fi încă vopsit, lustruit și ferchezuit pentru ca talentul levantin să-l prezinte ca pe o strălucită afacere cine știe cărui procopsit de oriental. Și atunci, vasele scoase din uz, dar încă în stare să mai suporte un singur drum, ultimul, pe Mediterană, sînt aduse la Pireu unde li se oferă una din singurele două șanse posibile: fățuirea și implicit posibilitatea certă de a plesni undeva în mijlocul oceanului unde să moară în singurătate cu încărcătură și cu echipaj cu tot, sau, moartea de bătrînețe în cimitirul de apă și fier unde, pînă cînd vapoarele să fie demolate sau complet putrezite să se ducă la fund, mai suportă o iluzorie letargie întreținută de cele cîteva mii de mateloți șomeri care își fac culcușele în cabinele lor cu șobolani scheletici.

E o priveliște jalnică, poate în felul ei unică. Zeci de vase, care au cunoscut gloria și splendorile atîtor căi de ape, sute de nave care au înfruntat nenumărate furtuni și uragane, își consumă în tăcere agonia unei existențe întotdeauna plină de aventuri. În jurul lor, marea și-a pierdut albastrul ei egeic, apa a mucegăit și a luat culoarea ruginei iar mirosul algelor a fost înlocuit cu miasmele fetide ale putreziciunii.

— Ei Kirios, cît a zis Papapericles că vrea pe sicriul ăsta plutitor?

— Cinci mii de drahme Kirios, cu echipaj cu tot...

— Și care-i echipajul?

— Eu Kirios, să trăiți...

— Dar fără echipaj, cît vrea?

— Cinci mii opt sute de drahme Kirios că nu mai mi-a plătit leafa de trei ani...

În vecinătate, prin dreptul cimitirului negru, dezolant, pe sub cerul dureros de albastru, trec necontenit spre portul viu, ori spre largul mării, vasele albe care încă nu se gîndesc la moarte.

Din lumea lor de spectre metalice, vapoarele din cimitirul Pireului parcă salută acest semn al vieții prin cîte o tablă desprinsă din trupurile lor și care, ținîndu-se numai într-un nit, flutură în vînt ca o mînă scheletică, scrîșnind cu disperare „drum bun!“.

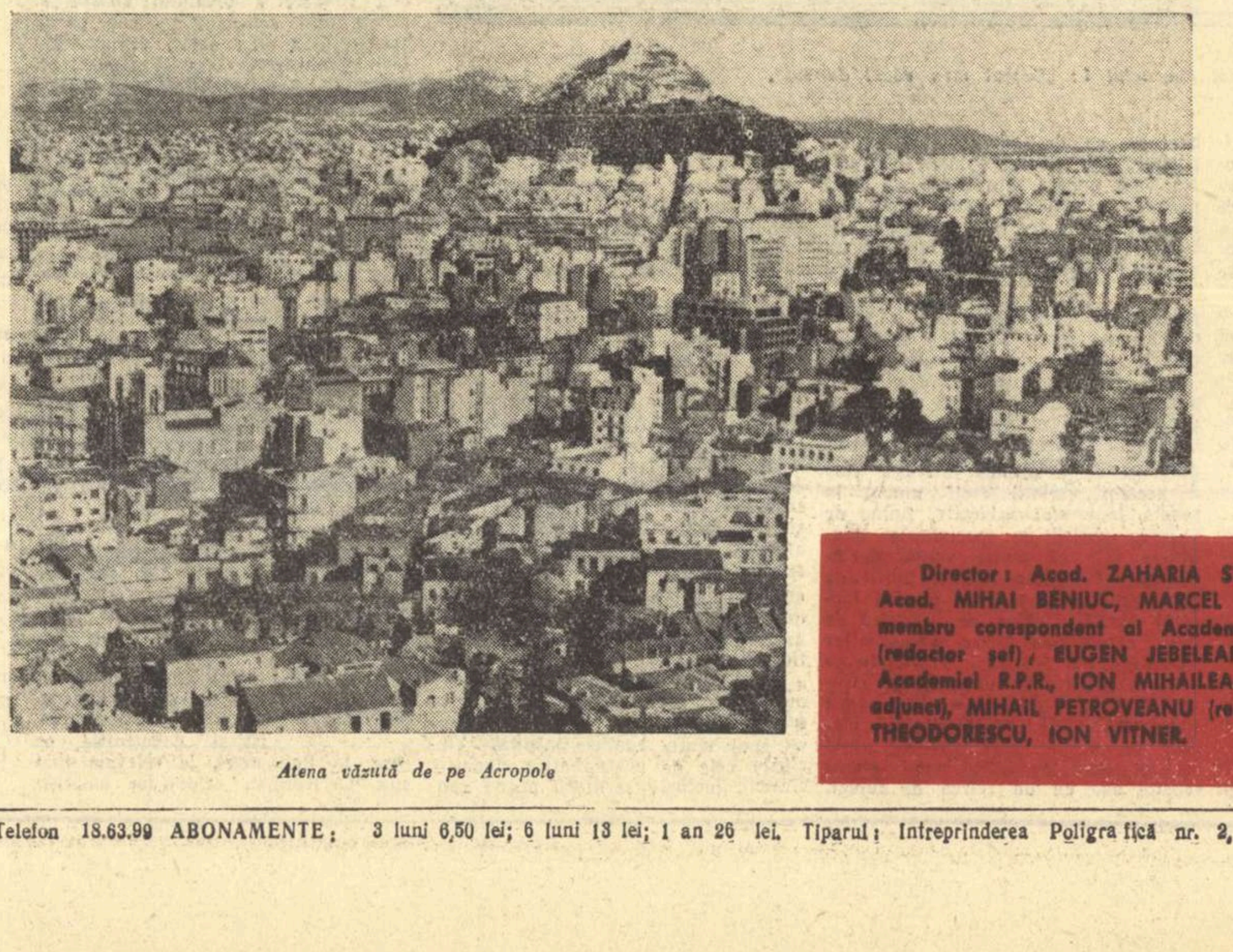

Atena văzută de pe Acropole

Vrem să mergem în Cosmos!

de Nikolai Babin

Un om sovietic în Cosmos!... Iuri Gagarin s-a întors în bune condiții pe pămînt!...”

Oameni cu totul necunoscuți mie, șoferul unui taximetru bucureștean, însoțitorul liftului de la hotelul Continental din Constanța, simpli trecători de pe Calea Victoriei, aflînd că sînt din Uniunea Sovietică, îmi strîngeau mîinile cu putere, felicitîndu-mă în cuvinte uimitor de calde cu ocazia marii victorii a patriei mele. Grăjdarul colectivist Gheorghe Cocoș din G.A.C. „23 August“ din Dobrogea, ridicînd paharul cu vin strălucitor, repeta numai două cuvinte: „Gagarin, sovietic!“ „Gagarin, sovietic!”

De mult n-am mai încercat clipe atît de fericite, ca în aceste zile primăvăratice de aprilie ale anului 1961. Cînd undele radiofonice au adus la București vestea uimitoare, mi-am amintit că înainte de a pleca spre Romînia frățească, am avut prilejul de a cunoaște scrisori unice în felul lor sosite pe adresa unei instituții din Moscova.

In fața mea e o hîrtie cu antet, aparent obișnuită, cu titlul și adresa instituției, cu un număr de telefon. Dar tocmai denumirea îți trezește emoția. O reproduc complet: „Academia de științe a U.R.S.S., Comisia de comunicații interplanetare de pe lîngă Comitetul astronomic“. Ascultați numai muzica acestor cuvinte: „comunicații interplanetare“.

M-am îndreptat spre adresa menționată — Balșaia Gruzinskaia nr. 10, în apropierea gării bieloruse din Moscova. Aici, într-unul din etajele unei clădiri masive își are sediul instituția care atrage cu forță magnetică scrisori de pe toate latitudinile și longitudinile țării sovietice.

Acest torent, la început izvor, a năvălit imediat după lansarea primului satelit artificial al pămîntului în spațiul interastral. Mii de scrisori scrise din toată inima cuprind aceeași rugăminte: „Vrem să mergem într-un zbor cosmic”. Dar scrisorile nu sosesc numai la Comitetul astronomic. Ele sînt adresate și nemijlocit Prezidiului Academiei de științe, președintelui Academiei, A. Nesmeianov, Sovietului Suprem al U.R.S.S., tovarășului Hrușciov.

Și iată că le am în fața mea. O mulțime de dosare cu scrisori, fiecare din ele constituie un document unic. Autorii scrisorilor întrunesc toate vîrstele, de la Mișa R. din Krasnoiarsk, în vîrstă de 13 ani, care dorește „să plece în locul unui cățel oarecare“, pînă la oameni de vîrstă înaintată. Aviatori, medici, ingineri, savanți, muncitori, colhoznici, studenți. La multe scrisori sînt anexate adeverințe medicale privitoare la starea sănătății. Așa e mai sigur!

Cei mai siguri de izbîndă sînt aviatorii activi și în retragere. Sînt siguri că merită să plece în cosmos înaintea tuturor. „Vreau să mă număr printre aceia care se vor desprinde primii de pe pămînt și vor atinge cosmosul“ scrie locotenentul major Anatolii D. din orașul leton Kaunas. Sînt pilot de vînătoare. Am 27 de ani. Sînt perfect sănătos și cred că în această privință propunerea mea nu va fi respinsă”. Aceeași părere o are despre sine și V. Alexașin din Moscova: „Zborurile interplanetare m-au atras de mult, scrie el, dar abia acum am găsit că e cazul să vă scriu. Știu că viitorii cosmonauți se și antrenează și aș vrea să mă număr printre ei“. Iar Leonid N. din aviația civilă a orașului ucrainean Zaporojie, subliniază: „Cel mai mult m-ar întrista vestea că pentru zborul cosmic un altul a și început antrenamentul“.

Rînduri din numeroasele scrisori adresate Comitetului astronomic certifică faptul că autorii lor nu-și oferă serviciile pentru prima dată. Iuri D. din Sverdlovsk, ajutor de macaragiu, cere răspuns de nenumărate ori. „Am să scriu mereu, pînă cînd — previne el — îmi voi îndeplini visul, acela de a pleca în cosmos“. „De peste doi ani, se spune în scrisoarea cazangiului Nicolai P. din Gorki, vă scriu că vreau să plec în cosmos pe o rachetă a noastră sau pe un sputnik“. La lectura acestor scrisori te gîndești fără voie cît de găunoase sînt afirmațiile învățate pe de rost ale sociologilor burghezi, apologeți ai capitalismului, despre caracterul etern egoist al naturii umane, în orice condiții sociale. In acest cor, cel mai strident răsună vocea sociologului vest-german Mennert. „Deși în U.R.S.S., afirmă acest învățat sărac cu duhul, au fost atinse anume succese economice, omul însuși n-a fost reeducat. El se aseamănă, tot mai mult, cu «omul apusului»”. Aceasta o afirmă reprezentantul unei societăți descompuse care piere, al unei lumi putrede care naște egoismul și amoralitatea.

Fără a începe o polemică cu sociologul de pe țărmurile Rinului, voi mai cita cîteva rînduri din scrisoarea lui Leonid K. sosită la Comitetul astronomic. Plicul poartă ștampila orașului Gorki din Republica Sovietică Socialistă Bielorusă.

„Așa dar, știți cine sînt, întrucît mi s-a comunicat că scrisoarea mea (a 7-a) adresată Președintelui Consiliului de miniștri al U.R.S.S., a fost expediată la Academia de științe a U.R.S.S.... Credeți-mă, înainte de a vă scrie prima oară m-am gîndit foarte, foarte mult. M-am născut la țară. Acum sînt student. Credeți că n-o duc bine pe pămînt? Ba da. Puterea Sovietică mi-a dat toate drepturile, chiar și dreptul de a deveni primul cosmonaut. Pentru aceste drepturi au pierit în lupte părinții și frații noștri, surorile noastre. Oare n-au vrut să trăiască Talalihin și Gastello, Goroneț și Matrosov, Smirnov și Koșevoi, Zoia Kosmodemianskaia, tatăl meu și mulți alții? Tatăl meu mi-ar fi spus: «Du-te fiul meu, dacă așa ai hotărît. Eu te aprob și te susțin»“. Sînt cuvinte puține, dar pline de demnitate și mîndrie.

Petre Nicolau, șoferul „Pobedei” care ne-a adus din Constanța la București, mi-a spus lîngă Athénée-Palace, la despărțire:

— Transmiteți acolo, la Moscova, că sîntem mîndri de Iuri Gagarin. Sîntem bucuroși că primul om în Cosmos a fost un om sovietic. Oamenii sovietici sînt oameni curajoși. Are dreptate acest prieten din Romînia, Petre Nicolau.

Zilnic se nasc și se consolidează noile trăsături ale omului sovietic. Sînt trăsături comuniste care se dezvăluie în muncă, în viața socială și în cea zilnică. Se schimbă esența spirituală a oamenilor pentru care sînt proprii patriotismul socialist și internaționalismul proletar. Membrii brigăzilor de muncă comunistă se străduiesc nu numai să lucreze mai bine în producție, dar să și învețe mai mult, să-și însușească comorile culturii. In multe orașe păstrarea ordinii și liniștii este asigurată de detașamente numite „drujine“. Gîndiți-vă de asemenea la fetele și tinerii care au devenit pionieri ai desțelenirii.

Tot mai multe trăsături noi apar în concepții, tot mai numeroase sînt semnele viitorului.

Dar poți enumera oare toate aceste schimbări, exemplele unor noi relații între oamenii cu un nou profil etic și moral?

Intreaga lume înțelege că marile transformări sociale din U.R.S.S., uriașa muncă educativă dusă de partid, de organizațiile de masă și de școala sovietică dă roade bogate. Și unul din cele mai pregnante exemple ale omului nou cu o inspirație largă, este astăzi autorul faptei vitejești fără precedent, Iuri Gagarin.

Ca o flacără prometeică zborul său în depărtări fantastice a anunțat începutul erei cosmice. El a luminat orizonturile apropiate și depărtate ale unor noi descoperiri uimitoare, cînd armate de nave cosmice vor asalta adîncurile infinite ale universului. Și primul om care a trecut acest prag este Iuri Gagarin, cetățean sovietic, comunist.

Sînt memorabile cuvintele rostite de N. S. Hrușciov la mitingul închinat zborului istoric spre astre:

„Visul cuceririi Cosmosului este în adevăr cel mai măreț din cele mai mărețe visuri ale omului. Sîntem mîndri că acest vis, acest basm a fost transformat în realitate de către oamenii sovietici“.

CONTRAPUNCT

U.R.S.S.

Editura politică de stat din U.R.S.S. a început publicarea unor serii de broșuri intitulate „Scriitori și cărți“, sub îngrijirea revistei „Voprosi literaturi“ („Probleme de literatură“). Intenția editurii este de a publica articole și declarații ale unor cunoscuți oameni de cultură și litere sovietici și de peste hotare, tratînd probleme de estetică și creație. Se va publica de asemenea și o bogată corespondență între scriitori și cititori, cu scopul de a îndruma începătorii pe tărîm literar.

Prima broșură ieșită de sub tipar a și dovedit pe deplin importanța acestei inițiative. In articolul „Despre cei ce îmi sînt apropiați“ poetul Nicolai Aseev descrie drumul său literar. In articolul „Marele adevăr al poeziei“, Nicolai Tihonov vorbește despre înaltele cerințe ale cititorilor de astăzi, față de literatură. Criticul literar M. Soifer descrie felul în care a fost creată opera „Pămînt desțelenit“.

Franța

Cunoscutul regizor René Clair publică în volumul „Comedii și comentarii“, editat de Gallimard, cinci scenarii de filme realizate de el: „Marile manevre“, „Porte des Lilas“, „Tăcerea e de aur“, „Frumusețea diavolului“ (în colaborare cu Armand Salacrou) și „Frumoasele nopții“. Scenariile se caracterizează prin simțul măsurii, claritate, armonie, inimitabila muzică a ritmului, care unește descrierea și dialogul. Dar interesul cu care se citește volumul se explică nu numai prin măiestria cineastului: autorul are ceva de spus. René Clair rămîne credincios umanismului și tradițiilor democrate ale lucrărilor clasice cărora le imprimă pecetea individualității sale creatoare, prelucrînd teme și subiecte învecinate de literatura clasică: „Școala nevestelor“ de Molière în scenariul „Tăcerea e de aur“; varianta temei Don Juan („Marile manevre“) sau legenda doctorului Faust („Frumusețea diavolului“).

Canada

Scriitorul canadian Lan Petersen a scris drama „Marea foamete“ înfățișînd viața eschimoșilor. După cum relatează ziarul „Globe and Mail“, pentru a studia obiceiurile și traiul viitoarelor sale personaje, Petersen a plecat în nordul îndepărtat al Canadei, în Arctica. „Marea foamete“ este prima piesă care-i aduce în scenă pe eschimoși, locuitorii băștinași ai ținuturilor nordice ale Canadei.

R. S. Cehoslovacă

Jiri Marek, autorul cărții „Țara de sub ecuator“, care a fost tradusă și la noi, a tipărit anul trecut culegerea de proză „Să trăiești între oameni“ — închinată brigăzilor de muncă socialistă. Actualmente pregătește volumul de schițe umoristice „Mica tragedie“.

„Liturghia de la miezul nopții“ de Peter Karvas va fi transpusă pe ecran în cursul anului acesta. Regia i-a fost încredințată lui L. Kreidik iar la alcătuirea scenariului colaborează în afară de autor și Albert Marencin.

Italia

Italia rămîne patria operei. In dorința de a înoi și îmbogăți repertoriul vestitelor teatre de operă, compozitorii italieni se inspiră din cele mai noi piese ale dramaturgilor contemporani, dar găsesc surse de inspirație și în tezaurul clasic. Iarna aceasta vor fi puse în scenă la Roma două opere noi „Vedere de pe pod“ a dramaturgului american Arthur Miller, (compozitor Renzo Rossellini, fratele cunoscutului cineast Roberto Rossellini), și „Hamlet“, (compozitor Mario Zafred).

R. D. G.

Editura Aufbau Verlag a scos de sub tipar o culegere de scrisori adresate Annei Seghers, de către scriitori progresiști din toate colțurile lumii. După cum arată ziarul „Neues Deutschland“, „fiecare rînd al acestor scrisori vorbește despre importanța operei Annei Seghers și despre fructuoasa sa activitate ca membru al Consiliului Mondial al Păcii“.

Scrisorile conțin amintiri pline de căldură, despre întîlniri ale unor scriitori din ambele Germanii cu Anna Seghers. Din această corespondență reiese de asemenea o serie de date și evenimente din viața și activitatea literară a scriitoarei, pînă în prezent mai puțin sau deloc cunoscute marelui public.

„Aprecierea creației Annei Seghers de către colegii din multe alte țări — subliniază ziarul — face posibilă înțelegerea mai profundă a operelor ei literare“.

Anglia

Un prieten al scriitorului Somerset Maugham, profesorul universitar Richard A. Cordell, care este în același timp critic literar, a publicat o carte intitulată „Somerset Maugham: Un studiu critic și biografic“.

După cum ne informează cronicarul literar al revistei „Saturday Review“, pe romancier îl supără faptul că i s-a scris biografia. Nu pentru că ar avea ceva împotrivă ca să se cunoască adevărul asupra vieții sale, dar gîndește că acest lucru ar putea deranja alte persoane (după cum se știe Maugham a avut mulți ani strînse relații cu serviciul secret britanic). Tot ceea ce trebuie să se afle despre un scriitor — spune Somerset Maugham alarmat, există în cărțile sale. Richard Cordell consideră, însă, că această atitudine este numai pe jumătate justificată, de aceea a și scris o biografie aproape definitivă. Spunem aproape definitivă, pentru că Maugham însuși lucrează în prezent la o autobiografie care va dezvălui, probabil, lucruri noi sau va acoperi altele care au devenit cunoscute.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 18 (372)
joi 27 aprilie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Trăiască
1 MAI
Ziua solidarității
internaționale
a oamenilor muncii!

1 MAI 1961

Comentînd zborul lui Gagarin, cineva îmi spunea că, dacă demnitatea libertății umane pe sfera planetei noastre ar fi fost colorată cu roșu, primul astronaut ar fi avut de admirat din înălțimea traiectoriei sale un spectacol de o măreție uluitoare. Imense covoare purpurii s-ar fi așternut peste cea mai mare parte din continentul Asiei, peste Estul Europei, peste Africa cea ridicată la lupta împotriva jugului colonial, peste Cuba eroică spre care, în acele zile, se pregăteau să se întindă hulpave labele bandelor de mercenari năimiți de imperialismul american. Gagarin, el însuși chintesența acestei demnități, ar fi raportat celor ce îi sorbeau de dincolo de eter, din spațiul sideral, fiecare cuvînt: „Văd culoarea viitorului încingînd pămîntul. E tot mai triumfătoare demnitatea libertății umane".

1 Mai 1961 e cel dintîi Mai al erei cosmice. Anul unu din noua istorie a universului ,deschisă odată cu primul zbor al omului în Cosmos, începe la 12 aprilie 1961. La sărbătoarea muncii și a primăverii din acest an, între portretele celor mai dragi oameni pe care omenirea muncitoare le va purta pe străzile lumii eliberate, se va afla, desigur, și portretul lui Iuri Gagarin. El va fi simbolul cutezanței și inteligenței umane, întruchipat dincolo de spațiile terestre, de chipul omului sovietic.

De la înălțimea zborului său astral, pămîntul trebuie să-i fi apărut lui Gagarin, în acest ajun de Intîi Mai, ca o imensă sferă cuprinsă de vîlvătăile roșii ale celei mai crîncene, dar și celei mai nobile lupte: lupta pentru eliberarea omului.

Și dacă în culoarea purpurie ar fi fost scăldată planeta în acele puncte ale ei unde triumfă demnitatea umană, Gagarin ar fi văzut, desigur, din zborul său cosmic, fluviile roșii de oameni încadrați în uriașele marșuri ale păcii care, în aceste zile, ca în atîtea altele, cutreieră pămîntul întregind tot mai mult triumfătoarele forțe ale păcii.

Țara care a trăit prima în lume cel dintîi Mai cu adevărat liber trimitea, într-o zi de aprilie, într-o zi de primăvară crudă, primul explorator al Cosmosului.

Jos, pe planetă, în acele ceasuri, în țările eliberate de jugul exploatării, în piețele capitalelor și orașelor socialiste, se înălțau schelele tradiționalelor tribune pentru sărbătoarea zilei solidarității clasei muncitoare de pe întreg pămîntul.

Nu știu dacă sub traiectoria victorioasă a lui Gagarin a trecut, pentru o clipă, și imaginea Bucureștiului nostru socialist, cu mîndrele sale piețe. Dar știu că, în dimineața aceea, cînd toate posturile de radio din lume transmiteau uluitoarea veste despre primul zbor al omului în Cosmos, într-o piață bucureșteană, ca în atîtea piețe din orașele lumii socialiste, muncitorii descărcau din camioane schelele tradiționalelor tribune de Intîi Mai. Au făcut lucrul acesta cu gesturi devenite obișnuite, ca în fiecare din ultimii 16 ani ai țării noastre, nebănuind că, acolo sus, la peste 300 de kilometri înălțime, zboară un om.

Prin fața acelor tribune, în ziua sărbătorii, va trece, în rîndul celor mai dragi chipuri ale omenirii muncitoare și portretul lui Gagarin, portretul primului om care, de la înălțimea zborului său cosmic, a văzut, fără îndoială, pe sfera planetei noastre, marșul roșu, triumfător, al demnității umane.

Ioan GRIGORESCU

Legendă contemporană

Predispuși întotdeauna să acordăm legendelor moștenite un bănuit temei de fantezie sau să explicăm uneori originea atîtor manifestări și comportamente omenești prin conceptele neliniștei și spaimei metafizice — cum mulți dintre cei mai reputați idealiști ai gîndirii moderne au teoretizat-o cu zadarnică rîvnă și consecvență, — iată-ne surprinși în fața unui fenomen neobișnuit: dincolo de uimitoarea împlinire a învățaților sovietici, ale cărei antecedente ne deprinseseră oarecum cu faptele ieșite din comun, dincolo de chipul lui Gagarin despre care istoricul de azi va lăsa pagini mai presus de admirația unui Bartolomé de las Casas pentru contemporanii săi Columb și Magellan — asistăm tulburați la constituirea unei legende.

Legenda lui Iuri Gagarin nu-și are suportul în imaginație; ea este doar esența realității noastre ambiante, este însăși viața pe care o trăim, este lumea noastră într-o ipostază sublimă. Elementele ei fundamentale așa cum s-au cristalizat în dimineața de 12 aprilie sînt concrete și tangibile: le-am pipăit, cum spune Arghezi, și am urlat *este!* Ele reprezintă cea mai grandioasă realizare a epocii și nu mai așteaptă decît apropierea de taină a poetului care, într-o noapte înfiorată să le învăluie cu aureola metaforei, trecîndu-l pe tînărul zburător în genealogia lui Icar și a Argonauților.

Gazetarii au întotdeauna nevoie de comparații; odată cu apariția lui Gagarin mulți dintre ei au pronunțat numele lui Columb. Fapta bătrînului navigator care se uită la noi întristat din gravuri rătăcite, este desigur enormă dar apropiindu-l de îndrăznețul cosmonaut contemporan nu ne putem lipsi de a nota și imensele deosebiri privind soarta lor și sensul descoperirii fiecăruia. Ce căutau navigatorii inspirați de la capătul evului mediu? „*Aur căutau portughezii pe coastele Africii, în India, în Extremul Orient, aur era cuvîntul magic care împinse pe spanioli dincolo de Oceanul Atlantic, spre America. Aur era primul lucru pe care îl cereau albii de îndată ce puneau piciorul pe un țărm nou descoperit*", ne spune Engels. Luciul metalic al cosmonavei lui Gagarin nu avea imprimate decît patru litere majuscule: U.R.S.S. în fața cărora se conturau simbolic cele patru litere ale cuvîntului *Pace.* Iată mesajul cu care s-a înălțat spre universul imponderabilității. Care fu soarta descoperitorului Americii, o spune atît de pătrunzător marele poet american Carl Sandburg, încît cer permisiunea de a-i cita versurile:

Cristofor Columb a fost un om sărman,
Sărăcia l-a gonit la capătul lumii;
Incepu el cu sărăcia și cerșitul, sfîrși-n închisoare,
Bietul Columb, flămîndul Columb
In reci cătușe de oțel,
Bravul, vestitul Columb.

Mai poate fi necesar să-i opunem soarta lui Gagarin, după ce am citit pretutindeni despre entuziastul miting de la Moscova?

Sînt aici nu numai două destine într-o polară opoziție, ci două lumi și cel care nu va medita la lucruri asemănătoare nu va înțelege nimic din uriașa însemnătate a acestui început de aprilie. Realizarea lui Gagarin — nu pot vorbi despre ea fără a omagia geniul savanților care au făcut-o posibilă — este, desigur, de natură să uluiască, însă numai gîndindu-ne la rosturile ei, la virtualitățile ei de a se repercuta în celălalt infinit, al sufletului omenesc, îi putem cuprinde adevăratele dimensiuni.

A. E. BACONSKY

SZEMLÉR FERENC

Inscripție pe monumentul eroilor de la Doftana

Fericit e doar acela ce-nfruntînd nenorociri,
dîrz rămîne-n crezu-i — lumea în prăpăd de se dezbină,
căci planetei, buruiana de-i plivim, e o grădină
cu miresme de garoafe și de roșii trandafiri.

Și ideea va învinge, chiar dacă e greu să-nduri
și triumful rațiunii să-l aștepți din răsputere...
Doar acel ce-avu curajul și-a știut atunci să spere
sub încrîncenate vremuri, în celula de torturi —

Doar acel păstrînd credința steagului ce-și aprindea
roșu-n sîngele mulțimii: muncitorii și țăranii...
Cel pe care nu-l înfrînse nici mîhnirea, nici dușmanii,
cel ce se-odihnea în luptă și la luptă se trezea —

Doar acel ce-n bătălie-nfrînt, privea încrezător,
cel ce cîștigînd victorii, nu-l mai amețeau victorii...
Cel ce-n negurile morții și în bezna închisorii
adăsta să iasă steaua luminînd spre viitor —

Doar acel zdrobit de trudă, judecăți și jug de legi,
cel ce-a ars în pieptu-i crezul și dîrzenia mulțimii —
fericit e ca-ntins mîna peste timp — viitorimii,
și mărețul lui renume va-nfrunta vecii întregi.

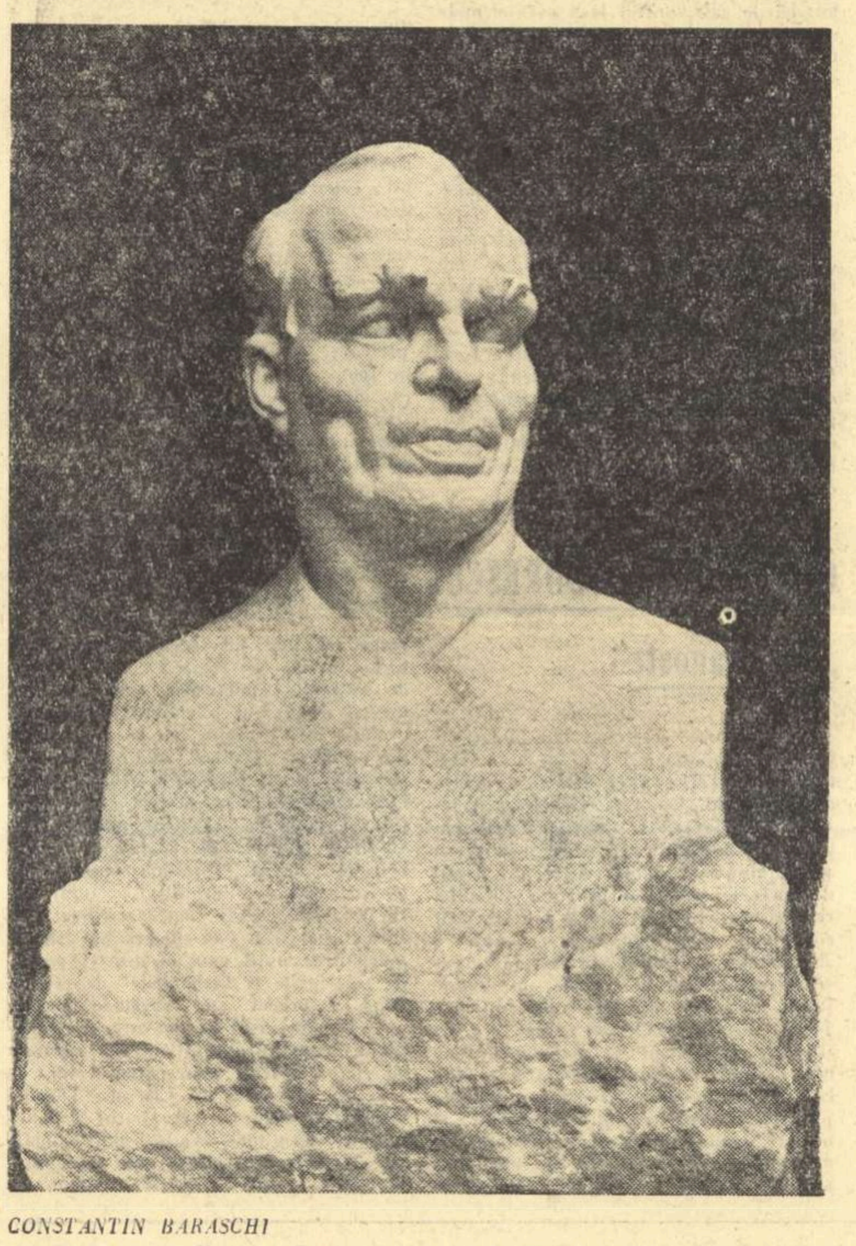

CONSTANTIN BARASCHI
„Gheorghe Bogdan, muncitor la Uzinele «Grigore Preoteasa»

Desen de EUGEN MIHAESCU

CRITICA LITERARA ȘI CONSECVENȚA CRITERIILOR

Cine cercetează producția din ultimii ani în domeniul prozei, constată cu satisfacție că s-au ivit noi talente viguroase, care scriu despre actualitate, despre lupta victorioasă pentru socialism. Se impune atenției stăruința acestor tineri scriitori de a alege drumuri inedite în creație, rod al unor căutări fecunde în cadrul literaturii realismului socialist.

Care este datoria criticii? Veghind asupra direcției ideologice a dezvoltării, verificînd gradul de veridicitate al operelor publicate, critica trebuie să țină seama și de tendințele artistice specifice scriitorului, să le definească, să le îndrume. Fără o analiză la obiect, calificată, de un înalt nivel estetic, receptivă la diversitatea stilurilor, nu se poate asigura un sprijin eficace acestor eforturi de creație.

Numai respectînd criteriile științifice de apreciere, critica va putea susține activ munca scriitorilor în îndeplinirea cerinței formulate în Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de al III-lea Congres al P.M.R. de „*a făuri opere la nivelul înaltelor exigențe artistice și ideologice ale partidului și poporului*".

Dacă atribuim noțiunii de stil individual o accepție mai largă, incluzînd zonele tematice preferate de scriitor, unghiul particular de observație, impulsul polemic sau admirativ care-l animă, exprimate prin structura de imagini, prin compoziție, prin limbaj, atunci înțelegem că judecarea operei și în raport cu intențiile artistice ale autorului capătă însemnătate ideologică.

Putem observa, din cercetarea cîtorva exemple, cum ignorarea specificului operei duce la deformarea diagnosticului critic.

„Bariera" lui Teodor Mazilu a stîrnit o discuție vie și îndelungată. Ca argument distrugător, unii critici literari au apelat și la norme artistice care nu pot fi considerate pretutindeni valabile. Cu astfel de măsurători i s-a interzis tînărului scriitor accesul printre romancieri și a fost mustrat pentru deficiențe de construcție, pentru paloarea unor personaje. Dacă s-ar reconstitui acum dosarul „Barierii" s-ar vedea că majoritatea incriminărilor porneau de la desconsiderarea unei cerințe elementare a criticii: aprecierea operei în funcție de modalitatea literară adoptată de scriitor. Cînd discuția părea că se va stinge, un critic, Al. Oprea, s-a decis să-i pecetluiască concluziile. („Disocieri în problemele artei romanului" — „Viața romînească" nr. 6/1960). Punctul său de vedere s-a arătat însă a fi pătimaș, lipsit de obiectivitate și refractar tocmai la ideea diversității de stiluri în literatură. Deși admite teoretic necesitatea unei analize diferențiate, care să excludă pretențiile arbitrare, în afara unității ideologico-artistice a operei, Al. Oprea se declară mîhnit din pricina lipsei unui subiect dinamic în „Bariera" („*Vițu ar fi trebuit să fie proiectat într-un sistem de întîmplări ale vieții*", sau: „*Atîta timp cît un personaj este descris static, trăsăturile sale de caracter nu pot fi decît afirmate și nu înfățișate viu*"). Pe lîngă obligativitatea unei acțiuni antrenante, Al. Oprea susține că trebuie să apară personaje foarte migălos individualizate, conchizînd sentențios cu privire la „Bariera": „*Toate aceste acțiuni nu poartă amprenta individualității oamenilor care le-au săvîrșit*"... După un examen sever, care se rezumă de fapt la confruntarea operei cu o schemă generală prestabilită de critic, el se exprimă ironic: „*Și după toate acestea se mai poate vorbi cu deplină siguranță despre caracterul inovator al compoziției «Barierii»?*"

Problemele literaturii în lumina Congresului al III-lea al P.M.R.

Ne place modul în care criticul se angajează în polemici riscante: „*Dăm oare dovadă de dogmatism formulînd această cerință?*" (E vorba de dorința ca în volumul lui Mazilu să fie un subiect mai captivant). Cu regret trebuie să-i răspundem: „Da. Dați dovadă!".

Criticul a trecut peste structura specifică a cărții, reducînd-o la un numitor comun, discreditîndu-i astfel valoarea, în ciuda unor adjective de complezență. Era important să se precizeze întîi ideea artistică a romanului și să se stabilească valabilitatea ei. Căci „Bariera" s-a născut dintr-un impuls polemic, de persiflare a convențiilor burgheze, de persiflare dintr-un unghi de observație din care, ca în operele satirice, nu se urmărește atît verosimilitatea fiecărui detaliu, cît adevărul esențial, delimitat violent tocmai prin diformarea exagerată. Din acest unghi, personajele lumii burgheze pierd atributele umane, devin specimene anacronice, deci nu mai pot fi individualizate la maximum. Autorul celebrează o despărțire de un trecut penibil, o despărțire fără tristețe, fără nostalgie, fiindcă se înlătură tocmai investiția inutilă de energie, întrebuințată altădată după preceptele moralei burgheze în mod stupid. O despărțire senină, fiindcă omul eliberat trăiește bucuria simplității și a ordinei firești, instaurate de etica socialistă. Cartea are un sens demonstrativ, portretele servind unei argumentații ideologice și artistice, dispunîndu-se conform cu simetria ideii de bază. De aci consecvența modalității adoptate, în care nici turnura spectaculoasă a episoadelor, nici finețea analizei psihologice nu joacă vreun rol primordial. Din „Bariera" se desprinde o voință de transmitere a ideilor, o febră a comunicării noilor adevăruri, crescute și consolidate în climatul socialismului. De aceea Vițu este un personaj-cheie, etalon, care „static" minează lumea convenințelor. Desigur că, rezumînd brutal, simplificăm și noi lucrurile, dar rostul articolului este doar acela de a revendica receptivitate la varieta-

S. DAMIAN

(Continuare în pag 6)

ORAȘUL VIITORULUI

Sub ochii noștri se ridică un nou oraș, cu acea uimitoare repeziciune, cum primăvara de la o zi la alta își schimbă înfățișarea izbucnind rodnice înfloriri. E o primăvară ținînd tot anul, e un șantier grădină toată țara, cu țărmul mării și albastrul munților. Privitorul se reculege oprindu-se cu pasionată uimire în fața larg deschiselor perspective, gîndul aleargă admirînd revoluționara transfigurare a peisajului. Alinieri de străzi își desfășoară defilarea pe covoare de piatră, peste amintirea fostelor gropi de permanente noroaie clocite, șiragul luminilor diamantin fosforescente înlocuind feeric gazornița felinarelor ce fumegau întunecat în copilăria noastră, și largile vitrine expun belșugul mărfurilor arătoase, îndepărtînd amintirea dughenelor de muced murdalîc, iar parterele împodobesc neîntrerupte bulevarde, cu suprapuse etaje, nălțate acolo unde maidanele erau folosite ca umblători între cadavrele cîinilor azvîrliți peste uluci.

Acum, în ritmul măreț al construirii socialismului, clăditul înaintează extinzînd marile realizări, sădind dorul de frumusețe sănătoasă într-o necontenită înaintare de pasionant progres.

★

O știre scurtă, care a făcut ocolul presei, vestește în primăvară o expoziție de arhitectură romînească în China. Altă dată nu am fi îndrăznit să o credem, întrucît diplomații noștri arhitecți abia maimuțăreau stiluri franțuzești sau cozmopolit cubiste. Descoperirea adevărurilor constructive ce țin seama de variațiile climatului autohton rămînea un palid deziderat care abia acum se afirmă. Expoziția de peste hotare a stîrnit interes. Faptul mă bucură pentru că ziditorii noștri înfăptuiesc izbînzi temeinice, de pe urma cărora întreaga noastră viață se desăvîrșește în aspectul social al unei civilizații menite să îmbine fericit frumuseți trecute cu împliniri desăvîrșite practic pe cerințe reale, în armonia gîndită pe aspirațiile vieții actuale. Iată într-adevăr un salt revoluționar și un fapt activ istoric. De la bordeiul cît un coteț cu prispă, caracteristic satelor cu iobagi la începutul secolului, cărora „belșugul patriarhal" abia le menținea șubreda prezență în ceea ce se va numi „epoca de chirpici" — un drum parcă de veacuri a răsturnat paianta provizoratului, înlocuind-o cu marmoră, cărămidă și ciment, stîrpind endemicele focare de obscurantism și mizerie.

Astfel s-a încheiat acel trist capitol de vechi ravagii, în care au tronat păduchii exantematicului, malaria și toate ofticoasele parazitare boli sociale, între care neștiința de a ceti nu era nici cea mai mică, nici cea mai puțin nocivă.

Azi însă, așa cum scrisul tinde să devină un bun constructiv pentru întregul popor, iată că și ziditorul își rostuiește strădaniile în slujba celor mulți.

Acum arhitectura își trăiește o materializare a ideilor creatoare. Dornică de lumină, deschide ferestre largi, ca niște chemări la viață, acolo unde domnea obscurantismul și teama, progresul alungînd noaptea firidelor cu zăbrele, ce puneau lumina sub obroc.

Un stil nou pe baza unei vieți sociale noi, folosind materiale de construcție noi, își înalță cu artă înfăptuirile.

Sîntem la răsăritul epocii!

Azi ne sare în ochi absurditatea vechiului fast inutil, care nu a ținut seamă de necesarul vieții obștești, risipind în poleială sarbădă, spolierea nevoiașilor. Acum organizarea socialistă, aplicînd principii sănătoase și folosind resurse locale, fără de risipă ostentativă, îndreptățește căutarea unui stil romînesc, care să oglindească, în latitudinile climatului, adaptarea la cerințele de igienă și confort ale vremurilor.

Climatul nostru specific, pe extensiuni de 60 de grade, determină creări ce se proporționează pe logice dimensionări, de care trebuiesc să țină seama deschizăturile ferestrelor, în ordonarea ce constituie armonia unei fațade. Am numărat nu odată în aspectul dezordonat al multor clădiri vechi, pe lîngă dezarmonia de la o casă la alta, diversitatea de ferestre, ferestruici și ferestroaie, în cele mai bizare forme, informite

Adrian MANIU

(Continuare în pag. 3)

IN ACEST NUMAR:

- **Convorbire cu calitatea** reportaj de Pop Simion (pag. 3)
- **Dac-aș pleca în cosmos de 1 Mai** reportaj de Radu Cosașu (pag. 4)
- **Versuri** de Iozef Ozga-Michalski (pag. 5)
- **Instantanee din Varșovia** de Demostene Botez (pag 5)

Manifestări ale Uniunii Scriitorilor închinate aniversării Partidului

Pe măsură ce ne apropiem de sărbătoarea de la 8 mai, manifestările scriitorilor închinate aniversării partidului se desfășoară cu tot mai multă amploare. In ultimele două săptămîni au avut loc numeroase seri literare cu participarea unor scriitori, s-au ținut conferințe despre lupta partidului, despre dezvoltarea literaturii noastre noi, partinice.

Iată cîteva din aceste manifestări:

IN BUCUREȘTI

La 7 aprilie la Policlinica M.A.I., criticul literar V. Rîpeanu a vorbit despre folclorul nou.

La 11 aprilie, la uzinele „Flacăra Roșie“ iar la 13 aprilie la uzinele „7 Noiembrie“, A.G. Vaida a vorbit despre lupta partidului în vremea ilegalității.

La 13 aprilie la Atelierele I.T.B. a avut loc un festival de poezie. Au citit: Toma George Maiorescu, Nicolae Stoian, Gh. Tomozei.

La 16 aprilie la o unitate M.F.A. din Capitală Ion Bănuță a vorbit despre chipul comunistului oglindit în proza noastră.

La 17 aprilie la uzinele „Electronica“ M. Novicov a conferențiat despre: „Cum făcea Partidul educația tineretului în ilegalitate“.

La 18 aprilie, la Palatul Pionierilor, scriitorii A.G. Vaida, Gica Iuteș și compozitoarea Hilda Jerea s-au întîlnit cu pionierii.

La 18 aprilie la Biblioteca centrală sindicală a Ministerului Transporturilor și Comunicațiilor prozatorul Constantin Chiriță a vorbit despre „Partidul și creația mea“.

La 18 aprilie la Casa de cultură a Tineretului din raionul I. V. Stalin a avut loc o șezătoare literară. A citit Al. Gheorghiu-Pogonești. Actori de la Teatrul Național au recitat versuri din Maiakovski, Beniuc, etc.

La 18 aprilie, la Comitetul de Radio, M. Novicov a vorbit despre figuri de luptători din ilegalitate.

La 19 aprilie la Uzinele „Kirov“ Ion Bănuță a vorbit despre „Partidul și creația mea“.

La 19 aprilie, la Uniunea pentru cultură fizică și sport, au citit din opera lor poeții Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu și Gh. Tomozei.

La 20 aprilie, la Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu“, a avut loc o șezătoare literară. Au recitat Mihai Beniuc, Maria Banuș, Ion Brad, Eugen Jebeleanu și Tiberiu Utan, prezentați de M. Novicov.

La 20 aprilie, la școala de 7 ani Nr. 102, M. Davidoglu a vorbit elevilor și profesorilor.

La 20 aprilie, la Palatul Pionierilor, M. Novicov a vorbit despre lupta Partidului în ilegalitate. Au recitat Valeria Boiculeși, Gellu Naum și Violeta Zamfirescu.

La 20 aprilie, la Comitetul de Stat al Planificării, au vorbit Nina Cassian, Ion Bănuță și compozitorul Alfred Mendelsohn.

La 20 aprilie, la Casa de Cultură „Baruch Berea“, Ion Bănuță a ținut conferința: „Evocări din lupta partidului nostru“.

La 21 aprilie la uzinele „Timpuri Noi“ a avut loc o șezătoare literară. Au participat: Traian Coșovei, Vasile Iosif și Toma George Maiorescu.

La 21 aprilie la Comitetul de luptă pentru pace din raionul Stalin au citit din scrierile lor Camil Baltazar, Aurora Cornu, Suzana Delciu, Romulus Vulpescu.

La 21 aprilie la Facultatea de științe juridice M. Beniuc a avut o întîlnire cu studenții.

LA CLUJ

– La 20 aprilie, la Casa de cultură a studenților, Nagy Istvan s-a întîlnit cu elevii a patru școli medii și le-a vorbit despre lupta Partidului în ilegalitate iar la 22 aprilie tot Nagy Istvan a avut o întîlnire cu cititorii la liceul seral al uzinelor „Ianoș Herbak“.

La 22 aprilie Virgil Ardeleanu a vorbit la liceul „Gh. Barițiu“ despre „Cum se pregătesc scriitorii clujeni penru aniversarea Partidului“.

LA TIMIȘOARA

La 19 aprilie a avut loc o șezătoare literară. Au citit: din scrierile lor Mircea Șerbănescu, Anghel Dumbrăveanu și Lucian Valea.

La 21 aprilie la clubul întreprinderii „Industria lînei“ scriitorii Radu Boureanu, Alexandru Jebeleanu, Francisc Munteanu, Petru Vintilă, Corneliu Leu, Constanța Buzea, Anghel Dumbrăveanu, Rusalin Mureșanu și Lucian Valea s-au întîlnit cu cititorii.

LA ANINA

La 22 aprilie a avut loc o șezătoare literară în fața minerilor. Au citit: Al. Jebeleanu, Rusalin Mureșanu, Constanța Buzea, Lucian Valea, Anghel Dumbrăveanu.

LA REȘIȚA

La Casa de cultură a combinatului a avut loc o șezătoare literară organizată de comisia regională de îndrumare a cercurilor literare. Au citit tineri scriitori din cercurile literare.

LA BRAȘOV

La 21 aprilie a avut loc o seară literară la Casa Ofițerilor. Au citit Ion Lupu, Daniel Drăgan și Ștefan Stătescu.

La 22 aprilie la Casa de cultură a studenților au citit din scrierile lor: Ion Lupu, Ștefan Stătescu, Ștefan Bănaru, Daniel Drăgan și Vasile Bolocan.

LA PLOEȘTI

La 11 aprilie scriitorul A. G. Vaida s-a întîlnit cu cititorii la Școala de Partid.

LA GALAȚI

La 23 aprilie în cadrul SRSC, Mihai Beniuc a vorbit despre: „Partidul îndrumător al creației literare“.

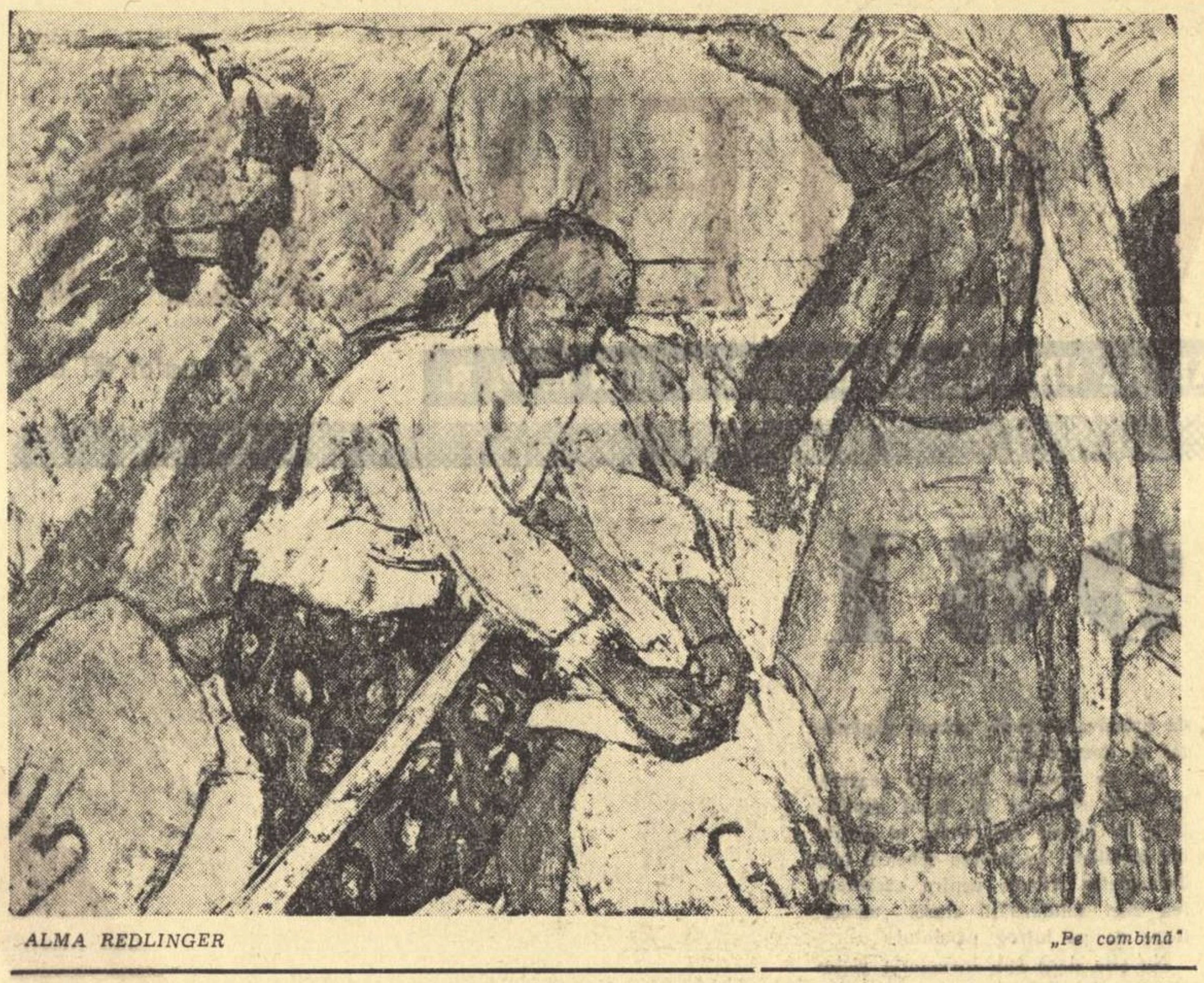

ALMA REDLINGER „Pe combină“

LA ANIVERSAREA LUI EUGEN JEBELEANU

Mă gîndesc la tinerețea acelei generații, ultima care și-a trăit adolescența și primii ani de bărbăție sub apăsarea grea a burgheziei, și mai precis, în deceniul nemaipomenit 1930—1940, și care astăzi, aflată la zenitul maturității și forței creatoare, duce pe umerii săi, în munca manuală ca și în cea intelectuală, în industrie, pe ogoare, în artă, în știință și în activitatea politică, greul neîncetatului și voitului efort de desăvîrșire a construirii socialismului. Eugen Jebeleanu a fost în cadrul acestei generații un fruntaș, un om înaintat.

Aceasta, pentru că atunci ca și acum, el a căutat și caută un adevăr al sufletului și un ideal al conștiinței capabile să-l apropie și să-l confunde cu sufletul din adîncime al poporului său și al umanității. Jebeleanu a fost, atunci, un tînăr care n-a rămas indiferent sau chiar disprețuitor, ca alții, față de problemele și de dramele celor mulți, și celor luptători, dîndu-le asentimentul său, ajutorul său. La examenul elementar al conștiinței, a cărui singură întrebare era, pe atunci: ești sau un ești antifascist? el a dat răspunsul curajului: sînt antifascist! nu vreau fascismul!

Prea puțini își mai amintesc astăzi (dar cu cîtă emoție!) de primul său volum de versuri, o plachetă cu care, la subțioară, însoțită de diploma de bacalaureat, coborîse din Brașovul său natal în Bucureștii studiilor universitare și al luptelor politice, sociale și de litere. Articolele scrise de el în anii aceia, într-o activitate de presă destul de întinsă, au putut umple un volum foarte gros, care sub titlul „Din veacul XX“ își păstrează o actualitate fierbinte și se citesc și azi și se vor citi și mîine cu un interes pasionat. Eu l-am cunoscut pe Jebeleanu în anii aceia îndepărtați și l-am văzut mereu alături de Alexandru Sahia și chiar i-am citit pe amîndoi deodată, căci au fost printre acei scriitori romîni care au practicat colaborarea la articolul de presă, vibrînd de o aspirație nouă, de un ideal de artă mai apropiat de realitate și de un ideal de viață mai apropiat de dreptate!

De îndată ce poziția marxist-leninistă și atitudinea comunistă în fața vieții au devenit temelia eliberării sale spirituale, talentul său a prins aripi largi și a început să se cristalizeze în opere memorabile, care îi asigură, de pe acum locul său aparte în istoria poeziei romînești. Descătușînd libertatea propriei sale gîndiri și a propriului său elan liric, mult comprimate în trecut prin efectul unei puternice influențe abstractizante și ermetizante, Jebeleanu a pășit dintr-odată, prin adevărat salt, la crearea unor poeme de proporții vaste, de combinație lirico-epică, de factură filozofică și vizionară, care au marcat adînc începuturile liricii noi în patria socialistă. Poemul pamfletar și liric In satul lui Sahia și poemul istoric, popular Bălcescu sînt printre primele ale genului în epoca noastră și au constituit pentru mai tineri un îndemn puternic și o exemplificare fecundă. Dar ele însele, aceste două, sînt pornite ca dintr-un germene comun, din amplul poem „Ceea ce nu se poate uita“, apărut, cred, prin 1944—1945, document liric al lichidării haosului social și literar al Romîniei burghezo-moșierești, întruchipînd atitudinea noii intelectualități care adera cu tot sufletul, cu toate puterile sale, la opera revoluționară a Partidului Comunist. A urmat îndelungata desfășurare poetică a lui Jebeleanu, care nu poate fi nici măcar creionată aici. Dar publicul nostru nou, marea masă a cititorilor revoluției culturale socialiste, cunoaște și Lydice și Glasul lui Lenin, cunoaște poemele nenumărate marcate de timbrul său grav, de viziunea sa solemnă, de patetismul fierbinte și de entuziasmul juvenil al omului erei socialiste, izbucnit de curînd într-un imn adresat comunismului, în persoana lui Iuri Alexeevici Gagarin, pionierul cosmosului. Publicul nostru cunoaște „Surîsul Hiroșimei“, culmea, pînă în prezent, a creației lui Jebeleanu, îmbrățișat de cititori cu un entuziasm al recunoașterii care califică nu numai nivelul poeziei lui Jebeleanu, ci și prezența masivă a literaturii romîne socialiste pe arena internațională.

Pentru toate acestea, fie-mi îngăduit să reiau acum glasul prietenesc al acelei îndepărtate epoci de tinerețe evocată la începutul acestei felicitări, și să-i spun, dar nu numai în numele meu, ci al întregului nostru colectiv de scriitori și chiar de cititori: la mulți ani, dragul nostru Jebeleanu.

Radu POPESCU

O CARTE pe săptămînă

VIRTUȚILE ROMANULUI

LUCIA DEMETRIUS: „Primăvara pe Tîrnave“, vol. I

Separația totală și categorică a genurilor a intrat de mult în rîndul unor prejudecăți estetice perimate, dar nu fără a lăsa în urmă destule semne de întrebare ce continuă să ne solicite răspunsul. Există oare o specializare stringentă a scriitorului, pe baza vocației sale, care-l predestinează prozei, poeziei sau artei dramatice? „Subiectivitatea“ poetului devine într-adevăr fatală romancierului și puterea de observație a celui din urmă ar dăuna evocării lirice și romantice? Modalitatea la care apelează un scriitor (genul și specia în termenii teoriei literare) nu reprezintă un simplu act de voință și nici un fruct al hazardului. Procesul creației, cum se știe, implică mult mai mulți factori. Unui dramaturg, de pildă, i se pare la un moment dat, că materialul de viață pe care-l cunoaște depășește posibilitățile de reflectare ale piesei de teatru și că subiectul, personajele, conflictul s-ar preta mai degrabă la nuvelă sau roman. Trecerea „granitelor“ de la un gen la altul nu i-o interzice nimeni, realmente, afară de natura propriului său talent.

Cunoscută și apreciată în anii noștri în primul rînd ca autoare dramatică, Lucia Demetrius (căreia nu i-a fost străină nici activitatea nuvelistică) ni se relevă acum ca romancieră în „Primăvara pe Tîrnave“, tom impunător care deschide un ciclu. Dacă ar fi să rezumăm acest prim volum, cu acțiune arborescentă, construit parcă după un model tolstoian, cu tendințe de investigație monografice și exhaustive, — am înțelege că principala cauză care a determinat-o pe scriitoare să întreprindă o amplă construcție epică stă mai întîi în marea bogăție de fapte pe care i-o oferea tema aleasă.

Realitatea satului secuiesc din Ardeal, cu multiplele ei implicații sociale și naționale o îndemna așadar spre roman, ca spre modalitatea de expresie cea mai cuprinzătoare. Posibilitățile dramei, ele însele majore și acut relevante i-au apărut Luciei Demetrius dintr-odată limitate prin însuși specificul lor care te obligă să renunți la numeroase fapte semnificative din punct de vedere artistic, dar inutilizabile în economia severă a piesei de teatru. Viața care-i oferise puternicele conflicte din „Vadul nou“, „Trei generații“ sau „Arborele genealogic“ o solicita acum la extinderea „anchetei“ pe alte planuri și din alte unghiuri. Nu era o întîmplare și nici un simplu capriciu al scriitoarei, ci manifestarea unei legi obiective și dialectice: necesitatea de a exprima în artă bogatele observații sociale și umane îndelung acumulate. Cum Lucia Demetrius a cultivat și nuvelistica paralel cu dramaturgia (ca să trecem peste romanele minore dinaintea războiului) a putut răspunde cu promptitudine și am zice cu prisosință acestei chemări. „Primăvara pe Tîrnave“ denotă un bun și fin observator al problematicii satului din Ardeal. Spre a dezvălui resorturile de clasă ale vrajbei naționale, pe care au întreținut-o clasele dominante ale celor două naționalități conlocuitoare și spre a reconstitui momentul reformei agrare, ca primă importantă ofensivă postbelică a maselor populare conduse de Partidul Comunist pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democritice și trecerea la revoluția socialistă. — autoarea întreprinde o vastă construcție epică în care se urmăresc destinele unor familii și genealogii întregi. Cum spuneam, întîlnim în această carte voluminoasă multe figuri remarcabile, începînd cu Bókor Gábor, muncitorul comunist care conduce acțiunea reformei agrare, și cu familiile fraților Dénes, sau ale Orbanilor, pînă la groful decăzut Báraty și la speculantul Kálman Podsudek Sînt pagini impresionante, ca acelea în care se descrie întoarcerea de pe front, pagini de tristă poezie cehoviană (inadaptarea adolescentului Kárcsi, fiul învățătoarei Marta) și de bucurie ca stare de spirit declanșată de revoluția învingătoare (destinul Annei Kelemen, sedusă pe vremuri și bineînțeles părăsită de contele Tibi). Lucia Demetrius a izbutit un tablou cît se poate de complet și de exact al satului (și în parte) al micului oraș ardelean din ultimele luni ale războiului și din anul reformei agrare. O analiză amplă (cum nu pretinde a fi însemnarea de față) va avea de reliefat și alte aspecte cu totul valoroase și interesante. Trebuie să notăm totodată că romanul „Primăvara pe Tîrnave“ are un interior prea labirintic. Tendința monografică (ce nu poate fi desigur condamnabilă) se transformă uneori în inventariere minuțioasă, autoarea temîndu-se parcă să nu-i scape nimic. Apar astfel repetiții (se descrie întoarcerea din război a tuturor fraților Dénes, deși momentul e în sine același), personaje care nu se integrează direct acțiunii (popas la care se angajează Tereza lui Huszar ca femeie de serviciu), episoade diluate (predarea cazanelor de fabricat țuică), etc Ar fi fost necesară o selectare mai severă tocmai spre a evita lungimile inutile și a scoate și mai mult în evidență personaje și momente într-adevăr bine realizate. In felul acesta, Lucia Demetrius ne-ar fi convins pe deplin de adevăratele virtuți ale romanului, pe care le-a demonstrat cele mai ades cu succes încă din acest prim volum al „Primăverii pe Tîrnave“.

Al. SANDULESCU

TREI VOLUME NOI DE POEZIE

Carnet
Demostene Botez
versuri

DEMOSTENE BOTEZ:

„Carnet“

Volumul *Carnet* se deschide cu un crez poetic, o mărturie despre rostul poetului și al poeziei. Aceasta e menită să exprime adevărul, adresîndu-se tuturor, să fie înțeleasă de oricine sau, cum spune poetul, „să nu rămîie mut nici un cuvînt“. Dincolo de această declarație programatică, general valabilă, se afirmă într-un șir destul de bogat de alte poezii, mărturia contemporană a unui poet care și-a început activitatea creatoare cu aproape jumătate de veac în urmă, dar care abia în noua epocă și-a aflat steaua cardinală, o adevărată eliberare din cătușele însingurării, ale zadarnicei autocontemplări interioare.

Mi-am dus alt' dată viața, fără să știu, mereu
Prin rînduri paralele de-oglinzi ce diformează...

spune poetul, referindu-se la trecut. Se vedea atunci numai pe sine, multiplicat de zeci și zeci de ori, și avea senzația că lumea se reduce la atît.

Dar am sfărîmat cu pumnu'al oglinzilor miraj
Și m-am pierdut de voie-n mulțimea fără nume
Cu alții laolaltă, în vastul peisaj
Și-am început cu toții să construim o lume.

Demostene Botez exprimă aici, în esență, procesul pe care l-a străbătut o întreagă generație de cîntăreți, de la viața înțeleasă egoist, în afara lumii celor mulți, pînă la conștiința necesității de a participa în rîndurile mulțimii fără nume — cum însuși spune — la construirea unei lumi noi.

O continuă notă elegiacă s-a păstrat în poezia lui Demostene Botez pînă în anii noștri. Acum el își descoperă țara și o cîntă cu convingere. A făcut-o începînd cu volumul *Floarea soarelui* (1953) îi află istoria dramatică din trecut și o evocă; îi află oamenii noi, care înfăptuiesc istoria contemporană și îi slăvește; pe marele întristat, poetul „Luceafărului“, îl invită să cunoască prefacerile de azi: simte mîna frățească a omului sovietic, *„fratele mai mare“*, și-i închină un cîntec plin de căldură.

Este vădit în acest nou volum al lui Demostene Botez sentimentul de tihnă așezată și o chibzuită gospodărire poetică a cuvîntului, a construcției fiecărei poezii, astfel încît principalele cîmpuri tematice ale poeziei noastre noi se reflectă în versurile volumului *Carnet*, așa cum titlul o presupune: înregistrare conștiincioasă, organizată, convinsă, a ceea ce e frumos și nou în zilele pe care le trăim. Liric în ansamblu, volumul se desfășoară în cadențe fixe, după regulile versului clasic, căruia Demostene Botez îi rămîne credincios. Intîlnim în *Carnet* și acea sfătoșenie domoală, cuminte, în care, cine-l cunoaște pe poet, știe că se revarsă spiritul său meditativ și cumpănit, accentuat cu trecerea anilor. *Carnet* e o suită de meditații lirice în care nu numai nevoia de a sublinia mereu superioritatea vieții noi, îl determină pe poet să-și construiască poeziile pe antiteze între prezent și trecut, ci și vîrsta care îndeamnă la reflexivitate, la amintiri. O spune în poezia *Ca-n apa lacului*:

Amurg de toamnă străveziu și pal
A-ntins pe lacul calm, cristal subțire.
In care tot ce este-n jur pe mal,
Se oglindește ca-ntr-o amintire.

Și poetul vorbește cu ușoară melancolie măsurată despre *„acest tîrziu amurg al său“* în care însă nu tristețea îl împovărează ci-l copleșesc nenumărate impresii ale vieții. Demostene Botez, odinioară autor de poezie mîhnită la vîrsta tinereții, scrie acum o poezie optimistă, încrezătoare în viitor, în oameni, în viață. Toamna care constituie un motiv mai frecvent al volumului *Carnet*, e asociată cu ideia primăverii, a mugurilor noi care se ridică la viață, ca în această poezie intitulată chiar *Toamna* și care începe astfel:

Cad frunzele de toamnă în pădure
Și piscurile munților sînt sure
E parcă seară orice dimineață
Și în amiezi lumina-i ca o ceață

Tabloul mohorît, tomnatic, se convertește într-unul luminos, finalul poeziei datorit firelor verzi de grîu care vestea noua recoltă:

Dar pretutindeni pe cîmpul ud.
E grîul încolțit de-un verde crud,
De parcă toamna a adus în țară
Cu ea și viitoarea primăvară.

Ințelepciunea la care a ajuns acest poet, martor și al trecutului și al prezentului, străbate poeziile volumului, variate, în care nu răzbesc sonoritățile, — ele n-au stat niciodată în obiceiul poeziei lui Demostene Botez — dar în care sălășluesc, întemeiate statornic, virtuțile acestei noi vîrste, vîrstă de aur prin care trece țara noastră și poporul ei. De aceea se și încheie volumul cu poezia *Intoarcere*, așezată la sfîrșitul ciclului *Itinerar — Paris 1958* — Depărtările, peisajele oricît de alese, ale străinătății, nu dobîndesc în sufletul poetului preț mai mare ca frumusețile țării sale — aceasta o spune întregul ciclu „Itinerar“, plin de sentimentul depărtării și de dragostea senină pentru patrie. De aceea și ultima strofă a volumului *Carnet* este închinată tot patriei, către al cărei pămînt poetul se întoarce după dorință:

Colo la răscruce
Văd de-aici o stea
Drumu-acela duce
Drept în țara mea.

RADU BOUREANU
MOARTEA
MORILOR
DE VÎNT

RADU BOUREANU:

„Moartea morilor de vînt“

Un titlu care sună oarecum ciudat: *Moartea morilor de vînt*. Ce-a vrut poetul să înțeleagă prin această puțin obișnuită împerechere de cuvinte, pe care a înscris-o pe coperta cărții sale de poezii noi, apărute la Editura pentru literatură? Cea de-a doua poezie din cuprins ne clarifică sensul simbolului: poetul are o viziune: palele încremenite sau rotitoare ale morilor de vînt din cîmpia dobrogeană, sau din pusta maghiară sau din șesul sudic bulgăresc, îi vorbesc despre anacronismul acestui instrument moștenit din veacuri vechi. Brațele proiectate pe cer apar ca niște neputincioase semne ale trecutului, spre care cîndva s-au întors totuși, pline de nădejde, privirile oamenilor doritori de pîine. Dar azi cînd, după cum spune poetul, *a pierit balaurul vremii de cazne*, morile de vînt, devin adevărate *imagini de pe urmă ale zădărniciei* și pier și ele, în freamătul înnoirilor.

In urma lor în Dobrogea, în pusta maghiară,
Pe urmele celor din urmă mori,
Uzinele, din umbră deschid ochi mari în seară.

E un simbol, așadar, al prefacerilor care se petrec în viața noastră de azi. Și, ca orice simbol poetic de acest fel, el ne îndeamnă să căutăm și alte sensuri. Și cel dintîi care se impune e acela care vorbește despre destinul poeziei însăși. „Morile de vînt“ devin și imaginea unor vechi formule și procedee poetice despre care poetul ne încredințează că s-au perimat, se sting, dispar.

Radu Boureanu a fost în trecut un poet al simbolurilor, al acelor simboluri care ascundeau în ele și primejdia unor hățișuri în care poezia se putea rătăci fără ieșire. Poezii din volumele sale anterioare *Zborul alb* — 1933. *Golful sîngelui — 1936*, *Cai de apocalips* — 1939. probează că primejdiile au fost reale. Volumul prezent conține în el mărturia desprinderii de vechile formule.

Este în această nouă carte a poetului un lirism adînc și o autentică poezie, care se filtrează picătură cu picătură din fapte dintre cele mai grăitoare ale vieții noastre: zborul spre Cosmos, lupta pentru pace, succesele construcției socialiste. Darnic în exprimarea ecoului interior, poetul e mai econom în evocarea faptului însuși care generează poezia. Apelul la suita de simboluri pentru a defini același fapt e frecvent. Poetul vede viața prin imagini: el caligrafiază bogate echivalente poetice, comparații, metafore pe marginea vieții. Versul liber pe care-l folosește de preferință, sprijină sporirea simbolurilor; chiar în versurile clasice, fixe, poetul își îngăduie libertăți în ritm și de măsură care adaugă și ele sporul lor în aceeași direcție.

Este interesantă această nevoie de definire lirică a noii poezii, abundentă în primul ciclu, care împrumută chiar titlul volumului: *Moartea morilor de vînt*, Radu Boureanu retrăiește și acum liric niște procese care au populat cu cîțiva ani în urmă tematica poeziei noastre. El le plasează însă în cadrul unei realități îmbietoare, atrăgătoare, care-l cucerește, le plasează în desfășurarea furtunoasă a vieții de azi. Poetul dă astfel expresie — o expresie frumos alcătuită, pentru că e un poet de mare talent — realității și noii sensibilități a omului socialist. Își află vreme destulă și pentru „furtunile din suflet“, ca să se întrebe despre rosturile poeziei, patetic: „*de unde să m-adun în care zare / să-mi string în mine umbra nemăsurat* de mare?; sau, ca să-și dorească răgaz pentru ca *„să scot pe-o oglindă al lumii disc din iaz“*. Poetul e mai reflexiv în acest volum decît în precedentul, iar reflexivitatea îl întoarce și spre întîile sale întrebări, din perioada de după Eliberare. Amintirea lui Radu Boureanu cel înflăcărat și activ din *Sîngele popoarelor* e mai puțină în acest volum. Poezia sa a dobîndit însă accentele unei expresivități de altă natură, izvorînd din fapte noi, din încrederea și dragostea pentru noul regim, pentru partid, pentru socialism.

La lectură, volumul aduce satisfacții reale, atît sub raportul poeziei — căci Radu Boureanu este un creator continuu de poezie, cît și sub raportul reflectării vieții; pentru că, dincolo de toate întrebările sale, poetul lasă evenimentele să vorbească, după cum singur o mărturisește în poezia „De zece ani“:

Și laturile țării pe fila uriașă
Vibrau sub strălucirea maramei ce trecea
Și își scriau poemul și fără pana mea

Să mai semnalăm din volum ciclul „Din vremea Unirii“, singurul cu mireasma epică a evocării, sau poeziile închinate Uniunii Sovietice, poeților democrați ai lumii, confraților bulgari — al căror oaspete Radu Boureanu a fost. In acestea cîntă iar, din belșug, nu numai meșterul alcătuitor de frumoase peisaje ale vieții contemporane, nu numai meditativul cizelator al introspecțiilor lirice, ci și avîntatul poet militant din *Sîngele popoarelor*.

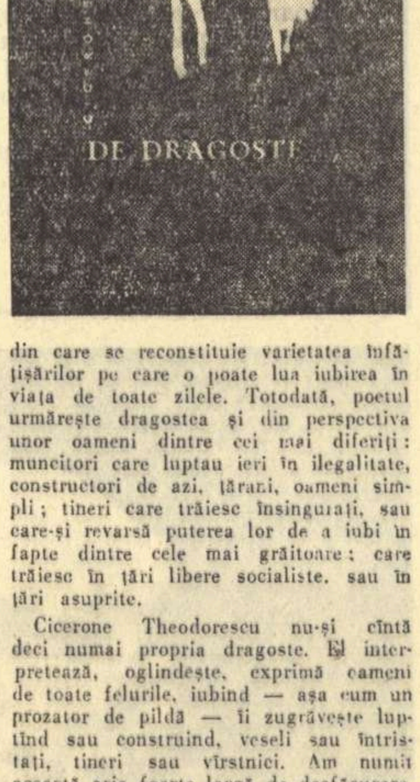

CICERONE THEODORESCU:

„De dragoste“

„De dragoste“ este un volum bogat, înfățișînd o istorie a iubirii și în același timp o geografie a ei dar și o istorie a poeticei lui Cicerone Theodorescu însuși. Mai clar spus, volumul acesta culege, din întreaga creație de pînă acum a poetului, un număr mare de poezii de dragoste; adunarea poeziilor din diferite volume, el o face însă în așa fel, încît constituie, cum spuneam, o istorie a dragostei, — adică urmărește acest sentiment la diferite vîrste, în împrejurări de viață din cele mai diferite. Joaca „de-a mama“ „de-a casa“, a fetiței de cîțiva ani și zbuciumul fetei care iubește pătimaș; meditația poetului despre dragoste, sau proclamația patetică a sentimentului conștient al omului matur care rostește *Cîntecul de nevastă*, toate acestea sînt nu atît ipostaze ale iubirii, cît unghiuri de vedere din care se reconstituie varietatea înfățișărilor pe care o poate lua iubirea în viața de toate zilele. Totodată, poetul urmărește dragostea și din perspectiva unor oameni dintre cei mai diferiți: muncitori care luptau în ilegalitate, constructori de azi, țărani, oameni simpli; tineri care trăiesc însingurați, sau care-și revarsă puterea lor de a iubi în fapte dintre cele mai grăitoare: care trăiesc în țări libere socialiste, sau în țări asuprite.

Cicerone Theodorescu nu-și cîntă deci numai propria dragoste. El interpretează, oglindește, exprimă oameni de toate felurile, iubind — așa cum un prozator de pildă — îi zugrăvește luptînd sau construind, veseli sau întristați, tineri sau vîrstnici. Am numit această arie foarte largă de desfășurare, analizată de poezia sa, o geografie a dragostei. Și mai spuneam că volumul *De dragoste* înfățișează totodată și o istorie a poeticei lui Cicerone Theodorescu însuși. Cu toate că poetul n-a respectat întocmai cronologia creației sale, în alcătuirea volumului, ci a inversat destule ori ordinea aparițiilor, ținînd seama de ideia ciclurilor și nu de întîietatea publicării, totuși, putem urmări de-alungul paginilor și ceva din evoluția meșteșugului său poetic și chiar din evoluția gîndirii sale în diferite perioade. De la poezia de acum trei decenii condensată, nu o dată chiar ermetică și greu de descifrat, sau cu posibilități multiple de traducere a simbolurilor, de la solitudinea vechii sale poziții, măsurăm evoluția poetului către azi. Anii, viața nouă, gîndirea filozofică marxistă l-au determinat să se îndepărteze după cum el însuși spunea, de „cleștarele și înghețurile“ de răceala voită a primei sale perioade poetice — s-o părăsească pe măsură ce solitarul a ieșit către mulțimi, s-a contopit cu ele, a devenit reprezentantul lor, Avem azi în poezia lui Cicerone Theodorescu transcrierea unei simțiri care se voiește stăruitor izvorîtă din inimile masei. Această evoluție este înregistrată și de poezia dragostei. Poetul definea cîndva sentimentul iubirii, îl descria, îi găsea echivalențe în imagini iscusite. Mai puțin vorbea despre dragostea sa. Sau o făcea cu anume răceală, cu anume desconsiderare parcă. Ecourile acelei epoci, care exprimă și un fel de a gîndi al timpului — deci conțin și o undă de autocritică a poetului de azi față de atitudini ale poetului din trecut — ecourile acelei epoci sînt cuprinse în ciclul *File vechi*. pentru epoca de azi, ciclurile sale se intitulează: *Verile tinere*, *Steaua vrajei*, *Ai aceluiași drum*, *Odă familiei*, *Lîngă o inimă tînără*, *De dragoste*, sau *Spre vetrele soarelui*. Titlurile înseși vorbesc de o altă atitudine generală a oamenilor și, firește, a poetului. Poezia dragostei dobîndește un decor care e acela al vieții actuale, adică al construcției; o perspectivă care e a socialismului. Cantitativ, acestea sînt de departe preponderente în volum. Sînt și calitativ — adică sub raportul valorii poetice. Cuprinsul e îmbogățit și cu poezii satirice, în care criticul atîtor manifestări negative, poetul „rondelelor“, al „cocoșilor de tablă“, lovește și pe cei care întinează frumusețea dragostei.

Drumul dragostei rămîne acela care duce la frumusețea omului de azi. „Chipul dragostei “spune poetul e acela care ne caracterizează pe noi; faptele noastre, toate, înseamnă concretizarea dragostei noastre mari pentru umanitate, pentru frumos și bine.

Lumea-ntreagă poți s-o iei.
Nu vorbește-aceeași limbă...
Dragostea în chipul ei
Vede toate și le schimbă.

Dragostea are deci pentru poet nu numai semnificația iubirii unui tînăr pentru o fată — în toate ipostazele acestui sentiment ci un înțeles mult mai larg, acela care vizează puritatea sufletească, viața frumoasă. Tocmai de aceea. poetul socoate în finalul volumului că, spre cele mai înalte culmi, dragostea este tovarășa zborului pe care-l realizează omul.

Dă-mi mîna
Te uită cum pîlpîie creasta
Mai tînără-i astăzi și vremea bătrîna
Și tu mai frumoasă în ziua aceasta.

. . . .

Văzduhul și-aprinde smălțatu-i chilim...
Mai sus, mai departe, de țara stejarului,
Spre crestele soarelui,
Dă-mi mîna,
Pornim.
Iar cînd vom sfîrși-nvingători epopeea
De azi, prin furtunile anilor, vulcanilor,
Tu setea mea, soră cu zborul
Vei fi mai frumoasă în ziua aceea.

Dragostea, așadar, e sete de ceea ce e înalt, pur, uman. Iată sensul volumului lui Cicerone Theodorescu. Piesele care-l compun sugerează acest sens odată cu drumul care l-a adus pe poet și pe oamenii, cu care el e solidar, la această concluzie care aparține din plin veții noastre.

Mihai GAFIȚA

CONVORBIRE CU CALITATEA

„La aniversarea a 40 de ani de la crearea partidului nostru să pornim cu toată hotărîrea la îmbunătățirea calității produselor, să deschidem larg frontul luptei pentru produse de înalt nivel calitativ prin ridicarea indicilor tehnici-economici ai mașinilor, agregatelor, utilajelor, prin sporirea durabilității și desăvîrșirea finisajului produselor, astfel ca acestea să corespundă tot mai mult condițiilor create de dezvoltarea tehnicii și științei."

(Din Directivele C.C. al P.M.R. cu privire la criteriile principale ale întrecerii socialiste în cinstea aniversării a 40 de ani de la înființarea Partidului Comunist din Romînia).

Am fost la „Herbak" din Cluj să văd cum se face pantoful și m-am întîlnit față-n față cu Calitatea. Mărturisesc că nu-mi era necunoscut acest personaj, însă, întîlnindu-l aici, în mijlocul impetuoasei primăveri, am fost copleșit de strălucirea și prospețimea lui, de prestigiul său mai înalt ca oricînd și adeziunea colectivă,

— Te întîlnesc peste tot, iar oamenii te prețuiesc mai mult ca oricînd, observai.

— Lucrul mi se pare firesc. Dacă Afrodita zice-se că-i născută din spuma mărilor, eu, Calitatea, pot spune că m-am ivit din mijlocul a trei elemente: mașina tehnicii noi, mîinile de aur ale muncitorului și înalta lui conștiință de producător al tuturor bunurilor acestui pămînt. Și ținînd seama că în aceste zile am devenit prin firea lucrurilor creierul și inima marii întreceri cu care clasa muncitoare întîmpină sărbătoarea împlinirii a patru decenii de la crearea Partidului, vei înțelege ușor că sînt purtătoarea noii atitudini față de muncă, sînt expresia concentrată și cristalizatoare a eticii socialismului.

— Ca reporter ascult cu plăcere acest discurs de primăvară care te înfrumusețează mult, dînd strălucire privirilor tale inteligente.

— Te voi dezamăgi; nu sînt un orator, mă opri Calitatea. Ba chiar îmi displace vorbăria. Și poate îmi este străin și ceea ce numiți voi visător ori poet. Sînt spiritul epocii și menirea mea principală se cuprinde în lupta contra vechiului, a inerției, rutinei și conservatorismului. Ca profesiune, sînt mai degrabă economist, un inginer dacă vrei, ori ceea ce în fabrică se numește, în mod curent, un inovator. Da, da, cuvîntul acesta îmi place: inovator! Sînt deci un spirit practic (nu practicist) și te invit să vorbim despre pantofi cu ramă cusută, sandale de vară și tocuri cui. Intr-o discuție la obiect îmi poți developa mai ușor felul de a fi, temperamentul, modul de a judeca lucrurile.

— De acord. Iți cer să mă conduci prin uzină.

— Nu însă înainte de a-ți arăta niște hîrtii.

Vestea mă dezamăgi și făcui o grimasă.

— Nu te speria, interveni Calitatea, e vorba de fișa mea de cadre.

— S-o vedem.

Dezamăgirea îmi dădu tîrcoale a doua oară. Calitatea desfășură în fața mea niște cearceafuri de hîrtie, de-a lungul cărora mărșăluiau în toate sensurile coloane de cifre. Ca să nu se încurce cumva, regimentele de cifre erau supuse unei anumite ordini, prin linii severe trase cu rigla. Calitatea își plimba arătătorul de-a lungul lor, — de parcă ar fi identificat pe o hartă de luptă pozițiile dușmanului în răgazul de dinaintea unei noi ofensive. Intrebai:

— Ce-i asta?

— Ca să înțelegi, trebuie să-ți spun că anul de grație 1961 mie mi-e dedicat.

— Nu înțeleg.

— Cu alte cuvinte, reluă cu un calm stăpînit Calitatea, anul 1961 a fost proclamat de către muncitorii uzinei „Herbak", din Cluj, drept „anul calității". Clar? Și ca atare, au pășit încă din primele zile ale lui ianuarie cu dreptul. Intîiele șapte zile: „săptămîna propunerilor". Au fost formulate în ateliere și secții aproape 800 de propuneri, toate țintind ridicarea nivelului calitativ al produselor. Pe baza lor s-a alcătuit acest plan de ofensivă, în care sînt cuprinse toate măsurile tactice și strategice — voiam să spun tehnico-organizatorice — pe care le reclamă această grea bătălie de-a lungul „anului calității". Dar mai bine hai în tranșee; de acolo se vede bine, la scara unu pe unu, iureșul luptei. Iți voi prezenta cîțiva din soldații mei credincioși.

Intîi am intrat la C.R., după cum zic cei de la „Herbak", care nu înseamnă altceva decît secția de „cusut rame". Calitatea mă opri în fața unui bărbat care lucra la o mașină de țvicuit. Omul ne-a privit mărunt, printre gene, arătînd spre noi un obraz măsliniu, niște maxilare mari și un nas gros, cu o deschidere voluntară ce îmi sugera hotărîre și putere. Părul îl avea aspru și sur. I-am strîns mîna.

— Alexandru Biriș, se prezentă omul, apoi își continuă lucrul început.

— El e un fel de veteran al luptei pentru încălțăminte bună, frumoasă, rezistentă, ieftină, îmi vorbi Calitatea, un fel de grenadier, cu care mă mîndresc mult.

Aflai ușor că Alexandru Biriș e „ochiul treaz" al secției sale, încît banda rulantă ce lunecă șerpește pe dinaintea lui nu poate în nici un chip să ducă mai departe o încălțăminte rămasă cu vreun neajuns oarecare la operațiile anterioare.

— Pot spune că el este priceperea și exigența întruchipată, zise Calitatea.

— Prin ce mă poți convinge?

După o gîndire de o clipă, Calitatea răspunse:

— Anul trecut a ieșit cel mai bun țvicuitor al uzinei în întrecerea pentru calitate. La el hărnicia și grija pentru mașină se conjugă cu o calificare înaltă și o gîndire creatoare, mereu stimulată prin studiu. A fost trimis nu odată la alte fabrici de încălțăminte din țară să împărtășească din experiența lui de peste trei decenii de lucru cu pielea argăsită. E un fel de „ambasador al calității", dacă mă pot exprima așa.

Il întreb:

— Ce problemă de producție te-a solicitat în ultima vreme ca activist de partid într-o muncă vie, cu oamenii?

— Autocontrolul, îmi răspunse muncitorul; cu alte cuvinte ideea ca fiecare muncitor să devină controlorul exigent al tuturor operațiilor de dinaintea lui.

— De cînd ați generalizat metoda?

— De la Congresul al III-lea, cînd Partidul ne-a atras atenția asupra ei...

— Asupra cui?

— Asupra ei, asupra calității, și muncitorul schiță cu mîna un gest vag, de parcă ideea de calitate ar fi fost întruchipată într-o ființă vie, concretă, undeva în preajma noastră.

— Voi scrie despre toate astea la o gazetă de literatură.

— Voia dumitale, mi-a zis omul, dar trimite-i foaia și mamei mele; o chiamă Ileana și stă la Săcărîmb, în Apuseni. Ii faci o bucurie, că nu-i abonată decît la „Scînteia".

Uzinele „Ianoș Herbak". Se analizează calitatea ultimelor realizări ale colectivului creatorilor de modele.

Inginerul Gheorghe Iuga e „omul care cumpără idei". Cred că nu greșesc, afirmînd că ideile inovatoare ce se nasc în atelierele uzinei gravitează continuu spre omul acesta firav la trup, cu priviri pătrunzătoare, frunte înaltă și palidă, îndărătul căreia bănuiești prezența focului viu al gîndirii științifice. Și e firesc să fie așa. Inginerul Gheorghe Iuga e șeful serviciului tehnic de la „Herbak".

— Ceva despre viața ideilor inovatoare, îi cerui inginerului.

— Viața acestor idei purtătoare ale noului se realizează atunci cînd ele devin un bun și o putere colectivă; ele capătă valoare și strălucire numai și numai sub mîinile muncitorului, mi-a răspuns cu promptitudine Iuga. Pot spune că ideea e ca un vin tare și bun, care te înflăcărează, îți incendiază fantezia, dacă-i într-adevăr sîngele unui fruct veritabil.

— Mă miră mult patetismul inginerului Iuga, îmi șopti Calitatea. Il cunosc ca pe un bărbat scump la vorbă, rezervat, chiar arici, într-un fel.

— Poate-i o prejudecată, făcui o presupunere. De cînd lucrează în uzină?

— Cred că de peste un deceniu.

— Această prezență a inginerului Iuga se exprimă în primul rînd prin...

— Marca fabricii, îmi zise Calitatea zîmbind. Această „marcă" e — să zic așa — blazonul meu nobiliar, ce are acoperire în aur aici în uzină.

M-am adresat omului care cumpără idei.

— In care din ultimele zile te-a prins ora 10 seara în uzină?

— Ieri.

— Motivul?

— Activitatea poetică a inginerilor de la „Herbak".

— Cred că-i o glumă, am zis nedumerit.

— Nicidecum. Să mă explic, se oferi șeful serviciului tehnic și îmi povesti următoarele:

— Există pericolul real ca inginerii, chiar cei mai buni dintre ei, preocupați de grijile cotidiene ale planului de producție, de aprovizionare, litigii pe parcurs, să acorde prea puțină atenție problemelor de tehnică nouă, care este în primul rînd motorul calității. Mă neliniștește eventuala statornicire a unei arii limitate de gîndire.

— Cu alte cuvinte, intervenii eu, lupta se duce...

— Impotriva practicismului, conservatorismului și inerției, preciză Gheorghe Iuga.

— Vreo măsură?

— Un fel de chemare la întrecere adresată inginerilor care poate fi exprimată prin această lozincă: „Fiecare inginer să rezolve într-un an cel puțin o problemă tehnico-științifică".

— Dacă înțeleg bine, acesta e un fel de semnal de alarmă.

— Să zicem că da, acceptă inginerul Iuga, deși acțiunea n-are numai un rost stimulator. Practic, rostul ei este să dea naștere la soluții tehnico-științifice utile, noi și originale, creînd — să zic așa — un echilibru, o armonie în activitatea inginerească; pentru că — fie vorba între noi — unii ingineri sînt prea poeți (și ei trebuie aduși cu picioarele pe pămînt), alții sînt practiciști înguști, (și aceștia trebuie să fie contaminați de poezia cercetării științifice, a ineditului).

— Acțiunea-i interesantă, însă cum va opera ea practic? vrui să mai aflu.

— Fiecare inginer își propune o temă de studiu, începu să-mi explice „omul ce cumpără idei", care, după avizul conducerii tehnice, devine sarcină personală înscrisă în planul uzinei și ca atare, se controlează pe parcurs. Schimburile de păreri care au loc ori de cîte ori e nevoie sînt de-a dreptul pasionante, creîndu-se o reciprocitate capabilă să înviorеze mult activitatea de cercetare.

— Și să se soldeze...

— Cu ridicarea nivelului calificării individuale a inginerilor, îmbunătățirea calificării colective a muncitorilor și ridicarea nivelului tehnic al producției.

— Mulțumesc și urez succese poeziei...

Insoțitoarea mea, Calitatea, m-a îndemnat să nu-l ocolesc pe Csany Ladislau, tînărul blond ca soarele și privire sfioasă de fată. E responsabilul brigăzii de calitate „Constantin Godeanu". In 1960 brigada lui s-a calificat pe locul III în întrecerea socialistă între brigăzi. L-am întrebat:

— Ai griji, tovarășe Csany?

— Muștele.

— Nu înțeleg.

— Brigada noastră de calitate participă la o mare și continuă competiție, asemănătoare cu cele sportive, îmi explică Csany. Pentru o greșeală oricît de mică, membrul brigăzii de calitate primește un punct negru, adică „o muscă" cum îi zicem noi, care e scrisă în caietul de evidență. Trei puncte negre scad un procent din graficul calității. Așadar grijile mele sporesc și scad direct proporțional cu punctele negre, cu muștele.

— Și în primul trimestru grijile dumitale la ce procente s-au ridicat?

— La 0,5 la sută.

— Și cît admite planul?

— 4 la sută, zise băiatul blond ca soarele și zîmbi.

— Privește-l ce tînăr e; uită-te în ochii lui, îmi zise într-un suflet Calitatea. Are vîrsta lui Iuri Gagarin. 27 de ani. E de statură mijlocie, vînjos, blond, ca și el, fetița lui a împlinit tot doi ani și-i proaspăt primit în partid.

— De ce-mi spui toate acestea?

— Pentru că azi e 12 aprilie și în tot ce-i în jur simt prezența lui Iuri Gagarin. Performanța lui e în primul rînd una de calitate. Calitate umană și de orînduire socială...

Aflarăm vestea.

N-a mai fost chip să continui convorbirea începută, pentru că nava satelit „Vostok" înconjurase pămîntul și intențiile mele reporterești se topiră ca nimica, pulverizate în marea bucurie colectivă.

Eram într-o întreprindere socialistă din Romînia, lîngă un tînăr blond ca soarele, cu privire sfioasă de fată, care se lupta firesc cu punctele negre. Bucuria ne făcuse muți și orbi și nebuni, ori mai degrabă tocmai pe dos, pentru că ne simțeam și mîndri și puternici și nemuritori. Era o bucurie simplă, omenească, adîncă. Eram la Cluj, la o întîlnire cu Calitatea, calendarul arăta 12 aprilie și timpul parcă se oprise în loc — ba nu! — începuse să gonească cu mai multă putere înainte. Comunismul e în primul rînd calitate.

Reportaj de POP SIMION

In cușca de sticlă

Unde-ți cade umbra spartă
urlă pămîntul de scîrbă.

În preajma ta întunericul se simte murdar,
lumina ia culoarea sîngelui
și curge-napoi spre un soare bătînd
ca o inimă smulsă, de copil.

Pînă și spectrul violet al morții
s-ar mînji atingîndu-te.

Stixul se rupe din țărmuri
ca să nu-ți răsfrîngă
zig-zagul zdrențuit al figurii.
Ca niște pești negri
odată cu valurile lui
amintirile gonesc spre izvoare.

Timpul își retrage imaginile
în preajma ta,
ca un film ce rulează-ndărăt
și-abia de se oprește
la o dată care-i mai veche
decît nașterea celulei dintîi.

Timpul izbucnește pe lîngă tine
ca un glonte,
de scîrbă că te-ar putea atinge,
și-abia de se-oprește
la o dată
de după dispariția ta.

Asemănarea trupului tău
cu trupul omului
e o-ntîmplare nefericită,
e o coincidență macabră.

Tu ești un rîu de lături
suspendat în haos,
ocolit de lumini.
Tu ești o băltoacă de lături
pe care plutesc scînduri
din corabia de pirați
a fascismului.

Eichmann,
numele tău pătează silabele
de care se-agață.
Eichmann,
dacă ți-aș spune vierme
aș jigni viermii!

Nichita STĂNESCU

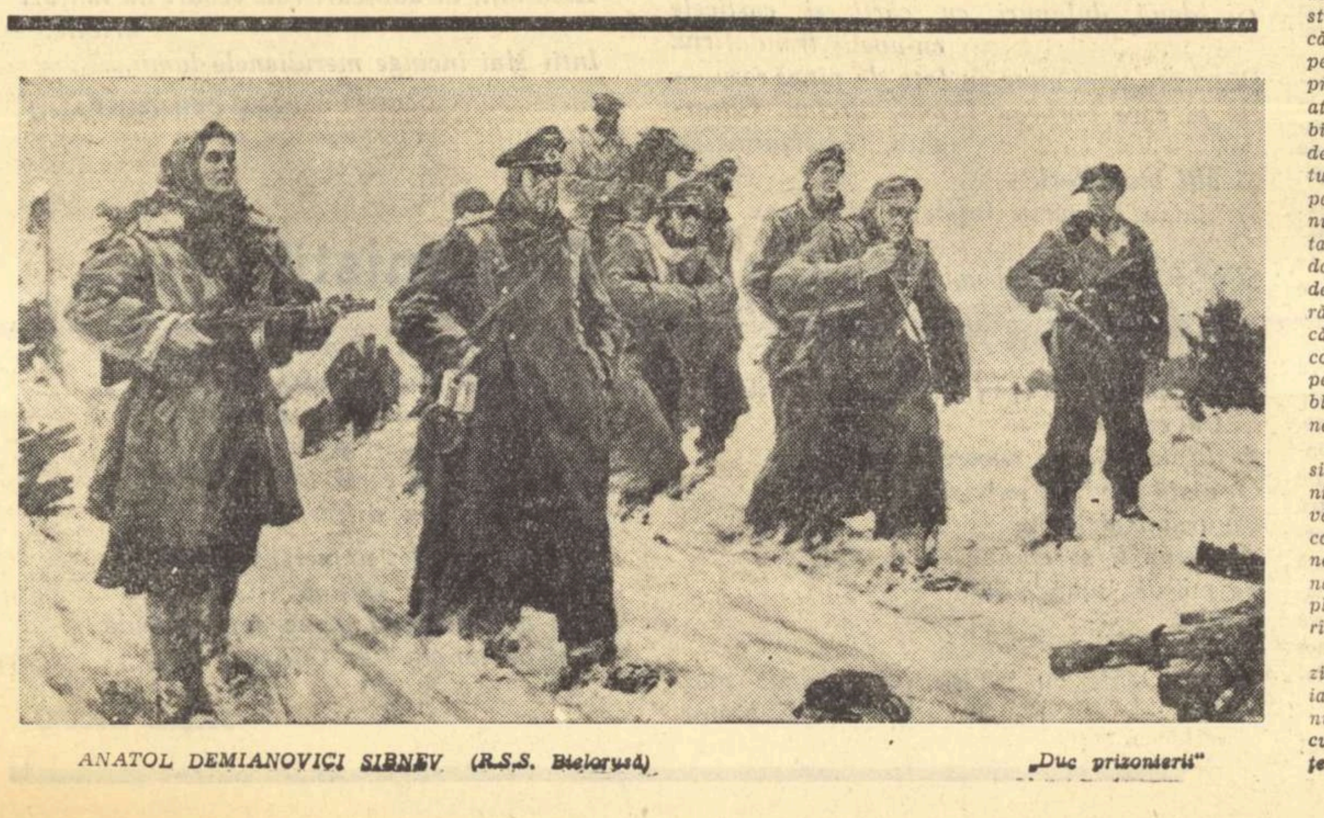

ANATOL DEMIANOVICI SIBNEV (R.S.S. Bielorusă)

„Duc prizonierii"

Orașul viitorului

(Urmare din pag. 1)

la ghemiștul *aceleiași clădiri, de la triunghiuri, la semilună, cerc de fund de putină și chiar paralelipiped, în colecție laolaltă pînă la patrusprezece modele de găuri în aceeași fațadă perforată!*

★

Acum, cînd în sfîrșit, e vorba să apară o călăuză pitorească pentru aspectul orașelor noastre, iată că ne simțim entuziasmați, lăudînd pe toți cîți țin seama de tematica vieții, și dau atenție cuvenită în spațiu construibil, dezvoltării vieții civilizate, căutînd să realizeze loc de izolare pentru odihna individuală și condiții prielnice de viață. Școli și fabrici, ateliere, laboratoare, creșe, spitale, biblioteci, înalță logice determinări de forme, iar pentru estetica trecutului puține amintiri rămîn, de la palatul băncii care cînd se dubla, nu izbutea să se alinieze într-o unitate, și pînă la zidul altarelor cărora doar teama judecății de apoi le dădea compensare împodobită după fărădelegile săvîrșite de ctitori. Iată că acum îndrăznim lămurirea unor concepții noi a frumuseții clădite, pentru teatre, săli de concerte, biblioteci, în care poporul se întrunește, eliberat de eresurile trecutului.

Interesul cu care poporul se pasionează de aceste probleme e semnificativ. Poporul, pătruns de adevărul trăirii, ia parte la acest elan constructiv, cu o constanță cetățenească însuflețită. Mulțimea își odihnește desfătarea sărbătorește, contemplînd grădini publice, admirînd, bucurîndu-se, mîndrindu-se.

Închei cu o reflecție practică, auzită la un om din popor, care, astă iarnă, admira cum se ridică o minunată grupă de blocuri în Ploești, cu o preciziune științifică, cu o iuțeală vertiginoasă. Ca să apere „priza" *clădirilor în beton, arhitecții îmbrăcaseră în timpul gerurilor, cîte șase etaje la un loc, blocuri întregi, în uriașe fulgarine de material plastic! Era un aspect măreț de muncă inteligentă:*

— „Privești și nu te mai saturi. Iți crește inima de bucurie!" — spunea omul acela cu îndreptățită mîndrie pentru înfăptuirile locale ale strădaniei obștești.

Mă gîndeam, ascultîndu-l, cum acest material nou poate apăra și acele lucruri bune, rămase de odinioară, creații ale geniului popular, cărora orînduirea veche a stoarcerii poporului și chiverniselilor personale, nu le-a dat nici o prețuire.

În concret, de acum înainte, uriașe cearșafuri transparente vor putea fi cortine de adăpost pentru frescele de la Voroneț, unice în lume, pe care le vor adăposti întocmai cum cortinele de copaci apără așezările omenești și îndulcesc climatul.

Din materialul plastic, cortine elastice și străvezii, pot să apere de vînt, de ploi și de îngheț cele cîteva frumuseți arhitecturale ale antichității și evului de mijloc, așa cum un covor de nailon ar păstra ieftin, marele mozaic descoperit de clăditorii noului oraș la Tomis.

Sera și muzeul din vremea nouă pot fi o pavăză împotriva vremii rele. Cînd gerul crapă pietrele, aceste fulgarine vor adăposti monumentele din curțile muzeelor, pietrele de la Adam Clisi sau Sarmisegetuza, și din orice loc unde o lespede scrisă merită să fie ocrotită cît un butuc de viță cu struguri!

Iată ce aș adăuga laudei.

Socialismul preia și cultivă valorile trecutului, încadrîndu-le armonic în ansamblul de noi frumuseți ale orașului viitorului.

Adrian MANIU

VERONICA PORUMBACU

La-nceput

— La-nceput a fost rigla —
proiecția plată a pereților.
— La-nceput a fost tușul —
silueta zveltă-a epurei.
— La-nceput a fost alba hîrtie de calc —
temelia betonului.
— La-nceput o machetă — un calcul
cu portale și parcuri.
— La-nceput a fost arhitectul.

— Dar înainte de toate,
ai fost tu, libertate!

Zălog

Celor ce-au luptat în ilegalitate

E-atît de-aproape floarea de cireș!
Să-ntinzi pe fereastră o mînă și-o ning petalele albe
și-o leagănă vîntul.
Și-atît de departe-i în amintirile mele,
cînd printre gratii mîna-n zadar întindeam primăverii...

Peste mine, boltită, igrasia ca un mormînt.
Sub mine, patul de scînduri, ca un fund de sicriu,
în mine, sîngele viu,
încrederea omului în forța multiplicată
în lupta cea mare.
Și în negrul temniței noi frămîntam
cîte-un bulgăr de sare.

E-atît de-aproape floarea de cireș.
Să-ntinzi pe fereastra noilor case o mînă,
și-o ning petalele albe, și-o leagănă vîntul.
Și ziua de azi mai rotundă, mai mare ca discul solar,
ca visele noastre ce-au stat ca zălog
primăverilor lumii!

Așa mă trezesc mereu

Așa mă trezesc mereu,

cînd umbra nocturnă trece spre alb,
dar luminile încă ard în ferestre
— semafoare ori stele spre zori -
așa mă trezesc mereu
între noapte și zi,
cînd formele toate se smulg întunericului
și conturele ies din troienele nopții
și vîntul iernii învîrte zăpada în colțuri de stradă
și săniile dorm la intrarea în casă
și ghiozdanul așteaptă ora șapte lîngă patul copilului.
Așa mă trezesc mereu
între noapte și zori,
cînd fotoliul plutește ca o corabie sub constelația lămpii
și lucrurile își deschid și închid compasele unghiurilor
și masa de lucru se adaptează la cadrul mirat al odăii
și mobila nouă se răsfrînge în rama veche-a oglinzii.
Așa mă trezesc mereu între noapte și zi
și privesc curioasă ungherele casei,
dăruind fiecărui, înainte de lucru, o nouă nuanța familiară.
Așa mă trezesc mereu,
cînd umbra nocturnă trece spre alb
dar luminile încă ard în ferestre...

Totul vom lua cu noi...

Totul vom lua cu noi...
totul, dar nu și însingurarea
din învălmășeala odăii,
totul, dar nu și lipăitul lingurilor
într-un singur castron,
zornăitul cuvintelor, de-a valma scuturate
cu așternutul și țolul și zdrențele.

Totul, dar nu și golul
în jurul omului fărîmițat în zece
în răsuflul greu al maghernitei
căzînd sub lopată,
odată și încă odată,
izbită și fărîmată,
în pulbere, toată.

Totul, dar nu și însingurarea...

Grădini suspendate

Grădini suspendate, arbori aerieni cu ramuri metalice,
păduri de antene,
ce păsări migratoare trec și se-ntorc printre voi,
în toate graiurile, cu toate sunetele noi,
în popasul înalt de pe acoperiș?
Păduri de antene,
fără mișcare, fără frunziș,
prin voi trece foșnetul zărilor...
Geometria în spațiu a crengilor voastre
aduce antipozii lîngă vaza cu flori
și dilată pereții odăii.
Vaierul morții-n Alger răsună prin voi
și pasărea paradisului bătînd în fereastra închisorii din Congo
și orga lui Bach și intimitatea infinitului
și ritmul timpului în galop spre Comună.
Grădini suspendate, arbori aerieni cu ramuri metalice,
păduri de antene...

Amurg domestic

Totul e simplu-n odaie. Ca ieri și ca mîine.
Ceasul își mută ritmic minutarul cu fosfor în vîrf;
mezinul măsoară cu pașii dintîi uriașa lume a țarcului:
un cocoș de lut ars urmărește de sus de pe poliță mersul copilului,
ca și bunicul din ramă, zîmbind de dincolo de sălcii, de dincolo de cer;
școlarul a scris tema nouă: „Omul în Cosmos".
(Aș vrea să fiu astronaut...)

Totul e simplu-n odaie. Ca ieri și ca mîine;
ceasul își mută arătătorul cu fosfor în vîrf;
sora intră în casă cu proaspăt miros de pîine;
băiețandrul încheie bucla unui opt culcat — infinitul —
cocoșul de lut colorat lucește în colțul de umbră:
mama coase nasturii feței de pernă,
cu mișcarea eternă a mîinilor calme și bune.

În odaia de culoarea zilelor noastre,
cerul căzînd pe fereastră, cu stelele,
înconjură fiece lucru cu straniul nimb al distanței,
măsurînd după zborul în Cosmos
fiecare ungher, fiecare felie de pîine,
în amurgul domestic unde totul e simplu și nou —
ca ieri și ca mîine.

DAC-AȘ PLECA ÎN COSMOS DE 1 MAI...

de RADU COSAȘU

Motto la acest reportaj-vis: ВСЕ В COCMOC! (Vse v cosmos — „toți în Cosmos" — lozincă pe o pancartă în Piața Roșie, la 12 aprie 1961).

Alo, tovarășul Geo Bogza? Mîine, Intîi Mai, veți pleca într-un reportaj în Cosmos... Azi, 30 aprilie, o mașină vă așteaptă în piața Bălcescu, la orele 10.30 dimineața pentru a vă duce la cosmogară...

— Alo, tovarășul Eugen Barbu? Mîine, întîi mai, veți pleca în Cosmos, împreună cu un grup de reporteri... Azi, 30 aprilie, o mașina vă așeaptă...

— Alo, tovarășul Ioan Grigorescu? Mîine, întîi mai veți pleca...

— Alo, tovarășul Nicolae Țic? Mîine, întîi mai...

Pentru că sîntem în preajma zilei de întîi mai, fantezia mea e generoasă și mi-aș permite să aud telefonul și în camera mea. Punînd în furcă aparatul, extrem de mulțumit — i-aș felicita în gînd pe organizatorii acestui zbor și m-aș pregăti de plecare. De întîi mai, trimiterea în Cosmos a unui grup de reporteri care s-au consacrat glorificării muncii noastre libere — ar fi o idee foarte bună. (Un zbor în cosmos e bobul de sudoare omenească picurat de pe frunte în toiul muncii și ridicat la puterea infinit).

Ce-aș lua cu mine în Cosmos, într-un zbor săvîrșit în ziua de întîi mai? Din tot ce am citit — înainte de Gagarin — se pare că problema cea mai dificilă pentru cosmonauți nu e nici ciocnirea cu meteoriții, nici imponderabilitatea, nici pregătirea fizică, nici alimentarea, nici îmbrăcămintea — ci învingerea unui sentiment care, acolo sus, s-ar dezvolta în om — după spusele savanților — cu o mare precizie a straniului. Acest sentiment ar fi singurătatea. Invinsă prin viteza cosmică, gravitația pămîntească „s-ar răzbuna" prin hipertrofierea — în psihic — a acelei flori otrăvite care, pe sol, și-a desfăcut petalele în lucidități triste, blazări, sinucideri, astenie și despletituri romantice. Sus, susțineau savanții pînă la zborul lui Gagarin, n-ar mai da nimic romantic: singurătatea ar măcina omul, i-ar tăia elanul cosmic, l-ar înebuni, l-ar paraliza. Din primele cuvinte ale primei sale relatări — Gagarin „a subliniat însă că nu a încercat în Cosmos nici un sentiment de singurătate. Știam că prietenii, întregul popor sovietic, urmăresc zborul meu cosmic". Mai presus de performanța tehnică, m-a încîntat performanța psihică, această forță afectivă capabilă să învingă gravitația încăpățînată pînă la subtil. Gagarin a demonstrat, în chip cu totul original și matematic, uriașa putere a solidarității umane — și peste această demonstrație științifică nici o zi de întîi mai nu va mai putea trece. Dac-aș pleca în Cosmos de întîi mai, ziua de 30 aprilie aș petrece-o într-o intensă recapitulare. Aș revedea — cu curajul sentimentelor frumoase, de care nu trebuie să ne ferim în asemenea ocazii — tot ce ar trebui să iau în cabină, pe retină, mai ales pe retină...

Aș începe totul cu o șoaptă prelungă și fierbinte — o rugă dacă vreți, un imn, un imn profund laic (căci toate înălțările încep printr-o rugă) a 40—45 de muncitori, adunați în sala Universității Populare de la „Ernst Thälmann" să asculte lecția: „Structura atomului". Ei scriau în caietele lor diametrul nucleului de hidrogen. Fiecare zero — și erau multe zerouri, cît va dura recapitularea mea — îl șopteau ca să le iasă numărătoarea: zero centimetri virgulă...

Unul singur dintre ei — Vasile Barbu, ajustor la T.M.-3 — n-avea caiet de notițe. Il uitase, nu știu de ce, acasă. Ca să fie în pas cu ceilalți, ca să nu piardă explicația lectorului, Barbu a scos un plic din buzunarul de la piept. Era un plic-tip în care se dau salariile; a scos din plic chenzina, cele cîteva hîrtii de o sută și „25", le-a pus în buzunar, a dezlipit plicul atent și și-a întocmit astfel o hîrtie bună pentru scris. Sus, în stînga plicului, sta notat de către contabilitate: „Barbu Vasile: 390 lei". Sub sumă — luînd notițe despre structura atomului, Vasile Barbu a ajuns să scrie fără să-și dea seama de această „paginație" unică: $s = M.C.^2$ — formula einsteiniană a spațiului.

Lingă acest plic, sintetizînd atît de fulgerător materia și spiritul, în timp ce imnul materialist al muncitorilor de la Universitatea Populară ar continua cu următoarele trei zerouri după virgulă — aș lua în Cosmos schijele extrase din capul lui nea Aurică Varga, ani de zile maistru electrician la macaralele barajului de la Bicaz. În ziua de 30 aprilie, înainte de zbor, cred că mi-aș găsi timp să merg cu dînsul la operația pentru care dumnealui nu și-a găsit timp de 16 ani încoace... „Le-a receptat" — ca să vorbim în limbajul cosmic — în luptele pentru eliberarea Timișoarei, pe Dunăre, în '44, cînd a dat în fasciști „ca-n fasole", — ca să vorbim în limbaj pămîntesc. Căutase să dezerteze la ruși în '42, în '43, fusese prins și condamnat la moarte. A scăpat ca prin minune — și a întors armele. I-au rămas de la fasciști, sub pielea capului — cîteva schije care nu-l deranjează. A fost, cu ele, acolo, sub epidermă, activist la II Negru, a făcut și ceva facultate muncitorească, a ridicat și barajul, a făcut și muncă la țară, a intrat și în biroul de partid raional — nu l-au deranjat. A muncit ca un drac, a făcut la Bicaz și copii, trei, dintre care doi gemeni, schijele le-a păstrat în cap ca ideile scumpe. I-am văzut odată cămașa asudată, scoarță, într-o după amiază, pe șoseaua care ducea la macarale; în piatra cubică soarele punea diamante ca un nabab; aceleași diamante străluceau și pe petele mari de pe cămașă, în care sarea sfîntă a muncii se impregnase bine. Îl văzusem și dimineața pe șantier:

— Ce faci, nea Aurică — și dimineața și după amiaza pe șantier?

— Noblesse oblige, tovarășe...

I-aș lua schijele extrase din cap, cămașa scoarță și le-aș duce cu mine, în cabină, pe retină, sub pleoape.

Pe urmă, fiindcă tot sînt aici, la macarale, aș coborî, în camera troliilor și l-aș întîlni pe Gigi Mustață, tot electrician, subaltern al lui nea Aurică, mai tînăr, mai crud, care n-a trecut prin atîtea ca „șeful", dar cu gesturile clasice de muncitor format. De pildă: înainte de a-mi strînge mîna, s-ar șterge în ghemul de bumbac uleiat, pe care-l poartă în buzunarul salopetei; simultan, pentru a stabili un contact, mi-ar întinde brațul tînăr, pe care mușchii se inseră viguros. După aceea, mi-ar da mîna, punînd ghemul de bumbac în buzunar. Am începe să discutăm ultimele filme, ultimele glume, — Gigi, odată cu capul, nu ar face caz de ceea ce știe ca electrician — și, ca o glumă, pentru a acoperi patetismul — mișcare pe care el ar înțelege-o imediat — i-aș cere să-mi dea ghemul de bumbac. Mi l-ar da imediat, fără să mă întrebe de ce. E generos. S-a putut scufunda o dimineață întreagă în Bistrița, să caute pe fund, pentru cîțiva copii înebuniți de entuziasm, o bicicletă. A scos-o la suprafață, le-a dat-o în uralele generale. Prietenul lui cel mai bun, Nae Ioniță, mi-a dat — cerîndu-mi mii de scuze, fiindcă n-are ceva mai bun — gluga lui de ploaie, pe o furtună de vară. Aș trece să iau și gluga aceea, de la Nae. Aș pune-o sub echipamentul de protecție cosmică și mi-ar prinde bine. În timpul zborului, aș strînge în pumn „bumbacul" lui Gigi. Aș simți acolo uleiul, zilele și nopțile electricianului.

Șoapta intensă a muncitorilor care numără zerourile nucleului de hidrogen aș amplifica-o, pentru cîteva secunde cu un tangou.

Eram la Poiana Teiului, satul din „coada" lacului de acumulare, seara, într-o cameră care mirosea a dulceață de trandafiri, venită de alături, din bucătărie, odată cu lătratul îndepărtat al cîinilor și loviturile de topor care însoțeau legarea unei plute. Maricica, o tînără geologă, concentrată peste zi în nesfîrșitele calcule topometrice legate de viitorul lacului, a deschis obosită radioul cu baterie, lîngă care se găsea „Patul lui Procust". Printre paraziți a răsărit un tango. Am invitat-o la dans. Am dansat cu ea, am lăsat-o să-și pună capul, din ce în ce mai obosită, pe umărul meu. Așteptam apele în care avea să se acumuleze lumina, dansînd, într-un tango printre paraziți. Era foarte frumos și printre stele, căutînd Pămîntul din rachetă, aș mai vrea să aud — prin muzica sferelor — acel tango ușor obosit, în care se topeau calculele topometrice de peste zi. La trei dimineața am plecat cu pluta în jos, pe Bistrița, una din ultimele plute, aici, unde avea să fie lacul de acumulare. Erau doi plutași uriași, care se înțelegeau într-un limbaj criptic, dominînd suveran satele aflate în perioada demolării, pădurile, locurile meditativ-sadoveniene, intrate în faza defrișării. Cînd soarele a apărut, în cizmele lor întunecate puse de-o parte, lîngă țapină și ceaun, a strălucit deodată o sticlă de vin. Cizmele plutașilor cu o sticlă de vin, strîngînd în focarul ei Soarele, ar trebui luate printre galaxii.

In tren, venind de la Bicaz, în aceleași zile ale demolărilor și defrișărilor, un inginer mi-a arătat un craniu omenesc. Il găsise undeva în pămînt, defrișînd ogrăzi, păduri și cimitire. Se întreba naiv, privindu-i orbitele profunde, al cui putea să fie. Nu găsea răspuns și craniul nu-i răspundea. Straniu, craniul stătea în plasa pentru geamantane, lîngă valizele noastre, se mișca în vibrația trenului, putea să cadă oricînd între noi care mîncam salam și pîine. Dar, în trepidația trenului părea fascinat de tot ce vedea afară — Bistrița, Săvinești, oameni care se scăldau, gări, marile stive de cherestea — și fixa lumea cu orbitele-i goale și profunde. L-aș relua sub pleoape, auzind neîncetat diametrul nucleului de hidrogen.

Apoi, m-aș duce să revăd „Război și pace" cu Audrey Hepburn în Natașa. M-aș duce cu Alexandru Micu, lăcătuș la „Tudor Vladimirescu", băiat la 20 de ani, în plină luptă pentru luarea „seralului"; vroia neapărat să revadă filmul și artista — căci, la prima vizionare, nu prea înțelesese „fiindcă era obosit și-l durea ceafa"; rula de la 9 la 11 seara, după orele de curs, cu toată bunăvoința nu înțelesese filmul. Vroia neapărat să-l înțeleagă, pricepuse cumva, mai presus de durerea din ceafă, că acolo „autorul spunea ceva foarte interesant", artista îi plăcuse la nebunie... După ce aș lua craniul sub pleoape, m-aș duce cu Micu să vedem pe Audrey Hepburn ascultînd în șea, pe un cal foarte liniștit, vestea că Bezuhov se căsătorește cu Elena...

Printr-o asociație de idei — și ce ample și ce binecuvîntate vor fi asociațiile de idei înainte de o plecare în Cosmos! — aș prelungi traiectoriile lui Micu în cîteva zeci de papilloane negre, sobre, de la „Ernst Thälmann". Papilloanele unor colegi de generație cu Micu — cele două promoții de absolvenți ai „seralului" de pe lîngă uzina de tractoare. Tineri muncitori serioși, departe de fotogenie și frivolitate, care, în bună tradiție ardelenească, s-au fotografiat — după ce au învățat structura pămîntului rotund și a atomului, dezlegarea ecuațiilor cu cîte necunoscute vreți și importanța lui Eminescu în formarea limbii romîne — cu papilloane și frac, lîngă corpul profesoral și colegele lor, tinere muncitoare luminate de cîte un gulereaș alb de dantelă. În cele două tablouri vag solemne, străbătute fiecare de cîte o lozincă, care nu știu cum ar suna acolo, sus:

„La revedere, în 1969!"
„La revedere în 1970!"

băieții au încremenit, chip cu chip, în zîmbete stîngace, copleșiți parcă de nostimada aceea vestimentară, prin care — negîndu-i toate aparențele superficiale — palpau un nou orizont, o nouă demnitate proletară. Mi-ar trebui în Cosmos papilloanele lor — de Intîi Mai.

De la uzina de tractoare aș mai vrea două lucruri — în timp ce șoaptele de la Universitatea Populară cresc uimite de lungimea șirului de zerouri.

Aș vrea șublerul lui Oțelea Zanca, ajustor la motoare, om serios, cu armata făcută cum se zice, sergent major în artilerie, tată de familie la 30 de ani cu doi copii, membru de partid cu o școală de 6 luni proaspăt absolvită. Șublerul — exact, rece, aparent prozaic ca un bun vers alb — e tot ce exprimă mai fermecător noul stadiu al conștiinței muncitorești a lui Zanca. Omul — după spusele lui — „se mobilizează singur"; adică lucrează fără controlori; a fost unul din inițiatorii mișcării:

„Mă controlez singur și dau produse de bună calitate". Din jurul lui au dispărut controlorii; uzina se bazează direct pe conștiința lui, pe șublerul lui care nu se înșeală, nu înșeală, nu minte. Poate că în rachetă, fascinați de rotunjimea pămîntului (banalitate pentru orice elev al „seralului" de la „Thälmann") și de trecerea de la suprafața iluminată a planetei la cerul absolut negru — poate că acolo, în spațiul infinit, șublerul lui Zanca, concentrat în toleranțe de milimetri, n-ar mai spune nimic, dar eu — de Intîi Mai aș avea nevoie de acest instrument, de această pătimașă cinste comunistă a muncii eliberate de exploatare, pentru ca „să mă mobilizez"...

Și aș mai vrea — de la cabinetul tehnic al uzinei — nota prin care se anunță tovarășului strungar Popescu Emil — cel care conduce și orchestra de mandoline, tînăr înzestrat „cu o răbdare cu care omoară oamenii" — că inovația sa nr. 35/20.I.1959 privind turnarea la precizie a lamelor pentru frezele cu lame în modelele fuzibile, a fost acceptată. Aș lua nota fericită, i-aș cere lui Popescu o mandolină și sus, cînd m-ar cuprinde dulcea stare de imponderabilitate, mi-aș trece degetele, în cinstea fericirii lui Popescu de pe pămînt, peste coardele mandolinei. Intreg Cosmosul ar vibra: plam! plam! plam!

Dar să nu mă precipit — oricît de mare ar fi fericirea unui semen al său, un reporter nu trebuie să se precipite. În ziua de 30 aprilie, printr-un simplu acord al mandolinei, aș marca încheierea imnului laic de la Universitatea populară: 0,000.000.000.001 cm., iată diametrul nucleului de hidrogen — și rezonanța coardelor ar acoperi suspinarea veselă, de ușurare, a oamenilor care au ajuns, notîndu-l, undeva la capătul lumii.

Pe urmă aș vrea să mă culc. Să dorm bine, un somn bun, terestru, din acelea denumite atît de frumos în limba lui Eminescu: un somn buștean. Aș da deoparte pătura de pe pat, dar înainte de a mă întinde, atingînd perna, printr-o scînteie de la degete la memorie, mi-aș aduce aminte de perna lui Ionescu, activist de U.T.M. care, în calitate de comandant al brigadierilor, a străbătut șantierele țării, ani de zile. Omul acesta nu-și ducea prea multe lucruri cu el, pe teren. Familia o avea la București. Dar nu exista să se despartă de pernă, dată „pe inventar" de nevastă-sa; punea capul pe ea și se simțea deodată bine, ferit de necazuri, de singurătate și orice alte gînduri încurcate. Intr-o seară, pe un șantier, cred că în 56, mi-a oferit perna aceasta. N-aș putea pleca în Cosmos fără perna lui Ionescu. (I-aș arăta-o la cosmogară lui Nicolae Țic, unul din cei mai buni prieteni, dintre reporteri, ai lui Ionescu).

După ce aș pune capul pe perna-minune, între somn și trezie, aș mai recepta, cum se întîmplă, cîteva dialoguri de peste ani care în Cosmos, nu mi-ar prinde rău. (Teribil aș vrea să știu cum a dormit Gagarin înaintea plecării sale, dacă a visat, ce a visat, sau dacă a avut un somn fără vise — e unul din momentele cele mai frumoase ale zborului său). De pildă:

— Casa inginerului Costescu de la uzinele „23 August"? Tovarășu' inginer? Bună ziua. Aș putea să vă văd, duminică dimineața, în problema creșterii cadrelor de muncitori?

— Scuzați-mă, dimineața, nu am să pot. De la 7.30 sînt la bazin la Floreasca, înot pînă la 9. Mă întorc acasă, mă schimb și mă duc să-l aud pe George Georgescu dirijînd Beethoven. Seara, plec în schimb de experiență la Reșița. Cînd mă întorc...

La campionatele internaționale de ping pong:

— Ce faci, Soly? Ai terminat Bicazul?

— Am.

— Și?

— Stau puțin; probabil plec la Argeș, pe noul șantier.

— Tovarășe Barbu, repetă te rog care e formula spațiului stabilită de Einstein.

— Spațiul, es, este egal cu m înmulțit cu c^2.

— „A fi sau a nu fi — aceasta-i întrebarea".

Și poate răspunsul:

— Zero virgulă zero zero zero zero zero zero zero zero zero zero zero unu centrimetri!

— Ce-ai făcut Iuri Gagarin, ca să învingi singurătatea cosmică? E ceea ce neliniștește cel mai mult!

— Nici o spaimă! Ia pînă sub pleoape imaginile vieții noastre libere, imaginile pe care le iubești și desfășoară-le printre galaxii. Impregnează-te cu ele, ca sudoarea într-o cămașă de muncitor, vara — ai văzut o cămașă de muncitor, vara?

— Am luat cu mine cît am putut mai mult: de la un șubler și papilloanele unor tineri fericiți pînă la cranii (de pe fundul lacului de acumulare a luminii) care privesc uimite uzine de relon.

— Drum bun! Vse v Cosmos!

Inainte de a adormi, mai revăd locomotiva lui Tira Rusalim, cu care am făcut Timișoara—Oradea, în 1957, iarna pe ger uscat, noaptea. Pufăie, grea, gravidă de energii; Tira o controlează la lumina enigmatică a lămpii sale pocite și expresive ca un cocoșat. Tira reintră în cabină, apasă pe semnal, după care se șterge într-un ghemotoc uleios de bumbac. Plină de gînduri locomotiva pornește. Materie, materie, materie, ce frumoasă e o locomotivă a ta! Nucleu imens de hidrogen, ce frumos e fiecare ghemotoc uleios de bumbac din salopeta fiecărui muncitor!

Adorm adînc, fără vise. Dimineața, de Intîi Mai, sînt în Cosmos.

Moscova, 12 aprilie 1961

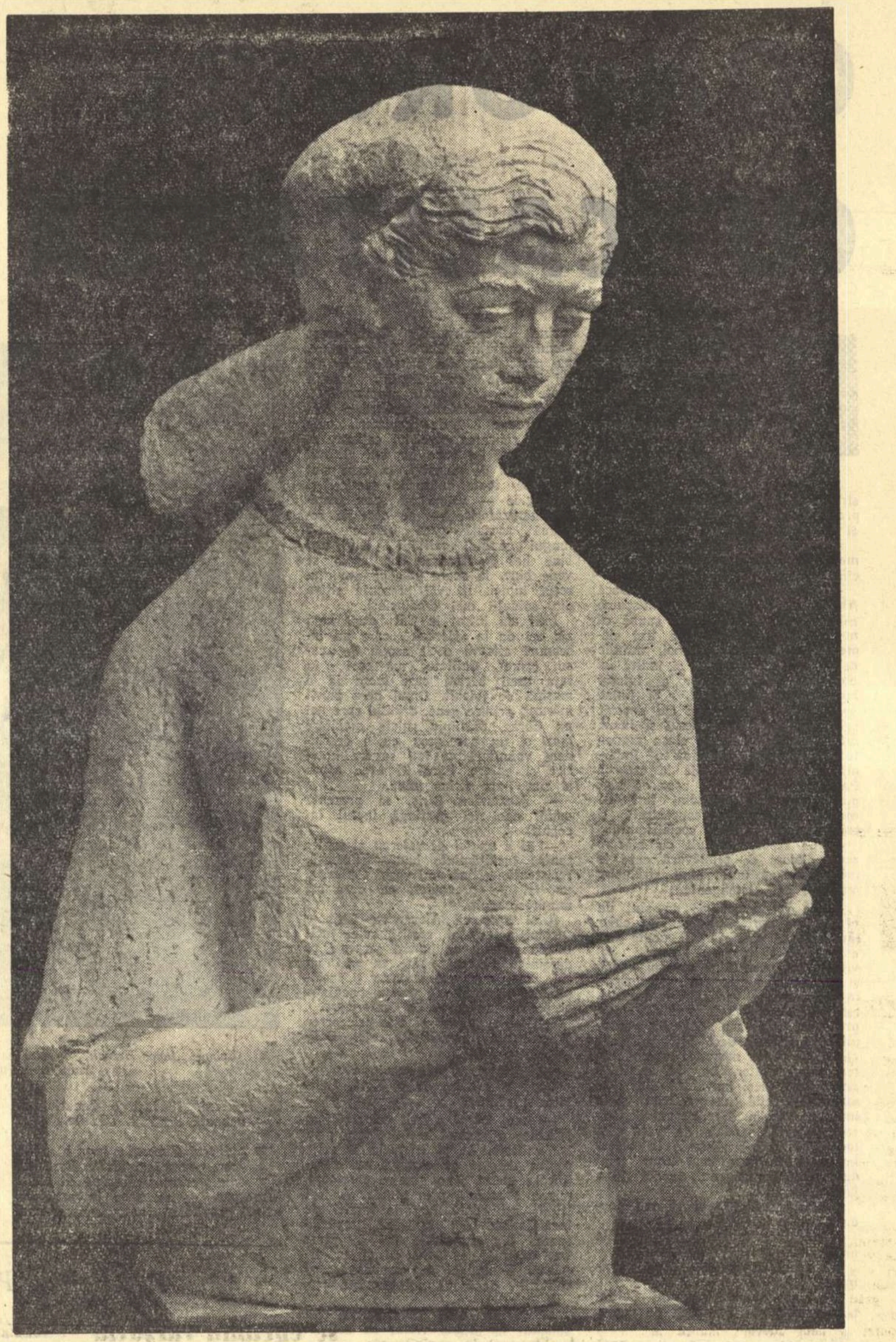

ZOE BAICOIANU — Ștefania Dogaru, textilistă, Filatura Dacia»

Spre frumuseți!

Sfărîm în cioburi luna rotunjită
Să mi-o cuprindă-a versului ciorchine
Și, dezvelit de-a nopților ispită,
Voi potrivi planetele în rime!

In stihul meu vreau să le strîng pe toate,
Spre ziuă, aștrii clari am să-i desfac,
Dar dacă, trudnic, gîndul meu nu poate,
Cu inerția n-o să mă împac.

Nu dăm-napoi, tovarăși, niciodată,
Oricîte ceruri își stîrnesc furtuna,
Tuneluri lungi, cu inimă-ncercată,
Azi sfredelim, spre frumuseți, într-una.

Al. JEBELEANU

La clubul socialist

— Reportaj retrospectiv —

Pe-atunci, clubul era într-o casă veche,
O hardughie cu pereții coșcoviți de ani și ploi.
(Acolo-i azi un bloc cu nouă etaje
In care locuiesc doar muncitori
Iar la parterul cu pereții de cristal,
Un iureș de miresme și culori:
Garoafe, iriși, crini, bujori
Tot pentru muncitori).

Pe trepte de lemn roase de încălțări
Urcai pînă-n holul lipsit de soare.
Scara scotea din încheieturi suspine
Ca o roată care cere unsoare.
Mai era o încăpere mare,
Plină de bănci și scaune de toate felurile
Și două dulapuri cu cărți și cărticele cu-nveliș trandafiriu.
Deasupra unei mese cu fața de pînză roșie —
De la care vorbeau Frimu, Ștefan Gheorghiu, Constantinescu
Și alți muncitori, —
Străjuiau chipurile înțelepților: Marx, Engels, Lenin
Și-n chip de curcubeu, o chemare, un consemn:
Proletari din toate țările, uniți-vă!

De la masa de brad pornea îndemnul
Către cei mulți
Să lupte și să-și cucerească odată
O viață mai îndestulată,
Un trai mai demn
Așa cum li se cuvine,
Pe măsura muncii lor.

In casa veche,
O hardughie cu pereții coșcoviți de ploi și vreme,
In încăperea marea, cu bănci și scaune desperechiate,
Sub chipul înțelepților de strajă,
In a 8-a zi a lunii mai
(Luna pe care poeți flămînzi
Și candidați la sinucidere sau ftizie
Au cîntat-o pentru trilurile privighetorii
Și parfumul liliacului),
S-a născut Partidul Comunist din Romînia
Partidul celor mulți, partidul celor muncitori.
De atunci trecut-au patruzeci de ani.
...Afară picura o bură de primăvară;
Năuntru răsuna din 432 de glasuri
Un cîntec ce era îndemn și angajament:

„Sculați voi oropsiți ai vieții,
Voi osîndiți la foame, sus!"

Sașa PANĂ

Cîntec de mai

Intîi Mai pe străzile lumii își dezlănțuie culorile;
Cine-i mai înalt decît brațele sale?
Intîi Mai desăvîrșind primăvara pe culmi
Răsună adînc în inima lumii.

S-au deschis și geamurile largi ale cerului,
Prin care am trecut
Spre alte planete;
Intîi Mai e mîndria tuturor visătorilor
Invăluind meridianele în culorile lui.

...Intîi Mai arde pe străzile Cubei —
Coloană de foc între soare și om;
Toate privirile lumii sînt mai largi
Și aprinse —
Intîi Mai cutreieră viu continentele.

Sus lume însetată de libertate și dragoste!
S-a făcut dimineață demult în istorie!
Ascultați, în adîncuri cad ecouri de lanțuri strivite, —
Intîi Mai încinge meridianele lumii....

Ion CRINGULEANU

Comuniștii

Atît de simplu... oameni ca oricare...
atît de complicat... neasemuiți!...
Pun aripi cotidianului pe care
îl toarnă, avîntați și chibzuiți,
în perspectiva certă ce-o frămîntă
din marile idei și fier topit.

In mîna lor, tot universul cîntă
ciudatu-i cîntec fără de sfîrșit.
Atît de complicat drum spre izbîndă!...
Atît de simplu l-au înfăptuit!...

Suzana DELCIU

„Muncind cu perseverență pentru dezvoltarea economică și culturală a patriei lor, pentru întărirea sistemului socialist mondial, înfăptuind o politică externă de micșorare a încordării internaționale și de promovare a coexistenței pașnice, popoarele romîn și polonez, alături de Uniunea Sovietică și de celelalte țări socialiste, își aduc contribuția la victoria măreței cauze a păcii".

(Din toastul rostit de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la recepția din seara zilei de 24 aprilie, 1961, la Varșovia).

JOZEF OZGA-MICHALSKI

Sala bătăliilor victorioase

Am văzut sala
din care au fost azvîrlite
cele două obuze
încărcate
cu cel mai puternic
explozibil din lume :
decretul păcii
și cel despre pămînt.
Tunarul se numea
LENIN.
În două rînduri, coloane.
ca niște ostași,
proptesc acest original
poligon.
Cupola e afumată.
Nu de praf de pușcă.
De mahorcă.
Măreață priveliște!
Îți înalță sufletul
și-ți încîntă ochiul.
Atunci,
acolo,
în locul prafului de pușcă
abia mocnea tutunul.
Dar ei
nu și-au greșit ținta

Comunistul

Cu fiecare zi
el crește mai puternic
decît a fost ieri :
în poezie,
în grîu,
în oțel.
Forma îmbătrînită
o preschimbă cu una nouă
și cerului
i-a găsit
cheia.
O are în buzunar.
A bătut la poarta
Universului
— i-a zdrobit lacătele —
și iată-l
urcîndu-i treptele
în pantofi.
Într-adevăr!
El a apropiat omenirea
de Înălțare.
Ca un bostan
a plesnit
adevărul teologilor.
Și doar din golul dispreț
își mai pot trage puterea
scolasticii și fariseii ?
E clar astăzi.
Nu sfinții
dau zborului
aripe!

În romînește de TOMA GEORGE MAIORESCU

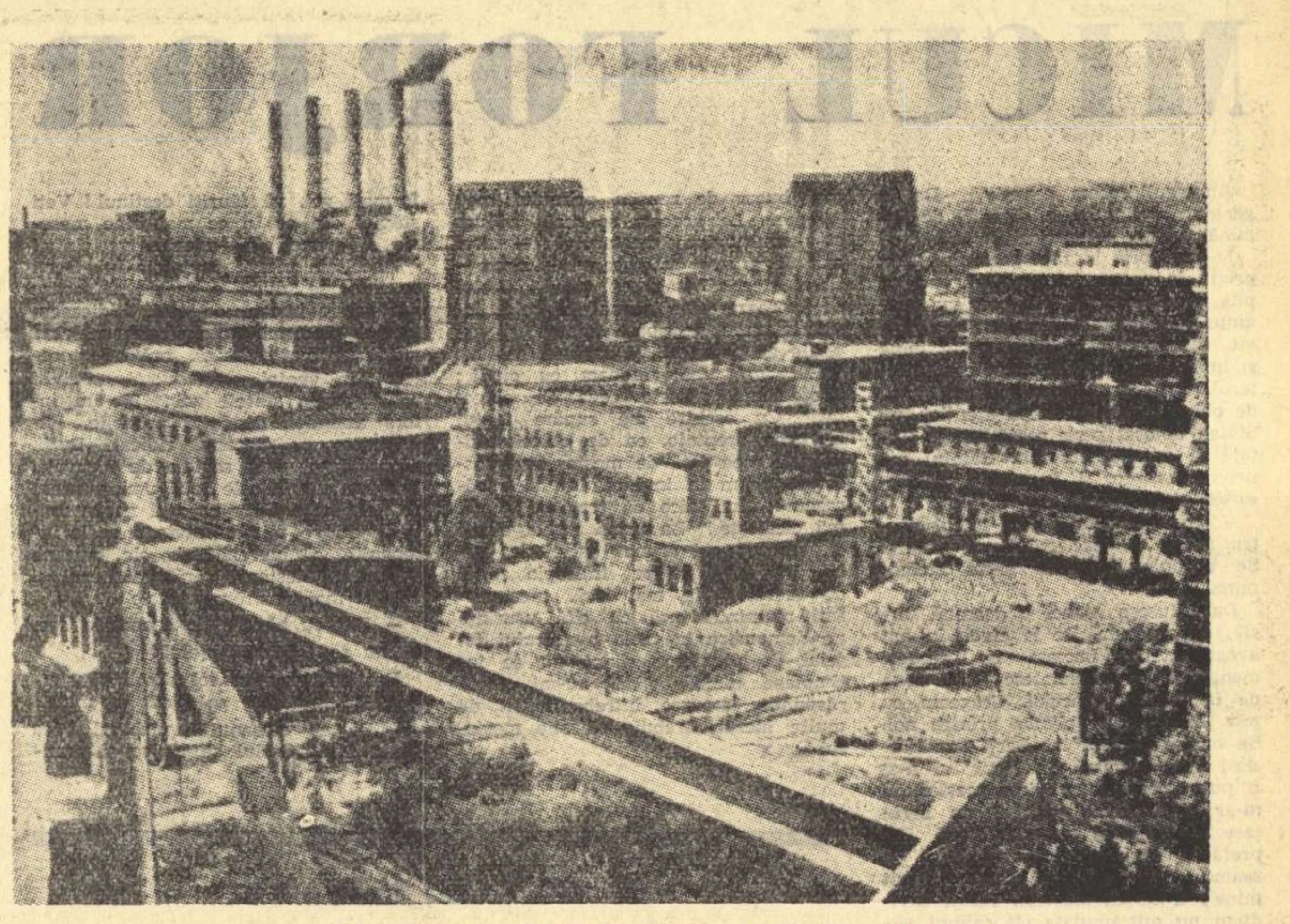

Vedere parțială a uzinelor chimice „Oswiecim" (R.P. Polonă)

Instantanee din Varșovia

Primele impresii

E iarăși ora 5 dimineața cînd pe cîmpia netedă încep a se zări la distanță coșuri înalte, străjuind zarea ca niște plopi neclintiți. Apoi șinele se bifurcă mereu, se împletesc, se încurcă, lucii, nesfîrșite. In sus se aglomerează ziduri și clădiri negre, curți negre, oameni negri, fum negru, vagoane negre.

Toate orașele mari din lume încep pesemne cu cartierele lor industriale, pe care capitaliștii de odinioară le-au făcut cît mai hidoase cu putință. E interesant, pentru a compara grija față de oamenii muncii, de pus alături o sinistră fabrică de altădată și una de acum, modernă, cu parc, cu grădină, cu flori, cu alei, cu ziduri vesele. Este transpunerea în concret a unui adevăr : munca în capitalism, un chin ; munca în socialism, o bucurie.

Unul decor de tragedie sumbră ; altul decor de voioșie, de proporții armonioase și culori.

Cerul dimineții, al unei dimineți senine de primăvară, e cristalin, de-un verde pal și transparent. Lumina e încă indirectă... din cealaltă parte a pămîntului, reflectată în globul limpede al văzduhului.

Ruini, ruini... Trenul oprește. E o gară de periferie fantomă. Se deslușește un fost peron, niște șine îndoite proiectate pe cer. E și un tren, un tren electric, corcitură cu tramvai. Ar fi tren dar vagoanele sînt prea delicate ; ar fi tramvai dar e prea lung, — are vre-o zece vagoane. E trenul de dimineață care aduce muncitorii la lucru, din împrejurimi, din suburbii, sate și orășele. Trenul-tramvai este încă gol. Prin geamurile lui mari vezi peisajul de dincolo, pustiu și trist, așa cum ai vedea prin gurile deschise ale unor ruine.

Gară, peron, nu sînt. Tren este. Așteaptă ca dintr-un vechi obicei de demult, de dinainte de distrugerea Varșoviei, pe care nu l-a uitat. Totul pare un ritual tradițional, azi fără rost. Gara fantomă!

Stai și o reconstitui : cochetă, cu inscripții, cu flori în olane, cu oameni veseli pe-un peron agitat...

Trebuie să-ți oprești gîndul, mînia. E o clipă și un loc în care nu poți crede că sînt încă nebuni care vor război, în care îți vine să te năpustești asupra lor cu o ură disperată.

Cerul senin, limpede, așteaptă, virgin, să se profileze pe el coroanele copacilor de mîine, acoperișurile roșii ale construcțiilor de mîine. Căci viața, oricum și oriunde, învinge, o ia de la capăt, cu îndărătnicie, cu o neînfrîntă tenacitate, ca un fenomen al naturii.

Gara Varșovia! Și gara asta, o fantomă. Un rest, o improvizație. Mulțime de oameni însă. Viața, omul, — mai tari, mai rezistenți decît piatra, decît betonul, — renăscuți, călcînd peste moarte. Omul, omul socialist rezistînd, a refăcut și piatră și beton. Le-a organizat ingenios, în clădiri. Alte clădiri, noi, luminoase.

In cel de-al doilea război mondial între 1 septembrie 1939 și 17 ianuarie 1945 au pierit în Varșovia, aproape 800 de mii de oameni ; 85% din casele existente în 1939 au fost distruse. Din cele 957 de edificii de importanță istorică, 782 au fost spulberate. Multe din ele aveau o vechime de peste 700 de ani!

In Germania de Vest trăiesc încă foștii s.s.-iști, în ochii cărora mai stăruie amintirea reflexelor de apocalips ale incendierii Varșoviei. Poate că o diabolică pervertire îi face să ducă dorul acelui spectacol, și să-i dorească o reeditare, cu mijloace mai teribile și mai distrugătoare. Dar nu vor mai avea prilejul. Poporul polonez, popoarele nu o vor mai îngădui.

De cîte ori am întîlnit în Varșovia un om trecut de 40 de ani, m-am întrebat : care-i este romanul vieții ? cum și prin ce minune a scăpat ?, care-i sînt amintirile care-i tulbură nopțile de coșmar ? cîți din familia lui vor mai fi rămas? unde-i sînt părinții, frații, surorile ?

Cîți oameni, atîtea cumplite romane, cu întîmplări de necrezut. Existența lor, azi, pare neverosimilă. Au scăpat doar prin concursul unor multiple și inexplicabile coincidențe. Cîte nopți ar trebui oare să-mi istorisească fiecare, pentru a-mi putea spune măcar o parte din tragedia pe care a trăit-o ?

Astea mi-au fost, în Varșovia, întrebările cu care privirea mea urmărea fiecare om cu părul cărunt, pe stradă, la cafenea, în restaurante. N-a existat, de cînd e lumea, literatură, bibliotecă în stare să cuprindă asemenea experiențe de viață. Și nu numai aici în Varșovia! Dar în orașele și satele din Ucraina, din Rusia invadată de hoardele hitleriste!

Inteleg acum parcă mai bine de ce este uriașă ura contra războiului, de ce este atît de hotărîtă lupta pentru pace și dezarmarea totală și generală a oamenilor! Uitarea e un viciu, o pieire, o crimă!

Morminte și cenușă! Asta a fost Varșovia din 1945.

Dar Varșovia este capitala unui stat care își serbează un mileniu de existență ; un popor deprins cu încercările aprige pe care le-a străbătut, mereu înviorat, mereu dîrz.

Și poporul acela a reînviat Varșovia, multicentenara Varșovie ce apare de-atîtea ori în paginile răsfoite de furtună ale istoriei universale. A reconstruit, a muncit, cu hotărîre, cu mîndrie, cu încredere, cu speranță.

De-aici, în numele jertfei Varșoviei, mă simt îndemnat să adresez o frățească chemare către scriitorii polonezi care ne-au primit călduros în casa lor din fața ruinelor încă negre ale palatului de vizavi — pentru un front neclintit și compact în lupta pentru pace, pentru viața dreaptă și curată a socialismului.

E în acele ruine un permanent memento.

Știm, viața a învins, și alte generații, tinere, s-au ridicat neștiutoare și, poate, nepăsătoare.

Tineri, băieți și fete, explodind de atîta viață și dorință de a trăi repede și total, umplu barurile, toate platourile de dans, largile trotoare ale bulevardelor. In jur, primăvara a deschis frunze noi de-un verde crud, infantin. Am văzut totul, dar... această bucurie, acest elan al vieții, trebuiesc apărate. Nu pot să uit crimele; le văd pretutindeni. Știu că „les morts vont vite", dar cei 800 de mii fac o coloană prea masivă, pentru ca „să meargă" atît de repede, pentru ca să se uite atît de repede. Varșovia m-a învățat încă o dată să nu pot să uit. Mausoleul acela de suferință și durere m-a întărit, m-a îndîrjit mai mult în strigătul pentru pace, ce-mi venea să-l urlu pe străzi.

Pasărea Fenix se cheamă Varșovia

Constatarea că 85% din clădirile Varșoviei au fost distruse în timpul represiunii germane, nu dă nici o idee asupra realității. Statistica e lipsită de imaginație, de putere de sugestie și de imagini. E destul însă să ieși cîteva ore pe străzile Varșoviei ca să-ți dai seama de ce a fost.

Blocuri noi terminate de-o parte și de alta a bulevardelor și străzilor ; blocuri rămase în roșu dar locuite ; blocuri în construcție, unele pe sfîrșite, altele de abia la planșeu. Printre ele, pereți stingheri, înroșiți de foc, hidoși, triști ; cîte un culoar își cască în vid tunelul de întuneric, la fostul etaj trei al unei case din care a rămas doar un colț; șine de fier, armătură de beton, se încolăcesc spasmodic proiectate pe cer, înfipte în ziduri calcinate. Rareori, printre blocurile noi, apare cîte-o casă veche, scăpată din grozăvia bombardamentelor. Deocamdată i s-au pus geamuri și uși pentru a fi de îndată locuită. Dar pereții au rămas zdreliți de schije, afumați de parcă ar fi făcuți din zgură.

Au rămas astfel și își poartă urmele sorții, cu un fel de mîndrie, așa cum și-ar purta un veteran cicatricile.

Severitatea lor, purificată de flăcări, impune respect, ca cine știe ce monumente istorice. Prin unele locuri, fostele balcoane fără balustrade sînt și acum deschise în gol.

Tot orașul prezintă o variație, un amestec contradictoriu, de ruină și noutate, întrerupte pe-alocuri de adevărate maidane de ruine, cu urme de ziduri de-o cărămidă roșie ca de cuptor.

De unde și cum s-a purces la reconstituirea unui oraș atît de mare, nu-mi pot închipui. In fața vastității ruinelor, printre care nu se mai puteau desluși nici traseele străzilor, nici urmele caselor, a trebuit mare curaj și încredere să se înceapă ceva, să se înfiripe, măcar, gîndul reconstituirii.

Formidabilă este puterea oamenilor, tenacitatea lor, încrederea, mai ales cînd toate aceste însușiri sînt încurajate, promovate de socialism.

Nu numai statistica, dar nici vorbele, nici literatura nu pot spune nimic, nu pot sugera nimic.

Reconstrucția totuși s-a hotărît și a început. A început, nici măcar pe un loc gol. Ar fi fost mult mai ușor. Ci pe mormane de ruine, de moloz, de cărămizi stricate, de fierărie încîlcită, pe morminte neștiute, pe cadavre ascunse sub dărîmături.

Și a început cu un romantism al trecutului, în care era și multă mîndrie națională și respect pentru o civilizație veche. Străzi întregi, piețe care purtau pecetea unui stil s-au refăcut aidoma, după stampe vechi, după tablouri, după fotografii rămase pe undeva. Casele au renăscut, la fel, cu hrubele lor istorice, cu bolțile lor, cu desenele lor murale, exterioare, cu micile detalii caracteristice multor secole din urmă. Trebuie să fi fost oameni care au crezut că visează atunci cînd au urmărit succesiunile sorții : piața veche din amintire, ruinele, piața în înfățișarea ei nouă, cu amintirile resuscitate în realități.

Iată vechea piață a tîrgului : un pătrat mare, înconjurat de clădiri, înghesuite una în alta, — care-i dau un aspect baroc, cu respectarea unor elemente gotice și ale Renașterii.

Totul a fost ruină.

Odată cu reapariția caselor din ruine, a revenit și viața. Au renăscut forturile Barbacanului, cu ziduri din cărămidă roșu-aprins, cu metereze și crenele, cu turnulețe...

Și statuile au reînviat. În piața castelului se înalță pe o coloană înaltă de mare puritate statuia lui Sigismund al treilea, ridicată încă din 1664 de către fiul său, Vladislav al patrulea. Se credea că statuile sînt nemuritoare. S-a dovedit că statuile mor. Cad la pămînt și mor, — ca oamenii, — cu toate zalele de pe ele.

Sigismund al III-lea, rege al Poloniei și un timp și al Suediei, înălțat atît de sus pe coloană, în văzduhul Varșoviei, arăta de jos în statuie în chip de înger amenințător, deci cu dublă securitate de nemurire.

Și iată că statuile mor, și mor și regii a doua oară, găuriți de schije, ca niște muritori oarecare, ca niște soldați de rînd.

Pumnul strîns mai sugerează încă o pornire crîncenă de mînie care nu mai poate nimic ; ochii goi caută năruiți spre cer, plini de nedumerire, întrebători. Se vede că statuile, ca și mulți oameni, înțeleg prea puțin din tot ce li se întîmplă. Vechile prăvălii și-au reluat și ele înfățișarea : Viniasnia Fukierovska, casa lui Hugo Kallataj, luptător al lui Kosciusco, e librărie... Copiii se joacă în mijlocul pieții ; un grup de pionieri intră în casa în care la 1899 Feliks Dzierjinski a luat cuvîntul la o adunare muncitorească... Au revenit pesemne și porumbeii pe acoperișurile și streașinile lor familiare, pentru că se rotesc pe bordura lor, înfoiați și gureșivi.

Totul e renăscut din ruine. Pasărea Fenix se cheamă Varșovia!

Demostene BOTEZ

O NOUĂ PIESĂ DE ALEXEI ARBUZOV

Acum mai bine de un sfert de veac, dramaturgia sovietică a fost arena unei pasionate dispute între adepții a două stiluri și orientări. Unii militau pentru monumental, perspective grandioase, cuprinderea largă a macrocosmosului social, zugrăvirea nemijlocită a maselor și acțiunilor de masă ; alții preferau drama intimă, de familie, analiza minuțioasă a stărilor sufletești, aprofundarea caracterului individual. În polemica teoretică s-au comis exagerări de ambele părți, practica a demonstrat însă că sub soarele idealului comun există loc pentru cele mai diverse forme de expresie. Vișnevski a devenit clasic al tragediei monumentale realist-socialiste. Tonalitatea sa majoră, eroic-romantică, „cosmică" continuă o fundamentală linie de dezvoltare a dramaturgiei universale, de la Sofocle, prin Shakespeare, pînă la Brecht. Afinoghenov este mai degrabă ibsenian sau cehovian, în dorința de a descifra tainicele vibrații pe undele scurte ale sufletului, noile profunzimi ale străvechilor sentimente umane.

Practica a mai arătat că deosebirile nici nu erau atît de absolute, pe cît li se păreau pe atunci lui Vișnevski și Pogodin, respectiv Afinoghenov și Kirșon. Autorul pieselor **Poemul despre topor, Prietenul meu, Aristocrații,** trilogia **Omul cu arma, Orologiul Kremlinului, A treia patetica!** s-a dovedit a fi nu numai un sociolog, ci și un psiholog, nu numai un „extensiv" ci și un „intensiv", nu numai un eroic-romantic, ci și un cotidian-„pămîntesc", preocupat pe lîngă dimensiuni — de nuanțe, pe lîngă ansamblu — de detaliu.

Pe de altă parte, autorii dramelor intime, „familiale", de o tonalitate mai lirică sau elegiacă, intuind farmecul și complexitatea raporturilor dintre doi-trei oameni, aplecați asupra noii etici în manifestările sale „casnice" — nu sînt nici ei străini măreţului suflu epic al autorului **Brigăzii I-a de cavalerie** și al **Tragediei optimiste.** Astfel, povestea Valiei devine **Poveste din Irkutsk** — nu de oriunde, ci tocmai din Irkutsk, locul înfruntării colosale a zeci de mii de oameni sovietici cu aspra natură siberiană. Valia, Serghei, Viktor sînt oameni obișnuiți, dar proiectați pe fundalul uriaș al construcției comuniste, la care participă nenumărate brigăzi de excavatoriști, conduși de cîte un fermecător moș Serdiuk.

În revista **Teatr** a fost publicată recent (1961/3) noua piesă a lui Aleksei Arbuzov, **Fiul rătăcit.** Definită de autor ca „melodramă", ea vehiculează un număr restrîns de personaje, angrenate într-un clasic conflict de familie. Pe scurt este vorba de următoarele.

Nikolai Ivanovici Ohotnikov, director de școală într-un mic orășel raional, îl întîmpină pe fiul său Anton, plecat de nouă ani la Moscova, autorul unei mult lăudate cărți. El mai are un fiu adoptiv, Piotr, medic șef al spitalului din localitate, căsătorit cu Natașa, fosta logodnică a lui Anton. Uitată de celebrul scriitor din metropolă, ea nu poate uita vechea dragoste și visează reîntîlnirea cu trecutul. Anton sosește înconjurat de glorie, sigur de sine, lipsit de griji. Situația lui Piotr este, dimpotrivă, critică și se înrăutățește treptat. Părăsit de soție, el ajunge concomitent într-un grav conflict cu superiorii săi și își vede aproape năruită întreaga sa operă de mulți ani. I se propune un compromis neprincipial, pe care îl refuză, înfruntîndu-și deschis adversarii. Conflictele sînt iscusit înnodate. Instructorul sanitar Șvarț, inspiratorul neplăcerilor lui Piotr, se dovedește în cele din urmă a fi tatăl lui — soțul nedemn al femeii pe care Nikolai Ivanovici o iubise și al cărei copil îl crescuse... Trecutul e ireversibil, cel ce și-a irosit viața în aventuri și joc de cărți, își primește verdictul necruțător tocmai de la fiul său. La rîndul ei, Natașa își dă seama și ea că ce a fost a trecut: Anton nu e omul visat, iar obișnuitul, greoiul, colțurosul Piotr îi este de fapt infinit mai aproape. Natașa se reîntoarce la el în momentul cînd „fiul rătăcit" a îndrăgit-o cu adevărat, dîndu-și seama că viața lui de pînă atunci a fost inutilă și totul trebuie început de la capăt.

Astfel rezumată, lucrarea poate părea, într-adevăr, o melodramă siropoasă. În realitate ea e scrisă sobru, bărbătesc, după cum raporturile complicate dintre eroi sînt și ele sobre, bărbătești. Cititorul rămîne impresionat de curajul cu care cei mai buni își întîmpină soarta. E vorba în primul rînd de Piotr, de stilul său de viață — aparent nu suficient colorat, dar cu valori tainice și trainice. Piotr este mai puțin „interesant" dar mai consistent decît fratele său răsfățat. El cunoaște un singur drum — cel drept, o singură privire — cea deschisă. Îndrăgostit de munca sa, el este, ca și modesta bibliotecară Ceriomușkina, un adevărat constructor al comunismului.

Cei doi frați sînt așadar protagoniștii principalului conflict al piesei. Contrapunîndu-i pe Piotr și Anton, autorul polemizează cu un mod de viață ușor, lipsit de probleme și frămîntări, în care victoriile obținute fără sudoare, fără chin se dovedesc a fi, în cele din urmă, pseudovictorii. Așa-i și cu Anton. Cartea scrisă cu ajutorul prietenei sale Irina Alexandrovna și supraapreciată într-o anumită conjunctură, i-a adus excesive beneficii materiale și morale, i-a asigurat o glorie nemeritată. Folosind un procedeu binecunoscut din istoria literaturii, Arbuzov inversează pe parcursul piesei valorile, demonstrează neconcordanța dintre aparențe și esențe. În cele din urmă învingătorul iese învins, iar învinsul — învingător. Anton, care se considerase mult superioar lui Piotr (convingere împărtășită de mediu, cu excepția tatălui, care înțelege adevăratul raport de forțe) se hotărăște să se reîntoarcă la vechea sa profesie, în subordinea fratelui său. Fiul rătăcit nu este un fiu pierdut — titlul original nu trebuie înțeles mot à mot. Anton este în fond „un băiat bun", toată vina lui constă în faptul că s-a lăsat ispitit de căile minimei rezistențe. „Știi — îi spune Natașei — într-o carte veche am citit rîndurile: In fine fiului meu i s-a frînt inima, de acum va acționa". Și aflînd de hotărîrea ei, li se adresează celor ce și-au regăsit echilibrul sufletesc : „Toate, bineînțeles, sînt nimicuri, prieteni... Voi trăi alături de voi și — mai știi — mă voi obișnui poate cu fericirea voastră. Sau poate, pur și simplu, voi înceta să te iubesc... da, Natașa ? Cîte astfel de istorii nu s-au mai văzut, și iată toate s-au uitat, adevărat ? Nu te supăra, Petușok, dar o să rămîn alături de voi, pentru că asta mi-e foarte greu. (Aspru) Iar de ușor m-am săturat, m-am săturat cu vîrf și îndesat!"

Anton poate trece de partea lui Piotr, ceea ce Molodțov nu va putea niciodată. El este un dușman, un dușman camuflat, deci mai periculos, care-și strigă pînă la răgușeală marea sa dragoste față de patrie, față de interesele statului, urmărindu-le numai pe ale sale...

Spuneam că Arbuzov știe să lărgească temele sale intime pînă la semnificațiile cele mai largi. Ultima sa piesă dezbate și ea probleme centrale ale dezvoltării sociale. Conflictul lui Piotr cu Anton pe de o parte, Molodțov și Șvarț pe de alta, are loc în vara lui 1955, cu numai jumătate an înaintea istoricului Congres al XX-lea. „...Poate azi mă mai înlături din drumul tău, dar mîine... (Cu furie veselă) Ai pus la socoteală totul, afară de ceva — vremea care nu te-a supărat, Molodțov, a trecut". Piotr este frate cu Bahirev, cu toți cei care vor înfăptui hotărîrile Congreselor al XX-lea și al XXI-lea. El nu va căuta o slujbă călduță în capitală, ci va munci neobosit în acel loc neobservat, dar important care i se încredințează de partid, și unde forțele sale creatoare se pot valorifica din plin. El nu va goni după o reușită ușoară și înșelătoare, ci va lupta pentru fericirea trainică, ce se obține prin eforturi asidue, conștiente, orientate către țeluri precise. Piotr este omul care va pleca să desțelenească pămînturile Siberiei și Kazahstanului, care va ridica imensele hidrocentrale de pe fluviile Patriei și care va pune temeliile istoricului zbor în jurul pămîntului pe bordul navei cosmice **Vostok!**

I. JANOSI

Odă primului cosmonaut

„Patria aude,
patria știe..."
(Cîntecul cîntat de Iuri Gagarin la întoarcerea
din cursa cosmică).

Este timpul, poeți de pe-această planetă,
s-azvîrlim sus de cercul de zodii Parnasul.
de dîrlogi să ni-l ducem la rîpă Pagasul —
și în scări să urcăm pe-o rachetă!

Lira veche cu sprintene coarne și coarde,
să ne-o spargem de munții fantastici ai Lunii —
și din tot Universul, în cinstea Comunii,
să ne facem o liră ce arde!

De pe șapte planete, pe-al globului umăr,
să ne tragem sonorele corzi de lumină —
șapte corzi ce-n atingeri de deget se-mbină
și vibrează-n cîntări fără număr.

Toți, din cosmica liră a lumii de-afară,
pentru cea dinăuntru — în stihuri eterne,
să-l slăvim pe Ulise-al epocii moderne
și-Odiseea lui interstelară...

Ieri porni cel dintîi satelit : ti-taa! ti-taa!
roată dîndu-i Pămîntului... Încă răsună
sub ciocanul Rachetei, ea, secera-Lună,
ce de-a pururi un obraz și-ascundea.

Vălul tainei umbrind de milenii
o Giocondă ce plînge și rîde și-i moartă —
într-o clipă l-am smuls, să apară pe hartă
și umbritul obraz al Selenii.

Și-astăzi iată-l, în arca-i de foc, „RASĂRITUL" —
cel dintîi muritor se lansează în spațiu,
și privește cu ochi dilatați de nesațiu
globul Terrei, de ochi nezăritul...

Cel dintîi pămîntean ia de piept demiurgul!
Superstiții și mituri, legende și umbre —
pier și-n veci sufletul n-o să ni-l mai adumbre
„RASĂRITUL" le-aduce amurgul...

Slavă ție, Țiolkovski, ce-ai spart vechi fruntarii.
proiectînd astronava-nmînată lui Lenin!
Slavă brațelor, minții de geniu-ntre genii!
Slavă solului cosmic, Gagarin!

— Albatrosule roșu din lumi de-albăstrime,
ție-ți dărui toți laurii, toți trandafirii,
și-ți înalț de pe strunele noi ale lirii
oda-aceasta cu aripi de rime!

George DAN

Carnet de bord

Iuri Alexeevici Gagarin raportează :

Dincolo de inelul Pămîntului
Dincolo de beteala ploii și de aripa vîntului
Dincolo de orișice pisc, de orișice val
„Zborul se desfășoară normal"
Sînt singur în calea Soarelui și-a Lunii!
Sînt cu mine toate gîndurile lumii!
Oamenii aleargă pe străzi și m-așteaptă
Inima lor
Asaltează cu mine cerul treaptă cu treaptă
Sînt primul om în frunzișul astral
„Zborul se desfășoară normal".
A țîșnit din pămînt o scînteie
Sînt în lacătul infinitului, cheie.
Porțile tăcerii eterne s-au deschis.
Sînt mesagerul celui mai vechi
și celui mai tînăr vis.
Aduc bucuria umană în haosul trist,
Am pașaport pentru Cosmos un manifest
comunist.
Vin să secer spicele stelelor.
Cu ciocanul voi bate ținte de foc
la sicriul misterelor.
Peste albastrul cel tainic al vechilor povești
Ridic drapelul revoluției și al puterii omenești.
Iată, acesta e toastul meu sideral!
„Zborul se desfășoară normal".
Brațul privirii cuprinde Pămîntul întreg
Învinge prin mine trupul fragil al ființei
Și neg
Ultima vamă a neputinței.
Sînt doar un om dintre miile care-ndrăznesc
Sînt delegatul în spații al unui vis omenesc
Și duc din partea poporului meu către Soare
Primele scrisori de acreditare.
Iată-mă, ancorez Cosmosul la țărmul natal
„Zborul, tovarăși, se desfășoară normal".

Ion PETRACHE

MICUL FORJOR

de SZILAGYI ISTVAN

Amurgul cobora cenuşiu. De la geamul atelierului o săgeată de lumină fulgeră întunericul străzii.

M-am oprit în faţa geamului. Am privit înăuntru. Tineri trăgeau cu pila, ciocăneau. Cel din preajma geamului tăia fierul cu dalta. M-a privit. Ciocanul lovi alături peste mînă şi în aceeaşi clipă se apropie şi meşterul. Era fostul meu meşter şi ca de obicei nimic nu scăpa atenţiei lui. Stătea aplecat peste roata mare, dinţată şi asculta, absorbit. Băiatul mă privi cu reproş şi, în sfîrşit, mă observă şi meşterul.

— Ia te uită, nu e ăsta micul nostru forjor? — exclamă el cu mirare. Se apropie de geam şi-mi strînse mîna.

Da... fusese atunci o toamnă tîrzie, ca şi acum. De la cinci, la opt aveam atelier. Lucram la aceeaşi menghină — mi-amintesc — a doua de la capătul bancului. Trăgeam cu pila. Meşterul se plimba printre noi. Se oprise în faţa lui Berţi urmărindu-l cum lucrează. In locul lui n-aş fi putut continua, privirea meşterului m-ar fi încurcat, deşi el ne învăţase pe amîndoi meseria. Berţi se prefăcea însă că nici nu-l bagă în seamă. Berţi era mai mare decît mine; îi mijea mustaţa. Eu îi invidiam nu atît mustaţa cît calmul netulburat cu care suporta privirea meşterului. Poftim. Şi-acum! Ştia prea bine că meşterul îl aşteaptă să termine dar el îşi vedea de treabă nestingherit. În cele din urmă, Berţi desfăcu totuşi menghina. După ce-i spuse cîteva cuvinte, meşterul îi dădu nişte chei. Mă chemă apoi şi pe mine lîngă el. Aş fi dat mult ca toţi cei din jur să mă vadă atît de mare pe cît mă simţeam, în acea clipă. Ne spuse să ne luăm paltoanele şi am priceput că avea ceva de lucru pentru noi.

Începurăm lucrul. Berţi mă îndemna mereu: „Cu nădejde, cu nădejde, tare, în plin!..." După cum era de aşteptat, la prima piesă treaba a mers mai greu. El nu m-a suduit cu toate că loviturile mele neizbutite îi zdruncinau dureros mîinile. Nici n-a crîcnit. După ce am călit de patru ori piesa, terminarăm prima daltă. Punînd-o de-o parte, Berţi îmi spuse doar atît: „Asta, din urmă, se căleşte cel mult din două focuri".

Altceva nici n-am mai vorbit. La cea de-a treia piesă, fiecare lovitură a mea nimerea în plin. Pînă şi nicovala scotea sunete melodioase. A cincea piesă o terminarăm numai din două căliri. Atunci Berţi s-a pornit să arate ce ştie: după fiecare serie de lovituri, bătea alături, în nicovală, cu capul ascuţit al ciocanului. Cu toate acestea, nu mă încurcam în treabă, plăcîndu-mi atît de mult acest amestec de sunete încît rîdeam încîntat. Deodată, privirea lui furişată spre uşă îmi atrase atenţia. Mă fulgeră gîndul că meşterul ar putea fi acolo. Abia acum înţelegeam loviturile meşteşugite ale coţcarului de Berţi! Şi mie nici măcar nu-mi făcuse vreun semn, să-mi dea de veste: „Puştiule, vezi că e aici meşterul!"

Odată cu ultima lovitură, îmi veni în minte o istorie care mi se povestise mai demult. Nu reuşeam să-mi amintesc cine mi-o spusese. Poate că era totuşi Gyulai Feri dintr-a patra? Obişnuia să ne spună astfel de lucruri! Din toată povestea nu reţinusem însă decît o frază care suna cam în felul acesta: „Orice om este pe jumătate făuritorul propriului său destin!..." Nu ştiu de unde scosese această frază; dintr-o poveste indiană veche, poate, sau dintr-un celebru roman de călătorii, căci el citea astfel de cărţi. Spunea în glumă, adeseori: „Clasicii să trăiască, puştiule!"

Oricum, de oriunde va fi auzit-o, ideea asta nu-mi dădea pace!... Dar de ce numai pe jumătate? — mă frămîntam eu în sinea mea. Dacă era vorba despre dervişii indieni nu reuşeam să pricep de ce ar fi fost ei numai pe jumătate făuritorii propriului lor destin?... Poate că pe vremea aceea, oricît şi-ar fi potcovit încălţările, îi păştea aceeaşi neagră mizerie. Dar noi, noi cum stăm faţă de posibilitatea făuririi propriei noastre sorţi? Întrebarea aceasta m-a prins într-atît, încît uitasem să mă mai bucur de reuşita primului meu examen. La aceasta se mai adăuga şi nemulţumirea meşterului: — „Dai atît de grozav cu ciocanul — zicea — de-ai zice că tragi cu tunul! Oţelul se lucrează bine numai la cald, lovit la rece se poate sparge şi aşchiile ar putea să vă sară în ochi!..."

Eu, însă, mă gîndeam cu ciudă: „Totdeauna găseşte ceva de obiectat!" Cu osebire mă supăra faptul că avea dreptate, ca de obicei. Admiraţia mea faţă de meşter se transformă acum în invidie. Mă şi supărasem: „Îmi zice că trag cu tunul, mă cicăleşte!" La urma urmei cine-i el, oare, de-mi aruncă astfel de vorbe. Lui nu i se pot întîmpla astfel de lucruri? Ia mai lasă, meştere!" Îmi reamintii însă cu cîtă uşurinţă ne demonstra la tabla atelierului tot felul de probleme şi că nu se întîmplase niciodată să nu-mi poată răspunde la vreo întrebare. Cît de multe lucruri trebuie că ştie meşterul!...

Din nou îmi trecu prin cap povestea cu făurirea destinului. Stai, am găsit... dacă nici acum nu-ţi vin de hac, meştere, nu-ţi mai vin niciodată!

Aşteptam să aud sunetul ciocanului mic al lui Berţi, ca pe un semnal de chemare. Reîncepurăm deci: îi răspundeam ritmic cu ciocanul meu. Al lui se ridica, al meu izbea, parcă vorbeau ciocanele între ele. De fapt ciocanele erau surde, nicovala cînta! Ciocanul îl ţineam acum cu toată siguranţa. De stîngăcia de mai înainte, îmi aminteam cu îngăduinţă şi cu ironie. Rîdeam de sfiala mea în faţa privirilor meşterului. Cînd îl aud zicîndu-mi:

— „Da, lucrul merge destul de bine. Aşa mai zic şi eu — (catadicsea mirîind şi clătinînd aprobator din cap.) „Acum e momentul" — mă hotării eu. — „Trebuie să meargă, destinul nu ţi-l poţi făuri oricum!"

— Ce tot spui acolo? Destin?

— Da, destin! — de mîndrie mi se îmbujoră faţa dar nu îndrăzneam totuşi să-i înfrunt privirea. Mă privi surprins: îşi aplecă într-o parte capul, buzele i se strînseseră pentru fluierat, sprîncenele ridicate îi adînciră cutele de pe frunte. Începusem să regret ceea ce spusesem, s-ar fi putut ca totul să nu fie decît prostie!

— De unde ai mai aflat şi lucrul ăsta? — mă descusu el.

— Păi să vedeţi, ştiu o întîmplare veche după care omul ar fi pe jumătate făuritorul propriului său destin!...

— Nu pe jumătate, ci pe de-a-ntregul! Ei, ce zici, aşa ai gîndit-o? De ce ţi-e frică s-o spui? Spune-o fără teamă! — mă îndemnă el. Rămase apoi pe gînduri şi părea că nu mă mai bagă în seamă.

— Nu mi-e frică! — vorbii încet, ca pentru mine, dar mă auzi şi faţa i se roşi de plăcere.

— Spune-mi — se întoarse el apoi din nou spre mine — ştii tu ce vorbeşti, ştii tu de cine depinde reuşita oţelului, a dălţii ăsteia la care lucrezi?

— Ştiu! — îi răspunsei destul de curajos.

— Ştii? Bine... dar atunci de ce strîngi cu atîta putere coada ciocanului? Ce, vrei s-o rupi?

Am apucat ciocanul mai de jos.

— Aşa! — aprobă el — de ce te apleci atît de tare cînd lucrezi? Ai obosit? Cine făureşte un destin nu oboseşte, nu lucrează încovoiat!

M-am îndreptat.

— Ei, şi-acum să-mi spui, cum răspunde nicovala? Ce părere aveţi, la fel ca înainte?

— Mai frumos! răspunse Berţi şi faţa lui strălucea de mîndrie.

— Cîntă! — îndrăznii şi eu, încurajat de tonul blînd al meşterului.

— Cîntă, aşa-i? Apoi să cînte şi de aici înainte!

Meşterul se rezemă de perete, uitîndu-se cînd spre foc, cînd la noi, pînă ce isprăvirăm piesa.

— Sunetul nicovalei e totul! Aici, pe nicovală, cu fiecare mişcare vă formaţi voi, vă făuriţi destinul! Veţi stăpîni din ce în ce mai bine meseria şi atunci, într-adevăr, va cînta!

Ascultam uimiţi cuvintele lui. Berţi se întoarse după o vreme şi scoase din foc o bucată de oţel. Ridicasem tocmai ciocanul, gata să izbesc, cînd meşterul mai adaugă, arătînd peretele din spatele nostru: — „Priviţi acolo. Aceia sînteţi voi!" Ne-am întors amîndoi, deodată, privirile. Rămăsesem cu ciocanul ridicat, Berţi, proptindu-şi uşor sculele de nicovală. Priveam uimiţi cele două umbre uriaşe de pe perete. Spre norocul nostru umbrele nu se mişcau, stăteau acolo înţepenite şi îngroziţi de ele, nu ne clintirăm. Meşterul părăsi atelierul şi abia îi mai auzirăm vorbele:

— Fiţi cu băgare de seamă la foc, să nu se topească oţelul!

Berţi îşi reveni cel dintîi şi simţindu-se vinovat, se răsti la mine:

— Dă cu ciocanul! Eu izbesc! Prea tîrziu însă. Oţelul se răcise şi aruncă ciocanul cu putere înapoi. Nicovala ţipă ascuţit, piesa se sparse în două şi o jumătate se izbi de perete. De aici ricoşă cu putere în bocancul lui Berţi. El mă privi mirat, ridică din umeri şi aruncă jumătatea rămasă, undeva, într-o parte. Eu mă speriasem, mărturisesc, dar gestul lui nepăsător mă linişti. Pentru cîteva clipe am rămas amîndoi dezorientaţi. Încordarea încă nu ne părăsise. Privii din nou spre foc. Nu-mi mai părea însă că flăcările alungă scînteile ca pe nişte porumbei, ci mai degrabă păreau a lua acum forma unor păsări răpitoare.

— Măi, arde oţelul! — exclamai speriat. Berţi alergă cu cleştele şi-l smulse din foc, dar era prea tîrziu. Ţinînd braţul întins deasupra nicovalei, îmi arătă cu jale oţelul ce sfîrîia încă. Stropi de foc cădeau pe fierul nicovalei, ca nişte lacrimi ale metalului.

— Vezi, numai tu eşti vinovat de toate astea! — strigă Berţi la mine cu arţag şi aruncă, furios, cleştele într-un colţ. Îşi împinse şapca pe ceafă şi se rezemă posomorît de nicovală. Mie şapca îmi stătea pleoştită şi oriunde mă întorceam, aveam în faţa ochilor jumătatea aceea jalnică de metal. Mă rezemai şi eu de nicovală. Umerii ni se atingeau şi ne priveam încordaţi şi duşmănos în ochi. Privirea lui era greu de indurat, aş fi preferat să mă lovească. Pînă la urmă, nu ne-am încăierat şi nici nu ne-am lovit. El privea undeva peste umerii mei şi atunci m-am întors şi eu spre perete. În aceeaşi clipă tresărirăm speriaţi; de astădată umbrele noastre proiectate pe perete închipuiau un munte gîrbovit. Spaima noastră copilărească ne făcu să izbucnim în rîs.

Rîdeam mereu, încă atunci cînd oţelul se înroşise în foc, şi am tot rîs pînă la prima lovitură de ciocan.

Nicovala îşi reîncepu cîntecul. În amestecul de sunete ce izvorau din corpul ei masiv, bubuiau, puternice, ciocane de uzină, vijiia apa lovind în marile palete ale turbinelor, ţipau mistriile întinzînd mortarul, ciocanele pneumatice surpînd straturile de minereu, suna cîntecul secerătorilor...

Părea un cîntec de dragoste, altădată un cîntec de leagăn care suia din adîncuri, vibrînd în jurul nostru, risipindu-se abia cînd se împliniră ultimele contururi ale piesei.

Focul ardea tot mai viu, flăcările se înălţau tot mai sus şi meşterul se aplecă uşor parcă ascultînd. Sunetele nicovalei pluteau mai înalt decît acest dans al focului într-un cor impresionant, într-un concert al vieţii.

In romîneşte de NICOLAE BREBAN

LA CASA SCRIITORILOR

Sîmbătă 29 aprilie a.c., ora 17,30, cenaclul „Nicolae Labiş" ţine şedinţă de lucru la Casa Scriitorilor.

Vor citi: Corneliu Leu — proză şi Darie Novăceanu — versuri.

LITERATURĂ
SCRISĂ
DE
MUNCITORI

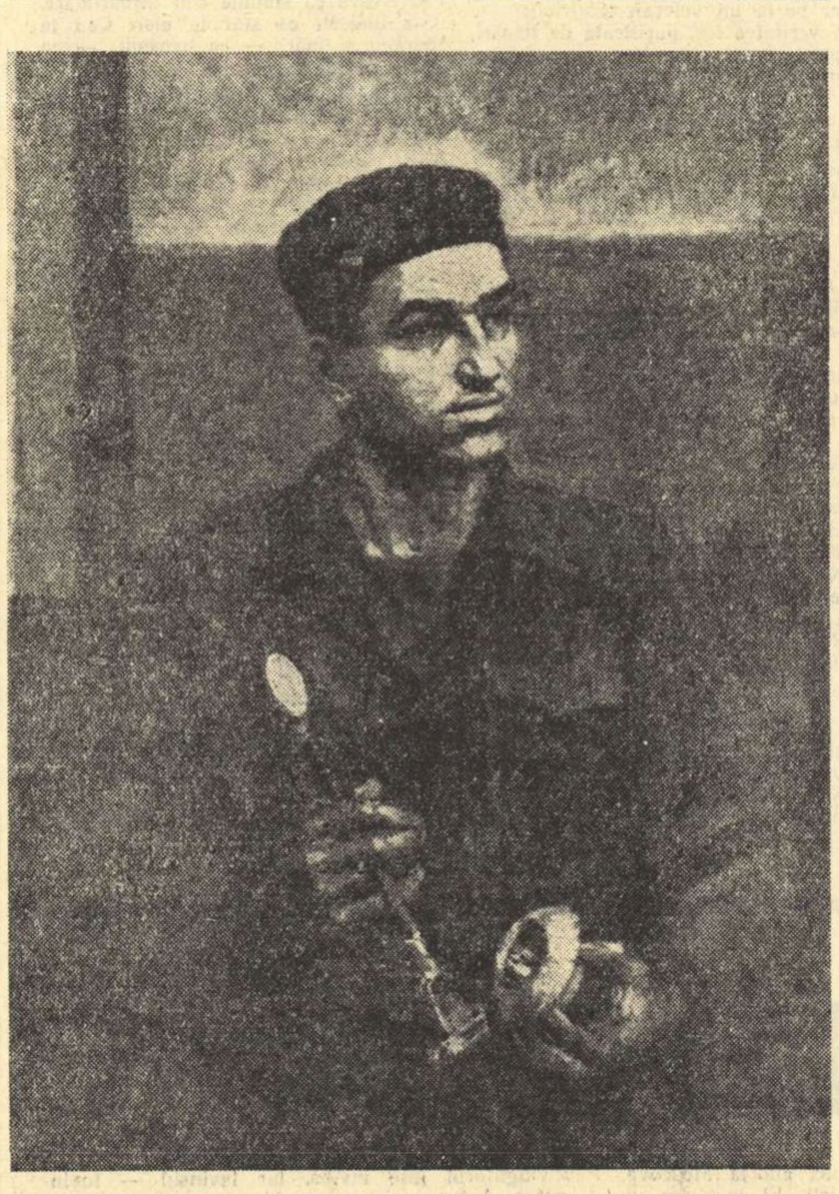
ADINA PAULA MOSCU „Strungar inovator"

Indîrjire

de C. ALEXANDRESCU

De treizeci şi şase de ani lucra la mină bătrînul.

Timp de treizeci şi şase de ani coborîse el zi de zi în fundul pămîntului să scoată cărbune şi totdeauna se întorsese teafăr acasă. In lunga lui meserie văzuse multe şi petrecuse multe şi nu de puţine ori a dat piept cu primejdia dar niciodată nu se lăsase învins.

Era hotărît şi dîrz bătrînul.

— Cu meseria asta nu-i de glumă măi ortaci — spunea el adesea oamenilor din brigadă — îi grea, e drept, şi ca s-o faci trebuie să fii bărbat, să ai curaj şi pricepere, dar cît îi de frumoasă!

— Noroc bun, bătrîne! îi strigă Valer ajungîndu-l din urmă, o fi tîrziu?

— Trei sfert la zece — îi răspunse bătrînul după ce-şi privi la lumină ceasul mare cu capac — îi vreme destulă.

— Cînd om găta cu abatajul nost' merem pe suitoare la al doilea?

— Musai să merem, acolo nu-i şist ş-apoi armătura-i gata. Făcut-aţi treabă bună ieri?

— Făcut! Am bătut zece ştreanguri cu grinzi ş-am împănat fain de nu se mai uroaie în veci. Aşa-i că vii duminică la meci? continuă după o clipă.

— Om vedea, măi fecior — zise bătrînul, care de altfel nu lipsea de la nici un meci de fotbal — om vedea!

Mergeau alături amîndoi în drum spre mină cu paşi mari, îmbrăcaţi cu hainele de şut, cu casca pe cap, cu cizmele de cauciuc în picioare, cu nedespărţita secure la subsuoară. Mergeau puţin aplecaţi înainte aşa cum merg toţi minerii, stăpîniţi de imaginea lor subterană.

Valer era cel mai tînăr ortac din brigada bătrînului şi îi era tare drag. Oare de ce mi-i drag atîta ortacul ista? — se gîndi bătrînul. La muncă doară îi tot un fel cu ceilalţi, ba încă mai face şi nemotivate. Poate unde soarta lui îi puţin p-o formă cu a mea. Adevărat îi că şi el a rămas de tată cînd o avut treisprezece ani, d-apoi cîtă diferenţă!

Tată-său nu o murit în subteran ca al meu şi pe urmă femeia lui o intrat în penzie după el de şi-o putut creşte copilul. Mai încoace partidul s-o îngrijit să-l facă om şi l-o luat pe trei ani la şcoala de mineri de n-o mai fost trebuinţă să umble cu tărăboanţa pe doscă ca să iasă miner şi nici să aştepte pentru asta douăzeci de ani ca mine.

Ajunserăm în curtea minei care era luminată puternic.

Era o noapte frumoasă de februarie cu cer senin şi puţin ger. In jurul puţului de la suprafaţă minerii din schimbul trei discutau şi fumau ultima ţigară înainte de intrarea în şut.

Cei din schimbul doi tocmai terminaseră şi-şi strîngeau lucrurile. S-au salutat: — Noroc bun! strigară noii veniţi.

— Noroc bun! răspunseră ceilalţi.

— Cum îi — se interesă bătrînul — mere, mere?

— Mere — grăi şeful — 27 de pline peste rînd şi de-o fi tot aşa pînă la întîi mai dăm două sute. Stratul îi bun şi mere fest!

Se apucară de treabă. Erau şapte cu bătrînul şi fiecare îşi ştia rostul lui.

Aerul comprimat fîşîia pe conductă, sirena de la gura puţului gîgîia într-una şi era cald, nespus de cald.

Să tot fi fost ora două. Mai aveau patru ceasuri bune de şut şi norma era de pe acum ca şi îndeplinită. Treaba mergea bine.

„De o merge tot aşa — socoti bătrînul — luna asta dau rată dublă la casă". Şi tot făcînd la socoteli se îndreptă spre fundul abatajului să urmeze.

Un şobolan cenuşiu trecu în grabă pe lîngă el. „Uite şi animalul ăsta; pe pămînt omul duce luptă necurmată cu el să-l stîrpească şi cînd colo el vine tot în întîmpianrea omului".

„Tata povestea odată, mi-aduc aminte, cum un miner tînăr intrase băut în şut şi acolo în abataj, moleşit de căldură adormise. Şi atuncea, a fost să fie pruc, deoarece armătura n-a fost cum trebuie şi cu siguranţă că el ar fi murit îngropat acolo de n-ar fi fost şobolanii, care atîta l-au muşcat pînă ce l-au trezit".

Bătrînul curmă firul gîndului, cînd un alt şobolan trecu izbindu-se de el. Dinspre stînga veneau repede alţi trei-patru. Işi trecu limba peste buze, dar nu simţi acel gust dulceag caracteristic metanului. Totuşi îşi făcu socoteala: dacă şobolanii fug de la stînga înseamnă că acolo se întîmplă ceva. Dar nu văd ce? Abatajul se înfundă. Poate la suitoare!

Intr-adevăr, cînd ajunse la suitoare auzi un troznet uşor şi îşi dădu seama că acolo sus, ceva nu era în regulă. Cu fiecare treaptă urcată distingea tot mai bine zgomotele şi înţelese înainte de a vedea că deasupra armătura e supusă la grea încercare.

Cînd, în sfîrşit, termină de urcat şi încă din capul scării lumină cu opaiţul, văzu cît de prost stăteau lucrurile.

Sub presiunea uriaşă a masei de deasupra, întreg abatajul părea că se clatină. Aşa i se păru la început, dar privind mai atent văzu că adevăratul pericol era la al doilea steamp de lîngă suitoare, care fusese pus la distanţă prea mare de ceilalţi şi era mai subţire. Acolo fiind rezistenţa mai slabă, masa sticloasă apăsa parcă cu puteri înzecite asupra stîlpului care troznea din încheieturi şi se răsucea ca o rufă stoarsă şi dacă pînă atunci nu cedase, asta se datora doar faptului că era lemn sănătos de brad, însă mult nu avea să mai reziste.

— Ei Valer, Valer, bată-te soarele — sudui bătrînul — ce mi-ai făcut?

Dar nu era timp de suduit şi nici de văietat, orice clipă era preţioasă. Trebuia acţionat în grabă şi hotărît se urcă în abataj. Ştia de-acum ce are de făcut: steampul cu pricina trebuia dublat. Asta o va face el şi pe urmă... ei lasă, pe urmă o să vorbească el altfel cu ortacii.

Un stîlp de brad era culcat lîngă perete. Il tîrî pînă acolo şi-l ridică cu greutate sub grindă. Era cu cîţiva centimetri mai scurt. Steampul troznea într-una. Smulse cu putere o scîndură din căptuşeala peretelui. O rupse în două, în trei, sărind cu picioarele pe ea. Puse bucata cea mare jos la talpa stîlpului. Dar tot n-ajungea. Mai trebuia pusă o bucată. Ţinînd stîlpul în echilibru băgă palma dreaptă sub talpă ca să facă loc scîndurii şi atunci se întîmplă nenorocirea. Steampul cel răsucit cedă şi grinda cu toată masa formidabilă de deasupra i se sprijini pe mînă. O ploaie de cărbune se abătu peste el lovindu-l, zdrobindu-l. Lămpaşul doborît se stinse.

La început simţi o durere cumplită urmată imediat de amorţeală. Cu mîna nu ştia ce se întîmplase, dar bănuia că-i ruptă toată, sfîrtecată. Încet, încet, durerile începură să-l încolţească aprige, necruţătoare. Se lupta cu leşinul. Se vedea la o cîrciumă demult, demult tare. Un om se îmbătase căzînd sub masă. Toată lumea întreba: Cine e? Cine e? Întreba şi el: cine e?

— E bătrînul — strigase cîrciumarul — nu-l cunoaşteţi? Da, da, el e, strigară şi ceilalţi. Da, e bătrînul spusese şi el.

Imaginile se învălmăşeau. Se vedea acum pe stadionul din Petroşani, la un meci de fotbal. Se marcase un gol. Valer îl marcase. Toată lumea în picioare striga: Bravo Valer! bravo Valer! striga şi el bravo, bra...

— Nu vreau să leşin — spuse bătrînul tare — nu vreau! Eu îs miner şi nu muiere!

Dar cît va mai fi în stare să suporte? Cît? Şi cînd dinţii vor refuza să mai stea încleştaţi şi va începe să urle?

Primul dintre ortaci care s-a ivit în capul suitoarei a fost Loţi. Omul a venit cu lămpaşul ridicat pînă lîngă el şi cînd l-a văzut s-a cutremurat.

— Nu-s mort! a zis bătrînul cu voce aspră.

— Ce să fac? — întrebă ortacul cu glas tremurat.

— Taie!

Omul puse lămpaşul jos, ridică securea şi suflînd greu, se pregăti din răsputeri s-o repeadă în steamp.

— Nu! răcni bătrînul — nu! şi într-un efort suprem aproape se ridică — nu steampul că se uroaie blestematule, mîna mă, taie mîna!

Omul se opri uluit. Securea îi căzu jos şi începu să ţipe. Se adunară toţi, şase la număr. Bătrînul sfîrşit închise ochii. Dar nu leşină. Peste o clipă răcni aprig: — Nu staţi bată-vă soarele, abatajul se uroaie. Armaţi!

Se uitară speriaţi la el, apoi unii la alţii şi în sfîrşit în sus şi pricepură. Atunci se zăpăciră şi începură să se mişte fără rost.

— Măi ortaci, măi, grăi bătrînul domol într-un răgaz — ce treabă faceţi voi, aşa v-am învăţat? Mă faceţi de ruşine, măi ortaci!

Auzindu-l vorbind astfel, oamenii parcă uitară prezentul. Işi recunoscură şeful şi liniştindu-se îşi recăpătară echilibrul.

Se apucară cu nădejde de treabă. Ai fi zis că totul se petrece normal, dacă nu te-ar fi impresionat graba cu care se mişcau. Tăceau toţi respectînd durerea bătrînului.

Intr-un răstimp acesta deschise iar ochii: — Mai aproape steampul mare, aici lîngă ăsta şi mai repede!

Puseră steampul cel mare cu cruce lîngă cel care îi ţintuia mîna şi îl împănară zdravăn. Fiecare lovitură a penelor îi smulgea un suspin. Deschise ochii şi vorbi către Valer: Leagă tu aici, măi ortace, mîna asta cu o sfoară. Mai jos şi mai tare, mă!

Omul strînse şi întoarse capul. Plîngea.

★

Cînd, după şase săptămîni i s-a scos la spital ghipsul şi şi-a văzut mîna a închis ochii, zicîndu-şi cu tristeţe: „Aşa ţi-a fost norocul, omule, să te betegeşti la bătrîneţe!"

Pe drumul spre casă gîndea: „Oare o mai fi de ispravă? Mai poate ea ţine picul sau lopata sau...

Ajuns acasă se uită jur împrejur şi îşi dădu seama că era singur.

— Tu mînă — începu el — ia să te vedem dacă mai eşti bună de ceva? Se întinse cu faţa în jos cît era de lung, proptindu-şi palmele pe podele, înainte de a se sprijini în ele se rugă în gînd: „Dă doamne să reuşesc pentru că altfel mă „penzionează!"

Încercă odată, se ridică puţin, dar nu suportă durerea şi se prăbuşi cu capul de duşumea. Se făcuse alb ca varul şi sufla iute.

„Poate oi reuşi a doua oară" gîndi — sau poate a treia oară, la nevoie voi încerca şi-a patra oară.

— Tu mînă, trebuie să mă înţelegi. La drept vorbind ai suferit mult şi te pun acum la grea încercare, dar trebuie să mă ajuţi: Tu nu pricepi? Trebuie să mă ajuţi!

Încet, cu grijă, se ridică din nou, mai sus ca întîia oară. Căzu iar cu faţa pe duşumea. Dar acum era mulţumit. Se simţea bine deşi suferea şi nu vroia să-şi mărturisească.

— Tu mînă eşti bună — îşi zise — eşti zdravănă şi nevătămată, în afară de degete. Oricum, mi-ai rămas prietenă. Foarte frumos din partea ta

Aşa îl găsi nevasta cînd intră în cameră: sprijinit în mîini.

Ea îşi făcu cruce. El începu să rîdă.

— De mîine — strigă el vesel — umblu iară la şut. Am să cer să-mi taie foaia de beteşug. Eu încă nu-s „penzionist" femeie!

El

Am întrebat adîncurile inimii:
Cine v-a-mpodobit în haina bucuriei?
Şi ele mi-au răspuns:
Partidul.

Voi, cîmpuri învrăjbite pînă ieri
şi de năluci jur împrejur păzite,
cine-a înfipt tăişul plugului
în trupul vostru nou şi-ntreg
pînă-n hotarul aştrilor?
Şi cîmpul fremătînd în soare, mi-a răspuns:
Partidul.

Şi zîmbetul acesta
de împărat al muncii şi dreptăţii,
al singurei mărinimii curate,
— al frumuseţii,
de unde l-ai primit?
Am întrebat un muncitor
şi muncitorul mi-a răspuns:
Partidul.

Şi-am întrebat atuncea constelaţiile:
Prin trupul vostru ars de castităţile veciei
cine-a trecut înfiorîndu-vă
ca într-o neaşteptată sărutare?
Şi constelaţiile mi-au răspuns:
Partidul.

Aceste voci de biruinţă,
marşul acesta,
nestăvilitul zvon suind
din continente, ţărmuri, din oceane
cin' l-a stîrnit?
Şi cine-aprinde-n zări
redutabile stindarde?
El,
au răspuns şi apele, şi vînturile, şi pămîntul.

Axente A. PETRU

(Urmare din pag. 1)

Critica literară şi consecvenţa criteriilor

tea stilurilor. Dacă adoptăm criteriul că orice roman trebuie să cuprindă nenumărate personaje, descrise cu minuţie şi înfăţişate în acţiuni palpitante, atunci încercarea lui Mazilu ar fi descalificată. Din fericire nu toate cărţile se supun aceloraşi norme. Trebuie să ferim critica de astfel de crispări, fatale pentru literatura tînără. Rezervele justificate, pe care şi cartea lui Mazilu le provoacă, sînt legate de maniera proprie de creaţie şi nu pot fi tranşate independent de ea.

Dar nu numai în cazul lui Teodor Mazilu s-a manifestat o anume opacitate a criticii. După cum am precizat mai sus ne interesează dificultăţile în acceptarea diversităţii stilurilor la scriitorii tineri de talent. Patosul nuvelisticii lui Fănuş Neagu provine dintr-o viziune accentuat romantică, în care predomină situaţiile ieşite din comun, prezentate cu un nimb poetic. Pledînd pentru aceleaşi diferenţieri, Marin Preda arăta că literatura lui Fănuş Neagu are *„un caracter epic-romantic"*. Nu-i putem pretinde scriitorului să renunţe la maniera sa narativă şi să descrie viaţa diurnă, cu acumulări minime, atîta timp cît această manieră nu contravine direcţiei de dezvoltare a prozei noi. Dacă în enumerarea opiniilor criticii menţionăm din nou numele lui Al. Oprea, o facem pentru că el s-a ocupat mai mult de activitatea tinerilor scriitori şi pentru că în articolele sale întîlnim insistent astfel de restringeri. Pe Fănuş Neagu („Stiluri şi tendinţe în proza tinerilor" — „Gazeta literară" nr. 49/1930), Al. Oprea îl elogiază la început tocmai pentru calităţile specifice prozei sale ca apoi, în analiza nuvelelor, să ignore subit particularităţile fixate şi să respingă chiar cea mai bună lucrare, „Cantonul părăsit". Ce motive de acuzaţie invocă intempestivul critic? Mai întîi obiecţia că nuvela cuprinde acele trăsături pe care le-a apreciat iniţial drept calităţi (împrejurări excepţionale, scene tari, traversări rapide în subiect etc.). După aceea, iar o deplasare de perspectivă şi scriitorul e condamnat fiindcă şi-a rămas credincios sie însuşi.

„Toate acestea, luate în sine, nu ar nemulţumi dacă autorul ar converti în imagini interesante şi evenimentele obişnuite din viaţa profesorilor. Altfel, ele fac o notă distonantă par introduse din afară, atrăgînd atenţia tînărului prozator că trebuie să sesizeze şi dramatismul interior al vieţii diurne, excepţionalul din ceea ce este obişnuit". Fiindcă nu respectă exigenţele analizei la obiect, bazată pe comprehensiune în faţa tendinţelor multiple, criticul ajunge la judecăţi de valoare greşite.

Cu Nicolae Velea, Al. Oprea este mai circumspect. („Umanism şi realism socialist", „Luceafărul" nr. 4/1961). El anunţă de la început că-i recunoaşte talentul şi-şi exercită spiritul polemic asupra altor critici, aruncîndu-le anatema estetismului. Deschid o paranteză: în „Luceafărul", ţinta tirului de epitete drastice este un articol al subsemnatului consacrat tînărului scriitor. La Al. Oprea elanul polemic se traduce prin utilizarea unor procedee puţin corecte în schimbul de păreri, ca de pildă ignorarea afirmaţiilor preopinentului. Cum nu doresc aici să deviez discuţia de principiu într-o controversă personală, mă refer, de astă dată, doar la opiniile criticului cu privire la specificul prozei lui Velea, ceea ce se încadrează în aria discuţiei prezente. Din nou se poate observa aceeaşi îngustare a problematicii, criticul eliminînd tot ceea ce nu intră în schema generală, comună, propusă de el. Astfel, Oprea urmăreşte numai conflictul social, în expresia lui directă şi nu remarcă înclinaţia proprie prozatorului de a defrişa zonele de conştiinţă în laborioase analize psihologice, determinate, evident, de procesul transformărilor politice. Echilibrul interior, stadiile bucuriei în raport cu izbînda revoluţiei, dialectica suspiciunii şi răsturnarea ei în climatul solidarităţii sociale în epoca nouă, deci problematica distinctă a lui Velea nu constituie în nici un fel obiectul cercetării. E posibilă oare o evaluare judicioasă a operei fără o referire la zonele tematice caracteristice prozatorului?

La nivelul actual de evoluţie a criticii, trebuie să luptăm cu mai multă fermitate pentru aplicarea principiilor esteticei marxist-leniniste. Succesele repurtate de tinerii prozatori necesită şi ele o critică bine înarmată, competentă în călăuzirea căutărilor de creaţie pe platforma realismului socialist. Trebuie să recunoaştem însă că tipare rigide mai au uneori putere de circulaţie.

Noul roman al lui Ghilia „Ieşirea din Apocalips" — o experienţă interesantă în activitatea unui scriitor şi în abordarea unei teme majore — revendica dezbateri calificate. Unii cronicari au recurs însă la calea stereotipiei, judecînd romanul în afara intenţiilor ideologico-artistice ale autorului. Persistă încă prejudecata universalităţii frescei. Dacă a luat extindere în literatura nouă cronica transformărilor sociale, cu prezentarea categoriilor largi umane, cu relatarea momentelor de răscruce, nu trebuia să se deducă de aci că există o singură modalitate de oglindire a actualităţii. In mod ciudat se cere uneori ca toate temele să fie tratate în formulă de frescă. Astfel, Al. Căprariu („Pe drumul maturizării" — „Tribuna" nr. 10/1961) socoate că *„romancierul a vrut să realizeze o frescă a momentelor premergătoare Eliberării — în sprijinul acestei opinii venind faptul că acţiunea «Ieşirii din Apocalips» angrenează personaje din variate medii sociale, cu variate orientări politice"*. Urmează inevitabil numeroase observaţii critice asupra fizionomiei diferitelor personaje, considerate exponenţi ai păturilor sociale. De la o premiză falsă rezultă aşadar o concluzie arbitrară, căci romanul lui Ghilia este conceput de fapt în maniera prozei lirice de atmosferă, care solicită intervenţia simbolului şi a simetriilor de construcţie.

Nici elogiile nu apar convingătoare, dacă se omit particularităţile prozei recenzate. Cu toate că întreprinde o cercetare aprofundată a nuvelelor lui Fănuş Neagu, Savin Bratu nu se ocupă de astă dată de viziunea artistică proprie prozatorului. („Tineri scriitori: Fănuş Neagu" — „Gazeta literară" nr. 48/1960).

Din aceste rînduri nu trebuie să reiasă o fetişizare a rolului receptivităţii în critică. Credem însă că fără definirea exactă a particularităţilor artistice, creaţia prozatorilor tineri nu poate fi studiată obiectiv, cu răspundere. Considerăm aceasta o cerinţă elementară a criticii. Fără îndoială că îndeplinirea ei nu asigură încă justeţea aprecierii, criteriul receptivităţii fiind dependent de orientarea ideologică a literaturii.

În primul rînd, odată demarcată formula literară respectivă, criticul trebuie să judece valabilitatea ei, să aprecieze dacă ea este compatibilă cu direcţiile realismului socialist. Nu putem fi receptivi de exemplu la falsele inovaţii ale modernismului. Apoi, criticul pornind la evaluarea operei trebuie să folosească şi alte criterii, hotărîtoare. De pildă, să stabilească în ce măsură răspunde cartea obiectivelor politice actuale, sarcinilor construcţiei socialiste. Dar despre această problemă fundamentală cer permisiunea să mă ocup in articolul următor.

S. DAMIAN

TEATRUL—PRIETEN AL CELOR CE MUNCESC

Pe marginea unei cărți cu coperte galbene

Am în fața mea o cărțulie cu coperte simple, galbene. In aproape patruzeci de pagini sînt adunate fragmente din improvizațiile meșteșugite ale brigăzilor artistice de agitație din regiunea Crișana. Culegerea este tipărită pentru a servi altor formații, dar o lectură atentă a textelor procură oricărui cititor o emoționantă întîlnire. Nu ne trece prin minte să idealizăm conținutul broșurii de la Oradea. Nu ni se pare potrivit nici să mimăm festiv o uluire declamatorie. Bineînțeles că în compozițiile scriitorilor amatori (și anonimi) care alcătuiesc culegerea de care ne ocupăm, nu lipsesc accentele stingace și că asonanțele depășesc uneori limita procentului îngăduit. Ne plac totuși versurile din această sumară antologie regională, fără să afectăm uimirea, pentru că producții asemănătoare cu cele de pe malurile Crișului Repede am mai cunoscut în alte numeroase colțuri ale țării. Ceea ce ne face să vorbim despre cărticica de scene ocazionale, care ne îmbie cu copertele sale galbene, este tocmai această similitudine cu alte și alte flori lirice create spontan în mișcarea artiștilor noștri amatori. Intîlnirea pe care ne-o oferă are farmecul unei eflorescențe caracteristică vremilor de astăzi. Culegerea de la Oradea este, cum se spune, reprezentativă. Ea se încadrează într-o mișcare care a cuprins întreaga populație muncitoare a țării și are astfel o valoare exemplară. Iată de ce ne permitem să înseilăm pe marginea puținelor pagini ale acestei reuniri de texte, cîteva observații fugare.

*

Nicăieri nu se verifică mai deplin ca în producțiile literare de extracție populară, adevărul că în construcția intimă a textului dramatic se reflectă exigențele și personalitatea spectatorului, a consumatorului de artă. Scurtele creații dramatice din culegerea orădeană atrag atenția prin arhitectonica lor modernă, simțitor modificată față de tiparul vechilor jocuri de scenă folclorice. Convenția teatrală, cu vechi state de serviciu în dramaturgia populară, capătă în noile producții un cîmp mai larg de desfășurare. Se poate astfel observa dinamica deosebit de vie a acțiunii dramatice, care obligă la trecerea rapidă de la un cadru scenic la altul, schimbînd la intervale scurte ritmul jocului. In sceneta „La noi în gospodărie" (program al brigăzii artistice de agitație a G.A.C. „Viața nouă" — Sîntana) se succed, imediat după ridicarea cortinei, trei momente disparate: o discuție între copii, cîteva clipe dintr-o horă dezlănțuită, și — în sfîrșit — discuția între colectiviști și individuali. Este aci un ritm care amintește de succesiunea secvențelor cinematografice, avînd în vedere un public familiar cu procedeele celei de a șaptea arte.

„Ce am văzut la Mădăraș" (din programul brigăzii artistice de agitație din com. Gepiu) este o reconstituire scenică a unei vizite într-o gospodărie colectivă. Tehnica acestei reconstituiri se sprijină pe alternanța între textul narativ al prezentatorului (personaj propriu dramei epice moderne) și pasajele ilustrative din timpul vizitei, pasaje care alcătuiesc la un loc filmul înțelegerii caracterului superior al vieții în gospodăria colectivă. Convenția teatrală, pe deplin acceptată de privitorii țărani, astăzi vechi spectatori, rezolvă schimbările brusce de loc și de timp cu o naturalețe remarcabilă. Pentru a menține distanța convențională între prezentare și acțiune, autorul (sau autorii?) piesetei au rezervat versul ca formă de expresie în tablourile acțiunii, iar proza sfătoasă pentru textul comperajului. Se realizează astfel o îmbinare colorată a celor două planuri de joc, în care mai cu seamă monoloagele prezentatorului sînt create cu savoare și autenticitate. Iată un fragment dintr-un asemenea monolog suculent, care include în narație elementul dinamic, dramatismul unei mișcări sugerate: „Cu tov. președinte Maghiar, zic. Amu a plecat. Trebuie să fie alături la sfat... Am intrat la sfat. Cu tov. Maghiar, vă rog. Amu a ieșit. A plecat la cules de țucurechi. Ajung la tarlaua cu pricina. Oamenii culegeau de zor la țucurechi, cu toate că ploaia nu încetase de loc... Cu tov. președinte, vă rog. Acuma s-o dus. O fi la grădina irigată..." ș.a.m.d.

Este evident că procedeele autentic moderne răspund unor cerințe proprii spectatorului format. Cărțile, turneele teatrale, cinematografele sătești, circulația neîntreruptă dintre oraș și sat au creat săli de teatru vii și cu o reală capacitate selectivă. Vechile scenete rudimentare au făcut loc unor specii literare adecvate luminilor culturii socialiste. Reportajul dramatic amplu și actual sau Darea de seamă publică a gospodăriilor colective, în forme artistice evoluate figurează printre semnele revoluției culturale în noile noastre așezări sătești.

*

Nu intenționăm să abordăm problema, după cîte se pare rezolvată de folcloriști, cu privire la permanența creației folclorice, după generalizarea științei de carte pe cuprinsul țării. Este aci de răspuns unor întrebări complicate, pleclnd de la cercetări deosebit de ample. Cum nu ne considerăm pregătiți pentru o asemenea discuție de specialitate, ne vom mulțumi să ne exprimăm emoția sinceră față de nu puținele pasaje de autentică poezie nouă găsite în cărticica din regiunea Crișana. Convorbirea plină de farmec dintre doi băieți și un cuc, cuprinsă în poemul dramatic „Primăvara lui 1960 în satul meu" (Programul brigăzii artistice din comuna Aldești-Gurahonț) transcrie, în ritmuri de doină străveche, simțăminte proaspete și priveliști actuale. Recunoștința față de partid este mărturisită în versuri străbătute de o undă originală, autentică:

Crișule ce duci la vale
Spumate apele tale,
Aș vrea apele să-ți fie
O cerneală vineție,
Iar un plop micuț, subțire
Tocul care să înșire
Pe trei frunze de anin
Dragostea ce-n mine-o țin.

Forme reputate ale barzilor necunoscuți iau deseori aspecte neîntîlnite, particulare, sub impulsul materialului nou de viață. O neașteptată nuanță satirică capătă arhaicul blestem în imprecația adresată lămpii de gaz, devenită obiect anacronic („Ce am văzut la Mădăraș"). Litania tradițională a „Paparudei", tratată parodic, dă la iveală surse comice de bună calitate („La noi în gospodărie").

După cîte știm, autorii acestor versuri, deși nu semnează, sînt cunoscuți celor ce îi aplaudă. Totuși compozițiile lor își păstrează caracterul colectiv, deoarece utilizează larg versuri de circulație orală mai veche, printre care apar, nu o singură dată, ecouri din lecturile unor poeți contemporani. Se realizează astfel, în ambianța proprie improvizațiilor ocazionale, o sinteză a liricii culte, cu ecouri folclorice încă vii. Această țesătură evidențiază pe alocuri și armonii inedite, ce aparțin neîndoios unor talente anonime care adaugă linii și culori originale.

Participarea liricii culte contemporane la realizarea „programelor" în versuri ale brigăzilor artistice de la sate, se explică nu numai prin larga răspîndire a cărților de poezie în casele țăranilor muncitori. Decisiv în acest proces de întrepătrundere și fericită simbioză este conținutul nou, actual, contemporan al vieții socialiste de la țară. Temele legate de transformarea revoluționară a traiului celor de la sate, atrag cu necesitate influența unei arte proprii acestui timp. Pe trunchiul viguros al creațiilor folclorice se suprapune amprenta melodiilor care dau haină artistică glasului epocii noastre.

Versurile din culegerea cu coperte galbene trezesc nu o dată asemenea gînduri. Autorii textelor publicate de Casa regională Crișana a creației populare nu sînt scriitori de profesie și cu patalama. Dincolo de stîngăcii și stridențe, dincolo de graba inerentă caracterului operativ al producțiilor lor, se desemnează cîteva talente modeste, dintre cele nenumărate care se ivesc mereu pe harta revoluției noastre culturale.

V. MINDRA

Artiști amatori de la Casa raională de cultură a raionului N. Bălcescu, în timpul unei repetiții.

Brigada artistică a Complexului C.F.R. „Grivița Roșie" pregătind un spectacol închinat aniversării Partidului.

Spectatorii din Ileanda

N-am văzut „Neamurile", piesa lui Teofil Bușecan în sala somptuoasă a Naționalului din Cluj. De data aceasta afișul te întîmpina la intrarea Căminului Cultural din satul colectivizat Ileanda. Plouase în ajun și oamenii care se apropiau priveau bucuroși pămîntul jilav dimprejur, cercetau cu aceeași bucurie mașina Naționalului clujean oprită în fața căminului lor, terminat la începutul anului acesta. Veneau familii întregi cu bătrînele îmbrăcate în haine de culori închise, cu nepoți gălăgioși care-și căutau locurile în față, la picioarele celor din rîndul întîi.

Lumina s-a stins și s-au auzit primele replici ale lui moș Iov, întrerupte de rîsetele aprobatoare ale colectiviștilor. Tematica stringent contemporană asigură interesul pe care îl prezintă piesa. Există însă în „Neamurile" un personaj fără consistență și fără rol determinant. Inconsecvența președintelui Oancea nu este riguros motivată, intențiile lui moș Iov sînt deseori niște concluzii în chip de „morala fabulei", în sfîrșit, construcția dramatică a idilei Raluca — Vasile este extrem de fragilă. Dar este important faptul că acțiunea de pe scenă face parte integrantă din existența celor de aci. Colectiviștii din Ileanda ascultă necazurile unui președinte de gospodărie, Oancea, încolțit de lăcomia neamurilor. Sidonia, soția sa, folosind un debit verbal uluitor și o dîrzenie ilariantă (în interpretarea remarcabilă prin autenticitate a Ancăi Arghir) caută să obțină un cal pentru Toader (C. Nuțescu) negustor abil de găini și stomatolog diletant, băutură pentru veșnic adormitul Simion, pînză de steag pentru pregătirile de înmormîntare a bătrînei Tudorica.

Spectatorii rîd, se uită cu înțeles unul la celălalt, o femeie îi dă vecinei cu cotul, și îți dai seama că personajele sînt cunoscute de ei cît lumea și pămîntul, că moș Iov e un bătrîn flecar cum au și ei prin gospodărie, că „inventivul" Toader nu este un personaj datorat ficțiunii, că asaltul organizat al rudelor împotriva președintelui s-a desfășurat, poate, nu numai pe scenă. Cînd „neamurile" devin colectiviști de treabă spectatorii își manifestă deschis bucuria. Toader afacerist versat, prin apelul la ambiția lui, devine în cele din urmă un pasionat crescător de păsări, Sidonia, adversarul cel mai temerar al președintelui se împacă în sfîrșit cu starea nouă a lucrurilor, iar timidul secretar al organizației de partid, (din păcate, palid realizat în piesă) se căsătorește în cele din urmă cu Raluca, fiica președintelui (blondă și naivă în interpretarea Andei Caropol).

In pauză, spectatorii din Ileanda se interesează cine e autorul și îl cercetează discret (Teofil Bușecan a venit și el cu noi), întredeschid ușa din camera rezervată actorilor și se întorc în sală nerăbdători. Aplaudă selectiv și constituie pentru actori o „sală bună", pe care aceștia și-o visează adesea. Actorii simt participarea afectivă a spectatorilor și joacă din ce în ce mai firesc, mai inspirat.

Dar n-a fost interesant numai spectacolul. Discuția care a urmat a dovedit maturitatea spectatorilor din Ileanda, discernămîntul lor. Colectiviștii Pop Ion, Ana Bal, Pop Vlad au făcut caracterizări ale personajelor principale, au relevat semnificația piesei, apreciind-o pentru tematica ei contemporană. Pe spectatori i-a bucurat faptul că existența și frămîntările lor îi preocupă pe scriitori, i-a bucurat faptul că Teatrul Național din Cluj și-a trimis actorii în satul lor.

Spectatorii colectiviști așteaptă cu nerăbdare piese contemporane, iar artiștii pot fi siguri că vor găsi la Ileanda, un public nou, entuziast, și în același timp exigent.

Cristina LUCIAN

Brigada artistică luptă pentru calitate

Printre artiștii amatori de la Uzinele „Mao Țze-dun"

„Ziceți, măi de prin sectoare, / cum răspundeți la chemare" — răsună în clubul Uzinelor „Mao Țze-dun" o strigătură populară, plină de energie și prospețime. Este și un apel grav, care cere firesc și categoric tuturor muncitorilor din uzină să răspundă la chemarea partidului de a lupta pentru îmbunătățirea calității produselor fabricii.

In spectacolul intitulat „La luptă pentru calitate", strigăturile și cîntecele prezentate de membrii brigăzii reiau problemele majore ale muncitorilor din uzină, într-o atmosferă de cuceritoare voie bună și într-o dinamică adecvată.

Preocupați de creșterea prestigiului fabricii care exportă în străinătate utilaj petrolifer, cazane de înaltă presiune, utilaj chimic (tema scenetei „Tîrgul internațional"), toți tinerii se declară „îndrăgostiți de marca fabricii" — și ignorînd orice alte preocupări, studiază cu perseverență și dau la iveală mereu alte inovații: despre aceasta ne vorbește „Perinița calității". Există în această „Periniță" un nestăvilit optimism, o uluitoare explozie de energie; fiecare interpret (și sînt mulți) înaintează în fața scenei și conform temperamentului său artistic — de care instructorul a ținut seama — își exprimă dorința de a munci, de a avea rezultate tot mai bune în producție, de a-și ridica nivelul profesional, de a se instrui. „Cel mai important dintre rezultatele luptei pentru calitate, credem că este creșterea calității umane a omului", ne-a spus tovarășul Radu Baboe, responsabilul cultural. Acesta a fost și unul din obiectivele principale ale programului artistic prezentat în spectacolul-model ce a avut loc la Casa de creație raională. Membrii brigăzii artistice de la Uzinele „Mao Țze-dun" se mîndresc cu acest spectacol-model. Ni s-a părut revelatoare perseverența în creșterea calității spectacolului, căci repetițiile continuă și acum cu aceeași regularitate și cu o exigență mereu sporită: membrii brigăzii sînt ei înșiși un exemplu în înțelegerea și îndeplinirea Directivelor partidului. Șetran Niculae și Tulin Ion sînt mecanici; Bongiu P. este macaragiu iar Ionescu Gheorghe — forjor și cu toții sînt fruntași în producție. I-am urmărit cu cîtă însuflețire interpretează cîntecele și cupletele în care sînt lăudate („Vești din uzină", „Perinița calității" etc.) sau satirizate („Să vii cu părinții") aspecte ale muncii în uzină. Și ne-am convins că succesele obținute la locul de muncă se datoresc unei înțelegeri profunde a sarcinilor de plan și a răspunderii pe care toți oamenii muncii o au în fața partidului. Lirismul cîntecului „A mai plecat un tren din Dealul Spirei" ca și elanul hotărît din „La luptă pentru calitate" și „Cîntați, cîntați partidului" vorbesc despre succesele importante obținute în producție și, în această atmosferă, numele muncitorilor fruntași Grigore Chiriță, Limbun Nicolae și Pașaliu Nicolae capătă valoare de simbol și devin un exemplu mobilizator în cel mai concret înțeles al cuvîntului.

Caracteristic pentru modul artistic de interpretare ni s-a părut omogenitatea colectivului și ritmul viu, susținut și egal, în care se desfășoară, chiar și la repetiție, numerele programului. Tovarășul Cornel Constantin, instructorul artistic, își propune ca de acum înainte să se ocupe mai ales de felul în care se manifestă particularitățile temperamentale ale talentului fiecărui actor, spre a crea mai apoi și texte în care personalitatea fiecărui membru al brigăzii să-și poată valorifica toate posibilitățile.

„Am urmărit să creăm un spectacol mobilizator, cu o țintă precisă, care să răspundă problemelor celor mai actuale ale uzinei; un spectacol educativ, fără a fi didactic", ne-a spus tovarășul Cornel Constantin.

Fără îndoială, caracteristica cea mai de seamă a activității brigăzii artistice de la Mao Țze-dun este această multiplă înțelegere a luptei pentru calitate.

Adriana ILIESCU

Cu rebuturile se luptă și pe scenă. Brigada artistică de agitație a Uzinelor „1 Mai" (Ferneziu) — Baia Mare, surprinsă într-o astfel de acțiune.

DRAMATURGIA PENTRU TEATRUL DE AMATORI

In dezvoltarea sa, mișcarea teatrelor de amatori se vrea alimentată perpetuu cu lucrări dramatice noi, reflectînd realitatea vieții sociale și etice a oamenilor, în continuă transformare. Ca nicăieri, contribuția dramaturgiei originale este, aici, un factor vital, căci, spre deosebire de teatrele profesioniste, amatorii nu vor putea umple un gol în repertoriul lor cu Shakespeare sau Goldoni. Rămînerea literaturii în urma vieții — fenomen explicabil prin subordonarea formelor conștiinței față de existența materială a oamenilor — se resimte aici, în teatrul de amatori, în modul cel mai acut, mai dur, pentru că ea vine în contradicție cu nevoile în permanentă creștere ale unei mișcări de masă constituite și ține în loc, chiar vremelnic, atîtea energii creatoare, atîtea disponibilități artistice.

Prejudecățile privind dramaturgia pentru amatori au pierdut vizibil teren, rămînînd undeva în lestul abandonat de fiecare cu mai multă sau mai puțină strîngere de inimă. Atît dramaturgii cu experiență cît și cei tineri au încercat să înțeleaga și s-au străduit să răspundă nevoilor teatrului de amatori. Astfel că, în repertoriul lor din ultimii ani, amatorii au înscris lucrări de: Mihail Davidoglu, Lucia Demetrius, Horia Lovinescu, Teofil Bușecan, Sütö Andras, Dragoș Vicol, Ludovic Bruckstein, Tiberiu Vornic, Dan Tărchilă, Constanța Bratu și alții.

S-a scris suficient pentru amatori? Indiscutabil, nu. Față de amploarea mișcării de amatori, cele nu prea multe din piesele originale reprezentabile alcătuiesc un fond destul de sărac, incapabil să satisfacă cerințele publicului numeros și ale echipelor de amatori, de asemeni numeroase, care s-au constituit în aproape fiecare unitate socialistă mai mare, pe lîngă aproape fiecare cămin cultural. E nevoie și aici, în teatrul de amatori, ca și în teatrul profesionist, de o împrospătare continuă a repertoriului, de o punere de acord cu problemele cele mai actuale ale vieții omului nou.

Critica de specialitate poartă și ea o vină bine definită în slaba nutrire de către dramaturgi a teatrului de amatori, pentru că s-a retras cu nejustificată indiferență în fața problemelor acestui teatru, neglijînd cea mai largă și cea mai activă mișcare artistică, trecînd cu vederea cerințele și lipsurile celui mai răspîndit repertoriu dramatic. S-ar cere din partea criticii dramatice o analiză competentă a specificului dramaturgiei pentru amatori, a resurselor tematice și a mijloacelor artistice caracteristice, aprecieri de valoare asupra pieselor, cronici ale spectacolelor și, în sfîrșit, o dezbatere serioasă a problemelor legate de actualitatea în evoluția teatrului de amatori. Problemele care ar putea fi puse în discuție sînt nenumărate și, fără doar și poate, interesante, ca de pildă: în ce constă specificul dramaturgiei pentru amatori? Amatorilor li se pot oferi numai piese într-un act? Sau, inversînd întrebarea, toate piesele într-un act pot fi jucate de amatori? Care e granița dintre simplitate și simplism în aceste piese? Cum rezolvăm problema evoluției personajului pe un spațiu atît de limitat? Conflict sau conflicte?

Unele din aceste probleme vor reveni în discuția noastră, cînd ne vom referi la cîteva din ultimele piese publicate în volum sau în revista „Teatrul". Obiectul discuției ne impune din capul locului o precizare: analizînd o piesă destinată teatrului de amatori, ținem seama și de specificul acestui teatru, de posibilitățile lui artistice și tehnice, dar nu scuzăm prin aceasta — așa cum sîntem uneori înclinați s-o facem — deficiențele de conținut sau de măiestrie ale lucrării respective. Fiindcă, totuși, dramaturgia pentru amatori nu e dramaturgie de amatori. Exigențele ideologice și artistice valabile pentru întreaga literatură prezidează și creația dramatică destinată amatorilor. In analiza acestei dramaturgii nu vom face concesii specificului, pentru că nicăieri pe teritoriul artei, specificul nu este un element de categoria valorii.

Așadar, prin ce se deosebește dramaturgia, să-i spunem „mică", de dramaturgia, să-i spunem „mare"? Observați că evităm expresia generică „piese într-un act", fiindcă nu toate piesele destinate teatrului de amatori sînt într-un act — chiar dacă autorul ține la formulă — (vezi, spre exemplu, „Povestea cu șorțurile schimbate" de Constanța Bratu, care se compune nu din două tablouri ci, în fond, din două acte), după cum nu toate piesele într-un act sînt potrivite pentru amatori (aș cita în acest sens sceneta lui Al. Mirodan „Cerul nu există"). Aparent, principalul element de specific este de ordin cantitativ: piesele pentru amatori sînt scurte. Dar acest criteriu, care ține totuși de formă, trebuie să oglindească un specific de conținut. Intr-adevăr, este vorba de o anume simplitate și concentrare a conflictului dramatic, de o creionare sumară a personajelor. Acestea nu numai pentru că spectacolele n-ar trebui să dureze mult, dar și pentru că interpreții, mai puțin stăpîni pe meșteșugul scenic, trebuie scutiți de o încărcătură dramatică excesivă care să le depășească posibilitățile. Lungimile artificiale vor ieși aici mai puternic în evidență. De aceea vor stînjeni monologurile prelungite ale bătrînului Merchiș din „A doua tinerețe" de Dragoș Vicol, dialogul prea lung dintre Ponoran și Victorița din „Trandafirul negru" de Mihail Davidoglu, încurcăturile repetate ale lui Romeo Pop din „Povestea cu șorțurile schimbate" de Constanța Bratu. Legea concentrării dramatice se impune deosebit de riguros în piesele pentru amatori.

Lucrările pentru teatrul de amatori nu sînt, de cele mai multe ori, piese în 3,4,5 acte care au fost concentrate, nici lucrări care, dezvoltate, pot deveni piese în 3,4,5 acte. Acestea sînt și trebuie să fie lucrări întregi, finite, concepute anume pentru teatrul de amatori, bucurîndu-se de acea „rotunjime" artistică, necesară oricărei opere de artă. (Firește, au fost și nu sînt imposibile cazurile în care o piesă de întindere să fie concentrată în scopul reprezentării ei de către echipele de amatori: ne amintim în acest sens și de „Cumpăna" a Luciei Demetrius care a fost în urmă cu mulți ani, adaptată, și nu rău, pentru teatrul de amatori. Cazurile nu pot fi transformate însă în principii și reguli).

Există, așadar, un specific — pe care, desigur, nu l-am definit aici, în primul rînd pentru că nu ne-am propus acest lucru — al dramaturgiei pentru teatrul de amatori. Acest specific reclamă respectarea anumitor norme artistice și tehnice (simplitatea de conținut, dar și simplitatea cerută de montarea scenică, concentrarea, caracterul profund popular etc.), dar el nu poate constitui niciodată pretextul unui rabat de calitate.

Ni se va obiecta, poate: dacă cerem piese care să poată fi jucate de amatori, atunci trebuie să avem în vedere și o anume îngăduință față de text. După părerea noastră, dramaturgia pentru amatori nu trebuie împinsă silnic la un așa-zis nivel minim al teatrului, ci trebuie să fie un stimulent, un educator, să-i formeze pe actori și pe spectatori în spiritul artei adevărate, la cel mai înalt nivel.

Ultimele piese pentru amatori, publicate în colecția Editurii pentru literatură, în revista „Teatrul", în colecția Casei centrale a creației populare sau în „Indrumătorul cultural" răspund într-o mare măsură atît legilor specifice de care vorbeam, cît și exigențelor artistice aflate deasupra acestor legi și dovedind creșterea necontenită a nivelului cultural și a simțului artistic ale spectatorului contemporan. Se poate vorbi de o anumită extindere a ariei tematice și problematice, de abordarea unor aspecte noi, caracteristice actualei etape din dezvoltarea conștiinței socialiste. Astfel, piesa „Trandafirul negru" de Mihail Davidoglu dezbate cu ascuțime probleme dintre cele mai actuale ale eticii noi, comuniste, legate de necesitatea ridicării nivelului cultural și tehnic al muncitorilor, de abandonarea metodelor empirice în producție, de cinstea și puritatea omului nou, produs al revoluției socialiste. Nu toate piesele se află însă în plină actualitate prin problemele dezbătute. Dacă lucrarea lui Dragoș Vicol „A doua tinerețe" aduce în scenă un episod interesant al introducerii tehnicii noi în munca tăietorilor de pădure, interesul problematicii ca atare se oprește la actualitatea anului 1953, cînd se desfășoară acțiunea piesei (tipărită, menționăm, în 1961). Or, între altele, teatrul de amatori se caracterizează și prin operativitate, fiindcă este cel dintîi chemat să intervină direct în procesul de făurire a unei noi conștiințe, a unei noi atitudini față de muncă și față de colectivitate. Inactualitatea problemei introducerii ferăstraielor automate în tăierea pădurilor atrage după sine și o oarecare desuetudine a dezbaterii morale a piesei, strîns legată de acest moment de trecere revoluționară de la tehnica primitivă la cea modernă.

Nu ni se pare, de asemeni, de domeniul actualității imediate și, în treacăt fie spus, nici de domeniul artei, cel de-al doilea episod al piesei „La comisia de împăciuire" a lui Tiberiu Vornic în care, pe parcursul unei treimi din lucrare, se discută problema unei pisici înecate într-o fîntînă și a tuturor consecințelor sociale și morale care decurg pentru personaje din acest incident. De altfel, nu credem că mai este posibil ca un singur om — principalul personaj negativ al piesei, Anton Stan, — despre care se știe că s-a ocupat întreaga sa viață de antrenarea consătenilor în procese costisitoare și inutile, să mai poată influența astăzi cu atîta ușurință conduita țăranilor, împingîndu-i fără dificultăți în scandaluri minore și rușinoase. Este nu numai o chestiune de acuratețe artistică, dar și o reflectare superficială a realităților satului nostru contemporan, pentru care ar fi caracteristic mai ales cel de-al 3-lea episod al piesei, înfățișînd un conflict între vechi și nou în viața familială a personajelor.

Vom stărui într-un articol viitor asupra cîtorva dintre cele mai recente piese pentru amatori, încercînd să aducem în dezbatere unele probleme de conținut și de măiestrie artistică pe care le ridică aceste lucrări.

Dumitru SOLOMON

Cercul de artiști amatori de la Uzinele „Semănătoarea" repetînd piesa „Și pe strada noastră" de Horia Lovinescu

BALADA SOLDATULUI

„Balada soldatului" a fost scrisă de Valentin Ejov şi Grigori Ciuhrai, soldaţi în cel de al doilea război mondial. Tinereţea, ei şi-au petrecut-o pe front şi filmul acesta l-au consacrat contemporanului lor—soldat.

Este balada sufletului lui Alioşa Skorţov care a pierit în cel de al doilea război mondial, balada călătoriei lui de neuitat spre casa natală, balada primei iubiri, găsite şi pierdute pe drum, balada multor inimi ruse care au trecut prin anii grei ai războiului.

Semnificaţia „Baladei soldatului" a depăşit încă cu mult cadrul tematicii de război obişnuite. Războiul a devenit un fundal care reliefează frumuseţea vieţii, pentru care se dă lupta pe pămînt. Prin moartea minunatului tînăr de 19 ani, creatorii filmului şi-au exprimat ura lor faţă de război. Eroul baladei are o sinceritate tinerească. Este cu neputinţă să nu te convingă, căci la vîrsta lui primeşte o mare şi ultimă lecţie a vieţii.

Regizorul G. Ciuhrai a ales în principalele două roluri tineri actori neprofesionişti. Nici măiestria deplină, nici stăpînirea rafinată a mijloacelor actoriceşti n-ar fi putut suplini sinceritatea luminoasă şi simplitatea palpitantă pe care au adus-o filmului Vladimir Ivaşov (Alioşa Skorţov) şi Janna Prohorenko (Şura).

Preluînd materialul artistic cel mai curat, regizorul l-a supus puternicii înrîuriri a talentului său. In simplitatea mijloacelor de joc el a ştiut să găsească poezia, iar emoţiei tinerilor interpreţi el i-a dat înflăcărarea romantică.

Intîlnirii în călătorie dintre Alioşa şi Şura, primei lor iubiri, îi sînt consacrate în film minunate episoade. Aici regizorul şi operatorii dau povestirii un lirism limpid. Din punct de vedere cinematografic acesta se întruchipează prin dialogul expresiv, în nuanţele gingaşe ale simţămintelor ce se trezesc, în montajul poetic în care prim planurile eroilor alternează cu tablourile pădurilor de mesteacăn, ale cerului înalt şi curat ce plutesc pe lîngă vagon.

... Iar dramatismul filmului creşte, apropiindu-se de desnodămînt. Rămîn ultimele minute cînd îl mai vedem pe Alioşa în viaţă. Aci, într-un contrast simfonic se ciocnesc temele contradictorii: pacea şi războiul, neuitatul peisaj al patriei şi cîmpul de luptă pîrjolit, viaţa şi moartea.

Spectatorii îşi amintesc că filmul se încheie cu secvenţa despărţirii dintre Alioşa şi mama sa, cînd soldatul strigă: „Mă voi întoarce mamă".

De ce n-au arătat Valentin Ejov şi Grigori Ciuhrai moartea lui Alioşa? De ce au terminat filmul cu strigătul bucuros de speranţă „mă voi întoarce, mamă!"? Cu o puritate cristalină şi o deosebită forţă, aci apare intenţia autorilor de a-l arăta pe erou în film numai în viaţă. Ei ne-au prezentat numai ce are Alioşa mai preţios şi mai scump: viaţa lui, tinereţea, inima lui curată şi bună. Iată ce a distrus războiul!

A povesti despre moarte, cîntînd viaţa; a povesti despre suferinţă, arătînd prima dragoste; a povesti despre nenorocire, arătînd fericirea — acestea nu sînt numai strălucite procedee, ci umanismul militant al filmului, ideea operei şi, în ultimă esenţă, sensul vieţii care nu acceptă războiul sîngeros.

Pentru nobilul mesaj al filmului, pentru contribuţia deosebită la cauza păcii exprimată în neuitate imagini artistice, „Balada soldatului" a primit înalta distincţie, Premiul Lenin.

A. ZORKI

Moscova, aprilie 1961

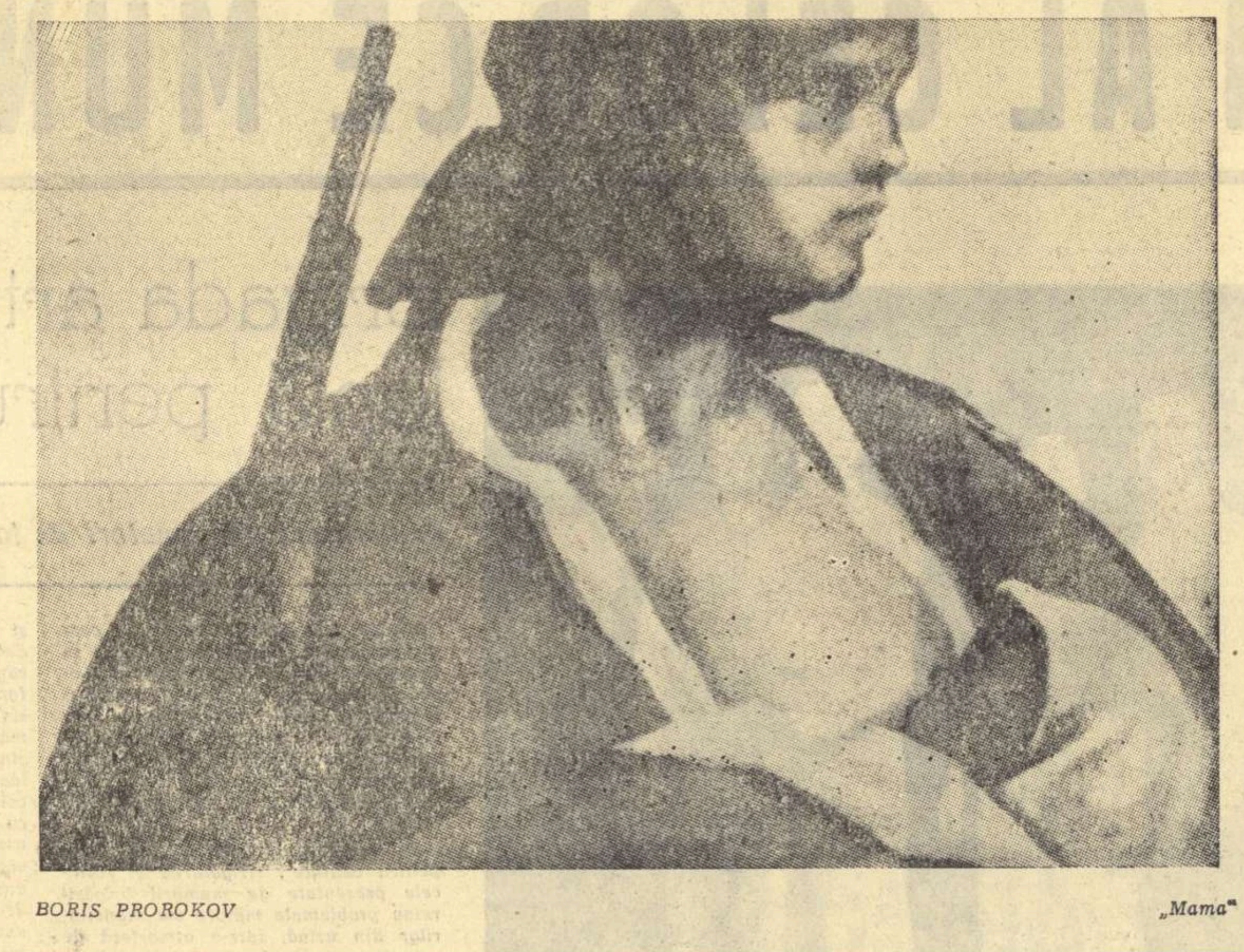

BORIS PROROKOV „Mama"

Premiile Lenin pentru literatură şi artă

Tvardovski şi Sarian, Mravinski şi Paşennaia, Prorokov şi Richter — chiar numai simpla înşiruire a acestor nume cu o faimă ce a trecut peste hotare este cea mai bună dovadă a exigenţei Comitetului pentru premiile „Lenin", împuternicit de poporul sovietic să acorde titlul de laureat al premiului Lenin, celor mai buni dintre cei buni.

„S-a găsit cine să are.
şi să semene,
şi Cosmosul să-l cucerească"

scrie Alexandr Prokofiev, unul din poeţii sovietici cei mai în vîrstă, căruia Comitetul i-a decernat înalta distincţie. Cu un sentiment de deosebită mîndrie pot repeta azi oamenii sovietici aceste versuri, cărora ei le-au dat viaţă.

Tendinţa de a reflecta în opera de artă căile străbătute de popor, — de a exprima în forme artistice variata problematică a omului sovietic de azi, care brăzdează pămînturile înţelenite ca şi căile Cosmosului, — caracterizează creaţiile celor mai buni artişti ai Uniunii Sovietice. In faţa cititorului poemului „Din zare-n zare" de A. Tvardovski se desfăşoară tablourile patriei sovietice de necuprins — de la Smolensk, regiunea natală a poetului şi pînă la frontierele din Extremul Orient.

Mihail Stelmah, scriitor ucrainean, în dorinţa de a reflecta cît mai profund şi mai veridic evoluţia ţărănimii colhoznice, de a afirma legătura indisolubilă dintre soarta individului şi soarta poporului, s-a întors la descrierea procesului de colectivizare şi a Războiului pentru Apărarea Patriei („Marea familie"), la înfăţişarea anilor de după revoluţie în Ucraina („Preţul sîngelui") şi apoi la crearea unei opere epice multilaterale despre sfîrşitul secolului trecut şi revoluţia din 1905 („Pîine şi sare"). El a fost îndemnat să se adreseze trecutului din dorinţa de a ajunge la izvoarele minunatului „azi" sovietic, de a explica cauzele şi rădăcinile istorice ale victoriilor prezente.

Lucrările distinse cu premiul „Lenin" 1961 sînt o confirmare grăitoare a justeţei aprecierii făcute de tovarăşul N. S. Hruşciov: „Dacă lupta pentru idealurile comunismului, pentru fericirea poporului sînt scopul vieţii artistului, dacă el trăieşte pentru interesele poporului, cu ideile şi visurile acestuia, orice fenomene din viaţă ar descrie el, operele sale vor corespunde intereselor poporului, partidului şi statului".

Alături de marile opere epice ale lui Tvardovski şi Stelmah, găsim volumul de lirică al lui Prokofiev care conţine versuri de dragoste, pasteluri şi versuri despre arta poetului. Tot pe această linie se situează şi „Cartea de gheaţă" a lui Iuhan Smuul, care redă cu o exactitate de documentar viaţa oamenilor sovietici ce navighează spre ţărmurile Antarcticei, precum şi povestirea cinematografică despre Alioşa Skorţov, soldatul de 19 ani, care se pare că nu săvîrşeşte nimic deosebit dar care cu fiecare faptă a sa „prin nimic ieşită din comun", afirmă cu o forţă uluitoare puritatea morală şi frumuseţea sufletească a omului sovietic („Balada soldatului").

Pictorul Boris Prorokov se găseşte şi el în prima linie a luptei ideologice. Este suficient să amintim ciclurile de desene: „Iată cine este America!", „Pentru pace!" şi însfîrşit ultimul său ciclu care a şi fost distins cu premiul „Lenin": „Aceasta nu trebuie să se mai repete". Temperamentul politic pasionat, laconismul mijloacelor artistice, satira biciuitoare şi concentrată de pamflet, — iată ce caracterizează personalitatea creatoare a lui Boris Prorokov.

Mijloace artistice cu totul diferite definesc maniera lui Martiros Sarian, cel mai în vîrstă reprezentant al picturii sovietice. Arta laureatului, ale cărei izvoare se găsesc în tradiţiile multiseculare ale Armeniei natale, denotă un maestru al peisajului şi al portretului psihologic.

Personalitatea artistică a venerabilei actriţe de la „Teatrul Mic", Vera Nikolaevna Pasennaia, a dirijorului Evgheni Mravinski sau a eminentului pianist Sviatoslav Richter, — sînt cunoscute şi apreciate atît de spectatorii sovietici cît şi de cei de peste hotare, astfel încît comentariile nu sînt necesare.

Marşul triumfal al „Baladei soldatului" pe ecranele lumii, comentariile entuziaste ale presei străine despre arta dirijorală a lui Evgheni Mravinski, virtuozitatea lui Sviatoslav Richter, reputaţia internaţională a lui Martiros Sarian umplu inimile oamenilor sovietici de o justificată mîndrie pentru arta lor care poartă în întreaga lume înaltele idealuri ale umanismului, raţiunii şi libertăţii şi afirmă cu o forţă fără seamăn măreţia spirituală a omului sovietic.

G. L.

Imagine din filmul „Balada soldatului"

ANTONIETA DIAS DE MORAES

(BRAZILIA)

Două cîntece de noapte

I

Cu creionul meu de umbră şi de fum
estompez orizonturile de seară
şi pe ele, conturînd palmieri, ca-ntr-un album,
le dau, de aramă, o nuanţă uşoară...

Schiţînd, într-o clipă, sfera lunii de foc,
am uitat-o deasupra munţilor grei...
şi-am desenat stelele, cărora, pe loc,
fiecăreia, i-am dat numele ei...

Cu penelul meu de argint sclipitor
i-am dat mării scînteieri de nestemată
apoi, mi-am luat un cărbune şi, uşor,
am umbrit totul, totul, deodată...

Atunci vînturile, toate parcă-au pornit,
într-un galop din hău dezlănţuit.

II

In păşunile nocturne pasc, agale,
turme de cai au coame domoale
de sare şi de ceaţă groasă...

Nemişcaţi, în noaptea nemişcată,
în umbră, buzele de mătasă
abia se mişcă... abia se-arată.

Deasupra cailor se odihneşte, haină,
noaptea... întinsă.... calină.

In romîneşte de CONSTANTIN NISIPEANU

JEAN-PAUL SARTRE: „Noua doctrină Monroe: America de Sud, americanilor de nord!..."

Jean-Paul Sartre, cunoscut scriitor şi dramaturg francez, care a făcut două călătorii de studii în Cuba şi a văzut transformările înfăptuite de revoluţie, a acordat un interviu săptămînalului parizian „L'Express", demascînd adevăratele motive care au determinat cercurile conducătoare americane să-i pregătească şi să-i organizeze pe mercenarii imperialişti contrarevoluţionari. Reproducem extrase din acest interviu:

«In timpul campaniei electorale, Kennedy a susţinut principiul unui ajutor acordat refugiaţilor cubani din afara ţării ca şi revoltaţilor din interiorul ei. Este exact ceea ce el aplică astăzi. Linia de comportare nu s-a schimbat. Dacă Statele Unite nu pot suferi existenţa la cîteva zeci de kilometri de Florida a unui mic stat suveran cu şase milioane de locuitori, care-şi realizează reformele sale proprii, înseamnă că acest stat pune în cauză noul sens al „doctrinei Monroe". Cîndva, doctrina Monroe însemna: America — americanilor. Astăzi ea înseamnă: America de Sud, americanilor de nord.

Trebuie înţeles că imperialismul american apasă toate ţările din America Latină şi că popoarele din aceste ţări sînt cu mult mai sensibile în faţa faptului că Fidel Castro a putut scutura tutela economică americană, decît faţă de tot ce li s-ar putea îndruga asupra orientării „comuniste" a regimului cuban. Cînd am fost în Brazilia, am putut constata că acolo Cuba era considerată ca un exemplu, ca o ţară „pilot"».

Referindu-se la dezmăţul propagandei americane, care încearcă să ascundă „fondul problemei", Jean-Paul Sartre continuă: *«Acesta constă în existenţa unui sistem tot atît de riguros ca şi colonialismul — pe care-l vom numi imperialism — şi care reglementează relaţiile Americii de Nord cu totalitatea Americii Latine. Dacă sistemul acesta trosneşte într-un punct, poate trosni pretutindeni.*

Sistemul este foarte simplu: este exact cel al dominaţiei coloniale, dar cu avantajul că indigenii înşişi fac politica. El constă în a stabili astfel de legături cu ţările slab dezvoltate vecine, ca acestea să fie îngrădite de o monocultură şi să lucreze pentru Statele Unite, avînd în fruntea lor o clasă conducătoare, în întregime vîndută americanilor. Cazul Cubei este clar... ţara fusese orientată spre monocultură: ea nu trebuia să producă decît trestie de zahăr. Trestia va costa cît mai puţin cu putinţă şi va fi vîndută la preţuri depăşind pe cele normale. Este visul capitalistului... Ce cîştigă ţăranul sau muncitorul cuban în această afacere? Nimic, căci este o operaţie America-America... O ţară de monocultură este un minunat debuşeu pentru capitalurile şi produsele excedentare ale Americii. N-are nici o importanţă dacă stăpîni ai insulei sînt americanii sau o clasă aristocrată înfeudată americanilor, pentru că, în tot cazul, veniturile sînt convertite în dolari... In Cuba orezul şi roşiile, care sînt baza alimentaţiei cubanilor, trebuiau să fie importate din Statele Unite. Cu alte cuvinte, Cuba făcea să lucreze pe agricultorii americani, deşi fertilitatea solului ei este atît de mare încît ar putea cu prisosinţă să-i satisfacă necesităţile.

In toate acestea, unde era democraţia? Nicăieri. Ea n-a existat niciodată, pentru simplul motiv că interesul clasei proprietarilor şi al ofiţerilor din armată care se recrutau din sînul acesteia, era contrar intereselor masei. Batista n-a venit din întîmplare... Dictatura lui a avut un sens foarte precis. Americanii care erau stăpînii, au modificat întotdeauna cota, adică, cantitatea de zahăr pe care o cumpărau, după bunul lor plac, în funcţie de împrejurări. Imediat după război, lucrurile au mers foarte bine pentru proprietarii cubani, care şi-au dezvoltat producţia pînă la 7 milioane de tone. In acest moment, americanii au spus: „Nu vom mai cumpăra totul. N-avem nevoie decît de 4 milioane de tone"... Cei loviţi au fost ţăranii pentru că dacă recolta scade de la 7 milioane de tone într-un an, la 4 milioane de tone în anul următor, aceasta înseamnă că 3 din fiecare 7 ţărani vor fi reduşi la un şomaj total.

Pentru a face să se înghită aceasta, proprietarii aveau nevoie de un dictator. Funcţia lui Batista, cînd a venit din nou la putere, a fost de a administra ţării o doctorie de cal: scăderea producţiei de la 7 la 4...

Toate popoarele din America Latină simt povara imperialismului economic american. Gîndiţi-vă că marea companie de electricitate care a fost naţionalizată în Cuba — după ce, timp de 20 de ani, a stors beneficii de basm vînzînd curent la un preţ de necrezut — continuă să vîndă propria lor electricitate mai multor ţări de pe continentul american. Dacă contrarevoluţia ar triumfa în Cuba, aceasta ar însemna că suveranitatea nu este decît o iluzie în lumea lui Monroe şi că ţările din America Latină sînt condamnate să trăiască conduse de guverne marionete şi tiranice. Dar zdrobirea lui Castro ar avea totodată efectul de a radicaliza popoarele sudamericane şi de a întări refuzul lor faţă de imperialism. Tocmai aceasta face poziţia americanilor atît de dificilă. Dacă ei lasă Cuba să se dezvolte liniştit, ei ştiu că nu peste mult timp mişcări asemănătoare se vor naşte şi în alte ţări sud americane, pentru că şi lor li se pun probleme analoage. Iar dacă izbutesc — ceea ce eu nu cred — să-l elimine pe Castro, vor vedea cum se radicalizează întreaga Americă Latină.

(„L'Express", nr. 514/20 aprilie 1961).

LITERATURA SOCIALA BRAZILIANĂ

La sfîrşitul secolului trecut s-a dezvoltat în Brazilia, sub influenţa curentului romantic, o literatură regională cu puternice tendinţe sociale, reprezentată astăzi de mulţi scriitori cu renume naţional.

In Rio Grande do Sul, în extremul sud al Braziliei, figura cea mai importantă este Simoes Lopes Netto, care a trăit la sfîrşitul veacului trecut. El a folosit cu măiestrie folclorul „gauchesco" în scrierea poveştilor sale, între care cea mai renumită este „O Negrinho do Pastoreio" (Micul păstor negru). Simoes Lopes Netto domină şi astăzi mişcarea literară din sudul Braziliei.

Alfonso Arinos este considerat de unii critici, odată cu apariţia cărţii sale „Pelo sertaő" (Prin ţară) ca unul din creatorii unei literaturi care, deşi regională, depăşeşte cadrul limitat al unei provincii, avînd un caracter naţional. Cu toate că peisajul şi personajele sale sînt prezentate oarecum artificial, proza lui este considerată ca un exemplu pentru stilul şi limba ei literară.

Alt scriitor de talent, Hugo de Carvalho Ramos, din nefericire dispărut prematur şi nu prea cunoscut, a lăsat excelente povestiri şi portrete din ţara sa — Goias, descriind cu vivacitate şi într-un stil colorat, sufletul ţăranului brazilian.

Aceşti scriitori, precum şi alţii de mai mică importanţă, sînt

SCRISOARE din Rio de Janeiro

consideraţi, prin creaţia şi spiritul operelor lor, precursori ai scriitorilor şi artiştilor care au organizat „Săptămîna artei moderne" — (un fel de congres al artiştilor şi scriitorilor care şi-au propus ca ţel al activităţii lor creatoare evidenţierea specificului naţional şi abordarea unei tematici sociale). „Săptămîna" a pus bazele mişcării literare contemporane din Brazilia. Activitatea scriitorilor din diverse regiuni ale ţării, mai apropiate de problemele acute şi actuale ale societăţii braziliene, s-a intensificat în ultimele două decenii. Cele mai importante rezultate s-au obţinut în estul şi nordul brazilian, regiuni agricole, înapoiate economiceşte, graţie efortului scriitorilor locali de a înfăţişa adevărul aspru al vieţii, de a promova astfel o literatură cu un puternic conţinut social. Se poate spune chiar că adevărata mişcare literară care a oglindit pentru prima dată realitatea braziliană s-a creat în nord-vestul ţării, în regiunea cea mai puţin dezvoltată economic, cu cea mai vitregă climă, zona secetei şi a foamei, unde feudalismul şi sclavajul domnesc din plin.

După anul 1930 scriitori din diverse regiuni ale Braziliei au abordat, îndeosebi în nuvele şi romane, problema proprietăţii pămîntului şi a exploatării ţăranilor şi în primul rînd a negrilor, şi alături de acestea, condiţiile imposibile ale copiilor lipsiţi de putinţa şcolarizării şi a învăţătorilor siliţi să trăiască o viaţă deosebit de aspră.

Această nouă literatură este un rechizitoriu la adresa celor ce stăpînesc plantaţiile de cacao, cauciuc şi cafea şi care storc fără milă munca ţăranilor şi a sclavilor negri. Un rol de frunte în cadrul acestei literaturi sociale îl au lucrările lui Jorge Amado. In primul rînd el se ridică deasupra celorlalţi scriitori deoarece el nu s-a limitat să reflecte în opera lui problemele restrînse ale unei regiuni; el nu a devenit purtătorul de cuvînt al problemelor unui stat, sau al unui district. Dimpotrivă în romanele sale Amado a cuprins tot ceea ce este tipic întregii ţări punînd probleme de interes naţional.

Relevînd realitatea prin intermediul unor valoroase opere literare, aproape toate traduse în principalele limbi din lume, numeroşi cititori de peste hotare au avut putinţa datorită lucrărilor lui Amado să cunoască acutele probleme sociale braziliene şi aspiraţiile poporului nostru. In condiţiile noastre politice, economice, istorice, literatura care atacă cu deosebită forţă aspectele sociale cele mai ascuţite, care înfăţişează exploatarea muncitorilor de către monopolurile străine şi a ţăranilor de către proprietarii de plantaţii şi sclavi, constituie un îndemn pentru lupta poporului nostru la o viaţă mai bună, lipsită de exploatare.

Cu doi ani în urmă, Jorge Amado a oferit cititorilor o nouă lucrare, cea mai matură din opera sa — romanul „Gabriela".

In acest roman care s-a bucurat de o mare popularitate — au apărut într-un singur an 15 ediţii — autorul continuă drumul început în tinereţe. El consideră că frămîntările, visurile, speranţele, şi eposul popular constituie un izvor inepuizabil, că scriitorii progresişti găsesc aici în mijlocul poporului o mare sursă de inspiraţie şi că valorificînd-o, nu pot decît să ajute poporului brazilian.

A. Vilas-Boas da MOTTA

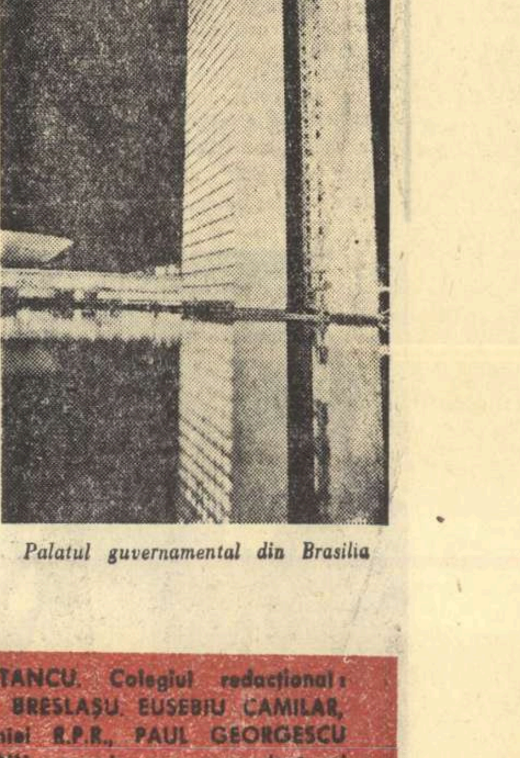

Palatul guvernamental din Brasilia

REVISTA presei străine

„Esprit"

PRESTIGIUL CUBEI

Chiar şi o publicaţie catolică cum este revista franceză „Esprit", recunoscînd importanţa deosebită a revoluţiei din Cuba, dedică numărul său pe luna aprilie 1961 acestui eveniment.

Manuel Tunon de Lara trasează un tablou al situaţiei politice şi economice din Cuba în articolul intitulat **„Du nouveau en Amerique latine"** (Fapte noi în America Latină), din care extragem:

„In 1958, studiile lui Briceno, Maspero, Talavera etc. au scos în evidenţă nemulţumirile latino-americanilor faţă de penetraţia economică şi influenţa politică a Statelor Unite. Nu trebuie, deci, să ne surprindă valul de pasiuni dezlănţuit mai întîi de revoluţia cubană şi apoi de conflictul dintre Statele Unite şi Cuba.

Există o tradiţie a Americii Latine de neîncredere faţă de panamericanismul conceput şi dirijat de Departamentul de Stat. Istoria e plină de intervenţii ale yankeilor în centrul şi sudul continentului; anexiunea teritoriului mexican Texas în 1848, înfeudarea Cubei (amendamentul Platt), anexiunea teritoriului Porto-Rico în urma războiului hispano-american, debarcări ale „marinei" în Nicaragua, şi mai ales lupta lor împotriva popularului „guerillero" Sandino, apoi bine cunoscuta poveste a canalului de Panama, aranjată de dictatori devotaţi Statelor Unite, invadarea Guatemalei...

Era fatal ca toate acestea să provoace un curent de simpatie în favoarea lui Castro. Georges Friedmann redă foarte bine această stare de spirit atunci cînd ne relatează comentariul care circulă de la un cap la altul al Americii Latine: «bărbosul» îi ţine în şah".

In legătură cu încercarea Statelor Unite de a izola revoluţia cubană de celelalte ţări ale Americii Latine, Tunon de Lara scrie:

„Ultima ispravă a diplomaţiei domnului Herter lăsînd moştenire noilor conducători ai Departamentului de Stat ruperea relaţiilor cu Cuba nu a făcut decît să adîncească această stare de spirit (antiyankee N.T.). Era vorba de o mare manevră tinzînd să determine două treimi din statele ce fac parte din O.E.A. (Organizaţia statelor americane) să rupă relaţiile cu Cuba. Totuşi presiunile exercitate în acest sens asupra unor guverne latino-americane n-au avut drept rezultat decît expulzarea cîtorva diplomaţi cubani din Panama şi Uruguay.

De altfel, ofensiva diplomatică împotriva lui Castro a provocat tulburări în cîteva ţări: la Montevideo manifestaţiile în favoarea lui Fidel Castro au fost destul de violente, ca şi în Argentina, de altfel. Şi cercurile universitare din Mexic şi Venezuela au ţinut să se pronunţe împotriva oricărei intervenţii diplomatice împotriva Cubei.

Partidele democrate întrunite în urmă cu cîteva luni la Lima (A.P.R.A. din Peru, Acţiunea democrată din Venezuela, M.N.R. din Bolivia, Eliberarea Naţională din Costa Rica, Partidul februarist din Paraguay) s-au pronunţat împotriva „punerii în aplicare a unor doctrine cum e cea a lui Monroe care justifică intervenţia imperialistă în America Latină şi exprimă refuzul lor categoric faţă de orice formă de agresiune economică tinzînd la rezolvarea eventualelor diferende între ţările continentului american".

Hector Charry Samper, preşedintele comisiei interparlamentare a senatului din Columbia, exprimă punctul de vedere a numeroşi liberali într-un articol publicat de revista „Combats" (ianuarie 1961). Deşi critică unele măsuri ale guvernului cuban, apreciază pozitiv transformările economice şi sociale întreprinse de acest guvern şi nu face decît să constate o realitate atunci cînd scrie: „Există un val incontestabil de simpatie pentru Castro în America Latină. Şi nu numai în cercurile progresiste". Pentru Alfredo Palacios, senator argentinian, „revoluţia cubană este o revoluţie autentică, latino-americană, care se bazează pe postulate etice".

Intr-un mic studiu „De la «strigătul din Iara» la Sierra Maestra" despre istoria Cubei, acelaşi autor, de Lara, arată interesul din totdeauna al Statelor Unite faţă de Cuba. In 1858, spune de Lara, senatorul Stephen A. Douglas exprima la New Orleans punctul de vedere american cînd spunea: „Destinul nostru este să stăpînim Cuba şi ar fi o prostie să mai discutăm acest lucru. Cuba aparţine prin natura sa continentului american". (Punct de vedere rămas neschimbat n. r.).

Articolul lui Claude Julien intitulat **„Un prototip de revoluţie împotriva imperialismului economic"** este o analiză profundă a condiţiilor în care s-a desfăşurat şi în care evoluează astăzi această revoluţie, precum şi a elementelor noi pe care le aduce. Vorbind despre caracterul revoluţiei Claude Julien spune: „(Revoluţia n. n.) opune o ţară minusculă — de şase milioane şi jumătate de locuitori celei mai bogate naţiuni: Statele Unite cu cei 180 milioane de locuitori; — în faţa opiniei publice mondiale care asistă la lupta popoarelor coloniale pentru cîştigarea independenţei naţionale, (politice), revoluţia cubană este primul exemplu de revoluţie îndreptată împotriva colonialismului economic, care va rămîne adevărata problemă a celei de a doua jumătăţi a secolului XX". (Autorul „uită" să se refere la revoluţiile socialiste care au avut loc în ţările de democraţie populară n.r.).

Infăţişînd condiţiile istorice care au pregătit revoluţia în Cuba, Claude Julien arată pe ce s-a bizuit tactica lui Fidel Castro: „Şaizeci de ani de istorie au demonstrat că democraţia, votul universal erau vorbe goale într-o ţară unde imensa majoritate a populaţiei era analfabetă şi înapoiată. Neputîndu-se exercita un control popular real, guvernanţii de la putere puteau să-şi urmărească liniştiţi interesele personale şi nu pe cele ale ţării. Opinia publică nefiind informată şi organizată, se putea instala cu uşurinţă dictatura. Pentru a instala un regim într-adevăr democratic şi cinstit, a trebuit mai întîi să se scoată masele populare — mai ales rurale — din mizerie şi ignoranţă. Un ideal etic a dus astfel la o adevărată revoluţie economică şi socială. Şi reciproca era adevărată: efortul de a scoate masele ţărăneşti din mizerie şi ignoranţă urma să facă imposibilă orice întoarcere la dictatură".

Analizînd etapele revoluţiei, reformele şi măsurile luate de guvernul revoluţionar, autorul dezvăluie cauzele de natură economică ale ostilităţii Washingtonului, şi care au dus la un război economic între Cuba şi S.U.A. avînd ca prime etape „războiul petrolului" urmat de „războiul zahărului". Dar mai ales exemplul Cubei putea contamina alte ţări şi aşa cum spune Claude Julien: „Astăzi guvernul S.U.A., — la fel ca şi companiile americane deposedate de revoluţia lui Fidel Castro — trebuiau în baza logicii interne a sistemului însuşi să se opună regimului cuban. Este calea firească a unei societăţi pentru care motorul principal rămîne profitul. Orice politică de conciliere cu Castro ar fi încurajat „contaminarea fidelistă" şi ar fi minat înseşi bazele bogăţiei Statelor Unite".

Revoluţia cubană rămîne, în ciuda oricăror tentative ale S.U.A., extrem de populară, nu numai în ţările latino-americane, ci în toate ţările coloniale şi semicoloniale".

„Asia şi Africa — spune Claude Julien — au fost zguduite în ultimii douăzeci de ani de diferite mişcări care au zmuls aceste popoare din sfera colonialismului politic perimat din sec. XIX. Dar iată că America Latină, care s-a eliberat de un secol şi jumătate de sub colonialismul spaniol, a căzut pradă formei de colonialism modern: imperialismul economic. Impotriva acestui colonialism trebuie să pornească întreaga Americă Latină cea de-a doua revoluţie a sa. In mod paradoxal, ţara ce-i arată drumul este aceea care a rămas cel mai îndelungat timp sub jugul spaniol: Cuba care şi-a obţinut independenţa abia la începutul acestui secol, cu o întîrziere de o sută de ani faţă de restul continentului.

In aceasta rezidă importanţa revoluţiei cubane. Nu are nici un rost să o aprobi sau să o critici. Trebuie să o înţelegi şi să vezi în ea un prototip mai mult sau mai puţin desăvîrşit al revoluţiilor ce vor urma în viitoarele decenii" — încheie Claude Julien.

Printre reformele întreprinse de guvernul revoluţionar, cea mai importantă este, desigur, reforma agrară. „Acestei probleme îi dedică René Dumont un articol intitulat: O reformă agrară „accelerată". După ce face un scurt istoric al economiei cubane, René Dumont descrie exploatarea extremă la care au fost supuşi ţăranii de către monopolurile străine. Se cereau măsuri urgente şi radicale. S-a trecut astfel „direct de la latifundia feudală la ferma de stat", Experienţa sovietică a fost un exemplu de cel mai mare ajutor pentru guvernul revoluţionar.

Revista „Esprit" publică deasemeni sub titlul „Un american în Cuba" pasaje din studiul unui sindicalist american, Sidney Lens, care a vizitat de curînd Cuba. „In doi ani — spune Sidney Lens — revoluţia a refăcut Cuba. Ea i-a insuflat un elan umanist fără precedent, a dat ţării primul guvern cinstit, a redistribuit bogăţiile şi veniturile, a refăcut agricultura, a îmbunătăţit industria, a accelerat culturalizarea poporului, a desfiinţat discriminarea rasială şi a sădit o profundă speranţă în inimi".

Cuvintele oamenilor cu care activistul sindical american a stat de vorbă, date concrete, cifre statistice, toate vin să alcătuiască un tablou sugestiv al reformelor populare înfăptuite în Cuba în toate domeniile vieţii politice, sociale, economice.

Scrisorile din Salvador ale lui Juan Terbad care vorbesc despre ecoul revoluţiei cubane în celelalte ţări ale Americii Latine, ca şi materialul beletristic (poezii închinate revoluţiei, o schiţă etc.) completează imaginea despre revoluţia cubană, confirmînd justeţea înfăptuirilor revoluţionare şi evidenţiind motivele josnice pentru care imperialismul american încearcă să „stingă" (în chip agresiv, provocator, de genul recentei debarcări susţinută de guvernul S.U.A.) „pericolul cuban", cum numea revoluţia cubană un gazetar american.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

V

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 19 (373)
joi 4 mai 1961

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Trăiască aniversarea
a 40 de ani de la înființarea
partidului

PATRUZECI DE ANI

de acad. ZAHARIA STANCU

La 8 mai se împlinesc patru decenii de cînd, în toiul unor aprige frămîntări politice, a luat ființă în țara noastră partidul care, de atunci și pînă la această glorioasă aniversare, avea să țină necontenit ridicat steagul măreț al dîrzelor lupte pentru libertatea și fericirea poporului nostru.

Partidul s-a născut nu numai dintr-o hotărîre neînduplecată de luptă împotriva reformismului și oportunismului din vechea noastră mișcare muncitorească, ci și din dorința arzătoare a maselor muncitoare care voiau să aibă un puternic partid marxist-leninist al lor, partid care să fie capabil să lupte cu dîrzenie și consecvență, pentru drepturile sfinte ale întregului nostru popor, pentru năzuințele lui cele mai scumpe, pentru idealurile sale înalte de libertate și progres social.

Oligarhia, vîrfurile cele mai reacționare ale moșierimii și burgheziei, precum și familia domnitoare a Hohenzollernilor au simțit din prima clipă primejdia ce se ivea pentru interesele lor jalnice prin apariția în cîmpul politic al țării a unui partid comunist și au pornit de îndată o contraofensivă crîncenă, nemiloasă împotriva reprezentanților proletariatului, adunați în Congresul ce hotărîse afilierea la Internaționala a III-a. Cu toate acestea, partidul creștea, cuvîntul lui răsuna din ce în ce mai puternic și influența asupra maselor muncitorești și țărănești devenea din ce în ce mai amenințătoare pentru monarhie și pentru regimul burghezo-moșieresc. La numai trei ani de la întemeierea partidului marxist-leninist al muncitorilor, către care erau îndreptate toate privirile și toate nădejdile de mai bine ale mult obiditului nostru popor, a fost scos în afara legii și zvîrlit în cea mai adîncă ilegalitate. A urmat o nemaipomenită prigoană cu arestări, cu procese inscenate, cu asasinate, cu închisori și temnițe. Dar nici un proces, nici un asasinat, nici o temniță oricît de întunecoasă, oricît de cumplită, n-au izbutit să frîngă cerbicia comuniștilor, și nici să slăbească neînduplecata lor hotărîre de luptă. Hăituit, lovit și pîndit la fiecare pas, partidul clasei noastre muncitoare își continua opera menită să elibereze clasa muncitoare de sub jugul exploatării capitaliste și, odată cu aceasta, să elibereze întregul nostru popor, să-l cheme la o nouă viață, să dea o nouă orînduire în care omul să se simtă demn, liber, fericit.

Congresul al V-lea al Partidului Comunist din Romînia — eveniment de importanță istorică — a trasat, încă din anul 1932, uriașele sarcini menite să ducă la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice în țara noastră și apoi la revoluția socialistă.

Inarmat cu învățătura marxist-leninistă, partidul, deși se afla în adîncă ilegalitate, a trecut la acțiune. Lucrul nu era cîtuși de puțin ușor. Regimul burghezo-moșieresc dispunea de vaste forțe de represiune. Acapararea puterii în Germania de către Hitler dădea apă la moara fascismului din Romînia. Dar tocmai în acea perioadă grea poporul nostru a trăit zilele și nopțile lui februarie 1933. Tocmai atunci poporul nostru și popoarele din întreaga lume au fost martore ale pateticei ridicări a ceferiștilor și a petroliștilor care, sub conducerea fermă, înțeleaptă și iscusită a tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, au înscris o pagină eroică în marea carte de aur a luptelor pentru libertate și pentru o viață mai bună, duse veacuri de-a rîndul de straturile de jos, exploatate și chinuite ale poporului nostru. Glo-

(Continuare în pag. 2)

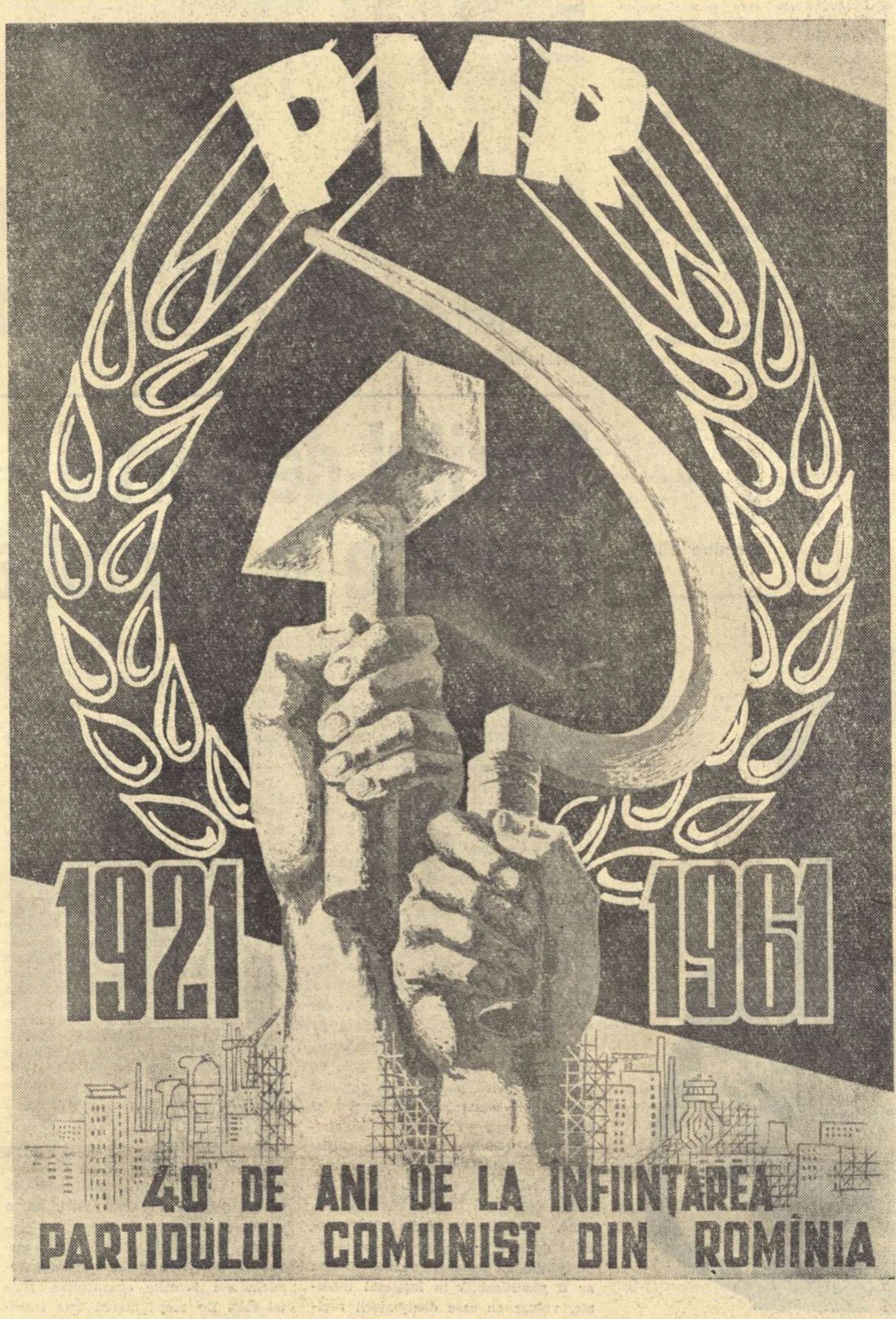

Gînduri despre partid

Partidul Comunist din Romînia, înființat cu patru decenii în urmă, avea în față sarcina de a călăuzi clasa muncitoare și, odată cu ea, întregul nostru popor muncitor, către culmea de pe care privim azi în urmă; trebuia să înlăture și piedicile ridicate în calea progresului de către vechiul regim și să rezolve pe parcurs probleme seculare cu care istoria ne rămăsese datoare. Partidul a înfăptuit toate aceste sarcini.

Rămîi uimit cînd privești Clujul de pe dealul-Cetățuii. Blocuri noi în noianul caselor îmbătrînite; printre coșuri de fabrică, vechi și de mult înnegrite de fum, alte coșuri domină înălțimile mărturisind progresul pe care l-am cunoscut în domeniul construcțiilor și al industrializării.

Azi, numai noile cămine studențești întruchipează un șir întreg de palate. La poalele Cetățuii a început demolarea vechilor cocioabe proletare. La expoziția industrială regională poți admira macheta cartierului de vile arătoase și a aleilor care vor lua locul vechilor adăposturi.

Pe aleea principală a bătrînului parc sînt expuse panourile de onoare ale fabricilor, instituțiilor și întreprinderilor cu sute de fotografii reprezentînd fruntași în muncă, muncitoare și tehnicieni care s-au distins în întrecerile socialiste.

Succesul cu care s-a încununat lupta de patru decenii, dusă de către partidul nostru, răsplătește și jertfa eroilor care au luptat cu coasa în răscoala țărănească de la 1907, răsplătește și sacrificiile descendenților lor. Lupta partidului nostru a nimicit lumea boierilor, le-a dat pămînt țăranilor și i-a condus pe drumul colectivizării, pentru ca semănatul și culesul să fie deopotrivă de îmbelșugate. Luptele de patruzeci de ani ale partidului nostru au răzbunat suferințele pe care masele oamenilor muncii de la noi au trebuit să le îndure în cele două războaie mondiale și sub teroarea fascistă. Lupta dusă de partid a smuls odată și pentru totdeauna

NAGY Istvan
membru corespondent
al Academiei R.P.R.

(Continuare în pag. 6)

TELEGRAMĂ

Academicianului MIHAIL SADOVEANU

Cu mare bucurie scriitorii din țara noastră au aflat de înalta cinste ce vi s-a acordat prin distingerea dvs. cu Premiul Internațional Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare".

Intregul nostru popor este onorat că cel mai mare scriitor al țării, pentru opera sa literară pusă în slujba democrației și a păcii, a trecut în rîndul laureaților distincțiunii ce poartă numele lui Lenin.

Vă felicităm din toată inima și vă urăm ani mulți și fericiți pentru binele literaturii noastre.

UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN R.P.R.

Prim-secretar MIHAI BENIUC

MIHAI BENIUC

Slavă

Cînd simplu ești ca Dunărea ce curge,
Ca stelele-n urzeala serii murge,
Cînd prospețime răspîndești ca vîntul
Ce primenește-n luna mai pămîntul
(E luna-n care tu luași ființă!)
Cum pot să vin cu mica iscusință
A vorbei făurite și istețe
Să-ți cînt înfăptuirile mărețe?
Crescute-n anii de năpaste grele,
Stați mai de-o parte, versurile mele,
Ca niște prunci în straie de mocani
Cu fluiere-n desagi prin vechii ani —
Mi-e doina cea de-atunci și-i cam
săracă
Și nu că m-aș sfii că n-o să placă,
Dar parc-aș vrea-o totuși mai aproape
De timpul nostru, cum sînt niște ape
De pildă, care iau în piept baraje —
O boare sînt ori poate-un fulg pe vînt
Lăsat de plopii mei din fața casei.
Mă simt așa ca foșnetul mătasei
Din grînele ce-ngînă pe tarlale —
Cu ce să vin -naintea feței tale,
Partid al meu, ca să-ți urez de bine?
Ce am nu-i mult nici poate demn
de tine.
Sînt poate-un ochi de apă după ploaie
Deasupra căruia trudit se-ndoaie
Un fir de iarbă-n vîrf cu-o buburuză.
Ori un sărut cătînd setos o buză...
Sînt un școlar ce poezia-și uită
Cînd știe că din sală toți se uită
La el, — ca porumbeii de pe casă
Cuvintele zburînd, zburînd îl lasă...

Mă simt cît cărăbușu-ntr-o dumbravă
Și zic: Partid al nostru, slavă, slavă!

MARIA BANUȘ

Creație

„Carnea e tristă", spuneau
„Și cărțile toate cetite..."
Mucegaiuri albe creșteau,
Cetăți otrăvite.

Slove zăceau în firidă,
Mucegăise și fila.
Lume-n cangrenă, lividă!
Fugea clorofila.

Acolo am fost, am simțit-o,
Inveninată, că piere.
Cum să nu-ți cînt, regăsito,
Adînca-nviere?

Cum să n-aduc osanale
Forțelor zămislitoare,
Așa cum cei vechi, din chimvale,
Părintelui soare?

Cum să nu strig spre mileniu:
Partidul, Partidul e forța!
Uniți, muncitorii sînt geniu,
Sînt soarele, torța,

Sînt seva tulpinii, maree
De slove-arzătoare,
Șuvoiul ce nu se încheie
De muguri, de floare,

Cetățile albe ca perla,
Ieșind din paragini,
Și crîngul cu zîmbet și mierla,
Sunîndu-mi în pagini.

Sub îndrumarea partidului

Aniversarea partidului, această măreață sărbătoare a întregului nostru popor, constituie și pentru noi, scriitorii, un minunat prilej de analiză, de trecere în revistă a realizărilor literaturii. Conducerea și îndrumarea de către partid a literaturii, iată ceea ce înainte de toate a făcut ca literatura noastră realist-socialistă să capete o dezvoltare necunoscută în trecut, un conținut nou, revoluționar, o strălucire care crește mereu, bazată pe adînci semnificații politico-ideologice, artistice și morale. Ne mîndrim astăzi cu un număr însemnat de opere literare, apărute în anii de după Eliberare, opere care oglindesc cu pasiune comunistă viața și lupta poporului nostru pentru făurirea socialismului, care au îmbogățit tezaurul culturii noastre și au înălțat literatura noastră pe o treaptă nouă.

Experiența atît de dureroasă a unora dintre scriitorii noștri din trecut a dovedit cu tărie că talentele izolate, rupte de viață, îndepărtate de popor, lipsite de-o concepție și o îndrumare clarvăzătoare și nobilă, se usucă și pier. Cunoaștem de asemenea tragedia pe care un șir întreg de scriitori, de la Eminescu și pînă la Sahia, au trăit-o. Vechea și trista, cutremurătoarea imagine a poetului bolnav și flămînd, lipsit de cele mai elementare condiții de viață și de creație, devenise de multă vreme o rușine națională și o notă caracteristică a disprețului cu care burghezia și moșierimea privea literatura și pe slujitorii ei.

Noi — scriitorii — datorăm partidului recunoștința noastră vie și caldă pentru excepționala atenție pe care a acordat-o literaturii și scriitorilor, pentru înalta sa prețuire a slovei tipărite, pentru rolul social-uman cu care a investit literatura, pentru întărirea demnității scriitoricești, a menirii sociale a scriitorului, a poziției sale în viața și lupta noii societăți. Partidului și statului nostru democrat-popular, al muncitorilor și al țăranilor, le datorăm acele noi condiții de muncă și de creație, pe care nimeni dintre înaintașii noștri nu le-a cunoscut și poate nici măcar n-a îndrăznit să le viseze.

Partidul ne-a ferit de încercări zadarnice și de frămîntări sterile, — lipsite de strălucire și nobilă finalitate, atît de des întîlnite în literatură și artă; ne-a ferit să rătăcim pe căi greșite, atît de mult umblate în trecut de generații întregi de scriitori, dintre care mulți s-au risipit — din păcate — ca fumul și ca ceața; ne-a ferit să orbecăim în necunoaștere și neștiință și să ne împotmolim în fundătura unor drumuri fără de perspectivă și fără de țel. El, partidul, ne-a îndrumat zi de zi pașii în literatură, ne-a dezvăluit cu dărnicie adevărurile mari și atît de simple ale lumii și ale vieții, ale luptei și ale năzuințelor oamenilor spre mai bine, spre pace și fericire.

Partidul clasei muncitoare ne-a dat o concepție nouă despre lume și societate, concepția clasei muncitoare; un măreț și nobil ideal, idealul socialismului și al comunismului; o înțelegere adîncă, științifică, a faptelor și a vieții; căldura și frumusețea noului umanism socialist, claritatea de cleștar a drumului său luminos și înalt, încrederea și siguranța în puterea cuvîntului său înaripat.

Noi, scriitorii, datorăm partidului minunatul conținut de idei al operelor noastre, frumusețea și tăria mesajului nostru socialist, înțelegerea obiectivă a vieții și a menirii omului, a libertății și fericirii lui, a luptei lui îndelungate și grele pentru o lume nouă.

Partidul ne-a arătat nu numai rosturile lumii, dar și rosturile mari, fundamentale ale literaturii. El ne-a învățat că literatura face parte integrantă din cauza generală a proletariatului, din cauza întregului popor, că ea trebuie să slujească cu pasiune și devotament țelurilor luminoase ale celor mulți, steagului neînfrînt al lumii muncitoare. Literatura trebuie să slujească cu toată puterea și cu specificul ei viața noastră nouă, să fie strîns legată de ea, să-și înfigă rădăcinile adînc în solul ei atît de roditor, să ajute la dezvoltarea și la înflorirea ei, la statornicirea libertății și dreptății depline, a fericirii omului pe pămînt.

Partidul ne-a învățat că literatura trebuie să fie flacără care încălzește și aprinde inimile a mii și milioane de oameni; cîntec, care să-i adune sub flamura lui învăpăiată; strigăt neînfricat de luptă, care să-i ridice la neasemuite bătălii, și bici necruțător pentru dușmani. El ne-a îndrumat cu dragoste și grijă părintească, cu răbdare și avînt, pe drumul atît de nou al realismului socialist, al literaturii pătrunsă de spirit de partid, strîns legată de viața și năzuințele poporului.

Partidul ne-a dat conștiința înaltei datorii față de popor, față de nobilele idealuri ale socialismului și păcii. Și tot el ne-a asigurat condițiile deplinei noastre libertăți de a ne înregimenta sub steagurile lui larg desfășurate, de a-i sluji cu înflăcărare și devotament, de a cînta puterea neînfrîntă a ideilor lui, frumusețea vieții noi, munca și eroismul oamenilor simpli, măreția lumii noastre socialiste, cu realizările ei legendare, imaginea viitorului nostru atît de apropiat și de luminos.

Partidul este inima noastră. La această sărbătoare a aniversării partidului, aducem — lui și poporului — dragostea și recunoștința noastră, căldura inimilor noastre.

Aurel MIHALE

REALIZĂRI ȘI ÎNDATORIRI

Este clar că o literatură care reflectă marile transformări revoluționare din țara noastră — și literatura noastră contemporană nu poate fi decît o asemenea literatură — e necesar să conțină elementul dinamic al acestei transformări, figura revoluționarului consecvent, figura comunistului. Fără realizarea ideologic și artistic adecvată a eroului comunist, un roman al vremii noastre nu se poate constitui ca operă căci fără acest erou totul devine de neînțeles, acțiunea își pierde izvorul dinamic, compoziția, elementul care să o cristalizeze, iar personajele celelalte, etalonul cu care să se poată compara, în raport de care să se definească și care să determine evoluția lor într-un sens sau altul; deci, un roman contemporan din care să lipsească eroul comunist ar fi un nonsens, o tristă și stupidă eroare. Această idee, a necesității organice a eroului comunist în opera literară i-a cucerit de mult pe scriitorii noștri la evidența sa, astfel încît e multă vreme de cînd critica nu mai are a face pledoarii în acest sens; problema e alta și anume a eficienței literare a acestui erou, a viabilității sale artistice, a rostului său concret în desfășurarea acțiunii etc, adică problema realității sale în cadrul romanului. Căci eroul comunist al romanului nu poate fi doar un personaj între altele, o prezență între altele, el devine — prin însăși funcția sa în realitate, un criteriu pentru ceilalți, iar acțiunile sale dau sens faptelor celorlalți. Funcția literară a eroului comunist nu este dictată de principiile rigide ale unor esteticieni sau de preferințele, gusturile, idiosincrasiile unor critici, ea este dictată de realitate și sancționată de istorie căci, de la lansarea „Manifestului Comunist" pînă la lansarea primului om în cosmos, istoria nu mai poate fi înțeleasă în afara marșului glorios al ideii comuniste.

A existat o etapă incipientă a romanului nostru realist socialist în care, uneori, cărțile erau criticate pentru faptul că personajele pozitive, eroii comuniști nu erau bine realizați artistic, nu aveau o funcție definită în desfășurarea acțiunii. Aceasta nu era însă o „lipsă" oarecare, ea avea urmări dintre cele mai grave asupra construcției însăși a romanului, asupra viabilității celorlalte personaje, a raportului dintre ele etc. Problema nu este, mi se pare, atît a personajului principal, el poate fi foarte bine și un nedecis care evoluează, un intelectual care se descoperă pe sine însuși sau chiar un Clim Samghin oarecare; problema reală este aceea de a demonstra convingător care este forța ce determină mutația caracterului unui personaj necristalizat sau degringolada unui Suslănescu. De aceea, transformarea arhitectului Ioanide e puțin convingătoare fiindcă în „Scrinul negru", forța transformatoare a societății romînești e slab, schematic și chiar neverosimil schițată. Astăzi avem, desigur, un mare număr de personaje pozitive, purtătoare ale ideilor înaintate, realizate de scriitorii noștri. Aceste personaje realizate de prozatori de vîrste diferite, cu experiență literară și de viață diferită, ilustrînd momente diverse ale istoriei societății romînești, pot constitui în ansamblul lor, o imagine a forței revoluționare a societății noastre. Anton Filip, Bucsi Karoly, nea Vițu, George Teodorescu, Mitru, Anton Modan, Ilie Barbu, Tereza, Horvath, Mustea, Oroș și atîția alții au pătruns în conștiința literară a cititorilor, ne-au devenit familiari, ca și alți eroi din romanele și nuvelele lui Al. I. Ghilia, Ion Istrati, Șerban Nedelcu, Remus Luca, H. Zincă, D. R. Popescu, Radu Cosașu, N. Velea, Pop Simion, N. Țic, Petru Vintilă, Fănuș Neagu, Ioan Grigorescu, Vasile Rebreanu etc. Romanele care stau să apară ale lui Marin Preda, Eugen Barbu, Lăncrănjan, Sălcudeanu

Paul GEORGESCU

(Continuare în pag. 6)

ION IRIMESCU *„Portret de muncitoare"*

Actualitate, spirit partinic, noutate!

Una din problemele literare ce suscită în prezent cele mai pasionate discuții în rîndul scriitorilor și criticilor din numeroase țări este, pe drept cuvînt, aceea a spiritului contemporan în artă. Uimitoarele înfăptuiri ale științei și tehnicii, inaugurarea de către Uniunea Sovietică a zborului uman în Cosmos, prefacerile radicale în structura societății omenești determinate de victoria socialismului în mai multe țări, de mișcarea de eliberare națională a popoarelor din colonii, de lupta oamenilor muncii din lumea capitalistă, pun cu insistență problema noului conținut și implicit a mijloacelor noi ale artei din zilele noastre.

Ca în toate țările socialiste, ca pretutindeni în lume, se discută și la noi despre modalitatea de a reflecta frămîntările actualității cu mijloace artistice cît mai adecvate iar scriitorii depun în acest sens eforturi demne de relevat. E o bucurie pentru cercetătorul fenomenului literar contemporan să constate, atît la scriitorii cu experiență cît și la cei mai tineri, preocuparea pentru înnoirea expresiei artistice, pentru acordarea ei cu ideile erei zborurilor cosmice, cu gîndurile și emoțiile oamenilor de azi, care participă aevea la „asaltul cerurilor". Se aud, ce e drept, din cînd în cînd, voci izolate, care tăgăduiesc necesitatea căutărilor în domeniul formei artistice, după cum se pot citi uneori producțiuni epigonice, ce nu comunică nimic viu sub aspect literar și în consecință nu trezesc nici o emoție. Viitorul nu aparține însă celor ce acționează în virtutea inerției, rutinaților, celor ce imită. Ca în toate ramurile de activitate, în literatură viitorul se deschide acelora care izbutesc să descopere noul în viață, să-l exprime personal, cu forță, acelora care merg, deci, în întîmpinarea zilei de mîine, o anticipează. O asemenea tendință se poate consemna în manifestările majorității scriitorilor din toate generațiile. Parcurgînd, bunăoară, unul sau altul dintre volumele tinerilor poeți lansați de Editura pentru literatură în cadrul colecției „Luceafărul", ne găsim în fața unor experiențe, unor strădanii de creație ce invederează dorința de a împrospăta limbajul liric, prin crearea unor metafore cît mai noi, mai expresive, prin utilizarea unor procedee îndrăznețe. Nu rareori, eforturile duc la rezultate remarcabile. Spicuirile cîtorva crîmpeie din diverse poezii vor ilustra, sper, această constatare. Intr-un Cîntec închinat partidului, Nichita Stănescu, exprimînd mîndria de a face parte dintr-un popor liber, ce înaintează alături de popoarele celorlalte țări socialiste spre comunism, sugerează invincibilitatea lumii noastre printr-o serie de imagini ce converg spre versul final, rezumativ, plin de sens: „Țăria noastră-i pînă dincolo de lună"! Imagini investite cu o mare putere revelatoare construiește poetul în Internaționala *— vestind miracolele, întrezărite de pe acum, ale viitorului:*

Cerul lucind de stele omenești
se va trage-napoia stelelor.
Orașele vor crește-n cercuri
și deserturile le vom duce pe umeri,
cum duci un sicriu la cimitir.

pentru ca în Cor pentru rachetă, *să ni se transmită original emoția știrii despre aselenizarea rachetei sovietice:*

Drum iscat din lume, cu piscul
bătu în lună,
o, auzi-l cum sună
de glas omenesc și de marmoră, discul,

Poet înclinat spre interiorizare și reflecție lirică, deprins să scruteze stăruitor fenomenele spre a le desluși înțelesul, Cezar Baltag izbutește adesea să sintetizeze în versuri vibrante, străbătute de o pulsație nouă, personală, sentimente contemporane fundamentale, generate de experiența istorică a anilor noștri. Astfel, în Partidului, *dobîndește expresie sentimentul fericirii de a milita sub un steag ce simbolizează idealul suprem al omenirii muncitoare — eliberarea de exploatare, făurirea unei lumi noi:*

Ca să mă dăruiesc voinței tale,
Ostașul tău să fiu, eu sînt născut.
Destinul meu e neîntoarsă cale,
Fulger de-argint, și sabie, și scut.
Mi-e cugetul tăiș deschis să-mplînt
In tot ce-i trîndăvie monotonă.
Sîngele celor ce-au murit luptînd
Să lupt fără-ncetare îmi ordonă...

Poezii ca „Vocea omului și a demnității comuniste", „Să îmboldești visarea", „Fiecare ține în mîini ziua de mîine" „Vibrez în împînzirea de stele" *și altele surprind noi și noi nuanțe ale acelor elanuri lăuntrice, inspirate de partidul clasei muncitoare, ce pune în mișcare inepuizabilele energii ale poporului constructor al socialismului.*

Deosebit atît de Cezar Baltag cît și de Nichita Stănescu, Ilie Constantin se definește în actualul său stadiu ca un poet ce proiectează, obișnuit, emoția în afară, o obiectivează, dînd pasteluri meditative, fixînd scene încărcate de conținut afectiv. Un început de șantier *îi inspiră versuri de impecabilă factură clasică:*

...Privim la focul tînăr, nesupus
Cum stăruie cutremurat în sus.
Orașul alb care va fi se-arată
In flacăra prin vreascuri spintecată,
Uzine sună-n ramura ce arde
Și poduri se-arcuiesc și bulevarde...

In mici poezii ce dovedesc deplina stăpînire a mijloacelor de versificație, capacitatea de a da stihurilor reliefuri sculpturale, Ilie Constantin surprinde scene și profiluri din uzine, de pe șantiere, din mine, evocă lupta comuniștilor în ilegalitate, slăvește impresionantele cuceriri ale științei sovietice, ca în Racheta sovietică, *creează, în* Comunism, *o viziune originală a cuceririi viitorului sublim:*

Vom coborî și-ntorși din nou spre ape
Ne-om bucura privind, tot mai aproape,
Cum ies din zări și năzuiesc spre noi
Corăbii noi, corăbii noi, corăbii noi...

Versuri cum sînt cele transcrise, cărora le-am putea adăuga numeroase altele, atît din lucrările poeților citați, cît și din acelea ale multora din confrații lor, demonstrează legitimitatea căutărilor perseverente, a sforțărilor de a făuri metafore inedite, de a înnoi sub toate aspectele mijloacele gîndirii și exprimării lirice. Fără să considerăm asemeni lui Gherea că munca artistică ar fi, dintre toate, cea mai nobilă și calificată, nu putem să nu vedem în truda poetului de a da pregnanță, noutate și, prin aceasta, forță comunicativă, imaginilor cu care operează, unul din eforturile umane sacre. Sacre, cu o condiție. Cu condiția de a se exercita în scopul transmiterii unui conținut emotiv nou, bogat, mobilizator. Altminteri cele mai interesante procedee vor da un rezultat similar celui dintr-o povestire a lui D. Anghel, în care un grup de semănători, evoluînd pe întinsul ogorului, fac doar gestul de a semăna, avînd mîinile goale, astfel încît, peste săptămîni, pămîntul netezit de grape se înfățișează „negru-trist și posomorît, ca un mormînt rascolit de curînd". Primejdia gesticulației lirice sterile pîndește uneori, cum s-a remarcat de repetate ori, și creația tinerilor noștri poeți. Nu întotdeauna preocuparea de formă este dictată de necesitatea exprimării unor idei poetice într-adevăr noi, unor simțăminte adînci, unui fierbinte mesaj actual. Cuvintele amenință pe alocuri, în versurile lui Nichita Stănescu, să se extindă arbitrar în dantelării imagistice inexpresive, dincolo de idee, în dauna ei. Anumitor bucăți semnate de Ilie Constantin le lipsește incandescența interioară, astfel încît ele rămîn doar niște piese decorative, atent șlefuite.

La Cezar Baltag se pot semnala exprimări greoaie, chinuite, repetiții de motive poetice, alunecări în abstracțiuni lipsite de fior liric. Asemenea neajunsuri se găsesc atît în volumele apărute în colecția „Luceafărul" cît și în unele din versurile publicate ulterior de tinerii poeți.

Pentru a-și putea valorifica în continuare însușirile, pentru a se impune ca artiști ai timpului nostru (ceea ce e tot una cu a spune artiști autentici, căci nu există artă în afară de timp), tinerilor poeți le revine îndatorirea de a uni continuu eforturile în direcția exprimării inedite, cu preocuparea de a comunica cele mai profunde și caracteristice simțăminte izvorîte din participarea la viața contemporană, de a surprinde semnificațiile evenimentelor la care sîntem martori, freamătul actualității. Orientarea spre temele majore ale prezentului, spre fenomenele contemporane centrale, și sforțarea de a crea noi și cît mai expresive, mai însuflețitoare simboluri poetice, sînt două aspecte ale uneia și aceleiași cerințe, cerință izvorîtă din viață, exprimînd o necesitate artistică obiectivă. Abordarea tematicii fundamentale a zilelor noastre, generalizarea lirică a impresiilor, a emoțiilor stîrnite de înfăptuirile și luptele de azi ale umanității, condiționează în mod absolut noutatea și forța imaginilor artistice, după cum transmiterea emoționantă a ideilor și sentimentelor majore ale timpului de față este condiționată de expresivitatea formei, de noutatea mijloacelor poetice. Trăirea pasionată în actualitate, îmbogățirea neîncetată a pregătirii ideologico-științifice menite să asigure înțelegerea clară a fenomenelor, sesizarea esențialului, preocuparea de a descoperi noul din realitate, a-l înfățișa și a-i sprijini afirmarea prin mijloace de expresie în concordanță cu natura specifică a temei abordate — iată ce trebuie să stea permanent în atenția tinerilor poeți (ca și a celor vîrstnici de altfel), care vor ca și prin vocea lor epoca noastră să vorbească viitorului.

Dumitru MICU

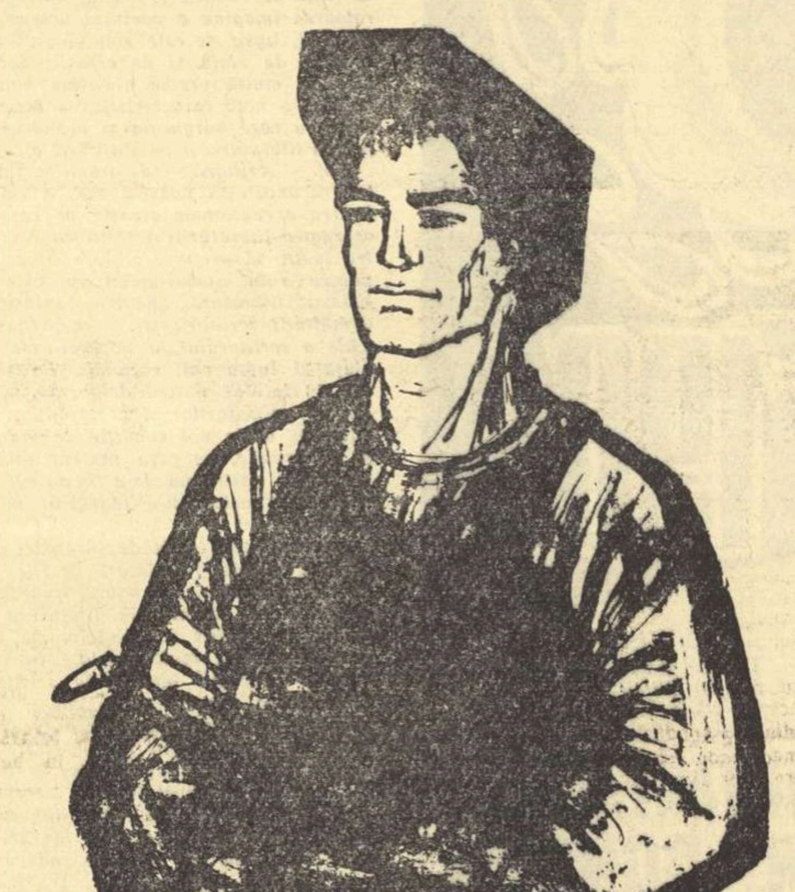

GH BOȚAN „Sudor"

Luptătorul comunist — eroul principal al literaturii contemporane (I)

Aplicarea învățăturii marxist-leniniste la cercetarea fenomenului literar ne conduce la concluzia că problema eroului reprezentativ a fost problema-cheie a fiecărei etape de dezvoltare a literaturii. Ca o ramură a artei, literatura e un mijloc de cunoaștere și de apreciere estetică de către om a existenței sale și a lumii înconjurătoare. Marx a descoperit că esența umană izvorăște din caracterul creator al muncii; în toate timpurile omul a tins spre o cît mai completă afirmare a facultăților sale creatoare. Dar condițiunile concret-istorice, exploatarea omului de către om, au frînat această tendință. Idealul estetic al omenirii a fost și este descătușarea neîngrădită a esenței umane. Prin natura sa, el este și absolut și relativ, în același timp. Absolută e tendința omenirii spre împlinire, relativă e posibilitatea concretă de a asigura această împlinire. Caracterul de clasă al idealului estetic este o consecință a faptului că într-o societate împărțită în clase antagonice, posibilitatea de afirmare a forțelor creatoare depinde de poziția clasei în societate. Idealul estetic a fost întotdeauna și un mod de oglindire a intereselor de clasă.

In creația literară, idealul estetic al artistului se afirmă mai ales prin figura eroului pozitiv. Intre natura idealului estetic și trăsăturile definitorii ale eroului epocii există un raport de determinare. Știința marxistă a descoperit că societatea omenească se dezvoltă pe baza unor legi obiective, independente de voința oamenilor. Ele se impun omenirii cu puterea necesității. Dar istoria o fac totuși oamenii. Pentru ca o necesitate istorică să se transforme într-o realitate istorică, o imensă activitate omenească urmează să fie îndeplinită. Transmiterea ideologică are ca rezultat crearea unei situații noi, în care omenirea, în primul rînd clasa ei cea mai înaintată, devine conștientă de noua ei misiune istorică. O formă specifică de cristalizare a acestei conștiințe este și elaborarea unui ideal estetic adecvat. Fiecare nouă sarcină istorică a societății are nevoie cu precădere de cultivarea în oameni a unor anumite calități. Eroul care întrunește în cea mai înaltă măsură aceste calități necesare societății într-un moment istoric dat, devine eroul epocii.

Eroul epocii socialiste a fost întrupat pînă acum la nivelul artistic cel mai înalt în literatura sovietică. Dezvoltînd multilateral tradiția gorkiană, literatura sovietică a reliefat facultățile omenești pe care societatea le reclamă cu deosebire azi de la oameni. Aceste facultăți se formează în toiul luptei proletare pentru victoria ei în revoluția socialistă, iar apoi în bătălia neîntreruptă pentru construirea socialismului și a comunismului.

Fiind o epocă de progres rapid în toate direcțiile, epoca socialistă cere oamenilor să dea dovadă, în înaltă măsură, și de însușirile care s-au impus, din cele mai vechi timpuri, ca adevărate podoabe ale omului: curajul, tenacitatea, inițiativa creatoare, puritatea morală, dragostea de oameni, aspirația spre împlinire. Dar toate aceste sînt potențate în epoca nouă prin așezarea la temelia lor a unei facultăți umane predominante: răspunderea în fața colectivității. Societății burgheze îi era și îi este propriu individualismul. Societatea socialistă, dimpotrivă, nu se poate dezvolta decît într-o ambianță morală dominată de sentimentul solidarității colective. Acest sentiment s-a născut organic din lupta de clasă a proletariatului împotriva burgheziei și a devenit legea de bază a relațiilor dintre oameni în epoca socialismului victorios. Eroii pozitivi ai realismului critic și ai romantismului secolului al XIX-lea sufereau din cauza adversității mediului înconjurător. Datorită naturii sale mercantile, mediul burghez le sugrumă generozitatea, avîntul, setea de frumos. In consecință, eroii pozitivi ai epocii presocialiste erau eroi sublimi numai în măsura în care rezistau — ca eroul liric eminescian de pildă — presiunii degradatoare a societății din jur. Frumusețea lor morală se reliefa nu în acțiune, ci în refuzul de a acționa în conformitate cu cerințele clasei dominante. Erau eroi izolați, cîteodată pasivi — ca inadaptabilii în literatura noastră — cîteodată surprinși în momente de răzvrătire năprasnică, copleșitoare, ca atîția năpăstuiți ai lui Sadoveanu dar întotdeauna învinși. Eroii literaturii sovietice s-au impus în literatura mondială prin excepționala lor noutate, mai ales pentru că se afirmau în cadrul unei comportări aproape necunoscute în trecut: stăpînirea de sine de care dădeau dovadă, siguranța uimitoare a acțiunilor, luciditatea, încrederea în viitor, izvorau din faptul că nu mai aveau de înfruntat adversitatea mediului înconjurător, ci dimpotrivă în tot ce făceau se putea bizui pe sprijinul colectivității.

Literatura sovietică ne ajută să înțelegem de ce epoca socialistă are nevoie de asemenea eroi; pentru că — spre deosebire de epoca anterioară, capitalistă, în epoca socialistă progresul uman se realizează prin organizarea coordonată și planificată a energiilor creatoare pe baza cunoașterii legilor obiective de dezvoltare a societății, cunoaștere cu care omul a fost înarmat de către știința marxist-leninistă. Eroul epocii noastre este omul care dă dovadă în cea mai înaltă măsură de sentimentul răspunderii în fața colectivității, omul care nu pregetă să sacrifice un interes îngust, personal, pentru interesele cauzei, care se devotează întreg mărețului scop al construirii comunismului și se realizează ca personalitate, dăruindu-se acestui scop. El iubește oamenii și urăște năprasnic pe dușmanii omenirii, și — pentru că trăiește și muncește pentru oameni și numai pentru oameni — e drept, curajos, tenace, intransigent, ferm și înțelegător totodată, lucid, dă dovadă de voință inflexibilă cînd e nevoie și de o mare suplețe atunci cînd necesitățile o cer. Umanitatea trăiește prin acest erou în ipostaza ei cea mai superbă, întrucît nu există o activitate mai umană decît aceea prin care omul se dăruie întreg umanității. In aceasta constă de fapt esența umanismului socialist.

Istoria mișcării muncitorești internaționale cît și istoria luptelor duse de clasa muncitoare în patria noastră au arătat că prin chiar rolul său de avangardă a clasei muncitoare, prin natura luptei și activității sale de zi cu zi, partidul consecvent revoluționar marxist-leninist al clasei muncitoare a cultivat și cultivă la membrii săi, precum și la acei care-i urmează chemarea, tocmai acele calități din care se alcătuiește portretul eroului epocii noastre.

Figurile de luptători comuniști au apărut în literatura romînă încă înainte de 23 August 1944. Nu le-a ignorat nici literatura realismului critic. In special în lucrările epice și dramatice scrise sub impresia proaspătă a evenimentelor de după primul război modial, întîlnim destul de des figura revoltatului, a omului care exaltă lupta împotriva ordinei burgheze și elogiază Marea Revoluție Socialistă. Dar lipsiți de busola științei marxist-leniniste și de înrîurirea lămuritoare a Partidului Comunist, scriitorii realiști critici n-au putut zugrăvi complex și veridic portretul eroului pozitiv de tip nou. El a trecut prin operele lor, mai degrabă ca o apariție episodică și confuză. Dar pînă și faptul că a apărut era un semn al vremii. Figuri de comuniști exprimînd în deplinătate conținutul epocii noi le găsim abia în creația scriitorilor legați nemijlocit de mișcarea muncitorească, în nuvelele lui Alexandru Sahia, în poezia revoluționară a vremii.

După 23 August 1944 întreaga literatură s-a întors cu fața spre realitatea revoluționară. Invingînd împotrivirea acelora care se cramponau de vechile poziții estetice burgheze, încadrîndu-se în lupta întregului popor condus de partidul comuniștilor împotriva reacțiunii, pentru pace, democrație, progres și socialism, literatura noastră a devenit o literatură partinică, o literatură realist-socialistă. Sub îndrumarea Partidului Muncitoresc Romîn ea s-a îmbogățit cu opere remarcabile. In centrul realizărilor se găsește figura eroului de tip nou — luptătorul comunist. De la „Mitrea Cocor" de Mihail Sadoveanu, „Negura" de Eusebiu Camilar, „Cumpăna" de Lucia Demetrius, „Minerii" și „Cetatea de foc" de Mihail Davidoglu, trecînd prin romanele și nuvelele realității epocii socialiste ca „La cea mai înaltă tensiune" de Nagy Istvan, „Desfășurarea" de Marin Preda, „Bărăgan" de V. Em. Galan, „Setea" de Titus Popovici, întreaga poezie lirică militantă, a lui Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Cicerone Theodorescu, Dan Deșliu, Veronica Porumbacu și atîția alții și pînă la romanele, piesele de teatru și poemele scrise în cinstea celei de a XV-a aniversări a eliberării patriei — istoria recentă a literaturii noastre confirmă că preocuparea legată de zugrăvirea eroului pozitiv de tip nou a fost axa principală a căutărilor creatoare.

Dacă aruncăm o privire retrospectivă asupra etapelor acestei căutări, cît și asupra rezultatelor obținute, ajungem la concluzia că în afirmarea idealului estetic al epocii noi problema principală rămîne aceea a raportului între concepția asupra lumii a scriitorului și realitatea nouă pe care el tinde s-o oglindească în creația sa, pe cît se poate mai deplin și mai expresiv.

Mihai NOVICOV

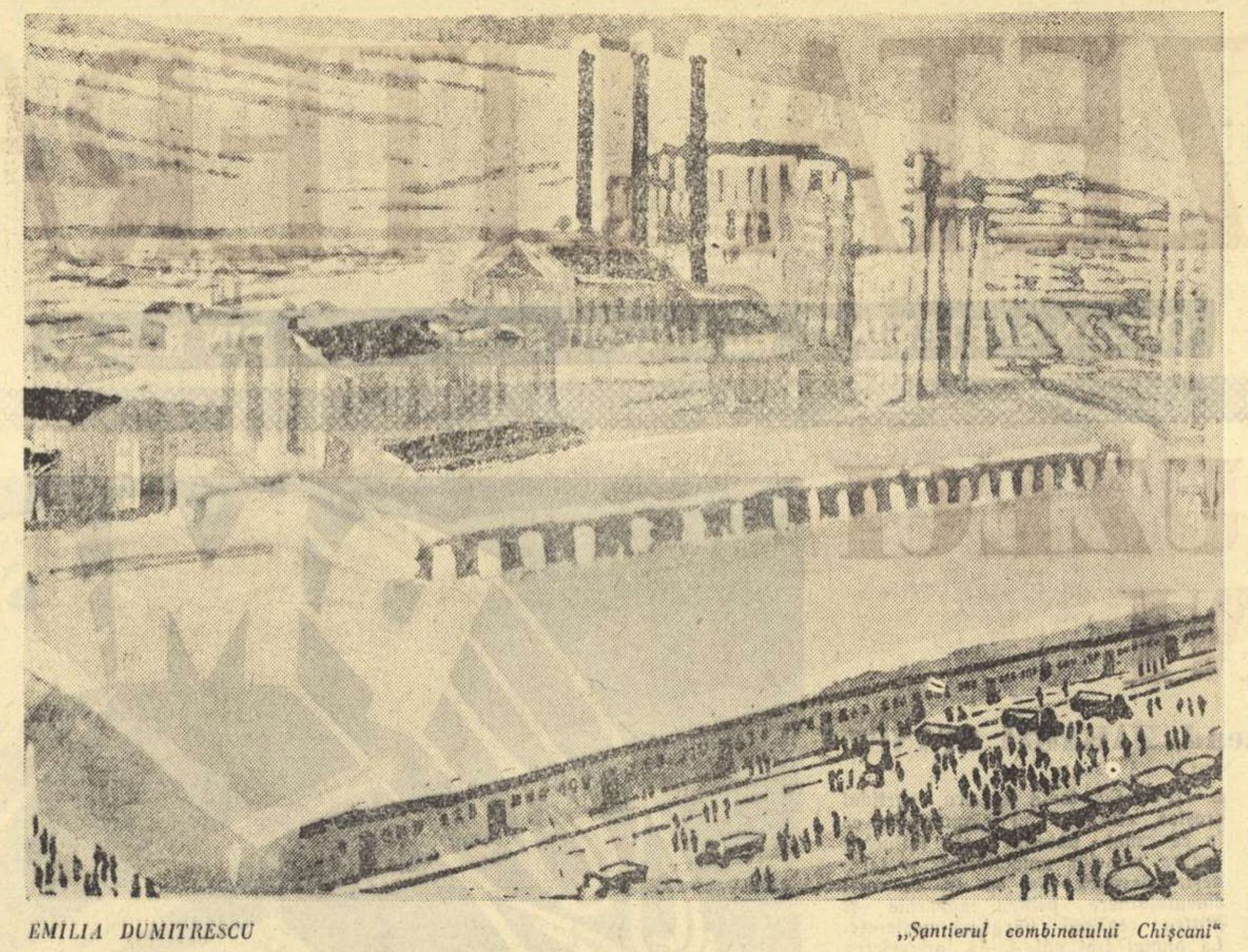

EMILIA DUMITRESCU „Șantierul combinatului Chișcani"

Spiritul de partid — condiție a dezvoltării artei *)

Interesul artei e solicitat insistent de preocupările, de temele majore ale societății tinere cu a cărei privire atotcurioasă și ageră le examinează. Chemînd arta să-l includă în sfera ei, determinînd-o să-i fructifice temele specifice și să reconsidere pe cele zise eterne din același punct de vedere al „cauzei generale a proletariatului" (Lenin), socialismul restituie artei menirea socială răpită sau contestată doar în orînduirile reacționare, decadente. Interesate ca arta infuzată de spirit de partid să nu le precipite prăbușirea, clasele agonice izolează de problemele sociale acute pe creator, cu ajutorul esteticilor bazate pe hipertrofierea eului. Pentru marxism-leninism, arta colaborează prin reflectare activă la cunoașterea și schimbarea societății, recte la trecerea de la capitalism la socialism. Cum se achită arta de dificila dar strălucita sarcină? Intreprinsă pe baza legilor obiective ale dezvoltării, construcția socialistă este, se știe, un proces conștient, previzibil în punctele cheie și în consecință planificabil, și tradus în fapt printr-o politică anume. Temele artei intrate în slujba construcției socialiste coincid cu etapele acesteia, cu etapele de luptă a partidului. Arta este *istoricește-concretă,* parte integrantă din *politica* statului democrat-popular, îndrumată de partid. Să nu deducem de aici că arta ar fi planificabilă în înțelesul mecanic, vulgar cu care denigratorii regimului socialist încearcă să calomnieze îndrumarea partinică la nivelul unei intervenții brutale, funeste artei, prea delicată spre a suporta operații, fie și precaute, de chirurgie estetică. Concluzie a logicii ei interioare și a practicii artistice, estetica științifică admite relativa independență (inițiativă) a artistului în stabilirea repertoriului favorit. Imperativul se referă la ansamblul creației din a cărei partitură de teme și forme, artistul reține ce este convenabil talentului, temperamentului, experienței, într-un cuvînt stilului lui unic, netransmisibil. Selecția nu e capricioasă: în cadrul realismului socialist este un raport mobil între preferințele individuale și gustul societății. De ce apelează artistul la ideile și materialul „altora", al clasei muncitoare în epoca noastră? Personalitatea nu e un dat fatal, fix, neinfluențabil și suficient sieși. Artistul de tip nou, aspirant la un univers original, la opere mari, încăpătoare pentru zone sociale și mijloace variate, ridică bariera specializării stricte, tinde mereu să-și sporească „capitalul constant" de mijloace și forme, zestrea nativă (talentul), în vederea acoperirii exigențelor societății, ale socialismului, atît în calitatea sa de cetățean responsabil cît și de creator, dornic să nu-și epuizeze inventivitatea, să evite anchilozarea în rutină. Arta contaminată de concepțiile burgheze, al căror impas egocentric, antirealist și antiumanist binecunoscut este mărturisit și de exponenții lucizi ai Occidentului, se sinucide sui-generis sub ochii noștri, cu o voluptate masochistă. După ce, golindu-și conținutul, și-a macerat carnea, își frînge în bucăți scheletul, nimicindu-și formele constitutive ființei sale. De aceea numai arta *istoricește-concretă* și *îndrumată* de partid își exercită adecvat, consecvent și eficace funcția transformatoare-educativă și întreține contactul neîntrerupt cu „bazele sale de aprovizionare", cu realitatea unde noul atacă tumultuos vechiul, în avanposturile socialismului. Legată organic de concepția proletariatului revoluționar, socială, realistă și umanistă, arta pătrunsă de spirit de partid ia deplină cunoștință de destinația ei socială, dar și de sine însăși, de condiția indispensabilă vitalității sale. Slujind o societate propice expansiunii impulsurilor creatoare ale omului, artistul se slujește pe el însuși!

Răscolirea repertoriului de teme și forme nu girează însă automat *calitatea* nouă. Redusă la oficiul consemnării minuțioase și exacte a evenimentelor care se mistuie unele într-altele și la generalități banale, poezia și-ar iscăli sentința de moarte nu numai estetică, dar socială și gnoseologică. Gîndirea n-are ce face cu copii ale aparențelor disparate și neconcludente, cu abstracțiuni corecte, însă comune și vagi, de departe inferioare rezultatelor teoretice, științifice, filozofice și chiar ale automatelor cibernetice; iar societatea cu documente prea generale pentru ca, prin ele, să se cunoască temeinic și prea impersonale pentru ca să se emoționeze. Pleonasm enorm la calendar, ziar, manualul de istorie, arta ar risca, cum îi cobea Casandra sa, Hegel, să fie substituită de filozofie sau știință și rînduită în muzeul antropologic, alături de plugul primitiv alungat de tractor. Ba, în timp ce plugul mai poate servi unor nevoi imediate, arta schematică gîfîie astmatic, neputincioasă și înaintea dezideratelor urgente propagandistic-agitatorice ale socialismului. Arta cu adevărat generalizatoare desface legăturile vaste în timp și spațiu, pe plan social și uman care înfășoară fenomenul dat, particular, încadrează partea în întreg, sesizează sensurile ultime ale lucrurilor, avansează de la suprafață la esențe, conform procesului general de cunoaștere descris de Lenin.

Ideal vorbind, artistul citește într-o anumită înfăptuire sau trăsătură de morală socialistă semnătura în filigran a omului comunist, trăind liber — stăpîn pe *„imperiul necesității"* — și fericit, — în acord cu sine, cu societatea și natura. Firește, este vorba de artistul educat în spirit de partid, de artistul *„înțelegător al comenzii sociale, aflat în centrul evenimentelor, cunoscător al teoriei economice, al vieții reale, pătruns de istoria științifică"* (Maiakovski — *„Cum se fac versurile"*). Generalizînd, arta deschide ferestre înspre toate colțurile sufletului simultan, prin resortul unic al imaginii *individualizatoare.* In absența acesteia, generalizările cît de cutezătoare se spulberă în vidul fără rezonanță. Ca să „vadă idei", cum spunea Camil Petrescu, ca să le concretizeze, artistul recurge la aptitudinea sa de făuritor de imagini inimitabile, la *originalitatea* sa plastică. Tipurile de imagini și mijloacele de combinare, sînt infinite. Esențial e, referindu-ne la poezie, *„să împingi versul la limita expresivității"*, cum spune Maiakovski. Insă, de vreme ce imaginile *proprii* temelor și ideilor *noi* nu pot fi descoperite decît în sfera de manifestare proprie *noului,* care-l înglobează și pe artist, nici expresivitatea nu e la discreția absolută a fanteziei. Talentul se supune unei metode, — în cazul de față realismului socialist, — ale cărei indicații sau principii, cînd sînt într-adevăr absorbite organic, le ascultă ca pe vocea sa, a propriului său instinct plăsmuitor. Așadar, spiritul de partid ghidează în ultima instanță și echilibrul dialectic dintre general și particular, dintre forțele care, alcătuind o unitate a contrariilor, furnizează artei „energia nucleară", calitatea de a fi actuală și eternă, de a fertiliza, deci, de a influența activ — nu numai de a oglindi — gîndirea, sensibilitatea și acțiunea contemplatorului de azi și de mîine, în direcția scontată de creator și, prin el, de societate.

Mihail PETROVEANU

---

*) *Dintr-un studiu în pregătire: „Spiritul de partid și tendințele poeziei noastre".*

Patruzeci de ani

(Urmare din pag. 1)

rioasele bătălii din februarie 1933 ale ceferiștilor și petroliștilor noștri au depășit prin amploare și semnificație granițele țării. Ele au însemnat prima ridicare masivă a proletariatului din țara noastră împotriva fascismului și a hidosului său spectru — hitlerismul — care își începea sinistrul marș prin lume. Bătălia ceferiștilor și a petroliștilor s-a terminat cu nenumărate vieți jertfite și cu sute de ani de temniță. Insă această luptă înscrisă la loc de cinste și pentru vecie în istoria patriei noastre, a însemnat, în același timp, o mare școală de călire a conștiințelor, o universitate aspră și bărbătească care a dat țării noastre cadre de partid pregătite, decise, înțelepte. La Doftana, în cazemata cumplită a oligarhiei romînești, ca și în numeroase alte închisori și lagăre, s-au format contingente de luptători minunați pentru cauza clasei muncitoare și a întregului nostru popor.

După aceea au venit anii care au premers celui de-al doilea război mondial. Era limpede pentru orice conștiință cinstită că burghezia, moșierimea și monarhia pregătesc vinderea intereselor poporului pe taraba plină de crime a hitlerismului. Singura forță organizată, care s-a opus din toate puterile ticăloasei și rușinoasei trădări pregătită de palat și de slugile sale credincioase, singura forță care a chemat poporul la luptă împotriva fascismului și a bestialului război antisovietic ce se pregătea, a fost Partidul comuniștilor. După izbucnirea războiului și în anii agresiunii împotriva Uniunii Sovietice, Partidul comuniștilor a fost acela care a organizat sabotarea mașinii de război a fasciștilor. Partidul comuniștilor a fost acela care a pregătit și a izbutit să ducă la îndeplinire istoricul act de la 23 August 1944. Partidul comuniștilor a fost acela care a smuls țara noastră din lațul alianței cu întunecatele forțe ale hitlerismului și a organizat întoarcerea armelor împotriva hoardelor brune.

Vastă, cu neputință de a fi cuprinsă într-un bilanț cît de amplu, este opera începută imediat după 23 August 1944 de Partidul nostru, pentru vindecarea rănilor lăsate de un război pustiitor, catastrofă ce a secerat nu numai sute de mii de vieți omenești, dar a lăsat în urma sa orașe în ruină și cîmpuri în paragină.

Mulțumită luptei Partidului, la 6 Martie 1945 poporul nostru a dobîndit primul său guvern cu adevărat democratic, condus de dr. Petru Groza.

Am fost cu toții martori, și nici unul dintre noi nu va uita vreodată zilele acelea de crîncenă încordare cînd, prin lupta Partidului, țarinile întinse, ce fuseseră veacuri de-a rîndul proprietatea unui pumn de moșieri hrăpăreți, au revenit în mîinile acelora care de-a lungul întregii noastre istorii au sîngerat deasupra brazdelor, desculți și înfometați. Nici unul dintre noi nu va uita zilele acelea de iunie 1948, cînd fabricile, uzinele, minele, băncile au încetat să mai fie proprietatea cîtorva exploatatori sîngeroși și au devenit bunuri ale poporului întreg.

Toate aceste reforme revoluționare au dus la faptul că viața întregii noastre țări a cunoscut o adevărată renaștere. Intr-adevăr, cine și-ar fi închipuit vreodată că țara noastră, socotită de obicei o țară de plugari înapoiați, și menită să rămînă așa, va ajunge ceea ce este astăzi, — o țară cu o industrie înaintată, cu o agricultură socialistă, în plin avînt, cu o cultură în deplină înflorire? Oricine trece prin orașele și satele noastre astăzi, nu poate să nu constate că în cei șaptesprezece ani, cîți au trecut de la 23 August 1944 și pînă în clipa de față, au fost parcurse veacuri. A fost posibil acest marș al poporului spre progres și fericire numai pentru că acum patruzeci de ani, în condiții de luptă și de abnegație, s-a născut Partidul comuniștilor. A fost posibil acest marș al poporului spre progres și fericire numai pentru că patru decenii a fluturat deasupra capetelor noastre flamura desfășurată a luptelor conduse de Partid.

Increzător în steagul fără de moarte al comuniștilor, poporul nostru își privește viitorul cu speranță și cu bucurie. La cîrma destinelor sale veghează necontenit Partidul, Comitetul său Central în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Acad. Zaharia STANCU

VASILE GORDUZ „Constructor"

EROISMUL COTIDIAN AL COMUNIŞTILOR

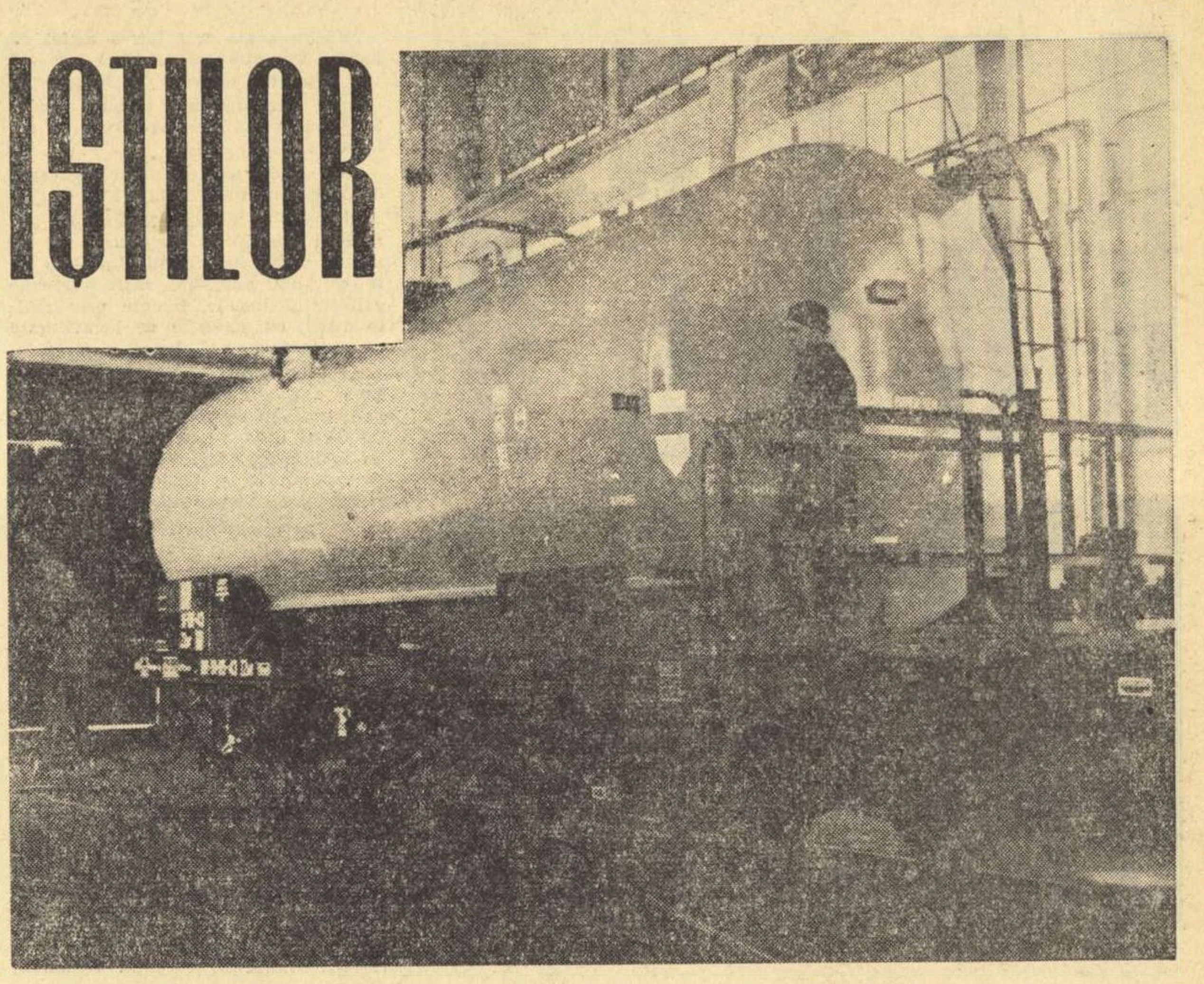

Una din ultimele operaţii care se fac unei cisterne: toaletarea la secţia de vopsitorie.

Reportaj anchetă la Uzinele „23 August"

Aş vrea să găsesc cuvinte noi, ivite acum, parcă singurele capabile să redea înţelesul profund al întîmplărilor de azi, valoarea lor exactă.

Dacă nu, atunci trebuie să le potrivesc altfel pe cele ştiute din totdeauna, căutînd asociaţii nebănuite pentru a scoate la lumină străluciri noi, ascunse.

Acum nu găsesc alt cuvînt decît „eroism" şi totuşi mi se pare că nu spune tot ceea ce ar trebui şi, mai ales, cum ar trebui.

Fiindcă eroismul a fost asociat o vreme numai cu spectaculosul, giganticul, extraordinarul. Fiindcă presupunea o temperatură înaltă, o stare de spirit rară şi, implicit, de scurtă durată în timp. Pentru că cerea gesturi ieşite din comun, de nerepetat.

Tocmai de aceea astăzi e necesar să-mi explic altfel lucrurile — deoarece eroismul nu înseamnă numai atît.

Eroismul e acum aproape o trăsătură de caracter, proprie în primul rînd comuniştilor, explicînd deplin atitudinea lor faţă de muncă, de viaţă. A intrat în cotidian.

Şi iată asociaţia descoperită de însăşi realitatea zilei de azi, neaşteptata şi strălucitoarea alăturare a unor cuvinte de demult ştiute, niciodată pînă acum concepute laolaltă: eroism cotidian.

Dăruire

Marea uzină „23 August" trăieşte în ritmul trepidant al întrecerii pornite în cinstea aniversării a 40 de ani de la înfiinţarea Partidului. Prelucrarea Directivelor plenarei C.C. al P.M.R. a născut entuziaste planuri de muncă, angajamente îndrăzneţe au arătat ataşamentul oamenilor uzinei faţă de sarcinile trasate de partid. Obţinerea calităţii a devenit obiectivul numărul 1, a imprimat un sens nou întregii munci de fiecare zi.

Şi totuşi, după ce s-au luat cele mai bune măsuri tehnico-organizatorice, după ce tehnicienii, muncitorii, inginerii din orice secţie a uzinei au venit cu propuneri valoroase, în fine după ce s-a făcut tot ceea ce se putea face, s-au găsit doi oameni, doi comunişti care au simţit că dăruirea lor e prea puţin. Li s-a părut că planul general al secţiei motoare nu le solicită totul, că ei ar putea aduce un plus care i-ar reprezenta în întrecere.

I-am cunoscut: Cristea Ciobanu, un băiat tînăr, agil în mişcări, vorbăreţ, prietenos şi Ion Bădulescu, bondoc, gras, bonom. I-am văzut fotografiaţi lîngă strunguri sau plecînd împreună la cantină. Tovarăşii lor de muncă îmi spun că formează perechea ideală de spectatori la meciurile de fotbal, stînd alături, fiecare entuziasmat de jocul altei echipe, încurajînd-o în momente grele, ovaţionînd-o la victorie. Sînt prieteni, deci. Mi se părea că asta nu explică prea multe, nu reprezintă decît o bucurie a lor, asigurîndu-le doar un confort sufletesc, dacă se poate spune aşa, de care, bineînţeles, nu beneficiază decît ei.

Aceşti doi oameni mi-au vorbit de iniţiativa lor în întrecere: „planul personal de măsuri pentru îmbunătăţirea calităţii".

— Sîntem meseriaşi buni, spune Ciobanu, trebuia să venim cu ceva nou. Se lansase la noi în uzină o chemare: „să lucrăm fără rebut". Îmi plăcea, dovedea înţelegerea oamenilor faţă de ceea ce aveau de făcut. Trebuie să găsesc şi eu ceva, mă stimula ideea tovarăşilor mei.

— Noi ne-am ajutat de multe ori amîndoi, intervine Bădulescu, şi acum, după ce am gîndit împreună planul nici n-am mai putea spune cui i-a venit întîi în minte soluţia asta. Ne înţelegem bine, sîntem prieteni.

Explicîndu-mi valoarea planului personal am înţeles că ei ridicaseră prietenia pe trepte superioare, punînd-o, prin rezultatele ei, în slujba uzinei. Şi totodată, mi-a plăcut expresia: „am gîndit împreună". A gîndi, am considerat totdeauna că e un act foarte propriu al fiecăruia, inaccesibil altuia în chiar timpul cînd se petrece şi iată că aceşti doi oameni, completîndu-se fericit, au făcut din ideile lor îngemănate un aliaj trainic, înnobilat de ţelul propus. Şi ideile s-au născut în acelaşi timp şi Ciobanu s-a gîndit că dacă el foloseşte metoda Bîkov-Bortkievici, aprofundînd-o, adaptînd-o la ceea ce are el nevoie, Bădulescu şi-ar putea trece în plan respectarea metodei Jandarova, obţinînd prin ea succese noi. Nu contează deci numai succesele unuia, acest plan personal nu urmăreşte doar afirmarea unuia, cu orice preţ, ci caută să sugereze metode bune de muncă şi celor din jur. (De altfel, ambele planuri personale prevăd şi ridicarea celor cu calificare mai slabă).

Întreaga uzină se preocupă de calitate. Aceşti doi strungari şi-au asumat însă voluntar o responsabilitate sporită pentru produsele date de ei. Există norme, există, în afară de ele, propuneri bine studiate de ingineri şi tehnicieni cu înaltă calificare, există presa de specialitate care face publicitate în jurul unor procedee avansate de lucru.

Peste toate acestea a apărut „planul personal de îmbunătăţire a calităţii".

În uzină sînt sumedenie de maşini, nenumărate dispozitive care ajută munca oamenilor. Dar pentru finisarea corectă a cuzineţilor în exterior, Bădulescu s-a gîndit că ar avea nevoie de două dispozitive noi, speciale. Nu i le ceruse nimeni, el singur şi-a trecut în planul personal proiectarea şi executarea lor. Nici măcar n-a cerut materie primă: a găsit tot el material recuperabil, iar timpul „de creaţie" n-a fost unul liber, mai larg, ci tocmai cel de întrecere, care fixează termene temerare.

Cristea Ciobanu şi-a fixat în planul personal de îmbunătăţire a calităţii, între altele, creşterea productivităţii muncii cu 5% peste sarcina generală a secţiei. Sarcina era judicios stabilită — nefiind nici mică, nici uşoară, fiindcă oamenii nu-şi propun limite minime. Dar peste aceasta a apărut procentul de 5% al lui Ciobanu despre care nimeni nu ştia că poate fi obţinut. Iar dacă l-ar fi realizat ar fi căpătat o laudă în plus, pentru un efort deosebit. Nu, el l-a înscris ca pe o sarcină strictă, exactă.

Cei doi comunişti, Cristea Ciobanu şi Ion Bădulescu n-au ţinut secrete posibilităţile lor, nu s-au ferit de munca propriu-zisă care devenea mai grea în clipa cînd apăreau cerinţe noi.

Nu se petrece nimic extraordinar, mai bine zis nimic spectaculos. În fiecare dimineaţă, cei doi strungari se apucă de lucru, discută cu tehnologul, cu controlorul de calitate, aşează în faţa lor grupuri-grupuri de piese strălucitoare şi fierbinţi, abia scoase din maşină. Dar în fiecare zi Ciobanu, Bărbulescu, atîţia alţii ca ei, îşi cer lor tot mai mult, nu se păstrează în liniile unei reuşite oricum sigure, fiind fruntaşi. Fiecare nouă rezervă de energie descoperită este pusă la dispoziţia colectivului pentru desăvîrşirea rezultatelor comune. E şi aceasta un mod de revelare a eroismului cotidian.

Calificarea cere atitudine!

Aflat în faţa unui proiect abia sosit de la IPROMET sau IPL, inginerul Ion Nicolae porneşte de la început cu ideea că e bun, că nu mai trebuie modificat la verificare. Doar şi în instituţiile de proiectare lucrează specialişti, se străduiesc să dea construcţii de calitate, chiar dacă masivele piese, cu greutate de ordinul tonelor, sînt schiţate acolo pe calc în linii precise, trase cu teul şi calculate cu ajutorul riglei.

Proiectul trebuie să fie modern, uşor de executat, produsul pe care-l prefigurează să coste ieftin atunci cînd se execută.

Biroul de utilaj siderurgic în care lucrează şi inginerul Ion Nicolae se ocupă de verificarea proiectelor şi modificările aduse acestora. Şi, în ceea ce-l priveşte, pe inginerul Ion Nicolae, un tînăr comunist, munca lui se desfăşoară conform comandamentului: „Cît mai multe modificări constructive".

Aparentă contradicţie la început, ideea că orice proiect trebuie să fie bun şi apoi... „cît mai multe modificări constructive!"

De fapt, lucrurile se împacă perfect cu atitudinea inginerului, cu modul lui de a fi.

Desigur, în instituţiile de proiectare lucrează oameni interesaţi de rentabilitatea producţiei. Dacă în proiect sînt indicate aliaje neferoase, înseamnă că numai ele trebuie folosite, că s-au comparat soluţiile, propunerile diferite şi nu s-a putut face altfel.

Dar de ce nu se poate face şi altfel?

Aici stă totul: în dorinţa unui comunist de a schimba lucrurile, adăugînd contribuţia sa, cît de modestă, la orice lucru care are nevoie să cîştige un spor de calitate, economie, rentabilitate.

O piesă turnată conform indicaţiilor de la IPROMET sau IPL poate să ceară uneori un model mai scump, fiindcă oţelul lichid consumat cu acest prilej suferă pierderi, nu totdeauna structura la turnare este sigură, de aceea se merge la supradimensionări, etc., etc. „Model scump", „pierderi", „supradimensionări" — iată lucruri pe care inginerul Ion Nicolae nu le poate admite. Calificarea tehnică pe care o are implică o anumită atitudine faţă de lipsuri: fermă, tranşantă, comunistă.

De la înţelegerea acestei necesităţi a pornit iniţiativa întregului birou de utilaj siderurgic: trebuie schimbate aliajele, cuprul poate fi înlocuit cu fonta, furnalul de 1.000 mc. poate costa mai ieftin fără nici un prejudiciu adus calităţii.

Şi astfel a apărut milionul — mîndria biroului de utilaj siderurgic.

O idee care economiseşte 1.000.000 lei. Modernă, în spiritul calităţii şi al tehnicii avansate.

Inginerul Ion Nicolae „omul cu milionul" cum l-a prezentat cineva, se bucură de succesul colectivului pe care-l conduce. Se bucură parcă puţin intimidat, admiraţia altora îl stînjeneşte. El lucrează şi azi ca atunci cu ani în urmă, cînd era muncitor, ajustor mecanic, sau tehnician de maşini — stăruitor, modest, conştiincios. Fostul muncitor a urcat din treaptă în treaptă pînă la intelectualul de azi, inteligenţa lui fiind pusă în lumină de partid, care l-a îndrumat, l-a sprijinit în drumul său către cultură.

Fostul muncitor e absolvent al unei facultăţi din Kiev. El justifică în fiecare zi, prin capacitatea sa mereu în creştere, încrederea acordată de partid în forţele sale, nu numai în cele de acum ci, mai ales, în cele de atunci, de demult, cînd a început evoluţia tînărului muncitor către inginerul de astăzi.

Eroismul cotidian — oriunde s-ar manifesta el, cuprinde aceleaşi comori de dragoste, ataşament şi recunoştinţă faţă de partid.

Tenacitate... sau povestea unei vieţi obişnuite

Eu stau în Rahova, de aceea trebuie să mă scol cam pe la 5 ca să nu alerg, speriat că aş întîrzia, către uzină. Nu mai am timp la prînz să trec pe acasă: mănînc la cantină şi de aceea încă de dimineaţă îmi iau cărţile de şcoală cu mine. Cred că dacă aş avea la dispoziţie timpul de învăţătură al unui elev „de la zi", notele mele ar fi numai 9 şi 10. Aşa, acuma, mai scapă şi cîte un 8 printre ele. Sub 8 n-am voie să cobor — încerc să fiu sever cu mine.

Învăţ înaintea orelor, în pauze, sînt foarte atent în ore, la explicaţiile profesorului ca să plec cu lecţia ştiută din clasă.

În timpul lucrului nu pot să învăţ. Nu fiindcă n-am avea vreme; dacă ştii să-ţi planifici corect activitatea nu lucrezi „pe brînci" în asalt cum mai fac unii, puţini, care sînt mai în urma celorlalţi. De cînd învăţ, mai ales, cunoştinţele căpătate în şcoală mă ajută temeinic în muncă. Nu în general, ci precis, aplicat. Eu sînt ajustor de precizie — zilnic am de verificat profile de piese conform schiţelor de plan şi asta la aparate perfecţionate: proiectorul, microscopul mecanic, pentru observarea erorilor de sutimi sau de miimi de milimetri, dacă există. Nu mai vorbesc de trasarea şabloanelor de verificatoare, de numeroasele desene pe care le consult şi unde am nevoie de geometrie. Înainte de a merge la şcoală întrebam de multe ori maistrul: „Cum să fac, ce rezultat îmi dă aici sau dincolo". Acum transform cu uşurinţă calculele, citesc cu mai multă siguranţă un plan, un dosar tehnic. Am verificat în procente: 25%. Asta înseamnă: cu 25% cel puţin a crescut procentul pieselor de calitate date de mine; economia de timp se înscrie cam tot în procentul de 25%, sau altfel: pe lună primeam maximum 40 de desene înainte, acum ajung şi pînă la 60, toată lumea zice că am devenit băiat „cu şcoală" şi pot să rezolv mai multe. Are dreptate lumea, pot.

De la ce pornisem de fapt? A... de la timp. De ce nu învăţ în acest timp, de vreme ce-mi rămîne liber? Am altceva de făcut: sînt responsabilul unei brigăzi de recondiţionări de scule din materiale recuperabile, prin muncă voluntară. Brigada are 9 oameni: 7 dintre ei sînt la şcoală, nu pot să pretind un regim preferenţial, nu-mi dă voie calitatea mea de comunist. Băieţii înţeleg greutăţile şi le înving: 8 din cei 9 sînt membri de partid. Numai anul ăsta cred că am făcut economii de cîteva mii de lei cu brigada asta. Cam asta-i tot ce pot să spun despre mine. La 10 seara ajung acasă".

Mandau Nicolae nu învaţă cu scopul de a deveni neapărat inginer. Vrea să ajungă doar un muncitor obişnuit al zilelor noastre: cult, cu orizont larg, un om cu care uzina care-l ştie de pe vremea uceniciei să se mîndrească.

★

Eroism: mereu, în fiecare zi să ai tenacitatea de a-ţi închina tinereţea cunoaşterii, interesului general, sensului istoric pe care-l capătă astăzi noţiunea de muncitor înaintat. Să fii mai harnic decît timpul, să-l împarţi după măsura nouă, comunistă, să cauţi să-l stăpîneşti cu precizie şi putere. Şi să reuşeşti.

Tita CHIPER

La secţia de automotoare angajamentele sînt permanent depăşite datorită aplicării consecvente a regimului de economii

---

DE LUNI PÎNĂ LUNI cu un instructor de partid

Am stat o săptămînă împreună cu un instructor teritorial de partid şi nici un ceas n-a semănat cu celălalt. Munca de partid n-are momente identice şi nici momente recreative, ea este mereu proaspătă, inedită.

Atitudinile lui au, trebuie să aibă zilnic diversitatea cerută de împrejurări. Se străduieşte de cîteva luni pentru ca activitatea de la căminul cultural să se îmbunătăţească. In sfîrşit, a reuşit, corul cîntă pe mai multe voci, el asistă la repetiţie, faţa îi străluceşte, e bucuros. Dar cineva se apropie şi-i spune că un tehnician s-a certat cu un brigadier, că l-a insultat şi l-a lovit. Obrazul lui devine brusc sever şi pe el se vede regretul despărţirii de bucuria încercată înainte. Se duce la tehnician, vorbeşte cu el întristat, sincer întristat. Pentru că el trebuie să participe afectiv şi să participe profund la izbînzile sau la nereuşitele celor din jurul său, — numai astfel îi poate cuceri şi conduce.

Este una din laturi care-i dau dreptul la o imagine literară complexă.

Munca lui nu e modestă şi de ea nu e nevoie să te apropii binevoitor, dilatîndu-i proporţiile. L-ar stînjeni. El cunoaşte măsura eforturilor lui, e convins de utilitatea lor, ştie că ele alături de ale tuturor oamenilor muncii apropie comunismul.

Luni seara îl aşteptam în faţa Sfatului. Mi se spusese că e dus la Căciulăteşti, un sat al comunei Dobreşti, raionul Segarcea. Soseşte tîrziu. Începuse să se întunece. Ţine haina sub braţ, îşi aruncă neglijent picioarele pe asfaltul şoselei şi are umerii prăbuşiţi înainte. E zobit de oboseală.

Mă invită să locuim împreună la camera oficială.

Cînd ne pregăteam să ne culcăm pe uşă intră un om din sat. Întreabă ceva în legătură cu o adunare. La plecare ne lasă un buchet de mărgăritar. In apropiere se găseşte o pădure unde creşte mărgăritar. Această pădure a aparţinut unui moşier care o cumpărase numai pentru flori (pe care bineînţeles le comercializa). Oamenii nu puteau să intre în pădure după lemne de foc pentru că acolo creştea mărgăritar.

Ziua de marţi e repartizată pentru vizitarea sectoarelor zootehnice şi mobilizarea oamenilor la o şedinţă ce se va ţine a doua zi. Urcăm un deal din spatele Sfatului pe unde o tăiem mai drept spre o gospodărie. Dealul e acoperit cu pomi tineri.

— A fost împomat la propunerea mea. La poale şi în coamă unde e pămîntul mai dulce sînt pruni. N-a fost uşor — pămîntul era tare, un om săpa o zi la o groapă.

După ce mai urcăm o bucată: — Am pus cîteva mii de pomi. S-au prins mai toţi. — Dacă găseşti douăzeci neprinşi, e mult. Deodată se răsuci şi arătă cu mîna în vale: — Ia uite pe bătrîna aia cum udă pomii. Ţin oamenii la pomi, ţin... (Era emoţionat, glasul îi zvîcnea bucuros. Şi nu era numai atît. Mă privea stăruitor cu ochii strălucitori, chemîndu-mă, obligîndu-mă să mă bucur şi eu). — Sînt cruzi şi ei, mîngîie Scobai coaja unui puiet ca şi cum ar fi mîngîiat un animal plăpînd. Peste doi ani o să se legene.

Urcăm mereu şi el vorbeşte şi mai aprins şi mai fără metodă. Preşedintele Sfatului e un băiat tînăr, destoinic, „crescut de noi"; organizaţia de partid din sat dă o mare atenţie muncii cu femeile şi Dobreştii e comuna cu cel mai mare număr de femei membre de partid din raion; comuna e colectivizată în întregime.

Cu fiecare cuvînt bucuria lui creştea şi de la un timp mi se părea că nu mai urc dealul, ci înălţimea bucuriei lui. Ajungem pe coamă. El priveşte alinierea puieţilor şi mă întreabă, alintîndu-se: — Ce zici, a fost bună propunerea mea?

Ajungem la sediul gospodăriei şi anunţăm pe cei de aici despre şedinţă. Apoi pornim spre Căciulăteşti. O luăm pe sub dealuri ca să nu mai ocolim. Dealurile sînt brăzdate de pîrîiaşe. — Astea sînt o avere pentru gospodărie! exclamă Scobai cu aceeaşi bucurie nu numai contagioasă dar şi obligatorie pentru mine. Trecem pe lîngă turma de porci, apoi pe lîngă cea de oi, a gospodăriei. Oile zbiară, mieii se zbenguiesc, berzele păşesc cu o demnitate îngrijorată pe care ţi-e frică să o turburi, bobocii aurii de gîscă trag de cîte un fir de iarbă, acesta le scapă din cioc şi ei cad pe spate, uimiţi. Totul aminteşte de abecedar. In apropiere — un cioopor de capre. Un bătrîn aruncă o bîtă după doi ţapi negri intraţi în fasole. Nu-i loveşte şi se apropie de noi înverşunat.

— Impuşcaţi-i tovarăşe Scobai. Toate le-aţi făcut bune în satul ăsta dar pe-asta n-aţi făcut-o. Impuşcaţi-i fir' ar arhiva lor a dracului...

Ajungem la gospodărie şi sînt anunţaţi despre şedinţă şi cei de aici. Trecem pe la sectorul zootehnic. Grajdul vacilor e cam întunecat. — Cîte felinare aveţi? — Două. — Să-i spuneţi preşedintelui că l-am rugat eu să vă mai dea trei. Mergem pe un drumeag care împarte grajdul în două jumătăţi. — Vorbisem să-l mai bombaţi. Mîine o căruţă de la atelaje o să rămîie să care nisip pentru asta.

Apoi dînsul se duce la Murta şi Ghirocel — două sate mai depărtate, ca să se intereseze şi acolo de sectorul zootehnic, să ţină o prelegere din istoria P.M.R. Se duce cu bicicleta. Vrea să-mi facă şi mie rost de una, dar cum eu nu ştiu să pedalez, îl aştept la sfat. Se întoarce tîrziu! Mergem la camera oficială, ne spălăm şi mîncăm. In pat citim. La început, ziarele, pe urmă el citeşte „Skutarevski".

Dimineaţa ne trezesc nişte ciocănituri nervoase în uşă. E preşedinta comitetului de femei care ne spune indignată că azi trebuie să meargă la raion şi colectiva nu vrea să-i dea nici un mijloc de transport. Scobai se îmbracă la iuţeală şi peste o jumătate de oră, cînd ne întîlnim pe şosea, mă anunţă că, gata, s-a făcut.

In dreptul nostru se opreşte o maşină mică. Din ea coboară un om voinic la vederea căruia Scobai se însufleţeşte şi-l salută cu bucurie. Celălalt îi răspunde însă rece: — Noroc!

E instructorul de partid de la S.M.T. — Am auzit, spune el, că de tractoriştii mei nu prea vă îngrijiţi. I-aţi aruncat într-o prăpădită de casă de la marginea comunei şi n-au nici parc de maşini cum trebuie. Nu plec de aici pînă nu-i văd aranjaţi.

Cei de la gospodăria din Toceni spun că ei cu dragă inimă i-ar primi, dar n-au unde. — De loc, de loc? — Ba, ar fi o casă părăsită, se înduplecă ei. Mergem acolo dar S.M.T.-ul nu primeşte casa. Nuţă, preşedintele din Căciulăteşti spune că el nu poate da decît o căsuţă în care a fost incubator. Instructorul de la S.M.T. îl priveşte întrebător pe instructorul din Dobreşti: (adică ce e asta, vă bateţi joc?). Acesta îi ia pe preşedinţi de-o parte şi e atît de mînios încît zîmbeşte, dar veselia lui îi doare, îi usturā pe ceilalţi.

— Bancule, Damiane, ce ne învaţă, mă, Partidul despre raporturile dintre G.A.C.-uri şi G.A.S.-uri şi S.M.T.-uri? Aceste unităţi socialiste, ce sînt ele pentru noi? întreabă Scobai şi-i zvîcnesc muşchii feţei de supărare. Trebuie să avem grijă de tractorişti ca de copiii noştri? Şi tu vrei să-i bagi să stea la incubator, bagă-i Nuţă la incubator şi să scoţi cloştile la arat...

Preşedinţii tuşesc în pumni şi încurcaţi îşi ocolesc privirile.

— Tu ce zici, Bancule? întreabă Scobai mai liniştit, pe unul din ei. (Acesta ştia unde bate întrebarea: sediul gospodăriei sale e un fost conac unde există multe camere libere, iar în spate e şi o cîmpie unde se putea face parc de maşini).

— Păi să mergem, spune el.

Plecăm, celor de la S.M.T. le convine şi sînt alese camerele.

După masă se ţine şedinţa comitetului de partid cu conducerile gospodăriilor. Ordinea de zi:

Unu: felul cum s-a îndeplinit hotărîrea comitetului de partid, privind dezvoltarea sectorului zootehnic; doi: situaţia însămînţărilor; trei: acţiuni în vederea întîmpinării aniversării partidului.

Incepîndu-şi raportul, unul din preşedinţi arată teoretic: „Ca orice cetăţean noi ştim că vita aduce mare folos. Oile dau şi lînă şi brînză şi mieluşei. De aceea ne-am orientat spre sectorul zootehnic. Gospodăria noastră are acum atîtea sute de oi din care atîtea fătătoare, atîtea bovine, atîtea porcine, atîtea păsări de la care pînă acum am luat (cuvîntul i se pare nepotrivit, revine asupra lui) de la care s-au recoltat 3166 ouă. O să mai cumpărăm 200 de oi şi 30 de vaci. Comitetul de partid, în special tov. Scobai (care e şi secretarul organizaţiei din comună) m-a ajutat venind la faţa locului şi supraveghind îngrijirea animalului.

In cinstea aniversării partidului s-a hotărît:

— înfrumuseţarea satului prin văruire, desecarea a 40 ha. teren inundabil; „constatînd că şoseaua e frumoasă, asfaltată, trebuie ca şi marginea ei să fie frumoasă şi se vor planta pomi pe toată lungimea ei"; amenajarea unui eleşteu de 10 ha.

Joi — plenara. De dimineaţă ne bărbierim, ne periem hainele, ne lustruim încălţămintea. Plecăm cu un Steag Roşu al unei gospodării. La plenară, fiecare comună raportează despre însămînţări, sectorul zootehnic şi acţiunile de întîmpinare a aniversării partidului. Comuna Sadova cheamă la întrecere socialistă toate celelalte comune din raion. Apoi se dă citire chemării la întrecere de către raionul Segarcea a tuturor raioanelor din regiune. (Această chemare a ocupat a doua zi jumătate din pagina întîia a ziarului regional). In încheiere, tov prim-secretar Dindere, cerîndu-şi iertare pentru că e emoţionat, anunţă două lucruri: mai întîi că maiorul Gagarin s-a întors teafăr din cosmos şi apoi că raionul e complet cooperativizat.

Plenara s-a isprăvit spre seară. Ajungem pe înoptate în Dobreşti, ne spălăm pînă-n brîu şi ne culcăm.

Vineri e planificată pentru sectorul social-cultural al comunei.

La grădiniţă — educatoarea ne întîmpină mîniată: azi copiii n-au primit mîncare, preşedintele gospodăriei a plecat, iar contabila zice că nu se bagă. Tovarăşul Scobai dispare şi peste un timp se întoarce cu o femeie care aduce pîine şi brînză. Copiii îşi îngroapă obrazul în bucăţile mari şi pufoase de pîine. Un copil se apropie şi-şi cuibăreşte pumnul mic în palma lui Scobai.

— Ce te mai faci Mărine? — Deocamdată învăţător. — Da aviator nu ţi-ar place, că... (şi-i explică de ce). — Bine, deocamdată mă fac şi aviator. — La Bucureşti ai fost? — N-am fost, da a fost frati-miu — spune copilul împăcat. Acolo avem o rudă care are două mobile. — Cum două mobile? — Are două garderoburi în odaie. Şi noi avem acuma mulţi bani şi tata vrea să ia bicicletă, da mama zice că să ia mobilă. Ia spune, ce e înainte, doişpe sau şaişpe? — De ce? — Păi la şaişpe ani iau buletin.

Tov. Scobai zîmbeşte. Însă, întorcîndu-se spre educatoare, faţa îi devine serioasă şi severă:

— Vedeţi că a început să se standardizeze. Şi acum trei săptămîni punea aceleaşi întrebări şi da aceleaşi răspunsuri. Nu-l mai băgaţi în seamă vreo lună de zile şi nu-i lăsaţi pe vizitatori să mai stea de vorbă cu el. Devine rîzgîiat.

La şcoala de 7 ani asistăm la o lecţie de gramatică. Profesoara: — Copii, daţi exemplu de propoziţie afirmativă: — Eu am fost la mare. — Exclamativă? — Ah, ce frumos a fost la mare, în tabără! — Interogativă? — De ce n-ai fost la mare? — Optativă — M-aş mai duce odată, în tabără, la mare.

— Ii auzi? jubilează Scobai, cu bucuria lui obişnuită care-mi cere participarea pentru faptul că această clasă fusese la mare.

Seara asistăm la o repetiţie de la căminul cultural. E bine, dar ar putea fi mult mai bine. Se convoacă pentru a doua zi o şedinţă cu cadrele didactice.

Sîmbătă mergem mai întîi la eleşteu unde a început desecarea. Pe malul bălţii sînt adunaţi mulţi oameni care stau ţepeni, privesc cum scade apa ruginie pe care o ştiau de ani aici, şi ascultă absenţi şi muţi duduitul pompei de absorbţie de parcă ar asculta o melodie pe care nu vor s-o tulbure. Scobai e de părere să se mai facă un şanţ de scurgere de-a curmezişul bălţii şi-l sfătuieşte pe preşedintele gospodăriei ca, după desecare, să aducă aici turma de porci ca să distrugă bulbii de papură.

Mergem la sfat unde el dă telefon în toate satele comunei şi cheamă seara la sediul organizaţiei nişte candidaţi pe care trebuia să-i trimită a doua zi la raion pentru confirmare.

Pe la amiază se ţine şedinţa cu cadrele didactice. E combătută aprins afirmaţia unui profesor care a spus că în sat nu sînt destule elemente talentate. Se ajunge la încheierea că gospodăriile colective trebuie să sprijine mai multe din fondurile culturale, căminul, iar cadrele didactice să muncească mai bine cu tineretul.

Seara îi instruieşte pînă tîrziu pe candidaţii care merg la raion seminarizîndu-i din Istoria Partidului.

Duminică, ei, candidaţii îl trezesc anunţîndu-l că pleacă. Sînt bărbieriţi proaspăt şi în lumina dimineţii feţele lor par albăstrii. Scobai îi conduce la maşini şi le dă, îngrijorat, ultimele sfaturi. Apoi se duce să-şi vadă familia, aflată într-un sat la 15 km. depărtare. Se întoarce pe la prînz ca să conducă o adunare populară. După isprăvire, stăm puţin la horă, apoi mergem prin sat.

— Hai să-ţi arăt un bordei, îi vine lui o idee. Intrăm într-o bătătură întinsă. Aici se află o casă mare de cărămidă şi, alături, răsar deasupra pămîntului un acoperiş şi două ferestruici. Intrăm în bordei. Aici pe un pat mare, acoperit de rogojini, toarce o bătrînă.

— Tot nu te muţi maică? (Băiatul ei şi-a făcut casa alături, dar ea nu vrea să lase bordeiul). — Cum?... nu, aici am trăit, aici mor. Am şi luminările rămase de la fie-mea (ne arată patru luminări înfăşurate într-o piele afumată şi atîrnate în cui). A murit la 21 de ani, mititica...

— Cînd am venit aici, îmi spune Scobai pe drum, erau o mulţime de bordeie d-astea. P-ăsta mă gîndesc să nu-l dărîmăm nici după ce moare bătrîna, să-l ţinem ca pe un muzeu.

După ce mîncăm, mai vorbim şi ne lăsăm pe paturi să ne odihnim. Imi vorbeşte despre familie, despre copii, despre o nepoată din Bucureşti... Eu îl pisez cu tot felul de întrebări (era prima dată în cursul unei săptămîni cînd vorbeam de viaţa lui personală), dar el îmi răspundea fără chef, neglijent. Era neliniştit şi ştiam de ce. In sfîrşit, spre seară, apar în uşă candidaţii trimişi la raion. — Pe toţi v-a?... izbucneşte Scobai. — Ne-a confirmat. — Da Robea unde e? — El a rămas ultimul, nu ştim ce-a făcut, n-a venit la Rată...

Rămîne şi mai neliniştit. Il cheamă pe omul de serviciu de la sfat, îi spune să se ducă din ceas în ceas la Robea acasă şi să-l anunţe cînd s-a întors. Dar n-are răbdare să aştepte ceasurile şi se duce el din jumătate în jumătate, apoi din sfert în sfert de oră, la casa omului. Tîrziu, foarte tîrziu, deschide vijelios uşa: — L-au confirmat şi pe Robea. Dar l-au ţinut mai mult şi a pierdut Rata.

Era aşa vesel, încît cu toate că era trecut de miezul nopţii, se apucă să deretice fără rost prin cameră.

Luni ne despărţim. Şoferul raionului (multe reportaje se termină cu replici ale şoferilor poate şi pentru faptul că ei circulînd mult au imaginea ansamblului şi dau replici sintetice), îmi spune:

— Nu ştii ce să zici: tovarăşul Scobai a fost croit pentru comuna asta sau comuna a fost croită pentru el. Cu un timp în urmă, raionul îl mutase în alt sat. Dar au venit oamenii de aici şi l-au cerut mort şi înapoi.

Nicolae VELEA

CALEA GRIVIȚEI

eugen barbu

Ați privit vreodată cum dorm oamenii ? Cei fără griji intră în somn ca într-o apă călduță, se lasă purtați ușor, chipul li se destinde, zîmbesc nu numai viselor frumoase ci și păcii sufletului lor. Cei neliniștiți, cei necăjiți, cei roși de gînduri stau încordați parcă înainte de a deveni inerți. Pe chipul lor se mai citește ceva de neînțeles. Sub pleoape, ochii lor mai văd ceva care înfricoșează. Pumnii se string, se aude un murmur, un protest rostit tare în vise, dar glasul nu se ridică din adîncul pieptului și auzi și nu înțelegi nimic.

Omul-reclamă o privește cam de un ceas pe Ina. Fata a adormit repede. Respiră acum ușor și chinul de la început a trecut. Are un obraz curat și ține gura strînsă. O mînă sub ureche, părul căzut pe un ochi și mișcarea ușoară a pieptului. Lîngă pat și-a asvîrlit pantofii. Unul a căzut într-o parte și i se vede talpa spartă. Fata și-a întins haina peste picioarele încălțate în ciorapi subțiri de mătase.

Mai trebuie svîrlit un lemn pe foc. Pe geamuri se așează pojghița subțire a gerului. Lucrurile din odaie încep să intre în întuneric. Nu se mai poate citi. In februarie, într-o zi ca asta cu cerul apăsător și cenușiu, seara vine devreme.

„La ce să ne gîndim ?“

„La un lucru plăcut...“

„Haida — de, săracii n-ar mai avea atunci la ce să se gîndească niciodată...“

Cum începuse totul ? Cum începuse ?

Cu cîțiva ani în urmă. Intoarcerea unchiului Manole de la pușcărie. Nu intrase încă în școala de mecanici. Invăța, voia să-și aleagă o meserie mai ca lumea. Pe urmă nu s-a mai putut...

„Mamă, cînd se întoarce tata ?“

Știa de-acum că taică-său e închis. („Ce-a făcut tata ?“ — „Mai nimic, are gură mare“. „Și unchiul Manole ?“ „Și el are gură mare“ — lucru de mirare pentru că ei erau niște oameni tăcuți pe cît îi știa).

„Taică-tău mai are de stat acolo“ („Acolo“ știți ce înseamnă, o clădire cenușie, păzită de sentinele). „In schimb, mîine se întoarce unchiul Manole. El a ispășit...“

Pe unchiul Manole îl ridicaseră într-o noapte de vară. Amintiri turburi. Glasul mamei sale : „Incet să nu sculați copilul, că o să se sperie...“ Pe urmă o explicație absurdă acum : „Unde a plecat unchiul Manole?“ „Caută de lucru în provincie“. Mai tîrziu : „Unde a plecat tata“? „Sparge piatră pe la Comarnic pentru calea ferată“...

Jocuri întunecate, bănuieli, priviri disprețuitoare la cei din jur și o sărăcie umilitoare. Alergătura maică-si după rufe de spălat, numărarea banilor pînă la centimă. Privirea ei tristă și mai ales acea tăcere a casei, o tăcere care se așează ca un geam zgrunțuros între oameni. Doi copii. El și fratele său, un băiat frumos, cu chipul negru, cu niște ochi vîrîți în fundul capului. Apoi tragedia. O zi de septembrie ca oricare alta, cu soare călător pe acoperișuri. Venea seara cu aburi și umbre. Cîteva strigăte în curtea plină de oameni. Niște găzari care se certau toată ziua. In singura lor odaie, maică-sa spăla. Unchiul Manole nu se întorsese încă. Erau numai ei doi: el cu maică-sa. O vecină o strigase. Plîngea, spunea ceva de neînțeles. Apoi curtea a fost năpădită de o droaie de oameni. In brațele unui cazangiu de la Ateliere stătea fratesău, cu capul însîngerat. Cineva adusese o trăsură și toată lumea plecase undeva, la un doctor. Cuvintele răslețe îl uluiseră. „L-a mușcat un cîine turbat“. O durere surdă, ca o tăietură de cuțit, undeva în trup și tăcerea asurzitoare a odăii și a curții cu pruni afumați din care cădeau primele frunze. Amurgul roșu și apoi noaptea înspăimîntătoare. Maică-sa nu mai venea. Tîrziu, vecinele au adus-o pe brațe. A doua zi, spre seară, fratele său murise.

Nici o lacrimă. Numai tăcerea apăsătoare. „Mamă, spune ceva“. Ea nu spunea nimic. Afară, în stradă alți copii alergau și se strigau. Treceau păsări, venise dimineața. Era cald. Fratele lui stătea într-o raclă de lemn, palid, cu un pansament alb în jurul tîmplelor. Odaia mirosea a tămîie și a fum de lumînări. Prin ușa deschisă se vedea curtea cu vecinii strînși laolaltă, vorbind în șoaptă. In geamuri, florile puse pentru iarnă în ghivece începuseră să se ofilească din cauza căldurii.

Il luase un frig. Poate de oboseală. Afară se întuneca. Vremea se strica. Se adunau nori deasupra caselor mărunte ale Griviței. Hainele îi miroseau ușor a sfoiegeală, ca toată încăperea cu pămînt pe jos. In jur, mai nimic. O masă, un șifonier cu oglinzile acoperite, patru scaune, un pat de lemn, cu o saltea tare de paie în care dormiseră pînă atunci toți trei. Pe pereții curați, văruiți de două ori pe an : cîteva oale de tuci, o lingură de tablă pentru supa săracă. Pe jos, ca și în odaia Inei, un preș de trențe colorate, gros și aspru, bun mai ales iarna, cînd îl îndoi și-l așezi sub prag, ca noaptea să nu intre frigul. Printr-o ușă alăturată se dă în bucătărie : locuința-tip a celor de pe Grivița. In bucătărie : o sobă neagră, cîteva vase, o altă masă cu picioare mișcătoare, alături o laviță pe care dormiseră bărbații înainte de a intra în pușcărie. Intr-un perete : un geam mic cu o cruce care ținea chitul și sticla, prin care priveai afară unde era cer cît vrei. Dincolo de gardul știrb, trei corcoduși cocîrjiți, apoi strada. Dimineața la 5, prin ostrețe se văd luminile lămpilor aprinse. Lîngă linia Constanța locuiesc bogătanii pămîntului, „fericiții Domnului“ : lăcătușii de la C.F.R., cazangiii, ciocănarii, 100 de lei chirie pe lună ca să mai rămînă ceva și pentru un rachiu, seara. Stau cu neveste și copii, grămadă. Aici se nasc, trăiesc și mor cîteva sute de oameni. Grivița, București, capitala Romîniei. Pavaj nu e. Cînd trec camioanele și mașinile totul se umple de praf. Un balon alb plutește pe cer, se tîrăște ca o burtă de balenă și îneacă respirațiile. Nu există nici fir electric și nici stîlpi. Pomi și curți tăcute. Duminica oamenii mai întrec măsura. Cîntă. Apoi se culcă. Sînt obosiți și uneori își mai bat și nevestele. Aici s-a născut și el și fratele său, pentru că aici a găsit o odaie de închiriat Ion Mareș, de 40 de ani, de profesie spărgător de piatră la calea ferată, cînd a venit la București. Muncea zece ore pe zi. Il ducea dimineața o drezină pînă la o haltă, la o carieră de piatră. Se întorcea spre seară, frînt, nemîncat, cu ochii arși de praf de calcar, cu gura uscată. Ca și unchiul Manole, au vorbit mai mult decît trebuia. L-au luat odată și i-au dat drumul, l-au luat a doua oară, l-au luat a treia oară și nu i-au mai dat drumul.

Pe fratele său îl înmormîntaseră a treia zi. Mortul *plecase* fără strigătele obișnuite din porțile altora. Maică-sa parcă împietrise. Durerea îi răpise orice frumusețe de pe chip. O căruță cărase racla săracă. Plouase. Vîntul bătea în drapelul negru. La porți, cîțiva vecini. Rămăsese după aceea singurul bărbat din familie. Multă vreme în casa lor nu se auzise nici un cuvînt. Maică-sa spăla rufe mai departe, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Trecuse un an, apoi doi. Pe o policioară stringea cîte o cană după fiecare pomană făcută. Ele îi țineau loc de calendar. Cîteodată o prindea cu privirile înfipte la raftul de lemn și-i venea să plîngă.

Timpul se scursese ca ploaia pe acoperiș. Ziua cînd trebuia să sosească unchiul Manole venise. Iată-l intrînd pe ușă. Era neschimbat, poate puțin mai palid.

„Bună ziua“.

Atît. In familia lor nimeni nu se îmbrățișa.

„Ce faceți voi?“

„Bine“.

Iar tăcere. El fusese poftit afară. Rămăsese sub un burlan. Privea cerul de primăvară. Din casă se auzise în sfîrșit plînsul maică-si, încet, parcă șoptit. Ce amintire limpede, ca și cînd ai privi o fotografie ! Unchiul Manole ieșise afară.

„Haide cu mine...“

„Unde ?“

„La cimitir“.

Locul era pustiu. Plouase înainte și cerul strălucea, înalt și înfierbîntat. Băteau rar clopotele. Ploaia scosese melcii pe potecile acoperite cu pietriș. Unchiul Manole îi culesese în palma lui aspră.

„Trăesc, respiră în aer liber, tu știi ce-i asta, băiatule ?“

Nu-i răspunsese. Nu știa ce trebuie să-i răspundă...

„Dacă-i călcam în picioare, dacă-i sfărîmam ?“

Iarbă grasă de cimitir. Cruci albe de piatră. Nume scrise cu litere aurii. Cavouri cenușii de marmură pentru pricopsiți, cu trepte și felinare electrice care ard toată noaptea pentru sufletul răposaților. In fund, acolo unde mormintele n-aveau decît o cruce de lemn, lăsată pe o rînă, nu existau poteci. Treceau peste gropile proaspăt acoperite cu pămînt și în țărîna moale rămîneau urme. In margine, un gard acoperit de roșcovi. Vrăbii. Crescuse buruiana. Clopotele tot mai vorbeau deasupra cimitirului despre împăcarea sufletelor. Nici o întrebare. Cîteva minute de tăcere și întoarcerea acasă.

„Cum e pe-acolo ?“

„Prost. Să n-ajungi...“

„Și tata ?“

„Mai are puțin.“

Apoi timpul iar furase o bucată de vreme, cum ai tăia cu foarfeca dintr-o pînză mare. Nopți de pîndă. Somnul trudit al maică-si. Dincolo, sforăitul unchiului Manole. Scurte convorbiri la miezul nopții :

„De ce e necăjit, unchiul Manole“.

„Nu-l primește nicăieri“.

„Inseamnă că nici pe tata n-or să-l primească...“

„Culcă-te mai bine...“

Și gîndul turbure la început, apoi din ce în ce mai precis :

„Nu se poate trăi într-o astfel de lume. Degeaba învăț. Dacă nu mă vor lăsa nici pe mine să muncesc ?“

Apoi alte dimineți turburi, înaintea zorilor. El se scula înaintea celorlalți :

„Azi unde o mai pleca să caute de lucru, unchiul Manole ?“

Cum să-i uiți tusea ? Cum să uiți sfîriitul lămpii de gaz, auzit ani de zile și așteptarea cărților poștale de la cel din pușcărie, niște cartoane galbene și umede, trecute prin multe mîini, cu ștampile de încuviințare ca să meargă mai departe...

Apoi alt mort și altă înmormîntare. Totul atît de brutal, de neașteptat, de nedrept... Spărgătorul de piatră se întorsese prea tîrziu acasă. Plămînii lui îl lăsaseră. Maică-sa iar nu spusese nimic, ca și unchiul Manole de altfel. Șoapta vecinilor, gesturi ascunse, cuvinte neînțelese.

Și un sentiment și mai adînc și mai turburător care se naște undeva în cutele obscure ale sufletului unui tînăr. La 17 ani prima dimineață a plecării spre Depou, la școala de mecanici.

„Tu o să ne ții familia“, spunea unchiul Manole.

Lecții de geografie și geometrie într-o clasă rece, cu pereții vopsiți cu ulei pînă la jumătate. Ulei cenușiu, urît, lucitor în care se amețea lumina becurilor din tavan. Seara după orele de practică, între 7 și 10. Trei ceasuri să ai mintea limpede după ce-ai auzit toate strigătele meșterilor, după ce te-ai vîrît sub nu știu cîte locomotive.

Desen de EUGEN MIHĂESCU

Vine oboseala. Afară ninge sau e numai frig și totul sclipește ca vitrina unei farmacii. Un glob de carton se învîrtește ușor în lumina unui bec. *Australia e un continent.* Un glas de femeie. Un chip de femeie care privește cu milă fețele obosite ale elevilor școlii de mecanici. Un ocean imens (poate oceanul Indian) se învîrtește ușor sub conul galben de lumină. Pe geamuri, noaptea neagră de iarnă cum e cerneala *Pelikan*, marcă cehoslovacă depusă. *Capitala Australiei este orașul...* Capul îi cade pe banca nelustruită. Și-l ridică repede. Creioanele celorlalți abia se mișcă pe foile de maculator, de hîrtie ieftină. Sînt toți obosiți. Au cărat piese de locomotivă cu spinarea și în Depou e frig și șuieră vîntul ca afară.

Intr-una din dimineți a găsit în sertarul lui neîncuiat o bucățică de hîrtie, pătată de ulei. A citit-o. JOS EXPLOATAREA ! MUNCITORI, CEREȚI-VĂ DREPTURILE ! A privit în jur. In sala de tîmplărie a Depoului nu mai erau decît doi sau trei oameni mai bătrîni. Mîncau tăcuți cu fețele posomorîte. Cine dintre cei din jur i-a așezat bucata asta de hîrtie pe care a ascuns-o în buzunar. Pe marginile ei: urmele unor degete unsuroase. In Depou, așa cum se șoptește, mișună agenții poliției.

Ceferiștii mănîncă liniștiți. Il încearcă : așchia sare departe de trunchi ? Nu sare departe ! Se vorbește pe aici de o acțiune comună a sindicaliștilor. Unchiul Manole cînd bea un pahar mai mult (de la o vreme își găsise de lucru) îl ceartă fără motiv : „Ah, trebuia să te dăm la seminar, să te facem popă, cine știe ce-o să mai iasă din tine!“

. . . .

Globul se răsucește ușor. Are pete cafenii și verzi. Tot pămîntul închipuit pe suprafața unei sfere de carton cu un ax înclinat.

Afară șuieră vîntul. Se aud locomotivele în manevră. Norii albi de aburi calzi topesc gheața de pe geamurile clasei. Ce pereți urîți ! *Australia seamănă cu un cap de cal.* Adevărat ! Intr-un colț, conturul ei are o ieșitură care aduce cu o ureche ascuțită de cal. Lecția s-a terminat. Profesoara și-a luat catalogul și a ieșit. Ușa a rămas deschisă. Cei 30 de elevi năvălesc afară. S-au însuflețit dintr-o dată. Coboară și el scările de ciment. E frig. In curte, zăpada e măturată de un vînt dușmănos. In mijloc : bălți de unsoare. Trec curățitorii de vagoane și acarii cu felinare galbene. Lumina tremură pe pardoseala de zăpadă. Cineva strigă : „Ferește linia a doua !“ Șuierat scurt și o garnitură de fier, neagră, învăluită în aburi, lunecă undeva spre Revizie. Miroase a creolină. Vagoanele de călători stau cîte 24 de ceasuri într-o secție chimică pentru omorîrea insectelor. Cînd sînt scoase de acolo, canapelele au un iz de *ațifelnic*, cum spun tîmplarii care lucrează la repararea băncilor.

Trece prin fața portarului și-l salută : „Bună seara“. „Bună seara, băieți“, răspunde el, „Gata, gata ?“ „Mîine la 7 o luăm de la capăt“. Un zid de piatră, igrasios. Afișe rupte de vînt, umezite. *„Bal, 2 lei intrarea, orchestră, distracții, tombolă“.*

Grivița e pustie. De la Revizie pînă acasă e drum destul. Trotuarul lucios, strada largă, cîteva vitrine sărăcăcioase, o cîrciumă, două, un fragment de cîntec, o voce groasă.

In alte seri o ia spre gară. Pași pe zăpada înghețată. Tinerii s-au împrăștiat în poarta reviziei. Fiecare cu drumul lui. Pe aici, pe stînga, cîmp și loc pustiu, un depozit de cherestea care a ars de 2 ori pînă acum, iar cîteva cîrciumi și ulițe noroioase. Uneori, dimineața, sergenții găsesc în șanț, oameni înjunghiați. In depărtare se văd lămpile din geamuri. Case de oameni. Case joase, băgate în pămînt, apăsate de cerul nemilos de iarnă. Ici și colo, fire de fum. Fumul este luxul amărîților, iarna. Grăbește pașii. Primele întruniri ale ceferiștilor de la izbucnirea crizei celei mari. Nu lipsește nimeni. Sala se află tocmai în Buzești. Pași grăbiți, noaptea. De pe podul Grant se zărește toată intrarea Gării, cu șinele ei ca o țesătură de fier, cu locomotivele alergînd besmetic printre luminile roșii și verzi ale semafoarelor. E frig. Pe brațele metalice s-a închegat o crustă argintie. Aici vîntul bate mai tare. Aburii trenurilor se urcă în sus și îngheață în același secundă. Dacă stai pe pod, de deasupra cade o ploaie de alice reci. Se zărește o parte din oraș, risipit jos, dincolo de șinele Gării de Nord. Unii călătoresc fără griji. Se văd vagoane, luminate, vagoane cu mese acoperite cu pînză albă. De ce vor oamenii să se simtă oriunde ca acasă ? E tîrziu, îl așteaptă ceilalți...

Grivița se însuflețește pe la cinematograful *Lia*. Trec tramvaie cu geamurile acoperite de o iederă de zăpadă. Frînele scrîșnesc tare, bat clopote dogite. Trăsuri cu cai rebegiți, cu birjari asemenea. Aici obloanele nu sînt încă puse pentru că trecătorii să vadă marfa de dincolo, din galantarele prăfuite.

Uite biserica Sfîntul Mihail, cu prispa ei de piatră, cu stîlpii groși de cărămidă. Aureolele sfinților pictați pe pereții exteriori lucesc ușor în întuneric. Gara hăuie în apropiere. Taxiurile claxonează. Zăpada e strînsă cu tămbăraiele de oamenii primăriei. Felinarele lucesc în băltoacele lăsate de zăpada topită cu sare. Parcă-i altă lume, mai arătoasă decît cea din coada Griviței .Asta la început, pînă te obișnuiești cu ea... Firma hotelului *Dinicu* arde sărbătorește. Celelalte clipesc mort ca niște ochi în care mai scînteie o măduvă galbenă, acoperită cu pulberea zăpezii. Caii birjelor sărace ale Griviței, învăluiți în pături scot aburi pe nări. Nu-i e somn. Ceasul electric bate o oră oarecare. In sala de lîngă cinematograful *Model* așteaptă tovarășii. Este o întrunire făcută numai pentru cei care lucrează ziua, cărora trebuie să li se aducă la cunoștință revendicările ceferiștilor.

. . . .

Mereu același chip lîngă el. Un tînăr tăcut cu părul ca mătasea porumbului, cu fața albă ca a femeilor tinere, foarte tinere. Cîteodată îi zîmbește într-un fel de neînțeles, cu bunătate și cu o complicitate secretă. (mai totdeauna după ce a găsit în pupitru sau în palton un exemplar mic de patru pagini al ziarului *Ceferistul roșu*, ziar care se citește imediat). Hîrtia e totdeauna proaspătă și foșnește plăcut în urechi. Atenție la copoi ! circulă din privire în privire alarma.

„Guvernul reduce numărul zilelor de muncă. Ultima măsură samavolnică luată împotriva clasei muncitoare...“ Ziarul e împăturit cu grijă și după lectură se trece mai departe, adică îl uiți undeva într-un saltar cu scule al schimbului de după masă.

Noembrie. Au început cursurile anului II. După o scurtă vacanță, iar practica. S-a obișnuit. Cum trece timpul ! Mai e puțin și va putea să conducă singur o locomotivă. A trecut multă vreme de cînd l-au adus pe taică-său mort, acasă. Unchiul Manole lucrează pe unde poate. Bea din ce în ce mai mult și tace îndelung, cum fac toți cei din familia lor. Plimbările cu tînărul acela înalt, cu părul de culoarea mătăsii porumbului se întețesc. Mănîncă la aceiași masă, învață în aceiași bancă. Intr-o zi l-a surprins cum îi vîră ziarul în pupitru. Deci el era, așa cum bănuise. La început pare neîncrezător. Dacă are 20 de ani, oricum e mai mare decît el. Vorbește frumos, are o voce de dascăl. Se bărbierește din două în două zile și pare să știe mai multe decît arată. A făcut patru clase de liceu și ne mai avînd bani pentru taxele școlare a muncit pe unde a putut. Acum vrea să ajungă mecanic.

„Tu îmi pui ziare în pupitru ?“

„M-ai văzut, n-are rost să mai m-ascund“.

„Nu ți-e frică ?“

„Nu, ție ți-e frică ?“

„Nici mie nu mi-e frică“.

„Ce faci cu ziarele după ce le citești ?“

„Le trec altora.“

„Trebuie să fi atent.“

„Știu.“

Dar treaba e simplă. Ora mesei. Lucrătorii pleacă pe rînd la cantină. In atelier mai rămîn doar cîțiva. Cei care și-au adus mîncarea de acasă în sufertașele lor albastre. Ii privește pe rînd. Atenție să nu greșești ! Cui să-i lase ziarul lui mic și umed încă de cerneală de tipar ? Se strecoară în vestiarul înghețat. Vecinul lui de bancă stă ca din întîmplare lîngă ușă și fluieră ușor. Aici e un cuier de lemn dat cu baiț. In față un geam înalt. Inăuntru, nimeni. Dacă l-ar surprinde cineva l-ar putea bănui că e hoț. Trebuie să termine rapid treaba. Celălalt îi face semn cu ochiul :

„E-n regulă ! Dă-i drumul...“

Prin ușa întredeschisă se aud lingurile meșterilor. Tot atelierul miroase a fasole fiartă. Unii au și murături în capacul sufertașului. I se face și lui foame, simte că cerul gurii i s-a umezit. Acum. Primul palton. O scurtă îmblănită cu miel pe dedesubt, cum au toți ceferiștii. Un buzunar cald. Ceva foșnește înăuntru. Se uită la ziarul tipărit pe hîrtie de format redus, acoperită cu litere negre. Tot *Ceferistul roșu*. Cineva a trecut mai devreme pe aici. Al doilea palton. O privire spre ușă. Nimeni. Iar foșnește ceva. La dracu, toți au în buzunare cîte un ziar...

Vecinul de bancă stă încă la ușă și zîmbește .Intră amîndoi în atelier. Meșterii își string bucățile de pîine rămase. Le mai trebuie și pe la 4. Un bătrîn cu ochi ascunși după o pereche de ochelari cu ramă metalică, îi privește pe amîndoi și spune cu glas leneș celorlalți :

— Haideți dincolo, c-o fi trecut poșta...

Meșterii rîd cu gura pînă la urechi. Oamenii parcă sînt înțeleși, dar nu-și spun nimic unul altuia. La poartă, la control, la ieșirea din schimb pînă și portarul capătă un exemplar din *Ceferistul roșu*. El pipăie buzunarele, aude hîrtiile foșnind, dar nu scoate afară ziarele.

Și curiozitatea asta care crește mereu, pe de o parte, pe de alta, undeva spaima de viitor, spaimă, dar și încredere.

. . . .

Toamnă lungă, rece. De pretutindeni se dau lucrători afară. Primele greve. Primele manifestații, tot mai multe întruniri. La ei la școală se svonește că se vor suspenda cursurile. Ce rost mai are să mai promovezi o clasă de mecanici cînd îi dai afară și pe cei care-i ai ? Zile turburi, încordate.

Vecinul de bancă îl însoțește pînă acasă.

„Aici stai?“

„Aici“.

„Sînteți mulți ?“

„Destui pentru cît cîștigăm. Eu, mama, unchiul Manole. Atît. Am fost mai mulți. Tata a murit. A murit și fratele meu...“

„Cînd a murit ?“

„Mai demult. Ești curios?“

„Da.“

Pe urmă, mai tîrziu, într-o seară cu piclă pe acoperișurile Griviței.

„Spui că tatăl tău avea gura mare ?“

„Avea. De-aia l-au închis...“

„Știi să ții un secret ?“

„Cred că da“.

Acum. Minutul acela cînd curiozitatea găsește în sfîrșit poarta deschisă. La 18 ani totul trebuie cucerit și cu orice primejdie. Viața lor nu mai poate continua astfel.

„Ține pachetul ăsta la tine cîteva zile. Să nu-l deschizi‘.

Clasicul pachet cu hîrtie albă de încercare, pachet pe care, mai tîrziu avea să i-l dea Inei.

Grivița mirosea toată a zgură. Prietenul, pentru că era prietenul său de-acum, avea o mînă fierbinte. Plecase repede, lăsîndu-l singur, ca să privească strada, cu geamurile ei luminate, cu obloanele și cu negustorii, amărîții și vagabonzii ei.

Noapte de toamnă, cu lumini chioare, cu vitrine care arătau obrazul hidos al crizei, cîrciumi goale în care mai beau cîte o măsură mică cerșetorii, primul discurs ținut Griviței, prima noapte de nesomn, apoi alte zile de așteptare înfrigurată.

„Spuneai că nu ești fricos...“

„Nu sînt fricos...“

„Știi ce-i o revoluție ?“

Tînărul cu părul de culoarea mătăsii porumbului răsucise palma în sus.

„Ințeleg.“

„Societatea întreagă se întoarce pe dos...“ „Unii cad, alții rămîn în picioare. Ideia merge înainte. Cineva trebuie s-o ajute să meargă înainte“.

Primele broșuri citite pe ascuns în orele plicticoase sau acasă sub plapumă cînd lipsea unchiul Manole. Teoria plusvalorii care îi intra greu în cap...

„Nu mi-ai spus de unde iei ziarele...“

„Cine știe multe, moare...“

La scurt timp după asta avusese loc „logodna“.

„Să vii cu o trăsură, neapărat“, îi spusese vecinul de bancă, privindu-l cu acea seriozitate care îl făcea și mai curios. „Dacă n-ai bani, îți împrumut eu.“

„Nu e nevoie, fac rost.“

Stăteau lîngă geamul depoului de locomotive și se priveau. Era pe la prînz, într-o oarecare zi a săptămînii.

„Să-ți ții gura.“

„Știu.“

„Ce simți ?“

„Nu-mi dau seama prea bine.“

„La *logodna* mea a fost lume multă, duminică de asemenea o să fie destulă. Să nu mă faci de rîs. E cineva pe aici ?...“

Privise depoul gol. Pe platforma de reparație cîțiva mecanici făceau „toaleta“ unei locomotive.

„Nu ne-aud...“

Mirosea a fum și praful de cărbune li se așeza imperceptibil pe mîini și pe față.

După ce-l mai privise încă odată îl întrebase :

„Ai acasă niște haine mai bune?“

„Oarecum“.

„E mai bine ca venind acolo (și-i spusese repede o adresă prin cartierul Vitan) să pari un fel de filfizon. Nu bate la ochi...“

Riseseră amîndoi.

„Ai 18 ani ?“ mai întrebase celălalt.

„Impliniți.“

„Atunci, să nu uiți costumul de haine și un buchet de flori“.

Apoi, după o tăcere scurtă :

„Știi să dansezi ?“

„Puțin. Nu prea merg la saloane.“

„Nu-i nimic. Vor veni și cîteva fete, or să te învețe ele.“

„La cît ?“

„La 5 după masă“.

„Bine“.

„Nu întrebi pe nimeni pe unde vine strada, o cauți singur. E o casă spoită cu albastru. Ai să auzi patefonul de-afară. Nu uita florile. Un tînăr cu flori nu pare nimănui suspect.“

Zilele trecuseră repede. In duminica aceea plouase de dimineață. Aerul era umed și încărcat de electricitate. Ca să acopere trei pagini de hîrtie îi trebuiseră cîteva ceasuri. Maică-sa era plecată după comenzile pentru săptămîna următoare, unchiul Manole cine știe pe unde. Imprumutase un costum de la un vecin, un lucrător de la *Uranus*. Acesta îl întrebase curios unde se duce.

„La o logodnă“, îi răspunsese, venindu-i să rîdă pe neașteptate.

„Ai grijă de costum, nu mai am altul. Știi cum e la petrecere“.

„Nici o grije.“

Mulțumise și-l luase cam stingherit străbătînd o curte lungă, supărat că-l văd toți chiriașii că nu are un costum ca lumea și că e silit să poarte hainele altora. Avea o cămașă albă, de duminică și niște pantofi mai arătoși.

Luase masa în grabă, fără nici o poftă și așteptase. Rătăcise singur pe străzi pînă în apropierea orei fixate și în cele din urmă își numărase banii puțini din buzunar pentru flori și pentru trăsură. Ceea ce i se întîmplase atunci, rămînea în amintirea lui ca trăirea vieții unui alt om, în hainele căruia te îmbraci pentru cîteva ceasuri.

Găsise ușor casa spoită cu var albastru, cu o grădină mică în față. Era primăvara. Doi cireși cu fructe mari, întunecate își aplecau crengile deasupra acoperișurilor. Prin ferestrele deschise se auzea un cîntec săltăreț și voci de femei și bărbați. Deschisese poarta și intrase după ce plătise birjarului, ținînd cam cu sfială cei cîțiva trandafiri, înveliți în foiță subțire și parfumată. Ușa casei era neîncuiată. Afară rămăsese lumina crudă a soarelui de mai. Il întîmpinase vecinul de bancă.

„Ai sosit la timp“, îi spusese.

„N-a fost greu“.

„N-ai uitat nimic ?

„Nimic.“

„Cum îmi stă costumul ăsta?“

„Grozav“.

„Ce-au să mă întrebe ?“

„Dacă cunoști îndatoririle unui revoluționar“.

„Le cunosc“.

„Atunci ia-te după mine și ține capul sus.“ „N-o să te bîlbîi !...“

„Nici o grijă“.

. . . .

Noapte de mai, caldă și plină de esențe. Copaci umezi prin grădini. Străzi necunoscute care duceau undeva, oameni necunoscuți care treceau indiferenți pe lîngă ei. „Voi știți ce mi s-a întîmplat mie astăzi ? N-aveți de unde să știți !“ îi venea să întrebe. Felinare aprinse pe undeva pe lîngă Dîmbovița cea leneșă.

„Cred că a mers bine.. “

„Da ?“

„Ce te miri ? Nu ești atît de sfios cît pari...“

„Cine era bătrînul ?“

„Un cismar“.

„Gazda ?“

„Nu gazda. Ea pleacă de-acasă în ocazii din astea...“

„De ce ?“

„Pentru ca să nu știe cine i-a trecut pragul. Sîntem în ilegalitate.“

„Inteleg.“

„Săptămîna viitoare te iau cu mine la un miting-fulger.“

„Vin.“

Aerul nopții de primăvară vibra. Stelele erau acoperite de ceață. Mirosea a liliac și apa clipocea jos, sub un pod. Pe caldarîm străluceau mici cercuri de lumină galbenă sub felinarele cu acetilenă. Nu bătea vîntul. Frunzele încremeniseră. Se simțea numai un miros sălbatec de materie tînără.

„Și fetele cine erau ?“

„Cîteva lucrătoare“.

„Spune-mi cum am dansat ?“

„Nu prea rău. Prinzi repede.“

„Ce faci în timpul liber?“

„Invăț. Imi dau liceul în particular.“

„Și nu e greu ?“

„Nu.“

„Zău ?“

„Nu te mai mira atît. Tu ai fost al doilea *fin* al meu.“

„Ce-i acela un fin ?“

„Un nou membru al U.T.C.-ului. Și tu o să trebuie să recrutezi alți noi membri.“

„Bine, o să-i recrutez.“

„Trebuie să-i alegi foarte bine.“

„Mă pricep la oameni.“

„Vom vedea.“

„N-ai încredere în mine ?“

„Ba da, și știi de ce ? Nu vorbești prea mult. Nu-mi plac palavragiii. *Tehnicul* te-a plăcut foarte mult.“

„Cine era tehnicul ?“

„Bătrînul cu mustață. Ai să înveți cu timpul o mulțime de lucruri“.

„Abia aștept.“

„Foarte bine. Acum trebuie să ne despărțim, la revedere. Ne vedem mîine.“

Noapte de mai cu zgomotul orașului pierdut undeva dincolo de Dîmbovița. Copaci stufoși, castani cu flori mirositoare. Noapte generoasă cînd visezi că vei schimba lumea, că o vei sili să-și lepede legile ei ticăloase, cînd dorești ca toți oamenii să aibă sufletul tău, un suflet cu aripi, un suflet care iubește fierbinte viața și viitorul...

. . . .

Iarna întunecată care a urmat. Percheziție neașteptată în pupitre. Desființarea școlii de mecanici. Ziua brutală cînd cei 30 de elevi au înțeles că începînd cu clipa următoare trebuie să caute de lucru, să alerge pentru a găsi undeva o supă și o bucată de pîine. Ziua cînd a trebuit să-i spuie maică-si că nu mai are voie, nu mai trebuie să se îmbolnăvească pentru că începînd din acea dimineață era șomer, ca orice șomer și că nu se va mai urca pe locomotiva pe care o cunoaște acum ca pe mîna lui dreaptă.

Apoi zile de căutare, întîlnirile tot mai rare cu ceilalți pentru că urmărirea se întețise, mitingurile scurte și întîlnirea cu Ina. Un an întreg și mai bine de umblet împreună. O ducea pînă la poarta Depoului, înainte de a intra în schimbul de noapte și se uita la mărcile de metal atîrnate în cuiele de lîngă cabina portarului. O hotărîre nedreaptă îl ținea dincolo de poarta aceasta, în afara curții unde ar fi vrut să muncească, unde muncise doi ani. Sentimentul revoltei cu un gust mai amar decît oricare alt gust, totul de înțeles acum, în ziua de februarie cînd pîndea de pe scaun somnul fetei pe care o iubea.

— Am dormit mult ?

Glasul somnoros al fetei a umplut odaia de ecouri. Lumina mai întîrzie pe undeva pe acoperișuri. A început iar să ningă cu fulgi mari, albi.

— N-ai dormit mult. Abia un ceas.

In odaie s-a făcut frig. El a uitat să mai pună lemne pe foc.

Se ridică și caută cu cleștele în jarul rămas.

— Ce bine e să dormi...

— E foarte bine, Ina.

— Tu ce-ai făcut în timpul ăsta ?

— M-am gîndit...

— La ce te-ai gîndit ?

— La mai multe lucruri deodată.. Oamenii ar trebui să se gîndească mai mult la viața lor.

— Vino lîngă mine. Acuș se face vremea să plecăm...

Afară, fulgii parcă se ridică din pămînt învîrtindu-se pe lîngă fereastre, ca o mireasă de gheață.

— Abia aștept să vină primăvara, spune fata. Tu, nu ?

— Să mergem la Ciurel, la stăvilar, să alergăm, să stăm pe iarbă...

— Uite, ți-au înghețat mîinile. Dă-mi-le mie să le încălzesc...

— De ce mă privești ? Omule-reclamă nu vrei o sărutare ?

— Ba, da ! Ba, da ! Ba, da !

— Ai spus ceva? întreabă fata.

— N-am spus nimic...

FRAGMENT DIN ROMANUL „STRADA”

COPIII CARTIERULUI

de CICERONE THEODORESCU

Moment 1937

Vîrfuri de lance ridică
Cerul, războinicul cort...
Stinsă-ntre stele-i și mică
Lancea tiranului mort.

Crîncenă slavă deșartă,
Surzi asasini și despoți!
Nimeni pe nimeni nu iartă -
Moartea îi iartă pe toți.

Străjuie corbul de gală
Poarta palatului stins.
Aripa lui triumfală
Doliu-n palat și-a întins.

Corbi și tirani împreună
Mînă la moarte iloți...
Ei doar la pradă s-adună –
Moartea i-adună pe toți.

In nopțile albe

In nopțile albe de-armate de crini
Cînd bîntuie spectrele vremii de groază,
Aci-n cartier arzătoare grădini
Blesteamă, oftează:

— „Plimbați-vă, ulii cu ghiare de zvastici,
Rotiți-vă-n norii fantastici
Sau treceți șontîc-lipăind prin noroaie,
E-a voastră
Furtuna aceasta de zoaie
Și ploaia — cu gratii lucioase ca fierul —
Ce-aduce a temniță vastă,
E-a voastră!
Și ca să vă huiduie-n tunet se-ndoaie
Deasupra-vă, cerul.

E doliu de fum peste fabrici, iar cîmpul
Își clatină, ftizice, grînele blonde.
Vă pălmuie vîntul.
Vă scuipă, din sonde,
Pămîntul.
...Lăsați, panglicară, jelania.
Tîlhar vi-i cuvîntul.
Lui Hitler, lui Hitler ați dat Transilvania!

'Ascuns — mai întîi — printre voi,
trădătorul
Uscase în osul aripelor zborul;
Mulțimile tinere-ntîi le orbise
Zvîrlindu-le, spumă de fluvii-n abise
Pe urmă și țara prăbușind-o în gol
'A oblojit-o-n peceți de nămol.

'Acum vinovată e-n zodie, ura.
Fecioară jertfită e-acum tîrîtura.
Licheaua corcită din crimă și-orgoliu
Mînjindu-ne lacrima, umblă și-n doliu!

Dar tunetul mare din oameni acuză:
Istoria rece și dreaptă refuză
Și-o undă — cerșind leșinată — s-audă
A pîngăritorului vaet de ludă!

La sfatul de spaimă se-adună strigoi
Sub turnul de piatră clădit pe gunoi
Și sumbre reptile, tîrîtă vermină,
Se-adună și colcăie monștri pitici:
'A vrut putregaiul să-mpartă lumină,
A vrut putregaiul să dea licurici
Cum pulberea stinsă din stele ciocnite
Dă, văilor cosmice, lumi neistovite —

Dar turnul de piatră clădit pe gunoi
Pe rîpa trufașă se surpă cu voi".

...Cînd nopțile-s albe de-armate de crini,
Aci-n cartier
Neștiute grădini
Vibrează în incandescență spre cer,
Țîșnind ca-n pustiul aprins un cratèr
Bolnav de incendii și-arzînd înainte
— Oftat de văpaie pe-o gură fierbinte —
Și-un vuiet ridică îndemn nevăzut
Ca om și vulcan să-și aducă aminte:
„— Mai luptă. Mai arzi. Nu e totul pierdut..."

Cu mùrmure albe tălăzuie crinii
Vedenii de spumă și rouă-a luminii
Și marea-nspumată ei nu și-or umbri-o
Și nu știu streinii
Că-n albul grădinii
E-ascuns, licărind, revărsatul de ziuă.

In grădină la noi iarba-i pururea
nouă.
Ea crede în rouă
Și crede-n grădini —
Și nopțile-s albe de-armate de crini.

Tata

Trec locomotive.
Departe or fi.
Mici basme naive
Le spun la copii.

Răspunsuri ei vor.
Nici un basm nu-i mai minte!
La-ntrebările lor
Vine-o șoaptă fierbinte:

—„... Cît mașina nu-nghează
Cît e focul în toi,
E și-ntrînsa o viață
E un abur și-n noi..."

'Am copilărit pe sub tîmplele tale
Mereu înegrite de fum și cărbune
Urcate de-un abur desculț și bălai
— La tîmple, albeai. —
O, cum poți fi, tată,
Atît de departe
Deodată,
O necunoscută pădure de zale.
O ceață de stele pierdută pe-o vale.
In moarte?

De la drum, de prin țară,
Pentru noi coborai
Cu poame, cu-alune,
Dintr-un basm,
Dintr-un rai,
La ceasuri de seară:
— „Mai spune, mai spune..."

Ce gîndim, între vise și munci,
E rămas în adîncuri, de-atunci:

— „Cît mașina nu-nghează
Cît e focul în toi,
E și-ntrînsa o viață
E un abur și-n noi..."

Veghindu-ne munca și copilăria,
Cîntîndu-ne viața, nu veșnicia,
Un abur desculț și bălai — ca un
fald e
Urcînd dinăuntru cu tălpile calde —
Un abur ca tata: cu tîmplele albe,
De ger mă cuprinde, de noapte
m-ascunde
Mă-acoperă: alb și fierbinte cojoc
Și noaptea se umple de șoapte și unde:

— „Fantomele tale în doliu,
doboară-le!
Alungă-le întunecatul obroc.
Ceasornic — aici — batem vii,
injectoarele.
...Să facem să țină al flăcării joc
Fluidul, fierbintele, marele.
Să clocote aburul țîșnit din soarele
Ascuns, al cutiei de foc."

Aștri cu aburi

E-o ceață de stele pe case și jgheaburi.
Prin ceață, e-o goană de aștri cu aburi
Din placa turnantă a nopților-carcere
Ies locomotivele fără întoarcere,
Planete în crivățul àrșiței rece.

Un abur în ele nechează să plece,
Gigant, năzdrăvan — le împinge,
le-ar trece
Punțile, bolțile-n aurărie
Sub care e viață și veșnicie.

Și cerul și omul și fiara bătrînă
Un abur fierbinte le duce
Un abur gigantic le mînă.

Din aburul lumii cîte-o fîșie
Ne mînă pe toți în călătorie.

Ca inima bat injectoarele: spornic,
Fierbinte și sigur ceasornic;
De àrșița stelelor fruntea e leoarcă
Și Calea Lactee pe linii aleargă
De parcă izvorul luminii
E-acolo-n cutia de foc a mașinii.

Trec locomotivele fără întoarcere
Și zgîlțîie nopțile-carcere
Cutremur de foc din pustie-n pustie,
Văzduhul să spună, pămîntul să știe...
Dar poate a tatălui meu —
de-ntîrzie —
Mai caută drumu-napoi și-o să vie
Prin noaptea cu necunoscutele-i
vitme,
Să spună pămîntului flacăra vie
A marii enigme.

Nu-i nici o stafie. Nu-i nici un mister.
E luna, ca farul mașinii pe cer,
E tata, jăratecul lui în risipă
Acum închegînd veșniciile-n clipă —
Și-un astru cu aburi e locomotiva
Ce șuieră-n viscol și-n leagăn de roți.
Pe toți călătorii că ni-i va
Aduce-napoi, odată, pe toți —

E-o ceață de stele pe case și jgheaburi
Și bolta e-o goană de aștri cu aburi.

Nicovala

De fier, inima omului! Rușine ori sfială
Nu-ncape de-o asemui uneltelor de fier
Celor mai grele și mai de povară.
Au tras în ea ca-ntr-o fierbinte nicovală
Noapte și zi, iarnă și vară,
Tîlhar și gîde, domn și temnicer —
Și n-au strivit-o, nu i-au dat de rost.
De fier, inima omului, a fost.

Bătînd-o, n-au lăsat-o să piară în rugină!
Și cît vor bate încă în ea ca-n nicovală,
Le-or da răspuns, orbindu-i cu viscol de
lumină
Și codri-aprinși de muguri — scînteile-n
rafală.

Aici, pe Grivița

Aici, pe Grivița, de-o viață...
O, țara zeilor de tuci,
Olimpul meu dintre uluci!
Copilărie... Geana-nghează.

Acesta-i drumul bun, nu altul.
De-aici țîșni semnalul mare.
Triumful clasei muncitoare
De-aici porni din nou asaltul.

Un foc e, din acele zile,
Un neuitat și scump ecou:
Răzbate sufletul erou
Al ucenicului Vasile...

Focuri

Ca-n locomotivă cutia de foc
Se zbate și inima, duduie-n loc,
Fierbînd să pornească-n viteză pe linii
Puterea năprasnică, duhul mașinii.

Din văi sfredelesc încordările vîntului
Și miezuri de foc mînă zborul pămîntului.
Scînteile sfîrtecă nopții zăbranicul
Și sfîrtecă noaptea, cu ochii, mecanicul.

Pe cîmp și-n păduri se mai gudură focuri
De scunde talazuri, de vreascuri pe-alocuri.
Mai joacă mărunte sălașe-ale nopții
Balete de așchii sub zîmbetul bolții.

Inalță-se-oricît pălălaia lor multă —
La tagma surcelelor cine ascultă?
Se-aplaudă singure flăcări de ceară
Degrabă topindu-se, palide-n seară.

Să smulgem din vîntul cel mare o undă
Cu noi spre adîncul de foc să pătrundă!
Sorbiți-ne, lacome-n miezul de foc
Puteri hărăzind biruinței soroc,

Mărețe incendii, văpăi ale magmei!
Nu flăcări ce-aplaudă zarvele tagmei,
Nu cioturi trufașe, nu așchia proastă,
Nevrednice veșnic de arderea noastră.

Din volumul cu același titlu, în curs de apariție la Editura pentru literatură.

Desene de PERAHIM

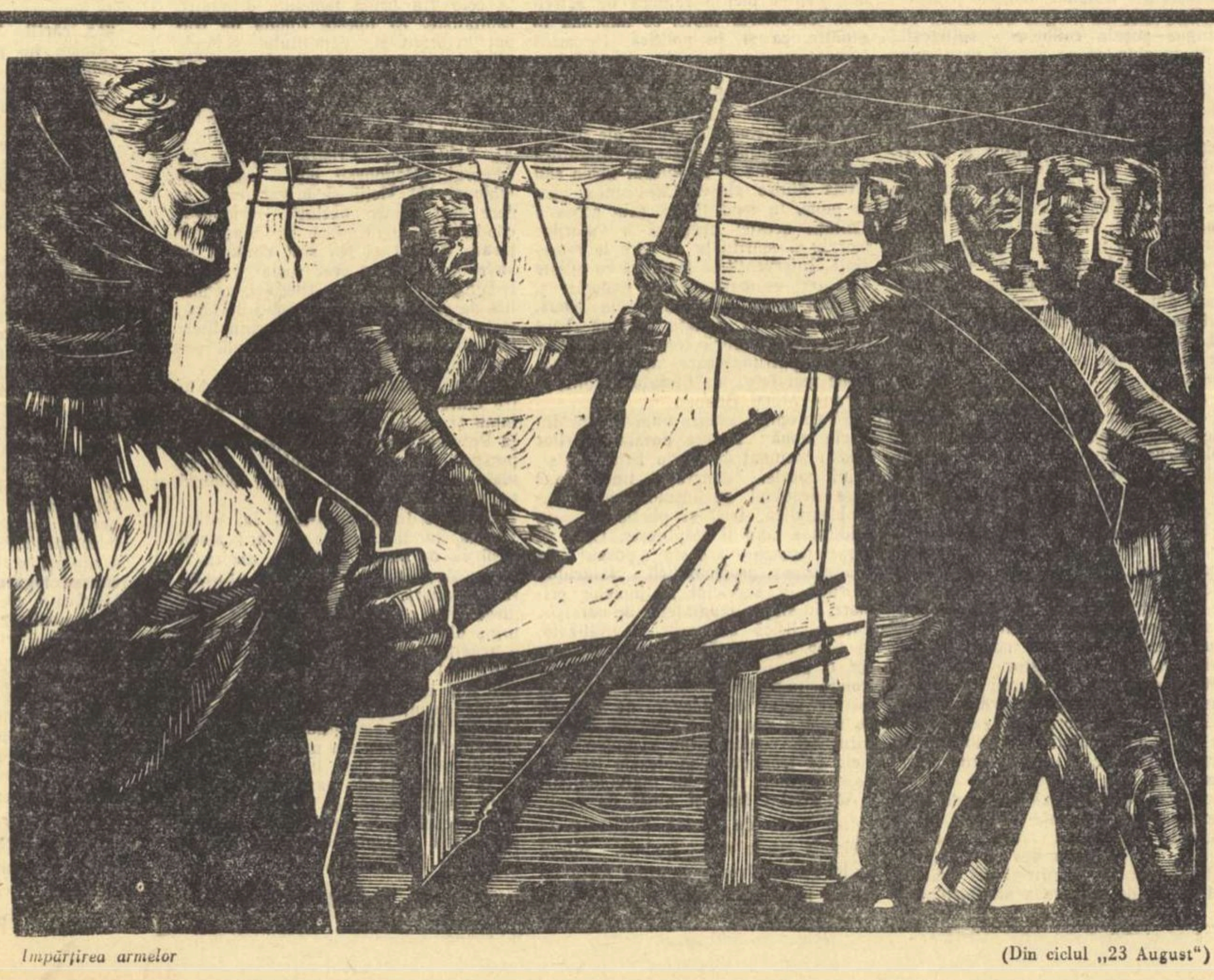

Impărțirea armelor (Din ciclul „23 August")

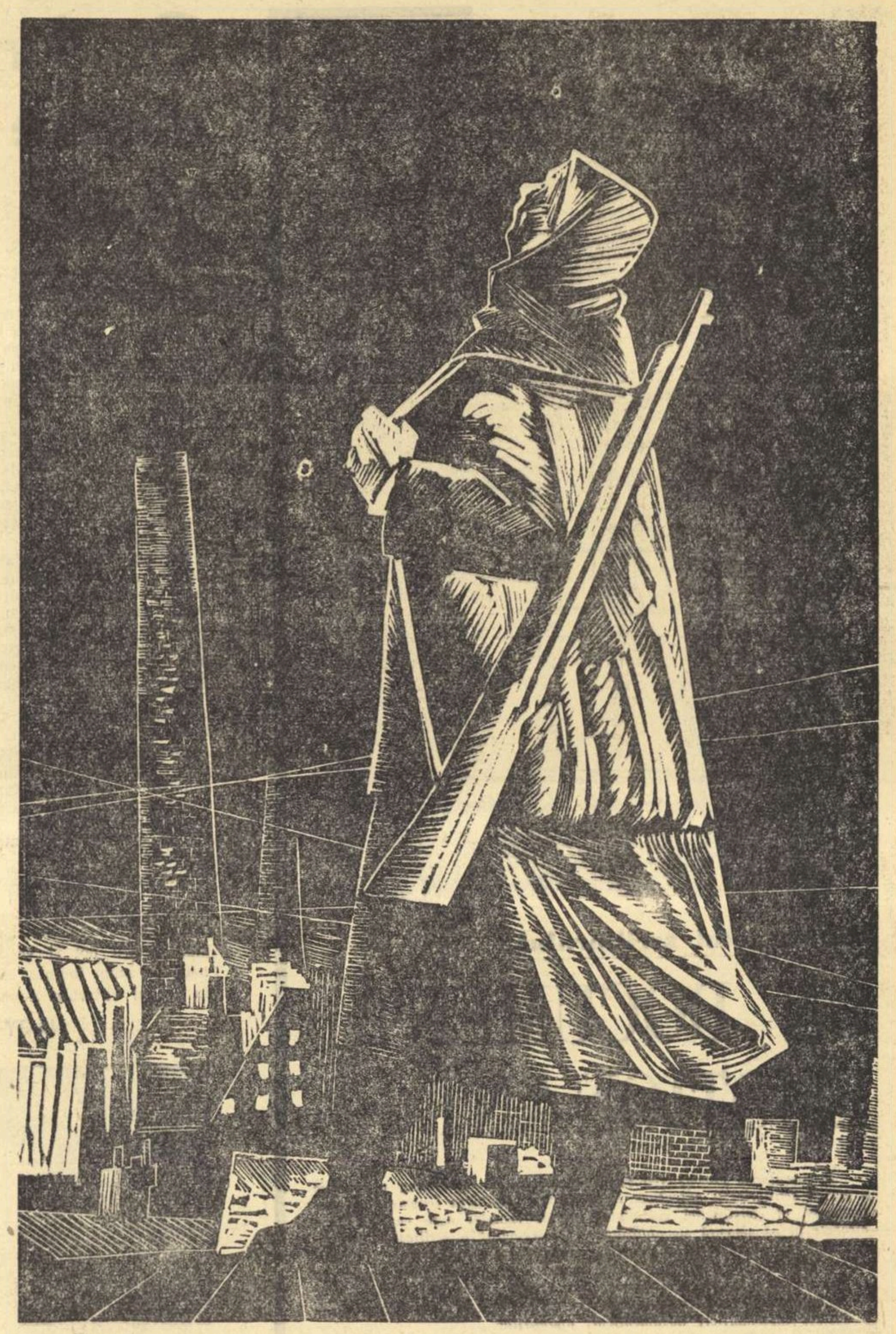

Apărarea cerului (Din ciclul „23 August")

Portretul timpului

de NINA CASSIAN

I

Timpul are ochi transparenți
de culoarea cunoașterii
și un surîs nevăzut
care precede răsăritul
si durează dincolo de amurg.

Timpul e frumos și sever.
În fața lui,
munții iau atitudine,
vîntul își întețește respirația,
iar marea și cerul se îmbucă
asemeni celor două cupe de sticlă
ale clepsidrei.

Timpul e în afara noastră.
Dar, uneori,
ia forma noastră, a celor în care e
turnat.

II

Timpul are ochi transparenți
de culoarea cunoașterii...

Istoria, în urmă, e o stihie deasă,
cu seminții, migrații, războaie și statui,
un vălmășag pe care-n memorie-l
supui,
suind pe scara luptelor de clasă.

Și-a trebuit un unic Partid clarvăzător
care să deslușească parcursul viitor
și să indice lumii sublimul salt uman,
privind în Timp, ca într-un vast
ochean.

III

...și un surîs nevăzut
care precede răsăritul
și durează dincolo de amurg.

Intre o zi și o noapte
— tristele voastre repere —
vă avîntați către moarte
gîze subțiri — Efemere.

Aripa-ncepe să bată,
bate mai tare... îngheață,
vai, și iubiți într-o viață
numai o dată, o dată.

Eu nu am zi, nu am noapte,
nu am nici moarte, nici rană,
Eu am durata umană:
certa durată a faptei.

IV

Timpul e frumos și sever.
În fața lui,
munții iau atitudine,
vîntul își întețește respirația,
iar marea și cerul se îmbucă
asemeni celor două cupe de sticlă
ale clepsidrei.

Încă din adolescență,
cînd oasele sînt nesigure
și sîngele,-atît de confuz,
am știut cu cine vreau să semăn.

★

Priveam un portret
ale cărui trăsături invadaseră cadrul,
un portret multiplicat: COMUNIȘTI.
„Comuniști în uzină",
„Comuniști pe băncile școlii",
„Comuniști în noaptea ilegală",
pe drumurile țării,
energii călătoare.

★

Și-apoi comuniștii în cămăși
însîngerate,
înfășurați în durere,
drapați în demnitate,
încleștați de catargele gratiilor
și navigînd, cu celula-nchisorii
spre visul albastru al viitorului

★

Priveam un portret
și încercam să-i semăn,
și alcătuirea mea devenea verticală
și sîngele mi se limpezea
— și anii mei se încărcau de
consecvență.

V.

Timpul e în afara noastră.
Dar, uneori,
ia forma noastră, a celor în
care e turnat.

O mamă din Hiroșima
storcîndu-și pletele de sînge
și clătindu-le-n rîul de arome al
primăverii
— Timpului îi face un portret.

★

Un tractorist arînd
și-ntrerupînd prin cezurile brazdei
o poezie pe care și-o spune în gînd
— Timpului îi face un portret.

★

O pereche proiectîndu-și pentru-ntîia
dată
pe ecranul zăpezii,
umbra unică, ovală,-a sărutului
— Timpului îi face un portret.

★

Un copil, oglindindu-se-ntr-un măr
— Timpului îi face un portret.

★

Un cosmonaut, descriind globul
terestru
de la distanță cosmică
— Timpului îi face un portret.

★

Iar noi, ce vrem să-nconjurăm
pămîntul
cu-o mare zi lucrătoare
egală cu o mare sărbătoare
— desăvîrșim portretul Timpului.

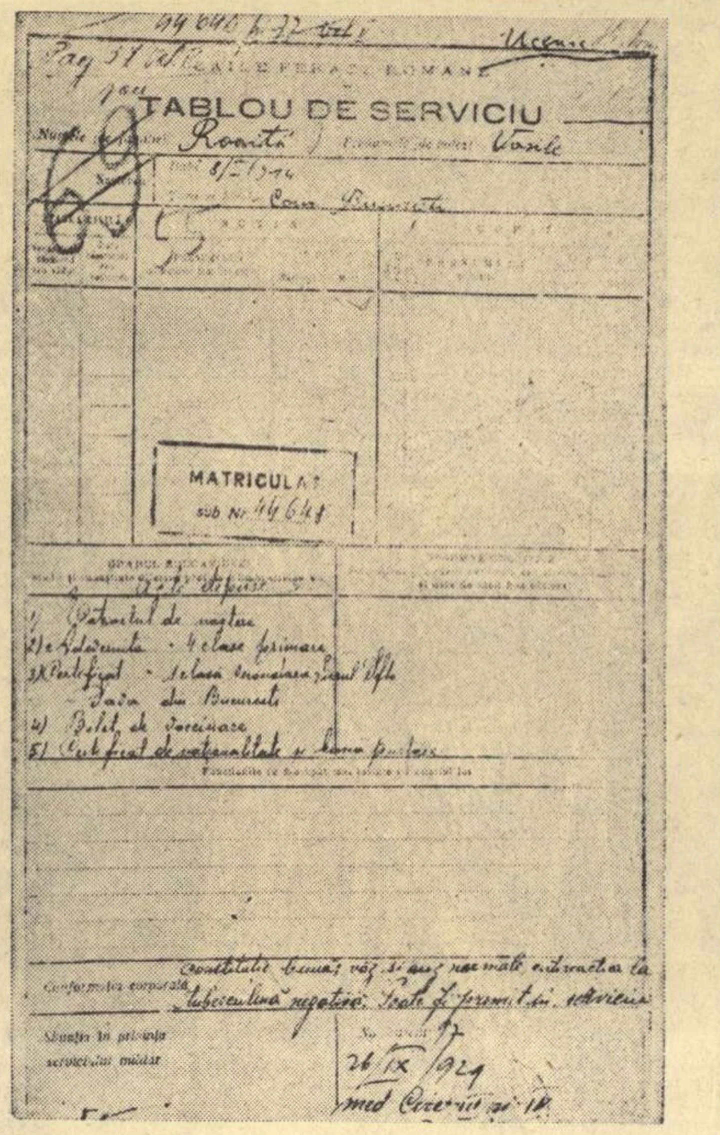

CAILE FERATE ROMANE

TABLOU DE SERVICIU

Roaită Vasile

MATRICULAT sub Nr. 44641

Constituție bună; văz și auz normale, cutireacția la tuberculină negativă. Poate fi primit în serviciu

26 IX 1929

Din carnetul scriitorului

UN DOCUMENT EMOȚIONANT

Documentarea, cunoașterea vieții constituie din totdeauna o condiție a muncii scriitoricești autentice. Dacă pentru stăpînirea fenomenului contemporan, al construcției socialiste, fluidul faptelor care cuprind țara străbate în permanență sensibilitatea de seismograf a scriitorului, la reconstituirea tulburătoarei „biografii colective“ pe care au alcătuit-o purtătorii dramaticelor lupte ale clasei muncitoare, munca de documentare se transformă într-o imensă și pasionantă peregrinare pe urmele eroilor tăi, o aprofundată studiere — cu o rigurozitate de ordinul micronilor — a tuturor însemnărilor, documentelor, amintirilor.

Arhiva Atelierelor C.F.R. Grivița Roșie este o astfel de „biografie colectivă“. Aici, într-un subsol curat, rînduite cu grijă, găsești mii și mii de „state de serviciu" ale ceferiștilor care-au slujit „căile ferate romîne“, mii și mii de existențe dureroase, consemnate birocratic în doar cîteva rînduri. Un dosar tras la întîmplare din raft ne dezvăluie numele angajatului: Tudor V. Alexandru. In interior, două consemnări concise: „1938 — cerut ajutor de naștere pentru fiica sa Cornelia“ (nu se arată nicăieri că ajutorul ar fi fost acordat) și imediat, în rîndul de dedesubt „1938 — cerut ajutor de deces pentru fiica sa Cornelia“ (tot nu se precizează dacă ajutorul a fost acordat). O împrejurare tragică, exemplar caligrafiată!

Alt dosar. O cerere: „Domnule inspector. Subsemnatul MIREA MARIN... să binevoiți a (mă) aproba ca hamal la magazie, fiind un om sărman și fără ajutor, avînd familie grea“. Cererea e aprobată. O semnătură indescifrabilă într-un colț al hîrtiei și precizarea „1.10 lei pe oră“. Destul, după onorabilul anonim dindărătul semnăturii indescifrabile, pentru „un om sărman și fără ajutor, avînd familie grea“.

Printre dosarele literei „R“ întîlnești o copertă gălbuie-cenușie pe care o mînă pedantă, de drastic birocrat, a așternut cu treizeci de ani în urmă un nume „oarecare“: ROAITA I. VASILE. Ne reținem cu greu emoția. Documentul este inedit! Sîntem în posesia dosarului de angajare a eroului utecist „născut la București — după cum consemnează ondulat aceeași mînă — la 8 ianuarie 1914“. Dar cum nu oricine se putea bucura de privilegiul de-a fi exploatat „în serviciul căilor ferate romîne“, fișa de serviciu se deschide cu menționarea aptitudinilor fizice ale ucenicului de 15 ani: „Constituție bună; văz și auz normale, cutireacția la tuberculină negativă. Poate fi primit în serviciu. 26 septembrie 1929“.

Asigurările medicului sînt luate în seamă (va fi un muncitor viguros!) și la „21 octombrie 1929 —angajat ucenic Ateliere — un leu pe oră“. Poate fi primit în serviciu *cu un leu pentru o oră de muncă îndrăcită.* Poate fi primit în serviciu *cu un leu pentru șaizeci de minute la maximă încordare la lucru.* Poate fi primit în serviciu *cu un leu pentru trei sute șaizeci de secunde de istovire, de robie. Și cum suma părea să răsplătească prea cu prisosință cazna adolescentului, urmează tradiționalul șir de amenzi: „7 februarie 1931 — amendat cu 4 zile din salariu...“ și pentru că omul tot s-a deprins, chiar în luna următoare, adică la „27 martie 1931 — amendat cu reținere salariu pe 2 zile...“, etc. etc.*

Scrisul conțopistului devine tremurat, nervos. Fără îndoială că vina o poartă textul pe care s-a văzut nevoit să-l aștearnă pe hîrtie: „25 ianuarie 1932 — transferat ucenic Atelierele T. Severin... pe cale disciplinară, pentru că a manifestat zgomotos la facerea plăților lucrătorilor în ziua de 15.X.1931“.

Caligraful pare să-și regăsească sîngele rece cînd menționează la „1 decembrie 1932 — transferat fără speze" (să-și plătească singur drumul!) „la Atelierele București Grivița Locomotive“. Nu-și pierde stăpînirea de sine nici mai tîrziu, cînd încheie „statul de serviciu“ cu o lapidară însemnare: „Pe 16 februarie 1933 decedat în urma incidentelor de la Atelierele București Grivița“. Scurt: „incident“. Scurt: „decedat“. Scurt: „pe data de 16 februarie 1933“. Stilul și caligrafia îi aparțin insensibilului birocrat. Vina aparține stăpînirii. Iar „statul de serviciu“ îi aparține ucenicului utecist Roaită I. Vasile, la a cărui angajare mîna uscată așternuse pe hîrtie constatarea: „Constituție bună; văz și auz normale, cutireacția la tuberculină... Poate fi primit în serviciu“.

Mihai STOIAN

Gînduri despre partid

(Urmare din pag. 1)

armele puterii din mîna claselor exploatatoare care au înecat în sînge greva de la Lupeni din 1929 și ar fi vrut să-i îngenuncheze pe eroicii muncitori ceferiști și petroliști împreună cu conducătorii lor, prin întemnițări și ploaie de gloanțe în luptele din februarie.

Permanenta instigare șovină întreținută de guvernele reacționare nu a putut abate masele de la lupta revoluționară pentru revendicări sociale și nu a înăbușit sentimentele frățești ale poporului romîn față de minoritățile naționale.

Partidul nostru a sfărîmat — cu pumnul clasei muncitoare și al țărănimii — tot ce era putred în societatea veche, și a întocmit rînduielile socialiste ale vieții noastre noi. Prin cel de al treilea Congres al său, partidul a indicat orientarea către desăvîrșirea marii opere de construire a socialismului. A dezvoltat științele și a îmbogățit tezaurul culturii.

Insuflețitoarea măreție a tuturor succeselor obținute strălucește în ochii oamenilor muncii, care au săvîrșit realizări deosebite în industrie, în transformarea socialistă a agriculturii, în dezvoltarea științelor, culturii și artelor.

Iată pentru ce îi aducem partidului, cu mic cu mare, salutul nostru fierbinte, ca unui adevărat părinte, unui părinte în floarea vîrstei care a făcut mult pentru noi și va face și mai mult de acum înainte, căci ne aflăm în pragul viitorului comunist.

NAGY Istvan

PARTIDUL ȘI GENERAȚIA NOASTRA

Cea de-a 40-a aniversare a înființării partidului este întîmpinată și sărbătorită de către clasa muncitoare, țărănimea muncitoare și intelectualitate sub semnul luptei pentru calitate, sarcină semnificativă pentru înaltul nivel de conștiință și de viață, în genere, atins de către poporul nostru.

Cronica celor 40 de ani de luptă glorioasă a comuniștilor reprezintă un șir neîntrerupt de salturi calitative, a cărui finalitate, construirea unei lumi a demnității, a creației și a belșugului, devine nu numai o verificare a justeței ideilor călăuzitoare marxist-leniniste, dar și o realitate palpabilă

Simbolul Agnitei-Botorca este multiplicat de noblețea hidrocentralei de la Bicaz. Hunedoara va fi întrecută în măreție de către complexul metalurgic de la Galați. Acestea sînt doar cîteva nume. S-ar putea cita cu sutele. Ele au devenit simboluri ale comunismului, ale întrecerii dintre bun și mai bun. Aceste realități cu care ne mîndrim își au corespondentul lor în conștiința oamenilor noi. Noul a devenit un fenomen de masă. Uimitoarele înfăptuiri ale regimului democrat popular văzute din unghiul de vedere al trecutului ar părea de domeniul visului.

Astăzi ele sînt firești, sînt însăși condiția umană, noua comunistă condiție umană. Cuceriri extraordinare apar ca firești, ca un drept legitim al clasei muncitoare. Ele se îndeplinesc în marea lor majoritate cu mult înaintea termenelor fixate, după o logică riguroasă.

Indrumată și sprijinită de partid, arta și-a schimbat conținutul, și-a lărgit orizontul, a devenit un bun spiritual al maselor, a făcut în esența ei un salt calitativ. A fi partinic înseamnă să adîncești poezia majoră a realității. Spiritul de partid iluminează opera noilor generații de scriitori, fiind un mijloc fin de analiză și de interpretare a realității.

Lupta împotriva ideologiei burgheze, pasionantul proces de transformare calitativă a omului de tip nou în activitatea eliberată de exploatare, lupta clasei muncitoare condusă de partid pentru ridicarea nivelului economic și spiritual, iată cîteva din temele literare de mare actualitate, care pasionează pe autori și pe cititori.

Alături de colegii lor de generație din uzine și fabrici, de pe marile șantiere naționale, sau de pe înaltele schele metalice ale construcției citadine, tînăra generație de scriitori luptă pentru reducerea la zero a rebuturilor, pentru calitate și operativitate. A 40-a aniversare a Partidului reprezintă pentru noi simbolul maturității și al avîntului desăvîrșirii construcției socialismului în patria noastră. Ea reprezintă simbolul împlinirii visurilor adolescentului Vasile Roaită, neuitatul erou al clasei muncitoare.

Nichita STĂNESCU

Uriașul

Eram un om de zgură și cenușă,
Ca aruncat dintr-un vulcan afară.
Pe subt pămînt eram la mine-n țară
Și nopțile n-aveau ferestre și nici ușă.

Orbecăiam prin întuneric gol,
Mereu flămînd și fără de azil,
Tot ascunzîndu-mi visuri de copil,
Ca subt un munte, — vine de petrol.

Lumină, soare, toate erau vane;
Zădarnic irizau înalte bolte,
Da-n sufletu-mi creșteau ascuns, revolte,
Cum cresc talazurile subt oceane.

Cînd m-am simțit înstreinat de toate
Și închizînd în ochi, lumina mea,
Mi-a pus pe umăr unul mîna sa
Și am simțit alăturea un frate.

Și n-am mai fost eu singur de atunci,
Nu m-a răpus obida din trecut
Și parcă-a doua oară m-am născut
Și n-am mai ascultat supus, porunci.

Așa, din noi, crescu un uriaș,
Stăpîn pe lumea asta și pe vreme,
De care-au prins patronii a se teme
Cînd răsuna sirena în oraș.

Și uriașul m-a luat de mîni,
Mi-a șters de pe obraji cenușa, fumul,
Și fără greș m-a dus de-atunci pe drumul
Pe care nu mai întîlnești stăpîni.

In jurul lui făcurăm toții zid
Măcar că noi nici nu-i spuneam pe nume.
Dar azi îl știe-ntreaga lume,
Și-i spune pretutindenea: Partid.

Demostene BOTEZ

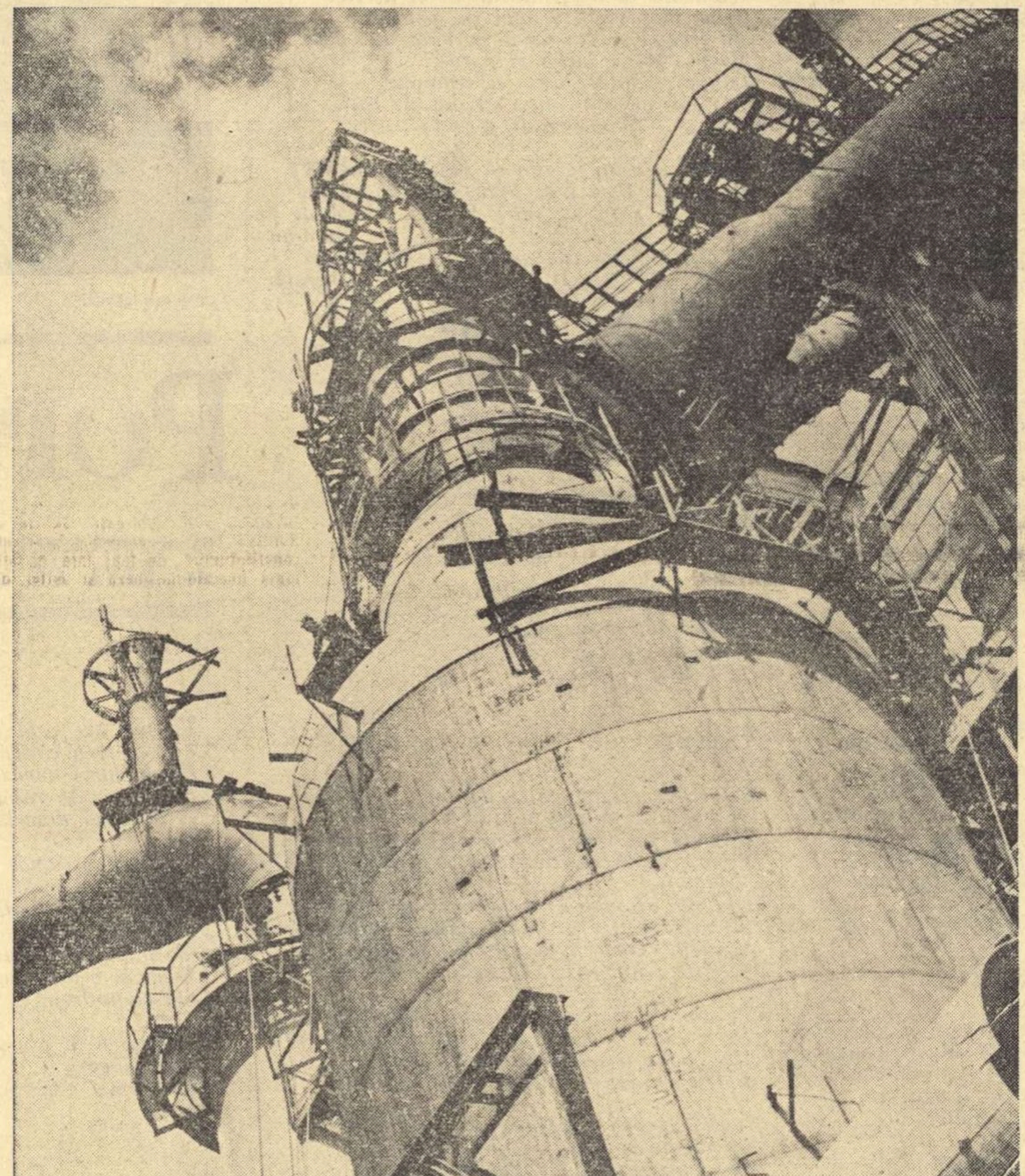

Unul dintre noile furnale de la Reșița

Foto EDMUND HOFER

MANIFESTARI ALE UNIUNII SCRIITORILOR INCHINATE ANIVERSARII PARTIDULUI

LA BUCUREȘTI

La 22 aprilie, la Clubul sindicatelor din Invățămînt, a avut loc o seară literară cu tema: „Dezvoltarea literaturii în anii regimului democrat-popular, sub îndrumarea Partidului Muncitoresc Romîn“. Au participat: Mihail Davidoglu, Aurel Baranga, Lucia Demetrius și Horia Lovinescu.

La 24 aprilie Dan Deșliu, Ion Brad și Tiberiu Utan s-au întîlnit cu cititorii la Casa de cultură a raionului Tudor Vladimirescu.

La 24 aprilie, la școala Mihail Eminescu — Veronica Porumbacu a avut o întîlnire cu elevii.

La 25 aprilie, la Teatrul de Operetă, au citit din scrierile lor Ion Bănuță, Ben Corlaciu, Gavril Mihai.

La 26 aprilie, la Institutul de Construcții, Lucia Demetrius a vorbit despre „Partidul și creația mea“.

La 27 aprilie, la Depoul C.F.R. București-Triaj, Silvian Iosifescu a conferențiat despre „Figuri de comuniști în literatura contemporană“.

La 28 aprilie, la Școala de Partid de un an, au citit versuri Marcel Breslașu, Ion Bănuță, Nina Cassian, Tiberiu Utan.

La 28 aprilie, la Casa Universitarilor, Acad. M. Beniuc a vorbit despre cum a creat figuri de comuniști în romanul „Pe muche de cuțit“.

La 28 aprilie, M. Novicov a vorbit despre „Figuri eroice de luptători comuniști oglindite în literatură“, la Sfatul Popular al Capitalei — Institutul Proiect.

LA TG. MUREȘ

La 20 aprilie, a avut loc la Școala „Bolyai“ o seară literară prezidată de Kovacs Gyorgy. Au participat Mihu Dragomir, Cezar Drăgoi, Galfalvyi Zsolt, Katona Szabo Istvan, Ov. S. Crohmălniceanu, Remus Luca, Majtenyi Eric, Ștefan Luca, Szekely Janos și Nicolae Tăutu.

La 21 aprilie, la întreprinderea forestieră Gălăuțaș, Mihu Dragomir, Cezar Drăgoi, Ov. S. Crohmălniceanu, Galfalvyi Zsolt, Katona Szabo Istvan, Remus Luca, Majtenyi Eric, Nicolae Tăutu s-au întîlnit cu cititorii și în aceeași zi au participat la o șezătoare literară pentru oamenii muncii aflați la odihnă la Borsec.

LA CRAIOVA

La 21 aprilie, în sala Filarmonicii de stat, a avut loc o seară literară. A vorbit N. Moraru despre aniversarea partidului și dezvoltarea literaturii îndrumată de partid. Au citit din lucrările lor Maria Banus, Constantin Chiriță, Ion Gheorghe, Gellu Naum, Violeta Zamfirescu și poeții craioveni, Mariana Ionescu și Ilarie Hinoveanu

IN REGIUNEA DOBROGEA

La 24 aprilie, la Năvodari, la întreprinderea de fosfați, au citit Cicerone Theodorescu, Nina Cassian, Aurora Cornu și George Dan.

La 25 aprilie, la Constanța, în sala Sporturilor, tov. Vasile Vîlcu, prim secretar al Regiunii de Partid Dobrogea, a vorbit tineretului despre lupta și realizările partidului. Au citit versuri poeții Marcel Breslașu, Nina Cassian, Dumitru Corbea, Aurora Cornu, George Dan și Cicerone Theodorescu.

Realizări și îndatoriri

(Urmare din pag. 1)

ș.a. vor aduce noi personaje pozitive, reprezentative pentru societatea nouă, în plină și uluitoare transformare. Iată-ne deci, după o bogată recoltă și relativ îndelungată experiență, cînd nu mai poate fi vorba despre deziderate ci despre realizări. Față de aceste realizări, critica literară are datoria mai veche de a sintetiza nuanțat, de a extrage învățăminte, de a defini tendințe și de a izola dificultățile prezente. Desigur, încercări în acest sens s-au făcut (amintim de volumul lui D. Micu — „Romanul romînesc contemporan“, — sintezele pe autori ale lui I. Vitner, articolele lui M. Novicov despre chipul comunistului în literatura actuală ș.a.) — dar aceste realizări reprezintă încă prea puțin față de sarcinile ce ne așteaptă. Cronicile, discuțiile în presă, articole tratînd anumite probleme ale prozei noastre, toate acestea au constituit și constituie un bogat material analitic care se cere valorificat în sinteze științifice. Disocierile erau cu totul necesare căci nu putem aduce toți eroii la același numitor, judecîndu-i independent de modalitatea operei respective, de specificul scriitorului, de epoca în care se desfășoară acțiunea cărții. Stabilirea judecăților de valoare nu poate fi realizată de un singur critic, ea e o rezultantă, de unde necesitatea discuțiilor (care, atîta timp cît rămîn de idei și nu devin certuri personale sînt binevenite).

Realitatea e că romancierii se află într-o întrecere dificilă cu timpul. Niciodată societatea romînească n-a cunoscut o transformare mai uluitor rapidă a situației relațiilor, perspectivei, transformări mai fundamentale ale personajelor astfel încît bogăția faptelor de viață, ritmul și proporțiile transformărilor au depășit ritmul creator al romancierilor în sensul că aceștia nu țin deocamdată, pasul cu viața. Transformările revoluționare care au loc sub ochii noștri nu sînt, firește, schimbări exterioare ci ele angajează structura intimă a oamenilor, constituie un complex interdependent social, material, psihologic și intelectual, astfel încît activistul de partid pe care-l cunoaștem azi nu mai este cel de acum zece ani, cum nu mai e același muncitorul, colectivistul, intelectualul, funcționarul, cum nu mai e același scriitorul. Rezultă că necesitatea legăturii cu viața — lege obiectivă a creației artistice — se pune cu o acuitate și o amploare nemaiîntîlnită, că ritmul creației artistice poate crește mult și că e necesar să ne concentrăm atenția asupra centrelor vitale ale patriei, marile întreprinderi, marile șantiere ale socialismului, asupra celor mai importante g.a.c.-uri, astfel încît literatura care va rezulta să fie, în cel mai înalt grad, reprezentativă pentru epoca noastră, reprezentativă pentru uriașele ei realizări, demnă de inspiratorul și organizatorul marilor victorii, gloriosul și eroicul nostru partid.

Paul GEORGESCU

Influența partidului asupra literaturii noastre înainte de Eliberare

SIMBOLURILE UNEI POEZII REVOLUȚIONARE

Una dintre cele mai pasionate dispute estetice din deceniul al IV-lea a fost aceea dintre partizanii poeziei ermetice, retrase în zonele glaciale ale abstracțiunilor impenetrabile, și susținătorii poeziei sociale, accesibile, izvorîte din realitatea imediată — devenită, în condițiile epocii, arena unor aprige încleștări sociale. Semnificația acestei polemici depășește limitele esteticii, caracterizînd, de fapt, două atitudini politice bine delimitate Discuția nu se reducea la ideea accesibilității poeziei. Conținutul ei era mai adînc, privea conținutul însuși al liricii și rolul ei ca fenomen de cultură în viața spirituală a unui popor. Se manifesta tot mai puternic influența partidului comunist în rîndul intelectualilor.

Anii 1932—1933 aduseseră în literatură, ca și în viața politică, o radicalizare a ideilor, o delimitare a atitudinilor. Se punea, foarte acut, problema opțiunii. Este momentul cînd reprezentanții ascetismului spiritual își teoretizează conceptul aventurei, în mitul „faptei“, cînd tradiționalismul devine, ca doctrină ideologică, sprijinitorul „noii ordini“. Un poet gîndirist, la început un bard al toamnelor fecunde, ținea să-și exprime în 1934, deschis, oroarea sa față de penetrația poeziei în rîndurile maselor. „Lipsa de contact a Poeziei cu masa cititorilor? Nu. Nu există un imperativ al pătrunderii Poeziei în mase cît mai largi“. Argumentul era acela, știut, că masele sînt inaccesibile la muzica ideilor; același poet, cu o gîndire stăpînită de un trivial orgoliu, numea pe cei ce promovau o poezie legată de suferințele și sensibilitatea maselor largi, **„niște ciocli (ai) poeziei,** profanatori ai artei“.

Critica ermetismului s-a împletit cu afirmarea ideilor despre apropierea poeziei de viață, despre întărirea elementului social și revoluționarea substanței sale, răspunzînd, în acest chip, imperativelor epocii. Am citat cu alt prilej programul semnat de Geo Bogza în **Viața imediată** despre reîntoarcerea poeziei la viață. Miron Radu Paraschivescu publică la începutul anului 1932, un articol despre **Poezia nouă (Gazeta învățătorilor prahoveni)** pe care o vede desprinsă de modernism, o poezie care să slujească adevărul, educației lui. Același autor punea, tranșant, chestiunea dependenței artei de factorul social economic, ceea ce sprijinea raționamentul său despre originea crizei intelectuale. **Criza,** explica el — **în sensul unei neliniști, a unui veșnic tangaj, a neprecizării atitudinii, a căutării sterpe... un dans în vid, un echilibru pe frînghia întinsă pînă la maxim, a intelectualului, cu inerente alunecări și căderi...** care nu constituie decît un reflex al ciocnirilor dintre două realități existente: **una în descompunere, alta în devenire.**

In atare raporturi, posibilitatea compromisului spiritual, precizează autorul, este din ce în ce mai restrînsă: **Ermetismul poetic echivalează cu fascismul literar, fiindcă nu e comunicativ, tocmai fiindcă e ermetic, și** nu poate însemna expresie directă, **deci** cultură (art. **Dilema intelectualului).** Arta neangajată își dovedește deplin caducitatea în confruntarea cu realitatea vremii, își recunoaște **fardul inutil,** ideea de aristocrație în artă este falimentară, ca și clasa care o sprijină. Artistul autentic, în aceste împrejurări, trebuie să devină un **soldat cultural,** în slujba maselor, neavînd nimic de pierdut, **ci o lume de cîștigat** — observa în finalul articolului, Miron Radu Paraschivescu.

La concluzii similare ajunge și alt poet al timpului, Eugen Jebeleanu, de asemenea preocupat de dezvoltarea poeziei romînești. Intr-o ascuțită exegeză a poeziei contemporane: **Falimentul poeziei de azi** (în revista: **Caiet lunar de literatură și artă,** 1934) el pleacă de la observația că poezia a atins o maximă uniformitate, modalitățile lirice promovate n-au reușit să imprime nici o viziune originală, ceea ce caracterizează peisajul poetic contemporan fiind **lipsa de autenticitate, de culoare, de diferențiere, dezolantă.** Nota comună a creațiilor ce delectează spiritele satisfăcute de configurația epocii este **statismul,** contrastînd cu **dinamica revoluționară** a vieții. Suprarealismul n-a lăsat nici o urmă. O primejdioasă retragere a poeților în **cochiliile propriilor individualități,** pune pe artist în imposibilitatea de a recepta culorile din afară, silindu-l, inevitabil, să exploreze cu exasperare viziunile onirice și orfice.

Cert este că Eugen Jebeleanu respingea poezia **colibelor sufletești... atît de vide,** și pe artiștii care, opaci în fața abundenței de fenomene a realității, cîntă numai propriile stări sufletești, neputînd evita, în acest mod, **spectrul cel mai terifiant al poeziei: repetarea, banalul.** Pentru a nu rămîne niște lamentabili strigoi, inutili și obositori prin exprimarea asurzitoare a propriilor senzații și experiențe calpe, poeții ar trebui, după opinia autorului, să ia contact cu viața, acesta fiind drumul pe care au mers toți marii creatori: **Ne trebuie o răsturnare din afară, un temerar salt mortal peste sufletul nostru de acum, ca să putem reînvia cîntecul. Fericiți cei ce se nasc în revoluții!...** proclamă poetul.

Articolul discutat mai sus este, ca și în cazul articolului manifest al lui Geo Bogza, un elocvent exemplu de felul cum penetrația ideologiei proletariatului a determinat o revizuire a certitudinilor estetice, punînd, pe creatori, uneori, în conflict cu propriile iluzii ce le încătușase talentul.

Unele articole apărute în presa progresistă tind să îmbrățișeze fenomenul artistic în ansamblu, atacînd, în limitele unei dezbateri, totuși, publicistice, probleme fundamentale pentru estetică. Interesul nostru merge către concluziile acestor dezbateri. Cităm, din nou, pe Miron Radu Paraschivescu cu articolul **Arma literară** (1935). Autorul pornește de la premiza că în lupta dintre cele două lumi, arma ideologică, inclusiv literatura, joacă un rol important. In această încleștare nici o muză nu poate tace. Izolarea nu mai este o iluzie, ci o trădare. Răsturnînd aserțiunea lui Benda din **Trahison des clercs,** imperativele epocii confirmă că trădare este **lipsa de aderare a scriitorului la social** și nu coborîrea artistului din turnul «splendidei» sale izolări.

Nu mai există izolare, turn de fildeș, pentru nici o ramură de activitate. Caracterul luptei se **imprimă în gîndire, ca și în politică.** In acest context istoric opera de artă coboară în stradă, așa după cum în timpul revoluției ruse, Block, Esenin și, îndeosebi, Maiakovski **și-au fecundat lirica în conflictele sîngeroase ale străzii.**

In împrejurări decisive o literatură devine o armă — **în folosul uneia sau alteia dintre clase.** Chestiunea care se pune, în mod firesc, este aceea a calității acestei arme și a valorilor morale și spirituale pe care le reprezintă. Intervenții în legătură cu aceste dezbateri semnalăm și în **Reporter** și în **Era nouă,** apoi în **Dacia Nouă, Cadran** și în revista clujană **Țara nouă,** unde publică cronici și exegeze literare pătrunzătoare, definind fenomene mai largi ale literaturii contemporane, Mihai Beniuc.

Să ne oprim asupra unui articol din **Dacia nouă: Despre poezia tinerilor** (1938), semnat de Silviu Brucan. Peisajul poeziei generației tinere i se pare dezolant de incolor, minor ca problematică, trist și plictisitor prin ariditatea care îl stăpînește. Ceea ce caracterizează această poezie este exacerbarea **problematicii iatacului. Spiritul în serviciul instinctelor primare, în slujba tendințelor de narciși...** Este o lirică secătuită, devitalizată, în timp ce realitățile incandescente cer o poezie de **elan covîrșitor, de frondă împotriva senilității, care să incînte setea de adevăr, de cultură, de viață a noastră, a tinerilor.** In decorul liric contemporan abundau poemele ce transpun complexele freudiene și orgoliul sufletelor individualiste.

Au existat însă și altfel de poeți. Intr-o serie de poeme publicate în revistele citate mai înainte, Miron Radu Paraschivescu exprima forța latentă, inexorabilă, sprijinită de **„oamenii anonimi și mereu prezenți ai orașelor/oamenii trudei și-ai vrerii neclinte“,** care sapă în adînc, surpînd în cele din urmă temeliile orînduirii capitaliste. El lipește tîmpla de trupul vibrant al pămîntului și aude **oftatul cavernos al minelor.** Cîntă **nopțile conspirației** și elevația deasupra incertitudinilor a celui care a depășit, prin înfrățire cu mulțimile, **marginile singurătății.** Alți stihuitori: Al. Șahighian, Cristian Sîrbu, Al. Gheorghiu-Pogonești etc. comunică tablouri ale vieții și privațiunilor la care sînt supuși exclușii orînduirii capitaliste. D. Corbea în **Sînge de țăran, Război** și **Nu sînt cîntăreț de stele,** exprimă un crez social deschis, respingînd poezia de **tînguiri,** zămislită de visătorii care, fascinați de lună, stele și femei, ignorează cumplitele tragedii în care se zbat oamenii pămîntului.

Zaharia Stancu închina unul dintre cîntecele sale **Marilor flămînzi ai lumii** și altul **Zorilor apropiate** („Viața Romînească“, 12/1936) care deschid perspectiva zilei cînd **„nimeni nu va mai sta în culcuș de cîine / Nimeni cu spinarea-ndoită“...**

Se naște, tot acum, poezia lui Mihai Beniuc, în lanurile căreia ard **macii roșii ca de sînge,** simboluri ale revoluției. Arta sa poetică este profund revoluționară. Simbolurile întăresc ideea unei descătușări apropiate. Desprins din plasma liricii ardelenești cu o tradiție socială foarte puternică, lirica lui Mihai Beniuc, una dintre cele mai expresive din această epocă, devine nemijlocit expresia idealurilor proletariatului revoluționar, anunțînd **speranțele de foc ale unui nou viitor,** ridicat pe ruina unei lumi condamnate la pieire. Ideile partinității comuniste capătă acum o întrupare artistică deosebit de pregnantă, participînd activ la lupta pentru sfărîmarea orînduirii burgheze.

Eugen SIMION

Laudă partidului

Fiecare aniversare a partidului este pentru noi prilej de mare sărbătoare. Asemenea glicinei, sufletele noastre se înalţă îmbrăţişînd coloana monolitică a puterii lui.

In această aleasă zi ne scrutăm conştiinţele pentru a vedea în ce măsură am contribuit la grandioasa epopee pe care o trăim.

★

Artistul zilelor noastre nu mai este sclavul vieţii migratorii de altădată, nici exponentul egocentric al unei pseudo-arte antisociale. Arta — în esenţă — are caracter social. Artistul nu se poate izola de societate şi de viaţă; el nu poate exista decît într-un singur fel — artist-cetăţean. Teatrul trebuia ridicat de la funcţia burgheză de divertisment, la sarcina de artă în slujba poporului.

Iată cum şi de unde începe drumul nou pe care am pornit în făurirea imaginilor micului nostru cosmos, din clipa în care ne-am întîlnit cu înţelepciunea partidului. Niciodată n-am spus-o îndeajuns că el ne-a trezit din dulcea lenevie a visării, în care ne complăceam şi din boemi nepăsători a făcut din noi luptători plini de elan şi de energie a căror forţă morală promovează ideile cele mai înaintate; ne-a insuflat curajul acţiunii, curajul purtătorului de mesaj, devenind astfel mesagerii marilor idealuri ale societăţii noi. El ne-a deschis perspectiva etică în care trebuie să triumfe arta noastră.

Teatrul, avînd caracter social prin legătura lui directă cu viaţa şi oamenii, s-a angajat şi el în marea bătălie pe care o dau toate sectoarele de artă, cu scopul de a se rupe de ideile retrograde, pentru a se încadra în spiritul nou al vremii. Cu ajutorul partidului am desţelenit drumul, plivindu-l de buruienile impresionismului şi formalismului, răsturnînd în şanţ bolovanii antiumanismului, amoralismului, pesimismului şi misticismului.

Pilotaţi de partid ne-am scuturat de povara vechilor deprinderi şi ne-am alăturat cu conştiinţa primenită marelui marş al timpului. Din îndemnul lui am luptat şi ne-am eliberat din mrejele meşteşugărismului şi de otrava mincinoasei ideologii a teatrului burghez, teatru fără conţinut, axat pe arhifolositul terţet amoros. Inarmat cu ideologia marxist-leninistă, teatrul nostru a atacat cu hotărîre, a dărîmat ruginitele păcate ale teatrului burghez, a aşezat noi temelii pe terenul sănătos al realismului socialist şi, animat de partid, a început să se inspire din viaţa poporului, ridicîndu-se tribună de luptă şi de etică socială. In miezul preocupărilor lui a fost pus OMUL, omul nou care este creierul şi motorul măreţelor noastre realizări, omul care construieşte socialismul, omul acesta harnic, simplu, cinstit, inventiv, curajos şi conştient că în sectorul lui — fie de producţie, fie de viaţă — el reprezintă scumpa noastră republică.

Astăzi, pentru actor, frumosul nu mai este o noţiune abstractă, ci există numai în măsura în care el reflectă viaţa.

★

In strădaniile noastre am simţit întotdeauna oblăduirea partidului, consideraţia lui.

Inima actorului este un Stradivarius. In ea, ani de-a rîndul, s-au adunat şi s-au închistat amărăciunile vremilor trecute; dar partidul cu marea lui căldură a însufleţit-o şi aceeaşi vioară mută a început să cînte imnuri de mărire şi bucurie cînd inima de măscărici a actorului a fost cinstită ca o inimă de om.

Pentru toate acestea, astăzi, îi oferim în dar florile recunoştinţei şi îl întîmpinăm cu plinul realizărilor noastre.

Ion FINTEŞTEANU

Artist al poporului

La Teatrul „Constantin Nottara" se joacă poemul dramatic „Primăvara" de Aurel Mihale, închinat aniversării partidului

Recunoştinţă

In anii care au urmat eliberării patriei noastre, teatrul a căpătat o impresionantă dezvoltare. Preocupările actorilor şi regizorilor s-au îndreptat spre cunoaşterea şi aducerea pe scenă a omului nou, exponent al unei societăţi eliberate de exploatare, stăpîn pe soarta sa. Intruchiparea omului nou, a eroului contemporan s-a realizat după căutări creatoare, prin studierea metodei realismului socialist, printr-o continuă şi profundă cunoaştere a vieţii.

Actorii sînt astăzi iubiţi şi preţuiţi. Ni s-au creat condiţii de creaţie la care nici măcar nu îndrăzneau să viseze înaintaşii noştri. Contribuim la desăvîrşirea ridicării unei noi societăţi nu numai pe tărîm artistic, ci şi pe tărîm obştesc. Mulţi actori sînt deputaţi în Marea Adunare Naţională, în sfaturile populare sau raionale. Oamenii de artă răspund acestei înalte preţuiri printr-o bogată activitate creatoare, printr-o continuă ridicare a măiestriei artistice şi a nivelului de cultură generală, printr-o susţinută muncă pe tărîm obştesc, contribuind astfel la educarea şi culturalizarea maselor. A dispărut faimoasa „boemă" artistică din trecut şi a apărut în schimb un nou tip de artist, artistul-cetăţean, participant activ şi însufleţit la opera măreaţă de construire a socialismului, de formare a omului nou.

Imbogăţirea mijloacelor de expresie artistică, cunoaşterea omului nou s-au făcut şi se fac printr-un continuu şi nemijlocit contact cu muncitorii din uzine, cu ţăranii colectivişti, cu activiştii de partid. Participînd la frămîntările şi la succesele lor, actorul a ajuns să cunoască în profunzime sufletul omului contemporan, preocupările şi ţelurile lui, a putut pătrunde universul său de gîndire.

Trebuie să menţionez ca un fapt de o mare însemnătate pentru întărirea colaborării frăţeşti dintre actorii maghiari şi romîni de la Oradea, realizarea unor spectacole la care participă deopotrivă actori romîni şi maghiari: „Tragedia optimistă", „Liubov Iarovaia" şi „Cyrano de Bergerac". Această colaborare a fost deosebit de preţioasă şi rodnică. Ea nu s-a putut realiza decît în anii noştri.

Şi pentru a da un exemplu personal, pot să spun că numai cu pregătirea mea artistică din trecut sînt sigură că nu aş fi putut realiza vreodată rolul Femeii-comisar din „Tragedia optimistă" de V. Vişnevski, sau rolul lui Mutter Courage din celebra piesă a lui Brecht, pe care am avut fericirea să le joc. Dar pentru a interpreta aceste roluri mi-au fost absolut necesare cunoaşterea profundă a oamenilor şi a vieţii, înţelegerea deplină a procesului de revoluţionare a cunoştinţelor, contactul permanent cu realităţile noi din patria noastră. Toate acestea le datorez, cu recunoştinţă, partidului nostru iubit.

DUKASZ Anna

Actriţă

Teatrul de Stat—Oradea

EROUL DRAMATURGIEI NOI

Am întîlnit, de curînd, lăudată cu entuziasm teoretic, într-o revistă occidentală de specialitate, ideea înlocuirii actorului viu cu păpuşa chibernetică. In acest mod, se nega, o dată mai mult, valoarea prezenţei omului pe scenă. După cum se ştie însă omul este un mecanism alcătuit din nuanţe. A imagina un sistem de rotiţe lustruite care să iubească şi să sufere esenţializat este, desigur, încă una din tristele „descoperiri" ale unei culturi condamnate. Omul viu, adevărat, autentic, este unicul sens al teatrului, această artă care condensează, în focarul timpului scenic, chintesenţe ale existenţei umane. Oricare dintre înfăţişările artei vorbeşte, în limbajul său particular, despre întîmplările şi aspiraţiile omului. In ceea ce priveşte teatrul, deşi face deseori apel la armoniile muzicii, sau la alfabetul culorilor, principalul său mijloc de expresie este jocul interpretului. Omul apare în teatru direct, reprezentat printr-un alter-ego sensibil şi inspirat. In lirică şi în pictură cuvintele sau compoziţia cromatică se însărcinează să dea glas unor sentimente, unor atitudini. In roman sau în construcţia muzicală comentariul analitic al autorului explorează şi revelă imagini grăitoare din viaţa semenilor noştri. Obligat să-şi pronunţe mesajul prin magia recreării serale a unor existenţe surprinse de scriitor în textul dramei, teatrul a făcut din această imperfecţiune o surprinzătoare cale de acces spre sublim. In sala de spectacol, oamenii din stal intră într-un contact nemijlocit cu reprezentările lor sintetice de pe scenă. Pe marginea replicilor autorului dramatic se creează un dialog nescris între personajele piesei şi spectatori.

Nici una dintre arte nu este inferioară celorlalte. Nicăieri însă ca în teatru, verificarea autenticităţii siluetelor umane imaginate de artist nu se produce mai repede, mai limpede, mai definitiv. Eroii pieselor devin viabili dacă publicul le recunoaşte în timpul reprezentaţiei apartenenţa la contemporaneitate.

★

Dacă trecem în revistă tipurile reprezentative ale literaturii noastre dramatice de la începuturi şi pînă azi, obţinem o remarcabilă galerie de figuri istorice. Credincioasă obîrşiei paşoptiste, dramaturgia romînească a dat, pe magistralele sale, un şir neîntrerupt de copii dramatice după natură, constituind o pasionantă frescă tipologică, o adevărată istorie politică în portrete scenice. După acumulările care-l preced, Caragiale a pus piatra fundamentală a dramei moderne romîneşti, executînd o hotărîtoare cotitură spre dezbaterea problemelor omului în perspectiva considerării ideilor. Farfuridi şi Caţavencu sînt obligaţi să se delimiteze faţă de problema „revizuirii constituţiunii", de fapt faţă de ideologia liberalo-burgheză şi astfel, deşi se „combat" devin confundabili. Titircă se defineşte în raport cu conceptul „onoarei", Conu Leonida prin spaima faţă de revoluţie. Cu Anca din „Năpasta", Caragiale deschide în literatura dramatică naţională, dezbaterea în jurul raportului dintre etică şi existenţă. Din acest moment intervenţiile în această discuţie vor căpăta o neistovită ardenţă, reflectînd puncte de vedere proprii gîndirii avansate în etape succesive. Adîncirea caracterului inuman al societăţii capitaliste pe măsura intrării acesteia în stadiul său ultim, a dus la formulări mereu mai radicale a problemelor dramatice alimentate de atmosfera sufocantă a unei orînduiri mercantile.

In vreme ce protestul lui Şbilţ din „Patima roşie" apare de la început covîrşit de scepticism, aspiraţiile eroinei din „Ciuta" lui Victor Ion Popa către o zonă a purităţii morale capătă accente de un autentic patetism. Neliniştiţii care populează dramele lui Camil Petrescu organizează un amplu proces burgheziei obtuze şi oprimante. In acelaşi timp „Domnişoara Nastasia" nu-şi găseşte astîmpăr în mizeria morală din mahalaua Veseliei, iar Chirică, arhivarul, înfruntă cu un surîs superior convenţiile unei societăţi inumane. In piesele lui Mihail Sebastian, năzuinţa spre un climat etic nou capătă un mereu mai ascuţit contur social, acuzînd în persoana capitalistului Bucşan un întreg sistem economic. Creaţii ale unor autori cinstiţi, lipsiţi însă de clarviziunea marxist-leninistă, eroii literaturii dramatice realiste din primele patru decenii ale secolului urăsc pe inamicii omului simplu, dar nu ştiu să lupte împotriva acestora. Inţelegînd caracterul decisiv al ambianţei morale pentru atingerea fericirii, personajele centrale ale pieselor dintre cele două războaie se apropie cu paşi mari de resorturile politico-sociale ale problemei. Intrebările lor febrile îşi vor găsi dezlegare în operele create mai tîrziu sub influenţa hotărîtoare a ideilor partidului. Astfel aveau să iasă la lumina binefăcătoare a deplinei înţelegeri, dilemele şi aprehensiunile lui Andrei Pietraru, Marin Miroiu şi Ion Anapoda. Concepţia materialismului dialectic a deschis vechile lacăte şi a dat aspiraţiilor din trecut rezolvarea prezentului socialist.

Incă din primii ani de după Eliberare, autori mai vîrstnici au găsit în noul climat ideologic calea spre elaborarea unor concluzii luminoase pe care le aşteptaseră îndelung. Camil Petrescu afirma prin Bălcescu, din drama istorică cu acelaşi titlu, posibilitatea supunerii „jocului ielelor", prin trecerea cărturarului în rîndurile luptătorilor revoluţionari. Alexandru Kiriţescu descoperea în piesa sa „Michel Angelo" euforia inegalabilă a artei închinate îndatoririlor civice. Este de crezut că şi finalul optimist al „Ultimei Ore" îl datorăm apropierii lui Mihail Sebastian de sensul bătăliei antifasciste condusă de partid. Asemenea clarificări grăitoare încoronează în pragul noii ere activitatea unor scriitori de o mai veche formaţie. Figurile reprezentative ale acestor creaţii înnoite de influenţa partidului acordau un final înalt unor cicluri tematice ample. Dar rostirea deplină a ideilor epocii socialismului şi comunismului revenea altor creaţii ale literaturii dramatice.

Pe scenă a apărut, astfel, ca purtător de cuvînt al unui nou mesaj, eroul comunist, capabil să descifreze tainele existenţei. Pentru a răspunde problemelor fundamentale ale vieţii, dramaturgia realist-socialistă nu a construit sterile dezbateri în gol. Axîndu-se pe conflictele unor vremi revoluţionare, referindu-se la sarcinile concrete ale transformării socialiste, piesele de frunte ale dramaturgiei de după 23 August 1944 au formulat soluţiile care racordau fericirea la existenţa omului eliberat. Petru Arjoca, maistru furnalist din „Cetatea de foc" s-a aflat, în piesa lui Mihail Davidoglu, faţă în faţă cu o decisivă problemă de conştiinţă. Bătrînul muncitor trăieşte din plin obligaţia alegerii între vechile deprinderi individualiste care usucă şi umilesc înaltele sentimente, şi noua morală a proletariatului descătuşat. Dezbaterea întinsă are loc în plenul colectivităţii muncitoreşti care intervine, corectează şi îndrumă. Ideile partidului se afirmă ca o dominantă a drumului spre bucurie.

Şi Anton Vadu din „Cumpăna" are de făcut faţă unei situaţii extreme, dar de data aceasta personajul se defineşte, fără oscilaţii, prin fermitatea punctului propriu de vedere, definitoriu pentru ideologia sa de clasă. Pas cu pas, eroii pieselor scrise în ultimii şaisprezece ani descoperă spectatorului relieful unui nou decalog moral.

Spiridon Biserică opune minciunii şi sclerozării birocratice supremaţia adevărului şi superioritatea onoarei muncitoreşti. Sfărîmătorii „citadelei" din casa Dragomirescu restabileau cu o deosebită limpezime sensul istoric al lucrurilor, osîndindu-l pe laşul Matei şi deschizînd larg porţile viitorului lui Petru şi Ecaterinei, entuziaşti ai noilor idealuri. Cu Toma Căbulea a pătruns în dramaturgia noastră, mai deplin, conţinutul adînc al vigilenţei constructorilor socialismului şi, implicit savoarea spiritului popular ieşit de sub obrocul vechilor zăgazuri. Caracteristică acestor opere şi a celorlalte succese ale noii literaturi dramatice este trecerea dezbaterii problemelor „personale" ale omului de azi în forul intereselor colective, fără ca acest proces să altereze bogăţia vieţii intime a eroilor. Soarta, fericirea fiecărui om încetează a mai fi obiectul unor drame însingurate. Ele ies pentru totdeauna din cercul lamentărilor solitare şi îşi găsesc — astfel — rezolvarea. Pentru cinstea tînărului Ion Gheorghe se neliniştesc Cerchez şi toţi tovarăşii săi din piesa „Ziariştii". Dîrzenia lui Cerchez rezidă în conştiinţa justeţei ideilor comunismului şi în credinţa sa nestrămutată în solidaritatea oamenilor însufleţiţi de aceste idei.

Vechile nelinişti ale eroilor fascinaţi de jocul orb al „ielelor" lui Gelu Ruscanu au fost rezolvate pentru totdeauna într-o orînduire cîrmuită de învăţătura de clasă a proletariatului. Partidul a pronunţat marile adevăruri şi a înarmat pe toţi cei care muncesc cu cea mai înaltă concepţie filozofică. Eroul nou al dramaturgiei noastre, reprezentînd pe oamenii societăţii socialiste, nu se teme de ascuţimea conflictelor vieţii, dar acţionează intransigent şi învinge necondiţionat.

V. MINDRA

GENERAŢIA ANILOR SOCIALISMULUI VICTORIOS

De vorbă cu un grup de actori tineri

Intr-o seară, în redacţia noastră, cîţiva actori tineri — Gh. Popovici-Poenaru (Teatrul Naţional „I. L. Caragiale"), Cristina Tacoi şi Ion Dichisianu (Teatrul Constantin Nottara), Gh. Ghiţulescu (Teatrul Municipal) Val. Plătăreanu (Teatrul de Comedie) — au discutat îndelung cu colegii lor gazetari despre problemele muncii de creaţie. In repetate rînduri a revenit, în cadrul discuţiei, mărturisirea recunoştinţei adînci a tinerilor artişti faţă de partid, faţă de ideile comuniştilor. Formaţi în anii construirii societăţii socialiste, participanţii la discuţie au ţinut să evidenţieze mereu condiţiile excepţionale care li s-au creat şi să precizeze răspunderea care le revine.

Redăm mai jos cîteva pasaje ilustrative din cursul dezbaterii.

Gh. Popovici-Poenaru: Tinerii actori datoresc mult cunoştinţelor dobîndite în Institut şi contactului permanent cu viaţa. Studierea amănunţită a piesei, analizarea relaţiilor dintre personaje, poziţia pe care aceste personaje se situează — iată cîteva din coordonatele absolut necesare muncii unui actor. Căci datele unui rol se descoperă tocmai în acest studiu amănunţit al piesei. Actorul nu este un mecanism care răspunde chemărilor prin apăsarea pe anumite butoane. Construirea rolului, trăirea lui, interpretarea contemporană sînt rezultatul unei minuţioase munci de laborator, avînd la bază cunoaşterea şi aprofundarea metodei realismului socialist. Munca de laborator trebuie întregită, cu observarea atentă a vieţii, cu participarea continuă a actorului la viaţa cetăţenească. Datoria noastră a actorilor tineri, crescuţi şi formaţi în anii puterii populare sub îndrumarea partidului, este menţinerea unui punct de vedere sănătos, a unei poziţii partinice. Avem fericirea de a fi o generaţie care se bucură de toate posibilităţile pentru a se dezvolta armonios, complex, datorită grijii pe care partidul şi statul o poartă actorilor şi tuturor oamenilor de artă din ţara noastră.

Cristina Tacoi: Intr-adevăr, viaţa noastră este foarte bogată în fapte şi posibilităţile noastre, nelimitate. Dar actorul şi, mai ales, actorul tînăr, are datoria nu numai să observe transformările revoluţionare din ţara noastră, ci să fie şi un participant activ la viaţa socială. Sub semnul acestei participări am fost crescuţi şi educaţi în Institut. După terminarea anilor de studiu am plecat la Oradea zece absolvenţi — tineri actori şi regizorul Radu Penciulescu. Viaţa colectivului nostru s-a bazat pe principiile eticii noi, ale eticii comuniste. Repertoriul nostru se îndrepta mai ales către piesele care dezbăteau problemele contemporaneităţii. Am jucat roluri foarte diferite ca factură, roluri mari sau roluri episodice şi efortul nostru a fost dirijat spre continua îmbogăţire a mijloacelor de expresie artistică. O preocupare permanentă a constituit-o interpretarea realistă a rolurilor încredinţate, descoperirea complexităţii omului nou, a eroului contemporan. Traducerea în fapt a tuturor acestor preocupări nu putea fi realizată decît participînd activ la desfăşurarea tumultuoasă a construcţiei socialiste, dezbătînd şi aprofundînd problemele ideologice şi artistice pe care le ridică fiecare nouă lucrare dramatică. Rezultatul acestei munci s-a putut vedea în spectacolele noastre. Imi voi aminti întotdeauna cu drag de munca noastră în pregătirea spectacolului cu piesa „Aristocraţii" de Nikolai Pogodin. Experienţa artistică a acestor ani a constituit pentru noi, tinerii actori, o etapă deosebit de preţioasă în dezvoltarea noastră profesională şi în însuşirea eticii noi, comuniste.

Gh. Ghiţulescu: Colegii mei au vorbit despre marile posibilităţi şi răspunderi ale actorului tînăr. Voi adăuga cîteva consideraţii pe baza propriei mele experienţe profesionale. Incă de pe băncile Institutului am intrat în colectivul unui teatru care urmăreşte creşterea şi încurajarea tineretului. Mi s-au încredinţat de la început roluri mari, de răspundere. Multă vreme m-am mîngîiat cu gîndul că interpretînd asemenea roluri la începutul carierei, un actor capătă o confirmare absolută, pentru totdeauna. Cu timpul, am început să înţeleg că cele cîteva calităţi scenice pe care le are iniţial un tînăr actor, cunoştinţele pe care le dobîndeşte în Institut, rolurile mari pe care eventual le joacă sînt departe de a-l consacra. Noi, tinerii, sîntem deocamdată nişte promisiuni şi atîta tot. La împlinirea promisiunii iau parte, fără îndoială, conducerile teatrelor unde muncim, organizaţiile de partid şi de U.T.M., regizorii, marii maeştri ai scenei, dar pentru ceea ce vom deveni sîntem în primul rînd răspunzători noi. Grija de a ne îmbogăţi sufleteşte ca oameni şi artişti, de a ne deschide noi perspective, trebuie să fie permanentă. Preocuparea de a merge în pas cu vremurile mărețe pe care le trăim, nu trebuie să ne părăsească nici o clipă. Noi, tinerii crescuţi de partid, avem datoria să spulberăm vechile prejudecăţi, conform cărora actorii ar fi inculţi, ignoranţi şi semidocţi. La dispoziţia noastră stau biblioteci, expoziţii, săli de concert, discoteci, case de cultură pentru a ne însuşi marea bogăţie a culturii.

Gh. Popovici-Poenaru: Cred că dezvoltarea noastră armonioasă se poate face, aşa cum arăta şi colegul meu Ghiţulescu, numai în cadrul colectivului de muncă. Este nevoie de tinereţe, de o comunitate de vederi şi preocupări. Sînt actori experimentaţi lîngă care munca este o plăcere. Ei se află alături de preocupările tale, actor tînăr, munca lor este pusă în slujba colectivului. Alături de asemenea actori, tînărul creşte, învaţă şi se dezvoltă. Am văzut spectacolul „Prima întîlnire" de la Teatrul pentru tineret şi copii. Mi-am dat seama că este un colectiv strîns unit. Actorii, indiferent de vîrstă şi de experienţă, au crezut în regizor şi toţi au muncit, au luptat pentru realizarea unui spectacol de înaltă ţinută artistică. Am văzut în anii din urmă şi la teatre din regiuni colective în sînul cărora se crease această încredere, această etică nouă. Datoria noastră, a tinerilor este să facem posibilă realizarea acestei atmosfere de colectiv, bazată pe principiile moralei comuniste.

Ion Dichiseanu: Cred că problema legăturii strînse dintre actorii tineri şi colectivul teatrului este foarte importantă. Ajutorul colectivului, al actorilor vîrstnici, cu experienţă, este absolut necesar dezvoltării unui tînăr actor. In cursul activităţii sale, pentru orice actor, încredinţarea unui rol este o nouă problemă de rezolvat, o mare răspundere. Pentru un actor tînăr, cu o experienţă redusă, momentul cînd i se dă posibilitatea să joace un rol principal într-o piesă clasică este momentul unei mari încercări. Cînd mi s-a propus să interpretez rolul lui Antoniu din tragedia lui Shakespeare „Antoniu şi Cleopatra", am fost stăpînit de un complex de sentimente. Era un amestec de îndrăzneală — rolul cerea o mare experienţă artistică şi o mare experienţă de viaţă, era şi teama că nu voi putea răspunde sarcinii încredinţate şi o nespusă dorinţă de a juca totuşi acest rol pe care orice actor îl doreşte. Eforturile, aspiraţiile mele nu s-ar fi putut realiza dacă nu aş fi găsit în directorul teatrului şi în colectiv nişte adevăraţi îndrumători. Discuţiile purtate pentru definirea personajului, preocuparea continuă şi grijulie a unor actori cu o mare experienţă artistică, de a-mi uşura nespus de greaua mea sarcină artistică au fost pentru mine de un mare şi nepreţuit folos. Intreg colectivul şi regizorul au muncit fără a precupeţi nici un efort la realizarea spectacolului. Nu pot spune că munca asupra rolului s-a terminat, rolul se îmbogăţeşte şi se va îmbogăţi pe parcurs. Vreau să subliniez şi eu că fără ajutorul colectivului şi fără sprijinul actorilor vîrstnici, un tînăr actor nu se poate dezvolta armonios. Avem de învăţat din experienţa actorilor vîrstnici, care nu au de ce să mai vadă în noi o „concurenţă", ci pe continuatorii tradiţiilor teatrului realist romînesc, contribuind la dezvoltarea artei teatrale realist-socialiste.

Val. Plătăreanu: Părerea mea este că în cadrul problemelor dezbătute de colegii mei nu a fost atinsă o chestiune foarte importantă pentru evoluţia unui actor, şi mai ales a unui actor tînăr. Este vorba de climatul de studiu necesar la repetiţii. Un actor tînăr nu se poate dezvolta decît în teatrul unde munceşte. Studierea rolului, concepţia asupra lui se pot verifica, corecta şi îmbogăţi în repetiţie. Iar pentru aceasta este nevoie, cum spuneam, de un climat propice. La Teatrul de Comedie, unde joc, grija continuă a directorului, a regizorului şi a tuturor colaboratorilor este dezvoltarea actorilor şi mai ales a tinerilor. Ei şi-au dat seama că numai distribuind un actor tînăr, în roluri cît mai diverse, acesta se poate împlini, creşterea lui artistică se poate realiza multilateral. In afara observării atente a fenomenelor caracteristice epocii pe care o trăim, concretizarea tuturor acumulărilor se face în repetiţii. Munca asupra unui rol începe la prima repetiţie, se definitivează pînă la premieră şi se sfîrşeşte cu ultimul spectacol. Acest drum, greu de parcurs, nu se poate desfăşura aşa cum dorim, aşa cum trebuie, dacă în timpul repetiţiilor nu se menţine o continuă stimulare în colectiv, un continuu sprijin reciproc. Rezultatele unei asemenea munci se pot constata în confruntarea spectacolului cu publicul şi presa. Nu se poate ca o muncă dusă cu dragoste, cu încredere, pentru dezvăluirea contemporană a conţinutului de idei al piesei să nu ducă la succesul pe care orice colectiv îl aşteaptă ca încununare a muncii sale.

Gh. Ghiţulescu: Consider şi eu că participarea activă la viaţă a tînărului actor este absolut necesară. In anii din urmă, experienţa mea profesională s-a îmbogăţit mult prin contactul pe care-l am cu muncitorii unei uzine din Capitală, unde instruiesc o echipă de actori amatori. Această muncă m-a pus în faţa a numeroase probleme de ordin artistic şi a însemnat pentru mine în acelaşi timp o legătură strînsă cu viaţa cotidiană, cu omul nou care construieşte socialismul, o întărire a răspunderii faţă de spectatorul de azi. Şi am simţit nevoia să răspund acestei problematici prin felul cum l-am realizat pe Andrei din piesa lui Titus Popovici „Passacaglia". M-am străduit să-l conving pe spectator că Andrei, artistul inconştient, egocentric, absorbit exclusiv de muzică şi de visele sale de glorie, poate fi pe deplin cîştigat pentru viaţa nouă ai cărei zori de-abia mijeau, că începutul transformării lui din final este perfect verosimil, că Andrei se va dărui acestei lumi noi, cu toată cinstea şi cu tot ataşamentul. Am încercat să realizez aceste lucruri cu mijloace noi mai apropiate de spectatorul de azi, de sensibilitatea lui specifică.

Gh. Popovici-Poenaru: Acesta este şi lucrul principal, piatra de încercare a pregătirii noastre artistice. Crescuţi şi formaţi sub îndrumarea partidului clasei muncitoare, noi creatorii tineri trebuie să contribuim hotărîtor la victoria noului în viaţă, prin promovarea noului în creaţiile noastre. Viziunea partinică ne ajută să descoperim mereu ceea ce este propriu epocii noastre. Este firesc să fim duşmanii poziţiilor retrograde. Este în firea lucrurilor ca tinerii să răspundă entuziast chemării partidului la înoirea continuă a teatrului, pe măsura exigenţelor mereu sporite ale constructorilor societăţii socialiste.

Scenă din spectacolul „Prietena mea, Pix" de V. Em. Galan, la Teatrul de Comedie, realizat în cinstea aniversării partidului

and other plays by ION LUCA CARAGIALE
ZEMĚ ZA MLHOU
Михаи Бенюк
В ДОЛИНЕ КУКУШКИ
Lo straniero
Editori Riuniti
L'énigme d'Otilia
ROMAN

Cărţi romîneşti apărute recent peste hotare : I. L. Caragiale „O scrisoare pierdută“ (Londra), M. Sadoveanu „Povestiri“ (Praga), M. Beniuc „In Valea Cucului“ (Moscova), Titus Popovici „Străinul“ (Roma), G. Călinescu „Enigma Otiliei“ (Paris)

ROMINIA DE AZI PESTE HOTARE

STANISLAV RICHTER:

„Romînia necunoscută“

Cartea „Neznamé Rumunsko“ scrisă în limba cehă, este opera lui Stanislav Richter. Autorul a studiat istoria artelor la facultatea de filozofie din Praga. Este doctor în arte plastice. In calitate de referent critic şi cronicar, Richter publică la rubrica „Arte plastice“ a ziarului „Lidova demokracie“.

Lucrarea lui Stanislav Richter „Romînia necunoscută“ prezintă cititorului cehoslovac o parte din trecutul istoric al poporului romîn şi unele aspecte ale culturii romîneşti. Autorul, folosind din plin cunoştinţele bogate în domeniul specialităţii lui, pătrunde în istoria şi cultura poporului nostru, prezentînd în imagini vii trecutul îndepărtat şi cel apropiat al celor mai frumoase oraşe precum şi monumente istorice din ţara noastră.

Richter aminteşte de lupta clasei muncitoare împotriva asupririi burghezo-moşiereşti, înfăţişînd diverse aspecte ale luptei.

Vremea în care stăpînea oligarhia romînească a apus. Azi, în istoria Bucureştiului s-a deschis o nouă etapă, o etapă a transformării radicale a oraşului. Autorul prinde Bucureştiul nou, modern, în viltoarea construcţiilor gigantice, care ia o amploare din ce în ce mai mare.

Pentru ca prezentarea evenimentelor şi a monumentelor istorice şi bogăţia şi varietatea stilului în pictură şi arhitectură să aibă o influenţă şi mai mare asupra cititorului, Richter a îmbogăţit materialul descriptiv al operei sale cu un material fotografic selecţionat cu gust şi executat pe baza celei mai moderne tehnici fotografice.

„Romînia necunoscută“ este o lucrare atractivă şi interesantă, care face cunoscut cititorilor cehoslovaci o parte a tezaurului culturii romîneşti, în special opere arhitectonice şi de artă, cu o privire asupra bogatei arte populare romîneşti.

JULIO CASTRO FRANCO:

„Un exemplu pentru America Latină“

Multe din cele 138 pagini ale volumului peruvianului Julio Castro Franco, „Republica Populară Romînă“ (Un exemplu pentru America Latină), sînt dedicate realizărilor culturii şi artei Rominiei noi. Din aceste pagini cităm mai jos cîteva paragrafe :

„Vizitatorul latino-american — arată Julio Castro Franco — se simte copleşit în faţa acestui fenomen cultural“.

„Numărul librăriilor este enorm, ele se găsesc în absolut toate cartierele oraşelor şi, cu toate acestea, este mereu greu să cumperi o carte din cauza afluenţei cumpărătorilor. Romînii citesc mult şi numai ce este mai bun ; un public provenit din toate sferele vieţii sociale : activişti politici, muncitori, ţărani, artişti, funcţionari etc. sînt atraşi de o imensă dorinţă de a-şi însuşi noi cunoştinţe.

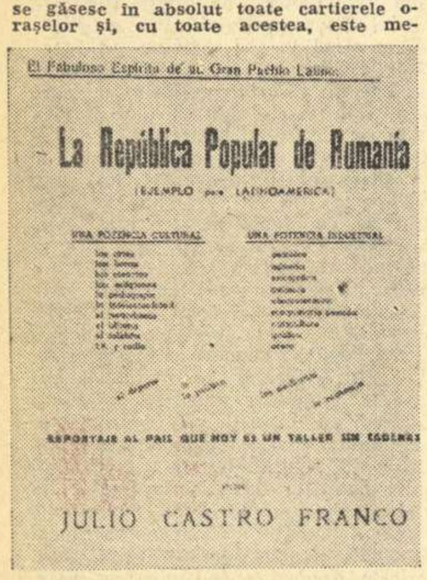
El Fabuloso Espíritu de su Gran Pueblo Latino
La República Popular de Rumania
JULIO CASTRO FRANCO

„Opera scriitorilor romîni este dintre cele mai profunde şi mai avansate a timpurilor noastre nu numai prin caracterul ei viu, polemic şi care se impune în cea mai mare parte a literaturii actuale, ci şi pentru calitatea formulării estetice a problemelor. Faptul că toţi scriitorii talentaţi din vechea generaţie desfăşoară o largă activitate creatoare alături de cei tineri este deosebit de semnificativ“.

„Arta muzicală — alături de celelalte expresii estetice — este ridicată la un înalt grad de perfecţiune şi de aceea este cu neputinţă să nu catalogăm acest popor printre cele mai dotate din lume, atît în ceea ce priveşte compozitorii săi fecunzi cît şi impecabilii săi interpreţi“.

„In folclorul romînesc găsim una din cele mai minunate expresii ale artei populare. De un profund realism, manifestările de artă populară au căpătat un asemenea dinamism şi o asemenea complexitate a concepţiei încît trebuie să le scoatem neapărat în relief. Ele constituie unul din produsele cele mai înalte ale spiritului creator popular“.

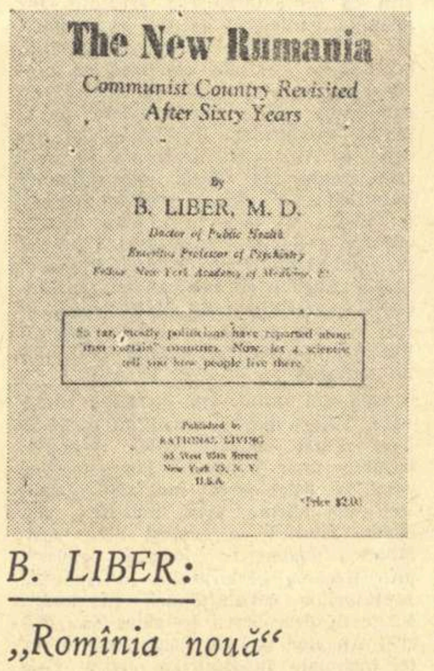

B. LIBER:

„Romînia nouă“

Autorul acestei cărţi publicate la New York în anul 1958, d-rul B. Liber, specialist în probleme de sănătate publică, profesor de psihiatrie, membru al Academiei de Medicină din New York etc., s-a născut la Iaşi cu optzeci şi ceva de ani în urmă. Invitat de către statul romîn, cu prilejul Congresului medicilor care a avut loc în 1956, la Bucureşti, a avut astfel prilejul, după 60 de ani, să-şi revadă ţara de baştină. Această carte, din care redăm mai jos un scurt extras, este un rezumat al observaţiilor sale despre noua Romînie.

„Tematica literaturii romîne actuale este axată pe problema noilor relaţii umane. Şi, în cadrul acestora, eternele teme ale pasiunilor omeneşti : dragoste, legături de rudenie, ambiţie, gelozie, văzute însă printr-o nouă prismă.

În acelaşi timp noua Romînie nu-şi reneagă istoria bimilenară, continuă să-şi respecte pictorii din ultimul veac şi să considere că Enescu îi aparţine, alături de compozitorii săi mai tineri iar Eminescu rămîne în stima generală drept cel mai mare poet romîn.

Copiii au la dispoziţia lor o mulţime de cărţi dar nu l-am văzut pe nici unul cu o carte care ar fi putut fi asemănată cu „comics“-urile americane, pline de îndemnuri la crimă.

Am ascultat la radio tot felul de conferinţe asupra literaturii şi culturii — unele ţinute de către fiii foştilor mei prieteni, morţi de mult. Am auzit de asemenea o muzică excelentă, povestiri umoristice, anecdote.

Fiind oaspetele unui elegant hotel situat în Sinaia, unde aveam o cameră cu o minunată vedere spre munţi şi unde exista o terasă imensă neacoperită, mîncam în marea şi luxoasa sufragerie care era ocupată de sute de oameni ai muncii în concediu de odihnă. Toată întreţinerea lor ca şi a mea era absolut gratuită.

Marea majoritate se compunea din tineri şi tinere, curat îmbrăcaţi, cu aspect sănătos şi foarte bine dispuşi.

Către sfîrşitul mesei, o fată s-a ridicat în picioare şi a ţinut o scurtă cuvîntare. A anunţat că peste puţin timp va avea loc, la cazino, o seară închinată unui concurs cu premii „Cine ştie cîştigă“ pe tema „Geografia Romîniei“, seară urmată de dans. Premiile constau în diferite obiecte ca, de pildă, cărţi, vase de flori, picturi, statuete etc.

Nimeni, nici atunci nici mai tîrziu, pe scenă, nu a pronunţat cuvîntul „bani“ şi nu s-au oferit bani. De asemenea această manifestare nu avea nicidecum un caracter comercial.

Seara aceea era închinată în întregime însuşirii de noi cunoştinţe. Nu am văzut niciodată un public mai adînc interesat şi încordat. Unii din aceşti simpli muncitori erau foarte stăpîni pe subiect şi mulţi dintre ei s-au urcat pe scenă şi au cîştigat premiile mult dorite.

Toţi s-au distrat de minune“.

P. N. BHANDARI şi S. K. BHANDARI:

„Romînia de azi“

Scrisă sub semnul promovării păcii şi prieteniei dintre popoare, cartea semnată de P. N. Bhandari şi S.K. Bhandari scoate în relief realizările Romîniei de azi pe toate tărîmurile. Vom cita aci cîteva extrase din această interesantă lucrare, apărută în India :

„Arta şi cultura sînt în R.P.R. o expresie lucidă a vieţii. Scriitorii îşi propun să trezească şi să întreţină dragostea pentru frumos, bucuria de a trăi.

Arta dramatică din Romînia are propria sa originalitate. Nivelul ei este egal cu acel al artei dramatice occidentale. In zilele noastre nu mai există şomeri în teatrul romînesc. Studenţii care au absolvit institutele de artă dramatică sînt plasaţi automat în teatrele din Bucureşti sau din provincie.

Cîteva piese romîneşti care au înregistrat un succes considerabil : „Scrisoarea pierdută“ şi „O noapte furtunoasă“, de I. L. Caragiale, „Ultima oră“ şi „Steaua fără nume“ de Mihail Sebastian... Ele au captivat mulţi spectatori. Aceste piese au fost apreciate de către toţi criticii ca figurînd printre cele mai bune din lume. Carlo di Stefano care a regizat „Ultima oră“ la Roma a scris într-un articol : „Trebuie să adăugăm că Sebastian a abordat aici un gen de o remarcabilă strălucire în cadrul căruia o mînă de personaje robuste şi exuberante, pline de spontaneitate scenică, au reuşit, cu ajutorul unui dialog viguros, să dea viaţă unei admirabile satire“. În 1956, Teatrul Naţional din Bucureşti a luat parte alături de 20 alte naţiuni, la Festivalul Internaţional de artă dramatică desfăşurat la Paris. Reprezentaţiile cu „Scrisoarea pierdută“ şi „Ultima oră“ au fost extrem de apreciate atît de public cît şi de presă. Jean Jacques Gauthier scria în „Le Figaro“ despre „Ultima oră“ : „Romînii au avut marea îndrăzneală de a prezenta o comedie modernă. Au reuşit să ne amuze. Această comedie constituie un remarcabil succes“.

Romînia a mai luat parte şi la Festivalul Goldoni.

Reprezentaţiile cu „Bădăranii“ au cîştigat atît inima criticilor cît şi a publicului. Creaţia artiştilor romîni a fost scoasă în relief de multe ziare, printre care „Il Diario di Milano“ : „Romînii au prezentat la Veneţia cea mai convingătoare reprezentaţie a festivalului bienal. Actualul Teatru Naţional din Bucureşti care poartă numele marelui Caragiale, a prezentat o versiune a „Bădăranilor“ care a surprins nu numai pe critici ci şi publicul care a fost atît de înveselit încît sala întreagă a răsunat îndelung de aplauzele lui. Am avut norocul de a asista la un spectacol plin de prospeţime şi spontaneitate şi de a întîlni o trupă de actori cu calităţi artistice cu totul deosebite...“ Criticul unui alt ziar a lăudat spectacolul şi a scris : „Această interpretare a lui Goldoni a prilejuit un spectacol cu adevărat amuzant pe care publicul l-a apreciat foarte mult, aplaudîndu-i cu căldură şi putere pe actorii romîni“.

RUMANIA TODAY

Th. PIERIDIS

Intîi Mai bucureştean *)

„Sculaţi, voi osîndiţi ai vieţii...“ — dar în această ţară
nu mai sînt osîndiţi, sînt muncitori.
Un Intîi Mai devenit sărbătoare de flori şi de oameni,
de oameni care totuşi nu şi-au pierdut memoria.

E o sărbătoare care-şi aminteşte că-n minele de aur din Munţii Apuseni,
dinamita sfîrteca stînci şi oameni cu egală nepăsare.
Ea îşi aminteşte de Ploieşti, unde societăţile afişau,
pe porţile şantierelor lor,
nu tariful petrolului — acesta-şi avea piaţa la Paris —
ci tariful oamenilor : atît pentru un braţ, atît pentru două picioare,
atît pentru o viaţă prefăcută într-o faclă urlînd,
înainte de a se preface în simplă materie carboniferă
de forma unui trunchi răsucit.
Da, acest Intîi Mai nu şi-a pierdut memoria.
El îşi aminteşte de osîndiţii de altădată schingiuiţi în această ţară
şi de osîndiţii osîndiţi în această clipă pe întregul pămînt.

Sculaţi, voi osîndiţi ai vieţii, strigă el pentru minerii din Ruhr,
sculaţi, voi osîndiţi ai vieţii, strigă el pentru oţelarii din Detroit,
sculaţi, voi osîndiţi ai vieţii, pentru docherii din Pireu,
pentru muncitorii agricoli ai satului meu, pentru ţăranii fără pămînt din Sicilia,
sculaţi, pentru sclavii plantaţiilor de cafea şi robii trestiei de zahăr,
pentru negri, albi şi metişi,
sculaţi, pentru toţi osîndiţii pămîntului,
sus, sus, strigă acest Intîi Mai bucureştean
şi toată ţara aceasta, în care nu mai sînt osîndiţi —
ci muncitori liberi !

Oraşul acesta mai cîntă un cîntec,
il cîntă cu slove de cerneală, de culoare şi de lumină,
il cîntă cu steaguri, cu banderole şi cu panouri,
cu lozincile din fruntea tuturor ziarelor,
cu porţile uzinelor şi vitrinele magazinelor,
cu ideile şi faptele sale :

„Proletari din toate ţările, uniţi-vă !“

În romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

---

*) Din ciclul „Un poet străin se plimbă prin Bucureşti“

NOTE DE DRUM

Impresii ? — mă veţi întreba.

Zece mii de impresii, — cum spune o zicătoare orientală, m-au copleşit pe drumul Romîniei. Cum să le cuprinzi în spaţiul restrîns al unui articol de ziar ?

★

Maşina noastră alunecă pe asfaltul şoselei, străbătînd frumuseţea cîmpurilor primăvăratice. Primăvara a aşternut de ambele părţi covoare nesfîrşite de grîu.

Inscripţia de pe indicatorul dreptunghiular ne vesteşte că am intrat în satul „Ologi“. „Ologi“, „Pribegi“, martori muţi ai trecutului. Iar în faţa noastră apar sate aproape în întregime reconstruite, cu casele viu colorate ale colectiviştilor, cu ferestrele larg deschise în faţa luminii şi aerului, cu cămine culturale şi restaurante, şcoli şi ronduri de flori de-a lungul străzilor. Nu, aceste denumiri mohorîte nu pot trăi.

Optimism — iată ce caracterizează atmosfera satului romînesc de azi. Izvoarele sale se află în destrămarea individualismului, în conştiinţa nouă a oamenilor. Ei se confundă tot mai mult cu societatea, ai cărei membri se consideră. „Cu cîţiva ani în urmă, îmi împărtăşeşte activistul de partid, Remus Ferencz, oamenii nu se prea interesau de ceea ce se întîmpla în alte regiuni. Azi nu mai e aşa. Colectiviştii vor să vadă ce lucruri bune au realizat vecinii lor. Ţăranii care nu-şi părăseau satul cu anii, fac azi excursii prin toată ţara“.

Cînd colectiviştii vorbesc despre succesele gospodăriei lor, ei nu se referă numai la cifre, la numărul noilor case construite şi la valoarea zilei-muncă. Nu. Veţi afla de la ei întîmplări şi fapte care vorbesc despre o conştiinţă nouă, despre naşterea unor criterii etice noi.

— Acum familiile sînt mai trainice ca înainte, afirmă vicepreşedinta gospodăriei agricole colective din Salcia, raionul Turnu-Măgurele, Tudora Beliu. Acum tinerii se căsătoresc fără a se calcula zestrea miresei. Oamenii trăiesc altfel !

★

Iată-l în faţa noastră pe un om oacheş, cu părul cărunt, tuns foarte scurt. Cred că vă e cunoscut numele său — e Ion Dachin, fiul unuia din eroii romanului lui Zaharia Stancu „Desculţ“.

de NIKOLAI BABIN

Ion Dachin ne vorbeşte cu mîndrie despre realizările gospodăriei agricole colective „1907“ din Mîndra. Aflăm că în fiecare an 25—30 de familii se mută în case noi, că oamenii petrec la 50—60 de nunţi, că în fiecare an se nasc vreo 200 de copii, că cei din colectivă cumpără mobilă nouă, maşini de cusut, biciclete şi motociclete.

Il ascultam şi îmi aminteam de cele ce-mi povestise acelaşi om despre trecut. Jandarmii l-au prins pe tatăl său, unul din conducătorii răscoalei din 1907, şi l-au bătut într-un aşa chip, că omul a murit în curînd. Mi-a mai povestit cum administratorul prinţului Callimachi pe al cărui pămînt argăţise, îşi asmuţise cîinii ca să-l sfîşie.

Viaţa nouă a satului colectivist naşte cîntece minunate. In satul Mîndra au cîntat doi băieţi, unul cu flautul, celălalt cu acordeonul — acompaniind-o pe Ioana Iancu, fată de 17 ani, cu o voce minunată. Fata cînta :

„Cînd o fi la nunta mea,
Am să-mi prind în păr o stea
Soarele şi mîndra lună
Impleti-mi-or cunună,
mierle şi privighetori
ne vor zice din viori,
şi la hora noastră dragă
joacă colectiva-ntreagă“.

★

Impresii? — mă veţi întreba. Zece mii de impresii am strîns în cursul călătoriei mele prin Romînia. Dar impresia cea mai puternică este forţa transformatoare a Partidului Muncitoresc Romîn. Dragostea nemăsurată faţă de partid trăieşte vie în rîndurile poporului şi vezi, în lucrurile mari sau mici, semnele iniţiativelor sale. Şi toate acestea te întîmpină în orice domeniu de activitate fie că e vorba de industrializare sau de transformarea socialistă a satului, de lupta pentru o nouă atitudine faţă de muncă, pentru noile comandamente etice ale vieţii de fiecare zi a oamenilor.

Bucureşti 28.IV.1961

MIHAIL SADOVEANU, laureat al Premiului Internaţional Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare“

TELEGRAME

Dragă prietene,

Partizanii păcii sovietici au primit cu multă satisfacţie ştirea că dumneavoastră, eminent scriitor şi luptător pentru pace, vi s-a acordat Premiul Internaţional Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare“. Cărţile dumneavoastră, scriitor cetăţean, patriot rapsod al eliberării popoarelor, cheamă la luptă pentru progres social, pentru viitorul luminos al popoarelor, pentru pace şi prietenie între popoare. In această zi memorabilă, vă dorim viaţă îndelungată, noi succese în viguroasa şi înflăcărata dumneavoastră activitate creatoare, în activitatea dumneavoastră pentru binele păcii.

In numele Comitetului sovietic pentru apărarea păcii — NIKOLAI TIHONOV, preşedintele comitetului şi MIHAIL KOTOV, secretar responsabil.

Cu prilejul decernării Premiului Internaţional Lenin, vă transmitem, scumpul nostru prieten, cele mai sincere felicitări şi urări. Poporul polonez consideră această înaltă distincţie ca o apreciere justă a luptei nobile a poporului romîn pentru cauza comună a păcii. Vă dorim ani mulţi şi sănătate deplină şi succese continui în slujba păcii.

COMITETUL PENTRU APĂRAREA PĂCII DIN R. P. POLONĂ

Ne bucurăm şi ne mîndrim

Decernarea Premiului Internaţional Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare“ pe anul 1960 marelui scriitor romîn Mihail Sadoveanu umple de bucurie şi de mîndrie pe toţi cetăţenii patriei noastre. Ne bucurăm şi ne mîndrim, fiindcă printre cele şapte personalităţi mondiale socotite vrednice de a fi distinse anul acesta cu premiul care poartă numele genialului creator al primului stat socialist, campionul luptei pentru întronarea şi menţinerea păcii în lume, se află un compatriot al nostru.

Cinstirea maestrului Mihail Sadoveanu de către Comitetul pentru premiile internaţionale „Lenin“ prin acordarea acestei supreme distincţii se răsfrînge asupra întregului popor al Republicii Populare Romîne.

Ca reprezentant autentic şi strălucit al poporului din mijlocul căruia s-a ridicat, Mihail Sadoveanu s-a comportat, în întreaga sa viaţă, atît de îndelungată şi de rodnică, potrivit preceptelor transmise de ascendenţii săi, de la o generaţie la alta, născuţi şi trăiţi toţi în masa largă a celor necăjiţi şi asupriţi. Eroii povestirilor sale, în marea lor majoritate oameni simpli, sînt adevărate modele de umanitate, adică de umanism în sensul de astăzi al termenului : buni şi înţelegători faţă de cei buni, aprigi cînd sînt loviţi, ei sau alţii, pe nedrept, gata să-şi dea viaţa pentru a se apăra şi a apăra pe tovarăşii de suferinţă împotriva asupritorilor.

Foarte semnificativ este faptul că chiar atunci cînd luptă cu arma în mînă, cum se întîmplă mai totdeauna în numeroasele povestiri istorice ale lui Mihail Sadoveanu, eroii acestora apar tot ca luptători pentru omenie şi pentru pace. Nici un fel de exaltare a aşa-zisului spirit războinic, frecvent, de obicei, în operele similare de pretutindeni.

Măiestria artistică a lui Mihail Sadoveanu a fost şi continuă a fi considerată ca atingînd cele mai înalte culmi posibile. Datorită ei, autorul lui „Nicoară Potcoavă“ este aşezat, şi încă de mult, în rîndul clasicilor literaturii noastre, alături de Eminescu, Creangă şi Caragiale. Opera lui are o valoare tot aşa de mare prin înaltul ei conţinut moral, unde predomină tocmai ceea ce arătam mai înainte, adică umanismul, aş spune un umanism romînesc care, deoarece corespunde intereselor tuturor popoarelor, este, în acelaşi timp, internaţional, în sensul nostru de astăzi. Iar trăsătura cea mai caracteristică, trăsătura esenţială a acestui umanism o constituie ideea de pace.

De aceea duşmanii păcii l-au urît şi-l urăsc pe Mihail Sadoveanu. L-au urît mai ales duşmanii interni ai păcii şi ai poporului nostru, în numele căruia îndrăzneau totuşi să spună că vorbesc şi acţionează, fasciştii de toate speciile, în frunte cu cei mai feroci dintre dînşii, legionarii. Cu toată obtuzitatea minţii lor stăpînite de ură, aceste epave ale regimurilor de tristă amintire înţelegeau că marele nostru scriitor reprezenta, înainte de toate, prin opera sa atît de populară, un obstacol foarte serios. Un obstacol în drumul lor spre puterea politică, pe care vroiau s-o folosească, ceea ce au şi făcut, pentru a da ţara pe mîinile lui Hitler şi pentru a-l ajuta pe acesta în războiul criminal contra Uniunii Sovietice. Iată de ce au îndrăznit să ardă cărţile celui mai naţional dintre scriitorii noştri, şi aceasta în numele „patriotismului romînesc“.

Evenimentele au arătat că Mihail Sadoveanu, iar nu incendiatorii cărţilor lui, a reprezentat adevăratele interese ale poporului nostru. Eliberarea ţării de către armatele sovietice şi tot ce a urmat după aceea au dus la crearea Republicii Populare Romîne, stat al lagărului socialist, stimat şi iubit nu numai de către tovarăşii din acest lagăr, în frunte cu Uniunea Sovietică, ci şi de către milioanele de oameni ai muncii din toate ţările lumii.

Acordarea Premiului Internaţional Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare“ maestrului desăvîrşit al artei literare romîneşti este şi ea o dovadă, elocventă, a prestigiului de care se bucură patria noastră pe plan mondial. Evenimentul înseamnă un succes naţional şi unul personal totodată. Pentru amîndouă avem dreptul să ne mîndrim, ca cetăţeni ai statului nostru socialist.

Inchei puţinele mele cuvinte rugînd pe maestrul Mihail Sadoveanu să primească felicitările şi urările mele de sănătate, izvorîte şi unele şi altele din adîncul inimii unui foarte vechi şi statornic admirator.

Acad. Iorgu IORDAN

Premiile păcii

Ca în fiecare an, Comitetul Premiului Lenin pentru Pace a comunicat, şi anul acesta, pe aleşii săi, în ajunul zilei de 1 Mai, ziua înfrăţirii universale a celor ce muncesc, cea mai veche zi de afirmare a spiritului proletar, duşman de moarte al războiului. Premiul care poartă numele celui mai glorios luptător al păcii din cîţi au cunoscut vremurile şi se decernează în numele celui mai scump ideal al umanităţii, încunună astăzi şapte frunţi nobile şi mîndre, adevărate scuturi gînditoare îndreptate împotriva perfidelor lovituri, încercate de către inamicii genului uman, din păcate încă destul de numeroşi. Cei şapte laureaţi sînt : cubanul Fidel Castro, guinezul Seku Ture, indiana Rameshwari Nehru, romînul Mihail Sadoveanu, libanezul Antoine Tabet, polonezul Ostap Dluski şi australianul William Morrow.

In anul ce s-a scurs de la decernarea ultimelor premii Lenin pînă la decernarea celor de azi, lupta popoarelor împotriva aţîţătorilor la război şi chiar împotriva agresiunii a înregistrat numeroase, răsunătoare, istorice victorii. La tribuna Organizaţiei Naţiunilor Unite sau pe ţărmul nisipos al Cubei, în Laos şi în Algeria, în bătălia diplomatică şi în bătălia ideilor, în întrecerea ştiinţifică, — în toate direcţiile şi planurile vieţii mondiale, forţele războiului sînt în derută, în retragere şi în înfrîngere, cu tunurile, cu avioanele, cu sforăriile, cu ideile şi cu minciunile lor, cu toate armele învechite, dar de cel mai nou tip, de care dispun. Un om din lagărul păcii, Iuri Alexeevici Gagarin, a putut privi de sus dinamica acestui raport de forţe, şi prin ochii lui lumea întreagă a văzut că pămîntul înalţă spre cosmos un steag al păcii...

Cei şapte premiaţi, cu diversitatea lor de naţionalitate, de profesiune, vin să dovedească unitatea nezdruncinată a lagărului păcii şi să proclame tuturor că lupta pentru pace e una. Ei ne mai spun ceva, fiecare în parte ne arată ceva. Viteazul Fidel Castro spune lumii că independenţa naţională e o cauză a păcii, că a zdrobi pe agresor cu arma în mîini e o faptă a păcii, — şi că forţa celor ce luptă pentru pace are un efect minunat. Dîrzul şi pasionatul Seku Ture ne arată că lupta popoarelor africane împotriva colonialismului serveşte cauza păcii, vine în ajutorul tuturor celor ce nu vor altceva decît să muncească liniştiţi şi liberi, pentru o lume mai bună. Scriitorul Mihail Sadoveanu dovedeşte rolul uriaş al muncii spiritului în opera edificării păcii, şi spune că a zugrăvi viaţa şi luptele poporului căruia îi aparţin este o acţiune eficientă, act de luptător al păcii.

Radu POPESCU

Director : Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional : Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACŢIA : Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26 ; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA : Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon 18.63.99 ABONAMENTE : 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul : Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 20 (374)
joi 11 mai 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Pășim în al cincilea deceniu de existență a partidului însuflețiți de obiectivul măreț al desăvîrșirii construcției socialiste în țara noastră. Sub conducerea sa încercată, poporul muncitor va făuri victoria deplină a socialismului și comunismului în scumpa noastră patrie!

(Din Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 40 de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia).

Trăiască Partidul Muncitoresc Romîn, conducătorul încercat al poporului în lupta pentru înflorirea patriei și bunăstarea celor ce muncesc, pentru victoria deplină a socialismului în țara noastră, pentru pace în lumea întreagă!

Raportul istoriei

Document de importanță istorică pentru dezvoltarea mișcării muncitorești din țara noastră, Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 40 de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia, constituie o legendară și patetică evocare a celor mai înflăcărate pagini de luptă din Cartea de Aur a poporului nostru, file de istorie nepieritoare, luminate de nimbul gloriei.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a reamintit epoca înfiripării primelor formații de luptă ale proletariatului de la sfîrșitul veacului trecut, ca rezultat al dezvoltării mișcării muncitorești și a răspîndirii ideilor marxiste în lume. Proletariatul din Romînia a ridicat steagul de luptă pentru drepturi și libertăți încă la sfîrșitul veacului trecut, însă trădarea elementelor burghezo-liberale strecurate la conducere a dus la dezorganizarea mișcării.

Trec pagini după pagini luminate de lupte și jertfe nenumărate și în marele hronic al bătăliilor date de poporul nostru pentru libertate și demnitate omenească, se înscrie un nou capitol: 1907, cu cei unsprezece mii de țărani uciși, victime ale oligarhiei burghezo-moșierești. „Lecția istorică pe care răscoalele au evidențiat-o", arată Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, „este aceea că țărănimea nu poate învinge în lupta împotriva exploatării moșierești, pentru pămînt, decît, în alianță și sub conducerea proletariatului — clasa cea mai revoluționară a societății".

Urmează anii de întuneric și sînge ai primului război mondial, la capătul cărora însă apare pe cerul lumii steaua fără de moarte și lumina de speranță a victoriosului Octombrie. Salvele Aurorei, vestind omenirii începerea unui nou ev, răsună și pe meleagurile noastre, prilejuind apariția germenilor viitorului partid, avangarda clasei muncitoare, în stare să conducă proletariatul în lupta pe viață și pe moarte împotriva forțelor capitalului. Un asemenea partid, călit în luptă, conducător încercat și urmat cu fidelitate de masele largi populare, credincios învățăturii marxist-leniniste, nutrind o dragoste și un devotament fără margini pentru țara care prima a ridicat în lume steagul victorios al socialismului, Uniunea Sovietică, pătruns de principiile internaționalismului proletar, slujind cu abnegație idealurilor tuturor popoarelor în lupta lor împotriva imperialismului, un asemenea partid a luat ființă îndărăt cu 40 de ani în țara noastră, și fiecare zi a vieții sale, fiecare clipă a luptei sale, a însemnat o confirmare strălucită și consecventă a idealurilor și a principiilor ce-i stau la temelie.

„Triumfului marelui ideal socialist" — cum a proclamat de la primul său congres — partidul i-a închinat toate forțele sale, neprecupețind nici un efort și nici o jertfă. Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej a rememorat anii de cruntă teroare, de bestială prigoană, cînd cei mai buni fii ai poporului — comuniștii — erau hăituiți și vînați de copoii Siguranței, în timp ce partidul era zvîrlit într-o neagră ilegalitate.

Incepînd din anul 1924 și pînă la 23 August 1944, hronicul poporului nostru înscrie cu litere de foc două decenii de suferințe cumplite, de torturi inimaginabile în beciurile Siguranței, mii de ani de temniță și jertfirea a sute de vieți omenești. In aceste două decenii au fost judecate sute de procese și mii de activiști au luat drumul ocnelor, dar flamura luptelor partidului nu s-a înclinat niciodată. Dușmanul a încercat să surpe partidul dinlăuntrul lui. Anii 1929—1931 sînt un exemplu întunecat de lupte fracționiste, fără de principii, care au dăunat atît mișcării noastre muncitorești și avangărzii sale. Internaționala comunistă a dat un ajutor frățesc și aceste lupte sterile au fost lichidate.

1932 înseamnă, prin Congresul al V-lea al partidului, un an de cotitură de o importanță primordială. Tezele Congresului al V-lea reliefează sarcinile de luptă ale poporului nostru, ale clasei muncitoare și ale partidului revoluționar al proletariatului: desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea apoi la revoluția socialistă. Urmările acestei bărbătești chemări la luptă și acțiune vor fi curînd descifrate în măreața încleștare a luptelor ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie și februarie 1933. Sub încercata conducere a partidului și a comitetului de acțiune pe țară, al cărui secretar general a fost tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, ceferiștii și petroliștii din țara noastră s-au ridicat ca un singur om, nu numai pentru drepturile lor economice legitime, dar și împotriva valului de fascizare a țării, împotriva marșului de moarte al hitlerismului ce-și făcea începutul în lume. Documentele Internaționalei a III-a consemnează că luptele ceferiștilor și petroliștilor noștri au fost prima masivă bătălie dată de proletariatul european împotriva hitlerismului.

Luptele s-au soldat cu sute de victime și cu mii de ani de închisoare. Dar din nou flamura nemuritoare roșie nu s-a plecat. Fiindcă Doftana, Miercurea Ciucului sau Tîrgul Jiu, cumplitele închisori și lagăre ale burgheziei au fost transformate în redute de lupte și în universități proletare, unde s-au călit cele mai bune cadre de partid, luptători conștienți și neînfricați pentru cauza poporului.

Au urmat alți ani, alte acțiuni,

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 3)

Suprema îndatorire

In admirabilul film sovietic „Rațiunea împotriva demenței" se arăta, cu o mare forță de sugestie artistică, cît cîștigă un capitalist din fiecare glonț, din fiecare armă, din fiecare avion fabricat. Zece mii de morți — o afacere bună. O sută de mii de morți — o afacere foarte bună. Un milion de morți — o afacere grozavă. Moartea atîtor milioane de oameni nu înseamnă pentru capitalist decît posibilitatea de a-și rotunji bugetul. Durerea mamelor îndoliate se transformă în limuzine. Suferințele bătrînilor și ale copiilor se preschimbau imediat în vile elegante și încă în vile cu vedere la mare.

Dar împotriva forțelor războiului se ridică forțe mult mai puternice. Popoarele lumii se opun războiului. Oamenii muncii au un partid care le înțelege aspirațiile și nevoile, care ascultă cu atenție bătaia fierbinte a inimilor omenești; acest partid este partidul comuniștilor. Partidul comuniștilor este cel care apără cu fermitate interesele oamenilor muncii. De aceea partidele comuniste și muncitorești din întreaga lume se situează în fruntea luptei pentru apărarea păcii, împotriva războiului, împotriva suferințelor, împotriva dezastrelor.

„Problema fundamentală a zilelor noastre este apărarea păcii, — *sublinia tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în Raportul prezentat cu prilejul aniversării a 40 de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia*. In condițiile actuale cînd, datorită dezvoltării fără precedent a științei și tehnicii militare, un nou război mondial ar aduce omenirii distrugeri și pierderi incalculabile, comuniștii din lumea întreagă consideră ca îndatorirea lor supremă lupta pentru apărarea păcii, pentru înfăptuirea dezarmării, micșorarea încordării și dezvoltarea colaborării internaționale pe baza principiilor coexistenței pașnice".

Desigur, imperialismul nu și-a schimbat natura lui generatoare de crime și războaie. Asasinii au rămas asasini. Capetele înfierbîntate — capete înfierbîntate. Aventurierii belicoși nu s-au retras la pensie. Toți cei care se îndeletnicesc cu jaful și asuprirea nu și-au trădat vocația. Dacă însă asasinii au rămas asasini, dacă între rînjetul sinistru al S.S.-iștilor și cel al revanșarzilor vest-germani nu se observă nici o deosebire, în schimb mîinile capabile să bareze drumul agresorilor au devenit mai multe și mai puternice. In secolul nostru orice agresor își are sfîrșitul asigurat. Au crescut forțele păcii. Războiul nu mai este inevitabil. Schimbările intervenite sînt, după cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în favoarea forțelor păcii. „Viața dovedește că teza cu privire la posibilitatea zădărnicirii aventurilor agresive ale imperialiștilor nu este o formulă abstractă, ci concluzia analizei științifice a realităților esențiale ale lumii contemporane, în primul rînd a noului raport de forțe. Pe măsură ce

Teodor MAZILU

(Continuare în pag. 3)

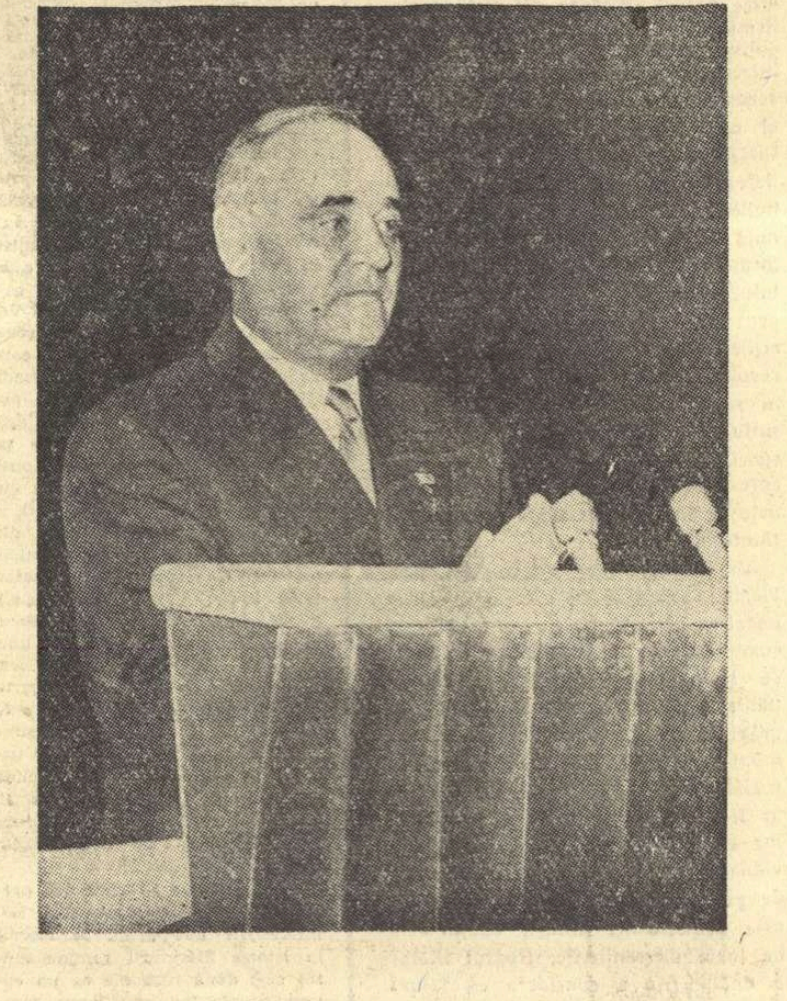

Partidul întruchipează tot ce e mai bun în poporul nostru; el este inima fierbinte și conștiința poporului, înțelepciunea și voința sa colectivă.

(Din Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 40 de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia).

MULȚUMIM PARTIDULUI

Ingăduiți-mi ca în această sărbătorească zi să încep cu urarea care îndeobște încheie cuvîntările noastre:

„Trăiască Partidul Muncitoresc Romîn"!

Urarea aceasta fierbinte este astăzi pe buzele întregului popor romîn de la un capăt la celălalt al țării. O rostesc cu egală emoție toți — de la veteranii mișcării muncitorești pînă la promoția de pionieri „A 40-a aniversare". Ce minunat se leagă ciclul istoriei: veteranii de acum sînt pionierii revoluției noastre. Partidul și întregul nostru popor îi cinstește pe cei din schimbul de ieri, care stau vajnici în fruntea schimbului de azi, alături de cei mai tineri, — dîndu-i drept pildă schimbului de mîine, acelora care vor duce mai departe și vor desăvîrși gigantica operă începută la 8 mai 1921: întîiul pas pe drumul comunismului în patria noastră. Da! construirea societății socialiste la noi a început, în visele și în faptele noastre, cu aproape un sfert de veac înainte de cucerirea puterii, de instaurarea dictaturii proletariatului.

In rîndurile luptătorilor din trecut, alături de eroica noastră clasă muncitoare, au intrat încă de la început — și s-au alăturat tot mai mulți de-a lungul cumpliților ani ai ilegalității — intelectuali înaintați, care au avut nețărmurita bucurie de a vedea atașamentul lor, rîvna și consecvența, disciplina și abnegația lor, răsplătite cu înalta calitate de membru al Partidului Comunist, cu ani și ani înainte de radioasa zi a lui August 1944.

Urmînd tradiția intelectualilor patrioți și progresiști din tot cursul frămîntatei noastre istorii, luminători ai poporului, luptători pentru independență și libertate socială, conștienți de răspunderile lor în fața contemporanilor și a viitorimii — cărturarii cu adevărat vrednici de acest nume au înțeles că numai sub steagul comuniștilor vor putea izbîndi, că singură clasa muncitoare, consecventă pînă la urmă față de idealurile ei, va găsi și soluția propriilor lor aspirații, îi va duce — ca și pe întregul popor — la limanul fericit, visat de atîtea veacuri!

Partidul ne-a restituit, nouă cărturarilor, oameni ai artei și ai științei — demnitatea umană pe care burghezia o călca în picioare, ne-a dat locul nostru în marea familie a constructorilor vieții noi, ne asigură cu părintească grijă și afecțiune cele mai bune condiții pentru existența și creația noastră. Poeții au descins de mult din turnurile de fildeș. Ei n-au coborît — așa cum se spunea — în mijlocul poporului, ci s-au ridicat pînă la el, ajutați și îndrumați de către partid, să devină oameni *la rînd cu lumea*, cu minunata noastră lume!

Și, deși poetul lucrează cu vorbe, nu cu vorbe înțelegem să ne arătăm recunoștința față de partid, să aducem prinosul nostru de adîncă mulțumire conducerii partidului, ci cu fapta de fiecare zi a operei noastre, pusă în slujba ridicării nivelului cultural al poporului, cîntînd erois-

Marcel BRESLAȘU

(Continuare în pag. 2)

Totul

„N-au fost zadarnice jertfele, sacrificiile atîtor ani de aprigă luptă de clasă" *spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în Raportul prezentat la aniversarea celor 40 de ani de la crearea partidului.* „Oropsiții soartei, cei jefuiți și exploatați la sînge de capitaliști și moșieri, cei care ieri — cum spune cîntecul — nu erau nimic pe lume, azi sînt totul, sînt stăpînii țării și ai soartei lor".

Totul.

Citiți partea — scurtă, concisă, alcătuită din cifre și exprimînd o revoluție — unde tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej vorbește despre succesele dobîndite în opera de construire a socialismului.

Ce stăpîneau în trecut muncitorii, din industrie? Nimic. „Erau nimic pe lume". Astăzi stăpînesc totul, *de la furnal la strung și stăpînirea aceasta s-a arătat a fi binefăcătoare pentru forța și bunăstarea țării. Numai în ultimii zece ani industria și-a sporit producția de 3,5 ori. Și dacă vrem să facem o comparație între două ere istorice — capitalism și socialism — e destul să reținem că, așa cum arată Raportul „în timp ce în Romînia burghezo-moșierească creșterea medie anuală a producției industriale în perioada 1929—1938 a fost de circa 4 la sută, în perioada 1951—1960, această creștere a fost de 13 la sută. In 1960, în mai puțin de 11 săptămîni, a fost realizată o producție egală cu întreaga producție a anului 1938".*

Trei luni (și nici măcar...) de muncă socialistă oferă poporului cît un an de producție capitalistă. Se poate exemplu mai adînc convingător de valabilitate și fecunditate a revoluției populare? Devenind totul *în lume, clasa muncitoare face tot ce este omenește cu putință pentru construirea unei vieți la înalt nivel*

Dar satul? Ce era pe timpuri altceva decît „nimic în lume", marea, nesfîrșita masă a țăranilor cu un petec de pămînt? Acum e totul. Moșierimea, clasă exploatatoare a fost lichidată, mai pe la începuturile revoluției noastre. Chiaburimea, ultima clasă exploatatoare, a fost lichidată și ea, pe drumul construcției. Singurătatea petecelor de pămînt — miile, zecile de mii, sutele de mii de „nimicuri" economice, născînd sărăcie din sărăcie, au fost înlocuite cu marile gospodării socialiste care acoperă 85% din suprafața arabilă a țării cu 30 000 specialiști în agricultura științifică, cu 44 000 tractoare, 17 600 combine și 34 000 semănători și — rezultat — cu un spor al producției de grîu de 26 la sută în comparație cu anii 1934—38, anii petecelor de pămînt.

„Cei care au cunoscut, vremurile întunecate ale trecutului — *arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej* — își dau și mai bine seama decît generația tînără ce progres impresionant a făcut poporul nostru în anii puterii populare."

Progresul acesta este impresionant, pentru că nu este un progres oarecare, evolutiv și „normal": el este un progres de la nimic *la* tot.

Al. MIRODAN

9 MAI
O zi — două aniversări

Un an are 365 de zile. De ajuns pentru a cuprinde evenimentele de seamă din istoria unui popor care să le însemne cu roșul neuitat al unei sărbători, pe foile calendarului.

Și cu toate acestea, iată că la un interval relativ scurt, două evenimente capitale din viața poporului nostru au avut loc în aceeași zi de 9 Mai: unul, — proclamarea independenței acum 84 de ani; și altul — eliberarea de fascism, acum 16 ani.

In fond, amîndouă consfințesc victorii succesive, pe trepte diferite, în lupta multiseculară pe care a purtat-o cu dîrzenie poporul nostru în zbuciumata sa viață. Contribuția poporului nostru la victoria finală asupra fascismului din 1945, ca și luptele victorioase de la Grivița și Plevna, în 1877, n-au dezmințit nici eroismul nici cauza pentru care a luptat Ștefan cel Mare. Ele formează o singură cunună, o mărturie ce arată cît de lung și de greu este drumul independenței și eliberării popoarelor.

Aniversarea acestei date care reprezintă un cumul istoric e un prilej de bucurie, de trecere în revistă a unor momente de cea mai mare importanță în istoria patriei noastre și soarta poporului și mai ales de învățăminte. Istoria e un bătrîn dascăl care învață cu răbdare și cu judecată, pentru cine vrea s-o asculte.

Și războiul pentru independență, ca și cel dus împotriva fascismului, au fost războaie drepte, sprijinite cu entuziasm de masele populare din țara noastră care, și atunci în 1877 ca și în 1945 au avut în contra lor pe reprezentanții burgheziei și moșierimii.

Independența ca și zdrobirea fascismului sînt victorii ale poporului, nu numai împotriva dușmanilor din afară, dar și contra manevrelor claselor exploatatoare dinăuntru, care în 1877 se temeau să pună arma în mîinile țărănimii, iar în 1944 se temeau să piardă protecția disprețuitoare a ocupanților hitleriști.

Și în 1877 ca și în 1945, și independența ca și eliberarea n-au fost cu putință decît cu ajutorul hotărîtor al Rusiei, atunci și al Uniunii Sovietice ieri. Nici un act de neînțelegere din partea burgheziei de altădată din Romînia, nu a putut abate marea noastră vecină de la misiunea ei istorică, de eliberatoare a popoarelor asuprite.

Aniversarea de azi ne mai aduce aminte că independența de stat a Romîniei, cucerită cu grelele jertfe ale poporului, a fost trădată de clasele dominante care au patronat înlocuirea jugului otoman cu jugul capitalului apusean, ce apăsa tot atît de greu pînă cînd în fruntea întregului popor, în lupta acestuia, s-a ridicat clasa muncitoare sub conducerea Partidului Comunist. Nici victoria din 1945 nu a scăpat de încercarea de sabotare din partea fostelor partide politice, reprezentante fidele ale claselor dominante.

Alianța și prietenia cu Uniunea Sovietică, ca sprijin și chezășie a independenței și libertății noastre, e cea dintîi lecție pe care am învățat-o de la istorie. Tot ea ne-a învățat că într-adevăr, netăgăduit, și altădată ca și acum, poporul este cel care face istoria, ceea ce înseamnă că judecata cea dreaptă și lecția ne vin de la popor.

Dar victoria asupra fascismului are nenumărate semnificații de cea mai mare actualitate. Aniversarea ei ne aduce aminte cît de pustiitor a fost războiul încheiat cu acea istorică victorie care a hotărît cursul istoriei și viața populației de pe întregul glob.

55 de milioane de oameni au murit în acel război, pentru a smulge din mîinile fascismului german munții de arme ucigătoare pe care le acumulase în văzul tuturor, cu cinism și premeditare, sub ochiul binevoitor al statelor imperialiste, interesate în nimicirea Uniunii Sovietice.

E bine să nu uităm asta, acum cînd aceleași mîini de hitleriști se încarcă iarăși cu arme și mai ucigătoare, de către aceleași țări imperialiste, care vor să repete jocul.

Ea ne aduce aminte că victoria a fost cu putință numai datorită eroismului fără seamăn și jertfelor uriașe ale poporului sovietic care a dus greul luptei pentru zdrobirea fascismului și salvarea omenirii de primejdia înrobirii hitleriste.

Lupta marii puteri socialiste, a Uniunii Sovietice, a dat războiului o semnificație nouă, iar victoria ei a evidențiat invincibilitatea noii orînduiri socialiste apărută în lume, care a înarmat toate masele populare nu numai cu arme, dar și cu o putere sufletească, și cu o credință de neînfrînt.

Aniversarea de azi trebuie să aducă aminte tuturor țărilor capitaliste din apus, ca un memento, vorbele clericului catolic din Dijon: „Nu trebuie să uităm că fără ruși noi ne-am afla încă sub jugul lui Hitler".

Să nu uităm, în ziua aniversării, că atunci, în anii grei ai dezlănțuirii forței hitleriste, marile puteri — Statele Unite, Anglia, Franța — în fața primejdiei ce amenința lumea și civilizația, au crezut că nu numai coexistența pașnică, ci și alianța în război este cu putință și indicată de salvarea omenirii, indiferent de orînduirea socială.

Astăzi, ca și atunci — ba poate mai mult ca atunci — primejdia ce ame-

Demostene BOTEZ

(Continuare în pag. 6)

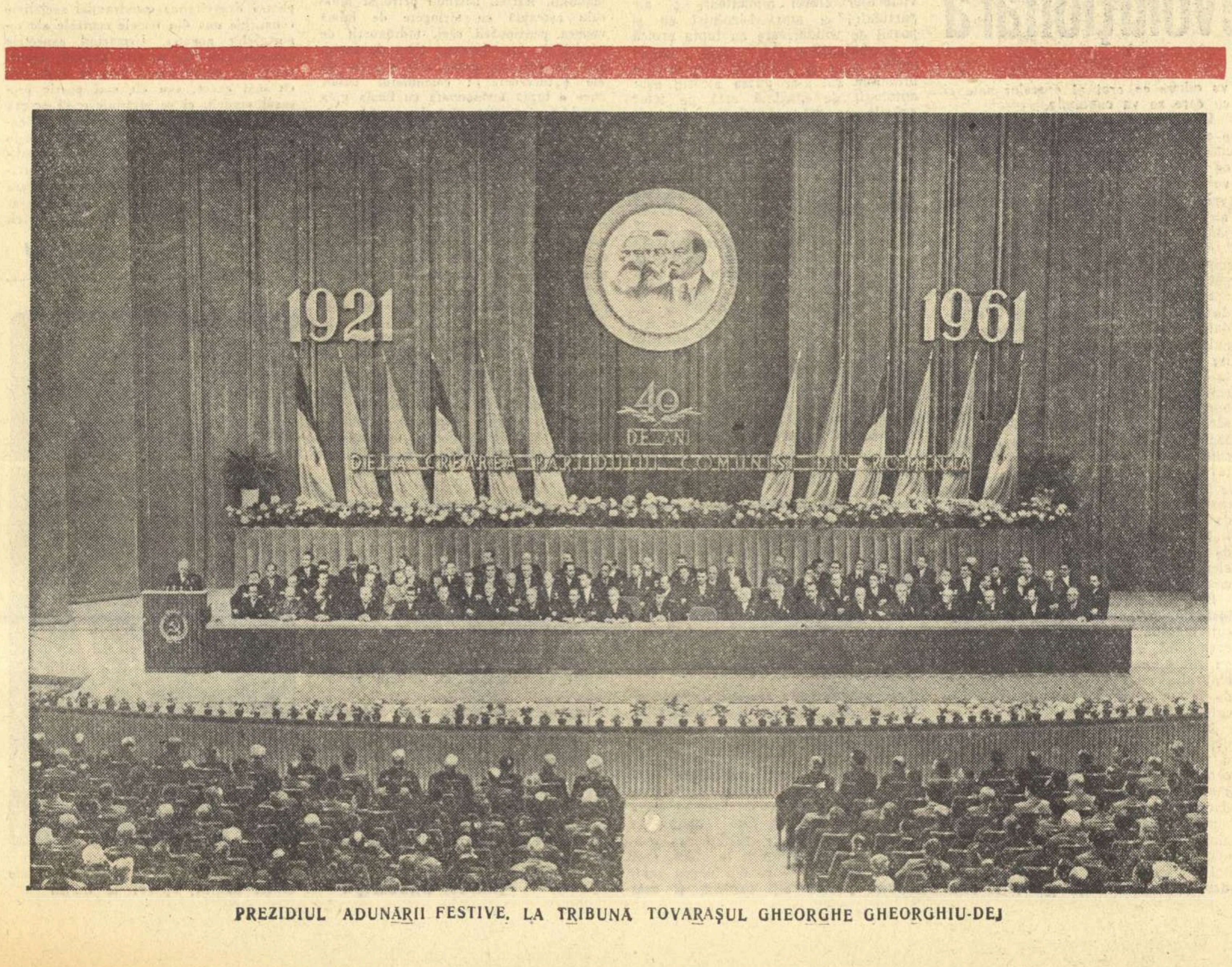
1921
1961
40
DE ANI
DE LA CREAREA PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMINIA

PREZIDIUL ADUNĂRII FESTIVE. LA TRIBUNA TOVARĂȘUL GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

Luptătorul comunist — eroul principal al literaturii contemporane (II)

În lucrările apărute în primii ani după 23 August, luptătorul comunist nu este în cele mai dese cazuri erou principal, ci are misiunea de a „deschide ochii" eroului principal, de a provoca în sufletul său revelația unor adevăruri noi și a determina în consecință o cotitură în destinul lui de viață. Astfel apucă pe un drum nou și Mitrea Cocor și Constant Cimpoeru din „Negura" și mai ales mulți intelectuali, moștenitori direcți ai inadaptabililor de altădată, care, întîlnindu-i pe comuniști, capătă în sfîrșit certitudinea că și-au găsit un rost în viață.

Etapa aceasta în istoria literaturii noi oglindea fidel și începutul maturizării ei ideologice. Inițial atitudinea scriitorilor era de admirație față de mesajul revoluționar al comuniștilor, dar încă exterioară. Pe eroii preferați ai realismului critic îi impresionau acele trăsături de caracter ale comuniștilor pe care ei nu le aveau: credința fermă într-un ideal, hotărîrea de a nu precupeți nimic în luptă, clarviziunea, tăria voinței, intransigența, curajul. Astfel se explică de ce în zugrăvirea chipurilor de luptători comuniști și scriitorii s-au simțit atrași să reliefeze la început, cu precădere și chiar unilateral, tocmai aceste calități. Erau calitățile de care intelectualitatea (căreia îi aparțineau și scriitorii) avea nevoie să capete bucuria certitudinii și a trăirii intense.

Lucrările citate de noi („Desfășurarea", „Bărăgan", „La cea mai înaltă tensiune", „Setea", „Cuscrii" și altele) au dovedit că figura luptătorului este tot atît de vie, în toate ipostazele, dacă scriitorul reușește să-l dezvăluie pe acesta dinlăuntru, trecînd prin psihologia personajului său problematica socială a operei. Mai mult: este firesc ca figura unui luptător să se reliefeze și să se individualizeze cel mai pregnant în luptă, adică în acea activitate care este pentru el cea mai importantă și în care, deci, el nu va putea să nu solicite la maximum toate laturile caracterului său.

În dezvoltarea ei, literatura noastră a descoperit locul și rolul important al eroului pozitiv de tip nou în epoca socialistă. Mai mulți factori au contribuit la efectuarea în condițiuni favorabile a acestei descoperiri. Atît tradiția, literatura romînă fiind în toate etapele, prin tot ce s-a creat mai bun în cadrul ei, o literatură angajată, legată de aspirațiile și năzuințele poporului, cît și realitatea ca atare, au influențat nemijlocit creația. Prin victoriile repurtate pe frontul construcției socialiste și prin îndrumarea plină de grijă și înțelepciunea a partidului, prin exemplul literaturii sovietice, creația literară a ultimului deceniu în Republica Populară Romînă oferă un exemplu viu al modului în care eroul epocii se ridică și se împlinește chiar în procesul organic de dezvoltare a literaturii. Nu pentru că o atare orientare e cerută sau impusă de cineva, ci pentru că o reclamă legile interioare specifice artei.

Dar dacă tipologic eroul nou al literaturii noastre este de pe acum eroul epocii, din punct de vedere al împlinirii artistice cerințele vieții depășesc încă realizările scriitorilor. Nu e vorba doar de schematismul determinat de lipsa unei bogate experiențe literare, ci mai ales de sărăcirea vădită a eroului celui mai înaintat, consecință a cunoașterii insuficient de temeinice a vieții. Problema se leagă și de alte aspecte ale creației.

Îndrumarea partidului, mai ales documentele Congresului al II-lea și al III-lea, conțin un material extrem de prețios pentru definirea cercului de probleme aduse pe prim plan de dezvoltarea literaturii, tinzînd spre un țel atît de nobil ca zugrăvirea corespunzătoare a eroului epocii. În încheiere vom trece în revistă doar cîteva din aceste probleme, fără să anticipăm asupra rezultatelor posibile ale cercetării. În primul rînd se impune problema orientării tematice. De bună seamă, epoca se poate oglindi în orice episod, ca cerul într-o picătură de apă, însă elementul cel mai prielnic pentru afirmarea calităților eroului nou rămîne ansamblul sectoarelor principale ale economiei socialiste. După cum se arată în raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R., „eroica noastră clasă muncitoare s-a dovedit a fi la înălțimea misiunii sale istorice de conducătoare a tuturor oamenilor muncii în lupta pentru construirea societății socialiste". Pentru ca un erou să fie al epocii, faptele lui cît și efortul colectiv la care participă, trebuie să fie la înălțimea sarcinilor istorice ale epocii. În acest sens e greu a da măsura cuvenită eroului, dacă lucrarea literară respectivă nu oglindește și rolul conducător al clasei muncitoare. În al doilea rînd trebuiește reamintită problema conflictului. Congresul al III-lea al P.M.R. a făcut bilanțul unor realizări grandioase, efectuate sub conducerea partidului. Pentru ca să ajungem în situația în care ne găsim astăzi, partidul a mobilizat toate forțele poporului, înfrîngînd rezistențele de orice natură în calea ofensivei socialismului. („Ceea ce caracterizează politica partidului este ofensiva neîntreruptă a socialismului"). Aici, în această ofensivă, e izvorul principal al conflictelor epocii noastre, conflicte în cadrul cărora eroii își reliefează însușirile. În sfîrșit, în al treilea rînd nu poate să nu fie ținută în seamă și sarcina înnoirii formei artistice. Ritmul vieții e cu totul altul decît acela pe care l-au avut de reflectat clasicii realismului critic. Vremea noastră nu e doar a revoluțiilor, dar e revoluționară și în substanța ei. Pentru a transmite suflul revoluționar al unei asemenea epoci, literatura caută forme noi, corespunzătoare. Stilul artistic se modelează întotdeauna după natura conținutului.

Am înșirat doar cîteva din problemele specifice de creație în zilele noastre. De fapt ele sînt și mai complexe, dar e semnificativ că toate se subordonează direcției predominante a efortului creator: de a zugrăvi în figura luptătorului comunist eroul măreț al epocii de victorie a socialismului. Și, oricît de diverse ar fi căile de rezolvare a problemelor enumerate (în funcție de individualitatea creatoare a scriitorului, de genul preocupărilor tematice, etc.) este semnificativ totuși, că dincolo de toate diferențierile, frontul literar e unanim în a considera că latura esențială a procesului creator e cunoașterea cît mai temeinică a vieții, a construcției socialismului, a luptei partidului în fruntea oamenilor muncii pentru desăvîrșirea acestei construcții.

Mihai NOVICOV

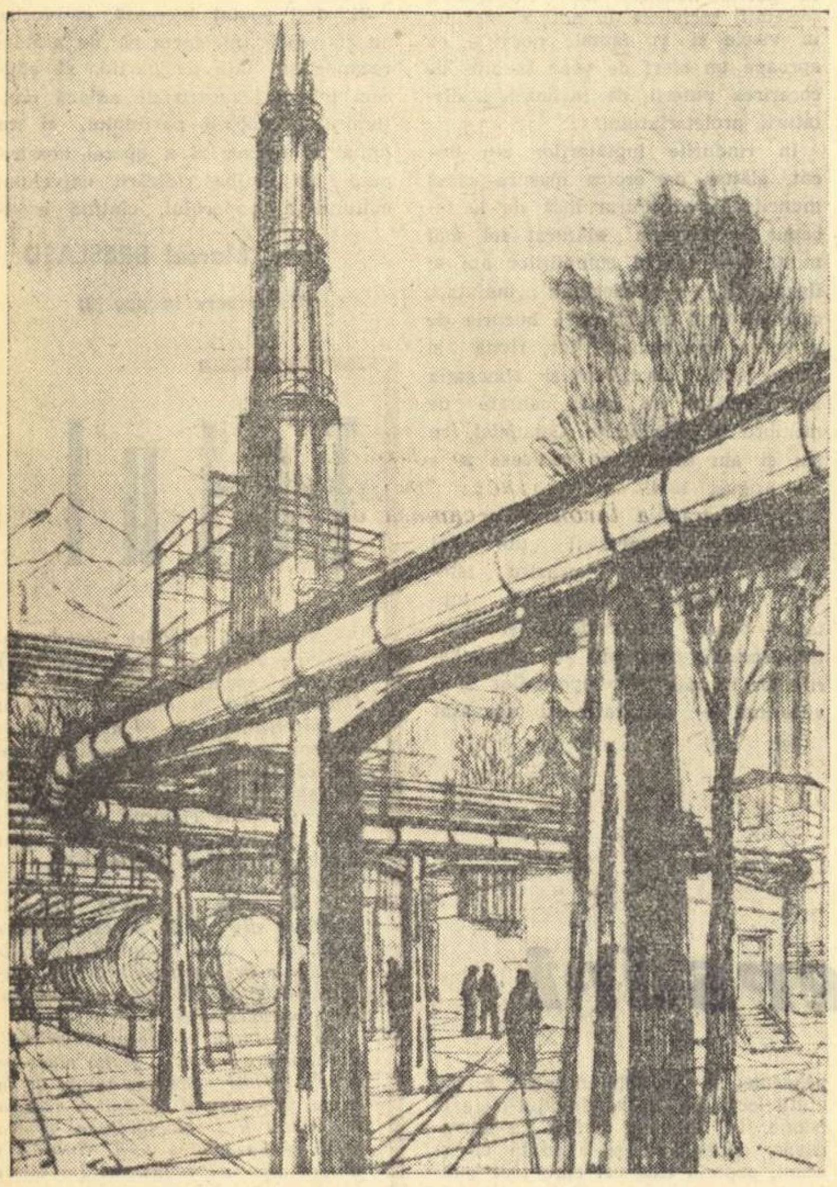

MARCEL CHIRNOAGĂ „În orașul Victoria"
(Din „Expoziția de portrete ale oamenilor muncii" — Sala Palatului R.P.R.)

Un studiu închinat influenței partidului în critica literară dinainte de Eliberare

În „Lupta de clasă" nr. 3 (aprilie 1961) se publică studiul semnat de Ileana Vrancea „Influența ideologiei partidului în critica literară între anii 1930–1940". Deosebit de util, studiul întreprinde o detaliată analiză, în lumina învățăturii marxist-leniniste, a fenomenului literar din deceniul 1930–1940, subliniindu-se rolul primordial jucat de către presa îndrumată de partid în combaterea ideologiei burgheze fascizante: **„Ascuțirea luptei de clasă s-a reflectat în desfășurarea în forme deosebit de ascuțite a luptei ideologice. Pregătirea politică în vederea instaurării fascismului și a dezlănțuirii războiului antisovietic a fost însoțită de o intensă campanie ideologică. În aceste împrejurări, Partidul Comunist a fost singurul care a luptat consecvent pentru salvarea culturii naționale de invazia obscurantismului fascist, pentru promovarea unei literaturi progresiste legate de viața poporului".**

În paginile revistelor îndrumate direct sau influențate de către partid: „Bluze albastre", „Reporter", „Era nouă", „Umanitatea", „Critica", „Clopotul", „Cadran", „Tineretul", „Atlas", „Vremuri Noi", „Cuvîntul liber", „Facla", „Korunk" și altele, s-a dezvoltat o întreagă literatură critică, de o înaltă valoare ideologică, a cărei influență activă s-a făcut simțită în această perioadă și care reprezintă și astăzi un model de combativitate partinică, pentru critica noastră literară și literatura noastră în genere. În articol se analizează influența luptei revoluționare desfășurată sub conducerea Partidului Comunist, în clarificarea concepțiilor estetice ale unor artiști valoroși ca: Geo Bogza, Ion Călugăru, E. Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Jules Perahim, ș.a. care evoluează în această perioadă către o artă realistă de pe pozițiile înaintate. De asemeni este evidențiată analiza științifică pe care o face critica de partid operelor din acea perioadă ale lui Liviu Rebreanu, Panait Istrati și alții (articolul lui Al. Sahia din revista „Floarea de foc", articolul lui Gheorghe Dinu [Ștefan Roll] din „Cuvîntul liber" ș.a.). Totodată este reliefată preocuparea pentru dezvoltarea unei literaturi a clasei muncitoare, creată de pe pozițiile partinice, preocupare concretizată între altele și printr-o atitudine fermă împotriva deformărilor naturaliste ale vieții și ale chipului proletarului (articolul „Între literatura proletară și maculatura haimanalelor" de Lotar Rădăceanu).

„Critica literară marxistă, promovată de revistele conduse sau influențate de partid, se înscrie în istoria literaturii romîne dintre cele două războaie ca un curent estetic închegat, opus ideologiei dominante din cultura vremii". Este una din concluziile acestui studiu deosebit de valoros și de util cititorilor și profesorilor de azi.

CRONICAR

MANIFESTĂRI ALE UNIUNII SCRIITORILOR INCHINATE ANIVERSĂRII PARTIDULUI

La 5 aprilie, la Circ. 17 Miliție, raionul T. Vladimirescu, Veronica Porumbacu s-a întîlnit cu cititorii.

La 2 mai, la Casa de cultură a tineretului din raionul Stalin, I. D. Bălan a vorbit despre „Partidul și creația literară". Au citit versuri: Ion Cringuleanu, Ion Gheorghe, Ștefan Iureș, Darie Novăceanu și Nicolae Stoian.

La 3 mai, la Comitetul de Radio, a avut loc un festival literar. Au citit poezii: Ion Brad, Rusalin Mureșanu și Violeta Zamfirescu.

La Teatrul Municipal, a avut loc un spectacol pentru muncitori cu piesa „Întoarcerea". Înainte de începerea spectacolului acad. M. Beniuc a vorbit muncitorilor.

La 5 mai, la Filarmonica de Stat, în cadrul unei festivități organizată de sindicat, a recitat Radu Boureanu.

A avut loc la Clubul M.A.I. un festival literar al școlii de ofițeri. Au recitat C. Theodorescu, Mihu Dragomir, T. G. Maiorescu și N. Stoian.

La Institutul de Cercetări metalurgice Constantin Chiriță s-a întîlnit cu cititorii.

La Clubul sindicatelor din Învățămînt, a avut loc o seară literară cu tema „Dezvoltarea literaturii în anii regimului democrat popular, sub îndrumarea Partidului Muncitoresc Romîn". Au participat criticii: Ov. S. Crohmălniceanu, Silvian Iosifescu și Savin Bratu. Cuvîntul introductiv a fost rostit de prof. G. G. Ursu.

La Camera de Comerț-București A. G. Vaida și Mihai Popescu au vorbit despre trecutul de luptă al partidului.

La 6 mai, la Comandamentul Aviației, Silvian Iosifescu a vorbit despre „Partidul și dezvoltarea literaturii contemporane".

La Întreprinderea de electricitate — Grozăvești C. Chiriță s-a întîlnit cu cititorii.

La Școala medie nr. 9 cu limba de predare maghiară Szemler Ferenc s-a întîlnit cu elevii.

La Școala medie serală muncitorească „Gr. Preoteasa", I. D. Bălan a vorbit despre „Figuri de comuniști în literatura noastră".

La 7 mai, la Organizația P.M.R. nr. 12 — cartier Vl. Colin a avut o întîlnire cu cititorii.

Au mai participat la manifestări similare în Capitală: Al. Gheorghiu-Pogonești, Ion Grecea, Valeriu Rîpeanu ș.a.

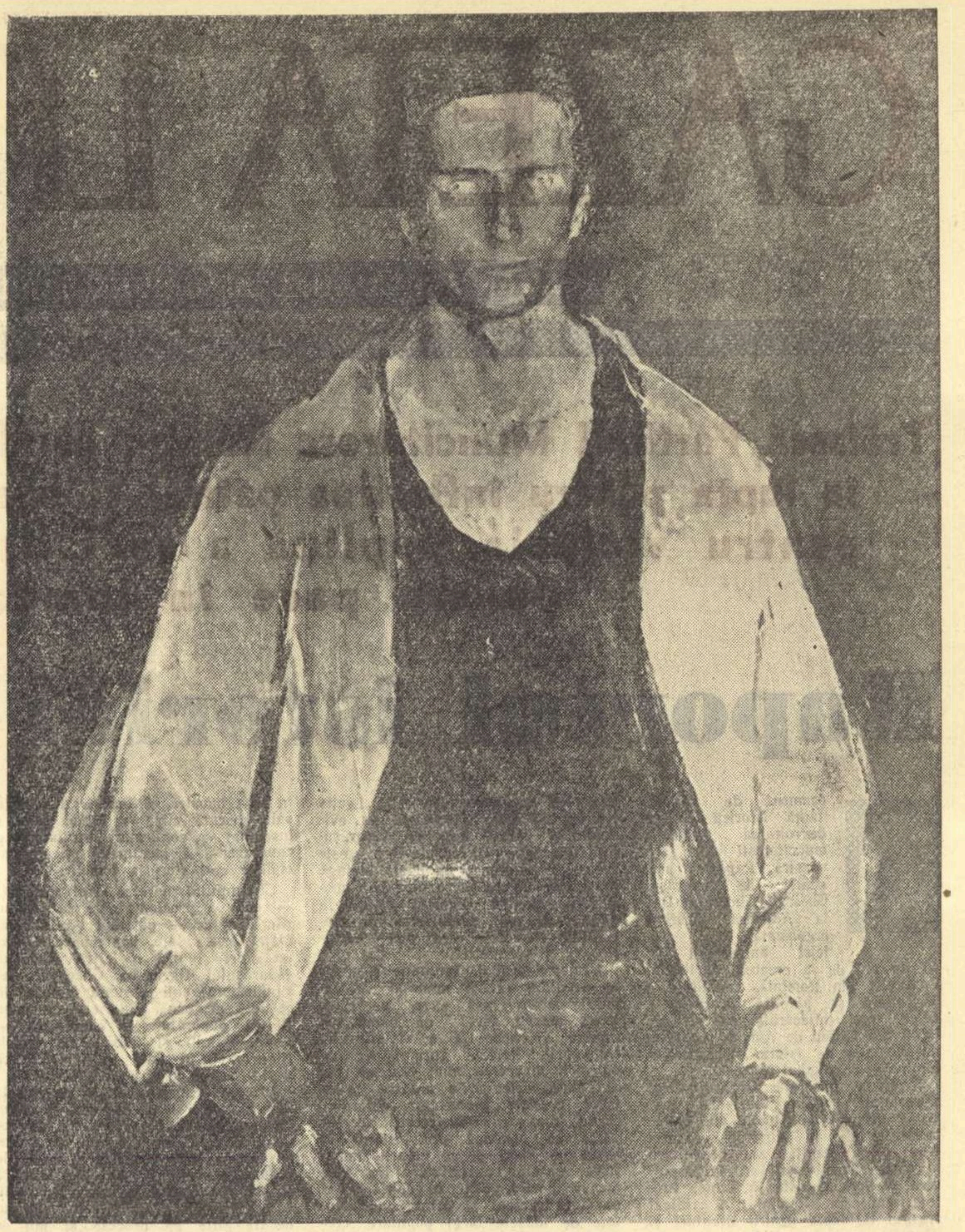

CORNELIU BABA „Muncitor"
(Din „Expoziția de portrete ale oamenilor muncii" — Sala Palatului R.P.R.)

Reportajul și noua conștiință socială

Evoluția din ultimii ani a reportajului romînesc face deosebit de evidentă influența fecundă pe care construcția socialistă o are asupra literaturii noastre. O specie literară ale cărei resurse păreau, la un moment dat, epuizate de Geo Bogza, cunoaște într-un răstimp scurt o creștere vertiginoasă, care ne face să vorbim de o fază nouă în dezvoltarea sa.

În cîteva articole anterioare despre problemele reportajului actual încercam să disting o seamă de procedee reporterești noi, care apar tocmai din necesitatea unei reflectări cît mai adecvate a vieții actuale. Desigur, realitatea nouă atît de bogată în transformări, dinamică, complexă, revoluționară cere reportajului să-și multiplice necontenit formele de expresie. Apar astfel, în mod firesc, modalități de construcție inedite, care pot fi, desigur, valabile sau artificiale, dar care, în ansamblu, indică o efervescență creatoare în domeniul reportajului. Sînt însă suficiente aceste înnoiri de ordin tehnic pentru a ne face să vorbim de o etapă nouă în dezvoltarea reportajului romînesc? Desigur că nu. Ceea ce caracterizează într-adevăr înnoirea este, de bună seamă, în primul rînd, noua orientare tematică în stare să determine schimbarea viziunii reporterești, lărgirea zonelor de investigație. Modificarea procedeelor de construcție apare ca efect al acestor transformări de structură.

Nu vom recapitula aici problemele pe care le ridică noua tematică a reportajului actual, ci ne vom mărgini să ne referim la un singur aspect cu consecințe, credem, deosebit de interesante, în dezvoltarea acestei specii. Este vorba de oglindirea în reportaje a transformărilor petrecute în conștiința oamenilor, de urmărirea procesului de formare a eticii socialiste.

În reportajul de tip „clasic", atenția scriitorului se îndrepta, în ultimă instanță, spre dinamica exterioară a realității. Modalitatea fundamentală — indiferent de formula folosită: pamflet, eseu, poem în proză etc. — rămîne *relatarea* cît mai exactă, a unor aspecte semnificative ale realului. Zăbovirea asupra fenomenelor de conștiință, asupra frămîntărilor sufletești, este o preocupare pe care o întîlnim abia în reportajul actual, realist-socialist, care aduce în prim-plan tocmai interesul pentru uman.

Menținînd datele realității, strunind ficțiunea, reporterul contemporan se arată mult mai puțin interesat de aspectele pitorești sau senzaționale, pasionîndu-se să descopere în oamenii întîlniți semnele moralei noi, sau chiar să înfățișeze lupta, de multe ori dramatică, petrecută în planul conștiinței între vechile concepții despre viață și etica nouă.

Problemele literaturii în lumina Congresului al III-lea al P. M. R.

Această apropiere a reportajului actual de frămîntările sufletești ale omului de azi, de surprinderea unor procese morale are, desigur, răsfrîngeri în planul modalităților de construcție, a formulelor reporterești. Una dintre ele ar fi, de pildă, dezvoltarea în ultima vreme a reportajului-portret. În volumul lui Nicolae Țic, „Profiluri", fiecare schiță-reportaj este de fapt un portret care individualizează literar chipuri din mediul muncitoresc, purtători ai unor virtuți sufletești caracteristice oamenilor înaintați. Astfel, bătrînul petrolist Muscalu așteaptă cu strîngere de inimă vremea pensionării căci, îndrăgostit de sondele la care lucrase, timp de patruzeci de ani, nu poate trăi departe de ele („Încredere"); comunistul Tudor duce o luptă înverșunată cu boala grea care-l macină, dar pînă la urmă o biruie, trăind ca să îndeplinească mai departe sarcinile de partid („Tudor"); Pavel Modoran, deși își primejduise viața ca să salveze de la incendiu niște rezervoare de țiței, ascunde cu modestie fapta sa eroică („Modoran").

Preocuparea pentru transformările de ordin moral ale omului nou, pentru sondarea conștiințelor, capătă tot mai mare răspîndire în reportajul actual. Evident, formele de reflectare sînt variate, reporterii apropiindu-se de procesele sufletești din unghiurile cele mai convenabile naturii scriitoricești specifice. Eugen Barbu care, în reportaj, nu este un portretist, comentează în stil eseistic implicațiile multiple pe care le au transformările sociale din anii noștri asupra conștiinței oamenilor. Vizitînd uzinele moderne, asistînd la desfășurarea procesului de producție, reporterul constată cît de mari sînt răsfrîngerile noilor condiții de muncă asupra vieții spirituale a oamenilor: „*...am fost izbit de siguranța celor cu care am stat de vorbă*, scrie reporterul. *Cu numai zece ani în urmă acești oameni mi-ar fi răspuns altfel, declinarea calității de scriitor sau de ziarist, sînt sigur, i-ar fi intimidat*". („Omul de azi, omul de mîine" — în volumul „Cît în șapte zile"). Sau, în altă parte, despre țăranul de astăzi: „*Sînt departe de omul rural al unor cărți vorbind în pilde și snoave. Limba și-a păstrat savoarea dar, cum am observat la cei mai mulți țărani din zilele noastre, metafora a fost părăsită și locul ei l-a luat informația științifică, amănuntul agrotehnic*" („O zi la Coșereni").

Demn de reținut este faptul că manifestările noii etici, ale moralei comuniste, ies în evidență mai ales în procesul muncii productive. Aceasta nu este o frază pe care ne-am obișnuit să o repetăm mecanic, ci o realitate pe care reporterii o consemnează în scrierile lor. Citim în „Luceafărul" (nr. 6 și 8) două reportaje de Ilie Purcaru, „Orgoliul de a nu fi unic" și „Stampila de calitate", în care reporterul se arată receptiv tocmai la astfel de fenomene.

O carte despre Bicaz, „Lumină" de Radu Cosașu, reliefează faptul că acest mare șantier al socialismului a fost totodată o școală la care s-au călit caracterele, la care oamenii s-au oțelit sufletește, au crescut. Scriitorul și-a structurat cartea pe această idee centrală, prezentînd paralel, printr-o alternare de planuri, mersul edificării hidrocentralei și evoluția, pe plan moral, a unor constructori — Dobre, Varvara, Anton — care, muncind, trăind pe șantier, se autodesăvîrșesc sufletește. Cosașu reușește să se substituie eroilor din reportajele sale în monologuri construite pe baza unor date biografice, excelînd prin oralitatea și comunicativitatea stilului.

Eroismul în lupta oamenilor muncii pentru desăvîrșirea construcției socialiste constituie una din temele centrale ale reportajelor noastre. Urmărind aspectele caracteristice ale acestei acțiuni, reportajele nu se limitează însă la a descrie cît mai exact, sau cît mai poetic procesul muncii, ci se străduiesc să scoată în evidență noul fel de a gîndi al oamenilor, să pună în relief care este atitudinea lor față de muncă. Actualitatea socialistă oferă așadar reportajului un cîmp de investigație larg care favorizează dezvoltarea continuă a acestei specii literare, îmbogățirea ei.

G. DIMISIANU

Poezia vieții în transformare revoluționară

Chemînd literatura să răspundă înaltelor exigențe artistice și ideologice ale actualității, Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de-al treilea Congres al Partidului relevă în același timp cîteva condiții fundamentale pentru realizarea acestor exigențe. În afară de talent, i se cere creatorului nostru să lichideze cu „tot ce-l poate îndepărta pe artist de popor" — tot ce ține de vechea etică și estetică a scriitorului burghez ca „spirit de castă, individualism, tendința de a făuri opere pentru uzul unui cerc îngust de «aleși»". I se cere, în deosebi, cunoașterea aprofundată a realităților și contactul viu, permanent cu oamenii muncii, exponenții tipici ai realității noastre actuale, în transformare revoluționară.

Este evident că asemenea condiții țin de esența caracterului de artă realist-socialistă și că se referă în egală măsură la prozator și la dramaturg, ca și la poet. Dar adevărul general valabil se concretizează diferit, specific, în arta fiecăruia. Romancierul are în spatele său o trainică tradiție a „obiectivării" reflectării artistice, a desprinderii din lumea sa interioară pentru a pătrunde în lumea materială și spirituală din afara personalității sale.

Poetul, însă, prin însăși specificitatea artei sale, se auto-exprimă în primul rînd. Mai mult decît o imagine a realității obiective propriu-zise, el oferă atitudinea sa subiectivă față de această realitate. Eroul principal al liricii rămîne, inevitabil, eul poetului însuși. Poezia burgheză, îndeosebi, a legat lirica de individualism și, în tradițiile vechii literaturi, mai ales poezia a putut fi ruptă de viață, închisă în monada refractară a egocentrismului. „Spiritul de castă" a caracterizat îndeosebi etica poeților cu veleități de aristocratizare, a poeților „supra-oameni", disprețuitori față de popor și de realitățile cotidiene ale societății; tendința de a făuri opere pentru un număr restrîns de „inițiați" exprimă maxima „aristocratizare" a poeziei, refuzul ei de a se adresa maselor. Continuînd pe o treaptă calitativ nouă poezia militantă și socială a vremurilor, lirica noastră actuală avea de realizat, în chiar focul luptei pentru construirea socialismului, deplina revoluționare a mentalității creatoare. Spiritul de partid afirmă necesitatea și posibilitatea concordanței dintre subiectiv și obiectiv, dintre eul poetului și realitatea pe care o reflectă. Condiția vitală a liricii autentice a devenit transformarea poetului însuși în reprezentant tipic al omului nou, al luptătorului pentru socialism. Autoexprimîndu-se, ca individualitate bine definită, el exprimă, prin particular, adevărul general al sentimentelor, gîndurilor și aspirațiilor maselor.

Și totuși, poezia rămîne pîndită de primejdia unei rămîneri în urmă față de viața în transformare revoluționară.

Astfel se poate lesne remarca faptul că încă nu e depășit cu totul stadiul în care poetul își declară, la infinit, convingerile sociale și estetice. Actul de adeziune al poetului, ca și actele poetice revoluționare, au contribuit, în anii luptei pentru cucerirea puterii și a făuririi unității moral-politice a poporului, la un însemnat pas înainte. Poetul și-a definit atitudinea, și-a afirmat categoric devotamentul pentru crearea socialismului, a chemat la o artă nouă. Eul său a exprimat, cu un firesc orgoliu, conștiința revoluționară a întregii bresle poetice care a trăit cotitura spre socialism. Autobiografiile spirituale au arătat poporului că slujitorii lirei sînt alături de el. Acum poporul e îndreptățit să aștepte altceva de la poet. Nu-l mai poate satisface repetarea, oricît de puternică, a aceleiași expresii fundamentale. În ciuda aparențelor, în acest fel de lirism își ridică, pe neștiute, capul, vechiul individualism al poetului, convingerea lui că e centrul pămîntului, că glasul lui, repetînd adevăruri cunoscute e, în sine, valoros. Nu întîmplător e frecventă în lirică tema solilocviului despre posteritate. Cititorul, omul muncii concret și viu, nu cel abstract și simbolic, e îndreptățit să cugete că raporturile poetului cu posteritatea se vor rezolva de la sine și că, de vreme ce a aflat o dată cine este poetul și care sînt sentimentele lui, ar vrea să se regăsească, în versurile lui, pe sine însuși. Desigur că poetul, exprimîndu-și convingerile comuniste, e un exponent al convingerilor tuturor celor ce făuresc socialismul. Dar aceștia din urmă — care sînt cei dintîi — au o viață bogată cotidiană, plină de impresii, întrebări și răspunsuri, descoperiri spirituale care decurg, toate, din existența lor ca făuritori ai socialismului.

Cei mai buni poeți ai noștri, din toate generațiile, dovedesc de fapt, prin creația lor, că devin, tocmai în acest sens, exponenții lirici ai contemporanilor lor. Pentru ei s-a pus de mult problema reflectării în opera lor a vieții în transformare revoluționară. Înflorirea lirismului epic a fost o consecință firească a acestei căutări, ca și dezvoltarea, la un moment dat, a „lirismului obiectiv". Poetul vroia să înlocuiască orgoliosu-i eu cu un eu al altuia. Dar nu aceasta rezolvă problema fundamentală, — sau poate tocmai aceasta o menține.

În Raportul C.C. al P.M.R. la Congresul al III-lea se vorbește despre „contactul viu, permanent al artistului cu oamenii muncii, viitorii eroi ai operelor sale". Pentru poet, problema se pune și mai acut: e vorba de contactul său cu cei pe care nu doar îi va aduce ca eroi ai operelor sale ci cu care se va confunda.

Din acest punct de vedere capătă o semnificație deosebită poezia „cotidianului", ca și poezia „ocazională", ca poezie a vieții în transformare revoluționară. Eforturile din ultima vreme ale unor poeți ca Maria Banuș, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian sînt semnificative în acest sens.

Numai poetul care se confundă cu poporul său poate crea adevărata poezie a cotidianului socialist, a acestui cotidian care se schimbă de la o zi la alta, care nu e niciodată banal. E cotidianul pe care trebuie să-l trăiești, în ritmul pulsațiilor lui, în permanenta sa trecere de la ieri la mîine, în valoarea lui tipică, revelatoare. Această calitate nouă a poeziei cotidianului e una dintre trăsăturile definitive ale liricii realist-socialiste și tratarea ei impune o discuție deosebită, asupra căreia vom reveni. Peisajul poeziei noastre actuale oferă, pentru aceasta, remarcabile realizări, care trebuie să fie delimitate de pseudopoezia-reportaj, de răsuflata anecdotică în versuri, ca și de poeziile care iau ca pretexte un element al zilnicului pentru a-și camufla evazionismul.

Poezia „ocazională" e, în ultimă instanță, o particularizare a poeziei cotidianului. În viața noastră au loc evenimente care ne angajează întreaga ființă, care rămîn memorabile în biografia noastră spirituală. Trecerea de la cotidian la eveniment nu e categorică.

Succesul liricii noastre noi s-a vădit deplin în exprimarea reacției unanime a poporului în fața evenimentelor care răscolesc conștiința contemporană, a evenimentelor care marchează date epocale în istoria patriei sau a omenirii întregi. În acest sens ocazionalul s-a integrat în valorile cele mai autentice ale poeziei noastre noi ori de cîte ori a confirmat sau a dezvăluit semnificația generală. Printre cele mai bune creații poetice ale noastre se numără poezii închinate victoriilor clasei muncitoare și ale partidului ei marxist-leninist ca și poezii de solidarizare cu lupta eroică a combatanților din toată lumea pentru pace și libertate. Din creația ultimilor ani s-ar putea alcătui ușor antologii de maximă artă pe teme actuale, ca aceea a istoricei lupte a Cubei revoluționare. Promptitudinea răspunsului poetic la marile frămîntări contemporane se transformă din cantitate în calitate. Cînd, la cîteva ore după comunicatul TASS despre zborul primului om în Cosmos, revistele și ziarele cuprindeau și poezii, am recunoscut spontaneitatea cu care lirica, aproape simultan cu evenimentul, și-a adus cîntarea, nu convențional, nu festiv, ci vibrînd de sentimentul a mii și milioane de contemporani.

Persoana I a poetului am simțit-o ca pe-a noastră înșine. Singularul a expus pluralul. Față de fapta lui Iuri Gagarin ne-am exprimat și noi, cu poetul, fericirea de un calm suprem a certitudinii viitorului comunist. E un exemplu, printre multe altele...

Savin BRATU

MULȚUMIM PARTIDULUI

(Urmare din pag. 1)

mul construcției socialiste, evocînd pilduitoarele chipuri ale luptătorilor din trecut, contribuind la educația comunistă a tineretului și copiilor noștri.

Crescuți de partid, scriitorii vremii noastre pot, deabia acum, să dea cărților lor întregul sens al străvechii zicale: *de la lume adunate și iarăși la lume date*, făcînd din modelele pe care viața li le oferă, eroi ai operelor lor — și din acești eroi, modele pentru alți oameni, și mai admirabili și mai avîntați și mai iscusiți constructori ai patriei socialiste.

Pentru mine, pentru noi, scriitorii, marea sărbătoare a partidului înseamnă în primul rînd un îndemn către noi eforturi, întru înfăptuirea unei literaturi profund ancorată în realitate, plină de spirit de partid, așa cum au dreptul s-o aștepte, și noi datoria să le-o dăm, milioanele de cititori pe care, la rîndul lor, îi crește partidul.

Marcel BRESLAȘU

MIHAI BENIUC
MATERIA ȘI VISELE

Coperta noului volum de poezii de Mihai Beniuc, apărut la E.P.L.

MARIA BANUȘ

Concertul

Zborului neîntrerupt al comuniștilor

I

Ascultam. Era un final și-n același timp
o uvertură,
ca o spărtură-ntre nori,
ca o horă de stele pe-o pajiște, noaptea.
Toată orchestra prezentă:
coardele, harfa și suflătorii.
Pădurea subterană vuia.
Veniseră toți:
cei de la Smolnîi,
primele gărzi,
vîntul,
cavalcada,
ninsorile,
foamea,
bestialitatea ofițerilor albi,
dizenteria din lazarete,
agonia cea lentă.
Veniseră toți,
cu dragostea lor nebună de viață
și de dreptate,
cu visele lor imense și străvezii
ca niște turnuri din prizme de sticlă subțire,
cu sărutările lor adînci tăiate de moarte,
cu soarta lor violentă,
cu totala lor încordare și dăruire.

Toți ați venit
la primul nostru concert între stele,
la acest final nemaicîntat
care-i în același timp și-o uvertură.

Ca o pădure electrizată vibrați
din fiece mușchi, din fiecare nervură.
încă și încă o dată
vă încordați
nervii și mintea-n supremul efort,
ca s-ajungeți aici,
noaptea,-ntre stelele mari.
Nici unul din voi nu e mort.
Toți ați venit.
Cei douăzeci și șase, douăzeci și șase
din Azerbaidjian.
cu piepturi găurite de gloanțe,
și voi cei trimiși de uzine
să sfărîmați inerția de fier a țăranilor,
cei patruzeci de mii, patruzeci de mii de Davîdovi
ați dat la o parte perdeaua de spice
înalte și blonde ce v-ascundea
și v-ați ivit,
iute, c-un gest hotărît v-ați urcat în nacelă,
n-a mai fost timp să vă schimbați,
ați venit așa, în salopetele
pline de colb, cenușii,
sub bolta-nstelată.
Și tu, Zoia, fetiță zveltă, severă,
cum de nu te-am zărit de la-nceput,
de la primul acord?
Nu se putea să nu vii.
Trebuia să dai la o parte
păturile-adînci de zăpadă,
cergile albe, năclăite de sînge
care te-ascund,
și cu pași ușori,
cu tălpile tale goale,
arse de călăii naziști,
să mergi, să mergi, ca s-ajungi
pînă aici, departe, pe iarba înaltă și moale
a-nstelatelor pajiști,
unde-i locul tău cel mai firesc,
unde harfele cîntă,
unde stelele tremură mari și curate.
O stea făurită de noi
o să poarte-n curînd numele tău.

II

„Uite ce fel de minuni..."
Al cui este glasul? Cine-a vorbit?
Eu? Sigur că eu.
Eu sînt cel răscolit „de-o mîndrie poate naivă",
eu sînt cel ce ascult între stele
„o muzică uluitoare, supraumană",
eu privesc zîmbetul blînd și un pic misterios
al lui Iuri Gagarin,
eu sînt cel ce gîndește cu gîndul lui Lenin
în ceasul cînd asculta „Apassionata":
„Uite ce fel de minuni pot oamenii face.
Îmi vine să-i mîngîi pe toți pe căpșor..."
Eu am simțit ca și el mușcătura.
Vertiginos, în picaj am coborît
din pădurea de sunete,
din sfera transparentă, electrizată
a fericirii,
între șerpi de sîrmă ghimpată,
cu capete mici și trufașe și șuierătoare.
Am văzut cum se-ndreaptă concentric
spre Cuba.
Am văzut trandafirul ei roșu
punîndu-și armura cu spini de oțel,
am văzut cercul de șerpi blestemați
șovăind, legănîndu-se,
făcînd complicate mișcări de retragere
și iar pregătindu-și atacul.
Am văzut Algeria-nsîngerată
și Parisu-n primejdie.
Pe Eichmann în cușca de sticlă.
Pe prietenii lui, în birouri moderne
de sticlă și aluminiu,
cu țigara de foi între buze,
cu extrase de cont ale morții viitoare
în mapele suple de piele.
Am văzut peste paragina vechilor lagăre,
peste cîmpii calcinate, sterile,
cenușa neliniștită-a martirilor
învîrtejindu-se,
pornind în trîmbe de nori mohorîți, rătăcitori,
și lăsîndu-se jos,
peste orașele strălucitoare-ale vestului
ca o funingine insinuantă, inevitabilă.

III

Atunci inima mea
dilatată de transparenta horă a sferelor,
inima mea ce-ncepuse să se învețe
cu imponderabilul,
cu supremul extaz al depășirii,
inima mea răsucită, strînsă-ntr-o ghiară,
aruncată de pe suavele pajiști
în regiuni de cenușă,
între limbi șuierătoare de sîrmă ghimpată,
între sirene de-alarmă
cu gîtlejuri căscate, vuind demențial,
inima mea antrenată,
supusă gimnasticii celei mai dure,
modelată pe măsura veacului meu,
călită și suplă,
deprinsă să fie oțel în fața oțelului,
lumină-n fața luminei,
trecută prin proba de foc a căderilor
și înălțărilor,
a-nțeles că și de data asta
o să reziste.
Picioarele mele găsiră destulă putere
să treacă prin oribila zonă a morții.
să ocolească șerpii încolăciți
de sîrmă ghimpată,
firele-ascunse prin care trece
curentul de-naltă tensiune
al bestialității capitaliste.
Pașii mei, ce schițaseră zboru-n volute
calcă iar apăsat, mohorît
pe pămîntul cu grunzi cenușii,
spre postul de pază,
și urcă treaptă cu treaptă
spirala metalică a severului turn.
Buzele mele peste care-a trecut,
pentru o clipă.
mîngîierea tulburătoare a nețărmuritului,
simt iarăși străvechiul gust de scrum și pîrjol
pe care vîntul mi-l zvîrle în față.
Prin palmele mele.
prin linia cea lungă, arborescentă a vieții,
prin toate firicelele și-ncrengăturile ei,
trece atingerea rece a metalului armei.
Dar inima mea călită și suplă,
își începe iarăși, de-aici din noapte,
de pe platforma de pază așezată-ntre vînturi,
miraculoasa ei ascensiune.
Peste fruntea mea trec adieri răcoroase.
Văzduhul devine tot mai ușor și mai limpede.
Curînd se aude-un acord.
Sînt primele note
din laitmotivul neîntreruptului zbor.
Îl spun suflătorii, coardele,
toată orchestra desfășurată
pe-albastrele, întunecatele pajiști.
Apoi îl preia numai harfa.
Și-l cîntă dulce și singură
pentru o stea
ce sclipește chemătoare și tainică,
prin spărtura de nori.

Raportul istoriei

(Urmare din pag. 1)

alte procese, alte jertfe și ne apropiem de istoria noastră recentă, trăită prin experiență personală de fiecare dintre noi: vin anii celui de-al doilea război mondial, anii ticălosului război antisovietic, anii în care palatul și partidele așa-zise istorice au încercat să vîndă țara pe taraba însîngerată a intereselor lor de castă. Singurul partid, singura forță politică ce s-a opus acestei aserviri și acestei vînzări decăzute, singura opoziție crîncenă făcută acestei trădări a venit din partea Partidului Comuniștilor, mereu pe meterezul bătăliilor pentru libertate, demnitate omenească și progres social.

In timp ce partidele așa-zise istorice n-au făcut în anii războiului decît să pertracteze la nesfîrșit, avînd un singur ideal: „varianta Churchill", adică varianta ocupației țării noastre de către trupele americane și înlocuirea dominației hitleriste prin cea yankeie, partidul nostru a chemat la luptă, a organizat această luptă și rezultatul ei a fost insurecția armată de la 23 August 1944, istorica zi și cap de istorie, deschizătoarea revoluției populare din țara noastră.

Din această zi măreață, episoadele se succed cu o iuțeală vertiginoasă, fiecare etapă fiind luminată, condusă la victorie de Partidul nostru. Primul guvern cu adevărat democratic din țară, guvernul dr. Petru Groza, exproprierea expropriatorilor, a latifundiarilor și moșierilor, împroprietărirea țăranilor, gonirea bancherilor, a proprietarilor de fabrici și uzine, înlăturarea monstruoasei caracatițe cuibărită în palat lungi și sîngeroase decenii, — iată atîtea capitole de luptă și de biruință ale poporului nostru, ale clasei noastre muncitoare, îndrumate, conduse de Partid.

Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, cu prilejul aniversării a 40 de ani de la întemeierea Partidului nostru, înseamnă un vast bilanț de izbînzi la toate capitolele îndeletnicirilor omenești, în patria noastră.

Intr-adevăr, care din cei ce au participat îndărăt cu patru decenii la întemeierea Partidului nostru, ar fi putut visa că într-un termen istoricește foarte scurt se vor realiza asemenea uriașe progrese? Am încetat să mai fim o țară „eminamente agricolă", adică o țară eminamente săracă, flămîndă, pustiită de secetă, de malarie și mortalitate infantilă. Plugul de pe vremea lui Darius a fost înlocuit cu o agricultură înaintată, socialistă, deservită de uneltele cele mai specializate. Țara care importa din străinătate, contra valutei, ultimul ac de gămălie, a ajuns astăzi să exporte tractoare, utilaj petrolifer, medicamente, unelte-mașini, cu o marcă a fabricii stimată în străinătatea îndepărtată. Cultura țării noastre este în deplină înflorire. Prestigiul țării noastre crește peste hotare și cuvîntul conducătorilor noștri este ascultat în marile adunări ale lumii cu încredere și respect.

Toate aceste transformări istorice revoluționare au fost posibile fiindca îndărăt cu 40 de ani a luat ființă un partid revoluționar pînă la capăt, devotat cauzei poporului și idealurilor scumpe ale umanității pe care le servește consecvent, cu o neînduplecată devoțiune. Intr-unul din primele manifeste ale socialiștilor de acum patru decenii se spune: „Ațintiți-vă privirea și îndreptați-vă pașii numai într-acolo unde flutură steagul roșu". Partidul nostru a fost în acești patruzeci de ani credincios acestei chemări, și de aceea se bucură de stima și încrederea întregului popor care vede în Partidul Comuniștilor conducătorul său încercat, inima sa fierbinte, rațiunea colectivă, chezașul tuturor nădejdilor sale.

Trăiască Partidul Muncitoresc Romîn!

Trăiască Comitetul Central în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej!

Aurel BARANGA

Suprema îndatorire

(Urmare din pag. 1)

devine și mai puternic frontul păcii în frunte cu uriașul lagăr al statelor socialiste strîns unite, cresc posibilitățile de înfrînare a agresorilor imperialiști, de preîntîmpinare a unui nou război mondial".

Muncind cu devotament pentru construirea socialismului, poporul nostru își aduce contribuția la lupta pentru triumful nobilei cauze a păcii. Preocupat de construcția pașnică, poporul nostru este ferm hotărît să-și intensifice eforturile, pentru apărarea păcii. „Alături de celelalte țări socialiste, Republica Populară Romînă duce o politică de apărare fermă a păcii, de micșorare a încordării internaționale și de promovare a coexistenței pașnice. Purtătorul de drapel și inițiatorul acestei politici, care exprimă interesele fundamentale ale poporului romîn, antrenat într-o vastă operă constructivă, este partidul nostru — Partidul Muncitoresc Romîn".

Sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn, purtătorul de drapel al tuturor aspirațiilor noastre, oamenii muncii își vor înzeci eforturile în lupta pentru construirea socialismului, pentru consolidarea păcii.

Cauza păcii va învinge!

Teodor MAZILU

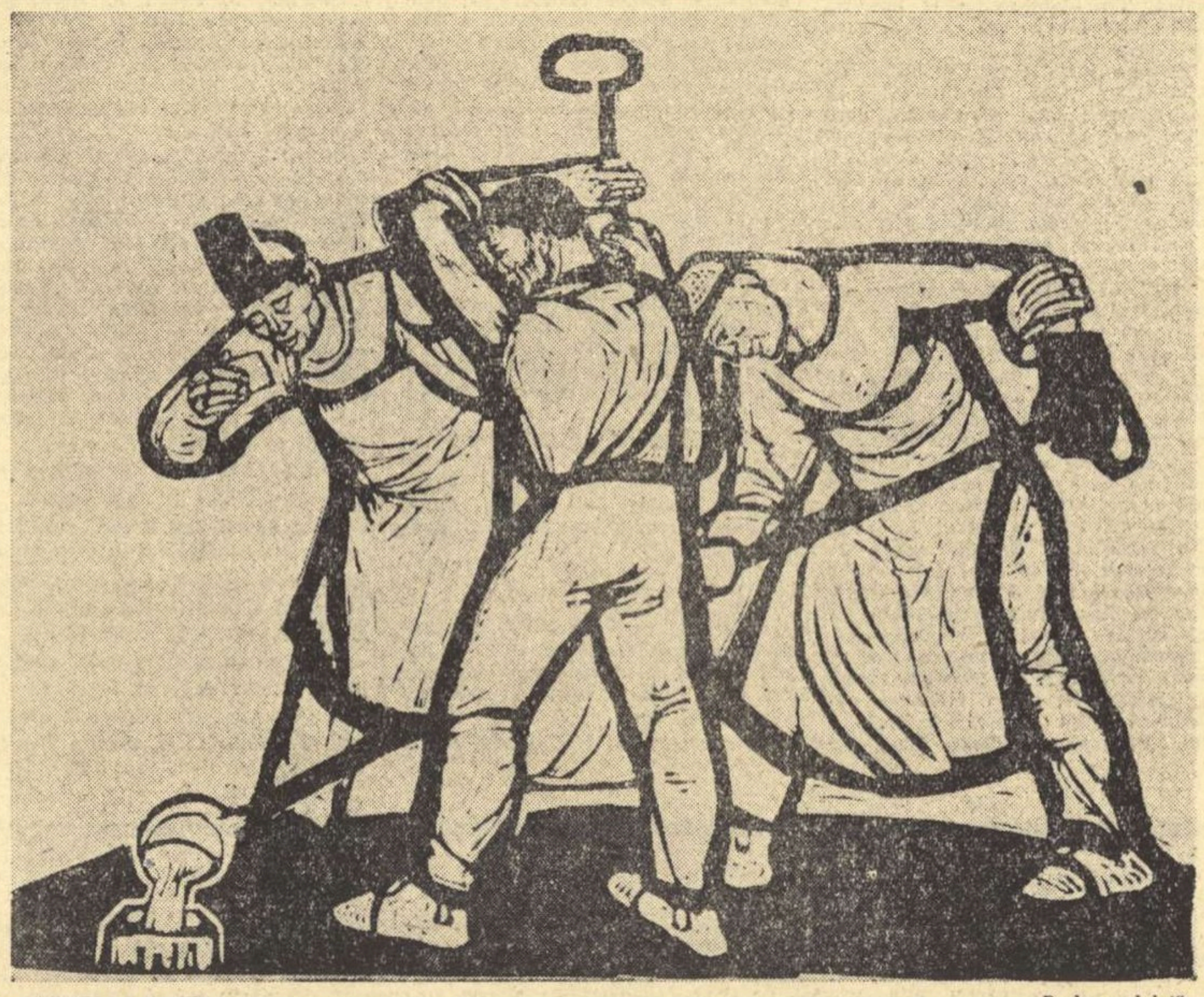

CORNELIA DANEȚ *„Proba oțelului"*
(Din „Expoziția retrospectivă de grafică militantă. 23 August 1944—1961. Sala Palatului R.P.R.).

SZEMLÉR FERENC

De ziua partidului

Ești un părinte bun în acest veac
de vis nemaivisat vreodată...
În brațe strîngi vlăstarul ce ți-i drag,
și-i lauzi fapta: „Bine, tată"!

Familie uriașă, oaste grea,
mă-mbrățișezi cu neamuri — mii.
Mă-ndemni la luptă și căldura ta
mi-i pavăză în bătălii.

Sub flamura victoriei tu chemi
toți muncitorii și țăranii.
Cuvîntu-ți taie vadul noii vremi —
l-aud din spațiu și dușmanii.

Mă simt aici acasă, -ntr-adevăr.
De birui, daltă-n piatră-o scrie.
Mi-ești cea mai dragă țară dintre țări,
și-n sînu-ți aș dormi sub glie.

Sosesc din patru zări stegari.
Planeta-ntreagă te salută.
Îngăduie-inimilor noastre tari
să te slăvească-n marea luptă!

În romînește de GEORGE DAN

MIHAI BENIUC

Sărbătoare

Ciorchinii mei de liliac în floare,
Năvala de imagini sunătoare
A vorbelor în cîntece-nchegate
Îmi par așa de mici și ne-nsemnate
Încît socot că multă mi-e-ndrăzneala
Cînd vreau să-i deapăn vîrstei tale fala.
Ce oare pot să spun mai răspicat
Decît drapelul ce l-ai ridicat
În țară tu prin mîna muncitoare
Să clocotească-nalt și roșu-n soare,
Și l-ai trecut din braț în braț, mereu
Din an în an, pe drum spinos și greu
Și este oare vrun cuvînt aieve
Avîntul luptei să-l cuprind din greve,
Cuvîntul ca osînda mai cumplit,
Ca să răzbune frații ce-au murit?
Cărbune, drum de fier, petrol și carte,
Cîți din maieștrii tăi căzură-n moarte?
De-aș înstruni aducerea aminte
Pe pietrele Doftanei, glas fierbinte
Înfiorată s-ar porni să geamă,
Pornire-ar ca o goarnă de aramă,
Chemînd la luptă — căci ascunde zidul
O epopee ce-o trăi Partidul.

Tu ai întins pe țara-ntreagă ramuri
Cu flori de purpură, să bată-n geamuri
Sărace și obscure, tu ai scris
In inimi obidite: Crede-n vis,
Ci-n asuprire dă fără odihnă.
Să-i vie muncii soare, pîne, tihnă!

Ce-au însemnat cu sînge-n lutul rece
Acei a căror slavă-n veci nu trece,
Cu propriul lor sînge, pot eu prinde,
In șubredele schele de cuvinte?
Sînt patruzeci bogații ani de luptă,
De rîvnă și de muncă ne-ntreruptă.

Dacă măsor străfunzile genuni
Din care ne-ai chemat și ne aduni,
Vîrtejul simt că-i gata să mă soarbă,
De n-ai fi tu lumină-n bezna oarbă.
Cînd vreau să văd-nălțimea ta de munte,
Zenitul mă sărută drept pe frunte.

Știu, nu cobori din sihăstrii albastre,
Ai izvorît din inimile noastre
Cu altele-nfrățite-n aurora
Ce lumii vechi făcu să-i bată ora
Fatalei stîngeri, putrezind de vie,
Piei, lume veche, putredă stafie!

Noi zilnic punem stavili suferinței,
Lungim în Cosmos raza conștiinței
Și stavilele tainelor le frîngem —
Demult la poarta zeilor nu plîngem,
Iar către cer am despicat cărări,
Ne-am desfăcut din propriile zări
Ca larva din cămașa de mătasă
Gigantici fluturi au pornit să iasă
Din legea gravitației terestre —
E omul nou ce face toate-aceste
Minuni gîndite, omul nostru, omul
Strivind robia, subjugînd atomul!

Am fi alături de dezrobitori
Noi înșiși dezrobiți și luptători
Ai cauzei omeniei pămîntești,
De n-ai fi fost, Partid al celor mulți,
Ca să ne-ndrumi în sus și să ne-asculți?

Cunoaștem răul ce ne poate paște
De nu luptăm mai mult spre a cunoaște
Și-a fi mai tari ca orice rău posibil
Și să rămînă-n veci ireversibil
Ucisul timp — să cază după el
Ce-i vechi și se tîrăște fără țel!

Noi fiii tăi supuși vremelniciei
Urcăm cu tine treptele veciei,
Tu, nesupusule la vîrste, tată
Ce nu-i menit a fi bunic vrodată,
Activ mereu în cugete și-n fapte,
Prin vălmășagul nopții drum de lapte.

În marea-ți galaxie noi doar stele
Sau pulbere de stele sîntem, dar din ele
Tu punte arcuiești peste-ntuneric
Și faci ca tot ce-a fost doar vis himeric
Să capete și tîlc și rost prin care
Plăpîndul gînd devine-ntruchipare.

Eu pulberea de aur cîntătoare
Mă-nfățișez la marea sărbătoare,
Dînd glas nu pe măsura faptei tale
Nici să mă-nalț pe-aripi de osanale,
Ca să mă vezi, ci doar să-ngîn: ce bine
Mă simt și eu că parte fac din tine.

Sînt poate ca-ntr-o frunză o nervură,
Un snop de dragoste, un strop de ură,
O voce de prieten, un îndemn
Ori poate-n scoarța de copac un semn
Prin codri seculari spre-nalte creste
Ori poate cîte-un pic din toate-aceste.

Și mai puțin de-aș fi decît o scamă
Ori cît un vis ce zorii ți-l destramă
Eu știu că unde-s eu lipsește golul
Și strig de vine ceața: Fă ocolul.
Eu muritorul stau în astă parte
Să apăr ceea ce nu are moarte!

Și dacă am în mine ceva bun
Cu drag la temelia ta eu pun
Ce am, și prin aceasta știu că pot
Să zic și eu: Nu voi muri de tot!
Precum scanda Horațiu în vechime
Mă vor cînta urmașii pe-nălțime
Cu părul resfirat de vînturi tari
Ori poate fiii altor planetari
Din cosmicele-ntinderi cucerite
Căci dat mi-a fost din multele ispite
Ce macină și leagă pămîntenii-n
Durata lor, s-aleg drumul lui Lenin.

TESTAMENT PENTRU CEI VII

Tînăra comunistă cehă Maria Cuderikova a fost executată în 1943 pentru participare la mişcarea de rezistenţă antifascistă.

Citind aceste însemnări, cititorul îşi va aminti involuntar de „Reportajul cu ştreangul de gît" de Julius Fucik, deoarece ele exprimă o atitudine strîns înrudită faţă de viaţă, condiţionată nu numai de concepţiile, trăsăturile lor naţionale comune, ci şi de asemănarea spirituală şi de temperament a celor doi martiri.

Tînăra fată a trecut prin aspre chinuri şi suferinţe, dar nici măcar nu le aminteşte. Arareori numai apar în jurnal, în cîteva cuvinte, ca aluzii la această perioadă întunecată din viaţa ei. Calmul sufletesc şi bucuria cu care vorbeşte Maria Cuderikova despre frumuseţea vieţii, despre dragoste, bine şi prietenie, imprimă relatării un deosebit dramatism.

Atenţia luptătoarei este îndreptată spre izvorul de forţe, care i-au permis ei — ca şi milioanelor de eroi fără nume ai celui de al doilea război mondial — să privească moartea drept în faţă, cu capul ridicat şi mintea limpede. Tocmai de aceea, jurnalul şi scrisorile Mariei Cuderikova reprezintă mai mult decît simple documente despre simţămintele şi reflecţiile unui singur om. Ele întregesc imaginea spirituală a întregii generaţii, care a păşit în viaţă în preajma războiului şi a luptat cu un eroism exemplar împotriva fascismului.

Din jurnalul patriotei cehe Maria Cuderikova, executată de fascişti

8.XII.1942.

Ar trebui, de fapt, să-mi descriu impresiile despre celula condamnaţilor la moarte. Dar nu simt numai singurătatea, îmi amintesc de oamenii dragi, mi-e dor şi mă îngrijorează soarta lor. In primele ceasuri dorul acesta m-a chinuit mai mult decît orice. Poate din cauza celulei întunecoase, care e întotdeauna plină de praf, deoarece singura muncă ce mi se îngăduie este smulsul penelor. Dar totdeauna am înţeles că deşi o mînă prietenească îţi insuflă voinţă şi curaj, totuşi, la urma urmelor, trebuie să fii gata la orice, să te bizui numai pe propriile tale forţe. Şi trebuie să spun că mi-au plăcut totdeauna momentele cînd trebuie să-ţi încordezi toate forţele şi să-ţi păstrezi „calmul şi tăria de caracter". Acestea erau momente de încercare care-mi permiteau să-mi dau seama de forţa şi pregătirea mea, ele mă ajutau să mă cunosc. Aşa procedau şi pe vremea cînd mergeam la şcoală dar pe atunci acestea mi se păreau mai puţin importante. Aici m-am adaptat în cîteva minute noilor condiţii şi ele au devenit pentru mine fireşti.

. . . .

A te adapta situaţiei, a reprima în tine tot ce te împiedică s-o faci, — lucrul acesta se poate învăţa. Nici închisoarea nu mi s-a părut necunoscută, curînd mi-a dispărut uluiala. Lumea se îngustase pînă la cei patru pereţi şi se oprea la ferestruică. Toate celelalte, ce păreau înainte atît de necesare, acum sînt de neatins. Cu toate acestea, la fel ca şi în libertate, începi să resimţi aceeaşi bucurie de pe urma unor fleacuri, ca şi cînd ai primi darurile cele mai scumpe ale vieţii.

Toate acestea sînt viaţa, iar arta cea mai mare este arta de a trăi, posibilitatea de a te adapta formelor vieţii, ca şi de a le sfărîma pentru a crea altele noi, mai uşoare şi comode... In general, în scurta mea viaţă totul mi-a izbutit după dorinţă. Au contribuit la aceasta şi împrejurări fericite. Nu ştiu, oare totul m-a condus spre scopul meu final, sau acesta a fost numai un mijloc de călire, de creştere a forţelor? O încercare a trăiniciei concepţiilor mele? Poate şi una, şi alta.

Sînt gata la orice şi nu regret nimic. Acum, după toate încercările, poate că aş fi ocolit greşelile pe care le-am săvîrşit... Adesea mă urmăreşte chipul lui Jan, deşi ne-am achitat pe deplin. Ii sînt recunoscătoare pentru o infinitate de lucruri. El m-a ajutat să găsesc baza teoretică pentru toată activitatea de mai tîrziu, m-a ajutat să lupt cu mine şi cu mediul înconjurător. Nu numai el, ci şi tovarăşii săi.

. . . .

Mă întrebi, Betuska (sora Mariei Cuderikova, n.n.) cum să găseşti o cale dreaptă în viaţă. Poate că experienţa mea te va ajuta. Nici binele, nici răul nu există în afara societăţii. Dar tu vrei să înfăptuieşti binele. Consacră-te în întregime acestui scop, mobilizează-ţi toate capacităţile. Vei ajuta oamenilor cel mai mult acolo unde ţi se poate dezvălui talentul. Slujeşte ideii mele, iubeşte, ajută. Nu vreau să spun prin aceasta că trebuie să fii o oiţă care răscumpără păcatele altora. Nu îngădui să se abuzeze de destoinicia ta. Dezvăluie oamenilor numai acea părticică din sufletul tău, pe care ei o pot înţelege, altfel vei risipi comori care pentru unii nu înseamnă nimic.

Ai încredere numai atît cît merită încredere omul din faţa ta. Să nu-i ofensezi niciodată pe oameni, şi ai curajul să-ţi îndrepţi greşelile. Iar dacă trebuie să loveşti, vezi ca lovitura ta să-şi atingă ţinta. Loviturilor răutăcioase răspunde-le cu lovituri. Toate acestea se referă la relaţiile personale. Oamenii, sînt uneori răi, cruzi, proşti, dar fii convinsă că în alte împrejurări ei ar fi putut săvîrşi binele. Toată organizarea economică actuală a societăţii noastre îi educă în spiritul deprinderilor de lup. Tu luptă pentru noi relaţii economice în societate, pentru o nouă organizare socială. Şi nu-l cruţa pe duşman! Aci relaţiile se schimbă. Cauza nu poate şi nu trebuie să sufere daune. Repet: cînd tai lemne, sar ţăndări. Străduieşte-te să fie cît mai puţine ţăndări. Fii cinstită, sinceră, curajoasă! Ai tăria de a fi critică faţă de tine însăţi, cunoaşte-te, în numele binelui obştesc, cedează locul celui mai capabil.

Dar pentru a te purta astfel trebuie să-i cunoşti pe oameni. Invaţă să gîndeşti critic, dialectic şi cu o logică strînsă, învaţă să analizezi şi să sintetizezi. Reflectă, gîndeşte-te! Observă oamenii, cunoaşte-i, apropie-te de ei. Mai ales de oamenii simpli. Am întîlnit printre oamenii muncii pe cei mai buni, cei mai minunaţi şi mai conştienţi tovarăşi. Ei ştiu totdeauna ce vor. Unii oameni învăţaţi răscolesc atît de îndelungat în sinea lor şi în alţii, încît nici în minte, nici în inimă nu le mai rămîne nimic pentru ce ar merita să trăiască, să muncească şi să lupte. Deşertăciune veşnică şi nimicnicie, cu toată complexitatea vieţii lor spirituale. Astfel de oameni nu sînt capabili să treacă la acţiune, nici în teorie, nici în practică. Ei singuri nu fac nici doi bani iar pe deasupra mai molipsesc şi pe alţii cu aceste calităţi intelectuale... Invaţă de la viaţă, pentru viaţă, şi nu vei fi niciodată dezamăgită

22.XII.1942

...Cred, dragă Betuska, că-ţi vine greu sau îţi va fi greu să rezolvi problema unităţii dintre latura spirituală şi cea fizică a iubirii din cauza influenţei religiei şi a prejudecăţilor care, în vorbe, repet, în vorbe, iar nu în fapt, resping atracţia fizică socotind-o pasiune păcătoasă şi ruşinoasă, desfrîu...

Priveşte în juru-ţi şi vei vedea că viaţa dezminte în practică astfel de concepţii, dar cîteodată oamenii n-au curajul să recunoască aceasta, şi de aceea sînt falsi şi prefăcuţi. Observă cu atenţie! Iţi voi povesti cîte ceva despre mine, pentru că mi se pare că treci sau vei trece prin aceeaşi stare ca şi mine, doar noi am văzut lumina zilei în acelaşi cuib. Multă vreme a trecut pînă ce a fost învinsă împotrivirea mea pur fizică. Mulţumesc pentru aceasta lui Jan. El a trezit în mine feminitatea, căreia nu i-a fost dat să se murdărească şi apoi să se stingă. Şi pentru că m-a iubit mult de tot, totul a trecut, deşi cu îngrozitoare chinuri psihice, dar fără o rană sufletească. Cu ajutorul lui şi datorită concepţiilor lui, eu am purificat ceea ce fusese murdărit....

Scumpa mea, cînd vei întîlni un prieten de viaţă, convinge-te dacă vă înţelegeţi unul pe celălalt, dacă sînteţi mulţumiţi unul de altul din punct de vedere spiritual, dacă se potrivesc caracterele voastre în aşa fel încît să rămîneţi liberi, fără a vă încălca fidelitatea. Dacă este aşa, atunci n-avea teamă de prejudecăţi. Căci dragostea cere aceasta, iar dacă şi aci veţi găsi armonia, atunci înseamnă că el este omul dorit.

Dar nu fi, rogu-te, uşuratecă. Să ştii că primele emoţii sufleteşti stîrnite de aromele primăverii sau de sunetele muzicii, încă nu înseamnă iubire. Incearcă, dragă, să-ţi analizezi cu seriozitate simţămintele. Şi dacă se iveşte vreo piedică neprevăzută, nu te teme de prejudecăţi şi rupe aceste legături. Doar sînt atîţia oameni nefericiţi pe lume! Nu şi-au găsit satisfacţia fie din punct de vedere fizic, fie spiritual (căsnicia nu poate exista fără o apropiere fizică, altfel se transformă în prietenie, încetează de a mai fi căsnicie, destrămîndu-se fără înţelegere sufletească reciprocă). Se întîmplă uneori să greşeşti, iei prima tulburare sufletească drept iubire, şi-ţi pierzi iluziile cînd este prea tîrziu. Apoi, poţi întîlni adevărata iubire dar împrejurările, copiii etc. nu-ţi permit unirea sau alte mii de variante, în care nu omul singur este vinovat ci întîmplarea, viaţa sau ceva pe care tu nici nu-l bănuiai la tine.

20.II.1943

Joi m-au vizitat din nou ai mei. Intîlnirea a durat cam 25 de minute. Am fost fericită. In timpul plimbării am admirat minunatul cer albastru şi aceasta m-a bucurat. Le-am zîmbit şi le-am povestit despre viaţa pe care o duc... Numai cînd le-am pomenit de posibilitatea cea mai sigură, ei s-au întristat şi ochii li s-au umplut de lacrimi. Dar n-am vorbit mult despre asta...

Pe front lucrurile merg splendid după cîte mi-au comunicat ei. De bună seamă, nu sînt o romantică şi nici nu vreau să fiu, pentru a prefera moartea vieţii. Vreau să trăiesc, mai ales că viaţa se apropie

23.II.1943

Astăzi se împlineşte a nouăzeci şi noua zi dacă nu mă-nşel... Este iar o zi minunată! Sînt veselă şi iubesc întreaga lume. Doresc cu pasiune să fiu undeva pe front şi să-i ajut pe ai noştri...

24.III.1943.

...Salut de dimineaţă şi sărutări. Azi am împlinit 22 de ani.

ULTIMA SCRISOARE

24.III.1943.

Am rugat să mi se dea putinţă să adaug cîteva cuvinte, care vor fi alăturate documentelor şi scrisorii oficiale.

Ce-mi mai rămîne de spus, dragii mei? Ce să vă mai povestesc despre mine? Mă cunoaşteţi, doar am fost şi rămîn fata voastră, din sîngele vostru. Vă rog să nu mergeţi la mormînt şi să suferiţi gîndindu-vă la mine. Vă rog ca amintirea despre mine să nu vă întunece bucuria vieţii, ci s-o susţină şi s-o întărească. Fiecare amintire fiecare gînd despre mine!...

Termin... Mi s-a spus că vă pot transmite şi cosiţele mele. Sper că le vei primi, mămico! Cere-le şi spune că mi s-a permis aceasta, ba chiar ei singuri mi-au propus-o... Nu ştiu dacă veţi mai primi încă ceva. Nu vă temeţi, nu vă îngroziţi!... Se spune că am nervi tari şi că sînt curajoasă. Aşa că nu vă temeţi pentru mine, nu fiţi disperaţi!

In tăcerea acestor luni am reflectat mult, mi-am amintit de multe.. In aceste trei luni am trecut în minte toate perioadele din viaţa mea. M-am supărat ca un copil (iertaţi-mă), am avut capricii şi m-am jucat. Am mers la şcoală şi am retrăit iar minutele serioase şi vesele din anii aceia. Am trecut din nou prin întregul proces de educaţie sentimentală, al maturizării spirituale şi intelectuale. (Rezultatele le cunoaşteţi, ele înseamnă atitudinea mea de acum).

Niciodată n-am minţit pe nimeni şi am iubit pe cei cărora le-am vorbit de dragoste. Vă salut pe toţi, vă îmbrăţişez, vă strîng mîinile şi vă urez fericire...

Vă amintiţi cum am dat examenul de absolvire? Vă aduceţi aminte că niciodată nu m-am temut de nici un fel de încercări, de nici un fel de greutăţi în viaţă? Teama, frica, timiditatea dispăreau totdeauna în momentul hotărîtor şi rămîneau fermitatea, hotărîrea! Aşa şi astăzi, credeţi-mă! Doar am luptat şi mi-am înăbuşit teama, neliniştea, dorul, suferinţa, visul... (şters de cenzură n. ed.)... ca amintire vă las o parte din această perseverenţă.

N-am primit încă felicitările voastre de ziua mea, dar ştiu cu cîtă dragoste v-aţi amintit de mine, ce mi-aţi dorit. Ştiu totul! Păstraţi amintirea despre mine în tot ce palpită de viaţă. Voi fi cu voi, vă voi păzi şi călăuzi. Mă voi bucura împreună cu voi, vă voi susţine...

Vă iubesc şi vă părăsesc cu credinţă, cu o credinţă fermă. A voastră iubitoare fiică,

MARIA CUDERIKOVA

Salut tuturor. Iertăciune. Recunoştinţă. Iubire. Sînt cu voi. Recunoştinţa şi dragostea mea sînt pentru voi.

M. C.

Plec fără frică.

Părul mi l-am tăiat şi l-am împletit singură. Odată cu el vă transmit salutul şi îmbrăţişarea mea. Părul va fi printre lucrurile mele, pe care le veţi cere.

In romîneşte de I. SOROCEANU

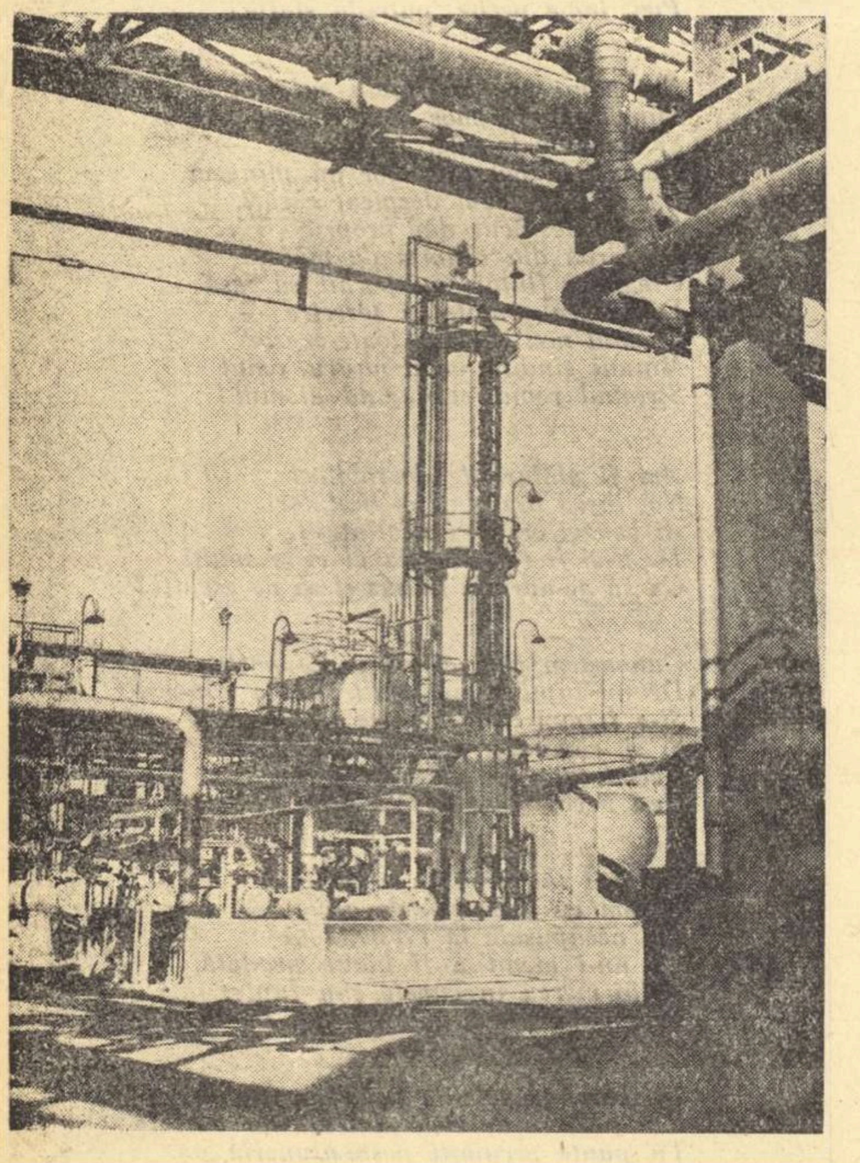

Rafinăria pentru uleiuri minerale de la Ostrawa (R.S. Cehoslovacă)

16 ani de la eliberarea Cehoslovaciei

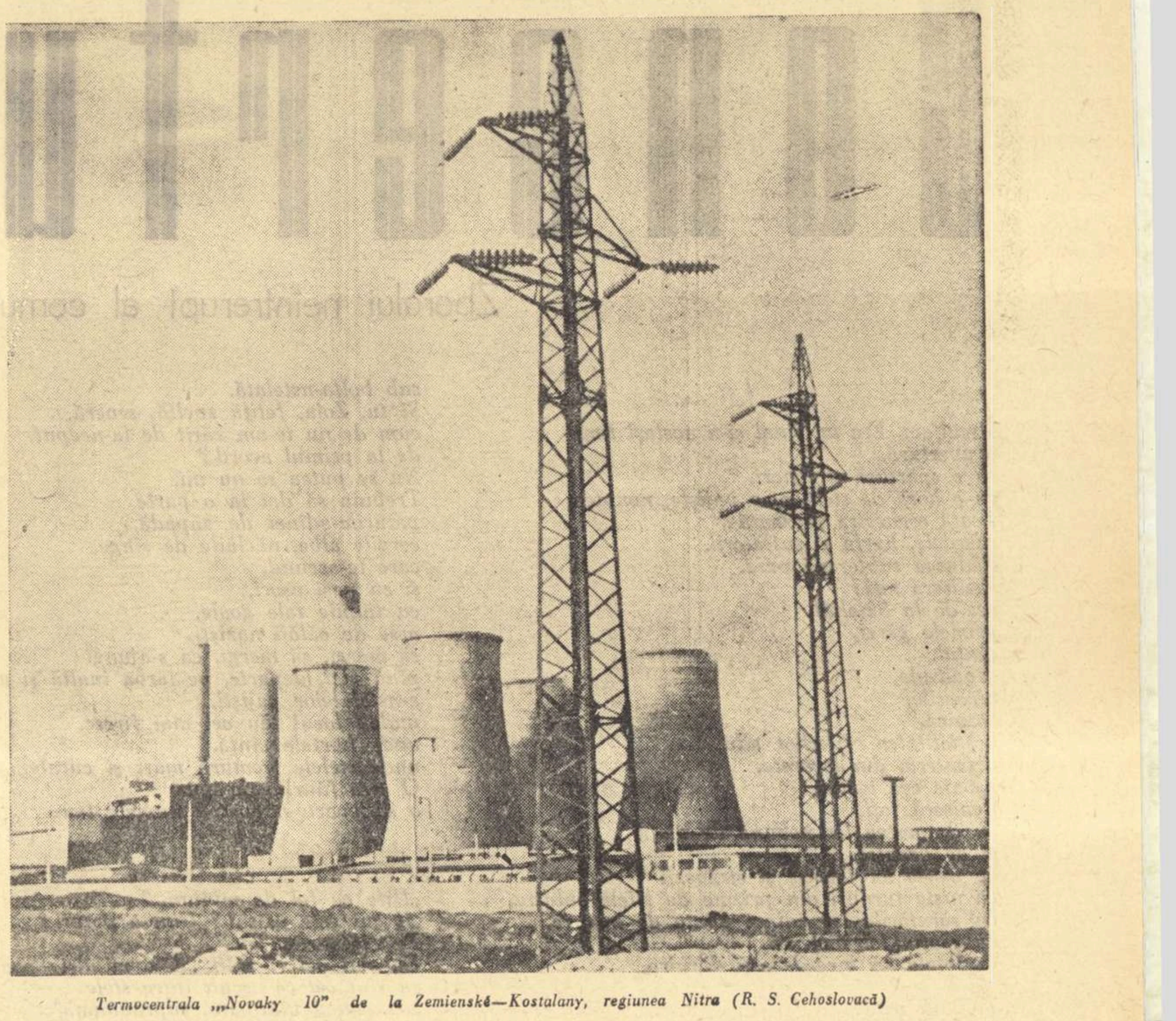

Termocentrala „Novaky 10" de la Zemienské—Kostalany, regiunea Nitra (R. S. Cehoslovacă)

Raportul dintre critică şi realism

Conferinţa consacrată sarcinilor ce revin criticii socialiste în literatură şi artă, care a avut loc recent la Praga sub auspiciile „Consiliului culturii socialiste", a stîrnit viu interes în rîndul cititorilor şi literaţilor.

La conferinţă au participat 300 de delegaţi din diverse sectoare ale culturii, — critici, scriitori, cercetători din instituţiile de învăţămînt superior şi institutele ştiinţifice, lucrători ai editurilor etc.

Referatul principal, susţinut de academicianul Ladislav Stoll a pus în discuţie sarcinile care revin criticii literare, în etapa actuală a construcţiei socialiste. Scriitorii şi criticii — se arată în referat — trebuie să continue tradiţia revoluţionară a literaturii cehe şi slovace (Zd. Nejedly, J. Wolker, J. Fucik, P. Jilewsnick, L. Olbrecht, Fr. Kral şi alţii) şi să îmbogăţească această tradiţie oglindind noile aspecte ale vieţii sociale şi luptînd totodată împotriva pătrunderii în literatură şi artă a ideologiei şi culturii burgheze.

Critica literară, bazîndu-se pe estetica marxistă, trebuie să discute posibilitatea de a releva în operele literare, psihologia şi ideologia oamenilor noi, de a evidenţia raporturile existente între ei şi societate, concepţia lor despre societate. Tocmai de aceea, în cercetarea operei de artă, trebuie pornit de la legătura acesteia cu societatea. In acelaşi sens, trebuie scoase la iveală calităţile morale, care înalţă omul societăţii socialiste şi care-i imprimă un caracter viu şi strălucitor.

Vorbind de actualitate în artă, referentul remarca: „necesitatea abordării acelor aspecte din actualitate, care să reprezinte tocmai forţa ce împinge societatea înainte". Criticii literari şi scriitorii trebuie să fie conştienţi că talentul lor artistic se va contopi cu interesele forţelor istorice, numai atunci cînd ei înşişi se vor adăpa din izvorul tumultos şi nesecătuit al acestor forţe. Emoţia artistică va îmbogăţi sufletele oamenilor, numai atunci cînd va exprima lupta plină de semnificaţie a făurarilor vremilor noi, patosul, sentimentele lor. De aici, decurg sarcinile şi programul criticii.

Probleme interesante prezintă ampla intervenţie făcută de către scriitorul Peter Karvaş. Cunoscut în ţara noastră ca dramaturg şi ca nuvelist. Karvaş se distinge şi prin activitatea sa de critic literar şi publicist.

Probleme ale criticii literare cehoslovace

Axîndu-şi intervenţia pe unitatea dintre funcţia cultural-educativă a criticii şi cea politică, Peter Karvaş socoteşte că raportul obiectiv dintre artă în general şi viaţă în special este raportul de care trebuie să se ţină seama şi în critica lucrărilor beletristice. Critica literară nu trebuie să se limiteze numai la aprecieri bibliografice sau probleme lingvistice. Dacă cercetătorii şi criticii literari fac numai astfel de observaţii, e firesc să eludeze chestiunea fudamentală: aparţine sau nu opera respectivă unui „inginer al sufletelor omeneşti"?

Reluînd ideia asupra rolului scriitorului în societate, Peter Karvaş a extins-o şi asupra criticii literare. Asemeni scriitorului, criticul poate deveni la rîndul său inginer al sufletelor omeneşti, numai atunci cînd priveşte viaţa în mod creator. In etapa actuală „inginerul sufletelor omeneşti" trebuie să ţină pasul cu inginerul marilor construcţii socialiste. Ca atare, criticul literar va trebui să cunoască în egală măsură atît pe inginerul şantierului literar cît şi pe cel de pe şantierele marilor construcţii. Numai prin strînsa legătură ce trebuie să existe între „critica artistică" şi „critica vieţii" — iar nu prin izolarea lor — critica literară va putea deveni un adevărat „catalizator cultural politic". Incepînd cu cronicile literare de mare întindere şi sfîrşind cu lapidarele cronici cinematografice şi sportive — critica trebuie să urmărească transformarea omului nou. Pentru a-l putea convinge pe scriitor de necesitatea acestei idei, criticul trebuie să fie el însuşi purtătorul ei.

Aspectul următor menţionat de Karvaş ca absolut necesar — cel al calităţii criticii. Ca şi în opera literară, critica literară trebuie să poarte amprenta individuală a autorului. Nu poţi solicita unui scriitor o mai bună formă artistică, dacă în ceea ce scrii, foloseşti tu însuţi idei sterpe, înveşmîntate în fraze sărăcăcioase, şi adesea plictisitoare. E necesar ca reciprocitatea dialectică ce trebuie să existe între activitatea socială şi creaţia artistică să-şi găsească cuvenitul ecou şi în lucrările de critică literară. De aci, reiese — aşa cum a subliniat şi Karvaş — o altă sarcină a criticii literare: aceea a urmăririi întregului proces artistic al evoluţiei scriitorilor. Daca un critic scrie despre ultima operă a cuiva fără să cunoască pe cele precedente, nu va putea studia maturizarea autorului respectiv. Indicaţia este cu atît mai binevenită, cu cît în valorificarea creaţiei tinerilor scriitori se uită acest lucru pornindu-se de la lucrarea cea mai bună, se neglijează operele interpuse între aceasta şi cea la care criticul se referă în principal.

Discuţiile de la Praga în problema criticii artistice s-au referit şi la artele plastice, muzică, etc. Spaţiul nu ne îngădue să ne referim decît la problemele actuale ale literaturii,.

Gh. CALIN

REVISTA presei străine

ЛИТЕРАТУРНАЯ ГАЗЕТА

ОРГАН ПРАВЛЕНИЯ СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ СССР

„Literaturnaia Gazeta" din 25 IV a. c. publică sub semnătura lui Leonid Zorin prezentarea romanului satiric al lui Arkadii Vasiliev „Luni, ziua care trezeşte". Cronicarul sovietic subliniază însemnătatea apariţiei unui nou roman satiric, după „Douăsprezece scaune" şi „Viţelul de aur" al lui Ilf şi Petrov: „O asemenea carte veselă, spirituală, scăpărătoare, care să surprindă multe fapte autentice, bine prinse, este astăzi extrem de utilă şi necesară".

Leonid Zorin observă caracterul veridic al subiectului cărţii. „La baza romanului, după cum e şi firesc, se află o anecdotă. In acest sens autorul urmează generoasa tradiţie gogoliană. Găsirea anecdotei care să poarte trăsăturile proprii existenţei reale, concretizarea ei într-o situaţie comică este desigur o realizare, dar nu deplină. Anecdota trebuie să servească drept prilej pentru realizarea unui tablou de viaţă, mai mult sau mai puţin vast, a unor personaje în suficientă măsură caracteristice".

Subiectul romanului lui Vasiliev e simplu. La sfîrşitul zilei de sîmbătă Kuzma Egorovici Striapkov află că Iakov Mihailovici Kablukov, colegul său de birou, „pe care nu-l putea suferi pentru îngîmfare, pentru dorinţa sa de a părea mai deştept decît toţi, pentru pasiunea faţă de aforismele nepotrivite cu împrejurarea", este numit şef. Zorin explică în continuare semnificaţia titlului „Luni, ziua care trezeşte": după o duminică simbolică, îmbătătoare pentru Kablukov şi cei care îl înconjoară, soseşte o luni (tot simbolică) avînd sensul trezirii la realitate. „Dar regret — scrie cronicarul — situaţia comică nu este altceva decît un pretext. In faţa noastră defilează o galerie colorată de personaje care trezesc fie compătimirea sau zîmbetul autorului, fie dispreţul său. Această varietate de atitudini determină tonalitatea romanului, pe rînd tăioasă, mediativă sau lirică".

Leonid Zorin precizează că oraşul Kraiuha, în care se petrece acţiunea cărţii, nu este un nume cu pretext umoristic (Kraiuha = pîine mare) ci o realitate geografică şi umană apropiată de sufletul autorului. Evocarea copilăriei, peisajul oraşului acoperit de zăpadă prilejuiesc pagini lirice. In continuare autorul articolului precizează că A. Vasiliev „nu se ocupă cu o matematică plicticoasă, socotind cu grijă numărul eroilor pozitivi şi negativi, înţelegînd deci că uneori negativul, copleşit de mulţimea eroilor ideali, trezeşte compătimirea". Cronicarul sovietic relevă partinitatea lui Vasiliev care „nu ezită să desfăşoare ofensiva asupra numeroşilor duşmani ştiind că victoria va fi de partea moralei socialiste, a concepţiei noi despre lume, cînd eroul pozitiv este de fapt autorul însuşi, formaţia sa ideologică, optimismul său social".

Zorin relevă cîteva episoade sau personaje semnificative pentru mesajul romanului: şedinţa societăţii fondate de hoţul Hristoforov care imită prin terminologie şi forme o adunare obişnuită de instituţie, scena în care noul şef îi comunică lui Striapkov tezele broşurii sale „Despre comportarea cadrelor din conducere în timpul lor liber"; cîţiva eroi ca verosul avocat Korotkov sau pictorii care vor să se afirme prin tabloul „Dejun pe cîmpul însămînţat cu porumb".

Mesajul romanului, conchide autorul cronicii, este lauda demnităţii umane încălcată de linguşitorii care amuţesc în faţa conducerii. „Aci tonalitatea romanului devine patetică, afirmînd demnitatea umană, — necesitatea consecvenţei faţă de concepţiile şi convingerile proprii". In încheiere, Leonid Zorin remarcă încă o dată valoarea cărţii lui Arkadii Vasiliev pentru renaşterea romanului satiric, pentru patosul său cetăţenesc".

ARTS

Să denunţăm mitul „noului val"

In săptămînalul francez „Arts" scriitorul şi publicistul Jean René Huguenin ia atitudine împotriva „Noului val", delimitîndu-l la proporţiile reale în rîndurile tineretului francez.

O fată întîlneşte un băiat. Ii place; are tot ce-i trebuie ca să placă; o cută amară în colţul gurii triste, umerii puţin căzuţi sub greutatea experienţei precoce în legătură cu deşertăciunea lumii, iar ochii săi plictisiţi parcă abia se întredeschid. E frumos. Este portretul tip al lui Maurice Ronet, Alain Delon, Curd Jurgens şi Mastroianni, replica masculină a Brigittei Bardot, bărbatul-copil. Fata oftează şi spune: „Ce facem?" El oftează şi răspunde: „Amor?"... Se dezbracă puţin şi se îmbrăţişează. Fumează o ţigară. După o clipă, oftează şi spun: „Ce facem acum?"

Această imagine a dragostei moderne este exploatată fără încetare de 15 ani încoace de către negustorii abili ai cinematografului, ai presei şi literaturii cărora puţin le pasă dacă provoacă scandal, din moment ce ei parvin prin scandal. De 15 ani încoace, reporteri lipsiţi de scrupule cutreieră plajele de pe Riviera pîndind vreo baie în miez de noapte sau o partidă de „strep-tease" ca că obţină favorurile patronului care le repetă într-una plin de o demnitate burgheză: „Scrieţi cît mai fără perdea".

De 15 ani încoace, de după birouri în stil american, bătrîni graşi iviţi dintre telefoane ca nişte semizei din craterul fumului de ţigări, obligă pe nişte regizori slabi de înger să dezgolească pulpele vedetelor.

Ah, pulpele astea ale vedetelor! Săbii de teatru aurite ivite din tecile lor, ce-şi răsfaţă rotunjimile pe ecrane, pe afişe, în reviste şi reclame, amestecate toate într-un singur „V" întors, asemeni unui arc de triumf la picioarele căruia o întreagă generaţie de masculi înfierbîntaţi, cu creierul plin de obsesii lubrice şi goliţi de sevă, încearcă să-şi reaprindă flacăra. „Vorbiţi-mi de plăceri!" — gem ei ca acei copii care, în timpul războiului, cereau să li se povestească despre fulgerele de ciocolată. Biată carne obosită, care nu mai tresare la spectacolul nudităţii.

Acum cîţiva ani, ziarul „Express" ne vestea că tineretul e pe cale să se schimbe. Era o veste bună, deocamdată nesigură şi care a şi fost denumită „noul val". Sincer vorbind eu nu văd întrucît lui Vadim sau Chabrol, romanele Françoisei Sagan sau ale lui Christiane Rochefort au schimbat convenţiile modei de după război: tristeţea, imposibilitatea de a iubi şi oboseala de a trăi. Nu e vorba de talentul lor, ci de inima lor. Eroul „noului val" este, în genere, un băiat frumos, pe jumătate ratat, care-şi amăgeşte plictiseala cu o amantă tînără, înşelîndu-şi amanta cea tînără cu una bătrînă, aprinzînd pasiuni de care nu e conştient, provocînd răni dureroase fără să resimtă milă, răzbunîndu-se prin toate mijloacele de dezgustul de sine însuşi, de plictiseala sa, ca un licean care tortureazä muşte în ascuns.

Generaţia mai vîrstnică a luat aceste mărturii drept adevărate şi a conchis: tineretul e bolnav. Iar poliţiştii, sociologii, psihiatrii, doctorii din presă şi scriitorii mobilizaţi şi plătiţi spre a studia boala secolului, consultă tinerii, îi aduc la radio şi la televiziune, le consacră cronici amare şi reportaje disperate: „Sexul e pricina!" Diagnosticul banal al acestor carabinieri ai sufletului linişteşte vechea generaţie care-şi recunoaşte propria sa adolescenţă. Oamenii aceştia care n-au încetat de a se plictisi se simt întineriţi de plictisul tinerilor.

„Noul val" este un mit. El nu reprezintă tineretul de azi. E vechi; a durat prea mult. De altfel, aceste filme şi romane îşi desfăşoară aproape întotdeauna acţiunea în cercurile mondene care, în genere, nu au nimic nou de spus şi pe care autorii, înobilaţi brusc datorită succesului, le frecventează cu o asiduitate de parveniţi. Tineretul cel adevărat, care se lipseşte bucuros de vestitorii din reviste, are mult mai mult respect faţă de dragoste decît se crede. Bine înţeles că acest tineret abia atinge vîrsta la care te poţi exprima, noile lui cerinţe sînt aproape imperceptibile, el nu domină încă epoca noastră incertă, asemănătoare anotimpului în care aflăm: sfîrşit însorit de iarnă cînd, între ramurile negre, moarte, pîlpîie de acum cerul albastru al verii. Sîntem sătui de erotism. Nu pentru că ne-ar dezgusta. Pur şi simplu, am vrea să cîntăm cît mai bine şi pe notele mai grave ale acestui instrument atît de complicat şi sensibil care e viaţa. Abandonăm, fără regret, muzica uşoară monotonă de noapte, mereu aceeaşi cu aceleaşi gemete dulcege, a acelor artişti ai cărnii care sfîrşesc prin a se convinge pe ei înşişi de îndrăzneala lor.

Cei vîrstnici greşesc cînd ne compătimesc. Sexualitatea noastră se poate lipsi de studiile lor, de anchetele lor, de micile lor sfaturi brutale. Cred mai curînd că ei găsesc în complexele pe care ni le pun în spinare, un pretext ca să se ocupe de un subiect care-i obsedează. Iar acei dintre ei ce se declară vinovaţi şi acuză propria lor generaţie într-un acces de supralicitaţie demagogică, eu cred că o fac inutil. Noi le-am putea, desigur, cere socoteală pentru anumite lucruri: i-am putea, de pildă, întreba de ce, de treizeci de ani încoace, îşi petrec timpul nu numai făcînd războaie, dar şi pierzîndu-le; i-am putea întreba ce au adăugat ei de cincisprezece ani încoace capitalului literar, artistic şi intelectual al Franţei şi care s-ar părea că pentru unii dintre ei reprezintă un lucru mai puţin important decît numărul de aspiratoare de praf pe cap de locuitor. Dar, nepăsători faţă de asemenea procese fără rost, mai dornici să ne afirmăm decît să ne plîngem, nerăbdători să vedem un viitor ce-l dorim curat, noi ne grăbim spre lumină şi lăsăm istoriei grija de a cîntări întunericul.

---

*) Articol apărut în săptămînalul francez „Arts" nr. 814 din 1961.

MIROSLAV FLORIAN

Poemul aripilor

Nu cunosc acest restaurant de vară dar vin în fiecare zi aici:
Luna amestecă băuturile pe care briza le distribuie pe o frunză de argint,
şi nu ştiu care pianist
electrizează cu muzica-i totul. atît de mult că, dansînd,
băieţii şi fetele îşi schimbă privirile.

Chiar marea
se leagănă-n ritm sincopat,
mîinile-alunecă pe clavir şi se-nvîrtesc în cercuri rapide,
Sînt mîinile care au răsturnat scara lui Iacob, făcînd din ea traverse pentru locomotive de cursă lungă,
Sînt mîinile care pe ghemurile planetelor artificiale au înfăţişat firul fuselor solare,
sînt mîinile care din sînul pămîntului au extras strălucirea victoriilor.
Mirezmele involburate se topesc într-un fruct solid şi compact,
şi pămîntul invită la dans seminţele în extazul dorinţei.
Totul dansează, afară de aurul care, dezgustătorul lui dute-vino, împiedica pe ceilalţi să se mişte,
Iată, sclavii care de ani sprijineau băncile cu porţi de granit s-au ridicat,
şi braţele lor, ca un şir de munţi, unesc continentele.

O, lume a viitorului,
lume de oameni liberi şi savanţi,
eu te cunosc fără a te cunoaşte, cum pasărea îşi cunoaşte aripile
mă spăl cu apa cu care te vei spăla şi tu,
îmi spun cuvintele pe care le vei rosti şi tu.
şi-n furtună eu trag adînc în piept ozonul tău.
In piaţa Oraşului Vechi
moartea cu gestul antic trage de funie: clopotul.
Dar acele tuturor ornicelor se-nvîrtesc ca elicele navei sale.

In romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

„Oameni în zori" reprezintă un fragment din vol. II al romanului „Ieșirea din apocalips", aflat în lucru. Acțiunea se petrece în zilele care urmează insurecției de la 23 August 1944.

Eliberat în zorii zilei de 23 August 1944, în gara Ciulnița din Bărăgan, de către luptătorii ceferiști — dintr-un convoi de prizonieri escortați de nemți — eroul fragmentului ia parte la primele lupte din pădurea Băneasa date de gărzile patriotice împotriva faciștilor.

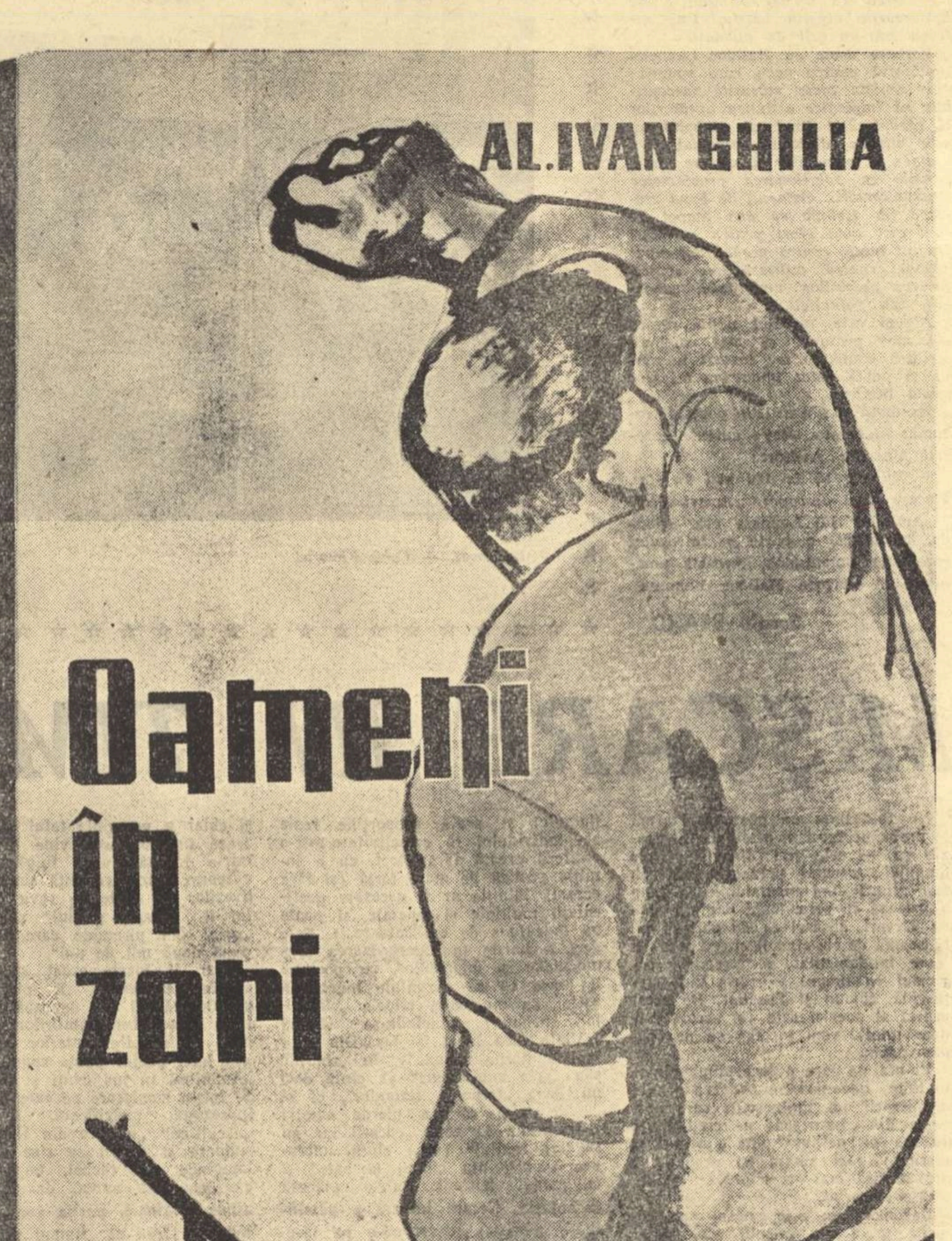
AL. IVAN GHILIA
Oameni în zori
FRAGMENT DIN ROMANUL „IEȘIREA DIN APOCALIPS" Vol. II

Desen de CONSTANTIN BACIU

Aeroportul; în stînga șoseaua București-Ploești, cu panglica lucioasă de beton, pe care soarele cade pieziș, ca o rafală de mitralieră; în dreapta, zona lacurilor; drept înainte, în față, pădurea cu gurile ei circulare de foc și undeva pe aproape, satul Băneasa, adăpostind grosul coloanelor fasciste, cîteva sute de mii de oameni și mașini, și-ntreg flancul sudic concentrat și masat pentru asaltul Capitalei...

Stătea lungit pe burtă, cu coatele-nfipte-n țărînă și-și strîngea într-una pleoapele arse de lumina crudă a zilei de august. Văzduhul se topea. Curgea peste el. Lumina era atît de puternică, de arzătoare, că-i zvîcneau tîmplele. Pădurea din fața sa părea că fumegă și se leagănă.

Urmărea încordat ce se petrecea acolo și valurile jucăușe de lumină creșteau și scădeau, rostogolindu-se într-una deasupra cîmpului și-acoperind totul într-un val alburiu opac. Ii venea foarte greu să stea nemișcat în lumina aceea albă, în iarba ucisă de soare, cu fața lipită de patul armei care frigea și să privească înainte, sforțîndu-se să spargă zidul acela de sticlă topită, dar el stătea și făcea asta cu toată încăpățînarea și-ndărătnicia. Ar fi putut să se-ntoarcă pe spate, să-și miște brațele și să și le-ntindă, să le dezmorțească, dar nu făcea nimic, ca și cum i-ar fi fost frică să nu piardă legătura cu lucrul acela fascinant de dinaintea sa, care-i absorbea toată atenția. Ceilalți nu vedeau nimic, pădurea părea goală, pustie, dar el îi vedea pregătindu-se, pîndindu-i din întuneric, din umbră... Le vedea mișcările reci și automate... fețele cenușii, buzele și ochii și mîinile cenușii...

Din spate artileria își reglase tirul și bătea pe deasupra lor, peste cîmp, risipind norișori de fum albăstrii și flăcări scurte deasupra pădurii și-n stînga șoselei, spre aerodrom. Pămîntul se cutremura. Aerul vibra fierbinte și-ntre două explozii liniștea se umfla ca o apă, creștea și se strîngea în jurul tranșeelor. Atunci își lipea tîmpla de patul armei, strîngea pumnii și-și amintea drumul prin stepa înzăpezită... sfîrșeala și foamea și dorința de-a se lăsa jos și de-a rămîne acolo, de-a isprăvi cu toate... și mai presus și neîncetat, amenințarea stepei și glasul acela de deasupra sa, poruncitor și aspru: „Hände hoch!"...

Iși aminti cu o limpezime înspăimîntătoare totul... cizmele... gura rotundă și neagră a revolverului și golul negru în care luneca odată cu cizmele și cu pistolul... Arma care-i juca înaintea ochilor, aproape, din ce în ce mai aproape... Tot trupu-l durea de revoltă și ciudă și desperare... Luneca tot mai mult în gol și cizmele acelea veneau după el, se mișcau îngrozitor de încet, țapene și greoaie... și mîna se ridica necontenit cu pistolul... Privea degetele lungi și osoase încleștate pe armă și gura rotundă și neagră jucîndu-i halucinant în fața ochilor...

Dar acum nu era vorba de asta. Mii de guri ucigașe și amenințătoare stăteau acolo, la pîndă, înaintea sa... Arme și mîini încleștate pe arme, gata să tragă în el, într-ai lui, și el trebuia să observe fiece mișcare venită dintr-acolo, să prindă semnalul atacului și să se arunce pe ei.

Timpul trecea greu, chinuitor. Fiece clipă pătrundea și se descărca în el ca o explozie. Simțea cum i se dilată pieptul și gîtul i se usucă de încordare.

...Acum erau în drum spre lagăr... se-ntorceau de la lucru și-și bălăbăneau mîinile și picioarele sfîrșiți de puteri, chinuiți de sete, după o zi de muncă prin arșiță... tresărea cînd se lovea de ceva și-și îndrepta capul, apoi recădea din nou în jos și-și tîrșia picioarele...

...Simți apoi apa... îi văzu pe cei de dinainte cum rup rîndurile și se reped spre marginea drumului și pe paznici croindu-și loc și izbind în ei cu armele... Incepu să tremure de slăbiciune și plăcere și să alerge și el clătinîndu-se și dîndu-și deodată seama că totul prinde să se scufunde și să se clatine împrejurul său. Dar asta nu-l putu reține mult. Ceva pătrundea în el și-l împingea înainte. Se trezi arucîndu-se între ceilalți, luptînd să răzbească înainte și simțind cu putere în nări, în față, pe buze și-n întreg trupul senzația amețitoare și răcoroasă a apei. Apoi numaidecît o văzu. Curgea cam la un metru de el peste capetele, mîinile și gurile întinse dedesubt și stropi mari săreau și-mproșcau aerul împrejur făcîndu-l să-și simtă gîtlejul lărgindu-se și-ntregul trup sfîrșindu-se parcă de sete.

Din urmă, peste el veniră alții și-ncercară să-l dea la o parte. Se agăță atunci de cei din fața lui.

Mîini și picioare înainte... mîini și picioare îndărătul lui... și neîncetat, cît se zbătu să răzbească spre robinet dînd din coate și umeri și-agitîndu-și mîinile prin aer, împleticite printre celelalte mîini, șuvița de apă se clătină halucinant înaintea lui și stropii umezi și reci îi atinseră fața.. Apoi cînd ajunse... Iși întinse gîtul și-avu senzația că-ntregul lui trup, în clipa aceea, nu mai e decît un gît lung, enorm, uscat de arșiță, înecat de sete și lăcomie, pe care l-ar fi dorit băgat pînă-n fundul pămîntului după șuvița de apă... Plescăi cu buzele în gol, simți atingerea rece pe tîmplă și-și dădu seama, cu groază, că-l lasă puterile. Lunecă printre picioarele celorlalți și căzu cu palmele întinse. Veni o sentinelă și-l îmbrînci de-acolo cu-o lovitură de picior în coastă. Crezu c-o să moară sau că-l va omorî el pe acela... că se va ridica în picioare și-l va prinde de gît și-l va strînge pînă ce-l va simți ca o cîrpă în mîinile lui... dar o nouă lovitură de călcîi îl făcu să se prăbușească îndărăt, cu ceafa-n noroi și să rămînă acolo pînă-și veni din nou în fire, întins sub cizma neagră și grea a neamțului...

Cum să nu-i urăști?

Tot cîmpul și cerul întreg fierbeau în ura aceea.

Strîngea arma în mîini, degetu-i înțepenise pe trăgaci și-abia se stăpînea să nu sară-n picioare și să alerge spre ei. Dar nu era încă timpul. Era în fața lor, dar nu venise timpul. Incă nu se dăduse semnalul de atac. Artileria singură își făcea datoria. Trebuia să stea acolo și s-aștepte. Dacă s-ar fi lăsat stăpînit numai de ura din el, ca atunci pe cîmp, la Ciulnița, care-l făcea să sară-n picioare și să alerge, să-i sugrume cu mîinile goale, ar fi făcut o prostie. S-ar fi curățat. Stupid și fără rost. Fără să-și fi atins scopul. Fără să fi făcut nimic din ce trebuia să facă Și rostul lui era acum să aștepte, să-și păstreze puterile și să stîrpească pe cît mai mulți dintre ei. Fascismul trebuia distrus. Prea multă ură se adunase sub cer. Pămîntul întreg era un ghem negru de ură și răzbunare. Ura ieșea din el, din pămînt; venea de departe, din suferință, batjocură și amintire; din lungile, nesfîrșitele luni de marșuri istovitoare, de foame și disperare; din zilele de lagăr și nopțile pustii cînd se gîndea la Ioana, și-o dorea și trăia numai prin ea, adunînd în el putere să aștepte și să reziste...

„Ca să cîștigăm războiul trebuie să facem astfel — își spuse — ca după război să nu se mai repete nimic din nefericirea oamenilor de dinainte de război și suferința sub orice chip să nu se mai ridice niciodată în picioare". Pentru asta rezistase.

Așteptase și rezistase... și-acum era aici, cu ura lui, în singurătatea de foc și pămînt a cîmpului, lîngă arma bătrînă, cu mecanismul uzat, care se jucase de-atîtea ori cu viețile oamenilor și nu obosise și era încă dornică și flămîndă de joacă... Era aici, pe pămîntul lui, acasă, și nu era singur... Stătea lungit în iarbă, cu pieptul plin de mirosul greu și-năbușitor al zilei de august, față în față cu așteptarea lucrului care trebuia să urmeze, și cu ei.

Din spatele lor și din față, bubuituri tot mai dese făceau să tremure pămîntul și să curgă peste el țărîna tranșeii. Ssst, tac, bum! Foarte îndepărtat, apoi tare și clar. Sssst, tac, bum! aproape și totuși foarte depărtat, bubuiturile alergau și goneau unele după altele și țărîna uscată șiroia mereu, apoi se făcea tăcere și pădurea din față părea că dispare mereu în valul lichid de căldură.

In clipele acelea îi venea să creadă că totul era ireal, îndepărtat și fantastic și se petrecea ca-n vis; ca-n visul acela cînd plutea pe apa necunoscută, în barca neagră care se legăna și se răsucea pe loc, suptă de curenți și liniștea îl apăsa tot așa dușmănos și-amenințător din toate părțile.

Și Ioana...

Nu era adevărat... nu putea crede... nu era nimic adevărat din ce-i spusese prietenul lui și din ce aflase mai pe urmă... Nu putea fi adevărat... Nu era adevărat nici c-o căutase peste tot și n-o găsise... Răscolise orașul stradă cu stradă și la un moment dat i s-a părut că dă peste ea, acolo, în hala fabricii, cînd fata aceea și-a scos basmaua albă de pe cap și s-a apropiat de el să-l întrebe ce caută. Bineînțeles n-a putut să-i spună ce caută și-a plecat, și acum era aici... trecuse destul timp de atunci, dar nu se putea împăca cu gîndul... nu putea crede, nu trebuia să creadă...

Făcuse parte din mișcarea de rezistență. Prietenul lui află asta mai tîrziu. El însuși se apropiase de mișcare, intrase în ea și-ncepuse să activeze. Se schimbase mult, nu mai era același pe care-l cunoscuse. Războiul și mișcarea îl schimbaseră total, îl făcuseră de nerecunoscut, serios, cumpănit și dîrz. Il întîlnise pe aleea Alexandru. Lucra la organizarea grupelor gărzilor patriotice. Obrajii i se săpaseră, se adînciseră, deveniseră pămîntii și ciudați. După ce se recunoscuseră, nu-și putură stăpîni amîndoi o tresărire de surprindere. Se-mbrățișară și se sărutară și el îl întrebă numaidecît de Ioana. Celălalt păli și lăsă capul în jos. „Ce-i cu Ioana?" — „Ioana", spuse acela — și se-nțepeni lîngă zid, împietri și privirea i se făcu goală. „Nu mai este" — spuse. Apoi nimic. Il lăsă să-și revină, să se dezmeticească și-i povesti totul... Venea de la Craiova... aducea arme într-o valiză... Făcuse de mai multe ori lucrul acesta. Ducea acolo manifeste și aducea arme... Intr-unul din buzunare avea legitimația, în celălalt o grenadă... Era în ziua de 21 august, cu două zile înainte de arestarea la palat a lui Antonescu și de declanșarea insurecției. Armele erau pentru insurecție. A ajuns bine pînă la București... A coborît în Gara de nord, s-a îndreptat spre ieșire... Atunci doi polițiști au venit, i-au cerut actele și-au vrut să vadă ce are în geamantan. N-au mai văzut. Cînd ăia s-au aplecat și-au pus mîna pe valiză, ea a tras siguranța de la grenadă și-a sărit în aer odată cu ei. Asta era tot. S-a aflat în aceeași zi de la oamenii care se aflau pe peron. Dar asta nu putea fi crezut. Era prea mult. Prietenul lui se-nșela. Toți se-nșelau. Ioana nu murise. Era și ea pe undeva pe aici... Ii era cald și stătea în iarbă ca și el cu bărbia sprijinită în palme, cu ochii răniți de lumină.. Păru-i cădea peste ochi, pe frunte și trebuia să și-l arunce înapoi pe spate, cu-o mișcare scurtă a capului... Ar fi vrut să fie lîngă el și să-i mîngîie părul... s-o întoarcă cu fața spre el și să i se uite în ochi. „Invingem, Ioana. Abia am început lupta, dar învingem. Nu-i așa?" S-o întrebe și să i se uite în ochi. Să-i spună ochii ei, surîsul ei dulce și puțin trist și-ntregul ei trup minunat că nimic nu era adevărat, nici despărțirea, nici moartea, nimic decît mîinile lor regăsite, fețele și zîmbetele și mîinile lor regăsite.

Un zgomot îl smulse din încordare: Ssssst, tac, bum! Cîmpia sări în aer, Foc, fum, mirosul înecăcios, înțepător de trinitrotoluen și țărîna tranșeii scuturîndu-se deodată peste el, atingîndu-i brațele și mîinile. Din nou tăcere. Zîmbetul Ioanei în gînd, apoi sssst, tac, bum! Mai aproape. Drept în față. Vibrația aerului. Fierbinte, fierbinte... mirosul grețos.. plămînii înecați de fum... Sîngele bătînd în urechi și senzația de gol și de singurătate. Unde ești Ioana? Sssst, tac, bum! Știi că te-am căutat? Și încă o dată: ssssst, tac, bum! Ioana! Ioana! Gîtlejul i se strîngea și se usca încet și odată cu asta întreg trupul i se stingea de încordare și neliniște. Incepe — gîndi și-și simți ceafa udă. Mirosul de pucioasă și de cîmp ars. Inima bătînd tare. Incepe. Să-i batem și ne vom întîlni. Asta era important.

Se mișcă din înțepeneala lui, se lăsa pe vine, cu spatele rezemat de peretele tranșeului și-și cercetă arma

Apoi porni împreună cu ceilalți. Era amețit. Se clătina. Ii tremurau genunchii dar se ținu bine, strînse arma sub braț, pipăi grenadele la șold și săltă înainte. Incă o dată... și încă o dată. Strîngea arma sub braț, nu trăgea, nu vedea nimic înainte... pădurea se legăna și fumega, parcă se topea și se destrăma... Din spate băteau tunurile... S-auzeau explozii scurte, înăbușite, dar din față nimic, liniște... iarba arsă, cenușie... cerul alb... și deodată nici cer, nici iarbă. Totul sări în sus și se prăbuși peste el și el căzu la pămînt. Infipse lopata-n țărînă și se lipi de pămînt. Inchise ochii apoi și-i deschise și se uită împrejur. Singur. Focul din față, gloanțele, exploziile și el singur. Ceilalți... Unde erau ceilalți? Ce se făcuseră ceilalți? Unde dispăruseră? Cîțiva zăceau înșirați în iarbă, lîngă el; morți sau răniți. Unul, aproape, gemea și se ținea cu mîinile de burtă. Altul țipă ceva și-și azvîrli brațul în sus, parcă ar fi vrut să-l cheme la el, să-l roage ceva. Văzu totul: fața omului, brațul lui cu brasarda tricolor, ridicat în aer, apoi nu mai fu nici o brasardă. Auzi proiectilul vîjîind, zgomotul uscat ca o ladă goală rostogolită prin aer și pămîntul țîșnind în sus, într-un nor de praf. Ssssst, tac, bum! Alt nor de praf. Apoi altul și altul. Și-ntre pauze lătratul mitralierelor scurt, sec, nervos. Nu-i era teamă. Nu simțea nimic. Il înfuria numai că nu poate ajunge la ei. Smulse lopata din pămînt, o ținu ridicată deasupra capului și se tîrî pe coate și pe genunchi... Intîlni primul mort — era băiatul care fuma nerăbdător în tranșee — îl ocoli și se furișă mai departe. Era nebun de furie că nu se poate ridica în picioare și să alerge. Dar și așa cei de dincolo tot îl văzură. Indreptară mitraliera spre el: raaaappp! Rafala trecu scurt pe deasupra capului. Reteză coada lopeții. Avu timp să zărească la dreapta, pîlnia de obuz. Strînse dinții și arma la piept și se rostogoli înăuntru. Țărînă, fum și miros de pucioasă. Răsufla adînc și rămase țeapăn, cu capul scufundat în țărînă. Abia atunci înțelese că-i era frică. Sudoarea țîșni prin toți porii deodată și se trezi bîjbîind cu mîinile în lături, scormonind țărîna.

„Holeră, pucioasă, ciuma omenirii" — scrîșni — și-njură urît.

Apoi se făcu liniște. O liniște înspăimîntătoare.

Rămase acolo și văzduhul curgea înainte, fierbinte peste el, huruind peste pîlnia de obuz, îngropîndu-l în țărîna uscată, zgrunțuroasă, cu miros de pucioasă și fum. Iși ținea arma la piept, în același fel, gata să tragă, dar părea că uitase de asta, că tot ce era împrejur se-ndepărtase de el și nu mai știa nimic.

Ii ardea gura și-l dureau ochii; ceva îl apăsa pe tîmple și-n ceafă.

Și deodată i se păru că s-a ridicat și-a plecat de-acolo. Mergea încet și se mira de liniștea aceea și-i păru rău c-a stat atîta vreme și-a așteptat cînd totul ar fi fost atît de simplu — doamne, ce simplu! Ca și cum ai întinde mîna și-ai lua ceva de pe un raft.

Ești acasă, în pat... prin pereți simți zăpușala de-afară... sub geam pașii trecătorilor se-nfundă moale în asfalt... în capătul străzii a trecut tramvaiul către Operă scîrțîind... apoi iar liniște... nimic... perna sub cap ușor umezită de sudoare și-alături, numai să întinzi mîna... „Ioana. Mi-i sete". „Nu-i nimic. Stai liniștit. Vin numaidecît să-ți aduc apă". Prostii. „Nu, nu — spuse și zîmbi în sinea lui că Ioana putea fi atît de naivă și de copilăroasă să creadă că de asta... Nu-mi trebuie apă". Totuși dincolo se aude robinetul. „Dar nu — protestă — ți-am mai spus o dată. Nu-mi trebuie apă". Robinetul șuruie tare. Se aud stropii căzînd pe hîrtia de sub chiuvetă, apoi apa gîlgîind pe canal. „Ioana, vreau să vii aici. Să stai lîngă mine... Așa... Dă-mi mîna... Nu, Nu, nu aveam nimic să-ți spun și să stai așa... Mi-am adus aminte cum te-am visat atunci, în noaptea cînd am furat zahărul... Apoi aceia și ceața... și tu pe mal, Ioana. Ințelegi? Nu te vedeam dar știam că ești acolo, îți auzeam vocea și mă grăbeam... vîsleam din toate puterile și cînd am ajuns... cînd barca s-a lovit de țărm scrîșnind pe pietriș... Așa a fost tot timpul. Mergeam și mă gîndeam la ce-o să fie cînd o să ne vedem și noaptea prin somn, simțeam cum te-apropii de mine... Dar dimineața plecai totdeauna, fugeai, nu te mai zăream... M-ai așteptat mult. Eu da, de ce ești prostuță, de ce mai întrebi asta. Așa-am ajuns pînă la Ciulnița, nu ți-am spus? Am ajuns la Ciulnița, în Bărăgan. Am ajuns dimineața, în zorii zilei de 23 August, dar nu știam nimic de armistițiu și ceferiștii noștri au sărit deodată dintre linii și-au prins a trage. Aveau arme cu ei și grenade. Le-aruncau ca pe pietre. Erau tineri, nici nu știau bine să umble cu ele, dar asta nu face nimic. Asta a fost salvarea noastră că dădeau poate și-n noi, așa de furioși erau. Erau lucrători de la Depou. I-am cunoscut după haine și după fețele negre mînjite de fum. Unul era tînăr de tot, alb la față și ținea arma pieziș, parcă-i era teamă să nu facă explozie. L-am văzut cum ieșise din porumb. Intinde arma și trage și neamțul de lîngă mine... Eram la margine, în rînd cu Sașa, rusul ăla bun, ți-am spus eu, așa-l chema, și cînd l-a văzut...".

Acum! Gata! Sări în picioare, cu gura arsă, nădușit, cu arma în mîini și degetele albe de încordare și ieși deasupra pîlniei de obuz.

În spate, băieții își reveniră după primul șoc, se regrupară și porniră din nou. Tot cîmpul era acum un lanț de oameni. Un lanț zvîcnitor și țepos. Soarele roșu luneca lucid peste țevile armelor și ardea în explozii albe, orbitoare, împrăștiindu-se pe întinderea zbuciumată a ierbii. Ssssst, tac, bum! Apoi iar, și iar, și iar, și lanțul strîngîndu-se neîncetat... Pădurea crescînd albastră, fumurie întîi, apoi verde... din ce în ce mai aproape... Gurile de foc... trunchiurile negre săgetate de flăcări și coroanele verzi brăzdate de scurte fulgerări, clătinîndu-se și dîndu-se peste cap și-nviind iarăși la loc. Sssst, tac, bum! Și încă o dată! sssst, tac, bum! Și inima bătînd în aceeași cadență: sssst, tac, bum! Cerul răsucindu-se necontenit deasupra și căzînd mereu în jos, năruindu-se... și-ntre cer și pămînt, tot mai des, mai puternic, exploziile albe, crude, cu izbucniri violente... țevile armelor și gloanțelor sîsîind, izbind pămîntul și lunecînd prin iarbă, împrăștiindu-se și pipăind văzduhul cu degete ucigașe și oarbe.

O mitralieră biciui aerul undeva pe aproape, în dreapta lor. Piuuu-iut! Piuuu-iut! făcu rafala zvîrlită în sus. Mitralieră Lewis — gîndi. O cunoaștea după răpăitul regulat: ra-ta-ta-ta-ta, trrr-raa-ta-tac! Ca o bormașină găurind o placă de fier. Placa era văzduhul încins al zilei și mitraliera îl sfredelea mereu. Inceta pentru cîteva clipe, apoi începea iar, încăpățînată și vie, susținîndu-le înaintarea.

Acum erau aproape.

Dacă n-ar fi fost exploziile, ar fi simțit în obraji răcoarea pădurii. Dar nu simțea decît cald... degetele oarbe ale gloanțelor pipăind văzduhul, trunchiurile negre linse de flăcări, clătinîndu-se și dîndu-se peste cap și înviind iarăși la loc... sssst, tac, bum! și inima bătînd în aceeași cadență: sssst, tac, bum! și-ntre cer și pămînt, mitraliera... ei singuri și mitraliera... răpăitul mitralierei și senzația tot mai ascuțită, mai dulce, de siguranță, biruință și îndrăzneală: Ra-ta-ta-ta-ta, trrr-rat-ta-ta-tac.

Corzi nevăzute, tot mai puternice, tot mai puternice, se-ntindeau și se legau, se legau de el și de lucrul acela minunat, de arma aceea sigură și puternică, manevrată de mîini inteligente, care știau de el, de tot zbuciumul prin care trecuse și așteptarea care trebuia să-nceteze odată. Să-nceteze! Să-nceteze!

Alerga în salturi, gîfîind și strîngea arma în mîini cu putere.

Ii vedea aproape. Erau chiar în fața lui, printre copaci...

Mai repede! Repede, Ioana! Repede!

Acum! Mărește tirul! Cît poți mai lung! Și calculat. Nu te neliniști! Nu-ți fie teamă! Ucide-i! Stîrpește-i! îi striga în gînd și el însuși își strîngea arma cu putere la piept și-n salturile scurte pe care le făcea, ochea și trăgea. Vorbea cu Ioana, dar într-un fel era o convorbire cu sine însuși. Se stăpînea pe el, își stăpînea și dirija ura și nerăbdarea și setea aceea atîta vreme stăvilită.

Ajunseseră la pădure, pătrunseseră adînc în pădure și se avîntaseră pe urmele dușmanului cînd auziră huruitul avioanelor.

Veneau dinspre munți, sau dinspre Dunăre, peste Bărăgan. Nu erau nemțești. Le cunoșteau după huruit. Și erau prea multe, mult prea multe ca să fi fost nemțești. Cele nemțești bombardaseră Capitala în dimineața de 24 august și se-ntorseseră la bază, la Băneasa și reveniseră iarăși încărcate cu bombe; aruncaseră jucăriile alea mici și strălucitoare ca niște salbe de argint deasupra Griviței, în jurul gării și-a palatului regal, distrugînd în apropiere Teatrul Național, apoi dispăruseră, fugiseră. Aeroportul fusese pisat de artileria noastră și ocupat de gărzile patriotice și armată.

Acum huruitul ajunsese deasupra lor. Era atît de aproape și de puternic, că părea că se ridică de undeva de sub ei, din pămînt. Se ridica din pămînt și se rostogolea peste ei, peste pădure, acoperind totul, copaci și iarbă, mîinile și picioarele și urechile care stăteau să plesnească sub presiunea aceea absurdă... Ca cioburi de sticlă îndesate sub pleoape. Ca un sfredel uriaș trecut prin urechi, prin șira spinării, și care te țintuiește de pămînt. De pămînt, de pămînt... o clipă, un timp infinit.... oasele și carnea și tot sîngele tău scurgîndu-se și intrînd în pămînt... apoi șuieratul prelung prin aer... ceva care vine și vîjîie despicînd aerul și geamătul pămîntului cînd acel ceva înfiorător cade și-l smulge din măruntaie... Atunci nu mai simți nimic decît mîna brutală care-ți întoarce stomacul pe dos și amețeala... Negru, negru... Apoi roșu și negru în fața ochilor. Roșu și negru și ceva alb, calcinat, un alb de sticlă topită care curge pe tine, te bagă-n pămînt și te frige la rădăcina părului... O clipă... nu s-a scurs încă prima clipă... n-a trecut nici o clipă... dar mai e vreo clipă? timpul s-a sfărîmat... copacii nu s-au așezat la loc și pămîntul nu și-a revenit cînd aerul șuieră din nou... acel ceva greu și nevăzut vine, vine... Ah, blestemate de avioane! Blestemate! Blestemate! Asta ne mai lipsea! De-o mie de ori blestemate!

Dar ce era curios și minunat totodată, auzea mitraliera. Era ceva în el, o parte din el care stătea la pîndă. Se agăța de zgomotul acela ca un fierăstrău subțire, gata să se rupă, retezat de exploziile asurzitoare dimprejur. Se agăța de el. Trăia prin el. Prin el putea respira, își putea potoli inima și plămînii. Il sorbea din aer cu tot auzul, cu trupul, cu mîinile sgîrcite pe armă... Indrepta arma și trăgea... Ochea cu grijă, atent și trăgea în fasciștii care apăreau și dispăreau în norii groși de fum... Nu mai era timp de pierdut. Dacă aveau să moară împreună, pisați de aviația americană, apoi trebuiau să trimită în iad pe cît mai mulți dintre ei. „Ah, blestemații! Ucigașii! De ce-au venit peste noi! Ce-ați căutat? Ne-au despărțit. Otrava și ciuma omenirii! Dă-n ei! Stîrpește-i!"

Ochea și trăgea. Ochea și trăgea. Iși simțea arma... mîinile lipite de armă, încleștate... Gol, pustiu, fum și moarte în față... fum și moarte și huruitul morții deasupra...

Apoi deodată liniște. Nu mai era nimic. Avioanele căzînd din cer și bombele izbindu-se-n pămînt, smulgînd pămîntul și zvîrlindu-l în sus, dar nimic, altceva nimic. Liniște.

Mitraliera tăcuse.

O detunătură puternică în apropiere îl zvîrli îndărăt. Suflul cald, înecăcios, îl izbi în față și peste mîini, la zece pași înaintea lui văzu un copac sărind în aer.

— Ioana! Ioana! — strigă.

Strigătul auzit în gît, înțepenit în gît și trupul gol, pustiu, ca paralizat. Incă o dată din nou vuietul scurt prin aer, bufnitura surdă și schijele căzînd deasupra... Dar nu-l mai privea nimic... Era gol, întristat, cu fața în pămînt și mîinile apăsate pe ceafă... Apoi numaidecît se răsuci pe-o parte, se ridică în cot și sări-n picioare. Era fără armă, dar nu-i păsa. Golul din el se umpluse. Il cuprinse o furie rece și ura. Din nou ura.

Se întoarse și-ncepu să alerge. Se apleca din obișnuință înainte și alerga vînturîndu-și mîinile. Mîinile goale și ușoare. Cîteodată și le ridica și-și apăsa capul cu ele, apoi și le azvîrlea iar în jos și alerga zvîcnind în salturi. Curînd ieși din pădure, dar nu se opri, alergă înainte, ceva mai atent și mai precaut, căutînd cercetător împrejur, ciulind mereu urechile și scuturînd tot mai des capul să se limpezească.

O vedea departe-n cîmpie, rănită, poate întinsă în iarba uscată, verde, de-un verde cenușiu, obosit și mitraliera alături, cu banda pe jumătate golită... Stătea culcată, nu mai auzea avioanele.

Ținea capu-n pămînt, sudoarea îi acoperea fruntea și tîmplele... și părul ei... Cum era părul ei! Nu mai știa nici cum era părul ei. „Nu se poate! Nu-i adevărat! Spune că nu-i adevărat!" strigă și avu senzația că strigătul i se împietrește în aer.

Era de necrezut dar îi găsi. Il duse instinctul lui de soldat pînă acolo. Se opri în dreptul adăpostului (era un mic teren ridicat în față, o movilă uscată de țărînă și iarbă) mitraliera sprijinită cu țeava încă fierbinte deasupra (și, care avea să rămînă așa multă vreme, pînă tîrziu, la apus, cînd avea să cadă răcoarea pustie a nopții) tuburile goale de cartușe împrăștiate împrejur și ei toți morți alături. Nici o femeie. Unul singur avea mîini mici, albe, cu degete subțiri ca de fată și murise cu ele peste față, parcă și-ar fi apărat ochii de soare, dar el tocmai la acela privi cel mai puțin, apoi întoarse capul și-l privi și pe acela. Crezuse c-o să-nebunească, dar nu se-ntîmplă nimic. Sau se-ntîmplă ceva, dar ceva care-l schimbă și-l smulse din izolarea, zbaterea și ura lui disperată. Era plin și-acum de ură dar într-altfel, o ură lucidă și conștientă. Știa de ce-i urăște și ce avea de făcut.

Se aplecă, luă mitraliera în brațe și-o tîrî după el peste cîmpie

Liniștit și puternic. Se uită în sus și văzu avioanele plecînd Unul se mai lăsă o dată în jos și lepădă ceva alb, un șir strălucitor. Nu se mai uită într-acolo, gîfîia și trăgea mitraliera după el. Măsură din ochi distanța pînă la pădure, căută un loc potrivit pentru ce avea să facă și cînd îl găsi, instală mitraliera acolo și el se lungi alături lîngă ea și începu să tragă.

Era acum una cu mitraliera, cu Ioana, cu moartea și lupta ei, și viața și lupta tuturor oamenilor care iubeau viața mai presus de orice și lumea nemărginită și frumoasă pentru care merită să lupți și să mori.

Partidul și primăvara

Se-ntrece primăvara cu noi în frumusețe :
Ea suie crengi cu muguri ; noi — ramuri de neon ;
Ea — toporași ; noi — schele sclipind de tinerețe :
Ea — codri ; noi — orașe de-oțel și de beton !

Din sud ea ne aduce noi stoluri cîntătoare ;
Noi ridicăm antene pe blocurile noi,
Destupă din înalturi exploziile solare,
Noi revărsăm în șarje incandescent șuvoi !

Răpune ale iernii vîntoase-ntîrziate,
Supunem inerția trecutului apus,
Albine risipește pe obcine zmălțate
Și noi aprindem becuri pe Bistrița în sus !

În seve din străfunduri ea urcă bucuria,
Improspătînd al ierbii catifelat chilim,
Și-n noi partidul crește nemuritor tăria
Increderii în era pe care-o construim !

Ea ciocîrlii înalță cu aripe deschise,
Tăindu-le în zarea de armonii contur,
Trezește-n noi partidul cutezătoare vise,
Pe căile astrale spre marea de azur !

Ea frunzelor dă foșnet iscînd o simfonie,
Tulburătoarea-i orgă prin rămurișul dens,
Lîngă ciment partidul coloane de poezie
Spre veșnicie saltă dînd cîntecului sens !

Iar cînd pe șesuri macii și florile puzderii
Petale-mpurpurate spre oameni larg deschid,
Îmi pare roșul cîmp că-i doar al primăverii,
Nemărginit în slavă, carnet viu de partid !

Nicolae TAUTU

Glorie comunistului

E un oștean din ceia anonimi
Ce au luptat la partizani.
Un ins viteaz din marile mulțimi ;
Sluji partidul și căzu prin ani.
De-atunci pe culmile din Valea Cernii
Copii-n veșmînt imaculat,
Floare de colț i-aduc în miezul iernii,
În primăvară liliac au presărat
Pe movilița ce este mormînt ;
Cinstind în el pe Pintilie,
Pe Donca Simo, Sîrbu Filimon,
Care-au pierit, luptînd sub steagul sfînt
I-aduc, drumeții, flori de iasomie.

Iar sîngele cel supt în glie,
În catacomba a pietroasă,
Dă glas, se-aude al său zvon,
E cînd doinire, cînd vîntoasă.
Neveste-n rochii de batist,
Flăcăi, veniți să ieie vlagă
Din crezul lui de comunist,
Împrăștie ideea dragă
A marelui partid, căreia bradul
Acesta de voinic, îi fu un sol,
Purtînd și-n moarte crezului, stindard:
Șoimi în înalt dau locului ocol,
Iar vîntul domolește al său stol,
Să-i fie somnul un tihnit meleag.
Și doarme-n glie, anonim,
Acela care pentru mîndrul steag,
Izbînda marilor mulțimi,
Frumoasa noastră dimineață,
Își dărui al vieții cald șirag, —
Și este-n tină tot atît de viu ca-n viață.

Camil BALTAZAR

De vorbă cu Halldor Laxness

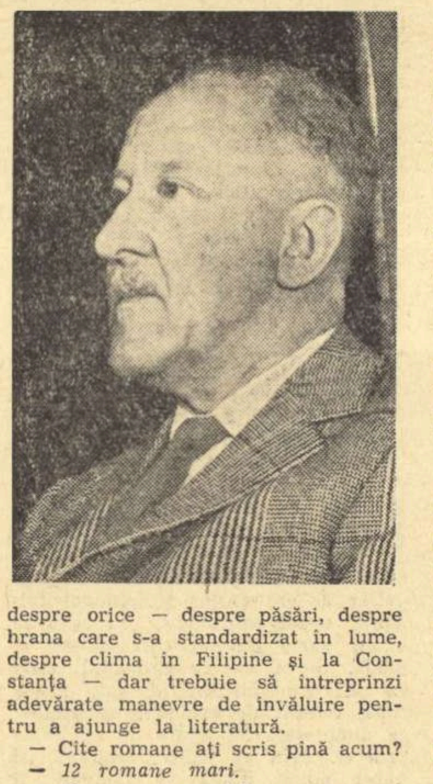

Știm din liceu că Islanda e o țară a ghețurilor și a focului, că are 177.000 de locuitori. Unul dintre acești locuitori se numește Kiljan. L-am cunoscut luni seara. Kiljan pare glacial, distant. Discuția trenează. După două minute Kiljan se aprinde la față, vorbește repede, un vulcan islandez în erupție. Apoi, din nou liniște de gheață. Ciclul se repetă. Și în momentele de „erupție" e greu să notezi totul, cauți să reții cît mai mult fără a pierde din vedere fața, devenită subit mobilă, față care exprimă poate mai mult decît cuvintele.

Dar cine este acest Kiljan? Unul dintre islandezii care cunoaște poate cel mai bine pe ceilalți 176.999 islandezi căci pseudonimul său literar este HALLDOR LAXNESS.

— *La viitoarea mea vizită în Rominia poate să ne înțelegem mai ușor.*

— Știți, nu cred că am să pot învăța islandeza.

— *Nici să nu încerci. In schimb, eu voi căuta să învăț romînește. Faptul că vorbesc alte limbi latine — franceza, spaniola, italiana și știu latina clasică — îmi va ușura munca. De altfel înțeleg multe cuvinte, uneori chiar și fraze întregi.*

— Veți putea citi în original...

— *... pe Sadoveanu, pe Stancu, pe alți autori romîni. Stancu îmi este bun prieten. L-am cunoscut, cred, în urmă cu 12 ani, la Moscova.*

— Zaharia Stancu v-a vizitat și țara.

— *Da. Nu știu dacă am fost atît de ospitalieri ca voi. Mă simt foarte bine aici. E o adevărată relaxare. Bucureștiul, chiar pe ploaie, e foarte frumos. Și oamenii sînt minunați.*

Rețineți că toate aceste adjective au fost folosite de un nordic. Dar sincer vorbind, de la întîlnirea cu Laxness nu mai cred în diferențe temperamentale, mai ales atunci cînd „premiul Nobel pentru literatură" e dezlănțuit. De exemplu, acuma. Vina e a mea, care l-am întrebat:

— Cîteva date biografice.

— *Biografie? Iat-o* (pe masă apare pașaportul). *N-am nimic de spus în plus. Ce interesează toate aceste amănunte? Important e altceva...*

— Ce? (aștept încordat răspunsul)

— *Păsările.*

— ?

— *Aș vrea să știu ce pasăre e aceea pe care am văzut-o azi la Constanța. Seamănă cu o pasăre neagră care anunță primăvara în Islanda. Toată lumea se bucură, cîntă...* (Laxness fredonează o melodie caldă. E visător. Laxness e acum în Islanda lui dragă).

După o pauză continuă:

— *Dumneata nu te pricepi în ornitologie, iar mie nu-mi plac biografiile. La Oslo a apărut o carte de 1200 de pagini despre viața mea. Personal, nu am dat nici o dată. Sînt un oarecare. Un meșteșugar. Și, ca orice meșter care-și iubește munca practică, mă feresc să fac teorie. De aceasta se ocupă profesorii de liceu. Nu mă pricep la literatură.*

Tot timpul, aceeași reticență. Laxness se ferește de frazele mari, de sfaturi date de la înălțime. Vorbește despre orice — despre păsări, despre hrana care s-a standardizat în lume, despre clima în Filipine și la Constanța — dar trebuie să întreprinzi adevărate manevre de învăluire pentru a ajunge la literatură.

— Cîte romane ați scris pînă acum?

— *12 romane mari.*

— Dar genul scurt?

— *De 20 de ani n-am mai scris schițe sau nuvele. Nu am timp.*

— O specializare?

— *Poate. Nu cred că o schiță e mai greu de scris decît un roman sau invers.*

— Ce-ați mai scris?

— *5 piese de teatru, eseuri și un volum de poezii.*

— Mi-ați spus că nu vă place teoria. Totuși, ați publicat cîteva cărți de eseuri.

— *Mi-a fost greu. Acum cîțiva ani trebuia să țin o conferință despre literatură la Oslo. Am lucrat cîteva luni la textul unei singure conferințe. Iți repet: nu mă pricep la teorie.*

— Atunci, practic. Ce ați scris în ultima vreme?

— *Un roman și o piesă de teatru.*

— Cît lucrați pe zi?

— *Depinde. Și o oră, și două și toată ziua. De exemplu la „Clopotul din Islanda" am lucrat 18 ani, desigur paralel cu alte cărți. Scriu mai ușor la mașină. Nici nu cred să mai existe scriitor care să nu folosească mașina de scris.*

— La ce lucrați în prezent?

— *Acum călătoresc. De aci plec în Germania apoi în țările scandinave.*

— Veți folosi impresiile de călătorie într-un viitor roman?

— *Nu mai scriu acum romane. Vreau să scriu o comedie.*

— Sînteți cumva de părerea acelor cîțiva tineri literați francezi care susțin că romanul, cel puțin în forma sa clasică, e demodat?

Pauză. Și, deodată, erupția.

— *„Avangardiștii" ăștia din Paris nu știu ce este un roman. Vorbesc despre lucruri pe care nu le cunosc. E sfîrșitul artelor* (zîmbet).

— Credeți?

— *Desigur. Va veni vremea cînd toate pădurile pămîntului nu vor ajunge pentru hîrtia necesară cărților. Toți oamenii de pe pămînt vor citi. Să zicem o carte pe zi. Atunci va interveni știința. Poate televiziunea. Iți place acest... „sfîrșit"?*

— Da. Și vor fi și romane?

— *Desigur. Numai pasiunea pentru știință cu realizările ei spectaculoase, minunate, să nu îndepărteze pe tineri de la literatură.*

— Și dv. ați spus că nu vă place literatura.

— *Dacă mi-ar fi plăcut literatura nu m-aș fi făcut scriitor. ci cititor. Iar teorie?* (ton amenințător). *Parcă în Faust se spune ceva împotriva teoriei.*

— Vă place Goethe?

— *Nu. Nu-mi place literatura germană. Cu o excepție: Heine. De altfel mai sînt și alte lucruri, — știi la ce mă refer? — care nu mi-au plăcut în trecutul apropiat al Germaniei.*

— Cred că putem vorbi și de prezent, în această privință, în vestul Germaniei. Ați citit ultimul discurs al lui Adenauer despre înarmarea atomică?

— *Cred că numai nebunii citesc discursurile acestui bătrîn. I-aș interna într-un azil de alienați.*

Vorbesc acum cu Halldor Laxness, luptătorul pentru pace, care spunea:

— *Sprijin toate măsurile susceptibile să împiedice acțiunea ațîțătorilor la război. Dat fiind că războiul nu este altceva decît un asasinat fără seamăn al oamenilor el nu are nimic comun cu soluționarea problemelor internaționale... Oamenii de bună credință nu trebuie să dea înapoi în fața nici unui efort pentru a întări frontul luptei contra pregătirilor unui război, contra militariștilor, contra tuturor asasinilor umanității, cunoscuți sau potențiali.*

Acesta este mesajul unuia dintre cei mai profunzi și mai originali scriitori contemporani format în afara, și poate chiar împotriva oricăror mode literare.

Iar mesajul său artistic poate fi rezumat în aceste cîteva cuvinte adresate tinerilor scriitori:

— *Nu pot să le dau nici un sfat. Fiecare să-și descopere „America sa".*

„America" lui Laxness este Islanda, islandezii, o parte a întregului care este umanitatea. Această umanitate o servește Halldor Laxness.

Sergiu BRAND

Seară literară închinată aniversării partidului

In cinstea aniversării a 40 de ani de la înființarea Partidului Comunist din Romînia, a avut loc sîmbătă, 6 mai, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", o seară literară.

A luat cuvîntul acad. Mihai Beniuc, prim-secretar al Uniunii Scriitorilor.

A urmat un montaj literar artistic, în cadrul căruia s-au recitat versuri de: Tudor Arghezi, Al. Andrițoiu, A. E. Baconsky, Maria Banuș, Ion Bănuță, Mihai Beniuc, Demostene Botez, Radu Boureanu, Ion Brad, Marcel Breslașu, M. G. Bujor, Scarlat Calimachi, Nina Cassian, Dumitru Corbea, Aurora Cornu, Mihai Crîcceanu, George Dan, Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Eugen Frunză, Horvath Imre, Emil Isac, Ștefan Iureș, Eugen Jebeleanu, Nicolae Labiș, Toma George Maiorescu, Erik Majtényi, Gellu Naum, Miron Radu Paraschivescu, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, Dimos Rendis, Cristian Sîrbu, Petre Solomon, Alfred Margul Sperber, Nichita Stănescu, N. Stoian, Ferenc Szemler, Al. Șahighian, Nicolae Tăutu, Cicerone Theodorescu, A. Toma, Gh. Tomozei, Victor Tulbure, Tiberiu Utan.

Și-au dat concursul actorii: Tanți Cocea, Marieta Rareș, Fory Etterle, artiști emeriți, Septimiu Sever, laureat al Premiului de Stat, Paul Ioachim, Costel Zaharia, Constantin Codrescu, Elena Sereda, Matei Gheorghiu, Doina Șerban, Katița Ispas, Mitzura Arghezi, Valeria Gagealov, Mimi Ioachim, Sebastian Radovici, George Oancea, Dumitru Furdui, Anca Roșu, Melania Ursu, Crina Decuseară, Traian Stănescu, Eftimie Popovici, Tudor Heica, Nicolae Pomoje, Alexandru Lazăr, Daniela Anencov etc. Regia: Letiția Popa.

Lucian Blaga

In ziua de 6 mai a.c. s-a stins din viață, după o îndelungată boală, scriitorul Lucian Blaga, membru al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

S-a născut în anul 1895, în comuna Lancrăm, județul Alba.

Lucian Blaga și-a început activitatea sa literară în anii primului război mondial. După război, el a publicat volumele de versuri „Poemele luminii" (1919), „Pașii profetului" (1921) ș.a., cuprinzînd și poezii care fac elogiul vieții și al naturii.

Opera poetică și dramatică a lui Lucian Blaga are un caracter puternic contradictoriu, fiind tributară în mare măsură concepțiilor sale filozofice de esență idealistă. Ea cuprinde însă și versuri izvorîte dintr-un sentiment de prețuire a tradițiilor folclorice ale poporului.

In ultimii ani, scriitorul și-a manifestat adeziunea față de realizările regimului democrat popular. Lucian Blaga a publicat în revistele noastre literare versuri lirice de valoare dintr-un volum pregătit pentru tipar, ca și traduceri valoroase, printre care „Faust" de Goethe ș.a.

Analiza științifică a operei lui Lucian Blaga constituie o îndatorire a criticii noastre literare.

9 MAI
o zi — două aniversări

(Urmare din pag. 1)

nință omenirea prin dezlănțuirea unui război nuclear, trebuie să ducă la înțelegerea dintre aceleași mari puteri pentru a salva lumea, la adoptarea principiului pe cît de firesc pe atît de grandios, al coexistenței pașnice la colaborarea pentru păstrarea păcii.

In sfîrșit, această aniversare este pentru țările capitaliste din apus prilej de a se gîndi că astăzi nu mai sînt condițiile din timpul celui de al doilea război mondial, că azi harta economică, socială, politică, militară și morală a lumii s-a schimbat, că forțele păcii sînt în nestăvilită creștere, pe cînd forțele războiului și imperialismului în vertiginos declin, că astăzi, în lume, lagărul socialist este putere determinantă, că azi stîlpii colonialismului cad unul după altul, că opinia publică reprezintă o forță care nu se mai poate sfida, că s-a creat în lume o forță morală ce nu mai poate fi nesocotită, că a luat ființă în lume o putere capabilă să se opună cu succes războiului și care nu poate fi intimidată prin forță.

Uniunea Sovietică și celelalte țări ale lagărului socialist dovedesc superioritatea de netăgăduit a noului lor sistem social asupra sistemului capitalist care generează exploatare, sărăcie, nedreptate revoltătoare, șomaj, conflicte armate.

Glasul lor e glasul unei noi morale care este a tuturor popoarelor indiferent de ceea ce pun la cale guvernanții cu vederile lor canibalice.

Victoria asupra fascismului a fost în conștiința și hotărîrea celor care au luptat și au căzut, victoria asupra războiului. Pentru aceasta au luptat milioanele de oameni care s-au ridicat în contra fascismului, cu toate că detestau războiul.

Victoria asupra fascismului a fost preludiul victoriei asupra războiului.

Țara noastră este mîndră că sub conducerea înțeleaptă a partidului și păzind învățătura marxist-leninistă, a putut participa la victoria asupra fascismului, și colaborează cu conștiința împăcată și fruntea sus la biruința cea mare, cea definitivă, a lumii fără de războaie.

Demostene BOTEZ

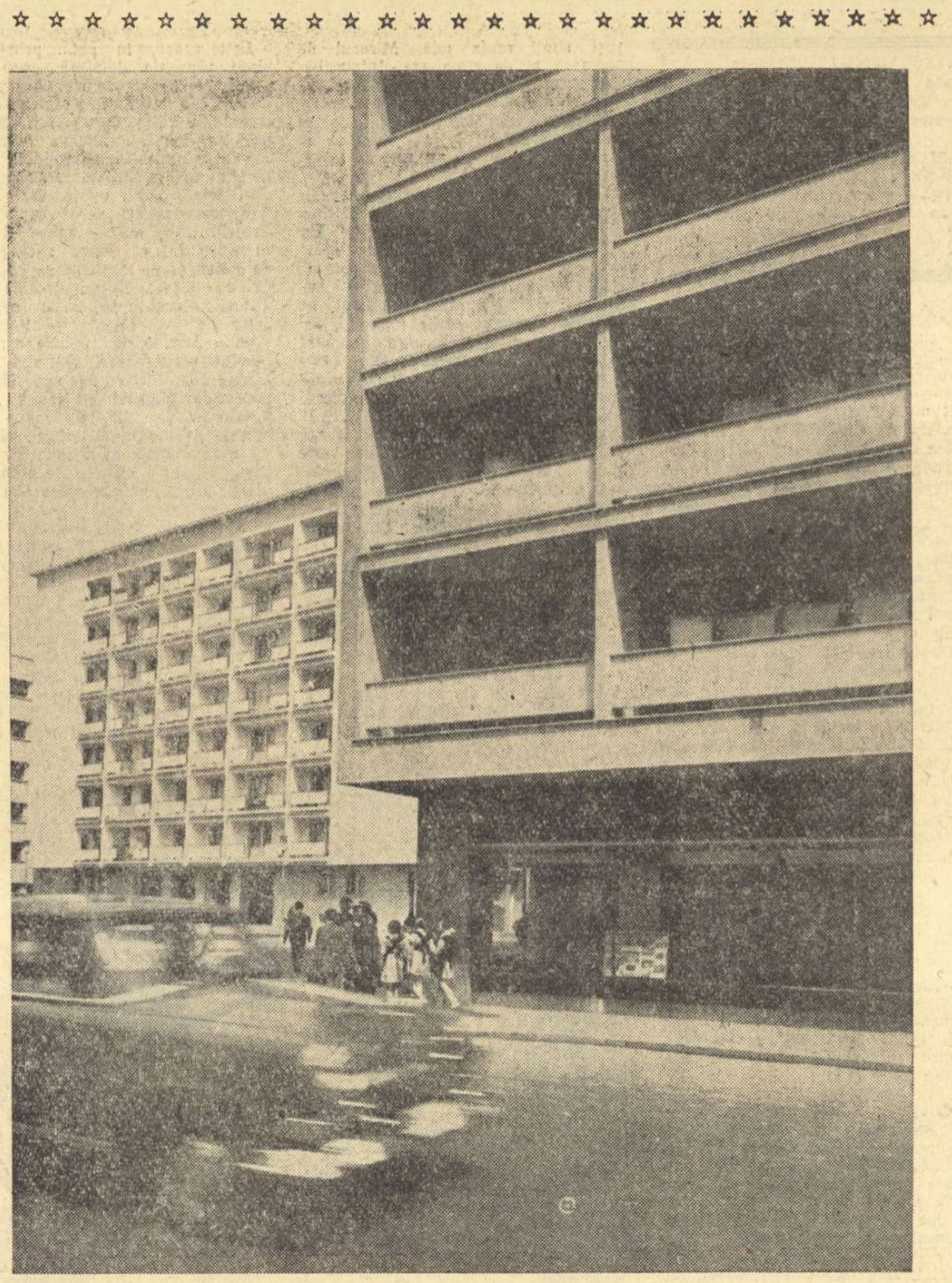

București, — Calea Victoriei

Foto DAN GRIGORESCU

MIȘCARE IN TIMP

A. E. BACONSKY: „VERSURI"

Nu totdeauna un poet transformă în probleme fundamentale pentru poezia sa — cele trei dimensiuni ale timpului: trecutul, prezentul, viitorul. Dar atunci cînd incursiunile în timp brăzdează cu persistență paginile sale cu versuri, observi că nu poți să nu ții seamă de ele cînd îi citești poeziile. Este fundamental la Baconski colocviul cu timpul — scris fără majusculă, comun și familiar. De acest aspect al poeziei sale (și acesta este doar unul), vom încerca să ne ocupăm acum.

Voluta pe care o face, plimbîndu-se în timp, Baconski, nu are raza infinită a mișcării lui Eminescu. (care pornește din „La-nceput pe cînd ființă nu era nici neființă" pînă la „stingerea eternă"), căci poetul își propune o traiectorie mai restrînsă, fixată istoric și social.

Baconsky nu este apăsat sub cețurile grele ale vremii, căci la el timpul vine din trecut, treptat, ca amintiri ce se succed învăluite în „cețuri subțiri" (cu o sup ețe aparte) și fac prin aceasta imposibilă rezonanța copleșitoare a unui vers ca: „Iar timpul crește-n urma mea, mă-ntunec". Sînt modalități diferite, fiecare cu multiple valențe poetice ce trebuie dezvăluite neexclusivist. La Eminescu întîlnești mișcarea înfiorată și fulgerătoare în timp („Și căi de mii de ani treceau/în tot atîtea clipe") sau poezia meditației științifice, cu corelații exacte, uimite și nostalgice între timp și spațiu („E-o cale atît de lungă/ Că mii de ani i-a trebuit/ Luminii să ne-ajungă"). Fără să încerce meditația filozofică, Baconski simte, cu o remarcabilă intuiție poetică, înaintarea suplă și regulată a „vremurilor", rotirea masivă și eternă a anotimpurilor prin care trece, calm și egal, în ritmul care este al timpului: „Cu fiecare anotimp urcăm o treaptă/Sus peste vîrfuri se aprind lumini/ Și țara Comunismului ne-așteaptă".

Siguranța în victoria finală a clasei muncitoare, în victoria comunismului, este fundamentul acelei profunde liniști și siguranțe interioare care formează trăsătura de bază a liricii lui Baconsky, conferind volumului recent de versuri, profunzime și frumusețe.

Există modalități practic infinit variate de a cînta marile izbînzi ale poporului în lupta de fiecare zi pentru construirea comunismului; există poezii (și mai ales tinerii o dovedesc) în care se cîntă imaginile strălucitoare ale „comunei de aur". Baconsky iubește clipa în care muzica aparte a fiecăruia dintre marile șantiere ale patriei se pierde într-o simfonie unică, și vastă: „O, tu, care muncești oriunde ai fi,/ Descoperă-te o clipă și-ascultă peste țară". El simte fluența timpului în curgerea sa: prin amintiri și evocări, momente trecute sînt readuse în prezent, un eveniment prezent e proiectat în viitor, iar acesta, la rîndul său, este uluitor de repede depășit. Sesizînd această mișcare neîntreruptă, poetul, cu sensibilitate specifică, se situează în epoca de construire a socialismului. Numai astfel înțeleasă poezia lui Baconski își dezvăluie sensul contemporan.

Imaginea romantic neliniștită a poetului („prin codri vuind despletit și nebun, pierzînd șirul cuvintelor") pare greu de asimilat poeziei sale și, totuși, frămîntări interioare depășite prin lucidă meditație, stau la baza construcției armonioase și calme a celor mai bune dintre versurile poetului. Il vedem „...cîntînd/ca o imensă orgă în care năvălește/asemeni unui uragan/ respirația înflăcăratei mulțimi" (s.n.) căci orga aceasta masivă și coordonatoare relevă tonalitatea măreață a evenimentelor politice și sociale pe care le trăim. Intr-un fel, Baconsky se află la antipodul exacerbării eului, nu în sensul că eul ar lipsi (este un poet liric!) ci pentru că îl așează în perspectiva timpului și arată proporțiile reale ale individului în colectivitate, într-o antiteză creată fără efort, cu o intuiție poetică de mare forță (și fără această intuiție ar fi necesare gesticulații multiple și repetate, și poate nu îndeajuns de edificatoare...). Este deci o liniște, în exteriorizarea sentimentelor și impresiilor, iar poetului îi place să se dezvăluie numai în astfel de momente, clipele „cîntărilor nebune" ghicindu-se virtual („Viața mea încet își lasă/Din zbor înalt cîntările nebune"). In „zborul" său „prin anotimpuri" va cînta deci nu doar „trecerea timpului", ci și „holdele" și fără a pierde emoția momentului în care „cocorii iar au săgetat zenitul" (s.n.) cîntă „minunea muncii din cîmpii și sate" și la modul hesiodic, într-o plăcută incantație, fiecare lucrare a pămîntului, minuțios, descriind-o pe larg, cu vădită plăcere și răbdare: „Inconjurăm cu sapa tulpinele pe rînd/ Tăind buruieni și-mprospătînd țărîna/ Nu adunați în jurul lor pămînt/ Ca să respire-n voie rădăcina/ Să mergem la prășit a doua oară/ Și-n miezul verii să pornim a treia..." etc.

Ar fi fals să ignorăm acel repetat strigăt „e bine"! care se întîlnește adesea la Baconsky cel obișnuit să selecteze fenomene naturale frumoase și eterne, sau aspecte sociale în care viața noastră de azi se oglindește semnificativ. Cu rezonanța sa specifică, cu modalitatea-i proprie de expunere (o incantație de orgă, o atmosferă gravă și calmă), acesta este mai apropiat ca semnificație de maiakovskianul „harașo" decît de temperamentul veșnic tînărului și ferice Alecsandri, așa cum socotea Dumitru Micu. In articolul „Lirism și sensibilitate contemporană" („Viața romînească" nr. 1/1958), Dumitru Micu descoperă nuanțat o serie de caracteristici ale poeziei lui Baconsky, dar greșește socotind că „prin epicureismul său", „asemeni lui Alecsandri (...) selectează din realitate laturile ei agreabile". Eroarea pornește din afirmația după care „...redus la expresia lui elementară, idealul pe care-l putem desprinde din Fluxul memoriei și Dincolo de iarnă e unul horațian". Ignorînd acea horațiană teamă liniștită de a-și proiecta speranțele în viitor („Bucură-te de ziua de azi și nu te-ncrede în cea de mîine" — spune Horațiu) acea agățare chibzuită de astăzi și potolită încăpățînare în cramponarea de „această clipă" (dacă mă refer numai la Odele IV, VIII, X în care crezul epicureic este clar exprimat). Dumitru Micu, folosind și argumentul că Baconsky i-a dedicat o poezie lui Ovidiu, vorbea despre „certa înrudire dintre natura sentimentelor cîntate de poeții antici și poetul nostru". In același timp îi refuza lui Baconsky calitatea de „poet meditativ" mai ales în ceea ce privește cugetarea asupra „trecerii timpului". Trebuie să spunem că poezia dedicată lui Ovidiu era o invitație după 2000 de ani, la o discuție despre „cîte s-au schimbat" în acel „ținut sălbatec/ unde vîntul urlă între cer și stînci". Iar meditația lui Baconsky asupra trecerii timpului nu se reduce numai la versurile în care aceasta se înregistrează constatativ, deși nu putem ignora frumusețea acelor: „Prin anotimpuri trecem ca prin păduri de tei" sau „Și-mi reazim fruntea de pervazul galben/Al zilei care vine și dispare".

Să precizăm: Baconsky nu este un poet prin excelență meditativ, dar în poezia sa timpul dă măsura tonului și chiar a versului; totul se proiectează în timp sau vine din timp; într-o frunză vede fulgii zăpezii viitoare; într-o sămînță simte aroma livezilor și roadelor; seva pămîntului îi „umple gîndul" și „aude" „grîul din piramide care încolțește după două mii de ani".

N-ar fi foarte exact să spunem că lui Baconsky „îi place să-și amintească" ci mai degrabă că amintirile („convoiul amintirilor") vin pe rînd pe un flux interior și bogat, așa încît poetul poate spune detașat „Amintire, tu mă cauți și mă vezi". Și într-o nemișcare pe care o bănuim îndelungă, pietrificată, îl vedem „ascultînd" „o voce din timp". Stăruitoare și dureroase sînt mai ales imaginile din război, impresionante ca document uman, dar nu îndeajuns originale, poetic vorbind. Chinuit de ideea că „timpul trecut nu-i nimeni să-l poată învia", Baconsky nu retrăiește evenimentele realizate ci și le amintește. (Precizăm aceasta pentru a arăta modalități posibile și nicidecum pentru a stabili ierarhizări calitative). Este firească deci obsesia iremediabilei pierderi a momentelor din trecut („Ireversibil soarele-și înclină/Spre mine și în zare raza lui"), și mai accentuată prin împletirea, cu regretul după anii rătăciți", „striviți odinioară"/ în negura trecutului război".

A. E. Baconsky cunoaște plăcerea evocărilor (vremea lui Ștefan cel Mare, lupte în munții Bihariei, figura lui Bălcescu etc.) ce se rețin nu prin forța „reînvierii", ci pentru intuirea continuității în timp a luptelor pe care le-a dus poporul nostru generații după generații (Venim de departe prin arșiți și ploi/Am stat în temniți și-am fost trași pe roată") și pentru corolarul acestor neistovite lupte — marea izbîndă de la 23 August. Vom reține și acea perpetuare în timp (și în conștiința celor ce construiesc astăzi socialismul — subliniem noi) a figurilor înaintașilor eroi. „Ei sînt aici — sînt pretutindeni/Timpul îi poartă-n valurile lui" și „Voi ce-ați zdrobit dușmanul de altădată/ (...) Sînteți eterni ca timpul clar și greu"). Am dori mai accentuat acel aspect după care poezia, prin puterea ei de ancorare în prezent, de generalizare a experiențelor trecute de luptă și putere de a vedea în viitor, devine o punte ce leagă epoci diferite: „Voi muncitori din cîmpuri, vă odihniți în mine/ Și răsăriți în era care vine/ Peste amurgul robilor de ieri".

Poetul se încumetă ca în viziunea trecerii periodice și imanente a generațiilor, să-și închipuie că a intrat în trecut, prezentul fiind al unei generații tinere ce reconstituie epoca noastră (Din turnul Golia). Precizarea sensului pe care îl poate avea viziunea senectuții este interesantă, căci luminează nuanțe esențiale. Astfel, cînd Eminescu spune: „Optzeci de ani îmi pare în lume c-am trăit,/ Că sînt bătrîn ca iarna, că tu vei fi murit" o face pentru a comunica senzația unei toropitoare gîrboviri spirituale, sub povara amintirilor unui amor defunct; cu fluența sentimentelor care-i este specifică, marele Eminescu va dovedi în versurile următoare uriașe resurse interioare cu care reînvie făptura iubitei, scoțînd-o din „ceața amintirii", acordîndu-i mișcare, ba chiar personalitate:

Și-atuncea dinainte-mi prin ceață parcă treci
Cu ochii mari în lacrimi, cu mîini subțiri și reci;
Cu brațele-amîndouă de gîtul meu te-anini,
Și parcă-ai vrea a-mi spune ceva... apoi suspini...

Cînd însă Baconsky spune: „Poate fața mea e ca de ceară/ Poate ochii ard, poate-s bătrîn/(...) O, de-atîtea secole aici/ Stau în turn și-aștept această vreme", înțelegem o mișcare în timp (în ambele sensuri!) care pornește din legătura intimă și, cumva, spiritual-ereditară, din înrudirea pe care poetul o simte cu înaintașii ce au luptat pentru înfăptuirea epocii noastre.

Este important că timpul „clar" și „greu", a cărui „tainiță verde e marea" capătă deseori în poezia lui Baconsky determinări concrete, sociale și ne place să citim în metrica gravă a poetului „cu tot ce am aparțin acestui timp/ Mă contopesc în imensa-i vîltoare". Concepția despre unitatea fluentă a timpului, despre ale cărei caracteristici am vorbit nu-i îngăduie însă poetului să se fixeze totdeauna într-un prezent îndeajuns de concret.

Sînt totuși prea anacronice, desuete (și poetic) momentele cînd poetul ține în palmă o vrabie care „ciugulește ciripind un cîntec / De totdeauna". A. E. Baconsky demonstrează cu acest volum, în care sînt culese poeziile sale cele mai reprezentative, că numai o înțelegere profundă, politică a timpului tău, te poate face să privești clar în viitor, să înțelegi o altă epocă, dispărută: „Deschide o carte și îndreaptă-ți gîndul/ In universul ei, și dă-i de rost/ Adîncul vremii tale pătrunzîndu-l/ Vei răsări în lumea prin care n-ai mai fost". Și aceasta este infinit mai interesant și mai eficace decît ciripitul din totdeauna al vrăbiei.

Adriana ILIESCU

EICHMANN ÎNTRE COINCIDENȚE

Dacă nu mă înșel, chiar în dimineața în care maiorul de aviație Iuri Gagarin, zîmbind cătușelor gravitației și trecînd peste zidul atmosferei, ocolea pămîntul pe drumul cosmic al astrelor, Obersturmbannführerul SS Adolf Eichmann intra în boxa acuzaților tribunalului din Ierusalim, spre a răspunde pentru asasinarea a vreo șase milioane de oameni. Iată o coincidență care trebuie să fi provocat amare, insondabile melancolii în toate sufletele și pe toate treptele antropofagiei fasciste și războinice de pretutindeni. Cu atît mai amare, cu cît o altă coincidență își adaugă raza sa la iluminarea fondului și perspectivei istorice a procesului Eichmann: peste cîteva zile se vor împlini douăzeci de ani de la dezlănțuirea agresiunii hitleriste împotriva Uniunii Sovietice, de la începutul „Marii Cruciade".

Coincidențele ne arată ce conținut, ce însemnătate trebuie să aibă judecarea lui Eichmann, astăzi. Căci, să ne înțelegem bine, una ar fi fost procesul acestui mai mic Adolf în 1945, și alta este procesul lui în 1961! Atunci, în 1945, sau 46, atunci cînd fascismul, cînd hitlerismul, doborît la pămînt, părea o ruină și un morman de moloz fumegînd și duhnind din toate moleculele răvășite și descompuse ale „operei" sale, — atunci mulți au putut crede, atunci mulți au crezut că s-a sfîrșit coșmarul, că s-a încheiat era ticăloșiei, că s-a terminat cu crima. Rămînea să se termine și cu criminalii, hăituiala prin toate găurile pămîntului a acestor șerpi și șobolani, urmînd să fie, oricît ar fi durat, oricît s-ar fi prelungit în prezent și viitor o necesară operație de lichidare a trecutului. Totul s-ar fi petrecut cu scîrbă dar cu sentimentul eternei dreptăți dintr-un prezent purificat, purificat cel puțin, de sămînța crimei monstruoase, a crimei plănuite și înfăptuite împotriva genului uman.

S-a întîmplat că lucrurile nu s-au petrecut chiar așa. S-a întîmplat că nu numai că nu s-au stîrpit criminalii, dar nu s-a stîrpit nici măcar spiritul crimei, ultimul fenomen explicîndu-l, evident, pe primul. S-a întîmplat că unii și-au zis: hei, nu era chiar așa de rău! iar alții: of ce bine era! S-a întîmplat că moștenirea hitlerismului a fost preluată de către regimul de la Bonn în loc să fie risipită, ca o cenușe blestemată, în cele patru vînturi, și că aproape în fiecare zi, omenirea stupefiată se trezește în fața unei manevre amenințătoare, a unui atentat abject, a unei agresiuni cinice...

Cîte nu s-au întîmplat!...

Ah, destule s-au întîmplat și se întîmplă în fiecare zi, care să dovedească tuturor că unui criminal hitlerist ascuns în gaură de șarpe și de șobolan, îi întind brațele zeci, sute de noi fasciști pregătitori de masacru și crimă, și că unui Obersturmbannführer Eichmann, arestat și judecat, îi trimit un tainic mesaj de îmbărbătare, promițîndu-i, la o eventualitate fatală, o vajnică răzbunare, un Regierungrat Globke, un Hauptmann Strauss, un General-leutenant Speidel, un Minister Oberländer, și cîți alții, cu binecuvîntarea bătrînească și democrat-creștină a lui Adenauer, cancelar și prim-ministru al unei jumătăți de Germanie revanșardă și războinică, militaristă și atomică, „Europeană" și „antibolșevică".

Multe s-au întîmplat și se întîmplă, dovedind că această Germanie care nu vrea pacea nici măcar, sau în primul rînd, cu cealaltă proprie a ei jumătate, pentru că aceasta, la rîndul ei nu vrea război și vrea libertate și pace și muncă pașnică, — se bucură de simpatia activă și de încrederea temeinică a foștilor ei inamici occidentali, întru eventuale agresiuni împotriva țărilor socialismului și păcii.

Astăzi, procesul lui Eichmann nu mai e un proces al trecutului, cum ar fi fost, poate acum cincisprezece-șaisprezece ani. Astăzi procesul lui Eichmann este un proces al recrudescenței fasciste, un proces între trecut și viitor. Azi nu interesează numai crimele lui Eichmann, din trecut, oricît ar fi fost ele de cumplite, și oricît, ocolul și tranșarea lor durează (cu ajutorul unor frîne oculte care ar putea fi cuprinse sub denumirea generică de Servatius), de vreo mie de ori mai mult decît a durat ocolul pămîntului al lui Gagarin. Azi, interesează restabilirea acordului dintre criminalul hitlerist al trecutului și pregătitorii actuali ai războiului criminal, azi interesează solidaritatea lor, identitatea și sinonimia lor, în gînd și în faptă.

Eichmann a ucis șase milioane de oameni, și dacă ar fi ucis numai șase sau ar fi ucis șaizeci de milioane, crima lui nu ar fi fost mai puțin cutremurătoare, dar tot cu o singură viață ar fi plătit-o. Dar prinderea și pedepsirea lui Eichmann se produce într-un moment în care unii doresc și pregătesc, cu același suflet, cu aceleași idei și chiar cu aceiași oameni, un alt asasinat, cu siguranță mai cumplit. Interesează deci procesul acestora, așa cum interesează orice act, orice prilej, orice posibilitate care se oferă popoarelor de a smulge masca ticălosului, și de a-și prepara viitorul de o groaznică încercare.

Popoarele, care privesc cu mare atenție spre sala de ședințe de la Ierusalim, și cu mai puțin interes spre cușca de sticlă și spre jivina care o locuiește, cer un proces în numele prezentului și al viitorului.

Radu POPESCU

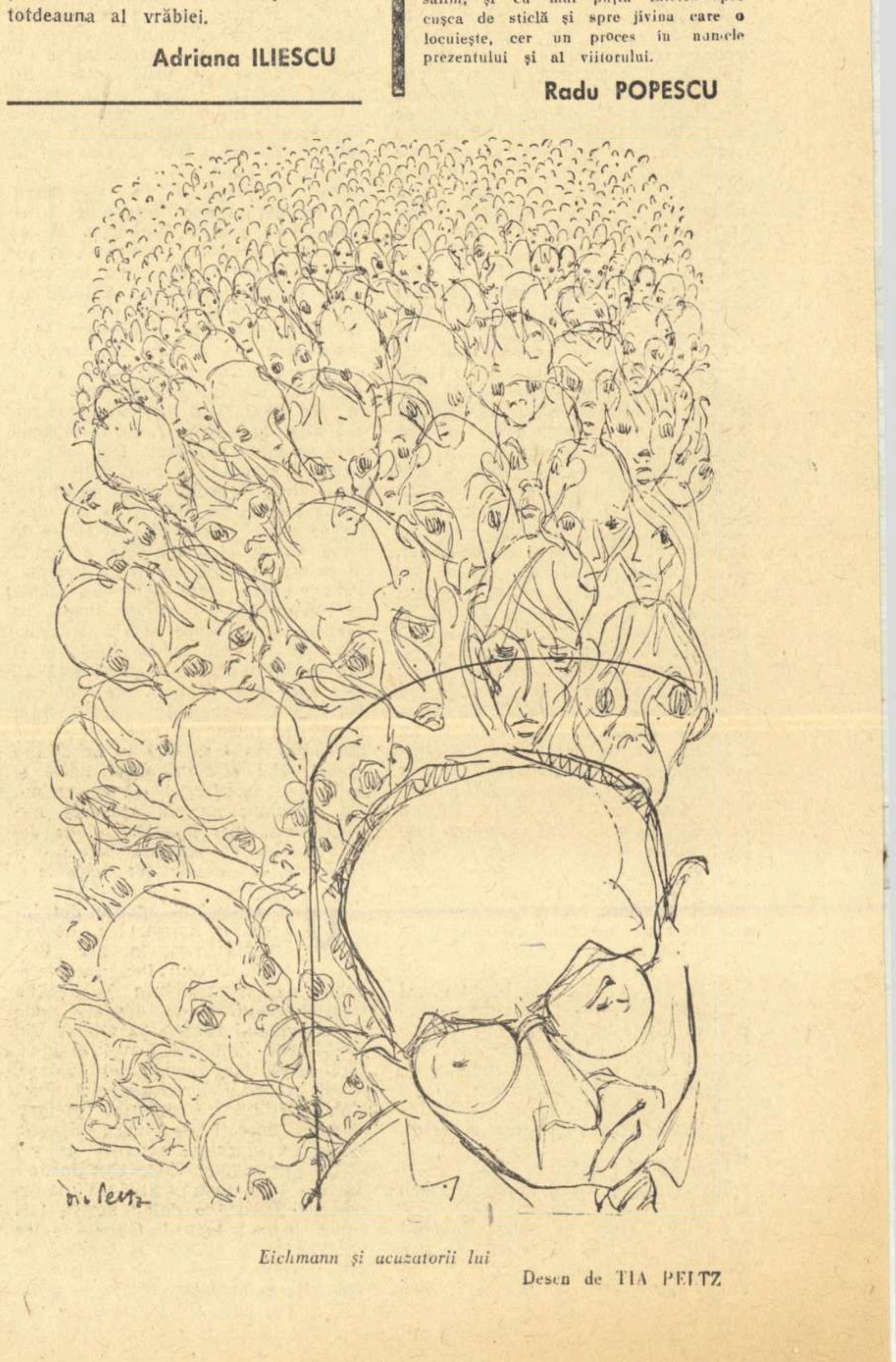

Eichmann și acuzatorii lui

Desen de TIA PELTZ

Imagini din filmul „Setea“

CARNET cinematografic

SETEA

Încă o dată se verifică utilitatea unei surse literare de valoare pentru operele cinematografice. Nu este vorba de înfeudarea genului, căci numai găsirea unor echivalenţe, caracteristice ecranului, asigură originalitate filmului. Dar se impune din nou ideea că pelicula cere un nivel înalt al viziunii estetice şi adesea apelul la operele literaturii confirmate din acest punct de vedere este salutar.

Faţă de roman, filmul „Setea“ renunţă la unele resurse importante ale acţiunii. Dispare unghiul de observaţie deţinut de învăţătorul Teodorescu, care era un comentator sensibil şi perspicace al evenimentelor politice din sat. Nu mai întîlnim privelişte peregrinărilor lui Suslănescu, jalnice oscilaţii între taberele în luptă. Filmul este mai direct axat pe conflictul politic principal: lupta pentru realizarea reformei agrare în sat împotriva reacţiunii moşiereşti şi a manevrelor chiaburilor.

Din nemijlocita încleştare de forţe s-a născut şi patosul social al romanului. Fiindcă ecranul pretinde o concentrare, o restrîngere în diversitatea planurilor, scenariul apare mai pronunţat conceput ca o cronică a împrejurărilor politice. Se arată cu precădere succesiunea mişcărilor de masă care exprimă creşterea combativităţii politice, aderarea la lupta partidului clasei muncitoare, respingerea diversiunii claselor exploatatoare.

În vîrtejul încăierărilor politice se urmăreşte însă reliefarea unor trepte distincte de înţelegere. De fapt, filmul abordează o interesantă problematică de psihologie socială.

Spre deosebire de roman, pe ecran se acordă un contur mult mai pregnant comunistului Ardeleanu. Din atitudinea lui decisă, se degajă mai ales convingerea în dreptatea cauzei revoluţionare. Aici şi interpretarea actorului Colea Răutu a contribuit enorm la reuşita rolului. În scena alungării pretorului fascist, Ardeleanu acţionează cu seninătate, îndeplinind parcă o voinţă implacabilă şi de aceea adversarul, intuind dispreţul său calm, invincibil, este cuprins de panică. De asemenea, în sat, aflînd de tentativele de sabotare ale chiaburilor, Ardeleanu dă dovadă nu numai de curaj, dar ştie să urnească sufletele încă amorţite de spaimele străvechi, printr-o ironie blîndă, îngăduitoare. Gesturile şi cuvintele actorului denotă o siguranţă a comportării, care fascinează. Cu un chip brăzdat, care marchează parcă profunzimea experienţelor trăite şi pe care fiecare tresărire se realizează cu o avariţie a mişcărilor abia perceptibile, actorul a accentuat tăria calmă a comunistului Ardeleanu.

Momentul cel mai patetic: emoţia în aşteptarea primului ţăran care va trece peste stavila duşmanului, pătrunzînd la comisia de împroprietărire. Pe chipul dur, înăsprit al instructorului de partid, răzbate o singură licărire, care destăinuie clipa de încordare.

O altă fază a înţelegerii o reprezintă Mitru Moţ. De la protestul naiv, încă difuz, pe care proaspătul demobilizat îl aruncă vechilor săi duşmani pînă la hotărîrea dîrză şi semeaţă de a introduce semnele noului şi în satul Deleni — această traiectorie a transformării mentalităţii ţăranului sărac este descrisă prin evoluţia lui Mitru. Un refuz al umilinţei vădeşte Mitru Moţ dintru început cînd pătrunde în casa lui Gavrilă Ursu. Scena are un efect cinematografic deosebit. La masa lungă, sub privirile autoritare ale bătrînului Gavrilă, fiii se supun docili ritualului, în timp ce pe faţa musafirului flămînd se întipăreşte prima grimasă de detest. Înţelegerea forţei pe care o reprezintă mulţimea îi dă lui Mitru Moţ ameţeală şi-l îndeamnă să ia hotărîri cutezătoare fără prea multă cumpănire. Mustrarea prietenească a lui Ardeleanu canalizează energia tînărului ţăran pe calea cea bună.

Interpretarea lui Ilarion Ciobanu reprezintă o revelaţie. Bine îndrumat regizoral, actorul a exprimat cu naturaleţe firea impulsivă şi mîndria care-l caracterizează pe Mitru.

Pe o treaptă mai jos a înţelegerii, prietenul lui Mitru Moţ, Petre, încă dibuind în perceperea mecanismului luptei de clasă, trăieşte o uimire naivă în faţa spectacolului alungării stăpînilor de altă dată. Actul temerar al lui Mitru Moţ de a-l destitui pe primar îi insuflă lui Petre nu numai sentimentul puterii, dar şi o încîntare în faţa pitorescului situaţiei. Îndeplinind conştiincios noile sarcini, Petre repetă cuvintele drastice ale lui Mitru, atribuindu-le o savoare specială. Jocul lui Sandu Sticlaru se sprijină pe această subliniere a bucuriei limpezi şi spontane a ţăranului sărac, izbăvit de temerile degradante.

Aşadar, filmul „Setea“ repune în discuţie problema scenariului cinematografic. La actuala fază de început a cinematografiei romîneşti, alcătuirea scenariilor de către scriitori cu experienţă capătă o mare însemnătate. Scenariul pretinde şi el o rigurozitate a construcţiei epice, o simetrie a acţiunilor, o înnodare a intrigii la care contribuie rutina romancierului.

În acest film, scenariul lui Titus Popovici excelează prin ingeniozitatea cu care desfăşoară cronica evenimentelor politice din satul Deleni, demarcînd etapele înţelegerii şi prin dialogul de o plasticitate remarcabilă. Mircea Drăgan se afirmă ca un regizor matur, deosebit de înzestrat în conturarea scenelor de masă. Ne amintim primele imagini cu trecerea rapidă a trenurilor, cu vagoanele încărcate de oameni şi baloturi, revărsîndu-se parcă peste ecran, sau de vălmăşagul pestriţ şi autentic din tîrgul de la Tîrnăuţi, cu momentele de derută, curmate de voinţa demonstranţilor, momente realizate cu multă autenticitate.

În privinţa îndrumării jocului actorilor, regizorul a insistat asupra rolurilor principale, căutînd o linie sobră, reţinută în interpretare. Se resimte în întreaga concepţie regizorală o evitare a exceselor, o tratare serioasă, echilibrată a temei.

Ceea ce a rămas mai puţin valorificat în film este latura satirică a romanului. Nici baronul, nici Spinanţiu nu sînt caracterizaţi pe peliculă cu verva comică pe care ne-a oferit-o romanul.

Din distribuţie, remarcam alături de numele menţionate, pe George Calboreanu în rolul complex al lui Gavrilă Ursu, prezentînd nuanţat etapele răsturnării mitului de sfinţenie, pe Virgil Platon, care relevă bine furia, stupiditatea, invidia primară a lui Ezechiel, fiul lui Gavrilă, pe Ştefan Ciubotăraşu, interpretînd pe fostul primar din sat.

În acelaşi efort de realizare grandioasă a scenelor de masă, fără a utiliza efecte spectaculoase, se înscrie şi munca operatorilor (Aurel Samson, Alexandru Roşianu) precum şi dinamismul partiturii muzicale (Theodor Grigoriu).

Cu filmul „Setea“, cinematografia romînească depăşeşte în bună măsură faza ei de tinereţe.

S. DAMIAN

Reîntîlnire cu Alexandrov

Elev şi coregizor al lui Eisenstein (la „Octombrie“ şi „Vechi şi nou“), Grigori Alexandrov a devenit realizator independent prin „Toată lumea rîde, cîntă şi dansează“ (1934). Au urmat apoi „Circul“ (1936), „Volga-Volga“ (1938), „Calea luminoasă“ (1940), „Primăvara“ (1947), comedii inspirate exclusiv din actualitate, care i-au creat regizorului celebritatea. Trecînd cu uşurinţă de la comedia bufă la comedia lirică sau la cea satirică, Alexandrov îşi construieşte filmele cu desăvîrşită simplitate, proprie clasicilor, elogiind patetic noua realitate socialistă, biciuind cu vehemenţă vechiul, creînd figuri memorabile de eroi pozitivi.

„Toată lumea cîntă, rîde şi dansează“ (scenariul: Gr. Alexandrov, V. Mass, N. Erdman, imaginea: V. Nilson, muzica I. Dunaevski) ne relatează cu umor peripeţiile tînărului cioban Kostea Potehin care, în condiţiile create de statul socialist, izbuteşte să devină un valoros muzician. Alexandrov îşi urmăreşte cu dragoste eroii, amuzat uneori de reacţiile lor, totdeauna încrezător în forţa talentelor lor. Kostea (interpretat cu umor şi naturaleţe de Leonid Utiosov), Ania (creaţie memorabilă a celebrei Liubov Orlova) ca şi întregul colectiv de artişti amatori sînt puşi în situaţii deosebit de hazlii, care le evidenţiază optimismul, dragostea de viaţă, concepţiile etice superioare. În opoziţie cu ei, apar locatarii „Lebedei negre“, „pensiunea pentru vilegiaturiştii neorganizaţi“, personaje retrograde şi cosmopolite pe care regizorul nu se sfieşte să le compare cu patrupedele din familia caprelor sau a vacilor.

Convenţiile abundă în film, dar spectatorul le acceptă cu plăcere, căci ele pornesc de la premise reale şi oferă personajelor posibilităţi nelimitate de afirmare. Kostea e confundat uşor cu dirijorul Costa Frasquini, autenticitatea pasiunii muzicienilor amatori se verifică printr-o bătaie îndîrjită, iar repetiţiile lor se desfăşoară pe stradă, în urma convoiului mortuar improvizat. Rîsul, cîntecul şi voia bună îi caracterizează pe eroi, ajutîndu-i să biruie greutăţile, să-şi afirme cu îndrăzneală talentul. Refrenul cunoscutului marş al lui Dunaevski — „Şi-acel care trece prin viaţă cîntînd / Niciodată şi nicăieri nu va fi învins“ — se impune în acest fel ca o concluzie firească a întregului film.

„Volga-Volga“ (scenariul: Gr. Alexandrov, M. Volpin, N. Erdman, operator — B. Petrov, muzica — I. Dunaevski) reia tema din „Toată lumea rîde, cîntă şi dansează“ cu o vigoare sporită. Căci aptitudinile muzicale ale Strelkăi (aceeaşi fermecătoare Liubov Orlova) sau ale lui Aleoşka Trubişkin (interpretat de A. Tutişkin) sînt contestate pe nedrept de despoticul conducător al „industriei casnice locale“, „cetăţeanul“ Bîvalov (excepţionala creaţie a renumitului actor Igor Ilinski). Birocrat şi carierist, Bîvalov contestă din principiu talentele artiştilor neprofesionişti, ceea ce va provoca reacţia violentă nu numai a Strelkăi, factoriţa poştală, ci a întregului colectiv de muzicieni amatori. Cu toţii se prind în dans şi cîntec, demonstrîndu-i distinsului Bîvalov viabilitatea talentelor lor. Satira la adresa „cetăţeanului“ director al industriei casnice locale este extrem de izbutită. Vorbind prin telefon cu vizitiul aflat la cîţiva paşi de el, cerîndu-le oamenilor să strige în cor alături de el textul unei telegrame „strict secrete“ sau preparîndu-şi discursul pe care-l va ţine la Moscova, Bîvalov se dovedeşte a fi un personaj mărginit, incapabil să înţeleagă adevăratele sensuri ale vieţii. Opunîndu-se cu vehemenţă noului, el va ajunge în mod firesc să se izoleze, fiind condamnat de întregul colectiv.

Pătrunse de un puternic caracter popular, caracterizate prin umor şi lirism de cea mai bună calitate, comediile lui Alexandrov vor rămîne veşnic tinere şi actuale.

Mihai TOLU

Acoperişul

„...Ce fac oamenii care trăiesc în jurul nostru? Cum trăiesc? Trăiesc bine? Suferă? Şi de ce suferă? Tot ceea ce se întîmplă în viaţă, uneori chiar şi cele mai banale fapte pe care le întîlnim pe stradă, alături de cele mai importante evenimente, apropiate sau îndepărtate, au o semnificaţie, un sens uman, social şi dramatic şi ridică mari probleme... Iată sursele fascinante, de neînlocuit, fundamentale, de inspiraţie, de meditaţie, de acţiuni creatoare... Nu voi înceta să arăt importanţa vieţii, a realităţii, a omului, interesul continuu pe care îl prezintă oamenii în viaţa lor socială. Vreau să fiu totdeauna şi înainte de toate un contemporan...“.

Cred că aceste cîteva cuvinte ar putea figura ca motto la filmul italian „Acoperişul“. Ele au fost scrise de Cesare Zavattini, scenaristul filmului. Profesia de credinţă a creatorului îşi găseşte o concretizare în povestea tristă a doi îndrăgostiţi care caută o casă, un loc unde să-şi poată spune îmbrăţişaţi veşnic proaspătul te iubesc.

Filmul reia eterna temă a lui Romeo şi a Julietei (eternă căci putem concepe viaţa fără Shakespeare?), numai că pe Natale şi Luisa nu-i despart prejudecăţi de castă, ci cauze mai grave, mai profunde. Împotriva lor, a amorului lor de o mare puritate, se ridică nu o familie, un om, ci organizarea unei întregi societăţi. Această societate are legi, are poliţie, are tot ce-i trebuie pentru a silui viaţa oamenilor care, ca Natale şi Luisa, nu au altă avere decît braţele. Dar filmul trist al lui de Sica şi Zavattini nu rămîne doar la această valoare. Căci Natale şi Luisa, milioane de Natale şi Luisa, au în afară de braţe şi o altă avere, imensă, care nu se negociază. Puterea dragostei, iată forţa uriaşă pe care nu o poate învinge poliţia şi legile capitaliste. Această putere este prezentă în film de la prima şi pînă la ultima secvenţă. Totul povestit reţinut, fără emfază, scenele succedîndu-se ca în viaţa de toate zilele a unor oameni simpli. Natale şi Luisa înving. Cum? Prin solidaritatea unor muncitori care-i ajută să-şi construiască patru ziduri şi un acoperiş. Un sfert, dacă nu mai mult din film, este consacrat celei dintîi, dar şi celei din urmă, nopţi a construirii casei. Această parte a filmului este mai pasionantă decît multe filme de aventuri. Iar luxosul automotor care trece în viteză, luminat strălucitor, pe lîngă aceşti oameni necăjiţi este o imagine simbolică subliniind contrastele unei societăţi nedrepte. Ca şi secvenţele care ne prezintă două camioane încărcate cu cărămizi şi cele cîteva lucruri ale tinerilor străbătînd străzile Romei, trecînd pe lîngă Colisseum în căutarea unui loc unde să poată fi construită casa.

În aceste secvenţe măiestria lui de Sica este deplină. Iar unda de lirism este specifică acestui mare regizor care ştie să şlefuiască totul ca un bijutier. Comparaţia nu este întîmplătoare. Tot filmul îţi dă senzaţia unei lucrături în filigran, de o fineţe deosebită. Iar strălucirea nu vine din exterior, ci din adînc. Trebuie să ştii să o găseşti, cu alte cuvinte să înţelegi acest film fără mari conflicte, lipsit de vedete, turnat pe străzi, cu actori neprofesionişti. („Ea, Gabriella Palotta — în viaţă o modestă funcţionară — a fost aleasă dintre sute de candidate. El, Georgio Listuzzi, portar la o mică societate, era şomer cînd l-am întîlnit pe stradă“, declară Vittorio de Sica).

În ansamblul operei lui Vittorio de Sica, „Acoperişul“ rămîne ca un film valoros, mai ales prin prezentarea crudă a unor aspecte ale vieţii cotidiene.

Colaborarea Zavattini — de Sica, se dovedeşte şi de data aceasta fructuoasă, primul aducînd privirea lucidă asupra vieţii, puţin amară, iar cel de al doilea lirismul, surîsul printre lacrimi.

Pentru a putea realiza „Acoperişul“, de Sica a fost nevoit să-şi finanţeze singur filmul. Amintesc aceasta mai mult pentru a-l scuza pentru cele cîteva roluri oarecare, jucate în filme mediocre. Căci, explică de Sica, „joc ca actor — şi uneori am jucat în filme îngrozitoare — ca să mă amuz şi pentru a strînge bani care să-mi permită apoi să realizez filmele dorite. În acest fel am putut să fiu şi producătorul «Acoperişului»“.

S. MINCU

Cadru din film

CARNET teatral

„MILIONARII“ de Ion Istrati

Teatrul Naţional „I. L. Caragiale“

Cunoscător al vieţii ţăranilor moldoveni, despre care a scris în romanele sale, Ion Istrati debutează in dramaturgie cu o comedie inspirată din acelaşi mediu.

E vorba de o gospodărie colectivă milionară in care toate par să meargă cum trebuie. In această atmosferă plină de lumină şi optimism, autorul pune in discuţie un conflict care solicită participarea activă a intregii mase a colectiviştilor. Inzestrat conducător şi priceput gospodar, preşedintele gospodăriei, Vasile Ursu, căruia i se datoresc multe din realizările obţinute, a inceput să sufere de aşa-numita boală a ameţelei de pe urma succesului. S-a ingîmfat, neglijează cu superioritate părerea celorlalţi colectivişti şi, avid după laude cu orice chip, ajunge să pună in pericol avutul obştesc. Riposta colectiviştilor nu întîrzie să vină, ilustrind nu numai bunul simţ popular dar şi o fermă atitudine politică şi etică. Sprijiniţi de organizaţia de partid, colectiviştii înaintaţi izbutesc să revoce hotărîrea izvorîtă din ambiţia ingîmfatului preşedinte.

Aspra critică la care-l supun colectiviştii — plină, de altfel, de dragoste pentru gospodarul fruntaş care i-a indrumat pînă atunci cu pricepere, — il ajută pe preşedinte să redevină cel pe care cu toţii il preţuiau.

Inclinat să reflecte şi in roman — după cum se ştie — influenţa unei anume viziuni metaforice populare, Ion Istrati s-a găsit din acest punct de vedere la largul său in comedia pe care pe bună dreptate a subintitulat-o „populară“.

De la coloratura de limbaj, pînă la pitorescul situaţiilor şi caracterelor, comedia răspunde intenţiilor autorului şi nici nu poate fi judecată decît ca atare. Meritul principal e că reuşeşte, cum spune şi autorul, să surprindă ca „o schiţă de atmosferă“ cîteva „instantanee“ din viaţa de azi a ţărănimii noastre colectiviste. Lupta pentru consolidarea gospodăriei colective, pentru apărarea bunului obştesc, pentru victoria raporturilor socialiste dintre oameni, pentru victoria eticii noi, comuniste, aceste probleme, precum şi modul deschis, popular, in care sînt dezbătute, stîrnesc interesul spectatorului, îi solicită participarea.

Sînt, fără indoială, in piesă, nu puţine situaţii convenţionale, ca şi unele personaje a căror existenţă este destul de firavă. Replicile comediei sînt adeseori artificiale, nu îndestul de autentice.

Spectacolul Teatrului Naţional „I.L. Caragiale“ estompează in bună măsură deficienţele textului, proiectînd o intensă lumină asupra laturilor izbutite ale comediei.

Regia spectacolului inscrie un debut promiţător: Lia Niculescu. Fineţe, bun gust, ritm, inţelegere judicioasă a textului cu sensul lui de comedie populară, deci lipsa stridenţelor, grija pentru amănunt şi nuanţă. In ceea ce priveşte colectivul de interpreţi, sîntem bucuroşi să remarcăm faptul că spectacolul e susţinut in mare parte de reprezentanţi ai tinerei generaţii de actori ai Teatrului Naţional. E, aşadar, un spectacol viu, tineresc, rezultat al unei colaborări pline de entuziasm. Comedia are un mare număr de personaje, toate izbutit realizate şi ne pare rău că, dat fiind, la cele mai multe, caracterul episodic, nu-i vom putea numi pe toţi interpreţii.

Se detaşează, prin realizările actoriceşti deosebite, Dem. Rădulescu in Aurel Hoanţă, tipul afaceristului mărunt, demagog şi infumurat, satirizat de interpret cu mijloace care evidenţiază un valoros talent de comedian; C. Rauţchi, in Ion Moşneguţu, creionînd figura unui bătrîn moldovean; Matei Alexandru in Vasile Ursu, preşedintele gospodăriei; Nicolae Grigore Bălănescu in Neculai Chiper, primul brigadier, colectivist cu autoritate şi prestanţă, aflat in fruntea luptei pentru apărarea bunului obştesc, rol care atestă, in continuare, inzestrarea actorului pentru compoziţie (vezi „Poveste din Irkuţk“); corect Liviu Crăciun in instructorul raional de partid Damian Făgurel; Draga Olteanu in Varvara, de o remarcabilă autenticitate, ca de altfel şi Elena Sereda in rolul secretarei de U.T.M. Două compoziţii reuşite, pline de umor, realizează de asemenea actorii Cosma Braşoveanu şi Ion Iliescu. Decorul semnat de Al. Brătăşanu şi costumele de Mihai Tofan se inscriu cu succes in spiritul comediei.

Dinu SĂRARU

Scenă din spectacolul „Milionarii“, realizat în cinstea aniversării Partidului.

DRAMATURGIA PENTRU TEATRUL DE AMATORI

Arătam că piesa lui Mihail Davidoglu „Trandafirul negru“ (publicată în revista „Teatrul“ nr. 3 din acest an) abordează probleme de stringentă actualitate ale eticii noi, ale formării conştiinţei socialiste în condiţiile marelui avînt al producţiei materiale şi ale procesului de desăvîrşire a construcţiei socialismului din ţara noastră.

În Raportul prezentat de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la al 3-lea Congres al partidului se spune: „Ca urmare a transformărilor social-economice, în ţara noastră a luat naştere şi se dezvoltă tot mai mult o morală nouă, socialistă, o nouă atitudine faţă de muncă, faţă de bunurile obşteşti şi îndatoririle sociale, noi relaţii de întrajutorare tovărăşească între cei ce muncesc“. Aceste aprecieri cuprinse în Raport arată că ne aflăm astăzi în faţa unui fenomen impresionant, în plină dezvoltare, de însuşire a unor principii şi norme comuniste de conduită morală, a unei noi atitudini faţă de muncă şi faţă de colectivitate. Eroii piesei lui Davidoglu sînt solicitaţi de condiţiile tehnicii moderne să-şi ridice calificarea profesională, să-şi însuşească cunoştinţe ştiinţifice şi tehnice care să-i situeze la nivelul înalt al perfecţionării şi automatizării producţiei. Dar această problemă nu este numai de ordin tehnic, ci şi de ordin etic. Se angajează în această bătălie pentru o înaltă calificare factori multipli care ţin de conştiinţa muncitorului de tip nou. Pe topitorul Tiberiu Postole ideea de a pleca la şcoala de maiştri nu-l încîntă pentru că înseamnă o renunţare temporară la cîştigurile mari pe care le obţine. Orizontul îngust, ancorarea comodă într-un „statu-quo“ lipsit de perspectivă, individualismul reprobabil, asociat cu o atitudine necinstită faţă de tovarăşii de muncă, mărginirea profesională — care-l caracterizează pe Tiberiu Postole — sînt demascate şi combătute cu asprime atît de bătrînul maistru Bologa, cît şi de tînărul topitor Ponoran. Exponenţi ai colectivului şi, totodată, ai unei atitudini noi, socialiste faţă de muncă, Bologa şi Ponoran vor depune eforturi serioase pentru a determina o transformare în concepţia învechită a lui Postole. Paralel cu acest conflict moral se mai dezvoltă în piesă şi o serie de alte conflicte care vor duce la o clarificare lăuntrică a lui Ponoran, tînăr muncitor cinstit, sincer, dar şovăielnic, negăsind în el de la început energia necesară pentru a-şi urma cu fermitate drumul ales — precum şi la o revizuire pe care, deocamdată, o bănuim, a atitudinii Victoriţei Dudu, femeie uşuratică, aspirînd către o fericire obţinută prin indiferent ce mijloace.

Conflictele piesei se desfăşoară pe o arhitectonică, în mare, bine gîndită. Lupta concepţiilor şi a caracterelor e marcată în fiecare etapă şi soluţionată, după substanţiale dezbateri, în favoarea noului, conştiinţa socialistă ieşind în chip firesc învingătoare. Mihail Davidoglu îşi verifică şi de data aceasta capacitatea de a construi tipuri viabile, expresive şi conflicte de puternic dramatism. Atenţia deosebită acordată datelor realităţii obiective se conjugă, în general, cu o egală atenţie acordată datelor individuale ale conflictului şi personajelor. Există însă în piesă unele momente în care autorul îşi scapă de sub control personajele. Astfel, Ponoran se comportă contradictoriu faţă de prietenul său Postole: ori îl tratează cu o superioritate paternă, nepotrivită („Hai, băiatule, Hai, că nu-ţi vreau răul“), ori îl copleşeşte de acuzaţii şi invective. O anume inconsecvenţă caracterologică se remarcă şi în scena în care Ponoran — întruchipare a cinstei comuniste — condiţionează dezvăluirea adevărului asupra mijloacelor necinstite folosite de Tiberiu în realizarea şarjei rapide, de plecarea acestuia la şcoala de maiştri:

Ponoran: Faci ce ţi-am cerut? (E vorba de plecarea la şcoala de maiştri — n.n.).

Tiberiu: Nu!

Ponoran: Atunci, mă duc unde am spus.

Un muncitor cu o înaltă etică socialistă va utiliza oare pentru convingerea altui muncitor asemenea procedee condamnabile, ţinînd de şantajul moral? Schimbarea în conştiinţa unui om poate fi oare obţinută printr-o tăcere vinovată? Piesa mai are încă unele obscurităţi, mai ales în ce priveşte atitudinea Floricăi, personaj care apare la început şi la sfîrşit fără a-şi lămuri pe deplin poziţia faţă de cele două personaje principale: Ponoran şi Postole.

Se poate vorbi de asemeni despre o insuficientă diferenţiere a personajelor prin limbaj.

Dacă înţelegem de ce bătrînul maistru Bologa vorbeşte înflorit, sfătos, metaforic, nu putem înţelege de ce Florica sau Victoriţa vorbesc la fel cu Bologa: „Pentru ziua aceea de întristare ce-o va trăi Tiberiu Postole, pentru acea zi nu va răspunde nimeni altul decît el însuşi şi-apoi tu“ (Florica) sau: „Ca o lespede, ca din piatră ţi-i dragostea“; „Eşti un om ciudat. Şi om, şi bronz“; „Parcă-s o vioară; o vioară în care s-au stins toate cîntecele. Sînt o vioară, dar fără de arcuş şi fără de viorist“; „Trandafirii îşi deschid floarea sub cîntul privighetorilor, în nopţile de mai, nopţi de cînt şi dragoste... E o floare a dragostei, a poeziei. Şi-i poate mai mult decît o floare. E un cîntec. Un cîntec care închide toate glasurile, toate graiurile pămîntului. Cum închide şi răsuflarea minerală şi marea, uriaşa tăcere a cerurilor cele veşnic rotitoare. Şi mai închide şi povestea unei sărmane paiaţe de nimeni ştiută, de nimeni crezută, şi care s-o pierde prin viaţă şi s-o risipi fără de urmă ca un abur“ (Victoriţa).

Meşter al vorbirii frumoase, plastice, de intens lirism, Davidoglu îşi împrumută cu generozitate, dar fără alegere, acest limbaj mai multor personaje, aducîndu-le astfel — din acest punct de vedere — la un numitor comun. Mai ales în cazul uşuraticei Victoriţa, profunzimea şi coloritul liric al vorbirii sînt nepotrivite cu însuşi caracterul personajului, înclinat spre superficialitate şi nestatornicie.

Exceptînd aceste deficienţe, piesa lui Mihail Davidoglu se înscrie printre succesele dramaturgiei într-un act, ca o lucrare de adîncă actualitate, bazată pe conflicte puternice, generate de lupta pentru formarea şi consolidarea noii conştiinţe socialiste.

O piesă care se situează de asemeni în primele linii ale actualităţii este „Neamurile“ de Teofil Buşecan („Îndrumătorul cultural“ nr. 2/1961). Dezbaterea se deplasează aici în cadrul unei gospodării colective, axîndu-se pe conflictul între spiritul individualist, cu adînci rădăcini în trecut, şi spiritul nou, colectiv. Preşedintele gospodăriei colective, Oancea, are de înfruntat pornirile individualiste ale propriilor sale neamuri care, socotind înrudirea cu preşedintele un prilej de a trage foloase suplimentare, îşi bat joc de bunul obştesc, de munca celorlalţi colectivişti, de prestigiul gospodăriei. Ajutat de Vasile, secretarul de partid, Oancea reuşeşte să-i intereseze treptat pe recalcitranţi în dezvoltarea gospodăriei colective, să-i atragă în diferite munci importante, trezindu-le ambiţia de a participa la munca în comun pentru binele comun. Fireşte, treaba nu va fi uşoară, cu atît mai mult cu cît printre adversarii preşedintelui se numără nevasta şi fratele său. Oancea va trece prin exasperarea provocată de lipsa de înţelegere a neamurilor, va încerca să-şi dea demisia dar, cu ajutorul lui Vasile şi al colectiviştilor înaintaţi, se va redresa şi-şi va impune autoritatea, reuşind să restabilească disciplina şi ordinea. Piesa condamnă lenea, individualismul, necinstea ca rămăşiţe ale vechiului mod de existenţă, incompatibile cu morala nouă care cucereşte poziţii din ce în ce mai puternice în conştiinţa oamenilor ce-au păşit pe drumul socialismului.

Sînt în piesă cîteva situaţii comice reuşite şi cîteva replici spirituale. Personajele principale: Oancea, Sidonia, Toader, sînt bine individualizate, în cazul Sidoniei pe un anume tipar cunoscut. Din păcate, tinerii, Vasile (secretarul de partid) şi Raluca (fiica lui Oancea şi iubita lui Vasile) nu au o prezenţă scenică originală, călcînd şi ei pe drumuri bătătorite, fără a izbuti să iasă din acel şablon care a consacrat în multe piese un cuplu pozitiv, ameninţat o clipă de neînţelegerea celor în vîrsta, dar reuşind după cîteva peripeţii — cam aceleaşi de fiecare dată — să-şi găsească fericirea mult dorită. (Vezi, în acelaşi sens, şi evoluţia tinerilor Vladimir şi Ileana din "A doua tinereţe" de Dragoş Vicol). Un alt element de şablon, depăşit în alte domenii dar păstrat cu sfinţenie de unii autori de piese, este prezenţa aproape invariabilă a unui moş sfătos, mucalit, cu pretenţie de „raisoneur“ şi de obicei, fără o funcţie bine determinată în economia dramei.

În „Neamurile“ se numeşte Moş Iov, în „A doua tinereţe“ se numeşte Moş Merchiş, în „O brigadă de pomină“ de Vera Crăciun se numeşte Moş Tudorache (vîrsta: între 60 şi 65 de ani; ocupaţia: om de serviciu, paznic, căiman, adică acelaşi clişeu cu mici, imperceptibile retuşuri).

Una din principalele cerinţe ale dramaturgiei pentru amatori este claritatea, consecvenţa riguroasă a personajelor şi conflictului. Personajele trebuie să se definească limpede în cadrul intrigii, evoluînd firesc pe linia propriului caracter, dar, în acelaşi timp, pe linia ideii urmărite de autor. Uneori, însă, linia caracterologică intră într-o flagrantă contradicţie cu linia ideologică a piesei creîndu-se astfel confuzii, zone întunecoase, nedorite mai ales într-un teatru care se adresează unui public atît de larg.

Acceptăm ideea că Sidonia, de pildă, care ciupea din bunul colectiv pentru a-i strînge zestre Ralucăi, care refuza să muncească cerînd să i se considere totuşi zilele-muncă, va trebui să se transforme pînă la sfîrşit. Primim de asemenea ideea că Sidonia va accepta în cele din urmă căsătoria fetei sale cu Vasile, deşi a urmărit s-o mărite după casierul cooperativei. Dar nu putem admite ca această schimbare în atitudinea personajului să se producă brusc, nepregătit, în ultimele 10-15 replici ale piesei. Autorul a urmărit ideea proprie, forţînd însă ideea personajului, violentîndu-i evoluţia caracterologică firească. Desigur, nu vom pretinde — e absurd — ca o piesă într-un act să adîncească mişcarea psihologică a personajelor pe toate datele ei, dar vom cere ca în comportamentul acestora să fie sugerat drumul parcurs, vom pleda întotdeauna pentru naturaleţe, pentru autenticitate, convenţia teatrală nefiind inamica adevărului psihologic.

Dumitru SOLOMON

Vezi „Gazeta literară“ nr. 18/1961.

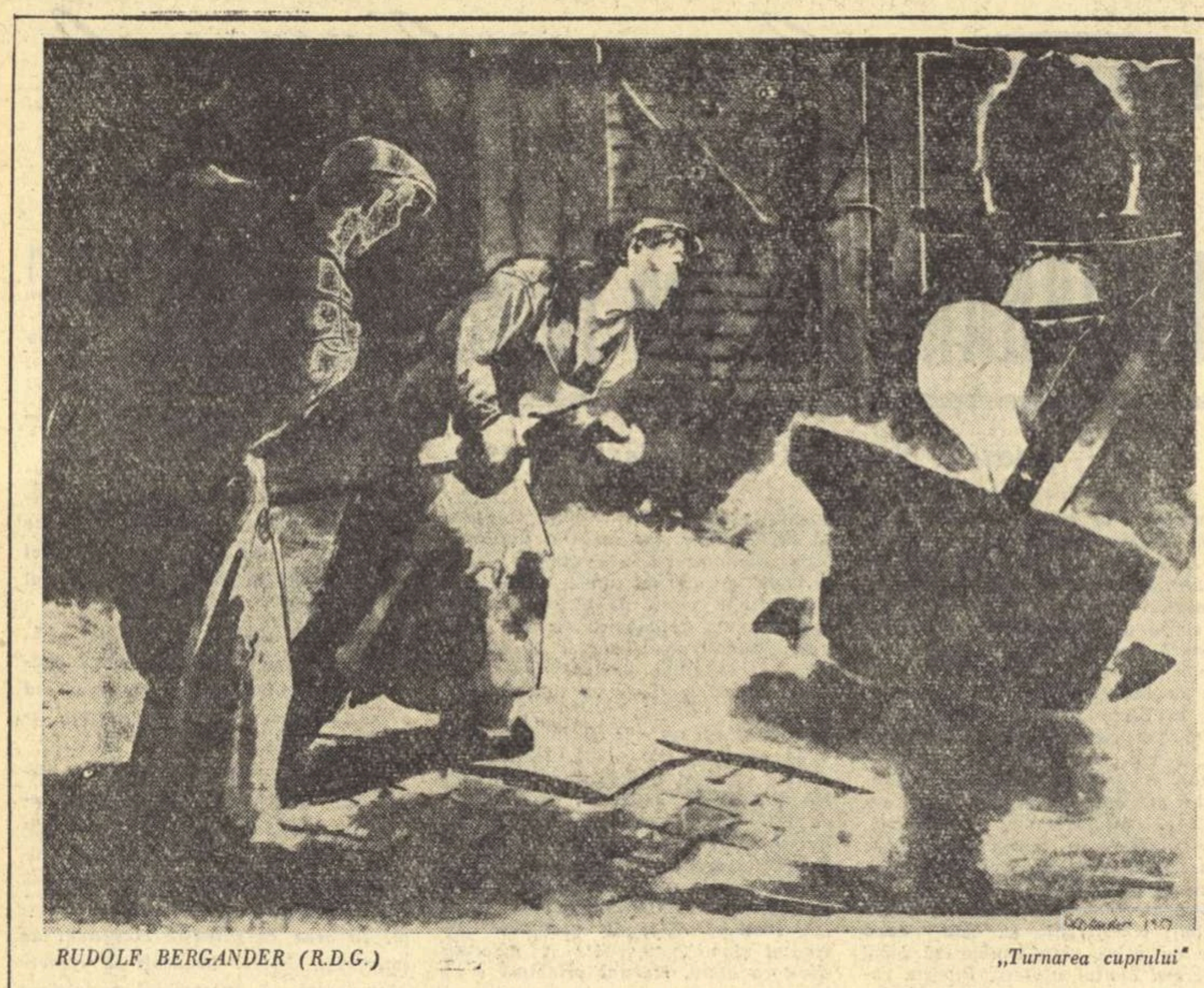

RUDOLF BERGANDER (R.D.G.) „Turnarea cuprului"

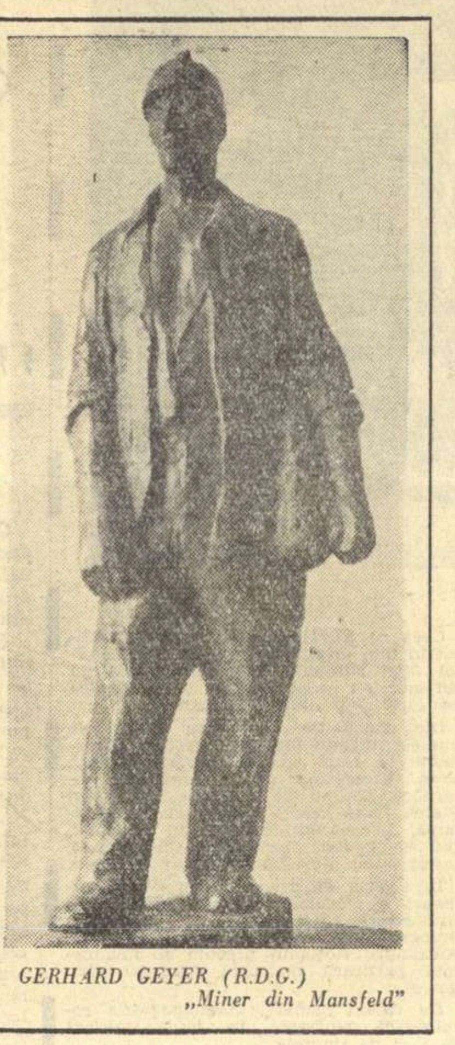

GERHARD GEYER (R.D.G.) „Miner din Mansfeld"

SADOVEANU LAUREAT

Toți cei șapte laureați ai Premiului Internațional Lenin sînt exponenți înaintați ai popoarelor lor, reprezentînd calitățile, forța morală, năzuințele nobile, vitale, vigoarea constructivă, dorința lor neînfrîntă de pace.

Cuba, Guineea, India, Republica Populară Romînă, Libanul, Polonia, Australia au primit, prin acești reprezentanți de frunte, o mare cinstire. Această mare cinstire se răsfrînge asupra popoarelor acestor țări, și anume asupra acelor mari mase populare care tind de mult către lumina ce o fîlfîie larga flamură a păcii, care aud de mult freamătul alb al stolurilor de păsări vestitoare de albă, dar caldă și fertilă liniște în omenire, care luptă necurmat pentru atingerea acestui ideal.

Mihail Sadoveanu, marele nostru scriitor, laureat al Premiului Internațional Lenin, „Pentru întărirea păcii între popoare", este autorul unei opere străbătută de această năzuință majoră a omenirii, de năzuința oamenilor simpli ai poporului nostru. Există puține pagini care să nu zugrăvească oameni, caractere, năzuind către pace în opera sadoveniană. In fond, cele mai umile ființe zugrăvite în nuvelele și romanele lui Mihail Sadoveanu, nu sînt ființe care se chinuiau într-o viață de neîmplinit echilibru? Eroii care populează această întinsă frescă a poporului, zugrăviți cu pensulă și culori de mare maestru, țintea către pacea umană, care însă nu putea fi realizată în trecuta societate. Pacea era înlăturată de egoismul unor categorii sociale, al profitorilor vieții, al împilatorilor mulțimilor simple și trudite.

Mihail Sadoveanu a luptat de-a lungul anilor, prin toate puterile conștiinței și verbului său, pentru a afirma dreptul la pace al celor mulți și umili și chinuiți. Țăranii săi, muncitorii și intelectualii zugrăviți de el, aspiră la dreptatea cîștigată azi prin forțele unite ale maselor conduse de partidul nostru. Chipurile de voievozi, de ostași din străvechile vremi ale istoriei, evocați în cărțile sale, sînt ale unor oameni care au luptat apărînd pămîntul și drepturile poporului, care au dus războaie drepte de apărare.

Iată de ce azi, cînd premiul Lenin a fost atribuit marelui nostru Sadoveanu, întregul popor stă sub lumina acestei mari cinstiri, lumină venită din flacăra geniului celui ce a gîndit marile valori și drepturi ale umanității, lumina geniului lui Lenin.

Această cinstire se răsfrînge implicit și asupra eroilor sadovenieni. Pe piepturile ideale ale lui Alexandru Faliboga, din „Bordeienii", sau Nicoară Potcoavă, sau Mitrea Cocor, sau ale tuturor celor ce au luptat împotriva împilării, pentru o viață mai bună și mai dreaptă, nu strălucește astăzi lîngă locul inimii imaginea marii distincții ce stă pe inima creatorului lor?

Radu BOUREANU

LAOS

Un punct de încordare, în situația internațională actuală este pe cale de a fi lichidat. Sau, cel puțin, s-au creat premisele înlăturării lui. Este vorba despre situația din Laos, obiect al conferinței ce se deschide mîine la Geneva.

Apelul celor doi co-președinți ai conferinței de la Geneva cu privire la reglementarea problemei Indochinei, pentru încetarea focului și convocarea întîlnirii reprezentanților a 14 state interesate, a fost primit favorabil atît de părțile beligerante în Laos cît și de opinia publică. În acest moment au loc tratative pentru încetarea focului între delegații guvernului legal, ai forțelor Patet Lao și ai grupului de la Savannaket, iar reprezentanții Comisiei internaționale de supraveghere și control în Laos au intrat în acțiune.

S-ar părea că există toate șansele pentru stingerea rebeliunii alimentate de imperialiștii americani, pentru formarea unui guvern reprezentativ în stare să asigure neutralitatea Laosului și că piedicile au fost învinse. Reprezentanții guvernului legal și ai Patet Lao depun toate eforturile pentru îndeplinirea obiectivelor cuprinse în apelul celor doi co-președinți. În schimb, rebelii din grupul Fumi Nosavan — Boum Oum ca și forțele imperialiste din spatele lor recurg la obstrucții și iau măsuri pentru sporirea încordării în Asia de sud-est.

În primul rînd rebelii încalcă acordul de încetare a focului. În al doilea rînd, pentru a tergiversa începerea tratativelor în privința reglementării politice și militare a situației create în Laos, delegații lor nu se prezintă în localitățile fixate de comun acord cu guvernul legal, făcînd mereu alte propuneri de localități.

Guvernul american care s-a declarat de acord cu principiile apelului celor doi co-președinți ai Conferinței de la Geneva recurge la manevre în scopul de a sabota întîlnirea de la Geneva dacă se poate chiar înainte de începerea ei. Alimentarea cu armament american a rebelilor și trimiterea unui alt contingent de consilieri militari în Laos, intensificarea ajutorului militar dat guvernului corupt al lui Ngo Dinh Diem din Vietnamul de Sud (același Diem a cărei sprijinire de către Eisenhower a fost violent criticată de actualul președinte al S.U.A., atunci candidat) sînt semne că Departamentul de stat și Casa Albă nu se împacă cu ideea unui Laos neutru.

De altfel, lucrul acesta a și fost declarat mai voalat de către unii senatori americani și foarte direct de către primul ministru al Tailandei, Sarit Thanarat, al cărui rol în declanșarea rebeliunii lui Fumi Nosavan este bine cunoscut. Senatorii Bridges și Morse cer o intervenție americană mascată, folosindu-se drept unealtă Vietnamul de Sud sau Tailanda. Motivul pentru care continuarea intervenției, fățiș sau în spatele unui paravan este cerut de oameni de răspundere din S.U.A., este acela că americanii se tem că un guvern condus de Suvanna Fumma și care va proclama neutralitatea Laosului va favoriza întărirea forțelor democratice și se va împotrivi infiltrării imperialiste în această regiune. Asociindu-se celor doi senatori, un al treilea Mainsfield e de părere că „Laosul nu trebuie abandonat", deși situația militară nu este încurajatoare pentru americani deoarece forțele patriotice controlează două treimi din teritoriul laoțian.

Primul ministru al Tailandei într-o declarație rizibilă, făcută recent, se opunea formării unui guvern de coaliție care să conducă un Laos neutru spunînd că dacă este vorba despre formarea unui guvern de coaliție, va trebui să știm mai întîi... cine va fi inclus în acest guvern. „Dacă vor fi incluși comuniști, ne vom manifesta nemulțumirea". Nu mai e nevoie de arătat absurditatea părerii lui Sarit Thanarat conform căreia laoțieni sînt numai membrii clicii Boum Oum. E de adăugat și faptul că „nemulțumirea" guvernului tailandez devine periculoasă atunci cînd, cu ajutor american, devine prin intermediul S.E.A.T.O. instrument al agresiunii și tulburării apelor în Asia de sud-est. Așa cum demonstrează declarațiile oficiale sau oficioase americane, Pentagonul și Departamentul de stat se silesc să transforme Tailanda și Vietnamul de Sud în baze de atac împotriva țărilor și guvernelor pașnice din Indochina.

Raportul actual de forțe în lume, atitudinea fermă a statelor iubitoare de pace, presiunea opiniei publice mondiale constituie elemente puternice care nu lasă nici o îndoială asupra faptului că S.U.A. vor fi silite să lase în pace poporul laoțian care nu dorește altceva decît să trăiască conform propriei sale hotărîri.

Al. GÎRNEAȚĂ

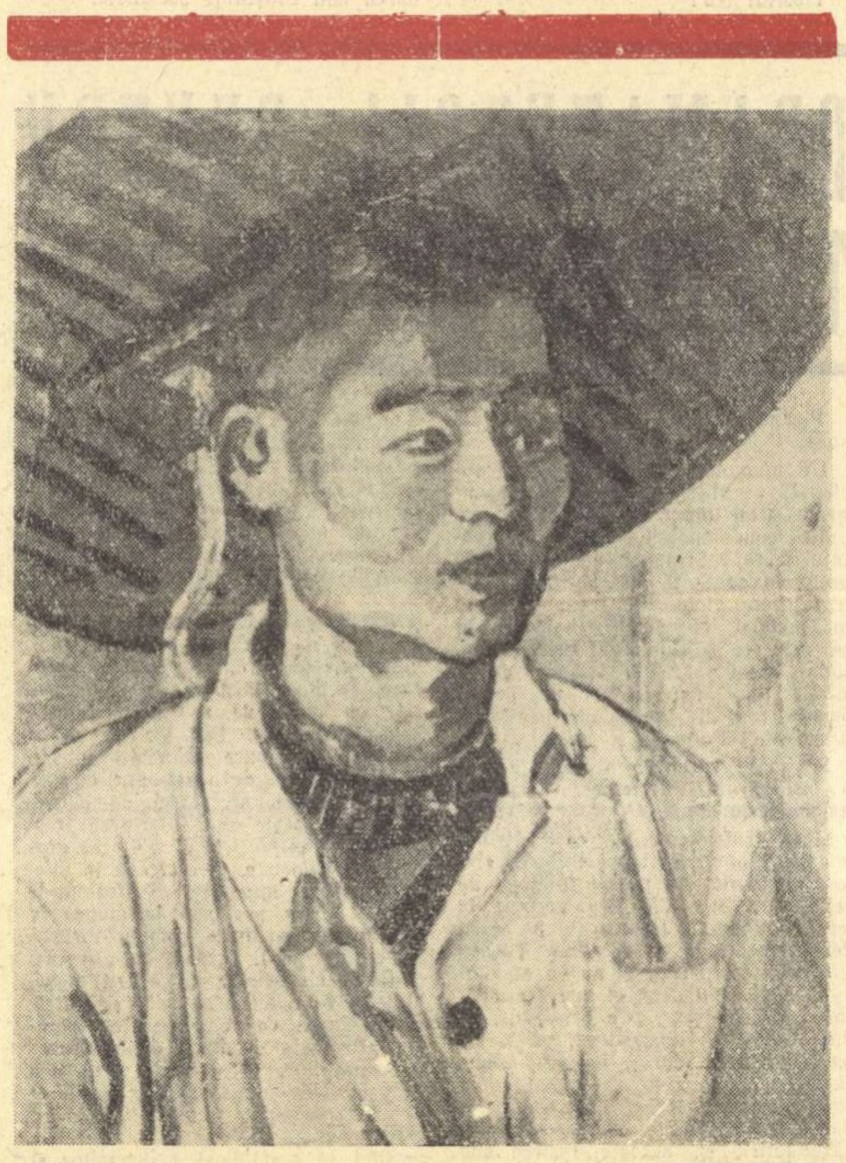

EUGEN POPA „Țăran chinez"

Festivalul de la Cannes

— PRIMA SĂPTĂMÎNĂ —

Cu solemnitatea conformă ritualului stabilit, Festivalul de la Cannes, al XIV-lea, s-a deschis miercurea trecută în prezența unor numeroși regizori, producători, actori, ziariști și personalități internaționale, interesate sau consacrate de cea de a șaptea artă.

Capitală mondială a cinematografiei pentru cîteva zile, Cannes și-a oferit ospitalitatea reprezentanților celor 30 de țări participante care prezintă cele mai bune filme ale lor. Printre aceste națiuni din Asia, Africa, Europa și America se găsesc Franța, Uniunea Sovietică, Anglia, Italia, Statele Unite, Japonia, Polonia și Romînia. Republica Populară Romînă prezintă anul acesta interesantul film biografic „Darclée", avînd ca interpretă principală pe Silvia Popovici, prezentă și ea la Cannes.

De altfel, Romînia este reprezentată la Palatul festivalului și în rîndurile juriului (în secția de filme de scurt metraj), unde alături de criticul Claude Mauriac, de regizorul sovietic Serghei Iutkevici, de marele actor mexican Pedro Armandariz și de scriitorul francez Jean Giono, președintele juriului, — figurează cineastul romîn Ion Popescu-Gopo, considerat pe bună dreptate drept unul din maeștrii contemporani ai desenului animat.

PRIN TELEFON

Deși de valoare inegală, primele filme prezentate au dus la constatarea următoare: anul acesta nivelul mediu al calității este într-un sensibil progres față de festivalurile precedente.

Primul film, prezentat de altfel în afara concursului, „Exodus" al regizorului american Otto Preminger a dezamăgit în ansamblul său. Film-fluviu, durînd 3 ore, „Exodus" se transformă, după cum scrie un critic parizian, în „western politic" foarte banal, alcătuit mai ales din concesii comerciale făcute unui anumit romantism facil.

Cu filmul „Cerul și noroiul", Franța a dat veritabilul semnal de începere al festivalului. Primele comentarii n-au fost prea călduroase. Film semnat de Dominique Gaisseau, produs de o firmă engleză și realizat cu participare poloneză, „Cerul și noroiul" povestește odiseea unui grup de exploratori care au străbătut Noua Guinee, într-o regiune pînă în prezent necunoscută. La Cannes toată lumea a recunoscut îndrăzneala și curajul acestor oameni care au înfruntat mii de suferințe în jungla ostilă, dar foarte rari au fost cei care i-au recunoscut filmului o valoare artistică reală. Fără îndoială, Franța va marca puncte mai multe cu filmul lui Henri Colpi „O absență atît de lungă".

Filmul polonezului Jerzy Kavalerowicz „Maica Ioana din Angelow" a produs o puternică impresie și a provocat polemici arzătoare datorită originalității lui tematice și plastice; filmul analizează, într-un stil și pe un fond profund dramatic, sentimentele omenești ale indivizilor supuși canoanelor celor mai stricte ale religiei.

Un film așteptat cu mult interes este „Ciociara", de Vittorio de Sica, după scenariul lui Cesare Zavattini, care a adaptat romanul lui Alberto Moravia. Alăturarea talentelor acestor trei mari nume italiene n-a împiedicat, totuși, o anumită decepție a unei bune părți dintre ziariști și critici. Ei au văzut în acest film care-și propunea să fie un act de acuzare la adresa războiului, mai ales un prilej de a scoate în evidență darurile actriței Sophia Loren, în jurul căreia a fost construită — puțin cam prea evident — întreaga lucrare. Pentru mulți, „Ciociara" este mai ales un film de actori și în pofida cîtorva scene foarte puternice, în el nu pot fi regăsite emoțiile din „Hoții de biciclete", nici poezia dureroasă din „Umberto D", ambele aparținînd aceluiași Vittorio de Sica.

Cel de al treilea film prezentat a făcut senzație: este cel conceput de Aleksandr Dovjenko și realizat de soția lui, Iulia Solnțeva „Istoria anilor de foc". Această evocare, sub forma unei epopei a anilor de război prin care a trecut soldatul Ivan Orliuk, a stîrnit de pe acum controversele cele mai pasionate, atît asupra calităților artistice ale acestei lucrări, cît și asupra conținutului tragic înfățișat. „Epopee filmată"..., „Poem vizual și sonor", „Imagini fastuoase". Acestea sînt numai cîteva din expresiile folosite la Cannes în legătură cu acest film.

Mai rămîn de proiectat încă multe filme; se remarcă între altele filmul american „Un strugure în soare" de Daniel Petrie, în care se demască rasismul.

Se anunță de asemenea un film de Bardem, regizor spaniol talentat, distins de mai multe ori cu Marele Premiu, și care prezintă anul acesta „Vinidiana". In sfîrșit, mai semnalăm producția japoneză „Adolescență tandră și nebună" de K. Ichikawa, și două filme italiene „Ce bucurie de a trăi" și „La viaccia".

Deși mai este mult pînă la închiderea festivalului, comentariile sînt de pe acum intense, pronosticurile contradictorii, dar fiind abia după prezentarea primelor producții nimic nu ne îngăduie, fie și cu o cît de mică șansă de certitudine, să afirmăm care va fi marele cîștigător al acestei competiții artistice.

Georges DASCAL

POEȚII lumii

AGOSTINO NETU

(Angola)

Văpăi și ritm

Zăngănit de arme pe cărări,
țipăt de prigorii ca un geamăt;
jungla umedă ridică-n zări
armonia sîngelui în freamăt...

Văpăi —
văpăi pe mărăcinișuri uitate;
văpăi
peste șubrede-acoperișuri,
străjuind un vis ce va duce departe
mulțimi de oameni,
stoluri de oameni,
valuri de oameni.

Pribegesc năuciți
pe drumuri înglodate,
rătăcesc istoviți
întunecînd zările toate.
Fără popas sub cerul încins
merg oameni, merg
călăuziți de un vis...
Flăcări,
lupte,
tam-tamuri
și ritm.
Ritmul luminii,
ritm de bici,
ritmul calculelor,
ritmul luptelor,
ritmul picioarelor descărnate.
ritmuri înaripate —
și sînge, și sînge...
sînge ce curge
țîșnind de sub unghii;
și totul e ritm și
ritmuri sînt toate.

O! ritmuri
sînt și
țipetele Africei sfîșiate.

În romînește de GEORGE DEMETRU PAN

Prezențe romînești peste hotare

De curînd, posturile de televiziune din Cehoslovacia au transmis comedia lui Aurel Baranga „Siciliana", avînd ca interpreți principali pe Ștefan Kvietic (Bebe) și Eva Polakova (Fifi).

★

După cum s-a mai anunțat, recent a apărut în Italia volumul „Teatru romînesc". În legătură cu acest fapt, publicația venețiană „Il Gazzetino" a scris într-un număr recent al său:

«Printre numeroasele cărți apărute în vitrine în ultimele luni, trebuie semnalat volumul „Teatru romînesc" (în editura Parenti), apărut sub îngrijirea lui Giuseppe Petronio, cu traduceri de același, de Mariano Baffi și de Giovanna Bonchio, precum și cu însemnări despre regie de Carlo di Stefano. Cartea, care cuprinde peste 700 de pagini, are numeroase ilustrații.

Teatrul romînesc este mult mai tînăr decît proza. Primul său campion este I. L. Caragiale (1852—1912), cunoscut în străinătate...

Restaurator, ziarist, povestitor, Caragiale (nume purtat actualmente de Teatrul Național romîn din București) a fost, mai presus de orice, un autor de comedii, cu un talent deosebit în domeniul satirei. Ironia sa lovea în burghezia coruptă și cinică a timpului. Capodopera sa („O scrisoare pierdută" — 1884) reprezentată și în Italia destul de recent, e inclusă în volumul editat de Parenti alături de „O noapte furtunoasă" scrisă înaintea „Scrisorii pierdute".

...Din cei cinci autori de comedii, care și-au găsit un loc în volumul de „Teatru romînesc", Mirodan este cel care aduce în scenă o Romînie radical transformată...

Autorul cu o tematică mai adîncită și căruia nu îi lipsesc elementele lirice în cadrul unei inspirații esențialmente realiste și satirice este Sebastian, ziarist, romancier, persecutat din punct de vedere politic sub regimul lui Antonescu, autor a patru comedii, care se bucură de multă prețuire din partea publicului romînesc».

★

Teatrul de Comedie înființat de curînd la București a stîrnit un deosebit interes în Cehoslovacia. Numărul 6 din luna februarie al revistei „Kulturny Zivot" semnalează pe lîngă rolul noului teatru și succesul dobîndit de piesa lui Al. Mirodan — „Celebrul 702".

Același număr din „Kulturny Zivot" remarcă talentul violonistei noastre Gabi Grubea care a cîntat în ultimul timp la Bratislava.

★

La Atena a apărut recent o antologie a poeziei romînești contemporane în traducerea cunoscutului poet grec Iannis Ritsos, cu un studiu introductiv al traducătorului.

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

Culegerea de poezii „Invitație la călătorie", editată în preajma aniversării a 60 de ani de la nașterea poetului Alexandr Prokofiev, apare ca o încununare a muncii și gîndirii lui din ultimii ani. Intitulată de autor „Invitație la călătorie", cartea reprezintă împlinirea unei promisiuni dată cititorilor, de a-i conduce pe drumurile Rusiei și ale altor țări. Autorul este un liric prin esență, poezia lui căpătînd o deosebită putere prin repetări melodice și asociații poetice surprinzătoare.

Noua culegere de poezii a lui Prokofiev demonstrează o măiestrie matură și plină de conținut, fiind o mare realizare a creației poetului.

R. D. Germană

Printre numeroasele cărți apărute în ultimul timp în R.D.G. închinate transformării socialiste a satului, presa democrată germană atrage atenția asupra noului roman al scriitoarei Irma Harder, nu de mult încă argat la moșieri. Acest roman intitulat „Nori deasupra lui Wiesenweg" este de fapt continuarea primei cărți a scriitoarei „In casă la Wiesenweg" publicată în 1956.

Subiectul noii cărți este axat pe lupta dusă de o familie de țărani, reîntorși din prizonierat, pentru crearea unei gospodării colective, împotriva îndărătniciei unor săteni și a intrigilor chiaburești. Dramatismul lucrării este cu atît mai puternic cu cît lupta se duce chiar în sînul unei familii, între mamă și fiu.

După cum arată ziarul „Neues Deutschland" eroii romanului Irmei Harder sînt oamenii vii ai satului german contemporan, cu toate calitățile și defectele lor, dar care pornesc cu siguranță pe calea construcției noii vieți.

Franța

La concursul de afiș de cinema, dotat cu premiul Toulouse-Lautrec, s-au prezentat numeroși graficieni din diferite țări. Premiul I a fost decernat desenatorilor Saül Bass (S.U.A.) și Jan Lenica (Polonia).

Mențiuni au fost acordate graficienilor Teissig (Cehoslovacia) Maté (Ungaria), Zamcznik (Polonia) și Feracci (Franța).

R. P. Ungară

Cu două săptămîni înainte de a împlini 96 de ani, a murit la începutul lunii februarie decanul picturii ungare, Csók István (1865—1961), de două ori laureat al Premiului Kossuth. Csók a făcut parte dintre urmașii picturii clasice ungare, cunoscut în mod deosebit pentru peisajele sale redînd specificul naturii ungare, pentru bogăția coloristică a paletei sale.

La vîrsta de 86 de ani a creat compoziția „Război și pace", un triptic de mari proporții. Această lucrare îndreptată împotriva războiului este considerată culmea creației sale. Cele două părți laterale ale lucrării prezintă ororile războiului. Una reprezintă o mamă cu copilul ei mort printre dărîmăturile caselor, iar cealaltă șiruri nesfîrșite de morminte ostășești sub aripile unui uliu cu privirea neîndurătoare. În mijlocul lucrării, pacea este ilustrată în mod monumental printr-o scenă de odihnă a unui grup de muncitori încadrați într-un peisaj specific ungar.

Australia

În cadrul „Săptămînii scriitorilor" care a avut loc cu ocazia festivalului artelor din Australia de sud, cele mai discutate probleme au fost: „Scriitorul și arta pentru mase", „Critica și editarea literaturii australiene", „Situația scriitorilor din Australia". Ultima temă a stîrnit un deosebit interes printre participanții la discuții. După cum arată scriitoarea H. Wilson în paginile revistei „Westerly" mulți au fost scriitorii care au arătat, în cadrul discuțiilor, situația materială grea a literaților — „mai rea decît cea de cîine". Numai puțini sînt acei scriitori care pot trăi din literatură. Marea majoritate sînt nevoiți să caute aiurea cîte o slujbă pentru a-și putea asigura existența. Dar nici patronii particulari și nici statul nu angajează astfel de oameni. „Cel ce știe să scrie o carte, poate scrie și o petiție. Este deci un om periculos" — a declarat un om de afaceri în legătură cu această problemă.

Italia

„Unità" reproduce în numerele din 19, 20 și 21 februarie a.c. mai multe poeme ale unor cititori, cetățeni simpli, care slăvesc memoria lui Patrice Lumumba și exprimă mînia dreaptă a poporului față de mișelescul asasinat.

★

Studiul lui Galvano della Volpe „Critica del Gusto" (Milano, Feltrinelli) e caracterizat de Mario Spinelli în „Unità" drept „o contribuție nouă și consistentă la o estetică marxistă".

★

Teatrul universității din Veneția „Va Foscari" a pus în scenă pentru prima oară în Italia renumita piesă a lui Maiakovski „Ploșnița". Spectacolul a fost primit cu deosebită căldură de public și critică.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 21 (375)
joi 18 mai 1961

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

> „Alături de celelalte țări socialiste, Republica Populară Romînă duce o politică de apărare fermă a păcii, de micșorare a încordării internaționale și de promovare a coexistenței pașnice. Purtătorul de drapel și inițiatorul acestei politici, care exprimă interesele fundamentale ale poporului romîn, antrenat într-o vastă operă constructivă, este partidul nostru – Partidul Muncitoresc Romîn".
>
> (Din Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 40 de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia).

PARTIDUL – marele creator

Tabloul măreț, zugrăvit de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej cu prilejul aniversării a patruzeci de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia, tabloul acesta care cuprinde cu precizie și putere, într-o unică imagine uriașă, întreaga desfășurare a marei lupte purtate de partid în vremea ilegalității, a luptei de întărire a patriei, de construire a noului ei chip după Eliberare, luminoasele perspective pe care primul secretar al partidului le-a deschis în fața noastră, ne-au umplut inimile de recunoștință și de entuziasm. Fiecare cetățean al acestei țări și-a dat seama încă o dată, sau mai bine zis a simțit adînc încă o dată, cu și mai multă putere, cu și mai multă căldură, că întreaga lui viață de azi o datorește partidului, că dacă a putut ridica fruntea, fără umilințe, fără temeri, nu cu orgoliu, ci cu o adevărată demnitate omenească, dacă poate privi în viitor curajos, plin de idei și nădejdi, dacă poate face planuri, dacă poate avea inițiative, dacă poate munci liber, crea liber, visa liber, o datorește partidului. Fiecare cetățean al acestei țări și-a dat seama încă o dată, că tot ceea ce vede în jurul lui, tot ceea ce își aduce aminte a fi văzut zilele trecute, de la înaltele furnale ale unei fabrici, de la halele ei largi în care munca are un ritm titanic, de la colosalul baraj de la Bicaz și albastrul lac nou născut între munți și pînă la combina care aleargă harnică și pricepută pe ogoare, de la casa de nașteri albă și curată dintr-un sat îndepărtat pînă la vitrinele bogate ale noilor și frumoaselor magazine, de la cartea care se găsește în multele și răspînditele biblioteci, pînă la clădirile mari, civilizate, frumoase, care se ridică în toate orașele patriei noastre, toate se datoresc unui popor aflat sub atenta îndrumare a partidului care a deșteptat în fiecare om o conștiință plină de simțul răspunderii, a creat unitatea de luptă și de muncă a clasei muncitoare, a întregului popor, a condus și a aplicat în mod creator principiile generale ale construcției socialismului, principiile marxist-leniniste, la condițiile concrete ale țării noastre.

Partidul despre care tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spune că: *„întruchipează tot ce e mai bun în poporul nostru; el este inima fierbinte și conștiința poporului, înțelepciunea și voința sa colectivă"*, este azi mai omogen și mai unit în jurul comitetului său central decît oricînd și mai legat de masele cele mai largi decît a fost vreodată, este sufletul a tot ceea ce s-a limpezit și s-a construit, este marele făuritor al conștiinței noi a maselor creatoare.

Dragostea de pace a poporului nostru, hotărîrea lui de a o apăra izvorăște firesc din nevoia de a ocroti tot ceea ce se creează cu dragoste, izvorăște firesc din sentimentul că din fiecare efort al său crește ceva, ceva care nu e nici vremelnic, nici perisabil, ceva de a cărui înflorire se va bucura el însuși și generația de mîine, izvorăște firesc din convingerea că fiecare lucru așezat cu grijă și cu pricepere la temelia socialismului pe care îl desăvîrșim va sluji comunismului de mîine. Larga colaborare a popoarelor socialiste, frățeasca lor înțelegere întărește pacea în întreaga lume și pe măsură ce masele largi populare de pe întregul glob luptă tot mai intens pentru progres, pe măsură ce capitalismul mondial e bîntuit de crize din ce în ce mai mari și sistemul colonialist se destramă, lagărul socialist își mărește autoritatea în lume. Așa cum spune în cuvîntul său tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej referindu-se la politica de pace a țării noastre: *„Purtătorul de drapel și inițiatorul acestei politici, care exprimă interesele fundamentale ale poporului romîn, antrenat într-o vastă operă constructivă, este partidul nostru* — Partidul Muncitoresc Romîn". Lui îi datorește poporul faptul de a fi înțeles măreția acestei lupte, de a fi deslușit și clarificat în el însuși care sînt adevăratele lui interese și năzuințe, de a se fi dăruit trup și suflet acestei cauze.

Indemnul pe care tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej îl dă oamenilor de cultură și artă este acela de a munci, de a crea în strînsă legătură cu viața, cu cerințele desăvîrșirii construcției socialiste.

Timpul, în adevăr, parcă și-a schimbat în jurul nostru vechiul său ritm. Forțele poporului, sub conducerea lucidă a partidului, se desfășoară clocotitoare, tot ceea ce ieri a fost atins ca o culme, azi e depășit și mîine va fi întrecut din nou. Chipul moral al omului se schimbă, nivelul său cultural se ridică în fiecare zi, și imaginea omului, vrednică de prins în imagine artistică, se îmbogățește sub ochii noștri cu trăsături noi, se amplifică în ceea ce are ea mai esențial, pentru perioada istorică de mari făuriri pe care o trăim. Legătura cu viața devine din ce în ce mai evident necesară, condiție primă. Această legătura cu viața și înțelegerea marxist-leninistă a mersului ei, a marelui ei sens, presupune pătrunderea profundă de către artist a cerințelor desăvîrșirii construcției socialiste.

Citind Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej ținut la cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, citind Raportul prezentat la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 40 de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia, perspectivele viitorului patriei noastre, perspectivele omului din patria noastră apar în ochii fiecărui cetățean, fiecărui artist, — căruia îi atribuim o sensibilitate deosebită, o receptivitate emotivă și o pătrundere intelectuală și mai ascuțită ca să merite a fi artist, — desenate cu o mare limpezime, cu o deplină siguranță, luminate nu cu lumina difuză a unui vis, ci cu lumina tare, puternică, strălucitoare, a adevărului. Actualitatea pe care o va zugrăvi artistul se cuvine a fi pătrunsă de spiritul viitorului, pentru că ea poartă germenii, poartă în sine datele viitorului, pentru că în fiecare zi viitorul devine uluitor de repede prezent, un prezent care se grăbește ca un puhoi de munte, să se preschimbe, să devină propria sa perspectivă, să fie în fiecare zi *nou*.

Frumoasă și măreață sarcină, aceasta a artistului devotat partidului, a artistului în care cuvîntul partidului, sămînță bogată, rodește opere vrednice de vremea lui, vrednice să trăiască și mîine pentru că sînt de folos patriei, construcției socialismului. Măreață sarcină, pe care aspirăm s-o îndeplinim cu vrednicie!

Lucia DEMETRIUS

Repararea unei căldări de oțel Foto EDMUND HÖFER (Din Expoziția de fotografii artistice „Inflorește țara mea")

De vorbă cu TUDOR ARGHEZI

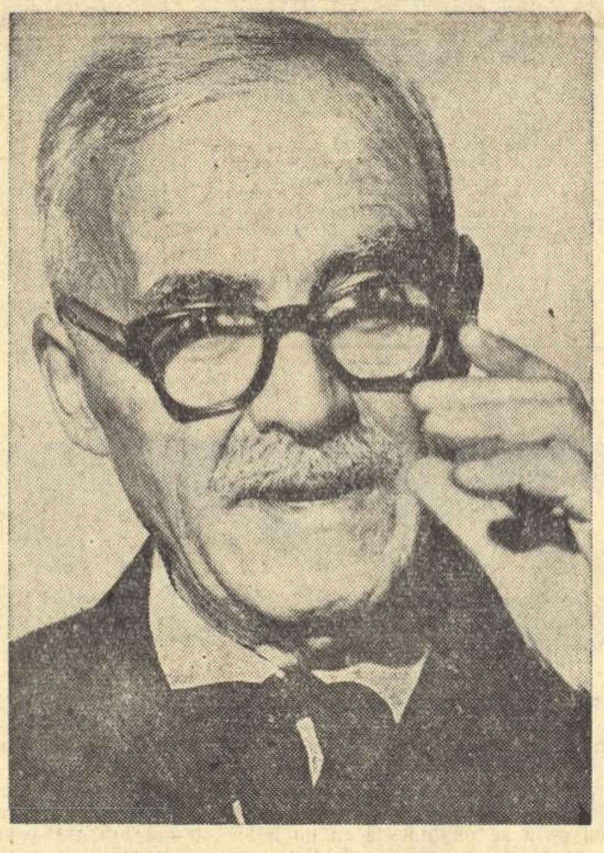

Mă aflu din nou, pentru două sau trei ceasuri, în ambianța unică a casei din Mărțișor, strămutată de cîtiva ani la Șosea. Aceleași cărți, aceleași scaune, aceeași scrumieră de un auriu mat. Peste toate stăruie o strălucire nouă și calmă. In colțul odăii, în același fotoliu vișiniu, Tudor Arghezi vorbește la telefon cu un tînăr scriitor al cărui glas emoționat se aude de cealaltă parte a firului, înfiorat și poate de aceea, neașteptat de cristalin. Convorbirea telefonică s-a terminat și poetul îmi vorbește, bineînțeles, despre tinerețe. Cum o mai nimerită introducere în problemă cu greu s-ar fi găsit, însemn în carnet cuvînt după cuvînt, mă opresc pentru a mai pune cîte o întrebare și iar însemn... Recitisem de curînd în „Națiunea" din 1923 „Amintirile ierodiaconului Iosif". Ii citez poetului din memorie cîteva pasaje despre lunile petrecute de acesta la Fabrica de zahăr din Chitila iar el îmi răspunde zîmbind:

— Mi-ar place să vizitez azi fabrica în care am lucrat cînd aveam 17 ani. Era, pe atunci, singura fabrică de zahăr din țară. O mai fi existînd polarimetrul din camera obscură? Mi-aduc aminte de o pompă de apă Burton. Fusese adusă pe bani mulți din străinătate. Dar n-a vrut să funcționeze.

Acolo, la Chitila, am cunoscut întîia oară, muncitorimea. Cele mai multe lucrătoare erau proaspăt venite de la plug și de la secară... Am descris undeva intrarea mea în fabrică și examenul pentru ocuparea postului de chimist...

Intrînd pe făgașul istoriei literare, convorbirea a cuprins pe rînd — dar pe sărite — cîteva momente din anii de început. Vorbeam tocmai despre cărțile care au încercat să facă exegeza liricii argheziene, cînd am înregistrat următoarele:

— M-au interesat mult cele scrise de Pompiliu Constantinescu, fără proporțiile date implicațiilor mistice. Criticul era un om profund onest. Mi-l amintesc, cu puțin înainte de moarte, la Eforie, entuziast, exploziv. Insistența criticului asupra unei note mistice a venit, poate, din pricina refugiului meu la mînăstire.

— Dar d-voastră ați explicat foarte clar acest episod în „Amintirile" publicate cu aproape patruzeci de ani în urmă, în „Națiunea". Ați arătat atunci că interesul pe care tînărul Ion N. Theodorescu îl purta „spectacolului vieții de mînăstire" în legătură cu care își făcea „tot felul de povestiri și snoave și mii de jucării ale închipuirii" n-avea întrînsul nici o urmă de misticism.

— Lucrurile sînt mult mai simple. N-aveam unde lucra. N-aveam o odaie. N-aveam o masă. Mă aflam în momentul în care începeam să mă caut, ca orice tînăr. Cum cunoșteam pe directorul Mitropoliei, profesorul Ion Cornoiu, m-am dus să-i cer sprijinul și, fără multă gîndire, i-am urmat sfatul.

— Nu multă vreme după aceea, la începutul acestui veac, s-a format grupul de prieteni care s-au strîns în 1904 în jurul revistei „Linia dreaptă" și apoi la celelalte publicații pe care le-ați condus...

— Da. Ne-am întîlnit nici eu nu mi-amintesc cum. Stăteam în apropiere unul de celălalt și ne-am înțeles de la început. Galaction, pe atunci Grigore Pișculescu, ședea pe strada Semicercului, pe lîngă biserica Sf. Voevozi într-o casă aproape țărănească. Era casa mamei lui, o femeie de o bunătate angelică. Avea în ea o armonie cu totul deosebită. Locuiam, în apropiere, pe strada Tunsului. Mai tîrziu a apărut și Cocea. Și V. Demetrius. „Linia dreaptă" a apărut pe cînd eram diacon la Mitropolie. Fără să fie interzisă prin lege, lectura gazetelor era interzisă totalmente tuturor funcționarilor. Cu atît mai suspect ar fi devenit cine și-ar fi îngăduit să scrie sau... să scoată o publicație. Pentru că nu puteam să-mi afișez numele, l-am pus pe prietenul meu Demetrius pe coperta revistei, iar eu am semnat pentru prima dată cu numele Arghezi. Am avut atunci norocul să mă bucur de înțelegerea mitropolitului Iosif Gheorghian, traducător al lui Eugene Sue în romînește, care a simțit cam cu ce mă ocup eu, dar a închis ochii. Cîteodată mă întreba pe furiș, cînd ne întîlneam: „Ce-ai mai scris?" Eu lucram revista noaptea, la o lampă cu petrol. Călugării își șopteau că fac liturghia neagră cu diavolul. Mai tîrziu vizitam des cu Cocea și Galaction, mînăstirile pentru frumusețea locurilor. Deseori ne duceam la Căldărușani, unde mai fusesem cu ani înainte, la mitropolitul surghiunit aci Ghenadie Petrescu, cînd apărea ziarul „Liga ortodoxă" al lui Alexandru Macedonsky.

— Grupul de la „Linia dreaptă" la care s-a adăugat apoi N. D. Cocea a pășit în anii care au urmat către poziții mereu mai avansate. Cînd a apărut „Facla" și imediat apoi „Viața socială" nu erați în țară...

— Nu, dar cum se știe Cocea mi-a publicat, din singura lui inițiativă.

(Continuare în pag. 3)

SOCIALISMUL și VALORILE ESTETICE

Tragicul. Tot mai des se aud chemările pentru analiza temeinică a categoriilor estetice. Dorința este legitimă: practica vieții și artei, a existenței și conștiinței socialiste, acumulează — între altele — imense valori estetice, care trebuie evaluate, clasate, explicate. Moștenirea trecutului, generalizarea experienței de odinioară, constituie un important punct de reper, dar nu rezolvă esențialul. Adevărul este întotdeauna concret, iar vechiul etalon nu poate determina noile realități. Sistemul categoriilor azi nu poate fi identic cu cel hegelian sau aristotelic. Orînduirea socialistă transformă radical toate domeniile vieții; generalizarea lor teoretică trebuie și ea înnoită.

Un aspect al problemei este sfera de manifestare a diverselor calități estetice, ponderea lor în viață și artă. Esteticul se concretizează în variate forme, dar preferințele orînduirilor sociale nu sînt aceleași. Accentele se schimbă în raport cu natura societății și legile obiective ce o guvernează. O anumită formă concretă a esteticului joacă într-o epocă un rol mai important decît în următoarea, care poate necesita preponderența altor forme. In tradiționalele sisteme estetice lipsesc unele categorii, astăzi necesare, iar raportul stabilit între cele recunoscute ca atare este substanțial modificat de experiența ulterioară.

Metodologia concret-istorică este, de pildă, indispensabilă în cercetarea categoriei de tragic. Estetica marxist-leninistă a respins încercările de minimalizare ale tragicului, concepțiile care, situîndu-se pe pozițiile „lipsei de conflict" și a idilismului siropos, contestau dreptul artistului realist-socialist de a zugrăvi conflicte și deznodăminte tragice. In același timp ea a demascat tentativele ideologilor burghezi și revizioniști de a hipertrofia ponderea fenomenului tragic în procesul de construire a societății socialiste și comuniste, îndemnul diversionist de a înfățișa exclusiv laturile întunecate — reale sau închipuite — din viața omului contemporan. Lupta pe două fronturi împotriva subaprecierii și supraaprecierii tragicului este principial justă, dar ea nu poate fi purtată abstract în numele unui echilibru rațional prestabilit, ci numai pe baza cerințelor concrete ale realității date. Nu e suficient să înșiri numeroase opere realist-socialiste cu un subliniat caracter tragic — trebuie să circumscrii condițiile în care ele au fost create, tematica și conținutul lor de idei, patosul care le animă, cauza reală a tragismului lor. Cercetarea atentă va dovedi că în majoritatea covîrșitoare a cazurilor, sursa tragicului rezidă — direct sau indirect — în orînduirea burgheză și fenomenele generate de ea: exploatare, război, forme sîngeroase ale luptei de clasă, mentalitate inumană, rămășițele eticii individualiste etc. Chiar atunci cînd tragedia are loc în socialism, sursa sa ultimă se dovedește a fi „exterioară", străină orînduirii noi. Există desigur și zone „neutre", ce nu depind direct de coordonate sociale — dragostea nefericită, boala și moartea, înfruntarea cu natura, nedreptatea individuală și întîmplătoare ș.a. Stingerea profesorului din piesa Totul rămîne oamenilor, interpretată cu măiestrie de Cerkasov, sau soarta eroilor Scrisorii neexpediate a lui Kalatozov vor exista și ne vor întrista și de acum înainte. Dar să nu uităm că și asemenea fenomene sînt puternic modulate de condițiile sociale în care au loc (în ambele cazuri tragediile sînt îmbinate cu eroismul socialist, care devine factorul hotăritor al aliajului estetic); pe de altă parte, nu ele au furnizat grosul tragediilor din istorie și istoria artelor.

Principala sursă a tragicului în viața omenirii a constituit-o și o constituie exploatarea omului de către om, inegalitatea socială. Parafrazînd celebrele cuvinte leniniste cu privire la mica producție de mărfuri, putem afirma că inegalitatea socială, exploatarea, naște tragedia zi de zi, ceas de ceas și în proporții de masă. Insăși structura orînduirilor bazate pe clase antagoniste și exploatare generează permanent, în număr uriaș, tragice conflicte și căderi, ce se cer oglindite, însușite la înalt nivel artistic. In ce constă esența tragicului? In pieirea unor valori, care s-ar fi putut realiza și totuși nu s-au realizat, în nimicirea bunurilor umane, prăbușirea aspirațiilor nobile, frîngerea elanului creator, neîmplinirea idealului luminos, jertfa supremă pentru o cauză măreață, înăbușirea luptei drepte, căderea eroului epocii. Vinovatul principal al acestor pierderi, înfrîngeri, căderi este organizarea socială sălbatecă, nedreptatea generalizată pe scara întregii societăți, asuprirea și exterminarea (lentă sau rapidă) a marii majorități de către infima minoritate privilegiată. Capitalismul e ultima, cea mai rafinată și mai abjectă inumanitate. El impune omenirii cele mai masive jertfe din cîte a cunoscut istoria, distruge continuu și în proporții colosale bunurile materiale și spirituale ale societății, valorile economice, politice, etice, estetice. Capitalismul este împărăția tragicului, adică a frumuseților neîmplinite, distruse, sfărîmate. Șomajul milioanelor de muncitori din S.U.A. în timp ce producția este artificial frînată, înăsprirea exploatării din Belgia și reprimarea protestului legitim al clasei muncitoare, războiul sîngeros din Algeria, uciderea patrioților din Congo și Angola, încercarea de răsturnare a guvernului popular din Cuba, mizeria crescîndă a sărăcimii italiene, linșarea negrilor din Uniunea Sud-Africană, foametea care seceră milioane de năpăstuiți în metropole și colonii, sînt doar cîteva exemple din infinita listă a tragediilor de masă generate de capitalism.

Problemele literaturii

în lumina Congresului

al III-lea al P.M.R.

Lichidarea capitalismului și prin el — odată pentru totdeauna — a exploatării omului de către om, înseamnă dispariția sursei principale a tragicului. Concluzia logică: în societatea socialistă și comunistă sfera de acțiune, ponderea tragicului se restrînge foarte mult. Socialismul nu distruge, ci multiplică valorile — într-un ritm și amploare nevisate înainte. Cît privește pierderile sale tragice, ele se datoresc — de cele mai multe ori — aceluiași capitalism, acțiunilor lui dușmănoase, concepțiilor ideologice străine, „unele — moștenire a trecutului, altele — reflectare a influențelor lumii capitaliste" (Gheorghe Gheorghiu-Dej). Pe măsura înfrîngerii definitive a capitalismului și a dispariției sale pe plan mondial, zona tragicului în viață și artă se va îngusta și mai mult. Ingustarea nu înseamnă dispariția totală. Excese individuale, nedreptăți izolate, atitudini inumane răzlețe, nenorociri întîmplătoare, vor exista și în comunism. „Fundamentala cauză socială a exceselor care constau în călcarea regulilor conviețuirii sociale... exploatarea maselor, lipsurile și mizeria acestora" (V. I. Lenin) va fi în schimb lichidată și uitată. Vor putea avea loc întîmplări tragice în relațiile intime dintre oameni — deși ele devin excepții într-o societate colectivistă, bazată pe întrajutorare, pe principiul „unul pentru toți, toți pentru unul"; în cucerirea naturii — deși omul stăpîn pe cuceririle tehnicii moderne poate atenua riscurile inerente explorării necunoscutului; în urma neconcordanței dintre aspirațiile crescînde și posibilitățile biologice limitate — deși aceste limite vor putea fi extinse de știința viitorului; prin simplul și stupidul joc al întîmplătorului, poreclit în trecut adesea „soartă" — deși în epoca stăpînirii depline a legilor, soarta va fi în mîna oamenilor și acțiunea neprevăzutului va putea fi limitată.

„Pierderea" suferită prin restrîngerea sferei tragicului exprimă de fapt un uriaș cîștig — și se compensează înzecit prin lărgirea, nebănuită înainte, a altor calități estetice. Tragicul constă în pieirea frumosului, influența sa educativă depinde de măsura frumuseții, ce a fost călcată în picioare. Tragicul înnobilează, trezind dorința recîștigării valorilor pierdute. Reacția de compătimire — mîhnire — jale — protest — revoltă în fața nedreptăților contemplate (în viață și artă) este adînc purificatoare, focul katharsis-ului dureros-înălțător distilează sufletul și oțelește voința. Idealurile luminoase transformă înfrîngerea în premiză a victoriei viitoare. Educația estetică nu se reduce însă la forme indirecte, la protestul în fața frumuseții sfărîmate sau la batjocorirea urîtului deghizat în frumos, ci acționează adesea nemijlocit, prin afirmarea valorilor împlinite. Și restrîngerea formelor indirecte — a bucuriei prin necaz, a frumosului prin tragic — poate fi contrabalansată prin extinderea imensă a formelor directe, „afirmative" ale esteticului.

Aceasta este situația în socialism. Eliberarea și potențarea forțelor creatoare ale maselor populare, opera grandioasă de construire a vieții fericite, includerea eforturilor individuale în acțiunile întregii colecti-

I. IANOSI

(Continuare în pag. 6)

Confesiuni...

Printre cele cîteva sute sau mii de foi care apar la Paris și pe a căror claviatură se cîntă gama întreagă a gîndirii și simțirii burgheze, de la femeia despuiată pînă la ideea pură, apare și o revistă intitulată „Panorama chrétien". Revista publică în numărul său pe luna aprilie a.c., confesiunile majore a doi scriitori romîni transfugi: C. Amariu și C. Virgil Gheorghiu.

Cei doi fac parte din acea categorie de muște ale gunoiului istoric, pe care le animă și îmbată toate pestilențele minciunii și trădării, dîndu-le elanul unui bîzîit tenace și grotesc, în văzduhul artei și culturii. Vuietul sănătos care domnește în țara noastră a acoperit de mult această muzică de muște, care miroase urît la ureche.

Intrebați de redacția panoramei catolice asupra împrejurărilor care i-au hotărît să se stabilească în Franța (să respectăm delicatețea pur franțuzească de a nu întreba asupra „împrejurărilor" care i-au determinat să se afle acum, acolo), precum și dacă faptul de a trăi în țara francezilor a avut vreo influență asupra „operei" lor, Amariu răspunde pe o voce tenoral-filozofică, de mare seninătate a profunzimilor, iar C.V. Gheorghiu pe cea baritonal-dramatică a totalei sincerități lirice, a patetismului denunțător și profetic. Atacînd cu brio, direct la dominantă, nici unul nu răspunde însă la prima întrebare. Eh!...

Intrînd în „motivul" al doilea, Amariu afirmă că el a „gîndit totdeauna în franceză", adică, deducem noi, chiar și pe vremea cînd se numea Amăriuței, pe ulița nu știu cărui sat moldovean. Căci, adaugă el simplu: „mi se pare greu să gîndesc într-o altă limbă". E de la sine înțeles: eu însumi, ca să înțeleg pentru ce și cum un țăran romîn moldovean trebuie să gîndească „în franceză", mă simt obligat să gîndesc... în germană. In sfîrșit, nu noi o să-i contestăm lui Amariu dreptul de a „gîndi" în orice limbă poftește, și chiar în toate limbile pămîntului, pe rînd sau deodată, deoarece soarta transfugului e schimbătoare și cine știe pe unde îl mai poate purta. Mai ales că Amariu își justifică gîndirea franceză prin străveche consecvență: „Nu am meditat niciodată asupra mea în romînește". Există, se vede, o chemare tainică a destinului transfug, o aspirație profundă, inițială, invincibilă, a trădării. Și, mai departe: „Nu m-am gîndit niciodată la dumnezeu în romînește". Și aceasta, desigur, nu pentru că dumnezeu ar fi, după spusele teologilor, un concept universal (în care caz ar merge, pe cinstea mea și romîna), ci pentru că Amariu presimțea ceea ce avea să formuleze fratele său întru duh, peste ani, transfugul, Horia Vintilă Caftangioglu, și anume că „Dumnezeu s-a născut în exil" (ceea ce eu, personal, cred că e adevărat).

Acolo însă unde Amariu devine absolut fabulos, unde gîndirea nu-l mai poate urmări în nici una din limbile pămîntului, rămînînd mută pe romînește, este cînd mărturisește un „lucru curios" și anume, că: „am început să iubesc limba țării mele, poporul meu și felul său de a fi, datorită spiritului, limbii și amabilității franceze". Ce-o fi asta, domnule?! Care va să zică, pentru a izbuti să-mi iubesc limba maternă, trebuie întîi s-o disprețuiesc și s-o uit; pentru a-mi descoperi legătura cu poporul în sînul căruia m-am născut, trebuie întîi s-o rup printr-un șir de acte de ură și dușmănie; pentru a ști să-mi slăvesc patria, e indispensabil s-o părăsesc și s-o trădez! Vai, ce înseamnă să nu fi „meditat" asupra ta însuți decît în romînește! Altfel aș fi știut că, dacă ești, să zicem cuban, fugi la Miami, Florida (S.U.A.) și înveți să „gîndești" în engleza americană. Ești congolez? Ce poți face decît să te adăpostești la „Société Minière" la Bruxelles și să te străduiești să „gîndești" în valonă sau flamandă. Angolez? Te salvează Lisabona și portugheza lui Salazar. Algerian de ești, Parisul îți deschide brațele, pentru ca să „gîndești", ca și Amariu, în franceza lui Salan și a lui Challe. Și iată cum se dezvăluie esența patriotismului „adevărat", pe circuitul experienței, logicii și gîndirii transfuge.

Cum spuneam mai sus, C. V. Gheorghiu execută în duet partitura dramatică, contrastantă. C. V. Gheorghiu nu măgulește Franța ca Amariu. El a terminat cu „amabilitatea", cu delicatețurile, cu subtilitățile gîndirii și ale limbii franceze. El e un om care a fost dezamăgit de Franța, și i-o spune Franței de la obraz, cu violența unei decepții fundamentale. La drept vorbind, nu numai de Franța, patria de adopțiune (a cîta după Argentina?) dar și de cea originară, mai exact întîmplătoare,

Radu POPESCU

(Continuare în pag. 2)

TUDOR ARGHEZI LA 81 DE ANI

- **Cîntec de seară – poezie** de Tudor Arghezi (pag. 3)
- **Privind autoportretul lui Arghezi** de Radu Boureanu (pag. 3)
- **De vorbă cu Luc-André Marcel**: poezia lui Tudor Arghezi în Franța (pag. 8)
- **Articole despre Tudor Arghezi** de Liviu Călin, Matei Călinescu și Al. Săndulescu

Manifestări ale Uniunii Scriitorilor închinate aniversării Partidului

TG. MUREȘ

La 4 mai a avut loc la școala medie „Bolyay" o seară literară la care au participat scriitorii: Nagy Istvan, secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., Kovacs György, Sütö Andras.

A urmat un program de recitări susținute de actori ai Teatrului Secuiesc de Stat.

La 5 mai a avut loc o seară literară la Casa Prieteniei Romîno-Sovietice. A vorbit scriitorul Olah Tibor despre: „Eroii pozitivi ai literaturii noastre noi".

CRAIOVA

La 27 aprilie a avut loc o șezătoare literară la Cooperativa „Arta Populară". Au citit din lucrările lor scriitorii craioveni: Petre Dragu, Ilarie Hinoveanu, Sina Dănciulescu, Mihai Pelin. Aceiași scriitori au participat la 28 aprilie la o șezătoare literară la Clubul întreprinderii „7 Noiembrie"

IN REGIUNEA HUNEDOARA

In zilele de 6 și 7 mai au fost organizate șezători literare, la care au participat scriitorii: Eusebiu Camilar, Majtényi Erik, Toma George Maiorescu, Mihu Dragomir, Ion Horea și George Dan.

TIMIȘOARA

La 5 mai a avut loc o șezătoare literară la Școala de partid.

Au citit din lucrările lor: Al Jebeleanu, Mircea Șerbănescu, Anghel Dumbrăveanu, Haralambie Țugui, Vladimir Ciocov.

In zilele de 5 și 8 mai au avut loc la Școala Medie nr. 3, Intreprinderea Electromotor și Casa Ofițerilor adunări festive în cadrul cărora au citit din lucrările lor: Al. Jebeleanu, Virgil Birou, Lucian Valea, Har. Țugui, Sofia Arcan, George Drumur, Franyo Zoltan, Ion Potopin, Zina Popovici, Laurențiu Cernet, Ion Budescu, Nicolae Dobringă.

IAȘI

La 4 mai poetul Dumitru Corbea a conferențiat la Palatul Culturii despre literatura îndrumată de partid.

Au mai avut loc șezători literare la Spitalul Unificat nr. 1, Casa de Cultură a Studenților, Școala Medie „V. Alecsandri", Casa de Cultură a Sindicatelor. Au citit din lucrările lor: George Lesnea, Sandu Teleajen, Ion Istrati, Dumitru Ignea, Florin Mihai Petrescu, Horia Zilieru, Sorin Stoian

CLUJ

Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor a organizat în zilele de 4, 5 și 6 mai șezători literare la Deva, Sebeș, Petresti și Cluj, în cadrul cărora au citit din lucrările lor scriitorii: Dumitru Mircea, M. Scorobete, Negoiță Irimie, Ion Rahoveanu.

BRAȘOV

La 4 mai a fost organizată o șezătoare literară la uzinele de tractoare „Ernst Thälmann" în cadrul căreia au citit Ion Lupu, Hans Schuller, Daniel Drăgan, Valeria Coliban și Ștefan Stătescu.

O cronică judicioasă

In ultimul număr al „Contemporanului" cronica literară este semnată de Dumitru Micu. Scriind despre cartea lui Radu Cosașu, „Lumină!", criticul se arată interesat de construcția specială a acestui volum de reportaje în care se împletesc modalități foarte variate: relatări jurnalistice despre viața pe șantier, pagini descriptive, episoade din viața personală a constructorilor, reflecții lirice etc. Exprimîndu-și nemulțumirea pentru o anume insuficiență a perspectivei de ansamblu asupra Bicazului, cronicarul apreciază capacitatea scriitorului de a sonda conștiințele, de a urmări procesul de transformare, în procesul muncii, a mentalității oamenilor. Sînt evidențiate calitățile de prozator ale lui Cosașu, arta sa de portretist.

Scrisă cu pondere, cronica lui Dumitru Micu aduce o apreciere judicioasă asupra lucrării analizate.

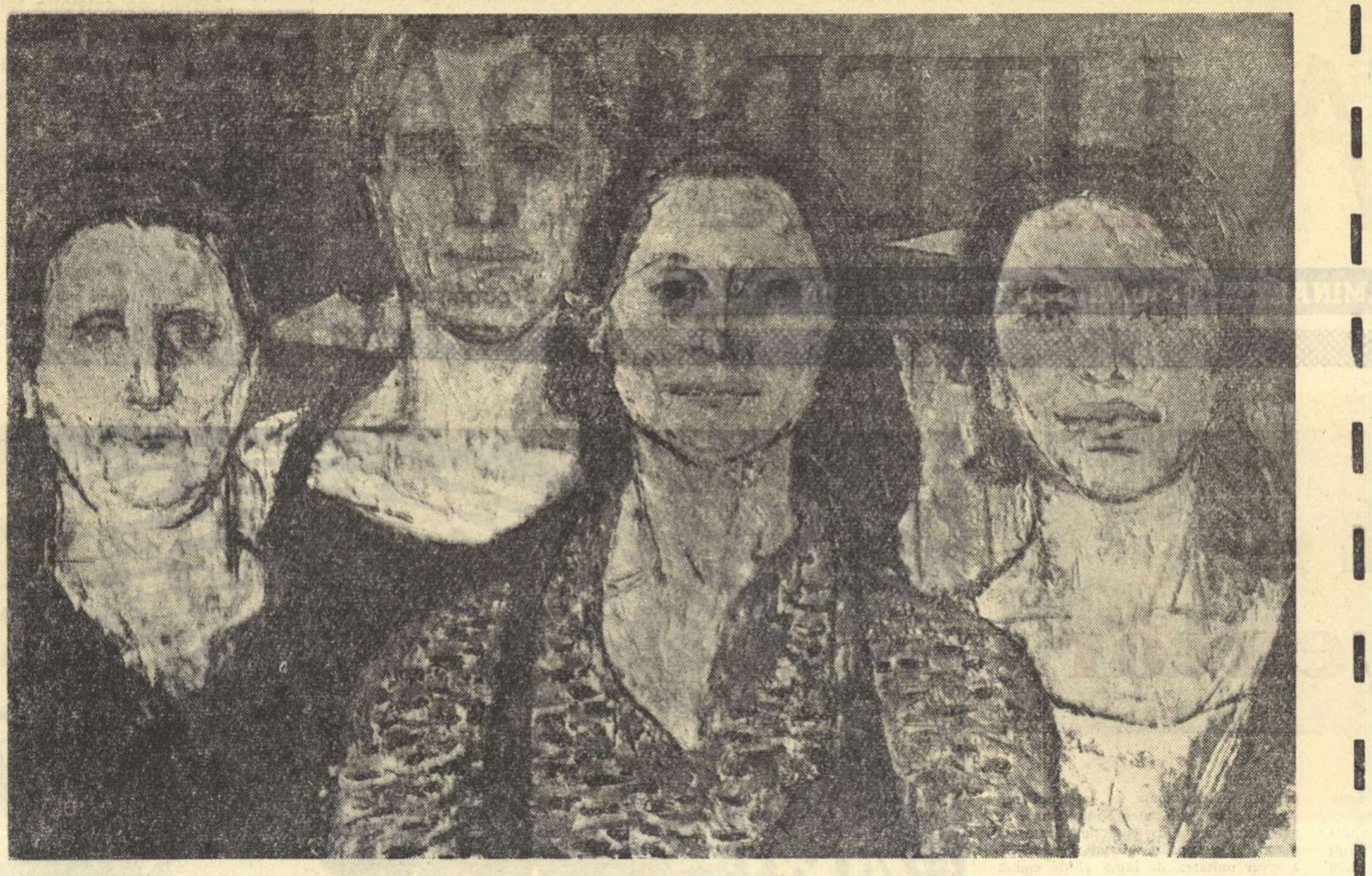
ALMA REDLINGER „Brigada"

„Biblioteca școlarului" într-o nouă serie

Intr-o înfățișare grafică mult îmbunătățită, „Biblioteca școlarului" și-a inaugurat nu de mult noua serie cu apariție periodică. Au și apărut în noul format și sub coperta lăcuită, de o eleganță sobră, primele volume care marchează un progres nu numai grafic ci și de conținut.

Principalele exigențe se adresează prefețelor. Simplismul de care sufereau altădată a fost în bună măsură lichidat. Punctele nevralgice nu mai sînt escamotate, se încearcă explicații acolo unde fenomenul literar se dovedește complex sau chiar contradictoriu, în lumina învățăturii marxiste despre moștenirea culturală. Asaki în ediția îngrijită e N. A. Ursu apare cu tot ceea ce constituie pozitiv în activitatea sa de îndrumător și animator, fără a se trece cu vederea însă atitudinile retrograde manifestate îndeosebi în a doua parte a vieții sale. La fel, Duiliu Zamfirescu prezentat de Al. Săndulescu ne este înfățișat cu contrastul izbitor dintre realismul celor mai valoroase pagini și viziunea idilică, falsificatoare care-i viciază restul operei. Și într-un caz și în altul nu se vede însă suficient cum aceste contradicții de ordin suprastructural sînt reflexul unor condiții social istorice anumite. Acest decalaj își are sursa în metoda de a prezenta „epoca" într-un capitol aparte, oarecum independent de evoluția scriitorului și de dezvoltarea operei. O asemenea separație flagrantă se întîlnește în prefața la volumul „Din proza «Contemporanului»"

Vechile prefețe ale colecției sufereau de o supralicitare a valorii scriitorilor pe temeiul tematicii, subapreciindu-se nivelul realizării artistice. Și asemenea carențe par a fi înlăturate. De pildă prezentarea lui Anton Bacalbașa, semnată de Marin Bucur dovedește măsură, relevă meritele scriitorului fără nicio exagerare. Judicioasă este și prefața la „Uzina vie" scrisă de Pompiliu Marcea. Faptul că volumele colecției se adresează cititorilor din școli nu înseamnă că prefețele trebuie neapărat să adopte un ton didactic. Redacția, impunînd tuturor autorilor o schemă obligatorie (viața, opera, locul în istoria literaturii etc.), împinge oarecum cu bună știință spre uniformizare. Ar trebui lăsată mai multă inițiativă prefațatorilor asupra felului cum să-și alcătuiască expunerea. Este limpede că o asemenea compartimentare absoarbe într-atîta atenția unora dintre prefațatori încît îi face să piardă din vedere necesitatea de a face să se degaje o perspectivă de ansamblu, unitară, asupra scriitorului, care riscă să apară separat, în felii, după cum este organizată prezentarea. Prefețe ca cele la Asaki și Bacalbașa, deși judicioase în aprecierile parțiale, se resimt de absența unei viziuni globale asupra personalității autorilor respectivi. Încă nu se reușește întotdeauna analiza într-o legătură strînsă a fondului de idei cu măiestria artistică. Mai persistă tendințe de a reduce demonstrarea valorii artistice la o înșiruire de „citate alese" însoțite de caracterizări generale ori de epitete puțin edificatoare. Din acest unghi, prefața anonimă la Gh. Ureche se află sub orice nivel. In cea mai plată tradiție didacticistă, aprecierile de valoare se reduc aici la formule de tipul: fapte „redate emoționant" sau sentimente surprinse într-o „caracterizare plastică și lapidară", imagini „extrem de sugestive".

Fiecare volum este însoțit de un aparat de note explicative, o culegere de păreri critice în legătură cu scriitorul respectiv și un tablou bio-bibliografic. In privința tabloului cronologic se observă inegalități: cînd este detaliat, ca la Asaki, Caragiale, cînd foarte sumar ca la Duiliu Zamfirescu, Sahia. Ar trebui ca acestea să nu se rezume la simple înșirări de date. Datele ar căpăta o altă semnificație dacă ar fi însoțite de unele citate din opera autorului sau din alți scriitori despre autorul respectiv, de asemenea dacă ar consemna și alte date importante de ordin literar din aceeași epocă. Așa cum se prezintă, aceste tablouri cronologice repetă în mare măsură datele menționate în prefețe într-o formă seacă și inexpresivă, fără relief. Mai multă atenție se impune în selectarea părerilor critice. De pildă, la Sahia se citează un fragment dintr-un articol de I. D. Bălan în care se afirmă greșit că „primii germeni" de realism socialist s-ar afla în „Uzina vie", cînd — după cum a arătat documentat M. Novicov — începuturile realismului socialist în literatura noastră se situează cu mult înainte.

Cît privește alcătuirea volumelor este de remarcat că a început să se meargă către mai multă independență față de „Biblioteca pentru toți". Înainte, „Biblioteca școlarului" își selecta textele exclusiv din volumele apărute la E.P.L. Acum se alcătuiesc ediții proprii (Asaki, Duiliu Zamfirescu, Bacalbașa) ceea ce asigură un interes sporit față de colecție. Se cere din partea editurii o mai judicioasă planificare a titlurilor pentru a evita paralelismele. De pildă „Teatru" de Caragiale, „Uzina vie" de Sahia sau „Vițelul de aur" de N. D. Cocea repetă, la proporții reduse, volume apărute la E.P.L., riscînd astfel să rămînă nedifuzate. In schimb, autori care n-au fost de mai mulți ani publicați în colecții populare și care sînt ceruți de școlari (ca Kogălniceanu, Russo) sînt prevăzuți să apară mai tîrziu.

Inceputul făcut de noua serie a colecției „Biblioteca școlarului" indică un efort rodnic din partea redacției, pe baza căruia se poate aștepta un adevărat salt calitativ în existența acestei colecții atît de populare.

Geo ȘERBAN

PE SCURT, DESPRE...

Basme și legende vietnameze

Puțin, desigur, față de ceea ce poate oferi bogata literatură folclorică a Vietnamului, această culegere aduce totuși o sugestie, suficientă pentru a deschide accesul într-un univers inedit pentru noi și fermecător.

Este adevărat că structura morală a unora dintre eroii populari, cum și anumite motive și situații epice ne sînt familiare, le regăsim atît în folclorul nostru cît și în acela al altor popoare. In frumoasa Tam rom recunoaște repede o Cenușăreasă cu ochi bridați și piele ivorie; reîntoarcerea lui Ti-Thik după un an petrecut pe tărîmul miraculos al unei zîne reamintește izbitor de aceea a voinicului din „Tinerețe fără bătrînețe..." căci pe domeniile îndepărtate ale zînelor vietnameze, ca și pe cele ale zînelor valahe, printr-o ciudată intuiție a relativității timpului în raport cu viteza și spațiul, veacurile noastre omenești sînt numai clipe; transfigurarea lui So Ziia, prichindelul cu înfățișarea grotescă (pentru un om) a unei nuci de cocos, într-un prinț fermecător se asociază cu metamorfoza jivinei din povestea, în esență folclorică, a Doamnei de Beaumont; That San cel care cu puterea cîntecului său înfrînge oștile dușmane e un fel de Orfeu, fără drama conjugală.

Familiară ne este și schema etică, „manicheistă", ce stă la baza acestor povești. Vom regăsi și aici același antagonism dintre forțele binelui și ale răului, exprimat printr-un anume raport social. De o parte sînt asupriții înzestrați cu toate virtuțile și cunoscînd prin suferință adevăratele valori ale vieții: de cealaltă asupritorii dezumanizați prin exercițiul unei puteri care satisface doar instinctele și egoismul lor și, tocmai din acest motiv, reprezentați adeseori alegoric sub înfățișarea monstruoasă și prădalnică a balaurului. Triumful final al binelui este infailibil și ne închipuim că povestitorul, și odată cu el ascultătorii își ofereau astfel, imaginar, o compensație pentru nedreptățile suferite în existența lor fără happy-end.

Dar dincolo de aceste similitudini care vădesc legăturile spirituale dintre popoarele lumii, întemeiate pe comunitatea unor aspirații etern umane spre libertate, justiție socială, dragoste și fericire, basmele și legendele vietnameze profilează trăsături specifice ale poporului care le-a născocit.

Fabulosul și feeria, atît de marcate în folclorul asiatic, îmbracă nuanțe care indică aspecte ale unei civilizații aparte, în timp ce anumite întîmplări din acțiune aduc ecoul unor evenimente reale din istoria țării.

Ceea ce distinge în plus aceste povestiri și le conferă o mare putere de seducție este modalitatea lor artistică. Cuvintele povestitorului „lunecă pe buze ca norii pe cer și ca unda izvoarelor", se îmbină în metafore ingenioase, conturează fermecătoare siluete feminine, stilizează cu virtuozitate picturală decoruri rafinate, iar uneori cadențează mici poeme cu acea concentrată sensibilitate specifică Orientului. Un val de poezie îmbracă toată schelăria epică, foarte viguroasă de altfel, a acestor basme. Nu lipsesc însă, între ele, nici povestioarele moralizatoare, concentrate și seci, de tipul „fabliau"-ului.

Această culegere de basme și legende vietnameze, apărută în colecția „Meridiane", ne îndreptățește să așteptăm noi antologii de acest gen și din folclorul nu mai puțin interesant al altor popoare.

Modest MORARIU

CENACLUL „NICOLAE LABIȘ"

Sîmbătă, 20 mai a.c., ora 17.30, va avea loc la Casa Scriitorilor ședința de lucru a cenaclului „Nicolae Labiș". Vor citi: Costache Anton (proză), Darie Novăceanu și Elena Baltag (poezie).

PRECIZARE. — In nota intitulată „Un studiu închinat influenței Partidului în critica literară înainte de eliberare" din ultimul număr al „Gazetei literare", fraza din paragr. 2, rînd 16 se va citi: „In articol se analizează influența luptei revoluționare desfășurată sub conducerea Partidului Comunist, în clarificarea concepțiilor estetice ale unor artiști valoroși ca: Geo Bogza, Ion Călugăru, E. Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Jules Perahim, Silvian Iosifescu, Gellu Naum, Virgil Theodorescu, Matei Socor ș. a.".

CONFESIUNI...

(Urmare din pag. 1)

Romînia. Și pentru ce anume? Pur și simplu pentru că Franța. Parisul, francezii, parizienii urmăresc să-l asasineze. Această țară, această metropolă, cu zecile lor de milioane de locuitori, nu au altă preocupare, altă dorință, altă sete, decît să-l ucidă pe el, pe C. V. Gheorghiu, după torturi morale inifinite, după constrîngeri sociale care l-au dus la desperare. E „proscris", e „însemnat cu pecetea infamiei", de către „contemporani". Care să fie cauza? El însuși o arată și de astă dată, spune adevărul: „Astăzi, suprema infamie este de a fi fascist. Ea declanșează în rîndurile contemporanilor noștri aceeași reacție pe care o declanșa altă dată lepra". Absolut de acord, cu rezerva că reacția contemporanilor e mult mai gravă în cazul său, deoarece lepra e mai puțin periculoasă și mult mai cinstită. Mă rog... Dar dacă aceasta e suprema infamie acum s-a înțeles cu pecetea căreia infamii e pecetluit C. V. Gheorghiu. „Contemporanii" au descoperit adevărata înfățișare a martirului, au zărit colții lupului sub boneta bunicuții, au constatat tardiv, față de noi, de aci, dar au constatat bine, că scriitorul de inepții murdare și scandaloase e un fost zelator al asasinatului hitlerist, un slujbaș feroce al crimei războinice fasciste, un transfug cu călcîiele sfîrîinde de frica justiției, un trădător cu aspirații nelimitate în jos. Cum s-a produs demascarea e altă poveste, din care trebuie reamintit numai tipicul fatal și ironic al aventurilor clandestine ale acestei bătrîne vicioase, cultura ultra-reacționară care, lipsită de atracție pentru forțele proaspete și curate, se lasă îmbrățișată, sub protecția întunericului și cu răsplată generoasă, de haimanalele trotuarului și ale întîmplării. Dimineața, se descoperă că amantul de o noapte era un potlogar cu cazier care a șterpelit brățările de aur sau perlele depuse în scrin: după succesul de scandal, urmează scandalul succesului, provocat de „contemporanii" dezgustați iar baba dă din colț în colț, schimbă fețe-fețe, bolborosind că să vezi, că așa și pe dincolo, că n-a știut că publicîndu-l pe C. V. Gheorghiu și premiindu-l pe Vintilă Horia Caftangioglu, a publicat și a premiat și a îmbrățișat potlogăria, trădarea și crima.

Ce poate să facă acum un VC. Gheorghiu? Să caute să-și falsifice cazierul, țipînd ca din gură de șarpe, că nu e adevărat, că el nu e, că nu a fost, că a fost și n-a fost, că nu va mai fi cînd a fost și că pe cînd o fi să fie, etc. Prins cu mîța-n sac, el nu poate declara că n-a fost fascist și nici nu-i dă mîna să declare (căci atunci, care i-ar mai fi rostul?) că e dușman al fascismului. De aceea, declară că e un... fascist antifascist! „Jumătate din cărțile mele au fost arse de fasciști și cealaltă jumătate de către antifasciști". Cu aceasta el speră să semene confuzie, să-și măsluiască fișa de poliție, luînd masca unui persecutat al tuturor taberelor, a unui condamnat neînțeles, a unui „poet" care, stînd deasupra brutalității prozaice a istoriei, țipă că va fi „ucis de mase". Minte „poetul", minte ca un fascist!

Nu mă tem de loc că C. V. Gheorghiu va fi „ucis", căci are protectori încă puternici, care poate mai au nevoie de asemenea nevolnici sujbași. De aceea, mă las umplut de nezăgăzuite delicii în fața histrionului care declară că va fi „ultimul poet ucis de către mase", că mîine „nu va mai exista poezie" și alte asemenea baliverne pentru a căror imprimare se mai pot găsi o mie de caractere de tipar ale unei reviste periferice și ale dulcii limbi franceze...

Ale dulcii limbi franceze în care transfugii cîntă atît de hazlii duete pentru o clipă a noastră de rîs cu hohote.

Radu POPESCU

CRONICA literară

TUDOR ARGHEZI: „Cu bastonul prin București"

O pagină din Arghezi, pentru cititorul sensibil, e totdeauna de o poezie contagioasă. Dincolo de definiții și formule, de scheme prestabilite și sclerozate, cuvintele se mișcă vii, într-o libertate riguroasă, care e a creației. Ar trebui să restituim cuvîntului poezie ceva din vechea lui semnificație, etimologică, — poesis-ul grecesc însemna creație, în genere — pentru a-l aplica, mai cuprinzător astfel, fenomenului arghezian complex și totodată unic. Un scriitor francez a denumit odată un sentiment tulburător — le dénûment devant l'art, dezgolirea în fața artei — în sensul metaforic al regăsirii unei simplități inițiale și esențiale, al renunțării la veșmintele convenției, pe care nu odată trăirile noastre interioare le poartă. Sentimentul, real, întîmpină totuși rezistențe cînd e vorba să fie comunicat. O prejudecată a subtilității, cu nuanțe impersonale și inventate, ne face să trecem uneori cu un aer superior peste reacțiile spontane și adînci pe care adevărata artă ne obligă să le avem. De fapt, simplitatea nu exclude nuanța, iar originalitatea autentică, ireductibilă, e totdeauna simplă, și de aceea greu de explicat. Am citit ultimul volum al lui Arghezi — „Cu bastonul prin București" — încercînd sentimentul despre care vorbeam adineaori. Ceea ce impresionează în primul rînd e continuitatea, la o intensitate constantă, a actului de majoră poezie: textele incluse în culegere fiind scrise într-un interval de timp care acoperă aproape o jumătate de secol — 1912—1961. Intr-o proză sub forma „tabletei", cu mereu neașteptate zig-zaguri și frîngeri sintactice, Arghezi convertește în valori lirice peisaje, chipuri și împrejurări bucureștene, cunoscute în acest amplu răstimp. Afecțiunea pentru orașul natal e declarată în „Cuvîntul înainte": „Născut printr-o împrejurare de pripășire oltenească, gorjană, în București, m-am pomenit în ei și mă socotesc venit pe lume; o dată cu Capitala. Să mi se ierte solidaritatea". Și imaginea acestei solidarități se dilată la modul unei logici a sintezelor poeziei: „Luînd bastonul de plimbare prin București, m-am dus cu el prin toate departările țării, întrucît și Marea Neagră și Carpații fac parte tot din Bucureștii mei". E o tehnică pe care o vom descoperi frecvent în proza argheziană.

Afirmăm, desigur, un adevăr banal cînd spunem că domeniul poeticului se extinde adesea peste granițele ritmului și rimei, care, de altfel, destul de elastice și ospitaliere, admit în cuprinsul lor — și nu chiar atît de rar — o proză cîntînd din trompete de carton, solemn hilară. Privilegiul personalității e de a fi aceeași în diversitate, diversă în unicitate. Efortul poetic arghezian, vast, sfidează delimitările formale tocmai prin varietatea de înfățișări în care se comunică, anulînd prejudecăți și false principii. Ilustrarea unei atari aserțiuni o putem afla și în paginile recentei cărți antologice despre București (o mențiune interesantă: autorul ne anunță că „textul prezent va fi completat într-o bună zi, cînd sănătatea va permite reînceperea unei munci organizate, cu alte notări încă nedescifrate. Imi făgăduiesc o ediție viitoare voluminoasă, considerînd-o pe cea de față ca o arvună. S-ar putea chiar ca strîngerea într-o copertă mai încăpătoare, laolaltă, a numeroaselor aduceri aminte să se asemene cu ceea ce s-ar putea numi emfatic niște «memorii»").

Accentele satirei amare, dureroase și violente (Facit indignatio versum, spunea Juvenal) se regăsesc în descrierea Bucureștilor din primele decenii ale secolului, oraș al corupției și dezmățului claselor avute. „Preludiul", scris în 1918, în timpul detenției la Văcărești, e o apostrofă puternică: „Orașule, pe care te iubesc, ce ai să aduci tu țărilor unite laolaltă sub putredul tău prestigiu? Ce-ai să dai tu milioanelor de oameni, care vin la tine ca la o cetate sfîntă? Ce miruri porți în mîinile tale de noroi, ca să le ungi sufletul și să li-l întărești?" Aviditatea, poftele dezlănțuite ale unei societăți în care atributele umanului s-au pierdut, sînt cenzurate în imagini compunînd tabloul unei zoologii monstruoase: „Mănîncă porcește scumpa mea cetate și te împreună cu viermii și cu gîndacii din zbor sau între molozuri". Sau: „Ceea ce mă revoltă la spectacolul tău nerușinat, de universală și neîncetată streche, nu e în primul rînd tinerețea care se irosește pe cana, creșterea copiilor, nelepădați la timp în casele tale bogate, căci toate acestea le plătești cu bătrînețea precoce și cu putregaiul. Mă revoltă consimțirea generală și liniștea normală a monstruosului tău coit. Nici o dramă, nici o tragedie nu izbucnește din smîrcul, în care zeci de mii de broaște zac încălecate". Pregătirile pentru ceremonia „religioasă" de la 10 mai („10 mai la Mitropolie") la care asista, scorțos și plictisit, însuși monarhul, sînt proiectate într-o viziune grotescă. Intinși „pe fața de cîrmiz a covoarelor, în catedrala goală, părinții par niște lipitori pîntecoase care și-au vărsat balta sîngelui băut, printr-o gaură nevăzută". Degradarea poeticului, sugestia de amorf, de hibrid, vădesc incontestabilul mare poet. Călugării, surprinși într-un moment de răgaz, cînd beau din vinul dosit sub o strană, au o anatomie incertă de viermi primitivi: „Bețivii beau de-a dreptul cu pîntecul și sug de dinlăuntru, din fund, ca o bășică pentru injecții; gîlgîitul lor e voluminos și scurt". Anticarul Pintah e portretizat în aceeași manieră: „Il văd și acum pe Pintah, om gelatinos, moale, de sus pînă jos, cu palmele băloase ca de broască, om fără oase..." („Negustorie"). In tableta mai întinsă, recentă, închinată „Griviții roșii", regăsim aceeași virulență a ironiei concrete, de substanță metaforică. Samsarii sînt „Stoluri și roiuri de muște și viermi", ministrul Comunicațiilor în timpul eroicelor greve din 1933 „funcționa în plină eflorescență de conopidă, un buboi levantin complicat paralel în vocabularul medical, cu tumoare de neoplasm". Tot aici, orînduirea burgheză apare, în lumină crudă și esențială, ca o „orînduire de putregai, de pături și teancuri de puroaie stratificate". O societate condamnată la inevitabilă pieire e inclusă de poet în dimensiunile universului teratologic.

Cel care știe să urască, știe să și admire. Tot în 1918, închis la Văcărești, Arghezi vorbește de „conștiința uneori genială și cîteodată dumnezeiască a lumii": „Noaptea de argint" e un poem în proză de o mare delicatețe. O amintire din 1900 — pe cînd exercita funcția de diacon la Stavropoleos — îi prilejuiește poetului o descripție, înfiorată, a frumosului lăcaș: „Alegoriile închipuite în bijuteria acestui chivot minuscul așezat în asfalt și acoperit de o pojghie brună, ca de sticlă, par zugrăvite într-o grotă de chihlimbar. Stranile pierzîndu-și încheieturile și topindu-și-le în vreme, par lucrate în cocă de ceară, amestecată cu gălbenușuri de smirnă și tămîie". („Stavropoleos"). Bucureștilor de altădată, „oraș al încercării și al neputinței, insulă de liliac și mătrăgună, baltă zăcută a purulenței" („Preludiu"), li se descoperă, cu un ochi priceput în descifrarea nuanței subtile, și partea de farmec: viața fremătătoare și pestriță a străzii („Viața este pe stradă, mai mult decît într-alte părți ale continentului, unde populațiile țin în rezervă pentru zidurile închise un secret al personalității de multe ori derizoriu"), tîrgurile, moșii etc.

O incursiune în domeniile „industriei țărănești de paie, nuiele și lemn" se sfîrșește cu evocarea unei zile de tîrg în Piața Mare („O îndeletnicire romînească"). Două tablete, „La moși", și „Luna parc", scrise cu o vervă nestingherită, desfășoară imagini viu colorate, în care efectele de umor sînt obținute prin aglomerarea detaliilor eteroclite, caleidoscopic. Fiorul poetic nu lipsește nici aici, amuzamentul fiind, într-una din laturile lui, participare afectivă la universul infantil al jocurilor. Ne întîmpină uneori și umorul prin reducere la absurd (mai frecvent în „Tablete din Țara de Kuty"). Proprietarul unei instalații de moși — „o rîjniță circulară" — întrebat: „Cum merge?" răspunde printr-o formulă banală „Dacă nu curge, pică". Scriitorul comentează: „Ca un rățoi domestic, care în lipsa unui pîrîu se mulțumește cu un butoi de varză de sub burlane". Cel care știe să urască, știe să rîdă. O altă tabletă („Singe negru") creionează figurile unor originali ai vechilor București. Unul din ei, „un general îmbrăcat ca bucătar, dar încins cu o sabie de mucava și decorat cu toate distincțiunile împărăției, improvizate din funduri de cutii de conserve" provoacă o reflecție comică bazată pe echivoc: „Cine ar putea să spuie unde zac oasele acestui cap de oștire, care poate să fi murit comandînd o bragă" (s.n.). Dar procedeele umorului arghezian sînt — chiar în această carte — mult mai variate decît am putut arăta acum.

Oricît de ciudată ar părea afirmația, există o anume înrudire între Arghezi și Caragiale, și nu numai pe linia umorului. Dar să nuanțăm comparația, relevînd totodată și diferențele care-i despart pe cei doi mari scriitori. Comunitatea, afinitatea mai exact, dintre Arghezi și Caragiale, ține în primul rînd de o structură temperamentală muntenească. Amîndoi sînt, apoi, niște auditivi. Firește, la Arghezi, oralitatea ia o direcție specific lirică, și e poate umbrită de puterea sugestivă a asociațiilor metaforice (cei care-l cunosc spun, lucru demn de relevat, că poetul se exprimă verbal așa cum scrie; mai corect ar fi însă să inversăm termenii propozițiunii: el scrie așa cum vorbește). La Caragiale, oralitatea ia direcția obiectivă, chiar impersonală, a epicului. Cert e că amîndoi scriitorii au auzul extrem de fin. Umorul clișeului verbal, surprins „pe viu", există nu numai la Caragiale. Iată un exemplu din Arghezi: „Un harap căpcăun lua în gură și înghițea pe cele din urmă pe clovnul cu marfa de profesie geamgiu" (s.n.) („La Moși"). Topica frazei argheziene are, și ea, adesea, un caracter oral sublimat: „O hienă nu sta în spațiul ei de un metru cub locului o secundă" (s.n.). Fringerea expresiei idiomatice a statului locului sugerează vorbirea rapidă, precipitată. N-ar avea rost să ne angajăm acum într-o discuție stilistică: comparația pe care o facem poate fi susținută și pe alte laturi. Aciditatea ironiei argheziene (dilatată însă metaforic în viziuni grotești), amestecul de duritate și moliciune, luciditatea dureroasă, patosul polemic sînt, dincolo de particularitățile stilistice, trăsături care-l apropie pe poet de prozator. Asemănarea propusă poate pune în lumină o latură mai puțin evidentă a personalității lui Arghezi și poate, totodată, da o măsură mai exactă a umorului său, căci, pentru că lirismul arghezian se mărturisește intens chiar în aceste zone ale comicului care sînt, în genere, considerate ca [illegible] intelectual, glacial, insensibil, antipoetic.

Orașul pitoresc de altădată (dar și mizer, lipsit de lucrări edilitare etc.) s-a schimbat fundamental în socialism. Poetul consemnează cu satisfacție aspectul Capitalei contemporane: „Imaginea monumentalei Capitale de azi, care se înfrumusețează zi de zi, mulțumită acțiunii neobosite a sfaturilor populare, este variată și bogată. Ele nu mai tolerează nici un colț uitat și din fiece maidan urît au făcut un parc de răcoare și odihnă; parcurile, pe zeci de kilometri [illegible] de abia ieșite la iveală par edificate de sute de ani" etc. O vizită la „Grivița roșie", în „admirabilul tumult de ecouri" al halelor industriale, prilejuiește evocarea [illegible] trecutului proletariatului, fără de care nu e posibil prezentul socialist, cu înlesnirile și avînturile lui nestăvilite. E semnificativ în acest sens și ultimul tablet din [illegible], finală a volumului, apărută nu de mult în „Scînteia", în numărul din 8 mai — ziua aniversării a 40 de ani de la înființarea Partidului Comunist din Romînia.

„Cu bastonul prin București" e o carte, cum spune Arghezi, mai mult de „impresii, măcar și contradictorii". „Cuvînt înainte" încearcă să-și precizeze intențiile: „Și la urma urmei, datoria condeiului [illegible]". Arta sugestiei argheziene, în care [illegible] după legile unui magnetism secret al corespondențelor, ține de poezie, în sensul larg și nobil. Lipsește, bineînțeles, orice altă „poetizare", înfrumusețarea cosmetică a realului, practicată de numeroși lirici anemici, dar [illegible] de mulți reporteri. Darul, sau harul poetic [illegible], nu are nevoie de farduri.

Matei CALINESCU

Cîntec de seară

Am cîntat pe cîte scule toate, ca să-mi rabde viaţa,
Dar cîntînd, şi ţevi şi coarde mi-au rămas în mîini ca ghiaţa.
Primul fluier mi-l tăiasem dintr-un pai de grîu bălan
Şi cu cîntecul de nuntă însoţeam secerătorii,
Pînă ce subt maluri unda, răzvrătită an de an,
M-a silit să stau din cîntec şi s-ascult zburînd cocorii.
Şi la fiecare cină, ostenit să vreau să cînt,
Mi-am pus capul pe genunche şi genunchii în pămînt
Şi cu fruntea ridicată, ca un stei în rugăciune,
Umilit şi trist cerui şi nesfîrşitului de sus,
Coarde noi şi alte glasuri în cîntare să răsune.
Şi, pe rînd, în timpul nopţii visu-n ele mi l-am pus.

Iată pentru ce bătrînii-mi sărutau de tînăr, mie,
Mîna de pe corzi desprinsă, ca o stea de pe vecie.
Iată pentru ce-mprejuru-mi se-nvîrteau atîtea hore
Ca talazele stîrnite la văpaia unui far.
Iată pentru ce voinicii, dintre văile sonore,
M-au încins cu brîu de dafin şi cunună de stejar.

De-ar dura măcar cît frunza doina mea de pe-nserate!
De-ar mai ţine frăgezimea coardelor înseninate!

Mai 1961

Tudor Arghezi

EROTICA ARGHEZIANĂ

Spuneam într-un alt articol despre monografia lui Ov. S. Crohmălniceanu că autorul are meritul de a fi sistematizat cercetarea şi de a fi sugerat noi probleme ce pot fi ulterior dezvoltate. Una dintre acestea, abordată în liniile ei mai generale, ni se pare a fi lirica de dragoste argheziană. Cu obişnuitu-i spirit de sinteză şi generalizare, criticul stabileşte două tipuri erotice distincte: Primul e acela care cultivă poezia ascezei, „a înfrînării şi a supunerii simţurilor, o poezie a dominării erosului şi a convertirii lui în stimul moral". In această ipostază, caracteristică unei prime etape, ulterior depăşită se defineşte poetul piscurilor mari de piatră din „Inscripţie pe un portret", „Cîntare", „Stihuri" sau „Psalmul de taină". Concepînd iubirea din punctul de vedere al unei morale spiritualiste, el cîntă femeia ca pe o „logodnică de-a pururi, soţie niciodată", cu funcţia exclusivă de susţinătoare a aspiraţiei lui către absolut. Al doilea tip erotic este poetul iubirii maritale, care nu mai cunoaşte zbuciumul claustrării şi al înăbuşirii pasiunilor, ci sentimentul, cînd gingaş, cînd viguros, cînd plin de candoare, cînd de senzualitate, al dragostei împlinite.

Dar observaţiile autorului, întru totul judicioase, recunoscînd implicit gama întinsă şi variată a eroticii argheziene, lasă încă suficient loc unor comentarii suplimentare.

★

Spre deosebire de Eminescu la care predomina tipul adoratorului melancolic, întors de obicei spre iubiri e apuse, tipul romantic neînţeles şi trădat de femeia uşuratică, la Arghezi ne întîmpină un om care trăieşte dragostea în ipostaze multiple şi o exaltă pe întreaga claviatură. Poetului nu-i scapă nici o nuanţă a sentimentului, nici o treaptă a evoluţiei, de la candoare şi sfiiciune, la dragostea împlinită şi aureolată de mulţumire. Intre cele două coordonate, definite foarte just de Ov. S. Crohmălniceanu, întîlnim de fiecare dată un alt Arghezi, nou prin modul său genial de a face să vorbească viaţa în permanentă schimbare şi prin fineţea rară a simţului său poetic. Plin de gingăşie şi de umanitate în „Creion" sau „Melancolie", regretînd iubirea pierdută şi trădată în „Jignire", mistuit de pasiune în „Dor dur", zbuciumîndu-se în luptă cu tentaţia în „Psalmul de taină" şi „Cîntare", înlăturînd vechile zăgazuri spiritualiste în „Versuri de seară", unde reia toată gama de la candoare la senzualitate, — Arghezi îşi cîntă imnurile pasionate la pupitrul unei orgi cu mii de tuburi şi tonuri. Cînd calme, cînd vijelioase, cînd feerice, cînd cu tunete de infern, aceste melodii compun simfonia cea mai completă care a fost închinată vreodată dragostei în literatura romînă.

Ov. S. Crohmălniceanu a surprins acest caracter complex mai ales în capitolul „Poetul boabei şi al fărîmei" unde întreprinde analiza ciclului naturistic din „Versuri de seară" limitînd oarecum problema. După părerea noastră, nuanţările de sentiment sînt specifice întregii poezii erotice argheziene, inclusiv, dacă nu în primul rînd, Cuvintelor potrivite. Alături de un „Creion", în care adoraţia iubitei produce asociaţiile cele mai pure şi delicate, descoperim pasiunea dezlănţuită din „Dor dur", cu sentimentul frust al virilităţii. După refuzul ascetic din „Restituiri", unde poetul îşi îndeamnă iubita să-şi „păstreze sărutarea / Ca florile otrava / Ca să o dăm ţărînii întreagă înapoi", ne întîlnim cu ţăranul înţelept din „Lingoare", care, încurcat o vreme în prejudecăţile păcatului, conchide rezonabil, în sensul vieţii reale: „Dar de stai să te gîndeşti / Mai bine să fii cum eşti / Să te-nţepi, să te striveşti / Prin bucate pămînteşti".

Constatăm, aşadar, că tipologia erotică (dacă putem spune aşa) creată de Arghezi e foarte variată, exprimînd caracterul complex al sentimentului, în desfăşurarea lui plină de meandre. Ca şi în alte zone ale operei sale, poetul îmbrăţişează şi aici întregul caleidoscopic, în care se proiectează o pluralitate de stări psihice, polarizate după sens în jurul celor două tipuri fundamentale, definite de Ov. S. Crohmălniceanu, dar, obiectiv, diversificate şi nuanţate în mult mai multe variante.

★

O altă idee valoroasă înscrisă de autorul monografiei Tudor Arghezi este aceea numită de el „cultul firescului", pe care o dezvoltă discutînd universul ţărănesc, şi mai puţin în ceea ce priveşte poezia de dragoste.

Cu excepţia versurilor care pledează pentru asceză, în rest, lirica erotică argheziană exprimă aspiraţia spre firesc, spre echilibrul moral şi fiziologic. Spre aceasta năzuiesc toţi îndrăgostiţii lui Arghezi. Dar pentru o înţelegere mai clară a modului cum se realizează „cultul firescului" în poezia erotică va trebui să ne referim la o idee înrudită, existentă în monografie. Autorul susţine că Arghezi „nu deplînge (ca Eminescu) neputinţa de identificare a obiectului iubirii cu idealul", că eroul nu dă glas unui sentiment de suferinţă. Afirmaţia este perfect adevărată, însă numai ca încheiere, după ce s-a parcurs întregul proces evolutiv al sentimentului erotic. Despre o anume suferinţă credem că se poate şi trebuie să vorbim în lirica argheziană. Nu rareori, versurile de dragoste din Cuvinte potrivite sau Flori de mucigai spun dureri adînci, de răni deschise, care se cer alinate: „Ah! de cînd m-a fost iubit, / Felul meu s-a izmenit. / Gura-i rece de nălucă / Mi-a lăsat viaţa năucă. / Finţa mică de otravă / Mi-a făcut carnea bolnavă. / Fieşcare os mă doare / De-amintire şi lingoare". („Dor dur").

In asemenea stare, eroii tînjesc după dragostea împlinită (atît de magistral evocată în „Haide", „Logodna", „Mirele", „Ingenunchere", „Mireasa"), dragoste care e aşteptată ca o restabilire a echilibrului zdruncinat, ca o restaurare a firescului, ca o vindecare. Suferinţa erotică la Arghezi, spre deosebire de Eminescu, e o suferinţă aproape fizică, acută. Ea îl zbuciumă pe erou, cînd, pradă concepţiilor spiritualiste, se luptă cu „ispita" („Psalmul de taină") şi îl îmbolnăveşte de dor (şi dorinţă), atunci cînd alte pricini îl ţin departe de fiinţa iubită. Că dragostea (ca năzuinţă spre legile firescului) e o boală de un fel deosebit ne-o spune, cum am văzut, însuşi poetul. El cheamă în acest moment „mirul de aur" al femeii, să-i mîngîie „durerea lui adîncă" şi, dobîndindu-l, prinde parcă puteri miraculoase. Dragostea maritală vindecă rănile şi suferinţele vechi, ca un leac vrăjit, dar care nu reprezintă altceva decît realizarea unor aspiraţii spre condiţia normală a omului. (ex. „Inviere").

Este interesant să observăm că starea maladivă continuă să persiste, atunci cînd claustrarea ia locul destinderii sentimentelor. Parcă în opoziţie cu flăcăul din „Rada" care e bolnav de mirezme şi cîntece, Maica Scintilla „maică tristă, maică suavă" e bolnavă de „seninătate şi slavă" („Maica Scintilla"). Umanitatea călugăriţei apare cu atît mai străină de legile fireşti, cu cît logodnica lui Hristos nu întreprinde nici un efort spre a se descătuşa. Suferinţa cade înfrîntă, ne demonstrează poezia erotică argheziană, numai acolo unde biruie dragostea, unde victoria rămîne pînă la urmă a firescului uman.

★

Imaginea iubirii maritale, observă Ov. S. Crohmălniceanu, e încununată la „poetul boabei şi al fărîmei" de prezenţa copiilor, element care pune în valoare un alt filon preţios şi important al poeziei argheziene. Acest raport de la cauză la efect se subsumează unei viziuni generale a poetului, amintind ideea germinaţiei universale din „Har", semnalată încă de G. Călinescu. Aspiraţia spre firesc, spre realizarea legilor obiective nu e proprie numai omului, ci însăşi naturii şi macrocosmosului. De aceea, dragostea în poezia lui Arghezi apare adesea ca un element al naturii determinînd o imagistică specifică.

In „Lingoare" de exemplu, „fata zace-n pat bolnavă" (iarăşi destrămarea echilibrului!) „gingaşă şi somnoroasă / Ca pe-o tavă de argint / o chiparoasă". După ce poetul celebrase în final victoria firescului, („Să te-nţepi, să te striveşti prin bucate pămînteşti..."), ajunge în „Buna vestire" la momentul maternităţii incipiente. Viitoarea mamă simte (şi cîtă gingăşie amestecată cu durere e aici!) că îi „creşte-n sîn o fragă". Tulburările trupului, în care se anunţă fructul iubirii nemărturisite, se traduc prin acea imagine a zarzărului scuturat, care închide şi zbuciumul şi bucuria clipei: „Mă simt pe la înnoptat / Ca un zarzăr scuturat, / Incleştat în rădăcină / De-o zvîcnire de răşină. / Şi-uneori sînt ca o cracă, / Singură care se-apleacă, / Singură ce se frămîntă, / Singură plînge şi cîntă, / Singură se încovoaie / De un gînd ascuns de ploaie, / Ca o păstaie în foi. / Dragă mamă, îmi năzare / Că din brîu pe la-nserare / Inviem şi sîntem doi".

Identificarea făpturii făcută din „chin şi bucurie" cu natura o întîlnim şi în „Creion", unde comparaţiile cheamă lacul, „azurul şi copacul", sau malurile de stuf. „Unde păianjeni dorm / Pe zări făcute puf"; şi în „Logodnă" (din ciclul „Versuri de seară").

Viziunea omului ca parte integrantă a naturii, ale cărei legi le urmează, face ca metaforele şi comparaţiile naturistice să aibă o prospeţime şi un accentuat caracter inedit, în ciuda frecvenţei lor în poezia de dragoste universală. Cînd Pătru Marin, deţinutul, care mai are zece ani de închisoare, duce dorul dragostei, măcinîndu-şi tinereţea între zidurile puşcăriei, poetul spune foarte plastic — dar de loc întîmplător: „Oftatul şovăie, înecul vine / Şi se zguduie mădularele pline / Ca nişte struguri cu chin. / Ciorchin în ciorchin / Şi boabe pe boabe" („Streche"). Cînd „poetul piscurilor mari de piatră" încearcă să se strecoare din luptă, ocolind „ispita", el are viziunea iubitei ca un rod al pămîntului, care-l ademeneşte cu frusteţea lui dulce şi omniprezentă. Şi toată această confundare cu natura, plină de esenţe tari, de seve şi de mirezme, scoate simţurile de sub domnia instinctului animalic, le purifică şi le aureolează.

Cunoscînd ipostaze variate, (otravă şi leac, chin şi bucurie, dorinţă, tentaţie şi împlinire), învingînd suferinţa aşteptării, cu gesturi candide sau aspre, regăsindu-se în arbori şi flori, în stele şi rouă, — iubirea în lirica lui Tudor Arghezi e în ultimă instanţă o expresie a tendinţelor macrocosmosului spre firesc, spre împlinire şi proliferare.

Toate acestea ne vorbesc încă o dată despre complexitatea fenomenului poetic arghezian, chiar şi atunci cînd îl privim din perspectiva unui singur sentiment. Nimic nu-i este mai străin poetului ca simplismul, formula, clişeul. Erotica argheziană — pentru că m-am referit la ea în articolul de faţă — are unicitatea unei simfonii de Beethoven, veşnic nouă, fermecătoare şi nerepetabilă.

Al. SANDULESCU

Confruntare cu timpul

Tudor Arghezi împlineşte 81 de ani, din care 65, cîţi au trecut de la debutul său, înseamnă una din cele mai lungi şi strălucite activităţi literare, la a cărei neîntreruptă, feerică îmbogăţire cu noi sensuri şi lumini sîntem martori. Prin tradiţie ne-am obişnuit să întregim omagiul, alăturînd vîrstei înaintate a celui sărbătorit atributul tinereţii.

Versurile cele mai recente, dintre care unele apărute cu menţiunea, niţel ironică, „din ante-postume", au ca notă comună fiorul grav al împlinirii. Viaţa de la formele ei embrionare, transparente, pînă la dimensiunea cosmică solicită simţirea poetului vizionar cu o intensitate cel puţin egală aceleia din **Cuvinte potrivite, Alte cuvinte potrivite** sau **Cîntare omului.** Dramatismul interior provine acum însă din refuzul poetului octogenar de a se lăsa înfrînt de legile firii. E o înfruntare temerară a timpului, o obstinaţie nobilă cu accente de o tulburătoare frumuseţe. In **Cîntec la fereastră** (**Gazeta literară**, 16 martie 1961), după ce cuprinde cu privirea spaţiul dintre orizonturi, se adresează naturii, inepuizabil izvor de miracole, cu ingenuitate: **„Invaţă-mă făptură, limba cu care floare şi gîndac / Stau înţeleşi în taina ierbii şi se-nţeleg cu necuprinsul / Şi-nţelepciunea unui nufăr răsfrînt şi oglindit în lac".** Pentru ca apoi, aceleiaşi „făpturi", convertită în interlocutor abstract, să-i pună întrebarea: **„De ce-aş simţi că suie vremea şi n-aş opri-o pas cu pas / Să văd că singură din urmă îmi dă năvală şi mă curmă / Cînd mi-ar ajunge la suişuri un bob de trup, un fir de glas, / Şi-un crin în fund cu o piatră scumpă să-mi fac din el un cuib curat?".**

Umbrele anxietăţii par să învingă uneori ca în **S-aştept?** (**Luceafărul**, 15 martie 1960), singura poezie, de altfel, în care spaima în faţa a ceea ce este ineluctabil atinge paroxismul. La întrebarea: **„Ce s-aştept să vie şi ce să înţeleg / Cînd peste mine timpul se prăbuşeşte-ntreg?"**, pusă ca de un alter ego, poetul, obişnuit cu euforia telurică, atît de puternică în suavitatea ei, răspunde curînd în **Răscruce** (**Contemporanul**, 1961). Aici, elementele naturii sînt invocate ca factori regeneratori: **„Deşteaptă-te în sufletul meu soare / Ca-ntre făcliile pădurii"** ...**„Rouă stropeşte colţul ierbii mele şi unge-mi-l cu mir"**... **„Brad îţi întinde rădăcina ca să mă caute şi prindă"**, apelul culminînd în versurile finale: **„Daţi-i năvală uriaşe / Robului vostru cel de voie bună".** Şi poetul simte în jurul său natura solidară atunci cînd exclamă, aşteptînd parcă ecoul multiplicat al cuvintelor: **„Nu! insul meu se cere însutit / Daţi-i răgazul să renască".** Intreaga poezie **Răscruce** este străbătută de bucuria vieţii biruitoare, de o încredere sublimă în resursele interioare capabile să domine timpul. Aici, în asemenea versuri de o mare vitalitate, descifrăm potenţialul sufletesc al poetului care la 80 de ani are versul incandescent, luciditatea izbînzii depline asupra timpului, peste a cărui imagine materială vedem ridicîndu-se aura geniului.

Tudor Arghezi e un mare poet al familiei, clădită în tiparele ei sănătoase, capabilă să transmită valori morale de durată. E receptiv şi acum la tot ceea ce în mod obişnuit numim micul univers. (**Pasul dulce, Contemporanul**, 1960). Zborul irizat al fluturelui, înclinarea visătoare a ramurilor, privirea omenească a cîinelui, vibraţiile luminii stîrnesc în sufletul poetului emoţii inedite. **Păcatul** (**Viaţa Romînească**, nr. 1/1961) din ciclul **Adam şi Eva** e o transcriere laică a anecdotei biblice, imaginată într-un decor pămîntesc, un fel de ogradă colorată exotic.

Intre poemele noi găsim şi cîteva care aduc elemente privind estetica argheziană (**Gîndirea vine de la sine, Frunze pierdute, Din peşteri**). **Testamentul** definea exemplar opera poetului ca sinteză a unor aspiraţii sociale milenare: **„Ca să schimbăm acum întîia oară / Sapa-n condei şi brazda-n călimară / Bătrînii au adunat printre plăvani / Sudoarea muncii sutelor de ani".** Există în poezia **„Natură moartă"** (**Luceafărul**, 1961) un vers în care Tudor Arghezi strînge sintetic trăsăturile dominante ale operei sale. **„Ieşii ca o mîhnire, trăind ca o-ntrebare"** designează esenţa socială şi filozofică a poeziei argheziene.

In seria nouă, meditaţia asupra rostului artei ocupă un loc de seamă. Sînt cîteva confesiuni în care Tudor Arghezi consideră actul poetic expresia împletirii dintre muncă şi har. O experienţă din care n-au lipsit niciodată reveria lucidă şi dramele cunoaşterii nu-l absolvă de teama ca emoţia şi gîndul să nu-şi piardă nuanţele în expresie: **„Sînt un şcolar, întîrziat în vreme / Şi care-ncearcă pana şi se teme / Obişnuit, din matcă şi din vatră / Cu un condei de haşchie din piatră** (**Din peşteri**, Steaua 1959). Acelaşi sentiment îl găsim mărturisit în versurile: **„La fiece cuvînt, o şovăire / Te face să tresari şi-ai aştepta".** Aceasta după ce afirmase: **„Cincizeci de ani, de cînd încerci, mereu, / Condeiul, gîndurile şi cerneala, / N-au mai ajuns să-ţi curme, fătul meu / Frica de tine şi-ndoiala** (**Frunze pierdute, Steaua** 1958). Iată-l dar, pe marele poet făcînd elogiul travaliului artistic fără de care opera de artă nu poate dobîndi trăinicie. Este un adevăr asupra căruia îl vedem revenind în numeroase tablete sau simple însemnări din paginile publicaţiilor noastre.

Cu cîteva zile înaintea sărbătoririi celor 80 de ani de la naşterea poetului, apărea într-una din revistele noastre literare **Cîntecul**: **„M-ai dăruit cu aur şi podoabe / De care multor suflete li-e sete. / Toate puterile răzleţe-mi fură roabe / Sînt plin ca de icoane un părete / Ingreuiat de nimburi şi smaralde. / Mă simt ca un stihar de voievod / Ţesut încet cu degetele calde / Ale întregului năpăstuit norod. / Atît îs de bogat şi-n adîncime, / Atît îmi mişună mătasea împrejur / Că-mpletiturile rămase din vechime / Şi-aduc aminte fostul lor marmur".** Am reprodus integral această piesă antologică în care identificăm plenitudinea satisfacţiei, conştiinţa clară că în opera sa Tudor Arghezi a cuprins ca nimeni altul, de la Eminescu încoace, ceea ce caracterizează simţirea şi idealurile poporului.

Din poemele apărute numai în ultimul an, de la o sărbătorire la alta deci, putem întrezări imaginea unui alt volum de versuri care după **Cîntare omului, 1907, Stihuri pestriţe,** să însemne o nouă izbîndă a literaturii noastre contemporane.

Liviu CALIN

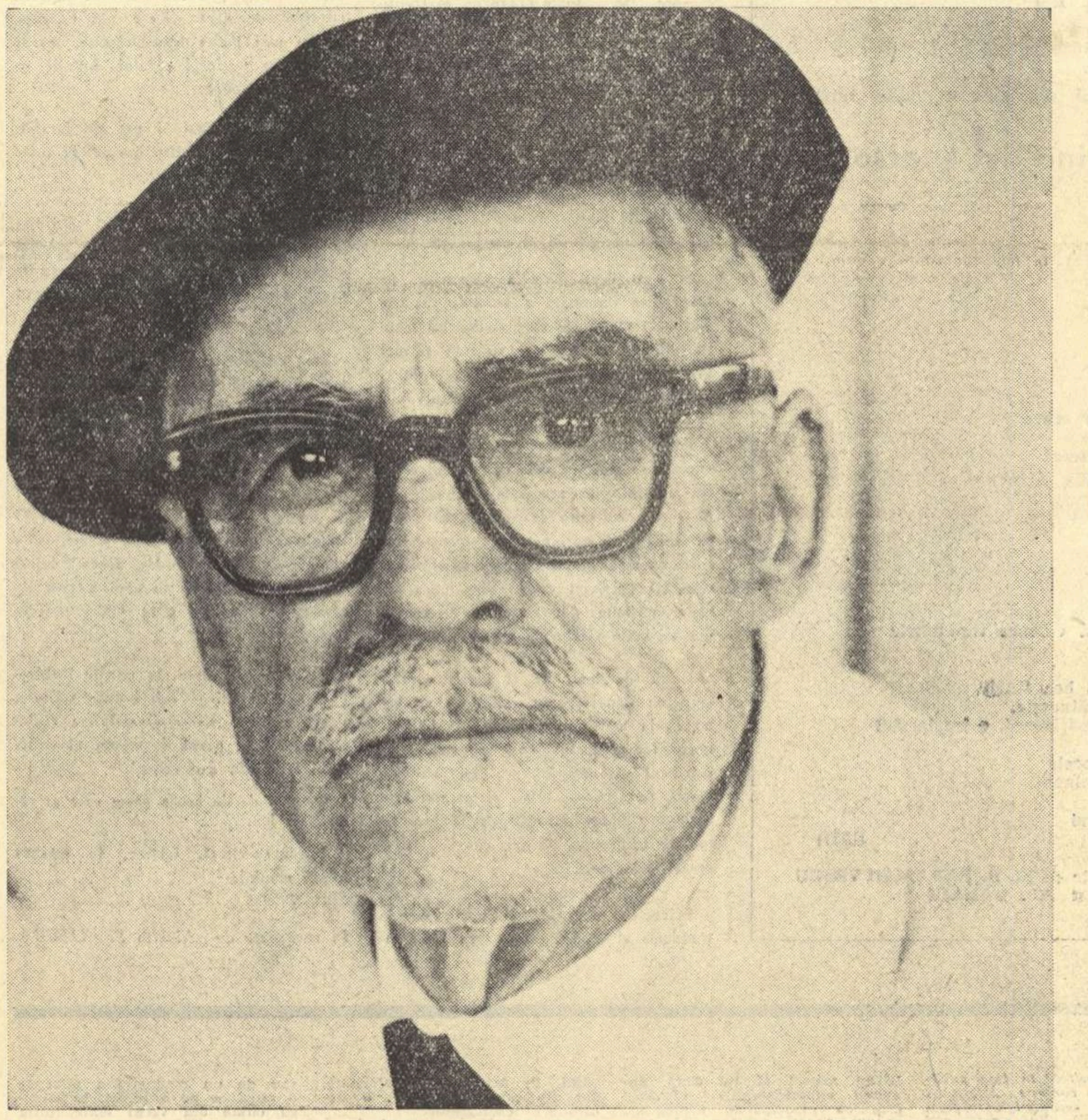

Privind autoportretul lui Arghezi

(AQUAFORTE)

In potriveli de tuş şi-a scris figura;
Cu două rînduri groase de baga,
Şi după ochelari e cineva,
Sub autoportret, iscălitura.
Cuvintele-n peniţă sînt ivite
Dînd nume scurt şi caligrafiat
Sub aşezarea veşnicului strat
De lună, din „Cuvinte potrivite".
Se spune că-i bătrîn, — ci nu-l văd eu
Cu vîrsta înclinată, doar pe trepte,
Suind mereu, nestînd să-i mai aştepte
pe cei ce-n urma lui răsuflă greu.
O vreme-a fost suit în foişor;
Il luminau hulubii din aripă
Cu veşnicii turnate într-o clipă:
Columne lungi, pe deal, la Mărţişor.
Din claustrarea simplă de chilie
Vedea adînc, vedea întins, pe şes.
Cum umbră şi lumină a cules
Desfăşurate-n larga lui cîmpie.
Sub scut de vers păzea norodul tot.
Strivi sub munţi de vorbe histrionii
Tarabelor din ţară — şi baronii
Ce socoteau poetul — Don Chişot
Dacă le-a rupt spetezele murdare
Cu care măcinau un putred timp
Din foişor nu şi-a făcut Olimp.
A coborît spre gloatele amare,
A-ntors din vreme, noapte după noapte
Pîrjolul cu norodul răzvrătit
Să guste-n gînd şi cei ce n-au trăit
Cînd curse-otrava-n nouă sute şapte.
Cu dumnezeu s-a prins în luptă dreaptă
Şi l-a certat că i-a răspuns tot strîmb,
Pe psalmi, a tras cuţitul din carîmb
Şi singur şi-a cioplit spre cer o treaptă
Din alb sidef, cu barda a tăiat
Pe scările de lună suprapuse
Urcuş de slavă care n-o ceruse
Cînd peste vis şi vers a sîngerat.
Din zestrea lui nuntim în grai — şi poate
Ne-om înstări mai mult, cum s-a-nstărit
Punînd un bloc — cuvîntul potrivit —
Cu care a-nchegat din gînd palate.
E-n pas cu vremea-naintînd sub cer
Cu epopeea noastră comunistă
Ce-acoperă o hartă veche, tristă
Cu mari poeme de beton şi fier.
Cînd baba moarte va veni să-mi spună
Că trebuie să plec spre nicăiri
Eu voi clama sub bolta-naltei firi
Că-i înşelare veche şi minciună.
Că moartea-i mit, ca trecerea zăpezii
Ce se aşterne-n recele-anotimp,
Cum primăvara vieţii pune nimb
Pe alba tîmplă-a marelui Arghezi.

Radu BOUREANU

De vorbă cu TUDOR ARGHEZI

(Urmare din pag. 1)

în „Viaţa socială" versuri din caietul cu coperţi verzui pe care i-l încredinţasem la plecare. Nu m-am supărat iar cînd m-am întors, am scris la „Facla" pe care nu cred să greşesc dacă o consider o publicaţie revoluţionară. Revista avea, tocmai din cauza atitudinii, o mare popularitate. Se vindea în 45.000 de exemplare.

— Mă gîndesc că, dacă s-ar întocmi o bibliografie completă a activităţii d-voastră publicistice după 1910, s-ar realiza o lucrare de o neobişnuită amploare. Munca cercetătorului ar deveni cu atît mai dificilă după anul 1928, anul apariţiei primei serii a „Biletelor de papagal".

— Apariţia acestei prime serii este legată strîns şi de îndeletnicirile mele din acel timp. Eram angajat ca director al unei tipografii, proprietatea unei bănci fantomatice purtînd numele curios de „Romîno-africană". Banca aparţinea unor afacerişti internaţionali care stăpîneau cîteva fabrici. Tipografia nu izbutea să scoată din clientela ei salariile săptămînale ale celor vreo cincizeci de lucrători. Mă apucasem acasă să fac planul unei publicaţii zilnice, cu care mă gîndeam să salvez salariile lucrătorilor. Am scos „Biletele de papagal". In prima zi s-au vîndut 10.000 de exemplare şi cifra s-a menţinut cît timp a apărut seria zilnică a acestui ziar minuscul, şi în 1929. A avut un succes atît de mare, încît ziarele cît un cearceaf îi ameninţau pe chioşcari că nu le mai dau nimic spre vînzare dacă primesc să desfacă „Biletele de papagal". Au apărut apoi tot felul de „papagali" care imitau foiţa de ţigare a lui Coco.

— Ziarul acesta „atît de mic" cum „n-a mai apărut niciodată, nici la furnici" avea, desigur, ţelurile sale literare...

— Bineînţeles. „Biletele de papagal" au apărut pentru a publica tinereţea cu talent care n-avea altfel cum să se mărturisească. Revistele mari, „ţaţele", nu puteau să-i accepte. I-am poftit pe tineri să-mi trimeată ce scriu. Primeam o corespondenţă enormă din care alegeam ce mi se părea mai bun. Intre alţii a venit într-o zi un tînăr înalt: „— Aicea sînt „Biletele de papagal"? „—Aicea". — „Sînt Bogza..." Mi-au trimis versuri şi Mihai Beniuc, şi Cicerone Theodorescu şi încă mulţi alţii. Am preţuit mult vocaţia delicată a poetei Otilia Cazimir. Mai tîrziu, prin 1932, am scos seria a doua a „Biletelor de papagal"..

Poetul întrerupe cîteva clipe firul evocărilor. Şi adaugă cu o altă tonalitate în glas:

— ...Cînd mă gîndesc la anii trecuţi de mult, nu cred că aş putea să dezlipesc de viaţa pe care am dus-o tot ce-a ieşit din mîzgăleala peniţei mele pe hîrtie. Am trăit alături de soţia mea, un ţăran oltean şi o ţărancă bucovineancă, într-o simplicitate primitivă, muncind laolaltă peste o jumătate de veac. Nici unul dintre noi n-a avut vreodată ambiţii bolnave şi te rog să notezi că datorez în mare măsură acestei căsnicii solide faptul că am putut să lucrez aşa cum am lucrat... Şi acum să revenim...

— Aţi pomenit nu o singură dată despre întîlnirile d-voastră cu marele nostru Caragiale, întîlniri cărora le-aţi acordat mereu o deosebită importanţă. Dincolo de preţuirea unui scriitor de prim ordin, cititorii au desluşit totdeauna în aceste evocări ale autorului „Scrisorii pierdute" şi un sens educativ.

— Da. Unele amintiri, chiar reeditate, pot să fie, din cînd în cînd, utile. Aş repovesti în ce mă priveşte, cu simplicitate şi fără emfaza maeştrilor cam înmulţiţi dintr-un timp, pentru băieţii care poate că au mai citit-o cîndva în vreo gazetă, o întîlnire întîmplată pe la 16 ani. In calitatea mea de similicustode al unei expoziţii internaţionale a picturii, l-am cunoscut pe Caragiale, vizitator frecvent al sălilor de artă plastică, aşa-numite mai tîrziu. Trădat de o mîndreţe de chică de ţîrcovnic care trebuia să ajungă cu timpul o coamă cu coadă, şi poate că şi de altcevaşilea, afurisitul sfărîmător de oglinzi împopoţonate m-a bănuit că „scriu" şi mi-a cerut răstit să-i arăt manuscrisele mele. I-am răspuns, fără impertinenţă şi cu aceeaşi faţă de sfintele sfintelor sfială, care nu mă părăseşte nici la 80 de ani trecuţi, că anume lucruri nu pot fi învăţate. Ele trebuiesc găsite. Clasicul nostru ştergător cu glaspapir al nasurilor luate la purtare, nu m-a dezaprobat. Argumentele nu i-au displăcut. Şi nici nu m-a uitat mulţi ani de zile, pe nevăzute, de înstrăinare. Lucrez şi caut şi învăţ de-atunci neîntrerupt. Tocmai pregătesc un ciclu de versuri „Ante-postume" care vor fi gata spre sfîrşitul anului. Mai am şi alte proiecte...

— Cititorii s-au obişnuit să vă întîlnească mereu tînăr în culegerile de versuri ca şi în publicistica activă de fiecare zi...

— Imi place să lucrez şi lucrez cu plăcere versuri sau Tablete. Am arătat în cele ce am scris în ultimii ani ce înseamnă pentru mine ziua de azi. Am scris recent şi o repet că îmbrăcînd ţara cu parcuri, catifele, mătăsuri şi dantele de grădini, Socialismul şi Partidul sînt de-o generozitate nemaicunoscută şi cu profesiile din familia artelor.

Ii citesc pe poeţii din noile generaţii. Imi place înainte de toate marele talent al lui Baconski. Il citesc cu plăcere pe Andriţoiu. Nu-l pot uita pe Niculaie Labiş. Aştept foarte mult de la tineri. Avem totul de aşteptat azi de la tineri...

Şi astfel discuţia pornind de la tinereţea poetului s-a întors în modul cel mai firesc la evocarea tinereţii epocii pe care o trăim.

V. MINDRA

GIUSEPPE UNGARETTI

Covor

Fiece culoare se revarsă și se potolește în celelalte
mai singură spre a fi cînd o privești

Poate se naște

Ceața e cea care ne șterge

Poate se naște un fluviu acolo sus.

Ascult cîntecul sirenelor
lacului unde fusese orașul

Agonie

Să mori asemeni ciocîrliilor însetate de miraj

Sau ca pitpalacul după trecerea mării
în primele tufișuri
fiindcă să zboare
nu mai vrea.

Dar să nu trăiești bocind
ca un scatiu orbit

Veghe

O noapte întreagă
zvîrlit alături
de un tovarăș
masacrat
cu gura lui
rînjită
întoarsă către luna plină
cu învinețitele
lui mîini
pătrunse
în tăcerea mea
am scris
scrisori pline de dragoste

Niciodată n-am fost
atît de mult
legat de viață

(Vîrful 4, 23 dec. 1915)

Frații

Din ce regiment
fraților

Cuvînt tremurător
în noapte

Frunză abia mijită

In aerul convulsiv
involuntară revoltă
a omului în fața
fragilității sale

Fraților

(Mariano, 15 iulie 1916)

Fluviile

Mă prinde acest arbor mutilat
abandonat în vîlceaua aceasta

Ce are lîncezeala
unui circ
înainte sau după spectacol
și privesc liniștita trecere
a norilor pe lună

Azi dimineață m-am întins
într-o urnă de apă
și ca o relicvă
m-am odihnit

Isonzo curgînd
mă lustruia
ca pe o piatră de-a lui

Mi-am adunat
cele patru ciolane
și am pornit-o
ca un acrobat
pe apă

M-am ghemuit jos
alături de zdențele mele
murdare de război
și ca un beduin
m-am înclinat să primesc
soarele

Acesta e Isonzo
și-aici mai bine
m-am recunoscut pe mine
docilă fibră
a universului

Supliciul meu e cînd
nu mă socot
în armonie

Dar acele tainice
mîini
care mă plăsmuiesc
îmi oferă
aleasa
fericire

Am restrăbătut
epocile
vieții mele

Acestea sînt
fluviile mele

Acesta e Serchio
din care am scos apă
poate două mii de ani
de lume de-a mea de la țară
și tatăl și mama mea

Acesta e Nilul
care m-a văzut
născîndu-mă și crescînd
și arzînd de neștiință
pe întinsele cîmpii

Aceasta e Sena
și-n acel vîrtej al ei
m-am reamestecat
și m-am cunoscut

Acestea sînt fluviile
numărate în Isonzo

Aceasta mi-e nostalgia
ce în fiecare
îmi transpare
acum cînd e noapte
cînd viața mea îmi pare
o corolă
de tenebre.

(Cortice, 16 august 1916)

Pelerinaj

La pîndă
în aceste mațe
de moloz
ceasuri și ceasuri
am tîrît
carcasa mea
mînjită de noroi
ca o talpă
sau ca o sămînță
de măcieș

Ungaretti
om al nevoii
ți-e de ajuns o iluzie
ca să-ți faci curaj

Un reflector
de colo
zvîrle o mare
pe neguri

(Vîlceaua Arborelui Singuratic,
16 august 1916)

Soldații

Ei stau precum toamna
pe arbori frunzele

(Tufișul din Courton, iulie 1918)

San Martino del Carso

Din aceste case
nu au rămas
decît cîteva
zdrențe de zid

Dintre atîția
semeni ai mei
nu a rămas
nici atîta măcar

Dar din inimă
nu lipsește nici o cruce
este inima mea
locul cel mai sfîrtecat

(Vîlceaua Arborelui Singuratic.
27 august 1916)

Iulie

Cînd se năpustește peste el
devine de o tristă culoare trandafirie
frumosul frunziș

Distruge, găurește, bea fluvii
macină stînci, strălucește,
e furia ce se încăpățînează, e implacabil

E vara și prin secole
cu ochii ei calcinanți
merge despuind
scheletul pămîntului

(1931)

In romînește de **M. R. PARASCHIVESCU**
și **AL. BALACI**

Prietenie, pace, poezie

In Italia, între 26 și 29 mai se vor întîlni poeți reprezentanți ai literaturii Franței, Italiei și Republicii Populare Romîne. Punctul de întîlnire — Conegliano. O mică localitate, nu departe de Veneția cea care își caută neîncetat în lagune propria ei imagine poetică. Scopul întîlnirii este cunoașterea și apropierea prietenească între oameni, meșteșuguri artistice și culturi. Reuniunea are loc sub egida Comunității Europene a Scriitorilor a cărei activitate e strîngerea legăturilor dintre țările europene în vederea unei contribuții active la coexistența pașnică și cunoașterea reciprocă între popoare.

In literatura țării noastre nobilele idei umaniste, dorința înflăcărată de a crea opere care să vorbească despre necesitatea păcii animă și străbat operele creatorilor. Poeți și prozatori nutresc profunda convingere că literatura, marile valori artistice ale culturilor diferite, pot curăți cerul european de fumul tulbure și amenințător — de „smok"-ul războiului rece. Literatura contribuie la limpezirea conștiințelor, la mlădierea sufletelor, la umanizarea omului. Iar cel ce și-a regăsit adevăratele atribute umane nu poate fi decît un fervent adept al rațiunii și credinței majore ce animă contemporaneitatea : necesitatea găsirii unui limbaj comun al înțelegerii, al păcii, al prieteniei. Iată de ce activitatea de traducere a literaturii contemporane stă în centrul preocupărilor noastre editoriale. Apariția „Secolului 20" se înscrie în această ordine de preocupări și primele numere ale revistei par să justifice încrederea ce ni s-a acordat de a sluji colaborarea scriitorilor progresiști din întreaga lume, întru împlinirea idealurilor lor comune. Și în paginile „Gazetei literare" și-au găsit loc adesea tălmăciri din operele în proză și versuri ale unor scriitori străini. Printre acestea la loc de cinste s-au aflat pagini din literatura contemporană italiană și franceză. Pagina de față, adunînd la un loc cîteva poeme, vrea să fie un omagiu și un salut trimis colegilor italieni și francezi. Mărturie a dorinței noastre de a ne cunoaște mai bine. Mărturie a dorinței noastre de a ne găsi cu toții alături în lupta atît de firească pentru nobilele și imperioasele năzuințe ale omenirii, pentru pace, pentru coexistență, pentru prietenie !

Marcel BRESLAȘU

SAINT-JOHN PERSE

Poetul Saint-John Perse, autorul volumelor „Anabase", „Exil", „Vents", „Amers" și recent, „Chronique", din care prezentăm un fragment, este una din figurile proeminente ale literaturii franceze contemporane. Personalitate contradictorie — în opera sa se vădesc adeseori înclinări spre rafinamente estetice alexandrine — Saint John Perse poate fi totuși prețuit pentru puternica originalitate a personalității sale. În timpul ultimului război mondial, Saint John Perse a scris poemul „Exil", în care exprimă suferința poporului său atacat de Germania hitleristă. Ultimul său poem, „Chronique" dovedește din partea poetului, cum arăta și Louis Aragon într-un articol din „Les Lettres françaises", o orientare spre o sferă de preocupări legată mai strîns de problemele omului din veacul nostru. Anul trecut, lui Saint John Perse i s-a decernat premiul Nobel pentru literatură.

CRONICA

Măreață, vîrstă, iată-ne! Prospețime de seară pe culmi, suflul largului pe toate pragurile, și frunțile noastre dezvelite pentru cercuri mai vaste.

Intr-o seară de roșie și lungă febră în care lăncile se înclinau, am văzut cerul la apus mai roșu și mai porfiriu decît porfira insectelor din săratele mlaștini : seară de mari energii, și largă orbită, în care primele vocale pierdute ale zilei ne-au fost asemenea unui leșin al cuvintelor.

Și e o destrămare a viscerelor, pe toată aria iluminată a secolului : pînze clătite în maternele ape, și degetul omului plimbat în cea mai violentă și mai verde desime a cerului, în acele rupturi însîngerate ale visului — spărturi vii.

Un singur și incert nor limpede, răsucindu-se mai viu de-a curmezișul cerului austral, își arcuiește pîntecul alb de rechin cu aripi de voaluri. Și armăsarul roșu al serii nechează între calcaruri. Și visul nostru e pe podișuri. Acensiune potrivită după ascensiunea astrelor născute din mare... Și nu la aceeași mare visăm noi în seara aceasta.

Oricît de înalt ar fi locul, o altă mare în depărtări se ridică și ne urmează la înălțimea frunților de bărbat: noian foarte înalt suiș al vîrstei pe orizontul pămînturilor ca un zid de piatră pe fruntea Asiei, și prag foarte înalt în flăcări, la orizonturile oamenilor de totdeauna, vii și morții din aceeași mulțime.

Privește-n sus, om al serii : marele trandafir al anilor, îți înconjoară fruntea senină. Marele arbore al cerului ca un nopal se-nveșmîntează la apus în roșii insecte. Și-n arderea unei seri cu miresme de algă uscată noi educăm, pentru mai înalte transhumanțe, marile insule din mijlocul cerului, hrănite cu fructe de ienupăr.

Febră în înalturi și pat de jăratec. Statut al soțiilor pentru noapte, pe toate crestele spălate cu aur.

. . . .

Și gîndurile noastre, iată că se ridică în noapte ca niște bărbați ai marilor corturi înainte de răsărit, care merg în cerul roșu purtîndu-și șeaua pe umărul sting.

Iată locurile pe care le părăsim. Fructele pămîntului sînt sub zidurile noastre, apele cerului curg în apeductele noastre și marile mori de porfir se odihnesc pe nisipuri.

Prinosul, noapte, unde să-l ducem ? Și lauda, s-o încredințăm?... Noi ridicăm la capătul mîinilor, în palme, ca o zbatere de aripi născînde, această inimă întunecată a omului în care a fost lacomul, aprinsul, și atîta iubire nerevelată...

Ascultă, o, noapte, în curțile închisorilor tale pustii și sub bolțile solitare, printre ruinele sfinte și risipirea vechilor termitiere, pasul de stăpîn al sufletului ieșit din ascunzișuri.

Ca pe dale de bronz peste care ar rătăci un leu.

Măreață vîrstă, iată-ne. la măsura inimii omului.
Sept. 1959

In romînește de Nichita STĂNESCU

SALVATORE QUASIMODO

Om al timpului meu

Ești încă cel al pietrei și al praștiei,
om al timpului meu. Ieri înăuntrul carlingei
cu aripi răufăcătoare, meridiane-ale morții,
— te-am văzut — înăuntrul tancului, la spînzurători.
la roți de tortură. Te-am văzut : erai tu,
cu exacta ta știință în slujba distrugerii,
fără dragoste, fără milă. Ai ucis și acum
ca-ntotdeauna, cum au ucis și părinții, cum au ucis
și jivinile cărora prima oară le-ai apărut.
Acest sînge duhnește ca-n ziua aceea
cînd fratele-a spus celuilalt frate :
„Să mergem pe cîmp". Și-acel ecou rece, statornic,
a ajuns pînă la tine, pînă-n zilele tale.
Uitați o, fii, norii de sînge
ridicați din pămînt, uitați pe străbuni :
mormintele lor se scufundă-n cenușă,
negrele păsări și vîntul le-acoperă inima.

(Din „Zi de zi" 1943—45)

Zăpada

Seara coboară : iarăși ne părăsiți
chipuri iubite ale pămîntului, arbori,
viețuitoare, oameni sărmani închiși
înăuntrul mantalelor soldățești, mame
cu pîntecul de lacrimi uscat.
Și zăpada strălucește pe pajiști
ca luna. O, morții aceștia. Ne apăsați
fruntea, inima ne-o apăsați.
Măcar de-ar urla cineva în tăcere,
în cercul acesta alb de morminte.

(Din „Zi de zi" 1943—45)

ANDRÉ FRÉNAUD

Epitaf pentru Patricia

Trebuie să-mi spun c-ai murit ca să-ndrăznesc să te visez.
Patricia, îngemănată acestei nebunii ale mele,
fetiță plămădită pentru încîntare,
cel ce te-a găsit, a dispărut.
Te făceai înțeleasă cu zîmbetul și-mbrățișarea,
sigură — cu duioșie — de nevinovata-ți putere :
o fericire părelnică, nepăsătoare,
o tăcere care-mplinea strălucitorul cuvînt imaginat.
o volbură-n păr, un picior de copil,
un sînge ușor ce-mbujora trandafirul precis.

Dănțuiai, fermecînd. Dar începeam să zăresc.
în ochii aprinși de veselie, cum se-nalță
cruda războinică la hotarul surîsului pur.

Nu, nu pofte au fost ci amețeală-a iubirii,
în fața unicei forme, interzisă mie
dintotdeauna... Fii fericită
mică vînătoriță, la capătul drumului tău copilăresc.
Cerul să te păzească, insesizabilă, fermecătoare
Patricia.

LEONARDO SINISGALLI

Copiii bat la perete...

Copiii bat la perete
bănuții roșcați (Cad la intervale
cu sunete dulci). Țipă
în gura mare, în focul războiului.
Se desfășoară porecle superbe
și suave înjurături. Seara
le-aprinde fruntea, le răzvrătește șuvițele.
caldă-i, ca sîngele, pe caldarîm.
Un bănuț zvîrlit se așterne
alături de altul, la distanță de-o palmă.
Copilul apasă jos, pe pămînt,
mîna sa biruitoare.

(din „18 poezii")

CARLO BETOCCHI

Mîine

De-ar fi ca drumurile-acestea solare,
(cînd vom avea aripi), într-o zi,
să ne poarte departe ;

atunci de pe colinele dragi
nu vom privi ca acum căsuțele vesele
ce ne cheamă-n cîmpii ?

de-abia vom vedea fulgerătoarea
lumină a munților,
ca niște vine de iarbă.

și marea, de o culoare incertă,
ca un ochi neclintit care plînge,
ca un crunt giuvaer.

Intr-un văzduh fără blîndul azur.
unde soarele-i veșnica undă,
noi vom porni fericiți ;

fără de foșnet, cu splendide-aripi
spre un țărm bucuros,
vii, pînă-n adîncuri.

(din „Realitatea biruie visul")

MARIO LUZI

Codane

Voi sînteți chipul mai blînd al durerii noastre.
pe pămîntu-ndulcit
de-mbujorarea voastră subțire,
voi treceți cu un surîs ce neliniștește.

Intîile aripi se-ntorc la hotarele
cerului ; seara
revarsă liniștea tristă-a grădinilor,
timpul tăcut vă-nvăluie de jur împrejur frumusetea.

Zadarnic însă :
mîngîierea voastră arde adîncă
și neștiută, cerul
în voi, nețărmurit, se odihnește
de veșnicie, precum o frunză.

In mîinile voastre fierbinți e mireasma
efemerei cununi
a pasiunilor noastre, și fiecare
poartă întreaga durere a tinereții.

Tălmăciri de **Maria BANUȘ**

REVISTA presei străine

france Observateur

L. VISCONTI :

„Nu mă interesează un teatru «cafea cu lapte»"

Luchino Visconti, cunoscut cineast italian, autor al filmului „Rocco și frații săi", a pus recent în scenă la Paris piesa lui John Ford, dramaturg englez din sec. XVI, „It's a pity she is a whore" (Păcat că e o prostituată). Regia lui Visconti a stîrnit polemici înverșunate și săptămînalul „France Observateur" a publicat un interviu cu acesta, sub titlul „Scandal sau triumf ?", care redă destul de bine reacția celor două tabere de critici dramatici parizieni.

„Un spectacol este bine reușit cînd toate detaliile sînt perfecte, — a spus L. Visconti ziaristei Nicole Zand. Ai o impresie de calitate datorită unor mici detalii, nuanțelor pe care publicul nu le remarcă neapărat. Dacă dau atita atenție decorului, aceasta o fac din grija față de realism, pentru a crea în jurul actorilor o atmosferă autentică. Precizia nu urmărește refuzul convenționalului teatral, ar fi o idioție, ci dimpotrivă, să aducă, în cadrul acestui convențional, realismul care îl ajută pe actor. Pentru mine decorul are o utilitate funcțională".

Visconti a realizat în 1942 primul film neorealist italian — „Ossessione", iar în teatru și-a făcut intrarea în 1945 cu piesa „Părinții teribili" care a avut un succes fulgerător. Apoi el a pus în scenă multe alte piese, dintre care și „Trei surori", „Pescărușul" și „Unchiul Vania" de A. Cehov. De fiecare dată criticii au fost divizați : unii afirmau că este vorba de un scandal, ceilalți — considerau regia o capodoperă. Visconti este cît se poate de mulțumit de această situație : „Nu există oameni indiferenți față de teatrul meu", — spune el. Datorită temperamentului său de luptător, Visconti a pornit bătălia împotriva tradițiilor teatrale învechite și demodate ale teatrului italian, întemeiat pe supremația vedetei care își dictează legea în dauna unui spectacol cu un înalt nivel artistic. Visconti s-a ciocnit de asemenea cu autoritățile, magistrații și cenzura. „Am avut din totdeauna neplăceri cu cenzura, — spune Visconti — începînd de la „Ossessione" — cu fasciștii — și pînă la ultima piesă pe care am inscenat-o, „Arialda", scrisă de Testoni, un tînăr autor din Milano. Cît despre „Rocco și frații săi", filmul a fost scurtat și deformat... Chiar numai relatarea acestei istorii este șocantă pentru „înalta societate" care nu se vrea deranjată în bunăstarea sa. Buna societate milaneză este atît de mîndră de „miracolul său economic", încît nu vrea să-și bată capul cu problema aclimatizării emigranților din sud. Ea nici nu vrea să știe că în apropiere trăiesc oameni de tipul lui Rocco. Dar mai ales, nu pentru aceasta vine ea la teatru".

— Atît în teatrul, cît și în filmele dvs., — continuă N. Zand interviul, — dați totdeauna artei o funcție socială, fără să neglijați moralul, esteticul, realismul.

— Da, răspunde Visconti, trebuie să dăm artei dramatice posibilitatea de a se adresa unui public nou — creînd un limbaj bogat în rezonanțe istorice și artistice, estetice și politice.

Cît privește dramaturgul John Ford, Visconti a încercat să regăsească raporturile existente între secolul XVI elisabethan și epoca noastră, fără a trăda totuși caracteristicile timpului.

— Am încercat să regăsesc realismul elisabethan... Am vrut o formă de spectacol care, după părerea mea, să corespundă teatrului din secolul lui Shakespeare, păstrînd în același timp un specific italian, întrucît m-am inspirat din frescele picturii italiene, din muzica secolului XVI. Pentru decor, am copiat o parte din teatrul Farnese din Parma... Imi place ca oamenii să reacționeze la spectacolele mele. Nu mă interesează să fac un teatru „cafea cu lapte". Teatrul pe care-l prefer este cel al lui Cehov, din cauza pasiunilor extreme. Teatrul lui Cehov, cu toată aparența sa voalată, este făcut din pasiuni foarte puternice care distrug ființele. Ca și în teatrul elisabethan, dar în acesta pasiunile sînt în stare brută, fără psihologia fină a lui Cehov.

— Cum ați lucrat pentru a recrea teatrul elisabethan ?

— Totul se petrece în fața publicului. Lui i se vorbește. Actorii își rostesc textul, cerîndu-i aprobarea. Ei vin din sală. Nu există nici rampă, nici obscuritate pentru schimbările de decor. Vreau ca să se joace în mijlocul publicului, în fața lui, împreună cu el. Imi închipui că jocul elisabethan trebuie să fi fost ceva în genul acesta...

Actorul nu poate fi folosit ca un scaun sau o masă. Trebuiesc utilizate temperamentul și aspectul său fizic, uneori chiar defectele sale, solicitîndu-i personalitatea și calitățile sale umane.

Nouvelles Littéraires

Există un nou roman ? — se întreabă Jean Mistler în revista franceză „Les Nouvelles Littéraires" (numărul din 4 mai 1961).

Autorul ezită să dea un răspuns afirmativ. Reproducem din articolul său cîteva fragmente :

„Acum cîțiva ani credeam că pot să definesc romanul ca «o carte de un anumit format, avînd cel puțin 196 de pagini și pe a cărei copertă se poate citi cuvîntul **roman**». Dacă aș fi întrebat astăzi cum se poate defini noul roman, m-aș limita să adaug cîteva cuvinte : «...o carte pe coperta căreia, sub cuvîntul „roman" se vede o emblemă și anume emblema Editurii de la Miezul Nopții».

Dar să vorbim serios. Mi se pare cu neputință să definești în mod clar noul roman. Este vorba în adevăr de o școală, sau numai de simple tendințe ale cîtorva romancieri aparținînd aceleiași generații ? Aceste tendințe pot fi legiferate ? Poți să compari articolul-program al lui Alain Robbe-Grillet publicat în 1956 de către N.R.F. cu celebrul articol al lui Zola **Romanul experimental ?** Adevărul este că principalele comentarii asupra operei acestor noi scriitori aparțin de regulă unor critici al căror jargon filozofic, în loc să limpezească problemele, nu fac decît să le întunece.

Cît privește operele, poți reduce la același numitor „Călătorul" de Robbe-Grillet, „Iarba" de Claude Simon, „Inscenarea" de Claude Ollier ? Anumiți experți refuză să acorde romanului „Modificarea" de Michel Butor caracterul înnoitor pe care tot ei îl recunosc în „Trepte" — al aceluiași romancier. În același timp, eu însumi mă mir de a fi fost unul din acei foarte puțini care au elogiat primele romane ale lui Claude Simon, în timp ce nouă zecimi din cronicari au auzit de el abia la apariția romanului „Drumul Flandrei", după părerea mea, mult mai puțin original decît celelalte volume ale scriitorului. Ce concluzii poți trage de aici, decît că problema este într-adevăr complicată.

Și totuși nu avem dreptul să considerăm noul roman ca fiind exclusiv produsul spontan al unei generații literare care dorește să întinerească un gen obosit. Sînt aproape trei secole de cînd romanul a început să prolifereze în Franța și fiecare an a văzut născîndu-se la început cu zecile, apoi cu sutele și, în fine, cu miile aceste povestiri, din care prea puține supraviețuiesc. Noul roman îndeamnă, poate, mai mult.

Primul caracter al noului roman, și care în ochii mei îl face simpatic, este că el nu încearcă să dobîndească prin mari tiraje un succes material și că nu se supune ispitelor facilității. Aceasta ajunge pentru a-l diferenția de anumite tendințe artistice contemporane, ca de pildă pictura abstractă, ai cărei campioni, în marea lor majoritate, fac din „non figurativ" o deprindere lesnicioasă.

Din celebra definiție în care bătrînul Bacon cuprindea arta : omul și natura, noii romancieri fac să dispară primul termen : omul. Taine scria despre conștiința umană că este un conglomerat de senzații, ca un arbore polip. Dar un polip, o colonie de protozoare, prezintă o arhitectură și se dezvoltă după un anume plan. Or, reprezentanții noii școli emit ideea că el receptează mesajele simțurilor fără să le coordoneze cu cele receptate mai înainte și mai ales se laudă că nu le integrează în categoriile gîndirii. Ei tind, așadar, să facă din om nu numai un conglomerat, dar mai mult decît atît un morman informe de senzații, asemănătoare acelor grămezi de deșeuri pe care uzinele le aglomerează la porțile lor. Ni se va spune că și piramidele înseamnă și ele un bloc de materie. Numai că piramidele reprezintă, ca orice monument o victorie împotriva gravitației, în timp ce aceste mormane s-au construit numai grație gravitației.

Și totuși atitudinea pasivă a noilor romancieri față de lume nu este decît o aparență. Atunci cînd Alain Robbe-Grillet juxtapune dezordonat mesajele senzoriale pe care le primește, atunci cînd, pentru a evita reproșul că a depășit aceste senzații prin interpretare, el multiplică parantezele dubitative și întrebările, încercînd în fond să ni se recomande mai rău decît este în realitate. Cu alte cuvinte, să creeze un roman-obiect, în care gîndirea omenească se arată desprinsă de timp, de formă și cadru. Dar în măsura în care Alain Robbe-Grillet reușește să rămînă fidel ideilor sale el nu face decît să-și sterilizeze opera. Odinioară, Stendhal caracterizase romanul ca o oglindă pe care o plimbi de-a lungul unui drum, dar el s-a ferit să-și pună formula în practică și dacă ai prilejul să te plimbi mult în romanul „Mînăstirea din Parma", nu te însoțește o oglindă, ci un om și încă un om foarte inteligent.

Claude Mauriac, sub titlul ironic „Marchiza a plecat la ora 5", ne oferă mici crîmpeie de conversații, de instantanee captate parcă de un aparat fotografic sau de un magnetofon aflat la o răscruce de drumuri. El adaugă citate din vechi texte, totul împrăștiat fără ordine. Desigur, în volumul imprimat Claude Mauriac nu ne spune niciodată dacă marchiza sau camerista, librarul sau patronul hotelului este acel care vorbește. Dar în ciornele sale sînt convins că fiecare personaj poartă un nume sau cel puțin o cifră. Și asta nu-i tot. Dumneavoastră credeți că în adevăr autorul este absent din cartea sa ? Fără a lua pîinea psihanaliștilor, e ușor să găsești în preocupările personajelor, sale, propriile sale preocupări. Se poate vedea chiar, fără greutate, care este ziarul pe care-l citește de predilecție. Căci de 24 de secole omul este și rămîne măsura lucrurilor.

Orice încercare de înnoire mă interesează. Dar sînt ispitit să cred că reușitele acestor tineri autori sînt foarte rare în linia teoriilor lor. Robbe-Grillet a scris în mod clar romanele sale, ca o aplicare a teoremelor de la care a pornit, dar aceasta dovedește cel mult că acest om inteligent, este mai curînd un inginer decît un romancier. Sau să luăm cazul lui Claude Simon în care disting personalitatea poeminentă a grupului. Descoperit (la a 7-a carte) de cronicarii gazetelor de mare tiraj, el le-a oferit cu multă complezență și puțină ironie detalii asupra metodei sale de lucru. Cronicarii au aflat cu o plăcută uluire că autorul utilizează cerneală roșie, verde, albastră pentru a-și sublinia ideile... Dar Wagner a făcut lucrul acesta cînd avea 18 ani... Și încă...

Rezumînd în chip provizoriu opinia noastră, putem spune că voința de înnoire manifestată de autorii noului roman este deplin legitimă. E un lucru excelent ca la fiecare 30 de ani să deschizi ferestrele și chiar să spargi cîteva geamuri. Dacă nu am proceda așa, am fi și astăzi victimele unor subproduse de Balzac. Dar să adăugăm că atunci cînd un scriitor aduce în adevăr ceva nou, el nu are nevoie de artificii exterioare pentru a forța atenția cititorului său. Goethe scria în Maximile sale : «Romanul este o epopee subiectivă în care autorul își ia libertatea să fixeze universul în felul său. Totul este să existe un fel al său. Restul vine de la sine întotdeauna»".

Povestire de NICOLAE VELEA

LA GROAPA DE FUMAT

Treieratul se isprăvise. Strînsura fusese neașteptat de bună, așa încît Vartolomeu Urdă, omul pe care președintele gospodăriei îl ținea în preajmă cînd trebuia să „expună" cuiva de la centru sau ziariștilor, dibăcise cuvintele care trebuiau:

— În apreciere cu anii trecuți, recolta a fost peste.

Pe arie se făcuse liniște. Oamenii plecau și, îndepărtîndu-se, întorceau capul uimiți de nefirescul acestei liniști venită după atîtea zile și nopți de zgomot și zbucium al batozei. Și tot răsucind capetele se răzlețeau, se pomeneau singuri și obosiți, fiecare mulțumit de oboseala lui.

În jurul gropii de fumat, mai înfirziau cîțiva. Să le dăm ocol.

Mai întîi Neagu, președintele. Un om voinic — atît de voinic încît are întotdeauna umerii hainei sau paltonului (după timp), mînjiți cu var. Orice încăpere în care intră pare prea strîmtă pentru statura lui și el atinge pereții cu umerii.

De cîte ori se află în fața unui lucru încurcat, care cere dezlegare, el, mai întîi, își bate îndelung țigara pe unghia degetului mare, apoi înjură blînd și îngîndurat de „cantar" și pe urmă spune cum și ce crede că trebuie făcut.

Ceva mai la o parte, pentru că nu fumează, stă Fane Diogene, cuibărit între sacii de sămînță. E un om voinic, la vreo patruzeci de ani dar de dat nu-i dai nici 28. Are o față rotundă și netedă și un păr des și creț care-i năvălește deasupra frunții încît închipuie cozorocul unei șepci. Dar părul și fața — îndeajuns de frumoasă — nu lămuresc marea lui trecere la femei. Ceea ce explică totul sînt ochii frumoși ca de berbec. De cîte ori vede o femeie, privirile lui, în loc să se aprindă, devin fără voia și, s-ar putea, fără știința lui, triste. Mai ales pe femeile care se țineau dîrze, el le privea cu o înțelegere foarte tristă, prin care voia să spună că le încuviințează dîrzenia (bărbatul, gura lumii), dar e mîhnit pentru că știe că au firea slabă și tot la el o să tragă.

Prin 1948, chiaburii din sat, știind că Diogene n-avea decît patima femeilor — ca să poată să-și vadă liniștit de treburi — făcuseră în așa fel ca el să fie ales primar. Fusese timpul celor mai multe izbînzi ale lui Diogene; ajunsese să socotească numărul femeilor cucerite, bifînd pe registrul stării civile. Cu treburile primăriei nu prea se omora. Cînd la vreo adunare mai mare era ales în prezidiu, lui îi plăcea să stea în al doilea rînd de scaune. Își așeza pălăria la picioare, fuma și la un timp — putea să fi fost și în toiul adunării, — își aducea aminte de cine știe ce și se ridica și pleca.

După ce fusese scos de la primărie, dedulcit la funcții, ceruse alt servici. Dar cum între timp își făcuse o groază de dușmani, nu i se găsise altceva decît responsabil pe comună cu creșterea viermilor de mătase. Funcția aceasta o avusese un an și ceva. Mitu Ciupilitu care-și bătea joc de Diogene pe toate drumurile (avea o mîndrețe de nevastă — așa că lucrul e de înțeles), spunea că acesta fusese scos din servici pentru următorul fapt. Diogene tot citise prin ziare despre inovații și-i venise în cap și lui una — se dusese la raion și propusese ca viermilor să nu li se mai culeagă frunza, ci să fie învățați să se suie singuri în dud. Cei de acolo și-au dat seama cu cine au de-a face și i-au luat și această muncă.

Faptul însă nu e sigur.

Diogene mai fusese un timp cantonier, iar acum e magazionerul colectivei.

Din toate prin cîte a trecut s-a ales cu o mare teamă de inspecții. Cum el are stupi acasă, a adus în magazia colectivei o găleată cu miere de la albinele lui. Cînd sosește cineva de la centru în inspecție, Diogene nu-l slăbește pînă nu vine să ia o lingură de miere în magazie. Și gustă și el cu toate că știe că mierea îi dă dureri. Seara, femeia cu care se întîlnește, simțindu-i buzele dulci, îl întreabă de-a dreptul:

— De unde-a fost, de la financiară sau goscol?

La o margine a gropii, rezemat nepăsător în coate, stă Vartolomeu Urdă, un om în vîrstă. Cine-i privește fața vede că el e foarte mîndru pentru că poate fi nepăsător. Vartolomeu a avut o viață destul de anapoda. Pînă la vreo douăzeci de ani fusese cuminte ca o fată mare. Vedea de oile lui taică-său și nu ținea decît la un singur lucru de pe lumea asta: la o bîtă de alun pe care încrustase cu briceagul zîne și lupte dintre Feți Frumoși și balauri din basmele pe care le citea. Într-o zi — asta o spunea Vartolomeu — azvîrlise bîta după o oaie. Bîta nimerise într-o buturăă și se fărîmase. Taman atunci cîinele începuse să urle a pustiu. Cînd ajunsese acasă Vartolomeu îl găsise pe taică-său, care suferea de inimă, mort — încovrigat peste o putină cu varză pe care o pritocise.

Despre Mihai Urdă toată lumea știa că are o avere bunicică. Însă cînd se întocmiseră actele de moștenire, în afara bunurilor imobile, a pămîntului și a vitelor, se descoperiră galbenii pitiți într-un dulap, încît Vartolomeu rămăsese buimăcit.

Și atunci începu schimbarea lui la față, cum spuneau oamenii. Mai întîi deschisese o circiumă. Dar lui Vartolomeu nu-i plăceau decît popicele care erau instalate în dosul circiumii. El juca popice toată ziua și cine vrea să bea, venea la el, îi spunea că vrea să ia atît și se ducea în prăvălie. Acolo lua cît vrea și noaptea (Vartolomeu făcuse rost cine știe de unde de niște popice cu fosfor la cap, așa că jocul se isprăvea tîrziu), găsea pe cutare care-i plătise o cinzeacă de izmă bînd cine știe ce băutură. Apoi prinse și Vartolomeu gustul băuturii și începu să se ție de scandaluri. Curînd văzu că dinspre partea circiumii nu era nici o pricopseală și o închise. Cu restul de bani rămași din moștenire își cumpără un automobil. Era singurul om din plasă care, pe atunci, prin 1928, avea mașină. Învăță la repezeală s-o conducă, dar peste cîteva luni o fărîmă izbind-o de un stîlp de telegraf. Se pomeni sărac, i se făcu rușine și dispăru din sat. Nimeni nu-i știa de urmă, dar după război se-ntoarse. Agonisise ceva bani, nu prea mulți, cu care-și rostui o casă. Spunea că fusese bucătar pe „Dacia", că văzuse multe locuri străine și că stătuse un timp în America. Dar nu dădea amănunte și se ținea deoparte, cam mîndru și pe fața lui se citea înfumurarea omului care s-a descurcat în multe încercări și pentru care totul se poate aranja; nu există lucru pe lumea asta care să nu se poată aranja. Îi plăcea să vorbească scurt, cu cuvinte căutate, deosebite de ale celorlalți oameni față de care se fălea că urmează ciclul doi la fără frecvență și cu faptul că pe „Dacia" învățase să facă un crin dintr-un praz. Făcea așa: tăia o parte din tulpina prazului, o cresta la un cap, împingea cu un băț măduva dinspre partea celuilalt cap și încet, încet, fibrele din părțile rămase necrestate se săltau învolburîndu-se și închipuind petalele crinului. El arătase asta aproape tuturor copiilor și oamenilor din sat. Era rugat însă mereu să mai arate odată, deși cei mai mulți știau să facă singuri ceea ce făcea el. Vartolomeu se supunea și cînd fîșiile albe de praz închipuiau petalele crinului și oamenii se uimeau prefăcut, dar fără răutate, — înfumurarea ursuză de pe fața lui Vartolomeu fugea alungată de o bucurie copilărească și această bucurie amintea celor vîrstnici sau celor de-o seamă cu el, de Vartolomeu de altădată care nu ținea decît la un singur lucru: bîta de alun pe care încrustase cu briceagul zîne și zmei.

★

— I-auză-i șoarecii, au și început să mișune în șiră — spuse Diogene.

— Lasă-i și pe ei, îl rugă Neagu, unde e belșug se poate și pagubă. Canunesc ei destul iarna.

— Păi cînd n-au ce mînca chițcanii, sar unul pe altul, și se mănîncă.

— Cum se mîncară în iarna lui '54 porcii noștri.

— A, cînd cu moartea Șomerului, își aminti Neagu.

— Nu știi, grajdul era nămețit și pînă să dăm noi zăpada la o parte se mîncaseră între ei.

— Aia mari mîncaseră pe ăi mici.

— Forța primează dreptul — explică Vartolomeu.

Se făcu tăcere cu toate că în toți fierbea dorința de a vorbi. Greutatea venea de acolo că toți erau ispitiți să vorbească de lucrul cel mai bucuros și cel mai la îndemînă, faptul că strînsura fusese neașteptat de bună. Dar toți simțeau că tocmai lucrul acesta trebuie ocolit. Gîndul bogăției recoltei trebuia lăsat nerostit — trebuia ca el să-i cutreiere mut — așa era mai mîngîietor și mai îmbucurător.

— Mare dugoare și azi, oftă Neagu.

— Mare, căscă Modoleanu și se așeză lîngă ei.

Învățătorul Modoleanu a fost delegat de batoză. E un bătrînel firav cu un piept îngust deasupra căruia izbucnesc subțiri, dar proeminente, claviculele. În ciuda puținătății înfățișării învățătorului, în apropierea lui orice om e bucurat de un simțămînt liniștitor de trăinicie. Uneori ți se pare că aceasta vine de la felul împăcat și oarecum cîntat al lui Modoleanu de a-și spune părerile, fel care-ți dă credința că pentru el nu există lucruri necunoscute sau lucruri în fața cărora să se neliniștească.

Iată cum discuta într-o zi cu Ifrim, directorul unui ciclu dintr-un sat apropiat:

— Toate ar fi cum ar fi, se plîngea acesta, dar cu „naveliștii" nu mă-mpac. Cum au o zi, adică ce o zi, cîteva ceasuri libere, fug la oraș, acasă. N-au nici un pic de atașament pentru sat.

— Au și ei dreptatea lor, își cînta blînd părerea Modoleanu. Și ascultîndu-l, nu-ți venea, ți se părea chiar nepotrivit să-i ceri și motivele care-l îndreptățesc judecata.

Și Ifrim se resemna și nu-l întreba nimic. Poate și pentru că știa că Modoleanu n-o să rabde și o să explice neîntrebat. Într-adevăr, acesta continua:

— Tu știi că eu am făcut Normala la Iași. Și mă crezi că în vremea școlii nici nu știam cum arată orașul? În timpul săptămînii ședeam în internat și duminicile, cînd trebuia să avem învoire, ne găsea pedagogul un cusur — ba că n-ai un nasture, ba că ți-e haina descusută subțioară și ne pomeneam consemnați. N-am știut ce e orașul și la terminare, cel mai prăpădit sat ni se părea un rai. Ei au fost lăsați mai liberi și au prins gustul orașului. Asta e și bine, dar e și rău.

Se odihnea un pic și apoi urma tot mai liniștit și împăcat:

— Am venit aici și aici am prins rădăcini. Cînd mă duc la oraș nu stau mai mult de două-trei ceasuri că mă apucă durerea de cap. Văd un teatru, un muzeu, cîteodată beau o bere și mă întorc acasă. Anul trecut am avut douășpe zile la Sovata. N-am stat decît opt. Nu mă lua locul. Acolo, vezi, soarele răsare pe la nouă, — sînt munți. La noi, la cîmp, îl vezi de la cinci. Am venit acasă.

Sau poate simțămîntul liniștitor care te bucura în apropierea învățătorului venea de la faptul că el purta o pălărie cu niște boruri mari răsucite puțin înăuntru, de care nu se despărțea niciodată, nici iarna, nici vara. Pălăria asta dădea înfățișării lui o anume independență și o demnitate sfioasă și rugătoare. Parcă te ruga să n-o tulburi, să n-o îngenunchezi, pentru că în preajma ei o să te simți bine.

— De insuportat, trînti Vartolomeu, după ce căscase Modoleanu.

— Tot ca-n iarna lui '54. Doar că atunci era ger de înghețau măruntaiele în tine și acu' e cald de-ți ia coșu foc. Da, chinu e la fel, urmă Neagu.

— Aha, în iarna cînd muri Șomeru, zise unul care trecea pe lîngă groapă.

Era un băiat care lucrase mult timp pe un șantier de construcții. Întors în sat se apucase să-și ridice casă. Deprins însă cu zidirile de pe șantier, — cimentul pe care-l cumpărase și care, obișnuit, ar fi ajuns pentru două case, — lui nu-i ajunsese decît pentru jumătatea temeliei. Îl dăduse gospodăria ajutor să-și mai cumpere.

Iar se făcu tăcere. Mai era o greutate. Nu numai că se fereau să rostească gîndul recoltei, dar simțeau că trebuie să vorbească despre ceva deosebit, chiar nepotrivit cu acest gînd. Ceva trist, fie și dureros, dar în același timp ceva trist despre care se poate vorbi vesel, ca să nu se tulbure bucuria gîndului care-i ispitea. Cînd Neagu spuse într-o doară:

— Și cu moartea asta a Șomerului... și dase să se întindă, toți tresăriră și el nu se mai întinse. Diogene îl întrebă încordat:

— Cum?

Neagu ghici că nu i se cere să repete ceea ce spusese (vorbele răsunaseră limpezi în liniștea serii). Și el reveni:

— Ce mai podoabă și Șomeru ăsta...

— Ba el n-a fost de la începutul începutului așa, începu domol Modoleanu. Eu îl știu de cînd era tînăr. Era om la locul lui, rostuit, săritor... Pe el războiul l-a zdruncinat.

— Păi dar... primul război mare, încuviință Neagu.

— Vine el în sat, începu vesel și cu batjocură în glas, Vartolomeu, — nu țin minte bine, după Oituz parcă. — Ce e mă cu tine? —

— Invalid. — Cum invalid că ești mai teafăr de cum plecași. Mîinile le ai, picioarele le ai, întreg la minte ești.

— Am eu ce am. Din asta nu-l puteai scoate. Era om secret. A trecut un timp bun... ehe, d-abia după ce i-a fugit nevasta i-am dat de secret. Auzi dumneata, izbucni neașteptat Vartolomeu, plesnindu-și pulpele, — ce schijă a dracului, îi omoară calul de su'el și lui îi rade bărbățiile.

— Vai de capu' lui, îl căină Neagu. Să-i fi luat mai bine o mînă sau un picior... Cînd treceau ăilalți invalizi pe șosea, cu decorații pe mintene, toți își scoteau căciula. După bietu Șomer se țineau răutățile alea de copii ciotcă și-l zidărau cu o mie de porecle.

— Mare chin pe el — copiii. Ajunsese să vînză din pămînt ca să le cumpere bomboane, să-i împace... Și ei, dracii pe uscat, după ce luau alvița sau ce le întindea, se trăgeau mai la o parte, îi dădeau cu sîc și începeau iar să-l amărască.

— O fi, se îndoi Diogene care, fiind mai tînăr, n-apucase vremea aceea, da lasă că nu l-au dus copiii să-și toace averea și să ajungă ce ajunsese, — să nu știe alt drum decît al circiumii. Mai vru să zică ceva dar Modoleanu rosti cumpătat și fără grabă:

— Să vă spui eu vouă ce-a fost. Dacă el om rostuit și-a risipit averea și trăia din vînzare de nasturi și undițe în sat, asta n-a venit doar de la darul beției. Bine a fost și asta de ce să... dar n-a fost numai atît. El și-a făcut socoteala așa: „Mă, dacă eu din om cu tot tacîmu, care mă aflu, ajung un prăpădit, fără pămînt, fără vite, lumea o să uite de beteșugul meu și o să mă vaite că uite ce om fusei ieri și ce om ajunsei azi". Vezi, ridică Modoleanu o palmă în aer, era și ăsta un rîs al lumii, dar altul, care-i convenea lui.

— Pe lumea asta, medită Vartolomeu, sînt două feluri de oameni. unii care se orientează singuri și alții care trebuie orientați, duși de mînă.

Cu aceasta, ca întotdeauna cînd vorbea Vartolomeu, se consideră că „s-a pus capac" unei părți a discuției. Tăcerea care urmă fu puțină pentru că Neagu spuse supărat nu se știe bine pe ce: poate pe ce avea să spună sau poate tocmai pe această liniște care se lăsase:

— Fapt e că nici la colectiv n-am știut noi să-l luăm cum trebuie pe Șomer. Cînd ne înființarăm el a dat cerere de la început. Dar îngîmfatul ăla de Manu, care era atunci președinte, s-a pus curmeziș, ca să nu primim orice tinichea în colectiv. Noi, din consiliu, „minorii" lui — așa ne zicea Manu, că sîntem minorii lui — ne-am pus și noi curmeziș lui, lui Manu, am vorbit cu tovarășul Jantea, instructorul și am făcut să-l primim pe Șomer. Da el, vezi, vocea lui Neagu deveni prelungă și parcă tristă, a rămas cu gîndul că oamenii nu-l socotesc de o seamă cu ei și, în răzbunare, a început iar să se ție de nimicuri.

— Prima drăcie fu cu cererea să fie trecut la procent de doi la sută. Care mai țineți minte? întrebă leneș Diogene. Ceilalți se întoarseră spre el, să-l asculte cu toate că știau ce avea să spuie, doar pritociseră întîmplările astea de atîtea ori. Facem noi adunare special. Manu citește cererea, și dă cuvîntu. Nucu, nepotu Șomerului — neisprăvitu ăla cu cîteva clase la nu-ș-ce școală, unde moaș'sa o mai fi acu — se scoală și începe să-l văicărească pe unchiu-său că e așa și pe dincolo, că e erou, că s-a jertfit. Da sare femeia lui Pițurcă: ce erou mă, care erou, ce a jertfit? Ce nu poate să muncească? Ce are el să nu poată da cu sapa? Pe cine vreți voi să excrocheriți? Individualiștilor, familiștilor, făcea. Mai sar cîțiva, ales femeile, și nu se primește cererea. Pîn'la sfîrșit tot i s-a dat un post de paznic.

— Și cu păznicia asta, mai mare dragul, se învioră Neagu care căscase de cîteva ori în timp ce vorbise Diogene. Prima dată îi dăm să vază de balta de pește. Doar de copii trebuia să aibă grijă să nu vie să arunce cu undița sau să bage vreo vîrșe. Acu Șomeru alte trebuințe n-avea decît să mănînce, să bea și să doarmă. Dormea, cum să vă spui eu vouă... adică ce să vă spui, — că știți și voi... Dormea prostește. Cum să facă să scape de copii? Înfige în baltă două prăjini poleite la vîrf și le leagă cu o sfoară care răspundea într-o tufă. Tufa unde dormea el. Într-o duminică îi cheamă pe toți copiii pe malul bălții să le spuie că în apă e un balaur care scoate coarnele. De speriat numai el îl poate speria și anume: își întoarce pleoapele pe dos, de li se vede doar galbenul. Balaurului îi e frică de galben. Le mai spune că balaurul scoate coarnele doar cînd el, Șomeru, doarme. Așa că ei, de cîte ori le-or vedea, să-l trezească. E, cum simțea Șomeru că-l ia somnul, potrivea prăjinile, le lega cu sfoara și-și vedea tihnit de dormit. Copiii, care dădeau tîrcoale bălții, vedeau prăjinile poleite, îl trezeau. Șomeru își întorcea pleoapele de se pocea cum nu s-a văzut, bolborosea ceva și trăgea pe furiș de sfoară. Coarnele, adică prăjinile, cădeau în apă. Fleacuri de-ale lui, prăjinile îi păzeau somnul...

— Sau cînd a fost pus să păzească blana aia de porumb dinspre moară, spuse cineva, nu se știe cine, pentru că se făcuse întuneric. Blana era tăiată de o potecă ce ducea la moară. Șomerului i s-a zis să nu mai lase lumea să treacă p-acolo. El a făcut un gard de mărăcini unde începea poteca și a pus și o ulucă pe care rugase pe Mamudea să scrie: **Poteca s-a suspendat. Trecătoru e amendat.** Pusese astea și el își vedea de somn cu picioarele întinse pe potecă. Odată Atena lui Brebene, ea nu știa de oprire, — sare gardu și o ia înspre moară. Muierea tot muiere, în loc să se uite unde pune piciorul, îi fuge mintea în altă parte și-l calcă pe Șomer. El avea, spusei, picioarele întinse pe potecă. Șomeru sare-n sus și ridică și un par cu el. Avea — o știu de la Atena — un par gros, mai înalt ca el. Cînd s-a săltat cu paru în dreapta și s-a uitat chiondoriș, sămăna cu sfinții ăia făcuți pe icoane de lemn.

— Ai citit uluca? — se repede el la ea.

În timpul acesta Diogene, care ca și ceilalți știau această întîmplare, își cufundase fața într-unul din sacii pentru sămînță. Și căldura boabelor de grîu îl bucură în așa chip că începu să mîngîie sacii cu palma. Dar aducîndu-și aminte că printr-o învoială nerostită căzuse la înțelegere cu ceilalți să nu se atingă de gîndul recoltei, el se scutură de ceea ce simțise și spuse supărat:

— Ba n-a zis așa — a zis: ai citit lozinca? că el așa zicea la ce era pe ulucă — lozincă.

— Așa e, încuviință celălalt. Și cînd femeia spuse că nu, Șomeru i-a zis să lase banița jos și să se ducă îndărăt să citească. Cînd se întoarse, el o ia în primire. — Ai citit? — Am citit. — Bun, atunci dezbracă-te! Femeia, cum stătea el cu paru ăla — ca sfinții cu sulița. — și-a scos pierită vesta. Leapădă iia, leapădă fota... și mai stă. — Dă jos tot! a bătut Șomeru cu paru în pămînt. Dă femeia jos tot după ea, de rămîne cum o vezi cînd se bagă în apă.

E, Șomeru, dacă era cum era de la război, pentru el femeia îmbrăcată, femeia dezbrăcată, — tot acolo. Vine lîngă Atena, îi vede o pată pe piept, și-și plimbă deștele p-acolo.

— Ce e asta? — Păi e din naștere. — Aha, face el mohorît, bine, îmbracă-te. Îmbrăcată ești mai mîndră.

Așa și e, Atena e o femeie cum nu s-a văzut pe Valea Topologului.

Cel care vorbea o mai lungi pînă ce Vartolomeu spuse scurt:

— Se-mbracă femeia și el îi pune în vedere să nu se mai repete cazul.

Ceilalți simțind iritarea din glasul lui Vartolomeu își auziră oboseala trupurilor. Le venea să plece, dar își dădură seama că nu pot, pînă nu se isprăvește istoria începută. De aceea toți se întoarseră recunoscători spre Neagu cînd acesta începu iute:

— Și așa, mai cu una, mai cu alta, ajunse Șomeru în '54. Mă culcasem după miezu nopții și mă pomenesc cu cineva că-mi bate în acoperișul casei. Era socru-miu. — Hai mă că e prăpăd, nămețeală. Mă uit la ferestre, așa era — zăpadă, zăpadă peste tot de le astupase și credeai că e noapte — d-aia și dormisem atît — trecuse de prînz și eu tot în pat, nu mă sculase lumina. — Mă deznămețește socru-miu, pui și eu mîna pe-o lopată și, — primul gînd să scot și p-alții să mergem la grajdul colectivei, la vite. Îl scot pe Ciupilitu, pe Apostu Neamțului, pe Aristotel Vîrșan și pe Șomer că era aproape. Ajungem la grajdu vitelor după ce trecuse de miezu nopții. Dăm la cai, la boi, la vaci, ajungem și la porci — ăștia se mîncaseră între ei — le dăm și lor și pe urmă — hai la sediu, la telefon. Vorbesc cu raionul și dup-aia îl trimet pe Ciupilitu la magazie să scoată o găleată cu vin să ne dezmorțim. Facem și focu să încălzim vinul, că înghețase. Vine Ciupilitu cu găleata și o punem pe sobă. Șomeru:

— Președinte, eu beau o cană așa nedezghețat.

— Bea mă Șomerule o cană, zic eu. Bea el cana, și după ce-o bea, așa cu gheață:

— Președinte mai beau una, tot așa.

— Mai bea Șomerule una tot așa, zic.

O bea și p-asta și p-ormă:

— Mai beau una, ultima... și plec.

— Ia Șomerule, da vezi să nu...

O bea el și pleacă. E, parcă i-a fost gura aurită. Cana aia a fost ultima, cum a zis. A doua zi, cînd se deznămețește tot satul, caută-l pe Șomer. Nimic. Nu era nici la el, nici în altă casă de om. De-abia într-a treia zi dăm de el în ieslea vacilor. Era mort. Băuse vin înghețat.

— Băutura i-a derutat organismul, lămuri Vartolomeu.

— Așa. Familie n-avea, rude n-avea și era primul mort al colectivei. De cînd ne înființasem nu murise nimeni. Ne sfătuim noi — ce, cum, — îi facem Șomerului un coșciug, și-l așezăm în sediu, — de, primul nostru mort. Tăiem primul miel, — născut în colectiv și-i facem căciulă și cojoc de înmormîntare. Mai tăiem prima vită născută și luăm din primul vin să-i facem de pomenire. Facem tot după cuviință și hai cu el la cimitir. Vitele nu le puteam scoate că se împotmoleau în zăpadă. Și ne înhămăm noi cîțiva, la sania cu coșciugul Șomerului. Mergem, mergem, ajungem la cimitir și la jumătatea cimitirului, haiti, sania nu mai merge. Ne opintim noi de cîteva ori, nuooo... ce să... nu mai merge. Cîntă popa cu „odihnește-l doamne pe robul tău"... blagoslovește unu că „Șomerule luate-ar, că toată viața te-ai pus pieziș și nici acu' la drum spre groapă nu te-astîmperi" — mai împinge unu' de oplean — nimic, sania nu se clintea. Și era un păcătos de viscol, un viscol de nu te vedeai om cu om... Mă desham eu, dau ocol la sanie, mă ce să fie? — și atunci intru sub sanie și dovedesc: inima saniei se pusese într-o cruce. Zăpada era așa mare că mergeam peste cruci. Strig la ăilalți să tragă, salt sania cu spinarea și ajungem la groapă. Scoatem ștergarele, le petrecem pe sub coșciug și-l coborîm în mormînt.

Acuma, dacă pămîntu era bocnă de ger, groapa n-a fost săpată prea mare. E, și groapa strîmtă, și palmele noastre rebegite de ger, fapt e că am pus coșciugul anapoda de stă și-acum pieziș, într-o parte.

— N-are nimic, îl liniști Vartolomeu, în natură nimic nu se pierde, nimic nu se cîștigă.

★

Apoi toți se ridicară, își scuturară pantalonii și o apucară pe poteca ce ducea la șosea. La un radio dintr-o casă apropiată sună miezul nopții.

În urma lor rămase șira înaltă și sacii plini de grîu. Și mai rămînea gîndul că șira e mare și sacii sînt plini, gînd de care nu se atinseseră și nu se atingeau nici acum,

Desen de V. SAVONEA

ILIE CONSTANTIN

Statornicul catarg

Cer învelit, răzbunător ciclon,
Țărm părăsit arar...
Nu, viața mea nu e un calendar
Cu filele-n risipă, monoton!

Statornicul catarg, în sus!
Spre roșul zărilor, izbîndă-n larg,
Carenă suplă-n valuri ce se sparg
Printr-al luminii repetat apus.

O, mă rotesc spre depărtări, împins
De-un uragan stăruitor și neînfrînt,
Și la timonă mă-ndîrjesc lăsîndu-mi dinadins
Pletele șiroind în vînt.

O, zbor al meu prea scund și nedeplin, robit,
Alunecat pe-al mării schimbător contur,
Aștept să-ți rupi carena dintr-un amar azur
Către nadir, către zenit!

Cer oferit, continuat ciclon,
Spre-nalt izbînditor Icar...
Nu, viața mea nu e un calendar
Cu filele-n risipă, monoton!

Unui copac

Adeseori privind în zori
sudoarea rece de pe trupul tău
(ce vise groaznice te-au bîntuit în noapte?)
îmbrățișez genunchii tăi zidiți și coapsele
al căror pas e din vecie refuzat.

Copac — viața deplină pe-o mută verticală —
copac confuz și monoton,
mă întristează că te dărui
cu ne-ncetată-ncredere oricărui vînt
spre-a te desprinde din statornicul tău țărm

Rămîi! Viața ta întreagă este numai
o trecere continuată de culori!
Rămîi! Mișcarea nu cunoaște pentru tine
decît un singur sens: în sus!

Veghe

Tu te-ai îndepărtat în somn pe neștiute.
Însingurat, sufletul meu îți dă ocol,
Izbindu-se cu aripile lacom desfăcute
De porțile de taină ale neființei
ferecate peste gol.
Visăm atît de singuri!
Visăm atît de-nstrăinați! Și doare
Oricare clipă ce ne-atinge fără celălalt!
O, de ne-am afunda egal
Și conștient în apa uvitoare
Continuîndu-ne îmbrățișarea-n acest salt!
Tu dormi...
De-ai ști...
Îmi amuțește-n vine
Ritmul zvîcnit al inimii și din străfund
O teamă tulbure se-naltă-n mine
Dintr-un mîlos, uitat în vîrste, prund.
E spaima omului dintîi cînd prima oară
Vedea întins un frate, surîzînd în vis,
Și neștiind încă ce-i somnul
(confundîndu-l poate cu moartea!)
alerga afară
Din peștera ce spre milenii s-a deschis.
Intrarea ta în somn îmi pare-o trecere-n oglindă
— Căci nicăieri decît într-o oglindă
nu ești mai departe! —
Prin noi și printre noi atunci
Nemăsurate vîrste se perindă
Șovăitoare între viața sîngelui și moarte.
Alături îmi rămîi ... Te-nstrăinezi în vise,
La zare tot mai scundă,
Și pentru tine, timpul mă cutreieră de două ori,
Și orele primindu-te pe rînd în depărtare
te confundă
Tot mai uitată, tot mai de nerecunoscut între surori.
La fel și marile ecouri răsunînd
Își trec în joacă unul altuia cuvinte
Continuu înjumătățindu-le-nțelesul, pînă cînd
Rămîne doar un zvon ciudat și stins din sensurile dinainte

O, de ne-am afunda egal
și conștient în apa uvitoare
Continuîndu-ne îmbrățișarea în acest mare salt!
Visăm atît de singuri!
Visăm atît de-ndepărtați!
Și doare
Oricare clipă ce ne-atinge fără celălalt!

Am fost atîta vreme singur

Prin lume rătăcea imaginea-mi nepăsătoare,
Visații pași ai mei nici urme nu lăsau pe sol,
Privirile, săgeți de aur, îmi lunecau respinse la picioare,
Cuvintele călătorind în cercuri îmi dădeau ocol.
Trăiam?
Un suflet stins și mulțumit se cuibărise
În pieptul meu mărturisindu-mi-se-n ochi, confuz:

Visam?
Multiplicat îmi apăreau în vise
Și glasul meu și rîsul meu îmi răsunau într-una în auz.

O, timp egal cînd mă-ndrăgeam pierdut sub zări mioape,
O, timp oprit, o, timp ucis, o, timp mereu
Ridică-mi flacăra rușinii peste pleoape,
Redă-mi culorile vieții — curcubeu!

LUPTA PENTRU CALITATE

În cinstea glorioasei aniversări a partidului, colectivele întreprinderilor și-au luat angajamente să realizeze în acest an economii peste plan care însumează 1 miliard lei și beneficii peste cele planificate de 600 milioane lei.

Numeroasele angajamente, propunerile făcute pentru folosirea unor procedee tehnice superioare menite să ridice calitatea produselor, realizările obținute în ultimele luni dovedesc încă o dată spiritul de inițiativă creatoare, entuziasmul cu care oamenii muncii răspund chemărilor partidului, dragostea și atașamentul lor față de Partidul Muncitoresc Romîn.

(Din Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 40 de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia)

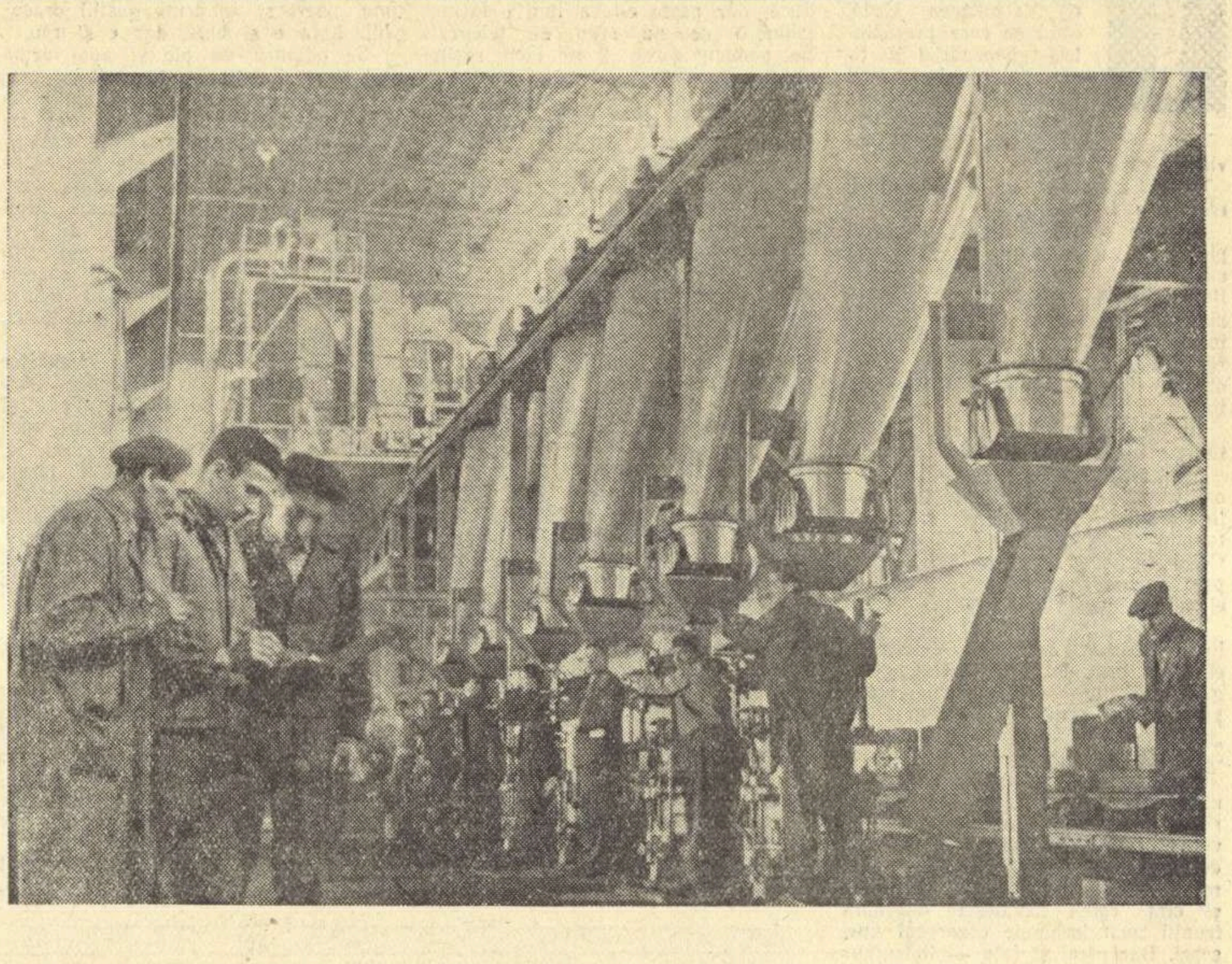

În hala noii turnătorii a Uzinelor „Semănătoarea"

Marea întrecere cu timpul

Reportaj la Uzinele „Semănătoarea"
de IERONIM ȘERBU

Îndată ce am trecut pragul vastelor hale, am avut senzația că intru într-o zonă de înaltă tensiune. Curenți de energie circulau prin aer. Ei te cuprindeau, te învăluiau ca într-o plasă, și în primele clipe îți era greu să deslușești de unde veneau. Era ceva tulburător și neobișnuit. Mai auzisem cîntecul subțire al strungurilor, vuietul metalic al perforatoarelor, duduitul înfundat al cuptoarelor cilindrice. Această amplă simfonie a uneltelor, dirijată de sute și mii de muncitori îmi era cunoscută. Mai văzusem flăcările roșii, în care chipurile oamenilor apăreau ca de bronz încins sau flăcările albastre ale aparatelor de sudură, în jocurile lor de lumini. Era un spectacol mereu atrăgător pentru mine, dar la care asistasem de nenumărate ori.

Era totuși ceva nou de care nu-mi dădeam seama. Îl simțeam aproape, în jurul meu, străbătîndu-mă din creștet pînă-n tălpi. Și acest element nevăzut, care plutea în preajmă, devenea din ce în ce mai stăruitor, mai prezent. Mă uitam la numeroasele panouri pe care erau înscrise angajamentele muncitorilor în cinstea celei de a 40-a aniversări a partidului, la mașinile frumos aliniate, la iuțeala vertiginoasă a strungurilor, la benzile rulante, la lunecarea neîncetată a conveerelor, și mai ales la mîinile muncitorilor, la mișcările lor ritmice, calculate, la expresia concentrată a feții. Și deodată am priceput că ceea ce mă tulburase nu era energia mecanică a uneltelor, ci o forță mult mai mare, vie, umană, pe care o emanau muncitorii : entuziasmul.

Pînă atunci nu știam că entuziasmul poate avea atîtea chipuri. Desigur, îl poți descoperi în nobila stimulare a întrecerii, în iscusința și puterea de atenție, în rapiditatea execuției, în perfecțiunea tehnică. Este într-adevăr impresionant să-l urmărești, de pildă, pe fruntașul Dumitru Ghergan, mînuind cu viteză strungul, el care de patru luni de zile dă piese de cea mai bună calitate. Dar nu vei înțelege mare lucru, dacă nu vei ști că pentru a ajunge aici, i-au fost necesare experiențe, cercetări, studierea manualelor de specialitate.

Toate mijloacele care-i stau la dispoziție, comitetul de partid le-a pus la dispoziția muncitorilor ; organizarea de brigăzi complexe din care fac parte muncitori, tehnicieni și ingineri ; proiecții de filme, consultări tehnice, lecții de documentare, organizarea de concursuri de inovații în cinstea glorioasei aniversări. Și roadele n-au întîrziat să se arate. O adevărată avalanșă de propuneri de inovații au venit la cabinetul tehnic, dintre care două sute au și fost introduse în planul de acțiuni.

Așa s-a călit oțelul

Involuntar, mi se impunea o apropiere între munca scriitoricească și cea a muncitorului inovator. Aceeași căutare neliniștită, febrilă, aceeași pasiune în descoperirea noului, a ceea ce încă n-a fost spus în tehnică.

Pe cînd făceam asemenea reflecții în gînd, la stația de radioficare, în pauză, se anunță că brigada „Așa s-a călit oțelul" și-a îndeplinit planul cu două zile înainte de termen, iar calitatea celor 600 de șasiuri de combine, cu garniturile respective, răspund celor mai severe exigențe tehnice. Titlul brigăzii era evocator nu numai de glorie literară, ci și de eroism, de dîrzenie comunistă. Un titlu care obligă. Și e neîndoielnic că brigada de sudori îl merită. Ea și-a cîștigat renumele nu numai în uzină. E fruntașă pe raion și deținătoarea diplomei de onoare a Comitetului orășenesc U.T.M. În fruntea ei e comunistul Ilie Alexandru. Și în timp ce brigada celor 28 de sudori își relua lucrul, după sfîrșitul pauzei, în uruitul intens al perforatoarelor, în fulgerarea luminilor albastre cu ochii acoperiți de ochelari de cobalt, eu aveam înainte imaginea zveltei și argintiei combine C-1, ca o pasăre de metal, atît de cunoscută în toate colțurile țării noastre și pe care îmi plăcea să-mi închipui că într-o zi, curînd, își va lua zborul și pe alte meleaguri.

Pasiunea noului

Nu, nu era o închipuire. Capacitatea muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor noștri a dovedit-o. Tractoare, instalații de foraj, utilaje chimice, mașini unelte, motoare electrice sînt exportate nu numai în țările de democrație populară. Produsele noastre tehnice au dus faima constructorilor romîni pînă departe, peste mări și oceane, în Asia și Africa. Mi-am dat seama că bătălia pentru calitate ce se desfășura sub ochii mei, din care eu desprindeam doar un scurt episod, era un crîmpei din marea întrecere care-i însuflețește pe oamenii muncii de pe întreg întinsul țării. Acel lucru palpabil și tulburător pe care îl simțeam în jurul meu era entuziasmul. Dar în acest sentiment se amesteca și mîndria, dorința de afirmare, dorința de a realiza acel nivel tehnic superior, demn de un muncitor cu o înaltă competență și conștiință profesională. Este poate latura cea mai frumoasă și pasionantă a întrecerii.

Cei îndrăzneți — și sînt tot mai mulți — urcă treptele de la mînuirea iscusită a uneltelor, la efortul gîndirii personale, originale. E o încercare de a cuprinde principiile, de a medita asupra lor și a găsi căi de desăvîrșire a procesului tehnic. În fața acestei tendințe a gîndirii, celelalte aspecte rămîneau în umbră pentru mine. Căci spiritul de inventivitate, dublat de capacitatea de a se ridica la înălțimea teoretică, devine dominant la muncitorii înaintați.

Și dintre cei care s-au impus în primele rînduri, vreau să zăbovesc puțin asupra inovatorului Cezar Micu, de la turnătorie, care este unul din cei mai destoinici muncitori ai uzinei. Fișa lui psihologică, așa cum mi-o descrie un tovarăș al lui, e cu atît mai interesantă, cu cît pe lîngă însușirile de inovator, e un temperament bătăios. Ești oarecum contrariat cînd îl vezi. E un tînăr calm, cu privirile cenușii, rezervat. Nu-ți inspiră de fel impresia unui om energic, clocotitor, în stare să răstoarne toate piedicile. E însă numai o aparență, deoarece numai după trecerea cîtorva minute, îi surprind sclipiri repezi în ochi, un fel de mișcare nervoasă a trupului, care ți se transmite ca o undă electrică, deși înfățișarea lui pare senină. Dar și trăsăturile i se schimbă pe măsură ce vorbește. E un om stăpînit de pasiune. Aceasta o simți îndată ce ai stabilit un contact cu el, viu, intim, chiar înainte de a afla din gura lui și a altora realizările înfăptuite. Ele sînt cu totul remarcabile, dar parcă ceea ce mă interesează mai mult e zbuciumul, neliniștea lui creatoare. În fiecare amănunt recunosc ceva asemănător cu munca oricărui artist.

Da, înțeleg, inovația cu noul sistem de turnare a formelor. Înainte, în opt ore de muncă, pe o mie de forme, se turnau 6000 de piese. Prin aplicarea unei punți și construirea unui canal în cutia de miez, Cezar Micu a reușit ca prin sistemul de turnare „ploaie și sifon" să scoată 12.000 de piese într-un schimb.

Da, înțeleg, însă mai aproape de mine e cînd îmi descrie frămîntările ce i-au pricinuit ideea „grapei cu colț", o inovație din cele mai valoroase.

Nașterea unei idei

Ideea îi umbla în cap în urmă cu cîteva luni. Nu s-a trezit cu ea din senin, ci din observarea atentă a procesului tehnic. Și încet, încet, a pus stăpînire pe el, l-a obsedat. În primul moment, a trăit o bucurie explosivă. Descoperise o idee, ideea unei inovații deosebite. Apoi au venit îndoielile. Va izbuti oare s-o ducă la capăt ? Erau atîtea dificultăți de învins s-o facă clară, s-o aducă în faza în care putea fi realizată practic. Și atunci au început nopțile de veghe și de muncă încordată. Îi lipsea documentația tehnică, își dădea seama că are anumite goluri în cunoștințele sale. S-a apucat să studieze, să-și ia note, citind sute și sute de pagini, consultîndu-se cu inginerii cabinetului tehnic. Era ca un urcuș greu, care uneori îți taie respirația. Dar o dată ajuns sus, mintea i se limpezise și ceea ce i se părea nebulos, necunoscut, i se înfățișa acum în linii clare, precise.

Da, îl înțelegeam foarte bine. Era aidoma cu bucuria oricărui creator. Și totuși, mai avea să întîmpine greutăți. De la desenul piesei pînă la fabricarea ei, este un drum lung, căci trebuia întocmită tehnologia, adică să se conceapă modalitățile de fabricare a piesei. Serviciul metalurg-șef care avea această sarcină era aglomerat. Însuși conducătorul lui, Mircea Marincescu, n-a putut rezista aceluiași îndemn de entuziasm. Privind desenul, în fața lui trăia o idee, frumoasă, realizabilă, izvorîtă din zbuciumul și gîndirea unui muncitor: Cezar Micu.

„Grapa cu colț" va fi turnată, întrucît pe lîngă calitățile deosebite ale acestei piese, uzina va realiza și o economie de 300 de mii de lei.

Construcția socialistă și viitorul

În această bătălie pentru calitate, un rol deosebit îl joacă și serviciul metalurg-șef. Sînt numeroase contribuțiile sale la mecanizarea operațiilor tehnice din uzină. Chiar acum, de curînd, a propus o soluție suprinzătoare în fabricarea piesei C-3202, care se confecționa din oțelul turnat la combinatul metalurgic Reșița.

Spre deosebire de celelalte secții, aci domnește o perfectă liniște. Pe mese sînt răspîndite planșe, echere, compasuri. Oamenii stau aplecați peste planuri, concentrați, execută scheme, calcule. Este o muncă dificilă, precisă, migăloasă, de concepție. Este pentru mine de neînțeles și uimitor cum în aceste planuri, care nu sînt decît niște linii și forme geometrice, el, metalurgul *vede dinainte* mașina, așa cum va fi, pregătind funcționarea fiecărei piese în parte și în ansamblu. În imaginația lui, mașina apare ca o întruchipare materială, reală, ca o ființă vie, cu întregul ei organism atît de complex. Dar ca să ajungă la această viziune totală, nu rareori, oamenii aceștia tăcuți și absorbiți, uită scurgerea timpului, căci ce însemnătate mai are timpul, îndată ce ai găsit cheia cu care descifrezi toate tainele planurilor desfăcute înaintea ta ?

Iată de ce mă apropii cu ezitare de conducătorul serviciului, inginerul Mircea Marincescu, căruia așa cum stă, ușor îndoit de spate, îi zăresc doar fruntea înaltă ca o cupolă. Fiu de muncitor, el însuși a fost ucenic la Hunedoara. A ajuns apoi lucrător, frecventînd paralel și cursurile profesionale. A intrat apoi la Politehnica din Timișoara. N-a rămas decît un an și și-a continuat studiile în Uniunea Sovietică. O dată cu obținerea diplomei s-a înapoiat în țară și a fost repartizat la uzina „Semănătoarea".

Așteptînd să facă o pauză, pentru a nu-l întrerupe din lucru, constat că tăcerea perfectă era o iluzie. Urechea percepe o vibrație fină care vine din hale și-mi dau seama că între sala de studiu și ateliere, circulă permanent aceiași curenți de înaltă tensiune ai entuziasmului. Oamenii aceștia care uită adesea scurgerea timpului, lucrează intens, pregătesc tehnologia, cum se exprimă el, a unei noi mașini de recoltat. Și aici, în această sală dreptunghiulară, se desfășoară din plan marea întrecere cu minutele, cu timpul. Este o caracteristică a socialismului: a construi în prezent, cu gîndul îndreptat spre viitor, care pentru noi e prezentul de mîine.

— Să nu-ți închipui că aceste mașini de recoltat pe care le vom construi vor fi gata nu știu cînd. Primele 200 combine vor și intra în funcțiune pînă la 23 August. Este un asalt pe care îl vom da și noi și muncitorii din uzină. Cîmpurile noastre, agricultura, n-au timp să aștepte. Sîntem legați unii de ceilalți.

Îl ascult, firește, dar dincolo de sunetul cuvintelor simt vibrația acelorași curenți de înaltă tensiune ai entuziasmului. Da, există într-adevăr o legătură, trainică, indestructibilă care ne unește laolaltă pe toți făuritorii de bunuri materiale și spirituale. Plec cu acest gînd din uzină și abia acum observ în curtea largă șirul combinelor ca niște păsări zvelte și argintii, gata să-și ia zborul.

SOCIALISMUL ȘI VALORILE ESTETICE

(Urmare din pag. 1)

vități, dezvoltarea liberă, armonioasă, conștientă a societății, asigurată de către îndrumarea înțeleaptă a partidului revoluționar, deschide perspective nelimitate de afirmare și generalizare a valorilor estetice. „Muncitorii, țăranii, tineretul manifestă o mare sete de carte, de cunoștințe, de frumos" (Gheorghe Gheorghiu-Dej). Pentru prima oară în istorie, satisfacerea setei de frumos devine o problemă de stat, o obligație trasată de către partid tuturor făuritorilor de bunuri materiale și spirituale. Aria răspîndirii frumosului se lărgește treptat și într-un ritm rapid, în strînsă legătură cu mișcarea în profunzime. Frumosul pătrunde în toate sferele vieții, în producția industrială, în noile rînduieli de la țară, în construcția de locuințe, cartiere, orașe. Frumosul devine temelia relațiilor dintre oameni, a raporturilor dintre tovarăși, prieteni, părinți și copii, îndrăgostiți. Acum, ca niciodată înainte, se adeverește formula lui Cernîșevski : „frumosul este viața", și invers : viața este frumoasă. În asemenea condiții cresc posibilitățile și obligațiile artistului, specializat anume în asimilarea estetică a realității, denumit pe drept cuvînt creator de frumos.

Frumosul este principala formă de manifestare a esteticului. Veșnic prezent în istoria omenirii, el se poate afirma nestingherit numai odată cu saltul istoric din imperiul necesității în imperiul libertății. Frumosului i s-a recunoscut și în trecut locul principal în sistemul categoriilor estetice ; tocmai de aceea a și fost, mai mult ca alte categorii, supus mistificărilor. Chiar și esteticienii materialiști de odinioară erau stingheriți în generalizări — nu numai de propriile limite, ci și de limitele frumosului din realitatea vremii. În epoca noastră el se îmbogățește infinit în conținut, se extinde, se ramifică, se diferențiază. De aceea una din sarcinile fundamentale ale esteticii marxiste constă în generalizarea, sub acest raport, a experienței artistice realist-socialiste.

Sublimul. Alături de eforturile pe care esteticienii le depun în vederea fundamentării științifice a acestei categorii, merită o atenție sporită și alte manifestări „afirmative" ale esteticului, al căror rol crește de asemenea impetuos în condițiile socialismului. Ne gîndim de pildă la ceea ce tratatele numeau sublim, calitate estetică pe nedrept ignorată în cercetările noastre, sau la eroic, amintit deseori, însă doar sub aspect etic, sau la modul constatativ, estetic-practicist, fără dorința generalizării filozofice.

E adevărat că aci ne izbim de o serioasă greutate metodologică. Legăturile dintre valorile umane au fost totdeauna strînse, interdependența lor devenind mai organică azi, cînd toate eforturile sociale sînt prinse într-un focar, vizează aceleași obiective, sînt conduse de un clarvăzător și unic stat major. Astfel, valorile estetice pot fi concepute numai în indestructibilă unitate cu cele politice și etice, iar pe de altă parte, o anumită calitate estetică se îmbină adesea cu alte calități. Eroismul este mai întîi un fapt politic și o manifestare morală — detectarea laturii sale specific-estetice constituie o operație complexă, care necesită subtile instrumente științifice și o fină intuiție artistică. Tragicul în vremea noastră este de obicei și eroic, comicul presupune un ideal viguros — nu numai în subtext, ci și explicit —, frumosul îmbracă de multe ori forme sublime. Întretăierea este frecventă mai ales în cazul amintitelor calități „afirmative". Comunistul, figura centrală a epocii, realizează la nivel superior această suprapunere de calități. Analizîndu-l, folosim rînd pe rînd noțiunile de frumos, sublim, eroic — ca și altele, capabile să circumscrie mai palpabil același conținut, sau să sugereze nuanțe suplimentare.

Fenomenul viu este deci sintetic. Complexitatea nu poate fi însă un pretext pentru eludarea determinărilor exacte. Îmbinările nu lichidează relativa independență a fiecărei componente în parte, iar știința trebuie să distingă rînd pe rînd momentele concretului, cu riscul acelei fragmentări, simplificări, mortificări care, potrivit observației lui Lenin, este inerentă oricărui concept.

De altfel, sînt numeroase cazuri cînd suprapunerile nu au loc. „Obidiții și umiliții" literaturii universale sînt de regulă personaje tragice, nu însă sublime sau eroice. Mulți eroi sublimi din renașterea de odinioară sau cea de acum, incomparabil mai substanțială, sînt scutiți de prăbușiri tragice. Cunoaștem nu numai sublimul „pozitiv", apreciat de mulți esteticieni drept o treaptă superioară a frumosului, potențată prin mărime, putere sau amîndouă la un loc, ci și sublimul „negativ" — măreția străină omului, înfricoșătoare, distructivă. Acesta din urmă a fost supraevaluat, într-un context mistic, de estetica postkantiană, dar — readus pe pămînt și apreciat în mod just — își găsește expresia și în arta realismului socialist (Să ne amintim de natura inumană înfățișată în Scrisoarea neexpediată — sublimă, dar nu frumoasă !)

Esteticienii trecutului (Pseudo-Longin, Burke, Schiller, Kant, Hegel, Bielinski, Cernîșevski) s-au ocupat mult de sublim și varietățile sale, iar concluziile lor pot fi — în măsură diferită și cu corectivele necesare — folosite în reevaluarea acestei importante categorii. Principalul punct de reper îl constituie însă practica socială contemporană, experiența inedită și colosală a făuririi noii societăți. Estetica trecutului avea în vedere îndeosebi sublimul din natură (nesfîrșitul cerului înstelat, infinitul oceanului furtunos, mărețele rîuri și cascade, munții gigantici) și măreția eroului singular (personaj mitologic, conducător de oști și de imperii). Fără a ignora aceste zone ale sublimului, estetica marxist-leninistă își îndreaptă atenția principală spre tumultuoasa activitate a maselor populare, spre înfăptuirile vastelor colectivități, spre conducătorii ce exprimă interesele lor. Lenin spunea că socialismul poate fi construit numai atunci cînd mase de zece ori, de o sută de ori mai largi ca înainte se apucă ele însele să construiască statul și să făurească o viață economică nouă. Creșterea amploarei maselor populare și a profunzimii acțiunii lor istorice determină, în mod firesc, creșterea valorilor estetice și — în speță — a sublimului în viața contemporană. Epoca Marii Revoluții din Octombrie, a marii cotituri în traiul zecilor de milioane de țărani săraci, a Marelui Război de Apărare a Patriei, a unirii popoarelor eliberate de sub jugul capitalului într-o mare familie socialistă, a marelui proces de lichidare a colonialismului, a marilor lupte de clasă în țările capitaliste, a înfăptuirii marilor vise ale omenirii — epoca noastră — cere o artă care să-i sugereze măreția cît mai deplin posibil. Trăim uriașe transformări la nivel național și internațional ; ele nu se pot împăca cu o conștiință artistică limitată. Cînd omul poate deodată cuprinde cu privirea întregul pămînt din nava sa cosmică, arta trebuie să sugereze și ea aceste infinite înălțimi, viteze și perspective. Cînd în Romînia, sortită cu dispreț de ideologii burghezi de a rămîne pentru totdeauna „eminamente agricolă", se ridică giganticele construcții de la Bicaz și Galați, arta trebuie să fie și ea înaripată, sublimă, contribuind din răsputeri la făurirea imenselor valori prevăzute de cel de-al III-lea Congres al partidului, și îndeosebi la făurirea în masă a celei mai mari dintre aceste valori : eroul comunist !

„Mare", „măreț", „monumental", „grandios" sînt sinonime cu „sublim". Frecvența lor folosire este firească în analiza artei înălțate pe fundalul celei mai mărețe ideologii din toate timpurile, inspirată din cea mai grandioasă realitate, din cîte a cunoscut omenirea. Nu este vorba de obișnuitul superlativ al articolelor de critică, ci de determinarea științifică a unui fapt artistic, reflectare a faptului din viață. Cu alte cuvinte, „mare" nu este pur și simplu un compliment la adresa artistului, ci vrea să sugereze o anumită tendință, orientare caracteristică artei epocii noastre.

Experiența realist-socialistă de jumătate secol furnizează multe dovezi în această privință. Arta contemporană tinde spre sinteze monumentale între ramuri, genuri și specii, pentru a putea exprima cît mai adecvat complexitatea și măreția epocii. Ne referim de pildă la unirea arhitecturii, sculpturii și picturii în grandioase construcții, ca cele experimentate de artiștii sovietici sau de autorii frescelor murale mexicane. Ne referim la înflorirea genului epic, contopit la un nivel superior cu elementul liric și dramatic, ca în poemele lui Maiakovski, Neruda, Arghezi, Hikmet. Ne referim la sintetica artă a teatrului, cinematografiei, televiziunii, și tentativele de lărgire permanentă a granițelor lor. Sublimul este puternic prezent în sculptura lui Muhina și Șadr, în muzica lui Șostakovici, în filmele lui Eisenstein. Monumentalul este propriu în cel mai înalt grad romanelor lui Șolohov, Aragon, Seghers, Sadoveanu — mărețe oglinzi ale istoriei poporului.

Sublimul nu presupune exclusiv „forme mari". El își găsește teren prielnic și în poezia lirică, de pildă, dovadă creația fruntașilor liricii noastre contemporane. Să ne gîndim numai la Mihai Beniuc, poet cu adevărat modern, sensibil față de cerințele contemporaneității, toboșar înflăcărat al timpurilor noi. Beniuc este un cîntăreț al dimensiunilor „cosmice", nu numai în sensul propriu al cuvîntului, incluzînd organic în poezia sa cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, dar și în sensul unei maxime perspective cu care contemplă acele „mari plantații de viață" care îl înconjoară. Recentul său volum, Materia și visele, confirmă chiar prin titlu această orientare, și cu atît mai mult prin conținut, un conținut dens și amplu, liric și filozofic, intim și cuprinzător. Poetul dorește să îmbrățișeze în versul său întregul univers — de la Icari pînă la ciclotroni, de la „Orfeu, străbunul tracic" pînă la „Timpul care vine", de la trecutul negru pînă la „Gloria timpului nostru", de la cerul mitologic al lui Prometeu și cel teoretic al lui Galileu pînă la „Cerul cucerit" la 12 aprilie 1961. Beniuc cunoaște istoria „de jos în sus ca pe-o pădure sumbră", cîntă „pajiștea cerească", vocea infinitei naturi, atotbiruitoarea Materie, ce-l întîmpină cu legile-i de fier „la fiecare pas în Univers", „explozia-n lanț" a poeziei („Dintre materii poate cea mai fină/, Mai plină de avînt și de lumină") și dragostea, pe care — în același spirit — o numește „Cutremur cosmic, cînd se naște-o stea". Pe „aripile largi" ale cugetării, poetul se avîntă în sublimele constelații ale vieții noastre prezente și viitoare :

„Străvăd profilul noilor uzine,
Ascult cum cresc după baraje ape,
Distanțele-s de drumuri cucerite,
Palate se ridică pe paragini,
Rachete asaltează spațiul cosmic,
Iar noi urmașilor le povestim
De regi, de capital, de asuprire,
Ca de mamuți din era glacială."

I. IANOȘI

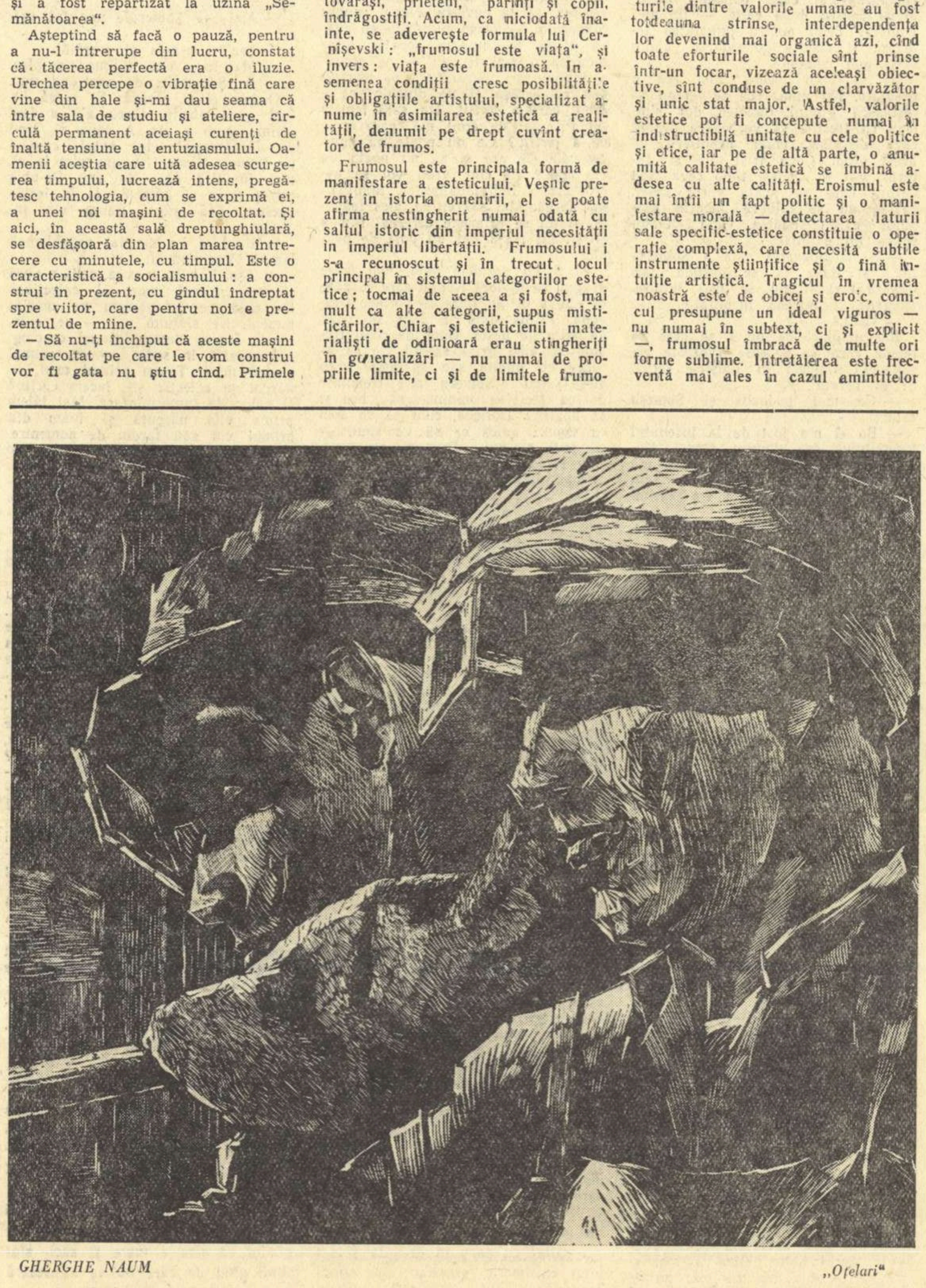

GHERGHE NAUM „Oțelari"

(Din „Expoziția retrospectivă de grafică militantă" — 23 August 1944—1961. — Sala Palatului R.P.R.)

Decada dramaturgiei originale

CARNET teatral

„PRIMĂVARA" de Aurel Mihale

Teatrul „C. I. Nottara"

Debutînd în dramaturgie, prozatorul Aurel Mihale s-a adresat, temerar, uneia din cele mai generoase și mai pline de răspundere teme, inspirate de lupta poporului nostru pentru libertate: eroicele evenimente din primăvara anului 1945 care au culminat cu smulgerea puterii politice din mîinile claselor exploatatoare.

Scriitorul și-a propus să aducă pe scenă suflul revoluționar al acelor furtunoase zile cînd, la chemarea Partidului Comunist, și în frunte cu comuniștii, mase uriașe de oameni ai muncii au luat cu asalt și au alungat guvernul reacționar burghezo-moșieresc. Sarcină, deci, extrem de dificilă, cu atît mai mult cu cît, dincolo de lipsa de experiență în dramaturgie a autorului, amploarea temei solicita spargerea tiparelor dramatice convenționale, reclamînd acțiuni stricte, urmărite pe acte și tablouri. De aici, credem, și abordarea modalității poemului dramatic.

Spectacolul se constituie astfel dintr-o variată succesiune de scurte tablouri, fiecare reprezentînd, cu valoare simbolică, un anume episod al evenimentelor amintite, toate, la rîndul lor, fiind unite prin prezența continuă a două personaje, de asemenea, în mod simbolic portretizate: muncitorul comunist Radu Necula și țăranul sărac Vasile Bălașa.

Reconstituirea faptică a evenimentelor istorice începe din ianuarie 1945, cu un tablou înfățișînd garnitura unui tren militar. Trimis să ia contact cu soldații, comunistul Radu Necula întîlnește, într-un vagon, ostașul care, cu un an în urmă, primise misiunea să-l escorteze la închisoare și cu care se împrietenise, izbutind să fugă amîndoi.

Intîlnirea leagă firul prieteniei dintre cei doi, prietenie căreia autorul îi acordă, pe tot parcursul acțiunii, semnificația majoră a alianței dintre clasa muncitoare și țărănime.

Episoadele care urmează se petrec alternativ, în fabrica unde lucrează Necula și în satul de clăcași al lui Vasile Bălașa unde cel dintîi este trimis să conducă lupta țăranilor pentru înfăptuirea reformei agrare. Finalul acestei succesiuni de tablouri se desfășoară, ca un moment culminant, în piața palatului, în istorica zi de 24 februarie 1945 cînd Radu Necula cade eroic, răpus de gloanțele reacțiunii.

Imaginea de ansamblu care i se oferă spectatorului are un caracter profund agitatoric și dă senzația, așa cum remarcă și M. Novicov în caietul program că, prin succesiunea tablourilor, *„trăiește istoria însăși"*. Din acest punct de vedere intenția autorului s-a realizat.

Aprecierea se referă, subliniem, la imaginea de ansamblu. Dat fiind însă că avem de-a face cu o suită de tablouri, cum am spus, înfățișînd episoade ale evenimentelor relatate, va trebui să observăm că nu totdeauna aceste episoade își află, din partea scriitorului, o bună rezolvare artistică. In unele din ele autorul se menține la suprafața faptelor pe care le relatează. Ne referim la scena din vagonul militar, unde discuția care se poartă este neconvingătoare, replicile neavînd greutate și adîncime, apoi la unele scene din fabrică, minate de schematism.

Versurile din care e alcătuit textul comentatorului suferă, unele din cauza accentelor grandilocvente.

In contrast cu tablourile amintite, cele consacrate zugrăvirii satului de clăcași al lui Vasile Bălașa, vieții grele a țăranilor, luptei lor pentru înfăptuirea reformei agrare, se caracterizează prin autenticitate. Situațiile și replicile se impun prin realismul lor.

Spectacolul Teatrului „C. I. Nottara", realizat în regia artistului poporului George Vraca, a valorificat din plin intențiile autorului și meritul său principal stă, de asemenea, în sublinierea caracterului agitatoric propriu poemului.

Actorii, pe măsura rolurilor încredințate (cele mai multe schițe de profil), și-au făcut conștiincios datoria, contribuind efectiv la punerea în lumină a textului.

Reținem, îndeosebi, interpretarea plină de avînt, a lui Dorin Moga în rolul muncitorului comunist Radu Necula, apoi autenticitatea remarcabilă a tipurilor de țărani create de George Demetru (Vasile Bălașa), Florin Stroe (Tache Invalidul), Dan Nicolae (Lambie Cojocaru), Aurel Athanasescu (Toma Băbăruș), Jeni Argeșanu (soția lui Bălașa), Elena Chiosa (mama lui Bălașa). In general, scenele care evocă satul sînt și în spectacol cele mai izbutite.

Dinu SARARU

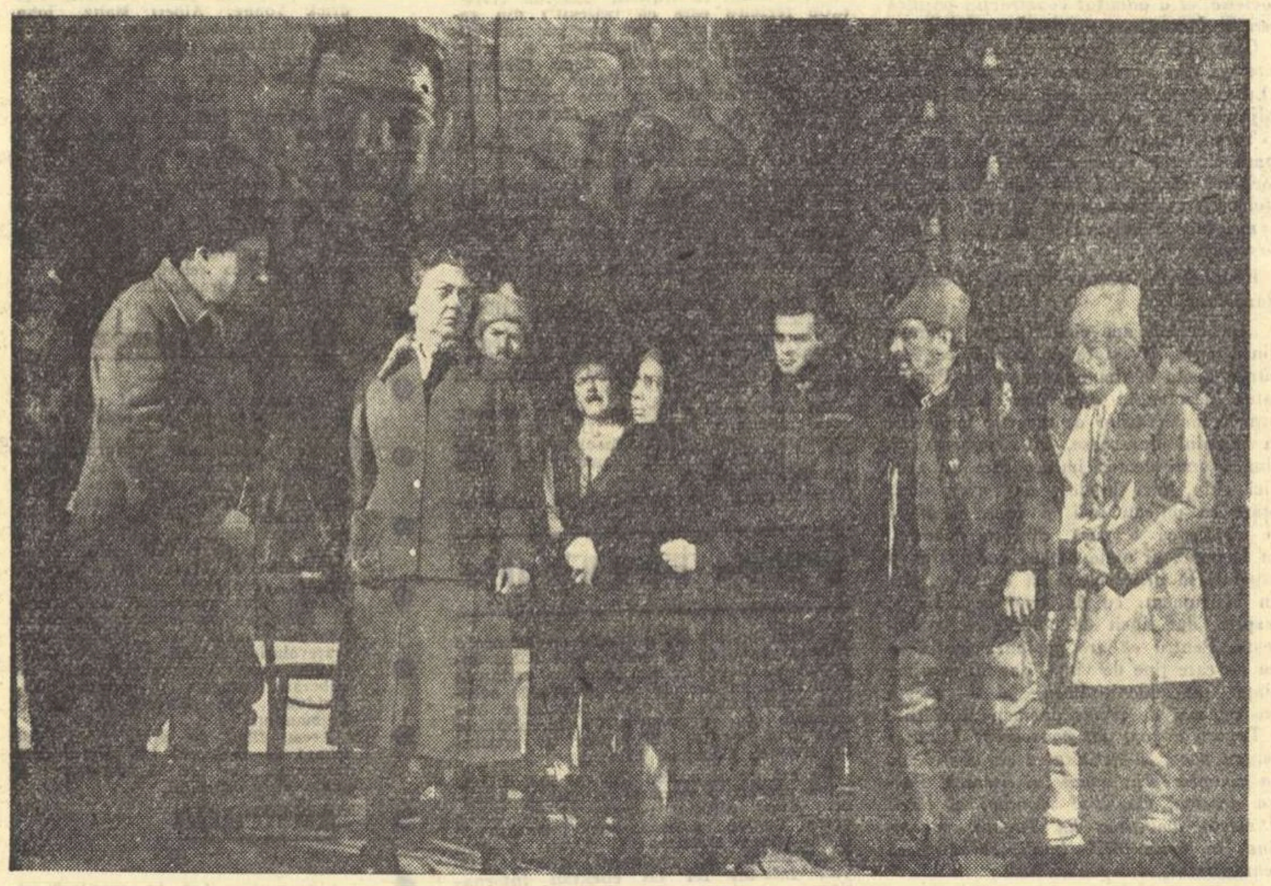

Scenă din spectacol

Scenă din spectacolul „Celebrul 702" de Al. Mirodan, la Teatrul de Stat din Oradea (Secția maghiară)

CARNET cinematografic

Principiul suprem

Un episod. Oarecare. Nu există eroi. De unde atunci forța pe care o degajă acest film? In sală nu-ți pui astfel de probleme pentru că „ești prins" de tot ceea ce se desfășoară pe ecran. Nu poți urmări „distanțat" evenimentele. Participi la ele. Ii urăști pe asasinii fasciști. Vibrezi alături de elevii care își așteaptă moartea.

Forța de convingere a filmului provine din realizarea deosebită atît a scenariului cît și a transpunerii cinematografice

Scenaristul și regizorul nu au încercat să facă literatură, ci film. Acțiunea se desfășoară în fața ochilor noștri. Personajele sînt vii, caracterizate cu ajutorul aparatului de filmat, prin imagine. Dialogul este într-adevăr un element ajutător. Și este bine că nu se caută originalitatea cu orice preț în această direcție.

Cît de expresive sînt secvențele înfățișînd clasa în care elevii ascultă cele cîteva cuvinte ale profesorului de latină, un fel de Miroiu ceh, transportat în alte condiții sociale! Sau unda ușoară de lirism care străbate scena de pe marginea lacului unde un băiat și o fată învață la latină. Operatorul nu caută unghiuri deosebite, nu aleargă după romantism cu orice preț, ci filmează doi tineri ai căror ochi sînt mai expresivi, spun mai mult despre dragoste decît multe vorbe și cadre ce se vor savante

Cît de brutală este, prin contrast, imaginea slab luminată a întîlnirii cu patrula germană sau figura lașă a tatălui care se profilează într-o oarecare penumbră!

Această lipsă de ostentație este foarte potrivită subiectului care ne înfățișează populația unui oraș terorizată de Gestapo teama care apasă asupra oamenilor cînd se aude o ușă, sună telefonul sau pe stradă răsună pașii unui trecător. Acești oameni au privirea tristă. Dar în ea se citește ura Amintiți-vă figurile celor care citesc un anunț al Gestapoului: nu se spune nici un cuvînt, dar expresia feței este concludentă cu privire la sentimentele acestor oameni. Dacă nu ar exista o oarecare trenare a ritmului și slabă adîncire psihologică a personajelor am putea vorbi de o deplină reușită a cineaștilor cehi și, în primul rînd, a regizorului Jiri Krejcik care este și autorul scenariului alături de cunoscutul scriitor Jan Drda.

Personajul cel mai bine construit este cel al profesorului de latină, excelent interpretat de Frantisek Smolik. Liniștea aparentă a acestui bătrînel este perfect redată de actor care știe să-și gradeze creșterile dramatice. De altfel, chiar realitatea cruntă îl trezește pe acest om cinstit. Restul distribuției se află la înălțimea acestui film bun care emoționează.

Sergiu BRAND

DOUĂ FEȚE ALE „CELEBRULUI 702"

Teatrul de Stat din Oradea (Secția maghiară) și Teatrul de Stat din Galați

Teatrul de Stat din Oradea — secția maghiară — a venit cu un spectacol în care actorii au trăit, după formula clasică de interpretare, povestea tragică și neobișnuită a unui deținut care, sub amenințarea morții, scrie cărți în care își povestește viața.

Cheryl Sandman în interpretarea lui *Halassy Gyula*, este un om chinuit, trist și adesea sceptic, care bea mult poate ca să uite scaunul electric și ca să-și amintească, mai clar, imaginea suavă și ușor ireală a unei fete în albastru. Halassy Gyula trăiește convins partea tragică a acestei întîmplări. Are un zîmbet crispat și gesturi frînte care numai cu greu (din păcate) lasă loc ingeniozității, inteligenței scînteietoare, spiritului optimist și de frondă — însușirilor lui Cheryl al lui Al. Mirodan. Joe, în schimb, este un bătrîn plin de haz, mai puțin hoț și mai mult prestidigitator, categoric inofensiv și care dovedește că *Cseke Sandor* a înțeles spirituala piesă în care joacă. Cuplul Cheryl—Joe pune altfel accentele pe replica piesei — grav — dar le pune totdeauna, astfel încît comicul gras se filtrează în umbra unei realități sociale inacceptabile.

Diana este o fată sobră și cinstită, pe care o crezi ușor că „simte nevoia de realitate, de pămînt", care este energică și întreprinzătoare cînd se află în joc viața iubitului ei. Astfel, Cheryl și Diana sînt în spectacolul orădean doi îndrăgostiți ce trec împreună prin momente grele, care trăiesc o iubire certă în împrejurări nesigure, și care se hotărăsc, optimiști și curajoși, să dezvăluie Americii adevărul despre om. *Vitalyos Ildiko* are o voce caldă, plăcută, dar nu acceptă să fie, suavă și simbolică, fata în albastru.

Gabor Jozsef a creat un remarcabil preot laicizat înțelegînd un rol nuanțat, ocolind grotescul și sugerînd cu finețe ridicolul meseriei pe care o practică. *Bartos Ede* a creat convingător un editor orgolios, lacom și nepăsător la sensibilitatea și nervii oamenilor cu care vine în contact. In interpretarea izbutită a lui *Solti Miklos*, gardianul este un ins ridicol, congestionat de furie și ușor coruptibil, care nu știe să glumească dar stîrnește rîsul prin apariția sa mereu neașteptată. Avocatul Jackson a fost inteligent înțeles de *Sugar Jenö* care i-a arătat, într-un joc viu, poltroneria și servilismul.

Regizorul *Szombati Gille Ottó* a rotunjit un spectacol în care personalitățile diferite ale actorilor s-au întîlnit armonios, s-au sprijinit creator.

★

La închisoarea Sing-Sing și paharele cu care se bea în cinstea viitorului „celebru 702" sînt vărgate ca și hainele deținuților: pentru că deși bea coniacuri fine, Cheryl Sandman stă între gratiile după care se proiectează imensă și cenușie, imobilă și imanentă, umbra Gardianului. Oricine poate scoate aici, și în orice moment, un pistol din buzunar și poate trage. Se trag multe focuri de armă în celula proaspăt celebrului, în jurul ei, și chiar înainte de „atacarea" textului: să fie clar că acțiunea se petrece în America comicsurilor și a crimelor nenumărate și compromițătoare pentru starea morală a tinerei generații. Vlad Mugur a subliniat cu ingeniozitate (valorificînd din nou înclinarea sa spre simbolic) rigorile locului de creație în care se situează gangsterul devenit scriitor spre a mări cîștigurile editorului Harrisson, mai întîi, și pentru a-și păstra viața, mai apoi. In fiecare replică regizorul a arătat că destinul omului — victimă a modului de viață american — depinde de carnetul de cecuri al unui domn Harrisson. Un domn Harrisson nu mai are o figură expresivă căci a depășit efortul de a fi cinic, de a fi ironic, de a fi infatuat, de a fi fals binevoitor. Mister Destin așa cum l-au conceput regizorul și talentatul actor Ion Niciu poartă o mască sinistră, amenințătoare, care își stăpînește și își dirijează nu pasiunea ci ideea fixă a concurenței ce poartă aici numele editorului Armitage. De aceea Harrisson și secretara sa Miss Page vorbesc sacadat cu un timbru metalic, făcînd gesturi mecanice, iar în jurul lor actorii se grupează rapid și geometric, vorbesc ritmic în cor, fac mișcări grăbite și spun ce au de spus foarte repede, biciuiți și întărîtați de ideea că „timpul costă bani". Aici reclama nu mai are nici măcar aparența strălucitoare și strident colorată. Difuzată în eter, cu vibrații amplificate (Vlad Mugur știe să folosească sunetul și reflectorul) reclama își dezvăluie neocolit conținutul mincinos. Forța banului și dizolvarea valorilor morale amenință cu o fermitate tiranică, deși, în final, evident efemeră pentru celebrul protagonist.

Regizorul a vorbit despre modul de viață american, cu certe izbînzi artistice, dar textul autorului, a cărui savoare constă în replică, nu este întotdeauna îndeajuns valorificat. S-ar părea că și actorii, înghițind cuvintele, dau să înțeleagă că nu au timp de glume.

Dumitru Dunea a fost un Cheryl Sandman nervos, febril, violent, gata să facă orice, chiar și să scrie o carte, pentru a-și salva viața. Nu este plictisit de celebritate ci nu-l interesează reclama; nu este sătul ci nu are poftă de mîncare; nu este obosit de întrebările adolescenților „însetați" de cunoștințe ci nu-și ia în serios opera și vrea să fie lăsat cu gîndurile lui și, probabil, cu coșmarurile lui. Ne-a plăcut îndrăzneala și talentul cu care actorul a abordat o altă viziune asupra personajului decît cea oferită de autor. Dar nu ne vine ușor să acceptăm un Cheryl Sandman lipsit de umor (a făcut doar patru calambururi chiar într-o cerere oficială!).

Mihail Pălădescu a înțeles un Joe „ratat" (dacă se poate spune așa), blazat, amărît, care a trădat fără acoperire valoarea satirică a textului, neîncadrîndu-se decît în actul III în ritmul alert al spectacolului.

Fata în albastru este prea rece, ironică și impasibilă la începutul actului II pentru a putea fi, la sfîrșitul lui, pe deplin în rol. Nepregătită, scena finală nu este îndeajuns de convingătoare deși *Andreea Năstăsescu* regăsește cu grație, în inflexiuni suave, poezia.

Gina Patrichi în Miss Pope izbutește o adevărată creație: detașîndu-se de rol, *jucînd-o* pe reportera americană, ea aduce în spectacol o notă aparte, de o certă valoare artistică. Grigore Chirițescu a realizat un popă ipocrit, dulceag și bețiv. Septimiu Pop — un Jackson volubil și mereu grăbit.

Regizorul Vlad Mugur a știut să creeze un spectacol original iar publicul și-a spus, prin prelungite aplauze, părerea despre viziunea aceasta nouă și interesantă.

Adriana ILIESCU

CRONICA dramatică

„Marele fluviu își adună apele" de Dan Tărchilă

Teatrul pentru tineret și copii

Dan Tărchilă nu debutează acum în genul dramatic, deoarece este și autorul piesei într-un act, „Gara mică"; în teatrul profesionist apare însă pentru prima oară cu lucrarea de care ne ocupăm. „Marele fluviu își adună apele", deși se subintitulează poem dramatic, e mai curînd o narațiune biografică, un soi de mic „Bildungsroman" destinat reprezentării scenice. Firește, vom afla aici și unele elemente de poem — sînt recitate chiar versuri (de calitate îndoielnică) — și cîteva episoade de dramă, dar, în ansamblu, lucrarea se caracterizează printr-o construcție epică, lipsită de un conflict central, de o unitate dramatică distinctă. Unitatea se realizează exclusiv în plan epic, prin personajul central care participă direct la evenimente, dar ea nu poate suplini în nici un caz unitatea dramatică.

Piesa lui Dan Tărchilă urmărește evoluția și formarea ca militantă comunistă a unei femei simple, Caterina, în anii care premerg eliberării țării noastre. Biografia eroinei seamănă cu multe alte biografii ale femeilor simple aruncate de orînduirea burgheză la periferia vieții sociale, exploatate crîncen, umilite și disprețuite, dar cucerindu-și demnitatea și condiția umană prin alăturarea lor la lupta partidului. Viața Caterinei, repovestită de eroină la persoana I, se înșiră în mici episoade scenice, începînd (poate prea ... de la început) cu părăsirea copilului în fața unui azil și terminînd cu momentul eliberării ei din ghearele „justiției" antonesciene, odată cu insurecția armată de la 23 August 1944.

Piesa, nestructurată și inegală sub raportul valorii artistice, alternează episoade interesante care acaparează puțina substanță dramatică (întîlnirea dintre Caterina și Milan, confruntarea dintre Milan și agenții de siguranță, întîlnirea Caterinei cu Victor la Doftana, scenele din gară și din tren, scena din restaurant etc.) cu episoade străine teatrului, pur și strict narative, care fac să coboare barometrul tensiunii scenice (Caterina la stăpîn, Caterina la poliție, Caterina printre femeile de stradă, Caterina la Eliad, Caterina și bătrînul Oniga etc). Inegalitatea părților componente nu ar fi fost atît de frapantă dacă ar fi existat acea unitate generală, acel ax dramatic pe baza căruia să fie sudate episoadele, să fie distribuite tonalitățile și să fie concentrate firele acțiunii într-un focar unic.

Lipsindu-i probabil capacitatea sintezei dramatice, Dan Tărchilă s-a aplecat asupra unor momente (acelea pe care le semnalam mai sus) conferindu-le culoare și, nu o dată, umor și a conturat de asemeni cîteva personaje vii (Milan, Lăutarul, Acarul, Călugărul etc). Din păcate, personajele care erau menite să susțină ideologic și artistic, printr-o prezență activă și combativă, întreaga acțiune a lucrării, comuniștii, sînt apariții șterse, lipsite de personalitate. Atît bătrînul Oniga cît și fiul acestuia, Victor (ca și ceilalți comuniști din piesă) sînt tratați unidimensional, în schițe caracterologice sumare, inconsistente. Mai bine reliefat, bătrînul legător de cărți Eliad pierde și el posibilitatea de a-și afirma pe deplin personalitatea, deoarece autorul îl face să dispară prea curînd din acțiune.

Insăși Caterina se prezintă unilateral în fața spectatorilor, trăindu-și viața exclusiv din întîmplări, în exterior, trecînd de la o faptă la alta, de la o etapă la alta, fără să-i cunoaștem modificările din conștiință, stările de spirit, gîndurile. Replica ei, ca și a celorlalți comuniști care apar în piesă, este impersonală. Firește, teatrul este o artă a mișcării, dar fiecare act dramatic este, în esență, un act de conștiință, un rezultat al voinței sau simțirii. Complexitatea psihologică a eroului comunist se cere să fie redată și în teatru convingător, cu relief, în așa fel încît acest erou să continue a trăi în conștiința spectatorului contemporan refractar la schemele simplificatoare.

Mi s-ar putea obiecta că rezervele pe care le-am formulat cu privire la natura epică a lucrării lui Dan Tărchilă sînt oricînd contestabile, în numele acelui teatru epic al cărui ilustru reprezentat e marele Brecht. Dar caracteristice pentru teatrul brechtian sînt tocmai densitatea maximă a substanței dramatice, existența axului conflictual, permanenta tensiune scenică. Narativul este la Brecht un element al formei și nu al esenței care se menține consecvent dramatică.

In lucrarea lui Dan Tărchilă raportul este inversat: esența este epică și modalitatea înfățișării ei — dramatică. Desigur această formulă nu este antiteatrală, dar pentru a se impune se cere o mai severă punere de acord cu legile specifice ale artei dramatice...

★

... Ceea ce în parte a reușit să realizeze D.D. Neleanu, prin spectacolul prezentat pe scena Teatrului pentru tineret și copii. Dacă se poate vorbi de lucrarea „Marele fluviu își adună apele" ca de o lucrare dramatică, aceasta o datorăm spectacolului.

Acolo unde textul era anemic și inexpresiv, regia, actorii, scenografia (Paul Bortnovski) au reușit să imprime dramatism prin mișcare, lumină, sonorizare, prin expresivitatea gesturilor, a decorurilor, a măștilor Evident, spectacolul, oricît de bine pus la punct, nu poate acoperi absolut toate deficiențele textului. Izbutind să transforme o parte din numeroasele episoade narative în mici scene dramatice, regiei nu i-a stat totuși în putință să realizeze o unitate a spectacolului pe alte temelii de cît cele epice, oferite de text. Sînt însă cîteva momente foarte bine gîndite de regie, care merită a fi relevate: plecarea Caterinei de la circiumar, colocviul mut dintre Caterina și Victor la Doftana, scena judecății cînd Caterina, frîngînd grilajul boxei în care se afla, se transformă din acuzat în acuzator și altele. Decorul sugestiv, lumina, proiecțiile, sonorizarea, contribuie nu numai la sublinierea părților poematice ale lucrării, dar și la întărirea laturii sale dramatice.

Deși deservită de un text unicolor, lipsit în mare parte de tonuri și nuanțe, Tatiana Iekel a compus cu înțelegere și însuflețire rolul Caterinei, încercînd, pe alocuri, o adîncire psihologică a personajului. Nefiind sprijinită în aceste bune intenții de text, actrița s-a orientat către un joc modulat de gest și mimică. Privilegiat printr-o partitură variată și originală, Ion Ciprian (Milan) a trăit cu dăruire cel mai bine conturat rol din piesă. Exuberanța și umorul personajului, clipele sale de visare, pasiunea pentru artă și sinceritatea deplină a luptătorului neabătut, au fost exprimate cu mult firesc de tînărul actor, vizibil satisfăcut de rolul încredințat.

Au fost realizate de asemeni cu succes cîteva roluri de compoziție, de către actorii: Gheorghe Oprina (în Sergent II — suficiență, bonomie flască, controlată permanent de simțul „datoriei"), Dinu Ianculescu (Directorul Doftanei — mască imobilă inițial, spaimă interioară, apoi brutalitate, vulgaritate), N. Neamțu-Otonel (Lixandru — tipul clasic, exact de clasic al circiumarului), Gheorghe Gîmă (Acarul — umor popular, șiretenie), Nicolae Tomazogiu (Lăutarul — mască excelentă, limbaj colorat, amestec de teamă și vitejie), Arcadie Donos (Călugărul — travesti reușit, mult pitoresc), Silviu Stănculescu (Mihai — ticălos și trădător ascuns, lipsă de ostentație în joc) etc.

Din păcate, rolurile unor personaje cu funcții importante în economia lucrării, rolurile comuniștilor Oniga, Victor, Eliad, defavorizate de autor, au fost și în spectacol sub așteptări. Boris Ciornei l-a interpretat pe Eliad cu multă simplitate, dar n-a reușit să sugereze marea forță interioară a acestui comunist, fiindcă s-a menținut între limitele textului. Lui Titus Lapteș în rolul lui Oniga (creat cu talent incontestabil) i-a lipsit de asemeni forța interioară, incandescența gîndirii comuniste. Cît privește interpretarea lui Stamate Popescu (Victor), se poate vorbi de o încercare (timidă!) de a depăși inconsistența textului. Ii vom reproșa însă actorului excesiva reținere în evoluția pe scenă, reținere care, greșit înțeleasă, poate deveni rigiditate.

★

Dacă despre autor se poate spune că e la început (explicînd în acest fel o parte din deficiențele lucrării sale), despre colectivul Teatrului pentru tineret și copii, cu toate că nici el nu e departe de început, se poate afirma că a reușit să-și definească un profil, o ținută artistică, o personalitate. Ceea ce nu e puțin.

Dumitru SOLOMON

Scenă din spectacol

CENTENARUL TAGORE

Rabindranath TAGORE

— AMINTIRI —

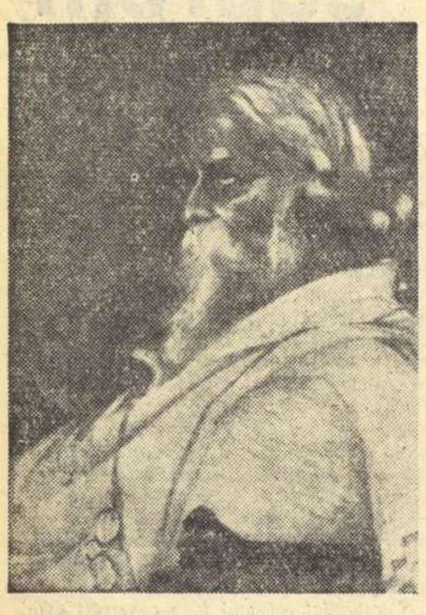

Portret de
DEVI PRASAD ROI CIUDHURI

Prin hotărîrea Consiliului Mondial pentru Apărarea Păcii de a se sărbători în anul acesta centenarul naşterii lui Rabindranath Tagore, marea personalitate a scriitorului şi umanistului indian şi bogata sa activitate culturală şi socială au fost reamintite, după cum se cuvenea, şi încununate cu o recunoaştere universală. Coborîtor dintr-o veche familie din Bengal cu tradiţii de cultură înaltă şi orientare progresistă, Rabindranath Tagore a însumat în activitatea sa multiplă de creator şi luptător pentru cele mai generoase idealuri ale omenirii, — activitate străbătută ca de o permanentă lumină de darul său de a înfrumuseţa şi înnobila orice manifestare, — formulele cele mai variate de cultură veche şi noi tendinţe ale poporului căruia îi aparţinea. Primul ministru al Indiei de astăzi, Jawaharlal Nehru, vorbind în cartea sa „Descoperirea Indiei" despre Rabindranath Tagore, spune că el „a contribuit mai mult ca oricare altul dintre indieni la îmbinarea armonioasă a idealurilor Orientului şi Occidentului şi a lărgit bazele mişcării naţionale indiene, fiind în acelaşi timp un militant pentru colaborarea internaţională. Tagore a dus în celelalte ţări ceea ce putea să le dea India, iar în India a adus ceea ce lumea putea să dea propriului său popor". Intr-adevăr, în desfăşurarea epocii căreia i-a aparţinut, Rabindranath Tagore s-a manifestat întotdeauna împotriva actelor de politică reacţionară, fie că ar fi fost vorba de evenimente din viaţa Indiei sau din viaţa politică internaţională.

Teoretician, eseist, memorialist. Tagore nu va înceta să năzuiască şi să afirme o armonie universală. El admira necondiţionat, cu prilejul călătoriei sale în 1930 în Uniunea Sovietică marile realizări ale primului stat socialist din lume, şi aceasta se explică prin consonanţa acestor înfăptuiri cu propriile sale porniri umaniste. Cu prilejul călătoriei sale în S.U.A. nota: „Multă lume mă întreabă aci cum stăm cu deosebirea dintre caste, în India. Dar cînd mă întreabă, îi văd că o fac cu o anumită jenă. Şi atunci mă simt pornit să mă adresez şi eu criticilor noştri americani, schimbînd numai puţin întrebarea: Dar voi, ce aţi făcut cu indienii şi cu negrii noştri! Căci sub acest aspect nici voi n-aţi depăşit un spirit de castă. Folosiţi metode violente pentru ca să ţineţi departe de voi rasele celelalte. Şi atît timp cît în America nu veţi fi soluţionat problema aceasta, nu vă este îngăduit să întrebaţi ce face India".

Manifestările acestea întregeau aspectul complex al personalităţii lui Rabindranath Tagore, căci veneau din revărsarea temperamentului său generos şi creator care în forme înalte şi pe genuri artistice felurite, de la dans, compoziţie muzicală, lirică, nuvelă, roman şi pînă la un anumit fel de dramă saturată de simboluri şi sugestii felurite, întregea o operă cu o puternică atracţie şi un farmec deosebit. Atît prin conţinutul adînc uman, cît şi prin gingăşia şi noutatea formei, Tagore l-a inspirat, în începuturile sale, pe poetul irlandez Yeats, care într-un anumit fel l-a descoperit. Tagore a dobîndit în 1913 premiul Nobel.

Socot că pentru generaţiile ajunse la maturitate în preajma anului 1920, epocă în care poetul indian cunoştea plinătatea creaţiei sale, influenţa lui a fost hotărîtoare constituind un model literar, ce cuprindea un adînc mesaj umanist, în înţelesul dragostei şi iubirii de om. Tagore îşi găseşte astfel locul în valorile universale ale literaturii de la începuturile acestui veac. După marii ruşi, un Lew Tolstoi de pildă, cu toată diversitatea temperamentală şi a felului de a se exprima dintre ei, Tagore stă alături de Gorki, de Romain Rolland, de Bernard Shaw.

Personal, la o epocă de cunoaştere şi iniţiere, mi-a fost dat să mă apropii de Tagore, omul. Şi amintirea acestei experienţe, deosebit de preţioasă pentru mine, încerc să o consemnez aci.

Era în toamna anului 1926, cînd Tagore a poposit cîteva zile în Bucureşti. Fusesem delegat să-l întovărăşesc pe poet în timpul şederii la noi. In vederea sosirii sale nici o pregătire. Lumea oficială din vremea aceea ca şi o parte din intelectualitatea burgheză se preocupa foarte puţin de Rabindranath Tagore pe care de altfel nici nu-l înţelegea pe deplin. Era un nume care apăruse în cîteva ziare străine, un „oarecare" scriitor indian, în trecere pe la noi. De aceea, cînd l-am primit în gara Filaret (cu alţi cîţiva însoţitori) ne-a dogorît obrazul de ruşine. Pe linia de la Giurgiu, mediocru deservită de trenuri inconfortabile, sosea venind din Bulgaria, şi mai de departe, din Occident, unde întîlnise personalităţile cele mai reprezentative şi dusese cel mai generos mesaj al Orientului, marele poet indian Rabindranath Tagore. L-am găsit neliniştit, într-un compartiment strîmt şi murdar de vagon aproape scos la reformă, sub munţi de bagaje aruncate într-o primejdioasă dezordine în jurul său, ţinînd strîns pe genunchi, apărînd-o, pe o nepoţică, pe care încerca să o liniştească. Era însoţit de fiica sa. Cînd a coborît din tren un glas blînd, muzical, iertător al tuturor vicisitudinilor ne-a mulţumit. Părul alb, revărsat în plete, despicat de o cărare mediană şi alba barbă încadrau o nobilă figură iluminată de ochi mari, pătrunzători, dar blînzi. Tagore avea gesturi lente, largi, armonioase, care desfăşurau cutele veşmîntului negru, un fel de rasă largă care-l îmbrăca. Era un ritm interior care lega la omul acesta gîndul, gestul şi vorba

Conferinţa lui, în engleză şi bengali, din dimineaţa aceea de duminică însorită de toamnă, de la Teatrul Naţional, a fost un adevărat triumf. Opera fireşte, asupra unui tineret mai informat, farmecul personal şi cunoaşterea cît de cît, a operei. Manifestarea de masă a tineretului a adus un zîmbet de mulţumire, liniştit pe figura bătrînului poet. De o rară sobrietate, Tagore avea aerul că ascultă permanent ceva ce rămînea ascuns interlocutorului său. Numai cînd se apropia de un subiect care stăruia în preocuparea lui, atunci devenea volubil. In clipele acelea şcoala înţelepciunii fundată de el la Santinikitan, îi absorbea toate gîndurile. Imi vorbea de întretăierea celor două discipline şi lumi opuse: occidentală şi orientală într-o construcţie enormă în care intrau toate manifestările spiritului uman. Ochiul său pătrunzător de scriitor vedea totul iar spiritul fecund, asocia. Imi amintesc de călătoria pînă la Constanţa. Treceam de-a lungul mizerelor sate din Bărăgan, din acea vreme, mai mult triste aglomerări de bordeie negre şi muşuroite, cu cîţiva ţărani famelici ici şi colea. Tagore, cu nepoţica pe genunchi, privea. Deodată se întoarce spre mine, şi cu o tristeţe deosebită în glas îmi spune: „ — Ca la noi, în India"!

Spre Alexandria, de unde urma să ia avionul, Tagore a plecat cu unul din vasele noastre. Puţin înainte de plecare, pe „Impăratul Traian", el a mulţumit încă o dată, cu emoţie pentru manifestarea deosebită a tineretului, la conferinţa sa. Şi a apăsat pe cuvîntul tineret.

Poetul şi luptătorul din Tagore desluşise adevăratul drum şi izbînda mesajului său.

Ion Marin SADOVEANU

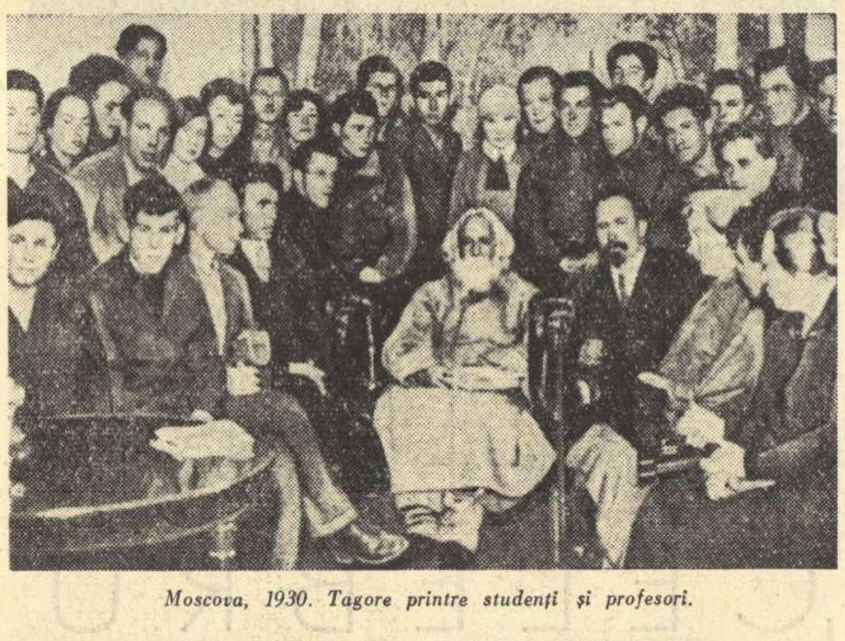

Moscova, 1930. Tagore printre studenţi şi profesori.

UN MARE LUPTATOR PENTRU CAUZA PACII

Nicicînd în istoria civilizaţiei umane problema păcii în lume nu s-a pus cu asemenea acuitate ca astăzi. Cu adîncă putere de previziune, Rabindranath Tagore şi-a dat seama cu mult timp înainte şi de urmările ce le-ar avea războiul asupra civilizaţiei.

El a înţeles, de asemeni, că lupta dintre ideologia socialistă şi cea capitalistă este o luptă de emancipare împotriva exploatării, o luptă de deşteptare la viaţă şi bunăstare împotriva oprimării şi întunericului, şi că această luptă nu va înceta pînă ce întreaga omenire nu va trece la o societate fără clase, după modelul celui inaugurat odată cu Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie 1917.

Aceste lucruri au fost evidente pentru Rabindranath Tagore care în 1930 a vizitat Uniunea Sovietică. Impresionat de cele văzute, Tagore considera tînărul stat sovietic „cea mai minunată realizare istorică" şi că: „Ei s-au ridicat în societatea omenească cu capetele sus, stăpîni pe inteligenţa lor, stăpîni pe braţele şi pe uneltele lor".

Problema menţinerii şi asigurării păcii s-a pus chiar după sfîrşitul primului război mondial. Cam prin anii 30 ai secolului nostru, „Asociaţia Scriitorilor Progresişti" din India s-a alăturat „Congresului Mondial pentru Apărarea Păcii" care avea în frunte pe Romain Rolland şi Henri Barbusse. In 1936 acest Congres s-a întrunit la Bruxelles. In ajunul Congresului, Tagore spunea: „Noi nu putem obţine pacea decît plătind preţul ei întreg, ceea ce înseamnă că cei oprimaţi trebuie să înveţe să fie îndrăzneţi!" *Oamenii de cultură din India au trimis la acest Congres un mesaj avînd în fruntea semnatarilor pe Rabindranath Tagore şi Javaharlal Nehru. In mesaj se spunea printre altele:* „Reacţiunea înebunită şi iubitorii de război se joacă astăzi cu soarta civilizaţiei şi se pregătesc să distrugă cultura. Astfel, noi ca reprezentanţi ai scriitorilor şi artiştilor din India şi ai tuturor acelora ce iubesc civilizaţia şi cultura, socotim că prima noastră datorie este să protestăm împotriva războiului".

Gîndirea şi talentul lui Rabindranath Tagore nu s-au oprit doar asupra problemelor contemporane, pe care le-a tratat în operele sale literare indicînd unele soluţii. El nu a dezvăluit numai aspectele complexe ale psihologiei umane arătînd calea conform concepţiilor sale despre perfecţiune; el a dezvăluit oamenilor simpli, în numeroase scrieri, mesaje şi cuvîntări, esenţa, cauzele interne şi geniul rău al fascismului. El a ajutat la închegarea opiniei cititorilor împotriva reacţiunii, războiului şi fascismului prin publicarea consecutivă a unor opere ca: Raksa Karabi *(Lotus roşu) în 1924, o dramă simbolică, „Scrisori din Rusia" în 1930 şi altele. „Scrisori din Rusia", carte cît se poate de edificatoare pentru cei oprimaţi şi exploataţi din lumea întreagă, este rezultatul călătoriei sale în Uniunea Sovietică în 1930.*

Pe cîmpurile de luptă ale Franţei şi Germaniei, el a văzut distrugerile primului război mondial, iar pe pămîntul sovietic el a admirat construcţia paşnică pentru bunăstarea oamenilor simpli.

Concepţia lui Tagore despre pace se înţelege din următoarea afirmaţie a sa: „Eu cred în eficacitatea non-violenţei ca mijloc de a înfrînge puterea coalizată a forţei fizice pe care se sprijină în mare măsură puterea politică din majoritatea ţărilor". *(Prin eficacitatea non-violenţei, se înţelege aci posibilitatea de a menţine şi asigura pacea şi metodele paşnice).*

Viziunea lui Tagore despre „Demonul Războiului":

„De curînd am vizitat nişte ţinuturi din Franţa devastate de luptele ce s-au purtat acolo în timpul războiului. Pustietatea dezolantă, care mai purta încă urmele încăierărilor de moarte, împietrite în imagini dureroase, mi-a sugerat viziunea unui demon imens, care nu avea nici chip, nici înţeles, dar avea două braţe ce puteau lovi şi rupe şi sfîşia şi mai avea o gură căscată devorînd cu lăcomie, şi nişte creieri congestionaţi capabili să urnească şi să conspire. Era un instrument, cu un trup ce trăia şi respira, dar lipsit de omenia ce îmblînzeşte. Pentru că are pasiunea instinctelor — care ţine de viaţă, dar nu exprimă viaţa în plenitudinea ei — acesta era cel mai de temut duşman al vieţii".

Tagore a fost un consecvent luptător pentru pace, în activitatea sa obştească, un umanist prin opera lui literară. Pentru acestea, Consiliul Mondial al Păcii cinsteşte amintirea lui Tagore, organizînd, în toate ţările lumii, sărbătorirea centenarului.

Amahendu Bikash GUHA

Floarea ascunsă

După Rabindranath Tagore

Inchipuie-ţi mamă, c-aş fi
O floare de Champa, din mugur ieşit,
In vîrful pomului m-aş ivi
Şi-n bătaia vîntului m-aş juca liniştit.

Acolo sus aş rîde-nfundat.
Mi-aş desface petalele-n tăcere
Şi te-aş privi cum lucrezi pe-nserat.
„Unde eşti copile?" vei întreba cu durere.

După baie cînd vei trece, cu pas cadenţat,
Rugăciunea să-ţi faci în ogradă,
Cu părul tău jilav, pe umeri răsfirat,
Te vei mira de unde vine mireasmă de floare, curată,
Iar după prînz cînd vei sta la fereastră,
Citind din Ramayana, umbra de pom
Pe sîn şi pe umerii tăi se va lăsa.
Pe foaia cărţii voi arunca şi umbra mea.
Vei ghici tu, oare, de unde vine
Umbra ce te-a alintat?
Seara cînd spre staulul de vite,
Cu lampa-n mînă vei trece,
Din pom voi cădea fără de veste.
Şi iar te-oi ruga să-mi spui o poveste.

Constantin CHIRICUŢA

Festivalul de la Cannes

— A doua săptămînă —

PRIN TELEFON

In zilele următoare, festivalul de la Cannes nu a corespuns speranţelor date de primele zile şi s-a recunoscut că producţiile prezentate ulterior nu au fost de aceeaşi calitate cu primele filme. Cu toate acestea, au fost şi unele excepţii onorabile care au ridicat moralul prietenilor celei de a şaptea arte.

Din zecile de kilometri de peliculă proiectate fără întrerupere au reţinut atenţia filme ca „Quelle joie de vivre" („Ce fericire este că trăieşti") din selecţiunea italiană, deşi realizatorul filmului, scriitorul dialogurilor şi artistul principal, respectiv René Clement, Pierre Bost şi Alain Delon sînt francezi. In acest film în care ironia, arma favorită a lui René Clement, se exercită chiar dacă subtil, şi prin intermediul păţaniilor unui grup de anarhişti împotriva fascismului.

Lucrarea delicată şi absorbantă a cehoslovacului Barabes („Cîntecul porumbelului cenuşiu"), care povesteşte aventurile din timpul războiului a unui grup de copii, a repurtat succes datorită candoarei şi prospeţimei povestirii.

A fost de asemenea remarcat filmul american „Un strugure în soare", deşi i s-a reproşat că este mai mult teatru filmat, prelucrat de Daniel Petrie după o piesă scrisă de tînăra romancieră Lorraine Hansbery.

Un film care a dat loc la vii discuţii este producţia franceză „Une si longue absence" („O lungă absenţă") realizat de Henri Colpi după scenariul lui Margueritte Duras.

Realizatorii ne introduc în intimitatea unui bolnav de amnezie şi în care o femeie crede că îşi recunoaşte soţul deportat şi dispărut. Ea încearcă zadarnic prin toate mijloacele să-i reaprindă scînteia amintirilor. In afara lucrurilor discutabile s-a recunoscut în unanimitate măiestria jocului tulburător al artistului francez Georges Wilson.

Cu cel de al doilea film al lor, S.U.A. nu a produs o senzaţie aşteptată. Adaptare după ultimul roman al lui Françoise Sagan „Aimez-vous Brahms?" („Vă place Brahms?"), filmul a fost transformat de regizorul Anatol Litvak într-un fel de cocktail internaţional.

In felul în care a fost transformat pentru ecran, romanul devine o poveste fără însemnătate iar pe spectator nu-l poate salva de plictiseală nici talentele unite ale artiştilor, francezul Yves Montand, suedeza Ingrid Bergman şi americanul Antony Perkins.

Al treilea film italian „La Viaccia" sau „Les Mauvais Chemins" („Căi rele") al realizatorului Mauro Bolognini, este o critică socială destul de reuşită care reaminteşte în acelaşi timp de Maupassant şi de Zola, un fel de amestec din „La Terre" (Pămîntul) şi „Nana" a cărei acţiune se desfăşoară la Florenţa, pe la sfîrşitul secolului al nouăsprezecelea.

Nu se poate însă vorbi de festivalul de la Cannes fără a se menţiona filmele proiectate în afara festivalului, adică fără a vorbi de filmele care nu au avut cinstea să facă parte dintr-o selecţiune naţională, deşi ar fi putut fi prezentate oficial. După părerea generală, unele din aceste filme depăşesc multe din filmele proiectate la festivalul oficial. Totuşi, datorită unor proiecţii particulare sau paralele, aceste filme au putut birui ostracizarea lor din motive obscure sau nemărturisite. Printre acestea se află: „The Connection" (Legătura) a lui Shirley Clark interpretat de o echipă de artişti, discipoli ai lui „Actors Studio", film care arată mizeria morală a victimelor stupefiantelor; „Chronique d'un été" („Cronica unei veri") a francezului Jean Rous, în genul filmului „Miroir" („Oglinda"), producţie a studioului cinematografic Vérité, cu toate artificiile sale este un film interesant, în acelaşi timp documentar şi romanţios; „Les Mauvais Coups" („Lovituri mîrşave") filmul lui François Leterrier, adaptat după romanul lui Roger Vaillant a încîntat pe mulţi datorită subiectului — lupta aprigă şi disperată dusă de o femeie ce vede cum i se înstrăinează soţul — şi a interpretării uluitoare a lui Simone Signoret.

In sfîrşit, filmul „L'Enclos" („Locul împrejmuit"), realizat de Armand Gatti, a entuziasmat pe toţi criticii ce l-au putut vedea.

Acest film, o adevărată frescă a demnităţii omeneşti considerată o capodoperă, este o sinteză a tot ce s-a realizat pînă acum ca acţiune autentică şi impresionantă asupra universului concentric. Inchişi într-un loc împrejmuit din interiorul unui lagăr nazist, un evreu şi un prizonier politic, vechi revoluţionar german, trebuie să ia în decursul unei singure nopţi hotărîrea care din doi să trăiască, deoarece călăii au promis să fie cruţată viaţa aceluia care va omorî pe celălalt. „L'Enclos" este în primul rînd un film despre demnitatea omenească un film al nobleţei umane. Eroii se înfruntă într-un moment de sinceritate absolută, tragismul atinge culmi înalte.

Prezentat sub auspiciile Asociaţiei Franceze a Criticii Cinematografice filmul lui Armand Gatti va dobîndi probabil premiul criticii internaţionale.

Georges DASCAL

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

Recent, la redacţiile revistelor „Literatura sovietică" (apare în mai multe limbi străine) şi „Opere şi opinii" (apare în limba franceză) a avut loc o adunare deschisă de partid, consacrată sarcinilor ce revin acestor reviste înaintea celui de al XXII-lea Congres al P.C.U.S.

Revistele noastre, — a spus în raportul său, V. Ajaev, redactorul şef al celor două reviste, — trebuie să înfăţişeze cititorului din străinătate evenimentele cele mai importante din ţară, să-i arate cu ce se prezintă literatura noastră în faţa Congresului, să-i povestească despre viaţa şi contemporanii noştri — oamenii muncii comunişti. Revistele noastre sînt o sinteză a tuturor celorlalte reviste şi publicaţii, dar o sinteză creatoare. Noi trebuie să selecţionăm lucrările cele mai interesante ale autorilor sovietici".

R. S. Cehoslovacă

Editura pragheză „Svet Sovetu" a publicat recent traducerea romanului „Bătălie în marş" de Galina Nikolaeva. «Exemplul acestei cărţi, — scrie Jan Petnuohal în ziarul „Rude Pravo", — dovedeşte convingător că sursele epice cu adevărat moderne se găsesc în realitatea marilor transformări şi schimbări revoluţionare. O astfel de epică se dezvoltă şi creşte acolo unde există posibilitatea obiectivă de a observa dezvoltarea şi creşterea noilor schimbări ale vieţii. Din acest punct de vedere romanul Galinei Nikolaeva poate servi ca argument hotărîtor în polemica cu unii literaţi burghezi din Occident care afirmă că epoca marelui roman obiectiv a apus. Galina Nikolaeva a creat în general o lucrare interesantă şi plină de viaţă; fiecare cititor poate găsi în ea o părticică din ceea ce noi înşine ştim, ceea ce ne interesează, din ceea ce creăm, pentru ce luptăm şi în ce biruim. Iar pentru o lucrare literară, aceasta este recomandarea cea mai bună».

S. U. A.

Un grup de cunoscuţi scenarişti, regizori şi actori americani au intentat proces la tribunalul federal din Washington unor mari companii cinematografice din Hollywood, cerînd despăgubiri pentru daunele suferite. Din cauză că patronii acestor companii i-au înscris într-o aşa zisă „listă neagră", artiştii au fost mult timp lipsiţi de posibilitatea de a munci. Din acest grup fac parte scriitorii Nedrick Young, Albert Maltz, John Howard Lawson, Lester Cole, Robert Richards, actorii Hall Sondergaard, Alvin Hammer, Mary Virginny Farme şi alţii.

★

Regizorul Jack Share a turnat filmul de aventuri pentru copii „Cele trei vieţi ale lui Gulliver". După cum scrie revista „Picture Show", din subiect au fost eliminate toate elementele de satiră şi accentul a fost pus pe aventurile fantastice ale eroului (rolul este interpretat de Kervin Matthews). Critica relevă în special ingeniozitatea trucajului în scenele combinate.

R. P. Chineză

Interesantul roman al lui Tini Bo „In taiga şi în stepa înzăpezită" a constituit baza unui film în două serii care se turnează la Studioul cinematografic al Armatei populare de eliberare. Prima serie a şi apărut pe ecrane.

Evenimentele se desfăşoară în nord-estul ţării, în anul 1946, cînd şi-au intensificat activitatea ofiţerii trupelor ciankaişiste înfrînte, agenţii siguranţei şi funcţionarii fostului stat marionetă Mandciuko. Ei recurgeau la teroare, organizau bande înarmate... In lupta cu contrarevoluţia intrau şi mici detaşamente ale Armatei populare de eliberare, precum şi elemente individuale care pătrund în lagărul duşmanului.

Acest film de aventuri a fost turnat de regizorul Liu Sijan, care împreună cu Ma Tzisin este şi autor al scenariului.

Australia

„Urechea străină la receptor" se intitulează comedia satirică muzicală care se joacă pe scena teatrului Federaţiei muncitorilor portuari din Sidney. Piesa aparţine scriitoarei Mona Brand care şi-a situat acţiunea în ţara „Teletap", după numele aparatului pentru ascultarea în secret şi înregistrarea convorbirilor telefonice.

In Teletap, pe baza unor înregistrări denaturate şi falsificate „elementele nedorite" sînt învinuite de „activitate subversivă", dar înşişi cei care au inventat această metodă devin victimele ei, chiar şi primul ministru este silit să se apere în faţa tribunalului pentru a-şi demonstra lealitatea.

„Urechea străină la receptor" se bucură de un frumos succes. Recenzentul ziarului „Tribune" consideră că piesa este un aport adus luptei împotriva proiectului de lege reacţionar care urmăreşte să stabilească în Australia „controlul asupra gîndirii".

Anglia

In timpul unei scurte vizite la Londra, Charlie Chaplin a împărtăşit corespondentului ziarului „Daily Mail" planurile sale de creaţie pentru viitorul apropiat. Chaplin a declarat că intenţionează, paralel cu lucrul asupra memoriilor sale, să creeze două filme.

— Ambele, — a spus el, — sînt concepute ca comedii. Pentru unul voi scrie eu însumi scenariul şi-l voi regiza. In privinţa celui de al doilea, doresc să şi joc un rol. Acesta va fi o farsă, o burlescă. Mai multe nu voi explica. Cît timp ambele filme se găsesc în stare embrionară prefer să nu le discut.

La întrebarea referitoare la atitudinea sa faţă de Statele Unite, Charlie Chaplin a declarat:

— N-am nici cel mai mic interes faţă de America. Ea nu este, pur şi simplu, în orbita intereselor mele. Intregul continent şi toată cultura lui mi se par acum prea depărtate. Prefer fără îndoială să trăiesc în Europa.

R. P. Polonă

Una dintre cele mai populare cărţi poloneze, „Porţile de bronz" ale scriitorului Tadeusz Brezn, a fost întîmpinată cu entuziasm atît de critica literară, cît şi de publicul cititor. Subtitlul „Jurnal roman" sugerează izvorul operei: rod al unei şederi de peste 5 ani la Roma, cartea este dedicată influenţei nefaste a Vaticanului asupra vieţii sociale italiene dar şi declinului sigur al catolicismului, — condamnat tot mai vehement de către opinia publică italiană.

De vorbă cu LUC-ANDRÉ MARCEL

despre: ● Tudor Arghezi ● Tînăra poezie franceză ● Bucureştiul contemporan

Cu prilejul unei recente vizite în ţara noastră, poetul şi eseistul francez Luc André Marcel ne-a acordat un interviu. Fireşte, ne-au interesat în primul rînd părerile sale despre opera lui Tudor Arghezi, căci, de mai bine de un an, Luc André Marcel lucrează la traducerea în limba franceză a unei culegeri cuprinzătoare din lirica argheziană.

— V-am ruga să ne spuneţi cum şi cînd aţi luat pentru prima oară cunoştinţă de poezia lui Arghezi?

— Acum cîţiva ani — probabil că ştiţi — d-na Ballard, directoarea revistei „Cahiers du Sud", a făcut o vizită în Romînia. Intorcîndu-se în Franţa, a adus versuri ale mai multor poeţi romîni contemporani, în traducere „brută", cum se spune. Solicitat să citesc aceste texte şi să-mi exprim părerea, am avut revelaţia unui poet extraordinar, de care pînă atunci nu auzisem: Tudor Arghezi. D-na Ballard, căreia i-am mărturisit fără întîrziere entuziasmul meu, mi-a spus că Arghezi e considerat, în Romînia, cel mai de seamă poet contemporan, dar că, din păcate, numele lui e puţin cunoscut în afara ţării sale. Revista „Cahiers du Sud" a luat hotărîrea să-i închine ceea ce noi numim un „fronton" — adică să includă, într-unul din numerele ei, ca text literar principal, o selecţie — fireşte, nu prea amplă, dar reprezentativă — din versurile poetului romîn, însoţită şi de o prezentare a personalităţii acestuia. Trebuie să menţionez că în revista noastră, asemenea „frontoane" sînt de obicei închinate unor poeţi sau unor mişcări literare aparţinînd trecutului. Singurele două excepţii — constînd în prezentarea unor personalităţi contemporane — au fost făcute pentru Saint John Perse, laureatul de anul trecut al premiului Nobel, şi pentru Tudor Arghezi. Pot de asemenea să spun că, după cîte sînt informat, asemenea excepţii nu se vor mai face curînd... Traducerile pe care le-am lucrat pentru „Cahiers du Sud", folosind versiunile literale, „brute", care-mi stăteau la dispoziţie, mi-au stimulat dorinţa de a face accesibilă cititorului francez o mai mare parte din poezia lui Arghezi. Aşa s-a născut ideea unei culegeri antologice, care să cuprindă în coordonatele ei esenţiale lirica argheziană de la „Cuvinte potrivite" la „Cîntare omului". A fost o muncă dificilă, dar pasionantă, şi cred că în două-trei luni voi fi în măsură să predau editurii „Gallimard" volumul de poeme alese ale lui Tudor Arghezi...

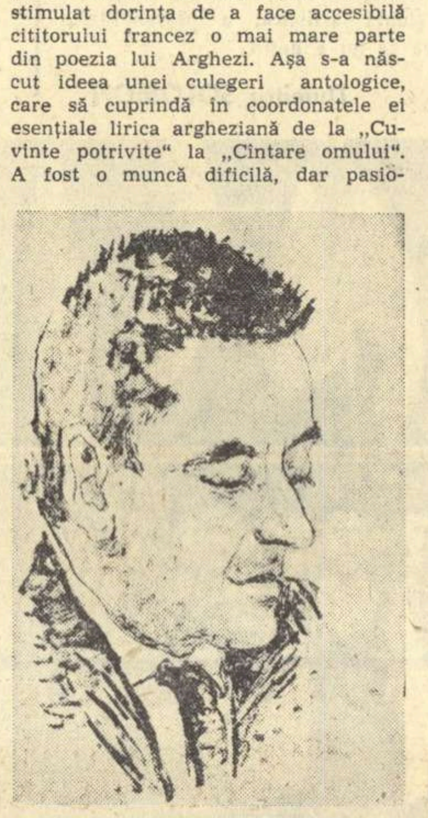

Desen de MEDI DINU

— Aţi putea anticipa care va fi, în linii mari, reacţia cititorului francez faţă de Arghezi? În ce ar consta, pentru el, noutatea poetului romîn.

— Arghezi este, fără îndoială, unul din marii poeţi ai secolului nostru. Personalitatea lui, foarte complexă, va suscita din partea publicului nostru un interes multiplu; cred că aş putea — simplificînd puţin — indica unele din direcţiile acestui interes. În primul rînd, francezii vor descoperi, vor cunoaşte, prin Arghezi, o ţară despre a cărei geografie spirituală ştiu prea puţine. Ca orice mare poet, Arghezi este reprezentativ pentru poporul său şi opera lui conţine numeroase mărturii despre viaţa materială şi morală a acestuia, în proiecţii artistice puternice. Apoi, cititorul francez va fi interesat de afinităţile profunde care există între Arghezi şi unii poeţi francezi — Baudelaire, în special, simboliştii, etc. Sînt sigur că arta argheziană a cuvîntului, a *expresiei poetice*, va fi apreciată în mod deosebit. Cu atît mai mult cu cît noi, francezii, avem o înclinare specială pentru problemele de estetică a expresiei. Aş putea spune că mişcările poetice de la romantism încoace s-au caracterizat, în Franţa, îndeosebi prin dezbaterile în jurul modalităţilor *de expresie*, mai puţin prin dezbaterile de *idei*, propriu-zise. In acest plan, poezia franceză de azi are de rezolvat o problemă, după părerea mea, însemnată: e vorba de depăşirea unei anumite rarefieri a limbajului poetic, de evitarea abstractului, a excesului de generalitate în lirism (chiar limba noastră, prin structura ei, conţine ispita abstracţiunii). Exemplul arghezian al preciziei misterioase, al aplecării spre concret, din care este dedusă, fără ostentaţie intelectuală, o simbolică secretă şi majoră, foarte sugestivă, va fi fără îndoială primit cu deosebit interes de cititorul francez preocupat de problemele poeziei. O altă latură a lirismului arghezian va fi, de asemenea, considerată cu atenţie. Poezia lui Arghezi are, aş zice, un caracter *dublu*: poetul ne apare pe deoparte ca un emancipator al limbajului, un revoluţionar în domeniul expresiei poetice, dar pe de altă parte el are un echilibru „clasic", conştiinţa unei forţe armonios stăpînite, sursă de optimism vital, de prospeţime.

— V-am ruga să ne spuneţi cîteva cuvinte despre poezia franceză contemporană.

— Am să încerc, dar vă previn că într-o discuţie ca aceasta nu se pot rosti decît aproximaţii. Ceea ce mi se pare distinctiv pentru poezia franceză contemporană este absenţa „şcolilor". Sînt cîteva mari personalităţi — dar fiecare dintre ele se manifestă într-o independenţă perfectă faţă de „curente" sau mişcări literare (suprarealismul a fost ultima): Saint John Perse, René Char, Supervielle, Pierre Jean Jouve — fiecare dintre ei este de o marcantă originalitate. Ar trebui să-l numesc şi pe Eluard, unul din marii poeţi ai epocii noastre. Mai mult însă decît despre asemenea poeţi, cu o reputaţie mai de mult stabilită, aş vrea să vorbesc despre tendinţele vădite în creaţia tinerilor. Un interes destul de puternic arată tinerii faţă de efortul unui poet ca Francis Ponge — e vorba de un fel de întoarcere a poeziei la „evidenţă", la universul cotidian, cu obiectele şi gesturile lui „mărunte". Într-o astfel de atitudine faţă de orientarea poeziei se pot cu uşurinţă identifica implicaţiile polemice: respingerea idealului romantic (care continuă să existe, sub diverse forme), respingerea simbolismului. Pe de altă parte, se observă tendinţa de a stăvili acel proces de „pulverizare" a limbajului poetic, început de mişcările literare extremiste (dadaism, suprarealism etc.). Se încearcă o sinteză în spirit clasic a cuceririlor poeziei moderne (şi în acest sens, lecţia argheziană nu va fi, cred, lipsită de utilitate pentru francezi). Dintre tinerii noştri poeţi aş cita pe Jean Malrieux — animat de idealuri comuniste — al cărui volum „Préface à l'amour" a fost distins cu premiul „Apollinaire". Ultima sa culegere, „Vesper" mărturiseşte un optimism proaspăt, plin de naturaleţe, o deschidere faţă de viaţă şi de bucurie. Tot preocupat de o problematică socială se arată şi Jean Todrani, cu deosebirea că la el această problematică e proiectată mai mult pe coordonate etice. E, de altfel, o trăsătură generală a tinerei poezii franceze *preocuparea etică*. Atitudinile estetiste sînt foarte rare, în general factorul estetic e considerat secundar. Problemele majore care se discută sînt acelea ale *poeziei ca luptă, ale poeziei ca răspuns la întrebările fundamentale ale omului.*

— Şi acum, cîteva impresii despre Bucureşti...

— Nu e prima oară cînd mă aflu în Bucureşti — am mai fost aici şi anul trecut, prin iulie. E uimitor ritmul construcţiilor. În mai puţin de un an oraşul s-a schimbat simţitor. Îmi place stilul arhitectonic al noilor clădiri, graţia şi strălucirea lor modernă. M-am plimbat pe străzi, am admirat abundenţa şi varietatea produselor din vitrinele magazinelor. O mare amploare a luat, după cîte îmi dau seama, producţia de obiecte din materii plastice — toate prezentate cu gust, cu grijă pentru estetică. Trebuie să remarc şi deosebit de atrăgătoarele vitrine ale „Galeriilor de artă" — ceramica modernă, bibelourile, imprimeurile foarte originale. Am impresia că se depun mari eforturi pentru realizarea unui climat estetic al vieţii cotidiene — şi rezultatele să vădesc pretutindeni. Bucureştii socialismului sînt un oraş fermecător. Pe linia intereselor mele folcloristice, ţin să mărturisesc că o mare plăcere mi-a prilejuit-o revizitarea „Muzeului satului" — adevărat tezaur etnografic, elocventă dovadă a geniului artistic al poporului romîn. Eu însumi sînt fiu de ţărani şi cu atît mai mult m-au atras şi m-au impresionat aspectele satului romînesc, aşa cum le prezintă muzeul. E o permanentă mărturie a forţei omului, obligat altădată să trăiască în condiţii crunte, mizere, de a afirma, în pofida acestora, frumosul.

M. C.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 22 (376)
joi 25 mai 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Problema cea mai grea și complexă a construcției socialiste – trecerea țărănimii de la gospodăria mică bazată pe proprietatea privată la marea gospodărie cooperatist-socialistă – se rezolvă cu succes de către partidul nostru; imensa majoritate a țărănimii s-a unit în gospodării colective și întovărășiri agricole. Chiaburimea, ultima clasă exploatatoare, a fost lichidată, punîndu-se astfel capăt și la sate exploatării omului de către om.

(Din Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 40 de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia).

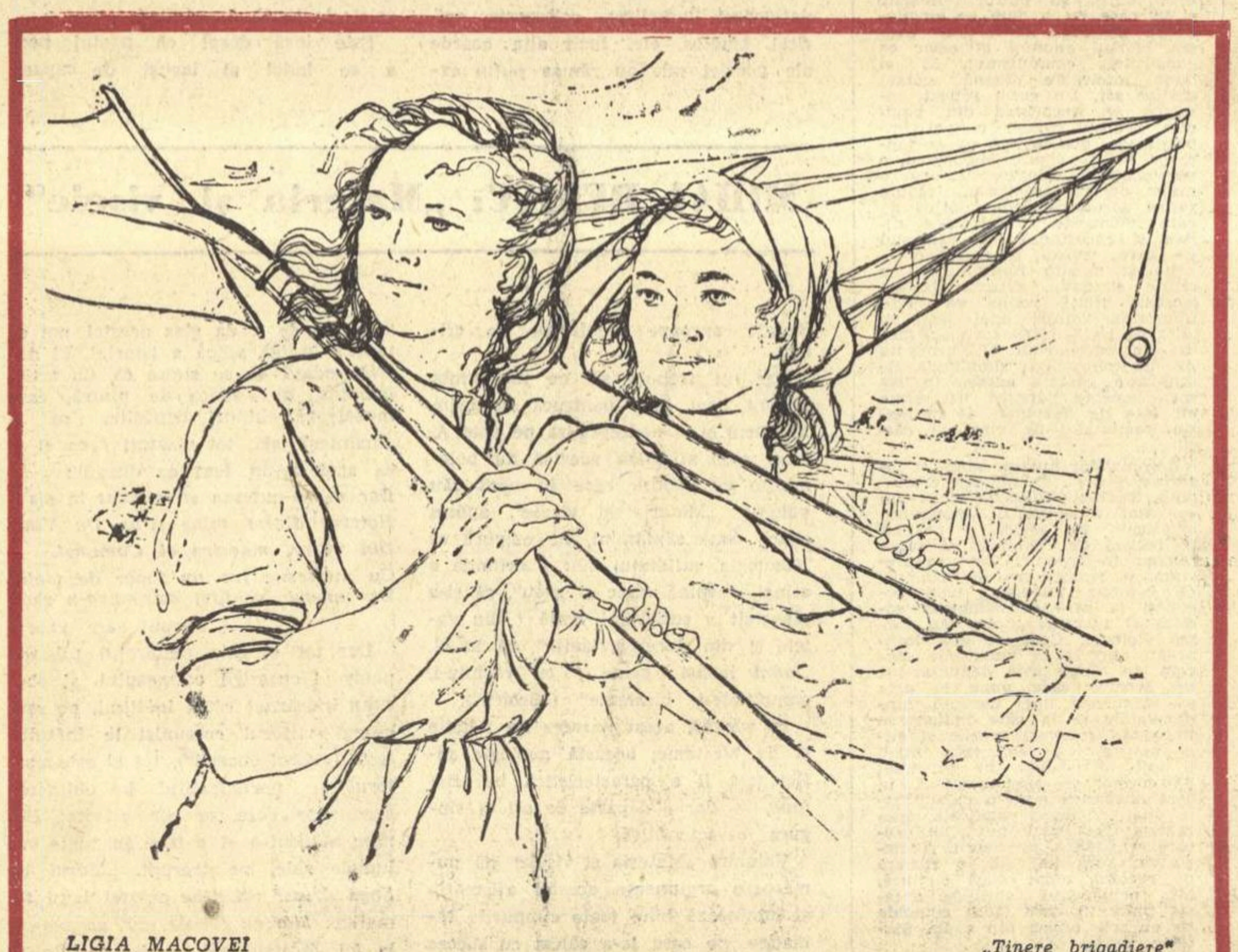

LIGIA MACOVEI „Tinere brigadiere"

(Din „Expoziția retrospectivă de grafică militantă" — 23 August 1944—1961. — Sala Palatului R.P.R.)

Condiții de viață demne

La început a fost moșierul înfipt cu tălpile cizmelor în patru zări de hotar, și porunca să te supui moșierului. Să respecți pe cei avuți; să proslăvești pe cei nedrepți și să cinstești din tot sufletul necinstea și nedreptatea. Cravașa vechilului lipită de grumaz era o mîngîiere pentru tine; batjocura o desfătare; foamea o izbăvire de păcatele nepăcătuite. Stăpînul țării, regele te-njura în parlament; miniștrii te beșteleau prin gazete. Erai cel din urmă și cel mai umilit și flămînd. Prefectul punea ușierul să te dea în brînci, pe scări; primarul te-njura gros, hurducîndu-și rîndurile de cefe și gușî, crăcănat pe scările primăriei, și șeful de post îți muta de cîteva ori pe an fălcile și tot de atîtea ori ți le îndrepta la loc.

Locul tău nu era nicăierea, și cînd ajungeai la marginea răbdării și puneai mîna pe coase, domnii te întîmpinau cu mitraliere în porțile conacelor, și cimitirele se întindeau nesfîrșite în toată țara, ca o arătură.

Arătura morții astupa gura tătălui și bunicului tău ori de cîte ori se deschidea să ceară pămînt, și acum cînd ari, dai de oseminte și-ți amintești de 1907.

Așadar, la fund stînd cei mulți, lipsiți de pămînt și de mijloace să lucreze pămîntul, apoi ceilalți, cu-o înșelătoare și nestatornică stare, formată din două, sau trei, sau patru hectare, *mijlocașul* încolțit de fisc și de datoriile făcute la bănci, și ceilalți șapte, opt, zece, chiaburi, cu cîrciumă în mijlocul satului și moară de piatră la marginea lui.

Deasupra tuturor și peste toate stăpîn, Măria Sa, Boierul.

„Ce larmă, doamne, în istoria toată! Numai vocea boierului se aude în istorie ca-ntr-o ogradă. Boierul are țara ca pe-un hambar al lui, boierul e pe moșie. Poporul? Slugile lui. Cărturarii? Rîndașii lui. Boierul bate din palme și țara trebuie să meargă cum poruncește

Alecu Ivan GHILIA

(Continuare în pag. 4)

„Pe combină" Foto SANDU MENDREA

(Din Expoziția de fotografii artistice „Infloreşte țara mea")

Critica literară și construcția socialistă

Criticul este un militant. In efortul de ridicare a literaturii noi socialiste, el trebuie să devină o călăuză promptă și înțeleaptă.

Odată cu revoluția socialistă, rolul educativ al literaturii s-a accentuat în mod hotărîtor. Operele scriitorilor noștri sînt menite să formeze pe cetățenii patriei eliberate de exploatare, sădind ideile socialismului și comunismului.

După cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în raportul ținut la Congresul al III-lea al P.M.R.: „Pentru aceasta se cere în afară de talent, lichidarea a tot ce-l poate îndepărta pe artist de popor — spirit de castă, individualism, tendința de a făuri opere pentru uzul unui cerc îngust de „aleși"; se cere îndeosebi cunoașterea aprofundată a realităților, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent al artistului cu oamenii muncii — viitori eroi ai operelor sale".

De aceste obiective principale trebuie să țină seamă, în activitatea ei, și critica literară. Datoria criticii este să lupte pentru întărirea legăturilor dintre artă și viața oamenilor muncii, pentru tratarea amplă, profundă, la un înalt nivel estetic, în paginile cărților, a problemelor construcției socialiste. Se înțelege așadar că direcțiile orientării tematice ale literaturii noi preocupă în primul rînd critica militantă. In acești ani de creare și consolidare a puterii populare ea a fost un factor activ în mobilizarea scriitorilor spre temele mari cetățenești, temele luptei pentru pace și socialism. Despre modul în care literatura în ansamblul ei reflectă realitatea nouă, s-au scris adesea studii de generalizare. Mai intens s-a îndreptat critica literară în ultima vreme înspre valorificarea experienței în domeniul prozei, subliniindu-se în special semnificațiile ei social-politice. De pildă, o lucrare de proporții ca „Romanul romînesc contemporan" de Dumitru Micu se referă tocmai la diversitatea literaturii epice în oglindirea sectoarelor esențiale ale construcției. In presă s-au publicat articole de sinteză cu privire la obiectivele politice ale creației actuale, cum ar fi cele semnate de Mihai Novicov, Savin Bratu, Ion Lungu în „Luceafărul", „Gazeta literară" sau „Tribuna". Pe aceeași linie se situează și studiile sintetice pe genuri, apărute în volumul colectiv „Probleme actuale ale literaturii realist-socialiste". Totuși nu se poate spune că frecvența și amploarea unor asemenea studii de sinteză este satisfăcătoare. Se simte încă necesitatea unor intervenții substanțiale, în spirit combativ, prin care criticii să abordeze problemele de conținut social-politic ale orientării literaturii pe drumul realismului socialist.

Dar nu numai articolul de generalizare este destinat să cuprindă astfel de probleme. Ceea ce dorim să subliniem în aceste rînduri este necesitatea sporirii caracterului agitatoric al criticii de analiză la obiect. Constatăm un progres în activitatea cronicarilor noștri literari. Cărțile care apar sînt supuse mai operativ și mai competent cercetării științifice, stabilindu-se, cu mereu mai multă rigoare, aportul fiecăreia în literatura realismului socialist. La anumite deficiențe existente în receptarea stilului individual al scriitorilor ne-am referit într-un articol anterior. De data aceasta ne ocupăm însă de aplicarea unui criteriu esențial în analiza la obiect: raportarea cărții la actualitate, la construcția socialistă.

Dacă atitudinea criticii este mai fermă ca în trecut, totuși se resimt și astăzi unele lacune serioase. Prea puțin se manifestă încă în cronicile literare punctul de vedere mai larg, agitatoric, combativ al criticului. Analizînd o carte despre actualitate, critica n-are numai obligația de a evalua calitățile ei literare, ea ar trebui să fie și o chemare spre o dezbatere literară cît mai calificată și mai curajoasă a temelor majore contemporane. Dorim ca orizontul analizei literare să fie mai cuprinzător, incluzînd ca un criteriu esențial raportarea la cerințele construcției socialiste.

De aceea nu pot fi acceptate modalitățile de analiză îngustă, prin care se restrînge aria criticii doar la preocupările pur formale. Un exemplu de separare a fenomenului literar de ansamblul construcției socialiste ne oferă cronica la volumul „Cîntecul constelației" de Leonida Neamțu („Scrisul bănățean" nr. 4/961).

După ce consemnează diferite opinii ale criticii, reduse strict la latura stilistică, Leonard Gavriliu își expune propriul său punct de vedere: „Personal consider că autorul „Cîntecului constelației" este un poet al emotivității difuze, capabil de vibrații interioare persistente, dar discrete, traduse în vers cu o instrumentație polifonică și care răsună adesea în surdină. In complexul său spiritual supremația stă de partea sensibilității, de unde și o spontaneitate care atrage și cucerește". Aproape tot cuprinsul cronicii este dedicat acestor parcelări tributare estetismului, menționîndu-se din cînd în cînd, la intervale lungi, și cadrul social-politic, prin titlul unei poezii citate sau prin cîteva formulări ale criticului de natura acestora: „cantonarea în cotidian", „integrarea într-o ordine socială care-i solicită imperios o atitudine activă". Că o asemenea viziune strîmtă asupra analizei critice nu e incidentală reiese și din lectura unor cronici anterioare ale lui Leonard Gavriliu. Foarte preocupat de stabilirea de filiații literare epatante, criticul omite adesea caracterul social-istoric al lucrării recenzate. Dacă trimiterile la actualitate sînt vagi, evazive, cele care indică o clasificare doar estetică, adesea țipătoare prin aspectul ei căutat, sînt abundente. In cronica la volumul „Vîntul cutreieră apele" de Ilie Constantin („Scrisul bănățean" nr. 3/1961), poetul este considerat un discipol al lui Théophile Gautier. „Ca și autorul vestitei culegeri „Emaux et Camées", poetul romîn se remarcă prin cultul frumuseților plastice și prin volatilizarea lirismului în transpoziții impersonale". Susținem necesitatea unei cercetări estetice cît mai rafinate, pornind însă de la puncte de vedere solide științifice și nu de la aproximații și sprijinind argumentația artistică pe o substanțială apreciere social-politică a operei și a cadrului în care s-a produs. Trebuie să veghem cu mai multă intransigență, să nu tolerăm recrudescențele formalismului. Fără o vie, chiar publicistică, tratare a problematicii concret-istorice, critica poate să fie amenințată de vegetare, de profesionalism obtuz.

S. DAMIAN

ANCHETĂ DESPRE SCHIȚĂ

Adresîndu-se tinerilor prozatori și critici ca și unor reprezentanți ai generației mature, ca V. Em. Galan, Eugen Barbu, Silvian Iosifescu și Remus Luca, redacția noastră a solicitat răspunsuri la următoarele întrebări referitoare la unele probleme actuale ale schiței.

1. Se spune că schița este o specie literară capabilă să sesizeze cu operativitate noul din viața socială. Credeți că există anumite sectoare din realitate mai apte de a fi reflectate în modalitățile specifice schiței? In ce măsură poate schița surprinde procese sufletești caracteristice formării conștiinței socialiste?

2. Există anumite „legi" ale schiței? Care sînt aceste legi după dumneavoastră?

3. Fiind o specie scurtă a epicului, schița utilizează procedee capabile să extindă semnificațiile faptelor relatate. Ce părere aveți despre utilizarea simbolului în schiță? Ce alte procedee considerați că pot ajuta la acea extindere a semnificațiilor la care ne refeream?

4. Care sînt perspectivele dezvoltării acestei specii — schița? Ce scriitori tineri s-au afirmat în ultima vreme în această direcție?

Insemnări

Ce lipsă de modestie! Profitînd de numele său, acest autor scrie sub titlul unor rînduri oarecari: schiță...

★

Roman, nuvelă, schiță. Cam arbitrar. Dacă o pagină nu-mi spune cît un roman, de ce-a mai fost scrisă?

★

Unele schițe, intitulate pe nedrept romane, îmi aduc aminte de cozile păunilor care sînt foarte frumoase, dar la urma urmelor tot cozi.

★

Se mai întîmplă: ceea ce altă dată spunea dintr-o răsuflare, n-a reușit să exprime nici în 500 de pagini.

★

Criticii i-ar trebui uneori acea balanță de precizie care nu face niciodată ca un tom gros, lipsit de orice idee să atîrne mai greu ca o sclipitoare pagină de literatură.

★

O începuse bine: spunea multe în cuvinte puține.

★

Există o ostentație o monumentalității. A umplut un raft întreg cu volume nerăsfoite de nimeni și se miră de lipsa de interes a publicului pe care-l numește „nepriceput" numai pentru că acesta nu poate suferi literatura la kilometrul pătrat.

★

Schița este un instantaneu, spun unii; dar nu un clișeu...

Doresc de mult un **Hamlet** în patru rînduri!

★

Fiind scurt a crezut că e și concis.

★

Umflîndu-se ca broasca din poveste de cînd este întrebat cam ce-i aceea literatură, iubitul meu confrate a trecut pe nesimțite de la schiță la neant.

★

Nu-i oare genul scurt o răfuială cu platitudinea dilatată fără motiv?

O să credeți că nu-mi mai plac romanele numai pentru că sînt groase. Există și romane mari..

★

Asta mic și chel de cînd a auzit că tot ce-i scurt e bun își închipuie că ne-nșală punînd punctul prea devreme, adică înainte de a ne spune ceva.

★

A avut noroc. Cînd era cît pe-aci să strice o nuvelă, i s-a terminat hîrtia!

★

Are un simț autocritic foarte dezvoltat. A scris trei pagini, prezentîndu-le peste cîțiva ani drept un roman al reconstrucției. După lungi discuții a consimțit să-i fie publicată această schiță pe care o numise curajos de cîteva ori nuvelă.

Eugen BARBU

V. EM. GALAN:

1). In fapt, trei întrebări. Prin urmare:

a). Cred că, într-adevăr, schița este o specie literară capabilă de tot ce spuneți dvs. că se spune despre dînsa; bineînțeles, cu prealabila condiție ca despre autorul ei să se poată spune la fel — capabil, operativ, sensibil la noul din viața socială.

b). Cred că, dintre toate sectoarele realității, cel mai „apt de a fi reflectat în modalitățile specifice schiței" (ghilimelele nu privesc conținutul citatului, ci doctorala prețiozitate a expresiei folosite) — cel mai apt „sector" este sufletul omenesc: sufletul omului, surprins într-o clipă revelatoare, într-o situație semnificativă Am citit și schițe „de pură atmosferă" — portrete ori pasteluri în proză, mai mult sau mai puțin lirice; dacă au fost scrise cu oarecare ingeniozitate, nu m-au plictisit; dar nu le-am reținut; drept vorbind, le-am considerat mai mult exerciții literare, fragmente care ar căpăta un rost doar integrate în vreo nuvelă sau într-un roman. Am citit și schițe „de pură descriere a unei situații"; schițe în care autorii, concurînd la nu știu ce penibil titlu de campioni ai supremei „obiectivități" moderno-moderniste, se chinuie să înregistreze o frîntură de viață utilizînd pentru asta doar datele furnizate lor de cele cinci simțuri — ca și cum n-ar fi scriitori, cetățeni și oameni, ci niște indiferente combine electronice de văzut, de auzit, de pipăit, de desfăcut gusturile și mirosurile universului în epitete ornante. Asemenea „schițe" (și alteori nuvele ori romane), ignorînd voit, explicit și implicit, gîndurile și sentimentele eroilor, ascunzînd voit gîndurile și sentimentele autorului ies, după mine, din cadrul literaturii; poate le-ar încadra pe undeva statistica, registratura. Definirea scrisului artistic drept „știință despre sufletul omenesc" cuprinde, sînt sigur, un mare adevăr, chiar dacă nu întreg adevărul despre literatură.

c). In ce măsură? Cred că, întrucît mă privește, răspunsul e conținut mai sus: în cea mai mare măsură. Și, fără îndoială, formarea conștiinței socialiste este, în dinamica sufletească a omenirii contemporane, procesul hotărîtor, atotdominant; iar literatul care, în orice gen ar scrie, nu ține seamă de asta, bate pasul în loc, adică înapoi.

2). Cu privire la formă, mi se pare că schița, ca gen, nu are alte legi decît cele pe care mi le-a dezvăluit nepăsător, pentru papagalizare, acum vreo trei decenii, un profesor: 1) spațiu minim 2) concentrare maximă. Dintre acestea, fără îndoială, cu adevărat specific schiței este doar spațiul redus: se și spune „genul scurt". Concentrarea (și chiar așa: maximă! totdeauna maximă!) este lege în orice gen literar. E adevărat, în legătură cu nuvela, romanul sau poemul amplu, există dăunătoarea prejudecată după care, acolo, delincvența de la legea concentrării (adică diluarea) poate trece neobservată, poate fi ascunsă cu atît mai bine cu cît crește numărul de pagini și de volume. Prejudecată! Cititorul sancționează precum se și cuvine: fără milă pentru text, cu dispreț pentru autor! Arta scrisului, pe cît am izbutit să pricep pînă acum, se învață paralel cu arta ștergerii scrisului de prisos. Și se învață toată viața. Știu: unii scriitori își redactează ciornele în minte, deci aștern pe hîrtie „versiuni definitive"; asta înseamnă doar că aceștia fac tăiatul prisosurilor pe ciorna inițială din cap. Oricum, alfabetul artei scris-șters poate fi învățat mai bine, cred, scriind schițe, decît scriind de-a dreptul și numai romane — ciclice ori nu: se reduc jenantele „taxe școlare", atît la scriitor, cît și la editură, cît și la cititor.

In altă ordine de idei, cred că pe tărîmul conținutului, la schiță, spre deosebire de celelalte genuri ale prozei artistice, contemporaneitatea tematicii apare aproape ca o lege. Romane și nuvele istorice se scriu, s-au scris. Schițe istorice cunoașteți? Eu n-am reținut nici una. Excepțiile, de vor fi existînd, nu pot infirma, cred, regula. (Cel mult: am citit cîteva romane istorice alcătuite în fapt din suite de schițe

(Continuare în pag. 6)

IN ACEST NUMAR CONSACRAT SCHIȚEI, SEMNEAZA:

Ion Arieșanu, Nicolae Breban, Radu Cosașu, Konstantin Lagunov (U.R.S.S.), Remus Luca, Alan Max (S.U.A.), Teodor Mazilu, Fănuș Neagu, Marin Preda, Vasile Rebreanu, Petre Sălcudeanu, Pop Simion, Mircea Șerbănescu, Sütö Andràs, Nicolae Velea, Romulus Zaharia și Haralamb Zincă.

SILVIAN IOSIFESCU:

1) Răspunsul e în bună parte inclus în întrebare, care vorbește de operativitatea atît de prețioasă a schiței. Cît despre domeniile mai apte de a fi reflectate, cred că, exceptînd unele imposibilități pe care le presupune însăși delimitarea schiței, ea e liberă ca și romanul. In cele cîteva pagini și cîteva momente ale unei schițe, nici o minte normal constituită nu va încerca să urmărească evoluția pe termen lung a unui personaj, ori relațiile complexe dintre un număr mai mare de personaje. In acest sens, obiectul schiței e îngrădit. Altfel, lumea ei de teme și de probleme e nemărginită. S-au scris și admirabile schițe istorice. Culegerea lui Thomas Mann, apărută acum cîteva luni, cuprinde o schiță despre un moment de răscruce din scrisul lui Schiller. Dar să recunoaștem că schița e cel mai la largul ei în contemporaneitate.

2) „Legi" e cam solemn spus. Există, firește, cerințe care se sprijină pe trăsăturile specifice. Sînt de mult cunoscute și frecvent reamintite. Astfel, concentrarea, trierea severă. Digresiunea, floarea de stil stîrnesc cititorului de schițe furii legitime. Există însă în căutarea de „legi" și trăsături specifice o primejdie. Tot căutîndu-le cu orice preț, putem crea un sistem de norme și prescripții care dublează îngrădirea firească, născută din dimensiunile schiței, cu o îngrădire artificială. Rapiditatea, mișcarea epică accelerată de care se vorbește uneori e dezmințită de schița de notație psihologică sau de atmosferă, ca în pomenitele pagini ale lui Thomas Mann.

3) Nu cred că există procedee inadecvate schiței, cum nu există nici teme interzise. Schița trece de la o tonalitate la alta, de la buf la tragic — vezi Cehov — și poate folosi orice procedeu care nu pretinde prea mare cheltuială de materie epică. Nu văd posibilă schița construită pe acțiuni paralele. Dar există la Hemingway notații ironice în legătură cu Italia fascistă care confruntă fapte paralele. De asemeni, aflăm cu ușurință exemple de alternare a narațiunii aproape fără dialog în multe schițe ale lui Twain — descrierea unui cadru care sugerează doar prezența umană — „In vacanță" a lui Bassarabescu, schița-scenetă, „Momentele" lui Caragiale. Prescripțiile de procedee nu mi se par mai utile decît îngrădirile tematice.

4) Foarte mari. Pentru motivele amintite la 1, 2 și 3. Și mai ales pentru puterea de circulație și influență artistică. E într-adevăr domeniul în care prozatorii tineri au dat și promit cel mai mult. De aceea, dacă mi se pare îmbucurătoare, ca o etapă necesară, orientarea spre roman a lui Țic, Mazilu, Vasile Rebreanu, Pop Simion, Lăncrănjan, cred că e de semnalat și un risc. Ciclurile care se deschid larg și așteaptă cu deceniile să se închidă ispitesc și pe scriitorii tineri. I. Ruse a scris o carte interesantă. Acum anunță volumul al doilea — nu știu dacă și ultimul. Aș propune creatorilor de cicluri, care își au rostul și explicația lor, să alterneze volumele cu echivalentul lor în schițe.

SONETUL GENULUI EPIC

Numesc „schiță" fixarea artistică a unui instantaneu, a unui moment semnificativ. Din natura și scopurile acestei specii decurg, cum e firesc și legile ei. Nu e vorba, bineînțeles, de „legi" în sensul de reguli pe care scriitorul ar avea să le învețe dintr-un manual oarecare, din cine știe ce cod estetic, ci de un anumit mod de a prezenta faptele, impus de obligația asumată de el, fără nici o constrîngere exterioară, de a comunica un sens cu ajutorul unui material epic sumar, într-un cadru restrîns, pe un spațiu limitat, de carte sau gazetă.

Arghezi spunea odată că articolul, articolul scurt, este sonetul publicisticii. Schița este, în acest caz, sonetul genului epic. Nu mai e nevoie să adăugăm că producerea unei schițe excelente reclamă eforturi susținute din partea unui prozator, dat fiind că, atunci cînd avem realmente ceva de comunicat, e incomparabil mai greu a concentra gîndul în fraze puține, limpezi, decît a inunda pagini numeroase. Scuzîndu-se de lungimea unei scrieri prin aceea că n-a avut timp s-o redacteze mai scurt, cutare mare creator nu făcea o butadă. Natural, mințile și sufletele sterile nu întîmpină nici o dificultate în a scrie oricît de scurt, în înțelesul de puțin, ba chiar le vine foarte ușor de a nu produce nimic și, de fapt, cînd debitează ceva (cu emfază, de obicei) nu fac decît să-și afișeze neantul. Problema e de a trimite, pe cît posibil, la tipar numai pagini care să fulgere conștiința și sensibilitatea cititorului. Pentru a condensa, în cuprinsul genului epic, o observație esențială în două pagini, sau trei, de manuscris, se cere un meșteșug pe care nu l-au avut și nu-l au prea mulți scriitori.

Imi vin în minte, mai cu seamă doi autori de schițe, neîntrecuți. Caragiale și Cehov. E oare întîmplător că sînt și mari creatori de teatru? Fapt este că o schiță e, în multe cazuri, o scenă sau un „tablou" dramatic cu înțeles de sine stătător. S-a remarcat — nu se putea altfel — înrudirea dintre tehnica schițelor și a comediilor lui Caragiale. „Momentele" marelui scriitor sînt microcomedii umane, sinteze de comedie. Observ că am numit principala „lege" a schiței: concentrarea. Concentrăm. E ușor să rezumi laconic un episod, o situație, renunțînd la preocuparea de culoare, de expresivitate, la amănuntele revelatoare, la nuanțe. Un scriitor adevărat se impușcă, dar nu procedează astfel. Cele zece replici și

Dumitru MICU

(Continuare în pag. 6)

Mesajul lui Salvatore Quasimodo către scriitorii din R. P. R.

Sînt bucuros să salut, deocamdată din depărtare, scriitorii unei națiuni care a cunoscut, ca și a mea, vremuri aspre de-a lungul istoriei sale, în formarea culturii sale, cu un cuvînt: a libertății sale. Intr-o vreme în care valorile umane (inclusiv cele poetice), sînt repuse în discuție, e un noroc pentru mine de a putea să mă adresez vouă, pe care vă cunosc deja un pic prin mijlocirea unei antologii poetice. Vocea voastră e scumpă celor care, ca mine, în patria mea de foarte vechi norme de cultură, trebuie să lupte pentru ca să nu renască, la adăpostul inerției unui savant alexandrinism literar, indiferența față de o nouă formă de servilism și de-a dreptul de robie. Prietenilor romîni, care mă propun azi atenției lor — și este pentru mine o mare onoare — le doresc glorie în artă și deplină concordanță cu viața marelui lor popor.

Manifestări ale Uniunii Scriitorilor

La 20 aprilie, la Intrepr. 4 Construcţii-Montaj, Mihai Stoian a citit din scrierile sale în cadrul „Joii tineretului".

La 22 aprilie, la Biblioteca „Dimitrie Cantemir" din raionul Lenin a citit din scrierile sale B. Iordan.

La 25 aprilie, la Institutul de proiectări de Cazane şi Instalaţii metalurgice Letiţia Papu s-a întîlnit cu cititorii.

La 26 aprilie, la Grupul şcolar poligrafic, Theodor Balş, Mioara Cremene şi Violeta Zamfirescu au citit din lucrările lor

La 27 aprilie, la Comandamentul Apărării Teritoriilor, Valeriu Rîpeanu a vorbit despre „Lupta partidului oglindită în operele scriitorilor contemporani". Cu acest prilej au mai citit din lucrările lor : Saşa Pană, Aurel Lambrino şi Mihai Gavril.

La 28 aprilie, la Palatul Pionierilor au citit din lucrările lor Gelu Naum şi Costache Anton.

La Institutul de Agronomie, Aurel Mihale a vorbit despre „Partidul în creaţia mea".

La Casa de copii nr. 5 (raionul 23 August) George Nestor s-a întîlnit cu cititorii.

La 29 aprilie, la Direcţia Generală a Editurilor, Mihai Gafiţa a vorbit despre „Probleme ale zugrăvirii chipului comunistului în literatura noastră".

La 30 aprilie, la Şcoala medie muncitorească serală a Atelierelor „Griviţa Roşie" au citit din lucrările lor : Ion Bănuţă şi Nina Cassian.

La 6 mai, la Liceul Lazăr, Ion Bănuţă a vorbit despre „Lupta Partidului".

La 8 mai, la Şcoala medie nr. 3 „Ion Neculce", Ion Bănuţă s-a întîlnit cu elevii şi a citit din lucrările sale.

La Editura M.F.A. şi la redacţia ziarului „Apărarea Patriei" a avut loc o şezătoare literară organizată de Editură, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor. Au citit din lucrările lor : Maria Banuş, Cicerone Theodorescu, Ion Bănuţă, Nicolae Tăutu, Gavril Mihai, Theodor Balş, Rusalin Mureşanu, Ion Meiţoiu, Nicolae Dumbravă şi Lucian Dumitrescu.

La 9 mai, la Institutul de cercetări în construcţii şi economia construcţiilor, a citit versuri Nina Cassian.

La 11 mai, la Casa de Cultură a studenţilor „Grigore Preoteasa" a avut loc o seară literară : „Partidul şi creaţia mea" la care au participat Toma George Maiorescu, Traian Coşovei şi Rusalin Mureşanu.

La 12 mai, la Şcoala „Mihail Sadoveanu" din B-dul Dacia, Camil Baltazar a citit din lucrările sale.

La Clubul Sindicatului din Învăţămînt a avut loc o seară de poezie în faţa corpului didactic cu autorii care sînt trecuţi în manualele şcolare. Au participat acad. Mihai Beniuc şi Eugen Jebeleanu, membru corespondent al Academiei R.P.R.

Seară de poezie Salvatore Quasimodo

La Casa Scriitorilor a avut loc marţi 23 mai a.c. o seară de poezie consacrată operei lui Salvatore Quasimodo, laureat al premiului Nobel.

Vorbind despre viaţa şi opera lui Salvatore Quasimodo, acad. Mihai Beniuc a insistat îndeosebi asupra spiritului profund contemporan, democratic şi umanist de care este animată poezia lui Quasimodo.

S-au citit apoi versuri ale marelui poet italian traduse de : A. E. Baconsky, Maria Banuş, acad. Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Marcel Breslaşu, Nina Cassian, Dan Deşliu, Mihu Dragomir, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu, Gheorghe Tomozei, Dragoş Vrînceanu.

Şi-au dat concursul actori ai teatrelor din Capitală printre care amintim pe G. Buznea, Cristina Tacoi, Magdalena Buznea, Rodica Sanda Ţuţuianu, Petre Gheorghiu, George Constantin, Vasile Gheorghiu şi Adriana Piteşteanu.

Interpretarea plastică a fost susţinută de Vera Proca.

Scenografia — Adina Reich.

Programul a fost regizat de Sanda Manu.

ÎN ACTUALITATE

ŞERBAN NEDELCU: „Drum deschis"

„Drum deschis", ultima carte a lui Şerban Nedelcu, merită readusă — fie şi o clipă — în cîmpul preocupărilor noastre pentru a saluta efortul unui scriitor dornic să-şi amelioreze scrisul şi pentru a sublinia că acest scriitor e unul din cei mai informaţi prozatori ai satului, aflat mai totdeauna „la zi" cu problemele ţărănimii.

S-a arătat la timp cît e de interesant programul cărţii (e vorba de acţiunea tenace depusă în cadrul agriculturii socialiste pentru înfrîngerea vechii gîndiri individualiste în marginile strîmte ale căreia proliferează egoismul, lăcomia, necinstea ; e vorba de renaşterea unor largi straturi de umanitate în sentimentul fericit al valorii lor morale, recîştigate şi impuse de revoluţie), dar s-a stăruit insuficient asupra noutăţii faptelor descrise de Şerban Nedelcu. Or, scriitorul izbeşte în acest volum mai ales prin cunoaşterea şi reliefarea conflictelor inedite, proprii configuraţiei actuale a satului.

Desigur că Ion Damian, preşedintele gospodăriei agricole colective, gospodar harnic, cu un frumos trecut de curaj şi devotament în serviciul poporului, rămîne personalitatea cea mai atrăgătoare a volumului. Evoluţia acestui om în conştiinţa căruia orgoliul şi infatuarea triumfă vremelnic, făcînd loc unor porniri nereflectate, violente în raporturile sale cu masa, dar care găseşte în spiritul critic al celorlalţi comunişti ca şi în propria sa luciditate aliaţi pentru a pune capăt iute unui primejdios proces de rătăcire, merită în primul rînd atenţia noastră. Mai ales că romancierul a ştiut să facă ştiinţă a motivelor care lucrează în sufletele ţăranilor, a ştiut să facă vie hotărîrea curată şi sinceră a eroului său de a-şi răscumpăra erorile. Fireşte că brigadierul Iulian Trandafir, care în umbra greşelilor lui Ion Damian, ţese un complot menit să-l răstoarne, minat în această acţiune de dorinţa ambiţioasă de a-i lua locul şi folosind ca armă demagogia şi ca seducţie făgăduinţa unei conduceri „înţelegătoare", reprezintă un alt erou important al volumului. Iulian Trandafir înseamnă o pildă negativă în planul cărţii, un tip care, combătut, n-a dispărut încă şi care pentru a-şi face cu orice preţ drum în noua organizare a muncii mizează pe ceea ce este încă înapoiat în gîndirea unor ţărani, încurajînd tendinţele nesănătoase din mentalitatea lor. ***Bineînţeles că Ion Damian, Iulian Trandafir alături de alte personaje (ca Angheluş Cataramă, Lisaveta etc.) sînt cei care poartă pe umerii lor conflictul cărţii şi prin mijlocirea cărora cititorul se înrădăcinează într-o serie de situaţii dintre cele mai interesante. Dar, dincolo de aceşti eroi se profilează în zarea cărţii, pe fondul zgomotos, agitat, al mişcării colective o sumă de fapte de viaţă şi care, după opinia noastră, formează meritul prim al romanului. Aceste fapte dau lectorului impresia de autentic.***

N-am vrea să fim greşit înţeleşi. Ne referim nu numai la acele episoade legate direct de Florican Tarabega — poreclit Orangutan — (suflet primar, abandonat mult timp întunericului, om al mîniei şi al naivităţii dar din care va irumpe o fire generoasă şi va scăpăra o lumină, ce-l vor duce pe calea unei înţelegeri a vieţii). Deşi paginile prilejuite de acest erou sînt, poate, printre cele mai bune din carte (prin descrierea treptatei sale clarificări, a încercărilor sale uneori prea stîngace, alteori prea violente, dar mai totodeauna nobile de a împiedeca minarea formelor de muncă în comun) nu pe acestea le avem, în primul rînd, în vedere. Ci paginile consacrate frămîntării şi concluziilor trezite în sufletele multor colectivişti instigaţi de insinuările şi făgăduinţele lui Iulian Trandafir. În adevăr „Drum deschis" atinge punctul cel mai înalt al tensiunii în momentul în care arată cît de puternică şi cît de profundă e încrederea ţăranilor în G.A.C. Dar să povestim foarte pe scurt cum se petrec lucrurile în carte. Ispitită de manevrele de culise şi indusă în eroare de demagogia brigadierului, adunarea generală a G.A.C. ia hotărîrea nechibzuită de a micşora cota de venituri hărăzită fondului de bază, împiedicînd astfel construcţia unor grajduri pentru animalele celor proaspăt intraţi în gospodărie. Urmarea este că noii colectivişti îşi arată nemulţumirea, iar unii din cei vechi vor să-şi ţină şi ei caii în preajma casei. De aici decurg tot felul de ciocniri şi care sînt elemente sensibile pentru definirea atitudinii ţăranilor faţă de G.A.C. Unii, care au păstrat încă intacte vechile caracteristici ale mentalităţii individualiste merg pînă acolo încît părăsesc gospodăria. Cei mai mulţi, chiar dacă nedeplin clarificaţi, refuză o altă existenţă decît aceea ale cărei porţi le-a deschis G.A.C. Iar cei mai conştienţi, înţeleg cît este de acută problema decalajului între avansul pe planul condiţiilor economice şi rămînerea în urmă a conştiinţei şi se hotărăsc să dea mai mare greutate acţiunii de luminare a colectiviştilor.

În cartea lui Şerban Nedelcu principalul teren de luptă este conştiinţa ţăranilor care, chiar dacă lămuriţi de avantajele muncii solidare, au rămas, prin unele laturi prizonieri ai vechiului fel de gîndire. Temeliile tînărului lor sentiment de comuniune în muncă sînt lovite de un val de porniri ce ţin de trecut şi înfruntarea acestor două tendinţe contrarii ocazionează cărţii filele ei cele mai interesante.

Conflictul dintre cele două atitudini îşi are bineînţeles sediul său dramatic mai ales în sufletele ţăranilor care n-au intrat încă în G.A.C. În acest sens romancierul descriindu-ne dezbaterile lui Petre Pelin cu el însuşi nu cedează nimic ficţiunii, ci merge lipit de realitate. Dar cine e acest Petre Pelin ? E un ţăran care ani de-a rîndul şi-a rupt de la gura lui şi a copiilor ca să-şi cumpere pămînt. Cele 7 pogoane, cîte a reuşit să adune nu reuşesc să-l hrănească şi totul îl îndeamnă să se înscrie în G.A.C. Dar privind în urmă şi revăzînd anii de zbucium şi foame irosiţi pentru cumpărarea fiecărui petec de pămînt, omul are o tresărire dureroasă, care-l împiedecă să ia o decizie. Va intra totuşi în G.A.C. în ziua în care, alături de alţii, va înţelege că cel puţin de aci înainte nu trebuie să-şi irosească anii, munca bucuriile.

Am citat numai două din aspectele desprinse de scriitor dintr-o actualitate vie şi care sînt semnificative pentru acea aglomerare de fapte de viaţă şi în care vedem însuşirea cărţii. Nu ne propunem să analizăm acum şi aici romanul în aspectele sale deficiente ci vrem doar să arătăm cît cîştigă o carte din demersurile autorului de a se ţine „la zi" cu întîmplările curente, de a cunoaşte viaţa.

B. ELVIN

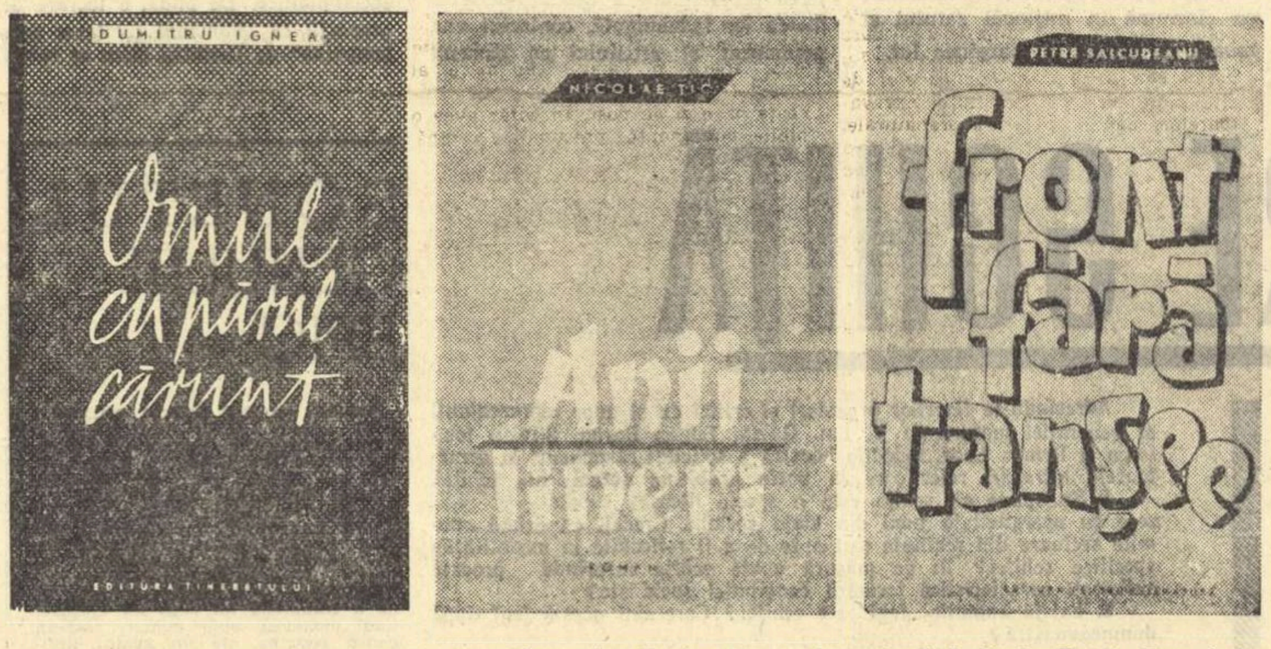

Volume de proză apărute recent : „Omul cu părul cărunt" de Dumitru Ignea, „Anii tineri" de Nicolae Ţic şi „Front fără tranşee" de Petre Sălcudeanu.

Revista revistelor

Secolul 20 nr. 3

Sînt în ultimul număr al revistei „Secolul 20" foarte multe pagini de un interes cu totul deosebit şi care luminează funcţiunea pe care această publicaţie trebuie s-o îndeplinească în cultura noastră. Tipărind operele scriitorilor străini nu numai că „Secolul 20" este chemat să pună în circulaţie nume şi cărţi valoroase, dar implicit să facă şi o operaţie critică pe toată întinderea vieţii literare, alegînd valorile reale şi contribuind la destituirea falselor prestigii.

Spre această ţintă, de loc uşoară, revista înscrie cu ultimul său număr un progres care se cere consemnat. Vom reţine din sumarul variat (Iuri Gagarin despre literatură, tălmăciri din Bertolt Brecht, note de drum de Nikos Kazantzakis, povestirea autorului indian Krisan Ciandar, articolul „Dostoievski şi literatura modernă" de T. Motîleva, interviurile Galinei Nikolaeva şi Simonei de Beauvoir, etc.) cîteva lucrări în mod special remarcabile.

Fragmentele alese din romanul lui V. Kojevnikov „Vi-l prezint pe Baluev" sînt în acest sens vrednice de cea mai mare atenţie. E o carte vastă, cartea lui Kojevnikov, generoasă, cu eroi mulţi, cu peripeţii bogate şi în care nu o dată se emoţionează pasiunea scriitorului pentru efortul anonim al celor ce construiesc comunismul, ca şi larga înţelegere umană arătată eroilor săi. Un suflu robust, luminos se desprinde din paginile acestui roman care-şi îmbrăţişează personajele cu o tandreţe virilă, aspră. Baluev e o personalitate remarcabilă, cu o mare putere creatoare, făcută să se dăruiască celor alături de care munceşte, vorbindu-le direct şi cucerindu-i. În capitolul pe care revista îl tipăreşte există şi o altă figură care ne reţine simpatia. Drama Isoldei (această fiinţă venită pe lume împotriva voinţei unei femei siluită de un S.S.-ist) torturată moral de ascendenţa ei, urmărită de un nemeritat simţămînt de vinovăţie găseşte adesea în roman accente patetice şi arată cît este de fierbinte, de dramatic materialul de viaţă al cărţii.

Recomandat într-un scurt şi informat articol de Mihnea Gheorghiu, Tenesee Williams, unul din cei mai proeminenţi dramaturgi americani de astăzi, e prezent în revistă cu renumita sa piesă „Orfeu în infern". Piesa reprezintă o succesiune de tablouri ce compun imaginea unei societăţi în care constrîngerea socială şi tortura morală iau forme violente. Ceea ce este întunecat, opresiv în lumea de dincolo de ocean este denunţat de un scriitor care pune în arta sa adîncimea unei decepţii fundamentale şi la care indignarea împotriva mizeriei sociale şi etice mai ales se colorează într-o tristeţe irevocabilă. În universul de coşmar al capitalismului, în care dragostea pare o clipă poarta unei existenţe purificate, speranţele sînt iluzii, bucuriile precare, înălţările provizorii şi nesigure. Fără îndoială, o flacără de revoltă, chiar dacă sumbră, fără perspectivă, străbate această piesă în care iadul coincide cu un mic orăşel din sudul Statelor Unite.

Apollinaire (poet al secolului XX, cum îl prezintă Savin Bratu într-un studiu sintetic, serios şi documentat) îşi face auzit glasul **prin excelenta traducere a lui Mihai Beniuc. Sînt în versurile** româneşti integre virtuţile originalului („Nicicînd nu poate învinge / amurgul zorii zilei / Hai să admirăm apusul, dar să trăim în zori / Dispreţuind şi piatră şi aur, zei minori / Ce vor pieri odată şi să-mi afund virile, / Eu mîinile solide în unda fericirii"). Ca în filigran pe hîrtia versurilor se conturează o figură de artist împărţit între tendinţe contradictorii şi urmărit de un vis de mare fericire.

În general trebuie reţinută calitatea traducerilor. Marcel Breslaşu echivalează într-o manieră proprie versurile lui E. Dolmatovski şi Brecht la cunoaşterea căruia participă şi Maria Banuş prin „interpretarea" a **Patru Cîntece de dragoste**, Gellu Naum şi Tascu Gheorghiu prezintă poeme africane ale libertăţii.

Este incontestabil că revista datorează mult prezentării grafice a lui Eugen Mihăescu şi care se remarcă prin fantezie şi bun gust.

CRONICAR

OM ŞI NATURĂ

MIHAI BENIUC: „Materia şi visele"

În poezia lui Mihai Beniuc a sunat totdeauna cîntecul plin şi tare, vibrînd de viforul luptei. De la volum la volum acest cîntec s-a adaos într-una, alcătuind una din liniile de bază ale poeziei sale. L-am recunoscut şi-l vor recunoaşte cei ce vor veni, fără greşeală, prin îndîrjirea lui, izvorîtă din dragostea pentru popor, pentru socialism, pentru partid. Apelul frecvent din această poezie, la elementele naturii, la istorie, la bătăliile de altă dată şi de azi, aparţin unei conştiinţe care s-a dăruit cu totul cauzei nobile a unei noi vieţi ce trebuia cucerită, şi care socotea că întîia sa datorie era lupta cu duşmanul. Avem deci, acreditată şi de poet şi de critică, imaginea unui Beniuc „eruptiv", a unui „focos", cum îl numeşte şi G. Călinescu, a unui cîntăreţ de un „vulcanism polemic", cum îi spune tot el. Atît de mult s-au adunat epitetele care să definească îndîrjirea, colţoşenia, spiritul bătăios, etc. încît alte coarde ale poeziei sale au rămas puţin explorate, aproape nerelevate de critică.

Dar nu trebuie să ne mulţumim cu atît, mai întîi pentrucă încălcăm adevărul şi îl nedreptăţim pe poet. Atunci cînd afirmăm acestea nu polemizăm cu poetul, care în noul său volum, „Materia şi visele", apărut acum două săptămîni, ne asigură că „Geologia sufletului său / oriunde o atingi, suspină-adînc şi greu", că şi-a plăsmuit „a sufletului vrajă / din vaiete şi din dureri scrîşnite", că în el, „Iadul însuşi geme / cu vechile-i, cumplitele-i blesteme" („Scoica").

În adevăr, acest univers de bătălie şi de blesteme, această geologie sufletească îi e caracteristică lui Beniuc, — dar e departe de a-i fi singura caracteristică.

Volumul „Materia şi visele" dă numeroase argumente acestei afirmaţii, el luminează bine toate cîmpurile tematice pe care le-a călcat cu succes poezia lui Beniuc, vizibile deplin în volumele anterioare şi cu atît mai distincte acum.

Fireşte, tonalitatea sonoră a bătăliei îşi are aici locul său, însă în noi ipostaze, determinată de faza deosebită în care se află astăzi orînduirea noastră. Poetul contemplă construcţiile, oamenii, natura, cu satisfacţia biruitorului. Cum lupta sa a fost determinată strict de obiective de clasă şi naţionale, poezia sa măsoară realizările contemporane mai ales dintr-o anumită stare sufletească : poetul are conştiinţa că ţelurile sale anterioare s-au împlinit, se împlinesc. „Bătrînul duh al crîncenelor lupte" vieţuieşte încă, dar cu modestie şi chiar cu timiditate; el poartă „zîmbet luminos pe faţa-i sumbră" şi-i place să se piardă în colţuri retrase, „bucuros de viaţa nouă". Şi chiar în somnul care-l îmbie, tresare adesea, cînd i se pare „că cineva-i umblase pe la arme"; bătrînul le pusese undeva deoparte, dar le pusese cu grijă, pentru cînd i-ar trebui („Duhul bătăliilor").

Noutatea atitudinii de luptător a lui Beniuc, stă în siguranţa statornică, întemeiată, a faptului că victoria a fost dobîndită. Ceea ce nu exclude, de bună seamă, ideia necesităţii unor alte lupte — idee concretizată în vigilenţă — dar care încorporează şi proclamă în primul rînd bucuria succesului. Şi astfel o serie de poeme: „Timpul care vine", „Sonet de ziua Republicii", „O amintire moare-n amintire", „Nu poposi", „Biruinţe", „Porumbielul", „Primăvara voastră", „Moştenitorii", şi altele, vibrează de conştiinţa aceasta, a drumului suitor, a ceea ce s-a înfăptuit şi se întruchipează necontenit în noi realizări.

Prin urmare, să împlinim imaginea luptătorului cu bogatele trăsături ale constructorului, pentru că Beniuc aparţine firesc şi convins şi acestei etape istorice, aşa cum a aparţinut celei de luptă din trecut.

Este însă drept că poetul pare a se îndoi el însuşi de capacitatea sa de a da glas acestei noi etape a luptei, adică a istoriei. El declară odată că se simte ca un artist înaintaş, din epoca de piatră, care modelează chipuri depăşite, ca şi „înaintaşii săi, tot visători / ca el şi ca acei de-un leat cu dînsul":

Dar n-am puterea să străbat în vis
Hotarul dintre mine şi-un Da Vinci
Din viitor, maestru al Comunei.
Cu meşteşug fac un topor de piatră
Dar nu-mi închipui astronava-n zbor.
(„Timpul care vine").

Dar tot el este cîntăreţul plin de patos al cuceririi cosmosului, al zborului îndrăzneţ către înălţimi, pe care numai viitorul comunist le înfăptuieşte („Cerul cucerit"), tot el este martorul şi participantul la obţinerea succeselor care se cer slăvite: Beniuc a făcut-o şi o face în toate volumele sale, neîntrerupt. *„Mărul de lîngă drum"* aparţine acestei lumi tematice; *Măr cu foi de aur*, asemenea; la fel *Moştenitorii* — fiecare din aceste poezii marcînd momente distanţate în timp, din 1954 pînă în 1961. Deci, preocuparea pentru poezia — să-i spunem constructivă, spre deosebire de aceea (vehementă, eruptivă, vulcanică) a luptei este constantă; dacă am număra statistic, i-am constata un loc însemnat în creaţia lui Beniuc de prin 1950 încoace, poate chiar locul predominant. Iar *Materia şi visele*, cum am văzut, o confirmă.

Acestei preocupări i se adaugă în noul volum şi imnurile închinate lui Lenin, comuniştilor, partidului. Solemnitatea cadenţelor din astfel de poezii se transformă într-o cîntare a întregii munci paşnice care se desfăşoară.

Tot aici am încadra şi meditaţiile filozofice despre raportul om-natură. Titlul însuşi al volumului se referă la această problematică, asupra căreia vom reveni în articolul viitor.

Mihai GAFIŢA

CRONICA literară

RADU BOUREANU

„Moartea morilor de vînt"

Radu Boureanu este un poet sensibil la culori, lumini, spaţii în mişcare (falduri mătăsoase, în vînt). Prin excelenţă un vizual, el converteşte sensurile în simboluri plastice. Aluziile frecvente la instrumentele picturii, la elementele care definesc viziunea picturală (perspectivă, cadru) confirmă, în direcţiile ei importante, caracterizarea facturii poetice a lui Radu Boureanu, aşa cum încercam s-o formulăm mai sus. Peisajul e zugrăvit în cuvinte, cu penelul : „Colinele departe, şi crestele de var / Le însera penelul cu violetă nuanţă". **(„Starii Dab"). Altădată**, „Stă Hiperion pictat de-un penel în slavă, / Roua nopţii i-a cules ochiul în otavă" **(„Uite"). Două rodii sînt admirate pentru roşul lor aprins :** „Voiam să le pictez într-o natură moartă". **Poetul mărturiseşte iubitei că vrea să-i facă portretul :** „Te-am întîlnit pe tine. Am vrut să te pictez. / Te îmbrăcam cu ochiul, anacronic, / Ca pe infantele lui Velasquez". **(„Rodiile s-au uscat"). Amintirea e privită, metaforic, ca o ramă :** „Aşează-te în rama amintirii / Cu umbra şi lumina legendei pe gene". **(„Orfeu în Rodopi"). În pictură, bidimensionalitatea pînzei, limitată, conferă o funcţie estetică deloc neglijabilă cadrului. Radu Boureanu simte şi el, uneori, necesitatea de a „încadra" peisajul :** „Geamul nu-l ciocăni, că-l spargi ! / E geamul amintirii, să-l abureşti cu suflet, / Priveşte peisajul printr-un ochean întors, / Colina verde, casa ca un desen pe-o planşă, / Şi norii mari deasupra, mari caiere de tors" **(„Căsuţa din Ivanéné"). În poemele din „Moartea morilor de vînt" revin, cu insistenţă, şi alţi termeni specifici artelor plastice (paletă, gravură, frescă, bassorelief, sculptură etc.). Avantajul picturii cu vorbe e însă acela de a putea sugera, mai exact şi mai intens, mişcarea, devenirea. Avîntul construcţiei socialiste e comunicat, în poemul intitulat „Schele nevăzute", printr-o imagine dinamică:** „Am pipăit pereţii, am pus pe trepte pasul / Simţindu-le aievea, ori poate şi mai mult; / Se ridica din forme, din linii un tumult, / De parcă le vibrase poporu-ntreg cu glasul". **Tabloul ţării care edifică o nouă orînduire se desfăşoară vast :** „E încă furtună în lume / E încă furtună, / Dar corabia aceasta, patria mea, / E cîrmuită bine pe oceanul în spume, / Cu toate pînzele visului întinse de vîntul ce sună". **Oamenii, al căror piept** „e decorat cu roza vînturilor", **sînt** „Orientaţi cu fapta către viitor, / Lăsînd în urmă porturile Ieri şi Azi, / Lăsînd în porturi etajate marile terase ale înfăptuirilor, / Înfăptuiri de fiece clipă : / Oraşele, uzinele, ce despletesc pe şesuri / Ca steamerele trena mătăsoasă / A fumului, peste cîmpii oceane". **Senzaţia de lunecare înainte, ca pe ape, se realizează la lectură, în ciuda simbolului „clasic". Îşi aduc contribuţia la aceasta nu atît elementele picturale, cît tratarea lor sub regimul** verbului, şi, **bineînţeles, ritmurile largi folosite de poet. Rolul verbului în dinamizarea imaginii poetul îl cunoaşte foarte bine, obţinînd pe această linie efecte demne de atenţie. Iată o imagine cu plopi, ilustrativă :** „Noi azi vrem să îmbărbătăm şi plopii / Care tremură de frică / La marginea drumurilor, gonind către zare. / De ce fugiţi, plopi deşiraţi ? / Rămîneţi lîngă noi ca nişte fraţi. / Şi pentru voi luptăm, să nu vă atingă / Cenuşa morţii". **(„Chemare"). Pericolul unei atari modalităţi picturale de a concepe poezia constă în posibilitatea exagerării decorative. Se face simţită, uneori, la Radu Boureanu o prejudecată a fastuosului, a gestului solemn, aureolat legendar. Poetul îşi moaie** „pana" „în inimă", „ca să scrie un vers" ; **viaţa nouă îi apare într-o viziune pindariană :** „O, am văzut ce numai în ode se rosteşte, / Cu glasul cel mai mîndru pe înălţat cothurn!"; **iar cîntecul acestei vieţi e comparat cu** „un buciumaş de strajă" **care dintr-un** „turn" **(desigur medieval)** „suna spre zări" **(„De zece ani"). În alt poem, aceeaşi viaţă contemporană e descoperită** „Cum după metereze simetric crenelate / Vedea pîndarul lumea desfăşurată-n faţă". **Inima poetului devine acum o arhaică** „sîneaţă": „Voi împuşca cu inima-n slăvi ca o sîneaţă" **(„Dincolo de cuvinte"). Din fericire, în volumul „Moartea morilor de vînt", asemenea accente sînt rare. Expresia e în general fluentă, nuanţată modern. Un poem închinat ideii de solidaritate universală, realizată prin poezia împărtăşită de idealurile umanităţii de azi, e remarcabil în acest sens :** „Din palma ta, Pablo Neruda, nu pierise / Spălată-n alizee gravura dureroasă, / Infernul din adîncuri de mine de salpetru / Şi tunetul memoriei minerilor din Chile". **Sau :** „In degetele tale desenate ca frunzele măslinilor, / Prelungi dungi de argint, tremurătoare, / Am simţit jocul falangelor ca o claviatură / Simfonică, imensă, de dragoste şi ură, / Iannis Ritsos". **(„Mîinile poeţilor").**

Primul ciclu, care dă şi titlul volumului, pare a fi axat, în linii mari, pe ideea confruntării dintre prezent şi trecut. Simbolul „morţii morilor de vînt" are această semnificaţie : dispariţia urmelor unui trecut sumbru de exploatare şi mizerie. Morile de vînt „care macină donquijotesc depărtarea şi destrămarea / Fac semne desnădăjduite la marginea pustiei, / Morile mari şi vechi de vînt, / Imagini de pe urmă ale zădărniciei". **Faţă de trecutul care fuge** „ca o nălucă / Cu sacul de umbră în spate" **se constituie, prin contrast, imaginea actuală a roadelor efortului socialist :** „Gravură desenată în linii de lumină / Se leagănă la maluri / Şi curge-n vadul Tisei un cîntec de uzină". **Cu deosebită putere înfăţişează poetul aspecte ale vieţii de cumplite lipsuri pe care orînduirea burgheză o rezerva minerilor maramureşeni. Sugestia infernului, a morţii tragice se realizează în versuri memorabile:** „Şi se opreau minerii la jumătate cale / Ca în cezura vîrstei din vechiul vers dantesc. / Le înfloreau plămînii cu arbori grei de plumb / Şi le scrîşnea siliciul în dinţi cu pîinea tare. În şubrede cartiere de verzi pecingini prinse / În băimăreana vale unde curgea Săsarul, / Trecea o doamnă oarbă tîrînd o trenă moale / De umbră şi de moarte spălată-n minerale. / O, minele odată erau ca nişte cripte." **(„Lîngă munţii de aur"). Antinomia prezent-trecut e interesant plasticizată în „Pastel de noiembrie"**: „Se desfrunzesc copacii. Şi-i o bancrută-n anotimp — vegetală. / O catastrofă monetară care îmbogăţea săracii / Amăgitor, ca aurul din toamne, / În evul burgheziei, demult, în ţara mea, / Acest noiembrie înalţă harnic clădiri, / Un val roşu uriaş încremenit în cărămizi..." **Ciclul acesta cuprinde însă şi poeme mai slabe, scrise cu grabă vădită („Cînd vezi copiii", „Sub cedrii Libanului", „Debarcare", etc.) care ar fi putut să lipsească din volum. Alteori, supără o anume lipsă de organicitate a imaginilor, decalajul, în cuprinsul aceluiaşi poem, dintre versurile de reală expresivitate şi altele banale, confuze, forţate. Un eveniment eminamente contemporan îl prilejuieşte poetului o strofă ca aceasta, în care e subliniat, la un mod constatativ, un contrast facil (şi apoi e destul de ciudată metafora în care capitaliştii apar ca nişte** „grădinari în negru frac de moarte") : „Călătoreşte-acuma o tonă printre astre / Cu năzuinţa lumii spre lună sau spre Marte, / În timp ce grădinarii în negru frac de moarte / Sub mari ciuperci de groază pe lume-ntind dezastre". **Strofa a doua a micii poezii, care ni-l relevă pe poet în postura sa hiperbolic romantică, de justiţiar profetic are, în schimb, un elan liric mai autentic :** „Din cerul urii, versul, ca o lunară spadă / Trăgîndu-l să reteze plantaţia de crime, / Însîngerat l-oi duce-n împerecheri de rime / Şi capetele hidrei să cadă lîngă pradă". **Asemenea exemple s-ar mai putea găsi în volum. O mai mare rigoare selectivă din partea poetului ar fi făcut posibilă evitarea unor inegalităţi de felul celor semnalate.**

Ciclul „Din vremea Unirii" ne descoperă un pictor „de epocă" (ipostaza aceasta, o aflam încă în volumul de anul trecut al lui Radu Boureanu : „Cîntare cetăţii lui Bucur") : „Voievozii iată-i : fresca de veacuri ni-i perindă : / Culorile, zugravul din hronici le-a ales. / Cu sufletul în paloş, dar unii mult mai des / Şi-arată-n frescă faţa-n pălire suferindă". **Tablourile reprezentînd momente ale istoriei Unirii sînt lucrate cu atenţie pentru culoarea verbală. Arhaismul nu e folosit ostentativ, iar semnificaţiile sociale ale actului din 1859 reies cu limpezime, doar rareori stînjenite de detaliul pitoresc. În acest sens, mărturisirea de modestie a poetului-zugrav o primim mai mult ca pe-o formulă de politeţe, obsecvioasă la modul cronicăresc :** „Am zugrăvit tablouri de viaţă întregite / Şi dac-a fost zugravul din pensulă fugar / Lumina amintirii acelor zile-i far / Şi-arată mai puternic culorile sfiite".

Creînd o atmosferă vag nostalgică, elegiacă, în ciclul „Cu fruntea către stele" Radu Boureanu adoptă tonul confesiunii lirice. Vîrsta albă e aşteptată cu melancolie discretă : „Copacii de promoroacă" sugerează „o primăvară de ghiaţă" : Părelnica-nflorire va fi o elegie, / Pe bulevard, copacii, fantome de sidef, / Încremeniţi sub luna ca un rotund gherghef, / Prilej de întristare şi vrajă or să fie, / Şi pentru noi veni-va decembrie şi dacă, / Cu ochiul rece timpul ne va-ntîlni pe drum, / Într-o adîncă vară vom fi de gheaţă, cum / Sînt azi copacii iernii, copaci de promoroacă".

„Peisajele bulgare" recompun, caleidoscopic, imagini din ţara prietenă vizitată de poet. Impresiile sînt notate cu fineţe vizuală. Frumuseţea peisajului rupestru nu micşorează atenţia poetului pentru construcţia industrială, citadină, mărturie a civilizaţiei socialiste care se afirmă puternic în Bulgaria contemporană. Uzina din Dimitrovgrad e descrisă într-o „frescă vie" : „Uzina e un stup cu zumzet aspru, / Tensiunea-i simfonie, nervii coarde, / O frescă vie îţi arată chipuri, / Oameni care privesc în ei, în timp, cadrane, / Clepsidre revolute cu nisipuri / Care măsoară veacuri, conştiinţe". **Există, în aceste versuri despre Bulgaria, momente de autentică receptivitate lirică. Imaginile au o prospeţime euforică :** „Sau nori, ca nişte roate, rotunzi, ducînd trăsura / Albastră a tăcerii, ce s-a oprit cînd tu / Ne-ai arătat o vulpe de foc lărgind spărtura / Din cer, prin care soarele roşu nu trecu. / Îl legănă amurgul o vreme pe colină / Şi am rămas afară să îl privim cîntînd ; / În inimile noastre ieşise luna plină / Ca de argint văzurăm colinele, pe rînd".

Aglomerarea de nume geografice bulgare, în unele poeme, ni se pare însă inutilă, fără eficienţă artistică. Cîteodată metafora (provenită din dorinţa de-a crea atmosferă?) e disgraţioasă, ca în această viziune de coline dezgolite: „Pe dealurile rase de briciul semilunii / Pe rotunjimea goală nu-i un tulei de tufă ; / Pe vîrful unui munte un nor a pus o scufă". **E poate vorba de o impresie subiectivă, dar nici începutul „Baladei lui Mavrut" nu pare prea fericit. Metafora se exprimă aici prea brutal :** „Ieri am băut la Perveneţ sînge ! / Ieri am băut dintr-un ulcior / Un sînge negru, / Un sînge dulce de fecior" **sau, mai departe :** „Ieri am băut la Perveneţ sînge ! / Şi mîna mea ca menghina / Pe uriaşe-nchipuiri se strînge", **etc.**

În ciuda unor inegalităţi, „Moartea morilor de vînt" rămîne, în ansamblu, mărturia unei prezenţe lirice autentice, viguroase.

Matei CĂLINESCU

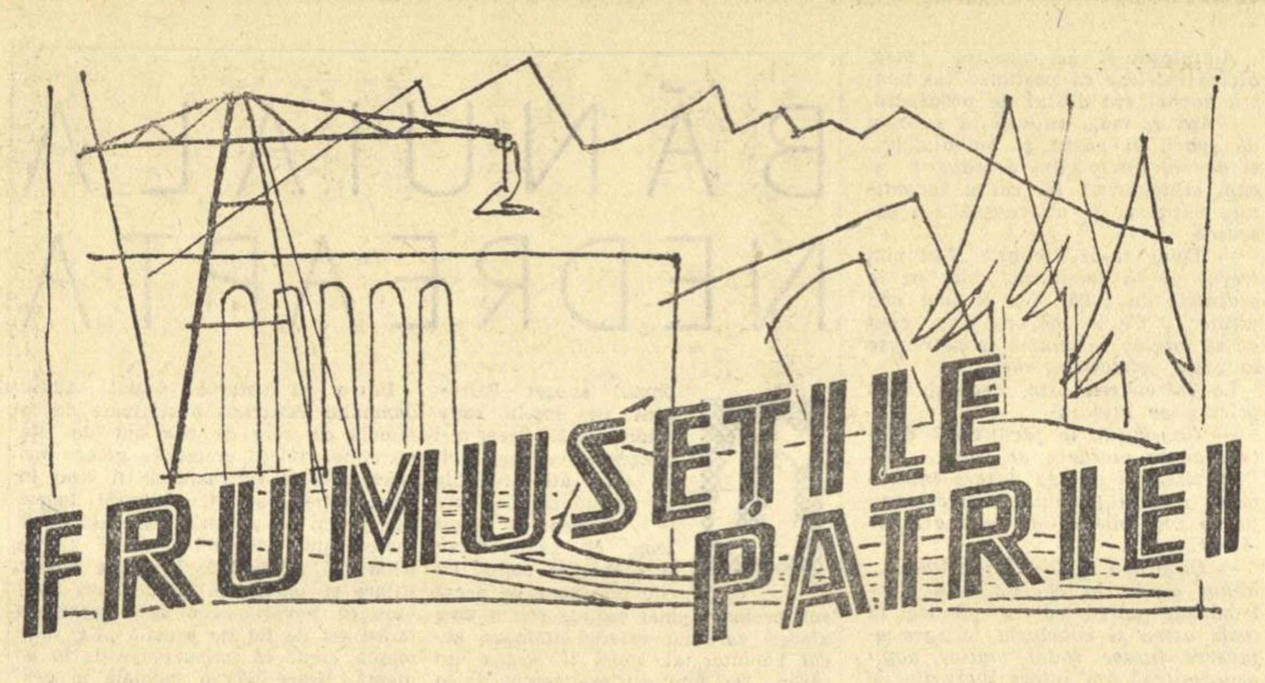

FRUMUSEȚILE PATRIEI

Vine la noi în echipă unu de-l chema Buru. Petriș, tu-l ții minte pe ăla de-l chema Buru ? Unul, frate, care nu auzise niciodată de abrazive... Era tot așa, ca voi, un băiat fără practica vieții ; stătea de altfel retras și nimeni nu-și prindea vorbă cu el, nu-l băteau la cap, îl lăsau în pace. Nu-i fura prostului traista, ziceau băieții, că și-o pierde el singur... Era văzut de prost mai ales pentru faptul că mînca încet, zicea că așa se satură mai bine ; încolo nici unul nu avea documente că ăla, Buru ăla, ar fi fost prost... Este just că băiatul nu era calificat dar, mă rog, asta nu era nici o problemă, pînă la urmă avea să se califice. Vorbind practic, cum să fie el calificat dacă pînă atunci fusese slugă, că era prin '50 îmi pare... L-a luat organizația să facă om din el. Citea mereu, citea și jurnalele, pe toate le citea cîte veneau la șantier...

Nici eu nu știam prea multe despre dînsul. Stătusem o seară de vorbă cu el și-mi spuse doar că a fost odată, de Paști, în seara Invierii, la oraș, la nu știu ce spital avusese treabă cu o rudă de a lui pe care o lăsase acolo și că, în noaptea aceea a nimerit într-o sală. Acolo, zicea, se arăta cu proiecții pe pereți cum îl chinuiesc pe Christos. Lîngă el se așezase un domn gras care venise cu doamna lui. Cum s-a așezat pe scaun, s-a uitat la cocoana lui și i-a zis: „Lițo, mă scoli cînd îl bate în cuie"... Apoi, zicea Buru, domnul acela gras a și adormit. Cînd ăla cu proiecția a ajuns la momentul de-l băteau în cuie pe Christos, cocoana și-a trezit bărbatul și, zicea Buru, că domnul acela gras a sărit de pe scaun și a început să înjure, de toată sala s-a adunat în jurul lui... Și Buru ăla, de care vă ziceam, începu deodată să rîdă și tot așa rîzînd în felul acela al lui, de parcă avea lingoare, că nu rîdea cu toată gura, așa un rîs, cum să vă spun: speriat într-un fel, de parcă nu știa să rîdă, gîndești că se temea, domnule, să și rîdă. Cum ziceam, Buru a început apoi să-mi spună cum în sat la ei era o babă pe care o plăteau o serie de oameni, din ăia mai avuți, ca să se roage pentru ei și pentru morții lor. Baba, zicea Buru, nici vorbă : era credincioasă și se ruga după cît îi plăteau ; era conștiincioasă baba, și bătea numărul de mătănii și așa pușca francul. Din asta trăia... Ce i-o fi venit ăstuia cu poveștile lui, gîndeam în mine. Cînd mă uit mai bine în jurul meu, văd că Buru avea acolo lîngă el niște broșuri științifice despre religie. Citea, tovarășe, broșuri științifice...

Intr-o zi, tocmai luasem pauza de masă și se apropie de mine Buru ăla și zice :

— Nene Barbule, ce spui dumneata dacă mă urc pînă în vîrful turnului ăla ?

— O să cazi, zic.

— Nu cred că o să cad...

Turnul era înalt, era un coș al uzinei, că făceam acolo o uzină de produse chimice. Și coșul ăla de-i ziceam noi turn, să fi avut, să zicem, ca să nu mint, să fi avut vreo 55—60 de metri. Ce zici, Petriș, avea 60 ?

— Fugi măi băiatule, îi zic eu lui Buru, fugi măi că nu ai experiență, nu te urca, frățioare, îi mai zic, că nu ai tu atîta experiență. O să amețești și-ți spargi țeasta...

Și cînd mă întorc, să-i chem pe băieți, ia-l pe Buru de unde nu-i, că el era în vîrful turnului cocoțat acolo și ne făcea semne...

Apoi cîtva timp, zilnic se urca, domnule, pe turn; prinsese pasiune. Se urca acolo și se uita în zare, nu știu ce vroia, dar se uita așa să cuprindă cît mai mult cu ochii.

Vine o dată și-mi spune :

— Nene Barbule, știi că nu mă simt bine ?

— Du-te la medic, zic. Du-te la infirmerie, să te cate, îi fi amețit dacă te-ai tot urcat pe turnul ăla.

Și se duce.

Peste o zi, le spun băieților : „Hai mă să mergem pînă la infirmerie, în pauza de 12, să vedem ce face Buru. Băiatul o fi pe moarte și noi nu ne ducem să-l vedem măcar. E tovarășul nostru, ce dracu". In pauză, mergem la infirmerie, toată echipa ; unu, nu știu de unde, a făcut rost și de flori... Intrăm, îl căutăm peste tot, întrebăm. Nimic ! Buru dispărut. I s-o fi întîmplat ceva, o fi plecat în satul lui. Cum, ziceam noi, să plece așa fără să anunțe? Nu anunțase nici conducerea șantierului, nici pe mine care eram șeful lui direct. Nu anunțase cu un cuvînt, pe nimeni. Nici pe secretarul utemeului cu care se avea bine. Cazul nu era ușor : părăsești șantierul de capul tău ?!

Numai după două săptămîni a sosit : „Unde ai fost frățioare, îi zic, ce s-a întîmplat ?"... Nimeni n-a putut scoate de la el unde a fost. Utemeul vine la mine, să-l pună în discuție. Ziceau: „Stai, frate, să vedem. Să ne spună omul unde a fost. Dacă a avut un caz ? Cum să-l judeci fără să știi?" Unii ziceau că-i indisciplinat, că nu știu ce. Buru, nici el nu spunea nimic, nu spunea ce-a făcut, unde a fost. Tăcea, că era căpățînos... Unii ziceau că nu-i bun muncitor, îi căutau vină, chiar dacă se calificase ; îi scorneau tot felul de învinuiri... și pînă la urmă l-au pus în discuție. La ședință, numai acolo la ședință, a spus că a fost la Constanța. Cînd au auzit unii de la U.T.M. că el a fost la Constanța, au sărit cu gura pe el, că a fost să se scalde în mare, că are nu știu ce fată acolo, ziceau unii. Dar, vine secretarul, ăla de se avea Buru bine cu el și zice : „Cum să se scalde că nu e sezon ?!" Și chestia cu scăldatul a căzut.... Atunci are o fată acolo, sar ăia cu gura pe Buru, să ne spună, să recunoască, că a încălcat morala. Fără să mai vorbim de abaterea cu plecatul neanunțat.

Buru nu spunea nimic tot timpul. Apoi deodată zice :

— Am fost la Predeal. Și mai zice: Am fost la Brașov și la Timișoara și la București și la Iași și la Piatra Neamț și la Ada-Kale și la Cluj și la Vatra Dornei... Cu personalul, zice.

— De ce, mă, cu personalul ? întreabă unul.

— Că merge încet, zice Buru și poți vedea mai bine...

Și pînă la urmă tot l-au sancționat pentru chestia cu plecatul fără învoire... Apoi au mai făcut încă o ședință, în care băiatul le-a povestit tot ce-a văzut. Le-a vorbit despre frumusețile patriei. Și rîdea băiatul; văzîndu-l mi-am amintit de rîsul acela al lui, de rîsul acela vechi, de la început, cînd venise pe șantier; de rîsul acela al lui, leșinat. Uite, mă gîndeam, uite al dracului tipul, uite al dracului cum băiatul acesta, după ce a văzut țara a învățat să rîdă... Și crezi că după aceea, după ce a văzut cîte minuni se fac peste tot, i-a mai putut desprinde cineva, cîțiva ani de zile, fotografia de pe panoul fruntașilor?!.. Acu auzii că învață de inginer, nu mai are mult și scapă.... Petriș, tu-l mai ții minte, mă, pe Buru ăla ? Ăla, mă, ce avea obiceiul să se urce pînă în vîrful turnului ?!

CONDUCTA SUBTERANA

De cîte șantiere am lucrat noi, Petriș ? Pe douăzeci și cinci zici ; păi sigur : pe douăzeci și cinci. Și nimeni nu s-a plîns de noi, ne-am purtat civilizat cu mașinile, ne-am purtat civilizat cu materialul ; că omul trebuie să fie civilizat orice s-ar întîmpla. Pe noi nu ne-au pus la codași, despre noi nu s-a scris la codași, numele nostru n-a fost acolo unde stătea scris : „Tov. amintiți ce părere aveți dacă lăsați murdară mașina, mîine, poimîine nu se strică ? Și apoi nu mai ai cu ce să lucrezi". Adevărat, Petriș ?!... Acu ați venit voi, nu vă cunosc dar se vede după mutrele voastre că sînteți băieți civilizați... Azi nu lucrăm, că e zi de sărbătoare ; nu vă fac observație că nu v-ați bărbierit. De mîine, cînd începem la conductă, să fiți curați. Ce dacă sîntem în cîmp ?! Păi tocmai aici se vede cine-i civilizat, că în oraș, cred și eu că vă bărbieriți și nu umblați murdari ; vă spun astea că vă văd necopți la cap, vă văd lipsiți de practica vieții... Să nu umblați cu bîrfeli, cu lingușiri; în centrul atenției mele dacă vrei să ajungi, să nu fii codaș, să fii fruntaș ; fiecare să fie post de control — postul U.T.M. de control. Să-ți sesizezi ție cînd ai greșit și ai fost indisciplinat. Noi lucrăm global, așa că toți trebuie să fie fruntași, din fapta fiecăruia să se vadă, nu din vorbă : practica cu teoretica, trebuie să fie una !

Eu am venit în munca asta propriu-zis din 1950, de cîțiva ani sînt șef de echipă. Petriș știe ; el nu numai acum se evidențiază de prima dată... Noi aici avem o muncă frumoasă : ducem conducta de apă în oraș, oamenii din oraș poate nici nu se gîndesc la noi, nu or să zică că uite apa în care mă scald, apa pe care o beau, a adus-o Petriș ori cutare și cutare. Apoi conducta noastră nici n-are să se vadă ; ăștia ce trec pe aici nu s-or gîndi la ea, că e sub pămînt și nu se vede ; pe cînd munca ălora de la blocuri, să zicem, se vede... Dar să nu cădem în greșeală. Și ei fac lucruri frumoase, zic numai așa, că nimeni nu s-ar gîndi că pe aici trece conducta de apă și că a dus-o Barbu cu echipa lui ; doar peste ea punem pămînt, vin apoi țăranii și ară, seamănă și cresc holde peste ea.

Acu se lucrează frumos că nu-s averse, nu-i nici iarnă, să fie ghețuș și să trebuiască să spargem gheața; nu-i nici lapoviță — dar oricum ar fi, să nu-mi veniți în echipă supărați ! Omul cînd face un lucru trebuie să-l facă voios, să nu aibă nimic pe sufletul lui. Am lucrat cu Petriș și la blocuri : noi puneam temelia... Da cum ai putea, tu, om socialist, să pui temelia la un bloc cînd ești supărat ? Mortarul și țimentul — totul trebuie să pui așa, cu sufletul tău, din tot sufletul tău, să închizi ochii de plăcere și să lucrezi așa... cu inspirație ; neapărat trebuie să fii inspirat cînd faci asemenea lucru. De-aia zic, și aici, tot așa... Un om nătîng nu poate să facă decît tot un lucru nătîng, dacă sufletul lui este urît și lucrul acela pe care-l face tot urît iese. Iese un lucru bont și ciung, îmbulzit, dacă și sufletul omului e așa. Dacă aveți ceva, spuneți ; sărim toți în ajutor, ce nu putem noi, punem problema la organizație. Și organizația ne ajută, pricepeți dumneavoastră ?... De-aia zic : ce dacă munca noastră, conducta pe care o facem nu se va vedea ; păi nici temelia blocului nu se vede, dar eu cu Petriș o făceam cu inspirație...

De-aia ziceam la început, cu civilizația. Aici nu vin fete să ne vadă, da' ce contează asta ? Noi trebuie să fim bărbieriți, tunși, curați ca și cum fetele ar fi cu noi... Nu vorbesc despre mine : eu duc o viață de familie sănătoasă, nevasta e controlor tehnic de calitate la *Porțelan*. Zic de voi : gîndiți-vă că fetele voastre sînt aici. Și e mai frumos așa...

Ce să vă mai spun ? Despre mine v-am vorbit.

Noi trebuie acu să facem conducta cît mai repede, orașul așteaptă apă potabilă. De aceea zic să nu prind pe vreunul că se conduce după lozinca că Dumnezeu de aia i-a dat picioare omului, ca să ocolească munca ; nu, chiar dacă nu o să se vadă conducta noastră, noi trebuie să o facem cu inspirație. Asta să fie principiul nostru în conduită care să ne treacă prin suflet ca o conductă. Nimeni să nu-l vadă, să nu facem caz de el ; dar el să fie acolo, că ne face bine, înțelegeți dumneavoastră ? Că nici conducta nu se vede, dar ăsta-i motiv ? Pentru aceea ea trebuie să fie bună, frumoasă și trainică. Să muncim la ea cu inspirație, peste ea vor crește holde și va ninge peste ea...

Schițe de VASILE REBREANU

Dedic aceste pagini celor mai omenoși dintre oameni ; comuniștilor, acelor eroi ai construirii socialismului, care, înfrîngînd trecutul, au înscris pe drapelele lor lozinca : „Totul pentru om !"

VINE MAREA !

Albia mării era gata, dar cu moș Márton nu era chip s-o scoată la capăt. Il rugau de săptămîni întregi.

— Taică ! Hai cu noi!

— Nu merg... aici oi sta pîn' la-nvierea morților !

— Hai, taică cu noi !

— Da' voi unde păcatele vă duceți ?

— Peste deal ne ducem, în casa cea nouă. Patru ferestre are... toate spre soare, de cînd te trezești dimineața îți ia ochii. Acolo n-ai avea altă treabă decît să tragi cu pipa, să te scarpini unde te mănîncă și să stai cu burta la soare.

— Drum bun ! Eu aici rămîn lîngă moarta mea, lîngă tovarășa mea de viață. Jumătate din mine e în pămînt de-acum. Cum o să plec eu de-aici, măi oameni buni ? Mîine a sosi și feciorul meu ăl mare și a sfinți mormîntul. Katițo ! Să ai grijă de nepoțelul meu! Fă-l cu bine, crește-l și deprinde-l să fie om de ispravă. Lîngă fereastră să-i așezi leagănul, auzitu-m-ai ? Ca atunci cînd s-a trezi, în zori, să-i rîdă soarelui drept în față. Cum zici că-l botezi ?

— După matale, tăicuțule, că zici că nu vrei să vii cu noi și barem cu atîta să te momesc. Cu numele dumitale om sădi tot codrul. Da' să știi că de-aici, din vale, degeaba l-ai striga pe prunc, căci pînă să treacă peste munte chiotul, s-a lovi de cele stînci. Așa că n-a avea cine te zgîlții de barbă, tăicuțule.

— Mártonka... va să zică... — bîlbîi bătrînul în timp ce pe fața-i tăbăcită și posomorîtă prinse a flutura un zîmbet, așa ca o crenguță cu frunză verde pe care ostașul o prinde la țeava puștii. — He-he ! Martinică ! Da' de ce nu-l făcuși, Katițo, cît fuseși pe-aici ? Să-l fi văzut și eu incalte ! Il porți în foale de parcă ai împinge o roabă încărcată cu vîrf. Și-acum te cam mai duci... și-mi duci și nepoțelul.

— Hai cu noi, taică, că vine marea ! Fă-i și dumneata loc !

— Da' vie ! Ce... de mine n-a-ncăpea ? Mie loc mai mult nu-mi trebuie, decît i-a dat pămîntu' maică-ti. Ce-a fi peste... al ei să fie. N-are decît să se mute în casa mea. Numa' să vadă să nu-mi spargă ferestrele !

Neica Márton se tot pregătea să moară, căci îi era zor să înceapă cealaltă viață. Avea optzeci de ani și socotea că după ce se va petrece din lume va urma... reînvierea.

Ședea cît e ziulica în fața casei pufăind din pipă și se tot uita cum pleacă satul din calea mării care pîndea undeva pe aproape. In dosul motoarelor Diesel, al camioanelor de cîte șapte tone, al duduitului excavatoarelor, bănuia puteri supranaturale. Se descoperea în fața lor și le privea în față cu smerită resemnare. Cînd intra în casă, prin ușa deschisă pătrundeau după el umbrele colosilor de ciment și ale columnelor de oțel. Lumea din afară, schimbată pînă la nerecunoaștere, se strecura în casă, sau îl trezea din somn cu tunetele și huietele pe care fără de istov le scotea. Bătrînul se ridica în capul oaselor și — holbînd ochii la fulgerele de gheenă ale aparatelor de sudat — căuta legătura dintre marea care se apropia și propria lui ființă, mare care prin ginere-său, prin Pișta, întors în fiecare seară acasă de la fabrica de ciment din apropiere, mereu îi trimitea vorbă... „Ce-o fi căutînd ea pe-aici ?" — se întreba mereu bătrînul. „Soața mea zace făr' de viață colo... în grădină și așteaptă chemarea trîmbițelor celor de aur, să i se deschidă mormîntul și ea să iasă iar la viața fericită pe care a lăsat-o. Trupul ei a fost dat putreziciunii și iaca, acum vine înapoi curată și nevătămată. Pe cînd... marea ? Marea vine cu apă multă, iar apa n-are urechi să audă chemarea trîmbiței de aur !"

— Taică ! Viii nu ne petrec peste tot, dar morții îs mereu cu noi. Marea ne aduce lumină, care nouă ne-a sluji... Sluga dumitale va fi marea, taică, încît și cizmele ți le-a spăla.

— Eu nu mă pun în proaptă cu voi dar... lăsați-mă aici. I-am trimis carte băiatului ăl mare, și-acum îl aștept. Numa' de ar veni pînă n-a ajunge pe-aici marea, că vreu să-l pun să se roage... în locul ăsta, pentru răposata maică-ta.

Turmele pogorau din munte ca niște torente albe. Se mutau casele, copacii și vitele. Mașinile netezeau coastele iar oamenii umpleau, rîzînd, rîpile : „Să nu se poticnească marea în ele" — cică ! Zi și noapte nesfîrșite caravane curgeau spre cealaltă parte a muntelui, acolo unde Katița frecase-lună, dușumeaua și deschisese înspre soare toate patru ferestrele. Ulcelele și oalele fuseseră culese de pe gard, scăunelul de muls, capra de tăiat lemne, cocina și cotețul, straiele, furcile de tors, se călătoriseră împreună cu caprele, vacile și caii. Un flăcăiaș lung și deșirat trecu prin fața casei moșneagului ducînd o pălărie plină cu ouă de-ale găinușii de munte.

— De ce le luași, mă ? — se oțărî bătrînul la el. — Nu te gîndești că biata găină le-a căuta și nu le-a mai găsi ? !

— Vin cu noi și găinile cele sălbatice, și ieruncile.

— Vezi să nu le spargi... mă !

— Vine marea ! Cu corăbii vine ! Auzit-ai că-și aduce și corăbiile ?

— Poate să-și aducă și tunetele și fulgerele. Eu nu plec de-aici !

Neica Márton deschisese ușile pe la toate autoritățile, se sfădise cu neschimbată încăpățînare, peste tot, refuzase orice tocmeală precum și țigările cu care era îmbiat, prietenește. In ruptul capului nu se așeza în fotoliile de piele de prin birourile pe unde umbla și închidea cu încăpățînare ochii cînd prin față i se flutura icoana viitorului, așa că celor ce erau nevoiți să încerce a-l convinge le venea să-și ia lumea-n cap. Toate strădaniile lor se loveau de platoșa încăpățînării moșneagului: Nu ! Nu și iar nu ! Iar cînd era vorba să apere dîmbulețul teșit din fundul grădinii se rățoia de ziceai că el e împuternicitul domnului-dumnezeu, prin partea locului, întru apărarea cauzei învierii morților. „Auzi, taică ! Să-ți spunem noi cum e cu turbina aia de-o mînă apa." Dar moșului i se ghemuia mintea cum se ghemuiește ariciul. Așa că în spinii cu care se înconjura se destrăma orice legătură dintre ce-a fost și ce are să fie, dintre interesul individual și cel obștesc, se pierdea orice logică și rămînea lipsită de rost orice explicație cu privire la izvoarele energiei și ale forței. „Ei ! și ce-o fi de i-oi face și mării ăleia un strop de loc în patul meu ? Dați-mi pace, că într-o bună zi or suna trîmbițele cele de aur și eu n-oi fi pe-aici, s-o iau pe maică-ta de mînă !" — „Nu te mai îmbăta cu apă rece taică! Nu vezi că mama de-acum doar prin ierburile și rămurelele arborilor din grădină ne mai face semne... ?" Dar el nu, și nu și nu !

Katița, tîrîndu-și cu greu mult-promițătoarea burtă și lăcrămînd, se ținea cu disperare după el. Se perpelea toată, de necaz și de rușine, din pricina încăpățînării și întunericului ce-l stăpîneau pe bătrîn. In casa scundă, afumată, cu pereții mîncați de carii, încerca să-l momească cu frumusețea celeilalte :

— Văzut-ai, taică, că aici soarele trebuie să se dea de-a bușilea, dacă vrea să-și bage nasul pe fereastra dumitale?

— Văzut... !

— Colo, peste deal, avem niște ferestre de-ai încăpea cu totul. Să tot stai în fereastră și să zici că ești chip pus în cadră, nu alta.

— Puneți-vă voi în cadră, că eu rămîn aici !

Intr-o zi, tot ferindu-și reverenda călugărească, să nu i se umple de tină, apăru și băiatul cel mare al moșului. Era lung și lipsit de dulceață ca o zi de post. In cufăr avea o biblie nouă-nouță, precum și o pipă, pentru cel bătrîn.

— Șááándoreee! se împletici moș Marton spre el.

— Unde-i satul ? — întrebă popa-Șándor.

— L-au trecut peste deal — răspunse Katița — că István al meu cu tovarășii lui aduc marea aici.

— Și ce s-a alege de continuitatea vieții ?

— Băiat a fi ! Băiat ! — îi rîse în nas femeia, arătînd spre propria ei burtă.

— Continuitatea vieții nu în nasteri stă, ci în moarte !

— Martonka al meu a trăi și s-a face căpitan de vapor !

— Nașterea lui e primul pas spre mormînt.

— Vai de tine, frate, dacă tu și în lumina soarelui tot noaptea o cauți.

— Moartea e cea care ne dă viață veșnică.

— Eu zic că numai trăind putem lăsa urmă durabilă...

—Astea nu-s vorbele tale, Katițo, !

— De-acum ale mele-s...

— Ai ajuns ecoul lui Iștvan !

— Cînd te vei cărăbăni de pe aici și taica așa are să grăiască. Da ce naiba i-ai mai promis trîmbiță de aur?

Popa ridică două degete firave spre cer.

— Făgăduiala de sus vine. Eu nu-s decît un sol al Domnului.

— Ai învățat atîta carte și tot nu cunoști adevărul.

— Dumnezeu l-a descoperit într-o singură clipită...

— Se și vede...

— Lasă vorba ! Ce facem cu mama?

— Ce să-i faci ? Dacă nu mai există...

— Și... ce-i faci cu slujbele și cu pomenile ?

— Nu-i destul dacă îi păstrăm în inimă amintirea ?

— Și ziua morților... ?

— In loc de fiecare lumînare, marea ne-a da mii și mii de volți !

— Vorbești și tu și... habar n-ai.

— Are el István... și eu... eu cred ce-mi spune !

— Roagă-te, fiule, — zise bătrînul cînd se găsiră în grădină — și sfințește-i lăcașul.

De fapt bătrînul nu știa o singură rugăciune, ca lumea. Vorbele pe care le bolborosea n-aveau nici o legătură, nici înțeles, așa că se mirau ele de ele cînd se întîlneau pe buzele moșului. „Puțin îi păsa lumii !" — constată cu năduf neica Márton. — „Nu vezi că pămîntul nu s-a năruit, coceanul cel uscat pentru plăcerea lui zuruie iar copacii care își scutură floarea după vînt își întorc fața și nu după oameni;

ciocănitoarea, dînd după gîngănii, bate toba de-ți tulbură rugăciunea ;

fluturi albi și negri s-au apucat să facă dragoste pe lemnul de căpătîi al moartei ;

apele se trag din fața omului însetat, norii trec fără să-i dea binețe celui ce, îndemnat de pîrdalnica de inimă, le încredințează solii ;

te uiți la toate cîte-s prin preajmă dar nimic alta, decît omul păstor al apelor, nu răspunde privirii tale.

Nici măicuța, măcar că-i așa aproape... și totuși atît de nemăsurat de departe... colo, sub rădăcinile ierburilor...

E departe căci e alta : acea temniță atît de deosebită de lumea noastră care cuprinde orice, dar îndărăt nu mai dă nimic, nici măcar un gînd, sau o simțire.

Șándor ăsta e și el un fel de mortăciune: un stîlp negru care nu știe alta, decît să înalțe mereu rugăciuni."...

— N-ai nici o putere, Șándore. Nu știi nici așa, nici așa ! Și eu care ziceam că de-ei veni, m-oi liniști...

— Păi dacă nu pot sufla în trîmbița de aur ! — rîse el cu amărăciune.

Katița arborase stegulețe albe pe tufele din grădină : erau scutece, nădrăgei și căițe cu ciucurei. Femeia avea un mers șod, legănat, ca acela al bobocilor de gîscă. Se oprea cîteodată și, ținîndu-și palma pe burtă, rămînea nemișcată și trăgea cu urechea ridicîndu-și fața bălțată de petele sarcinii, spre cer. I se năzărea că aude scîncet de copil ; glas nou, necunoscut, venit din hăuri.

— Văzut-ai marea? îl întrebă bătrînul pe fiul său.

— Am văzut-o.

— Eu numa' în vis am văzut-o. De ce culoare-i ?

— Ca cerul, ca pămîntul, ca veninul.

— Și oare... și asta... tot așa o fi ?

— Tot așa.

— Și-n ea... ce-a fi-n ea ?

— Flori ne-nflorite, iarbă cu gust sălciu, lintiță pînă-i lumea, și balabroaștei, și pești ; din ăia cu gura rotundă, pești cu gura strîmbă, pesti cu spini, pești rotofei și pești cu capete de monștri, pești alunecoși și pești ca piftia, cu ochi negri și cu ochi roșii, pești cu burduf, și meduze, și caracatițe... și frig, și întuneric, și brădiș.

— Minți ! — strigă Katița. — Brădișul ești tu !

Se prinse cu mîinile de pîntece și se prăbuși la pămînt.

Și proptindu-și capul între genunchi începu a se văicări. Ingrozită, dar și mîndră, îl strigă pe bărbatul ei : „Iștvane ! Iștvane !" Se ridică apoi și făcu cîțiva pași spre casă, dar durerea ce se prăvăli asupra ei cu greutăți de stîncă o culcă iarăși la pămînt. „Primii pași către sfîrșit" — mormăi popa făcînd semnul crucii. Apoi o ajută să intre în casă.

Neica Marton, fluturîndu-și pălăria în mînă, alergă spre fabrica de ciment.

Ambulanța clacsonă îndelung și strident, apoi frînă brusc în fața casei. „Face taman ca trîmbița de aur" — zise bătrînul, dînd ajutor cu mîini tremurătoare la strîngerea boarfelor.

— Ai grijă, taică, că mîine ne mutăm ! — îi strigă Istvan. — Strînge ce-i de dus !

— Duceți-vă cu dumnezeu și aveți grijă de nepoțelul meu!

Cînd a găsit bătrînul căița cea albă ca neaua, cu ciucurel, i s-a strîns inima și l-a năpădit prin tot corpul un fel de duioșie care mai-mai să-l amețească. Se așeză pe lavița din grădină, trase tichioara în pumnul lui cel negru și noduros și o privi uitat. Prin barbă i se prelinse o lacrimă. Cît de pe neașteptate plecase și Katița aia ! Ca o pasăre care, cînd cu gîndul nu gîndești, se saltă de pe cracă și-și ia zborul. Rămureaua îi mai păstrează amintirea, mai vibrînd o vreme, dar locul gol, gol rămîne.

Bătrînul șezu mult pe laviță, în tăcerea din ce în ce mai grea.

Zuruitul motoarelor — și al celor de pe aproape, și al celor de pe mai departe — încetase de mult.

Jos în vale, unde se zărea trupul de beton al stăvilarului cît muntele, se stinseseră și licăririle aparatelor de sudat.

Katița și Iștvan plecaseră, așa că moșul nu mai avea cu cine se sfădi și se îngrozi la gîndul că de-acum hotărîrii lui nimeni nu-i va mai sta împotrivă. Face să mai stai locului, atunci cînd nimeni nu te mai sîcîie să pleci ?

Intră în casă la Șandor care se gătea de drum.

— Sînt tare supărat, să știi ! că ai făcut rugăciune de mîntuială la mormîntul maică-ti — îi zise.

— De zece ani e moartă. Ce faci, pleci și dumneata ?

— Nu plec !

— Da' ce vrei să faci ?

— Rămîn aici și am să mă rog și în locul tău ! Să mă rog în locul tuturor celor ce au uitat-o !

— Cînd vedem că ceea ce dorim nu-i cu putință, trebuie să dorim ce e cu putință. Decît uitarea, căreia viii îi dau pe cei morți, mai puternică-i grija și milostenia Domnului. Pleacă, tată, că va avea el grijă și de dumneata.

— Păi nu tu spuneai că pe ăi de-și uită morții îi ajunge blestemul ?

— Păcatul n-a fi al dumitale, ci al ginerelui și fetei dumitale.

— Aici rămîn ! — strigă bătrînul. — Pleacă și tu și nu mă mai amăgi cu făgăduieli ! Grăbește-te ! Eu nu văd că nu-ți e decît de traiul tău ăl hodinit ?

Inchise ochii, se rezemă de uscior și rămase așa scuturînd mutește din cap. Hotărîrea cu care obișnuia să-i vorbească Iștvan, care nu arare își pierdea sărita, îl făcuse încă și mai încăpățînat, așa că și acum se împotrivea oricărei vorbe omenești.

— Te vîr în sac, taică, și tot te duc!

— Iar eu oi roade sacul, ca vulpea din poveste, și tot oi veni înapoi.

— Oi pune marea să te măture de aici.

— Ei și ? Parcă eu nu m-oi ști lega de stîncile astea, ca să nu mă poată ridica de la fund ?

...Și ce să vezi, că marea se poticni în fața bătrînului !

Milioanele de tone de apă pornită năvalnic în căutarea golului pe care trebuia să-l umple se opriră deodată.

Valuri albastre cu creste spumegînde bătură pe loc pufăind aburi calzi și tremurînd de nerăbdare.

Cablurile de oțel se întinseră pînă la refuz din pricina iureșului lor frînt și-acum cereau, hăulind, drum slobod.

In zbuciumul nebun al groaznicelor forțe grămădite acolo duduiau sutele de mii de cai putere.

Valea își deschisese pîntecul și chema, cu glasul ademenitor al resemnării, apa mării. Malurile îi jurau credință, brazii o salutau ca pe o învingătoare, de-abia așteptînd să-și vadă chipurile în oglinda ei.

Nerăbdarea tropăia asurzitor în fața neașteptatei piedici ce-i ieșise în cale, piedică cu care nemăsurata ei putere nu prea era deprinsă. In drumul ei nu o dată fărîmase nave și înghițise orașe, căci la mînie nu cruța nici un cămin și nu făcea deosebire între sălășele viilor și cele ale morților.

Și-acum... ce să vezi ? Se oprise locului, că un om i se pusese în cale !

Bătrînul ridică ochii spre ea și o întrebă.

— Da de unde mă cunoști ? Că eu numa' în vis de te-am văzut. Și căuta florile ne-nflorite, iarba cea cu gust sălciu, covorul de lintiță, întunericul și brădișul. Dar marea n-aducea decît apă limpede și albastră în care toate se scăldau, iar firea strălucea în straie de primăvară.

— Hai sus, la noi, taică Martone !

Numele lui îl purtau miliardele de zvîcnituri ce străbăteau, cu iuțeala luminii, sîrmele de telefon. Zornăiau sonerii și răsunau glasuri omenești pe care murmurul mării, departe de-a le acoperi, ca un uriaș megafon le amplifica pentru ca, zburătăcind în jurul lui, să pătrundă cumva și în înțelegerea moșului.

— Ce atîta zdroabă, de parcă s-ar clădi un oraș întreg în capul meu, se minuna moșul în timp ce anumite ecouri prinseră a răsuna în sufletul lui.

„Decît uitarea căreia viii îi dau pe cei morți, mai puternică-i grija și milostenia Domnului".

— Șandor ăsta numai minciuni mi-a sădit în grădină, și-apoi s-a cam mai dus. Copacii către vînt își întorc fețele iar măicuța nici un semn nu-mi mai dă. Rugăciunile mele cad la pămînt înainte de-a ajunge pînă-n cer, iar vorbele lui Șandor mi-au întinat curtea. Eu la toate m-am uitat, dar spre mine nimeni n-a cătat. Bucuria n-a vrut să mă cunoască iar norocul a închis ochii cînd a trecut pe lîngă mine. Intre atîția ochi închiși am închis și eu ochii, dar tu tot m-ai cunoscut. Numai tu mă cunoști, și Katița, și István, și ortacii lui. Ăia de te-au adus pe tine, mare, aici.

Nerăbdarea umbla să-l doboare pe moșneagul cel ce se priponise în vale. Invălmășească-se, încăpățînatul, cu pietrișul și cu melcii! Marea fusese întîmpinată cu blesteme și cu vorbe de ocară; lașă și netrebnică i se zisese... Dar ea, conștientă de puterea ei, zîmbise cu îngăduință. Nu se grăbea, căci ea era cea mai tare și nu știa ce-i nepăsarea al cărei sloi de gheață de atîtea ori îi rănise inima.

— După tine am venit, taică, nu după morții tăi. Ia uite ce corăbii îți aduc !

— Păi... văd că mă cunoști. Eu m-am pus în proaptă cu tine și tu-mi zici pe nume, gîngăvi moșneagul simțind că un val de căldură îi străbate inima. Iartă-mă, mare, că te-am dușmănit !

— Ăla micu ție îți seamănă, tăicuțule — îi trimise vorbă Katița. — Trei chile și jumătate trage. „Continuitatea vieții". Ochii lui îs ca azurul mării. Glasul ? Fluierice de aur ! Mai încolo, cînd îmi vei da o mînă de ajutor la legănat, din fluieraș s-a face trîmbiță. Ei, trîmbița asta are s-o amuțească pe a lui Șándor. Hai, taică, sus și adu căița cu ciucurel, că de-acum a sosit și marea.

Bătrînul o luă cătinel la deal. Prin mulțimea obrajilor ce se întorceau după dînsul el tot pe al Katiței îl căuta, dar n-avea cum îl recunoaște, că toate fețele erau poleite cu bucuria de-al vedea și pe el venind în sus.

— Pescărușii unde-s ? — întrebă moșul.

— Vin și ei ! Nu-i vezi cum se-nalță ? — îi răspunseră cei din jurul lui. Apoi îi făcură semn mării, că-i liberă calea.

In romînește de N. STRAVOIU

de SÜTŐ ANDRAS

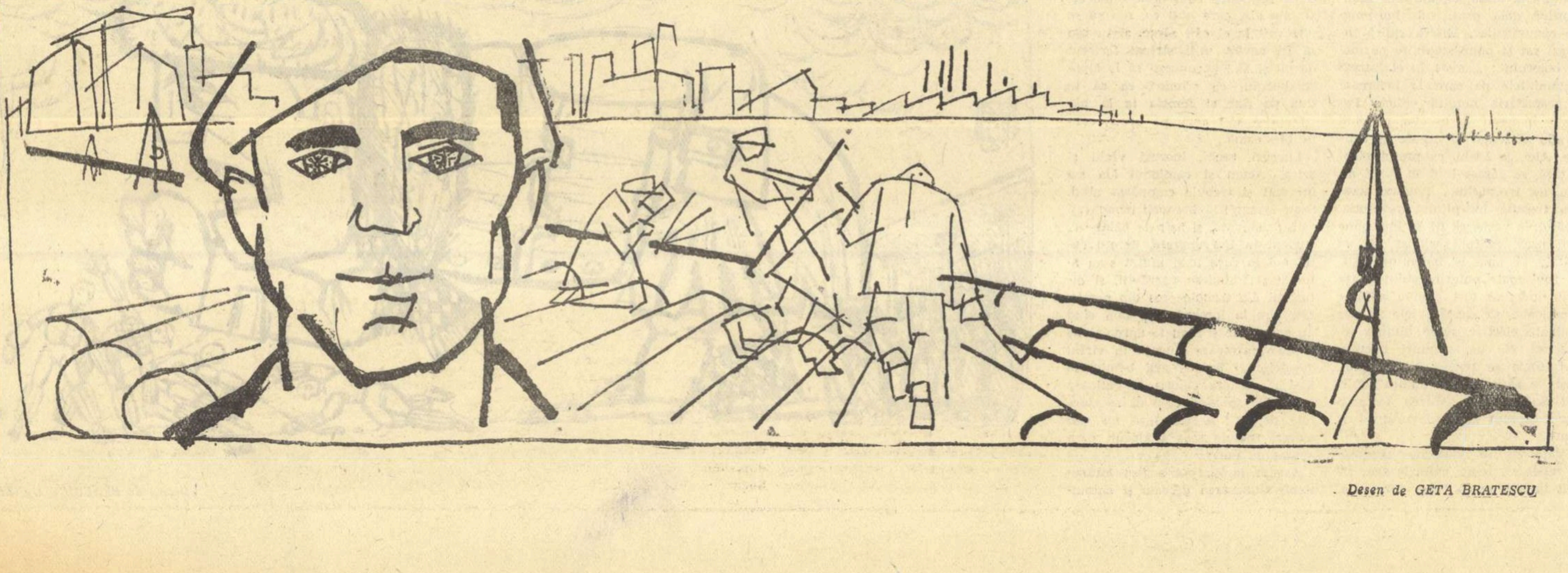

Desen de GETA BRATESCU

Hochei pe gheață

DOUĂ SCHIȚE DE TEODOR MAZILU

Pe patinoarul artificial „23 August" se desfășura meciul de hochei C.C.A. — Miercurea Ciuc. Era un meci amical — campionatul se terminase — veniseră doar cîțiva spectatori, „microbii". Infofolit într-o căzăcească și o șubă groasă de piele, l-am descoperit pe Stoica; numai pe el nu credeam să-l văd aici, la un asemenea meci și într-o zi atît de friguroasă. Nu-l cunoșteam ca pe un sportiv înfocat și prezența lui la acest meci amical mă uimea, îmi arăta că se petrecuseră cu el schimbări esențiale. Ședea sus, lîngă tribuna centrală unde nu existau bănci dar de unde se vedea mai bine. Pînă și această mică viclenie de spectator încercat mă îngrozise, avea în ea ceva sinistru. Am aflat pe urmă că aici „la mansarda de beton" era locul lui preferat; tot aici stătuse și la meciul cu Dukla-Praga. Toate acestea aveau în ele ceva înfricoșător. Rafinamentele lui de spectator încercat care știe că nu totdeauna locurile din față și mai scumpe sînt și în același timp cele mai bune îmi demonstrau că în viața lui se petrecuse ceva foarte grav.. „Am locul meu preferat". Sinistră mărturisire.

Lipsindu-i miza campionatului, partida era destul de anostă. Dar gerul era atît de cumplit încît oamenii nu-și puteau permite luxul de a privi partida cu indiferență sau comentarii ironice. Priveau cu cea mai mare încordare bîlbîiala de pe gheață, urlau entuziasmați la cea mai plăpîndă tentativă de atac, vociferau, tropăiau, apostrofau — și în felul acesta — gerul se mai domolea.

Vocea prietenului meu domina patinoarul. De acolo de sus, de la tribună, conducea întreaga partidă. Auzeam vocea lui și mă înfioram de groaznica mea presimțire.

— Bine, șobolanii, bine... Patinajul, mă, patinajul...

Spectatorii întorceau capul cînd țipa el; era ascultat cu mult respect. Aici, la hochei, Stoica era cineva. Mulți dintre ei îl cunoșteau mai de mult și de la alte partide; „ăsta a condus galeria în meciul cu suedezii".

La un meci de hochei nimeresc mai întotdeauna și niște spectatori ignoranți. Bieții spectatori asistă nedumeriți la agitația de pe patinoar și, ca orice om care nu cunoaște un anume lucru se miră că nu se aseamănă perfect cu ceea ce el cunoaște foarte bine, în amănunte chiar.. In cazul de față spectatorul neavizat trăiește o adevărată spaimă văzînd că hochei-ul nu se aseamănă perfect cu fotbalul, se simte aruncat dintr-o dată într-o lume absurdă și ireală. O asemenea pereche de spectatori neavizați, după terminarea a două reprize se pregătea să plece, ferm convinsă că, în virtutea a ceea ce cunoșteau ei pînă acuma, fac un gest logic. Cu ironia leneșă a omului care cunoaște adevărul și deci nu poate primi nici o replică, Stoica veni lîngă ei și le făcu semn să nu se miște.

— Stați jos...

Cei doi ignoranți — o fată de vreo nouăsprezece ani și un bărbat voinic, puțin trecut de treizeci, îl priviră cu nedumerire, și din teama de a nu părea ridicoli rămaseră pironiți locului.

Observai de la locul meu cum Stoica le zîmbește cu o îngăduitoare ironie. Ii lăsă să se perpelească o vreme în teama neștiinței apoi le explică încet și rar, așa cum explici unor școlari lucrurile cele mai elementare.

— Aici se joacă trei reprize...

Ce liniște era în vocea lui, ce siguranță sublimă. Și iarăși mă înspăimîntase și liniștea și siguranța lui sublimă.

Fata îl privi atît de speriată, încît vechiul meu prieten își stăpîni cu mare greutate zîmbetul.

— Nu sîntem la fotbal, domnișoară...

— Și dacă nu, ce? De ce să nu se joace tot două reprize?

Dezgustat, Stoica îi lăsă în pace pe cei doi. Ca orice om care adunase o nemulțumire în suflet, simțea nevoia unui om în fața căruia să se mărturisească. Avea deci nevoie de un specialist, căci numai un specialist putea să-i aprecieze mîhnirea. Cu ochiul său de expert, descoperi repede un asemenea specialist în persoana unui tip care și-n timpul pauzei, continua să înjure arbitrii. Jucau în viață aceeași carte: comuniunea se stabilise repede.

— Ai fost atent la tipii ăia?

— Care tipi?

— Ăia de pe bancă... Credeau că aici e ca la fotbal și voiau să plece după două reprize...

Specialistul se arătă îngrozit.

— Ce-s nebuni? Care sînt ăia? Arată-mi-i și mie. Unde sînt, domnule, să-i văd și eu cum arată?

— Tipul cu basc... cu tipa aia blondă...

Specialistul coborî cîteva trepte ca să-i vadă mai bine.

— Și cum, chiar voiau să plece, încerca specialistul să se convingă de o realitate atît de absurdă. Bine, dar ei nu știau că se joacă trei reprize?... continua să întrebe specialistul care nu se putea trezi din nedumerirea în care intrase. Ei nu știau că se joacă trei reprize?

— Pe cuvîntul meu... îl asigură Stoica. Voiau să plece.

Specialistul se mai uită încă o dată la perechea aceea caraghioasă și izbucni într-un hohot de rîs asurzitor.

Făcîndu-i-se milă de caraghioasa pereche, Stoica se așeză lîngă cei doi și începu să le dea sfaturi. Din cînd în cînd trăgea cu ochiul la specialist ca să-l ia părtaș la toată povestea.

— Aici se joacă trei reprize, nu două reprize. Cum să fie corner? Nu e, domnule... se joacă și-n spatele porții... atunci cum să fie?

Intorcîndu-se lîngă specialist, Stoica avea acum acea expresie copilăroasă pe care o capătă totdeauna oamenii după ce discută cu un novice lucruri din cale afară de simple.

— Corner la hochei? se mira celălalt, schimbîndu-se la față de groază și nedumerire. Dă-i dracului... își pierdu răbdarea specialistul. Corner la hochei? Sînt cretini.

Stoica veni la bufetul stadionului să se încălzească cu o ceașcă de țuică fiartă. Cînd mă zări pe mine tocmai voia să se ducă dincolo, în cabinele jucătorilor, „să stea de vorbă cu băieții".

— Ce e mă, cu tine, la hochei? se miră Stoica dînd să înțeleagă că nu-i vine să-i creadă ochilor. Prezența mea la un meci amical de hochei îl nedumerea.

— Meseria...

Amintindu-și de meseria mea, Stoica înțelese că pasiunea lui pentru hochei era destul de proaspătă.

—Așa e, mă... tu ești la rubrica de sport, ai văzut și mondialele... și deveni brusc cam descoperit și cam stingherit." Își căuta incontinuu expresia și nu reușea s-o găsească.

— Unde te-ai ascuns? N-ai mai trecut pe la facultate... nici pe la ședințele de UTM. Nu te mai văd nicăieri... Ce e, mă, cu tine, caut eu să înțeleg ce anume se petrecuse în viața prietenului meu.

La întrebarea asta, vechiul meu prieten se învioră.

— Ce să fac la facultate? E literalmente pierdere de timp.

In timp ce vorbea despre inutilitatea studiului ochii-i străluceau foarte viu, mistuit de un mare foc lăuntric.

— Ce dracu să fac la facultate?... M-am gîndit la chestia asta.. Intr-adevăr părea că se gîndise la toate astea și concluzia la care ajunsese fusese rodul multor nopți nedormite... Am întors lucrurile pe toate fețele, am întrebat și pe alții... Să ies medic? P-ormă să mă îngrop la țară? Nu e bine... La ședințele de U.T.M. am fost, e rîndul altora să se ridice în picioare și să ia cuvîntul... Iar cît timp există babacii, există și lovele...

Imi părea straniu tot ce auzeam.

— Nu te mira... M-am gîndit bine la toate...

Imi întinse mîna și-mi zîmbi cu indulgență; nu era mirat că eu nu-l înțelegeam. N-avea pretenții mari de la mine.

— Uite, mă duc... Vin băieții...

După pauză m-am așezat lîngă el, așa că auzeam tot ce spunea.

— Nu cădea, Zakos, nu cădea...

Era bine dispus. Bătea din palme, tropăia din picioare, domina întreg patinoarul. Dar eu aveam sentimentul ciudat că omul ăsta care hotărîse să nu facă nimic în viață începuse să îmbătrînească cu mult înainte de vreme. Cu cît dovedea mai multă competență... „Patinajul, haide patinajul"", cu atît mi se întărea convingerea că îmbătrînise uimitor de repede.

— Crosa, băiatule, crosa...

— Du-te la mă-ta să te învețe patinajul...

Continua să se agite și să urle, dar eu vedeam cum prietenul meu se sfîrșește încetul cu încetul. Căci energia pe care o depune la hochei, acel îngrozitor „bine băieți, acel sinistru „hai șobolanii", acel patetic „Crosa! Crosa!" îmi dovedea că în nici un alt domeniu al vieții amicul nu mai trăise de foarte multă vreme un eveniment cît de cît important.

— Acu băieți, c-au rămas în trei... striga Stoica apucat parcă de un acces de nebunie.

Aceste cuvinte mi s-au părut atît de groaznice încît m-am întors spre Stoica implorîndu-l să înceteze. Dar el nu înțelegea privirea mea. Inconștient de ceea ce se petrecuse cu el, continua să se entuziasmeze de ideea că Miercurea Ciuc rămăsese în trei jucători de cîmp.

„Nu trebuie să se mai entuziasmeze de ideea că Miercurea Ciuc rămăsese în trei jucători" mă rugam eu cu înfrigurare, cu un amestec de teamă și speranță.

— Mai e un minut, băieți... Acu băieți.

C.C.A. nu reuși să fructifice faptul că Miercurea Ciuc rămăsese numai în trei jucători. Scîrbit de atîta nepricepere, Stoica deveni posac și îngîndurat.

Nu mai scoase o vorbă. Cînd prietenul de lîngă el voia să-i spună ceva, îi făcea semn să-l lase în pace. Și văzîndu-l atît de posac și indiferent la tot ce se petrecea în jurul lui mi-l închipuiam iarăși cum arăta odinioară, cam sfios, dar simpatic, un medicinist care voia să meargă la țară, să-i facă pe toți oamenii sănătoși

— De ce nu joacă Verdeș? îl întrebă careva de lîngă el, convins că el, Stoica, trebuie să știe totul.

Imi închipuiam în bunătatea și naivitatea mea, că o să-i întoarcă spatele. In adîncul sufletului mă rugam ca el să capete puterea de a face acest gest... „lasă-mă boule, în pace". Nu-i spune dragă de ce nu joacă Verdeș. Ești băiat tînăr.. De ce să-i spui tocmai tu de ce nu joacă Verdeș? Asta ar fi prea mult, nu puteam să merg pînă acolo cu pretenția. Sau cel puțin să răspundă într-o doară. Asta ar fi putut să facă. Să-i răspundă într-o doară... Speram ca într-o minune ca Stoica o să-i răspundă într-o doară..

Intorsei capul spre Stoica. Undeva în suflet trăia speranța că prietenul meu o să tacă, nedumerit și indignat.

Se întîmplă însă ceva îngrozitor.

— Cum nu știi nimic? se învioră brusc Stoica spre groaza și dezamăgirea mea.

— Ce să știu?

— Păi pe ce lume trăiești? N-ai citit Sportu'?

— N-am citit.

— S-a transferat la Brașov, anunță Stoica cu voce puternică și triumfătoare.

Claritatea cu care rostise aceste cuvinte mă zgudui: un fior de ghiață îmi străbătu trupul. „S-a transferat la Brașov". Ingrozit de cele auzite, părăsii stadionul fără să mai întorc capul și fără să-i mai salut.

BĂNUIALA NEDREAPTA

Domnul avocat Petronius își înșela soția credincioasă. Ceea ce-l stingherea cel mai mult nu erau atît trucurile și minciunile pe care le folosea în acest scop, ci neîncrederea și bănuielile soției. De cîte ori pleca de acasă sub pretextul unei ședințe sau a unei afaceri care nu suferea amînare, aerul bănuitor al soției îl scotea din sărite. De fapt nu era vorba de o simplă enervare ci de ceva mult mai adînc. O căsnicie din care lipsește încrederea nu-și justifică existența; cunoscînd acest adevăr atitudinea soției nu putea să nu-l mîhnească. „Trăim împreună de aproape douăzeci de ani. Cum poate să n-aibe încredere în mine?"

Atitudinea bănuitoare a nevesti-si nu-l stingherea numai, îl și întrista. Domnului Petronius îi era foarte greu să trăiască fără încrederea soției. „Dacă n-are încredere în mine, în caracterul meu, atunci totul se duce de rîpă"... Își cunoștea soția și nu crezuse niciodată că ea ar fi capabilă să gîndească astfel de lucruri despre el. „Tocmai ea care mă cunoaște să se poarte așa cu mine? Cum poate să-și închipuie fel de fel de prostii? Cum poate să creadă că mie, la vîrsta mea, îmi arde de întîlniri amoroase clandestine?" Și domnul Petronius se amuză gîndindu-se la absurditatea presupunerilor soției. „Sînt cu un picior în groapă și crede tot felul de prostii. E ridicolă".

Neîncrederea soției îl și jignise profund. Domnul Petronius trase concluzia că bănuielile nevesti-sii, din ce în ce mai evidente în ultimul timp, nu puteau să provină decît dintr-o proastă părere despre caracterul său. „Am trăit degeaba douăzeci de ani împreună, tot nu mă cunoaște, dacă poate să-și închipuie... Mă crede un ipocrit, un om capabil de orice mîrșăvie".

Arătînd neîncredere față de el, socotindu-l capabil de infidelitate, doamna Petronius nu-și îndeplinea astfel datoria de soție credincioasă, datorie care-i impune să creadă orbește în cuvintele alesului pe viață. „Ea e soția mea. Ea mă cunoaște. Ea trebuie să creadă în cuvîntul meu".

Legătura amoroasă nelegitimă a domnului Petronius intrase astfel în al treilea an de existență, dar bănuielile soției continuau să-l irite ca la început. „Cum de nu înțelege ea că dacă s-ar fi întîmplat ceva cu adevărat, eu aș fi fost primul care n-aș fi ascuns-o. De ce s-o fi mințit. I-aș fi spus adevărul, în orice caz n-aș fi mințit-o, n-aș fi suportat ipocrizia. Desigur, ar fi fost foarte trist ca după douăzeci de ani... dar n-aș fi mințit-o...".

Soția nu cunoștea în toată profunzimea disprețul lui pentru relațiile convenționale ipocrite, lipsite de sentimente adevărate și de aceea continua să-l bănuiască. De cîte ori pleca de acasă la ore nepotrivite sau sub un pretext destul de șubred, nevasta sa îi spunea lucruri neplăcute. „Ce fel de ședință e aia la care te duci? Blondă sau brună? Dacă te întîlnești cu Pascalopol spune-i să nu se mai dea cu ruj de calitate proastă...".

Auzind asemenea acuzații, domnul Petronius se făcea galben de ciudă. „Numai la prostii se gîndește... E capabilă să creadă orice despre mine". Indignarea domnului Petronius se preschimba apoi într-o milă batjocoritoare. „Ce sigură e dumneaei că nu mă duc la ședință... Pentru ea ședințele nu sînt decît un pretext".

Domnul Petronius era foarte inteligent. Nu nega într-un mod violent — asta ar fi dat și mai mult de bănuit — uitîndu-se disprețuitor la nevastă-sa, alunga bănuielile cu o voce obosită ca și cum i-ar fi fost indiferente urmările.

— Ai nimerit-o cu blondele, ce să zic...

De fapt, domnul Petronius nu nega bănuielile ci le confirma în bătaie de joc, ca să sublinieze și mai mult absurditatea unor atari presupuneri.

— Da, mă duc la o ședință cu ochi albaștri, acolo mă duc...

In acest fel, domnul Petronius mai risipea pentru o scurtă vreme bănuielile care planau asupra lui. O altă metodă folosită de domnul Petronius pentru îndepărtarea suspiciunilor era aerul foarte critic cu care-și privea escapadele. „Timpit e și Pascalopol, ăsta. Mă cheamă la zece noaptea ca să-mi spuie niște fleacuri". Metoda se dovedise eficace; e știut că spiritul critic mărește întotdeauna senzația de adevăr și autenticitate.

★

Intristarea domnului Petronius față de aerul bănuitor al soției provenea și din convingerea că el nu greșise cu nimic. Soțul avea impresia că făcuse o împărțire dreaptă, că e foarte normal și foarte firesc ca el să-și înșele soția iar ea să nu creadă asta nici măcar în ruptul capului.

Intr-o zi factorul poștal aduse domnului Petronius o scrisoare de la femeia cu care de trei ani de zile întreținea relații amoroase nelegitime. Dacă această scrisoare ar fi sosit în lipsa soției l-ar fi bucurat foarte mult; cum nu se întîmplase așa, scrisoarea mult așteptată îi aduse numai iritare și plictiseală. Ii aduse numai iritare și plictiseală fiindcă era convins că nevastă-sa o să-și închipuie iarăși fel de fel de prostii. „Ea, deșteapta, crede că scrisoarea e de la amantă. N-are nici o îndoială în privința asta".

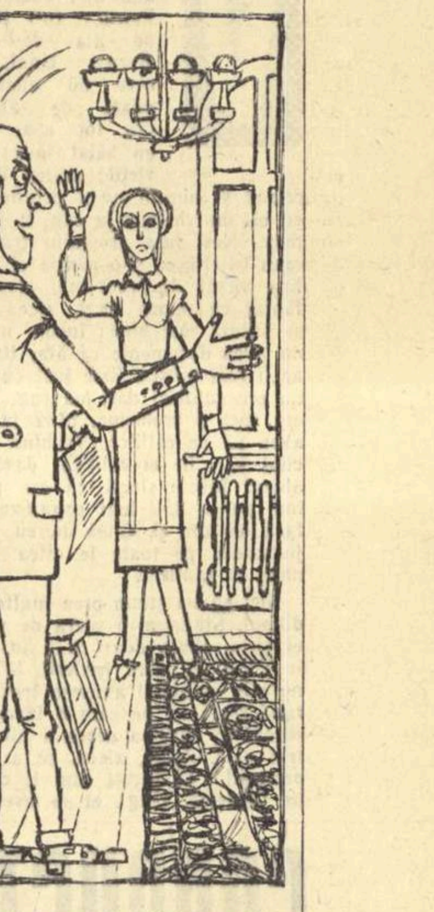

Ca omul care se simte cu conștiința curată, domnul Petronius luă scrisoarea, se retrase într-un colț al camerei și începu s-o citească, de față cu soția.

— De la cine e scrisoarea? întrebă soția cu veșnicul ei aer bănuitor.

Domnul Petronius se crispă de ciudă. „E formidabilă femeia asta: vede pretutindeni numai adultere". Pînă la urmă se stăpîni și îi răspunse cu voce indiferentă, fără să-și ridice privirea și fără să ascundă scrisoarea.

— E de la un coleg... Mă anunță că se transferă la București... O să fie mare bucurie...

Fără să ia în seamă privirea neîncrezătoare a soției, domnul Petronius continuă să citească scrisoarea.

— Nu e de la nici un coleg... țipă femeia. E de la femeia aia cu care trăiești...

Domnul Petronius puse scrisoarea deoparte, cu mișcări leneșe. „A întrecut măsura femeia asta" oftă domnul Petronius. Ii aruncă soției, galbene de furie, o privire plină de dispreț.

— Ești foarte inteligentă... Crezi că o amantă n-are atîta cap ca să nu scrie amantului pe adresa de acasă... Atîta lucru știe oricare femeie.

In ciuda siguranței cu care îi răspunse bărbatul, îndoiala n-o părăsise.

— Dă-mi scrisoarea, strigă femeia. Vreau să văd și eu scrisoarea... Dacă e de la un coleg poți să mi-o dai...

Bărbatul o privi iarăși nedumerit.

— Sigur că ți-o dau... — o asigură el disprețuitor. De ce să nu ți-o dau? Dar nu-i nevoie să țipi așa...

Cu mișcări leneșe și plictisite îi întinse scrisoarea și o privi amuzat, delectîndu-se de pe acum, cu rugămințile de iertare pe care i le va adresa soția mai tîrziu, după ce va citi scrisoarea.

— Citește-o cu voce tare... o rugă domnul Petronius, ca îndoielile femeii să pară astfel și mai ridicole. Citește cu voce tare!

Femeia își puse ochelarii și citi cu voce tare:

— Iubitul meu, de ce m-ai uitat? Nu era vorba să vii la Azuga? Am reținut degeaba o cameră! Nu știi ce amintiri plăcute ne leagă de această localitate...?

Zdrobită, femeia lăsă scrisoarea să-i cadă din mînă.

Cu mișcări leneșe și indiferente, domnul Petronius luă scrisoarea, o împături grijuliu și o ascunse în buzunar. Se uită la nevasta-sa cu [illegible] unui învingător.

— Ai văzut că am avut dreptate, fată proastă ce ești... Ai văzut că mă bănuiai degeaba? Numai la adultere ți-era capul...

Figura palidă a femeii îi dădea parcă dreptate.

CONDIȚII DE VIAȚĂ DEMNE

(Urmare din pag. 1)

el, căci boierul s-a sculat cu ochii urduroși din somn, vrea dulceață și vrea cafea și vrea ciubuc. Și cum să se desfete măruntaiele lui cu cafea dacă țara nu face tot ce poruncește?" (Tudor Arghezi, „Viciul boieresc", 1915).

Totul era dinainte stabilit. Un ciclu închis; naștere — moarte; luminat de rare și sărace bucurii: căsătoria, copiii și înnodarea de lanțul vechi al unei noi verigi; alt ciclu deschis, altă existență de dinainte stabilită, ca-ntr-un blestem. Copiii creșteau, dacă aveau zile, trăiau; se făceau mari; se însurau cînd le venea vremea; pămîntul se fărîmița, se micșora; sărăcia se căsca tot mai neagră și-amenințătoare. Restul era o zbatere chinuitoare: zi după zi, să te scoli și să nu știi încotro să pornești, unde să te milogești după un plug, să vină careva să-ți are; să sclipuești un ban, să-ți cumperi o zdreanță pe tine și pe femeia ta.

Asta a fost la început: truda necruțătoare, reluată de la capăt în fiece an: aratul și semănatul, primăvara; pînda lacomă ca ogorul să-ți odrăslească, și constatarea, totdeauna aceeași, că la vecinul bogat grîul s-a făcut mai frumos și porumbul mai înalt; pe ogorul tău căzînd toate năpastele, grindină și geruri tîrzielnice, ploi stricătoare și vînturi turbate, și alături plouînd cu lapte și miere și semănăturile ridicîndu-se ca din apă; ciuda care te cuprindea atunci și-ndîrjirea cu care te aplecai pe sapă, cu șalele frînte, să-ți scoți păpușoii din buruian; apoi prășila doua, în iunie; lunile secetoase și fierbinți de vară, cu secerișul și strîngerea ierbii, căratul și clăditul; toamna cu brumă groasă și dimineți friguroase prinse pe cîmp, la tăiatul porumbului; glugile înălțate în fundul ogrăzii, lîngă nucul bătrîn și clăcile de noapte, de desfăcat, sub luna roșie, mîncată de vîrcolaci, și la urmă de tot, lunile lungi și albe de iarnă, cu furia neputincioasă, spre primăvară, cînd te urcai în pod și vedeai că s-a isprăvit făina și trebuie să te duci iarăși la vecinul bogat să-i cerșești și să te îndatorezi pe mîncare.

Cîteodată mai erau și bucurii; băiatul venea în permisie, acasă, de sărbători și povestea cum îl bat majurii și domnii ofițeri; duminica se făceau nunți și botezuri și cumetrii; mai murea cîte cineva și te duceai la cimitir și beai douătrei păhărele de rachiu; veneai acasă și băteai muierea să-ți dea bani, să te duci la cîrciumă, să bei mai departe și să uiți; să uiți de pămînt și de sărăcie, de foame și de bocetele femeii; să dai cu pumnul în masă și să ți se pară că o să te-ntorci acasă și-o să-ți vezi copiii hrăniți și îmbrăcați, podul plin de făină și-un porc mare și gras, numai șuncă afumată, atîrnat de grindă. Dar porcul nimerea totdeauna în podul altuia și foamea se strîngea în jurul tău, te-nfășura, te usca pe picioare, pe tine și pe copiii tăi și pe femeia ta care se urîțea pe an ce trecea și-mbătrînea, ajungînd la patruzeci de ani o sperietoare.

★

Viața-și urma așa curgerea domoală și monotonă, ca un fluviu bătrîn, pe bîjbîite, prin întuneric, printr-o noapte apăsătoare, urîtă și plină de spaimă. Trăiai și nu știai pentru ce trăiești.

Sufereai și nu știai pentru ce suferi. Incotro și unde?

Dădeai din mal în mal și te zbăteai să te ții la suprafață. Uneori îți mai scuturai spinarea; strîngeai din fălci și puneai mîna pe coasă.

Fluviul greoi și amorțit, strivit sub legile banului și averii, ca sub o carapace de fier, se mai răscolea dînd peste maluri și-atunci echilibrul supușilor se zdruncina. Carapacea de fier se strîngea însă și mai mult și viața-și urma înainte, pe bîjbîite, prin întuneric, mersul greoi și bolovănos.

Pînă într-o zi cînd furtuna adunată și așteptată de atîta amar de vreme s-a dezlănțuit biruitoare. Fratele tău de la oraș, ciocănarul, a întins mîna și furtuna s-a dezlănțuit. Furtuna primenitoare, aducătoare de soare și viață: 23 August 1944. Mitrea Cocor, învățăcelul muncitorului comunist Florea Costea, venind în contact cu realitățile țării socialismului și luptînd apoi cu arma în mînă împotriva fascismului, străbate drumul lung și spinos al cunoașterii.

Intors la Malu, cu ajutorul muncitorilor dela oraș, sub îndrumarea comuniștilor, Mitrea ridică întregul sat și pune stăpînire pe moșia boierului: „...avea în el întregi simțămintele pe care le încercase în gospodăria numită «Elicia Pamiati» în satul Taraskova, pe cînd se afla prizonier și ucenic în Uniune. Aici, la Malu, ca pretutindeni în țară, se găsesc încă în ființă alcătuirile trecutului... Asupra acestora trebuie îndeplinită revoluția Alcătuirea veche să fie în întregime răsturnată. Statul socialist nu va întîrzia să puie la îndemîna foștilor robi toate puterile științei, așa încît unde au fost cîndva noroaie și cocioabe, să apară șosele și case luminate electric, unde bîntuia seceta, să vie pe canaluri bucuria apei, unde se trudea zilnic omul mașinile să-i ușureze munca". (Mihail Sadoveanu „Mitrea Cocor") Așa a început noua viață. Adu-ți aminte!

Ceața dintre malurile zguduite de tunet s-a topit, nălucile s-au risipit în vînt și s-a făcut dimineață.

Ți-ai luat plugul, ai ieșit la cîmp și-ai brăzdat pămîntul boierului din patru zări de hotar. Cînd te-ai întors acasă, ai găsit poarta deschisă, și-n ogradă n-ai mai auzit poruncind glasul boierului. Ți-a venit oarecum și te-ai uitat buimăcit împrejur. Nu-ți venea să crezi că tu ești stăpînul. Ai stat mult și te-ai gîndit și te-ai chinuit o vreme pînă ți-ai desfundat capul de apucături vechi și șovăieli. Apoi ai înțeles ce-i cu lumea asta nouă, răsărită ca o dimineață a pămîntului și care-i rolul tău în ea; ce trebuie să faci și cum să te apuci de treabă. Ți-ai scos din suflet foamea turbată de pămînt, și-ai înlocuit-o cu dragostea pentru munca cinstită și vrednică, făcută în folosul tău și-al tuturor. Ai învățat pe încetul și-ai înțeles că omul nu se măsoară și nu trebuie să se măsoare după pămînt și avere, *ci după cinste și omenie*, după dibăcia brațelor și hărnicie. Am trecut peste șovăieli. Acum pășim spre anii colectivizării totale; ne-am rupt de teamă și de patima aia oarbă de pămînt. Și pe urmă le-ai dat toate și toate astea au devenit *pămînturile noastre de acum, tarlalele noastre, vitele noastre, tractoarele noastre, camioanele noastre, milioanele noastre*... Calul ăla nu mai e; ți-a părut rău după dînsul cînd s-a vîndut, dar așa se hotărîse în adunarea generală și hotărîrea aceea era bună; trebuiau vîndute toate gloabele și cumpărate camioane; caii nu mai făceau față noilor cerințe!...

Nu-ți venea să crezi că nevasta nu-ți va mai îmbătrîni înainte de vreme, că băiatul cel mic o să se ducă la școală și n-o să-l bagi slugă la oile primarului, și cel mare o să se-nsoare cu cine i-o plăcea, și fata aia, care o fi ea, n-o să se uite urît la el *că-i sărac*, și tu n-o să fii nevoit să-ți strîngi feciorul de gît și să-i poruncești să ia sluta chiaburului cu pămînt, ca să te țină pe tine și femeia ta la bătrînețe și să-l auzi, pe urmă, cum te blestează.

Lucruri vechi, lucruri vechi și astea. Acum și camionul ăla s-a învechit și trebuie cumpărat altul. S-au învechit și bocancii cumpărați astă primăvară, și hainele băiatului, student la Universitate. Pereții casei noi în care te-ai mutat s-au afumat și trebuiesc zugrăviți, și difuzorul ăla trebuie scos din perete. Era bun la început, era bun cînd nu era nimic și cînd te apropiai de el cu-o furnicare ciudată în vîrful degetelor și bunica mai bombănea încă și se uita chiorîș la cutioara aia verde spunînd că-n ea se zbînțuie dracul... acuma însă nu mai merge, trebuie scos și-nlocuit cu-n aparat de radio.

Așadar la început a fost întunericul, alunecarea greoaie și chinuitoare prin beznă. Fluviu bătrîn și amorțit, strivit de legile lumii capitaliste, zbaterea lîngă pămînt, între malurile strîmte ale istoriei. Apoi furtuna biruitoare, revoluția care a lărgit năvalnic malurile eliberînd apele fluviului țărănesc, ca un dezgheț de primăvară.

Adu-ți aminte de toate astea și de multe, infinit de multe alte lucruri care au devenit viața ta și a familiei tale dela 23 August încoace. Și gîndește-te că drumul e abia la început. Răsărit în zori soarele urcă spre amiază: In 1965 procesul colectivizării va fi încheiat total. Directivele celui de al III-lea Congres al P.M.R. prevăd o sporire considerabilă a creșterii producției la hectar, un spor nemaipomenit de bunuri materiale și spirituale hărăzit ție și familiei tale. Agricultura va fi înzestrată cu 150.000 tractoare și alte mașini moderne; n-o să te mai chinuiești în urma plugului, n-o să mai scociorăști pămîntul cu sapa; palmele n-or să-ți mai sîngere în țărînă — pămîntul va deveni pentru prima dată un combinat modern al pîinii: munca o plăcere, — o bucurie. Gîndește-te numai la aceasta, gîndește-te la ce spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea: „Infăptuind acest program, patria noastră va deveni în următorii 10—15 ani o țară industrială dezvoltată, cu o agricultură multilaterală și de înaltă productivitate; bogățiile vor fi puse în valoare de oamenii muncii, vor permite trecerea treptată de la principiul repartiției după muncă la repartiția după nevoi, asigurînd întregului popor condiții de viață demne de epoca socialismului victorios și a construirii comunismului".

Al. I. GHILIA

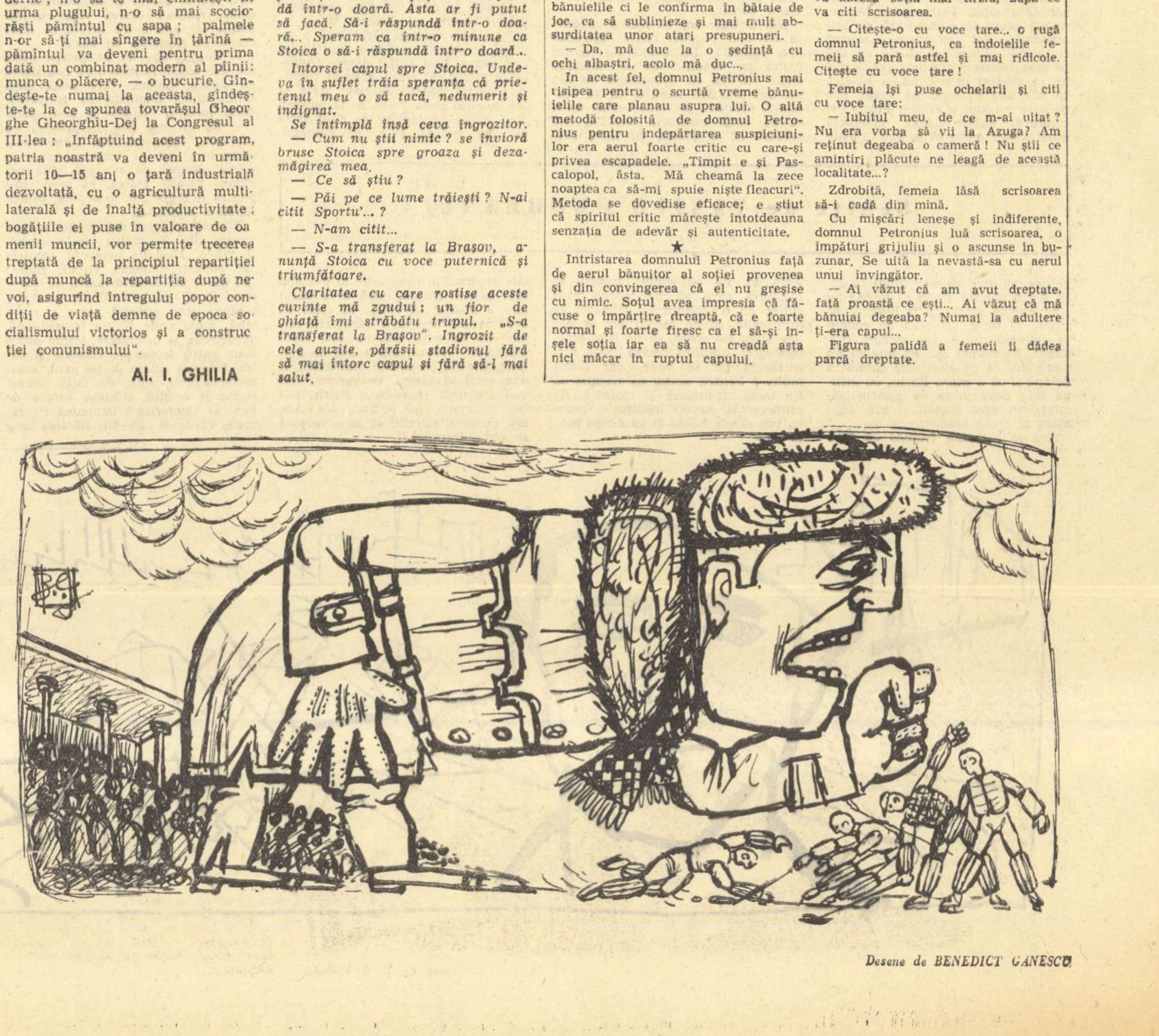

Desene de BENEDICT GĂNESCU

AMIAZĂ DE VARĂ

MARIN PREDA

Era o zi încremenită, care făcea parcă din clipă așteptare fără sfîrșit. Salcîmii stăteau înalți cu frunzele adormite. Bătătura zăcea albă sub lumina soarelui. Pe drum nu trecea nimeni. Gardurile negre dinspre grădină stăteau în picioare, cu poarta jumătate deschisă prin care trecuse sau venise cineva. Pe după ele se zărea șira de paie în care se vedea înfiptă o furcă. Părea o după-amiază întoarsă de demult, din adîncurile veșniciei și oprită în vizită la după-amiaza cea reală și prezentă, care, intimidată, tăcea împreună cu zidurile casei, cu vîrfurile înalte ale salcîmilor și cu țărîna bătăturii, pline de urme de tălpi omenești, de labe de giște și de copite mici de oi.

In această tăcere apăru pe după colțul casei, din spate, o femeie cu pași șovăielnici. Avea pe chip și în priviri o expresie de nedumerire și spaimă rătăcită, dar liniștită și parcă resemnată la adăpostul neputinței de a înțelege. Nedumerirea cobora și în mișcări: „Știu și eu ce să mai fac, încotro să mai merg?!" parcă spunea. La colțul din față al casei se opri cîteva clipe, apoi urcă prispa și se apropie de geamul deschis. Se uită înăuntru. Pe pat dormea o femeie. Avea părul desfăcut și membrele în dezordine. O expresie de buimăceală parcă definitivă se așternuse pe chipul ei ca și cînd apăsarea vieții inferioare care o stăpînea în aceste clipe de odihnă adîncă n-avea s-o mai părăsească niciodată. Femeia de lîngă geam apucă cu mîinile de cercevele și șopti cu un glas înghesuit de o detașată, intensă și impersonală neliniște:

— Joițo!

Nici un răspuns. După cîteva clipe de tăcere femeia repetă chemarea. Brusc, femeia care dormea se trezi, se ridică în capul oaselor și cu gesturi reflexe își acoperi picioarele și își drese părul. Ea recepționă aproape nealterată neliniștea cu care cealaltă o trezise din somn și răspunse:

— Ce este Dido?

— Joițo, ia vin încoace!

Femeia se dădu jos din pat, ieși din odaie, apăru pe prispă, se apropie și repetă în șoaptă:

— Ce e Dido?

— Vin încoace.

Se dădură jos de pe prispă și o luară amîndouă pe după colțul casei. Mergeau puțin aplecate, desculțe, cu fustele mari, înfoiate, două rotunzimi parcă ireale cu mersul lor lipsit de grabă, indecis, parcă comandat. Se opriră în spatele casei. Vizitatoarea arătă cu jumătate gest spre curtea vecină care zăcea la fel de tăcută în lumina grea a zilei, cu aceleași geamuri ale odăii deschise spre prispă și șopti:

— Joițo, nu e nimeni la mine acasă.

— Ei! murmură cealaltă.

— Tudor e plecat, băiatu-ăla e dus cu caii.

— Ei!

— Nu auzi?

— Ce?

— Mașina mea coase singură. O auzi?

Femeia își ascuți urechea și ascultă. Ascultînd, expresia chipului ei se schimbă treptat și pe măsură ce clipele treceau, această expresie semăna tot mai mult cu aceea pe care femeia o avusese mai înainte în timp ce dormea și care trezindu-se, dispăruse.

— Aud, șopti ea după cîtva timp, Dido, o fi cineva înăuntru!

— Nu e nimeni, e odaia goală.

Rămaseră amîndouă tăcute, absorbite, ascultînd. Din salcîmul de alături zbură o vrabie și în urma ei, legănîndu-se, o frunză pluti lent spre pămînt. Printre scaieții care umpleau locul din spatele casei apăru o cloșcă cu puii împrăștiați și rătăciți, cîrîind nervoasă, singuratică și nemulțumită. Văzînd cele două femei, se opri o clipă cu un picior în aer, cîrîi neliniștită de tăcerea și nemișcarea lor, apoi puse piciorul jos și trecu mai departe. Deodată, din depărtare, parcă din cer, răcni o voce cumplită aruncînd torente de înjurături, imprecații și amenințări:

— ... Unde paștele mă-ti ești fă, vino încoace și deschide odaia să bag sacii înăuntru. Fă, surdo, tu n-auzi să ieși încoace și să mă ajuți să dau sacii jos din căruță. Să fie ea a dracului de muiere, dacă dă căldura peste ea de nu se culcă și doarme pînă se scufundă cinci stînjeni în pămînt cu pat cu tot. He! fir-ați și voi ai dracului, ho, că acuși vă desham și vă dau drumul la apă.

In primele clipe cele două femei ascultară aproape liniștite această voce apoi pe chipul celei dintîi apăru o nouă expresie de spaimă:

— Gheorghe al tău! șopti ea. Du-te!

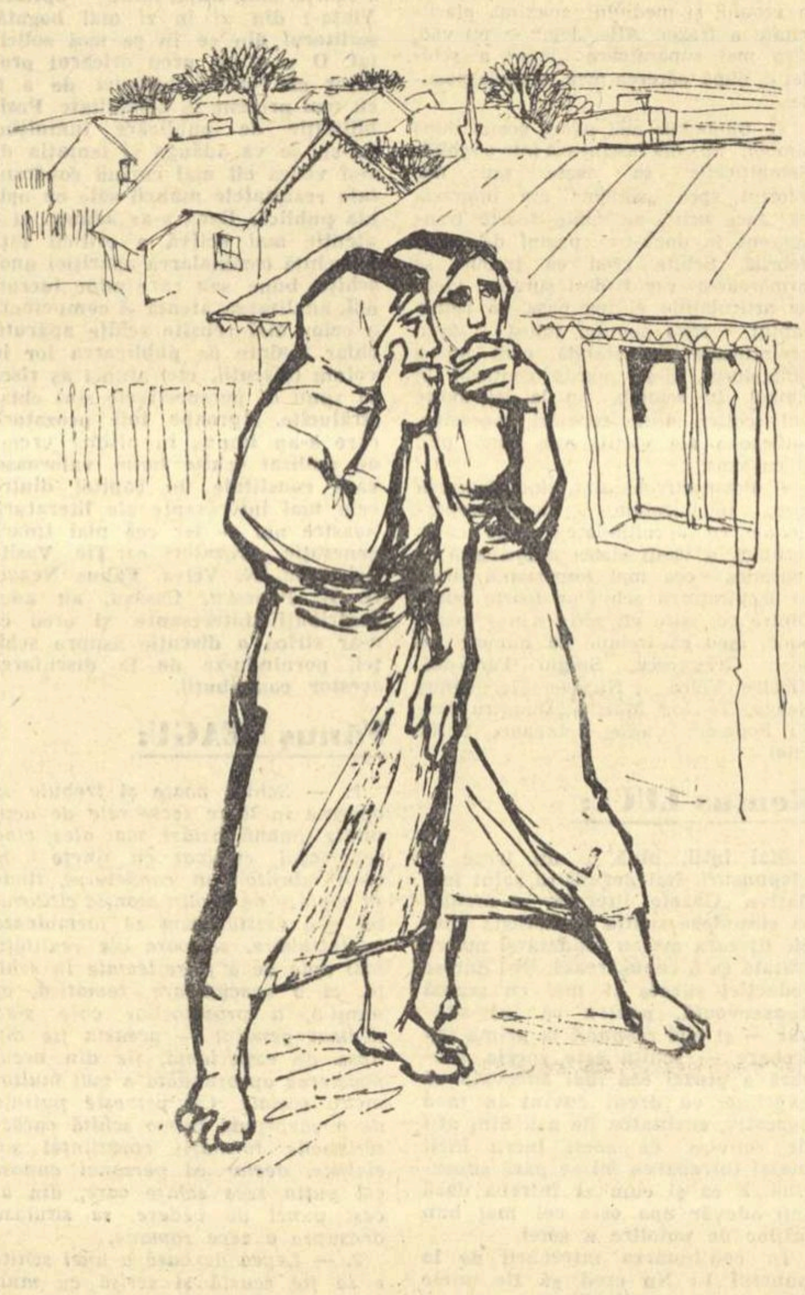

Desen de MARCEL CHIRNOAGĂ

RÎNDUNELELE

de MIRCEA ŞERBANESCU

Vezi, rîndunelele se întorc, dragul meu fiu. Uite-le cum săgetează văzduhul, în soare, ca niște fulgere negre. Adună cu ciocurile lor mici boabe de pămînt, fire de paie, stropi de puf și-și repară cuiburile de anul trecut și de alți ani, cine știe de cînd.

Haide, dragul meu fiu, hai să le spunem: „Bun sosit!" Bun sosit, dragi rîndunele de departe, chiar dacă nici una nu vă opriți la casa noastră. Bine-ați venit!

Păi cum să vină, dragul meu fiu, la noi, dacă streașina-i nouă și n-o cunoaște nici una? Nimic nu le poate trage încoace; ele își au locurile lor vechi. Dincolo nu lipseau niciodată. In pereche veneau; în pereche se călătoreau unde știu ele. Dar cînd se întorceau, tot nimereau streașina bătrînă.

Uite, chiar acum am putea merge acolo, dragul meu fiu, să-ți arăt rîndunelele. Cu ele m-am alinat cînd a plecat mamă-ta cu tine-n brațe la gară și de-acolo în satul de la piciorul muntelui. Zicea că nu-i place casa de colonist, că-i ca o cocioabă. Eu îi spuneam: „Cînd au venit aici, în satul ăsta din mijlocul cîmpiei grase, bătrînii mei spuneau c-or să scape de slugăreală și de sărăcie. Dar abia și-au putut dura căsuța asta, sărmanii. Noi, însă, o să se facem una nouă, pe gustul nostru"...

Tu nu știi, dragul meu fiu, ce ani silnici au fost aceia. Munceam din zori și pînă noaptea și abia puteam să ne ținem zilele. Casa cea veche mi-aduce aminte totdeauna de bătrînii mei și de chinurile de altădată. Mi-aduce aminte și de tine că în ea te-ai născut tu, dragul meu fiu. Ai s-o vezi numaidecît; numai ce cotim aici după colț, unde se face zidul ăsta de la grădina noastră, a colectivei, după care mai sînt trei case. Pe urmă... Vezi, dragul meu fiu? Gardul l-am reparat după ce-am intrat în colectivă; din prima recoltă. Toate au rămas pe urmă așa cum erau ele din ani, pentru că acum am făcut muzeu. De unde să știi tu ce-i aceea? Ești prea mic. Dar parcă eu, cît eram de mare, știam? Habar n-aveam. Cînd au venit cei din conducere la mine să le dau casa, m-am supărat foc. Pînă ce m-au dumirit. „Tu, ziceau ei, trebuie să înțelegi, c-or să vină oamenii străini și-or să creadă că am trăit bine de cînd lumea. Sau, or să se facă mari copiii de azi și va trebui să le arătăm cum a fost altădată. Tu îți faci frumușel casă nouă și te-ajutăm toți...."

„Dar pentru cine? întrebam eu. Mie mi-ajunge și-un colțișor". Nu și nu, că altfel nu se poate. Casă nouă și pace bună! Că sînt tînăr, am viața toată înainte și femei bune s-or mai găsi ele pe lume.

Adică nu mi-au spus ei chiar așa dar așa am înțeles eu și rău m-a mai durut inima, că eu tot la voi mă gîndeam și-mi spuneam că odată și-o dată tot o să-i vină gîndul cel bun lui mamă-ta. Nu-i plăcea în colectivă, dragul meu fiu. „Mă arată cu degetul și m-au pus la gazeta de stradă..." Păi cum să nu fie așa, dragul meu fiu, dacă nu voia să lucre. In gospodăria colectivă cine nu lucră n-are cinste la oameni. Îi tot suceau capul frații ei, unchii tăi vezi bine, care-i trimiteau în taină scrisori să nu știu eu ce pun ei la cale. Că de ce să stea în colonie între sărăntoci, cînd poate să vină între ei, că un bărbat bun dragul meu fiu, și altele... și că-n satul lor de la munte nu e nici o colectivă...

M-am întors într-o seară acasă și am găsit, dragul meu fiu, totul pustiu. Mi-a fost rușine să mă duc să-ntreb prin vecini ce s-a-ntîmplat. Uite-acolo stăteam înmărmurit. Nu puteam pricepe și mintea nu mă putea ajuta...

Știi ce zic eu, dragul meu fiu? Hai să plecăm de-aici. Hai la casa noastră cea nouă. Să lăsăm durerile la locul lor. Uite că dă soarele-n asfințit. Ce roșu e cerul, parc-a luat foc. Mîine o bate vîntul. Dar tu simți cum mișcă ceva sub streașină? Sînt rîndunele. Ce-ar fi să le luăm în pumn și să le ducem cu noi dincolo. Să trăiască în pace, să-și caute de mîncare, să aibă ouă și să le lasă puișori... Dar nu, dragul meu fiu, de ce să le luăm? Aici e locul lor. Noi așteptăm alte rîndunele.

...Că dacă eu nu pricepeam nimic, a venit cineva, o femeie, și mi-a spus că ați plecat la gară pe jos. M-am repezit, dragul meu fiu, ca un nebun și-am cerut un cal de la grajduri, l-am încălecat pe deșelate și-am zburat pe drumul spre gară, să v-aduc îndărăt. Și pe drum mereu mi se năzărea că vă văd înainte, pe mamă-ta cu bocceaua pe-un braț și cu tine, care erai mititel, nici nu împliniseși anul, pe celălalt... și mergeați greu, că vă dobora oboseala; mamă-ta se împleticea și eu trebuia s-o prind în clipă ca să nu cădeți.

Dar drumul era pustiu și închipuirile se ștergeau repede. Și gara era pustie. M-am uitat pe șine și-ntr-o parte și-n alta. Pustiu și iar pustiu. Și-acasă cum era? Nu mai vorbesc. Parcă nu mai eram pe lume. Am ieșit în curte și-am văzut rîndunelele. Se duc ele cînd amenință frigul și lasă totul de izbeliște. Primăvara vin din nou și refac totul. Așa mi-oi reface și eu viața, îmi ziceam, și-am scris carte după voi...

Nu-i departe de-aici drumul către gară. De cîte ori n-am venit, dragul meu fiu, să mă uit în lungul lui. Mă rezemam de frăgarul ăsta, îmi aprindeam țigara și mă uitam pierdut în zarea vînătă... Hai, dragul meu fiu, hai acasă. Aici e parcă prea trist. Nu ți se pare și ție? De-acum înțelegi și tu cîte ceva, că mergi pe trei ani. Uite ce frumoasă e casa noastră cea nouă; albă ca laptele, cu ferestrele mari și cu țigla de pe acoperiș roșie ca asfințitul de adineaori. Numai rîndunelele n-au venit.

Păcat că n-au venit încă rîndunele la noi, dragul meu fiu, să-și facă sub streașină cuib, să aibă ouă și pui. E grabă mare, dragul meu fiu, pentru că se fac tot mereu case, tot mai multe case noi. Acum s-a făcut gospodărie colectivă și în satul de la piciorul muntelui, de-au intrat și unchii tăi.

★

— Sarafine, nu vii odată la masă?
— Viu dragă femeie... iaca viu...

PORTRET ÎNTR-O SINGURĂ CULOARE

de NICOLAE BREBAN

In orașul nostru, nu prea mare, capitală de regiune, de cîteva săptămîni făcusem cunoștință cu un lucrător trecut de cincizeci de ani, mecanic pe o locomotivă de uzină. Il chema Pandele, era alb, înalt și drept ca o scîndură. Membrele-i lungi aveau noduri mici, la intervale regulate, și asta îmi dădea o senzație de liniște.

M-am hotărît să-i fac portretul pentru expoziția din primăvară, îi spusesem și lui și Pandele fusese de acord.

Il rugasem să nu se îmbrace mai îngrijit, să nu se bărbierească și să-mi dea aceeași considerație ca și pînă acum.

Umblînd cu el pe „Hanomagul" lui — o veche locomotivă Diesel — făcusem cîteva schițe care-mi plăceau, deși le aruncasem una cîte una după ce le terminasem.

Eu lucrez repede. După ce îmi fixez amănuntele și culoarea, îmi trebuiesc doar două ședințe. Convenisem cu Pandele, înaltul Pandele, să mă invite la el acasă în două rînduri.

Mă așteptam să găsesc o familie numeroasă răspîndită prin cele două camere cu covoare țărănești pe perete, dar nu era nimeni, Pandele, mecanicul, era singur. Mi-am închipuit — nu știu de ce — că familia îi murise în război.

— In război? îl întrebai eu, uscat, căutînd cea mai bună lumină.

— Da — răspunse el, și dădu din cap. Chiar pe locul ăsta. Casa am ridicat-o pe același loc.

Fiindcă mi-era indiferent ce făcea în timp ce eu lucram, se apucă să curețe castraveți; îi alunecau printre mîini ca niște pești, semănau uimitor cu acei pești somnoroși ai marilor adîncimi.

Stătea la masă cum stau țăranii, întors, cu umărul nemișcat, lemnos. In fața mea erau două scaune de lemn, joase, galbene, foarte vechi, iar sus pe perete, o colivie mare de lemn, vopsită în cîteva culori țipătoare, cu două vrăbii mari în ea.

— Trebuie să fie grozav de bătrîne vrăbiile astea de sus? îl întrebai fără prea mult interes.

— Nu știu — răspunse Pandele, curățînd castraveții pe care îi mînca apoi, cu sare multă. Le am de puțin timp. Sînt de altfel destul de liniștite.

Le privii și eu mai atent: erau bătrîne, cu penajul neregulat, murdar, se mișcau rar, cu greutate. Poate tocmai din cauza asta, de cîte ori se mișcau în colivia de lemn, mult prea mare, ridicam capul. Cînd o făcui pentru a treia oară, treaba asta începu să mă supere. Luai o foaie de hîrtie și schițai în grabă colivia și cele două păsări pe care le-am făcut ca umplute cu paie. N-am scăpat atît de ușor. A trebuit să mai fac la repezeală încă două schițe. (In ambele, păsările erau tot împăiate). In cea de-a treia însă, una din vrăbii părea disproporționat de mare și asta mă liniști oarecum.

— Dumneata ai avut o fetiță care trebuia să fie mărișoară acum, cam de vîrsta mea, Pandele? îl întrebai.

— Da, cam așa, cam de vîrsta ta. Ea și nevastă-mea au fost mitraliate din avion, pe cînd săpau în curte.

— Și casa?

— Și casa. Pe urmă, casa au bombardat-o, dar era goală. In casă am găsit însă o vrabie, prinsă în dărîmături, speriată, vie.

— D-aia o ții aici? — și făcui cu capul înspre colivia mare de lemn. Și cealaltă?

— Nu, nu-i ea! răspunse posomorît Pandele, ștergînd cu mîna masa de cojile castraveților. Sînt două vrăbii prinse de-abia de-o săptămînă.

— Și cu vrabia aia, din dărîmături? mă încăpățînai eu, nu cu prea mult interes totuși. Nu-mi ieșise nici culoarea și asta mă enerva.

— Cu aia? se miră amicul Pandele. Ce să fac cu ea?... Era speriată și am ținut-o pînă în primăvară cînd i-am dat drumul. In celelalte două veri, am ridicat casa și în toamnă am făcut colivia asta de lemn!

— Frumoasă colivie, Pandele! Ai colorat-o frumos!

*Ridică și el capul și privi colivia: nu-și ascundea **de loc mîndria și** mulțumirea de sine. Culorile vii și țipătoare puse pe lemn îl scoteau din sărite, dar îl și bucurau.*

— Dar tu de pe unde ești? — întrebă el, devenind din nou Pandele cel înalt, precis și amabil.

— Din Moldova.

— Am auzit că ești orfan — continuă, privindu-mi cîteva secunde, cu milă, culorile, hîrtiile, hainele, chiar și scaunul pe care ședeam. Nu știu ce m-a făcut să cred că îl apucase deodată mila pentru ocupația mea. Imi strîngeam lucrurile și i-am spus în două vorbe, ca să scap și pentru că amabilitatea lui mă obliga:

— M-am rătăcit de ai mei, pe o șosea, și m-au luat niște soldați într-un camion militar.

— Aveai cam nouă-zece ani, cred, pe-atunci, mă ajută el, mîncînd din nou castraveți cruzi, cu sare, gînditor.

Am privit încă o dată colivia mare, de lemn, de pe perete și am plecat cu ochii încă arzînd de culorile ei țipătoare.

Peste trei zile, am venit din nou, Pandele s-a așezat la masă și mi-am continuat treaba. Nu reușii, totuși, să mă abțin și mai făcui încă două crochiuri cu vrăbiile bătrîne. Deși le schimbam locul, culoarea, mărimea, păreau mereu parcă îndopate cu paie.

— De ce ții vrăbiile astea aici? îl întrebai eu pe Pandele, ușor nemulțumit de schițele care nu-mi reușiseră.

— Le țiu pe iarnă! In primăvară le dau drumul.

— Poți să le dai drumul de pe-acum! ripostai. Războiul s-a terminat. Au trecut ani buni de-atunci...

— Va să zică, era cam de anii tăi? întrebă el, deodată, cu oarecare aprindere.

— Cine anume?

— Fata mea, de care aminteai.

— Da, după fotografii cred că era de vîrsta mea. Țiu minte că aveam și noi fotografii de același fel pe acasă. Dar nu țiu prea bine minte.

— Nu, e bine, e bine — mă asigură Pandele — e chiar foarte bine! Cam de vîrsta ta...

Mai spuse de cîteva ori „bine, e bine" și începu să-mi urmărească mișcările cu curiozitate. Spre seară, îi arătai ce făcusem. Privi peticul de pînză și, deodată, i se aprinseră obrajii. Era cu totul altceva decît atunci cînd se uita la culorile țipătoare ale coliviei. Am simțit atunci că-mi ieșise culoarea și mă lăsai pradă admirației nestăvilite ce i-o simțeam arzînd în priviri.

— Ai făcut treabă nemaipomenită de-atunci, de cînd te-au luat soldații ăia, în camion, de pe șosea. Poate că ai și licența?

— Da, am și licență, da'asta n-are importanță.

— Ba da, are, are importanță! mă contrazise el și-mi dădui seama că se gîndește la fata lui.

— Acum ar trebui să dai drumul bietelor păsări! îndrăznii eu. Colivia, dacă vrei, poți s-o ții; sau, aș lua-o eu!

— Păi le-am oprit pentru iarnă... rîse ușor, pentru prima dată, Pandele și deschise geamurile să se uite în stradă. Afară era frig, cenușiu, toamnă.

— Nu mai cad bombe! îl încredințai eu, puțin ironic. Nu e decît frig. Vine iarna peste cîteva săptămîni.

— Ai dreptate, îmi spuse el, întorcîndu-se cu spatele la fereastra mică, pătrată. Am să le las. Cred că n-o să se-ntîmple nimic rău.

— N-are ce să se-ntîmple! Și, observai uimit, cu cîtă mîndrie îmi privea tabloul (dar cred că se gîndea mereu la fata lui). Pandele se întoarse brusc, intimidat, de la tablou, și, cu un gest copilăresc se-apleca din nou pe fereastră: într-adevăr, totul era doar liniștit, rece.

*Cînd privi iar tabloul, atent, părea puternic emoționat; într-adevăr, se gîndea mereu la fata lui și începea să realizeze cu greutate **sfîrșitul războiului.***

Ei, ca să știi, Aurelio!...

de ROMULUS ZAHARIA

Stăteam așa: Niculae, bărbatu-meu, lîngă dalia roșie, în pragul casei. Eu, ceva mai încolo, pe colacul de fîntînă aflat lîngă păr din vremi străvechi, de cînd trăia încă groful Tișler, iar străbună-meu, ierte-l dumnezeu, cioplea piatra adusă de sus, de la Baștia. Printre noi, cățărîndu-se pe scările și ulucii tîrnațului, Călinuț, nepotu-meu, băiatul lui Cozma strungarul, ăl de-i însurat cu Suzana, de peste dealuri. L-au adus la mine. Să ne mînem bătrînețile. Că și eu și Niculae al meu, am trecut de cincizeci și opt. Și ni-i pustie casa.

Călinuț, nepotu-ăsta al meu, nu știe să spună multe. Da' noi tare ne bucurăm că îngînă într-una: „Frumoasă is, deșteaptă is, carte am, de alea stricate n-am fost, ș-acum iată-mă, măritată".

Vorbele au tîlcul lor. Nepotu-meu Ioan, ăl de-i locotenent de miliție, nu se prea împacă cu nevastă-sa ce-i învățătoare pe undeva, la poale de munte. De cîte ori începe cearta între ei — și vai, se ceartă des, ea-și pune mîinile în șolduri și torăie: Frumoasă sînt... înțeleg, înțeleg, ce rost are să vă spun asta? Treaba-i: se ceartă? Se ceartă. Și ce bine s-ar putea împăca. Amîndoi sînt frumoși. Da' ea parcă prea mult își grijește fața cu cremuri și parcă prea puțin își curăță cotloanele casei. Nu-i ca Suzana, vrednică ca o furnică. Ei, de-aici pornește cearta. Parcă totu-i să fii frumoasă? Să fie, n-am nimic cu asta. Da' să n-o spui tu, zău. Așa că nepotu-meu, Călinuț, le nimerește bine. Păcat că nu-s aici ăilalți, măcar Nușca, soacră-sa, ar seca-o la inimă.

Călinuț ăsta-i bun fecior. Il scoate pe Niculae din casă, îl trage de mînă, și fuga cu el la grajd. Că acolo, Floarea, vaca noastră, bătrînă și ea acum, s-o băligat. Iar Călinuț, cum am spus: Fuga după Niculae. Să ia lopata și să curețe. Altfel plînge. Lasă, că nici Niculae al meu nu rămîne cu grajdul necurățat.

Am nepoți buni. Să mi-i țină dumnezeu. Niculăeș al Mariei, cînd era de seama lui Călinuț și venea popa cu boboteaza, de mă vedea că-i dau bani, striga cît îi ținea gura: „Dă banii popă, dă banii, popă". M-o făcut de rușine în sat. Vorba despre treaba asta o purtat-o Aurelia, a de-i vecină cu noi. Are casă peste drum. Da' și eu îi fac în ciudă. Rufele copilului, numai nailon și lînă de aia, bună, le spăl la 2—3 zile. Le pun la uscat și le las acolo ziua-ntreagă. Să vadă tot satul ce frumos mi-i îmbrăcat copilul. Aurelia crapă, nu alta. Că pe nepotu-său și de l-or îmbrăca în nailon, tot șleampăt o să fie. C-așa-i neamul lor de navetiști. Cînd au un ou, fuga cu el la oraș. Saltă pe tren, s-aburcă, înghesuie cu straițele pe toți ce le stau în cale, da' numai s-ajungă oul nevătămat la tîrg. Ce are Aurelia dacă nepotu-meu a cerut banii înapoi de la popă? Pentru asta să mă vorbească în tot satul? Ei, parcă m-o făcut de rîs? Dimpotrivă, oamenii mi-or lăudat nepotul. Și bine au făcut, că-i deștept Niculăieș.

Și cum zic: stăteam așa: Niculae, bărbatu-meu lîngă dalia roșie, în prag. Eu, pe colacul de fîntînă cioplit de străbună-meu vreme multă în urmă, cînd mă aud strigată:

— Lele Veronă, lele Veronăăăă! Hai repede!

— Unde să merg, mă Gheorghieș? Dai năvală ca sperieții și strigi de te aud toate găinile satului: lele Veronă, lele Veronăăă...

Drept să spun, mi-o căzut bine că m-o strigat în gura mare. Aurelia, — nu știu cum se potrivise, — tocmai ieșea din casă. Așa-i ea. Cînd mă strigă careva, își găsește treabă pe-afară, prin ogradă. Trage cu urechea și... iști! la Vasilisa sau la Măriuca în povești. Ei, da' lasă, lasă...

— No, care-i baiul? întreb.

— Lele Veronă, mi-o spus badea Murășan să vii pînă la partid.

— La partid? Mi-am pus mîna la gură ca omul căruia nu-i vine a crede.

— Da, la partid, lele Veronă.

Cei de pe valea Someșului au mare bai cu apa asta. Locurile sînt umede. Reuma a ros oasele multora dintre noi. Nici eu, bătrîna asta, n-am scăpat. Reuma mi-o prins piciorul drept. Ei și de-atunci, șchioapăt...

Cum am putut am zburat pe scări în sus, batăr să-mi schimb șurțul. Ei, dacă am ajuns să-mi schimb șurțul, mi-am spus, de ce să nu-mi iau rochia bună, făcută mai an, cînd am primit avansul? După asta, cu Gheorghieș lîngă mine, șleampa, șleampa, drept la secretarul comunal. Da' parcă îmi trecuse o țîră, nu mă mai ținea reuma așa tare la piciorul meu beteag.

A lui Murășan, Lisandru, secretarul comunal, pînă mai an brigadier în colectivă, m-o tras mai la o parte.

— Care-i treaba, Murășene?

Lisandru era un fecior mîndru acum vreo treizeci și cinci de ani. M-o jucat la horă, o chiuit pentru mine, mult o căutat să mă ia de nevastă. Mi-o plăcut și mie. Da' Niculae mi s-o părut altcumva. Și, ce să spun? Minte de fată...

Priveam la Lisandru și ochii mei parcă-l vedeau acum de întîia dată, la bătrînețe. Fața îi era tot tînără. Pe la tîmple părul îi era ca argintul; alb, lucitor în negreala de corb. Ochii... ei, ochii erau ceva mai stinși. Nu mai ardeau ca-n nopțile alea...

— No, care-i treaba? întreb încă-odată.

— Treaba nu-i grea. Avem o adunare a comuniștilor. Uite, toți s-au adunat. Te-am chemat și pe tine. Că trebuie să hotărîm împreună o treabă a noastră, a colectivei. Tu, Veronă, ai șăzut șapte ani doar pe pită și un rînd de haine la Oarcășu, negustorul. La Domșa, chiaburul, patrusprezece...

Eu sînt din acele femei ce nu de două ori trebuie îndemnate să vorbească. Ce am de spus, spun:

— Scîrbele... Da, Murășane, patrusprezece ani am stat la Domșa. Arză-l cuptorul de cărămidă... Că lucră la cărămizi acum... Face cărămizi, trăznească-l și ofilească-i-se neamul. Da' și acolo, Murășene s-a aranjat. Lucră la cuptor. Or, Domșa ar trebui să care pămînt. De ici, colo și înapoi, așa, o viață întreagă. Că amară mi-a fost viața la el. Nici să stau pe tîrnaț nu-mi dădea voie. Nici să mînc. Doar să lucru... Da' Oarcășu? Ce, Oarcășu era mai breaz?

— Stăi, Veronă. Nu te omorî așa. Știm noi cum ți-o fost la Domșa. Știm cum ți-o mărs și la Oarcășu. Da' nouă să ne spui cîteva vorbe despre oi, despre creșterea lor, despre rasa de oi care crește mai bine pe la noi. Că te pricepi. De asta te-am chemat la adunarea deschisă de partid.

M-am dumirit. M-or chemat la o adunare deschisă de partid. De asta Cozmuț, cît am stat de vorbă cu Murășanu, o spus mai întîi că închid adunarea de partid. Mi-am spus: dacă închid adunarea de partid ia ce m-or mai chemat? Să stau la voroave cu ei? Treabă mai bună n-am de făcut? Da pe urmă o strigat:

— Tovarăși, începem ședința deschisă de partid.

Am mai spus că-s din acele femei ce nu trebuie îndemnate să vorbească. Am luat-o de-a dreptul.

— Tovarășe Cozmuț, șpențelul de pe d-ta cine l-o făcut?

La care adunarea s-o pornit pe rîs. Da eu nu i-am lăsat.

— Păi... cine... Abaua se face la noi în casă...

— Da știi din ce lînă-i făcut șpențelul dumitale, mă rog frumos?

— Da, din rațcă, lele Veronă.

— N-am crezut că o să știi, bată-te să te bată norocul, măi Cozmuț. Ei, rațca-i o țurcană, fraților, spun eu. Țurcana are un fir de lînă lung, bun de tors și de bătut... Cerga a pătrată cu dungi negre, bună de învelitoare, pe care mine-ta o făcut-o acum doi ani, Chiorene, știi din ce lînă-i făcută?

— Lele Veronă, mi-o zis Cozmuț, lasă asta. Noi despre oi vorbim aici.

Atîta mi-a trebuit.

— Păi eu despre ce vorbesc? Ce, ținem oile pentru că ni-s dragi? Pentru că ne place prostia lor? Pentru că ne place să ne legăm capul cu creșterea lor? Măi Cozmuț, lasă omul să spună ce știe despre oi, i-am zis. Nu de asta m-ați chemat la adunarea voastră?

Și le-am spus: Oi creștem pentru că ni-s de folos. Că ne dau lînă.

Almășan m-o împuns de pe locul lui, unde nu încăpea, atîta-i de lung:

— Asta am învățat-o la școala elementară, lele Veronă...

— No, voi învățați, dragilor, învățați acum, că sînteți tineri. Almășane, ți-oi spune drept: tu te pricepi la grîne, la recolte mari, da'la oi nu. Ai fi tu isteț, da' la oi nu te pricepi. Și Almășan o tăcut. Nu mi-o mai spus nimic. Semn că eu am avut dreptate.

După asta nu m-o mai oprit nimeni din vorbă.

Nu-i vorbă m-am și aprins. Le-am vorbit despre stogoșele noastre care au o lînă mai bună, e drept, decît țurcana. Dar că-i doar o corcitură. Țurcană cu țigaie. M-am luat și de Sînnicoară. Nevastă-sa și-o făcut o flanea albă, cu împletituri faine... De unde știu? Păi, eu știu tot ce se întîmplă în sat. Știu cine se naște, cine-și face traiul, ce-și cumpără... Ei, cum spuneam, și-a făcut o flanea din țigaie curată. După ce le-am vorbit oamenilor de flaneaua nevestei lui Sînnicoară, am văzut cum cată spre mine mai cu interes. Am prins și mai mult curaj. Lasă că nu prea sufăr eu de lipsa lui, da' nu știu cum, am căpătat mai multă inimă. Așa am ajuns să pun mîna pe o jachetă de lînă a învățătoarei. I-am spus așa, să mă audă toată lumea:

— Tovarășă învățătoare, ia dezbracă-te de haina asta a dumitale. Lumea iar s-o pornit pe rîs. Da' ea, cuminte, mi-o dat jacheta. Jacheta era roșie, avea de sus pînă jos, în față, o dungă albă. Era făcută dintr-o lînă faină, moale, călduroasă. O ridic sus, deasupra capului și spun:

— Jacheta asta vă place? Sigur. Degeaba mai întreb, măi, Sînnicoară. N-ar fi mai bine ca și nevastă-ta să poarte o jachetă ca asta? Ei, da pentru asta, spun eu, trebuie să creștem oi din rasa merinos. Merinosul nostru, ardelean, dă lîna asta faină. Cîte cinci pînă la cinșpe kilograme de lînă.

Adunarea mă asculta în tăcere. Le-am mai spus că în țara noastră o să se facă jachete din astea la toată lumea. Stă în puterea noastră să creștem oi de astea.

După asta m-am așezat pe scaun. O luat cuvîntul zootehnicianul. Mi-o dat dreptate și el. Mă uitam la oameni. Chiorenii erau patru, și fără a fi neamuri, aduceau puțin, la frunte. Cutele de pe față le erau însă altfel aduse. Sînnicoară rîdea cu o gură mare, dezgolindu-și dinții sănătoși. Intr-una spunea: „Bine facem că stăm de vorbă cu oamenii. De asta-i tare partidul nostru. Se sfătuiește cu oamenii muncii..."

Eu eram tare mulțămită. Mi-am tras piciorul care mă durea și m-am așezat mai bine pe scaun. Da' nu pentru multă vreme. Au pus la vot hotărîrea luată. Să crească merinosul ardelenesc. Am plecat. Eram sigură acum că în colectiva noastră doar merinosul o să crească...

Murășan, feciorul atît de mîndru în tinerețea lui, m-o însoțit o parte din drum. Mi-o strîns mîna și mi-o spus:

— Mulțam, Veronă, pentru vorbele cuminți spuse la adunare.

I-am spus, cu un fel de sfială nepotrivită vîrstei mele:

— Murășene, îmi pare rău că nu mai sînt tînără...

— Dac-ai fi ce-ai face?

— Aș veni la voi în partid...

Trăgîndu-mi anevoie piciorul am plecat, șleampa, șleampa, către casă. Boarea nopții se lăsa peste sat. M-am așezat pe colacul de fîntînă cioplit vreme multă înapoi de bună-meu. Și eram fericită. Că m-or chemat la partid. Să-mi spun părerea despre oi, despre lînă. Ba nu. Despre viața noastră. Da' n-am putut sta în liniște pe colacul de fîntînă. Aurelia, iscoditoare, mă privea de la poarta ei. Atunci, nu m-am putut opri. I-am strigat de peste drum:

— Am fost la partid, Aurelio. La adunarea deschisă a lor. Ca să știi...

I-am strigat și-s mulțămită. Să nu mă mai pîndească, să afle tot ce fac. **Arză-o mama dracului...**

Desen de V. SAVONEA

PLOUA MARUNT ŞI RECE

de HARALAMB ZINCA

De cîteva zile ploua mărunt şi rece dintr-un cer leşietic, de toamnă. O bătrînă slabă şi gîrbovită, îmbrăcată într-un suman vechi şi cîrpit, urca anevoie drumul ce ducea spre Doftana. Părea că nu-i pasă nici de ploaie, nici de drumurile desfundate. Doar în răstimpuri se oprea ostenită; îşi petrecea atunci povara celor două traiste de pe un umăr pe celălalt, după care, îndurerată, scruta depărtările cenuşii; în clipele acelea se vedea limpede că ar fi vrut cu nesaţ să ştie cît mai avea de mers. Dar nimeni nu i se arăta în cale, aşa că, neştiutoare, o pornea mai departe, tîrîndu-şi opincile prin tină şi lăsîndu-se bătută de ploaia aceea tomnatecă. Şi cum mergea aşa, se pomeni deodată cu un copil alături:

— Mătuşică, îi vorbi el plin de vioiciune, încotro? Sus, la puşcărie?

— La puşcărie te duci? o întrebă iar copilul.

Bătrîna se încruntă; nu-i plăcuse cuvîntul „puşcărie", dar ochii curaţi ai copilului o îndemnară să răspundă cu blîndeţe:

— Da, copile, **acolo** mă duc! Se ferise să rostească acel cuvînt netrebnic — puşcărie.

— Nu mai e nimeni **sus**, mătuşico... S-a prăbuşit Doftana, prinse puştiul să-i explice cu toată seriozitatea de care era în stare. Au murit mulţi... ba chiar foarte mulţi, mătuşico...

Bătrîna tresări speriată:

— Ce vorbeşti, copile, ce ştii tu?!

Se supără pe sine; auzi, asta-i bună, să se oprească în mijlocul drumului şi să lege vorbă cu un ţînc nebunatec! O porni mai departe, îmbufnată. Puştiul însă se luă după dînsa, lipăind prin noroi.

— Mătuşico, da' ştii drumul!

— Nu, nu-l ştiu. De unde vrei să-l ştiu? se văzu ea nevoită să recunoască.

— O să ţi-l arăt eu, mătuşico!

Ea vru să-l izgonească, **„băiete, te du într-ale tale şi lasă-mă în plata domnului!"**, însă, pe neaşteptate, descoperi că prezenţa lui spulbera ceva din singurătatea şi tristeţea drumului.

— Mătuşico, da' ai pe cineva **acolo**?

Intrebarea i se păru nu a unui copil, ci a unui om în toată puterea cuvîntului, şi răspunse bătrîneşte:

— Mi-i feciorul acolo!

— Politic? întrebă puştiul împingîndu-şi iarăşi capela pe ceafă.

Bătrîna nu ştia ce înseamnă „politic" şi tuşi încurcată.

— Ce-i aia?

— Adică, mătuşico, e comunist?

Iarăşi tuşi încurcată. Se opri şi se uită cu milă la faţa gravă a copilului. Se vedea că ploaia rece îl răzbise, căci încerca mereu să se încălzească, adunîndu-şi haina largă şi jerpelită peste trupu-i subţiratec.

— Du-te, băiete, du-te acasă... o să te îmbolnăveşti...

Insă puştiul se arăta a fi încăpăţînat. Continua să se ţină după dînsa. Nu găsi putere să-l izgonească. Iar după un timp, cuprinsă de anumite presimţiri, îl întrebă:

— Şi-au murit mulţi?

— Foarte mulţi... La cinci zile de la cutremur. tot mai scoteau morţii de acolo.

Bătrîna oftă. Apoi, uitînd cu totul că lîngă ea se află un copilandru, se apucă să i se destăinuiască:

— Doi ani n-am ştiut nimic de fecioru-meu... doi ani l-am tot căutat şi căutat... Un copil, atît am avut şi eu... De la Bucureşti mi-au spus să-l caut aici... Poate că trăieşte... poate că-oi afla ceva... Dumneata ce zici?

— Mătuşico...

Se dezmetici: „Vorbesc cu un ţînc!... Ce ştie el... Ce poate să priceapă mintea lui?"

— Mătuşico... acolo, să ştii, nu mai e nimeni...

— Cum aşa... nu mai e nimeni? întrebă ea îngrijorată...

— S-a prăbuşit temniţa... la cutremur... Poate o să dăm de un gardian...

Inima bătrînei se strînse de durere. Ştia că Doftana se prăbuşise, dar mai trăgea nădejdea c-o să-şi găsească fiul. Fără să-şi dea seama, grăbi pasul. Osteni însă repede şi paşii-i deveniră grei Se înfurie brusc pe tovarăşul ei de drum:

— Ce tot te ţii după mine? Du-te acasă!

Băiatul nu se sperie de vorbele ei.

— P-aici, mătuşico, nu la dreapta. Vezi că nu ştii drumul? Lasă-mă, te duc eu...

Il nedreptăţise pe copil şi acum îi părea rău Dar nu ştia ce trebuia să facă, să spună. Aşa că merseră o bună bucată de drum în tăcere pînă cînd se pomeniră în faţa ruinelor Doftanei. Un jandarm cu arma la umăr îi opri şi-i întrebă ameninţător ce căutau pe acolo. Bătrîna, apropiindu-se de dînsul, răspunse:

— Imi caut copilul, omule!

Bătrîna îl privea cu ochii aburiţi de lacrimi. Santinela se fîstîci.

— E p-acilea un gardian de serviciu... Să-l chem...

Dintr-o gheretă ieşi un gardian. Apropiindu-se, o măsură pe bătrînă din creştet pînă-n tălpi, căutînd parcă să ghicească pe cine anume căuta femeia. Şi bănuind ceva, o întrebă cu o voce răguşită:

— Numele lui?

Din pricina zbuciumului, bătrîna nu pricepu întrebarea, dar puştiul o ajută:

— Adică, mătuşico, cum îl cheamă pe băiatul dumitale.

— Bătrîna îi spuse numele.

Gardianul se întunecă. Sprîncenele ţepoase i se lăsară grele ca şi cînd ar fi vrut să-i acopere privirile viclene. Se vedea însă că şovăie. In cele din urmă, ferindu-se de privirile ei pline de o mută disperare, răspunse:

— S-a dus... nu mai e aici... Caută-l la **„Trei pruni"**. Acolo-i.

Socoti că spuse totul şi se grăbi să se întoarcă în gheretа sa la căldură.

— Domnule! strigă bătrîna după dînsul, dar gardianul se prefăcu că n-o aude.

— Du-te, maică, du-te d-acilea. îi porunci jandarmul... N-auzi, e zonă interzisă...

Nu ştia ce-i aia „zonă interzisă" şi nu se urni din loc. Stătea descumpănită, obosită, cu cele două traiste la picioare, ascultînd neajutorată tăcerea grea a ruinelor. Sentinela se depărtă şi el, încremenind cu spatele la cei doi.

— Vino mătuşico! auzi ea după un timp. îndemnul puştiului. Ii simţi apoi mîna rece şi udă de ploaie trăgînd-o.

Intr-o tăcere adîncă îşi potrivi din nou pe umăr desagii şi indiferentă parcă la tot ceea ce avea să urmeze, se lăsă purtată de copil. Nu-l întrebă unde o duce, încotro mergeau.

Inconjurară ruinele puşcăriei, coborîră o vale şi într-un tîrziu se opriră la „Trei pruni", în dreptul unor morminte de curînd săpate. Băiatul o purta de mînă ca pe o oarbă, de la un mormînt la altul, silabisind de pe tăbliţe numele celor îngropaţi. Şi cînd în sfîrşit silabisi numele rostit de bătrînă pe copil îl înecă plînsul, dar se stăpîni.

— A fost politic... mătuşico... să ştii... comunist, mătuşico...

Ploua mărunt şi rece...

ANCHETĂ DESPRE SCHIŢĂ

Radu COSAŞU:

1) In cea mai mare măsură, aşa cum într-un atom se concentrează o imensă cantitate de materie. Procesele de formare a conştiinţei socialiste sînt „sectoare" pe deplin apte (formularea anchetei nu e tocmai exactă) să constituie subiectul, motivul schiţelor noastre bune. Vreau să subliniez altceva: că trebuie să ne concentrăm tocmai în această direcţie — a proceselor etice socialiste, — dacă vrem să dăm schiţe nu bune, ci foarte bune.

2) Concizia, maxima expresivitate a eroului şi mediului, maxima plasticitate a frazei. Alte „legi" -- nu văd. Cea mai supărătoare „lège" a schiţei e, după părerea mea, obsesia poantei.

3). Simbolul. mai exact goana după simbol, nu mă fascinează într-o schiţă. Semnificaţia se naşte sau nu. Efortul spre „simbol" am impresia că „face urît", se simte foarte transparent în două-trei pagini de epică febrilă. Schiţa cred că trebuie să urmărească rapid desfăşurarea vieţii pe articulaţiile ei nervoase, să ridice faptul — seva genului totuşi -- la o semnificaţie memorabilă, care nu e obligatoriu să-şi piardă conturul în simbol. In schimb, ţin la leit-motivul schiţei, acele repetări expresive, totdeauna ale vieţii, care sună plin şi cu sens.

4) Perspectivele sînt, după părerea mea, inepuizabile, — direct proporţionale cu aprofundarea, de către scriitori, a vieţii clasei muncitoare — subliniez: cea mai importantă sursă de inspiraţie a schiţelor foarte bune. Dintre cei care au scris schiţe foarte bune, cred că trebuie să numesc pe Ioan Grigorescu, Sergiu Fărcăşan, Nicolae Velea, Nicolae Ţic, Fănuş Neagu, Teodor Mazilu, Dumitru Radu Popescu, Vasile Rebreanu, Sorin Titel.

Remus LUCA:

Mai întîi, pînă a nu trece la răspunsuri, îmi permit să salut iniţiativa „Gazetei literare" — menită să stimuleze schiţa — această specie literară mereu lăudată şi mereu tratată ca o cenuşăreasă. Şi-i doresc redacţiei succes şi mai cu seamă consecvenţă, pentru că într-adevăr — şi aici răspund la prima întrebare — schiţa este specia literară a prozei cea mai adecvată să exprime, cu drept cuvînt în mod operativ, realitatea de azi. Sînt atît de convins de acest lucru încît însăşi întrebarea mi se pare superfluă. E ca şi cum ai întreba dacă într-adevăr apa este cel mai bun mijloc de potolire a setei.

In continuarea întrebării de la punctul 1: Nu cred să fie unele sectoare ale realităţii mai apte şi altele mai puţin apte să fie reflectate în schiţă. Tot ceea ce poate „surprinde" şi exprima proza în general din realitate, poate, fără îndoială, şi chiar trebuie să exprime şi schiţa.

2. — Anumite legi ale schiţei? Una singură: să fie bună.

3. — Aici aş parafraza pe Caragiale, că tot sîntem în domeniul lui. Cel mai bun procedeu este procedeul potrivit.

N-am o părere bună despre folosirea simbolului în schiţă, deşi în principiu nu-l consider absolut contraindicat. De altfel nu mi se pare că simbolul ar fi un procedeu, în literatură, folosirea lui ţine mai curînd de concepţia asupra subiectului. Noţiunea de procedeu ţinteşte cred mai ales stilul, maniera, modalitatea artistică, şi mai puţin concepţia imaginii artistice, pe care o consider un element de conţinut.

N-am preferinţe, în privinţa procedeelor. Cele mai bune sînt cele care îl ajută pe autor să spună mult în pagini puţine.

4. — Perspectivele de dezvoltare a schiţei sînt, după mine — optime. Viaţa-i din zi în zi mai bogată, scriitorul din ce în ce mai solicitat. O să-i vie greu oricărui prozator să reziste tentaţiei de a fi cît mai prezent în actualitate. Posibilităţile de publicare înmulţindu-se, se va adăuga şi tentaţia de a-şi vedea cît mai curînd confruntate rezultatele muncii sale cu opinia publică. Dacă s-ar adăuga şi o atenţie mai activă a criticii faţă de schiţă (semnalarea apariţiei unor schiţe, bune sau care aduc lucruri noi. analizarea atentă şi competentă a celor mai reuşite schiţe apărute, chiar înainte de publicarea lor în volum (discuţii, etc) atunci aş risca să spun că perspectivele sînt chiar strălucite. Aproape toţi prozatorii care s-au impus în ultima vreme au realizat schiţe bune, valoroase, care constituie un capitol dintre cele mai interesante ale literaturii noastre noi — iar cea mai tînără generaţie, prozatori ca Ţic, Vasile Rebreanu, N. Velea, Fănuş Neagu, D. R. Popescu, Cosaşu, au adus contribuţii interesante, şi cred că n-ar strica o discuţie asupra schiţei, pornindu-se de la discutarea acestor contribuţii.

Fănuş NEAGU:

1. — Schiţa poate şi trebuie să opereze în toate sectoarele de activitate umană, astăzi, mai ales, cînd reportajul, cultivat cu fineţe de mulţi slujitori ai condeiului, tinde să capteze pe deplin atenţia cititorului. Nu există, cum se formulează în întrebare, sectoare ale realităţii mai apte de a fi reflectate în schiţă, ci o specializare, tematică, aş numi-o, a prozatorilor care s-au dedicat genului — aceasta fie din lipsa de experienţă, fie din necunoaşterea aprofundată a mai multor medii sociale. Cît priveşte putinţa de a surprinde într-o schiţă caracteristicile formării conştiinţei socialiste, declar că personal cunosc cel puţin zece schiţe care, din acest punct de vedere, se situiază deasupra a zece romane.

2. — Legea de bază a unei schiţe e să fie scurtă şi scrisă cu mult talent. Altfel...

3. — Utilizarea simbolului e un procedeu unanim acceptat şi cred că multe generaţii de scriitori nu vor renunţa la el. După cum cred că schiţele construite în jurul „poantei" dovedesc superficialitate, lipsă de meşteşug şi sărăcie faptică.

4. — Perspectivele? Simpla urmărire a presei literare şi o sumară lectură a planurilor editoriale pe anul în curs sînt edificatoare.

Personal socotesc că cei mai interesanţi autori tineri care s-au manifestat în domeniul genului scurt sînt Vasile Rebreanu, N. Ţic, D. R. Popescu, Teodor Mazilu, N. Velea, Radu Cosaşu, Pop Simion, H. Zincă, Ştefan Luca.

Petre SĂLCUDEANU:

1. Orice gen al literaturii poate răspunde cu operativitate la cele mai importante probleme sociale. Cînd se vorbeşte de schiţă ca o specie capabilă să surprindă evenimentele imediate avem probabil în vedere faptul că o schiţă se scrie mai repede ca o nuvelă sau ca un roman. Operativ în literatură nu înseamnă descrierea ultimului eveniment, cu aceasta se ocupă reportajul, ci descrierea fenomenului esenţial, fenomenului tipic din zilele noastre. A scrie o schiţă bună este tot atît de greu ca şi atunci cînd scrii o nuvelă bună, ba poate uneori mai greu pentru că schiţa nu este scutită, la proporţiile ei, de nici una din cerinţele proprii nuvelei sau romanului.

2. Personal, cînd lucrez la o schiţă nu mă gîndesc la nici o lege (poate teoretic or fi existînd), în schimb mă străduiesc ca eroul sau eroii ei să trăiască, mă străduiesc să spun cît mai multe despre ei în cît mai puţine cuvinte. Un autor cu o bună şcoală a schiţei nu va scrie niciodată romane de mii de pagini. Schiţa disciplinează, te obligă să dai sens fiecărui cuvînt, iar cuvîntul inutil să-l tai.

3. Schiţei îi este propriu detaliul artistic nu numai pentru faptul că detaliul artistic se reţine la lectură, dar pentru că el reprezintă esenţa a pagini întregi de descrieri despre structura sufletească a unui erou. Cînd Taras Bulba îşi pierde pipa şi se întoarce după ea, cu toate că este conştient că această întoarcere îl poate costa viaţa, în fond facem cunoştinţă cu o întreagă istorie nescrisă despre caracterul acestui om. Tata îşi omoară copilul pentru că este trădător şi îşi riscă viaţa pentru o pipă care l-a slujit cu credinţă.

Din păcate, mulţi tineri scriitori înţeleg prin schiţă exact ceea ce înţelege pictorul prin cele cîteva creionări care vor prefigura cîndva o parte dintr-un viitor tablou, cînd de fapt o schiţă ar trebui asemănată cu o miniatură care constituie prin ea însăşi o veritabilă operă de artă.

De aceea mi-a plăcut schiţa „Ochelari cu împrumut" a lui N. Velea, pentru că în cîteva pagini este surprinsă o întreagă perioadă cu toate semnificaţiile ei.

Pop SIMION:

1. Aria de cuprindere a noţiunii de nou e, de fapt, nelimitată şi într-o continuă şi condiţionată modificare dialectică. Sesizarea acestui proces în manifestările concret-particulare ale vieţii zilnice, exprimarea lui cu modalităţile pe care le ai la îndemînă, este cred piatra de încercare a autenticităţii unui scriitor, virtutea lui cea mai de seamă, menirea lui principală. Tocmai pentru că prin particularităţile sale specifice schiţa este capabilă să exprime noul din viaţa socială şi, ca atare, este chemată cu deosebire să facă lucrul acesta, mi se pare anacronic, cetificatul de paupertate ce i se mai atribuie, calitatea de ucenicie şi provizorat. Cu alte cuvinte, gîndesc unii (nu odată şi criticii) că schiţa este în mod obligator purgatoriul viitorului „epic viguros" (aşa se zice acum). Fals. Schiţa este o specie literară de sine stătătoare, fără circumstanţe atenuante şi. atunci cînd este scrisă cu strălucire (Tudor Arghezi spune că se mai poate scrie şi aşa din cînd în cînd), ea trebuie să fie aplaudată la fel cum aplauzi, în cazul unei izbînzi, nuvela desfăşurată, poemul, romanul. Ea este capabilă să abordeze cu succes orice domeniu al realităţii, fără alegere.

S-a încercat, văd, prea puţin realizarea cu mijloacele schiţei literare a unor portrete morale „în mişcare" prin care, dincolo de acţiunea propriu zisă (care poate fi de importanţă secundară), să se fixeze acele atitudini, reacţii, procese sufleteşti care sînt semnificative pentru schimbările care se produc în conştiinţa colectivă. Prin „Şedinţa de analiză" (publicată într-un număr recent al „Gazetei literare") Mazilu a încercat aşa ceva, izbutind, după părerea mea, doar în parte.

Şi totuşi, pe cînd un articol care să-şi propună exclusiv — auzi îndrăzneală! — discutarea unei singure schiţe? Ar aduce un spor de entuziasm printre slujitorii „cenuşeresei", dacă mă pot exprima aşa; ar aprinde spiritele.

2. Legi? Orice inovaţie izbutită devine o „lege", însă în primul rînd pentru a nu o repeta, pentru a te stimula să cauţi alta mai bună. Aşa că... Hotărîtoare mi se par virtuţile scriitorului... Experienţa de viaţă, viziunea asupra lumii, cultura, sensibilitatea artistică, maturitatea de gîndire, fantezia în zborul ei nestatornic şi liber, perseverenţa căutare — iată inovatorii noştri, „legiuitorii" de drept ai schiţei literare.

3. Atunci cînd este expresia organică a unui conţinut de idei, cînd slujeşte ideea artistică, mesajul filozofic al schiţei, simbolul apare ca o necesitate. „Ochelarii cu împrumut" (Velea) ori „O felie de pîine" (Fr. Munteanu) sînt două schiţe cu simbol bine scrise.

Sînt împotriva acelor schiţe care n-au altceva decît simbolul.

Sporesc mult semnificaţiile unei schiţe dacă în momentul ales e omniprezent acel curent subteran capabil să-l înscrie pe orbita ideilor mari. Din acest punct de vedere schiţa „Indrăzneala" semnată de Marin Preda cu cîţiva ani în urmă în „Viaţa romînească", mi se pare antologică. Uneori, scriitorul coboară voit la nivelul de gîndire şi acţiune al personajelor sale, realizînd investigaţii atente prin mimarea punctului lor de vedere, evitînd comentariul. (Vezi „Prostul", schiţă remarcabilă de Remus Luca). Merită atenţie procedeul reconstituirilor gen mozaic, prin acumulări de întîmplări, amănunte cu anumită semnificaţie, simboluri, atitudini — toate acestea sudate printr-o relatare nervoasă, supusă unui ritm trepidant. (Cosaşu, dar cu o observaţie: prin repetiţie, devine obositor stilul oral al schiţelor sale, limbajul cotidian, împodobit cu cele mai neaşteptate asociaţii de idei, ori monologurile dense, plurivalente care pălesc prin întrebuinţare excesivă în cazul mai multor personaje). Velea în „Groapa de fumat" prezintă o suită de stări de spirit menite să-i înlesnească reliefarea indirectă a ideii artistice (bucuria colectivă neexprimată, „mută" stîrnită de recoltă), pe care o citim „printre rînduri". Deşi e o construcţie nu deajuns de închegată, valoarea acestei experienţe este incontestabilă, subliniind din nou calităţile de analist ale autorului.

4). Da, schiţa are bune perspective. Chiar dacă mîine D. R. Popescu, Velea, Fănuş Neagu, Vasile Rebreanu, Cosaşu vor fi autori de romane, vor fi îndemnaţi încă lungă vreme să revină pe tărîmul unde proza lor şi-a cîştigat expresivitate, culoare, ritm, organizare şi multă economie verbală (ceea ce nu e deloc puţin).

Nicolae VELEA:

1) O schiţă, de obicei, argumentează epic numai o idee sau numai un sentiment. Această idee sau sentiment trebuie să fie de cele mai multe ori de tipul „instantaneu" (în sensul sesizării prompte, operative a noului) şi în acelaşi timp esenţiale, definitorii. Dacă în realitatea socialistă din jur întreprind o secţiune pe traseul unei singure idei (absolutizînd-o într-un fel), trebuie ca secţiunea să n-o operez în regiunile mărginaşe ale realităţii. Numai astfel cred că se pot îmbina promptitudinea şi durabilitatea.

2) Una din ele ar fi rigurozitatea demonstraţiei la care te obligă spaţiul. Schiţa are un anume schematism care trebuie îndulcit prin forţa de sugestie.

3) Simbolul e o boală de copilărie a schiţei. Poate lărgi dar şi îngusta semnificaţiile. Esenţialul este, cred, ca situaţia în care e încorporată ideea schiţei să acopere înţelesuri mai multe.

V. Em. GALAN:

(Urmare din pag. 1)

— inapte să stea izolat pe picioare proprii).

Tot la capitolul „legilor" aş preciza că, după mine, schiţei, sub a cărei scurtime unii specialişti găsesc tot felul de „rigori" şi „legi", îi este caracteristică tocmai spontaneitatea: capacitatea de a-şi căuta împlinirea, strecurîndu-se printre „legi" şi „canoane"; capacitatea de a-şi crea „legi" mereu împrospătate, valabile numai pentru un autor, sau pentru o serie de schiţe, sau chiar numai pentru o bucată. Asta, pesemne pentru că schiţa este strîns legată şi hotărîtor tributară imensului. să zicem, folclor oral al prozei. Molière mă desfată, dl. Jourdain aşijderea, dar nu-mi dau nici unul inhibiţii. Prin termenul „folclor oral al prozei" înţeleg pur şi simplu relatările vii, colorate, pe care oamenii le comunică şi le ascultă la nesfîrşit, le cizelează, le răspîndesc, le îmbogăţesc „pe parcurs". Le mai şi uită, sub noianul subiectelor noi: am uitat cu toţii multe în legătură cu acel Eremia care a dat cu oiştea-n gard, ca vestitul Grigore care a băut aghească pe nevrutelea, cu un vodă care s-a preumblat anapoda prin lobodă, cu un anume Cremene, care a rînduit de-a-ndoaselea o ţară întreagă, cu un ins prins cu mîţa-n sac... Nu ştiu dacă peripeţiile eroilor mai pot fi astăzi reconstituite, dar e evident că expresiile acestea nu sînt decît citate, referiri la o mare literatură orală, spontană, veşnic vie. Mi se pare că, mai mult decît orice alt gen al prozei, schiţa continuă în literatura scrisă (deci dezvoltă) opera acestor nesecate izvoare ale prozei: cu greutăţi, handicap şi avantaje corespunzătoare.

3). Fiind „o specie scurtă a prozei epice" (ca şi a celei lirice, de altfel) schiţa există, cred, este literatură, numai dacă relatează, îmbinînd observaţia directă cu fantezia, aspecte semnificative ale vieţii omului: fie că e vorba despre fapte, întîmplări, situaţii, fie că e vorba despre gînduri şi simţăminte. Procedeele menite să sublinieze semnificaţia celor relatate, să reliefeze conţinutul (cu toate „tîlcurile" descoperite în acest conţinut de scriitor şi sugerate cititorului cu mijloace artistice) ţin de însăşi esenţa literaturii şi rosturile ei. Simbolul? Un procedeu ca atîtea altele. O singură observaţie: cînd conţinutul e sărac, ori scriitorul miop faţă de semnificaţiile conţinutului, atunci procedeele acestea, oricît ar fi de verificate, ori de unde ar fi împrumutate (chiar de la Caragiale!, chiar de la Cehov!) şi de asemeni cele inventate ad-hoc cu reală ingeniozitate, reliefează nu atît conţinutul, cît sărăcia lui şi slăbiciunile scriitorului. Iar simbolul, între procedeele de reliefare, este în această privinţă cred, cel mai necruţător. (Cu multişori ani în urmă, cînd I. Minulescu trecea drept Poetul oficial la modă, îmi amintesc cum colegii mei din clasa a doua de liceu, poate chiar dintr-a-ntîia, scorneau la nesfîrşit parodii de tipul: „Trei corăbii / trei catarge / trei cadavre / trei sicrie / dă-mi o ţuică, măi bădie / etc..." In acelaşi timp, Mircea Dem. Rădulescu şi alţii, poeţi cu mult mai scăzute posibilităţi şi realizări decît Minulescu, autori de ridicolă zeamă-lungă rimată, treceau neobservaţi şi neparodiaţi). Procedeele în sine n-au nici virtuţi, nici păcate; bine folosite sînt bune, rău folosite sînt rele — apără-ne doamne de orice abuz şi procedeism!

4). Deocamdată, mi se pare că la noi, folosind un limbaj impropriu, dar sugestiv, cererea de schiţă bună e mai mare decît oferta de schiţă bună. Deci perspectivele îmi par, pentru viitorul imediat, foarte bune la cantitate dar mai puţin bune la calitate; se ştie, revistele şi editurile publică numai schiţe bune în perioadele cînd pot alege, cînd îşi pot îngădui să respingă consecvent, fără concesii schiţele slabe sau mediocre. Pînă vor ajunge în această situaţie, mai este. Esenţial rămîne faptul că o bună parte a drumului e străbătută. Şi, în aceeaşi măsură esenţial, faptul că cealaltă parte a drumului trebuie străbătută de acum înainte, cît mai repede.

Autorii schiţelor care mi-au rămas la inimă în ultima vreme — prin ceea ce mi-au spus ele, prin calea pe care o deschid altor schiţe — nu mai sînt chiar tineri (şi cred că asta arată ceva); ei au în urmă, fără excepţie, cel puţin zece ani de muncă scriitoricească în presă, la reportaj şi la articol (iar asta cred de asemeni arată ceva); e vorba despre Cosaşu, Ţic, Mazilu, Şt. Luca. Le calcă pe urmă promiţători mezini ai aceleeaşi generaţii — a lor şi a mea: D. R. Popescu, F. Neagu şi, mi se pare, nu puţini alţii. Majoritatea, cred, îşi socot schiţele nişte necesare exerciţii pregătitoare în vederea romanului. Ceea ce, în fiecare caz, va fi pînă la urmă un bine, sau un rău — după cum va fi şi romanul fiecăruia în raport cu schiţele care l-au precedat.

SONETUL GENULUI EPIC

(Urmare din pag. 1)

trei fraze narative ori descriptive dintr-o schiţă au îndatorirea de a ne crea iluzia vieţii. sentimentul că asistăm aievea la întîmplarea povestită. Nu încape vorbă că războiul troian nu poate fi istorisit într-o pagină. Camil Petrescu rîdea de nu ştiu care nenorocit de scrib ce se apucase. după exemplul. probabil. al „comics"-urilor americane. să rezume. reducînd la. chipurile, esenţial. El-Zorab de Coşbuc:

La Paşa vine un arab
Să-l vîndă pe El-Zorab.
Arabul s-o mîniat
Şi pe cal l-o tăiat.

Morala: scriitorul de schiţe, de povestiri scurte, să ştie unde să-şi caute subiectul. E vorba de a alege din realitate asemenea aspecte a căror oglindire să încapă într-o naraţiune de mici dimensiuni. In ce anume domeniu al existenţei e mai nimerit să se caute asemenea aspecte, chestiunea poate fi rezolvată numai, de la caz la caz de scriitori. Pe cît cunosc schiţa a găsit în literatura mondială un teren deosebit de prielnic de înflorire în cuprinsul satirei şi umorului: Mark Twain, Şalom Alechem, chiar Cehov, umorist amar, în multe creaţii. La noi: Gh. Brăescu, D. D. Pătrăşcanu, iar dintre contemporani Teodor Mazilu, Nicuţă Tănase. Pot însă apărea foarte bine în schiţe şi personaje profund pozitive, eroi. Mă gîndesc la „Uzina vie" şi „Revoltă în port" de Sahia, la unele schiţe de Boris Polevoi şi, pentru a cita şi un scriitor romîn de azi, la Radu Cosaşu cu a sa „Duminică a secretarului". Mai dificil, dacă nu chiar imposibil, este de prins într-o schiţă un personaj în plină transformare sau a cărui personalitate este de aşa natură că nu se poate dezvălui decît pe o anumită durată de timp, în situaţii diverse. Aş fi înclinat chiar să cred că schiţe cu eroi pozitivi pot apărea numai în literatura realist-socialistă, deoarece numai un scriitor luminat de concepţia de viaţă a clasei muncitoare este în măsură să sesizeze şi să înţeleagă eroicul, ceea ce e măreţ în realitate, ceea ce e masiv, monolit, omul dintr-o bucată, ce poate deveni, în anumite condiţii, personaj în orice specie literară, chiar şi în unele specii lirice. Omul exemplar, înfăţişat de un autor de talent, îşi poate dezvălui caracterul şi într-un roman-fluviu, şi într-o mică schiţă sau povestire. Totul e de a găsi, în cazul schiţei, situaţia cea mai propice reliefării unei însuşiri morale caracteristice contemporanilor celor mai reprezentativi. Asta se cheamă, pare-mi-se, talent. Talentul — legea supremă, legea unică a schiţei, ca şi a literaturii îndeobşte.

Dumitru MICU

DRUM, NOAPTEA

Cei doi se ţineau aproape de şanţul adînc. Teodor, vînjos, cu arcade puternice, care-i ascundeau orbitele, cu fălci proeminente, păşea apăsat, ţeapăn, chiar pe marginea şanţului.

— Să ştii că ne prinde ploaia...

— Cum o vrea, i-o întoarse, moale, cel de alături, un băetan înalt, mai înalt ca Teodor, costeliv, aproape lipsit de musculatură. Purta un trening bleumarin, iar pe umeri o canadiană veche, unsuroasă. Picioarele lungi, subţiri se mişcau tot în contratimp cu ale celui de lîngă el.

— Cum o vrea, zise din nou. Apoi: Dar nu ştiu ce te-a apucat şi pe dumneata s-o luăm tocmai acum pe jos. Băieţii ne aşteptau toţi în maşină, dar dumneata, nu, că să mergem pe jos... Acum am fi aproape de casă...

Vînjosul nu-i răspunse. Se opri din nou şi, sub suman, scăpără un chibrit de-şi aprinse o ţigară. Il îmbie şi pe lungan:

— Nu iei o ţigare?

— Mă mai întrebi şi dumneata să te afli în treabă... Ştii că nu...

Lunganul păşea rar, mărunt, îngîndurat. Il pătrundea mirosul potolit al frunzelor uscate, un miros plăcut ca în casa lor bătrînească. Acolo mirosea a busuioc, a mintă creaţă şi a levănţică. Ah, unde a mai mirosit el levănţică, unde? Privea cîmpul pustiu, întunecat. In depărtare zărea flăcările oţelăriei. Luminau din cînd în cînd cerul. Păşea rar şi se gîndea: „...Ce figură de om şi nea Teodor ăsta. Cică să facem drumul pe jos că e lună frumoasă şi are să-mi spună ceva de la suflet la suflet. Parcă alt loc nu găsea, numai în mijlocul drumului, noaptea, pe lună... Ce i-o fi venit, mă rog? Imi aduc aminte de acum un an... Terminasem tocmai profesionala şi mă vărsaseră la el, la secţia platine, în echipa lui. M-a văzut neajutorat, strîmtorat, singur, m-a luat de umeri şi mi-a zis: „Vii să stai la mine? Locuiesc în sat. Patru kilometri. O jucărie. Ne duce şi ne aduce camionul uzinei... Vino, dacă vrei. N-oi fi nici eu nici tu atît de singur..." Mergeam tot aşa, odată spre casă noaptea, că maşinile fuseseră duse la nişte descărcări grabnice de materiale. Drumul, mocirlos, greu. Lunecam, în întuneric, tot la trei patru paşi. Inaintea noastră am zărit deodată o rază de lanternă. Să fi văzut cum am năvălit spre ea. Ca fluturii. Era o fetişcană. O cunoşteam din văzute. Lucra tot la secţia noastră dar în altă echipă, alt schimb. Un suflet de om, acolo, o fetişoară, un păr zburlit, un năsuc cît nasturele, ce mai, s-o bagi în buzunar şi s-o duci cu tine. Pot zice că eu aşa am cunoscut-o pe Viorica. Nea Teodor o cunoştea mai de mult. Dar vedeam eu, fata se purta sfios cu el. Işi pleca ochii şi roşea ori de cîte ori da cu ochii de el. Cînd da cu ochii de mine nu şi-i pleca Se uita numai la mine, cu ochii ei de culoarea ierbii, clipea des şi rîdea încetişor. Rîsul ei. fără să ştiu de ce, mă făcea pe mine să plec ochii şi să roşesc şi-mi era tare ciudă pe chestia asta... Aşa ne-am dus atunci, noaptea, pe drumul mocirlos, luminat de lanterna aceea mititică a Vioricăi... Mă uitam din cînd în cînd la ea şi cînd m-am apropiat odată mai mult. că am alunecat şi era să cad de nu mă prindeam de mîna ei, am simţit un miros de levănţică... Atunci m-a luat, aşa, o căldură pe dinăuntru şi-mi ziceam că uite, fătuţa asta cu mîinile aspre, care veghează la cuptor, funinginită, cînd se îmbracă parcă e alta, iar cînd se stropeşte cu cîţiva picuri de levănţică tot alta e, de-ţi moaie, fără să ştii cum, inima... Bine, bine, dar de ce mă gîndesc eu la toate astea? Mirosul de levănţică? Frunzele uscate miros frumos... Aproape tot atît de frumos ca levănţica, nu?... Vru să întrebe ceva pe omul de lîngă sine. Dar omul de lîngă sine vorbi tocmai atunci.

— Auzi, Paule, ce tot ai tu cu Viorica? Te văd cu ea, mereu. Şi ieri v-am văzut şi alaltăieri...

Lunganul nu se mai gîndi la noaptea aceea, în urmă cu aproape un an, nici la mirosul de levănţică. Ascultă pînă la capăt întrebarea lui Teodor apoi zise:

— Ce să am, nea Teodor, nimic, ce să am?

— Păi nu văd eu că ai, mă?

— Ce vezi, nea Teodor?

— Ce e de văzut, mă!

— Şi ce e de văzut, nea Teodor?

— Mă, băiete, mă! se opri bărbatul şi îl apucă strîns pe Paul, cu amîndouă mîinile, de reverele canadienei. Il zmuci spre el:

de ION ARIEŞANU

— Ce tot ai tu cu fata aia. mă?

Tinerelul păli şi se gîndi, în secunda aceea: „Va să zică asta era... Drumul... Luna... De la suflet la suflet..."

— Păi ţi-am spus că nimic, nea Teodor! Sîntem prieteni buni şi atîta tot. Prinse mîinile grele ale lui Teodor şi vroi să le smulgă de pe revere, dar nu reuşi.

— Ascultă, ici, băiete, mie să nu-mi umbli cu cioara vopsită că nu-mi place.

— Nu umblu, nea Teodor.

— Uite că umbli şi mie nu-mi place. Stricăm prietenia.

— De ce s-o stricăm, nea Teodor? Ce, eu nu vreau s-o stricăm. Nici cu dumneata nici cu Viorica... Că prietenia, ca să zic aşa, e ceva sfînt, nea Teodor, şi eu nu vreau s-o stricăm...

— Bine, bine, făcu Teodor şi îşi îmbumbă sumanul gros peste salopetă. Apoi zise, privind la cer: Intinde pasul că ne apucă ploaia! Paul îmbrăcă şi el canadiana şi „întinse pasul". Se gîndea acum cu ciudă, dar şi cu tristeţe la toată povestea asta! Abia acum a trebuit să afle că nea Teodor se gîndeşte la el ca la unul care i-ar fura pe Viorica. Adevărul e însă că Viorica îl priveşte pe el, pe Paul, ca pe un puşti. E drept că discută cu el, se şi plimbă uneori împreună, dar simte că o face cu un scop ascuns, nu o face fiindcă l-ar iubi. Nici vorbă să-l iubească... Ştie el cum e cînd iubeşti... Nu, Viorica nu-l iubeşte. pe altcineva iubeşte ea, poate chiar pe omul ăsta mohorît de lîngă el îl iubeşte Viorica... Şi el, prostul, că e holtei bătrîn şi nu simte, nimic nu simte, prostul...

Din urmă, suna strident soneria unei biciclete. Văzură şi farul care le juca în faţa ochilor. Se traseră la marginea şanţului. Cel cu bicicleta opri lîngă ei. In prima clipă, din pricina luminii intense, nu distinseră cine era. Apoi auziră vocea Viorică: agitată, tremurînd uşurel.

— Maistore, te roagă să te întorci... Şeful de la echipa noastră a avut un mic accident... Te roagă pe dumneata să-i iei locul... Băieţii te roagă şi zic că ar fi păcat să oprim schimbul. să pierdem timp pînă se întoarce maistrul nostru... Şi tot ei zic că dumneata ai fi cel mai bun... Deşi ştiu că eşti ostenit... Dar totuşi, ei au zis că...

Spusese totul cu sufletul la gură. Paul o privea atent, şi, în întuneric, făptura ei măruntică, în salopeta parcă prea largă, i se părea a unui copil ce trebuia ajutat, încurajat. Se uită la maistor.

— Ei, ce mai stai, maistore? şi îl împinse cu cotul mai în glumă, mai în serios.

— Cum ce stau, mă? Tu nu vezi? O chestie serioasă ca asta...

— Păi tocmai de-aia că e serioasă şi dacă Viorica te roagă...

Viorica interveni:

— Eu nu-l rog. Am spus doar că băieţii m-au trimis...

— Vezi, mă, ea nu mă roagă, făcu întristat Teodor. Apoi, spre Viorica: Păi dacă tu nu mă rogi, nici eu nu m-oi duce. Du-te şi roagă pe altul, de care ţi-i mai drag... Privi odată urît la amîndoi şi zbieră: Du-te tu, mă! Poate că pe tine a vrut să te roage.

Se întoarse cu iuţeală pe loc şi o porni la drum, apăsat. I se auzeau ţintele bocancilor izbind cu sete în pietre.

— Nea Teodor! Stai! Ce-o fi cu dumneata? Ce o porneşti aşa! Stai să vorbim ca oamenii! Aici nu e vorba, la urma urmei, de rugat. M-ai rugat, merg, nu m-ai rugat, nu merg. Aici e vorba: le trebuieşti băieţilor, sau nu le trebuieşti? E nevoie sau nu e nevoie de dumneata acolo? E nevoie! Bun. Aşa au zis ei că e nevoie... Ei, acum, vorba vine, ce zici dumneata?

— Ia lasă-mă în pace, mă, cu lămureala asta. Mi-i da tu mie şcoală acum, nu? Ia te uită la el! Se smuci cu violenţă din strînsoarea mîinii subţiri a lui Paul şi-i aruncă: Du-te tu! Nu dăscăli pe alţii!

— Nea Teodor, de ce eşti aşa? se retrase, cu regret, Paul. Nu vorbeam noi de prietenie că e sfîntă şi că...

— Ia taci, mă! Ia taci că acum îţi zic una cu prietenia asta „sfîntă" a ta. Ia uite, „prietenia-ţi"! Intinse o mînă spre fata care parcă se făcuse mai neînsemnată, se închircise lîngă bicicletă, cu feţişoara ei palidă, ostenită de efortul făcut de a-i ajunge din urmă. Atunci Teodor auzi glasul acela cunoscut al ei. Dar acum glasul ei răsuna trist şi neliniştit:... „Eh, maistore, maistore, de ce-ai făcut asta maistore? Dar dacă aşa a fost să fie, apoi, din partea mea, să fie"! sfîrşi ea repede. Şi cei doi nu mai ştiură dacă plîngea sau nu, că urcă repede pe bicicletă şi întoarse.

Paul rămase între ei, cu mîinile întinse, parcă ar fi vrut să-i aducă pe unul lîngă celălalt să-i unească în acea ruptură ireparabilă. Apoi. deodată, trînti de pămînt basca lui bleumarin şi porni în urma fetei:

— Stai, stai, strigă el desperat.

Fata opri. Alunecă jos şi se urcă pe ghidonul bicicletei. Paul se cocoţă pe şeaua joasă pentru el şi porniră fără să mai privească la omul rămas singur în mijlocul drumului.

Acesta se uită mult timp în urma lor, pînă, în întuneric, nu mai distinse decît balansarea, în dreapta şi în stînga, a razelor proiectate de far,

CRONICA dramatică

„FERESTRE DESCHISE“

de Paul Everac

Teatrul de Stat din Sibiu

Deoarece „Ferestre deschise“ nu este o lucrare nouă (dacă nu ne înșelăm, a fost reprezentată pentru prima oară cu mai bine de doi ani în urmă), a dezvolta acum o analiză a textului echivalează cu încercarea — ca să fim în spiritul piesei — de a deschide niște ferestre deschise. Riscul repetării unor aprecieri mai vechi este aproape inevitabil. De aceea vom preciza din capul locului că ne alăturăm părerii exprimate de cronicarul „Gazetei literare“ cu prilejul premierei spectacolului bucureștean ; „Ferestre deschise“ este într-adevăr un reportaj dramatic compus cu talent viguros comportînd alături de valorile noi, incontestabile, și anumite deficiențe care decurg din această formulă.

Se înscriu fără îndoială în activul piesei, ca elemente valoroase și viabile, realizarea atmosferei entuziaste de construcție socialistă, conturarea unor personaje interesante angrenate într-o dispută deschisă în jurul noului, dezbaterea unor probleme specifice luptei pentru formarea și cristalizarea conștiinței comuniste.

Operînd secțiuni multiple în viața cîtorva muncitori și ingineri de la Hunedoara, dramaturgul a adus în scenă conflicte și drame paralele, pe care, dacă nu le-a urmărit cu consecvență în cea mai intimă desfășurare a lor pentru a-și motiva riguros soluțiile (era și extrem de dificil, date fiind numărul și diversitatea planurilor abordate), le-a centrat totuși pe acel sens principal al bătăliei pentru realizarea cocsului romînesc. Evident, factura de reportaj dramatic a frînat într-o măsură investigațiile de profunzime, aducîndu-ne de multe ori în fața unor rezolvări exterioare, după o accelerare nefirească a ritmului dezvoltării psihologice a personajelor. Înfruntarea caracterelor se stinge uneori într-o prezentare narativă, iar alternanța planurilor frînge firul dramatic în favoarea unei reproduceri reportericești, altminteri remarcabile.

Lupta pentru cocsul romînesc acaparează întreaga energie a muncitorului Urlea, îl sustrage pe inginerul șef Calistrat vieții familiale, îi frămîntă și pe directorul uzinei și pe tinerii inimoși ca Teodor Frențiu sau Stelică Fotea, pe chimistul Rădulescu sau pe maistrul Axente Sudrigean. Autorul a reușit să reconstituie climatul febril de căutări creatoare, de îndîrjire și perseverență caracteristic oamenilor de tip nou, angajați cu întreaga ființă în opera constructivă. Drama familială a inginerului Calistrat este și ea un rezultat secundar al acestui asalt creator, iar Rina, soția inginerului, care la început pare covîrșită de succesele „rivalei“ pe care o simte în persoana uzinei, va înțelege pînă la urmă, după o lașă tentativă de evaziune, frumusețea profund umană a acestei activități entuziaste.

Inzestrat cu o certă capacitate de observație caracterologică, Paul Everac a profilat pe fundalul scenei cîteva figuri autentice de oameni ai zilelor noastre, adînc preocupați de problemele fericirii și ale muncii, chemați să rezolve chestiunea delicată a împletirii vieții personale cu cea colectivă. Vom reține astfel prezența calmă și sigură a directorului, deopotrivă interesat de producția cocsului și de dezvoltarea etică a oamenilor, dăruirea lui Urlea, energia neobosită a lui Calistrat, pitorescul maistrului Axente Sudrigean, tinerețea exuberantă și simpatică a lui Teodor și Stelică, șiretenia disimulată a bătrînei Tereza, bunica lui Teodor.

Persistă de asemeni în memoria spectatorului acea atmosferă de care vorbeam, caracteristică efervescenței creatoare și transformatoare a marilor șantiere socialiste.

★

Pe tînărul regizor Mihai Dimiu am mai avut putința să-l aplaudăm cu prilejul unui interesant spectacol cu „Puterea întunericului“ de L. N. Tolstoi, pus în scenă la Teatrul Muncitoresc C.F.R. Spectacolul cu „Ferestre deschise“, prezentat în cadrul Decadei dramaturgiei originale aduce o confirmare puternică a talentului și măiestriei regizorale de care dispune Mihai Dimiu. Se pare că principiile care au prezidat la remarcabila montare scenică de la Teatrul de Stat din Sibiu au fost *simplitatea* și *autenticitatea*.

Cu o baghetă sigură, tînărul regizor a îndrumat întregul colectiv pe direcția dorită, ținînd seama că are ce pus în scenă nu o piesă de idei sau psihologică, ci un reportaj dramatic de actualitate. Personajele evoluează astfel cu un firesc admirabil, surprinse parcă de un aparat de filmat în cîteva fragmente ale vieții lor cotidiene. Iar dacă decorurile (în viziunea originală a lui Erwin Kuttler) au o puternică notă de sugestie (nu sînt îngrămădite pe scenă mașini, pîrghii, macarale, furnale, nici copaci, bănci, flori, fîntîni arteziene, — toate acestea fiind sugerate printr-o secțiune circulară tăiată într-un panou simplu, unicolor și prin panouri constante cu peisaj industrial), este pentru că regizorul, urmărind autenticitatea maximă, a evitat cu bună știință desfășurarea naturalistă îmbîcsită și greoaie.

Respectarea consecventă a unor principii directoare a asigurat spectacolului unitate, cursivitate și o gradație bine proporționată. Renunțarea la unele scene dispensabile și inversarea altora a produs o concentrare a materialului dramatic pe axul fundamental al piesei, subliniindu-se mai puternic și traiectoria acțiunii. Poate că ar fi fost bine ca regizorul, odată decis să îmbunătățească textul din unghiul imperativului scenic, să fi renunțat la episoadele înfățișînd cuplul Sădeanu, confuze, exterioare acțiunii centrale. (Cu atît mai mult cu cît actorii distribuiți în aceste roluri au accentuat caracterul confuz și alogen al scenelor amintite).

Succesul spectacolului se datorește în mare parte jocului de reală ținută artistică a majorității interpreților. Cu dezinvoltură scenică, Nicolae Albani (Directorul) conturează un personaj viu, eliberat de clișeele care însoțeau în multe spectacole funcția respectivă. In rolul lui Calistrat, Romeo Mogoș arată sobrietate și stăpînire de sine. Fizionomia deschisă și marea energie interioară a lui Urlea au fost exprimate generos de Ovidiu Stoichiță. De cele mai multe ori reținută, uneori atacînd însă note melodramatice, Zoe Stănescu (Rina) a făcut față unui rol dificil, de conflict lăuntric. Nicu Niculescu creează în rolul bătrînului maistru Sudrigean o figură interesantă și activă, cu mult (poate prea mult) pitoresc verbal. Sînt excelent redate naivitatea și cinstea sufletească ale lui Teodor Frențiu de către actorul Constantin Stănescu, într-un joc de o naturalețe captivantă. In ceea ce-l privește pe „șmecherul“ inimos Stelică Fotea, jocul lui Ion Besoiu are darul de a sublinia cu vervă și fantezie contrastul dintre masca de superficialitate și fondul serios al tînărului cofrajist. Multă culoare aduce Angela Costache în interpretarea bătrînei Tereza, femeia cu mentalitate țărănească învechită, șireată și strîngătoare. Rozica, interpretată de Angela Albani, este o fată volubilă și energică. Foarte bună e masca de incontingență și acreală a inginerului Turturică, în interpretarea lui Dorel Bantaș care nu face din personaj un dușman de clasă „strecurat“, cum sugerează textul (ceea ce ar fi minimalizat într-un fel conflictul), ci pur și simplu un birocrat obtuz, impermeabil la ceea ce e nou. Paul Lavric (Dr. Alex. Rădulescu) dovedește înțelegere în interpretarea unui tehnician vechi care participă cu sinceritate și atașament la activitatea colectivului. Ion Ghișe (Dinu) redă corect tipul intelectualului semidoct, incapabil să se adapteze de la început climatului uzinei, purtînd ca o povară morală nostalgia Capitalei. O notă aparte merită jocul degajat al micilor actori neprofesioniști Lucian David și Ion Dîrdea în rolurile copiilor lui Urlea.

Vorbind despre fiecare interpret în parte, facem poate o nedreptate colectivului în ansamblu, care se caracterizează printr-un joc unitar și echilibrat, justificînd indiscutabil premiul I acordat cu prilejul Decadei dramaturgiei originale. Spectacolul la care am asistat ne-a dat satisfacția unei veritabile opere artistice colective.

Dumitru SOLOMON

„ZIARIȘTII“ la Teatrul secuiesc de Stat Tg. Mureș

Reintîlnirea cu „Ziariștii“ a fost întîmpinată cu justificată nerăbdare — ca orice reintîlnire cu o lucrare literară pe care o știi înzestrată cu însemnate valori artistice — și cu interes, pentru a vedea cum rezistă la o nouă confruntare cu publicul această piesă cunoscută. Mai ales că din perioada în care Al. Mirodan scrisese „acțiunea se petrece în anii noștri“, s-a scurs o bună bucată de timp care explică sentimentul că întîmplările se desfășoară într-un trecut nu prea îndepărtat, dar totuși în trecut.

Faptul că replicile pe care le cunoști nu se învechesc ci, dimpotrivă, provoacă încă veselia cititorului se datorează fără îndoială ritmului și atmosferei generale, specifice și unice, și care formează singurul climat propice în care ele se pot spune simțindu-li-se, nealterată, savoarea. Iar dacă spectacolul se vădește a fi receptat cu încîntare în condițiile în care textul este îndeaproape știut, meritul este fără îndoială și al colectivului ce realizează spectacolul. Căci o lucrare dramatică în care sînt presărate cîteva replici amuzante fără ca formula sa să includă organic comicul verbal, își subminează, în timp, replicile-intruse și luptă pentru a-și valorifica alte potențe (dacă le are). In piesa lui Al. Mirodan substanța însăși o formează dialogul spumos, inteligent și ușor metaforic. Această substanță s-a dovedit viabilă, robustă și sănătoasă pentru că încrucișarea sclipitoare a replicilor se poartă întru stabilirea și apărarea unor etaloane morale ce tind să măsoare, subtil, complex și dialectic, valorile umane în perspectiva comunismului.

Pentru Cerchez, Romeo, Brînduș, Toth, comunismul nu este numai o epocă al cărei prag se străduiesc să-l treacă. Dar pentru a avea clipele de înălțătoare euforie, în care un Cerchez rostește : „Acum, aici, sîntem în comunism“, eroii acționează cu febrilitate de entuziaști. Momentele în care febra acțiunilor simple dar reprezentative pentru „etica gazetarului comunist“ (sprijinirea campaniei agricole, popularizarea succeselor în producție, etc.), dogorăște replica iscusită, explică realizarea adevăratelor scene bune. Celelalte, mai puține, sînt numai agreabile.

Ziariștii din această piesă se angajează pentru apărarea lui Ion Gheorghe, pentru stabilirea adevărului despre acest tînăr cu nume simplu „de simbol“ (cum spune un personaj), el însuși unul în șirul de simboluri create de Al. Mirodan. Lupta pentru reabilitarea lui Ion Gheorghe se acoperă cu pasiunea pentru stabilirea Adevărului. Frîngînd rigiditatea în înțelegerea conceptului, în evidentă polemică cu Gelu Ruscanu, Cerchez denumește, printr-o metaforă, viziunea filozofică și politică — singura — prin care poate fi examinat : „Adevărul este membru de partid“. In piesa lui Al. Mirodan personajele se grupează nu în apărători convinși și dușmani convinși ai Adevărului, ci în entuziaști vizionari lucizi ce nu ignoră eficacitatea imediată a bătăliei pe care o duc, și sceptici fricoși (Tomovici), sau mărginiți (Leu, Gurău) ce se împotrivesc cu tenacitate măruntă și inutilă. Eliminarea scenei Tomovici-Pamfil, nuanțează în plus caracterele prin depășirea unui anumit schematism al conflictului. Iar rezolvarea sa fericită nu micșorează cu nimic dramatismul înflăcărat din „Ziariștii“.

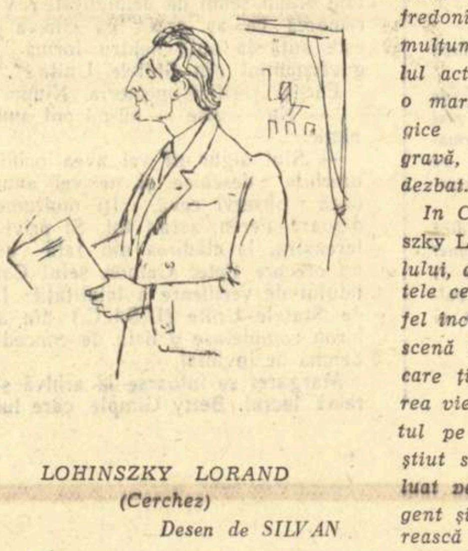

LOHINSZKY LORAND
(Cerchez)
Desen de SILVAN

Sensibil la replica ziariștilor, dar mai ales la conținutul profund al acțiunii pe care eroii piesei o întreprind, regizorul Harag Gyorgy și-a propus să caracterizeze personajele prin actori.

Rolurile sînt astfel studiate și clar definite pentru interpreți, ceea ce conferă acestui spectacol, despre oameni tineri, o matură seriozitate. Seriozitatea privește înțelegerea și rezolvarea problemelor de etică comunistă. Eroii se mișcă în atmosfera proaspăt entuziastă a tinereții lor. Pe măsură ce rezolvarea conflictului propus amenință a fi primejduită sau întîrziată, ritmul spectacolului crește, actorii se integrează total într-un joc dinamic în care, însă, își găsesc locul, surprinzător de exact, momente de confesiune și lirism (discuția Cerchez-Brînduș despre dragoste și fericire), de visare (Marcela surprinsă fredonînd de Cerchez), de liniște și mulțumire a datoriei împlinite (finalul actului III). Regizorul a acordat o mare atenție momentelor psihologice ceea ce a creat o atmosferă gravă, propice problemelor ce se dezbat.

In Cerchez l-am văzut pe Lohinszky Lorand. *Cu o mare intuiție a rolului, actorul s-a stabilit pe coordonatele cele mai simple, mai firești, astfel încît personajul său s-a mișcat pe scenă cu remarcabila dezinvoltură pe care ți-o dă cunoașterea și înțelegerea vieții de fiecare zi. Punînd accentul pe firesc,* Lohinszky Lorand *a știut să nu fie șters, banal ci a evoluat pe scenă într-un Cerchez inteligent și uman, condus de pasiunea firească și mistuitoare a îndeplinirii misiunii sale de gazetar comunist. Am remarcat mimica sa echilibrată și destinsă, elocventă pentru luminoasa sa generozitate. Dar de ce sticluțele de parfum, pe care Cerchez le împarte cu atîta naivă și largă dărnicie, nu și-au găsit și în acest spectacol semnificația cuvenită ?*

Tomovici a fost acru și manierat, sceptic și fricos — adică așa cum l-a văzut autorul. Tamas Ferenc *a dovedit, cu mult talent, o exactă înțelegere a rolului.*

Romeo (Tarr Laszlo), *Leu* (Gyarmati Istvan), *Marcela* (Szamossy Kornelia) *Mișu* (Ferenczi Istvan), *Gurău* (Kiss Laszlo), *au fost conduși de regizor spre îngroșarea unui anumit comic exterior, în sensul sublinierii unor aparențe reprezentative, prin exacerbare (Leu, Gurău) sau prin contrast (Mișu, Romeo), pentru esența personajului. Conturate astfel, respectînd linia textului literar, personajele au fost consolidate ca apariții scenice, iar actorii au dovedit mari resurse pentru comedia de situație.*

Sinka Karoly *(Brînduș) și* Toth Tamas *(Toth) nu s-au apropiat totdeauna cu convingere de rol. Am văzut un Brînduș cu gesturi și mimică stîngace care nu a știut să susțină mai ales dialogurile cu Cerchez și Marcela.*

In scurta sa apariție Magyari Gergely *a izbutit să facă din Viișoru un personaj cu biografie și personalitate.*

Hary Lajos *a creat corect cadrul interior adecvat dar a desenat dincolo de ferestre o perspectivă săracă, cu un bloc pitic și o turlă desuetă. Aceasta rămîne, însă, un amănunt. Colectivul Teatrului secuiesc de Stat din Tg. Mureș a vorbit convingător sub raport artistic.*

Adriana ILIESCU

CARNET cinematografic

Eroii vii

„Eroii vii“ e format din patru nuvele cinematografice. Formula nu e nouă. În primii ani de după război, Rossellini a creat prin „Paisa“ capodopera genului. Pe aceeași formulă au fost construite „Dorința“ lui Jasny sau „Stele de mai“ al lui Rostoțki. Elementul care a dat unitate fiecăruia din aceste filme l-a constituit tema, temă comună tuturor nuvelelor ce au alcătuit opera cinematografică. În „Paisa“ — viața zbuciumată a Italiei în ultimele luni ale războiului și în primele zile de pace. În „Dorința“ — aspirația spre mai bine a omenirii. În „Eroii vii“ — viața copiilor din Letonia.

Nuvelele sînt compuse extrem de simplu, din fapte și întîmplări obișnuite, care se înlănțuie aparent incoerent, așa cum se întîmplă și în viață. În felul acesta, stilul nuvelelor se apropie de cel al cronicii cinematografice, conținînd însă un plus de dramatism. Lipsa subiectului construit după legi clasice, a gradațiilor în redarea acțiunii nu a impietat cu nimic asupra conținutului de idei al filmului. Tinerii cineaști (fiecare nuvelă e scrisă și regizată de autori deosebiți) prezintă convingător faptele de viață, într-o formulă cinematografică modernă, fără a le comenta și fără a lăsa personajele înseși să o facă. În acest fel, spectatorul e pus în situația de a gîndi activ și de a trage singur concluziile ce se impun în urma vizionării filmului.

Prima nuvelă, „N-avem nevoie“ (scenariul și regia M. Ghedris), ne prezintă drama unui copil care e vîndut de părinți unui chiabur pentru o jumătate de baniță de cartofi. Văzînd că fostul lui argat s-a reîntors, chiaburul, nemaiavînd nevoie de micul Iozukas, îl trimite înapoi acasă, pe ger, cale de cîțiva kilometri, în puterea nopții, fără a-i da măcar ceva să îmbuce.

A doua nuvelă, „Privighetoarea“ (scenariul V. Jalakiavicius, regia B. Bratkauskas) ne vorbește despre fapta vitejească din timpul războiului a unui băiețaș, care, conducînd un grup de nemți pe un drum fals, reușește să-i predea în mîinile partizanilor.

A treia nuvelă „Ultima împușcătură“ (scenariul G. Șabliavicius, regia A. Jabriunas, imaginea U. Grițius), cea mai izbutită din toate, pătrunsă de un lirism accentuat și profund tragică, e povestea unei fetițe, prietena lacurilor și a lebedelor, ucisă de un bandit, fost soldat fascist, cu ultimul său glonte.

În sfîrșit, „Eroii vii“ — care dă și titlul filmului — (scenariul A. Cekuolis, V. Jalakiavicius, regia V. Jalakiavicius), abordînd o temă diametral opusă, tema copilăriei fericite din Letonia de azi, se alătură primelor nuvele prin contrast, iar în montaj, printr-o legătură convențională (ne dăm seama că acțiunea de pînă acum a fost vizionată la televizor de eroii ultimei nuvele). Micii pionieri învață, participă la munca voluntară și își fac planuri îndrăznețe de viitor, pe care viața nu le mai infirmă, ci le transformă în realitate.

Vitantas Buizis (Privighetoarea) *într-un cadru din film*

Filmul, conținînd pasaje lirice de mare frumusețe, conturînd personaje complexe, vii, constituie una din cele mai izbutite opere ale genului, dovedind că merită pe deplin marele premiu cucerit în 1960 la festivalul de la Karlovi Vary.

Mihai TOLU

Cenușăreasa

In sunetul melodiilor grave sau burlești ale lui Prokofiev, Cenușăreasa (Raisa Strucikova) își exprimă exuberanța, la început copilărească, și în cele din urmă pasiunea fetei îndrăgostite. Pe fundalul certurilor ridicole dintre cele două surori urîte și răsfățate, apariția suavă a Cenușăresei rezumă de fapt poezia celebrului basm. Expresia sentimentului prin mișcarea plasică nu este singura modalitate de care uzează artista. Uimirea în fața zînei care regizează dansul anotimpurilor, admirația pentru palatul fastuos, dragostea față de prinț, groaza în fața orei 12, ora întoarcerii acasă, se citesc în privirea Raisei Strucikova, în egală măsură balerină și artistă dramatică. Prințul (G. Leniah) are și el o mimică expresivă, o gestică sobră.

Frumosul se relevă numai celor generoși și puri, iată ideea baletului-film. Eforturile celor două surori de a-și schimba identitatea sînt sortite eșecului : pantofiorul de cristal al Cenușăresei nu li se potrivește. In secvențele în care apar surorile, dansul devine dintr-o expresie a lirismului, o șarjă, o caricatură, creată — trebuie s-o spunem — de artiste remarcabile. Certurile dintre surori, deși scene mute, suplinesc vociferările prin expresivitatea gesturilor. Mama care-și supraveghează odraslele completează acest trio ridicol. Dansatori excelenți apar și în roluri episodice : bufonul, maestrul de ceremonii, zînele celor patru anotimpuri.

Baletul „Cenușăreasa“, în interpretarea ansamblului Teatrului Mare din Moscova, devenit film (regia A. Rom, R. Zaharov, imaginea A. Ghinsburg) păstrează valențele sugestive ale dansului privit însă de obiectivul aparatului de filmat. Dansul toamnei, în care baletistele sînt filmate de sus pe fundalul frunzelor, visul Cenușăresei, căutările prințului care revine îndurerat în fața globului pămîntesc mărit, sînt secvențe în care operatorul și regia au adăugat sugestiei dansului forța metaforei cinematografice.

Cristina LUCIAN

Dragostea te așteaptă

Inspirîndu-se dintr-o povestire a lui G. Cikorani, scenaristul I. Kvotkov și regizorul K. Pinașvili au creat un vibrant poem despre tinerețe și iubire. Cuplul de îndrăgostiți Mzia-Elgudza (interpretat cu pasiune și finețe în nuanțarea expresiei de Leila și Gokia Abașidze) este supus unor încercări care verifică trăinicia sentimentelor. La sfîrșit cei doi vor fi din nou împreună. Filmul dezbate problema dragostei — proiectată pe fundalul realității contemporane. Prin Elgudja și Lado sînt înfățișate două modalități opuse de a înțelege dragostea. Cel dintîi se caracterizează prin profunzimea și puritatea sentimentelor, iar Lado prin ușurință și superficialitate. Actorul Otar Hatiasvili (Lado) a exteriorizat gradat această trăsătură negativă a personajului său.

Mzia se va convinge treptat de calitățile lui Elgudja și de defectele lui Lado — optînd pentru cel care-o iubea cu adevărat. Și în familie, Mzia are prilejul să constate că mama ei — dornică să asigure fiicei un trai călduț, lipsit de greutăți — o îndrumează — de fapt — pe un drum greșit. Tînăra absolventă a școlii medii va renunța la avantajele nemeritate, preferînd romantismul muncii însuflețite în sovhoz, alături de tovarășii ei, alături de Elgudza.

Autorii filmului au asigurat o desfășurare bine ritmată a fabulației, iar plastica filmului (operator: G. Celidze) denotă fantezie poetică. Există momente care tulbură echilibrul compozițional. Este nejustificat astfel episodul încăierării dintre Elgudja și Lado — în primele secvențe ale filmului — fiindcă în afară de elementul spectaculos nu aduce nimic. Iar secvența în care cei doi îndrăgostiți se adăpostesc în timpul ploii sub coroana stejarului (și Elgudja o acoperă pe fată cu haina sa) a devenit un clișeu des folosit. Și alte personaje au sarcini dramatice bine definite (tatăl Mziei, Natella, fata îndrăgostită de același Elgudja, agronomul cel nepriceput, Avtandil — prietenul lui Lado — care-l condamnă pentru comportarea sa etc.). Conflictul e antrenant, iar muzica și dansurile populare îl completează în mod fericit.

DRAGOSTEA TE AȘTEAPTĂ

Mihai BOTEZ

Strada Preriilor

Greu este să te descurci, de data aceasta, în labirintul opiniilor criticii cinematografice. În „Contemporanul“ filmul „Strada Preriilor“ este, fără drept de apel, condamnat, atît sub raport tematic cît și al realizării. La cîteva ore după această cronică foarte aspră am citit-o pe cea publicată în „Informația Bucureștiului“. Tonul a devenit mai blînd. Cu unele rezerve, filmul este acceptat, în special, pentru prezentarea veridică a unor realități dintr-o țară capitalistă. Pentru ca după 48 de ore, duminică dimineața, la radio, filmul „Strada Preriilor“ să fie recomandat spectatorilor în termeni superlativi.

Ce să facem ? Să mergem să vedem filmul ca să ne lămurim. Un film la care după ultima imagine nu poți să spui nici „mi-a plăcut“ — ar fi prea mult, nici nu poți spune pe un ton superior — „nu mi-a plăcut“, ar fi neadevărat. Această ambiguitate voită care planează asupra realizării corecte a lui Denys de la Patellière a născut și diversitatea opiniilor criticilor de specialitate care au pendulat de la o extremă la cealaltă.

În definitiv, filmul s-ar fi putut intitula, fără să piardă nimic din atractivitate, „Concert Gabin“. Și spun concert, nu recital, căci Gabin este nu numai un solist de succes, dar în același timp dirijor și orchestră cu toate compartimentele. De la tandrețea sunetului viorii (vezi scena cînd se plimbă cu fiul cel mic pe lac) pînă la masivitatea acordurilor contrabasului (vezi scena de la tribunal) trecînd prin surîsul cu sensuri multiple al piculinei (vezi începutul discuției în casa industriașului). Cu Gabin nu riști niciodată un eșec, cel mult un succes mai puțin strălucitor. Repertoriul lui e sigur, place oricui, ca și concertul de pian de Ceaikovski sau „Simfonia spaniolă“ de Lalo. Unii ar prefera și Bartok, să zicem, dar în acest caz se restrînge cercul ascultătorilor, adică al spectatorilor, ca să traducem comparația. Ceea ce face tocmai ca Gabin să nu solicite și să nu fie solicitat de regizorii tineri ai „noului val“. Așa că regizorii, și nu numai Denys de la Patellière, ci și Carné sau Autant Lara preferă să-l folosească pe Gabin în roluri... Gabin. Și chiar atunci cînd se repetă, chiar atunci cînd seamănă cu doctorul din „Un minut de adevăr“ sau cu șeful temut din „Marile familii“. Gabin te convinge, e aproape de tine, te bate amical pe umăr. Cîți actori știu să privească ca el, cîți știu să spună cele mai crunte banalități cu o naturalețe dezarmantă. Uiți cîte artificii a îngrămădit autorul dialogurilor în „Strada Preriilor“, acele „mots d'auteurs“, cînd Gabin puțin amețit de băutură, își povestește durerea. Cîteva minute de mare artă. Sau, din nou în bistro, cînd Gabin cu ajutorul unui scaun imită un ciclist. Această scenă este și foarte bine filmată cu o figurație care pune excelent în valoare vedeta. Această vedetă alături de care, evident, este foarte greu să joci, chiar dacă ai mai mult talent ca Claude Brasseur (un nume care obligă, pentru cinstirea familiei) sau mai puțin talent ca Marie José Nat, cu un fizic agreabil, bine prezentat. Căci Jean Gabin domină ecranul și trebuie să te cheme Michele Morgan, Pierre Brasseur, Michel Simon (în neuitatul „Quai des Brumes“) sau Bourvil („Traversînd Parisul“) pentru a exista posibilitatea comparației. Prin aceasta nu vreau să scad cu nimic din meritele restului distribuției, în limitele unei corectitudini acceptabile. De altfel nici nu ar fi putut să fie altfel căci trebuie recunoscută, cel puțin, consecvența regizorului care și în „Marile familii“, și acum, în „Strada Preriilor“, își propune să facă filme de succes, unde căutările nu-și găsesc locul.

Desigur că nu este nimic reprobabil în fabricarea și prezentarea acestor filme atîta vreme cît ambalajul și conținutul nu au un caracter nociv. „Strada Preriilor“ ne prezintă, cu o oarecare ascuțime critică, aspecte cotidiene ale modului capitalist de viață care înseamnă necinste în sport, trafic de carne vie, bariere sociale în școală, dar mai ales, strivirea idealurilor — imposibilitatea visului, atît pentru cei care abia pășesc în viață, cît și pentru cei care sînt la apusul ei. Toate acestea sînt spuse cuminte, rana e zgîriată, dar important este că sînt spuse. Aceasta este încă o dovadă că problemele sociale, reflectarea tarelor unei societăți nu pot fi ocolite nici de cei care vor să facă filme cu succes sigur, căci acestea sînt chestiunile care frămîntă masa spectatorilor din țările capitaliste.

Curajul limitat al realizatorilor filmului s-a oprit cu cîteva secvențe înainte de sfîrșit. După rechizitoriul procurorului, cu un text care pune în lumină caracterul de clasă al justiției burgheze urmează „happy end“-ul : un judecător înțelegător care îl ajută pe regizor să termine filmul conform clasicei, și de data aceasta reprobabilei, culori roz-bombon.

Minus această scădere, filmul poate fi acceptat chiar și de cei mai aspri critici măcar pentru prezența acestei „instituții“ franceze, care este Jean Gabin.

Sergiu BRAND

KONSTANTIN LAGUNOV

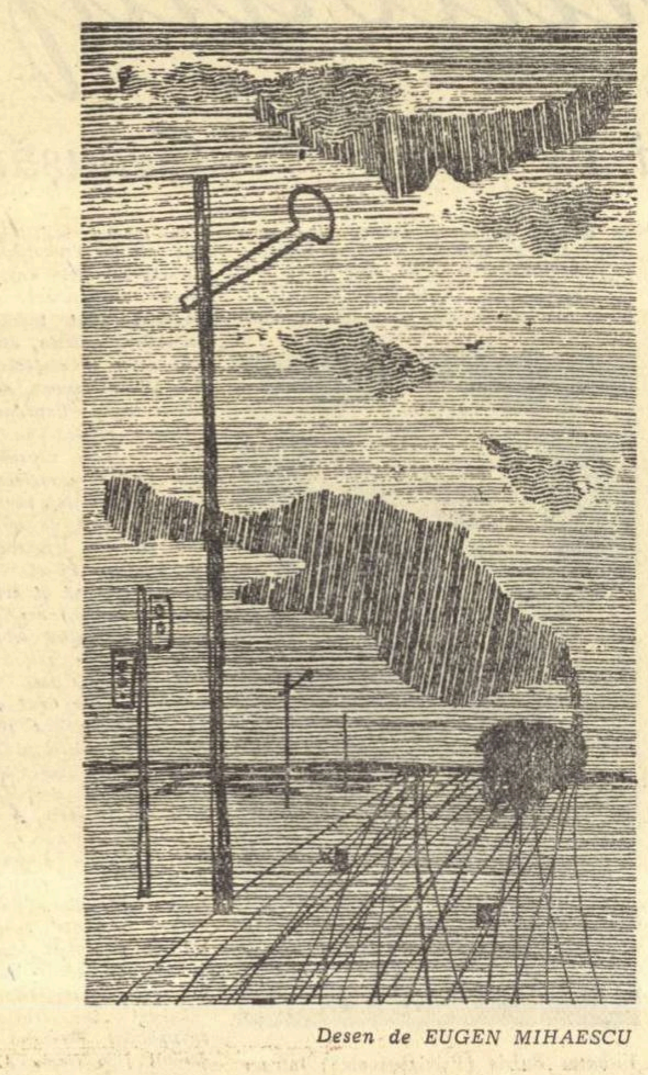

Desen de EUGEN MIHAESCU

Era să întîrzie

Un cătun mic și plicticos. Firește de aceea i-au și găsit un nume ca Fundătura.

Serile, neavînd ce face, tinerii din Fundătura se adunau pe peronul gării. Ronțăiau semințe, beau bere la bufet, sporovăiau despre una, despre alta. Băieții glumeau și rîdeau zgomotos. Fetele schimbau priviri șirete cu flăcăii, șușoteau, uneori cîntau.

Și prin mica stație treceau trenuri. Cu scrîșnet de metal, cu șuierat de sirenă, învăluite în abur și fum. Iar de pe peron mulți priveau după ele lung, cu invidie și nostalgie.

In această seară de duminică, în gară era mai multă lume ca de obicei. Ceva mai departe de grupul băieților, la marginea peronului, stătea Dimka Sinnikov. Un flăcău înalt, vînjos dar flegmatic, cu o față de om bun și cu niște mîini mari.

Anul trecut, Dimka, după ce terminase școala medie din localitate, s-a angajat ca șofer la cooperativa raională. Colegii lui de clasă dăduseră examen de admitere la institut dar el nu s-a prezentat, deși în diploma lui de absolvire nu există nici un trei. Din cauza asta a și avut numeroase certuri cu părinții. El dădea din umeri sau spunea:

— Nu toți pot fi învățați. Trebuie să existe și cineva care să stea la volan.

A ieșit un șofer bun din el. Muncitor și corect. Dimka nu putea să sufere alcoolul. Nici acum nu s-a dus cu ceilalți la bufet să bea bere. Stătea la marginea peronului, proptit bine pe picioare și privea la dungile șinelor, ce păreau desenate cu negru în amurgul alburiu. Privirile îi lunecau pe linii pînă acolo unde acestea dispăreau în păduricea din apropiere.

Deodată, se auzi din direcția aceea șuieratul scurt al unei locomotive. Parcă era țipătul unei păsări speriate. Dimka ridică fruntea trăgînd cu urechea, iar obrazul său mare, alungit, se încordă. La început nu văzu nimic. Apoi, peste vîrfurile copacilor plutiră cîteva rotocoale mari de fum. Curînd, din pădure, se ivi și locomotiva. Trecînd pe lîngă semafor, fluieră prelung. Garnitura nu prea mare se opri lîngă peron.

O însoțitoare cam plinuță coborî fără grabă dintr-un vagon. Iși aruncă privirea dreaptă, în stînga, căscă și ridică încet stegulețul din mînă. Urmărind o clipă cu privirea pe însoțitoare, Dimka zări o fată nu prea înaltă, zveltă, în pantaloni albaștri și bluză albă, care sărea de pe scara vagonului.

— Incotro? bombăni însoțitoarea. Stăm doar un minut.

— Știu — răspunse veselă fata, scuturîndu-și energic capul cu păr bălai.

Auzindu-i glasul, Dimka tresări și făcu un pas spre ea. Tînăra se depărtă de tren și, pe neașteptate, întorcîndu-se spre Dimka, îl întrebă zîmbind:

— Ce mă privești ca pe o piesă de muzeu?

— Eu... nimic... doar așa — bîlbîi el nereușind să lege un răspuns. Și i se uită direct în ochi. Intîlnindu-i privirea, băiatul descifră în ochii ei uimire, chemare și ceva... ceva, care-l făcu să se cutremure. Dar ea întoarse spatele, ridică nervos din umeri și porni încet spre gară. Locomotiva șuieră scurt, zăngăniră tampoanele vagoanelor, trenul porni. Fata nici nu întoarse capul: privea fix spre întunericul din spatele clădirii.

Trenul mergea din ce în ce mai repede. Trecu un vagon, altul, se ivi al treilea. Venindu-și în fire, fata fugi spre tren. La marginea peronului, se împiedică, se clătină gata-gata să cadă. Cu mîinile-i puternice, Dimka o prinse și o depuse cu dibăcie pe scara vagonului ce tocmai trecea prin fața lor. Tînăra se apucă de bară, se întoarse către el și strigă:

— Mulțumesc!

Vîntul făcea să-i fluture părul auriu, ea însă îi făcea semn cu mîna zîmbind și continuînd să strige:

— Mulțumesc! Mulțumesc!

Cu cît se depărta mai mult, cu atît inima lui Dimka se strîngea mai tare. Ca și cum necunoscuta cea blondă ducea cu ea fericirea lui, ținînd-o strîns în pumnișor. Incă puțin, doar cîteva clipe — și fata va dispare. Pe lîngă el zbura ultimul vagon. Cea din urmă scară. Parcă l-ar fi împins un arc pornit din inimă, Dimka sări pe scară și se agăță de bară. Puțin i-a lipsit să nu nimerească sub roți. După o secundă stătea pe platformă, alături de însoțitorul care înmărmurise.

— Ce-ai făcut, ai întîrziat? îl întrebă acesta încruntat.

Dimka zîmbi:

— Era cît p'aci să întîrzii, tăicuță!

ECOUL DIN CASĂ

Dacă n-ai ști, privindu-l pe Rodion Petrovici cum calcă pe uliță cu pașii lui largi și siguri, cît de ușor și dibaci conduce combina, cît de voinicește joacă — nici nu ți-ar trece prin cap că are proteze la picioare.

Rodion Petrovici nu s-a obișnuit cu ele nici repede, nici ușor. Protezele-s proteze. Piele, lemn și metal. N-au viață. Dar el le-a dat. Ambițios bărbat. Incă înainte de război, cînd tînărul Rodion fusese ales președinte, fierarul colhozului a spus despre el: „Asta nu-i om — e fier".

Cu toate acestea, uneori protezele își făceau simțite prezența. Mai ales în timpul secerișului. Intr-o zi lungă, fierbinte, de seceriș se istovește și un om sănătos. Darmite unul cu proteze...

Ziulica de azi a fost deosebit de grea. De dimineață s-a defectat combina și împreună cu ajutorul său s-a căznit pînă aproape de amiază s-o repare.

De abia pe la zece a ajuns acasă Rodion Petrovici. A oprit motocicleta în fața porții. Cîtva timp rămase nemișcat în șa, ca să-și dezmorțească mușchii. O oboseală grea îi frîngea corpul. Picioarele îl dureau, parcă ieșea foc din ele.

Intrînd în curte, Rodion Petrovici se strîmbă, fără să vrea, din pricina luminii prea puternice. In mijlocul curții, sub vișin, se afla o masă, iar deasupra ei ardea un bec mare.

Lîngă masă ședea unicul fiu al invalidului, Stiopka — un băiat de paisprezece ani. Ținea în brațe o armonică, iar pe masă erau notele. Cu o lună în urmă, s-a deschis în colhoz o școală de muzică și Stiopka a fost primit printre primii. Cînd îl văzu pe taică-său, băiatul se aplecă asupra notelor și întinse burduful armonicii, încît glasul ei se auzi, probabil, pînă la celălalt capăt al uliței.

„Cîtă osteneală își dă" — își spuse în sinea sa, bucuros, Rodion Petrovici. După ce duse motocicleta sub șopron, își scoase cămașa și, călcînd anevoie, se îndreptă spre lavoar. Pe drum îl întrebă pe Stiopka.

— Mama e acasă?

Acesta nu răspunse îndată. Termină mai întîi măsura și strîngînd armonica, spuse:

— S-a dus după gaz.

„Ai fi putut să te duci tu" — vru să replice Rodion Petrovici, dar tăcu amintindu-și recenta discuție cu nevasta...

— Il răsfățăm, spunea ea despre fiul lor. Alți copii de vîrsta lui fac tot felul de treburi la fel ca orice bărbat. Al nostru, însă, nu știe altceva decît să țăcăne cu aparatul de fotografiat și să se plimbe cu bicicleta.

— O să facă și el, replică, supărat, Rodion Petrovici. Ce mare fericire să scormonească pămîntul de mic! Lasă-l să se cultive cît mai sîntem noi în stare să lucrăm pentru el.

— Viața ușoară e ca rugina, îți roade sufletul — insistă femeia. Fără muncă, nu se face el om adevărat.

— Am luptat pe front, pentru ca copiii noștri să trăiască fără griji, se înfierbîntă tatăl. Are timp să robotească.

— Nu ești pe calea cea bună, Rodion — clătină ea din cap cu un aer de reproș. Nu ăsta-i drumul. Ai să te poticnești, dar o să fie prea tîrziu, și plecă trîntind ușa.

...Reamintindu-și această discuție, Rodion Petrovici se încruntă și, învingîndu-și oboseala, se duse grăbit spre spălător. Nu era însă apă. Căldările erau goale. Trebuia adusă apă, iar picioarele îl dureau, nu glumă. N-avea nici un chef să plece din nou.

„Il trimit pe Stiopka, să se deranjeze și el", hotărî Rodion Petrovici și, apucînd căldările, se întoarse spre băiat. Acesta întindea încet burduful armonicii, îngînînd cu sîrguință:

— Și una, și două...

Tatăl oftă adînc și se duse după apă.

Se întoarse după vreun sfert de oră cu căldările pline. Ca și mai înainte, Stiopka scîrțîia din armonică. Rodion Petrovici alunecă pe o coajă de pepene și căzu, răsturnînd căldările.

Ud, murdar și necăjit, se ridică și deodată auzi din spate un sunet înfundat, ca și cum cineva ar fi chicotit: astupîndu-și gura cu palma, Stiopka își privea tatăl și se sufoca de rîs.

In romînește
de DAN LAZARESCU

Loiala domnișoară Ferch

de
ALAN
MAX

Mica domnișoară Ferch era de treizeci de ani arhivară — lucra la fișiere — în același birou guvernamental — cînd un curier îi aduse următoarea invitație:

„Margaret Ferch, secția arhive.

Veniți la ora 15 la d-l Riggs, camera 402".

— Cine-i d-l Riggs? întrebă Margaret pe Betty Gimple — o femeie înaltă și uscată care lucra alături de ea.

Betty Gimple se gîndi un moment, în timp ce continua cu abilitate cartarea:

— Nu-i cel care se ocupă cu problemele Comitetului pentru verificarea loialității? — zise ea. Ce o fi vrînd?

O chemare din partea Comitetului pentru verificarea loialității putea să îngrijoreze pe unele din femeile din secție, dar nu pe Margaret Ferch.

Ea venise din Idaho, cînd era de douăzeci și trei de ani, ca să se angajeze în administrația de stat. A văzut multe guverne care s-au perindat, tot felul de ordonanțe și decizii înlocuite de alte ordonanțe și decizii. Administrația, conservatoare sau liberală, era totuna pentru d-șoara Ferch; nici una nu aducea schimbări în sistemul de arhive. In ce privește ordinul cu privire la loialitate, îi părea normal și firesc — ea era pentru loialitate.

Atunci, cînd după primele săptămîni de la emiterea ordinului, a survenit un val de concedieri de femei și bărbați care aparținuseră organizațiilor antifasciste sau contribuiseră cu ceva la ele, mica d-șoară Ferch n-a dat nici o importanță. Nimeni nu te obligă să lucrezi pentru administrația de stat și dacă guvernul zice că nu trebuie să faci parte din unele organizații și tu ții cu orice preț, n-ai decît să lucrezi în altă parte unde nu se ține seama de acest lucru. I se părea cît se poate de firesc.

Așa că nu vedea nici un motiv să dea o atenție deosebită d-lui Riggs, pînă la ora 15. Intre timp avea ea destule alte lucruri la care să se gîndească; reumatismul, care o supăra destul de tare în ultimul an și faptul că peste unsprezece luni, urmînd să împlinească anii, putea să-și facă formele de pensionare.

Cu cinci minute înainte de ora 15, d-șoara Ferch arătă invitația d-șoarei Gearheart, șefa ei — însă nu observă privirea alarmată de pe fața acesteia și luă ascensorul în jos spre etajul patru.

La ușa camerei 402, d-șoara Ferch își aranjă puțin cu mîna părul cărunt și intră. Prezentă invitația unei secretare drăguțe — e un copil observă d-șoara Ferch — și fu introdusă în biroul d-lui Riggs.

— Luați loc, d-șoară Ferch — zise Riggs cu o voce oficială, deși privirea era mai mult aspră decît oficială. Apoi, ca și cum ar fi trebuit să țină un discurs la o sesiune reunită a Congresului, zise:

— Loialitatea este un lucru foarte important, d-șoară Ferch.

Ea dete din cap aprobativ — niciodată înainte nu s-a gîndit prea mult la asta, — dar în fond loialitatea era meseria lui, așa cum ținerea arhivei era a ei.

Riggs luă o fișă de pe birou și o privi: „Dosarul d-tale personal e foarte bun, d-șoară Ferch". Ea dădu iar din cap „Dar, o întrebă el, nu cumva ai observat la colegele dumitale vreun semn de neloialitate? Vreo remarcă ce ar arăta că cineva nu este sută la sută pentru forma de guvernămînt din Statele Unite?".

Ea își verifică memoria. Nimic.

— Nu — zise — nu-mi pot aminti nimic.

— Sînt sigur că vei avea ochii și urechile deschise și ne vei anunța dacă observi ceva. Iți mulțumesc, d-șoară Ferch, asta-i tot. Și privi pe fereastră, la clădirea din față unde un orecare Peter Gainor, șeful Comitetului de verificare a loialității față de Statele Unite (U.S.L.C.) din acel birou completase o listă de concedieri demnă de invidiat.

Margaret se întoarse la arhivă și-și reluă lucrul. Betty Gimple, care lucra la un fișier apropiat, se furișă pînă la ea și întrebă:

— Ai ceva neplăceri?

Margaret chicoti. „Eu? Ah, dragă, nu..." Pe loc uită totul, cînd, două săptămîni mai tîrziu, într-o după-amiază, primi o altă invitație în care i se cerea să se prezinte la președintele Comitetului pentru loialitate. Deodată, Margaret își dădu seama că n-a avut nici ochii și nici urechile deschise de la ultima întrevedere. In ascensor, mergînd spre etajul patru, căută să-și amintească vreun gest sau o frîntură de discuție care ar fi putut să prezinte vreun interes pentru Comitetul loialității. Dar nu-și aminti nimic.

— Bună ziua — zise Riggs. Ceva noutăți pentru noi?

Margaret își exprimă părerea de rău de a nu avea nimic. „Asta-i destul de prost" îi replică Riggs cu o voce îndurerată, așa cum își imagina el că Președintele trebuie să mustre pe vreun ambasador care se întoarce fără succes dintr-o misiune în Europa. Margaret încercă să explice că ea nu cunoaște mulți oameni — nu prea face vizite.

Dar sînt douăzeci și cinci de salariați chiar în secția ei, îi reaminti Riggs și fără îndoială că vine în contact cu alte sute, în fiecare zi, la bufetul de la subsol.

D-șoara Ferch simți un nod în gît — ca atunci cînd d-șoara Gearheart a chemat-o jos la ea în birou fiindcă pusese corespondența din Springfield Illinois în mapa pentru Springfield Massachusetss:

— Un funcționar cu adevărat loial — continuă Riggs, ciocănind în birou cu un creion, — nu numai că se abține de la acțiuni neloiale, dar face tot ce-i stă în putință ca să împiedice pe alții să fie neloiali. Loialitatea nu este numai pasivă ea este și activă.

— Pe de altă parte, continuă el, — lipsa de loialitate nu este numai activă — poate fi și pasivă, cînd un funcționar, deși în aparență complet loial — el însuși sau ea însăși după cum e cazul — ar fi tolerant cu lipsa de loialitate a altora datorită unei false idei despre camaraderie. (Un cuvînt potrivit, se gîndi Riggs, însă de neînțeles pentru milioane de ascultători de radio, mai ales la vest de Mississippi — va trebui să caute un bun echivalent american!).

Brusc d-șoarei Ferch îi trecu prin minte că e în pericol — pericol de a fi privită ca neloială și de a-și pierde pensia. Se simți că i se taie răsuflarea.

— Cred că vei fi mult mai atentă cu ce se petrece în jurul d-tale de acum înainte și, pînă la întrevederea noastră viitoare... zise d-l Riggs.

Margaret dădu din cap și se furișă sus la arhivă.

— E ceva rău? — întrebă Betty Gimple cînd observă fața întristată cu privirea parcă împăienjenită a Margaretei. D-șoara Ferch nu răspunse.

In zilele următoare lucră parcă într-un fel cu totul nou. Gîndurile îi erau numai pe jumătate la treabă — cealaltă jumătate era concentrată la ceea ce făceau celelalte femei din birou. Observa cine cu cine vorbește și cu grijă ca să nu devie suspectă, se mișca în jur pentru a prinde frînturi de discuție. La prînz, la bufet, se așeza la cea mai aglomerată masă — rupînd chiar cu vechiul ei obicei de a încerca să evite compania bărbaților. Intenționat neglija să-și cumpere și desertul odată cu restul mîncării pentru a avea un motiv să se așeze din nou la coadă și apoi să-și termine prînzul cu un nou grup de funcționari, la altă masă. Dar discuțiile erau totdeauna cu totul nevinovate — intenționat sau nu, de asta nu era niciodată sigură.

In camera sa cu perdele din creton, din casa cu fațada de cărămidă de pe strada R, d-șoara Ferch se zvîrcolea în pat noaptea, trecînd în revistă discuțiile din cursul zilei. Revizuia numele tuturor cunoscuților ei pentru a analiza dacă vreunul a manifestat vreun gest ce ar trăda o viață dublă. Cu ocazia unei astfel de frămîntări și analize se gîndi la uscata Betty Gimple și la întrebările ce i le pusese imediat după cele două întîlniri cu d-l Riggs. A fost asta un simplu gest de prietenie? A fost o simplă curiozitate? Sau — Margaret privi fix prin întuneric — era posibil ca Betty Gimple să aibă motive speciale ca să vrea să știe ce se întîmplă în biroul Comitetului pentru loialitate?

In ziua următoare, Margaret făcu în așa fel ca să stea alături de Betty Gimple la bufet. Dar nu se întîmplă nimic. In orice zi se putea ca d-l Riggs să o cheme din nou. Nu mai putea să aștepte ca lucrurile să se desfășoare de la sine și se decise. Trebuie să încerce să o descoase pe Betty Gimple. In sinea sa admise că e ca și cum i-ar întinde o cursă, dar dacă Betty era nevinovată nu-i va face nici un rău.

A doua zi la prînz, Margaret îi spuse deodată lui Betty.

— Tot ce citești în ziare e din cauza Rusiei.

— Da, răspunse aceasta.

Mica d-șoară Ferch se încordă pentru încercarea hotărîtoare.

— Mă întreb dacă Rusia este într-adevăr așa de rea cum ne este prezentată.

Se făcu o pauză în timp ce Betty Gimple vîrî o bucățică de pîine în gură. Deodată ea arătă către o femeie frumoasă care-și ducea tava cu mîncare.

— Nu-i asta o rochie după modelul celei a Lottiei White?

Avînd senzația eșecului, Margaret își mîncă mai departe tartina cu brînză.

In după-amiaza următoare, veni rîndul lui Betty Gimple să primească o invitație de prezentare la biroul d-lui Riggs.

— Luați loc, domnișoară Gimple — zise Riggs, cînd Betty apăru în fața sa, și privi la clădirea de peste drum unde Peter Gainor descoperise cu o săptămînă înainte trei salariați, neloiali. In timp ce el descoperise numai un caz. Loialitatea este un lucru foarte important — continuă el.

— O, foarte — fu de acord d-șoara Gimple. D-l Riggs ridică o fișă de pe birou și privi atent la ea. Dosarul d-tale personal este foarte bun, dar nu cumva ai observat vreun semn de lipsă de loialitate printre colegi? Vreo remarcă ce ar arăta că vreunul din ei nu e sută la sută pentru forma de guvernămînt din Statele Unite?

— O, nu — răspunse Betty. Dar brusc îi veni în minte remarca d-șoarei Ferch făcută cu o zi înainte la masa de prînz. Dar oare asta era ceea ce interesa pe d-l Riggs? Acest gen de lucruri nu ar fi ca și cum ar spune povești?

— Absolut nimic? insistă Riggs.

Și fără să-și dea seama ce spune d-șoara Gimple întrebă:

— Dacă cineva zice că se îndoiește că Rusia ar fi așa rea cum este prezentată în ziare, ar fi asta...

Riggs se repezi la ea, ochii săi căprui scînteiau, urechea sa dreaptă se ciuli ca excitată.

— Exact, d-șoară Gimple, exact. Fii bună și dă-mi numele persoanei care...

D-șoara Gimple își mușcă buzele și-i dădură lacrimi. Nu intenționase să intre în nimic de acest gen.

— Hai, hai, d-șoară Gimple — continuă Riggs, încercînd să o fixeze cu privirea sa aspră. Iți cer doar informații ce pot fi de o valoare extraordinară pentru statul d-tale.

— Margaret Ferch a spus-o.

Riggs privi surprins.

— Iți mulțumesc foarte mult.

— Sînt sigură că n-a vrut să subînțeleagă nimic prin asta — protestă Betty.

— Iți mulțumesc d-șoară Gimple — repetă Riggs și se sculă în picioare, ca un președinte cînd sfîrșește o conferință de presă.

Bettty Gimple se simțea prost și îi era rușine în timp ce urca cu ascensorul. Cînd ajunse la arhivă se feri să întîlnească privirea d-șoarei Ferch.

O oră mai tîrziu, Riggs spunea: „Ia loc, d-șoară Ferch" către o foarte înfricoșată d-șoară Ferch. De astă dată, Riggs nu era singur, mai avea în stînga un om scund, viguros, între două vîrste, iar în dreapta o femeie subțire, mai în vîrstă.

— Am aflat că d-ta socotești că presa noastră americană nu tratează Rusia corect — zise Riggs cu o voce binevoitoare.

Discuția cu Betty Gimple la bufet îi reveni brusc în minte Margaretei în timp ce își înfigea unghiile în carnea palmelor.

— Oh, nu! strigă ea, Betty Gimple v-a spus asta!

— Numele n-are nici o importanță, d-șoară Ferch — zise Riggs mieros. Sîntem doar interesați în vederile dumitale asupra acestui subiect.

Ea încercă să explice că a vrut numai să o descoase pe Betty Gimple:

— Mi-ați cerut să aflu ce spun și ce gîndesc ceilalți.

— Dar, să precizăm, sîntem interesați și de ceea ce spui sau gîndești dumneata. După care membrii comitetului îi puseră întrebări timp de vreo trei sferturi de oră.

Iți mulțumim, d-șoară Ferch — zise Riggs cînd interogatoriul se termină.

După ce ea părăsi biroul, bărbatul scund zise către Riggs:

— Ei, ce crezi, Walter? Acesta, dregîndu-și vocea răspunse:

— E greu de spus. Este posibil ca în adevăr ea să fi încercat să o descoasă pe d-șoara Gimple, după cum pretinde. Pe de altă parte, s-ar putea să fie doar un alibi. E de asemeni greu de zis dacă comportarea ei nervoasă este o dovadă de vinovăție sau de teamă inocentă. De fapt nu putem niciodată să fim siguri.

Ceilalți membri ai comitetului dădură din cap aprobativ.

— Problema, după părerea mea, — continuă Riggs, simțindu-se ca un procuror la Curtea Supremă a Statelor Unite și privind cu coada ochiului la biroul lui Peter Gainor de peste drum, este nu aceea a vinovăției sau nevinovăției, ci dacă în aceste timpuri Administrația de stat își poate permite să aibă printre funcționarii ei o persoană cu vederi îndoielnice. Intr-un astfel de caz, părerea mea este că balanța trebuie să încline în favoarea administrației.

A doua zi, oamenii din secția arhivă se întrebau ce s-o fi întîmplat cu d-șoara Ferch.

In romînește de **D. OPRESCU**

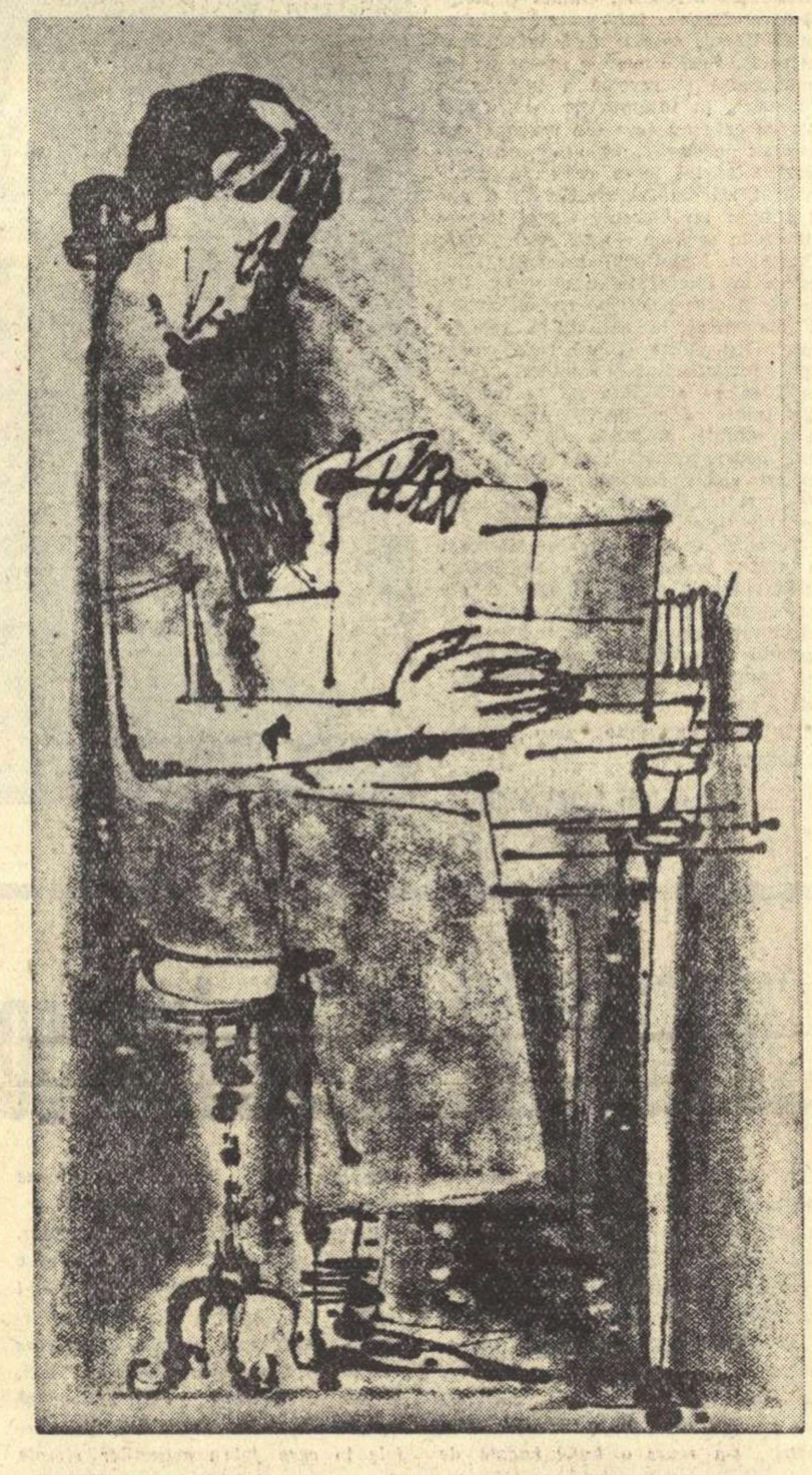

Desen de MIHU VULCANESCU

SALVATORE QUASIMODO

În romînește de **EUGEN JEBELEANU**

Două epigrafe

Aceste două epigrafe se publică aici pentru prima oară. *Epigraful pentru cei căzuți la Marzabotto* a fost dezvelit la 3 octombrie 1954 la temelia „Farului Martirilor", construit pe un promontoriu, lîngă Marzabotto.

Epigraf pentru cei căzuți la Marzabotto

Aceasta e amintirea sîngelui,
a focului, a martiriului
celei mai lașe exterminări a poporului
voită de naziștii lui Kesselring
și de turmele soldaților lui,
întîmplată-n vremea ultimei sclavii din Saló,
răspuns acțiunii războiului de partizani.

Cei o mie opt sute și treizeci de pe platou
împușcați și arși
din obscura cronică a țăranilor și muncitorilor
intră-n istoria lumii
cu numele de Marzabotto.
Teribilă și justă e gloria lor:
arată celor puternici legile dreptății,
consensul civil
pentru a guverna și inima omului,
nu cere compătimire sau mînie,
ci onoare armelor libere
în fața munților și a pădurilor
unde Lupul și-a sa brigadă
înfrînt-au nu doar odată
pe-ai libertății dușmani.

Moartea lor acoperă un spațiu imens,
în el oameni din toate țările
nu uită de Marzabotto
ferocele său ev
de barbarie contemporană.

1954

Epigraf pentru partizanii din Valenza

Această piatră
amintește de partizanii din Valenza
și de cei cari luptară pe pămîntul acesta
căzuți combătînd, împușcați, asasinați
de nemți și de bandele miliției provizorii
italiene.

Numărul lor e mare.
Ii numărăm aici unul cîte unul cu duioșie,
chemîndu-i pe numele lor tinere
în eternitate.
Nu blestema, veșnic străinule-n patria ta,
iar tu salută-i, amice al libertății.
Eroii au devenit oameni: noroc
pentru civilizație. De oamenii-aceștia
nicicînd să nu fie sărăcită Italia.

1957

Rîde coțofana neagră-n portocali

Se poate că-i un semn adevărat al vieții:
în jurul meu, copiii cu ușoare
mișcări din capete dansează-un joc
de voci și de cadențe pe tăpșanul
bisericii. O, pietate a serii, umbre
care se reaprind de-asupra ierbii atît de verzi,
fermecătoare-n focul lunii!
Memoria vă dăruie somn scurt;
acuma, sus! Fîntîna iată, susură
la cea dintîi maree. Este timpul:
dar nu al meu, îndepărtate, arse, simulacre.
Și tu, vînt de la sud ce răbufnești,
împingi luna spre locul unde dorm
prunci goi, și mînzul îl gonești pe cîmpuri
lucind de urma iepelor, deschizi
marea, înalți nourii de pe arbori:
șoimul a și-nceput s-alunece spre apă,
și-adulmecă noroiul dintre spini,
și rîde coțofana neagră-n portocali.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 23 (377)
joi 1 iunie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

ÎNTÎLNIREA DE LA VIENA

Politica de provocare a fostului președinte Eisenhower și a secundului său Nixon, după ce a aruncat în aer Conferința la nivel înalt de la Paris, a suspendat punțile tratativelor cu Uniunea Sovietică.

Soarta lumii a rămas atunci, parcă, nesigură. Omenirea a trecut printr-un moment greu de îngrijorare.

Dar și în acele zile și de atunci încoace în mod constant, tovarășul Hrușciov a manifestat speranța că noii conducători ai Statelor Unite, desemnați prin noile alegeri, vor privi cu mai mult simț de răspundere, mai rațional și mai realist, rezolvarea problemelor internaționale, implicit problema-problemelor, cheia tuturor: dezarmarea.

Căderea în alegeri a „secundului" Nixon a întărit în opinia publică a lumii această speranță, — căderea însemnînd în mod clar condamnarea de către majoritatea cetățenilor americani a politicii de aventură pe marginea prăpastiei pe care Dulles și apoi Nixon a făcut multe exerciții de echilibristică.

Cu toate speranțele puse, noul președinte John Kennedy s-a complăcut în echivoc, sau, cel puțin într-o atitudine plină de contradicții care, dacă nu a spulberat nădejdile, nu le-a adus nici un suport real.

In adevăr, organizarea debarcării în Cuba, intervenția fățișă în Laos, intensificarea pregătirilor de război în Vietnamul de Sud și Tailanda, recenta lovitură de forță de la Seul, sprijinul constant acordat militariștilor germani, piedicile ridicate la Conferința de la Geneva cu privire la încetarea experiențelor nucleare, nu sînt de natură să încurajeze încrederea într-o politică de pace, realistă, a noului președinte.

Sînt fapte care dovedesc odată mai mult că imperialismul american a continuat să fie și după schimbarea locatarului de la Casa Albă, citadela principală a reacțiunii.

S-a întîmplat însă ceva, probabil neașteptat de președinte: politica aceasta s-a izbit de rezistența de neînfrînt a popoarelor, fie ele și mici, precum Laos și Cuba.

Dacă imperialismul nu s-a lepădat sub noul costum, de apucăturile sale agresive, a învățat totuși că bunul plac și violența nu mai pot dicta nestînjenite în omenire. Poticnirile încercate la realitatea pe care trebuia s-o înțeleagă bine din declarația consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești de la Moscova: „Principala trăsătură distinctivă a timpurilor noastre constă în aceea că sistemul socialist mondial se transformă în factorul hotărîtor al dezvoltării societății omenești".

In aceste împrejurări, iată o rază de lumină: Un comunicat publicat simultan la Washington și Moscova anunță că Nikita Hrușciov și președintele Kennedy se vor întîlni în zilele de 3 și 4 iunie la Viena.

Este vorba nu de negocieri și acorduri, ci de un prim contact personal (sînt termenii comunicatului) și un schimb general de vederi asupra principalelor probleme care privesc relațiile între cele două țări.

Cercurile largi ale opiniei publice mondiale, popoarele din întreaga lume, masele largi din America, chiar deputați și senatori ai noii legislaturi din America, văd în această întîlnire sporindu-se șansele de clarificare și îmbunătățire a atmosferei internaționale, șansele de succes ale unor negocieri pe baze realiste. De aceea ele au primit vestea cu un sentiment de ușurare și de speranță.

In ce privește Uniunea Sovietică, — așa cum a declarat tovarășul Hrușciov înainte de a se fi hotărît această întrevedere, — „va face astăzi ca și ieri toate eforturile pentru a îmbunătăți raporturile cu țările occidentale, inclusiv Statele Unite".

Obiectivul propus de întîlnirea de la Viena nu poate da iluzii nelimitate asupra posibilităților ei. Dar el odată atins, va putea să îngăduie spulberarea tuturor părerilor preconcepute și statornicirea încrederii.

Lumea speră să se ajungă, chiar la Viena, la o destindere internațională și la crearea tuturor condițiilor pentru negocieri fructuoase, ca urmare a acestui prim contact.

Clarificarea de la Viena, atingerea obiectivului pe care și l-a propus — schimbul larg de păreri — va avea o influență ce se va resimți de îndată în toate numeroasele domenii ale relațiilor internaționale.

Demostene BOTEZ

Laureații poeziei pe anul 1961

Scrisoare din MOSCOVA

Anul acesta doi reprezentanți de seamă ai poeziei ruse au fost distinși cu premiul Lenin.

A. Tvardovski și A. Prokofiev sînt scriitori care și-au cucerit de mult recunoașterea cititorului de poezie. Primul din ținutul Smolenskului, celălalt din Ladoga, amîndoi au adus în literatura sovietică prospețimea limbii populare. Tvardovski însă a trecut de la dialectul și ornamentația bogată a „Țării Muravia" la sinteza pușkiniană a limbii literare unice. „Năvodul său pescăresc" e mai larg iar ochiurile mai mărunte: noțiunile proprii noului mod de viață, formele consacrate ale vocabularului poetic din secolul XIV coexistă cu limba colorată și plastică a străzii și folclorului de astăzi.

Prokofiev pornește de la Leskov: el caută cuvîntul viu, neobișnuit, purtînd de obicei amprenta dialectală. Genurile preferate de cei doi poeți se deosebesc și ele. Tvardovski se arată a fi un maestru al construcțiilor vaste, lirica sa este într-un fel epică, de largă respirație, sintaxa poetică o urmează pe cea firească a limbii vorbite. Prokofiev e mai „sintetic", mai impulsiv. Metafora constituie instrumentul său preferat.

Dar aceste imagini străvechi ne-au dus destul de departe. Și Tvardovski, și Prokofiev sînt înainte de toate poeți sovietici. Cum se exprimă viața nouă în opera lor — iată întrebarea esențială și dificilă în același timp. Intrebarea e dificilă pentru că poetul autentic răsfrînge realitatea prin imagini unice, irepetabile. E mult mai ușor să fixezi tema și ideea unei poezii retorice slabe unde ideea „iți sare în față". Nu, tot farmecul, toată forța marii poezii constă în topirea sensurilor ideologiei educative în carnea imaginii, iar ideea acesteia nu umblă pe sîrma îngustă a schemei liniare, ținînd desfăcute brațele rimelor pentru echilibru...

„Invitație la călătorie" (Prokofiev) este expresia lirică a pămîntului rus, vocea și respirația sa, iubirea, credința și frumusețea sa, forța lui modestă și energia molipsitoare, elanul furtunos și vast. Lirica lui Prokofiev se închegă într-un unic cînt patriotic despre pămîntul rus de necuprins.

„Din depărtare-n depărtare" (Tvardovski) este o meditație despre complexitatea secolului, despre măreția mișcării istorice a poporului, despre marea răspundere a celui mai „mic" membru al societății în fața istoriei, despre respectul față de sine al omului așa-zis „simplu" despre adevărul vieții.

Literatura sovietică a cîștigat în anul acesta încă o bătălie pentru calitate, iar vulgarizatorii noștri s-au convins încă o dată că nici o sforăială zgomotoasă nu rămîne în memoria poporului demn de o artă autentică, majoră. Cît despre răuvoitorii sau dușmanii dinafară ei au suferit un nou eșec, demonstrîndu-li-se netemeinicia judecăților lor prestabilite despre așa-zisa nivelare și „raționalizare" a poeziei sovietice.

Iar toate la un loc înseamnă victoria cauzei socialismului, a culturii sale.

Vladimir OGNEV

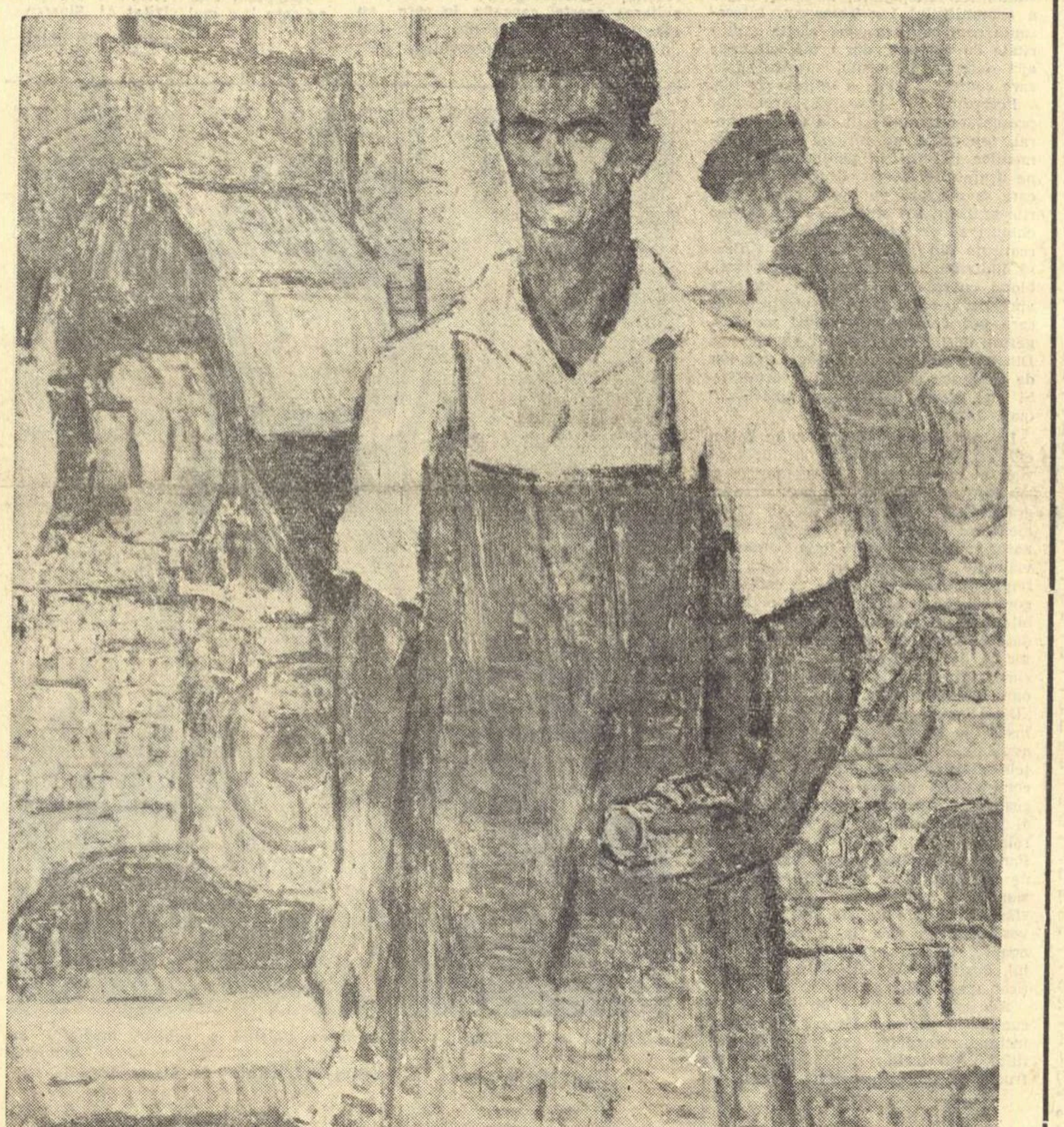

GH. ȘARU

Sava Ștefan, muncitor fruntaș la Uzinele „Tudor Vladimirescu"

(Din „Expoziția de portrete ale oamenilor muncii" — Sala Palatului R.P.R.)

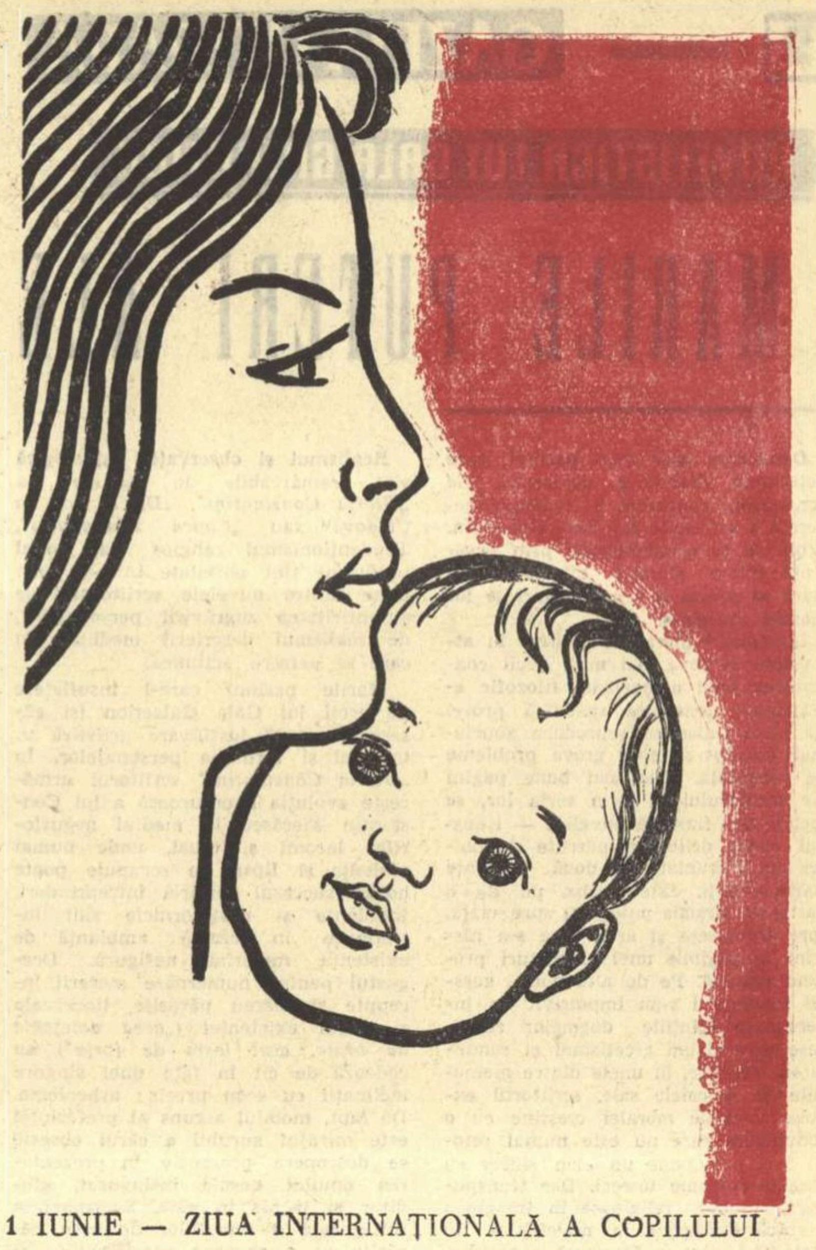

1 IUNIE — ZIUA INTERNAȚIONALĂ A COPILULUI

Desen de GH. BOȚAN

MIHAI BENIUC

Mai tare

Eu Timpului cariatidă sîntu-i
Ori piatră poate mai din temelii,
Ascunsă, nevăzută, cum Cuvîntu-i
In mari picturi ori grele simfonii.

Din veacul meu eu nu țin să mă mîntui
Și drum să-mi tai spre alte veșnicii —
Atîta doar să se priceapă: Cîntu-i
Ce-ncremeni pe fața-mi cînd murii!

Să simtă toți și pentru totdeauna
Urmașii dezgropînd aceste blocuri
De marmoră cu dungi adînci de sînge,
Căzute, arse-n blestemate focuri,
Că noi n-am vrut să știm ce-nseamnă-a plînge
Și am cîntat mai tare ca furtuna!

Tăcere-i restul

SHAKESPEARE: The rest is silence.

Tăcere-i restul. Dar
Le-ai dat inima-n dar
Acelor care mîne
Vor fi? S-o aivă pîne
In două, caldă, ruptă,
S-o poarte steag în luptă,
S-o stoarcă vin pe buză,
Buchet să stea pe-o bluză
Subt care dormitează
Sîni tineri ori e trează
O inimă-n iubire...
Torseși dintr-însa fire,
Din inima-ți, să sune
Cînd blînde, cînd nebune
A cîntec ori a geamăt,
A liniște, a freamăt?
Făcuși din ea ghiocul
Ce știe și norocul
Și frămîntarea mării
Din marile străfunduri
Ori doina de pe prunduri
A recilor izvoare?
Prinseși licori din soare,
Ca-n cupa de cristal,
In ea să joace perle
Aici pe-al vieții mal?
Știuși s-o-mprăștii — mierle
Prin merii primăverii,
Prin florile puzderii?
Ai pus-o-n colțul roșu
Să cheme, cum cocoșul
In zori, izbind în lene,
Ori coruri de sirene
Strigînd, strigînd de zor
Spre fabricile lor
Pe mîndrii fii ai muncii?
Știi legăna tu pruncii
Și somn să faci din scîncet,
Erou din omul lînced,
Pumnal ce dă-n minciună,
Cu vorba ta cea bună,
Și tare și domoală,
Ades vestind răscoală,
Iar pentru suferință
Finala biruință
A omului, a vieții, —
Triumful tinereții!
De-ai fost, acestea-s testul,
De nu, tăcere-i restul.

GLASUL DE FOC DIN EGINA

De douăzeci de ani umblă prin lume, din acea memorabilă zi de sfîrșit de mai, un nume care va străluci de-a lungul veacurilor: Manolis Glezos.

31 mai 1941 era un sfîrșit și era un început. In vechea Eladă a lui Homer un tînăr patriot cu un suflet nespus de frumos și cu o îndrăzneală de legendă a smuls drapelul morții, crucea încîrligată a lui Hitler, vestind țării sale și lumii întregi apusul întunericului în Grecia. Numele lui Manolis Glezos străbate întreaga lume ducînd cu el strigătul de libertate, strigătul de luptă împotriva fascismului care, zdrobit de glorioasa Armată Sovietică, reînviază sub pulpana reacțiunii internaționale, personificată prin reprezentantul ei fidel de la Bonn, Adenauer.

1941! Mi-l amintesc atît de bine. Europa gemea sub cizma de fier a lui Hitler. Hoardele fasciste atacau cu furie turbată Uniunea Sovietică. Romînia gemea sub același jug. Partidul nostru comunist chema poporul la luptă împotriva cotropitorului.

Fiecare lovitură dată fascismului apropia victoria popoarelor — „Aruncați trenurile fasciste în aer!" „Nici un bob de grîu pentru mașina de război germană!" „Intoarceți armele împotriva lui Hitler și a bandelor fasciste!" etc. etc. — erau lozinci prin care poporul nostru era chemat la luptă.

In Franța, în Cehoslovacia, în Iugoslavia, în Grecia, în toată Europa fascismul primea lovituri grele.

In acele momente dramatice pentru însăși viața omenirii, Manolis Glezos a smuls de pe Acropole odiosul steag cu zvastică.

Sub loviturile necruțătoare ale Armatei Sovietice și ale altor popoare, fascismul a fost doborît.

9 mai 1945. Se părea că după acea imensă baie de sînge pacea se va așterne pentru multă vreme peste lume. Dar n-a fost așa. In multe țări care nu s-au putut încă smulge din lanțurile imperialismului, teroarea a rămas să domnească mai departe lovind în primul rînd în cei mai înflăcărați luptători pentru libertate.

In Grecia bunăoară a fost întemnițat printre alții și eroul de pe Acropole, Manolis Glezos.

Astăzi glasul lui de foc se ridică din închisoarea de pe insula Egina cu o hotărîre demnă de marii fii ai lumii. Iată ce spune Manolis Glezos în mesajul adresat popoarelor sovietice, popoarelor lumii și opiniei publice grecești:

— „Mîinile poporului nostru au rupt în bucăți simbolul odios al fascismului și războiului iar de pe vechea Acropole a răsunat glasul triumfului democrației". Și după ce vorbește în mesajul său despre faptele eroice și despre sacrificiile atîtor eroi anonimi, el arată că: „forțele care au dat naștere fascismului urzesc din nou planuri împotriva păcii și democrației. Pentru a se cinsti cu adevărat cauza rezistenței, este necesar să se întărească prietenia între popoare, să se lupte împotriva războiului, pentru coexistență, așa cum o face atît de stăruitor poporul sovietic și conducătorii lui".

Iubite prietene Manolis Glezos! Iți trimitem un frățesc salut și-ți dorim putere să spulberi lanțurile ce te încătușează.

Ion BANUȚA

Plenara Secției de dramă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

O sarcină de răspundere

Referat prezentat de LUCIA DEMETRIUS, președinta Secției de dramă

Vorbind despre piesa într-un act, a spus tov. Lucia Demetrius, vom vorbi încă o dată, fără îndoială, despre sarcinile care ne stau în față nouă, dramaturgilor, întotdeauna, iar în această nouă etapă de dezvoltare în care a intrat țara noastră, mai puternic decît oricînd, pentru că piesa într-un act nu este nici mai puțin, nici altceva decît piesa în trei, în patru acte, în șase sau zece tablouri dacă vreți, iar problemele ei specifice sînt numai probleme tehnice, de meșteșug".

Reamintind, în lumina Raportului ținut de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de al III-lea Congres al P.M.R., că în prezent activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuririlor educației burgheze din conștiința oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, referatul a subliniat necesitatea apropierii dramaturgilor de problemele majore ale actualității socialiste.

„Dacă putem, cînd facem o trecere în revistă a realizărilor noastre, să cităm piese mari sau mici ca întindere, care înseamnă reușite din punct de vedere ideologic și artistic, putem, în același timp, să ne mustrăm că anumite teme, anumite probleme mari nu au fost încă atacate, sau că au fost atinse în chip insuficient, fără destulă putere, fără destulă autenticitate, fără destulă eficiență". Autoarea referatului a arătat că nu avem încă piese de întindere care să trateze problemele caracteristice ale vieții și muncii în gospodăriile agricole colective, că piesele noastre inspirate din viața satului tratează încă într-o mare măsură conflictele caracteristice perioadei de formare a acestor gospodării și, mult mai puțin, problemele legate de consolidarea și dezvoltarea formelor socialiste din agricultură, iar cele într-un act, care au început să oglindească această etapă, nu sînt nici destule la număr, nici deosebit de bune. „Și nu mă pot opri să adaug — a spus în continuare tov. Lucia Demetrius — că nu avem încă un număr reprezentativ de piese cu muncitorii de azi care să zugrăvească noua lor conștiință, piese care să oglindească bătălia pentru calitate și tehnică înaintată în industrie, nici destule piese și destul de reprezentative despre viața și năzuințele tineretului nostru care se deosebește atît de adînc de cel pe care burghezia îl creștea strîmb".

Vorbind în continuare despre uriașa dezvoltare a mișcării teatrale în țara noastră, despre dragostea marilor mase de oameni ai muncii pentru teatru, referatul, abordînd problemele dramaturgiei pentru amatori, a îndemnat scriitorii să nu neglijeze acest sector important care se adresează milioanelor de spectatori. „Nu retoric, nu didactic, nu uscat, a spus referenta, ci viu, prin minunatele mijloace ale teatrului, prin convingătoarele mijloace ale artei. Și nu cu șabloane, nu prin scheme, nu prin repetiri ale acelorași împrejurări și date, așa cum se întîmplă adesea încît o piesă seamănă în mod dureros cu alta, ci prin imagini vii, rupte din viață".

Arătînd că datorită contribuției unor scriitori ca Mihail Davidoglu, Horia Lovinescu, Tiberiu Vornic, Aurel Baranga, Ștefan Tita, Ludovic Bruckstein, Teofil Bușecan sau Sütő Andras, piesa într-un act, destinată colectivelor de amatori, a înregistrat succese, referatul a arătat că există în această privință încă destule deficiențe.

„Exigența față de piesele într-un act nu trebuie să scadă pentru că aceste piese servesc un public mai puțin deprins cu teatrul. Dimpotrivă, faptul că noi, scriitorii, trebuie să creștem acest public, ne obligă și mai mult să respectăm, să îndeplinim toate exigențele ideologice și artistice pe care le cere arta de la noi".

Referatul a arătat că în general scriitorii cunoscuți, cu experiență, ocolesc încă piesele într-un act subapreciind genul, socotind în mod eronat că fiind scurtă piesa are voie să fie și ușoară sau superficială. Nu este vorba ca fiecare piesă într-un act să epuizeze problemele majore ale contemporaneității, aceste piese pot să pună și probleme aparent secundare, dar caracteristice mediului din care sînt culese, cu condiția să fie de o autentică actualitate, să fie expresive, să nu se înece în fapt divers și în anecdotic.

Referatul a arătat că, pentru a stimula interesul dramaturgilor pentru piesele scurte, pentru a-i îndrepta către teatrul de amatori, este absolut necesar ca presa, critica dramatică, să acorde o atenție sporită pieselor scurte. În același timp teatrele profesioniste ar putea da spectacole alcătuite din mai multe piese într-un act, ceea ce ar constitui încă un prețios stimulent pentru dezvoltarea acestui gen.

În încheiere, tov. Lucia Demetrius a spus: „Noi trebuie să scriem piesele într-un act pe care le așteaptă mii de echipe culturale și sute de mii de spectatori. Cei care stăpînesc meșteșugul scriitoricesc în primul rînd, și în același timp începătorii atrași de literatura dramatică trebuie să depună laolaltă eforturi pentru a scrie din ce în ce mai bine, în cinstea celor care construiesc această viață frumoasă, de care ne bucurăm toți.

Pentru noi scriitorii, asta trebuie să constituie o sarcină, pe care s-o primim cu seriozitate și cu mîndrie și s-o ducem la capăt cu cinste".

CITIȚI IN PAGINA 6

referatele tovarășilor Nicolae Nisto și Dumitru Solomon, pezentate în cadrul plenarei secției de dramă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

IN ACEST NUMAR:

- **Versuri de** Florența Albu, Demostene Botez, Grigore Hagiu, Victor Kernbach, Tudor Măinescu, Florin Mugur, Constantin Nisipeanu, Letiția Papu, Veronica Porumbacu, Nichita Stănescu, Cornel Șerban. – pag. 3.
- **Două schițe de Erskine Caldwell** – pag. 4.
- **„Pe ploaie"** – nuvelă de Eugen Barbu – pag. 5-6
- **Turneul Teatrului „V. V. Maiakovski" din Moscova.**
  - Interviu cu N. Ohlopkov
  - **Studentul Hamlet"** – de E. Marțevici.
  - Articole de V. Mîndra, Adriana Iliescu și D. Solomon – pag. 7.

Probleme de ISTORIE LITERARĂ

NUVELISTICA LUI GALA GALACTION

MARILE PUTERI ALE PASIUNII

Descrierea unor mari pasiuni, care determină dramatice deliberări ale conştiinţei, constituie o trăsătură generală a nuvelelor lui Gala Galaction. Eroii săi se caracterizează prin excelenţă într-o situaţie dilematică, în stare să scoată la iveală resursele lor morale deosebite.

Imaginea literară a păstrat în atmosfera ei ceva mai mult decît constatarea unui antagonism filozofic elementar; tensiunea specifică prozei lui Gala Galaction reproduce zbuciumul dureros al unor grave probleme de conştiinţă. Cele mai bune pagini ale scriitorului — şi în seria lor, se includ fără îndoială nuvelele — transmit aceste deliberări născute de obicei din înfruntarea a două tendinţe contradictorii. Este vorba, pe de o parte, de atracţia puternică spre viaţă, spre frumuseţe şi artă, care s-a răsfrînt în paginile unei literaturi profund realiste. Pe de altă parte, acestei tendinţe i s-au împotrivit cu înverşunare soluţiile dogmelor religioase preconizînd ascetismul şi renunţarea. Teoretic, în unele dintre memoriile şi articolele sale, scriitorul expune virtuţile moralei creştine cu o convingere care nu este numai retorică, ci presupune un elan sincer cu accente solemne uneori. Dar transpunerea tezelor religioase în imaginea literară descoperă în nuvelistica lui Gala Galaction o flagrantă contradicţie; predica rostită de preot nu este susţinută prin argumentaţia artistică! Dimpotrivă, este mai mult decît evident că sensul predominant al celor mai bune dintre paginile prozei sale se vădeşte a fi profund realist, demonstrînd de obicei adevăruri potrivnice perceptelor religiei. Uneori, trădarea intenţiilor mistice este recunoscută de către însuşi scriitorul, care ştie că proza sa aduce de multe ori *„jertfă, deşartelor frumuseţi pămînteşti"* şi nu se sfieşte să recunoască în nuvele sale teme care n-au însemnat *„întotdeauna, florile cele mai cuviincioase"*.

Predilecţia pentru discuţia cazurilor de conştiinţă este evidentă încă înaintea apariţiei nuvelelor care l-au consacrat pe scriitor în paginile *„Vieţii sociale"* (1910). In primul număr din anul 1904, al revistei *„Linia dreaptă"*, editată de Vasile Demetrius, a apărut o povestire intitulată *„Il osîndesc juraţii?"*, semnificativă pentru atmosfera nuvelelor de mai tîrziu. Adus la desperare de tentativele repetate ale moşierului care caută să-i răpească soţia, un ţăran inimos şi mîndru, nu stă mult pe gînduri şi, pătrunzînd într-o noapte în iatacul cufundat în întuneric, îl ucide pe vinovat şi pe femeia care se afla cu el. Pentru ca, întorcîndu-se acasă să-şi dea seama că, de fapt, soţia rivnită de stăpîn nu părăsise căminul. Eroul nostru fusese victima unei înşelăciuni; în ultimă instanţă, vina tot boierului îi revenea. Povestirea construieşte o pledoarie pentru înţelegerea mîniei şi a durerii care l-au făcut pe eroul nostru să săvîrşească omorul. Ideea de a-l lipsi pe cititor de un deznodămînt — lăsîndu-l să delibereze singur — indică intenţia scriitorului de a ne angaja efectiv în dezlegarea problemei.

Temeiurile deliberării sînt întotdeaunea sociale în nuvelistica lui Gala Galaction, delimitînd raporturi de clasă bine precizate. Conflictul moral — care cunoaşte în proza scriitorului o desfăşurare tipică — implică iniţial o asemenea expunere a cadrului, ca în nuvela *„Copca rădvanului"*, unde povestea baciului începe aşa: *„Mură ţiganul, robul şi lăutarul, iubea pe Oleana, fata stăpînului..."*. Dragostea lăutarului este tainică, arde mocnită, ferită cu teamă. Urmează descrierea premizelor conflictului: eroina este prinţesă, pe cînd el — *„negru ca păcatul şi frumos ca ispita"* — nu e decît un simplu rob pe moşie, ţigan şătrar, care ştie bine că niciodată femeia iubită nu va fi a lui. Mărturisirea pătimaşă a lui Mură lăutarul o poate asculta prinţesa doar din depărtare, de la fereastra înaltă a iatacului ei, în liniştea pură a nopţii, atunci cînd, *„vioara începea să spună o poveste dureroasă şi de necrezut"*. Este momentul culminant al tentaţiei: acum apare imaginea *„trandafirilor"*, la hotarul dintre veghe şi reverie, deschizînd perspectiva zbuciumului celor doi îndrăgostiţi: *„Oleana ridica de pe fereastră păienjenişul perdelei şi pe trandafirii pe care îi zămislea în gherghef lăsa şi mai adînc obraji de trandafiri"*. Intr-un cadru romantic, (castelul, apa Oltului, melodia tristă a viorii), cu un deznodămînt tragic (îndrăgostiţii pier înecaţi) — conflictul nuvelei se dezvoltă pe o solidă bază socială. Elementul fantastic subliniază mai puternic vinovăţia acestei iubiri — mai curînd, tragedia ei — pe care o condamnă rînduiala vitregă a unei societăţi care se împarte în robi şi stăpîni.

Realismul şi observaţia psihologică sînt remarcabile în nuvele ca *„Gloria Constantini"*, *„De la noi, la Cladova"* sau *„Copca Rădvanului"*. Tendenţionismul religios sau tonul predicant sînt anihilate în cele mai bune dintre nuvelele scriitorului de autenticitatea zugrăvirii personajelor, de realismul descrierii mediului în care se petrece acţiunea.

Marile pasiuni care-i însufleţesc pe eroii lui Gala Galaction îşi găsesc o amplă justificare artistică în trecutul şi formaţia personajelor. In *„Gloria Constantini"* scriitorul urmăreşte evoluţia aventuroasă a lui Constantin Fierăscu în mediul negustorilor lacomi şi cruzi, unde numai violenţa şi lipsa de scrupule poate hotărî succesul oricărei întreprinderi. Indolenţa şi nestatornicia sînt întreţinute în această ambianţă de existenţa materială nesigură. Dezgustul pentru numeroase meserii începute şi mereu părăsite, lincezeala şi vagul existenţei (*„acea ameţeală de braţe, acel leşin de forţe"*) nu cedează decît în faţa unei singure înclinaţii cu scop precis: arheologia. De fapt, mobilul ascuns al preferinţei este mirajul aurului a cărui obsesie se descoperă progresiv în prezentarea omului veşnic însingurat, gînditor şi închis în sine. Scormonirea înfrigurată a temeliilor de case părăsite cu o savoare specifică, ca şi bucuria precoce a copilăriei la găsirea cîtorva bani cocliţi, se transformă la Constantin, de-a lungul anilor, într-o obişnuinţă de-a urmări cu tenacitate sălbatică, un singur scop — dobîndirea aurului. Setea sălbatecă de înavuţire culminează prin delirul admirabil surprins în momentul descoperirii unor monede romane de mare valoare. Fascinaţia comorii devine deodată atît de puternică, încît omul pare că o cheamă prin visurile sale. Intervenţia fantastică a *„flăcărilor abstracte"* într-un moment de maximă tensiune, subliniază realist sensul evoluţiei personajului. Viziunea îl aţîţă pe Constantin, care „tremurînd din tot trupul şi cu pieptul bătut de ciocanele inimii" începe să sape la temelia vetrei. Apariţia comorii îl găseşte pe eroul nostru „aproape epileptic" într-un moment de triumf nesperat („imposibilul se făcuse posibil, sonor, dogoritor!") care verifică statornicia pasiunii pentru aurul văzut ani de-a rîndul „pe plaiul închipuirii şi al reveriei lui de aventurier şi de indolent quasi-artist". Jocul dintre realitate şi fantastic (eroul visează, viziunea îl împinge să plăsmuiască şi să zmulgă comoara, pentru ca aceasta la rîndul ei să-l uimească şi să-l vrăjească din nou) nu sparge, ci leagă cu logica artei firul epic al nuvelei, desăvîrşind — unitară — imaginea pasiunii puternice a lui Constantin. Mirajul comorii supune unei încercări grele puterile omului, modelîndu-i cu brutalitate înclinaţiile şi visurile, deopotrivă, pecetluindu-i soarta pentru totdeauna.

Construcţia ingenioasă a povestirii coordonează într-un sens tragic, căutarea comorii, ura împotriva fratelui bogat, însurat cu o femeie de o iritantă frumuseţe cum e Frusina, şi ideea unei eredităţi pătimaşe a lui Constantin (frate vitreg al lui Badea, el este fiul cadînei Sultaneh, răpită dintr-un harem de peste Dunăre şi ucisă misterios). Impulsurile esenţiale — pentru avere nemuncită (aurul amforei romane) ca şi pasiunea vinovată pentru femeia fratelui, se găsesc indisolubil topite în caracterul personajului *„suflet imprecis şi sugestionabil"*, hărţuit fără răgaz de obsesia comorilor ascunse. Atunci cînd cresc în intensitate şi capătă un sens unic predominant, pasiunile se întrepătrund în închipuirea lui Constantin, dînd naştere unor viziuni care asociază strălucirii aurului — frumuseţea femeii. Flăcările abstracte care semnalează prezenţa monezilor de aur, capătă graţia unor mişcări şi forme feminine, devin *„flăcări-fecioare care dansau şi se întîlneau mereu, pe curbe convergente, în acelaşi punct în care braţele lor se înnodau pentru o horă"*. Asociaţia se petrece mereu revenind neîncetat, obsedantă, chiar şi în planul realităţii. Imaginea femeii dorite, care se scaldă într-o seară pe malul Dunării, sub ochii lui Constantin, îi biciuieşte într-atîta imaginaţia, încît încordat şi amorţit, privind-o *„cu inima zbătîndu-se să-şi rupă frînele"*, îl face să întrevadă în ea comoara, ca simbol al unei fericiri supreme: *„trupul Frusinei, era pentru Constantin — comoară îngropată... Frusino! Comoara mea, Frusino, vino, vino!"*.

Scriitorul şi-a construit personajele sale pe temelia trainică a unei descrieri realiste a mediului şi a relaţiilor sociale care au hrănit pasiuni violente de tipul celor care îl zbuciumă pe Constantin Fierăscu în *„Gloria Constantini"*.

In nuvelistica lui Gala Galaction dezlănţuirea unei pasiuni (atracţia aurului şi averii, dragostea) începe să fie evidentă prin dezbaterea unei judecăţi de conştiinţă. Eroii nuvelelor lui Gala Galaction sînt înzestraţi cu simţuri ascuţite, propice trăirilor acute, un temperament fierbinte, pătimaş, care îndeamnă spre hotărîri violente, uneori chiar nesăbuite. Asemenea personaje cedează de obicei unei pasiuni puternice, nu pentru că ar fi slabe şi precar înzestrate sufleteşte. Am spune mai curînd că ele aleg soluţia cea mai vitregă, datorită faptului că au puternice resurse interioare. Un anumit instinct al realităţii dirijează mîna scriitorului şi îl îndeamnă să croiască o soartă anumită eroilor săi. Dacă într-o nuvelă cum este *„De la noi, la Cladova"* părintele Tonea rezistă tentaţiei pentru frumoasa Borivoje, pasiunea lui nu se dovedeşte prin aceasta, cîtuşi de puţin şubredă. Şi, în orice caz, nu respectarea rigidă a dogmei mistice poate să explice rezistenţa bărbatului impulsiv şi puternic.

„Păcatul" popei Tonea este de altfel foarte evident pentru că zbuciumul său sufletesc depune o mărturie de netăgăduit asupra proporţiilor şi intensităţii dragostei sale. Faptul că sentimentele şi pornirile lui fireşti sînt proscrise de societate (*...onoarea, trecutul, credinţa căsătorească şi preoţească etc"*) nu poate limita nicidecum pasiunea care-l chemă neabătută în vis ca şi ziua în amiaza mare, *„cu puteri de spaimă, cu braţe de omăt, cu piept de trandafiri şi de jăratic"*.

Iar cît despre *„aspra datorie"* cum o numeşte autorul, aceasta nu este în stare cîtuşi de puţin să *„spulbere iubirea"*, şi nici măcar nu poate îndepărta privirile preotului de la apa Dunării — care-l desparte de casa iubitei situată la Cladova, pe malul sîrbesc — *„apa prietenă celor ce se iubesc, apa complice care zdrobeşte porţile datoriei şi ale onoarei şi deschide fugarilor romantici calea ei plină de dor, de nebunie, de necunoscut, şi de îndrăzneală, de oraşe, de colnice şi de umbrite văi, în care se poate ascunde comoara fericirii!"* Intrezărim aici replica foarte elocventă pe care realismul nuvelei lui Gala Galaction a dat-o tendinţelor religioase din alte lucrări ale autorului care, comparate cu *„De la noi, la Cladova"* par mai curînd simple parabole expuse cu tonul didactic al preotului.

Marile puteri interioare pe care le simţim în structura personajelor din nuvelele lui Gala Galaction au o anumită amploare, caracteristică artei realiste. Scriitorul nu estompează şocul moral pe care-l provoacă în general luptele conştiinţei, aceea hărţuială violentă dintre datorie şi pasiune. Analiza stărilor sufleteşti înregistrează cu obiectivitate artistică tendinţa personajelor sale de a respinge, în virtutea unor impulsuri fireşti, prescripţiile ascetice ale dogmei religioase, tinzînd întotdeauna spre marile satisfacţii ale vieţii. Tendinţa aceasta s-a bucurat în proza lui Galea Galaction de o descriere realistă a forţei irezistibile a atracţiei. O enormă energie umană rezidă în efuziunea sentimentelor sau în elanul pasiunii — ea este în stare să împingă eroul nuvelei pînă la ultimele consecinţe ale acestei atracţii. De aceea nici măcar deznodămîntul tragic (moartea lui Mură lăutarul, a lui Fierăscu şi, într-un sens, destinul popei Tonea) nu ştirbeşte nimic din imaginea forţelor pe care le dezvoltă pasiunea. Mură lăutarul, cel negru ca păcatul şi frumos ca ispita, este puternic prin fanatismul dragostei sale pentru prinţesa Oleana, ştiind bine în cele din urmă la ce se poate aştepta. In imaginea fantastică a povestirii se exprimă de fapt o trăsătură caracteristică personajelor din nuvelele scriitorului: intensitatea maximă a trăirii. Observaţiile au un sens realist, marcînd, în cazul lui Mură, zbuciumul aşteptării (*„nu mai trăia decît în ce cînta şi aştepta"*) sau nuanţînd vehemenţa sentimentului: *„vioara lui trecea prin toţi ca fiorii patimei şi ai morţii"*. Stilul lui Gala Galaction reflectă de asemenea intenţia surprinderii unor momente de mare încordare în care se definesc mai bine eroii scriitorului. *„Ceea ce el reţine* — observa Tudor Vianu — *sînt întotdeauna stările de vehemenţă internă. De aceea printre mijloacele stilizării artistice, acela pe care Galaction îl foloseşte cu precădere, este „potenţarea". Imprejurarea poate fi urmărită în observarea adjectivelor sale, culese de obicei din registrul lor paroxistic"*. Apogeul desfăşurării pasiunii lui Mură beneficiază realmente de o astfel de expresie pentru a povesti cum o *„soartă năpraznică şi cruntă"* a fost hărăzită unei *„inimi zbuciumate"*. Vioara lui Mură va fi, desigur, *„horă"*, *„doină"*, *„zbeg de nuntă"* *„arşiţă şi patimă"*, *„rugăciune"*, *„urgie"*, interpretînd momente ale unei tragice povestiri de dragoste.

(Continuare în nr. viitor)

Miron DRAGU

copiii cartierului
EUGEN FRUNZĂ
ŞI ZIUA ARD STELELE
EDITURA MILITARĂ
NINA CASSIAN
SĂRBĂTORILE ZILNICE

Volume de poezie recent apărute: „Copiii cartierului" de Cicerone Theodorescu, „Sărbătorile zilelor" de Nina Cassian, „Şi ziua ard stelele" de Eugen Frunză.

PE SCURT, DESPRE...

ILIE PURCARU:

„Ev nou în ţara banilor"

Interesantă această geografie a Romîniei socialiste alcătuită de reporteri. Capitolelor scrise pînă acum, — despre Hunedoara de V. Nicorovici, despre Dobrogea de Traian Coşovei, despre Bărăgan de Şt. Bănulescu, despre Bicaz de Radu Cosaşu — Ilie Purcaru le adaugă unul nou, despre Oltenia.

Este evidentă intenţia autorului de a înfăţişa realităţile din „ţara banilor", conform unui plan monografic. Sînt expuse mai întîi coordonatele vieţii spirituale, acele trăsături sufleteşti care, formate de-a lungul secolelor au devenit proprii întregii colectivităţi. Urmează incursiunea în istorie, reînviindu-se vremile apuse, elogiindu-se tradiţiile luptelor populare pentru libertate. In fine, ultima parte, cea mai amplă, este dedicată glorificării construcţiilor socialiste, renaşterii materiale şi spirituale a Olteniei în anii noştri.

Dorinţa scriitorului de a realiza o monografie se vădeşte în numeroasele interpolări de date statistice, documente de arhivă, texte folclorice, care asigură lucrării valoarea documentară, dar cît de frecvente şi cît de vii sînt exploziile lirismului! O resimţită comuniune a autorului cu realităţile zugrăvite dă cărţii un caracter predominant liric, deşi, cum observa şi Dumitru Micu în „Contemporanul", Purcaru mînuieşte cu dexteritate un mare număr de procedee reportériceşti. El poate, de pildă, să reînsufleţească scene din trecut folosind tehnica filmului şi să imprime astfel acţiunii o desfăşurare dinamică. (Vezi pasajele care descriu evenimente din iarna 1944—45, asaltul prefecturii din Craiova, alungarea oficialităţilor reacţionare, moartea eroică a comunistului Ion Tomescu). Interesantă compoziţia acestei cărţi: o pluritate de formule, dar armonizîndu-se aici datorită intensului substrat liric, care conferă scrierii o unitate de ton.

Preocupat să găsească aspectelor prezentate semnificaţii de ordin general, reporterul nu întîrzie asupra oamenilor întîlniţi în peregrinările sale pe drumurile oltene. Dintr-o carte în care se elogiază pe multe pagini marile realizări ale omului de azi, puţine chipuri se pot reţine. Rarele portrete, realizate din linii sumare, nu ţintesc să individualizeze: „Il privesc. Inalt, blond, cu trăsături frumoase, feminine aproape, ochii albaştri şi visători, dar care pot deveni într-o clipă metalici, gestul, deşi blînd, obişnuit să domine. Din toată făptura sa se degajă un aer de candoare şi totodată de fermitate. Şi mai presus de toate de tinereţe..." (pag. 148).

La un reporter înclinat spre lirism existenţa unor reflexe ale stilului bogzian nu ne apare neaşteptată. O anume preferinţă pentru perspectivele grandioase, proiectarea realului la dimensiuni hiperbolice, personificarea naturii sînt elemente care amintesc viziunile bogziene fără a lăsa însă impresia unei dependenţe directe, epigonice. Cu consecinţe mai reprobabile se soldează unele concesii acordate retorismului convenţional. Privitor la aceasta i-am semnala lui Purcaru, între altele, pasajele în care omul dialoghează cu natura (capitolul „Din comoară în comoară"). In genere însă, Ilie Purcaru se arată convins de avantajele conciziunii, cunoaşte potenţele plastice ale cuvîntului. Fraza sa condensează aproape întotdeauna sugestive construcţii metaforice, semn al unei fantezii poetice active: „Carele huruie în liniştea mare a nopţii. Par nişte corăbii de piatră, mişcate de un vînt surd din adîncuri. Luna zăngăne metalic în loitre. Roţile sfărîmă cristale de stele. Ţăranii privesc cum se dau la o parte, prin noapte, ultimii copaci ai luncii Jiului, deschizînd o zare de lumină subţire" (pag. 172).

Adeseori Purcaru e un liric al fecundităţii. Răsună imnuri autumnale închinate roadelor gata de cules, fertilităţii ţinuturilor oltene, aromelor de fructe şi must: „Insorite dealuri cu vii şi livezi... Toamne pline cu prune gîtlane, cu sori discreţi şi parfumaţi, poposiţi în gutui, cu ciorchinii zaharisiţi în mierea luminii vărsate peste văi, ca într-o imensă zăcătoare... Miroase toată Oltenia a tescovină şi a must...". „Simţi în nări mirosurile cîmpiei, ale luncii, ale viei şi stînei, împletite în ritmuri lungi, care îţi bat în amintire cadenţe de cîntec de cramă" (pag. 121)

Cartea aceasta, cîntare a Olteniei socialiste, este a unui *poet* care, deşi abordează reportajul monografic, nu-şi poate reprima adevărata natură.

G. DIMISIANU

AL. ŞIPERCO:

„Note de drum"

Stockholm — Paris — Roma — Florenţa — Siena — Veneţia — Mexico, acesta este itinerariul pe care ne plimbă, în maşină, avion şi vapor Al. Şiperco. Şi nu e la îndemîna oricui să sară de la Veneţia pînă la barurile din Montmartre, de aci în plină Renaştere italiană, pentru a sfîrşi, departe, în timp şi spaţiu, cu prezentarea civilizaţiei aztecilor şi a urmaşilor lor contemporani. Chiar dacă aceste salturi sînt făcute pe hîrtie, avînd la îndemînă însemnările „de pe teren".

Diversitatea nu împrăştie atenţia cititorului care este mereu îndemnat să privească ansamblul dincolo de faptul mărunt. Autorul ocoleşte cu bună ştiinţă paradoxul ieftin, impresia superficială de moment, pentru a ne prezenta ceea ce este esenţial. Al. Şiperco face permanent apel la o bogăţie de date istorice, geografice, economico-politice, culturale, renunţînd la bagajul de senzaţii al turistului în favoarea analizei. Dar, ar putea obiecta unii care nu au citit cartea, nu este nevoie să te deplasezi la mii de kilometri pentru o prezentare, chiar reuşită, istorico-geografică. Tocmai evitarea acestei capcane, în care au căzut mulţi reporteri încercaţi, este un merit principal al prezentelor note de drum. Nu ai nici un moment impresia citirii unui tratat, chiar în paginile „seci" ale cărţii. Există totuşi pericolul artificialului, al discuţiei construite numai în scopul „înviorării" textului.

Tocmai pentru că autorul se dovedeşte înarmat „de acasă" cu vaste cunoştinţe, de care nu se fereşte să facă uz în volum, turistul este permanent dublat de un observator atent care ştie să dea la o parte crusta prea albă sau prea neagră, care acoperă locurile vizitate. Poleiala care înfrumuseţează pentru călătorul superficial „Paris by night" nu rezistă cercetării atente care descoperă şi aci mizeria generată de capitalism. Sînt demne de reţinut paginile în care autorul încearcă să explice anumite trăsături specifice ale tineretului francez sau suedez, confruntat cu o realitate socială complexă. Chiar şi libertinajul observat la nordici sau, în ciuda aparenţelor, seriozitatea în dragoste a francezilor sînt prilej de reflecţii interesante. Dar nu ale unui „sociolog de birou" ci a unui om care, călătorind prin ţările capitaliste, are asupra realităţii întîlnite o viziune critică de pe poziţiile socialismului. Poate că în această privinţă observaţiile pătrunzătoare ale lui Al. Şiperco amintesc într-o măsură de fineţea notaţiilor despre Suedia sau Spania pe care le făcea, cu ani în urmă, Mihail Ralea. Incă o trăsătură comună: cercetarea muzeelor este un prilej pentru ambii autori de a sesiza anumite trăsături ale poporului respectiv reflectate în cutare sau cutare operă de artă. Căci este evidentă pasiunea lui Al. Şiperco pentru arta plastică.

Apariţia celei de a doua ediţii a cărţii este o dovadă concludentă a interesului stîrnit de însemnările de călătorie în Sedia, Franţa, Italia şi Mexic.

Reuşită prezentarea grafică a volumului, minus calitatea unor reproduceri fotografice.

Aşteptăm alte însemnări din ţările pe care le-a mai vizitat Al. Şiperco.

Sergiu BRAND

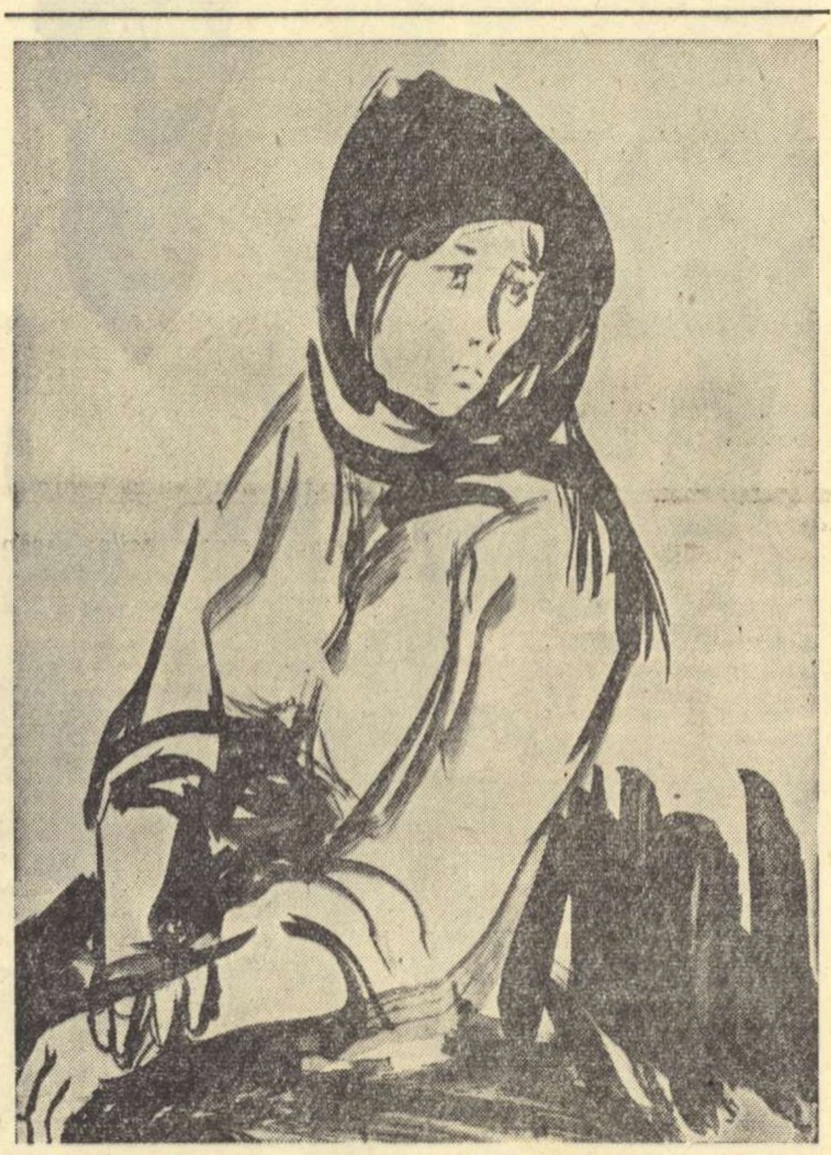

FLORICA CORDESCU „... Nemişcarea liniştită a ochilor, învăluită în umbre..."

(Ilustraţie la nuvela „Ferestre întunecate" de Marin Preda)

MICA ANTOLOGIE A „POŞTEI REDACŢIEI"

Alternînd cu „Poşta redacţiei" — şi pentru o mai mare eficienţă a ei — ne propunem ca spaţiul de faţă să adăpostească producţia unor tineri poeţi al căror talent reclamă confruntarea cu cititorul. Nădăjduim că această iniţiativă va constitui pentru ei o încurajare, stimulînd apariţia unor condeie noi şi de valoare.

N. C.

Uniformă şcolară

Sfîrşită şcoala, dezbrac uniforma
In seara de demobilizare.
Ziua de mîine se va ivi pentru mine
Zugrăvită de vacanţă cu o înnoită culoare.

Coatele rupte amintesc tîrîşul pe brînci
Al soldatului, sub focul duşman.
Mi-aduc aminte banca în care stam ca-ntr-o maşină
Gonind către front, încordat pe volan.

Praful marşurilor, de cretă,
Risipit, în nasturi negri se răsfrînge.
De răni se pătase postavul,
Cerneala stropindu-l cu sînge.

Fără ca să mă simt stînjenit, prizonier,
Fără imensele-i, pline de hîrtii, buzunare,
Pierzînd căldura ei frăţească
Şi cutele purtării, cu trupul meu solidare.

Lăsat la vatră, o atîrn cu grijă în cui
Mîngîind stofa albastră, tocită, diformă
Jurînd ca noile vestminte
Să-mi fie tot o uniformă.

Ovidiu, iarna la şosea

Călugări zburători şi lacomi, corbii
Tîrăsc o procesiune peste pini,
Sau, căutînd pe-ntinderi o epavă
Sînt pîlc lihnit şi negru de rechini.

Bustul lui Naso, singur pe-o alee,
Cu capul gol, grumazul dezgolit,
Trudind, de frig, să se-ncovrige-n soclu,
In bronzul nins, s-a strîns şi zgribulit.

Privind şoseaua, trist şi anacronic,
Adună puf de nea, să nu răcească
Şi, temător, şi-a tras peste sprîncene
O zdravănă căciulă turcănească.

Autoportret

Privind în oglinda din faţa mea, cînd şi cînd,
Mă văd parcă-ntr-o pictură bătrînă:
Un cavaler bărbos şi urît, luptînd,
Luminat doar de spada care-i sclipeşte-n mînă.

Statuile

Deosebite gînduri, înţepeniri opuse,
Statuile presară prin atelier contraste,
Coloane vechi, cadavre de piatră descompuse
Şi-arată carnea albă cu vine lungi, albastre.

Un prunc azi noapte-n ţipăt de piatră, se născuse
Şi tulburatul meşter, duios şi grijuliu,
Cu bisturiul daltă, de mamă-l desfăcuse
Udat cu plîns şi sînge, dar strălucind şi viu.

Aici atîrnă altul inform, ca un veşmînt
Neîmbrăcat, Stăpînul sfîrşind îl va deschide
Şi va-nveli în piatra-i un gînd sau un cuvînt,
A mîngîia, a plînge, sau poate a ucide.

Asemeni alte sute, neterminaţi, aşteaptă
Ca meşteru-n odrasle întreg să se coboare,
Să toarne-o picătură de suflet şi de faptă,
Să umfle pieptul stîncii cu grava-i răsuflare.

Săpînd ferestre-n piatră, artistul dezghioacă
Alt chip şi îl ajută din lespede să suie.
Se-ncuie-n prunci de stîncă profetic sau în joacă,
Se travesteşte zilnic în cîte o statuie.

Petru R. POPESCU

ITINERAR OENOLOGIC

CONSTANTIN PRISNEA: „Ţara vinurilor"

Închipuind un sobor al cîntăreţilor vinului ar trebui un amfiteatru fantastic, mărginit de amfore umplute cu Falern şi Cotnar, de uriaşe amfore de cristal în care rubiniul şi auriul să sclipească promiţînd un festin mai straşnic chiar decît cel din grădinile lui Hamilcar din Megara, surprins în linii de severă clasicitate în Salammbô de Flaubert.

De altfel, făcînd elogiul vinului, literaturile (şi nu numai ele — pictura, sculptura şi muzica situîndu-se uneori la aceeaşi înălţime în această privinţă), au apelat adeseori la noţiunea de clasic. După mitologiile elină şi romană, care exultă de prezenţa celui mai popular zeu, Dionisos sau Bachus, după Homer cu ale sale fermecătoare „trei imnuri" închinate aceluiaşi fiu al glorioasei Semele (din care, autorul „Ţării vinurilor" extrage, pentru ilustrare, unele imagini sugerînd forţa, puterea de renaştere a acestuia), trecînd pe la Virgiliu, Ovidiu, Khayam şi pînă la un Ronsard, Marot, Goethe şi alţii, vinul s-a asociat cu vitalitatea umană, cu optimismul, cu armonia şi echilibrul clasic.

Intr-o spirituală formulă, împingînd cu semnificaţie demonstraţia estetică spre glumă, în urmărirea contrastului dintre tipul clasic şi cel romantic. G. Călinescu scria: „clasicul bea lapte, apă de izvor, vin de Falern, ori mănîncă mere de Ibla şi fructe". („Romantism, clasicism, baroc", „Impresii asupra literaturii spaniole").

Numai că şi aici, lucrurile au fost schimbătoare. Villon a romantizat vinul. Musset la fel. Pînă şi abstractizantul Valéry l-a văzut „îmbătînd" marea.

Literatura şi folclorul nostru au cinstit vinul în ambele chipuri. Anton Pann finul Pepelei, i-a închinat ditirambi burleşti, plini de savoare şi poezie. Eminescu, zvîrlit în mizerie, încerca dureroasa nostalgie a vinului în „Cugetările sărmanului Dionis".

La Sadoveanu, vinul figurează calmul, sănătatea, veselia, setea de viaţă. Hanul Ancuţei şi Zodia cancerului ca să cităm numai două din cărţile maestrului, fără prezenţa vinului, ar fi lipsite de unul dintre cele mai seducătoare personaje.

Un legitim sentiment de mîndrie cuprinde pe cititor, după lectura „Ţării vinurilor". Cartea are în subtext un argument plastic, izbitor: va să zică, ţara asta căreia din negura mileniilor, însuşi Herodot i-a lăudat grînele şi mierea, ţara asta cu cărbune negru, cu cărbune alb, cu fîntîni de ţiţei, cu marmură şi aramă, cu uraniu şi codri, cu bogăţii de deltă şi de mare, cu atîtea nestemate cunoscute şi necunoscute, e şi ţara amforelor cu Cotnar chihlimbariu şi înmiresmat, cu cisterne de Murfatlar dulce, Tămîioasă de Drăgăşani, de Tîrnave, etc. Autorul spune direct: Dacă o suprafaţă de aproximativ o mie patru sute de hectare de vii din jurul Albei Iulii — cu Sardul şi Ighiul, cu Telna, Cricăul şi Barabanţii — a putut căpăta, de timpuriu, numele de Ţara Vinului, atunci cele aproape două sute cincizeci de mii hectare de vii răspîndite de la Cotnar pînă la Miniş şi de la Murfatlar pînă la Bistriţa pot, după umila mea părere, SĂ PUNĂ PE ŢARA PECETEA PLURALULUI DIN TITLU (s. n.).

Dăruite de o natură generoasă, sădite şi răsădite cu trudă de-a lungul veacurilor, cultivate astăzi cu migală şi pricepere, sistematizate, selectate, ajutate de marile combinate moderne de vinificaţie să-şi dezvăluie comoara lor fluidă, podgoriile adaugă un spor de bogăţie şi frumuseţe la bogăţiile şi frumuseţile patriei noastre. Menţinîndu-se în registrul observaţiilor spontane, colorate, despre licorile neobişnuit de parfumate şi dulci pe care le întîlneşti — licori inepuizabile în farmecele lor, rivalizînd cu vinuri legendare, — sau alternînd notaţii lapidare despre cantitatea de proteine a acestora, despre raportul dintre calitatea feruginoasă a solului, oxizii de fier, durata strălucirii soarelui în timpul vegetaţiei şi culoarea lor neagră, rubiniu-închisă, Constantin Prisnea realizează în termenii eseului-reportaj, o izbutită şi originală laudă a patriei.

Amplu eseu, saturat cu elemente de reportaj, volumul „Ţara vinurilor" nu trebuie privit numai ca un nou capitol la o contemporană Romînie pitorească. Constantin Prisnea umanizează pitorescul podgoric. Omul, eliberat de umbrele trecutului şi lanţurile asupririi, descătuşează aici natura, o educă şi îi stimulează energiile spre folosul său şi al patriei. Desele incursiuni în istorie şi arheologie, pe care le întreprinde alert autorul, departe de a-l răpi prezentului, sînt menite să lumineze, prin contrast, elementul nou, socialist. Receptiv la elementul acesta, autorul înlătură şi tentaţia unei viziuni livresc-enciclopedizante. De aici amplitudinea, nota de firesc şi adîncă semnificaţie a observaţiei („Podgoria din Ţara de jos"), capacitatea de a surprinde în cîteva trăsături profilul moral luminos al unor colectivişti, curba ascendentă a unor destine (Ion Crăciun, pensionarul gospodăriei colective „21 Decembrie" din Jariştea).

Sensualismul vechilor umanişti, discret introdus în ţesătura cărţii, şi sugerînd clasicitatea temei are, dincolo de aceasta, delicata menire de a acorda valori multiple seducătorului personaj de talie universală al podgoriilor noastre: vinul. Ritualul degustării are poezia lui şi pentru a fi trăit, presupune deci o participare efectivă de ordin vizual, olfactic, gustativ: Il priveşti, îl legeni în pahar, îi sorbi mirosul dezlănţuit de clătinarea paharului, îi priveşti culoarea ireală, îl iei în gură şi îl porţi prin toate coloanele ei, priveşti către înălţimile bolţilor şi capeţi o senzaţie de reverie pe de o parte, de melancolie pe de alta.

Vinul are, de la un soi la altul, însuşiri mai mult sau mai puţin umane: unul este corpolent şi echilibrat, altul vorbeşte singur, altul e perfid; Pinot-ul gris are alura unui bărbat rustic; Pinot-ul noir e ca o fată fardată; Cabernet-ul e Puterea ursului; alteori întruchipează sinteza dintre viclenie şi sinceritate. etc.

Detaliul nud, intrat în aria de observaţie a autorului (transpus de obicei la modul narativ), capătă prin spirituale referinţe, o nouă semnificaţie şi autenticitate. Nuanţînd ideea, am spune că tocmai această împletire de procedee exprimă calităţile de eseist şi reporter ale autorului, originalitatea formulei sale.

Pe scurt, „Ţara vinurilor", se înscrie ca o izbutită creaţie literară închinată cunoaşterii unei dimensiuni pline de pitoresc a patriei noastre.

Stilizările de motive folclorice în temă, de pe supracopertă, hărţile figurative, vignetele (semnate Florica Vasilescu), tehnoredactarea realizează o condiţie grafică excelentă, proprie de altfel celor mai multe cărţi tipărite în ultima vreme de Editura pentru Literatură.

Vasile NICOLESCU

In parc [*]

In verdele frunzar al crăcii
Ce-o-ntinde, nevăzut, un tei,
Atîrnă florile cercei.
Nu-i lasă boarea să se culce, —
Stîrneşte-n noapte miros dulce
Spre-ndrăgostiţii de pe-alei.
Aşa arată chipul Păcii!

Dintr-un văzduh bătut în ţinte,
Cu scînteiere de argint,
Se lasă liniştea cuminte
Pe-al parcului vag labirint.
Răsună-n noapte ca-ntr-o sală
Tăcerea ei universală.
Tot cerul e albastru-nchis
Ca peisajul unui vis.
Surîde-o boare de lumină
Ca o sonată în surdină,
Ca rima albă-a unui vers.
Surîde Pacea-n univers!

Subt bolta-naltă a prisăcii,
Celeste roiuri de albine
Sclipesc aripi diamantine
Zburînd ca-n jocuri de copii
Din galaxii în galaxii,
Ca într-un festival al Păcii.

Pe-o bancă sub bătrîn castan,
Un om asistă, mut, la toate,
Privind parada de fazan
A geometriei înstelate.

Odihna asta-i pare vastă,
După o zi de muncă grea.
Departe, parcă-i o fereastă
Sau poate licăreşte-o stea.

E-o noapte de eternitate,
Atîta calm se-aşterne lin,
Ca un polen mărunt, pe toate,
Cernut din stele şi senin.

Işi simte omul fericirea
In piept, ca pe-un parfum de tei.
Parcă-a şoptit încetul firea
Sau poate-o umbră pe alei.

E-o stranie comuniune,
Ca-n amintirea unui cînt.
Ce mare, nobilă minune
E Pacea pe pămînt!

Demostene BOTEZ

---

[*] Din volumul „Cîntarea Păcii", în pregătire.

O bătălie pentru fiecare pas...

Visul... această pasăre nevăzută
care izbucneşte din conştiinţa mea
ca un fluviu din stîncă,
acest EU pentru care nu există
obstacol, nici timp, nici spaţiu,
simt cum adesea fuge din mine
dornic să cutreiere lumi
pe care nimeni nu le-a străbătut încă...
Atunci, ca să nu-l pierd, trebuie
să mă lipesc de el ca iedera
şi plec din mine, fug din trupul meu
care nu se poate desprinde
din încleştarea gravităţii,
care nu poate trece dintr-o zi
în alta fără să aştepte amurgul
şi ivirea zorilor pe înaltele culmi.

Din cînd în cînd, cutezătorul meu vis
se opreşte din neobositu-i drum,
întoarce capul, îşi scoate batista
din buzunar şi o flutură în semn
de adio către trupul meu
care înaintează agale...
către trupul meu care trebuie
să desfăşoare o bătălie cu viaţa
pentru fiecare pas...

Trupule, trupule, te urmăresc
de pe un drum ce lunecă prin oraşele
cu palate şi fabrici construite
din cristal şi din lemn ceresc,
cu bulevarde şi parcuri împodobite
cu trandafiri şi cu arbori aduşi din lună...
şi încerc să-ţi arunc o scară,
dar Timpul aşează între noi
un munte cu păduri de flăcări...
Te urmăresc totuşi prin fum,
cum lupţi cu flăcările,
cum te agăţi de stînci
şi cum pas cu pas te apropii...

Despărţirea aceasta, în Timp,
mă nelinişteşte, mă doare!
şi atunci, pe aripile visului,
mă reîntorc prin pădurea de flăcări
spre trupul meu unde visul are
o căsuţă
şi un pat
cu o pernă moale
pe care să-şi pună capul
să se odihnească...

Visele, la fel ca şi oamenii,
au nevoie de somn...

Somnul este binefăcător
mai ales cînd trezirea
se întîmplă odată cu
răsăritul soarelui
dintre faldurile
roşii
ale aurorei...

Vezi, trupule?
ţi-am înapoiat visele...
Ţine-te însă în pas cu ele!
şi cînd vor încerca
să cutreiere iar
viitoarele lumi,
prinde-le de pulpană
şi nu deschide pumnul!
strînge-l...
strînge-l tot mai tare!
şi vei simţi cum te înalţi..

Constantin NISIPEANU

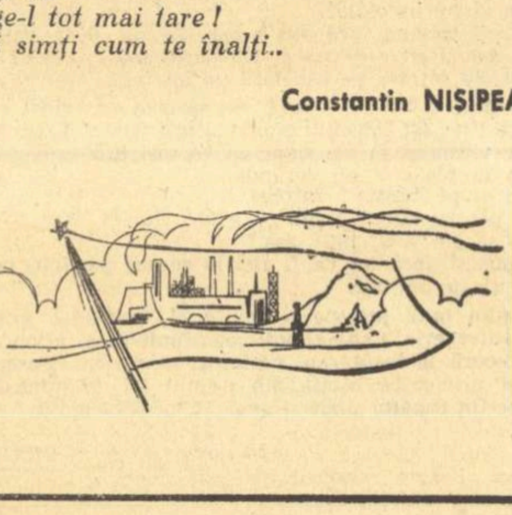

Şi va veni o vreme...

...Şi va veni o vreme cum n-a mai fost nicicînd,
Cum nici în cărţi cu visuri n-au pomenit străbunii,
Căci Noul frămîntîndu-l din faptă şi din gînd,
Ştiinţa depăşeşte legendele minunii.

Nu vor mai fi hotare de ură între neamuri,
Iar oamenii cu oameni trăi-vor buni vecini,
Ca o tulpină-a vieţii cu felurite ramuri,
Îmbrăţişînd pămîntul cu-aceleaşi rădăcini.

Vom aduna grămadă şi vom topi-n cuptoare
Uneltele de spaimă ce trupuri secerau,
Iar tancurile morţii se vor schimba-n tractoare,
Arînd cuminţi ogorul, pe care-l pustiau.

N-o să rîvnească nimeni la bunul nimănui,
Va fi pe buze cîntec şi oaspeţi dragi de masă,
Şi, cum dorise Ilici în chibzuinţa lui,
Va arde-o lampă, seara, în fiecare casă.

Va fi la îndemînă ce-acum e prea departe.
Vom face într-o clipă un drum de zile-ntregi,
Vom merge să dăm mîna cu oamenii din Marte
Şi nu vor fi în Cosmos neînţelese legi.

Vom înfrăţi pămîntul cu zările albastre,
Trecînd în zbor prin spaţiu pe aripi de atom
Şi vom purta senină în sufletele noastre
Simţirea cea mai naltă: mîndria de-a fi om.

Iar cei ce-n urma noastră, venind în viitor,
Vor vieţui aievea în noul şi splendidul
Aşezămînt al Păcii, vor scrie-n cartea lor:
— Nici noi n-am fi ce sîntem, de n-ar fi fost Partidul!

Tudor MAINESCU

In ora luminată

M-ai ridicat spre surîsul limpezii ere:
Sînt altul, sînt nou.
Stau cu piciorul pe-un smîrc de himere
Fără ecou.

Imi arăţi o fereastră, sau poate retină
Cu un magnific decor.
Ieri, îl vedeam ca un punct de lumină,
Ca steaua Alcor.

In toate eşti tu: în lumini, în ţiţeiuri,
In munţii pe care-i disloci,
In navele suple plutind lîngă cheiuri,
In palete, litere, voci.

Azi ne hrănim din sublime ambrozii,
Facem lumi din poveşti.
Steaua ta creşte. O cîntă rapsozii.
Sînt, eşti.

Victor KERNBACH

Hainele zeilor

Om printre sori, eu te-nchipui în straiul de fiece zi.
Cum erau hainele zeilor, scăpărătoarele?
Ştiu doar că-n hainele noastre de azi vom urca
să cucerim purităţile arse-ale Lunii şi Soarelo

Haina bărbaţilor, seara. Ce muzică sobră!
Umerii fermi, buzunarele dreptunghiulare.
nasturii netezi şi tari care-ncheie
haina, la locul sortit, nelăsînd-o să zboare.

Cînd, rareori, te-ai simţit izolat şi străin
haina pe-ascuns atingînd-o, ţi-ai reamintit,
haina mereu riguroasă redîndu-te
luptelor cotidiene şi timpului tău împlinit.

Creşte în spaţii vibraţia visului liber
peste Olimpul ce doarme, pierind printre sori.
Mările suie-le pîn-la privirile tale,
munţii ridică-i, cu peşteri şi negri condori.

Urcă spre fluviul aştrilor neistovit.
Ampla lor curgere vezi-o spre tine întoarsă.
Braţ săgetînd bărbăteşte pe cerul febril.

Treci printre sferele sorilor, cu haina arsă.

Florin MUGUR

Mă bucur eu...

Mă bucur eu, mă bucur şi nu prea
că se-mplineşte tinereţea mea...

Neobosit mă-ndemn şi nu mă satur
de a pătrunde înţelesul matur,

Cobor în miez de pagini jinduind
la-nţelepciunea tîmplelor de-argint.

Şi totuşi, totuşi, timpului ce pleacă
i-aş spune să întîrzie o leacă.

Să scîntee-n lumini de curcubeu,
să fiu tot tînăr, ca şi acum, mereu...

Dar clipele ce-n zbor fantastic trec
le chem şi le regret şi le petrec. —

Ca o iubită care nu revine
mă duc cu ele şi rămîn în mine.

Dincolo de zare

Sîngele luminii s-a prelins pe zare,
soarele-şi ascunde chipul către-apus
şi se stinge-n tihnă şi cu zbateri rare,
biruit de umbre care încă nu-s.

Ceas de veghe suie nopţii în tărie
aşteptării dîndu-i infinit ecou...
Stărui cu privirea, ochii mei să ştie
scris în cartea zării cîntecul cel nou.

Stărui cu privirea mai curînd c-o clipă
să presimt minunea zorilor aeve...
Şi îmi pare alba cernere, risipă
dinspre ţărmurile generoasei Neve.

Cornel ŞERBAN

Desen de TIA PELTZ

Ne-am născut cu lumina

Cînd am deschis ochii,
lumea avea culoarea pietrei la poalele barajului;
jur împrejur se-auzea căderea alunelor în liniştea codrului.

Cînd am făcut primul pas.
urma sandalelor se întipărea pe albia de mîine a lacului
şi tunetul nu se-auzea lîngă excavator.

Cînd am scris alfabetul.
undele îmi răsfrîngeau obrazul lîngă ecluză,
între stîlpii de piatră care împungeau văzduhul.

Cînd am ridicat ochii,
deasupra, copilăria îşi rotea aripile albe.

Ne-am născut cu lumina.

Veronica PORUMBACU

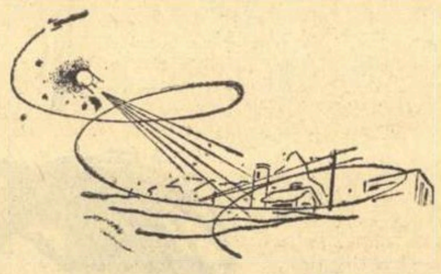

Partidului

Tu eşti cîntecul meu luminos,
ţie mă dărui întreg,
cum sînt, cum năzui să fiu,
altfel nu înţeleg
scăpărarea gîndului viu,
izvorînd sub înalte cupole de os.

Tu eşti cîntecul nostru generos şi fierbinte.
suflu al înnoirii,
nemăsurat,
spaţiu lucid ce-ţi destinde
arcul de trup pînă-n vîrful privirii,
izbindu-l sonor cu un cer înstelat.

David

Umbra-mi creştea adîncită prin depresiuni
şi se zgîrceau în adînc de furtuni
apele, bolţile frînte-n reflexe metalice.
Măduva lavei sărea dureros din masive vulcanice.

Goliat surd răbufni, jumătate de cer aplecînd spre apus,
clinchetul braţului meu îi murea în auz,
nu-mi mai simţea mlădierea piciorului sprinten,
peste masa greoaie de carne sticlind ca un pinten.

Prevesteau înserare culmile nenuanţate,
pe punţi de cărări, către sate în văi, micşorate,
scoboram, legănînd căpăţîna pe umărul drept, mohorîtă,
cum scobor, după ploaie, mocanii cu vipere moarte pe bîtă.

Goliat, lume enormă dar strîmbă, bătrînă,
decapitată de fulgerătoarea mea mînă,
am trecut peste tine, intrînd în istorie, dur, violent,
purtîndu-mi pe buze, surîsul subţire, de adolescent.

Grigore HAGIU

Marea de foc

Te-am semuit cu marea, oraş de foc,
Ţi-am semuit 'nălţarea către stele
Oceanicelor verticale-adînci
Şi fluxul şi refluxul tău de flăcări.
L-am semuit mareelor albastre
Şi precum mările, tu m-ai cuprins în tine,
Să pot descoperi, necunoscute mie,
Splendidele dimensiuni şi arderi;

Te-am semuit cu marea
Şi noul sens şi noua frumuseţe
Le-am căutat în tine, foc nestins
Precum au căutat-o-ntru-nceput,
In apa mării, vechii noştri semeni —
Mareele acestor arderi dense,
Aceste mări nestinse, mişcate la un semn
Al omului — stăpînul,
Aceste decantări ale ideii şi oţelului albastru,
Aici stă sensul lumii, înţeleg,
Cînd vuietul ţi-ascult, oraş de foc,
Cînd vin în nopţi la ţărmul tău şi te contemplu.

Florenţa ALBU

Creşă

Cu frunza venind din livadă,
Poate la geamuri aici
Umbrele lor desculţe şi mici
Se-nalţă pe vîrfuri să vadă.

Şi şoptesc fără cuvinte
Intr-un foşnet lin:
„Noi am fost mai -nainte,
Iată ne-am dus
Şi n-am apucat să trăim.

Abia deschisesem o pleoapă
Şi am pierit de fălcariţă
La umbra coadei de sapă
Sau de-o altă moarte oarecare.
Poate ne-ar fi fost drag să ne jucăm la soare
Dar ne-a ucis aurul cu suflarea-i îngheţată
Deşi nu l-am văzut vreodată
Şi mamele noastre foarte arar.
Ni-e drag să privim pernele albe,
Pereţii curaţi
Şi pătucurile ca nişte salbe,
Vă chemam să nu ne uitaţi.
Nu ca să ne jeliţi cu lacrimi amare
Ci ca să-mpliniţi voi
Setea noastră arzătoare
Secerată de timpuriu,
Dorul nostru cel viu.
De viaţă şi soare
Să pîrguiţi voi roadele grele
Ale verilor noastre
Ce n-au fost niciodată.
Şi pe cea mai înaltă dintre schele
Să vă ridicaţi, voi îndrăzneţii,
Apărătorii fără teamă ai vieţii!"

Letiţia PAPU

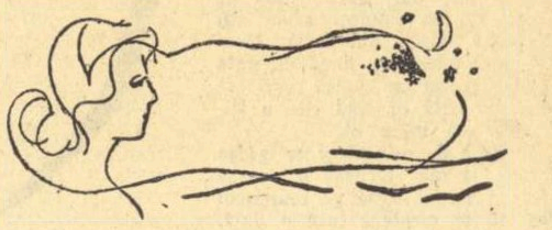

Desene de LUCIAN POPA

Cîntec de primăvară

Desigur, primăvara mi-a ţîşnit din tîmple.
De umbre, umerii îmi şiroiesc, tăcut,
prea bine mi-e şi nu mă mai pot rumpe
de aerul rotund ce m-a-ncăput.

E-ntîia oară cînd rămîn fără de viaţă,
de primăvară-ncercuit cu frînghii,
pînă miresmele îmi dau un pumn în faţă,
trezindu-mă, le-adulmec şi le mîngîi.

Şi mor a doua oară, cînd îmi taie chipul
pala de raze atîrnînd de crengi.
Şi iar mi se roteşte-n păsări timpul
cînd pasul tău răsună pe sub crengi.

Cu văzu-nchis, simt cum îmi bat peste sprîncene
imaginile tale, clinchetind:
Mor sacadat şi renviez din vreme-n vreme,
de-otrava morţii sufletul dezotrăvind.

O, primăvara flăcări roşii 'nalţă.
Pe rugul lor mi-e sufletul întins
pînă miresmele îmi dau un pumn în faţă
şi mă trezesc, şi-nving şi sînt învins.

Nichita STĂNESCU

DOUĂ SCHIȚE DE
ERSKINE CALDWELL

Un cuțit, să tai mălaiul...

Impuns de lumina soarelui, deschise ochii. Prin ferestruica fără perdele — simplă bortă de patru picioare [1]) pe patru, în zidul casei și care, pe vreme de furtună, putea fi astupată cu un capac de lemn — Roy îl văzu ivindu-se ca o roată de foc de după creasta movilei de nisip, cam la jumătate de milă depărtare. În spatele lui, în cealaltă încăpere, o auzea pe Nora trebăluind la mașina de gătit.

Aerul dimineții era umed și rece. O pînză subțire de brumă se așternuse peste lucrările din odaie; chiar și plapuma era pe alocuri jilavă, ba chiar udă.

— Te-ai trezit, întrebă de dincolo Nora, cu glasul ei catifelat de fetișcană.

— Aproape, îi răspunse Roy și ciuli urechea, așteptînd s-audă apropiindu-se lipăitul picioarelor ei goale. Soarele-i numai văpăi azi, parc-ar vrea să pîrjolească lumea întreagă. Uită-te pe fereastră, să vezi.

Venind din bucătărie, se opri lîngă patul hodorogit, rezemîndu-se cu brațul pe tăblia de fier de la cap: o arătare palidă și plăpîndă, în bătaia primelor raze. În fundul ochilor ce-l priveau grav, Roy descoperi pîlpîirea focului care și acum, după doi ani, mai mocnea în sufletul ei.

— Nimic pe lume nu trezește lucrurile din amorțire cu mai multă putere decît soarele, zise Roy, fără a i se uita în ochi, dar și fără a privi în lături. De fiece dată cînd îl văd înălțîndu-se ca adineauri — ca o lume în flăcări — simt o înfiorare în străfundurile ființei.

Ochii ei priviră în gol, așa cum privise și el înainte, adînciți parcă în propria lor fixitate.

— Nu mai avem slănină, îl înștiință ea cu buze ce tremurau ușor, imperceptibil. O să mîncăm mălaiul gol, n-avem încotro.

Roy tăcu. Din nou își aținti privirile asupra soarelui care arunca văpăi, ca o clădire mistuită de flăcări în miez de noapte. Globul incandescent depășise creasta movilei de nisip și se ridica tot mai sus deasupra vîrfurilor jigărite ale brazilor răzleți și ale stejărișului.

Nici nu simți că Nora ieșise din odaie. Băgă de seamă că plecase abia după ce auzi lipăitul ușor al tăpilor ei goale pe pardoseala încăperii din spatele lui.

— Poate se-ndură mister Gene și ne dă o bucățică de slănină, zise el ridicînd glasul ca să fie auzit. Știu că săptămîna abia a început, dar ai două zile întregi lucrate. S-ar cuveni să se-ndure și să ne dea și nouă o bucățică.

O auzi ieșind și ducîndu-se la fîntînă după o găleată de apă proaspătă. Zadarnic așteptă la întoarcere să primească un răspuns. Nora deschise acum ușița cuptorului, să vadă dacă se rumenește mălaiul. Apoi închise la loc ușița și ieși pe cerdacul dinapoia casei, să arunce zoile.

Peste un timp intră în odaie cu mălaiul fierbinte și cu ulcica de cafea pe care le puse jos pe podea lîngă pat. Apoi se așeză alături de el și-i turnă cafea în ceașcă.

Dacă-i dădea ceașca în mînă, Roy o putea ține, și, aplecînd cîte puțin capul, reușea apoi, cînd poftea, să soarbă din ea. Nora însă stătea totdeauna lîngă el veghind să nu răstoarne ceașca. Ar fi putut mînca singur și mălaiul, cu condiția să i-l dea în mînă și apoi să-i așeze mîna pe piept, căci izbutea s-aplece capul atît cît să poată mușca din turtă. Nora se așeza însă totdeauna lîngă el, gata să-l ajute, și nu se putea opri să nu-i dea din cînd în cînd cîte o bucățică chiar cu mîna ei.

Ea isprăvise de mîncat și se gătea de plecare. Îi mai turnase o ceașcă de cafea, și acum ieșise pe ceardacul din dos, să se pieptene încă o dată.

— Cîte zile mai aveți de prășit la bumbacul lui mister Gene? o întrebă Roy.

— Trei sau patru, poate. Dintre zilierii negri, doi au lipsit ieri de la lucru. Dacă lipsesc și azi, ne mai trebuie patru zile, ca să terminăm prașila.

— Atunci o să ai de primit pe șase zile, nu-i așa, Nora? întrebă el. Cînd îl vezi pe mister Gene, spune-i că nu mai avem slănină. Spune-i că-l rugăm să ne dea și nouă o bucată nu prea mare, cam vreo doi funți.

Ea nu-i răspunse îndată. Se-ntoarse în bucătărie, și apoi, intrînd în odaie, îl întrebă:

— Și dacă n-o vrea să ne dea?

— Măcar atîta lucru s-ar cuveni să facă mister Gene pentru noi, răspunse Roy.

Nici n-a băgat de seamă cînd a plecat Nora. Închise ochii o clipă, și cînd îi deschise, nu mai era. „Și-o fi închipuit c-am ațipit puțin, își zise el, și a ieșit la prașilă tiptil, să nu mă trezească“.

Acum se deșteptase de-a binelea. Privi din nou pe fereastră, dar soarele se înălțase, așa că nu-l mai vedea.

Iar avea înaintea lui o zi întreagă. Țintuit pe spate, trebuia să stea locului pînă la asfințit, fără a fi în stare să miște nici brațele, nici picioarele. Doar capul putea să-l aducă puțin înainte, căci gîtul nu-i era înțepenit, cum îi erau înțepenite brațele și picioarele. Nu se putea însă urni din pat. Zăcea de opt luni de zile, și în tot acest timp părăsise patul doar de cîteva ori, atunci cînd Nora, mai tîrîndu-l, mai cărîndu-l prin odaie, îl scosese în cerdac.

Într-adevăr, erau numai opt luni, nu opt ani, cum i se părea lui, din ziua în care, pe cînd ajuta împreună cu un salahor negru la căratul bumbacului egrenat în hambarul de lîngă grajd, se prăvălise balotul peste el. Nimeni nu se încumetase să-și dea cu părerea cine era vinovat că balotul de bumbac căzuse din camion și nimerise peste el, trîntindu-l la pămînt. Nici Roy nu știa a cui era vina. Poate să fi fost doar o întîmplare sau poate, cine știe, unul dintre descărcători dăduse brînci balotului, să vadă ce mutră o să facă Roy. Oricum, fapt e că nu băgase de seamă decît prea tîrziu că balotul se rostogolește peste el și nu s-a mai putut feri. Iar după ce l-a izbit în plin doborîndu-l, i-a căzut în spinare. De atunci nu mai putuse mișca nici brațele, nici picioarele. Mister Gene declarase ritos că nu era nimic de făcut, la mijloc fiind mîna lui Dumnezeu. Și de atunci încoace, mister Gene repetase de nenumărate ori că nu avea nici o posibilitate să-l ajute.

Un timp, mister Gene, a umblat să-l izgonească de pe moșie. I-a spus că îi este cu neputință să-l țină mai departe, avînd nevoie de casă, s-o dea noului dijmaș [2]) care urma să-i ia locul. Roy și Nora îi răspunseră că n-au unde să se ducă și că, de vreme ce Roy ajunsese olog lucrînd pe moșie, s-ar cuveni să-l lase să stea pe loc. În cele din urmă mister Gene se înduplecase să-i lase mai departe în casă, punîndu-i însă în vedere Norei că va trebui să-i muncească pentru acoperirea chiriei, precum și a rațiilor de pîine, carne și cafea. Și acum Nora muncea la cîmp, cot la cot cu negrii, spetindu-se să facă față cu slabele ei puteri.

Roy încerca mereu să se ridice. Doctorul care-l examinase odată, scurt timp după accident, îi spusese că niciodată n-avea să mai poată umbla, nici munci și că era sortit să rămînă țintuit pe spate cîte zile va mai trăi.

Ce s-ar fi ales de el, de n-ar fi fost Nora, Roy nu știa. N-avea pe nimeni altul care să-l îngrijească. Erau căsătoriți de doi ani. Cînd s-au cununat și s-a mutat la el, abia împlinise cincisprezece ani, și nici acum, la șaptesprezece, nu era încă împlinită. Tot avea ceva de fetișcană.

Uneori, dijmașii negri, care ocupau cocioabele din vale, se abăteau să schimbe o vorbă cu el și cei mai mulți, cînd aveau un cît de mic prisos, îi aduceau poame și verdețuri de prin grădinile lor. În zilele ploioase și cîteodată duminicile, intra să-l vadă Ernest Mann, care locuia cu soția și copiii în cea mai apropiată dintre cocioabele hărăzite dijmașilor negri și stăteau o leacă de vorbă. Ernest îi istorisea tot ce se întîmpla pe moșie și asta lui Roy îi făcea plăcere deoarece multe lucruri Nora nu le afla niciodată.

Pe Roy îl neliniștea viitorul, soarta ce-i aștepta. Îl chinuia gîndul că mister Gene ar putea să-i zvîrle pe drumuri în orice moment. Știa că, mai devreme sau mai tîrziu, așa se va întîmpla. N-avea însă habar ce-or să se facă atunci cînd temerea lui se va împlini. Nici acolo, Norei nu-i era ușor să cîștige cît le trebuia amîndurora; dac-aveau să se mute, nu prea vedea ce loc ar putea găsi să agonisească, atît cît să le ajungă pentru chirie și coșniță și, din an în paște, să-și mai poată cumpăra ceva îmbrăcăminte! Grija asta nu-i dădea pace nici o clipă; dar zadarnic se frămînta, nu reușise să găsească nici o dezlegare. În mai multe rînduri îi spusese Norei să-l lase, să plece, fiindcă nu vrea ca dînsa să-și piardă sănătatea pentru a-l întreține pe el. Nora nici nu voia s-audă de una ca asta și i-o retezase scurt, de fiecare dată.

Roy își dădea seama că nu putea face mare lucru. De la viață n-avea cine știe ce de așteptat; singurul bun ce-i rămăsese era dragostea lui pentru Nora, și a Norei pentru el.

După atîta amar de vreme de cînd era țintuit în pat, se deprinsese să prevadă, cu o aproximație de un sfert de ceas, întoarcerea Norei de la cîmp. Urmărea razele soarelui, care se strecurau pieziș prin ferestruică, cum ai urmări acele unui ceasornic.

Nora urcă treptele ceardacului din față, în vreme ce el privea țintă la canaturile ușii. O așteptase să se-ntoarcă din clipă în clipă. Cînd a văzut-o, i-a părut mai istovită și mai amărîtă ca niciodată. Te prindea mila s-o vezi întorcîndu-se seara acasă în halul ăsta. Se simți ca unul care, cu biciul în mînă, silește o fetișcană de șaptesprezece ani să îndeplinească, sub dogoarea soarelui, vreme de zece, unsprezece ore pe zi, o trudă care cerea brațe și putere de bărbat.

— Tu ești, Nora? întrebă el, căutînd s-o vadă mai deslușit.

— Da, Roy, veni răspunsul.

Nora intră în odaie și se așeză lîngă el pe pat. Ciorapii cei vechi — pe care-i îmbrăca pe mîini ca să le apere de razele soarelui și de coada sapei ca să nu-i facă bășici la palme — erau ferfeniță. Îi trase încet de pe mîini și-i aruncă pe dușumea, la picioare.

— Te-ai simțit mai bine azi, Roy? întrebă ea. Colțurile gurii se ridicară puțin, schițînd un zîmbet, dar fiind prea ostenită, zîmbetul nu reuși să înainteze mai departe, să i se-ntindă pe întreg obrazul. Cum te simți acum?

Roy îi zîmbi și, întinzînd gîtul, întoarse capul, apropiindu-l de al ei cît putu mai mult. Ea se înclină puțin și își puse buzele pe buzele lui, care așteptau s-o sărute. Ochii i se închiseră încetișor sub sărutul lui pătimaș. Rămase apoi nemișcată o bună bucată de vreme.

— I-ai cerut lui mister Gene o bucată de slănină? întrebă el după un răstimp.

Nora încuviință cu o clătinare a capului.

— Și n-a vrut să-ți dea?

Clătină iar din cap, în semn că o refuzase.

— Da de ce?

— A zis că trebuie s-așteptăm pînă sîmbătă, pentru că nu dă înainte nimic. Și-a mai zis că trebuie să ne gospodărim așa, ca să ne ajungă ce ne dă el o dată pe săptămînă.

Roy simți cum i se încordează toate fibrele voinței într-un efort disperat de a-și urni din loc trupul fără viață. Avea senzația că brațele și picioarele îi erau ferecate. Iar cînd strîngea pumnii, i se părea că-l croiește cineva peste creștet și în obraz cu lanțuri grele de fier.

— Să zică el ce-o zice, asta-i o nedreptate strigătoare la cer! izbucni Roy cu glas tare. Muncești la el cu ziua ca toți ceilalți și se cuvine ca, pe lîngă casă, să-ți dea mîncare îndestulătoare.

Nora se aruncă la pieptul lui și-l îmbrățișă strîns. Roy simți, lipit de pieptul său, pieptul ei zguduit de sughițuri, dar nu auzi nici un sunet. Închise ochii și chibzui ce ar putea să facă. Gîndul că e țintuit locului și nu poate pune capăt zbuciumului ei îl scotea din minți.

Cîteva clipe mai tîrziu Nora reuși să se stăpînească și înălță capul.

— Mă duc să pun mălaiul la cuptor și să fac cafeaua, îi zise ea apoi. Se ridicase în picioare, dar continua să-l mîngîie pe obraz. Mă duc iute să gătesc ceva, ca să mîncăm, Roy.

O lăsă să se depărteze, fără a spune nici un cuvînt. Auzea acum lipăitul picioarelor ei goale pe pardoseala bucătăriei și simțea cum la fiecare pas șubredul lor adăpost se clatină și se cutremură.

Se întunecase de-a binelea. Amurgul parcă se pripise, căci durase doar cîteva clipe.

Auzi pe cineva ciocănind în cerdac.

— Cine-i acolo? strigă Roy, privind spre ușă.

— Ernest.

— Poftim, intră, Ernest.

Din pricina întunericului, Roy reuși să-l distingă pe negru abia cînd trecu pragul. După ce intră, se așeză pe podea, rezemîndu-se de perete.

— Azi ce-ai făcut, Ernest? începu Roy să-l descoasă.

— Ce să fac, am prășit și am cîrnit și eu bumbacul, ca toată lumea, zise Ernest.

— Mai aveți mult?

— Ogorul ăsta-l dăm gata pînă vineri seara, sau sîmbătă la prînz.

— Așa mi-a spus și Nora, zise Roy. Un timp rămaseră tăcuți și unul, și altul. Apoi Ernest mișcă picioarele pe podea, dar fără să se ridice.

— Am auzit-o, zise Ernest, pe miss Nora cînd i-a cerut o bucată de slănină boss-ului. M-a fript la inimă, zău!

— Mister Gene însă nu s-a îndurat să ne dea nici o bucățică, zise Roy. I-a spus Norei s-așteptăm pînă sîmbătă.

— Știu. Am fost de față ș-am auzit. De cînd sînt, n-am simțit o asemenea poftă să fac ceva... Parcă m-a apucat un soi de turbare!

Se auzi ușița cuptorului și zgomotul tăviței cu mălai pe care Nora o împingea înăuntru.

— Știți, cred că boss-ul merge în fiece duminică dimineața devale, la biserica din Swift Creek. Știți, nu-i așa? reluă Ernest.

— L-am văzut acolo din cînd în cînd. Înainte de nenorocire...

— S-aude că altul ca el nu mai e în parohie. Zic oamenii că vorbește mai tare, rostește rugăciunile mai apăsat și cîntă mai cu foc decît toți ceilalți, și biserica răsună cînd își aruncă obolul în cutia pentru ofrande.

— Așa l-am apucat și eu, zise Roy. Face mare caz de biserică. Totdeauna a fost evlavios. Într-un rînd mi-a zis c-am să ajung în iad negreșit, fiindcă nu merg regulat la biserică, așa cu face el.

Din nou Ernest își mișcă picioarele pe podea.

— Face pe bisericosul, n-am ce spune, dar de dat o bucățică de slănină oamenilor care-i muncesc pămîntul nu se-ndură să le dea decît sîmbătă după-amiază.

Roy rămase pe gînduri. Îl chinuia foamea, o foame cumplită. Adulmeca aroma cafelei, care începuse să fiarbă, și o auzise pe Nora trăgînd din cuptor tava cu mălai fierbinte, dar poftea atît de tare o bucățică de carne, încît, de-ar fi fost mai îndrăzneț, n-ar fi șovăit nici o clipă să-și taie din pulpa picioarelor lui ologite o bucată pentru friptură. Era întîia oară că-i dădea în minte să facă una ca asta, și acum se-ntreba ce i s-ar întîmpla dacă ar trece la fapte. Nu credea că l-ar durea. Doar de opt luni mîinile și picioarele îi erau cu desăvîrșire amorțite. Cît despre sînge, dac-mai avea sînge în vine, putea să-l oprească legînd strîns o cîrpă în jurul piciorului. Se întrebă apoi ce-o să facă Nora — de va refuza să guste, îi va fi cu neputință să mănînce singur. Dar n-avea nici un zor să-i spună de unde făcuse rost de carne. O să-și închipuie poate că i-a adus-o Ernest, sau vreun altul dintre dijmașii negri. Închipuirea-i zbura bătînd din aripi ca o pasăre speriată. Foamea îl chinuia dar știa că, după zile de muncă trudnică la cîmp, la rînd cu bărbații, Nora era, fără îndoială, mai flămîndă decît el. De ar fi în stare cel puțin pe ea s-o hrănească, ar putea să zacă liniștit, zile în șir, fără să se mai frămînte necontenit ce să facă și fără să se mai simtă cu brațele și picioarele ferecate.

Firul gîndurilor îi fu rupt de glasul lui Ernest. Ascultă cu o ureche:

— Voi albii îi spuneți mister Gene, zise Ernest, dar știți cumva cum îi spun eu boss-ului?

— Cum? întrebă Roy.

— Îi spun, mister Isus. Cînd nu-i de față și nu mă poate auzi. Așa-i spun eu, mister Isus.

Ca împunsă, imaginația lui Roy făcu un salt. Cu ochii minții îl văzu pe mister Gene — adică pe mister Isus — în biserica de la Swift Creek — ridicîndu-se în picioare și rostind cu glas tare rugăciunea. Și-l închipui poftindu-l pe predicator să ia prînzul cu el și îi văzu apoi luînd loc amîndoi la masa bogată, încărcată cu găini fripte și carne de porc la grătar cu batate [3]) și pîine albă. Și se închipui pe sine zăcînd în pat cu cuțitul în mînă tăind felii din propriul lui picior. Văzu...

Nora tocmai intrase în odaie și se așezase lîngă el pe pat, simți mîna ei rece și moale așezîndu-i-se pe frunte.

— Mi-ai adus un cuțit să tai mălaiul? o întrebă el.

— Nu, Roy, răspunse ea mirată. Să-ți aduc un cuțit?

În gînd, Roy își făcu socoteala că ar putea să strecoare cuțitul în pat și să-l păstreze pîn-a doua zi cînd Nora avea să plece la prașilă.

— Niciodată pînă azi n-ai avut nevoie de cuțit. Vrei să mă duc să-ți aduc un cuțit chiar acum?

— Da, adă-mi cuțitul cel mai ascuțit, zise el. Cel mai ascuțit dintre cuțite, ca să tai mălaiul.

În clipa cînd își trase mîna de pe fruntea lui, uită cu desăvîrșire. Închise ochii și așteptă ca Nora să se-ntoarcă. Se îndoia dac-are să fie vreodată în stare s-o lase să plece de lîngă el măcar pentru o clipă-două.

În romînește de IOAN COMȘA

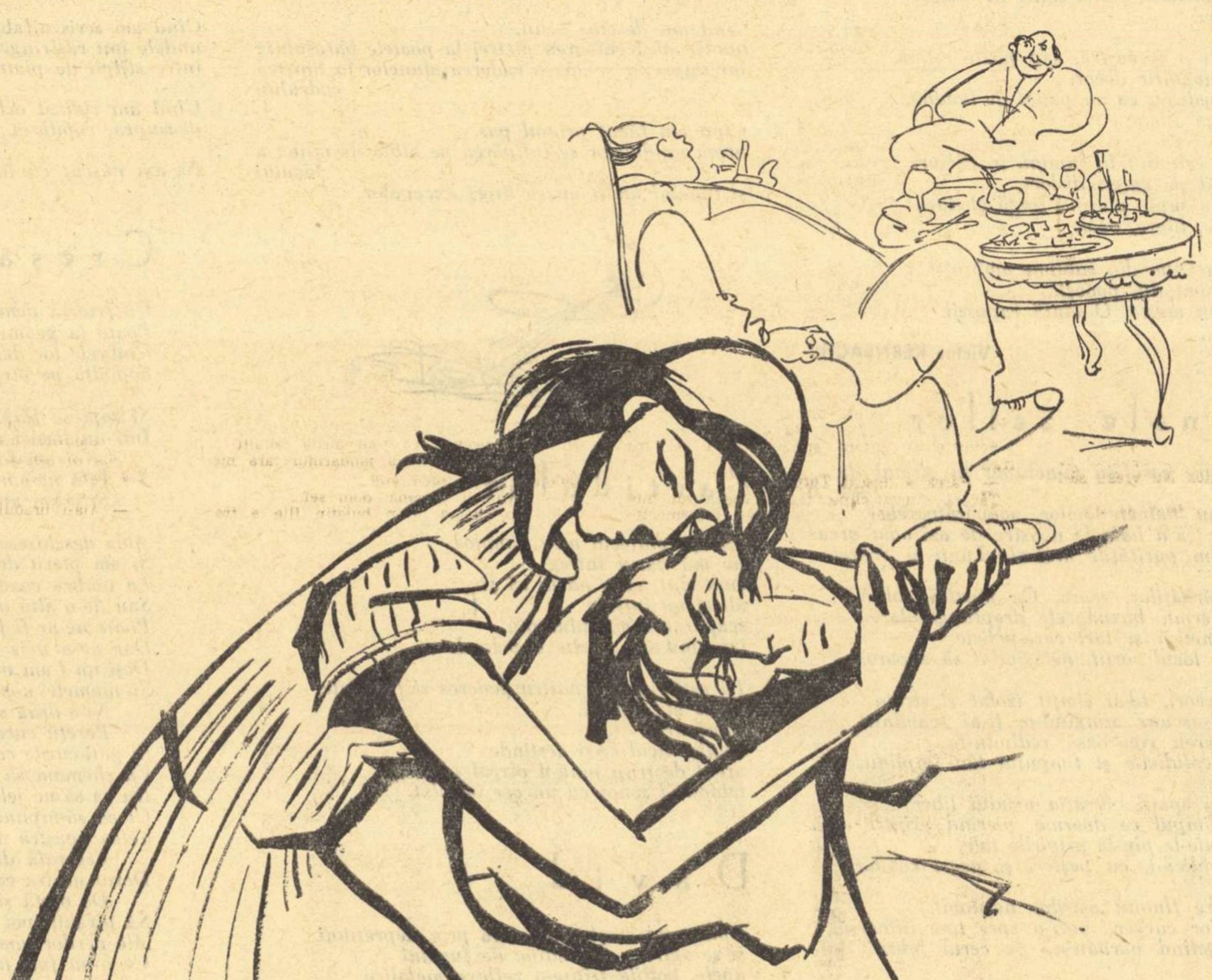

Desen de T. MICU

---

1) Măsură de lungime, folosită în țările anglo-saxone.

2) Mici arendași — îndeosebi negri, indieni, mexicani, portoricani — care cultivă cu unelte de producție proprii mici parcele de pămînt pe plantațiile din sudul S.U.A. în condiții ce amintesc metodele de exploatare feudal-iobăgiste. Deși, formal, nu sînt obligați să plătească drept arendă decît „din trei una“, adică o treime din recoltă, în practică proprietarii le iau o parte mult mai mare, dijmașii fiind înglodați într-o rețea de datorii pentru produse alimentare etc., acordate pe credit de proprietari, care-i condamnă la robie. În 1952 dijmașii reprezentau 35,5 la sută din totalul fermierilor din sudul S.U.A.

3) Tuberculii comestibili ai unei plante agățătoare ce crește în zona tropicală (Ipomoea batata).

Din volumul
„MOARTEA UNEI HAIMANALE“

LESSIE

După terminarea micului dejun, doamna Garley își sorbea cafeaua citind liniștită ziarul, cînd, din bucătărie, se auzi zgomotul unei farfurii căzînd pe ciment și spărgîndu-se. Era singură în sufragerie, căci clienții pensiunii plecaseră imediat după servirea mesei. Garley plecase și el în oraș.

Doamna Garley se repezi în bucătărie, deschise ușa dintr-o smucitură și-și roti privirile căutînd-o pe Lessie. Micuța negresă stătea tupilată într-un colț în spatele cuptorului.

— Așadar, iar mi-ai spart o farfurie? întrebă calm doamna Garley. Enervarea ei creștea încet, încet. Cu cît se uita mai mult la Lessie cu atît se înfuria mai tare.

— Asta face două pe luna asta, Lessie. Și e cam mult!

Mica negresă se retrăgea în colț, pas cu pas. Nu putea ști niciodată ce e în stare să-i facă doamna Garley.

— Vino-ncoa, Lessie, în mijlocul camerei — spuse stăpîna. Vino imediat aici cînd îți vorbesc! Copila, tremurînd din tot corpul, înaintă cîțiva pași, cu ochii la doamna Garley. Pe la jumătatea drumului, doamna Garley se repezi la ea și o pălmui pe amîndoi obrajii. Loviturile o ametiră într-atîta încît nu mai știa pe ce lume se află și ce făcea. Își acoperi capul cu brațele ca să se apere.

— Negresă împuțită! țipă doamna Garley. Înainte ca Lessie să fi putut alerga să se ascundă în colțul de după sobă, doamna Garley apucă mătura și începu să-i care la lovituri zdravene peste cap, peste umeri, pe spate. Micuța căzu jos plîngînd. Doamna Garley continua s-o bată, în timp ce copila țipa și se zvîrcolea întinsă pe jos.

— Acum ridică-te și apucă-te de curățenie — îi spuse ea lui Lessie lăsînd mătura din mînă. Vreau ca la prînz toate camerele din casă să strălucească de curățenie.

Și părăsi bucătăria ducîndu-se în odaia din față.

II

Lessie se plînsese de muncă. Se plînsese că are prea multe vase de spălat și prea multe camere de deretecat la pensiune. Spusese că e prea obosită și nu poate răzbi cu treaba de fiecare zi. Doamna Garley îi trăsese cîte o palmă pentru fiecare cuvînt ce-l rostise.

— Dacă negresa asta mică a fugit — îi spuse ea soțului ei — am s-o biciuiesc pînă n-o să mai rămînă nimic din ea.

— Nu trebuie nici tu să-i ceri prea mult — spuse Garley. Nu-i destul de voinică pentru ca să facă toată treaba grea.

— Vorbești de parcă i-ai lua apărarea — spuse nevastă-sa. O hrănesc, o îmbrac, o întrețin. Dacă nu vrea să fie recunoscătoare de bună voie, am s-o fac eu să fie de nevoie.

Lessie fugise și doamna Garley o știa prea bine. Se aștepta ea la asta mai de mult, dar gîndise că înspăimîntase copila destul ca să rămînă pe loc. Lessie fusese adusă la oraș de la țară, pe cînd avea nouă ani. De trei ani încoace făcea toate treburile gospodăriei.

— De altfel, ar fi timpul s-o lași să plece — zise Garley. Nici n-ai putea s-o mai ții mult timp fără să-i plătești ceva.

— Ei, asta-i bună! Iar îi iei apărarea! O plătesc dîndu-i casă și masă. E de ajuns. Nici nu mă gîndesc să-i dau vreun ban!

Garley dădu din cap nu prea convins. Îi era teamă să nu aibă și ceva neplăceri dacă mai țineau fetița multă vreme. Tot orașul știa că n-o țineau decît ca s-o puie la muncă, și s-ar putea să-i vie cuiva cheful să le dea de furcă. Nevastă-sa scotea sufletul din copilă, punînd-o să muncească mai mult decît un om în toată firea.

— Ce mai vorbă, vreau ca Lessie să se întoarcă zise ea — și tu vei fi acela care mi-o va aduce. Vreau să fie aici mîine dimineață la micul dejun.

Garley își privi soția, dar nu scoase un cuvînt. Depindea de ea. Ea îl întreținea. Fără ea și fără pensiune nu știa ce ar fi făcut. Ea era aceea care conducea pensiunea și achita notele de plată. Cînd îl punea să facă ceva, el nu se putea împotrivi. Se ridică deci, traversă casa și se duse pe veranda din spatele casei.

În dosul bucătăriei, era o încăpere mititică, doar atît cît să înceapă o saltea ce fusese tăiată în două pentru Lessie. Prea multe lucruri nu fuseseră niciodată acolo, iar acum chiar că nu era nimic afară de saltea. Și cele două, trei, rochii, pe care i le făcuse nevastă-sa lui Lessie din niște rochii vechi ale ei, dispăruseră. Garley ridică salteaua, dar tot nu găsi nimic. Lessie fugise și nimic nu arăta că ar fi avut de gînd să se întoarcă. Luase cu ea tot ce avea. Cînd Garley își întîlni din nou soția, o oră mai tîrziu, ea îl opri în vestibul cu mîinile în șolduri.

— Ei? făcu ea. Te aștepți cumva s-o găsești ascunsă sub un fotoliu din casă?

— Unde vrei s-o caut? întrebă el. De unde să știu încotro s-a dus?

— Crezi că eu știu? — spuse doamna Garley. Dacă aș ști, m-aș duce eu singură s-o iau. Să faci bine să te duci s-o cauți pe Lessie și s-o aduci aici la ora micului dejun mîine dimineață, dacă știi care ți-e interesul. De nu... de nu...

Garley își luă pălăria și ieși pe ușa din față. În stradă o luă la vale spre cartierul negrilor. După toate probabilitățile, era singurul loc unde s-ar fi putut ascunde Lessie, dacă nu cumva fugise în cîmp.

III

De cum ajunse lîngă cea dintîi casă din cartierul negru, lui Garley i se păru că toți cei din prejur îl pîndeau din dosul ușilor și al ferestrelor, de după case. De cîteva ori se întoarse brusc încercînd să surprindă pe careva privindu-l. Nu se vedea nicăieri nici țipenie de om. Părea un loc părăsit.

— Nu cred ca Lessie să cunoască pe vreunul dintre negrii ăștia — gîndi el. Doar n-a ieșit niciodată din casă și nimeni n-a venit s-o vadă. Nu m-aș mira ca să nu știe nimenea de existența ei, în afară de nevastă-mea și de mine. Lessie n-ar fi venit aici, printre străini, după ce a fugit.

Continua să meargă, întrebîndu-se pe unde ar putea s-o caute. Înlătură ideea că ar fi putut fugi afară din oraș; i-ar fi fost desigur prea frică acolo. În definitiv, singurul loc unde s-ar fi putut ascunde era tot cartierul acesta.

Se gîndi, că, dacă o fi s-o găsească, o s-o întîlnească pitită după vreo negresă oarecare, care o fi luat-o la ea.

Garley era pe jumătate hotărît să se întoarcă acasă și să-i spună soției că a cercetat toate casele din cartierul negru fără să dea de urma Lessie-ei. Dar cînd se opri și era gata să facă cale întoarsă, începu să i se perinde prin minte cam ce va face și ce va spune nevastă-sa. S-ar putea să-i dea prin minte să-l dea chiar afară din propria-i casă, dacă se întoarce fără Lessie și fără știri despre ea.

Pe cînd făcea colțul unei străduțe, alese o casă la întîmplare. Ușa și ferestrele erau deschise, dar nimic nu arăta că ar fi fost cineva înăuntru. Nici nu ieșea fum pe coș.

Garley stătu la îndoială, apoi se îndreptă spre casa de alături. Bătu în ușă și ascultă. Nici o mișcare, nici un zgomot, deși în curte se vedea o albie cu rufe. Urcă pragul și privi în casă. Într-un colț, o negresă burduhănoasă se legăna într-un balansoar. Pe genunchii ei, ascunsă aproape între sînii ei imenși ședea Lessie. Micuța se strîngea la pieptul negresei și își ascundea capul cu mîinile.

— Bună seara, mătușă Gracie! spuse Garley privindu-le.

— Ce cauți aici? întrebă mătușa Gracie cu asprime.

— Am venit numai să văd — răspunse Garley.

— Și ce anume ai venit numai să vezi? întrebă femeia.

— Ei bine, cred că pe Lessie.

— Nu-ți ajută la nimic — spune mătușa Gracie. Nu faci decît să-ți pierzi timpul vorbind de asta.

— De fapt, nu știam unde este — spuse el.

— Nu-ți ajută la nimic, nici dacă știi unde e — zise mătușa Gracie — pentru că n-ai decît să te duci să-i spui femeii care e soția dumitale că Lessie va rămîne unde este.

Garley se așeză pe un scaun lîngă ușă. În aceeași clipă, negresa o strînse pe Lessie mai tare la piept tot legănîndu-se cu ea. Lessie încă nu-l privise.

— Ca să fim drepți — relă Garley — soția mea a fost cam aspră cu Lessie acești trei, patru ani. Mai aspră chiar decît s-ar fi cuvenit, fără îndoială.

— N-o să mai fie, zise mătușa Gracie. Pentru că, de acum înainte, micuța o să rămînă aici, cu mine. Voi ăștia, albii, ar trebui să vă fie rușine de felul cum vă purtați cu negrii. Știți și voi prea bine că nu era de loc cinstit s-o puneți pe Lessie să muncească zi și noapte pentru voi și să nu-i dați nimic altceva decît niște zdrențe din boarfele vechi ale soției și niște resturi de mîncare bune de aruncat.

Garley se ruga în gînd ca mătușa Gracie să nu se apuce să vorbească de palmele și loviturile de mătură ce i le căra nevastă-sa Lessie-ei. Spera că nimeni nu știe despre asta.

— Cînd ai să te întorci acasă — continuă mătușa Gracie — spune-i soției dumitale că Lessie este la mine și că o păstrez. Spune-i să vie ea singură aici s-o ia, dacă are curajul, dar cred că n-o să-l aibă, pentru că știe prea bine că ceea ce am să-i spun o s-o facă să se înroșească pînă în vîrful urechilor.

Garley se ridică privind încă odată spre Lessie. Pînă atunci nu-și dăduse niciodată seama cît e de mică. Nu părea mai mare ca un copil de șase, șapte ani. Se retrase pe ușă fără un cuvînt.

Odată în străduță, o luă spre casă. Se apropia ora cinei și mesele erau servite la ore fixe. Își consultă ceasul și iuți pasul. Tăie chiar drumul printr-un loc viran ca să fie sigur că va sosi din vreme la masă. Nevastă-sa stătea în picioare pe verandă.

— Ei, ai găsit-o pe Lessie? întrebă ea.

— Va fi aici pentru micul dejun — spuse Garley. Așa mi-ai spus, că atunci trebuie să fie aici, nu-i așa?

— Așa am spus și dacă nu va fi aici la ceasul potrivit, poți să te pregătești s-o iei și tu din loc.

— Voi face cum m-oi pricepe — spuse el, urmînd-o grăbit prin vestibul pînă în sufragerie, unde clienții pensiunii se și aflau la masă.

Garley se strecură la locul său, nesimțit de nimeni. Sosea tocmai la vreme ca să-și primească porția din primul fel de mîncare ce se servea chiar atunci în capătul unde-și avea el locul la masă.

În romînește de S. STANESCU

PE PLOAIE

EUGEN BARBU

Desen de EUGEN MIHĂESCU

Muntele sta aproape ca o frunte deşartă de calcar. Mai jos, pe o văioagă cobora pădurea cu horbota ei proaspătă de verdeaţă. Bătea vîntul culcînd iarba şi locul tot părea o mare răscolită care a încremenit aşa de mii de ani. Asta se întîmpla într-o sîmbătă, la prima coasă, aproape de prînz. Cerul se întuneca şi se lumina, soarele cînd ardea, cînd nu-l mai simţeai şi cădea un frig bolnav care îngheţa spatele oamenilor.

Erau şase şi obosiseră. Mai în urmă rămăseseră Lisandru, cu Ilie şi cu *Tutungiul*, bun în nume din război pentru că fusese rănit şi căpătase o autorizaţie să vîndă ţigări; toţi fraţi. Cel mai tînăr era Marin, după buletin Ilie care muncea cu ziua ca şi ceilalţi pe locul unuia cu pămînt mai mult. N-avea 18 ani şi se însura mîine. Lisandru făcuse front ca şi Rebegea, cum îi spuneau celui mai mare şi scăpase. Vorbeau de-ale lor, parcă cu duşmănie, parcă cu prietenie:

— Cum e, *Tutungiule?* întrebă Lisandru. Obosişi, ai?

— Obosii, pă dracu'!

Invalidul se uită la cer.

— Ciţalie vreme! Acuşi se duce soarele, acuşi se-ntoarce...

Era înalt şi uscat, cu o faţă ca tuciul. Cînd umbla tîra niţel piciorul stîng. Cum ştie o lume întreagă, şchiopii sînt oarzăni. Se uita în sus după muieri.

Se făcuse de masă şi trebuia să pice femeile cu demîncare. Lisandru ştergea coasa cu un pumn de fîn şi se uită la ăl mic, la mînz:

— Muceo, ai învăţat *Tatăl nostru?* Că mîine o s-o cauţi şi n-o s-o găseşti...

— Hă-hă-hă! făcu Rebegea, cel mare.

Marin nu se uită la el. Reteza iarba şi tăcea. Simţea în spate frigul şi asta îl făcea să nu se oprească.

Pînă în urmă cu o săptămîră nu plouase de loc. Acum nu se mai termina. Dimineaţa dădea ce dădea, mai se oprea, la unsprezece iar pogora un nor negru de deasupra şi umplea cărările cu bălţi. Oamenii fugeau sub copaci şi-i chemau şi pe ei.

— Haide, mă-n pădure că vă vede Sfîntul Ilie!

Fraţii nu! De-ai dracului... Că nu se sperie de-o ploaie! Unde mai pui că trebuia să termine şi cu cositul, că mîine era duminică. Cămăşile ude pe ei, acum se uscau, acum trebuia să le storci.

Parcă mai stătuse. Cu un ceas mai devreme, cîmpul lucea ca o blană la bătaia vîntului. Pămîntul se svîntase. Dar iar se adunau nori, deasupra vălătuci-vălătuci şi lumina se scurgea parcă pe sub pădure, fugea sub bolţile ei întunecate. Sus de tot, bubuia.

— Auzi, trece alde unchi-tău, dracu, şi-şi bate nevasta! mai zise invalidul cu ochii tot sub munte să vadă el mai întîi femeile cu demîncare.

Marin se oprise şi se uita cu ochii mari la coasă.

— Ce-i, mă?

Un străluc verde-roşu sări din iarbă.

— Era să-l tai, zise mai mult pentru sine prîslea.

Tutungiul începuse iar să cosească.

— Uite-aşa ne prinsese, pe front, o vreme. Ploua de nu se mai isprăvea, m-asculţi, Lisandre?

— Te-ascult.

— Ziceai că bagă casele-n pămînt, nu alta. Und-te uitai, noroi, să-l pui pe pîine...

— Încă pe mine m-a prins iarna p-acolo...

Lisandru rînji cu dinţii lui de aur. Dintre fraţi era cel mai urît, parcă se hrănea cu umbră, slab şi cotonog.

— Ai auzit? mai întrebă Rebegea.

— Ce s-aud?

— Că luăm pămîntul de la ăla...

Mijlociul dădu cu coasa mai departe, privind la frati-său cu neîncredere.

— Ce te uiţi? Jos, pe la Piatra, pe la Osica, duminica trecută au băgat plugurile în pămînturile călugărilor, la mînăstire. Au ieşit popii cu mic cu mare, i-au afurisit, le-a belit ciomagul...

— Şi cine i-a lăsat? Că jandarmii se uită la noi ca la dracu numa cînd aducem vorba...

— Cine să-i lase, comuniştii! Cine-a fost pă front ca mine, ca tine, să nu se mai uite. Cu un ordin...

— De...

Marin trăgea cu urechea, cosind înainte supărat parcă pe ceva. Iar tună de departe ca şi cum s-ar fi prăvălit muntele cel alb peste ei. Se uitară toţi trei în sus.

— Să ştii că nu mai vin nici muierile pe vremea asta, zise cu puţină îngrijorare Rebegea.

— Vin ele, că li s-a făcut dor de tălică, he-he-he...

Pe urmă tăcură şi auziră coasele. Cătau în pămînt la şerpi. Invalidul simţea o durere ascuţită în picioare. „Tot de la blestematele astea de ploi". Ii era foame, treabă mai era de făcut. Cerul se întuneca tot mai mult. Nu mai sclipiră nici fiarele în iarbă. Se făcu tăcere deodată şi vîntul stătu.

— Mă, o să plouă rău, mă, ce ne facem? întrebă Lisandru.

— Nu ne topim, haide, dă cu nădejde că vine ăla şi se uită urît la noi. Nu vreau să-i mănînc mămăliga degeaba.

— Las' să vină, că nu mi-e frică de el.

Mijlociul scuipă în silă şi întrebă cam fără interes.

— *Tutungiule*, ce-o să fie, mă, dacă vin comuniştii şi la noi?

— Ce să fie? O să vină şi gata...

— Da, mă, da cică p-ăştia ca ăla, de, îi pune la muncă şi nu le place şi-o să trebuiască să-i mai strîngem puţin. Cine n-are, să ia!

— O să-i strîngem, ce să le facem, săracii!

Rebegea rîse încet, parcă cu dragoste.

Marin, după buletin Ilie, se opri să răsufle. Apoi cosi alene.

— Tragi cu urechea, mînzule? se bucură invalidul.

— Trage, că-i dă Zamfira un pogon de ameţeala oilor mîine şi se boiereşte. Zestre, nu glumă...

Ploaia nu izbucni dintr-o dată. Întîi o auziră deasupra pădurii, căzînd pe frunze, cu un tropot mărunt. Pe urmă se întinse peste cîmp pisînd iarba care sclipi, mută şi verde, adîncă în culoarea ei proaspătă.

— Hai în pădure! strigară oamenii din faţă, trei vecini, privind marginile cerului şi muntele, ca şi cum ar fi căutat să ghicească cît o să ţină puzderia de apă.

— O, că venim! făcu fără chef Lisandru, înjurînd toată ziua de astăzi, cu soarele şi cu ploaia ei, cu cîmpul şi cu omul care trebuia să-i plătească, bani număraţi diseară, adunaţi mînă de la mînă pentru nunta fratelui mai mic, care n-avea de popă, n-avea de masă, n-avea de nimic, ca orice sărac.

— Ce facem? întrebă *Tutungiul*.

— Stăm, că nu căpătăm nimic dacă nu-i strîngem fînul pînă diseară ăluia.

Spuneau cam în acelaşi fel cuvîntul cu o teamă familiară, complice şi plină de dispreţ.

In spate bubui asurzitor şi trăznetul căzu undeva în pădure foarte aproape. Marin se sperie.

— Ce, e, mă? Ce e? rîse gros invalidul.

Mezinul nu spuse nimic.

— Ii e frică şi lui... chicoti Lisandru, puţin mai îngrijorat. Dacă lasă muierea cu treaba nefăcută, taman acum la nuntă...

Marin le-ar fi spus ceva, dar îşi văzu de treabă. Cămaşa i se lipise de piele şi se îngreunase. Mirosea a fîn proaspăt. Dinspre pădure oamenii le făceau semne:

— Haida, mă!

Tutungiul se uită într-acolo şi auzind din nou bubuiturile din cer se bucură cu glas mare:

— O să-i trăznească dracului sub pomi!

Ecoul văilor din jur spori zgomotul. Aerul vibra şi nu mai simţiră ploaia. Inverşunaţi îşi vedeau de treaba lor. Nu mai aveau prea mult. Ploaia trecea ea, c-aşa era vara. Norii căzură mai aproape, furînd în ei muntele de calcar.

Lui Marin i se făcuse frig.

— Eu mă duc în pădure, spuse.

— Stai aici, nu te prosti! Nu e bine să te vîri sub pomi acuşi!

— Mi-e frig...

— Rabdă...

— Nu mai pot.

Dar nu plecă. Mînerul coasei îi aluneca între palme şi apa îi şiroia pe frunte. Năduşea şi-l lua cu friguri. „Tocmai mîine o să fiu bolnav", se gîndea. Lisandru avea o dulamă pusă la o margine de drum. I se făcu milă de frati-său şi lăsă coasa jos, alergînd pînă la locul acela. Haina atîrna ca plumbul, pentru că ploaia străpunsese streaşina de frunze sub care fusese adăpostită. Era mare, i-ar fi încăput pe toţi trei, îi trecu prin minte la întoarcere.

— Haidaţi, mă încoace! îi chemă. Nici sub pomi nu e mai bine. Ciur a făcut ploaia. Strîngeţi coasele şi hai să stăm toţi pînă s-o opri...

Invalidul mai privi odată locul, măsurînd ce mai aveau de făcut şi se întoarse spre ei. Marin lăsă totul baltă şi se dădu aproape. *Tutungiul* abia venea spre ei, cam în dorul lelii. Ţinea limba de metal pe umăr şi voia să le arate că nu-i pasă de ce era în jur. Picioarele desculţe lăpăiau prin iarbă. „Al dracului şontorog!" mîrîi Lisandru şi-l mai văzu odată chiar lîngă ei, cu ochii mici, strînşi din pricina ploii ce i se scurgea pe frunte. Pe urmă, aproape în acelaşi timp, de sus îi izbi pe toţi trei trăznetul, făcîndu-i să cadă la pămînt într-o clipă.

Oamenii din pădure nu zăriră decît o lumină iute scursă-n pămînt şi auziră strigătul uimit al unuia şi sfîşierea hainei prin care trecuse curentul ca o sîrmă înroşită în foc. Pe urmă bubui îngrozitor ceva atît de aproape de ei, încît crezură că toată pădurea şi cîmpia luaseră foc în acelaşi timp. Dar pe urmă nu se mai desluşi decît ploaia căzînd pe iarbă ca şi cînd cineva ar fi luat-o la goană cu picioarele desculţe înainte, înapoi sau alături...

Ploaia se rărise, năvala muierilor încetase, se auzeau numai plînsetele şoptite ale vecinelor. Oamenii săpaseră trei gropi, una lîngă alta, cît să intre trăzniţii pînă la subsiori, îi împinseseră cu şipci în ele ca să nu se descarce curentul în ei şi după aceea aruncaseră cu lopeţile pămîntul afînat în jur, lăsîndu-le mîinile afară. Faţa tuciurie a lui Rebegea era albastră ca soda, Lisandru înţepenise cu ochii deschişi şi-avea gura strîmbă. Cel mic, Marin se uita nedumerit la grămada neagră de femei din jur, toate plouate, cu cămăşile lipite pe ele.

— *Tutungiul* a murit, spunea una din muieri. Uite-l...

— Nu moare el, e-al dracului!

Şoaptele erau acoperite de zgomotul ploii mărunte. Se făcuse frig. Pe iarbă stăteau castroanele cu demîncare. Zeama de oţet cu ceapă mirosea de departe şi mămăliga se răcise. Apa cădea nemilos în vasele de pămînt, neacoperite.

Oamenilor nu mai le era foame. Se uitau unii la alţii.

— Şi cum a fost? întrebă cineva ca să spargă liniştea nefirească de-o clipă.

— Noi stam colea sub pomi. I-am chemat, n-au vrut să vină...

— Se grăbeau, mîine ăl mic se ducea cu Zamfira la biserică...

— Dar ea unde e?

— Munceşte-n alt sat. Diseară vine.

— Mamă-sa ăstora ştie?

— Nu ştie, acuşi pică, vai de inima ei!

Femeile se uitară speriate spre cei trei fraţi.

— Parcă a mişcat *Tutungiul*...

Tăcură cîteva clipe, dar Rebegea nu mişcase. Era ţeapăn, cu pleoapele încremenite.

— Să-i deschidem ochii, să vedem dac-a murit.

— Să nu v-atingeţi că vă loveşte şi pe voi, nebunelor, daţi-vă mai încolo, strigă un om bătrîn şi se făcu spre ele.

— Ho, hodorogule, c-am mai văzut noi d-astea, ce te zbîrleşti aşa! Acu trei ani tot aşa i-a trăznit pe unii, taman la Bălceşti. I-a ţinut în pămînt îngropaţi şi unu lucrează şi-acum... zise o muiere mai din faţă.

Pe urmă iar se făcu tăcere. Mulţimea adunată în jur privea cu o curiozitate lipsită de milă pe cei trei trăzniţi.

— Şi ei să nu se ferească!

— Au stat în cîmp. Fulgerul a tras la fier şi gata...

De sub munte se auzi un strigăt prelung care le înfioră inimile.

— Lisandreee, Gheorgheee, muică, Mărineee, unde sînteţi? Unde sînteţi?

Pe drumul îngust, inundat de apă, alerga o femeie despletită.

— Vine mă-sa, daţi-vă la o parte!

Femeile se despărţiră, făcîndu-i loc.

Ţipetele încetară. Femeia nu mai alerga, mergea încet pe un teren nesigur, ca şi cînd n-ar fi văzut, cu mîinile înainte, pipăind aerul umed, mişcînd degetele uşor.

— Lisandre, Lisandre... îl chemă încet pe fii-său ca şi cînd el ar fi fost foarte aproape şi n-ar fi vrut să-l supere. Lisandre, unde eşti, Lisandre?

Il vedea. Ii vedea pe toţi trei, îngropaţi în pămînt pînă la subsiori, dar voia să amîne clipa cînd trebuia să strige.

— Gheorghe, mă Gheorghe, unde eşti, Gheorghe?

Femeile izbucniră în plîns deodată, întorcîndu-se cu spatele, ca şi cînd s-ar fi ferit de ceva mare. Nu se auzi decît lipăitul ploii pe iarbă.

— Mărine, mă, mutule? Unde eşti, Mărine?

Ajunsese lîngă ei şi-i căuta mai sus, deasupra pămîntului unde ar fi trebuit să-i găsească stînd în picioare şi din locul acela ei lipseau şi ea nu voia să vadă unde se aflau.

— Mutule, de ce taci, mutule?

Mirosul de oţet al mîncării aduse de muieri umpluse aerul. Nu se mai simţea nici fînul ud, nici mireasma pădurii care respira încet sub ploaia necontenită.

Deodată se auzi strigătul femeii. Toţi îl aşteptau, dar cînd îl auziră îşi astupară urechile şi făcură cîţiva paşi mai încolo, prin iarbă, parcă ar fi vrut să se împrăştie.

— Lisandre! Gheorghe! Mărine! Aici eraţi?

Căzu în genunchi şi balta de sub ea aruncă picături de noroi pe nădragii bărbaţilor aflaţi mai aproape care se uitau la ea cu spaimă şi cu atenţie, gata s-o oprească dacă ar fi vrut să facă ceva.

Mai avea cîţiva paşi pînă la ei, dar nu se ridică, se tîrî prin fîn în patru labe şi-i privi pe rînd, întorcîndu-se spre oameni cu o uimire mută şi feroce, parcă certîndu-i fără să spună ceva, parcă întrebîndu-i, parcă cerîndu-le socoteală şi milă. Bărbatul cel mai bătrîn făcu un pas spre ea, dar muierea ridică o mînă şi urlă:

— Nuuu!

Celălalt se clătină ca şi cînd l-ar fi lovit acel strigăt. O pîndea numai încordat, asudat tot sub udătura ploii.

Femeia se opri în faţa chipului albastru al *Tutungiului*, îi privi cu atenţie pleoapele încremenite, apoi se tîrî mai departe spre chipul livid al lui Lisandru şi cînd dădu de ochii deschişi ai celui mic vru să-i sărute buzele uscate. Mîna bătrînului o smulse cu duşmănie şi forţa o aruncă pe spate. O clipă toţi crezură că bărbatul n-o s-o mai prindă de umeri şi cînd o auziră strigînd:

— Lăsaţi-mă! Lăsaţi-mă! tăbărîră pe ea şi o loviră cu pumnii, ca pe un sac.

Femeia era puternică, se ridică de cîteva ori şi se năpusti spre gropile proaspete, dar tot de atîtea ori fu aruncată înapoi. Şi cînd nu mai putu să lupte cu mulţimea întărîtată care o înjura şi-i spunea vorbe neînţelese, căzu pe o rînă, plîngînd încet, cu capul în pumni.

Jandarmii sosiră peste o jumătate de ceas. Şeful de post, îmbrăcat într-o manta kaki, cu puşca pe-un şold, bălăbănindu-se pe bucile grase, înjura de departe. Oamenii îi făcură loc, tăcuţi.

— Nu vă mai astîmpăraţi, păr alb mi-aţi scos, dumnezeii mamii voastre. Asta-mi mai trebuia, că încolo le-am terminat pe toate!

Cînd îi văzu, pe cei trei îngropaţi se opri, se crăcănă bine şi se întoarse spre soldaţii care-l urmau.

— Ia dă lumea mai încolo, mă! Ce staţi şi vă uitaţi ca viţica! Să nu mai văd unu lîngă mine, ce, aici e Maglavit sau ce paştele mamii voastre e?

— Nu-njura, dom şef! făcu bătrînul. Ce vină avem noi?

— Aveţi că ieşiţi pă cîmp cînd plouă. Dracu a mai văzut să coseşti fînul pe ploaie?

— Dacă-l ai, îl coseşti! spuse cineva mai din spate.

— Gurrra! Că v-aţi făcut ai dracului! Cum a fost? întrebă el pe cineva nedesemnat, privind pe rînd la bărbaţi. Cînd s-a întîmplat?

Un ţăran, dintre cei trei care se adăpostiseră în pădure, îi povesti pe scurt cîte ceva. Soldaţii se uitau în timpul ăsta la cei îngropaţi. Cînd află totul, şeful de post spuse tare:

— Nu s-apropie nimeni! Pericol de electrocutare, ori nu ştiţi ce-i aia electrocutare?

Ii privi batjocoritor şi se întoarse către bărbaţi numai:

— Voi mergeţi la post cu mine să întocmim procesul verbal, că vă am cu număr, ca pe vite! După doctor trimit eu un soldat, că stă la şapte sate de-aici!

Era supărat dintr-un motiv necunoscut, dar nici să plece numaidecît nu se putea. O văzu pe bătrîna căzută în noroi, vru s-o-înjure, dar se răzgîndi şi se apropie de cei trei fraţi, privindu-i cu atenţie.

— *Tutungiul* a murit, spuse sigur, cu o părere de rău din care nu lipsea puţină omenie. Aprindeţi-i o lumînare, ei n-auziţi? Daţi fuga după popă şi chemaţi-l aici... Lisandru mai are pînă diseară, constată acum mai liniştit.

— Poate scapă, dom şef, zise bătrînul, speriindu-se deodată că l-au auzit ceilalţi.

— Nu scapă! reteză jandarmul fără nici o îndoială. Ăsta, micu, Ilie...

— Mărin îl cheamă, dom şef...

— L-o chema, da-n buletin Ilie e trecut, ăsta mai mişcă. Dacă are noroc o mai duce pînă mîine pe la prînz...

Stătuse pe vine şi gîfîia. Işi scoase batista şi se şterse pe frunte. Mantaua de cauciuc îi ţinea cald şi o descheie la gît. Pe cozorocul şepcii zuruia ploaia măruntă.

— Şi de ce nu-i acoperiţi cu o cergă cu ceva? îi întrebă răstit pe toţi.

— Ce le mai pasă lor de ploaie! rîse tîmp unul dintre oameni.

Şeful de post nu-i răspunse. Se făcu tăcere. Plotonierul îi privi pe rînd şi bătu cu palma pe patul puştii.

— Ia te uită, *Tutungiule*, ia te uită Lisandre, ia te uită Ilie, pămînt aţi vrut, pămînt aveţi pînă-n gît! Că nu vă mai tăcea gura! Ptiu!

Scuipă şi le întoarse spatele, pornind ca din puşcă şi strigînd peste umăr:

— Să vă duceţi acasă, să nu-mi faceţi mie agitaţie aici, că vă ia mama dracilor. Lăsaţi-i singuri că n-o să li se urască. Şi voi ăia cu procesul verbal, după mine...

Mulţimea însă nu se clinti. Bărbaţii nu-l urmară. Neauzind paşi în urma lui, plotonierul se răsuci înciudat:

— Ce, nu s-aude?

Nu-i răspunse nimeni.

— Mă, oamenii ăia, haidaţi la post să întocmim procesul verbal de electrocutare!

Unul din bărbaţi îi răspunse silnic:

— Du-te, dom şef, că venim noi...

Ploaia nu stătuse. Era tot mai frig. Se întuneca. Un vînt rece îndoia iarba necosită. Muntele se vedea îndepărtat, învăluit în neguri şi pînze de apă. In jurul capului lui Gheorghe ardeau cinci lumînări scurse, păzite de palmele muierilor. Ceara sfîrîia în iarba umezită şi flăcăruile abia jucau, dînd să se stingă. Alături bătrîna, albită dintr-o dată ca şi cînd ar fi intrat într-un lac cu sare, bocea încet, prăvălită în genunchi, acoperită cu o cergă adusă de cineva şi pusă pe spate:

— Unde eşti Mihalache, să-i vezi pe fiii tăi cum stau cu ţărîna la gură. Unde eşttiiii?... C-ai murit şi te-ai dus şi m-ai lăsat singurică să-i cresc şi uite-i acum, că erau cît bradul şi n-a mai rămas decît cenuşa din ei...

— Taci şi dumneata! se rugă o femeie de ea, dar bătrîna nu auzi şi-şi înfipse iar degetele în ţărîna jilavă, smulgînd un pumn de iarbă.

— Că i-a dusss, Mihalache, pe frunt şi i-a chinuit ca pe Christos şi-a rămas ăl mare beteag de-un picior, şi-a scăpat, Mihalache şi-a venit la casa lui, Doamne, Doamne... Şi-a scăpat şi Lisandru, bărbateee, a scăpat, teafăr, stîlp era, muiculiţă...

— Taci şi dumneata! se ruga într-una femeia, ocrotind lumînările să nu se stingă.

Ceara topită sfîrîia în iarba arsă şi mirosea a fum.

— Şi tu ce-mi făcuşi, Mărine, ce-mi făcuşi că mîine trebuia să te duci la casa ta, puiuleeee, să te duci la casa ta, şi-acum stai aici în groapă, muică şi te mănîncă pămîntul, Doamne, ia-mă, Doamne, ia-măăăă...

Se întuneca tot mai mult. Chipul spectral al *Tutungiului* luminat de lumînări părea şi mai albastru. Ii crescuse barba şi cineva spuse cu o nădejde obosită:

— Poate că n-a murit, s-o fi înşelat şefu, că uite are obrazu perie! Ia vedeţi mă oameni buni, strigaţi-l!

Nu se apropia nimeni şi bărbaţii se lăsară în genunchi, rugîndu-l pe rînd pe fratele cel mare:

— Mă, Gheorghe, mă! Ia deschide, mă tu ochii. C-a venit *ceameul* cu autorizaţia de ţigări...

— *Tutungiule*, dă mă şi mie, mă o *remesea*, c-aş trage şi eu în piept! N-auzi?

— Rebegeo, să-ţi facă, mă de la Bucureşti o lulea de aia de tablă, mă, să ne vinzi mă *Carpaţi* din ea, să moară cîrciumaru, mă, că iei tu remiza...

Bărbaţii aveau un haz trist şi obosiră repede.

— Vine popa, spuse cineva.

— Se mişcă greu, c-a pierdut colacu...

Ii făcură loc. Sfinţia-sa era îmbrăcat într-o haină lungă şi neagră şi se murdărise pe ghete de noroi.

— Bună seara, oameni buni, zise moale, potrivindu-şi părul argintiu pe la urechi. Dar ce s-a întîmplat? se miră ca şi cînd n-ar fi ştiut ce trebuia să găsească aici, în mijlocul cîmpului.

Se întuneca tot mai mult. Femeile se dădură la o parte şi preotul văzu chipurile celor trei îngropaţi. Pe faţa albastră a lui Gheorghe lumînările aşterneau o lumină şovăielnică. Noul venit nu tresări, ridică ochii spre muntele ascuns acum de întuneric şi scoase o carte neagră din care citi fără să citească:

„El e stăpîn a toate şi el ne dă spaimă, ca unul ce ţine în locuri înalte deplina rînduială. Poţi să numeri oare oştirile lui? Este cineva care să nu se ridice în lumina lui? Şi atunci cum poate omul să se socotească drept în faţa lui Dumnezeu şi cum poate să fie curat născutul din femeie? Vezi, pînă şi luna nu străluceşte îndestul şi stelele nu sînt prea curate în ochii săi. Cu atît mai puţin omul: o gînganie! şi fiul omului, un vierme!..."

Zamfira sosi după plecarea popii. Acum şedea lîngă Marin şi-l privea. Ploaia stătuse şi femeile aduseseră lămpi, aşezîndu-le în jurul celor trei. Lisandru se albăstrea şi el văzînd cu ochii. Cum spusese plotonierul, muri cam pe la unsprezece noaptea. In tăcere, îi aprinseră şi lui lumînări lîngă obraz. Noaptea se scurse greu şi nimeni nu se mişcă din loc deşi era frig şi bătea vîntul. Iarba umedă se bătătorise în jur şi mirosea a ars. Se mai auzeau din cînd în cînd sughiţurile de plîns ale mamei, dar spre zori încetară şi ele.

Se iviră zorile şi soarele... zidul muierilor neclintite cu trenţele umezite în spate, zbicite de vînt. Femeile se uitau acum toate spre deal. Cînd nu era negură puteau să-şi vadă curţile de sub munte. Casa Zamfirei era tocmai într-un bot de pămînt şi cînd deschise ochii, Marin zări gardul spoit cu var şi bradul de nuntă, verde-proaspăt, înfipt în poartă. Glasul îi reveni pe neaşteptate şi oamenii se dădură aproape ca la o minune.

— Zamfiră, mă, Zamfiră...

Fata sta lîngă el, în genunchi. Nu s-apropia prea mult că o ţineau ceilalţi.

— Ce-i?

— Ăla-i bradul nostru de nuntă, nu?

— Ăla-i...

Se făcuse tăcere. Nu se auzea decît adierea primului vînt al acestei zile strălucitoare, abia începute.

— Se face bine...

— Ii trece.

— Mă, Mărine, mă, tu trăieşti?

Mamă-sa parcă asurzise. Il privea şi nu spunea nimic, mai dintr-o parte. Pe urmă odată se prăvăli, urlînd şi lovindu-se cu fruntea de pămînt.

— Mărineeee, Mărineee...

— Doctoru, să vie doctoru! cerură cîţiva, dar ştiau bine că mai devreme de ora prînzului el nu putea sosi decît adus cu gabrioleta jandarmilor, dacă l-or găsi.

— Ce simţi? îl întrebă bătrînul, împrăştiind femeile curioase din jur.

— Lăsaţi-l în pace! spuse cineva.

Marin parcă obosise pentru că iar închisese ochii. Se gîndea poate, pentru că spuse în cele din urmă:

— Nu mi-e nici frig, nici cald. Sînt ţeapăn

— Stai acolo, în pămînt, să se ducă răul din tine...

Maică-sa venise aproape şi dădu să-l îmbrăţişeze într-o pornire abia stăpînită de ceilalţi.

— Stai, muiere, nu fi nebună, or ţi s-a urît cu viaţa!

Parcă trezit dintr-un vis, Marin privi spre ceilalţi abia întorcînd capul. Văzu lumînările aprinse şi chipurile lor de culoarea cernelii

— Ce-aveţi, mă? întrebă încet, cu spaimă şi cu speranţă. Mă, Gheorghe, Lisandre, spuneţi ceva, mă... Mamă, ce-i cu Lisandru şi cu *Tutungiul?*

Ochii lui căutau ochii celorlalţi şi oamenii se dădură înapoi, punînd privirile în pămînt. Apoi chipul i se umplu de spaimă, parcă albi, deşi nu albise.

— Zamfiră, spune tu, au murit?

Fata sta cu părul căzut pe ochi lîngă el şi nu vorbi. Părea sălbăticită dintr-o dată, mută şi neştiutoare, fără minţi.

Marin căzu deodată într-un somn de plumb şi oamenii crezură că a murit, dar el abia respira. Dormi aşa cam două ceasuri neîntrerupte. Soarele se ridicase peste muntele de calcar şi lumina văile verzi. Iarba avea o prospeţime dureroasă. In satul lor nimeni nu mai plecă cu vitele. Sosiseră şi copiii alungaţi odată acasă, dar curioşi şi mai mult. Un vecin pornise în sus, pe deal să vorbească cu dulgherul să facă două coşciuge. Nu spusese nimănui nimic. Acum se întorsese şi privea la îngropaţi cu ochi goi, obosit după atîta veghe, dar mulţumit oarecum. Oamenii auziră după puţin timp bătaia unui ciocan. Se uitară unul la altul, cu înţeles, dar nimeni nu întrebă nimic. Era duminică, tîmplarul era bisericos şi n-ar fi deschis nici măcar uşa cuiva într-o astfel de zi, dar azi...

Pădurea avea o umbră scurtă, neagră la poale. Din hainele muierilor ieşeau aburi. Mirosea a ţoale ude. Din castroanele aduse cu demîncare se revărsase oţetul şi ceapa tăiată. Proprietarul locului nu se arătase pentru că lumea l-ar fi blestemat. Femeile şi bărbaţii se mulţumeau numai să-i privească nevasta, de faţă, care sta cu chipul ascuns într-un bariş negru. „Voi i-aţi mîncat fripţi pe toţi trei!" spuneau parcă privirile lor, deşi aceea nu avea nici o vină.

Se încălzise bine. Aerul era înăbuşitor şi umed. Sus, peste locuri, se adunau de pe acum alţi nori, mari şi albi, ca nişte corăbii de cretă. Bătu clopotul de slujbă la biserică. Femeile se închinară şi spuseră, ferindu-se de ochii mamei: „Dumnezeu să-i ierte!"

Marin se trezi, privind buimac în jur. Ii trebui o vreme să se obişnuiască cu priveliştea din jur. Nici copiii cît sînt ei de guralivi, nu spuneau nimic. Încremeniseră cu ochii la omul îngropat în pămînt.

— Zamfiră, Zamfiră, spuse Marin, auzi, bate clopotul. Pentru noi bate! Trebuie să mergem la biserică...

➡

PE PLOAIE

EUGEN BARBU

Fata izbucni în lacrimi. Ingropatul vru să miște brațele înțepenite ca și cînd ar fi fost gata să sară afară, dar ele nu-l ascultară, rămaseră neputincioase în lături. Marin își privi degetele țepene, îngălbenite și unghiile vinete.

— Ies eu de-aici, spuse cu o convingere disperată. Ies, auzi tu... Mă, oameni, mă, se răsti cu o voce mică, pițigăiată, la ei. Ies eu de-aici. Ies că trebuie să facem nunta...

Și sleit recăzu în somnul său adînc în fața bărbaților împietriți.

Spre prînz lumea se mai împrăștiase. Șeful postului de jandarmi venise după oameni, deși știa că nu poate încheia procesul verbal, decît cu doctorul de față. Alungă femeile cu sila, împungîndu-le cu arma și amenințîndu-le că le amendează. Unora li se făcuse foame. Popa trimesese după ei că nu-i intrase mai nimeni în biserică în duminica aceea, dar cui îi mai ardea de slujbă? Pe copii, soldații îi fugăriră spre deal și locul se mai lumină. Era cald, o zăpușeală ca înaintea unei furtuni. Norii se roteau deasupra pădurii, se făcuseră negri, dar soarele nu-l acoperise. El arunca văpăi galbene peste cîmpul umed. Fînul te îmbăta. Era o zi liniștită și moale, cu un aer bun de sărbătoare tihnită.

Marin se trezise și-o alungase dușmănos pe mă-sa de lîngă el.

— Zamfiră, stai tu cu mine aici!

— Stau, făcu ea cu supunere.

— Și lumea asta să se ducă acasă, să mă lase...

Femei și bărbați plecară mai încolo. Tot nu se așezară jos deși iarba se uscase puțin. Erau frînți de oboseală, dar se părea că le e frică de ceva neașteptat, de un lucru care se putea petrece fără știrea lor și care trebuia împiedicat cu orice chip.

Cei doi rămăseseră singuri. Se auzi iar clopotul, bătînd rar.

— Zamfiră, cît e ceasul? întrebă el privind în sus.

— E de prînz, spuse ușor fata ca și cînd s-ar fi temut să nu fie auzită de ceilalți, dar ei stăteau deoparte, nu puteau să-i audă.

— Am întîrziat...

Zamfira nu pricepu. O clipă crezu că Marin se scrîntise la cap și nu mai vorbi.

— Zamfiră, tu mai mă iei pe mine?

Fata îl privi uluită, apoi își lăsă privirile în pămînt.

— Zamfiră, tu mai mă iei pe mine?

— De ce să nu te mai iau? întrebă ea mirată după o tăcere dureroasă, scurtă și apăsătoare.

— Nu te mai lasă mă-ta...

— De-aia nu mai pot eu...

— Da ea unde e?

— Plînge acasă, n-a vrut să vină să te vadă...

— Acuși o sta cu lăutarii...

— De lăutari îi arde...

Pe chipul livid al bărbatului căzură cîteva lacrimi. Brațele lui moarte se chirciră parcă o clipă, ca și cînd ar fi vrut încă o dată să iasă din groapa de pămînt.

— Chiamă pe popa aici! se hotărî dintr-o dată și glasul îi mai crescuse.

— De ce?

— Să ne cunune!

Zamfira îl privi din nou ca pe un nebun.

— Ori nu mă mai vrei, olog cum sînt...

— Nu ești olog, o să-ți treacă. Dacă vorbești, ai scăpat.

In ochii îngropatului sclipi o speranță nerușinată pentru că avea în ea ceva bărbătesc și desfrînat.

— Stau încă o zi așa și ies zdravăn, m-auzi tu și-o să te cotăiesc de-o s-o chemi pe mă-ta să te scape!

Obrazul fetei se îmbujoră și privi în jur.

— Taci că te-aude lumea!

— Și dacă m-aude?

Marin părea înveselit de un gînd ciudat, avea aerul unui om gata să iasă din groapă și să-i arate fetei că nu vorbise degeaba și că o să-i facă tot ceea ce spusese.

— Imi capăt eu puterile și-o să te scormon și-o să te stîlcesc numai bine...

Zamfira nu se mai sfii de ceilalți. Credea poate fără să știe că vorbele astea îi fac bine bărbatului.

— Vorbiși, mutule! îl certă cu un glas pe care-l știa numai el.

— De...

Deodată în liniștea din jur, atît cît tăcu ostenit ca să-și aleagă vorbele Marin auzi bătăile ciocanului dulgherului. Intîi se prefăcu că nu înțelege, apoi se uită repede la frații lui, cu obrazurile țepoase, albastre și ceva din fundul ochilor lui trădă o bucurie ce nu putea fi mărturisită.

— Cine muncește astăzi? făcu cu spaimă totuși.

Intrebarea o auziră și oamenii pentru că îngropatul aproape se răstise.

— Vreun copil, bate gardul...

Marin ascultă încordat. Aici totul răsuna ca o vioară pentru că zgomotele creșteau, lovindu-se de muntele singuratic de calcar, și văile din jur le sporea.

Dar urechea lui obișnuită desluși greutatea loviturii bărbătești a ciocanului în șipcile de lemn.

— Imi face tron, ai? îi întrebă cu privirile holbate. Nu mă duc, mă, nu mă duc. Ia chemați-l pe popă, da repede. Și pe mă-ta Zamfiră! Și-aduceți-l pe popă că facem nuntă acum, cum ne-am înțeles! Hai, care-ai plecat?

Nu se clinti nimeni.

— Mărine... îndrăzni maică-sa, încet, tîrîndu-se iar aproape de el, abia ținută de oameni.

— Du-te tu, muică, n-auzi. Adu-l pe popă. Și tu, Zamfiră, vino cu mă-ta și cu belciugile să le punem în degete! Și chemați și lăutarii, n-auziți, muierilor?

Femeile se ridicară speriate și o porniră la deal, urmărite de privirile nedumerite ale celorlalți.

Sfinția-sa nu voi să vină. Trecuse prînzul. Era foarte cald și se întunecase. Soarele nu se mai vedea. Trebuia să plouă pentru că dinspre pădure bătea un vînt rece. Marin înjura din groapa lui de toate lucrurile sfinte pe care le cunoștea. Maică-sa asculta resemnată, rugîndu-l încet:

— Mărine, e păcat, muică, e păcat!

Zamfira se întoarse cu maică-sa și cu lăutarii: trei țigani jigăriți cu ochii în sus, la norii amenințători.

— Venişi? întrebă îngropatul pe bătrîna care semăna cu maică-sa, mai potolit.

— Venii...

— Gata masa?

— Gata...

— Și lumea?

— Lumea-i aici...

Ii privi peste umăr, ca și cînd i-ar fi luat martori la nenorocirea asta pe care nu o putuse împiedica.

Marin nu se mai uită la ea.

— Zamfiră, o chemă pe fată, de ce n-ai adus o sticlă de rachiu, să dai la oameni? Dă-le să bea, adu ceva și de mîncare și pe urmă punem lăutarii să cînte. Ce dacă nu vrea popa să ne cunune, eu tot fac nunta astăzi și cînd m-oi scula de-aici îi pui foc la biserică... Mă, scripcarilor, veniți cu diblele alea mai aproape să-mi faceți o cîntare, ce vă holbați așa la mine?

Lăutarii se apropiară cu o veselie făcută, dîndu-se unul după altul. Fata plecase cu mă-sa s-aducă, să împartă la lume că tot n-avea ce mai face cu cele pregătite. Casa Zamfirei nu era prea departe. Trecu cam o jumătate de ceas pînă se întoarseră femeile cu un coș mare, încărcat. Pînă atunci, pe drumeagul plin încă de bălți sosi doctorul în gabrioleta șefului de post. Pe capră sta soldatul care mîna calul și plotonierul cules de pe drum.

Cei trei coborîră. Șeful iar împrăștie oamenii, se uita uluit la lăutari, dar nu le spuse nimic și-l urmă pe tînărul spelb care întreba pe femei de cînd stăteau îngropații în pămînt deși aflase totul de la plotonier înainte de a ajunge aici.

Marin îl scormonea cu privirile căutînd să ghicească dacă mai scapă sau nu. Se făcu tăcere. Deasupra locului zbura o uligaie lacomă cu priviri metalice. Femeile se apropiară parcă împinse de cineva din spate, abia ținute de oameni.

Doctorul nu spunea nimic. La Lisandru și la Gheorghe abia privise.

— Ce simți? îl întrebă pe Marin în cele din urmă.

— Mă strînge pămîntul ăsta rău.

— Ți-e foame?

— Nu.

— Te doare ceva?

— Nu.

— Trupul e țeapăn de tot, poți să te miști?...

— Parcă mă lasă mîinile...

Marin se uita spre degetele înțepenite, cu puțină speranță, dar nu reuși să le miște.

— Te-năbuși?

— Puțin.

— De la inimă sau te doare pămîntul?

— Parcă pămîntul, minți îngropatul fără să știe de ce, deși de cîteva ori simțise cum îi bate inima mai slab.

Doctorul se ridică în picioare și-i mai privi încă o dată fața care începuse să se învinețească, apoi se îndepărtă cu șeful de post, ocolind mulțimea curioasă.

— Scapă? întrebă șoptit plotonierul.

— Numai dacă are inima bună...

— Mai e ceva de făcut?

— Dacă trăiește pînă diseară, îl ducem la spital, undeva...

Cei doi vrură să se urce în gabrioletă, dar zidul de oameni îi opri. Nu întreba nimeni nimic, dar doctorul ghici și spuse:

— Lăsați-l în pace, că scapă el...

Numai bărbații avură o bănuială fără nume, apoi se bucurară.

— Ce v-am spus eu, oameni buni? întrebă din groapă cu veselie Marin. Ia, lăutarilor, mă, baragladinelor, ia cîntați, mă. Mamă, și muierile alea de ce nu mai vin odată cu băutura, să dea la oameni mamă, că pînă diseară mă fac bine, am scăpat... am scăpat, fraților că eu n-aveam coasa la mine și m-a ocolit fulgerul...

Rachiul se isprăvise. O amețeală tristă cuprinsese capetele oamenilor. Muierile tot nu se așezaseră pe iarbă. Sta să plouă și aerul era apăsător.

— Ce ți-am spus eu, Zamfiră? o certa Marin pe față cu o dulceață urîtă a glasului în care intra și puțină lingușeală.

— Stai liniștit acolo, stai liniștit... atît putea să spună Zamfira.

Lăutarii începuseră să cînte după ce băuseră bine. Viorile și țambalul scoteau niște sunete fără chef. Bărbații din jur ar fi vrut să spună ceva cu glas tare, dar petrecerea fără dumnezeu avea ceva necuviincios în ea. Se uitau la cei doi morți țepeni, îngropați pînă la subsiori și la fața celui de-al treilea, din ce în ce mai vînătă. Unii crezură că și vremea posacă era de vină, pentru că aerul se întunecase. Numai femeile vorbeau într-una și se uitau cu spaimă în sus, spre deal, pentru că nu știu cine spusese că dulgherul trimisese vorbă că terminase treaba și nu știa ce să facă cu sicriele.

Cele două bătrîne plecaseră după doctor să afle dacă Marin mai scapă sau nu. Erau prostite de așteptare și abia acum se treziseră. Ingropatul smonea lăutarii și vorbea cu Zamfira.

— După ce dau foc bisericii să vedem cine o să mă judece? Mă duc la comuniști și vin cu ei și le luăm pămînturile ăstora și le împărțim. Și dacă avem pămînt, nu ne mai trebuie nimic. Muncim pentru noi...

Simțea că se înăbușă, obosea repede, dar îi era frică să arate lucrul acesta. Fata vedea cum începe să i se albăstrească și lui obrazul și încet-încet, după spaima de pe chipul ei, Marin ghici totul. Incercă din nou să-și miște mîinile. Căuta acum ceva înlăuntrul lui, i se părea că poate să-și miște picioarele și asudă de bucurie la gîndul ăsta. Pe urmă căzu într-o deznădejde scurtă și mai luptă cu el însuși cîtăva vreme. Chemă iar lăutarii și-i înjură. I se păru că lumea din jur se îmbătase și că-și bătea joc de el. Ii amorțeau din nou fălcile, ca la început cînd își simțise fața ca sub o mască de ghips. Vorbea fără șir numai ca să nu simtă cum îi îngheață oasele. Se uita la chipul fraților și o întreba iute pe Zamfira:

— Spune mă-nvinețesc?

— Nu te-nvinețești, mințea fata cuprinsă de o spaimă din ce în ce mai mare.

— Tu mă minți, Zamfiră...

— Nu te mint...

Il cuprinse iar veselia și chemă lăutarii cerîndu-le să cînte și se răsti la fată:

— Joacă colea lîngă mine, Zamfiră!

Țiganii încremeniseră parcă, dar îngropatul se răsti la ei:

— Mă, voi n-auziți?

Muierile iar începură să plîngă și amețeala rachiului se risipi într-o clipă. Nu se mai întorceau nici cele două bătrîne și începu deodată să plouă iar, țîrîit și rece.

— Joacă, Zamfiră, porunci Marin. Tu n-auzi? și se întoarse cu privirile spre frații morți, vorbindu-le: Lisandre, Gheorghe, auziți, mă cum cîntă lăutarii la nunta mea?

Fata nu se clintea. Plîngea tare, cu mintea rătăcită și cînd nu mai putu să rabde se ridică și o luă la fugă. Ploaia se îndesea. Obrazul din ce în ce mai albastru al îngropatului era spălat de apă. Lumînările se stinseră sfîrîind lîngă el și-abia atunci pe Marin îl cuprinse o spaimă fără margini. Lăutarii cîntau fără noimă, cerînd parcă îndurare celor din jur și cînd țambalul și viorile se umplură de apă, nu mai răbdară nici ei și-o luară la fugă spre muntele deșert și nemilos.

Plenara Secției de dramă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Probleme ale pieselor într-un act

Referat prezentat de
DUMITRU SOLOMON

Relevind contribuția unor dramaturgi cunoscuți la dezvoltarea teatrului de amatori, referentul a arătat că față de amploarea crescîndă a acestei mișcări, piesele reprezentabile care îi sînt destinate alcătuiesc un fond încă destul de sărac.

Discutînd unele probleme concrete pe care le ridică dramaturgia pentru amatori și analizînd cîteva piese destinate amatorilor ca: „Trandafirul negru“ de Mihail Davidoglu, „Povestea cu șorțurile schimbate“ de Constanța Bratu“, „A doua tinerețe“ de Dragoș Vicol, „Neamurile“ de Teofil Bușecan și altele, Dumitru Solomon a subliniat că „specificul acestei dramaturgii reclamă respectarea anumitor norme artistice și tehnice (simplitatea de conținut, simplitatea cerută de montarea scenică, concentrarea, caracterul profund popular etc.), dar el nu poate constitui niciodată pretextul unui rabat de calitate.“

In continuare, referentul a spus: „Nu putem considera deocamdată că dramaturgia scrisă pentru teatrul de amatori și-a spus cuvîntul în toate problemele centrale ale actualității. Transformarea revoluționară a vieții sociale și etice a oamenilor oferă în permanență aspecte noi cu un amplu potențial artistic. Se cuvine ca acest sector operativ al literaturii noastre să oglindească noile aspecte ale construcției socialiste, extinzîndu-și astfel suprafața tematică și adîncimea problematică“.

Discutînd în continuare pe marginea unor piese destinate teatrului de amatori, referentul a relevat unele deficiențe ale acestei scrieri, precum inconsecvența caracterologică, nediferențierea personajelor prin limbaj, unele șabloane de construcție. Referentul a insistat de asemeni asupra necesității unei exprimări clare, asupra consecvenței riguroase a conflictului și personajelor. Analizînd piesa lui Mihail Davidoglu „Trandafirul negru“ referentul evidențiază faptul că ea abordează probleme de stringentă actualitate ale eticii noi, ale formării conștiinței socialiste a muncitorului de tip nou.

Referatul discută în continuare piesa „Neamurile“ de Teofil Bușecan a cărei acțiune se petrece într-o gospodărie agricolă colectivă, conflictul ei axîndu-se pe înfruntarea dintre spiritul individualist și spiritul nou, colectiv. Piesa condamnă lenea, individualismul, necinstea ca rămășițe ale vechiului mod de existență, incompatibile cu morala nouă care cucerește poziții din ce în ce mai puternice în conștiința oamenilor ce-au pășit pe drumul socialismului.

Sînt criticate unele clișee uzate, existente și în această lucrare cum ar fi prezența aproape invariabilă a unui moș sfătos, mucalit, cu pretenție de „raisoneur“ și, de obicei, fără o funcție bine determinată în economia dramei.

Referatul a prezentat ca un aspect important al dezvoltării teatrului de amatori problema raportului dintre convenție și autenticitate. Condiția esențială pentru ca, indiferent de modalitatea utilizată, o piesă să fie viabilă și reprezentabilă, a spus referentul, este existența substanței dramatice, concentrată fie în acțiune, fie în dezbaterea de idei, fie în dezbaterea morală dintre personaje sau din personaje.

Una din chestiunile de măiestrie a dramaturgului este și aceea a distribuirii substanței dramatice, a arhitecturii interioare. Atenția și interesul afectiv al spectatorilor trebuie solicitate în permanență, dar nu trebuie nici suprasolicitate, nici abandonate. Densitatea dramatică escesivă ca și diluția provoacă unul și același fenomen: oboseală și, pînă la un punct, dezinteresul spectatorului. Analizînd din acest unghi piese ca „Povestea șorțurilor schimbate“ de Constanța Bratu, „O brigadă de pomină“ de Vera Crăciun și „La comisia de împăciuire“ de Tiberiu Vornic, referentul constată prezența pe alocuri a unei aglomerări de situații convenționale, de qui-pro-quouri care îngreuiază urmărirea firului dramatic principal („Povestea cu șorțurile schimbate“) sau absența unui conflict puternic în cazul piesei semnate de Vera Crăciun. Deficiența semnalată caracterizează, în parte, și lucrarea lui Tiberiu Vornic „La comisia de împăciuire“ a cărei lipsă de substanță dramatică nu poate fi și nu este pretutindeni compensată de dialogul adesea viu și spiritual.

Dramaturgia destinată teatrelor de amatori, a spus în încheiere referentul, ridică numeroase probleme demne de a fi luate în dezbatere și nu mai puțin interesante decît celelalte probleme legate de dezvoltarea literaturii noastre noi.

Repertoriul teatrelor de amatori

Referat prezentat de
NICOLAE NISTOR
director al Casei Centrale a creației populare

Alături de teatrul profesionist, teatrul de amatori din țara noastră, bucurîndu-se de sprijinul permanent al partidului și guvernului, s-a dezvoltat an de an, transformîndu-se într-o puternică forță cultural-artistică, pusă în slujba educării și mobilizării maselor largi de oameni ai muncii la lupta pentru construirea și desăvîrșirea socialismului.

Numai cu prilejul celui de al doilea Festival bienal de teatru de amatori „I. L. Caragiale“, a spus referentul, cele peste 10.000 de echipe de teatru ale sindicatelor și așezămintelor culturale au prezentat circa 25.000 spectacole în fața a 5.500.000 spectatori. Cei aproximativ 150.000 artiști amatori au prezentat pe scenele cluburilor și căminelor culturale un număr de aproape 160 de piese într-un act sau mai multe acte cu tematică contemporană sau din repertoriul clasic romînesc și universal.

Teatrul de amatori exercită influența sa educativă în funcție de repertoriul pe care-l promovează.

Au fost prezentate în repertoriu un însemnat număr de piese cu tematică inspirată din eroismul clasei muncitoare pentru desăvîrșirea construcției socialiste, din lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii și pentru consolidarea economico-organizatorică a gospodăriilor agricole colective. Sînt remarcabile, în acest sens, lucrările dramaturgilor: Lucia Demetrius, Mihail Davidoglu, Horia Lovinescu, Tiberiu Vornic, Șt. Tita, Sütö Andras. Trebuie să arătăm totodată că numărul pieselor cu tematică inspirată din munca de întărire economico-organizatorică a gospodăriilor agricole colective, în lumina indicațiilor date de cel de al III-lea Congres al P.M.R., este necorespunzător față de cerințe.

Referatul a arătat de asemeni că este încă slab oglindită viața clasei muncitoare, lupta pentru industrializarea socialistă a țării, creșterea productivității muncii, reducerea prețului de cost, îmbunătățirea calității produselor etc.

Trebuie să mai menționăm că unele dintre piesele publicate nu sînt la înălțimea posibilităților autorilor din punct de vedere al conținutului și calității artistice.

După ce a expus o serie de deficiențe existente în procesul de dezvoltare a mișcării teatrale de amatori, referentul a arătat că în momentul de față, ca rezultat al concursului de piese într-un act „Vasile Alecsandri“, situația a început să se îmbunătățească.

Dintre piesele premiate la concurs, au apărut: „Trandafirul negru“ de M. Davidoglu și „Povestea cu șorțurile schimbate“ de Constanța Bratu a căror acțiune se petrece în mediul industrial, precum și comedia „Neamurile“ de Teofil Bușecan, inspirată din lupta pentru întărirea G.A.C.

Cu toate acestea nu putem fi încă mulțumiți de numărul și calitatea pieselor legate de întărirea economico-organizatorică a G.A.C. și nici a celor inspirate din mediul muncitoresc. Cauza acestei stări de lucruri este aceea că mulți scriitori nu cunosc suficient realitatea vieții noastre noi din industrie și agricultură, precum și faptul că la concursurile anuale de creație organizate de Ministerul Invățămîntului și Culturii, participă un număr foarte mic de scriitori membri ai Uniunii Scriitorilor.

O cauză a lipsei pieselor într-un act care să trateze probleme actuale ale orașului și satului este și aceea că Direcția generală a artelor din minister nu s-a preocupat de această muncă foarte importantă.

O altă problemă importantă pentru scriitorii noștri este tratarea vieții contemporane a clasei muncitoare în piesele într-un act. Lupta pentru calitate, pentru calificarea superioară, introducerea pe scară largă a tehnicei noi — iată ce determină azi profilul spiritual al majorității muncitorilor.

Fără îndoială abordarea acestor teme nu este ușoară. Cunoașterea vieții reprezintă mai mult decît oricînd cheia reflectării cu succes, la un înalt nivel ideologic, de veridicitate și măiestrie, a acestor teme.

Relatarea discuțiilor va fi publicată în nr. viitor

OM ȘI NATURĂ

MIHAI BENIUC: „Materia și visele“

S-a creat la noi o poezie, în care natura e privită ca potrivnică omului; dorința omului e de a o supune, de a o îngenunchia, de a o schimba. Ar reieși că omul acestei noi epoci e chemat să tulbure, să nimicească legile naturii, întrucît natura n-ar fi armonică, ar fi absurdă, neutilă omului, etc. Beniuc aduce o altă viziune, pornind de la filozofia materialistă și de la dialectică. Materia — spune poetul, și noi înțelegem: — natura ne-ntîmpină pretutindeni cu legile-i de fier („Porumbelul“); omul e de-o făptură cu natura, e fiul ei, puterea lui izvorăște din legătura cu natura, din cunoașterea legilor ei, putînd astfel să ducă tot mai departe prin mișcare, învîlvorata, tainica ei chemare („Materia și visele“); natura e leagănul copilăriei (citește: lipsei de conștiință, de putere intelectuală) omului, ea dorește, sprijină înaintarea omului („Natura vorbește“); ea nu e altceva decît ce este și ce vrea omul; ea nu e rece și nepăsătoare față de om, ci tot ce creează omul este de fapt o întruchipare a tendinței ei de devenire („Vocea naturii“). Deosebirea între un om și natură stă deci nu în vreo ostilitate funciară, ci în faptul că omul este singura parte conștientă a naturii, a existenței. Omul vorbește, adresîndu-se naturii:

Dar eu mai știu ce tu nu bănuiești:
De ce-s în stare fiii pămîntești.
Punți arcuind, ei trec, gonind Abisul!
Ei au cumplitul dar într-înșii: Visul
Nu divagăm! Pe supla lui aripă
Te cercetăm clipă de clipă,
Și din visări, erori, îndemn, unelte
Am chibzuit acele păsări zvelte
Ce-adună ghem distanța dintre astre.
Curînd vor fi și stelele-ale noastre.

Poziția exprimată aici e una filozofică, este o atitudine care arată că omul operează, cu conștiința lui în domeniul însușirii naturii (vezi teza leninistă a cunoașterii) nu în acela al nimicirii ei; el ajunge să stăpînească, pentru folosul său multilateral, legile naturii, și în această măsură să schimbe natura — nu să fie polul unei contradicții. In virtutea acestor legi se conturează mai clar însăși poziția ideologică a lui Beniuc în poezia sa socială: ordinea instituită de societatea întemeiată pe exploatare era contrarie sensului omului în natură, și de aceea combativitatea sa s-a desfășurat neîmblînzită, pentru a pune de acord orînduirea socială cu viața naturii. Odată atins acest obiectiv, poetul se îndreaptă cu toată energia sa către construcția pașnică, armonioasă, neuitînd însă a-și păstra cu grijă undeva deoparte armele, pentru eventuale prilejuri, ca „bătrînul duh al bătăliilor“. Scopul acestei noi etape a existenței luptătorului, este cucerirea veșniciei, permanentizarea spiritualității umane, cunoașterea absolutului, adică, într-un cuvînt atingerea celor mai înalte culmi la care poate aspira umanitatea.

In această ordine, rolul poeziei — al visului, — ca expresie a îndrăznelii umane de gîndire și de înfăptuire, — este unul uriaș:

Iar unde-o să-nceteze veșnicia
Va merge mai departe poezia,
Dintre materii poate cea mai fină,
Mai plină de avînt și de lumină.

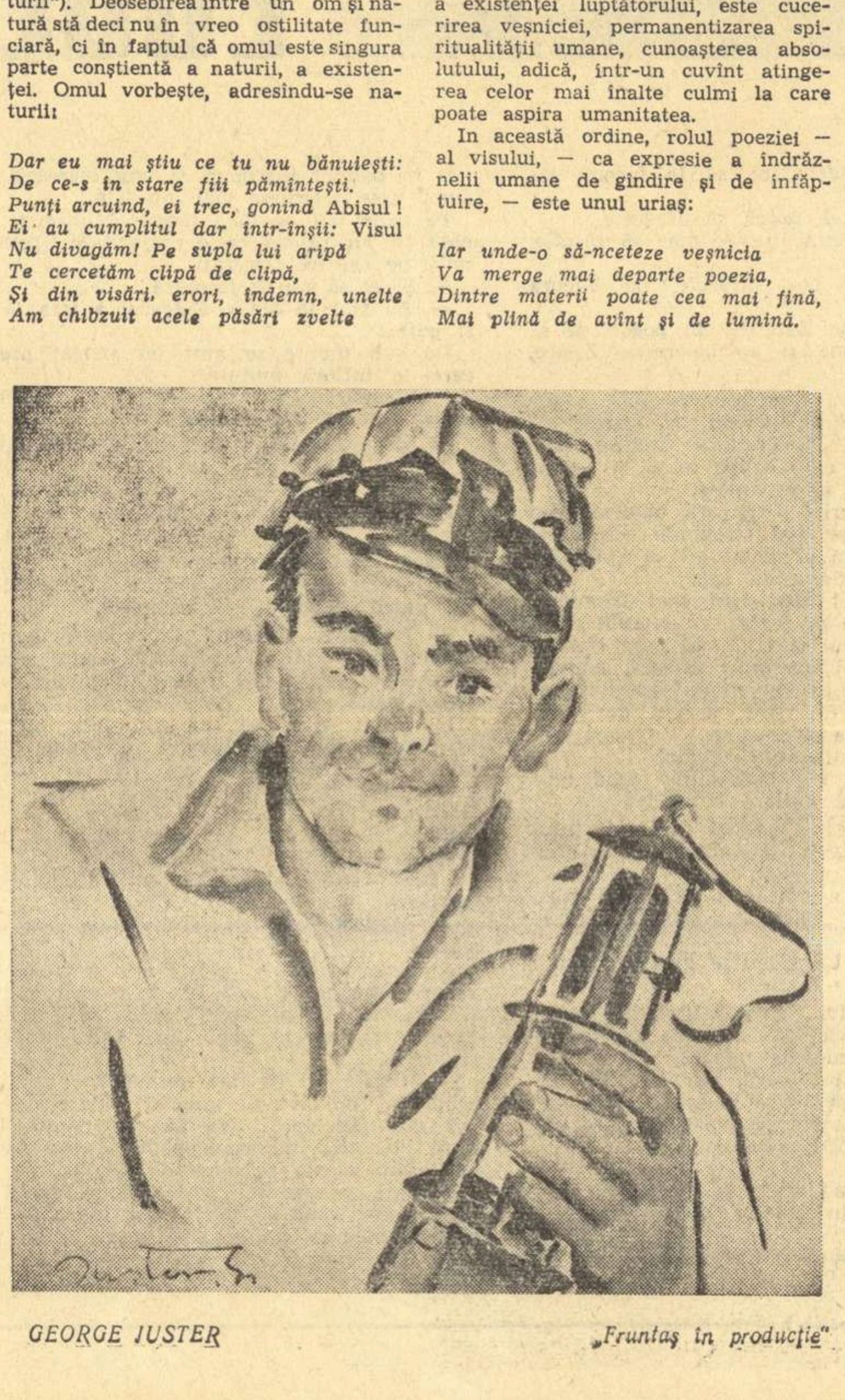

GEORGE IUSTER „Fruntaș în producție“

Pe scurt și tradusă în cele mai reci formule, aceasta este filozofia care stă la baza poeziei lui Beniuc, explicitată în special în volumul *Materia și visele.* Beniuc este pătruns de convingerea că poate acționa în sensul acestei filozofii numai ideologia comunismului, că numai comuniștii gîndesc și înfăptuiesc în acest fel în ordinea socială firească, în ordinea naturii, că, deci viitorul aparține numai comunismului, natura se dezvăluie numai conștiințelor comuniste. Comunismul lui Beniuc este de structură a gîndirii, a modului de acțiune, de viață.

Definiția poeziei am văzut-o, e în acest sens. Ea răspunde direct acelei definiții considerată prea restrîns pînă acum, din arta sa poetică de tinerețe:

Cînd voi izbi odată eu cu barda
Această stîncă are să se crape
și va țîșni din ea șuvoi de ape.
Băieți, aceasta este arta.

Funcția de cunoaștere a poeziei, faptul că ea contribuie la eliberarea energiilor din natură (barda care despică stînca — întunericul, neștiința) pentru a lăsa la lumină cunoașterea (șuvoiul de ape) aceste elemente au fost adesea neglijate primei etape a creației lui Beniuc, cu toate că ea le releva îndestul. Ele au devenit acum cu atît mai clare, datorită noului volum, *Materia și visele.* Iar ceea ce este și mai însemnat, este că poetul stabilește acum care au fost pentru sine factorii hotărîtori ce au determinat această abordare a naturii, a societății, a vieții — și nu alta. Beniuc face un fel de privire asupra poeziei sale anterioare, în poemul care deschide volumul: *Orfeu, străbunul tracic.* El își analizează cîntecul său de răscoală, ca expresie a „durerii romînești“, a acelei epoci, întrebîndu-se de unde i-a venit gîndul și tăria de a se întreba „E slobod să mai cînt în Romînia?“ atunci cînd știa prea bine că nu-i slobod. Răspunsul este clar: Partidul era cel care îl îndrumase din umbră să strige, ce anume să strige: glasul era un ecou al luptei comuniștilor.

Privită în acest șir de idei, lupta comuniștilor, ideologia lor îi apar deci lui Beniuc, ca factorul organizator al tuturor eforturilor umanității pentru cunoașterea și însușirea naturii, pentru realizarea unei orînduiri sociale în acord cu ordinea naturii, pentru atingerea veșniciei.

Iar faptul că azi Beniuc își analizează drumul poetic și-i explicitează sensul, dă acestui volum, *Materia și visele,* caracterul unui bilanț, mai puțin al activității creatoare și mai cu seamă al destinului său de om înarmat cu această putere imensă: poezia călăuzită de idealul comunismului. Ciclul de poezii care se referă la bătrînețea poetului, se transformă din elegii, așa cum sînt ele aparent, în adevărate mărturii ale conștiinței comuniste active.

Beniuc a abordat și pînă acum o poezie a bătrîneții, chiar a morții. A făcut-o cochetînd, cu sentimentele, cu anii, cu dragostea, cu primele fire cărunte din păr. Astfel de joacă de-a bătrînețea am cunoscut chiar în primele sale volume. Ea s-a accentuat treptat în cele următoare, în special începînd cu *Mărul de lîngă drum.* Astăzi însă avem în *Materia și visele* o poezie cu tonuri grave, profunde, în care sentimentul îmbătrînirii nu mai e o cochetărie — deși dacă numărăm anii poetului și măsurăm energia dăruită cotidian ca și puterea sa creatoare, el nu are de loc dreptul să se înscrie de partea asfințitului. Beniuc a creat în ultimele sale volume și o poezie a bătrîneții, care n-a existat pînă acum în literatura noastră, decît sporadic. „Inaintea iernii“, „Toamnă“, „Ca vara“, „Moștenitorii“, „Lut lîngă lut“, „Poartă“, „Iubirea de demult“, „Iarna viscolește“, „Bătrînul Eros“, „M-a sărutat pe față bătrînețea“, „Pescăruș“ etc. sînt din această familie tematică. Cea mai expresivă este „Inaintea iernii“, un joc continuu pe hotarul între bătrînețe și stadiul următor, între amintiri și prezent, în care totul se rezolvă în imperiul dragostei pătimașe de viață.

E timpul meu, tomnaticul, finalul,
Imi voi lega de o tulpină calul
La marginea pădurii-ntunecoase
Și-o să mă pierd în cîmpul ce miroase
A triste flori tîrzii, a fragi răscoapte.
A buruieni brumate peste noapte.

(Ecourile din folclor (a lega calul de tulpină, marginea pădurii etc.) se împletesc cu imaginile propriei poezii anterioare, în accente de elegie.

Azi, mîine culmea naltă va fi ninsă,
Și eu mă voi retrage lîngă foc,
Invăluindu-mi spatele-n cojoc
Și-n amintiri a sufletului vatră.

Răsfringerile vieții, ale naturii în sufletul poetului pricinuiesc accente tragice, — pe care n-avem loc, cu tot regretul, să le notăm în aceste rînduri — și care-l fac să ofteze îndurerat:

O, toamnă, anotimpul meu iubit
Ce dragă-mi ești, dar am îmbătrînit.

Dar această cîntare se întoarce într-un șir de meditații optimiste care măsoară pe *non omnis moriar* în faptele concrete pe care conștiința trează a comunismului i le enumeră. Și poezia bătrîneții, rămînînd tragică în esență, se altoiește cu sentimentul împlinirii în urmași, în tot ce se realizează. Nu e doar o simplă generozitate, ci este sentimentul comunistului că trăiește prin ce-a înfăptuit, al poetului că se multiplică și se prelungește în timp prin cîntecul său, dăruit oamenilor, în sensul despre care am vorbit mai sus.

Materia și visele este, după părerea noastră, cel mai împlinit volum al lui Beniuc pînă în prezent, sub raportul ideologiei sale poetice, al atitudinii sale în fața vieții. Spunînd aceasta, nu înseamnă decît că remarcăm drumul mereu suitor al poetului, bogăția sa creatoare, profunzimea filozofică, vibrația plină a versului, suind la înălțimea vremii noastre. De ce să ne sfiim, deci, a spune că această poezie ni se înfățișează drept cea mai caracteristică și mai atingătoare de inimi, din cîte sună în acești ani.

Mihai GAFIȚA

TURNEUL TEATRULUI „V. V. MAIAKOVSKI" DIN MOSCOVA

Un teatru viu

Sustinător entuziast al „convenționalului realist" și — totodată — partizan al teatrului „trăirii", Ohlopkov este un căutător febril, veșnic neostenit pe o cale care încearcă să împace învățătura lui Meyerhold cu principiile lui Stanislavski. Publicul nostru s-a întîlnit astfel cu încă o personalitate de frunte a artei teatrale sovietice de azi, artă care cuprinde o semnificativă bogăție de tendințe și modalități, fertilizate de climatul revoluționar al realismului socialist.

Urmărind cu stăruință, dincolo de rampă, fizionomia și sensibilitatea publicului nou, creatorii din teatrul sovietic au declarat de multă vreme război platitudinii și formalismului. Servind idealurile unei societăți care se îndreaptă spre comunism, regizorii au deschis căi variate către contemporaneitate, într-o diversitate de nuanțe proprie unei arte vii, de esență populară. Cînd vorbim despre teatrul sovietic al zilelor noastre ne gîndim așadar, în mod firesc, la armonia sobră și profundă a creațiilor lui Tovstonogov, ca și la comentariul acid al magicianului Akimov, la școala prin excelență contemporană a partizanilor jocului de „arătare" (Ruben Simonov și alți elevi ai lui Vahtangov), la verva nesimplificatoare a montărilor lui Plucek și la „stanislavskismul" întinerit al lui Zavadski, la rîvna pentru autenticitate a lui Kedrov și Stanițin, la pasiunea lui Ravenskih pentru spectacolul sărbătoresc și încă la alte figuri remarcabile. Așa cum arăta și N. P. Ohlopkov într-unul din articolele sale, oamenii de teatru sovietici nu limitează „arta la o singură concepție asupra naturii sale, asupra mijloacelor specifice și formelor sale", ei „nu nesocotesc imensa, infinita varietate a lumii realismului socialist", ci — dimpotrivă — optează „pentru existența diferitelor curente de creație în cadrul artei realist-socialiste".

In ceea ce-l privește pe regizorul principal al teatrului „Vladimir Maiakovski", el este un adept (neliniștit) al reconstituirii vieții pe scenă în vederea unui spectacol în contact cu care publicul să „uite că se află la teatru fiind în întregime captivat de acțiunea piesei". Plecînd de la cerința unei autenticități trăite, Ohlopkov și-a afirmat însă nu o dată disprețul pentru copierea naturalistă a vieții. Iată de ce el a considerat necesar să insiste asupra convenționalului ca unul din componenții hotărîtori ai teatrului realist, referindu-se — mai cu seamă — la elemente complimentare actorului. Și în spectacolele recentului turneu al teatrului „Maiakovski" elementele „convenției realiste" se manifestă cu predilecție în cadrul pictural și sonor creat pentru desfășurarea interpreților. Atrage astfel atenția renunțarea manifestă la dimensiunile așa-zisei „scene academice" și — în consecință — deschiderea unui larg spațiu convențional în care actorii se mișcă fără opreliști. „Convenția" apare însă îndeosebi ca un comentar suplimentar al jocului, ca o dublare sugestivă a evoluției actorului, îndeosebi pentru a releva tumultul interior al personajelor în anume momente decisive. Dansul încrîncenat al lui Viktor („Poveste din Irkutsk"), cele cîteva măsuri grave cîntate la pian de Svetlana ca o predeclarare a morții lui Iliușa („Hotel Astoria"), sînt reprezentative pentru accepția acordată „convenției realiste" în stilul lui Ohlopkov. Muzica de scenă capătă, în general, o extremă însemnătate urmărind acțiunea dramei, pregătind clipele hotărîtoare și dînd un relief violent stărilor afective. Plastica spectacolelor deschide, la rîndul ei, un vast cîmp semnalelor convenționale menite să sprijine participarea imaginativă a spectatorului. Ohlopkov înscrie, în această ordine, remarcabile îmbinări ale fundalurilor desenate hieratic cu mînuirea savantă a luminilor. Se obțin, astfel, efecte de o certă intensitate emoțională, cum sînt cîteva în „Hotel Astoria" (mai ales întîlnirea-cheie dintre Konovalov și Linda, sau așteptarea febrilă a Katiei în stradă, dincolo de spațiul propriu-zis al scenei).

Privitor la stilul de joc al actorului, Ohlopkov este pe deplin credincios cerințelor lui K. S. Stanislavski, atrăgînd — ca și acesta — atenția asupra trăirii artistice în opoziție cu exagerările veriste. După cum se știe, între trăirea artistică și întruchiparea trăirii (Vahtangov) distanța este apreciabilă. Ea este mai puternic subliniată de însemnătatea pe care cei de la „Maiakovski" o acordă jocului furtunos și pătimaș. Ohlopkov însuși vorbește adesea de necesitatea „imaginilor autentic patetice", de „patosul dovjenkian" și, cu o vădită plăcere de „supraelectrizarea" unor personaje tragice. Actori ca A. A. Hanov, T. M. Karpova, B. N. Tolmazov, iar dintre cei tineri E. Marțevici sau A. S. Lazarev se înscriu din plin și cu brio în linia acestui gen de interpretare. Teatrul „V. Maiakovski" este, în întregime, însuflețit de ideile animatorului său și prezintă spectatorului, la un înalt nivel artistic, un punct de vedere pasionat și pasionant.

Acest punct de vedere nu s-a născut nicidecum întîmplător ca rod al unor căutări sterpe. El a apărut în ambianța unei vieți teatrale de o cuceritoare tinerețe. Este tinerețea veșnică a artei revoluționare care, privind atent în ochii oamenilor de azi, scrutează bineînțeles tainele viitorului.

V. MÎNDRA

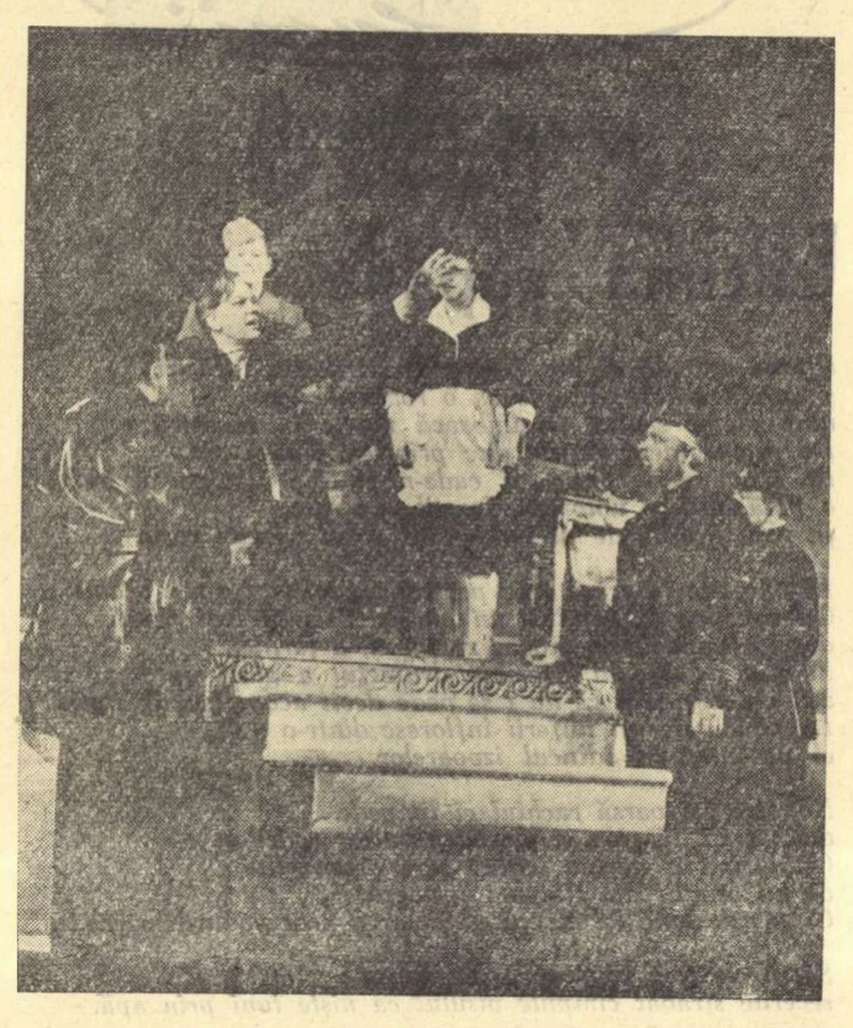

Cu NIKOLAI OHLOPKOV despre teatru

O discuție cu Nikolai Ohlopkov, fie ea și în fugă, despre orice — despre arhitectura Bucureștiului, despre un om necunoscut, întîmplător întîlnit pe stradă, despre Iuri Gagarin, despre sport, despre dezvoltarea științei în zilele noastre, despre „complexitatea vieții" — devine o discuție despre teatru. Ohlopkov adună cu aviditate și aduce în teatrul său elementele noi ale vieții, explicînd, dovedind și convingînd că totul este pe măsura teatrului, că teatrului nu-i este nimic străin. („In afară de piesele proaste" — ar protesta Nikolai Ohlopkov cu energie).

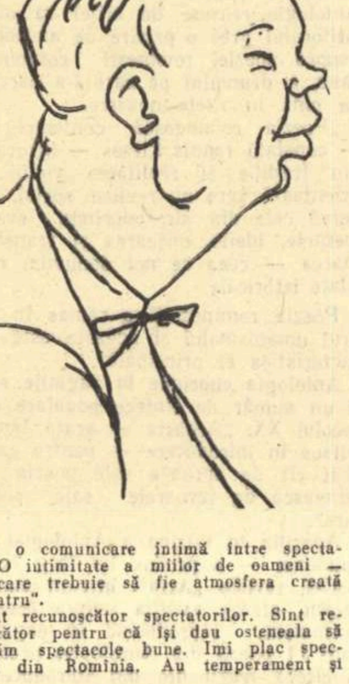

„Iuri Gagarin a zburat în cosmos. Noi stăm încă prea jos. Fără să părăsească pămîntul, teatrul trebuie să se avînte și el spre înălțimi".

Nikolai Ohlopkov lucrează de zeci de ani în teatru, scrie articole despre regia contemporană, ia parte la discuții și dispute foarte temperamentale (la teatrul „Maiakovski" toată lumea știe ce înseamnă „temperament Ohlopkov"), dar tema de discuții preferată este „cum îmi imaginez eu teatrul, așa cum ar trebui el să fie".

„Teatrul viitorului, deci teatrul pe care îl creăm noi acum, trebuie să fie teatrul marilor zguduiri, a unor idei mărețe, obiectiv-adevărate și a unor pasiuni puternice.

Oamenii trebuie să plîngă în teatru, să iasă cu batista udă de lacrimi, și să rîdă din toată inima".

„Regizorul răspunde de toate. Dacă se scriu piese proaste tot regizorul este vinovat. Spun asta cu toată seriozitatea. Vă dați seama că mi-ar fi mai ușor să spun că nu e așa, dar așa este".

„Care ar fi unul din cele mai importante principii regizorale? Piesa trebuie să se desfășoare cît mai aproape de spectator. Spectacolul de teatru trebuie să creeze o comunicare intimă între spectatori. O intimitate a miilor de oameni — iată care trebuie să fie atmosfera creată de teatru".

„Sînt recunoscător spectatorilor. Sînt recunoscător pentru că își dau osteneala să realizăm spectacole bune. Imi plac spectatorii din Romînia. Au temperament și gust. Bănuisem asta ascultînd muzica populară romînească.

Uneori ai vrea să-i aplauzi tu pe spectatori. Actorii noștri fac lucrul acesta deseori".

„Noi nu căutăm eroi ideali. Dar ne străduim să arătăm în teatru idealul cel mai înalt, în care spectatorul să creadă și să vrea să-l urmeze".

Și, plimbîndu-se pe străzile Bucureștiului: „Imi place foarte mult orașul dumneavoastră. Are o armonie plină de surprize. Clădirile noi sînt foarte frumoase. Aveți arhitecți talentați. Stilul acesta armonios, zvelt și fin al clădirilor, stil contemporan, nou, dă omului o senzație de bucurie și de luminozitate". *Și iarăși își amintește de teatru.* „Mă gîndesc că ar fi foarte bine dacă arhitecții din toate țările ar ajuta dramaturgiei și regiei contemporane să găsească soluții noi în construirea teatrelor".

„Teatrul nostru, urmînd principiile lui Vladimir Maiakovski, al cărui nume îl poartă, se află pe drumul căutărilor creatoare. Numele marelui inovator este steagul nostru. A căuta, a cerceta, a descoperi locuri noi pe harta artei teatrale, a studia ce s-a descoperit pînă acum, a folosi tot ce-i revoluționar, dinamic, activ în arta teatrului și a înmulți toate acestea cu ritmul zilelor noastre, al epocii noastre — iată ce înțelegem noi prin căutări creatoare în teatru. A căuta noul în teatru înseamnă a cunoaște trăsăturile omului nou, înalta conștiință a omului epocii comuniste, relațiile de tip nou între oameni, și a găsi forma și mijloacele artistice care să dezvăluie cel mai profund și complex acest conținut nou.

Principiul dialectic al unității dintre formă și conținut te obligă să cauți nu formă de dragul formei, să accepți nu o formă aproximativă, ci să cauți forma exactă care va sublinia și va întări forța conținutului, poezia lui. Iată de ce, pornind de la principiul că marile idei cer o recepționare sensibilă, teatrul nostru caută prin toate mijloacele să se apropie de spectator. Da, uneori părăsim scena și jucăm în sală, în mijlocul spectatorilor, da, am avut spectacole în care spectatorii stăteau pe scenă iar actorii în sală. Eu sînt convins că scena-cutie mai ascunde în ea nenumărate posibilități nedescoperite încă, pe care noi continuăm să le căutăm. Există însă o dramaturgie și dramaturgi ca Maiakovski, Vișnevski, Pogodin, Stein, Arbuzov la noi, Arthur Miller în America, Brecht în Germania, Kohont în Cehoslovacia, marele dumneavoastră Caragiale și alții ale căror piese cer lărgirea scenei, ne cer să trecem peste dimensiunile reduse ale scenei-cutie.

Și regizorii se simt deseori înghesuiți pe scenă. Au nevoie de posibilitatea unor manevrări ample, libere. Și nu-i vorba aici de capriciile regizorului. Este vorba de timpul, de epoca noastră, care bate la ușa teatrului și cere să intre".

— Care sînt spectacolele în care ați reușit să vă realizați în cea mai mare măsură principiile d-voastră regizorale?

— Experiența mea în această direcție a început încă din anul 1921. S-au păstrat cîteva fotografii din spectacolul care a constituit debutul meu regizoral. Spectacolul s-a desfășurat în piața orașului pe o „scenă" special construită. Actorii, în cea mai mare parte tineri, jucau în mijlocul cîtorva mii de spectatori. In spectacol (se numea „Lupta împotriva tiraniei") erau incluse și infanteria și cavaleria și artileria. A fost ceva grandios. Pot să vă spun însă acum că vîrsta mea — aveam 21 de ani — a jucat și ea mare rol în acest prim spectacol. Pe vremea aceea nu mă temeam de nimic. La 22 de ani am pus în scenă „Misterul Buf", apoi, în 1934 „Aristocrații", apoi „Torentul de fier", „Mama" după Gorki etc.

— Ce spectacole pregătește acum Teatrul „Maiakovski"?

— Pregătim „Medeea" lui Euripide, „Faust și moartea" a dramaturgului ucrainean Livada, „Vă mulțumesc, oameni" după romanul lui Andreev, din viața colhozurilor, și „Sfîrșitul nopților albe" de Vera Panova. Spectacolul cu „Sfîrșitul nopților albe" este regizat de Elena Zotova. Inainte de plecarea în turneu am fost la repetiția generală și mi-a plăcut foarte mult. Și piesa îmi place. Imi place pentru adevărul ei și pentru faptul că autoarea îi dă posibilitatea spectatorului să judece el însuși personajele, caracterele lor. In prima ediție a piesei, Vera Panova avea un subtitlu: piesă-dispută. Autoarea a scos apoi subtitlul. Piesa însă e construită pe baza unor adevăruri a căror morală și concluzii le va trage spectatorul".

Margareta ȘIPOȘ

Studentul Hamlet

Sînt ceea ce se numește un actor începător. (Am terminat Institutul abia cu doi ani în urmă). S-a întîmplat însă ca „soarta" să-mi rezerve încă la începutul carierei mele de actor rolul lui Hamlet.

De cînd am început să visez la rolul acesta? Mi se pare că de cînd am făcut cunoștință cu teatrul (tatăl meu a fost actor) și apoi, din anul I al Institutului de Teatru „Șcepkin" de pe lîngă Teatrul Mic. In Institut interpretam roluri comice. L-am văzut ceva mai tîrziu pe scena teatrului „Maiakovski" pe artistul poporului R.S.F.S.R. E. Samoilov în rolul lui Hamlet. Spectacolul m-a zguduit. Nu îndrăzneam să cer însă la Institut rolul acesta. Am ales singur o scenă din piesă (Hamlet și mama) și am început să o pregătesc singur. Am stîrnit cu asta, în rîndul colegilor, și uimire și glume pe care însă nu le luam în seamă. Fusesem, totuși, „un comic".

După multă vreme am avut prilejul să joc scena aceasta în fața lui Nikolai Ohlopkov care m-a invitat să-l interpretez pe Hamlet la Teatrul „Maiakovski". Am început astfel să pregătesc rolul care constituia visul și pasiunea mea. Lucram sub îndrumarea directă a regizorului Alexei Kaskin. M-au ajutat mult toți tovarășii din teatru.

„Inainte de toate trebuie să fii om, — îmi spunea Ohlopkov. Și puternic, și slab, și bun, și rău, și gingaș, și dur — nimic nu trebuie să-ți fie necunoscut pentru că trebuie să-i înțelegi pe oameni. Nu fi superficial și nu încerca să pari înțelept pînă nu ești. Ca să ajungi la Hamlet trebuie să străbați multe sfere de viață și gîndire".

Trebuia să înțeleg ceea ce înțelesese Hamlet.

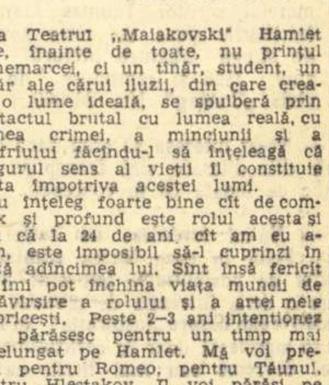

Desene de SILVAN

La Teatrul „Maiakovski" Hamlet este, înainte de toate, nu prințul Danemarcei, ci un tînăr, student, un tînăr ale cărui iluzii, din care crease o lume ideală, se spulberă prin contactul brutal cu lumea reală, cu lumea crimei, a minciunii și a desfrîului făcîndu-l să înțeleagă că singurul sens al vieții îl constituie lupta împotriva acestei lumi.

Eu înțeleg foarte bine cît de complex și profund este rolul acesta și știu că la 24 de ani, cît am eu acum, este imposibil să-l cuprinzi în toată adîncimea lui. Sînt însă fericit că îmi pot închina viața muncii de desăvîrșire a rolului și a artei mele actoricești. Peste 2–3 ani intenționez să-l părăsesc pentru un timp mai îndelungat pe Hamlet. Mă voi pregăti pentru Romeo, pentru Tăunul, pentru Hlestakov. Il voi părăsi pe Hamlet pentru a mă întoarce însă la el, pentru a-l vedea cu ochii omului matur, pentru a-l înțelege mai bine.

Și aș dori ca marea mea întîlnire cu Hamlet să aibă loc cînd voi fi bătrîn. Vreau să devin regizor și să pun în scenă Hamlet, neapărat cu un actor tînăr.

Acestea sînt planurile mele, visurile mele.

Eduard E. MARȚEVICI
Actor la Teatrul „Maiakovski"
din Moscova

SPECTATORUL ȘI ACTUL CREAȚIEI

Nu este întîmplător că pe „cărarea de flori" își fac apariția maiorul Konovalov și tovarășii săi Tiulenev și Narișkin, corespondentul de război Troian, Iliușa Konovalov și logodnica sa Svetlana. „Cărarea de flori" care străbate sala poate apare doar ochiului superficial o simplă inovație scenică. In realitate și ea este o expresie a viziunii profund originale a marelui Ohlopkov, pentru care „conținutul este forța principală a teatrului". A *teatrului*, deci, văzut mai mult decît ca o unitate organică a textului literar, regiei, actorului, scenografiei, — ca un *rezultat* al acestei unități.

„Uimitoare este forța teatrului", a exclamat Ohlopkov. Sensul misiunii educative a teatrului, regizorul îl vede în puterea de a „înflăcăra" poporul, de a face pe om să dobîndească „un optimism excepțional, năzuința spre acțiuni eroice, senzația deplină a frumosului". Legătura cu spectatorul devine comandamentul esențial în montarea unei piese. Sînt cîteva soluții esențiale. A lui Ohlopkov este una dintre ele. Pe „cărarea de flori" ce trece printre scaunele sălii, actorul se apropie de spectator, îi vorbește deschis și îndeaproape, îl face să se simtă răspunzător de ceea ce se întîmplă cu eroii piesei. Imprietenirea cu protagoniștii se face nu doar în sensul atașamentului la ideea pe care aceștia o reprezintă (în confruntarea dramatică a ideilor) ci capătă, prin intermediul actorului, sensul inedit al veridicității vieții de fiecare zi.

Dar în spectacolul „Hotel Astoria" minunata „cărare" duce spre multe alte posibilități de a acționa direct asupra spectatorului. Ea ajută, folosind și muzica, la pregătirea publicului ce trebuie să primească, într-un adecvat climat psihologic, acele personaje ce au de spus cuvinte decisive în transmiterea conținutului înflăcărat, eroic, optimist despre care vorbea Ohlopkov. Și de aceea, spuneam, nu este întîmplător că pe această „cărare" vin: maiorul Konovalov care, în ciuda dureroaselor lovituri suferite, vrea să meargă pe front pentru a-și apăra patria și a-și dovedi cinstea și eroismul; Iliușa, fiul său și unica sa pasiune (unică și exacerbată, ceea ce face din Konovalov un erou de tragedie clasică, cu coordonate sufletești precise, imuabile și impresionante prin fermitate): comsomolista Svetlana care refuză să se evacueze; corespondentul de război Troian, care rănit mortal, aleargă la Hotelul „Astoria" spre a-și dicta la Moscova ultimul reportaj.

Acțiunea se petrece într-o cameră din Hotelul „Astoria".

Aici se întîlnesc eroii piesei, cei pe care i-am amintit și ceilalți: nefericita Ecaterina Mihailovna; Linda (îndrăgostită de Konovalov), care — trebuind să îndeplinească o misiune specială — joacă sub privirile disprețuitoare ale oamenilor cinstiți rolul unei frivole; Jemciugov, inspectorul cu vederi înguste, care va trebui să zboare în echipajul maiorului; lașul Batenin și studentul său care îl recunoaște și-i demască demagogia.

Da, acțiunea se petrece numai în camera de hotel în care locuiesc Troian și Batenin. Dar pentru Ohlopkov, „tradiționala cutie scenică" este prea strîmtă, el o sparge răbufnind — lucid și cu fantezie — în mijlocul spectatorilor ca și mult în spatele podiumului scenei, unde, împreună cu regizorul Dudin, face să se profileze cu gesticulație largă, măreață, silueta Dirijorului sugerînd uriașa forță *organizată* a poporului sovietic; în spatele podiumului scenic unde lucește albastrul intens al mării sau al cerului pe care se proiectează, în transparența semiobscură a odăii, imaginile devenite simbolice (prin jocul luminilor) ale lui Konovalov și Lindei și unde se frămîntă, bătută de gînduri, de sentimente și de vînt, Ecaterina Mihailovna; unde se proiectează o pată imensă și mereu crescîndă de sînge atunci cînd se anunță moartea unui erou.

„Există convențional și convențional" spune regizorul și pornind de la celebrul „urăsc teatrul în teatru" al lui Stanislavski, va introduce în estetica dramaturgiei conceptul nou de *„convențional realist"*, „progresist și popular" în opoziție cu *„convenționalul estetizant"* sau rutinier. „Convenționalul realist" își propune să înlăture spectacolul cotidian, „obișnuit", ce nu poate prezenta fenomenele contemporaneității văzute ca „prea noi și grandioase", prea „romantice și poetice". N. P. Ohlopkov și V. F. Dudin au subliniat în piesa lui A. Stein ceea ce a corespuns acestei înclinații temperamentale și acestei modalități — înflăcărate, eroic-romantice, de a transmite mesajul ideologic. Ei au estompat elementele prin excelență particulare ale conflictului dramatic propus de scriitor, subliniind prin metaforă realistă — *specifică artei teatrale* — valorile tipice.

„HOTEL ASTORIA" pe scena Teatrului „Maiakovski"

La Teatrul „Maiakovski" actorii nu-și joacă, ci își *trăiesc* rolurile. Este evident că săvîrșind acțiuni firești eroii-actori se feresc de exprimarea banală (chiar dacă sinceră). Pe această linie inițiată de Stanislavski și continuată într-un sens propriu de Ohlopkov au fost remarcabile interpretările actorilor A. A. Hanov (Konovalov), B. N. Tolmazov (Troian), B.L. Levinson (Batenin), E. N. Kozîreva (Ecaterina Mihailovna), V. I. Baharev (Jemciugov).

Regizorii au pregătit cu mare artă replicile (în dialogul Troian-Batenin pauzele dintre replici se dilată pentru a cuprinde o frază muzicală ce subliniază ideile pe care le precede), aparițiile personajelor (bătăi în ușă însoțite de muzică, intrări diferite, prezentările eroilor prelungite prin străbaterea „cărării de flori"), întîlnirile dintre personaje. Se aplică o neobișnuit de fină disecție momentului în care se regăsesc, după mulți ani, Troian și Konovalov: *drumul* (sobrietate bărbătească, forță, simț al categoricului în apariția maiorului și a celorlalți doi tovarăși ai săi), *întîlnirea, cercetarea înainte de clipa recunoașterii, introspecție* prin retrăirea (în teatru, fără schimbare de decor, în două minute!) epocii cînd cei doi prieteni au luptat în Spania (Troian cîntă în surdină acompaniat de muzică un cîntec de luptă spaniol, schițînd cu trupul și cu brațele tabloul viu al soldatului în atac), *recunoașterea* exuberantă, cu marea bucurie, aș zice rusească, a revederii prietenilor buni și vechi.

T. M. Karpova a oscilat cu multă intuiție între simularea unei tinere petrecărețe excentrice și caracterul de o sobrietate profundă a tinerei comsomoliste ce moare eroic.

A fost remarcabilă, prin umor și prospețime, scena Dusia—Polina (G. N. Vinogradova și V. E. Slavina).

Spectacolul trebuie înțeles prin ideea lui Ohlopkov: „Spectatorul trebuie să creadă în mod cu totul *creator* în realitatea celor ce se petrec pe scenă!". Căci într-adevăr, spectatorul devine, prin receptare și înțelegere, un creator în înțelesul major al artei.

Adriana ILIESCU

Însemnări pe marginea spectacolului „POVESTE DIN IRKUTSK"

REGIZOR ȘI ACTORI

Convenția realistă și anticonvenția. — Citind articolele avîntate ale lui Nikolai Ohlopkov, acest maestru al teatrului contemporan revoluționar, este totuși destul de greu să-ți imaginezi personalitatea sa în acțiune fără să fi asistat la cîteva din spectacolele Teatrului „Maiakovski". Aceste spectacole poartă pecetea unui mare creator însuflețit de ideea acordului deplin al artei teatrale, cu sensibilitatea spectatorului contemporan; ele definesc personalitatea în acțiune a regizorului cu o claritate și o pregnanță întru totul edificatoare. La sfîrșitul anului 1959, printr-o suită de articole despre convențional în teatru, N. P. Ohlopkov a deschis o amplă și fructuoasă discuție în presa sovietică de specialitate, discuție la care au participat un mare număr de oameni de teatru. Una dintre problemele cele mai disputate a fost aceea a convenționalului în arta regizorală contemporană, pe care Ohlopkov l-a numit convențional realist, popular, progresist, considerîndu-l parte organică indispensabilă a realismului în teatru.

Parcurgînd articolele cunoscutului regizor, dar, mai ales, participînd la spectacolele prezentate în cadrul turneului întreprins în țara noastră de Teatrul „Maiakovski", am înțeles că, în pledoaria pentru convenționalul realist, Ohlopkov se ridică, în fond, împotriva convenționalului vechi, perimat, urmărind nu îndepărtarea, ci apropierea teatrului de spectator prin antrenarea acestuia în procesul de creație artistică. Spectacolul cu „Poveste din Irkutsk" (ca și celelalte spectacole prezentate) constituie o demonstrație practică concludentă a viziunii lui N. P. Ohlopkov asupra convenționalului. „Poveste din Irkutsk" jucată între cei trei pereți ai „scenei-cutie" pierde din spațiul și lumina necesare desfășurării acelor pasiuni puternice și profund umane caracteristice eroilor lui Arbuzov. Dărîmînd zidurile socotite inexpugnabile ale scenei, absolut convenționale ele însele, și aducîndu-i pe eroi în mijlocul spectatorilor, Ohlopkov le-a dat astfel actorilor libertate absolută în mișcare, piesei spațiu și lumină, iar spectatorilor — a căror fantezie este repetat solicitată — sentimentul că participă nu numai la acțiune, dar și la actul artistic de reprezentare. „Poveste din Irkutsk" devine astfel o prezență apropiată și fierbinte, o zguduitoare poveste adevărată, trăită deopotrivă de eroi și spectatori. Este aici o convenție? Fără îndoială. Dar această convenție are darul de a exprima atît de impresionant însăși viața, încît se transformă, de loc paradoxal, — prin înlăturarea îndrăzneață a vechilor bariere convenționale — într-o anticonvenție. Descătușat de rigoarea scenei, spectacolul a fost în bună parte descătușat de convenție.

Pe linia creatoare a înlocuirii convenționalului teatral al Renașterii cu un convențional nou, intens popular, „cărarea de flori" a teatrului japonez devine în spectacolele lui Ohlopkov o punte către oameni, străbătută nu numai de pașii eroilor, dar și de pasiunile lor, de gîndurile lor, închipuind fluxul însuși al vieții.

Este caracteristic pentru stilul regizorului faptul că așa-numitul convențional realist este introdus numai în concepția generală a spectacolului, în montare, în timp ce detaliile mizanscenei sînt îndeobște soluționate pe criteriile realismului strict: șampania care se bea la nunta Valiei este șampanie (și se bea cu adevărat), mărul lui Troian (din „Hotel Astoria") este un măr adevărat (și se mănîncă), sticlele și farfuriile, costumele și măștile sînt veridice, pentru că regizorul urmărește cu stăruință și consecvență să redea prin mijloacele artei scenice imaginea autentică, directă a vieții. Cît privește jocul actorilor, asupra căruia vom reveni mai pe larg, el se definește printr-un realism profund și emoționant al trăirii, în cel mai deplin înțeles stanislavskian.

Titanism. — Muzica în „Poveste din Irkutsk" însoțește atît momentele exterioare, vizibile ale acțiunii, cît și gîndirea, trăirea personajelor. Profundă și solemnă, muzica lui Skriabin din „Prometeu" proiectează personajele pe dimensiuni uriașe, iar acești eroi obișnuiți ai vremii noastre capătă măreția eroilor tragici ai antichității, titanismul prometeic dovedindu-se în acest fel o trăsătură a omului nou — produs al epocii revoluționare. Viziunea dramatismului grandios corespunde concepției despre teatru a lui Ohlopkov care respinge sentimentele călduțe, „oarecare", pentru a îmbrățișa cu entuziasm marile pasiuni care electrizează publicul. De aici și puternicul sens agitatoric, de masă, al teatrului „Maiakovski".

Vom observa, o dată cu Ohlopkov, că această viziune asupra personajelor și dramelor teatrului contemporan nu este o problemă a formei, a expresiei artistice. Pe regizor îl preocupă în primul rînd nu modul în care va monta un spectacol, va înfățișa anumite personaje sau un anumit decor, ci conținutul spectacolului, al personajelor și decorului, ce anume va transmite regizorul în spectacolul său. „Teatrele, dramaturgii, spectacolele, regizorii, actorii etc. — scrie Ohlopkov — se deosebesc între ei, în primul rînd după această caracteristică absolut esențială: ce?"

In cazul nostru, regizorul este pentru vigoarea sentimentelor, pentru un teatru care înfățișează trăirea adîncă și pasionată a vieții. Ca în „Poveste din Irkutsk".

Creația spectatorilor. — Concepția despre teatru a lui Ohlopkov oferă generos spectatorilor un rol important în procesul de creație artistic. Spectatorul nu contemplă ci participă, și afectiv și cerebral, la desfășurarea acțiunii, el este «„copărtaș" cu actorul în trăirea piesei» pentru că spectacolul are menirea să-i stimuleze fantezia creatoare. „Imaginația — scrie Ohlopkov — completează lucruri la care teatrul face doar aluzie, pe care regizorul și scenograful intenționat nu le-au expus complet pentru a-i îndemna pe spectatori să pună la contribuție propria lor fantezie creatoare..."

Așadar ne vom imagina și colosalul excavator-pășitor (profilat din cînd în cînd pe fundalul scenei) la care lucrează echipa lui Serdiuk, ne vom închipui și vuietul Angarei (muzică frămîntată) și frumusețea taigalei. Vom completa din rezervorul fanteziei noastre tot ceea ce cadrul ne sugerează doar și vom simți cu satisfacție că am contribuit efectiv la actul artistic.

Folosirea corului, în acest spectacol este, dacă vreți, tot o formă de participare a spectatorului pentru că aici corul nu are funcția de comentator pe care o avea corul antic, ci o funcție activă, de joc. Actorii din cor sînt și ei un fel de spectatori, spectatorii ideali care participă la acțiune, discută cu actorii, se apropie de aceștia și joacă împreună cu ei.

Creația actorilor. — Ne-am fi așteptat ca, dat fiind accentul pus de regizor pe convențional, actorii să joace după principiul reprezentării rolului, conform școlii noi, brechtiene. Ohlopkov însă, care, deși elev al lui Meyerhold, se revendică și școlii lui Stanislavski, concepe și îndrumă jocul actorilor pe linia trăirii autentice a rolurilor. Vom afla astfel o interpretare emoțională intensă, în genul celei de la M.H.A.T. și conformă ideii sublinierii afective a pasiunilor arzătoare. Evident, nu e vorba de o simplă identificare a actorului cu personajul interpretat, de o simplă trăire. Așa cum preciza Stanislavski, „pentru un actor nu este suficient să trăiască sincer un sentiment, el trebuie în același timp să știe să-l scoată în evidență, să-l întruchipeze".

Colectivul de actori al Teatrului „Maiakovski" avea sarcina de a aduce pe „scenă" viața frămîntată și plină de poezie a eroilor lui Arbuzov, tratînd însă rolurile nu la cîteva grade deasupra lui zero, ci la temperatura înaltă a pasiunilor adevărate, mistuitoare, pentru a fi în spiritul concepției lui Ohlopkov despre rolul teatrului.

De aceea Valia, în interpretarea însuflețită și nuanțată a actriței Svetlana Mizeri, nu este pur și simplu o ușuratică, ci o fată pe care o preocupă într-ascuns sensul ei în viață, care trăiește cu sinceritate iubirea și durerea. Iar transformarea Valiei se produce convingător și firesc tocmai pentru că frivolitatea ei nu corespunde unui fond sufletesc meschin, Serghei Serioghin fiind primul care a reușit să înțeleagă adevărul intim, tainic, al personalității ei. Actrița a dezvăluit întreg zbuciumul acestui personaj solicitat să aleagă între o iubire obișnuită ce „nu schimbă nimic" și căsătoria cu Serghei pe care la început nu-l iubea, dar care îi va modifica radical sensul existenței. In rolul lui Serghei, tînărul actor Eduard Marțevici realizează un om de o nesfîrșită puritate, cu o cuceritoare lumină interioară, omul pe care Valia va trebui neapărat să-l iubească și să nu-l uite niciodată. Posedă atîta liniște și încredere în oameni acest Serghei al lui Marțevici, încît alături de el te simți în siguranță; robustețea lui lăuntrică e mai presus de aparența firavă, sfioasă, aproape feminină. Prin Marțevici înțelegi de ce tăria caracterului, orizontul larg al concepției despre viață, caracteristice lui Serghei, au învins bărbăția aspră, impunătoare a neliniștitului Viktor. Aleksandr Lazarev i-a creat pe Viktor ca un pandant la Serghei: bărbat, imagine colțuroasă, frămîntare aprigă. Actorul are un joc de scenă foarte expresiv (mai ales jocul picioarelor care de senzația că fiecare pas, fiecare pas nefăcut chiar, exprimă ceva, o mișcare lăuntrică). Dansul său excepțional la nunta Valiei nu e o demonstrație de virtuozitate coregrafică, ci un joc al pasiunii, dacă-l putem numi astfel: urmăriți-i privirea fixată în ochii Valiei, șovăiala și sacadarea gesturilor, pentru a înțelege ceea ce se petrece în sufletul acestui bărbat învins, hărțuit de sentimente contradictorii. Prezența lui Aleksandr Hanov, actor cu un amplu registru interpretativ, în rolul șefului de echipă Serdiuk este însoțită de un deosebit farmec personal. Actorul face o veritabilă creație în interpretarea acestui muncitor vîrstnic dar plin de vitalitate, trăindu-și cu emoție tinerească cea de-a treia iubire.

Remarcabilă de asemeni interpretarea actorilor Sofia Zaikova (Larisa), Vera Slavina (Zinocika), Aleksandra Moskaleva (Niura), Igor Șuvalov (Rodik), Valentin Pecinikov (Lapcenko), Karp Mukasian (Denis), Svetlana Nemoliaeva (Maia) ca și a celorlalți actori care apar în spectacol fie ca personaje ale piesei fie ca personaje ale corului.

Spectacolul cu „Poveste din Irkutsk", a fost o impresionantă desfășurare de artă regizorală și actoricească, pentru care îi sîntem recunoscători Teatrului „Maiakovski".

Dumitru SOLOMON

PREZENȚE ROMÎNEŞTI PESTE HOTARE

Antologia poeziei romîneşti în Grecia

Scrisoare din Atena

Apariția Antologiei romîneşti în editura ateniană „Kedros" a fost primită cu căldură, evenimentul fiind salutat nu numai de oamenii de cultură din Grecia, dar şi de categorii largi de cititori, nutrind sentimente de prietenie față de Romînia de azi care se interesează de viața ei culturală.

Intrat în posesia volumului, cititorul îşi poate face o ideea asupra creației poeților romîni contemporani, Antologia reunind în cele peste 250 de pagini versuri ale unui număr de aproape 50 de scritori, printre care: Arghezi, Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eug. Jebeleanu, Maria Banuş, Demostene Botez, Zaharia Stancu, Cicerone Theodorescu, Veronica Porumbacu, Nina Cassian, Radu Boureanu, M. R. Paraschivescu, A. E. Baconsky, Ion Bănuță, Nicolae Labiş, Tiberiu Utan, Mihu Dragomir, Eugen Frunză, Nicolae Tăutu, Ion Brad, ş.a.

Poate că unii îşi pun întrebarea: cum de lipsesc din Antologie versuri ale geniului poeziei romîneşti — Mihail Eminescu? In prefață, autorul Antologiei, Iannis Ritsos, precizează că volumul cuprinzînd numai poeții din secolul nostru, — cei care au creat în ultimii 60 de ani — lasă deoparte pe Eminescu „a cărui personalitate şi operă au jucat un rol foarte mare în formarea poeziei contemporane din Romînia şi în general în formarea limbii literare. Dar pentru Eminescu — arată pe bună dreptate Iannis Ritsos — ar trebui să alcătuim o antologie aparte în greceşte, aşa cum a făcut Raphael Alberti în limba spaniolă".

Cele 9 pagini ale introducerii la Antologie reuşesc de altfel să ofere cititorului grec o privire de ansamblu asupra poeziei romîneşti contemporane, a drumului pe care l-a parcurs ea pînă în zilele noastre.

„Poezia romînească contemporană — constată Iannis Ritsos — izvorăşte din tradiție şi realitatea vieții, se orientează spre un realism social, observă cele din jur, cuprinde evenimentele, ideile, mişcarea şi transformarea — ceea ce noi denumim realitate istorică..

Poezia romînească a rămas în cadrul umanismului şi aceasta este caracteristica ei principală".

Antologia cuprinde în paginile sale şi un număr de cîntece populare din secolul XX. „Aceasta — arată Iannis Ritsos în introducere — pentru ca să arăt cît de aproape este poezia romînească de izvoarele sale populare".

Apariția în vitrine a Antologiei — spuneam — a produs un larg ecou. Astfel, revista „Arta", într-un număr recent, atrage atenția asupra acestui eveniment, reproducînd în paginile sale 14 poezii din Antologie, precum şi cîteva fragmente din introducerea lui Iannis Ritsos.

Există dorința, în Grecia, de a cunoaşte în cît mai largă măsură cultura poporului romîn, înnoirile sale cîntate în versuri. Legăturile dintre popoarele noastre bazate pe o tradiție de secole se cer fructificate, dezvoltate, — ştiut fiind că valorile spirituale constituie punți cu temelii trainice între națiuni. Antologia poeziei romîneşti este o astfel de punte.

P. MIHAILIDIS

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
ΡΟΥΜΑΝΙΚΗΣ
ΠΟΙΗΣΗΣ
ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ

Coperta volumului „Antologia poeziei romîneşti"

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΤΕΧΝΗΣ

Revista „Arta", care a publicat poezii din paginile Antologiei

ВЕСЕЛЫЕ И ГРУСТНЫЕ БАЛЛАДЫ
СТИХИ РАЗНЫХ ЛЕТ
ГОРЬКИЙ МИНДАЛЬ
ГЕОРГЕ ТОПЫРЧАНУ

La Moscova a apărut recent o culegere de poezii din volumele „Migdale amare", „Balade vesele şi triste" şi „Parodii originale" de G. Topîrceanu.

THOMAS MANN:

Cum lucrez la manuscris

Publicăm mai jos răspunsurile marelui scriitor Thomas Mann la întrebările puse de către revista de stînga „Lumea literară" în anul 1928 şi reproduse de revista „Sontag" Nr. 23/960.

— Ne-ar interesa să ştim dacă operele dvs. literare sînt transpuse artistic de îndată ce le concepeți.

— Nu-mi amintesc un astfel de caz. Felul în care lucrez elimină o astfel de posibilitate. Imi sînt necesare o serie întreagă de premize şi dacă vorbim despre „inspirație", în fond ea se manifestă doar în certitudinea că mai devreme sau mai tîrziu ea va apare. Starea de concentrare creatoare presupune înainte de toate o sănătate fizică şi un echilibru sufletesc, precum şi capacitatea de a vedea, a auzi, a memora, iar la momentul oportun a extrage din depărtatele colțişoare ale memoriei observațiile acumulate, alegînd dintre ele pe acelea care se cer singure puse pe hîrtie, dînd speranța, chiar siguranța, că printr-o prelucrare corespunzătoare a lor va rezulta ceva viabil. In acest fel — de regulă — însăşi ideea creatoare în momentul în care ea apare este în stare embrionară. Mă apuc de scris doar în cazul cînd problema care mă preocupă mi se pare că poate fi rezolvată uşor şi repede

— Vă notați ideile atunci cînd vă apar pentru prima oară în minte? Purtați la dvs. vreun carnet de însemnări şi reveniți mereu la cele gîndite, sau dimpotrivă încercați să vă distrageți de la ele?

— Nu-mi fac nici un fel de note, dar odată ce se naşte ideea, îmi concentrez asupra ei întreaga atenție, acordîndu-i — pentru verificare — întreaga mea experiență de viață, toate observațiile mele; nu numai pe cele proaspete ci şi pe cele ce s-ar părea că au fost uitate de mult, nu numai pe cele personale dar şi pe cele împrumutate din cărți şi din experiența altor oameni. Pe scurt, „opera", indiferent dacă e mare sau mică, devine focarul prin intermediul căruia percep realitatea înconjurătoare. In mod practic, opera la care lucrez într-o anume perioadă devine scopul întregii mele vieți.

— Lucrați la manuscris între anumite ore? Cît timp îi acordați scrisului? Vă impuneți să lucrați chiar în cazul în care nu aveți nici o dorință să o faceți?

— Lucrez zilnic, cu rare excepții, diminețile, aproximativ de la 9 pînă la 12 sau 12 şi jumătate. Aceasta nu este o constrîngere ci o obişnuință, o obişnuință necesară; dacă vreau să creez ceva nu trebuie să existe pauze mari în lucrul meu. Bazat pe experiența personală am ajuns la concluzia că Baudelaire avea dreptate spunînd că „talentul şi munca sînt frați buni".

— Aveți anumite preferințe în ceea ce priveşte alegerea hîrtiei, penițelor, cernelii? Puteți lucra oriunde?

— Folosesc o hîrtie albă, perfect velină, o cerneală fluidă şi o peniță nouă care alunecă uşor. Piedicile exterioare atrag după sine greutăți interioare. Pentru ca rîndurile să nu se încalece, pun întotdeauna sub foaie o hîrtie liniată. Mă străduiesc ca totul să fie clar şi inteligibil nu din pedantism ci pentru simplul motiv că nu dau la transcris decît articolele pentru ziare, manuscrisele voluminoase reprezentînd unicul şi cel mai important material pe care-l dau la tipografie chiar în original. Pot lucra oriunde am un acoperiş deasupra capului. Cerul liber este prielnic viselor sau planurilor care nu obligă la nimic. O muncă care are un scop bine definit simte nevoia unui acoperiş.

— Vă întocmiți notițe? Ce conțin ele?

— Orice muncă depusă la un manuscris mai mare sau mai mic, ca regulă, este precedată de o oarecare perioadă pregătitoare, folosită pentru întocmirea unor scurte note şi studii, caracterizări psihologice, descrieri de natură, transcrieri de citate din cărți şi scrisori. Toate aceste materiale se transcriu în ordine şi sînt despărtite unele de altele prin linii punctate. Numărul lor creşte în timpul cît lucrez la manuscris şi le aranjez lîngă mine în teancuri ordonate. Cînd am scris „Casa Budenbrook" şi „Muntele fermecat" acest material devenise foarte voluminos şi acelaşi lucru se poate spune şi despre cartea la care lucrez în prezent. Această metodă are şi avantajul că permite să reiei după mulți ani o lucrare pe care ai întrerupt-o la timpul ei dintr-un motiv sau altul.

— Cum scrieți? Repede sau încet, cu greutate? Vă corectați în timpul lucrului? Corectați manuscrisul numai după terminare? Sau nu faceți deloc corecturi?

— Ritmul de lucru diferă. Deobicei, ceea ce a fost gîndit din timp, trăit, se scrie uşor, deşi uneori scriu cu mare greutate, în special atunci cînd materialul a fost insuficient pregătit sau greşit gîndit. Dialogul este o plăcere. Descrierile îmi răpesc mult timp. Cel mai greu lucru pentru scriitor îl reprezintă cugetările abstracte, morala. Toate luate la un loc duc la o normă care constă aproximativ dintr-o pagină — o pagină şi jumătate de manuscris pe zi. Nici pînă azi nu ştiu dacă este mult sau puțin, dar e tot ce reuşesc să fac. Aşa cum am arătat mai înainte, lucrînd la manuscris, mă străduiesc să-i dau o formă acceptabilă pentru tipar. Corectura trebuie să fie cît se poate de exactă şi de clară. Foile corectate le transcriu imediat din nou. In cele mai dese cazuri predau la tipar cele scrise în ziua anterioară, înainte de a continua lucrul.

— Faceți multe corecturi pe şpalturi şi cît de importante sînt ele?

— Şpalturile reprezintă încă o posibilitate pentru prescurtări, dar deobicei ele îmi sînt necesare numai pentru corectarea greşelilor de tipar.

— Recitiți cartea încă odată la ieşirea ei de sub tipar? Vă deranjează oare imperfecțiunile de fond şi de formă pe care le constatați? Doriți uneori să refaceți o carte tipărită?

— Numai lucrul însuşi la manuscris şi este capabil să omoare un om. Dar dacă mai adăugați şi faptul că sînt nevoit să-l citesc de două şi chiar de trei ori pe şpalturi şi în pagină. Toate acestea mă îmbolnăvesc şi dvs. mai doriți să mă şi delectez cu lectura unei cărți proaspăt tipărite? Nu, vă mulțumesc. Ceea ce a fost de făcut s-a făcut. Mai departe să se ocupe alții. Mult mai tîrziu, cînd mi se întîmplă să-mi arunc ochii într-o carte de a mea încerc un sentiment caraghios de intimidare şi mirare, de felul: „Eu am scris oare aceste lucruri înțelepte?" Insă dorința şi speranța de a scrie o carte mai bună poate să apară la mine numai referitor la ceea ce lucrez în prezent sau voi lucra în viitor, dar în nici un caz pentru ceea ce reprezintă o etapă deja depăşită.

MARIE ULRICHOVA:

Scrisori ale doamnei de Staël păstrate în Boemia

Este un merit inconstestabil al tinerei cercetătoare cehe, Maria Ulrichova, de a fi descoperit şi pus la îndemîna specialiştilor, un număr mare de scrisori ale celebrei doamne de Staël, contribuind prin aceasta la o mai bună precizare a profilului ei moral şi intelectual.

Cercetările de arhivă sînt, în general, anevoioase şi reclamă din partea celor ce le întreprind un susținut efort de voință, dublat de priceperea necesară în care, evident, e implicată o temeinică informație. Maria Ulrichova s-a achitat pe deplin de sarcina ingrată a răscolirii diferitelor arhive din Boemia pentru a da de firul unei interesante şi utile corespondențe a doamnei de Staël cu diferite personalități ale epocii şi îndeosebi cu prințul de Ligne. Ilustra doamnă, prin poziția adoptată față de tendințele despotice ale lui Napoleon, desfăşura, în scris şi prin viu grai, o agitație puternică în diferite țări europene. La Viena, unde a stat mai multă vreme, ea a fost în permanentă legătură cu acest prinț despre care afirma că „este un adevărat fenomen". După plecarea din Viena a întreținut o vastă corespondență care, în bună parte, este publicată în volumul recent apărut în Editura Academiei Cehoslovace de Ştiințe (Ediția a II-a). Recomandările şi referatele profesorilor Iosef Kopal şi Otokar Novak, din partea secției de limbă şi literatură, subliniază contribuția efectivă adusă de Maria Ulrichova într-un sector al istoriei culturale şi literare, contribuție care stîrneşte interesul nu numai al specialiştilor cehoslovaci, ci şi al celor din străinătate, în special din Franța.

Scrisorile doamnei de Staël dezvăluie cercetătorului actual noi fațete ale activității ei multiple puse, în genere, în slujba tendințelor, progresiste ale epocii. Argumentele Mariei Ulrichova privind poziția vestitei scriitoare franceze sînt convingătoare cu atît mai mult cu cît ele sînt însoțite de o serie de documente care privesc oarecum indirect activitatea doamnei de Staël. E vorba de rapoartele poliției din Praga şi Brno din care se desprinde lesne teama autorităților care instituie o supraveghere atentă a activității ei. Interesantul volum se încheie cu o serie de 24 de fotografii: reproduceri de portrete, desene, facsimile, din care multe sînt inedite sau puțin cunoscute.

Lucrarea Mariei Ulrichova nu este o simplă colecție de documente inedite. Dispunerea şi comentarea materialului îi dă dreptul netăgăduit de a fi socotită un studiu de serioasă ținută ştiințifică

Jean GROSU

Carnet cehoslovac

In perioada 1956-1960, compozitorii cehi şi slovaci au creat 1.338 opere de toate genurile. La rîndul lor, muzicologii au fost foarte activi; ei au scris 223 de lucrări. Un număr de 500 compoziții clasice şi contemporane cehe şi slovace au fost cîntate în 30 de țări.

★

Teatrul central de marionete din Praga a împlinit, nu de mult, 10 ani de activitate. In acest răstimp, pe scena lui au fost prezentate 23 premiere. 3.046 spectacole au fost vizionate de 1.069.545 de spectatori. Dintre piesele care s-au bucurat de un succes deosebit, au făcut serie Ivan cel Mare de Serghei Obrazțov, Eroii Nordului de Xenia Sneiderova, Fata cu părul de aur de Iosif Kainar, Privighetoarea şi Povestea despre prințesa şi cei şapte voinici de Frantisek Pavlicek, Johanes dr. Faust de Jan Vladislav.

★

Pînă la sfîrşitul anului trecut, editura „Artia" — înființată în 1953 — a tipărit 1600 de titluri în 16 limbi şi avînd un tiraj total de peste 22 milioane exemplare.

Cu prilejul aniversării a 40 de ani de la întemeierea Partidului Comunist din Cehoslovacia, studioul de filme documentare din Praga a realizat trei filme de scurt metraj: „Anul 1905" (regizor: D. Holub); „Marea grevă" (regizor: M. Barta), care evocă momentele dramatice ale grevei din 1920 în bazinul carbonifer Ostrava; „Comuniştii", în care vor apărea figurile conducătorilor partidului şi ale constructorilor Cehoslovaciei socialiste.

★

„Divadlo hudby" — teatrul muzical din Praga — a dat, în cinstea celei de-a 40-a aniversări a Partidului Comunist din Cehoslovacia, peste 60 de reprezentații. Programul a fost alcătuit din lucrări muzicale şi literare evocînd lupta clasei muncitoare cehoslovace sub conducerea partidului.

★

In colecția „Profily", editura poloneză „Wiedza Powszechna" va scoate în curînd de sub tipar studiul „Viața şi opera lui Karel Capek". Autoarea studiului este H. Iwanicka.

★

„Legătura întreruptă" este titlul noului film al regizorului V. Delong. In centrul acțiunii se află trei ilegalişti care, în timpul guvernatorului hitlerist Heydrich, vin la Praga pentru a lua contact cu centrul comunist din oraş.

POEȚII lumii

ARTHUR LUNDKVIST

(Suedia)

Ultima zăpadă

Ultima zăpadă se ascunde ca păsările în tufişuri
şi primăvara se apropie ca o roată de tors:
inul zilelor senine îşi îmbracă razele în albastru.
De pretutindeni rîurile duc privirea pînă-n cer.
La strigătul armăsarului cade-n fîntînă floarea de măr,
o pată de nor umbreşte femeile pe şosea,
şi, roşii, florile de pe hotar sînt ecoul căsuței roşii.

Lăptăresele înserării trec pe sub ugerele grele ale brumei.
Cu urechea la pămînt, un om îşi ascultă caii fugiți
dar nu aude decît inima, zvîcnind, a țărînei.
Pe-ntinsele păşuni legănate drumețul a găsit un hambar
atît de cufundat că nu i se vede decît acoperişul în iarbă.
La picioarele lui nuferii înfloresc dintr-o dată,
el va intra în adîncul izvoarelor.

Noaptea îşi varsă rachiul ei limpede
distilat în tăcerea şi florile albe ale codrilor.
O bătrînă îi dăruie puțină sare drumețului
ca un osîndit din timpuri străvechi.
Cîinele de lună îşi începe vînătoarea prin pădurile părăsite.

Sătencele trec prin apele visului:
secerile străbat cîmpiile visului ca nişte luni prin apă.

Roşie de somn lampa luceşte la fereastra cusătoresei.
Broaştele cîntă din balconul sumbru al frunzelor.
Pădurea de brazi e ascuțită şi proaspătă ca de catran;
rîul e un lanț de argint pe care nimeni nu-l ştie.
Flăcăul se înfioară pe bicicleta lui în noaptea tinereții,
şi-n urma lui cad arborii, cu stele pe ramuri.

În romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

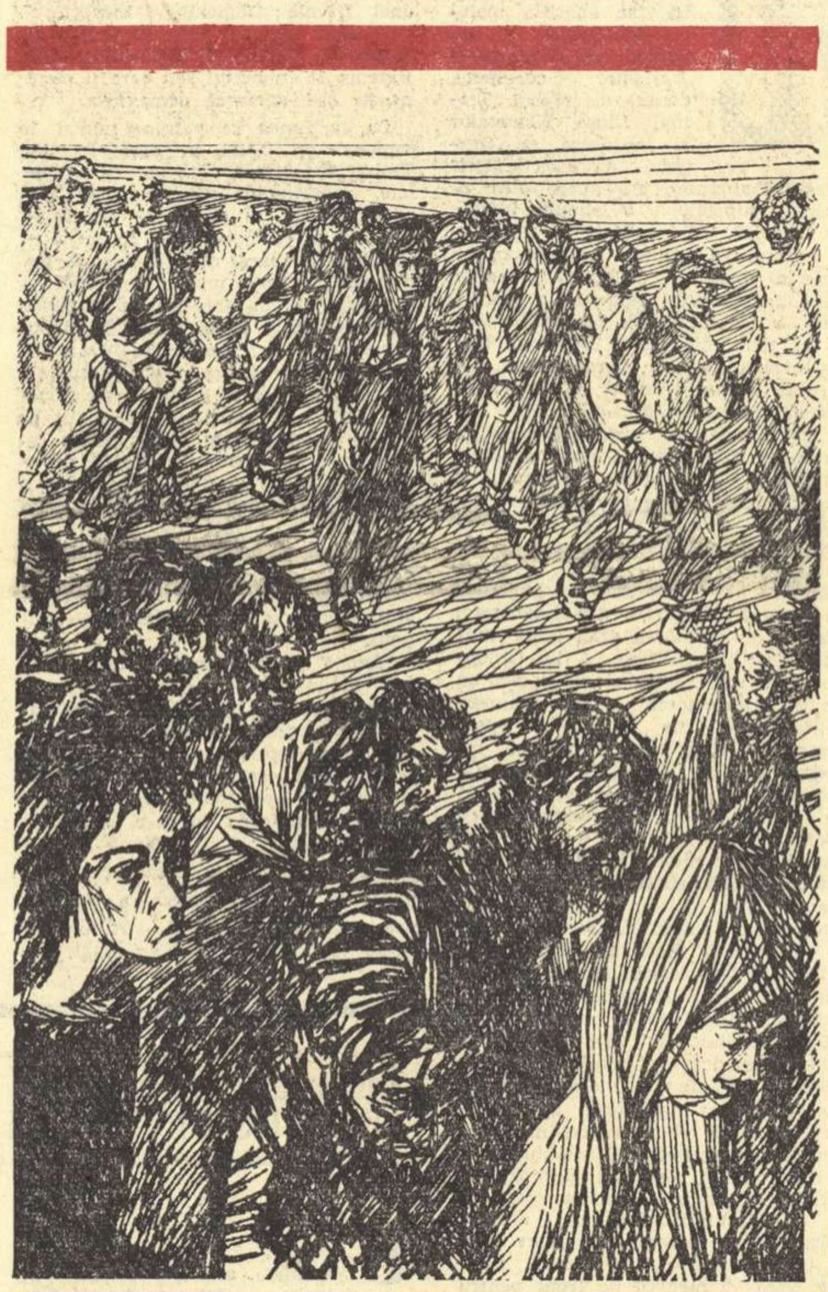

E. LOMAZZI (Italia) *„Şomerii"*

JORGE AMADO despre datoria literatului

Generațiile viitoare nu vor ierta pe acei scriitori ai Americii Latine care ignorează în operele lor epoca istorică prin care trec popoarele acestor țări — cu aceste cuvinte şi-a început Jorge Amado, cunoscutul scriitor brazilian, interviul pe care l-a acordat corespondentului agenției „Prensa latina".

Adevărata literatură — cea, care a rezistat încercării timpului, — a fost întotdeauna realistă. Cervantes, Dickens, Dostoievski, Tolstoi au ştiut să reflecte problemele epocii lor, eroii operelor lor duc aceeaşi viață ca şi poporul. Aceşti scriitori s-au consacrat slujirii adevărului şi n-au făcut compromisuri cu diversele şcoli literare decadente.

Dintre tendințele literare contemporane Amado a relevat pe aşa-zişii „concretişti" şi „avangardişti" care, datorită îngustimii orizontului lor, nu văd şi deci nu arată întregul adevăr.

Vorbind despre scriitorii din generația mai vîrstnică, Jose Lins du Regu şi Gracilianu Remus, Amado consideră ca un merit al lor că au renunțat la idealizarea vieții țărăneşti. Ei au fost primii scriitori din Brazilia care au înfățişat pe țăran ca muritor obişnuit, care suferă şi este oprimat. Lins du Regu şi Gracilianu Remus, care „au făcut să explodeze" în deceniul al treilea şi al patrulea „restricțiile estetismului literar", au ajuns la unica înțelegere justă şi au arătat problemele naționale esențiale.

— A reda şi a demasca, — iată ce trebuie să facă toți cei cărora le stau la inimă destinele țării lor, — a spus Jorge Amado despre datoria literaților.

Referindu-se la situația din țările Americii Latine, Amado a arătat că popoarele acestor țări luptă pentru independența lor economică şi națională. Apoi scriitorul a adăugat:

— Victoria revoluției cubane este o dovadă despre maturitatea politică a popoarelor noastre.

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

Cărțile de reportaj cunosc o largă circulație în Uniunea Sovietică. Dintre ultimele apariții semnalăm volumele „Din casă în casă" de Arnold Odințov, „La doi kilometri de fericire" de Ilia Zverev şi „De gardă" de A. Afinoghenov. Deşi prima carte este închinată problemelor psihologice şi sociale ale satului colhoznic, cea de a doua — formării omului nou, iar cea de a treia — muncii pline de abnegație a geofizicienilor sovietici în apropierea polului Nord, toate au un aspect comun: participarea fierbinte a autorilor la viața şi munca de zi cu zi a oamenilor, patosul cu care sînt dezvăluite faptele eroice ale constructorilor comunismului.

★

Publicul cititor din Uniunea Sovietică a primit cu mult interes volumul lui L. Erşov intitulat „Căile satirei sovietice". Autorul analizează genurile satirei, specificul imaginii în satiră, rolul social al acesteia în lumina unor exemple ilustre din istoria literaturii sovietice, de la Gogol, Scedrin şi Cehov la A. Tolstoi, V. Kataev, Ilf şi Petrov etc.

Franța

Cînd în 1759, Voltaire a publicat la Geneva „Candide" — cartea a fost imediat interzisă de consiliul municipal. Filmul „Candide" care a apărut pe ecranele franceze după 201 ani a fost aproape de a fi interzis de cenzură, care în cele din urmă a aprobat filmul, după ce a făcut numeroase tăieturi.

Satira usturătoare şi sarcasmul nuvelei lui Voltaire, au fost plasate de regizorul Norbert Carbonneau în contemporaneitate. „Este suficient să-l îmbraci pe Candide în uniforma militară franceză din 1940, pentru a-l transforma într-un veritabil personaj de comedie modernă", scrie săptămînalul „Lettres Françaises". Talentul lui Norbert Carbonneau a transformat „Candide" într-un film actual care demască militarismul contemporan, clericalismul şi colonialismul, prejudecăților contemporane şi slăbiciunile omeneşti cu toată strălucirea şi forța ucigătoarei ironii voltairiene.

Filmul a fost distins cu „Marele premiu al umorului cinematografic".

R. P. Bulgaria

Pe ecranele cinematografelor din Sofia au început de curînd să ruleze 4 noi filme bulgare.

Filmul „Cînd am fost tineri" povesteşte despre activitatea plină de emoții şi eroism a grupului de remsişti (membri ai Uniunii tineretului muncitor) în anii dictaturii fasciste.

Eroii filmului „Cînd am fost tineri..." consacră tot ceea ce are omul mai de preț — viața, pentru triumful ideilor lor nobile, rupînd hotărît cu tot ceea ce este în contradicție cu principiul lor.

Filmul redă eroismul, înalta morală şi abnegația celei mai tinere generații de antifascişti din Bulgaria. Acest film reflectă patosul anilor de rezistență.

Un alt film pe care publicul îl întîmpină cu mare interes este comedia lirică „Fii fericită, Ana!" — coproducție bulgaro-sovietică. La realizarea filmului a contribuit scenaristul V. Ejov, unul dintre autorii filmului sovietic „Balada soldatului". Rolul aviatorului sovietic este interpretat de talentatul actor sovietic Vasilii Mercuriev. Partenera lui — Nevena Kocanova (în rolul Anei) este cunoscută publicului din filmele „Ani de dragoste" şi „O seară liniştită".

Grecia

Au apărut două mari poeme aparținînd lui Iannis Ritsos, intitulate „Fereastra" şi „Podul" pledînd pentru contopirea omului cu viața socială activă. Totodată urmează să apară şi alte poeme ale aceluiaşi autor: „Corul pescuitorilor de bureți", „La umbra munților" şi „Casa moartă".

Turcia

Noua stagiune teatrală din Istambul a fost marcată de reîntoarcerea la activitatea teatrală a cunoscutului regizor Erturgula Muhsina, „tatăl teatrului turc", care a fost înlăturat de către fostul guvern Menderes din postul de director al teatrelor din Ankara, pentru convingerile sale democrate.

După cum arată criticii teatrali turci, numirea lui Muhsina în postul de director al teatrului municipal din Istambul, a influențat direct asupra repertoriului acestuia. In locul plicticoaselor piese fără conținut vest-europene şi americane, în actuala stagiune s-au pus în scenă „Regele Lear" de Shakespeare, precum şi comedia dramaturgului turc Refik Erturan „Al doilea atac".

Salutînd reîntoarecerea teatrelor din Istambul la repertoriu clasic şi național, comentatorul ziarului „Edi tepe" îşi afirmă dorința de a vedea pe scenele Istambulului şi piesele lui Cehov care nu s-au mai reprezentat în Turcia de cîțiva zeci de ani.

S. U. A.

Studiourile cinematografice americane au realizat un film intitulat „Operația Eichmann" (în rolul titular Werner Kemperer). Filmul îşi propune să înfățişeze după scenariul scris de Lewis Coppley fărădelegile comise în timpul celui de al doilea război mondial, uciderea a milioane de oameni nevinovați, „operație" în care Eichmann a avut, după cum se ştie, o contribuție hotărîtoare.

★

Printre cele mai realiste filme americane se numără comedia „Regele impostorilor", film realizat de Robert Mulligan. Eroul principal, interpretat de actorul Tony Curtis, ocupă cele mai diverse posturi sub identități diferite. Fără a avea vreo diplomă, el devine pe rînd profesor de psihologie, călugăr trapist, chirurg-şef al marinei canadiene, director al unei închisori, cu care prilej reformează regimul penitenciar național, etc. Cel mai mare merit al filmului, spune cunoscutul ziar francez „Le Figaro" este faptul că fiecare episod se inspiră din realitate.

Tristă realitate aceea care devine subiectul unei comedii a imposturii.

REVISTA presei străine

ОКТЯБРЬ

Sub semnătura lui A. Eliaşkevici, revista „Oktiabr" nr. 4/1961 publică „Scrisori despre critică", o expunere de opinii şi principii privind problemele criticii literare. Conceput sub forma unui schimb polemic de scrisori între un romancier şi un critic, articolul analizează pasionant menirea criticului. Romancierul acuză o serie de critici de „discuții scolastice, de ploconire în fața dogmelor şi somităților, — o artilerie greoale care operează cu citate în locul interpretării personale a fenomenului literar, incapacitatea de a gîndi viu şi original, şi, în plus, o limbă încărcată, profesorală".

Celelalte trei scrisori constituie expunerea de motive făcută de critic, profesia sa de credință. Autorul articolului scrie: „Riscînd să fiu învinuit de citatomanie, voi îndrăzni, totuşi, să amintesc un cunoscut articol de Lunacearski unde se afirmă răspicat: „In primul rînd un critic marxist trebuie să ştie să-l învețe pe scriitor... In al doilea rînd criticul nu-l învață numai pe scriitor, nu se socoteşte superior acestuia, ci învață la rîndul lui de la scriitor... Criticul marxist trebuie şi poate să-l învețe pe scriitor în două privințe: în primul rînd, el trebuie să le arate tinerilor scriitori şi scriitorilor în general greşelile lor... Pe de altă parte, el trebuie să-i învețe ca exponent al colectivității. Tocmai din această colaborare a celor mai buni şi talentați scriitori şi critici literari a crescut întotdeauna şi va creşte pe viitor o literatură într-adevăr mare"

A. Eliaşkevici aminteşte în continuare faptul că în cursul istoriei literaturii sovietice, cele mai bune lucrări critice „au netezit drumul cărților mari". Dar dezvoltarea criticii nu se poate face lin, fără înregistrarea unor procese complexe. O condiție a dezvoltării criticii ca gen este interesul față de ea, prestigiul de care se bucură în rîndul maselor de cititori. Aceste calități ale criticii depind la rîndul lor de forța întregii literaturi. „Cu cît mai puternică este literatura, cu cît mai multe talente şi cărți strălucite numără ea, cu atît creşte numărul prietenilor criticii".

O altă problemă legată de dezvoltarea genului — arată autorul — este posibilitatea afirmării unor opinii diferite, discuțiile vii, pasionante.

Ocupîndu-se de acuzațiile aduse criticului, A. Eliaşkevici notează limitarea la categorisirea, catalogarea operelor literare. „Desigur, spune el, aprecierea operei este un moment important al criticii. Şi totuşi nu este stadiul final. Sarcina criticului e infinit mai complexă — el trebuie să confrunte cartea cu viața, să releve bogăția de idei şi imagini, să fixeze locul cărții în procesul literar general. Şi înainte de toate, să precizeze curajos şi forul în numele cui vorbeşte autorul, ce apără el, încotro cheamă el?"

A. Eliaşkevici se ocupă în continuare de critica anostă, impersonală în care „să zicem, problema eroului pozitiv se reduce la înşirarea plicticoasă de calităților, cu ajutorul cărora precizează gradul dezvoltării conştiinței eroului". Articolul militează pentru o critică vie, purtînd amprenta personalității. „Să discutăm! Dar disputele să nu privească numai aprecierea cărții, ci şi ideea şi realizarea ei, bogăția ei de conținut şi de măiestrie artistică, originalitatea artistului, stilul său!" Se mai poate discuta despre problemele psihologiei, moralei, a dragostei oglindite în literatură.

Pe de altă parte, continuă autorul „Scrisorilor despre critică" „lauda nemăsurată a cărților plate, mediocre, nu are nimic comun cu grija partinică față de literatură. E discutabilă şi utilitatea tonului ditirambic în analiza cărților realmente valoroase. Şi aici e necesară o analiză adîncă şi minuțioasă".

Autorul încheie articolul său exprimîndu-şi opinia în ce priveşte „stilul modern" sau „stilul epocii" (termeni folosiți în discuțiile care s-au purtat — de curînd — în coloanele din „Literaturnaia gazeta"). După părerea sa, argumentul sincronismului necesar dintre secolul atomic şi o literatură cu un „ritm nou", conciziune, fraze abrupte etc. este extrem de fragilă. „Nivelul artei nu s-a aflat niciodată în dependență directă față de nivelul tehnicii. Istoria nu cunoaşte literatura „epocii vaporilor", nici a celei electrice, nici a celei atomice. Incă la începuturile civilizației au fost create opere nemuritoare". In ce priveşte noțiunea de „stilul epocii", A. Eliaşkevici exprimă aceleaşi rezerve. A accepta stilul epocii înseamnă a supune literatura unor norme estetice à la Boileau. Este o sărăcire spirituală..., o şablonizare a procedeelor „neşablonarde"!

In concluzie, autorul îşi exprimă optimismul în ce priveşte situația criticii sovietice şi menirea criticii în general. „Aşa că, spre deosebire de dvs. (adresîndu-i-se romancierului autorul primei scrisori) sînt sigur că critica noastră e un organism sănătos. Şi trebuie să facem totul pentru a ajuta la înflorirea ei deplină".

L'EXPRESS

„Federico Garcia Lorca: Un poet care a refuzat totdeauna să se lase mistificat". Acesta e titlul articolului consacrat de către Jean-Edern Hallier (Express, 4 mai 1961) ultimului volum de *Opere complete* datorat marelui poet spaniol. Reproducem cîteva fragmente din articol:

«In cel de-al şaptelea şi ultim volum al operelor lui Lorca, cel care îndrăgeşte „Poetul la New York" sau „Yerma" descoperă chipul neuitatului scriitor spaniol. Acest chip se desprinde din corespondența, din interviurile despre teatru sau poezie, despre folclor sau pictură, din conferințele ținute în fața prietenilor săi studenți, în fața celor veniți să salute cu enorme jerbe de flori naşterea piesei sale „Dona Rosita". Ecoul rîsului său, al izbucnirilor sale de exuberanță generoasă, — vocea unui om, toate se fac ascultate dintr-o prea mare apropiere pentru ca să nu le auzim.

Lorca, prin excelență om al timpului său, Lorca care şi-a dat viața pentru o cauză ce era în acelaşi timp a sa şi a poeziei sale (una legată de cealaltă pentru totdeauna), Lorca, erou național, a încercat în tot lungul acestor pagini, ca de altminteri în întreaga sa operă, să stabilească o punte între Spania veche şi Spania democrată. Urcîndu-se pînă la izvorul unei tradiții populare şi pătrunzînd în inima patriotismului ei, el găseşte secretul de a rămîne viu şi actual prin ceea ce preia din trecut. Lorca îşi asumă sarcina de a face să trăiască prin scrisul său o Spanie imemorială, cu istoria ei nobilă şi tragică. Conferința ținută în februarie 1926, la celebrarea tricentenarului lui Gongora, este edificatoare în această privință: împotriva unor păreri contrarii, împotriva celor trei sute de ani care separă pe Don Luiz de Gongora, marele baroc, de Lorca, tînărul poet entuziast, există ceva care-i uneşte şi acest lucru e sufletul adevăratei Spanii.

Lorca a rămas toată viața sa fidel valorilor clasice: fie că studiază mecanismul propriei sale creații, fie că respinge teoria inspirației, ca har supranatural, el pledează pentru rigoare şi pentru adevăr. Lorca, poetul prin opera căruia trece căldura umanității, noblețea şi frumusețea ei, nu se lasă niciodată mistificat. Sentimentul de exaltare pe care-l naşte lectura unora dintre poemele sale, îşi are originea în momente de glacială meditație. Pentru Lorca o operă fierbinte nu se poate concepe decît „la rece". Artistul nu e niciodată atît de puțin inspirat, ca atunci cînd pare inspirat. Poetul e lucid. Luciditatea face din Lorca inamicul minciunii şi martorul epocii sale. Luciditatea face din Lorca pe cel ce a denunțat eroarea în gîndire, care a refuzat facilitatea în artă şi care combate sîngeroasa politică a generalului Franco pînă în acea dimineață a anului 1937, cînd plutonul de execuție îi va spune prin douăsprezece glasuri cît costă această luciditate».

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

√

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 24 (378)
joi 8 iunie 1961

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

ÎN ACEST NUMAR:

- **Declinul metaforei** de A. E. Baconsky (pag. 3)
- **Lirism autentic și manieră** de Matei Călinescu – (pag. 3)
- **Schițe** de Radu Cosașu – (pag 5)
- **Cum am realizat filmul „Setea"** – (pag. 7)

DISCUȚIE DESPRE POEZIE

După discuția despre roman, desfășurată nu de mult în „Gazeta literară" inaugurăm în acest număr o discuție despre poezie sub forma unor interviuri luate poeților și criticilor noștri, în dorința de a pune în dezbatere probleme ale orientării liricii actuale pe drumul realismului socialist, și de a obține totodată o apreciere mai cuprinzătoare asupra volumelor de versuri și a poeziilor apărute în presă în ultima vreme.

De vorbă cu MIHAI BENIUC

— Care sînt, după părerea dvs. sarcinile specifice ale poeziei în actuala etapă a dezvoltării socialismului?

— Poezia lucrează cu ani-nemurire și, în același timp, în momente istorice. Problema este de-a face procesul invers al fizicei contemporane; nu de-a dezlănțui energia din atom, ci de-a concentra în unități atomice poezia risipită în fapte, a veacului. Cum? — o să spună cineva. O poezie bine închegată ca un sistem care nu se dezagreghează? și nu explodează estetic? Da, aș răspunde. Explozia trebuie să se producă în inima cititorului și, dacă se poate, explozie în lanț, în inima maselor, nu a celor „aleși" sau a „inițiaților". Dacă ieri sarcina a fost de-a vesti această epocă a socialismului în drum spre comunism, azi este de-a o cuprinde și întruchipa în zămisliri artistice, tot așa de simple cum a fost la timpul său formula lui Einstein care stabilea relația dintre masă și energie. Practic, problema este de a dovedi că între realizările poporului călăuzit de partidul oamenilor muncii și între comunism, privind lucrurile în desfășurare istorică, nu este nici o deosebire. Firește, pentru aceasta nu-i suficient să fii poet, trebuie să fii poet comunist. Acest atribut te integrează în timpul major desfășurat în spirale către planurile superioare ale nemuririi. Deși în fond poetul se preocupă foarte puțin de propria sa nemurire, căci nu e treaba lui, ci a urmașilor. Totul e să construiești o clădire a poeziei solidă, încăpătoare, luminoasă, fără igrasie și la care să nu tragă strigoii și misterele. Materialul de construcție pentru această poezie se găsește în faptele mari ale zilelor noastre și în inimile noi ale constructorilor socialismului, iar cuvîntul poetului trebuie să fie mistrie de aur.

— Ce tendințe deosebiți în poezia noastră?

— Există desigur și tendințe de-a găsi, la modul liric, suprema poezie în cotidian, în faptul divers, cu mijloacele exclusive ale versului prozaic, zis liber și operativ. Rezultatul: fum și pulbere, menite să acopere măreția și eroismul zilelor noastre. Firește că eu nu sînt pentru o poezie suficientă și satisfăcută de sine însăși că reușește să rimeze coșu cu roșu, înțelegînd coșul fabricei, firește, și să zicem colțul roșu de la căminul cultural. O astfel de poezie maimuțărește realitatea fără să pătrundă în esența ei. Pentru a pătrunde în miezul de foc al vieții, trebuie să mînuiești cu pricepere, nu numai limbajul intuitiv și metaforic al poeziei, ci și cheile gîndirii dialectice a marxism-leninismului, încercate și răsîncercate de mii de ori pentru a descuia porțile ce duc la inimile oamenilor de azi, cel mai specific de azi, febril încrezători în viitor și pătimaș activi în construirea drumului ce duce într-acolo. Altfel zădarnic vei spune: Sesam, deschide-te! Realitatea (iar suprema realitate pentru artă e viața, deci raporturile omului cu lumea) va sta masivă, zăvorîtă și rece ca o stîncă. Cei care se lasă cu totul pe curentul versului liber, considerat nu știu pentru ce și nu știu în ce sens mai „operativ", de fapt nu înnoată din răsputeri, ca să ajungă la izvoarele noului, cum face tainic păstrăvul sărind praguri scăldate de undele repezi, ci plutesc în jos ca peștii bolnavi, culcați pe-o dungă la suprafața apei.

De fapt nu-mi place nici poezia „încorsetată" în ritmuri mecanice împodobite cu rime ieftine, dar împopoțonată cu haine „de la pachet" sau cu vechituri de la „talcioc", noi numai în aparență, pentru că n-au fost purtate de mult, dar mirosind nu a naftalină, ci a sudoare și a mucegai. Nu-mi place nici versificația „desmălurată", plată și lăbărțată, fără legi poetice.

Sînt și printre tineri și printre mai bătrîni meșteri care-și caută reputația „croind" îmbrăcăminte pentru sperietorile de păsări puse în mijlocul cîmpului. Doar că subt îmbrăcăminte se ascund două crăci uscate puse în cruce, nu viață. Adevărata

(Continuare în pag. 3)

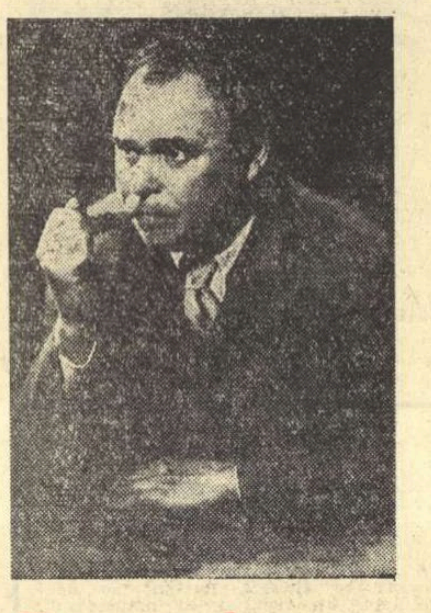

De vorbă cu MARCEL BRESLAȘU

— Specie literară rar reprezentată în creația scriitorilor noștri, fabula a constituit pentru generații întregi de elevi, ilustrarea concretă a modului în care curentul clasicist și-a făcut simțită influența și în literatura romînă. Temperament poetic complex, (cu o pronunțată latură meditativ romantică) asimilindu-și o vastă cultură, Grigore Alexandrescu a ilustrat într-un mod propriu genul lui La Fontaine: fabula lui este în primul rind un dialog viu și în scenete de dimensiuni modeste se ghicește verva scriitorului stăpinită întru respectarea canoanelor. Am dori să știm în ce măsură, pe dumneavoastră, ca pasionat autor de fabule v-a preocupat problema realizării unui gen modern prin preluarea unei specii literare clasice?

— Problema actualității ori mai bine zis a actualizării fabulei m-a preocupat la modul teoretic ca și la acela al realizărilor artistice încă de la începutul literaturii noastre de după 23 August, mai mult intuindu-i necesitatea decît urmărind vreun raționament deliberat! Ajunsesem la concluzia că unul din mijloacele de a atinge un larg cerc de cititori printr-o tematică de strictă actualitate este în genere satira și ca o modalitate a ei, fabula. Vechiul adagiu marxist că „omenirea se desparte de trecutul ei rîzind" își găsea aici o nemijlocită aplicație. De la început, țin să fac observația că, dialectic vorbind, această desprindere de trecut se produce nu numai concomitent ci și pe măsura ancorării conștiente în prezent și că rîsului aceluia îi corespunde simțămîntul superiorității, al capacității de a judeca lucid, de a compara vechiul cu noul și de a iubi acest nou care se impune în locul a tot ceea ce este desuet.

— Cititorii vă cunosc și vă apreciază tocmai în această calitate de inverșunat împotriva „vițelului adult" ce stă „nițel mai mult" la „poarta noului".

— Cred că drumul parcurs de înseși fabulele mele de la primul volum din vara anului 1946 „Niște fabule mari și mici pentru mici și mari" și pînă la ciclul „Cele șapte simțuri", apărute recent în „Viața romînească" urmează această evoluție care este și a cititorului meu: a cer-

(Continuare în pag. 6)

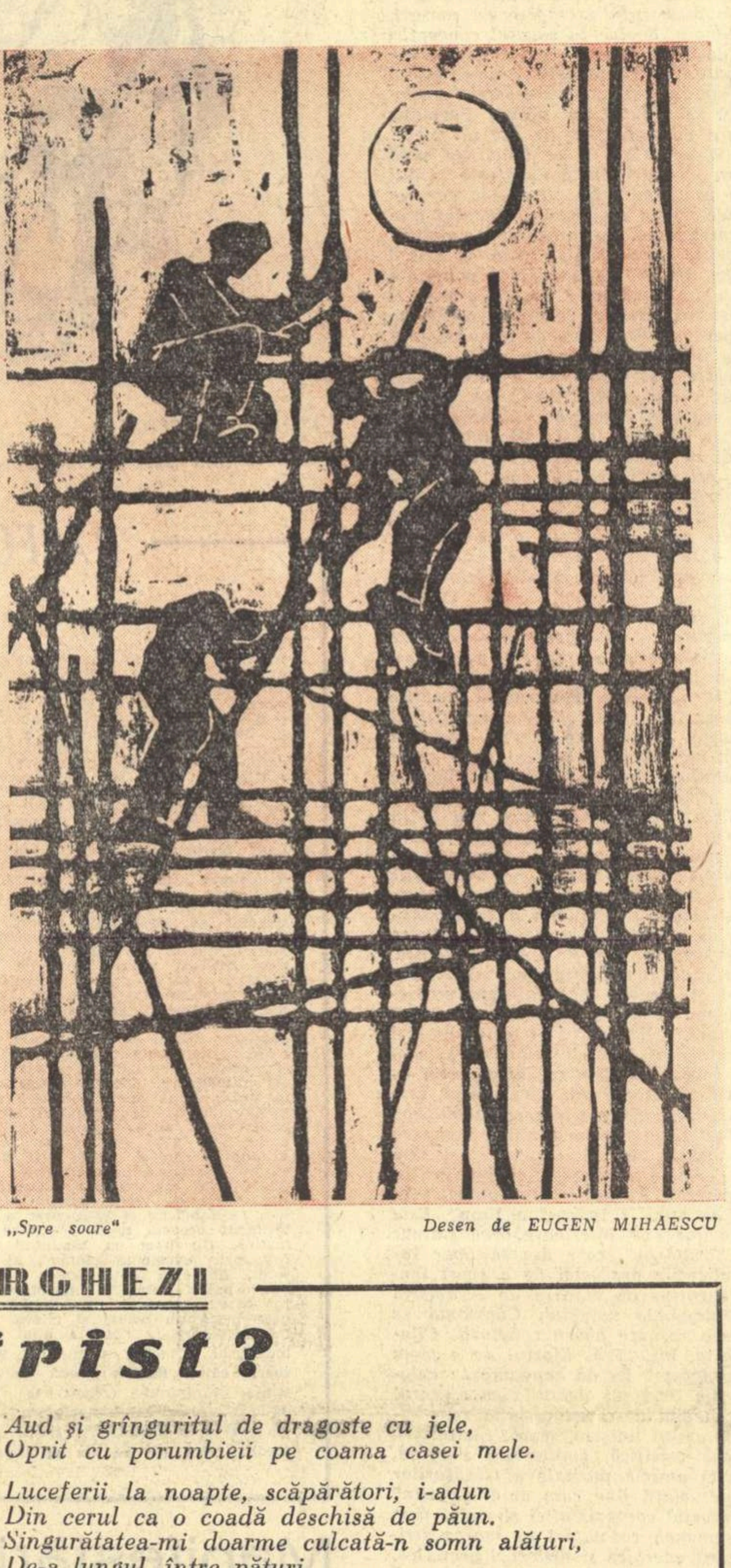

„Spre soare" Desen de EUGEN MIHĂESCU

TUDOR ARGHEZI

De ce-aș fi trist?

De ce-aș fi trist că toamna tîrzie mi-e frumoasă?
Pridvoarele-mi sînt coșuri cu flori, ca de mireasă.
Fereastra mi-este plină
De iederi împletite cu vine de glicină.
Beteala și-o desface la mine și mi-o lasă,
Cînd soarele rămîne să-l găzduiesc în casă

O prospețime nouă surîde și învie
Ca de botez, de nuntă și ca de feciorie.

De ce-aș fi trist? Că pacea duioasă și blajină
Mă duce ca o luntre prin liniști de lumină?
E un surîs și-n vraful de cărți, să mă alinte.
Vieți noi tresar vioaie din foste oseminte.
Văd frunza că scoboară din ramuri cîte una.
Le ruginise bruma, le argintase luna.

Aud și grînguritul de dragoste cu jele,
Oprit cu porumbieii pe coama casei mele.

Luceferii la noapte, scăpărători, i-adun
Din cerul ca o coadă deschisă de păun.
Singurătatea-mi doarme culcată-n somn alături,
De-a lungul, între pături.
Mă-ntreabă cîte-odată, trezită dintr-un vis,
„Ești tot aici cu mine și tot cu mine-nchis?"
Nu mă sfiesc de dînsa, nici ei nu-i e rușine
Că fuge să se-ascundă de lume lîngă mine.

De ce-aș fi trist? Că nu știu mai bine să frămînt
Cu sunet de vioară ulciorul de pămînt?

Nu mi-e clădită casa de șiță peste Trotuș,
In pajiștea cu crînguri? De ce-aș fi trist? Și totuși...

Calea e deschisă

Scrisoare din VIENA

Viena și-a recăpătat înfățișarea obișnuită. Au mai rămas doar cîțiva din cei peste 1.500 de gazetari care ocupaseră toate camerele hotelurilor capitalei noastre. O cameră sau chiar un pat într-un hotel erau la fel de rare ca și un vienez care n-ar ști să valseze.

Acum, oamenii de pretutindeni, nu numai oficialitățile și ziariștii, reflectează la consecințele pe care le vor avea pentru evoluția situației internaționale cele douăsprezece ore și jumătate de convorbiri dintre Nikita Hrușciov și John Kennedy.

Și este o mare bucurie pentru noi austriecii că aceste reflecții se leagă de capitala noastră, unde a avut loc „întîlnirea dintre cei doi mari".

Și cum poate fi obținut acest climat? Răspunsul era la îndemîna celor care primii în lume l-am ascultat pe d-l Harlamov în rusește și pe d-l Salinger în englezește citind, în sala de festivități a fostului palat imperial Hofburg, declarația comună care sublinia utilitatea întîlnirii cît și faptul, poate și mai important, că cei doi președinți „au căzut de acord să mențină un contact în toate problemele care prezintă interes pentru cele două țări și pentru întreaga lume". Deci putem să ne gîndim de pe acum că vor fi noi întîlniri și, dacă Hrușciov și Kennedy s-au simțit bine la noi, de ce n-ar reveni?

Este bine că utilitatea unor asemenea convorbiri este, să sperăm, înțeleasă acum în toate punctele cardinale, căci, de pildă, d-l Kenworthy de la „New York Times" relata că, numai cu cîteva zile înaintea întîlnirii, unii membri ai Congresului, precum și unele persoane de la Departamentul de Stat, „se îndoiau de rostul unei astfel de întîlniri".

Dar Viena este orașul muzicii bune, al acordurilor lui Brahms, Schumann și Weber, pe care i-am ascultat în aceeași sală în care se afla și soția șefului guvernului sovietic, Nina Hrușciova. Mesajul acestei muzici îl aducea împreună Filarmonica din Viena și ilustrul violonist sovietic David Oistrah. Aceasta ne-a amintit că un mare compozitor romantic, mi se pare chiar Schumann, spunea că muzica seamănă cu niște tunuri ascunse în flori și care sfarmă, prin chemarea ei însuflețită, tunurile adevărate. Asemenea tunuri adevărate trebuie sfărîmate în Laos, de pildă, despre care comunicatul de la Viena se ocupă în mod direct.

Ziare din alte țări vest-europene care au sosit astăzi în capitala Austriei, evidențiau că rezultatele întîlnirii de la Viena au fost aprobate de toți cei care știu să aprecieze însemnările de pe un cer înnourat.

Dar promotorii războiului rece continuă și acum să clameze strident și plictisitor că la Viena s-ar fi realizat prorocirile lor nefaste. Inceputul bun realizat nu numai că nu-i bucură, ci, dimpotrivă, îi înfurie. Vocile lor se aud la Washington și Bonn, la Londra și Paris. Despre ele, cineva a spus aici, pe bună dreptate: „Cine are fiere pe limbă, simte mereu amărăciune".

Am auzit cel puțin douăzeci de corespondenți de presă, printre care și pe cel al oficiosului sovietic „Pravda", relatînd o glumă făcută de N. S. Hrușciov, care, văzînd că d-l Dean Rusk s-a așezat într-un fotoliu mai îndepărtat (nu a existat o masă a tratativelor) a spus: „Apropiați-vă, d-le Rusk, altminteri s-ar putea crede că sînteți în opoziție". Toată lumea a rîs, inclusiv fotoreporterii, care au fost lăsați timp de trei minute în sala în care au avut loc convorbirile.

Dar nu numai începutul întrevederilor a fost cu zîmbetul pe buze, ci, ceea ce este mai important, și sfîrșitul lor. Pe scările ambasadei sovietice din Viena, duminică la ora 16.30, N. S. Hrușciov și J. Kennedy au apărut zîmbind după ore de întrevederi obositoare. Ei și-au strîns mîinile și și-au spus „la revedere" și nu „adio". Acest „la revedere" nu este doar o simplă formulă de politețe. Dialogul între Moscova și Washington va fi continuat, această părere au formulat-o toți cei care au fost de față la ultima scenă a întrevederii de la Viena. După cum afirmau unii ziariști americani, N. S. Hrușciov i-a spus ziaristei americane Lise Howard, care-i luase un interviu în Statele Unite și care la Viena i-a solicitat o întrevedere pentru Moscova: „dacă veniți la noi, luați-l și pe președintele dv." De altfel, d-na Jacqueline Kennedy i-a spus zîmbind Ninei Hrușciova, cu care s-a întreținut într-o convorbire animată în limba engleză: „Sper să ne revedem în curînd".

Această atmosferă cordială, recunoaște astăzi toată lumea de bună-credință, a caracterizat întîlnirea celor doi mari. La plecarea din Viena, l-am auzit pe N. S. Hrușciov vorbind în fața microfonului instalat pe aeroport despre necesitatea eliminării din viața internațională a rămășițelor vechilor conflicte și a lichidării războiului rece. Aceasta este poziția Uniunii Sovietice. Să sperăm că întîlnirea de la Viena va contribui la deschiderea căilor pentru atingerea acestor obiective.

Joachim WOLF

UNDE VÎNTUL MIROASE A PETROL

Povestire de IOAN GRIGORESCU

Ii era frig, un frig interior ca fiorul subțire, pătrunzător al neîncrederii. Incercase să se autosugestioneze spunîndu-și în gînd că nu simte altceva decît frigul de afară, acel frig vînăt al iernii care așternuse peste dealurile schelelor petrolifere o nesfîrșită platoșă de gheață.

Ici-colo, petele negre care spărgeau albul zăpezii fumegau, parcă dealurile ar fi fost făcute dintr-o cenușă sub spuza căreia mai mocnea încă jarul. Păduri metalice de sonde înlocuiseră codrii străvechi de stejar peste frunza cărora, moartă, se împietrise asfaltul din pămînt amestecat cu țiței. In mașină era cald dar inginerul cu care ea mergea acolo, spre cimitirul de sonde din fosta schelă a Runcului Vechi, cerea șoferului să oprească tot mai des și, deschizînd ușa sau coborînd geamul portierei, striga cîte ceva oamenilor de la sonde lăsînd de fiecare dată să pătrundă înăuntru tot frigul de afară.

In momentele acelea se scutura stringîndu-se mai tare în șuba care parcă își pierduse toate proprietățile blănii de oaie devenind ca de hîrtie. Nu putea să-i zică nimic inginerului. Doar pentru el venise în schelă. Apăruse în viața ei brusc, aproape meteoric, într-unul din acele momente de sclipire personală cînd ea, simțind o receptivitate subtilă și totală la mediul înconjurător, fără să facă eforturi deosebite, printr-o inspirație promptă, reușea să captiveze interesul general și să se facă ascultată. Lucrul acesta se petrecuse cu șase luni în urmă, într-un accelerat de pe Valea Prahovei. Acum, în drumul de pantă șerpuitoare pe care „Pobeda" inginerului se cățăra mugind de efort, Ana își amintea pînă la ultimul amănunt atmosfera acelei zile. Totul se petrecuse într-un compartiment de clasa doua, în care călătorea o echipă de proaspeți absolvenți ai Institutului de mine și Petrol ce se întorceau din practica ultimului an, petrecută într-o schelă nordică din vechiul bazin petrolifer prahovean.

Omul despre care mai tîrziu avea să afle că se numește Andrei Rădulescu, inginer la trustul de prospecții și foraje petrolifere din Ploești, se urcase în tren la Băicoi și le ceruse permisiunea să ocupe ultimul loc liber din compartimentul lor. Cîteva minute după apariția noului călător, discuția vie care se iscase între colegii Anei, a trenat stînjenită de prezența străinului. Dar omul s-a așezat cuminte pe locul lui continuînd să țină cu grijă pe genunchi singurul său bagaj — o servietă de piele maron, cu catarame strălucitoare, al cărei conținut se părea că îl ferește cu teamă de orice șoc neprevăzut.

Ana strălucea. Avusese succes în cercetările sale cu privire la motivele degradării straturilor petrolifere în schelele vechi care aparținuseră cîndva capitaliștilor, și demonstra cu brio colegilor ei procesul fizic de decădere a zăcămintelor de țiței.

— E clar ca bună ziua — spunea ea tare — aci marele nostru arc petrolifer trebuie să facă o paranteză. Din fericire Romînia petroliferă de azi s-a descoperit singură, dincolo de rombul bogzian (termenul îl inventase ea după lectura „Lumii petrolului" de Geo Bogza) desenat între Ploești-Gura Ocniței și Ceptura-Cîmpina. La punctele extremis ale acestui cadru ar trebui bătute indicatoare rutiere pe care să se scrie cu litere mari: „Trecutul..." Pentru ca dincolo, spre nord și în răsărit, în Moldova, sau spre vest, în Oltenia subcarpatică, să se scrie: „Viitorul"... Mă gîndesc ce stranie apariție ar putea fi pentru un ochi capabil să străbată erele geologice, prezența cimitirului petrolifer de la Bușteni. Un cimitir de sonde peste alt cimitir, acela al giganților patrupezi preistorici din trupurile cărora s-au născut mai tîrziu zăcămintele...

Se părea că inginerul nu asculta și deci nu aproba și nici nu infirma elanul fetei. Iși rezemase tîmpla de perna canapelei și ședea cu ochii întredeschiși, parcă dormitînd sau privind undeva, absent, fără adresă. Era un om de vreo treizeci și doi de ani, cu fața prelungită, smeadă, cu un profil armonios dar care nu ascundea severitatea, cu o bărbie ușor proeminentă, tare, mată, peste care se simțea încă trecerea proaspătă a aparatului de ras și boarea bărbătească de lavandă. Era îmbrăcat cu un costum de culoare cenușie, croit cu destulă eleganță, avea o cămașă de o albeață imaculată și o cravată maron cu dungi în țesătură. Iși pusese în cuier, deasupra capului, trench-coatul cu nasturi de marochinărie și șapca de gabardin vînăt de culoarea petrolului.

Dacă l-ar fi privit mai atentă, Ana, care vorbind își oprise de cîteva ori ochii pe chipul noului venit ar fi observat că omul acela, în ciuda aparențelor, participa cu un interes deosebit la conversația tinerilor din compartiment. Iar în momentul cînd ea a ajuns la „rombul bogzian" și la cele două cimitire suprapuse — cimitirul mamiferelor preistorice și cimitirul sondelor moarte de la Bușteni, pe fața lui a trecut un zîmbet fin, aproape imperceptibil, iar în ochii întredeschiși, de o energie latentă sesizabilă doar dacă cineva ar fi reușit să le surprindă privirea trează, vie, metalică, strivită între pleoapele aproape închise, a trecut o sclipire de lamă ascuțită.

Aproape de București omul și-a deschis servieta și a scos din ea două sticle patrate, de laborator, cu dopurile de ebonită. Le-a înălțat spre lumină, le-a privit în zare și le-a clătinat ușor, în așa fel încît lichidul din ele să umple spațiul rămas gol sub dop. După aceea a așteptat ca pata brună de pe transparența sticlei să se retragă în jos.

— Stimată tovarășă — i s-a adresat el atunci Anei și fata n-a putut să nu-i surprindă tonul ușor ironic, — sticlele acestea răstoarnă cel puțin, două din euforismele dumneavoastră: pe cea cu indicatoarele rutiere și pe cea cu rombul acela bogzian, sau nu știu cum l-ați denumit...

— Mă rog... poate... dar îmi permiteți să vă întreb ce e înăuntru?

— Mirosiți... Nu, nu, mai de aproape, voi avea grijă să nu vă pățeze... A ce miroase?

— Petrol... Imi dați voie? — și Ana i-a luat o sticlă din mînă, a vărsat o picătură din conținutul ei pe un colț de ziar și a întins pata cu vîrful degetului. — E fain! Ușor, rapid volatilizabil cred că are un procent ridicat de benzenuri. Din ce schelă e?

— Vedeți? Tocmai dintr-un cimitir de acelea... pe care nu le pot intui decît ochii capabili să străbată erele geologice! Parcă așa spuneați, nu?

— Sînteți ironic, credeam că în vreme ce vorbeam ați moțăit... Permiteți să încerc și eu o ironie? Cînd v-am văzut cum vă țineți servieta am fost convinsă că aveți înăuntru bilanțul cine știe cărei întreprinderi și că sînteți un contabil bine stilizat și cu multe nopți nedormite... E chiar atît de secret locul de unde vine acest petrol?

— Cîtuși de puțin. Mai ales că, apropo de ceea ce spuneai dumneata cînd am trecut de Ploești, petrolul din sticlele acestea e menit să dovedească încă o dată că noi sîntem mai pricepuți și mai buni gospodari decît foștii patroni. E țiței din Runcu Vechi, dintr-o sondă pe care o invadase iedera sălbatică și mărăcinii. Cimitir romantic, nu alta!

— Din Runcu? Bine dar... Asta înseamnă că sînteți un vrăjitor! Am stat trei luni acolo.

— Știu.

— M-ați văzut?

— Odată. Spuneați niște lucruri formidabile... ca azi.

— Sînteți întotdeauna ironic?

— Nu știu altădată. Dar acum, pot să jur că nu vreau să fiu... Nici măcar vrăjitor.

— Sînteți desigur, inginer. Asta puteam s-o deduc.

— Exact. Sau și mai precis, reversul groparilor de sonde. Specialitatea mea e reactivarea sondelor vechi și deci, răscolirea cimitirelor geologice...

— Eu una aș prefera să caut în pămînturi noi, acolo unde nimeni nu se așteaptă să se găsească ceva... Să deschizi schele, să știi că în urma ta se vor înălța orașe și tu să pleci mereu mai departe pentru găsirea altor zăcăminte...

— In realitate nu e chiar atît de romantic... Dar mă rog, nu vreau să vă tai elanul. Cînd vă întoarceți în schelă?

— La Runcu?... Nu știu! Poate că nici nu voi fi repartizată acolo... Și, ca să vă spun drept aș prefera Moldova sau Oltenia... Deși Valea Prahovei are avantajul că e aproape de București.

— Intr-adevăr, am și sosit. Nici nu știu cum a trecut timpul. Permiteți? Ați rămas cu sticla în mînă și asta îmi provoacă emoții. Dacă mecanicul ne dă un șoc la oprire... înțelegeți... e primul țiței după treizeci

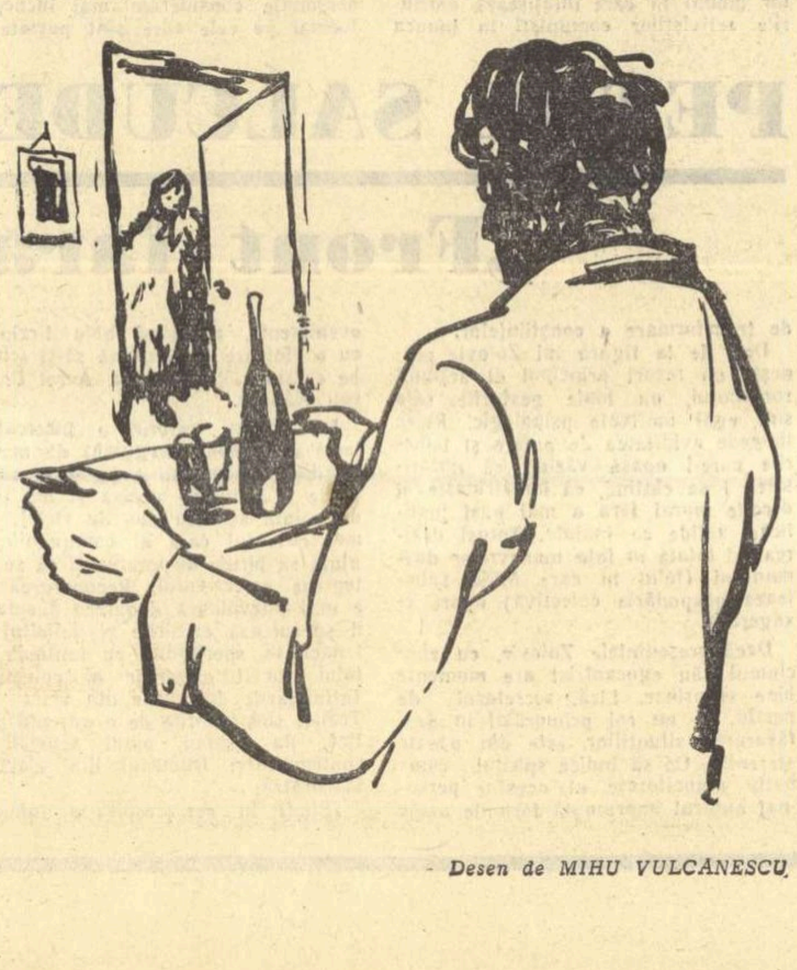

Desen de MIHU VULCĂNESCU

(Continuare în pag. 4 și 5)

INSCRIPŢIE la „Sărbătorile zilnice“

Cu floarea dragostei în mînă, Nina Cassian parcurge distanţele dintre obişnuit şi sublim, descoperind în vasta experienţă zilnică sărbătoarea pasului făcut spre a grăbi apropierea de adevăr şi a gestului capabil să releve frumosul. Relatarea fiecărei descoperiri fără emfază, cu simplitatea caracteristică certitudinii, de unde tonul franc şi degajarea suplă, ar putea naşte părerea că farmecul cotidianului se oferă gratuit şi oricui. In realitate, drumurile poetei sînt continue asalturi, ambiţii nedomolite de a străpunge crusta aparenţelor cu spada lucidităţii, confruntări permanente şi exigente, avînd drept criteriu etalonul de aur al conştiinţei comuniste. Este un freamăt, o pulsaţie vie şi autentică în versurile din „Sărbătorile zilnice“, care rezultă din explorarea pasionantă a realităţilor contemporane privite în dinamica afirmării noului, înfrîngerii rutinei, ridicării pe verticala demnităţii. Asemenea perspectivă dă poetei posibilitatea, chiar cînd alcătuieşte „reportaje“, să evite descriptivismul decorativ prin extragere de sensuri. Trecerea prin hala mare de la Hunedoara, devine în spiritul concepţiei militante a poetei, prilej pentru a dezvălui însuşi avîntul socialismului : „Contrastul ezitării / e hala mare din Hunedoara, / unde gestul se încarcă de forţă / ca pasărea de spaţiu / şi unde cuptoarele solemne, fundamentale, / scot, la semnul omului, / un zîmbet fierbinte, de aur“. *Imaginea se îmbracă fastuos cu semnificaţiile (de un inedit şi o exactitate tulburătoare) scoase la suprafaţă şi se amplifică pînă acolo încît îndemnul final de a intra în marea hală depăşeşte vizibil cadrul respectiv, fiind o chemare la participare însufleţită, la dăruire în iureşul constructiv al zilelor noastre. Forţa sugestivă a faptului provine din integrarea, inspirată şi inteligentă, în procesul împlinirii. De sub învelişul observaţiei nemijlocite, Nina Cassian face să răsară ideea deschizătoare de largi orizonturi. Un fel de adevărată voluptate a disocierii şi asocierii în lanţ continuu transformă, în retortele ei fabricarea zahărului într-o viziune cosmică, evocînd* „drumul superb de la pămînt la stea“*.(„Industrie“). Nu pentru prima dată se remarcă fantezia graţioasă a poetei, meşteră în a proiecta elementele vieţii diurne pe un fundal mitic (v. „Filă de poveste“) şi invers, de a înzestra cu atribute familiare lumea siderală (luna e un* „mirific inel“, *norii alcătuiesc o* „măreaţă draperie“, *vîntul* „coase şi descoase“). *Mobilitate de bun augur pentru poezie, inutil pusă în discuţie, ici şi colo, sub cuvînt că excesul de intelectualitate ar pîndi să sufoce elanul liric. Separaţia dintre cerebral şi emoţie violentează, cel puţin spiritul, dacă nu însăşi structura acestei poezii, trăind din îmbrăţişarea sensibilităţii cu abstracţiunea. Primejdia se iveşte cînd generalităţile circulă neîncorporate, lipsite de suportul concretului, lucru ce se întîmplă oricărui poet. Poeta care închină programatic o odă lucidităţii deşteaptă, nu o dată emoţia lectorului tocmai dăruind un conţinut senzorial-afectiv unor principii etice. In replică la „Muzeul de antichităţi“. Nina Cassian rezervă un mare spaţiu în lucrările sale recente metamorfozei prin care omul, eliberat de servituţile trecutului, dobîndeşte o fizionomie social-morală superioară. Cuceririle socialismului se reflectă, pentru ea, în posibilităţile desăvîrşirii umane, prin extirparea orgoliului, indiferenţei, invidiei, egoismului, frivolităţii, ipocriziei, demagogiei înscrise toate în „inventarul“ burgheziei crepusculare. Omului nou, socialist, îi corespunde setea fertilă de a cunoaşte, oroarea de inerţie, legătura indestructibilă a solidarităţii de clasă, încrederea şi mersul sigur către viitor, îmbărbătat de „respiraţia oceanului“ comunist, trăsături incluse structural în viziunea poetei asupra universului înconjurător, încît e greu a cita spre ilustrare poezii izolate. Cu mai mult sau mai puţin relief, coordonatele acestea se detaşează, la analiză, din aproape fiecare poezie, după cum alcătuiesc arcul voltaic al întregului „Spectacol în aer liber“. Se poate cita acel poem unde, odată cu trăsăturile de mai sus, îşi găseşte expresia afinitatea şi stima profundă a autoarei pentru lumea de gînduri, de sentimente şi atitudini a comunistului. Se intitulează „Noaptea, în sala de şedinţe“ şi sugerează, într-un fel, explicaţia evoluţiei poetei spre maturizare. O maturizare ideologică, menită să ascută antenele creaţiei, însoţind şi o mărturisită maturizare temperamentală. Nina Cassian a fost şi rămîne încă înfocata portretistă a „cuplului“ amoros şi nimeni nu va trece nepăsător pe lîngă patima cu care strigă : „Amatevi sempre !“ Numai că strigătul n-ar fi izbucnit atît de patetic dacă exuberanţa din „Vîrstele anului“ i-ar mai stăpîni într-atît ispitele şi reflexele. Incepe să domine introspecţia — ba întrucîtva chiar retrospecţia — calmă. Acolo era hîrjoană şi scufundare jucăuşă în apele iubirii, doar despărţirile pasagere învolburau cu tristeţi undele ; aici îşi impune tonul scrutarea meditativă, înălţarea treptată deasupra tumultului.* „Mi-e toamna de acum suavă / şi fără de cruzime. / Mi-e dulce frunza. / Apele întineresc ciudat în lumină — / şi aştept o iubire transparentă ca aceste văzduhuri / în care potecile-şi strecoară / afluenţii de aur... / Incepe-un timp“. *Este timpul seninătăţii, împrumutînd mişcărilor sale interioare ceva statuar (inclusiv în freneticile „Prezenţă“, „Sărutările“, care denotă doar încrederea statornică şi justificată în virtuţile dragostei de a spori sensibilitatea la apelurile universului), surprins cu vigoare de Anamaria Smigelsky în excelentul portret ce deschide volumul. Constantă se dovedeşte poeta în intensitatea cu care resimte absenţa naturii. Citadinismul său rămîne, în direcţia aceasta, inflexibil. Efortul de a picta peisajul dobrogean în „Scrisoare de dragoste“ nu dă randament : culorile voit intense ascund palid compoziţia livrescă, alcătuită cu ajutorul corespondenţelor subtile, e drept, cu imagini de o netăgăduită reverberaţie intelectuală (una :* „Verzele-albastre sînt liniştea, seara, răcoarea“), *dar fără acea comunicare tactilă care certifică, eminescian vorbind, cufundarea în codru şi în vegetaţie. O anume puritate a trăsăturilor de penel salvează de artificialitate încrustaţii fine cum ar fi „Declin“ sau „Joc de apă“, însă şi aici, de la nivelul contemplaţiei şi nu al participării efective la viaţa naturii. Asemenea constatări ar marca stridenţe într-o poezie explozivă, cu ritmuri energice şi dislocări granitice. Dar Nina Cassian obţine intensitatea din nuanţări savante, dintr-o pedală pusă la timp, încordîndu-se în emoţie pentru a lăsa expresiei claritatea trebuitoare comunicării depline. Ei i s-ar potrivi formula „lirismului activ“ (folosită în una dintre „omagiale“), în sensul că uneşte laolaltă gingăşia simţirii şi intransigenţa gîndirii, nu în forme viguroase, energice, ci numai sensibil delicate. Ar fi fost de dorit ca intransigenţa aceasta să se aplice şi asupra selecţiei pieselor incluse în volum, pentru a-l feri de inegalităţi supărătoare ca cele din „Omagiale“. In general o mai frontală abordare a actualităţii ar înzestra versul Ninei Cassian cu dimensiunea forţei agitatorice, atenuată deocamdată prin interiorizări şi speculaţii ce împiedică debutul să se dezvolte. Cu ţîşniri ale inteligenţei numai şi cu purităţi de simţire, oricît de autentice greu se răzbate spre ceea ce poeta însăşi fixează ca ideal : „sinteza furtunilor“. Poezia sa actuală rămîne vitalitate diafană, cîntec bine temperat, severă candoare. Duşmană a sufletului răvăşit şi a gîndirii ceţoase, iubeşte prezenţa robustă, înlănţuirea tonică a vieţii.*

Geo ŞERBAN

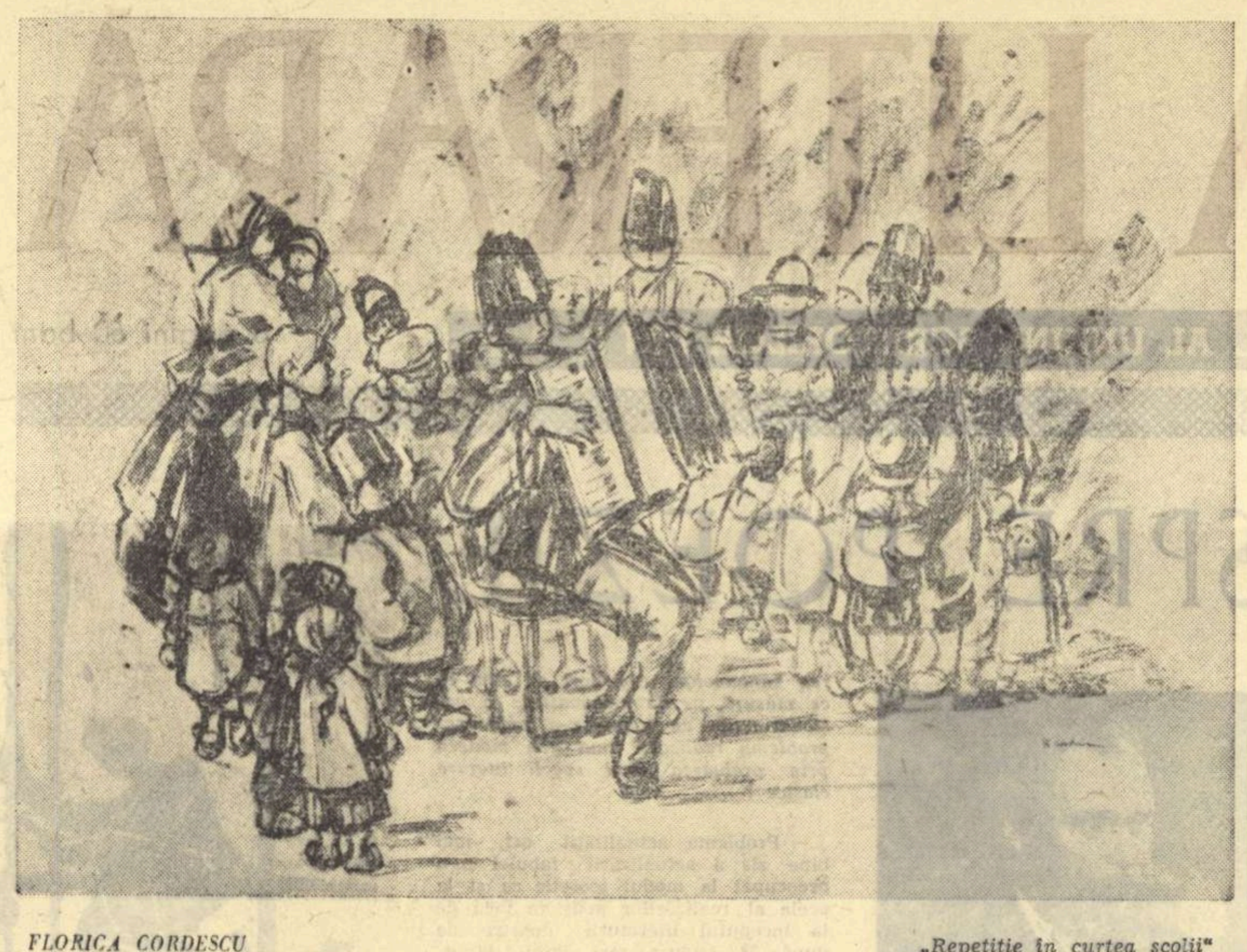

FLORICA CORDESCU *„Repetiţie în curtea şcolii“*

(Din „Expoziţia retrospectivă de grafică militantă“. — 23 August 1944 — 1961. Sala Palatului R.P.R.)

RĂSFOIND REVISTELE

Marginalii la ultimul număr al revistei „NOVI JIVOT“

Revista **Novi jivot (Viaţa nouă)**, editată în limba sîrbă de Filiala Timişoara a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., reflectă în paginile sale aspecte multiple şi variate din viaţa minorităţii naţionale sîrbe din ţara noastră. In cei cinci ani de apariţie publicaţia a dus o muncă susţinută de descoperire şi stimulare a talentelor, contribuind la dezvoltarea tinerei literaturi de limbă sîrbă din R.P.R., al cărei act de naştere a coincis cu instaurarea regimului de democraţie populară. In jurul revistei s-au afirmat poeţi şi prozatori cunoscuţi ca : Vladimir Ciocov, Bojidar Kerpenişan, Svetomir Raicov, Lazar Ilici, iar în ultima vreme în domeniul criticii literare remarcăm activitatea lui Neboişa Popovici.

An de an, redacţia revistei s-a străduit să alcătuiască numere de un nivel corespunzător exigenţelor mereu sporite ale maselor de cititori. Ultimul număr, închinat aniversării a 40 de ani de la înfiinţarea Partidului Comunist din Romînia, constituie în acest sens o certă realizare. Ceea ce atrage în mod deosebit atenţia cititorului care parcurge acest număr este orientarea scriitorilor spre oglindirea vieţii clasei muncitoare, atît în poezie cît şi în proză. Pînă acum tematica scriitorilor noştri de limbă sîrbă era predominant rurală, faptul explicîndu-se atît prin origina ţărănească a multora din ei, cît şi prin aceea că nu cunoşteau în profunzime mediul social muncitoresc. Contactul mai intim cu viaţa oraşului socialist, cu fabricile şi şantierele, a determinat această nouă orientare tematică. Un poet ca Vladimir Ciocov, prin excelenţă cîntăreţ al satului, de astă dată scrie un izbutit pastel citadian **(Exuberanţă)** în care zugrăveşte cu multă fineţe lirică un peisaj şi cîteva momente din viaţa nouă a unui oraş industrial. Acelaşi poet (în **Scrisoare către Partid**) redă recunoştinţa ţărănimii colectiviste faţă de partidul clasei muncitoare, făuritor al noii orînduiri, şi de asemenea cîntă (în **Să nu se lase amurgul**) momentele plăcute pe care muncitorii le petrec în staţiunile climaterice, la odihnă. Bojidar Kerpenişan, în versuri avîntate **(Partidului)** slăveşte lupta eroică a comuniştilor pentru biruinţa vieţii noi. Tot partidului îşi închină versurile lor tinerii Jarco Savici, Ivan K. Muncean şi Drago Miriamici.

In domeniul prozei este şi mai accentuată orientarea de care vorbeam, adică abordarea tematicii legate de mediul industrial. In povestirea **Trei episoade**, talentatul scriitor Svetomir Raicov, autor al mai multor valoroase povestiri inspirate din viaţa satului, de astă dată alege cîteva momente definitorii în ce priveşte trecerea clasei muncitoare de la viaţa de mizerie din trecutul regim burghez, la viaţa luminoasă de astăzi. Meritoriu este procedeul prin care prozatorul încearcă să prezinte lucrurile, pornind de la descrierea şomajului şi ajungînd pînă la sugerarea atmosferei de entuziasm care caracterizează întrecerile socialiste în cinstea aniversării partidului, în care accentul se pune pe calitatea produselor. Din păcate nu aceeaşi atenţie o dă autorul realizării artistice a povestirii sale, a cărei acţiune este prea dezlînată, dusă adesea pînă la o relatare seacă, schematică, fără a se pătrunde analitic în psihologia personajelor. Deşi lipsit de avantajul ficţiunii, constrîns să respecte exactitatea faptelor, reportajul **Neasemuita bucurie**, în centrul căruia se află portretul muncitoarei Maria Czernik de la fabrica de încălţăminte „Nikos Beloiannis“, emoţionează pe cititor prin autenticitatea situaţiilor şi prin priceperea cu care autorul, Alexandr Petrovici, redă frămîntările de conştiinţă ale unei fruntaşe în muncă, preocupată de ridicarea unei brigăzi codaşe în producţie. Prin strădaniile acestei vrednice muncitoare, membră de partid, brigada se situiază într-un loc de frunte. Un reportaj cu numeroase elemente de poem în proză, care descrie Moldova Nouă din zilele noastre, în antiteză cu cea din trecut, semnează Cedomir C. Clisurat, autor al volumului de reportaje **In ţara visurilor înfăptuite** (despre Uniunea Sovietică).

O preocupare permanentă a revistei **Novi jivot** este tălmăcirea în limba sîrbă a unora din cele mai bune lucrări ale scriitorilor romîni şi ale scriitorilor maghiari şi germani din R.P.R. In acest ultim număr sînt prezenţi : Marcel Breslaşu, Demostene Botez, Veronica Porumbacu, Horvath Imre, Alfred Margul Sperber etc. De asemenea se publică în traducere piesa **Neamurile** a lui Teofil Buşecan.

Sectorul de critică, insuficient dezvoltat, este reprezentat doar de articolul **Partidul în tematica poeziei noastre de azi** de Neboişa Popovici. La rubrica de recenzii merită a fi subliniată preocuparea revistei de a-şi informa cititorii în legătură cu unele opere reprezentative apărute la noi sau în Uniunea Sovietică. Mirco Jivcovici semnează un medalion despre Dositei Obradovici, scriitor clasic sîrb născut pe pămîntul ţării noastre, de la a cărui moarte s-au împlinit de curînd 150 de ani.

Mergînd cu consecvenţă spre traducerea în viaţă a sănătoasei orientări pe care am amintit-o, dînd o atenţie sporită realizării artistice a lucrărilor pe care le publică şi străduindu-se să-şi îmbunătăţească sectorul de critică literară, revista **Novi jivot** va ajunge să se impună şi mai mult atenţiei cititorilor săi. Prezentul număr constituie în acest sens mai mult decît o promisiune.

Leonard GAVRILIU
şi B. GEORGEVICI

Manifestări ale Uniunii Scriitorilor

— La 25 mai 1961, Radu Tudoran s-a întîlnit cu cititorii săi de la Institutul de Proiectări Energetice.

— La 27 mai 1961 a avut loc o seară literară la Institutul de Studii Romîno-Sovietic, la care au participat : Mihu Dragomir, Ben Corlaciu, Mihai Gavril, Nicolae Stoian şi Traian Iancu.

— In cinstea Zilei Internaţionale a Copilului, la 27 şi 28 mai 1961, au avut loc întîlniri ale scriitorilor Vladimir Colin, Rusalin Mureşanu şi Violeta Zamfirescu cu pionierii din oraşul Constanţa.

— La 31 mai 1961, criticul literar **Mihai Novicov a vorbit la Academia** Militară Generală despre „Probleme ale realismului socialist în literatură“.

— La 1 iunie 1961, la Palatul Pionierilor, au citit din scrierile lor : Al. Mitru, Rusalin Mureşanu, Al. Gheorghiu-Pogoneşti şi Gellu Naum.

— La 1 iunie 1961, la Lectoratul Central al S.R.S.C., au citit versuri în cadrul unei seri literare : Nina Cassian şi Mioara Cremene.

— La 2 iunie 1961, Mihail Davidoglu s-a întîlnit cu elevii Şcolii nr. 19 din Bucureşti.

— La 3 iunie scriitorii Radu Boureanu şi Nicolae Jianu s-au deplasat la Vălenii de Munte unde s-au întîlnit cu elevii.

Cenaclul „Nicolae Labiş“

Sîmbătă, 10 iunie 1961, ora 17,30, în cadrul cenaclului „Nicolae Labiş“ va avea loc o discuţie cu tema: „Schiţa şi noile aspecte ale vieţii ţărăneşti“, discuţie iniţiată de organizaţia U.T.M. de la Uniunea Scriitorilor. Referatul va fi prezentat de G. Dimisianu.

ŞTEFAN LUCA: „Balul intelectualilor“

Cînd a apărut, acum şapte ani, în 1954, volumul de schiţe satirice „Cişmele şi noroi“ *de Ştefan Luca nimeni nu bănuia că autorul lui ne va da mai tîrziu un roman de o factură atît de deosebită, cum este* „Balul intelectualilor“. *Cronicile şi recenziile, apărute atunci, erau unanime în aprecierea că este vorba despre un incontestabil talent satiric, cu ochiul destul de versat în a observa şi reţine din realitate întîmplările neobişnuite, „anomaliile“. Schiţele din* „Cişmele şi noroi“ *sînt în general de factură grotescă, scriitorul permiţîndu-şi să exagereze pînă la şarjă anumite situaţii. Suculente pagini de satiră vom întîlni şi în* „Balul intelectualilor“. *Se resimte aici o pronunţată notă de sarcasm cînd prozatorul înfăţişează figurile cenuşii ale „intelectualităţii“, micului oraş ardelenesc. Există însă o diferenţă foarte mare între optica scriitorului din prima sa carte şi cea din romanul* „Balul intelectualilor“. *Preferinţa pentru ceea ce poate părea la un moment dat, stridenţă, excepţie, preferinţa pentru şarja grotescă şi puţin şcolărească au dispărut. Scriitorul se dovedeşte de astă dată, un fin analist al mediului social în care personajele trăiesc, mergînd cu disecţia pînă la ultimele consecinţe.*

„Balul intelectualilor“ *reprezintă, de fapt, un prilej pentru autor de a ne prezenta structura socială a unei mici aşezări urbane din Transilvania, din vara anului 1946. E perioada de consolidare a puterii politice cucerită de către clasa muncitoare, a unor deschise şi dure înfruntări de clasă, a manevrelor disperate ale forţelor reacţiunii, a loviturilor hotărîtoare date de masele de oameni ai muncii, sub conducerea comuniştilor, în lupta pentru făurirea vieţii noi. Denumirea de* „Balul intelectualilor“, *este într-un fel improprie pentru conţinutul romanului. „Intelectualii“ lui Ştefan Luca nu au nimic comun cu eroii lui Camil Petrescu ori ai lui Mihail Sebastian. Expresia :* „balul intelectualilor“ *vrea să însemne balul celor din urbe, care au, cît de cît, o spuză de învăţătură. Spre deosebire de alte baluri, organizate pe „bresle“, la balurile intelectualilor putea veni oricine, căci aproape fiecare familie din orăşel avea cîte o rudă intelectual : elevi, studenţi, funcţionari. Apoi, oficialităţile oraşului : pretorul, primarul, chestorul nu sînt şi ei tot nişte „intelectuali“ ? Iată, aşadar, într-o seară de iulie, 1946, adunat întreg oraşul, prin ceea ce avea mai „select“ la* „balul intelectualilor“.*Acţiunea romanului se petrece în această singură noapte de bal. Construcţia e interesantă. Paralel cu „parada personajelor“ urmărim, printr-o seamă de tablouri retrospective, evoluţia lor de-a lungul anilor.*

In romanul lui Ştefan Luca trăieşte autentic oraşul de provincie, cu intimităţile sale specifice, în care evenimentele revoluţionare îşi găsesc totuşi un puternic ecou.

Dintre protagoniştii romanului reţinem în primul rînd figura luminoasă a comunistului Dumitru Domşa. Bine conturaţi ni se par de asemeni Mircea, Grigore, Olimpia. Puţin lipsit de viaţă şi cam schematic trăiesc personajele negative — lucru destul de curios. Biriş este conceput după un clişeu destul de uzat.

Cu toate că romanul conţine fapte, biografii şi implicit oameni interesanţi, cu toate că tratează despre o perioadă istorică ce prin specificul ei a fost plină de neprevăzut, captivantă, romanul suferă uneori de monotonie. Sînt o serie întreagă de capitole „biografice“, greoaie. Faptul că, totuşi, acţiunea cărţii rămîne neaxată pe un conflict unic şi relevant constituie, fără îndoială, unul din factorii care fac să se simtă pe alocuri această senzaţie de monotonie, de uniform.

„Balul intelectualilor“, *primul roman al lui Ştefan Luca, se înscrie printre succesele prozei noastre din ultimii ani. El ne dezvăluie un romancier înzestrat.*

Gh. ACHIŢEI

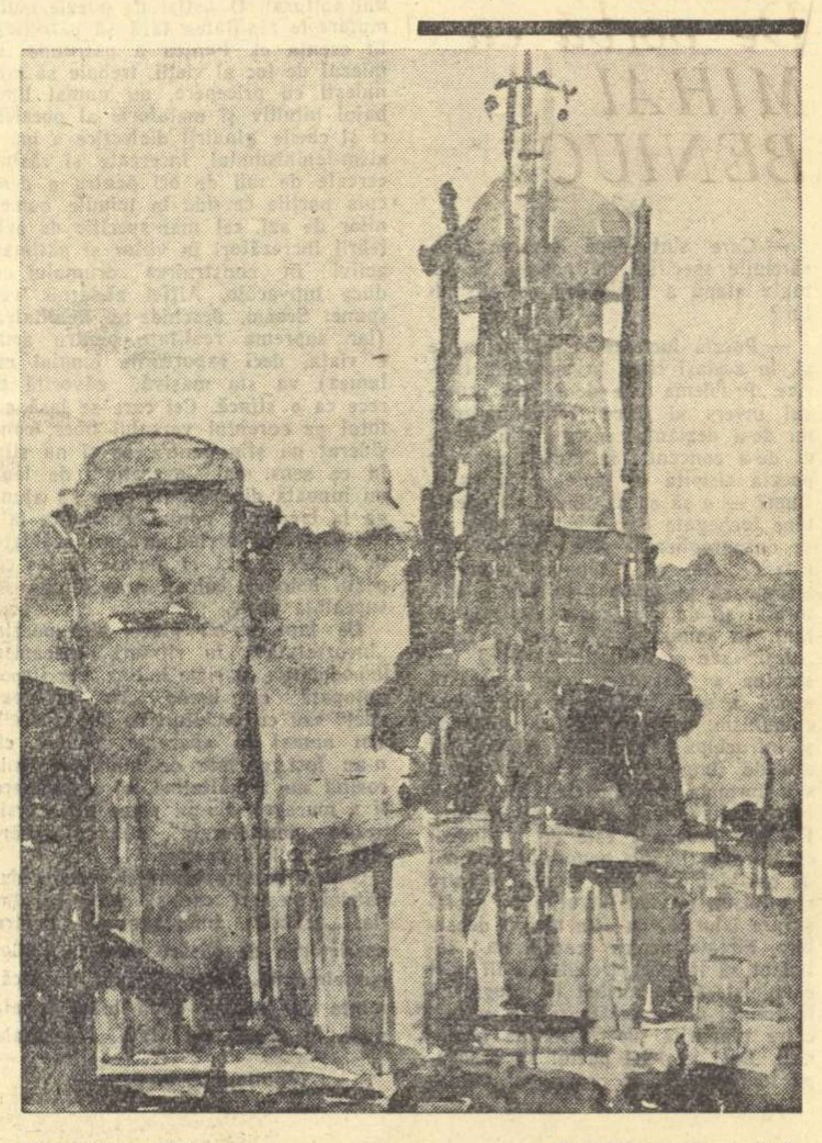

ION MURARIU *„Furnale noi la Reşiţa“*

CRONICA literară

PETRE SALCUDEANU: „Front fără tranşee“

Bate acum la porţile romanului o nouă promoţie de tineri. La distanţă de cîteva zile au apărut în librării: „Front fără tranşee“ de Petre Sălcudeanu, „Anii tineri“ de Nicolae Ţic, „Balul intelectualilor“ de Ştefan Luca. Dintre aceştia doar Nicolae Ţic şi-a făcut debutul ca romancier mai înainte, „Ora şase“ aparţinînd recoltei din 1960. Remarcăm acest asalt al tinerilor prozatori şi-l considerăm de bun augur. Căci tinerii vorbesc direct şi avîntat despre contemporaneitate.

Pe Sălcudeanu l-am fi putut felicita încă la apariţia povestirii „Iubeşte ziua de mîine“, fiindcă se orienta înspre probleme de stringentă actualitate. In „Front fără tranşee“ autorul reia aceeaşi preocupare tematică.

Despre consolidarea economico-organizatorică a gospodăriilor colective, Sălcudeanu scrie ca un cunoscător al vieţii ţărăneşti. Eroii nu-şi mai pun dilemele inaugurării drumului spre socialism. Această etapă depăşită, se ivesc alte probleme şi conflicte legate de întărirea poziţiilor cucerite. Pe drept cuvînt, autorul respinge ideea că odată formele socialiste constituite urmează o dezvoltare lină, ferită de contradicţii şi ciocniri. De aceea în creaţia sa se simte atras de descrierea muncii complexe duse de partid pentru transformarea mentalităţii ţăranului, pentru extirparea reziduurilor spiritului de proprietar, pentru sporirea productivităţii în unităţile de muncă socialiste. O luptă cu încordări maxime, de aci şi titlul romanului.

Pe ce coordonate se fixează conflictul cărţii ? In satul Gligan mai acţionează elemente răuvoitoare care se sustrag legilor colectivităţii, încearcă să-şi satisfacă pofta de avere, înşelînd pe ţăranii de bună credinţă. Duşmanul profită de opacitatea preşedintelui gospodăriei, Zolovie, om energic, căruia i se datorează multe din realizările trecute, dar înclinat spre individualism, vanitos, lipsit de un adevărat simţ de solidaritate comunistă. Noul secretar de partid, Lică, trebuie să demaşte uneltirile duşmanului, curmind totodată iniţiativele îngîmfate şi primejdioase ale lui Zolovie care îndepărtează pe oamenii cinstiţi de gospodărie. Abia după o activitate stăruitoare, gospodăria cîştigă noi membri şi atinge un înalt nivel de prosperitate. Este bine că romanul se inspiră din asemenea zone ale realităţii, răspunzînd doleanţelor unui public larg de cititori, care aşteaptă de la literatură descrierea vieţii noi socialiste, în complexitatea ei.

Dintr-un conflict social propriu fazei actuale de dezvoltare a gospodăriilor colective îşi extrage romanul lui Sălcudeanu dinamismul. Socotim un merit al tînărului prozator modul în care înfăţişează eforturile activiştilor comunişti în munca de transformare a conştiinţelor.

Deşi de la figura lui Zolovie porneşte un resort principal al acţiunii romanului, nu toate gesturile sale sînt egal motivate psihologic. Reies limpede aviditatea de putere şi temerile care-l apasă văzînd că autoritatea i se clatină, că îmbătrîneşte şi decade moral fără a mai găsi justificări solide ca înainte. Totuşi orbirea lui totală în faţa manevrelor duşmanului (felul în care Milia sabotează gospodăria colectivă) apare exagerată.

Dacă preşedintele Zolovie, cu zbuciumul său egocentrist are momente bine surprinse, Lică, secretarul de partid, cu un rol primordial în desfăşurarea situaţiilor, este din păcate stereotip. Ca să indice spiritul combativ muncitoresc al acestui personaj autorul împrumută formule uzate. Chiar scriitorul simte că mijloacele utilizate pentru caracterizarea personajului sînt neîndestulătoare şi atunci renunţă brusc la notaţia sobră, realistă, în favoarea unei simbolistici facile. Cînd pleacă bătrînul Crişan, muncitorul care l-a educat în spirit revoluţionar: „Farurile camionului se topiră în noapte. Şi Lică le urmări pînă ce din depărtare i se părură ca două steluţe părelnice în puzderia de stele din pînza orizontului“.

Lui Sălcudeanu, ca portretist îi reuşesc mai curînd firile sensibile, nu prea rezistente în faţa încercărilor, îndurînd un destin tragic. Dintre personaje considerăm mai închegate tocmai pe cele care sînt purtate de evenimente, ajungînd abia tîrziu şi cu o sforţare neaşteptată să-şi schimbe cursul vieţii : Traian, Aurel Culiţă sau Nănuţa.

Cu Traian, autorul a încercat o temă complexă. Dezgustat de mediul familiei, tînărul nu e în stare să adopte o atitudine decisă şi din lipsă de voinţă se lasă dus de vîrtej. Numai cuvîntul cald al comuniştilor îl ajută să biruie disperarea şi să se integreze colectivului. Recuperarea lui e mai anevoioasă deoarece duşmanul îi speculează ezitările şi deficitul de tenacitate, speriindu-l cu fantoma tatălui, înrăit adversar al colectivei. Intîmplările dureroase din viaţa lui Traian sînt însoţite de o aureolă poetică. Pe Traian, omul sensibil şi contemplativ, frumosul din viaţă îl fascinează:

„Simţi în aer respiraţia înmiresmată a pămîntului şi, fără să se întrebe de ce, luă un bruş în mînă şi-l frămîntă încet între degete, bucurîndu-se de răcoarea lui“. Cu o bună intuiţie, autorul arată ravagiile dragostei în viaţa lui Traian, temperament molatec, abulic, apt însă de pasiuni obsesive, intense, cu arderi maxime. Deşi dezamăgit de repetate ori, tînărul nu poate alunga imaginea femeii iubite şi se comportă cu dînsa umil şi generos. Chiar la revelaţia depravării Nănuţei, eroul refuză evidenţa: „Inchise ochii ameţit de sîngeriul orizontului şi, ca o dojană, în loc de liniştea şi întunericul dorit, îi apăru în faţă tot chipul ei tînăr, zîmbitor, cu ochii mari, sălbăticiţi de dorinţă“.

In figura lui Aurel Culiţă, amestecat fără voie în intrigi meschine, fiindcă mama lui, Milia, vrea să-şi păstreze avutul în dauna gospodăriei — autorul distinge tot impulsul spre detestarea trecutului, nostalgia unei alte vieţi şi lipsa de energie în acţiune. Cearta cu părinţii: „Nu lucru, na. Eu de lucrat pentru voi nu mai lucru că v-am lucrat destul. Cu cît striga mai tare cu atît era încredinţat mai mult că vorbele rămîn vorbe, că se zbate în zadar, că de lucrat are să lucre şi încă aşa de o să-l treacă toate sudorile“.

La Nănuţa, soţia lui Traian, neputinţa de a rezista patimilor, are urmări dezastruoase. In imoralitatea ei, femeia păstrează totuşi o fărîmă de omenie, sacrificîndu-se pentru omul pe care-l iubeşte. Aici Sălcudeanu merge însă prea departe, introducînd forţat teme de rezonanţă dostoievskiană (repulsie — patimă, adoraţie — înjosire etc.) şi apelează la magia coincidenţelor (originea lui Traian).

Ceea ce nemulţumeşte la lectura romanului este faptul că în caracterizarea acestor personaje mai nuanţate, autorul nu depăşeşte hotarele universului instinctual, pe care literatura tradiţională rurală l-a circumscris ţăranului. Ne-ar fi interesat procesele mai complexe de cunoaştere a lumii pe cale intelectuală de către ţărani şi unghiul din care primesc plăcerile superioare ale existenţei, care în trecut le-au fost inaccesibile. De la ciocnirile materiale esenţiale relatate, autorul ar fi trebuit să pătrundă mai adînc drame de conştiinţă, legate de plămădirea noilor convingeri şi credinţe.

Din pricina stadiului prea expozitiv al problematicii, suferă şi compoziţia romanului. Atras de universul ţărănesc, preluînd tradiţia modelelor ilustre, Sălcudeanu înţelege necesităţile prozei contemporane şi adoptă un ritm mai viu. Dacă apare peisajul, el e plastic şi sugestiv, dar aproape implîntat în acţiune, ca să se evite orice tărăgănare. „Era pe la jumătatea lunii martie şi pămîntul jilav, plin încă de apa zăpezii topite, i se prindea de opincile mari cu gurgui“. Sau: „Pe fereastra casei lui Traian, florile de muşcată tremurau sub picurii deşi şi cîte o petală trecută, se rupea, plutea cîtva timp în aer, apoi roşea cu sîngele ei pămîntul negru. Natura se primenea“.

Nu aceiaşi zgîrcenie salutară se poate remarca în reproducerea scenelor de viaţă, a dialogurilor. Prea îngăduitor lasă autorul să se deruleze unele întîmplări văduvite de un tîlc deosebit. Ne afundăm cîteodată în probleme tehniciste de organizare a muncii gospodăriei, fără ca ele să aducă un relief nou în psihologia oamenilor. Autorul reconstituie mai ales, parcă trăind delicii, banale convorbiri între copii. „— Cînd o să crească purcelul şi o să-l tăiem, îţi dau ţie partea mea din coadă. Vrei ? — Bine, da dacă nu-mi dai ? — Uite, mă jur, să dea dumnezeu să moară tata şi mama dacă nu-ţi dau. — Hai, tleci în locul meu“.

Altădată controversa pe seama denumirii unui peşte pe care-l scoate din apă tot un copil: „— Da parcă-i somn, mă, zise un altul curios, privind la peştele ce se zbătea în undiţă. — Nu-i somn, mă, aici nu trag somnii. — Da atunci o fi clean... — Ii mreană.

— Toată ziua-i poduţ. — Clean, uită-te la gură...“.

Pagini din carte sînt consacrate metodelor de pedagogie. In casa lui David Hirean, sancţionarea unui copil plîngăreţ se produce după un ritual. Tatăl scoate din lapte lingura de lemn, o bate pe marginea vasului ca s-o scurgă şi-l loveşte pe copil cu dosul bombat în creştet. Mişcarea se repetă din cinci în cinci rînduri.

La creşa gospodăriei se petrec fapte cărora autorul le conferă, probabil, un sens înalt: Spălatul copiilor, clătitul pantalonilor în cîteva ape, luarea omuleţului de o şchioapă în braţe, legănatul:... „huţa, huţa, mămăruţa“.

Ne supără alunecarea spre chestiuni lăturalnice, care atenuează conflictul principal şi ameninţă să înece acţiunea în monotonie. L-am dori pe scriitor mai nervos, mai grăbit să ajungă la esenţa lucrurilor.

Sălcudeanu beneficiază de aptitudinea caracterizărilor expresive de un umor echivoc: „fruntea lui asudată şi pleşuvă, ca o ridiche de toamnă“; „cînd îl văzu pe Traian îndoit în rama uşii, Fira căscă gura de parcă buzele ar fi încojurat un ou“.

Uneori însă intenţiile răzbat prea evident şi profilul chiaburului Ţiboc atinge caricatura: „Nasul lui Ţiboc se ascuţise, ochii mici şi verzi deveniseră mai iscoditori, iar gura mereu jucăuşă, zîmbea întrebătoare, în timp ce pupilele priveau fix, ca la o pasăre de pradă“.

Nu e bine cînd anumite procedee de caracterizare revin din cauza neatenţiei. Dacă la un moment dat, Lică „în locul supărării se puse şi el pe rîs, făcînd feţe-feţe“ (pag. 75), iată că la pagina 267 „Anisia se înroşi toată, făcu feţe feţe, neştiind ce să spună, rămase cu gura deschisă, răsuflînd greoi, apoi deodată îl cuprinse pe Lică pe după gît...

Nu putem uita că romanul începe cu o frază stranie în care intră din nou expresia buclucaşe: „In duminica aceea, deşi soarele făcea feţe-feţe pe acoperişul de tablă al căminului cultural, nimeni nu mai stătea pe laviţă“.

Aşteptăm cu interes nu nou roman al lui Sălcudeanu, care să confirme dezvoltarea unui prozator talentat.

S. DAMIAN

DECLINUL METAFOREI

Titlul încercărilor noastre poate provoca nedumerire şi faptul ne obligă să prevenim cititorul aducînd o explicaţie cu sens de justificare: metafora s-a născut odată cu poezia şi n-ar putea apune decît odată cu ea, adică mai exact, niciodată. Nu putem accepta opinia ce, explicîndu-i originea, acordă metaforei calitatea de **complement ontologic** al unor imperfecţiuni structurale omeneşti, pentru că ar însemna să situăm astfel arta sub zodia infirmităţii, cînd ea reprezintă, dimpotrivă, simptomul plenitudinar al unei inepuizabile disponibilităţi. Ea reprezintă un raport dialectic al omului cu lumea înconjurătoare, o încercare a spiritului de a realiza într-un plan ideal, maximul grad posibil de reductibilitate a esenţelor şi fenomenelor, urmărind să degaje astfel energia capabilă de a vehicula un mesaj; ea este deci un intermediu al conţinutului emotiv. Spunem **un intermediu** şi nu **intermediul** pentru că în panoplia poetului există o variată gamă de mijloace în această privinţă. Aşa stînd lucrurile titlul nostru trebuie înţeles ca referindu-se nu la dispariţia metaforei, ci la o frecvenţă diminuată a unui asemenea mijloc de expresie, tendinţă ce se observă în poezia contemporană a lumii. Prezenţa metaforei depăşeşte desigur cadrele poeziei şi cu atît mai mult ale liricii. Cu aparenţe deosebite, dar întotdeauna cu aceleaşi elemente şi sensuri, ea poate fi întîlnită pretutindeni unde se manifestă creaţia de artă: în muzică şi în arhitectură, în pictură şi în coregrafie şi dacă ne vom mărgini la poezia lirică, e numai pentru că acesta e domeniul ce interesează în cazul nostru.

Temeiul metaforelor e, în ultimă analiză, unul de cunoaştere specifică, iar clasificarea lor trebuie încercată, nu bazîndu-ne pe funcţia, care e în toate cazurile aceeaşi, ci mai curînd pornind de la originea lor. Ne îngăduim în această contingenţă să fim în dezacord cu autorii care consideră că metaforele sînt fie **plasticizante** cînd nu stabilesc decît un corelativ al obiectului sau fenomenului dat, fie **revelatoare** cînd aduc o **îmbogăţire de substanţă**. Admiţînd că metafora poate atribui realităţii căreia i se aplică un plus de substanţă, ar însemna să acceptăm teza idealistă a inexistenţei lucrului în sine (recunoscut şi de Kant şi constituind, după cum arată Lenin, elementul materialist al gîndirii sale) şi să credem că realitatea obiectului este, fie şi parţial, determinabilă prin subiect. In spiritul acestei teorii, artistul ar fi capabil să adauge realităţii valori şi elemente pe care ea nu le conţine, ceea ce, evident, nimenea n-ar putea demonstra. Noţiunea de revelaţie rămîne valabilă numai în înţelesul ei pur gnoseologic, reprezentînd o modalitate de a dezvălui laturi ascunse ale obiectului sau fenomenului dat şi aceasta constituie de fapt sensul oricărei metafore. Pentru că însuşi procesul de corelaţiune plastică nu poate fi conceput ca o acţiune cantitativă şi mecanică menită să creeze simple echivalenţe, ci, dimpotrivă ca un act de investigaţie spre zonele cele mai profunde ale realităţii; a plasticiza înseamnă deci a revela şi o disociere a acestor noţiuni este imposibilă în perimetrul artei. Pictorul făcîndu-şi autoportretul plasticizează dar nu face operă de fotograf; a întîrzia ceasuri în şir în faţa zugravului lui Luchian înseamnă a asculta o zguduitoare confesiune şi a avea revelaţia destinului său. Plasticizare pură găsim la un Kimon Loghi sau Verona dar, urmărind pînzele lor, ne trezim închizînd pe dinafară masiva uşă a muzeului. Mai firesc ar fi deci să înlocuim noţiunea **îmbogăţirii de substanţă** prin aceea a **îmbogăţirii de semnificaţie**, iar procesului de plasticizare să-i acordăm valoarea de treaptă sau de moment al revelării.

Metaforele ar putea fi mai curînd clasificate după originea lor şi în acest sens am deosebi pe acelea ce sînt un produs spontan al imaginaţiei care declanşează sincronic facultăţile asociative şi intuiţia, de altele realizate deliberat prin intelect şi abilitate spirituală. Cînd bunăoară Novalis spune în meditaţiile sale că **„spaţiul se prelungeşte prin timp precum corpul prin suflet"** — avem desigur o formulare cu caracter metaforic dar înscriindu-se în afara poeziei după cum autorul anonim care spune despre casă:

Am o vacă mare
Cu ţîţa-n spinare

realizează o ghicitoare amuzantă sub formă de metaforă. Categoriile nu sînt incompatibile căci vom găsi de pildă în poezia hermeticilor nenumărate metafore de nuanţă intelectuală, după cum printre ghicitori se insinuează nu o dată fiorul poeziei.

Căutînd esenţa poeziei, oamenii au ajuns adeseori la erori substanţiale. Un indiciu de recunoaştere a acestei arte s-a putut vedea la un moment dat chiar în versificaţie şi spunînd aceasta, nu ne gîndim la cititorul neavertizat care şi astăzi mai poate fi auzit mirîndu-se cînd întîlneşte versul liber şi fiind dispus să-l asimileze prozei, — ne referim de pildă la exponenţii clasicismului senilizat din secolul al XVIII-lea, adică cei care n-au ezitat să şi nege rostul poeziei, ca La Motte, să o reducă la o simplă gimnastică spirituală ca Buffier **(...un amusement de l'esprit et un moyen pour le mieux disposer a d'autres occupations*)**, sau să vadă în ea forma de manifestare primitivă a omului, ca Trublet care nu se sfia să spună că **„...plus la raison se perfectionnera, plus le jugement sera préféré à l'imagination, et par conséquent moins les poétes seront goûtés**)**. Tratatele acestor dascăli arieraţi abundă de recomandări practice, iar stima pe care o acordau ei poeziei se poate vedea fie şi din titlul unui volum al iezuitului Ducerceau: **Reflexiuni despre poezia franceză, unde se poate vedea în ce constă frumuseţea versurilor şi unde se dau reguli precise pentru a reuşi să le faci bine.** (Cîtă înrudire cu autorii tratatelor de versificaţie ridiculizaţi de Maiakovski în eseul său **Cum se scriu versurile!**) Ce-i putea apărea unui asemenea teoretician, drept esenţă a poeziei decît **„un tour de phrase..."** Atari erezii n-au putut supravieţui prea multă vreme căci romantismul reabilitează inspiraţia şi spulberă canoanele clasicismului degenerat iar versificaţia îşi recapătă locul în domeniul strict al tehnicii poetice. Treptat însă o nouă prejudecată se instaurează, în raza căreia esenţa poeziei devine metafora. Eroarea e desigur mult mai nobilă dar credem că a o înlătura e oricum de dorit.

O scurtă privire istorică ne arată că prestigiul metaforei a înregistrat un grafic cu o ondulaţie constantă: mai puţin cultivată în perioadele de afirmare impetuoasă a geniului creator omenesc, ea se bucură de o mare atenţie în epocile de rafinament aristocratic şi atinge paroxismul în vremuri crepusculare. Pindar, întemeietorul lirismului spune:

Flori a-mpleti în cunună, e-o sarcină prea lesnicioasă,
Respinge-o!

Iată dar începutul, prea puţin măgulitor pentru ornamente. După clasicismul helenic vine poezia rafinamentului alexandrin avînd în efigie, ca simbol suprem chipul ciudatului Lycophron, prin al cărui **„negru labirint"**, cum îl caracterizează Statiu, prea rareori cineva a întrezărit un fir al Ariadnei. După echilibrul şi plenitudinea Renaşterii urmează poezia barocului şi veacul ei ne trimite imaginea lui Góngora aşa cum l-a văzut contemporanul său Velasquez. Poezia marelui cordovan nu e o excepţie bizară cum par a crede unii exegeţi: ea e expresia cea mai caracteristică a unei tendinţe generale ce se manifestase nu numai în marinismul italian ci şi la anumiţi predecesori spanioli precum Garcilaso de la Vega sau Fernando de Herrera, şi care contaminează pînă şi pe cei mai înverşunaţi adversari ai cultismului gongoric, un Quevedo, un Jauregui — **Orfeul** său e în acest sens un argument temeinic — şi chiar bătrînul Lope de Vega. Cultismul e astfel produsul unei epoci şi nu al unui om. In sfîrşit, după liniştea armonioasă a clasicismului francez apar romanticii dezlănţuiţi care l-au născut într-o noapte pe delirantul Lautréamont. Secolul nostru începe sub semnul metaforismului; încă în primele lui decenii apar două mişcări literare intitulate **imagism**, una în America, grupată în jurul poetei Amy Lowell, alta în Rusia, avînd ca protagonist pe Esenin, din prima perioadă a creaţiei sale, iar apoi suprarealismul lui André Breton reduce poezia la un flux necontrolat de metafore, frizînd un automatism de ospiciu. Metafora e cultivată şi de poeţi ca Jimenez sau Garcia Lorca, autor al unui excelent eseu de reabilitare a lui Góngora, dar odată cu Machado **se arată** începutul declinului asupra **căruia** vom reveni după lămurirea prealabilă a cîtorva raporturi esenţiale.

Pentru a ne da mai bine seama că poezia poate exista şi în afara metaforei, vom porni mai întîi de la constatarea contrarie şi anume că şi aceasta la rîndul ei trăieşte adeseori dincolo de poezie. Avem în primul rînd acele metafore de abilitate spirituală despre care am vorbit înainte, apoi sînt catacrezele în sensul de metafore inevitabile, derivînd din imposibilitatea de a se desemna prin noţiuni anumite obiecte sau fenomene. Spunem astfel **inima căruţei, fluierul piciorului, creasta muntelui,** nu din necesităţi poetice, ci pentru că nu avem o altă modalitate de a denumi anumite elemente ale realităţii înconjurătoare. Geografia, flora şi fauna sînt pline de metafore extrapoetice: **Valea Iadului, Piatra Craiului, Mătasea broaştei, Traista ciobanului, Ochiul boului,** etc. etc. Se întîlnesc de asemenea metafore cărora o îndelungată întrebuinţare le-a alienat apartenenţa poetică, transferîndu-le în limbajul curent: focul dragostei, furia valurilor şi atîtea altele sînt astăzi pe buzele tuturor. Modul de a se exprima al popoarelor din Extremul Orient e caracterizat tocmai printr-o imensă abundenţă de atari metafore. Numărul lor a crescut de altfel pretutindenea într-o măsură uimitoare, încît astăzi o profuziune de clişee verbale de natură metaforică, face să întîlnim banalitatea mai adesea în cadrele acestor forme decît în afara lor. De altfel, după cum observă poetul mexican Octavio Paz, limbajul nostru nu este el însuşi decît o metaforă a realităţii.

Reversul acestui adevăr este la fel de evident. Despre antici nu vom mai vorbi, limitîndu-ne la poeţii erei noastre care ne-au dat de atîtea ori exemple strălucite de poezie despuiată de metafore.

A. E. BACONSKY

(Continuare în numărul viitor)

---

*) un amuzament al spiritului şi un mijloc de a-l dispune în vederea altor îndeletniciri.

**) cu cît raţiunea se va perfecţiona, cu atît judecata va fi preferată imaginaţiei şi prin urmare poeţii vor fi mai puţin gustaţi.

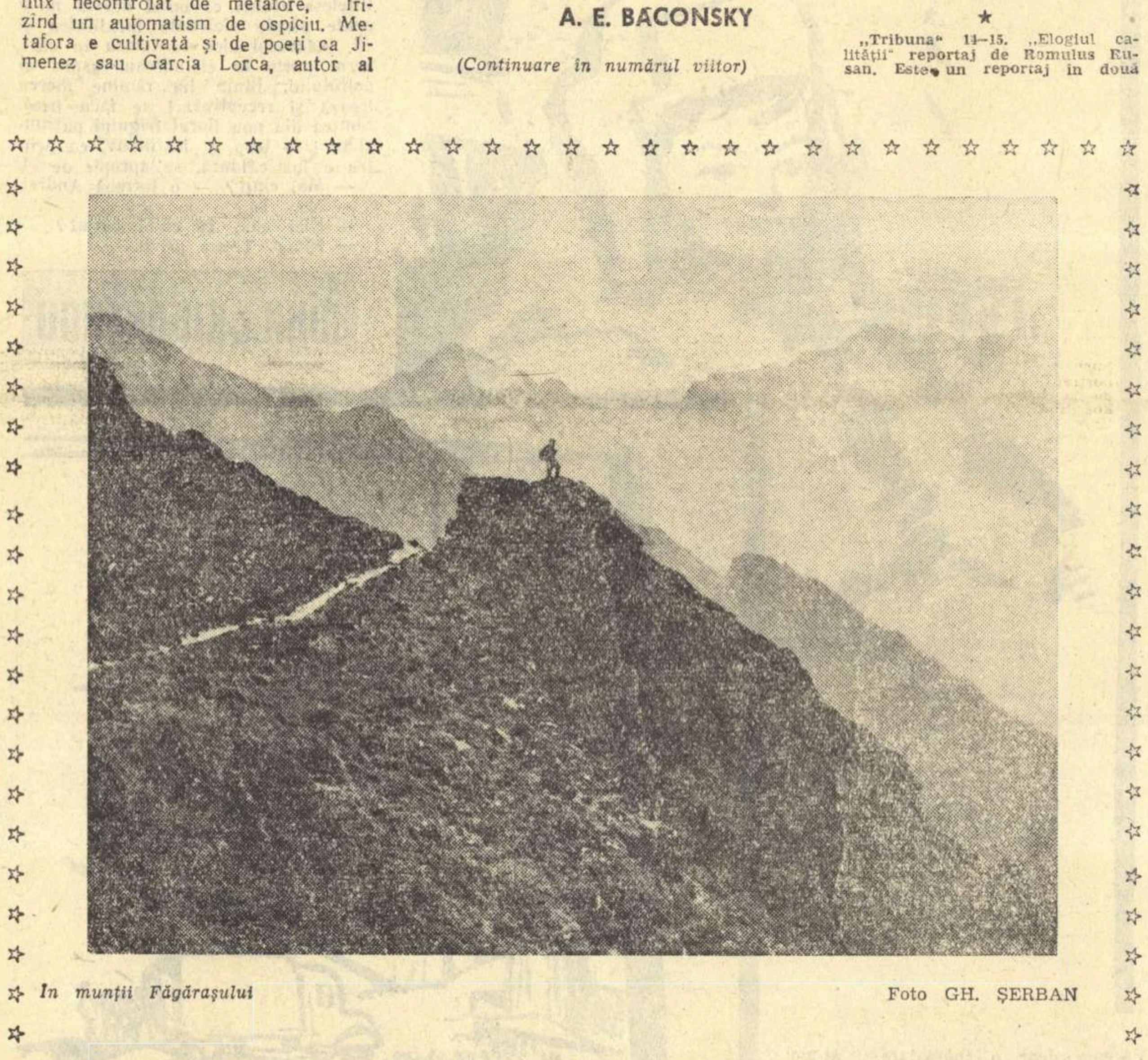

In munţii Făgăraşului

Foto GH. ŞERBAN

M.PETROVEANU
Tudor Arghezi
Editura pentru Literatură
PASĂREA FENIX
IOAN GRIGORESCU
Colecţia • In ju

Volumele: „Tudor Arghezi" de Mihail Petroveanu şi „Pasărea Fenix" de Ioan Grigorescu, recent apăru te în librării.

Schiţa şi reportajul în „Tribuna" (nr. 14 - 16|1961)

„Tribuna" nr. 14: „Oameni urgent căutaţi" de Ioan Grigorescu.
Cu acest reportaj, Ioan Grigorescu se dovedeşte din nou nu numai un ziarist ingenios, ci şi un scriitor cu pasiunea ineditului, a faptului unic şi revelator. Se pare că reporterul Ioan Grigorescu nu aleargă după o idee ci, condus de sensibilitate şi inteligenţă, găseşte fapte deosebite despre care scrie, reliefîndu-le sensurile contemporane. — In „Oameni urgent căutaţi" se ocupă de reporterul american J. B. care a filmat primele ore ale agresiunii hitleriste în Varşovia şi care ar dori ca după douăzeci de ani, găsind „urgent" pe cei filmaţi atunci, să poată realiza un nou documentar din care ar reieşi, în intenţia lui, cel puţin, „prelungirea coşmarului" pînă în zilele noastre. Dar viaţa Poloniei de astăzi dezminte intenţiile reporterului american care va trebui să recunoască, în cele din urmă, forţa celor ce au înţeles că trebuie să-şi apere pacea. Ioan Grigorescu a ştiut să păstreze în permanenţă dramatismul antitezei pace-război. Reportajul este scris parcă în secvenţe cinematografice, în care materialul documentar se dovedeşte mereu consecvent prin autentica pledoarie pentru pace.

★

„Tribuna" 14—15. „Elogiul calităţii" reportaj de Romulus Rusan. Este un reportaj în două părţi (publicat în două numere consecutive). Aflînd că la uzinele Tehnofrig — Cluj desfăşurarea bătăliei pentru calitate a fost împiedicată, la început, de întîrzierea livrării unor semifabricate de către uzinele „Wilhelm Pieck" din Brăila (Tribuna nr. 14), reporterul se deplasează la Brăila şi aici descoperă că vina a fost a unor birocraţi din uzină („Tribuna" nr. 15). Remarcabilă, în primul rînd, această curiozitate a reporterului, care denotă o înaltă conştiinţă profesională despre crezul în eficacitatea, în menirea acestei specii literare. Romulus Rusan este foarte atent la profilul moral al oamenilor pe care-i întîlneşte, înţelegînd că „lupta pentru calitate îi cere muncitorului să se depăşească mereu, să fie ca un savant sau ca un artist. Lucrul trebuie să meargă repede şi în acelaşi timp liniştit şi frumos". In acest reportaj dialogul are savoarea autenticităţii şi relevă problemele pe care le ridică bătălia pentru calitate.

★

„Tribuna" nr. 15: „La Rominaş" de Grigore Beuran.
Reportajul despre colectiviştii care „au hotărît să transforme în muzeu ultima casă acoperită cu paie", ar fi putut fi scris cu mai multă fantezie şi ar fi putut căpăta astfel mai multă forţă în relevarea sensurilor pe care le are uriaşul proces de transformare socialistă la sate. Din păcate, citim un reportaj sec, în care lipseşte puterea de asociaţie şi reliefarea imaginilor tipice. Reporterul nu pare prea preocupat de oameni şi nici sensibil la ceea ce spune realitatea dincolo de cifre.

„Primăvară firavă" de Szabo Gyula.
O schiţă remarcabilă, în care autorul dovedeşte o bună cunoaştere a dinamicii sufleteşti. Gîndurile Terkăi Poştăşita, fericită că fiul său este inginer, se înlănţuie firesc, căci autorul ştie să surprindă diferitele nuanţe şi neaşteptatele descoperiri pe care poştăşiţa le face în conversaţia cu vecina sa. Autorul subliniază fin dar persistent sensibilitatea Terkăi şi ştie să creeze acea atmosferă de intensă bucurie în care trăieşte eroina sa.

★

„Tribuna" nr. 16. „Neînfrînţii" schiţă de Mihai Imbrea.
Autorul îşi propune o temă deosebit de interesantă: marele prestigiu internaţional pe care l-a avut lupta Partidului Comunist Romîn. După înfrîngerea fascismului şi eliberarea lagărului Dachau, un comunist german îi spune unui tovarăş din Romînia: „Pentru noi... luptele muncitorilor din Romînia, din 1933, au fost o încurajare, un imbold deosebit". Din păcate, materialul faptic atît de interesant, care ridică probleme de o deosebită importanţă, nu a fost tratat la nivelul artistic meritat.

„Momente craiovene", reportaj de Miko Ervin.
Miko Ervin ştie să facă un scurt istoric, reliefînd sensul politic al evenimentelor cruciale; ştie să descrie un aparataj fără a cădea în tehnicism; ştie să prezinte procesul de producţie fără a uita pe om. In aceste „Momente craiovene" aflăm cum se desfăşoară bătălia pentru calitate la fabrica „Electroputere"; cum a crescut nivelul ideologic al colectiviştilor din Maglavit; cum arată un tractorist, student la Institutul agronomic din Craiova. Nu cunoaştem numele acestui student: Miko Ervin ştie să creeze un portret numai din cîteva amănunte.... esenţiale.

CRONICAR

De vorbă cu MIHAI BENIUC

(Urmare din pag. 1)

poezie porneşte de la viaţă şi caută „cuvîntul ce exprimă adevărul", croieşte „veşmintele vorbirii" pentru gîndurile ce le stîrneşte viaţa. Acesta este, deşi greu de urcat, drumul major al poeziei noastre actuale, pornind din comuniunea dintre poet şi marile realităţi contemporane şi cerînd multă iscusinţă în descoperirea mijloacelor adecvate sarcinii poetice. O adevărată renaştere a formelor artistice verbale, care capătă, datorită conţinutului nou, sensuri noi. Drumul acesta se numeşte, de altfel, realism socialist şi el lasă total deoparte două înfundături ale literaturii: schematismul şi conformismul. Cînd practici consecvent realismul socialist, cunoaşterea adîncă şi dialectică a existenţei, dacă eşti şi un artist harnic în desăvîrşirea lucrărilor tale, scapi de schematism, această anemie pernicioasă, această leucemie a artei. Realismul socialist, avîndu-şi sursa ideologică în marxism-leninism, concepţia creatoare, antidogmatică, despre lume şi viaţă, te înarmează împotriva conformismului, obligîndu-te să mergi mereu înainte, inovator, cu forţele creatoare ale istoriei care în timpul nostru şi-au găsit, în fine, expresia cea mai înaltă în lupta revoluţionară a oamenilor muncii. Pesimismul individualist al existenţialismului, resemnat sau agitat, pulverizarea sufletească în senzaţii externe sau în imagini onirice duse pînă la abstracţionism, toate pînă la urmă conformări la modul de gîndire reacţionar al claselor posedante, dornice ca torentul istoriei să se schimbe într-o mlaştină stătătoare, nu găsesc loc în arta irigată de mari idei umanitare într-o societate în plină transformare şi pasionată de perspectivele vieţii, care se cer asigurate împotriva primejdiilor unui război nuclear.

Există şi o poezie travestită, ca să zic aşa, în uniforma realismului socialist, deşi realismul socialist nu admite uniforma şi mai ales uniformizarea. Mi-ar părea suspecţi, dacă n-ar fi ridicoli acei poeţi care au găsit formula unică de exprimare a realităţilor noastre socialiste: aceştia sînt nişte meschini alergători cu plasa după fluturi pe care-i prind în ace cu gămălie în uscatul lor insectar poetic. Inima poetului trebuie să fie, pe un pisc înalt sau pe un promontoriu înaintat, far puternic cu braţe uriaşe de raze mîngîind stolurile vii de păsări ce se perindă în migraţia lor pe căile văzduhului subt stele. Sau mai bine: un far mobil, deplasîndu-se prin ţară în lung şi lat, pretutindeni unde oamenii făuresc viaţa nouă.

Pentru tot ceea ce afirm aş putea da şi exemple, dar prefer să audă cine are urechi de auzit şi să vadă cine are ochi de văzut.

— Ce părere aveţi despre evoluţia poeţilor tineri?

— Tinerii? Da. In afară de generaţia primă, formată după Eliberare, îmi plac aceştia noi, chiar dacă nu aprob toate giumbuşlucurile lor, venite cîteodată ca clownerii în arenă după exhibiţiile atleţilor consacraţi. Nimeni nu poate contesta un spor calitativ şi cantitativ al poeziei noastre prin contribuţiile unor tineri ca Cezar Baltag, Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Florenţa Albu, Grigore Hagiu şi alţii.

Din versul lor respiră nu numai dragoste de viaţă, dar şi mai multă ştiinţă de carte în ale versului, mai multă căutare pentru nou şi nu-mi displace, ba dimpotrivă, mă bucură lupta lor cu vechiul. Aici e secretul neconformismului, dacă te ştii orienta pe harta realismului socialist. Să nu se lase însă ispitiţi de focurile mincinoase pe comorile inexistente ale avangardismului şi ale desuetului modernism, feţe ale caducităţii artistice exprimate tot aşa de neizbutit în „declarativismul" şi „festivismul" pe care tinerii cred că-l combat. De fapt „avangardism" şi „modernism" (modernitate! ziceau cei de la „Steaua" crezînd că au realizat revoluţia coperniciană în poezie), nu-s decît surogate scoase din vînzare ale artei burgheze. Nu prin ele se înlocuieşte declarativismul. Poezia nu se împarte în „festivă" şi opusul ei, „cotidiană" (adică modernisto-avangardistă, deci străină de ideile mari ale timpului) nici în „declarativă" şi, opusul ei, gargarisirea cu hipermanganul versurilor descătuşate din „robia" poeziei, ci pur şi simplu în bună şi rea.

Marcel Breslaşu pe drept cuvînt se ridica împotriva poeziei festive (termen de altfel fals, dacă nu se aplică cu exclusivitate la răvaşele de plăcintă sau la biletele în versuri ale factorului poştal, de anul nou), cînd, în „Contemporanul", pare-mi-se în numărul consacrat celei de-a 40-a aniversări a Partidului, cerea ca poezia nu numai să fulgere şi să te orbească pentru o clipă, ci să şi tune. Eu aş zice mai mult: să fulgere, să tune şi să „furtune", dacă-mi este permis, contrar obiceiului meu, să forţez substantivul „furtună", învestindu-l cu însuşirile lui de verb, implicite. Dar acestea trebuiesc spuse în legătură cu orice fel de poezie proastă, căci în ultimul timp nu poeziile aşa-zise declarative dovedesc cele mai multe slăbiciuni, ci tocmai cele întocmite, ca lungi procese verbale, la partea sedentară a istoriei contemporane.

Altminteri, mie nu-mi plac poeziile lungi şi poemele interminabile, pseudo-romanele în versuri, considerînd că epicul se poate concentra (nu numai liricul) în cîteva strofe de mare tensiune, cum face bunăoară Tvardovski în episoade din Vasili Tiorkin, menţinînd ca un numitor comun acelaşi erou. In lirică, numitorul comun este însuşi poetul. Edgar Poe spunea că un poem lung este o contradicţie în termeni. Cred că tinerii ar trebui să mediteze la acest adevăr, cu atît mai mult cu cît pe nici unul sau aproape pe nici unul din ei nu-l văd încă gîfîind prin pulberea înecăcioasă a drumurilor poemului interminabil. Nu e cazul să facem concurenţă romancierilor, care şi ei, după a mea părere, scriu cam lung. Lung, însă, nu înseamnă şi mult. Eu sînt pentru mult şi concentrat. Deşi, din cît scriu, dau tiparului foarte puţin.

De altfel, la 17 ani de la Eliberare, avem nu dreptul, ci obligaţia de a fi exigenţi faţă de noi înşine şi selectivi faţă de manuscrisele ce se îngrămădesc pe mesele redacţiilor, fie la reviste, fie la edituri.

— Cum ar putea asigura critica o îndrumare mai eficientă a poeziei?

— Tocmai în privinţa exigenţei şi a selecţiunii în poezie critica ne-ar putea fi de mai mare folos. Dar exigenţa trebuie s-o începi faţă de tine, pentru a deveni selectiv. Criticii noştri ştiu carte, sînt pricepuţi şi harnici, dar sînt, ca să mă exprim eufemistic, prea „generoşi". Generozitatea ar trebui să o lăsăm pe seama publicului, după ce am asigurat apariţia de bune versuri în presă şi de excelente volume la edituri. Să-i încurajăm pe poeţi de cîte ori scriu poezii de bună calitate şi să-i descurajăm să scrie prost. In cazul acesta se va justifica generozitatea publicului, atît de bun în general cu scriitorii şi cu artiştii, ori de cîte ori simte în opera literară aceleaşi mari năzuinţe umanitare care-l însufleţesc şi acelaşi avînt cu care se construieşte viaţa în patria noastră.

Să surprindem ca critici în versurile poeţilor poezia patriei şi să contribuim ca poeţi, în creaţia colectivă şi individuală a oamenilor muncii, ca să devină t.. mai mult ţara noastră, prin bunăstare şi cultură, o patrie a poeziei.

M. D.

LIRISM AUTENTIC ŞI MANIERĂ

Ideea de contemporaneitate în artă are numeroase implicaţii precis diferenţiate dar care, în discuţiile curente ale criticii, se întîmplă să apară — şi nu chiar atît de rareori — estompate datorită excesului de formulări şi recomandări generale. Spiritul contemporan, aşa cum se manifestă el în arta realist-socialistă, se defineşte în primul rînd prin profunda sa receptivitate la nou, din perspectiva unei gîndiri şi a unei sensibilităţi proprii omului comunist. Creatorul de valori — şi valorile exprimă totdeauna un timp istoric anumit — este dator să realizeze o sinteză între sensurile vieţii sociale actuale, cît mai larg desfăşurate, şi personalitatea sa unică, ireductibilă. (E un principiu elementar de estetică acela că arta e reflectare subiectivă a realităţii obiective). Spiritul contemporan, presupunînd intensitatea continuă a actului de cunoaştere şi de asimilare, se opune în toate laturile lui staticului, organizărilor rigide, schemelor. Una din deficienţele mai vechi ale criticii noastre, care persistă încă, deşi mult atenuată, ni se pare judecarea operei literare mai mult în funcţie de obiectul ei (o înclinaţie spre generalitate, comodă de altfel, este satisfăcută printr-o asemenea procedare) decît în funcţie de subiectul ei. In realitate, cei doi termeni sînt într-o neîntreruptă comunicare: artistul se integrează lumii dar în acelaşi timp şi-o integrează, actul de creaţie fiind rezultatul acestui proces complex. Situîndu-ne, deocamdată, în perspectiva subiectului, a creatorului — şi aici, ca şi în cazul invers, unilateralitatea trebuie ferm evitată — am vrea să arătăm că, pentru surprinderea şi elucidarea trăsăturii originale, personale a fenomenului artistic, de o incontestabilă importanţă e folosirea aşa-numitelor categorii tipologice, îmbogăţite mereu cu nuanţele noi pe care le reclamă aplicarea lor consecventă. In istoria ideilor estetice au existat destul de frecvente încercări — mai ales de pe poziţii idealiste — de a stabili tipologii artistice. S-au cristalizat, cu determinări adesea fluctuante, noţiuni ca acelea de clasic, romantic, baroc, care la început denumeau anumite epoci distincte ale literaturii dar care au căpătat, cu timpul, şi o semnificaţie tipologică. Incepînd dintr-a doua jumătate a secolului XIX, cînd Nietzsche făcea faimoasa distincţie între tipul apolinic şi cel dionisiac, în estetica idealistă a existat o adevărată modă a clasificărilor tipologice, pe criterii de cele mai multe ori arbitrare. Preocuparea era explicabilă dacă ne gîndim că atitudinea idealistă faţă de fenomenul artistic exagera, ba chiar absolutiza, latura lui subiectivă. Fapt este că interesul pentru tipologie, în secolul nostru, a depăşit sfera esteticii. Medicina îl consemnează atît în clasificările somatice (ele pot fi utilizate, cu un anume coeficient de probabilitate, la stabilirea unor diagnostice în psihiatrie etc.), cît şi teoria pavlovistă asupra temperamentelor, riguros fundamentată ştiinţific. Evitînd orice fel de exagerări sau de preconcepţii, critica marxistă poate folosi cu reală eficienţă şi acest criteriu tipologic în definirea produsului artistic (fireşte legile creaţiei sînt mult mai complexe şi ele necesită, spre a fi explicate, utilizarea a numeroase alte criterii) Vorbind despre afirmarea, în cadrul poeziei noastre actuale, a anumitor tipuri lirice (care se traduce, în ultimă instanţă, prin acea diversitate de stiluri, care se dezvoltă armonios în realismul socialist), trebuie să ţinem seama de o serie de factori meniţi să ne asigure împotriva unei unilateralităţi a punctelor de vedere. Căci nu afirmarea unor tipuri lirice în sine e importantă, ci întruparea prin mijlocirea lor, în forme de artă superioare şi diferenţiate, a ideilor şi idealurilor contemporane, caracteristice drumului nostru spre comunism. De altfel, numai expresia unui dialog viu, pasionat, cu sensurile fundamentale ale epocii, poate da măsura autenticităţii unei personalităţi creatoare. Există, în poezia noastră de azi — cu deplina libertate de a se manifesta conform structurii lor, — un mare număr de tipuri lirice. Există însă — acesta fiind un pericol real — şi o tendinţă de a mima anumite tipuri, de a adopta o postură (care e, uneori, o impostură). Poeziei adevărate nimic nu-i e mai străin decît inerţia, comoditatea manieristă. O lipsă de participare, o anume oboseală se face imediat resimţită chiar şi în creaţia unor poeţi de talent evident (în asemenea cazuri ei îşi mimează propriul lor tip artistic, se autopastişează). Credem că nu ne înşelăm cînd afirmăm că orice mimetism sau automimetism poate fi, în ultimă instanţă, considerat ca o urmare a insuficientei legături cu viaţa, a insuficientei receptivităţi faţă de sensurile contemporaneităţii.

Revenind la discuţia despre tipurile artistice, vrem să subliniem că, în critica noastră — nici nu s-ar putea altfel — noţiunile tipologice îşi află astăzi o largă întrebuinţare. Ceea ce lipseşte încă e o solidă fundamentare teoretică a problemei. N-ar fi instructivă o dezbatere în jurul, să zicem, al modalităţilor în care se manifestă astăzi, tipul clasic? N-ar fi utilă o sistematizare, în măsura în care ea este posibilă, a diferitelor categorii tipologice? Căci, după cum vorbim de un tip structural clasic, sau de unul romantic, putem vorbi şi, pe un alt plan, de un tip vizual, auditiv etc. Nu intenţionăm, acum, să urmărim problema enunţată în implicaţiile ei ţinînd de estetica generală: ne preocupă, în schimb, laturile ei avînd o contingenţă mai directă cu actul de evaluare artistică a operei literare.

Cum se mărturiseşte, în poezie, tipul artistic autentic şi cînd putem vorbi de mimetism, manierism etc.? Făcînd o analogie, desigur aproximativă ca orice analogie, am putea susţine că, după cum în fiziologie noţiunea de temperament nu poate fi concepută decît ca răspuns specific la acţiunea unor stimuli externi (de felul acestui răspuns depinde clasificarea într-un temperament sau altul a subiectului examinat), tot aşa, în domeniul de care ne ocupăm, noţiunea de tip artistic n-o putem concepe decît ca pe un mod specific de a reflecta realitatea, de a răspunde solicitărilor ei multiple. Cu diferenţa importantă că tipul artistic nu se defineşte numai prin reacţie (ca temperamentul) ci este înzestrat şi cu virtuţile active, creatoare, ale personalităţii. Preocuparea tipologică apare ca o încercare de a organiza, pe baza unor asemănări, a unor trăsături comune, infinita varietate a individualului. Trebuie să precizăm că în abordarea problemei tipurilor artistice, aşa cum apar în literatura noastră nouă, avem în vedere faptul că diferenţierile existente între ele nu afectează întru nimic o comunitate ideologică esenţială, marxist-leninistă, care stă la baza metodei realist-socialiste. Abandonînd acum paralela sugerată, trebuie arătat că tipul artistic autentic nu poate exista în afara permanentei evoluţii, în timp ce mimeticul nu poate depăşi stagnarea în convenţional (chiar dacă e, uneori, mai subtil mascată).

Am citit ultimul volum de versuri al lui Mihai Beniuc, „Materia şi visele", cu satisfacţia de a afla în cuprinsul lui, alături de modalităţi cunoscute ale lirismului beniucian, altele noi, atestînd o constanţă a efortului creator care sfidează inerţiile. Tip de romantic polemic (nu atît în numele său, cît al unui crez etic superior, comunist) poetul explorează acum zonele dense ale meditaţiei. Personalitatea sa e prezentă şi aici: meditaţia lui Mihai Beniuc are intensitatea euforiilor telurice, nu ocoleşte exclamaţia, nici patosul violent care e pus în deobşte în contrast cu glacialitatea cugetării: „Materie, cu tine de-o făptură, / Sînt fiul tău, tu mama mea, Natură, / Şi dacă mînc şi nu mă las mîncat / E că ţi-am supt din sînul înfocat / Acea vigoare ce atomi despică / Şi-n chip de foc şi raze se ridică, / Ducînd tot mai departe prin mişcare / Învîlvorata-ţi tainică chemare. / Ştiu calma-ţi vitregie fără scrupul / Călcînd în drum şi sufletul şi trupul / Acelora ce ţi-au căzut subt roţi / (Şi vor cădea cu anii, poate, toţi). / Dar eu mai ştiu ce tu nu bănuieşti: / De ce-s în stare fiii pămînteşti. / Punţi arcuind, ei trec, gonind, Abisul! / Ei au cumplitul har într-înşii: Visul! / Nu divagăm! / Pe supla lui aripă / Te cercetăm clipă de clipă, / Şi din visări, erori, îndemn, unelte, / Am chibzuit acele păsări zvelte / Ce-adună ghem distanţa dintre astre"... („Materia şi visele"). Sînt, în volum, numeroase poezii autentic vibrante, în care viziunea lirică şi gîndirea contemporană se comunică puternic. Aflăm însă — destul de rare, e adevărat — şi momente de oboseală, de exterioritate. Stilul exclamativ-interogativ, într-o poezie ca „Scoica" nu acoperă totdeauna o tensiune poetică necesară, capabilă să-l justifice. Depozitar al durerilor trecutului, asemeni unei scoici rotunde „ca un pîntec", în care foşneşte marea, poetul scrie: „Mă puneţi la ureche şi-ascultaţi! / Aşa-i că-n mine iadul însuşi geme / Cu vechile-i, cumplitele-i blesteme? / Aşa-i că nu-i frumos ce-a fost, măi fraţi?" Iar după această întrebare familiar retorică: „Materie, aceasta, fuse prima / La ritmul greu, la dureroasa rimă". Nu însă asupra unor asemenea excepţii zgrunţuroase trebuie să insistăm. Personalitatea viguroasă a poetului îşi afirmă, în noul volum, dimensiuni inedite şi totuşi în continuitatea organică a altora, proprii universului liric benucian aşa cum îl ştiam mai de mult. Sensul dinamic, viu al dialogului cu actualitatea reiese cu limpezime.

Tipul artistic autentic, aşa cum îl deducem, cu numeroasele-i nuanţe distinctive, din operă, nu poate fi înţeles — am căutat s-o arătăm şi mai sus — decît în funcţie de conţinutul, de mesajul pe care-l exprimă, de noutatea acestuia şi de intensitatea cu care e trăit. La un poet de valoare se poate destul de uşor observa — pentru că există zigzaguri şi inegalităţi în creaţie — diferenţa dintre manifestarea personalităţii, a tipului artistic, şi manieră. In manieră, personalitatea îşi păstrează doar mecanica exterioară, pierzîndu-şi substanţa. Mesajul e trăit la un mod abstract.

La Nina Cassian, poetă a senzaţiilor şi sentimentelor lucide (chiar ea afirma odată, dacă nu ne înşelăm, că luciditatea adevărată nu distruge, ci, dimpotrivă, intensifică senzaţia sau sentimentul) se observă, în poemul „Spectacol în aer liber", alături de fragmente izbutite, de o reală densitate artistică, unele manierisme. Cum arătam şi cu alt prilej, ostentativa simplitate, pe alocuri („Fiecare tramvai are un număr frumos: / cinci, douăzeci, douăzeci şi şase sau trei / Dacă vrei, poţi merge pe jos / sau poţi telefona dacă vrei. / Tramvaie, telefoane contemporane, vă laud"), devine alteori complicată combinaţie metaforică, procedînd dintr-o aceeaşi cerebralitate care, lipsită de stringenţa trăirii autentice şi directe, poate face loc arbitrarului („Mîinile tale pleacă odată cu vara, / pleacă fluid ca doi cocori cu ciocul deschis"... sau „despărţirea smulge boschetul de săruturi" etc.). O regăsim pe poetă. cu adevărata ei personalitate mult mai bine reprezentată, în volumul apărut şi el recent, „Sărbătorile zilnice".

Vom discuta alte aspecte ale problemei dezbătute într-un articol viitor.

Matei CALINESCU

UNDE VÎNTUL MIROASE A PETROL

(Urmare din pag. 1)

de ani de pauză scos dintr-o sondă a Runcului Vechi.

— Şi asta a fost mai romantic?

— De loc... Dar cumva, a fost. Şi ce e important se află aici, zise inginerul închizînd cu zgomot, clapele servietei.

S-au despărţit pe peron ca doi străini, spunîndu-şi cuvinte banale. Ana a înţeles abia mai tîrziu că omul acela din tren o preocupă mai mult decît o cunoştinţă întîmplătoare. In sinea ei recunoştea că atunci se hazardase în a susţine lucruri uşor de răsturnat şi, cu toate că nu lăsase să se vadă aceasta, intervenţia omului cu sticlele lui pe care le ducea cine ştie cărui personaj important de la Bucureşti, îi tăiase pe loc elanul discursiv. Cu toate acestea chipul inginerului şi cuvintele lui n-au dispărut din memoria Anei şi nu s-au lăsat înghiţite de amalgamul întîmplărilor cotidiene, ci au continuat să persiste cu încăpăţînare.

O jumătate de an mai tîrziu, cînd Ana l-a reintîlnit, inginerul nu şi-a mai amintit de ea decît după un scurt efort de memorie. Ştia că o mai văzuse undeva, dar cînd şi în ce împrejurări, nu putea spune.

Andrei Rădulescu venise la şeful laboratorului de carotaj radioactiv să-i ceară pe cineva care să meargă cu el în schelă pentru a-i citi direct de pe ecranul instalaţiei de detectare semnele straturilor în care fusese săpată o sondă moartă de mult. I-a fost recomandată Ana. Surprinsă plăcut de întîlnire, ea a acceptat să plece imediat.

Acum, în maşina care îi ducea tocmai la capătul Runcului, spre sonda părăsită cu zeci de ani în urmă şi pe care inginerul încerca să o reactiveze, Ana nu putea să lege cu el nici o conversaţie. Ii era frig, drumul lung şi anost şerpuind printre sonde vechi în jurul cărora zăpada se murdărise de noroi şi petrol o agasa, iar comportarea inginerului care nu îi acorda nici o atenţie o făcea să se simtă mică şi inutilă. Ii privea spatele şi atunci cînd inginerul se adresa şoferului, îi vedea profilul, acelaşi profil energic, de astă dată cu o privire mai agitată, cu obrazul nebărbierit de o zi, cu bărbia proeminentă, aspriă de ţepii părului neras. Cînd inginerul privea înainte, Ana îi vedea ceafa puternică, cu părul amestecat în gulerul de blană al scurteicii cu care era îmbrăcat, şi îi ghicea omoplaţii solizi, atletici. Se întreba şi nu îşi putea răspunde de care anume lucru ar fi mai curînd capabil: de impulsivitate, ori de duioşie? Incercă să şi-l imagineze în aceste două ipostaze pe rînd, dar de fiecare dată i se păru incomplet, străin de cel pe care îl conturase omul din tren cu zîmbetul acela de o ironie fină şi cu privire sclipitoare strînsă în ochii mijiţi.

Vru să-l întrebe ceva, nici ea n-ar fi putut spune ce anume înainte de a-i pune întrebarea, orice, numai să spargă tăcerea secondată de mugetul maşinii care se lupta cu aluneeuşul şi de fornăitul lanţurilor încolăcite pe cauciucurile din spate. Dar chiar în clipa aceea el ceru şoferului să oprească şi deschise uşa maşinii:

— Hei tovarăşe Victor! Auzi, Victore? — strigă el spre sonda din apropiere sub turla căreia trebăluia un om. — Hei! au plecat ţijele alea de aici spre Runcu Vechi?

— Au plecat tovarăşe inginer, încă de aseară, — îi răspunse omul de la sondă.

Maşina ţîşni din loc scurmînd cu lanţurile noroiul îngheţat de sub tăpşanul sondei.

La prima sondă apărută pe marginea drumului, Ana văzu mîna inginerului strîngînd braţul şoferului. Acesta puse frîna... Ana îşi strînse ochii scuturîndu-se de frig. Simţi din nou uşa deschisă, din nou zăpada, din nou strigătele acelea adresate cuiva de la sondă.

— Hei, e careva aici?

— Să trăieşti tovarăşe inginer.

— Noroc... spune-mi Trofine, au trecut dubele carotajului radioactiv pe aici?

— Oho-ho! De-acum un ceas!

Maşina porni din nou. Ana nu mai avea putere să protesteze, frigul acela vînăt, subţire, o pătrundea tot mai mult cufundînd-o într-o stranie stare de somnolenţă. Dar după cîteva sute de metri, inginerul se întoarse spre ea şi întinzînd mîna peste rezemătoarea canapelei îi prinse braţul cu putere.

— Auzi? Tovarăşe Ana! Aia au şi început acolo! O să intrăm cu ochiul atomic în cimitirul geologic şi o să vedem noi ce soi de mamuţi se ascund pe acolo. Ai să-mi poţi descifra pe loc semnalele retordei?

— Dacă nu mi-a îngheţat memoria, cred că da... N-am mai avut prilejul s-o fac aşa, direct, şi, în cazurile astea, personal, nu pun preţ decît pe calculul concret şi pe descifrarea de laborator. Dar dacă sînteţi aşa de nerăbdător... Voi încerca.

— Ard de nerăbdare, crede-mă!... Dumneata nu?

Ana nu-i răspunse. Pînă la sonda spre care mergeau nu şi-au mai vorbit de loc.

Lîngă sondă, atenţia tuturor era concentrată asupra unui bărbat solid ca un halterofil, îmbrăcat în pantaloni de pufoaică şi scurtă îmblănită, cu capul gol, cu fruntea umedă de transpiraţie peste care se lipiseră smocuri de păr roşcat. Avea mănuşi groase de cauciuc şi în ele, prin strînsoarea palmelor Ana îi putea ghici mîinile mari, puternice, late. Ducea, cu grija cu care ar fi purtat o bombă gata să explodeze, un tub lung de vreo doi metri, din aluminiu strălucitor, legat cu un fir cauciucat care îi şerpuia în urmă ca o vietate neagră, prelungită pînă la duba de carotaj radioactiv. Omul călca încet, pipăind locul cu talpa înainte de a păşi, parcă vrînd să se încredinţeze că nu calcă pe ceva alunecos ori că n-are în faţă nici un obstacol. Se apropie de gura sondei vechi, dărăpănate, pregătită pentru „tratamentul radioactiv" şi, ajutat de coechipierii lui, fixă tubul în cîrligul troliului spînzurat chiar deasupra gurii puţului. Işi ţinea respiraţia ca un om care s-ar fi temut să nu-i zboare de pe palmele grele un fluture oprit acolo şi, abia cînd totul fu gata, după ce reţinu cu mişcări de mîngîiere balansul retordei deasupra gurii de fier, răsufla adînc şi ridică braţul în semn că se poate începe.

— Gata!... Porniţi troliul! — strigă din uşa dubei un tînerel cu gîtul lung, subţire în jurul căruia îşi împletise în cîteva noduri un fular de lînă cenuşie.

Abia acum cei de la sondă începură să-şi caute de lucru mai prin preajma Anei. Cei mai mulţi erau tineri pînă în treizeci de ani, sondorii unei brigăzi de intervenţie care lucrau azi la o sondă, mîine la alta, cu hainele înegrite de ţiţei unsuros, cu căciulile cu clape lăsate peste urechi, cu mănuşi ferfeniţate.

Unul dintre tineri trecînd prin preajma Anei, pe care o măsură cu un zîmbet şmecheresc din tălpi pînă în creştet, începu să cînte:

„La cabana trei brazi
La cabana trei brazi..."

Ana se prefăcu că nu observă privirea insolentă a tînărului. Aici, în apropierea sondei moarte pe care oamenii o curăţiseră, îi desfundaseră tubingul şi îi unseseră din belşug ţevăria cu păcură, frigul acela interior începuse să-i dispară alungat de forfota din jur. Il vedea pe Andrei agitîndu-se, trecînd de la un om la altul, controlînd desfăşurarea cablului şi înghiţirea lui de gura sondei, sau întrebîndu-l din cînd în cînd pe tînerelul cu gît subţire din duba albastră la ce adîncime ajunsese retorda.

— 1200 de metri tovarăşe inginer!

— 1280 de metri!

— 1300!

— 1540! Ne apropiem de talpa sondei.

— Frînează troliul, dom'ne! Ţi-am spus că peste 1500 să mergi cît poţi de încet — strigă Andrei spre şoferul celei de a doua dube pe care era instalat mosorul uriaş cu cablul negru, de oţel. Opriţi la 1590 de metri!

Motorul dubei începu să huruie greoi, virît în viteza întîia. Cablul aluneca încet pe gura puţului deşirîndu-se de pe mosorul de fier care se învîrtea domol. Ana intră în duba cu aparatura de înregistrare, acolo unde se afla şi tînărul cu gîtul subţire şi se instală pe un scaun metalic, în faţa oscilografului. In momentul acela în dubă intră Andrei şi venind în spatele ei îi puse o mînă pe umăr:

— Sîntem gata. Ii putem da drumul!

Fata îşi întoarse capul şi îşi ridică ochii spre el. Ii văzu faţa agitată, privirile nerăbdătoare, şi pe umăr simţi căldura palmei lui grele, strîngînd cu încordare. Un fior cald, primul din acea zi îi trecu prin tot trupul şi, fără să ştie de ce, fata zîmbi. Andrei continua s-o privească insistent în vreme ce tînărul cu gîtul subţire acţiona butoanele tablourilor de comandă făcîndu-le să lovească cu pocnet în lagărele metalice. In faţa Anei se aprinse ecranul rotund al oscilografului, în mijlocul căruia o dungă verde, frîntă, tremura într-un zig-zag neîntrerupt.

— Incepem? — întrebă Andrei şi Ana simţi din vocea lui că omul acesta aştepta ceva din partea ei, un răspuns care să-i justifice zbuciumul din ultimul timp. Ştia bine că de aceea o adusese cu el în schelă, pentru ca măcar cu cîteva ceasuri mai devreme să afle rezultatul pe care îl aştepta de atît timp.

Ana nu-i răspunse. Se întoarse spre ecranul oscilografului şi calmă, fără nici o grabă, dădu drumul aparaturii care imprima semnalele transmise de retorda radioactivă în drumul ei spre suprafaţă. Apăsă apoi claxonul care semnaliza omului de la troliu pornirea. Afară, cablul negru de oţel întins între sondă şi cea de a doua dubă, începu să iasă din gura puţului şi să se înfăşoare încet pe mosorul metalic. Oamenii se strînseseră la uşa dubei aşteptînd în tăcere. Cel ce purtase pe braţele lui retorda de aluminiu, mai înalt cu două palme decît cei din jur, căuta să zărească ecranul luminos peste capetele tuturor. Bătrînul, despre care Ana auzise că e strigat de oamenii lui cu numele de meşterul Gavrilă, rămase la gura puţului însoţit de trei tineri din brigada lui puşi să supravegheze desfăşurarea operaţiunii. Andrei, tot în picioare, la spatele Anei, îşi pleca uşor capul înainte deoarece creştetul i se lovea de plafonul dubei. Minutele se scurgeau încet tăiate de liniile zig-zagului verde care tremurau pe ecranul oscilografului schimbîndu-şi în continuu forma şi locul. Aceleaşi semne erau înregistrate pe un sul de hîrtie albă, gradată, care se răsucea încet sub ecran. Nu se auzea decît huruitul motorului de afară şi ţiuitul constant al aparatelor din dubă.

Deodată, la o formă mai deosebită a liniilor verzi, Andrei se aplecă peste umărul Anei şi privi ecranul mai de aproape. Zîmbind stînjenită de graba lui, Ana descifră diagrama mişcătoare:

— Nu... nu e petrol... Semnalele caracteristice ale radiaţiilor, gama din marnă amestecată cu urme vagi de gaze. — Işi ridică ochii şi întîlni căutătura rea, dezamăgită a lui Andrei, privirea aceea care îi trăda atît de uşor starea sufletească şi care, pe Ana, o îngheţase încă de la Ploeşti, imediat după plecare, cînd îi spusese că ea nu crede decît în calculul de laborator.

Cîtva timp semnalele rămaseră aproape identice. Apoi din nou Ana îl simţi pe Andrei aplecîndu-se spre ecran şi, cu o voce pe care ar fi vrut ca el nici măcar să n-o audă, se simţi obligată să-i răspundă:

— Nisip!

Din nou tăcere. Retorda parcurgea încet miezul sondei, undeva pe la 1500 de metri adîncime, transmiţîndu-le celor din dubă investigaţiile ochiului ei pe care petroliştii îl numeau romantic „ochiul atomic". Ana urmărea semnalele verzi de pe micul ecran şi, apropiată de Andrei simţea în tremurul lor neliniştea omului care îi consacrase acestei sonde moarte de mult nenumărate zile şi nopţi din viaţa lui. Incerca să-i înţeleagă asprimea, lipsa de candoare de care dăduse dovadă faţă de ea în dimineaţa aceea, atribuind totul preocupării lui majore, care îi pusese stăpînire pe întreaga fiinţă.

— Marnă!... — traduse ea aproape maşinal simţindu-l din nou aplecîndu-i-se peste umeri.

Işi întoarse capul spre el şi îi văzu faţa cenuşie, crispată de nerăbdare. In aceeaşi clipă îi simţi mîna grea pe umăr răsucindu-se într-un gest mut dar sigur, obligînd-o să nu scape ecranul de sub ochi. Ea se întoarse spre ecran şi văzu semnalele caracteristice emise de stratul de sare care, prin locurile acestea, la o adîncime de aproape o mie de metri forma o masă compactă, întinsă sub pămînt ca o platoşe albă.

— Sulfat de sodiu! — zise ea maşinal.

— Asta ştiu şi eu! — îi răspunse Andrei şi Ana înţelese că tot aşa de bine ar fi putut spune: „Doar nu pentru asta te-am cărat pînă aici".

Tăcu, se făcu mică în şuba ei, şi vreme îndelungată nu îşi mai dezlipi ochii de pe ecranul rotund. Auzea în spatele ei, la uşa dubei oamenii vorbind şi, fără să vrea, îşi împărţea atenţia între semnalizatorul luminos şi vorbele lor.

— Nu frate, — spunea meşterul Gavrilă care venise şi el de la gura puţului — cunosc eu bine cazul! Era prin 1920, eu abia plecam în armată, căci de prin părţile astea sînt, doar mă ştiţi... Pămîntul ăsta a fost al unuia Ţoncu de pe urma căruia s-a făcut avere, nu glumă.

— Parcă el, cu aşa comoară în ogradă o fi rămas sărac? — auzi Ana vocea lui Stan care ieşise din Pobeda lui şi se alăturase oamenilor strînşi la uşa dubei.

— Să ştii m'neata c-a rămas... Şi-a „concesionat" atunci, prin 1920 petecul ăsta de pămînt unui grec, unui Margulis, care i-a dat o mie de lei şi patalama la mînă că dacă ajunge la petrol o să-i plătească de fiecare răzbitură cîte 1200 de vedre de păcură pe an...

— Şi a găsit? — întrebă Stan.

— N-a găsit, da stai să vezi... După vreo trei ani Margulis a subînchiriat pămîntul luat de la Ţoncu unui negustor din Cîmpina pentru 5000 de lei şi 1500 vedre de păcură de fiecare puţ pe care ăsta l-ar fi deschis aici.

— Şi ăla a răzbit?

— N-a răzbit nici ăla. A tot săpat găuri în pămînt pînă a sărăcit şi atunci a venit la el grecul şi i-a propus să i-l „reconcesioneze" înapoi, adică tot lui.

— Al dracu grec dom'ne! — se minuna Stan. Ştia să facă bani din nimic!

— Stai să vezi încă... După vreo doi ani, prin părţile astea a început să ia pămînturile cu toptanu societatea nemţească „Steaua Romînă". Grecul, convins şi el acum că pămîntul închiriat de la Ţoncu e sterp ca nisipul uscat, şi-a subînchiriat pentru ultima dată „concesia" cu numai vreo 2000 de lei şi fără nici o „redevenţă". Nemţii îi spuseseră că nici nu se gîndesc să caute petrol prin părţile astea şi că le trebuie pămîntul numai pentru a putea trece cu un drum peste el, spre alte sonde.

— Şi te pomeneşti că „Steaua" a dat de ţiţei?

— De unde ştii?

— Păi, uite sonda!

— Chiar aşa... In cele cinci pogoane subînchiriate de la grec au erupt una după alta 11 sonde din care cea mai săracă dădea cam 150.000 de vedre pe zi...

— Şi ce-a făcut Margulis, că doar îi era dator lui Ţoncu „eventualul" petrol?

— Ce era să facă? S-a spînzurat.

— Ie-te-te dom'le:... Vasăzică sonda asta are şi morţi în familie...

— Are tată, de ce să nu aibă, crezi că pe aici e vreo sondă veche fără morţii ei?

Auzind acestea Ana nu se putu abţine să nu se întoarcă spre oamenii care vorbeau. Andrei îi surprinse privirea şi parcă înţelegîndu-i gîndul zise ironic:

— Asta e un alt cimitir, el nu intră în socotelile erelor geologice... Şi, cu un gest care i se păru Anei posesiv, îi apucă amîndoi umerii şi o întoarse aproape cu sila spre ecran.

— Tot sulfat de sodiu, deşi ştiu că ştiţi, — îi zise ea zîmbind sec şi mimînd o atenţie exagerată.

— Şi asta? — întrebă după un timp Andrei cu un ton conciliant.

— Apă...

— Uite a crescut intensitatea radiaţiilor... Asta e... Spune, ce crezi?

— Da... ar putea fi...

— Petrol!... Eşti sigură?

— Am spus că ar putea fi... Laboratorul o să... dar Andrei n-o mai lăsă să-şi termine fraza.

— Atunci este, precis este!

Ana se adresă tînărului cu gîtul subţire, apăsînd în acelaşi timp butonul claxonului în ritmul semnalului de oprire.

— Stop troliu!

— Stop troliu!... — strigă tînărul din uşa dubei spre şoferul celeilalte dube.

— Coboară retorda cu cincizeci de metri mai jos.

— Cincizeci de metri mai jos.

— Aşa, acum urcă încet...

— Incetişor în sus!

— Vezi? — zise Andrei care se apropiase atît de mult de Ana, încît aproape îi atingea obrazul îmbujorat de frig şi de emoţie. Aceleaşi semnale. E clar, nu?

Ana dori atît de mult să prelungească clipa aceasta încît, fără să-şi poată spune de ce, încuviinţă cu fermitate.

— Petrol!... Petrol! — începu să strige Andrei, strîngînd cu putere în palme umerii Anei şi tropăind cu picioarele în podeaua dubei.

Oamenii de afară dădură buzna în dubă şi împingîndu-se unul pe altul căutau să zărească ceva deosebit pe micul ecran luminos.

— Unde-o fi văzînd petrol? — întrebă Radu nedumerit, dînd din coate pentru a se apropia de scaunul pe care Ana abia mai avea loc.

Nu-i răspunse nimeni. Andrei tropăia de bucurie, maşina se clătina pe arcurile flexibile, în vreme ce Ana încerca zadarnic să-i potolească elanul.

— Vă rog, îmi deranjaţi înregistrarea... Parcă aţi fi un copil...

— De cînd aşteptam asta! Ştiam eu ce zace aici... Uite ce strat gros străbatem...

Oamenii se bucurau zgomotos, Ana îl auzea sărind unul cîte unul afară din duba instalaţiei, în vreme ce meşterul Gavrilă cugeta cu glas tare:

— Ei dom'le, să fi ştiut Margulis, grecu ăla, ce pămînt i-a scăpat din mînă, precis se mai spînzura o dată!

După un sfert de ceas, cînd retorda trecu de straturile necunoscute, Andrei smulse sulul de hîrtie topometrică de sub imprimator şi se repezi cu el afară. Intrigată de gestul lui brutal, Ana se ridică de pe scaun, vrînd să-i strige că încă nu a terminat detectarea. Dar Andrei discuta aprins cu Stan şi Ana îi înţelese gestul.

— Cu toată viteza!... După descifrare să-mi telefoneze acasă. Spune-le celor de la laborator că vin peste ei acolo dacă nu îmi comunică cu cea mai mare urgenţă rezultatul.

— Şi dumneavoastră? Cu ce vă întoarceţi la Ploeşti? N-ar fi mai bine să vă aştept?

— Aici mai stăm cel puţin un ceas. Şi descifrarea diagramei nu suferă întîrziere. Hai, dă-i drumul. Ne descurcăm noi, numai să se grăbească laboratorul!...

...Au plecat după două ceasuri cu un „Gaz" aproape descoperit, a cărui prelată de pînză învechită flutura caraghios, asemenea unor cioturi de aripi tăiate. Vîntul se înteţise, zăpada li se înfigea în feţe ca nişte ace mici, subţiri, pătrunzătoare. Şi totuşi Anei nu-i mai era atît de frig ca la venire, cînd călătorise într-o maşină bună, cu calorifer şi capotă solidă de metal.

— Spune-mi unde punem „trecutul"? o întrebă Andrei, pe drum, dincolo de ieşirea din schela moartă.

— Care trecut?

— Spuneai că pe undeva, pe aici, ar trebui bătute anumite indicatoare rutiere.

— Ţi-au mai rămas în minte fleacurile acelea?

— Le rosteai ca pe nişte adevăruri cutremurătoare. Erai delicioasă. Mă temeam să te privesc cu ochii mari deschişi ca să nu te sperii şi să te fac să taci... Ai fi tăcut, nu-i aşa?

— Poate... Nu ştiu... Mi-e frig.

— Mai avem încă puţin... Ascultă: Ţin mult să nu-mi porţi pică...

— De ce ţi-aş purta?

— Azi dimineaţă n-am fost cum se cade...

— Vasăzică recunoşti.

— N-am recunoscut încă nimic. Făceam doar o constatare. M-am purtat ca un bădăran... Da zău, crede-mă, nu-mi era mintea decît acolo, ştii unde...

— Şi-acum eşti altfel?

— Mi-e teamă că nu reuşesc... Vezi, mie, după aşa ceva, nu-mi mai poate fi frig...

— Şi mie, mi-e mai puţin decît azi dimineaţă...

— Dă-mi voie să-ţi strîng mai bine şalul în jurul gulerului. Mi-ar pare rău să răceşti din cauza mea.

— Mulţumesc... Mă simt mai bine. Să nu-ţi închipui că m-am considerat silită să vin la sondă. Eram pur şi simplu, curioasă...

— Strînge-te mai lîngă mine... Aşa... Ridică gulerul ăsta peste obraz...

Aproape se cuibărise toată la umărul lui. Andrei îi cuprinsese cu o mînă spatele într-o îmbrăţişare stîngace. Ana îi simţea căldura trupului amestecată cu mirosul de benzină care emana din scurteica lui, şi, cu toate că nu îl văzuse pe omul acesta decît cîteva ceasuri în toată viaţa ei, simţea că îl ştie de mult, nici ea n-ar fi putut spune cum anume şi de cînd.

— Am acasă un lămîi, zise el.

— Un lămîi? s-a trezit ea întrebîndu-l frapată de nepotrivirea dintre felul cum ea îşi închipuise locul unde el îşi ducea viaţa intimă şi cuvintele lui neaşteptate.

— Da, un lămîi... E mare, are şi o lămîie coaptă... L-a crescut mama dintr-o sămînţă mică şi îl păstrez în amintirea ei... Mi-e teamă să nu-i fie frig... Ţie ţi-e frig?

— Nu, acum de loc. Fii liniştit, cred că nici el nu îngheaţă... Cîte lămîi are?

— Una singură...

— O mănînci?

— Poate că o vrei tu? Ţi-am păstrat-o!

— De ce eşti aşa? — întrebă ea.

— Cum?

— Altfel... Azi dimineaţă nu te puteam suferi....

— Şi acum mă poţi?

— Eşti straniu... Nu înţeleg ce s-a întîmplat..

— Am reuşit! E aşa de greu de priceput?

— Bine, dar nu mai departe de azi dimineaţă...

— Atunci nu ştiam nimic. Nu puteam vorbi cu nimeni. Nici măcar nu-mi dădeam încă seama că nu mă port cum trebuie... Toate gîndurile mele erau acolo.

— Acum nu te mai gîndeşti... acolo?...

— Ba da... Dar sînt ca după o victorie.

— Ai multe victorii?

— Am şi înfrîngeri. Dar atunci nu sînt de loc interesant.

— Şi acum te consideri interesant?

— Asta mă preocupă mai puţin. Pentru mine important e că în astfel de momente, toate celelalte îmi devin brusc interesante...

Cînd au ajuns jos, în schela nouă, se înnoptase de-a binelea. In jur pădurea de sonde întinsă pe pieptii dealurilor şi prin văile adînci îşi aprinsese miile de lumini. Nu mai ningea. In schelă, la biroul inginerului şef l-au găsit pe Stan cu „Pobeda" lui.

— Tocmai voiam să plec spre Runcu.

— De ce te-ai întors? — îl întrebă Andrei.

— Păi ştiam eu dacă veţi găsi maşină?

— Ai lăsat diagrama la laborator?

— Da.

— Le-ai spus?

— In cinci-şase ore, au zis că vor avea rezultatul.

— Atunci, dă-i drumul spre casă.

Se suiră în maşină şi, de astă dată, Andrei nu se mai aşeză lîngă şofer, ci alături de Ana. La ieşirea din schelă spre şoseaua asfaltată, Andrei se apropie de urechea ei şi îi şopti:

— Eşti minunată.

— Iţi rîzi de mine?

— Te admir...

— Vorbeşti aşa... Parcă de abia acum ai descoperi viaţa...

— O descopăr cu fiecare victorie.

— Şi la înfrîngeri?

— Mi-e doar ciudă pe ea... Crezi că am izbutit acolo, nu-i aşa? Cunosc bine semnele petrolului, nu numai cele de pe ecranul oscilografului, ci şi pe celelalte, mai subtile, mai ascunse... Ştiu totdeauna unde vîntul miroase a petrol... Se pare că l-am dibuit şi de data asta, nu?

— Ar fi păcat să nu fie aşa. Pentru că... pentru că acum eşti altfel.

— Intr-adevăr, mă simt înnoit... Tu nu? Iartă-mă... Te-am tutuit. Dumneata nu te simţi la fel?

— Mă poţi tutui întotdeauna cînd eşti aşa...

— Aş putea fi în fiecare zi... cu tine.

— Cred că nu numai cu mine...

— Cum nu numai cu tine?

— Ai nevoie şi de astea... ca azi... cînd tropăiai de bucurie în podeaua dubei...

— Cred că ai dreptate... Dar le-am putea avea împreună.

— Crezi? Aş fi întotdeauna geloasă. Cînd erai numai cu mine te purtai ursuz sau indiferent... După reuşită, cum spui tu, eşti altfel, mai reuşit... Iţi invidiez firea... Citesc în ea atîta curaj!... De unde ţi-aş putea oferi zilnic o astfel de bucurie? Mi-e necaz şi pe cele pe care le-ai avut pînă acum. Ori asta e prima?

— Au mai fost şi altele

— Cînd?

— Pe tine nu te ştiam... Sau... de una din ele, îţi aduci aminte... Ne-am întîlnit în tren. Eu duceam primul petrol din Runcu în două sticle de laborator.

— Şi atunci cum îţi consumai bucuriile?

— Singur. Sau, eu ştiu? Poate cu tine... Te ştiam fără să te cunosc. Şi mă bucuram pentru amîndoi

— Ca la partida de şah jucată de unul singur pentru ambii parteneri. In astfel de cazuri acordul e perfect... Era bine...

— Pentru tine nu era de loc rău... Cred că te îmbătai de propria-ţi sclipire. Parcă îi văd pe colegii din tren care te ascultau cu gurile căscate...

— Nu fi răutăcios. Spune-mi, ce făceai atunci? In perioada bucuriilor solitare, dacă mă laşi să o denumesc aşa.

— Rombul „bogzian"... Iţi place să categoriseşti toate lucrurile? Ce să fac? Cîntam...

— Şi vrei să cîntăm împreună? Eu n-am voce.

— Nu e indispensabilă.

— In schimb am ureche. Deci, o adevărată nenorocire. Nici măcar nu îndrăznesc să deschid gura.

— Ca să fiu sincer mie îmi lipseşte şi una şi alta. Sînt total afon. Cu toate astea îmi place grozav să cînt. Nu mă sinchisesc de nimeni iar dacă, totuşi, dau de ceva care să mă jeneze, cînt în gînd... Vrei să cîntăm aşa?

— Ce cîntec?

— Indiferent. Fiecare ce vrea. Doar nu ne auzim...

— Tocmai de asta îmi pare rău.

— O să ghicim la urmă, vrei?

Se scurseră cîteva minute, în tăcere. Se auzea doar huruitul constant al motorului pe asfaltul acoperit de stratul de zăpadă bătătorită. Ana privea profilul bărbatului de lîngă ea şi nu reuşea să se concentreze asupra nici unui lucru. Ii plăcu să-l vadă aşa, stînd rezemat de perna maşinii, cu ceafa sprijinită pe rezemătoarea canapelei, cu ochii închişi, cu faţa înălţată de pe care nu dispărea un zîmbet izvorît dintr-o căldură interioară. Nu îi putea zări trăsăturile chipului decît în momentul cînd, pe şosea, din faţă, apărea altă maşină ale cărei faruri luminau cu întrerupere drumul, aruncînd în „Pobeda" lui Stan fugare fascicole de lumină. In momentele acelea îi vedea bine fiecare trăsătură scăldată într-o lumină albă, scînteietoare, răsfrîntă de sclipirea zăpezii proaspete. Avea impresia că chipul lui se schimbă într-una, cu fiecare nouă maşină care îşi arunca spre ei lumina farurilor. Constată cu uimire că de fiecare dată îi descoperă altă expresie. Minutele se scurgeau unul după altul într-o tăcere liniştitoare, fără nimic apăsător. Cînd în stînga şoselei, începu să se desfăşoare peisajul fremătător al schelei de la Băicoi, Ana îl simţi pe Andrei întorcîndu-şi capul într-acolo şi, la lumina unui tractor care venea încet pe şosea aruncînd din faruri pe albul zăpezii două fascicole lungi de lumină, îi zări în mijeala ochilor privirea strînsă de pleoape, vie, trează, ascuţită ca tăişul albastru-vineţiu al unei lame de oţel. Inţelese atunci că omul acesta nu-şi poate pierde niciodată luciditatea şi că, îndeosebi aici, în lumea în care aerul purta în el mirosul aspru al petrolului, fiinţa lui rămîne mereu trează şi receptivă. I se făcu frică. Simţea din nou fiorul frigului pătrunzîndu-i în trup, şi instinctiv, ca pentru a lua căldură, se apropie de el.

— Mai cînţi? — o întrebă Andrei.

— Nu... Tu?

— Nici eu... Tu ce-ai cîntat?

— Nimic. Te-am privit.

— Iar eu m-am gîndit ce-mi vei răspunde dacă te voi chema astăzi la mine.

— Şi cînd ţi-ai imaginat răspunsul, ai renunţat să mai întrebi, nu?

— Din contră. Am trecut la pregătirea argumentelor.

— Sînt, desigur, zdrobitoare!

— Ai vrut să-ţi culegi singură lămîia.

— Asta nu e un argument... Ori poate e vorba de ultima recoltă?

— Apoi, succesul nostru trebuie sărbătorit...

— Iţi pot ura distracţie plăcută...

— Numai un ceas, pînă aflăm rezultatul laboratorului.

— Putem merge direct acolo.

— Asta e o idee... Atunci, după aceea.

— Se va face prea tîrziu...

— Deci nu e un refuz categoric. Rămîne să-i fac pe cei de la laborator să termine operaţiunea mai repede.

— Prefer înainte. Imi voi lua lămîia şi voi pleca. De acord?

Tocmai intrau în Ploeşti. Cînd maşina ajunse în centrul oraşului, Ana îl auzi pe Andrei spunîndu-i ceva şoferului şi acesta opri maşina în faţa unui magazin alimentar.

— Numai o clipă, te rog. Trebuie să pregătesc partea tehnico-organizatorică. Stane, să n-o laşi să fugă, auzi?

Ultimele cuvinte rostite de Andrei îi sugerară Anei o idee. Se mira de ea însăşi, de graba cu care căzuse de acord şi, deşi ştia bine că n-avea să se întîmple nimic ce n-ar fi fost şi pentru ea o dorinţă, îi era teamă.

Stan începu să mormăie ceva şi Ana, simţind că şoferul vrea s-o ţină de vorbă, îl întrebă curioasă ce spune.

— Zic c-o tras tare căluţul meu azi, tovarăşă Ana... Nici o pană şi aproape două sute de kilometri, aţi văzut pe ce fel de drumuri. Eu zic să ne plîngem numai de noroc... L-aţi văzut ce se bucura, nu? Ştiţi, acum nu vorbesc despre maşină, deşi ea săraca a tras mai mult la necaz decît la haz... Cu ea e mai uşor, îi ridici capota motorului şi îi vezi toate măruntaiele şi ştii unde să mai strîngi un şurub sau unde să mai slăbeşti altul... Dincolo... să vă spun drept, am şi eu o fată cam de vîrsta dumneavoastră, mi-ar place dacă ar da de un om care ce-o avea în guşă aia şi-n căpuşă... Noi am mers împreună, nu o singură dată... Şi iacă aşa, nu ştii întotdeauna cînd să ocoleşti cuiul ca să nu-l prinzi în roată...

Neliniştită de ceva necunoscut, Ana se trezi că-l întreabă:

— Tovarăşe Stan, matale vorbeşti acum despre maşină ori...

— Păi io, tovarăşă Ana, cum să vă spun, de trei ani împreună, am avut ce vedea...

Ana înţelese ezitarea şoferului într-un fel ciudat, care îi stîrnea şi mai mult neliniştea. In clipa aceea ar fi vrut să iasă din maşină şi să fugă singură pe stradă, să se ascundă undeva unde să nu poată fi găsită şi de unde, plecînd, să-şi reînceapă viaţa aşa cum fusese pînă în dimineaţa aceea de iarnă. Dar cînd voi să-şi pună planul în aplicare, Andrei apăru cu braţele încărcate de pachete, iar Stan îi deschise uşa din faţă şi el răsturnă pe perna maşinii cele cumpărate. Din mormanul cu lucruri luă o sticlă înfăşurată în hîrtie şi i-o întinse şoferului:

— Asta e pentru dumneata, tovarăşe Stan... Bătrînă de Piteşti... Ştiu eu, cu cimbruşor şi zahăr pe aşa o vreme... Acum ne duci acasă?

Şi zicînd acestea Andrei intră în maşină şi se aşeză alături de Ana. Avea un aer preocupat, de om care se pregăteşte pentru un lucru deosebit şi pentru al cărui început lasă totul pe seama unei inspirate improvizaţii. Ana îl simţi stăpîn pe situaţie şi lucrul acesta o făcu să i se pară ei însăşi slabă, lipsită de cea din urmă fărîmă de simţ protestatar. Incercă să se împotrivească:

— Te rog, eu cred că ar fi mai bine să...

Dar maşina pornise.

Andrei îi mîngîie mîna căzută fără putere în poala şubei şi se apropie de ea cu o afecţiune plină de sinceritate:

— Te implor... N-am spus de multe ori cuvîntul acesta... Uite, şi astea te roagă... — şi spre totala surprindere a Anei, Andrei scoase din sînul scurteicii sale un buchețel gingaş de violete de seră. Ana nu desfăcu mîna pe care Andrei i le aşeză; ci cu căuşul celeilalte palme le acoperi parcă spre a le proteja de frig. Apoi ridică încet

POVESTIRE

DE IOAN GRIGORESCU

Desene de MIHU VULCĂNESCU

buchetul şi îşi apropie buzele de el. Avea un miros suav de pămînt reavăn şi parcă un iz uşor de benzină luat probabil din scurteica lui Andrei. Şopti zîmbind cu tristeţe:

— Eşti un vrăjitor, ţi-am spus.

— Protestez... Nu eu, ci arhitectul care a proiectat magazinului o uşă laterală pe trotuarul dinspre florărie...

Au urcat scările spre etajul doi din blocul cu ferestre luminate, unde se afla locuinţa lui, mergînd alături, fără nici un cuvînt, Andrei călcînd atît de uşor încît Ana avea impresia că el trăieşte conştient un act conspirativ. Ea ar fi vrut să ridă, să facă zgomot, să lase să-i cadă unul din pachetele pe care le luase din braţele lui Andrei pentru ca acesta să-şi poată găsi cheile, dar nu avea putere s-o facă şi constata cu ciudă că se comporta la fel de conspirativ ca şi el.

Abia acum simţea cît îi era de frig. Dinţii îi clănţăneau mărunt, îşi simţea pînă şi pleoapele ochilor reci iar de undeva dinăuntrul pieptului i se ridica spre tîmple făcîndu-se perceptibil pînă şi prin rădăcinile firelor de păr, un fior straniu, ca o suflare de gheaţă. In acelaşi timp simţea că obrajii îi ardeau îmbujoraţi şi că şuba o apăsa de parcă ar fi fost de plumb. Andrei era stînjenit, vădit emoţionat, nu nimerea cheia potrivită, nu găsea să spună nimic, decît în clipa cînd răsuci comutatorul, un ridicul şi copilăresc: „Bună searaaa!" lipsit de adresă. Apoi îi luă din braţe pachetele şi privind-o calm în ochi îi spuse cu un zîmbet de scuză:

— Dezbracă-ţi şuba... Iartă-mă, dar trebuie să mă debarasez de astea...

Ana nu îl ascultă. Se duse spre fereastra mare, în faţa căreia dintr-o cutie neagră plină cu pămînt se înălţa lămîiul drept, neobişnuit de drept faţă de toţi lămîii pe care Ana îi mai văzuse, cu o coroană verde, rotundă, în care sclipea într-un galben viol, o lămîie coaptă. Planta aceasta dădea interiorului ceva plin de gingăşie şi puritate, parcă încredinţînd-o pe Ana că lucrurile fragile pot trăi în vecinătatea omului care nu ştia să treacă prin viaţă decît într-un chip furtunos. Simţi că încetul cu încetul fiorul acela de frig se retrage din ea în valuri, ca un reflux rece. Se dezbrăcă în faţa căminului, îşi scoase căciuliţa şi lăsă părul bogat, castaniu, cu reflexe roşietice să i se reverse pe umeri. In pantalonii de ski, legaţi pe gleznele strînse de ghetele peste care îşi răsfrînsese marginea şosetelor de lînă, se simţea fadă, lipsită de feminitate. Ar fi vrut să poată intra undeva să se spele, să-şi pieptene părul asprit de frig, să-şi slăbească şireturile ghetelor care îi strangulau gleznele subţiri, fragile. In acelaşi timp privea cu aviditate interiorul camerei lui Andrei şi pentru nimic în lume n-ar fi părăsit atunci locul acela pe care nu reuşise niciodată să şi-l imagineze. Andrei trecuse în camera vecină şi Ana îl auzea cum aşează pe o masă pachetele aduse.

— Fă-te comodă, Ana... Dacă vrei să te speli, vino aici, baia e alături, îl auzi ea pe Andrei strigîndu-i din camera vecină.

Dar ea încă nu văzuse totul. Ii ceru apă într-un păhărel şi puse în el florile. Apoi se aşeză pe canapea chiar sub coroana rotată a lămîiului şi îşi înălţă capul spre bogăţia de verdeaţă virilă. Işi privea lămîia despre care putea spune că e a ei, fără s-o rupă vreodată ci lăsînd-o acolo, între ramurile negre să tragă seva din pămîntul gras pe care Andrei îl stropea cu regularitate. Aşa o surprinse el cînd reveni din camera învecinată, dezbrăcat de scurteica cu miros de benzină, de bocancii murdari, în locul cărora Ana văzu că îşi pusese pantofi negri, festivi, distonînd puternic cu ciorapii sport, pe care nu şi-i mai schimbase.

— Ce faci? nu vrei să treci puţin dincolo? E mai cald, aici nu las niciodată caloriferul complet deschis, din cauza lămîiului... Lasă-mă să-ţi scot ghetele... Cred că nici nu-ţi mai simţi picioarele, şi Andrei se apleacă să-i desnoade şireturile. Ana protestă, îl împinse în umăr şi, rezistenţa lui care o ambiţiona şi mai mult să-l îndepărteze, o făcu să simtă în gestul lui Andrei un exces de intimitate supărătoare. Se ridică şi trecu în camera învecinată. Era un dormitor mobilat cu mobilă populară, un studio din lada căruia se vedea ieşind un colţ de cearceaf mototolit, îndesat acolo în grabă, o toaletă cu oglindă în care Ana îşi văzu o clipă chipul schimonosit de apele sticlei inegale, o măsuţă cu aparat de radio şi picap, un dulap de haine cu lustrul uzat, o mică discotecă cu uşile deschise. Ii atrase atenţia un radiator electric pe care Andrei îl pusese în priză şi curentul îi transformase spiralele metalice în fire încinse, rubinii, a căror vibraţie caldă îi provoca plăcere. Se duse în baie, îşi spălă mîinile, îşi pieptănă părul, îşi netezi obrajii înaspriţi de vîntul tăios de iarnă. Lăsă peste jacheta groasă de lînă albastră să i se răstrîngă gulerul bluzei albe, brodat cu o şuviţă de dantelă fină. Privindu-se în oglindă îşi citi în privirí o undă de nelinişte, poate şi din pricina oboselii şi a atîtor emoţii. Cînd reveni în birou, îl găsi pe Andrei strîngînd precipitat hîrtiile de pe masa de lucru. Ana se trînti pe canapeaua de sub lămîi şi luă de pe masă una din mapele cu hîrtii.

— Aici ai o priză? Putem să aducem radiatorul acela, de dincolo?

Andrei se duse să i-l aducă şi în timpul acesta Ana, pentru a-şi găsi o preocupare, începu să răsfoiască hîrtiile. Era dosarul sondei la care fuseseră împreună, scris aproape în întregime de mînă, poate de către mîna lui Andrei.

Andrei îl aşeză radiatorul în faţă şi, aplecîndu-se, îi scoase una după alta ghetele. Ana nu se împotrivi. Işi întinse picioarele spre spiralele încinse şi simţi cum căldura i se urcă dureros de plăcut în tot trupul, începînd cu vîrful degetelor amorţite şi terminînd cu rădăcina părului de pe creştet. Ii simţea palmele lui Andrei frecîndu-i uşor labele picioarelor, gleznele, tălpile, tăcînd lucrul acesta cu atîta candoare şi timiditate încît Ana nu îndrăzni să mai protesteze

— Asta e sonda noastră, nu? întrebă ea.

Andrei îşi înălţă ochii şi privi coperta de carton.

— Da... în cazuri din astea, înainte de a începe o intervenţie am obiceiul să fac toate investigaţiile posibile în trecutul sondelor moarte... Uneori descopăr lucruri revelatoare care îmi întăresc certitudinea reuşitei... Nu-mi place niciodată să simt că merg în gol... Necunoscutul mă fascinează dar mă şi irită...

— Deci te irit şi eu.

— Pe tine te cunosc. Cel puţin, aşa mi-se pare.

— De unde aduni astea?

— De prin arhive, din depozitele de carotaj, de pe la oameni.

Ana răsfoi distrată contractele de concesiune dintre grecul acela Margulius şi ţăranul Ţoncu despre care îi auzise pe oamenii de la sondă vorbind la uşa dubei, apoi actele de subînchiriere, schiţele sondei, perimetrele locului, graficele de producţie vechi de peste douăzeci de ani. La un moment dat se opri cu o hîrtie galbenă în mînă, o foiţă aproape străvezie pe care scrisul unei maşini trecut prin indigo abia se mai descifra. Se ridică brusc în picioare şi se apropie tulburată de ciupercile lămpii cu picior de fier. Citi: „Subsemnata Maria Ţoncu, văduva lui Ştefan Ţoncu din comuna Buştenari, judeţul Prahova, declar că am primit de la Societatea „Steaua Romînă" cu sediul în Cîmpina, judeţul Ploeşti, suma de lei 600 (şase sute) drept despăgubire pentru accidentul mortal suferit de soţul meu, sondorul Ştefan Ţoncu, ars în incendiul sondei 184 Valea Stîlpilor, sumă cu care, subsemnata, mă declar absolut mulţumită, nemaiavînd nici un fel de pretenţie faţă de Societatea „Steaua Romînă" şi nici faţă de prepuşii sau împuterniciţii ei".

— E ţăranul pe pămîntul căruia „Steaua Romînă" a forat sonda, nu-i aşa?

— Exact! Vezi?... Cercul trebuia să se închidă. Şi pentru astea, atunci, nu exista decît o singură soluţie...

— Iar tu încerci acum să-l redeschizi...

— Nu însă sub aspectul lui tragic... Lasă astea... Nu vrei să-ţi iei lămîia?

— E atît de singură... Parcă pomul ăsta n-a făcut decît o singură floare şi a pus ce ştia el să facă mai frumos în fructul ei... Nu vreau s-o rup...

Şi zicînd acestea, Ana puse dosarul sondei pe masă şi se apropie de lămîiul ale cărui frunze sclipeau ceruite, alunecoase, ca pielea de pe palmele meridionalilor. Işi lipi obrazul de fructul galben şi îi sorbi aroma. O clipă fu tentată să îşi înfigă dinţii în coaja lucioasă prin porii căreia simţea mustind sucul acru, răcoritor al fructului. Inchise ochii şi i se păru că aude seva urcînd din pămînt prin nervurele frunzelor. Simţi mîna lui Andrei strecurîndu-se printre crengile fragile ale pomului dar, nebănuindu-i intenţiile nu îşi deschise ochii. Auzi un troznet scurt de ramură ruptă între degete şi imediat simţi în palmă toată greutatea fructului.

— De ce ai rupt-o? — îl întrebă ea speriată.

— S-a rupt singură. Nu ţi-am spus? Te aşteptam pe tine. Ţi-am păstrat-o.

— Eşti rău! Acum mi-e teamă să te întreb dacă mai mi-ai păstrat ceva?

— Poate... Două cuvinte... Nu le-am mai spus nimănui...

Ana se retrase pe canapea. Nu îşi putea da seama dacă Andrei glumea sau vorbea serios. Ar fi vrut mult în clipa aceea să-l privească în ochi pentru a se încredinţa că el glumise, dar n-avea curajul s-o facă, ceva mai puternic decît voinţa ei îi ţinea capul plecat, cu obrajii ascunşi în căuşul palmelor în care strîngea fructul rece, proaspăt, alunecos.

Inţelegea că ar fi vrut să-l audă vorbindu-i în continuare şi îi era ciudă că în clipele acelea iniţiativa o părăsise cu totul şi nu se putea zmulge din aşteptare şi nici măcar alunga tulburarea. Se gîndea că poate el se pregăteşte s-o sărute şi de aceea îşi lipise gura de coaja lămîii, deşi ştia bine că dacă Andrei ar fi vrut să-i îndepărteze mîinile, ea n-ar fi putut să-i reziste. Dar îi auzi paşii îndepărtîndu-se spre camera învecinată şi ea rămase aşa, nemişcată, mult timp, nici ea n-ar fi putut spune cît anume, pînă în momentul în care de dincolo, începu să răzbată muzica unui disc. Se reculese şi începu să distingă zgomotele pe care Andrei le făcea umblînd cu pachetele cumpărate din magazin. Ana începu să-şi tragă ghetele şi să-şi lege şireturile. Se ridică, trecu în vestibul şi îşi luă şuba. O îmbrăcă stînjenită de pumnul umflat în care strîngea lămîia. In clipa cînd vru să-şi ia buchetelul de flori din paharul cu apă se auzi telefonul. De dincolo răzbătea muzica discului, un concert pentru pian şi orchestră, crescînd într-un alegro majestuos.

Ana înţelese că Andrei nu putea auzi telefonul. Ridică receptorul şi răspunse.

— Casa inginerului Andrei Rădulescu? — auzi Ana întrebarea unei voci de femeie în care i se păru că o recunoaşte pe colega ei de la laborator din serviciul de noapte.

— Da, cine îl caută?

— Laboratorul de carotaj radioactiv... Mi-l puteţi da la telefon?

— Aveţi rezultatul?... El a ieşit pentru o clipă şi m-a lăsat pe mine să păzesc telefonul.

— E negativ... deşi există o oarecare incertitudine.

— Cum, sonda e complet seacă?

— Diagrama contestă prezenţa petrolului... Avem să-l căutăm ceva mai tîrziu pe tovarăşul inginer... Bineînţeles dacă nu vă deranjăm...

Ana lăsă încet receptorul în furcă. Era atît de năucită, încît nici nu putea să realizeze gravitatea veştii pe care o primise. In clipa aceea, purtînd o tavă cu gustări, o sticlă de vin şi două pahare, în cameră intră cu un zîmbet larg pe faţă, Andrei.

— Partea tehnico-organizatorică a luat sfîrşit — zise el rîzînd, dar imediat se întunecă văzînd-o pe Ana îmbrăcată cu şuba.

— Ce e cu tine? Vrei să pleci? — o întrebă el...

— Da... Mă gîndeam că s-a făcut tîrziu...

— Şi chiar plecai?

— Nu ştiu... Eu...

— M-aş pălmui dacă ţi-aş da drumul tocmai acum... Cu ce am putut să te supăr?

— Cu nimic...

— Haide, fii ascultătoare. Lasă-mă să-ţi scot şuba. Nu prea mă pricep la gospodărie, dar nu lua asta în seamă. Pentru ziua de azi face să închinăm un pahar cu vin.

— Pentru sondă?

— Şi pentru sondă! Merită! Dacă nu era ea? Te voi face stăpînă pe un milion de sonde, din Moldova şi pînă în Oltenia... Dar mai întîi să reanimăm Runcul Vechi. Ciocneşti cu mine?

— Şi dacă acolo... La Runcul Vechi s-ar întîmpla să nu avem ce reanima...

— Am reîncepe în altă parte... Dar ce ţi-a venit?

— Nimic, mă gîndeam şi la o astfel de eventualitate... Se pare că tu ai exclus-o cu totul.

— Nu tocmai. Dar să lăsăm acum astea... E timpul să sune laboratorul şi vei vedea că am avut dreptate... Noroc!... Pentru succesul nostru...

— Pentru lămîi... Şi pentru tine, că poţi fi şi aşa, ca acum.

Ana îl urmări pe Andrei cum soarbe vinul din pahar şi îşi duse şi ea paharul la buze. Intîrzie cu el aşa, cîteva clipe, încercînd să-şi imagineze cum va reacţiona el cînd va afla rezultatul laboratorului. In momentul acela ar fi vrut ca vestea să ajungă cît mai curînd la urechile lui, pentru ca ea să-l poată vedea cît de brusc avea să-şi schimbe comportarea. Dar ceva mai tare decît acest sentiment, teama pentru eventuala răsturnare din el, pentru ciuda pe care îi spusese că el o poartă vieţii atunci cînd e înfrînt, dorinţa de a-l ţine cît mai mult timp departe de o deziluzie, o făcea pe Ana să-i ascundă cele auzite.

— Pe urmă dansăm, îi spuse el. Am şi cîteva discuri cu muzică de dans. Ce preferi?

— In ţinuta asta? Nimic.

— Eşti cochetă... Mi te imaginez îmbrăcîndu-te anume pentru a dansa cu mine... Mănîncă. Au trecut atîtea ceasuri de cînd am plecat din schelă... Mie mi-e o foame de lup.

— Nu te sfii. Imi place să te privesc cum mănînci. Astăzi te-ai hrănit numai cu bucurie.

— Tu mi-ai dat-o.

— Dacă aş putea fi sigură că numai şi numai eu...

— Cine altcineva?

— Nu mi-ai spus că atunci cînd reuşeşti în ceva, pari tu însuţi mai reuşit? Fără asta nu te-aş fi suportat nici cinci minute. Totul a pornit de acolo...

— O să fie bine. Intr-o săptămînă-două pornesc sonda şi trecem pe alt perimetru, tot în Runcu... Am convingerea că acolo mai există încă mult petrol.

Mai mult pentru a nu mai vorbi Ana începu să mănînce. Abia acum îşi dădea seama cît îi era de foame.

După un pahar de vin Ana acceptă să danseze. Işi zise că o face mai mult din tendinţa de a-l ţine pe Andrei cît mai departe de telefon, decît din dorinţa de a-l atinge.

— Sînt frîntă de oboseală. Cred că voi cădea moartă de somn. Lasă-mă să plec...

— Tu poţi dormi după o zi ca asta? Eu aş alerga toată noaptea pe străzi... cu tine.

— Eşti plin de exuberanţă.

— Cred că am găsit ceea ce căutam.

— La Runcu?

— Şi la Runcu... pretutindeni. N-am lăsat nici un colţişor nerăscolit... Pe pămînt, în văzduh, în apă...

— Şi chiar pe sub pămînt...

— Exact. Chiar şi acolo.

In clipa aceea sună telefonul. Se opriră din dans şi Andrei sări grăbit să ridice receptorul. Anei i se făcu atît de frică de cele ce credea că avea să urmeze, încît trecu repede în vestiar şi îşi îmbrăcă şuba. Auzea vocea lui Andrei întreruptă de replicile colegei de laborator şi înţelegea cu groază că n-are timp să iasă înainte ca el să termine convorbirea. Il auzi cum trînteşte receptorul în furcă şi cum se repede în vestiar după ea.

— Ana! De ce fugi?

Avea pe faţă semnul unei dezamăgiri evidente, iar în voce îi răzbătea atîta tristeţe, încît Ana nu-i putu răspunde nimic.

— Ştiai?

— Da... Am aflat cînd tu erai dincolo...

— Te-au luat drept soţia mea... Erau nedumeriţi că încă nu mi-ai spus... Tu ştiai de azi-dimineaţă?

— Bănuiam. Dar te văzusem atît de bucuros... Mi-e tare necaz. Ar fi fost prea multe bucurii pentru o singură zi... Nu-i aşa?

— Ar fi încăput şi mai multe.

— Spui asta cu atîta tristeţe!

— Vrei să zici, cu ciudă... Cei de la laborator ziceau că există unele incertitudini.

— Acum odihneşte-te. Vom verifica mîine.

— Nu îmi pot imagina cum ne-am putut înşela amîndoi... Adică tu, nu... Zici că bănuiai asta.

— Destul de vag... In clipele acelea aş fi putut să jur că nu mă înşel...

Ana îşi aminti pînă la cel din urmă amănunt fiecare clipă petrecută împreună acolo, în duba de carotaj... Parcă îi simţea şi acum palmele grele, puternice, strîngîndu-i umerii cu toată forţa bucuriei. Il privi aşa cum şedea pe canapeaua de sub lămîi, abătut, preocupat, înăsprit ca în primele ceasuri de incertitudine ale dimineţii. Şi din nou simţi trecîndu-i prin toată fiinţa frigul acela interior, ca fiorul subţire, pătrunzător al neîncrederii.

Rămase aşa o bucată de vreme privindu-l fără să ştie ce hotărîre să ia. S-ar fi apropiat de el să-l mîngîie, dar nu găsea suficient curaj. Se temea mai mult decît de orice de faptul că Andrei avea să-i impute ei ceva şi gîndul acesta o făcea să-şi închipuie că e gata de orice pentru a se şti faţă de el dezvinovăţită.

Il văzu ridicîndu-se brusc, înviorat de o idee, dar nu mai puţin preocupat, gata de acţiune.

— Ce faci Andrei? — îl întrebă Ana încet.

— Au spus că există unele incertitudini, nu-i aşa? Mă duc să-i scol şi să-i aduc la laborator... Vom mai verifica o dată! Tu... tu mergi acasă?

Ana fu atît de surprinsă de întrebarea lui încît îi răspunse aproape fără şovăire:

— Eu?... Rămîn aici... Oricît de tîrziu, se va termina... Te voi aştepta...

Nu apucă să se dezmeticească. Ii simţi puterea braţelor, obrazul aspru, mirosul bărbătesc de lavandă, amestecat cu iz amărui de petrol, gura puternică, cărnoasă, lacomă. Cînd îşi reveni, îl auzi coborînd scările în goană, cîte trei trepte deodată.

Două schiţe de RADU COSAŞU

FEREASTRĂ SPRE CEAHLĂU

Prietenului meu Ciuşcă

Sedinţa de partid începu la 17.30 şi dură o oră; în amurg — cînd soarele părea cu totul îndrăgostit de Ceahlău, în asemenea nestemate îl îmbrăca — votară cu toţi primirea inginerei Ştefania Roşu în rîndurile candidaţilor. Mîinile ridicate, unanimitatea aceea palpabilă şi ameţitoare — acoperiră o clipă fereastra spre Ceahlău, lumina îndrăgostită a soarelui. Apoi, Ştefania mulţumi tovarăşilor, fixînd prezidiul care avea în spate — printr-un joc straniu al perspectivei — muntele legendar. Ştefania simţi foarte clar că trebuie să alerge pînă la Miron, chiar astă-seară, chiar acum, după şedinţă... Să-i povestească, să sărbătorească bucuria... Pînă în Ceahlău, erau 20 de kilometri; 20 de kilometri? 200 de kilometri! 2000 de kilometri! 20.000 de kilometri — nimic, un fleac, cînd ţi-e dor, cînd eşti fericit! Pascu, parcă presimţind-o, îi propuse să vină la raionul de partid, să-i dea un telefon lui Miron, la Ceahlău:

— Mă duc la el, tovarăşe Pascu, lăsaţi...

— Acum? Noaptea? Nu găseşti nici un mijloc de transport.

— Merg pe jos... şi Ştefania, rîzînd, se aplecă să bea apă de la cişmeaua din curtea raionului — la fel de legendară ca şi Ceahlăul. Din bazinul de lîngă cişmea, crapii o priveau cu ochi mari, înţelegători. Se şterse cu mîna pe bărbie, se despărţi de Pascu, fugi peste drum, în piaţă, cumpără de la ultimii ţărani întîrziaţi în Bicaz, ultimele ouă, ultimele două borcane cu smîntînă; intră la Alimentara, cumpără sardele şi o sticlă de Murfatlar. Vînzătoarea o servi mirată:

— Murfatlar?

— Murfatlar! preciză Ştefania, punînd sticla în sacoşă, lîngă smîntînă şi ouă.

— Dar azi nu e zi de leafă — insistă, intim, vînzătoarea.

— Nu e... şi Ştefaniei îi păru rău că nu are timp să-i explice unei fete de la Alimentara că sîntem într-o epocă în care bucuriile nu se mai leagă doar de zilele de leafă. Mai cumpără o pîine mare, rotundă şi neagră, căreia nu-i mai găsi loc în sacoşă. O luă la subsuoară, o amuză gîndul că a venit la şedinţa de partid cu o sacoşă... Cine-i spusese? Fusese un gest oarecare, inconştient — şi ce bucurie a putut să anticipeze! Incărcată de dor, Murfatlar şi pîine — se postă pe şosea, în aşteptarea unei maşini, unui mijloc de transport, cum spusese Pascu, cu acea plăcere unică de a rosti cuvintele rare în miezul cărora pătrundea: anticiclon, Guantanamo, a patra legislatură. Nu apărea nici un mijloc de transport. Oamenii treceau pe lîngă ea, o salutau normal, o întrebau din ochi ce mai face, unde e Miron, cînd se întoarce... Ah, cîte întrebări erau în ochii lor — şi, pe toate, ca niciodată, le înţelegea! Din piaţă, de la baraca marelui iluzionist Costijojo, „venit dintr-un turneu în Ceylon şi Indonezia", veneau strigătele reclamelor nostime:

— Cîinele minune! Fratele lui Strelka, fratele lui Bielka! Intraţi, tovarăşi!

La „telefoane", tovarăşa Marietta cerea Cehul Silvaniei.

Un camion opri, în sfîrşit, în faţa ei şi Buşulenga, şoferul, îi strigă să urce lîngă el. Buşulenga mergea numai pînă la Hangu, dar Ştefania nu mai stătu pe gînduri... De la Hangu găseşte ceva pînă la Ceahlău... Buşulenga nu tăcu o clipă: de la fiu-său, Spiridon, care-l învăţase ce-i cu pacea de la Kuciuc-Kainargi pînă la cancelarul Adenauer, „om bătrîn căruia nu-i ruşine..." — şoferul făcu un tur complect prin univers. Ştefania se lăsă purtată, fără vreo rezistenţă, de logica lui excesiv de asociativă; se înnoptă bine. La un popas al discuţiei, fiindcă Buşulenga îşi mai aduse aminte şi de familia lor — Ştefania îi spuse ce mai e cu Miron şi şoferul fu foarte interesat de defrişările şi demolările din zona lacului de acumulare, conduse de soţul ei.

— Da — şi dumneavoastră, ce femeie!... Să fugiţi noaptea, ce nebună...

Buşulenga tăcu încurcat, în faţa cuvîntului scăpat din greşeală. Ca să nu mărească prostia, adăugă şoptit: Pînă la el!

Ştefania rupse din pîine, îl întrebă dacă vrea şi smîntînă. Buşulenga dădu din cap; muiă pîinea în smîntînă şi-i oferi. Şoferul înghiţi cu poftă, buzele îi rămaseră albe în întuneric. Cîteva picături îi căzură pe pantalonul uleiat şi ele luminară cabina pînă la Hangu. După cuvîntul acela ne la locul lui — Buşulenga fu mai rezervat. Credea că inginera s-a supărat. Aşa că la Hangu se făcu luntre-punte, să-i găsească ceva spre Ceahlău.

— V-am găsit o aiureală... o anunţă, după ce o rugă să aştepte în cabină, zece minute. Nu mai adăugă nimic, îi luă sacoşa, Ştefania purta pîinea cu un colţuc rupt. Il speriase din nou un cuvînt nepotrivit în faţa ei sau... însăşi aiureala? Căci era, într-adevăr, o aiureală: un camion care purta o instalaţie veche de căluşei, rămasă de la cine ştie ce bîlci, mergea pînă la Buhalniţa, la un depozit de fier vechi... de acolo, găsiţi ceva pînă la Ceahlău. Ştefania fu încîntată — nici ea nu ştia de ce; şoferul căluşeilor era încruntat şi supărat. („Să pleci noaptea cu porcăria asta, şi unde? Nu la Bicaz, cum e la mintea cocoşului... ci, la dracu... ca să fie cum spune în scriptologia lor"). Ştefania se instală afară, pe platformă, lîngă căluşei. Şoferul nici nu o invită în cabină; n-avea loc.

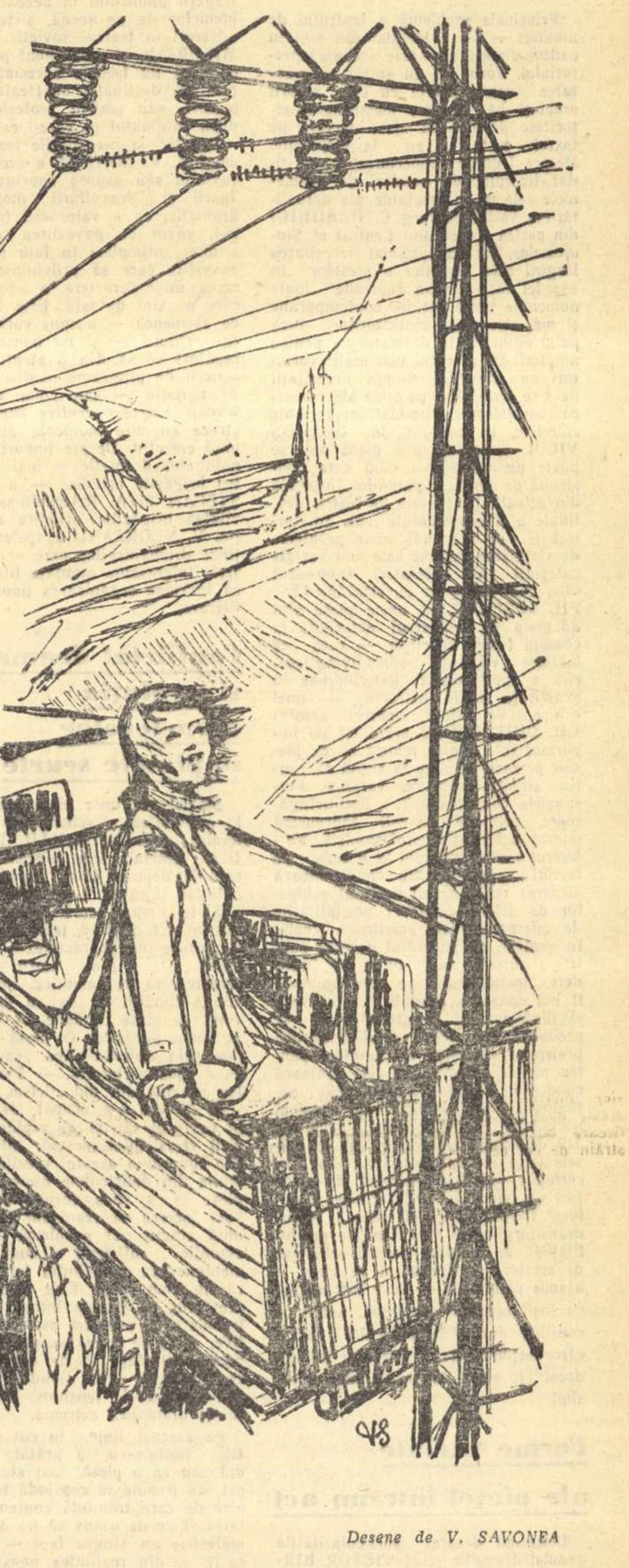

Desene de V. SAVONEA

Buşulenga insistă, degeaba; îi predă deci Ştefaniei sacoşa, văzu gîtul sticlei de Murfatlar...

— E ziua tovarăşului Miron?

— Nu, e ziua mea! şi Ştefania atîrnă sacoşa de gîtul unuia din caii ruginiţi, scorojit limpede la lumina lunii.

— Ce femeie sînteţi! şopti Buşulenga, topit. La mulţi ani! Motorul duduia. Buşulenga vru să-i sărute mîna, ea îl opri. El repetă: la mulţi ani! şi se depărtă de camion, care se urni huruind în tăcerea satului negru. Cîinii începură să latre. Caii de fier o fixau cu ochii lor din care dispăruse vopseaua şi viaţa. Păreau bătrîni, orbi, buni. Un cal orb e întotdeauna un cal bun. De gîtul unuia, atîrna sacoşa din care strălucea sticla de vin şi borcanele albe de smîntînă. Ele singure, descinse din bucuria ei, dădeau sens nopţii; Ştefania se ridică în picioare şi se rezemă de cabină. Privi în jur, pădurile negre peste care trecea luna; mai exact, cum îi plăcea ei din a şaptea de liceu — lună nu luna: „Peste vîrfuri trece lună", nu luna... „Codru-şi bate frunza lin..." — şi aici vor veni apele. Pădurile vor dispare; bucuria ei, nu... „Dintre ramuri de arin" — bucuria ei, nu. (Repeta Eminescu, ori de cîte ori era bucuroasă.) „Melancolic, cornul sună". Caii zornăiau metalic. Ce ar fi ca azi noapte să apară copilul lor? Simţea în ea, o imensă forţă — şi o clipă, peste peisajul de noapte, văzu mîinile care votară pentru ea, în amurg, acoperind pădurile, apele, vinul, aşa cum acoperiseră, cu cîteva ore înainte, fereastra spre Ceahlău, printr-un joc straniu al perspectivei.

Inainta spre Miron, — cu oameni, pîine, Murfatlar şi lună... Ce ar fi ca azi noapte...

Caii zornăiau metalic.

FOTOGRAFUL „ASTRULUI ALBASTRU"

Revista „Astrul albastru" — proaspătă publicaţie social-literar-culturală — obişnuia recenzarea noilor volume ale scriitorilor, însoţită permanent de fotografia autorului. Era o lege de la care nu se abdica. In fototeca noului săptămînal nu se găsea însă nici un exemplar din B., tînăr poet la al doilea volum, „speranţă autentică a literaturii noastre", după cum se exprimase o recenzie elogioasă într-un ziar de prînz. Recenzia la „Sudura umană" nu era permis, desigur, să apară fără chipul lui B. Chipul lui B. nu văzuse vreodată lumina tiparului, tînăra speranţă, căreia i se acorda în primul rînd atributul inteligenţei, nu cunoştea cerinţele publicităţii, mai mult — le ignora. In consecinţă, B. fu găsit de „Astrul albastru" la capătul unor telefoane insistente, acasă — mai exact, prin bunăvoinţa vecinului, al cărui număr de telefon îndrăznise odată să-l dea secretarului de redacţie. I se anunţă că în 10 minute, fotograful „Astrului albastru" va fi la el, în Berzei 5, şi cu o uşoară ironie — pentru că la celălalt capăt al firului se ştia că nu mai apăruse vreodată în presa vremei — i se atrase atenţia să nu facă greutăţi fotografului; ironia îl iritase, propuse redacţiei publicarea coperţii, — nici vorbă. Ca să-l îmbuneze, secretarul îi spuse „că nu-şi cunoaşte interesele". In 10 minute, fotograful va fi în Berzei 5. In aşteptare, surd iritat, B. gîndi următoarele:

— Cum să pozez în faţa fotografului? Ar trebui un rîs larg, fericit, un volum asemănător mi-e teamă că n-am să mai dau pînă la sfîrşitul vieţii. Un rîs fericit nu e bun, pentru că fericirea la un al doilea volum — e indiscretă, de prost gust, vulgară, şi aici, oamenii au dreptate. Pe urmă n-are rost ca, prin fizionomia mea, să le arăt că ştiu ce scrie cronicarul. Şi, în fond, dacă cronica nu e elogioasă (deşi ar fi păcat să nu fie)? Dacă, invers decît mi-a spus secretarul de redacţie, cronica e plină de obiecţii la fiecare cot al frazei? Rîsul meu fericit va apare tîmp şi ridicol. Atunci să zîmbesc uşor. Imi va fi foarte greu, căci e greu să transformi o mulţumire plină într-una pe jumătate. Şi, pe urmă, se simte imediat: vrea să facă pe modestul. Ingîmfarea nu supără atît ca simularea modestiei. O banalitate. Şi nici nu pot fi modest. Volumul e foarte bun. De ce să zîmbesc uşor? De ce să mă prefac? Să fiu grav? Un prim-plan, un obraz luminat, altul întunecat, un joc de umbre şi lumini, fotograful are experienţă... Totul dînd impresia unei mari mistuiri interioare. O prostie. Trebuie să fiu grav în ce scriu, în frază, în dialog, în mesaj — nu pe chip. Faţa mea e foarte senină, gravitatea fizionomică ar fi o minciună, şi ce rost ar mai avea poza? Dacă i-aş cere să nu pună accentul pe chip? Să mă surprindă la masă, pe scaun, într-un ansamblu, întorcînd doar capul spre el, pentru o clipă. Sînt ocupat, preocupat, caut o rimă rară, n-am timp — un instantaneu. Fals. Citesc „Sportul popular", ard să ştiu ce a făcut Minerul la Steagul Roşu, — am timp. Şi unde ar fi surpriza instantaneului, dacă o premeditez? Nu pot juca teatru în camera mea de lucru, nu mă pot regiza. Dacă i-aş da fotografia mea cu Olga, pe stradă, după ieşirea de la cenaclu? Acolo sînt spontan, natural, normal, pe stradă, fericit. M-ar decupa... Meschin, mărunt, unde voi ajunge? In fond, asta-i cel mai important — unde voi ajunge? Nu pot fi degajat, natural — pentru că nu ştiu unde voi ajunge, cum voi evolua. Evoluţia mea — asta mă nelinişteşte cel mai mult. Sînt în faţa gloriei — dar nu ştiu cum mă voi comporta. Să ai glorie — şi să fii mărunt, interesat de toate nimicurile, rău, invidios. Alaltăieri, Decu mi-a spus că în maximum un an, voi uita de ei, de cenaclu... N-am avut puterea să-l contrazic. Şi cum vor arăta atunci fotografiile mele? Voi cere fotografului să vină acasă, voi urla dacă cronica la al cincilea volum va apare fără poza mea. Voi avea zeci de poze, în toate poziţiile, pentru toate revistele, în toate stările sufleteşti: degajat, surîzător, sfidător, optimist, simplu, intim. ...Nimeni nu-şi va mai permite să mă ironizeze că nu-mi cunosc interesele. Mă va interesa doar persoana mea, chipul meu — dacă am slăbit, dacă arăt prost, de ce arăt prost... Şi ce prost voi scrie! Ce prost, ce prost! Fac prinsoare şi pun la bătaie întreaga mea operă că pe mine gloria mă va ucide. Acesta va fi cazul meu. *Aici* nu poţi discuta decît pe caz. *Aici* e ca în dragoste. Numai cazuri. Pe unii colegi, aceia au dreptul să se fotografieze, gloria îi face măreţi, splendizi, puternici. Pe mine — nu. Nu. Nu. Aş face prinsoare cu diavolul sau cu casierul celei din urmă bodegi: dacă voi avea gloria, dacă voi crea pentru glorie, voi pieri. Trebuie să pierd această prinsoare. Sună! Nu deschid.

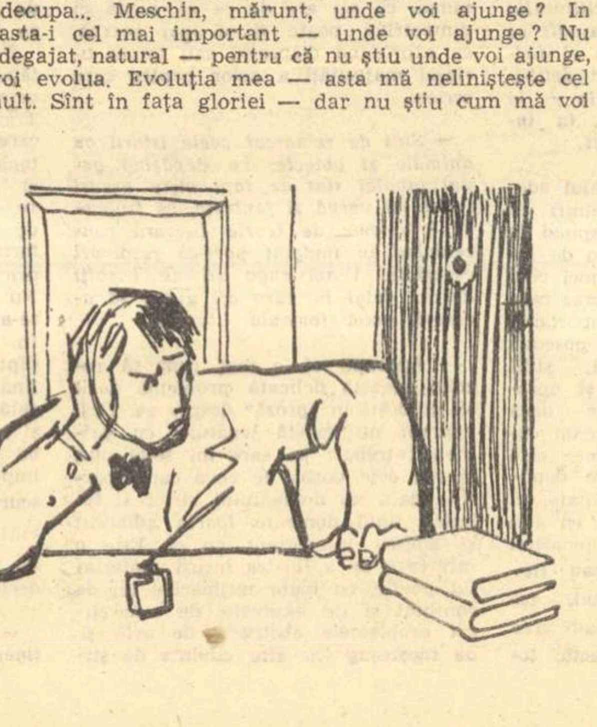

Fotograful „Astrului albastru" sună de trei ori — aşa cum era indicat lîngă sonerie: „Pentru B. sunaţi de trei ori. Pentru Simionescu de două ori. Pentru Birnbaum — o dată". Nu i se deschise. Mai sună încă o dată — acelaşi semnal.

— Nu deschid, gîndi febril B. Dacă deschid, pierd. Ce insistent sună! Nu deschid.

Fotograful „Astrului albastru" sună de două ori. Poate deschide Simionescu.

— Simionescu nu-i acasă, gîndi B.

Fotograful „Astrului albastru" sună pentru Birnbaum — să se intereseze astfel prin vecin, unde e tînărul scriitor B., „speranţă a poeziei noastre".

— Birnbaum e la piaţă, să cumpere suc de fructe din Cuba! gîndi B. La 25 de ani, nu pot fi altfel!

Fotograful se îndîrji. Sună de patru ori cele trei semnale pentru B

— Cîtă furie! Cîtă încăpăţînare! medită poetul, în ritmul soneriei. Cine poate crea fără speranţa gloriei? De ce sînt neînţelegător cu mine însumi? Dacă încetează — îi deschid. Nu! Faci prinsoare că orice ar face, nu-i deschizi?

Oricum, fotograful „Astrului albastru" rămase fixat cu degetul pe sonerie. Semnalul se prelungi un minut, poate două... O clipă avu impresia că prin „ochiul uşii", dincolo, în vestibul cineva îl priveşte. Stărui, deci, pe sonerie. Nici o mişcare. După care plecă la redacţie, cu o falcă în cer, alta în pămînt — cum de e pus pe drumuri şi trimis la oameni neserioşi... Secretarul de redacţie se enervă şi hotărî — pînă la o explicaţie violentă şi clară cu B. — să publice o recenzie despre Topîrceanu.

Plenara Secției de dramă a Uniunii Scriitorilor din R. P. R.

PROBLEME ALE DRAMATURGIEI PENTRU TEATRUL DE AMATORI

— DISCUȚII —

Pe marginea referatelor prezentate de Lucia Demetrius, Dumitru Solomon și Nicolae Nistor, publicate (în rezumat) în numărul trecut al „Gazetei literare", s-au dezbătut în cadrul discuțiilor o serie de probleme legate de mișcarea artistică de amatori, de specificul piesei într-un act și de rolul caselor de creație populară.

Piesa într-un act și cerințele teatrului de amatori

Principala problemă a teatrului de amatori — s-a evidențiat din nou în cadrul discuțiilor — este aceea a repertoriului. Vorbitorii au arătat că greutatea sau ușurința cu care actorii amatori își însușesc meșteșugul actoricesc depinde în mare măsură de textul pe care-l au la dispoziție. Despre legarea repertoriului destinat teatrului de amatori de problemele cele mai importante ale actualității a vorbit pe larg C. DRAGHICI din partea Consiliului Central al Sindicatelor, care a subliniat necesitatea lărgirii ariei tematice a pieselor în așa fel încît ele să cuprindă toate domeniile vieții sociale contemporane și mai ales viața muncitorilor, încă palid oglindită în dramaturgia pentru amatori. De asemeni mai mulți vorbitori au accentuat asupra necesității de a se scrie piese pe teme ale muncii de consolidare a gospodăriilor agricole colective. In cuvîntul său, DRAGOȘ VICOL a arătat că o piesă nu se poate perima atunci cînd este construită pe conflicte puternice, inspirată din actualitate. Piesele de teatru destinate a fi reprezentate de amatori trebuie să răspundă unor probleme de viață care privesc cele mai variate categorii de spectatori. Interesant este, cum arăta în cuvîntul său TEOFIL BUȘECAN, că unele piese sînt adaptate cu concursul actorilor, la condiții locale specifice, — ceea ce mărește eficiența educativ-agitatorică a spectacolelor. Referindu-se la experiența sa de instructor al unei echipe de artiști amatori, actorul GH. GHIȚULESCU arăta cît de important este pentru munca sa ca piesele pe care le pune în scenă să conțină situații dramatice veridice. Personajele contradictorii, neconvingătoare, replicile livrești îngreuiază munca actorilor neprofesioniști. Vorbitorul s-a referit apoi la o serie de factori speciali care condiționează alegerea repertoriului destinat echipelor de artiști amatori: posibilitățile de interpretare ale amatorilor care, în general, nu au suflul necesar pentru a susține roluri de mare întindere, timpul redus pe care amatorii îl pot consacra pregătirii actoricești, ei fiind ocupați în primul rînd în producție, etc. Aceste condiții explică preferința teatrelor de amatori pentru piesele într-un act care tratează condensat, agitatoric, problemele actualității. S-a subliniat de asemeni necesitatea comediilor, mult așteptate atît de actorii amatori cît și de masele largi ale spectatorilor. Tot la cerințele specifice teatrului de amatori s-a referit în cuvîntul său și actorul I. ANASTASIAD care a cerut dramaturgilor să țină cont de posibilitățile de montare proprii echipelor de amatori. Ar trebui să se scrie — a spus vorbitorul — piese într-un act cu înalt conținut ideologic, axate pe conflicte dramatice puternice, dar a căror acțiune să se petreacă într-un decor cît mai simplu, cît mai accesibil.

Forme variate ale piesei într-un act

Discutînd despre particularitățile genului dramatic scurt VICTOR BIRLADEANU arată că acest gen este o expresie a anumitor cerințe ale vieții care se pot exprima în modul cel mai nimerit prin piesa într-un act. Aceasta are legile ei proprii, calități specifice, cum ar fi maxima ascuțire a conflictului, o anume pregnanță a ideii artistice. Pornind de la aceste particularități, V. Birlădeanu propune scrierea unor piese într-un act cu un pronunțat caracter agitatoric, de convorbire deschisă cu publicul. Vorbitorul s-a referit apoi la sistemul atragerii publicului în dezbaterea problemelor de pe scenă, sistem folosit adeseori în teatrul sovietic. SERGIU MILORIAN și-a exprimat părerea că o piesă nu trebuie apreciată în raport cu destinația ei (teatrul de amatori, sau teatrul profesionist), ci după conținutul pe care-l exprimă.

Privitor la necesitățile teatrului de amatori, V. MINDRA a accentuat în cuvîntul său asupra oportunității reluării și dezvoltării monologului dramatic, cu o valoroasă tradiție la noi, văzut ca povestirea dramatică a unor întîmplări în fața publicului, povestire care să prilejuiască conturarea unor caractere, a unor tipuri care nu sînt de față. Este important de asemenea — a spus vorbitorul — ca scriitorii — și nu numai cei începători — să dea o atenție sporită scrierii de programe pentru brigăzile de agitație — sau chiar de mici scenete foarte operative care să ilustreze anumite momente din viața unui colectiv. Despre importanța monologului dramatic — mai ales pentru brigăzile artistice — a vorbit și ȘTEFAN TITA. Referindu-se la activitatea brigăzilor artistice de agitație, V. NEGREANU a apelat la sprijinul dramaturgilor care ar putea să scrie interesante montaje literare sau să îndrume organizarea unor procese literare.

Conflictul dramatic și evoluția caracterelor în piesele scurte

Slăbiciunea unor piese scurte stă în paliditatea și schematismul caracterelor, a arătat MIHAIL DAVIDOGLU. Efortul către concentrare pe care îl depune piesa scurtă nu trebuie să ducă la o exprimare didactică. In timpul scurt de care piesa într-un act dispune, trebuie să existe o ciocnire între caractere — dar pentru aceasta este obligatoriu ca aceste caractere să fie autentice. Indeplinind aceste condiții nu se va mai putea vorbi de piese depășite, ci, cel mult, de teme depășite. O piesă se menține prin autenticitatea caracterelor — a spus vorbitorul. — Perisabilitatea provine din didacticism.

V. Mîndra s-a ocupat, de asemeni în cuvîntul său și de problema definirii specificului pieselor într-un act. Din ignorarea acestui specific decurg multe din deficiențele unor astfel de piese — a spus vorbitorul. Dacă vom încerca să rezolvăm în limitele unui singur act problema descrierii evoluției sufletești a unor oameni, metamorfoza conștiinței lor, desigur că nu vom reuși. Este necesar să precizăm, că piesele într-un act nu trebuie să-și propună asemenea obiective, ci să se fixeze asupra unor momente de viață foarte caracteristice, cu personaje bine definite surprinse într-o clipă de tensiune, într-o situație dramatică extremă.

Pe aceeași linie, în cuvîntul său, Gh. Ghițulescu a arătat, la rîndul său că o piesă, mai ales într-un act, nu trebuie să cuprindă toate problemele care frămîntă contemporaneitatea. Este de ajuns să fie descris cu măiestrie un singur fapt — semnificativ — din realitatea noastră, pentru ca piesa să intereseze.

Casa de creație populară și piesele într-un act

O importanță deosebită au acordat participanții la discuție legăturilor care trebuie să existe între casele de creație populară și scriitori, rolului pe care-l au casele de creație în promovarea pieselor scurte, în atragerea scriitorilor către teatrul de amatori, în dezvoltarea talentelor actoricești și scriitoricești.

Vorbind despre activitatea caselor de creație populară, ȘERBAN NEDELCU a criticat anumite manifestări de pasivitate față de lucrările unor scriitori. Vorbitorul a cerut editurilor să publice cît mai multe piese scurte, iar FLORIAN POTRA a sugerat să se editeze o antologie de piese clasice într-un act din literatura universală.

Referindu-se de asemeni la activitatea caselor de creație, CONSTANȚA BRATU a arătat că și scriitorii trebuie să vină în sprijinul acestora, aducînd cît mai multe piese scurte inspirate din actualitate. Ea a recomandat caselor de creație populară să pună pe scriitori în legătură cu sindicatele din întreprinderi care au posibilitatea să cunoască în amănunțime numeroase probleme de viață care ar putea constitui subiectul unor lucrări dramatice interesante.

Casele de creație populară trebuie să colaboreze mai strîns cu secția de dramă a Uniunii Scriitorilor, a spus V. Negreanu. In acest sens, secția de dramă trebuie să mobilizeze pe dramaturgi în acțiunea de sprijinire a echipelor artistice de amatori. Astfel, artiștii amatori ar primi un ajutor prețios în ridicarea valorii spectacolelor, iar scriitorii ar avea posibilitatea unui contact direct cu problemele speciale pe care le ridică mișcarea artistică de amatori.

In cuvîntul său, CONSTANTIN PRISNEA locțiitor al ministrului Invățămîntului și Culturii, a arătat că discuția despre piesele scurte a avut loc pentru că, de multe ori, lucrările existente în prezent nu corespund nici cantitativ, nici calitativ nivelului în continuă creștere al mișcării artistice de amatori. Este necesar ca secția de dramă a Uniunii Scriitorilor, a spus Constantin Prisnea, să activizeze pe autorii dramatici în sensul scrierii a cît mai multe piese scurte. Ar trebui îndemnați să abordeze acest gen și alți scriitori, prozatori sau poeți, care ar putea aduce în această privință contribuții interesante.

Trebuie să se dea un mai mare ajutor începătorilor — a spus vorbitorul. In acest sens, secția de dramă a Uniunii Scriitorilor, împreună cu Casa creației populare și-ar putea lua sarcina ținerii unui seminar cu tinerii dramaturgi începători. Aici, criticii dramatici, regizorii, dramaturgii consacrați ar putea împărtăși din cunoștințele lor noțiuni de teoria dramei, legile construcției dramatice etc. Un asemenea seminar ar stimula forțele creatoare, ar îmbunătăți substanțial munca unor autori încă neexersați, lipsiți de experiența practicii teatrale.

In cuvîntul rostit la închiderea ședinței, LUCIA DEMETRIUS, președinta secției de dramă a Uniunii Scriitorilor, a accentuat asupra faptului că în domeniul pieselor scurte, destinate mișcării teatrale de amatori nu poate fi vorba de vreun rabat acordat calității. Lucia Demetrius a vorbit în continuare despre imperativul apropierii de cea mai strictă actualitate. In acest sens trebuie realizat îndemnul adresat scriitorilor în cadrul discuțiilor de a scrie și scenete necesare brigăzilor de agitație, scenete care i-ar pune pe dramaturgi în fața unor probleme de cea mai stringentă actualitate, în afară de piese scurte. Secția de dramă a Uniunii Scriitorilor trebuie să acorde în viitor — a spus vorbitoarea — o atenție sporită pieselor într-un act. Ea trebuie să stimuleze pe dramaturgi în scrierea unor astfel de piese, să colaboreze cu Casele creației populare în acțiunea de sprijinire a scriitorilor tineri. O sarcină deosebită revine și criticii de teatru. Un progres real în domeniul pieselor într-un act nu va putea fi înfăptuit decît prin activizarea tuturor acestor factori, a spus tov. Lucia Demetrius în încheierea consfătuirii secției de dramaturgie.

OLGA PORUMBARU „Sondor"

N. D. COCEA: în „Biblioteca școlarului"

Printre volumele apărute în ultima vreme în „Biblioteca școlarului" se numără și această culegere din articolele lui N. D. Cocea. Cititorul găsește în cuprinsul cărții o parte din cele mai reprezentative creații publicistice ale unuia dintre cei mai pasionați și inteligenți polemiști din istoria scrisului romînesc, animator neobosit al presei progresiste, combatant curajos în serviciul ideilor avansate ale timpului său. Sînt reproduse cîteva din articolele în care Cocea atacă frontal monarhia („Regele complice al asasinilor", „Palatul gazdă de hoți", „10 mai, zi de rușine", „M. S.", „Marele căpitan" etc.) din cele în care demască mascarada parlamentarismului burghez („Camerele s-au deschis: comedia începe") precum și medalioane consacrate unor personalități politice ca I. C. Frimu, și literare, ca I. L. Caragiale și Galaction, articole în care este denunțat pericolul fascismului, amintiri din închisoare și alte materiale. In felul cum e alcătuit, volumul tinde să dea școlarilor o imagine cît mai vie și completă a activității lui N. D. Cocea pe tărîm publicistic.

Prefața, semnată de Ion Mihuț, relevă un cercetător diligent.

NUVELISTICA LUI GALA GALACTION

Probleme de ISTORIE LITERARĂ

Marile puteri ale pasiunii

O anumită particularitate a artei scriitorului, care explică într-un fel marile puteri ce însuflețesc pasiunea eroilor lui Gala Galaction, este mai evidentă în acele nuvele consacrate deliberărilor conștiinței. *„De la noi, la Cladova"* poate fi socotită ca reprezentativă în acest sens. Este vorba de acea *tendință lirică* a scriitorului care dă un relief specific descrierii realiste a istoriei unei pasiuni.

Comentariul liric, meditația autorului asupra destinului personajelor sale, tonalitatea romantică a povestirii și, în sfîrșit, un anumit gen de portret pe care l-am numi sentimental, capătă o importanță deosebită în analiza stărilor sufletești din nuvelele lui Gala Galaction. Aceste particularități ale prozei sale (procedeele realiste și elementele lirice se asociază, completîndu-se) pot fi recunoscute în *„De la noi, la Cladova"*. Este o nuvelă remarcabilă prin autenticitatea observațiilor făcute asupra zbuciumului între două alternative fundamentale cu o veche tradiție în literatura lui Gala Galaction *„între dorit și nepermis, dintre veghe sănătoasă și reverie culpabilă, dintre bărbătesc și feminin"*... Popa Tonea, îndrăgostit de frumoasa Borivoje, soția lui jupîn Traico, negustor pe malul sîrbesc al Dunării, rezistă pasiunii sale. Dar rezistența, departe de a da cîștig de cauză religiei, descoperă o dragoste sublimă, deschide imaginea unei demnități a suferinței, în care se simte, triumfător, simțul realist al scriitorului. Dragostea popei Tonea pentru Borivoje are o tensiune autentic omenească incomparabil superioară oricărei devoțiuni mistice *„Acest om puternic, —* scrie Gala Galaction *— se încurca pe drumu-i și se oprea în loc, biruit de un nimic! de acele ațe de păianjen care zbor în aer, primăvara!"*. Gala Galaction deosebește nuanțele variate ale suferinței lui Tonea pornind de la *„copilăriile și slăbiciunile reveriei"*, de la *„visul subtil și feminin"*, după momentele în care este hărțuit de *„cercurile de ispită și de flacără care îi vijiiau între inimă și creier"* și în sfîrșit, pînă la episodul final din nuvelă cînd, în fața iubitei în agonie, pe care a respins-o mereu, își face apariția același om puternic, de data aceasta însă — *„cu ochii orbi de lacrimi, cu inima în tumult"*...

Comentariul liric reflectînd acea *„violentă creștere a reliefurilor expresiei"* (T. Vianu) deține un rol important în construcția unei puternice pasiuni umane în proza lui Gala Galaction. Analiza mișcărilor sufletești surprinse de obicei în momentul dezlănțuirilor maxime este punctată în episoadele nodale ale acțiunii de o anumită digresiune lirică, care amplifică, polemic aproape, forța sentimentelor. Atunci cînd Gala Galaction notează că *„...o putere superioară a coborît pe inimă-i apăsînd-o cu farmec și chemînd din ea un cer și o lume sufletească nemaicrezut de tinere și de înflorite — minunea aceasta o trăi popa Tonea"*, ni se descrie, evident, revelația neașteptată a iubirii care nu cunoaște vîrstă. Dar felul prin care autorul introduce această descripție este menit să lumineze, nu atît surpriza sau intenția reprimării unei porniri omenești, — cît mai ales caracterul necesar, aproape implacabil, al pasiunii care se năștea. Intreaga concepție a nuvelei (începînd de la aceste comentarii lirice care conferă prozei lui Gala Galaction o poezie originală, ca un fel de reverie a autorului pe marginea destinului personajelor sale,) clarifică și potențează un proces de renaștere: în sufletul popei Tonea se trezesc resurse nebănuite ale unor sentimente puternice. Semnele acestei vitalități noi pe care o trezește dragostea se impun pe planuri diverse conștiinței personajului. Este vorba, în primul rînd, de acuitatea prin care eroul nostru înregistrează trăsăturile femeii iubite *(„Nu poți să stingi cu toate ceasloavele din raft flacăra ochilor ei străbătători și negri")* Autorul proiectează imaginea Borivojei pe retina foarte sensibilă a omului care o iubește. Firește, portretul văzut cu ochii lui Tonea va fi liric, evocînd o atmosferă corespunzătoare unor sentimente intense, zbuciumului, durerii. Și desigur că de acum înainte făptura tulburătoare a trandafirilor va reveni adeseori, în paginile nuvelei, nu numai ca un leit-motiv al ispitei, al frumuseții feminine, ci și pentru a nuanța, după împrejurările dramatice ale povestirii, momente diferite ale iubirii popei Tonea. Astfel chemarea dragostei, se face *„cu puteri de spaimă, cu brațe de omăt, cu piept de trandafiri și de jăratic"*. Alteori senzația dogoritoare a patimei este sugerată de *„un lan de trandafiri ce strălucea în obraji..."* După cum același simbol revine pentru a zugrăvi deznădejdea atunci cînd *„în locul nevinovatelor răsuri de după Paște, atît de proaspete și fericite, obrajii Borivojei dădeau acum vederii niște trandafiri însîngerați și zmulși"*.

Este un portret de viziune sentimentală, proprie lui Tonea, îndrăgostitul care își privește iubita cu adorație dureroasă, încercînd un sfîșietor sentiment de vinovăție. Intr-o nuvelă în care eroii au prea puține prilejuri de exteriorizare, expresivitatea privirii capătă o semnificație aparte. Prozatorul sugerează la un moment dat că taina dragostei lor ar putea-o trăda, în anumite împrejurări, doar apele privirilor (episodul reveriei lui Tonea pe malul Dunării), sau acea neîntreruptă chemare magnetică a fizionomiei iubitei de la prima și pînă la ultima lor întîlnire.

Pasiunea lui popa Tonea va implica de asemenea o pregnanță deosebită a detaliilor, asociațiilor de culori, metaforelor etc., care se întipăresc pentru totdeauna *„cu neclintită și chinuitoare preciziune"*. Această poveste de dragoste se și deschide de altfel cu imaginea unei contemplări mute a celor doi eroi. De aici începe prezentarea portretului în viziunea îndrăgostitului popă Tonea. Descrierea este revelatoare nu atît pentru femeia frumoasă care poate fi Borivoje, cît mai ales pentru cel ce privind-o, înregistrează trăsăturile suferinței cu ecoul unei emoții copleșitoare. In ochii iubitei Tonea zărește că *„în locul naivei dimineți... de atunci, ardea acum o după-amiază adîncă și tragică"*. Aceeași impresie revine la căpătîiul muribundei ai cărei ochi *„priveau țintă strălucitori ca soarele în apus"*.

Stilul scriitorului asociază reflecția — descrierii, urmărind dimensiunile mișcărilor sufletești care cresc în intensitate pe măsură ce sensul dramei se precizează. Reacția caracteristică personajului — lupta neîntreruptă cu sine însuși — condensează într-o formulă originală cele două planuri de observație evidențiate paralel în analiza scriitorului: elanul liric și deliberarea spirituală. Stările contradictorii ale lui Tonea sînt „explicate" în felul acesta printr-un gen de imagine care încearcă o personificare a suferinții. Astfel *„inima-i în necuprinsa-i jale, dădea să-i iasă din coșul pieptului și, ca o pasăre cu aripa străpunsă, se zbătea și se ucidea; și ar fi vrut să zboare cînd spre Borivoje, cînd spre turlele bisericii, cînd de-a dreptul în fundul Dunării, dar plină de sînge și sfîrșită cădea iar în pulberea pămîntului..."* Autorul „potențează" imaginea zbuciumului arătînd în același timp că Tonea încearcă *„să-și pună friu și să liniștească buna lui conștiință cu un gînd cucernic"*. Preotul este însă mereu depășit de personalitatea foarte vie a omului asupra căruia atracția dragostei acționează cu violență, înfățișîndu-i-se într-o suită de tablouri foarte plastice. Intr-o asemenea imagine i se arată preotului o cameră turcească, *„iar pe divan, înaintea lui, doborîtă între perne, pe frumoasa Borivoje. Era clar că o vijelie nervoasă o doborîse unde se găsea. Răsuflarea îi era neregulată. Brațele agitate, și după clipitul banilor de aur de la gîtu-i, se vedea cît de colo că sub salba cu trei rînduri, pieptul învelit numai cu salba, murea și învia, chinuit de o taină nebunească"*. In astfel de împrejurări tăria unei pasiuni este pusă la încercare de deliberările conștiinței. Mai poate oare popa Tonea, în fața acestei imagini a unei patimi sălbatice care și-a pus semnul dogoarei pe obraji ca și în luminile ochilor femeii, să fie astfel precum își dorește, adică *„puternic fără cruzime și uman fără întinare?..."* Tensiunea deliberării crește atunci cînd brațele iubitei se îndreaptă spre el avînd pe rînd siguranța și energia speranței, sau o supremă și deznădăjduită hotărîre. Ele se fac interprete ale unor efluvii de simțăminte diferite care o străbat succesiv pe Borivoje, de teamă și de durere, de curaj necugetat și de încercare disperată a bucuriei, de elan și de epuizare. Toată scena durează de fapt foarte puțin: cîteva momente... însă ea lasă impresia unei neobișnuite densități a sentimentului. Se simte o încordare desperată în zbaterea eroinei cu ultimele puteri ale sufletului, pentru cucerirea unei dragoste care nu-i va aparține niciodată. Un episod al nuvelei condensează această pornire a Borivojei: înfățișîndu-ne-o fremătînd, rostind cu greutate, apăsat, repetînd cu pauze dese mereu aceleași cîteva cuvinte romînești pe care cu trudă le învățase *(„O, eu te iubesc mult pe tine...")* pentru ca în continuare imaginea să fie proiectată pe chipul preotului, să urmărească reflexul destăinuirii în emoția lui Tonea. *„Și această mărturisire n-o spunea numai gura însîngerată pe care popa Tonea n-o vedea, ci toată ființa tinerei femei, atît de plină de fiori, atît de apropiată și de îmbietoare. Borivoje izbucni în plîns și în aceeași clipă cosița ei, clădită în turn nesigur, își pierdu cumpătul și se revărsă peste preot îngropîndu-l în noaptea ei dulce, mirositoare și păgînă"*. Analiza pasiunii care leagă pe cei doi se realizează paralel, ambele personaje marcînd în atmosfera nuvelei, de la un capitol la altul, o tensiune permanentă care marchează creșterea impetuoasă a dragostei. Portretul celor doi este realizat dinamic, urmărind jocul privirilor de la început, de la descoperirea *„acestei frumuseți atît de caldă și de fragedă, în lumina acelei dimineți de primăvară"* pînă la ultimele clipe. La sosirea popei Tonea, Borivoje — aflată pe patul de moarte, sfîrșită de dorul dragostei neîmplinite — nu rostește decît puține cuvinte, pentru ca apoi totul să reintre în tăcere; ea cere doar mai multe făclii, să fie lumină: *„O, da, ca să se poată vedea, lămurit, unul pe altul, încă odată..."* Culminînd cu această scenă impresionantă a unor priviri care se sorb și cutează să-și mărturisească iubirea și în fața morții, povestea pasiunii lor se sfîrșește. Autorul sugerează cu delicatețe durerea imensă a femeii care se răsfrînge apoi integral în sufletul popei Tonea.

Scriitorul a adus în paginile nuvelelor sale o magistrală *„jertfă deșartelor frumuseți pămîntești"*, călăuzit cu consecvență de un instinct puternic al adevărului, atunci cînd a povestit pasiunea lui Mură lăutarul, a lui Constantin sau a lui Tonea. Artistul l-a depășit în permanență pe preot salvînd dintre zidurile reci ale doctrinei mistice un tezaur de sentimente omenești. Gala Galaction a descoperit într-un cadru realist atmosfera unor acute conflicte sociale *(„Il osîndesc jurații?", „Lîngă apa Vodislavei")* în care există eroi puternici prin capacitatea lor de a trăi un sentiment, de a angaja o luptă disperată pentru a-și atinge țelurile. Alegoric și fantastic, dar foarte reprezentativ pentru atmosfera personajelor lui Galaction, este Mură lăutarul, cel negru ca păcatul și frumos ca ispita.

Ceea ce construiește prozatorul realist, consolidează și aprofundează poetul. Antagonismul dintre pasiune și fermitate reeditează la scara unor mature frămîntări acea cumpănă tulburătoare dintre *„veghea sănătoasă și reveria culpabilă"*, care s-a cristalizat în urmă cu cîteva decenii în paginile *„Trandafirilor"*, acea schiță lirică în care se mărturisea cu sinceritate, personalitatea omului și a artistului.

Miron DRAGU

Vezi „Gazeta literară" nr. 23/961.

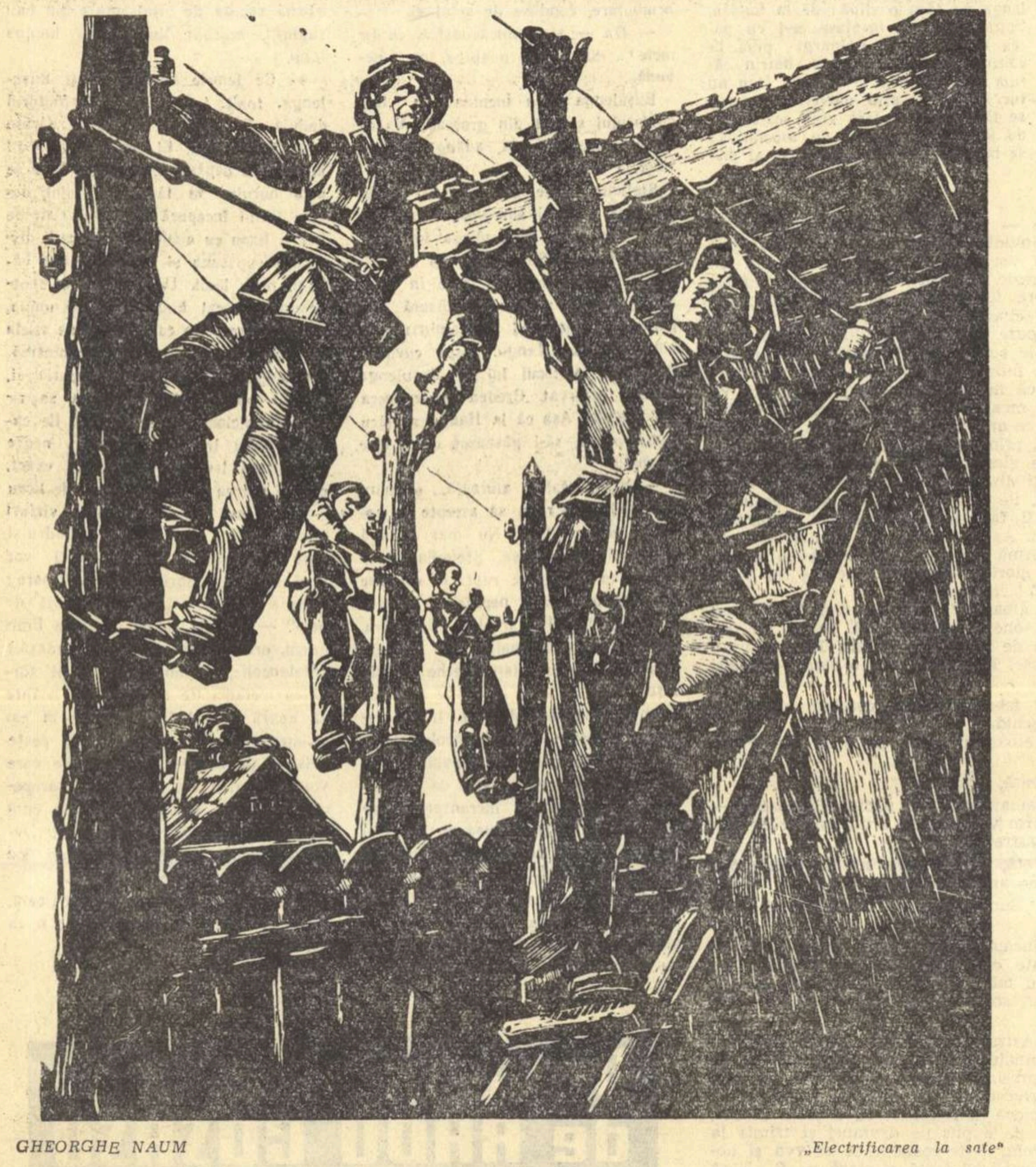

GHEORGHE NAUM „Electrificarea la sate"

(Din „Expoziția retrospectivă de grafică militantă". — 23 August 1944 — 1961. Sala Palatului R.P.R.)

DE VORBA CU MARCEL BRESLAȘU

(Urmare din pag. 1)

titudinilor tot mai limpezi și mai consolidate, în care obiectul rizibil se restrînge și violența satirei poate lua formele mai blajine ale zeflemelei, pînă la pragul indulgenței, omului în toată firea față de micile slăbiciuni ale unui țînc! Nu doar că marile cusururi și micile năravuri ar fi dispărut sau și-ar fi pierdut din acuitate, dar perspectiva din care ele sînt privite a devenit și devine tot mai mult o alta prin ridicarea nivelului de conștiință al lectorului, prin opoziția în care, aș spune, s-a schimbat raportul de forțe între cel care exercită critica pe de o parte și fenomenul supus ei, pe de altă parte.

— Cred că ar trebui să relevați modul în care fabula se delimitează azi, categoric de ceea ce Lenin numea „blestematul limbaj esopic" și în același timp eficacitatea educativă a fabulei atunci cînd aceasta satisface și exigența estetică a cititorului de azi. Limbajul esopic e osîndit pe drept cuvînt, în ceea ce are el disimulat, voluntar „în doi peri" deliberat „labil" — pînă la perfidia — în posibilitățile de interpretare, în incertitudinea obiectivului vizat.

— Am avut de altfel prilejul adeseori, și în scris și în întîlniri cu cititorii „mari și mici" să răspund la întrebarea: „Ce zor mai avem de fabulă la noi, în socialism, atunci cînd putem spune omului de la obraz ceea ce credem despre el și comportarea lui, privilegiu pe care nu-l posedau vechii practicieni ai genului, siliți să-și deghizeze demascarea și oprobiul sub forma ocolită (chiar dacă era străvezie) a fabulei? Intr-un cuvînt ca într-o mie credința mea este nu numai că genul nu este depășit sau impropriu în actualitate, ci dimpotrivă abia așa și acum își află întreaga lui eficiență. Dacă monarhul ascuns sub masca leului sau flecarul sub aceea a vulpii, (și așa mai departe), nu trăgeau vreo învățătură din critica indirectă, tovarășii noștri vizați în fabulă își pot amenda apucăturile și trebuie să o facă căci după fabulă, care este un „avertisment", un prilej și un pretext de a-i chema să-și verifice atitudinea, urmează forme directe de critică colectivă care impun corectarea năravului... sau schimbarea năravitului!

— Ințeleg că acordați calificativului „gen didactic" (care a fost acordat de critică unora dintre producțiile dvs.) sensul major și aceasta pentru că înțelegeți necesitatea artelor poetice și pentru că sînteți preocupat de funcția moral-educativă a literaturii realist-socialiste.

— In acest sens nu numai că nu refuz categorisirea la genul didactic ci reclam pentru fabulă cinstea de a contribui la educația cetățenească. Aceasta fără a mai vorbi că n-au dispărut dușmanii nici din afară nici dinăuntru și că pentru aceasta strășnicia poziției pe care o ia fabula nu numai că nu are de ce să scadă ci dimpotrivă poate fi și mai acerbă, ea exprimînd disprețul sau mînia uriașei majorități a celor pentru care scriem.

— Sînt de remarcat acele istorii cu animale și obiecte, ce depășind genul fabulei sînt de fapt niște eseuri scrise cu vervă și fantezie, ce tratează probleme de teorie literară concentrînd în imagini poetice rezolvări esențiale. V-am ruga să ne vorbiți despre felul în care ați ajuns la această nouă formulă literară.

— Aproape că e mai ușor să rezolvi această delicată problemă decît să vorbești în „proză" despre ea. Deși aparent nu există legătură cu primele întrebări pe care mi le-ai pus, și aici este vorba de ceva care aparține dacă nu domeniului strict al fabulei, unui domeniu foarte adiacent și adesea interferent cu el. Este o încercare de a ilustra însuși materialul poetic, cu toate mijloacele lui de conținut și de expresie, de concretizat problemele abstracte de artă și de meșteșug (cu alte cuvinte de știință și de tehnică profesională) prin ceea ce am numit „cîntece despre cîntec".

— Această idee vine, dacă nu mă înșel, pe linia unei tradiții a artelor poetice practicată la noi, de la Văcărești și Eliade, care încercaseră să enunțe idei privind realizarea poeziei, idei pe care le ilustrau cu producții poetice proprii. Ceea ce ați realizat dvs. în „Dialectica poeziei" însumează și depășește (cel puțin virtual) această veche și nereluată tradiție în literatura romînă. V-am ruga să ne vorbiți de data asta „în proză" (după cum știu într-un fel ați răspuns și în „Dialectica poeziei") despre problema corelației dintre artă și meșteșug, dintre munca asupra cuvîntului și momentul inspirației.

— Fără a mă juca cu vorbele aș spune că inspirația este un salt calitativ, deși de termenul însuși și de funcția lui lexicală curentă, se leagă ideile de neprevăzut, ba chiar de imprevizibil! In realitate lucrurile se întîmplă arareori așa!

Forma în care se toarnă un simțămînt, o trăire, poate fi într-adevăr urmarea unei brusce autorevelații. Trăirea, ea însăși, și simțămîntul care se vor învolbura în așa-zis spontană poezie, au traversat o îndelungă și complexă etapă de acumulare, ba chiar și multiple încercări de elaborare, înainte de a-și găsi forma adecvată, și aceasta pentru o pricină sau alta sau pentru amîndouă. Nu afirm că forma „optimă" la care te-ai oprit... este și cea mai bună! In treacăt fie amintit, că adeseori, dintr-o puerilă cochetărie, această finală formă „spontană" este deghizată de unii poeți pentru a sugera și a... salvgarda caracterul inspirației, ba chiar al improvizației, în straie imperfect croite, prea lungi ori prea scurte, prea strîmte ori fluturînd în vînt. Heine spunea despre un poem pe care-l isprăvise: „Nu mai rămîne decît să-l transcriu pe murdar".

— V-am ruga să ne vorbiți despre tinerii poeți.

— Ultima promoție de poeți și mă refer, în primul rînd, la acei care au apucat să-și adune întiile plachete de versuri, oferind o posibilitate de judecată mai largă și mai pe îndelete, îmi apar ca deosebit de interesanți. Nu dintr-o stearpă dorință de organicitate a răspunsurilor la întrebările atît de variate pe care mi le pui doresc să spun că și în ceea ce îi privește pe tinerii mei confrați întru poezie, nici saltul calitativ al operei lor de debut nu poate fi desprins de îndelungata strădanie a acestor 17 ani de muncă poetică a „înaintașilor", chiar dacă aceștia au fost lăsați în urmă. Multe și nu totdeauna mărunte ocoluri și rătăciri au marcat această creștere și fără a face din cei care găsesc oarecum soluții acolo unde predecesorii lor s-au ciocnit de probleme, trebuie să privim izbînzile neîndoioase ale celor de azi și ca o treaptă la care au accedat, dar mai ales ca un prag de la care începi să urci, căci probleme sînt încă multe și de tematică, și de măiestrie și de definire a propriei personalități. Cu riscul să-mi atrag mîniile conjugate ale juniorilor confrați cred că nu li se face un prea mare serviciu pentru propria lor dezvoltare, prin supralicitarea în epitete ditirambice și prin analize exhaustive care, puse cap la cap, ar însuma circa 400 de pagini pentru 40 de strofe.

De altminteri, cum problema celor care constituie schimbul de mîine (și dintre care mulți fac parte din prima linie a schimbului de azi) rămîne una din preocupările noastre majore, putem relua conversația noastră într-o altă împrejurare, analizînd procesul de „devenire", de „individualizare", de conturare a personalității artistice și... riscul profesional al diversificării formale: manierismul, auto-pastișarea, la rece! Trebuie menționat că exemplul „seniorilor" nu este întotdeauna dintre cele mai fericite! Dar, vorba lui Kipling, asta e o altă căciulă!

Adriana ILIESCU

Cum am realizat filmul „SETEA"

La redacția noastră a avut loc o întîlnire cu cîțiva din realizatorii filmului romînesc „Setea". Au participat regizorul Mircea Drăgan, operatorul Aurel Samson, arhitectul decorator Liviu Popa și actorii George Calboreanu, artist al poporului, Colea Răutu, Mircea Balaban și G. Măruță, artist emerit. Realizatorii ne-au vorbit despre modul în care s-a desfășurat munca lor la acest film, care se bucură de un meritat succes.

Ecranizarea și specificul cinematografic

In legătură cu ecranizarea romanului „Setea", l-am rugat pe regizorul Mircea Drăgan să ne vorbească despre raporturile dintre opera literară și scenariul cinematografic, referindu-se la problemele ridicate de cerințele specifice ale filmului.

MIRCEA DRĂGAN: Filmul „Setea" readuce în discuție o problemă foarte importantă, mult dezbătută în viața literară. Este vorba de trecerea de la roman la scenariul de film. Părerea mea este că valoarea scenariului „Setea" rezidă nu numai în faptul că are la bază o operă literară de valoare. Transmutația de valoare nu se poate face mecanic. Calitatea scenariului „Setea" constă în faptul că Titus Popovici nu s-a mărginit să „ecranizeze" romanul. Cunoscînd foarte bine cerințele filmului, avînd darul de a ști să scrie *pentru cinematograf*, a lăsat romanul „la o parte", păstrînd doar unele elemente necesare și realizînd un scenariu de sine stătător.

Cred că, datorită în primul rînd acestui fapt, se poate vorbi de o egalizare film-roman. Se cunosc foarte multe opere cinematografice care nu egalează operele literare de la care au pornit (de exemplu, filmele realizate după romanele lui Stendhal). Filmele create pe baza operelor lui Șolohov oferă două exemple edificatoare: „Pe Donul liniștit", deși în ansamblu un film izbutit,

nu s-a ridicat după părerea mea la valoarea romanului; în schimb filmul „Soarta unui om" nu mi se pare cu nimic mai prejos decît nuvela. De ce? Pentru că realizatorii nu s-au mărginit, în ultimul caz, să facă o ilustrare a nuvelei, ci au prelucrat, au selectat și au retopit întregul material, potrivit concepției regizorului și i-au dat o formă nouă, cinematografică.

Revenind la „Setea", trebuie spus că Titus Popovici a ales ca personaj principal al filmului pe Mitru Moț, a păstrat doar cîteva episoade din roman și a creat o operă independentă, un scenariu cinematografic. Au apărut astfel personaje, scene, dialoguri noi care nu există în carte. Toate sînt însă gîndite și scrise în spiritul romanului, potrivit concepției sale de bază și de aceea nu par străine. S-a făcut deci „retopirea" materialului, care apoi a fost „laminat" într-o formă nouă, potrivit unei destinații noi. Sînt și scriitori care nu dau rezultate bune în cinematografie ca autori de scenarii, chiar atunci cînd vor să facă film după propriile lor cărți. Defecțiunea constă în faptul că încearcă să lucreze scenariul cu aceleași mijloace pe care le folosesc la scrierea romanului. Pentru scenariul de film, scriitorul trebuie să se detașeze de opera literară, ținînd seama de considerentele specifice cinematografiei. O condiție foarte importantă este să-și cunoască bine regizorul și să colaboreze cu el. Colaborarea mea cu Titus Popovici a început încă înainte de scrierea scenariului. Am selectat împreună ideile centrale, episoadele importante, am convenit asupra peisajului în care se desfășoară acțiunea (am schimbat cîmpia bihoreană din carte cu o regiune deluroasă, care era avantajoasă din punct de vedere plastic), am pus de acord problemele generale ale ritmului, am discutat tipologia de ansamblu și distribuția. Indelungatele discuții au precizat multe lucruri, au dus la o identitate de concepție încă înainte de scrierea primei pagini a scenariului și, evident, au fost hotărîtoare pentru reușita filmului. Putem spune deci, completînd cuvintele tovarășului Eugen Barbu, că „ecranizarea celor mai bune opere din literatura noastră poate oferi studiourilor romînești prilejul unor biruințe" — cu condiția unei asemenea colaborări și cu efortul scriitorului de a dobîndi calitățile proprii autorilor de filme.

Mişcarea maselor în film

— Se pare că una din problemele cele mai dificile ale filmului a fost realizarea scenelor de masă care ocupă un loc important în economia scenariului. Vă rugăm să ne vorbiți despre felul în care ați soluționat, în procesul de filmare, această problemă.

— Filmul „Setea" cuprinde cîteva secvențe importante în care masele joacă un rol hotărîtor. Tîrgul, gara, înfruntarea moților cu sătenii din Deleni pe ulița principală, hora, urmărirea și altele nu puteau fi realizate la un nivel artistic corespunzător dacă mînuirea figurației, a oamenilor din planul al doilea, al treilea, al patrulea sau mai depărtate, nu ar fi fost perfect pusă la punct. Contează în acest sens mai întîi calitatea figurației și apoi pregătirea ei din punct de vedere organizatoric în așa fel încît grupurile și acțiunile lor să dea în ansamblu imaginea realității. N-am intenționat să impresionăm spectatorul prin grandoare, prin numărul exagerat de mare al figurației, ci prin autenticitate, — fiindcă o mulțime, oricît de mare ar fi, dacă este amorfă nu poate transmite cîtuși de puțin suflul revoluționar al anilor 1944—1945. Preocuparea esențială a fost să transmitem sensurile mișcărilor de masă, criteriile după care acționează, angrenarea lor în activitatea revoluționară de către comuniști, cu alte cuvinte să relevăm psihologia maselor în desfășurarea lor. Am încercat să lucrăm după sistemul filmului documentar, pornind de la reproducerea în cele mai mici detalii a faptului de viață pe care apoi l-am filmat. Demonstrația de la pretură s-a creat și s-a organizat exact ca în realitate. Au fost alcătuite coloane cu responsabili și agitatori, oameni care participaseră la evenimente deveneau, prin forța lucrurilor, agitatori, imprimînd, la cererea noastră, caracterul de luptă necesar unei asemenea demonstrații. Concursul ne-a fost acordat, fără precupețirea eforturilor, de către muncitorii și țăranii din regiunile Brașov și Cluj. Fiecare om din figurație știa ce are de făcut. Poate să pară o exagerare această afirmație, dar este cît se poate de important ca toți figuranții, oricît de mulți ar fi, să cunoască bine de tot situația și ideile din partea de film la care sînt solicitați să colaboreze. Sistemul indicațiilor „stați aici și strigați așa" sau „cînd fac eu semn plecați de aici și vă opriți acolo", este profund greșit și, în ciuda operativității sale aparente, se răzbună prin calitatea artistică necorespunzătoare și, ceea ce este mai regretabil, prin senzația de artificialitate, făcîndu-l pe spectator, în cel mai fericit caz, să zîmbească condescendent. In schimb, pregătirea temeinică a figurației, punerea ei în situație, solicitarea experienței de viață a celor chemați să participe la filmare, selectarea lor și, bineînțeles, exigența artistică a celor care filmează, pot să ducă la rezultate bune.

— Formula cinemascopului a fost determinată de amploarea și însemnătatea scenelor de masă?

— Bineînțeles. Formula a fost adoptată în funcție de amplitudinea acțiunii și de caracterul filmului. Mișcările de masă, desfășurările largi, sînt pe ecran lat mai convingătoare, mai impresionante. In asemenea cazuri e evident că cinemascopul devine mai util prin dimensiunile sale (fără a-și pierde proprietățile chiar în cazul unor filme psihologice). El dă posibilitatea integrării mai firești a omului în mediul înconjurător, mediu căruia trebuie să i se acorde o atenție deosebită. Dacă mediul este lucrat cu superficialitate, cadrul larg al desfășurării acțiunii devine un balast. De asemeni, o problemă importantă este fixarea de către regizor și operator a centrului de atenție al fiecărui cadru, în așa fel încît ochiul spectatorului să fie obligat să privească exact acolo unde trebuie. Dacă munca regizorului nu ține cont de acești factori și spațiul suplimentar oferit de ecranul lat este neutru, atunci realizarea pe cinemascop este inferioară celei pe ecran normal.

„Setea" şi critica de specialitate

— Ne-ar interesa acum și părerea dvs. asupra cronicilor care s-au scris pe marginea filmului „Setea".

— Cinematografia noastră se află acum în plină dezvoltare și maturizare. Avem nevoie în această etapă, mai mult decît oricînd, de o critică cinematografică activă, serioasă, competentă care să meargă în pas cu maturizarea creației. In ultima vreme, critica cinematografică se limitează aproape exclusiv la cronici și informații. Trebuiesc scrise, după părerea mea, cît mai multe articole de analiză.

In filmul „Setea", majoritatea cronicilor au analizat cu seriozitate, competență și dragoste principalele sectoare de creație. Printre ele, au fost însă și cîteva analize superficiale. Cronica tovarășului I. Barna din „Contemporanul" este, după părerea mea, un tip de cronică care nu ajută pe nimeni. Făcută în fuga condeiului, povestind cu lux de amănunte evoluția personajului principal, neanalizînd însă serios nici un compartiment de creație a filmului, pare o cronică de serviciu, care nu folosește nici spectatorului nici celor care au realizat filmul. De asemeni, considerațiile lui Eugen Barbu, care expediază „Setea" în cîteva rînduri sentențioase cu pretenții concluzive dau impresia că filmul a fost judecat cam în același fel cum se judecă un meci. Să fie clar. Nu observațiile critice ne-au supărat. Ele au fost întemeiate. Noi am mai avea de adăugat încă multe. Dureroasă pentru cei care au muncit la un film e superficialitatea, indiferent dacă ea duce la o judecată critică sau laudativă.

Criticul cinematografic ne poate ajuta să ne dezvoltăm creația artistică, să generalizăm experiența dobîndită, să îndreptăm greșelile și să încercăm a perfecționa lucrările bune.

Pentru asta e nevoie să ai încredere în cuvîntul criticului. Și încredere ai numai atunci cînd simți că ceea ce spune e rezultatul unui studiu, al unei meditații, al unei cunoașteri profunde a artei cinematografiei, în general și a filmului despre care vorbește, în special. Poate ar fi necesară o cunoaștere temeinică a muncii de elaborare a filmului. Criticii ar trebui să vină mai des printre cineaști, să urmărească filmul pe întreg parcursul său, de la scenariu și pregătire pînă la montaj și sonorizare. Analiza ar fi mai competentă și, deci, mai folositoare.

„Cum am compus rolurile interpretate"

Pentru a pune în lumină munca asupra rolurilor și colaborarea interpreților cu regizorul în cadrul acestei creații colective, i-am rugat pe actorii care au participat la discuție să ne vorbească despre realizarea personajelor interpretate de ei și despre cîteva aspecte ale procesului de filmare.

GEORGE CALBOREANU: Rolul lui Gavrilă Ursu îl consider ca un debut cinematografic. Citisem romanul încă înainte de a ști că se va face un film după el. Mi-a plăcut vigoarea cu care erau descrise personajele, evenimentele. Cînd am fost chemat să joc în film și mi s-a dat să citesc scenariul literar, am avut o mare bucurie. Avînd date noi, scenariul dădea cititorului deosebite satisfacții literare. Actorul era deci și el foarte mulțumit. Rolul mi-a plăcut din primul moment pentru varietatea problemelor pe care le ridica. Era un examen greu de dat, mai ales în această artă tînără. Am simțit o oarecare stînjeneală gîndindu-mă la mijloacele tehnice specifice cinematografiei, care îmi erau oricum străine. Nu eram obișnuit cu trăirea fragmentară și lipsită de continuitate a rolului. O problemă foarte importantă era pentru mine lipsa oricărei posibilități de control. Este foarte adevărat că mai filmasem înainte, în „Bădăranii", dar acolo era cu totul altceva, eram obișnuit cu rolul din teatru, avusesem timp să-mi verific personajul, să-i cunosc reacțiile. Am avut o foarte mare încredere în regizor și în echipa de filmare, ceea ce a făcut să mi se spulbere îndoielile. Munca regizorului de film este, după părerea mea, mult mai complicată decît cea a regizorului de teatru. Metoda de lucru folosită de Mircea Drăgan a dat rezultate foarte bune. Rolul a fost însă și foarte bine scris, cu o dezvoltare ascendentă multilaterală dînd posibilități de interpretare deplină. Gavrilă Ursu nu este numai un personaj, un rol, ci este un simbol al unei orînduiri apuse. Blîndețea, pioșenia sa, nu sînt decît o mască odioasă care ascunde egoismul feroce, rapacitatea, continua sete de cîștig.

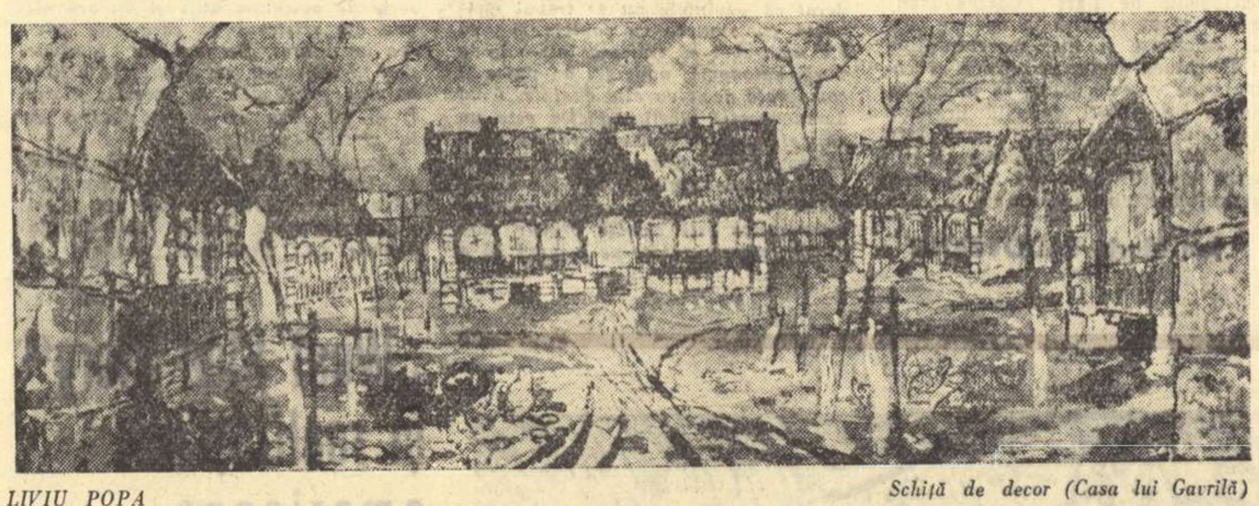

LIVIU POPA

Schiță de decor (Casa lui Gavrilă)

Doresc să mai pot interpreta și în alte filme romînești personaje complexe, roluri tot atît de bine scrise, însă înfățișînd eroi contemporani, oameni sănătoși și cinstiți.

COLEA RĂUTU: Actorului în general i se cere, i se impune, o cunoaștere profundă a vieții și a oamenilor. Numai astfel poate da viață scenică eroilor contemporani. Participarea activă și intensă la frămîntările vieții este școala pe care trebuie s-o urmeze orice cetățean. In munca mea am cunoscut activiști, secretari de partid. Le-am urmărit atent felul de a se purta, le-am urmărit raționamentele, vorba, umanitatea și adînca înțelegere a vieții, i-am văzut cum reacționau în situațiile cele mai grele. Toate aceste observații mi-au folosit foarte mult în momentul cînd a trebuit să creez rolul comunistului Ardeleanu. În afară de această experiență de viață, pentru o rememorare a evenimentelor trăite în anii 1944—45 am vizionat documentare ale epocii. Apoi o serie de filme ale cinematografiei sovietice din epoca revoluției: spre exemplu, un bun îndreptar mi-a fost Maxim din „Cartierul Vîborg". Rolul ce mi s-a încredințat era bine scris în scenariul literar. Dar toate acestea nu simplificau ceea ce aveam eu de făcut. Răspunderea era foarte mare, trăirea interioară tumultuoasă a lui Ardeleanu trebuia redată cu mijloace exterioare foarte restrînse, cu multă sobrietate, mai ales că situațiile pe care le aveam de rezolvat erau variate.

Ardeleanu trebuia să exprime o mare căldură umană în raport cu oamenii pentru fericirea cărora luptă, convingînd, dacă era nevoie, cu propriul său exemplu. In același timp trebuia să manifeste intransigență față de dușmani. Ardeleanu are o viziune științifică a viitorului, crede cu toată puterea în victoria cauzei pentru care luptă, fiind capabil să mobilizeze masele la acțiuni îndrăznețe. Chiar dacă Ardeleanu moare, moartea sa este numai fizică, ideile sale vor fi preluate, munca sa va fi continuată de alții.

Discuțiile purtate cu regizorul, cu decoratorul, cu toată echipa de filmare au clarificat nenumărate momente. Acum, după terminarea filmului, îmi dau seama că metoda de lucru folosită a fost foarte bună. După filmările din ziua respectivă, păstram costumele și repetam îndelung scenele care trebuiau filmate în ziua următoare. Repetițiile se desfășurau întîi fără textul scenariului literar. Cei care aveau de repetat o secvență îi cunoașteau tema și erau puși să acționeze și să se manifeste conform datelor personajului. Apoi aveau loc repetițiile propriu-zise. Această libertate de acțiune dată actorului este foarte folositoare pentru obținerea veridicității.

Erau momente în film cînd Ardeleanu nu acționa și totuși prezența lui era foarte importantă. Un exemplu este scena în care Gavrilă Ursu împreună cu fruntașii satului vin la primărie căutînd să-l intimideze pe Mitru Moț. Ardeleanu este lîngă fereastră, ascultă, observă tot, fără însă a da impresia că este atent. Reacția sa promptă este întrebarea: „Cine v-a trimis, satul?" Situația trebuia rezolvată printr-o intensitate crescîndă în trăirea rolului.

Criticii cinematografici ar trebui să fie mai exigenți. Și o spun cu toată tăria. Pentru rolul interpretat în filmul „Setea" m-am bucurat de o apreciere unanimă favorabilă. De multe ori însă se face rezumatul scenariului sau se analizează acțiunea filmului, amintindu-se în încheiere, cu totul expeditiv și „la grămadă", despre actori, fără să se analizeze critic jocul fiecăruia. Cred că ar trebui să se analizeze atent un rol, să fie disecat cu amănunțime. Se vor găsi, desigur, momente nerealizate, unele stări neclarificate; mai ales asupra acestor aspecte ar trebui să se îndrepte cronicarii pentru a ne aduce un real folos în dezvoltarea muncii noastre.

MIRCEA BALABAN: Cinemascopul ajută pe actor în trăirea rolului mai mult decît filmul turnat pe ecran normal. Mișcarea este mai largă, normală. Actorul își poate desfășura în voie mijloacele sale artistice de trăire, intră mai lesne în atmosferă, este mai aproape de viață. Spre exemplu, cabinetul lui Spinanțiu construit pentru ecran lat mi-a dat posibilitatea unei mișcări mai largi, ca în viață, fără teama continuă pe care am avut-o la alte filme, că poate, făcînd o mișcare mai largă, depășesc limitele cadrului.

Colaborarea cu regizorul și cu echipa de filmare a decurs în cele mai bune condițiuni. Eram actori de la diverse teatre, cu diverse stiluri de joc. Cerința a fost de a juca, creînd impresia de viață. Și iată un exemplu concret din epoca de filmare. Cunoșteam toate datele rolului și mă gîndeam că discursul pe care-l ține Spinanțiu în fața țăranilor ar trebui să amintească oarecum, prin șarjă, de Farfuride, rol pe care-l interpretasem demult în teatru. Șarjînd, voiam să redau ridicolul personajului. După ce am repetat, regizorul mi-a spus: Nu așa, joacă simplu, sincer, cît mai natural. M-am transpus în situație, jucînd natural, simplu și sincer, așa cum mi se ceruse și mi-am dat seama că ridicolul demagog al personajului a reieșit mai pregnant decît prin șarja oarecum manieristă.

G. MĂRUȚĂ: Un factor important care apropie cinemascopul de teatru este fixarea centrului de atenție al spectatorului, indiferent că în scenă este un singur personaj sau o pluralitate.

Trăirea rolului pe cinemascop este mai bine realizată, dă mai mult impresia de veridicitate decît în filmul cu ecran normal. Este evident că ecranul lat a fost creat dintr-o necesitate.

Rolul pretorului în „Setea" adaugă încă un tip galeriei de personaje pe care le-am interpretat în teatru sau în film. Cu toate că este foarte mic ca întindere și text nu are aproape de loc, a fost destul de dificil de interpretat, tocmai din aceste cauze. In cele cîteva secvențe, trebuia înfățișat reprezentantul unei orînduiri sociale care apunea. Pare ciudat, paradoxal, poate, cînd voi spune că manifestația din fața preturei mi-a dat linia justă a personajului.

Imaginea și plastica filmului

Adresîndu-ne tovarășului Aurel Samson, l-am rugat să ne spună cîteva cuvinte despre principiile care au stat la baza muncii operatorului în realizarea imaginilor din „Setea".

AUREL SAMSON: M-am apropiat cu multă dragoste și căldură de acest film. M-a ajutat foarte mult participarea mea, în epoca respectivă, la acțiunile de masă pentru instaurarea guvernului democrat. Am mers, ca metodă de lucru, cum a arătat și Mircea Drăgan, la genul documentar, căutînd să surprind autenticul, viața. Am instalat aparatele pentru a surprinde momentele și nu am creat momentele în funcție de aparat. Mă refer la scenele de masă. Am mers la imaginea necăutată, neartificială. Aceasta este de fapt concepția contemporană în arta operatorului: valorificarea actorului pe ecran. Pînă nu de mult, exista ideea îngrădirii jocului actorului în funcție de unele principii tehnice. Noi i-am lăsat libertate de desfășurare actorului. In film există evident și timidități. Sînt inerente începutului, dar sper că vor fi eliminate cu ocazia altei producții pe cinemascop. Colaborarea cu echipa de filmare este un lucru absolut indispensabil; fiecare amănunt al filmului nostru a fost gîndit, analizat, în colectiv. Nimic nu a fost improvizat, lăsat la voia întîmplării. Venind pe platou știam toți ce aveam de făcut, eram toți de acord: colaborarea operator-regizor trebuie să fie absolută. Există operatori care consideră încă imaginea ruptă de film, tratînd-o numai tehnic. Gîndul lor s-ar traduce cam așa: să am eu imaginea bună, ce se întîmplă înăuntrul ei îl preocupă pe regizor. Este un punct de vedere cu totul fals. Conlucrarea dintre regizor și operator trebuie să fie perfectă, iar principiul imaginii pentru imagine trebuie eliminat și înlocuit cu principiul imaginii care servește dramaturgia cinematografică, înțelegînd-o și lămurindu-i sensurile.

Pentru „Setea" am avut la dispoziție mijloacele cele mai noi ale tehnicii cinematografice. Pelicula de bună calitate și sistemul optic „total-vision" au sporit posibilitățile noastre de a da un film de bună calitate. Ceea ce poate părea pentru un neavizat misterul unei realizări cinematografice, nu este altceva decît o muncă pe baze științifice dusă cu seriozitate și devotament. Viața este cel mai bun profesor, trebuie să o cunoști ca să știi să o surprinzi și s-o valorifici.

— Deoarece ați aprobat tacit considerațiile tovarășului Mircea Drăgan cu privire la critica cinematografică, credem că ați avea și ceva de adăugat...

— Da. Referitor la părerea criticilor despre imagine aș dori să spun și eu cîteva cuvinte. De ce se scrie „imaginea a fost luminoasă, clară, ne-a plăcut"? Date fiind cerințele muncii noastre pentru crearea unei imagini adecvate filmului, tratînd-o în funcție de conținutul dramaturgiei, imaginea ar trebui privită ca atare, analizată. Locurile de filmare din „Setea" au fost foarte variate, chiar atunci cînd spectatorul vede o imagine unitară. Plecarea moților de la conacul lui Papp spre satul Deleni n-a fost simplu de realizat. S-au „străbătut" mii de kilometri. Conacul era la Posada, drumul pînă la Deleni a fost străbătut printre dealurile de lîngă Cîmpulung-Muscel și destinația era Poplaca (Sibiu). Spectatorul n-avea voie să cunoască acest itinerar. Deci iată un exemplu pentru a dovedi că, cu toată această varietate de decor, imaginea trebuia să fie unitară, sugerînd o continuitate absolută. O altă problemă importantă ar fi analizarea scenelor care s-au filmat noaptea, luminîndu-se însă figurile actorilor fără ca acest lucru să fie observat de către spectatori. Iată de ce spun că și imaginii ar trebui să i se dedice mai mult spațiu și să nu fie expediate eforturile pe care le depunem noi, bune sau proaste (uneori greșim și avem nevoie să fim îndreptați), în două vorbe. Cronicarul trebuie să analizeze cu seriozitate și obiectivitate munca noastră.

In cadrul discuției au fost abordate apoi problemele plasticii cinematografice, care au fost relevate de autorul scenografiei.

LIVIU POPA: Din cele discutate pînă acum s-a desprins oarecum și rolul plasticii în filmul „Setea". In colectivul nostru de muncă am găsit o mare înțelegere și un spirit rar de colaborare cu autorul, regizorul și operatorul. Am început lucrul efectiv la acest film în timpul elaborării scenariului. Decorul, costumele, tipologia personajelor sînt factorii de prim ordin care contribuie la crearea atmosferei și participă la acțiune, reflectînd și încadrînd viața interioară a personajelor. In acest spirit am ales peisajele, satele, tipologia umană care să se înscrie în mod firesc în acțiunea filmului, să corespundă cerințelor scenariului, aspectelor autentice ale vieții țăranului ardelean, ale epocii în care se petrec evenimentele din film. Aceste preocupări au stat sub semnul înscrierii tuturor elementelor în limbajul cinematografic al ecranului lat. In roman, ca și în scenariul literar, satul este răsfirat. Pentru film, a fost ales satul Rășinari, adunat, îndeplinind condițiile de compoziție ale ecranului lat. Satul Lunca din roman și-a schimbat numele în Deleni. Alegînd peisajul, ulițele, construind fiecare decor în exterior, a fost urmărită unitatea generală a atmosferei, subliniindu-se caracteristicile locale, fără însă a fi folosite elemente folclorice de muzeu, care sînt supărătoare. De asemenea era nevoie să existe o corelație între sat și orașul în care se petrecea o parte a filmului. Ne-am oprit asupra Sighișoarei cu zidurile sale medievale. Era exact ce ne trebuia pentru ilustrarea ideii noastre principale: „viața nouă dărîmă zidurile vechi". Elocventă este în acest sens demonstrația de la pretură, unde oamenii se adună de sub portaluri, de pe străzi.

Curtea lui Gavrilă, casa dărîmată a lui Mitru Moț, strada din fața casei lui Gavrilă, au fost construite pe platou. Pentru a obține exteriorul casei lui Petre s-a aplicat o fațadă falsă peste cea existentă a unei case din Rășinari. Toate astea au fost făcute urmărindu-se o autenticitate absolută, trecută prin filtrul înțelegerii adînci a scenariului și a romanului, evitînd documentarul arid.

Folosind același procedeu am creat personajele, caracterele și, pe aceste date, costumele lor. In afară de actori alegerea oamenilor s-a făcut după îndelungi căutări, din locuri diverse. Țăranii din Deleni au fost aleși din satele mai nordice, Salva și Piatra, iar moții aduși din Oaș.

In general, pentru redarea atmosferei am studiat cu atenție viața, obiceiurile oamenilor, uneltele de muncă, obiectele casnice pe care le foloseau. Apoi au fost desenate nenumărate compoziții, avînd în vedere prima întîlnire (și deci primul examen) cu cinemascopul.

„Gazeta literară" a publicat de curînd o cronică despre filmul „Setea", în care și-a expus punctul de vedere. Discuția pe care o reproducem reprezintă mărturii ale realizatorilor filmului, care au dezvăluit cîteva aspecte interesante din procesul colectiv de creație. Sîntem siguri că spectatorii, care au întîmpinat călduros „Setea", vor parcurge cu interes aceste relatări ale creatorilor filmului.

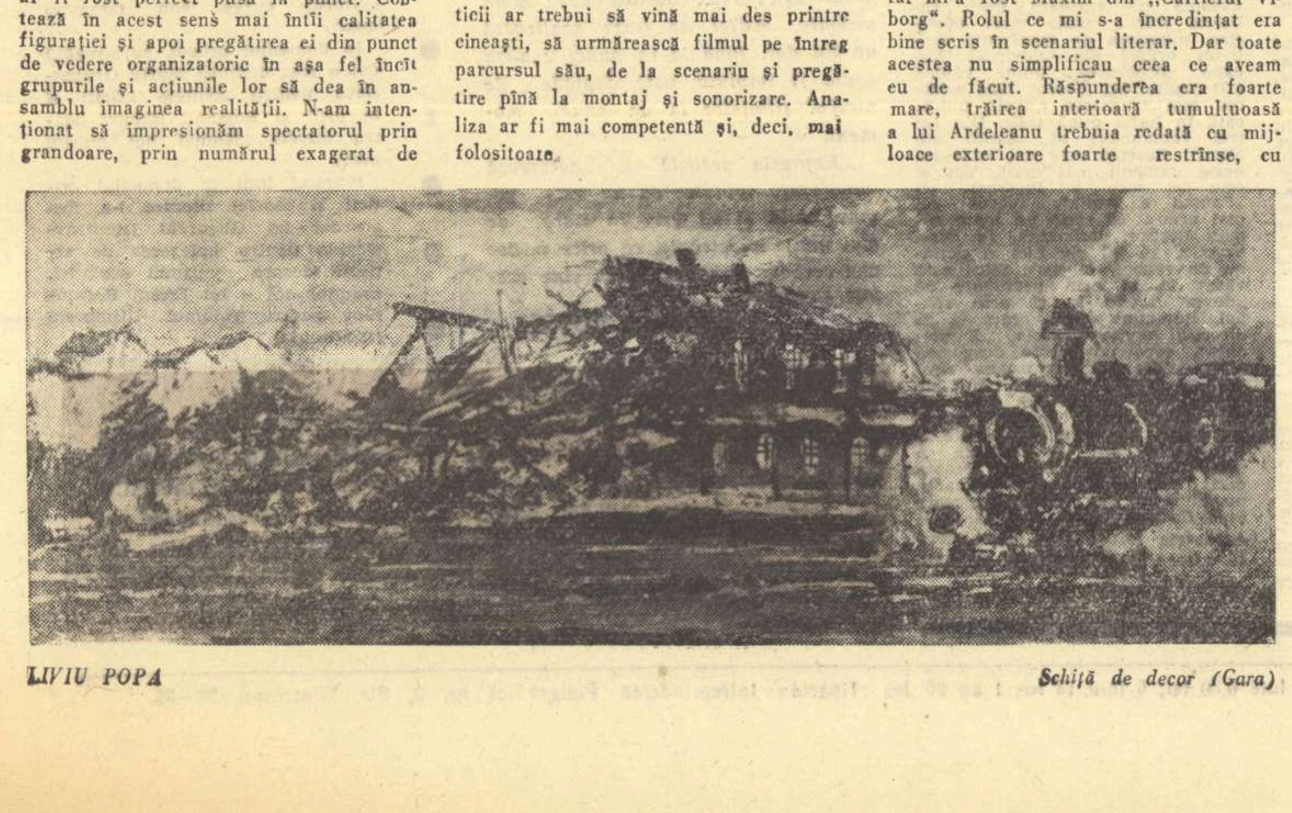

LIVIU POPA

Schiță de decor (Gara)

CARNET cinematografic

CERUL BALTICEI

„Cerul Balticei" e un film dens, de factură epică, dedicat eroicilor apărători ai Leningradului, oamenilor care biruind foametea și frigul, înfruntînd bombardamentele continue ale fasciștilor vreme de aproape doi ani și jumătate, au salvat viața orașului lor iubit. Acțiunea primei serii a filmului, inspirată din romanul lui N. Ciukovski cu același titlu, se desfășoară în toamna și iarna lui 1941—42.

V. Vengherov, unul dintre cei mai talentați regizori tineri leningrădeni, ne introduce cu măiestrie încă de la primele scene în atmosfera dramatică a vremii. Maiorul Lunin (întruchipat cu sobrietate de P. Glebov, interpretul lui Grigori Melehov din filmul „Pe Donul liniștit") și comisarul Uvarov (actorul F. Șmakov) se întîlnesc, întîmplător, pe șoseaua care duce la Leningrad, distrusă de canonada infernală a hitleriștilor. Zărind un camion care se încăpățînează să străbată drumul, cei doi se apropie în grabă. „— Unde merg eu, dumneavoastră nu puteți merge — le strigă cu amărăciune șoferul. Nu mai există drum!" Uzînd de montajul în paralel, regizorul ne arată apoi o altă șosea, străbătută de un convoi de tancuri fasciste. O tăbliță indicatoare: „Petersburg — 22 km". Prin înlănțuire, trecem la o altă inscripție: „Leningrad". Aparatul se retrage încet și odată cu Lunin și Uvarov descoperim orașul asediat.

Excelent redat e și episodul drumului pe gheață. Șiruri nesfîrșite de camioane străbat noaptea, cu farurile aprinse din cauza spărturilor gheței, drumul peste Ladoga, transportînd pîine și muniții populației Leningradului. In cabina unui camion, Lunin scrutează drumul. Alături, șoferul conduce atent, deși e mort de oboseală. Ca să nu adoarmă, și-a agățat de peretele cabinei o gamelă, care-l lovește ritmic în cap. Cînd gheața scîrțîie amenințător sau în jur explodează o bombă, cei doi deschid cu repeziciune portierele camionului, pregătindu-se să sară afară. În față, o mașină cisternă a luat foc. Alta s-a scufundat. Primejdia e mare, dar oamenii o înfruntă cu bărbăție, căci drumul pe gheață reprezintă acum singura cale de ajutorare a orașului erou.

Ciukovski și Vengherov nu se remarcă însă numai prin capacitatea de a crea scene autentice de atmosferă, la o înaltă tensiune dramatică. Ei sînt în același timp excelenți portretiști. Căpitanul Rassohin, comandantul escadrilei de vînătoare ce apără cu strășnicie cerul deasupra Leningradului (interpretat cu deosebită forță dramatică de M. Ulianov), maiorul Lunin, Kabankov, comisarul escadrilei, Serov, Baiseitov, Uvarov sau învățătoarea Maria Sergheevna sînt personaje vii, pregnant individualizate. In luptele crîncene cu fasciștii, aviatorii se împlinesc ca oameni, se călesc, învățînd să-și stăpînească pornirile individuale. Iar jurămîntul lor din finalul filmului emoționează profund, tocmai pentru că i-am îndrăgit sincer.

Mihai TOLU

Cadru din filmul „Cerul Balticei"

VIKINGII

Există o mare fabrică de filme care se numește Hollywood. In această suburbie a Los Angeles-ului sînt produse milioane de metri de peliculă. Una din acestea se numește „Vikingii" și are ca regizor pe Richard Fleischer. Nu rețineți însă acest nume. Rolul său a fost doar de a conduce o figurație, nu îndeajuns de numeroasă pentru o superproducție hollywoodiană, care să-l pună în valoare pe cel care nu numai că interpretează rolul principal dar a și finanțat filmul. Căci mister Douglas nu este doar un actor, un actor excelent, ci și un abil afacerist comparat mereu cu Stanley Kramer, alt talent care nu uită însă și dolarii. Fie că filmul se numește „Vikingii" și are drept regizor pe Fleischer sau „Ulysse" și are drept regizor pe Mario Camerini, deosebești cu ușurință în spatele acestor nume pe actorul-producător Kirk Douglas care știe ce vrea de la prima și pînă la ultima secvență. Publicul îi înțelege intențiile, surîde îngăduitor, (căci, așa cum am mai spus, nu e nimic reprobabil în a face filme de succes sigur atîta vreme cît se păstrează un cadru onest) și vine în număr mare să-i admire pe Kirk Douglas și pe Tony Curtis.

Vikingii, „civilizați" nordici, îi pradă pe „barbarii" de pe actualul teritoriu al Angliei. Am inversat calitățile? Nu-i nimic, căci filmul este astfel construit încît să nu supere pe nimeni, barbarii fiind mai civilizați decît civilizații, iar aceștia mai barbari decît barbarii. Aceasta pentru cîteva secvențe urmate de alte imagini în care valorile sînt răsturnate. Mai intervine și o jună frumoasă care este răpită de vikingi. Ea devine mărul discordiei între un rege și un sclav, primul fiind un viking veritabil, iar cel de al doilea numai pe jumătate. Dar scenaristul vrea ca cei doi să fie frați. Deci o dramă cu un deznodămînt dramatic țesută cu ața sigură și rezistentă a unor bătălii cărora li se adaugă cîteva scene de orgie nordică văzute prin ochelari fabricați la Hollywood. Intre acestea se distinge scena verificării loialității unei soții, prilej de rapidă tunsoare modernă pentru o femeie drăguță, gen Marina Vlady, de altfel, mult mai interesantă decît „frumoasa răpită" de peste mare. Așa că te întrebi, în mod legitim, de ce or fi înfruntat vikingii pericolele cînd aveau acasă femei mai frumoase decît cea care provoacă moartea a doi regi și a altor nenumărați luptători? Răspunsul este la îndemîna oricui. Pentru ca Kirk Douglas să mai facă un film în care, lipsit chiar de un ochi, să fie cuceritor, să joace degajat, un viking autentic secolul XX. Și Tony Curtis este excelent, ceea ce nu spune de fapt prea mult pentru actori de o asemenea valoare.

Fără a ne pretinde specialiști în orice problemă tehnică, credem că „Vikingii" este bine realizat în cinemascop. Fiordurile filmate de sus, marea în ceață, rezolvarea interesantă a prim-planurilor cu unul sau două personaje care nu se pierd pe ecran, culoarea, dirijarea figurației, scenele de luptă — iată cîteva din calitățile acestui film care poate fi văzut printre alte multe producții și care desigur nu ne va tulbura memoria.

Sergiu BRAND

CARTEA FRANCEZĂ LA NOI

Trainicele legături culturale care au apropiat întotdeauna poporul romîn de cel francez au existat încă din epoca formațiunii literaturii noastre culte din prima jumătate a veacului al XIX-lea.

Pe vremea trecutelor regimuri burghezo-moșierești s-a făcut mult caz de o anumită influență franceză la noi, înțeleasă însă superficial și depărtată de adevărate și serioase temeiuri. Datorită acestui fapt se cultiva cu pasiune o anumită înclinare spre publicații franceze care nu reprezentau nici temeinica realizare a acestei mari națiuni și nici formele prin care o folositoare cultură franceză să poată satisface exigențele maselor populare. Se traducea puțin, prost și din lucrări mediocre făcute să atragă, comercial, un public ce nu se vedea în nici un fel chemat înspre o literatură serioasă. Scriitori facili și îndoielnici erau la modă și circulau nu numai în traduceri dar și în lucrări originale destinate lectorilor de limbă franceză din „elită".

Abia după instaurarea puterii populare la noi în țară, în cuprinsul vastei revoluții culturale al unui plan sistematic de apropiere de masele populare a moștenirii literaturii universale, literatura franceză apare cu cele mai reprezentative nume ale ei, pusă la îndemîna marelui public. Editurile de stat au alcătuit colective de traducători aleși mai întotdeauna dintre scriitori, care să dea cititorului romîn într-o formă cît mai apropiată și mai artistică textele franceze. De la Molière și Balzac pînă la Jules Vallès și Paul-Louis Courier, genuri felurite literare au fost prezente în această cuprinzătoare acțiune de a prezenta traduceri din limba franceză. Ceea ce însă este de subliniat în mod deosebit, în afară de alegere și calitate, este tirajul acestor traduceri, menite să ajungă la masele populare, ceea ce s-a și întîmplat de altfel. Ediții enorme, necunoscute înainte în publicistica romînească, s-au epuizat foarte curînd. Exemplul cel mai grăitor este acela al marelui Honoré de Balzac din opera căruia au apărut mai multe volume și care în zece ani — 1950—1960 a cunoscut un tiraj global de 329.000 exemplare. In diferite colecții, marii scriitori francezi au putut fi cunoscuți, prin opere reprezentantive, de noul public romînesc, mărit și inițiat de revoluția culturală care în mai puțin de două decenii a creat un lector serios, pasionat și prețuitor al lucrurilor de adevărată valoare. Tirajele importante stăruiesc în toate aceste colecții. Astfel în „Clasicii literaturii universale" (ESPLA) Stendhal cu „Mînăstirea din Parma" (1960) are un tiraj de 50.000 de volume: Lesage cu „Gil Blas" (1960) 30.000 de volume; Aragon „Săptămîna patimilor" (1960) 15.000 volume, iar în colecția populară a „Bibliotecii pentru toți" cifrele cresc. Zola cu „Germinal" cunoaște un tiraj de 65.000 xemplare, Anatol France cu „Silvestre Bonnard" 50.000 exemplare; Maupassant cu „Bulgăr de seu" 60.000 exemplare; același cu „O viață" 30.000 exemplare; Barbusse cu „Focul" 40.000 de exemplare; Romain Rolland cu „Inimă vrăjită" 30.000 exemplare. Nu mai puțin interesante sînt tirajele realizate de Editura Tineretului în editarea unor opere ale literaturii franceze destinate tinerei generații. Alexandre Dumas-tatăl cunoaște o prețuire deosebită la publicul romînesc: „Cei trei mușchetari", „După douăzeci de ani", „Contele de Monte-Cristo" au cîte două ediții variind între 40—50.000 exemplare fiecare. Alphonse Daudet cu „Tartarin din Tarascon" 40.000, Jules Verne în diferite lucrări cîte 30.000, Jules Renard „Morcoveață" („Poil de Carotte") 25.000 exemplare. Alfred de Musset: „Poezii" 10.000 exemplare.

Prin variația autorilor, prin bogăția registrului de opere și nume și mai ales prin cifrele corespunzătoare diferitelor tiraje, se poate vedea că astăzi, în țara noastră cartea franceză este nu numai foarte căutată, dar, ajutată de o politică înțeleaptă culturală, ea duce pînă în masele cele mai largi ale cititorilor calitățile majore ale spiritului și creației franceze de totdeauna: un realism puternic, un umanism cald și acel simț neîntrecut al proporției, al ordonării, al clarității, al compoziției, al echilibrului în idei și în scris.

Dar cartea franceză stă astăzi la loc de cinste în Republica Populară Romînă, nu numai cu traduceri, ci și cu texte franceze puse la îndemîna cititorilor, tot mai mulți în limba lui Voltaire, înarmați de noile școli romînești nu numai cu o cunoaștere temeinică a limbii, dar și cu exigențe și discernămînt. Astfel, în librării se pot găsi ușor exemplare prețioase din frumoasa Bibliotecă a Pleiadei. De asemeni noii clasici Garnier, reînoiți atît ca prezentare de text cît și ca grafică, aduc pentru cititorul romîn texte bune, comentate, ale clasicismului francez. O altă colecție este „Les classiques du peuple" — Editions Sociales. De la Cezar la Saint-Simon, lectorul găsește aci, cu o călăuzire sigură, întreprinsă dintr-un punct de vedere progresist, texte de bună literatură, de filozofie, de critică. De asemeni și alte colecții de tipărituri franceze stau astăzi la îndemîna cititorului romîn. Cităm „Le livre de poche"; „Marabout géant"; „Poétes d'hier et d'aujourd-hui"; „Ecrivains de toujours"; „Bibliothéque de Cluny". Alături de aceste colecții foarte căutate și prezentate la un preț accesibil nu trebuie să uităm cartea de artă franceză, mult prețuită de cititorul romîn. Colecția „Skira" face bucuria oricărui iubitor de carte frumoasă, întovărășită de alte colecții mai modeste dar tot atît de izbutite ca realizare, cum ar fi de pildă „Le grand art en livre de poche" sau „Petite enciclopédie de l'art". Cartea franceză — și ne referim la operele cele mai valoroase și mai reprezentative ale literaturii franceze clasice și contemporane — este astăzi la îndemîna maselor de cititori datorită tirajelor mari, datorită existenței unui larg public de cititori care doresc să cunoască creațiile cele mai bune din tezaurul literaturii universale.

Ion Marin SADOVEANU

Scrisoare din Hanoi

„Murmurul valurilor"*)

Poetul Te-Hanh a cîntat frumusețile provinciei sale natale, aflate acum în Vietnamul de sud, în versuri de o valoare incontestabilă, care au văzut lumina tiparului în anii din urmă. Îndeosebi, tema oamenilor care trăiesc pe litoralul mării, a pescarilor și a oamenilor simpli ai Vietnamului se vădește a fi o sursă majoră de inspirație a poetului. Recent, Te-Hanh a încredințat tiparului un nou volum intitulat **Murmurul valurilor.** Cartea este consacrată vieții dramatice a pescarilor originari din Vietnamul de sud, pe care dragostea de patrie i-a îndreptat către regiunile Vietnamului de nord.

Poetul cîntă dorința arzătoare a acestor oameni de a munci în slujba socialismului, în slujba păcii și a luptei pentru reunificarea patriei.

Prima parte a poemului intitulat **Murmurul valurilor** descrie integrarea entuziastă a acestor oameni în activitatea rodnică a muncitorilor din provinciile nordice. Ei trăiesc aici o viață nouă, plină de demnitate, bogată în satisfacții. Eroii lui Te-Hanh își aduc aportul la înființarea unei cooperative pescărești, ai cărei membri activi și plini de inițiativă dedică patriei realizări importante.

Poemul lui Te-Hanh oglindește o pagină emoționantă din lupta oamenilor simpli ai Vietnamului contemporan pentru unificarea patriei, pentru consolidarea ei. Imaginea finală a acestui poem epic deschide perspectiva luptei victorioase a poporului vietnamez în patria sa reîntregită:

Locul în care trăim va fi luminat de electricitate
Radio-ul va anunța din vreme cum e cerul
Vom ști dinainte dacă va fi furtună pe mare
Și noi vom fi mai siguri cînd plecăm în larg,
Vasele pline de speranță
Vor uni litoralul meu natal cu litoralul tău natal
Vom îngîna cîntecul valurilor
Și-i vom arunca pe toți dușmanii noștri în mîlul cel negru.

În paginile volumului **Murmurul valurilor**, poetul Te-Hanh aduce partidului un fierbinte omagiu, proslăvește fraternitatea dintre popoare, puterea invincibilă a solidarității internaționale a celor ce muncesc (**„Plantația de cafea"** și **„Pe rîul Hie-luong"**).

O altă temă care își găsește o amplă reprezentare în poezia lui Te-Hanh este aceea a dragostei, a purității sufletești, care transpare în imagini de o remarcabilă simplitate și frumusețe:

Amîndoi vedem că viața
E plină de înțeles
Sîntem împreună în marșul nostru spre viitor
Și chipurile noastre sînt luminate.
Dragostea noastră
Este legată de dragostea pentru partid
Și iubim mai mult
Viețile însorite" („Viețile însorite").

Poet originar din Vietnamul de sud, Te-Hanh aduce mărturia unui elan liric autentic, consacrat luptei patriotice a poporului său, certitudinii de nestrămutat în triumful final

Nguyen Xuan SANH
poet vietnamez

---

*) Poezii de Te-Hanh, Editura „Litterature", Hanoi 1960.

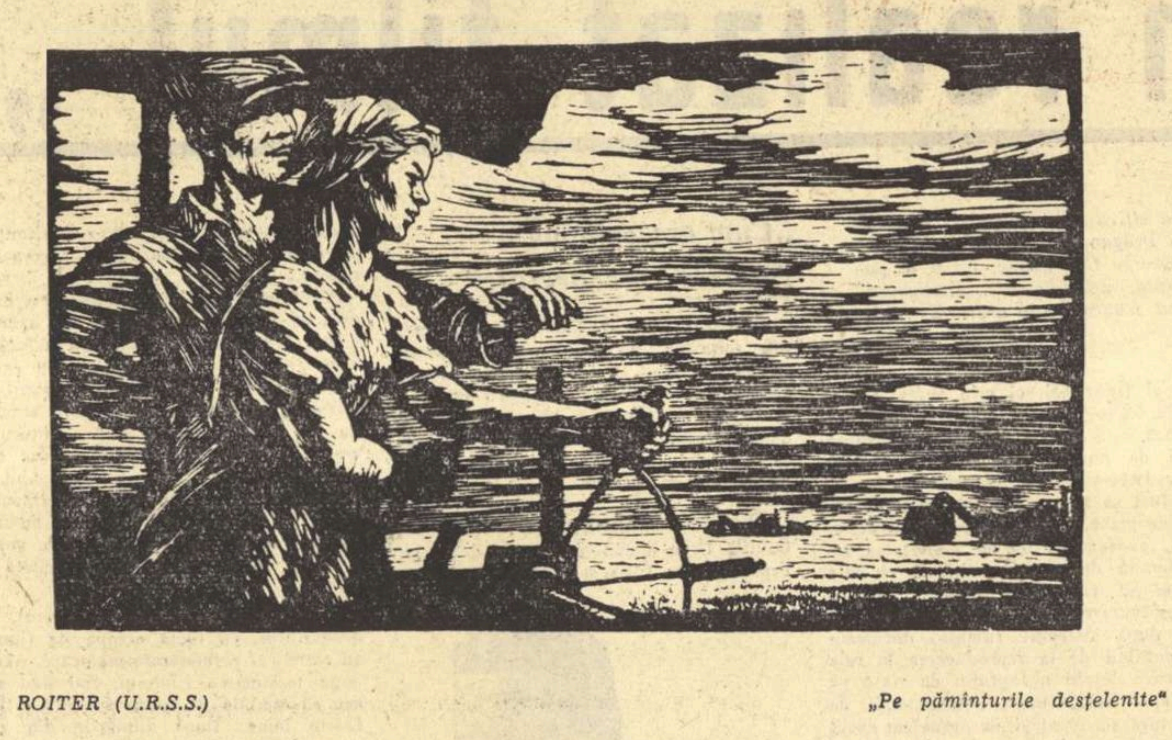

L. ROITER (U.R.S.S.) „Pe pămînturile desțelenite"

NU EXISTĂ UN MISTER AL LIMBAJULUI

Intr-o lucrare care trebuie să apară zilele acestea la „Gallimard", „Evoluția ideilor mele filozofice", Bertrand Russel reface și numește diferitele perioade ale biografiei sale filozofice. Astfel, aflăm că, în jurul anului 1917, Bertrand Russel a fost chemat să se preocupe de problema raportului dintre limbaj și realitatea pe care o exprimă. Reproducem mai jos cîteva din reflecțiile sale, interesante pentru că aduc în această problemă o lumină pozitivă. Intr-un moment în care, sub influența unui subiectivism paroxistic în gîndirea și în arta burgheză, se contestă limbajului funcția sa esențială și anume aceea de instrument de comunicație între oameni, reproducerea acestui text semnat de un gînditor a cărui orientare generală nu este materialistă, ci pozitivistă, capătă un înțeles deosebit

Filozofii și persoanele livrești tind să trăiască o viață stăpînită de cuvinte și chiar să uite că funcția esențială a cuvintelor este de a avea o conexiune cu un șir sau cu un alt șir de fapte și care sînt de regulă non-lingvistice. Unii filozofi au mers pînă acolo încît au considerat că cuvintele nu ar trebui niciodată confruntate cu faptele și că ele ar trebui să trăiască într-o lume pură, autonomă, unde nu ar putea fi comparate decît cu alte cuvinte. Cînd dumnevoastră ziceți: „Pisica este un animal carnivor", d-voastră nu vreți să spuneți — afirmă acești filozofi — că pisicile reale mănîncă o carne reală, ci numai că în cărțile de zoologie pisica este clasată printre carnivore. Acești autori ne asigură că a încerca să confrunți limbajul cu faptele este o operație „metafizică" și ca atare trebuie să fie condamnată. Avem de-a face, de fapt, cu una din acele idei absurde pe care numai savanții le pot adopta... Ceea ce o face în mod particular absurdă, este că ea nu ține seamă de raportul dintre limbaj și fapte. Limbajul este un fenomen ca și mîncatul sau mersul. Limbajul, ca și alte maniere de comportare în lume, constă într-o serie de obiceiuri utile și nu are nimic din misterul cu care este adesea înconjurat. De fapt, nu e nimic nou în concepția superstițioasă a limbajului propagată de acești filozofi și pe care ei au moștenit-o de la vîrstele preistorice.

Probleme noi ne apar de îndată ce trecem la examenul frazelor, recte al cuvintelor care se pot folosi numai în fraze. Puteți întrebuința cuvinte ca: „foc" sau „vulpe" la modul exclamativ, fără să fiți obligați să le puneți în fraze, dar există un mare număr de cuvinte care nu pot fi întrebuințate în afara unui context. Să luăm ca exemplu o frază de tipul: „Pămîntul este mai mare decît luna". „Este" n-are nici o semnificație îndată ce e extras din frază. Ar putea exista îndoieli în ce privește expresia „mai mare". Dacă sînteți într-un moment în care priviți cîțiva cai și dintr-o dată observați un elefant, nu este exclus să exclamați: „mai mare", dar eu cred că toate lumea va observa aici ceea ce e eliptic. Împrejurarea că anumite cuvinte presupun integrarea lor într-o frază, face imposibilă continuarea analizei semnificațiilor diferitelor cuvinte fără să abordăm frazele înseși sau, în orice caz, acele necesități mentale care se exprimă prin mijlocirea frazelor.

Problema frazelor a început să mă intrige în timp ce scriam „principiile matematicilor". In acel timp m-a interesat, în mod special, funcțiunea verbelor. Ceea ce mi se părea pe atunci important era că verbul conferă unitatea unei fraze. Fraza: „a este mai mare de cît b" constituie un tip de frază complexă, întrucît ea cuprinde mai multe cuvinte și încă de pe atunci îmi apărea evident că trebuie să existe o corespondență complexă între faptul care face o frază adevărată și fraza propriu-zisă. O frază ce definește nu numai acest tip de unitate complexă are și o altă proprietate pe care aș numi-o dualitatea adevărului și a falsului. Pentru aceste două rațiuni problemele ridicate de explicarea semnificației frazelor sînt în același timp mai dificile și mai importante decît cele ridicate de definirea cuvintelor-obiecte.

Nu cred că este posibil să construiești o teorie solidă a adevărului și a falsității, fără anumite presupuneri pe care mulți filozofi moderni — de tipul celor la care ne-am referit — le consideră în mod ilegitim ca fiind metafizice. Bunăoară trebuie plecat de la presupunerea că există fapte și că adevărul consistă într-o relație de un anume tip cu faptele, în timp ce falsul consistă într-o relație de cu totul alt tip cu faptele. Specia de agnostici modești care pretind că nu cunoaștem niciodată faptele este, după părerea mea, o specie de oameni absurzi. Numai cei care socotesc că teoria a ucis orice sens al realității, pot să pretindă că nu știu cînd ascult un zgomot sau văd soarele. In afară de asta chiar partizanii cei mai pasionați ai punctului de vedere pe care eu îl resping, sînt siliți să admită că frazele se compun din cuvinte și nu pot să nege că a pronunță sau a asculta o frază este un fapt de tipul celor pe care-l socotesc de necunoscut. Limbajul este o formă a comportamentului ca și acțiunea de a mînca, de a bea, sau de a merge și ceea ce nu putem cunoaște în aceste acțiuni, nu putem cunoaște nici în limbaj.

Este ușor să utilizezi cuvîntul „fapt" pentru a exprima conexiunea analizată a părților mai curînd decît întregul complex pe care-l compun. Frazele exprimă astfel de relații cînd frazele sînt adevărate și nu le exprimă cînd frazele sînt false. Toate frazele care cuprind mai mult de un cuvînt folosit la modul exclamativ închid o cîtime de analiză a unui complex. Dacă un anume număr de complexe au toate un constituant comun, aceasta trebuie să apară în faptul că frazele care le analizează cuprind toate un cuvînt comun. Să luăm ca exemplu frazele următoare: Socrate era înțelept; Socrate era atenian; Socrate îl iubea pe Platon; Socrate a băut mătrăgună. Toate aceste fraze conțin cuvîntul Socrate și toate faptele pe care le fac adevărate se referă la omul-Socrate ca la un constituant. Este ceea ce vroiam să spunem cînd ziceam că aceste fraze se sprijină pe Socrate. Socrate intră în faptele care fac adevărate aceste fraze ca un întreg non-analizat. Dar, firește, Socrate era el însuși complex și noi putem face alte fraze în care această complexitate este afirmată. De exemplu: Socrate avea nasul cîrn; sau: Socrate avea două picioare. Astfel de fraze analizează un tot dat. Pînă la ce punct analiza poate fi împinsă, asta depinde de nivelul științelor la un anume moment.

...Expresia verbală își datorează importanța faptului că ea este comunicabilă și că este în stare de mai multă preciziune, ca orice mijloc non-verbal, care închide în sine același conținut.

Bertrand RUSSEL

„West Side Story" și realitățile americane

La Paris se bucură de mult succes comedia muzicală americană „West Side Story", al cărui autor, Jerome Robbins, a readus povestea îndrăgostiților din Verona, a lui Romeo și Julieta, în cadrul cartierului West Side din New York, adaptînd-o la realitățile modului de viață american. Astfel, dușmănia dintre cele două familii veroneze devine rivalitatea între două bande de delicvenți juvenili — Jets și Sharks. Balconul Julietei este o scară de incendiu, doica s-a transformat într-o regină a mambo-ului, și toți băieții poartă „blue".

După cum subliniază Christine de Rinoyre într-o recenzie publicată în săptămînalul „L'Express", autorul este necontenit „frămîntat de monștrii epocii sale, de la nedreptatea rasială și pînă la tineretul delicvent, trecînd prin violență, frică și neînțelegeri... Nimic nu scapă privirii lui Robbins din mizeriile și bucuriile mitologiei moderne, din riturile și ritmul său".

Una din scenele cele mai grăitoare ale piesei este „Balada vagabonzilor" cînd, după ce au scăpat de sergentul de poliție Kurpke care voia să-i ducă la comisariat, membrii bandei „Jets" înscenează între ei, în batjocură comedia raporturilor pe care le au cu societatea Polițiștii, judecătorii, psihiatrii, „asistenții sociali", — nimeni nu este cruțat. Iată și cîteva versuri grăitoare din această baladă:

„Scumpe sergent Krupke,
Trebuie să ne înțelegi.
Felul cum am fost crescuți
Ne face să fim atît de îndărătnici
Mamele noastre au fost toate narcomane
Iar tații niște bețivani...
Vrînd, nevrînd am devenit pungași.
Sergent Krupke, sîntem dezechilibrați,
N-am avut nicicînd parte de dragostea
La care are dreptul orice copil.
Nu sîntem delicvenți
Ci niște neînțeleși
Dar în străfundul nostru este și ceva bun.

Vorbind despre intenția urmărită în crearea acestei comedii care nu este o comedie, J. Robbins a subliniat: „In fond ceea ce voiam noi în primul rînd, a fost o oglindire teatrală a realității".

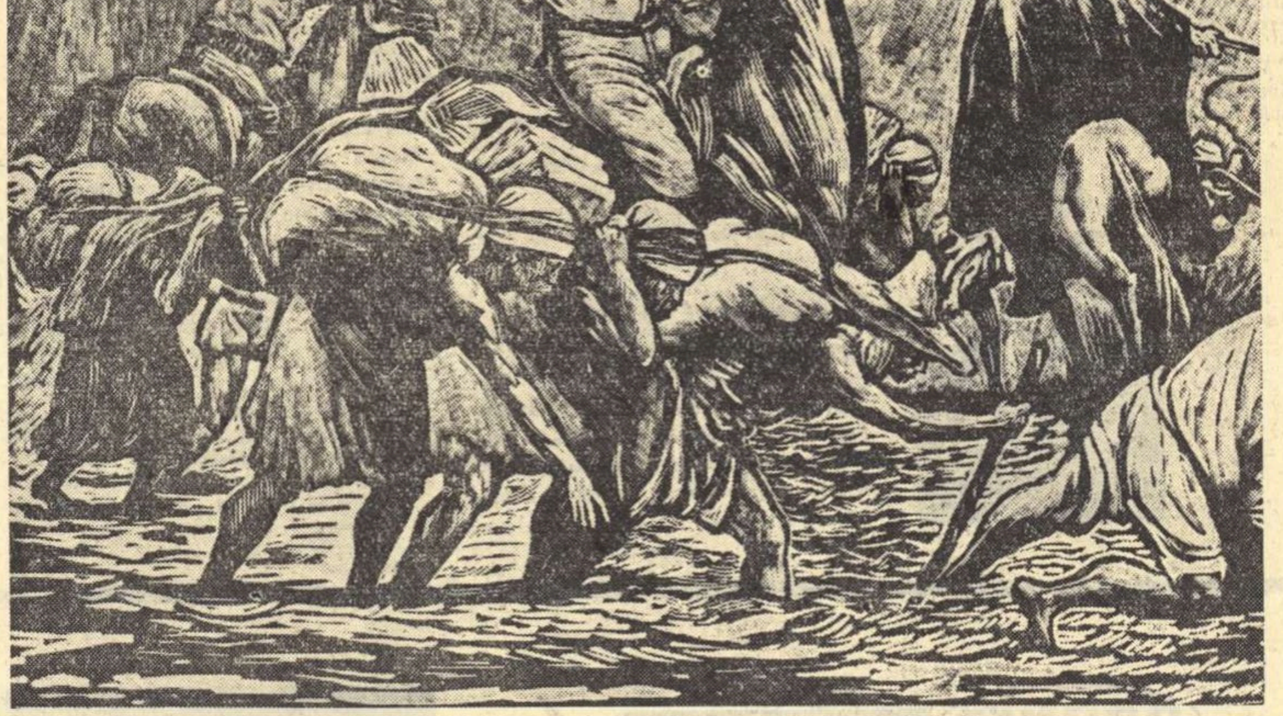

LEOPOLDO MENDEZ (Mexic) „Robia indienilor"

UN NOU ROMAN POLONEZ

„Marea de pădure" este titlul noului volum al lui Igor Neverli apărut în editura „Citelnik" Acțiunea se desfășoară în Manciuria, în timpul războiului. Eroul, Victor, fiul unui exilat polonez, trebuie să străbată singur taigaua sălbatecă din Manciuria, întîmpinînd la fiecare pas nenumărate primejdii. I. Wilhelmi scrie într-o recenzie în „Trybuna Ludu": „multiplicitatea planurilor acțiunii, bogăția epizoadelor și situațiilor, plasticitatea personajelor și a fundalului constituie atracția deosebită a acestei cărți de aventuri".

Victor nimerește în mîinile japonezilor care-i cer să devină agentul lor secret pentru a-și păstra viața. Dar el reușește să fugă și să se alăture unui detașament de partizani chinezi și comuniști ruși în mijlocul cărora întîlnește o tînără de care se îndrăgostește.

„De acest ultim plan se leagă ceea ce eu consider realitate în lucrare, — scrie I. Wilhelmi. Este vorba de veridicitatea și setea de viață urmărite de Neverli în desenarea eroilor săi comuniști. Volumul lui Neverli se va bucura cu certitudine de popularitate printre cititori".

REVISTA presei străine

france Observateur

„ROMANUL ITALIAN DE ASTAZI"

de Roger Sazerat

Tinerii scriitori italieni își cunosc defectele și dacă și le proclamă de bună voie, nu fac aceasta pentru a se lăsa admirați, ci pentru a se dezbăra de ele. Și izbutesc. Cum? Prin muncă. Literatura italiană de astăzi se dă drept ceea ce este, foarte simplu.

Aci nu se va vorbi decît despre scriitori care au început să publice după 1945 sau mai exact despre cei care, în ce privește scrisul, au „pornit de la 1945". Fascismul, apoi războiul, Rezistența ca epopee de masă, luptele politice în favoarea republicii și constituției, bătălia împotriva represiunii forțelor clericale, descoperirea Sudului, a lumii țărănești și a lumii muncitorești, acestea sînt elementele care au furnizat experiența de bază a scriitorilor italieni de azi. Dacă precursorii Vittorini, Pavese, Moravia, Pratollini scriseseră încă înainte de 1945, ei n-au fost citiți decît după 1945 (Pavese și Pratollini n-au publicat chiar decît mai tîrziu principalele lor opere)...

Un fenomen izbitor: înflorirea culturii a fost și este o înflorire a culturii de stînga. Totul era citit, văzut, comentat și uneori asimilat într-o perspectivă de stînga, sau ca să fim mai preciși, marxistă... Revelarea de către editorii Einaudi și Felici Platone a operelor lui Gramsci a dat culturii (și politicii) italiene din această perioadă un caracter de profunzime, caracter pe care-l încorona experiența războiului și a Rezistenței. Această experiență avea să se transforme în cultură și să dea impuls unei atitudini culturale, desigur nu lipsită de căutări, dar a cărei forță și entuziasm au fost atît de mari, încît nici nu se poate pune chestiunea de a fi puse la îndoială, orice ar spune în această privință melancolica „Nouvelle Revue Française..."

O greșeală a pătat însă această dezvoltare: ritmul de creație prea rapid. Nici nu se poate imagina cantitatea de romane și nuvele care au apărut în Italia pînă în 1950, lucrări care foloseau aproape totdeauna un ton și subiecte analoge... Esențialul este totuși că din acest pluton au ieșit la iveală Calvino, Cassola, Cancogni și alți cîțiva"... Alberto Moravia a vrut să-și ia ca subiect provincia ca atare. Este penibil să ponegrești un scriitor care are osatură, stil și multe lucruri de spus; dar oare nu este întreaga lui operă diminuată de un exces de literatură? Avînd ambiția de a fi un Flaubert, Moravia nu este adesea din păcate decît un Paul Bourget !...

In opoziție cu „clanul" european se situează clanul scriitorilor meridionaliști, mai ales sicilieni. Avantajul acestuia asupra restului literaturii italiene este de a poseda titluri de noblețe de la străbuni foarte apropiați Verga, Pirandello, Croce, Vittorini Gramsci, scriitori sau filozofi, insistau cu toții asupra problemelor Sudului și politica culturală cerută de stînga n-a întîrziat să-și depună eforturile în acest sens... Carlo Levi este inițiatorul triumfal al tendinței menționate cu extraordinarul său „Christos s-a oprit la Eboli". Curînd, toate provinciile Sudului și-au dezvăluit secretele... „Anchetă la Palermo" de Danilo Dolci este ilustrarea cea mai bună...

Ceea ce caracterizează școala din Nord este atmosfera, un anumit ton, aceleași referințe. În afară de acestea este foarte clar că Calvino, Bassani și Cassola, care sînt cei trei mari literați din Nord, n-au nimic comun. Ei sînt scriitori noi: tot restul îi separă. Toți trei au început prin nuvele de război și de Rezistență și au pornit fiecare pe drumul său. Ei sînt produsele cele mai evoluate ale marelui curent cultural de după război. Iată de ce voi vorbi numai despre ei, dîndu-le preferință față de o mulțime de scriitori tineri care sînt la prima sau a doua lor carte și pășesc pe urmele lor... Sînt conștienți, în tot cazul, de noutatea extremă a temei lor, și prin urmare, de dificultățile ei. Putem avea însă încredere în răbdarea lor.

„Il barona rampante", primul roman al lui Calvino are o fabulație din cele mai interesante. Calvino povestește viața unui nobil de țară din Piemonte care hotărăște să-și petreacă viața în copaci în urma unei dispute pe care a avut-o cu părinții săi. De pe stinghia lui el vede totul, participă la revoluția din Franța, la imperiu și restaurație. Cesare Cases a văzut foarte bine valoarea acestei fabule în articolele pe care le-a consacrat romanului. Se vede ușor că la Calvino există un gust pentru bizar, de care el ar trebui să se ferească, căci îl face să construiască istorii fără un interes prea mare, care au drept unic farmec o mulțime de detalii plăcute, dar puțin cam neînsemnate...

Giorgio Bassani este autorul a două volume de nuvele. El este fără îndoială singurul dintre noii scriitori italieni care știe să vorbească bine despre problemele provinciei. Nuvelele sale l-au promovat ca un mare scriitor. Amintirea joacă la el un rol exclusiv ceea ce îi permite o elaborare savantă, o filtrare subtilă, și personaje de neuitat. Carlo Cassola este în același timp cel mai timid și cel mai îndrăzneț dintre scriitorii italieni de astăzi... In aparență Cassola nu tratează decît subiecte mici: viața unui meseriaș, mișcarea de Rezistență dintr-un orășel din provincia toscană, disperarea unui văduv. („Il taglio del bosco" este poate cea mai frumoasă nuvelă publicată în Italia după 1945). Din cei trei romancieri ai „Școlii din Nord", Cassola este cel care iubește oamenii mai mult. Tot el este cel care a încercat, cu „Fausto e Anna", lucrul cel mai greu: să scrie un mare roman despre Rezistență, în care, practic, să nu fie nici o acțiune de război, în care totul este văzut în și prin personaje ce „devin" altele în și prin război. Romanul acesta arată în ce direcție merge Cassola. „Il soldato", care povestește dragostea unui soldat din garnizoana unui oraș de provincie (nici nu se poate visa un subiect mai banal) este tratat cu atîta sensibilitate și afecțiune dovedește o cunoaștere atît de perfectă a realității, încît nu putem aștepta decît cu încredere publicarea următorului său roman „despre care Cassola însuși pretinde că-i depășește forțele, dar că preferă să rateze o carte, decît să bată pasul pe loc".

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

Scriitorii din regiunea Habarovsk se pregătesc să întîmpine Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. Cea mai mare parte din lucrările pe care ei le au pe șantier sau le termină sînt consacrate eroismului în muncă al locuitorilor din Orientul depărtat sovietic. Un cald răsunet a avut printre scriitori publicarea în revista „Kommunist" a articolului lui N. S. Hrușciov „Spre noi succese în literatură și artă". Acesta a fost discutat la adunarea deschisă de partid a filialei din Habarovsk a Uniunii Scriitorilor din R.S.F.S.R. Participanții la adunare, comuniști și fără apartenență de partid, au vorbit despre necesitatea de a interveni mai activ în viață, de a înfățișa mai deplin și mai profund tot ce este nou și progresist.

Adunarea a considerat în unanimitate că articolul lui N. S. Hrușciov „Spre noi succese în literatură și artă" constituie un program de desăvîrșire a măiestriei literare și de ridicare a nivelului ideologic în munca de creație.

Italia

Acțiunea filmului „Il federale" pe care-l pregătește acum Renato Salce, se desfășoară în Italia dinainte de 1944. Un „federale" era în Italia fascistă un fel de gauleiter al satului, omul de încredere al regimului mussolinian, un mic dictator profitor al represiunilor și teroarei pe care o exercita. Acțiunea se petrece într-un sat din Italia centrală, terorizat de un astfel de „federale". In sat mai trăiește retras un profesor care, dezgustat de nedreptățile îndurate, se refugiază în studiul filozofiei. Dar fărădelegile crudului „federale" îl fac să ia poziție împotriva acestuia, părăsind rezerva lui de pînă atunci. Rolul profesorului va fi susținut de Georges Wilson, interpretul vagabondului fără memorie din filmul lui Henri Colpi „O atît de lungă absență", premiat la Festivalul de la Cannes.

★

Juriul internațional al Premiului Marzotto a acordat premiul întîi pictorului progresist italian Renato Gutuso. Critica e unanimă în a releva forța și vigoarea concepției artistului, măiestria coloritului și a viziunii compoziționale.

R. S. Cehoslovacă

„Focul și trandafirul" este titlul antologiei închinate luptei de patru decenii a Partidului Comunist din Cehoslovacia. În cele 500 de pagini sînt cuprinse numeroase poezii, nuvele, schițe, povestiri, fragmente de roman și studii critice care dau o imagine sugestivă a influenței exercitate de partidul clasei muncitoare, de la întemeierea lui, asupra celor mai reprezentativi dintre scriitorii cehi și slovaci.

S-ar putea spune că titlul culegerii este simbolic. Din flacăra dragostei pentru partid s-a născut trandafirul creațiilor care stau cu cinste în patrimoniul literaturii contemporane cehoslovace.

★

Al doilea festival al teatrelor din Slovacia de Est va avea loc, în zilele de 12–18 iunie la Kosice. Vor participa deopotrivă teatrele din Presov, Kosice și Spisska Nova Ves sa și teatrul din Ostrova.

S. U. A.

Recent, editura pariziană Laffont a publicat traducerea romanului „Americanul urît" („The ugly American") de William Lederer și Eugen Burdick. Marc Laporte recenzînd volumul în săptămînalul „L'Express" relatează că „publicarea acestei lucrări înaintea ultimei campanii electorale americane a dat o grea lovitură administrației republicane, și în special Departamentului de Stat. La cincisprezece ani după terminarea celui de al doilea război mondial, comunismul a cîștigat un teren considerabil în lume, iar prestigiul S.U.A. este în scădere" — constată în continuare criticul francez. Lederer și Burdick se întreabă care sînt cauzele acestui fenomen...

Romanul oferă o critică sistematică a diplomației americane: după părerea autorilor, reprezentanții Departamentului de Stat sînt niște amatori care nu cunosc nici limba, nici obiceiurile țării în care-și exercită activitatea; preocupați mai ales de propria lor bunăstare și de carieră, ei sînt incapabili să cîștige simpatiile popoarelor străine: mai rău chiar, pentru a nu „avea încurcături", ei descurajează inițiativele subordonaților cei mai calificați.

R. P. Bulgaria

Un grup de scriitori au fost distinși cu premiile Uniunii Scriitorilor bulgari pentru opere care, lucrate pe teme contemporane prezintă înalte calități ideologice și estetice.

Premiul întîi în domeniul poeziei i s-a conferit lui Veselin Gancev pentru volumul de versuri „Lirica" și lui Valeri Petrov pentru poemul „Toamnă blîndă", premiul doi — lui Aleksandr Muratov pentru volumul de poezii „Lumina salvată" și lui Ivan Davidkov pentru volumul „Niprul curge sub fereastra mea".

In domeniul prozei, cu premiul doi a fost distinsă Maria Grubeșlieva pentru schițele „Grijii și bucurii" și Bogomil Rainov pentru nuvela „Numai noi murim așa".

Premiul întîi în domeniul criticii și teoriei literare i-a fost acordat lui Gheorghi Dimitrov-Goșkin pentru culegerea de articole despre realismul socialist, premiul doi — lui Efrem Karamfilov pentru volumul „Umbrele trecutului".

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 1[illegible] ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 25 (379)
joi 15 iunie 1961
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.
8 pagini 50 bani

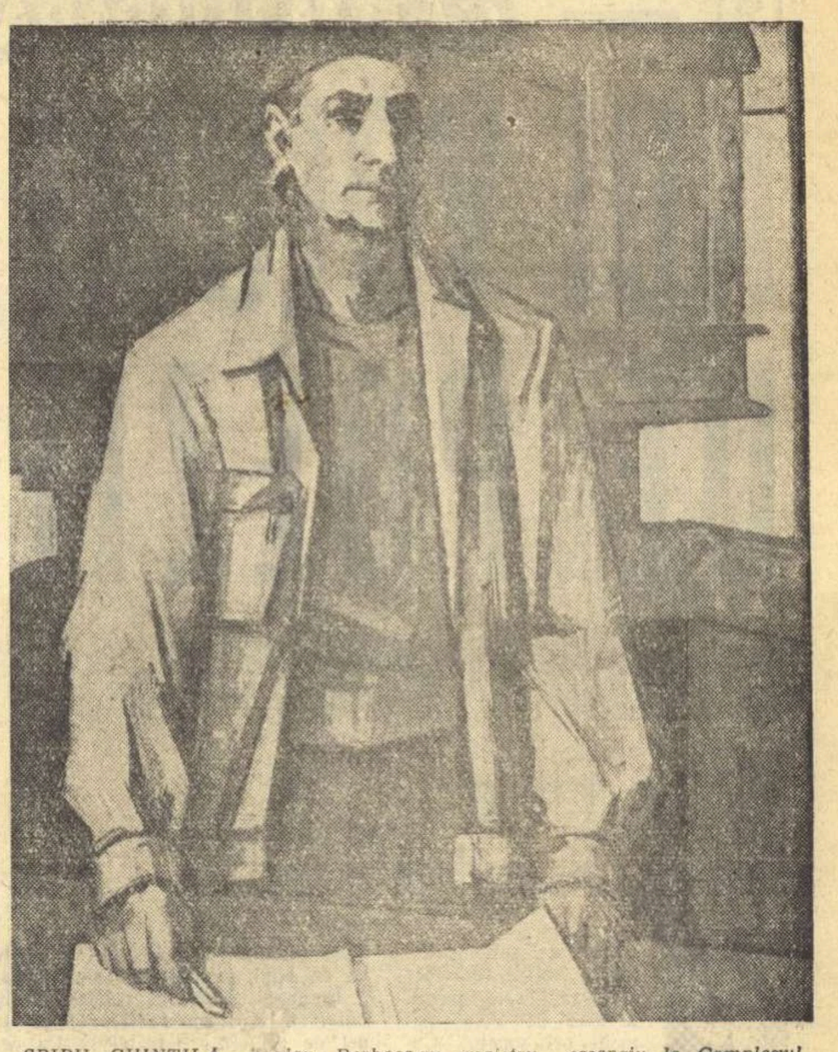

SPIRU CHINTILĂ „Traian Berbecaru, maistru cazangiu la Complexul C.F.R. »Grivița Roșie«"
(Din „Expoziția de portrete". — Sala Palatului R. P. R.)

DISCUȚIE DESPRE POEZIE

De vorbă cu SZEMLER FERENC

Prezent și activ în viața noastră literară, Szemler Ferenc participă la discuția despre poezie cu vioiciunea impetuoasă care îi e caracteristică.

— Care trebuie să fie, după părerea dvs., principalul obiectiv al unui poet contemporan?

— *Aparent, există un singur răspuns: viața, viața noastră plină de inedit. Dar vreau să arăt ce înțeleg prin asta. După părerea mea obiectivul principal al unui poet al zilelor noastre este să se exprime pe sine în așa fel, încît să redea totodată cît mai multe din problemele contemporaneității. Poetul și actualitatea — iată cele două laturi indisolubil legate și la fel de importante ale poeziei cu adevărat mari. Vreau să scriu despre mine și să exprim năzuințele poporului. Dar vreau să mă exprim pe mine — acesta este scopul poeziei mele, dacă nu ar fi fost el, aș fi abordat un alt gen literar, eseul de pildă. Eu, despre care e vorba în poezie, reflect lumea, lumea concretă din jur, problemele clasei muncitoare. Dar într-un mod personal. Nu mă interesează o poezie impersonală — Maiakovski, Neruda, Eminescu, Petöfi, Arghezi au scris cu toții despre ei. Poezia interesantă este aceea în care apare viața poetului. Sînt un temperament liric și ca cititor. Caut chipul celui care a scris. Citesc în prezent Iliada și Odiseia — chiar și acolo poți cunoaște poetul.*

Considerați că poezia noastră lirică poate aduce o contribuție importantă la formarea omului de tip nou?

— *Desigur, și în măsura în care poezia noastră îndeplinește cele două condiții arătate mai sus, ea contribuie zi de zi la formarea acestui om nou. Cînd poetul scrie sincer și profund despre sentimentele sale care sînt și cele ale contemporaneității, el atinge sensibilitatea cititorului. Omul sensibil devine mai atent la ceea ce se petrece în jurul lui, reflectă mai adînc, este mai activ, mai pasionat, mai însuflețit în muncă. Mai însuflețit în muncă și atunci cînd poemul nu vorbește despre asta. Nu e nevoie ca poezia să îndemne la o muncă anume, concretă pentru ca după citirea unor versuri un tînăr să muncească mai bine. Dar ea, poezia, insuflă sentimente mari, generoase. Rolul agitatoric — dacă vreți — nu e direct ci printr-un interpus. Interpusul e sufletul cititorului.*

Să luăm, de pildă, poezia „Toamnă" din volumul „Materia și visele" de M. Beniuc. E vorba aci de un sentiment cu totul intim, determinat de sosirea toamnei în lume, și în viața poetului. Și totuși versurile acestea te fac mai prevăzător și mai harnic, mai atent cu ceea ce ai datoria să culegi. Din păcate, se scrie încă destul de multă poezie plată. Prin aceasta nu vreau să mă refer la poezia ocazională — chiar dimpotrivă. Ocazional se poate scrie minunat. Prima poezie din noul volum al lui Beniuc e o bună poezie ocazională. Trebuie să exprimăm însă sentimente care să zguduie oamenii.

— Aveți vreo preferință pentru anumite modalități lirice? Credeți că există un antagonism: vers alb — vers clasic? Ce credeți despre metaforă? Socotiți poezia epică un gen învechit?

— *Nu am nici o preferință în ceea ce privește alegerea mijloacelor. Am să dau aici un răspuns clasic: important e poemul bun. Desigur, în ceea ce mă privește eu prefer să scriu în vers regulat, prin asta înțeleg necesarmente ritmul, simetria, muzicalitatea versurilor, chiar dacă, după pilda poeziei antice grecești, mă pot lipsi de rimă. Pentru mine limita „modernă" este clasicismul grec. Aci, se înțelege, vorbesc însă numai „pro domo". Aleg forma care-mi corespunde. Cred că forma este în mare măsură o chestiune de temperament. Totul e ca poetul să exprime anumite idei într-o formă care este adecvată acestor idei ale sale. Iată de ce îl apreciez atît de mult pe Neruda care scrie în vers liber. În ceea ce privește metafora, nu socotesc la fel cu Baconsky, că ea și-ar fi trăit traiul. Din păcate, nu sînt unul din aceia care izbutesc metafore deosebite. Mă exprim mai direct, totuși privesc cu jind la cei care izbutesc.*

Să vă spun și cîteva cuvinte despre poemul epic. Mie personal nu-mi place. Firește cu excepții. „Vasili Tiorkin" de Tvardovski de pildă. Totuși, cred că în general poemul epic e perimat. Rolul său a fost preluat încă în secolul trecut de roman. Citesc cu interes Iliada și Odiseia, pentru că, pentru vremea respectivă, sînt niște romane interesante. Astăzi, ceea ce merge la sufletul omului e o exprimare lapidară.

— Se spune că poem și lung, sînt două noțiuni care se contrazic. Considerați că dimensiunea unui poem poate fi o piedică în rolul său agitatoric?

— *Cred în tot cazul că scurtimea unui poem poate contribui la rolul său agitatoric. Sînt în această privință de aceeași părere cu cele exprimate de Mihai Beniuc în interviul său. Desigur în principiu și poemul lung poate emoționa. Dar ridică unele obstacole. Tovarășul Geo Du-*

(Continuare în pag. 2)

De vorbă cu MIHAI NOVICOV

— *Se desfășoară în prezent, nu numai în „Gazeta literară" dar și în alte publicații, o discuție largă despre poezie. Cum apreciați rezultatele ei de pînă acum?*

— Despre „rezultatele" unei discuții nu se poate vorbi decît la un interval de timp după terminarea ei. Oricît de interesantă ar fi o discuție, dacă nu va ajuta la realizarea unei poezii mai bune, aportul ei va fi redus. Deocamdată mi se pare că începutul e încurajator. Esențialul e ca iubitorii de poezie, și mai ales poeții, să simtă că acei care discută nu o fac ca să se afle în treabă ci pentru că îi *doare* într-adevăr destinul poeziei. Din acest punct de vedere cred că discuția s-a pornit bine. Cel puțin pînă acum n-am întîlnit intervenții dintr-acelea despre care s-ar putea spune că vor să dea lecții poeților cum să facă versuri. Fiecare le face după măsura lui. Dar dacă măsura (talentului) e mică, poezia rămîne în sertar, rămîne cu alte cuvinte un act privat. De publicarea unor poezii proaste nu sînt vinovați autorii lor, ci redacțiile.

Dar dacă nu poți învăța pe cineva să facă versuri, îl poți ajuta, îndepărtînd din calea lui cîte ceva din ceea ce-l împiedică să înainteze mai repede. În acest sens îmi pare că discuția s-a pornit bine. Rămîne să facem eforturi comune pentru a defini cît mai bine scopul dezbaterii. A discuta în speranța că vom ajunge la concluzia care din „modalitățile" poeziei contemporane e mai bună, după părerea mea, e fără sens. Am citit cu atenție articolul lui Matei Călinescu din ultimul număr al „Gazetei literare" („Lirism autentic și manieră"). Articolul mi-a părut interesant, nu pot să formulez o părere definitivă, întrucît autorul n-a epuizat tema, dar mi se pare că n-ar putea constitui un subiect de discuție. Evident, cineva ar putea contesta valabilitatea cutărei împărțiri tipologice a poeziei, sau ar putea obiecta că în poezie sînt tot atîtea tipuri cîți creatori cu talent autentic etc. Dar mă îndoiesc că o atare discuție ar putea pasiona un cerc larg de cititori. Ea ar fi preferabilă mai mult pentru critici, pentru profesorii de literatură, dar mai puțin pentru poeți. Pe de altă parte oricine trăiește mai intens viața literară simte că s-a copt posibilitatea unei discuții ample despre poezie, că această discuție „e în aer", ea a început de fapt și rămîne s-o captăm în albia unei dezbateri organizate. Mi se pare că necesitatea aceasta este rezultatul unei anumite nesatisfacții a opiniei publice, care nu se regăsește suficient în poezie. Poezia nu poate trăi decît prin contactul *permanent* cu acei cărora li se adresează, de fapt poezia începe să trăiască cu adevărat doar în momentul în care se mută din cărți pe buzele cititorilor. Versurile le fac poeții, însă poezia e creată de mase. Dacă e așa, atunci obiectul discuției ar putea fi formulat și în felul următor: de ce există încă un raport disproporționat de mare între cantitatea versurilor oferite și cantitatea poeziei rezultate? Evident în toate timpurile producția poetică a fost inegală și a cere ca fiecare poem publicat să trăiască veșnic e o absurditate, însă a cere ca raportul să fie mereu favorabil poeziei autentice e dreptul nostru, al tuturor acelora pentru care poezia e „parte integrantă a cauzei generale a proletaria-

(Continuare în pag. 3)

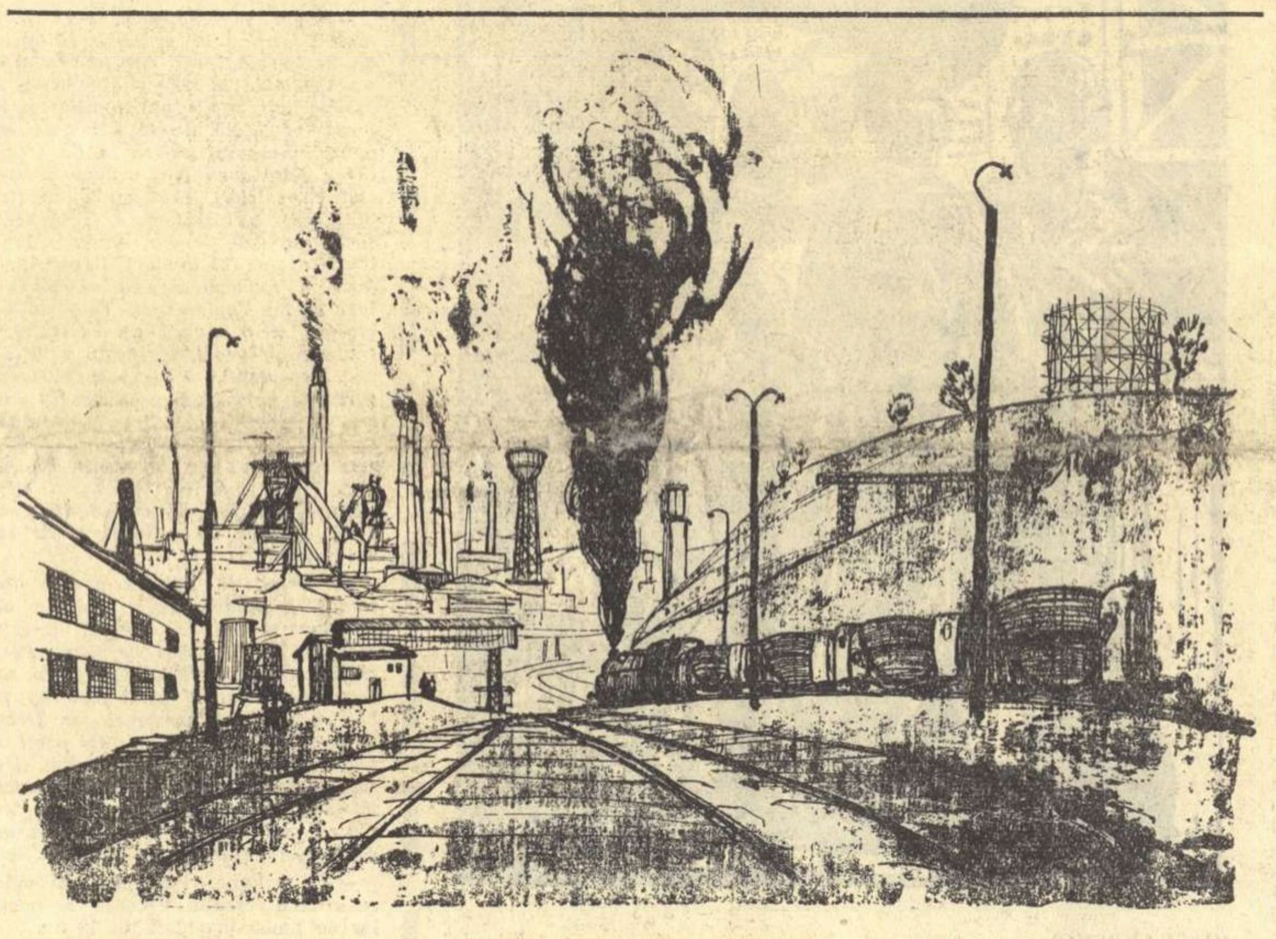

GH. BOȚAN „Spre Hunedoara"

Scrisoare

Publicăm mai jos textul scrisorii pe care Tudor Arghezi a trimis-o liceului „Aurel Vlaicu" cu ocazia festivității organizate pentru comemorarea criticului Pompiliu Constantinescu de la a cărui moarte s-au împlinit 15 ani.

Iubiți, aș zice, colegi, din pricina colegialității, la toate vîrstele, în dragostea tuturora, pentru Pompiliu Constantinescu, care dacă nu mai trăiește pe pămînt e tînăr și viu în inimile celor ce l-au prețuit.

Aș fi dorit mult să fiu nu numai cu gîndul între foștii lui ucenici, adunați întru însuflețita lor amintire. Dar la anii mei și la nesănătatea mea mă mulțumesc fără mulțumire să vă trimit o lacrimă scrisă și celui ce-a fost, dar pentru noi încă este, un mesaj. Nu cred că umbra lui cu lumina lui nu-și face loc azi printre prietenii lui. Il simt de departe că a venit să vă mîngîie și mai dedeparte.

Pompiliu Constantinescu nu a fost numai un profesor — ceea ce constituie o noblețe în raporturile îndrumătorilor cu ascultătorii: era un om înt-aripat, îndrăgostit de misiunea lui, entuziast în chemarea lui, un caracter de mare corectitudine profesională, un frate inimos, un prieten emoționat în tot ce a trăit și a lucrat.

M-am întîlnit cu el ultima oară în dreptul Mării, pe o potecă de flori, zvelt, frumos, zvîcnind ca un izvor, inima lui blîndă și mintea lui ageră fiindu-i pravila vieții și activității. N-aș fi putut crede, prinzîndu-i mîinile curate și cinstite că, pe neașteptate, Pompiliu Constantinescu avea pămîntește să dispară. I-aș fi dat încă o sută de ani de viață.

Critica literară, întortochiată, angajată în zigzaguri și meandre era la ivirea lui aproape o învoială de bîlci între autorii acceptați și criticii curenți.

Franc, leal, întreg, unitar și vertical, nu știa să șerpuiască pentru oportunismele calculate.

El a fost o mare conștiință clară a scrisului romînesc, răpită la netimp de fatalitățile vrăjmașe.

9 iunie 1961

Tudor ARGHEZI

PROBLEME ALE POEZIEI

Stabilind, în articolul trecut, cîteva distincții privind tipologia în cadrul poeziei noastre realist-socialiste, încercam să definim manierismul ca mimare a unui tip liric, sau, la poeții de talent ca automimare. Tipul liric autentic nu poate fi conceput decît în confruntarea permanentă cu dinamica realului. Orice moment de rigiditate, orice intervenție a „mecanicului" (să nu uităm că există și o mecanică a subtilității) deschid drumul spre manieră. Cocteau, poet cam artificios, vorbea odată de „jocul de șah al poeziei", vrînd probabil să sugereze infinitatea posibilităților de a combina poetic cuvintele (admițînd totuși și anumite rigori). Dar un astfel de infinit, de ordinul combinațiilor, e totdeauna reductibil la o convenție inițială, arbitrară în esență. Creația, cu legile ei, e fundamental altceva: o dorință de comunicare și de influențare, în care convenția, de orice fel, nu-și poate afla locul. Căci convenția, la urma urmelor, nu e decît o acceptare a arbitrarului.

Nina Cassian, în al cărei volum „Spectacol în aer liber", conceput ca o „monografie a dragostei", aflam unele tendințe manieriste, își manifestă cu mult mai multă pregnanță tipul liric în placheta, apărută tot de curînd, „Sărbătorile zilnice". Aici, luciditatea nu este „zăpada care acoperă fructul, /cuțitul care înjunghie vietatea elanului,/ lațul care sugrumă emoția" (cum spune poeta în „Odă lucidității"). Tonul solemn din „Bach" (să amintim elogiul geniului care se așează, simbolic, „la masă,/ rupe în douăsprezece bucata de pîine/ și o împarte umanității./ Douăsprezece sunete/ trezite din minusculele lor leagăne de fildeș,/ douăsprezece sunete indicînd adevărul,/ așa cum cele douăsprezece bătăi ale ceasului indică miezul zilei și al nopții;/ douăsprezece sunete lucrînd ca mistriile și ciocanele,/ la o construcție fără cusur,/ la un minuțios edificiu cu etaje suprapuse,/ un etaj de liniște peste unul de zbucium,/ și deasupra încă unul de certitudine"...), coexistă alături de tonul liric direct, spontan. Intre poezia de idei (și aici ideile au, de cele mai multe ori, vibrația emoției) și confesiunea lirică, sau simplul cîntec de dragoste — nu există decît artificiale incompatibilități între ele — poeta știe să găsească o soluție a firescului. Exuberanța lucidă, posibilitatea de a găsi în abstracție valențele sentimentale (poeta nu plasticizează, în sensul strict, ideea, ci o include în contextul unei stări de spirit, definind-o liric) sînt coordonate ale unui tip artistic care se mărturisește convingător în „Sărbătorile zilnice". Uneori poeta analizează (cu mijloacele poeziei bineînțeles) ideea. Elogiul efervescenței muncii socialiste dintr-o mare hală industrială relevă o asemenea atitudine: „Contrastul liniștii/ e hala mare din Hunedoara./ Dacă te-așezi în prag/ cu-o ureche afară,/ Cu alta înăuntru,/ linia punctată care desparte inerția de mișcare/ trece prin tine" etc., pînă la concluzia imperativă a finalului: „Nu sta în prag:/ intră în hala mare din Hunedoara". In cu totul alt sens decît despre proza de analiză, se poate vorbi totuși și de o poezie de analiză, corespunzînd unui tip artistic înclinat spre cerebralitate.

Un anume romantism solemn, cu gesturi largi, și o sensibilitate orientată spre vizual, spre plastic, definesc tipul liric al lui Radu Boureanu. La un asemenea poet, maniera poate apare sub forma unei înclinări spre decorativ, spre somptuosul exterior sau spre pitorescul de epocă, excesiv încărcat de culoare (ca în unele fragmente dintr-un poem, în ansamblu valoros, cum e „Cîntare cetății lui Bucur"). Regăsim și în ultimul ciclu de versuri („Viața romînească" nr. 3/1961) preocuparea picturală a poetului. Dialogul cu universul cromatic

Matei CALINESCU

(Continuare în pag. 3)

Din lirica sovietică

ALEKSANDR PROKOFIEV

Pe aici va fi curînd o mare

Vezi, pe aici va fi curînd o mare
Inlăturînd din calea ei păduri,
Ea va sui înalt pe munții suri
Izbind cu valuri cerul pînă-n zare.

Sărbătorește, calmă, uneori
Va trece pe sub curcubeu în spume:
Privește azi aceste mari culori
Căci mîine-aici va fi o altă lume.

Deasupra ei, dintr-un zenit de foc
O rază-și va topi în val văpaia...
Orașele noi le mutăm din loc!

...Noi am putea urni și Himalaia!

În romînește de ILIE CONSTANTIN

PETRUS BROVKA

Calea nouă

De la gropile vechi, părintești,
ani de-a rînd,
calea n-a fost pe plac
și-am umblat-o mereu.
Oare cine-i acolo,
despuiat și flămînd? —
întrebat-a cîndva Ianca Kupala.
Greu,
am ieșit
din trecutul de bezne pustii
și deasupră-ne azi e azur fără nor,
pe ogoarele noastre sporesc holde-aurii
și-n uzine
roiesc muncitorii cu zor.

Dar noi nu sîntem singuri
ci alăturea stăm
cu familia-ntreagă,
cu frați ruși și gruzini,
cu armeni și turcmeni, cu tadjici, ne-adunăm
sub a stelei de foc sclipitoare lumini.

Azvîrlit-am opinca, încetat-am a fi
niște orbi.
Viața noastră azi prin noi o zidim
și-ațintindu-ne ochii înspre zorile vii,
a Comunei lumină de aur zărim.

În romînește de GEO DUMITRESCU

EVGHENII EVTUȘENKO

Intîlnirea

Eram pe-aerodrom la Copenhaga.
Ședeam sorbind tăcuți cafele negre.
Acolo-n bar, ce lux discret și gingaș,
ce nichel lin, ce spațiu confortabil,
ce paroxism de eleganță-n linii!
Cînd, fără veste, se ivi bătrînul —
bătrînu-acela
cu-o scurtă verde, simplă și cu glugă,
cu fața tăbăcită
de palele vîntoaselor saline...
Mai bine zis nu se ivi bătrînul —
se-nființă, prezență fără veste.
Trecea, brăzdind mulțimea de turiști
ca o etravă.
Părea că adineauri doar, lăsase
din mîini timona.
Și barba-i albă, horbotă marină,
punea în jurul feței arămii
o aură din stropi sărați de spumă.
Călca biruitor, cu hotărîre.
Cadența surdă-a pasului năștea
tălăzuiri umane împrejuru-i,
prin pasul vechi în cadențări moderne,
prin tot ce era nou în vechiu-i stil.
Și, desfăcîndu-și gulerul cămășii,
un guler grosolan, ceru la bar,
fără să-i pese de pernod *sau* vermouth,
un păhărel de vodcă rusă,
înlăturînd „...and soda?" — „No!", cu mîna.
Cu mîini scorțoase, aspre, scrijelite
de cicatrici și tăieturi,
cu pantaloni indescriptibil de pătați
și cu bocancii bocănind sonor
era mai elegant decît decorul!
Părea că pardoseaua se-ncovoaie
subt pasu-i apăsat, voinic, temeinic.

Zîmbind, îmi spuse unul dintr-ai noștri:
— Ia uite-l, parc-ar fi chiar Hemingway!
Cînd se urni, înfățișa în mers
tot umbletul greoi al pescărimii.
Cioplit întreg din rocă de granit,
trecea cum treci de-a curmeziș prin veacuri,
prin ploile potrivnice de gloanțe,
puțin adus de umeri, prin tranșee,
înlăturînd din cale-i scaune, turiști...
Ce bine semăna cu Hemingway!

...Tîrziu după aceea am aflat
că-ntr-adevăr chiar Hemingway fusese.

În romînește de ROMULUS VULPESCU

SEMION KIRSANOV

Tovarăși

Un portret îngălbenit;
în fund
o terasă într-un parc
iar la mijloc
sînt: Karl Marx,
familia sa —
și tovarăși buni din
clasa în atac.
Acum, mai mult înțeles
nu are,
pentru noi —
nici cel mai infim amănunt.
Fără drapele,
fără mulțimi...
ar surprinde
fotografia din vremi de demult.

In oricare zare
cînd vezi că plutește
peste mulțimile lui 1 Mai
portretul său —
lumea apare.
Furnicar de tovarăși;
atît sînt de mulți
că nicicînd
nu vei putea să-i fotografiezi
umăr la umăr
înfrățiți, pe drumurile largi ale lumii
mergînd.

Sînt strînși să hotărască:
matrozul,
și forjarul cu brațe-ncordate
și Lenin,
cu chepca sa muncitorească —
deschizînd zările toate.

Și hotărît-au sub grindeni
și-n focul ce străluci,
că OM, un cuvînt, pretutindeni,
sinonim cu tovarăș
va fi.

Ei sînt tot mai mulți mereu
de-acum înainte
decît parastasele capitalismului prohodit;
acum
un gînd al lor, tot mai fierbinte,
tot mai înalt,
urcă-n zenit.

Ei vin din tabloul vechiului timp
— coloană imensă, neîntreruptă
să formeze cercul
în jurul lui Marx,
tovarăși de luptă.

În romînește de GEORGE DEMETRU PAN

NOI VOLUME DE POEZIE

Victor Eftimiu: Soliile terestre

Pentru a retransmite intens „soliile terestre" ale epocii sale, poetul a ales de cele mai multe ori sonetul. Catrenele și terținele sale condensează în patru strofe, cîte un alt sunet din marea orchestră a „eroilor muncii, ai întrecerii", exprimînd de fapt, în tiparul riguros al formei poetice, emoția în fața panoramei patriei aflată în plină construcție a socialismului.

Victor Eftimiu cîntă realizările pămîntenilor solicitînd decorul gigantic al oceanului („Infruntă omul oceanul") sau al cosmosului, căutînd marile dimensiuni ale naturii pentru a-și descrie contemporanii. „Peisaj nou", „Dobrogea", „Bătăi în poarta lunii" sau „Noi ne rostirăm aștrilor cuvîntul", sînt inspirate din cîte un alt domeniu al creației în care omul și-a dobîndit cuceririle sale. Tonalitatea sonetelor este prin excelență romantică, propice în a reconstitui cu merite reale, poezia inspirată de evoluția omului în cosmos: „O minunată minte omenească, / Incandescentă și fecundă lavă, / Potop de rouă, curcubeu din slavă, / Puterea ta să nu mai contenească!" Tendința permanentă a sonetelor lui V. Eftimiu este de a ridica un profil în perspectivă al civilizației contemporane, în comparație cu faptele strămoșilor, evidențiind un proces al „mersului falnic spre desăvîrșire".

Implicațiile istorice, evocarea marilor personalități ale mitologiei și antichității, se completează cu viziunea viitorului, pentru a realiza elogiul contemporaneității. De la „sfioasa rugă" a sălbatecului care „a pus o buturugă pe valul săltăreț, făcînd-o barcă", Victor Eftimiu întreprinde o ascensiune pe culmile viitorului, cînd „încrezători în fericita eră / noi vom vedea, mai sus de stratosferă, / procesiunea navelor celeste!" Un acord grav și emoționant al acestui viitor îl aude poetul în zilele noastre; sonetul său restituie muzicii, în „Orologiile Kremlinului" acel „dangăt lung, în clichet cristalin" ca simbol al unui „singur imn, al păcii dintre semeni, / Bătînd în ritm universal asemeni / pendulelor din marele Kremlin!" Indreptîndu-și admirația către oamenii sovietici, cei ce-au pus „nucleu central în spații, Omul", poetul condamnă într-un sonet din același ciclu — „Cîntul păcii" — uneltirile imperialiștilor care pregătesc un nou război („Celor de peste ocean").

Pentru a formula o clară profesiune de credință, sonetul cedează locul poemului epic, cuprinzînd într-o imagine sintetică amintirea marilor încercări ce-au îndurerat omenirea de-a lungul veacurilor și pregătind concluzia proclamată cu tonul luptătorului: „Noi să cîntăm triumful viitorului înalt, / Eroii muncii, ai întrecerii, supremul salt, / In slujba păcii, stați furtună, stîncă, val! / Alături de cei buni, în lumea care se preface, / In clipele supreme, ridicați un imn universal / Imens-desfășuratului drapel de pace!"... Sensibil la tot ce e „flacără, lumină, dogoare", poetul încarcă „soliile terestre" cu tensiunea certitudinii („Excelsior"), cu bucuriile înfăptuirilor noastre („Dobrogea"), amplificînd progresiv melodia sonetelor sale.

„Soliile terestre" sugerează un poet al gestului larg, recitindu-și opera cu solemnitate duios-romantică, conștient că glasul său capătă o rezonanță nouă, superioară, de la tribuna actualității. Este, de altfel, și sensul sonetului — „Eu vin spre voi cu brațele întinse" care deschide volumul, mărturisind direct și simplu realizarea unei mari satisfacții morale prin contopirea cu năzuințele poporului; „Increzători în noi, cu voie bună, / Cîntînd un imn de slavă împreună, / Vom strămuta în lume paradisul". Sonetul dedicat contemporanilor interpretează în noul volum de versuri al lui Victor Eftimiu, un cîntec general specific unei lumi noi.

Sînt trăsături care trebuiesc cercetate pe larg în ansamblul creației poetului și o sumară trecere în revistă a unei culegeri cum este cea intitulată „Soliile terestre", nu poate oferi deocamdată toate argumentele necesare unei judecăți de valoare. Cu atît mai mult cu cît structura volumului oglindește o diversitate de teme și trece frecvent de la formula sonetului, la cele mai diferite specii lirice, de la cronica rimată („Baba Costandina") și pînă la pamfletul în versuri, țintind cu remarcabilă vervă satirică tipuri și obiceiuri din vechiul regim. Pentru a demasca abjecția și ticăloșia, poetul alege arma sarcasmului, construiește din cîteva trăsături de condei o trăsătură reprezentativă. Politicianul odios hulit în unanimitate și beneficiar al unei pompoase înmormîntări din „Funeralii naționale" deschide o galerie de portrete tratate în apă tare.

Caracterizările au o compoziție simplă și economia epitetelor, posibilitățile plastice ale versului, realizează mici piese dintr-un amplu poem-invectivă, colecționînd pentru documentarea posterității o serie de specimene sociale care țin de fauna burgheziei; amintim numai portretul agentului de siguranță („Bătrînul cuțitar") sau pe cel al chiaburoaicei („Crîșmărița vrăjitoare").

Este un ton polemic, exprimat cu o siguranță evidentă a mijloacelor poeziei satirice.

Victor Eftimiu se recomandă cititorilor săi de astăzi ca un harnic cronicar al unor vremi trecute („Cronici") în stare să condamne violent și cu o adresă precisă, morala trecutului. Acuzația este necruțătoare pentru că aparține unui poet entuziasmat de țelurile înalte ale creației din patria sa.

Miron DRAGU

Nicolae Țațomir: Un om pe promontoriu

Nicolae Țațomir dovedește în ultima plachetă o evidentă maturitate a expresiei, un ochi atent și inspirat. Realitățile contemporane ca și trecutul de luptă al celor ce muncesc sînt motivele care înfioară de obicei lira poetului. Versurile, cînd avîntate, cînd sobre, cîntă deopotrivă efortul tinerei țesătoare, al betonistului sau minerului, dar și mîna înfrigurată care în anii ilegalității culegea curajos „din litere de plumb cuvînt de luptă". Cu un lăudabil simț al actualității, poetul a izbutit să ofere în placheta sa imaginea vie a unor fapte caracteristice, definitorii pentru epoca noastră. E slăvită aici nu numai Marea Revoluție Socialistă din 1917, dar și primul zbor al omului în cosmos, mișcarea de dezrobire a Africii, eroismul tenace al lui Glezos, cucerirea tainelor atomului, subliniindu-se semnificația lor. Aflăm aici multe poezii „ocazionale" însuflețite și sensibile cînd afectivitatea autentică nu e înlocuită cu semne de exclamare și entuziasm exterior. Ceea ce se întîmplă, din păcate, nu de puține ori.

Temperamental, poetul ieșean înclină spre poezia epică cu fabulație și anecdotică precisă. Istorisește, uneori cu accente răscolitoare, destinul tragic al micului pictor, fiu de fochist, ucis de polițistul surprins de el într-o caricatură creionată pe trotuar. E relevat eroismul celor patru ostași sovietici care au înfruntat valurile Pacificului („Balada celor patru"), apoi legenda Bistriței de ieri și de azi („S-aud legende limpezi"), ecourile tîrzii ale basmelor din memoria nepotului („Bunica și nepotul"), etc., etc. Chiar și în poeziile cu intenții declarat lirice, epicul, anecdotica sînt peste tot prezente. Am cita în aces sens, ca reușite, „Intîlnire cu omul", „Castelul", „De-ar fi oglinzi cuvintele poemei", „Urcă funicularul". Sentimentul de insatisfacție încercat la lectura unora dintre piesele înscrise în sumar nu izvorește însă din modalitatea aceasta a expresiei, ci din faptul că relatările — așa cum ni le comunică poetul — nu izbutesc să capete întotdeauna veșmînt artistic. Pentru că, negreșit, nu ne aflăm pe teritoriul poeziei atunci cînd jertfa unui ostaș căzut în zilele eliberării Iașului, ne este comunicată la modul următor: „Simte baioneta-n piept / Și-un val de sînge-n gură: / Acrișor, ce-i drept e drept / Și ce flăcări! Ce căldură! / Lupul de deasupra lui / Mai ridică baioneta / Asta-i moartea? Moartea lui? / Neamțu-și frînge silueta" *etc., etc. („Balada omului acela"). Sau poezie este istorisirea aceasta seacă, de proces verbal, a uciderii micului pictor?:* „Mă întorc a doua zi. Copilul nu e. / La o fereastră o femeie plînge. / Intreb. E mama lui. Femeia plînge. / Copilul nu i-a fost as noapte-acasă. Să fie arestat, cum i-a fost tatăl / In greva din treizeci și trei? / ...Mă-ntorc. Tăcere. Bat în ușă. Mama / In hohote-mi deschide ușa scundă. / Copilul stă întins pe-un pat de scînduri" *etc., etc. Din fericire poetul nu rămîne la această scară. Intîlnim adesea poeme inspirate, străbătute de un lirism învăluitor, cum ar fi izbutita „Sonată a lunii", „Adolescență", „Mugur", „Lorelei", „Eladă".*

Accente vibrante, crîmpeie de poezie autentică aflăm în schimb în ciclul izbutit „Orașul meu". Mediul familiar al Iașului e evocat colorat, poetul oprindu-se nu numai asupra trecutului încărcat de istorie, ci și asupra prezentului socialist. Iașul, e o „monedă de aur din fundul istoriei" pe care astăzi „gravăm frumusețile vremii în mers". In urbea supusă acum unui înnoitor proces de transformare, constructorii conservă cu grijă nu numai momentul istoric, cum ar fi Teatrul Național, „arcadele de piatră și bourii din steme", „teii lirici", „umbra istoricei Golii", dar și culoarea locală, acel „verde crud" pe fondul căruia „orașul așchiat în macadamuri, se înnoiește". Sînt în acest ciclu cîteva piese — amintim mai ales „Paletă ieșeană" și „Reconstrucție" — memorabile, reprezentative pentru adevăratele posibilități ale poetului.

Z. ORNEA

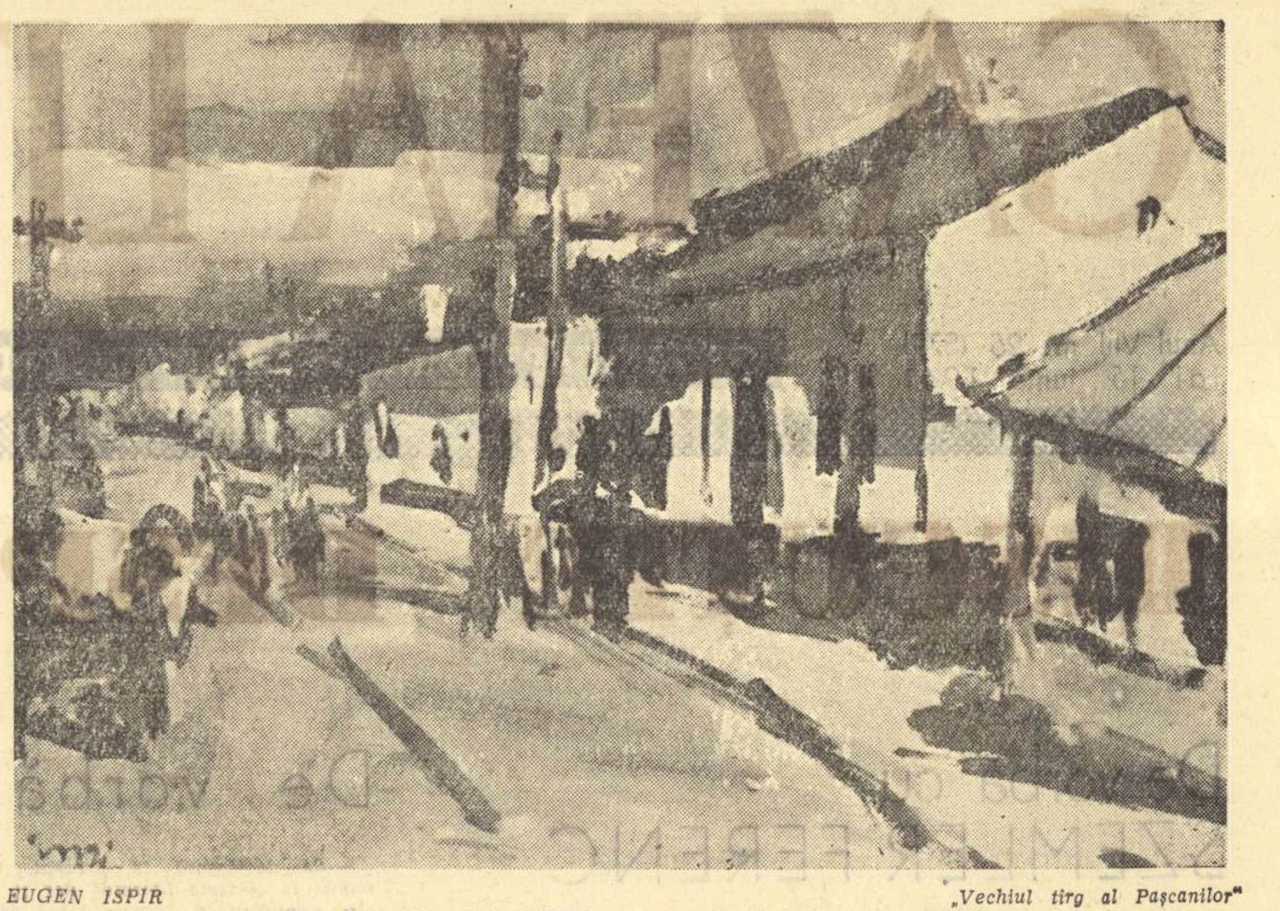

EUGEN ISPIR „Vechiul tîrg al Pașcanilor"

(Din Expoziția „Priveliști din opera lui Mihail Sadoveanu")

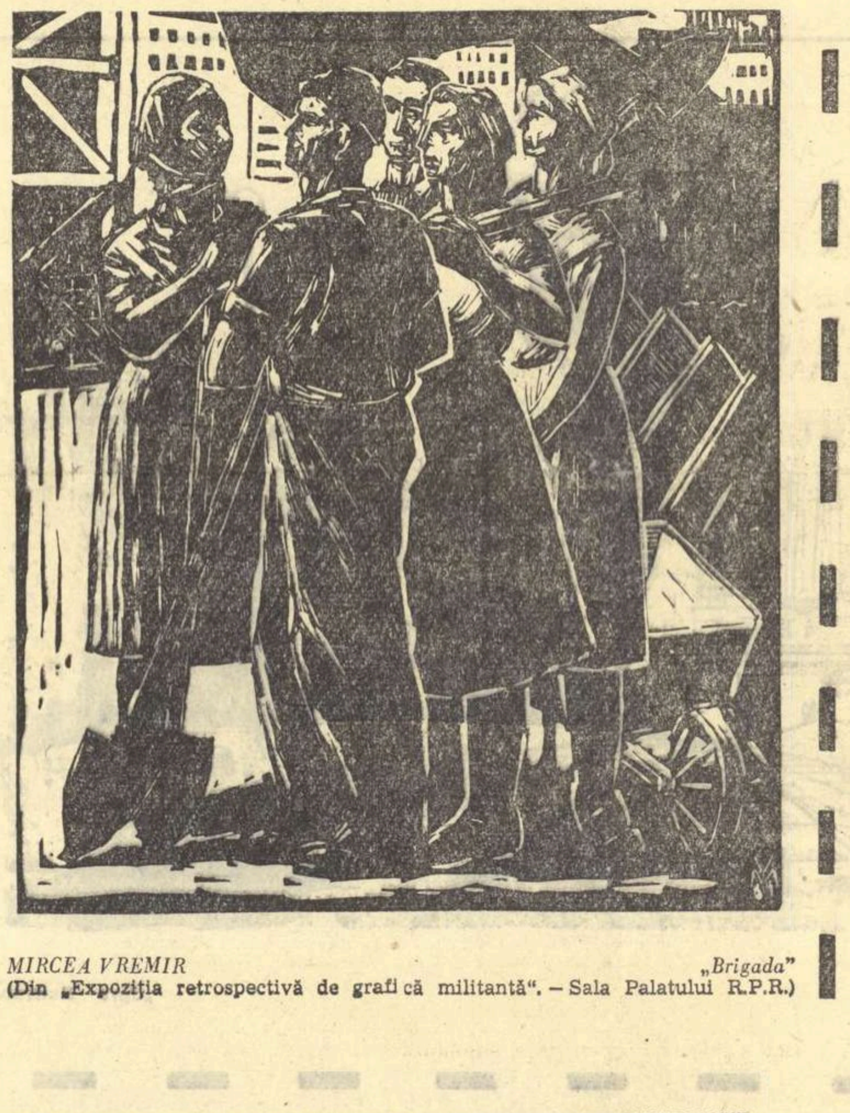

MIRCEA VREMIR „Brigada"

(Din „Expoziția retrospectivă de grafică militantă". — Sala Palatului R.P.R.)

De vorbă cu SZEMLER FERENC

(Urmare din pag. 1)

mitrescu a scris de curînd în „Luceafărul" un poem bun dar foarte lung, și din această cauză greu de citit. Cînd vorbesc despre dimensiune, nu mă refer la discuțiile care există în momentul de față în legătură cu proza. Un poem, oricît de lung, e firește mult mai scurt decît un roman. Dar poezia exprimă un sentiment ridicat la o foarte înaltă tensiune. Numai un mare poet poate să mențină această tensiune timp îndelungat.

— Se discută mult în ultima vreme despre problema traducerilor. Ce părere aveți despre cele care au apărut la noi din limba maghiară, ca și despre activitatea de tălmăcire a poeziei noastre, pentru cititorii maghiari de la noi.

— *După părerea mea, s-a făcut mult pentru a se prezenta cititorilor de limbă maghiară din țara noastră un ansamblu al poeziei romînești. Aproape toți poeții noștri valoroși de limbă maghiară de la noi s-au angajat în această activitate de traducere: Kiss Jenö (s-a ocupat în special de folclor), Franyo Zoltan (traducătorul lui Eminescu), Majtenyi Erik, Kanyadi Sandor, Szekely Janos (traducătorul lui Beniuc), Bayor Andor (care a tălmăcit de curînd un volum al lui Topîrceanu). Totodată s-a început și o muncă de revizuire a traducerilor vechi, iar acolo unde ele sînt considerate necorespunzătoare, versurile se retraduc. Dorim să creem un fond de aur al traducerilor, în așa fel încît ele să fie considerate definitive pe cel puțin 100 de ani. Multe exemple mari (Petöfi, Arany) ne fac să considerăm meseria de poet de nedespărțit de cea de traducător.*

La rîndul ei, Editura pentru literatură a tradus unele volume ale poeților noștri. In această direcție mai sînt însă lucruri de făcut. Poeți și traducători ca Emil Giurgiuca sau Ioanichie Olteanu ar trebui să fie mai activi. De asemenea ar trebui antrenați și o seamă de poeți ai noștri de frunte: Nina Cassian, Maria Banuș, etc. Trebuiesc menționate tălmăcirile extrem de bune ale Veronicăi Porumbacu și cele semnate de Eugen Jebeleanu.

— Ce volume vi se par mai valoroase din creația recentă a poeților de limbă maghiară de la noi?

— *Multă satisfacție mi-a produs apariția volumului lui Horvath Imre intitulat „Cu credința eroilor". Apărut la E. P. L. în 1960, el adună operele complete ale acestui poet. Cartea are o însemnătate mare fiindcă dă o viziune de ansamblu a activității sale poetice și în toate detaliile ne relevă un poet cu adevărat mare.*

Anul ăsta a apărut cartea lui Kiss Jenö, „Dragostea vieții", care demonstrează deplina maturitate artistică a poetului. Din generația de după Eliberare, Marki Zoltan a dat o culegere de versuri intitulată „Marinarul și moartea" care demonstrează un progres vizibil în creația acestui poet.

Pe de altă parte însă socotesc că în producția unora dintre poeții noștri experimentați a intervenit în ultima vreme o anumită stagnare, aș spune o slăbire a corzilor lirice care a dus la unele rezultate mai puțin valoroase. Motivul cred că e îndepărtarea de viață, o oarecare izolare care-i împiedică în faza actuală să abordeze cu curaj teme noi... Poezia adevărată însă merge înainte și se simte în ea prezența unor tineri, a unor condeie noi, ca Laszloffy Aladar, Szilaghy Domokoș, Hervay Gizella. Fabian Sandor, Jancsik Pál.

— In ce măsură critica literară din revistele „Utunk", „Korunk", „Igaz Szo", este activă în îndrumarea, urmărirea și sprijinirea noilor volume de poezie maghiară de la noi?

— *Deși critica maghiară de la noi a făcut unele încercări, în general, după părerea mea, ea nu a contribuit din plin la îndrumarea poeziei noastre. Cea mai mare lipsă a criticii este o deosebită încetineală în recenzarea volumelor. Recenziile se publică uneori cu o întîrziere de un an. De pildă volumul lui Meliusz Jozsef apărut la începutul anului 1960 nu a fost recenzat în „Utunk" nici pînă astăzi. Critica dă de multe ori dovadă de timiditate în exprimarea părerilor, ezită să se pronunțe, să se orienteze curajos. Această deficiență este și mai evidentă în cazul tinerilor de care recenzenții aproape nu se ocupă, sau iau la cunoștință creația lor în note ironice, în loc să facă o analiză temeinică și folositoare. E cazul poemului lui Laszloffy Aladar, „Corzile viorii", un poem lung, discutabil dacă vreți, dar nu la modul superior al unei note apărute în „Igaz Szo"...*

M. Cr.

Comemorarea criticului literar Pompiliu Constantinescu

Duminică 11 iunie, la liceul „Aurel Vlaicu" din București, s-a ținut adunarea promoției de elevi din anul 1946, care a avut ca profesor de limbă romînă, timp de șapte ani, pe criticul literar Pompiliu Constantinescu.

Absolvenții au amenajat în localul liceului patru vitrine cu materiale legate de viața și activitatea literară a lui Pompiliu Constantinescu. De asemenea a fost expus în incinta liceului, un portret executat de Nicolae Popescu, laureat al Premiului de Stat.

Festivitatea a fost deschisă de tov. profesor V. Grigorescu, directorul liceului „Aurel Vlaicu".

Ing. C. Diaconu, absolvent al liceului, a vorbit despre poziția antifascistă a profesorului Pompiliu Constantinescu.

Despre personalitatea și opera lui Pompiliu Constantinescu a vorbit ing. Eugen Mewes, absolvent al liceului.

Din partea acad. Tudor Arghezi s-a citit o emoționantă scrisoare

Din partea Uniunii Scriitorilor din R.P.R. a luat cuvîntul acad. D. Panaitescu-Perpessicius, directorul Muzeului literaturii romîne. Vorbitorul a scos în evidență onestitatea critică a lui Pompiliu Constantinescu și caracterul profund științific al concepției sale critice.

La festivitate a participat un numeros public, printre care profesori, absolvenți, scriitori și critici literari.

CRONICA literară

NICOLAE ȚIC: ANII TINERI

In afara cercetării la obiect, prilejuită de apariția unei cărți noi, critica ar trebui să manifeste mai mult interes pentru fixarea tipologiilor în studii ample de sinteză. Un același proces, de prefacere a mentalității omului simplu, desmeticit dintr-o toropeală caracteristică epocii burgheziei, este înfățișat în diverse ipostaze de Marin Preda, Titus Popovici sau V. Em Galan. Ne interesează însă diferențierile în fizionomia omului nou, deoarece ele nuanțează tabloul literar.

Dacă Marin Preda vorbește despre „liniște" și „îndrăzneală" stabilind astfel momentul descătușării eroului, la Nicolae Țic s-ar potrivi mai de grabă termenul de „înseninare". Căci ceea ce ne impresionează inițial este atitudinea posomorîtă a tînărului erou, modul violent și sumbru cu care ripostează. Ce trăsături specifice evidențiază prozatorul în evoluția personajului principal din „Anii tineri"? Tocmai răspunsul la întrebare ni se pare că indică aportul esențial al romanului și de aceea încercăm o analiză pe aceste coordonate.

Pe Nicolae Țic îl atrage un anume tip de om, care revine, în felurite variante, atît în reportaje cît și în lucrările mai ample, „Ora șase" de pildă. Ne bucură stăruința cu care tînărul romancier propune o dezbatere etică, pledînd pentru soluții de viață, inspirate din normele moralei comuniste. De aci relieful distinct pe care-l capătă în galeria figurilor pozitive din literatura nouă destinul eroului principal, din „Anii tineri".

Fidel ideii că fizionomia personajului are o determinare socială, Nicolae Țic alege eroi cu o biografie aspră, plină de înjosiri și suferințe, motivînd în felul acesta îndîrjirea teribilă care animă existența lor. La început, abia ieșit din bezna mizeriei, tînărul muncitor Pavel Oniga este încruntat, închis în el. Iși alege un mod de manifestare potrivit cu starea lui de spirit. („Ducea o viață de pustnic, fără umbră de bucurie"). Ii irită pe ceilalți prin încăpățînările și prin reacțiile sale capricioase. Fiindcă împrejurările brutale din copilărie i-au lovit ingenuitatea, depune uriașe sforțări ca să se fortifice, protejînd ceea ce e bun și frumos în el. Numai printr-o voință de oțel poate înfrînge rămînerea în urmă, învățînd ore în șir, îndeplinind cu conștiinciozitate sarcinile profesionale. („Hotărî să fie crud cu el, să nu-și ierte nimic"). Această îndîrjire pe care am întîlnit-o și la Modoran — „Profiluri" — sau Andrei — „Ora șase" — devine o trăsătură primordială. Nu definirea statică a profilului îl preocupă însă pe Nicolae Țic. De fapt obiectivul său este explicarea „înseninării" eroului, prefacerea mentalității sub influența socialismului.

Deși descrie cu multă înțelegere firile sumbre, apăsate, încrîncenate de dorințe obsesive, Țic vrea să arate cum dispare treptat crisparea, permițînd afirmarea unor înalte calități umane. Se întrevede mereu o luptă de apărare a unei regiuni sufletești care, expusă de la început, fără precauțiune, ar putea fi alterată. („Nu admitea ca cineva să-i pună întrebări indiscrete. «Dacă oi face vreun rău, atunci da!»). Se întrevede o anume pudoare în ocrotirea convingerilor înalte dintr-însul și de aci neacceptarea tranzacțiilor. Un refuz de a tolera mojicia în relațiile intime. („Venind aici, la el, Mara se purtase grosolan... și pe el grosolăniile celor din jur îl paralizau"). O repulsie în fața ipocriziei. („Pavel Oniga avea oroare de oamenii de felul lui Vasile Top, oameni care își îngăduie totul fără nici un fel de scrupule, și care, culmea, se mai vor și judecători, tot ei cu gura mare").

După o copilărie de privațiuni și severități, e firească enorma prețuire pe care o acordă bucuriei. O bucurie după opinia lui nu poate fi împărțită cu oamenii fățarnici, invidioși, nedevotați construcției. Căci orice bucurie e legată de această construcție, căreia eroul îi închină toată energia. El ar opta pentru o strategie specială de pregătire și menținere a bucuriei. Dacă ar putea, ar dirija altfel întîmplările vieții, conform cu cerințele frumosului („Fată dragă, de ce n-ai luat-o pe altă cărare — și să ne fi întîlnit deseară, cînd erai altfel îmbrăcată și mai inteligentă, poate? Trebuia să-mi strice careva bucuria"). Afirmarea bucuriei este spontană. Cînd descoperă un defect la sondă, împiedicînd astfel o catastrofă, Oniga scoate un chiot sălbatec și fuge prin pădure pradă entuziasmului. La vederea unei fete care-l impresionează prin gesturile ei simple, Oniga îi declară că-i place. Abia mai tîrziu, constatînd cu uimire cîte stavile sînt puse în calea exprimării deschise a sentimentelor, Oniga se arată nefericit că trebuie să-și cenzureze pornirile.

Se întrevede apoi o nevoie de tandrețe. Aceasta nu presupune un sentimentalism duios, îndulcirea tragediilor. E vorba de o tandrețe virilă, manifestată în forme dure, neiertătoare, ca între oameni obișnuiți cu adevărul („Cînd începură lucrul, Pavel Oniga își scoase haina, rămase numai în pulover, ca să se miște mai ușor — dar îl ajunse vocea lui Strihan: „Pavele, pune-ți haina mă, repede, să nu răcești. Pune-ți haina, că acuș mă sui la tine, și-apoi... Pavele, ochii-n patru, că ne costă milioane!" Vocea lui Strihan, aspră, parcă dușmănoasă, îi suna ca o mîngîiere"). Tandrețea devine o expresie a solidarității proletare, a încrederii în om. Eroul lui Țic slăvește socialismul pentru climatul moral pe care-l promovează. Să știi că ești înconjurat de atenție, că te poți bizui pe stima tovarășilor și că, dacă faci o eroare, dacă te abați de la calea dreaptă, vei fi judecat intransigent și sprijinit să te redresezi. („In asemenea clipe tare îmi doresc să am lîngă mine un om înțelept, trecut prin multe, care să-mi spună: „Măi băiete, ia să vedem noi cum stăm, hai, că le descurcăm pe toate!"). De aceea Oniga se cheltuie cu generozitate în munca de construcție. Dăruirea pentru tovarăși este reazimul seninătății sale, obținută anevoie. („Intotdeauna cînd era solicitat de o acțiune în folosul tovarășilor săi, Oniga își recăpăta încrederea, siguranța de sine, parcă renăștea").

Ca să piară încruntarea, comuniștii de la sondă au luptat din greu cu reacțiile colțuroase ale tînărului. Dintr-un sentiment de responsabilitate, cînd recunoaște un posibil Oniga într-un tînăr sosit la schelă, eroul lui Țic vrea să fie el de astă dată acela care aduce „înseninarea". („Oniga își spuse că ar trebui să-l ia sub ocrotirea lui pe băiat; Căbulea trebuie să îndrăznească, să aibă încredere în el și să nu se simtă singur și oropsit, al nimănui. E stupid să-ți faci drame din nimic: că strigă un șofer la tine ori se strîmbă careva..."). Așadar perpetuarea procesului de educație.

Este interesant modul în care autorul rezolvă psihologic un nou tip de „dezmeticit". In acest efort de adîncire, de cunoaștere a realității și de inovare a expresiei acestui proces distingem meritul romancierului. Trebuie însă să arătăm că pînă la urmă portretul moral al lui Oniga, cum îl concepe Țic, nu deține o armonie estetic deplină, fiindcă unele laturi nu sînt descrise la fel de pătrunzător. Autorul insistă asupra dorului de simplitate a lui Oniga, care respinge complicațiile rafinate și sterile. Simplitate — ca o nevoie de ordine și precizie în ridicarea noii lumi, mîntuită de nălucile foamei și ale înjosirilor! Dar ideia nu e dusă prea departe, nu se dezvăluie resorturile mai adînci, unde intervin convingerile noi, viziunea asupra vieții și oamenilor. Un moment original (liniștea de care e cuprins Oniga cînd o însoțește pe Mara la reuniunea tovărășească) n-are o dezvoltare în roman. Ideia de simplitate, ca o ideie filosofică a cărții, este insuficient relevată și pentru că oponenții lui Oniga, caraghiosul Grecea de pildă, se pretează mai curînd la șarjă.

Dacă Oniga rămîne focarul principal al acțiunii, celelalte personaje relevă și ele o diversitate tipologică, realizată mai ales după criterii etice. Credincios unor procedee de caracterizare sobre, reținute, ferite de lirism, Țic nu evită în zugrăvirea indivizilor farisei, răuvoitori, adversari ai construcției, folosirea unui accent de dispreț. De aceea Gogoț, Grecea, funcționarul Stan sînt prezentați fără urmă de îngăduință. Ne-ar fi bucurat dacă Țic ar fi ridicat motivul demascării la un nivel mai înalt, dezvăluind concepții retrograde mai subtile și cu atît mai ipocrite.

Dintre figurile pozitive, o atenție deosebită se acordă directorului Dima și secretarului de partid Strihan. Cu Dima se petrece o schimbare în decursul acțiunii, directorul abdicînd treptat de la rigiditate și neîncredere în raporturile cu muncitorii. Există momente sufletești bine surprinse, totuși mobilul primei comportări și apoi subita transformare de la jumătatea cărții, cînd se bucură iarăși de simpatia muncitorilor, nu reies destul de limpede. Aci, pare-se că ciocnirile au fost atenuate. Prin calmul și înțelepciunea lui Strihan se explică în mare măsură înseninarea lui Pavel Oniga. Țic dovedește o bună cunoaștere a psihologiei muncitorești, creînd un personaj cu o demnitate și o consecvență proprii atitudinii exemplare.

De la „Ora șase" se observă un progres în conducerea subiectului, în mijloacele de expresie. Nicolae Țic este un prozator dotat pentru înfățișarea cadrului muncitoresc. Ceea ce remarcăm la autorul „Anilor tineri" este voința de a ocoli patetismul în descriere. Din prima frază se destăinuie parcă o dorință de a scrie simplu, cuprinzînd dintr-o dată totul, fără preveniri spectaculoase: „In toamna lui 1953, chiar în ziua în care împlinea optsprezece ani, Pavel Oniga se angajă la schela S, dorind să învețe o meserie bună și de viitor, care să-i ajungă pe viață".

Ca și în reportaje Țic adoptă stilul uscat, neurmărind atît efectul plastic, cît transcrierea exactă a gîndului și a gestului. In dezvăluirea psihologiei muncitorești, cu frumusețile ei plămădite în forme aspre, viguroase, necizelate, acest stil are avantajul autenticității. Aproape nu găsim descrieri de natură, imaginea regiunii petrolifere e contemplată o singură dată din vîrful unui deal: „Schela privită de aici, în noapte, oferea o priveliște odihnitoare. Buchete de lumini, răspîndite pe deal, ici colo, la sondele în foraj; sutele de lumini din sat; „flăcările veșnice", înalte de zece, douăzeci de metri, care luminau feeric pădurea". Ar fi bine dacă scriitorul ar veghea atent ca sub pretextul autenticității descrierii, tonul de relatare neutră să nu-l împingă spre aglomerare de detalii, estompînd esența lucrurilor.

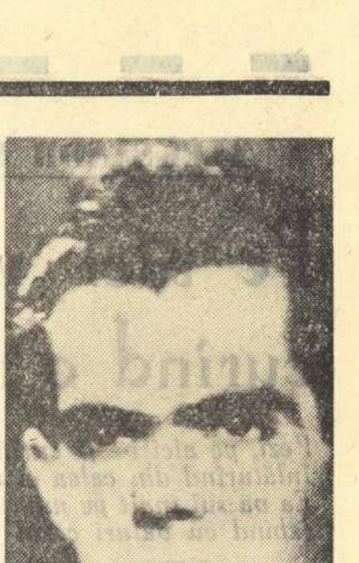

Nu credem că este o vină a stilului acea lipsă de transfigurare a materialului de viață pe care o imputăm acum, la sfîrșit, autorului. Și aici ajungem la o rezervă de principiu. Nicolae Țic n-a depășit totuși anumite hotare în construirea unui roman muncitoresc. Ne-am fi așteptat ca pledoaria pentru morala socialistă să se desfășoare de la o și mai mare altitudine. Căci integritatea caracterului, cum se manifestă ea la Strihan sau la Pavel Oniga pornește de la o concepție de viață superioară, de la o filozofie profundă. Prea sumar se înfruntă aici convingerile și credințele, autorul se ferește de o abordare mai puțin „terestră" a lucrurilor. Ce am pretinde, adică autorului? Să ne poarte mai sus pe aripile tragicului și eroicului, să ridice nivelul problematic al conflictelor morale!

S. DAMIAN

Probleme ale poeziei

(Urmare din pag. 1)

al unor mari pictori romini îi prilejuieşte remarcabile accente lirice. Cu excepţia poemului care deschide ciclul, „Ce fel de vers?" (discuţie cam greoaie despre diferitele tipuri de vers: iată o diatribă, de pildă, la adresa versului alb: „Se-ndeamnă unii, pe vers alb,/ Le rumegă un bou cudalb./ Sub ritmul vacilor, în noapte,/ E calea versului de lapte,/ În ceaşca nopţii o să dea/ Un vers de lapte cu cafea,/ În care-o lună chioară-noată;/ Sorbi stihul şi tot nu te-mbată"), aceste spicuiri dintr-o mai amplă lucrare proiectată sub titlul „Poemele culorii" ne apar deosebit de sugestive şi de originale. Inscripţia poetică pe un tablou ca „La împărţitul porumbului" de Luchian, în care e înfăţişată cu dramatism şi revoltă o scenă din viaţa mizeră a ţăranilor de altădată, se desfăşoară vast, într-o succesiune de asociaţii metaforice puternce: „Nu se vedea cîmpia cu mirişti mari, ţepoase,/ Ca nişte fălci nerase de-ntunecaţi plugari,/ Cum pe zăpadă satul venea cu paşii mari,/ Umbrit, tăcut: doar vîntul pe lîngă el oftase./ Cojoacele cîrpite, nădragii de dimie,/ Picioarele-n obiele în spartele opinci/ Şi focul foamei care cu gîndul nu îl stingi/ Sînt zugrăvite-n pîlcul ce vine pe cîmpie". În alt poem, „Tonitza murind", sugestia plastică îşi extrage mijloacele din alte domenii. Apar aici „irizările", tonurile mai calde. E o reconstituire emoţionantă a lumii lui Tonitza, „răzvrătit al paletei"... „Doar memoria făcea salturi dezordonate./ Pensulele ieşeau din oala ţărănească fără toarte,/ Ca nişte degete lungi, cu unghii de colori uscate./ Fiecare din ele amintea călătorii cromatice,/ Evadări în albastru, în vis, în lumină,/ Una se oprise în verde văratec, conturînd o grădină/ Alta mai purta pe lemnul roş,/ Încă pete pure de irizări extatice/ Rămase dintr-un cer şi o mare/ A unui amurg de disperare,/ În game de roz". Sînt amintite — dar parcă în versuri mai palide — şi atitudinile sociale ale marelui pictor, accentele acuzatoare din grafica sa: „Îi nălucea cum fixase-n desene sociale,/ În linii acuzate, acuzator, măcelul, / Basoreliefuri moi din carne de muncitori / Mitraliaţi, morţi în picioare, rezemaţi / de murii citadini"...

Mai puţin concludent sub raportul autenticităţii lirice ne apare ultimul volum al lui Mihu Dragomir „Stelele aşteaptă pămîntul". Există în cuprinsul lui, şi poeme izbutite, în care patosul contemporan se deschide în ample viziuni cosmice. O anume grandilocvenţă, care vine din tradiţia romantică, îşi află „acoperire" într-un tumult interior adevărat, plin de substanţă. Asaltul cerului, început de lumea comunistă, e cîntat în strofe dense: „Şi-n mine se roteşte-o galaxie,/ un cosmos neatins de astronave,/ cu sori, ce-şi fierb mercurul roşu-n lave,/ cu nebuloase stinse-n pribegie./ Cînd urc spre stele, mă scufund în mine./ Sînt cumpăna şi martorul mişcării,/ pulsînd cu globul în cadenţa mării,/ pe harta vie-a lumilor din mine" („Stelele aşteaptă pămîntul"). Cîteva poezii de dragoste, de asemenea, au un fior liric care se comunică direct („Pentru amîndoi", „Căutări", „Intr-o zi", şi mai ales „Aur"). Încercările de poezie filozofică nu depăşesc însă stadiul unei corectitudini cuminţi: tonul înflăcărat, rostogolirea de cuvinte mari şi de silabe sonore, o anume virtuozitate în construcţia imaginii, nu anulează impresia aceasta: „Şi dezlegînd din haos mişcarea, cuminţită, /ţin frîul strîns în mînă, şi-n veci de-acum nu-l iei! / Din vînturi şi din cremeni şi marea-ncărunţită / storc, pentru rana veche, mireasmă şi ulei. / Copil ursit ca veacuri să stea închis în pîntec / se zbate-n ritm şi-n piatră, şi eu l-am auzit. / E timpul ca din piatră să facem iarăşi cîntec, / şi-apoi să scriem cîntul în strofe de granit". („Cuvînt pentru supunerea atomului"). Altădată, elogiul contrastelor (vrînd să comunice, dar cu mijloace prea pitoreşti, o intuiţie a dialecticului) se desfăşoară facil vădind o viziune destul de îngustă. Unele momente sînt uşor hilare: o statuetă de Tanagra la colţul roşu al unei şcoli de sat! („Tanagra-n colţul roşu la şcoala nouă-n sat"). Poetului îi place, în acelaşi ritm săltat:... „o haţegană lîngă-un acord din Bach / Şi-oftatul de flaşnetă la poarta de uzină" sau „opinca noastră tracă", ridicată „din glod", care „apasă pe pedale de orgi şi reactoare" („Contraste"). Înregistrăm şi postura duioasă, într-o laudă a ghioceilor cu miros „de jilav şi miei": „La bariere încă e zăpadă, / dar în centru ies ţigănci cu ghiocei / ghiocei cu miros de jilav şi miei, / soare fraged dănţuind pe stradă". Un manierism mai vechi la Mihu Dragomir de nuanţa unui folclor umoristic suburban, poate fi identificat şi-n recentul volum: „În gura oborului / e ziua soborului, / abureşte-un borş de miel, / crapul nu se dă nici el" etc. Poetul se complace în exclamaţii de jovială efuziune: „Ehe, dulce ştevioară" sau „ehe, surioară ceapă, / ceapă verde şi subţire, / nu te-aş da pe-un pumn de lire" sau „Ehe, nori de primăvară" („La gura oborului"). O poezie ca „Peisaj 1959" dezvoltă o personificare, în stilul unui lirism voit brut: „Escavatorul muşcă din ţărna-mpietrită, / flămînd ca soldatul ieşit din tranşee de zloată, / ca, odinioară, copiii mahalalei mele / mîncînd dude şi frunze odată cu ele". Acest escavator e de fapt un monstru cumsecade: „înfige fălcile puternice şi mestecă ţărîna-mpietrită, / scuipînd-o nemulţumit şi muşcînd iar, / încăpăţînîndu-se s-ajungă la gustul cel dulce" etc. Atitudinile eului liric în „Stelele aşteaptă pămîntul" sînt nu atît diverse (căci diversitatea nu exclude unitatea într-un plan profund) cît mai degrabă eterogene. Facem această afirmaţie fără a căuta să aruncăm o umbră asupra acelor poezii din volum (am amintit de ele mai sus) care exprimă un patos autentic contemporan şi care reprezintă fără îndoială temperamentul liric al lui Mihu Dragomir în laturile lui cele mai viabile.

Fireşte, discuţia noastră asupra tipurilor lirice ar putea folosi încă multe alte exemple. Nu aceasta urmărim însă acum. Problema dezbătută are un aspect practic pentru operaţia de valorificare a creaţiei contemporane întreprinsă de critica literară. Atributul tipologic (cu sferă mai largă sau mai restrînsă), menit să diferenţieze creaţia unui scriitor de a altora, să sublinieze aportul lui specific, original, în literatura noastră realist-socialistă, are o largă întrebuinţare în critică, după cum e şi firesc. Ceea ce mai reprezintă o deficienţă este faptul că, de multe ori, se uită că aplicarea unei noţiuni tipologice la un caz dat implică o responsabilitate precisă: căci e vorba, de fapt, de exprimarea unei judecăţi de valoare. Categoriile tipologice (clasic, romantic, sau pe o altă treaptă reflexiv, sentimental, vizual, auditiv etc.) pînă la determinările mai nuanţate mataforic (se spune: un tip vulcanic, eruptiv etc.) disting unele valori de alte valori. Cazurile de mimetism, de pastişă (foarte diverse şi ele, uneori greu de elucidat la prima vedere), manierismele de orice fel, neintrînd în sfera artei, a creaţiei, nu pot primi calificări tipologice. Cînd se afirmă, să zicem, despre un poet că este „un avîntat, un entuziast", se formulează nu numai o judecată de delimitare, dar în acelaşi timp şi una de valoare, pentru că se presupune că avîntul, entuziasmul acelui poet sînt autentice şi se comunică. De aceea, criteriile tipologice, cu marea lor elasticitate şi bogăţie de nuanţe, trebuie să fie utilizate cu atenţie şi fin discernămînt. Evident, implicînd judecata de valoare, ele nu vor fi niciodată indiferente faţă de conţinutul ideologic al fenomenului artistic. Pentru literatura noastră nouă, cum arătam şi în articolul trecut, caracterizările tipologice au rolul de a evidenţia diversitatea stilurilor în cadrul metodei de creaţie unice a realismului socialist şi nicidecum de a face, în abstract, distincţii de dragul distincţiilor.

Matei CĂLINESCU

Pîinea

Intîi am plămădit-o din sînge şi ţărînă...
Au frămîntat-o crîncen cătuşele pe mînă
Neodihnită pîine, fecioară din pămînt,
Ţipată-n brad la nuntă şi plînsă pe mormînt.
Crescută-n rînd cu pruncii în copaie,
Asemeni lor, iubită şi bălaie,
Tăiată pe din zece, s-ajungă zece zile
Juca precum o zînă privirilor febrile
Şi o rîvneam-minune cu coapsa aurie...
Mirosul cald şi dulce curgînd din brutărie
Se răsucea în pîntec precum un şarpe viu,
Ca să-i cunoaştem preţul amar, de timpuriu.
— Dă-mi pîine, mamă, pîine!
În mîna rugătoare,
Sărutul ei ca frunza de plop, tremurătoare,
Şoptea ca pe-o nădejde mereu acelaşi „mîine"
A toate ştiutoare privirea ei vedea,
Trecînd peste durere, o pîine-cea mai bună,
Dospită cu lumină şi frăgezimi de nea.
Infiripată-n vreme cu chip rotund de lună
Precum o vîlvătaie ce tremură pe zări,
Crescu din şoapta mamei o holdă purpurie
Din pieptu-i se desprinse fîşie cu fîşie,
Mătase-nsîngerată a marilor chemări.
Porniră visătorii...
A măcinat cătuşe şi lanţuri piatra morii
Potoapele mîniei, desprinse din zăgaz,
Rostogoliră ziduri cu fiece talaz
Lăsînd deschisă calea către „mîine"
Lucea pe geana zării o lacrimă de aur...
Cu mîna bătucită de munci un meşter faur
O îmbină cu focul şi-o preschimbă în pîine
De-atunci îi ştiu privirea adîncă de oţel
Şi glasul bun ca pîinea şi inima la fel.
Iar azi în Foişorul de Veghe a rostit
Cu-acelaşi glas adînc şi liniştit
Îndemnul pentru pîinea cea mai bună
Aşa cum numai mama o vedea,
Dospită cu lumină şi frăgezimi de nea,
Infiripată-n lume, cu chip rotund de lună.

Ion PETRACHE

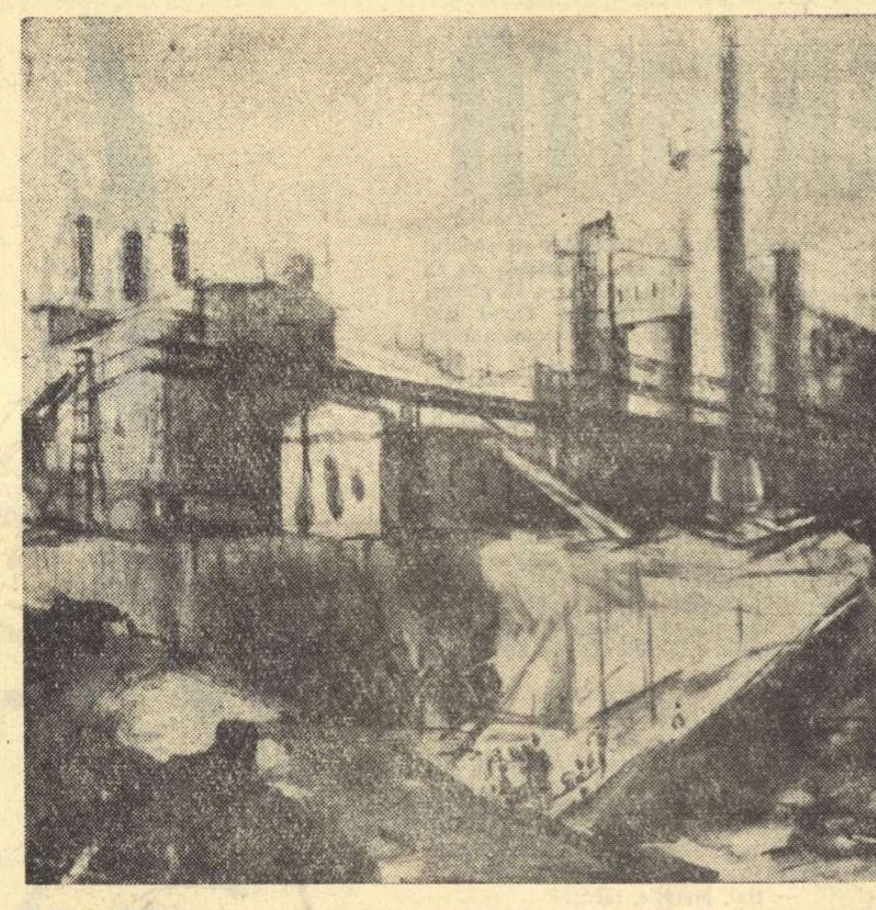
SORIN IONESCU „Construcţii noi"

Revista revistelor

— Secolul 20, nr. 4 —

Ultimul număr al revistei este dedicat în cea mai mare parte literaturii ţărilor care construiesc socialismul. Reţinem din materialul bogat al publicaţiei în primul rînd scenariul lui Leonid Leonov intitulat „Evadarea lui Mister Mc Kinley" şi care se distinge prin originalele soluţii artistice cu care tratează o temă acută. Imaginea unei Americi în care psihoza războinică e întreţinută şi sporită de o serie de interese foarte concrete, imaginea unui stat în care ştiinţa a devenit un principiu de depersonalizare, imaginea unei lumi care fuge de întrebările conştiinţei şi de somaţiile istoriei, se desprinde din ingeniosul scenariu al talentatului scriitor sovietic.

Nina Cassian traduce într-un vers limpede, cu sunet contemporan, un emoţionant poem al lui Evgheni Evtuşenko: „Ofensaţii". E un poem despre „băieţii Hudsonului, ai Tibrului, ai Senei şi ai Tamisei" şi despre dezorientata lor furie şi tristeţe:

„Sînt tineri cu mînia-n inimi,
dispreţuindu-şi veacul,
partidele,
        guvernele,
biserica
        şi filozofii
        cu profeţia lor,
dispreţuind femeia
        cu care-mpart culcuşul;
dispreţuindu-se pe sine în ei înşişi.
Potrivnic le e veacul
Şi-n el nu-şi află placul...
Sînt lucruri, da, ce nu pot să le-ndure.
                Şi sînt multe.
Dar leacul şi-l cunosc?
        Ştiu ei ce vor?
Li-e dată tinereţea — la ce?
        Ca să insulte?"

Unul din cele mai interesante capitole ale revistei este cel care se cheamă „Profiluri". Aici, scriind pagini de sinteză despre Al. Tvardovski, I. Ianosi numeşte motivele curente ale creaţiei poetului, climatul spiritual în care se nasc versurile sale şi subliniază ceea ce-l distinge şi în acelaşi timp îl apropie pe Tvardovski de comunitatea culturală sovietică. Cîteva informaţii noi despre Aragon putem culege din articolul lui Hubert Juin. Un portret al poetului maghiar Radnóty semnează Emil Giurgiuca: se conturează chipul unui scriitor dăruit cauzei revoluţionare şi care şi-a pus arta sub zodia exigentă a adevărului. Un destin sumbru a frînt viaţa lui Radnóty de timpuriu şi l-a împins spre moarte. Tîrît de hitlerişti începînd din 1940 dintr-un lagăr în altul el sfîrşeşte într-o mină de aramă din Serbia unde făceau muncă de sclavi nenumăraţi deportaţi. Pînă în ultima clipă a continuat să scrie: „Mă prăbuşii iar trupul răsturnat / Stă ca o coardă-ntins şi-ncremenit, / Un glonţ în ceafă. — Iată şi sfîrşitul, — / mi-am spus, — hai, odihneşte liniştit. / Moartea înfloreşte acuma din răbdare. / „Der springt noch auf" — aud în jurul meu / Nervi şi sînge cald şi înoptare"). Versurile sale atît de triste au totuşi un timbru de încredere şi semnul pasionatei treceri prin lume a acestui poet rămîne dincolo de suferinţa pe care i-a fost dat s-o încerce, graţie vitalităţii idealului său revoluţionar. (Aşa cum o şi dovedesc poemele descoperite doi ani de zile după moarte în buzunarul hainei sale).

Mihnea Gheorghiu expune documentat, în cadrul aceleiaşi rubrici, temele operei scriitorului irlandez Sean O'Casey.

Revista ne dă de asemenei prilejul să stăm „de vorbă cu" Ştefan Heym, Petrus Brovka, Iaroslav Ivaszkievicz şi să aflăm despre colocviul de poezie purtat între cîteva publicaţii sovietice, despre o nouă carte a Anei Seghers şi ultima piesă a dramaturgului francez Armand Salacrou. Pe scurt, un sumar interesant şi util.

NOTE

Poem despre construcţii

„Macarale la marginea oraşului" se intitulează un întins poem despre construcţii publicat de Geo Dumitrescu în „Luceafărul" nr. 11/1961. Întîlnim aici un lirism al „cotidianului" în genere de bună factură, autorul evitînd grandilocvenţa, metafora stridentă. Sînt glorificate realizările anilor noştri, reconstruirea din temelii a cartierelor muncitoreşti, pătrunderea neonului, a civilizaţiei moderne în „mahalalele semirurale" de altădată. Poemul este construit pe o imagine-simbol, mereu evocată pe parcurs, a macaralelor care înaintează continuu împotriva vechiului: **„Vin înalte, masive, punînd în mişcare în jur / o mare vibraţie de putere, / împingînd înaintea lor, prin negura de moloz, ca prin norii de fum ai unui cîmp de luptă / pîlcuri risipite de maghernite şi bordeie, / ziduri putrede supte, / ca nişte resturi în zdrenţe / ale unei armate înfrînte... / Vin, puternice, sprintene, şi în spatele lor / cînd palele vîntului împrăştie norii de praf, / se văd alergînd înainte / umerii roşii, înalţi ai noilor case..."**

Poetul are meritul de a fi depăşit relatarea reportericească, clişeele descriptiviste, frecvente în unele dintre scrierile care abordează tema construcţiilor.

Un ciclu interesant

Anghel Dumbrăveanu publică în „Scrisul bănăţean" nr. 5/1961 o suită lirică închinată partidului. Remarcăm poemul „Cîntec spus în celulă" în care evocarea anilor eroici ai ilegalităţii se realizează cu forţă de sugestie şi plasticitate: **„Întins pe piatră, vergelele înfipte-n carne îl dor, Imaginile se inversează ca-ntr-un aşteptat cataclism / Şi peste ele pluteşte soarele său interior, Lărgind orizontul tot mai departe, spre comunism".**

Cîteva metafore...

Citim în „Luceafărul" nr. 11/961 poezia „Copiii lumii" de Ion Brad. Reţinem chemarea antirăzboinică a poetului care se simte dator să apere viitorul fericit al copiilor de pretutindeni. Unele metafore ni se par însă cam forţate. Cităm: „Dacă-mi culc **neadormitul glob (!) / al capului, peste pămînt** din patru zări i-aud cum dau năvală..." Poezia conţine de asemeni şi pasaje prozaice, lipsite de lirism: „Să vină copiii, să-i înălţăm pe umeri cu drag! / La casa planetei acestea / Are cine să vegheze în prag: / ca să nu fluture aripa-ngheţului / Peste muguri nicicînd."

Jurămînt

În „Baladă despre zece poeţi şi despre mine", cronicarul literar al „Tribunei", Al. Căprariu, expunînd un soi de **ars poetica**, îşi manifestă încă o dată talentul liric. Cei „zece poeţi" pomeniţi în titlul baladei sînt: Sfîntul Francisc, care era prea „umil şi blînd" (Al. Căprariu mărturiseşte clar **„Ca Sînt Francisc n-am să scriu nicicînd"**) Villon (**„Nici ca şi Villon nu vreau să scriu"**, deşi îi place, uneori, **„vinul rubiniu"** şi mai schimbă **„al visului gherghef Pe ruşinea dulce-a unui chef"**). Petrarca şi Ronsard (nici ca ei nu vrea să scrie), Shakespeare (aici micile ezitări sînt spulberate de argumentul: **„Şi din Shakespeare toţi au luat cu sacul / Şi poeţi din vechiul Albion / Şi poeţi din veacul cu neon"**, deci, ce să se mai inspire din el şi Al. Căprariu!) Hugo (**„Din Hugo, stejar cu mii de ramuri, / Aş lua — dar, iată alte flamuri, / Roşii ca şi inima mea toate / Ard deasupra lumii înstelate"**). Urmează Eminescu (uneori mai străbate din el „vreun acord" în cîntul lui Al. Căprariu), Arghezi (**„Ca un prun la marginea livezii / Stau pe lîngă versul lui Arghezi"**) şi Mihai Beniuc (i se recunoaşte şi lui tributar: **„...fără de voie mai apuc / Flori din calea lui Mihai Beniuc"**). Al. Căprariu ne promite însă să devină „curînd-curînd" nu numai original, dar şi celebru: **„Dar mă jur curînd-curînd să-mi fie / Glasul doar al meu şi toţi să-l ştie"**. Succes-

De vorbă cu MIHAI NOVICOV

(Urmare din pag. 1)

tului". În acest sens discuţia îmi pare utilă.

— Una din problemele importante ale dezvoltării poeziei realist-socialiste este şi aceea a modalităţilor de expresie. Ce părere aveţi, în această privinţă, despre realizările şi deficienţele liricii noastre? Care credeţi că sînt modalităţile cele mai potrivite pentru exprimarea adecvată a patosului contemporan?

— Repet: discuţia despre „modalităţile poeziei" îmi pare echivocă, susceptibilă a ne împinge pe panta „criticii judecătoreşti". Orice modalitate e bună dacă se soldează cu rezultate bune şi dacă „suporterii" ei nu încearcă s-o transforme într-un etalon de calitate. Unii se înverşunează împotriva „versului alb". Dar creaţia orală a atîtor popoare e în vers alb! Personal cunosc mai bine poezia populară rusă şi susţin că versul alb nu-i diminuează valoarea. Alţii văd izvorul nenumăratelor păcate în „tendinţa declarativă". Dar cîte capodopere de poezie declarativă nu cunoaşte literatura universală?! Dar şi „Scrisorile" lui Eminescu sînt declarative! N-aş fi de părere că trebuie condamnată ca atare nici căutarea amănuntului sclipitor în viaţa cotidiană. Vîrsta epocii este suma existenţelor cotidiene şi oare — să-mi fie scuzată o metaforă matematică — sensurile majore pot fi găsite numai în integralele vieţii, nu şi în diferenţialele vieţii? Cu riscul de a îndrepta spre mine fulgerele multora afirm că pînă şi modalitatea idilică nu trebuie să fie înfierată a priori. Cu condiţia să folosim termenul cu sensul lui exact şi nu cel peiorativ. Doar succesele conştiinţei socialismului nu generează în noi şi sentimente de bucurie calmă, de împlinire, de plenitudine? Aş fi de părere să lăsăm viaţa să rezolve ea însăşi problema modalităţilor, iar noi, spectatorii să intervenim activ stimulînd în fel şi chip întrecerea creatoare între diverse modalităţi. Dar simt nevoia să adaug că nu pledez în nici un fel pentru pasivitate. Să combatem cu înverşunare poza, impostura, jocul de-a inovaţia, stăruinţa făţarnică de a masca prin manieră puţinătatea conţinutului. Să combatem de asemenea, cu şi mai mare înverşunare, orice modalitate purtătoare de ideologie burgheză. Dar asta e o altă problemă.

Rămîne totuşi întrebarea: „care credeţi că sînt modalităţile cele mai potrivite pentru exprimarea adecvată a conţinutului contemporan?" Poezia exprimă simţirea unei epoci, e întotdeauna exteriorizarea unui conţinut. Cunoscînd conţinutul (viaţa noastră nouă, lupta pentru desăvîrşirea construcţiei socialismului, pentru întărirea şi generalizarea conştiinţei socialiste, pentru pace) putem oare anticipa asupra formelor cele mai potrivite de afirmare a acestui conţinut în poezie? Putem, dar cu multă prudenţă şi numai în limita posibilităţilor reale ale poeziei. Mie mi se pare că elementul specific predominant este sentimentul ofensivei neîntrerupte a socialismului.

În răspunsurile sale la întrebările „Gazetei literare" Mihai Beniuc a definit, cu verva-i caracteristică, dar şi cu competenţă, în ce constă esenţa poeziei. Nu ştiu ce aş putea adăuga, cu atît mai mult cu cît mă simt mult mai puţin pregătit în materie. Îndrăznesc totuşi să recunosc că mi se pare că atunci cînd vorbim despre poezie nu trebuie să pierdem pentru nici o clipă din vedere faptul că actul de creaţie — oricît de pregătit ar fi de întreaga trăire anterioară a poetului, este în cele din urmă spontan şi întotdeauna individual. Deci dacă un poet de talent scrie versuri care „nu prind" de vină nu e că scrie prost sau că a ales o „modalitate neadecvată", ci faptul că el ca poet nu are *în el* material susceptibil de a fi transfigurat în poezie. Dacă o rachetă lansată în aer nu explodează de vină nu e traiectoria, ci conţinutul, care, dintr-un motiv sau altul a pierdut însuşirile explozive.

În zilele noastre această „însuşire explozivă" este, după părerea mea, capacitatea de a simţi cu intensitate sporită ofensiva socialismului şi mai ales de a o simţi în toate „diferenţialele" vieţii. Conţinutul poeziei vine de aici, din acest contact neîntrerupt cu înaintarea noastră continuă spre comunism. Se poate oare afirma că o atare atitudine faţă de viaţă aduce cu necesitate în poezie şi un anumit ritm? Mi se pare că da. (Deşi aş rămîne încurcat dacă cineva mi-ar cere să definesc mai exact care anume este acest ritm) Istoric poezia justifică într-un fel concluzia că a existat întotdeauna un raport între sentimentul general al societăţii (felul cum *simte* societatea propria ei existenţă) şi sentimentele poeţilor ca exponenţi ai epocii. Poezia clasică (clasicism) a exprimat iluzia trufaşă a stabilităţii monarhiei absolute. Romantismul a explodat împotriva sentimentului de stabilizare a relaţiilor burgheze, într-o epocă în care sentimentul deprimant al unei atari stabilităţi nu putea să nu se răspîndească în urma victoriei burgheziei asupra feudalismului. Poezia decadentă e o expresie a fricii telurice a burgheziei de revoluţia proletară. Poezia proletară a fost şi este o expresie a sentimentului de încredere al unei clase noi şi tinere în destinul său istoric. Poezia realist-socialistă a epocii noastre nu poate să nu exprime (în ansamblul ei) bucuria, entuziasmul descătuşării plenare a forţelor creatoare ale omului.

Dar, mi se va obiecta — toate acestea sînt foarte generale şi foarte aproximative şi nu ţin seama de un factor esenţial: personalitatea creatoare a poetului. Din păcate aşa este. E atît de greu să discuţi despre poezie. Insist, totuşi, asupra ideii care-mi pare justă şi anume: că în cele mai dese cazuri neaderenţa maselor de constructori ai socialismului la cutare sau cutare modalitate poetică este o consecinţă a neînsuşirii de către poet a spiritului şi a simţirii epocii noastre. Întrebat odată care este dictonul său preferat, Marx a răspuns: *nimic din ceea ce-i uman nu-mi e străin.* Către realizarea deplină a acestor posibilităţi pentru toţi oamenii tinde comunismul. Iată de ce poeziei realist-socialiste, poeziei militante pentru victoria comunismului nu-i poate fi străină nici o zonă a simţirii umane. Nu trebuie să ne sperie nici reveria, nici melancolia, elegia, nici idila, nici aplecarea unilaterală către splendorile naturii, nici o poezie *numai* de dragoste etc., dar cu o condiţie, să descoperim în fiecare simţire a poetului şi cîte o vibraţie a epocii noastre.

În consecinţă, după părerea mea, n-are nici un rost să fie combătută sau sprijinită în exclusivitate cutare sau cutare modalitate în poezie, ci trebuie combătute pe de o parte sărăcia de conţinut, puţinătatea simţirii din unele versuri, iar pe de altă parte tendinţele unei părţi a criticii dar şi ale unor poeţi de a absolutiza o modalitate sau alta. Din eforturile conjugate ale tuturor poeţilor se va realiza pînă la urmă stilul poetic al epocii socialiste. Dar spre a-l realiza cît mai bine şi la un mod cît mai înalt să stimulăm neîncetat întrecerea creatoare între toate modalităţile poetice.

— Cum apreciaţi creaţia poetică a tinerei generaţii? Se poate vorbi de un aport specific al tinerilor la dezvoltarea poeziei noastre noi?

— Regret foarte mult, dar încă nu mă simt pregătit să dau un răspuns mai amplu la această întrebare. Că în viaţa noastră literară a intrat o nouă generaţie de poeţi (Cezar Baltag, Ilie Constantin, Nichita Stănescu, Constanţa Buzea etc.) pentru mine e evident, că această generaţie a adus un timbru nou în poezie — aşijderea, dar nu îndrăznesc să fac aprecieri nici chiar sintetice. Cîştigul cel mai mare mi se pare că constă în faptul că această generaţie a demonstrat din nou (pentru a cita oară?) că poezia conţine resurse inepuizabile de înnoire. Totul este să ajutăm acestei generaţii să nu piardă pentru nici un moment contactul cu viaţa. Ca versurile să fie bune (realizate, frumoase) tînărul poet trebuie să citească mult, să reînnoiască neîncetat contactul cu maeştrii, dar ca să facă poezie (nu numai versuri bune) trebuie să trăiască intens viaţa poporului său. A perfecţiona neîncetat măiestria stihurilor e o treabă nobilă şi necesară, însă poezia începe din momentul în care artistul rupe o bucăţică din inima sa şi o împarte oamenilor. Fără sacrificiul lui Danco, poetul nu e poet. Dar ca să devie Danco poetul trebuie să se simtă neîncetat „suflet din sufletul" poporului său.

Toate acestea le spun pentru că mi s-a părut (nu pronunţ nici un nume pentru că mi s-a părut doar) că unii dintre poeţii tineri au interpretat succesul primei plachete ca un fel de consacrare. Ce nenorocire pe ei dacă ar fi aşa! Un poet care se consacră după prima plachetă e doar un „cadavru viu". Cînd un tînăr poet se preocupă mai mult de propria lui poezie decît de viaţa şi legile poporului său, cînd îl interesează mai mult modalităţile poeziei decît construcţia socialismului, dezvoltarea talentului său e ameninţată. Nu pot să mă reţin de a repeta celebrele cuvinte ale lui Rileev: „poet poţi să nu fi, dar cetăţean eşti dator să fii".

— În ce măsură îşi îndeplineşte critica literară rolul ce-i revine în îndrumarea poeziei spre o problematică actuală? Care sînt deficienţele de care se resimte critica noastră despre poezie?

— Răspunsul derivă într-un fel din cele precedente. După părerea mea, critica ar trebui să se ocupe mai puţin de „modalităţile" poetice şi mai mult (cum o fac cu destulă competenţă Paul Georgescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Silvian Iosifescu ş.a.) de descifrarea modului în care simţirea epocii se concretizează în creaţiile poetice. A face critică înseamnă a descifra noutatea creaţiei, cu alte cuvinte, elementele noi pe care le-a descoperit poetul în epoca noastră, elemente care ne ajută şi pe noi s-o simţim mai bine, mai deplin. O atare analiză nu poate să nu ducă şi la analiza modalităţii poetice, dar aceasta e necesar să fie subordonată analizei conţinutului. Poezia nu poate fi tradusă în proză, nu poate fi explicată discursiv, dar un critic bun ne poate ajuta s-o simţim mai puternic. Procedînd aşa criticul va intui şi valoarea ei partinică, aşa mi se pare cel puţin, astfel va putea descoperi şi cauzele reale ale sărăciei de conţinut în creaţia unor poeţi şi-i va ajuta să caute substanţa poeziei nu în cărţi, nu în modalităţi şi forme goale ci „în viaţa noastră atît de bogată, cu faptele ei măreţe, cu ideile ei nobile, cu luptele ei victorioase".

Critica poeziei ca să fie bună trebuie să fie competentă cel puţin din două puncte de vedere: 1) să cunoască foarte bine poezia şi 2) să cunoască tot atît de bine şi viaţa noastră nouă. Prima competenţă a fost cîştigat de mulţi critici, a doua de mai puţini. În această direcţie mi se pare că trebuiesc îndreptate eforturile principale.

M. C.

Soliile
VERSURI
G. TALAZ
Armonii în zori
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Volume de versuri: „Soliile terestre" de Victor Eftimiu şi „Armonii în zori" de G. Talaz

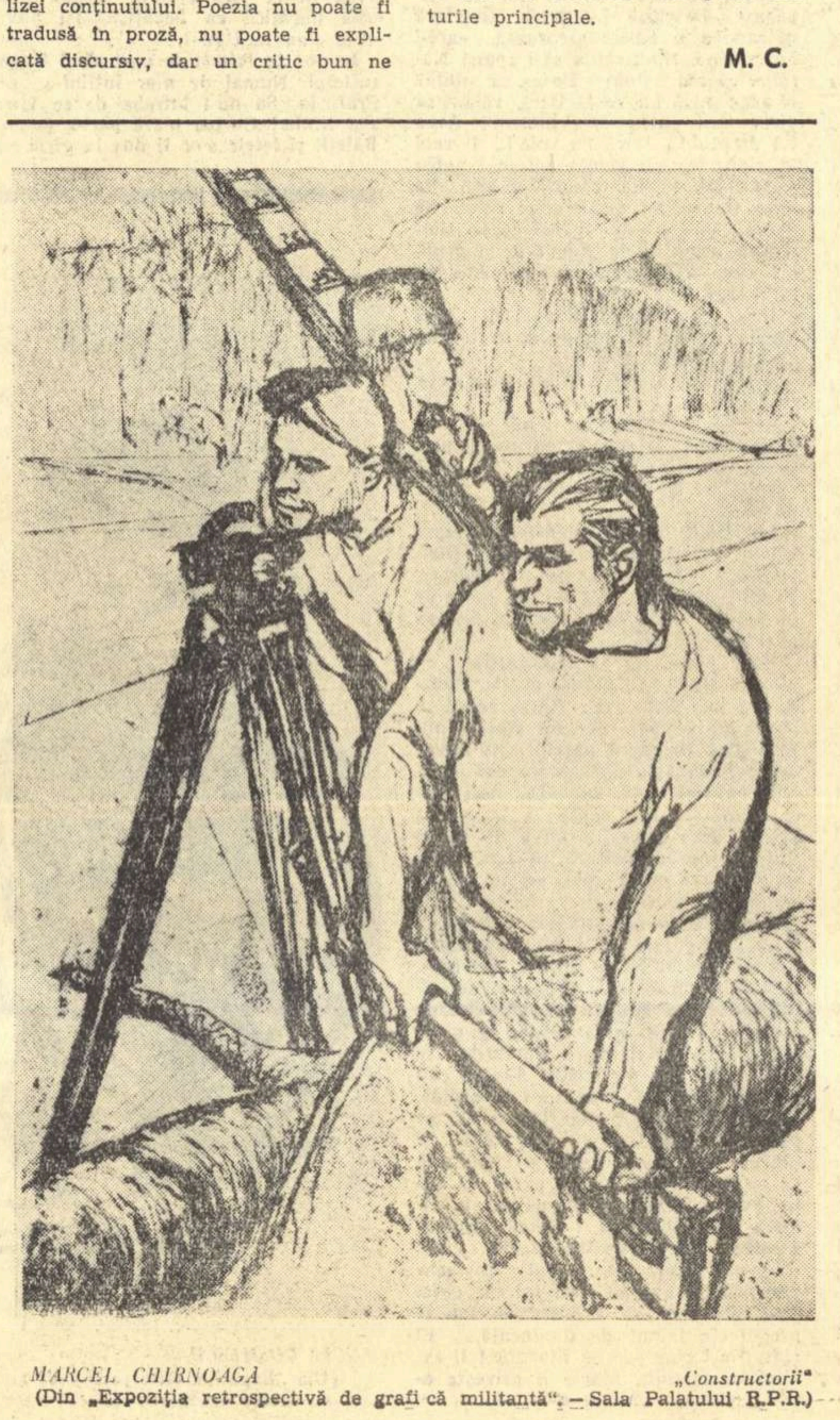
MARCEL CHIRNOAGĂ „Constructorii"
(Din „Expoziţia retrospectivă de grafică militantă". — Sala Palatului R.P.R.)

ZI PIERDUTĂ

Ion Dudă se trezi c-un simţămînt tulbure şi apăsător. Ştia că-n viaţa lui se întîmplase ceva grav, o mare nenorocire. Toată iarna îl chinuise gîndul acesta, deşi încerca mereu să-l îndepărteze, sau se prefăcea că nu ştie despre ce-i vorba. La fermă muncea cît era ziua de mare. Ii plăcea să prepare cu grijă tainul pentru vaci, să le mulgă şi să le ţesale. Acolo, cu ţesala în mînă, sau cu găleata cu tain, uita gîndul acela apăsător. Ca să scape de el nici nu mai dădea pe-acasă. Avea un pat în camera îngrijitorilor de servici, îşi adusese un cojoc şi ajunsese să nu mai plece cu săptămînile de la fermă. Dacă avea nevoie de ţigări dădea ban să i se cumpere, celor care plecau în sat. Uneori băieţii îl înghionteau:

— Hai, mă, Dudă? Nu mergi în sat?

— Ce să fac?

— Diseară e reuniune la cămin...

— Ei şi ce? Parcă nu se face şi fără mine?

Fetele din brigadă chicoteau şi-şi dădeau coate.

— Ion Dudă, vrea să se călugărească!...

— Ii plac vacile, ziceau altele...

— N-a văzut de cînd se ştie în ogradă la mă-sa o coadă de vacă şi-acum nu mai poate!...

— Vrea să facă două norme!...

Uneori Ion Dudă le surprindea vorbindu-l, dar trecea fără să arate c-a înţeles despre cine-i vorba.

Cu vremea, simţămîntul acela tulbure şi apăsător se îndepărtase. Rămăsese în el o dorinţă vagă, ceva neîmplinit şi frumos, ceva ca un vis care-ţi place, dar din care eşti trezit brusc. Incepuse să rîdă, să asculte ce spun băieţii sau fetele din brigadă, dar în sat tot nu se ducea. Ii era teamă că dacă se va duce, pe prima uliţă o va întîlni pe Profiriţa lui Costin Ţuţuianu sau pe bărbatu-său, pe Costin. Şi el n-ar fi vrut să-i întîlnească pe nici unul din ei. Profiriţa era o fată scundă şi plinuţă. Cînd juca la cămin cu ea, nu-i ajungea decît pînă la piept. Dar lui îi plăcea s-o strîngă în braţe. Atunci fără voia lui îi atingea cu genunchiul, pulpele fierbinţi şi moi şi mătăsoase. Ea îl privea cu ochii mari, speriaţi. Nu zicea nimic. Il privea numai. După ce-o lăsa din braţe, alerga repede între fete, dar tot avea timp să mai întoarcă odată capul spre el. Ei, dacă n-ar fi plecat la şcoală!? Dar la începutul toamnei a trebuit să plece la o şcoală zootehnică şi cînd s-a întors pestre trei luni a găsit-o pe Profiriţa măritată. O luase Costin Ţuţuianu. In prima clipă, Ion Dudă a crezut că cineva vrea să rîdă de el. După aceea şi-a dat seama că nu vrea nimeni să rîdă şi că Profiriţa se măritase cu adevărat. Atunci s-a închis în el... Nu s-a mai dus nici în sat. Toate ar fi fost bune. Pe Profiriţa începuse s-o uite. Işi zicea că dacă ea n-a înţeles că el ţine la ea, degeaba... Insemna că nu merită să se amărască. Totuşi, în adîncul inimii rămăsese puţină amărăciune, sau un gol, sau ceva dureros ca o rană... O rană, fie ea cît de mică, dacă o loveşti, te doare parcă tot corpul. Şi el, deşi începuse s-o uite pe Profiriţa, simţea că rana aceea încă nu se vindecase. Şi ieri se lovise la ea. Lovitura venise, ca orice lovitură, pe nepregătite. Stătea între vaci, (avea în seama lui zece vaci, rasa Zimmenthal) şi le ţesăla ca de obicei. Deodată i s-a părut că aude glasul şi rîsul Profiriţei. A simţit în tot corpul o durere. Ca şi cînd ar fi avut la un deget o rană şi s-a lovit. A lăsat ţesala şi s-a apropiat de uşă. Afară, în faţa grajdului, a zărit pentru o clipă ochii Profiriţei. Numai ochii şi bazmaua albă i-a zărit. Ea nu l-a văzut. Stătea cu faţa spre grajd, dar nu-l vedea, pentru că el se uita prin uşa întredeschisă. Fetele se strînseseră în jurul ei.

— Şi cum Profiriţă, chiar ai să lucrezi cu noi?

— Te lasă, Costin?

— Păi de ce să nu mă lase? Că nu m-a luat să mă ţină acasă, pe sobă...

Fetele au început să rîdă.

— Tot drac împieliţat ai rămas, Profiriţă...

Acum, Ion Dudă, stătea pe marginea patului, acasă. Se scărpina îndelung după ceafă. Gîndul acela apăsător şi tulbure nu-l părăsea. Acum nenorocirea i se părea şi mai mare. Pînă ieri n-o văzuse pe Profiriţa, şi parcă asta îi mai uşurase din supărare şi durere. Ieri, cînd îi văzuse ochii şi-i auzise glasul, şi-a dat seama că viaţa lui era ca şi pecetluită. La fermă nu mai avea ce să caute

Se apropie de fereastră şi se uită afară. Pînă la ziuă trebuia să mai fie mult. Lumina din ogradă era de la becul aprins în faţa casei. Cînd venise, aseară, nici nu şi-a dat seama că au bec în faţa casei. Se întoarse în pat, dar nu mai avea chef să doarmă. Se lungi şi-şi puse braţele sub cap. Mîine dimineaţă se va duce la preşedinte şi va cere să-l trimită într-o şcoală de tractorişti; dacă nu-l va trimite, vede el ce are de făcut. Poate că se va duce la oraş. Are să intre într-o fabrică! Decît să stea la fermă cu junghiu-n coastă...

Nu! Degeaba!... Acum era prea tîrziu! De mîine dimineaţă va pleca din sat! S-or mai găsi ele fete şi-n altă parte! Ion Dudă se aşeză iar pe marginea patului. In camera alăturată se auziră paşi şi-o tuse înăbuşită. Era tusea maică-si. Inseamnă că se trezise. De-acum, dacă se trezise ea, se lumina de ziuă.

— Ce-i cu tine, Ioane? N-ai dormit toată noaptea... Ori nu ţi-e bine?...

Mamă-sa stătea în uşă, înaltă şi dreaptă. Era îmbrăcată şi avea sub braţ un coş cu grăunţe pentru găini.

— Nu mi-e prea bine, spuse tărăgănat Ion Dudă, şi se lungi iar pe pat.

Mamă-sa plecă fără să-i mai spună nimic. Peste cîteva clipe i se auzi glasul afară, în faţa uşii. Striga găinile. Aproape fără să vrea, Ion Dudă se gîndi că la ora asta, la fermă, începeau să vină băieţii şi fetele din brigadă. In faţa fîntînii se mai spălau odată bidoanele în care se va turna laptele. Floreana îl aşteaptă să-i dea tainul. Era dată dracului Floreana... Cînd nu-i dădea tain, nu mai voia să sloboadă lapte! Ii oprea pe puţin trei litri! Cum îi dădea tain şi-o ţesăla mugea cu blîndeţe, şi-l privea cu ochii ei mari şi albaştri. Celelalte nu erau aşa de năzuroase. Numai Frumuşica îi dădea de lucru, după ce făta. In primele luni nu-l lăsa s-o mulgă fără viţel, ferit-a sfîntul! Şi nu aşa!... Trebuia să-l lase să sugă bine. Altfel dădea cu piciorul şi nu-l suferea să se apropie de ea cu găleata. Iarna asta avea să piardă, din cauza ei, întrecerea. Făcea laptele juma' juma'. Adică jumătate viţelului şi jumătate lui. Pînă cînd a obişnuit-o fără viţel, şi-a scuipat sufletul!

— Ce faci, Ioane? nu mergi la lucru?...

In prag se oprise de data asta soră-sa, Natalia. Aştepta răspuns. El nu se uită la ea. Stătea cu mîinile sub cap şi se uita în tavan.

— Ai amuţit, Ioane, sau ce-i cu tine?!...

Ce i-ar mai fi dat el vreo cîteva, dar nu voia să-şi pună mintea cu ea. Răspunsul pentru el îl dădu mamă-sa:

— Lasă-l în pace, Natalie, e bolnav... Mai bine pînă pleci, fă-i un ceai...

Natalia nu mai spuse nimic. Ii auzi paşii depărtîndu-se. O vreme, în toată casa nu se mai auzi nimic. Era o tăcere deplină. Soarele se arătă roşu, ca o bucată de fier încins. Pe uliţă se auzeau rîsete. Cineva, strigă:

— Hai, Natalie, mergi?

Ion Dudă, încercă să ghicească al cui era glasul, dar nu reuşi. De undeva de la piita de sub şopron, răsună şi glasul Nataliei:

— Duce-ţi-vă înainte că vă ajung... Trebuie să-i fac un ceai lui Ion... Il scutură frigurile...

Glasul Nataliei era voios. Parcă nici nu-i păsa de boala lui. Adică de ce era să-i pese?! Parcă ştia ce boală are el? S-auzi zdupăit de paşi. Apoi, peste cîteva clipe, apăru Natalia. Ion Dudă nu se mişcă. Inchise ochii. Nu voia s-o vadă. Adică, nu că nu voia. Ii venea greu... Natalia se opri lîngă pat. Simţea cum se uită la el, dar nu deschise ochii.

— Ioane, ţi-am făcut ceaiul...

— Bine... Lasă-l pe masă...

Natalia puse cana cu ceai pe masă, dar nu plecă. El îşi ţinea pleoapele strînse, cu toate astea o simţi stînd puţin mai încolo.

— Bea-l cît e fierbinte...

— Bine, o să-l beau...

— Să trec pe la fermă să le spun că eşti bolnav?...

— Treci...

Paşii Nataliei se depărtară. Glasul i se auzi afară, în faţa casei. Ii spunea ceva maică-si. Nu înţelegea ce-i spune. Vorbea prea repede. Nici glasul gros, ca de bărbat, al mamei sale nu se desluşea limpede. Abia într-un tîrziu, se rătăciră pînă la el şi cîteva vorbe.

— Grăbeşte-te, Natalie. Unde te-ai mai dus?

Intr-o vreme se auzi scîrţîitul porţii de la uliţă, apoi se făsă o tăcere apăsătoare. Ion Dudă stătea tot cu ochii închişi. Acum îi părea rău că-i spusese Nataliei să anunţe că-i bolnav. Are să afle şi preşedintele şi n-are să-l mai poată cere să-l trimită la şcoala de tractorişti. Cînd are să-l vadă are să se mire:

— Ce-ai păţit, Ioane? Mi s-a spus că eşti bolnav!...

Ion Dudă deschise ochii. Roşeaţa aceea de fier încins a soarelui dispăruse. Prin ferestre se strecurau pieziş raze fierbinţi. La fermă, se isprăvise mulsul pînă acum... Vacile erau scoase în padoc, la aer, sau pe cîmp, la plimbare... Se slobozeau şi viţeii. După mulsoarea de dimineaţă, viţeii puteau sta o oră-două, între vaci. Nu era nici un pericol că se pierdea lapte. Viţeilor nu le mai ardea acum de lapte! Zburdau ca nişte nebuni! Vacile îi priveau şi îşi scuturau grumazele, voioase. Ţi-era mai mare dragul să le priveşti. Ion Dudă se ridică şi se apropie de fereastră. Curtea i se păru mare şi goală. Pe masă dădu cu ochii de cana cu ceai. Incercă să bea un gît, dar nu-i plăcu. Se răcise şi mirosea tare a flori de tei. Florile de tei îi aminteau de fermă.

Lîngă podocul viţelor, se afla un tei bătrîn, cu coama mare şi stufoasă. In zilele de la mijlocul lui mai, toată ferma se umplea de mireazma aceea care-i plăcea altădată, dar pe care acum nu putea s-o mai sufere. Ieşi în prag şi aruncă ceaiul. Cînd se întoarse în cameră, îşi dădu seama că mirosul de floare de tei tot nu dispăruse. Deschise ferestrele. De-afară pătrundea o adiere răcoroasă care-i făcea bine. Nu trebuia să-i spună Nataliei că era bolnav! De ce să mintă? N-avea nici un rost. Dacă voia să plece nu-l putea opri nimeni! Avea tot dreptul!... Dacă nu voia!... Ii veni să rîdă. Nu, de rămas nu mai putea să rămînă. Işi luă pălăria şi ieşi. Pe uliţă nu întîlni decît nişte copii. Se duceau spre şcoală. Il încercă un simţămînt neplăcut de vinovăţie şi grijă, ori ceva asemănător, o nelinişte. In tot cazul ceva urît...

Intră pe poarta gospodăriei. Moş Vasile Dudă, văr drept de-al tatălui său, îl întreabă:

— Ce-i cu tine? S-a întîmplat ceva la fermă?

— Nu s-a întîmplat nimic! Ce să se întîmple... Il caut pe tovarăşul preşedinte... Am o vorbă cu el... E sus?

— Ehe! Să fii sănătos! A plecat de mult...

Ion Dudă se uită neîncrezător spre bătrîn. Vestea nu-l supără, însă. Dimpotrivă! Simţi un soi de uşurare. Parcă-i părea bine că nu l-a găsit pe preşedinte. Se întoarse şi dispăru pe poartă grăbit.

Pînă acasă nu se mai întîlni cu nimeni. Uliţa i se păruse pustie. Poate că era mai bine aşa... Ajuns acasă se trînti iar pe pat, dar nu stătu mult. Se ridică în capul oaselor. Nu-i plăcea tăcerea asta apăsătoare din odaie. Nici să stea, aşa, degeaba, nu-i plăcea. Ieşi afară şi căută să facă ceva prin curte. Aşeză o stivă de lemne lîngă şopron, mătură în faţa şurii, unse poarta de la uliţă, aduse apă să stropească florile din grădiniţă, dar tot ce făcea îl nemulţumea. Simţea că trece ziua fără să facă mare lucru. Că se pierdea în lucruri mărunte, fără nici o importanţă. Soarele se ridicase spre amiază. Acum, cireada trebuia să se întoarcă de la plimbare... Vru să-şi abată gîndurile în altă parte, dar nu izbuti. Simţea că-l lipseşte ceva. Că ceva nu-i în ordine. Işi căută un loc mai la umbră, pe prispă... Inchise ochii. Era cald şi plăcut şi poate de asta o clipă uită că se află acasă... I se părea că stă undeva la fermă. Pe prispă sau în camera îngrijitorilor. Lîngă fîntînă s-auzeau rîsete. Vasile Enache cînta dintr-o frunză. Maria lui Costache Zbarnea se apropie să-l întrebe ceva. Ce-l întreabă? A! Il întreabă cum se pregăteşte tainul de dimineaţă... El rîde. Nu-i cine ştie ce filozofie! Ii explică amănunţit. Maria îl priveşte atentă. Din cînd în cînd genele i se zbat repede. E subţirică şi sfioasă. Pînă în clipa asta nici nu şi-a dat seama cît e de subţirică. Şi doar i-a arătat de-atîtea ori cum se prepară tainul! Şi cum se ţesală vacile i-a arătat!... Glasurile celor din brigadă se învălmăşesc;

— Cît ţi-a dat azi, Sîmbotiţa?...

— Joi seara e reuniune la cămin...

— Ce faci Ioane, cum stai cu graficul?...

— Ai auzit, Mario? Au venit la magazin pantofi Romarta.

— Mi-am luat, tu, dar mă strîng...

S-aud cîntece, rîsete nepăsătoare...

— Dă-mi o ţigară, Ioane! Asta-i glasul lui Niculiţă Florea... E mare pişicher Niculiţă. Umblă cu pachetul de ţigări în buzunar, dar fumează de la alţii. Vine la brigadă cu bicicleta. Vine îmbrăcat în hainele de duminică. Işi aduce mîncare într-o servietă albastră de vinilin... Cînd ajunge la fermă se dezbracă, înveleşte hainele într-un cearceaf şi se face comod. Aşa-i place lui, să spună. Că se face comod! Işi lasă numai cravata! De cravată nu se desparte nici mort! Vasile Enache îl întreabă rîzînd:

— Cravata n-o laşi?

Niculiţă rîde:

— De ce s-o las? Păi dacă o las nu mă mai cunoaşte Mărgărita... Şi nu mai dă lapte! Vreţi să pierd întrecerea? Nu v-aţi găsit încă prostul...

Se crede cel mai glumeţ din brigadă.

Vasile pune frunza sub limbă şi-i cîntă un marş. Il duce aşa pînă în uşa grajdului. Acolo, Niculiţă se opreşte, îşi potriveşte cravata şi se întoarce spre Vasile. Spune serios:

— Mulţumesc!...

După asta, face cuiva cu ochiul şi intră să-şi vadă de treburi.

Ion Dudă, deschise ochii. Se ridică, vru să intre în casă, dar în prag se opri. Işi dădu seama limpede că nicăieri nu s-ar simţi mai mulţumit de munca lui ca acolo între Vasile Enache şi Niculiţă Florea. Şi că oricît ar fi vrut, nu se putea despărţi de fermă chiar dacă ochii Profiriţii ar avea în ei jăratic şi-ar trebui să-i ardă bucăţică cu bucăţică. Işi pierduse ziua fără rost.

In poarta fermei se opri să-şi tragă sufletul. Numai de n-ar întîlni-o pe Profiriţa. Să nu-l întrebe de ce vine aşa tîrziu! Curtea mare părea goală. Băieţii şi fetele s-or fi dus la gîrlă să se scalde. Era prea dogoritoare amiaza. Se îndreptă grăbit spre grajd. In uşă, apăru Maria lui Costache Zbarnea. Avea în mînă două găleţi... Cînd îl văzu, chipul i se lumină:

— Ce faci, Ioane? Te-ai făcut bine?

Genele i se zbăteau repede. El îi luă găleţile din mînă.

— M-am făcut!

După asta porni spre fîntînă. Nici nu ştia de ce a luat găleţile şi la ce-i folosea apa. Cînd se aplecă peste colacul de piatră, simţi o mîngîiere rece pe frunte, care-i făcu bine. Maria stătea lîngă el. Ii vorbea ceva. El abia tîrziu o auzi.

— Băieţii ziceau că n-o să pot îngriji douăzeci de vaci că-s prea subţirică... Eu n-am vrut să mă ajute nimeni... M-am încăpăţînat. Mă ştii, doar, cît de încăpăţînată sînt...

El turnă apa. N-avea timp să-i răspundă. Nici nu ştia ce să-i răspundă. Şi-apoi de unde să ştie el cît era de încăpăţînată?! Porni cu găleţile spre grajd. Maria se ţinea după el. In uşa grajdului îl întrebă:

— E drept? Sînt eu chiar aşa de subţirică?

Ion Dudă lăsă găleţile jos. Se uită lung la ea. Genele fetei nu se mai zbăteau. Ii aştepta răspunsul, cu ochii mari şi cu teamă. El îi privi umerii firavi. Spuse ursuz:

— Nu eşti subţirică?! Cine ţi-a băgat în cap prostia asta?

Ridică găleţile şi-o lăsă să treacă. Fata era bucuroasă. Intoarse capul spre el. Parcă ar fi vrut să se atîrne de braţul lui. Nu se atîrnă.

— Dă-mi să duc şi eu o găleată...

El îi spuse cu-acelaşi glas ursuz:

— Lasă, ţi-o fi de-ajuns...

Afară se auziră glasuri.

— Se întorc băieţii şi fetele de la gîrlă, spuse Maria şi ieşi în uşa grajdului. Ion Dudă luă găleţile goale şi veni după ea. Băieţii şi fetele intrară pe poartă, zgomotoşi şi veseli. Ii făceau semne, îl strigau. El tăcea însă. Răspunse în locul lui, Maria:

— N-are nimic! Ce să aibă? L-au încercat nişte friguri!...

Ion Dudă o zări pe Profiriţa, mică şi plinuţă. N-avu curajul să i se uite în ochi. Se întoarse în grajd, cu simţămîntul că chinurile acelea de care încercase să scape, aveau să înceapă iar de la capăt.

Costache ANTON

Desen de TIA PELTZ

1.400 metri

Continuă să stea în pat şi după ce auzi uşa deschizîndu-se. Auzi apoi paşii apropiindu-se, dar nici atunci nu se întoarse; stătea tot aşa, îmbrăcat, cu faţa la perete. Paşii se apropiară, mulţi şi grei, cineva se aşeză pe pat, lîngă el. Dar nici atunci nu se întoarse. Privea mereu spre perete şi deodată peretele acela alb i se păru că se îndepărtează, tot mai mult, pînă cînd nu-l mai văzu. Atunci simţi cum se scufundă. Se scufunda încet, iar durerea ce o simţea în piept rămînea undeva sus, deasupra lui, iar el, scufundîndu-se, se îndepărta tot mai mult de ea. Simţi că cineva îl prinde de braţ, cineva foarte înalt şi îl ridică deodată cu putere. Era acum iar în pat şi văzu din nou peretele din faţa lui. Atunci se întoarse.

Işi dădu seama apoi că este scos din casă, pe sus. Văzu la picioarele lui un om: „Mă duc cu targa, gîndi. Numai targa poate să fie". Vedea neclar, ca prin ceaţă şi de aceea nu putea să distingă feţele oamenilor; auzea doar un zumzet continuu şi îşi spuse că zumzetul acela erau vocile lor; ştia că în urma lui, în jurul lui, se aflau mulţi oameni, dar nu putea să distingă nici un chip; pe nimeni nu recunoştea. Işi dădu seama că mai este în sat căci văzu ceva înalt ca acoperişul unei case... Nu după mult încercă zadarnic să desluşească ceva asemănător, şi cum nu reuşi înţelese acum că ajunsese în cîmp. Şi, lucru ciudat, cu cît se îndepărtau de sat, zumzetul acela ce-l înconjurase creştea, se schimba treptat, pînă fu înlocuit de altul, cu totul deosebit, ca al unui motor. Aerul începu să tremure în jurul lui, apoi un vînt rece îi izbi faţa. Targa de sub el se clătină, izbindu-se de ceva şi omul închise ochii. Leşinase.

Cînd se trezi, simţi o legănare uşoară continuă; văzu apoi ceva alb şi desluşi chipul unui om; auzi un zumzet, un zumzet neobişnuit; era, într-un fel, ca şi cum cineva ar fi cosit, i se părea lui. I se părea că fîşîia coasa în iarbă, dar într-un fel ciudat; coasa fîşîia continuu, dar nu o singură coasă, o sută de coase, mii de coase.

Auzi un glas:

— La ce înălţime sîntem?

— 1.400.

— Am ajuns deasupra munţilor?

— Da, am ajuns deasupra munţilor...

Inţelese acum că el se afla în avion şi că era la o mare înălţime; era deasupra munţilor şi fîşîitul acela continuu nu era al coaselor...

— Cîţi ani are?

— 42.

— Are şanse?...

— Să zicem că are... în orice caz nu putem să lăsăm un om aşa... Cum să-l laşi dacă are coloana vertebrală fracturată?!... Asta nu se poate.

— La ce oră sosim?

— Peste trei sferturi de ceas ajungem la spital...

— Cum spuneai că-l cheamă?

— Vanga. Ion Vanga...

El era Ion Vanga, deci despre el se vorbea, îşi dădu seama de acest lucru. Vru să spună ceva, făcu un efort să se ridice, dar nu putu. Văzu apoi iar ceva alb şi de aceea îşi scutură capul nedumerit: văzu în faţa lui, nespus de clar, faţa unui om, pe care nu-l cunoştea. Se priviră în ochi, apoi omul îşi clătină capul într-o parte şi alta, surîzînd. Şi cum omul îşi clătina mereu capul, surîsul lui alb se lărgea tot mai mult, crescînd în jurul lui, mereu mai alb şi mai mare. Vanga închise ochii, dar de data aceasta nu mai leşină, căzu în somn cu surîsul acela al necunoscutului sub pleoape.

Vasile REBREANU

GARDUL

COPIILOR DIN NOILE CARTIERE

Intr-o după-masă de primăvară, cîteva săptămîni după ce se însănătoşi, omul ieşi din casa cea nouă şi începu să vopsească gardul. Mişca pensula cu gesturi măsurate, de departe părea cam greoi, în toamna trecută împlinise şaizeci de ani. Cu toate astea greu ai fi bănuit că bătrînul zăcuse bolnav toată iarna. Avea faţa roşie, sănătoasă, iar părul îi era des şi creţ. Il ajuta nepotul, un băiat care semăna mult cu bunicul. Avea părul des şi creţ, faţa roşie, sănătoasă, doar ochii îi erau plini de surîs, surîs de om tînăr. Nepotul amesteca vopseaua cu multă atenţie, cu teamă să nu o verse pe jos. Făcea lucrul ăsta cu multă seriozitate. Era un copil liniştit, care lua orice lucru în serios. Işi terminase lecţiile şi acum îi ajuta bătrînului.

— Mai adu ulei, îi spuse bătrînul, fără să se întoarcă spre el şi nepotul ascultător fugi spre casă şi după cîteva minute se întoarse cu un bidon cu ulei şi turnă în vopsea pînă cînd se făcu aşa cum trebuie.

— Să nu pui prea mult ulei, îi spuse bunicul, vopsind liniştit mai departe gardul. Acesta era un gard nou, la fel ca celelalte. Gardurile caselor din apropiere erau încă albe, noii locatari ai locuinţelor, care se înşirau de o parte şi de alta a şoselei, abia se mutaseră şi nu avuseseră încă timp să le vopsească. Locuinţele noului cartier erau micuţe, construite pentru o familie sau două. Unele erau încă goale. Chiar cea de lîngă ei nu era locuită şi bătrînul se întreba cine oare o să le fie vecin.

— Urît miroase terebentina asta, spuse copilul cu voce calmă şi liniştită. Bătrînul nu-i răspunse nimic, vopsea cu gesturi măsurate mai departe.

— Ai cam muiat vopseaua, spuse el după un timp. Ţi-am spus să nu pui atîta ulei.

Pe şosea trecea doar din cînd în cînd cîte un camion. Era primăvară şi treceau mai ales camioane încărcate cu buşteni. Lumina soarelui era strălucitoare şi vie.

După ce nepotul termină cu vopseaua se aşeză pe marginea trotuarului şi începu să privească liniştit la bătrîn. Gesturile uniforme şi precise ale acestuia îl încîntau. Stătu aproape un ceas, urmărind pe bunic cu multă atenţie. Fugi din nou după ulei şi vopsea, le amestecă din nou, avînd grijă ca de data aceasta să nu pună mai mult ulei decît trebuie. După aceea se aşeză pe marginea trotuarului din nou, uitîndu-se în continuare la bătrîn.

După un timp se plictisi. Asta se întîmpla cam pe cînd bătrînul ajunse la jumătatea gardului. Atunci îi veni ideea să se urce sus pe gard şi să privească de acolo în curţile noi ale oamenilor. Il întrebă pe bătrîn dacă îi dă scara să se urce şi fără să aştepte răspuns o luă singur şi se căţără sus. De fapt bătrînul nici nu se obosi să-i răspundă. Era cam tăcut el, îşi vedea mai departe de lucru. Trecuse de jumătatea gardului cu vopsitul.

Dincolo de grădina bătrînului era un pîrîu îngust, iar dincolo de pîrîu un loc mare viran. Era vorba să se amenajeze acolo un teren de fotbal pentru muncitorii din cartier. In alte zile erau o mulţime de copii acolo care şi începuseră să joace fotbal. De data asta nu era nimeni.

Doar doi cai mari şi albi, păşteau liniştiţi, soarele de primăvară le aurea coamele. „Parcă ar fi năzdrăvani", se gîndi copilul. Deodată faţa lui serioasă, cam simpluţă şi banală, se transfigură, se lumină ciudat. „Poate or fi năzdrăvani"...

— Există cai năzdrăvani? îl întrebă el deodată pe bătrîn.

Soarele se apropia de asfinţit şi cîmpia se înroşi dintr-odată. Iarba părea de sînge, caii deveniră şi ei roşii şi copilului i se tăie răsuflarea. Caii se ridicară în două picioare, se închinară unul în faţa celuilalt şi începură să necheze prelung şi duios, atît de duios încît copilului i se umplură ochii de lacrimi. Incepu să tremure şi era cît pe-aci să cadă jos de pe gard.

— Au început caii să se joace şi să vorbească bătrînule, minţi el pe jumătate, dorind cu orice preţ să atragă atenţia bunicului.

— E şi un călăreţ în alb, minţi el mai departe.

Şi deodată copilul se gîndi că totul era deosebit de frumos şi de nou, şi gardul, şi casa în care se mutaseră acum şi caii care nechezau duios, aşa cum numai un copil poate să-i audă.

Intre timp soarele ajunse la dunga orizontului şi caii deveniră atît de roşii, încît păreau de sînge. „Parcă sînt două flăcări roşii" îşi spuse copilul. I se păru că sînt două păsări mari şi roşii care stau nemişcate. „Ce-ar fi să apară într-adevăr un călăreţ" se întrebă el.

— Să cobor să amestec vopseaua? îl întrebă deodată pe bătrîn, îngrijorat puţin, să nu-l fi supărat. Acesta îi răspunse să stee liniştit şi să privească la cai şi nepotul îl ascultă. După un timp veni într-adevăr un om şi luă caii. Bătrînul obosi şi el şi după ce puse pensula în bidinea se aşeză pe o grămadă de cărămizi rămase acolo de cînd se ridicase casa. Ii făcuse mare plăcere să vopsească gardul, era din nou sănătos şi după lunile lungi de boală era o mare fericire să te odihneşti după cîteva ore de muncă. Treizeci de ani vopsise el mobile şi acum privea gardul cu măiestrie vopsit, gardul de la casa lor nouă.

Băiatul se plictisi după plecarea cailor şi coborî de pe gard. Intre timp începu să se întunece şi dinspre cîmpuri venea mirosul înecăcios al socului înflorit. La capătul străzii acesteia lungi se vedea fabrica, iar acoperişul de tablă al halei gatere se întuneca din ce în ce. In cabinele maşinilor încărcate cu lemne, care treceau spre fabrică se aprinseră luminile.

Cei doi, nepotul şi bunicul, intrară în casă. Umblau cu sfială, în casa asta nouă, care mirosea încă a var şi a tencuială. Intrară în odaie, dar nu aprinseră lumina, rămaseră în întunericul plăcut al camerei iar prin geamul deschis adulmecau mirosul socului. Răsări luna şi de pe scaunele lor ei o priviră fără să se ridice şi să se ducă la fereastră. Băiatul se bucură că dacă bunicul nu văzuse caii, cel puţin luna pot acum să o privească împreună.

— Mîine trebuie să vopsim şi cealaltă parte a gardului, spuse bătrînul, şi deodată se bucurară amîndoi, gîndindu-se la ziua de mîine.

Sorin TITEL

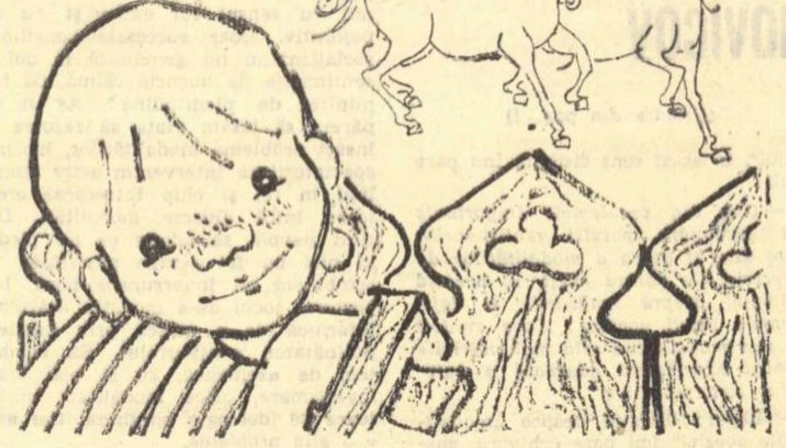

Desen de FRANCISCA STOENESCU

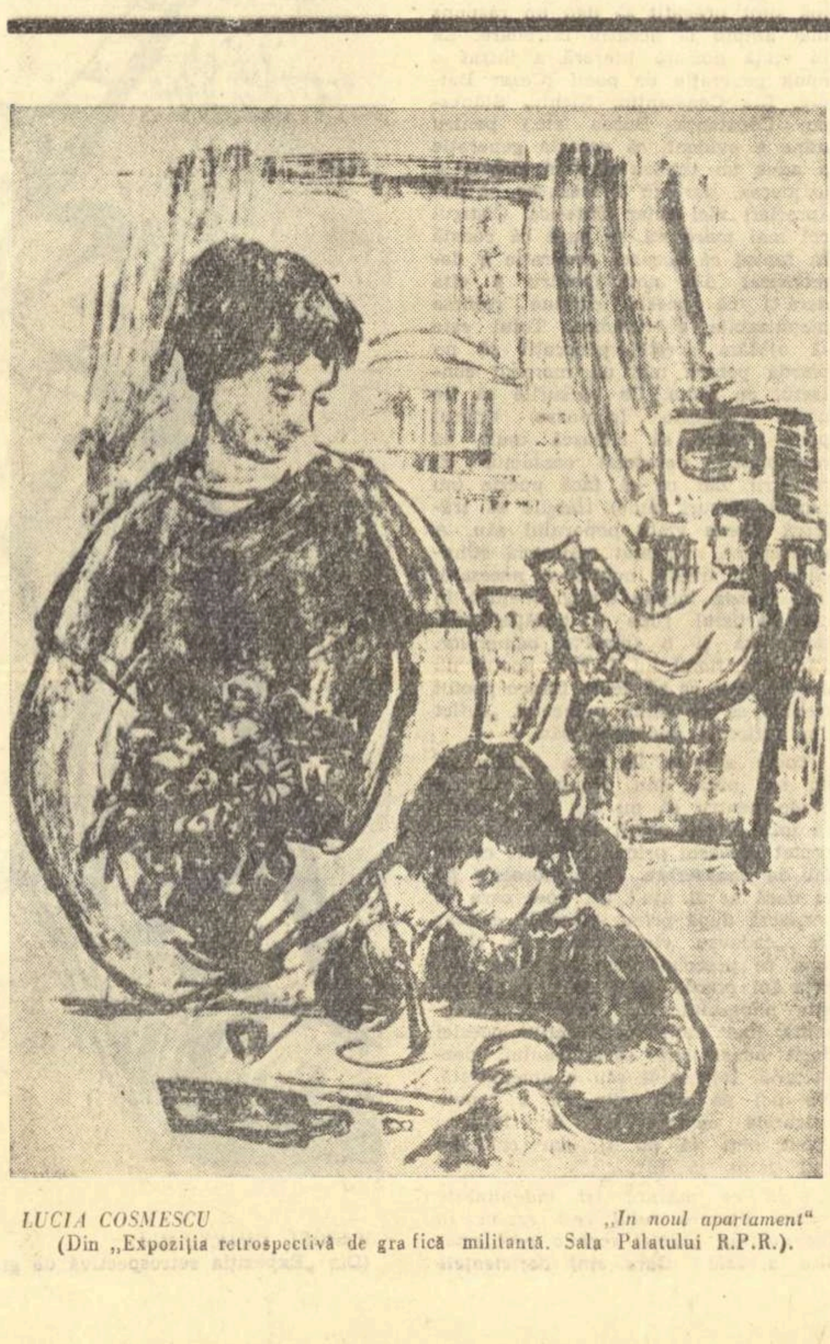

LUCIA COSMESCU „In noul apartament"
(Din „Expoziţia retrospectivă de grafică militantă". Sala Palatului R.P.R.).

ARTHUR MILLER despre...

...cinematograf

...Am venit la Paris pentru a asista la turnarea filmului „Vedere de pe pod" care se desfăşoară la Epinay. Sidney Lumet a şi turnat vreme de două săptămîni în Brooklyn. Am văzut cîteva secvenţe şi sînt deosebit de impresionat. In principiu nu cred că o piesă de teatru este aptă pentru o transpunere pe ecran. Optica diferă. Filmul poate fi bun, dar are o altă dimensiune, o semnificaţie diferită, nu poţi avea aceiaşi impresie ca la vizionarea unei piese de teatru. Există un fel de ruptură inevitabilă. Acest gen de transpunere nu este în general de dorit.

...„Misfits" („Inadaptabilii") desbate o problemă diferită. Am scris un fel de roman-scenariu, gîndindu-mă în acelaşi timp la planuri travelinguri, şi la toată tehnica filmului. Ce părere am? Imi place mult şi-l consider pe John Huston un regizor remarcabil... Dacă rezultatul corespunde întocmai ideilor mele? Fără îndoială, nu. Imaginile concepute de mine nu sînt identice cu acelea din film, dar acest lucru este firesc odată ce nu sînt eu regizorul.

...veacul nostru

...Una din necunoscutele acestui veac este atitudinea oamenilor faţă de industrializare. Lucru de ştiut este dacă omul va domina maşina ori se va lăsa devorat de ea. Mă întreb dealtfel dacă aici oamenii îşi dau seama de gravitatea problemei. Două din reacţiile obişnuite sînt întoarcerea la o viaţă „boemă" sau dimpotrivă cursa înverşunată pentru menţinerea la nivelul progresului industrial.

...Nu, dacă aş putea, n-aş alege să trăiesc într-o altă epocă. Secolul nostru este pasionant, pentru că el abordează pentru prima dată în istoria umanităţii problema securităţii şi a satisfacerii cerinţelor esenţiale ale omului: un acoperiş, hrană, lucru pentru toţi. Şi de aceea sînt foarte optimist. Dar în acelaşi timp mi-e teamă de această industrializare care ne poate şi salva şi pierde. Odată securitatea materială asigurată şi avînd suficient timp liber ce va face omul? Ca să nu asistăm la o degradare, la o decadenţă provocată de un mecanism care ar trebui să elibereze omul, avem obligaţia să ne gîndim la instruirea lui, să-l învăţăm să cunoască valoarea culturii, a gîndirii, a propriilor sale posibilităţi. Invingerea sărăciei, ea singură, nu garantează progresul în sensul complet al cuvîntului.

...şi creaţia artistică

...Poate valoarea primordială pe care o acord „esenţialului" m-a condus mai mult spre teatru decît spre roman. Ibsen e desigur omul care m-a influenţat în mod deosebit, care şi-a lăsat amprenta, şi nu numai operele, dar şi omul, personalitatea sa. Descoperirea lui Dostoievski şi Tolstoi şi pentru America lectura cărţilor lui Steinbeck („Fructele mîniei"), şi ale lui Hemingway au fost foarte importante pentru mine. Teatrul rămîne, în ce mă priveşte, modul ideal de expresie, felul meu de a vedea viaţa. Romanul implică mai ales o analiză iar teatrul o sinteză. Primul se caracterizează poate prin plasticitate, al doilea prin intensitate, permiţînd eliminarea a tot ceea ce nu este esenţial.

...Dumneavoastră găsiţi „Imi amintesc de două luni" (A memory of two Mondays) diferită de celelalte piese ale mele. Este adevărat... Forma artistică nu este asemănătoare cu cea din „Vedere de pe pod" pe care am scris-o în acelaşi timp. Nu există un personaj principal pradă unui conflict vizibil. Este o dramă a izolării omului de ceilalţi, şi a dificultăţii de a comunica cu semenii. Poate că este un alt aspect al neputinţii de înţelegere exprimat în „Vedere de pe pod". Poate... Piesa s-a reprezentat dar a fost sortită eşecului de la început din pricina unei erori de distribuţie. Bert, care este, dacă vrei, în centrul piesei (dar nu al acţiunii, aproape inexistentă). — Bert are 19 ani, iar rolul a fost încredinţat unui artist de 35 de ani, ceea ce îi răpea toată veridicitatea.

...Nu am preferinţe pentru vreuna din piesele mele în mod special şi n-aşi putea să le apreciez. Toate reprezintă pentru mine aspectul unei realităţi, un unghi de vedere particular asupra unei teme generale. Important este cred, să înfăţişez realitatea într-o manieră accesibilă. Mai bine o apropiere prea concretă de realitate decît o gîndire prea îndepărtată de viaţă. Poate că cultura americană nu are întotdeauna acel gen de gîndire pe care îl preconizăm. Ea avut însă adeseori meritul de a aborda realitatea direct, făţiş. Intre cele două atitudini chiar împinse la extrem, alegerea mea nu lasă nicio îndoială: contactul cu realitatea este absolut necesar.

(Din interviul acordat revistei „Les Lettres françaises" nr. 877/1961)

MIHAI BENIUC

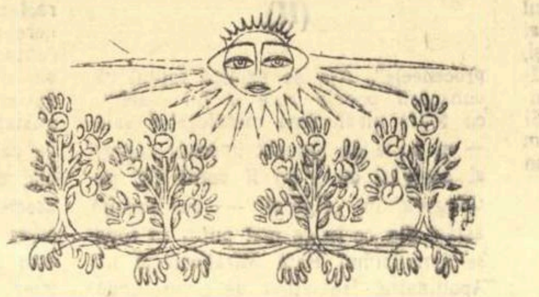

Desene de BENEDICT GANESCU

Bucuria cea mare

Durerea-i de-o mie de feluri,
Plăcerea e toată la fel,
Și fugi și tot fugi după țeluri,
Și-ajungi în sfîrșit la un țel.

Crezi poate că-i hîtra de moarte
Ce drumul ne-aține mereu,
Dar noi năvălim mai departe
Și morții i-e greu, tot mai greu.

Nu-i moartea, ci poate ghiocul
Ce-n urmă plecînd ai să-l lași,

Intr-însul să-și afle norocul
Ghicindu-l iubiții urmași.

Și eu tîlcuii ce-mi lăsară
Străbunii din vremi fără leat
Și-am prins din a vetrei lor pară
Viu miezul ce-n sus m-a mînat.

Așa zîmbești

Așa zîmbești ca zarzăru-n grădină
Întîi cînd se dezvăluie-n lumină
Cu florile, cu toate dintr-o dată
În clara dimineață-nrourată,
Și vin ca magii, dar nu trei, ci mii,
Albine zumzăind s-adune-n ii
Tot aurul ce voi l-ați scos la soare,
Sugînd din țărnă, crengi clătinătoare,
O iarnă-n înțelegere deplină
Cu rădăcini ce nu ies la lumină.

Magii-au adus polenizarea-n dar,
Voi, florile, v-ați zămislit cu har
Din care goanga mică scoate miere —
De unde-aveți în voi așa putere?
Căci dacă peste noi, ca-n pom, s-ar pune
Albinele ar stoarce-amărăciune.

Dar din avut cedați numai o parte,
Păstrînd ce-n veci nu e supus la moarte.

Iubirea — rod ce poartă viață nouă,
Dînd țărnii și luminii, pe din două.

— Așa zîmbești ca zarzăru-n grădină,
În care cîntă dragostea — lumină.

Inimă, la fel îmi ești

Nimeni Etna cumpăra n-o poate,
Etna nu-i măseaua ce se scoate
Dacă doare, nu-i șal de mătasă
Să i-l duci iubitei tale-acasă.

Am văzut-o-n fote de verdeață
Subt o cușmă de omăt și gheață,
Dar în vîrf cu fum zvîcnit din lavă,
Vălătuci umbrind cereasca slavă.

Inimă, la fel îmi ești și tu,
Foc în miezul vetrei proletare,
Bucurie și pedeapsă tare.

Oricît vru, negoțul nu putu
Pentru lumea lui să te cîștige —
Flăcări gata-n tine stau să strige!

AL. ANDRIȚOIU

Cîntec despre naționalizare

Frac verzui. Și, lîngă frac, buldogul.
Mîna albă de cadavru viu
parcă tîrîie spre buze grogul,
și-s pe-afară vînturi și-i tîrziu.

Din uzină zgomote-nfundate
parcă-ar bate cuie-n lemn poros.
Cine bate-n uși capitonate?
Zgomotul se-aude tot mai gros.

Zgomote pe scări zvîcnesc solide.
Domnule cadavru viu, tresalți?
Ușa mohorîtă se deschide.
Muncitorii s-au făcut mai nalți.

Fruntea lor e azi mai cu lumină,
unghiul gestului mai larg în mîini,
căci pe frămîntata lor uzină
muncitorii s-au făcut stăpîni.

— Ieși afară, domnule. Afară!
— Comuniștilor!
— Că bine-ai zis!

. . . .

De din zare, ploi prelungi de vară
dau răcori prin geamul larg deschis.

Iese-aroma lîncedă pe geamuri,
curcubeu-nscrie vîlvătăi, —
iar din parcuri, din grădini, din ramu
intră-arome proaspete-n odăi.

Este ca într-o purificare
a uzinelor ce înfloresc,
sub lumina forței proletare
și-a partidului muncitoresc.

VERONICA PORUMBACU

Noul Icar

Un mit se ridica odinioară
— elan al dezlegării de pămînt —
Împovărîndu-l, zborul său l-a frînt
naivitatea aripei de ceară.

Un mit ce timpul încă înfioară,
tăria c-o surpare săgetînd.
Smuls umbrei sale, cel dintîi avînt
s-a mistuit în setea lui solară.

Și — singur — un ecou al său prin spați
sta mărturie purei aspirații.
Un om, un comunist reface mitul:
om de pămînt și patimă de zbor,
ne-nsingurat, de-aceea-nvingător —
ce drumul începu cu nesfîrșitul.

ION CRÎNGULEANU

Căderea gravitației

Ne cheamă gravitația în adîncuri
De nu știu cîte mii de ani de-a rîndul
Și cad atîtea frunți încinse de puteri
Cînd nu și-au împlinit sub soare gîndul.

Dar iată selenarele tărîmuri
Ne-așteaptă, tremurînd aproape,
Și gravitatea moare în adîncuri
Trudindu-se să nu ne scape.

Ascult întîiul glas cum cîntă
În spații arcuit spre soare,
Pe cînd în urmă, gravitatea frîntă
Își macină distanțele sub zare...

GEORGE DAN

Sub fulgerul roșu de stele..

Sub fulgerul roșu de stele,
Cînd bezne-n lumini se desfac
Din inima inimii mele —
Mă dărui măreţului veac.

Sub fulgerul roșu de stele,
Dau strunelor liricul grai,
Din inima inimii mele —
Să cînt strămoșescu-Întîi Mai.

Sub fulgerul roșu de stele,
Mi-aleg cel mai falnic cuvînt,
Din inima inimii mele —
Pe-Octombrie Roșu să-l cînt.

Sub fulgerul roșu de stele,
Trei dascăli — ce-i știți — îi urmez,
Din inima inimii mele —
Luptînd pentru viul lor crez.

Sub fulgerul roșu de stele,
Văd umbre de falnici eroi...
Din inima inimii mele —
Genunchii-amintirii mi-ndoi.

Sub fulgerul roșu de stele,
Eroii Doftanei i-aud...
Din inima inimii mele —
Cimentul de sînge e ud.

Sub fulgerul roșu de stele,
O toacă mai sună prin văi,
Și-n inima inimii mele:
„Nu ba-teți, nu ba-teți, călăi!"

Sub fulgerul roșu de stele,
Din lanțuri un bici mi-am făcut,
Din inima inimii mele —
Gonind sîngerosul trecut.

Sub fulgerul roșu de stele,
Te-nalță, Republica mea,
Din inima inimii mele —
Te-nalță sub roșia stea!

Sub fulgerul roșu de stele,
Cu mîinile pieptu-mi deschid,
Și, inima inimii mele,
Ți-o dărui, eroic Partid!

GHEORGHE TOMOZEI

Dintr-un caiet de dragoste

MOTTO:
„Și o fată-n albă pelerină,
Ca o mîngîiere mi-a spus: Nu!"
ESENIN

Fugă

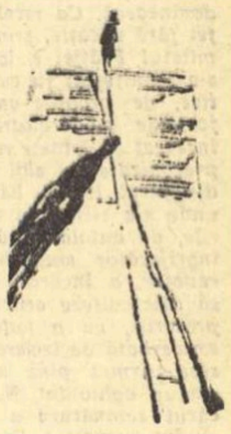

Te depărtezi, tăcută, în mulțime,
rămîne stins al umbrei mele rug
și caldarîmul fuge după tine
și felinarele solemne fug...

Iar casele pornesc cu geamuri arse
de neaua lunii, către tine-acum —
și-apleacă, albe, frunțile întoarse
fîntînile orașului, de fum.

Gonesc în zări grădinile-amețite
sub fulgerele ploii argintii,
ușoare frunze, frunze nezărite,
se risipesc sub pașii tăi tîrzii.

...Cum umbra mea se pierde în mulțime,
pe caldarîm rămasă, în răscruci,
— și caldarîmul fuge după tine —
fără să vrei, la tine mă aduci...

Orașu-ntreg, sub stelele năuce,
fără să știi, cu tine l-ai luat
— dar caldarîmul către tine fuge —
și nu te depărtezi cu-adevărat...

Joc

Te rătăcești în mine. Nesupuse
păduri de foc, sînt anii mei. Nebun,
îți risipesc făptura-n mii de frunze,
din mii de frunze noi te recompun...

...Dar cineva, ivit printre mesteceni,
te cheamă-n seară, dintre ramuri verzi
și nu mai poți în frunze să te legeni

și nu mai poți în mine să te pierzi...

Ardere

N-ai pîlpîit în vatra mea săracă,
n-ai ars printre cenuși de crengi de tei
și-acuma gîndul poate să-nțeleagă:
în vatra cu văratice scîntei
tu poate nici n-ai fi-ncăput, întreagă,
ori poate dimpotrivă, fată dragă,
te-ai fi pierdut pe lespezile ei...

Ferigi

Culorile se depărtează, parcă,
din aurul lor și tu te desferici,
iar inima mea te caută, printre razele
pale,

pustie acum, ca-n păduri,
culcușul vulpilor, moale,
printre ierburi și ferigi...

Cîntecul

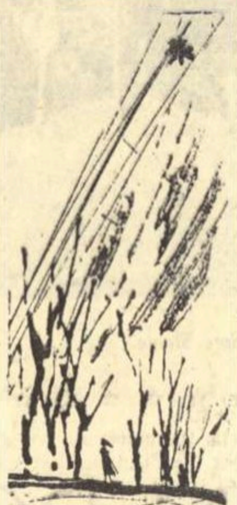

Cînd cade cîte-un fruct — comoară
simplă —
și aeru-l rănește, lunecînd,
mîhnirea dulce-n rîset se preschimbă
și foșnetul cel stins devine cînt...

Primăvara

Primăvara
a coborît între noi,
despărțind oglinda lacului, de stea...

Ea nu și-a mai întors, spre mine, ochii,
iar cînd, tîrziu, a privit înapoi,
primăvara
nu mai era...

Flacăra stinsă

Fără de tine, orele-s rănite,
goale de sînge-n întuneric ard,
ca literele de neon, plesnite,
ce fumegă, tîrziu, pe bulevard...

Trepte în spirală

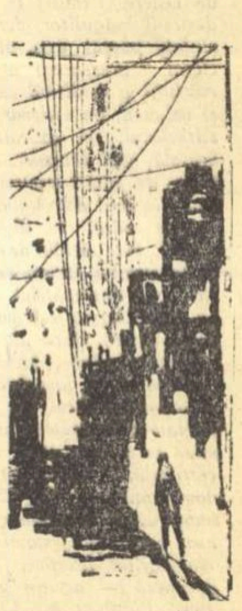

Arcul subtil al buzelor subțiri,
sărutări desenînd în întuneric
— arzînd ca păsări albe-n amintiri —
nu am știut pesemne să-l desferic
și n-am știut, în nopți de veghe-adînci,
să sui în turnul trupului, în mine,
ca peste trepte de-ascuțite stînci,
să depășesc spiralele intime,
și de acolo, tînăr, să te strig
să-nving sfiala clipei și să stărui,
să-nvăț să spulber al tristeții frig

și să învăț să nu știu să mă nărui!

...Subtilul arc al buzelor subțiri,
garoafe sărutînd, în întuneric,
— arzînd ca păsări albe-n amintiri —
voi învăța vreodată să-l desferic?

Desene de
MIHU VULCĂNESCU

ION BĂNUȚĂ

Cîntecul pădurii

Freamătul prelung din creștet
coborînd ușor în vale
sună prin pădurea toată
cerne simfonii la poale.

E străveche simfonia
zac în ea plăieși cu ghioage, —
și din timpuri depărtate
vin pădurii să se roage.

Vin și ciutele sfioase
arcuite-n linii fine,
clătinînd frunzișul verde,
la izvoare să se-nchine.

Vin și păsările verii
suind trilurile-n slavă
și vin flori și-atîtea neamuri
ce-și țin casă în dumbravă.

Vin iubirile de aur
în suișuri spre amiezi,
rîde — soarele, pădurea,
scriu o mie de aezi.

Toate,-n cîntecul pădurii —
au un farmec de poveste
și mă pierd în el cu luna
sclavă vremilor aceste.

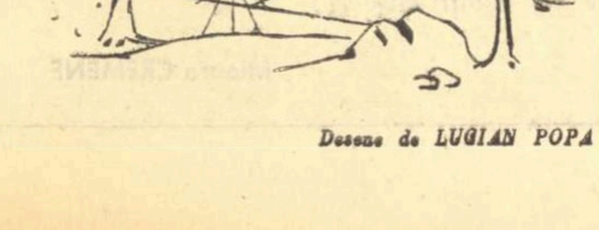

Desene de LUCIAN POPA

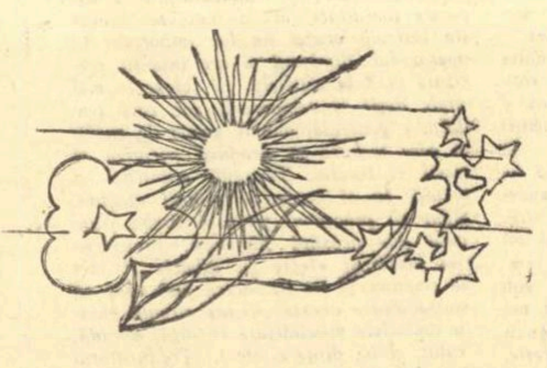

Floare de August

Te-am cătat pe munți, prin jnepeni,
lîngă vulturul în zbor
și-am suit un dor prin ceteni
depănîndu-l lin, ușor.

Te-am cătat în scoici, în mare,
în izvor și în murmur,
creionînd în clipe-amare
neștiutul tău contur.

Te-am cătat pe Căi Lactee,
unde-s robi pe ceruri, mulți,
prin uzine, prin bordeie,
pe unde umblam desculți.

Te-am cătat în cîmp, în lună,
în grădină, pe prichici,
într-o coajă de alună,
pe-o spinare de arici.

După ani de căutare
cînd pe vipii, cînd pe ger,
te-nsemnai pe-un colț de zare
cu tractorul meu de fier.

August, vrînd să te vestească, —
stînd de veghe-n schimbul trei —
a iscat din corn și iască
șapte mii de clopoței.

Matracuca

Matracuca, -n vînt, zăludă, —
cioară veche pe moșie —
bea cu ochii de leșie
țarina de sînge udă.

Azi e-amară băutura...
Timpul a venit cu plugul
și-a tăiat răzorul jugul,
liberînd semănătura.

Sub a cerului tichie
grîul s-a făcut de aur
și-a întins peste coclauri
un covor de bucurie.

Moșiereasa geme, bate
vechea cîmpului cărare...
Sînt bătăile mai rare
și de moarte-ngreuiate.

Matracuca de Cățuia
sub a vremii cruce zace.

Cînd și cînd, pe la soroace,
grîu-i cîntă: Aleluia!

Reconsiderarea lui Ion Heliade Rădulescu

Personalitatea lui Eliade nu este dintre cele mai simpatice, dacă ne referim cu deosebire la om. Ca și Asachi, el suferea de megalomanie, de delirul grandorii și de mania persecuției. Și tot ca el, trăgea către sine tot progresul înfăptuit în țară, nesuferind să împartă cu nimeni recunoștințele publice. Imaginea sa fizică rămîne parcă nedespărțită de ridicula mantie albă în care se înfășura, în amintirea momentului cînd a făcut parte din locotenența domnească. Ca revoluționar, de altfel fără vocație, primit tîrziu în comitetul Frăției și la cererea sa, el s-a manifestat fie cu vaticinări mistice, de prooroc anacronic, fie cu formule moderatoare, prin care a încercat să frîneze reformele sociale preconizate de alții mai îndrăzneți, din jurul lui N. Bălcescu. In exil, unde s-a risipit în manifestări sterile, de autolatrie, dezvoltîndu-i-se îngrijorător sindroamele simili-paranoice, a încercat să anuleze sau să discrediteze activitățile celorlalți proscriși, cu o forță de invectivă exacerbată de izolarea în care ajunsese, urmat pînă la urmă de un singur aghiotant, N. Russo, sub a cărui semnătură a fost pe drept cuvînt suspectat. Dar și ca scriitor, imaginea îi este umbrită de mania sa italienizantă, de pretenția lui de a schimba cursul firesc al limbii, prin intervenții atît lexicale cît și ortografice cu totul arbitrare, și care, totuși, să nu uităm, au încercat să treacă și pragul secolului nostru prin fidelitatea unicului său urmaș care a fost poetul Alexandru Macedonski!

De aceea, reconsiderarea lui Eliade întîmpină dificultăți. O încercare binevenită și izbutită este aceea a Editurii Tineretului, de a da în eleganta colecție portativă „Pagini alese"[1], pe de o parte extrase variate din opera eliadistă multilaterală, iar pe de alta o prefață cît mai obiectivă și științifică asupra marelui animator, sfîșiat de atîtea contradicții. Firește, Eliade nu este numai un scriitor de nivel didactic elementar și mediu, de aceea cadrul se cuvine de acum să fie lărgit și pentru tineretul universitar, pentru prezentarea în lumina cea mai justă a aceluia ce a fost cîndva numit „părintele literaturii noastre". Să nu surîdem! Meritele lui Eliade îi covîrșesc greșelile sau stridențele temperamentale. La începutul secolului trecut, cînd izbucnește Eteria și Gheorghe Lazăr este nevoit să-și întrerupă activitatea, Eliade îl înlocuiește în modul cel mai norocos, formîndu-se într-un timp record, cum se spune astăzi, pentru sarcinile multilaterale care-i incumbă și mai ales pentru realizarea întîiului tip de enciclopedist din cultura noastră. Ca gramatician, ca profesor, ca tipograf, ca editor, ca gazetar, ca om de directive, nimeni nu i-a putut contesta prioritatea și întinderea acțiunii. Nici ca poet și teoretician literar, Eliade nu este de mîna a doua, iar dacă punem calitatea, așa cum se cuvine, înaintea cantității, o singură poemă ca „Zburătorul" este suficientă să-i mențină locul de genial precursor chiar în domeniul liricii noastre (deși el a trecut-o la rubrica Balada, atît în Curier de ambe sexe, cît și în Curier romînesc, 1843—1844). Iar dacă este adevărat că acolo unde nu lipsește talentul, ura îl potențează, putem să-l considerăm pe Eliade și ca întîiul nostru mare pamfletar, în proză și în versuri.

Dar pentru că unul din bunele obiceiuri ale tipăriturilor științifice inițiate de regimul nostru de democrație populară constă în scrupulul filologic, în colaționarea atentă a textelor cu acelea ale autorului însuși, să ne fie îngăduit să relevăm oarecare erori de lecțiune cu privire la Zburătorul. Un neexplicabil „moldovenism", care nu-i al lui Eliade, în versul:

„Și prunca vițelușă tot tremurămpregiur". In ambele periodice menționate: -mprejur!

Oribilul or al clănțăilor de bară, în strofa V-a, de patru ori, în loc de ori sau:

„Or aide l-alde baba Comana or
Sorica.
Or du-te la moș popa, or mergi la
vrăjitor."

In textele originale: ori.

La începutul aceluiași catren:

„Oar' ce să fie asta? Intreabă pe bunica"; în ambele periodice, Eliade a dat:

„Ori ce să fie asta? Intreabă pe bunica."

Același lucru în strofa finală de „lamento" al Floricăi!

Trecem peste alte scorii mai neînsemnate din transcrierea celebrei balade, în care i-a fost de ajuns lui Eliade să ia atingere cu izvoarele vii ale inspirației folclorice, ca să dea o capodoperă, ca să se înzdrăvenească, prin alte cuvinte ca legendarul Anteu.

O notă curioasă de apropiere a lui Eliade de N. Bălcescu! El își justifică întreruperea nefericitei sale epopei Michaida, închinată eroului de la Călugăreni, prin descoperirea faptului că acesta șerbise pe țărani. Același lucru întuneca oarecum cultul lui N. Bălcescu pentru eroul său, explicîndu-i totodată cauza căderii lui: de a nu fi știut să-și apropie țărănimea.

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

La notele cîntului II „prorupse Eftimie zelosul" este tradus „deluă, interveni". Interveni este just, dar ce vrea să zică, în romînește, deluă?

In poemul La Schiller, scris la centenarul nașterii marelui poet, unul din cele mai bine inspirate, un vers prezintă poate ocazia unei note discutabile.

„Te luptă cu ananga, cu aspra neavere". Nota la ananga: nevoia, lipsurile.

Așa explica și D. Popovici, în savanta sa ediție, cuvîntul, din neogreacă, Ananke la vechii greci este însuși destinul, fatalitatea ineluctabilă, și atunci versul n-ar repeta sub altă formă, prin: aspra neavere, același înțeles din primul emistih.

Italienismul l-a dus pe Eliade la multe riscuri. Unul neprevăzut era acela al amfibologiei, al dublului sens. Baciu la noi are un sens păstoresc. Luînd de la italieni: il bacio, sărutul, poetul îl indigenează sub forma: Primul baciu, ca să exprime emoțiile întîiei sărutări. Poezia lipsește în Colecția Școlarului, dar poate figura fără obiecții educative în viitoarea ediție pentru studenți și studioși de toate vîrstele, nu pentru ca ei să-și verifice afectele, ci pentru valoarea literară a textului.

Dorința noastră, la capătul acestei scurte recenzii, n-a fost atîta de a purica ideile judicioasei prefețe și de a colaționa la rîndul nostru textele în general corect transcrise, cît de a stimula atmosfera de înțelegere și de curiozitate literară pentru figura marelui începător de cultură, care mereu îmbie tineretul către luminile științelor și artelor frumoase.

Șerban CIOCULESCU

---

[1] Antologie, prefață și note de Ion Oana, texte stabilite de Vladimir Drimba. Cuprins: Poezii: Odă la campania rusească de la 1829, Sonet I. La anul 1830, La moartea lui Cîrlova, O noapte pe ruinele Tîrgoviștei, Poezia, Balada Zburătorul, Michaida (fragment epic) La Schiller, Muștele și albinele, Aeropagiul bestielor, Un muieroi și o femeie.

Traduceri: Corbul și vulpea, Poema didactică după Boileau și Horațiu. Proză: Dispozițiile și încercările mele de poezie, Domnul Sarsailă autorul, Bată-te Dumnezeu! (Coconița Drăgana), Jupîn Ion. Articole literare: Pentru poezie, Inceput de bibliotecă universală (fragment) Critica. Scrieri lingvistice. Gramatica romînească. Prefață, Scrisoare către C. Negruzzi (fragment). Aprecieri critice. Tablou biobibliografic. Teme.

Spre Sinaia

Foto DAN GRIGORESCU

DECLINUL METAFOREI

(II)

Sînt oare Villon sau contemporanul său spaniol Jorge Manrique poeți ai metaforelor? Evident, nu. Și totuși, cinci sute de ani au verificat cu flăcări nevăzute tăria poeziei lor chinuită de întrebări și exclamații. Și iată o pregnantă poezie scrisă cam în aceeași vreme de poetul coreean Ly Sek:

Intreaga vale doarme sub zăpadă
Și negri nouri stau deasupra ei.

Veneam acolo după flori de prun,
Dar nu mai știu demult unde-nfloresc.

Stau singur în amurg și vechiul drum
Nu-l mai cunosc, zadarnic îl mai caut.

Cum ar fi putut interveni o metaforă în această simplitate sublimă fără să-i tulbure emoția și să-i știrbească desăvîrșirea?

Dar Hölderlin cel cu metafore atît de rare și de oarecari, ale cărui versuri nu le poți citi fără frisonul profundei trăiri emotive, dar atîtea și atîtea pasaje nude din operele unor Pușkin și Whitman, dar caligrafia, stîngace adesea, a unor Saba și Bacovia sau această strofă a lui Eminescu lipsită de orice metaforă:

Cu perdelele lăsate
Șed la masa mea de brad,
Focul pîlpîie în sobă
Iară eu pe gînduri cad.

Insuși Arghezi, cel mai mare plastician al liricii romînești, are poezii de supremă tensiune și lipsite cu totul de metafore, ca De-a v-ați ascuns, despre care putem spune, parafrazîndu-l pe Goethe, că este ea însăși o imensă metaforă. Iată dar că nu „numai metafora poate da stilului un fel de eternitate", cum credea Proust ci adeseori forța interioară a poetului e capabilă să se comunice fără intermedii, cînd emoția, care este condiția fundamentală a artei, transmite fără auxiliile imaginației ci doar prin profunda palpitație a spiritului cum se exprimă Machado (Hölderlin o numea „rezonanța emoției originare"), întregul mesaj de idei și sentimente, al poetului. Adevărul fusese observat și de remarcabilul pictor francez Derain cînd spunea, în această ordine de idei: „Există la maeștri o anumită putere de emanație care depășește procedeele". Așa se explică faptul că bunăoară poezia rece a lui Valéry, cu toată strălucirea metaforelor sale — și nu e de ignorat imensul regret al poetului de a nu fi putut citi pe Góngora în original — ne solicită astăzi din ce în ce mai puțin în timp se simplisimul Pont Mirabeau al lui Apollinaire, fremătînd de o profundă și nostalgică emoție, continuă să ne electrizeze. E oare aceasta o pledoarie împotriva metaforei? Desigur că nu. Metaforismul și nuditatea vibrantă au coexistat întotdeauna în poezie și chiar poeții barocului au simțit uneori tentația simplității cantabile; Góngora însuși, dincolo de Soledades sau Fabula de Polifemo y Galatea este și autorul fermecătoarelor Romances, unanim accesibile. Predominanța alternativă a acestor modalități în evoluția poeziei nu se realizează capricios și cu atît mai puțin, deliberat, ci este determinată de istorie, de profilul spiritual al unei epoci. Așa se cristalizează stilul care nu e niciodată unul în poezie și altul în arhitectură sau muzică.

E firesc să ne întrebăm care este deci specificul estetic al vremii noastre?

Idealul nostru de frumusețe nu poate rămînea străin de dinamismul și impetuozitatea vieții, de caracterul revoluționar al istoriei pe care o trăim, de marile descoperiri ale științei contemporane menite să modeleze structura sufletească a omului de astăzi. Somptuozitatea și sybaritismul nu mai frecventează visele noastre și nici perspectiva huzurului mărginit și a inactivității nu se mai conturează. Am zburat prin văzduh cu iuțeala sunetului și am trimis în cosmos sateliți și rachete. Cu ochii lui Gagarin, omul zilelor noastre a privit fascinat universul de dincolo de aer unde cerul e negru și necuprinse spații orizontale se colorează sublim. Spiritului nostru nu-i mai sînt familiare detaliul decorativ și reliefurile voluptoase ale ornamentelor, și dacă vom privi arhitectura modernă, vom înțelege, în simplitatea ei redusă la armonii de linii, volume și planuri mari, că inaugurăm o eră a geometriei și a stilizărilor îndrăznețe capabile să realizeze cu un minimum de mijloace gradul maxim de expresivitate posibilă.

Poezia nu poate evita aceste modificări ale matricelor sensibilității contemporane și treptat va trebui să li se conformeze, orientîndu-se către acea simplitate de linie, în raza căreia e firesc să se simtă afectat și prestigiul metaforei. Că metafora poate fi și ea adusă la numitorul îndrăznelii și a unei noi sinteze, e adevărat, fără ca faptul să aibă o prea accentuată virtualitate revoluționară, dacă ne gîndim că încă Eschil distilînd cuvintele, ajunsese la o formulare ca „surîsul nenumărat al mării", demnă de invidia oricărui poet contemporan îndrăgostit de imagini, iar poetul spartan Alcman numea, acum două milenii și jumătate, memoria „ochiul lăuntric al spiritului". In alte direcții vor trebui căutate posibilitățile de inovare, și tendința de a nu mai acorda metaforei un rol de prim plan, de a aborda un mod de transcriere directă a emoției a și început să se manifeste în poezia contemporană. Această orientare se resimte chiar la un creator de imagini de talia lui Maiakovski care, treptat, ajunge la o simplitate ardentă, părăsind metafora spectaculoasă și mărturisind că „ritmul e forța esențială a poeziei, energia esențială a versului". Ea se manifestă la poeții americani Carl Sandburg și Robert Frost și la sudamericanul Vallejo în poeme ca O piatră neagră pe o piatră albă, la suedezul Lagerkvist și la germanul Brecht, la italienii Ungaretti și Saba și mai cu seamă la cel mai mare poet al Spaniei contemporane Antonio Machado, mort în exil după sumbra tragedie a patriei sale. E caracteristică această înclinație în genere pentru poeții care nu s-au lăsat contaminați de falsele școli decadente ale vremii, întemeiate pe diferitele variante ale iraționalismului ci desgustați de patologia unei societăți pe cale de dispariție, s-au apropiat de om, de viața nealterată a mulțimii; la asemenea poeți ea poate fi observată chiar atunci cînd nu e predominantă, cum e cazul unor Apollinaire și Arghezi, Garcia Lorca și Quasimodo.

In virtutea dialecticii elementare fenomenul are și un revers dezagreabil care trebuie scos în evidență și repudiat: e vorba despre ceea ce se denumește în mod curent simplism, acea proză nearticulată, adevărată suită de banalități insolite, aspirînd fără nici o justificare la rangul de poezie. Desigur platitudinea nu este în exclusivitate un apanaj al versului liber și al nudității; ea poate fi încă și mai frecvent întîlnită în compania metaforelor și a rimelor celor mai îngrijite, dar nu e mai puțin adevărat că uneori simplitatea (ca și versul liber) devine un alibi al facilității și al vidului sub egida epitetului atît de echivoc al „poeziei moderne".

Lipsa metaforelor își găsește compensația prin prezența numeroaselor procedee poetice capabile să declanșeze mecanismul subtil al emoției. Există, de pildă, enumerările cu efecte atît de pregnante în marile poeme ale lui Maiakovski sau în poetica argheziană, există repetițiile de tipul anadiplozei și leit motivele sau refrenele: cine va uita vreodată acel distih apollinairian:

Vienne la nuit, sonne l'heure
Les jours s-en vont, je demeure

sau „vînturile, valurile" din cunoscuta poezie a lui Eminescu. Există inversiunile anastrofice și mai cu seamă acea alăturare de elemente de o mare diversitate în care încă Novalis descoperise, după propria sa mărturisire, o generoasă modalitate a lirismului; poezia lui Hölderlin e în această privință un argument mai mult decît convingător. Poetul are apoi posibilitatea întoarcerilor neașteptate și a infinitelor variațiuni de ton care, ele însele, asemenea schimbărilor bruște de temperatură, dau naștere curenților nevăzuți ai emoției, sau poate utiliza valorile expresive ale contrastelor și analogiilor, ale diferitelor întrebări, invocări și exclamații. „Adesea o simplă exclamație reprezintă un trai întreg", spune undeva Tudor Arghezi. Unele din stratagemele poeziei contemporane sînt intercalarea ostentativă a prozaismului voit, cum o întîlnim adesea la Sandburg, ingenuitatea caligrafică a unui Robert Frost, sau un anume dialog simulat, prezent la Quasimodo. Mijloacele de acest fel sînt de o bogăție inepuizabilă și îngăduie poetului cele mai neobișnuite tonalități. In structura versurilor, metafora tinde să-și rezerve tot mai mult o funcție anonimă, disimulîndu-și fizionomia specifică în fluxul emotiv pe un temei de opoziție contrapunctică și devenind un element al ritmului — nu în sensul prozodic, ci în acela de organizare a marilor mutații spirituale pe care le presupune creația. Caracterul ei decorativ e menit să se estompeze pînă la dispariție.

Intemeiată pe o nouă sinteză a simplității ca etapă superioară de convertire calitativă a îndelungatelor acumulări și experiențe, expresia poetică își caută adecvarea la spiritul vremurilor noastre, la noile tipare ale sensibilității omului contemporan.

A. E. BACONSKY

POȘTA redacției

de NINA CASIAN

Incep rîndurile de față prin prezentarea a două citate din versurile a doi corespondenți — citate ilustrative pentru o bună majoritate a scrisorilor sosite la redacție; e vorba de două tendințe paralele care se întîlnesc nu numai la debutanți — și care merită să fie dezbătute și combătute.

O patimă nebună îndeamnă azi poetul
Ca gîndul și simțirea să le aștearnă lin
Pe albul de hîrtie, comoară minunată
Ce-atrage ca prin farmec tot ce-i drept și senin.

O patimă nebună mă-ndeamnă și pe mine
Să-aștern pe aste file al gîndurilor pas
Privind tăcută clipa, căzută-n nostalgie,
Și ascultînd aevea un sfînt și măreț glas.

O, da, e glasul falnic ce-a străbătut prin vreme
Spărgînd furtuni aprinse și aprinzînd scîntei
In inimi, care timpul cu vîntul lui năprasnic
Mai că-l acoperise, stingînd a lor văpăi.

Dar din uitarea oarbă, am spus un glas cu sunet
Ce-a străbătut în larguri cu-a lui vibrații vii,
A redeșteptat viața acelor inimi moarte
Trezindu-le dorințe, nu vise de copii...
etc.

(„Lui Lenin", de IOANA GHEORGHIȚA")

Am întîlnit la reuniune o fată.
Am dansat împreună un dans, două, trei,
pînă le-am uitat numărul.
Dansam și discutam despre muzică,
literatură,
politică,
numai despre pictură n-am vorbit,
numai despre pictură nu,
deoarece este studentă la conservator
și despre ea vorbește zilnic.

. . . .

M-a întrebat apoi, în drum spre casă
cum de mai sînt atît de-nsuflețit
în prezentarea și-analiza muncii
în ziua de duminică — a șaptea —
cînd șase zile, munca este tot...
etc.

(„Deosebire" de L. CONLUF)

Reprezintă oare primul citat încercarea lăudabilă de a prelua cuceririle clasicilor noștri, și a le pune în slujba ideilor noastre noi? Nu. Reprezintă oare al doilea citat încercarea lăudabilă de a prezenta probleme ale vieții noastre noi în forme moderne, îndrăznețe? Nu. Trecînd peste inadvertențele și stîngăciile primului citat, ca și peste prozaismul celui de al doilea — ambele exemple mărturisesc lipsa originalității. Și într-un caz și în celălalt, autorul nedispunînd de suficiente resurse proprii în investigarea și exprimarea realității, recurge la formule, la „ficțiuni exterioare", cum spune Lunacearski. Ioana Gheorghiță, deși scrie despre Lenin, apelează la frazarea secolului XIX, la clișee desuete („patimă nebună"), la un vocabular neîmprospătat. L. Conluf apelează, la rîndul lui, la un stil poetic (care de la Whitman încoace a fost utilizat de mai multe genii incontestabile) pe care-l imită „după ureche".

In legătură cu originalitatea, Lunacearski scrie următoarele: „Artistul trebuie să spună ceea ce nu s-a mai spus înaintea lui. Repetarea a ceea ce s-a mai spus nu este artă, ci numai meșteșug, oricîtă finețe ar avea... Ce fenomene opuse adevăratei originalități a formei am putea menționa?".

E de dorit deci, mai ales în cazul Ioanei Gheorghiță, să scape de „prizonieratul" formelor vechi. Lui L. Conluf i se potrivește mai degrabă alt citat din Lunacearski: „Forma poate fi pur și simplu slabă: artistul, deși are o idee nouă și interesantă, poate să nu dispună încă de resursele formale necesare".

Desigur că ambele exemple poetice suportă încă discuții la amănunt, dar dacă am dat răspunsului un caracter problematic e tocmai pentru că cele două tendințe amintite (epigonice sau în cel mai „bun" caz, pseudo-originale) se întîlnesc nu numai în lucrările unor debutanți mai mult sau mai puțin stîngaci. Ele apar ori de cîte ori avem de a face cu personalități anemice, incapabile de progres, obosind repede, sărăcind ușor.

De aceea vom prefera întotdeauna, în locul oricărei formule — oricît de curgătoare și de semeață ar fi — exprimarea susceptibilă de progres a poeților autentici care ne oferă rodul unor căutări personale, neconfortabile și nedisimulate.

RIMBAUD IN ROMÎNEȘTE

„Cazul" Rimbaud este poate unul dintre cele mai complicate din istoria literaturii. Opera lui, încheiată la 19 ani și cuprinsă într-un singur volum obișnuit, a alimentat sute de tomuri de exegeză și a fost anexată celor mai diferite puncte de vedere. Urmînd în avatarurile sale destinul măgulitor, dar și ingrat al geniului, poetul este, rînd pe rînd, declarat reprezentant al unei sfîșietoare mărturii a realității catolice, un amoral și un ateu, un vizionar, un psihopat constituțional, un caricaturist cu o vervă brutală, gen Daumier, etc., etc. In acest hățiș de păreri contradictorii e greu să mai distingi adevăratul său contur căci marele păcat al argumentărilor „pro domo" este acela de-a eluda în focul demonstrației tocmai esența fenomenului. In locul ansamblului apare detaliul, și nu întotdeauna cel mai concludent. Ultimul recurs, după atîtea pledoarii ce se anulează reciproc, rămîne citirea operei. Contradicțiile, uneori derutante, nu lipsesc — sînt cele ale epocii însesi, reflectate în personalitatea poetului. Rămîne totuși, în ciuda meandrelor, a incertitudinilor, a erorilor chiar, o atitudine dominantă: revolta. E o revoltă feroce împotriva a tot ceea ce reprezintă ordinea burgheză: statul opresiv, religia, moravurile filistine, tipica stupiditate burgheză — aceeași pe care o inventariază Flaubert în „Le Dictionnaire des idées recues" sau în „Sottisier", aceeași din care visează să evadeze Baudelaire într-o lume de „ordine și frumusețe". Și argumentele care pledează în acest sens sînt în orice caz mai numeroase.

Poetul este, după propria sa mărturisire, „cel care suferă și care s-a revoltat", cel care cu o ură implacabilă aruncă „scuipați serioși pe axiomele sacre" El salută Comuna, îi plînge pe eroii căzuți, revarsă invective pline de ură împotriva asasinilor versaillezi; sub influența ideilor lui Rousseau și Baboeuf elaborează un proiect de constituție comunistă utopică, iar într-o scrisoare către P Demeny (15.V 1871), el, „misticul catolic" (cum îl numea Claudel) afirmă cu convingere că „viitorul va fi materialist"

Pe acest Rimbaud — revoltatul — l-a căutat și ni l-a oferit Petre Solomon în traducerea sa — un Rimbaud violent protestatar a cărui imagine, chiar dacă nu-i integrală, e totuși esențială

Antologia cuprinde cea mai mare parte din prima etapă a creației sale, cea din Poésies. In ciuda influențelor (Hugo, Banville, Coppée, Musset, Vigny), cele mai bune piese ale ciclului dau din plin măsura geniului rimbaldian. Responsabilitatea pe care și-a asumat-o Petre Solomon este mare, Rimbaud fiind unul dintre poeții care se împotrivesc și pun în fața traducătorului, mai mult decît alții, riscul trădării.

Concentrarea extremă a materiei poetice, bogăția și precizia imaginilor obținute prin asociații inedite, varietatea ritmurilor, a tonurilor în care predomină accentele exaltate, valoarea cuvîntului și criteriile care stabilesc alegerea — iată cîteva din dificultățile care condiționează reușita traducerii și pe care P. Solomon a încercat să le depășească cu unele rezultate bune. Fierarul, poem puternic, de factură hugoliană, Balul spînzuraților cu tentele sale villonești, Darurile orfanilor precum și piesele scurte, în genere, ne restituie o imagine convingătoare a originalului. Suflul lor dinamic, atmosfera, sentimentul de ură, sarcasm sau tandrețe — căci sub aerele lui teribile sau cinice, odată cu cavatinele ce-i pier pe buze, „recele" Rimbaud ascunde și tandre impulsuri ale inimii — își dobîndesc lăudabile echivalențe romînești.

Evident că într-o întreprindere atît de spinoasă nu pot lipsi și unele scăderi Inevitabilele libertăți pe care și le poate îngădui un traducător nu intră în discuție. Sînt însă cazuri cînd versiunea romînească aplatizează sau denaturează chiar imaginile originalului, știrbindu-le valoarea poetică și intențiile. Exemple: sugestiva metonimie din „Căutătoarele de păduchi": „Font crépiter... la mort des petits poux", devine: „...strivesc alene / In părul lui păduchii ce pîrîie și mor"; „Avec des frêles doigts aux ongles argentines" (id) se transformă într-o imagine de coșmar: „Ascunde-n pumnii firavi mari unghii de oțel"; sau: „L'enfant se sent, selon la lenteur des caresses / Sourdre et mourir sans cesse un désir de pleurer" — „Și-n ritmul DEZMIERDĂRII MAI IUȚI SAU MAI INCETE / Ii vine parcă a plînge ȘI N-ARE BIETUL CUM". Grotescul exprimat prin absurd: „Or, le bon roi debout sur son ventre" („Fierarul") care s-ar putea traduce eventual „... Prea milostivul rege, pe burta lui călare", e transcris plat: „burduhănosul rege"; asociația baudelairiană „silences parfumés" — vrajă; „Où des serpents géants dévorés des punaises / Choient des arbres tordus avec de noirs parfums" („Corabia beată") — „In care roși de pureci se prăbușesc balauri / Din arbori lungi, cu negre parfumuri în spinări"; „rousseurs ameres de l'amour" (ruginile amare ale iubirii) — „roșietica iubire"; „Mon paletot aussi devenait ideal" (în sens ironic: străveziu de uzură) — „Și chiar paltonul îmi pare că-i ideal"; „J'allongeai les jambes sous la table" — „Ciolanele sub masă mi le-am pus"; „Assise sur ma grande chaise / Mi-nue elle joignait les mains" se traduce printr-o bizarerie: „Ședea în jilț aproape goală / Cu mîinile pe piept — arici". etc.

Un aspect important al textului rimbaldian este întrebuințarea epitetului de culoare. Pentru poetul care în „Voyelles", s-a amuzat să descopere corespondența dintre sunete și culori, cromatismul este o componentă esențială a viziunii sale. Culoarea e de altfel o redescoperire a secolului. Pictura o exaltă, iar poezia aspiră la pictural. Delacroix vorbește de „puterea misterioasă" a culorii; Gauguin descoperă într-însa „forța misterioasă a naturii". Or din necesități prozodice traducătorul sacrifică tocmai notații de culoare. In Corabia beată: „taches de vin bleus" — „pete de vin"; „bleuités" (cuvînt forjat de Rimbaud) — „sălcii seninuri", „monté de brumes violettes" — „slobodă odraslă a fumului și-a ceții"; iar imaginea „L'eveil jaune et bleu des phosphores chanteurs" devenită „fosforul cînta arzînd incandescent" atenția se deplasează pe procesul fizic al arderii; dintre alte poeme: „l'air bleu" — „aer"; „miels végétaux et rosés — seve"; „grises indolences — alene", „neiges-roses — zăpadă"...

Ii mai reproșăm traducătorului o oarecare timiditate față de cuvinte. Inovația lexicală ocupă un loc important în poezia lui Rimbaud și are intenții precizate pînă la artificiu. El folosește mai mult decît contemporanii săi, căci tendința e generală, anume grupe de cuvinte care trebuie să producă surpriza și șocul cititorului. Termenii științifici și tehnici ca și invențiile proprii abundă. Sigur că procedeul forțează limba franceză dar acesta-i Rimbaud. Transcrierea acelorași efecte cu dibăcie și tact se impune și în traducere mai ales că multe dintre aceste cuvinte circulă chiar în limbajele specializate (resacă, doradă, ruliu, chilă, diptere, etc.). Traducătorul le evită fie prin perifraze, fie prin echivalențe uneori cam neaoșiste: „hysteriques" — „zălude", „épileptiques" — „pedepsie" „sensation" — „simțire" (ceea ce nu-i de altfel tot una cu senzație). Nu ni se pare fericit nici doinitul pîrîiașului în Adormitul din vîlcea, nici „fînarele de gaz" (electrice nu există) pentru „les gaz en delire", sau „Armate verzi sau murge" pentru „...écarlates ou verts... les bataillons" ... „Ecarlate" înseamnă roșu-stacojiu și-i vorba aici de uniformele soldaților, nu de cai. Ar suna destul de ciudat să-l auzi pe cineva spunînd că poartă un costum de haine murg, de pildă. Supărătoare este și întrebuințarea unor diminutive ce introduc o notă de sensiblerie străină lui Rimbaud

Dacă am insistat asupra acestor amănunte, n-am făcut-o cu intenția șicaniei ci cu părerea că meritele traducerii — în linii mari sîrguincioasă — impun unele retușuri care ar reconstitui cu mai multă autenticitate imaginea marelui poet.

Modest MORARIU

Poemul fabricii de sticlă

Nisip... Piatră... Apă... Foc...
Suflați peste ele iubiți meșteri.
Prefaceți-le în minuni pentru sufletul meu.
Sufletul meu e îndrăgostit de transparențe,
Dați-mi cleștarul aerului din zori, din amiază,
din seară
la fel de pur și totuși mai uman.

Nisip... Piatră... Apă... Foc...
Suflați peste ele iubiți meșteri
și dați-mi astfel nenumărate curcubeie,
culorile irizate ale amurgului
sufletul meu se-nsorește bînd căldura acestor culori.

Și mai dați-mi,
alegeți pentru mine din lumea de sunete
un singur clinchet înalt și curat
pierdut între tălăngi de seară și glasuri de copii
risipit printre voci de păsări și marile arii
sinteza bucuriilor de viață.

Și toate acestea — turnați-mi-le-n forme
iubiți meșteri:
în forme deschise unor alte forme
rupte din toamna mea cu crengi de belșug;
în elanuri prelungi cu lujer de flori străvezii,
întinse spre gestul subtil, cu lujer de flori.

Așa vreau să le aflu, cînd vin de la lucru
în zori, la amiază, spre seară.
Cînd vin de la lucru, ei și tovarășii mei.
Tovarășii mei de pe șantierele masive ale prezentului.
Tovarășii mei ce coboară zilnic spre casă
trepte de beton venind din infinit...
Așa vreau să le aflu cînd vin de la lucru,
în zori, la amiază, spre seară.
Sufletul nostru e,
în mijlocul acestui univers solid pe care-l construim.
îndrăgostit
de sunetul irizat,
de culoarea — cristal,
de gestul zvelt
de transparențe...
Nisip... Piatră... Apă... Foc...
Suflați peste ele iubiți meșteri!

Mioara CREMENE

CARNET teatral

„Centrul înaintaș a murit în zori“

Studioul Institutului de artă teatrală și cinematografică

E mereu un public tînăr și generos, care se miră și care se lasă uimit, care rîde și care plînge, acela pe care-l întîlnești în sala mică a acestui teatru. De la balcon replicile-cheie sînt subliniate ori de cîte ori au fost rostite bine, cu un ropot de aplauze, iar finalul piesei adună, de obicei, „bravo“-urile cu forța unui magnet. In sală nu lipsesc mai totdeauna colegii celor care joacă pe scenă și emoția lor e contaminantă, vibrația lor e irezistibilă. Și astfel se face că spectatori obișnuiți să se exprime mai puțin zgomotos, se lasă purtați, nu fără un surîs de complicitate, de valul acestui entuziasm juvenil.

Cu un asemenea public ne-am întîlnit și la „O scrisoare pierdută“ și la „Steaua fără nume“ și la „Centrul înaintaș a murit în zori“ și de fiecare dată am fost satisfăcuți că succesul tinerilor actori nu a fost obținut prin compromisuri de gîndire și prin concesii de gust. Acest succes este rezultatul unei activități artistice care nu tinde să se sustragă de la legile ei interioare.

„Centrul înaintaș a murit în zori“ este drama lui Cacho Garbaldi, jucător pătimaș de fotbal, fire simplă, dreaptă, plină de vitalitate și care-și împarte viața între stadion, club și casa modestă unde locuiește cu mătușa sa, Dominga. Clubul ale cărui culori le apără se află, din punct de vedere financiar, într-o situație falimentară. Singura lui avuție este Cacho Garibaldi, centrul înaintaș care electrizează tribunele și făgăduiește victoria întocmai prestigiului unui general invincibil. Și iată că, prin concursul obscur al legilor, prin solidaritatea vicleană a paragrafelor, prin contribuția servilă și imundă a celor meniți să apere dreptatea se întîmplă acest lucru uluitor și inimaginabil: se pune sechestru pe unicul „bun“ al clubului, iar mai apoi „bunul“ este adus în fața unei licitații și vîndut! Așa ajunge Cacho Garibaldi în palatul atotputernicului magnat Ennisimo Lupus, proprietarul unei colecții de exemplare umane reprezentînd fiecare o proeminență a unui domeniu de activitate. Ennisimo Lupus este o ființă desfigurată de o cruzime nedeghizată, aberantă și care frizează demența. Este ceva împietrit în palatul lui straniu, cu acea nemișcare coborîtă parcă dintr-o inimă moartă. O balerină, un fizico-matematician, un actor și un om-maimuță — cele mai prețioase piese ale colecției lui Ennisimo Lupus, — încearcă zadarnic să anime un univers steril în care viața a fost redusă la mișcări disciplinate, iar sentimentele umane la o configurație strictă și imobilă. Ei trăiesc ca prizonieri într-o izolare totală de lume, mimînd ritualurile vieții, dar suportul lor interior a cedat de mult. Dezolarea e făcută în existența acestor personaje dintr-o suită de zile golite de orice credință și de orice speranță. Cu toții au devenit înfricoșătoare absențe și clapa care răspundea odinioară la cuvîntul libertate rămîne mută acum. Cînd Cacho Garibaldi intră în această lume de panopticum și mai tîrziu, cînd se îndrăgostește de balerină, o furtună de viață năvălește, scoțînd la lumină ceea ce e strîmb, ceea ce e absurd, ceea ce e intolerabil în palatul lui Ennisimo Lupus. Venit de pe terenurile de sport în care triumfă spontaneitatea și unde gesturile au o frumusețe morală, unde lupta nu e trucată, ci se întemeiază pe demonstrația unei superiorități, venit de pe terenurile de sport unde suflă vîntul fierbinte al pasiunii, Cacho Garibaldi simte că se înăbușă între zidurile luxoasei temnițí. Pentru a se elibera pe sine și pe ceilalți din rușinoasa captivitate, el nu pregetă să-l ucidă pe Ennisimo Lupus. Tradus în justiție, Cacho Garibaldi va fi condamnat la moarte.

Sala a ascultat povestea lui Cacho Garibaldi cu un freamăt de simpatie, reținînd tîlcul acestei pagini de artă îndreptată împotriva formelor monstruoase de viață pe care le naște și le întreține capitalismul. Ea a fost surprinsă de ingeniozitatea cu care piesa a fost pusă în scenă. Mai ales că însușirile regiei (clasa prof. Moni Ghelerter) au atenuat într-o însemnată măsură ceea ce era sumar în simbolistica dramei și violent în demonstrația ei, reușind să însuflețească personajele-entități. Indată ce s-a dat în lături cortina și a apărut decorul stilizat, conceput de Adina Reich, maniera de joc a piesei s-a precizat. Faptul că din capul locului s-a stabilit un acord tacit între scenă și public, a avut darul să evite o înțelegere rigidă, săracă a problemei și a dăruit un fior carnal unei piese care, altminteri, putea rămîne, pe urmele unui expresionism desuet, o ecuație de gradul întîi. Pentru a sublinia mereu că evoluăm sub un cer de convenții, regizorul Raul Serrano a multiplicat indiciile și a făcut-o cu o imaginație și cu o vervă remarcabile, fără a se pierde în jocuri de suprafață. Artificiul nu a abătut privirea de la ceea ce era esențial, ci a fost un cadru foarte nimerit pentru a sublinia falsitatea terifiantă și stearpă a vieții din palatul lui Ennisimo Lupus. In spațiul strîmt, fără adîncime, al unei scene modeste, fără nici o posibilitate tehnică, regia a găsit soluții fericite pentru ca, fără să ia nimic din preciziunea conturului și din siguranța notației, să plaseze drama în limitele convenției.

In rolul lui Cacho Garibaldi l-am văzut pe Eugen Racoți, care a jucat cu stăpînire și simplitate, scoțînd la iveală ceea ce e ilustrativ în destinul personajului, dar și sustrăgîndu-se unei interpretări exterioare.

Ennisimo Lupus a fost Gheorghe Dinică și am făptui o nedreptate, dacă din teama de a nu elogia prea devreme o vocație, nu am spune că prin atitudine, prin voce, prin gest, prin mimica feței, el ne-a impresionat ca o prezență artistică remarcabilă.

Ștefan Tapalagă-Pala l-a interpretat pe Licitator cu un antren, cu o forță, cu o degajare, care au făcut dintr-un scurt episod o amintire a spectacolului.

Violeta Pop a jucat rolul balerinei, explicînd sufletul unei fete căreia viața i-a rămas datoare și în care, la chemarea iubirii, izbucnesc așteptări pînă atunci înăbușite.

Ne-a reținut atenția de asemeni Constantin Florescu (vagabondul ce reconstituie drama lui Cacho Garibaldi), pentru interpretarea sa sobră, pentru tristețea puțin obosită, puțin blazată, cu care ne-a comunicat întîmplările piesei și cuplul Marian Hudac — Adriana Brebulescu care au redat obtuzitatea venală și veselia sinistră a unor mari potentați.

Pe actor (Hamlet) l-a interpretat Vasile Gheorghiu și acest tînăr, altminteri înzestrat, a purtat cu greutate pe umerii săi tineri tragedia nefericitului prinț al Danemarcei.

Compoziții corecte datorăm lui Alexandru Hasnaș (fizico-matematicianul) și Alexandru Lazăr (omul-maimuță).

Trebuie subliniat că într-o distribuție numeroasă nu a fost un glas strident și o apariție supărătoare. Omogenitatea ansamblului merită laude, mai ales fiindcă n-a rămas nici o clipă nereceptată dăruirea cu care el a jucat.

Sînt multe spectacole reușite la Institutul de teatru pentru că sînt multe talente, dar există și o primejdie care crește odată cu fiecare succes. Căci o încredere care vine prea devreme nu constituie totdeauna un mediu creator de artă și nimic nu se reface mai greu decît un sever simț autocritic. Numind în acest carnet teatral însușirile deosebite ale spectacolului „Centrul înaintaș a murit în zori“, dorim ca elogiile pe care am fost datori să le adresăm echipei artistice să nu narcotizeze acea însușire la care cu toții ținem atît și care se cheamă exigență.

B. ELVIN

„Centrul înaintaș a murit în zori“. — Scenă din spectacol.

Premieră constănțeană

Bucureștenii obișnuiți să se ducă ei vara la mare, au avut surpriza plăcută să vadă marea venind la ei acasă. Vechiul Tomis și noua Constanța au trimis o echipă de tineri inimoși să debuteze la București cu un spectacol de estradă: „La Mare și... la mai mare!“ Două seri și un matineu care ar fi putut să fie o stagiune întreagă.

Voci șoptitoare spuneau că autori, actori și regizori ai genului ar fi fost prezenți la prima ridicare a cortinei, nu atît pentru aplauze cît ca să-i vadă pe îndrăzneții de la mare înecîndu-se la malurile Dîmboviței lui Bucur... Nu s-a înecat nimeni. N-a fost nevoie de nici un colac de salvare. Spectacolul a fost bun, vibrant și nou. Au lipsit, mai spunea o voce prin foaiere, costumele strălucitoare, bijuteriile de sticlă, beteala, mucavaua, croitorul arogant și garderobiera rafinată...

Nici nu era nevoie: o mînă de băieți și de fete au înlocuit decorul mobil și imobil, cu rîvnă, cu dragoste, cu frumoasă simplitate.

Spectacolul alcătuit din vreo 30 de fragmente cîntate, vorbite și dansate a plăcut publicului știutor să aleagă și să aplaude. Autori: *I. Berg, N. Cornea, N. Popescu.* Muzica: *Giroveanu, Manolache, Stănculescu.*

Să ne fie însă permisă și o intrare în amănunt.

Textele *rostite sau legănate de orchestră nu scăpărat, dar au și șchiopătat la urechea ascultătorului căruia, din păcate, și în București, estrada nu-i dă nici o proză și nici o versificație pe măsura exigențelor lui majore. Golurile teatrului n-au putut fi umplute nici de mișcarea și jocul de scenă uneori prelungit și diluat.*

Conținutul: *actualitatea dobrogeană, spusă, cîntată, comparată, ilustrată, prezentă și de perspectivă.*

Actorii: *tineri, sprinteni, înflăcărați. Mulți dintre ei ieșeau pentru prima oară pe o scenă adevărată, veniți dintre talaze și vapoare și de la feluritele lor îndeletniciri. Nicky Popescu, Jean Constantin și Gelu Manolache, mult aplaudați de public. Trio „Do-Re-Mi“ e un buchet de voci limpezi.*

Culorile, *decorurile, costumele simple, de efect și de bun gust. Au impresionat ambianțele scenelor de perspectivă sau de prim plan în care amănuntul, ca și ansamblul, au purtat sensibilitățile spectatorului de la ilustrație pînă la feerie. Decorul de mare expresie al portului noaptea, ca și celelalte, aparține penelului lui Dan Sachelarie. Apogeu, decorul petelor mari de culoare subtil armonizate concentric, la tabloul de bună reușită* Undeva în Africa.

Orchestra: *în plină vervă, uneori depășind, din cauza sălii, limitele plăcut armonice.*

Regia: *(Constantin Dinischiotu) a creat, de fapt, spectacolul. Armonia spectacolului se datorește iscusinței delicate regizorale care a știut să lucreze și să născocească, stăpînă pe idei și izbutită în realizări. Unele momente de mișcare pe grupuri, apropiate de o cadență gimnastă au contrastat cu tonul general al mișcării conduse de text, de muzică și regizor.*

Una din dominantele spectacolului: *legătura sufletească dintre scenă și public, dintre cîntec și fior, cu inima spectatorilor — o întrepătrundere de mișcare cu sala, bine plasată și de efect.*

Spectatorii: *prompți în aplauze,* au ales, *ca întotdeauna bucureștenii, la bisare, ceea ce li s-a părut pe gustul lor,* nefăcînd *economie în aprecieri și* bună dispoziție.

Pentru culise și pentru ceea ce nu vede publicul pe scenă, pentru echipa a doua de teatru, a neactorilor, mînuitorii de umbre și lumină, de recuzite și decor, de la ciocan la scînteia electrică, aplauzele meritate din fața cortinei au fost și ale lor.

Final: *o așteptare la și la mai mult, poate la un spectacol total dobrogean, de la text și atmosferă la imagini și contur,*

Baruțu T. ARGHEZI

CARNET cinematografic

LA ORDIN, SA TRAIȚI!

Importanța selectării faptelor și problemelor cuprinse într-un scenariu de film se face din nou evidentă cu prilejul vizionării recentei producții a studiourilor maghiare, „La ordin să trăiți!“

Autorii filmului (scenarist: Laszlo Boka, regizor: Mihaly Szemes) au intenționat să surprindă în filmul lor multe aspecte ale realității maghiare din anii regimului horthyst și ai mîrșavului război antisovietic. In consecință, ni se înfățișează în film și viața plină de teroare și umilințe a soldaților (honvezi), și manifestările de protest, și aventurile sentimentale ale „bravilor“ ofițeri briganzi, și scene de luptă pe frontul antisovietic, este sugerată de asemeni și schimbarea mentalității colective a soldaților trimiși să lupte pentru o cauză criminală. Desigur că atîtea fire ale acțiunii n-au putut fi duse pînă la capăt. Conflictul este încărcat excesiv, iar detaliile semnificative se pierd în noianul amănuntelor inutile. Se reține un singur personaj: ofițerul Zoltan Benedek — un „suflet împietrit“, un om care, datorită educației militariste, a căpătat o rigiditate absurdă. Benedek este un tip negativ, de o certă pregnanță, însă nu i se opune, în film, nici un alt personaj la fel de viabil conceput, și care să posede o altă concepție despre viață. Apare un caporal, Dobi — suspectat de comandanți pentru activitate ilegală. Se pare că și fratele vitreg al lui Benedek — un anume Sapok — și cumnata sa, Anna, ar activa în aceeași mișcare. In cazarmă circulă manifeste antihorthyste. Filmul nu stăruie însă asupra aspectelor concrete ale luptei revoluționare, pierzîndu-se în divagații lăturalnice. Un maior are legături cu o frumoasă crîșmăriță Irma, în mrejele căreia se lasă prins — pentru o noapte — și Zoltan Benedek. Generalul are o „pupilă“ grațioasă și-i regizează o căsătorie cu unul din subalternii săi. Și în episoadele de pe front selectarea lipsește (scena cu „construcția de lemn“ ridicată de „macaronarul“ Eretto este nefericită). Insă momentul în care cei din batalionul de muncă sînt trimiși să „curețe“ cîmpul minat cu propriile lor trupuri este tulburător. Accentele critice și satirice ale filmului sînt remarcabile în ceea ce privește demascarea vieții de cazarmă în armata horthystă. De asemenea unii interpreți ai filmului — în primul rînd cunoscutul Miklos Gabor — precum și Eva Ruttkay, Urai Tivadar, Adam Szirtes au realizat compoziții expresive, lucrate minuțios. Se cuvine amintită și folosirea inteligentă a muzicii: fundalul muzical intervine cînd e necesar și atunci punctează o stare sufletească, întărește dramatismul unei scene. Sînt secvențe compuse de regizor cu mare atenție (și în care — la clipa potrivită — își spune cuvîntul și muzica). Așa este scena mută — cînd Benedek — după ce a făcut unele mărturii despre Dobi — traversează coridorul pustiu și apoi se întoarce pentru a-i aminti anchetatorului și alte lucruri. Fiecare detaliu e aici gîndit artistic. Datorită deficiențelor scenariului, posibilitățile creatoare ale cineaștilor n-au fost valorificate pe deplin.

Mihai BOTEZ

CRONICA dramatică

„PRIETENA MEA PIX“ de V. Em. Galan

Teatrul de Comedie

„Prietena mea Pix“ se constituie ca un nou argument în apărarea comediei ușoare văzută ca specie sensibilă la idei. Ușoară dar nu facilă, piesa lui V. Em. Galan se adăugă altor cîteva (puține) realizări ale dramaturgiei noastre comice recente, demonstrînd că se poate rîde copios fără a face apel la rețetele vodevilistice triviale și ruginite. Nu ne trece prin minte să susținem izbutirea fără cusur a acestei piese de debut. Deficiențele ei nu ni se par neînsemnate, dar cele mai multe apar în cursul muncii nobile de găsire a unui tipar dramatic propriu temelor noastre inedite. Refuzul lui V. Em. Galan de a face uz de serviciile comediei de bulevard este întreținut de înțelegerea naturii noi a problemelor care se află în centrul piesei sale. Căci „Prietena mea Pix“, cu scăderile și inadvertențele sale, este o piesă de probleme și nu o însăilare de „poante“ și „petarde“.

Cu bune intenții, sau fără nici o intenție, unii autori au construit, în ultimii ani, comedii ușoare nominal noi, încercînd, bine dispuși și dezinvolți, să suprapună idei și oameni de azi unor scheme din arsenalul vechilor farse. S-a întîmplat, din această cauză, că personajele vizate satiric, deținînd partitura vechilor comici-primi, au devenit cu deosebire simpatice, iar „pozitivii“, privați de atributul umorului, au fost cu greu suportați în scenă.

In asemenea creații hibride (ca de pildă „Partea leului“) ideile ținute în penumbra unor roluri scarbede și anticomice s-au anemiat pînă la inaniție în vreme ce zona de haz și spirit era cedată figurilor negate. Bineînțeles publicul rîde în contact cu satira, tocmai de cei care intră în unghiul criticii demascatoare, dar acesta este un rîs vindicativ, ostil ambasadorilor jalnici ai vechiului, iar un asemenea rîs nu poate fi stîrnit decît de ridiculizarea acerbă a acestora. Replica de spirit, suculența comicului inteligent revine, pentru aceasta, personajelor albe, suave sau înțelepte, oricum „ale noastre“. Tocmai natura liniară a comediei ușoare obligă la o caracterizare decisă a eroilor, iar în limitele genului comic definirea caracterologică se bizuie, hotărîtor, pe resursele de umor ale replicilor fiecăruia.

Vodevil actual? Desigur. Formula e perfect posibilă și chiar necesară, dar aceasta implică o reconsiderare de principiu a vechiului vodevil, care pornea de la o viziune simplificatoare asupra lumii, tradusă într-o tratare simplistă a controverselor etice. Noul vodevil, aparținînd realismului socialist, nu poate ignora contururile grave ale opoziției de principii, dar își alege sectoare limitate și conflicte benigne, profilate modest pe fundalul marilor dezbateri. Astfel, glumind și rîzînd, această ramură a dramaturgiei de azi nu-și refuză accesul la jocul ideilor, în afara căruia s-ar afla exclusă din contemporaneitate.

★

Venind spre teatru, prozatorul V. Em. Galan, grav în proza sa amplă, a adoptat pentru scenă modalitatea surprinzătoare a comediei sprintene. A face teatru vesel fără a părăsi discuția serioasă de idei înseamnă a înfrunta o prejudecată, iar Galan s-a angajat în această înfruntare cu o candoare salutară. Nefiind „dramaturg de meserie“, autorul lui „Pix“ a ignorat — aparent — vechi exigențe de meșteșug și și-a permis să dezbată rîzînd o problemă capitală.

Nu sîntem nicidecum partizani ai unei dramaturgii în afara condiției scenice, poziție aberantă și ostilă însăși ideii de artă. Nu ne putem îndoi că, în ceea ce privește literatura dramatică, respectarea cerințelor scenei se află în centrul codului intim al elaborării esențelor artistice. In afara unei construcții cu adevărat teatrale nu se poate face literatură pentru scenă, dar acest adevăr nu are nici un raport cu încurajarea produselor meșteșugărești în ambalaje mai mult sau mai puțin colorate. A ține seama de caracterul scenic al dramei nu înseamnă pur și simplu a învăța cu osîrdie alfabetul tehnic al breslei. Bineînțeles a cunoaște experiența înaintașilor de prestigiu este o datorie elementară pentru un nou dramaturg, dar esențial este să găsești — liber de orice prejudecată formală — expresia scenică necesară materialului tău dramatic și viziunii tale noi asupra acestui material. Aceasta nu înseamnă că fiecare piesă nouă, sau fiecare autor nou înscrie o pagină cu totul inedită în tehnica dramei. Căutînd forma cea mai potrivită propriului său punct de vedere, scriitorul poate adapta, cu îndreptări și ajustări inerente, soluții scenice reputate. Oricum, utilizînd într-o accepție personală procedee verificate sau inovînd temerar, autorul fascinat de nou se împotrivește firesc transpunerii mecanice a experienței altora în spațiul propriului său șantier, în vederea unui ipotetic succes.

In ceea ce-l privește pe V. Em. Galan, el a scris o piesă pe o temă de o certă actualitate, într-o lumină care este aceea a epocii noastre și de aceea, pur și simplu n-a avut nevoie de recuzita fanată a „bulevardului“. Comedia „Prietena mea Pix“ se preocupă, fără pretenții de profunzime, dar cu o relevabilă seriozitate în abordarea mijloacelor comicului, de aspecte etice ale dragostei și ale familiei în societatea noastră nouă. Se creează, cu grație și fior literar, cîteva cupluri reprezentative, ocupînd fiecare locul său în partida de șah pe care o organizează autorul și în care se urmărește eliminarea de pe tablă a pieselor nefaste. O asemenea piesă neagră este „bîtocrația“ în care crede recuperabilul Mastacan. Deși figurează ca teoretician al acestei concepții sălbatic-individualiste care așează la temelia vieții dreptul pumnului, Mastacan nu este reprezentantul ei integral. El pare mai degrabă o victimă a acestei doctrine pe care încearcă — împotriva voinței sale și cu o rîvnă de veșnic neofit — s-o aplice la rîndul său. Subliniind cu vervă „inconsecvența“ acestui propagator al legii lui Cain, autorul utilizează comicul în serviciul analizei psihologice a acestui personaj contradictoriu. In jurul lui Mastacan intervin în discuție, ca preopinenți sau numai ca argumente, celelalte personaje. Cuplul candid Paul-Pix merge în întîmpinarea dragostei adevărate, schițînd mișcări stîngace care solicită spectatorului simpatia. Un alt cuplu, Andrei-Silvia, este o reprezentare evoluată a primului duo (dar aci momentele lirice sînt substituite de o luciditate luminoasă). Adevărații „bîtocrați“ care cred, unul în puterea exclusivă a banilor, altul în eficacitatea unei demagogii „principiale“ (Daniela și Pătrățică) se realizează în final ca pereche ilustrativă pentru mizeria morală a dragostei.

Momentul comic cel mai intens este tocmai cel în care opoziția dintre cele două concepții atinge expresia sa cea mai sensibilă și acest lucru acordă autorului o înaltă gratificație valorică. Intr-adevăr, în conversația dintre Pix și Mastacan din ultimul act capătă relief faptul că „experimentatul“ inginer îmbătrînit în crailîcuri, nu știe despre dragoste mare lucru, necunoscînd vibrația interioară a sentimentului. „Cum? Vasăzică dumneavoastră nu știți chiar nimic?“ îl întreabă ingenuu Mihaela-Pix pe redutabilul Cassanova în rîsul general al sălii. Asistînd la această neașteptată inversare a aparențelor, publicul înțelege o dată mai mult superioritatea punctului de vedere al inamicilor lui Cain. Astfel se profilează în piesă principii de bază ale moralei comuniste și meritele comediei ușoare a lui Galan este că acordă acestora greutatea cuvenită.

Scriind, Galan n-a disprețuit nici un moment specificul teatrului, dar — ca și alți începători — a ezitat între mai multe rezolvări, între deosebite ritmuri, ezitare care s-a păstrat și în forma finală a piesei. După primul act, în care expunerea este făcută alert, dar grăbit (momentul important în care Mastacan îi dă fiului său bani nu este îndeajuns marcat) urmează tabloul discuției Andrei-Mastacan, neașteptat de dens și static, pentru ca ultimul act (cu excepția convorbirii dintre Pix și inginer) să coboare evident către o dezlînare a acțiunii care minează consistența concluziilor. Urmărind fazele succesive ale demonstrației sale dramatice — căci „Pix“ este o asemenea demonstrație — Galan a pierdut din vedere necesitatea cuprinderii, într-o construcție unitară a datelor povestirii sale. El a tratat tablourile piesei disparat, în felul alcătuirii capitolelor numeroase ale unui roman, unde organicitatea este însă de natură epică. Obligația artistică a gradării conflictului dramei, obligație care condiționează nu virtuozitatea de suprafață a „construcției“ ci comunicarea interioară a sensurilor, n-a fost desigur în atenția autorului. De aci provin nu puține neajunsuri care pătrund odată cu defecțiunile de ritm în substanța piesei, pe care fără a o altera, o estompează în momente care ar fi putut deveni covîrșitoare și savuroase. Totuși principala deficiență de ritm a piesei nu se datorează, în primul rînd, unei slăbiciuni de ordin arhitectonic. Există în piesă și o insuficiență în partitura filozofică, în elaborarea explicită a opiniilor autorului. In liniile sale mari opoziția dintre cele două poziții este, desigur, limpede. Scriitorul apără călduros puritatea morală a eticii proletariatului descătușat. Cinismul mercantil, „încuiala“ retrogradă, scepticismul individualist sînt supuse sarcasmului în forme tranșante. In tabloul II apare însă supărător modul alambicat al discuției despre „bîtocrație“. Ariditatea momentului nu se datorează faptului că doi oameni stau în scenă, pradă unei discuții aprinse, timp de 15—20 minute. Asemenea dezbateri pot ocupa și spații mai largi într-o piesă, dacă ele conțin dramatismul neted al unui spectaculos duel ideologic. Intre Andrei Savu și Mastacan pozițiile se definesc din primele clipe, după care urmează însă o învolburare de fraze ce nu se sudează organic. Unele intervenții surprind și încurcă lucrurile, ca — de pildă — calificarea lui Mastacan drept „un uriaș cu ochii legați“. Nu îndeajuns de cristaline ne-au părut și unele replici sibiline ale Sofiei Mastacan (tabloul III).

Observațiile noastre se adresează însă unui scriitor de teatru, unui literat care s-a apropiat considerabil de exigențele genului dramatic. In pofida slăbiciunilor sale, „Prietena mea Pix“ este o comedie valoroasă, în care rîsul slujește înalte idei.

Artistul emerit Ștefan Ciubotărașu (Mastacan) *și Vasilica Tastaman* (Pix), *într-o scenă din spectacol.*

Piesa lui V. Em. Galan este — ca să cităm o veche expresie a lui Caragiale — ceea ce se cheamă o „bucată cinstită“, deoarece așa cum cerea autorul „Scrisorii pierdute“ are — într-o mare măsură — „o închipuire sănătoasă“ și „caractere originale“. Mai este nevoie să spunem că, exercitîndu-ne oficiul critic, am păstrat tot timpul sentimentul că mesajul acestei comedii ușoare este cu mult mai substanțial decît al unor lucrări grave, care repetă situații și personaje de mult cunoscute?

★

Teatrul de Comedie are, în primul rînd, meritul de a fi primit cu interes și considerație textul unei piese față de care alte teatre au manifestat o exagerată timiditate. Impreună cu autorul, colectivul Teatrului de Comedie a participat la realizarea versiunii ultime a piesei, mergînd — continuu — în sensul indicațiilor piesei, în direcția reliefării scenice a semnificațiilor manuscrisului. Renunțînd — fatal — la amplele paranteze ale piesei lui Galan, teatrul le-a înlocuit mobilînd piesa cu gesturi, zîmbete și nuanțe abia perceptibile în țesătura literară a comediei. Ezitările de construcție despre care am vorbit, vizibile mai ales în prima variantă a textului, au ridicat în fața celor de la Teatrul de Comedie probleme complicate. Prețuirea potențialului artistic al piesei a creat însă un excelent climat de creație în cadrul căruia regizorul, direcția, actorii (distribuiți sau nu în acest spectacol), secretariatul literar au participat la elaborarea transpunerii scenice. Este acesta încă un semn cu privire la modul în care Teatrul de Comedie își îndeplinește obligațiile artistice și cetățenești.

Regia spectacolului (Radu Penciulescu) a mers consecvent pe magistrala comediei. Păstrînd o deosebită grijă reliefului problematic al „Prietenei Pix“, Penciulescu a pedalat cu convingere pe filonul comic al textului, utilizînd — în acest scop — cu pricepere datele personale ale principalilor actori-interpreți. La lectura piesei Mastacan constituia o prezență întrucîtva greoaie și incertă sub aspect caracterologic. In urma îmbunătățirii textului de către autor, Ștefan Ciubotărașu a adus o contribuție importantă la revelarea caracterului acestui erou cu reacții neașteptat de complexe. Valoarea acestei creații stă tocmai în faptul că interpretul a explorat nebănuit de adînc replicile personajului, descoperind în acestea personajul inedit și surprinzător pe care l-a realizat. Incă o dată Ciubotărașu se dovedește a fi unul dintre ocupanții primelor locuri în linia actoricească a teatrului nostru contemporan. Asupra creației sale în rolul lui Mastacan, ca și asupra altor date remarcabile ale activității sale recente, ne propunem să revenim cu un apropiat prilej.

Atacînd cu brio resursele comice ale piesei, Radu Penciulescu a adoptat o fericită prudență în momentele de dezbatere acută, interzicîndu-și acceptarea oricăror efecte groase. In unele spectacole recente, se dă curs șarjei concesive sub emblema nobiliară a „burlescului“ popular. In ceea ce-l privește, Penciulescu n-a dat curs comicăriei de suprafață sub nici o emblemă. Simțul măsurii și subțirimea nuanței au caracterizat mai ales primele două părți ale piesei. In ultimul act a fost fabricat în unele momente (vezi „sancționarea“ lui Pătrățică) un „antren“ artificios.

Cuplul Pix-Paul a realizat, în ciuda unor repetări de ton, scene de un real farmec. Indeosebi Vasilica Tastaman a jucat cu dezinvoltură, marcînd replicile-cheie, detașîndu-le din șirul celorlalte „poante“. Val. Plătăreanu a adus inocența cerută rolului și o încruntare precoce pe deplin potrivită vîrstei personajului. Ne pare foarte bine că putem să-l aplaudăm pe Iurie Darie (în figura ridiculă a funcționarului Șoimu), în primul său rol de teatru care iese din linia ștearsă a aparițiilor de pînă acum și credem că nu greșim dacă-l considerăm ca adevăratul său debut promițător. Mai puțin favorizat de text Amza Pellea (Andrei Sava) și-a spus rolul cu convingere dar, de astă dată, fără farmec. In compartimentul „negativilor“, Costel Constantinescu (Pătrățică) se distinge prin disjungerea netă pe care o operează între silueta antipatică a personajului și aplombul său comic. Hazul replicilor rostite de Costel Constantinescu îl coboară continuu pe jalnicul Pătrățică, neacordîndu-i nici un rabat. Rozalia Avram (Daniela) adaugă încă o figură — de astă dată mai interesantă — galeriei sale de personaje frivole. Intr-un rol mic s-au deosebit din nou posibilitățile de compoziție ale tînărului Alexandru Lungu (Cujbă).

Linia regiei și a interpretării a fost împlinită fără ostentație de decorurile estivale ale lui I. Popescu-Udriște, care a transpus întreaga acțiune între ziduri zvelte, în linii arhitectonice moderne, proprii noilor noastre peisaje citadine. Cadrul scenografic a creat piesei ambianța construcțiilor recente, a stabilit acestui spectacol optimist o atmosferă proaspătă, familiară plimbărilor romantice ale tinerilor de astăzi.

V. MINDRA

SCRISORI

ARTISTUL ȘI EPOCA SA

MOSCOVA

Dramaturgii, regizorii și artiștii sovietici se pregătesc să întîmpine cu noi opere marele eveniment din viața poporului sovietic: Congresul al XXII-lea al Partidului. Pregătirilor în vederea Congresului i-a fost consacrată recenta consfătuire a activului teatrelor dramatice, organizată de Ministerul Culturii și Uniunea Scriitorilor sovietici.

Analizînd materialele consfătuirii constați că principala temă în jurul căreia s-au desfășurat discuțiile poate fi exprimată prin cuvintele: „Artistul și epoca sa". Dramaturgii sovietici își dau bine seama de responsabilitatea ce le revine în fața epocii, în fața țării. In întîmpinarea Congresului partidului, aproape toți dramaturgii au creat sau au pe șantier piese noi. Unele dintre ele se joacă de acum pe scenele teatrelor, altele se găsesc în stadiul repetițiilor, în fine altele au apărut în revistele literare.

La consfătuire s-a scos în evidență faptul că multe din piesele noi răspund la întrebările cele mai arzătoare ale vieții sovietice. „Flori vii" de Pogodin, „Explozia" de Dvorețki, „Fericita" de Mitrofanov și altele, reușesc în bună măsură să dezvăluie bazele politice, sociale și morale ale dezvoltării caracterului omului sovietic. In orice caz atenția față de tematica actuală, abordarea unor probleme cetățenești, stăruința de a pătrunde în viață, de a ajuta procesului viu al construcției comuniste, a asigurat stagiunii care se sfîrșește un succes fără precedent. 70% din spectatori au vizionat tocmai piesele pe teme actuale.

Luînd ca punct de sprijin creșterea neîncetată a interesului publicului față de teatru, o serie de participanți la consfătuire au subliniat necesitatea ca dramaturgii să fie și mai exigenți față de creațiile lor, atît în privința alegerii domeniului de viață oglindit, cît și a formei în care este prezentată realitatea. Căci, a subliniat profesorul Markov „Teatrul este o catedră". De aici necesitatea ca dramaturgia să dezvăluie rolul hotărîtor al muncii în viața omului noii societăți, rolul principial nou al colectivului ca forță socială, esențială. Dar caracterul calitativ nou al vieții sociale sovietice nu ferește dezvoltarea ei de contradicții, de dramatism. Combătînd teoria „lipsei de conflict", Kuznețov, prim adjunct al Ministrului Culturii al U.R.S.S. a subliniat totodată că ar fi nejust ca oglindirea contradicțiilor realității să meargă numai pe linia luptei de neîmpăcat a unor forțe, idei și poziții morale opuse, pe linia creerii așa numiților eroi pozitivi și negativi, echivalenți prin semnificația lor. Dramatismul poate fi descoperit în caracterul oamenilor cinstiți, devotați cu trup și suflet poporului și comunismului. Acest dramatism va ieși la iveală atunci cînd oameni animați de același scop vor intra în conflicte ce apar ca urmare a deosebirilor de caracter sau de păreri în rezolvarea unor probleme practice, a deosebirilor în nivelul lor de conștiință și principialitate.

Alți participanți la consfătuire, printre care A. Salînski, secretar al Uniunii Scriitorilor, au relevat că publicul și îndeosebi tineretul ar vrea să vadă pe scenă, în preajma Congresului, adevăratul erou al zilelor noastre: omul muncii care a fertilizat milioane de hectare de pămînt, muncitorul cu inteligența și cunoștințele inginerului, inginerul cu mintea savantului, activistul de partid înflăcărat făptuitor al nobilelor idei leniniste, cercetătorul în fața căruia se deschid secretele profunde ale naturii. Salînski combătînd pe acei dramaturgi și scriitori care creiază încă eroi schematici, plicticoși, numai pentru ai face „ideali", a relevat că eroii trebuie să fie în primul rînd oameni, cu toate pasiunile căutările, greșelile, descoperirile, suferințele și satisfacțiile proprii omului. Nu trebuie oglindite numai caracterele gata formate într-o împrejurare sau alta, ci mai ales procesul dezvoltării și statornicirii lor.

La consfătuire s-a acordat atenție și problemelor de alt gen. Markov s-a oprit printre altele la analizarea personajului așa numit „purtător de cuvînt al autorului", care a apărut și apare destul de des pe unele scene moscovite. Acest personaj are sensul său filozofic, nu numai teatral — a subliniat oratorul. Această persoană indică punctul de vedere al autorului sau spectatorului ori, dimpotrivă, ea afirmă relativitatea acțiunilor: „Priviți, poate că e și așa. Judecați singuri ce este adevărat". Ori, arată Markov, metoda aceasta are sens numai în cazuri aparte, cum a fost „Invierea" lui Tolstoi, sau „Tragedia optimistă" de Vîșnevski, — unde personajul a oglindit punctul de vedere al autorului. Se întîmplă însă și așa—spectatorul pleacă de la teatru și se gîndește: ce afirmă de fapt „purtătorul de cuvînt al autorului" față de viață? Poate că e într-un fel, sau și în altul. Noi nu putem gîndi așa. Trebuie să vorbim răspicat: asta e așa, cealaltă nu nu este așa. Trebuie să spunem ce iubim și ce urim. Este în acest sens folositor „purtătorul de cuvînt"? Atunci să existe. Dacă nu, de ce să mai fie introdus pe scenă? Aceleași păreri le-au exprimat și alți participanți la consfătuire.

Problemele teatrului în preajma Congresului partidului au fost dezbătute profund și multilateral. Din multiplele și valoroasele idei exprimate mai relevăm doar noua cerință față de critica teatrală. S-a subliniat că în condițiile construirii comunismului, cînd pe primul plan stă sarcina educării cetățeanului lumii noi, accentul trebuie să se pună pe articole adresate maselor celor mai largi.

Spectatorii sovietici așteaptă roadele dezbaterilor în domeniul dramaturgiei în stagiunea ce se va deschide cu cîteva săptămîni înaintea celui de-al XXII-lea Congres al P.C.U.S.

Alexandru CIMPEANU

La Muzeul „Goethe" din Weimar

WEIMAR

In fiecare epocă se studiază sub aspecte și cu metode noi, personalitatea și opera lui Goethe, căci creația lui își exercită influența asupra fiecărei generații. Cu atît mai mult, epoca noastră reclamă cercetarea și prezentarea dintr-un nou punct de vedere, științific, a vieții și a operei lui Goethe, a timpului în care odată cu ele s-a creat literatura națională germană. Rezultatele acestor cercetări urmează să joace un rol cu atît mai important în educarea și cultura oamenilor muncii, cu cît literatura clasică are o mare influență asupra evoluției culturale a societății socialiste. Acestei sarcini cultural-politice n-au putut să-i corespundă decît în parte Muzeul Goethe de la Weimar — înființat în 1935 — și casa lui de locuit, păstrată în forma inițială. Exista o preocupare mai mult pentru viața și pentru persoanele din jurul lui Goethe în timp ce opera lui rămînea pe planul al doilea. In felul acesta Muzeul nu numai că era despuiat de caracterul lui literar-istoric, ci și de funcția lui de culturalizare a masei. Pentru ca Muzeul să țină pasul cu timpul și cu cerințele lui, se impunea o reorganizare temeinică, pornind de la conținut.

Un colectiv compus din cercetători în domeniul muzeelor, al istoriei literaturii și a artei, au conceput și au organizat un nou Muzeu Goethe, care a fost inaugurat cu ocazia festivităților prilejuite de a 75-a aniversare de la înființarea Institutelor Goethe din Weimar. Opera lui Goethe este cuprinsă în toată bogăția ei creatoare și în primul rînd realizările din șase domenii: 1) Ca poet național și creator al literaturii germane naționale și ca unul din fondatorii teatrului național german; 2) ca cel care a desăvîrșit limba literară germană; 3) ca teoretician al literaturii și al artei germane; 4) ca filosof; 5) ca savant în științele naturale, în ramurile: botanică, zoologie, anatomie comparată, mineralogie și teoria culorilor; 6) ca om politic și ca funcționar de stat în cele mai variate domenii ale vieții publice.

Viața și opera lui Goethe sînt prezentate așa cum au influențat și au fost influențate de relațiile sociale, politice și economice din Germania dintre anii 1750—1830. S-a creat astfel un muzeu istorico-literar biografic — cel mai mare de acest gen din Germania — la conceperea căruia a stat la bază concepția materialismului istoric și dialectic. Muzeul este împărțit pe perioade din viața și creația poetului.

Intr-o sală separată este expusă colecția lui Goethe în domeniul științelor naturale, dîndu-se vizitatorilor posibilitatea de a repeta experiențele lui Goethe și de a se convinge că ele au rămas valabile pînă astăzi. O altă sală servește studiului individual sau colocviilor cu grupe de vizitatori.

La prezentarea materialului expus s-au întrebuințat mijloacele cele mai moderne ale tehnicii muzeale; lumină indirectă, vitrine cu forme alese, un singur fel de rame pentru tablouri etc. Efecte deosebite au fost obținute prin coloritul diferit al tapetelor sălilor, — la care s-a ținut seama de concepțiile lui Goethe în domeniul culorilor — culorile corespunzînd tematicii fiecărei încăperi.

Acest nou lăcaș de cultură națională va servi ca mărturie în fața întregii lumi de voința de cultură a primului stat german de muncitori și țărani și va contribui la includerea în viața noastră a moștenirii lui Goethe, ca o forță vie, productivă.

Klaus HAMMER

Asistent științific la Institutul de Cercetări Naționale al Literaturii Clasice Germane din Weimar.

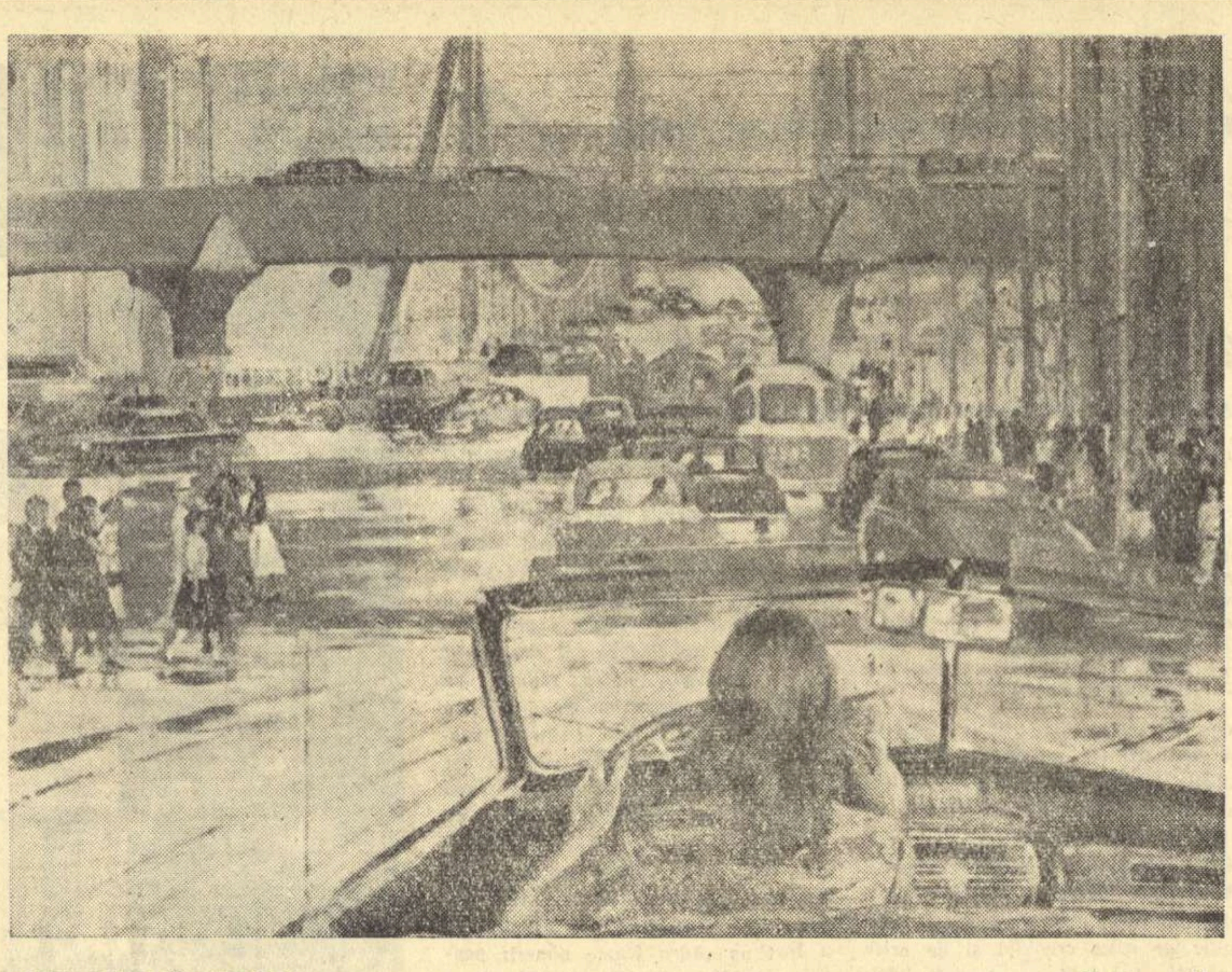

IURI PIMENOV (U.R.S.S.) „Moscova azi"

Monopolul presei

LONDRA

Fuzionarea grupurilor „Odhams Press" și „Daily Mirror", în general perspectiva unei concentrări atît de mari a presei în mîna unui singur monopol, au alarmat pînă și guvernul conservator, care a numit o comisie pentru cercetarea situației create în presă. Totuși primul ministru Macmillan mărturisea că este complet neputincios să împiedice contopirea Mirror-Odhams. Partidul laburist este și el îngrijorat de acest act deoarece, cu mulți ani în urmă, liderii săi de dreapta au cedat ziarul oficial al partidului, „Daily Herald", concernului Odhams Press. Tîrgul prevedea mai multe locuri în consiliul directorial pentru laburiști, în schimbul obligației ca noua conducere a trustului să urmeze politica partidului laburist. Dar acum, ziarul acesta a ajuns sub controlul lui Cecil King, care editează în același timp ziarul rival „Daily Mirror", cu fățișă orientare reacționară. King a acceptat să întîlnească în Camera Comunelor o delegație de parlamentari laburiști, promițînd să mențină ziarul „Daily Herald" șapte ani. Cînd a fost întrebat ce crede cu privire la primejdia concentrării ziarelor într-o singură mînă, a răspuns că nu vede nimic rău în aceasta, dacă puterea îi aparține. Relatînd întîlnirea, ziarul „Times" a scris: „Membrii laburiști ai parlamentului au rîs la această glumă, sperînd că este o glumă".

Curînd după terminarea ultimului război a început să se manifeste în presa engleză tendința concentrării ziarelor și revistelor în mîinile cîtorva mari financiari. Comisia guvernamentală instituită atunci pentru anchetarea situației din presă a confirmat părerea că ziarele sînt cumpărate și vîndute exclusiv în vederea stoarcerii de profituri, menite să fie distribuite acționarilor respectivi, care admit numai articole corespunzătoare intereselor lor de afaceri. Lordul Beaverbrook, proprietar al ziarelor „Daily Express" și „Evening Standard" a declarat comisiei că el nu are nici un fel de dificultăți cu redactorii șefi, deoarece aceștia sînt oameni cu „concepții asemănătoare alor lui". Lordul Rothermere arăta deasemeni că ziariștii se obișnuiesc repede cu „atmosfera biroului".

Mai poate fi vorba despre „libertatea presei" într-o societate care permite ca ziarele să fie obiect de licitație și îngăduie bogătașilor să obțină controlul nu numai asupra întreprinderilor care produc hîrtie, dar și asupra persoanelor care au posibilitatea să citească? Pentru a replica atotputerniciei monopolurilor, s-a organizat pe baze cooperatiste apariția unui ziar laburist. „Daily Herald" a pornit astfel la drum cu sprijinul sacrificiilor practicate de cititorii credincioși și de către ziariștii care au crezut în cauza ziarului — ajuns, ca urmare, la un tiraj de un sfert de milion de exemplare. Liderii de dreapta ai partidului laburist, alarmați, l-au vîndut însă concernului „Odham Press". Deși, sub noul stăpîn și-a sporit tirajul, ziarul și-a pierdut orientarea de stînga și spiritul combativ. „Daily Worker" ziar întemeiat de Partidul Comunist, care acum este proprietatea unei companii cooperatiste formate din cititorii săi, apare pe aceleași baze ca și „Daily Herald" la începutul său. El se apropie de un tiraj de 100 mii de exemplare, dar influența sa depășește cu mult tirajul.

Creșterea continuă a puterii și înrîuririi monopolurilor a făcut să dispară în ultimile decenii zeci de ziare.

Acum s-a ajuns la situația în care patru din fiecare cinci ziare centrale, citite de poporul englez sînt controlate de trei grupuri: grupul Beaverbrook („Daily Express", „Evening Standard", „Sunday Express" și „Glasgow Evening Citizen"); grupul Rothermere („Daily Mail", „Daily Sketch" și „Evening News") și grupul „Daily Mirror" („Daily Mirror", „Daily Herald", „Sunday Pictorial" și în Scoția „Daily Record" și „Sunday Mail"). Cecil King, proprietarul grupului Mirror este văr cu lordul Rothermere, proprietar al grupului „Daily Mail". Totodată aceste grupuri posedă sute de reviste, ziare de provincie, precum și întreprinderi tipografice.

Un nou venit în domeniul ziaristicii, este Roy Thompson, un milionar canadian, al cărui succes în Anglia a început odată cu obținerea controlului asupra stațiunii de televiziune din Scoția, pusă la dispoziția reclamei, ceea ce, după cum a mărturisit el însuși într-un moment de neatenție, este echivalent cu a avea licența de a „bate propria monedă". Thompson a venit în Anglia abia în 1953 după ce a achiziționat în Canada 26 de ziare; acum el controlează „Sunday Times", principalul cotidian scoțian, „Scotsman", cel mai important ziar din Țara Galilor „The Western Mail" și principalul ziar din Irlanda de Nord „Belfast Telegraph", precum și ziare de zi și de seară într-o duzină de alte orașe. La Newcastle, Sheffield, Cardiff, Middlesborough, Blackburn și Aberdeen, Thomson posedă atît ziarele de dimineață cît și pe cele de seară și nu are nici un fel de rival.

Concentrarea presei în Anglia, face parte din tendința generală spre monopolizare și rezultatul poate fi văzut din dominarea presei de către firmele care plătesc pentru reclame. Acestea sînt interesate ca ziarele să aibă un tiraj cît mai mare. „Daily Mirror" și „Daily Express" care ambele au tiraje de peste 4 milioane exemplare, obțin mari profituri. „Daily Herald" cu un tiraj mai mic de 2 milioane, pierde mulți bani deoarece întreprinderile de reclamă n-au interes publicitar pentru ziare cu tiraj redus. „Daily Scketch" care de asemenea are un tiraj mai mic de 2 milioane se găsește într-o situația analoagă și mulți prezic apropiata sa dispariție. Iată încă o pildă grăitoare despre „libertatea presei".

Influența monopolurilor din presă depășește cu mult domeniul pur politic. Autorii care scriu împotriva așa zisului „establishment"[1]) au mari greutăți cu publicarea operelor lor (există numai cîțiva editori care sînt gata să publice lucrări progresiste) iar ziarele și revistele literare aflate în marea lor majoritate sub controlul monopolurilor, pot în mod efectiv să împiedice vînzarea acestor lucrări refuzînd să le recenzeze. Aceiași situație există și în domeniul teatrului. „Theatre Workshop" cu merite deosebite în promovarea dramaturgiei originale realiste, a fost ignorat timp de ani de zile și se găsea la marginea falimentului, pînă cînd a izbutit să obțină două mari succese care l-au consacrat în pofida presei. Intr-un rînd companiile cinematografice și-au retras toate reclamele din ziarul „Sunday Express", din cauză că recenzentul acestuia publicase unele articole nefavorabile. Ziarul a replicat și a înfruntat boicotul un timp oarecare.

Bibliotecile, în majoritatea lor proprietate a consiliilor municipale, își cumpără în mare măsură cărțile pe baza recenziilor din presă. Agențiile teatrale care cumpără stocuri imense de bilete și pot hotărî soarta unei piese, acționează după indicațiile criticilor publicate în presă. Circulația filmelor este controlată nu numai de primirea ce li se face în presă, dar și de monopolurile care posedă majoritatea sălilor de cinematograf.

Iată diversele canale prin care monopolurile de presă, și nu numai ele, își pot exercita influența asupra vieții artistice și literare. De altfel ultima comisie pentru presă a primit dovezi cu privire la „listele negre" alcătuite de proprietarii de ziare cu nume de persoane ce urmau să fie ignorate în coloanele ziarelor.

Toate acestea, desigur, se reduc la simplul adevăr că în societatea dominată de capitalismul monopolist, monopoliștii sînt cei care iau hotărîrile.

Gordon SCHAFFER

---

[1]) Direcția impusă de cercurile conducătoare

CONTRAPUNCT

R. S. Cehoslovacă

In cadrul festivalului din acest an al filmului cehoslovac pentru copii au fost prezentate 13 filme artistice de lung metraj, 8 filme de desene animate și 10 de păpuși și combinate. Au urmat conferințe și discuții cu public — în care s-au dezbătut numeroase probleme legate de realizarea și conținutul filmelor pentru copii și tineret.

Franța

A încetat din viață, la Paris, Hélène Jourdan-Morhange, violonistă de mare talent, critic muzical de autoritate, președintă a consiliului de administrație la „Maison de la Pensée Française". Hélène Jourdan-Morhange este autoarea a două cărți despre compozitorul Maurice Ravel, a cărui prietenă și admiratoare a fost și care i-a dedicat majoritatea operelor sale. A deținut cronica muzicală la „Ce soir" și după dispariția acestuia, la săptămînalul „Lettres françaises". A făcut parte din juriul Concursului Internațional Marguerite Long-Jacques Thibaud. A colaborat de asemenea, la revistele muzicale sovietice. Sînt cunoscute studiile sale asupra muzicii lui Ravel, Enescu, Honegger, de Falla, Brahms, asupra interpretării lui David și Igor Oistrach, aprecierile elogioase privind arta pianistică a lui Dinu Lipatti.

R. D. Germană

Teatrul berlinez „Maxim Gorki" se pregătește să pună în scenă noua piesă a dramaturgului francez A. Adamov „Primăvara anului 1871", care aduce pe scenă cîteva episoade ale Comunei din Paris. De semnalat că autoritățile franceze au interzis la Paris piesa.

R. F. Germană

După o îndelungată tăcere scriitorul vest-german Ernst Gläser — autor al cunoscutelor cărți „Contingentul 1902" și „Ultimul civil" — a publicat un nou roman „Strălucirea și mizeria germanilor". Săptămînalul „Börsenblatt für den Deutschen Buchhandel" arată că romanul „înfățișează o largă panoramă a perioadei postbelice". Prin exemplul oferit de refacerea orașului Dreimünster, E. Gläser arată adevărul despre „miracolul economic" demască dedesubturile înaltei societăți, „a cărei falsitate găsește în persoana autorului un judecător incoruptibil". „Timpul nostru seamănă cu Janus, — spune unul din personajele cărții. El are două fete. Una zîmbește, cealaltă îl devorează pe om".

R. P. Bulgaria

Sub titlul „Planuri și gînduri" săptămînalul „Literaturen Front" publică un interviu luat unor scriitori bulgari.

„Sper — spune Gheorghi Karaslavov — ca în acest an să iasă de sub tipar cea de a treia și cea mai grea parte a trilogiei mele — „Oameni simpli".

Scriitorul Kamen Kalcev promite o nouă povestire dedicată tineretului zilelor noastre, iar dramaturgul Liudmil Stoianov — o piesă revoluționară închinată vieții lui Hristo Botev, „La luptă pentru libertate". Stoian Daskalov lucrează la definitivarea a trei povestiri pe teme contemporane.

★

Editura „Scriitorul Bulgar" a scos de sub tipar o culegere de articole ale cunoscutului critic teatral Liubomir Tener, intitulată „Drama și scena". In volum sînt incluse articolele scrise de autor în perioada 1954—1958, închinate celor mai importante probleme legate de dezvoltarea teatrului și dramaturgiei bulgare.

S. U. A.

Regizorul american S. Kramer lucrează intens la filmul „Procesul de la Nürnberg". Rolurile principale vor fi deținute de Marlene Dietrich și Spencer Tracy.

O altă producție în care e demonstrată barbaria hitleristă va fi a doua versiune a filmului „Mein Kampf", impresionanta realizare a lui Erwin Leiser. Cunoscutul regizor suedez își completează filmul cu noi documente, descoperite recent în cursul unei călătorii pe care a întreprins-o prin țările asupra cărora s-a revărsat între 1938—1945, pecinginea nazistă.

R. P. Ungară

De peste șase luni în paginile săptămînalului „Élet és irodalom" se duce o amplă discuție pe marginea unor probleme majore legate de creația tinerilor scriitori. La discuție participă atît scriitori și critici consacrați cît și tineri. De curînd săptămînalul a publicat articolul criticului literar Gábor Tolnar, redactorul șef al revistei „Kortárs" în care se spune printre altele: „Principala caracteristică a tinerilor noștri scriitori reprezintă baza lor sănătoasă, ideile ce-i înaripează și de aci tendința de a transpune în lucrările lor realitatea noastră socialistă. Putem afirma cu tărie că majoritatea tinerilor scriitori sînt pătrunși de realismul socialist".

Grecia

Multe filme occidentale se turnează în ultimul timp în Grecia. Autoritățile încurajează acest nou gen de reclamă turistică, dar opinia publică reacționează la aceasta în mod diferit. Ea își exprimă îngrijorarea cu privire la influența negativă pe care o au asupra tineretului filmele Hollywood-ului, și, mai ales, este împotriva denaturării faptelor din istoria greacă și a temelor mitologice ce se constată în filmele occidentale.

Așa, de pildă, ziarul „Avghi", referindu-se la filmul „Atlantul" al regizorului american Roger Corman, protestează împotriva falsificării istoriei și tradiției poporului grec. Nimic n-a fost păstrat din subiectul mitologic care se găsește la baza filmului. Ziarul propune instituirea unui control asupra scenariilor de filme. „Hollywood-ul a demonstrat de mult, — scrie „Avghi", — că este în stare de ori și ce".

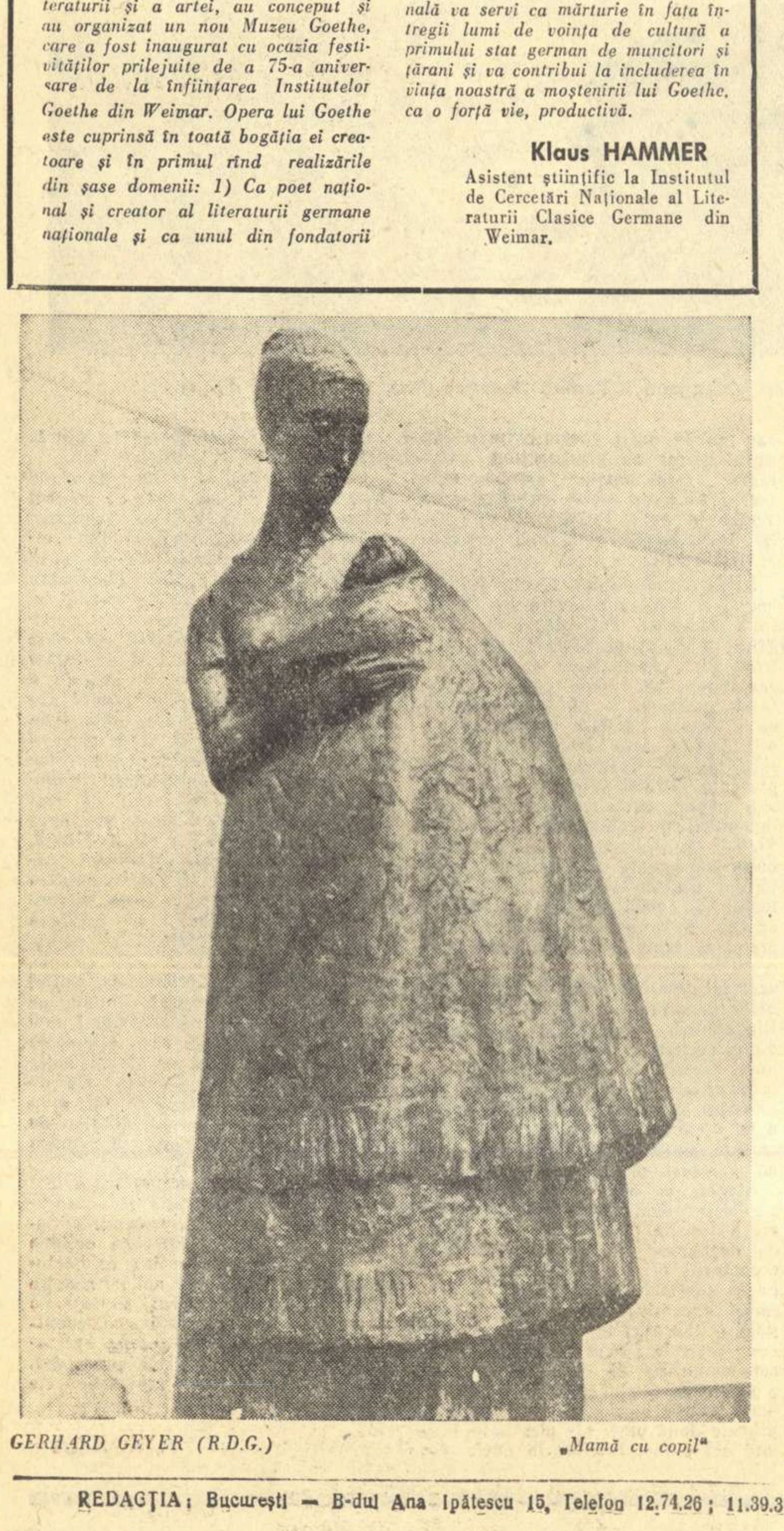

GERHARD GEYER (R.D.G.) „Mamă cu copil"

DE PESTE HOTARE

Tur de orizont

GENEVA

De aici, avem posibilitatea în aceste zile să facem un cuprinzător tur de orizont în cîteva din principalele probleme ale situației internaționale. Discuția privind Laosul, tratativele în problema algeriană, ne oferă posibilitatea de a aprecia pozițiile în problema asigurării și respectării independenței naționale, în vreme ce conferința pentru încetarea experiențelor nucleare este unul din aspectele frămîntatei probleme a dezarmării.

In cele 30 de zile de cînd urmăresc conferința în problema Laosului am asistat la schimbări de temperatură politică care au oscilat între cele mai joase și cele mai călduțe. Păcat că pînă acum, nu ne-a fost dat să înregistrăm și vreme pe deplin frumoasă. Cele două zile ale întîlnirii de la Viena ne-au dat speranța unei asemenea ridicări de temperatură. Se pare că d-lui Harriman în ciuda celor 70 de ani ai săi îi place însă vremea urîtă. Deși veștile venite de la Viena erau încurajatoare, la Geneva, dl. Harriman, cu sprijinul celorlalte delegații occidentale, a făcut timp de o săptămînă „grevă". Pretextul vă este cunoscut: o așa-zisă violare a încetării focului de către forțele patriotice. In fapt, era vorba de contraacțiuni ale forțelor populare care nu puteau rămîne indiferente la provocările militare organizate de rebelii laoțieni în spatele frontului.

Explicațiile oferite de diplomații americani vădeau poziția jenantă în care se găseau trimișii Departamentului de Stat. Am asistat și la un moment de umor cînd reprezentantul rebelilor, vădit încurcat, ne-a spus că va cere restituirea fortului Padong, aflat în interiorul ținutului eliberat mai de mult de forțele patriotice. Cînd a fost întrebat cui se va adresa această cerere, Sisak Na Champassak n-a știut ce să răspundă și a dat din umeri. Această declarație, în afara momentului de destindere pentru cîteva clipe pe care ni l-a oferit, reflectă concepția celor care au venit la Geneva în speranța că vor obține aici ceea ce au pierdut lamentabil pe cîmpul de luptă. Acestui scop probabil i-a servit și montarea incidentului de la Padong creat pentru cîștigarea de timp.

Dar de partea cui lucrează timpul? Ne-o spune și corespondentul din Geneva al ziarului „New York Times" care transmite redacției că „reluarea tratativelor are loc în condiții mult mai favorabile pentru comuniști atît din punct de vedere politic cît și militar decît în urmă cu 4 săptămîni, cînd a început conferința".

Poate că acest adevăr a fost înțeles pînă la urmă și la Departamentul de Stat care a dat dispoziție domnului Harriman să se reașeze la masa tratativelor. Un corespondent englez îmi spunea că și poziția mai maleabilă a reprezentanților britanici a jucat un anumit rol în curmarea „grevei" diplomaților americani. De altfel aceasta nu este prima dintre neînțelegerile occidentale reflectate uneori pînă și în nuanțe.

Reluarea tratativelor a coincis și cu anunțarea aranjamentului unei întîlniri între Suvanna Fumma, Sufanuvong și Boun Oum, întîlnire care va avea loc sîmbătă la Zürich. Nici un corespondent prezent aici nu a putut să nu remarce că în vreme ce conducătorii forțelor patriotice, prințul Suvanna Fumma și prințul Sufanuvong, au avut în aceste zile întîlniri cu numeroși conducători de delagații, ceea ce dovedește prestigiul acestor doi lideri laoțieni, domnul Boun Oum a continuat să facă „politică"... pe Coasta de Azur, mulțumindu-se cu discuțiile telefonice pe care le are cu Averell Harriman.

Sperăm acum cu toții ca adevăratele tratative să demareze înfîrșit, pentru lichidarea măcar a unuia din focarele de încordare a situației internaționale. În ce-i privește pe sovietici, „New Yok Times" scria că „U.R.S.S. dorește să treacă la discutarea problemelor esențiale" iar în „Daily Herald" am citit sub titlul „Gromîko este gata pentru a discuta pacea în Laos" că, „ministrul Afacerilor Externe sovietic pare într-adevăr dornic ca pacea în Laos să fie cît mai curînd restabilită". Ar fi bine ca și Rusk să sosească aici, poate împreună cu colegul său britanic lordul Home a cărui vizită la Washington începe miercuri.

Intîlnirea Home-Rusk, care, în paranteză fie spus, nu pare a fi fost aranjată pentru un schimb de amabilități ci mai curînd pentru exprimarea a nenumărate reproșuri reciproce, va oferi și posibilitatea discutării memorandumurilor sovietice.

Actualitatea primului memorandum, cel privind încetarea experiențelor cu arma nucleară, ne-a fost confirmată de un coleg care se află aici de 32 de luni ca reprezentant al unei mari agenții de presă britanice. In această perioadă colegul meu s-a căsătorit cu o elvețiancă care, așa cum se spune eufemistic în asemenea ocazii, așteaptă „un eveniment fericit". Dar oare copilul va fi botezat la Londra? Dacă ar fi întrebați reprezentanții Statelor Unite și Angliei l-ar sfătui precis pe viitorul tată să-și caute o locuință mai încăpătoare aici, la Geneva. Căci tactica occidentală reamintește tratativele duse cu ani în urmă, tot în această clădire, sub egida răposatei Ligi a Națiunilor. Și atunci se vorbea despre dezarmare pentru a li se crea agresorilor o perdea de fum. Uniunea Sovietică, după cum reiese din textul memorandumului ei, nu vrea să fie părtașă la o asemenea acțiune, arătînd explicit că problemele moratoriului, a controlului și a cuantumului cotei de inspecție, constituie puncte asupra cărora Statele Unite și Anglia refuză să negocieze orice compromis. Evidența acestui fapt este consemnată și de aceste rînduri: „Uniunea Sovietică convinge majoritatea oamenilor de pe pămînt că năzuiește absolut sincer spre lichidarea experiențelor nucleare". Această apreciere nu aparține unui organ de presă sovietic, ci am citit-o în „New York Herald Tribune" sub semnătura cunoscutului Lippmann. Așa că elocința domnului Dean, avocat de meserie, reprezentantul american la aceste tratative, este pusă la grea încercare. Mai ales că memorandumul aduce un element nou prin sublinierea ideii că încetarea experiențelor nucleare este una din laturile problemei dezarmării.

Geneva, 13 iunie 1961.

Richard GALLE

Dat fiind ora tîrzie la care am primit știrea, adăugăm cîteva cuvinte despre întreruperea conferinței de la Evian, întrerupere anunțată aici pe un ton grav de dl. Malek, purtătorul de cuvînt al delegației algeriene. Această întrerupere era așteptată încă de acum cîteva zile, cunoscută fiind atitudinea inflexibilă a delegației franceze, în cel puțin trei probleme: desprinderea Saharei de Algeria, statutul special pentru Comunitatea europeană și încetarea focului înainte de acordarea independenței. Așa că, în afara șocului de moment, nu a mirat pe nimeni că tocmai dl. Joxe, care revenea la Evian după o întrevedere cu generalul De Gaulle, a cerut suspendarea tratativelor, fără fixarea unei date pentru reluarea lor.

Astă-seară la ora 18 (ieri, n. r.), dl. Belkassem Krim, șeful delegației algeriene, va ține o importantă conferință de presă, care ne va oferi posibilitatea unei aprecieri mai concrete a perspectivelor.

R. G.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 26 (380)
joi 22 iunie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

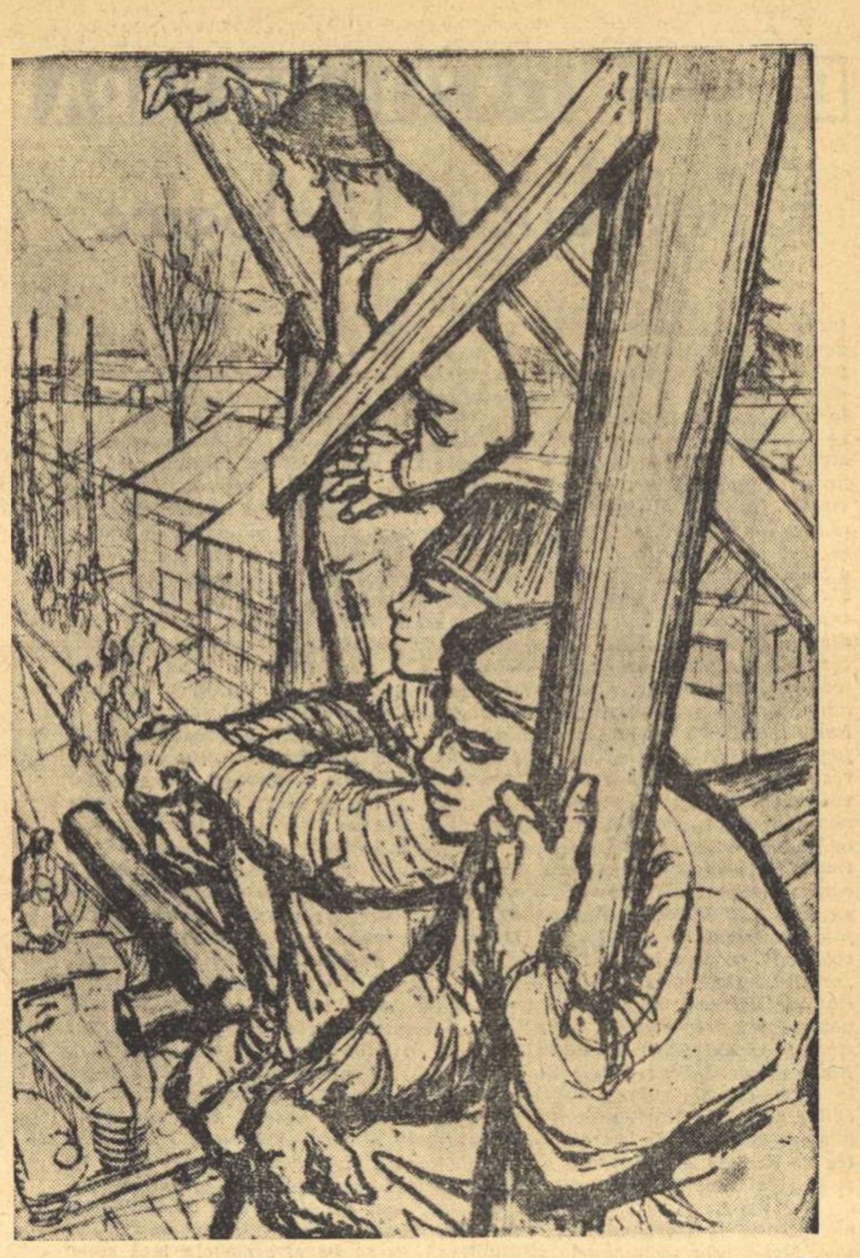

MARCEL CHIRNOAGĂ „Au construit"
(Din „Expoziţia retrospectivă de grafică militantă". – Sala Palatului R.P.R.)

DISCUŢIE DESPRE POEZIE

De vorbă cu DEMOSTENE BOTEZ

— Ce tendinţe distincte credeţi că s-au conturat în poezia noastră contemporană?

— Aş vrea să vorbesc în primul rînd de acele tendinţe care au fost solicitate de bogăţia şi grandoarea temelor noi, de dimensiunile epocii pe care o trăim, de concepţia nouă, eroică, asupra omului şi puterilor sale creatoare. Vreau să mă refer în acest sens în primul rînd la o nouă înflorire a poemului de mari dimensiuni, a stilului poetic de baladă populară, în care eroii sînt proiectanţi pe fundalul naturii. Numeroşi sînt poeţii, maturi şi tineri care au reluat poemul în metru popular, izbutind să îmbogăţească literatura epocii noastre cu opere de mare suflu epic.

Această reînflorire, mi se pare firească. Mai greu de explicat este faptul că, în ultimii ani, poemele mari apar unora ca o modalitate perimată. Lucrul mi se pare cu atît mai inexplicabil gîndindu-mă la faptul că poeţii noştri, înarmaţi cu ideile marxist-leniniste, izbutiseră acum cîţiva ani să dea poemului mai mult decît un amplu avînt romantic dar şi forţa de a descrie noul mediu social, ideile, sentimentele caracteristice epocii noastre.

— In afara poemului de dimensiuni întinse care într-adevăr a cunoscut în anii noştri o dezvoltare deosebită, la ce alte modalităţi lirice noi v-aţi putea referi?

— Sînt şi stiluri poetice pe care le-aş numi personale, şi care în fond, nu sînt altceva decît reflexul personalităţii, al sensibilităţii şi tonului artistic propriu unui poet. De

(Continuare în pag 2)

De vorbă cu RADU BOUREANU

— Care sînt, după părerea dumneavoastră, obiectivele principale spre care trebuie să se îndrepte poezia noastră de astăzi?

— E ca şi cum aş fi întrebat care e drumul ce duce spre fericire. Nu trebuie să ai o pătrundere oedipiană, fiindcă nu mai este pentru nimeni simţită nevoia dezlegării unei asemenea întrebări, care este de mult lămurită pentru toate conştiinţele. Obiectivele principale ale poeziei de azi, de la noi — şi ar fi logic să fie aşa pe tot cuprinsul pămîntului — sînt toate obiectivele de luptă ale socialismului. Poezia cuprinde întreg circuitul de preocupări care atestă viaţa, care generează viaţă, generozitate umană bine înţeleasă şi profitabilă unei cît mai largi umanităţi. Obiectivele principale ale poeziei sînt fenomenele capitale ale universului sufletesc uman, — omul constructor al socialismului —, fenomenele esenţiale ale existenţei, ale naturii. Reflectarea lirică a acestor date prin instrumentele evoluate ale cuvintelor, gîndirii şi formei trebuie să constituie obiectivele poeziei clasei muncitoare.

Pentru noi, acestea se traduc mai direct, fiind transpunerea în artă, exprimarea poetică, a noului. Să mai subliniem că acest nou rezidă în noţiuni ca: om — etică comunistă a vieţii, — noua etică a muncii, noua etică a raporturilor dintre bărbat şi femeie — dragostea — concepţia despre natură, despre ştiinţă, despre istorie.

Acestea trebuie să fie obiectivele principale ale poeziei, bineînţeles trecute toate prin sitele artei adevărate, adică modalităţi de expresie, vibraţie, negare a vetustului, a schematismului, a falsei simplităţi ce duce la loc comun.

— Există domenii interesante ale realităţii neinvestigate încă de lirică?

— Oare ce să răspund la întrebarea pusă? „Domenii interesante şi neinvestigate încă!!"... de către poezie... Vedeţi, repet întrebarea, aşa cum un examinat o face ca să cîştige timp. Bineînţeles, nu fenomenul cosmonauticei, nu planetele... Acestea au fost des, dar prea neadîncit, pomenite în poezie. Am salutat marii paşi ai ştiinţei sovietice, sputnicii, zborul către lună, primul zbor în cosmos, acţiuni de uriaşă importanţă în mersul înainte al umanităţii. Dar aceste fenomene sînt încă pentru poezie, sau cunoaşterea prin poezie, un climat, un domeniu fabulos...

Anumiţi oameni de cultură au afirmat în diferite teoretizări despre reflectarea noilor cuceriri ale ştiinţei — drumul de cucerire al cosmosului — că aceste fenomene vor avea darul să revoluţioneze arta şi chiar că acest proces a şi început. Desigur că atingerea fiecărei noi trepte în această direcţie se va reflecta în gîndirea, în arta oamenilor. Dar nu ştiu dacă ar fi just să ne gîndim că psihologia şi gîndirea umană vor fi *cu totul* altele. Omul este totuşi un produs al existenţei iscate pe această planetă şi în complexul vieţii, de la apariţie, pînă azi, fiinţa umană a cunoscut anumite legi fizice, anumite funcţiuni organice, care au atras după sine şi anumite necesităţi, o întreagă scară de sensibilităţi şi sentimente, legate de condiţiile geologice, atmosferice, ale pămîntului... Procesul cuceririi cosmosului care e o chestiune de viitor apropiat (acest viitor pe care omenirea îl aşteaptă cu legitimă curiozitate şi pasionată intuiţie a valorii şi adaosului zestrei spiritului uman prin descifrarea legilor universului), va avea darul să ne îmbogăţească paleta culorilor noastre spirituale, dar nicidecum să anuleze definitiv modalităţile de gîndire şi exprimare prin artă.

Deci este încă multă suprafaţă a vieţii şi a pămîntului de investigat, sînt multe domenii interesante în însăşi aria activităţii noastre terestre. Sensibilitatea umană trebuie încă explorată. Unde or fi ascunse aceste zone, aceste domenii neinvestigate încă? Nu e nimic ne-

(Continuare în pag. 4)

In acest număr:

- **La fîntînile inimii...** de Eusebiu Camilar (pag. 3)
- **Ţi-e sufletul...** de Tudor Arghezi (pag. 4)
- **Pe marginea unor filme inspirate de Caragiale** de V. Mîndra (pag. 7)
- **Cîmpie în soare,** schiţă de Erskine Caldwell (pag. 8)

PÎINEA

A fost o vreme cînd cea mai mare parte a populaţiei acestei ţări „eminamente agricole" cunoştea pîinea numai din auzite. Era timpul mămăligii, evul pelagrei, dată şi ea de „bunul Dumnezeu", ca orice blestem: boala copiilor, sifilisul, etc., etc. Majestăţile lor şi miniştrii majestăţilor lor, cu statui în pieţe şi rude îngropate în mausolee costînd cît un oraş, binevoiau a inaugura expoziţii agricole unde sămănătorismul poetic se întîlnea în bună înţelegere cu idilismul arhitectural.

Acolo sămînţa bogată era pusă sub lupă lîngă spicul cît vrabia şi cu puţin pap şi decor înflorirea ţărănimii rumîneşti devenea vestită pînă în pînzele albe. Bordeiul şi ograda chealălă, cu puţină fantezie se transformau în locuinţe exotice de un pitoresc despre care se spunea că stoarce lacrimi de admiraţie, nefiind vizitator cu ştaif la gît să nu-şi dorească măcar pentru o scurtă perioadă de timp un astfel de cort de pămînt, vestit pentru virtuţile sale: „ţine de cald iarna şi răcoare vara".

Cu cîteva orchestre cîntînd cu schimbul şi vreo douăzeci de lăutari spilcuiţi, în jurul ulcelelor de pămînt în care mai dîrdîia vinul scos din beciuri, excelenţele binecuvîntau norocul şi-al lor şi-al lumii care producea belşugul cu sudoare şi ostenirea braţului. După tăierea panglicilor şi toasturi, pîinea imensă, lucrată în vreo brutărie a Domeniilor cu coroană era păzită cu sentinele de vizitatorii în stare s-o ducă acasă şi s-o împartă ca la Cina cea de taină. Urma înghesuiala „gloatei", cum i se spunea poporului cu un dispreţ ciocoiesc, dornică să-şi vadă chipul muncii dincolo de geamurile împodobite cu ţiplă.

Unele spectacole de acest fel, ce-i drept, s-au terminat cu împuşcături şi vreo 11.000 de morţi pentru că grîul cerea la rădăcină şi puţin sînge omenesc pentru ca pîinea cea albă, jimbla la a cărei vedere flămîndul simţea cum i se revoltă stomacul, să fie mai gustoasă. Mai înspre vremea noastră a apărut şi un tractor în standuri, stîrnind curiozitatea publică, pentru că în afara plugului de lemn, pomenit din moşi-strămoşi, nu se cunoştea un alt instrument cu ajutorul căruia s-ar mai putea întoarce pămîntul după secerat.

Intr-un cuvînt, ţăranului sărac i se lăsa numai contemplarea trecerii seminţei de la starea amorfă a îngropării în pămînt, pînă la starea spirituală a răsăritului în holdă, a aşteptării ploii şi a culesului. De rest aveau grijă dijmaşii şi legile bine întocmite de către avocaţii excelenţelor.

Odată cu revoluţia, după înfrîngerea unor împotriviri fireşti la asemenea ocazii, pîinea şi-a cîştigat locul firesc pe masa tuturor. Ceea ce era curiozitate altă dată sau un fel de cozonac negru de duminică în faţa căruia se făceau trei cruci rituale şi se mulţumea unei închipuiri pentru mila sa, a devenit dintr-o dată obişnuinţă.

Ziarele din ultimele săptămîni ne aduc veşti despre o întrecere legendară: aceea între braţele brutarilor. Chipuri cu scufiţe albe, atribute ale igienei, surîd fotografului cu mîna în făină. Ne rafinăm şi ne dezmierdăm stomacurile. Stimularea malaxoarelor nu mi se pare un lucru excentric ci, o preocupare profundă, o grijă atentă pentru bunăstare, un îndemn la ridicarea calităţii în orice domeniu: de la subtilizarea desenului unei perdele şi pînă la fineţea transparenţei unui pahar de apă.

Pîinii nu trebuie să-i lipsească gustul cel mai bun şi chipul plăcut, ea trebuie să te îmbie cu arome şi să te sărbătorească după trudă; iată cum pe nesimţite facem poezie socială cu braţele într-o copaie, fapt care merită cîteva rînduri avîntate.

Însemnări

de EUGEN BARBU

MAIAKOVSKI

JAURÈS

„Intr-o singură
flotă
plutind
înainte
— ca păduri de catarge —
ştiind încotro,
îi uneşte pe oameni
Jaurès,
i-aud glasul fierbinte
spre Panthéon
pe strada Soufflot.

El
e-n uralele
care urcă spre cer,
e-n steaguri,
e-n oamenii
ce nu-l pot uita:
„Vivent les Soviets!...
A bas la guerre!...
Capitalisme
à bas!..."

Auzi-le,
şi printr-un munte ar trece
mînia
şi strigătul
mîndrului crez:
„Cine
va spune
că-n şaptesprezece
n-am fost alături
de poporul francez!?"

Lîngă voi
am rămas,
bluze albastre.
Calomniile
vechi
le cunoaştem, ohò!
Să-ntărim,
aliaţi,
baricadele noastre,
muncitorule
de la Creuzot
şi Renault...

În romîneşte de CICERONE THEODORESCU

Politica de pace a U.R.S.S.

de AUREL BARANGA

S-au împlinit douăzeci de ani de la cea mai monstruoasă agresiune pe care forţele tenebroase ale imperialismului mondial au pus-o la cale şi au săvîrşit-o împotriva primei patrii socialiste a lumii, Uniunea Sovietică.

S-au împlinit douăzeci de ani de cînd trei sute de divizii, cea mai monstruoasă maşină de război a istoriei, au cotropit pămîntul primei patrii libere a lumii.

Atacul banditesc, cel mai crîncen şi mai mîrşav al istoriei, venea la capătul unei lungi nopţi de uneltiri perfide. Timp de douăzeci şi ceva de ani au fost crescute, alăptate şi îmbuibate forţele fasciste în vederea atingerii unui singur scop, — atacarea Uniunii Sovietice. Atentatul venea însă la capătul unui sfert de veac de lupte titanice duse de Uniunea Sovietică pentru salvgardarea păcii în lume, pentru lichidarea războaielor mişeleşti.

Să ne aducem aminte: Uniunea Sovietică s-a născut din salvele biruitoare ale Aurorei şi din ecoul care a adus omenirii o nouă primăvară: decretul asupra păcii. In toate cancelariile lumii se află documente ce nu pot fi tăinuite şi negate, vădind că un sfert de veac, între cele două războaie mondiale, Uniunea Sovietică a dus o luptă fără răgaz pentru atingerea unui singur ţel: apărarea păcii în lume, punerea războiului în afara legii. N-a existat efort pe care Uniunea Sovietică să şi-l fi cruţat în tot acest timp şi nici iniţiativă la care să fi renunţat, ideea de socialism fiind sinonimă cu ideea de pace, cu ideea libertăţii, a democraţiei şi a progresului social.

Istoria recentă, a ultimilor ani ce au premers cel de al doilea război mondial, demonstrează cu limpezime şi concret un fapt ce scoate încă o dată la iveală, dacă mai era nevoie, hida faţă a imperialismului: în timp ce Uniunea Sovietică milita pentru îndepărtarea spectralului chip al războiului, cancelariile occidentale duceau tratative secrete pentru asmuţirea nazismului împotriva Moscovei. In acest joc al tenebrelor, crîncen şi nesăbuit, a fost atrasă şi Romînia, în contra voinţii poporului şi a intereselor sale vitale. Partidul Comunist din Romînia s-a ridicat ferm în fruntea maselor împotriva planurilor dictaturii militaro-fasciste. Abjecta clică antonesciană, ajutată subteran de aşa-zisele partide „istorice" a pregătit însă şi dus la capăt afilierea ţării noastre la cinica şi criminala politică a Axei. In ziua de 21 iunie 1941, hoţeşte şi fără declaraţii de război, cea mai sinistră şi mai barbară hoardă cotropitoare a atacat Uniunea Sovietică. Din prima clipă a săvîrşirii atentatului, agresorul a primit un sever avertisment cu privire la soarta ce-l aşteaptă. Vremelnic pămîntul Uniunii Sovietice a fost cotropit şi popoarele paşnice ale primului stat proletar au sîngerat din milioane de răni deschise. Dar riposta implacabilă, fără cruţare, pedepsitoare, n-a întîrziat să vină. Bestialii năvălitori şi-au lăsat oasele în pămîntul sfînt al Uniunii Sovietice, iar cei care au mai reuşit să fugă au fost urmăriţi pînă în vizuina lor. Greu şi măreţ a fost tributul de sînge dat de fiii Uniunii Sovietice întru apărarea patriei lor cotropite. Dar cei ce l-au plătit la porţile Moscovei, pe Don sau pe Nipru nu şi-au jertfit viaţa numai pentru apărarea patriei lor; biruitoarea şi glorioasa armată sovietică s-a bătut pentru eliberarea Varşoviei, pentru salvarea monumentelor pragheze, pentru izgonirea hoar-

(Continuare în pag. 5)

INIMĂ VIE

de KONSTANTIN SIMONOV

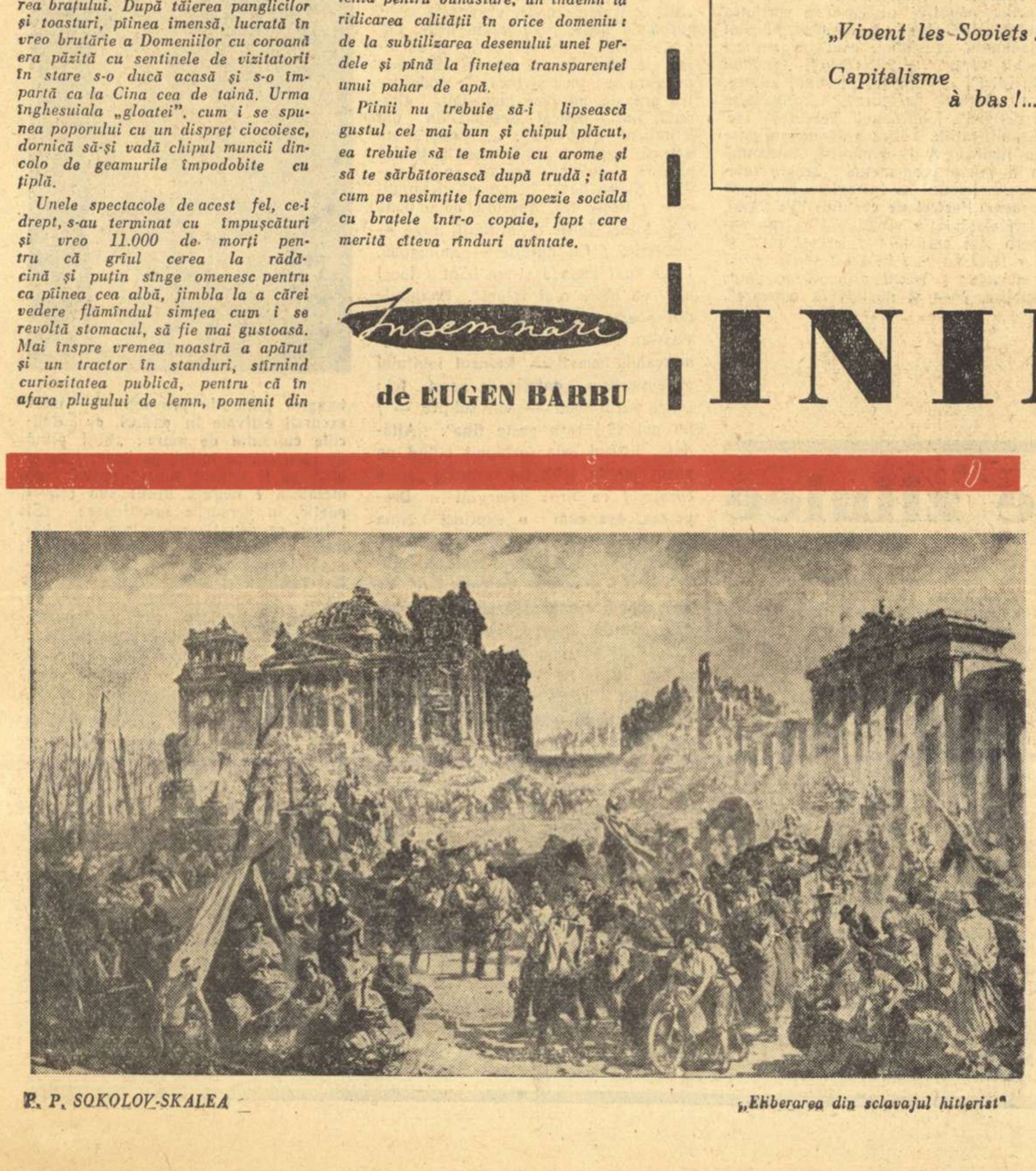

P. SOKOLOV-SKALEA „Eliberarea din sclavajul hitlerist"

După succesul luptelor ofensive din august şi septembrie de lîngă Elnea, în fîşia frontului de Vest se statornicise o relativă acalmie. Brigada de tancuri a locotenent-colonelului Klimovici se afla în pădurile de la sud de Elnea; batalionul ei de cercetare ocupa pe limita dinainte, ca o obişnuită unitate de infanterie, un sector de apărare de patru kilometri.

Inainte de război, Klimovici comandase o brigadă de tancuri staţionată lîngă Slonim. Din oamenii cu care începuse războiul nu-i mai rămăseseră în unităţi decît şaptezeci. Unii muriseră în timp ce brigada îşi croia drum să iasă din încercuire prin pădurile dinspre Sluţk şi Bobruisk, alţii căzuseră acoperind Moghiliovul, iar cei din urmă fură şterşi din controale în august şi septembrie chiar aici, lîngă Elnea.

Inaintea luptelor de aici, brigada fu completată jumătate cu tancuri vechi „BT-7", jumătate cu tancuri noi — „T-34", sau, cum începu să le spună curînd toată lumea „treizeci-patruri". Treizeci-patrurile se dovediră a fi maşini de mare clasă şi tocmai de aceea, în luptele de lîngă Elnea, tot greul căzu asupra lor.

Fusese şi înainte ceea ce se cheamă un „militar sadea" acum însă, cînd serviciul militar devenise din serviciu — război, el îi ocupa toate gîndurile şi tot sufletul. Se gîndea numai la brigada lui şi la nimic altceva, pentru că altceva nici nu mai avea pe lume. Inainte de război au fost patru oameni în casa lui; trei îi erau dragi, iar faţă de al patrulea se simţea obligat: trebuia să-i poarte de grijă; primii trei erau: fiica sa, fiul său şi soţia sa, iar al patrulea — mama soţiei. Într-a treia zi de război, toţi patru fuseseră ucişi de o bombă, într-un automobil, pe şosea, chiar în clipa cînd îi socotise salvaţi. Cînd i se anunţase vestea, brigada lui de tancuri era în plină luptă, şi el nu avusese răgazul nici măcar să asiste la înmormîntarea a ceea ce mai rămăsese dintr-înşii.

N-avea decît treizeci de ani, şi dacă cuiva i-ar fi trecut prin cap să-l întrebe: „Da, e adevărat că ţi s-a întîmplat un lucru cum nu poate fi ceva mai îngrozitor, dar mai ai înaintea ta o viaţă de om, e posibil oare ca nimic să nu mai poată înlocui ceea ce ai pierdut? — probabil că atunci în pofida durerii nemăsurate, Klimovici ar fi răspuns cu toată cinstea: „Ba cred că da!" Dar în tot răstimpul acestor luni, **nici unul din acei care-i cunoşteau** glasul dur şi-i vedeau expresia de nepătruns a feţei nu s-a gîndit să-l întrebe cum are de gînd el, omul care a rămas singur pe lume, să trăiască după război. Şi nici el nu se gîndea cum va trăi atunci. El însuşi întruchipa războiul, şi atîta timp cît războiul dura, afară de cerinţele şi interesele imediate ale războiului, pentru el acum după pieirea familiei nu mai exista nimeni şi nimic.

In seara de 1 octombrie, Klimovici stătea la statul major al brigăzii, într-o izbă strîmbă şi murdară pe dinafară, dar frecată pe dinăuntru — era pedant şi-i plăcea curăţenia — şi citea „Noile întîmplări ale bravului soldat Svejk" opera satirică a unui corespondent de front.

Deodată sună telefonul. Păturind ziarul în aşa fel încît locul la care ajunsese să fie chiar la îndoitură, ca apoi să nu mai piardă vreme să-l caute, Klimovici ridică receptorul. Era comandantul batalionului de cercetare care-i raportă un lucru deosebit de ciudat: în faţa batalionului lor, în spatele frontului nemţesc, începuse un foc susţinut de mitraliere, automate şi puşti, răsunau de asemenea explozii de grenade. Klimovici luă receptorul de la ureche, deschise larg ferestruica şi-şi încordă

(Continuare în pag. 5)

Contribuţii filologice

„Istoria limbii romîne literare", volumul întîi. de la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea, privită unitar, este, fără îndoială, o operă de pionierat. Căci dacă au existat şi pînă acum studii, mai mult sau mai puţin numeroase şi temeinice, consacrate unor anumite aspecte ale limbii romîne literare, deabia cu volumul de faţă avem pentru prima dată o lucrare care urmăreşte sistematic şi istoric evoluţia acestui fenomen. Cartea se deschide — printr-o introducere venită să dezbată problemele teoretice ale limbii literare, originile şi periodizarea, caracterul ei normativ, raporturile dintre aceasta şi „limba literaturii artistice", raporturile dintre istoria limbii şi istoria literaturii, limba şi stilul scriitorilor în cadrul limbii literare. Principiile teoretice sînt adîncite şi explicate practic în cercetarea istorică şi minuţioasă a fenomenului. Partea aceasta, a doua, a lucrării, sprijinită pe un impresionant material faptic, atestă justeţea principiilor teoretice expuse şi ne convinge că autorii n-au plecat de la nişte teze abstracte, apriorice, pe care ar căuta să le ilustreze arbitrar prin diverse fapte întîmplătoare de limbă, ci au pornit de la fenomenul obiectiv, concret. al limbii scrise, care i-a condus în mod firesc la atari principii teoretice. Iată de ce în discuţiile care s-au purtat „pe marginea" originii limbii romîne literare, teza susţinută de autorii prezentului tratat, acad. Al. Rosetti şi Boris Cazacu, sprijinindu-se acum pe un atît de bogat material faptic pare să obţină tot mai mult cîştig de cauză. Dacă datarea şi localizarea primelor monumente de limbă literară sînt cît se poate de convingător susţinute, în ceea ce priveşte cauzele care au dus la apariţia lor, explicaţiile par mai puţin convingătoare. „In privinţa cărţilor bisericeşti, inovaţia de a le traduce în romîneşte nu putea veni de la biserica ortodoxă păstrătoarea tradiţiilor slavoneşti moştenite. In consecinţă, traducerea în romîneşte a cărţilor religioase este un act revoluţionar, pe care numai necesităţile interne nu-l pot explica", se spune la pag. 42—43. „Traducerea acestor cărţi a fost provocată de Reforma lui Luther, răspîndită în Ardeal după 1519, la coloniştii germani (saşi)". Se pare, totuşi, că o schimbare atît de puternică, „revoluţionară" cum o numesc autorii, nu poate fi provocată în primul rînd de Reforma lui Luther, care este un factor extern şi secundar, după părerea noastră. Factorul esenţial şi determinant credem a fi cel intern: stadiul de dezvoltare al societăţii romîneşti din Ardealul acelor vremuri. Reforma lui Luther a fost un stimulent, dar nu o cauză. Fără a intra în amănunte de ordin istoric, amintim un fragment din Dojana Cititorilor, epilog la Tîlcul Evangheliilor. tipărită de Coresi la Braşov, din care reiese limpede caracterul primordial şi determinant al factorului intern: necesitatea de cărţi în limba romînă simţită de preoţii care cunoşteau din ce în ce mai puţin limba slavonă şi de credincioşii care nu înţelegeau de loc această limbă: „...eu diaconu Coresi, deac' am văzut că mai toate limbile au cuvîntul lu Dumnezeu în limba loru, numai noi romînii n-avem, şi Hs. zice, Matei 109: «cine ceteşte să înţeleagă» (s.n.) Pavel aspostolu încă scrie la Corintomu, 155, că «întru besearăcă mai vîrtos cinci cuvinte cu înţelesulu mieu să grăiescu ca şi alţii să învaţă, decîtu întunearecu de cuvinte neînţelese într-alte limbi». Drept aceia amu scris cumu pututu Treteevanghelul şi Proxiul romîneşte. După aceea dacă am văzut jelania a mulţi preoţi, de tîlcul Evangheliilor cum să poată şi ei propovedui şi a spune oamenilor învăţătura după cetitul Evangheliei (s.n.) aşa am aflat aceste tîlcuire ale Evangheliilor...".

Aceeiaşi ideie o întîlnim şi în Predoslovia de la Evanghelia cu tîlc (1581) în care se spune: „C'amu fostu cuget şi aceasta. ca să fie mai lesne şi mai uşor de cetit şi a înţelege pentru oamenii ceia proştii". Textele acestea din epocă par a pleda pentru ideia că influenţa Reformei luterane s-a exercitat în cadrul unor condiţii interne favorabile, singurele determinante pentru acţiunea de traduceri în limba romînă. Dar, în general, aşa cum spuneam, suportul teoretic al lucrării e solid fundamentat ştiinţific şi observaţia aceasta nu intenţionează decît să nuanţeze formularea autorilor. Pe lîngă problemele teoretice strict legate de istoria limbii romîne literare, cititorul interesat direct, profesorii de limbă şi literatură romînă, studenţii filologi, istoricii şi scriitorii, găsesc în cuprinsul cărţii o adevărată antologie de texte vechi sau mai noi, din veacul XVIII, greu accesibile. alese cu gust artistic şi rafinament de editor.

AL. ROSETTI,
B. CAZACU:
„Istoria limbii romîne literare"

Autorii urmăresc evoluţia limbii romîne literare de la apariţia ei în traducerile maramureşene (Psaltirea Scheiană, Psaltirea Voroneţeană, Psaltirea Hurmuzachi şi Codicele Voroneţean) cu note pronunţat regionale, şi în sintaxă şi în vocabular, neîndepărtîndu-se mult de originalele maghiare şi slavone, pînă la scrierile beletristice de la începutul veacului al XIX-lea, care, suferind o sensibilă influenţă a limbii ruse şi franceze, în condiţii istorice specifice, determină o nouă etapă. modernă, a evoluţiei ei.

Considerînd limba romînă literară ca un proces în dezvoltare, autorii se apleacă atent asupra istoriei scrisului romînesc urmărind-o, în principiu cronologic, — (deşi uneori succesiunea cronologică nu se respectă cu stricteţe: Mineele de la Rîmnic din veac. 18, fiind tratate înainte de Alexandria, Iancu Văcărăscu (n. 1792) e urmat de Conachi (n. 1777), etc.) — în cărţile religioase (textele rotacizante, Coresi, Simion Ştefan, Varlaam, Antim Ivireanu, Mineele de la Rîmnic, Dosoftei, Biblia lui Şerban Cantacuzino etc,); în texte juridice (Pravila lui Vasile Lupu, Pravila lui Matei Basarab); în cărţile populare(„Alexandria"); în cronicile moldoveneşti (Ureche, Costin, Neculce, Cantemir), în cele munteneşti (Stolnicul Constantin Cantacuzino. Radu Popescu). Autorii subliniază contribuţia substanţială a limbii vorbite, populare, la formarea limbii artistice şi literare, influenţa turcească şi neogreacă, înainte ca limba romînă literară să treacă spre epoca modernă. Sînt înfăţişate apoi pe larg preocupările reprezentanţilor Şcolii Ardelene: Petru Maior, Samuel Micu, Gheorghe Şincai, Ion Molnar, Paul Iorgovici, Radu Tempea pentru problemele limbii literare, realizîndu-se în alte capitole o excelentă analiză a limbii lui Ion Budai Deleanu din „Ţiganiada" precum şi a limbii scriitorilor moldoveni şi munteni din peroada de tranziţie, poeţii Văcăreşti, Iordache şi Dinicu Golescu, Costache Costachi, în care se arată specificul contribuţiei fiecăruia la dezvoltarea romînei literare.

Studiul monografic al limbii scriitorilor constituie pentru critica şi istoria literară un sprijin preţios şi incontestabil, şi îndeamnă stăruitor către cercetarea stilistică mai accentuată a operei de artă.

Un capitol final sintetizează evoluţia normelor limbii romîne literare pînă la începutul secolului al XIX-lea, din punct de vedere fonetic, morfologic şi sintactic.

Sprijinită pe o bogată bibliografie de specialitate, pe consultarea directă a textelor comentate, pe o analiză subtilă a valorilor stilistice din limba literară. cartea aceasta reprezintă o contribuţie însemnată la cunoaşterea patrimoniului moştenirii noastre literare.

I. D. BALAN

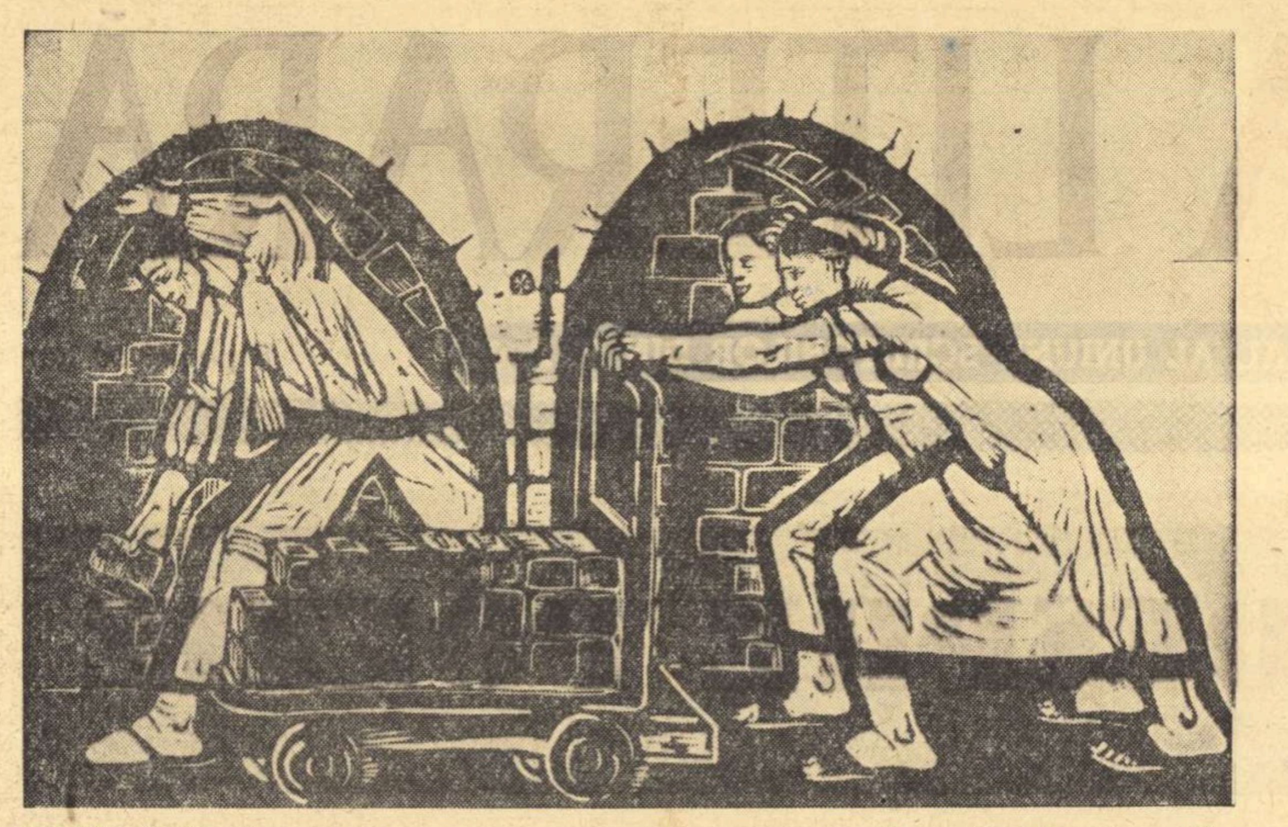

CORNELIA DANEŢ — „Muncitori la fabrica de şamotă"

(Din „Expoziţia retrospectivă de grafi că militantă". — Sala Palatului R.P.R.)

DE VORBĂ CU DEMOSTENE BOTEZ

(Urmare din pag. 1)

îndată ce un poet reprezintă o personalitate mai puternică, el creează ceea ce s-ar putea numi foarte bine un stil poetic.

Aş putea chiar susţine că fiecare poet îşi are stilul său poetic propriu, care-l defineşte, recunoscut în vocabular, în împerecherile de cuvinte, în ritm, în rimă, în fiecare vers, în sistemul de gîndire. In asta stă doar admirabila varietate a poeziei. Mereu aceeaşi nu ştiu ce esenţă indefinită şi mereu alta, trecută prin mintea şi sufletul fiecărui poet.

Asemenea stiluri poetice s-au conturat multe în poezia noastră contemporană, — pe cît poeţi adevăraţi sînt din cei vechi şi cîţi li s-au adăugat din noile generaţii.

De îndată ce un cititor avizat, recunoaşte autorul unei poezii nesemnate, înseamnă că acel poet are un stil poetic.

— Credeţi că timbrul personal, distinct, este condiţia suficientă a poeziei de calitate?

— Nu. Sînt şi stiluri uşor de recunoscut cărui poet aparţin dar pe care le-aş numi mai degrabă stiluri prozaice, ele neavînd comun cu poezia decît o aproximativă rînduială grafică.

E limpede că vreau să mă refer la inovaţia de dragul inovaţiei. „Stilul" acesta a fost combătut şi de Beniuc în răspunsul său la interviul „Gazetei literare". Cu blîndeţe însă, aş spune, că acel stil eu îl socot un grav cancer al poeziei. Celula versului devine o tumoare care pierde măsura dezvoltării fireşti degenerînd în proză şi consideraţiuni ieftine.

Boala aceasta este endemică, — e ca bolile copilăriei sau adolescenţei. Fiecare generaţie a crezut că a inovat radical poezia, că a descoperit piatra filozofală, turnînd în ea apa chioară a celei mai banale proze, formulată cu emfază, şi pusă în rînduri inegale, care însă, iremediabil, încep cu fiecare rînd de la capăt şi cu literă mare.

I se zice, pretenţios, poezie în vers alb. Cum, în adevăr albul înseamnă, în fond, o lipsă de culoare, cred că s-ar defini mai bine cu expresia quasi-sinonimă în aparenţă: „vers incolor".

Versul alb, cel autentic, e totuşi vers. Are deci un ritm, o mişcare ritmică, uneori simfonică, ce se armonizează şi cuprinde o bogăţie de senzaţii poetice care n-ar putea încăpea în calapoadele versului clasic.

Dar, în „stilul" poetic la care mă gîndesc, caracteristic azi unei părţi a tinerei noastre poezii contemporane, nu poate fi vorba de aşa ceva.

Nu se găseşte în asemenea „poezii" care, din păcate, umplu pagini întregi de reviste, nici măcar materia primă brută, care ar conţine printr-o interioară operă de extracţie, un filon poetic, un grăunte de poezie. Nu e nici grămadă de cărbune care ar conţine un cît de mic diamant.

Boala aceasta loveşte în special pe cei debilitaţi de cursa obositoare după un modernism simplist înţeles. Numai că modernismul acesta era la modă, tot „modernist", acum 40 de ani. Cîţiva tineri poeţi au „inventat" roata şi pretind că ei au inventat-o fiindcă n-au cunoscut-o.

Să nu se spuie nici că versul clasic este neîncăpător pentru bogăţia de idei şi sensaţii a acelor tineri poeţi, fiindcă le-aş aminti de Shakespeare care a putut să toarne într-un sonet, — formă mai rigidă şi mai îngustă, — gîndiri şi sentimente care au înfruntat secole, şi nu aş vrea să obosesc fiinţa acelor tineri poeţi cu sarcina unei glorii mai mari. Şi gîndirea lui Paul Valéry a încăput în vers clasic, şi a lui Baudelaire şi sensibilitatea lui Verlaine şi a întregii galerii de poeţi universali.

E mai bogată simţirea şi torentul de gîndire a acelor tineri decît este a lui Tudor Arghezi? Au ei mai mult de spus şi-i jenează versul clasic? Şi apoi, ritmul şi rima în vers, e în tradiţia noastră populară. Ele fac farmecul deosebit al poeziei noastre populare, ca şi, de altfel, al cîntecelor populare franţuzeşti. Ritm şi rimă sînt corelaţii ale gustului nostru artistic, ale concepţiei noastre de artă.

De cîte milenii oare se scriu poezii? Şi cum se explică oare că de-a lungul lor, versul a avut aceleaşi reguli, că arta versului a avut aceleaşi date? Asta nu înseamnă că ritmul şi rima intră în definiţia poeziei, care ar fi arta de a face versuri, arta de a comunica prin vers, gînduri şi sentimente, altfel greu sau imposibil de transmis?

Dar oare folosirea cu sfinţenie a ritmului şi rimei a însemnat monotonie şi nediferenţiere, şi lipsă de înnoire, la sutele şi miile de mari poeţi necontestaţi pe care i-a avut omenirea?

Cine ar putea susţine asta?

Rimă şi ritm în poezia populară romînească, rimă şi ritm în sonetele lui Shakespeare, în poeziile lui Victor Hugo, în Aragon şi Heredia, în Musset şi Heine, în Goethe şi Rilke ş.a.m.d. Dar aceasta a dus la vreun pic de asemănare între ei, la monotonie?

— Care ar fi deci, după dumneavoastră, căile de autentică reîmprospătare a poeziei? Epoca actuală de desăvîrşire a construcţiei socialismului se caracterizează prin dinamism. Acest ritm de viaţă contemporan nu presupune, totuşi, o revoluţionare a mijloacelor lirice?

— Innoirea poeziei stă rareori în adoptarea unei forme noi iar atunci cînd se întîmplă aşa, ea trebuie să corespundă în cea mai mare măsură conţinutului şi rolului acordat poeziei, — aşa cum este cazul excepţional al lui Maiacovski.

Innoirea poeziei stă desigur şi în arta de a valorifica — în cel mai înalt grad, capacitatea de expresie a cuvîntului, a unor noi întovărăşiri de cuvinte, a introducerii unui nou vocabular, de a şlefui vechi cuvinte sau cuvinte prozaice, dîndu-le un alt colorit, o anumită expresivitate. Innoirea poeziei stă însă mult mai mult într-un nou tabel de valori al sentimentelor omeneşti, într-o nouă concepţie de viaţă, despre lume, într-un nou mesaj acordat poeziei, într-un nou echilibru între raţiune şi sentiment, în multe alte esenţe care reflectă progresul omenirii, în părăsirea dogmelor, a anchilozării intelectuale, a staticului şi inerţiei...

In asemenea direcţii, nu e poet care să nu năzuiască mereu, o înnoire. Altfel ar însemna să renunţe de a mai fi poet. Dar înnoirea nu poate consta în însăşi negarea poeziei.

Oricare ar fi înnoirea aceasta, ea trebuie exprimată în cea mai perfectă formă de artă care să transmită, cît mai pură, emoţia dorită, aşa, cum spunea un poet: „ca versul să nu se simtă că e făcut din materie", — poet care de îndată se şi întreba: „Simţi piatra în catedrala din Strassburg"? Cu gîndul la acel stil „inovator" de care vorbeam, referindu-mă la unii tineri poeţi, sînt tentat să răspund: In catedrala lor, nu numai că simt piatra, dar văd aevea cariera din care o extrag.

Poezia e trîmbiţaşul frontului literar. Ea trebuie să fie prin structura şi esenţa ei, mobilizatoare, militantă, capabilă de a înarma sufletele pentru înălţătoarea luptă pentru socialism. A face o altă poezie, fără pulsul ritmului şi sonoritatea rimei, o poezie cu neputinţă de memorat, o poezie bleagă, contemplativă, de notaţii şi atmosferă, este a scoate poezia din rîndul armelor cu care luptăm.

G. D.

Un roman liric al Griviţei luptătoare

De eroicul cartier al grevelor din 1933 pe Cicerone Theodorescu îl leagă multe fire. Şi dacă nu ne înşelăm, unul dintre acestea, poate cel mai trainic, este însăşi descendenţa sa în atîtea rînduri evocată. Cu volumul apărut în cinstea aniversării Partidului, poetul se întoarce încă o dată spre anii copilăriei şi tinereţii, dar nu dintr-un sentimentalism nostalgic şi nici de dragul amintirii. Se întoarce spre a reconstitui o glorioasă traiectorie — drumul ceferiştilor de la ceea ce poezia lui Cicerone Theodorescu numeşte „Faţă de ceară", „Abur în zdrenţe", „Strai de cenuşă", la „Frunte de aur", „Glas de furtună", „Paloş de foc". E vorba de ani de suferinţă şi de crîncenă împotrivire, de sărăcie şi şomaj, de luptă ilegală şi deschisă, ani furtunoşi pe care i-au trăit „copiii cartierului".

Deşi poetul n-a avut în vedere construcţia unui poem epic, volumul se înfăţişează unitar, nu numai tematic, dar şi compoziţional. Există un echilibru şi o simetrie a simbolurilor, o revenire şi o reluare a lor în alte ipostaze, care leagă poeziile între ele ca fragmente ale unui întreg, ca episoade ale unui roman liric. Ar fi greşit însă dacă am înţelege că Cicerone Theodorescu imaginează aici o acţiune, un subiect, în sensul romanului şi deci al poemului aşa-zis de largă respiraţie epică. Faptul că autorul urmăreşte soarta cîtorva eroi (Chitic, Vasile, Culai, etc.), că-i pune să vorbească, realizînd adesea dialoguri foarte vii şi colorate prin limbaj argotic şi dialectal (utilizat cu pondere) nu trebuie să inducă în eroare. Operant, în cîmpul artei, rămîne pentru Cicerone Theodorescu tot simbolul, care, după părerea noastră, a obţinut în acest volum o claritate maximă şi o semnificaţie sporită.

Prin mahalaua Grantului de ieri, poetul simţea cum „Vremea geruia nebuna, / Bătînd cu viscol pătimaş" („Ce frig ne-a fost întotdeauna"), vedea cum „de la gară / fum coboară / pînă-n casă: / grea povară / neagră plasă, / peste casă, / peste ţară" („Prin fum"). Cititorul grăbit ar putea crede că ne găsim în faţa unei simple poezii de atmosferă, scăpîndu-i tocmai ceea ce e mai important şi anume, funcţia dublă a imaginii. Desigur, în versurile de mai sus, e vorba şi de iarnă şi de cartierul învăluit de fum de locomotivă, dar valoarea lor simbolică depăşeşte semnificaţia suferinţei produsă de ger şi fum. Cele două elemente se traduc în acest context în primul rînd prin starea de exploatare, de apăsare economică şi morală, pe care o generează capitalismul.

Poezia lui Cicerone Theodorescu din volumul „Copiii cartierului", aruncă scîntei („Scînteia din cărbune"), arde în flăcări de fontă, de ţiţei şi lignit („Zeii de fontă"), („La Răscruci, lîngă uzine"), ascunde vulcani cu cratere eruptive. („Februarie, 33"). Imagistica, mereu polivalentă, sugerează tensiunea psihologică, freamătul masei muncitoreşti, aflată acum într-o perioadă de aflux revoluţionar. Utilizînd o asemenea terminologie metaforică, Cicerone Theodorescu izbuteşte să reconstituie realist viaţa şi luptele ceferiştilor, — şi în acelaşi timp, să-şi lărgească universul poetic, să-l umple de mai multă lumină. Reziduurile ermetice. puţine la număr, care mai persistă rareori în cealaltă culegere recent apărută („De dragoste") sînt aproape cu totul absente în „Copiii cartierului". Se pot semnala unele versuri palide, dar nu încifrate. Efortul poetului s-a îndreptat de data aceasta — şi faptul trebuie subliniat ca foarte important — spre clarificarea imaginii. Să amintim ciclul „Scoate vîlvătaie jarul", cu evocarea chipului tînărului utecist Vasile Roaită şi al greviştilor care înfruntă gloanţele şi dubele poliţiei burgheze; să amintim ciclurile „Crîmpeie de pe ziduri umede" şi „Haina cadrilată", închinate deţinuţilor comunişti şi, în sfîrşit, ciclul final „Tezaur vindecat" cu elementele lui pandantive, care echilibrează întregul volum. Fără să părăsească nici un moment simbolul, Cicerone Theodorescu se exprimă într-un limbaj ce se remarcă nu o dată prin caracterul său firesc. Probabil că îndelunga practică a poetului în domeniul literaturii pentru copii a avut şi ea o parte de contribuţie la realizarea unor poezii ca „Pui de bogdaproste", „La scaldă", sau „Vătafii bucuriei". Pătrunzînd cu fineţe psihologia ucenicului, Cicerone Theodorescu o exteriorizează nuanţat, în formele ei de fiecare zi, în spiritul ei nemulţumit şi interogativ: „Pe Ion îl doare-n gît... / — Ce-nghiţi, mă? / — Răbdări prăjite. / — Rabdă, mă! / —Păi rabd, dar cît?" („Vătafii bucuriei").

CICERONE THEODORESCU:
„Copiii cartierului"

Claritatea construcţiei nu provine însă numai din limbaj, ci şi dintr-un anumit ansamblu al simbolurilor, menit să evidenţieze ideea fundamentală a volumului şi anume că: proletariatul condus de Partid a dobîndit victoria în urma unor lupte grele şi îndelungate. Ciclul final, „Tezaur vindecat", creează o simetrie prin contrast, reluînd simbolurile lui „Faţă de ceară", „Abur în zdrenţe", şi „Scrum de cenuşă", în ipostaza lor actuală. Alături de acestea, trebuie să adăugăm şi figura profesorului modest şi cinstit, în trecut, dascăl de ucenici („Profesorul cel tînăr"), azi, aşteptînd ca unul dintre foştii elevi — ajuns ministru — să-i semneze decretul de pensionare. („Catalogul").

„Copiii cartierului" ni se impune, prin urmare, ca o culegere bine închegată din punct de vedere tematic şi compoziţional, motive pentru care am şi numit-o din capul locului roman liric. In cadrul sistemului său de procedee lirice sînt de remarcat şi alte elemente, ca dialogul sau poanta satirică, nelipsită nici de astă dată din arsenalul lui Cicerone Theodorescu. Cele aproape 300 pagini ale volumului cumulează de asemeni virtuţile prozodice recunoscute ale meşterului din „Făurari de frumuseţe". De la „Calea Griviţei", poem scris în 1949, la „Copiii cartierului" poetul a străbătut o distanţă considerabilă, în care timp l-a preocupat mereu tema vieţii şi luptei ceferiştilor. O sinteză cuprinzătoare apare cu acest volum însoţit de sugestivele şi totdeauna bine inspiratele desene ale lui Perahim.

Al. SANDULESCU

CRONICA literară

NINA CASSIAN:

Sărbătorile zilnice

Cu „Sărbătorile zilnice" Nina Cassian continuă, de fapt, direcţiile lirice pe care le urmărise şi în „Vîrstele anului", excelentul volum din 1957. Regăsim interesul poetei pentru domeniul eticului, patosul aspru, nesentimental, în afirmarea idealurilor contemporane, elogiul înflăcărat al dragostei, forţă telurică şi purificatoare totodată. E vorba, bineînţeles, de o continuare nu în ordinea mecanicului, ci în a creaţiei, care exclude previzibilul. Intre 1957 şi 1961 — perioadă în care poeta n-a mai publicat vreun volum de versuri — Nina Cassian a străbătut, pe plan liric, o evoluţie valoroasă şi interesantă.

Se discută destul de mult, în ultima vreme, despre poezia cotidianului, printre cei care ilustrează această orientare fiind, aproape invariabil, amintită şi Nina Cassian. N-ar avea nici un rost să ne angajăm acum într-o dezbatere mai amplă a problemei cotidianului în poezie. Se uită însă prea adesea ca şi în lirica faptului diurn (modalitate cu resurse bogate care nu mai are nevoie de justificări sau argumentări teoretice) e necesară transfigurarea — am spune chiar că, aici, necesitatea transfigurării se resimte mai imperios. Relevarea brută, constatativă a cotidianului din viaţa noastră a dus, printre altele, la acea varietate de proză anemică în versuri, denumită poezie-reportaj. La ea se referea şi Mihai Beniuc, pe un ton justificat polemic, cînd spunea, în cadrul discuţiei despre poezie iniţiată de „Gazeta literară": „Există desigur şi tendinţe de-a găsi, la modul liric, suprema poezie în cotidian, în faptul divers, cu mijloacele exclusive ale versului prozaic, zis liber şi operativ. Rezultatul: fum şi pulbere, menite să acopere măreţia şi eroismul zilelor noastre". Numai surprins în semnificaţiile lui majore, în dinamica lui esenţială, ca purtător al vastelor simboluri contemporane, deci numai depăşindu-se cotidianul poate deveni obiect legitim al poeziei. Dar şi pe această linie apare un pericol: acela al abstractizării excesive. Oricum, e greu să dai reţete ,iar rezolvările care conduc spre sfera artei adevărate nu pot fi formulate aprioric, ele nu există decît în faptul de creaţie.

In explorarea zonelor diurne, Nina Cassian pare a fi fost sensibilă la acea tehnică, proprie lui Ritsos, a proiectării obiectului uzual sau faptului mărunt în simbol şi viziune. In măsura în care influenţa e asimilată (dăm termenului semnificaţia sa de transformare a unei substanţe oarecari în substanţă proprie) ea duce la rezultate valoroase — am cita, în acest sens, poemul „Noaptea în sala de şedinţe". Există însă (mai puţin în „Sărbătorile zilnice", mai mult în „Spectacol în aer liber") şi exemple de abstractizare forţată de tipul: „Fericirea nu e o abstracţie; e făcută din pîine / şi haine; din lupte şi culori; din vitamine şi privelişti" („Spectacol în aer liber"). Rămîne însă un fapt, greu de contestat la o analiză atentă a „Sărbătorilor zilnice", că aşa numita poezie a cotidianului nu constituie decît una din direcţiile de manifestare ale personalităţii Ninei Cassian. E poate o părere personală, dar considerăm că nu pe această linie se înscriu izbutirile cele mai autentice ale poetei. Dacă am insistat în legătură cu înclinarea ei spre descoperirea şi potenţarea lirică a universului zilnic, am făcut-o mai mult spre a putea respinge o incipientă prejudecată critică. Pentru că există o tendinţă de a vedea, în Nina Cassian, o poetă aproape exclusiv a cotidianului, ceea ce e fals nu numai pentru creaţia ei mai veche, dar şi pentru cea recentă. O asemenea etichetare ascunde multe valenţe reale ale talentului poetei.

Ne-am opri, în primul rînd, asupra unei coordonate importante în volumul „Sărbătorile zilnice": poezia de idei — aproape totdeauna cu o coloratură etică. Intr-adevăr, poeta încearcă să obţină, şi cu rezultate remarcabile în general, — o proiecţie a ideii în planul conştiinţei morale socialiste. Noţiunile folosite reprezintă valori etice specifice contemporaneităţii noastre. Munca (în poezia „Hala") e „contrastul liniştii", al „ezitării", al „umilinţii". Solemnitatea efortului, încordarea, forţa, nu exclud graţia în imaginea desenată de poetă: „gestul se încarcă de forţă / ca pasărea de spaţiu". Ideea simbolică a continuei înălţări a umanului, prin activitatea constructivă, conştientă, descoperă unor cuvinte desemnînd noţiuni geometrice, valenţele etice (direcţie, vertical, unghi) în „Hala mare din Hunedoara", „direcţiile năzuiesc vertical, / iar frîngerea din mijloc a celui ce supraveghează şarja / nu e decît unghiul elanului său / care-l va înălţa şi mai mult". E afirmată, altădată, valoarea cunoaşterii (risipire a slăbiciunii, a minciunii): „Nu mă lăsa să-ţi ascund nimic, / să te cruţ, să mă cruţi, să te mint, / ca şi cînd am fi slabi, ca şi cînd / ne-am speria, CUNOSCIND". Arta trebuie să fie înălţare „pe spirala de oţel a ideii". („Unei prietene"). Luciditatea („Odă lucidităţii") e ca un „bisturiu de platină" cu care se face „chirurgia adevărului". Ea nu e nici „uscăciune", nici „frigiditate", ci, prin cunoaştere, sporeşte intensitatea şi noutatea lumii: „Eu ştiu că dimensiunea ta dă adevărata cunoaştere / aşa cum în unele după-amieze, / cînd exuberanţa luminii a trecut / şi seara ambiguă e încă departe, / totu-i uimitor de precis şi de curat, / uimitor de intens şi de nou"... Bucuria lucidă e superioară celei neînţelese, iar „puterea fără conştiinţă e înceată ca mîlul". Era cosmică este, pentru omul avîntat între lumi siderale („Astronautică"), o victorie asupra Spaţiului şi Timpului — „care ne delimitează viaţa / ca două săbii albastre"; explorarea universului nu distruge însă valorile fireşti ale existenţei terestre, bucuriile simple: „zăpada, caii, cerul" îşi păstrează intacte frumuseţea pentru ochii „din cari ştiinţa n-a izgonit candoarea". Reflecţia etică ocupă un loc important în poemul „Noaptea în sala de şedinţe". E relevată acea armonie comunistă care se stabileşte între eu şi colectivitate: „... şi spui «eu» cu mîndria unui membru al obştii / un «eu» curat, responsabil, / vindecat de orice maladie a egoismului; cînd te mărturiseşti tovarăşilor tăi, / biografia ta / capătă acoperirea în aur a valorii ei obiective". Poeta face, altădată, un bilanţ al valorilor negative pe care se sprijinea morala burgheză („Inventar"): sînt denumite „Orgoliul, zeul de aur cu ochii verzi", „Indiferenţa", „gnomul Invidiei", „Egoismul, personaj adipos, cu graniţi nesigure", „coropişniţa Ipocriziei", „buldogul Teroarei" etc. Semnificaţiile etice sînt mereu puse în lumină. A fi comunist, înseamnă a fi într-o permanentă ardere interioară (cităm în întregime frumoasa poezie „Portret de comunist"): „Arzi, deci exişti! Ce vîlvătăi, / ce rug superb sînt anii tăi! / Dac-ai pieri şi iar te-ai naşte, / în acest semn te voi cunoaşte: / trecut prin flăcări, pur, subţire, / — şi mistuit în omenire".

Elogiul vieţii, al vîrstelor ei, e rostit din perspectiva unei puternice dorinţe de unitate. Nici o experienţă nu trebuie uitată: în „aula solemnă a maturităţii" omul trebuie să pătrundă cu „toate vîrstele" (acesta e şi titlul poemului): „Am luat hotărîrea să nu mă despart niciodată / de copilărie, de adolescenţă, de tinereţe, / ci să-mi trăiesc simultan toate vîrstele". O viziune etică, diferenţiată şi unitară, defineşte universul poetic al Ninei Cassian.

Deşi poate părea ciudat la o poetă care se simte înclinată spre meditaţia lucidă şi care foloseşte, în creaţia ei, atîtea noţiuni abstracte, expresia dragostei ia la Nina Cassin, deseori, accentele simplităţii, ale mărturisirii directe. Tonul poate fi uneori patetic, alteori de o violentă senzualitate, alteori de o melancolie limpede, alteori plin de o jucăuşă graţie, — rareori vom întîlni însă artificiul manierist (ceea ce nu se întîmplă totdeauna cînd poeta, dintr-o altă perspectivă, scrie despre dragoste, „monografic" şi încercînd generalizări). Un poem ca „Săruturile" e o exclamaţie metaforică: „Săruturile noastre, sute, mii / sau milioane cîte au fost — / niciodată nu le-am ştiut pe de rost: / fructele mele, veveriţele mele, garoafele mele, / izvoarele mele, cuţitele mele! / Pot să dorm şi să visez pe gura ta, să cînt şi să mor pe gura ta; încă şi încă..." Modalitatea aceasta nu face imposibil. altădată, fiorul delicat, desenul fin din iernaticul „Vitraliu": „...Numărat-am arborii, egalii / pîn-la casa ta!/ Era zăpadă, / falnică, vrăjită, ca-n baladă. / Şi-am bătut în poartă. Lemnul-rece. / Peste tot, Absenţa, ca o nouă / şi totală iarnă. / Mîndrul rege — nicăieri... / Cu mîinile — amîndouă, / Am luat zăpadă şi-am băut / locul alb pe unde n-ai trecut". Imaginile din poeziile de dragoste ale Ninei Cassian au uneori o mişcare de o remarcabilă suavitate. Refuzul iubitului prilejuieşte o notaţie de acest fel: „Nici părul meu — vin subţire — / nu pot să-l torn peste tine". Altădată, iubitul este închipuit citind un poem, iar în ochii lui cerneala „trece curată / ca firul de-argint". Dragostea, aşa cum o exprimă Nina Cassian, nu este evaziune din real, ci, dimpotrivă, este înzestrată cu sensul unei proaspete receptivităţi pe care numai o existenţă activă îl poate da: „Sîntem mereu, ba aici, ba acolo, / pe schelele ţării, toate / (...) şi mai strîns ne legăm şi mai mult ne iubim / răspîndiţi în mulţimi, în mulţimi". („In goana trenului").

Reţinem, din noul volum, şi cîteva mărturii poetice despre actul scrisului; e exprimarea unei euforii, a unei bucurii delicate. „Scriind pe-un caiet liniat cu albastru, / parcă aş scrie de-a dreptul pe dungile mării / cu sîrguincioasa caligrafie a unei păsări". Libertatea desfăşurării lirice e un reflex intim al libertăţii în care creează poeta: „Libertatea îmi şuieră în jurul frunţii, solicitîndu-mi părul, răcorindu-mi respiraţia / — astfel parcurg seninul, ordinea lui infinită / scriind pe-un caiet liniat cu albastru". Altădată, scrisul cheamă imagini pline de prospeţimea unor excursii estivale în păduri, cu deliciile culesului de mure: „Sînt plină de cerneală pe mîini, pe buze, / ca şi cînd aş fi mîncat mure" (păcat că metafora e negată inutil sub raport poetic, în versurile următoare: „Şi totuşi, ce departe-am rămas de pădure, / aici, între pagini ursuze" etc.) Ar merita să fie citată, în acelaşi context, şi scurta poezie „Joc de apă". Ideea de fluiditate a actului creator, de firesc şi caldă participare, e sugerată cu mijloace remarcabile: „Picură streaşina, picură vesel şi iute, / Pagina mea e plină de rîsul desgheţului. / Lin ocolesc transparentele stele de apă, / Scriu printre stele şi urma creionului scapără. / Mîna mi-e udă ca o şopîrlă de platină. / Tu, prospeţime!"

Poetă a unor idei morale în care regăsim sensurile majore ale epocii noastre, Nina Cassian are şi înzestrarea lirică a expresiei directe, spontane. Intr-adevăr, luciditatea (atîta vreme cît nu devine o prejudecată) „nu sugrumă emoţia", cum spune poeta la un moment dat. „Sărbătorile zilnice", afară de cîteva excepţii, impun această constatare.

Matei CALINESCU

La fîntînile inimii...

Se împlinesc douăzeci şi cinci de ani, din ziua cînd unul din marii binefăcători ai omenirii, Maxim Gorki, şi-a depus făclia, conştiinţa lui de luptător trecînd în lumina cea mare a conştiinţei popoarelor, între eroii pomeniţi cu recunoştinţă şi veneraţie.

Nu vom afla colţ din globul pămîntesc, unde cărţile lui adînci ca inima omenească să nu fi ajuns ca nişte soli binevestitori ai progresului şi păcii, şi nu se află colţ de pămînt, unde acest arhitect al caracterelor să nu-şi fi arătat puterea geniului constructor!

A scrie sau a grăi despre titani, este tot atît de greu ca a încerca să cuprinzi necuprinsul, şi, deci, mai totdeauna încercarea presupune o mare îndrăzneală; totuşi, necuprinsul însuşi, prin miliardele lui de farmece, ne îndeamnă necontenit să îndrăznim!

Omenirea are printre exemplarele de aur oameni meniţi să trăiască de mii de ori mai puternic lucrurile cele mai simple, în faţa cărora alţii nici nu clipesc din geană. Bogăţia interioară a acestor fiinţe excepţionale e atît de adîncă, încît parcă ar fi răsfrînt în inima lor, ca într-un ocean magic, toate elementele vii ale acestei lumi, succesiunile de evenimente din infinitul cosmosului, lanţurile şi înlănţuirile de întîmplări alcătuitoare ale istoriei.

Aşa ne închipuim viaţa interioară a lui Maxim Gorki.

Geniul marelui creator rus s-a călit la şcoala selecţiei teribile, căci a trecut prin toate privaţiunile; a fost lovit pe nedrept, a fost ţinut flămînd; — răii şi famenii veacului i-au băut tinereţea şi au încercat să-l ducă de viu la groapă... Dar după cum aurul nu putrezeşte în pămînt, căci doar în pămînt se naşte, tot aşa inima prea-umanului Maxim Gorki a biruit, răscolind şi repezind de pe ea dîmburile şi ţărîna, şi aducînd la suprafaţa vieţii torente de lumină, minunăţii ale sufletului, străluciri ale virtuţilor, înălţimi pe deasupra cărora evoluează doar şoimii, şi prăpăstii unde pot coborî numai giganţii.

Dacă ar fi să stăruim în a reconstitui portretul nemuritorului, l-am zări numaidecît cu faţa plină de brăzdăturile valurilor şi vînturilor, dar stăpînit de un optimism de puterea soarelui, de o tinereţe fără istovire, dacă tinereţe înseamnă sete nestăvilită de a vedea şi cunoaşte necontenit, respingerea a tot ce indică lipsă de acţiune; — căci, oare, acceptînd pătrunderea inerţiei în viaţa noastră, nu acceptăm pătrunderea primelor faze ale morţii? Voinţă! Acţiune! iată înţelesul vieţii pentru Maxim Gorki, iată formele cele mai elementare ,ale motorului de necuprins, în a cărui mişcare totul îşi are explicaţia, de la firul de iarbă şi de la atom, la neant... Cine şi ce, se poate afirma altfel, decît prin acţiune, ea existînd în toate şi-n toţi, ca semn elementar al prezenţei vieţii? Din vasta operă gorkiană se desprinde adevărul că munca, teribila putere care a ridicat Parthenonul şi a şlefuit jgheab cataractelor Niagarei, trebuie să înnobileze omul, iar Arta nu e decît o formă superioară a muncii! Cîtă identitate e între turnarea metalelor la înaltele temperaturi ale cuptoarelor, şi turnarea imaginilor, la temperaturile inimii omeneşti! Trecerea prin procesul muncii e o condiţie firească a dezvoltării virtuţilor, e o condiţie a descoperirii propriei puteri, — şi omul care cunoaşte munca se cunoaşte pe sine, ajunge la o superioară conştiinţă despre el şi lume! Munca este unica putere care ne dă echilibrul, conştiinţa valorii şi mîndria!

Aceste consideraţii înşirate precar se desprind din uriaşa operă a lui Maxim Gorki, şi precum e de adevărat că arta este educatoare a mulţimilor, tot atît de adevărat este că ea nu poate fi profesată cinstit, decît de oameni cu înaltă şi neîntinată morală, după exemplul genialului scriitor, care a dispreţuit boema beţiilor nocturne, care a fost vrăjmaşul desfrîului şi lenei, scăderi aparţinînd doar inşilor fără talent. Lumea, cu succesiunile ei necontenite de minunăţii, este ea însăşi un poem al tumultului, şi, deci, opera de artă n-are voie să fie superficială, iar artistul prost, care nu se poate scufunda în fîntînile inimii omeneşti, este imoral, căci săvîrşeşte păcatul sfidării prosteşti a Frumosului şi Binelui.

După ce te desparţi de universul gorkian, multă vreme simţi cum freamătă undeva în preajmă o viaţă extraordinară, cum se tot reînfiripă, parcă din noaptea înfiorătoare a atomului, un univers, care-şi redeşteaptă necontenit clopotele de bronz... Acest univers este puternica, nebiruita oglindă magică a chinuitului suflet omenesc, de la apariţia lui în smîrcul ciclurilor şi pînă la ridicarea verticală spre soare. Oricît de obtuz ar fi cineva la minte, oricît de ostenite ar fi simţămintele cuiva, va tresări măcar o fracţiune de secundă, pătrunzînd în acest imens şi fermecător cosmos, în această vrajă a realităţii! Eroii lui Gorki nu pot fi uitaţi nicicînd, cum nu pot fi uitate fiinţele aievea cele mai scumpe nouă! De la prima pagină simţi cum oamenii se trezesc şi mişună, cum partea de apus a trecutului veac apare ca un munte din ceţuri. Oamenii gorkieni sînt atît de... umani, încît, la închiderea cărţii vei rămîne cu ochii în gol, şi mult timp apoi vei fi stăpînit de nestăvilita pornire de a săruta mîna marelui vrăjitor, descoperitorul fără egal al fîntînilor inimii omeneşti...

Multe din operele lui Maxim Gorki învederează că unul din sensurile superioare ale vieţii este cheltuirea sufletului în folosul aproapelui şi, vai de cei ce nu-şi cheltuiesc cu folos această avuţie, ci o lasă carilor şi vîntului eroziunii! Viaţa lor e întuneric permanent, moartea un înspăimîntător chin! Maxim Gorki şi-a cheltuit toată zestrea morală, după ce a ridicat zbaterile oamenilor simpli pe culmile minţii geniale şi pe

COMEMORAREA LUI MAXIM GORKI

volbura simţămintelor, şi le-a săgetat în lungul talazurilor generaţiilor...

★

După cum mi-am permis să afirm şi cu alt prilej, unii artişti se pot compara în actele lor de creaţie, numai cu natura, care şlefuieşte munţele pînă la proporţiile bobului de urmuz. Energia aceleiaşi naturi nemuritoare, cu care aş asemăna forţa marilor şi excepţionalilor creatori, a şlefuit materia pînă la conştiinţă, pînă la memorie şi sentiment; şi aceeaşi energie în necontenită mişcare, a şlefuit pînă la subţirimea şi gingăşia suspinului, mugetul din erele de odinioară; a întrebuinţat instrumentul fin al picăturii de apă, să macine coloşi de piatră colţuroşi şi diformi, să-i transforme în şesuri cu in şi grîu, — după cum, din noroaiele şi smîrcurile întunecoase, a ales albia rîurilor, cu supleţe amintind dispărutele tîrîtoare gigantice. Ceea ce a fost cîndva larmă continuă, potopită de spaima faunelor colosale, a devenit imn, datorită aceleiaşi puteri a materiei în necontenită şlefuire...

Marii artişti săvîrşesc aceleaşi „minuni", cînd şlefuiesc dramaticul şi colţurosul material uman, şi Maxim Gorki se numără printre exemplarele de aur ale omenirii...

Romanul „Mama", asupra căruia vom stărui în aceste rînduri, este un monument ridicat virtuţilor omului simplu, căci prin contactul cu viaţa ideilor Nilovna e înălţată, în timp atît de scurt, din adîncul întuneric al ignoranţei la lumina cunoşterii şi misiunea propovăduirii... Rar îşi va afla seamăn, în întreaga literatură universală, acest elogiu adus lumii muncitoare, — şi mai rar vom afla în literatura lumii, altă carte care să ne mişte atît...

Nouă, lipsindu-ne scara „miraculoasă" pentru urcarea în teoretizare, nu ne rămîne decît să recurgem la elementele evocării, metoda noastră de predilecţie, şi vom istorisi cum acum un an sau doi, cu prilejul Săptămînii Culturii, ne-a fost hărăzit să dăm autografe pe traducerile din operele clasicilor ruşi, — şi pot mărturisi că am trăit clipe de excepţională înălţare! Mi s-au perindat pe dinainte nespus de mulţi cititori din generaţia tînără, şi aceasta m-a bucurat îndeosebi, însă cu nimic nu se poate asemăna bucuria stîrnită de un şcolar prezentat mie, cu o carte a marelui făuritor de suflete. Maxim Gorki!

Îmi aduc aminte cum încăperile sălii „Dalles" aveau parcă ceva din farmecul templelor antice, ceva din solemnitatea monumentelor, şi parcă vizitatorii grăiau mai cald, zîmbetele lor erau mai bune, mîinile mai prietenoase, paşii mai moi, mai înceţi, mai adînci! Acel tot solemn îl creaseră cărţile aşezate pe standurile înalte, şi parcă treceam printr-o pădure de columne, printre nişte propilei ale gîndirii, — parcă urcam printre Propileile din Athena, ascultînd într-un unghi de veac daltele sculptorilor...

La început, mă uitasem la şcolarul meu nedumerit, neştiind ce cuvînt să scriu pe opera nemuritorului, cum să i-l înfăţişez pe Maxim Gorki într-un cuvînt fierbinte ca inima, să-l cuprindă dintr-o privire tot, ca pe-un arbore, din creştet pînă-n rădăcini! Solicitantul s-a îndepărtat şi îndată după aceea am deschis iar cartea mamei Nilovna, şi m-a copleşit ca o ploaie a binecuvîntării...

Sînt încredinţat că solicitantul meu a deschis demult cărţile lui Maxim Gorki, precum se deschid grădinile fermecate, încărcate cu toate roadele şi miracolele firii, şi sînt încredinţat că îndată ce a pătruns în nespus de umanul, în adîncul şi fierbintele farmec gorkian, inima tînărului meu prieten nu se va despărţi niciodată de cel ce a adunat în cea mai genială dintre sinteze bucuriile, nădejdile, aspiraţiile şi toate sacrele idealuri umane...

În ce o priveşte pe mama Nilovna, creaţiunea fără egal, sînt încredinţat că tînărul meu prieten o va iubi nespus, i se va uita mereu în ochii buni şi plini de bucurii! Inima mamei Nilovna i se va strecura în toate lucrurile, în toate acţiunile şi-n toate avînturile, înnobilîndu-le cu setea de mai bine! Cartea lui Maxim Gorki devine fiinţă aievea şi cititorii nu se mai despart nicicînd de această podoabă a popoarelor şi timpurilor...

În afară de uriaşa valoare umană, în afară de frumuseţea lui nepieritoare, romanul „Mama", cel mai iubit în întreaga lume, e ca o coloană de marmură la confluenţa de curente, indicînd calea unei literaturi noi în istoria literaturii universale, literatura realismului-socialist. Deci, Maxim Gorki a avut şi înaltul rol de întemeietor, pe piatra pusă de el ca temelie, zidindu-se astăzi literatura întregului lagăr socialist... Influenţa lui Maxim Gorki, în întreaga lume, este de-a dreptul covîrşitoare, căci opera lui este şi va rămîne dascăl şi mentor pentru toţi cei ce trudesc.

Am văzut mai tîrziu, cînd am început a scrie, că eroii pot fi atît de vii, încît să-i poţi aştepta să răsară din mulţime, să-ţi zîmbească, ca vechi prieteni cu inimile fierbinţi, cu ochii înfriguraţi, reflectînd uriaşele pojaruri ale inimilor.

Nilovna, eroina lui Maxim Gorki, este ca un monument de marmură caldă. Inimă alcătuită din toate inimile bune, ea nu poate fi uitată nicicînd. Oare îţi poţi uita mama, chiar după ce o acoperă bulgării şi generaţiile de frunze? Nicicînd! O porţi în suflet pînă la ani adînci, pînă te supui stingerii de obşte.

Învăţăm toţi de la Nilovna, de la această inimă fierbinte, cum să ne deschidem ochii către înţelesul, către miezul lucrurilor. Eroina lui Maxim Gorki ne urmăreşte necontenit, sfătuindu-ne să îndrăznim! Tot de la ea învăţăm că trebuie să aruncăm la rîpă eroii seci, cuvintele pline de apă în loc de sînge fierbinte. Învăţăm că eroii noştri trebuie să aibă inimi fierbinţi ca pămîntul atît de bun şi atît de generos la coptul grîului! Inimile fierbinţi înnobilează lumea, dau ideilor aripi de pajură.

Iar ca ultim cuvînt mărturisim că a scrie şi a grăi despre titani, e peste măsură de greu, şi de multe ori, încercarea presupune o îndrăzneală de neiertat...

Ne-am împlinit o datorie faţă de unul din marii luminători ai omenirii, dar aprecierile noastre sînt ca pulberea efemeră în faţa piramidelor, ca raza sărmană de opaiţ în faţa soarelui.

Din orice parte priveşti, titanii sînt la fel de masivi, după cum dovedeşte şi arta lui Michelangelo, şi arta lui Maxim Gorki, şi arta lui Mihail Eminescu! Cine poate pătrunde total, enigma de marmură a Gînditorului? Spre a putea aprecia titanii cît de cît, trebuie să poţi ajunge măcar la glezna lor, sau să poţi ajunge să săruţi cu veneraţie constelaţiile de pe cingătoarea lor.

Eusebiu CAMILAR

I. D. ŞADR *„Gorki"*

Maxim Gorki într-un grup de scriitori (Johannes Becher, Béla Illés, Germanetto ş. a.)

DOUĂ SCRISORI ALE LUI MAXIM GORKI

Către corespondentul muncitor Sapelov

Scrisoarea dumitale m-a bucurat foarte mult pentru că are un ton viguros şi încrezător. Odată cu această scrisoare am primit şi cartea corespondentului muncitor Jiga, „Gîndurile unor muncitori". E o carte plină de vioiciune. Printre altele, în paginile ei se găseşte discuţia purtată de nişte corespondenţi muncitori în jurul unei probleme foarte importante, după mine şi anume: despre ce trebuie să scrie mai mult corespondenţii muncitori — despre ce e bine sau despre ce e rău? Eu sînt de părere să scrie mai mult despre bine. De ce? Pentru că răul nu e mai rău azi decît a fost totdeauna, în timp ce binele este la noi mai bun, decît a fost vreodată undeva. *Un obiect întunecat mi se pare mai întunecat, pentru că cel luminos a început să strălucească mai tare. Eu nu exagerez realitatea, nu sînt nici orb, nici surd; văd că* majoritatea oamenilor se simt încă numai muncitori şi nu-şi dau bine seama că ei sînt stăpînii deplini ai ţării lor, că fiecare părticică din munca lor, oricît li s-ar părea de neînsemnată, este totuşi o activitate de stat, *o muncă efectuată „pentru sine", nu pentru „alţii",* şi constituind, totodată, o lecţie pentru poporul muncitor din întreaga lume. *Ştii cum se înţelege pretutindeni această lecţie, se înţelege cu încetul. „Binele nu vine deodată". Fără îndoială că trebuie să declarăm un război necruţător răului, un război care să-l distrugă. După părerea mea, presa sovietică se achită foarte bine de această sarcină şi autocritica ei necruţătoare este la înălţime.*

Adeseori se întîmplă să primesc scrisori din diferite colţuri uitate de ţară, scrisori sosite din văgăunile urşilor, unde oamenii noştri de nădejde muncesc din răsputeri. Ei îmi scriu: „La noi sînt cîteva lucruri bune şi despre ele nu se prea scrie în gazete aşa cum ar trebui; s-ar părea că răul este mai vizibil, mai apăsător". Aşa e, şi totuşi, nu e aşa. E aşa, pentru că răul există şi nu-i aşa pentru că oamenii sînt prost informaţi despre realizările noastre bune din aceşti zece ani. *Şi numărul lor este foarte mare. Am vedea ce s-a realizat, dacă am şti cum să culegem informaţii şi cum să înfăţişăm activitatea uriaşă a Puterii Sovietice.*

Ar trebui să se editeze o revistă de popularizare care să vorbească despre tot ce e nou, despre realizările ştiinţei, ale tehnicii şi ale industriei, despre munca din întreaga ţară, în totalitatea ei. Astfel de „informaţii" ar ridica foarte mult nivelul celor ce muncesc izolaţi în colţuri pierdute de ţară, le-ar da un material minunat, ar trezi în ei mîndria faţă de munca lor, sentiment care alcătuieşte baza oricărei munci.

Să nu dăm informaţii fragmentare, să arătăm în mod consecvent procesul dezvoltării şi al creşterii activităţii de stat în toată plenitudinea ei şi în toate domeniile. Trebuie să facem lucrul acesta. Să vadă oamenii cum creşte pretutindeni, cum creşte an de an ajutorul tovărăşesc şi puterea lor creatoare. Să înţeleagă importanţă muncii lor, care numai în aparenţă e măruntă şi neînsemnată.

Acum ne-am lămurit?

Asta-i tot. Să fii sănătos, tovarăşe Sapelov! Salutări „fraţilor!"

La lucru!

Azi a fost dat publicităţii decretul de trecere a soldaţilor de la activitatea militară la munca paşnică, de la distrugere la refacere.

„Războiul este o pepinieră de eroi". Aşa e, numai că adevăratul erou este muncitorul, a cărui energie a făurit şi făureşte nenumăratele valori materiale şi spirituale ale lumii, valori datorită cărora omenirea se căleşte tot mai mult în lupta cu natura, în lupta pentru stăpînirea forţelor naturii.

Germenii războiului sînt prostia şi lăcomia. Soldaţii ştiu lucrul acesta mai bine decît oricine, ei ştiu cît de stupid şi cît de necruţător e modul în care războiul distruge rezultatele preţioase şi durabile ale muncii omului.

Numai o colaborare armonioasă între toţi cetăţenii cinstiţi ai republicii noastre va asigura patriei o situaţie solidă şi demnă, o situaţie de frunte în lumea aceasta, în care tot ce e frumos şi preţios s-a făurit şi se făureşte prin muncă cinstită şi paşnică.

A venit în sfîrşit vremea cînd putem îndrepta pagubele pe care le-a suferit patria, cînd îi putem vindeca rănile adînci şi sîngerînde, o putem spăla de murdăria unui trecut de secole şi putem transforma o Rusie pe jumătate distrusă într-o ţară în care oamenii să ducă o viaţă îndestulată, să fie liberi, să trăiască chibzuit şi fără greutăţi, în care fiecare să aibă prilejul de a-şi pune în valoare calităţile şi talentele.

Acum sîntem liberi. Sîntem noi înşine stăpîni ai destinelor noastre şi trebuie să înţelegem că totul depinde numai de noi, de voinţa şi de munca noastră.

Şi trebuie să ţinem bine minte că toate minunile s-au înfăptuit datorită muncii îndîrjite şi pline de dragoste a omului.

Nu e deajuns să ne folosim de realizările noastre de pînă acum; trebuie să ştim cum să ne folosim de ele, dar mai înainte de toate, trebuie să învăţăm cum să obţinem altele. Această pricepere ne-o dau două forţe — cunoaşterea şi munca; depinde de voinţa noastră ca să fim stăpîni pe amîndouă.

La lucru, tovarăşi!

Dacă nici acum n-o să ştim să ne orînduim viaţa aşa cum se cuvine, vina o vom purta noi singuri, noi şi nu alţii!

Trăiască munca paşnică închinată binelui tuturor!

Să fim curajoşi şi tari; numai noi putem realiza ceea ce ne lipseşte.

Văd Africa

Culcată pe liane sub secerile lunii,
Proptită-n trupuri negre sub leagăne de funii,
Istoria-i vorbeşte, prin tobele alegre,
Acestei Africi bune, acestei Africi negre.

În cerul lumii, pură, s-a învîrstat columba...
Cîndva zulusul Ciaka, azi numele Lumumba
Cutreieră savane, trezeşte palmierii,
Şi-aud cum, zguduite, fug albele imperii.

Văd Africa trezită nu-n năluciri de dune:
Aud tam-tamul vremii, din fluvii şi păşune.
Şi azi Bula-Matari cu gheara despicată
Se-ndoaie sub surîsul de fildeş şi agată.

Se şterge pata albă de seu acrit în vreme,
Cu vastele-i vapoare, cu suplele-i trireme.
Şi nu vor mai aduce-o pe vînturi alizee
Nici suliţa romană, nici băncile yankee!

Victor KERNBACH

150 de ani de la naşterea lui V. G. BIELINSKI

Un mare precursor

Astăzi ne trebuie fără doar şi poate o critică îndrumătoare, fermă, oameni ca Bielinski de toate calibrele, mergînd chiar pînă la cei pur şi simplu foarte conştiincioşi şi buni cunoscători ai meşteşugului literar" (A. V. Lunacearski). Ceea ce face din V. G. Bielinski un mare precursor al criticii marxiste este uimitoarea sa capacitate de a întreprinde judecăţi estetice, de a stabili meritele şi scăderile unei lucrări literare, valoarea sau non-valoarea ei, cu o siguranţă cel mai adesea infailibilă, nu atît prin mijloacele tradiţionale ale criticii literare, cît prin intermediul analizei ideologice, sociologice şi morale. Aspectul „pur" sociologic, sau „pur" psihologic al celor mai multe pagini semnate de Bielinski, nu trebuie să inducă în eroare pe nimeni, nu trebuie să îndepărteze pe amatorul de analize literare cu caracter „de specialitate" şi să-l îndemne să conchidă, superficial, că *aceasta* nu este critică literară, sau nu este critică în accepţia clasică a cuvîntului, oricît de interesant ar fi textul în alte privinţe. Că Bielinski nu face o critică literară „obişnuită", adică în limitele genului, că scrierile lui distonează izbitor faţă de textele criticii occidentale din vremea lui, e adevărat, dar tocmai aici stă meritul său inovator, revoluţionar, aici trebuie să vedem principalul motiv al gloriei sale.

Oricine a citit o pagină scrisă de Bielinski, şi-a putut da seama de la început de faptul că marele critic rus nu utilizează procedeele consacrate ale analizei de tip estetic, aşa cum s-au încetăţenit ele în critica occidentală, odată, să zicem cu foiletonul lui Sainte-Beuve. Uneori eşti pur şi simplu ispitit să uiţi că ai de a face cu analiza unui text literar, a unui poem, sau a unui roman, într-atît de largă este sfera de probleme care-l solicită pe critic. Şi în primul rînd, ceea ce îl interesează sînt tendinţele vieţii sociale. Considerată ca atare, „metoda" lui Bielinski nu este obligatorie, evident că se poate scrie şi altfel, importantă şi necesar-asimilabilă este esenţa acestei metode critice, caracterul organic determinat, istoriceşte determinat, al întrepătrunderii analizei social-morale cu analiza propriu-zisă estetică. Hotărîtoare e aici ideea că analiza însuşirilor artistice, judecata de valoare etc. sînt cu neputinţă de realizat în afara analizei conţinutului social-politic al operei respective, în afara confruntării tendinţelor principale ale operei de artă respective cu tendinţele vieţii pe care această operă o reflectă. Discutînd de pildă poemul lui Puşkin „Evgheni Oneghin", Bielinski realizează o analiză magistrală, de o mare exactitate istorică, a vieţii ruse, a problemelor şi conflictelor ei de bază; substanţa judecăţii de valoare e asimilată acestei analize. În nici un caz nu putem conchide că judecata de valoare ar lipsi, dimpotrivă, tocmai prin intermediul dezbaterii problemelor sociale şi a măsurii în care ele sînt oglindite în operă, e stabilită marea însemnătate estetică şi naţională a poemului lui Puşkin. Bielinski confruntă permanent tendinţele fundamentale ale vieţii ruse cu opera lui Puşkin şi transformă această confruntare într-un criteriu. Una din sarcinile esenţiale ale criticii noastre marxiste, sarcină care se referă tocmai la confruntarea literaturii cu viaţa actuală, ar putea căpăta un răspuns deosebit de convingător dacă s-ar proceda la o analiză amănunţită şi sistematică a metodei de lucru proprii lui Bielinski; o asemenea analiză, asimilarea concretă şi creatoare a principiilor ce se degajă din articolele lui Bielinski, nu ar implica desigur, însuşirea mecanică a stilului particular marelui critic şi nici renunţarea la diversitatea formulelor critice. Şi de altfel, Bielinski însuşi foloseşte o diversitate de formule. Articolele consacrate lui Puşkin sînt scrise evident într-o manieră deosebită, în cadrul unei alte formule critice, decît, de pildă, cele consacrate lui Lermontov, Gogol, sau Dostoievski. Uneori, ca în analiza romanului lui Lermontov, „Un erou al timpului nostru", domină preocuparea de natură morală şi psihologică faţă de destinul individual, interesul pentru legile caracterului, temperamentului, personalităţii etc., alteori, ca în analiza nuvelisticii lui Gogol, atenţia ne este acaparată de formularea extrem de originală a unor principii de estetică realistă (tipicul, caracterul cunoscut-necunoscut al individualităţii literare, categoria specificului naţional etc.).

Dincolo de diversitatea formulelor întrebuinţate de marele critic rus, lecţia fundamentală este aceasta: că Bielinski cînd se apropia de un scriitor, sau de o operă literară pentru a-i stabili valoarea şi însemnătatea, era conştient că face un act social, un act de răspundere morală deosebită; analiza este impregnată de radiaţiile vieţii, vibrează de intensitatea curenţilor sociali care brăzdau în toate direcţiile personalitatea genialului critic; combustibilul permanent al acestui temperament în continuă fierbere îl constituie realitatea rusă de la mijlocul secolului trecut, necesităţile luptei revoluţionare împotriva autocraţiei ţariste. Bielinski nu se considera numai un specialist, deşi ca specialist, competenţa sa era recunoscută, nu se considera numai un judecător al literaturii (deşi, ca judecător, era, cum am spus aproape infailibil, — probabil că nu s-a înşelat niciodată în materie de aprecieri estetice, n-a considerat niciodată o carte proastă drept bună, sau una bună drept proastă). Infrastructura personalităţii sale, chiar în momentele — de altfel destul de rare — de analiză curat estetică, este a unui revoluţionar, a unui luptător şi filozof, pedagog şi moralist. Condiţiile de astăzi sînt desigur altele; pe vremea lui Bielinski literatura, critica literară, reprezentau aproape unica tribună mai mult sau mai puţin liberă de afirmare a idealurilor democratice şi revoluţionare. Critica literară trebuia în chip necesar să cuprindă *totul*, să se substituie celorlalte mijloace de luptă politică şi filozofică — iar Bielinski a înţeles cel dintîi şi cel mai bine această necesitate. Grandoarea personalităţii sale aici trebuie căutată, dar tot aici îşi au originea şi anumite particularităţi foarte specifice (care nu se pot repeta în condiţii istorice deosebite) ale criticii sale. Ar fi într-adevăr ciudat să pretindem azi fiecărui studiu de critică literară, să fie în acelaşi timp şi un tratat de filozofie, sau de pedagogie, morală ş.a.m.d. Nimeni nu se gîndeşte la aşa ceva. Dar ca un studiu de critică literară să aibă şi un anumit caracter filozofic, să răspundă unor probleme de natură morală care preocupă pe oamenii de azi, sau unor sarcini concrete ale construcţiei socialiste, — acest lucru e întru totul firesc şi necesar. A fi astăzi în continuitatea lui Bielinski înseamnă, pentru un critic literar, mai presus de orice, să fie un om al epocii socialiste, un propagandist al ideilor Revoluţiei, un om viu, care trăieşte intens actualitatea cu problemele ei, şi care consideră literatura un fenomen viu.

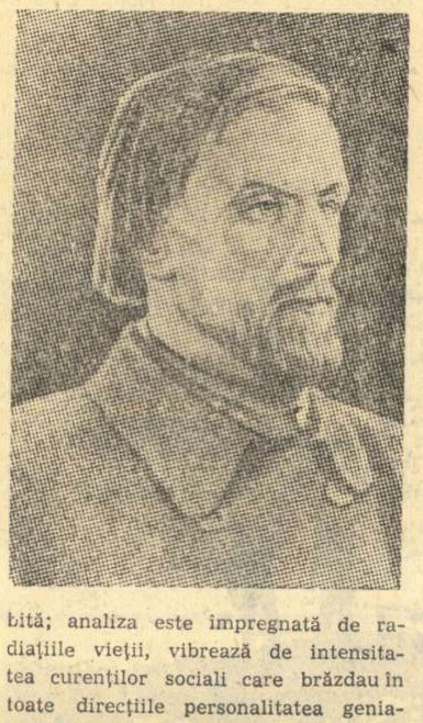

Trebuie spus că acela care se bucură astăzi de cea mai glorioasă posteritate ce a încununat vreodată activitatea unui critic literar, se simţea pînă-n rădăcinile fiinţei sale, ale temperamentului său clocotitor, un contemporan activ cu tot ce se petrecea important în vremea sa, că el considera aceasta esenţial pentru acţiunea sa critică. Nu se gîndea cu tot dinadinsul la perspectiva în care trebuie să se situeze în raport cu istoria literară, nici ce părere va avea posteritatea despre felul în care şi-a tratat contemporanii, fie ei oricît de mari. O adîncă principialitate morală şi politică îl călăuzea. Ştia ca nimeni altul că Gogol, contemporanul său, va fi pentru noi marele Gogol, el însuşi contribuise în chipul cel mai entuziast la această reputaţie, era adînc pătruns de sentimentul genialităţii lui Gogol. Dar asta nu l-a împiedicat să scrie acea violentă scrisoare adresată autorului „Sufletelor moarte" (scrisoare de a cărei importanţă vorbeşte Lenin în „Ce-i de făcut?"). Ştia că are dreptate, şi cînd Bielinski ştia că are dreptate nimic nu-l putea opri să şi-o strige. E puţin spus: în toate problemele importante, Bielinski era de partea adevărului. Numele său era numele adevărului însuşi. Cînd Dostoievski ponegreşte memoria lui Bielinski, sentimentul pe care îl încercăm nu este acela că marele scriitor nedreptăţeşte un critic contemporan lui, că păcătuieşte împotriva unui prieten al scrisului său, — cîte cazuri de acestea nu se cunosc! Nu, aceasta nu este banala „nedreptate" făcută de scriitor criticului său, e cu totul altceva, e o nedreptate făcută adevărului. Aceasta este senzaţia. Şi cînd Dostoievski se întoarce din nou cu faţa spre adevăr, dă acea pagină sublimă închinată primei sale întîlniri cu Bielinski.

Avea această capacitate de a fascina spunînd adevărul, de aceea cînd un scriitor, fie el Gogol sau Dostoievski, se „supăra" pe Bielinski însemna că intenţionează să se împace cu minciuna, cu ţarul, sau cu cine ştie ce demnitar. Era semn sigur. Cînd citeşti un articol de Bielinski, încerci senzaţia că vei afla foarte exact adevărul despre opera analizată. Ce altceva i-ar fi putut da lui Tolstoi un sentiment de fericire la lectura articolelor despre Puşkin: „Abia acum l-am înţeles pe poet... Toată vremea m-am simţit de-a-dreptul fericit". Un critic care te face să „înţelegi" ceea ce ai citit. Sîntem mai aproape de definiţia geniului critic, decît s-ar putea crede.

Lucian RAICU

DUȘMANII

Prima dată și-a cumpărat loc de casă în Balta Albă nea Vasile, — Picior de porc (i se pusese porecla asta pentru că avea un mers puțin în ofsaid). După el, gata, a cumpărat o parcelă alăturată și nea Gogu — Banilacec (porecla ăstuia se datora unei „moșteniri barosane" care-i căzuse pe cap nu mult înainte de a cumpăra locul. Ii murise singura rudă pe care-o avea pe undeva prin Teleorman și aceasta îi lăsase moștenire o vacă, un gramofon cu goarnă, o capră, o copae și o casă dărăpînată. Se zice că s-a învoit cîteva zile, s-a dus în Teleorman, a vîndut toată moștenirea, și și-a depus banii la C.E.C.). Cu banii de la moștenire și-a cumpărat parcela.

Amîndoi erau gărari. Lucrau zece ore la gară și împreună cu femeile și cu copiii veneau după ce scăpau de program la loc. Au început să-și „construiască" case. Bineînțeles din chirpici.

„Dușmănia" dintre acești vecini a început din primele zile ale construcției. Copiii lui nea Vasile cîteva zile au umblat cu gălețile și cu ligheanele după bălegar pentru pregătirea pămîntului. Pe cîtă vreme copiii lui nea Gogu, în timpul ăsta scoteau cuiele din scîndurile vechi cumpărate de la binale.

— Voi de ce nu vă duceți, mă, după bălegar, a întrebat pe unul din copii nea Vasile.

— Păi tata aduce tot bălegarul o dată.

Și într-adevăr, nea Gogu a adus o căruță încărcată cu bălegar de la niște grajduri pe care le cunoștea el.

— Aha, și mie nu putea să-mi spună!

De aici a început o dușmănie tacită. Mai degrabă o concurență, decît dușmănie. Și-a făcut nea Gogu, după ce-a terminat casa, o stănoagă de porumbei mai înaltă decît coșul casei, nea Vasile și-a ridicat una mai înaltă decît a lui nea Gogu. A adus nea Vasile două perechi de porumbei codalbi, nea Gogu a făcut ce-a făcut și a adus două perechi de misirlii. Nea Vasile și-a legat în lanț un cîine mare ciobănesc, nea Gogu i-a „rupt gura" cu o corcitură de lup.

Mi-aduc aminte: cînd eram copil și mergeam cu moș-ajunul la nea Gogu, după ce-i colindam, mă întreba:

— Cîți covrigi ți-a dat mă, nen'tu Vasile?

— Doi covrigi!

— Uite, eu îți dau trei! Nuci ți-a dat?

— Da, cinci!

— Eu îți dau șase!

Cel mai mare hap l-a înghițit însă nea Gogu în 1951. In 1950 s-a dus la băi, la Herculane. Bineînțeles că înainte de-a pleca a trecut pe la nea Vasile.

— Ce mai faci, Vasilică?

— Ce să fac, uite, ud florile astea.

— Eu plec în noaptea asta la Herculane. Am venit să-mi iau rămas bun.

— La Herculane?

Și cum spun, nea Gogu a plecat în '950 la Herculane. In timpul ăsta nea Vasile s-a tot gîndit cum să i-o întoarcă. Și-a găsit. In vara lui '951, în fața porții lui Nea Vasile s-a oprit o Pobedă cu șah pe ea. A vîrît în portbagaj valiza, s-a urcat lîngă șofer și i-a spus acestuia:

— Fii bun și trage în fața porții ăleia și claxonează.

Adică în fața porții lui nea Gogu. Șoferul s-a conformat. Dar lui nea Vasile i s-a părut că nu claxonează destul de tare. A apăsat el pe claxon, lung de tot. A ieșit la poartă în cămașă de noapte cu flori, nea Gogu.

— Ce-i Vasile?

— Gogule, am venit să-mi iau rămas bun de la tine. Plec la Tekirghiol... Noroc! Dă-i drumul șofer.

După astea nea Gogu a avut ocazia să i-o plătească și i-a plătit-o. Dar nici nea Vasile nu s-a lăsat mai prejos. Hazmodie mare a fost în '958. Nea Vasile aude într-o seară bătăi în poartă.

— Care ești, mă?

— Eu sînt mă, Gogu.

Nea Vasile și-a luat o haină pe umeri, și a ieșit.

— Ce vrei să-mi arăți Gogule?

— Ia uită-te colo sus, pe casa mea.

S-a uitat în sus, dar s-a făcut că nu vede nimic.

— Ce e pe casa ta?

— Păi tu ești chior, nu vezi? Antenă de televizor.

— Și?

— Hai și tu înăuntru, e un program grozav.

— Pentru asta mă chemai? Lasă-mă Gogule, că am de terminat o carte.

A intrat înapoi în casă, dar se știe: îngîndurat. După o săptămînă și pe casa lui nea Vasile s-a înălțat o antenă de televizor. Dar culmea, în curtea lui nea Vasile, de la montarea acestei antene, nu mai putea intra nimeni. De ce? A dat drumul la cîine. Și are un cîine mult mai rău decît a lui nea Gogu. Așa că nea Gogu n-a putut veni la el să vadă ce fel de televizor și-a cumpărat „dușmanul" lui. Așa că a strigat la el peste gard:

— Băi, Vasile, ce televizor ți-ai luat?

— Unu' mai bun decît al tău.

— Ce marcă e?

— Da' al tău ce marcă e?

— „Record".

— Al meu e „Rubin".

Și mai și a fost în '59. In primăvara lui '59, nu știu cum s-a făcut dar casa lui nea Vasile a căzut tocmai în perimetrul unde trebuia să se facă un bloc. Așa că nea Vasile a bătut la poarta lui nea Gogu

— Vecine nu vrei să vii să-mi ajuți la împachetat?

— Ce împachetezi?

— Păi am primit un apartament în Floreasca.

— Carevasăzică ai primit un apartament în Floreasca... Ne despărțim... Da! Am să-ți ajut.

Nea Vasile nu s-a lăsat pînă nu l-a adus pe nea Gogu să vadă cum s-a instalat în bloc.

— Vezi, aici e apă caldă, aici apă rece... Ce zici, Gogule, îți place apartamentul?

— Da, îmi place.

— Lasă-mă, nu fii supărat. Am să pun eu o vorbă bună pentru tine, își dă și ție un apartament. Am să le spun că ești băiat bun. Cu mine nu te poți măsura, dar ești băiat bun.

Nea Gogu a plecat de la el bosumflat.

„Ia uite afurisitu' ce mă tachinează..."

Casa lui nea Gogu a intrat în perimetrul altui bloc tocmai în toamnă. Dar a primit apartament în Bulevardul Muncii. L-a chemat și el pe nea Vasile să-i ajute la împachetat. I-a arătat și el apartamentul, baia cu apă caldă și rece...

O bună bucată de vreme nu s-au văzut. Intr-o zi a venit nea Gogu la nea Vasile în Floreasca.

— Măi Vasile nu zic că nu-i frumos cartierul ăsta al vostru, dar nu știu, parcă-i lipsește ceva.

Ce-i lipsește, Gogule?

— Păi lipsește un stadion „23 August", îi lipsește un parc cum e-al nostru, un turn de parașutiști, un teatru în aer liber...

— Mă, dacă stau și mă gîndesc și vouă vă lipsește o sală Floreasca, un Parc Stalin, că-i la doi pași de noi... Vă lipsesc ștranduri, vara trebuie să vă trambalați tocmai pînă în cartierul nostru... Săracii de voi...

Și-a pus telefon nea Gogu. Cum a aflat gata și nea Vasile. Să surprinzi o dată o convorbire de-a lor... Că în fiecare zi vorbesc la telefon.

— Alo, Vasile...

— Da.

— Știi că sub noi s-a deschis un magazin, dar ce magazin, o grozăvie.

— La noi nu s-a deschis, c-avem.

— Și noi am mai avut, da' am mai deschis unu'.

— Degeaba bă, voi n-aveți nici un lac pe-acolo... Vii duminică la mine să mergem la pescuit? Ai că ți-am făcut și ție rost de undiță...

— Am nevoie de undița ta?

Tot „dușmani" au rămas...

Nicuță TĂNASE

Desen de MIHU VULCĂNESCU

TUDOR ARGHEZI

Ți-e sufletul...

De suflet îți atîrnă cerceii ca pe boltă,
Ții în verigi și luna și soarele și norii.
Tresari din tot azurul cînd l-au atins cocorii
Și stelele din spice adie ca o holdă.

Ți-e sufletul ca marea, în crunta ei putere.
Se zbat corăbii negre, furtuni și morți crăiești
In mîlurile groase dorm umbre și mistere,
Ca-n fundurile vremii ascunse prin povești.

Ți-e sufletul ca brazda, ca grîul, și renaște,
Plugarul și sudoarea de sînge, boul, plugul,
Nădejdea arăturii bogate către Paște,
Și ploaia-nviorată și nouă și belșugul.

Ți-e sufletul ca floarea duminicii sonore,
Mireazma de lumină și leacul fericit,
Otrăvurile-ascunse în ierburi ți-l ucid.

Dar sufletul ți-e încă și mai presus de toate,
Cîte n-ajunge gîndul și cerul nu le știe,
Și sufletul bolește-n tristețea că nu poate
Ce nu poate să fie și nu va fi să fie.

JOCURI ȘI VISE

Dintr-un caiet de însemnări al tovarășului L., profesor de limba romînă într-un sat din raionul Găiești, am transcris — cu îngăduința dumisale — cîteva pagini. Iată-le:

17 septembrie. Clasa a V-a A.

— De ce lipsește Vișan Elena?

— A cumpărat taică-su radio.

— Și ce-i cu asta?

— Păi cîntă muzică populară și a rămas să joace în curte. Joacă de mult, de pe la șapte. Sînt și alte fete.

— Să-i spui să vină mîine la lecție.

— Ii spui, că de la școală mă duc și eu să joc.

19 septembrie. Peisaj idilic: un băiat se duce cu oile. Ciobănașul poartă manta de ploaie de relon. Vernil.

24 septembrie. Pe Ion a lui Lache, mărunțel și viu, copiii îl strigă Laica.

— De ce-i spuneți, mă, așa?

— Zice că să nu fi trimis în cosmos pe Laica. Mai bine-l puneau pe el în rachetă, că e mic: nu atîrnă greu.

— Vrei să pleci în cosmos, Ioane?

— Da' vreau.

— Nu ți-e frică?

— Da' nu mi-e.

Așa se obișnuiește pe aici: „Cum te cheamă?" „Da' Sandu Constantin".

22 noiembre. Avram Gheorghe din a V-a B nu-și scrie lecțiile. Cînd îl cert, dă din cap c-un gest aparte, parcă a zădărnicie, și ridică din umeri: „Știam eu că nici tu nu înțelegi nimic. Așa-s eu, năpăstuit de toți".

— Spune-i maică-ti c-am rugat-o să treacă pe la școală.

A doua zi (azi):

— Mama a zis c-are treabă.

— Și cînd vine?

— Zice că nu vrea.

— Cum adică: nu vrea?

— Așa.

Iar nu și-a făcut lecțiile.

— Iți dau patru, să știi.

I-am trecut nota în catalog. A început să plîngă. Din nou gestul acela ciudat.

— De ce plîngi?

— M-a trimes mama cu vaca. De la cinci dimineața. Cînd era să-mi fac lecțiile?

— Nu-i adevărat, tovarășe profesor! L-am văzut eu cum juca fotbal.

A vorbit Nițu, „pîrîciosul" clasei Avram plînge. și mai tare, cu capul vîrît între umeri.

— Hai, Avrame!

— Unde?

— La maică-ta.

E ultima oră. Plecăm cu bicicleta mea: pe Avram l-am pus să se suie la spate, pe portbagaj: e încîntat că merge cu bicicleta.

Maică-sa ridică din umeri.

— Să vin la școală? Nu mi-a zis nimic!

— Cum, mamă, n-ai spus tu că să te lase în pace?

Sare să-l bată.

— Dar cu vaca l-ați trimis?

— Nu, tovarășe profesor...

Avram pleacă spre fundul curții, cu pași tîrșiți. Intoarce capul și-i aruncă maică-si o privire. Femeia minte. Plec descurajat.

24 noiembrie. Il chem pe Avram deoparte:

— Bine, să știi că te-am crezut: ai fost cu vaca. Să-ți faci lecțiile de azi înainte și am să-ți schimb nota.

Se uită la mine lung, cu mirare, pe urmă ridică din umeri într-un chip deosebit: „Adică ai înțeles ceva? Mă mir".

7 decembrie. Oră la a V-a B. Am întîrziat. Totuși, cînd am intrat în clasă nu m-a întîmpinat obișnuita dezordine. La catedră, Avram. Văzîndu-mă, a fugit în bancă.

— Ce făceai la catedră. Avrame?

Nu răspunde. Vorbește Luminița:

— Ne spunea povești.

— Ce fel de povești?

— Cu Făt-frumos. El ne spune povești de mult, de cînd eram într-a-ntîia. Azi ne-a zis despre Făt-frumos-bob-de-mazăre.

— Și ce v-a povestit despre el?

— Că-l bătea maică-sa împărăteasa, și-l trimetea cu vacile, că erau săraci. Și-ntr-o noapte Făt-frumos-bob-de-mazăre s-a înțeles cu Zina cea bună și au prefăcut toată împărăția într-o grăunță de grîu și Făt-frumos a luat-o în palmă și a dus-o la colectivă.

— Unde?

— La colectivă. (Luminiței nu i se pare ciudat). Și de-atunci Făt-frumos nu s-a mai dus cu vacile.

Pagini de jurnal

— Tu ai făcut povestea asta, Avrame?

— Nu.

— Dar cine?

— Am auzit eu odată de Făt-frumos-bob-de-mazăre...

— Așa zicea, cu colectiva?

— Altfel.

Avram e și nu e stînjenit. Mai degrabă îi e teamă c-o să-l pedepsesc.

— Dacă scrii povestea pe caiet fără nici o greșeală, îți dau zece.

— Fără niciuna?

— Fără.

— Păi o scriu. Da'să ne spuneți și dumneavoastră o poveste.

— Ții cu orice preț? De ce?

— Păi într-o seară i-am spus lui tata: „Tătică, să vezi ce ne-a povestit tovarășu profesor ăla nou". Da' dumneavoastră nu ne spuseseți nimic. Ziceam eu așa, că m-ați crezut cînd a fost cu vaca. Și i-am spus una cu Făt-frumos, da' erau întîmplări și din „Greuceanu" și din „Harap Alb" și din „Floarea lumii", și tocmai la margine m-am încurcat, cînd s-a întors Făt-frumos la tac-su. Și i-a plăcut lui taica ce povești frumoase ne spuneți.

12 ianuarie: Creștem copii cinstiți. Anghel Marin nu prea învață și explicațiile suplimentare pe care i le dau, le înțelege anevoie. Intr-o zi s-a dus la cooperativă să cumpere bomboane acre, dar nu-și amintea cum li se spune:

— Ia dați-mi și mie niște... niște alimente.

Și Alimente i-a rămas numele. „Ce mai faci, mă Alimente?" „Iar nu ți-ai făcut lecțiile, vere Alimente!"

Eram azi la prînz la maică-sa (iau masa acolo). Marin a venit cu o sticluță de cerneală, împrumutată de la un coleg care șade prin vecini, și-a umplut stiloul și a vrut s-o ducă înapoi. Leana nu l-a lăsat: i-a luat sticluța și-a turnat în alta, goală, cîteva picături.

— N-o să bage nimeni de seamă.

Marin n-a înțeles în prima clipă ce face maică-sa. Pe urmă l-am văzut pălind și-a fugit. Leana a umblat după el ca nebună pînă seara tîrziu. L-a găsit ascuns în pod la un prieten al lui, plîngînd.

17 ianuarie. Stoica Maria e palidă. Am trimis-o la dispensar, dar nu e bolnavă. M-am dus să văd unde (și cum) locuiește. Au casă nouă: părinții sînt colectiviști. Două camere: una mare și luminoasă; cea de-a doua, bucătăria, fără soare. In bucătărie dorm toți: șase persoane. In odaia bună, mobilă nouă, cumpărată de la Găiești, aparat de radio, covor de iută, oglinzi, fotografii cu rama de scoici.

— Cine stă aici?

— E camera de oaspeți.

— Și pînă vin oaspeții?

Pînă atunci camera stă goală și lucrurile din ea îmbătrînesc și se strică. Iar oaspeții nu vin. Dealtfel nici nu sînt așteptați. Ziua în care oamenii aceștia se vor hotărî să se mute dintr-o cameră în cealaltă, în propria lor casă, va fi pentru ei o sărbătoare: a respectului de sine, a conștiinței propriei demnități.

Pînă una-alta i-am convins să treacă vechiul pat al copiilor în camera de oaspeți și să-i lase să doarmă acolo. In patul nou, cumpărat la Găiești (nu mai e așa nou: a început să-l decoloreze soarele) n-a dormit **încă** nimeni.

26 februarie. I-am rugat pe copii să recite „Imn" de Marcel Breslașu, dar nu așa, papagalicește, „alb", ci cu suflet. Radu Gheorghița încearcă să spună poezia frumos, și cînd ajunge la cuvîntul „pace" îl lungește puțin — așa, „paace" — cam sentimental. Nuanța e aproape imperceptibilă, dar ușoara lipsă de naturalețe, îndulcirea artificială a cuvîntului, e sancționată imediat de un lung hohot de rîs colectiv la care, stînjenită, participă și Gheorghița. „Auzi, paaace!" Și copiii o imită dulce, amuzați și nevenindu-le să creadă că unuia dintre ei i-a trecut prin cap să facă pe duiosul. Nimic mai fals decît credința unor scriitori pentru copii că cei mici sînt sentimentali. Ah, copilașii! Se confundă duioșia cu care-și privesc acești scriitori copilăria definitiv apusă, cu o presupusă dulcegărie a copilului.

12 aprilie. N-a plouat de mult și pămîntul s-a întărit. Pe țărînă, copiii desenează cu cretă curbele șotronului.

Ora 15. Au uitat și de șotron și de ploaie. Stau adunați — vreo 70 de copii între 11 și 14 ani — în fața difuzorului de peste drum de școală. Cîțiva au rămas în picioare, rezemați de gard. Cei mai mulți s-au așezat pe pămîntul gol — pămîntul nu murdărește — și au încremenit așa, într-o tăcere nefirească. Azi dimineață, primul pămîntean, maiorul sovietic Iuri Gagarin, a plecat și s-a întors din cosmos. Pulovere albastre decolorate de soare, haine cu mînecile prea scurte, șorțuri cenușii. Copiii nu se privesc unii pe ceilalți și ascultă vrăjiți, neînțelegînd încă decît esențialul.

13 aprilie. „Primul zbor în cosmos", compoziție.

„Eu cînd am auzit că primul om din lume a zburat în cosmos, eu n-am mai putut de bucurie. Dar nu îmi pot închipui cum a putut el sta în cosmos cu acea viteză mare. Bine ar fi să zbor și eu în cosmos!" (Ion I. Marin, clasa a VI-a).

„Eu m-am gîndit cum a avut el curaj să zboare așa aproape de lună". (Ion A. Nicolae, clasa a VI-a).

„Cînd am auzit că Iuri Gagarin s-a urcat în satelit și a ocolit pămîntul, eu am rămas piatră". (Constantin Maria, clasa a V-a A).

„Eu cînd am văzut ziarul cu omul acela, mi-a venit un dor de ducă să merg și eu acolo. Și a trecut un fior prin mine. Și m-am așezat pe o treaptă și m-am gîndit cum a putut omul acela îndrăzneț să facă asta. Și ziceam: doamne, dacă eram și eu acolo, muream de frică". (Porojan Gheorghița, clasa a V-a A).

„Acest om a avut mare neînfricoșare de inimă, de a plecat cu satelitul. Am auzit că în satelit este un aer de plutești. Și Iuri Gagarin plutind în aer a și scris. Să vedem cum a scris Iuri Gagarin. A ținut cartea în mînă și a scris. Așa dori să-l văd și eu și să-mi spună și mie cum arată pămîntul". (Ștefan Gheorghița, clasa a V-a B).

Iar Nicolae D. Ion își încheie compunerea cu: „Trăiască curajosul om!"

Florin MUGUR

Imagini din U. R. S. S.

La Iasnaia Poliana, în zona liniștită

Am revăzut, după ani, Poiana luminoasă, cum se transpune pe limba noastră, Iasnaia Poliana. De nicăieri însă nu se ivea această claritate. Cerul era sumbru, zăpada stăruia încă pe drumuri și alei, scame de ceață umedă atîrnau între copacii neobișnuit de înalți.

De cum te apropii de locul pelerinajului, făptura uriașului începe a ți se arăta mai întîi în minte, apoi aevea. Bustul patriarhului străjuiește înțelept cu barba-i stufoasă și încîlcită, cu fruntea-i largă și zbuciumată, meleagurile pe care a hălăduit odată. Privirea îi e întunecată, fără limpezime. E cuprinsă parcă de acea zbatere și oscilație ce a caracterizat viața și opera tolstoiană însăși, de acea sete profundă de cunoaștere și mîntuire, și apoi de căderea în chinuitoare incertitudini și contraziceri.

Dincolo de bust, încep a se desprinde lin șerpuitoare alei. Mesteacăni zvelți, subțiri cu coaja lor fină, mlădioși ca trestia, se înșiruie des, de o parte și de alta a drumului. De sub zăpadă și dintre micile oglinzi ale apelor, se ivesc sfioase cele dintîi fire de iarbă.

Iată și intrarea, străjuită de două mici turnuri albe ce sugerează — dintru început — simplicitatea întregului domeniu. Se ridică apoi dreaptă și sigură — aleea ce duce spre casa scriitorului. O urcăm covîrșiți de gînduri, surprinși deodată de o întreagă serie de inscripții pe care citim: „Zona liniștită!" Misterioasele cuvinte înconjoară, din toate părțile casa gînditorului. Vizitatorii încep a păși mai încet, mai respectuoși și imaginația lor e tot mai puternic cuprinsă de freamătul vieții și operei tolstoiene. In aceste „zone ale liniștii" a trăit — ani îndelungați — chinuita lui inimă și agera lui minte. In reculegere adîncă, tulburat doar de foșnetul pinilor, de căderea grea a fulgilor mari de zăpadă, de fluierul ascuțit al vînturilor de iarnă. In aceste „zone ale liniștii" a meditat Tolstoi la marile probleme ale vieții și morții, a căutat soluții, a întins mîna către un liman, apoi către altul, dar n-a găsit nicăieri răspunsul așteptat. Cînd prietenii și țăranii l-au adus pe umerii lor în raclă, după dramatica lui fugă, viața i se încheiase fără a fi zărit dezlegările către care năzuia și fără a-și fi dat singur seama că marele adevăr se frămînta doar în opera lui literară, nu în meditațiile lui filozofice sau religioase.

Casa în care locuise Tolstoi ne apare dintr-o dată în față, albă și modestă, cu un singur cat, asemenea conacelor de la noi, sugerînd — într-o măsură — apropierea de casa de la Mircești a lui Alecsandri. „Zona liniștii" s-a extins și aici, în interioarele simple și intime, cu mese de lucru ca de schivnic, populate de numeroase cărți în toate limbile și din toate domeniile. Pretutindeni de altfel stăruiesc rafturi de cărți, ocolind pereții și aciuindu-se pînă în ultimul ungher. Portretele lui Lev Nicolaevici, al soției, copiilor și prietenilor, zugrăvite uneori de peneluri renumite ca cel al lui Repin, înviorează — cu suflul artei — interioarele vetuste. Mobila e peste tot simplă, cu scaune fără răzimătoare cîteodată, ca, de pildă, cele pe care sta Tolstoi însuși. La etajul de jos, într-o încăpere de rînd a scris el „Război și pace". E un contrast emoționant între scena pe care se afla și epopeea pe care a creat-o, eternizînd nu numai un război și o societate, ci un univers uman pe de-a-ntregul. Totul respiră în această încăpere sfioasă, fără strălucire, în ritmul celei mai duioase modestii.

Alături, în fosta școală în care singur dăscălea pe copiii satului, a fost organizat un muzeu literar dedicat operei tolstoiene, urmărind pe alocuri — și procesul său de creație, modelele sale din realitate, figuri de prieteni și eroi, portrete personale. Numeroase ediții mai vechi și mai noi, transpunerile în limbi străine printre care și cele romînești care se impun și prin prezentare tipografică — comunică opera celui despre care Ibrăileanu scria odată că e cel mai profund creator de viață din literatura universală.

Părăsim muzeul impresionați de vastitatea ecoului tolstoian în întreaga lume, de numărul traducerilor și al comentariilor care alcătuiesc aproape o întreagă bibliotecă. Ne bucurăm că în curînd va apare și la noi o cuprinzătoare cercetare a răsunetului lui Tolstoi în Romînia.

Ne îndreptăm în sfîrșit spre mormîntul scriitorului. Aleele se desfășoară larg printre pinii înalți, punctate — din loc în loc — de bănci scunde, îmbiind la reculegere. Pămîntul e însă umed, îmbîcsit de ape și urme de zăpadă și nu înlesnește popasul.

Deodată, pe neașteptate, într-un mic luminiș, se ivește mormîntul: o simplă moviliță de pămînt, dreptunghiulară, învăluită în ramuri proaspete de brad. Nici un semn, alături. Nici măcar numele. Simplicitatea expresivă și tipică pentru tot mediul dobîndește acum valoarea de simbol emoționant. Cel ce a scris „Război și pace", „Ana Karenina", „Invierea", cel care a fost lapidat și excomunicat dintr-o lume care nu l-a putut înțelege, se află aci, lîngă noi, sub brazde fragede de pămînt, înfiorate de primele fire ale ierbii de primăvară.

Al. DIMA

De vorbă cu RADU BOUREANU

(Urmare din pag. 1)

investigat, nimic rămas în umbra indiferenței. Rămîne însă de văzut cît de adînc s-a mers pe calea acestor laturi noi în poezia contemporaneității și pentru aceasta ne stă în față întregul cîmp al poeziei, de la Eliberare pînă azi. Să-l privim și să vedem cît s-a mers de departe, ce s-a explorat din sufletul omenesc, din noua lui hartă, din datele vieței noi și vom vedea ce zone au rămas încă neîndestul de bine investigate, ce laturi noi pot fi descoperite în poezia contemporaneității. S-ar putea spune că am căutat prin ocoliș să răspund acestei întrebări pe care și eu aș pune-o celor ce văd mai departe și mai adînc.

— *In ce măsură poemul de respirație poate să-și propună obiective agitatorice imediate?*

— Nesuferind de deformarea profesională a criticului Mihai Novicov, cum spune el însuși într-un recent articol, fără a mă scuza la rîndu-mi, mă voi referi la Maiakovski. Majoritatea poemelor lui de respirație au avut obiective agitatorice, prin excelență; rare au fost poemele sale scurte cu funcțiune și mesaj agitatoric... In schimb — Federico Garcia Lorca sau — Radnóty, au folosit arma poemului scurt, direct, direct ca viteză, ca scop, și ca efect, rapid. Se poate pretinde că și în Homer și în Dante sînt obiective agitatorice. E adevărat că poemul scurt e mai operativ, din cauza psihologiei cititorului modern constrîns de ritmul epocii să caute concentrația, chiar în dimensiuni, a operei literare, proză sau poezie.

— *Ce părere aveți despre critica poeziei? In ce măsură discuțiile critice surprind modalitățile poetice autentic contemporane? In ce măsură critica ajută la dezvoltarea unei poezii valoroase?*

— Iată o întrebare spinoasă. Nu pentru mine, pentru critică; adică în ce sens, ton și lumină etică se va repercuta răspunsul asupra pofilului moral și profesional al criticii, sau al unei părți a criticii.

In ce măsură discuțiile critice (adică cronicile) surprind modalitățile poetice autentic contemporane? In ce măsură critica ajută la dezvoltarea unei poezii valoroase?... Pentru că este inclusă în frază expresia măsură, aș putea spune că foarte adesea critica judecă după anumite unități de măsură. As putea spune că uneori critica nu ajută ci se ajută. De ce, bunăoară, critica, sau anumiți critici, cu anume notorietate și competență, conducînd secțiile de critică ale revistelor literare, își rezervă cronici numai asupra unor volume și poeți lăsîndu-i, pe alții, la exercițiul penelor tinerilor critici? E normal ca unii tineri critici să-și facă dintîi, cum se spune, numai pe anumiți autori, distribuiți pentru atare scop? Observ la unele zise cronici, o înșiruire de citate din poeme, cu cîteva fraze de legătură și un final lapidar care ar vrea să lapideze ființa poetică a celui ce-i supus acestui exercițiu. Asta nu e profitabil nici pentru pregătirea și definirea viitoarei personalități a criticului în devenire, nici recenzatului.

Cred că ar fi timpul ca critica să nu judece după unități de măsură preferențiale care îngreuiază receptivitatea și prin aceasta o împiedică să ajute pe scară largă, integral, la dezvoltarea a cît mai multă poezie valoroasă.

— *Ce e nou în poezia noastră din ultima vreme? Se poate vorbi de un aport al tinerilor la dezvoltarea poeziei noi?*

Sînt cuprinse tot mai mult temele majore ale vieții noastre, ale creșterii noului. In poeme se ridică orașe, hidrocentrale, se desăvîrșesc gospodării colective, se ridică oameni cu sentimente noi, elevate, crescute de lumina unei etici comuniste.

Ce nu e nou în poezia noastră este polemica dusă pe marginea sau pe tema versului liber, sau alb, sau încorsetat. Și nici nu rezolvă nimic această stearpă discuție. In fond ce este versul liber sau alb? Este în aceiași măsură vers dacă are un ritm interior care să urce odată cu mareea poeziei autentice. Mi se pare că așa scriu mulți poeți care stau pe o înaltă treaptă de apreciere universală: vezi Nazim Hikmet, Pablo Neruda, Iannis Ritsos, Alberti... etc.

Tinerii! toată dragostea și aprecierea mea pentru poezia tinerilor... Pentru dispărutul Labiș, pentru caldul și frămîntatul Nichita Stănescu, pentru Ilie Constantin, Gheorghe Tomozei, pentru Petre Stoica. Intîlnești în poezia lor prospețime, îndrăzneală a imaginii, o modernă viziune asupra lumii și a sentimentelor, o greiare a sensibilității lor poetice pe fenomenul noului, o înțelegere a longitudinilor și latitudinilor acestei geografii spirituale a noului, a vieții noastre în urcuș și prefacere.

Și ca încheiere, cred că nu la modul interviurilor se poate analiza și sprijini fenomenul poeziei în general și al poeziei de azi în special. Pe această cale se pot emite desigur unele idei personale, mergînd prin sugestii spre formulări și teoretizări mai mult sau mai puțin concludente.

Poate că înțelegerea și ducerea înainte a poeziei de azi reclamă cu totul alt proces. Ar fi locul ca teoreticienii, criticii de cultură în acest sens, criticii de prestigiu și deschiși, sensibili la poezie, să reflecteze la ceea ce au de făcut.

N. S.

INIMĂ VIE

(Urmare din pag. 1)

auzul. Urechea lui bine antrenată prinse zvonul unei lupte îndepărtate.

— Vin la dumneata. Aşteaptă-mă — spuse Klimovici.

Pe liniile dinainte, în pădure, era întuneric şi umezeală, căzuse nu de mult un ropot de ploaie. Locotenentul trimis în întîmpinarea lui Klimovici mergea la cîţiva paşi înaintea lui; braţele lui strînse pe automat împungeau cu coatele ascuţite foaia de cort udă de ploaie. Trecînd pe lîngă un tanc „BT-7", mascat într-un şanţ de tragere, Klimovici se gîndi din nou la ceea ce-l preocupa necontenit în ultima vreme: „De-ar veni mai curînd treizecipatrurile acelea!".

Punctul de observare se găsea chiar la marginea pădurii. De acolo, ziua, se vedea ca-n palmă o fîneaţă necosită, coborînd în pantă dulce spre pîrîu, şi dincolo de el, o altă fîneaţă urcînd tot aşa de dulce spre altă pădure, aceasta din urmă fiind dincolo de nemţi. Lîngă pîrîu se zăreau două tancuri arse: un „BT-7" de al nostru şi un „T-4" nemţesc. Stăteau acolo, alături, de aproape o lună, nedespărţite, ca doi gemeni.

Deasupra pădurii ocupate de nemţi, se înălţau cînd ici, cînd colo, rachete de semnalizare albe şi roşii şi izbucneau sclipiri de explozii. Focul mitralierelor şi puştilor nu mai venea de la un kilometru şi jumătate de limita dinainte a apărării nemţilor, aşa cum raportase cu jumătate de oră în urmă comandantul batalionului de cercetare, ci de mult mai aproape. De la punctul de observare pînă la prima linie a nemţilor erau patru sute de metri, iar schimbul de focuri răsuna acum la vreo cinci sute de metri dincolo de ea, cam acolo unde din datele culese de cercetaşi, se afla a doua linie a şanţurilor de tragere nemţeşti.

Klimovici fu copleşit de aceeaşi tulburare, care-i cuprinsese pe toţi cei aflaţi la punctul de observare: toţi se gîndeau la acelaşi lucru, temîndu-se să dea crezare bănuielii lor.

— Ivanov, echipajele pe tancuri! — ordonă Klimovici tînărului comandant al batalionului de cercetare, după ce luă cunoştinţă de cele observate de acesta în ultima jumătate de oră.

— Am înţeles, echipajele pe tancuri! — spuse Ivanov şi nu se putu reţine să întrebe: — Adică atacăm ca să le ieşim în întîmpinare, tovarăşe locotenent-colonel?

— Asta o să hotărîm văzînd şi făcînd. Executarea! — spuse Klimovici şi coborî în adăpostul telefonistului să-i facă legătura cu statul major al armatei.

Mai telefonase la armată şi înainte de a porni încoace, acum însă venise timpul să raporteze din nou. Nici nu apucă telefonistul să învîrtă odată manivela aparatului, cînd răsună un apel: statul major caută pe comandantul brigăzii.

— Ce vezi dumneata acolo? Raportează! — se auzi glasul comandantului armatei.

Klimovici raportă că vede rachete şi explozii, că în spatele liniilor nemţeşti se duce o luptă şi că de la el pînă la locul luptei sînt cam opt sute, nouă sute de metri.

— Vecinul dumitale din stînga raportează acelaşi lucru — îl informă comandantul. — Dar lupta se dă în dreapta lui, adică chiar în faţa dumitale, pe un front îngust. Cum apreciezi situaţia şi ce ai de gînd să faci?

Kliimovici spuse care este părerea lui şi a oamenilor din batalionul de cercetare: în sectorul lor îşi croieşte drum prin liniile nemţeşti o unitate care vrea să iasă prin luptă din încercuirea inamică. El cerea permisiunea de a-şi apropia tancurile şi a executa o cercetare prin luptă, la stînga şi la dreapta sectorului în care se aud zgomotele de luptă din spatele nemţilor.

Receptorul rămase mut cîteva clipe, apoi comandantul spuse că după informaţiile lui, în spatele apropiat al inamicului nu se mai află de mult nici o unitate încercuită. Pe urmă îl făcu atent că este posibil ca totul să nu fie decît o provocare dibace a inamicului, a cărei ţintă ar fi mai întîi să ne atragă înainte, iar apoi să ne respingă şi să intre pe urmele batalionului în dispozitivul nostru.

— Am în vedere şi această posibilitate, tovarăşe comandant — spuse Klimovici. — Iau măsuri de prevedere, las în ambuscadă treizecipatrurile.

— Cîte ai acum, unsprezece, nu? îl întrerupse comandantul.

Fiecare treizecipatru era pe atunci o comoară chiar şi la nivelul armatelor, şi comandantul le ştia numărul ca pe degete.

— Da, unsprezece — confirmă Klimovici. — Dar dacă sînt totuşi ai noştri, dacă-şi croiesc drum, nu-i putem lăsa fără o mînă de ajutor, tovarăşe comandant.

Receptorul amuţi iarăşi. Klimovici auzea la celălalt capăt al firului un zvon de glasuri, dar nu putu distinge ce spun: probabil că comandantul se sfătuia chiar acolo, la aparat, cu un membru al Consiliului militar sau cu şeful statului major.

— Intră în acţiune — răspunse el peste vreun minut. — Raportează la fiecare jumătate de oră.

Klimovici lăsă receptorul şi fără să mai piardă vremea începu să se pregătească de atac: puse iarăşi mîna pe telefon, vorbi cu comandanţii de batalioane. Dădea ordine şi dispoziţii, iar în faţa lui lupta creştea, creştea mereu, mutîndu-se ba în stînga, ba în dreapta, ba răzbătînd înainte, ba retrăgîndu-se înapoi îngrijorător de mult. Nu, asta nu putea fi o provocare; acolo, la opt sute de metri de ei, între prima şi a doua linie a poziţiilor nemţeşti, se zbăteau, mureau, răzbeau înainte, se rostogoleau înapoi tovarăşi de-ai lor, înghesuiţi din toate părţile şi strangulaţi tot mai mult de cercul de foc al armelor nemţeşti. Ai fi spus că acolo, între poziţiile fasciste, se zvîrcoleşte o inimă vie, însîngerată, pe care nemţii o înţepau din toate părţile cu săgeţile automatelor, o străpungeau cu rafaletele mitralierelor, o sfîrtecau cu salvele aruncătoarelor de mine...

Dacă comandantul ar fi interzis lui Klimovici să sară în ajutorul celor încercuiţi, care străbătuseră, cu siguranţă sute de kilometri, iar acum se prăpădeau la doi paşi de ai lor, ziua aceasta ar fi rămas în amintirea lui Klimovici ca cea mai neagră zi din viaţa lui ostăşească. Dacă i s-ar fi spus dinainte că sărindu-le în ajutor va muri el însuşi, el ar fi pornit totuşi la luptă fără a şovăi nici o clipă.

Iar cînd această inimă rănită şi sfîşiată, din mijlocul poziţiilor nemţeşti, se avîntă cu un ultim elan însîngerat şi răzbătu încă două sute de metri spre prima linie a şanţurilor de tragere vrăjmaşe şi, concomitent, cele opt tancuri „BT-7", împreună cu cei o sută cincizeci de ostaşi ai batalionului de cercetare, ţîşneau în întîmpinarea ei pe întuneric, luînd în piept poziţiile nemţeşti, acţiunea aceasta nu mai era un simplu şi curajos atac de noapte, ci o irezistibilă şi coordonată pornire sufletească a tuturor ostaşilor acestui batalion rărit de grele şi îndelungi bătălii.

Planul lui Klimovici — de a izbi în dreapta şi în stînga fîşiei pe unde încercau să iasă din încercuire ai noştri — se dovedi bun şi îşi arătă roadele din primul minut. Nemţii care se concentraseră venind prin şanţurile de tragere şi de comunicaţie spre locul unde presupuneau că se va face ruperea pentru a înfunda cu un dop viu acest loc îngust ca un zid de sticlă, auzind din două părţi huruit de tancuri şi strigăte de „urra", porniră din nou să se întoarcă la locurile lor din dreapta şi din stînga. La vreme de noapte o asemenea repetată deplasare nu se putea să nu işte haos; şi acest haos se iscă cu atît mai vîrtos cu cît pătrunderea din spate şi atacul de front erau pentru nemţi o surpriză dublă.

Lupta se încheie peste o oră. Mai pîlpîi o vreme ba ici, ba colo. Curînd însă se potoli definitiv şi numai undeva departe, în întuneric, ca într-o găleată goală, ţăcăniră iarăşi serii întîrziate de automat. Klimovici pierduse două tancuri care săriseră în aer pe nişte mine nemţeşti, şi cincisprezece oameni căzuţi sub foc pe ambele maluri ale pîrîului. In schimb, chiar şi după datele sumare din timpul nopţii, un batalion întreg — mai bine de trei sute de oameni — îşi făcuse drum prin haosul luptei peste poziţiile nemţeşti. Şi acum, năuci de fericire, rupţi şi flămînzi, sănătoşi şi răniţi, strîngîndu-şi încă armele la piept, ostaşii scăpaţi din încercuire se scurgeau prin şanţurile de tragere în bordeiele tanchiştilor.

Posturile de radio din întreaga lume urmăriseră cum avioane şi spărgătoare de gheaţă din şase ţări salvau de pe gheţurile veşnice doisprezece oameni din expediţia lui Nobile; ziarele din întreaga lume au descris cum aviatorii salvau pe oamenii de pe „Celiuskin", căzuţi prizonieri ai gheţurilor; zeci de milioane de oameni au aşteptat cu sufletul la gură veşti de la cele trei expediţii care au pornit concomitent spre banchiza „Polul Nord" ca să salveze de acolo patru oameni.

Ceea ce s-a petrecut în noaptea aceea în sectorul batalionului de cercetare al brigăzii şaptesprezece de tancuri, nu ocupă însă decît o jumătate de pagină din sinteza operativă a frontului respectiv şi nici nu ajunse în rîndurile comunicatului Biroului sovietic de informaţii. Dar cea mai mare din toate bucuriile accesibile sufletului omenesc, bucuria oamenilor care au putut salva alţi oameni nu fu întunecată de fel din această pricină. Şi bucuria aceasta a răsunat toată noaptea în inimi, a luminat chipurile şi a încălzit strîngerile de mînă în fiecare bordei şi adăpost al brigăzii de tancuri a lui Klimovici, pretutindeni unde salvaţi şi salvatori şedeau alături, se îmbrăţişau, se sărutau, se întrerupeau unii pe alţii, povestind fără şir cum s-a petrecut totul, mîncau pe săturate pîine şi caşă şi conserve de carne, şi adormeau, somn fără vise, pe paturi de campanie, pe laviţe, pe pămîntul tare, pe culcuşuri ţepoase de ramuri de pin.

Comandantul grupului ieşit din încercuire, comandantul de brigadă Serpilin, fusese rănit în ultima luptă la ambele picioare. Aghiotantul lui şi doi pistoleri îl aduseră pe o manta în izba lui Klimovici şi-l întinseră pe un pat ţărănesc aşternut cu o plapumă albastră vătuită. Serpilin stătea culcat, cu spatele sprijinit de două perne înalte şi albe, deşirat, murdar, nebărbierit, cu părul cărunt şi rar încîlcit, dar cu ţinuta regulamentară, cu ordinul „Drapelul Roşu" şi medalia „20 de ani ai ARMT — 1" prinse pe piept şi cu romburile la locul lor pe petliţele murdare: pe una din petliţe — rombul original doar cu emailul sărit, pe cealaltă — rombul de postav decupat din panglica unei şepci vechi.

Picioarele comandantului, cu pantalonii tăiaţi deasupra genunchilor, zăceau pe plapuma albastră şi sîngerau mereu, înroşind bandajele mînjite cu noroi.

După ce-l întinseră pe pat, pistolerii ieşiră împreună cu ostaşul însoţitor al lui Klimovici, care se grăbi să-i scoată din izbă şi să le dea ceva de mîncare, iar aghiotantul lui Serpilin — un politruc foarte înalt cu faţa suptă — rămase ca un înger păzitor la căpătîiul rănitului şi, sprijinindu-se cu coatele de tăblia patului, nu-şi lua ochii de la chipul comandantului său.

Klimovici trase un taburet şi se aşeză lîngă pat.

— Tovarăşe comandant de brigadă, am chemat medicul, trebuie să sosească dintr-un minut într-altul. Inainte de a sta de vorbă, permite-ţi-ne să vă pansăm.

— Lasă doctorul, locotenent-colonele — spuse Serpilin cu glas înfundat dar puternic, abia mişcîndu-şi buzele. — Expediază-mă direct la batalionul medico-sanitar; aici tot n-am să pot fi operat. Dar mai întîi fă-mi legătura cu comandantul armatei. Ai fir direct?

Fragment din romanul „Viii şi morţii" de Konstantin Simonov

— Am.

— Cine e comandantul vostru?

Klimovici spuse numele comandantului.

— Serghei Filippovici? — întrebă Serpilin, şi pe chipul lui chinuit trecu umbra unui surîs.

— Da.

— Am fost colegi la academie. Fă-mi legătura!

Fără nici o obiecţie Klimovici puse mîna pe telefon. Oricum tot trebuia să raporteze şi el la armată. Şi aşa era din pricina agitaţiei iscate în tranşee cu vreo zece minute în întîrziere.

— Raportează locotenent-colonelul Klimovici — spuse el cînd auzi glasul comandantului armatei. — In urma luptei purtate, în dispozitivul meu a ajuns un grup de circa trei sute de oameni cu arma în mînă. Comandantul grupului vrea să vă vorbească.

— Dă-mi-l — spuse comandantul armatei şi în glasul lui se auzi aceiaşi tremur de emoţie ca într-al lui Klimovici.

Ocolind masa şi trăgînd firul de sub picioarele ei, Klimovici aduse aparatul lîngă pat. Serpilin îşi dădu capul pe spate, zări deasupra sa chipul aghiotantului şi-i făcu din ochi un semn pe care acesta îl pricepu îndată: săltă pernele şi ajută comandantului de brigadă să se ridice în capul oaselor.

— Tovarăşe comandant de armată — spuse rănitul în receptor, dar de data asta nu cu glas înfundat, cum vorbise cu Klimovici, ci tare de tot, din fundul pieptului — raportează comandantul de brigadă Serpilin! Am scos din încercuire şi am adus la dipoziţia dumneavoastră divizia o sută şaptezeci şi şase de puşcaşi care mi-a fost încredinţată... Te salut, Serghei Filippovici, vorbeşte Serpilin.

Şi abia aici, la aceste ultime cuvinte, vocea lui slăbi, un spasm îi strînse gîtul înăbuşind hohotul de plîns ce sta să izbucnească şi trupul lui se prăvăli pe o parte, împreună cu ambele perne pe care aghiotantul nu le mai putu reţine la vreme. Receptorul căzu jos. In timp ce-l ridica, locotenent-colonelul Klimovici auzi vorbele pe care le spunea comandantul socotind că vorbeşte tot cu Serpilin.

— Serpilin, care Serpilin?... Tu erai Fiodor Fiodorovici? — răsuna glasul comandantului în receptorul lipit acum de urechea lui Klimovici, pentru că Serpilin zăcea în pat fără cunoştinţă.

Medicul, care intrase între timp, se şi apucă să taie feşele murdare, iar sora rînduia grăbită pe taburetul de lîngă pat seringa şi fiolele pentru injecţie.

— De ce taci, Serpilin? Tu eşti sau nu? Care Serpilin? De ce nu vorbeşti? — strigă cu glasul întretăiat de emoţie comandantul armatei. Iar Klimovici se uita la rănitul leşinat, uitînd că mult s-ar fi cuvenit să spună comandantului că la telefon se află el, Klimovici, şi nu Serpilin.

— Tovarăşe comandant — spuse el într-un tîrziu, dezlipindu-şi privirea de la Serpilin, căruia medicul îi ştergea braţul cu eter, pregătindu-se să-i facă o injecţie. — La aparat locotenent-colonelul Klimovici, am luat eu receptorul pentru că comandantul de brigadă e rănit şi şi-a pierdut cunoştinţa.

— Cum arată — întrebă comandantul armatei — înalt, uscăţiv, cu părul rar?...

— Chiar aşa — răspunse Klimovici fără să se uite la Serpilin, pentru că în mintea lui se întipărise pentru toată viaţa imaginea lui Serpilin: înalt, uscăţiv, cu părul rar. Ştia că nu va uita niciodată că unul din romburile lui de pe petliţe şi-a pierdut emailul, iar celălalt a fost decupat din panglica de postav a unei şepci vechi, că pe piept avea prins ordinul „Drapelul Roşu" şi medalia „20 de ani ai ARMT" şi că este un om cu care armata va fi întotdeauna armată, chiar dacă s-a retras de la graniţă tocmai pînă la Elnea — un bărbat la care nu trebuie să te uiţi de două ori ca să înţelegi şi să nu mai uiţi niciodată ce fel de om e.

— El este! — strigă bucuros comandantul armatei. — De unde a răsărit? A fost doar... — Comandantul fu cît pe ce să spună ceea ce nu era de loc necesar să ştie şi Klimovici. Apoi însă, după o scurtă pauză, spuse că va veni îndată la ei.

— Ai un medic la tine acolo? Ce spune?

— Am tovarăşe comandant, îl întreb îndată. Klimovici se întoarse spre medic: — Comandantul armatei vrea să vină încoace, întreabă în ce stare să află rănitul.

Medicul mai stătea aplecat asupra lui Serpilin cu seringa în mînă.

— N-are voie să vină aici — răspunse el spre uimirea lui Klimovici, fără măcar să întoarcă privirea. — O să-i punem numaidecît nişte legături şi o să-l transportăm la batalionul medico-sanitar, direct pe masa de operaţie. Fiecare minut e preţios. Raportaţi comandantului de armată.

— Tovarăşe comandant — transmise Klimovici la receptor. Medicul spune că rănitul trebuie transportat imediat la batalionul medico-santiar direct pe masa de operaţie. — Şi în timp ce vorbea auzi cum comandantul oftează adînc direct în receptor şi apoi mormăie încet şi amar o înjurătură.

— Bine, spune medicului să-l transporte. Mai spune-i că am să vin şi eu la batalionul medico-sanitar, poate mai ajung înainte de operaţie... Sau nu, mai bine nu-i spune; mai ştii, ar putea să se emoţioneze şi să taie anapoda. Spune-i că am să vin la batalionul medico-sanitar îndată după operaţie. Restul ai să-l raportezi la telefon şefului de stat-major după ce vei expedia pe Serpilin. Eu am terminat.

Peste zece minute aduseră o targă şi rănitul fu întins pe ea. Klimovici însoţi targa pînă la maşina sanitară. In urma lui ieşi şi aghiotantul lui Serpilin. Politrucul dădu să urce în maşină după medic şi soră. Medicul însă îl opri spunînd că nu mai e loc şi nici nu este nevoie să mai vie şi el.

— Cum doriţi, tovarăşe medic militar, eu însă tot am să merg — zise aghiotantul şi se urcă pe scara maşinii sanitare.

— Tovarăşe locotenent-colonel! protestă medicul.

Dar, spre surpriza medicului, Klimovici dete dreptate aghiotantului. El socotea firească dorinţa politrucului de a-şi însoţi comandantul rănit pînă la batalionul medico-sanitar.

— Nu-i nimic, tovarăşe politruc, urcă-urcă! O să se mai găsească un locşor. După operaţie ai să te întorci cu aceeaşi maşină.

— Asta depinde de ordinul comandantului nostru de brigadă — răspunse politrucul.

— Bineînţeles. Dar dacă ai să te întorci, vino de-a dreptul la mine.

— Tovarăşe locotenent-colonel, transmiteţi, vă rog, comisarului nostru Smakov că eu am plecat cu comandantul de brigadă! — mai strigă politrucul după ce maşina se urni din loc.

Maşina sanitară se pierdu în depărtare.

După ce se gîndi în treacăt că-l mai văzuse undeva pe politrucul acesta deşirat, Klimovici se întoarse în izba sa, mută telefonul la locul lui şi telefonă ajutorului pentru problemele administrative rugîndu-l ca de bucurie să nu sară peste cal hrănind peste măsură pe oamenii sleiţi de oboseală şi foame şi de asemenea să nu depăşească raţia obişnuită de vodcă.

— Ospitalitatea tanchiştilor bucuroşi de oaspeţi nu poate fi încorsetată! — încercă să glumească ajutorul pentru problemele administrative.

— Ba te rog să o încorsetezi — i-o reteză Klimovici. — Şi te mai rog să le pregăteşti peste noapte o baie bună. Asta da, o să fie într-adevăr ospitalitate de tanchist.

Apoi telefonă comisarului brigăzii şi-l întrebă dacă nu se află la el comisarul grupului ieşit din încercuire, Smakov.

— Ba-i aici. A fost rănit la cap de un ricoşet. L-am pansat aici. A stat întins, şi-a mai revenit şi acum o să-l poftim la masă.

— Bine, daţi-i drumul, vin şi eu îndată — spuse Klimovici şi, după ce dădu dispoziţii însoţitorului său pentru eventualitatea că politrucul se va întoarce la ei să înnopteze, ieşi din izbă.

Mînaţi de vînt, pe cer alergau nori grei şi cenuşii, zdrenţuiţi; printre ei clipeau palide stelele toamnei. Frontul era învăluit într-o linişte adîncă de parcă n-ar fi fost nici pomeneală de luptă pe acolo.

In romîneşte de VLADIMIR COGAN

N. TOMSKI „Proiect pentru monumentul eliberării Staraiei Rusa de sub ocupaţia nazistă".

Politica de pace a U.R.S.S.

(Urmare din pag. 1)

delor naziste de sub zidurile Belgradului, pentru sfărîmarea cătuşelor ce paralizau braţele poporului german închis într-o infernală cazarmă, pentru liniştea căminelor londoneze, pentru salvarea Parisului şi a vieţii corăbierilor americani atacaţi pe toate oceanele lumii de submarinele lui Doenitz.

Nesfîrşită şi veşnică va fi recunoştinţa poporului nostru faţă de glorioşii fii ai armatei eliberatoare sovietice şi faţă de poporul frate sovietic care nu şi-a cruţat nici o jertfă pentru eliberarea noastră şi a atîtor popoare de sub blestematul jug fascist. Răsturnînd dictatura militaro-fascistă şi pornind pe făgaşul unei vieţi noi, Romînia, armata sa, s-a alăturat Uniunii Sovietice, măreţelor sale oştiri în bătălia pentru eliberarea patriei şi a luptat pînă la victoria finală împotriva hoardelor brune.

S-au împlinit douăzeci de ani de la atacul mîrşav al monstruoasei maşini hitleriste împotriva primei patrii socialiste. Se ştie cum s-a sfîrşit această mizerabilă aventură.

In ziua de 9 mai 1945, ca o încununare a atîtor gigantice eforturi, eroul sergent sovietic Cantaria împlînta deasupra Reichstagului eliberatorul stindard sovietic, simbol al izbînzii forţelor vieţii împotriva tenebrelor, simbol nepieritor al victoriei. In acea clipă întreaga omenire nutrea o legitimă speranţă: asemenea experienţe macabre, dureroase, sfîşietoare, aducînd deasupra lumii jale şi dolii, nu se vor mai repeta niciodată. Intreaga omenire privea cu încredere viitorul, năzuind la începerea unei vieţi de linişte, de muncă paşnică şi încordată pentru refacerea oraşelor năruite, a atîtor milioane de cămine deasupra cărora flutura steagul negru al tristeţii. N-au trecut de la acea dată însă decît foarte puţini ani şi aceleaşi perfide şi oculte forţe ale întunericului, care au provocat cel de-al doilea război, năzuie să-l vadă izbucnit pe al treilea. Aceleaşi forţe mizerabile, aservite capitalurilor monopoliste şi trusturilor de armament speră să realizeze noi fabuloase dividende de pe urma unor hecatombe şi mai înspăimîntătoare.

Situaţia astăzi în lume este însă calitativ deosebită de felul cum arăta harta lumii în ajunul celui de-al doilea război mondial. Uniunea Sovietică nu mai este singură în lume. Planeta noastră cunoaşte sistemul socialist mondial, forţă uriaşă capabilă să ţină la respect iniţiativele cele mai absurde şi mai neobrăzate. Sistemul socialist mondial reprezintă o forţă politică, economică şi militară în stare să readucă la luciditate iniţiativele cele mai iresponsabile.

Consecventă politicii leniniste de pace, în fruntea întregului lagăr socialist, Uniunea Sovietică luptă şi astăzi, la fel cum a luptat din prima clipă de cînd a luat fiinţă cel dintîi stat socialist al lumii, pentru salvgardarea păcii, pentru îndepărtarea spectrului unei noi şi pustiitoare conflagraţii.

Răsună încă în lume şi sînt proaspete în memoria fiecărui locuitor al planetei, ultimele declaraţii ale lui Nikita Sergheevici Hruşciov după întrevederea sa cu preşedintele Kenedy. Rămăşiţele anacronice ale celui de-al doilea război mondial, abcese ce pun în primejdie pacea lumii, trebuie de urgenţă lichidate. In pofida tuturor celor ce sînt interesaţi să menţină în lume o situaţie ambiguă, nedecisă, apă tulbure în care pot pescui amatorii de calamităţi, în pofida celor ce vor să menţină în lume o stare de echivoc, în pofida şi împotriva acestor funeste iniţiative, trebuie semnat tratatul de pace cu Germania. Berlinul occidental, acest focar fetid de spionaj, de aţîţări, de provocări trebuie transformat într-un oraş liber, propunerile tovarăşului Hruşciov fiind şi în această direcţie deosebit de limpezi. Planul dezarmării totale şi generale, această mirifică speranţă ce încălzeşte inimile oamenilor de pe toate meridianele şi paralelele, făgăduind omenirii un palpabil şi concret viitor paradisiac, poate şi trebuie să înceapă a deveni o realitate nemijlocită.

Pentru acest viitor de lumină şi de nădejde militează în fruntea lagărului păcii Uniunea Sovietică. Republica Populară Romînă este fericită şi mîndră că face parte din acest organism mondial, puternic, demn, clăditor de istorie, şi că-şi aduce contribuţia ei activă la generoasa cauză, cea mai scumpă a omului, — cauza apărării păcii în lume.

La Congresul al treilea al Partidului Muncitoresc Romîn, tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, primul secretar al Partidului Muncitoresc Romîn, a definit politica de pace, de coexistenţă paşnică, politica neabătută şi consecventă, închinată celor mai înalte idealuri ale umanităţii, pe care o duce astăzi ţara noastră.

Şi sîntem profund încredinţaţi că împotriva atîtor opoziţii înverşunate, această politică, devotată unor idealuri de o strălucită nobleţe umană, va izbîndi.

Aurel BARANGA

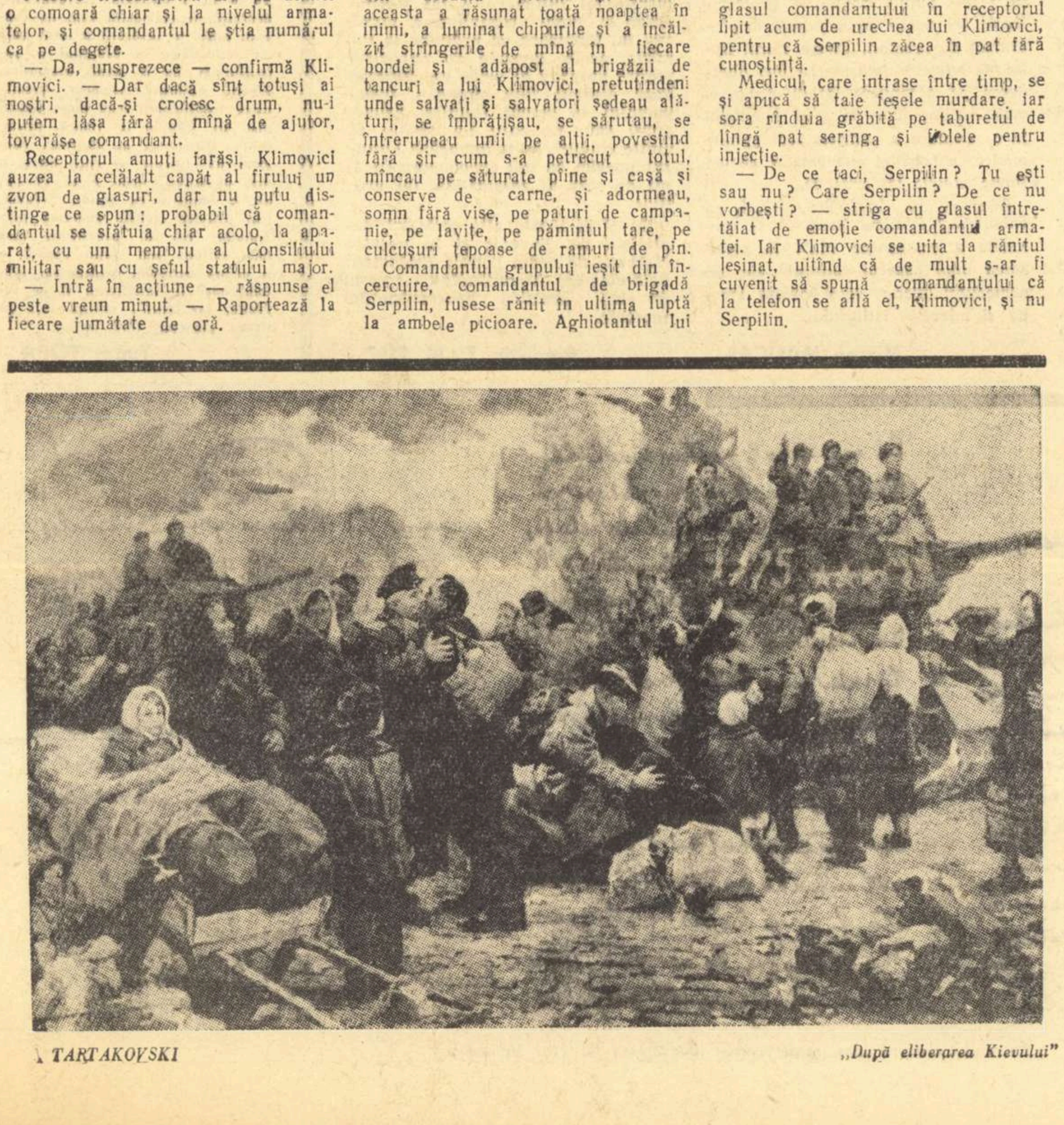

TARTAKOVSKI „După eliberarea Kievului"

A. SOFRONOV

Cuvîntul gingaş — frate!...

Unde mă duce soarta, întreb, oprit în drum,
Cînd trag o jumătate din veac cu mine-acum?
Inima mea-n tăcere se-naltă ca pe-o treaptă
Şi-mi spune-n împăcare de-a firii lege dreaptă:
— Nu vei vedea din lume întinderile toate,
Pe multe latitudini tu nu vei mai străbate;
Nu toţi avea-vor parte de-a ta întîmpinare
Şi n-ai să-nvingi întreaga minciună şi-ngîmfare
Ei, da, aşa-i ... Tu, singur, pe drumul larg deschis
Cu greu îndeplini-vei măreţul nostru vis.
Dar punctul prea devreme-i să-l pui cînd n-ai sfîrşit,
Cînd ai atît de multe de-nvins şi-ndeplinit.
...Şi inima-ţi tresare ca-n seara din Ceylon,
In pacea răspîndită de-al greierilor svon,
Tu simţi spre tine-ntinse mîini calde, avîntate
Şi-ţi stăruie-n ureche cuvîntul nostru: „Frate"!
In limba cingaleză-l rostea mulţimea toată
Şi n-ai putut cuprinde-nţelesul lui deodată...
Dar chiar dacă o sută de ani vei împlini
Cuvîntu-acesta-i veşnic pe ordinea de zi.
Şi chiar atunci cînd viaţa mi se va fi sfîrşit
(Ce suferinţi sînt încă de-nvins şi desluşit?!)
Dar fi-vor, fi-vor oameni pe-ntinderile toate
Ce fericiţi rosti-vor, zîmbind, cuvîntul „frate"!
Şi cînd dori-va unul pe celălalt să-l vadă
Frontierele vor face în faţa lor să cadă,
Cu singura lor armă, cuvîntul — Comunism,
Şi-oriunde pe planetă va străluci doar el,
Căci el e viaţa noastră, unicul nostru ţel,
Doar el ne dă tăria, el ştie să ne-ndrume
In lupta noastră mare, hotărîtoare-n lume
Iar restul — şi-n ogradă dacă mi-a fost sortit —
Un răsărit de soare şi încă-un asfinţit.

...Iată de ce-n ostrovul din mări îndepărtate,
Cînd m-au primit rostiră cuvîntul gingaş — frate!...

În romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

LEONID MARTINOV

Primăvara

Intîrziase primăvara
şi urma schiului albastră
înfiora nemişcătoarea
lumină netedă-a zăpezii
ce nu ştiam cînd va dispare

Părea că arşiţa pierise,
pustiu era-mprejur şi rece.
Vapoarele porneau să spargă
gheaţa compactă şi să iasă
pe firul apei, dintre sloiuri.

Căldura se urnea din ceţuri,
dintre fuioare reci, uşoară.
Era numai un gînd subţire
nezămislit, de primăvară.

Dar
năpădind în valuri bruşte
umplu pămîntul dintr-o dată
Intr-o gigantică arenă
april şi mai se-amestecară
şi merii au fost cai în spume
cabraţi de-o forţă statuară

Apoi veni deodată vara.

În romîneşte de CEZAR BALTAG

La 49 de ani de la moartea lui Caragiale

ULTIMELE LUI GÎNDURI

Caragiale a trecut de la viață la nemurire printr-unul din modurile norocoase ale euthanasiei sau ale morții fără suferință, — în urma unei sincope cardiace, în dimineața zilei de 22 iunie 1912. N-a lăsat decît „unanime regrete" și nici o avere, afară de opera sa, într-o vreme cînd ea nu era valorificată. Ca scriitor de mare probitate artistică și de tot atît de dificilă elaborare, nu avea sertarele biroului înțesate cu manuscrise. Adunîndu-i cu greu, din risipite periodice, materialele a două culegeri postume, Abu-Hasan și Reminiscențe, ambele apărute în editura Flacăra (1915), Luca I. Caragiale, fiul său mezin, a prezentat o singură inedită — și aceea neterminată. Lucrul reiese clar din nota finală la Poveste, cu acest cuprins: „Aci se isprăvește manuscrisul acestei ultime bucăți literare a lui Caragiale. Despre chipul cum avea să urmeze și să se încheie povestea, nu s-a găsit nici o însemnare printre hîrtiile autorului" (Abu-Hasan, pag. 95). O singură inedită (după o trudă literară de aproape patruzeci de ani), neisprăvită și care începe ca orice basm, cu stereotipa introducere: „Au fost odată doi împărați", nu a părut nimănui, ca să spunem așa, pasionantă. Nu știm să fi stîrnit un singur comentariu la apariția ei, acum 46 de ani. A fost apoi retipărită de Paul Zarifopol, cu note, și variante (Opere, II, Nuvele și schițe, 1931, „Cultura Națională"), și nici de rîndul acesta, cu tot aparatul de erudiție al agerului critic, basmul neisprăvit nu s-a bucurat de nici un ecou. Zarifopol surprinsese printre filele greu descifrabile, proiectul încheierii, care scăpase întîiului editor. Este însă surprinzător faptul că pînă și Zarifopol, într-una din substanțialele lui introduceri, — în care urmărea relevarea cu deosebire a schițelor sau nuvelelor semnificative, dar mai puțin cunoscute, — privise cu indispoziție remarcabila poveste. Așa, neterminată, fără a fi o capodoperă, cum pretindea criticul Mihail Dragomirescu de la fiecare operă de talent, Poveste ni se pare totuși grea de înțelesuri și bogată în sugestii. Tema și tratarea Povestei, cu un singur element fantastic, clarviziunea (sau vederea la distanță, prin concentrare afectivă), coboară basmul pe pămînt, îl înzestrează cu dimensiunile realității și actualității, ca într-o nuvelă istorică contemporană. Povestirea se întrerupe în momentul cînd împărătesei Floarea i-a ieșit de-a-ndoaselea proiectul de căsătorie a fiilor ei. Intențiile ei politice i-au fost date peste cap de un moment vodevilistic de confuzie în redactarea adreselor pe cele două plicuri care decideau de fericirea împărăteștilor odrasle. Acestea vor face deci o căsătorie din dragoste, iar nu din rațiune politică, cum dorea mama lor. Floarea este femeia forte în căsnicia cu Roșu-mpărat și tot ea conduce treburile statului cu o energie de fier. Lipsită de scrupule de orice fel, „machiavelică" avant la lettre, își ucide fratele, moștenitor netrebnic al unei alte împărății, din interese de stat, ca să-și lărgească stăpînirea și să preîntîmpine năruirea celui incapabil, în folosul vecinilor lui. Iubită de soțul ei, ea n-are timp de dragoste, ca o voluntară ce se respectă și ca o frigidă ce se ignoră. Caragiale îi rezervase un final meritat, potrivit justiției imanente: asasinarea ei de către nepotul care nu se lasă „epitropisit" cu tiranie.

In al doilea paragraf al începutului, socrul ei, cu limbă de moarte, schițase un testament politic: „Îngrijiți de moștenirea pe care v-o las. Nu uitați niciodată că stăpîn este împărăția, iar împăratul slugă". Principiul este frumos, pentru că subordonează pe însuși autocrat, binelui public. În realitate însă, Floarea îl aplică nu din devotament față de popor, ci cum ar fi spus Nietzsche, din „voința de putere", adică din voluptatea dominației politice, care face din ea o o asexuată cu copii, dar fără sentimente materne deosebite: o mamă care-i iubește ca să-i stăpînească și pe ei, și dacă se poate, pînă-ntr-a n spiță.

Povestea i-a prilejuit lui Caragiale, în notele atelierului său literar, schițarea unei adevărate filozofii politice, sugestiv redusă la cei doi termeni. Capete și Coroane. Concluzia? „Din toate învățăm că mai adesea-i coroana pentru cap, decît capul pentru coroană". Sau, într-o variantă: „Povestea asta despre Capete și Coroane nu se isprăvește, că nu se poate isprăvi: Totuși așa neisprăvită ne învață că mai adesea coroana-i pentru cap decît capul pentru coroană". În aceste lapidare cuvinte era condamnată însăși sistema monarhică ereditară, caducă prin vițiul constitutiv al eredității, nedublată de calitățile exigibile unui șef de stat.

Dacă totuși Caragiale a putut practic varia în atitudini asupra problemei monarhice, ultimul său cuvînt, de valoare paremiologică, este revelatoriu...

„Modernilor" le place, de la Journal des Faux-Monnayeurs al lui André Gide încoace, cu o privire indiscretă asupra atelierului scriitoricesc, mărturia autorului despre „devenirile" pruncului literar pe șantier. O privire atentă asupra manuscrisului caragialian, rămas astăzi în Colecția Academiei R.P.R., ne satisface și această curiozitate. Chiar înainte de a se săvîrși din viață, marele scriitor își păstrase intacte puterea de lucru, scriptura măruntă, aproape indescifrabilă, migala în finisarea frazei și alegerea cuvîntului și ascuțimea spiritului autocritic.

În marginea textului, cîte o însemnare are caracterul unui memento. Verde-mpărat insultă pe mitropolit, la ceremonia înscăunării. Caragiale scrie familiar și bonom: „Popa întîi nu-nțelege". Un voievod limitrof continuă lupta, după căderea lui Verde-mpărat. Caragiale întreabă scurt: „Numele lui?" Într-adevăr, voievodul a rămas nebotezat de autor. Un moment inefabil al despărțirii iubiților, cu fluturări de năframe, este astfel adnotat ca un reproș amar: „Să spui gros lucrurile cele mai delicate". Contrarietatea autoritarei împărătese, înaintea iubirilor „nepolitice" ale băieților ei, i s-a părut lui Caragiale prea sumar tratată: „Supărarea și turburarea cît mai bine accentuale, bien-assez accusées". O scenă de vis premonitoriu, cînd împărăteasa fratricidă e obsedată de cel asasinat, nu-l satisface pe autor: „Mai dezvoltat, ce face pusnicul, rîde cu hohot, palatul se dărîmă, năruie asupra lor". Și tot aci melomanul dă indicațiile de tempo: „allergo (sic) agitato, più mosso", adică mai iute, mai accelerat! Alte greșeli ortografice dezvăluie tensiunea scrisului. O descripție fugitivă este adnotată: „Seara luminoasă". Să-i fi părut nesatisfăcătoare? Ștersăturile sînt și ele semnificative, după recomandarea de ordin general: „Cu mare băgare de seamă la tot ce se poate suprima — cît de mult". Jalea mamei care-și pierde copilul, încă tînăr, i se pare nedescriptibilă, — ca și, în Păcat, fericirea dragostei împărtășite, la seminarist. Acest sentiment al inefabilului cînd este vorba de stări sufletești-limită trădează poate numai o limită a autorului. Să trecem însă. Caragiale ridiculizează cu acest prilej, într-o șarjă din cele mai interesante, comparațiile paroxismului psihic cu fenomenele stihiale (cutremur, viscol, trăznet). Și atunci începe astfel: „Să vă povestesc despre jalea ei... dar se poate cu vorbe arăta atîta adîncime? Ori, poate, să fac și eu ca alți povestitori?" Aci a șters nota polemică din text, prin care se răfuia și cu publicul: „ca alți povestitori, care am cam aflat că vă încîntă". Desigur, pe public îl încînta mai puțin barocul comparațiilor, decît adîncirea psihologică, analiza stărilor sufletești de maximă tensiune. Mai departe, Caragiale justifică sobrietatea sa prin justul principiu conținutistic, dacă se poate spune. El se definește ca un scriitor care „de hatîrul povestirii" caută „într-adins cuvintele", iar nu dintre aceia care „de dragul cuvintelor" născocesc povestirea. Condamnarea formalismului este categorică. Spre a-și umili adversarii estetiști, Caragiale îi strivește cu procedarea cuminte a ciubotarului care „de hatîrul ciubotelor" adună scule, iar nu „de hatîrul" sculelor „s-apucă să lucreze ciubote"! Exemplul este tipic caragialian, deoarece arta literară nu trebuie să uite niciodată, după învățătura lui, că începe prin meșteșug. Aci introduce Caragiale o altă notă polemică, la care cu generozitate renunță, ștergînd-o: „cismarul adică să fie mai deștept decît povestitorul?"

În marginea unei scene descriptive, marele scriitor își mărturisește, printr-o comparație clasică, drama condiției sale: „gîndul fuge ca fulgerul și vorba se tîrîie ca rîma".

Dificultatea scrisului îl îndeamnă, marginal, să se destindă cu o improvizație în stil tradițional, al epocei cu ișlic, caftan și ciubuc, gen Conaki, poate, și cu o ușoară intenție licențioasă: „Of și of! și aoleu, / Tare merge pana greu. / Scîrțiie, se-mpiedică / Și cînd e la adică, // Se tocește de prisos, / Fără spor, fără folos. / Doar cerneală-am prăpădit / Și hîrtie-am murdărit. // Cît să-mi bat eu capul, giaba! / Tot nu merge bine treaba / Și decît m-aș supăra, / Ocărî și înjura, / Toate sunt de geaba, toate, / Dacă pana nu mai poate. / Cît o strîng și o silesc, / Și d-abia pot s-o pornesc".

Înainte însă de a-și relua firul povestirii, după digresiunea polemică amintită, Caragiale se oprește să reflecteze asupra unui alt nărav, dintre cele mai general umane. Și anume nesatisfacția funciară a omului. Providența i-a „dat odată de toate din destul cu ridicata", iar el „tot cîntărește cu mărunțișul". Omul „sec" mai aleargă și prin vecini după cîntarele altora, adică se mai lasă influențat și de criterii străine în aprecierea destinului său. De aci un alt izvor de nemulțumiri. Ce rezultă pentru Caragiale, din această îndoită eroare omenească? O concluzie optimistă și anume aceea că pesimismul nu este întemeiat obiectiv pe destinul omului, ci se reazemă subiectiv pe o proprie optică greșită a fericirii, agravată prin confruntarea cu falsele dioptrii eudemonologice ale semenilor. Paremiile lui Caragiale, prin caracterul lor empiric afirmă predilecția sa recentă pentru stilul basmului oriental, chiar dacă prin realismul ei, cea din urmă a lui Poveste s-a îndepărtat de făgașul Halimalei și al înțeleptului hoge Nastratin. In Poveste ar fi poate exagerat să trîmbițăm testamentul literar și politic al lui Caragiale, cu majuscule iperbolice. Mai obtuz ar fi însă de a nu recunoaște că ultima lui Poveste îl exprimă întreg pe artist, cu scrupulele, temerile și înfrîngerile lui, pe gînditorul literar, politic și filozofic, care s-a rostit sintetic printr-un mesaj de profund umanism, al unui adevărat mare clasic realist.

Șerban CIOCULESCU

Eminescu și arguția junimistă

Plecarea lui Eminescu din Iași, în octombrie 1877, neajutorat de junimiști și prigonit de liberalii care-l tîrîseră calomniator în fața judecătorului de instrucție pentru o aritmetică de clasa a III-a elementară, rătăcită, convenea conservatorilor. Sosirea poetului la București trebuia să consolideze frontul de presă opoziționistă, încă nu ameliora cu nimic condițiile de trai ale „luceafărului". Maiorescu însuși vestea la 4 noiembrie 1877 pe comilitonii din Iași că „Eminescu continuă a muri de foame" (I. E. Torouțiu, St. și doc. lit., I, p. 8—9), iar sarcasticul Vasile Pogor încondeia peste două săptămîni, pe hîrtie specială cu inițiale reliefate în email, un răspuns de inumanitate tipic moșierească pe seama mizeriei lui Eminescu și Slavici:

„Am rîs mult de chimera ce urmărești în privința celor 600 franci ai lui Slavici și Eminescu.

Ai dori ca în Romînia, unde toate stau ca frunza pe apă! numa Slavici și Eminescu să fie scutiți de fluctuațiunile mării și de spuma talazurilor. Vis încîntător și prea quietistu, pe care însă mă voi încerca de a-l realisa dacă se poate, înse fără mare speranță de succes..." (Tînărul scriitor an. 6/1957), nr. 1, p. 95).

Viața lui Eminescu în redacția Timpului a fost, cum se știe, un calvar. Exploatat intelectualicește de partidul moșierimii, Eminescu se autocaracterizează făcînd o paralelă cu mizeria strivitoare a muncitorilor din fabrici în regimul capitalist:

„Simț că nu mai pot, mă simț ca un secat moralicește și că mi-ar trebui un lung repaos ca să-mi vin în fire. Și cu toate acestea, ca lucrătorii cei de rînd din fabrici, un asemenea repaos nu-l pot avea nicăieri și la nimeni. Sunt strivit, nu mă regăsesc și nu mă mai recunosc.

Aștept telegramele „Havas" ca să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormînt și n-aș mai fi ajuns să trăiesc".

Prietenii apropiați, printre care Samson Bodnărescu, cu care Eminescu chiar locuise în două rînduri și pe care-l urmase la conducerea Bibliotecii Centrale Universitare din Iași, părăsiseră și ei capitala Moldovei.

Bodnărescu, lovit de aceleași canalii politicianiste, trecuse la Liceul „Anastase Bașotă" din Pomîrla. Aflînd despre viața grea a poetului din scrisorile primite personal sau din epistolele trimise de Veronica Micle către Eugenia Bodnărescu, soția sa, din cele ce auzea de la junimiștii încă nerupți de Iași și din cele ce se convingea cu proprii săi ochi în rarele popasuri bucureștene, el încearcă să smulgă pe Eminescu din tantalica strivire gazetărească de la Timpul. Gîndi că procedează practic adresîndu-se deferent și direct lui Maiorescu ca să-l desărcineze pe Eminescu din postul de redactor și să-l aducă profesor la institutul Bașotă. Bodnărescu urma, ca director, să-i creeze poetului condiții lesnicioase de viață și de creație.

El se sfătui inițial cu I. Ianov, care, în calitate de efor, putea să satisfacă neîntîrziat avizul lui Maiorescu, în cazul cînd acesta ar fi consimțit să-l elibereze pe Eminescu din salahoria Timpului. Chemarea lui Bodnărescu vibrează de prietenie înțelegătoare și prețuitoare, pe cît de ocrotitoare pentru Eminescu și o transcriem după scrisoarea autografă inedită păstrată în colecțiile Bibliotecii Academiei R.P.R. — Secția Manuscrise sub cota S:59(7)/XI:

STIMABILE D-LE MAIORESCU

Cred, că prin amicul nostru Eminescu va fi un post de profesor la Pomîrla bine ocupat și de aceea Vă rog, primo, să îl faceți pe el să se hotărască pentru aceasta, secundo, să-i ajutați spre a-l ocupa.

Știu că mă aflu astăzi aice în Pomîrla numai prin binevoitoarea D-Voastre recomandație și, mulțumindu-Vă, Vă rog puneți-l și pe Eminescu la Pomîrla.

Eu am cerut pentru anul viitor școlar doi profesori și anume: unul de limbele clasice și altul de Matematice.

Eminescu va fi un bun profesor de istoria universală; mai tîrziu va putea preda filozofia și în clasele inferioare latina, chiar acum.

Intîlnindu-mă cu Ianov și pomenindu-mi el de Eminescu, eu I l-am cerut numaidecît. Fiți D-Voastre bun și interveniți pe lîngă Pogor, Ianov și Suțu, căci sunt sigur, că astfel va fi Eminescu în Pomîrla.

Salutîndu-Vă, Vă rog a primi și a arăta și din partea soției mele complimente Doa(m)nei și Liviei.

N. B. Dacă va fi nevoie a mă consulta în oarecare privință, adresa mea este: Dorohoi pentru Pomîrla.

Al D-Voastre ca tot deauna
S. BODNĂRESCU

Maiorescu a păstrat scrisoarea. Dar sînt motive să credem că nu i-a împărtășit lui Eminescu conținutul ei, căci, în contrazicere cu cele mai multe piese din epistolarul său, n-a adnotat-o. Astfel nefericitul poet nu putu beneficia nici de această dată de o viață ordonată și tihnită, de care s-ar fi pasionat spre folosul creației poetice, cum se pasionase și de problemele de învățămînt ca revizor școlar peste județele Iași și Vaslui, ca profesor suplinitor în Iași și în strădania de a elabora manuale.

Numai cu cîteva săptămîni înainte de intervenția lui Bodnărescu, Eminescu, la 18 martie 1881, își destăinuia, într-o scrisoare patetică adresată, la Ipotești, tatălui său, saturația în privința muncii de semiproletar la Timpul în perioada pregătirii demagogice a proclamării regatului romîn:

„m-a apucat proclamarea regatului pe dinainte și-n asemenea împrejurări noi negustorii de gogoși și de brașoave, adică noi gazetarii suntem foarte ocupați... negustoria asta pe lîngă că n-aduce nimic, nici nu te îngăduie să închizi o zi două dugheana și să mai iei lumea-n cap, ci-n toate zilele trebuie omul să-și bată capul ca să afle minciuni nouă", încheind scîrbit despre viața de gazetar la comanda conservatorilor: „mi-e acru sufletul de cerneală și de condeiu".

Dacă Maiorescu ar fi dat urmare însuflețitei inițiative a lui Bodnărescu și Ianov, încuviințînd numirea lui Eminescu ca profesor la Pomîrla, acolo, departe de Sybarisul politic burghez al celor ce „vînează doar cîștigul fără muncă", traiul poetului în cercul familiei prietenului său, pe care l-a vizitat în multe rînduri, ar fi îmbogățit tezaurul poeziei cu noi capodopere în anii de vîrf ai maturității lui artistice.

Ca și în multe alte prilejuri, junimiștii au dovedit și la această răscruce de drum pentru Eminescu: neînțelegere, ingratitudine, egoism de club, practica oportunismului meschin.

Augustin Z. N. POP

NOTE

CITITUL CU GLAS TARE

Se citesc la radio, de către interpreți nenumiți de speaker, versuri vechi și noi, însă unele într-un mod care face rău autorului și auditorului. De altfel și proza e supusă cîteodată aceluiași tratament. „Luceafărul" (în 23 aprilie) s-a spus cu o vădită frică de vers, ca și cum fenomenul versificării ar constitui o vină. Interpretul pare a gîndi: „Știm că Eminescu este un mare poet, dar s-a lăsat, naiv, pradă dăunătorului artificiu și zace închis după gratiile prozodiei, pe care hai să le rup eu ca să-l scap". Deci: „Și pas... (pauză lungă) cu pas... (pauză și mai lungă) pe urma ei (nici o pauză) / Alunecă-n odaie / Țesînd... (pauză foarte lungă, pentru a-i da timp să țese) cu recile-i scîntei... (pauză de perplexitate față de paradox: scîntei reci...) / O mreajă de... (pauză insinuînd că ar urma un cuvînt cheie, atotlămuritor, definitiv) văpaie". Sînt multe strofe, din diverși poeți, ale căror cuvinte au fost numărate ca mai sus în cîteva „momente poetice" din ultima vreme. Această deversificare a poeziei, însoțită adesea și de contrazicerea punctuației originale, e un viciu de suprafață, simptom însă al unuia adînc. Întîi supără auzul, apoi simțirea și înțelegerea. Versurile cutărei poezii adevărate sînt unități cu ritm și viteză precise, cu pauzele cuprinse ca în zidul unei clădiri ferestrele și ușile, ce nu se pot căsca oricît și muta oricum. Găsim versuri, chiar strofe, care, rostite cu pauze nejustificate se sfarmă: „Nu e păcat / Ca să se lepede / Clipa cea repede / Ce ni s-a dat?" Aci se vede ușor cum sensul determină forma rapidei strofe în care s-a topit și cum desmembrarea strofei printr-o lectură falsă care i-ar distanța absurd versurile trebuie să strice sensului ei, nemairămînînd la sfîrșit decît indiferenta umbră abstractă și ecoul declamației vitrege. În poezia autentică faptul și felul versificării spun ceva, nu ornează ceva (Maiakovski nu-și frîngea versurile de florile mărului), ca și „fraza" prozei mari; tot așa punctuația riguroasă a unor Eminescu sau Caragiale. Deci nu e de trecut peste ele la voia întîmplării, ca peste capricii formale scriitoricești cărora le substitui eventual capricii actoricești. Pentru poet modul său de exprimare e firesc. Circulă legenda că Ovidiu mînca bătaie de la tatăl său fiindcă, de mic, cum deschidea gura ieșeau din ea numai hexametri din ea. E nefiresc prin urmare să-i prozaizezi versurile mature în numele „firescului", ceea ce a avut loc tot în „momentul poetic" din 23 aprilie. Poetului nu numai că-i „vine" să scrie în versuri sau într-o proză vie, pe măsura conținutului, dar și muncește — uneori foarte dur (Eminescu spre exemplu; iar Creangă și Flaubert se știe că-și încercau proza citindu-și-o tare). Dar dacă unii interpreți, ignorînd caracterul firesc și necesar al expresiei poetice ca atare (ceea ce dovedește printre altele nepătrunderea dialecticii stricte dintre conținut și formă), caută mai mult sau mai puțin voit, să servească „naturalețea" prin dizolvarea expresiei „artificiale", alții dimpotrivă, pe același temei fals dar nesupărați de modul „extranatural" al expresiei poetice, transformă prin lectură totul în ceva de-a binelea artificial, străin de viață, cum nu e poezia. Ultimii declamă ca niște inițiați în cine știe ce mistere, arborează un soi de alean emfatic inexistent. Așa s-au citit acum trei, patru săptămîni, într-o emisiune radiofonică închinată primăverii, versuri din Alecsandri și Topîrceanu — voioase, ușor umoristice, ușor melancolice — cu un ton de elegie sfîșietoare. Observăm în prima categorie de interpretări înlăturarea aproape totală a autorului, iar în a doua înlocuirea lui arbitrară cu o himeră. Li se opune interpretarea din care poezia iese așa cum e, cu tot ce are specific, fiind simțită, gîndită și spusă potrivit ei, deci cu reală naturalețe. Pilda cea mai limpede și perfectă o dă Mihail Sadoveanu citind versurile lui Eminescu sau propria-i proză. La lectura prozei mă voi referi în același sens dar pe scurt, lipsindu-mi date proaspete. E frecventă înscenarea povestirilor, teatralizarea lor; apar actori diferiți în pasajele dialogate, sau dacă citește unul singur se chinuie, în dialog, să-și schimbe vocea. Se merge la o excesivă independență, anarhică, a dialogului față de context, adică e nesocotit autorul care nu întîmplător a conceput o povestire și nu o scenă dramatică. Efectul șochează neplăcut, asemănător transpunerii unei piese pentru pian de Chopin la vioară (muzicanții neinspirați au făcut-o). Dialogul nu trebuie să sară eterogen din povestire, unde e și el povestit, împletit cu restul. Personajele diferite trebuie sugerate prin nuanțări tot de povestitor, care (mai vizibil, mai voalat) în felul cum le înfățișează el pe celelalte, iar dacă-l extirpi iese un sistem planetar fără soare.

Tudor TOPA

Sinaia — spre Cota 1400

Foto MARIANA ALEXANDRESCU

Pe marginea volumului

„MERIDIANE LITERARE" de I. VITNER

Dacă linia de orientare a unui critic e exprimată de situarea lui pe una din pozițiile fundamentale ale filozofiei și esteticii contemporane (materialism filozofic marxist sau idealism metafizic), este incontestabil că în interpretarea fenomenului literar criteriul de apreciere al operelor este determinat de valoarea conținutului ideologic indisolubil legat de exigențele realizării artistice superioare. Dezvăluirea filiației ideilor în dezvoltarea istorică a literaturii universale, dezbaterea lor în lumina legilor dialectice, ca și modalitățile de argumentare în spiritul creației realiste din trecut și de azi, definesc caracterul exegezei critice de formație științific-revoluționară.

Această observație încearcă să surprindă într-o constatare generală, semnificația și esența tematică a studiilor grupate de criticul și istoricul literar I. Vitner în volumul intitulat sugestiv: „Meridiane literare", care dovedesc amploarea preocupărilor și extensiunea lecturii autorului în cîmpul literaturii universale. Căci ceea ce apropie — în diversitatea lor — opere și creatori deosebiți, prin epoca și stilul creației lor (Lu Sin, Verhaeren, Thomas Mann, Cernîșevski, Bielinski, Marx) e permanenta sesizare a opoziției dintre pasivitate și combativitate, schițînd o fermă pledoarie, bazată pe largi ilustrații de istorie literară, pentru realism și militantism în artă. Acest aspect ne propunem să-l relevăm în rîndurile de față, căci autorul însuși pare a-i acorda prioritate, considerîndu-l ca sarcină principală a cărții sale. In acest sens, nu este inutil de observat că studiile de istorie literară din prezentul volum se îmbină cu valorificarea ideilor progresist-revoluționare în dezvoltarea gîndirii critice, surprinzînd în același timp modalitățile diverse de exprimare a diferitelor arte și luînd poziție împotriva adversarilor metodei de creație a proletariatului în artă și literatură — realismul socialist.

Vitner cultivă documentul istoric-literar în aceeași măsură cu discuția teoretică și demonstrația logică. Locul său în problemele literaturii e la intersecția dintre istoricul literar și criticul cu accentuate preocupări de estetică. Avînd știința împletirii generalului cu analiza detaliului, el utilizează datele bio-bibliografice într-o continuă alternanță cu momentul istoric și perspectiva evoluției ulterioare a fenomenului literar, atingînd contemporaneitatea. Vizibilă e această preocupare în caracterizarea minuțioasă pe care o face ideilor literare ale democraților ruși revoluționari — reprezentanți ai celei mai avansate gîndiri estetice premarxiste (Bielinski, Cernîșevski). Aci, îndeosebi, se desemnează două obiective ale cercetătorului: sesizarea specificului gîndirii materialiste a criticilor ruși menționați în opoziție cu critica europeană occidentală și înrîurirea lor asupra personalității lui Gherea.

Am insistat asupra privirii atente și valorificator-critice, pe care autorul o acordă acestor gînditori sociali, care presimt ideea revoluționară, pentru că ea include caracterul „militant" al artei, ca un fir roșu al întregii dezbateri asupra rolului artei, accentuat îndeosebi în combaterea variatelor forme ale idealismului estetic contemporan. Vitner relevă deviațiile ideologice ale revizionismului în problemele artei, dezvăluind rădăcinile idealiste ale teoriei reprezentanților săi. („Pentru realismul socialist"). In afirmația lui J. Vidmar că „tendința ideologică nu influențează în nici un fel asupra valorii artistice a unei opere", în încercarea aceluiași pseudo-marxist de a acredita ideea că „gîndirea nu are în artă decît o importanță secundară" și în tendința de a situa opera literară pe poziția unui vag umanism („Literatura trebuie să exprime sentimentele permanente ale umanității") criticul romîn relevă abandonarea de către revizioniști a conținutului revoluționar al esteticii marxist-leniniste, alunecarea pe linia idealismului estetic, camuflat îndărătul unor formule improprii gîndirii marxiste și înșelătoare, diversioniste.

Cu aceeași acuitate logică, sînt combătute și alte manifestări ale revizionismului în estetică. Formula fals-științifică a lui Lefebvre în acțiunea de discreditare a analizei materialist-dialectice la baza creației și rolului militant-social al artei; încercarea de a descoperi un nou realism în „reacțiunea eului individual" față de „vidul spiritual al momentului" concretizată în romanul francez al unor scriitori ca: Robbe-Grillet, N. Sarraute, Michel Butor ș.a. — îmbină tendința agnosticistă cu idealismul subiectiv. In relația dintre eul uman și obiectele lumii înconjurătoare, noul „realism" preconizează „dictatura obiectelor asupra conștiinței dominate de irațional" și se demonstrează a fi un foarte autentic antirealism. Combătînd izolaționismul individualist al artistului și denigrarea valorii realismului socialist, considerat de Lefebvre ca un „neoclasicism" fără valoare, Vitner aduce o reală contribuție la lămurirea unor aspecte pregnante ale artei contemporane. Căci, după propria-i concluzie, originalitatea nu poate încălca drepturile reprezentării realiste a vieții, iar contemporaneitatea e inepuizabilul izvor de originalitate în creația artistică.

Spiritul militant care străbate eseurile despre literatura universală e prezent și în caracterizarea creației originale a scriitorilor noștri contemporani.

Astfel, analiza poeziei lui Mihai Beniuc („Imaginea dinamică") efectuată în perspectiva valorii ei dinamice și expresive, îi oferă prilejul de a combate interpretarea psihologico-metafizică a lirismului. Poezia lirică își dezvăluie esența ei adevărată în raport cu conceptul de mișcare, cu funcția ei de a reda viața animată de năzuințele de luptă și de revolta maselor în mișcare — modul strălucit realizat în arta permanent înnoită a poetului ce-și dovedește veșnica tinerețe a vibrației sale revoluționare.

Cu aceeași înțelegere a trăsăturilor esențiale, desprinde Vitner și specificul creației artistice a Ninei Cassian, caracterizat prin îmbinarea lirismului sugestiv cu luciditatea introspecției poetice. („Lirism și luciditate"). Poeta, care a dat un nou conținut elegiei („Vîrstele anului"), anulează vechea prejudecată maioresciană a divorțului între rațiune și lirism. Marcînd o individualitate care se afirmă în epoca împlinirii marilor libertăți umane, ea sesizează esența liricii contemporane, în contradicția dintre puternica aspirație a individului spre infinit și etern — și imposibilitatea realizării ei decît în obiectul finit și efemer. Rezolvarea dramei „eros"-ului în poezia Ninei Cassian implică luciditatea calmă și reținută, care asigură înțelegerea fenomenului esențial pe linia subiectivității lirice, prin intermediul imaginii artistice temerare și nuanțate.

Pentru fiecare poet supus examenului critic, autorul reușește să definească calitatea dominantă a operei și valoarea specifică. Poezia lui Cicerone Theodorescu e caracterizată ca un „elogiu al purității", care în realitate devine elogiul eticii noii vieți prin identitatea dintre fondul ideologic-moral al artistului și spiritualitatea socialistă. Epitetul acordat, susținut de argumentarea logică și analiza estetică, e în genere adecvat, corespunzător personalității artistice considerate. In „Critic și poet", poezia lui M. Breslașu e definită pe linia valorificării sensului criticii în creația poetică, spiritul critic fiind privit ca „ipostază majoră a lirismului contemporan", străbătut de puternicele ecouri ale problemelor actualității, care departe de a crea o „distanțare" de realitate, asigură operei poetice o autentică finalitate combativă. Semnificația etică în lirica Veronicăi Porumbacu e redată de dramatismul răzvrătirii violente împotriva nedreptății, din care se desprinde ideea „titanismului" acțiunii umane, — simbolul forței eroice a luptei închinate forțelor binelui — în versuri de o reală grație și gingășie feminină.

Dar cu toate că fermitatea ideologică și analitică a studiilor prezente nu se pot contesta în lucrarea de față, e loc pentru unele rezerve cu privire la tehnica construcției acestor eseuri. Încercarea de a rezolva — în foarte puține pagini — probleme legate de opera unui număr impresionant de creatori, atrage riscul lipsei de adîncire în tratarea lor. Abordarea pe o singură latură a operei unui scriitor duce în mod inevitabil la o reducere a complexității problematice, a bogăției elementelor ce definesc creația lui artistică.

Ceea ce nu împiedică, totuși, ca volumul „Meridiane literare" să constituie o contribuție reală la precizarea unor aspecte esențiale ale fenomenului literar, care solicită atenția și interesul cititorului.

Mircea MANCAȘ

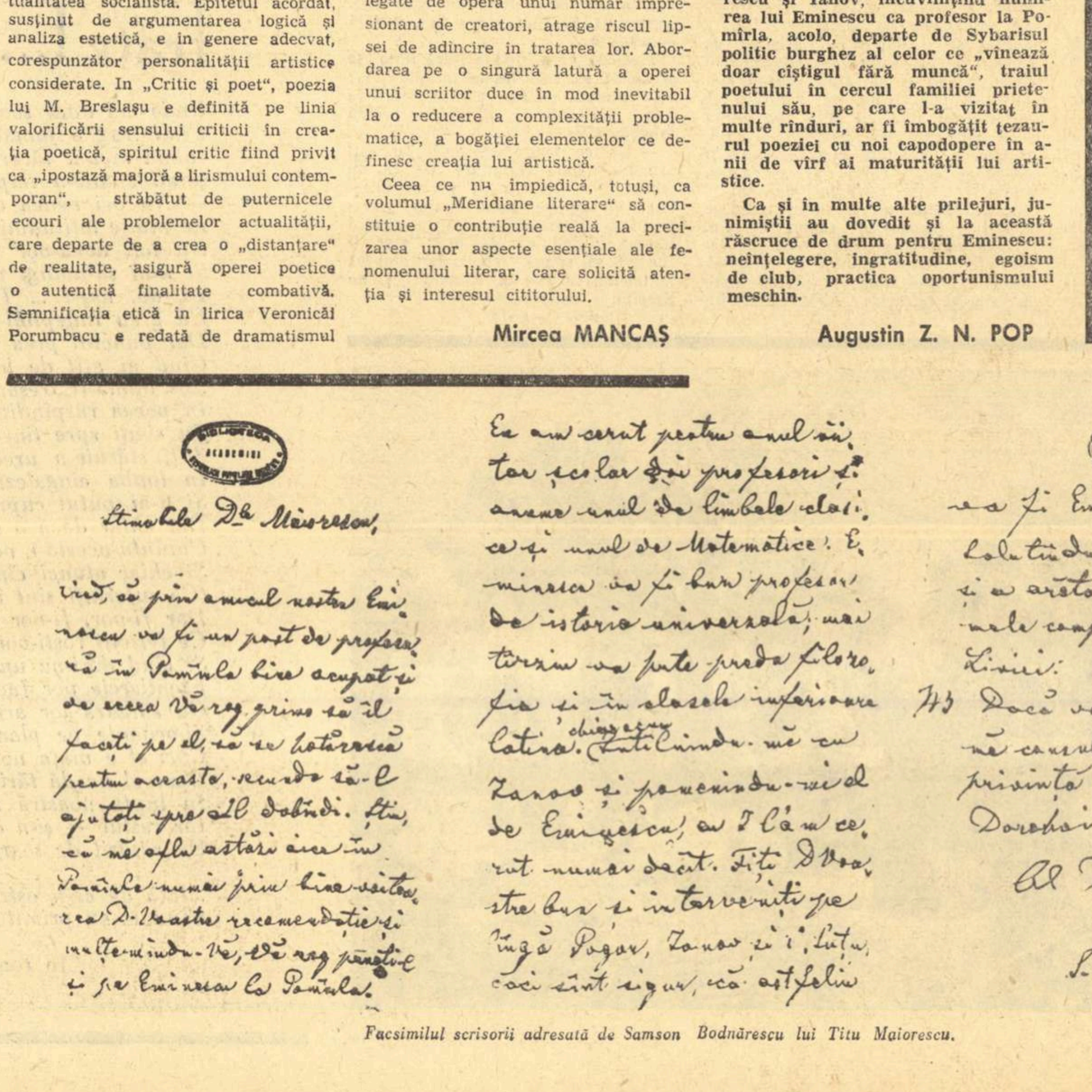

Stimabile D-le Maiorescu,

Cred, că prin amicul nostru Emi-
nescu va fi un post de profesor
la în Pomîrla bine ocupat și
de aceea Vă rog primo să îl
faceți pe el, să se hotărască
pentru aceasta, secundo să-l
ajutați spre a-l dobîndi. Știu,
că mă aflu astăzi aice în
Pomîrla numai prin binevoitoa-
rea D-Voastre recomendație și
mulțumindu-Vă, Vă rog puneți-l
și pe Eminescu la Pomîrla.

Eu am cerut pentru anul vii-
tor școlar doi profesori și
anume unul de limbele clasi-
ce și unul de Matematice. E-
minescu va fi bun profesor
de istoria universală; mai
tîrziu va pute preda filozo-
fia și în clasele inferioare
latina. chiar acum Intîlnindu-mă cu
Ianov și pomenindu-mi el
de Eminescu, eu I l-am ce-
rut numaidecît. Fiți D-Voa-
stre bun și interveniți pe
lîngă Pogor, Ianov și Suțu,
căci sînt sigur, că astfeliu

va fi Eminescu în Pomîrla.
Salutîndu-Vă, Vă rog a primi
și a arăta și din partea soți-
mele complimente doamnei și
Liviei.
NB Dacă va fi de nevoie
a mă consulta în oarecare
privință adresa mea este:
Dorohoi pentru Pomîrla.
Al D-Voastre ca tot
deauna
S. Bodnarescu

Facsimilul scrisorii adresată de Samson Bodnărescu lui Titu Maiorescu.

SPIRIT CONTEMPORAN ŞI ATITUDINE CREATOARE

Actori tineri în actuala stagiune

In cadrul unei discuții desfăşurate în paginile „Gazetei literare" privind dezvoltarea actorilor tineri a fost numită şi definită, între altele, o trăsătură fundamentală a tinerei generații de actori: marea disponibilitate şi receptivitate față de nou, capacitatea nelimitată de a înțelege şi de a-şi însuşi stilul contemporan de interpretare. Fireşte, e o calitate virtuală a actorului tînăr care nu se va dezvălui în orice condiții, care va trebui cultivată permanent într-un climat favorabil tendințelor novatoare, menite să înviorеze viața noastră teatrală.

In acelaşi timp, este de neconceput ca un stil de joc să se impună prin simpla şi pasiva acumulare a tineretului în teatre şi nici exclusiv prin voința şi strădania unor regizori sau directori artistici. Tînărul actor trebuie să adopte atitudinea activă a artistului conştient de virtuțile sale dar şi de misiunea sa profesională, să impună şi să-şi impună, dacă realmente crede în ea, concepția sa de interpretare, asaltînd rutina, reprimîndu-şi spaima idolatră față de tradiții împietrite, comunicînd constructiv (nici slugarnic, nici rebel) cu toate generațiile de actori, în vederea angajării colective pe drumul trainic al artei teatrale contemporane. De aici şi în acest fel începe formarea personalității, descoperirea căilor artistice proprii, cucerirea originalității şi prestigiului scenic.

Experiența stagiunii actuale confirmă aprecierile care s-au făcut cu privire la actorii tineri în cadrul discuției din presă, precum şi necesitatea întăririi atitudinii active atît din partea noilor generații actoriceşti cît şi din partea colectivelor teatrale şi a îndrumătorilor artistici, pentru sprijinirea şi promovarea acelui stil de interpretare care este al epocii noastre, al artei realist-socialiste, pentru formarea unor personalități artistice noi.

Repertoriul acestei stagiuni a oferit tinerilor actori multiple şi diverse posibilități de afirmare, înființarea unor teatre noi şi reprofilarea altora au determinat într-o măsură revizuirea compoziției colectivelor, asigurîndu-se o mai bună distribuire a tinerilor în spectacole, turneele întreprinse în țara noastră de către teatre renumite (Teatrul „Vahtangov" din Moscova, „Piccolo Teatro" din Milano, Teatrul „Puşkin" din Leningrad, Teatrul „Maiakovski" din Moscova) au prilejuit contacte utile şi fructuoase cu felurite stiluri şi concepții în arta interpretativă.

Bineînțeles, un rol important în folosirea şi îndrumarea noii generații actoriceşti l-au jucat regizorii, cărora li se datoresc multe din succesele şi insuccesele tinerilor interpreți talentați (singurii pe care, evident, îi avem în vedere).

Dacă actori înzestrați au început să-şi contureze o personalitate scenică, un stil de joc personal, obținînd creații remarcabile, un merit incontestabil le revine şi regizorilor care i-au îndrumat; iar dacă alți actori, de asemeni înzestrați, au fost abandonați în „rezervă", lăsați să pastişeze pe maeştri ori să se autopastişeze, complăcîndu-se într-un manierism în orice caz precoce, o vină incontestabilă le revine şi regizorilor care nu i-au îndrumat sau, în deficit de răspundere, i-au îndrumat greşit. Dar în ambele cazuri principalul merit şi, respectiv, principala vină aparțin, după părerea noastră, actorilor respectivi. Şi aceasta nu numai pentru că se întîmplă uneori ca în acelaşi spectacol, deci sub îndrumarea aceluiaşi regizor, tineri actori deopotrivă de talentați să-şi creeze la niveluri calitative diferite rolurile, ci mai ales pentru că alături de talent un cuvînt decisiv îl au conştiința profesională şi etica actorului, capacitatea sa de a înțelege şi de a se integra stilului propus de regizor.

Un exemplu concludent în acest sens ni-l oferă participarea a doi tineri actori de real talent la spectacolul cu „Burghezul gentilom" (Teatrul de Comedie). Este vorba de Val Plătăreanu (Cleante) şi de Aurel Cioranu (Couvielle). Val Plătăreanu s-a încadrat de la început stilului contemporan în care regizorul a intenționat să-şi realizeze spectacolul, interpretîndu-şi partitura convins de necesitatea unei atitudini personale față de rol. Comicul personajului fiind mai puțin violent decît al celorlalte, actorul nu s-a adresat, cum se procedează de obicei, efectelor exterioare care ar fi putut „îngroşa" hazul tînărului amorez, ci a recurs la mijloacele parodiei subtile, supunînd unei critici „din interior" atît sentimentalismul desuet caracteristic epocii, cît şi stilul de joc sentimental-declamatoriu. Se vede şi se simte că actorul îşi parodiază personajul, rîde într-ascuns de el, de superficialitatea şi naivitatea lui, ca şi de anacronismul tipului ca atare. Gesturile, mimica, intonația sînt denunțate de însuşi interpret ca fiind artificiale, ridicole, depăşite. Actorul joacă „la rece", cu tirul ironiei îndreptat în permanență către personaj, ridiculizîndu-l. In rolul servitorului lui Cléante însă, Aurel Cioranu — altminteri bun actor de comedie — uzează şi abuzează de mijloacele comicului exterior, într-o gesticulație prea largă şi prea sprintenă, încorsetat vizibil de „adevărul" rolului şi luîndu-şi prea în serios personajul. Nu ne-am gîndit nici o clipă să-l învinuim pe tînărul actor că ar juca fals ori nesatisfăcător, dar distonanța dintre stilul interpretării sale şi cel al interpretării lui Val Plătăreanu — care, repetăm, a fost pe linia directoare a spectacolului — e frapantă. Observația o facem tocmai pentru că într-un spectacol conceput în spirit contemporan, îndeosebi actorul tînăr trebuie să se simtă „la largul său", contribuind creator la evidențierea acestui spirit.

★

Sînt cazuri în care actorilor tineri li se încredințează roluri importante în spectacole care au la bază texte de o factură deosebită, cum ar fi, de pildă, poemele dramatice. Dificultatea interpretării provine aici din absența unor date interioare ale personajelor, urmărite de autori într-o desfăşurare biografică strictă. Neaflîndu-şi personajul într-un conflict central bine definit, actorul descoperă cu greutate axul dramatic al rolului, mulțumindu-se cu o expunere epică în limitele textului. O bună îndrumare regizorală şi o atentă cercetare a rolului din punctul de vedere al resurselor dramatice pe care le deține sau, eventual, o recreare a personajului pe criteriul exigențelor scenei, îl absolvă pe tînărul actor de această, s-o numim, criză de interpretare. E ceea ce au reuşit să realizeze tinerele actrițe Silvia Popovici (Sora din „Cînd scapătă luna" — Teatrul Național I. L. Caragiale) şi Tatiana Iekel (Caterina din „Marele fluviu îşi adună apele" — Teatrul pentru tineret şi copii). Silvia Popovici şi-a nuanțat interior personajul, redimensionîndu-l sub raport psihologic, i-a oferit propria personalitate ca mod de exprimare scenică, trăind cu o mare profunzime a simțămintelor, pe un registru interpretativ personal, stările de spirit diferite al personajului creat.

Tatiana Iekel, deservită de un text monoton, a încercat să-şi profileze personajul cu mijloace proprii orientîndu-se (inspirat!) către jocul nuanțat al gestului şi mimicii. (Adîncirea psihologică a rolului era practic reținută de lipsa oricărui contur interior al personajului).

Vom observa că atitudinea activă, creatoare, a tînărului actor în interpretarea rolului nu constituie întotdeauna un rezultat, un dar al personalității sale artistice, ci, de multe ori, o condiție a descoperirii şi afirmării acestei personalități.

Asupra altor aspecte ale activității actorilor tineri în stagiunea 1960—1961 ne vom opri într-un articol viitor.

Dumitru SOLOMON

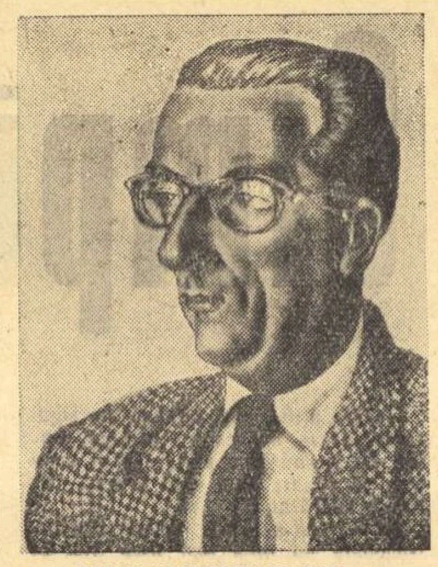
NIKOLAI TOVSTONOGOV

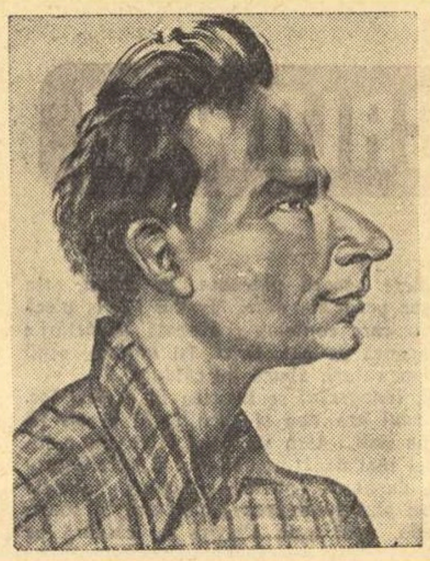
ALEKSANDR VOLODIN

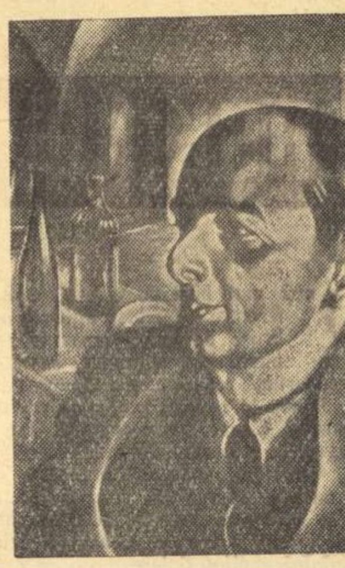
DMITRI UGRIUMOV

Portrete de NIKOLAI AKIMOV

N. P. AKIMOV

Gînduri despre frumos

(Introducere în estetică şi invers)

N. P. Akimov, artist al poporului al U.R.S.S., primul regizor al Teatrului de Comedie din Leningrad, se află într-o vizită în țara noastră.

Cu acest prilej, publicăm cîteva pagini din cunoscutele sale eseuri satirice, al căror umor specific este atît de prețuit. Stilul aparent solemn al acestor compoziții ironice este propriu punctului de vedere satiric al lui Akimov, realizatorul atîtor spectacole inegalabile de comedie.

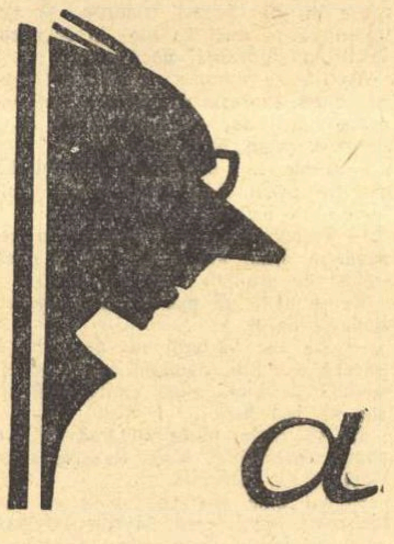
NIKOLAI AKIMOV
autoportret

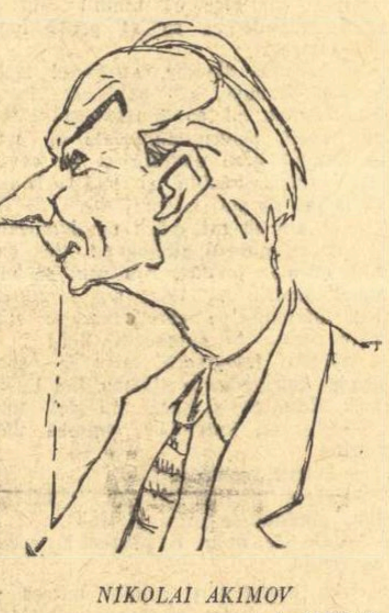
NIKOLAI AKIMOV văzut de SILVAN

Cred că oamenii de artă, din țări deosebite, au numeroase interese comune. Una din problemele asupra căreia sînt, fără îndoială, de acord oamenii de artă romîni şi sovietici, este extrema nebulozitate a principiilor şi termenilor esteticii.

Rezolvarea acestei probleme însemnate poate fi posibilă numai în cazul unor eforturi comune. Autorul opului de față îşi aduce aportul modest în respectivul domeniu, propunînd colegilor săi de breaslă să dezvolte şi să continue inițiativa sa.

1. — Dacă alături de „ştiințele exacte", s-ar delimita sectorul „ştiințelor inexacte", primul loc l-ar ocupa, pe drept cuvînt, estetica.

2. — Dificultatea prețuirii artei constă în aceea că aprecierea bazată pe propriul gust este un lucru inadmisibil (Subiectivism!); aprecierea bazată pe gustul altuia e necinstită (Lipsa personalității!), iar opinia care afirmă lipsa de gust a autorului față de artă e un lucru necuviincios.

3. — În artă proiectele nu coincid niciodată cu rezultatele. Planificarea realizărilor viitoare este tot atît de dificilă ca încercarea unui nou-născut de a-şi scrie întîi memoriile, conform cărora să trăiască ulterior.

4. — „O hrană monotonă devine curînd intolerabilă; ea coboară apetitul şi capacitatea de absorbție a tuturor substanțelor hrănitoare..." „este necesară, prin urmare, grija pentru varietatea meniului, pentru corecta prelucrare culinară a hranei şi, de asemenea, pentru condițiile în care hrana se îngurgitează". Din „Cartea de bucate" (Moscova, 1954, pag. 23).

Ce sfat prețios pentru edituri, reviste şi secretariatele literare ale teatrelor!

5. — Alfabetizarea unanimă şi prețul scăzut al recuzitelor de papetărie au determinat apariția grafomanilor. Singurul mijloc de luptă împotriva acestora ar fi complicarea tehnicii scrisului. Acceptarea versurilor să se facă cu condiția cioplirii lor în granit, de către poeți. În ceea ce-i priveşte pe autorii dramatici debutanți, să li se ceară ca textul pieselor să fie săpat în lemn de chiparos.

Chiar şi simpla înlocuire a hîrtiei cu lîna pură i-ar îndepărta pe mulți nechemați de la crearea „literaturii".

6. — Urarea unei mai mari adîncimi pe care ne-o facem neîncetat unul celuilalt nu e totdeauna binevenită Nu trebuie să strigi „mai adînc, mai adînc" celui care se îneacă.

7. — Proiectul artistului nu trebuie să fie prea general. De pildă, avînd de gînd să descrii un rezervor de apă e mai bine să te fixezi de la început — va fi vorba de un ocean sau de o baie?

8. — Cînd florile vor trece din mîinile grădinarilor în ale esteticienilor, vom afla în sfîrşit care din ele sînt frumoase şi care nu, pe solul căror tradiții şi influențe s-au dezvoltat unele sau celelalte specii, şi de ce florile de hîrtie sînt preferabile celor vii.

9. — Aprinzînd o candelă în fața chipului contemporanului nostru nu-l vom lumina aşa cum se cuvine.

CARNET cinematografic

Am supraviețuit morții mele

Un zid gros înconjoară cîmpul şi barăcile. Obiectivul aparatului urcă pe înălțimea peretelui pînă la gardul de sîrmă ghimpată. Deasupra un cer vînăt, alt sinistru zid de năruire a speranțelor. Intre aceste hotare ale morții şirurile nesfîrşite de deținuți: fețe livide, supte de foame şi teroare. Apoi răcnetele supraveghetorilor, grosolănia arogantă a ofițerilor SS, lătratul amenințător al cîinilor menit să curme orice gest de protest... Noaptea, în timpul alarmelor declanşate pe neaşteptate de nazişti, mulțimea hăituită fuge fantomatic, luminată ici colo de farurile reflectoarelor, lăsînd pe cîmp cadavre. Nenumărate scene de umilire a omului! Imbrăcat în veşmintele vărgate, obligat să se supună tuturor pretențiilor sălbatice, deținutul acceptă îngrozitoare înjosiri ale demnității ca să trăiască. Tot ceea ce abisul instinctelor ascundea a fost scos la iveală de fascişti în lagărele de concentrare. Dar şi resurse uriaşe de rezistență în fața terorii, de nădejde şi curaj s-au ivit în teribilele împrejurări. Timp al tragicului şi al eroicului!

Nu. Deocamdată nu se poate face un joc al imaginilor cu un asemenea material. Nu este loc aici pentru arabescul formelor, pentru îmbinarea expresivă de culori, pentru conducerea ingenioasă a intrigii. Detaliul estetic este anihilat de cumplita zguduire sufletească pe care priveliştea o provoacă. Vechile spaime şi năluci trăiesc undeva subteran în fiecare martor şi participant la recentul cataclism mondial şi, cuprins de indignare în fața atrocităților, nimeni n-are răgazul unei contemplări senine.

Cît timp se păstrează în limitele documentarului, filmul „Am supraviețuit morții mele" are un efect copleşitor. Adică se reconstituie autentic tocmai aspectele vieții de lagăr menționate mai sus, cu mizeria şi grandoarea născută în această mizerie. In special momentele eroice, de solidaritate şi generozitate revoluționară, exemple ale atitudinii comuniştilor (grupul politic ilegal care conduce lupta) apar concludente în film. Memorabilă este scena morții cîntărețului evreu, ucis bestial de hitlerişti.

E bine să se amintească şi pe această cale monstruoasele crime ale fascismului, ca vigilența popoarelor să rămînă trează. De la un moment dat însă tribulațiile boxerului ceh se substituie relatării de documentar adecvată aici, dînd o turnură prea spectaculoasă acțiunii Ca şi cum regizorul (Vojtech Jasny) ar fi vrut să adauge peste dramaticele situații reale un subiect captivant, o dinamică bine gradată a episoadelor. Atunci lucrurile nu se potrivesc cum trebuie, căci ceea ce răscoleşte într-adevăr inimile este tot imaginea brută, directă, necizelată a soartei omului azvîrlit în infernul fascist.

S. DAMIAN

Avionul pleacă la ora 9

Eroina noului film sovietic (produs de Studioul „Dovjenko" din Kiev) străbate drumul dificil de la conştiința inutilității sale pînă la sentimentul împlinirii majore pe plan etic şi social. Trecutul Liubei a inclus momente dramatice: orfană de război, mamă la 18 ani (părăsită de tatăl copilului), în sfîrşit, femeie de serviciu într-o familie oarecare. Acum, în film, Liuba este ospătară la o cantină şi îşi împarte timpul liber între mica Lenocika, fiica ei, şi plimbările cu Serghei pe care i se pare că-l iubeşte.

Ritmul cotidian al muncii în uzină (unde lucrează destul de prost Serghei) se zdruncină odată cu sosirea echipei de montori conduşi de inginerul Iuri Dolina.

Filmul urmăreşte naşterea noii iubiri a Liubei care înseamnă pentru ea redobîndirea încrederii în forțele sale, renaşterea personalității ei interesante şi complexe. Iuri ştie să descopere trăsăturile prețioase ale caracterului Liubei, ştie să-i insufle curaj şi interes pentru învățătură şi artă, reuşeşte să cucerească ataşamentul Lenei, fiica ei.

Artista S. Sergheicikova a creat în rolul Liubei o eroină sobră, cu o intensă viață interioară sub aparența uşurătății. Momentele nodale care punctează criza ei psihologică sînt create printr-un joc puternic interiorizat. Beția Liubei la nunta Klavei, cînd îi devine clară tactica defensivă a lui Serghei, evidențiază talentul dramatic al artistei.

O certă reuşită a filmului o constituie şi personajul inginerului. Iuri Dolina (A. Fedorinov) nu este numai un specialist apreciat, ci şi o personalitate umană atrăgătoare. Scenariul (G. Kusmirenko), regia (I. Lisenko) şi desigur actorul, reuşesc să creeze figura intelectualului comunist, evitînd schema, subliniind individualitatea pregnantă a eroului.

O apariție impresionantă este Lena, şcolărița, fiica Liubei. Cu o înfățişare departe de copiii fotogenici din reclame, mica artistă creează un personaj înzestrat cu o profundă sensibilitate, care ştie să aprecieze oamenii, desigur, intuitiv, la justa lor valoare. Mai puțin convingător apare Serghei care se transformă precipitat, devenind deodată fruntaş, renunțînd la băutură, şi îndrăgostindu-se fierbinte şi sincer de Liuba.

Subliniem calitatea dialogului (concis, dramatic) şi a sunetului. Vocile artiştilor sună apropiat, parcă în imediata vecinătate a spectatorului. Filmul se reține pentru căldura şi înțelegerea psihologică cu care urmăreşte un destin dramatic, pentru modul în care evidențiază rolul stimulator al colectivității sovietice.

Cristina LUCIAN

Cerasella

Valurile mării spală nisipul pe care se plimbă femei frumoase, băieți bine făcuți. Toți, evident, în costume de baie. Din cînd în cînd cineva cîntă o melodie, melodii plăcute pe care am dori să le reauzim, se mai spune un spirit (puține, din păcate), iar unele imagini invită la bună dispoziție.

Cam aşa ar putea fi rezumată comedioara italiană „Cerasella", un divertisment pe care realizatori fără pretenții l-au filmat fără pretenții. A ieşit un film care amuză într-o oarecare măsură, cu o tînără interpretă principală care joacă bine. Nu cunosc antecedentele cinematografice ale interpretei, dar rolul Cerasellei capătă relief, mai ales, datorită interpretării. Nici ceilalți tineri interpreți nu se comportă rău.

Comedioara este însă scăldată într-un sos indigest cu un bogătaş cumsecade şi un fiu, băiat frumos, plus o fată săracă şi una care ar dori să devină bogată. Totul se termină cu bine, în sală se face lumină iar Gloria Cristian continuă să cînte o melodie sprintenă.

Un singur cuvînt despre realizarea tehnică a filmului: onestă.

S. B.

PE MARGINEA UNOR FILME INSPIRATE DE CARAGIALE

(I)

Arta filmului ni se pare că necesită o tainică inițiere pe care semnatarul acestor rînduri, nu o deține. Privim deseori cu o blamabilă invidie modul desinvolt în care cîțiva dintre cronicarii cinematografici rezolvă grave şi fundamentale dileme artistice formulînd concluzii peremptorii cu un surîs, o aluzie „tehnică" şi — eventual — un calambur. In ceea ce ne priveşte nu ne trece prin gînd să supunem unei analize de specialitate filmele de care va fi vorba în rîndurile ce urmează. Nu despre cinematografie vom discuta ci despre înțelesul unor întîlniri recente ale operei lui Caragiale cu ultima — în ordinea apariției — dintre cele şapte arte. Mai limpede spus, vom însăila aci cîteva observații despre natura şi semnificațiile operei marelui nostru scriitor, observații prilejuite de „ecranizarea" unor pagini care-i aparțin. Cu această ocazie vom vorbi — dar cu o explicabilă sfială — şi despre nemurire.

★

Fără a ne pretinde aşadar specialişti în materie, credem că cei doi regizori (Gh. Nagy şi Aurel Miheles) care semnează ultimele trei pelicule inspirate de Caragiale, se află la noi, printre cei mai maturi mînuitori ai tehnicii filmului. Cuplul regizoral în cauză a izbutit să compună opere cinematografice de o remarcabilă unicitate organică. Cursivitatea imaginilor, comicul susținut, fantezia grefată pe unele elemente de epocă atrag atenția asupra înzestrării autorilor filmului. La acestea se adaugă — în egală măsură — meritele operatorilor şi — desigur — cele ale unui mare număr de actori-interpreți, dintre care cîțiva (Gr. Vasiliu-Birlic, Al. Giugaru, Niky Atanasiu, Vasilica Tastaman, Mircea Constantinescu, Ion Lucian, Alexandru Lungu şi încă alții) au înscris — pe linia intențiilor regizorale — momente de o certă valoare. Dacă am putea să facem, detaşați de alte considerente, o apreciere a „filmelor Caragiale" nu ne îndoim că ele nu s-ar clasifica printre realizările codaşe în raport cu celelalte producții recente. Dar dacă, lucru pe deplin firesc, le-am raporta la opera autorului „Scrisorii pierdute"? In acest caz am observa că problemele devin cu mult mai complicate, aşa cum şi sînt ele de fapt.

După părerea noastră, talentații autori ai „filmelor Caragiale" au subapreciat natura complexă a scrierilor celui mai mare dramaturg şi prozator romîn. Complicînd lucrurile la suprafața lor, ei au simplificat sensurile capodoperelor de care s-au apropiat.

Pentru a-şi realiza obiectivul propus, cei doi tineri regizori au întreprins o susținută operă de documentare, din păcate unilaterală. Infățişarea caselor şi a străzilor, particularitățile costumelor şi autenticitatea frizurilor, savoarea limbajului nestratificat încă şi excentricitatea firmelor, nimic din toate acestea — şi încă alte nenumărate amănunte — n-au scăpat entuziasmului arhivistic al realizatorilor celor trei filme. Cu greu s-ar putea reproşa vreo inadvertență în reconstituirea unor vechi berării, sau în refacerea circulației din „Bucureştii de altădată". Dar acumulînd tone de culoare şi supralicitînd (printr-o muncă desigur impresionantă) un anume pitoresc de epocă, a fost trecută într-un plan secund (sau într-un fals plan) autenticitatea problematicii şi — implicit — virulența satirei. Aci s-a produs reapariția unei confuzii mai vechi şi care — ca să fim drepți — nu s-a manifestat inițial în cinematografie.

Ideea potrivit căreia farmecul operei lui Caragiale stă mai cu seamă în alchimia limbajului ca şi în suculența imaginilor evocatorii ale unui timp îmbrăcat în rochii Malakoff a jucat un trist rol în istoria spectacolelor caragialiene, începînd nu multă vreme după premiera absolută a pieselor marelui scriitor şi continuînd apoi decenii de-a rîndul. Evidențierea laturii bufe a comediilor aparține — de altfel — în unele cazuri chiar primelor montări. Autorul „Scrisorii" a murit, visînd o soartă mai bună — de pildă — rolului lui Dandanache, personaj de sinteză, pe care-l considera o „bucățică de concerto obligato **pentru care aştept de atîta vac un virtuoso..." (1912). Oricum, prea adesea, substanța acidă (dar şi explozivă!) a comediilor şi a prozei satirice, a fost, atît în comentariile scenice ale regizorilor cît şi în studiile de critică literară, nesocotită sau — pur şi simplu — ignorată. Deosebit de frecventă a fost un timp încercarea de a eluda critica socială a replicilor caragialeşti, dar aceste tentative, au întîmpinat — în primul rînd — ostilitatea textelor scriitorului şi s-au demonetizat relativ repede. In schimb, încă la începutul secolului a căpătat curs oficial teza care limita caracterul polemic al satirei lui Caragiale la ridiculizarea anacronismului unor tipuri şi a unor moravuri. Cu alte cuvinte la cîțiva ani după prima apariție a scrierilor marelui nostru clasic modern, burghezia se considera separată de Cațavencu şi Farfuridi printr-un imaginar decalaj de timp. Criticii încruntați au susținut teoretic acest punct de vedere şi Ibrăileanu chiar — mai avansat față de alți colegi de breaslă — vedea în opera lui Caragiale o critică a „liberalismului", circumscriind la trecutul mai mult ca perfect întregul conflict.**

In realitate, directorul „Moftului romîn" a redactat un vast şi dramatic inventar caracterologic, explorînd pe variate versante psihice structura morală a straturilor burgheziei şi micii burghezii. In acest insectar cu savante alambicuri figurează şiretul Trahanache şi umilul Lefter Popescu, protipendada sătulă şi clientela sa electorală care în lipsă de „Five o' clock" bea, în ziua de leafă, o tizană festivă la Iordache. Ura şi sarcasmul se însoțesc în orchestrația operei cu rictusul disprețuitor.

Cultivarea repertoriului caragialian exclusiv în lumina ridiculizării unei lumi apuse a dus între cele două războaie la confundarea amalgamată a şarjei adresată „onestității" lui Dandanache cu bîlbîiala tradițională a personajului şi efectul hilariant al macferlanului său de călătorie. Intr-o montare festivă a „Momentelor" (1942), Lache şi Mache apăreau ca imagini din vechi stampe prăfuite pe care un reflector insistent le însuflețea cîteva clipe, pentru a le lăsa apoi să se întoarcă într-o veselă lume a umbrelor.

După Eliberare caracterul critic al operei lui Caragiale a fost însă pus de către cercetători în adevărata sa lumină. S-a demonstrat cu limpezime longevitatea personajelor din comedii şi schițe, personaje care mai puteau fi întîlnite la adunările maniste din anii luptei noastre pentru cucerirea puterii. A fost de peste un deceniu, clarificat în studii şi articole sensul mai adînc şi mai amplu al satirei lui Caragiale, adresată nu numai cititorilor „Vocii Patriotului Național", ci îndreptată împotriva tarelor unei clase şi ale unui sistem social văzut în întregimea lui. De aci au decurs şi pentru arta spectacolului sarcini deosebit de serioase. Dezvăluirea sensului adînc antiburghez al operei lui Caragiale se poate cu greu împăca cu balastul pitorescului de epocă, moştenit — cu ponderea sa nejustificată — din montările mai vechi. Este inacceptabilă reprezentarea satirelor lui Caragiale ca şi cum ele ar aparține substanțial unui alt secol. Cînd războiul dramatic cu orînduirea burgheză este proaspăt în mintea contemporanilor noştri, nu ne este îngăduit să stăruim în a ne amuza de ornamentele exterioare ale operei lui Caragiale. Ceea ce ne aşteaptă dincolo de zvonul disparat al cuvintelor merită pe deplin osteneala noastră.

Bineînțeles pentru cei care trăiesc astăzi la noi, lumea lui Caragiale aparține iremediabil trecutului. Dar această lume este stigmatizată în creațiile scriitorului şi denunțată fără rezerve. Chiar şi în „D-ale Carnavalului" figurile cadrilului satiric sînt conservate într-o efervescentă soluție corosivă. Apa de trandafiri n-a fost — nicicînd — pe placul lui „nenea Iancu".

V. MINDRA

Imagini din filmele „D'ale carnavalului" şi „Telegrame"

ERSKINE CALDWELL

Cîmpie în soare

După mai bine de o oră, o adiere uşoară pătrunse, în sfîrşit, prin ferestrele deschise agitînd uşor perdelele albe. Myrthe Lewis plecă brusc de lîngă fereastra prin care contempla absentă depărtările pustii fără un copac, şi se aruncă pe pat. Oricît îşi îngropa ochii în cuvertură, vedea mereu tremurînd în valuri, aburii de căldură.

Ajuns la ultimul şanţ al discului, fonograful se învîrtea în acelaşi loc. Aparatul fusese întors complet, iar acul era nou şi ascuţit. Ai fi zis că mugeşte un saxofon înfundat: uah uu uah... Uah uu uah... Uah uu uah...

Gemetele umpleau casa pînă în cel mai depărtat colţişor. Se prelingeau ca un ulei pe sub uşi, printre fibrele duşumelii, printre crăpături. Sunetele ce se revărsau prin ferestrele deschise pluteau deasupra cîmpului în soare, a întinderii nesfîrşite, goală şi netedă, apoi erau strivite de căldură pe pămîntul argilos şi tare.

Myrthe căută să înnăbuşe zgomotul, dar nu era lucru uşor. Işi strînse capul între mîini. Zgomotul era pătrunzător ca lovitura de cuţit a unei dureri ascuţite. O străpungea pe Myrthe apoi ieşea pe fereastră, iar acolo părea că se amestecă cu valurile de căldură care urcau în zigzag în sus, tot mai sus, pînă-n depărtările cerului albastru.

Cineva bătea la uşa din faţă, dar Myrthe nu auzea decît răcnetul dureros al fonografului. Incepu să se rostogolească dintr-un capăt la celălalt al patului, strîngîndu-şi mereu capul între mîini. In zadar încerca să-şi stăpînească plînsul; nu se putea opri, oricît se străduia.

Fonograful ajunse la capăt. Acul zgîria şi ultimul geamăt al saxofonului fu doar un oftat care o făcu să plîngă şi mai tare.

Inainte ca ultimul sunet să se fi stins, bătăile la uşa din faţă încetară. In timp ce ea se rostogolea dintr-o parte în alta, strîngîndu-şi capul între mîini, uşa camerei se deschise şi intră Sid. O privi o vreme pe Myrthe înainte de a închide uşa în urma lui. Inaintă cîţiva paşi.

— Myrthe! strigă el rotindu-şi privirile prin cameră ca să fie sigur că nu mai era altcineva acolo.

Ea nu părea să-l fi auzit şi continuă să se arunce şi să se rostogolească dintr-o parte în alta a patului. Se pornise pe un plîns isteric şi rochia ei albă era udă şi mototolită.

Sid alergă lîngă pat, îngenunche lîngă ea şi încercă să-i îndepărteze mîinile de cap. Ea nu observă prezenţa lui Sid decît atunci cînd îi simţi mîinile.

— Cine e? strigă ea uimită, înghiţindu-şi hohotele de plîns şi încercînd să se libereze.

— Cine e? repetă ea.

Nu mai plîngea, dar hohotise atît de îndelung pînă atunci încît nu se putuse opri dintr-o dată. Inainte de a apuca Sid să-i răspundă, o podidi din nou plînsul.

— Eu sînt, Sid, spuse el scuturînd-o uşor. Myrthe, eu sînt, Sid. Ce ai? Ce s-a întîmplat?

Soarele o lovea în plină faţă, razele-i arzătoare ce pătrundeau prin fereastra de lîngă pat o orbeau şi nu putea să deosebească nimic. Cînd recunoscu vocea lui Sid, se mai linişti; nu mai tremura, doar un fior o mai trecea din cînd în cînd.

Myrthe întredeschise ochii. Văzîndu-l pe Sid, se aruncă în braţele lui şi îl strînse cu toată puterea. Cît timp nu încetase să plîngă, Sid nu încerca să o facă să vorbească. O ţinea în braţele lui, îi mîngîia părul şi se străduia s-o liniştească cu toată duioşia de care era în stare. Ea se agăţase de el cu disperare.

Un automobil trecu prin faţa casei ca un bolid, la cincisprezece metri de ei, pe şoseaua de ciment înfierbîntată, şi vibraţia aerului făcu să se cutremure casa. Maşina mergea cu o sută douăzeci pe oră.

Mult timp după ce zgomotul maşinii se stinse, Myrthe deschise ochii şi-i ridică spre Sid. El îi zîmbi mîngîindu-i părul negru şi des şi dîndu-i la o parte cu degetele lui noduroase şi aspre, şuviţele căzute pe frunte.

— Bună ziua, Sid — spuse ea cu un zîmbet de uşurare. Nu te-am mai văzut de mult.

El scutură capul şi întoarse obrazul fetei către al său. Myrthe încercă o clipă să-şi întoarcă faţa, dar el îi ţinu cu putere obrazul şi ea nu se mai împotrivi cînd el începu s-o sărute. Inchise ochii şi nu-i mai deschise decît cînd simţi buzele lui Sid îndepărtîndu-se de ale sale. Il privi în faţă.

— De ce plîngeai, Myrthe?

— Nu plîngeam, Sid.

— Şi acum mai plîngi încă, puţin.

Ea se aşeză pe pat şi-şi şterse lacrimile prelinse pe faţă. Işi aruncă părul pe spate şi încercă să zîmbească. Sid se ridică şi se aşeză lîngă ea pe marginea patului. Cu spatele la el, ea îi mîngîia cu vîrful degetelor pumnul strîns. El îi apucă mîna şi o ţinu într-a sa.

— Nu mai e nimeni aici, nu-i aşa? întrebă el, cercetînd încă o dată camera cu privirea.

— Nu, spuse ea. Nu e nimeni.

— Ce nu merge? Ce s-a întîmplat?

— Nimic Sid, spuse ea zîmbind, cu privirile pierdute în depărtare. Nu s-a întîmplat nimic.

— Atunci de ce plîngeai, Myrthe?

Myrthe întoarse capul şi privi fonograful de pe masă. Se oprise de cîtva timp, dar ea văzu acul înfipt în ultimul şanţ al discului. Se ridică, se duse pînă la masă şi închise capacul.

— Nu vrei să-mi spui de ce, Myrthe? insistă Sid.

— N-am nimic ce să-ţi spun, răspunse ea scuturîndu-şi capul. Te asigur că nu-i nimic. Există clipe cînd sînt, probabil, stupidă. Asta-i tot.

Sid se ridică, se apropie de fereastră şi dădu la o parte perdeaua albă. Pînă departe, cît puteai cuprinde cu ochii, pămîntul era neted, fără un copac. Căldura verii se unduia în straturi, unul peste altul, şi aerul era la fel de nemişcat ca şi pămîntul ce-l acoperea.

— Vroiai ceva? întrebă Myrthe, şi întrebarea ei îl făcu să tresară.

Sid se întoarse şi se îndreptă către Myrthe, care stătea lîngă uşa ce dădea în prăvălie. Chiar în clipa cînd ajunse lîngă ea, Myrthe îi întoarse spatele şi trecu dincolo. El o urmă.

— Mă duceam în oraş şi m-am oprit să iau un pachet de ţigări, spuse el după un răstimp. Am bătut destul de mult în uşă, dar dumneata nu răspundeai.

— Ştiu, spuse ea. Pesemne că dormeam. Şi izbucni în rîs, înainte ca el să poată răspunde. Sid puse o monedă pe masă, şi ea îi dădu un pachet de ţigări şi restul.

— Aş bea şi un pahar, spuse el deschizînd pachetul de ţigări.

Myrthe scoase o sticlă cu bere din frigider şi o destupă. Sid refuză paharul dînd din cap.

— Ascultă Sid, uită toate astea! îl rugă ea aplecîndu-se spre el peste masă. Vrei, Sid?

El sorbi cîteva înghiţituri dintr-o suflare.

— De ce aş uita, chiar de aş putea?

Myrthe se aşeză pe masă.

— Nu i-ar ajuta nimănui dacă ţi-ai aminti, spuse ea fără să ridice ochii.

El mai bău puţină bere.

— Şi de ce nu te-ai duce să te stabileşti la oraş? întrebă el. Ai reuşi la fel de bine ca şi aici, dacă nu chiar mai bine. Toţi oamenii care se opresc aici ar fi clienţii dumitale în oraş, Myrthe. Ai mai mulţi prieteni decît îţi închipui dumneata. Clienţii obişnuiţi or să meargă să te caute oriunde te-ai instala. Şi cunosc eu mulţi în oraş, care vor prefera să vie la dumneata mai curînd decît oriunde în altă parte.

— Eşti chiar sigur, Sid? întrebă ea rîzînd.

Fără să aştepte răspunsul, ea sări de pe masă, şi se duse la uşa de intrare. Aici se opri şi privi dincolo de şoseaua cealaltă, albă. Acolo, uniformitatea cîmpiei era întreruptă de un şir de pini şi stejari ce se întindeau de-a lungul unui rîu. Alt copac nu mai era de la un capăt la celălalt al orizontului.

— De altfel aici nu eşti în siguranţă, spuse Sid care venise în spatele ei. Nu-mi face plăcere să-ţi spun asta de fiecare dată cînd te văd, dar ăsta-i adevărul.

— Nu mi-e frică, spuse Myrthe. Niciodată nu mi-a fost frică Sid. Şi apoi, de ce m-aş teme?

Privea mereu cîmpia în soare; trecerea unui alt automobil cu o viteză de o sută douăzeci pe oră, sau mai mult, nici nu-i atrase privirile.

— Ascultă Myrthe, spune Sid întorcînd-o puţin, nu ar fi acelaşi lucru dacă ai fi mai bătrînă, dar nu ai nici douăzeci şi cinci de ani, nu-i aşa? Asta schimbă totul.

Ea se întoarse mai mult spre el şi, o clipă, Sid crezu că avea să se pornească din nou pe plîns. Incerca să-şi înghită lacrimile muşcîndu-şi uşor buzele.

— Iţi jur că nu voi lăsa pe altcineva să te ia de nevastă, Myrthe, spuse el, şi vocea-i tremura. Şi va trebui să te duci să stai în oraş ca să fii în siguranţă, dacă nu...

Myrthe se apropie de el şi el crezu, după expresia chipului ei, că va spune ceva, dar ea se mulţumi să-şi lipească capul de pieptul lui.

— Unde te duci, Sid? întrebă ea. Ce aveai de gînd să faci cînd te-ai oprit aici?

— Trebuia să mă întîlnesc cu cineva în oraş, spuse el. Am o mică treabă de aranjat.

Ea se dădu un pas înapoi, îndepărtîndu-se de el.

— Ce fac bărbaţii în oraş, Sid? întrebă ea. Ştii, oamenii care trec cîteodată pe aici ca să cumpere ţigări sau să bea bere.

El se dădu puţin îndărăt ca s-o poată vedea mai bine. Reuşise să-şi stăpînească lacrimile.

— Nu cine ştie ce, spuse el. Nu fac mare lucru, cred. Myrthe traversă sala în fugă şi se opri în spatele mesei.

— Minţi, Sid Temple! ţipă ea. Sid Temple, ştii bine că minţi! Sid o prinse înainte ca ea să poată fugi din cameră.

— Ascultă, Myrthe, spuse el zgîlţîind-o. Trebuie să părăseşti locul ăsta. Altfel, ai să înnebuneşti. Asta nu-i viaţă pentru dumneata să stai tot timpul aici, singură şi să vegetezi vînzînd băuturi şi ţigări. N-am să te las să stai aici.

— N-am să mă mărit cu dumneata şi nici cu nimeni altcineva! ţipă ea. Am să mor înainte. Am vrut să mă mărit odată, dar totul s-a terminat. Toţi bărbaţii pe care-i cunosc sînt nişte porci... Şi dumneata, Sid!

Amîndoi întoarseră privirile spre uşa de intrare unde stăteau Jim Lyon, Jack Randlett şi încă alţi doi, trei.

— Ce se întîmplă? întrebă Jim intrînd.

— Nimic, spuse Sid.

— Te-a plictisit Myrthe? întrebă Jim, punîndu-se între ei doi.

— De ce m-ar fi plictisit? spuse ea rîzînd.

Jack Randlett şi ceilalţi intrară şi ei. Fiecare dintre ei îl privi întîi pe Sid şi apoi pe Myrthe. Ea traversă sala şi se opri în faţa frigiderului. Jim o urmă şi rămase lîngă ea, sprijinindu-se de masă. Sid se aşeză pe un scaun.

— Ce doriţi să beţi azi? întrebă Myrthe zîmbind.

Nimeni nu răspunse.

— Hai, îndrăzniţi, spuse ea. Ce iei, Jim? Cred că de data asta vei fi obligat să comanzi pentru toată lumea.

— Orice, spuse Jim.

— Bere?

— Nu, spuse el, clătinînd capul. Fără bere astăzi. Dă-mi un sifon. Myrthe scoase cîteva sticle din răcitor şi le puse pe masă. In timp ce ea le destupa, Jim se aşeză pe masă ca s-o poată vedea mai bine.

— Nu cumva Sid Temple s-a legat de dumneata? şopti el.

— Nicidecum! răspunse ea rîzînd. Am avut doar o mică discuţie. N-a fost absolut nimic.

— Imi pare bine, în orice caz, că am avut astăzi treabă în oraş, spuse el. Altfel n-aş fi trecut pe aici. Myrthe îl fixă pe Jim şi privirile lor se întîlniră.

— Şi zi, mergeai în oraş cu treburi? spuse ea.

— Da, răspunse el. Vrem să turnăm un baraj de ciment de-a curmezişul rîului, aici, la noi, ca să facem un rezervor de peşte. O să avem peşte tot timpul. Cum arunci undiţa în apă, cum scoţi unul.

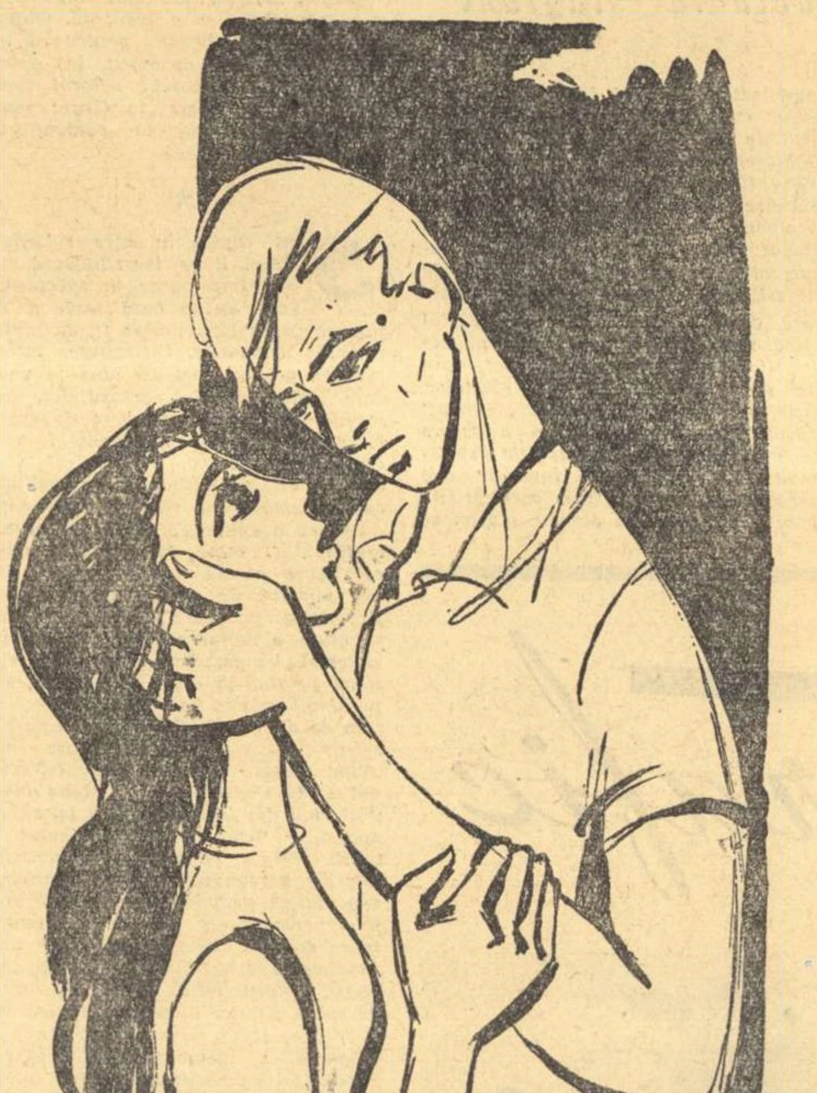

Desen de TIA PELTZ

Myrthe se aşeză pe masă.

— Şi vrei să cred că te duci în oraş ca să cumperi douăzeci de saci de ciment?

— Chiar aşa, făcu el, numai că ne vor trebui cam vreo douăzeci şi cinci.

Myrthe se întoarse şi-l privi pe Jack Randlett.

— Şi dumneata cu ce treburi te duci în oraş, Jack?

Jack părea că nu ştie ce să spună în primul moment. Myrthe nu-l întrebase încă niciodată pentru ce se duce în oraş şi era prea uimit ca să răspundă.

— Să-ţi cumperi o pereche de pantofi? întrebă Myrthe.

— Ei bine, nu ştiu, spuse el şovăind. Găseşti că am nevoie de o pereche nouă?

Toată lumea izbucni în rîs şi, fără să înţeleagă despre ce e vorba, Jack începu să se bîlbîie şi să roşească.

Myrthe îşi schimbă deodată expresia; îl străpunse cu privirea pe Jack, pe Jim şi pe ceilalţi.

— Eşti un mincinos, Jim! Şi dumneata eşti un mincinos, Jack Randlett, Sări jos de pe masă.

— Toţi sînteţi nişte mincinoşi! Vă duceţi în oraş, ca să vă petreceţi seara în strada Saint-Mary!

In cameră nu se auzi nici cel mai mic zgomot, nici cea mai mică mişcare. Bărbaţii se uitară unii la alţii, apoi toţi ochii se întoarseră spre Myrthe.

— Nu ştiam că eşti atît de bine informată în ce priveşte strada Saint-Mary, spuse Jim. De unde ştiai ce...?

— Taci din gură, Jim! îl întrerupse Jack Randlett. Expresia chipului lui Myrthe îi înspăimînta pe toţi.

— Treceţi toţi pe aici, cheltuiţi cîţiva bănuţi înainte de a merge în oraş, unde pretindeţi că aveţi cîte o treabă de aranjat; şi vă închipuiţi că am să vă cred! Cînd ieşiţi de aici, vă duceţi drept în strada Saint-Mary să beţi alcool şi să întîlniţi fetele care vă aşteaptă la fereastră. După aceea vă întoarceţi aici, beţi limonadă şi încercaţi să-mi înşiraţi minciuni. Toţi faceţi aşa... şi cei însuraţi şi cei neînsuraţi. Credeţi că puteţi să intraţi aici, să cumpăraţi un pachet de ţigări şi să mă faceţi să cred minciunile voastre. Dar eu nu le cred. Nu le-am crezut niciodată. Sînteţi toţi nişte porci... toţi cîţi sînteţi! Am fost logodită cu unul dintre voi — nu unul din cei ce sînt aici, ci unul de teapa voastră — şi în tot timpul cît am fost logodiţi, mergea mereu în oraş şi-şi petrecea nopţile în strada Saint-Mary. Şi a doua zi se întorcea şi credea că eu nu ştiu nimic. De ce n-aş fi ştiut? Vă închipuiţi că dacă nu vă văd în strada Saint-Mary, nu ştiu că vă duceţi acolo. N-aveţi decît, continuaţi, credeţi tot ce vreţi, dar nu speraţi să mă faceţi şi pe mine să cred.

Sid traversă sala şi se apropie de masa pe care şedea Myrthe. Veni foarte aproape de ea şi o privi drept în ochi.

— Te-am cerut de nevastă, Myrthe, spuse el, şi am să te cer din nou. Spune-le lui Jack, Jim şi celorlalţi să plece ca să-ţi pot vorbi.

— Sînt clienţii mei, spuse Myrthe. De ce vrei să-i dau afară?

— Pentru că îţi spun eu s-o faci.

Myrthe izbucni în rîs.

— Aici e un local respectabil pe şosea, nu o cîrciumă ordinară. Oamenii pot intra şi ieşi cînd vor, şi încă ziua în amiaza mare. Sînt unii care-şi fac o părere destul de ciudată despre casa mea!

Sid se întoarse şi-i spuse ceva lui Jack Randlett şi ieşiră cu toţii. Curînd Myrthe auzi un automobil demarînd şi după ce se îndepărtă, Sid intră din nou înăuntru.

— Inchide uşa din faţă, Myrthe, ca să te poţi culca să te odihneşti puţin, spuse Sid luînd-o de braţ. Ai nevoie de odihnă. Căldura asta nesuferită de afară, în mijlocul cîmpiei în soare ar putea da gata pe oricine.

Ea îşi liberă braţul dintr-o zmucitură şi îl împinse pe Sid deoparte.

— Eşti caraghioasă, Myrthe, spuse el. Dacă individul cu care ai fost logodită era un porc, nu înseamnă că toţi trebuie să fie la fel. Ştii şi tu asta, Myrthe, trebuie s-o ştii.

— Ai face mai bine să te duci în oraş, aşa cum aveai de gînd, după treburi! spuse ea în bătaie de joc.

— Nu toată lumea e aşa cum crezi tu, Myrthe. In orice caz eu nu-s aşa.

— Eşti un mincinos, Sid. Ştii bine că eşti un mincinos.

— Mă cunoşti de aproape cinci ani, Myrthe. In tot timpul ăsta, ştii foarte bine că am fost întotdeauna exact aşa cum sînt acum.

— Puţin îmi pasă cum ai fost! Nu vreau să am nimic de-a-face cu dumneata.

Fugi din sală trîntind uşa în urma ei.

Sid se îndreptă spre uşa de intrare şi făcu un pas afară. Soarele îl izbea drept în faţă, dar el nici nu-şi dădea seama. Cîteva automobile trecură în mare viteză pe şoseaua de ciment încins, dar el nici nu le auzi. După ce se învîrti o vreme pe loc, se aşeză pe scara maşinii sale cu capul între mîini.

Cînd ridică capul clipind din ochi în soarele arzător, auzi fonograful lui Myrthe care începuse iar să cînte. Nu ştia cum se cheamă placa, dar era singura pe care o punea ea întotdeauna: „Uah hu uah... uah hu uah... uah hu uah..."

Şedea mai departe pe scara maşinii ascultînd muzica şi se întreba dacă să plece fără să mai încerce s-o vadă pe Myrthe înainte de a se întoarce din oraş, sau dacă să intre în casă şi să-i mai vorbească odată.

Prin ferestrele deschise fonograful se auzea parcă mai tare acum, ca şi cum aparatul ar fi fost aranjat să cînte la maximum. O maşină trecu ca un bolid, dar zgomotul ei fu înghiţit de mugetul asurzitor ce venea din casă.

Sid se ridică în picioare dintr-o săritură şi escaladă treptele de la intrare. Uşa camerei lui Myrthe era încă închisă; o deschise încet, fără zgomot, şi pătrunse în cameră.

Se aştepta s-o găsească culcată de-a curmezişul patului, rostogolindu-se şi aruncîndu-se dintr-o parte în cealaltă, aşa cum o găsise mai devreme. Era sigur că se pornise din nou pe plîns.

Cînd intră în cameră, o văzu pe Myrthe întinsă pe pat nemişcată. Fonograful urla atît de tare, încît nici nu putea să vadă prea bine.

Alergă spre pat şi o văzu pe Myrthe întinsă pe spate, cu ochii închişi, iar în mîna cu degetele desfăcute ţinea revolverul. Pe obraz nu se vedea nici o lacrimă.

Se aplecă spre ea, o strigă, încercă să-i vorbească. Fonograful nu se mai oprea, umplînd casa cu răgetele lui asurzitoare. Cînd o apucă de umeri, Myrthe deschise pleoapele şi-l privi drept în ochi. Pe buze îi tremura un zîmbet uşor, care stărui şi după ce ochii i se închiseră la loc.

După aceasta, ea nu mai reacţionă în nici un fel.

Fonograful ajunsese la ultimul şanţ al discului. Aparatul continua să meargă, acul zgîria puţin şi aceleaşi sunete se repetau la nesfîrşit.

„Uah hu uah... uah hu uah... uah hu uah..."

Sid se ridică dintr-o dată în picioare şi mătură fonograful cu o lovitură de pumn. Aparatul zbură prin cameră şi se izbi de perete. Se învîrtea mereu cu un sforăit înfundat, dar acul nu mai atingea şanţul discului.

Sid se duse la fereastră, trase perdelele şi privi cîmpia în soare. Căldura era mai înăbuşitoare ca oricînd, şi lui i se părea că fiecare val ce se ridica în straturi suprapuse ducea cu sine zgomotul fonografului lui Myrthe repetînd la nesfîrşit ultimul şanţ al discului.

In romîneşte, de S. STĂNESCU

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

De curînd a apărut, sub îngrijirea filialei din Moscova a Uniunii Scriitorilor, o culegere intitulată „Literatura şi contemporaneitatea", cuprinzînd cele mai importante articole ale criticilor moscoviţi publicate în perioada 1959–1960, în paginile publicaţiilor literare. Multe dintre ele au apărut revăzute şi completate de autori. Sînt publicate articole de V. Scerhin, I. Anisimov, G. Lomidze, V. Ozerov, V. Baskakov ş. a.

★

A apărut în editura „Tînăra Gardă" traducerea în limba rusă a romanului lui Al. I. Ştefănescu „Să nu fugi singur prin ploaie".

R. D. Germană

Premiul Lessing pentru cele mai reuşite lucrări literare în 1960–1961 a fost decernat de către Ministerul Culturii din R.D.G. dramaturgului Tedde Zinner, pentru piesa „Ce-ar fi fost dacă...", şi dramaturgului Ervin Strittmatter pentru piesa „Logodnica olandeză". Printre laureaţi se mai numără dr. Hans Koch, cunoscut autor al unor studii literare, precum şi Elisabeth Hauptmann, o remarcabilă traducătoare a multor opere dramatice clasice.

Anglia

Ziarul londonez „Times" publică scrisoarea lui Graham Green în legătură cu evenimentele din Laos.

„Războiul acesta este o povară grea pe conştiinţa noastră, chiar dacă el ne-a fost impus de aliatul nostru, — scrie autorul „Americanului liniştit". Eu am trăit patru ani în Vietnam şi am fost martorul nefericit al activităţii agenţilor secreţi americani, care tindeau să scindeze ţara...

Fără voie îţi aminteşti de războiul civil din Spania, numai că de data aceasta rolul Germaniei şi Italiei şi-l asumă America... Aş vrea să sper că de astădată Anglia nu-şi va urma politica ei cu două sensuri şi nu va începe să dea ajutor forţelor reacţiunii".

R. P. Bulgaria

„Sărbătoarea poeziei" se numeşte noua culegere care va ieşi de sub tipar la Sofia, cu ocazia zilei poeziei din acest an. Culegerea va cuprinde cele mai bune creaţii ale poeţilor bulgari publicate în ultimul timp, precum şi cele mai actuale articole critice referitoare la poezia bulgară. Un loc de seamă îl va ocupa, de asemenea, literatura memorialistică închinată celor mai de seamă poeţi ai Bulgariei.

Ghana

Literatura pentru copii se găseşte în Ghana abia la începuturile ei, dar necesitatea unei astfel de literaturi creşte pe zi ce trece. De aceea fiecare nouă carte pentru copii stîrneşte un mare interes în ţară.

Presa ghaneză se ocupă cu un viu interes de noua carte „Băiatul din Ashanti" a scriitoarei Akoswa Abbes. Nuvela înfăţişează viaţa din trecut a unui băiat din regiunea centrală a Ghanei. Copilul trece prin multe încercări în familie şi în şcoală unde este supus prigoanei din partea profesorilor colonialişti.

Brazilia

In coloanele săptămînalului „Novas Rumos", scriitorul brazilian Milton Pedrosa a informat pe cititori că în prezent el lucrează la romanul „Anul 1935", consacrat evenimentelor uneia dintre perioadele cele mai dramatice din viaţa Braziliei – lupta armată a alianţei de eliberare naţională împotriva dictaturii reacţionare. „Tind – arată Milton Pedrosa, – ca romanul să fie o expresie a întregii mele experienţe scriitoriceşti şi a experienţei unui om legat de lupta poporului nostru."

Scriitorul mai lucrează la piesa „Diavolul este prietenul meu", precum şi la nuvela „Secretul îngrozitor". După cum scrie Pedrosa, nuvela aceasta este dictată de dorinţa de a înfăţişa „istoria vieţii unui muncitor care s-a consacrat luptei pentru apărarea intereselor tovarăşilor săi".

R. P. Ungară

In editura „Magnet" a apărut o culegere de nuvele ale tînărului scriitor, în vîrstă doar de 20 ani, András Tabak, intitulată „Suna sirena". Dînd o înaltă apreciere acestui eveniment literar, criticul Pál Pandi scrie în ziarul „Népszabadság": „Pentru a reda cu veridicitate viaţa clasei muncitoare, scriitorul trebuie să stea neabătut pe poziţiile marxismului. Tocmai din această cauză se citeşte cu interes culegerea de nuvele a lui András Tabak. Nuvelele sale sînt scrise de pe poziţia unei profunde cunoaşteri a vieţii muncitorilor şi cu o înaltă măiestrie artistică. Scriitorul mînuieşte cu siguranţă compoziţia nuvelei, scoţînd în evidenţă psihologia umană, făcîndu-i mai ales pe eroii săi să se exprime simplu, clar şi colorat".

Crearea unui ciclu de povestiri închinate muncitorului zilelor noastre constituie un eveniment de seamă în literatura maghiară, talentul tînărului nuvelist constituind o mare speranţă.

Danemarca

Intre sindicatul lucrătorilor teatrali din Danemarca şi administraţia organizaţiilor de stat ale radioului şi televiziunii a izbucnit un conflict în legătură cu refuzul administraţiei de a satisface revendicările sindicatului privitoare la majorarea salariilor. Actorii danezi au hotărît să boicoteze radioul şi televiziunea. Sindicatul danez s-a adresat Uniunii internaţionale a lucrătorilor teatrali cu rugămintea de a nu permite transmiterea în Danemarca a emisiunilor din alte ţări.

ACEST CAPITOL TREBUIE INCHEIAT!

Scriu aceste rînduri la cîteva ore după ce am auzit discursurile rostite de Willy Brandt, primarul Berlinului occidental, şi de Ernst Lemmer, unul din miniştrii cabinetului Adenauer. Conţinutul şi tonul acestor discursuri mi-au creat senzaţia că nu mă aflu în 1961, într-o zi senină de iunie, ci în urmă cu 20 de ani cînd la Sportpalast, într-o dimineaţă ploioasă, Hitler anunţa că Germania a atacat Uniunea Sovietică.

Coincidenţa a făcut ca manifestările revanşarde din vestul Berlinului să aibă loc tot într-o duminică, după cum în 1941, tot într-o zi de sfîrşit de săptămînă, la 22 iunie, berlinezii aflau că zorii acelei dimineţi au fost murdăriţi de cea mai grea crimă a imperialismului german, agresiunea împotriva Uniunii Sovietice.

Dar paralela între iunie 41 şi iunie 61 se opreşte aici. Privesc noile clădiri care se înalţă în Berlinul nostru democrat. Citesc în ziarul de dimineaţă ştirile despre întrecerea socialistă. Ieri după masă m-am plimbat cu barca. Era atîta linişte. Privind în jurul meu la băieţii şi fetele care se plimbau aici, dintre care mulţi nici nu erau născuţi la 22 iunie 1941, realizam pe viu ideea că Germania a cunoscut cea mai importantă cotitură din istoria ei, prin naşterea Republicii Democrate Germane. De aceea nu ne mai sperie isteria, practicată dincolo de Brandenburger-Tor. Asemenea discursuri, noi, cei care sîntem astăzi mai în vîrstă, am mai auzit. Ele s-au terminat însă cu şiruri nesfîrşite de morminte, armata hitleristă pierzînd pe frontul din răsărit cel puţin 10 milioane de oameni. Iată preţul pe care a trebuit să-l plătim pentru discursurile führerului. De aceea, sîmbătă şi duminică, cu toate că s-au cheltuit sume imense de bani, că au fost invitaţi nenumăraţi ziarişti occidentali, întrunirile revanşarde patronate de Adenauer şi Brandt şi care s-au bucurat de binecuvîntarea puterilor occidentale nu au stîrnit interesul aşteptat. Vest-berlinezii au preferat să-şi petreacă weekendul în locuri cît mai îndepărtate de zgomotoşii scutieri ai războinicului octogenar de la Bonn.

Aceşti scutieri au bani (şi încă în monedă forte), arme (şi se şi gîndesc la cele atomice), bande organizate de provocatori (din care nu lipsesc foştii SS-işti) plus, faimosul „clopot al libertăţii" primit în dar de la Dwight Eisenhower şi instalat în Berlinul occidental. Ce simbol nimerit pentru occidentul capitalist care îşi depune spre păstrare „libertatea" în mîinile naziştilor de astăzi şi de ieri.

CORESPONDENŢA DIN BERLIN

Dar noi dorim o altfel de libertate, cea pe care am cîştigat-o în marea familie frăţească a ţărilor socialiste. Despre această familie l-am văzut şi l-am auzit vorbind la televiziune pe Nikita Hruşciov, în discursul care s-a transmis direct din Moscova la Berlin.

Mai sînt 6 luni pînă la sfîrşitul anului, dată pînă la care, după cum a subliniat şeful guvernului sovietic, este necesar să se încheie definitiv capitolul celui de-al doilea război mondial. Nu cred că pot fi găsite multe analogii în istorie, cînd, după 20 de ani de la începerea unui război şi la 16 ani de la terminarea lui, învinsul şi învingătorii să nu fi semnat tratatul de pace. Ţara noastră este gata să semneze un asemenea tratat, căci este vorba de un tratat de pace. Dar Adenauer şi aliaţii săi occidentali refuză, cel puţin pînă acum, să se aşeze la masa tratativelor. Guvernul sovietic a propus mai multe soluţii care vă sînt desigur cunoscute din ultimul memorandum şi din declaraţia lui N. S. Hruşciov.

Analiza profundă a situaţiei internaţionale făcută cu claritate de şeful guvernului sovietic a stîrnit un asemenea ecou în rîndurile opiniei publice internaţionale, încît propaganda occidentală s-a văzut nevoită să pună în linie de bătaie cele mai grele forţe ale sale, începînd cu Dean Rusk şi terminînd cu Adenauer. Dar în 1961 nu mai poate fi repetat veşnicul „nu" al defunctului Dulles şi al bunului său prieten Konrad Adenauer. Politica nu-ului în problema germană i se pare ridicolă chiar şi unui ziarist de la „Washington Post" care la întrebarea: „ce arme posedă Occidentul în problema germană?" scria că a bate monedă pe ideea reunificării ca o contrapropunere la orice propunere sovietică, nu constituie un răspuns eficient deoarece „nimeni în Occident nu crede că reunificarea este de actualitate": In continuarea analizei se trece la problema frontierelor, (atît de scumpă cancelarului vest-german încît a onorat prin prezenţa sa o întrunire revanşardă la Hanovra) şi se arată că ea nu este de natură să întărească poziţia occidentală deoarece nimeni nu crede că linia Oder—Neisse va putea fi schimbată. In concluzia articolului, „Washington Post" arată că poziţia occidentală de ameninţări împotriva R.D. Germane nu găseşte sprijin. Asemenea aprecieri dovedind o oarecare luciditate nu sînt prea numeroase în presa americană şi vest-germană pe care am citit-o aici.

Influenţa opiniei publice s-a făcut însă simţită în unele cancelarii occidentale, fapt reflectat de cîteva ziare engleze. Am citit articole vădind o atitudine mai flexibilă în „Observer" şi „Reynold News" şi în articolul feldmareşalului Montgomery care, după cum spunea un ziarist vest-german a stîrnit nemulţumire la Bonn deoarece a scris în „Sunday Times": „R. D. Germană există şi nu este logic ca puterile NATO să refuze să recunoască existenţa ei". Este tocmai ceea ce îl îngrozeşte în cea mai mare măsură pe cancelarul vest-german care preferă războiul rece tratatului de pace, ocupaţia străină, garanţiilor dezvoltării paşnice şi democratice a Germaniei, focarul de încordare din Berlinul occidental, creării unui oraş liber şi demilitarizat.

Dar acum, la 20 de ani de la dezlănţuirea agresiunii naziste, nu se mai pune problema dacă va fi semnat tratatul de pace, ci de către cine va fi semnat acest tratat. Pentru noi, cei din Berlin, pentru toţi germanii, aceasta este singura cale pentru a închide un capitol trist din istoria zbuciumată a ţării noastre. Existenţa R. D. Germane, în cadrul marii familii a statelor socialiste în frunte cu puternica Uniune Sovietică, constituie garanţia că un asemenea capitol nu se va mai repeta.

Werner SCHMIDT

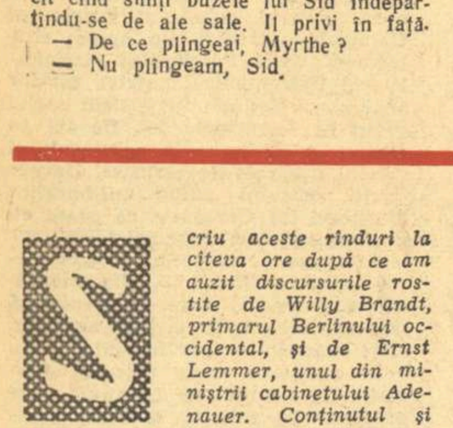

Volumul „Nopţi înfrigurate" de Aurel Mihale, apărut recent în U.R.S.S.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23–25.

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 27 (381)
joi 29 iunie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Ieri 28 iunie a.c., la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", a început consfătuirea comună între delegaţia de poeţi sovietici sosită în ţară şi poeţii romîni, pe tema: „Poezie şi contemporaneitate". Din delegaţia condusă de tovarăşul Alexandr Dementiev, critic şi istoric literar, fac parte poeţii: Margarita Aligher, Maxim Tank, Alexandr Iaşin, Viktor Bokov precum şi Irina Ogorodnikova de la Comisia de relaţii externe a Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.

Prima şedinţă, începută la orele 11 dimineaţa, a fost deschisă de tovarăşul acad. Zaharia Stancu, secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., care după ce a salutat oaspeţii, a dat cuvîntul poetului Tudor Arghezi.

In continuare, tovarăşul acad. Mihai Beniuc, prim secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., a făcut o expunere asupra problemelor actuale ale poeziei din ţara noastră. Luînd apoi cuvîntul, tovarăşul prof. Al. Dementiev a vorbit despre situaţia poeziei contemporane în Uniunea Sovietică.

Dezbaterile consfătuirii continuă.

Salut poeţilor sovietici

SLAVĂ ŢIE POEZIE! SLAVĂ ŢIE PACE!

Iubiţi Poeţi,

Fiţi bineveniţi la noi şi în mijlocul nostru! Eram obişnuiţi pînă acum să primim oaspeţi cu alte calificări, personalităţi de Stat, oameni de ştiinţă, preşedinţi, din toate părţile lumii, şi care ne-au onorat cu dorinţa de a ne cunoaşte reciproc.

Azi, ne vizitează o eminentă delegaţie a Poeziei. Încă o dată, fiţi bineveniţi în ţara bucuriilor noastre!

La noi, poezia scrisă şi cîntată s-a amplificat cu poezia unei vieţi noi şi a reclădirii noastre din temelii. După cum aţi putut zări poezia aleargă pe toate străzile oraşelor şi de-a lungul drumurilor patriei noastre. Arhitecţii şi inginerii au devenit poeţi: ei îşi construiesc poemele din piatră, beton şi oţel. Cîntă patria în ghiersul ei cel mai dulce...

Poeţilor condeiului şi harpei Socialismul le dă, cu o generozitate unică, toate mijloacele de viaţă şi de trăire în demnitate şi decenţă, rămînînd ca scriitorii noştri să răspundă cu cît mai multă strălucire încrederii ce li se acordă.

O veche datină cere să ne întîmpinăm oaspeţii cu pîine şi sare. Pîine avem din belşug dar sarea, la noi scriitorii, figurează simbolic spirit şi calitate. Grăuntele de sare trebuincios dă expresiei accent şi gust. Poezia nu poate fi incoloră dar nici searbădă nu poate să fie.

Olimpul şi Apolon îşi trimit poeţii din Uniunea Sovietică. Fiţi iarăşi bineveniţi la noi!

Însă, iată că nu veniţi singuri la noi. Aţi sosit înconjuraţi de un mare stol de porumbiei albi. Odată cu poezia, aduceţi cu dumneavoastră simbolurile Păcii. Porumbieilor sovietici li se alătură porumbieii romîneşti. În toate limbile graiul poeziei e acelaşi grai, ca şi gîndul de pace acelaşi.

TUDOR ARGHEZI

Bucureşti, 28 iunie 1961.

Salut adresat poeţilor sovietici la deschiderea consfătuirii de la „Casa Scriitorilor".

Despre poezie cu Margarita Aligher

I-am pus cîteva întrebări cunoscutei poete sovietice Margarita Aligher:

— In ce constă după părerea dvs. utilitatea unor întîlniri între poeţi din ţări diferite?

— Poate că utilitatea... sună prea utilitarist, dar cred că foloasele incontestabile se vor vădi după întîlnirea aceasta dintre poeţii noştri şi cei romîni. Cred că întîlnirile de acest fel sînt cele mai interesante forme de manifestare ale vieţii literare internaţionale şi afară de asta sînt convinsă că orice asemenea contact ne îmbogăţeşte reciproc. Şi asta se întîmplă chiar cînd nu sîntem de acord şi ducem discuţii în contradictoriu. Ne apar noi rezolvări, intuim posibilitatea unor căi noi şi lucrul acesta este esenţial pentru artă.

Artistul trebuie să cunoască cît mai multe — şi asta atît în ce priveşte literatura, cît şi în ce priveşte oamenii de artă. Contactul nemijlocit oferă multe elemente preţioase şi cu eficacitate pentru că realizări ulterioare pot fi rodul unor astfel de întîlniri pe care le ţii minte multă vreme.

— Care ar fi problemele pe care le consideraţi actuale în discuţiile despre poezie care s-au purtat în ultimul timp în presa sovietică?

— S-a discutat la noi destul de îndelung problema „autoexprimării" (este poezia numai o expresie a subiectivităţii poetului, sau o reflectare a existenţei obiective). Personal, cred că astfel pusă chestiunea nu oferă material suficient pentru o dezbatere fructuoasă. Aş pune însă o altă problemă. Poezia care porneşte de la faptul nou, caracteristic epocii noastre trebuie să selecteze înainte de toate elementul poetic, compatibil cu poezia şi numai cu poezia. Restul care poate fi utilizat în schiţe şi reportaje nu interesează poezia. Nu vreau să-i descurajez pe tinerii care se simt atraşi de temele contemporane, dar uneori ele rămîn netransfigurate poetic. Tinerii vor deveni poeţi numai atunci cînd vor converti materialul de viaţă în poezie şi nu-l vor rima pur şi simplu. După părerea mea aceasta este problema esenţială.

— Ce părere aveţi despre problema diversităţii de stiluri?

— S-a spus şi mai ales s-a repetat că stilul e omul, o expresie a individualităţii deci. Cu atît mai mult trebuie să fie personal poetul care absoarbe afectivitatea unei întregi categorii umane, a unor generaţii. Diversitatea de stiluri este însăşi bogăţia poeziei. Rezolvarea problemelor generale prin stiluri deosebite constituie polifonia poeziei realismului socialist.

— Ce aduce nou, tînăra gene-

(Continuare în pag. 3)

Soli ai prieteniei

Dintr-un avion alb şi sclipitor, care s-a dovedit a fi un minunat sol al prieteniei, a coborît pe pămîntul patriei noastre un grup de scriitori sovietici: un cunoscut critic literar, şi patru poeţi dintre acei al căror nume i-a precedat aici, cu ani înainte. Le strîng mîna, şi le aud glasurile de recomandare: Alexandr Dementiev, Margarita Aligher, Maxim Tank, Alexandr Iaşin şi Viktor Bokov.

Au venit la noi, nu numai într-o călătorie de plăcere, ci pentru un schimb de idei asupra problemelor care se pun azi în faţa poeţilor, adică pentru o întîlnire de lucru, de prietenească şi sinceră colaborare.

Rîndurile acestea nu vor să fie un articol sau o informare, ci un cald salut al generaţiilor noastre de poeţi, adresat unor prieteni cu care ne-au înfrăţit aceleaşi idei, aceleaşi năzuinţe, aceeaşi dragoste de oameni.

Rîndurile acestea am vroi să poarte toată căldura vieţii, să ducă, vie, toată afecţiunea noastră, să se simtă în ele, ca în grai, pulsul inimei noastre, suflarea noastră.

Poate că dacă le-aş face vers ar mărturisi mai bine sentimentele noastre, — ar cuprinde şi ceea ce altfel, singure vorbele, nu pot spune.

Sînt reprezentanţi de seamă ai unei mari poezii, dintr-o mare ţară, în care omul cu sufletul şi problemele lui este cea mai mare valoare, în care munca, viaţa, înfăptuirile şi năzuinţele de viitor sînt prin ele, prin noul lor sens uman, cea mai înaltă poezie.

Sînt purtătorii de cuvînt ai unui mare popor de-o excepţională sensibilitate artistică, pentru care muzica, dansul şi poezia reprezintă înaltele delectări omeneşti care înnobilează omul, atingînd o treaptă necunoscută în lume. Sînt artiştii de frunte ai unui popor artist.

In lumea noastră socialistă, poezia, ca orice artă, are un mesaj, o înaltă chemare, un ţel sublim: acela de a ajuta, cu mijloace artistice, la înfăp-

Demostene BOTEZ

(Continuare în pag. 3)

Un exemplu glorios

Adunaţi în jurul unei mese, care nu e nici rotundă, nici pătrată, pentru simplul motiv că e nelimitată — poezia pusă în slujba Omului fiind la ea acasă pretutindeni —, poeţi sovietici şi poeţi din Republica Populară Romînă discută, în aceste zile, la Bucureşti, probleme legate de arta lor, de mesajul, de datoriile şi de lupta lor comună.

E o întîlnire, prima de acest fel, între poeţi din U.R.S.S. şi poeţi din republica noastră.

Prima de acest fel, căci altminteri, cum am putea să spunem că e prima noastră întîlnire? Nu puţini sîntem aceia care am întîlnit cu zeci de ani în urmă poezia sovietică — şi ce miraculoasă a fost acea întîlnire, cît de luminoasă, în anii aceia întunecaţi!

După Eliberare, ne-am putut întîlni cu o întreagă literatură grandioasă, cea mai puternică, mai pasionată, mai cuceritoare şi mai instructivă, pentru noi toţi, din întreaga lume. Ne-am întîlnit, în primele luni după Eliberare nu numai cu imensul fluviu fecund al literaturii sovietice, nu numai cu operele sovietice, ci şi cu autorii lor. Sînt printre cei cari au putut strînge atunci mîna poetului şi bravului Iosif Utkin, pierit puţin timp după aceea la datorie. Avînd un braţ zdrobit susţinut de o eşarfă, Utkin strîngea în cealaltă mînă o cărticică de versuri. Datoria şi poezia făceau un tot indestructibil: monolit.

Datoria faţă de umanitate, poezia pusă în slujba Omului.

De atunci şi pînă astăzi, poezia sovietică a însemnat şi înseamnă, pentru noi, un tezaur inepuizabil.

Dacă ostaşul sovietic ne-a ajutat să ne sfărîmăm lanţurile, poezia sovietică a fost cea care ne-a deschis orizonturi nebănuite, ajutîndu-ne uneori să ne găsim adevăratul glas, dînd posibilitate celor mai mulţi să afle, de la primii paşi, drumul vast al celei mai nobile poezii umanistice.

Discuţiile dintre delegaţia poeţilor sovietici şi poeţii din R.P.R. îşi vor da — nu încape îndoială — roadele fecunde. Avem încă atîtea de învă-

Eugen JEBELEANU

(Continuare în pag. 3)

Idealuri comune

Cu adîncă bucurie salutăm prezenţa în mijlocul nostru a delegaţiei de scriitori sovietici — poeţi şi critici — ce va participa la un schimb prietenesc de vederi asupra problemelor actuale ale poeziei.

Pe unii dintre oaspeţii noştri îi cunoaştem personal mai demult, altora le-am strîns pentru prima oară mîna şi le-am privit ochii zîmbitori, deabia acum, zilele acestea, cînd au sosit la Bucureşti.

Toţi ne sînt însă prieteni vechi şi buni. I-am cunoscut în ceea ce-i mai adînc, mai autentic şi mai durabil în fiecare din noi: mesajul scris adresat patriei şi umanităţii.

Poezia Margaritei Aligher, a lui Maxim Tank, a lui Iaşin a făcut nu odată să vibreze sufletul nostru, atins de suflul marilor idei şi simţăminte ale epocii sau de gingăşia unei clipe strecurate într-un sunet, într-o imagine.

Nu voi aminti aici decît de răscolitorul poem „Zoia" al Margaritei Aligher, pe care l-am cunoscut atît în original cît şi în frumoasa tălmăcire a Ninei Cassian.

Prietenia care ne leagă pe noi de poeţii sovietici are fundamente adînci, de nezdruncinat: sînt idealurile noastre comune, concepţia noastră comună, despre lume şi societate, stima pentru om, încrederea în destinul lui istoric, în prezentul şi viitorul lui. La baza prieteniei noastre se află Lenin, Comuna, Realitatea şi Visul, temeinica ancorare în istorie şi zborul către toate tărîmurile.

Discuţiile amicale pe care le purtăm acum, la Bucureşti, în aceste zile fierbinţi ale sfîrşitului lui iunie, asupra destinelor poeziei, asupra mijloacelor ei de expresie, asupra rolului pe care ea îl ocupă în modelarea sufletului omenesc, vor contribui la o mai profundă cunoaştere reciprocă, la statornicirea mai multor legături personale, calde, apropiate între poeţii celor două ţări.

Fiţi bineveniţi, prieteni scumpi, în mijlocul nostru!

Maria BANUŞ

Oaspeţii tinereţii

Cu două zile în urmă, la aeroportul Băneasa, poeţii romîni au ieşit cu dragoste în întîmpinarea delegaţiei sovietice compuse din criticul Alexandr Dementiev, poeţii Margarita Aligher, Al. Iaşin, Maxim Tank, Viktor Bokov şi Irina Ogorodnicova (din cadrul comisiei de relaţii externe a Uniunii Scriitorilor sovietici).

După ce a strîns mîinile gazdelor cu mîna lui voinică de veritabil bogatîr, Maxim Tank — potrivindu-şi ceasul după ora Bucureştilor — a făcut această prietenoasă remarcă de duh:

— La Bucureşti, vedeţi, între colegii romîni, primul nostru sentiment este că... ne simţim cu o oră mai tineri!

Sub acest semn augural, al tinereţii, o tinereţe pe care o înţelegem a lumii noastre socialiste şi a drumurilor noi deschise vieţii oamenilor şi zărilor poeziei de Ţara Sovietelor, s-au deschis lucrările întîlnirii de la Bucureşti dintre poeţii din U.R.S.S. şi cei romîni...

Este cel dintîi contact de această amploare, între urmaşii lui Puşkin şi Maiakovski şi urmaşii lui Eminescu, între poeţi ai uriaşei ţări care construieşte comunismul şi ai uneia din ţările socialiste.

Mişcaţi de semnificaţia frăţească deosebită a acestei vizite, nutrind un adînc şi viu interes pentru exemplul poeziei sovietice atît de important şi în atîtea direcţii pentru noi, avînd sentimentul unei bine cîntărite încrederi în tăria şi justeţea poziţiei noastre, laolaltă, dorim să alăturăm aci salutul nostru de bun sosit oaspeţilor poeziei, oaspeţilor tinereţii lumii.

Impreună cu ei, pe temeiurile fondului ideologic comun, ne vom sili să realizăm o întîlnire de muncă şi de opinii variată şi fructuoasă.

Cicerone THEODORESCU

Din lirica sovietică

MARGARITA ALIGHER

Poetului...

Poetului, din mii de semne
Ca-n vis un stih i-a năzărit,
Ca celui ars — o apă vie,
Ca celui surd — o ciocîrlie,
Ca celui orb — un răsărit.

Poet eşti însă, pe dreptate,
Doar cînd aievea-n plină zi,
Vor crede toţi, ca-n realitate,
In stihul tău, ce-n vis miji.

In romîneşte de MARIA BANUŞ

MAXIM TANK

Ceea ce nu se uită

Intinderi neuitate — păduri, păduri, păduri.
Parcă pe clinuri doarme, o mare de urşi suri.

Şi parcă-n somnu-i unul, mişcînd domol, urseşte,
Sub lava-i uriaşă, uscate crengi, trosneşte.

Alăturea sclipeşte o apă-ntunecată
In cetină şi-n frunză de-aramă îmbrăcată.

Iar peste vetre stinse, ca-n vis, încetişor,
Neclar palpită tufe de boz şi merişor.

Precum zaporojenii, cîndva, ca partizani
Răvaş i-au scris lui Hitler, de-aici dintre tufani.

Ne-ntortochiat mesajul şi-ntr-un limbaj deschis
Pe-un strîmb butuc fusese, pe îndelete scris.

Un rîs cumplit pe Nipru îşi întinsese zvonul
Că peste rîu, duşmanii, îşi cam pierdură somnul.

Drumeaguri, şanţuri, cetini, de mult răcite vetre,
Ecou-acelor lupte mereu o să-l repete.

Să ştii doar să descoperi acele glasuri dragi
Din murmurul de rîuri, din freamătul de fagi.

In romîneşte de AURORA CORNU

ALEXANDR IAŞIN

Geografie

O, pămîntul meu! Eşti o catedră.
Paginile scumpe ce le ţii
Imi descopăr geografia-ntreagă —
Chipuri ruse, munţi şi rîuri — mii
Fie-n Omsk, în Tomsk, în Glazov, sau

Prin Oreol de-aş colinda haihui,
Mie îmi surîd, ci nu aiurea,
Fetele, cu ochii lor căprui.
Bucuratu-le-am? Dar cu ce oare?
Cu al ţării noastre cînt străbun,
Nu cu nu mai ştiu ce arcuş ilustru, —
Ci cu balalaica îl instrun;
Cu-alfabetul de ceastuşti ce-n chiot
Se înscrie pe întinse zări,
Cu cuvintele în piept purtate
Ca o pîine-n grelele-ncercări.
Cu putinţa de a şti răspunde
La oricare strigăt omenesc,
Cînd cu bucuria şi tristeţea
Ca o holdă eu mă dăruiesc.
O, pămîntul meu! Eşti o catedră.
Filele de aur ce le ţii
Fac să-mi strălucească geografia —
Chipuri dragi şi munţi şi rîuri — mii.

In romîneşte de NICULAE STOIAN

VIKTOR BOKOV

Maturizare

Mă simt ca un născut din nou
Respir uşor.
Nu pot să-nşel pe nimeni.
Chiar dacă aş vrea să mint
Nu aş putea.

Toate dimensiunile lumii
Sînt pe măsura mea.
O, cît de libere îmi sînt mişcările
De parcă azi e prima oară cînd
M-avînt pe propria-mi orbită.

Nu sînt vizionar, nu am
Chip de-nţelept
şi nici nu ştiu să par
deosebit de drept,
dar mă mîndresc că nu invidiez pe nimeni
şi nu mă socot niciodată nedreptăţit.

Durerile străine sînt ale mele tot mai mult.
Incerc să-nvăţ tăcerea după cum
şi poezia-ncerc să o învăţ.
Nu pun temei pe slava-nşelătoare
De rod lipsită pentru fiecare.

Cu linii tot mai ferme viaţa umple
Cugetul meu şi ochiul meu.
Al generaţiei avînt mereu
Intinde aripi mature şi suple.
Şi iată m-am maturizat şi eu.

In romîneşte de CEZAR BALTAG

PASTEL

Plopii care-mi privesc fereastra au uneori atîta noapte în ei că-i pierd şi nu-i mai văd ca într-un înec al lumii şi cîteodată radiază în văzduh şi soare intens şi persuasiv ajungînd pînă în cerneală. Natura domestică pare imobilă. Sînt zile cînd nu zăresc casele din jur şi n-aud cîntecele. Vorbim de obişnuinţă cu uşurinţă, confundind-o cu indiferenţa care este cu totul altceva. Cînd ies în stradă, dincolo de porţi, decorul ca într-un joc de copii cu cuburi suferă metamorfoze bizare.

Nu mai am surprize pentru că aud de luni de zile zgomotul scrîşnit al macaralei şi m-am obişnuit cu pasărea Ibis de fier, proiectată pe cerul Bucureştilor. Ceea ce la primele cazmale mă intriga, mă scula din pat şi mă chema să văd peste 24 de ceasuri unde ajunsese mistria zidarului, acum nu-mi mai zguduie conştiinţa: am intrat în lenea deprinderii.

Colo era un pîlc de case cam jerpelite, adunate ca femeile la sfat. A trecut o echipă de tineri cu tîrnăcoape şi universul găinilor nimerite fără voie în plin centrul Capitalei a dispărut. Pe la etajul 7 o gospodină întinde scutece multicolore în ferestre şi mai jos, un bărbat cărunt vopseşte o cupă de lemn în care cresc petunii.

Mă trage aţa cînd la o margine a oraşului lui Bucur, cînd la alta. Metropola s-a trezit dintr-o dată cu o mie de coline de pămînt ca munţii tociţi ai Arabiei. Sub sol se aud glasuri. Nu sînt arheologi. Lucrătorii treburilor comunale mai introduc un intestin de ciment prin care va curge o Dunăre de apă filtrată, transmisă prin pereţi de aparatul circulator cu ţevi de plumb al cutărei noi locuinţe, chiriaşilor recenţi, în porţii calde sau reci.

Pînă mai ani, numai Bărăganul, marele depozitar de praf al Romîniei trimitea aburii lui cenuşii spre Bucureşti, acoperind oraşul cu o pelerină de ceaţă. Acum cînd mă uit la amurg văd sub cer o pulbere roşcată: cărămizile năpîrlesc, ciobite cu dalta la capete, potrivite pe la cornişe, înghesuite bine în gulere scrobite de var. Miroase a scîndură şi-a vopsea proaspătă de te ustură ochii. Am căutat Griviţa cea veche după şase luni şi-am găsit-o în prispa unei teribile magistrale cu restaurante suspendate ca grădinile biblice. Bulevardul mirific al copilăriei mele părea o biată caricatură de chirpici, uitată de marele meşter decorator, plecat cu grabă în altă parte. O să vie mîine nişte camioane şi-o să-l transporte cine ştie unde, sub formă de moloz.

Însemnări

de EUGEN BARBU

(Continuare în pag. 3)

MIHU DRAGOMIR:
Stelele așteaptă pămîntul

De obicei în cărțile de versuri care au o alcătuire eterogenă, cum este și recenta „Stelele așteaptă pămîntul" de Mihu Dragomir, locul central în dispunerea pieselor îl ocupă grupurile de poezii în care accentul cade pe semnificațiile cele mai curente ale actualității. In cazul nostru, grupajul care deschide volumul este, din fericire, și cel mai izbutit artistic. Aici, în spiritul contemporaneității, poetul trăiește bucuria marilor succese ale oamenilor sovietici obținute în domeniul descoperirii și cuceririi treptate a cosmosului. Chiar dacă autorul se orientează către o poezie de previziune sau anticipație, și derivînd de aici, către o poezie cosmică, el acumulează sentimente puternice și vibrează convingător. Această stare care este în fond un impuls al cunoașterii, o dorință de a smulge noi taine necunoscutului, se definește liric printr-o tensiune spre cosmos, pe care o recunoaștem ușor în lauda planetei făurită de mîna omului, „o inimă de foc" și o „izbîndă a mișcării nesfîrșite !" cum spune poetul (v. Planeta mîinilor mele), în visul poetic de a răscoli totul „prin genuni" (v. Stele căzătoare), în ipostaza temerară de astronaut, pe care și-o atribuie fie și cu prețul sacrificiului suprem, justificat prin chemarea cunoașterii („în compasul prăbușirii mele / aș măsura și cerul, în sfîrșit!") (v. Stea umană), în logodna simbolică cu Tanit, zeița singuratică a lunii, căreia i se hărăzește o altă viață (Tanit), și, în fine, în însoțirea de pe pămînt, vie și emoționantă, a primului om care va străbate galaxiile: „Cînd lumi ascunse-n cale au să-ți vină, / oriunde vei ajunge-ntr-un tîrziu, / pe căi de infinituri ani-lumină / alăturea de tine am să fiu". (Oriunde vei ajunge).

Tensiunea poetului e prefigurativă, zborul este generos, demonstrînd marile posibilități ale omului în societatea comunistă. De altfel, într-o poezie, vorbind în numele oamenilor, poetul mărturisește deschis intenția sa de a provoca, în lună, transformări radicale, tot atît de mari ca și pe pămînt. (Lună). Sentimentul mirajului cosmic este, în cele mai multe împrejurări, plenar și nuanțat și nu e de mirare că, acest grupaj de poezii, de la începutul volumului, este bine închegat artistic.

Accente lirice, uneori duioase, se mai găsesc și aiurea în volum, ori de cîte ori poetul își evocă copilăria și adolescența, într-o lume care sufoca orice aspirație nobilă spre adevăr, (v. Copilăria mea, Orașul ne batjocorea) sau în versurile care îi prilejuiesc întoarcerea, prin amintire, pe drumurile orașului de baștină sau prin preajma Dunării, pentru care poetul are o mare afecțiune (v. Străzi brăilene, ciclul Cîntecele Dunării).

Protestul împotriva colonialismului și chemarea la solidaritate cu popoarele Africii răsună patetic în unele din versurile lui Mihu Dragomir. Schiță pentru simfonia neagră, închinat memoriei lui Patrice Lumumba, este poate unul dintre cele mai bune poeme scrise pe această temă.

Dar... ! Pentru explicarea acestei suspensii va trebui să observăm neapărat că volumul Stelele așteaptă pămîntul, este sub posibilitățile autorului, care ne-a dat Intoarcerea armelor, acel document liric de o certă valoare. In actualul volum transfigurarea artistică a realității este insuficient aprofundată, lăsînd mereu impresia unei comode cochetării cu poezia. Rezultatul este că întîlnim aici, foarte des, o poezie ambiguă și necristalizată în semnificații. Iată, de pildă, o formulare poetică generală, abstractă, în care se pierde din vedere concretul și sensul precis: „Plutesc în mine ca o stea în mare, / Și-s mai aproape mie ca oricînd. / Cînd toate-s doar contururi și-așteptare, / E clipa mea: cobor adînc, urcînd". (Clipă) sau: „Ți-am sorbit într-un sărut trecutul / Viitoru-ntreg am să ți-l sorb / Cumpănă de foc ne-a fost sărutul / Intre ochiul viu și ochiul orb (Sărut).

Antipodul abstractizării vagi este concretizarea brută, neartistică ca în versurile despre escavator: „înfige fălcile puternice și mestecă țărîna împietrită / scuipînd-o nemulțumit și mușcînd iar, / încăpățînîndu-se s-ajungă la gustul cel dulce". (Peisaj 1959).

Există, apoi, alte poezii descriptive, fără substanță lirică în afară de intenția de a sugera un pitoresc oarecum în sine: „In gura oborului / e ziua soborului, / aburește-un borș de miel, / crapul nu se dă nici el, / nici scrumbia-n țipla-nchisă, / cu carnea ca de caisă... / Ehe, dulce ștevioară, țarină de primăvară, / rac din bălțile domnești, / fiert c-o țelină-ntre clești, / caș nevătămat cu apă, / ehe, surioară ceapă, / ceapă verde și subțire, / nu te-aș da pe-un pumn de lire ! etc, etc. (In gura oborului). Am putea adăuga mai departe, și o frecventă atitudine strict enunțiativă, în special în autodefiniții ca în versurile: „Eu sînt mereu același tînăr mai, / cu ploi de primăvară însorite, / Cu ierburi și cu tunete-n alai... etc. (Cîntec în mai).

Iată deci cîteva aspecte evitate, în genere, cu consecvență artistică în opera anterioară a poetului și care acum irump destul de nestingherite, exceptînd bineînțeles poeziile, despre autenticitatea și valoarea cărora am amintit la început.

D. CESEREANU

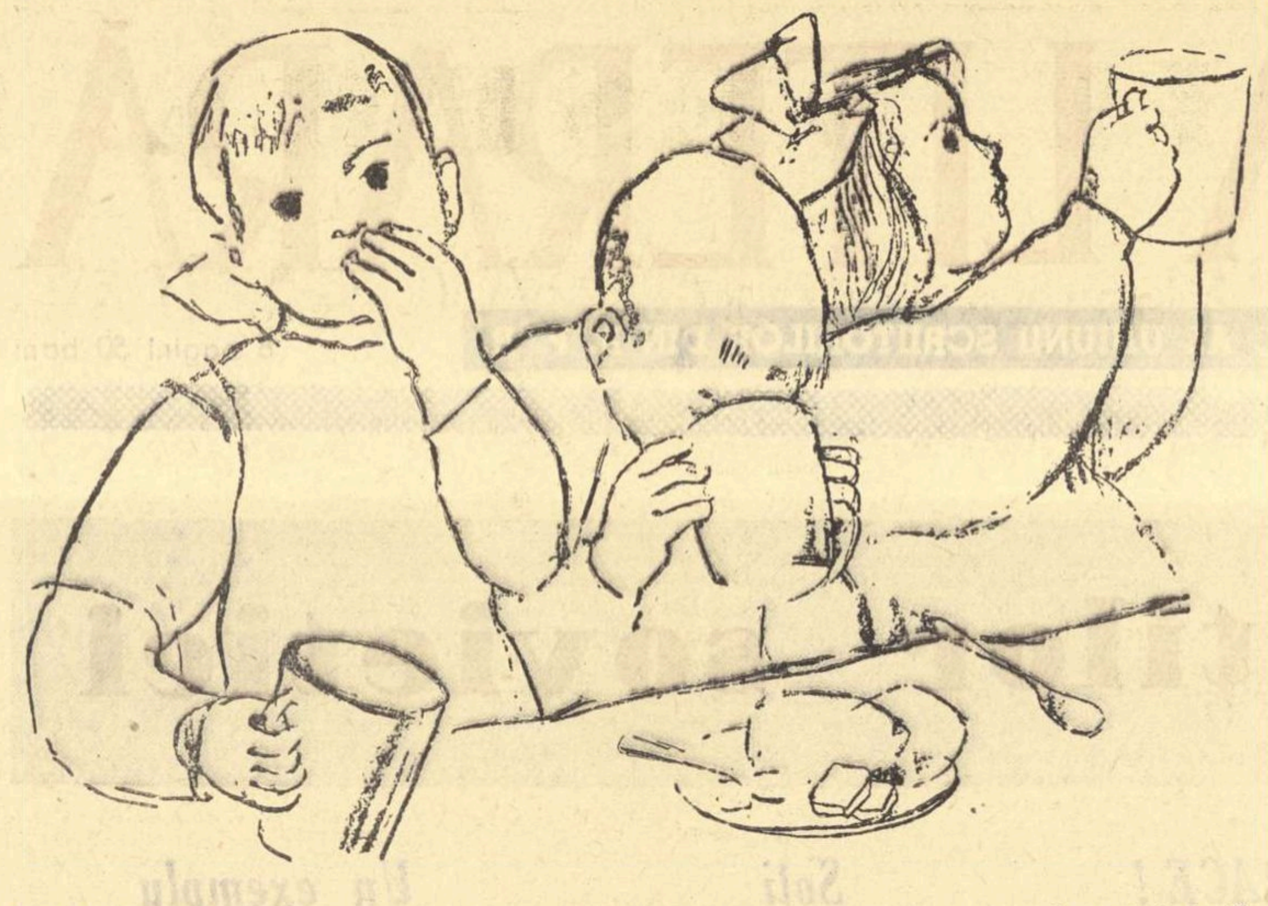

NICOLAE HILOHI *„La căminul de zi"*

(Din „Expoziția retrospectivă de grafică militantă". — Sala Palatului R.P.R.)

Poezia din „Luceafărul"

„Luceafărul" din 15 iunie publică numeroase poezii, — ceea ce este foarte bine — dintre care multe sînt poezie. Din versurile de o simplitate bogată ale Constanței Buzea („Din stele") izbucnește o autentică sete de viață. Reținem din cele trei poezii ale Victoriei Tăușan un nocturn pastel citadin („Calea Griviței, noaptea") în care se sugerează avîntul construcției. Ilarie Hinoveanu aprinde și el, frumos, noaptea, „Focul tractoriștilor". „Pescărușul" avîntat al lui Dimitrie Rachici este totuși copleșit de simbolul cehovian și de reminiscențele gorkiene. Lăudînd împăduririle, tot Dimitrie Rachici are, într-o poezie inegală, versuri remarcabile: „Ca-n Machbeth / Pădurile Deltei porniră la drum" iar ultima strofă constituie o imagine sonoră de o reală frumusețe: „Pădurile Deltei iată-le-n drumul imens — / Hohote cînd în ele lancea furtunii se frînge, / Ca-ntr-un scut mare și verde de bronz". Adrian Păunescu își spune cu ardoare adolescentină „Cîntecele" în care omul apare mereu ca măsură a lucrurilor. Mihai Negulescu are un „Cîntec de seară" care este de fapt, o romanță. Poezia „Mă ridicam din mare" a talentatului Ilie Constantin, dedicată lui Nichita Stănescu și inspirată din „Dimineața marină" a acestuia, sugerează, cu fior autentic, refluxul amar al pasiunii. Cea de-a doua poezie, „Ochii", este sentimentală cîntînd „sufletele cuminți de fată" și desenînd „gene lungi". Florența Albu ne convinge cînd își afirmă cu fervoare reținută „Apartenența" la acest secol frămîntat și glorios dar credem că aici poeta are umerii prea firavi pentru a putea „ridica" pe ei „fulgerele cerului". Dimitrie Stelaru desenează în crepuscul liniștit, transparent și multicolor, sugerînd bucuria unui strungar într-o casă nouă. De astădată, poemul talentatei Sina Dănciulescu a lunecat din șeaua Pegasului într-o proză care se voiește poezie a simplității desăvîrșite, autoarea considerînd eronat că este suficientă exclusiva numire a lucrurilor și faptelor pentru a descătușa valențele poetice deschise în ele, ceea ce totuși nu este posibil fără stilizare, numai arta putînd crea natura pe plan artistic: „Voiam să-i spun / că iubesc de fapt munca la cîmp și țăranii, / pădurile, orezăria, podgoriile natale..." E, firește, o eroare de concepție și nu o carență de talent. Ion Cănăvoiu privește inspirat înaintarea „lebedelor nopții", ascultă receptiv liniștea pogorîtă odată cu noaptea, după o zi de elan încordat („Nopțile șantierului"). Despre alte poezii din cuprinsul aceluiași număr, nimic deosebit de semnalat. Dealtfel, se știe, o revistă nu e o antologie, ci un laborator.

Lirica solemnului și a cotidianului

Discuția în jurul modalităților poetice nu poate avea — cred — decît un singur rost: de a descoperi modalitatea specifică fiecărui poet, de a-și transmite mesajul. Căci a căuta să stabilești o ierarhie între diversele modalități, pentru ca apoi să decretezi utilizarea uneia dintre ele în exclusivitate înseamnă, pe de o parte, a face scolastică pură iar, pe de alta, a pleda pentru uniformizarea poeziei.

Una este însă a discuta despre superioritatea unei modalități asupra alteia (adică a face scolastică și a viza uniformizarea poeziei) și cu totul altceva e a discuta despre atitudinea poetului față de realitate, despre modul cum privește și abordează el realitatea. Discuția care s-a iscat în jurul poeziei solemne și a cotidianului se referă nu la utilizarea unei modalități, ci la moduri deosebite de a privi realitatea. Căci poezia solemnă nu e legată numai de o anume modalitate poetică, de anume procedee. Mai toți poeții noștri au practicat-o și o practică și totuși fiecare dintre ei are o personalitate bine definită.

La fel, în ceea ce privește așazisa poezie a cotidianului.

Există, desigur, o poezie a solemnului, fiindcă solemnul este el însuși un element al realității, după cum există și poeți cu vădite înclinații pentru o astfel de poezie și chiar cititori care să-și manifeste preferința pentru ea (și acești cititori, mai ales într-o discuție despre poezia politică, adică despre poezia care trebuie să exercite o înrîurire puternică asupra unor pături cît mai largi cu putință, trebuiesc luați în considerare ca un factor avînd o pondere deosebită). In acest sens George Munteanu (vezi articolul „Poezia politică de astăzi" din „Contemporanul", nr. 19) era pe deplin îndreptățit să observe un anume exclusivism la Marcel Breslașu care, nu pentru prima oară (vezi și „Dialectica poeziei") își exprimase ostilitatea pentru „genul solemn" și care pleda pentru o poezie scrisă „în graiul zilnicelor zile" (vezi articolul cu acest titlu din „Contemporanul" nr. 18), pentru o poezie care „să surprindă sărbătorescul în cotidian".

Nu e mai puțin adevărat însă, că intervenția poetului e foarte binevenită. Mai întîi, fiindcă, la ora aceasta, nu poezia festivă, solemnă, pe care, în paranteză fie spus, uneori a practicat-o, cu succes, însuși Breslașu, lipsește din coloanele publicațiilor noastre literare și din plachetele de versuri, ci, într-o măsură, tocmai aceea pentru care militează autorul „Poveștii poveștilor". Este necesară însă și îmbogățirea poeziei cotidianului (a nu se confunda cu poezia faptului mărunt, care a degenerat adesea în anecdotică, și care nu cere versificatorului altă dexteritate decît aceea de a găsi o poantă). Căci realitatea cotidiană, oferind creatorului o sumedenie de teme, favorizează exprimarea celor mai variate stări de spirit specifice omului înaintat din țara și din zilele noastre. Iar aceasta nu implică numai utilizarea tuturor procedeelor cunoscute, reînnoirea lor, aflarea altora (ceea ce nu poate să nu ducă la destămarea impresiei neplăcute de monotonie), dar, mai mult, — și asta este esențial — accentuează caracterul realist al poeziei și îi sporește astfel eficacitatea politică. Ii accentuează caracterul realist, în primul rînd, prin aceea că o astfel de poezie poate oferi o imagine a universului sufletesc al constructorilor socialismului, a problematicii lor, a bogăției lor spirituale. Prin însăși natura ei, poezia solemnă poate exprima numai unele componente ale afectivității eroului contemporan.

Poezia cotidianului poate, în ansamblul ei, oglindi aspectele esențiale ale dialecticii sufletești proprii omului nou.

Poezia cotidianului are un caracter realist pronunțat, căci poate să reflecte complex raportul dialectic dintre obișnuit și festiv, pentru că poate să evite prezentarea sărbătorii ca reprezentînd o ruptură de real, ca o discontinuitate a lui, avînd virtutea de a o include în evenimentul zilnic. Parcă pentru a sublinia anume această idee, Nina Cassian și-a intitulat ultimul ei volum „Sărbătorile zilnice".

Pentru modul inteligent cum știe poeta să relieveze festivul din cotidian, aș exemplifica prin poezia „Noaptea în sala de ședințe" din volumul mai sus-menționat. Pătrunzînd noaptea tîrziu, în sala de ședință a unui sediu de partid, poeta începe prin a sugera familiaritatea ei cu această încăpere, faptul că aici e ca la ea acasă, că fiecare lucru îi spune ceva ca un lucru al ei personal, fiindcă fiecare obiect îi vorbește despre un om de care e legată, despre un tovarăș de luptă, iar toate laolaltă o fac să simtă vie prezența comuniștilor:

„Cunosc aceste scaune dintr-un lemn luminos / răcoroase, cu spătarele drepte și netede, / numai că, în timpul ședinței, poziția lor e alta, / capătă o asimetrie a mișcărilor vii / însoțesc atitudini umane. / Acum, noaptea le-a anihilat după schema repaosului".

Făcînd o deplasare în timp, poeta evocă locurile în care se țineau ședințele de partid în ilegalitate, pentru ca, exprimîndu-și apoi bucuria de a lupta azi liberă, să-i descrie pe tovarășii ei obișnuiți din sala de ședințe, să le arate meritele individuale, alcătuind astfel o succintă istorie a luptelor desfășurate victorios sub steagul Partidului după Eliberare. Apoi, prin portretul lor sintetic, ne face să intuim însăși măreția misiunii lor istorice:

„ — Și toți patru răspund în numele mulțimii / de bunurile comune: / istoria / pămîntul, / uzina, / gîndirea, / apărîndu-le de orice atac, de orice complot / al dușmanilor comunei".

Sala de ședințe ia pe nesimțite proporții grandioase, îi apare poetei ca anticamera acțiunilor biruitoare, nu numai pentru că aci se iau hotărîri și se asumă sarcini grele, de importanță istorică, dar pentru că aci omul se primenește, se purifică și se înalță pe sine, iar această primenire, purificare și înălțare îi dă tot timpul simțămîntul că trăiește un moment excepțional, de intensă fericire, de adevărată sărbătoare:

„Aici, între aceste scaune cu tăietura netă (...) Turnul însingurării se cutremură: / se prăbușește întîi întunecoasa scară interioară, / spirala individualismului, / și prin spărtura de sus / se vede cerul proaspăt și rece; / Luxuri desuete se coșcovesc, / pierzîndu-și treptat / ultimul licăr de culoare. / însfîrșit, pereții turnului se desfac / fără zgomot, ca un decor de putregai, / vîntul revoluției suflă puternic, / împrăștie totul, / și pe locul rămas curat se ridică / solarul amfiteatru al colectivității".

Pentru felul sugestiv cum știe să relieveze festivul din cotidian aș cita și poemul „Macarale la marginea orașului", de Geo Dumitrescu, unde bucuria inaugurării unui nou șantier e transmisă din plin, dar nu într-un cadru solemn, hiperbolic, ci într-unul obișnuit. Rezultatul: caracterul realist al poemului e foarte accentuat, bucuria oamenilor de a se zmulge înapoierii e transmisă cu o mare forță, înrîurirea poemului asupra cititorilor — indiscutabilă.

Nu ne putem explica decît tot prin neglijarea cotidianului, prin îndepărtarea de cotidian, desconsiderarea poeziei satirice pe teme interne (căci pe teme externe se scrie poezie satirică — și adesea de calitate), desconsiderarea acestei poezii care, înfierînd rămășițele burgheze și mai ales mic-burgheze din conștiința oamenilor, ar avea o eficiență politică foarte însemnată fiindcă ar aduce o mare contribuție la făurirea și consolidarea conștiinței socialiste. Căci talente satirice avem. O dovedesc fabulele atît de cunoscute ale lui Breslașu, și portretul Domnului Fost din poemul „Despre pămînt" al Mariei Banuș; poemul în care Miron Radu Paraschivescu cînta reforma bănească, de fapt, un admirabil pamflet la adresa speculanților; excelenta fabulă „Critica de jos" a Ninei Cassian și ciclul de rondele „Cocoși de tablă" de Cicerone Theodorescu. Sîntem încredințați că aceștia și alții încă — printre care Dan Deșliu și Eugen Frunză care au scris pamflete poetice antiimperialiste — ar putea, dacă s-ar apropia mai mult de realitatea cotidiană, făuri o poezie care, biciuind mentalitatea mic-burgheză ar avea o eficiență politică reală. Aș îndrăzni să le ofer acestora — și altora — care au abandonat struna satirică a lirei lor sau înfierează numai, ca să mă exprim astfel, vicii „general umane", exemplul prozatorilor, pe care însuși specificul artei lor îi determină să nu se îndepărteze de realitate, de cotidian. Căci în această privință prozatorii aduc astăzi o contribuție ce trebuie subliniată.

A pleda pentru acordarea unei atenții sporite poeziei cotidianului nu înseamnă deci a pleda pentru anume gusturi și preferințe, în dauna altora. Căci, necesitatea de a pune un accent deosebit și pe o astfel de poezie reiese din însuși caracterul realist și politic al poeziei noastre în genere. Aceasta nu implică însă abandonarea poeziei solemne, care își are însemnătatea ei de netăgăduit. Nu trebuie, de asemenea, în nici un caz, fetișizată poezia cotidianului ca atare. Fiindcă, dacă pe poeții care practică o poezie a solemnului îi pîndește pericolul de a aluneca pe lîngă realitate, de a se eschiva realității, adepții poeziei cotidianului au de înfruntat primejdia de a se pierde în amănunte, de a scăpa tocmai semnificația faptelor pe care le descriu. Abundența de reportaje poetizate despre construcții și zidari o dovedește din plin.

Eugen LUCA

Ury Benador
„GABLONZ"
MAGAZIN UNIVERSEL
ROMAN

De curînd a apărut la E.P.L. romanul „Gablonz" Magazin universel *de Ury Benador*

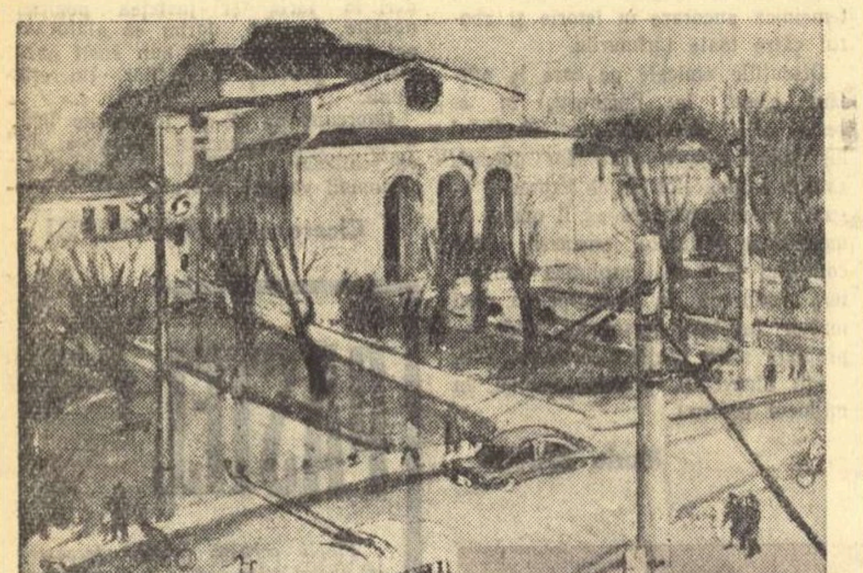

MICAELA ELEUTHERIADE *„Piața Teatrului de Operă și Balet"*

CAPITALISMUL ȘI ARTA

Capitalismul este un dușman înrăit al artei. Formulată explicit de către Marx, această teză fundamentală a esteticii științifice este prezentă, în același timp, în majoritatea referirilor sale — directe sau indirecte — la problemele artei și literaturii.

Descoperind esența relațiilor de producție capitaliste, Marx a ajuns la concluzia că și pe plan spiritual au loc schimbări corespunzătoare bazei societății burgheze. El a arătat că burghezia ajunge în mod necesar la înlocuirea valorilor spirituale autentice cu pseudovalori, distruge primele și conferă preț celor din urmă. „Un scriitor este un muncitor productiv nu în măsura în care produce idei, ci în măsura în care îl îmbogățește pe librarul care se ocupă de editarea operelor sale, sau în măsura în care este salariatul unui capitalist". Pe baza criteriilor burgheze, Milton este socotit un muncitor neproductiv, pe cîtă vreme scriitorul netalentat, dar care scoate în serie lucrările pentru editorul său capitalist, devine productiv și deci apreciat. Banii, înzestrați în capitalism cu forța inumană și antiestetică „de a întoarce totul pe dos", denaturează și confundă toate calitățile naturale și omenești, înfrățesc imposibilitățile, transformă urîtul în frumos. Citind din Faust și Timon din Atena, Marx arată că autorii lor au înțeles profund acest proces al dezumanizării și l-au înfierat cu indignare.

Capitalistul este omul ajuns la sărăcia spirituală absolută, omul la care „simțul posedării" s-a hipertrofiat monstruos, anihilînd orice sentiment cu adevărat uman. Negutătorul nu vede frumusețea mineralului, ci doar valoarea sa mercantilă, fiecare obiect îl interesează sub un singur aspect — să devină „al meu" ceea ce, în mod absurd, echivalează cu „a nu fi al altcuiva". Individualismul este o consecință logică a orînduirii capitaliste. Principiul libertății individuale, proclamat cu atîta solemnitate, se dovedește a fi, în ultimă instanță, „dreptul la egoism", dreptul la înjosirea și asuprirea semenului. Crește „fărîmițarea generală, egocentrismul, izolarea, transformarea omenirii într-o grămadă de atomi care se resping reciproc".

In fragmentele privind cauzele și geneza individualismului burghez, Marx nu se referă nemijlocit la artă, dar tendințele analizate sînt, evident, profund ostile înfloririi artistice. Individualismul, „atomizarea" înseamnă ruptură de popor, de obiectul, sursa de inspirație și consumatorul artei, deci pierderea sensului ei. Diviziunea capitalistă a muncii, contradicția dintre munca fizică și cea intelectuală, are aceleași urmări. Burghezia îi cere artistului să se izoleze de mase, iar pe muncitor îl vrea inapt de a percepe arta. Ea face deci totul pentru a secătui talentul artistului. A fi pe placul burgheziei și a fi artist adevărat devin două lucruri absolut incompatibile.

Ideile de mai sus converg toate spre concluzia după care capitalismul este, prin însăși esența sa, profund ostil artei. Desigur, în cadrul orînduirii capitaliste apar nu numai asemenea tendințe, ci și manifestări opuse lor, premizele viitoarei înfloriri artistice. Aceste victorii apar însă nu datorită burgheziei, ci în luptă cu burghezia, împotriva naturii sale. In capitalism a existat și există o artă valoroasă, dar prin caracterul său ea a fost și a devenit tot mai mult o artă anticapitalistă. Născută de contradicțiile ireductibile ale orînduirii burgheze, reprezentată de forțele înaintate ale acesteia, arta progresistă se înscrie printre armele eficiente îndreptate tocmai împotriva acestei orînduiri. In acest sens succesele artistice înseși demonstrează antagonismul mereu crescînd dintre capitalism și artă. Dacă în secolul trecut acest adevăr mai putea fi mistificat de către apologeții burgheziei, criza generală a capitalismului îl confirmă cu o evidență ce exclude orice ripostă.

In ceea ce-i privește pe artiști, ei înșiși au devenit tot mai conștienți de amintitul antagonism, înscriindu-l deseori printre temele lor preferate. Exemplul suprem ni-l oferă Gorki, preocupat în permanență de această problemă, și pe plan artistic și pe plan teoretic. In studiul Destrămarea personalității sau în raportul la Primul Congres al Scriitorilor sovietici el stigmatizează ruptura dintre intelectualitatea burgheză și popor, individualismul zoologic atît de nefast pentru artist, și rolul distructiv al burgheziei, care ca o mlaștină fără fund, caută să înghită în adîncurile ei miloase geniul, dragostea, poezia, gîndirea, știința și arta. „...Rolul burgheziei în procesele de creație culturală a fost mult exagerat — îndeosebi în literatură, dar și mai mult în pictură, unde burghezia a fost întotdeauna patronul care dădea de lucru și, implicit, legiuitorul acestui domeniu. Burghezia n-a cunoscut niciodată și nu cunoaște nici azi o adevărată aspirație spre crearea culturii... Sensul procesului de dezvoltare a culturii nu a fost niciodată înțeles de burghezie ca o necesitate a progresului întregii umanități".

Asemenea idei nu apar exclusiv la reprezentanții realismului socialist. Ele răzbat — ce-i drept, deseori în mod contradictoriu — prin opera unor creatori de seamă realiști critici.

Romanul lui Theodor Dreiser Geniul înfățișează tragedia unui pictor talentat, care din dorința de a parveni mai repede, se lasă de artă și se angajează în slujba unor mari întreprinderi capitaliste. Realitatea americană, ostilă valorilor estetice, îl transformă pe artist în neartist, pentru ca pe urmă, consumîndu-i capacitățile, să-l nenorocească și ca simplu om. Eroul lui Dreiser nu devine ucigaș, ca Clyde Griffiths din Tragedia americană, ci se mărginește la un contract faustian modern, în spirit capitalist, renunțînd la artă în schimbul vieții ușoare și a succeselor înșelătoare.

Muzicianul Adrian Lewerkühn, eroul lui Thomas Mann din Doctor Faustus a ales extrema opusă, la fel de fatală pentru artist ca și prima alternativă. Apelînd de data aceasta în mod „direct" la diavol (după exemplul lui Ivan Karamazov) el încheie un contract nou, în aparență favorabil: renunță la viață pentru a deveni mare artist. Lewerkühn nu-și dă seama cît de diabolic e planul partenerului său, nu vede că îndepărtîndu-se de viață, de oameni, se îndepărtează de fapt de tot ce l-ar putea face artist într-adevăr valoros. El trăiește în sine și pentru sine, ajunge un formalist neînțeles de lume și contribuie, fără voia sa, indirect, la apariția fascismului. (Nu întîmplător în povestirea lui Serenus Zeitblom, Germania fascistă și conștiința lui Lewerkühn se dezagregă paralel !) Diavolul educat în spirit nietzscheian, diavolul clasei în descompunere totală, știa la ce soartă îl supune pe înzestratul artist, și scopul său perfid a fost atins.

Antinomia dintre viața (ostilă artei) și arta (străină vieții) este greu rezolvabilă. O încercare curajoasă în acest sens întreprinde Johann-Christophe Krafft, eroul lui Romain Rolland. Jean-Christophe vrea să trăiască între oameni și să înfrumusețeze prin muzica sa viața oamenilor. El vede multe din absurditățile epocii sale și încearcă în felul său să se împotrivească. Din păcate, printre armele sale sînt și unele ruginite. Din păcate, nici el nu reușește să înfrîngă individualismul burghez, tinzînd către o eliberare iluzorie și nu reală, în cercul restrîns al unor intelectuali cinstiți, dar izolați de marile mase populare. Pînă la urmă rămîne singur, este înfrînt (chiar dacă se crede învingător). Totuși, Christophe ajunge mai departe decît colegii săi. El este exponentul unui umanism democratic, aliat năzuințelor umane superioare, socialiste. Căderea lui tragică prevestește izbînzile viitoare. De aceste izbînzi se apropie cu încă un pas Anette și Marc Rivière din Inimă vrăjită, următorii pași fiind ai creatorilor înșiși, ai lui Mann, Dreiser, Rolland, care s-au putut elibera de blestemul secular al individualismului, de antiumanele lanțuri materiale și spirituale prin care capitalismul îi subjugă pe artiști, apropiindu-se — în măsură diferită — de clasa căreia istoria i-a încredințat sarcina măreață de lichidare a exploatării și nedreptății sociale.

Dacă pînă acum s-a vorbit despre orientarea antiartistică generală a capitalismului, despre ostilitatea burgheziei față de artă în ansamblul ei, problema poate fi tratată și diferențiat, stabilindu-se de pildă modalitățile concrete de opoziție față de diversele domenii ale activității artistice. Sub acest raport se pune întrebarea: nu cumva în cadrul artei există ramuri, genuri, specii, a căror dezvoltare să fie într-o măsură mai mare stînjenită, frînată de capitalism, anumite forme artistice deosebit de neagreate de burghezie ? ! Intrebarea poate provoca nedumerire, întrucît pare a sugera o ierarhie de valori între diferitele modalități și forme artistice. In realitate nu este vorba de așa ceva. Genul epic, liric sau dramatic sînt în egală măsură necesare, și rezultatele lor la fel de valoroase; cel ce ar declara literatura superioară muzicii, sau invers, romanul mai important decît schița sau comedia, sonata mai nobilă decît opera sau cîntecul, ar da dovadă de un primitivism pueril. In infinita varietate a mijloacelor artistice nici una nu poate fi considerată ab ovo și principial inferioară celeilalte.

Lucrul acesta nu exclude totuși „predilecția" unor societăți, clase, națiuni, momente istorice pentru anumite forme artistice — sau o eventuală „antipatie" a lor față de altele. Se întîmplă ceva asemănător cu acele fenomene care în sine nu au caracter de clasă (limba, logica formală, formulele matematice, tehnica), dar față de care clasele nu sînt indiferente, folosindu-le adesea în chip deosebit. Formele artistice nu sînt nici ele „burgheze" sau „antiburgheze", dar capitalistul și ideologul său — conștient sau instinctiv — se raportează diferențiat față de ele. Interesele de clasă ale burgheziei o fac să persecute cu deosebită ură, să calomnieze cu deosebită perseverență anumite forme artistice, al căror specific o neliniștește mai mult decît al altora.

Dacă ne-am referi, bunăoară, la ramurile artei, am putea constata ușor că estetica imperialismului dovedește mai multă iritare față de literatură decît față de muzică, iar în cadrul acesteia din urmă preferă muzica neprogramatică și mai ales formele mai greu accesibile ale muzicii de cameră și simfonice. Atît în teorie cît și în practica artistică burgheză se preconizează o tendință de a „muzicaliza" alte ramuri și specii. Fenomenul poate fi descifrat destul de ușor. Muzica reflectă realitatea într-un mod mai complicat, ea exprimă ideile sociale deseori mai indirect decît literatura. Elementul constitutiv, „celula" imaginii literare este cuvîntul, noțiunea, care ca atare este o formă de manifestare explicită a gîndirii, și deci, a oglindirii realității. Imaginea muzicală exprimă și ea idei, dar într-un mod specific, mai puțin evident, prin intermediul unor intonații, melodii și armonii, prin intermediul unei complexe dialectici emoționale. Funcția gnoseologică și educativă a artei poate fi mai greu mistificată pe baza unor exemple din literatură, decît din domeniul muzical. Este deci firesc ca estetica formalistă să se orienteze spre aceste forme mai „ascunse" de reflectare artistică, combătînd în cadrul muzicii programatismul și prezența textului literar explicativ. Și este tot atît de firesc faptul că, estetica materialistă, democratică, a susținut întotdeauna îmbinarea organică a sunetului și a cuvîntului. Să ne gîndim de pildă la pledoaria lui Cernîșevski în favoarea cîntecului și a operei, la lupta dusă de Stasov și de grupul „celor cinci" mari compozitori ruși pentru o muzică profund democratică, apropiată intonațional, dar și prin text literar (vezi folosirea poeziei pușkiniene) de masele populare. Desigur, muzica de cameră și simfonică nu este întru nimic „vinovată" de falsificările pe seama ei. Muzica exprimă idei și cînd nu are la bază un program explicit sau un text literar, mai mult: chiar cînd acest text există, ideea exprimată este specific muzicală. Tentativa de a înlocui analiza ideii muzicale prin reliefarea exclusivă a textului ajutător constituie o vulgarizare. „Ajutător" înseamnă însă că în descifrarea mesajului lucrării muzicale textul poate fi de un real folos, deschizînd calea unor investigații în profunzimea specificului muzical. Arta nu este niciodată formă „pură", lipsită de conținut, dar este semnificativ că această iluzie a fost și este alimentată mai ales prin referiri la muzică, și îndeosebi la lucrări neprogramatice, fără vreun „suport" literar. Disprețul aristocratic față de cîntecul popular, de masă, față de operă etc. ascunde deseori o concepție estetizantă, formalistă, îndreptată împotriva rolului social al artei.

Prin cunoscuta lozincă „De la musique avant toute chose..." Verlaine a formulat un precept larg și o tendință generală a dezvoltării artei burgheze. In literatură „muzicalitatea" este ridicată la nivelul factorului hotărîtor, adesea ea umbrește toate celelalte componente ale imaginii. Tendința s-a manifestat nu numai în poezia lirică, de pildă cea simbolistă (Mallarmé, Rilke, Macedonschi), dar și în proză (Proust și epigonii săi). In pictură ea este evidentă încă de la impresioniști, chiar și pe plan tematic (dansatoarele lui Degas) și se accentuează în pictura formalistă contemporană (un reprezentant al „picturii neobiective", și-a intitulat tablourile Allegro, Andante, Con Brio, pentru a le face și mai ininteligibile).

Părintele esteticii formaliste engleze contemporane, Clive Bell, are și el o predilecție deosebită pentru muzică. El declară literatura arta cea mai impură, deoarece — aci trebuie s-o recunoască! — exprimă în afara muzicalității și un conținut intelectual (motiv pentru care nu pot fi iertate nici măcar sonetele lui Shakespeare). Esteticienii marxiști sînt evident convinși de faptul că un asemenea conținut intelectual există și în muzică și depun eforturi susținute pentru elucidarea lui (în primul rînd esteticienii sovietici, dar și cei din țările capitaliste — de pildă teoreticianul american Sidney Finkelstein în cartea sa din 1952 Cum exprimă muzica idei?).

PROBLEME DE ESTETICA

Ion JANOSI

(Continuare în nr. viitor)

DISCUŢIE DESPRE POEZIE

De vorbă cu DAN DEŞLIU

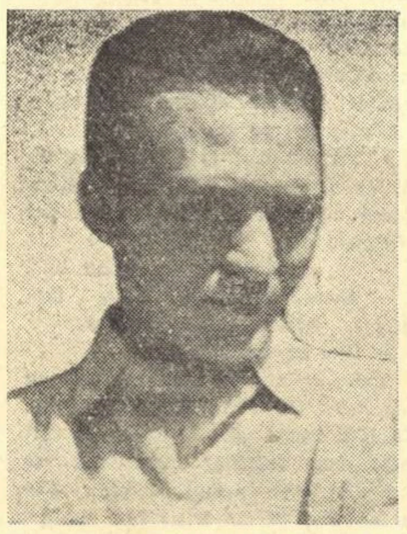

— Distingeţi anumite tendinţe caracteristice în poezia noastră actuală?

— Fără îndoială, există căutări interesante care pot fi discutate pe larg. Dacă mă refer în primul rînd la poeţii mai vîrstnici care, aşa cum spune undeva Mihai Beniuc „mai dis-de-dimineaţă s-au sculat" şi printre care se numără unii pe care îi apreciez în mod deosebit, Maria Banuş, Mihai Beniuc, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Miron Radu-Paraschivescu, Radu Boureanu, Szemler Ferenc, aceasta o fac pentru că cred că şi la fruntaşii liricii noastre se întîlnesc aspecte şi stiluri diverse. Prezenţa în actualitate a poeţilor din generaţia precedentă este tonifiantă, ne dă sentimentul unui front unitar, tînăr, plin de vigoare creatoare. Tocmai de aceea aş vrea să subliniez că aştept mai mult de la „primele viori" ale poeziei noastre. Se zice, de altfel, că sunetul acestor instrumente devine mai profund pe măsura trecerii anilor. Aşadar, după „Surîsul Hiroşimei" aş vrea să-l regăsesc pe Eugen Jebeleanu în paginile unui poem de amploare sau ale unui volum de versuri noi, inspirate din realităţile imediate ale construcţiei socialiste. M-ar bucura ca în creaţia lui Mihai Beniuc să intervină tot mai rar acel decalaj calitativ, oarecum inexplicabil pentru mine, între poezii de aceeaşi factură şi din aceeaşi perioadă cum sînt, de pildă, cele apărute în „Contemporanul" din ultimul timp, în „Gazeta literară" sau „Tribuna". Poetul încredinţează uneori tiparului versuri legate de anumite evenimente importante, în care măiestria artistică lasă de dorit. Idei generoase, teme de stringentă actualitate sînt tratate cu insuficientă exigenţă. Observaţii asemănătoare s-ar putea face cu privire la creaţia lirică a lui Cicerone Theodorescu. Ultimele sale cicluri, în special cele de dragoste, mi s-au părut foarte reuşite. Totuşi, autorul „Copiilor cartierului" a publicat, nu de mult, în paginile „Gazetei literare" un grupaj de versuri intitulat „Alegem", din care s-ar putea deduce că poetul „alege"... o nouă modalitate lirico-erotică.

Pe lîngă faptul că se absolutiza ideea poetică, într-un mod nefericit, se puteau întîlni tendinţe ermetizante ca în „Platoşa duratei" (un fel de îndemn cifrat la integrarea artistului în rîndurile constructorilor socialismului), precum şi în alte poeme („Zale", „O, nu-l lăsa iubire"), de asemenea cu încifrări misterioase, asupra cărora critica noastră n-a găsit cu cale să sufle un cuvinţel. S-ar mai putea discuta cu folos în legătură cu lirica Mariei Banuş. Mie, în genere, îmi plac versurile sale din ultimul timp, — aş aminti în primul rînd un ciclu apărut în „Gazeta literară" la începutul primăverii. Dar judecînd de la nivelul superior al exigenţei, n-aş putea spune că în ultimii ani fruntaşii poeziei noastre au adus un aport creator pe măsura posibilităţilor lor. Nu ştiu care este explicaţia cea mai completă a fenomenului, în orice caz, în ceea ce îi priveşte, cred că sînt încă foarte puţin ajutaţi de critica literară. Dacă uneori aceasta, în ceea ce priveşte părţile bune, mai zice cîte ceva, în privinţa slăbiciunilor păstrează o tăcere „respectuoasă".

— Cum apreciaţi rolul criticii în stimularea şi cercetarea profundă a creaţiei poetice?

— Cred că aprecierea nu poate fi elogioasă, şi aceasta din diverse motive. E drept, în conformitate cu unele năravuri mai vechi, critica a fost identificată de anumiţi autori, cu ocara, cu denigrarea sau atitudinea ostilă. S-a întîmplat ceva întristător atît pentru poeţi cît şi pentru critici, şi anume faptul că poetul s-a deprins să considere orice obiecţie critică drept o săgeată îndreptată împotriva inimii sale („ăsta vrea să mă desfiinţeze", „ce are cu mine?"... etc.), iar la rîndul său, criticul ne-a oferit demonstraţii „convingătoare" despre cum se analizează lipsurile operei cuiva cu care te afli în termeni amicali, cum se foarfecă producţia altuia cu care relaţiile particulare sînt de altă natură, cum se omagiază lucrări slabe ale unor „nume", să zicem, mai importante, spre deosebire de procedeul obişnuit, cînd e vorba de autori cărora le acorzi mai puţină însemnătate pe plan extraliterar! Din această stare de lucruri decurg o seamă de neajunsuri. In loc să aştepţi cuvîntul criticii literare, aşa cum un constructor aşteaptă aprecierea comisiei de recepţie, vezi mai întîi cine este semnatarul articolului şi înainte de a citi poţi spune care-i va fi poziţia. Consecinţa unei atari situaţii este că efectiv ne ocupăm încă insuficient de „ceva", adică de probleme ale poeziei noastre, interesîndu-ne mai degrabă de „cineva", adică de persoane. S-ar putea obiecta că aceasta este o viziune unilaterală, exclusivistă. Evident, există numeroase alte aspecte înaintate, pozitive ale vieţii noastre literare în genere, ale relaţiilor dintre poezie şi critica literară — în speţă. Mi se pare însă că împotriva fenomenelor de rămînere în urmă trebuie să fim necruţători. Dacă o să utilizăm cîntarul farmaceutic cînd vorbim despre lipsuri şi realizări, atunci vom favoriza volens-nolens tendinţa ascunderii lipsurilor în spatele realizărilor.

— Se poate vorbi de un aport specific al tinerei generaţii de poeţi la dezvoltarea liricii noastre?

— N-aş vrea să fac clasamente şi ierarhizări printre cei din generaţia mea, care cuprinde poeţi foarte diferiţi de la Nina Cassian şi Mihu Dragomir, la A. E. Baconschi şi, aş zice, la Nichita Stănescu (care nici ca vîrstă nu mi se pare din cea mai tînără promoţie). Atît cei amintiţi, cît şi atîţia alţii, Eugen Frunză, Geo Dumitrescu, Victor Tulbure, Ion Brad, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, Tiberiu Utan, Violeta Zamfirescu, Eric Majteny au dat lucrări mai bune sau mai slabe, însă mi-ar fi greu să identific diferenţe valorice excepţionale. Mi se pare demn de atenţia criticii faptul că unele dintre versurile acestor poeţi sînt vlăguite de idei noi, de profunzime de gîndire, de acea forţă a concepţiei necesară pentru a cuprinde măreţia evenimentelor contemporane. Spun aceasta, ştiind că poezia noastră are „rezerve interne" deosebit de bogate. Din cîte cunosc, în puţine ţări ale lumii tema zborului cosmic a generat o recoltă poetică atît de abundentă şi consistentă cum a făcut-o la noi. Şi totuşi, temele construcţiei socialiste nu se bucură de toată atenţia şi aprofundarea cuvenită. Consider imperios necesar să ne consacrăm inspiraţia, energia, talentul, munca poetică, acestei teme principale a vieţii noastre, a omenirii contemporane. Este criticabil faptul că nu a fost pînă acum suficient şi corespunzător reflectat în lirică noul caracter uman, îndeosebi acele trăsături înaintate, care sînt reprezentative pentru eroul simplu al zilei de azi.

— Există domenii ale realităţii contemporane care nu au fost suficient reflectate în poezie? Cum vedeţi posibilitatea îmbogăţirii liricii noastre în acest sens?

— Despre aceste domenii ale realităţii contemporane s-a mai vorbit în repetate rînduri în legătură cu necesitatea integrării masive în lirica noastră a temelor majore, a imaginilor din „viaţa cea mare". A vorbi despre aceste teme, incumbă însă nu numai datorii de investigaţie şi cunoaştere aprofundată, ci şi o anumită abdicare de la deprinderi manieriste în ţinuta poetică. Mă refer, spunînd aceasta, la unii poeţi tineri care, în goană după o atitudine poetică, degajată, non-conformistă, se depărtează de fondul problemelor şi de legile elementare ale poeziei. Privind versul de nişte atribute esenţiale, ei consideră că elimină astfel „convenţionalismul". Dar, repet pentru a nu ştiu cîta oară, caracterul convenţional, schematic, şablonard nu este condiţionat de ritm sau rimă, ci în primul rînd de modul de a gîndi al poetului. S-ar putea observa că discutăm iarăşi o problemă simplă, de mult rezolvată în principiu. Dar, practic, înregistrăm o veritabilă îmbulzeală spre versul —, cum să-i zic mai bine? — „destrăbălat". Cred că noutatea n-o vom descoperi studiind diverse maniere stilistice, ci, în primul rînd, prin cercetarea sistematică, pasionată a realităţii. Orientarea către domeniile principale ale vieţii contemporane, îmbogăţirea liricii noastre cu trăsături inedite mi se par de neconceput, în afara cunoaşterii directe a ţării, a oamenilor, a realizărilor. E necesară o confruntare permanentă a muncii literare cu concepţiile şi gusturile acestor oameni, pe care îi exprimă, şi cărora le adresăm producţia noastră poetică. E foarte important pentru om — ca o lege etică generală — să dea vieţii cel puţin tot atît cît primeşte de la ea. Pentru artist, acesta este un lucru vital. Respectul pentru opinia marii majorităţi a cititorilor constituie, de fapt, condiţia fundamentală a eficacităţii artei în zilele noastre.

M. D.

De vorbă cu NINA CASSIAN

Nina Cassian respinge rigiditatea în înţelegerea conceptelor, fuge de atitudini imuabile, căutînd mereu armonia unităţii contrariilor. Ne-a spus: „Prejudecăţile dăunează judecăţilor, în viaţă ca şi în artă; stînjenesc şi deviază cunoaşterea. E nevoie, însă, fireşte, de o concepţie asupra lumii, de un punct de vedere ştiinţific, adică de opusul prejudecăţii".

Discuţia aceasta a început prin abordarea problemelor poeziei cotidianului.

— Dacă o astfel de discuţie v-a fost sugerată şi de titlul ultimului meu volum „Sărbătorile zilnice", vreau să precizez că, în acest caz, accentul trebuie pus pe „sărbători" iar nu pe „zilnice". Sensul titlului — şi nădăjduiesc că şi al volumului — este acela de a sublinia capacitatea omului, în condiţiile noastre, de a face din fiecare zi o sărbătoare. A da zilnic maximum de randament, trăind intens şi fertil, e o chezăşie că şi ziua, la rîndul ei, îţi va da maximum de randament, — şi astfel calendarul biografiei tale se va umple de culoarea roşie a sărbătorii.

— *Vorbind despre o poezie a cotidianului, nu înţelegem, desigur, o referire la tern, la banal...*

— Banalul ţine mai ales de interpretare...

— *Desigur, totul depinde de semnificaţia pe care o acordăm lucrurilor din jurul nostru. Mi s-a părut că aşa procedaţi şi dumneavoastră în volumul „Sărbătorile zilnice" şi în multe pasaje din „Spectacol în aer liber".*

— E bine să ne ferim de orice fragmentare metafizică a realităţii. Intre lumina stelei şi cea a becului fluorescent nu trebuie create concurenţe artificiale. Nu cred că realitatea poate fi epuizată. Nici despre conceptul de „pădure", nici despre orice alt concept nu s-a spus totul. E drept că abordînd teme cu tradiţie şi bogată frecvenţă în literatură, se cere să fii revelator, să nu cazi în epigonism stilistic. Tot atît de adevărat este că atunci cînd pe primul plan al vieţii noastre politice, sociale, economice, s-a ridicat clasa muncitoare, s-a dovedit că era mai greu de scris despre muncitori, decît despre ţărani care îşi făcuseră de mult intrarea în literatură. Aceasta înseamnă că efortul nostru principal trebuie îndreptat către cunoaşterea, analiza şi însuşirea *noului*.

Vorbind despre poezia de idei, tovarăşa Nina Cassian ne-a spus:

— Fără a face clasificări scolastice, există, desigur, pasteluri, ode, meditaţii etc. Poezia este însă cu atît mai convingătoare cu cît apelează la mai multe resurse umane, cu cît irumpe pe mai multe jeturi spre cititor. Iar a considera, de pildă, că ideea ar duce la o poezie frigidă mi se pare o eroare pe care practica a infirmat-o de mult.

— *Poezia „Bach", din ultimul dumneavoastră volum, am înţeles-o nu doar ca pe o poezie despre muzica „marelui laic", ci şi ca pe o artă poetică şi ca o mărturisire asupra gustului dumneavoastră artistic.*

— In arta lui Bach întîlnim unul din cele mai strălucite exemple de reflectarea dialecticii naturii şi a stringenţei ei organizări. Fără să am pretenţia propunerii unei arte poetice, socot că fără organizare nu poate izbuti nici un travaliu uman, nici revoluţia, nici dragostea, nici poezia.

— *Pentru cine scrieţi?*

— Cîţiva „prieteni ai cărţii" de la fabrica de confecţii „Gheorghe Gheorghiu-Dej" mi-au spus între altele că aşteaptă de la poeţi un ajutor în rezolvarea a o serie de probleme personale complexe. In acest sens, „Spectacol în aer liber" l-am scris în primul rînd pentru îndrăgostiţi, cu gîndul să ajut la bunul mers al iubirilor cinstite. Deci, m-am adresat unei categorii foarte largi... A scrie doar pentru oamenii de specialitate (scriitori, critici şi teoreticieni literari) denotă spirit de castă, lipsă de democratism, după cum a le ignora părerea ar implica o atitudine anticulturală. Nu se poate, fireşte, trăi în afara breslei şi asta e valabil pentru orice meserie. Ultimul cuvînt îl va avea exigentul public istoric. Nu mă supără cîtuşi de puţin cînd, în legătură cu poeziile mele, se formulează rezerve sau nemulţumiri argumentate. A te considera poet „desăvîrşit" (în etimologia cuvîntului intră şi „sfîrşit"), dincolo de obiecţii şi de perfectibilitate, echivalează cu un fel de moarte. Dacă cititorii aşteaptă de la mine mai mult, aceasta îmi face cinste. Căci de unde nu-i, nici critica nu cere.

— *Tinerii poeţi aşteaptă să vorbiţi despre ei.*

— Vreau să spun în primul rînd că nu numai ei au de învăţat de la noi cei maturi sau aproape maturi. La rîndul meu, vreau să fiu la curent cu mersul sensibilităţii şi al gîndirii lor. Ceea ce reţine retina lor e pentru mine un indiciu. Mă interesează în cel mai înalt grad tînăra poezie sovietică, pentru îndrăzneala ei în investigaţie şi formulare. Deşi nu-i cunosc decît din traducere, îmi impun, prin personalitatea lor, Solouhin şi Evtuşenko. La noi, aş vrea să învăţ, să *reînvăţ* mai degrabă, de pildă, de la Nichita Stănescu, folosirea unei mai mari cantităţi de dinamită în imagine, pentru că mă consider uneori prea rezervată, prea moderată. Poate că a fost un timp cînd poeţi tineri răsunători apăreau mai rar. Acum există destui şi diferenţiaţi. Ei asigură, nu schimbul de mîine — aceasta ar însemna probabilitatea sau chiar obligaţia pentru noi de a obosi —, ci strălucita continuitate a poeziei noastre.

R. S.

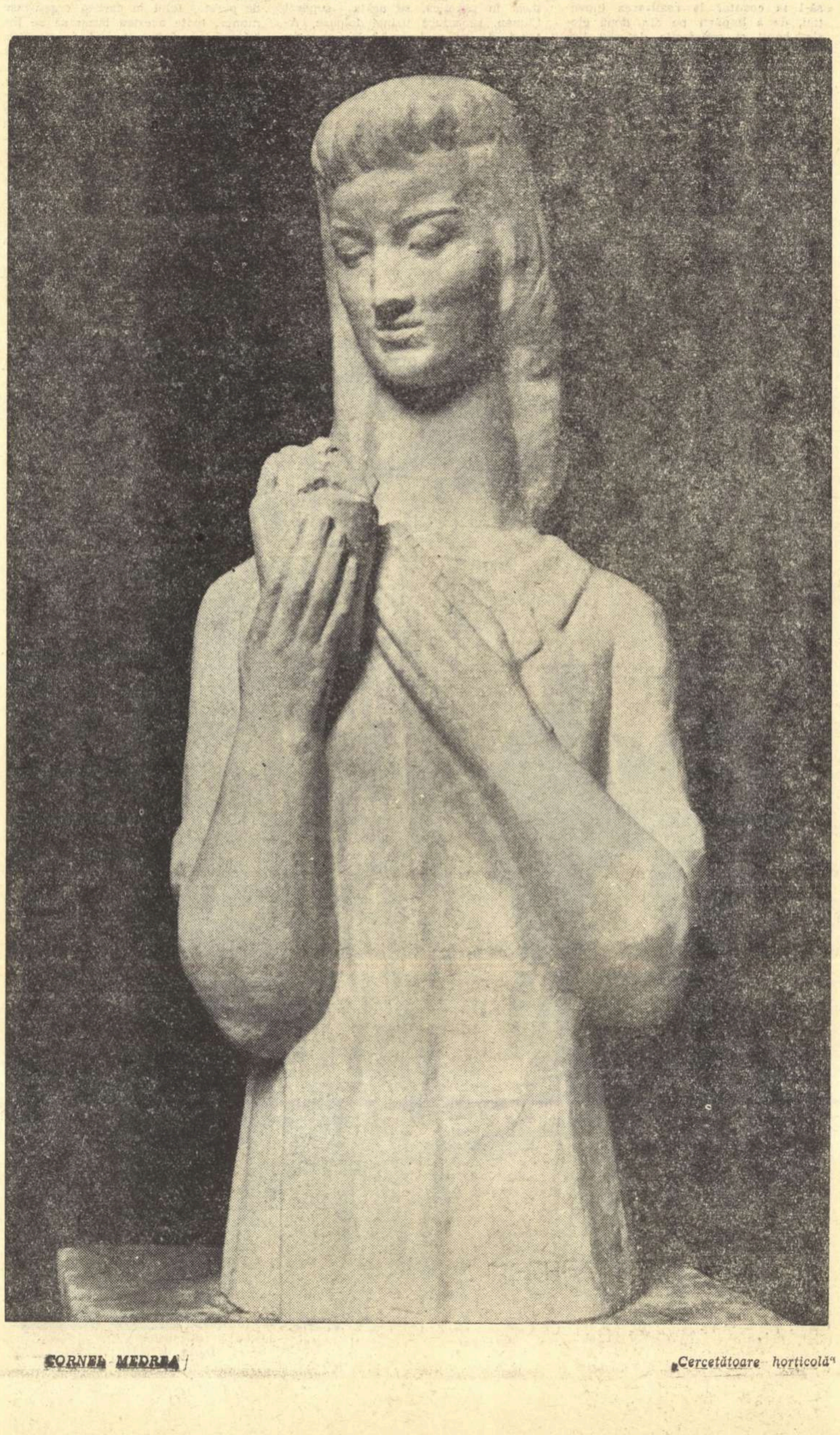

CORNEL MEDREA

„Cercetătoare horticolă"

De vorbă cu AUREL RĂU

— Ce tendinţe deosebiţi în poezia noastră actuală?

— *Toată literatura din ţara noastră este animată de pasiunea nobilă a fundamentării unei noi lumi sociale. A discuta însă de tendinţe în sensul de stiluri, formule poetice, etc. este util desigur. Plăcerea rară, a cititorului, totuşi, este aceea de a putea vorbi în ultimă instanţă despre Poeţi. Un poet cu o viziune proprie şi cu o problematică proprie constituie singur o şcoală literară, un stil. Să ne gîndim la un Arghezi, la un Bacovia. Ce poate fi mai deosebit? Oare pentru că aceşti poeţi ar fi suferit influenţa unor curente diferite, sau pentru că două inimi mari au vibrat autentic şi profund stînd faţă în faţă cu timpul? In jurul nostru se transformă oraşele, răsar aşezări noi, îmbracă un aspect urban şi modern litoralul odinioară sălbatec al Mării Negre, se schimbă ritmul de viaţă din sate, se conturează personalităţi de muncitori şi ţărani. Nu e cu atît mai justificat să aşteptăm ca din această febrilă activitate colectivă să se desprindă şi să se contureze noi mari talente, noi organisme artistice capabile să reflecte o epocă şi s-o păstreze vie în memoria urmaşilor? Inlăturînd ispita denivelărilor, trebuie să favorizăm dezvoltarea fructuoasă şi multilaterală a personalităţii, să asigurăm condiţiile (şi mă gîndesc la critică şi la edituri) pentru ca aceasta să se realizeze în tot ce îi este propriu, cu toată forţa.*

S-a statornicit obiceiul ca la un volum de versuri bunăoară să se solicite o asemenea componenţă a întregului încît să poată fi acoperite toate temele indiferent dacă conformaţia spirituală a autorului e favorabilă sau nu unei atari extinderi.

In discuţiile obişnuite sînt îndeobşte vestejite rutina şi industria de versuri corecte, totuşi în reviste întîlnim nu arareori asemenea insignifiante acte de prezenţă. Aici ar trebui un exemplu, dar exemplele sînt prea la îndemînă. A ne exprima nemulţumirea de ceea ce avem, dacă o facem de dragul unor cuceriri mai înalte, nu cred să însemne a jigni nume consacrate; în librării au apărut recent multe volume de versuri (şi nu subţiri) semnate de poeţi cu merite de altfel stabilite de critică; dar în cele mai multe cazuri ele constituie ceea ce s-a adunat cu grabă dintr-un an şi adesea o jumătate de an de activitate prin reviste. Intr-o asemenea împrejurare un nou volum nu prea e şi un nou univers de gînduri şi sentimente, un suflu nou şi o viziune nouă, aşa cum ar fi de dorit.

— Ce credeţi despre poemul epic? Sînteţi de părere că, aşa după cum afirmă unii, poemul epic este o specie perimată?

— *Personal, nu cred că naraţia de fapte, spuse pe limba versului, înscrie în analele poeziei un moment de durată. Poate părea paradoxal, dar cu toate ritmurile şi rimele măiestrite, perfect ciocănite, ne vom afla totuşi sub zodia prozei.*

Incepînd de la Eminescu încoace, din momentul cînd poezia românească îşi atinge deplinătatea, nu-mi pot cita nici un aşa-zis poem epic capabil să-mi incinte ceasurile de lectură. Cunosc nuvele pline de poezie, valabile, dar poezii pline de proză, valabile, nu. Consider poetul o atitudine, un glas, care poate să exprime prin intensitate şi lapidaritate esenţa tuturor aspiraţiilor şi evenimentelor. Evident, cine nu este de această părere şi se ocupă cu scrierea de versuri, are tot dreptul să demonstreze prin fapte contrariul.

— Există domenii ale realităţii contemporane care nu au fost suficient reflectate în poezie? Cum vedeţi posibilitatea îmbogăţirii liricii noastre în acest sens?

— *Cred că problema trebuie abordată altfel. Să pretindem fiecărui poet să spună în felul său ceva care este extras din toate faptele şi sectoarele vieţii. Mie mi se pare că nu atît prin simplul efort de a acoperi cantitativ toate profesiunile şi domeniile muncii, bunăoară, vom obţine poezia cea mai reprezentativă. Lungile osirdii descriptive şi superficialele reportaje nu au dovedit în cele mai multe cazuri a avea sorţii să trăiască dincolo de ceasul tiparului.*

— Se poate vorbi despre un aport specific al tinerei generaţii de poeţi la dezvoltarea liricii noastre?

— *Cu certitudine. In generaţia de poeţi care s-au afirmat după 23 August, pe parcursul anilor, ca şi în rîndul tinerilor apăruţi în colecţia „Luceafărul" s-au ivit voci interesante, originale, care la întrebarea: Cum va trebui cîntată o realitate nouă necunoscută de poezia înaintaşilor — au început să răspundă într-un mod personal prin versuri şi cărţi despre care va mai trebui să se vorbească. Referindu-mă la cei mai tineri, aş aminti pe Nichita Stănescu, Leonida Neamţu, Petre Stoica, Cezar Baltag, Ilie Constantin, foarte tinerii V. Fati şi Ion Alexandru. (Şi lista e departe de a fi încheiată). Sînt de remarcat lirismul vibrant şi ţinuta aleasă a versului prin care se confesează cu firesc şi prospeţime un entuziasm cald şi o vie dragoste pentru imaginile comunismului.*

— Ce v-a reţinut interesul din ultimele tendinţe manifestate în poezia sovietică?

— *Am urmărit în ultima vreme mai cu seamă dezvoltarea poeţilor tineri sovietici Evtuşenko, Solouhin etc. Căutările lor, preocuparea lor de a da poeziei un sens mai larg, mai contemporan, de a promova lirismul spontan, şi de a aborda probleme ale oamenilor de pretutindeni, acordînd simbolului şi asociaţiei neaşteptate o atenţie susţinută, mi se par demne de remarcat. Cred că trebuie să îi avem în traduceri corespunzătoare, cît mai fidele în redarea acelui „ce" care îi deosebeşte pe unul de altul şi îi impune atenţiei cititorului.*

A. C.

Despre poezie cu Margarita Aligher

(Urmare din pag. 1)

raţie de poeţi în lirica sovietică?

— Tinerii sînt interesanţi, prin aceea că-şi aduc în poezie tinereţea, destinul lor care se încheagă sub ochii cititorilor. Fiecare poet exprimă profilul generaţiei sale: cea dinaintea războiului (a mea) apoi una mai tînără (Evghenii Vinokurov, Vanşenkin) şi în sfîrşit cei care au fost copii în timpul războiului. Aceştia sînt poeţi interesanţi ca Evtuşenko, Rojdestvenski, Andrei Voznesenski şi alţii. Ei exprimă într-un mod contemporan noua epocă din existenţa patriei lor. Deşi i-am numit tineri (şi sînt astfel) ei au atins maturitatea artistică şi se bucură de popularitate în rîndul cititorilor sovietici.

Cr. L.

Salut poeţilor sovietici

(Urmare din pag. 1)

tuirea celui mai înalt vis al omenirii.

Poeţii de-acolo, ca şi noi cei de-aici, sîntem, în această privinţă, soldaţi în aceeaşi unitate înaripată, luptători întru înfrumuseţarea lumii, întru statornicirea păcii pe pămînt, întru înfrăţirea tuturor popoarelor, întru bucuria libertăţii pentru toate rasele şi toţi oamenii.

Sîntem fraţi întru cel mai frumos ideal al lumii.

Cu aceste simţăminte pe care ni le-a întărit lupta neobosită a poporului sovietic, pentru a da întregii omeniri un viitor, fără arme şi războaie, îi salutăm după datina noastră strămoşească: „Bine aţi venit!"

Demostene BOTEZ

(Urmare din pag. 1)

ţat din experienţa poetică de viaţă a scumpilor noştri tovarăşi şi fraţi. Avem şi noi să le împărtăşim atîtea gînduri şi atîtea probleme de creaţie care ne frămîntă.

Fiţi, dar, bineveniţi, soli ai înaltei poezii, zămislită din flăcările şi aurora marelui Octombrie!

Sunetele mîndre ale lirelor voastre puse în slujba Comunismului înalţe-se mereu mai sus!

Şi, alături de ele, cîntecele noastre, slăvind Socialismul, Pacea, eterna prietenie cu marea voastră Patrie!

Eugen JEBELEANU

PASTEL

(Urmare din pag. 1)

Din celelalte puncte cardinale au pornit spre centru convoaie de corăbii împietrite în marmură pe la poale, ca după un îngheţ polar: pe la Pieptănari, prin Giuleşti, prin Bucureştii Noi, dar unde nu? se tot aşează case peste case cu o rîvnă uluitoare. Lîngă aerodrom au răsărit cîteva jucării colorate cu balcoane. Unii au criticat sever pe arhitecţi reclamînd construcţii monumentale, uitîndu-se însă pericolul aterizării printre case înalte. Odăile sînt frumoase, fraţilor, ce tot vă strîmbaţi la ele! Tocmai cuburile roşii, albastre, verzi şi galbene dau farmec acestui colţ de Bucureşti. Niţică anarhie făcută cu ştiinţă nu strică. Monotonia liniei drepte a fost condamnată de alţii şi bine s-a făcut. Pe la Mihai Bravu, ţi-e mai mare dragul cum s-a răsturnat urbanistica! Cu niţică trăzneală în culoare şi cu spargerea formelor fixe o să înveselim Capitala şi n-o să piară nimeni din asta.

Am o singură dorinţă: să scoatem zgomotul din tîrgul nostru. S-a mai scris, s-au ţinut conferinţe, s-a ajuns la concluzia că eşapamentul ne îmbolnăveşte de nervi. Nu vrea nimeni să arunce claxoanele la gunoi pentru bunul motiv că s-a constatat că cel mai distrat pieton din lume locuieşte în Romînia. Foarte bine, dar ce-i facem cu turmele de scutere care năvălesc spre şosea cu 50 pe oră, infestînd teii atît de lirici în acest anotimp şi îmbibîndu-ne hainele cu miros de benzină? Cu toate recomandările organelor care dirijează circulaţia, accidentele se repetă. Poporul a ajuns să numească maşinile cu două roţi, înmulţite de la o vreme prin kariokineză, „moartea-n rate". Se spune că prin nordul Europei, motocicletele au fost topite. Prea mîndrii cavaleri care au lăsat calul în muzeu, optînd pentru ghidon mă vor înjura bărbăteşte, dar n-am ce le face. Intr-o vară, la Kiev, mi-am dat seama că în imensa aşezare omenească nu foşneau decît antenele troleibuzelor. Marea orchestraţie electrică a transportului în comun seamănă cu arpegiile scoase pe nişte coarde de mătase.

Pe cînd mult promisa ieşire la pensie şi a tramvaielor scîrţîitoare şi uitarea clopotului de picior care asurzeşte? Să redăm Bucureştiului liniştea, renunţînd la ambiţia lui sonoră atît de dăunătoare.

Eugen BARBU

Salut unui furnalist

Salut, stăpîni ai trudei la furnal,
voi știți, oricum, cu gesturi cunoscute,
din magma minereurilor crude,
s-alegeți miezul proaspăt de metal.

Eu vă salut instinctul rafinat,
cuvîntul îndrăznelii voastre, pură,
amestecînd metale cu măsură
în cinstea celui mai adevărat.

Sînt mîndru că la timpul potrivit
și sub temperaturi de mii de grade,
turnate în tiparul care arde,
strunite-s mări de minereu topit.

Vă sînt coleg, producători de-oțel
și tot ce-am spus de munca voastră vie,
de fapt, am spus desigur despre poezie :
O, versul drept s-a făurit la fel !

SZEMLER Ferenc
În romînește de Grigore Hagiu

Scut roșu, flamură de pace

Nu știu dacă-s zori sau amiază,
Dar știu că e o treaptă a veacului XX
Pe care urcă glorios patria socialismului,
Pe coardele eterului, vibrînd,
Îmi năvălește în casă Simfonia Leningradului ;
Nu din unealtă umană se înalță cîntînd
Uriașa încordare de acum două decenii,
Parcă nu-i simfonia șostacoviană
Parcă-i un uragan de slavă
Ce-l cîntă toți pămîntenii,
Parcă-i un fluviu apoteotic de armonie adînca,
Pornit să zdrobească stîncă de stîncă,
Să spele o parte a pămîntului bolnavă.
Scutul soarelui roșu păzește veșnicia :
Acum două decenii Oastea lui Igor
Ridica scutul roșu să apere Rusia ;
Acum două decenii haitele brune
Tîrîndu-se-n cerc s-o încercuie
Uitau că scutul roșu niciodată nu apune
Acum două decenii
Semnele împletite secera și ciocanul
Se ridicau în apărarea lumii
Să secere, să zdrobească uraganul.
Acum două decenii Oastea lui Igor zdrobea pe pămînt
Sămînța urii semănată pe vînt.
Vîntul spălat de fluviul armoniei adînci
Bătînd, a ridicat din lanțuri continentele
Și scutul roșu a fîlfîit flamură pură,
Flamură de pace, de vis și căldură.
Nu știu dacă-s zori sau amiază,
Dar știu că același roșu scut din trecut
E și marea flamură de pace care veghează,
Luminînd pămînturi, popoare,
Știu că e o treaptă a veacului XX
Pe care urcă glorioasă patria socialismului
Cu visurile lumii către soare.

Radu BOUREANU

Trepte

Cînd îmi voi sărbători curajoasa vîrstă de 90 de ani
Și n-o să mai pot scrijela catrene-n coaja timpului,
Sau — cine știe? — voi fi coborît sub rădăcinile
ondulate-ale copacilor,
Poate-ai să te-ntrebi fetița mea, de ce se rotesc atîtea
astre și planete
În ritmurile mele,
De ce-am pornit să scrutez înaltul,
Să-l înfrunt,
Cu spațiul inimii înroșit de flacăra ideilor.
Și m-am mînjit la 15 ani cu pasta cerului.

În anii tinereții mele s-a desfășurat asaltul...
Primul om comunist a înfiorat sferele
Și a tras perdeaua tremurătoare-a cerului...
Eu am fost prezent cu versul! Da, și noi, acești
scormonitori ai gîndului,

Exaltați, neliniștiți,
Am acordat glasul melodios al științei
Și i-am închipuit saltul spre orbită!

Crede-mă, fetița mea, am fost și eu părtaș
La prima explorare. Și cuvintele mele-au înzestrat
Cu proiectoare zborul astral.
Am fost și eu, ca tine, nemulțumit întotdeauna
De dimensiunile descoperite.
Chiar cerul, de-acum cucerit,
Și etica omului cosmonaut
Sînt, fetița mea, numai trepte
Spre noi îndrăzneli.

Al. JEBELEANU

Blocul-cer

— Priviți! Blocul e albastru —
V-amintiți, tovarăși, toamna delirantă
Cînd creștea în beznă primul nostru zid :
Parcă lunecasem neștiut pe-o pantă
Și pe stînci, acuma ne urcam lucid.

Noaptea-și arcuia cearcănele mari
Pe sub plînsul ploii lent și auzit.
Ca un steag smuls dintre stejari
Cerul dispăruse orb în infinit.

Încîlcind văzduhul sur prin părul ei
O femeie beată — ploaia — alerga.
Noi zideam într-una din scîntei și stei
Înspre bolta care nu mai exista.

Noi zideam într-una, noi zideam într-una,
Paralel cu zidul cerul se năștea.
Noi zideam într-una, noi zideam într-una
Lîngă moartea beznei mîna era stea.

Și simbolic blocul fu vopsit albastru
Ca și visul nostru pașnic și sever.
Fiecare mînă e-un politic astru
Pentru noi, maturii ziditori de cer.

Ana BLANDIANA

DATORIA

TEODOR MAZILU

Matei își aduse aminte de Coman de mutra și concepțiile lui și brusc simți în gură un gust sălciu, neplăcut. „De cîte ori mă gîndesc la individul ăsta încep să mă simt prost".

Demeter încerca să descopere suferința lui Matei cu aerul degajat și distins al unui chelner de la marile restaurante, dornic să ghicească prompt și nuanțat dorințele clientului :

— Ce e cu tine? Te doare capul? Te simți prost? Vrei să-ți aduc ceva?

Dintr-o mare afecțiune sau dintr-o simplă curiozitate, Demeter îi pipăi obrajii.

— Arzi... Îți arde toată fața... se arăta îngrijorat Demeter, dar cu o îngrijorare cam veche, cam obosită și cam impersonală, de parcă în toate împrejurările vieții folosise aceeași singură îngrijorare și din pricina utilizării ei excesive se cam uzase în decursul anilor.

— Cum să n-am temperatură dacă batem pasul pe loc?... îi răspunse Matei cu blîndețe, încercînd parcă să se justifice. Cum să nu-mi urce temperatura dacă șeful cabinetului e un escroc? Și mai trebuie să discut cu el, să stau la doi pași de el, să-i aud vocea, să mă uit în ochii lui...

— A, asta e tot?... rîse Demeter. D-aia te ia pe tine cu călduri?

— D-aia... Mi-e greață...

— Greață?

— Greață... preciză calm Matei. Greață... Tu nu știi ce e aia greață? Cînd ți se întoarce stomacul pe dos, aia se chiamă greață... Mi-e silă de Coman, de concepțiile lui, de toată atmosfera aia de-acolo...

— Bine, bine, ai perfectă dreptate... se prefăcu Demeter că admite acest punct de vedere... sînt de acord cu tine... dar de el depinde totul.. Și tipul nu-i deloc lipsit de inteligență...

Ultimele cuvinte aruncate de Demeter îl făcu să se crispeze de ciudă. „Băiatul ăsta o să mă bage în mormînt cu prostiile lui".

— De ce să fie inteligent? Nu-i destul să fii prost ca să fii socotit foarte inteligent...

Pînă la urmă, Matei se mai îmbună.

— E desigur o bază. dar nu e totul...

★

Peste cîteva ore Matei se afla în biroul lui Coman, șeful cabinetului tehnic.

...„O să capete burtă din cauza concepțiilor astea retrograde.. Și-o să-i cadă și părul..." constata Matei observînd cum Coman se pregătește să-i spună ceva neplăcut.

Matei se chinuia pe scaun de aproape un ceas... „Să discuți atîta vreme cu-n tip nesuferit... o să mă îmbolnăvească dracului, o să capăt ulcer la stomac".

Din cauza concepțiilor învechite care domneau la cabinetul tehnic avea senzația că aici duhnește îngrozitor. Odată îi și sfătuise, mai în glumă, mai în serios : „Mai schimbați-vă, mă, odată ideile, că nici nu se mai poate respira". Își aminti de concepțiile pe care Coman le formulase cu diferite prilejuri și simți în cerul gurii un gust sălciu și inecăcios... „Omul ăsta o să mă îmbolnăvească... De la el mi s-au tras și durerile de cap".

Ideea lui Coman de a-i propune să-l ia coautor la realizarea inovației, de a împărți pe din două gloria, banii și satisfacția datoriei împlinite îi venise așa, într-o doară, în treacăt. Era cît pe aici să uite...

Coman ascultase cu atenție tot ceea ce îi argumentase Matei și părea preocupat de amănunte tehnice, de reușita sau nereușita inovației. Spre sfîrșitul discuției Coman simțise, într-o formă vagă și nelămurită, că uitase un anume lucru, fără să-și dea bine seama ce anume. Nu se arăta însă nici foarte neliniștit că nu știa ce voia să-i mai spună lui Matei, de aceea, cînd, în mod cu totul întîmplător, își amintise nu se bucură cine știe ce. Acel amănunt, odată ghicit, nu i se mai părea atît de important.

Nu i se părea important mai ales în ceea ce-l privește ; pe Matei s-ar putea să-l intereseze. Cu mintea lui pătrunzătoare, ageră și suplă, Coman ghicise care va fi piedica cea mare în realizarea inovației. Cineva n-o să fie de acord cu inovația, sau o să fie de acord în anumite condiții... Cel care se așeza în calea punerii în practică a inovației era chiar el, Coman, șeful cabinetului tehnic. „De, te pune cîteodată viața în niște încurcături!" Aceasta era realitatea, el, Coman o cunoștea mai bine decît oricare altul. Și, deși lucrurile depindeau direct de el, Coman clătina gînditor din cap, încerca un sentiment de resemnare, de neputință. Cercetase situația cu seriozitate, nu vedea nici o ieșire. Coman dădea să înțeleagă că el încercase să înlăture amănuntul acela neplăcut, vulgar, cu împărțirea drepturilor pe din două; juma-juma, dar că, în ciuda eforturilor sale, nu reușise. Oricîtă diplomație și tact politic aruncase în luptă, Coman cel dornic de progres tehnic nu reușise să-l convingă cu nimic pe afaceristul și birocratul Coman.

„Dar nu-i frumos să-i ascund adevărul!... O să creadă cine știe ce bietul băiat". Coman socotea de datoria lui să-i dezvăluie tînărului adevărul.

— A... uite ce voiam să-ți spun, apropo de ce discutam înainte... Dacă mă iei de coautor și-mi dai jumătate din drepturi o punem repede în producție... pe scară mare...

Coman nu-i făcuse impresia unui om care propune un lucru necinstit ci a unui specialist care analizează situația din toate unghiurile și nu vede altă soluție. „Inovația e foarte reușită și e păcat să stea nefolosită".

Șeful cabinetului tehnic nu-i aștepta cu emoție răspunsul. El nu-și exprimase decît punctul lui de vedere... In definitiv, nu-i inovația lui...

— Cum adică? se miră Matei, încercînd să-și stăpînească o cumplită repulsie fizică.

Protestul tînărului nu-i aduse lui Coman decît enervare, plictiseală, convingerea că-și cheltuise zadarnic bunăvoința. „Eu îi dau o idee înțeleaptă și el, prostul, țipă".

De data aceasta Coman n-avea deloc energie. Dacă Matei nu pricepe singur n-o să-i aducă noi argumente. Matei se gîndea numai la el, nu se gîndea și la interesele uzinei.

— Principalul e ca inovația să fie pusă în practică, se arăta supărat Coman, să aducă uzinei foloase. Atunci, de ce protestezi? De ce nu vezi lucrurile în conținut?

Coman nu părea prea interesat de rezultatul concret și imediat — „ori cu banii ăștia, ori fără, tot aia". Insuccesul în afaceri necurate îl ajuta întotdeauna să descopere sensurile înalte ale vieții: dragostea, creația, munca onestă : „In definitiv, nu banii sînt lucrul principal în viață".

Șeful cabinetului tehnic nu trăia pînă în adîncul sufletului această întîmplare, nu-și arunca în luptă întreaga lui putere. „Și de afacerea asta cu inovația era cît pe-aci să uite... Uitase, pur și simplu, uitase literalmente... Prins cu atîtea treburi nici nu e de mirare... Cum să nu uite cînd are atîtea pe cap. Coman știa că a face rost de bani prin metode necinstite nu e totul în viață. El știa că există în viață și alte lucruri importante, stima tovarășilor, conștiința datoriei împlinite, iubirea curată și dezinteresată, acestea aduceau omului satisfacțiile cele mai adînci.

Coman nu jucase teatru cînd îi făcuse propunerea aceea necinstită pe un ton indiferent, lipsit de convingere, — procedînd în acest fel dăduse o judecată lucidă, obiectivă, acțiunilor sale... „Dă-le dracului de afaceri, nu ăsta e lucrul cel mai important în viață..."

Tocmai fiindcă știa că în această lume trecătoare există valori mai durabile decît hoțiile și pungășiile, Coman depunea relativ puțină energie sufletească în afacerile necinstite la care participa. Le făcea cu plictiseală, cu oarecare dezgust și mai ales în grabă, dornic să scape cît mai repede de ele... Coman detesta dezumanizarea. El voia totul de la viață. Și afaceri necinstite din care să-și cumpere o motocicletă cu ataș, și conștiința că acolo, la locul lui modest, își aduce și el contribuția.

Gîndul că Matei, un muncitor bun, apreciat de toată lumea, s-ar putea supăra pe el, îl întrista cu adevărat.

— Nu mă interpreta greșit...

Din cauza concepțiilor pe care le susținea, Coman se înfățișa lui Matei ca o arătare slută, din cale afară de hidoasă.

Firele de păr ale lui Coman erau alcătuite parcă din milioanele de gînduri necurate, din milioanele de afaceri dubioase. Și cărarea care-i spintecа firele de păr drept la mijloc era parcă tot ce mai rămăsese bun în el sau credea el că a mai rămas bun. Urechile erau făcute parcă din frica lui Coman de a nu fi prins în timp ce-și pune la cale pungășiile.

Și ochii erau parcă două bacșișuri lipite sub sprîncene de cine știe cine, tot așa cum geambașii bețivi lipesc sutele de viorile lăutarilor. „Dacă mai stau mult aici mă îmbolnăvesc... O să dea el de dracu... Ce mutră de om, ce figură... Mă duc eu la organizație și dai tu, Coman, de dracu..."

★

Peste cîteva zile de la cele întîmplate, Demeter se întîlnise cu Coman și stătuse cu el pînă la unu noaptea. „Poate i-a fost greață" încerca să se consoleze Matei.

„Uite că nu i-a fost greață..."

Privind fața liniștită a lui Demeter, bine dispusă, armonioasă chiar, împăcată cu el însuși, Matei înțelese grozăvia celor petrecute.

Atitudinea lui Demeter de la ședințe, articolele scrise pentru gazeta de perete, felul în care-și organizase munca, toate acestea lăsau să se înțeleagă că, într-o asemenea situație, i s-ar fi făcut greață, s-ar fi ridicat și ar fi plecat.

„Și uite că nu i-a fost greață".

Lui Matei îi era greu să îndure lovitura ; Demeter se număra printre cei cărora, după părerea lui, trebuia să li se facă scîrbă, să trîntească paharele și să plece imediat. El nu prea înțelegea ce se petrecuse cu Demeter. De ce nu i s-a făcut lehamite? De ce nu s-a cutremurat de scîrbă? De ce nu s-a făcut galben de furie? De ce nu i s-a întors stomacul pe dos? De ce n-a simțit la un moment dat că dacă mai stă acolo i se face rău? Demeter îi promisese că în asemenea împrejurări o să i se întoarcă stomacul pe dos și nu-și ținuse făgăduiala.

Desen de MIHU VULCANESCU

„Demeter, Demeter, de ce nu ți-a fost greață? De ce nu ți se întoarce stomacul pe dos cînd stai la masă cu indivizi suspecți?"

Și Matei se gîndea ce frumos ar fi fost dacă lui Demeter i s-ar fi întors stomacul pe dos. Ce minunat ar fi fost dacă, după cîteva clipe s-ar fi făcut galben de ciudă și ar fi plecat de la masa individului.

Matei interpreta faptul că lui Demeter nu i se făcuse scîrbă în seara aceia, cînd stătuse cu șeful cabinetului tehnic la masă pînă la unu noaptea, — ca un act de inamiciție și ostilitate la adresa lui. „Dacă ținea la prietenia noastră i se întorcea stomacul pe dos".

— Nu ți-a fost greață?... murmură Matei cu un glas din care dispăruse parcă disprețul și rămăsese numai tristețea.

— Nu, dece. Tipul are hazul lui...

— Aseară trebuia să ți se facă greață... Așa ar fi fost frumos..

— Uite că nu mi-a fost...

Matei se uita la Demeter, cu un amestec de furie și nedumerire. Ochii îi luceau atît de dur și de sălbatec încît Demeter aproape că se înfricoșase. „E nebun complect, ăsta e în stare să mă sfîșie în bucăți". Sufletul lui Matei era apăsat cînd de o mare nedumerire și tristețe, cînd de o furie rece și necruțătoare. Cînd, de pe fața lui tînără dar brăzdată de riduri și zbîrcituri, tristețea se risipea, îi lua locul un dispreț crud, neîndurător. Și aceste sentimente îi luminau fața brăzdată de timpuriu de o asprime ciudată ca vîlvătăile schimbătoare ale unui foc bătut de vînt.

— Ești în fond o cîrpă...

Obișnuit cu expresiile tari ale acestuia, Demeter, nu se supără : zîmbi numai puțin ironic și puțin disprețuitor. Dar Matei se simți profund jignit cînd văzu că batjocura lui nu avu asupra lui Demeter efectul urmărit. „Face pe deșteptul... Eu i-am zis cîrpă și el rîde... Ca și cum eu aș pierde timpul să-l înjur pe degeaba. Eu îl înjur cu un scop bine precizat. Eu îl înjur să se simtă prost ,să nu doarmă noaptea, nu ca să rîdă ca prostul".

— Ești o cîrpă bună de șters praful. Și încă un praf din ăla vechi de tot

— Termină Matei... Termină o dată că mă supăr pe tine definitiv.

— Cu ce mă amenință el... — zîmbi Matei ceva mai înțelegător. I se păru atît de nelalocul ei amenințarea încît aceasta îi aduse bună dispoziție și se mai liniști puțin. Crezi că am să sufăr din cauza asta?

— Ei, tu n-o să suferi... Te desparți ușor de prieteni. La revedere, la revedere... Ai o inimă de piatră. Tu ai fi capabil să te desparți de un prieten cu sînge rece, fără să pui la inimă. Eu n-am însă sîngele tău rece. Pe mine m-ar durea...

— Dacă acel prieten ar greși lovind în partid... — îl corectă Matei cu liniște, fără să-l tulbure „inima de piatră" pe care i-o dăduse Demeter — aș fi foarte capabil. I-aș spune adio și în noapte aceea aș dormi tun...

— Nu se poate să dormi într-o noapte ca aia. Te gîndești la prietenia ruptă...

— Să revenim la lucruri concrete... — îl îndemnă Matei parcă cu o anume viclenie în glas. Eu am origină proletară. Eu nu te înțeleg deloc Demeter... Tu care nu ești burghez, te porți ca un burghez...

In discuții, Matei aducea adesea vorba despre originea lui proletară. Nu era însă lăudăroșenie, ci mîndrie, mîndrie adevărată... Din cauză că amintea destul de des acest lucru, Matei fusese criticat „Ce tot scoți ochii oamenilor cu originea ta proletară?" Dar Matei nu lua în seamă aceste critici, el se mîndrea cu originea lui proletară și n-avea de gînd să renunțe la această mîndrie.

— Ce tot îi dai cu originea ta proletară... — se supără și Demeter fără convingere, mai mult ca să cîștige timp, să chibzuiască răspunsul. „Ce merit ai tu în chestia asta?".

Infuriat, Matei se crispă de ciudă. O suferință imensă îi schimonosise parcă chipul încă tînăr.

— Ce tot îi dai cu originea ta proletară?! Vorbești și tu cum vorbește Coman ,numai ăla vorbește așa. De ce-ai stat la masă și ai băut pînă la unu noaptea cu șeful cabinetului tehnic care mi-a propus să fac inovația pe din două cu el... Pînă la unu noaptea...

— Ești prea intransigent... — se apără Demeter în mintea căruia seara petrecută cu Coman rămăsese ca o amintire plăcută. Asta nu înseamnă că omul e lipsit de calități...

— Pînă la ora unu cu Coman îi aminti Matei cu voce amenințătoare. De la șase după masă pînă la unu noaptea. Te-ai simțit bine cu un asemenea element... Pînă la ora unu noaptea...

— Ești groaznic... — se supără Demeter. După tine ar trebui să fie verificați toți oamenii cu care bem un pahar de vin... Să bei numai cu oamenii pe deplin lămuriți asupra sarcinilor care le stau în față. Să le ceri dosarul înainte de a ciocni cu paharul căci...

— Da, — admise Matei. Să bei cu oamenii perfect lămuriți. Ce-i rău în asta? Ești ironic... — constată Matei cu dispreț. Și Coman e ironic în asemenea cazuri... Cînd eu i-am spus că inovațiile trebuiesc legate de sarcinile uzinei, și el mi-a răspuns ironic... „Ce crezi tu, mă, că fantezia poate fi planificată?" Adică vezi, eu eram ăla greu de cap, încuiatul... Nu e mare brînză să fii ironic... Toți proștii sînt ironici.

— Ești rău, se cutremură Demeter. Ești un om foarte rău...

Asta era acuzația care i se aducea lui Matei de către unii. Că e un om rău. Că n-are înțelegere pentru greșeli. Crede că oamenii sînt niște sfinți. Crede că oamenii nu sînt făcuți din carne și sînge. Crede că toți trebuie să fie intransigenți cum e el.

— Sînt foarte rău... aprobă Matei — sînt o fiară... De ce sînt o fiară? Fiindcă mi-e scîrbă de unul care ponegrește clasa muncitoare. Nu e clasa muncitoare baza, nu duce ea tot greul? Și eu să admit ca o rîmă, o tîrîtură s-o ponegrească? Să nu mă înfurie?... Asta se chiamă la tine bunătate? Asta e bunătatea în concepția ta? Mi se face greață de o asemenea bunătate. Mie mi-ar fi fost greață de un asemenea om. Ție nu ți-a fost greață? Și dacă nu ți-a fost greață ai tu un motiv.

— Ești rău...

— Sînt prea bun... — se apără Matei. Incă trec multe lucruri cu vederea...

— Oamenii se plîng de tine. Sari mereu peste cal... Exagerezi...

— Cine se plînge de mine? întrebă cu dispreț Matei. Rîmele, stîrpiturile, scufițele de noapte, alea se plîng de mine... Rîmele...

— Nu numai rîmele... — îl corectă Demeter. Uite și tovarășul Cucu s-a plîns că nu-l saluți. Ce e cu tovarășul Matei? Eu îi dau bună ziua și el nu-mi răspunde?!

Matei izbucni în rîs.

— Se mai și miră... Ca și cum el nu știe că eu nu mă supăr decît din motive principiale... N-am scuipat pe nimeni în obraz înainte de a examina situația. Și cînd scuip mă gîndesc, Demeter, — i se mărturisi Matei cu tristețe neașteptată în glas. Nici nu știi cît de atent îmi cîntăresc faptele... Ăstuia i-e frică să-mi ia apărarea în problema inovației, dar mi-a dat dreptate între patru ochi... Eu nu dau bună ziua la oamenii fricoși... Nu string mîna ălora care dîrdîie de frică... Nu conversez cu scufițele de noapte. Conștiința mea mă împiedică... Nu beau cu ăia cu concepții false...

— Te crezi mai deștept decît ceilalți oameni?!...

— Mai deștept decît ceilalți. Ce-i aia mai deștept decît ceilalți? Nu mă cred mai deștept. Și nici nu sînt... recunoscu Matei cu simplitate.

— O să ți se urce o dată oamenii în cap... — încercă Demeter să-l amenințe... La reuniunea dată de comitetul sindical, n-ai vrut să dansezi cu tovarășa Ruxana... Fata te-a invitat și tu i-ai întors spatele... S-a făcut de rîs în fața oamenilor...

— E vina ei că s-a făcut de rîs...

— Cum adică vina ei?

— Din vina ei. Altfel de ce n-aș fi dansat? ce motiv aș fi avut? Să-ți explic de ce n-am dansat, să vezi că există o explicație la bază, că nu sînt un apucat... Și-a înșelat bărbatul care era plecat în armată... Și băiatul e grănicer, apără hotarele, nu era la infanterie... — Matei spuse aceste ultime cuvinte cu o asemenea intonație în glas ca și cum faptul că bărbatul era grănicer mărea păcatul femeii. A lucrat la mine în brigadă. Cînd s-a întors într-o permisie de zece zile, a găsit-o cu altul în pat... Și atunci explică-mi și tu mie, cum să dansez cu ea, curva dracului, tîrîtura...? Practic, cum să dansez cu ea?

— Ei cum să dansezi, cum se dansează cu toate fetele... Și poate că l-a iubit pe ăla! De ce nu te gîndești și la această latură? L-o fi iubit pe ăla mai mult.

— M-am gîndit și la această latură... — îi repetă Matei cu dispreț cuvintele. N-avea nici o grijă, m-am gîndit și la această latură, m-am gîndit la toate laturile... De ce nu i-a spus? Uite dragă, iubesc pe altul... Du-te cu dumnezeu... Era altceva...

— Și ce dacă dansai? De ce să faci fata de rîs?

— Auzi la el, de ce să fac fata de rîs... Păi nu ți-am explicat pînă acuma că nu pot. Practic nu m-ar fi ținut picioarele... Mi-era o așa scîrbă de toată povestea asta... Și ce necăjit a fost bietul om. Știu asta, că a dormit la mine în noaptea aia...

— Exagerezi...

— Una știi și tu, „exagerezi" și cu asta crezi că l-ai apucat pe dumnezeu de picior... Uite că nu exagerez de loc. O dată am nimerit la cantină la masa lui Coman, asta mai de mult, înainte de povestea cu inovația... Ce greu a fost ,doamne, ce greu a fost... Ce scîrbă mi-era de mutrișoara lui importantă... Și ce greu mai serveau fetele în ziua aia, să-mi facă parcă mie în ciudă... Și Coman, ăsta, ce glume făcea, ce bădărănie... Tot timpul discuta cam așa: „Ce zici de puștoaica aia? Merită să-i faci cadou un pulover de la Romarta, dar vine ea acasă și pentru mai puțin". Cum dracu să stai la masă cu un om ca ăsta?

Demeter tăcea : nu mai știa ce să spună.

— Nu pot să fiu altfel... — nu pot să fiu altfel — recunoscu Matei — Dacă mi-e scîrbă, mi-e scîrbă... Văd și eu, alții pot să stea la masă cu Coman, discută cu el, rîd cu el, eu nu pot, mi se încrețește pielea pe mine... Dacă nu pot, nu pot... Demeter, Demeter, de ce nu ți-a fost greață? Ce frumos ar fi fost, ce frumos... Ei, nu-i nimica. Va veni și vremea aceea,

Scrumbiile albastre

La mare, amiaza fu posacă. Pe scările strîmte de pe mal, erau trase două mahune; veniseră de mult şi fuseseră descărcate, iar acum stăteau acolo, pîntecoase şi greoaie ca nişte gîşte îndopate.

Ultima mahună veni cu pînza pe dreucă pînă la mal. Iaşca, lunganul de la cîrmă, nu reuşi să îndrepte barca la vreme şi vîntul o izbi cu carena în nisip şi o împotmoli.

Injurînd vesel, pescarii săriră în apa mică. Vîntul le zbîrlea părul, le umfla cămăşile şi valurile îi loveau peste picioare, clipocind.

Incepură să aleagă peştele în coşuri; separau scrumbia albastră, stavrizii şi zarganii lungi şi subţiri ca nişte şerpi argintii cu ciocuri ascuţite. Cel care lua peşte cu minciogul se întoarse pe jumătate, atît cît să poată vedea în spate magaziile şi depozitul cherhanalei; acolo, într-un refugiu de papură se vedea ceaunul cu borş — alături, la o masă cu picioarele bătute în nisip şedea un om

Cel care lua peşte cu minciogul îl privi şi începu să rîdă. Răsucindu-se, se adresă simandicos unui băiat de vreo şaisprezece-şaptesprezece ani:

— Vezi, Vasile, că ţi-a venit şeful!...

Surprins, băiatul întoarse capul. Avea nasul mic şi cîrn în mijlocul feţei rotunde, arse de soare şi fire rare de păr alburiu pe bărbia inocentă. Privi şi el spre magazii. Văzu cămaşa roză a lui Corsei.

— Da, zise Vasile, mi se pare că a venit nea Corsei, şi porni repede spre magazii.

Băiatul venea repede spre magazii, ştergîndu-şi palmele ude de pantalonii lui din urşinic cafeniu, plini de solzi argintii pe coapse. Corsei îl urmărea. „Băiatul o să meargă, îşi spuse. O să-l aduc eu într-un fel acolo — şi acolo, cînd o să-i dau şi ceva parale, nu mai zice el nu!... Oare o fi avînd destulă putere", se întrebă privindu-l cu coada ochiului; ăsta era singurul lucru care-l îngrijora. Dar nu, băiatul avea destulă putere.

Vasile se lăsase pe vine şi răscolea focul de sub ceaun. Se ridică. Gustă din borş. Acum venea spre el. Corsei îşi întoarse privirile. Aştepta, netezind cu unghia lui lată şi groasă, o crestătură adîncă în lemnul mesei.

— Gata borşul? întrebă Corsei.

— Da, zise băiatul, e aproape gata. Zicea brigaderul iar că unde eşti!

Corsei nu răspunse. Netezea mai departe cu unghia lemnul mesei — negru, slinos, îmbibat cu zemuri şi grăsimi de peşte.

— Mă, zise deodată Corsei, privindu-l atent cu ochii lui negri şi bulbucaţi, tu poţi să ţii un secret în tine?

— Pot, zise băiatul.

— Doar acum eşti bărbat, făcu Corsei cordial.

— Da, încuviinţă băiatul măgulit şi roşi violent. Era nerăbdător. Pot foarte bine, zise el.

— Vii la mine la talian mai pă seară?

— De ce?

— Aşa, zise Corsei, făcîndu-i cu ochiul; fin'că eu mă duc pînă la o haziaică din baracamente. Trebuie să rămînă cineva în talian, nu?

Băiatul şovăi.

— Vream să mă duc la bal, spuse el

— Păi balul e mai tîrziu, zise Corsei; balul nu fuge.

— Nu ştiu, zise băiatul. Ii era greu să se hotărască, şi acum îi părea rău că fusese curios şi se amestecase în treaba asta; n-ar fi vrut să se ducă. Nu ştiu, repetă el.

Corsei îşi strînse buzele groase, pătate de tutun şi faţa lui buhăită şi nerasă se schimonosi într-un zîmbet dispreţuitor:

— Işi deschide omu' sufletul, şi el... Vii sau nu vii, spune acum — Ori e laie, ori bălaie!...

— Da, zise băiatul fîsticit; pleoapele lui cu gene de culoarea spicului prea copt începură să tremure. Cred că o să viu, cred că da, o să viu.

— Bine, zise Corsei satisfăcut, măsurîndu-l încă o dată pe băiat din cap pînă în picioare. „Da, are putere, îşi spuse în sinea lui, are putere. E scund, dar voinic". Ei da, acum putea fi foarte liniştit.

Ieşi, printre magazii şi făcu cîţiva paşi pe plajă. Simţea nisipul umed sub tălpi şi scoicile mici care se spărgeau şi se înfundau în nisip. Fraţii Lovin cărau gîfîind un coş plin cu scrumbii — mari, cu burta albă, grasă şi cu spinarea dungată verde-albăstrui.

— Unde-i Sava, mă? îi întrebă Corsei, dar era cu ochii la scrumbii. N-avea nici o treabă cu Sava. Intrebase doar, pentru că era bine dispus.

— Acolo, la mahună.

Cînd îl văzură pe Corsei venind spre mahună, pescarii amuţiră. Corsei se sprijini cu subţioara de barcă. Se uita foarte atent la Iaşca, dar făcea asta fiindcă tăcerea celorlalţi îl nedumerise şi îl stînjenea. Iaşca, lunganul şedea ghemuit în ceardacul mahunei şi despica o pisică de mare.

— Unde-ai fost, mă, ieri? îl întrebă Iaşca.

— P-aici, p-aproape.

— Da la muncă de ce n-ai venit, dacă erai „p-aici, p-aproape"?

— Am fost eu şi la muncă.

— S-a spetit săracu' de el, zise Iaşca batjocoritor. Numai cu spirt dintr-ăla verdele, puturosu', dat prin pîine...

Nu rîse nimeni. Pescarii alegeau în tăcere peştele. Corsei zîmbi silit:

— Ai vorbit la un telefon prost.

— Era un telefon bun, spuse Iaşca.

— Crezi că oamenii nu ştiu nimic, zise cineva în spatele lui Corsei. Nu ştiu cam de unde ai tu banii...

— Ei, şi de unde-i am eu? întrebă Corsei. Stătea cu subţioara sprijinită de marginea mahunei şi nici măcar nu întorcea capul. Privea într-una cu ochii lui bulbucaţi, întredeschişi, scrumbiile alunecoase din mahună. Zîmbea liniştit: auzise destule vorbe, dar nu-l prinsese nimeni niciodată şi puţin îi păsa lui de toate vorbele lor.

— Bagă de seamă, Crapule, că nu eşti copil mic să te bată careva la c... ca să înţelegi.

Asta fusese altă voce. De fiecare dată era o voce nouă. Corsei ştia de fiecare dată cine vorbeşte dar nu-i răspundea niciunuia — nu vroia să facă asta.

— Să nu te crăpim noi cumva...

„O s-o crăpeşti pe mă-ta", îşi spuse Corsei, dar cuvintele acelea îl făcuseră să pălească. Sări de pe bulumaci şi făcu cîţiva paşi fără rost. Parcă îl lovise cineva cu o biciuşcă peste picioare. Obrajii lui, acoperiţi cu vine subţiri, frînte, tremurau de mînie. Dar în acelaşi timp Corsei se temea. Nu i se mai întîmplase niciodată asta; nu-l ameninţaseră niciodată aşa. Incercă să pară preocupat, batjocoritor. De fapt, asta era frica. Nu voia să-şi mărturisească asta, dar aşa era. Nu-i mai spunea nimeni o vorbă. Se auzea numai clefăitul peştilor aruncaţi unii peste alţii, şi apa cenuşie care cădea cu regularitate pe nisip.

Cîteva minute mai tîrziu Corsei era în faţa depozitului. Apoi se aşeză la masă. Mîncă singur fără poftă, înaintea tuturor. După ce vorbi încă o dată cu Vasile, Corsei pregăti înfrigurat lotca cea mică: luă alte rame, aşternu într-un colţ un maldăr de plase sub care ascunse cîţiva saci şi mai puse deasupra o pufoaică. Cînd termină toate astea, Corsei dezlegă lotca, o împinse puţin pe apă, apoi sări grăbit în ea şi începu să vîslească.

Vîsli din răsputeri şi cherhanaua rămase în urmă. Cînd n-o mai văzu, Corsei respiră uşurat. In larg aerul avea un gust amărui, puţin înţepător dar plăcut, de pelin şi de peşte proaspăt. Lumina soarelui era ca o căpiţă de fîn în risipă. Valurile treceau pe sub barcă lăsînd în urma lor bolboci argintii de aer şi de spumă. Corsei întorcea din cînd în cînd capul şi privea înainte. După vreo jumătate de ceas văzu parii nemişcaţi şi plasele albe ale talianului. Pescăruşi albi pluteau legănîndu-se pe lîngă barcă sau îşi luau zborul şi se lăsau ţipînd în talian. Corsei scoase ancora de sub grămada de plase şi-i dădu drumul în mare. Răvăşi plasele. Aşeză pufoaica peste ele, îşi descheie cămaşa la gît, apoi se întinse pe spate potrivindu-şi mîinile sub cap.

Teama lui, amănuntele discuţiei cu Iaşca — în sfîrşit o mulţime de alte întîmplări supărătoare rămăseseră acolo, pe uscat. Acum avea să facă ceea ce îşi pusese în gînd. Nu-l mai putea împiedica nimeni cu nimic, şi nu i se mai putea întîmpla nimic. Trebuia numai să aştepte.

Vasile veni la cinci şi jumătate. Corsei recunoscu de departe pantalonii cafenii ai băiatului şi se bucură. Scoase ancora, făcu colac saula udă şi începu să vîslească spre ţărm.

Digul era pustiu. Doar la capătul dinspre larg, un ceferist prindea peşte cu undiţa. „Grăniceri să nu fie", se gîndi Corsei. Băiatul coborî coama digului, lăsîndu-se printre pietrele gălbui, mari şi colţuroase, pînă aproape de apă. Corsei opri barca în faţa lui, apoi îl chemă:

— Sări încoace!

— Păi nu ieşi mata întîi?

Corsei ridică din umeri prefăcut: nu înţelegea.

— De ce să ies? întrebă el.

— Păi nu te mai duci la baracamente?

Corsei rîse. Ochii albaştri ai băiatului se rotunjiseră de mirare.

— Ai venit prea devreme, spuse Corsei.

— Vezi, bre, cum eşti, făcu Vasile necăjit; vorbea cu mîinile în şold. Şi ce fac eu acuma, poţi să-mi spui? Să pierd balul, nu?

— Taci mă, nu fii prost. Vino-ncoa, să-ţi spun eu ce să faci...

Băiatul sări în barcă nemulţumit, bosumflat. Corsei căută să-l îmbuneze:

— Vrei să tragi cumva la rame?

— Nu vreau, răspunse băiatul.

„Ia uite-l", se gîndi Corsei şi îl privi cu atenţie. Ieşiseră de după dig şi băiatul începuse să simtă marea chiar din clipa aceea, şi tot atunci îi trecu şi supărarea. Corsei vîslea rar; ramele frecate de cuiele din lemn tare scoteau sunete înăbuşite. Părea nepăsător, dar se apropiase de talian şi asta îl făcu să freamăte. Lîngă talian lăsă ramele şi se ridică de pe sitelcă. Acum ţinea în mîini, cumpănindu-se şi îndoindu-şi genunchii la fiecare val, colacul de saulă şi ancora cu patru braţe arcuite. Inainte de a le arunca în apă, Corsei se întoarse spre băiat.

— Mă, Vasile, zise blînd şi gros, îmi mai faci tu un serviciu mie?

— Ce serviciu? întrebă Vasile.

Corsei puse binişor la loc ancora şi colacul de saulă.

— Mă, începu el rugător, cum o să mă duc eu la femeia aia cu deştu-n c..., ia zi şi tu? Pescar, nu ştiu ce, şi eu mă duc aşa.

— Şi ce dacă te duci aşa? întrebă Vasile rîzînd.

— Da, mă, zise Corsei strîmbîndu-se, dar aici e ceva serios, înţelegi?

— Inţeleg, făcu băiatul. Şi ce vrei?

— Să-i duc şi eu v-o coadă de peşte. Tot cu gara-gara mereu, vezi că nu mai merge... Nu-i frumos.

Băiatul primi fără elan mărturisirile acestea.

— Şi ce serviciu să-ţi fac eu? întrebă.

— Mă, zise Corsei din ce în ce mai blînd, să-i duc şi eu acuma măcar, cîteva scrumbii acolea...

— Bine, zise băiatul, dar de unde să le iei, scrumbiile alea?

— Le luăm din talian.

— Cum dracu să le iei din talian? întrebă nedumerit băiatul.

— Intrăm şi le luăm, zise Corsei simplu; ce, o să fie foc pentru zece scumbii?

Băiatul făcu ochii mari.

— Păi cine o să ridice torba?

— Noi, zise cu bunăvoinţă Corsei. O ridicăm noi doi.

— Păi da' putem? Aşa ceva nu s-a auzit încă...

— Păi ce, nu ridicăm noi o sută cincizeci de chile? făcu Corsei. Crezi că s-a strîns mai mult pîn-acum? Greul se strînge mai tîrziu, îi explică el.

— De, ştiu eu? Da' ţine şi asta, şi p-'ormă mai pleci şi mata, şi eu pierd balul, zise băiatul cu voce subţire şi tremurătoare.

— Ăla nu-i pe roate, îl asigură Corsei. Tot acolo ai să-l găseşti pînă la urmă.

— Da' eu nu mă dichisesc, bre, nu mă berberesc şi eu ca omu? zise băiatul pipăindu-şi firele blonde şi moi care-i creşteau numai pe bărbie.

— Vezi mă, fiţi-ar dichisu' al dracului, vezi cum eşti, zise Corsei şi scuipă în apă. Da'nainte, cînd veneai după un pol că să vezi, nea Corsei, o fată, nea Corsei, nu ştiu ce chestii, daraveli nea Corsei — atunci eu puteam să zic da, eu puteam să fac, puteam să înţeleg, nu?...

Vasile îl ascultă, privind pata albă de flegmă care se desfăcea pe apă în firişoare subţiri.

— Stai, bre, zise el încet, ce te repezi aşa? Am spus eu că nu? Să încercăm.

„Aşa, puiule, vezi ce cuminte eşti?", se gîndi uşurat Corsei şi se aşeză repede pe sitelcă. Intoarse hotărît lotca şi intră cu ea în anticamera talianului.

Cînd ajunseră acolo unde începea torba, Corsei trase vîslele în barcă şi se ridică în picioare, făcîndu-i băiatului un semn cu mîna. Vasile se ridică şi el în picioare. Acum fiecare val îi înălţa odată cu lotca, silindu-i să se plece sub sîrmele împletite care uneau parii talianului. Fără să scoată un cuvînt, Corsei începu să desfacă nerăbdător nodurile care ţineau capătul torbei aţîrnat deasupra apei. Işi puse la îndemînă minciogul. Opintindu-se, începu să tragă împreună cu băiatul torba lăsată în adînc. In capcană apa rămînea mereu întunecată. Continuară să tragă plasa. Incordîndu-se. Treptat, acolo apa se făcu argintie şi la zece picioare apărură spinările peştilor forfotind într-un ghem alburiu. Acum torba era grea, era din ce în ce mai grea. In cele din urmă, zdrobind toată faţa apei, peştii ţîşniră zăpăciţi unii asupra altora.

Corsei puse picioarele pe plasă şi îi strigă băiatului să facă la fel. Scotea peştele cu minciogul, apăsînd cu picioarele marginea lotcii, care se aplecase peste apă. Scotea peştele lacom, repede, gîfîind.

Băiatul îl urmărea uluit. La început nu simţise nici o emoţie. Acum însă, neliniştea, încordarea şi tulburarea lui Corsei i se transmiseră şi lui, şi toate astea îl făcură să simtă că ajută la înfăptuirea unui lucru care trebuia ferit de ochii oamenilor.

Corsei scotea minciog după minciog şi transpirase. Cămaşa lui roză avea pete de culoare închisă la subţiori şi pe spate. Părul sur i se năclăise. Fire subţiri de sudoare grasă îi coborau pe la tîmple, pe frunte şi pe obraji, făcînd să-i sclipească perii din barbă. Obrajii i se povîrniseră şi îi tremurau. Intredeschisese gura şi la fiecare mişcare buzele lui groase, cu pete cafenii de tutun, zvîcneau.

„Ia uite-i haziaica, ia uite-l hoţu', la ce m-a chemat el pe mine", se gîndi băiatul. Acum înţelegea bine totul. Privi în jur — nimic. Mare pustie, întunecată. Pe fundul lotcii grămada amestecată de stavrizi şi scrumbii care agonizau deschizîndu-şi spasmodic gurile cu dinţi mici şi ascuţiţi. Băiatul spuse îngustîndu-şi ochii albaştri:

— Bre, da calică haziaică mai ai! Scumpă al dracului! Arătă peştii cu mîna.

Corsei se aplecă şi răscoli grămada de peşte. Ceea ce îi spusese băiatul, însemna, după părerea lui: „Gata, am înţeles că vrei să facem o afacere şi o s-o facem. Nu trebuie să-mi explici nimic, şi nici nu trebuie să mă rogi". Da, treaba era ca şi făcută. Se îndreptă satisfăcut şi-i făcu iar, băiatului, cu ochiul.

Apoi îndepărtară lotca şi torba se duse la fund. Apa rămînea goală în capcană.

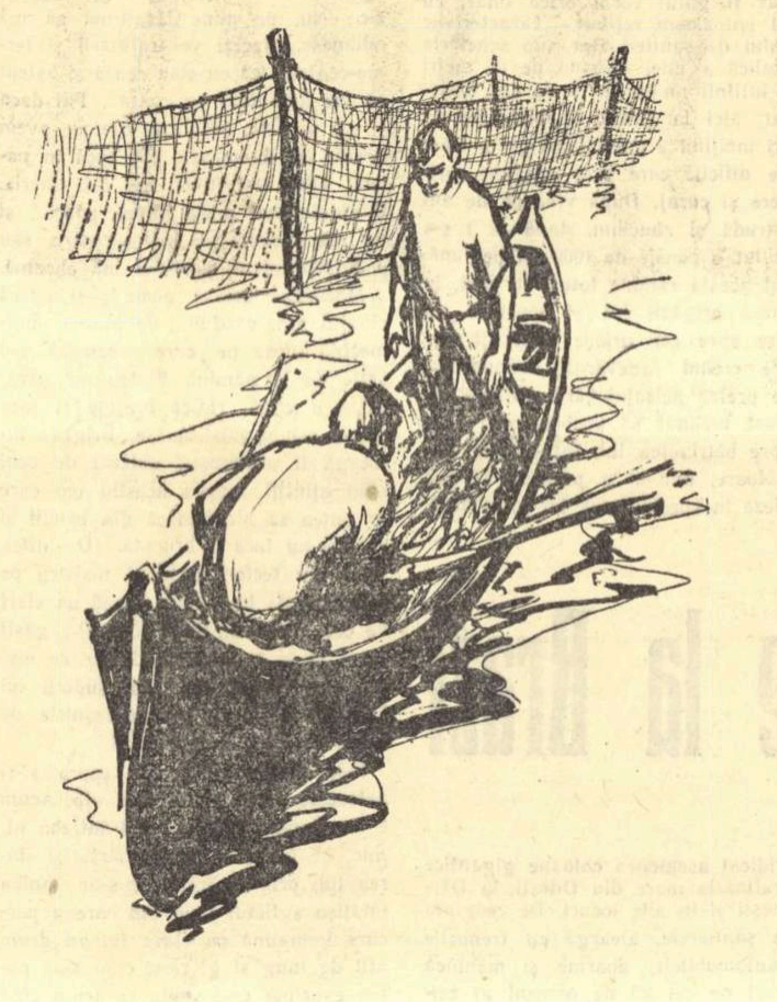

Legară frînghiile la loc şi ieşiră încet din talian. Corsei vîsli peste gheremea; în larg, dar nu se depărtă prea mult de talian. Ancoră, şi după asta scoase un sac din cei ascunşi sub maldărul de plase de la pupa. Incepu să aleagă peştele, urmărind numai spinările verzi-albăstrii, vărgate şi coastele cu pete albastre, dese şi mărunte ca o ţesătură, ale scrumbiilor. Cînd termină, acoperi stavrizii rămaşi cu pufoaica. Se ridică în picioare şi cumpăni sacul care se umpluse pe jumătate.

— Gata, zise el. Oricum, cincizeci de kile sînt aici ca popa! Lăsă sacul jos apoi îl legă la gură. Albastre, mă, — lovi sacul cu palma: moare sezoniştii după astea!

Desene de MARCEL CHIRNOAGĂ

Vîrî mîna în buzunarul adînc al salopetei şi scoase banii primiţi dimineaţa de la Pavel. Trase două hîrtii, apoi se răzgîndi. Puse una la loc. Pe cealaltă o întinse băiatului.

— Ia, zise el, fluturînd grăbit hîrtia, ia un pol şi să te duc la mal. Puse piciorul pe sac şi adăugă: Nu e aşa greu, o să poţi tu să-l duci.

— Ce să duc eu? întrebă repede Vasile.

Corsei rămase cu banii în mînă; se gîndi puţin, apoi puse banii la loc.

— Ia nu te mai sclifosi, izmenitule! Cum ce să duci? Sacu' să-l duci!

— Unde? întrebă Vasile.

— La baracamente, răspunse Corsei.

— Nu, zise băiatul, nu fac eu aşa ceva.

— Ce, aşa ceva?

— Asta, răspunse băiatul. Nu mă amestec eu şi în treaba asta cu sacul.

— Te rog eu frumos, mă Vasile.

— „Haziaică...", făcu Vasile cu repros. Scoţi o sută de chile din talian şi alegi numai scrumbia, după care moare sezoniştii...

— Bă, zise aspru Corsei, vezi că acu' ne stricăm la ceafă. Da ori ba, să ştiu şi eu ce fac acuma. Văd că de vorbă bună tu nu pricepi.

— Nu vreau, zise încă o dată băiatul.

Corsei înjură printre dinţi. Stătea cu picioarele desfăcute lîngă sac. Blîndeţea şi bunăvoinţa lui pieriseră. Işi arcuia genunchii şi părea gata să se repeadă. Se priveau aşa în tăcere. Nu erau decît ei doi acolo, pe apa cu pete negre şi cenuşii: băiatul jos la pupa, iar Corsei în picioare şi într-un fel deasupra lui — crunt şi neiertător.

— Zi, făcu Corsei.

— Bine răspunse Vasile. Ce să fac; mă duc.

— Aşa, făcu Corsei apăsat. Eu te învăţ cum să trăieşti mă, blegule, şi într-o zi o să vii tu singur ca să-mi pupi mîna

— Şi unde să mă duc? întrebă Vasile.

— La Pavel Ţiganu, îi spuse Corsei scurt aşezîndu-se pe sitelcă. Il ştii tu... Te duci acolo şi-i spui să eu te-am trimis. Impinse sacul pînă la picioarele băiatului.

După asta, pînă aproape de mal nu-şi mai spuseră o vorbă. Pe mare se lăsa întunericul şi începuse să bată briza. Cerul era mai neguros acum, ca o ceaţă suspendată la mare înălţime. Vasile şedea ca şi înainte la pupa. Corsei îl privea cu aer stăpînitor; era sigur de el. Se apropiaseră de dig şi acolo, ceferistul, care la venirea băiatului prindea peşte, îşi strîngea tacticos undiţele.

Băiatul se ridică de la locul său atît de brusc şi atît de neaşteptat pentru Corsei, încît Corsei se ghemui pe sitelcă, luînd mîinile de pe vîsle şi ridicînd un picior să se apere. Băiatul nu veni spre el — păşind peste bordul bărcii, Vasile rămase o secundă suspendat; faţa lui pistruiată pălise, iar gura subţire i se deschisese după aer. Căzu în apă, dar ieşi numaidecît şi începu să înoate spre dig. Corsei se ridică de pe sitelcă. Băiatul era la vreo cincisprezece paşi.

— Stai, zise Corsei tremurînd de furie. Astîmpără-te şi vin-aici că te omor, auzi tu?

Băiatul se întoarse cu faţa.

— Nu, zise el gîfîind şi scuipînd. Credeai că sînt vreo viţea proastă.

— Te omor, repetă Corsei.

— Omoară-mă, spuse în batjocură băiatul. Inota uşor. Era din ce în ce mai aproape de dig.

Corsei se uita încremenit după el. Ii vedea cînd şi cînd capul — părul ud şi ceafa subţire. Băiatul ştia acum o grămadă de lucruri — ştia chiar prea multe lucruri despre el, şi Corsei l-ar fi înecat acolo, cu pana vîslei, ca pe un căţel. Dar acum nu-i mai putea face nimic, nu mai erau singuri. Il văzu cum se caţără pe digul colţuros şi odată îl văzu alunecînd. „De ţi-ai sparge capu' de cataroaie", se gîndi Corsei cu ură. Dar nu, ceferistul îi întinse băiatului mîna şi Vasile ieşi din apă şiroind, cu cămaşa lipită de spate. Spuse ceva şi ceferistul îşi întoarse capul spre barcă. „Gata, făcu Corsei în sinea lui — a început!"

Se întoarse înspăimîntat la talian şi aici, după ce aruncă în mare stavrizii morţi şi mută de cîteva ori fără rost sacul cu scrumbii dintr-un loc într-altul, simţi răcoarea mării. Işi puse pufoaica peste cămaşă şi rămase aşa, ascultînd cîrîitul martinilor care mureau sugrumaţi în plasele dimprejurul talianului.

„Aoleo, Cristoase, acu' e acu', făcu el cuprins de spaimă. Nu prevăzuse asta, nu prevăzuse o mulţime de lucruri. Se simţea îngheţat pe dinăuntru. Incercă să se liniştească. „Stai că nu m-au prins ei. Dacă spune Vasile ceva, zic şi eu nu, şi gata". Se întrebă: — „Şi ceferistul? Aici se-nfundă toate". Era ca un şoarece neputincios; căuta o gaură prin care să se poată strecura şi nu izbutea să găsească vreuna. „Aoleo, Vasile, Vasile, unde eşti tu acuma să te strîng eu de gît! Te-ai dus la bal şi acolo o să le spui la toţi că Corsei aşa şi pe dincolo". Simţi o centură caldă şi apoi rece pe la brîu. „Şi dacă vin în control? Dacă vin acum în control? Sînt în stare şi de aşa ceva, îşi spuse Corsei, sînt în stare de orice!" Işi pironi privirea asupra sacului cu scrumbii. „Da, dar am luat banii şi nu vreau să-i mai dau înapoi, hotărî el. Cum o să-i dau înapoi — mortul de la groapă nu se mai dezgroapă!"

Se ridică şi privi pe mare. Nu, deocamdată nu venea nimeni în control. „Dar pot veni grănicerii dacă le-a spus Vasile, cugetă Corsei. Sigur că da! Şi ce fac cu scrumbiile? Ei, pă dracu! căută el să-şi facă curaj — arunc scrumbiile. Nu, cum o să le arunc? Dar unde le ascund dacă nu mă pot mişca de aici pînă dimineaţa?"

Privi spre dig şi simţi din nou ameninţarea puterii aceleia pe care o nesocotise tot timpul dar care se desfăşurase neîntrerupt, împiedicîndu-l să facă ceea ce dorise din răsputeri.

Se uită la sac. Il dezlegă la gură şi privi scrumbiile — sclipeau rece. Ridicîndu-se în picioare, cu un efort de care nu se mai socotea capabil, Corsei întoarse sacul cu gura în jos şi îl ţinu aşa deasupra apei îngrozindu-se de ceea ce avea să se întîmple chiar în clipa aceea: fîşîind şi plescăind, scrumbiile căzură în mare. După asta Corsei aruncă sacul gol în barcă, la picioarele sale şi rămase aşa, respirînd anevoie cu ochii larg deschişi. Peştii pluteau pe apa întunecată. Unii se legănau cu burţile albe în sus şi puteau să pară strălucirea lunii. Dar erau scrumbiile lui, moarte, care mai pluteau pe apă, înainte de a pieri în adînc.

Mircea TACCIU

MAXIM RILSKI

Sărutul

Abia în crîng am prins-o în umbra serii line
Ci ea, căzută-n iarba parfumată,
Cu mîinile întinse se apăra de mine.
Apoi veni minunea minunată:

Buze ce blesteamă şi-ameninţă
Spre mine-ntind, precum o-nvoaltă floare
Petalele lor pline de-o dulce neputinţă.
Şi obosite zveltele picioare

Ca marmura lucesc sub mutul cer.
iar ea, cu-o voce nouă, ciudată, întreruptă,
Imi spune-ncet:
„Invingător sever,
Deşi o pierd, mi-i dragă-această luptă!"

În romîneşte de ILIE CONSTANTIN

IVAN READCENKO

Grăuntele

Furtunile de mult tăcură,
Se smulse liniştea din frîu.
Ca globul în miniatură,
Stă-n faţa mea un bob de grîu,
Şi spune mult cui vrea să-asculte
Cu glasul lui neauzit
Un singur bob din cele multe
Ale colhozului vestit.
Pieriră norii-n zarea calmă.
Răcit e-al armelor metal,
Tu, bobule!
Ostaşu-n palmă
Te ţine, ca un piedestal!...

În romîneşte de GEO DUMITRESCU

ROBERT ROJDESTVENSKI

In fiecare seară

In fiecare seară scînteind
ecranul alb de lumini învăscut e.
Inţelept era, fără-ndoială, poetul
şi deschizător de drumuri nemaivăzute.

Intunericul nopţii urîndu-l
el pîndea sunetele rătăcitoare-n eter,
pe strunele melodioase ale antenelor,
ceasuri de-a rîndul.

Firea omenească ascunde multe minuni,
dar versurile nu-ncăpeau în ritmul tăcerilor,
în acele secole cînd vechii greci
ascultau muzica sferelor.

Cerurile erau scurte şi goale.
Groaza cutreera spaţiul dintre stele, albăstrui.
Iar Pitagora îşi scria teoremele pe nisip
fără să fie prea sigur de ştiinţa lui.

Ce-ar spune oare văzînd
cît de curajos, sfîşiind bezna din abis
ţîşni, se-aprinse şi zboară mereu
ceea ce lui îi părea doar un vis.

Inmărmurit ar fi putut să privească
(prin fereastra deschisă spre-albastrul coclaur)

Argonauţii lui Iason plutind
în căutarea lînii de aur.

Intreaga Eladă ar fi putut asculta
salutul amar adresat patriei sale
de Ifigenia şi, apăsînd pe-un buton,
răspunsul ar fulgera.

O, şi atunci invizibile unde
în văzduhul omenesc se răsfrîngeau ca-n oglindă.

dar erau timpuri străvechi şi nimeni
nu stăruia să le prindă.

Oricît sînge ar curge şi oricîte visuri
s-ar frînge în ai beznei negri cleşti,
întotdeauna lumea se va deschide
pregătind triumful conştiinţei omeneşti.

...Seara, cînd văpăile ecranului
ca un geam pe care-albeşte luna,
pîlpîie-n odaie, cîntecul neobosit l-aud
al haosului antic şi-al suişului din totdeauna.

În romîneşte de NICHITA STANESCU

E. VINOKUROV

Viteză

Viteza treia! numai a treia.
De ce să te tîrăşti? Trebuie să te smulgi!
Să ţîşneşti!
Pentru ca în trupu-mi purtat inima să-şi încetinească bătăile!
Ca-ntr-o ceaţă în juru-mi să se şteargă culorile.

Alb, alb
Pentru ca respiraţia mea ca pe-un pisc să se-ntretaie.
Vînt, bate-mi în fereastră!
Bate! pînă la febră, dincolo de uragan
Urlă motor! dinamită — nu motor!
Viteza treia!
Eu am mers prea încet pîn-acum pe pămînt.

În romîneşte de VERA LUNGU

Combinatul de la Brazi

„Marile combinate, dotate cu tehnica cea mai modernă, care se înalță în prezent în diferite regiuni ale țării, permit fabricarea în condiții economice optime a unei mari varietăți de produse chimice, necesare tuturor ramurilor industriale, agriculturii și producției bunurilor de larg consum".

(Din Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R.)

Pășeam prin țărîna umedă, biciuit de o ploaie călduță, și căutam în cîmpie unul din cele mai noi combinate care „se înalță". N-am întrebat pe nimeni. Voiam să deslușesc singur în ceața acestei dimineți ploioase, semnele șantierului. In dreapta auzeam răsufletul uriaș al Ploeștilor, simțeam în nări mirosul înțepător de gudroane și benzină. Locomotive sunau răgușit și trenuri lungi făceau să tremure pămîntul. Există o trepidație anume a locurilor industrializate, un vuiet ascuns și o mișcare continuă care-ți sugerează însăși rotirea perpetuă a lumilor. Totuși țărîna aceasta crudă, firul palid al ierbii, rîmele abia ieșite din amorțire, îți spun mereu că te afli pe un tărîm virgin, într-un peisaj împăcat pînă nu demult cu propria-i inerție. Și cînd din acest bărăgan adormit răsar și cresc uriașele recipiente argintii, coloanele metalice, rezervoarele sferice, macaralele și schelele, imaginea este de-a dreptul fantastică. In lună, o asemenea așezare n-ar părea mai bizară. Sentimentul acesta nu se naște numai din tabloul pe care natura nudă îl face cu construcția metalică și avîntată, ci din înfățișarea însăși a acestei construcții. N-ai mai văzut așa ceva niciodată, cu neputință să fi văzut, pentru că această curioasă întruchipare reprezintă clipa de acum a progresului tehnic. S-a născut în numai cîțiva ani, un spațiu imens între ceea ce a fost și ceea ce facem noi astăzi.

Imi trag picioarele din noroiul tiranic și bat la poarta acestei cetăți argintii. Te întîmpină oameni cu obrazul smead bătut de vînturi și ars de soare. Unul dintre ei scrie ceva într-un registru și-i vezi creionul șovăind, ezitînd la virgule și majuscule: a învățat de curînd carte.

— Ia-o matale pe aleea asta, mergi vreo juma' de kilometru și ajungi la barăci, acolo-i găsești pe toți...

Auzi în urmă o frîntură de doină oltenească, dar nu ai vreme să te înduioșezi, te înconjoară deodată o mulțime de mașini uriașe, te cercetează cu ochiul lor înghețat, te sfidează și te fac mic de tot. Sus, jos, în dreapta și în stînga ta, flacăra orbitoare a becurilor de sudură punctează văzduhul mohorît al acestei dimineți. Ploaia bate în marile recipiente metalice, în cupolele de aluminiu, în retortele șamotate, și scoate un susur prelung, un soi de cîntec magic. Oameni în lungi mantale de cauciuc se mișcă în acest labirint ale cărui hotare nu se mai văd.

ȘCOALA CARACTERELOR

Peste puțină vreme, totul va fi altfel aici. Imaginea se va rotunji și se va lumina, măreția aceasta metalică și stranie se va umaniza, se va supune viziunii noastre estetice. Acum șantierul lasă impresia unei mari întinderi explodate, ca și cum toate aceste minuni au străpuns suprafața pămîntului și au ieșit la lumină, lăsînd în jur răni imense, gropi și șanțuri, mocirle negre și unsuroase, peste care tractoarele și buldozerele, camioanele și basculantele, trec gemînd. O împletitură vastă de cabluri și conducte asigură viața misterioasă a șantierului, fac să circule energia tăcută a curentului electric și gazelor. Barăcile care adăpostesc birourile, cantinele, dormitoarele, școlile și bibliotecile, adică viața a patru mii de oameni, ele însele au o înfățișare răvășită, stau gata să dispară, să se mute în altă parte. Se simte sfîrșitul stadiului de șantier și vorbind despre asta, oamenii sînt emoționați. Din vara lui 1959, patru mii de oameni trăiesc aici, muncesc, visează, iubesc și cîntă. Seara, în barăci și corturi, inundați de lumina fluorescentă, citesc și învață, se pregătesc pentru marele asalt. Nici unul din tinerii cu care am stat de vorbă nu părea mulțumit de cunoștințele sale, de pregătirea sa. O mare sete de cunoaștere îi mistuie pe toți. Hotarul dintre generații poate fi real, dar aici pe șantier se naște un anume echilibru între vîrstnici și tineri, un soi de comunicare permanentă, o legătură firească. Năzuințele comune, idealul pe care partidul l-a ridicat și l-a luminat în mintea lor, îi călăuzește, sfărîmă prejudecățile și canoanele vechi.

Maistrul Wentzer Alexandru este ceea ce se cheamă un om între două vîrste, așadar a trăit destul pînă la revoluție, a sorbit mult din paharul cu venin al exploatării. Se vede asta pe chipul cam obosit, în lumina ochilor, în zîmbetul lui reținut. Dar această înfățișare de om care a trecut prin multe și care se mulțumește acum cu foarte puțin, este doar învelișul înșelător al unei flăcări care abia acum arde cu putere. Sub această frunte proeminentă, stau așezate într-o orînduială desăvîrșită, o mie de soluții pentru o mie de probleme. Elanul său pornește, de fapt, dintr-o mare încredere în cei care-l înconjoară, în colectivul puternic din care face el parte și pe care-l conduce. O brigadă de 41 de oameni, între care 19 membri de partid și 11 utemiști, reprezintă o forță cu care te poți încumeta să pornești la un drum, oricît de greu și plin de primejdii. Wentzer a venit aici în 1959, cu 18 oameni căliți. Porneau ca într-o expediție, frămîntați de acea curiozitate fierbinte și ațîțătoare care te încearcă în fața unor fenomene și tărîmuri noi. Aici, pe pămîntul acesta gol și întins, el, Wentzer, alături de cei 18 oameni ai lui, trebuia să construiască nu numai un lucru de seamă, dar și unul cu totul nou.

— Și ne-am pus pe treabă, vorbește maistrul și te cuprinde în privirea lui liniștită. Zile și nopți am studiat proiectele și literatura tehnică de specialitate. Aici, în baraca asta... A fost greu, nu dormeam și nu mîncam de grijă, ne apăsa răspunderea mare, dar trebuia să dovedim că noi comuniștii nu ne temem. Și am început. Brigada a ajuns la 40 de oameni, unii veniți din alte părți, alții calificați aici, pe șantier. Și mă chinuia, dragul meu, un ulcer mai vechi, pe care-l cam neglijasem. Eu nu sînt un om nervos, dacă cîteodată îmi venea să urlu și mi se făcea necaz pe mine, pentru că eu nu aveam voie să fiu bolnav, n-aveam voie... Pînă la urmă l-am zdrobit... uite cu asta.

Trage un sertar și scoate o cutie de „Pangastrin", mi-o arată ca pe un lucru miraculos și o pune cu grijă înapoi.

— Am înviat, dragul meu, continuă ceva mai aprins. Și am avut putere să mă ocup mai mult de zmeii ăștia ai mei. In trimestrul patru al anului trecut am luat drapelul pe întreprindere de la șantierul 2, l-am păstrat și în primul trimestru al anului ăstuia..., și n-avem de gînd să-l dăm curînd...

Se înțelege că pe șantierul acesta unde se poartă o activitate de foarte înaltă calificare, a cuceri un steag de producție, înseamnă o performanță. — Dar Wentzer nu pare să considere aceasta ca un lucru excepțional sau, în orice caz, nu se consideră el singur autorul și păstrătorul acestui lucru excepțional. Vorbind, arată mereu cu mîna și cu privirea spre atelierul alăturat, acolo unde oamenii lui, protejați de ochelari negri, sudează mădularele marelui complex petro-chimic. Izolat printr-un perete subțire de placaj de restul atelierului, Wentzer păstrează o legătură permanentă cu șantierul și telefoanele din fața lui zbîrnîie în fiecare clipă, ca pe masa unui comandant de seamă. Ascultîndu-l și privindu-l, îți spui: Iată încă un destin înălțat de revoluție, încă un om care și-a dobîndit demnitatea datorită existenței partidului și victoriei lui. Cred că Wentzer însuși, pe cînd robea la „Unirea", nu visa că viața lui va cunoaște o asemenea întorsătură. Dar aceasta nu este o minune, ci un fenomen firesc într-o societate în care acționează partidul clasei muncitoare într-un loc unde un asemenea partid ajunge să cîrmuiască poporul. In alte condiții este greu de crezut că maistrul Alexandru Wentzer ar fi devenit inovator și inventator, așa cum este acum. Impreună cu maistrul Ion Ungureanu și inginerul Chitic, el a pus la punct o mașină de ondulat metale. In alte condiții Wentzer Alexandru nu și-ar fi putut propune ca în cinstea unei mari sărbători a întregului popor muncitor, să economisească 5 tone de metal, și să fi realizat în anul 1960 aproape 700.000 lei economii la prețul de cost. Dacă aș fi avut răbdare să fac o socoteală, aș fi obținut probabil cifre impresionante, oglindă a roadelor unui singur om, atunci cînd sufletul lui se dezvoltă în lumina puternică a revoluției.

Acolo la Brazi, pe un pămînt proaspăt adus în circuitul industrial al țării, la picioarele unei construcții de o mare amploare și perfecțiune, funcționează și o înaltă școală a caracterelor.

BATRINETE LA CEL MAI INALT NIVEL

Bătrînețea în sine nu e o virtute, dar sînt cazuri cînd aglomerarea anilor, părul albit, înțelepciunea, numărul mare de nepoți, amintirile selectate și șlefuite ca într-o carte de maturitate, mărturisesc forța teribilă a omului, puterea lui nemăsurată de a domina elementele tiranice ale naturii.

Despre importanța combinatului mi-ar fi putut vorbi orice tînăr, cu acel entuziasm reținut, caracteristic omului de șantier. Dar sub schelăria metalică a unei coloane de 60 metri am întîlnit un om de 70 de ani, însărcinat, aici la Brazi, cu ridicarea la mari înălțimi a montajului greu. Operație dificilă care cere agerime, pricepere și curaj. După vreo 50 de ani de trudă și zbucium, după ce i s-a calculat o pensie de 1000 lei pe lună omul acesta rămîne totuși la post, în fruntea brigăzii lui și continuă să înalțe spre cer uriașe cantități metalice creînd adevărate monumente care prefac peisajul țării. Firește, aș fi fost înclinat să vorbesc mai întîi despre bătrînețea lui, într-adevăr impunătoare, dar el a preferat să mă inițieze în specialitatea lui urieșească.

A ridicat asemenea coloane gigantice la rafinăria mare din Onești, la Dărmănești și în alte locuri. De zece ani bate șantierele, aleargă cu trenurile și automobilele, doarme și mănîncă alături de cei 26 de oameni ai brigăzii lui, ia parte la ședințe, discută proiecte și soluții noi, și dacă n-ar fi înfățișarea lui de mag, nu i-ai bănui vîrsta. Cazul este excepțional, dar el definește un fenomen, un anume climat social prielnic unor asemenea experiențe. Personal, Gheorghe Sfetcu nu se consideră un erou, pare chiar jenat de felul cum i se vorbește. El se explică simplu:

— Lucrez din 1905, cînd am intrat la cazangeria Klein din Ploești. Și aveam să mă bag tocmai acuma în bîrlog, tocmai acuma după ce am ieșit la lumină? Spune și dumneata, cum mi-ar fi stat mie să zic: Nu, pe mine lăsați-mă să mă odihnesc... faceți voi rafinării și termo-centrale că eu stau acasă și aștept să vie dumneaei cu coasa... Păi dacă ți se spune: tovarășe Sfetcu, avem nevoie de dumneata, ești încă în putere, vină să-i înveți pe cei tineri... O cinste mai mare nu se poate... și nu mă cheamă un om oarecare, sau o întreprindere, partidul mă cheamă.

Macaraua uriașă geme și-și mișcă clonțul prin văzduhul de plumb, adulmecînd piesa pe care urmează s-o salte de la pămînt. Sfetcu mă părăsește o clipă, ridică brațele și face cîteva semne misterioase. Brigada întreagă îl urmărește, șaizeci de ochi stau ațintiți asupra acestui om care ar putea să alcătuiască din băieții și nepoții lui încă o brigadă. (De altfel, unul din feciori e și el maistru pe șantierul de la Brazi). După un sfert de oră, piesa de două tone și-a găsit locul ei la o înălțime de 40 de metri și curînd vor veni sudorii lui Wentzer s-o lege pentru veșnicie de acest complex monumental.

Moș Sfetcu își scoate șapca și-și netezește părul mătăsos și alb. Acum e iar liniștit. Nu mai pot întreba nimic. Ce vorbe ar putea mărturisi starea lui, prin ce mijloace s-ar putea înfățișa sufletul unui om care a parcurs împreună cu clasa lui un drum atît de lung și glorios, cum s-ar putea exprima ce simte el acum cînd clasa lui e la putere?

Sirene nevăzute sparg înserarea, trenuri nenumărate fac să tremure pămîntul. Aici, la Brazi, pe șantier, se aprind luminile de neon. In barăci și corturi, în adăposturile lor provizorii, oamenii citesc, joacă șah, cîntă, repetă piese de teatru, visează. Coloanele argintii împung văzduhul, părînd niște antene de radio care transmit mereu motivul unei mari simfonii.

Nicolae JIANU

In Cișmigiu

Foto DAN GRIGORESCU

LA CRIȘUL ALB

Livezile nu înseamnă totdeauna rai

La numai cîțiva kilometri de leneșa curgere a Crișului Alb, între două văi cu apă cristalină. Valea Păiușeniului și a Prundului, se află satul Chișindia. Sat de munte, lung de 4—5 kilometri. Se pare că aici e hotarul între Crișana și Țara Moților; culmile Zarandului scad treptat și se nasc tot mai înalte spinările Munților Apuseni, urcînd spre Brad și spre Gura Barza. O regiune bogată în livezi. Sute de ani la rînd, natura și oamenii au rămas la același stadiu ca la începuturi. Aceleași toamne cu livezi încărcate cu fructe, cu prundișuri ruginii de nuci coapte căzute sub ploile nopții, cu risipă de fragi pe coamele dealurilor, cu codri mari de goruni. Unui nou venit i s-ar fi părut un sat fericit, văzînd ulițele, merii, perii, prunii și piersicii, gemînd de roade. Dar eu, care am crescut odinioară în mijlocul lor, le-am cunoscut mizeria îngrozitoare, de necrezut. La vreo 20 de kilometri de cea mai apropiată gară — Sebișul —, la 80 de cel mai apropiat oraș — Bradul —; chișindanii au trăit zeci de ani la rînd departe de transformările economice ale țării. Tiranizați de un grof exploatator de păduri și de un moșier care le lua tot pămîntul, sărăcia nu le permitea alte cumpărături decît sarea, căpățînile de zahăr și tutunul. Nu știu dacă noroiul Chișindiei a cunoscut în 100 de ani mai mult de 100 de perechi de bocanci, în 40 de ani mai mult de un aparat de radio și în toată existența sa mai mult de un singur doctor care venea de la Buteni de cîteva ori pe an. Opincile de piele umplute cu paie, în schimb, au tocit pietrele cu miile. In timpul războiului s-au înscăunat opincile de cauciuc din roți de automobil, material trainic care i-a fascinat o vreme ca o minune. Tragedia aceasta a înapoierii satului ros de mizerie și de boli lăsa rece stăpînirea burgheză. Satul nu era însemnat pe nici o hartă. Peste jumătate din chișindani, pînă acum vreo 20 de ani, nici n-au fost cu trenul.

Carul cu boi, singurul mijloc de locomoție făcea pînă la gară exact atît cît făcea trenul de la Sebiș la Brad. Cunosc aici un om care mă cutremură de fiecare dată. Are vreo 40 de ani și se pare că nu prea este în toate mințile. Il știu din copilărie. Era un băiat frumos, cu o frunte înaltă și ochi căprui. Toată viața lui a visat să călătorească. Se juca de-a trenul cu copiii de seama lui. Il fascina mașina asta pe care n-o văzuse niciodată. Ar fi devenit poate un excelent mecanic de locomotive sau un bun inginer. Dar l-a prins o boală. Și medic pe vremea aceea nu exista prin împrejurimi. L-au dus la spital cu trenul, prima călătorie din viața lui. Nu s-a făcut bine și a rămas așa ca un copil de 40 de ani cu ochii triști. De 30 de ani acționează în el din cînd în cînd schijele unui vis, aureola unei minuni: trenul.

De 30 de ani oamenii sînt obișnuiți să-l vadă trecînd pe ulițele satului ca un tren. E sincer, sîngeros de sincer în ceea ce face. Imită trenul cu o convingere nezdruncinată. Unii l-au înțeles. L-am înțeles și eu. Am bănuit în el un strigăt al deznădejdii unei vieți distruse de realitățile vremurilor trecute, o fantomă a ceea ce a fost viața altădată aici.

Semnificația istorică a unei cununii...

Am coborît acum vreo trei luni în gara Sebiș. Mergeam la Chișindia. Un autobuz Tudor Vladimirescu, de cel mai nou tip, vopsit în roșu și galben aștepta în dosul gării. Am prins vorbă cu șoferul, un tînăr de vreo 23 de ani care mi se părea cunoscut.

— Mergeți la Chișindia?

— Da, mi-a răspuns el puțin cam aspru. Avea de furcă grozav cu un grup de țărani cărora le dădea bilete. Incărcați de saci, coșuri, pachete, de abia intrau pe ușa larg deschisă. Pe drumul proaspăt pietruit, mi s-au înfățișat vechile lunci și livezi prin care trecuse atît de zbuciumată copilăria mea.

— De la Arad? m-a întrebat șoferul de astădată calm și zîmbind.

— De la București.

— Frumos oraș. Am fost și eu pe-acolo după autobuzul ăsta.

Am aflat că-l chiamă Murășan și că mi-e rudă de departe. Am stat de povești pînă în sat. Cîțiva din mașină m-au recunoscut și s-au bucurat. Vorbeau deschis cu mine, mă întrebau de toate. Mi-au spus că au văzut la Șebiș piesa lu' Beniuc „In valea cucului" și că a fost o piesă „faină".

Da, moții mei s-au învățat cu poezia și cu teatrul. Dacă pînă mai ieri nu știau citi, azi în schimb sînt învățători și doctori, ingineri, profesori, colectiviști și... interpreți de teatru. In sat forfotă mare. „E nuntă la a lui Ruja. Iși mărită fata cea mică mi-a spus cineva care m-a recunoscut. E țesătoare la fabrica TEBA la Arad și ginerele e tehnician la aceeași fabrică".

— Tot de pe aici?

— Tot. De la Tîrnova. Fecior bun. Zice că aduce „ștabu" din Ineu să le cînte la ospăț. Ștabu e fanfara. Mare ospăț o fi.

Intr-adevăr nunta a fost ca-n povești. A ținut pînă a doua zi la amiază. Autobuzul ca niciodată a făcut două curse „speciale" de la gară pînă în sat și din sat la gară. M-au înconjurat prieteni din copilărie. Imbrăcați în costume închise cu cravată, cu pantofi negri. Mulți dintre ei purtau costume străvechi, albe dar încălțaseră cizme. Fetele aveau rochii înflorate de crepdeșin. Ceasuri de mînă Pobeda. Dintre prietenii mei din copilărie, mulți erau muncitori, ori tehnicieni. Mireasa e prima muncitoare din arborele genealogic al familiei. Bătrînii se mîndreau cu lucrul acesta nespus de mult. Anul trecut o mare parte a comunei s-a întovărășit. Ogoarele mici s-au făcut mari. Pîinea devine din ce în ce mai albă. Președintele întovărășirii m-a invitat pentru a doua zi să-i vizitez stupii. Are vreo zece. E un apicultor pasionat. Cu președintele sfatului, om tînăr și viguros am legat prietenie discutînd despre colectivizare. A trebuit neapărat să-i promit că voi trece să văd dispensarul, școala. Unul din vechii mei prieteni, astăzi agent agricol, ne-a cîntat „Pe lîngă plopii fără soț". Are voce frumoasă și ne-a molipsit pe toți. Am auzit întîmplări de prin Tatra, din timpul războiului. Un bătrîn puțin cherchelit m-a luat pe englezește. Fusese în America să facă avere și prin 28 s-a întors mai sărac decît plecase. Dar engleza n-a uitat-o.

— O kei! răspunde adesea cînd îl întrebi despre felul cum merg treburile satului.

Diferența aceasta uriașă dintre ieri și azi se poate observa aici mai bine decît oriunde. Felul de a fi al chișindanilor s-a schimbat. Sînt oameni încrezători în viață. Intovărășirea agricolă a dat în primul an rezultate frumoase. Ogoarele de lîngă pereții de piatră ai Țării Moților au fost doldora de grîu și porumb. In curțile chișindanilor tot mai multe pluguri vechi stau nefolosite. Le-au luat locul tractoarele, arînd adînc pămîntul acesta sub care zace aurul. Moara de la Buteni macină zi și noapte grîu crescut lîngă meandrele Crișului Alb. Primele roți de camion au călcat prin Chișindia întîi în chip de opinci, azi din oră în oră trec zeci de camioane dinspre pădurile Gubului încărcate cu dupi, spre gara Sebiș. Cooperativa e plină de mărfuri. De vreo cîțiva ani a intrat cu mare cinste în Chișindia un mijloc de locomoție complet necunoscut pînă atunci: bicicleta romînească „CARPAȚI". Zeci de case noi s-au ridicat în ultimii ani. Școala de șapte ani gîlgîie ca un izvor de veselie a copiilor. Mulți dintre absolvenții ultimilor ani sînt astăzi elevi la școlile medii sau studenți. Utemiștii din sat au înjghebat o activitate culturală pasionată și frumoasă. Se citesc cărți. Comuniștii din Chișindia îngroapă trecutul și realizează visele oamenilor. Azi sătenii nu mai fac cinci ore pînă la gară, pe jos sau în car, ci urcă în autobuzele romînești cu obișnuința unui orășan și în 20 de minute sînt la tren. S-au obișnuit să călătorească: „Am fost la București, la Oradea, la Brad" spun oamenii cînd se întîlnesc — ca și cum ar spune „am fost în vecini". Unei femei i se îmbolnăvise fetița de o boală gravă. Trebuia operată în cîteva ore. A fost de ajuns un telefon la sfat și după o oră și jumătate mama și fetița zburau aproape mirate într-un „Aviasan" spre Oradea. A fost prima femeie din istoria Chișindiei care a cuprins cu ochii de la sute de metri înălțime întreaga Țară a Moților. Stăteau liniștite și priveau prin geamuri cum curge Crișul Alb, marele spălător de aur și cum satele se perindă ca un șir de mărgele printre ogoarele imense, colectivizate.

— Uite Sebișul!

— Dar mic se mai vede de aici...

— Uite Gurahonțul!...

Și deodată, în toată ființa ei, femeia a simțit căldura acestei vremi și i s-au umezit ochii acolo sus, lîngă soare.

Rusalin MUREȘANU

VICHENTIE

Desen de TIA PELTZ

Vichentie, un băiat înalt și totuși nu prea înalt, slab, așa cum sînt adolescenții, de o slăbiciune elastică, intră pe șantier izbutind să nu se facă observat. Călca cu prudență — viitoarea curte a clădirii era plină de materiale, murdară și strîmtă. Sui niște scări fără palier, colindă prin niște săli mari, în care lucrau oameni puțini (în genere pe șantier nu era forfotă, gălăgie sau mișcare multă. După cum constată el și mai tîrziu, etajele se ridicau repede, sălile, coridoarele se finisau aproape pe nesimțite în aceeași liniște. Un om era cățărat pînă aproape de tavan, doi își polizau un mozaic în stînga și în fund, departe, aproape micșorat de depărtare un lucrător sta pe vine, nemișcat. Această liniște neașteptată îl emoționă căci dovedea forță). La etajul al treilea se opri mai multă lîngă un lucrător ce monta niște plăci de marmoră pe un stîlp. Omul lucră fără întrerupere de aproape un ceas. Cum Vichentie nu se mișca de lîngă el, lucrătorul îl întrebă într-un tîrziu, cu o voce ușor obosită, parcă de formă:

— Dar tu cine ești?

— Vichentie! — răspunse băiatul tare, obraznic.

— Vrei să lucrezi aici? La pietrărie?

— Da, răspunse Vichentie.

— Și pentru ce motiv? — îl întrebă lucrătorul, privindu-l fix.

— Mi-am pus în cap... adică ce să-ți spun eu ție?! De ce să-ți spun? Nu sînt obligat! ripostă Vichentie, tot enervat, dîndu-se un pas înapoi.

— Nu te silesc! — răspunse lucrătorul, un bărbat gras, cărunt — nu vreau să te silesc. Știu că ai să-mi spui oricum?

— Da, îți spun — se repezi Vichentie — de ce să nu-ți spun?! Oricum, nu mă poți împiedica: mi-am pus în cap să-mi cumpăr o haină!

Acest lucru îl surprinse atît de mult pe pietrar încît nici nu avu timp să-și ascundă surprinderea. Ridică privirea, simțindu-se observat și rîse și Vichentie, amabil, zîmbi la rîndu-i.

Vichentie purta două pulovere subțiri, unul peste altul de culoare diferită și ambele rupte.

— Am avut o haină, cînd eram mai mic — se explică băiatul cu oarecare aroganță — dar era foarte veche, după cît mi-aduc aminte. Cred că era și foarte ruptă! Eu sînt de la țară, din Mocira.

— Din comuna Mocira? întrebă celălalt.

— De, n-ai de unde să știi, e departe de aici. Peste munți.

— Ești ardelean?

— Da.

După acestea, omul se întoarse și se apucă iarăși de lucru. Vichentie îl urmărea liniștit, nemișcat. Urmărea atît de încordat mișcarea plăcilor albe, mișcarea înceată a mîinilor, creșterea lentă a coloanei încît obosi la fel de mult ca și omul din fața sa. Cînd termină rîndul, lucrătorul șuieră de două ori ascuțit și un băiat de vîrsta lui Vichentie veni și turnă mortar în dosul plăcilor. Apoi plecă și pașii săi răsunară încă multă vreme prin sălile vaste.

— Și zi așa... începu din nou pietrarul, scuipînd energic într-o parte — te-ai gîndit mai multă vreme la haina asta, sau ce vrei să-ți iei? Cum o fi? Pe mine mă cheamă Valentin, meșterul Valentin, nea Valentin, sau mă rog, dacă tot...

— Nu m-am gîndit încă — îl întrerupse Vichentie — m-am gîndit că am nevoie de ceva, de o haină să zicem și am pornit-o la drum. Știam că nu mă poate împiedica nimeni! — sfîrși el cam cu emfază.

— Da, așa e — răspunse cu seriozitate Valentin — asta chiar așa și e! N-ai ce-i face! Hai să te duc la Popa Ilie! Hai cu mine!

— Cine-i ăsta? — întrebă Vichentie umblînd alături de el.

— Șeful de echipă! N-avea nici o grijă, te duc la el!

— Să mergem — se hotărî Vichentie, pășind în urma lui Valentin, cu atenție.

☆

După o lună, Vichentie își cumpără o haină și la nici zece zile de cînd o purta, într-o dimineață, fu chemat afară, la poartă. Cînd se apropie o zări pe maică-sa, o femeie tînără încă, urîtă și înaltă. Corpul ei avea ceva din elasticitatea propriului său corp. El recunoscu aceasta, aproape simți aceasta, acest lucru bun și familiar și se bucură intens. Stătea în spatele cuștii de lemn a portarului și-și scutura fusta cu mîna.

— Ai primit scrisoarea? strigă el, încă de departe.

— Da, sigur că da — răspunse ea emoționată — ți-ai cumpărat haina asta?

— Asta e — răspunse el cu nepăsare, privindu-și o clipă haina murdară, pătată de ipsos și var.

— O porți, hai, o porți? — îl întrebă ea ridicîndu-și brațele și potrivindu-și părul, nepăsîndu-i de privirea mohorîtă a portarului — o porți la lucru?

— Să lăsăm asta — zise Vichentie, învîrtindu-se în jurul ei și ea observă la el o neobișnuită înfrigurare.

— Să lăsăm asta — repetă el — de ce ai venit?

— Uite, ți-am adus astea... începu ea, rușinată ușor, aplecîndu-se după un săculeț alb, pe care el nu-l observase pînă acum.

— De ce te-ai roșit așa? — o întrebă el curios, aplecîndu-se mai jos decît ea, să-i vadă fața — ai venit să mă iei acasă?

Femeia dădu din cap fără să ridice ochii.

— Trebuie să vii acasă — spuse ea cu hotărîre, taică-tu mi-a poruncit să nu mă întorc fără tine. Nimornic mi-a poruncit!

— Așa? — întrebă repezit Vichentie și începu să se agite în jurul ei — va să zică, așa? Ți-a poruncit? Am să-ți spun ceva, chiar acum am să-ți spun ceva! Spune-i că nu mă întorc!

— Nu te întorci? — se miră ea leneș, parcă bucurîndu-se de această mirare a ei și prelungind-o. De fapt era foarte supărată, tîmplele i se înroșiseră brusc. — Să vii acasă, să te pachetezi și acum să vii! — începu ea deodată să țipe de răsuna pînă departe. Portarul, care îi privise mereu, tuși deodată fără rost și intră repede în cabină.

— Nu viu, — repetă mereu Vichentie și înfrigurarea lui creștea. Nu viu, dar să lăsăm asta! Să lăsăm asta! — spuse el agitîndu-se mereu în jurul ei.

— Taică-tu a poruncit să vii — începu ea din nou cu aprindere, de lucrat, lucri oriunde, poți lucra cu el ori...

— Uite — spuse încet, rar, Vichentie, deodată liniștit și aceasta o făcu să tacă brusc — uite — și îi arătă cu capul clădirea, nu prea înaltă dar pătrată și largă — uită-te, uită-te bine!

Ea ridică privirea dar n-avu timp să se uite că el o și prinse puternic de braț:

— Uită-te la mine! — strigă el aproape de bucurie — uită-te ce puternic sînt!

— Bine, dar cu haina asta... încearcă ea să spună ceva.

— Da, cu asta, ai ghicit! — șopti el din nou, — ai ghicit!

— Bine, dar de ce?!... se bîlbîi aproape maică-sa.

Tăcură amîndoi cîtva timp apoi ea îl întrebă iar cu un ton plîngăreț parcă:

— Și zici că nu vii? Vichentie, drăgule, zici că nu vii?

Băiatul o privi mirat, apoi plecă capul și dădu din umeri:

— Eh! N-ai priceput nimic! N-ai priceput... să mă aștepți la cinci la poartă! — și se depărtă grăbit.

— Ce să știu eu spune... începu ea dar se opri văzînd că el n-ascultă. Inainte de a intra în clădire el se întoarse și cum ea stătea tot acolo, îi strigă:

— Nu viu, așa să-i spui, nu plec de aici! Aici e puterea mea! și vru să facă cu mîna un gest în sus dar să răzgîndi.

— Ce stai? întrebă el mai blînd, pentru prima dată mai blînd, du-te și așteaptă-mă la cinci!

Femeia ieși, dădu bună-ziua portarului și plecă încet pe lîngă gardul lung al șantierului. Pășea fără chef și plîngea liniștit, liniștit îndeplinind parcă o formalitate plicticoasă.

Nicolae BREBAN

POȘTA
redacției

MICA ANTOLOGIE

Aud clipele

Aud clipele urcind
Prin lujerul lor fără floare;
Miine le voi găsi
Inundind cu petale văzduhul
Și îmi vor părea un surîs nesfîrșit
al pămîntului.
Liniște vouă, liniște!
Trecerea mea pămînteană
Se-mplinește prin voi,
Ochiul meu renaște atingîndu-vă,
Liniște vouă, liniște!
Eu am să veghez grădinile toate
Și privindu-vă o să-mi păreți
Un surîs nesfîrșit al pămîntului.

AUREL GAGIU

Inceput

Alerg cu pașii temerari și puri
Cîmpiile întind oglinzi bogate
Spre coapsa mișcătoarelor păduri
In depărtarea lumii rezimate.

Mă fring în ele viu multiplicat
Și însutit lovesc pereții zării,
Și sorb avid distanțe și mă zbat
Sub vulturii de ceață ai noptării.

AUREL GAGIU

Mîna

Mîna ce strunește energii-n
cuptoare,
Mîna care scrie, mîna ce alintă,
Mîna care umple spicele cu soare,
Mîna care poartă flamura spre
țintă,

Mîna care țese timpul cu răbdare, —
Calea de la floare pîn' la fruct —
De prezent unește clipa viitoare,
Ca un viaduct.

DAMIAN URECHE

Treaptă

Nu mi-e rușine să-ți zăresc călcîiul
La fruntea mea, înaintînd prin faptă.
Eu umărul mi-l pun chezaș și
treaptă
Să urci mai sus și să ajungi întîiul.

RODICA IULIAN

Raporturile dintre regizor și autorul dramatic

ÎNSEMNĂRI DE LA VIENA

Lucrările celui de al IX-lea Congres al Institutului Internațional de Teatru (I.T.I.) care s-au desfășurat la Viena între 5–10 iunie, punînd în discuția adunării generale tema: „Drepturile și îndatoririle regizorului față de autorul dramatic contemporan și cel clasic precum și față de actor", au prilejuit un interesant schimb de păreri între numeroasele delegații participante la Congres, în legătură cu raporturile dintre opera scrisă și concepția care stă la baza realizării în spectacol a operei respective. Se punea astfel problema de a se stabili dacă regizorul este obligat să respecte textul scriitorului în viață și indicațiile sale scrise sau verbale, sau dacă poate avea libertatea să-și impună concepția regizorală prin folosirea oricăror mijloace: tăieturi sau adausuri în text, modificări în structura actelor, înfățișare scenică contrară intențiilor autorului și neaprobată de acesta și distribuiri de actori după alte criterii decît cele cerute de datele personajului așa cum l-a conceput autorul; în ceea ce privește autorii care nu mai sînt în viață se punea întrebarea dacă există sau nu limite în interpretarea care poate fi dată operelor lor. Pornind de la recunoașterea rolului preponderent pe care îl are regizorul în teatrul de azi dar și de la rezervele pe care oamenii de teatru le au față de un număr tot mai mare de regizori care depășesc cadrul profesiunii lor, numeroși autori, directori de teatre, regizori și actori, au căutat să aducă lumină într-o problemă atît de controversată. Căutînd de la bun început să definească poziția autorului față de regizor, Diego Fabri, cunoscut scriitor italian și membru în consiliul Sindicatului național al autorilor dramatici italieni, și-a afirmat totala sa încredere în regizori, spunînd că atunci cînd o piesă este bine gîndită și exprimă clar ideile autorului, ea nu poate fi deformată, oricare ar fi interpretarea care i s-ar da și că nu poate exista o singură interpretare — cea bună, ci diferite interpretări — altfel bune. Dînd ca exemplu propria sa experiență, Diego Fabri arăta că munca sa de autor încheie o perioadă de creație și că din clipa aceea el dispare lăsînd locul regizorului, deoarece nu vrea să se lipsească de bucuria de a descoperi date noi piesei sale. Totuși există o ierarhie care nu poate fi negată — spunea Diego Fabri — întîietatea autorului constituind o condiție elementară în cadrul raporturilor dintre regizor și autor, o dovadă a lealității, a credinței și a respectului față de opera acestuia.

Contestînd întîietatea autorului, Bodhan Korzeniewski, regizor polonez și membru în comitetul executiv al I.T.I.-ului, a cerut autorilor mai multă modestie avînd în vedere că textul dramatic nu este o operă absolută, un fenomen literar care angajează numai răspunderea scriitorului, ci un fenomen teatral care angajează răspunderea regizorului și a colectivului de actori, pictori scenografi etc. Punînd întrebarea cui trebuie să i se aplice cuvîntul de creator, autorului, regizorului sau actorului, Bodhan Korzeniewski era de părere că există autorul piesei și autorul spectacolului, care se completează și se unifică și sînt deci co-creatori ai operei finite. Arătînd că din punct de vedere teoretic toată lumea este de acord dar că în practică lucrurile diferă, Mary Morgan, directoarea Teatrului Saint-Georges din Paris, a relevat cazul unor autori care iau cunoștință de întruchiparea scenică a operei lor abia la premieră și care neparticipînd la procesul de creație al spectacolului sînt străini de concepția regizorului, nu o recunosc, resping și merg pînă la oprirea spectacolului invocînd drepturile lor de autori și de creatori. Autorul este într-adevăr un creator care trebuie să se bucure de toate drepturile care decurg din creația sa, dar el are și îndatoriri și prima îndatorire după ce și-a încredințat piesa creatorului spectacolului este de a participa la întregul proces de creație al colectivului teatral. Instrăinarea dramaturgului, de teatru, spunea Paul-Louis Mignon, critic dramatic din Franța, faptul că însuși autorul a renunțat la drepturile și îndatoririle sale stînd departe de teatru, au fost cauzele care au determinat mai întîi apariția și mai tîrziu preponderența regizorului în teatru. De la teatrul lui Shakespeare, al lui Molière, al lui Ostrovski, Ibsen și Bernard Shaw, s-a ajuns la teatrul lui Gordon Craig, Piscator, Jouvet, Peter Brook, Vilar și Ohlopkov, fiind foarte rare cazurile de simbioză dramaturg-regizor cum a fost de pildă cazul Cehov-Stanislavski, sau și mai rare cazurile de autori-regizori cum sînt Brecht și Annouilh. O consecință însă și mai serioasă a dezertării dramaturgului din cadrul spațiului scenic, o constituie necunoașterea legilor scenei, ignorarea actorului și lipsa de înțelegere pentru mulțimea care freamătă în sala de spectacol. Unii autori trimet teatrelor texte de o calitate literară extrem de valoroasă, alții o simplă canava, dar și într-un caz și într-altul, textele trebuiesc adaptate necesităților legilor dramatice deoarece scriitorul ori nu s-a preocupat decît de valoarea frazei în sine fără a urmări ca ideea sa să parvină spectatorului, ori nu s-a străduit ca ideea pe care vrea s-o transmită spectatorului să fie exprimată clar și într-o formă artistică. Problema însă a adaptării unui text la necesitățile spectacolului comportă și riscuri, după părerea unui regizor belgian care spunea că nu are încredere în acei regizori care vor cu orice preț să „salveze" o piesă sau să „descopere" o piesă. Recunoscînd utilitatea tăieturilor în text sau a adăugirilor, Michel Van Vlaenderen atrăgea atenția asupra pericolului de a denatura conținutul și forma piesei, mai ales avînd în vedere faptul că de cele mai multe ori schimbările în text sînt efectuate ori pentru a ocoli unele dificultăți, ori din incapacitatea de a le rezolva în spiritul autorului. Autorul este singurul în măsură să-și revizuiască textul atunci cînd din confruntarea lui cu scena, conținutul și forma piesei sale nu-și pot găsi expresia artistică în forma spectacolului.

Un punct de vedere interesant asupra raporturilor dintre regizor și autor a fost exprimat de M. Țarev, directorul Teatrului Mic din Moscova; acesta arăta necesitatea ca regizorul să lucreze cu autorul și nu asupra textului dramatic, punct de vedere care a fost exemplificat mai apoi și de Radu Beligan. Succesul noului Teatru de Comedie din capitala noastră, al cărui principal obiectiv este promovarea literaturii dramatice originale, a fost relevat ca fiind rezultatul unei strînse și calde colaborări cu autorul, care este mai întîi atras în teatru datorită interesului și dragostei ce i se arată și căruia, mai apoi, i se asigură cele mai prielnice condiții de creație în sînul colectivului. Dramaturgul unui astfel de teatru poate fi sigur că piesa lui nu va servi niciodată drept „pretext" pentru inscenări oricît de originale, poate fi sigur că nu va fi greșit înțeles de către regizori și actori, poate avea încredere în lealitatea celor care vor da viață ideilor sale, pentru că aceleași concepții și idealuri, aceleași gînduri, au stat la baza operei comune: piesa și spectacolul.

Discuțiile asupra raporturilor dintre autori și regizori au scos în evidență preocuparea unanimă pentru stabilirea unor principii de bază în problemele dramaturgiei și ale regiei și indiferent de diferitele tipuri de relații care predomină într-un teatru sau altul, unanimitatea delegaților s-a pronunțat pentru respectarea atît a spiritului cît și a stilului autorului, primatul textului fiind considerat ca o necesitate absolută în raporturile dintre regizori și dramaturgi. In această problemă ca și în altele de altfel, poziția delegației noastre și exemplele date au fost apreciate ca fiind de un mare aport în desfășurarea discuțiilor. In ceea ce privește prețuirea de care se bucură literatura dramatică originală în țara noastră și respectul pe care-l purtăm textului autorului, dovezi concrete au scos în evidență faptul că în afara spectacolelor, există și grija permanentă pentru popularizarea celor mai valoroase opere dramatice romînești prin editarea lor și prin traducerile care se fac în diferite limbi străine. Cele cîteva piese traduse în rusă, franceză și engleză, frumos editate, care au fost puse la dispoziția delegaților la Congres, au produs o plăcută surpriză, au trezit interesul delegaților și au prilejuit numeroase comentarii favorabile la adresa țării noastre. Este interesant de notat că în moțiunea Comitetului Publicațiilor care a fost votată în unanimitate la Congres figura următorul punct: „Comitetul Publicațiilor salută inițiativa care a fost luată de a traduce opere reprezentative din repertoriul dramatic național pentru a se asigura difuzarea internațională și își exprimă urarea ca această inițiativă să fie reluată și de alte centre ale I.T.I.-ului".

Dina COCEA
Artistă emerită

CREAȚIE ȘI MANIERĂ

Actori tineri în actuala stagiune

Nu spunem decît un adevăr apodictic afirmînd că a interpreta nu e tot una cu a crea. Spre deosebire de literatură, bunăoară, unde tot ce se scrie la un nivel cel puțin satisfăcător primește imediat și definitiv denumirea de creație (și, vai, cîte greșeli se fac!), în arta interpretării creație*) devine un titlu de valoare, conferit numai acelor realizări scenice în care se afirmă din plin și în chip original personalitatea artistului: a crea este a interpreta excepțional și altfel (altfel decît predecesorii tăi, altfel decît tine însuți, altfel decît oricine altcineva). Ceea ce, însă, nu înseamnă a disprețui sau ignora pe înaintași, a căuta febril orice fel de originalitate, fie ea și formală.

Educația tînărului actor de astăzi se exercită nu în sensul formării unor individualități absolute, ci în sensul acordului deplin dintre personalitatea creatoare și caracterul colectiv specific creației actoricești. Personalitatea artistică se dezvoltă armonios în condițiile unei munci colective armonioase.

Comportarea scenică a multor actori tineri de talent care au jucat în stagiunea actuală confirmă pe deplin justețea acestei orientări. Tinerii actori s-au remarcat cu deosebire în această stagiune tocmai în spectacolele unitare, care au realizat mai puternic deziderat afirmării personalităților artistice prin ridicarea nivelului creației colective. Acești actori sînt ajutați să-și formeze un stil propriu de interpretare, să găsească drumul spre adevăratele creații artistice.

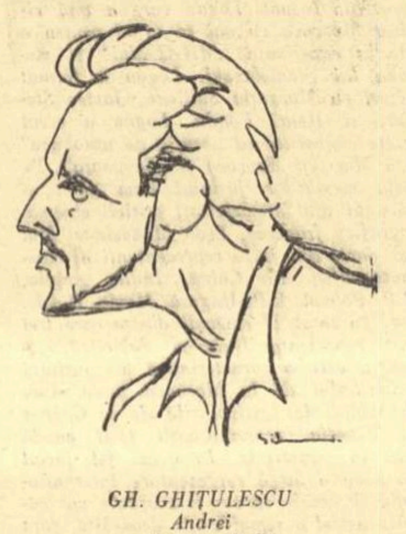

GH. GHIȚULESCU
Andrei
(„Passacaglia")

Ce reprezenta (și ce se știa despre) Leopoldina Bălănuță pînă la excelentul spectacol cu „Prima întîlnire" de la Teatrul pentru tineret și copii? Printr-un rol de o mare densitate dramatică (Valia Kalitina), interpretat cu multă finețe și sensibilitate, talentul — pe care-l ignoram — al Leopoldinei Bălănuță a devenit o prezență scenică viguroasă de care va trebui, de-acum înainte, să ținem seama.

Dezinvoltura Vasilicăi Tastaman în interpretarea rolurilor comice anunța o înclinație (și o înzestrare) pentru o modalitate în care actrițele — cum observa un mare regizor sovietic — n-au prea excelat. Rolul lui Pix din spectacolul cu „Prietena mea Pix" pus în scenă la Teatrul de Comedie i-a adus talentatei actrițe un meritat succes, impunînd-o ca pe o bună și originală interpretă de comedie.

In „Passacaglia", la Teatrul Municipal, Gheorghe Ghițulescu (Andrei) și-a dezvăluit capacitatea remarcabilă de a trăi — cu pasiune și inteligență — roluri de adîncime psihologică și filozofică, demonstrînd încă o dată că tinerețea nu este incompatibilă cu maturitatea interpretării.

Firește, ar trebui să vorbim pe larg (și poate că o vom face cu un alt prilej) și despre alte realizări deosebite ale actorilor tineri în stagiunea care s-a încheiat. In acest caz va trebui să-i amintim neapărat pe tinerii actori: Sanda Toma (în „Celebrul 702" — Teatrul de Comedie), Cornel Vulpe (în „O lună de confort" și „Ochiul albastru" — Teatrul Muncitoresc C.F.R.), Ileana Predescu (în „Passacaglia" — Teatrul Municipal), Matei Alexandru (în „Ascultă-ți inima" — Teatrul Național „I. L. Caragiale"), Ion Dichiseanu (în „Antoniu și Cleopatra" — Teatrul „C. Nottara"), Ion Ciprian (în „Prima întîlnire" și „Marele fluviu își adună apele" — Teatrul pentru tineret și copii), Constantin Stănescu (în „Ferestre deschise" — Teatrul de Stat din Sibiu), Gheorghe Dinică (în „Centrul înaintaș a murit în zori" și „Inspectorul de poliție" — Studioul Institutului de teatru și cinematografie), Athena Zahariade (în „Puterea întunericului" — Teatrul Muncitoresc C.F.R.) etc.

Este, credem, pentru actorii tineri una dintre cele mai frumoase și mai rodnice stagiuni teatrale, care le-a oferit multora posibilități noi și diverse de a se afirma și de a se dezvolta în direcția cea mai bună a talentului lor.

★

O problemă complicată a actorului (dar și a criticului) constă în stabilirea diferenței calitative dintre stilul individual în interpretare și manieră. Granița este aici mobilă și înșelătoare, iar traversarea ei (de la stil la manieră) este efectuată de multe ori pe neobservate, cu candoare și bune intenții.

Desigur, stilul personal de interpretare se cucerește o dată cu experiența scenică, după o muncă mai mult sau mai puțin îndelungată pe tărîmul artei teatrale și, de aceea, e întrucîtva nepotrivit să asociem această noțiune activității tinerilor actori. Faptul că abordăm totuși problema se datorește unui pericol care, după părerea noastră, amenință dezvoltarea unor actori tineri de real talent. In strădania nobilă de a-și afla căi proprii de interpretare, de a-și forma ceea ce numim un stil personal, unii actori tineri trec fără voia lor granița greu perceptibilă care separă stilul de manieră, autopastișîndu-se cu convingerea că-și definesc și-și impun în acest fel personalitatea. Vom aduce în discuție un singur exemplu care ni se pare cu deosebire concludent. Este vorba de tînăra și (e nevoie s-o mai spunem?) talentata actriță Liliana Tomescu de la Teatrul „C. Nottara". Interpretînd în două spectacole diferite („Fiul secolului" și „Scandaloasa legătură dintre domnul Kettle și Doamna Moon") două roluri diferite, dar care, undeva, au un punct comun (Nastea Bulatova și, respectiv, Monica Twigg), actrița desfășoară un joc colorat care îi prilejuiește o bună valorificare a atributelor sale actoricești: exuberanță, fantezie, mișcare scenică vie, expansivă. Din păcate, sedusă de propriul său stil de joc, nu lipsit de un anume farmec, Liliana Tomescu se abandonează unor ispite manieriste care pun în pericol însuși stilul ei de interpretare. Actrița a acumulat cîteva elemente de joc exterioare cu care operează dezinvolt (urmăriți-o și în film!), ori de cîte ori ține să-și investească personajul cu un supliment de culoare și pitoresc. Astfel se face că, grație actriței, ușuratica dar recuperabila Nastea Bulatova ajunge să semene îngrijorător cu ușuratica și, probabil, nerecuperabila Monica Twigg: ambele personaje se bucură (sau suferă) de exces de vioiciune, ambele se comportă de parcă ar ști ceva mai mult decît știu în realitate, ambele lansează pieziș privirile și replicile, piruetează, se aruncă pe scaune, „pozează" în același fel. Continuînd acest mod de interpretare, nediferențiat de la un rol la altul, Liliana Tomescu riscă să-și îngrădească talentul între limitele unor tipare manieristice care minează tocmai originalitatea actorului.

Primejdia autorepetării sau stagnării amenință și dezvoltarea altor actori de talent ca Florin Piersic, Constantin Codrescu, Gheorghe Cozorici pe care îi dorim mai activi în depășirea vechilor etape din evoluția lor actoricească, în conturarea propriului profil artistic.

★

Considerațiile pe care le-am formulat cu privire la activitatea actorilor tineri în stagiunea 1960—1961 nu și-au propus să ofere cititorului un tablou complet al acestei activități, ci să aducă în discuție cîteva probleme ale noilor generații actoricești pe care această stagiune le-a relevat cu mai multă ascuțime. Fără îndoială că analizele ulterioare vor pune în lumină și alte aspecte importante care vorbesc despre contribuția tinerilor actori la dezvoltarea mișcării noastre teatrale.

Dumitru SOLOMON

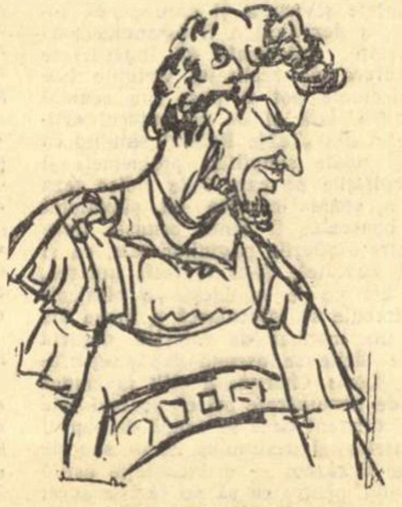

ION DICHISEANU
Marc Antoniu
(„Antoniu și Cleopatra")

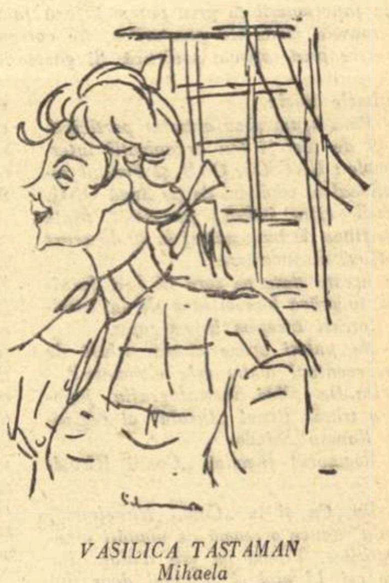

VASILICA TASTAMAN
Mihaela
(„Prietena mea, Pix")

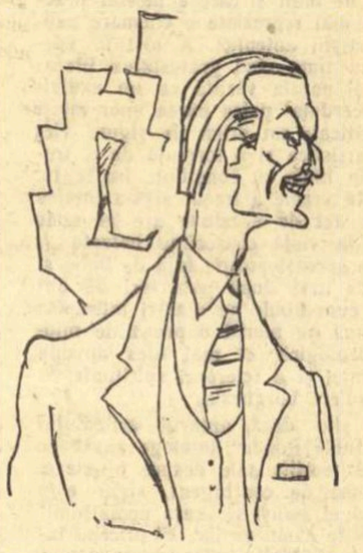

GHEORGHE DINICĂ
Lupus
(„Centrul înaintaș a murit în zori")

Desene de SILVAN

---

*) Nu ne referim aici la sensul pe care termenul creație îl mai are în teatru: interpretarea unui rol pentru prima oară.

CARNET cinematografic

Duelul

O altă nuvelă cehoviană a fost transpusă în versiune cinematografică. Ecranizarea oricărei scrieri literare presupune – într-o anumită măsură – recrearea ei. Dificultatea constă în găsirea celor mai adecvate soluții, astfel încît specificul cinematografic să nu dilueze substanța fabulației epice, ci s-o concentreze în imagine plastică. Textul lui Cehov îl dispensează pe scenarist de căutări chinuitoare, întrucît virtuțile dramatice ale celui care a scris „Pescărușul" impun și scrierilor în proză o notă proprie, o factură compozițională comparabilă cu cea a unui scenariu. Bogata și densa nuvelă „Duelul" se pretează ecranului fără modificări structurale și autorii recentei producții a studioului „Mosfilm" – T. Berezințeva și L. Rudnik au ținut seamă de acest fapt. Filmul poartă – pe întreg parcursul desfășurării lui – amprenta personalității lui Cehov. Sensurile adînci ale dramei se comunică grav, încordat, în ritmul unei furtuni lipsite de zgomot, dezlănțuită lăuntric. Cehov a surprins zbaterea disperată a unor ființe care trăiesc într-un sufocant „Salon nr. 6" (însăși societatea rusă din acel timp). Setea de evadare îi întreține lui Laevski speranțe iluzorii, proiectul unei expediții temerare îi insuflă lui Von Koren putere de muncă, dorința de a fi fericită o călăuzește pe Nadejda Feodorova în toate acțiunile ei. Optimismul cehovian desfășoară înaintea privirilor ostenite ale eroilor săi perspectiva unui viitor în care oamenii „mînați de setea de adevăr și voință dîrză" vor ajunge la limanul adevărului. Orice rol din Cehov cere interpreți magistrali. Și în replici, și în indicațiile aparent neînsemnate, se pot găsi nuanțe infinite. Oleg Strijenov (Vanea Laevski) și Vladimir Drujnikov (Von Koren) sînt așii ecranului. Cine-l va uita vreodată pe Strijenov din „Nopțile albe" sau pe Drujnikov din „Balada Siberiei"? Există în film o remarcabilă scenă a înfruntării dintre cei doi, în casa lui Samoilenko. Izbucnirea teribilă a lui Laevski, furia reținută a lui Von Koren fuzionează într-un duet actoricesc de mare virtuozitate. In scena duelului, prim planurile oferite celor doi adversari dezvăluie succesiv frămîntarea năvalnică din sufletul lui Laevski, certitudinea care-l stăpînește pe Von Koren. Ura dintre ei se va stinge ulterior. Laevski își va tempera zbuciumul reîntorcîndu-se la Nadejda Feodorova. Liudmila Sagalova a parcurs cu dezinvoltură variata gamă afectivă a eroinei sale, evidențiind tragismul unei plate exigențe cotidiene. Masiv și blînd, cu o inimă generoasă, Samoilenko al lui Hvilia aduce un suflu de umanitate pe care-l iradiază cu un zîmbet amar. Autorii filmului – fideli spiritului cehovian – au respectat dialogurile, detaliile, amănuntele de mișcare, acordul între natură și stările sufletești, notate de marele scriitor. Dar ceea ce trebuie subliniat în primul rînd este faptul că puternicul filon de critică socială existent în literatura lui Cehov se transmite cu patos contemporan; autorii filmului ni-l apropie – odată mai mult – pe scriitorul animat de idei și visuri avîntate.

Mihai BOTEZ

Dragostea și pilotul secund

Un film căruia titlul îi asigură succesul la spectatori.

Nu o să comitem sacrilegiul de vă povesti subiectul comediei sau, ceea ce ar fi și mai rău, de a emite considerațiuni savante. Filmul este bine lucrat, urmărind tot timpul să mențină buna dispoziție, chiar atunci cînd necesitățile cer un ton mai grav.

La capitolul actori trebuie spus că nu întotdeauna un generic cu „nume mari" este egal cu o interpretare adecvată filmului. Poate că un actor care să fi jucat mai degajat, mai cu viață, într-un cuvînt „mai comedie", decît Horst Drinda ar fi însemnat un cîștig pentru personaj. Așa că preferăm să rămînem la Drinda din „Intîlnire în întuneric", unde rolul, pe măsura posibilităților sale, i-a permis un joc nuanțat, de calitate. Alt actor cunoscut, Gunther Simon, se simte în largul lui în comedie, se mișcă degajat în fața aparatului de filmat. [illegible] aparat de filmat mînuit de un operator bun care, dacă nu caută unghiuri de filmare deosebite, știe să caracterizeze un personaj cu mijloace specifice comediei. Poate că montajul ar fi cerut un ritm mai alert așa cum o cîntăreață din film cere în locul unui vals un cha-cha, de altfel cea mai reușită compoziție muzicală a filmului, împreună cu cea cîntată în avion în onoarea însoțitoarei de bord.

S. B.

Pe marginea unor filme inspirate de Caragiale (II)

„D-ale Carnavalului" și obsesia „carierei"

Vorbind despre pasiunea lui Caragiale pentru muzică și notînd că dramaturgul „fluieră opere-ntregi", Tony Bacalbașa observa totodată cu maliție: „Se zice că a învățat să fluiere de cînd s-au jucat D-ale Carnavalului". La premiera acestei „farse" s-a fluierat într-adevăr cu aplomb, după care au urmat șuierăturile critice ale celor mai mulți dintre cronicari. „D-ale Carnavalului" este și locul săvîrșirii uneia dintre regretabilele erori ale lui Gherea, care cerea, cu o vădită opacitate la umor, o „aprofundare psihică" și nu înțelegea de fel sensul satiric propriu clamărilor „republicane" ale Miței Baston.

Caragiale, în ceea ce-l privea, considera însă „D-ale Carnavalului" (într-o scrisoare către P. Missir, anterioară premierei) ca fiind o piesă „foarte bună, arătînd chiar un progres vădit de tehnică asupra «Scrisorii»", piesă „care dacă nu ți-o plăcea ție, să nu-mi dai nici o țigară!", iar unul din martorii unei lecturi a comediei nota că „această nouă lucrare a lui Caragiali" este „cu mult superioară celorlalte ale sale". Bineînțeles nu ne gîndim să acordăm greutate acestor declarații, nici să le susținem în litera lor. Făcînd cuvenitul rabat subiectivității autorului, ca și notelor de presă amicale care urmăreau să pregătească o atmosferă favorabilă premierei, nu rămîne mai puțin straniu adîncul decalaj dintre gratulările premergătoare primei reprezentații și scoborîrea piesei în stima multora după contactul cu rampa. Evident, comentariile critice defavorabile se datoresc în cea mai mare măsură, incapacității crase a recenzenților, de a vedea în „D-ale Carnavalului" altceva decît un vodevil sprinten cu „o viață de bărbierie, cu scoateri de măsele, cu bătăi". Este de crezut însă că subtextul de rafinată investigație psihologică a fost înecat la spectacol de verva unei interpretări facile. Actori excelenți ai epocii (Frosa Sarandi, Iulian, Mateescu) specializați, împotriva veleităților lor, într-un repertoriu comic alcătuit mai ales din prelucrări și localizări după farse bufe, au atacat — poate — cu oarecare derută textul piesei lui Caragiale, neînțelegînd sensul satirei și supralicitînd efectele grase ale limbajului periferic. Lecturile făcute de Caragiale însuși cu cunoscuta-i virtuozitate, obținuseră un asemenea succes unanim, încît ne putem permite bănuiala că varianta scenică a trupei Teatrului Național a avut rolul său în condamnarea ulterioară a comediei. Aceste presupuneri trebuie adăugate, desigur, factorului principal care a condus la denigrarea piesei și care rămîne atitudinea ostilă satirei sociale demascatoare, atitudine atît de proprie „lumii culte" de la sfîrșitul secolului trecut, atît de caracteristică protipendadei filistine care considera realismul „de mauvais goût". După cum se știe, mai cu seamă pentru „D-ale Carnavalului" a fost acuzat Caragiale de „naturalism", comedia din frizeria lui Nae Girimea fiind calificată drept „Zola în picioare". Observăm încă o dată că noutatea excepțională a pieselor lui Caragiale a fost supusă unei judecăți care opera cu criterii fundamental învechite. Maniera veche a artei teatrale a acelui timp a aplicat, de asemenea, acestor creații tulburător de inedite o tehnică a interpretării anacronică.

Oricum, mulți ani după premiera sa absolută, „D-ale Carnavalului" a fost privită, fără dreptate, cu un surîs îngăduitor și desconsiderant.

★

„D-ale Carnavalului" întreprinde o secțiune verticală în straturile micii burghezii cu veleități de avansare și care-și trăia luna sa de miere cu „regimul constituțional" burghez în ultimele decenii ale veacului 19. Comedia se constituie pe „supratema" fetișizării carierei, ideal inebranlabil al clientelei caruselului electoral. „Cariera" îi urmărește pe eroii lamentabili ai comediei într-un chip obsesiv, afirmîndu-și mereu însemnătatea capitală. Mița Baston nu poate să-l părăsească pe Crăcănel deoarece „trebuie mai întîi să-și facă o carieră" în vreme ce Didina Mazu îi reproșează lui Girimea că, stricînd-o cu Pampon, „i-a omorît viitorul". Acesta însă își deplînge „cariera de militar" sacrificată pentru amorul Didinei, păstrîndu-și (poate nu fără speranțe) amorul propriu al inițierii sale în „practica poliției". Catindatul — personaj introdus din afara „încurcăturii" propriu-zise — figurează în piesă ca prototip al victimelor mirajului „carierei", căci, deși „are parte în bogaseria lui nenea Iancu" așteaptă de peste doi ani, într-o mistică asceză, „o vacanță" care să-i împlinească visul.

Ca și în celelalte comedii ale sale, Caragiale învăluie osatura „farsei" într-un păienjeniș de ipostaze satirice. „Sforile" se derulează cu viteză, în timp ce catalogarea caracterelor se organizează cu minuție și se impune prin calitatea esențelor. Neconfundabili prin datele temperamentale sau prin gradația „rafinamentului" lor, eroii din „D-ale Carnavalului" sînt, pe o treaptă sau alta, variante ale aceleiași specii. „Traducîndu-se" unii pe alții în chestiuni de amor, Mița, Crăcănel și ceilalți posedă același crez etic și se închină acelorași idoli. Iată de ce conflictul dintre personaje este minor și chiar meschin, în timp ce radioscopia caracterologică devine gravă și problematica ce decurge de aci, majoră. In fond „farsa" este un mozaic de „momente" tratate teatral și aspirate de un „imbroglio" burlesc. Eroii din „D-ale Carnavalului" sînt Mache, Lache și Mitică surprinși într-o încurcătură convențională și dominați — mai evident ca oricînd — de obsesiile lor curente: cariera și — evident — ifosul onorabilității.

Conceptul de onoare se întemeiază la Crăcănel sau Girimea, (ca și la Dumitrache Titircă) pe fațada „comme il faut", pe respectarea unei ținute convenabile și în sfîrșit pe evidența unei bunăstări materiale care conferă ranguri sociale incontestabile. Cînd sînt arestați și categorisiți drept „pungași" Iancu Pampon și Crăcănel se ofuscă, loviți în „onorabilitate". „Noi pungași?" exclamă oripilat trișeurul Iancu Pampon, „așa umblă pungașii îmbrăcați?". Fostul tist de vardiști se referă la blazonul său traductibil în fișicuri de mărunțiș și care se cuvine a fi descifrat în țesătura hainelor și-n mătasea legăturii de la gît.

Contrastul dintre pretențiile la „onorabilitate" sau „onestitate" și vidul moral interior al personajelor este izvorul principal al comicului în „D-ale Carnavalului". O latură semnificativă a dezvoltării acestei surse este critica falsei sentimentalități. Gargariseala adorantă și violentă a „fidelei" Mița Baston stîrnește hohote de rîs, mai cu seamă pentru că-și sună manifest clopoțeii: de tinichea. Atașamentul față de „amor" al ramolitului Crăcănel devine nu mai puțin ridicol tocmai pentru că această „rublă ștearsă" utilizează impropriu și degradant simbolurile unui simțămînt de o deosebită forță vitală. Caragiale contemplă cu un surîs disprețuitor fauna dezumanizată care populează mahalaua, văzută ca pepinieră de „moftangii". Pasiunile acestor imitatori ai protipendadei sînt mărunte, entuziasmul este rezervat „alișverișului", inițiativa cedată sistemelor de cîștig „a la vivat concurența". Pampon povestește cu o excelentă părere despre sine în ce constă „merchezul" lui ilicit la cantină, amănuntele hoției părîndu-i a fi savuroase și — nicidecum — condamnabile. Iordache filează cu o vădită plăcere povestea spițerului necinstit, apăsînd vădit pe ciudățenia întîmplării și, cu mult mai puțin, pe caracterul imoral al acestei înșelăciuni, pe care Girimea o rezolvă, de altminteri, după o legislație împăciuitoare ostilă „scandalului" și condamnării publice.

Eroii farsei trăiesc artificios, mimînd simțămintele și gesticulînd zgomotos la marginea vieții. In toate și în tot măsura o dă respectarea convențiilor stabilite. Ne aflăm cu „D-ale Carnavalului" în anticamera „Scrisorii" și în culisele „Nopții furtunoase". Intre toate bucățile satirice ale autorului „Momentelor" se circulă, caracterologic vorbind, în cel mai firesc sistem de vase comunicante. Distanța pe plan etic între Nae Girimea și Ștefan Tipătescu este minimă. Cînd se știu singure Mița și Didina se dezlănțuie nu mai deșănțat ca grațioasa madam Piscopesco („Five o'clock"). Penuria afectivității profunde și — mai cu seamă — ipocrizia (mai mult sau mai puțin stilată) sînt proprii codului moral al celor care-și conservau obezitatea (sau numai iluziile) la adăpostul „avantajelor sistemului constituțional".

Dincolo de limbajul colorat și de comicul situațiilor, care ocupă un loc însemnat în comediile lui Caragiale, spectacolului de teatru îi incumbă obligația de a citi mai adînc și a explicita spiritual. Transpunerea acestor comedii pe ecran creează noi complicații dar nu anulează, desigur, această nobilă și tiranică însărcinare.

V. MINDRA

MOSCOVA— CAPITALA INTERNAȚIONALA A FILMULUI

Intr-o întîlnire cu Serghei Iutkevici, regizorul sovietic mi-a spus : „Scopul Festivalului internațional al filmului de la Moscova este evidențierea și stimularea celor mai bune creații ale artei cinematografice mondiale, dezvoltarea colaborării între cineaștii diferitelor țări, întărirea prieteniei între popoare". *Sub aceste coordonate se desfășoară și pregătirile pentru Festival.*

La sediul comitetului de organizare din strada Vasilevskaia 13 telefoanele, telegramele și scrisorile din cele mai diferite țări ale lumii sosesc într-o cadență căreia funcționarii cu greu pot să-i facă față. Mai ales că ei nu sînt scutiți de numeroasele vizite ale gazetarilor, fie corespondenți permanenți la Moscova, fie în trecere prin capitala sovietică. Și gazetarii sînt curioși.

Ultimele știri :

— Pînă acum și-au anunțat participarea 49 de țări și trei organizații internaționale : UNESCO, ONU și Fondul internațional al copilului de pe lîngă ONU. Ultimele cifre indică : au sosit peste 30 de filme de lung metraj și 30 de scurt metraj și documentare.

Cu aceste date pe care ni le-a furnizat o tovarășă binevoitoare de la serviciul presei începem investigația.

— Ne puteți spune cîteva titluri de filme, eventual dintre cele vizionate ?

— Da. De pildă, cinematografia japoneză a trimis filmul „Insula" al regizorului Kaneto Shindo.

— Regizorul filmului „Copiii Hiroșimei" ?

— Da. Ca și în „Copiii Hiroșimei", „Insula" aduce o seamă de noutăți cinematografice. Filmul nu are dialog. Iar dintre cei 13 eroi ai filmului doar doi sînt interpretați de actori profesioniști. Shindo prezintă cu veridicitate, folosind mijloace cinematografice moderne, lupta de zi cu zi a unei familii de țărani care locuiește pe o mică insulă lipsită de apă potabilă. Infruntarea între om și natură este foarte bine realizată. Am mai văzut filmul pe care îl vor prezenta cineaștii maghiari, avînd în rolul principal pe Tatiana Samoilova, film care redă un moment de luptă împotriva nazismului, în Ungaria.

— Alte filme ?

— Iată numai cîteva titluri, e greu să asiști la toate proiecțiile preliminare. Franța prezintă filmul lui Armand Gatti „Locul împrejmuit". Reîntors de la Cannes, Iutkevici a relevat calitățile acestui film. Anglia prezintă filmul lui Kennet Hughes, „Procesul lui Oscar Wilde", cu Peter Finch în rolul principal ; Italia filmul lui Romolo Marcolini „Marea olimpiadă" ; R. F. Germană filmul „Hanul din Spessart". Din Mexic este anunțat filmul regizorului Juano Galico, închinat revoluției mexicane, în care rolul principal este interpretat de cunoscuta actriță Maria Felix.

Cu mult interes sînt așteptate producțiile cinematografiei din țările socialiste. Țara gazdă va prezenta filmele „Cer senin" realizat de Grigori Ciuhrai care a stîrnit aici dezbateri pasionante și „Două destine".

R.D. Germană prezintă filmul „Profesorul Mamlock" după piesa cu același nume de Friederich Wolff, regizat chiar de fiul cunoscutului scriitor. Polonia a trimis filmul „Orașul va muri la noapte". China va participa cu filmul „Familia unui revoluționar" iar Cehoslovacia cu filmul „Oaspetele nocturn".

Numeroși colegi de presă, acreditați pe lîngă biroul de presă, mi-au cerut amănunte despre filmul lui Titus Popovici și Mircea Drăgan „Setea", care va fi prezentat la Festival. De altfel cinematografia romînească va fi prezentă și în juriul Festivalului prin regizorul Liviu Ciulei, al cărui film, „Valurile Dunării", este cunoscut și apreciat aici. Din juriu vor mai face parte cunoscuți cineaști din lumea întreagă: Luchino Visconti, realizatorul filmului „Rocco și frații săi", una din cele mai reușite producții cinematografice ale anului 1960 ; regizorul american Iosuah Logan care a mai vizitat Moscova cu ani în urmă pentru a studia experiența „MHAT-ului" și metoda lui Stanislavski. Logan a format actori ca Margaret Sullivan, James Stevart și Henri Fonda. Logan a creat filme cunoscute ca „Stația de autobuze" (cu Marclyn Monroe) și „Sayonara". Pe lista membrilor juriului l-am găsit și pe unul din întemeietorii criticii cinematografice franceze, Leon Moussinac. Mai fac parte din juriu reprezentanți ai cinematografiei din China, India, Anglia, R.P. Polonă, R.P. Ungară, Mexic, R.A.U. etc., în total 17 cineaști dintre care trei vor reprezenta Uniunea Sovietică. Aceasta este o caracteristică a juriului festivalului de la Moscova unde, spre deosebire de festivalurile de la Cannes și Veneția, reprezentanții țării gazdă sînt în minoritate. In acest fel juriul va avea o largă reprezentare internațională. Premiile ce vor fi acordate vor căpăta astfel o semnificație deosebită, fapt pe care l-a relevat, la o recentă conferință de presă, E. A. Furțeva, ministrul Culturii al U.R.S.S. Tovarășa Furțeva a fost de față la Festivalul de la Cannes unde a avut întîlniri cu cele mai diverse personalități ale cinematografiei mondiale. Cu acest prilej au fost invitați să vină la Moscova Jean Gabin, Simone Signoret, Yves Montand, Fernandel, Maurice Chevalier și recenta laureată a Festivalului de la Cannes, Sophia Loren, pentru care moscoviții își pregătesc de pe acum aparatele de fotografiat și creioanele pentru autografe. Prezența atîtor cineaști cunoscuți va oferi un prilej de largi discuții asupra unor teme ca „Responsabilitatea artistului față de epoca sa" sau „Rolul cinematografiei în societatea contemporană". Discuțiile se vor desfășura la masa rotundă, în jurul tradiționalului „samovar rus". Se va organiza de asemeni un ciclu de prezentări de filme sovietice care nu au rulat în străinătate.

Acestea sînt informațiile pe care le-am obținut de la Comitetul Festivalului. Nu mai rămîne decît să așteptăm ziua de 9 iulie, cînd steagul alb al Festivalului va fi ridicat la Palatul Sporturilor din Moscova unde va avea loc deschiderea festivă în prezența oficialităților sovietice și a 12.000 de spectatori. Am vizitat și noul cinematograf cu 3000 de locuri, care va fi inaugurat cu prilejul Festivalului.

Dar Festivalul nu va avea loc numai în sălile de cinematograf. In vestita piață a Manejului, în aer liber, va fi organizată o expoziție cu peste 80 de standuri prezentate de țările participante la Festival. Deasupra expoziției se va înălța un uriaș balon cu emblema Festivalului — globul pămîntesc pe care e desenat un mare ecran cinematografic cu inscripția „Moscova—1961". Aceeași emblemă am văzut-o realizată cu măiestrie de grădinari, din flori și plante decorative, pe o latură a acestei piețe pe care mi-o imaginez seara luminată feeric de reflectoare multicolore.

Din piața Manejului începe principala arteră a Moscovei, vestita stradă Gorki, care va deveni pentru două săptămîni „strada Festivalului". De-a latul celor 80 de metri ai străzii sînt montate ghirlande cu lampioane multicolore, panouri cu insigna Festivalului — o floare, pe care o poți întîlni numai în lumea filmului, formată din cinci bucăți de peliculă cinematografică simbolizînd continentele pămîntului. Vitrinele marilor magazine și-au schimbat înfățișarea expunînd fotografii ale vedetelor, de la Bondarciuk pînă la Brigitte Bardot, cadre din filme, afișe, etc.

Cît privește pronosticurile pentru premii e prea devreme să vorbim despre ele. La 23 iulie, Serghei Iutkevici, președintele juriului, va anunța cui i-a revenit marele premiu, cele trei premii de aur pentru filmele cu cele mai remarcabile calități artistice și un premiu de aur pentru cel mai reușit scurt metraj.

Moscova (prin telefon)

I. MANEA

Sub zodia monotoniei

„Noi nu descoperim sursele poeziei căutînd rațiunea sau utilitatea lucrurilor" scrie un autor într-o revistă franceză (Table Ronde, decembrie 1960) și această frază, care e un bătrîn loc comun în arsenalul esteticii burgheze, ne face să medităm la trista condiție a celor ce repetă, în disprețul realității, un neadevăr. Căci este dezolant să reiei o idee compromisă pînă în adîncuri, infirmată de ani și abandonată undeva în trecut, ca o epavă. Să moștenești, să păstrezi și să menții o eroare, depunînd arta de a fi nuanțat în minciună și subtil în argumentarea ei, nu este, orice s-ar spune, un destin de invidiat.

„Cerul e mai curînd o stare sufletească decît o regiune a universului și poetul are misiunea să o încorporeze în versurile sale. Cerul trebuie protejat de coaliția lumii".

Asemenea cuvinte despre arta poetului s-au rostit adesea și pe toate tonurile de idealiști viguroși, de teoreticieni sobri, de artiști înaripați, și era în scrisul lor amprenta unei convingeri. A unei convingeri retrograde, dar a unei convingeri. De astă dată în frazele autorului francez Louis Chargne este numai urma unei incurabile oboseli. Căci nimeni nu poate repeta cu entuziasm, cu elan tînăr, o propoziție care și-a epuizat vraja de mult și care a încetat practic să mai reprezinte o chemare pentru artiștii autentici. A fost în adevăr un timp cînd gratuitatea literaturii și poezia văzută ca un exercițiu sacerdotal putea părea unor minți neclarificate un drum de sigure victorii artistice și o formulă de a trece prin lume cu conștiința împăcată. Această vreme a trecut și s-a înțeles că un act de evaziune are în scris ca și în viață consecințe nefaste. A adopta aceeași poziție față de lume și față de artă după patruzeci de ani ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat înseamnă nu numai o probă de miopie ideologică, ci mai ales dovada neputinței și a sclerozei spirituale de care suferă burghezia.

Nu știu dacă autorul articolului din „Table Ronde" înțelege exact ce ascund teoriile sale despre o poezie desprinsă de contingent, sigur este însă că el însuși se arată nemulțumit de a bate pasul pe loc. El pricepe indistinct că ideile sale despre poezie cad în gol ! și se simte stingherit în tovărășia lor ca în aceea a unor prejudecăți pe care dacă le-a primit docil nu le poate apăra cu credință. Fiindcă pasiunea n-ar acoperi precaritatea ideilor sale despre poezie, ci ar arăta numai o jenantă lipsă de luciditate. In adevăr, cînd afirmi o nedemnă atitudine artistică și care nu este în cele din urmă decît o teologie rudimentară, sancțiunile ți le aplică în primul rînd propria ta conștiință. Este o operație de răspundere intimă.

Cînd profesezi însă această estetică pasionat, ignorînd cu o naivitate fără echivoc și cu bună credință perfect simulată încrederea într-o artă ce și-a demonstrat și carențele și neputințele și uzura și care pe deasupra s-a dezvăluit a fi emanația unei societăți interesată să îndepărteze literatura de realitate, virtuțile tale intelectuale pot fi puse sub semnul îndoielii. Iată și de ce autorul articolului din „Table Ronde" simțind că nu-și poate simplifica problemele și dificultățile pe care i le ridică teza ce o apără încearcă un simțămînt de oboseală. O tentă cenușie trece printre rîndurile paginilor sale, ca și cum cuvintele și-ar fi tocit puterea, iar cel ce le mînuiește e stînjenit că trebuie să înlocuiască o limbă vie cu un manual de retorică deșartă unde ideile se ascund după superlative. Louis Chargne a citit la rîndul lui de nenumărate ori că poemul este — indiferent dacă se ocupă de sensul misterios al destinului uman sau de pace și război — o incantație ostilă rațiunii, pentru ca să nu rescrie acest poncif fără orgoliu și fără vervă. Louis Chargne a aflat pînă și din manualele didactice că poemul se hrănește din puritatea copilăriei și din harul îngerului, pentru ca să nu repete această propoziție curentă în estetica burgheză cu o rușinată vinovăție.

Un critic e silit să aducă mereu idei noi, să fie în acord cu actualitatea, să-și susție poziția întemeindu-se pe raționamente convingătoare și drepte și această obligație e cum nu se poate mai dureroasă pentru cel ce apără o cauză pierdută și în numele căreia s-a pledat decenii, încît nici variații verbale nu mai sînt cu putință pe tema dată. Louis Chargne intuiește cît e de greu rolul său și de aceea reia pur și simplu vechile clișee, repetîndu-le tern și fără fior. Se simte că spiritul său a încheiat un pact cu propria toropeală. Cum ar putea uita apoi Louis Chargne că sentința în procesul în care ia cuvîntul s-a dat de mult și că este absurd să reiei astăzi dezbaterea, după ce argumentele venite din partea cealaltă au lovit precis, după ce s-a demonstrat că nici o replică nu mai e posibilă ? Nu-i oare ridicol să reiei subit, de la capăt o discuție definitiv încheiată ? Așa stînd lucrurile înțelegem de ce autorul articolului din „Table Ronde" se simte incomodat și mai mult decît atît are impresia, puțin încurajatoare pentru oricine ține un condei în mînă, că scrie de prisos. Este în spatele său o umbră care surîde sceptic, care ricanează și care uneori merge pînă acolo încît se amestecă în scrisul lui retezîndu-i mișcarea. Ea se numește inutilitate.

Cîte penibile eforturi, cîte triste acte de voință, cîte voluntare renunțări se ascund în cele cîteva pagini ale articolului acesta — martor al inerției spirituale ce caracterizează estetica burgheză !

B. ELVIN

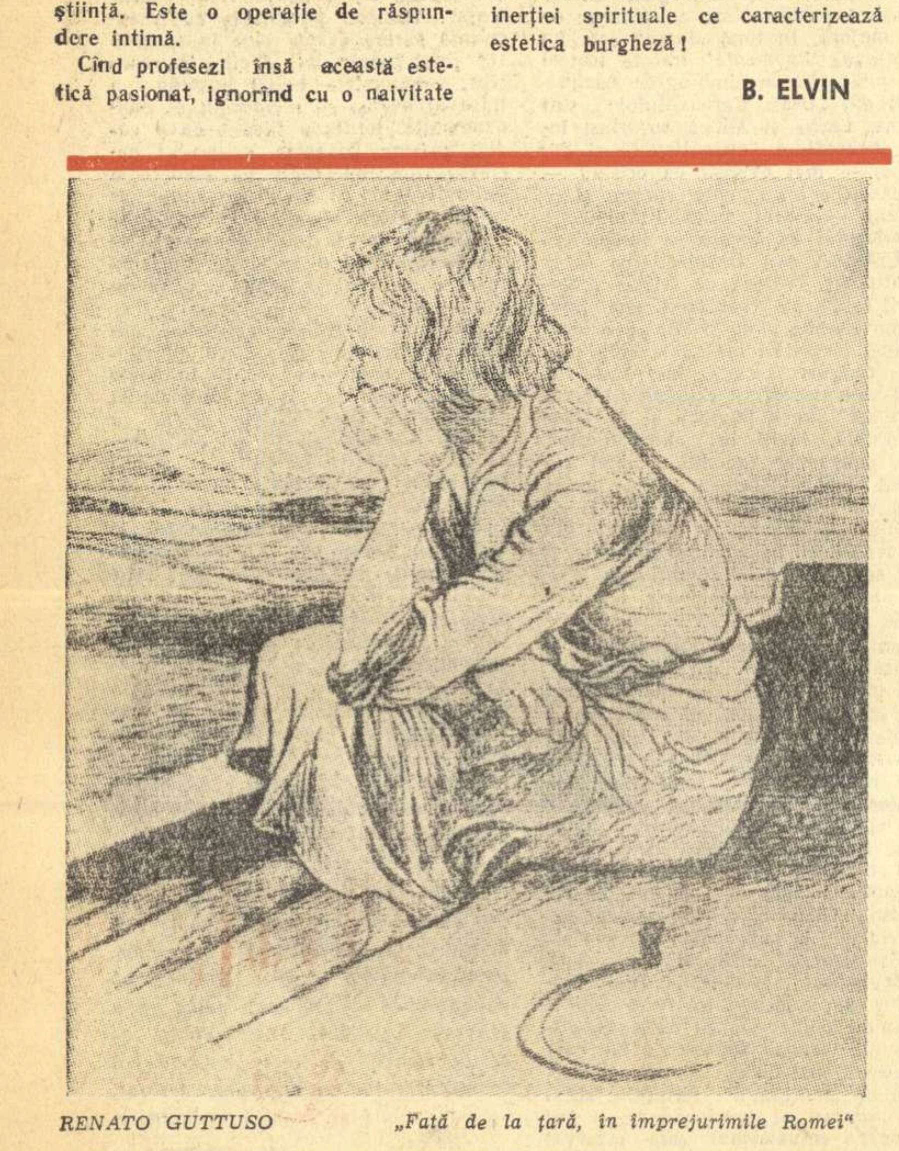

RENATO GUTTUSO „Fată de la țară, în împrejurimile Romei"

O tragedie americană

Un negru bătrîn, jerpelit, năvăli în biroul unei secții de poliție din centrul orașului Los Angeles. Fără să spună un cuvînt, depuse pe masa ofițerului de serviciu o mapă. Polițistul se uită la mapă, la negru, iar la mapă, și apoi întreabă plictisit:

— Ce-i cu asta ?

— Bani. Mulți bani, răspunse negrul.

Comisarul se învioră, deschise mapa și din ea se revărsă foșnind pe birou sute de bancnote, noi, lucitoare. Polițistul le privi încîntat o vreme, apoi se întoarse către negru, îl măsură din picioare pînă în creștet și-i aruncă printre dinți, cu dispreț:

— Idiot !

...In pagina întîia a ziarelor din Los Angeles, ba chiar și a celor din New York a apărut la începutul primăverii anului acesta o fotografie : un negru necăjit, prost îmbrăcat, care zîmbește stînjenit între doi domni albi, eleganți. Pe o măsuță, în fața lor, mapa cu pricina, din gura căreia, ca petalele unei flori, se ivesc zeci de bancnote. Sub fotografie o explicație: „Șomerul negru Douglas Johnson a găsit pe stradă o mapă cu bani aparținînd uzinei de care blindate Boinks. Cinstit, Johnson a înapoiat banii păgubașului. Directorii uzinei i-au mulțumit călduros pentru acest gest nobil".

Directorii i-au zîmbit politicos, i-au strîns mîna cu căldură, n-au dat nici un răspuns lui Johnson care i-a întrebat timid dacă nu e vreun loc liber de hamal sau măturător în uzină, iar cînd ușa s-a închis după bătrînul negru, domnii directori au privit disprețuitor în urma lui și au spus într-un glas:

— Idiotul !

...Douglas Johnson a bătut la ușa tuturor serviciilor de plasare din oraș, a trecut pe la toate fabricile căutînd un loc cît de umil și cît de prost plătit. Numele lui însă trezea mereu aceeași reacție.

— A ! Douglas Johnson ! Sir Douglas Johnson, milionarul care a găsit o pungă cu bani și a înapoiat-o. Nobilul domn Johnson care moare cinstit de foame !... Ia-o din loc nerușinatule ! Idiotule !

... Richard este fiul cel mai mare al lui Johnson. El e ucenic într-un atelier oarecare. Mai precis a fost. Pentru că n-a mai putut răbda batjocura patronului la adresa bătrînului Johnson. Așa că a fugit de acasă, a plecat să-și caute de lucru în altă parte unde numele tatălui său nu spune nimănui nimic.

... Bătrînul negru a mai apărut odată în ziare la începutul lunii mai, atunci cînd un reporter curios de la „New York Herald Tribune" a vrut să afle starea sufletească a bietului om cinstit cu numele de Douglas Johnson. De astă dată negrul șomer nu mai zîmbește. E descurajat și amărît.

— Nenorocirea cea mai mare din viața mea a fost cînd am găsit mapa aceea cu bani. Aș vrea să nu fi văzut niciodată banii aceia. Mai bine i-aș fi aruncat într-un canal sau i-aș fi ars... Caut de lucru, dar nimeni nu mă angajează. Peste tot mi se spune: „Ce-ți mai trebuie să lucrezi ? D-ta ai avut în mînă 240.000 dolari". Banii ăștia m-au făcut un om nenorocit.

Reporterul a ascultat atent, a cercetat, a zis bună ziua politicos și cînd a trecut pragul a murmurat pentru el :

— Sărman idiot !

... Aceasta-i scurta și trista poveste a unui om cinstit.

Al. GIRNEAȚA

V. V. ISAEVA „Slavă muncii"

AUREL BARANGA

Carnet de vară

Un comentator occidental de politică externă, nu lipsit de simțul umorului, consemna deunăzi, cu o acuzată nuanță de amărăciune : „In această vară, orice s-ar spune, președintele Kennedy, deși se silește să calce pretutindeni cu dreptul, pășește în toate domeniile cu stîngul". Afirmația se verifică exact și cotidian, valabilă nu numai pentru președinte, dar și pentru aliații săi. Partenerul de politică atlantică al președintelui Kennedy, l-am numit pe generalul De Gaule, cunoaște în această vară ceasuri neliniștite.

Puternica mișcare a țăranilor francezi tinde înspre un punct culminant al unor proteste legitime și de mult mocnite. Baricadele ce se ridică de-a curmezișul șoselelor franceze, nu împiedică numai circulația pe marile artere franceze dar, opoziție vehementă și îndrituită la „piața comună", ele reprezintă în același timp încă o manifestare firească, menită să bareze o politică ce se demonstrează, în toate sectoarele, falimentară.

Comentatorul de politică externă mai înainte citat avea dreptate, — președintele Kennedy și aliații săi pășesc tot mai mult cu stîngul. O dovadă peremptorie a acestui marș impopular prin lume o face turneul lipsit de glorie al lui Stevenson prin țările Americii latine unde a avut de întîmpinat nu numai opiniile riguros glaciale, vădit ostile ale maselor, dar și glasuri ale unor politicieni lucizi care i-au cerut acestui nedorit ambasador să facă urgent o cale întoarsă, rapidă, prezența sa prin țările Americii latine demonstrîndu-se nedorită și de prisos.

Procesul odiosului criminal Eichmann dă, în această vară, nopți de insomnie unui alt partener al politicii atlantice, cancelarului Adenauer și consilierilor săi intimi, demascați cu prilejul dezbaterilor drept complici monstruoși ai genocidelor hitleriste. Incercările disperate ale avocatului Servatius de a scoate basma curată și de a funcționa ca o curățătorie chimică morală pentru diverși actuali demnitari vest-germani, se dovedesc inutile și bancrutare. Globke a luat virtualmente loc alături de Eichmann în cușca de sticlă și nu e singurul demnitar vest-german căruia i-a revenit acest imund și blestemat galon. Criminalul de război nazist Globke, actualmente secretar de Stat al cancelarului Adenauer, încearcă să se dezvinovățească, cu ajutorul unor interviuri zgomotoase. Vechea zicală „cine se scuză se acuză" se verifică și cu prilejul tentativelor nerușinate pe care le face Globke, de a scăpa de un verdict pe care umanitatea l-a și pronunțat.

In mod clar, vara anului 1961 nu e favorabilă participanților la Pactul Atlantic și comentatorul de politică externă amintit la începutul acestor note avea dreptate : „Președintele Kennedy — și, adăugăm noi, nu numai el, dar și devotații săi servanți — pășesc în toate domeniile cu stîngul.

Incă o probă evidentă : în Marea Britanie sporește zilnic protestul maselor populare împotriva nestăvilitelor cheltuieli făcute pentru înarmare, bani zvîrliți pe o fereastră a unor socoteli fanteziste, sume fabuloase care subminează economia engleză.

In fiecare an Anglia cheltuiește, în chip nesăbuit, 1.700 milioane de lire sterline afectate scopurilor militare, în timp ce, pentru ridicarea nivelului de trai al populației sau pentru scopuri pașnice, social-culturale, nu se investește nici a zecea parte din această cifră fabuloasă. Efectul unei asemenea politici, dezastruoasă pentru masele largi, și cinică, nu întîrzie să se arate : din toate colțurile Marei Britanii se fac auzite glasuri tot mai dîrze, cerînd o schimbare radicală și o altă orientare a politicii guvernului majestății-sale. In același timp, nu există zi și nu există oraș englez în care să nu se înregistreze o nouă grevă, cerînd ameliorarea condițiilor inumane la care sînt supuși muncitorii britanici. La 26 iunie 2000 de muncitori de la uzina de accesorii pentru automobile „Smith and Sons Motors Accesories" din Cricklewood au declarat grevă și și-au încrucișat brațele deciși să nu reia lucrul decît atunci cînd uzina va pune capăt concedierilor și va asigura un salariu omenesc tuturor angajaților săi.

Comentînd aspectul general al lanțului de greve, impunător și solidar, pe care-l arată clasa muncitoare britanică, New-York Times nota acum cîteva zile : „Cu un asemenea aliat nu poți merge la cîștig. Marea Britanie este incapabilă să-și arbitreze propriile sale neînțelegeri, cum le va rezolva, favorabil, pe ale altora ?" New York Times are dreptate, așa cum dreptate avea și comentatorul de politică internațională citat pînă acum de cîteva ori : „Președintele Kennedy — și toți partenerii săi de politică agresivă — pășesc în toate sectoarele și în toate domeniile cu stîngul".

Acești pași greșiți, aceste eșecuri permanente de diverse proporții și de însemnătate deosebită, pledează însă în chip global pentru o unică și sănătoasă concluzie : politica de agresivitate, de intoleranță, de autoritate necontrolată, egocentrică — nu poate să dea nici un rezultat. Trăim pe o planetă care exclude legile violenței, trăim într-o lume al cărei viitor nu poate fi asigurat decît în condițiile unei coexistențe pacifice și a unei colaborări mondiale închinate cu devoțiune idealurilor de prosperitate și de fericire ale omului. Tot ce se întîmplă în această vară pledează pentru ca președintele Kennedy și partenerii săi să facă o cotitură esențială, așteptată de toți locuitorii pămîntului, în spre luciditate, spre o politică înțeleaptă, de înțelegere, maturitate, simț de răspundere și stimă pentru condiția umană.

Personalitatea lui PETER NEAGOE

La 25 octombrie anul trecut, s-a stins din viață, în vîrstă de 75 de ani, romancierul american Peter Neagoe. Suferise aproape un an de o boală necruțătoare. Soția lui, Anna, pictoriță, care-i împărtise existența timp de 45 de ani, făcuse tot ce se putuse ca să-l salveze, dar în zadar — așa cum scria unui nepot al defunctului, aci în țară, anunțîndu-i trista veste. Tot ea mai spunea că Peter Neagoe a lăsat multe lucrări care trebuie puse în ordine și publicate. Și încheia atît de frumos: „Voi închina restul vieții mele făcînd tocmai aceasta".

L-am cunoscut pe Peter Neagoe la congresul anual al Pen-Clubului din 1937. Venise în țară întîia oară după expatrierea lui, veche de treizeci de ani. A asistat la o ședință viforoasă, în cursul căreia s-a votat o moțiune de înfierare a arderii cărților lui Mihail Sadoveanu. Era consternat de atmosfera din țară. Toată tristețea i se adunase în ochii calzi, a căror expresie m-a urmărit multă vreme. De statură mijlocie, bine legat dar ostenit și cu fața pretimpuriu brăzdată de custura experienței, ca în gravurile lui Dürer, păstra un surîs de îmbiere amicală, căutîndu-și cuvintele, rare și pietroase. Iși povestea viața cu simplitate. Originar din Odorhei, era legat prin copilărie de comuna Acilin, de lîngă Sălîștea Sibiului, unde tatăl său funcționa ca notar. De la el moștenise firea explozivă, dar și puterea de stăpînire. Mama lui era o făptură aleasă nelumească, singura în stare să țină în frîu pe furtunosul ei bărbat. Universul copilăriei fericite, desfășurată în satul pe care avea să-l fixeze cu atît relief în romanul Soare de Paști *ca și în alte numeroase povestiri a cucerit publicul american, prin „exotismul" unui colț îndepărtat din „lumea veche". Pînă a se afirma ca scriitor, la vîrsta relativ tîrzie, de patruzeci de ani, Peter Neagoe făcuse ilustrație grafică, după ce frecventase la București și la München școala de „Belle arte", pregătindu-se, așadar, din adolescență, pentru pictură. Viziunea plastică se străvede și în povestirile lui, fără ca ele să fie în chip statornic „transpuneri" ale unui pictor care-și schimbase numai uneltele. Avusese începuturi grele pînă în ceasul succesului, cunoscuse ani lungi de încercări infructuoase, încercase mai multe meșteșuguri, era într-un cuvînt un om pățit. Noul continent care ispitea în acea vreme pe mai mulți ardeleni din împărăția habsburgică, nu era un Eldorado decît în închipuirea aventurierilor. Om cu rădăcini adînci în solul patriei, Peter Neagoe a cunoscut ani lungi sentimentul neadaptării, dar nu s-a dat bătut și pînă la urmă a învins, dacă se poate numi biruință publicitatea largă, reclama americănească. Literatura lui nu era însă decît ocazional inspirată din realitățile „lumii noi". Astfel în volumul* Vifor (Storm), *o singură bucată,* Chemarea din urmă, *prezintă aspecte din viața fermierilor, fără nici o umbră de asemănare cu realitățile vieții noastre de la țară. După cum scria cu justețe un critic american, noul scriitor primit favorabil de mare parte a presei literare de peste Ocean, găsise „Covorul fermecat" din basme, ca să retrăiască cu intensitate în amintire, imaginile raiului copilăriei sale. Ca și Panait Istrati, cu care avea unele trăsături comune, cel puțin într-o existență la început de „vagabond" și în caracterul de adîncă omenie, orientat umanistic, Peter Neagoe își împăna scrisul cu zicale și alte elemente etnografice romînești, care dădeau scrierilor lui un puternic parfum de culoare locală.*

Peter Neagoe a rămas în țara de adopțiune un singuratic, ca să nu spunem un dezrădăcinat. Nu-l încîntau nici practicele social-economice, nici moravurile literare specifice capitalismului. Iată ce-i scria nepotului său în țară, la trei ani după încetarea celui de al doilea război mondial : „(...) viața a devenit de două ori mai scumpă decît era în timpul războiului. Oamenii săraci își mănîncă micile economii, făcute cu chiu cu vai, pentru zilele negre. Deși mulțimea lucrează, ce cîștigă nu ajunge să facă față cheltuielilor curente și astfel oamenii își văd economiile topite". *După acest preambul de caldă simpatie față de oamenii muncii, urmează mesajul de pace al scriitorului :* „Astăzi țările din lume trebuie să ajungă la o înțelegere universală, în armonie și pace. Resursele naturale și oamenii trebuiesc împreunate spre binele obștesc. Cum zice romînul, unde-s doi puterea crește. Ci cu cît mai mult puterea și binele omului ar crește într-o înțelegere universală ! Doar fiecare om are dreptul la o viață plină și un trai în pace. Diferitele politici încă încurcă ițele și, din nefericire, omenirea învață cu greu. Nu vede pădurea din cauza arborilor". *Și mai departe, cu privire la condițiile vieții literare americane :* „In toate sînt încurcături. Spre exemplu în scris. Aici o carte e considerată o marfă".

Atitudinea lui Peter Neagoe este aceea a unui independent și a unui protestatar : „(...) eu nu sînt făcut să mă plîng. Eu scriu ce simt și ce cred, cît pot mai bine. Dar ce să mai lungesc vorba. Cîtă vreme lumea rămîne în confuzie și în goană după cîștig, chiar și sentimentele omului sînt considerate ca marfă, să fie exploatate de acei care au mijloacele de exploatare. Totul se face pentru cîștig. Ei bine, eu nu am sentimente de vînzare".

Nobile cuvinte, care exprimă pe romînul fidel, sau cum îl numea excelenta lui traducătoare, Profira Sadoveanu, pe romînul îndărătnic, care nu-și leapădă omenia pentru nimic în lume.

Peter Neagoe se interesa la acea dată despre scriitorii pe care îi cunoscuse în 1937. Se bucura de prețuirea acordată de regimul nostru de democrație populară lui Mihail Sadoveanu : „E bine ca un scriitor mare să fie și om mare". Cerea noutăți despre Cezar Petrescu și Arghezi.

Șerban CIOCULESCU

Director : Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional : Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

CONTRAPUNCT

R. D. Germană

Noul film al lui Kurt Metzig „Dragoste în septembrie", este amplu dezbătut de tineretul din R.D.G. Acest film abordînd problema participării tineretului la lupta pentru reconstrucția societății demonstrează sterilitatea atitudinii apolitice, a izolării de viața socială. In rolurile principale apar popularii actori D. Abesser, A. K. Bürger și U. Tein.

★

Revista berlineză „Filmspiegel" și-a propus ca pe baza încasărilor realizate în ultimii doi ani să analizeze succesele de casă repurtate de filmele prezentate de cinematograful „Kamera" din Berlinul democrat. Din cele 500 de filme în acest interval, cel mai mare succes de casă l-a obținut filmul sovietic „Zboară cocorii", urmat de filmul bulgar „Stelele", producția R.F.G. „Copiii minune" și filmul francez după romanul lui Dostoievschi „Jucătorul".

R. P. Polonă

Grupa de filmare condusă de regizorul Ian Ribkovski s-a deplasat la Dresda pentru turnarea filmului „Orașul va muri la noapte". Acțiunea se petrece într-o singură noapte, povestind fuga a trei deținuți dintr-un lagăr de concentrare hitlerist.

Franța

Săptămînalul „Lettres françaises" a publicat studiul lui Henri Guillemain „Zola și afacerea Dreyfus", în care sînt prezentate complet însemnările încă needitate ale lui Emile Zola în legătură cu afacerea Dreyfus, însemnări făcute de scriitor în cursul procesului. Aceste valoroase materiale din moștenirea lui Zola au fost puse la dispoziția lui Guillemain de către fiul scriitorului, doctorul Jacques Emile Zola. Insemnările conțin caracterizări satirice, la adresa reprezentanților clicii militare și a funcționărimii judiciare.

In studiul lui Guillemain sînt amintite de asemenea scrisorile needitate ale lui Zola din Anglia. Intr-una din acestea Zola scrie : „Cum va trăi o mare națiune față-n față cu toate celelalte popoare după această crimă săvîrșită ziua-n-amiaza mare ?"

R. P. Bulgaria

La Sofia apare volumul „Sărbătoarea poeziei" cu prilejul zilei poeziei în anul 1961. El va conține versuri și poeme noi, cele mai bune pe care le-au creat poeții bulgari pe temele contemporaneității. După cum relatează „Literaturen Front" volumul va conține și articole ale unor critici de seamă consacrate problemelor poeziei bulgare, precum și amintiri despre poeții cunoscuți ai Bulgariei.

Austria

Romanul scriitorului austriac Hans Lebert, „Blana de lup" n-a putut apărea în Austria, ci într-o editură din străinătate. Motivul ? Autorul înfățișează un sat austriac dominat de un fost gruppenfuehrer ascuns sub masca unui „vînător". Crimele făptuite de pretinsul vînător, sînt pe cale de a fi descoperite de un marinar întors în sat. Dar între timp vînătorul devine membru al landtagului... Cartea este un apel la vigilență contra hitleriștilor camuflați sub paravanul „toleranței" burgheze.

R. F. Germană

Eroul romanului lui Richter, „Nu ucide" este de fapt istoria. Cartea scriitorului vest-german privește epoca întunecată a celui de al 3-lea Reich prin prisma generației tinere din familia Lorenz. Autorul dezvăluie fragilitatea familiei germane într-un stat fascist, familie pe care o distruge etica fascistă. Frații Walter, SS-istul, negustorul Gerhart și Peter, opozant pasiv față de fascism, — nu au nimic comun, în afara amintirilor din copilărie. Supunerea în fața „noii ordini" va determina sfîrșitul tragic al destinului lor.

R. P. D. Coreeană

Uniunea Scriitorilor din R.P.D. Coreeană pregătește apariția unei noi reviste trimestriale cultural-artistice, „Dramaturgie". Revista va publica piese și scenarii ale scriitorilor coreeni, precum și articole închinate dezvoltării dramaturgiei și artei cinematografice. De asemenea, revista va populariza cele mai de seamă evenimente din dramaturgia de peste hotare.

S. U. A.

Filmul „Elmer Gentry", adaptat după romanul lui Sinclair Lewis, este considerat ca un succes al lui Richard Brooks, regizorul care se străduiește să facă, în ciuda tuturor restricțiilor, filme cu caracter critic-social. La Hollywood, aceasta înseamnă foarte puțin, dar și foarte mult. Brooks nu face parte din cei zece. Dar intențiile lui sînt foarte clare : el e antirasist, antimaccarthyst, face apel la rațiune, toleranță, fraternitate, urăște războiul. Criticii îl aseamănă, de aceea cu Stanley Kramer de la care pornește acest curent de critică socială.

Venezuela

Editura „Editorial Cordilier" a scos de sub tipar opera completă a poetului Andres Eloa Blanco, în zece volume. Poetul, mort în 1955 la Mexic, se refugiase aci datorită persecuțiilor exercitate de dictatura din Venezuela de atunci. Poemele „Pămînturi ce ne-ați ascultat", „Rotirea lunii", „Corabia de piatră", cîntă poporul Venezuelei. Ziarul „Prensa" scrie : „Țăranul Teobaldo din poemul lui Blanco a devenit simbolul poporului nostru, întruchiparea înțelepciunii și năzuințelor sale".

REDACȚIA : București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26 ; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA : Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon 18.63.99 ABONAMENTE : 3 luni 6,50 lei ; 6 luni 13 lei ; 1 an 26 lei. Tiparul : Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.